CONSTITUTIONES REGNI VTRIUSQUE SICILIAE, GLOSSIS ORDINARIIS, COMMENTARIISQUE ... ANDRAEAE DE...

Sicilia, Bartolomeo : da Capua, Andrea : d' Isernia, ...

Digitized by Google

ARMI E DVELLI
EX LIBRIS
DI
GIORGIO ENRICO LEVI

Duello P. 9. L. 2

DUELLO
BIBLIOTECA GIORGIO ENRICO LEVI
P 9
L
12

CONSTITV-
TIONES REGNI
VTRIVSQVE
SICILIAE,

Gloſſis ordinariis, Commentariiſque excellentiſs. I. V. D. Domini Andrææ de Iſernia, ac D. Bartholomæi Capuani, atque nonnullorum cùm veterum, tùm recentiorum I.C. lucubrationibus illuſtratæ.

Quibus acceſſerunt CAPITVLA *eiuſdem Regni*, RITVS *Magnæ Curiæ Vicariæ, plurimorum Iuriſperitorum interpretationibus nunc primùm exornatæ.*

Omnia à D. Gabriele Sarayna I.C. Veronenſi ſummo ſtudio elaborata, aucta, atque emendata.

Addito etiam memorabilium rerum Indice copioſiſſimo ab eodem D. Gabriele nunc primùm in lucem emiſſo.

Ex libris V.I.D. Josephi Pernada. 1792.

LVGDVNI,

Apud hæredes Iacobi Iunctæ,

1568.

Cum priuilegio Regio.

Extrait du Priuilege.

PAR grace & priuilege du Roy eſt octroyé aux heritiers de feu Iaques Iuncti, d'imprimer, vendre, & diſtribuer, *Conſtitutiones regni vtriuſque Siciliæ, Capitula, Ritus, & Pragmaticæ, cum gloſſis, & Commentariis Argentini, Panſalij Neapolitani, Andreæ Baruli, Leonardi Iſernatis, Andreæ Capuenſis, Franciſci Piſani, Ioannis Criſpani, Marini Caramanni, Nicolai Copoſcroſæ, Franciſci Caleſiæ, Iudicis Blaſij à Murcone, Ioannis Grilli Salernitani, Abbatis Aſſaldi Neapolitani, Sebaſtiani, Griſonij, Ioannis Baccan, Nicolai Ruffi, Bartholomæi Vinciguerræ, Lucæ à Penna, Ioannis Petrucii, Petri Piccoli Montefortenſis, Pamphili Moli, Diomedis Mariconda, Scipionis Ianuarii, Cæſaru Pernii, Nicolai Vrſonii, Michaëlis Riccii, Coluccii Mangioni, Antonii Palmerii, Antonii Raii, Ioannis Larduini, Ioannis Aloyſi Artaldi, Ioannis Aloyſii Ianuarii, Pyrrhi, Piſanelli, Andreæ Galli, & Nicolai Perſici, &c. Omnia à D.Gabriele Sarayna Iuriſconſulto Veronenſi collecta, & correcta, vnà cum Indice locupletiſſimo.* Et ce, pour le terme de dix ans, commençans au iour de la premiere impreſſion, qui en ſera faite. Auec defenſe & inhibitions à tous autres Imprimeurs, Libraires, & Marchans quelconques, de n'imprimer, vendre, ou diſtribuer leſdits liures, ſur les peines contenues ës lettres patentes dudit Seigneur, depeſchées à S. Germain en Laye, le xx. iour d'Aouſt, M. D. L I X.

Signé, Par le Roy,

Maiſtre Nicolas du Pré, maiſtre des requeſtes ordinaire de l'hoſtel preſent.

Burgenſis.

SVPREMO APVD NEAPOLITANOS IVRISCONSVLTORVM COLLEGIO, GABRIEL

Sarayna Iuriſconſultus Veronenſis, Salutem.

***

EVM, qui appoſitè, & ſapienter ſit de iure reſponſurus, IVRISCONSVLTI CLARISSIMI, *omnium bonarum artium ſtudiis, atque diſciplinis imbutum eſſe oportere, ſemper mecum ipſe exiſtimaui: cùm, vt earum ope adiutus, quarumcunque legum à veteribus illis vndequaque peritiſsimis viris conſcriptarum, verum atque genuinum ſenſum eruere: tum verò, vt de vnaquaque re ſibi propoſita ſtatuere, déque omni iuris quæſtione ſcitè, & eleganter diſputare poſsit. Idcirco celebrioris famæ, ac in legali Philoſophia facilè principes hoc tempore illos eſſe cognouimus, qui ſeſe in omni ſcientiarum genere ab ineunte ætate laudabiliter verſatos: & illam (quæ diſciplinarum orbis appellatur) encyclopediam, magna cum nominis apud poſteros commendatione percurriſſe, re ipſa editis Commentariis oſtenderunt. Hinc Vdalricus Zaſius, Gulielmus Budæus, Andræas Alciatus: illóſque poſtmodùm ſecuti Andræas Tiraquellus, Ioannes Coraſius, Claudius Canciuncula: Franciſci item illi, Connanus Hotomanus, Duarenus, Balduinus, Zoanetus, plurimíque alij, quos ſigillatim recenſere longum eſſet, ob variam, omníſque generis optimarum diſciplinarum cognitionem, citra omnem aleam poſiti, neotericorum iuris profeſſorum ſumma cum laude, atque omnium admiratione, palmam retulêre. Verùm enimuerò illum ego Iuriſconſultorum maximè Iuriſconſultum, vniuerſíque fermè orbis oraculum meritò nuncupari poſſe cenſuerim, qui poſt humaniorum artium ſtudia, Cæſarei, Pontificiíque iuris exactam ſcientiam: aſsiduas demùm Bartoli, Baldi, Pauli Caſtrenſis, Alexandri, Iaſonis, ídque genus authorum receptarum interpretationum prælectiones: diuerſarum gentium leges, inſtituta, pragmaticáſque conſtitutiones, nocturno diurnóque verſarit ſtudio. Quum enim, neque leges, ex Iuliani ſententia, neque Senatuſconſulta ita ſcribi poſsint: vt omnes caſus, qui aliquandò acciderint, comprehendantur, ſed longè plura indies incidant factorum genera, quàm quæ Pandectarum*

 legibus,

legibus, Iuſtinianæi Codicis reſcriptis, Nouellis conſtitutionibus aut Pontificiis decretis aptè definiri poſsint: Doctorúmve in ea explicationibus, ni ad ſimilia, & argumenta, aut ad huiuſmodi forenſia iurgia confugiatur, ex præſcripto iudicari queant, rectè illum, cui quæſtio iure noſtro non definita proponatur, facturum exiſtimo, ſi ſecundum præcipuam, propriámque alterius gentis legem de ea re cauentem (in aliqua aduerſentur, ac in diuerſum conſulentem trahant) reſponderit: eámque in propoſita facti ſpecie, ex generali ipſius ratione, & pari æquitate obſeruandam litigantibus ſtatuerit. Quod ego à Dyno, Alberto, Gandino, Bartolo, Alberico Roſate, cæteríſque eiuſdem ſcholæ iuriſperitis factitatum ſæpius animaduerti. Quorum exemplo ductus etiam inſignis doctrinæ vir Andræas, Alciatus (præceptorem meum libenter nomino) Longobardorum leges nunquàm è manibus dimittebat, inde multa hauriens, quæ illi & ad vtriuſque iuris interpretationem, & ad lites conſilio dirimendas, plurimo eſſent adiumento. Quamobrem quum ego me legum diſciplinæ tantùm vis ex ephebis egreſſus addixiſſem, inque ea nonnihil audere mecum ipſe conſtituiſſem: præter vtriuſque iuris, bonorúmque interpretum frequentem lectionem, ac forenſes, quibus aſsiduè diſtineor, declamationes, Francorum Salicas leges, Theutonum, Friſionum, Saxonum, Anglorúm, Thuringorum, Burgundionum, Boiorum, Vueſtphalorum, Gothorum, Longobardorum, & Hiſpanorum: Regni denique huius veſtri Neapolitani celeberrimas conſtitutiones ſucciſiuis horis euoluere conſilium fuit, inter quas tum Catholicorum Hiſpaniæ Regum placita, & Longobardorum præſcripta: tum verò maximè veſtræ eæ Parthenopeæ leges, quæ ex Hiſpanico & Longobardico iure, ſumma cum æquitatis moderatione, magna ex parte conflatæ ſunt, mihi miruminmodum arriſerunt. Quo factum eſt, vt earum ſingularem in imperando grauitatem, ſummam in prohibendo maieſtatem, inſignem in permittendo clementiam, átque conſilium: ínque puniendo ſeueram æquitatem, pariter & æquiſsimam ſeueritatem ſæpenumero admiratus, cæteris omnibus intermiſsis, in eis perlegendis annum ferè conſumpſerim. Quóque à me lecta tenacius, atque fidelius memoriæ hærerent, omnia, quæ ad manus meas peruenire potuerunt, Argentini Panſalij Neapolitani, Andreæ Baruli, & Iſernatis, Bartholomæi & Andreæ Capuanorum, Leonardi Iſernatis, Franciſci Piſani, Gulielmi Pernij Syracuſani, Ioannis Criſpani Epiſcopi Theatini, Marini Caramanni, Nicolai Capoſcroſæ, Franciſci Caleſiæ, Iudicis Blaſij à Murcone, Sergij & Nicolai Vrſonij, Ioannis Grilli Salernitani, Abbatis Aſſaldi, Angeli Griſonij, Ioannis Baccan, Andreæ Galli, Nicolai Ruffi, Bartholomæi Vinciguerræ, Lucæ à Penna, Ioannis Petrucij, Petri Piccoli Montefortenſis, Pamphili Molli, Diomedis Mariconda, Michaëlis Riccij, Coluccij Mangioni, Antonij Palmerij, Ioannis Larduini, Ioannis Loyſij Artaldi, Antonij Raij, Pyrrhi Piſanelli, Nicolai Perſici, Joannis Aloſij & Scipionis Ianuarij, Matthæi Afflicti, Lalli à Thuſcia, Cæſaris Pernij,

ac

ac Marcelli Boni commentaria: plurimáſque alias Nicolai Neapolitani, Paridis Putei, Iacobi Ayelli, Thomæ Grammatici, Roberti Marantæ, Ludouici Carrerij, Antonij & Scipionis Capitij, Ioannis ab Arnono, Bernardi Medicæi, Saccuraſæ, Sigiſmundi Loffredi ac Petri Follerij, variis in locis aſcriptas expoſitiones ad verum earum ſenſum percipiendum, adiunxi. Dolui tamen aliquandò vehementer, me in quoddam Ioannis Pauli Suggánappi bibliopolæ non ſatis accurati, exemplar incidiſſe, in quo non ſolùm ea, quæ ad periodorum, atque clauſularum aptam diſtinctionem, & concinnitatem ex proſodiæ ratione pertinerent, nullo modo erant obſeruata: ſed (quod deterius eſt) pluribus in locis Gulielmíque Rogerij, Sereniſſimorum Regum ſanctiones: Federici item II. Cæſaris reſcripta ita mutila, ac lacera erant ab eo typis excuſa, vt integris legum clauſulis interdum prætermiſſis, quæ à ſapientiſſimis principibus ſanctè, ac religioſè ſtatuta fuerant, ad iniuriam ſcripta viderentur. Quocirca harum conſtitutionum diuturna lectione detentus, ipſiúſque typographi incuriam, ne dicam imperitiam, peroſus, cœpi omnia diligentius perſcrutari, ac codicis manu ſcripti fide vſus, quem mihi Aurelius Paſſerus Senogallenſis iuriſconſultus clariſſimus, meíque amantiſſimus aliquandò vtendum dedit, errata emendare, prætermiſſa ſuo loco reponere, varias textuum lectiones exemplarium collatione compertas, obelo notatas aſcribere, aptíſque diſtinctionibus omnia ſeparare, & veluti Augiæ ſtabulum repurgare, quantum in me fuit, enixus ſum. Quod mihi ita ex ſententia ceſſit, vt paucis diebus tantum opus abſoluerim, atque ex ſordido exiuerim pandochio. Quin & eadem adductus oblectatione, ne quid in hoc volumine deſiderari poſſet dignitatis, & ornamenti: reſcripti cuiuſlibet initio paratitia (quæ vocant) ex ſcribentium ſententia breuiter præponere, vetera inſuper in ea conſcripta gloſſemata, Andreæ Iſernatis, Bartholomæi Capuenſis, cæterorúmque doctorum explanationes eodem labore ad amuſſim caſtigatas, nouíſque annotationibus inſignitas, quo lex, legíſque recepta interpretatio eadem hora legenti occurreret, addere operæpretium fore duxi, id, quod ego ſtudioſè, atque quoad eius fieri potuit, diligenter effeci: exemplárque hoc ita emendatum, atque decoratum, vſui mihi ſoli futurum in ſcriniis aſſeruare mecum ipſe propoſueram. Verùm, quum huiuſce ſuſceptæ prouinciæ, atque iam perfecti laboris, neſcio à quo certior factus eſſet Petrus Follerius vir doctiſſimus, veſtríque ordinis clariſſimum decus, cœpit protinus Rochum Cataneum pontificij apud Venetos Legati digniſſimum aſſeſſorem, & patriæ meæ lumen & ornamentum, cum quo mihi maximam intercedere familiaritatem probè nouerat, literis ſolicitare, vt ſuo nomine mecum ageret, oraret, exoraret denique, ne hoc ipſum opus in tenebris deliteſcere turpiter ſinerem, ſed ad ſtudioſorum vtilitatem, laboríſque leuamentum, ac diligentiæ, ſtudiíque mei perpetuum monumentum, typis excudi permitterem: futurum, vt eodem tempore cùm huiuſce ſcientiæ candidatorum beneuolentiam, tum præcipuè veſtram omnium gratiam ea editione

demererer, vóſque mihi perpetua neceßitudine conciliarem. Id ipſum & à me precibus impetrare ſæpißimè conatus eſt Marcus Antonius Turrianus Comes, conciuis meus, & vtriuſque cenſuræ peritißimus, id pro veteri noſtra amicitia etiam, atque etiam à me contendens: illúdque mihi ante oculos proponens, Nicolaum Superantium patritium Venetum, equitémque Hieroſolymitanum, ac inſignem Iuriſconſultum idem efficere olim ſtuduiſſe: morte tamen præuentum, quod incœperat conficere non potuiſſe. Quamobrem quum horum tandem precibus deuictus eum librum edere ſtatuiſſem: quærerémque eandem, quam ego in emendando præſtitiſſem diligentiam, à typographis adhiberi, Iacobi Iuntæ hæredes ſolertißimos bibliopolas ex multis ſelegi, ex quorum officina hoc opus in lucem prodiret, futurum ſperans, vt & venuſtißimis literarum characteribus, & abſolutißima ſedulitate conſpicuum in manus hominum exiret. Atque vt id, quod veſtro hortatu, iſtiúſque ordinis auſpiciis euulgaretur, eius etiam nomine decoratum agnoſceretur, ſupremo huic collegio veſtro ea ratione meritißimo iure debitum, nuncupandum cenſui. Quod igitur vobis æquo animo vouetur, hylari fronte ſuſcipite: veſtrúmque hoc opus, non amplius meum, proprio iure vobis ipſis ab inuidorum morſibus vindicate. Quod ſi factum intellexero, viderόque id, quicquid eſt muneris, vobis acceptum iri, me ſanè ad maiora in veſtrûm gratiam in poſterum molienda proculdubiò inflammabitis.

Valete.

Lutetiæ Pariſiorum, quarto calendas Octobris,

M. D. LVIII.

RVBRICARVM IN OMNES REGNI NEAPOLITANI CONSTITVTIONES ELENCHVS.

A

ACcuſato coram Iuſtitiario. fol.106
Accuſatore poſt litem cõteſtatam publicè nõ cõparente. f.149
Adhibenda fideiuſsione Dominorum ſeu vaſallorum. fo.214
Adiutoriis exigẽdis ab hominibus. fol.224
Adiutoriis pro militia fratris. fol.227
Adminiſtrationibus rerum eccleſiaſticarum poſt mortem prælatorum. fol.256
Adulteriis coërcendis. fol.278
Adulteriis,& lenociniis. fol.276
Aduocatis ordinandis. fol.101
Officio Aduocatorum. fol.101
Aleatoribus. fol.281
Alienationibus rerum in iudicio deductarum. fol.191
Animalibus in paſcuis aſsignandis. fol.270
Animalibus inuentis in damno. fol.272
Apoſtatis. fol.10
Appellationibus. fol.192
Apparitoribus,& eorum ſalario. fol.108
Arbitrio Regis, aliâs iudicis. fol.12
Aſſecuratione dominorum à vaſallis. fol.220
Aſsignatione literarum citatoriarum. fol.116

B

BLaſphemantibus Deum,& virginem Mariam. f.281

C

CAuſa depoſiti. fol.178
Cauſis in iudicio citò dicendis. fol.194
Celantibus teſtamenta. fol.274
Clericis conueniendis pro poſſeſsionibus, quas non tenent ab eccleſia. fol.89
Cognitione cauſæ coram Baiulis Curiæ Regiæ. fol.86
Conſeruatione aëris. fol.267
Conſideratione iniuriæ temporis,& perſonarũ. fol.264
Contra quem de reſtitutione agatur. fol.42
Contumace conuento reali,ſiue perſonali actione. fo.122
Contumacia alicuius vniuerſitatis. fol.124
Correctione poculum amatorium porrigentium. fo.275
Crimine ſacrilegij. fol.12
Cudentibus monetam adulterinam. fol.273
Cultu Iuſtitiæ. fol.57
Cultu pacis,& generali pace in regno ſeruanda. fol.15
Cuſtodia Captiuorum. fol.107
Cuſtodibus. fol.107

D

DE dandis aduocatis pupillis,& aliis miſerabilibus perſonis. fol.58
Decimis præſtandis. fol.14
Defenſa iniuſtè impoſita. fol.34
Defenſis imponendis ab officialibus & cognitione ipſarum. fol.28
Defenſis imponendis:& quis eas imponere poſsit,& contra quos. fol.25
Defenſis impoſitis, & contemptis, & de pœna contemnentium. fol.29
Defenſis impoſitis,& contemptis in aliquibus. fol.34
Deſiſtentibus ab accuſatione. fol.148
Detinentibus animalia aliena, & de damnis foreſteriorum. fol.269
Dilationibus,& exceptionibus in iudicio præcidendis, & abbreuiandis. fol.153
Diſcreta cognitione cauſarum. fol.82
Dotario conſtituendo in feudis,& caſtris. fol.214
Dotariis conſtituendis. fol.216
Dotibus. fol.215

E

ELongantibus terminum ſibi datum. fol.122
Eodem magiſtro Iuſtitiario. fol.64
Eo,qui poſt crimẽ adulterij intẽtatũ,vxorẽ recipit. f.148
Exceptione Hoſtici ponenda. fol.157
Exceptionibus & dilationib' proponẽdis in iudicio. f.156
Exceptionibus malitioſè oppoſitis. fol.166
Exhibendis malefactoribus,& ſuſpectis. fo.138
Exordiis,& præparatoriis iudiciorum. fol.111
Expenſis. fol.191

F

FAlſariis. fol.273
Falſis inſtrumentis vtentibus. fol.274
Falſitate cuiuſlibet in teſtibus producendis. fol.274
Feriis,& ſalariis iudicum, & notariorũ inſtrumenta ſcribentiũ,& ſcribendorũ,& de eorũ forma ſeruãda. f.95
Fide, & authoritate inſtrumentorum, & quot teſtes debeant ſubſcribere in inſtrumentis. fol.99
Fide inſtrumentorum & teſtium. fol.167
Fide inſtrumẽtorũ factorũ tẽpore inuaſoris Regni. f.167
Fide mercatorũ in vendendis mercibus adhibenda. f.267
Fide nobilium, & ignobilium ſuper declaratione debiti facienda. fol.120
Fideiuſsione domini à vaſallis. fol.214
Fideiuſsione dominorum à vaſallis. fol.221
Fidelium numero ſuper electuariis, & ſyrupis ſtatuendo. fol.267
Filiis clericorum. fol.153
Fiſco ſuccedente foriudicatis. fol.139
Forbannitis,& foriudicatis. fol.130
Forma, qualiter locandæ ſunt res fiſcales. fol.104
Fratribus obligantibus partem feudi pro dotibus ſororum. fol.219
Fraude,& dolo Campionum. fol.184
Fure capto per Baiulum Iuſtitiario aſsignando cum re furtiua. fol.87
Furtis,& latrociniis. fol.269

H

HAereticis, & Patarenis. fol.6

His,qui debent accedere ad ordinem clericatus. fol.198
His,qui fideiuſſores dare poſſunt,ne incarcerētur .f.144
His,qui in Regno guerram mouerint.Et de præſaliis puniendis. fol.36
His,qui ludunt ad dados:Et ſpolia mortuorum accipientibus. fol.281
His,qui poſt citationem ſe abſentant ſine licentia Curię. fol.150
Homicidiis & damnis clandeſtinis,quorum authores inueneri non poſſunt. fol.48
Homicidiis puniendis. fol.22
Hominibus Baronum poſsidentibus terram hominis demanij. fol.212
Hominibus demanij affidatis non tenendis. fol.207
Hominibus non tenendis ratione terrę,vel feudi.fol.212
Honore militari,iudicis & notarij. fol.273

I

Illicita portatione armorum, & pœna percutientium cum eis. fol.17
Impetrandis literis à Curia magiſtri Iuſtitiarij. fol.63
Impoſitione defenſæ. fol.25
Incendiariis. fol.280
Infra quod tempus cauſæ debeant determinari. fol.97
In integrum reſtitutione mulierum. fol.188
Iniuriis Curialibus illatis. fol.56
Iniuriis curialibus perſonis, ſeu quibuſlibet aliis irrogatis. fol.263
Iniuriis nobilium perſonarum. fol.265
de In ius vocando. fol.111
In quibus caſibus audientia teſtium committatur, & de pœna contrauenire volentium: Et de dolo eius, cui audientia committitur. fol.168
In quibus caſibus pugna locum teneat. fol.177
In quibus rebus petatur trigeſima. fol.90
Inquiſitionibus faciendis. fol.76
Inſtrumentis conficiendis. fol.98
Interrogandis litigatoribus à iudice. fol.166
Intrantibus Regnū,vt arma in Regno deponant. fol.20
Iudicibus,& notariis,& eorum numero. fol.97
Iudicibus per Imperialē celſitudinē promouendis. f.99
Iudiciis. fol.274
Iuramentis non remittendis à Baiulis. fol.82
Iure Balij. fol.254
Iure Francorum in iudiciis ſublato. fol.152
Iure ſuo Curiæ obſeruando. fol.199
Iuribus rerum Regalium, & de perſonis quibuſlibet ſeruilis conditionis à clericali officio remouēdis.fo.198
Iuſtitiariis,aſſeſſoribus,& actorum notariis ordinandis, & de officio Iuſtitiariatus. fol.74

L

Legibus,& conſuetudinibus aliis antiquatis. fol.1
Legibus paribilibus ſublatis. fol.173
Lenis. fol.277
Lenonibus. fol.279
Lite non conteſtata in criminali iudicio an poſsit actor & reus inter ſe componere, non dato tamen aliquo, vel retento. fol.151
Literis citatoriis. fol.112
Litis conteſtatione in criminali,vel in ciuili ab aduerſario proſequenda. fol.159
Litis conteſtatione non retardan.except.obiect. fol.162
Locatione demanij. fol.104

M

Maleficiis clandeſtinis. fol.48
Maleficiis clandeſtinis puniendis. fol.46
Malis venenis,& veneficiis. fol.275
Mancipiis fugitiuis. fol.258
Matribus filias ſuas exponentibus. fol.277
Matrimoniis contrahendis. fol.230
de Mederi volentibus. fol.265
Medicis. fol.266
Mercatoribus. fol.268
Morte Baronis nuncianda Imperatori. fol.234
Mutatione & recommendatione pecuniæ. fol.83

N

Ne filius pro patre,vel contrà, vel frater pro fratre conueniatur. fol.81
de Non opprimendis Vaſallis à Dominis. fol.214
Notificandis bannitis,& foriudicatis. fol.138
Noua militia. fol.272
Nouis ædificiis. fol.256
Numero Baiulorum per loca. fol.89

O

Obſeruatione iuſtitiæ. fol.57
Officialibus reipub.& de pœna peculatus. fol.59
Officio Baiulorum. fol.88
Officio Capitaneorum,& magiſtri Iuſtitiarij. fol.66
Officio Caſtellanorum,& ſeruientium. fol.107
Officio iudicum. fol.91
Officio Iuſtitiariatus. fol.67
Officio magiſtri Camerarij. fol.32
Officio magiſtri Iuſtitiarij,& iudicis magnę Curiæ.fo.60
Officio magiſtrorum Camerariorum & Baiulorū.fol.59
Officio magiſtrorum Fundicariorum. fol. 05
Officio magiſtrorum procuratorum Curiæ. fol.103
Officio Secreti. fol.83
Ordinandis iudicibus,& quando,& de quibus rebus poſſit peti trigeſima. fol.91

P

Pactionibus inhibitis, & de volentibus à lite diſcedere. fol.123
Patarenorum receptatoribus, credētibus complicibus, & fautoribus. fol.9
Paterno teſtamento deleto. fol.274
Pecunia inuenta in rebus alienis. fol.258
Periuriis. fol.281
Perſecutione licita cum armis. fol.21
Poculis amatoriis. fol.275
Pœna adulterij. fol.276
Pœna calumniæ contra calumniantes ſtabilita. fol.150
Pœna colludentium. fol.fol
Pœna contempt.Curiæ Imperialis,de pœnis eor. fol.94
Pœna contra mercatores. fol.269
Pœna contumaciæ in ciuilibus cauſis. fol.118
Pœna contumaciæ in criminalibus cauſis. fol.127
Pœna contumaciæ poſt lit.conteſt.in ciuili act. fol.119
Pœna eius,qui contra aliquem tantū arma extra. fol.20
Pœna emptoris poculi amatorij. fol.275
Pœna eorum,qui affidaturas infringunt. fol.272
Pœna foriudicatorum,& Balio dando filiis eor. fol.141
Pœna hominum alium occid.diuerſis ex caſibus.fol.280
Pœna illorum,qui iudices corrumpunt. fol.196
Pœna iudicis,qui male iudicauit. fol.195
Pœna mariti,vbi adulter aufugit. fol.277
Pœna matris filiam publicè proſtituentis. fol.279
Pœna mulierum iniuſtè conquerentium. fol.39
Pœna negantis depoſitum,vel mutuum. fol.88
Pœna vxoris in adulterio deprehenſæ. fol.277
Ponderibus & menſuris. foll.269
Præſcriptionibus. fol.258

Præſt

Præſtando ſacramento Baiulis,& Camerariis. fol.84
Præſtatione ſacramenti ab aduocatis. fol.102
Præſtatione ſacramenti à magiſtro Iuſtitiario & Iuſtitiariis. fol.69
Priuilegiis à Curia Capuana reuocatis. fol.1[illegible]7
Priuilegiis à Curia Capuana tempore turbationis inductis. fol.167
Priuilegiis eccleſiarum. fol.278
Priuilegiis eorum,qui citati extra ciuitatem non veniebant,& priuilegiorum irritatione. fol.124
Probabili experientia medicorum. fol.165
Probatione per inſtrumenta publica ſuper quæſtione homagij fol.207
Probationibus,& teſtibus ante litem conteſtatam producendis. fol.180
Probationibus in appellationibus producendis.fol.196
Proceſſu iudicij. fol.163
Prohibita in terra Demanij conſtruct.Caſtror. fol.257
Prohibita officialium noſtrorum occaſione.fol.72.&78
Prohibita quæſtione fœminæ. fol.276
Prohibitio Curialium commercio. fol.106
Prorogatione præſcriptionis. fol.261
Pugnis ſublatis. fol.174

Q

Quæ probat.in cauſa homagij exigantur. fol.181
Quæſtionibus inter fiſcum, & priuatos mouendis. fol.85
Qualitate & ætate pugnatorum. fol.185
Qualiter Campiones teneantur pugnare. fol.183
Qualiter Iuſtitiarij ſe gerere debeant in prouincia ſibi decreta. fol.75
Quando liceat Caſtellanis, & ſeruientibus Caſtrorum arma deferre. fol.24
Qua pœna vniuerſitates teneantur,quæ creant Poteſtates,& alios officiales. fol.73
de Quibus cauſis primitus cognoſcatur. fol.58
Qui hominem occiſum ſpoliauerit. fol.182
Qui ramum de alto proiiciens, vel ſe præcipitans, hominem occiderit. fol.280
Quòd nil poſt indemnia equitatorum paſcua de agro liceat alicui aſportare. fol.272
Quòd nullus Prælatus, Comes, Baro officium Iuſtitiarij gerat. fol.72

R

Raptoribus virginum,vel viduarum. fol.37.& 38
Raptu,& violentia monialibus illata. fol.35
Ratione monetæ. fol.274
Reaſſumptione inſtrumentorum facienda ſub nomine iuſti Regis. fol.167
Rebus ſtabilibus eccleſiaſticis non alienandis. fol.253
Recommendatis, vel reuocatis non detinendis. fol.213
Redimendis captiuis. fol.136
Rei actione & exceptione. fol.259
Repudiis concedendis. fol.277
Repulſa official.& pœna eorum exceſsib.conſtit.fol.263
Reſignanda poſſeſsione,& de rei vendicatione. fol.121
Reſtitutione minorum. fol.175
Reſtitutione mulierum. fol.185
Reſtitutione poſſeſsionis. fol.42
Reſtitutione reipublicæ. fol.187
Reuocandis tranſeuntibus ad alienam habitat. fol.206
Reuocatione feudorum,& rerum feudalium. fol.200
Reuocatione priuilegiorum. fol.167

S

Sacramento præſtando à baiulis. fol.89
Sacramento præſtando à campionibus. fol.183
Sacrilegio Regum. fol.11
Salario aduocatorum. fol.103
Salario Baiulorũ,iudicum,& notariorum Curiæ.fol.93
Salario pro ſcripturis ſententiarum. fol.191
Sententiis in ſcriptis ferendis. fol.97
Securando honorem Comitibus,Baronibus,& milit.f.69
Seruientibus exeuntibus extra Caſtrum ſine licentia ſui Caſtellani. fol.107
Seruis & ancillis fugitiuis. fol.257
Si accuſator, & reus, dolo, vel fraude, dato ſibi termino à iudicibus non comparuerint. fol.150
Si quis mulieri violentiam patienti & clamanti non ſuccurrerit. fol.39
Si quis pendente quæſtione ante Iuſtitiarium à maiori vocetur. fol.160
Spoliantibus hominem obitum, vel occiſum. fol.181
Succeſsione filiorum Comitum,& Baronum. fol.236
Succeſsione nobilium in feudis. fol.235.& 243
Summaria cognitione cõtra gabellotos ſeruanda. fo.97
Summota conuerſatione inter bonas fœm.quæſt.fo.276
Surripientibus aliquid de naufragiis vel incendiis. fol.55

T

Tractu termini conſtituti. fol.122
Tranſactionibus. fol.80
Trigeſima,& ſalario officialium. fol.90

V

Vaſallis non ordinandis. fol.198
Vbi clericus in maleficiis debeat conueniri.fo.69
Venditione liberi hominis. fol.280
Vendentibus venenum. fol.275
Veneficiis. fol.275
Violentia meretricibus illata. fol.136
Violentiis circa poſſeſsionem admiſsis. fol.40
Vitatione iactantiæ. fol.283
Vſurariis puniendis. fol.12
Vt Caſtellani mittant ſeruien.armat.pro Curia. fol.24
Vt Cauſæ prius inchoatæ terminentur. fol.59
Vt Clerici, vel iudices non ſint Baiuli, & de pœna facientium contrà. fol.90
Vt Iuſtitiarij,& vniuerſi officiales, ſeu ipſorum familia, nihil à litigantibus recipiant. fol.79
Vt Iuſtitiarij habeant certos aduocatos. fol.80
Vt iuſtitiarius alium loco ſui ordinare non poſsit. fol.81
Vt liceat bannito infra quos menſes redire,& ſe Iuſtitiario aſsignare. fol.136
Vt magiſter Iuſtitiarius poſsit euadere oppreſsiones officialium,& reuocare. fol.65
Vt nullus audeat practicare, niſi in conuentu publicè magiſtrorum Salerni ſit comprobatus fol.165
Vt nullus officialis cogat aliquem ad oſtendendum titulum ſuæ poſſeſsionis.Et quòd nullus occuper. fol.109
Vt nullus ſe intromittat de factis,ſeu conſiliis regũ.fo. 11
Vt pater foriudicati ex delicto filij non teneatur. fol.143
Vt poſt renuntiationem infra decem dies pronuncietur in omnibus. fol.63
Vt quæſtiones terminentur. fol.99
Vt vniuerſitas accuſata,& mulieres coniugatæ in criminalibus cauſis poſsint ordinare procuratorem.fo.129
Vxore non ducenda ſine permiſsione Curiæ. fol.232
Vxoribus foriudicatorum,& parentibus. fol.142

(

RVBRICARVM IN OMNIA REGNI NEAPOLITANI CAPITVLA ELENCHVS.

A

AD obuiandum fraudibus. fol.336
Ammiratis, & Viceammiratis, Prothôtinis, & Comitis. fol.309
Appretio, & modo faciendis in terris & locis Regni. fol.354
Arbitrio conceſſo officialibus. fol.344
Armis acutis. fol.327
Aſſecurãdis hominibus illorum, qui turbationis tempore Corradini à fide Regia defecerunt. fol.294

B

BObus aratoriis non pignorandis. fol.328
Bonis proditorum. fol.331

C

CApiẽdis malefactoribus in alterius prouincia. f.347
Capitulum contra exceptionem Hoſticam, & iudicis delegati allegati ſuſpecti. fol.342
Captiuis non retinendis vltra vnum diem, cùm liberati ſunt. fol.335
Caſtellanis. fol.311
Compilatione, & compoſitione rationũ officialiũ. f.356
de Componendo. fol.344
Confeſsione latronum. fol.326
Confirmatio capitulorum editorum in planitie S. Martini. fol.532
Conſeruatorium in forma ſolenni pro laico contra laicum. fol.364
Conſeruatorium pro laico contra clericum. ibidem
Conſeruatorium pro clerico contra clericum. ibidem
Contra maleficos rapientes virgines ſub colore matrimonij. fol.360
Contra vſurarios. fol.366
Conuentis, qui alienant poſſeſsionem. fol.327
Criminibus denunciandis magiſtro Iuſtitiario. fol.324
Cultu Iuſtitiæ obſeruando, ne Regnicolę indebitè ab officialibus vexentur. fol.367
Cuſtodibus paſſuum, & Graſsiæ. fol.309

D

DAmnis emendandis per vniuerſitatem. fol.349
Decimis ſoluendis. fol.334
Declaratio conſtitutionis prohibentis compoſitionem in criminalibus. fol.352
Defenſa. fol.327
Defenſis, violentiis, & iniuriis illatis religioſis, viduis, pauperibus, & eccleſiis. fol.326
Demolientibus, & falſantibus Liliatos, Carlenos, & incidentibus. fol.349
Dotibus mulierum. fol.330
Duplicandis Gagiis Iuſtitiario, Iudici, & actorum notario. fol.334

E

EXceptione excommunicationis criminaliter accuſati, vel reſtitutionem violentæ poſſeſsionis petentis. fol.337
Exceptione excommunicationis oppoſita, vel qualibet dilatoria oppoſita, res & fructus ſunt ſequeſtrandi. fol.339.
Extractione victualium. fol.286

F

FAmilia officialium qualiter eſſe debeat. fol.350
Filiis bannitorum, & foriudicatorum. fol.328
Foreſtis antiquis & nouis. fol.335
Foriudicatione. fol.328
Furtis. fol.291

H

HIs, qui prætendunt ius habere in bonis proditorum captis per Curiam. fol.296
Homicidiis clandeſtinis. fol.328
Hominibus Demanij non recipiendis. fol.335
Honorabili vita ducenda in feudis. fol.362

I

INdebitatoribus victualium, & vſuris. fol.348
Inquiſitionibus. fol.322
Inquiſitionibus faciendis. fol.324
Iudicibus perpetuis non ſtatuendis. fol.331
Iure congrui. fol.371
Iuſtitia retardata. fol.333

M

MAgiſtris Foreſteriis, & ſubofficialibus eorũ. f.310
Matrimoniis contrahendis. fol.316
Morantibus in excommunicatione. fol.329

N

NE quis authoritate propria capiat aliquem de perſona, nec eius bona. fol.297
de Non capiendis vaſallis à dominis. fol.335
de Non Capiendo aliquos extrahentes de portubus aliqua prohibita ſine mandato Curiæ: & proditores bannitos, niſi publicè conſtet. fol.308
de Non Capiendo vaſcella aliqua pro ſeruitiis Curiæ, iuſto ſalario non ſoluto. fol.308
de Non componendo in delictis corporaliter puniendis. fol.352
de non Componendo ſuper crimine capitali. fol.350
de Non componendo ſuper receptione bannitorũ cum vniuerſitate, perſoniſque ſingularibus. fol.349
de Non creandis iudicibus in perpetuum. fol.337
de Non exigendo à procuratoribus Demania, Mortitia, & Excadentias, & pupillorum Baliatus, niſi meros prouentus, & reditus. fol.308
de Non mittendo ignem in reſtuchiis camporum. folio 300. & 301.
de Non onerando Galeas victualibus, & aliis infra ſcriptis. fol.310
de Non ordinandis vicariis per Iuſtitiarios. fol.297
de Non procedendo ex officio, niſi in certis caſibus & ad tempus

tempus. fol.347.& 348
de Non recipiendis vaſallis Demanij in terris Baronum. fol.351
de Non ſtatuendis clericis, vel extraneis officialibus. fol.139.
de Non ſtatuendo vltra duos maſſarios, & Culacurum vnum in qualibet maſſaria. fol.309
de Non trahendis clericis ad iudicia ſecularia, niſi pro bonis feudalibus. fol.313
Notificandis ſuperioribus ſententiis à quibus non extitit appellatum. fol.332

O

OBlationibus, priuilegio clericorum, & quādo ipſo gaudere debeant, vel non. fol.336
Obſeruanda forma in ſtatutis propoſitis, ſuper reparatione vaſallorum, ſtatuta ſuprà in officialibus Secretorum. fol.310
Obſeruanda pœna mortis clandeſtina edita per quondam D.Federicū olim Romanorū Imperatorē.fo.307
Obſeruanda ſimili forma de gabella ſalis. fol.307
Occupantibus res Demanij. fol.290
Officio collectarum. fol.335
Officio magiſtrorum Maſſariorum. fol.309
Officio Secretię, Quòd Secretia committatur eam emere volentibus, & plus indè offerentibus, Vel ſi ad credentiam cōmittatur viris idoneis: & nihil vltra meros prouentus à ſubofficialibus exigatur. fol.307
Ordinandis ſubofficialibus idoneis, & ſufficientibus. fol.307

P

PAlea non auferenda, & ſoluendo ſtallagio. fol.331
Pecunia fiſcali non tenenda per officiales poſt amotionem ab officio. fol.351
Pœna clandeſtini homicidij. fol.318
Pœna, & vindicta proditorum: & quòd nullus officialis liberet carceratū pro crimine læſæ maieſtatis. fo.294
Pœna homicidij clandeſtini. fol.294
Pœna infligenda falſariis monetarum. fol.301
Pœna obſeruanda edita contra extrahentes graſsiam. fol.309
Pœna portationis armorum. fol.327
Pœna rei ablatæ pretio non ſoluto. fol.300
Pœna violentorum. fol.287
Priuilegiis, & immunitatibus Ciuium, Burgenſium, & aliorum hominum à faro citrà. fol.317
Priuilegiis & immunitatibus Comitum, Baronum, & aliorum feuda tenentium. fol.316
Priuilegiis, & immunitatibus eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum. fol.312
Priuilegium collegij Neapolitani ſtudij. fol.365
Prohibita extractione Carlenorum argenti de Regno. fol.352
Prohibita portatione armorum. fol.348
Pro quanto tempore remanebunt officiales Curiæ in prouincia poſt depoſitum eorum officium. fol.320
Proroganda ſucceſsione duratur. fol.334

Q

QVid fiet mortuo Barone. fol.354
Quod ab vniuerſitatibus Terrarum deputatis ad reparationem caſtrorum exigatur pecunia neceſſaria tantum, & non teneantur ad noua ædificia. fol.321
Quòd accuſati dantes fideiuſſores non compellantur in Curia morari. fol.305
Quòd accuſatore deſiſtente, Curia ex officio procedere poteſt. fol.343
Quòd animalia capta in paſsibus non committantur cuſtodienda aliquibus priuatis perſonis, ſed mittantur ad Curiam Regiam. fol.309
Quòd Baiuli iudices exerceant officia eorū etiam vltra annum vſque ad aduentum ſucceſſorum. fol.347
Quòd Barones, vel feuda tenentes non priuentur feudo propter contumaciam præſtationis ſeruitij. fol.339
Quòd boues ſine campanis poſsint paſcere in defenſis, Duntamen cuſtodes eorum arma, neque canes, non habeant. Et quòd Iuſtitiarij regionum habeant foreſtas, & defenſas, in ſcriptis. fol.311
Quòd Cannæ, Rotulæ, & alia pondera, & menſura non auferantur per terras, ſed ſuper falſitate ipſorum ſolenniter inquirantur. fol.308
Quòd clerici clericaliter viuentes non communicent cum aliis in collectis, nec pro bonis eccleſiaſticis, etiā patrimonialibus. fol.314
Quòd clerici coniugati ſoluant collectas Regias. fol.351
Quòd Commeſtabuli Neapolis, & Auerſæ non intromittant ſe, niſi de nocturna cuſtodia ciuitatum ipſarum, niſi ad mandatū Iuſtitiarij Terræ Laboris. f.306
Quòd Comites, Barones, & alij feuda tenentes poſsint petere adiutorium à vaſallis ſine literis Curiæ. fol.317
Quòd Comites, Barones, & feuda tenentes in Regia Curia perſonaliter, ſeu realiter litigantes per compares abſoluantur, vel condemnentur. fol.317
Quòd Comitibus, Baronibus, & aliis nobilibus viris per Curiam aliqua ſeruitia, quæ eos non deceat, minimè committantur. ibidem
Quòd cudatur moneta bonæ tenuræ, ſecundum quòd ſtatui dictarum partium videbitur expedire. Pro qua expendenda non fiat collecta, ſed dabitur Campſoribus, & aliis eam ſponte recipientibus, & erit perpetua. fol.318
Quòd domus prælatorum, ipſis inuitis ab officialibus cauſa hoſpitandi non capiantur, nec etiam lecti, nec etiam ibi criminalia iudicia exerceant. fol.313
Quòd excommunicati durantes in excommunicatione vltra annum, denuntientur Curiæ per prælatos qui eos excommunicauerunt vel ſucceſſores eorum. fol.316
Quòd exequatur mandatum Regium, & nihil pro ſigillo recipiatur. fol.304
Quòd familiares Iuſtitiariorum neminem capiant ſine mandato Iuſtitiariorum. fol.306
Quòd feudatario decedente abſque legitima prole poſſeſsio feudi vſque ad anni circulum in modum ſequeſtri ſtet penes fiſcum. fol.345
Quòd fiant inquiſitiones ſuper finibus antiquarum foreſtarum, & ſuper earum cuſtodia ſeruetur ſupradicta forma D.Regis Caroli. fol.321
Quòd filiæ proditorum, quæ primam malitiam ſecutæ non ſunt, nec ſequuntur, poſsint ſe maritare de bonis feudalibus, ſine aſſenſu Curiæ. fol.320
Quòd in cauſis criminalibus poſsit conſtitui procurator per plures vltra denarium numerum accuſatos. fol.318
Quòd in pœnis pecuniariis fiſco applicandis poſsit procedi ſummariè. fol.319
Quòd in quolibet Iuſtitiario Regni deputentur certi ſeruientes ad expenſas Curiæ pro cuſtodia captiuorum, nullis aliis exindè compellendis. fol.307
Quòd Iudæis, qui ſunt vaſalli eccleſiæ, nulla officia vel grauamina committantur. fol.316
Quòd iudices, & notarij non cogantur ab officialibus confic

conficere inſtr.niſi quib.inte1fuerint:& iudex nō det fidem notario,& econuerſò,niſi fuerit præſens.f.306
Quòd iura cōceſſa eccleſiis,in quorum poſſeſsione ſunt, ſeruentur illæſa. De illis verò, in quorum poſſeſsione non ſunt,non fiat eis iuſtitia in Curia. fol.315
Quòd Iuſtitiarij non committant inquiſitiones ſuper criminalibus: Alia verò officia committant hominibus de prouincia. fol.303
Quòd Iuſtitiarius non amoueat perſonas electas ab vniuerſitatibus. fol.296
Quòd Iuſtitiarius poſsit cognoſcere de ciuilibus cauſis eccleſiæ,eccleſiaſticæ perſonæ,pupilli,viduæ, & aliarum miſerabilium perſonarum. fol.338
Quòd Iuſtitiarius poſsit cognoſcere de grauaminibus illatis vaſallis eccleſiæ per prelatos,vel alias eccleſiaſticas perſonas. fol.341
Quòd latrones,diſrobatores ſtratarum, & piratæ omni tempore torqueri poſsint. fol.344
Quòd liceat ſpecialibus perſonis in criminalibus cauſis conſtituere procuratorem, ſi in numero decem ad minus conueniantur. fol.340
Quòd magiſter Iuſtitiarius certis temporibus anni moretur in certis prouinciis. fol.333
Quòd Marinarij non ſubtrahāt ſe à vaſcellis, poſtquàm aſcenderint eadem. fol.310
Quòd nihil exigatur pro ſigillo vel ſcriptura pactorū, & aliarum cautelarum,quas officiales faciunt, & fieri faciunt. fol.308
Quòd nihil recipiatur ab vniuerſitatibus in pecunia, collectis, vel aliis. Et quòd non imponatur collecta ſine mandaro Regis. fol.304
Quòd nihil recipiatur pro compoſitione generalium inquiſitionum. fol.296
Quòd nihil recipiatur pro ſigillandis, & verificandis quaternis collectarum. fol.302
Quòd nihil recipiatur pro ſigillo cuiuſcunque literæ ſigillandæ. fol.304
Quòd nihil ſoluatur pro ſcripturis ſententiarum.fol.319
Quòd nihil ſoluatur pro ſigillo Iuſtitiarij, vel alterius officialis,niſi pro litera iudicis,taren.12. Et pro litera magiſtri Iurati,taren. 12. fol.320
Quòd non arreſtentur in ſtratis, vel mercatis aliqua venalia. fol.306
Quòd non arreſtetur vinum ſine mandaro Curiæ. ibid.
Quòd nō capiantur animalia deputata ad cētimul. ibid.
Quòd non capiantur ſine conſilio parati dare fideiuſſores ſine mandato Regio. fol.305
Quòd non capiantur vaſcella inuenra ſine prohibitis mercibus nauigare: Et ſi qua inuenta fuerint onerata mercibus prohibitis,mittantur ad curiam. fol.310
Quòd non compellantur aliqui inuiti reparare vaſcella Curiæ pro certo pretio,niſi voluerint ea ad extalium recipere facienda. fol.321
Quòd non condemnentur, vel tormētentur aliqui ſine conſilio iudicum. fol.305
Quòd non ematur vinum à nolentibus vendere,nec vegetes conſignentur. fol.306
Quòd non extendant ſe ad territoria vicina tam Demanij,quàm ad alia. fol.312
Quòd non extrahantur lignaminia extra regnum. f.352
Quòd non faciant inquiſitionē authoritate propria,nec banchum imponant vltra Auguſtale vnum. fol.312
Quòd nō ordinētur officiales inhabiles,ſed idonei.f.303
Quòd non ponatur pro reſiduo in quaternis Curiæ aliqua pecunia recepta. fol.306
Quòd non poſsit fieri accuſatio per præſonerium vel familiares eius,niſi ſit crimen publicum. fol.318
Quòd non procedatur ad reſtitutionē rei Burgenſaticę, vel feudalis, occaſione inquiſitionum factarū ſuper Demaniis,Morticiis, & Excadentiis. De inquiſitionibus theſaurorum. fol.308
Quòd non ſtatuātur familiares Iuſtitiarij ad cuſtodiam nundinarum, ſed cuſtodiantur per magiſtrum Iuratum ipſius terræ. fol.321
Quòd non tormententur aliqui ſine forma conſtitutionum, & iuris communis. fol.305
Quòd notarij Cameræ dent commiſſariis ſuis notas inſtrumentorū faciendorum ad cautelam curiæ.fo.306
Quòd nullæ perſonæ laicales intromittāt ſe de electionibus prælatorū,nec de aliis ſpiritualibus, niſi competat hoc alicui priuilegio iuris patronatus. fol.313
Quòd nulli Caſtellani, & ſeruientes deferant arma extra caſtra,niſi pro ſeruitiis curiæ, nec habeant iuriſdictionem aliquam extra caſtra. fol.297
Quòd nullus approprier ſibi hoſpitium,in quò hoſpitatus fuit,nec ingrediatur eum inuito patruo. fol.298
Quòd nullus contrahat matrimonium cum filiabus & filiis proditorum,ſine mandato curiæ. fol.300
Quòd nullus officialis mittat aliquem pro ſeruitiis curiæ cum propriis expenſis. fol.298
Quòd nullus officialis recipiat munera. fol.335
Quòd nullus pro ſeruitiis noſtris aliquem mittat proprio ſumptu. ibidem
Quòd officiales iurare debent. fol.296
Quòd officiales maiores curiæ non emant equos,mulos in prouinciis eorum,ſed extra prouinciam, niſi receperint ſpeciale mandatum. fol.319
Quòd officiū magiſtri Iurati non vendatur cum baiulatione,ſed eligātur magiſtri iurati per quālibet vniuerſitatē,& officiū ipſius gratis concedatur eis.f.320
Quòd perſonæ eccleſiaſticę poſsint compellere vaſallos ipſorum, & debitores ſuos ad ſatisfaciendū eis. f.316
Quòd perſonæ productæ ad litem liberētur,ſi iuſtè ſententiatæ fuerint per prædeceſſores officiales.fol.304
Quòd poſſeſsiones eccleſię non auferantur,nec turbentur per curiam. fol.316
Quòd poſſeſsiones, & res aliis non obligatæ, poſsint obligari eccleſiis. fol.315
Quòd poſsit regi curia in terris non iuriſdictionis. f.350
Quòd præſonerij nō recipiāt à captiuis, niſi quòd ſtatutum eſt per D. Carolum quondā Siciliæ regem. f.320
Quòd pro fugientibus à Galeis non capiantur filij pro patribus, vel econuerſò. Fratres pro ſororibus, nec vxores pro maritis. fol. 310
Quòd quilibet poſsit per mare extrahere de vna terra ad aliā libere, ſine aliquo iure victualia, & alia prouenientia de terris, & maſſariis ipſorum. Empritia verò ſine iure exituræ.ſol. iure dohanæ de portubus tamen licitis & ſtatutis. fol.316
Quòd receptatores pari pœna puniri debent, qua & malefactores. fol.340
Quòd recipiatur appellatio à tormentis. fol.325
Quòd recipiatur quæcunque pecunia pro curia, ſicut communiter expenditur in regno. fol.303
Quòd rei fugiētes ad eccleſ.non extrahantur inuiti.f.313
Quòd Secreti non intromittant ſe inquirere de Demaniis,Morticiis,& excadentiis,ſed magiſtri Portulani, & procuratores. fol.308
Quòd ſeculares perſonæ non intromittant ſe de aliquo crimine eccleſiaſtico. fol.316

Quòd

Quòd ſeminentur, & fiant Maſſariæ in terris Curiæ & non priuatorum. fol.309
Quòd ſeruetur ius Romanum, & commune. fol.326
Quòd ſeruetur capitulum de liberalitate matrimoniorum, ſicut ſuprà dicitur in ſchedula Baronum. fol.318
Quòd ſeruientes non recipiant ſalaria à collectoribus collectarum. fol.336
Quòd ſeruitia Curiæ non committantur niſi idoneis & ſufficientibus, & quos etiam decet, & ſeruetur conſtitutio in hoc capitulo Domini Caroli. fol.318
Quòd ſi aliquis tenet aliquam poſſeſsionem Curię occupatam, non priuetur ea, donec conuictus fuerit in iure. fol.318
Quòd ſi contingat aliquos ſuis culpis Regnum exire, vxores eorum, quæ ſibi non conſenſerunt, non moleſtentur in dotibus, & iuribus ſuis. fol.320
Quòd ſit licitum accuſatori, vel denũciatori, antequam in iudicio partes compareãt, deſiſtere, vbi Curia ipſa non tangitur. fol.339
Quòd ſi vaſalli eccleſiarũ, eis ad perſonalia ſeruitia obligati, aufugerint de terris, vel locis, in quibus morari debent, poſsint eccleſiarum vaſallos coërcere ad reuertendum loca ipſa. fol.316
Quòd ſoluantur decimæ eccleſiis, & quòd ſoluantur prouentus bonorum pupillorum. fol.313
Quòd ſoluatur pro literis Regis. fol.319
Quòd ſtetur ſacramento officialis ſi aliquid vltra prohibitionem receperit, dum nihil inde poſsit probari. folio 305
Quòd tempus ſyndicationis nõ labatur, donec acta ſint compilata, & aſsignata. fol.345
Quòd teſtes excõmunicati debent abſolui ad cautelam, & ſententia lata propter teſtes excommunicatos poteſt retractari, ſicut & per falſos teſtes vel inſtrumenta. fol.338
Quòd vaſalli eccleſiarum non trahantur coram officialibus Curiæ niſi in criminalibus, ſpretis defenſis, in portatione armorum, & aliis, quorum cognitio pertinet ad Curiam. fol.316
Quòd vaſallis Eccleſiis obligatis ad ſeruitia perſonalia non committantur ſeruitia per Curiam. fol.315
Quòd vbicunque Regia Curia morata fuerit, emantur neceſſaria ſuo victui communi pretio, & ab ea habentibus, nec ſigillentur vegetes. fol.319
Quòd vniuerſitates terrarũ non cogantur deferre pecuniam ad Curiã cum expenſis eorũ, ſed Curiæ. fol 319
Quòd vniuerſitates terrarum non teneãtur ad emendationẽ furtorũ factorũ per ſpeciales perſonas. fol.319
Quòd vnuſquiſque ſubſcriptorũ officialium ſignificet Curię infra certum terminum, ſubofficiales ſufficientes ad officium, quod eorum cuilibet committitur exercendum. fol.307

R

Reformatione ſtudij Neapolitani, & interdicendo particulares ſcholas in vtroque iure vbilibet infra Regnum. fol.366
Remittenda offenſa ſuſpectis de proditione. fol.333
Renouatione appretij. fol.331
Reſtitutione eccleſiaſticæ libertatis. fol.297
Reuocatione occupatorum Demanij Regij ad ipſum Demanium. fol.353

S

Sacramento præſtando ab officialibus. fol.303
Soluendis decimis. fol.329
Soluendo ſtatutas comminantias Marinariis conductis in armata. Et non cogantur in armata ipſa boni Burgenſes, & ciues ipſius artis ignari, & tribuantur eis panatica ſtatuta. fol.310
Solutione ſigilli. fol.331
de Spoliatis pro laico contra clericum. fol.365
Statuendo Balio. fol.329
de Statuendo magiſtros Maſſarios diuites, qui teneantur de fructibus Maſſariarum, & animalium Curiæ reſpondere. fol.309
Subuentione vaſallorum. fol.329

T

Terreriis. fol.311
Teſtimonio publicorum diſrobatorũ contra participes, & receptatores eorum. fol.289
Theſauris. fol.329
Tollenda diſſentione inter fideles noſtros. fol.334
Tormentis. fol.335

V

Violentiis. fol.285. & 287
Vt Comites, & Barones in eorum terris officium magiſtri iurati per eos, & eorum officiales exercere valeant. fol.359
Vt fideles noſtri indebitè non grauentur. fol.336
Vt nullus officialis capiat aliquem de perſona incidentem in pœnam pecuniariam, ſeu bannum. fol.298
Vt nullus officialis recipiat munera: & Iuſtitiarius diſcurrat prouinciam. fol.298

RVBRICARVM IN OMNES REGNI NEAPOLITANI RITVS ELENCHVS.

A

ACCVSATIONIBVS, denũtiationibus, inquiſitionibus, & deſiſtẽtibus, vel ſe concordantibus. fol.392
Acta quæ ſint in petitionibus cleric. fol.407
de Aduocatis practicãtibus in magna Curia, ordine, & ſilẽtio ipſorum. fol.382
de Aduocato & procuratore pauperum. fol.374
de Æquitate, quam ſeruat Curia non condemnando aliquem prima die poſt ferias. fol.394
de Ærario, ſeu perceptore prouentuum. fol.376
de Appellationibus. fol.400
de Appellationibus admittendis. fol.399
de Appellationibus & ſupplicationibus. ibidem
de Atteſtationibus præſentandis. fol.380

B

de Bannitis, condemnatis, & condemnationibus. fol.393

C

de Capturis, carcerariis, & carceratis. fol.375
de Cauſis & executionibus cõmittendis, ac earum commiſſariis. fol.383
de Cautelis recipiendis à captiuis, quando liberantur. folio 375
de Citationibus & mandatis. fol.382
de Citationibus fiendis. fol. 383
de Clericis. fol.417
de Clericis volentibus declinare forum. fol.396
Clericus citatus debet perſonaliter comparere, & Curia cognoſcit de ſuo clericatu. fol.377
Clericus coniugatus non admittitur ad priuilegium per eandem Curiam. ibidem
Clericus denuntians debet præſtare fideiuſſorem laicum. fol.393
Committitur examinatio teſtium ſenum, & valitudinariorum in criminali. fol.386
de Compoſitionibus. fol. 443
Confirmatio, & noua conceſsio priuilegiorum Neapol. facta per reginam Ioannam ſecundam. fol.407
de Contumacia accuſanda. fol.395
de Contumaciis. ibid.
de Contumaciis accuſandis. ibid.
Curia ipſa proceditur ad anteriora cõdẽnatis teſti. f.380

D

de Deſiſtentibus. fol.383
Detinetur inquiſitus, ſi incipit conſtare. fol. 375

E

de Eo, qui prius curiam adiuit. fol.392
de Exceptionibus. fol.397
de Excuſationibus abſentium, & aliorum. fol.401
Executio fit in pœnis accuſati, & parte non vocata. f.383
Executio in appellationibus fit per iſtam Curiam ſemper. folio 400
de Expenſis. fol.407
Expenſis reſtituendis. ibidem

F

de Fideiuſſoribus, ac ritu Curiæ. fol.386
Filiusfamiliàs non admittitur ad denuntiandum ſine obligatione. fol.395
Fiſco non datur terminus ad examinari faciendum. f.381
Fit interrogatio ſuper tenore inſtrumenti ad petitionem hæredis. fol.390
de Foriudicatione. fol.402
de Forma citandi quem, vt legaliorem. fol.383
de Foro competenti, vel declinando. fol.396

I

In proceſſu ſeruitutum non datur copia partibus. fo.380
In quibus cauſis ponitur infra biduum. fol.380
In quibus denuntiationibus proceditur. fol.377
de Immunitate officialium Curiæ. fol.396
de Inſtantiis cauſarum diuerſarum. fol.398
de Inſtrumentis, & eorum præſentationibus. fol.387
Iure ceſſo. fol.406
de Iuriſdictione, & cognitione Magnæ Curiæ. fol.376

L

de Libellis dandis. fol.405
Litera de ſupplendis defectibus poſt literam, deteſtantes. fol.406
de Literis. fol.403

M

de Modo procedendi, & de proceſsibus cauſarum. f.377

N

Non admittitur aliqua petitio poſtquam eſt ſcripta, & lata interlocutoria. fol.402
Non admittitur aliquis tanquam vnus de populo ad accuſandum. fol.392
Non admittuntur poſitiones reprobatione, in cauſa principali. fol.403
Non committitur audientia infradicta. fol.385
Non committitur examinatio teſtium in criminali niſi literis Curiæ. fol.386
Non computatur dies citationis in termino. fol.383
Non conceditur repulſa contra ſcripturas. fol.403
Non conſueuerit ipſa Curia aliquem pignorari facere. folio 338
Non datur fides inſtrumentis confectis extra Regnum. folio 391
Non datur libellus in cauſis appellationum. fol.399
Non poteſt quis accuſare aliquem de vſuraria prauitate ſine obligatione. fol.392
Non poteſt aliquis licentiari, niſi prius condemnato aduerſario. fol.394

Nonpo

Non poteſt pupillus declinare forum in contractu patrono. fol.396
Non recipitur denuntiatio abſque obligatione. fol.93

O

de Officialibus Magnæ Curiæ in genere, & his, quæ eis incumbunt. fol.373
de Officio aduocati, & procuratoris fiſci in ſpecie. f.374
de Officio iudicum Magnæ Curiæ in ſpecie. fol.374
de Officio magiſtrorũ actorum, & ſubactariorũ. fol.374
Ordinationes factę in Magna Curia anno Domini 1400. die vj. Septembris, regnante Rege Ladiſlao. fol.380
de Ordine, & numero officialium Magnæ Curiæ. fo.373

P

de Petitionibus abſentiæ admittendis. fol.401
de Petitionibus admittẽdis in cauſis criminalibus. f.402
Poſt concluſionem non admittitur quis ad reſtitutionem in integrum. fol.407
Poteſt accuſari abſens citatus ad videndum teſtium iuramenta. fol.385
Poteſt præſentari inſtrumentum contra citatum de periurio. fol.391
Practica ad docendum de ſolennibus per tutores. fo.407
Practica ad liquidandum per hæredem inſtrumentum præſentandum. fol.391
Practica in aſsignandis reſponſalibus. fol.381
Practica quãdo actus fiendus cadit in diem feriatũ. f.379
Practica ſuper bannitis, & condemnatis. fol.394
Practica ſuper citationibus. fol.383
Practica ſuper citationibus impetrandis, & exequendis. folio 383
Practica ſuper cõmiſsione de examinandis teſtibus. f.386
Practica ſuper compoſitionibus. fol.403
Practica ſuper condemnationibus, & actis fiendis. fo.381
Practica ſuper condẽnationibus fiendis ad ſextã. fol.395
Practica ſuper copiis inſtrumentorum. fol.390
Practica ſuper mandatis fiendis. fol.383
Practica ſuper ponendo infra biduum. fol.381
Practica ſuper pręſentandis proceſsibus appellationum. folio 400
Practica ſuper tenore inſtrumenti. fol.390
Practica ſuper triduo expectando. fol.381
de Præambulis. fol.404
de Præſentationibus ſcripturarum. fol.397
de Præuentione. fol.392
Proceditur ad mutilationem manus contra interrogatum ſuper tenore inſtrumenti. fol.390
de Procuratore non cõſtituendo ante litẽ conteſtatam. folio 382
de Procuratoribus procurãtibus in Magna Curia. f.382
de Productione fienda parte aduerſa non requiſita. f.398
de Pupillo & vidua volentibus declinare forum. fol.396

Q

Quædam aliæ ordinationes nouiter factæ in eadem Curia. fol.392
Qualiter detur terminus in repulſa. fol.404
Qualiter detur terminus in cauſis commiſsis. fol.384
Quando citati infra terminum poſſunt iurare poſt infra triduum. fol.385
Quanto tempore duret citatio. fol.383
Quanto tempore duret inſtantia. fol.399
Quid fit, ſi atteſtatiões vni⁹ partis veniũt, & alię nõ. f.380
Quod bannitus ſemel pro eodem debito poteſt iterum banniri per Curiam. fol.394
Quod clerici non admittantur ad iurandũ, & deponendum in cauſis ciuilibus, niſi prius habita in ſcriptis à ſuo prælato licentia iurandi, & deponendi. fol.385
Quod debet offerri petitio ad producendum actũ. f.397
Quod exceptio excommunicationis non admittitur, niſi doceatur in promptu. fol.397
Quòd incarceratus propter crimen non liberetur, niſi poſt concluſionem, etiam ſi allegetur eius ignorantia. fol.375
Quod magiſtri actorum ſcribere non tenentur in ſententiis niſi diem manu propria. fol.375
Quod mittitur Commiſſarius ad examinandum teſtes. folio 385
Quod non admittitur procurator ſuper tenore inſtrumenti. fol.382
Quod non poſsint examinari teſtes poſt terminum ad examinari faciendum. fol.385
Quod omnes Regnicolæ, vel habitantes in Regno compellantur ad Magnam Curiam Vicariam, non obſtante priuilegio eis conceſſo. fol.376
Quod poſſunt examinari teſtes die feriata. fol.385
Quod priuilegiati trahant aduerſarios in dicta Curia. folio 396
Quod quando bannitur aliquis, debet vocari per Tubittas Curiæ. fol.394
Quod regens debet ponere manum in literis. fol.403
Quod ſi plures continentur in vna citatione, vno licentiato alij licentiantur. fol.394
Quod tenetur accuſator, & accuſatus ſe præſentare in quolibet termino. fol.393
Quod tenetur clericus reſpondere per viam reconuentionis. fol.377
Quod teſtes producti per vnam partium, produci poſſint per aliam. fol.385
Quod vidua, vel pupillus compareant perſonaliter ad declinandum forum in cauſa criminali. fol.396
Quomodo, & quando iudices ponunt manum in proceſsibus. fol.382
Quomodo proceditur in cauſis rei vendicationis. f.407

R

de Rei vendicatione. fol.407
de Relationibus fiendis. fol.383
de Repulſa concedenda. fol.404
de Repulſa, & impugnatione teſtium, ſcripturarum & ſacramentalium. fol.403
de Reſponſalibus literis præſentandis. fol.380
de Reſponſionibus fiendis. fol.381
de Reſtituendo inſtrumento præſentato. fol.390
de Reſtitutione in integrum. fol.407
Ritus & practica executionum commiſsionum contra bannitos, & condemnatos, &c. per Curiam, & commiſſarios eiuſdem Curiæ. fol.384

S

de Saluo conductu, vel moratoria. fol.404
de Scripturris non recipiendis poſt terminum. fol.397
de Sententiis, relationibus, & interlocutoriis. fol.399
Super ſilentio. fol.382
Super excuſationibus infirmorum. fol.402
de Supplendis defectibus cauſarum. fol.405
de Syndicatu officialium. fol.407

T

de Tempore citationis. fol.383
de Teſtibus. fol.384
de Tubitta. fol.375
de Tutoribus, curatoribus, & Mundualdis. fol.407

V

de Vſuris. fol.397

INITIORVM OMNIVM REGNI NEAPOLITANI CONSTITVTIONVM INDEX.

A

AB officialibus noſtris. folio 109
Ab omnibus regni. f.97
Accuſatorẽ poſt litem. fol.149
Accuſatorum temeritatem. fol.148
Ad laudem & gloriam. fol.283
Ad legitima pondera. fol.269
Ad officiũ Baiulorum. folio 88
Ad ſubiectorum noſtrorum inuidiam. fol.213
Adulterinam monetam. fol.273
Aduocatorum officium. fol.101
Aduocatos tam in Curia noſtra. fol.102
Amatoria pocula porrigentes. fol.275
Animalia in vineis. fol.272
Apoſtatantes à fide. fol.10
Appellationum tempora. fol.192
Apud Iuſtitiarios regionum. fol.79
Aſcriptitios. fol.198
Aſperitatem veterum legum. fol.20
Authoritatem etiam Baiulis. fol.97
Authoritatem magiſtris procuratoribus. fol.104

B

BAiuli locorum. fol.89
Baiulos, & omnes iudices. fol.95
Baiulus ſi furem. fol.87
Beneficium reſtitutionis. fol.187
Blaſphemantes Deum. fol.281

C

CApitaneorum autem. fol.66
Caſtellani,& ſeruientes. fol.107
Caſtellanis,& ſeruientibus. fol.24
Caſtellanorum ciuiles exceſſus. fol.108
Caſtra,munitiones. fol.156
Cauſas alias ordinario iudicio. fol.76
Cauſas per magiſtros Iuſtitiarios. fol.65
Circa tamen Compilationes. fol.91
Circa violentiarum pœnas. fol.42
Citationis literæ. fol.116
Clementiæ Imperialis. fol.136
Clerici quoque,quos. fol.90
Comes,Baro,miles. fol.16
Comite,vel Barone viam. fol.233
Comitibus,Baronibus. fol.227
Communiter tam Iuſtitiarij. fol.106
Conſuetudinem prauam. fol.185
Conſuetudinem prauam hactenus. fol.259
Conſuetudinem,quam olim. fol.98
Conſtitutione præſenti. fol.273
Conſtitutionem diuæ memoriæ. fol.200
Conſtitutionum prædeceſſorum. fol.90
Contingit interdum. fol.122
Contingit interdum. fol.160
Contumacem ciuili. fol.118
Cordi nobis eſt. fol.138
Corruptelæ crimen. fol.195
Crebra noſtrorum fidelium. fol.82
Culpam non immeritò. fol.107
Cultus Iuſtitiæ. fol.57
Cum circa iuſtitiæ tramites. fol.91
Cum conceſsiones. fol.167
Cum hæreditarium. fol.233
Cum iuſtitiæ copiam. fol.94
Cum iuxta prouidum. fol.95
Cum noua noſtri nominis. fol.99
Cum per partes Apuliæ. fol.270
Cum ſatis,abundéque. fol.73
Cum vniuerſis,& ſingulis. fol.207
Cuſtodes,de quorum cuſtodia. fol.107

D

DE Burgenſaticis. fol.89
Defenſas impoſitas. fol.34
De perſonis clericorum. fol.69
De quæſtionibus. fol.93
Dignum fore credimus. fol.199
Dilationes in iudiciis. fol.153
Diſputare de Regis iudicio. fol.11
Diuinæ Iuſtitiæ conſentientes. fol.272
Diuorum principum. fol.191
Dohanæ de Secretis. fol.83
Domini à vaſallis ſuis. fol.220
Dubitationem iuriſperitorum. fol.124
Duram,& diram conſuetudinem. 256 fol.256
Duram,& diram pœnam. fol.72

E

EAdem pœna. fol.275
Ea,quæ ad ſpeciale decus. fol.72
Edictorum ordinem. fol.112
Eorum fraudibus. fol.191
Eos,qui ſcienter periurant. fol.281
Eos tantum officiales. fol.263
Errores eorum. fol.198
Exceptione filiationis. fol.162
Exceptiones dilatorias. fol.156

F

FIdelium noſtrorum iniurias. fol.28
Foriudicatorum bona. fol.139
Fratribus ob dotes ſororum. fol.219

G

GEneralia iura. fol.129
Grandis vtilitas. fol.127

H

HAc edictali lege in perpetuum. fol.205
Hac edictali lege iubemus. fol.103
Hac lege in perpetuum valitura. fol.64

Hac

Hi,qui per inquiſitiones. fol.77
Homines extra Regnum. fol.20
Honorem debitum. fol.64
Honorem noſtri diadematis. fol.232
Hoſtici exceptionem. fol.157
Humanitate nobis ſuggerente. fol.144

I

IN aliquibus Regni noſtri partibus. fol.236
In cauſa depoſiti. fol.178
In ciuilibus cauſis fol.108
Inconſutilem tunicam. fol.6
In locis Demanij noſtri. fol.97
In locis Demanij. fol.257
In pecuniariis litibus. fol.168
In quæſtionibus violentiarum. fol.38
Inquiſitiones generales. fol.76
Inſtrumenta de donationibus. fol.167
Inſtrumentorum robur. fol.99
Intentionis noſtræ ſalubre propoſitum. fol.17
Inter cætera capitula. fol.69
Inter multas & arduas. fol.103
In terra qualibet Regni. fol.267
Item dira,& dura. fol.78
Iudex ſi accepta. fol.195
Iudices vbique locorum. fol.111
Iuriſgentium induxit authoritas. fol.25
Iuriſperitorum altercationes. fol.196
Iuſtitiarij de cætero. fol.80
Iuſtitiarij nomen & normam. fol.67
Iuſtitiarij non per Calendas. fol.75
Iuſtitiarij per prouincias. fol.74
Iuſtitiarios,Camerarios. fol.59
Iuſtitiarios,Camerarios,Caſtellanos. fol.84
Iuſtitiarios regionum certis. fol.80
Iuſtitiarios regionum,prout. fol.81
Iuſti cultoris partes. fol.58

L

LEge præſenti pietatis officio. fol.57
Leges,quæ à quibuſdam. fol.173
Legum aſperitate lenita. fol.276
Lenas ſolicitantes. fol.277
Lenas ſolicitantes pudicitias. fol.279
Licentiam Baronibus. fol.215
Lite legitimè conteſtata. fol.163
Literas de remiſsione. fol.63
Litigator autem,qui. fol.196
Locorum Baiuli. fol.86

M

MAgiſter Iuſtitiarius iniunctiones. fol.65
Magiſtri Camerarij. fol.85
Magiſtris procuratoribus. fol.105
Magiſtros Camerarios regionum. fol.83
Magiſtros mechanicarum artium. fol.267
Magiſtros noſtros fundicarios. fol.105
Magnæ Curiæ noſtræ magiſtrum Iuſtitiarium. fol.64
Maieſtati noſtræ,quorundam. fol.278
Mala & noxia medicamenta. fol.275
Mancipia fugitiua. fol.258
Maritum lenocinij pœna. fol.277
Matres,quæ publicè. fol.279
Matres,virgines filias. fol.277
Mercatores quoſlibet Regni. fol.268
Minoribus,qui ætatis ſuæ. fol.254
Minorum iura. fol.185
Monomachiam. fol.177
Mores diſſolutè viuentium. fol.281
Mulieres ad Curiam. fol.123
Mulieribus,vbi. fol.185
Mulier,quæ dotarium. fol.216
Multæ leges. fol.12

N

NIhil veterum principum. fol.60
Non ſine grandi conſilio. fol.57
Nullus Campio. fol.183

O

OB filiorum culpas. fol.143
Obſcuritatem legis. fol.188
Obſeruent diligentiſsimè. fol.263
Occupatis nobis. fol.110
Officia,quæ perſonis. fol.81
Officiales Reipublicæ. fol.59
Officialis,qui ſua negligentia. fol.59
Officiorum periculoſa confuſio. fol.82
Omnes Baiuli locorum. fol.97
Omnes officiales noſtros. fol.106
Omnes noſtri regiminis ſceptro. fol.36

P

PAcis cultum. fol.15
Partes in iudicio litigantes. fol.166
Patarenorum receptatores. fol.9
Patres pro filiis. fol.81
Pecuniam ſi quis inuenerit. fol.258
Perſonas rebus aliis. fol.200
Peruenit ad audientiam noſtram. fol.256
Peruenit ad aures noſtri culminis. fol.26
Per vniuerſas prouincias. ibidem
Peſsimam & horrendam. fol.39
Pœna carere volentes. fol.142
Pœnam calumniæ. fol.150
Pœnam eorum,qui. fol.130
Pœnam nouem vnciarum. fol.118
Pœnam præcedenti ſanctione. fol.280
Pœnas contra mercatores. fol.269
Poculum amatorium. fol.275
Poſt citationem emiſſam. fol.151
Poſt mortem Baronis. fol.234
Poſt mundi machinam. fol.1
Poſtquàm citatæ partes. fol.80
Præcipimus offerri magiſtro Iuſtitiario. fol.63
Prædeceſſorum noſtrorum veterum. fol.253
Præſenti conſtitutione decernimus. fol.214
Præſenti lege decernimus. fol.59
Præſenti lege decernimus. fol.83
Præſenti lege decernimus. fol.183
Præſenti lege ſancimus. fol.79
Præſides prouinciarum. fol.80
Priuilegia & inſtrumenta. fol.167
Priuilegia quibuſdam locis. fol.124
Probationum defectum. fol.181
Probationum incurſibus. fol.180
Proſcripturis,& ſcriptoribus. fol.191
Proſequentes beneuolum. fol.174
Puritatem,quam nos ipſi ſectamur. fol.84

Q

QVadragenalem præſcriptionem. fol.261
Quæ paſsim venalem. fol.277
Quæſtiones iuris. fol.120
Quæſtiones omnes inter fiſcum. fol.86
Qualitas perſonæ grauat. fol.274
Quamplurium Regni noſtri. fol.224

Quamuis vxorem ſuam. fol.276
Quantò cæteris terræ principibus. fol.14
Quia frequenter. fol.212
Quia nunquam ſciri poteſt. fol.266
Qui coram ſpectante. fol.276
Quicunque mulierem clamantem. fol.39
Quicunque toxicum. fol.275
Qui de alto ſelpſum præcipitat. fol.280
Qui doloſè domum incenderint. ibidem
Qui falſitatem aſtruxerit. fol.274
Qui falſo inſtrumento. fol.274
Qui literas regias. fol.273
Qui nummos aureos. fol.274
Qui poſt crimen. fol.148
Qui ſciens liberum hominem. fol.280
Quiſquis ammodò mederi. fol.265
Quiſquis Burgenſibus. fol.206

R

Rapinas eorum. fol.55
Regiæ maieſtatis prudentia. fol.88
Rei vendicatione conuentus. fol.121
Repudium in hac accuſatione. fol.277

S

Salubritatem aëris. fol.267
Sancimus lege præſenti. fol.230
Sæpe contingit. fol.89
Sæpe contingit accuſatorem. fol.150
Scire volumus. fol.198
Seruos,& ancillas. fol.257
Sic noſtra ſeruitia. fol.109
Si ciuiliter agens. fol.159
Sicut accepimus. fol.253
Si damna clandeſtina. fol.48
Si dominus vaſallum ſuum. fol.214
Si dubitatio aliqua. fol.207
Si exceptio peremptoria. fol.166
Si iudex fraudulenter. fol.195
Si maritus vxorem. fol.277
Si quando aliquem. fol.141
Si quandò contigerit. fol.212
Si quando fortè. fol.140
Si quando neceſsitate cogente. fol.272
Si quem noſtrorum fidelium. fol.111
Si quis aliquem cum armis prohibitis. fol.21
Si quis aliquem occiſum. fol.282
Si quis Baro,vel miles. fol.214
Si quis Caſtellanorum. fol.107
Si quis clericus de hæreditate. fol.89
Si quis in poſterum. fol.29
Si quis patris teſtamentum. fol.274
Si quis poſt litem. fol.119
Si quis rapere ſacratas. fol.35
Si vaſallus à domino ſuo. fol.221
Siue reali. fol.122
Speciale quoddam. fol.152
Sponte volentibus. fol.123
Statuimus,vt magnæ Curiæ. fol.60
Statuimus vt iuxta decretum. fol.12
Summo periculo,quod. fol.184
Super inciſionibus arborum. fol.46

T

Terminum vitæ. fol.21
Teſtamentorum publicorum delator. fol.274

V

Varietas pœnarum. fol.264
Violentias ſubiectorum noſtrorum. fol.40
Vniuerſos & ſingulos. fol.194
Volumus & præſentis legis. fol.110
Vſurariorum nequitiam. fol.12
Vt delicti fines. fol.272
Vt de ſucceſsionibus Comitum. fol.243
Vt dignitatum gradus. fol.265
Vtilitati ſpeciali proſpicimus. ibidem
Vt officialibus procuratoribus. fol.106
Vt participatio condecens. fol.56
Vt vniuerſis & ſingulis. fol.69

INIT

INITIORVM

OMNIVM REGNI NEAPOLITANI CAPITVLORVM INDEX.

A

ABillo inchoandū. fol.322
Accuſatorum temeritas. fol.346
Ad audictiam noſtram. fol.298
Ad hoc volentes vt Iuſtitiarij. fol.334
Ad tollendam quidem diſſenſionis. ibidem
Ammirati, & viceammirati. fol.309
Ampliorem adhuc fidelibus. fol.333
Ad Regis faſtigium fol.301
Amplius nulli priuato. fol.335

B

BOna proditorum. fol.331

C

CArolus,&c. Ab olim. fol.339
Carolus,&c. Audientiam noſtram. ibidem
Carolus,&c. Ad hoc quòd noſtrorum. fol.291
Carolus,&c. Circa reformationem. fol.355
Carolus,&c. Creſcit culpa nutrita. fol.344
Carolus,&c. Cùm ad obuiandnm. fol.336
Carolus,&c. Deſideriis hactenus. fol.312
Carolus,&c. De ſtatu noſtrorum fidelium. fol.358
Carolus,&c. Dudum claræ. fol.345
Carolus,&c. Emergentium rerum. fol.362
Carolus,&c. Frequens. fol.289
Carolus,&c. Frequens in auribus. fol.339
Carolus,&c. Iam ſæpè ad nos. fol.349
Carolus,&c. Iuria,& immenſa. fol.332
Carolus,&c. Ne perſonarum caſu. fol.370
Carolus,&c. Nouas formas. fol.345
Carolus,&c. Poſt corruptionis. fol.302
Carolus,&c. Quod decretam. fol.304
Carolus,&c. Quod plurimum. fol.300
Carolus,&c. Satis conſtat. ibidem
Carolus,&c. Regina Iuſtitiæ. fol.321
Carolus,&c. Scire vos fecimus. fol.346
Carolus,&c. Vt quæ ab excellentia. fol.301
Caſtellani,& ſeruientes. fol.311
Caſtellanos noſtrorum. fol.297
Clandeſtinis maleficiis. fol.299
Comites, Barones,& feudatarij. fol.329
Comitibus,& Baronibus. fol.335
Conſiderantes præterea grandia. fol.334
Conſtitutionem diuæ memoriæ. fol.326
Conſtitutionem diui patris. fol.328
Conſtitutiones igitur ipſas. fol.331
Conſtitutioni, boues aratorios. fol.328
Contingit plerunque. fol.346
Contra effrænatas. fol.297
Conuentus poſſeſſionem rei. fol.327
Cura nobis ſpecialis. fol.343

D

DE iniuriis, offenſis. fol.316
De palea ſoluenda. fol.331
De violentiis illatis. fol.317
Dotarium in terra feudali. fol.330

E

ELectionem inſuper iudicum. fol.331
Et cùm nihil habeant. fol.329
Et quia nuper. fol.334
Et ſi frequenter naturæ. fol.296

F

FEudatarius decedens. fol.329
Finis precepti Charitas fol.364.

G

GEnerales inquiſitiones. fol.324
Grauamina, quæ fidelibus. fol.298

H

HAbebitur quæſtio. fol.325
Hac edictali lege in perpetuum. fol.298
Humanitatem quoque ſectantes. fol.318

I

IDem magiſtris ration.&c. Iuris cenſura. fol.344
Idem ſtudio proſequentes. fol.338
Illa quidem ex prædictis. fol.335
Importuna petentis inſtantia. fol.337
Imprimis officia Secretiæ. fol.307
In accuſatis autem de crimine. fol.326
In Calendis Maij. fol.331
In forma ſigilli. fol.346
In generalibus autem inquiſitionibus. fol.324
In nomine Dei æterni. fol.314
In ſingulis ciuitatibus. fol.315
Inſuper ad fidelium eorundem. fol.333
Ioanna,&c. Ad præſidentis ſpectat officium. fol.364
Iudiciorum vigor. fol.337
Iuſtitiario terræ Ydrunti. fol.294
Item ad inquiſitionem. fol.312
Item boues ſine campanis. fol.311
Item caueant Iuſtitiarij. fol.306
Item caueant iuſtitiarij & Iudices. fol.305
Item caueant iuſtitiarij ne aliquos. fol.305
Item caueant notarij. fol.306
Item caueant ſtationarij. fol.306
Item collatores, ſyndici. fol.296
Item commeſtabuli. fol.306
Item contra extrahentes graſsiam. fol.309
Item cùm inquirere de Demaniis. fol.308
Item in eadem forma. fol.307
Item in ſtatuendis. fol.310
Item Iuſtitiarij delatos. fol.305
Item Iuſtitiarij,& ſubofficiales. fol.306
Item Iuſtitiarij inquiſitiones. fol.303
Item Iuſtitiarij, ſtipendiarij. fol.306
Item Iuſtitiarij, vel alij. fol.304
Item magiſtri paſſuum. fol.307
Item Marinarij. fol.310

** 4 Item

Item nullus in terris. fol.306
Item nullus Iuſtitiarius. fol.333
Item permittimus. fol.318
Item prædicta omnia capitula. fol.312
Item prædicti Ammirati. fol.310
Item prædicti Ammirati, Viceammirati. ibid.
Item prædicti contenti. fol.312
Item prædicti magiſtri maſſarij. fol.309
Item prædicti magiſtri paſſuum. ibid.
Item prædicti magiſtri procuratores. fol.308
Item prædicti officiales. ibidem
Item prædicti Secreti. fol.307
Item prædicti Secreti. fol.308
Item quando literæ. fol.304
Item, quia cuſtodes paſſuum. fol.309
Item, quia ſicut habetur. fol.368
Item, quòd ab illis. fol.308
Item, quòd ad petitionem Iuſtitiariorum. fol.369
Item, quòd dicti Iuſtitiarij, & Capitanei. ibidem
Item, quòd in cognitionibus. fol.305
Item, quòd in omni caſu. ibidem
Item, quòd Iuſtitiarij de cæterò. fol.368
Item, quòd Iuſtitiarij & officiales. ibidem
Item, quòd Iuſtitiarij in principio. fol.369
Item, quòd Iuſtitiarij, iudices. fol.304
Item, quòd omnes officiales. fol.369
Item, quòd prædicti Iuſtitiarij. fol.296
Item, quòd prædicti Iuſtitiarij, & Capitanei. fol.378
Item, quòd prædicti magiſtri maſſarij. fol.309
Item, quòd prædicti magiſtri Maſſarij & ſubofficiales. ibidem
Item, quòd prædicti magiſtri procuratores. fol.308
Item, quòd prædicti officiales. fol.303
Item, quòd prædicti officiales Iuſtitiarij. fol.368
Item, quòd prædicti officiales Iuſtitiarij. fol.369
Item, quòd prædicti officiales Iuſtitiarij, ſcilicet, Capitanei. fol.368
Item, quòd prædicti officiales non procedant. fol.368
Item, quòd prædicti officiales nullatenus. fol.368
Item, quòd prædicti officiales obſeruare. fol.369
Item, quòd recipiatur quicunque. fol.303
Item, quòd tres in Curia. fol.333
Item recipiant ſacramentum. fol.303
Item ſeruetur capitulum. fol.318
Item ſi quæ vniuerſitates. fol.304
Item ſtatuimus, & ordinamus, quòd pro ſigillo. fol.319
Item ſtatuimus, quòd ab vniuerſitatibus. fol.321
Item ſtatuimus, quòd ad hoc, vt. ibidem
Item ſtatuimus, quòd clerici. fol.313
Item ſtatuimus, quòd clerici, qui clericaliter. fol.314
Item ſtatuimus, quòd Comites, Barones. fol.317
Item ſtatuimus, quòd Comites. fol.313
Item ſtatuimus, quòd Comites. fol.316
Item ſtatuimus, quòd Comitibus. fol.317
Item ſtatuimus, quòd conſtitutiones. fol.321
Item ſtatuimus, quòd domos. fol.313
Item ſtatuimus, quòd eccleſiæ. ibidem
Item ſtatuimus, quòd filiæ proditorum. fol.320
Item ſtatuimus, quòd Iudæis. fol.316
Item ſtatuimus, quòd Iuſtitiarij. fol.319
Item ſtatuimus, quòd Iuſtitiarij regionum. fol.321
Item ſtatuimus, quòd Iuſtitiarij, Secreti. fol.320
Item ſtatuimus, quòd Iuſtitiarij, vel alij. fol.316
Item ſtatuimus, quòd licitum ſit. ibidem
Item ſtatuimus, quòd magiſtri Iuſtitiarij. fol.318
Item ſtatuimus, quòd officiales. fol.313
Item ſtatuimus, quòd officiales. fol.316
Item ſtatuimus, quòd officiales, vel ſeculares. ibidem
Item ſtatuimus, quòd officiales Regni. fol.318
Item ſtatuimus, quòd officium magiſtri Iurati. fol.320
Item ſtatuimus, quòd pœna. fol.318
Item ſtatuimus, quòd poſſeſsiones. fol.315
Item ſtatuimus, quòd prælati. fol.316
Item ſtatuimus, quòd prælati eccleſiarum. ibidem
Item ſtatuimus, quòd præſonerij. fol.320
Item ſtatuimus, quòd priuilegia. fol.315
Item ſtatuimus, quòd quoties. fol.321
Item ſtatuimus, quòd ſi Comites. fol.317
Item ſtatuimus, quòd ſi contingat. fol.316
Item ſtatuimus, quòd ſi fortè. fol.320
Item ſtatuimus, quòd ſi procuratores fiſci. fol.318
Item ſtatuimus, quòd ſi vaſalli. fol.316
Item ſtatuimus, quòd ſiue in Magna Curia. fol.319
Item ſtatuimus, quòd tam Iuſtitiarij. fol.320
Item ſtatuimus, quòd theſaurarij. fol.319
Item ſtatuimus, quòd vaſalli. fol.315
Item ſtatuimus, quòd vbicunque. fol.319
Item ſtatuimus, quòd vniuerſitates. ibidem
Item ſtipendiarij. fol.306
Item vt prædictorum notariorum. ibidem
Item vt tollatur materia extorſionum. fol.368

L

LAdiſlaus, &c. Non ſine prudentis prouiſionis. f.369
Legem veterem digeſtorum. fol.346
Ludouicus & Ioanna, &c. Nouiter noſtræ maieſtati. folio 356

M

MAgiſtri foreſtarum. fol.310
Magiſtro Iuſtitiario. fol.335
Mulier dotarium. fol.330
Multorum ad aures. fol.356

N

NVper apud Tranum. fol.294
Nuper autem, dum. fol.301
Nuper in ciuitate Auerſæ. fol.286

O

OFficiales Comitum & Baronum. fol.329
Officiales omnes debent. fol.296
omnis ſrqdatio fol.365.

P

PLacuit de conſilio. fol.300
Plectantur pœna portationis armorum. fol.327
Plerunque contingit. fol.332
Pondus æquum. fol.307
Poſt commiſſum à delinquente. fol.346
Prædeceſſorum noſtrorum Regum. fol.290
Prædicti Ammirati. fol.310
Prædicti magiſtri procuratores. fol.308
Pridem contra inſolentiam. fol.287
Pridem quædam ſtatuta. fol.291
Prolixitatem tollere. fol.342
Propoſito de ſpreta defenſa. fol.327
Pro quolibet lecto integro. fol.331
Prouiſa iuris ſanctio. fol.344
Prouiſum eſt pro meliori. fol.307
Prouiſum eſt ſuperius. fol.309

Q

QVia de vicariis. fol.297
Quia non decet principes. fol.329
Qui cum roncha ferrea. fol.327
Quòd Caſtellanis regiarum arcium. fol.331

Quod de cætero ordinentur iudices. fol.368
Quod iuſtitiarij, aut officiales. fol.333
Quod nulli aliquos. ibidem
Quod nullus officialis. ibidem
Quod quaterni collectarum. fol.302
Quod ſtipendiarij, & alij. fol.333

R

RObertus, &c. Ad conſultationem. fol.343
Robertus, &c. Ad iniuſta remouenda. fol.349
Robertus, &c. Ad peruerſorum. fol.352
Robertus, &c. Ad quietem publicam. fol.359
Robertus, &c. Ad regale faſtigium. fol.341
Robertus, &c. Agendorum noſtrorum. fol.352
Robertus, &c. Alienationis actus. fol.36
Robertus, &c. Charitatis affectus. fol.364
Robertus, &c. Cùm ex noſtri cura regiminis. fol.351
Robertus, &c. Diu, iam, & pluries. fol.347
Robertus, &c. Ex commiſſi nobis. fol.353
Robertus, &c. Exercere volentes. fol.344
Robertus, &c. Finis præcepti Charitas. fol.364
Robertus, &c. Fiſcalium functionum. fol.354
Robertus, &c. Frequenter ex abundanti. fol.340
Robertus, &c. Frequenter ex abundanti. fol.353
Robertus, &c. Grande fuit. fol.366
Robertus, &c. Iniunxit nobis. fol.358
Robertus, &c. Inter belli diſcrimina. fol.342
Robertus, &c. Inter virtutum dona. fol.365
Robertus, &c. Licet contra receptatores. fol.340
Robertus, &c. Ne per emptionis. fol.358
Robertus, &c. Ne peruerſo iudicio. fol.350
Robertus, &c. Ne quis de ſua malitia. fol.352
Robertus, &c. Ne tuorum in ipſo. fol.348
Robertus, &c. Nolumus tuam. fol.339
Robertus, &c. Non exigit agendo. fol.351
Robertus, &c. Nouis morbis. fol.356
Robertus, &c. Omnis prædatio. fol.365
Robertus, &c. Ordinata iuſtitia. fol.347
Robertus, &c. Perpenſa deliberatione. fol.352
Robertus, &c. Præſidentis incumbit officio. fol.349
Robertus, &c. Pridem per diuerſas. fol.342
Robertus, &c. Priuilegia. fol.336
Robertus, &c. Pro bono ſtatu. fol.337
Robertus, &c. Pro publici boni. fol.348
Robertus, &c. Quia nulla legis. fol.338
Robertus, &c. Quorundam expoſitio. fol.333
Robertus, &c. Radix malorum omnium. fol.351
Robertus, &c. Remedia ſtudioſè. fol.350
Robertus, &c. Salubrem ſtatum. fol.340
Robertus, &c. Si cum ſceleratis. fol.367
Robertus, &c. Si temporum alternata. fol.347
Robertus, &c. Spectat ad præſides. fol.334
Robertus, &c. Tantò fiunt grauiora. fol.349
Robertus, &c. Vt delatas ad noſtram. fol.371
Robertus, &c. Vt exercitium. fol.350
Robertus, &c. Vt inter ſubiectos. fol.348
Robertus, &c. Vt ſine mortalis. fol.360
Robertus, &c. Vulgaris famæ. fol.359

S

SAncimus ammodo in antea. fol.371
Seruientes in caſtris. fol.335
Si Comes, aut Baro. fol.342
Sicut materiam. fol.337
Si de furto, violentia. fol.342
Si iuſtè quis appellauerit. fol.325
Si quis in excommunicatione. fol.319
Siue quis ſit forbannitus. fol.328
Solutionem ſigilli. fol.331
Statuimus, mandamus, & volumus. fol.317
Statuimus, vt conſtitutio. fol.307
Statuimus, vt nullus Iuſtitiarius. fol.298
Statuimus, vt quoties perſonæ. fol.340
Subditorum noſtrorum commoti. fol.287
Subiungendo quoque præcipimus. fol.324
Super extractione victualium. fol.285

T

TErrerij, videlicet, Comites. fol.311
Tormenta. fol.325
Tormentis inſuper. fol.3 5

V

VNiuerſis eccleſiis. fol.397
Volumus & mandamus. fol.312
Voluntas libera. fol.346
Vt illorum fraudibus. fol.285
Vt ſtatus reipublicæ. fol.367

INIT

INITIORVM OMNIVM RITVVM REGNI NEAPOLITANI INDEX.

C

CAROLVS illuſtriſ.&c. deteſtantes. fol.405

D

Die xxj. mẽſis Iulij. f.402

E

Et priuilegiatus trahit ad Curiam. fol.396

I

Ille autẽ qui præſentat inſtrumentũ. fol.389
Imprimis, cũ nõ humanæ cõſtitutiõis. f.376
Imprimis detur terminus. fol.378
Imprimis doctores ſedeant. fol.382
Imprimis qualibet hebdomada. fol.380
Imprimis, quia vbi ordo. fol.373
Imprimis quòd dicti commiſſarij de literis. fol.384
Imprimis quod fideiuſſores iurant. fol.386
Imprimis quòd vbi aliquis habeat. fol.392
In prima cauſa. fol.407
Ioanna II.&c. Conceſsiones. fol.407
Ioanna II.&c. Principis circunſpecta prouiſio. fol.401
Iſabella,&c. Quantum eſt poſsibile. fol.406
Item clericus, pupillus. fol.396
Item Curia cognoſcit de quacunq; particula caſtri. f.377
Item Curia ipſa cognoſcit de appellationibus. fol.377
Item Curia ipſa cognoſcit de exceſsibus officialiũ. f.377
Item Curia ipſa cognoſcit & pronunctiat. fol.377
Item Curia ipſa componit. fol.403
Item Curia ipſa dat mulieribus. fol.407
Item Curia ipſa, dum eſt in loco cognoſcit. fol.377
Item Curia ipſa etiam inter Longobardos. fol.407
Item Curia ipſa magiſter iuſtitiarius. fol.377
Item Curia ipſa nec cauſas delegat. fol.383
Item Curia ipſa non committit audientiam. fol.385
Item Curia ipſa non committit extra curiam. fol.385
Item Curia ipſa non conſueuit. fol.383
Item Curia non committit audientiam. fol.385
Item Curia ipſa non credit literis. fol.403
Item datur dicto excuſanti. fol.402
Item de donis curiæ in ipſa Curia. fol.377
Item de literis executoriis. fol.384
Item eodem ſero, ſeu die faciant. fol.387
Item facta publicatione dictæ repulſæ. fol.378
Item fuit quæſitum. Ecce. fol.385
Item in appellationum cauſis. fol.399
Item in caſu præmiſſo interrogatus. fol.390
Item in cauſis duarum vnciarum. fol.399
Item in curia ipſa ante, in medio. fol.377
Item in curia ipſa contra curiam. fol.377
Item in curia ipſa ſit diſtributio. fol.382
Item in curia ipſa, in omni cauſa. fol.399
Item in eadem curia notarius. fol.375
Item in eiſdem curiis, & qualibet ipſarum. fol.399
Item intelligitur iſte ritus. fol.389
Item iudices Magnæ Curiæ tempore. fol.409
Item litera citatoria, vel alia. fol.383
Item niſi eſſent teſtes extra Regnum. fol.384
Item non appellatur ab omnibus caſibus. fol.399
Item non appellatur ab omnibus ſententiis. ibid.
Item non appellatur à clerico. ibid.
Item non appellatur in ipſa curia à tormentis. ibid.
Item non appellatur vigore certarum. ibid.
Item non poſſunt purgare moram. fol.387
Item notandum eſt, quòd fideiuſſores. fol.386
Item nota, quòd aſsignans inſtrumentum. fol.398
Item nota quòd die vltimo termini. fol.393
Itẽ nota ꝙ die vltimo termini q datur ad probãdũ. f.393
Item nota, quòd ille, qui carceratur vigore. fol.398
Item nota quòd in beneficio reſtitutionis. fol.381
Item nota quòd in criminalibus fideiuſſores. fol.386
Item nota quòd in omni. fol.396
Item nota quòd nullus bannitus. fol.394
Item nota, quòd quando aliquis comparet. fol.381
Item nota quòd quando appellatur. fol.400
Item nota quòd quãdo volens interrogationem. fol.389
Item nota quòd ſi aliquis vadat. fol.394
Item nota quòd ſi feci re citare. fol.396
Item nota quòd ſi ſit mandatum alicui. fol.383
Item nota quòd tales primæ contumaciæ. fol.395
Item nota quòd vbicunque. ibid.
Item obſeruat dicta curia committere cauſas. fol.383
Item omnes, qui ſunt ad gagia. fol.403
Item prælibata curia ſolet. fol.383
Item pro copiis proceſſuum. fol.409
Item pro quolibet denuntiato debent. fol.387
Item pro ſyndicatione. fol.409
Item quando requiritur principalis, & fideiuſſores. f.387
Item quæcunque inſtrumenta. fol.391
Item quælibet fideiuſsio poteſt recipi. fol.386
Item quia iudicia claudicare. fol.404
Item quia plerunque contingit. fol.393
Item qui ſunt in Magna curia. fol.396
Item quòd à bannitis, ſeu pro. fol.387
Item quòd actorum notarij. fol.409
Item quòd ad ſatiſdationem dicti debiti. fol.392
Item quòd aduocatus pauperum. fol.374
Item quòd ærarius teneatur. fol.376
Item quòd Capitaneus ciuitatis Neapolis. fol.377
Item quòd Carcerarius nihil. fol.375
Item quòd carcerarius quaruncunque. fol.409
Item quòd cauſa appellationis inchoetur. fol.373
Item quòd cauſæ ciuiles, non tamen feudales. fol.398
Item quòd cauſæ committantur in ordine. fol.384
Item quòd cauſæ committendæ. fol.383
Item quòd cauſæ criminales mouendæ. fol.398
Item quòd cauſæ modicæ infra vnciam. fol.384
Item quòd citationes quæcunque. fol.390
Item quòd clerici tam in minoribus. fol.385

Item quod cùm datur terminus ad probandum. fol.378
Item quod Curia Capitanei. fol.409
Item quod Curia ipſa cognoſcat de guerra mota. fol.377
Item quod Curia ipſa & quælibet ipſarum cognoſcant de exceſsibus. fol.376
Item quod Curiæ,& altera ipſarum. fol.385
Item quod Curiæ ipſæ,& quælibet ipſarum. fol.383
Item quod Curiæ ipſæ, & quælibet ipſarum cognoſcant. fol.376
Item quod Curiæ ipſæ,& quælibet ipſarum cognoſcant, & cognoſcere poſsint de appellationibus. ibidem
Item quod Curiæ ipſæ, & quælibet ipſarum cognoſcant, & cognoſcere poſsint tam de toto feudo. ibidem
Item quod Curiæ ipſæ, & quælibet ipſarum det mulieribus. fol.407
Item quod Curiæ ipſæ, & quælibet ipſarum, dum ſunt extra ciuitatem. fol.376
Item quod Curiæ ipſæ, & quælibet ipſarum etiam inter Longobardos. fol.405
Item quod de accuſatione contumaciæ. fol.409
Item quod debeant dicti magiſtri actorum. fol.374
Item quod de pulſatione Campanæ. ibidem
Item quod deputentur quatuor. fol.382
Item quod de quolibet bannito. fol.395
Itē quod dictæ Curiæ,& quælibet ipſarū cognoſcāt. f.376
Item quod dicti officiales non audeant. fol.375
Item quod dictus cōmiſſarius ex dicta poteſtate. fol.384
Item quod dictus Commiſſarius ex poteſtate. ibidem
Item quod dictus locumtenens. fol.403
Item quod dictus Tubitta. fol.375
Item quod elapſo termino dato ad dictā repulſam. f.378
Item quod elapſo termino tam in cauſa ciuili. ibidem
Item quod facta condemnatione. fol.391
Item quod facta condemnatione prædicta. ibidem
Item quod facta publicatione in cauſa. fol.378
Item quod fiſcales prædicti debeant. fol.375
Item quod honeſtatis cauſa mulieres. fol.409
Item quod illi,qui ſunt banniti. fol.394
Item quod in cauſis criminalibus. fol.382
Item quod in cauſis,in quibus petuntur. fol.378
Item quod in Curiis ipſis magiſter Iuſtitiarius. fol.376
Item quod in Curiis ipſis. fol.382
Item quod in deciſione cauſarum. fol.405
Item quod in dicta Curia nullus. fol.374
Item quòd in eiſdem Curiis. fol.375
Item quòd infra ipſum terminum. fol.378
Item quòd in huiuſmodi cauſa vſurarum. fol.374
Item quod in quacunque cauſa ciuili. fol.397
Item quod in quibuſcunque cauſis. ibidem
Item quod in quibuſcunque cauſis ciuilibus. fol.385
Item quod in quibuſcunque cauſis ciuilibus. fol.407
Item quod inſtantia cauſarum. fol.398
Item quod inſtrumenta ipſa de exactionibus. fol.384
Item quod iudices ipſarum Curiarum. fol.374
Item quod iudices prædicti non audeant. ibidem
Item quod litera citatoria. fol.382
Item quod Locumtenens dictæ magnæ Curiæ. fol.375
Item quod Locumtenens, iudices. fol.374
Item quod Locumtenens, iudices, ærarij. fol.374
Item quod magiſtri actorum debeant. ibidem
Item quod magiſtri actorum debeant intereſſe. fol.375
Item quod magiſtri actorum,& ſubactarij. fol.409
Item quod magiſtri actorum nihil. fol.374
Item quod non audeant iudices, teſtes productos. fol.385
Item quod nulla alia præter ipſam Curiam mag. fol.377
Item quod nulla priuata perſona. fol.382
Item quod nullus accuſatus. fol.403
Item quod nullus admittatur ad agendū iure ceſſo. f.406
Item quod nullus admittatur ad denuntiandum. fol.397
Item quod nullus admittatur per ipſam Curiam. fol.392
Item nota quod nullus bannitus componitur. fol.394
Item quod nullus clericus, in ipſis Curiis. fol.392
Item quod nullus ex ſubactariis. fol.374
Item quod nullus laicus admittatur. fol.392
Item quod nullus officialis audeat. fol.403
Item quod nullus officialis debeat. fol.373
Item quod nullus officialis dictæ Curiæ audeat. fol.374
Item quod nullus officialis ipſius Curiæ. ibidem
Item quod nullus priuilegiatus. fol.396
Item quod nullus procurator ſtet in loco. fol.382
Item quod nullus procurator ſub pœna. ibidem
Item quod nullus recipiatur fideiuſſor. fol.386
Item quod omnes citationes, poſtquàm. fol.382
Item quod omnes curiales. fol.396
Item quod omnes interlocutoriæ. fol.399
Item quòd omnes officiales Cu. prædictæ teneātur. f.373
Item quod omnes officiales pro poſſe. ibidem
Item quòd omnes procuratores curiæ. fol.382
Item quòd omnes ſubactarij non audeant. fol.375
Item quòd poſt repetitionē dictarum fideiuſsionū. f.395
Item quòd poſt terminum datum. fol.397
Item quòd proceſſus originales. fol.381
Item quòd procuratores, pro actis ordinariis. fol.382
Item quòd procurator curiæ poteſt. fol.374
Item quod procurator, & aduocatus fiſci. ibidem
Item quod procurator fiſcalis. ibidem
Item quod procurator ſine aduocato fiſci. ibid.
Item quòd pro præſentatione inſtrumenti. fol.409
Item quòd pupillis litigantibus. fol.407
Item quòd quando contigerit. fol.392
Item quòd quandocunque de ſero. fol.378
Item quod quandocunque partes principales. ibidem
Nota quod quādo eſt conceſſus ſaluus conductus. f.404
Item quod quando occurrit aliqua cauſa. fol.384
Item quod quicquid exactum erit. fol.382
Item quod quilibet officialis. fol.407
Item quod quilibet ſero. fol.378
Item quod relatio ipſarum cauſarum. fol.399
Item quod ſcriptor fiſci debeat. fol.375
Item ſi in prædictis omnibus legaliter. fol.384
Item quod ſeruentur omnia capitula. fol.380
Item quod ſeruientes, vt notarij. fol.372
Item quod ſi aliquis citatus fuerit. fol.377
Item quod ſi aliquis officialis dictæ curiæ. fol.373
Item quod ſi aliquis, vel ſi aliqua citatus. fol.390
Item quod ſi bannitus veniat. fol.394
Item quod ſi clericus in maioribus. fol.377
Item quod ſi condemnatus eſt fideiuſſor. fol.387
Item quòd ſi debitores, aut debitrices. ibidem
Item quòd ſi debitores citati ſuper tenoribus. fol.390
Item quòd ſi detur terminus ad probandum. fol.385
Item quòd ſi partes noluerint. fol.393
Item quòd ſi procedatur per dictam Curiam. fol.375
Item quòd ſi qua mulier vidua. fol.396
Item quòd teſtes producti in dicta Curia. fol.385
Item quòd ſuper exactionibus pœnatum. fol.384
Item quod tam in ciuilibus quàm in criminalibus cauſis quæ in ipſa Curia. fol.395
Item quod tam in ciuilibus, quàm in criminalibus. ibid.
Item quod teneantur dicti magiſtri actorum. fol.375

Item quòd teneantur fiſcales. ibid.
Item quòd teneantur fiſcales notificare. ibid.
Item quòd teneantur iudices poſtquàm fuerit. fol.398
Item quòd teneantur omnes, qui. fol.398
Item quòd termini dandi, & ſtatuendi. fol.375
Item quòd teſtes iurant die non feriata. fol.385
Item quòd vbi aliquis citatus. fol.409
Item quòd vbi aliquod inſtrumẽtum præſentatur. f.391
Item quòd vbi facta eſt præſentatio. ibidem.
Item quòd vbi proceditur ex officio. fol.403
Item quòd vnus ad minus iudicum. fol.374
Item ſcriptor fiſci debet ſcribere. fol.375
Item ſeruat dicta Curia in citatione dare. fol.383
Item ſeruat dicta Curia non concedere repulſas. fol.403
Item ſeruat dicta curia, ꝙ cùm actor, vel reus. fol.404
Item ſeruat dicta curia, quòd illa dies. fol.381
Itẽ ſeruat dicta curia, ꝙ in cauſis extraordinariis. f.382
Itẽ ſeruat dicta curia, ꝙ nũquàm aliquis licẽtiatur f.394
Item ſeruat dicta curia, quod poſtquam ille fecit citare aliquem. fol.390
Item ſeruat ipſa Curia ab eo tempore. fol.395
Item ſeruat ipſa Curia alicui committere. fol.386
Itẽ ſeruat ipſa curia ante publicationẽ dare terminũ f.380
Item ſeruat ipſa Curia cognoſcere de omnibus. fol.400
Item ſeruat ipſa curia cùm petitur repulſa. fol.404
Item ſeruat ipſa curia declinare. fol.381
Item ſeruat ipſa curia hanc practicam. fol.407
Item ſeruat ipſa Curia in prima cauſa. fol.407
Item ſeruat ipſa Curia in primis citationibus. fol.381
Item ſeruat ipſa curia in principali cauſa. ibid.
Item ſeruat ipſa Curia in ſero Regi. fol.394
Item ſeruat ipſa curia non procedere. fol.377
Itẽ ſeruat ipſa Curia non recipere denuntiationẽ. fol.393
Item ſeruat ipſa curia nullum denuntiatum. fol.403
Item ſeruat ipſa curia, quando committitur. fol.386
Item ſeruat ipſa curia, quando deputatus eſt. fol.382
Item ſeruat ipſa curia raro dari. fol.381
Item ſeruat ipſa curia, vt ſi die. fol.380
Item ſeruat ipſa curia, quòd accuſator. fol.392
Item ſeruat ipſa curia, quòd appellatio. fol.399
Item ſeruat dicta curia, quòd citatio debet. fol.380
Item ſeruat ipſa curia, quòd citatis teſtibus. fol.383
Item ſeruat ipſa curia, quòd contumacia. fol.395
Item ſeruat ipſa curia, quòd cùm aliquis tutor. fol.407
Item ſeruat ipſa Curia, quòd dato termino. fol.398
Item ſeruat ipſa curia, quòd in cauſis, in quibus. fol.384
Item ſeruat ipſa curia, quòd in ciuilibus. fol.380
Item ſeruat ipſa curia, quòd in exceptionibus. fol.403
Item ſeruat ipſa curia, quòd inſtrumentis. fol.391
Item ſeruat ipſa curia, quòd magiſter actorum. fol.375
Item ſeruat ipſa curia, quòd nulla litera. fol.403
Item ſeruat ipſa curia, quòd nullus clericus. fol.396
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ petitio excuſationis. fol.402
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ poſt terminum datum. fol.397
Item ſeruat ipſa curia, quòd primo die. fol.394
Item ſeruat ipſa curia, quòd procuratores. fol.391
Item ſeruat dicta curia, quòd pro periurio. fol.402
Item ſeruat ipſa curia, quòd quãuis regulariter. fol.386
Item ſeruat ipſa curia, quòd quamuis ſecundum practicam. fol.390
Item ſeruat ipſa curia, quòd quando aliqua acta. fol.397
Item ſeruat ipſa curia, quòd quando aliqua. fol.400
Item ſeruat ipſa curia, quòd quando aliquis. ibid.
Item ſeruat ipſa curia, quòd quãdo aliquis clericus. f.393
Item ſeruat ipſa curia, quòd quando creditor. fol.404
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ quandocunque aliqua. fol.383
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ quando datur aliqua. fol.407
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ quando expenſæ fiunt. fol.407
Item ſeruat ipſa curia, quòd quando fiunt. fol.380
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ quando liberatur aliquis. f.375
Item ſeruat ipſa curia, quòd quando venit aliquis. fol.393
Item ſeruat ipſa curia, quòd reſponſiones. fol.381
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi accuſator vult. fol.393
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ ſi actor, vel accuſator. fol.403
Itẽ ſeruat ipſa curia, ꝙ ſi aliquis impetrat citationẽ. f.383
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi aliquis bannitur. fol.394
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi aliquis, vel aliqua. fol.390
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi aliquis, vel aliqua interrogatus. fol.390
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ ſicut de iure communi. fol.379
Item ſeruat ipſa cura, quòd ſi debitor. fol.390
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi examinationes. fol.380
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi feci citare. fol.385
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi fit præſentatio. fol.391
Item ſeruat ipſa curia, ꝙ ſi in vna citatione ſunt. fol.394
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi proceditur. fol.380
Item ſeruat ipſa curia, quòd ſi quis citatur. fol.383
Item ſeruat ipſa curia, quòd vbicunq; in termino. f.393
Item ſeruat ipſa curia, vt inſtantia. fol.399
Item ſeruatur in petitionibus. fol.404
Item ſi accuſatur aliquis. fol.375
Item ſi aliqui litigant in dicta curia. fol.385
Item ſi aliquis bannitus, vel bannita. fol.394
Item ſi aliquis ciuiliter, vel criminaliter. fol.401
Item ſi aliquis clericus citatus fuerit. fol.377
Item ſi aliquis, vel aliqua bannitus. fol.395
Item ſi aliquis, vel aliqua citatus. fol.382
Item ſi aliquis, vel aliqua ciuiliter. fol.402
Item ſi aliquis vel aliqua venerit. fol.383
Item ſi appellans fuerit negligens. fol.399
Item ſi clericis de rebus eccleſiaſticis. fol.396
Item ſi contingat cauſas per ſupplicationem. fol.399
Item ſi contingat iudicem. fol.400
Item ſi datus terminus incidit in diem. fol.375
Item ſi detur terminus in cauſis ad probandum. fol.385
Item ſi epiſcopus, vel ſuperior. ibid.
Item ſi eſſet dies feriata, ita quòd Curia. fol.386
Item ſi in rubrica teſtium. fol.385
Item ſi procuratori detur. fol.382
Item ſi pupillus, vel vidua. fol.396
Item ſi quis impetrat citationem. fol.283
Item ſi quis, vel ſi qua accuſauerit. fol.392
Item ſi teſtes iurant die non feriata. fol.385
Item vbi pupillus. fol.396

N

Nota, quòd hæc dictio, vel. fol.3?7
Nota quòd ille ritus illo modo practicatur. fol.389
Nota quòd iſte Ritus hoc modo practicatur. ibid.

O

Obſeruat ipſa Curia, & omnes. fol.383

P

Pupillo aſſerenti. fol.407

Q

Quidam tenent eiuſdem curiæ. fol.382
Quod nullus admittatur ad accuſandum. fol.392
Quòd ſubactarij debeant tenere. fol.375

V

Vbi autem citatus ſuper tenore inſtrumenti. fol.389

FINIS.

PROOEMIVM

VTRIVSQVE IVRIS MONARCHAE ET LEGVM EVANGELISTAE D. ANDRAEAE DE YSERNIA,

SVPER CONSTITVTIONIBVS REGNI.

CVM constitutiones Regni faciat quilibet Rex monarcha in Regno ſuo etiam cōtra legem poſitiuam, vt hîc plenè dicit glo. Solet quæri an vniuerſitates terrarū, & populi poſsint cōſtitutiones facere, quę dicuntur ſtatuta: aliquando leges municipales cùm ius ſit etiam non ſcriptum, ſicut eſt conſuetudo, quæ ſcripta & nō ſcripta eſt, & ſi de rebus eorū vel ſuorum ciuium poſſint ſtatuere, & ſic circa Iuſtitiam, & iudicia. Et qualia, & quomodo, & quando, & qualiter. Et quę vniuerſitates iuriſdictionē habent, vt hoc poſsint. Et an contra legem ſcriptam poſsint facere ſtatuta. Quod enim poſsint facere ſtatuta, dicitur in l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iur. & inſti. de iure natu. §. ex non ſcripto.

ADDITIO. *Adde l. receptitia in fi. & ibi gl. C. de cōſt. pecu. & in l. fi. & ibi Bar. ff. de colleg. illic. & an omnes vniuerſitates habeāt iuriſdictionē? vide in l. ſi duas. in §. eſt autem. verſ. decet. ff. de excuſat. tut. Bart. in l. j. ff. de damno infecto. & per Innoc. in c. cùm acceſſiſſent. de conſtitutio.*

Et quidem in rebus propriis poſſunt vniuerſitates ſtatuere, ſicut volunt, quia in re ſua quilibet etiam priuatus eſt moderator & arbiter, vt ſibi placet. C. mand. l. in re mandata, & dicit Inno. extra de conſtitu. c. cum acceſsiſſent. alleg. ff. quod cuiuſque vni. no. l. j. §. quibus. Dummodo ſint iuſta. Quare iniqua ſtatuta non poſſent etiam in rebus propriis: & illa vocat Inn. monopolia, quę iniuſta ſunt, & vide concord. quas allegat. C. de monopo. l. j.

ADDITIO. *Adde Bar. in l. ſodales. ff. de colleg. illicit. Bart. in l. ſub prætextu. ff. de extraor. crimi. Innoc. in c. ſignificaſti. de appellatio.*

Nam ſtatutum & lex municipalis, id eſt, conſuetudo paria ſunt in hoc, vt ſequitur. Conſuetudo autem irrationabilis, eſt corruptela vt in auth. vt nulli iudi. §. j.

ADDITIO. *Adde quòd tales non ſunt ſeruanda ſecundum Card. Zabarel. in c. ex parte. in viij. not. de conſuetud.*

Lex carens ratione non eſt lex, ſed legis corruptio ſecundum Auguſt. in lib. de libero arbitrio, eo quòd de ſubſtantia legis eſt, quòd ſit iuſta, nec lex eſt, quæ iuſta non eſt. iiij. diſt. erit.

ADDITIO. *Adde, an lex iniuſta obliget in foro conſcientiæ? vide in c. erit autem. iiij. diſtinctio.*

Legem ratio commendat. j. diſt. conſuetudo. Itē quia in rebus ciuium debet ſtatuere iuſtè, & in rebus alienis vti ciuium ſuorum & incolarum, quæ non ſunt ſuæ, ſcilicet, vniuerſitatis. ff. quod cuiuſque vni. no. l. ſicut. nec facient ſtatuta regaliter: quia cōtra domini voluntatē, &c. C. de pact. l. fi. in fine. niſi eſſet eorum communis vtilitas, & tunc ſuper his, ſine quibus non poſſunt viuere, vt pote, victualibus, vtenſilibus & negociationibus ſtatuent precium, & præcipient vendi, vt arg. ff. de offi. præfe. vrb. l. j. §. cura carnis. & C. de epiſ. au. l. j. Nam caſtra & villæ habent rempub. eorum, vt C. de diuer. reſcri. l. fi. in fi. de ot. eius, qui vicem alterius gerit. l. j. Pretium non erit vilius quin iuſtum ſit. Sic eſt intelligēdum. ff. ad l. Iul. de anno. l. fi. in fine. Sic ad municip. l. non debere. & de admi. rer. ad ciui. perti. l. decuriones. Domos autem & prædia non cogeret iudex vendere, ſic poteſt intelligi contrarium. C. de iudic. l. nemo. Sed tunc ex cauſa poſſet. ff. de relig. l. ſi quis ſepulchrum. Item ſi victualia non haberet quis niſi quantum ſibi ſufficit, non cogeretur vendere etiam iuſto pretio, ſic poteſt intelligi. l. nemo prællegata. & ff. ad l. Iul. de anno. l. fin. ij. reſpon. & Matthæi xij. dicitur. Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis. Item potius ad vendentes, &c. Ordinata enim charitas à ſe prius eſt. C. de ſerui. & aqua. l. præſes. & in auth. de trien. & ſe. §. j. ibi. ne ſua erogata ad extraneas veniant largitates.

ADDITIO. *Adde gl. fi. in c. ex parte. il ij. de cler. non reſid. glo. in c. licet. de ſupp. negligen. præl. glo. in c. petitio veſtra. de iureiur. Bart. in l. pupillum. ff. de excuſ. tut.*

Item de aliis quæ non erant vtiles retinere, imò magis non vendere, ſibi non proficiebat, & aliis de ciuitate erat diſpendium, ſicut ſunt lapides orti in prædiis, ideo ſtatuit in illis. l. municipalis pretium. ff. com. præd. l. venditor. §. ſi conſtat. Etiam in meo debeo ex charitate velle quòd mihi nō nocet, & alij prodeſt. ff. de euict. l. j. in creditorem. §. j. Præter hæc vtenſilia, inter quæ ſunt illa, de quibus fiunt habitationes & lapides, ſine quibus non viuitur commodè, & ſic non viuitur arg. ff. de verb. ſignifi. l. Nepos Proculo, & omnes de vniuerſitate de re vnius ciuis non conſentientis, ſtatuendo illi non præiudicant, dicit gloſſ. quàm ſit Lon. conſuet. l. ij. Nam nec princeps poſſet re mea ſine cauſa & culpa, me priuare, de quo dicitur infra, & patet ex his, quæ notantur in glo. C. ſi contra ius vel vti. pub. l. fin. & l. quod ſi maior. ff. ad munici. Quod intelligit Ioan. in electionibus & contractibus rerum ſuarum, vt in illa gl. dicitur.

ADDITIO. *Adde Bal. in l. qui ſe patr. C. vnde liber. Paul. de Caſt. in l. Gallus. in §. & quod ſi tantum. ff. de libe. & poſth. Et quomodo ſint intelligenda verba, omnia ſunt principis, intelligitur, id eſt, fiſcalia, vt in l. bene à Zen. C. de quadr. præſcr. Et per Arch. in §. quamuis. xxiij. q. viij. Hoſt. in ſum. tit. de præſcr. in §. qua exigantur. verſ. & licet. Spe. in tit. de ferijs. in §. quoniam. verſ. xxiij. vide latè de principis poteſt. per Luc. de Pen. in l. prædia. C. de loc. præd. ciui. & fiſc. lib. xj. & maximè art. xviij. primæ part.*

Dictum eſt autem res ſingulorum non eſſe ſuas, ſcilicet, vniuerſitatis. Non conſentientes ergo in quorū præiudicium fit ſtatutū de rebus & iuribus eorum, nō ligantur, ſicut nec ignorātes, vt ff. de decre. ab or. fac. l. fi. Nec

ſufficit illum eſſe præſentem, in cuius præiudiciũ ſit ſtatutum de rebus & iuribus: quia etiam ſi ſe ſubſcriberet, non præiudicat, vt ff.de pign.actione. l.Caius. Sed oportet quòd tunc conſentiat, & conſentiens petet pretium, ſi eo animo cõſenſerit, vt pretium habeat, non aliter, vt ff.de legat.j.l.ſi fundum per fideicommiſſum.& l.ſeq. §.j. & de legat. ij. codicillis. in principio. ¶Et quando in re communi vt ſingularis quis conſentit, non ſufficit conſentire, ſicut vniuerſitas, vt patet ex his, quæ notat Inno. de conſtitutionibus.cap.cùm omnes. Et aliàs ſi vniuerſitate adunata, ego, in cuius præiudicium ſtatuebatur, fui præſens, ſicut vnus de vniuerſitate, etiam ſi eſſet caſus, vbi præſentia tantùm domino noceret, ſine conſenſu non videretur præiudicare, niſi ſic ſinguli intereſſent in ordinatione: quia ſic & aliàs valet quid, vt poteſt valere: & ſi nõ valet vt ago, &c.ff.de tranſact.l.& poſt rem iudicatã.§.fin.in hoc haberet locũ quod potuit, ſcilicet, præſtare patientiam, vt & ſinguli noluit quod noluit, etiam fecit ſicut quilibet, ſcilicet, de vniuerſitate nõ ſufficit, ſed adimplere nequiuit.ff.de re.dub.in ambiguo.& C.ſi quis alteri vel ſibi.l. multum. Conſenſus autem qualiſcunque præiudicat. Nam ſi me abſente, tamen cõſentiente, rem meam vendis, conſenſus meus ſufficit ad dominij tranſlationem in emptorem, Inſtit.de rer.diui.§. per traditionem. Item quod dicitur per Inno. ꝙ de rebus ſuis facient ſtatuta: non negatur ꝙ ſi in hoc decipiantur, & lædãtur, quin reſtituantur etiã in alia vniuerſitate, quàm Romana. C.lib.xj.de iure reipub.in glo.rub.& in l. rempub.& quicquid ibi not.C.ex quib.cau.ma. ¶Item dicit Innoc. quòd vniuerſitates habentes iuriſdictionem faciunt ſtatuta circa iuriſdictionẽ, & cum pœna. Sed quæ ſunt vniuerſitates habentes iuriſdictionẽ, cùm Imperator ſit dominus totius mundi.ff.ad leg.Rhod.de iac.l.deprecatio. Item liberi Reges & exẽpti ab Imperio, vt Rex Siciliæ, qui habet à Romana eccleſia, ſunt Monarchæ in regnis ſuis: arg.vj.q.ij.ſcitote.& q.iij.c.j.& ij.& q.j.in apicibus. & ibi in gl. De liberis Regibus dicitur ff.de c.& poſtlim. reuer.l.poſtliminiũ.in princ. Vnde in regno Siciliæ ciuitates non habẽt iuriſdictionẽ: imò nec ciuitas Romana, quia tranſtulit omne ius, omnẽmq; poteſtatem in principem: vt ff.de conſti.prin.l.j.& de offic.præfe.præt.l.j.§. regnum. Nec remanſit ei, ſecundum quod Io.not.in glo. ff.de legibus.non ambigitur. Secus in eo, qui mandat alij cauſam cognoſcendã ordinariè, vel delegat, quia ſibi retinet: vt ff.de dam.infe.l.j ff.de offic.eius cui mandat. eſt iuriſdictio.l.j. in fin. Et differentia eſt inter transferre, & totaliter à ſe abdicare, & cõmittere iudici, ſeu mandare, vt arg.C.de vete.iure enucl.l.j.§.hoc etiam. & in ſumma Hoſt.de conſti.§. quis poſsit.in fin. §. Qui transfert, non reuocabit, niſi ex cauſa, vt ſi abutatur: vt ff.de orig.iuris. l.ij.§.& cùm placuiſſet. Tarquinius quidã fecit expellere Reges, ſic C.de vete.iure enucle.l.j.§.enim lege.& c.ad Apoſtolicam.de re iudic.lib.vj.de depoſitione Federici. ¶Qui mandat cauſam cognoſcendam, reuocat quando vult.ff.de iudic.l.iudicium ſoluitur. ¶Reges habent Comites & Barones, terrarum dominos, qui ſunt ordinarij, vt in authen.de quæſto.§.ſi verò cùm inſteterit. ¶De iſtis poteſt quæri, ſi poſſunt facere ſtatuta, ſicut vniuerſitas quælibet, quæ legem facit municipalem. ¶Item iuriſdictionem ex conſuetudine poſſunt habere.C.de emancip. lib.l.j.in fi. ¶Item ille, qui habet principatũ immediatè à principe, & tunc ipſi principes, qui cõceſſerunt, vidẽtur talem iuriſdictionẽ exercere.C.de offi.præfe.præt.l.formam.C.de vet.iure enu.l.j.§.omnia. ¶In hoc differt conſuetudo à ſtatuto, quòd non poſſet ſibi ipſi iuriſdictionẽ

attri

attribuere, quam non habet: & nemo quidem facit ſeipſum iudicem.ff.de offi.præſid.l.fin.de tut.& cur.da.ab his.l.iiij. ¶Sed ſi conſuetudo eſſet illa, cuius non extat memoria, haberetur perinde ac ſi princeps conceſsiſſet, patet extrà de verb.ſignific.c.ſuper quibuſdam.§.præterea.de aqua quot.& æſti.l.hoc iure.§.ductus aquæ.

ADDITIO. *Adde Bar.in.l.j.§.in omnibus.ff.de pub. Sal.in l.ij.C.no. vect.inſtit.non poſ.Hoſtien.in ſum.tit.de conſuet.in §.obtentus.in vlt.col.Io.And.in addit.Spec.in tit.de teſtib:in §.nunc videndum. verſic. item opponitur. Bald.conſil.xlix.incip.In facto.in iij.volum.*

Cùm ſine huiuſmodi præſcriptione, vel principis Romanorum conceſsione Reges alij non habent aliqua regalia in terris, & regnis ſuis: Nec monetæ faciendæ dicit Hoſt.in ſum.de cenſi.§.ex qui.cau.& §.poſſunt autẽ.licet habeatur inter regalia, vt in x.coll.quę ſunt rega. Tamen intelligitur de regibus Roma.qui fecerunt illa iura. ¶Si ergo habent iuriſdictionem, poſſunt facere ſtatuta circa iuriſdictionem, & cum pœna ſecundum Inn.in d.c.cùm acceſsiſſent. ¶Qualiter autẽ ſint ſtatuta huiuſmodi circa iuriſdictionẽ. Vtrum ad decidendam litem vel ad ordinandam ibi plenè patet. ¶Item no.ꝙ ſunt ſtatuta præter legem, ſecũdum legem, & cõtra legem. ¶De ſtatutis præter legem non videtur dubiũ, quin ciuitas inter ſe faciat. Quorum exemplum eſt in gl.C.quæ ſit lon.conſ.l.j. ¶Et de talibus poteſt intelligi l.an in totũ.C.de ædif.pri.quæ loquitur de conſuetudine. Et ſic idem de ſtatuto. ¶Paria ſunt quidem quantũ ad hoc conſuetudo, ſtatutum, & lex municipalis. ¶Et cõſuetudo, expone, &, pro id eſt, prout in gl.ff.quod cuiuſq; vniuer.nomi.item eorum.in princ. & C.de emancip.lib. l.j.& patet ff.de regul.iur.l.nec ex prætorio.in glo. vbi pro ſtatuto gloſſa adducit leges loquentes de cõſuetudine, pręcipuè l.de quibus.ff.de legib. Idem in l.ſicut.C.quæ ſit longa conſ. ¶Moderni dicunt, quòd eſt conſuetudo titulata, quando ciues ſtatuunt aliquid eſſe conſuetudinem. ¶Et quarto modo præter gloſſam dicunt conſuetudinem ſic induci, quòd non poſsit negari eſſe ſtatutum. ¶Titulus eſt conſenſus expreſſus, de quo dicit l.prædicta, de quibus.& l.omnes populi.de iuſtitia & iure.etiam ſi hæc conſuetudo non ſit ſcripta. ¶Præſcripta habet conſenſum tacitum, vt l.de quibus.in fine. Nam diuturni mores leges imitantur, dicto §.ex non ſcripto. Plus autem quantum ad hoc valet expreſſus, quàm tacitus conſenſus: quia in l.de quibus.argumentatio fit de expreſſo ad tacitum, vt in fine dicitur. ¶Item de ſtatutis ſeu legibus municipalibus præter legem ſcriptam loquitur.C.de nox.l.ij.licet poſsit intelligi de his, quæ ſecundum legem ſcriptam, ſicut ſi ſtatutum grauet pœnam legis ſcriptæ, & augmentaret, vt ſcilicet, in duplum ſecundum legem ſcriptam ſtatutum diceret, quòd in quadruplum, hoc coadiuuat & corroborat legem ſcriptam vſque ad concurrentem quantitatem, & addit ad eam, & ſic vno modo poteſt intelligi l.ij.de nox.ibi, priſcæ ſeueritati accedit pœna addita, quæ non minuit pœnam legis ſcriptæ: arg.C.de ſep.viol.l.iij. Licet alij dicãt, ꝙ tunc vſque ad quantitatem legis ſcriptę valeat, & non plus: pro quo ff.vi bo.rap.l.j.& ij. In plus non valet ſecundum eos: quia debemus eſſe contenti pœnis legibus comprehenſis, vt ff.de ver.obli.l.ſi ita ſtipulatus. & tunc conſuetudo ſeu ſtatutum eſt corroboratum. l.ſcripta. Sicut videtur eſſe vna opinio, quæ narratur in l.ij. quæ ſit lon. conſue.in gl.magna. ¶Hi in hoc minus videntur benedicere, quia etiam in plus valebit, quando ex cauſa lex municipalis pœnam augeret, vt quia multis delinquẽtibus illo crimine oportebat pœnam exaggerari.d.l.aut facta.

in

in fi. & de extraor. cri.l.ſaccularij. §.ſunt quidã.Nam & iudex ex cauſa ſeuerius iudicat.C.de his qui no.infa.l.& ſi ſeuerior.& ff.e.ti.l.quid ergo vtiq;.§.pœna grauior. Nec eſt contra legem ſcriptam, imò ſecundum legem ſcriptam.Nam quod plus,vtiq; tãti eſt.ff.de in lit.iur.l.cùm furti.facit illud ff.quemad.ſer.amit.l.is cuius. Contra legem facit,qui facit id,quod lex prohibet.Et in fraudẽ legis facit,qui ſeruat verba,& mentẽ offendit.C.de legi.nõ dubium.ff.de legi.l.cõtra.Item & qui non facit quod lex iubet,facit cõtra id,quod debet facere.ff.de reg.iur.l.qui non facit. Negari tamẽ non poteſt eſſe alterã virtutem à veritate.Nam grauius peccat,qui peccata facit prohibita:hoc eſt peccatũ commiſsionis, quàm qui non facit iuſſum,hoc eſt peccatũ commiſſoriũ,quod eſt minus peccatum,& minus graue,ſed peccatũ cõmiſsionis eſt grauius. ff.ad Sylla.l.ij.in gl.& l.in lege.e.tit.de ver.ſig.l.ſi alienationis.vnde in effectu eadẽ videtur eſſe virtus legis vetare & præcipere. Sed quia diſtinctius apparet,quia vetat, quod fieri non vult: imperat quod fieri vult, cõmodius fuit ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui.In ſtit.qui.mo.teſt.infir.§.alio quoque.& dicitur in gl.l.virtus.ff.de legi.Nũquid ergo ciuitates iuriſdictionẽ habentes faciãt ſtatuta cõtra legem ſcriptã? videtur ꝙ ſic, quia iure ſcripto publico detrahere poſſunt, vt no.gl.in d.l.ex prætorio.pro quo l.ſi vẽditor.§.ſi cõſtat.ff.com.præd. Si facit ſtatutum de eo,quod poſſunt pacto renuntiare illi, contra quos ſtatutum fit, vt dicit gl.rub.lib.xj.de decret. decur.Pro quo eſt, quia ſtatutum eſt lex municipalis, vt d.l.omnes populi.Et hac l.dicitur.& d.l.ij.de nox.Quod autem fit,licet pacto,licet etiam legis authoritate. C.de fideicom.l.fi.in fi. Hæc opinio reprobatur in gl.l.ij.quæ ſit lon. conſuet. Nam hac ratione dicit ibi gl.infantes & furioſi,qui non obligantur pacto,quia expreſsè & tacitè non conſentiunt, nec poſſunt cõſentire.ff.locati.qui ad certum.non tenẽtur conſuetudine,vel ſtatuto: quod verum non eſt:quia non tenẽtur conſuetudine.ff.de admi. tut.l.tutor.§.Lucius. ¶Item quòd hæc ratio non ſit vera multis exemplis patet,quibus poſſunt conſentire partes per pactum,non tamen etiam princeps legem inducere poteſt.Primũ exemplum eſt illius glo.rub.de decr.decu. vt pater teneatur de delicto filij. Nã pater poſſet ſe obligare,quod filius debet de ſuo, ſiue aliàs,ſcilicet de filij delicto. Quia poſſet hoc quilibet alius, quã pater.ff.de neg.l.ſoluendo.Sed etiam princeps non poſſet ſtatuere, vt quod debet ille,ſoluam ego.Quia re mea me inuito ſine mea culpa me priuare non poteſt,per ea quæ no.C.ſi contra ius vel vtil.pub.l.fi.in glo.Aliàs reinciderem in errorem Martini,qui dicit omnia eſſe principis, quo ad proprietatem.C.de quadrien.præſcript.bene à Zenone.

ADDITIO.*Adde Ang.conſi.cxxxix.incip.viſis omnibus ſtatutis.Alex de Imo.conſi.lxxvj. incip. in cauſa & lite vertente inter magnificum Albertum de Manfredis. in ij.volu.Idem Alex.conſil.cxij.incip.in cauſa & lite vertente inter monaſterium & Abbatia.in iiij.volu.*

Secundum exemplũ eſt,quia partes poſſunt conſentire, vt iudex procedat eis abſentibus,& non vocatis.ff.de arbi.l.diem. §.ſi quis litigatorũ. quæ licet loquatur in arbitrio,tamẽ idẽ videtur de iudice : quia arbitria ſunt redacta ad modum iudiciorũ.C.de arb.l.j.& ff.e.ti.l.j. Princeps autem per reſcriptum ſuum de ſua certa ſciẽtia hoc non poſſet.C.ſi per vim vel alio mo.l.fin.& C.vnde vi.l. meminerint.extrà de ma.& obed.c.iiij.& hæc ſunt exempla ad iuriſdictionẽ. ¶Tertium exemplum eſt, ꝙ partes poſſunt cõſentire in iudicem tanquam in arbitratorem, vt determinet ſecundum iura,& contra iuris ordinẽ. Et, valet quod dixerit arbitrator ex vi pacti, non ſententiæ ſecundum Io.in auth.vt dif.iud.in prin.& per ea quę no. C.com.vtri.iud.l.ij. Sed ſtatutũ non poſſet hoc facere, vt iudex ſicut arbitrator cognoſcat contra iuris ordinẽ,vel ſine.Nam ſtatutum nõ faciet me velle illud,quod nolo. Quia princeps dicit ſe hominũ voluntates audire velle, nõ iubere.C.de teſta.l.omniũ. Et quantũcunque coactus etiam ſeruus poteſt nolle.C.de hær.inſti.cùm proponas. Itẽ nullus niſi Papa, aut Rex in regno ſuo poſſet cognoſcere, vel cauſam cognoſcendã mandare, nedum contrà, imò nec etiam præter iuris ordinẽ,ſcilicet ſummariè, & de plano,ſine ſtrepitu & figura iudicij:not.Moder.extrà de hæret.ſtatutum.lib.vj.de ver.ſig.c.ſæpe contingit.

ADDITIO.*Adde D.Mar.Socin. de Senis in repet. clemen.ſæpe.de verbor.ſignific.*

Quòd legatus de latere hoc nõ poſſet, niſi de eo quod ad ſuum officium pertinet, facit cõſtitutio extrà de offi. de leg.c.fi.& ſumma Hoſt.de conſt.§.ſi qui poſſunt.Dicit Inno.& omnes,dũtamẽ generali conſti.non ſit contraria per l.C.de offic.præf.prę̨t.l.formam. ¶Item quartum exemplum, poteſt quis paciſci, vt ſi non probet infra certum tempus, res de qua litigatur, ſit aduerſarij, not.C.de trãſac.ſi de poſſeſsione.pro quo eſt ff.de pac.l.tale pactũ. §.qui prouocauit.Statutum hoc nõ poſſet, quia bona aduerſarij citra ſolennem ordinem in alium trãsferri non poſſunt.C.de pac.ſi pacto,quo pœnam.in fi. ¶Quintum exemplum, poſſet quis renuntiare appellationi, vbi licitè poſſet prouocare.C.de tempo.appel.l.fi.in fin.cum ſi. At ſine cauſa princeps non tolleret appellationem iuſtam,& licitam:quia contra ius diuinum eſſet.

ADDITIO.*Adde Abb.in c.j.de reſcr.& in c.paſtoralis.de app.& an princeps poſſit cõmittere appellationẽ iudici à quo ex certa ſciẽtia, vide gl.ſing.in l.eos.C.de appel. quam allegat Fel.in c.ad hæc.il j.in vlt.col.de appel.*

Vt habetur de Paulo, dicitur Actuum xxv. Ad Cæſarem appellaſti, & ad Cæſarẽ ibis. Vbi apertè colligitur, quòd de iure copia defenſionum non debet negari, vbi non eſt conſuetudo Romana contraria.

ADDITIO.*Adde quid de copia capitulorum vel articulorum, vide per Bal in c.per tuas.de teſti. Et an copia allegationum ſit danda aduerſario petenti, vide Inno.in d.c.per tuas.& per Ludouic.Roman.ſingul.cclxvj.fuit interrogatus.& per Papienſ.in ſua practica in titulo de forma petendi copiam inſtrumentorum.*

Et ſic illa, quę deuoluunt ſeu diuellunt,& exhauriunt ius alterius, etiam princeps ſine cauſa non poteſt facere. C.de prec.Imp.offe.quoties. Quæcunque ſcripta ſunt in canon.Bibliæ,ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt ea ſeruemus.Ad Roma.xv.Publicè intereſt,legũ ſeu rerum adminiculo non negari.Dicitur de appellatione, ſeu ſupplicatione, quę loco appellationis eſt.C.de ſen.pręf.præ. l.j.aliàs ij.vt innocens non damnetur, & oppreſſus releuetur.ij.q.vij.ſi quis noſtrum.c.fin.& c.omnis oppreſſus.

ADDITIO.*Adde c.ſuper hoc. de renunt.& per Inn. in c.cùm ſit generale.de foro compet.*

Contra ea quæ publica ſunt authoritate & vtilitate non valent ſtatuta etiam ad ordinandas lites, vt ibi dicitur.Niſi ex cauſa princeps illud faceret. Quãquam princeps debet vti ordinaria poteſtate, aliàs peccat mortaliter, tamen quia poteſt tollere legem, poſſet in vna cauſa reuocare appellationem, putà, ſi aliter tumultus ſedari non poſſet:argumen.ff.de ſicar.l.qui credere. Vel quia multis craſſantibus locus eſt, &c. dicta l.aut facta. ff.de pœnis.in fine. Et in ſimilibus cauſam iuſtam habentibus.

Princeps debet vti poteſtate ordinaria. Debet enim ſe-

cundum leges viuere. C. de legib. digna vox inſti. quibus modis teſta. infit. in fine.

ADDITIO. *Adde l. princeps. ff. de legib. l. ex imperfecto. xxv. q. j. in § fin. c. iuſtum eſt. ix. diſtin. Card. Alex. in cap. ſi Romanorum xix. diſtinct.*

Abſolutam non debet exercere, niſi ex cauſa. Alias peccat mortaliter, dicit Innoc. extra de cenſi. c. ignoramus. Non autem dicimur poſſe, quæ cum peccato fieri poſſunt xxij. q. ij. facit etiam. ff. de condi. inſtit. ſi filius.

ADDITIO. *Adde gl. in ver. in potentia. in c. ſciſcitatus. de reſcrip. gl. in ver. poterit. in cle. ſæpe. de verb. ſig. l. filius qui fuit. ff. de hære. inſt. Card. in c. ad audientiam. in j. not. de eccl. benef. Abb. in c. iſta. in j. not. de offi. ord. Pau. de Caſt. in l. conditiones. in j. not. ff. de cond. inſt. Item verbum poſſit, denotat impotentiã, & nullitatem actus. gl. eſt in c. j. de reg. iur. lib. vj. Bart. in l. Gallus in prin. vbi Bal. & Moder. ff. de lib. & poſth. Bal. in l. j. ff. de iniuſt. rupt. irrit. teſta. Bal. in l. j. in fi. C. qui admit. Item verbũ poteſt poſitũ cum negatione præciſe ſignificat neceſſitatẽ, quia negat potentiam conficiendi actum, vt in l. nemo poteſt. ff. de legat. j. l. non poterit. ff. de furt. & in reg. beneficiũ. de reg. iur. lib. vj.*

Et ſic ex cauſis multis remouet appellationẽ Imperator generaliter. C. quor. app. non reci. l. ij. Reſcripta quæ auferunt rem alienam nõ valent, quãtumcunq; de certa ſcientia dicta. C. ſi cõtra ius vel vti. pub. l. fi. Multomagis non valent, quæ lædunt perſonã iniuſtè. Quia maior eſt modica offenſa in perſona, quã magna in rebus arg. ff. de pœn. l. in ſeruorũ in fi. Princeps enim poſitus eſt vt faciat iuſtitiam, & iudiciũ, id eſt, iuſtum iudiciũ. ij. Regum x. c. Et ideo quando terminos iuſtitiæ egreditur, non dicitur Rex. ij. q. j. ſcelus. & ibi dicitur plenius, ſic ſanè intelligẽdũ eſt. ff. à quibus appe. nõ licet. l. j. Vbi princeps cõmittit cauſam remota appellatione, quia remouerat nõ ſine cauſa, ſed cũ cauſa. Idem in omnibus, in quibus cõtra ius diſpenſat, vt cũ cauſa fiat. ff. de ſena. l. fin. Alias ſi corã eo, vel ſuperiore hoc diceretur, nõ valeret quod iuſsit, quia coram eodem fit, vt quando eſt ordinarius. C. quomodo & quando iudex. l. ſi vt proponis. de accuſatio. l. iiij. Alioquin & ſi iure fieret non poſſet reſiſti. Quia Rex non habet, qui ſua facta diiudicet, vt hic dicit gloſſ. ſuper illud Pſalm. Tibi ſoli peccaui. Et iure poli apud Deum nõ euadit, apud quem non eſt acceptio perſonarum. Qui dixit Sapientiæ vj. potentes potenter, tormẽta patientur: hoc multò fortius in ciuitate, quæ non audet fiſcalia ſibi, & principi competentia vendicare. C. de bonis vac. l. j. Sed Pi. hoc intellexit, ꝙ poſsit ſtatutum fieri vel conſuetudo induci de omnibus, quæ poſſunt paciſci ſeu renunciari. Sed non videtur hoc fuiſſe eius intẽtio. Sed iſta patẽt de eo, quod ſic ſtatutũ partes poſſunt paciſci, & renunciare, non autẽ vt de omni quod poſſunt renũtiare fiat ſtatutũ. Item ceſſat reprehẽſio gl. quia qui cõſentire non poſſunt non ligatẽtur cõſuetudine, vel ſtatuto. Item quia de his, quibus nõ poteſt quis renũtiare, poſſet fieri ſtatutũ, vt ſi conſentiã in iudicem, nõ ligor ante litẽ conteſtatã. ff. de iuriſ. om. iu. l. ſi cõuenerit. Statutũ ſeu conſuetudo, vt ex quo ſemel cõſenſi nõ poſsim diſſentire, nec variare, non male diceretur valere, quia non fit iniuria ei, qui ſemel voluit. ff. de aqua plu. arc. l. in diẽ. Itẽ cõcordat tale ſtatutum cũ iure naturali, quod dicitur. ff. de pac. l. ij. & quod dicitur graue eſſe fidẽ fallere. ff. de conſti. pecu. l. j. Iuſtior eſt cauſa talis ſtatuti, quã cauſa legis prædictæ, ſi cõuenerit. Volẽti quidẽ non fit fraus, ſeu iniuria C. de tranſ. l. cũ donationis. ff. de iniur. l. j. in fi. Et ſic ſtatutũ iuſtius præualebit legi iuſtæ, quia iuſto iuſtius inuenitur. C. de procur. l. exigendi. pro hoc facit vera opi. narrata in gl. prædicta.

l.ij.

l. ij. quæ ſit long. conſue, quòd bona conſuetudo vincit legem, ſcilicet, quæ non eſt ita bona, quia bono melius inuenitur. ff. de ver. obl. l. vbi autem. § j. Et hæc pertinẽt ad ea, quæ ſunt ad litem ordinandam, ſcilicet, an poſſet quis eſſe iudex, vel nõ ex tali cõſenſu. In illis verò, quæ tangũt negotiũ principale, de quo litigatur, & quæ dicuntur ad litẽ decidendã, id quod exhaurit & diuertit ius alterius, non valet etiã à principe ſecũdum vt ſupra dictũ eſt per l. quoties. de preci. impera. offe. Ad litẽ ordinandã valent ſtatuta, ſecundũ quod ibi dicitur. Dicit ergo gl. ꝙ ſtatutum ciuitatis habentis iuriſdictionẽ contra ius ſcriptum Regum, vel Imperatorũ non valet, etiã ſi Comes, Baro, Marchio, Dominus vniuerſitatis, qui habent iuriſdictionem cum cauſa, vel ſine cauſa ſtatutũ tale fecerint. Non enim poſſunt hi cõmutare leges maiorum, quibus ſubſunt inferiores. Inferior non poteſt tollere legem ſuperioris. ff. de arbi. l. nam magiſtratus. ad Treb. l. ille à quo cum ſimil. & extra de maio. & obedien. cum inferior cum ſimi. ibi nota. & hoc eſt quod dicitur in gl. extra de conſue. c. fin. & in d. l. ij. quæ ſit longa conſue. adeo valitura momenti vt rationem vincat aut legem.

ADDITIO. *Adde c. inferior. c. nolite. & c. denique xxj. diſt. Archid. in c. ſi clericus aduerſus. xj. q. j. Card. Alex. in c. conſequens. xj. diſtinct.*

Et ideo dicitur. j. diſtinct. conſuetudo, quòd habet locum cõſuetudo vbi lex deficit. & ibi in gl. & extra de conſue. c. fi. in gl. Adde leges quæ dicũt conſuetudinẽ tollere legẽ, maxime ad legẽ, de quibus gl. ibi ponit reſpõſiones. Placẽ. dixit ꝙ loquuntur ſecundum ſua tempora, quibus populus conſuetudinẽ inducẽs habebat poteſtatem legis condendæ. Hodie non habet etiã Po. Ro. qui omnẽ poteſtatẽ trãſtulit in principẽ. ff. de conſti. prin. l. j. & ſupradictum eſt plenè. Mar. dicit quòd lex de quibus loquitur de lege municipali, quę tollitur ſimili lege, vel conſuetudine. Pileus dixit, aut poteſt pacto renũtiari, aut non, quod improbatur ibi, vt ſupra plenè dictum eſt. Io. Azo, & gl. dicunt quòd in l. cõtraria conſuetudo erat inducta contra legem ex certa ſcientia principum, qui id patiebantur, & tunc idem in effectu dicunt, quòd P. & M. quãtum ad propoſitum. Et tunc ſi talis conſuetudo eſt generalis, generaliter vincit legem vt in princip. illius l. ij. dicitur quę ſit longa conſue. Si ſpecialis ſpecialiter in ſpeciali in illo loco vincit legem: non generaliter in fi. illius l. non adeo valitura, &c. Alij dicunt quod bona conſuetudo vincit legem, non mala. Alij aliter quotũ dictum reprobatur ibi. Et ſic vides quomodo conſuetudo, & per conſequens ſtatutum, quod lex municipalis eſt cõtra legem ſcriptam non valet. Multò fortius de expreſſo ſtatuto, quàm de tacito, vt de conſuetudine dicitur hic, quia in l. de quibus. fit arg. de expreſſo ad tacitum: & alia ratio eſt voluntatis expreſſæ argument. ff. de verb. oblig. l. eum qui certatum in fin. Et hoc indubitanter videtur verum, quando agitur de lite decidenda, vt ſi ſit ſtatutum ſeu conſuetudo contra legem ſcriptam circa ea, quæ decidunt litem, & negotium, ſuper quo inducitur conſuetudo vel ſtatutum, vt ſunt ſubſtantialia contractuum & delictorum. Tunc quia contra legem ſcriptam rationabilem diuelleretur, & exhauriretur ius alterius, non valet etiam reſcriptũ principis de ſua certa ſcientia, vt dictum eſt. Multò minus valeret ſi per ſtatutum irritaretur ius ciuile, vel ſi eſſet oneroſum, vel diſrumperet neruum legalis diſciplinæ, ſicut dicitur de cõſuetudine, extra de conſue. cap. fin. in glo. & viij. diſtinct. c. fruſtra. in glo. vt ſi adultera poſſet petere donata à viro. Vel ſi vir poſſet alienare bona vxoris cum eius conſenſu, quæ nimio amore

vel

vel timore non eſſet cauſa cõtradicere, vel vt non poſſet agi ob res ammotas, vel donatas, quibus caſibus inducitur ad delinquẽdum extra de conſuet.c.penul.ff.de pact. dota.l.conuenire. Et breuiter vbicunque lex ſcripta eſſet rationabilior conſuetudine, vel ſtatuto, & hoc eſt quod dicitur ſecundum vnam lecturam Modernorum. in d.l. ij.rationem vincat, aut legem, & ibi eſt vna opinio, vt ſupradictum eſt, quòd bona conſuetudo vincit legem, ſcilicet, malam, vel non ita bonam. Si ergo eſſet lex rationabilior conſuetudine, non mutaret legem. Non enim eſt ita bona conſuetudo vel ſtatutum, quæ non eſt ita rationabilis ſicut lex ſcripta contra quam inducitur, ſic enim bono inuenitur melius, vt d.vbi.§.j. Ita quod eſt melius non eſt aliud, quàm bonum vt dicitur ſupra, per l.his autem.ff.quemadmodum ſer.amit. Et ideo de bono in melius, & de perfecto in perfectius vt in auth.de nup.§.j.ibi. de perfectionibus tam cõtra fidem, & c.ff.de colla.bono. nonnunquã in prin.& ideo variatur in melius.C.de epiſ. & cle.quiſquis.ibi.conſilio meliori, &c. Et tamen ratio, ſicut veritas excludit conſuetudinem, & ſtatutum per conſequens.viij.diſtinct.mala.& c.veritatis. Horum numero ſunt ſi ſtatutum diceret, quòd conſenſu habito de vendendo ſtatim ſi non traditur, trãſiret dominiũ, quod aliàs non tranſiret. Multis vigiliis iura condita non debent tolli, quãdo non eſſet cauſa rationabilior in tollendo, quàm in ſtatuendo arg.ff.de leg.l.in rebus nouis. Item quia differentia debet eſſe inter caſus, quibus tranſit dominium ſtatim, nominatos ſeu notatos à iure. Sicut eſt in eccleſia, & aliis priuatis, vt C.de ſacroſ.ſanct.eccl.l.vt inter diuinũ.& idem in ſimilibus, maxime quando ſine cauſa & ratione vt in proxi.ſupra dictum eſt, & ibi dicitur. Si verò ſuper lite ordinanda ſibi fiat præiudicium, hoc proprie dicuntur ſtatuta iuriſdictionum. Si æquiparamus vniuerſitatem Legato de latere planum eſt quòd non poſſunt contra legem, & ordinem ſcriptum in iudicando, vt ſupra dictum eſt de legato. Sed in populo videtur per l.omnes populi.& ſimiles. Et ideò diſtinguẽdum videtur. Aut per tales ordinationes, conſuetudines, vel ſtatuta directè vel indirectè tollitur ius publicum authoritate, & vtilitate, aut authoritate publicum, vtilitate verò priuatum. Primo caſu non valebit, quia vtilitas publica præfertur priuatæ vt in auth. de reſti. & ea quæ par.§. quamobrem.C.de cad.toll.l.j.circa fin.

ADDITIO. *Adde doct.in l.j.ff.ſolu.matr. Et per Abb. poſt alios.in c.fi.de vot.vbi inuenies duas fallentias, in quibus præfertur vtilitas priuata.*

Et ſi fieret ſtatutum quòd non iuraretur de calumnia in lite quod inductum eſt ob publicam vtilitatem.C.de iur.calumni.in lite quod inductum eſt ob publi.vtilitatem.C.de iur.calum.l.ij.§.ſed quia veremur. Vel vt officialis non iuret contra.l.rem non nouam.C.de iud.& in authen. iuſiurandum quod præſtatur ab his. Vel vt teſtis non iuret contra.l. iuriſiurãdi.C.de teſtib.qui cum iuramento debent deponere: tale ſtatutum induceretur ad celandam veritatem, vel ad inſtruendum contrarium. Iuramentum reſeruat ſeu refrænat à maligno, quia non ſinit eſſe iurantem æternæ ſalutis immemorem.C. ad leg.Iul. repet.l.fina. Amputat in animo iuramentum teſtium formidinem.prima quæſtione ix.alias.iij.quæſtio. viij.hortamur. Inducentia ad delicta ſtatuta non valent, vt ſupra proxime dictum eſt, argumento dictæ l.conuenire. ff. de pact. dota. Item ſi ſtatueretur, vt crederetur vni teſti.

ADDITIO. *Adde an hoc facere poſſit Papa. gloſſ. & doct.in l.fi.C.ſi contra ius, vel vtilit.public. Abb.in c.à nobis.& in c.nuper.de teſtib.& in c.ſicut.de probatio.*

Cum ius ſeu Euangelium dicit. In ore duorum vel trium, &c. vt ff.de teſti.vbi & C.de naufra.l.quoties.

ADDITIO. *Adde c.ab iſto dist.xxxv.quæſtio.vj.cap. licet.& c.in omni negotio.de teſtib. c.cum eſſes. & c.relatum.il j.de teſt.c.nouit.de iudic.originaliter Deuter. xix. Matth.xviij.& Actuum xiij.*

Vel vt non valeret excuſatio, vel defenſio pro abſente, quod publicè intereſt admitti.ff. de procur.l.ſeruum. §.publice, & in his ſimilibus. Vt ſi ſtatueretur, quòd non poſſit probari niſi per ſcripturam, vel per verã ſpeciem probationis tantum. Cum hoc pacto non poſſet fieri, vt in auth. vt debi.ma. §.quia verò. Sed iuramentum teſtis poteſt per partem remitti, vt not.in d. l.iuriſiurandi. extra de teſti.c.tuis.

ADDITIO. *Adde glo.in l.ij.§.ſed quia veremur.C.de iura.calum.gl.in l.j.poſt prin.de feriis.Bar. in l.filiuſfa.ij. col.C.de donatio.Bar.in l.ſi quis legatũ.ff.de falſis. Anto. de Butr.in repet.c.fin.de conſuetud.*

Nec ad vnam ſpeciem probationis tantum, &c.ff.de teſti.l.iij.§.eiuſdem. Publicè intereſt probationes ſaluas eſſe, & non cadere, nec anguſtari.C.de hære.quoniam.de iureiurand. generaliter in princip. Statutum tamen ſine ratione & ſine veritate, ſicut & conſuetudo vetuſta, eſt mater erroris octaua diſtinctione, conſuetudo: Chriſtus dicit. Ego ſum veritas, non ego ſum ſtatutum, vel lex, vel conſuetudo, diſtinctio.j.capitul.final. Ideo dicit Seneca in primo de clementia in princip. Quibus non ſubeſt veritas cito decidunt, in naturam ſuam redeunt. Statuta veritate, aut ratione carentia, vt dictum eſt ſupra, dico corruptelas eſſe. Et ideo ad veritatem inueſtigandam iudex procedit modis omnibus, quibus poteſt in authent.d.tabel.in princip.C.de edend.l.j. Obſtantia ergò debent reiici, & non contra veritatem & rationem promoueri. Secundo caſu ſubdiſtinguẽdum eſt. Aut per hæc ſtatuta ius principalis negotij, de quo eſt lis læditur enormiter, aut diuellitur, aut non. Primo caſu non valent, puta, vt non detur defenſio, & copia reclamandi, vel vt in aliquo iudicij articulo pertinente, ad huiuſmodi læſionem procedatur parte abſente. Copia reclamandi & defenſionis facultas ſemper dari debet. C.de debit. ciuita.l.j.lib.xj.& ſi procedatur cauſa non cognita.C.de bonis vacantibus.l.fin. libro x. & C.de iure fiſci. l.facultas.eod.lib. Sic intellexit Ioan.l.prolatam. C.de ſenten. ſcilicet, ſi cauſa non cognita procedatur. hunc dicit eſſe ſolitum iudiciorum ordinem, cum cauſa per aſſertionem partium cognoſcitur, & panditur. Et ideo non valet reſcriptum principis de certa ſcientia contra hunc indultum. C.ſi per vim vel alio modo.l.fin. Partes poſſent conſentire, vt eis abſentibus procedatur, vt ſupra proxim.dictum eſt. Pro quo quidem peruenitur ad prohibitum, ad hoc vt perdam rem meam ſine cauſa. Vnde idem debet eſſe in prohibito: & in eo, per quod peruenitur ad prohibitum.ff. de ſponſalibus.l. oratio. cum ſimilibus. Etiam princeps non concedit quicquam cum alterius iniuria. C. de emancipat. lib. l. nec auus. Iſta carent omni ratione, & ideo dicitur ſupra, quòd ſunt corruptelæ non ſtatuta, vel ſunt conſuetudines. Secundo caſu aut ſuper ſubſtantialibus iudicij, puta, vt lis non conteſtetur, aut non ſuper ſubſtantialibus, vt puta, quia ſtatutum erat, vt in cauſis incipiatur à poſitionibus, & reſponſionibus, ſicut quando proceditur ſine ſtrepitu & figura iudicij, gl.de reſcrip. cap.ſtatutum.lib. vj.& de appel.cordi. Si ſtatutũ non eſſet, irritaretur talis proceſſus, vbi lis non eſſet conteſtata, extrà de lit.conte.

c.j.nec de iure valeret: tamen alio modo poſſent partes cõſentire,ſic procedi per iudicem, vt valeret, ſicut ſententia & iudicium, quia non poteſt ius publicum tolli pactis priuatorũ.ff.de oper.lib.l.creditorem.& ad legem Falc.l.quod de bonis.§.j.de admi.tut.l.quidam decedens. C.de pac.l.ius publicum.Sed ſicut in arbitratorem valeret ex pacto, & vi pacti, vt dictum eſt ſuprà. Et quandoque ſicut in iudicem non poſſet valere,tanquàm in arbitratorem, quia ſic tanquàm in iudicem tantùm cõſenſerint. Et ideo non poteſt valere vtroque modo, cùm non fuit dictum, vt valeret, niſi ſicut in iudicem: argum. ff.de conſti.pec.l.j. §.eum qui. Quandoq; vtroq; modo poteſt valere,ſi ſimpliciter:& tunc ſatis habet locum l.& ſi poſt rem.ff.de tranſac.Si nõ valet quod ago,vt ago,valeat vt valere poteſt:pro quo ſunt l.in ambiguo.& l.multum.ſuprà allegatæ. Poteſt dici, & non malè, vt tale ſtatutum valeat,& conſuetudo,ſi eſſet,dummodo non negetur copia defenſionis: & illud non exhauriret ſubſtantiam negotij,vt dictum eſt,non conteſtari litem, dummodo habeat copiam reclamandi, vt non exhauriat, &c. Et hoc modo poteſt intelligi gloſſa l.ex prætorio.de regul.iuris. Per vnum non poteſt derogari iuri publico, ſed per omnes ciues de illa terra, & villa ſic, vt in dicta l.omnes populi. Et in ſimilibus videmus multos, vt magiſtros rationales, & dohanerios in cauſis dohanarum, & Baiulos in cauſis foreſtium,& peregrinorum, ſic procedere: ſeruandus eſt talis mos: argumen.C. de conſtituta pecun.l.ij.in fine. ¶Item ſolennitates circa actus iudiciales, ſicut circa inſinuationes reſcriptorum, & teſtamentorum fiunt ſecundum mores locorum. C. quemadmod. teſtamenta aperian.l.ij.Pro quo ſunt prædicta iura.ff.de teſti.l.iij.C. de iniur.l.fin.in fine.C.de vete.iure enucleando.l.j.§.ſed neque. Quod poteſt conſuetudo, poteſt ſtatutum regulariter,vt ſuprà dictũ eſt. Plus debent poſſe omnes ciues, quàm vnus: & vnius conſenſus quaſi tot oculis ſpectata, tot ſenſibus inſinuata, &c. argumento qui teſtament. facere poſſ. l. hac conſultiſsima in fine. ¶ Legatus de latere non poteſt recedere ab eo, quod ſibi commiſſum eſt à viua,vel mortua lege, ſic ſcripta, qua cauetur, vt contra generales conſuetudines non ſtatuat, vt ſuprà dicitur. Nec cauetur de eo, quod de populis, vt poſsit,ſicut dicitur in dicta l.omnes populi & ſimilibus. Licet & legatus faciat conſtitutionem, aliter tamen dicimus in eo, quàm in populo. Item facit pro prædictis Ioan. opinio dicẽtis, quòd conſuetudo rationabilis vincit legem. Rationabilitas huius ſtatuti, ſeu conſuetudinis eſt materia dirimendarum litium, ſicut in ſimili dicitur ff.de aqua plu.arcenda.l.ij.in principio.ad quarum finem celeriter imponendum Iuriſconſultores multum elaborauerunt: argumento. C.de iudiciis.l.properandum. in principio, cum ſimilibus. Nec obſtat l. prolatam. quia ſecundum vnum intellectum Ioan.non eſt contrà, cùm dictum ſit, datam vel dari debere defenſionis copiam, & reclamandi facultatem, vt ſic cognoſcatur de cauſa ſecundum dictum intellectum gloſſæ. Dic quòd ſi incipias à principio,vt detur libellus,lis conteſtetur, & alia ſolennia cœperint fieri. Si peruertatur tunc ordo cœptus, vt prius iuretur, & poſteà lis conteſtetur, reddet inualidum, quod agitur. Vbi verò non interuerteretur dictus ordo, quia incipit à poſitionibus. & reſponſionibus, non dicitur peruerti ordo, quia non eſt, argument. nam prædio, quod non eſt, ſeruitus non imponitur.ff.commun. prædiorum. l. prima. Nec dicitur rumpi, quod nullum eſt. ff.de iniuſto, rupto,& irrito teſtamen.l. nam & ſi.& de vſufructu.l.qui binas. Intelligitur ergo, quando inciperet agere iudicium illo ordinario modo, quem ponit l. prolatam. Nulla quidem lege cauetur, quòd ſine illis ſubſtantialibus, quæ ponit dicta l.prolatam.non valeat. Sed ne præpoſteretur ordo eorum ſecũdum intellectum gloſſæ,ſic & in ſimili refert,an incipiatur à primo,vel ſecundo.ff.de acquirenda poſſeſsione. quemadmodum.C. de iure deliberandi.potuit.Et ſic videtur intelligi debere authen.offeratur.C.de litis conteſtat.in fine, vbi dicitur,quòd litis conteſtatio contra hoc indultum, &c.ſcilicet,quando incœperunt ordinariè agere iudicium, & illo ordine. Aliàs libellus poteſt remitti conſenſu partium,vt ibi notatur. Licet Innocent. & Hoſtienſ.contra prædictam authenticam. Sed intelligendum eſt, vt ipſi dicunt, quando nulla interrogatio reſponſionem præceſsit: quod eſt neceſſe,ſicut in ſtipulatione, vt ff.de verborum obligat.l.prima.§.j.quia in iudiciis quaſi contrahimus.ff.de pecu.licet.& C.ex quibus cauſis in integrum reſtitu.non eſt neceſſ.l.in minorum.hîc verò dicimus reſponſionem & interrogationem per articulos patere: & non refert an detur libellus, vel id quod tantum eſt. ff.ſi cer.petat.certum.¶Item licet frequenter leges dicant in iudiciis ſeruandos eſſe actus iudiciarios, vel dationem libelli, litis conteſtationem, & alia, vt in l.prolatam. in gl.C.de ſentent.& in diuerſis titulis.per quod non videtur valere,ſi non ſeruetur hic ordo, per l.nõ dubium.C. de legibus.quaſi ſufficiat enumerari,etiam ſi non ſeruentur enumerata, non valeat quod agitur. Sicut dicitur in prohibitis,cùm ſit eadem virtus legis præcipere & vetare in effectu, vt ſuprà dicitur. Sed hoc non obſtat, quia lex non enumerat, quaſi velit ſic ſeruari: & ſi non ſeruetur, non valeat quod agitur: ſed enumerat reſpiciendo frequentiam, quia ſic frequenter fit: argumen.ff.de legibus.nam ad ea.Non enim videtur arctaſſe, imò potius produxiſſe illa, quæ lites dirimunt, & finem imponunt clerem certaminibus iudiciorum: quia non videtur impugnare,&c.ff.de teſtamen.milit. l.ſi milites.aliàs,ſi miles. ¶Secundo caſu, ſuper non ſubſtantialibus valent ſtatuta, vt non detur libellus, qui poteſt remitti etiam de conſenſu partium,vt notatur in dicta authentica, offeratur. Vel vt ſtatim reſpondeat, contra authenticam prædictam,qua dantur inducię viginti dierum: argum.l. iij. de teſtibus. C. de iniuriis.l.fin. de vet. iure enuclean. l.prima.§.j.aliàs,ſed neque.licet ſit rationabile reum debere habere inducias ad deliberandum, & habendum conſilium: quia quæ conſilio geruntur,&c.C.de repud.l. non dubium. Rationabilius videtur, vt quis de ſuo facto debeat eſſe certus, in quo non poteſt ignorantiam prætendere, vt ff.ad ſenatuſconſultum Velleian.l.quanquàm. & pro ſuo.l.fin. & C.de reſcindenda vendit. quiſquis.vt non prolonget lites, vt ſit finis litium, dicta l.fin. in principio.pro ſuo.& C.de tranſactionibus. fratres.de agricolis & cenſi.l.litibus. ff.ſi certum petatur. quidam æſtimauerunt. nam iuſto iuſtius inuenitur. C. de procuratoribus. l.exigendi. & ſuprà plenè dictum eſt. Cauſa enim debet attendi ſemper, non minus quàm factum: argumento ff.de furtis. l.verum. & de tranſactionibus.l. cùm hi. §.ſi prætor. Cauſa eſt ratio, ſine qua non eſt lex, vt ſuprà dicitur. Vnde & Princeps ſine cauſa non diſpenſat, & perraro contra poſitiua, ne afferat damnum alij. ff.de ſenatoribus. l.finali. Multò minus legi Imperatoris ſui. Item ſi ſtatueret vt teſtis iuret ſine partis præſentia, contra legem, ſi quando. C.de teſtamentis. ex quo iurat, ſufficit: & non eſt irrationabile, vt iudicis teſtimonio hoc relinquatur, cuius fidei committitur totum dictum teſtis: argumento dictæ l.ſi quando.ibi, ſi

ret

enim

enim pro toto litis certamine, &c. Et cui committitur quod plus eſt, poteſt committi quod minus. C.de pactis conuent.l.hac lege decernimus. Licet hoc pars poſſet remittere, vt ſupra dicitur, multò fortius poſſet committere iudici.arg.ff.de pact.l.iuriſgentium.§.adeò:& in his ſimilibus poſſet intelligi, quæ ſit longa cōſue.l.j.& de ædific.priua. an in totum. licet, vt prædicitur, intelligatur, quando ſtatutum ſeu conſuetudo erat præter legem. Vt ſi auriga ponit manum ad plauſtrum, periculum ſit ſuum, vt ibi gl.exēplificat. Idem de ſacramento iudicis, inqualibet cauſa contra l.rem non nouam. quia ſufficit ſemel iurare in introitu officij pro omnib⁹ cauſis, vt C.de iura. cal.auth.hodie. Multò plus de ſacramento patronorum, quod conſuetudo abolet, quia conſuetudo non habetur, licet lege caueatur vt not. in l.rem non nouam. vbi litigator iurat de calumnia aduocatorum. Nam multum mouebit, quia non erat immemor ſacramenti ſui. C.ad legem Iuliam repetun.l.fin.d.l.C.ad legem Iuliam.fin.

ADDITIO. *Adde an hoc iuramentum poſſit præſtari ante litem conteſtatam per gl.in ver.ſummat, an in c.quoniam. §.quod ſi ſuper. vt litè non conteſtata. Et an poſſit præſtari antequam ſit in cauſa concluſum. vide per gl.fin. in fi.in c.ex literis.de iureiur.doct.in c.j.de iura.cal.lib.vj. Bar.in l.j.& ij.in §.ſed quia veremur.C.de iura.cal. Et an poſſit poſt concluſionem in cauſa, vide per Ioan.And, in d. c.j.de iuram.calum.lib.vj.in nouella. Et quid contineat in ſe iuramentum calumniæ. vide in §.j.inſtitut.de pœna temere litigan. Et gl.in cap.j.de iuramen.calum.*

Et ideo publicæ vtilitati conſcribitur de iuramento principali, ſcilicet, in §.ſed quia veremur.l.j.de iura.calū. calumnię litigantiū coerceri debuerūt in prin.litis, vt in auth.de execu. & his quæ reconueniuntur in prin.inſtit. in prin.in procœmio. Item in Regno patroni cauſarum, quando examinantur per Curiam, & habent literas, aduocati iurant pro omnibus cauſis officiū ſuum fideliter impendere. Huius generis ſunt illa, pro quibus ſtatuitur tempus à iure, prout exempla ſunt.ff.de legi.non omniū. dummodo publica vtilitas in eis nō verſetur, vt dictum eſt.ff.de poſt.l.j.& l.quos prohibet.& C.de appel.authen. hodie. Vt non appelletur. Et ſtatutum non valet, niſi ex cauſa, vt ſupra dictum eſt. Sed vt non appelletur poſt tēpus quatuor, vel quinque dierum, ſicut poſt x. per auth. hodie.valet. Quia & olim infra biduum vel triduum tantum appellabatur, in his non eſt præiudicium graue. Multò magis in his, quæ iudex ex ſe poteſt abbreuiare.ff. de re iud.l.ij.& iiij. Idem ſi ſtatueretur vt renunciās productioni teſtium, vel alicui actui iudiciali non audiretur vlterius, maximè vbi ſine ſtatuto renuntiatio non valet, C.de iudi.authen.iubemus, & in auth.de exhib.§.ſi quidē actiones ſuas, &c.ff.de ædili.edic.l.quæritur.§.ij.C.de nō num.pe.generaliter in fi. Vbi publica vtilitas cum priuata concurrit, ſicut non poteſt renuntiari pacto, ſic nec ſtatutum vel conſuetudo valent. C.de pact.ſi quis in conſcribendo. Si verò priuata tantum, cui renuntiari poteſt, tunc ſtatutum non adimit ius, vel lædit enormiter, aliâs in litibus ordinandis valebit ſtatutum, præcipuè quādo tempore arctaret, vt ex ſupradictis patet, dummodo ſemper detur copia reclamandi. Illa ſi adimitur reddit nullum, quod agitur ſecundum Ioan.in l.prolatam.& cōtra ius diuinum. Actuum vigeſimoquinto ſupra dicitur, contra quod etiam princeps nō poteſt, vt dicit in l.ſi contra ius vel vtl.public. l.fin.in gl. Licet plus dicatur etiam in tempore vt inſtitut. de actio. §.plus modica præiudicialia ſeruato iure in principali non vitiantur d.l.quoties. de preci.impe.offe. Sic & ff.comm.l.in rebus.§.poſſunt. ff.de impen.l.omnino. ſicut patet ex ſupradictis exemplis, & aliis quæ curioſus & iuſtus iudex inueſtigabit ſubſtantialia non offendendo enim publicam vtilitatem. Si verò lex ſcripta remouet conſuetudinem, vel ſtatutum, planum eſſet, quia ſimpliciter remouet conſuetudinem intelligitur de futura, & per conſequens de ſtatuta, vt C.de vſur.eos.§.ſuper his. Multò fortius ſi princeps factum ſtatutum remouerit, qui poteſt legem ſcriptam tollere, cum lex ſit animata vt in auth. de conſul. §.penult. & vigor iuſtitiæ. C.lib.decimo.de iur.fiſ.prohibitum in fin. Multò fortius tollet ſtatutum, vel conſuetudinem etiam tacitè per l.latam poſt conſuet. ff.de ſepulch.viol. l.iij.quæ glo.non ponderat. Epilogus ſeu exiguus ſtructus iſtius magnæ gl.hinc eſt, quòd ciuitates, vniuerſitates, & populi de rebus poſſunt facere ſtatuta iuſta, ſed non iniqua, quæ vocantur monopolia. Super rebus ciuium non conſentientium, licet præſentium non valeat ſtatutum, etiam ſi omnes alij de vniuerſitate ſtatutū facerent, non præiudicat non conſentientibus, niſi ſuper vtenſilibus, victualibus, vænalibus, negotiationibus, & aliis neceſſariis ciuibus, inter quæ ſunt lapides & lapidicinæ in quibus poſſunt ponere precium iuſtum, conſuetudo & ſtatutum quantum ad hoc paria ſunt, vt quod in vno dicitur, in alio poteſt dici. ¶Et l.municipalis, quæ ſtatutum dicitur, accipit & exponit.j.conſuetudo. ¶Circa iuriſdictionem faciunt ſtatuta illæ vniuerſitates, quæ habent iuriſdictionem. Et quæ ſunt illæ, hîc narrantur. Et ſtatuta quę poſſunt fieri circa hoc, ſunt præter legem, ſecundum legem, contra legem ſcriptam, non quia inferior nō poteſt legem ſuperioris tollere, ſiue ſit ad decidendum, ſiue ad ordinandum lites. ¶Et hoc verum quādo tollit & exhaurio rem, vel ius alterius, & negotium principale, de quo agitur & litigatur. Idem ſi perueniatur ad id directè, vel indirectè, quia idem ius eſt in eo, per quod peruenitur ad prohibitum, quod eſt in prohibito. Idem ſi vertatur ibi vtilitas publica cū priuata, id eſt, quia publicè vtile erat legem publicam, aut ſcriptam ſeruari. Ideo appellationem, quam introduxit ius ſcriptum ob publicam vtilitatem in releuationem oppreſſorum, iniuſtè non tollit, eſt princeps ſine peccato abſque cauſa, ſed ex cauſa poſſet etiā vniuerſitas, ſi iuſta eſſet. Ideo dicitur quòd princeps debet vti poteſtate ordinaria. Abſoluta non, niſi ex cauſa, ſi ſine cauſa peccat, ideo dicitur id non poſſe.

ADDITIO. *Adde Bald.& Paul.de Caſt.in l.teſtamentum. C.de teſtam. Ang.in l.bene à Zenone. C.de quadri.preſcript. Innoc.in c.innotuit.c.princ. de electio. Abb. in cap.ad hoc. de reſcript. Et in cap. illa quotidiana. in y. notab. de electio. Limita hoc eſſe verum, niſi princeps apponeret in reſcripto clauſulam.non obſtante. vt ibi per eos. Et per Anton.de Butri. Et Ioan.de Imola in c.quæ in eccleſiarum de conſtitutio.*

Idem ſi ſtatutum aut conſuetudo non habet cauſam rationabilem, veram, vel lex quam tolleret ſit rationabilior ſtatuto vel conſuetudine. Præter hoc ad lites dirimendas populus habens iuriſdictionem faciet ſtatuta contra ſolitum iudiciorum ordinem, etiam vt lis non conteſtetur, niſi lex ſcripta, vel princeps, quæ lex animata in terris expreſsè remoueret ſtatutum, vel conſuetudinem, quia ſi poteſt legem generaliter tollere, tollet ſtatutum ciuitatis ſuæ. Aut ſi ſimpliciter remoueret conſuetudinem, quæ intelligitur etiam de futura, & etiam præcedentem tollit, etiam ſi non dicat. ¶In prologo ad duas columnas ex quo apparet, quòd ſicut dicimus omnia eſſe Imperatoris. C.de quadrien.præſcriptio. l.bene à Zenone.

ADDITIO. *Adde doct. in l. Lucius. ff. de euict. Hoſt. in ſumma in tit. de præſcrip. §. quæ exigantur. ver. & licet. Spec. in tit. de fer. in §. quoniam. verſic. xxij. Archid. in §. quamuis. vigeſima tertia quæſtione octaua.*

Ita poſſumus dicere in Rege de rebus omnibus regni ſui. Nam libro Regũ legitur xv. propter illud quod iſta dicit hîc gl. vt ſcilicet æquipararetur Rex in regno ſuo Imperatori in Imperio ſuo, putamus verũ eſſe, vt diximus etiã in hoc prologo infrà. §. ex præmiſsis. Idem dicimus de omni Rege libero ab Imperio, ſicut eſt regnum Siciliæ, vt ff. de cap. & poſtlim. reuer. poſtliminium. in princ. Rex regni ſui monarcha eſt. vj. q. iij. ſcitote. vij. q. j. in apibus. xxiij. q. iiij. duo iſta. ibi, Regi regenti gentẽ ſuam, pro quo eſt xvj. q. vlt. c. nemini regum. j. q. vlti. c. filiis. in quibus de regibus dicitur. Itẽ realia ſunt magis valida, quàm perſonalia, per ea quæ dicuntur ff. de pactis. l. ſi tibi. §. pactum. & in l. iuriſgentium. §. pactorum. & §. idem. §. perſonale. & de proba. l. ſi pactum. Nam perſonalia cũ perſonis extinguuntur, realia non, vt ff. de cenſi. l. iij. de iure immunitat. l. j. §. perſonis. Sed imperium eſt perſonale, quia per electionem, extrà de elect. venerabilem.

ADDITIO. *Adde Clem. j. de iureiuran. Auguſtin. de Anch. in tract. de poteſtate Papæ. q. xxxv. arg. vij.*

Regnum reale, vt ita loquar, quia hæredi datur, vt extrà de vo. & vo. red. cap. licet.

ADDITIO. *Adde Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iure. diffuſè per Ant. Corſet. in tract. de Regibus. q. cvj.*

Vnde filius Regis eſt Rex, ſicut dicit Greg. de Hermigildo. xxiiij. q. j. c. vlti. ¶ Item priuilegium l. bene à Zenone. durum eſt pro dominis rerum, vt eas perdant ſine facto eorum, quod eſſe non debet. ff. de reg. iuris. ius noſtrum. Sed inductũ eſt honore & fauore Imperatoris, ne accipiẽtes inquietentur, hoc habet Rex quilibet. xij. q. ij. quicunq; militũ. vbi in donatione facta à quocunque de bonis eccleſiæ non præiudicat eccleſiæ, ergo in priuato præiudicat. Nã aliàs nullũ eſſet priuilegiũ in eccleſia. Si à Rege facta donatione priuato de bonis eccleſiæ nõ haberet locũ. l. bene à Zenone. fruſtra enim precibus impetratur, quod à iure communi conceditur. C. lib. x. de theſaur. l. arbitrij tutelæ. §. intereſt. Sic etiam ſi fiat de bonis priuatorũ eccleſiæ non valet, extra illud priuilegium, vt ſit ſtatim ſecura. xvj. q. iiij. c. placuit. ¶ Itẽ dicimus regem ab Imperio liberũ habere fiſcũ, ſicut Imperator, & dicitur Thobiæ ij. ꝙ rex Sennacherib iuſsit occidi Thobiã, & tulit ſubſtantiã ſuam omnem contra illos, qui dicunt Regem, non infiſcare bona in criminibus. Et Eſdræ vj. à Dario Rege poſitum eſt decretum, vt qui mutauerit Regis iuſsionem, configatur in ligno, & domus eius publicetur. Et Artaxerſes Rex, qui fuit Rex Perſarum habuit Fiſcum, dicitur Eſdræ vij. quantum neceſſe eſt expendas, & dabis de theſauro Fiſco regis, Rex Angliæ Fiſcum habet. dicitur enim in Longobarda in legenda Beati Thomæ Cantuarienſis, quod eius & ſuorũ bona fuerunt confiſcata. Reges Longobardi Fiſcum dicunt ſe habere, vt in j. ij. iij. l. primi libri Longobar. hoc idẽ dicit Rex regni Siciliæ, ſcilicet, Fiſco noſtro infra de iure re. reg. l. iu. dicitur rectè regnũ Siciliæ exemptum ab Imperio habere rempublicã, quia fiſcus & reſpublica Romanorũ idem ſunt, ſicut Imperator & reſpublica, vt ff. de bono. poſſeſ. non eſt ambigendum. Rex ergò & reſpublica regni ſui idem ſunt, ſicut Imperator & reſpublica Romanorum, qui eſt in regno, ſicut caput reſpublica in ea, ſicut in capite dicit Seneca. j. de clementia hoc modo, Prælatus in eccleſia & eccleſia in prælato. vij. quæſtio. j. ſcire debes. extra de verb. ſignificat. cum canonici. Omnia hæc probat

bat dicta l. poſtliminium, & faciunt ad multa, quæ in hoc prologo gloſſata ſunt, & ſpecialiter contra id, quod dicit Hoſtien. in ſum. de cenſit. aliàs de conſti. quòd Rex Franciæ aut alius præter Regem Romanorũ non poteſt mutare monetam: Pedagia, vectigalia concedere, cum Rex Aragonum mutet monetam extra de iureiurand. quanto, diximus plenè in titu. quæ ſunt reg. ſuper verbo monetæ, leges quæ allegãtur hic in ſequentibus per hunc gloſſatorem, quòd Imperator & Rex pari paſſu ſunt, quia dicitur in l. bene à Zenone, inter regale culmen, & priuatam perſonam, &c. videntur probare hoc, quia loquuntur hæc iura omnia de ipſis Imperatoribus, qui ſunt, & dicuntur Reges Romanorum, antequam coronentur Romæ Imperatores.

ADDITIO. *Adde c. venerabilem. de elect. & ibi Abb. text. in §. dudum. & ibi Card. Zabar. in ij. not. in clem. j. de iureiur. glo. in ver. pontificatus ſuper data. vj. libri. Spec. in tit. de renuntia. in §. fi. verſi. item quòd eſt obtentum. Bart. in j. conſt. digeſtorum. doctor. in l. ex ead. ff. de poſtul. doct. in c. j. de noua forma fideli. in vſibus feud. Bar. in extrauag. ad reprim. in not. Imperatores. Oldrad. conſi. clxxx. incip. quæſtio eſt vtrum Imperator ante coronationem. Calder. conſil. vij. incip. aut Imperator. in rubri. de priuileg.*

Sed certè antequam coronentur Romæ Imperatores ſunt Reges, & habent maieſtatem, & fiſcum, & multi fuerunt Reges Alemaniæ, & Romanorum, qui non fuerunt incoronati Imperatores, ſicut patet in Chronicis tẽpore Iuriſconſultorum & Imperatorum, qui fecerunt leges Codicis. Imperator erat Dominus totius mundi paucis exceptis prouinciis, quas bellorum & armorũ potentia ſibi ſubiugauit. ff. ad legem Rhodiam. de iact. deprecatio. de origine iuris. l. ij. per totum.

ADDITIO. *Adde glo. in cap. ius Quiritum. j. diſt. gl. in cap. per venerabilẽ. qui filij ſint legit. glo. in c. Adrianus lxiij. diſt. in. Cyn. Bar. Bald. Salyce. in l. cunctos populos. C. de ſumma trinitate. Et dicitur dominus totius mundi quo ad protectionem nõ quo ad dominium rerum priuatarum ſecundum gloſſam. in proœmio. Digeſt.*

Licet hodie non ſic, vt diximus in opere noſtri libri feudorũ in pręambulis. Sed ſi intellexit hoc gl. quòd bona ſubditorum ſunt Regis: quia dicit de rebus omnibus Regni ſui. Hic eſſet error magnus, qui ab omnibus communiter reprobatur. Nam non ſunt Reges, niſi quãtum ad protectionem, & iuriſdictionẽ exercendam, & finiendam infra fines Regni ſui, vt ff. de verbo. ſignificatio. pupillus. §. territorium. Et de iuriſdictione ſua ſunt omnia, quæ ſunt in Regno ſuo de officio præſidis. in l. j. §. cum vrbem xvj. quæſtione vij. omnes Baſilicæ. Sed non bona eccleſiarũ, nec clericorum de quo diximus in tit quando vaſallus debet eſſe domino fidelis. Nõ ergo auferet nec vendet bona ſubditorum eis inuitis no. ff. de naturalibus reſtituendis. l. fin. in glo. niſi ratione publicæ honeſtatis & vtilitatis. Niſi princeps non haberet aliud, & tũc ſoluto precio, de quo plenè diximus in titu. de cap. qui cur. vendi. §. ſimiliter. Seneca fuit bonus Iuriſta, & fecit ſenatuſconſultum Trebellianum: nam factum fuit à Seneca & Trebelliano Maximo conſulibus. ff. de Trebellia. l. prima in princ. dixit ipſe de hoc latè libro de benefic. §. iuris ciuilis, & dicit quòd princeps poſsidet in Imperio omnia & ſingula dominia, & quod ad Regem poteſtas omnium pertinet: Ad ſingulos proprietas, & ſequitur ſub optimo Rege omnia, Rex Imperio poſsidet, ſinguli Dominia, & infra. Cæſar omnia habet: Fiſcus enim priuata tantum, & ſua vniuerſa in Imperio ſunt in patrimonio proprio. Non obſtat l. bene à Zenone. immò

concor

concordat cum prędictis.dicit enim principis omnia intelligũtur,ſcilicet patrimonialia, & fiſcalia,quia dicit litera,quia ſiue ex ſubſtantia ſua,ſiue ex fiſcali,& hæc expoſitio approbatur ibi in gl.Reges habent bona iure diuerſo,hodie etiam Demania,excadentias,vectigalia,cenſus, iura,& ſimilia hæc ſua ſunt,&ſi ſic intellexit hic gl.tã de Imperatore,quàm de Rege, bene intellexit,& ſic , ꝙ dicit de rebus omnibus regni ſui expone,non priuatorum, ſed ſuis fiſcalibus patrimonialibus. Authoritatẽ autem quam inducit hæc gl.de lib. Regũ j.viij.exponit Sanctus Thomas prima ſecundæ. capit. v.iii q.j quæ eſt in vltimo argumento,& reſponſione ad vltimum argumentum,dicens , quòd non declarauit ibi ius Regum ex inſtitutione diuina,ſed magis pronunciatur ex vſurpatione Regum, qui ius iniquum cõſtituunt in tyrannidẽ degenerantes, ſubditos deprædantes,& hæc patet per hoc,quod in fine ſubditur, Vos qui eritis eius ſerui,quod propriè pertinet ad tyrannidem,quia tyranni ſuis ſubditis principãtur vt ſeruis. Vnde hoc dicebat Samuel ad terrendum eos,ne regem peterent. Sequitur enim:noluit audire populus vocem Samuelis. Poteſt tamẽ contingere,quod bonus Rex abſque tyrannide filios tollat, & cõſtituat eos tribunos, & cẽturiones,& multa accipiat à ſubditis propter cõmune bonum procurandum,hæc verba ſunt ſancti Thomæ. ¶Poteſt etiã aliter intelligi,vt plenè diximus in dicto §. ſimiliter poteſt de cap.qui cur.vẽd.per duas colũnas.circa finẽ.§.Licet hodie hęc omnia per capitula Regni conceſſa per eccleſiam Romanam tolluntur.¶Attende quia non per omnia tollũtur per illa capitula cõceſſa Regno per eccleſiam Romanã facta regi Carolo primo Regni Siciliæ.Olim præſentabant & inueſtiebant de beneficiis eccleſiaſticis & conferebant ea per priuilegia Papalia, quæ poſſunt hoc concedere laico , etiam ſine conſenſu epiſcopi ordinarij diœceſani, ſicut dicit glo.hic allegata xvj.q.vij.cap.placuit in princ.& in cap.nemini Regum. Quod conceſsit Papa Imperatori de papatu etiam lxiij. diſt.Adrian.& c.in ſynodo,& c.fi. Vnde & præſentabantur Regibus Siciliæ electiones cathedraliũ eccleſiarum, & hoc tollitur per dictum c.omnes inſuper eccleſiæ,&c. Seruatur tamen Regi Siciliæ hoc in eccleſiis illis,in quibus ab antiquo habuerunt Reges Siciliæ ius patronatus, vt in fi.illius c. ¶ Dicunt ergò quidam Moderni noſtri, quòd hoc ius ab antiquo habuerunt Reges in eccleſia Capuana vt in c.cum intra.ergo illud non tollitur. Sed certè iſtud ius non debebatur Regibus ſicut patronis. Nam patronum faciunt dos , ædificatio fundi, & conceſsio fundi,vbi eſt ædificata eccleſia,vt ſubiicitur.

ADDITIO. *Adde gl.in c.pia mẽtis.xvj.q.vj.& in c. quicunque ea.q.& ca.docto.in rub.de iure patron. Et quid de Iudæo dotãte eccleſiam,an efficiatur patronus? in c.Frigentius.v.xj.quæſtio.vij.Ioan.And.in reg.ex eodem.de regul.iur.lib.vj.in merci.doct.in c.à.nobis.de iure patro.*

Quorum neutrum videtur in regibus Siciliæ in eccleſia Capuan. Idcircò dicit litera vbi Viceregia præſtemus aſſenſum.nõ dixit aliquid de patronatu. Nam nedum in Capuana.Immò in omnibus eccleſiis Regni erat,vt Rex præſtaret aſsẽſum, ſicut innuit c.omnes Iuſti. quod factũ fuit ad tollendum.ca.cum inter & iura ſimilia.Aut ergò eſt patronus rex in aliqua eccleſia Regni ab antiquo,ſiue ſit collegiata, ſiue non , & hoc non tollitur. Aut non eſt patronatus : & tunc conſenſus non eſt neceſſarius per illas conuentiones.Aliud eſt habere ius patronatus.Aliud præſtare aſſenſum , ſicut Rex , quod vltimum tollitur. Vnde ſi habet ius patronatus,quia dotauerunt Reges,vel conſtruxerunt, vel fundum ædificauerunt,vbi Eccleſia,

Rex

Rex Siciliæ habebit inſtitutionem vt concedat,& inueſtiat quem vult idoneum , & in hoc non eſt ſublatum, quod dicit dicta gloſſa de Rege Apuliæ.xvj.q.vj.in prin. quòd authoritate Papæ conferebat, & habebat ex priuilegio.

ADDITIO. *Adde,quòd idem dicendum eſt.de Rege Anglorum ſecundum Bald .in l. reſcripta in pen.col.C. de precib.Impe.offe.doct.in capit.ij.de praben.in vj.Bald. in proœm.Grego.*

Aliâs etiam in Regno prohibetur.cap.tamen & capit. quando inueſtituras.Imò in hoc ſeruatur cap.omnes inſuper. Sed inueſtitura Regum non dat aliquod ſpeciale. iſtud enim conſequitur à confirmatore ordinario, vel conſtructore,aliâs,conſecratore,vel quocunque alio miniſtro ſpirituali,vt dicit Innoc.extra de elect. c. quòd ſic circa prin. In eccleſia verò collegiata, vbi habent Reges ab antiquo ius patronatus,nõ intererant Reges electioni quantuncunque non dicatur Rex merè laicus,quia conſecrationem ſuſcepit,vt hic in hac glo.dicitur , nã in laico profeſsione & habitu,non cadit ius ſecundum Innoc. & Hoſtien.vt dicitur extra de inſti.ca.ij.lib.vj. & cap.ex eo.in fin.Pro quo eſt extra.eo.tit.cap.ex Meſſana.& cap. ſacroſancta.niſi haberet ex priuilegio Papæ. Nam Papa poteſt xvj. q.j.habuit etiam vbi datum eſt priuilegiũ Regium Regi & monarchus.¶Sed ſi habet Rex ex conſuetudine prædicta, quæ cõſuetudo reprobatur in laicis dicto cap.Meſſana.& ca.ſacroſancta.Sed in Rege qui eſt merè laicus non conſue.fortè valeret arg.d.c.ex eo.in fi.ſed ibi de laicis loquitur,non clericis, qui tamẽ erant in habitu & profeſsione.& gl.in c.nobis dicit,quòd Papa ſolus poteſt hoc,non conſuetudo.Quare ſi Rex habet ius patronatus in eccleſia cathedrali, fiet electio ſine eo,ſed præſentabitur ſibi ante cõfirmationẽ, vt poſsit excipere cõtra electum,de quo dic ſecundum gl.Ber.extra de iure patro.c.nobis.Sed quando cõſenſus Regis erat neceſſarius, vt ante dictum eſt in cap. omnes inſuper. præſentabatur Regi poſt confirmationem,dicit Innocen.extra de elect. cum circa. aliâs cum terra in fin. quia non erat Rex patronus,& ſic non ſunt contraria. ¶Antiquitus vt dictum eſt conceſſerunt Papæ Imperatori collationes Cathedralium Eccleſiarum lxij. diſtinctio. Reatina. Sed hodie ſi Rex vellet excipere cõtra electum in Cathedrali Eccleſia Regni ſui , dicens eum ſuſpectum ſibi de proditione, & ſua intereſſe,poteſt. ¶Et hoc modo tollitur ſi non excipit de ſymonia,vel alio crimine ſecundum Innocẽ.extra de accuſatio.ca.ſuper his. ¶Quod eſt intelligendum quando ius patronatus non haberet, quia ſi non ab antiquo , ſed poſt datum Regnum Regi Corolo I.fundauerunt Reges aliquã Eccleſiam Cathedralem,vt in Lucerina. Dic quòd nullus haberet id , quod ſeruauerat ſibi in fũdatione , quæ fuit confirmata per Eccleſiaſticum ſuperiorem,ſiue Papam , ſicut eſt in dicta Eccleſia Lucerina,vt dicitur in dicto capitu.nobis in gloſſ.Item ſi Papa prouideret Eccleſiæ Cathedrali,in qua Rex habet ius patronatus , puta , quia deuoluta erat ad Papam ex culpa eligentium ſcienter indignum. Aut ex negligentia poſt tempus trium menſium , vt in capitul. ne pro defectu. extra de electio. Aut alia cauſa , vt quia ſibi reſeruauit. An præſentabitur Regi , vel alij , qui ius partonatus haberet. Item quid ſi dictum capitul. omnes inſuper. non proceſsiſſet. Aut cum Rege Siciliæ diſpenſatum eſſet, vt non obſtaret ? dic quòd non : quia Papæ prouiſio huius eſt confirmatio, ſexigeſima ſecunda diſtin.in ſynodo. extrà de cau.poſ.& prop.cùm olim.ff.de autho.præſt.l.j. Non eſt hæc electio, de qua cauetur , quòd præſententur

patro

patrono:de alio,quod non eſt ſimile electioni, non dicetur arg.ff.de verborum oblig.ſi mulier. non producetur, quia eſt contra libertatem eccleſiæ,ſcilicet, vt præſentetur patrono,vel Regi,quia eſt odioſum:ar.lib.vj. de reg. iur.quæ à iure.Imò quia non elegerunt, ideo deuoluitur vt ſuperior prouideat.faciat hanc prouiſionem ſuo iure Papa, vel ſuperior, aliàs ſecus, ſi vt arbiter hic ſuperior eligeret data ſibi poteſtate per electores, vt ipſi viderentur eligere per alium. ff.quod cuiuſque vni. not. l. item eorum.§.j.& non eligendo ſuperior non ſuo iure, ſed ex poteſtate ſibi tradita per eligentes, oportet ꝙ ipſe idem confirmaret:de quo dicitur plenè in d.c.cùm circa.aliàs, cum terra.in fi.Per ſe tamen patronus Rex,vel quilibet, cuius intereſt,excipiet contra hunc, de quo Papa prouidet,ſicut contra electum confirmatum,vt in c.ſuper his. quia reſtat conſecratio antequàm via exceptionis poſſet repelli cõfirmatus,vt dicit Inno.& Hoſt.in c.venerabilem.de elec.Item ſecus,ſi Regi, vel alij præſcriptum eſſet in aliqua eccleſia cathedrali. Nam de nouo nõ poſſet aſſumere,per cap.generaliter Greg.x 1.lib.vj. de elect.Sed quãto tempore poſſet Regi præſcribi in hoc:quia ſi eſſet laicus præſcribens in regno cõtra curiam, eſſet præſcriptio centenaria per conſtit.regni infrà de præſcr.quatri. Iure Romano xl.annis.C.de præſc.xxx.an.l.comperit.& l.omnes.ff.de diuer.& temp.præſ.ſi quidam. de vſuc.l.fi. & not.Inſtit.de vſuc.§.res.At eccleſia præſcribit contra fiſcum,ſicut quilibet priuatus.Nam & contra priuatum præſcriberet eccleſia,licet xxx.annis.xvj.q.iij. placuit. & x.& xx.annis cum titulo & bona fide, licet contra eam tantũ xl.an.de quo dic per Hoſt.in ſum.de præſc.§. nunquid eccleſia poteſt res laicorum,&c. Per quod videtur, quòd ſi tenet eccleſia de publicis negotiis regni. de quibus loquitur conſtit.quadragenaria. quòd nõ præſcribat eccleſia niſi cẽtum ann.Contra eccleſiã præſcribitur xl. an.vt extrà de præſcrip.c.de quarta,& c.ſi diligenti.in gl. in hoc conſideratur ius ex perſona eius, cui præſcribitur: quia præſcriptio longiſſima xxx. ann. odio non petentis contra eum inducta eſt.C.de edic.diu. Adri.tol.l. fi.in fi. Præſcribitur iuri illius, qui poſſet petere. Vnde contra pupillum non præſcribet eccleſia, niſi poſtquàm erit in ætate:quia non poſſet antè præſcribi.l. vetante. vt ff. de acqui.rerum bonę fidei.& dicta l.ſicut.§.ſed pupillari,& patet in dicto c.ſi diligenti.in fin. niſi contra Romanam eccleſiam, contra quam centum annis præſcribitur.

ADDITIO. *Adde cap.cùm nobis.de præſcript.& in cap.j.eodem titu.libro ſexto.glo.in verb.legitimam.in cap. cum dilecta de confirmat. vtili vel inutili. Limita dicta iura,vt procedant in iuribus immediatè pertinentibus ad eccleſiam Romanam,ſecus ſi ad ſubditos eccleſiæ Romanæ,tunc ſufficit tempus commune,ſecundum glo.& Doct. in cap.audientiã.de præſcript.Et per Abbat.conſil. xviij. incip.In cauſa & quæſtione.in ſecundo volum.*

Et ſic ex perſona eius, contra quem præſcribitur ius intuendum eſt hoc. Aliàs contra aliam eccleſiam quadraginta ann. præſcribitur: fiſcus etiam rebus diuinis comparatus eſt.C.de ſacroſanct.eccle.l. fi.in principio. Vnde ſi ante conuentiones iam dictas requirebatur conſenſus Regis,vel pòſt, vbi haberet Rex ius patronatus ab antiquo,vel de nouo quo deberet ſibi præſentari electio, vel ipſe Rex intereſſe electioni ex cõuentione in fundatione habita confirmata per Papam.vt prædictum eſt, electio fuiſſet celebrata Rege irrequiſito,& ſibi electio ſicut patrono, vel aliàs ius habenti non probetur præſentata, & ſic ſtetiſſet per annos quadraginta,pręſcriptũ eſſet Regi. Debet quidem probari Regem feciſſe hoc, quod debuit. Et ſibi non præſentata, hoc non præſumetur tanquã extrinſecum,niſi probetur.ff.de publi. quæcunq;.§.fi.& incipiet præſcriptio, quãdo non præſentauerunt eligendo, & eligerent nõ præſentando.Si verò xl.annis etiã tertio electio non fuiſſet præſentata Regi, non ſufficeret: niſi quantum ad poſſeſsionem, ſeu quaſi,extrà de cau.poſ.& prop.cùm eccleſia Sutrina.in fi.In hac libertate pręſcribendi interuenit factum aduerſarij,id eſt,præſcribentis, quia eligunt,& non præſentant Regi:non facere, facere eſt,Inſti.de nupt.§.ſi aduerſus.& ſic non obſtat. ff.de ſer. vr.præd.l.hæc iura.quęad.ſer.amit.ſi quis alia.§.fi. vbi nõ interuenit factum aduerſarij,ſcilicet præſcribẽtis. Sed ſi eccleſia ſtetiſſet centum annis ſine prælato, vel vixiſſet centũ annis prælatus,qui cõſenſum præbuiſſet, non curreret præſcriptio contra Regẽ. Sed ſi facta electione nõ præſentauerũt præiudicãdo, & præiudicare volẽdo iuribus regis,& lapſi ſunt xl.anni:quia tantũ vixiſſet ille prælatus,præſcriptum foret iuri regio, vt in c.cùm eccleſia. Vbi non fuerit Rex negligẽs,non currit pręſcriptio,quæ tũc incipit currere, qñ poteſt Regi imputari negligẽtia, quare nõ exegit ab eligẽtibus præſentationẽ,maximè cũ non ſint potentiores eligentes regẽ: pro quo eſt. ff.de ſer. ruſti.præd.Attilicinius.xxxvj.diſt.c.ab exordio. Item qñ vtitur ſeruitute,& vult præſcribere exigitur,ſeu requiritur ꝙ vſus ſit iure ſuo.ff.quęad.ſerui.amit.l fi. Cum verò præſcribit libertatẽ elapſo tẽpore,dicet, vſus ſum liberè eligendo, & non præſentando, dummodo non vi, non clam,non precario.ff.ſi ſerui.vendi.ſi quis diuturno.Decretalis illa cũ intereſt,Inn.iij.qui deceſſit iam ſunt anni centum,& plus, vt patet per chronica quæ licet allegare xxxiij.diſt.in nomine Domini,& de elect.venerabilis.

ADDITIO. *Adde gl.j.& ibi Domi.in c.j.xxvij.diſt. gl.in verb.Cipria.in c.abſit.& ibi Domi.50.diſt.gl.in ver. forma.in §.forma.ij.q.vj.gl.ij.Et ibi Domi.in c.quamuis. xxj.diſt.glo.in ver.magis.in c.inter dilectos.de fide inſtru. Domi.in c.ſicut.xv.diſt.Spec.in tit.de prob.in §.videndũ. ver.ix.Archi.in procem.lib.vj. Aegidius Bellamera deci. Rota.lxx.doctor.in l.monumẽtorũ.C.de religio.& ſump. fun.Bar.& Ang.in l.j.ff.ſi cer.pe.Bar.in l.Gallus.in §.ſi.ff. de libe.& poſth.Lud.Ro.cõſi.cccccxxiiij.inci.vos eſtis lux.*

De præſcriptione quadragenaria contra regem per eccleſiam remouendi eſſent anni, in quibus regnans in regno fuit, & forte excommunicatus, vel inuaſo.C. de epiſ.& cleri.decernimus.

IN Prologo.§.ex his aũt.ibi reſultat,&c. Sunt aliæ rationes,& allegationes,quare iura Romana ſeruantur in Regno, quia facta fuerũt antequã regnũ eſſet eccleſiæ, q̃ fuerũt facta à Ludouico iam ſunt anni quadringẽti & plus, licet Conſtantinus donauerit beato Silueſtro, poſt quem peruenit totum imperium ad Imperatores, qui tenuerunt longiſſimo tempore vſque ad Ludouicum, vt diximus in prima rubr.libri feudorum.Quando peruenit ad eccleſiam regnum Siciliæ ſeruabantur in eo iura Romana, ſicut in toto Imperio.Tranſlato ergo regno, & parte Imperij in eccleſiam iura quæ ſeruabãtur ibi, & leges Romanæ nõ deſierunt ſeruari: licet ſucceſſor poſsit eas mutare,donec mutentur cũ ſua cauſa & libertate, aut ſeruitute ſeruandi Romanas leges tranſlatũ eſt. Quod rectè proceſſerat ſuperuenienti alienatione non rũperetur.ff.de acqui.poſ. l.ij.Nam & ſeruitutes fundo debitæ,& ſi quas debet fundo alienato,ſeruantur, vt ff.de ſerui.vrban.præd.ſed quæ loca.§.ſi fundum. cũ concor. tranſeũt enim omnia cum ſua cauſa.ff.de contrahen.empt.in modicis.de acquiren. rerum domin.traditio. pro quo eſt in authen. vt cum de

appel

appellatio.cogno.in princip. Adde quæ diximus in præambulis dicti operis noſtri.iij. quæſtio. Item iura Imperatorum poſt facta, ſi ſunt rationabilia ſeruantur vtique tanquàm rationabilia, ſicut & ſeruant Gallici rationes legum.v.queſt.iij.de accuſatio. Omne quod ratione conſiſtit, lex eſt omnes ligans. prima diſt.conſuetudo. Irrationabiles leges ante vel poſt non debent ſeruari, vt diximus plenè in dicta quæſtio.iij. Non obſt.§.ex actis, quia ibi dicit, quòd leges illæ curiatæ & ius ciuile Papyrianũ exoleuerunt, quia ſeruatæ nõ fuerunt. Nõ dicit, quòd rationabile illarum legum fuerit prohibitum. Item loquitur quando conditor legis, vt Tarquinus Superbus fuit expulſus ob tyrannidem. Tunc eius facta damnantur, ſicut patet in Domitiano occiſo, cuius facta dãnata ſunt. Inde eſt ſequutum, quòd Euangeliſta Ioannes ab eo relegatus ab exilio reuocatus eſt, vt patet in legenda beati Ioannis. ſed bene factæ leges expulſione ſecuta condentis non reuocarentur. Sicut nec conſtitutiones iſtę reuocatæ ſunt, quia Federicus Imperator fuit depoſitus, vt diximus in dicta iij.quæſt. Quod autẽ dicunt quidam moderni, crimen maieſtatis non cadere in Regem, nulla ratione defendi poteſt. Nam ſupra in prima gloſſ. huius ca. prædictum eſt Regem habere fiſcum & occidere maleficos & publicare bona eorum. Eſdræ vij.& vij. Tobiæ. Ad quod eſt ſciendum, quòd nomen Imperatorũ nouum eſt reſpectu Regum, qui fuerunt omni tempore. Imperator primus fuit tempore Chriſti, ſcilicet, Octauianus ille fuit primus Auguſtus, dicitur in gloſſ. ff. de adulter.l.j. Vnde in toto veteri teſtamento non erat Imperator aliquis, ſed Reges tantum, vt patet per omnes libros Regum maximè Iulius Cæſar non fuit Imperator, ſed Cæſar, & ab eo omnes dicuntur Cæſares. Ab Octauiano omnes dicuntur Auguſti. Cœpit Imperium ab eo tempore Chriſti, quo cœpit ſacerdotium. Chriſtus fuit Rex & Sacerdos, ſicut etiam dicitur in Chronicis. ſed Conſtantinus fuit primus Imperator Chriſtianus. C.de natu.lib. l.diui.vt dicit ibi gloſſ.

ADDITIO. *Adde c.ſacerdotibus.xj.q.j. Et idem tenet ſupra Bernardus in quodã ſuo ſermone incip. Cõſtantino. Et qui fuerint Imperatores, qui honorauerant eccleſiam? Primus fuit Conſtantinus, vt in cap. Conſtantinus.xc.diſtinc. Secundus Iuſtinianus, de cuius clementia patet in epiſtola. inter claras, quæ habetur in princ.C. Tertius fuit Carolus Magnus, de quo in cap. Adrianus.lxiij.diſtin.*

Poſtea fuit Antonius Pius & Theodoſius minor, vt in authẽ.vt libe.de cætero.§.factum. ſed nil deindè dicit gl. Litera tamen dicit minuit, Imperium in fide Chriſtianorum. Sed ante eum fuit Imperator Philippus vt dicitur in Chronicis in legenda S.Laurẽtij in Teſtamento nouo. De Imperio Tiberij Cæſaris dicitur Lucæ iij. qui Cæſar dicitur in paſsione Domini, Si hunc dimittis, nõ es amicus Cæſaris. & Matthæi xxij. reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari.

ADDITIO. *Adde tex. in c.ſi in morte.xxiij.q.viij. Et in C.militare.xxiij.q.j.*

Et hoc expreſsè dicitur in authen.vt præpo.no.Impera. Vbi diſtinguuntur tria initia temporum vetuſtiſsima in antiquam rempub.in qua fuit Rex Aeneas reip. princeps, non dicit Imperator. Secundò Regum Romuli & Numæ Pompilij. Itẽ tertiò Imperatorum, quorum primus fuit Octauianus, vt dictũ eſt. Imperium pro redemptione & donatione ponitur in multis locis veteris Teſtaméti. Sed prout cõgruit Imperatori Romano in nullo loco, quia tũc nõ erãt, niſi Reges, facit ſuperficialiter ad præmiſſa quæ dicta ſunt in principio huius notulæ, quod

dici

dicitur extra de conſtit.c.tranſlato ſacerdotio. neceſſe eſt vt legis tranſlato Regno per Imperatorem in Eccleſiam tranſtulit & leges Romanas, quæ ſeruabantur in Regno vt Papa, & Domini Regni eas ſeruẽt. Sed non eſt iſte intellectus horum verborum. Nam lex data fuit Moyſi vt cuſtodiretur Sabbatum, & factus eſt proindè ſacerdos, & ſacerdotium populis datum fuit, vt facerent leges huiuſmodi cuſtodiri, & populus ſpopondit ſeruari, ſimul data fuerunt lex & ſacerdotiũ maximè per legem ſeruandam. deinde à Iudaico populo ſacerdotium tranſlatum eſt in Petrum Apoſtolum, poſtquàm ergò Iudæi perdiderant eorum culpa ſacerdotium, perdiderunt & legẽ & obſeruantiam legis, quæ eſt apud Chriſtianos omnes. Qui ergò habent ſacerdotium, habent legem datam propter ſacerdotium ſeruandum, tanquã coniunctã. arg.ff.de iuriſ. om.iud.l.ij.& de procu.l.ad rem. & l.ad legatũ. Imperiũ factum eſt propter leges ſeruandas in authen.de fid.inſtr. §.j.ibi.imperium de cœlo Deus, &c. Si transfertur Imperium ſiue pars Imperij, transfertur poteſtas legis condendæ, quia poterit mutare vt dictum eſt ſuprà. Facit melius in tit.de not.feu.§.item eadem lex. vbi, idem ius eſt in illo, in quem confertur feudum, quod erat in concedente, & in titul.de lege Corradi.§.profectò.

IN prologo liquet igitur, &c. Dicit nõ appellari à Rege Siciliæ, & ſic fit vera poſitio poſita ſupra, quod Papa habeat proprietatem & poſſeſsionem in Regno, non in ſingulis rebus Regni, eadẽ ratione in hominibus regni ſingularibus nihil habebit Eccleſia, & ſic iudicibus & litibus talibus ſingularũ rerũ, & ſingulorum hominum, nihil habebit Eccleſia. ſed hæc ratio non concludit, etiam ſi eſſet verum, quòd Papa haberet in ſingulis, ſicut & in vniuerſo, quia non appellatur ad iudicem ſuperiorem illa ratione, quia habet proprietatem, vel ciuilem poſſeſsionem de rebus, vel hominibus litigãtibus, quia in extraneis, in quibus nihil habet ſuperior aditur, vt emendet ſecundũ iuſtitiam, quod malè iudicatum eſt, vt per totum tit.de appell.in Regno Dominus feudi non cognoſcit de feudo, ſed Iuſtitiarius, ſi non eſt quaternatum, & magiſter Iuſtitiarius ſi ſit quaternatum, quandò diceret quis ſe oppreſſum, videtur quòd adiri poſſit Papa. Nam Papa tranſtulit Imperium totum in Germanos, aliâs Romanos vt capit.venerabilem de elect.

ADDITIO. *Adde Card. Zab.in clemen.j.in vj. notab.de iureiur. Domin.in cap in apicibus.vij.q.ij. Vincent. in Speculo hiſtoriali xxiiij.c.vj. Auguſt.de Ancho.in tracta.de poteſt. Pap.q.xxxvj.artic.iiij.*

In Imperio nil temporale habet niſi quantum Imperator ſibi concedit. Sed Regnum eſt feudum Eccleſiæ quæ ab imperio aditur vacante Imperio de foro competenti, licet. Vacare dicitur de facto & de iure quãdo eſſet negligens, vel perperam iudicatum emendare negligeret. Nec ſunt paria nõ eſſe imperium & inutile eſſe ad id, de quo agitur. & hoc fuit neceſſarium exprimi in donatione feudi, ſcilicet, quia debuit retinere appellationes, hęc omnia inſunt etiam ſi nõ dicantur vt dixi in cõſtit. Imperialem.§.ſi inter duos.ver.quid ſi Rex Siciliæ, dic vt ibi plenè. ideo inſunt quia ſunt de iure adire ſuperiorem, & quia non in vtilitatem & commodum Papæ eſt appellatio, ſed litigãtium. Item in conceſsione Regni expreſsit de appell.ad forum eccleſiaſticum. Nam illæ ſuo iure veniunt ad Papam. Super appellatione ſecularium non hab t aliâs ſe intromittere Papa iure ſuo. Ideo de eis non dixit, quia diſtincta eſt iuriſdictio extra de appel.duobus in fin. Sed ſi adeatur ab oppreſſo, malitia, vel

negli

negligentia,vel quia vacat ſeculare iudicium poteſt appellari vt ibi dicit gl. Vacare autẽ dicitur, quãdo eſt negligens,multò fortius quãdo plusquàm negligentia imponitur. Damnati ad mortẽ bene poſſunt dici opprimi, quando eſſent in aperto malè damnati. Aut eſſet notoriũ & fama quòd malè iudicati fuiſſent arg. ff. de pœn.l.vlt. Illa dicitur vindicta grauiſsima.C.de cri.ſacri. l.fin.quia mors terribiliſsimũ omnium. Aliàs raròmali punirẽtur quod eſſet contra intentionẽ iurium.iij.diſt.c. factæ ſunt autem. xxiij.q.v.non fruſtra. Nam paſsim & indiſtinctè recipere debet tales appellationes Papa ad impediẽdam iuſtitiam.Nam & latro ſuſpenſus patibulo crudelẽ iudicem eſſe putat.xxj.q.v.non eſt.Quãdo ergò eſſet quæſtio de bonis vel de maiori parte, vel de vno caſtro. argum. Infra de teſti.contra Comitem,vel Baronẽ.l.proſequentes, & bona deberent infiſcari. Idem ſi de crimine læſæ maieſtatis, contra aliquẽ ageretur, vbi eſt pœna mortis, & bonorum, ſatis videtur Papam adiri per appel. Nam vt excludatur appel.talis,cognoſcit Magna Curia, & appellatur ad iudicem appellationũ. Tertiò ad conſcientiam Regiam, quia ipſe in cauſa ſua nullo modo poteſt cognoſcere, vt plenè dixi in dicto §. ſi inter duos. & ſic non obſt.C. de legib.l. fin. quia ibi inter partes cognitor iudicabat, ſed in cauſa ſua non faceret ius ſua ſententia, quia non poteſt cognoſcere, imò ſemper ad iudices, qui ſunt inter fiſcum & priuatum remittit. ff. de his quæ in reſt. del. proximé. Vnde cõmittit Rex alij cauſam tertiæ appellationis. Ex quo præcluditur via recurrendi ad Eccleſiam,cum tertio prouocare non poſsit. Iſtud quando commodum litis debet eſſe Regis, vel crimen tãgit Regem,Papa videns litigatorem opprimi,debet occurrere. De iſtis nõ potuit prouidere,vt exprimeret in conceſsione Regni,quia præſumitur pro proceſsibus factis de Regis mãdato,cuius cor in manu Dei eſt,vt in epiſtola,inter claras.C.de ſumma trini. At ſi videat,vel ſi ſit notorium Regẽ cupidũ,vel animoſum facere cõtra, Papa vicarius Dei inquiret,per not.Inn.extra de offi.ord. c.j.in fi.quia iudicia ſine ſuſpitione debent eſſe.C.de iudi.apertiſsimé.

ADDITIO. *Adde c.quanto.de tranſla.prala.cap.ego Ludouicus.lxiij.diſtin.c.non quales.j.q.j.text.in clem.j.de iureiur.tex.in clem.paſtoralis.in §. nos tam ex ſuperioritate.de ſenten.& re iudica.*

Præſumptio vincitur per maiores præſumptiones. ff. de iur.perſo.filium.de in integ.reſti.diuus, & hæc quæ ad oppreſsionẽ pertinent, non conſulit, quia cõmittit officialibus Regis,& ſui ſubditi,quibus committit, ſicut videmus, timet iudicare contra Regem. Verum tamen eſt de facto,licet nõ de iure ſic.ff.quod me.cauſa.nec timore. Licet bonus vir in dubiis contra fiſcum eſſe debeat. ff.de iure fiſc. non puto. Vt plurimum omnes principes tales ſunt,& inueniuntur,ſi veteres quærentur hiſtoriæ,nullus princeps eſt innocẽs,dicit Sene.j.de clemẽtia circa prin. Sed an prædicta poſitio ſit vera, quòd propè in ſingulis rebus nihil remanſerat. Nam Papa quando infeudauit Regem Caro. I.ciuiliter tenebat, licet naturaliter princeps Manfredus occupauerat, ad quam naturalem recuperandam laborat eccleſia per amicos & deuotos eccleſiæ,& ideo retinebat ciuilem. ff.de acq. poſ. quemadmodum cum ſi.C.eo.tit.licet.Eo ergo modo,quo tunc erant res Regni,demania, & alia regalia pertinent ad Papam, & eccleſiã, quam certum fuit ea poſſediſſe etiam naturaliter,per Inno.iiij.erant apud Regem infeudari.d.§. profecto. Maximè cũ ſi eſſet neceſſaria traditio in vniuerſitate facti,ſicut eſt regnum, nõ ſufficeret vnam rem tunc tradi,& ideo dicit traditionibus factis, quando donabat

omnia

omnia bona ſua.ff.de don.cauſa mor. Seia, de quo plenè diximus in tit.quid ſit inueſt.§.j. Item Rex habet naturalem poſſeſsionem in rebus ſingulis, vt videtur, licet tradita res,vt regnũ plures res diſtinctas contineat,& tenet quãlibet vt rem ſingularẽ,vt in l.rerũ mixtura,& in fine, & ibi dicitur,ꝙ ſingulorũ eſt poſſeſsio, & etiã vſucapio. Sed ſi feudatarius habet poſſeſsio. naturalem omnium rerum ſingulariũ feudi:neceſſe habet confiteri, quòd res ſingulas habet in feudum. Si cõfiteatur hæc omnia concedens habet ciuilem ſuam & proprietatẽ. Si non confitetur,nõ erit dominus ſingularũ rerum vtiliter, quia nõ dicit res illas eſſe feudales, Vt dominiũ acquiratur oportet eſſe cauſam & titulum.C. de pac.traditionibus. & C. man.per diuerſas. ff.de acq. rer.do. nunquã. Vnde ſecundum hoc ſi Curia Regia ageret ad rem ſingularem Regis non poteſt dicere ad ſe pertinere iure Dominij,quia non habet directũ nec quaſi dominiũ. Si negat habere ſingularia in feudo,ſicut in acquiſitione directi, oportet certum interuenire titulum vẽditionis,donationis, & ſimiliũ:ſic in acquiſitione vtilis precarij emphy.feudi, & his ſimilium. Is autem qui petit dominiũ, oportet ꝙ probet. C.de rei vend.doce.de alie.iudi.l.j.Item quòd ex conceſſione generali vniuerſitatis facta in feudo trãſeat, vt illis de toto ad vtrunque.ſcilicet,dominium vnum, & idem efficax & directum in ſingularibus rebus non probatur iure. Nec eccleſia habet directum in toto, & ad non in rebus ſingul.lex naturæ non videtur facere: quia eſt vnũ corpus ex diuerſis continentibus & pluribus inter ſe cohærentibus, in quo eſt aliud ius quantum ad poſſeſ. vt l. rerũ mixtura. de vſucap. & de acquir. poſſeſ. qui vniuerſas. ¶ Item naues & res mobiles non poſſunt dari in feudum.de feu.ceg.cap.ſciendum. Item licet non agatur de euictione, tabula euicta ex ſtipulatione, per quam promiſit de euictione nauis,quia eſt ſtricti iuris,qa non promiſit de parte vel de tabula. Agitur tamẽ ex empto vt in l.j.plenè no.de euic.ſic loquitur.§.duobus.& l.cũ eiſdem & l.quod ſæpe.§.res debent.hæc iura de euict.quando ſit parte,vel re vna euicta. Non dicẽt,quòd alia iura habeat tabula quàm nauis.item hæreditas facit ſingulas res eſſe hæredis, vt in l.legatum Dominium. Ideo debet tradere res hæreditarias,qui vendit hæreditatem, vt in l.qui filij, & l.qui tibi.Si cõceſsio in feudum facit omnes res ſingulas Regni eſſe Regis.¶ Et ſic res hęreditarias habet ex illa cauſa, qua & hæreditatem. Non enim dicit quòd alia ex cauſa,ita Rex ex infeudatione, iura prædicta faciũt plus contra præfatam poſitionem. Eodem modo reſpondeat ad l.ſi quis nauẽ. & in l.in rem. §. ſi quis ſuc.vbi propter cohærentiam tranſeunt in Dominium illius, in cuius erat nauis & ædificium in diſtantibus, & non cohærentibus. aliud eſt vt dicta l.rerũ in fi.& licet in ſingulis rebus non ſit pars,nõ negatur hoc.Si non cõcludatur, quòd res ſingulæ totius in feudum habeãtur alio iure: quàm feudum in caſu præmiſſo circa hoc non negato ꝙ habeat in feudum, licet ſi conueniatur actore non probante abſoluitur eo iure,quo poſſeſſorem vincere ſolent.ff. ſi vſufruct. peta.l.vti frui in prin. Tamen ſi petit ab aliquo,nõ poterit vendicari ab illo,vel à domino, contra quem ſi dicat vtile habere vincet.ff.ſi ager vecti.l.ij.itẽ dominus nudæ proprietatis vendicat etiam ab extraneo.ff.de rei vendicatione.fruc.§. fi.indiſtinctè dicit Dominum nudæ proprietatis.Sed ſi dicta poſitio poſſet iure probari vt habeat feudum totum nõ res ſingulas, Reſpondetur quòd petebat directum dominium totius,vel partis,non rei ſingularis. Interpretatio cõmunis eſt, quòd aſſerit dicta poſitio,vt aliud ſit in Rege,quã in alio feudatario,vt Regnũ

habeat

habeat in feudum & illud ſeu in partem nõ alienet, nam alia alienabit ſine diminutione coronæ vel Romanæ eccleſi. extra de iureiur. c.intellecto. licet loquatur in regno Vngariæ, quod non tenetur in feudum ab eccleſia. Sed infeudatio regni Siciliæ extenditur ad id quod datum eſt in feudum, ſcilicet, regnũ & partes quotas: quod in aliis videtur cõcedere. Cum per regiam coronam, mitram, pomum, & ſceptrum, & alia quæ deſignãt plenam poteſtatem præter in exceptis, vt ſuprà in hoc prologo probatum, & dictum eſt per hunc gloſſatorẽ. Iſta videntur facere tranſire omnia, quæ non ſunt exceptuata, tamen quia in cõceſsione videtur permitti. Nam dicit Papa ꝙ reuocat cõceſsiones feudorum, & quorumcunque bonorum, factas per Fed. Impera. poſt ſentẽtiam depoſitionis ſuæ, ergo factas ante dicit tenere. ff. de iudi. l. cum prætor. cum ſi. Et per hoc vitatur difficultas illa, quòd ſi habet in feudo res ſingulas, ſi dabit aliquam rem, Baroniam, vel caſtrum, in feudum dabit, niſi ea lege, qua ipſe habet pro feudo, vt d. §. profectò. Et ſi ſecundus infeudatus à primo haberet vtile, primus vero feudatus vt Rex nihil haberet, ſecundũ quod plenè de hoc dicimus in capitulis Corradi. Sed cõmuniter tenent Regnicolę, quòd Rex in talibus feudis cœptis ab eo, vt Curia regni tenet, quòd Baro & feudatarius habet vtile dominium. Rex directum, vt concedendo regni Burgenſatica, allodia quæ erant in ciuitatibus regni ad Curiã ſpectantibus, & feuda Baronum & feudatariorum, omnia ſunt tranſlata per Papam, qui retinuit cẽſum. Nota iſta in d. §. cum vrbem cum infeudatio reſpiciat totale, non res ſingulas, quas dicit ſe habere liberas, ſicut ſimpliciter infeudatus cum de eis nihil ſpeciale actum ſit. Voluit eccleſia, vt Rex eſſet ſubditus Papæ de regno, dum id quod debet eccleſiæ appelletur cenſus, qui probat ſubiectionem, extra de cenſi. c. ij. Omnia agit Rex regni ſicut dominus infeudat: reuocat, cum cauſa concedit excadentias: demania reducit, & allodia punit, quę alius infeudatus non facit, ſicut fuit tempore Federici, & aliorum Regum Siciliæ, hic ſolita interpretantur ſic eſſe debere. ff. de legi. l. minime. & l. ſi de interpretatione. Nunquid idem ſit in Comite vel Barone infeudato per vexillum à Rege? Dic quòd nõ, quia non eſt tantę efficacię dignitas Comitis & Baronis, quia eſt ſub alio vt ſub Rege, quantum eſt Regis monarchia ar. l. bene à Zenone. C. de quadri. præſcr. Differentiam ponentis inter regale culmen, & priuatam perſonam, & fortunam priuatam, ſcilicet, à Regia dignitate. Solennitas Comitis per vexillum, & huiuſmodi fit propter dignitatem Comitis ex more, vt ſit Comes nõ vt ſit liber ipſe & Comitatus quem ſub alio debet tenere. Alia eſt claritas Solis, alia Lunæ ad Corinth. xvj.

ADDITIO. *Adde gl. in ver. inter Solem & Lunam, c. Solita. de maiori. & obed.*

Tanto dignior Rex eſt Comite, quanto maiores habent ſub ſe quàm Comes, vt auth. de defen. ciui. §. j. in fin. Sic etiam enſis, & ſtigmata collata militi faciũt vt ſit miles. ff. qui. ex cauſ. ma. l. pen. in gloſſ. Infeudatio nobilitat, quia per hoc ad regimen trahitur, vt in tit. quis dicitur Dux, Comes, vel Marchio, & quando datur Comitatus, & Baronia, Rex diſtinguit res, terras & bona Comitatus. Et ſingularum rerum tradit poſſeſsionem, faciendo iurare homines ſibi, ſine quo non poſſet ea habere in regno, nec fit conceſsio. Inter Comites eſt etiam differentia, quia dignior, qui antiquior eſt honore Comitatus. C. de conſuli. l. j. lib. xij. & in ſeq. tit. l. j. & ij. Et ſic ſtella à ſtella differt in claritate. d. c. xv. Et ſi Comes infeudat, quid remanet? ſibi diximus de cap. Corrad. §. j. in fin.

FINIS.

††

PROOEMIVM GLOSSATORIS IN CONSTITVTIONES REGNI SICILIAE.

LIBER iſte ideo Cõſtitutio, ſeu Conſtitutionũ dicitur: quia in eo redacta ſunt Principũ placita, quæ Conſtitutiones vulgò dicũtur, vt ff. de conſtit. princ. l.j. §. hæc ſunt. Principum, inquam, vtpotè cuiuſdam Federici II. olim Imperatoris, tũc regis Siciliæ, qui librũ iſtum compilari & publicari fecit, antequàm Imperio priuaretur, & regno, necnon aliorum præcedentium Siciliæ Regum, vt infrà in fin. prooemij.

Hæc autem principalis conſtitutio lex eſt, & in regno noſtro Siciliæ pro lege ſeruatur, vt ff. de ori. iur. l. ij. §. itaque. in conſtitut. ij. & Inſtit. de iure nat. §. ſed & quod principi. Et neminem moueat, quòd prællegata Romana iura tantum in Principe, & Romanorũ Imperatore obtineant: cui ſoli conceſſum eſt condere legem, vt in authen. de rap. mul. in princ. coll. ix. & C. de leg. & conſti. l. ſi imperialis. & de vet. iure enuc. l. tanta. circa fin. Nam ei ſoli conceſſum eſt condere legem, ſcilicet, cõmunem, vt in authen. de inſtrum. caut. §. quia igitur. colla. vj. In vniuerſa itaque ditione, & quæ aſcendentẽ videt & deſcendentem Solem, & quæ ex vtroque latere eſt, id eſt, in Meridie & Septentrione, vt in authen. vt omnes obed. iud. prouin. §. hoc conſiderantes. coll. v. Et in omnibus inſulis, quæ vſque ad ipſos Oceani receſſus extenduntur, vt in auth. vt eccl. Rom. §. quod ergo noſtra. coll. ij. Et in terra, quam Romanorum continet lex, & Catholicæ eccleſiæ ſanctio, vt in auth. de non alie. circa fi. colla. ij. Sed in Rege liberò, qui, ſcilicet, nullius alterius poteſtati ſubiectus eſt, idem dicimus, vt rex ipſe poſsit condere legem, vt ff. de cap. & poſtli. reuer. l. non dubito. §. liberi. qualis eſt rex Siciliæ, ſicut infrà ſubiicimus. Ideóque audacter dicimus, vt videlicet inter ſubditos regni ſui poſſit Rex conſtitutiones facere, & contrariam etiam communi Romano iuri conſtituere legem, vt patet ff. de cap. & poſtli. reuer. l. poſtliminium. in princ. cùm & conſtitutio dicatur, quam Rex vel Imperator conſtituit, vt in Decre. diſtin. ij. cap. conſtitutio. Quid enim aliud eſt lex, quàm Rex, vt in l. Græca. ff. de legib. & ſenatuſc. l. lex eſt omniũ Rex, &c. Solemus enim dicere, Nouus Rex, noua lex, vt infrà l. vltima huius libri, ad laudem, &c. Vnde ſicut Imperatoris, ita Regis eſt propriũ condere legem. Nimirum quiſque nanque populus cuiuſcunque, ſcilicet. municipij, vel ciuitatis poteſt ſibi legem propriam facere, ſicut eſt lex illa ſaltim data: de qua fit mẽtio. C. de noxa. actio. l. ſerui noſtri. Quæ municipalis lex vocatur. Ius ciuile quaſi ius propriũ ciuitatis ipſius, vt ff. de iuſtitia & iure. l. omnes populi. Quoniã vnaquæque prouincia abundat in ſenſu ſuo, vt xxv. diſtinct. cap. vltim. rectè igitur idem in rege diximus, qui habet regimenta populorum ipſorum, vt patet ff. de of. præ. l. vnica. vbi dicitur, regimẽtis reipub. &c. Et propterea, quia Rex Deo ſeruit, ſeruat leges iuſta præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti vigore ſanciendo, vt xxiij. q. iiij. c. ſi eccleſia. in fine. ¶ Et vt altius exordiamur materiam, Primum in terris, nomen Imperij Regis fuit, prout hiſtoriographus ille Salluſtius recitat in principio libri ſui, & benè. Cùm ex iure gentium, quod, ſcilicet, antiquitus cum ipſo genere humano eſt proditũ, vt ff. de acquir. rer. domin. l. j. regna fuerunt condita, vt ff. de iuſtit. & iure. l. ex hoc. Deinde ſi quis reſpexerit, ante Vrbem conditã, ad vetuſtiſſimam hominum antiquam rempublicã inueniet, quòd Æneas Troianus noſter Rex fuit reipublicæ princeps. Poſtmodũ ſi quis principia cõditæ Vrbis recenſeat, Reges eam cõſtituerunt Romulus & Numa Pompilius: ille quidem Romulus ciuitatẽ ædificans, & iſte Numa eam legibus adornãs & exornans. Poſt quos ipſam Rex Tullus Hoſtilius gubernauit: licet demum ad Imperatores, vtputà Iulium Cæſarem, & ſequentes deuentum fuerit, vt hoc legitur in auth. vt præp. nom. Impe. §. ſi quis enim. collat. v. & de offic. quæſt. l. j. ¶ Similiter & primæ leges ſeculi à Regibus proceſſerunt. Tam ante Vrbem conditam, vt in Decret. vij. diſt. c. Moyſes. quàm condita Vrbe, vt in præalleg. §. ſi quis enim. & ff. de orig. iur. l. ij. in prin. Et propterea Legiſlator plerunque legis regiæ meminit, vt ff. de mor. infer. l. negat. & aliis pleriſque locis. Quod verò regalis, ſicut imperialis dignitas in temporalibus præcellat, & plenitudinem habeat poteſtatis, Iura & Decreta concordant: Nam legibus iure noſtro animaduerſionem capitis, & omnem poteſtatem dignitati regiæ attributam eſſe conſtat, nec poſſe à Regibus appellari, vt ff. de orig. iuris. l. ij. §. in initio ciuitatis huius conſtat Reges, &c. & §. exactis deinde regibus Conſules, &c. Et ſcriptum eſt in Decretis, quòd Regi licet in ciuitate, in qua regnat, iubere aliquid, quod neq; ante ipſum quiſquam, neque ipſe vnquã iuſſerat. Et non eſt contra ſocietatem ciuitatis, ſi ei obtẽperetur, imò contra ſocietatem eſſet, ſi ei non obtemperaretur. Generale quippe pactũ eſt ſocietatis humanæ obtemperare Regibus ſuis, vt viij. diſtin. c. quæ contra mores. Adeò quòd vir iuſtus ſi ſub Rege homine forſan ſacrilego militet: rectè illo iubente pugnat, ſi quod ſibi iubetur, nõ eſſe contra Dei præceptum, certum eſt, vel verum ſi contra Dei præceptum certum non eſt. Ita vt licet fortaſſe reum faciat Regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi, vt xxiij. q. j. quid culpatur. in fi. ¶ Circa huius obedientiam ciuilia iura aliter, & per aliam viam procedere videntur, vt no. ord. per Accur. ff. ad legem Aquil. l. liber homo. in glo. quæ incipit, & nihilominus. in verbo, qui iuſſit, &c. ¶ Sic ſimile dicitur de Iuliano Imperatore Apoſtata xj. q. iij. cap. Iulianus. Et alibi legitur. quòd duæ ſunt perſonæ, quibus mundus iſte regitur, regalis videlicet, & ſacerdotalis, & quòd Reges præſint in cauſis ſecularib

igitur

larib

latibus, ſacerdotes autem in cauſis Dei.ij.q.vij.cap.cùm Dauid.xcvj.diſtinct.cap.ij. ¶Sicut ſimile de Imperatoribus ponitur, quòd Sacerdotium diuinis miniſtrat, Imperium autem humanis præſidet, vt in authent.quomodo oport.epiſcop.& cleric.ad ordin.dedu.in princip.coll.j. ¶Item alibi, quòd res terrenæ per iura Regum poſsidentur, id eſt, iure humano, quod in poteſtate eſt Regum, & quod eſt legibus Regum, ſiue Imperatorum: quia ipſa iura humana per Imperatores, & Reges ſeculi Deus diſtribuit humano generi, vt xiij.quæſtio.vij.quicunque. & viij.diſtinct.c.quo iure. Ex quo apparet, quòd ſicut dicimus omnia eſſe Imperatoris, vt C.de quadrien.præſcri. l.bene à Zenone. ita poſſumus & in Rege dicere de rebus omnibus Regni ſui. Nam & in libr. Regum legitur, Hoc erit ius Regis, filios veſtros faciet ſeruos ſuos, equites, & præcurſores, agricolas, & fabros armorum. Filias veſtras faciet vnguentarias & conqueſtuarias, & pacificas. Et ſeruos veſtros, & ancillas ponet in opere ſuo: optima quæque veſtra dabit ſeruis ſuis. Et vos eritis ei ſerui. Et ex hoc militari diſciplina docetur, quòd præda capta ab hoſtibus, quæ eſt in poteſtate victoris, cùm ſtatim fiat iure gentium occupantis, vt ff.de acquirendo rerum dominio.l.naturale.§.vltimo. tota Regi ſeruatur, & ei ceditur, licet poſteà (portione ſibi retenta) eam inter milites diuidat pro qualitatibus, & laboribus perſonarum, vt xxiij.quæſtio.v.cap.dicat. & j.diſtinct.c.ius militare. Et cum hac determinatione ſunt exaudienda iura ciuilia, quæ videntur ſuper hoc inter ſe contraria, vt ff.de acquirendo rerum domin.l.transfuga. vbi dicitur, quòd præda huius non eſt publica, ſed occupantis, vt ff.ad legem Iuliam peculat.l.pen. vbi dicitur, quòd lex Iulia habet locum pro huius præda ſurrepta, quaſi dicat, vtpote, pro re facta publica, id eſt, fiſci. Aliàs enim prædicta lex non haberet locum. ff.ad legem Iuliam peculat.l.prima, & tertia.§.vltimo. Licet Doctores iuris ciuilis aliter & perperam in articulo iſto loquantur, vt notat gloſſa ordinaria, de iure fiſci.l.diuus Commodus. ¶Ideo etiam dicitur, quòd non ſine cauſa Principes & Reges mundi gladium portant, id eſt, habent gladij poteſtatem, vt xxiij.q.v.c.ſunt quædam.& extrà de maiorita.& obedien.c.ſolitæ. Reges enim debent impios de terris ſuis perdere, vt xxiij.quæſtione quinta.c.Rex. Et Regum eſt proprium iudicium atque iuſtitiam facere, vt xxiij.quæſtione v.c.Regum. ¶Quid plura? Papa Regi obſequitur, & ei ſe ſubeſſe fatetur, vt xxv.quæſt.j.ſatagendum. Et ipſe Chriſtus Dei filius Regi terreno ſubditum ſe oſtendit, qui cum pro ſe ſolui tributum faceret, vt xxiij.quæſtione ſeptima.cap.tributum. Se ſubiectum Regibus eſſe probauit, vt extrà de conſi.cap.omnis anima. Et exinde magnum atque ſpeciale traditur documentum, ne quis conſtitutionem terreni Regis putet eſſe ſoluendam, ſecundum Apoſtolum ſcribentem generaliter omnibus: Eſtote ſubditi dominis veſtris, ſiue Regi, quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquam à Deo miſsis ad vindictam malefactorũ, laudem verò bonorum, vt xj.quæſt.j.c.magnum. vt extrà de maior.& obedien.c.ſolitæ. ¶Quinimo ante, Reges & Principes erant: Nam maiorum hæc erat conſuetudo, vt Rex eſſet & Sacerdos & Pontifex: vnde Romani Imperatores, Pontifices dicebantur, vt xxj.diſt.c.cleros & clericos.circa medium. Et hoc exemplo, Reges & Imperatores vnguntur, & conſecrantur, vt extrà de ſac.vnct.c.vni. Et vides quando ſubditus ſcribit Regi, dicit, Sacræ Regię Maieſtati, &c. hæc etiam per regalia deſignantur inſignia, videlicet, clamidem, ſiue mantum, & collobium, coronam, & mitram, & ſceptrũ, & pomum, quæ Regibus in coronatione ipſorum ad imitationem eandem hodie iniunguntur, prout iſta ſex in ſigillis Regum perpendere licet, vbi imago Regis ſedet in ſolio taliter inſignita. Per clamidem enim Regis poteſtas intelligitur, vt ij.q.vij.c.pleriſq;. Item per Saulem & per collobium, quæ eſt veſtis detenſa vſque ad talos, qua vtebantur Diaconi, ſicut hodie vtũtur in Dalmatia, ſignum Sacerdotij figuratur. ¶Et hæc ſunt fortè regales Trabeæ, de quibus loquitur lex C.pu.l.vel conſu.nuntia l.vnica.lib.xij. Similiter corona in capite ſignum eſt Regium, vt xij.quæſt.j.cap.duo ſunt. Et mitra Pontificis, vt extrà de fide inſtrument.ca.inter dilectos.ver.tertiò quia falſum, &c. Et hæ fortè ſunt infulæ, de quibus fit mentio C.de quadrien.præſcript.l.vltima.in fine. Sceptrum verò, quod eſt virga, ſiue baculus paſtoralis in vna manu more Pontificis geritur, vt xj.quæſt.iij.cap.epiſcopus. & extrà de ſac.vnct.cap.vno.in fine. In alia quidem manu malum geſtatur in ſignũ Regni. Nam malon Græcè, Latinè Regnum interpretatur. Vel ſignũ integri & rotundi dominij, ſicut eſt in malũ, quod dicitur à malon Græcè, Latinè rotundum. Vt ita per hoc ſignificetur, quòd Rex regnum, ſeu totum, & rotundum dominium ac regimen regni habet, & claudit manu. In initio enim omnia manu à regibus gubernabantur, vt ff.de orig.iur.l.ij.in principio. Et ſic per hoc bene datur intelligi, quòd Reges, vt ſuprà diximus, rotundam & plenam habent poteſtatem. Et hoc fortè ſunt ſceptra, de quibus dicitur in authen.de conſul.in fin.collatione quarta.& in authent.vt omnes obed.iudic.prouinc.§.hæc conſiderantes.collat.v. Licet iſta duo vltima, ſcilicet, ſceptrũ & malum poſsint etiam in alia repræſentatione accipi, videlicet, quòd Rex in vna manu portat iuſtitiam, & in alia gratiã ſiue miſericordiam, vt xl.diſtinct.cap.omnis qui iuſtè iudicat. Vigor quidem Iuſtitiæ repræſentatur per ſceptrum, id eſt, virgam.xlv.diſt.c.diſciplinam. Et donum Gratiæ repræſentatur per malum, quod ex more inter beneuolos gratis datur. Hodie verò ambæ poteſtates prædictę, ſcilicet, Sacerdotalis ſiue Põtificalis, Regalis ſiue Imperialis diſcretæ ſunt, diuerſis diſtinctæ officiis, & diuerſis diſtributæ perſonis, vt tamen altera alterius auxilio egeat, & vtatur, vt xcv.diſtinct.cùm ad verum. Et hoc eſt quod ſuprà diximus, quòd Prima diuinis miniſtrat, Secunda humanis præſidet. ¶Illo autem primo reſpectu, quo in vna eadémque perſona hæc duo ſic confuſa dominia conſiderant. Legitur quòd ſacerdotium & imperium ex vno eodémque principio proceſſerunt, vt in præalleg.auth.quomodo oport.in principio. Nec multum differunt ab alterutro ſacerdotium & imperium, vt in auth.de non alienan.§.ſcimus.collat.ij. Et exinde probatur plurimorum conſuetudo regnorum, ſecundum quam Rex confert beneficia eccleſiaſtica. Et habet in certis eccleſiis regni ſui ius inueſtituræ, ſicut olim fuit, & hodie eſt in regno Siciliæ, vt notatur in c.quod autem.xvj.quæſt.ij.in princip.in gl.ordin.quæ incipit, hoc in vij.q.&c. vbi hoc tangitur de Rege Apulo. Et ſecũdum quam Regis poſtulatur aſſenſus in electionibus prælatorum regni ſui, ipſis electionibus iam canonicè celebratis, ſicut ſimiliter obtinuit hactenus in regno Siciliæ, vt extrà de electio.cap.cùm inter vniuerſos. vbi loquitur de eccleſia Capuana, quæ eſt de celebrioribus eccleſiis dicti regni, & cap.cum terra.eod.titu. Et not.Rofred.in libellis iuris Canonici circa principiũ, vbi inſerit cauſas, propter quas electio vitiatur, in ver.quid ſi facta fuerit per ſecularem poteſtatem, &c. Licet hodie per capitula cõceſsionis regni tollatur. Reges non ſunt merè laici, in quos huiuſmodi ſpiri-

tualia iura nõ cadunt,& ideo ea nec habere, vel conferre laici poſſunt. Licet fuerunt aliquãdo, ſcilicet, cõſiderato initio, etiã ſacerdotes. Et multũ ab eis, vt diximus, differunt, & adhuc retinent ſigna pontificis. Vnde nõ eſt mirum, ſi ſpiritualia ipſa ſpecialiter in Regibus acceptentur. Tum quia iuuantur primordio ſacerdotij, vt arg. ff. de leg. ij. l. cum filius. §. hæres meus. Tum in memoriam ipſius primi ſacerdotalis dominij, vt arg. ff. de quæſtio. l. vnius. §. ſeruus. cum ſi. Tum etiã, quia adhuc habent eiuſdem reliquias, vt arg. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. l. patre furioſo. Et econuerſo, paribus rationibus, illa conſuetudo multarum eccleſiarum defenditur, per quam in ipſorũ vaſallos prælati habẽt & exercent per laicos ſubſtitutos vindictam, & iudiciũ ſanguinis, quod eſt hodie à clericis alienũ, vt extra de rapt. c. in archiepiſcopatu: & extra ne cler. vel mo. ſe im. cap. clericis. vbi de hoc plenè in glo. ordi. not. & c. ſententia. Per hanc enim conſuetudinem facilè reditur ad primã naturam, vt arg. ff. de pac. l. ſi vnus. §. quod & in ſpecie dotis. Iam ammodo ad propoſitũ redeamus, & ſicut dictis declaratur prioribus non minorem authoritatem Regiam, quàm Imperatoriam arbitramur, ſcilicet, Imperatorẽ, ac liberum Regem indiſtinctè dicimus dignitatis. C. de offic. præ. vrb. l. j. li. xij. licet ſit diſtinctè in nomine, ſimile. C. de agri. & cenſi. l. diffinimus lib. xj. Et ne aliquis pertinax de nomine controuerſiam faceret, vt ſit. C. de codicillis. l. ſi idẽ. legiſlator appellatione Regia indifferenter pro Imperatoria vtitur vt patet. C. nulli licere. in frænis equeſtrib. ſellis & balt. l. vnica. lib. xj. & C. de re milit. l. milites qui à repu. lib. xij. & aliis legibus multis. Vt ſic oſtendat has nominationes diuerſas ſub vna ſignificatione cenſeri. argument. ff. de verborum ſignificat. l. ſi ſub vna. in princip. Quandoque etiam imperialem poteſtatẽ plus extollere nititur ad regale vocabulum ſe conuerti, vt patet. C. de dona. inter vir. & vxor. l. vlti. & de leg. & conſtit. l. fina. & not. l. inter claras. Et ideo vbi de Imperatoris electione agitur, primò perſona in Regem Romanorum eligitur: in Imperatorem poſtea promouenda, vt extra de elect. c. venerabilem. Imò ſi bene lector curioſus aduertat non ſine miniſterio legiſlator vbi recitat quomodo euenit nouiſsimè, vt neceſſe eſſet per vnum reipublicæ conſuli, iſtum reipublicæ conſuli, iſtum vnum nominat principem. ff. de orig. iur. l. ij. §. nouiſsimè, & ita tam C. quàm. ff. intitulat de cõſtit. princip. & in toto iure noſtro, vt plurimum eum principem vocat, quod principis nomen eſt cõmune tam Regi, vt patet in auth. vt præpo. not. Imper. §. ſi quis not. quàm Imperatori, vt ff. de conſtitu. princip. l. j. Necnon cuilibet alteri, qui eſſet monarcha quocunque nomine cenſeretur. Nam princeps per etymologiam dicitur primum caput: ſic dat intelligere quòd iura omnia, quæ loquuntur de principe, intelligantur de Rege, vel Imperatore, ſeu quocunque alio, quia haberet in ſubditis iure Romano viuentibus monarchiam. Obſtat tamen ff. de adminiſtrat. tuto. l. ſpadonem. §. ſi ciuitatis principis. Vbi principis nomen attribuitur magiſtratui paruo. Sed ibi non ſimpliciter dicitur princeps, imò addit, ciuitatis princeps: & ſic exponitur, id eſt, magiſtratus. Hic autem antonomaſicè ponimus nomen principis, vtpote, excellentis. quia alium ſuperiorem non habet: ſic aliter ſe habet Vrbis & Poëtæ vocabulum inſtitutio. de iure naturali. circa princip. Eadem erit inſtantia, & reſponſio, quia inuenimus principem agentium in rebus, vt C. de princip. agen. in rebus lib. xij. Principem delicti, vt de ſeruo corrupto. l. j. hoc iudicio. Principem hæreſis in authent. de interdict. columna j. Et his ſimi-

ſimilia multa. Similis etiam appoſitio, & ſolutio caderet in nomine Regis, vel Imperatoris. Quoniam largo modo cum Rex dicatur à regendo, vt xij. quæſt. j. cap. duo ſunt genera: Epiſcopus etiam dicitur regens plebem. Pauper regens domum ſuam. Diues regens familiam ſuam. Maritus regens coniugem ſuam. Iudex regens prouinciam ſuam. Sic Rex regens gentem ſuam. Pater regens prolem ſuam. Abbas regens monachos ſuos, vt xxiij. quæſtio. iij. duo iſta. Sicut & Rex ſcaccorum dicitur Rex. Vel vocatur rex. Et Rex, pater Ribaldorum. Similiter largo modo cum Imperator dicatur, quia imperat, vt in authent. vt hi qui ſe res minorum obligatas habere perhibent, aut eis obligati ſunt. in princip. colla. vj. Imperator dicitur & Conſtantinopolitanus, vt extra de maioritate & obediẽtia. cap. ſolitæ. Et Imperator dicitur vulgatorum. Et in hac larga ſignificatione imperium dicitur eſſe in Proconſule, vt ff. de offi. Proconſul. & leg. l. j. Et idem in præſide, vt ff. de offic. præſ. l. iij. & iiij. Idem in prætore, & in quolibet magiſtratu, vt de arb. l. nam magiſtratus. & ad Trebel. ille à quo. §. tempeſtiuum. & de actio. & oblig. l. obligat. quæ propriis iuribus, &c. Sed qua fronte diximus Regem Siciliæ liberum, cum ab eccleſia Romana regnum in feudum teneat? Nonne igitur ſubeſt Papæ qui videtur ſuperior dominus, vtpote, dominus feudi, & ſic forſan crederet aliquis omnia prædicta eſſe in domino Rege noſtro Siciliæ & regina. Ad quod dicimus quòd ſedes Apoſtolica cum regali faſtigio honorauerit dominum noſtrum Regem Siciliæ conferendo regnum prædictum, Voluit omnes regni ſubditos in omnibus ei ſubdi, ſecundum quod eſt proprium præmium Regiæ dignitatis, vt argument. in authentic. vt iud. ſine quo. ſuffra. §. volumus. columna ſecunda. imponendo etiam ſibi regalia inſignia ſupradicta contulit ei plenitudinem Regiæ poteſtatis, vt argument. C. de lat. lib. tollend. l. j. §. ſed & qui domini. & extra de authorit. & vſu pall. cap. niſi. & cap. ad honorem. Et regno conceſſo quo ad ipſam ſedem ſolam ante infeudationem, & exemptum & liberum pertinebat, intelligitur contuliſſe totam imperialem iuriſdictionem, ita exemptam, & liberam, ſicut erat priuſquàm infeudatio facta eſſet, vt argument. ff. de officio præfecti vrb. l. j. §. cum vrbem. & argument. ff. ſi ſer. ven. l. teſtatrix. §. plures. & de actionibus empti. l. creditor. in fine. Rex enim inueſtitus de regno debet eiſdem legibus, & iure regnum habere, quibus haberet eccleſia, quæ ipſum exinde inueſtiuit, vt in collat. decima feud. in conſtitutio. Federici hac edictali, &c. §. idem eadem. l. in titul. de notis feud. & argumen. C. de hæred. vel accuſ. vend. l. empt. Et maximè cum in forma conceſsionis regni certa capitula ſint excepta, quæ ſibi eccleſia reſeruauit. Et ita in omnibus aliis regula remanet de rege & regno libero magis firma, vt in authentic. de non alienandis aut permutandis rebus eccleſiaſticis immobilibus. §. vt autem lex. collatione ſecunda. Nec credat aliquis, quòd temporalis iuriſdictio, vtpote, res incorporalis, ſic tota non potuerit ab eccleſia ſeparari, vt ff. pro ſol. l. iij. cum ſimilib. Nam regni conceſsio eſt quædam vniuerſitas facti corporalis, quæ conſtat, videlicet, ex diſtantibus corporibus plurium ciuitatum, caſtrorum, villarum, ſubiectorum, vt ff. de vſucapio. l. rerum mixtura. §. iij. Sicut dicitur territorium vniuerſitas agrorum, &c. de verborum ſignificatione. l. pupillus. §. territorium. Quæ facti vniuerſitas, tanquàm res corporea vendicatur, poſsidetur, tranſit & traditur, vt patet. ff. de rei vend. l. j. §. final. & lege ſecunda & tertia. & l.

in

in rem actio. §. at his corpo. l. venditor. & præalleg. l. rerum mixtura. §. hoc certo genere. ¶ Et ita temporalis iuriſdictio, quæ ipſi vniuerſitati accidit tota tranſit cum ea, licet per ſe aliter non tranſiret vt ff. de contrahenda emptione. l. in modicis cum eis cohæreat vt ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdictio. l. j. in fin. ¶ Poſito tamen quòd diceretur Eccleſiam non temporalem iuriſdictionem ſic à ſe totaliter abdicaſſe, cum directum Dominium, & ciuilis poſſeſsio Regni apud eum remanſerit, non eſt vis. Quia Rex, qui eſt feudatarius, eſt vtiliter dominus & naturaliter poſsidet: & ſic ſiue de dominio, ſiue de poſſeſsione agatur, Rex eſt potior, & præfertur, vt patet de dominio. ff. de ſuperfi. l. j. §. quod autem ait prætor. ibi. planè ſi aduerſus, &c. & de poſſeſsione patet vt ff. vti poſ. l. ſi duo. §. cæterum. ibi. ſed prætor ſuperficiarium, &c. ¶ Super hoc plus non inſiſtimus legibus, quia iſta Brocardica vulgaria ſunt, videlicet, quòd Dominus feudi habet directum dominium, & ciuilem poſſeſsionem. Feudatarius verò habet vtilem & naturalem, quæ vtilis & etiam naturalis præfertur illi directo & illi ciuili. ¶ Et vltra procedimus, quòd Eccleſia Romana habet directum dominium, & ciuilem poſſeſsionem vniuerſitatis Regni tantum, videlicet, ipſi totalis corporis, ſeu quotarum partium, non autem ſingulorum corporum, ſeu partium ſingularum, ex quibus vniuerſitas Regni conſtat, vt argum. ff. de euictio. l. naue. Vna enim eſt Regni conceſsio per Eccleſiam facta. Et vnũ eſt feudum, ſcilicet, vniuerſitatis non plura feuda, quamuis plura ſint corpora, vt argumen. ff. de legatis ſecundo. Græcè. & de verb. obligation. ſcire debemus. §. ſtipulationem. & de ædil. edicto, cum eiuſdem, & commo. in commodato. §. duobus. & de contrahenda emption. quod ſæpè. §. in his. & §. igitur ſi grex. Et ita vnum eſt illud directum dominium, & vna ciuilis poſſeſsio, vtputa, vniuerſitatis, vt diximus, quæ ſecundum naturam contractus feudalis apud eccleſiam remanſerunt. ¶ Et ſimiliter vnum eſt dominium vtile, & vna naturalis poſſeſsio vniuerſitatis eiuſdem, vt diximus, quæ ſecundum naturam contractus eiuſdem quæ tranſiuerunt in Regem: Non autem ſicut plura ſunt corpora, ita ſunt plura dominia vtilia, & directa. Et plures poſſeſsiones naturales, & ciuiles vt ff. de rei vendicatio. l. j. in fin. vbi dicit, grex enim ſingula, &c. Vnde habendo reſpectum ad vniuerſitatem Regni ſine dubio Dominus Papa eſt ſuperior Dominus. Et quando de toto Regno, ſeu quota parte eius controuerſia fieret ad ipſum cognitio pertinet. In ſingulis verò Regni corporibus apud eccleſiam nihil prorſus remanſit, ſed totum & integrum Dominium & poſſeſsio ſunt tranſlata in Dominum Regem. Licet namque in feudatione ipſa Regni vniuerſitas verteretur. Singula tamen corpora in traditionem venerunt, vt ff. de hæreditate & actione vendita. quia filiifamil. §. hæreditas. Et ita per traditionem totaliter ab Eccleſia ſeparata tranſiuerunt ſine aliqua reſeruatione in Dominum Regem, vt bene colligi poteſt. C. de hæreditate, vel actione vendita. qui tibi hæreditatem. ¶ Sic & hæreditas, quamuis ſit hæreditas quædam vniuerſitas, vt patet ff. de rei vendicatione. l. prima. in princip. de verborum ſignification. nihil eſt aliud. Tamen facit ſingulas res hæredis vt ff. de legatis ſecundo. l. legatum ita Dominium, &c. ¶ In his ergo corporibus ſingulis ſolus Rex eſt Dominus ſuperior, & ſupremus, & omnia iura maioris Domini pertinent ſibi ſoli. ¶ Nec diſtinguimus aliter de Dominio directo, vel vtili, ſeu poſſeſsione ciuili, vel naturali. Niſi quòd in Demaniis Regiæ Curiæ & rebus, quas Curia Regia poſsidet Rex habet vtrunque dominium, & poſſeſsionem vtranque. ¶ Non ideo dicimus vtrunque quòd ponamus in eademque perſona & re ſimul duo Dominia, ſeu duas poſſeſsiones, quia hoc eſſet erroneum: Sed dicimus vtrunque ad differentiam ſolius directi, quod non habet Eccleſia, & ſolius vtilis, quod ſolum Rex non habet: Sed Rex habet vtrunque, id eſt, vnum & idem, & directum & efficax. Et idem in poſſeſsione, quia nec Eccleſia habet ciuilem: Nec Rex naturalem ſolam: Sed Rex habet vtranque, id eſt, vnam & eandem habentem prædictam duplicem formam. In feudis autem quæ alij tenent à Curia Regia vtpotè Comitatibus, Baroniis & aliis feudis quaternatis, Rex habet Dominium directum, & poſſeſsionem ciuilem. Et Comites & Barones, ſeu alij feudatarij tenentes vtilem & naturalem, vt plenè notabimus infra in iij. lib. de probatione per inſtrumentum public. ſuper quæſtione hom. l. ſi dubitatio verbi. hanc materiam plenius proſequimur, quod eſt vtile & ſubtile. ¶ Nec mireris quòd diximus Eccleſiam, quæ in vniuerſitate ſeu quotis partibus habet directum dominium, & poſſeſsionem ciuilem, hoc in rebus ſingulis non habere, ſic enim iura loquuntur in Dominio vt ff. de rei vend. l. in rem actio. §. ſi quis rei ſuæ. & §. fin. & l. mutus. aliàs incipit. ſi quis nauem. & etiam in poſſeſsione vt ff. de acquirenda poſſeſsion. l. qui vniuerſas. in princ. & ff. de vſucapio. l. eum qui ædes. ¶ Et iſtud generaliter obtinet, quòd quicquid in vniuerſitate conſtituitur, non eſt ad ſingula corpora referendum. ff. de dot. prælega. l. j. §. ſed quid diximus. ¶ Nam in ſingularibus rebus non intelligitur eſſe aliqua pars vt ff. ſi quis omiſſa cauſa. l. quamuis. ¶ Et ita rectè dictum eſt quod iuris eſt in toto Regno. Idem eſt in parte vt ff. de acquirenda hæredita. l. ſi ſeruus eius. Cum pars ſit infra toto. & totius appellatione contineatur vt ff. de regulis iuris. l. in toto & pars. de verbor. ſignification. l. appellatione rei. ¶ Non autem idem eſt in ſingulis rebus, vt patet. C. de ſententiam paſsis. l. ſi debitor. cum in ipſis non ſit inueniri, vel cenſeri partem vt ff. de hæredibus inſtituendis. ſi alterius. ¶ Similiter non mireris, quòd diximus Comitatum eſſe tanquam rem ſingularem, qui ſine dubio cum ex pluribus conſtat corporibus, vniuerſitatem eſſe negari non poteſt, ſicut ſupra de Regno notauimus. ¶ Et ſic non videtur res eadem poſſe duplici iure cenſeri vt ff. de vſucapion. eum qui. in fin. ¶ Hoc namque hic contingit diuerſis reſpectibus, vt ſit tanquam res ſingularis, quantum ad Regnum, & ſit tanquam vniuerſitas quantum ad res ſingulares, in quibus conſiſtit, ſic ff. de pecul. hic quæritur. §. poteſt. ¶ Vel adhuc poſſet aliter reſponderi, quia licet Eccleſia iuriſdictionem temporalem non à ſe penitus abdicauerit vt argum. ff. de officio proconſul. & leg. l. legatus. ¶ Sicut etiam dicitur de poteſtate in principem à Populo Romano tranſlata, quod dic vt in ſum. Azo. de lega. & conſtitutio. §. à quo debeant. ¶ Exercitium tamen iuriſdictionis habet ſolus Rex, non autem Eccleſia, cui Regni proprietas nuda remanſit vt in collatio. decima feud. in quibus cauſis feud. amittatur. l. Obertus ad fin. ¶ Simile eſt reperiri alias, quòd duo habent actionem communem, ſed vnus eorum tantum habet exercitium actionis ipſius, quod dic vt not. in ſumma Azo. C. de rei vxoriæ actione. l. prima. §. item ſi dicatur. & ff. ſoluto matrimonio. l. iij. in gloſſ. ordina. ibi ſignata. ¶ Ad hoc de ſecundo in præmiſsis obiicitur. Quomodo Regnum Siciliæ dici poteſt exemptum, & liberum. Cum Imperator præſideat vniuerſis, vt in authentic. conſtitutio, quæ de

dig.circa prin.col.vj.Et in temporalibus ſolus ſit mundi dominus vt in authent. quomodo oporteat Epiſcopos in princ.col.j.& ff.ad legem Rhodiam, de iactu.l. deprecatio. cui ſubſunt vniuerſi Reges & Principes orbis terræ vt in decret.vij.q.j.cap.in apibus. Cum etiam inter prouincias capta Sicilia ſpecialiter in ditionem Romanam venerit vt ff.de orig.iur.l.ij.§.capta.¶Sed primo reſpondeat q taliter obiicit, quomodo Populus Romanus qui Imperatorē conſtituit, & ipſe Imperator orbē ſibi conquiſiuit,& Regna,cum longe ante Imperiū & Romanorum genus ex antiquo, id eſt, iuregentiū, quod cum ipſo humano genere proditum eſt,fuerunt regna condita, & diſtincta dominia vt ſupra in princip.diximus.¶Et certè quicunque Romanorū geſta reuoluat nō inueniet, quòd aliter,quàm per armorum fortitudinem ſolam, & ſic de facto potius,quàm de iure,vt in auth.om. obe.iu.pro.co. v.Romani ciues & Imperatores ſibi regna & gentes ſubiugauerunt vt patet. ff. de cap. & poſtli. re. poſtliminiū. §.filius autem ibi.quia diſciplina caſtrorum,&c. & C.de Iuſti.Co.cōfir.l.j.in prin.ſbi.merito igitur ad primā,&c. & in proœmio Inſtituti.in princ.Opprimēdo,videlicet, alios, qui ſua imbecillitate eorum ditioni cœperunt eſſe ſubiecti vt arg.in decre.diſtin.vj.cap. non eſt peccatum. ¶Vnde ammodo reſponſio eſt in promptu ad obiectionem prædictam,quòd ſcilicet, Romanorum Imperium tam in Regno Siciliæ quàm multis Regnis. & partibus aliis eſt de facto hodie diminutū. Nec ſine optima ratione. Nam Romanus Populus quod fecit paſſus eſt, vt ff. quod metus cauſa. Sed & partus. §.primo. Imò quod iniuſtè fecit, iuſtè ſuſtinet vt in authent.de ſanctiſsi. Epiſ.§. omnibus autem epiſcopis colla. xj. Et adhuc quod fecit ſemper expectet vt patet.C.de Epiſco.audien.l.iij. Et ita diminutio ac exceptio ante dictā ſummam habet æquitatem, & ſine cuiuſquam indignatione iuſtitiam. Quis enim aſpernabitur idem ius ſibi dici,quod ipſe aliis dicit vel dixit, vel dici fecit? imò quòd quis æquū in aliis credidit,in ſe valere patiatur. vt ff. quod quiſq; iur.in alium ſta.in l.j.in prin.§. ſi quis. iuxta illud poëticū, Nec lex eſt æquior illa, quā necis artifices arte perire ſua. ¶Et ſi fortè quis diceret, quòd vtrunque iniuſtū fuerit, tam videlicet, conquiſitio Romanorū, quàm diminutio ditionis Romanæ. Non debet reprehēſibile iudicari, ſi Romanus Populus in ſe ſentiat nouitatem, quam nixus eſt in aliis facere, vt in authen.de non alie.§.ſi quis autem per donationem. collatione ſecunda. vt ſic in ipſum, qui fecit iniuſtitiam, conuertatur, vt in auth.ſent.non ſolùm ſi fidepri.circa medium,in verb.ideóq;,&c.collatione quinta. ¶Et huius exceptio fauorabiliter tolleretur, per quam homines ad libertatem & naturam reducuntur, cùm libertatis fauor ſæpe & alias benigniores ſentētias exprimat, vt ff.ad legem Falcid.l.pœnales.in fi. Pro qua multa contra rigorem iuris ſunt conſtituta, vt ff.de fideicommiſſariis libertat. l. generaliter.§.ſi quis ſeruo. ¶Si ergo nos impugnet imperiū, quod vi aut clàm, vel dolo ſubtraximus, nos ab eo. Rectè ipſum repelleremus per exceptionem eandem, quod vim vel dolum cōmiſerit, vt argumentum pulchrum ff. quod vi aut clàm. l. ſi alius. §. belliſsimè. & l. vltima. §. ſi ad ianuam. Nec dabitur ſibi doli replicatio aduerſus noſtram exceptionem doli, vt ff de doli exceptione. l. apud Celſum.§. Marcellus. Quia ipſe idem populus Romanus illicitam rem amiſit, vt ff. de damno infec.l.qui bona.§.ſi quis iuxta.& ſic paria delicta mutua compenſatione tolluntur.ff. ſoluto matrim. l.viro. Imò nec videmur hanc exceptionem dolo feciſſe, cùm fraudem excluſerimus, vt ff.de legat.ij.cùm pater.§.

Titio

Titio fratri ſuo. ¶ Ex his autem reſultat tertia oppoſitio, quare quidem in regno noſtro vteremur Romanis legibus, ſi imperio non ſubeſſet: Sicut nec in Francia, & aliis nonnullis prouinciis, quæ Imperatori non ſubſunt, vt extrà de priuileg.& except. pri.capite, ſuper ſpecula. Imò poſtquàm ſupponimus Romanorum Imperium in Regno deficere, pariter & Romanorum iura in Regno deſinere ſupponamus, ſicut tempore olim Tarquinij exactis ab Vrbe Regibus, Omnes quoque Regiæ leges exoleuerunt in Vrbe. ff.de origine iuris.l. ſecunda.§.primo. Licet verò Regnum deſierit ſubeſſe Imperio, tamen iura Romana in Regno per annos plurimos conuenientia Regum, qui fuerūt pro tempore ſeruata diutius conſenſu tacito remanſerunt, vt argumento ff. de legibus & ſenatuſconſult. ſed ea. quòd imò expreſsim ſeruantur & corroborantur in compilatione Conſtitutionum iſtarum, vbi neque Conſtitutiones hæ, ſeu approbatæ Regni Conſuetudines non obſiſtunt, vt infrà de ſacramento à Baiulis & Camerariis præſtando.l.puritatem.& infrà de officio Vicar.l.cùm circa.& infrà de ſerua. iud.co.& ba. l. vt vniuerſis. & ita perinde ſunt habenda, tanquam ſi eſſent ex his profecta Conſtitutionibus, & per ora ipſorum Regum Siciliæ promulgata, vt C.de vete.iure enuc. l.j.§.ſed neque. Ex præmiſsis itaque ſine titubatione ſentimus Regem Siciliæ liberum, ipſúmque propriè appellamus Monarchā, ſiue principem Regni huius. Et quicquid de Principe Romano cauetur legibus, vt diximus, cōſtitutio vel cōſuetudo regni nō obuiat. Rectè in Rege Siciliæ coaptamus. Vt ſic ad ipſum omnia in regno pertineāt, quæ ad Imperatorem Romæ quomodolibet pertinerent, ſicut legitur ſimile.ff.de offic.proconſ.ſolent.§. final.& ff.de offic. præſi.l.ex omnibus, & l.ſeq. Capitulis nihilominus ſemper ſaluis, quæ in conceſsione regni ſibi eccleſia Romana reſeruat. Et hæc ſententia multas dirimit quæſtiones, de quibus vidimus in fori diſputationibus diſceptari. Iam enim ammodo liquet, quòd crimen læſæ maieſtatis & perduellionis committitur in Regem Siciliæ, quamuis quidam nimia ſubtilitate tenti tentauerint contrarium dicere, allegantes maieſtatem tantum eſſe in Imperatore, vt patet. C. ad l. Iuliam maieſtatis.l.meminiſſe.& in proœmio inſtitut.in princ. Dicit etiam Imperatoriam maieſtatem, & non dicit regiam. Sed ipſi perperam ſunt locuti. Nam & in Rege dicitur maieſtas, vt C. vt nemo priuatus titul. prædiis ſuis vel aliis imponat.l. Regiæ maieſtatis. C. de legib.& conſtitut.l.digna. vbi dicit maieſtatem regnantis, &c. Et lex vocat eum non Imperatoriam tantū, ſed alicubi publicam. Et alicubi principalem, vt ff. ad l.Iuliam maieſtat. l. iij. §. lex. & l. famoſi. §. hoc tamen crimen. Non quòd propterea dicere moueamur crimen perduellionis in Regem committi, quia pari ratione poſſet idem dici de paruo prætore, in quo ſimiliter dicitur eſſe maieſtas, vt ff.de iuriſdictione omnium iudicum. ſi familia: & ff. de iuſti.& iur.l.pen. in fi. Nihil enim ſonat aliud maieſtas, quàm maioritas. Et ideò etiam populus, qui eſt ſuperior, dicitur habere maieſtatem, vt de captiuis & poſtlimin. reuer.l.non dubito.§. primo. Alibi etiam dicitur maieſtas in alia republica, quàm Romanorum, vt ff.de iniur. quod reipublicæ. Sed indè mouemur, quia cum, ſicut dictum eſt, Rex Siciliæ ſit princeps in Regno, & homines Regni viuant Romanis legibus, vbi eis Regni conſtitutio, vel conſuetudo non derogat, lex Romana quæ lata eſt de prædicto crimine, vt ff.ad leg. Iuliam maieſtat. l.vlt.in fi. Non ſe ad Imperatorem Romanorum reſtringat, ſed ſic loquatur largiter, quando quis eſſet contra

Princ

Principem hoſtili animo animatus.Nec illi legi vlla Regni conſuetudo,vel cõſtitutio obuiat. Neque illius legis capitulum ſibi Romana eccleſia reſeruauerit.Probabiliter exaudimus eam nedum in Imperatore inter ſubditos Romani:Imperij:ſed etiam in Rege Siciliæ inter ſubditos Regni ſui. Ad quod concordant Longobardæ leges, quæ in Regno ſimiliter obtinent,& expreſsè de Rege loquũtur in crimine ſupradicto,vt in Lõgo.de eo,qui contra animũ Regis aliquid machinatus fuerit.l.ſi quis contumax.vbi de hoc not.ſecundum reſpon. ¶ Liquet etiam ammodo per rationes præmiſſas,quòd Rex Siciliæ poteſt inter homines Regni ſui legitimare Baſtardos,ſicut legitur de Rege Franciæ qui de Imperio eſt exemptus,vt extra qui fil.ſint leg.c.per venerabilem circa fin.Hoc enim propriè dicitur eſſe principis donum , vt in authẽ.quib.mo.na.effi.ſui.§.ſi verò is qui ſolummodo colla.vj.¶Rex ergò Siciliæ qui totius Regni ſui obtinet principatũ indubitanter,confert huius beneficium principale,vt arg.bonum.C.de nat.lib.l.ſi quis.§.quòd ſi alterutra.& §.vlt. ¶Liquet etiam ammodo per rationes eaſdem quòd à rege Siciliæ appellari nõ poteſt,nam cum ſit princeps ſtultum eſt,id eſt,ſuperuacuum dicere,fas eſſe à principe appellari,vt ff.à qui.appel.non lic.l.j.in prin. Et quod proprium eſt Regis nõ appellari ab eo expreſsim dicitur.ff.de ori.iur.l.ij.§.exactis deinde Regibus cõſules,&c.Cùm interponatur appellatio de minori iudice ad maiorem vt in authẽ.de appel.& inter quæ.§.illo videlicet,col.iiij. Rex Siciliç vt ſupra probauimus,ſuperiorem non habet. ¶Videmus etiam ꝙ à præfecto prætorio,qui ſubeſt principi,& proculdubio minor eſt Rege,appellari nõ poteſt vt C.de ſententiis præfectorum prætorio.l.j.& ff. de officio præfecti prætorio.l.j.§.his cunabulis. Et quòd minor ſit Rege probatur , quoniam præfectus prætorio inſtitutus eſt vice magiſtri equitum , qui olim adiungebatur Dictatoribus,ſecundam poteſtatem poſt eos gerens ad inſtar Tribunum Celerum,qui in toto adiungebantur Regalibus,& veluti ſecundum locum à Regibus obtinebant,vt ff.de origine iuris.l.ij §. initio ciuitatis huius.& §.populo.deinde authentic. & ff. de officio præſid. l.j.in princip. ¶ Nec appellatur etiam à ſenatu,vt ff.à qui.appel.non li.l.j. §. ſciendum. Et prædicti alij cùm poſsint conſtitutionem,ſeu legem facere,vt de Rege probatum eſt ſupra,& de præfect.præto. patet.vt C. de officio præfect.l.forma, & de leg.& ſena.conſ.l.non ambigitur , intelliguntur quando in cauſa pronunciat , ſaltem quantum ad cauſam illam condere legem,vt C.de legi.& conſtitutio.l.fi.in princip. Vnde non poteſt appellari. Quia de eo quod lege cauetur,prouocatio nõ eſt,vt ff.de verb.ſigni.l.ſi qua pœna eſt.¶Hoc etiam manifeſtè arguitur ex tenore conceſsionis Regni factę per Romanã Eccleſiam domino noſtro Regi, vbi inter alia continetur,quòd ſi ſuper cauſis ad forum eccleſiaſticũ pertinẽtibus contingat ad ſedẽ Apoſtolicã appellari,tam appellantes,quàm appellari ad eandem venire ſedem pro appellationum executionibus liberè & abſque inhibitione aliqua permittat:Sic ergò regulantur, quòd appellatio huiuſmodi ſuper cauſis ad iudicium pertinẽtibus ſeculare tollatur, quia quod in vno permittitur in cæteris prohibetur , & econtrà,vt ff.de iudi. cum prætor.in prin.cum ſi.ibi not. ¶Liquet etiam ex præmiſsis quòd Rex Siciliæ fiſcum ſeu ærariũ habeat. Et quid plura?fortiter in Regno iura Regalia, necnon priuilegia, & iura omnia, quæ Romanis legibus principis tàm circa priuatam , quàm circa fiſcalia indulgentur,vbi, videlicet,aliquid ſicut Regni conſuetudo,vel conſtitutio non immutat.Neq; in cõceſsione Regni ſibi eccleſia Romana reſeruat.¶Quæ cum certa capitula in conceſsione ipſa facta domino noſtro Regi ſibi excipit,non poteſt modo videri de cæteris omnibus in eadem conceſsione ſenſiſſe, vt ff.de fun.inſtruct.& inſtrum.leg.l.quæſitum. §.idem reſpondit domo inſtructa.¶Dicitur autem,fiſcus ſiue ærarium ipſa Camera Regia de qua fit mentio infra de reb.feud.l.quiſquis. ¶Sicut etiam fiſcus ſiue ærarium dicitur ipſa Camera Imperialis vt not.C.de iur.fiſ.lib.x.in glo.ordi.ipſius rub.quæ incipit occaſione criminum, &c.cuius nomẽ ex eo deſcendit quòd Romanus populus , & Romanorum princeps ab initio conſueuit pecuniam,quæ ſibi applicabatur,reponere in fiſco,id eſt,in ſacco.¶Sic accipitur fiſcus.ff.loca.& conduc.l.ſed ades.§.illud verò fiſcus. ¶ Et poſtmodum excreſcente pecunia publica,cum nõ ſufficeret huiuſmodi fiſcus , deuentum fuit vt reponeretur in domo, quæ vocata fuit ærarium,ex eo quòd æs tunc ibi reponebatur , quo tempore appellatio æris omnem pecuniæ ſpeciem continebat vt eſt notatum.C.lib.xij.de numerarus & actua.l.in prouinciis in gloſ.ordi.quæ incipit.fiſcalis autẽ. Et ita iſta tria nomina Regia Camera,fiſcus, & ærarium , ſunt quaſi ſynonyma , id eſt, plura nomina, quibus legiſlator in hoc libro ſub vna ſignificatiõe promiſcuè vtitur , vt infra in multis caſibus , & locis huius libri lector inueniet curioſus. ¶His itaque prælibatis de excellẽtia Regis Siciliæ, cuius authoritate liber iſte fulcitur , cùm hæc multum faciant ad multorum notitiam pleniorem , quæ in multis huius libri partibus notabuntur.¶Incipiamus in Dei nomine,qui ſit nobis principiũ, medium,& terminus,vt in authent.de priuilegiis dotis, hære.mili.præſtan.in princ. collatio. viij. Non quòd circa literã quæ plana eſt , & facilis multos conamur commentarios facere,quos & Romanæ leges fieri noluerunt, vt C.de veteri iure enucleando.l.j.§.penult.& l.ij.circa fin.ſed quia his conſtitutionibus latis cœpit , vt naturaliter euenire ſolet,maximè fori diſputationes eſſe neceſſarias,& quòd interpretatio deſideret prudentum authoritatem.¶Nec conſtare poteſt ius, niſi ſit aliquis iuriſperitus, per quem poſſet quotidie in melius produci , vt ff. de origine iuris.l.ij.§.his legibus.& §.poſt hoc deinde.Et præſertim,quoniam in quibuſdam conſtitutionum iſtarum legibus nihil obſcuritatis habentibus motæ ſunt quæſtiones ab aliquibus ex ſtudio , & ad ſuam intentionem eis obſcuritatem introducentibus. Sicut ſimile legitur in authentic. conſtitutio. quæ ex aſcript.& libe. muliе.na.in princi.collatio.v.¶Prouidimus diſputationes, & deciſiones per iudices & aduocatos Magnæ Curiæ Regiæ factas in cauſis. Necnon notas alias, quod in quotidiano cauſarum vſu vtiles ex nobis adinuenire poterimus,hoc opere ad commemorationẽ noſtram,& ſociorum fidelium compilare, imitando Herennium Modeſtinum , qui notando & diſputando bene optima ratione decreuit,vt ff.de muneribus & honoribus.l.vlti.§.miſta.vt ita quæſtiones facti,quas in Regno variæ reſponſiones peritorum confuſas & ambiguas reddiderunt erigamus in conſonantiam luculentam.

*

PROOEMII

FINIS.

CONSTITVTIONES REGNI SICILIAE, EXCELLENTISSIMI V. I. D. DO. ANDRAEAE DE YSERNIA, ET ALIORVM DOCTORVM, COMMENTARIIS ILLVSTRATAE.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

De legibus & conſuetudinibus aliis antiquitatis, conſtitutio.

a POST *mundi machinam.* Præmittit Procemium, ex quo in vnoquoque negotio initium ſumitur, vt in authen in medio li. non fieri ſacras for. §. vt autem omnes. col. viij. ¶ Et dic machinam, id eſt, artificioſam compoſitionem, vel conſtructionē. Nam omne artificioſè factum dicitur machina, vt patet, ff. de fun. inſtrum. l. quæſitum. §. item oſtiarium. & ff. cōmod. ſi vt certo. §. ſed interdum. ver. nam & ſi ſeruum tibi lectorem, &c.

b *Et primordialem materiam*, quæ rudis, ſcilicet nondum formis impreſſa erat Chaos, id eſt, confuſa congeries omnium rerum inuicem cōmixtarum non habentium diſcretam, & propriam formam, ſicut poſſet hodie in rebus elementatis exponi: vt, ſi argētum tuum & meum conflaretur, & redigeretur in maſſam: vel ſi de frumento duorum inſeparabiliter cōmixto cumularetur aceruus: vel quomodocunque aliter res plures eiuſdem, vel diuerſi generis confuſæ ſiue commixtæ inſeparabiliter redigerentur in vnum corpus informe: vt ff. de rei vendi. l. iij. §. vltimo. l. idem Pomponius ſcribit ſi frumentum, &c. in princip. & de acquir. rer. dom. adeo. §. cum quis ex aliena. & inſtitut. de re. diui. §. ſi duorum. ¶ Et hanc primordialem materiam philoſophi vocauerunt Hylem, quam dicunt eſſe inter aliquid & nihil: Sicut enim nihil audiendo, audimus ſilentium: ſic nihil intelligendo intelligimus Hilem ſecundum eos. ¶ Nos etiam poſſumus adinuenire ſimilia. Nam lex ponit inter nolle & velle medium: ſcilicet non nolle, videlicet, patientiam. Et inter fateri & negare medium, ſcilicet non negare, ſcilicet tacere: vt ff. de tributo. l. j. §. ſcientiam: & de regul. iuris. qui tacet.

c *Naturæ melioris.* poteſt intelligi actiuè de natura naturante, id eſt, Deo in quo omnia certa ſunt, ſcilicet tam præterita, quàm præſentia, & futura: vt ff de iudic. ſed & ſi reſtituatur. §. ſi pater. & ſic benè ſequitur, qui facienda præuiderat. Quem intellectum videtur habuiſſe Ouidius, vnde iſta verba ſumpta fuerunt, ait enim: Hanc Deus, & melior litem natura diremit.

ADDITIO. *Adde an dicta poetarum ſint alleganda in deciſionibus cauſarum? Vide gloſſ. in l. tantum. & l ſequen. ff. de rer. di. l. ſeptimo menſe. ff. de ſta. homi. & in cap. turba. xxxvij. diſtinct. & per Pet. de Ancha. in cap. qualiter & quando. il ij. de accuſ.* Super.

1 *IMPERATOR* Fredericus, 2 Romanorum Cæſar ſemper Auguſtus, Italicus, Siculus, Hieroſolymitanus, Arelatenſis, felix, Victor ac Triumphator.

D. FREDERICI Imperatoris incipit

LIBER PRIMVS.

De legibus & conſuetudinibus aliis antiquitatis, conſtitutio.

TITVLVS I.

Ex ordinatione diuina ad officium principis ſpectat defendere ſanctam matrem eccleſiam contra opprimentes eam, atque pacem & iuſtitiam exhibere ſubiectis. h. d. Matth.

POST a mūdi machinā prouidentia diuina formatam b & primordialē materiam c naturæ melioris officio, in rerum effigies diſtributam: qui faciēda præuiderat, facta conſiderās, & cōſiderata commendans, à globo circuli Lunaris inferius hominem d digniſsimam creaturam e ad imaginem propriam, effigiémq; formatā, quem

A diuina namq; prouidentia mundi totius elementa proceſſerunt, & eorum diſpoſitio in orbem terrarum producta eſt: vt C. de veter. iur. enucl. l. j. in princ. ¶ Poſſet etiam legi paſſiuè de natura naturata. ſ. rerū: & ſic accipitur. inſt. de verb. ob. §. cōditiones, & ff. de reb. cred. reſpiciendum, & tunc benè dicit, melioris: quoniā prima rudis & informis materia erat inter aliquid & nihil, vt ſuprà not. Lex etiam eandem materiam appellat infectam, vt ff. de au. & argen. leg. l. & ſi non ſunt claui. §. infecti. ¶ Poſtmodum vero in rerum formas deducta conuerſa eſt in meliorem naturam, recipiendo eſſe ab impreſſione formarū. Forma enim dat eſſe rei, ita quòd mutata forma interimitur rei ſubſtantia, cuius etiā corpus manet: vt ff. ad exhib. l. Iulianus. §. ſed ſi quis. & de verb. ſign. mulieris. §. j. & de ſtatu homi. l. non ſunt liberi.

ADDITIO. *Adde quòd Imperator appellatur luminare inferius, quia Papa dicitur lumen ſuperius: vt eſt gloſ. in verbo inter ſolem & lunam, in c. ſolitæ. de maior. & obed. & gl ſi. in c. duo ſunt. xcvj. diſt.* Superantius.

d *Digniſsimam.* patet ff. de var. & extraord. cog. l. cognitionum. §. extimatio, & ff. de ædil. edic. l. iuſtiſsimè. in princ.

e *Ad imaginem.* vt C. de pœnis. l ſi quis in metallū. vnde Apoſtolus: eſt imago Dei. Et Vergil. illi cœleſtis origo eſt. ¶ Et accipe ad imaginem & effigiem Dei, non ſecundum lineamenta corporis, ſed quantum ad animam, quæ eſt imago, id eſt, imitago: quia Deum imitatur, ſecūdum vim intellectiuam à Deo ipſi animæ inſitam. Et eſt effigies Dei, quia ſcilicet Deus effinxit, id eſt, expreſsè & verè finxit eam ſecundum diuinam naturam, & eſſentiā: vt potè immor

1 ADDITIO. Imperator *Adde quare ita vocatur. vide gloſſ. & ibi Bartol. in proœm. ff. Nicolaus Superantius patritius Venetus miles Ierosolymitanus, & vtriuſque doctor.*

2 ADDITIO. *Semper Auguſtus. Adde glo. in proœ. ff. Veteris: & in proœm. Inſtitutionum, & Abb. in proœm. Greg. in iij. col. ver. Imperator, & glo. in l. diui Conſtantini. C. de natu. li. quam ſequitur Sign. de Homodeis conſil. cxxix. incip. in principio libri noſtri.* Superantius.

ANDRAEAS PEREGRINA LECTVRA VTRIVSQVE IVRIS MONARCHAE ET LEGVM euangeliſtæ domini Andrææ de Yſernia ſuper Conſtitutionibus & Gloſsis Regni Siciliæ incipit.

POST *mundi machinam* &c. Vera Rege Regum, &c. In glo. vbi legitur, Vnum tamen non omitto, quòd Domini, qui pro temporalibus, &c. hic dicitur, quòd iudex ſecularis, & eius brachium inuocatum ab eccleſiaſtico iudice debet præſtare auxilium, per iura allegata hic.

ADDITIO. *Adde l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſ. & cleri & in authen. ſi quis litigantium. C. de epiſc. audien.* Superantius.

DE YSERNIA.

Tunc quæritur, & fuit quæſitum, ſi ſecularis requiſitus ab eccleſiaſtico ſciat Iniuſtum eſſe id, ad quod requiritur exequendum. Vel corā eo opponatur, quòd illud ſiue ſit ſentētia, ſiue proceſſus alius nullus ſit, an debeat parere? Item ſi hoc opponatur coram ſeculari brachio requiſito per eccleſiaſticum, an cognoſcet, & interim non parebit, nec exequetur. Nam quod nullum eſt, etiā ſi ſit iudiciale, non debet executioni tradi. ff. de feriis l. ſi feriatis. Idem ſi dicit ſe oppreſſum per epiſcopum per falſa inſtrumenta & teſtes. ff. de iudi. l. ſi prętor. §. j. Hic ſecularis inuocatus eſt loco executoris C. de epiſco. audien. l. epiſcopale. in glo. Executor autē audit nullitates, not. C. quorum appel. non reci. l. ab executione. Ecōtra quòd non, quia ſtatur, & ſtari debet ei, quod fecit iudex eccleſiaſticus ordinarius, & præſumitur pro eo, extra de re iud in præſentia. Item licet exe-

immortalem & indiſſolubilem, & humanis cogitationibus celſiorem, vt in auth. de monach. in prin. colla. j. Et quomodo intelligantur verba prædicta, magis ad Theologos ſpectat.

a *Paulominus.* homo minoratus eſt ab Angelis. quantum ad corruptionem carnis in vita præſenti: ſed poſt hanc vitam, ad ſtatum & gloriam aſſumitur Angelorũ. Hoc etiam remittitur ad Theologiæ peritos.

b *Præponere.* nã Deus omnes res hominum gratia compoſuit, vt ff. de vſur. l. in pecudum, in fi. & inſtitut. de rer. diuiſ. §. in pecudum. Et ideo legitur in diuina pagina: Et conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.

ADDITIO. *Adde quòd homo fuit creatus de limo terræ, vt patet Geneſis 2. & in cap. princeps de pœn. diſt. ij.* Superantius.

[a] paulominus minuerat ab Angelis, conſilio perpenſo, diſpoſuit [b] præponere cæteris creaturis: quẽ de limo terræ tranſumptum viuificauit in ſpiritu: ac eidem honoris, & gloriæ diademate coronato vxorem, & [c] ſociam [d] partem ſui corporis aggregauit, eóſq; tantæ prerogatiuę muniminedecorauit, vt ambo primitùs efficerẽtur immortales, ipsóſque (veruntamen ſub quadam lege præcepti) conſtituit, quam quia ſeruare tenaciter [e] contempſerunt, tranſgreſsionis eoſdem pœna damnatos, ab ea, quam ipſis ante cõtulerat immortalitate proſcripſit: Nè tamen in totum quod ante formauerat, tam ruinosè, tam ſubitò diuina clemẽtia deformaret: Et ne hominis forma deſtructa ſequeretur per conſequens deſtructio cæterorum (dum carerent ſubiecta præpoſito) &, ipſorum commoditas [f] vllius vtilitatis

ADDITIO. *Adde quòd Diadema dicitur Imperatoris, vel Regis & fit de ſolo auro, & ornatur lapidibus precioſis, vt eſt glo. in verbo, diadema. in clementina prima, de iureiuran. & per Ioan. Andr. in cap. cùm dilectus. de elect.* Superantius.

c *Sociam.* vt ff. rerum amotar. l. j. & C. de crimi. expi. hæreditatis. l. aduerſus.

d *Partem.* Et ideo vir & vxor inuicem alter alterius debent eſſe participes in proſperis & aduerſis, vt C. de nuptiis. l. ſi libertam. & ff. ſoluto matrim. l. ſi cùm dotem. §. ſi maritus. vt vnius inopia coniugis, per diuitias ſaluetur alterius, vt in authen. de exhibend. & introducend. reis. in fi. collatio. v. Vnde in diuina pagina, Et erunt duo in carne vna.

ADDITIO. *Et erunt duo in carne vna Geneſ. 2. Matth. 19. in princ. Marci 10. & Paulus ad Epheſ. 5. in c. gaudemus. de diuer.* Superant.

e *Contempſerunt.* Poſſet ex hac litera colligi argumentum in cauſis, quòd contemptor mandati regij ſit pœna mortis plectendus: Iſta enim eſt Dei ſententia, vt hic, cuius iudicium princeps ſequitur, vt C. de nuptiis. l. penult. Et in libro Regum legitur: Qui non obedierit principi, morte moriatur, vt extrà de maioritate & obedient. cap. ij.

ADDITIO. *Adde quòd illa authoritas intelligitur, ſi non obedierit iuſto præcepto: ita intelligit gloſ. in verbo morte in d. cap. ij. de maioritate & obed. & tam ad hoc. alleg. ſingul. Barbat. in c. ex parte. il ij. de offic. deleg. Et an omnis non obediens vocationi principis poſſit dici latitare? Vide per Innoc. in cap. dilecto. de verbor. ſignific. & per Ioan. de Imola in l. ſi finita in §. Iulianus. ff. de damno infec.* Superantius.

¶ Porrò mandatum principis lex eſt, & vbique generalis, ſi ſit clauſum in corpore iuris. Aliàs ſpecialis in eo, ſcilicet negotio, ſuper quo mandatum dirigitur, vt in auth. de mand. princip. colla. iij. & C. de legib. & conſtit. l. ij. & ff. de conſtit. princip. l. j. Et ita contemptor mandati huius, vtpote, violator legis, eſt meritò capitaliter puniendus, vt C. de vete. numiſ. pot. l. fi. lib. xj. Nec mirum: nam & qui mandata ducis belli non ſeruat: Et omnis contumacia militis aduerſus præpoſitum ſuum capite punitur, vt ff. de re mil. l. iij. §. in bello. & l. omne delictum. §. contumacia. ¶ Sed durus eſt ſermo iſte, vt paſsim quis pro inobedientia, fortè leui, capitaliter puniatur. Lex etiam in violatorem legis interdum minorem pœnam, ſcilicet deportationis imponit, vt C. de fun. mili. l. fi. in fi. lib. xj. Et interdum pœnam pecuniariam, vt C. de præpo. agen. in reb. l. fin. lib. xij. Et interdum ponit, quòd fiat pura facti mali correctio. id eſt, ſine alia pœna. vt in auth. de nupt. §. aſcriptio. coll. iiij. & alibi tolerat impunitatem calcatæ legis, vt C. de veſti. holo. l. temperent. lib. xj. ¶ Et ideo eſt taliter diſtinguendum, quòd aut in mandato regio eſt appoſita certa pœna: & tunc de contemptu ſufficiat pœnam illam inferri, vt in præallegatis legibus, in quibus contra violatorem legis certa ſtatuitur pœna, quoniam contenti eſſe debemus pœnis legibus comprehenſis, vt ff. de verborum obliga. l. ſi ſtipulatio ita facta fuerit. Aut non eſt appoſita certa pœna, & tunc erit pœna extraordinaria, & arbitraria, vt C. de theſaur. l. vnica. §. pen. lib. x. ff. de pœn. ſanctio legum. cùm contemptor huius, quaſi ſacrilegij crimen committat, vt patet C. vt de diuer. reſcript. l. ſacrilegij. & de crimine ſacrilegij. l. j. & ij. C. vt dign. ordo ſeruetur. l. j. & de erogat. milit. anno. l. j. in fin. & de priuileg. eorum, qui in ſacro pal. mi. l. fina. libro duodecimo. Cuius criminis pœna extraordinaria & arbitraria eſt: vt videlicet pro qualitate perſonæ, & rei conditione, vt ff. ad legem Iuliam pecul. & de ſacrileg. l. lege. §. j. & l. ſacrilegij pœnam. in principio. Sic ergo contemptor mandati regij, in quo certa pœna non eſt adiecta punitur extraordinariè, grauiter, vel leuiter pro qualitate perſonæ, & conditione rei in mandato contentæ: & ita ſeruamus in magna Curia, vt ſic pœna contemptus congruat delicto, vt in authent. vt iudic. ſine quoquo ſuffragio. §. ſic igitur. in fine, collatione ſecunda. & ff. de pœnis. reſpiciendum. Non tamen diffiteor, quin in caſu iſto poſſit arbitrio iudicis, & pro leui contemptu grauis pœna imponi: vt argumento C. de primi. l. j. in fine, libro duodecimo. Quia nullum peccatum eſt adeò paruum, quod non maius fiat propter contemptum, vt in authen. vt omnes obedian. iudic. prouinc. §. hoc conſiderantes. collatione quinta. ¶ Iure autem Longobardorum pœna imponitur iuxta regiam voluntatem, vt in Longobar. ſi quis Imperat. deſpexerit. l. ſi quis literas. Et ideo non obſtat litera iſta: quia & ipſe Deus in hoc mandato expreſſè pœnam mortis adiecit dicens: De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo morte morieris.

ADDITIO. *Adde Geneſ. 3. in principio.*

Sic etiam ſoluitur præalleg. l. vltima. C. de veter. numiſ. poteſt. quia ibi expreſſim ſtatuitur pœna mortis. Nec obſtat etiam præallegata l. iij. §. in bello ff. de re milit. quia ibi eſt ſpeciale in milite, cuius delictum committitur, & coërcetur aliter, quàm communis diſciplina depoſcat, vt in præallegata l. omne delictum. in principio. ¶ Cautius tamen eſt in mandatis Regiis pœnam apponi. Omnino enim oportet non ſolùm à delictorum nos contentos eſſe prohibitione: ſed etiam timorem tranſgreſſoribus iuſtum inferre, vt in authen. de depo. & denu. in quili. §. j collatione prima. Nec oportet contemptores huius arbitrari, quod falſitatis, id eſt, iniquitatis huius fugiant pœnas, vt in auth. vt defun. ſeu funer. eorum non iniu. circa fi. colla. v.

f *Vllius vſibus non ſeruiret.* Vt argum. bonum. ff. de auro & argento leg.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

cutor hic audiet, quantuncunque metus, vt extra de officio deleg. c. paſtoralis §. quia verò. & notatur ff. de re iudi. à Diuo Pio in princ. Iſtud videtur habere locũ in ſubditis. At hic agitur de pari, vt par ſecularis exequatur id, quod iudex eccleſiaſticus fecit, cùm par in parẽ non debeat habere imperiũ. ff. de arbitris. l. nam magiſtratus.

ADDITIO. *Adde cap. innotuit de elect. glo. in verbo, Marcellinus. in cap. autem. xxj. diſtinct. glo. in verbo, confirmet. in cap. j. de treuga & pace.* Superantius.

Dic ſecundum Inno. quòd ſi ſententia, & id, quod fecit eccleſiaſticus iudex, de quo requiritur, & imploratur ſeculare brachium, tranſiuit in rem iudicatam. Aut eſt pecuniarium & ciuile in iudicio ex more factum per ipſum eccleſiaſticum iudicem. Aut eſt criminale. Primo caſu imputari debet illi, qui fuit condemnatus, quare non appellauit. Vnde & omiſſo ipſo appellationis iure purgat turpitudinem eccleſiaſtici iudicis: quando diceretur lata contra ius litigatoris. C. vt lite penden. l. fin. & tunc debet parere brachium ſeculare. Idem ius eſſet, ſi coram ſuperiore ventilaretur hoc.

Si autem ſit criminale, vel ſciret ſecularis ſententiam iniuſtam contra ius litigatoris latam: Conſulerem quòd non pareret, ſecundum quod dicit Innocent. in §. quia verò, nam vbi de ſalute hominis agitur cautius eſt agendum. ff. de Carboniano edicto. l. j. §. ſed & ſi quis. C. de falſis. l. vbi. C. de epiſcopali audien. l. aditos. vbi homine occiſo, aut in perſonam læſo non poſſet appellari: nam per appellationem non tollitur maxillata. C. de appellation. l. ſi quis. Sed pecunia poteſt reſtitui: nam plus grauat modicum in corpore, quàm multum in pecunia. ff. de pœnis l. in ſeruorum. in fine. Item ſi extra iudicium eccleſiaſticus ſibi petit pareri: & ſecularis ſciat perperam procedi etiam in pecuniario, dicit Innocen. de officio ordinar. cap. j. non debere facere contra conſcientiam ſuam, ex quo per iudicialem ordinem non eſt proceſſum per eccleſiaſticum iudicem: Aliàs non deberet ſtari conſcientiæ ſuæ, vbi iudicialiter actum eſſet. ff. de officio præſid. l. illicitas. §. veritas. & ſecunda quæſtione prima. c. quoniam. & cap. Deus omnipotens. Sufficere debet ſeculari ex more iudiciorum actum eſſe: nam non debet tunc vltra perquirere animoſus: argumento ff. de nouation. l. doli. in fine. quadrageſima ſecunda diſtinct. quieſcamus. Si ſciret appel

bus non ſeruiret: Ex amborum ſemine terram mortalibus [a] fœcundauit, ipſamque ſubiecit eiſdem: qui [b] paterni diſcriminis non ignati, ſed ipſos à patribus tranſgreſsionis vitio propagato, inter ſe odia inuicem conceperunt: Rerúmque dominia iure naturali communia [c] diſtinxerunt. & homo, quem Deus rectum & ſimplicem procreauit, immiſcere ſe [d] quæſtionibus non ambegit. Sicque ipſarum rerum neceſsitate cogente, nec minus [e] diuinæ prouiſionis inſtinctu, principes gentium ſunt creati: per quos poſſet licentia ſcelerum coërceri. Qui [f] vitæ necíſque arbitri gentibus †qualem quiſque fortunam, ſortem, [g] ſtatúmque haberet, [h] velut executores quodammodo diuinæ † prouidentiæ, ſtabilirent: de quorum manibus, vt villicationis ſibi commiſſæ, perfectè reddere valeant rationem. [i] A Rege Regum, & principe principum iſta potiſsimè [k] requiruntur, vt ſacroſanctam Romanam eccleſiam Chriſtianæ religionis [l] matrem, detractorum fidei maculari, clandeſtinis perfidiis non permittat: Et vt ipſam ab hoſtium publicorum incurſibus [m] gladij materialis potentia tueantur: † vtque pacem populis, & eiſdem pacificatis iuſtitiam, quę velut duæ ſorores ſe

† Aliâs, qualemcunque.

† Aliâs, ſententiæ.

† Aliâs, átque.

to lega. l.ij.§. ac ſi viuente. Et alibi dicitur, quòd legatum habitationis ſine perſona, cui detur, inefficax eſt, vt ff de vſu & vſufruc. l. qui plures. Et alibi, quòd vſusfructus ſine perſona eſſe non poteſt, vt ff. de ſtipulationib. ſeruor. l. vſusfructus, & ff. de acquirend. rerum domin. l. hæreditas in multis. Et alibi, quòd ſeruitus prædialis non poteſt eſſe ſine prędio, vt ff. commun. prædiorum. l.j. Sic nec ſeruitus perſonæ ſine perſona, vt ff. de alimentis & cibar. leg. l. Mella. in fine. Et ideo legitur, eſſe enim debet cui detur. ¶ Deinde ſic quæro, an datum conſiſtat, vt non antè iuris ratio, quàm perſona quærenda ſit? vt ff de iuramen. calumniæ. l. quidam referunt. §. ego autem. Et alibi, parum eſſet ius noſſe, ſi perſonæ, quarum cauſa ſtatutum eſt ignorentur, vt ff. de origine iuris. l. ij. §. poſt originem iuris. & inſtitut. de iure nat. gen. & ciui. in fine.

a *Fœcundauit.* Ait enim: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubiicite eam.

ADDITIO. *Adde Geneſ.1. & in cap.j. xxxij. q. ij. & per gloſ. ſumma. xxvij. q. j.* Superantius.

¶ Et præterea ſcriptum eſt, quòd intereſt reipublicæ ipſam adiectionem hominum ampliari, vt ff. de bonis dam. l. vlti. §. ſi plures. C. eod. de ma. l. ij. in fi.

b *Paterni diſcriminis.* Et ideo legitur, quòd patrum iniuſtitia ſobolem eſt ſecuta, vt in authen. vt omnes obediant iudic prouin. circa principium, collatione quinta. & quòd in filio paterni criminis exempla metuantur, vt C. ad legem Iuliam maieſt. l. fin. Nam non poteſt arbor mala facere bonum fructum. Et ſæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri, vt ff. de ædilitio edicto. l. quòd ſi nolit. §. qui mancipia.

ADDITIO. *Adde l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſtatis. cap. Michaël. de filijs presbyterorum & in capite, tranſmiſſæ. qui filij ſint legitimi.* Superantius.

Sic è conuerſo bonus præſumitur, qui à bono patre deſcendit, vt in authen de referendar. ciuitat. circa finem, collatione ſecunda. Et ſimiliter qui habuit bonum auum, & à bona ſtirpe prouenit, vt C. de vete. iure enucleando. tanta in fine. iiij. col & ab id. ff. de alim. & cibar. leg. cùm vnus. circa princip.

c *Diſtinxerunt.* vt ff. de iuſtit. & iure. l. ex hoc.

d *Quæſtionibus.* Homines enim naturaliter ad diſſentiendum ſunt faciles, & humana natura faciliter labitur ad delicta, vt ff. de arbitris. l. item ſi vnus. §. principaliter. & in authen de monachis. §. ſi verò is quidem. collatione prima. iuxta illud, quod legitur in Geneſi: ſenſus & cuncta cogitatio humani cordis ad malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.

ADDITIO. *Adde text. in c. omnis ætas. xij. q. j. & glo. in verbo, prodiga, in proœmio Gregor.* Superantius.

e *Diuinæ prouiſionis.* Nota quòd Reges & principes ſunt à Deo, vt C. de quadriennij præſcriptione. l. vltima. in fine. & de vete. iure enuclean. l. j. in principio. & de ſumma trinit. inter claras. ibi, per reges regnant, &c. & in authen. de inſtrumen. cau. circa princ. collatione vj.

ADDITIO. *Adde Oldra. conſil. lxix. incip. Conſueuit dubitari. & Abb. in cap ſi. ad hn. j. diſtinct.* Superantius.

Et propterea lex appellat imperium, ſupernum honorem, vt in authen. vt omnes obed iudic. prouinc. §. accipiat. collat. quinta. licet iura alibi videantur aliter dicere, Quòd dignitates ſunt à caſu & fortuna, vt C. de comi. & tribu. ſchola. l. vna. & de præpoſit. ſacrorum ſcrinior. l. iubemus. in fine. libro duodecimo. & notatur C. de legibus & conſtitutionib. l. digna. ¶ Sed certè fortuna nihil eſt aliud, quàm temporalis euentus rerum à Deo præuiſarum. Et ideo theſaurus, qui donum fortunæ creditur, vt ff. de acquirendo rerum dominio. l. ſi is qui. § primo. dicitur alibi beneficium Dei, vt C. de theſaur. l. vnica circa principium. libro decimo. Et quidem fortuna ſine adiuncto quaſi ſemper accipitur in proſpero rerum euentu. Et eam plerique Deam vocauerunt. Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt. deſcendens à patre luminum, vt in authen. vbi li. de cæ. in prin. col. vj.

ADDITIO. *Adde ca. quam pio. prima quæſtione ſecunda, originaliter Iacob. 1. c. 1.*

f *Vitæ necíſque.* Similia verba ſunt ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. l. j. in medio. l. & C. de patria poteſtate. l. finali.

g *Statúmque haberet.* Iſta verba ſunt Senecæ, primo de clementia ad Neronē, vbi dicit: Egone ex omnibus mortalibus placui, electúſque ſum, quòd in terris Deorum vice fungerer? Ego vitæ necíſque arbiter gentibus: qualem quiſque ſortem ſtatúmque habeat in manu mea poſitum eſt: quod cuique mortalium fortuna datum velit, meo ore pronunciat.

h *Velut executores.* Nam motus principis eſt ex cæleſti ſumptus arbitrio, vt C. de ſumma trinit. l. j. in fi. & infrà, de vſur. puniend. l. ij. in princib. vbi plenè notabo.

i *A Rege Regum.* Scilicet Deo, qui eſt Rex omnium, vt in authen. conſtitutio quæ aſcript. & liber. nat. li. eſſe vult. §. quia igitur. iuxta finem. collatione quinta. & infrà, de vſur. puniendis. l. prima. in principio. Et qui eſt communis omnium dominus, vt authent. de monach. §. hinc autem. collatione prima. & de leno. in fine. collatione ſecunda.

k *Requiruntur.* Collige hîc duo, ſcilicet, quæ ſit materia huius libri, & quis modus agendi, ſiue ordo tractandi: Nam materia eſt ſicut hîc patet fidei & eccleſiæ ſtatus, pacis & iuſtitiæ cultus. Similiter modus agendi eſt ſecundum ordinem iſtius literæ: Nam primò tractat de ſtatu.

l *Matrem.* Concord. C. de ſacroſanct. eccleſ. iubemus poſt hanc. §. j. in fi. Aliâs autem vocatur imperij mater, vt in authen. vt determin. ſit numer. cler. circa princip. collat. j.

ADDITIO. *Religionis matrem. Adde cap. abſtulerit. decimatertia quæſtione ſecunda. & quia eccleſia dicitur Apoſtolica: & quæ ſunt eccleſiæ militantes: & quare dicitur eccleſia Catholica: & quare dicitur vna? vide de his omnibus per Cardinalem Alexand. in cap. quoniam de natural. lib. decimaquinta diſtinct. Et eccleſia Romana dicitur fons ſacerdotij. ſecundum Oldradum conſilio lxij. incipiente, Circa hæc veniunt tria.* Superantius.

m *Gladij materialis.* Id eſt, gladij temporalis, cuius poteſtas eſt ad animaduertendum in facinoroſos homines.

ADDITIO. *Adde quando gladius temporalis non poteſt ſe tueri, poſſit quis recurrere ad gladium ſpiritualem? vide per Philippum Francum in cap. dilecto, in ſecundo notabili, de ſentent. excommunicat. libro ſexto.* Superantius.

Et eſt de mero imperio, quod etiam poteſtas appellatur, vt ff. de iuriſdictione omnium iudic. l. iij. & de verb. ſignifi. l. poteſtatis. Et de iſto gladio dicit regula iuris: Nemo poteſt gladij poteſtatem, &c. Hoc quidem merum imperium in Regno competit principaliter & pleniſſimè ſoli Regi, qui ſolus magiſtro iuſtitiario & iuſti. quos ſtatuit vſque ad ſuum beneplacitum in ſingulis Regni prouinciis committit vices ſuas ad iſtud merum imperium exercendum, vt infrà, de probi. mu. iuſtit. offic. l. ea quæ ad ſpecialem. & l. cùm ſatis. Et ita magiſter Iuſtitiarius & iuſtitiarij velut prouinciarum præſides habent merum imperium, vt ff. de offic. præſid. illicitas. §. qui vniuerſas. Habent (inquam) à Rege, vtpote, vt membra Regis. Et pars Regiæ Curiæ, vt arg. C. de appa. Procon. & leg. l. ij. lib. xij. & in auth. vt ordinariæ præſe. §. ſi verò ſolo. coll. v.

Et ideo

ANDRAEAS DE YSERNIA.

appellatum & appellationem non eſſe receptam à ſuperiore: non debet tunc parere. Idem ſi debuerat recipere, & non recipit: quia habetur pro recepta: & ideo non debet parere etiam ſi eſſet ſuperior & executor cauſarum, appellatione pendente, vt ff. de appellationibus recipiend. vel non. l. ſciendum. & C. eodem. l. appelletur. Vnde quæ dicuntur in executore, fortè locum habent in brachio ſeculari requiſito, iuxta ea, quæ dicit Innocentius, de officio deleg. cap. cùm in iure. Nam ad exequendum requiritur

Et ideò curia magiſtri Iuſtitiarij vocatur magna Curia Regia. Et curia iuſtitiariorum vocatur curia Regia. Habent enim iuriſdictionem non propriam. vt arg. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſd. l. j. §. qui mandatam. Sed potius commendatam, ſicut C. de offic. vica. l. j. in fin. & de offic. eius qui vicem alicuius optimi. in l. ſuggerente.

ad inuicem [a] amplexantur, pro poſſe conſeruent.

Cui plura committuntur: plura exiguntur: vel ſic. Cum augentur dona: rationes etiam creſcunt donorum: vel ſic: tanto ad ſeruiendum Deo promptior quis eſſe debet ex munere: quan to obligatiorem ſe eſſe conſpicit in reddenda ratione: hoc dicit. Matthæus.

Nos itaque quos ad Imperij Romani faſtigia, & aliorũ regnorum inſignia, (ſola diuinæ potentiæ dextra) præter ſpem hominum ſublimauit [b], volentes duplicata talenta nobis credita reddere Deo viuo, in reuerentiam Ieſu Chriſti à quo cuncta ſuſcepimus, quæ habemus, [c] colendo iuſtitiã, [d] & iura condendo, [e] mactare diſponimus vitulum [f] labiorum, ei parti noſtrorum regiminũ primitùs prouidentes, quæ in præſentiarum noſtrarum prouiſione noſtra circa iuſtitiam magis dignoſcitur, indigere.

Quia regnum iſtud ſemper fuit deuotum: & obſequioſum regibus huius regni: ſubditis patientibus controuerſijs rerum premitti eo

¶ Dicitur autem iſte temporalis gladius materialis, id eſt, viſibilis & corporeus, qui ſcilicet ſui natura tangitur, & videtur ſimilis extra de ſac. vnct. ca. vnico in princip. & arg. ff. de rerum diui. l. j. §. quidam. quod bene nouit per viſum & tactum is, in quem tali animaduertitur gladio, vt patet ff. de pœn. aut damna. §. j. Et dicitur iſte gladius, materialis, ad differentiam ſpiritualis gladij, qui eſt incorporeus, inuiſibilis: nec palpatur ſicut eſt excõmunicatio, anathema, ſuſpẽſio, & eccleſiaſticum interdictum, vt extra de offic. iud. ord. c. quoniam in pleriſque ad fi. & extra de ſentent. excommuni. in decretali noua. Inno. iiii. dilecto, &c. vbi plene de hoc. Cuius ſpiritualis gladij poteſtatem pleniſſimam habet Romanus pontifex, qui vice Dei dicitur prælatus. vt extra de tranſlat. c. j. & ex. de maior. & obed. cap. ſolitæ & xxiiij. q. quodcunque. Et eſt primus omnium ſacerdotum, vt in authen. de eccle. titu. §. j. coll. ix. cum ſit caput & origo ſacerdotij, vt C. de ſum. trinit. inter claras. §. reddentes. circa princ. col. ij.

ADDITIO. *Adde Ant. de Butri. in c. nouit, de iudi. doctor. in cap. licet ex ſuſcep. de for. compe. doct. in clem. paſtoralis. de re iudi. doct. in cap. j. de iureiur. in extrau. Bonifac. viij. incip. vnam ſanctam. Bartol. in l. j. ff. de acquir. rer. doct. Bart. in extraua. ad reprimendum. Bald. in l. j. C. de prec. imper. offer.* Superantius.

¶ Habent etiam huius ſpiritualis gladij poteſtatem ſublimes prælati, vt epiſcopi, vt xvj. q. j. viſis. Habent dico ab ipſo domino Papa, qui vices ſuas eis impartitur, vt in partem ſint vocati ſolicitudinis: non in plenitudinem poteſtatis, vt ij. quæſt. vj. decreto. Et ſic not. duos gladios quos repræſentat illud diuinum eloquium. Ecce duo gladij.

ADDITIO. *Adde Luc. xxii gloſſ. in ver. cæleſtis, in cap. j. xxij. diſt. glo. in verbo cum, in c. nouit de iud. gloſſ. in ver. ad regem in cap. cauſam quæ qui fi. ſint leg. & per doct. in c. ſi duobus. de appel.* Superantius.

Sicut ſunt duo humano omni generi præſidentes. Vnus, videlicet qui ſpiritualibus præeſt, vtpote, dominus Papa, cui attributus eſt gladius ſpiritualis. Et alter, qui præeſt temporalibus, vtpote, princeps, cui datus eſt gladius temporalis, vt probatur in authen. quo opor. epiſc. in princip. coll. j. & xc. diſt. cap. duo. Et licet hæc iura videantur ſuper temporalibus de Imperatore loqui, Idem etiam intelligendum eſt de rege in regno ſuo, in quo in temporalibus non habet ſuperiorem vt ſupra in princip. huius opuſculi eſt plenè probatum. Nam & de rege ſcriptum eſt. Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna, vt euellas & diſſipes, ædifices & plantes, vt extra in præal. cap. ſolitæ. § potuiſſes. ¶ Et ſicut Papa in ſpiritualibus: ita princeps in temporalibus habet plenitudinem poteſtatis, vt extra de fil. cle. ſicut accepimus, vt plenè notabo. Quæ duæ dominationes adeò ſunt diſtinctæ: quòd nec ſpiritualium dominus ſe de temporalibus intromittat: nec temporalium dominus ſpiritualibus ſe immiſceat, vt extr. de maio. & obed. c. ſolitæ, & in auth. vt cle. apud promp. epiſc. conueniantur. §. ſi tantùm de criminibus. & §. ſi verò eccleſiaſticum. coll. vlti. & infra de adul. l. maieſtati noſtræ.

ſtræ. Niſi in caſibus, quos notabo, infrà, vbi cle. in maleſi. de con. l. de perſonis, vbi latius proſequar articulum iſtum. ¶ Vnum tamen non omitto quòd domini qui temporalibus præſident: ad requiſitionem prælatorum qui ſpiritualibus præſunt, debent impartiri eis auxilium brachij ſecularis pro manutenendis eccleſiis, & ſpiritualibus iuribus, vt hîc patet, & in lege Græca. C. de alc. luſu. l. alearum vſus &c. circa medium. vbi dicit. epiſcopis locorum hoc prouidentibus: & præſidis auxilio vtentibus &c. & in fin. l. ¶ Similiter verſa vice prælati ſecularibus dominis auxiliari tenentur, vt in authen. de man. prin. §. publicorum. ibi. auxiliabuntur autem tibi &c. col. iij. & probatur hoc in præal. c. quoniam in pleriſq;. & c. dilecto. & xxxvj. di. cũ ad verum. Sic enim vtriuſque dominationis in humano genere eſt quædã conſonantia bona, vt in præall. auth. quomodo oport. circa princ. Et ex ciuili ac ſacerdotali virtute omnia melius cuſtodiuntur, vt in auth. vt in priua. do ſa. mi. nõ fi. in me. & in fi. col. v.

quietem & iuſtitiam: hoc dicit. Matth.

Cum igitur regnum Siciliæ noſtræ maieſtatis hæreditas precioſa plerũque propter imbecillitatem ætatis noſtræ, plerunque etiam propter abſentiam noſtram præteritarum perturbationum incurſibus extiterit hactenus acceſsitũ, dignũ fore decreuimus ipſius quieti, atque iuſtitiæ ſummoperè prouidere, quo ad noſtræ ſerenitatis obſequia reſiſtentibus aliquibus, etiam qui non de ouili regni præfati, nec de noſtro erat, prõptum ſemper inuenimus & deuotum.

Iſtæ conſtitutiones ſunt ſeruandæ in regno Siciliæ tantum: caſſatis legibus & conſuetudinibus contrarijs iſtis conſtitutionibus: quæ leges & conſuetudines contrariæ iſtis conſtitutionibus nullum habent vigorem: nec in iudicio, nec extra: hoc dicit vſque ad fi. Matth.

Præſentes igitur noſtri nominis ſanctiones in regno noſtro Siciliæ tantùm volumus obtinere. Quas, caſſatis in regno prædicto legibus, [g] & † conſuetudinibus

† aliâs his noſtris cõſtitutionibus.

a *Amplexantur.* Vnde Pſalmiſta. Miſericordia. & Veritas obuiauerunt ſibi: Pax & Iuſtitia complexæ ſunt.

b *Volentes duplicata talenta.* Tanquàm ſeruus bonus & fidelis, qui quinque talenta acceperat, & obtulit alia quinque, de quo dicitur in euangelio Matth. Euge ſerue bone & fidelis: quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui. Ad illam ſimilitudinem hic locus eſt.

c *Colendo iuſtitiam.* Quæ perfectiſſima eſt omnium aliarum virtutum, vt in auth. vt omnes obed. iud. prouin. in princip. vbi plene dicitur de hoc coll. v.

d *Et iura condendo.* Quorum authoritas diuinas & humanas res benè diſponit: & omnem iniquitatem expellit, & nihil ea ſtudioſius in rebus humanis inuenitur: & vitæ quaſi proprium & ſacratiſſimum templum iuſtitiæ conſecratur, vt C. de vete. iur. enu. l. j. circa princip. & §. cumque. & ideo bene dixit ſuprà, duplicata talenta &c. Fructus enim diuinus eſt iuſtitiam ſæpius recenſeri, vt xxxv. q. ix. c. graue.

e *Mactare.* Et ſic ipſi Deo pro quodam odore ſuauitatis præſentẽ librum conſtitutionum offerre. Simile in auth. de læno. in fi. col. iij. Vt ſic per iuſtitiam, quæ eſt in lege Imperator iſte domino Deo vouerat ſeipſum, vt & ſuum hoc commendet regnum vt in authen. vt iu. ſine quo ſuffra. §. itaque Deo & ſaluatori noſtro. col. ij.

f *Labiorum.* Vnde ſcriptum eſt, labiis regit Rex, vt in l. inter claras. §. ſcriptum.

ADDITIO. *Adde text. in c. relatum. iiij. q. iiii. c peruenit. xj. q. j. l. ij. in §. deinde capta ff. de origi. iu. l. iij. §. j. ff. de teſta. Abb. in c. quia in inſulis de reg. Abb. in c. diligenti de præſcrip. Abb. in c. veritatis, de iureiu. Abb. in c. nouit de iud. Abb. in c. in archiepiſ. opain. de raptor.* Superantius.

g *Et conſuetudinibus.* Nota quòd hæ conſuetudines valent in regno, quæ his conſtitutionibus non repugnant. Simile in authent. de vſu. nau. §. nos ergo & ipſa col. ix. ¶ Et dicunt quidam intelligendum de conſuetudinibus, ſcilicet quæ præcedunt leges, ſeu conſtitutiones iſtas, quia tunc conſuetudo vincitur à lege, vt ff. de ſepulchro violato. l. iiij. §. diuus. Si verò conſuetudo ſequitur legem: tunc corrigit legem: vt ff. de legib. & ſenatuſconſul. de quibus in fin. & ibi not. & not. C. quæ ſit long. conſuetud. l. ij. Sed quicquid dicatur, hoc intellige de conſuetudinibus, tam præcedentibus, quàm ſubſequentibus iſtas conſtitutiones: probatur infrà

brachium ſeculare per eccleſiaſticum: per quod liquet quid agendum ſi dicatur ſententia eccleſiaſtici nulla, & non apparet nullitas in promptu: imò contrarium apparet, quòd eſſet ritè lata arg. C. de

C. de fal. l. ſatis apertè. Attende tamen quòd non omni requiſitioni debet parere. Hodie tamen peccatis exigentibus plures ſunt prælati mali, quàm boni. Nam ſi requireretur de aliquo iudiciali facto

infrà de iudic. com. & hab. l. vt vniuerſis. Nam ibi dicitur, quòd in defectum iſtarum conſtitutionum, debet iudicari ſecundum conſuetudines approbatas. ¶ Idem etiam dicitur infrà de ſal. iudi. l. cum circa iuſtitiæ. & infrà de ſacra. a baiu. & cap. præſta. l. puritatem. Vnde ſecundum huius denominationis ordinem, qui ſeruandus eſt, vt in authent. de hære. & ſal. §. inordinatum, & §. ſi verò nullus legatarius collat. j. maximè quando ipſa lex expreſſum ſtatuit ordinem, vt no. C. loca. & com. ſi quis cõductionis in glo. ordin. conditione ex hac l. &c. ad fin. Patet aperte, quòd omnis contraria conſuetudo vincitur à conſtitutionibus iſtis, etiam poſterior & futura. Quia videlicet hæc conſtitutio expreſſim prohibet eam. Lex enim quantumcunque præcedens quando conſuetudinem ſpecialiter prohibet, tollit conſuetudinem ſibi contrariam etiam ſubſequentem, vt C. de vſu. l. eos. §. nec liceat. & C. de furtis auth. nauigia. & ff. ad legem Rhod. de iactu. l. deprecatio. Et ita ſeruamus in magna Regia Curia. Plerique tamen iuriſperiti cauillantur in parte iſta, propter ſequentia verba. ſcilicet verbum, aduerſantibus, quod demonſtrationẽ præſentis temporis continet. Et verbum, antiquatis, quod confertur ad tempus præteritum. Non ergò futuras conſuetudines comprehendunt, vt ff. de au. & ar. leg. l. ſi ita. & l. ſcribit Mutius. §. item ſcribit. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. ſi Titius Seio. & l. fi. circa princ. ſi enim autor conſtitutionis huius voluiſſet, hic etiam de futuris conſuetudinibus loqui, adiecisſet verba futuri temporis, ſcilicet ita, aduerſantibus, aduerſaturis antiquatis, & antiquandis, vt ff. de verbor. oblig. ſi ſtipulatus fuerim. §. cum ſtipulamur. & ff. de leg. ij. ſi ita ſcripſiſſet. Allegant etiam ſupraſcripti ſubtilizare credentes, non videri futuram cõſuetudinem antiquari ſeu tolli, quæ ſcilicet nondum cœperat vt argument. ff. de condi. & demonſtra. l. Titio. & ff. de iniu. rupe. & irri. l. nam & ſi. §. j. cum ſi. ¶ Sed adhuc non recedo ab illa ſententia, quòd tam præcedentes, quàm ſubſequentes conſuetudines hic tollantur, argumentando ex verbis, vt ipſi faciunt: nam hic generaliter loquitur de conſuetudinibus &c. Et ſic generaliter intelligo, tam de præſentibus quàm de futuris, vt argum. ff. de ſeru. vrba. præd. ſi ſeruitus. & C. quæ res pig. oblig. poſ. l. fin. in fin. Nec repugnat iſtorum cauillatio, qui capiunt ſolam verborum corticem: quoniam præſens verbum atque præteritum extenditur ad futura, & econtrà, ex mente legiſlatoris, vt not. ff. de ver. ſignific. l. verbum oportebit in gloſ. ordi. ibi. ergo &c. & in l. verbum. &c. & patet ff. de aur. & argen. legato. l. filia. & l. ſi vxori. §. cum ita. & in aliis legibus multis. Nec eſt nouum in iure vt tempus ponatur pro tempore, vt C. de leg. & conſtit. l. j. & C. ex qui. cauſ. infa. irro. l. ſi Poſidonium. Quod autem mens legiſlatoris hic fuerit futuras conſuetudines tollere conſtat. Cum fruſtra de conſuetudinibus tollendis exprimeret, ſi tantum de conſuetudinibus præcedentibus cogitaſſet, quæ, vt dictum eſt, per has conſtitutiones ſubſequentes ſine expreſſione aliqua tollerentur. Meritò ergò verborum interpretatio eſt etiam ad futuras conſuetudines dilatanda: vt ſic verba conſtitutionis huius aliquid operentur, vt ff. de leg. j. l. ſi quando in princip. cum ſi. Et non videntur inania ſicut aliàs in teſtamento verba præſentis temporis trahuntur nihilominus ad futurum: ne nullum remaneat teſtamentum, vt ff. de lib. & poſthum. l. placet. Vnde liquet quòd verbum, aduerſantibus, quod eſt præſentis temporis, futurum etiam reſpicit, vt not. ff. de verb. oblig. ſi quis ſtipulatus in princ. in gl. ordin. quare magis &c. Similiter verbum antiquatis, non incompetẽter ad conſuetudines futuras aptatur. quaſi dicat contrariis conſuetudinibus & futuris antiquatis, id eſt, euacuatis ſcilicet ipſo iure per hanc cõſtitutionem, & non dixit antiquandis: quia tũc eſſet opus alia ſententia ad conſuetudines antiquandas, quæ valent, donec iterum tollerentur. Simile in authen. vt cum de ap. cog. §. ſiue igitur omnes. col. viij. Non obſtat etiam ſupradicta prædictorum ſubtilitas, quia tunc eſt verum tolli non poſſe, quod nondum incœperit: nec incipere poterit. Sed quando rex poſſet de iure vel de facto incipere: licet nondum incœperit: poteſt tamen deſinere, vt ff. vſusfr. quemadmo. c. l. omnes. §. j. & ibi de hoc in glo. ordin. de iure vel de facto.

a duerſantibus [a] antiquatis, his noſtris conſtitutionibus inuiolabiliter ab omnibus in futurum præcipimus obſeruari. In quas præcedentes omnes † Regũ Siciliæ ſanctiones, & noſtras, quas obſeruari † decernimus, iuſsimus eſſe transfuſas, vt ex his, quæ in præſenti conſtitutionum noſtrarum corpore minimè continentur, robur aliquod nec authoritas aliqua in iudiciis, vel extra iudicia [b] † poſsint aſſumi.

† aliàs rogari.
† aliàs nouimus.
† aliàs poſſet.

a *Antiquatis*, id eſt ſublatis. ſic C. de ſacr. ſanct. eccl. l. decreuimus. & in hac ſignificatione alibi legitur ſinè antiquum eſt, & meritò antiquari oportet, vt C. de vſu transf. l. j. in fi. quod verbum eſt contra ſenes antiquos, & antiquitates eorum. Marinus

b *Poſsint aſſumi*. Et ita tam hi, qui allegarent, quàm iudices qui audirent eas tenerentur crimine falſi, vt C. de Iuſtinia. C. confir. §. igitur. & C. de vete. iur. enu. l. tãta. §. hæc igitur omnia. ff. ad l. Corn. de fal. l. vltima. Sed ſæpe contingit, quòd probatur in cauſis aliquid proceſſiſſe ante tempora cõpilationis: & publicationis conſtitutionum iſtarum. & ſic ſecundum has conſtitutiones ſuper eo iudicare non poſſumus, vt in auth. vt cum de appel. cognoſci. in princ. colla. viij. & in auth. de trien. & ſemiſ. §. non autẽ diſtinguimus vbi dicit: & quod præteriit non poteſt ab eo, quod nondum erat, ſubiici &c. colla. iij & in auth. vt fac. no. conſtit. per totum colla. v. Sed quid ſi in eodem articulo appareant cõſuetudines tunc temporis obtinentes ſeu regum præcedentium ſanctiones, quibus his conſtitutionibus derogatur, vel protinus abrogantur, vt infrà patebit in multis legibus huius libri. Nonne tunc allegabimus, & iudicabimus iuxta prædictas cõſuetudines, & veteres ſanctiones: & certe ſic. vt in auth. de nup. circa princ. vbi dicitur. duo igitur hic præmittit &c. colla. iiij. & in auth. hæc conſtit. interpre. prio. con. & de his qui ingrediuntur monaſt. circa fin. colla. vj. & in auth. conſtitutio quæ ex aſcrip. §. j. in fin. vbi dicit, omne præteritum antiquæ ſeruandum legis. Non obſtat litera iſta: quia dat formam futuris negotiis, contingentibus, videlicet poſt conſtitutiones iſtas, vt C. de legibus & conſtit. l. leges. & dic vt ibi.

De hæreticis & patarenis. *Rubrica.*

Dictũ eſt ſuprà in proœ. circa mediũ. ibi. de quorũ manibus &c. Principes gentium ad quatuor teneri potiſſime ſcilicet. Ad tollendum inſidias detractorum fidei Chriſtianæ. Ad tuẽdam eccleſiã ab inimicorũ incurſu, quæ duo ad ſtatum eccleſiaſtũ ſpectãt. Item ad conſeruandã pacem in populis. Et adminiſtrandũ eis iuſtitiã: Quæ duo ad ſtatũ pertinent populorũ. Et horũ omnium ſumma diuiſio omninò reducitur ad duos articulos. Nam primi duo ſunt diuini iuris. Et duo reliqui ſunt humani, ſic ff. de re. diui. l. j. in princ.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

facto corã eo, vel quod fieri debuit oportet, quòd producat coram executore, aut brachio ſeculari acta & proceſſum, extrà de probat. quoniam contra falſam. ¶ Literis, & verbo requirentis non ſtatur, niſi quando extrà iudicium diceret excommunicatum. vt quia verberauit clericum, hoc tamen caſu, ſtatur literis epiſcopi ob rationem, quæ redditur in gloſ. extra de proba. c. poſt ceſſionem. Si enim requireret. vt aſſiſteret, vel caperet talem: & mitteret ad ſe, oportet quòd cõſtet de culpa, quare capitur quiſnam & ſi diceret: quòd eo ſedente pro tribunali deliquit, aut mõſtrabit cõdemnationem: quia poteſt ſtatim puniri, vt d. cap. quoniam. aut faciet conſtare de culpa. ¶ Verbo non creditur, nec literis, vt plenè dicitur in dicto ca. poſt ceſſionem. vj. q. iij. placuit xj q. iij. curiæ in gloſſ. Vnde oportet conſtare de iuſtitia requirentis: quia non omnes bona fide &c. ff. de cuſto. reo. diuus.

Poſt mundi machinam. In §. à Rege Regũ. & Principe Principũ. Quæro quis eſt iſte Rex Regũ, & Princeps Principũ? Reſponde, quòd eſt Imperator: quia ſub Imperatore ſunt omnes Reges & Principes mundi, quia Imperator eſt ille, qui eſt dominus, & monarcha totius mundi. l. deprecatio. ff. ad l. Rho. de iac. ibi ego quidem mundi dominus & no. in l. cunctos populos. C. de ſumma tri. & fide catho. & gloſ. in l. bene à Zenone. C. de qua. prin. præſcript. Et ab eo omnes iuriſdictiones deriuantur ſicut à fonte, & ipſe vnicus Imperator omnes Reges coronabit, vt notatur in cap. in apibus. vij. q. j. & in cap. Adrianus. lxiij. diſt. Bartholomæus de Capua.

Sed multi ſunt Reges exempti à Romano Imperio, qui vel ex præſcriptione, vel ex antiquata conſuetudine, vel de facto non recognoſcunt Imperatorem, vt Rex Franciæ & Vltramontani. Sed dic, quòd ipſi ſimiliter de iure ſunt ſubiecti: quia licet ei non teneantur ſacramento fidelitatis, ſunt tamen ſubditi ratione imperij Romani, ſub quo eſſe debẽt: cum & ipſi fuerint de Imperio Iuſtiniani, vt C. de offic. præ. prætor. Aph. l. ij & dixit gl. in l. hac edictali. de pace tenenda. in vſib. feud. & tex. cum gl. in d. cap. in apibus. & gl. in cap. per venerabilem. in verſic. minime recognoſcat. extrà, qui filij ſint legit. Hoc euenit, quia ab antiquiſſimis temporibus Imperium propter bella eſt diminutum, & non eſt integrum. Bart. de Capua.

Rex Siciliæ in regno ſuo eſt monarcha, & habet omnia iura ad Imperatorẽ ſpectantia: quia eſt exẽptus ab Imperio cui non eſt ſubiectus, vt in clem. paſtoralis. de ſentent. & re iudi. & notatur in hoc proœ. Sed eſt ligius Romanæ eccleſiæ, cum habeat Regnum in feudum ab eccleſia, cui omnes dignitates & poteſtates, ac regalia inſignia fuerunt collata per Papam, vt not. hic ex quo Regnum Siciliæ fuit patrimonium Petri, & Romanæ eccleſiæ, vt in cap. valde neceſſarium. xciiij. diſt. & ibi glo. & in c. ad apoſtolicæ. de re iudi. lib. vj. & glo. in clemen. j. de iureiur. Bartol. de Capua.

Incipit ergo à primo diuini iuris articulo, vtpote, digniori, vt extrà de maio & obedien.c. illud. Nam ad ſeruandam ſanctarum eccleſiarum vtilitatem non minor cura debet haberi, quàm ipſius animæ, vt in authen. vt cle. qui reced. aliis pro eis aliis ſubrog. præbeant alimenta. in fin. collat. v. Pro anima verò maior habenda eſt prouidentia quàm pro corporalibus cauſis, vt in auth. vt cùm de appel. cognoſ. §. ſi verò liberi & propinqui. in fin. §. coll. viij. & hoc dicit hic & in ſeq. titu. vſque ad titul. de cultu pacis, tractando, videlicet, de detractatoribus fidei, & inimicis eccleſiæ puniendis, eccleſiarúmq; iuribus integrè perſoluendis. Eundem ordinem ſecutus eſt Imperator Iuſtinianus in C. vbi primo loco tractauit de fide Catholica, & ſtatu eccleſiarum cuſtodiendis, nec non aduerſariis fidei, & eccleſiæ coërcendis. Martinus.

De haret. & Patarenis.

a *Nconſutilem. Enuntiat.* Dicitur enim hæreticus. i. diuiſus à fidei vnitate.

ADDITIO. *Adde Luc. 23. Ioan. 19. cap ſicut domini veſtimentum xvj. q. vij. & in c. quoniam vetus. xxiiij. q j* Super.

ADDITIO. *Adde gloſ. & doctor in cap. firmiſſimè de hare. gl in c. illi qui. xxiiij. q. iij. Hoſtien. in ſumma titul de hæretic. in § j. Archid in ca ij. de haret. lib. vj. ſanctus Tho. ſecunda ſecunda. q x. & xj. per totum. idem ſanctus Thomas in iiij ſen. in xiij. q iij.* Superantius

De hæreticis, & Patarenis.

TITVL. I.

Crimen hæreſis, quod multis modis committitur, eſt maximum & publicum: quia offenditur diuina maieſtas: tamen turbatur & iniuriatur vnitas ſanctæ Romanæ eccleſia, & fides catholica. Ea propter in eos per inquiſitionem proceditur: & ſi conuicti per iudices eccleſiaſticos, ad gremium ſanctæ matris eccleſia ſponte abiuratis eorum erroribus, non reuertantur: ſecuta declaratione, quòd inciderunt in hæreſim, traduntur iudici ſeculari: qui eos viuos comburi faciat, bonis publicatis, ſicut in crimen maieſtatis læſa. Nec licet cuique ſupplicare principi pro eis abſque eius indignatione: hoc dicit tota iſta longa conſtitutio. Matthæus.

a INconſutilem tunicã Dei noſtri diſſuere conantur hæretici: & vocabuli vitio ſeruiẽtes, quod ſignificationem diuiſionis enunciat: & in ipſius indiuiſibilis fidei vnitatem conantur inducere ſectionem: & oues à Petri cuſtodia, cui paſcendæ à paſtore bono ſunt [b] creditæ, ſegregare.

Hi ſunt lupi rapaces intrinſecus, & coúſque manſuetudinem ouium prætẽdentes, quoúſque poſſint ouile ſubintrare dominicum.

Hi ſunt angeli peſſimi. Hi ſunt filij prauitatũ, à patre nequitiæ, & fraudis authore, & ad decipiendas [c] ſimplices animas deſtinati.

Hi ſunt colubri, qui columbas decipiunt. Hi ſunt ſerpentes, qui latenter videntur inſerpere, & ſub mellis dulcedine, virus euomunt: vt dum vitæ cibum miniſtrare ſe ſimulant, à caudá feriunt: & mortis poculum, velut quoddam duriſsimum [d] aconytum immiſcent. Horum ſectæ veteribus † legibus, ne in publicum prodeãt, non ſunt notatæ nominibus: vel (quod eſt fortè nefandius) non contentæ, vt velut ab Arrio, Arriani, vel à Neſtorio, Neſtoriani, vt à ſimilibus, [e] ſimiles nuncupentur, ſed in exemplum Martyrum, qui pro fide catholica, martyria ſubierunt, Patarenos ſe nominant, velut expoſitos paſsioni. Huiuſmodi miſeri Patareni, à quibus abeſt ſancta credulitas Trinitatis æternæ, ſub vno contextu nequitiæ, inſimul tres offendunt, Deum, videlicet, proximos, & ſeipſos. Deum, cùm Dei filium, & fidem non agnoſcunt. Decipiunt proximos, dum ipſis ſub ſpecie ſpiritualis alimoniæ hæreticæ prauitatis oblectaméta miniſtrant. Crudelius etiam [f] ſæuiunt in ſeipſos, dum præter animarum diſpendium, corpora denique ſæuæ mortis illecebris, quam per agnitionem veram, & veræ fidei, poſſent euadere, vitæ

† *alibi deeſt, legibus.*

ca principium. in quibus legibus diſparitas nominis rerum differentiam non inducit, vt C. de conſtituta pecu. l. ij. ad finem. vbi lex controuerſiam de nomine pertinacibus relinquit. ¶ Præmiſſa non exaudienda ſunt in nominibus appellatiuis, quæ quandam rem demonſtrant, quam cum ipſis rebus habent: & ex eis vocis interpretationem trahunt, vt ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus. circa principium. ff. de orig. iuris. l. ij. §. exactis dein de regibus conſules. & §. hiſdem temporibus. & propereà hæc appellatiua nomina dicũtur immutabilia, quaſi ſubſtantialia, in quibus error nocet, ſicut ſi in rei ſubſtantia erraretur, vt ff. de legat j. l. iij. §. j. vbi plenè de hoc in gloſſa ord. nam imponuntur, & exaudiũtur communi vſu, non ſingulorum, vt ff. de ſupel. lega. Labeo. §. verum. & ideo ab eorum ſignificatione non receditur, vt de legatis iij. l. ſi aliter. in princ. Secus autem in nominibus propriis, quorum impoſitio atq; mutatio libera eſt priuatis, & pendet ex arbitrio ſingulorũ, vt C. de muta nomi. l. vnica. Vnde in eis error non vitiat, ſi conſtet de corpore, vt ff. de verborum obli. ſi in nomine. Non ergo in nominibus propriis procedit ex vi nominis argumentum. Sæpe nanque videmus viros honeſtos & optimos vocari nominibus inhoneſtis & turpibus, & è conuerſo: Nihilominus tamẽ debet quis turpe nomen, vtputà, Veſpertillionis vitare, & honeſtum nomen aſſumere, vt ff. ad Trebel. l. ſed ſciendum. in fi. l. facta. §. ſi verò nominis.

ADDITIO. *Adde, quòd ſi pulchra nomina venderentur maiori pretio, deberent emi, ſecundum Ioannem Andr. allegando vxorem ſuam, in c. grauis depoſi. idem Ioan. Andre. in cap. cùm ſecundum de preben & ibi Card. Zabar. Anton. de Butrio. & Abb. in procem io Grego. & diffuſè per Mariam de Senis in c. cùm dilecta. de excep. prala.* Superantius.

b *Credita.* Vt C. de ſumma trin. inter claras. in principio.

c *Simplices animas.* Simile in auth. de interd. coll. g. hær coll. ix.

d *Aconytum.* Dicitur aconytum quædam herba venenifera, vt patet ff. ad leg. Cor. de ſica. l. eiuſdem. §. alio. & ideo eſt ſic dicta, quia naſcitur in petra duriſſima & aſperrima, quæ vocatur cautes. Vel dicitur à portu Bithyniæ, qui vocatur Aeone, eò quòd multum ibi abundat herba prædicta.

e *Similes nuncupentur.* Vt C. eo. l. damnato. in princip.

f *Sæuiunt in ſeipſos.* Sic ff. de pœn. l. ſi damnum. §. ſi ipſe. de ædilitio edicto. cùm autem. §. excipitur. & ideo non creditur aliis parcere, qui ſibi non parcit. ff. de bon. eor. qui ſibi mor. conſciuer. l. vlti.

¶ Quod dic plenè, vt notatur ſecundum Azon. in ſumma eod. titulo. §. j. & collige hic duo nomina ſignificantia, vt in authent. de defenſ. ciuit. in princip. collatione iij. & ff. de bonis damnator. l. diuus. in principio. & §. pannicularia. & infrà de offic. iuſtitiar. l. iuſtitiarius. in principio. Et ideo dicitur, quòd res quæ caret nomine, caret effectu, vt C. de feriis l. à nullo. & C. de ſenten. ex breui. recitand. l. vlti. & quòd emendato vel mutato rei nomine, corrigitur & mutatur effectus, vt C. de frumen. Alexandr. l. ij libro xj. & C. de donation. ante nupt. cùm multæ. in princip. & quòd ſublato nomine tollitur effectus, vt C. de frumen. Alexand. d. l. ij libro xj. & in auth. de teſtib. in princip. coll. vij. & quòd ex diuerſitate nominis diuerſa ſumitur ſignificatio intellectus, vt C. de codicillis. l. ſi idem. ff. de ædilit edicto l. ædiles §. iumentorum. Et ſic notatur in cauſis, argumentum ex vi nominis efficax eſſe, vt de verbor. ſigni. l. tugurij. vbi de hoc in glo. ordinar. aliis, tegatur, &c. nam nomina ſunt conſonantia rebus, vt inſtit. de donat §. eſt & aliud. cum concordant. ibi notatis. licet ſint in prædictis arg. contraria. C. de agrico. & cenſi. l. diffinimus. libro xj. & C. eodem. l. quicunque. circa princ

ANDRAEAS

ADDITIO. *In §. cùm igitur regnum Siciliæ noſtræ maieſtatis hæreditas pretioſa in ver. ibi. decreuimus ipſius quieti atque in litiæ ſummopere prouidere.*

Hoc benè; quia Rex eſt pater ſubiectorum in regno ſuo, vt in authent. neque iud. ad fi. quicùm habeat regni redditus & prouentus, regnum defendere debet, & cunctis iuſtitiã miniſtrare, vt regnum pacatum teneat ſine ſubditorum grauamine. Redditus enim quos habet, ad hoc ius gentium conſtituit, vt in terra ſua iuſtitiam faciat. Et ſi ob eius culpam & negligentiam latrones inuadunt, & deprædantur regnum & ſubditos, ipſe Rex de ſuo reſtituere habet damna paſſis, vt dicit ſanctus Tho. ij. ij. q. lxiij. Sed malè ſeruatur, quia damna faciunt Reges in regno Siciliæ reſarcire per vniuerſitates

a Quæ

DE YSERNIA.

ſitates & homines locorum, vbi diſrobationes & maleficia fuerint commiſſa, non repertis malefactoribus, vt in conſtitutione regni, Si damna clandeſtina. Petrus Piccolus de Monteforti.

De hæreticis, & Patarenis.

I *Nconſutilem tunicam.* In gloſſ. iſta verba reſpiciunt, &c. De ciuili crimine ciuilis cognoſcit iudex. De eccleſiaſtico eccleſiaſticus, not. C. de epiſ. & cleric. authen. clericus. Et quod ſit ciuile crimen: Quod eccleſiaſticum, & quando de eccleſiaſtico crimine agitur coram ciuili, non ad pœnam irrogandam iure canonico, ſed ad pœnam ciuilem: quia canones non cõtempſit, ſeu correxit pœnam ciuilem: ſed priſcæ ſeueritati accedebat. C. de ſep. viol. l. iij. ¶ Verum poſſit ciuilis & ſecularis iudex ſine eccleſiaſtico cognoſcere & punire,

prodigi, & nætis improuidi ſectatores inuoluunt: & (quod eſt ipſo dicto duriſsimum) ſuperſtites etiã non terrentur exemplo. Contra tales itaque Deo, & hominibus ſic infeſtos, continere non poſſumus motus noſtros, quin debitæ vltionis in eos gladium † exeramus. Et tãtò ipſos perſequamur inſtantius, quanto in euidentiorem iniuriam fidei Chriſtianæ prope Romanam eccleſiam, [a] quę caput aliarum eccleſiarum omnium iudicatur, ſuperſtitionis ſuæ ſcelera latius exercere noſcuntur. Adeò quòd ab Italiæ finibus, & præſertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipſorum nequitiam amplius abũdare, iam vſque ad regnum noſtrum Siciliæ, ſuæ perfidiæ riuulos deriuarũt. Quod acerbiſsimum reputantes, Statuimus in primis, vt crimẽ hæreſeos, & damnatæ ſectæ cuiuſlibet, quocunque nomine cenſeatur ſectatores (prout [b] veteribus legibus eſt diſtinctum) inter cætera publica crimina numerentur. [c] Imò crimine læſæ maieſtatis noſtræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in [d] diuinę maieſtatis iniuriã dignoſcitur attentatum. Quanquàm iudicij poteſtate alter alterũ [e] non excedat. Nam ſicuti [f] perduellionis crimẽ perſonas adimit damnatorum & bona, Et damnat poſt obitum etiam memoriã defunctorum: Sic & in prædicto crimine quo Patareni vocãtur, [g] per omnia volumus obſeruari. Et vt ipſorũ nequitia, qui (quia Deum non ſequuntur) in tenebris ambulant, detegatur, nemine etiam deferẽte diligenter inueſtigari volumus huiuſmodi ſcelerum patratores. [h] Et per officiales noſtros [i] ſicut & alios malefactores inquiri. Ac inquiſitione notatos, [k] etiam ſi leuis ſuſpicionis argumento tangantur, à viris eccleſiaſticis & pręlatis examinari iubemus. Per † quos ſi euidenter inuenti fuerint à fide catholica, ſaltem in vno articulo deuiare, Ac per ipſos paſtorali more [l] commoniti tenebroſis Diaboli relictis inſidiis, [m] nolunt agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepti cõſtantia perſeuerẽt,

† *Aliàs, extrahamus.*

† *Aliàs. Per quos ſi inuenti fuerint ſaltem à fide catholica in aliquo deuiare.*

a *Quæ caput.* Vt in prælleg. l. inter claues & in ſequent. epiſt. redentes, &c circa princ.

b *Veteribus legibus.* C. eod l. Manichæos. §. j.

c *Imò crimine.* Benè dicit, imò. Nam diuina gratia debet legibus præualere, vt in authent. de monaſter. §. hinc autem collat. j. cum etiam longe ſit grauius æternam, quàm temporalem offendere maieſtatem, vt C. eod. Gazaros: & extra eod. c. vergentis. Sic adiectiuè ponit hic imo, Simile. C. de ſacroſan. ecc. l. iubemus poſthac. §. œconomus autem. Et de nouo C. facien. l. j. §. quibus ſpecialiter. Aliàs ponitur correctiuè, vt dicitur ff. de man. teſt. l. Sticlius. & ff. de hæredibus inſtituendis. l. ſi ita ſcriptum. in princ.

d *Diuinæ maieſtatis iniuriam.* Quod enim in diuinam religionẽ cõmittitur, in omnium infertur iniuriam, vt in præallegat. l. Manichæos §. j. & ita oportet cõmunibus exiſtentibus cõtra naturam iniuriis, communem eſſe iudicibus ſuper his prohibitionem atque vindictam. vt in authen. vt defunct. ſeu. fu. eorum non iniur. à cred. §. ſi verò etiam moriente col la. v. Ideo etiam ibi, nemine deferente ex officio per inquiſitionem proceditur. Et cunctis veluti in publico crimine eſt licentia accuſandi, vt C. de pag. l. vlt. & C. de epiſc. & cleri. ſi quanquàm. Quinimò in hoc omnes admittuntur ad deferẽdum, etiam qui aliàs non admitterentur, vt ſerui, & mulieres, & ſine libello, ſine inſcriptione, & ſolennitate accuſationis. vt C. de apoſt. l. apoſtatarum in princ. tanquàm videlicet, quilibet in hoc ſuam iniuriam proſequatur, vt not in auth. quomodo opor epiſ. ad ordi. de du §. licentiam. in glo. ord. forte etiam ſeruus, &c.

e *Non excedat.* Vt patet. C. de epiſ. & cleri ſi quanquàm ad fin. & ita hic omnium eſt æqua conditio, ſicut in crimine maieſtatis. vt C. ad leg. Iul. maieſtatis l nullus.

f *Perduellionis crimen.* Vt C. ad leg. Iul maieſt. quiſquis & l. pen. & vlt. vt ff. ad leg. Iul. maieſt. l. fi. & ff. de accuſ. l. ex iudiciorum. & inſti. de hære. quæ ab inteſt. § per contrariũ. & de don. l. donationes. § fi.

g *Per omnia volumus obſeruari.* Vt C. eod. l. Manichæos §. in mortem. & per totam l. Et no. quòd olim iure Romano ad hæreticorum ſucceſſiones, & bona veniebant primò liberi orthodoxorum, & in eorum defectu agnati, & cognati ſimiliter orthodoxi, quibus deficientibus locus fiebat fiſco.

ADDITIO. *Vide Ricar. Malumb. qui hanc quæſtionem diſputauit prout refert Ioan. And. in c. cum ſecundum de hære. lib. vj. in nouel. & ibi diffuſè per Phil. Francum in c. j. §. confiſcationis. & de hoc eſt glo. in c. quia clerici. de iu. patron. & Abb. in c. ij. de ſucceſſ. ab inteſt.* Superan.

Et hoc verum erat tam iure Codicis, quàm iure nouiſſimo authenticorum, cum diſtinctione tamen clerici à laico. vt C. eodem. l. cognouimus, & in authen. vt cum de apo. co. §. generalem autem proui. col. viij. & ita ſatis differebat hoc crimen à crimine maieſtatis, in quo vtroque iure tam veteri, quàm nouiſſimo bona mox confiſcabantur, agnatis, cognatis, & filiis prorſus à ſucceſſione excluſis, & pœnæ ad poſteros mittebantur, vt in præalleg. l quiſquis. & C. de bo proſcr l. vlti. in fin. & in authen. vt nul. iud. §. vltim. col. ix. Sed hodie per præalleg. authen. Gazaros. quæ fuit Frederici j. & eſt figurata C. eod. ſupra præalleg. l. cognouimus ita hoc. ſicut in crimine maieſtatis confiſcantur bona, conſanguineis, & filiis à ſucceſſione excluſis: & hoc eſt probatum hic per hanc literam, per omnia, &c. & concor. extra eod. cap vergentis, & ſic in crimine maieſtatis ita tranſit pœna in filios. infrà l. proxi. & ibi dicam.

h *Et per officiales noſtros.* Not. quòd officiales debent in terris ſuæ iuriſdictionis inquirere ſpecialiter de hæreticis & Patarenis, & eos exterminare, vt hic & probatur in auth. iuſiurãdum quod præſta. ab his, qui admin. acci. circa princ. colla. ij. & C. de ſumm. trinit. l. ij. in fi. & l. inter claras. Et debet hoc capitulũ ſpecialiter iuramento firmari. vt in conſt. Frederici primi ad decorẽ, & decus, &c. §. ſtatuimus in hoc edicto, quæ eſt. in fin. x. col. & ibi plenè de hoc. & extra eod. ca. ad abolendam. §. ſtatuimus, & c. excommunicamus. §. moueantur.

i *Sicut & alios malefactores.* Probatur ergo hic apertè per hanc ſimilitudinem, quòd de malefactoribus poteſt iudex ſuo officio etiam nemine deferente, inquirere, & eos punire, & concord in auth. de collat. §. iubemus. auth. omnes iudices coll. ix. vbi dicit per ſe inquirere eos, &c. q. d ex ſe debent iudices inquirere, & ſine dilatione alterius. & ad id. ff. de offic. præſi. l. congruit. & in auth. de quæſtore. circa medium in verſi. ſi verò aliqui. collat. vj. & de hoc pleniſſimè dicam infra eodem de offic. repro. l inquiſitiones generales. & l. hi qui per inquiſitiones.

k *Etiam ſi leuis ſuſpicionis.* Et ſi not. ibi, aliquem de leui ſuſpicione teneri, ſic præalleg. auth. Gazaros in fin. & C. de his qui ad eccleſias confugiunt. l præſenti. §. ſic vbi.

ADDITIO. *Adde, an ſola ſuſpicio ſufficit ad condemnationem? vide per Bald in l. fina. C. de probatio. & per Domi. in cap. habuiſſe. in j. not. xxxiij. di. Tenſtio.* Superantius.

Licet aliàs dicatur leui ſuſpicioni ſtari non debere, vt ff. de mi. l. iij. § j. in fin. §. nec tamen hic etiam ſtatur leui ſuſpicioni. vt fidem rei faciat: ita quòd propterea pœna poſſit inferri, vt ff. de pœn. l abſentem. §. j. Sed per ſuſpicionem huius deuenitur ad fidei examinationem, & diſputationem, per quam poſtmodum peruenitur ad veritatem, vt in auth. vt defun. ſeu fun. eorum non iniur. à cred in princ. coll. v. ſicut legitur de Herennio Modeſtino, qui notando, & diſputando bene optima ratione decreuit, vt ff. de munerib. & honor. l. vlt. §. mixta. Et ſi in hac examinatione taliter ſuſpectus comperiatur euidẽter in aliquo articulo deuiare, nec velit ab errore ſuo commonitus reſilire, tunc demum punitur, vt hic ſequitur. & ſic intelligitur. C eod omnes vetitæ.

l *Commoniti.* Scilicet ſemel, & ſecundo, vt in authen. de ſan. epiſ. §. presbyteris, & in authen. de eccleſ. titu. § ſi autem qui hoc. coll. ix. Et ſic not. quòd præcedere debet admonitio antequàm contra aliquem procedatur, vt C. de obſequiis patrono præſt. indis. ſi manumiſſori: & dic, vt ibi in gloſſ. ordin. & in authent. vt liceat matri & auiæ. § ſi quis in ſua domo. col. viij. vbi ſimiliter de hoc in gloſſ. ordina. Marinus.

ADDITIO. *Adde Car. Zabs. in cap. ij. de ſpon. & admonitio præcedere debet in facto notorio excommunicationem. vide per Abb conſi. xxiij. incipien. iudex à ſede Apoſtolica in j. volumine. Domi. in cap. j. de offic. delega lib. vj.* Superantius.

m *Nolunt agnoſcere.* Si autem pœniteret, & conuerterentur ad fidem parcitur eis quo ad Deum, qui quotidianis hominum peccatis ſemper

nire. vt ſi de hæreſi agitur coram ſeculari iudice per procuratorem fiſci de bonis confiſcandis.

ADDITIO. *Adde in c. cum ſit general. de foro compe. & ibi eſt glo. c. vergentis & c. ad abolendã. de hære. in c. inquiſitio. eod. tit. infra vj.* Super.

Aut ſi contra vſurarium ad pœnam publicationis bonorum impoſitam per has conſtitutiones infra in titu. de vſuris. Aut ſi incident

ſemper ignoſcere dignatur, & pœnitentiam ſuſcipere noſtram: & ad meliorem ſtatum eam reducere, vt C. de nup. l. imperialis, circa princ. Et etiam quo ad mundum, tàm per eccleſiam, quæ nunquàm claudit redeuntibus gremium, vt C. de ſum. trin. l. vlti. ad fi.

ADDITIO. *Adde Manichæos. C. de hære. tex. in c. ſuper eo de hære. lib. vj. glo. fin. in c. excommunicamus. il ij. de hære. in antiquis. gloſſ. in verſic. audientia in c. ad abolendum eod. tit.* Superan.

ᵃ Præſentis noſtræ legis edicto damnatos, mortem pati Patarenos decernimus, quam affectant, vt viui in conſpectu populi comburantur, ᵇ flammarum cõmiſsi iudicio Nec dolemus quòd in hoc ipſorum ſatisfacimus voluntati, ex quo ᶜ pœnam ſolummodo, nec fructum aliquẽ alium conſequuntur erroris. Apud nos pro talibus nullus ᵈ interuenire præſumat, quod ſi fecerit, in ipſum noſtrę indignationis aculeos non immeritò conuertemus.

Quam per principẽ, qui dat pœnitentibus delicti veniam, vt C. eo. l. Manichæos ad fin. & eos ad integrũ ſtatum reſtituit, vt in l proxi. in fi. videlicet, ad omnia legum beneficia, & priuilegia præſtita orthodoxis, quæ ipſis hæreticis ſunt omnino inaggreſſibilia, vt patet in authent. de priuig. doct. hære. mulie. non præſtan. circa fin. coll. viij. & ibi de hoc in gloſſ. or. & C. eod. l. j. Sed ſi poſt abiurationem erroris reuerſi fuerint in priſtinam prauitatẽ, quantum ad mũdum nullo poſſunt iuuari remedio. Nam iſtos tales quomodocunque poſtmodum pœnitentes, nullatenus audit eccleſia, vt extra eo. c. ad abolendam. §. illos quoque: & c. excommunicamus itaque circa fi. nam princeps ſic loquitur. C. de apo. l. hi qui, &c. Et eſt ratio, quia minus malũ exiſtit viam domini non agnoſcere, quàm poſt agnitam reſilire, vt ext. de apoſta. c. quidam in fi. & deterior dolus agnoſcitur eius, qui non ruptam iterum litem deſeruit, quàm qui ſemel cœptam dereliquit, vt in auth. de litig. circa fi. col. viij. prima enim vice cum per ſimplicitatem lapſi fuerint cõtra fidem, vt patet ſupra eod. in princ. ibid. ad decipiendas ſimplices animas, &c. eis, vt potè, deceptis priuilegio ſimplicitatis ſuccurritur, vt ff. de proba. cum de indebito. §. ſin autem is. & ff. de dolo. l. j. in prin. iuxta illud Ouidij. At mea ſimplicitas digna fauore fuit. ſecunda verò vice non. Sicut nec in ſecunda cautione fragilitati ſuccurritur mulieris, vt C. ad Velle. l. ſi mulier. imò cum iam ſemel habuerint veniam: nulla infertur in eos humanitas, vt C. de epiſ. audi. l. nemo deinceps in fin. vt pote, decipientes & prodentes miſterium fidei Chriſtianæ, vt præall. l. hi qui. Nam deceptis & non decipientibus ſubuenitur, vt ff. ad Velle. l. ij. ad fi. cum ſim.

ADDITIO. *Adde cap. inter. de exceptio. & in cap. cum diuerſarum. de rerum permutatione.* Superantius.

Licet quantum ad Deum in futuro ſeculo parcitur eis verè pœnitentibus & confeſſis, quoniam Dei miſericordia, non perditionem ſed conuerſionem, & ſalutem vult, & delinquentes, qui corriguntur ſuſcipit Deus. vt in authentic. vt non luxu. contra naturam in princ. col. vj. cuius talis eſt erga homines pietas. Et inquit Ioannes Chryſoſtomus quòd nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincerè, & ſimpliciter offeratur, etiam ſi ad ſummũ quis perueniat malorũ, & tamen indè velit reuerti ad virtutis viam, ſuſcipitur libenter, & amplectitur, & facit omnia, quæ ad priorem reuocẽt ſtatum. Et ſicut etiam ait Aug. in tantum iniquitas hominum aliquando progreditur, vt etiam poſt actam pœnitentiam, poſt altaris reconciliationem, ſimilia vel grauiora committant: & tamen Deus facit ſuper talibus oriri ſolem ſuum, nec minus tribuit, quàm antè tribuerat largiſſima munera vitæ & ſalutis. Et quamuis eis in eccleſia locus ille pœnitentiæ non conceditur, Deus tamen ſuper eos pœnitentiæ non obliuiſcitur.

a *Præſentis noſtræ legis edicto.* Iſta verba reſpiciunt verbum quod eſt infrà. decreuimus. Et ad id quod ſequitur, damnatos, ſubaudi ſcilicet à iudice eccleſiaſtico. Nam iure canonico, tam laici, quàm clerici de hæreſi per eccleſiam condemnantur: & ſic damnati relinquuntur iudicio ſeculari puniendi, vt ſequitur, clericis prius in pręſentia ſecularis iudicis ſuis ordinibus per eccleſiaſticum indicem degradatis, vt extrà eodem ad abolendam. §. j. & ij. & c. excommunicamus itaque. in principio. & cap. pen. §. damnati. & ibi plenè de hoc.

ADDITIO. *Adde doct. in cap. at ſi clerici. de iud. doctores in cap. cùm non ab homine. eod. tit. doct. in cap. tuæ de pœn. doct. in cap. cùm non ab homine. de ſententia excommunic.* Superantius.

Et ita de hoc crimine ſola executio fit per iudicem ſecularem. Sicut etiam aliàs ſententiam iudicis eccleſiaſtici iudex ciuilis exequitur, vt C. de epiſcop. audient. l. epiſcopi. in fine. & in authen. de ſanctiſſi. epiſcop. §. ſi quis contra aliquem. collatione nona. Licet iure noſtro ſi de hæreſi, vel alio eccleſiaſtico crimine accuſatur laicus; & tunc ciuilis iudex, ſcilicet præſes ſimul cum epiſcopo cognoſcit atque determinat, vt in authent. de mandat. principum. §. neque occaſione. in verſic. ſi verò canonicum, &c. collat. iij.

ADDITIO. *Adde Philippum Francum in cap. vt officium. in vltima not. de hæret. in vj.* Superantius

Aut clericus: & tunc proculdubiò ſolus epiſcopus cognoſcit, & dirimit, nihil communicante, vel omninò ſciente iudice ciuili, vt in authent. vt clerici apud proprios epiſcopos. §. penultimo. collatione ſexta. & de ſanctiſſim. epiſcop. §. ſi autem eccleſiaſtica. In hac tamen parte deferimus iuri canonico: & canones pro legibus ſeruamus, vt in authen. de eccleſiaſt. titul. §. j. collat. ix. ¶ Et ſic multoties vidi de facto ſeruari.

b *Flammarum.* Iuxta illud Propheticum, quod dicitur à Domino: At non credentes percutite lumine ignis veſtri, & flammæ, quam accendiſtis, vt C. de ſumma trinit. & fide cathol. l. vlti. circa principium.

c *Pœnam.* Scilicet concremationis ſtatuitur in aruſpice, vt C. de maleſic. & mathematic. l. nullus. Et in vero ſacrilego, vt C. ad legem Iuliam peculat. l. ſacrilegij. in principio. qui & hæretici dici poſſunt, quia ſeparati ſunt à communione eccleſiæ, nec ſunt membrum illius, vt in authen. de priuileg. do. hæt. mu. §. collatione ſexta.

ADDITIO. *Adde quòd pluribus modis dicitur hæreticus. vt in cap. inter. trigeſimaquarta quæſtione tertia. & in cap. firmiſſimè. de hæreticis. & an volens ſe corrigere ſit iudicandus hæreticus? vide gloſſam in cap. hæc eſt fides trigeſimaquarta quæſt. prima gloſſa in cap. nunc autem. xxj diſtinctione. & per Archidiacon. in cap. ij. de hæretic. lib. vj. & an recuperare debeat bona ſua? Vide gloſſam & doctor. in cap. accuſatus. de hæret. lib. vj. glo. in cap. cum ſecundum. eod. tit. & lib. Ioan. Andr. in cap. fin. eodem titu. Paul. de Elea. in cle. j. eod. tit. ſcilicet de hæret.* Superantius.

Verum iure Romano alia pœna erat in hæreticis conſtituta, videlicet, in ſeruantibus hæreſim, pœna deportationis. In diſcentibus eam pœna x. lib. In docentibus eandem pœna vltimi ſupplicij. Libri vero hæretici dogmatis erant penitus concremandi, Vt facinoroſæ peruerſitatis veſtigia ita flammis combuſta perirent, vt C. eod. l. quicunque. § nemo huiuſmodi libros.

d *Interuenire.* Not. quòd interdicitur ſupplicatio pro Patarenis, ſicut aliàs in crimine læſæ maieſtatis, vt C. ad l. iul. ma. quiſquis. §. denique. Nam prophanorum preces ab aditis principis repelluntur, vt C. de offic. vic. l. ij. & ita non tenet reſcriptum impetratum per eos, vt C. de ſumma trinitate. l. ij. in princip. & C. eo. Arriani in fine.

De Patarenorum receptatoribus, credentibus &c.

Puniuit ſuprà hæreticos: nunc punit receptatores eorum, ſine quibus hæretici diu manere non poſſunt, vt arg. ff. de recep. l. j. & ff. de offic. præſi. congruit, vt ſic nihil loci relinquatur hæreticis, vt C. de ſum. trinit. l. ij. in princ. in quo etiam ipſis elementis iniuria fieret, vt C. de hæretic. l. Arriani. circa princip.

Punit etiam hæreticos credentes: complices: & quoſcunque

fauto

ANDRAEAS DE YSERNIA.

denter opponatur exceptio excommunicationis An ſecularis cognoſcat, corã quo opponitur: aut remittet eccleſiaſtico cognoſcendam, & alia plura, circa materiam iſtam diximus plene in x. col. in tit. quæ ſunt regalia, ſuper verbo, contrahentium inceſtas nuptias. vide ibi. & adde quæ dicta ſunt infrà de vſu. l. j. ibi. contrahentium.

Et in erroris concepti conſtantia perſeuerent. A cõtrario ſi non perſeuerent: ſi velint ad fidem redire, parcitur eis, quia redeuntibus ad fidem non claudit eccleſia gremium. C. de ſum. trin. l. fin. arg. C. de apoſt. ſi qui in fi. Hodie aliter de iure canonico. nam ſi damnati de hæreſi, vel publicè ſeu notoriè comprehenſi velint redire, non occident, ſed ad perpetuũ carcerẽ tradẽtur ad pœnitentiã peragendam: extra eo. tit. c. pe. aliàs ſi non damnatus: nec publicè nec notoriè deprehenſus, parcitur ei, & per modum culpæ indicitur pœnitentia

tentia Nam damnatus de hæreſi prima vice. Secunda vice habetur pro relapſo: & relinquitur Curiæ ſeculari. extrà eod. tit. excommunicamus, circa fin. ibi. ipſe verò, &c. & diximus de ſtatutis contra libertatem eccle. fac. §. Gazaros. Et circa hoc habent inquiſitores hæreticorum quædam ſtatuta Papalia, quæ quotidie innouantur per Papam contra iſtos, qui habent caudas colligatas.

Inconſutilem. De iſta tunica inconſutili vide quod not. per Archid. xvj. quæſt. ij. cap. Item ſicut. Petrus de Monteſor. Sed cui applicantur bona hæreticorum? dic, quòd dominis temporalibus, ſed ipſi non poſſunt ea capere, niſi prius Iudex eccleſiaſticus cognoſcat, & declaret. nam Iudex ſecularis de crimine hæreſis, tanquam de crimine eccleſiaſtico cognoſcere non poteſt. ita probat tex. not. in cap. ij. de hære. Argentinus.

De recep

De Patarenorum receptatoribus, credentibus, complicibus, & fautoribus.

TITVLVS II.

Receptatores, complices & fautores hæreticorum debent priuari omnibus bonis eorum: & perpetuo relegantur, & eorum filij efficiuntur inhabiles ad honores & incurrunt in infamiam perpetuo. & repelluntur tanquam infames à teſtimonio: niſi aliquis ex dictis filijs detexerit aliquem hæreticum occultum: tunc ipſe conſequitur beneficium reſtitutionis in integrum quo ad infamiam incurſam, hoc dicit. Matthæus.

IMPERA. FREDER.

a Patarenorum receptatores, Credentes, & Complices. Et quocunque modo fautores, qui vt à pœna poſsint alios eximere, de ſe, velut b improuidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuũ eſſe cenſemus. Et c ipſorum filij,

fautores: conſcios, ſcilicet & miniſtros eorum. Simile. C. de rapt. virg. l. j. §. cæteros & C. de epiſcop. & cler. raptores. in fin. Vt ſic cum catholicis participium non habeant aliquod. Nec occaſione aliqua Chriſtianos eccleſiæ catholicæ membra vaſtarent. vt in authen. de pri. dom. hæ. mu. non præ. circa princ. col. viij. mores enim aliorum coniunctione formantur, vt patet ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. hoc autem quòd deterior.

De Patarenorum receptatoribus, credentibus, complicibus, & fautorib.

a *Patarenorum fautores.* Sunt etiam iſti tales excommunicati ipſo iure, ſcilicet per ſententiam latam à canone: vt extra de hære. c. ſicut ait & c. excommunicamus igitur. §. credẽtes: ſicut & ipſi hæretici, vt in præalleg. c. excommunicamus igitur. in princ. & c. penult. in princ. & in authen. de interd. coll. hæret. ad fin. ibi. & omnes hæreſes cum participibus ſuis anathematizantur, &c. coll. ix. & C. de ſum. trinit. l. iij. §. qui verò hiſdem.

ADDITIO. *Adde quæ ſit differentia inter anathema, & excommunicationem, vide ca. omnes xj. quæſt. iij. & quid ſit? vide text. in cap. certum xxiiij. q. iij. Hoſt. in tit. de cleric. & minor. & ibi Ioan. de Ana. & Abb. in c. cum contingat. de foro compet. & anathema æquiparatur deportato ſecundum Bald. in c. cum ab eccleſiarum. de offi. ordina.* Superantius.

Et poſtquàm quilibet ipſorum receptatorum, credentium, defenſorum, ſeu quocunque modo fautorum, denunciatus eſt, & ex huiuſmodi cauſa excommunicatus ſit, ſatisfacere contempſerit infra annum, ex tunc ipſo iure infamis efficitur, ſicut & quilibet hæreticus, qui ſine dubio infamis eſt. vt C. de ſum. trinit. l. j. ad finem. Repellitur etiam ab omni actu legitimo, vt in conſtit. Fred. primi. ad decorem, &c. §. credentes. & in præallega. c. excommunicamus. §. credentes. vbi plene de hoc. Et tunc etiam credentes hæreticorum inter hæreticos computantur, & tanquam hæretici iudicantur, vt extra de hæretic. c. penult. §. credentes. & c. ſi aduerſus. & ibi de hoc. ¶ Nec innouantur prædictæ pœnæ per pœnam huius conſtitutionis, imò hæc pœna nihil prædictis derogans adiicitur, & accedit eiſdem, vt argument. C. de ſepul. violat. qui ſepulchra. & ff. de exer. ſi eum qui. circa finem. de actionibus & obligationib. quoties. Notandum eſt tamen hic, quòd minus puniuntur receptatores, & conſentientes, quàm ipſi principales malefactores, vt patet hic & ſuprà. l. proxim. Simile. C. de Nili agge. non rumpen. l. vna. & ff. de pœnis. l. Metrodorum. & argum. ff. de condi. fur. l. proindè. Nam inter criminis reos, & fraudis participes multum intereſt, vt ff. de pub. l. ſi multi. Licet videatur contrà. C. de ſacroſanct. eccl. l. iubemus poſt hanc. §. œconomus autem cum ſi. ibi no. ſed hoc plene proſequar infrà de in po. defen. l. ſi quis in poſterum. in fin. & prædicta litera illius l. ſi multi. aliter intelligitur, vt ibi no. in gloſſ. ordina.

b *Improuidi.* benè dicit hos improuidos & incautos, qui contra ordinem faciunt charitatis, dùm alios plus diligunt, quàm ſeipſos, vt C. de ſerui. & aqua. l. præſes. Nam vtilitas propria præferenda eſt alienæ, vt ff. de præſcrip. ver. l. qui ſeruandarum. in princ. licet dicatur de ſeruis quod non debent ſaluti dominorum ſuam anteponere. vt ff. ad Syllania. l. j. §. eodem tecto.

c *Ipſorum filij.* Scilicet Patarenorũ. Quod videtur nimis iniquum, vt filius portet iniquitatem patris. Nec enim paternum vitium debet prolem efficere innocentem, vt C. de legit. hæredit. l. lege xij. Tabularum. prope fin. Nec etiam ſunt indigni, qui alieno laborant vitio. C. de natu. lib. l. j. in medio. Quia nullum patris delictum innocenti filio pœna eſt. vt ff. de decur. l. ij. §. nullum. cum multis concor. ibi not. in glo. ordina. quæ incipit concordat, &c. & ideo alibi legitur, quòd iudex non minus nepotis merita, quàm patris eius delicta perpendit. vt ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. l. iij. §. ſi emancipatus. in fin. §. Hoc etiam probat illa rub. C. ne filius pro patre, &c. Sed iſtud ſpecialiter ſtatuitur hic propter immanitatem criminis, ſicut in crimine maieſtatis, vt C. ad leg. Iull. maieſtat. quiſquis. cui æquiparatur per omnia vt ſupra. l. proxim. vbi ſimiliter de hoc dixi. ¶ Sicut & in aliis caſibus propter immanitatem criminis à iure communi receditur, in quibus appellatio denegatur, qui no. in glo. ordina. C. quorum app. non reci. in l. obſeruare, & eſt ratio ſpecialitatis hic in crimine maieſtatis, quoniam in filiis, paterni hoc eſt hæreditarij criminis exempla metiuntur, vt in præalleg. l. quiſquis, vtpotè paterni criminis non ignaris, vt ſupra in prœmio. circa princ. Et adde hic, quæ ibi de hoc notaui. Et ita aliis maiorum ſuorum exempla præiudicant, vt C. de cohar. l. ſi cohartalis. lib. xij. vt ſic omne hæreticorum ſemen ſtirpitus eneruatur: vt argum. C. de peti. bo. ſub. l. ij. in princ. lib. x. & eorum damnoſa memoria aboleatur, vt C. de epiſcop. & cler. l. quoniam venerabilis. Et credo, quod legiſlator in pœna filiorum exiſtimauerit paterna vitia refrænare, ſic C. de natu. libe. l. vltima. Nam pater cum in pœna filij magis periclitetur, quàm filius, vt inſtitu. de noxa. circa fin. & magis terreatur in filio, quàm in ſeipſo, vt ff. de met. cauſa iſti quidem in fin. ſaltem metu pœnæ filij, ab hoc horribili crimine abſtinebit. Pietas namque paterni nominis conſilium capit pro liberis, vt ff. de adulter. l. nec in ea. in fin. cum ſim. Nec veriſimile eſt, quòd pater filium ad ſupplicium offerat, vt ff. de re mili. l. milites agrum. §. pen. Alij tamen aliter colorant pœnam filiorum dicentes, filios non prorſus inſontes, qui, vtpote ſcientes vitam, & conuerſationem patris hæretici, ipſum non deferunt, vt arg. in ſi. huius l. & C. ne ſanctum bap. rei. l. vltim. Et ideò tanquàm imitatores paterni ſceleris puniuntur: iuxta illud diuinum eloquium, Ego ſum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios vſque ad tertiam, & quartam progeniem in his, qui oderunt me, hoc eſt, in his, qui contra me paternum odium imitantur, vt habes ext. de renun. cap. niſi cum pridem. §. perſonæ verò. Nec poſſunt filij coniuncti neceſſitudine proxima, paternæ conditionis ignorantiam ſimulare, vt C. de liber. cauſ. ſi filium. & ff. vnde cogn. l. Octaui in fin. Nec poteſt ſe filius excuſare, quòd patrem de crimine deferre non poteſt, vt ff. de accuſat. l. qui accuſare. in fin. Hoc eſt crimen exceptum, in quo defert, ſicut crimen maieſtatis, vt in authentic. vt cum de appellat. cog. §. aliud quoque capitulum. in verſic. ſi eos in criminalibus cauſis, &c. quæ duo crimina in omnibus paria ſunt, vt ſupra. l. proxima. Et econtrario, Pater pro filio hæretico non punitur: Nuſquam enim eſt reperire, quòd patres ex delicto filij puniuntur, vt ff. de re. iu. l. ex pœnalibus. & inf. vt pater for. ex deli. ſi. teneri non po. l. ob filiorum, & inf. de offic. re. l. patres pro filiis.

ADDITIO. *Adde gloſſ. in rubric. C. de decret. deci. lib. x. Bartol. & Ioan. de Imola in l. cum filius. ff. de verbor. obligation. Bald. in l. omnimodo. in §. imputari. C. de inoffi. teſtament. Bald. in l. j. C. ne fil. pro pa. Bald. & Ioan. de Imola in l. lex Cornel. ff. de vulgar. & pupil. Ludouic. Rom. in l. ſi filio. la ii. ff. ſol. matrim. Spec. in tit. de ſent. in §. ſequitur. verſic. quid ſi filius. Ioan. de Ana. in c. ij. de deli. puero. Pet. de Anch. in rep. cap. j. de conſt. vet. & iuxta prædicta Paulus de Caſt. conſi. xxxiiij.* Superantius.

Et eſt ratio diuerſitatis huius, quia filius eſt tanquàm res patris, cum pater in eo proprietatis ius habeat, vt ff. de probat. l. ſi filius, & ſibi pro eo exhibendo, & deducendo competat interdictum, quod ius proprietatis cauſam continet, vt ff. de interdi. l. ij. §. iuris ſui. & hoc d. Et in illa competit vtilis rei vendicatio, adiecta cauſa ex iure Quiritum, vt ff. de rei ven. l. j. §. per hanc. Quinimò tanta eſt patriæ poteſtas in liberos quòd olim eos licitè occidebat. vt ff. de liber. & poſthum. l. in ſuis in fin. & C. de pa. po. l. ſi. Et hodie propter nimiam paupertatem conuictus, eos licite vendit, vt C. de pa. qui filios di. l. ij. Et ideo filius acquirit patri: & dicitur vna perſona. Et vox cum patre. Et iniuria filij dicitur eſſe patris, vt dicunt vulgaria iura. Pater ergò punitur in filio, ſicuti in aliis rebus ſuis. Secus autem eſt de patre, qui eſt ſui iuris, nec acquirit filio, vt ff. de verb. oblig. l. quod dicitur. Et eius perſona ſemper honeſta & ſancta debet videri filio, vt ff. de obſer. à lib. & lib. pa. & patronis præ. l. liberto. Adeò vt non ſolum ſublata filio fuerit occidendi patrem occaſio à Macedone fœneratore peſsimo adinuenta, vt ff. ad Maced. l. j. in prin. Sed etiam non permittitur filio patris famam laceſſere: vel eius ſuggillare pudorem

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De receptione Patarenorum.

P*atarenorum.* Receptans criminoſum ſcienter, communiter punitur eadem pœna, qua receptatus. ff. de incend. rui. naufrag. l. iij. C. de recepta. l. j. vbi faciunt diuerſa, ſicut eſt in receptante forbannitum & foriudicatum, quando requiſitus non offert eum iudici infrà de forbannit. pœnam eorum in fin. C. de his qui latrones. l. j. in fin. & in crimine læſæ maieſtatis iure Romano, vbi eſt pœna deportationis tantum, vt ff. de pœn. l. Metrodorum. Idcirco Rex Carolus primus fecit conſtitutionem, vt etiam eſſet pœna conſiſcationis bonorum, ſicut eſt hic in receptante hæreticos: Sed

rem, vt ff de dolo ma. excel. l. apud Celſum. §. aduerſus. & ff. de in ius voc. l. ſed & ſi. §. prætor ait. C. qui & aduerſus quos. l. ij. cum ſi. Non poteſt ergo in aliquo patris conditionem facere deteriorem, vt C. de pact. l. filius. Si tamen pater aliquam alimoniam ſubminiſtret hæretico filio, vel quomodolibet patiatur, cum prohibere poſsit, tunc ſine dubio ex ſuo delicto ſcilicet, tanquam fautor meretur pœnam cõſtitutionis huius, vt infrà in præalle. l. patres pro filiis. & ff. de his qui no. infa. l. liberorum. §. pe. & l. non alias in fin. & ff. ſi mu. ven. no. in poſſ. cal. cauſa min. eſſe dic. l. fin. Vltimo ſciendum eſt: quòd ſecundum allegata ſuperius, videtur pœnam conſtitutionis huius inflictam filiis locum habere in filio in poteſtate patris conſtituto: Secus fortè in filio emancipato ante paternum errorem: Sicut & in filio emancipato ante crimen maieſtatis excogitatum, cauetur, vt C. ad l. Iuliam maieſt. l. quiſquis. §. emancipato. vbi de hoc in gl. ord. quæ incipit, ab eo tempore, &c.

[a] ad honores aliquos nullatenus aſſumantur. Sed infamię perpetuæ nota laborent.

Vt [b] nec † in teſtes, nec in cauſis, quibus repellũtur infames, aliquatenus admittantur.

†aliàs, vt nec teſtes in aliquibus caſibus admittãtur, ſed perpetuò vt infames repellantur.

[c] Si tamen aliquis de filiis receptatorum, vel fautorum detexerit aliquem Patarenum, de cuius huiuſmodi manifeſtè probetur perfidię: in fidei præmium, quam agnouit, famę priſtinæ, de imperiali clementia reſtitutionis in integrum [d] beneficium conſequatur.

a *Ad honores aliquos.* Nam cum ſint infames, vt ſequitur. Eis dignitatis portæ non patent, vt C. de dignitatibus. l. ij. libro xij. & ibi de hoc.

ADDITIO. *Adde text. in c. præceptum. xxxij. q. v. text. in regula infamibus, de reg. iur. in vj. cap. licet ex quadam de teſt. gloſſ. in cap. teſtimonium eod. tit. Arch. in cap. illud. xxiij. diſtinct. idem Arch. in cap. diffinimus. ij. q. j.* Superantius.

b *Nec in teſtes.* Nota, quòd infamis non admittitur ad teſtimonium, vt ff. de teſtibus. l. iij. in princ. §. lege Iulia. in fin. §. vbi dicit, alij propter notam infamiam vitæ ſuæ, &c. & ff. de ſenato. l. Caſſius. Quod videtur accipiendum etiam de infamia facti: non ſolum de infamia iuris: vt tangitur in glo. ordi. præallega. l. Caſſius. ſed aliter vt C. de ſumma trinit. l. j. in fi. not. in gloſſ. ordi. quod infamia facti non repellit à teſtimonio.

ADDITIO. *Infamis facti. Adde gloſſ. in l. iij. §. cauſæ. ff. de carbo. Cy. in l. cunctos populos. C. de ſum. trinit. gloſſ. in cap. teſtimonium. de teſt. Tamen vbi agitur de probanda ingratitudine, teſtis infamis infamia facti ipſo iure repellitur. text. eſt ad hoc not in cap. j. in ver. integra opinionis, quem ad hoc not. ibi. Bald. qui teſtes ſint neceſſarij ad probandum ingratitudinem in vſibus feudorum.* Superantius.

Tenendum tamen eſt, quod notatus infamia facti à teſtimonio non repellatur omninò, Minus tamen ei credatur, vt ff. de Carbonia. edict. l. iij. §. duæ. & ibi de hoc in gloſſ. ordina. quæ incipit: quia fieret &c. Sed inſtatur, & videtur abſurdum repellere infamem

mem

ANDRAEAS

Sed quæro, quare minor eſt pœna in receptante proditorem, qui non punitur ad mortem, quàm in receptante hæreticum, vt hic? Reſpondeo, eſt, vt quidam dicunt, quia abſurdum putauerunt legum conditores tam graui pœna punire, vt perderet perſonam & bona. Alij, quòd fuit pro ratione voluntas: Minus tamen puniretur conſanguineus receptans, quàm alius extraneus. ff. de receptatoribus. l. ſecunda. Quod qualiter intelligatur iſtud mitius, diximus plenè in titulo de pace iuramento firmanda. §. receptatoribus, & vide quæ dicta ſunt ibi circa hanc materiam. Sed inuenies quandoque pluspuniri in caſu iſto receptatorem, quàm receptatum, vbi pœniteat hunc hæreticũ: Nam tunc ei parcitur vita: quia gremium redeunti non claudit eccleſia, quod dic plenius, vt diximus de ſtat. contra lib. eccle. §. Gazaros.

ADDITIO. *Gremium redeunti non claudit eccleſia. Adde legem, Manichæos, C. de hæreticis. l. vltima. in fine. C. de ſumma trinitate & fide cathol. in cap. ſuper eod. de hæretic. & glo. in ver. audientia. in cap. ad abolendam. de hæretic.*

Sed receptanti non parcetur perpetua relegatio, & bonorum ſuorum omnium publicatio, etiam ſi pœniteret. ff. de furtis. qui ea mente. Nam & ſi teneretur eadem pœna, non teneretur eadem lege, ſicut in Commentarienſi & calumniatore, argumento C. de cuſtodia reorum. l. ad Commentarienſem. Quandoque verò plus punitur receptatus hæreticus, vt quando non pœniteret, vel eſſet relapſus: quia tunc inuoluitur flammis, vt ſuprà conſtitut. proxima. in fine. Sed receptans non moritur naturaliter ex pœna iſtius conſtitutionis: ergo qui grauatur in vno, releuatur in alio caſu. ff. de iureiur. cum qui. Nec eſt mirum: quia & in aliis criminibus

nibus

mem à teſtimonio quacunque infamia dicatur notatus, nam ferre teſtimonium eſt onus, vt patet C. de epiſcop. & cleric. l. nec honore. vbi dicit, nam & perſona oneratur, &c. Teſtes enim cum inuiti trahantur ad teſtimonium ferendum, vt ff. quemadmodum teſtament. ape. l. cum ab initio, & C. de teſtim. ſi quando ſæpè cum cautione magna à rebus propriis auocantur, vt ff. quemadmodum teſtamenta aperiantur. l. ſed & ſi quis ex ſignatoribus. Et ita pœna infamiæ immunitatem huius muneris tribuere non deberet. ff. de interdictis & relegatis. l. relegatorum. ad finem. ſed immunitas iſta cõtingit non principaliter: Sed per quandam conſequentiam. Nam cum veritas ſit exquirenda non ab infamibus, ſed à teſtibus bonæ famæ: & derogatione carentibus, vt in authent. de teſtibus. §. ſancimus. col. vij. ideò infames cauſa ferendi teſtimonium non onerantur, nec auocantur à propriis rebus, quia non licet eis teſtimonium ferre ſimile. ff. de excuſation. tut. l. ſed & milites. §. ſed ignominia miſſi. Vel dici poſſet, quòd ferre teſtimonium eſt honor, & dignitas, cum teſtis affirmationi credatur, vt argument. ff. de re militat. l. non omnes. §. à barbaris. Et quod ſit dignitas habetur in Decret. xxij. quæſtione v. cap. præceptum.

c *Si tamen aliquis de credentibus.* Not. rubricam. Alias eſt de credentibus, fautoribus, &c. quæ litera bona eſt. Alias de filiis receptatorum vel fautorum, &c. & hæc litera non eſt bona, nam ſic ſupra l. proxima, de pœna filiorum loqueretur in filiis receptatorum & fautorum, quod eſſet ſumme iniquum, vt ad eorum filios pœna tranſiret.

d *Beneficium.* Simile in præallegata l. quiſquis. in fine. & ff. de re militari. non omnes. §. vltimo.

De Apoſtatis.

TITVLVS III.

Si Chriſtianus efficiatur Iudæus, dicitur fidei apoſtata, & omnia eius bona fiſco publicãtur, & eius ſucceſſio ſibi à iure aufertur, & ab omni actu legitimo ipſo iure priuatus eſt: hoc dicit, & concordat text. in iure communi in l. j. C. de Apoſtat. Matth.

[e] APoſtatantes à fide catholica, penitus execrantes, inſequimur vltione, bonis omnibus ſpoliamus, & à profeſsione vel voto naufragantes, legibus coar-

De Apoſtatis.

Exterminat alios fidei, & Eccleſiæ detractores, ſcilicet apoſtatas. Et dicitur apoſtata, quaſi retro ſtans, vt xxvj. quæſt. vltima, non obſeruetis.

ADDITIO. *Adde cap. quidam de apoſta. cap. beatus. iij. quæſt. iiij. cap. pœnata de pœn. diſtinct. ij. gloſſ. in cap. magna de voto & gloſſ. in l. fi. C. de ſumma trinitat.* Superantius.

c APoſtatantes *à fide catholica.* ¶ De duplici apoſtaſia hic agitur, videlicet, de apoſtaſia perfidiæ, qua quis recedit à fide catholica: vſque ad verba inferiora & à profeſſione, vel voto, &c.

ADDIT

DE YSERNIA.

nibus, ſi princeps parceret crimino ſo: nihilominus receptans eum ante indulgentiam puniretur: quia iſtud perſonam non egreditur. ff. de conſtitutionibus principum. l. prima. in fine. Quid ſi vxor hæretici receptet virum? dicitur quòd tenetur cohabitare cum viro hæretico: & proptereà non punitur, quia non ſoluitur matrimonium hac de cauſa, extrà de diuortiis. capite ſecundo. trigeſimaſecunda quæſtione prima. in coniugio. & in ſumma de diuort. §. penultimo.

ADDITIO. *Adde, an perdat dotem ſuam? vide textum in cap. decreuit. de hæretic. lib. vj.*

Niſi fortè inhiberetur ei per iudicem, quòd non cohabitaret: quia erat fortè cohabitatio eorum in contumeliam creatoris, vt extrà eodem titulo, gaudemus. Et repete quæ dicta ſunt in dicta conſtitutione, pœnam. Et de eo qui capit, & detegit criminoſum ſimilis criminis, vt maieſtatis. Idem de eo, qui fugit ad hoſtes fidei. De conciliatore, & aliis dubitationibus, dic vt in titulo, quæ ſint regalia.

De Apoſtatis.

APoſtatantes. De duabus apoſtaſiis loquitur, vt dicit gloſſa. de apoſtaſia perfidiæ, & fidei, de qua loquitur C. eodem titulo.

ADDITIO. *Adde gloſſam in capit. ex parte. de temporibus ordinationum & qualitat. ordinan. gloſſ. in capit. conſultiſſ. de regularib. & tranſeuntibus ad religionem. gloſſ. in capit. finali in quinquageſima diſtinctione. & an apoſtaſia ſit capax prælaturæ? vide per Baldum in l. Barbarius. in repet. de offic. præt.*

Et de

ADDITIO. *Adde quæ ſunt ſpecies apoſtaſiæ. Vide per Hoſt. in ſum. Tit. apoſta. verſic. quot ſpecies. & an apoſtata à fide poſſit damnari poſt quinquennium à die mortis? vide per Barto. & Saly. in l.ij. C. de apoſt. & an idem ſit dicendum in crimine leſæ maieſtatis vide gloſſ. in verb. & hoc in l. Manichæos. C. de hæret. quam extollit Lud. Rom. in ſingu. in verbo accuſatus, vel alter. numer. cccxxxix.* Superan.

ctunus. Succeſſionē tollimus. Et a omne ius legitimum abdicamus.

Vt nullus ſe intromittat de factis, ſeu conſiliis regum. Aliàs, de Sacrilegio Regum.

TITVL. IIII.

Prohibitum eſt ſubditis diſputare de factis, & iudicio, & arbitrio Regis: & cōtra facientes ſunt quaſi ſacrilegi hoc dicit. Matth.

REX ROGERIVS.

b Diſputare de Regis iudicio, conſiliis, & inſtitutionibus factis nō oportet. Eſt enim pars ſacrilegij diſputare de eius iudiciis, factis, & conſtitutionibus, atque cōſiliis. Et †an is dignus ſit, quem Rex elegit, & decreuit.

† *Aliàs, & an ius dignū ſit, quod rex elegit & decreuit.*

Et abinde, de apoſtaſia irregularitatis, qua quis recedit à ſtatu religionis aſſumptæ. De prima loquitur ſpecialis titulus. C. eo. tit. per totum: ſuper quo nihil hic nouum ſtatuitur: & ideò nihil notandum occurrit. De ſecunda traditur iure canonico ſpecialis titulus extra eod. titu. Nec credant Canoniſtæ quòd ius ciuile hanc ſecundam apoſtaſiam non puniat. Nam de clerico apoſtatante cauetur, quòd ſtatim cadit à ſacro miniſterio. Cadit & deinceps inter idiotas, id eſt, laicos erit. Et nihilominus erit curiæ ciuitatis illius, in qua clericus erat, & cum tota ſua ſubſtantia dabitur: Vel ſi ſit inops ad officialis deputabitur fortunam: vt in authen. quomodo opor. e. & ce. cle. ad or. perdu. §. neque autem. & §. ſemel autem. colum. j. & in auth. de nupt. §. ſed & ſi quis inter reue. colla iiij. & in authen de ſan. epiſc. §. ſi verò poſt ordinationem. & §. generaliter. & §. presbyteris autem. colla. ix. Niſi clericus iſte prius ſeruus fuiſſet: quo caſu, in priorem domini ſeruitutem retrahitur, vt in authen. de ſanc. epiſ. §. ſi ſeruus. De monacho verò apoſtatante, qui ſcilicet poſtquàm profeſſus eſt, à religione recedit, ſtatuitur vt bonis ſuis, remanentibus in monaſterio, vndè recedit, ſi prius fuerat ſeruus, in ſeruitutem primi domini reuocetur: ſi curialis, vel officialis curiæ, officio, cui ſubiectus fuerat, reddatur. Si prorſus liber, in aliud monaſterium cum rebus poſt diſceſſum quæſitis mittatur. Et ſi rurſus indè receſſerit: iudex prouinciæ, in qua inuentus fuerit, debet eum tenere, & ad ſeruitium curiæ deputare, vt in authen. de mon. §. ſi verò ſeruitij. & §. ſi quis autem fortè ſemel. §. ſi vero relinquens monaſterium ad quoddam. & §. ſi quis autem monaſticam. & quomodo opor. epiſ. §. quanta igitur. in ver. ſciturıs, quòd ſi præſumpſerunt, &c. de ſan epiſc. §. ſed neque curialem. & §. ſi monachus. Et hic ſecūda apoſtaſia detegitur: cum monachus, vel clericus ad aliam vitæ figuram migrauerit, vt potè, abiiciendo tonſuram, coronam, vel habitum: retinendo vxorem, vel concubinam: vel aliter ſecularis vitæ faſtigia ſectando, vt patet in præallegatis iuribus. Et eſt tertia apoſtaſia inobedientiæ, qua quis mandatis eccleſiæ & ſacris canonibus obedire contemnit: de qua hic non agitur, quia plenè in iure canonum ponitur, & punitur. Nec in iure ciuili de ea tangitur aliter, niſi quòd ſanctæ eccleſiaſticæ regulę legum vicem obtinēt, & leges eas imitantur: nóſque ipſas ſequi, & ſeruare oportet, vt in auth. de eccl. tit. in prin. colla. ix. & vt cle. apud pro. epi. conuen. §. pen. col. vj. Nec aliter in contemptorem pœna ſtatuitur, niſi quòd maxima in eos de cœlo pœna imminet: & quod ciuiles leges delictum huius non relinquent inultum, vt in authen. de mona. in fi. & quomodo opor epiſ. §. ſed etiam ſi conſtitutum. & §. ſi quis autem extraneorum. Et niſi quò l ſacrilegium committāt, qui diuinæ legis ſanctitatem offendunt. vt C. de cri. ſacrileg. l. j. Et de omnibus his dic latius. vt in ſum. Goſ. extra de apoſta.

a *Omne ius legitimum.* id eſt, omnes legitimos actus. Vt agere vel accuſare, teſtari, vel teſtificari & ſimiles, qui leguntur ff. de regulis iuris actus legitimi. Eſt enim quaſi ſeruus, qui quantùm ad ius ciuile pro nullo habetur, vt ff. de regulis iuris quod attinet. & l. antepen. & accedit. C. de hæreticis, & Manichæis. l. quoniam multi: & C. eodem titul. l. ij. & iij.

De ſacrilegio.

Adhuc exterminat alios fidei Eccleſiæ inimicos, ſcilicet ſacrilegos, &c.

b *Diſputare.* Hæc conſtitutio eſt quaſi de verbo ad verbum. C. de crimin. ſacrileg. l. diſputare. Eſt enim pars, id eſt, ſimile. ſic exponitur. ff. de vſufruct. l. iiij. nam non eſt verè ſacrilegium, ſed quaſi: & ideò alibi legitur, quòd inſtar habet ſacrilegij. vt C. de diuer. reſcr. l. ſacrilegij & C. eodem leg. ij. cum multis concordatis ibi not. in glo. ordina.

De arbit

ANDRAEAS

Et de apoſtaſia religionis. Aut ordinis aſſumpti. de hac loquitur extra eo. c. j. Eſt & tertia apoſtaſia, ſ. inobedientiæ: quando non obedit præcepto prælati, & tranſgreditur iuſſa canonum, & de hac dicit plenè Innocen. extra eo. l. tit. cap. j. Quia clericus pro primo deponitur, & traditur aliquando iudici ſeculari. Sed de ſecunda, quando recedit quis à religione, vel à clericatu aſſumpto quātuncūque contrarium facit, abiiciendo tonſuram & veſtes ſeculariter viuendo, vel incedendo, non perdit priuilegium. cap. ſi quis ſuadente. niſi ſit monitus, & tunc poſt admonitionem, ſi non deſiſtat in omnibus laicaliter ſe habebit. Ante monitionem nihilominus erit de foro eccleſiaſtico, nec iudex ſecularis mittit manus in eum. Poſt monitionem erit de foro ſeculari: niſi eſſet in ſacris, vel profeſſus in monaſterio: tunc enim non poſſet eſſe de foro ſeculari: ſed cogeretur ad ordinem redire. & ſic intelligi debet xiij q. iiij. c. eos. ¶ Sed quantum ad alia priuilegia clericalia, Clericus non exiſtens in ſacris, & in monaſterio non profeſſus apoſtatando. Aut fecit aliud irreparabile contrariū ordini & religioni relictæ, aut non. Si fecit, puta, exercuit ſæua: vel accepit ſecundam vxorem: vel vnam corruptam, omni priuilegio clericali priuatur. lxxxiij. diſt. quiſquis: & perdit priuilegium. c. ſi quis ſuadente. Nam priuilegia amiſſa ob culpam perdentis nunquam redeunt. In ſimili dicit Inno extra de ope. no. nuncia. c. ij. in prin. gl. ſuæ. nec eſt tunc locus pœnitētiæ: quia tunc nō poteſt reparari: quia contra debitū ſui ordinis factum eſt aliter per eum. & ſic à tali pœna non deſinit eſſe nocēs. ff. de fur. qui ea mēte & de ædi. edi. quid ſit fugitiuus in prin. Non poteſt hic reparari quod eſt cōtra debitū: ſicut nec amiſſa virginitas. C. de rap. virgin. l. j. & ſic etiā hic ſi non fuiſſet clericus: non poſſet eſſe clericus, poſtquā talia cōmiſiſſet. & pro hoc eſt xxiij. q. viij. c. quicunque ex clerico. Secundo caſu quando nō fecit contrariū ordini ſuo. & reparabile eſt: puta, fecit ſe militem: duxit vxorē virginem. induit virgatam. abiecit tonſuram, nutriuit comam. Tamen ante monitionem: & ſi monitus deſiſtat habebit priuilegium. c. ſi quis ſuadente. Si poſt monitionē eam non dimittat, perdit priuilegium, vt dictum eſt. Item ſi ante monitionem eſt clericus: & petit ſeculariter viuere, & priuilegio ſeculari gaudere. xxxiiij. diſtinct. ſeriatim. & c. ſi quis vero aliàs, ſi quis vxor. Et clerici vxorati habent priuilegium ſi omittant ſecularia: ſecus ſi committant grauia. Et ſi tabernam exercēt, aut tonſura dimiſſa, negociantur

gociantur

DE YSERNIA.

gociantur, vt laici: hi perdent priuilegia, & alia clericalia: vt extra de cleri. coniug. Ioannes. & c. ſeq. Et ideò quādo poteſt reparari, vel recuperari contrariū eius, quod fecit, retinet priuilegium. eo. tit. c. ſi quis ſuadente: niſi poſt monitionē non corrigat: quia qui peccat, & peccatum emēdat, perinde eſt, ac ſi nunquam morboſus fuiſſet. d. l. quid ſit fugitiuus. Vbi ergò exercuit ſæua. Duxit vxorē corruptam. Vel duas, hoc eſt irreparabile, ideò perdit omnia priuilegia. Vbi verò non abiecit tonſurā, induit virgatā, nutriuit comam, & fecit ſe militē: duxit vnicā & virginē: ipſi poſſunt clerici eſſe: & recuperare quod perdiderūt. ſ. clericalem tonſurā aſſumēdo: non enim ſunt hęc omnia ſubſtantialia contra ordinē: niſi moniti non corrigātur, tūc enim omnia perdēt per c. ſi quis ſuadēte: niſi eſſent in ſacris, vel profeſſi in ordine. Sed ſi cōmiſerunt turpia, vel grauia nō ſubſtātialia, cōtraria ordini vt tenere tabernā interim nō habēt priuilegia alia: ſed c. ſi quis ſuadente: ſic, niſi poſt monitionē. Eliciūtur hæc ex dictis Inn. in fi. extra eo. tit. c. j. Licet alij aliter dicāt. Alij faciunt differentiam inter eum, qui abiecit veſtē clericalē tantū, alia contraria non aſſumēdo: & eū qui veſtē laicalem tantū induit: vt virgatā: & bene differūt: quia primus omittit tantū, alius plus: qa cōmittit peccatū: & in omittēdo eſt leuius quā in faciendo. ff. ad Syllania. l. j in gl. Sed non eſt tale cōmiſſum, quòd non poſſit recuperari, pro quo eſt ff. de iniur. Itē apud §. ſi quis virgines. vbi ancillari veſte induta, quæ erat virgo poteſt recuperare redeūdo ſe ad veſtē virgatā, & honeſtā. ſecus ſi virginitatē perdidiſſet, hoc nō poſſet recuperari. d. l. itē apud: de iniur. & l. j. de rap. virg. Itē nō eſt tā graue induere virgatā: quam tenere tabernā, & vilia operando: arg. C. de adult. l. quæ adulterium, Grauitas in delictis attēditur. d. §. ſi quis virginē vbi plus eſt induere meretricalem veſtē, quam ancillarē. Ex hoc citius debet induci ordinarius vt moneat, & monitionem faciat. Ante enim admonitionem neuter perdit priuilegium, vt in dicto cap. ſi quis ſuadente.

APoſtatantes. Quid ſi nō eſt apoſtata, ſed vagus? Dic quòd vbicunque inuentus fuerit, poterit tanquā fugax auxilio epiſcopi reduci ſub cuſtodia ad monaſterium. xvj. q. j. c. Abbates, vt eſt argumen. C. de epiſcopis & clericis l. generali. in fin. Bar. de Cap.

De ſacrilegio. Rubrica.

DIſputare. Scilicet detrahendo, & mordendo: ſic vt tumultus fieret: vel adiuratio, vel odium contra Regem ſuſcipiant

ſubditi

De Arbitrio Regis. Aliàs iudicis.

a M*Vlta.* Sed pœna moderanda. concord. ad hanc l. ff. ad leg. Iul. pecu. & de diuer. reſcrip. l. iiij. in princ. & §. j. & l. ſacrilegij. in princip. & C. de epiſco. & cler. ſi quis in hoc genus. Et not. quòd l. ſuperior locuta eſt de quaſi ſacrilegio. Iſta autem loquitur de vero ſacrilegio † : ſuper quo dic plenè ſecundum Azo. vt in ſum. eiuſdem. in princ. & §. illud.

† *Aliàs. de crimine ſacrilegij.*

De vſurariis puniendis.

Adhuc inimicos eccleſiæ proſequitur, videlicet. vſurarios. Et dicitur vſura, quaſi vſus rei: quia ob vſum rei. id eſt, pecuniæ datur. Vel dicitur vſura quaſi vſurea, id eſt, vſus æris, id eſt, pecuniæ, quæ expoſitio in idẽ recidit cum prima, vt no. per Gof. extra eo. §. dicitur. in ſum. & per Azo. ſimiliter in ſum. C. eod. in princ. Dicitur autẽ ab vtor vteris hæc vſura incrementum pecuniæ mutuatæ. Item fœnus ſimiliter dicitur vſura: ſed vſura lucrum de capitali acceptum: fœnus vero lucrum de vſura ſumptum. vnde verſus, Eſt vſura ſuos cum quis tradit tibi nummos. Spẽ lucri fœnus: duplex vſura vocatur. Vel vſura eſt ſine determinato tempore. Sed fœnus eſt cum tempore determinato, ſicut qui mutuat xx. pro xxx. vſque ad menſem. Vnde fœnus vocatur auidum: quia ſic mutuator ſemper auet, vt illud tempus veniat citò. Vnde Lucanus, Vſura vorax: auidúmque in tempore fœnus. Indifferenter tamen quandoque autores vtuntur dictis vocabulis.

† *Aliàs vſuris.*

De arbitrio † Regis, aliàs iudicis.

TITVLVS V.

Pro crimine ſacrilegij per hanc conſtitutionem pœna eſt arbitraria: niſi templa Dei manu frangantur. Item niſi bona & vaſa ſacra furentur de nocte, tunc pœna eſt capitalis. hoc dicit. Matthæus.

REX ROGERIVS.

a MVltæ leges ſacrilegos ſæuiſsimè punierunt. Sed pœna moderanda eſt arbitrio iudicantis. Niſi fortè manifeſtè templa Dei deſtructa, vel fracta ſint violenter: Aut dona, & vaſa ſacra nocte ſublata ſint. Hic enim caſus crimen capitale eſt.

De vſurariis † puniendis.

TITVLVS VI.

Quæſtiones vſurariorum, ſcilicet quando non dubitatur in iure: an contractus ſit vſurarius: ſed ſolum dubitatur in facto an vſura ſit exacta: quia iam conſtat contractum eſſe vſurarium coram iudice ſeculari hæc quæſtio debeat determinari ſecundum dictum decretum papæ Alexandri iij. h. d. Matth.

REX GVLIEL.

STatuimus, vt iuxta decretum domini Papæ de vſuris nuper in Romana curia promulgatum, quæſtiones vſurariorum, quæ ad Curiam noſtram adductæ fuerint, in eadem diffiniantur, & terminentur.

De eodem.

IMPERAT. FRED.

Ex quo vſura probibita eſt omni iure: additur hic pœna publicationis omnium bonorum: & declaratur, quòd eſt crimen publicum: excipit Iudæos: quibus non eſt permiſſum exercere vſuram, ſed ſi exerceant, & vltra moderationem hic ſtatutam vſuram recipiãt: pœna nonuplici puniantur. h. d. Matth.

b VSurariorum nequitiam, qui non tantum vtuntur pecuniis, ſed vt loquamur

De eodem.

b V*Surariorum.* Hæc conſtiturio, quæ vſuras prohibet, canones imitando, poteſt dici quòd cõtinet ius commune.

† *Aliàs, Regerius*

ADDITIO. *Adde textum in capite, quia in omnibus. de vſuris. cap. ſuper eod. & cap. conſuluit. eod. tit. cap. quoniam multi xlvj diſtinctio. & per ſanctum Tho. ſecunda ſecundæ quæſt. lxxvj. aliàs lxxviij.*

Quia iure noſtro ſecundum omnium opinionem vſuræ ſunt prohibitæ, vt not. C. eod in authen. ad hæc.

ADDITIO. *Adde l. cunctos populos. C. de ſumma tri. glo. j. in c. quid dicam. xxiiij. q iiij. gloſſa in verbo, animos. in ca. de vſur. lib vj. Ioan. de Imol. in clemen. j. de vſur. Alb. in cap. cùm ſit generale. de foro comp. Card. Alex in c lege. x. diſt. Ang. conſil. cccxix. incip. Arbitror dictam litem. Idem Ang. conſi. cclxxvj. incip. Quoniam*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ſubditi. C. de ſumma trinit. l. iij. & hoc de his, quibus diſputatio non ſpecialiter tangebat, vt ff. de regul. iur. culpa. ¶ Sed ſi Rex faceret aliquid minus bene: ratione communis boni poſſet ſupplicari Regi, vt emendet: vel ſi ſua hoc intereſſet, & publicæ vtilitati, ſic poſſent agere, vt ff. de procurat. non cogendum. §. qui ita. Vbi non poteſt appellari, poteſt ſupplicari Regi. C. de precibus Impera. offerend. l. ſi quis. & auth. quæ ſupplicatio. Item dare operam & auxilium vt ſupplicetur Regi, de hoc poteſt: ad hoc facit quod notatur xvij. q. iiij. qui autem. in gl. Solùm diſputare in publico prohibetur: quaſi velit de pari contendere cum domino ſuo. Secus in illis, qui diſputant de quæſtionibus Theologiæ ſacræ ad veritatem eliciendam. Nam Herennius Modeſtinus diſputando & quærendo veritatem inuenit: & optima ratione decreuit. ff. de munerib. & honor. l. fi. §. mixta. & hoc etiam ſi nullum eſſet, quod Rex fecit: quia non licet ſic argui eius factum, quamuis liquet, quod minus rationabiliter fit. Non enim eſt lex, quæ iuſta non eſt, ſecundum Auguſtinum de libero arbitrio. Inſtituta Regis nõ debent argui, cùm eduntur. C. de legib. humanum. §. penul. iiij. diſt. in his viij. q. j. dilectiſſimus. & hoc in illis, quæ ad Regem pertinent ff. de re iudi. l. quædam. De aliis non debet princeps ſe intromittere. Sicut de electionibus prælatorum, quæ ad eccleſiam pertinent: vt glo. dicit C. eo. l. ij ſicut accidit in Federico Imperatore: dicit ibi glo. quòd vna de cauſis, quare ille Federicus fuit depoſitus, fuit illa, vt in Decretali depoſitionis ſuæ, ad Apoſtolicæ. ſed tunc non debet publicè diſputari, ne ſcandalum fieret & ſeditio contra quietem publicam. C de ſedit. l. ij. Præter hoc ſi aliqui conferrent adinuicem, non odio, ſed zelo bono reprehendendo inter ſe, & blaſphemando, non publicè diſputando, aut commouendo populum, de his quæ Rex faceret, non eſſet peccatum: Nam & diſcipuli Domini confabulabantur de his, quæ illata per Pilatum & Iudæos fuerunt Chriſto. Lucæ vltimo.

De arbitrio Regis. *Rubrica.*

M*Vlta leges.* Verum ſacrilegium eſt, quando res ſacra de ſacro loco tollitur, vt ff. eod. ſacrilegij. in princip. hi enim puniuntur capite, vt ibi. & in hac conſtitutione.

ADDITIO. *Adde c. ſacrilegium. c. ſicut qui eccleſiam. c. attendendum, & c. qui rapit. xvij. q. iiij. Item ille qui ſuſcipit eccleſiaſtica de manu Laici ſecundum Car. Zaba. in c. dubium. in v. not. de deci.* Superaur.

Aliud eſt quaſi ſacrilegium, quandò ſacrum tollitur de non ſacro, ſed priuato: & hoc non eſt tanti ponderis: ſed eſt pœna extraordinaria pro modo delicti, vt ff. eod. l. j. §. mandatis. Tertium genus eſt ſupra tit. proxi. & C. eod. l. j. ij. & iii. hoc eſt puniendum pro modo delicti. dic plenè, vt in glo. dictæ l. ſacrilegij.

De vſurariis puniendis. *Rubrica.*

S*Tatuimus.* Regis Gulielmi primi eſt hæc conſtitutio. hic fuit auunculus Frederici primi Imperatoris, & pater Regis Gulielmi ſecundi qui obiit ſine hærede: & ſucceſſit nepoti ſuo filio fratris Conſtantia ſoror Gulielmi primi filij Regis Rogerij aut Imperatoris, vt infrà l. iij. & de aliena. feudo non min. l. j & patet in cronica Regis Gulielmi ſecundi vbi vocat Imperatorem conſobrinum ſuum, Domini Papæ Alex. iij. in Romana Curia in Lateranenſi concilio. extra eod. c. in omnibus. & cap. cum manifeſtis. Hic Alex. fuit tempore huius Regis.

Terminentur. Et ſic vbi agitur de crimine eccleſiaſtico punietur pœna canonis, non legis, vt C. de epiſc. & cleri. auth. clericus: Secus ſi eſſet pœna à iure ciuili impoſita: vt in conſtitut. ſequent. & dictum eſt plenè ſuprà de hæredit. l. j gloſſ. in verſic. reſpiciunt: & ſuper verbo à Rege Regum, &c. Item ſi in cauſa eccleſiaſtica eueniret caſus indeterminatus à canone, & qui determinaretur à iure ciuili, determinaretur ſecundum ius ciuile, extra de no. ope. nuncia. c. j. & ij. & x. diſtinct. c. j. & penult.

ADDITIO. *Adde c. clerici. de Iud. & in c. vlt. de ſecund. nupt.*

V*Surariorum.* Hic contractus eſt omni iure prohibitus.

ADDITIO. *Adde text. in c. quia in omnibus de vſur. c. ſuper eod. & c. conſuluit eod. titu. in auth. de eccle. titu. gloſſ. & Bart. in authen. ad hoc. C. de vſu. Bart. in l. cunctos populos. C. de ſum. trini. Angel. conſil. ccix. incip. arbitror dictam litem. Ang. conſil. cclxxvj. incip. in Dei nomine. Petr. de Anchar. conſil. xxvij. incip. in q. qua vertitur. Car. Zaba. conſi. lxxviij. incip. amice. Lud. Rom. conſil. cccccxvij. incip. in caſu. ſanct. Tho. ſecunda ſecundæ q. lxxvj. aliàs lxxviij.*

Et ideò licet voluntariè quis ſoluat vſuras, repetit, etiam ſi iuraſſet debitor extra eodem cap. tuas. & ſic ſoluitur quod quæritur hic in gloſſ. ſuper verbo, dare fœnori. ibid. ſed diceret aliquis. &c. Sunt prohibitæ etiam quandò debitor ſuſcepit periculum in ſe. extra eodem titu. c. fin. C. eodem. ſi ea lege. Item videtur factum in fraudem vſurarum, quandò promittitur dupla ſi non interem. ff. de act. empt. l. Iulianus. §. idem reſpondit.

Damnetur. Debet damnari vſurarius antequàm fiſcus accipiat bona. Quod eſt de omni crimine: vt prius conuincatur & damnetur antequàm procurator fiſci mittat manus ad bona. C. vbi cauſa fiſca

niam dictum priuilegium Lud. Ro. conſil. cccc.xvij. incip. in caſu propoſitæ conſultationis. Pet. de Anch. conſil. xxviij. incip. in q. quæ vertitur. Card. Zab. conſi. lxxviij. incip. amice, & maior chariſſime. Ant. de Prato Veteri conſi. xlix. in iiij. vol. inter conſilia Ale. de Imo. Superantius.

proprius, abutuntur [a] ſanctorũ patrum ſententiis, condemnatũ proſequi diſponentes, Imperiales celſitudinis motum, quem nos etiam ex arbitrio cæleſti [b] ſuſcepimus, [c] diuinæ coniungimus vltioni. Huiuſmodi noſtræ cõſtitutionis edicto omnibus regni noſtri fidelibus, & quibuſlibet aliis in regno morãtibus, [d] Etiamſi extra regnũ fuerint oriundi, firmiter inhibemus: Vt nullus in poſterũ pecunias ſuas per ſe, vel per alios mutuò ſub magnis vſuris, vel minimis [e] dare fœnori audeat publicè, vel occultè. Et vt ipſorũ audacia, qui ſuæ ſalutis immemores ſunt, Et edicti noſtri extiterint temerarij cõtẽptores, inulta nõ maneat, præſenti lege ſancimus, Vt quicũq; amodo fœnerator in Regno inuentus fuerit, omnium bonorum ſuorum

¶Et not. quòd leges Imperatorũ non dedignantur &c. vt in auth. vt cle. apud pro. epiſc. §. fi. col. vj. & ſacri canones principum conſtitutionibus adiuuantur, vt extra de no. ope. nunciat. c. j. Item hæc conſtitutio continet ius nouũ in eo, quòd noua pœna proſequitur fœneratores Chriſtianos, ſcilicet in adẽptione bonorum. Item dicit publicũ eſſe crimẽ ipſorum: ſicut in crimine læſæ maieſtatis omniũ eſt exæquata conditio, vt C. ad l. Iuliã maie. nullus. ſic in iſto crimine. Iudæis autẽ permittitur, vt in fine huius conſtitutionis. Nec dicat quis, quòd eſt melioris conditionis Iudæus, quàm Chriſtianus, quod eſſe non debet, vt ff. de noxa. non ſolum: & quod vi aut clam. Seruius: quia ratio hic redditur in litera: quia non ſunt ſub lege diuina. cui rationi conſonat decretum dicens, quid ad nos de his, qui foris ſunt. ij. q. j. c. multi.

a *Sanctorum patrum.* Qui fuerunt numero trecẽti decem & octo: & conuenerunt in Concilio Niceno. in quo inter cætera prohibuerunt vſuras in decretis. xlvij. diſt. & xiiij. q. iiij. quoniam: & hoc eſt de illis quatuor conciliis quæ ſicut ſanctæ ſcripturæ à legibus accipiuntur, & pro legibus obſeruãtur, vt in auth. de eccle. tit. in prin. colla. ix. & C. de ſum. tri. reddentes. §. ſuſcepimus & de hæret. & ma. l. quicunque. circa princip.

ADDITIO. *Adde c. ſicut xv. diſt. c. ſancta. & c. ſeq. xvj. diſt. & gloſ. in c. quod tranſlationum. in §. de renuncia.* Superantius.

Propter quod arguimus, quòd quicquid de vſuris in Romanis legibus eſt permiſſum, per ipſas etiam leges finaliter corrigitur, vt not. in præallega. auth. de eccleſiaſti. tit. in glo. ord. quæ incipit. not. canones, &c.

b *Suſcepimus.* Vt C. de ſum. trinit. & fide Catholi. l. j. in fin. & infrà. de viol. mu. il. l. in quæſtionibus in fin. & alibi dicit princeps, nobis Deus faciendi poteſtatem donauit. Et nos ipſi Imperium Deo dante ſuſcepimus, vt in authent. in med. l. i. non fie. ſacr. circa princ. in fi. colla. vij.

c *Diuinæ coniungimus vltioni.* Vt alibi legitur. nos ergo ſequentes Dei iudicium &c. & C. de nupt. ſi libertam. Princeps enim Deum ſequitur, vt in authen. conſtitutio quæ de dig. §. illud quoque. colla. vj. & in auth. vt omnes obed. iu. prouin. §. arripiat autem nullus in fin. § colla. v. nam cor Regis in manu Dei: & ibi. voluerit &c. vt in l. inter

ANDRAEAS

fiſca. l. j. ff. ad Syllania. l. neceſſarios, & de iure fiſci. l. ij. §. an bona. in gloſſ. Hoc idem eſſet, vbi bona publicarentur ipſo iure, & eſt contra poſſeſſorem ſententia neceſſaria propter bona. in authen. de ince. nup. in princ. in gloſſ. ff. qui & à quibus quæſitum. pro ſocio ſi fratres. §. idem reſpondit. ¶Hoc qualiter intelligi debeat pleuè diximus in tit. quæ ſunt rega. ſuper verbo. & quæ de condignis: & ſuper verbo. contrahentium collat. x. Si ergo non ſunt damnati vſurarij, non cõfiſcantur bona. Idem etiam ſi damnati appellaſſent, vbi non eſſent conuicti & confeſſi: quia appellatione pendente, non debet exequi, per totum titulum, nil nouari appella. penden. Sed ſi non appellauit, imputet ſibi: quia purgatur vitium, ſi eſt contra ius litigatoris per taciturnitatem appellationis omiſſæ. C. vt lite pendent. l. fin. Secus ſi eſſet nulla, hæc non demandatur executioni. ff. de feriis, ſi feriatis. Si appareat nullitas ex actis, ſecus ſi altiorem indaginem tempus exigeret, quod obiicitur. C. de falſis. l. ij. ad exhib. l. fin. quia non videtur condemnatus, qui non ritè condemnatur. ff. de re iudi. l. iiij. § condemnatũ. de contra tab. non putauit. §. non quæuis. Idem ſi probetur Titium vſurarium: & Titius reprobet teſtes perinde eſt tunc, ac ſi non dixiſſent argu. infrà in conſtitut. proſequentes. ff. de iudic. ſi prætor. §. Marcellus. diximus in ſimili. in cap. j. quod teſtes ſunt neceſſarij ad probandum inueſtituram. Idem ſi deſtitit accuſator ante ſententiam: & ff. de bon. lib. qui cum maior. §. accuſatione. Idem ſi appellatione pendente deſtitit accuſator ibi: niſi per fraudem hoc fieret, tunc ex officio ſuppleretur. C. de aboli. l. ſecunda. ¶Sed quid ſi probetur per duos vel plures teſtes Titium eſſe vſurarium: In cauſa ſcientiæ interrogati dicunt: quia dari viderunt ad vſuras cum Petro, Alius cum Martino: & ſic de ſingulis, non concordant duo quod ſit datum ad vſuras vni, an ſit probatum eum eſſe vſurarium? Videtur

l. inter claras. & ideò princeps dicitur Deus terrenus, vt patet ſecundum vnam expoſitionem. ff. ad legem Falcid. l. j. §. ad municipium.

d *Etiamſi extra regnum.* Non ergò mercatores Thuſci: & alij exteri mercatores in regno quomodocunque vtentes, excuſantur à pœna cõſtitutionis huius: ſi vſuras exercent, vt & aliàs infrà de illici. por. ar. l. homines extra regnũ. Nam conſtitutionẽ & cõſuetudinem regni cuſtodire tenentur: vt C. loc. & con. l. circa. ff. cõmu. præ. l. venditor. §. ſi conſtat: & C. de ædi. pri. l. an in toto. Et quę ſit longa conſue. l. j. vbi dicit probaris his quæ in oppido frequenter &c. vt ff. de euictio. ſi fundus: & C. de ma. li. l. j. & ſpecialiter circa vſuras: vt ff. de vſu. l. j. in princip. & ad id. ff. de admi. tut. l. tutor. qui repertorium. §. exteris. vbi dicitur, quòd leuiores vſuræ, quæ frequentantur in prouincia, vbi negotium agitur, ſunt præſtandæ. Vnde in regno vbi ſunt vſuræ protſus prohibitæ vt hic. Leuiores factæ aliàs eſſe intelliguntur, quando nullæ ſunt, vt arg. ff. de tributor. l. illud. §. minus.

e *Dare fœnori.* Sed cum vſuræ vicem obtineant fructum. Nec debeant à fructibus ſeparari, vt ff. de vſur. l. vſuræ. Fructus verò in aliis rebus omnibus veniant, vt ff. de vſu. l. videamus an in omnibus rebus. Quare ſtatuitur aliud in vſuris pecuniæ, quæ prorſus prohibentur vt hic in rubrica? Quia fructus eſt incrementum ex ipſo corpore ſecundum naturam rei deſcendens, Et ideò dicitur acceſſio naturalis. Vſura verò non ex ipſo pecuniæ corpore. Sed eſt incrementum, quod præter naturam accidit ex alia extrinſeca obligatione videlicet, ex pacto contrahentium, ſeu ſtipulatione in contractibus ſtricti iuris: Vel etiam ſine conuentione aliqua: ex officio iudicis, in contractibus bonæ fidei. Et ideò dicitur ciuilis acceſſio. vt patet ff. de verborum ſignificationib. l. vſura pecuniæ. ff. de rei vendicat. l. ſi nauis: Et Philoſophus ait in primo Politicor. quod vſuraria acquiſitio pecuniarum eſt præter naturam. Nec obſtat, quòd vſura propter ipſum corpus percipitur, non enim ideo eſt ex corpore, vt patet ff. de coniugat. cum eman. li. l. j. §. nunc videamus. & ff. de pecul. l. eo tempore. in fine. Lucrum ergo fructuum, qui ſunt ex re noſtra, ſeu nobis debita, ita eſt noſtrum, ſeu nobis debitum, vt res ipſa: & ſic rationabiliter petitur, vt ff. ad exhibendum. l. de eodem. §. ſi quis ex ſuis: de rei vendit. non ſolum. in fin. quoniam portionis inſtar obtinet, vt ff. de legatis & fideicommiſ. ij. cum filius. §. dominus. Lucrum autem vſurariũ eſt extra corpus rei: cum res ipſa æquè bona eiuſdem.

DE YSERNIA.

detur quod ſit probatum: non enim volui probare Titium eſſe vſurarium, quia dedit ad vſuram Petro: ſed quia erat vſurarius, ſic dixit Ioannes in ſimili, quando volo probare me poſſediſſe, & vnus teſtis dicit, quòd vidit me poſſidere in iſto anno: alius pro alio anno, ſolum quæritur an poſſiderem, & ſic ſolum quæritur, an dederit ad vſuras. ff. de teſti. ob. carmen. § fi. in gl. Sed etiam dicit Inno. ſic probari iuriſdictionem, ſi vnus teſtis dicit vidiſſe iudicare Titium & Seium, alius inter Petrum & Ioannem, extra de accuſat. c. qualiter. de teſtibus. cap. qualiter & quando. il ij. vbi videtur Innocen. hoc tenere. licet more ſuo obſcure loquatur: & idem diuerſis verbis pluries repetat, vt eſt legere in ſcriptis ſuis: & dicit dominus Abb in ſuo procœmio Decretalium: & omnes doctores communiter ſentiunt hanc opin. Tu ſuper hoc cogita: quia apud doct. Moder. de iſta quæſtione multa reperies.

V *Surariorum.* Sed nunquid ad publicationem bonorum vſurarij agi poſſit, antequam de crimine coram eccleſiaſtico iudice, ad quem ſpectat conuincatur, cum ab eccleſia ſit corrigendum hoc crimen. vt extrà de vſu. cap. cum tua. & cap. quia in omnibus. & vide quod notatur C. vbi cauſæ fiſcales. l. j. & ij. de iure fiſci. & l. fina. & C. qui teſtament. facere poſſunt. l. ij. & vide quod notat Azo in ſumma C. de bon. damna. Ex his ſi ſanam mentem, & intellectum habueris. Solutionem huius quæſtionis poteris habere. omnes tamen præallegatæ ll. videntur loqui poſt mortem criminoſi. Sed verum eo viuente poſſit agi ad ciuilem pœnam publicationis bonorum antequam de crimine conuincatur? dic, quòd ſic, vt notat gloſſ. C. de fide inſtrumentorum. l. ij. & l. fina. in princip. Attendas tamen, quòd licet crimen vſurarum, adulterij, & ſimilia dicantur canonica crimina ſeu eccleſiaſtica: extrà, de foro competen. cap. cum ſit generale. & de offic. ordin. c. j. de iure

eiuſdem, ſcilicet naturæ & qualitatis nobis reddatur, vt inſtitut. quibus mod. re contrahit obligatio. in princip. & ff. de reb. credit. cùm quid. Et ſic cùm nonnihil nobis abſit, quærere non debemus ex iactura alterius, vt ff. de inſtitutionibus: ſi quis mancipiis. ad fin. ¶ Sed diceret aliquis, quando debitor voluntariè ſoluit, vel promiſit vſuras: Quomodo dici poteſt cum eius iactura hoc fieri? vt ff. de regul. iuris. l. nemo videtur. Item nónne poteſt vltra id quod debet, legare de ſuo debito creditori, vt ff. de legat. ij. Mæuius. §. debitor autē. Et ſic legatum nihil aliud eſt quàm donatio quædam, vt ff. de legat. ij. l. legatum.

a *Omnibus deferendi.* Sed an poterit interuenire procurator in hoc crimine? Videtur quòd non, quia ad crimen public. iudic. &c. Vel dic, quòd ſic: vbi pœna pecuniaria imponitur, vt ſuprà patet. ff. de procurat. ſed hæc. §. j. & l. ſeruum. §. publicè. vbi de hoc. & ff. an per aliū cauſæ appellatio. reddi poſſ. l. j.

b *Crimen publicum: Ita quòd omnibus, &c.* Collige ergo hîc, quod dicatur crimen publicum, videlicet, quod ex lege aliqua publicorum iudiciorum deſcendit, vt hîc. ff. de publ. iudic. l. j. Idem quando cauetur in lege, quòd iudicium ipſius criminis ſit publicum, vt ff. de præuaric. l. præuaricationis. ad fin. & hîc: cuius executio datur cuilibet populo per ipſam legem, vt hic, & inſtitur. de

tam mobiliū, quàm ſtabilium publicatione damnetur. a Omnibus etiam regni noſtri fidelibus concedimus liberam poteſtatem vſurariorum nequitiam in publicum deferendi. Nec à delatione propterea aliquis repellatur, quòd damnum proprium, vel ſuorum, vel ſuam iniuriam minimè proſequatur. b Crimen iſtud præſenti lege ſit publicum: Ita quòd omnibus, qui in accuſationibus, & criminibus publicis admittūtur, vſurarios accuſandi licentia tribuatur. A nexu tamen præſentis conſtitutionis noſtræ Iudæos tantùm excipimus, in quibus nō poteſt argui fœnus illicitū diuina lege prohibitum: Quos cōſtat non eſſe ſub lege à beatiſsimis patribus inſtituta. Quos etiam authoritate noſtræ licētiæ improbum fœnus nolumus exercere. Sed metam ipſis imponimus, quam eis non licebit transgredi, videlicet, vt pro decem vnciis per circulum anni integri, vnam ipſis tantummodo lucrari liceat pro vſuris. Quicquid autem vltrà acceperint, in nonum Curiæ noſtræ componant. Vt ex abuſu licentiæ, quam eiſdem propter neceſsitatem hominum coacti relinquimus, cōmodum vltra licitum non conſequantur.

De decimis præſtandis.

TITVL. VII.

Præcipitur hic omnibus officialibus, vt non expectent aliud mandatum à rege de ſoluendis decimis prælatis de iuribus fiſcalibus, eo modo & forma, prout ſoluebatur tempore regis Gulielmi ſui conſobrini. Et idem etiam debeāt facere omnes ſubditi, ſcilicet quòd ſoluant decimas prædiales integras, tam de bonis feudalibus, quàm burgenſaticis, prout ſoluerunt in præteritum tempore dicti regis Gulielmi: quoniam Imperator non vult: quòd in aliquo diminuantur iura eccleſiæ. ſed potius intendit ipſa augere, quia eius protectionem ſuſcepit hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FRIDER.

Q Vantò c cæteris terræ principibus munifica dextera Saluatoris in temporalibus nos præ

de public. iudic. §. j. & de ſuſpect. tut. §. conſequens. & C. ad legem Iuliam de adulter. l. quamuis. & infrà de ſala. proſcriptio. ſenten. l. corruptelæ crimen. & C. de epiſcop. & cleric. ſi quis in hoc genus. & l. ſi quicquam. de Pagan. l. ſi.

ADDITIO. *Adde an ſit prohibitum Iudæis capere vſuram à Chriſtianis? Vide per doctor. in c. poſt miſerabilem & ca. quanto. de vſur. Ioan. de Anan. in c. j. & in c. conqueſtus. in vltima colum. eod. tit.*

De decimis præſtandis.

c *Vantò cæteris.* In hac cōſtitutione mādat Imperator ſuis officialibus, & baiulis ſoluere decimas totius introitus regni eccleſiis: & in hoc ſequitur ius aliorū priuatorum: quia omnes tenentur ſoluere decimas, vt extrà de deci. per totum, & maximè in cap. cùm non ſint in homine.

ADDITIO. *Adde quòd decimæ ſunt de iure diuino, vt in c. tua nos de decim. Cardi. in c. à nobis. in ij. oppo. eo. tit. Alb. in c. ſi de terra. in ij. notabili, de priuil. Archid. in c. decimæ. xvj. quæſt. j. ſanctus Thomas ij. ij. q. lxxxvij. artic. j. & an ſolutio decimarum poſſit tolli per conſuetudinē? vide per Ant. de Butrio in capite, cum aliquibus de parochiis.*

† *Aliàs Idem.*

Nec eſt Imperator, cùm tractatur de iudicio animæ, priuilegiatior aliis: quia quantum ad Deum nulla eſt exceptio perſonarum

ANDRAEAS

iureiuran. c. cùm ex literis. extrà eod. Hoc ſanè intelligas, quòd ex iſtis criminibus, vel quocunque alio, ſi quidem agitur ad pœnam legalem, tunc dicetur crimen ciuile, & iudex ſæcularis cognoſcet. Aut agitur ad excommunicationem, depoſitionem, vel aliam pœnam canonicam: & tunc erit canonicum, & cognoſcet eccleſiaſticus iudex, vt not. C. de epiſ. & cler. auth. clericos. & ita videtur ſentire Ber. extrà de foro compet. cap. ex tenore. Cùm verò crimen vſurarum ſit merè canonicum, vt ſuprà dictum eſt, videtur quòd non poſſit agi ad confiſcationem bonorum, priuſquam fuerit de ipſo crimine cōdemnatus: ſicut dicimus de crimine hæreſis, vt extrà de hæret. cap. cùm ſecundum leges. & poſito quòd non poſſit prius agi, niſi fuerit per eccleſiaſticum cōdemnatus, vocabitur demum poſtquàm fuerit condemnatus: & conuincetur de crimine per ſententiam eccleſiaſtici iudicis argu. eorum, quæ notantur per Innocen. extrà de accuſ. c. qualiter & quando circa fi. glo. magnæ. Et vide per And. in tit. quæ ſint regal. in ver. contrahentium inceſtas nuptias. Sed nunquid in crimine vſurarum poſſit procedi per inquiſitionēm ex officio? dic, quòd ſic, in cap. ad audientiam. extrà de iureiur. & in cap. cùm in diœceſi tua, extrà eod. Barth. de Capua.

AN autem admittatur in hoc crimine vſurarum appellatio? Vide cap. quàm perniciosum. & cap. tuas. de vſur. & vide Andr. de Yſernia in conſtitut. intentionis. de illic. port. armo. ¶ Sed nunquid vſurarius admittatur in teſtem? Dic, quòd non: nam ad communionē non admittitur altaris, nec euchariſtiam, & c. c. quamuis. extrà eodem. Ius enim vſurarios excommunicat ad iſta tria vt not. extrà eod. c. compelluntur. non enim cum hominibus morari poſſunt: ſed infra tres menſes de terra expelli, extrà eod. cap. vſurarij. Petrus de Monteforti.

De decimis exſoluendis.

QVantò. Soluuntur decimæ prælatis, ſi debentur in pecunia in Pentecoſte.

ADDITIO. *Aliàs in Septembre.*

Si in frumento, vino, oleo, & aliis victualibus, tunc quando percipiuntur: & non oportet de hoc haberi mandatum à curia, vt in c. in planitie ſancti Martini continetur. Quod hodie videmus malè ſeruari. Idcirco deberent Reges timere Dei iudicium in hoc ſeculo

DE YSERNIA.

culo, & in futuro: quoniam potentes potenter tormenta patiuntur, Sapien. 7. Et idem de Comitibus, Baronibus, & aliis debentibus decimas, hoc compellit iuſtius, vt ibi dicitur. Item debetur ſecūdum formam curiæ tertia pars procuratoris pro nouis ſtatutis impoſitis per Federicum Imperatorē. De illis non vult eccleſia decimas, tanquam de malè ablatis, quæ impoſita fuerunt per illum contra Deum, & iuſtitiam: per quod videtur ille Federicus quieſcere in pice, & non in pace. Multum debent cauere principes mundani in hoc: quia etiam hoc Deus retribuit: ſicut patet in illo Federico, cuius hæredes non ſunt hodie. Dicitur enim Iſaiæ 10. Væh qui cōdunt leges iniquas. Sic & ſocius de talibus quæſitis non habet partem. ff. pro ſoc. quod autem. & l. ſocietatem non priſcè. §. fi. & l. ſeq. § ſed & ſi quid. & famil. erciſc. cæteræ. de tut. & rat. diſtrah. l. j. §. planè. & hæc forma non præiudicat eccleſiæ, quæ poteſt dicere: Da mihi decimam debitam de veteribus ſtatutis: nolo de nouis. Econtrà Curia dicere poteſt, volo dare tibi de veteribus, non de nouis. Alicubi ſunt plura iura vetera: alicubi plura noua.

Vetera ſunt hæc, videlicet,

Dohana.	Portus, & piſcaria.
Anchoragium.	Ius affidaturæ.
Scalaticum.	Herbagium. Paſcua.
Glandium & ſimilium.	Becharia.
Ius tumuli.	Paſſagium vetus.

Ius caſei, & olei non eſt vbique per Regnum.

Noua ſunt hæc, videlicet,

Ius fundici Ferri.	Saponis. Molendini.
Azarij. Picis.	Becharie nouæ.
Salis.	Imbarcatura. Ius ſepi.
Ius ſtateræ ſeu Celandræ.	Ius portus, & piſcariæ,
Ponderaturæ.	Ius exituræ.
Ius menſuraturæ.	Ius decini. Tentoriæ.
Riæ de nouo.	Ius Marchium.
Ius ſetæ.	Ius baliſtarum.
Ius cambij.	Ius gallæ.

Ius lignaminum non eſt vbique.
Ius gabellæ auripellis non eſt vbique per regnum.

Ius

fecit, tantò ſaltē iuris naturalis inſtinctu ad antidota [a] ſtrictius obligamur. Cùm etiam veritate dicente, ab eo, cui † [b] amplius creditur, amplius exigatur. Quod in noſtræ mētis intrinſecus meditatione ſolicita reuoluētes, & illud etiā attēdentes, quod ſolutio decimarum quarum debitū ex vtriuſq; Teſtamenti tabulis cōfirmatur, tātò in eccleſiis Dei pretioſior redditur, quātò decimalis oblatio de bonis hominum, [c] velut electum quoddam ſpirituale peculiū, à domino [d] reputatur. Officialibus noſtris vniuerſis, & ſingulis præſentis legis authoritate mādamus, vt decimas integrè, prout Regis Gulielmi tēpore cōſobrini, & prædeceſſoris noſtri ab anteceſſoribus officialibus, & baiulis exolutæ fuerunt, locorum [e] prælatis exoluere abſque † omni difficultate procurēt. Nos enim, qui [f] (fauente Domino) inter homines ſumus [g] in præeminenti culmine cōſtituti, quātū ſine iniuria noſtrorum regalium poſſumus tolerare [h] eccleſiarū iura, & pręſertim earū, quę in regno conſiſtunt, & quas [i] ſub protectione noſtra recepimus, & habemus, in vllo diminuere volumus, ſed augere. Subiectis etiam noſtris indicimus, vt decimas, quas de feudis, & bonis ſuis anteceſſores eorū prædicti Regis Gul. tēpore pręſtiterūt venerabilibus locis, quibus decimę ipſę debētur, cum integritate [k] perſoluant.

† Aliàs, plus.

† Aliàs, vlla.

De cultu pacis, & generali pace in regno ſeruanda.

TITVL. VIII.

Pro pacis obſeruatione præcipitur, vt nullus authoritate propria de iniuriis & exceſſibus ſibi factis faciat vindictam: ſed adhibeat iudices ordinarios deputatos, vel deputādos pro iuſtitia conſequēda: niſi tēpore illatæ iniuriæ in perſona, vel in rebus ſe defenderit, etiam cum armis incontinēti, & non ex interuallo cum moderamine inculpatæ tutelæ, tunc licita eſt defenſio, h. d. tota iſta conſtit. Mat.

† IMP. FEDER.

Pacis [l] cultum, qui à iuſtitia, & à quo iuſtitia [m] abeſſe nō poteſt, per vniuerſas & ſingu

† Aliàs Idem.

rum, vt extrà de indi. c. nouit. Sic & de iure ciuili, Imperator quædam onera non euitat: ſicut & cæteri, vt C. de priuil. dom. Auguſt. l. quinta. circa fin. libro xj.

a *Strictius.* Vt ff. ad Sylla. l. iij. §. de his autem. cum ſimil. ibi not.

b *Amplius exigatur.* Sic C. de epiſc. & cler. l. preſbyteri.

c *Velut electum.* Quod eſt Deo omnipotēti dignum donarium diuinarum rerum tuitio, vt in auth. vt eec. Ro. cen. an. hab. pri. circa princ.

d *Reputatur.* Vt patet in Decreta. & xiij. q. j. ſi eccleſias. & dic vt ibi.

e *Prælatis.* Nota quòd de decima, quæ redditur eccleſiis, debēt fieri quatuor partes. Prima debetur epiſcopo. Secunda clericis. Tertia pauperibus. Quarta in fabrica ipſius eccleſiæ, vt in Longobardia, de deci. l. vt decimæ pop.

f *Fauente.* Aliàs, faciente.

g *In præeminenti.* Et ideo princeps dicitur Optimus & Maximus, vt ff. de leg. ij. qui ſolidum. §. j. Et alibi, prouidentiſſimus, & vir religioſiſſimus, vt ff. de le. ij. l. vnum ex fa. §. vlt.

ADDITIO. *Adde in proœ. Inſtit. in prin. Iaſ. in l. ſū Syllanianū in fi. C. de his quib. vt indi. intelligē largè, non ſtrictè.*

ADDITIO. *Adde quòd boni Imperatores antiquitus inter Deos & Sanctos referebantur, vt in l. penult. C. de donat. inter virum & vxor. Sicut legitur de Conſtantino, qui dicitur Diuus, id eſt, deificatus, vt in l. diui. C. de natur. lib. Et de Claudio in l. j. C. ne lic. potent. Et de Auguſto in l. j. ff. de adult.* Superantius.

Et alibi ſacratiſſimus, & nobiliſſimus, vt ff. de nata. reſtit. quæris.&

ris.& dic plenè, vt not. ſuprà in proœmio. Et alibi ſanctiſſimus, vt ff. de leg. ij. Titio & Seio. ad fi.

h *Eccleſiarum iura.* Vnde alibi, Noſtræ enim ſerenitatis vndique ad hunc exitum prouidentia ducitur, vt omnipotentis, &c. vt C. de hæret. l. ſi quis orthodoxæ. cum omnis abundātia, & ſtatus eccleſiis ſanctiſſimis ex munificentiis Imperialib. perpetuò præbeatur, vt in auth. de non alienan. §. ſi minus. collat. ij.

i *Sub protectione noſtra.* Et ideo alibi Imperator dicit, eccleſias ſuas eſſe, ſcilicet, quo ad protectionem, vt in auth. vt ec. Ro. in princ.

ADDITIO. *Adde c. venerabilē. de elect. text. & ibi Docto. in c. eccleſia Meꝫ xcvij. diſt. c. tibi domino, & cap. ego Ludouicus. lxiij. diſt. clem. ne Romani. de elec. cle. ij. de iureiur. Anz. de Ancha. de poteſtate Papæ. q. xxxv. art. vj.* Superantius.

k *Perſoluant.* Poſſunt ergo decimæ peti ex hac cōſtit. ſicut petūtur condictione ex canone. xvj. q. j. c. reuertimini. Petuntur rei vendic. etiam, vt xvj. q. j. c. moderamine. Item per cōfeſſoriam, cùm ſit quaſi ſeruitus, vt aliâs ff. ſi ſer. ven l. j. & ij. Marin.

De pacis cul. Pacis *cultum.* Hæc conſtitutio permittit cuilibet ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & incontinenti, & continet ius commune, vt C. vnde vi. l. j. & ita eſt quæſtio glo. illius. Et quæ ibi not. hic repete.

m *Abeſſe nō poteſt.* Bene ſic loquitur. Nam tēpus pacis gubernatur per iuſtitiam, vt in proœ. inſti. in prin. concor. Pſalmiſta, qui dixit:

Miſer

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Ius reſinæ ſeu reſicæ maioris & minoris non eſt vbiq;, ſed Neapoli. Item quod dicitur in glo. quòd de decima fiunt quatuor partes per ius Longobardum. Dic ꝙ per ius canonicum de oblationibus fiunt tres partes: de decimationibus, & aliis debitis prælato fiunt quatuor. xij. q. ij. c. de redditibus. Ad quarum notitiam apparet quātum eſt onus pręlatorum, & ꝙ pauci hodie, peccatis exigentibus ſaluant ſe. Sed dic ꝙ olim in primitiua eccleſia epiſcopi propter paupertatem recipiebant medietatem oblationū ſuæ prouinciæ. x. q. j. c. antiquos. Poſteà verò receperunt tertiam. eo. c. & q. & c. de his. Poſteà quartam. xij. q. ij. contra teno. & c. præcedenti. Hodie verò de oblationibus nihil: quia illa tertia, quæ poſteà fuit quarta, ſeruatur pro fabrica eccleſiæ, pro qua oblationes proueniunt. Sed ſi epiſcopus vellet ſubire onus fabricæ, poſſet eam habere. x. q. iij. placuit. & cap. vnio. Nam alia tertia oblationum eſt pauperum: alia clericorum illius eccleſiæ. Sed ſi clericis non ſufficeret illa tertia, accipiant tertiam pauperum: ſic & epiſcopus, aliâs ſeruatur pauperibus: & ſi non ſint pauperes, futuris pauperibus, vt not. hoc in c. vnio. Item de redditibus epiſcopalis eccleſiæ, inter quos videtur eſſe quarta decimarum & aliorum iurium debitorum prælato. extrà de præſcrip. c. de quarta. fiunt quatuor portiones: vnam habet epiſcopus, aliam clerici. aliam pauperes, aliam fabrica eccleſiæ quæ, ſi nō indiget fabrica, ſeruatur pro futura fabrica, vel emitur inde poſſeſſio ad opus eccleſiæ, vt c. de reditibus. & c. præcedenti. & c. nobis. Vnde eſt hæc, & alia diuiſio in quatuor partes, quàm diuiſio oblationum, quæ in tres diuiditur portiones: & dicitur hoc in c. vnio. Quantum ad fabricam eccleſiæ tene quod notat Innocent. extrà de his quæ fiunt à ma. par. cap. c. fi. ſcilicet vt ſi tertia vel quarta ſufficit fabricæ, non grauentur inde alij clerici: aliâs omnes clerici contribuere compelluntur, extrà de eccle. ædifi. c. j. & ibi etiam in glo.

ADDITIO. *Adde an deputatum ad fabricam eccleſiæ poſſit conuerti in alium vſum? vide textum & Archid. in c. j x. q. j c. gloria epiſcopi. xij. q. ij. Card. Zab in c. fi. de teſta. doct. in cle. contingit. de relig. domib.*

Quantum ad partem epiſcopi, de ea poteſt prælatus facere id, quod

quod vult, ſicut de ſuo pro ſe, ſcilicet deputato: nec cēſetur, ſicut res eccleſiæ illud, quod pro ſuo vſu deputatū eſt. Vnde ſi hæc portio ſibi ſufficit, debet eſſe contentus: alias duas pauperibus & fabricæ ſeruabit: & ſi ſuperſit, dabit illis pauperibus: quia bona eccleſiarū pauperum ſunt. xij. q. ij. c. indignè, & quicquid habēt clerici, pauperum eſt xvj. q. j. c. vlt. in glo. Et gloria epiſcopi eſt prouidere pauperibus. xij. q. ij. c. gloria. De iſtis bonis debēt intelligi hæc capitula & quæſtiones & ij. q. j. c. ſi. quòd primum ſibi & eccleſiæ ſeruientibus prouidere debet de bonis eccleſiæ. Reliqua quæ ſuperſunt, fidelium vſibus miniſtrantur. de epiſcopo loquitur. Si tamen non det pauperibus, peccat dando aliis, vel moderatum vſum in abuſum conuertendo. Quod non punctualiter in his accipiendum eſt, ſcilicet, ſi excedant in puncto: ſed ſi ſit immoderatus exceſſus Conſanguineis tamen dignis dabit de his, vt dicit Hoſtien. x. q. ij. epiſcopus.

ADDITIO. *Adde quid de Papa dando bona eccleſiarum ſuis conſanguineis, vt præ aliis eos diuites faciat, vide ſing. dictum Arch. in c. non licet Papæ. xij q. ij. Abb. in c. cum veniſſent ver. ex hoc infero. de indi. & illud dictum Arch in d. c. non licet Papæ alleg. pro ſing. Abb. in c. conſtitutus. de reli. do. Abb. in c. dudum. il ij. de elect. Abb. conſi. xlij inci. videndum eſt in effect. in j. vol. Laur. de Rhodulphis in repeti c. ſine excep. xij. q ij. in xxxj q. & per Bal. in l cum multa. C. de bo. quæ libe.* Superantius.

Non tenetur tamen ad reſtitutionē iſtorū: quia deputata eſt hæc portio ad alimenta prælati, vt dicit S. Tho. ij. ij. circa fin. in tit. de his quæ pertinent ad ſtat. epiſc. vij. q. De aliis verò portionibus ſi quid accipiat, dicit ibi, ꝙ tāquā de alienis prælatus tenetur ad reſtitutionem. Quod eſt intelligendū, niſi egeat. Nam tūc ea quæ debet dare pauperibus, dabit ſibi ipſi pauperi: & eis qui ſibi miniſtrant x. q. ij. epiſcopus. Pauper epiſcopus dicitur, qui non habet victum, & veſtitum pro ſe, & miniſtris ſuis: quod attēditur ſecundum dignitatem perſonæ prælati, de quo dic plenè ſecundum Hugo. aliàs Hoſtien. in d. c epiſcopus. *De cultu pacis & generali, &c.*

Pacis *cultum.* Verba ſunt Prophetæ Iſaiæ 31. c. circa fi. ibi, Opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium &c. propter iuſtitiam

las partes regni noſtri pręcipimus obſeruari. Vt nullus authoritate propria de iniuriis, & exceſsibus [a] dudũ factis, vel faciendis, in poſterũ ſe debeat vindicare, nec præſalias, [b] ſeu repræſalias facere: vel guerrã in regno mouere: Sed corã magiſtro Iuſtitiario, & iuſtitiariis regionũ, vel locorum Camerariis, vel baiulis, & dominis, prout ad vnũquenque eorũ cauſæ cognitio pertinet, cauſam ſuã ordine iudiciario [c] proſequatur. Cæterum ſi cõtigerit alicui violentis †iniuriis prouocato [d] ob tutelam ſui corporis, ſeu rerũ ſuarum defenſionẽ, ne ceſſariò adhibere, ipſam eidem incõtinenti prius, ſcilicet, quã diuertat ad alios actus extraneos nõ vetamus, [e] (cũ moderamine tamen [f] inculpatæ tutelę) ita videlicet, vt ſimilibus, [g] & æqualibus armis ſe defendere valeat, quibus & qualibus extiterit impugnatus. Ita vt ſi armis molitis impugnatus fuerit, liceat ei armis molitis ſe defendere. Si ſine armis molitis, vel quibuslibet armis aduerſarius ſuus eũ impugnauerit, eodẽ impugnationis genere ſe defendat, dum tamen incõtinẽti hoc faciat, vt dictũ eſt.

†aliàs iniurijs, vel violentijs.

†De his qui in Regno guerram mouerint, & de præſalis puniendis.

†aliàs hic non eſt rubrica.

TITVL. IX.

Quicunque mouerit guerram in Regno: conſiſcatis omnibus bonis ſuis: capite punitur. Qui verò præſalias, vel repræſalias propria authoritate fecerit, punitur pœna medietatis omnium bonorum, h. d.

IMPER. FEDER.

COmes, [h] Baro, Miles, ſeu quicunque alius, qui publicè guerram in Regno

Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, Pax & iuſtitia complexæ ſunt. Meritò ergo per hanc conſtitutionem obſeruantia paris inducitur generaliter in Regno ſic in conſue. feu. de pa. te l. vna in princ. & de pa. iur. fir. hac edictali in princip. Publicè enim vtile eſt, ſine metu & periculo per itinera commeari, vt ff. de his qui deic. & effu. l. j. §. ſumma. ¶ Et pacis conuentio ex publica cauſa procedit, vt ff. de pact. l. cõuentionum in fin. Et de pace quidem gaudet, & quieſcit in tuto: & proficit populus, vt C. pub. læti. vel conſ. nun. l. vnica li. xij. & de Irenar. l. vna lib. x. ff. de offic. præfec. Vr l j. §. quies. & patet in authen. de armis in princ. Et hæc eſt, quæ confirmat imperiũ & regna conſeruat. C. de ſumma trinit. & fi. cathol. inter claras. Et ideò bono cõgruit domino vt prouincia, quam regit in pace conſiſtat, vt ff. de offi præſi. l. congruit. Et no. pacem per iudicem eſſe ſeruandam. Et cuilibet iudici hoc principaliter per principes eſt mandatum, vt omnem pacem populis fariant, vt auth. de man. princ. §. deinde. Et quòd ſollicitudinem habeant, vt locus ſit quietus: & iniuſtitia, ac læſio ſuſpendatur, vt in auth. vt nul in §. quemadmodum. Et debent iudices inuicem ſe iuuare ad pacem tuendam, vt patet extra de treu. & pace. cap. j. ad finem. & in præalle. l. hac edictali. in conſuetud. feud. & in Longobard. vt epiſc. & con. inui. ſint vni. l. ij. Quinimo epiſcopus poteſt excommunicare, & coactare propter pacem, vt xc. diſt. c. placuit. & c. ſciendum. Ad hoc etiam erant dudum Irenarchæ ſpecialiter deputati, vt concordiam & pacem facerent fieri, & ſeruari, vt in præallega. l. hæc edictali. Iſta generalis pax debet iurari quolibet quinquennio à ſubditis vniuerſis ſupra xviij. annum. & infra ſeptuageſimum conſtitutis, prout ibi plenè dicitur. Licet hodie non ſeruetur. Cuius paris violatores acriter puniuntur, ſicut in ſequenti rubri. plenè dicemus. Satis ergo Regi conuenit prouidere, vt omnes in pace & gratia Dei ac Regis viuere valeant, vt in Longobar. de ſede contra iur. vel ciuitat. leg. l. j in fine. Et hoc etiam ſpectat ad officium cuiuſlibet iudicis, vt ff. de vſufructu. ſi cuius. §. ſed ſi inter duos. Et de pace pulchrè loquitur lex. C. de caduc. tollend. l. vna. in princ.

ADDITIO. *Adde gl. in c. præcipimus. xx. diſt. & in c. nouit. de iudi. & pax eſt hæres Ieſu Chriſti ſecundum. Barb. in conſi. incip. magnus. in fin. xxxv. col. v. iiij in iiij. vol. Vbi multa ponit de pace.* Superantius.

Eſt autem nomen pacis dictum à pacto, ſiue pactione, vt ff. de pact l. j. Item de decore pacis legitur. C. de vete. iur. euu. l. j. in prin. Marin.

a *Dudum factis.* Secus ſi incontinenti, nã tunc licet cum ęqualibus armis, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt hic ſubiicit. C. vnde vi. l. j. ff. eod. titu. l. j. & de iuſti. & iu. vt vim. Et eſt intelligendum de defendendo, nõ vindicando, ne quo dix, vt ff. ad l. Aquil. ſcientiam. §. qui cum aliter.

b *Seu repræſalias.* Licet hic coniungantur iſta tria: præſalias, repræſalias, & guerra. in lege tamen ſequenti ſeparantur, & aliter puniuntur guerræ, quam pręſaliæ, ſeu repręſaliæ.

c *Proſequatur.* C. de agri. & cen. nullus.

d *Ob tutelam.* ff. de iuſti. & iu. l. vt vim. C. vnde vi. l. j. ff. de iniur. l. iniuria. §. j. ff de regul. iur. in l. factum. §. non videtur. ff. ad l. aquil. l. ſcientiam. §. quicunque. ff. quod me. cau. l. ſed & partus.

e *Cum moderamine.* Quid circa moderamen attendatur? require plenè, vt not. in C. vnde vi. l. j.

f *Inculpata tutela* ff. de vi & vi. ar. l. iij. §. cum igitur.

g *Et æqualibus.* Vel minoribus, vt credo. Idem dico ſecundum Ioan. ſi pugnus vnius magis noceat, quàm enſis alterius: quòd cum enſe poſſit ſe defendere argum. ff. ad l. Aquil. l. qua actione. §. ſi quis ſeruum. & de iuſti. & iu. vt vim.

De his qui in Regno guerram, &c.

h COmes. hæc conſtitutio punit mouentes guerram, & ſatis poteſt diri q obtinet ius commune, vt C. de ſeditioſis. & ff. de pœn. l. capitalium. §. ſolet. & ff. ad l Iuliã. de vi publi. l. qui cœtu. Et dicit ſpecialiter de Comitibus, Baronibus,

ANDRAEAS

acquiritur pax. multum debent niti regnantes, vt iuſtitia ſeruetur in terris eorum & propter hoc habebunt regna parata. Nam ſuper illud Pſalmiſtæ. Iuſtitia & pax oſculatæ & complexæ ſunt ſe: dicit glo. Aug. Amant ſe hæc duo, vt qui facit iuſtitiam inueniet pacem. Et nõ aliud ſubſtantiale eſt in regibus: quàm obſeruare iuſtitiam, ſeu obſeruantia iuſtitiæ. xxiij. quæſt. v. Regem ij. Regum. x. conſtituit te dominus Regem, vt facias iuſtitiam, & iudicium. Contra rebelles indicitur iuſtum bellum, in quo bellatur vt iuſtitia fiat. Et pax habeatur. xxiij. quæſt. j. noli. De his dicit Vegetius libro iij. in prologo de re mili. in fin. Qui pacem quærit, præparata bellum. Contrarium agentes plerunque opprobriũ degenerationis incurrunt. patet in Tarquinio, quem & eius liberos Romani expulerunt ob iniurias ipſorum, ſubrogata ei minori conſulari poteſtate. ff. de orig iuris. l. ij. §. exactis. & per totam legem. ¶ Item nota quòd poſſum defendere me & meos: imò & proximum, ſi poſſum per c. Innoc. iiij. extra de ſenten. excom. dilecto. Et quando in re patior moleſtiam, exigitur hoc moderamen. Secus quando in perſona.

Quæ omnia: & multa alia circa hoc dixi in titu. de pa. tenen. l. ſi quis hominem. ¶ Item repræſaliæ ſunt prohibitæ in Regno, quia coram iudicibus, qui hic exprimuntur, illico poteſt læſus iuſtitiam conſequi. Concedit tamen Rex extra Regnum quando per Romanos, aut Ianuenſes, aut alios ſibi non ſubiectos ſui aggrauantur ſubiecti. nam requirit poteſtatem, ſeu dominationem, & rectorem loci, vnde ſunt debitores, & damna dantes, vt cogat eos ad iuſtitiam. Si non emendant, concedit tunc repræſalias. Iſtud magnũ ſte dicere, vt puniatur qui non deliquit & nullus Sanctorum Doctorum auſus eſt dicere, præter Auguſt. xiij. q. ij. Dominus noſter. quod cap. non eſt correctum per cap. & ſi pignorationes. Gregor. x. extra de iniur.

DE YSERNIA.

iniur. & damno dato lib. vj. vt ibi dicunt Moderni. Eodem modo excedunt alij contra ſubiectos regni. ¶ Item hoc malè obſeruant officiales pecuniam & collectam exigentes, qui faciunt repræſalias hominum de vno caſtro, vt habeãt ſolutionem eis impoſitam. quod in aliis negat dominus, & Rex debet in ſe ipſo ſeruare. pluries dictum eſt in ſuperioribus.

PAcis cultum. In glo. in ver. abeſſe non poteſt. ibi dum dicit, hoc etiam ſpectat ad officium cuiuſlibet iudicis. Per iſta iura dicendum eſt, quòd cum duo principes Chriſtiani, vel duæ vniuerſitates ſunt in diſcordia, quòd dominus Papa poteſt, & debet ad pacem, vel ſaltem ad treugam compellere, & confirmare: cum inferiores magiſtratus hoc poſſint, & debeant. xiv. diſt. c. præcipimus. & cap. attendendum. & c. prælatum. & ſi poteſt, & debet ad pacem & concordiam, multò magis ad treugam, & inducias, quæ ſunt præambula ad pacem. argum. ff. de procur. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. & maximè quia ipſe conſtitutus eſt ſuper Reges, & regna, vt ſcribitur Hieremiæ cap primo. & extrà, de maior. & obed. cap. ſolitæ. & poteſt quemlibet Chriſtianum corrigere de peccato: extra, de iud. cap. nouit. & cap. cauſam. qui filij ſint leg. & ita vidi de facto. Barth. de Capua.

De his qui in Regno guerram mouerint, & de præſidijs puniendis.

COmes vel baro. Guerrã facit qui cum comitiua armatus publicè incedit ad offenſionẽ alicuius præſtando ad commodum exercitum hominum armatorum: aut ſoldanarios ſine iuſſu principis, & curię: quia crimine maieſtatis tenetur, quaſi maieſtatem publicam læſerit. ff. ad l. Iuliam maieſt. l. iiij. Spernit enim principẽ vſurpando quod eſt principis, ſcilicet, parare talia contra inobedientes. C. lib. x. vt armorum vſus inſcio princ. ſit interdictus. l. j. Et ideo lædit princi

nibus,& militibus:quia illi frequentius talia committunt,vt ff.de leg.& ſe.con.l.nam ad ea.

a *Capite puniatur* Similis pœna ſtatuta eſt contra violatores pacis.ff.de re mili.l.fin.

mouerit, confiſcatis bonis ſuis omnibus,[a] capite puniatur. Qui autẽ præſalias,ſeu repręſalias fecerit, mediętatis bonorum ſuorum omnium † proſcriptione damnetur.

De illicita portatione armorum, & pœna percutientium cum eis.

TITVL. X.

Nullus hac conſtitutione pœnali reſiſtente, poteſt arma ad nocendum portare, niſi in caſibus hic deſcriptis.h d.

†IMPER. FEDER.

INtentionis [b] noſtræ ſalubrem propoſitum nõ tam circa punienda maleficia commiſſa verſatur, quàm [c] vt in committendis eiſdem via & materia præcludatur. Quia igitur tam violentiis, quàm homicidiis ipſis, armorum interdum prohibitorum portatio cauſam præſtat: Occurrere potius eligentes in tempore, quàm [d] poſt exitum vindicare. Præſenti lege omnibus regni noſtri fidelibus prohibemus, vt nullus arma molita & prohibita, cultellos, † enſes, lanceas, panceras, ſcuta, vel [e] loricas, clauas ferreas, & etiam alia † omnia, quæ nocendi magis cauſa, quàm alterius cuiuſcunque liciti operis gratia, ſunt parata, ſecum [f] deferri præſumat.

De illicita portatione armorum & pœna percutientium cum eis.

b *Intentionis.* Conſtitutio hæc generaliter prohibet portationẽ armorũ & conc.ff.de vi publ.l.j. ADDITIO. *Adde, quòd hoc fallit in doctoribus.ſecundum Bart.in l.magiſtros.C.de profeſ.& medi.& per Phil.in rubri.de magiſtris in vltima col.Et an prohibitio armorũ facta per poteſtatẽ extẽdatur ad famulos inquiſitoris hæreticæ prauitatis vide per glo.in c.ſtatutum de hær.l.vj.* Superantius. Quibuſdam tamen nobilibus permittit.ar.C.de præpo.ſa.cu.l.fi.Contra facientibus pecuniariam pœnam imponit. In quo ſatis poteſt dici, quòd ſit ius nouum: quia in hoc caſu non inuenitur impoſita.Nota tamen, quòd maiorem imponit diuitibus quam pauperibus pœnam,quod eſt generale in pœna pecuniaria, vt C.de iudic.l.properandum.§.ſin autem vtraque. In corporali eſt contra.ff de incen.l.Pedius. Item in fine nota,quòd ſi propter paupertatem non poteſt ſoluere pœnam, luit in corpore,ſic ff.de pœnis.l.j.

†aliâs punctis aplicatione [margin]

† Aliâs, Idem. [margin]

c *Vt in committendis eiſdem.* Occurritur contra maleficia duobus modis,cõtra perpetrata per pœnæ impoſitionem, vt per totum tit. de pœn.in C. & ff.Contra perpetranda, quia non licet paciſci, ne agatur de maleficio committendo.Et hoc ne ſpe immunitatis maleficium committatur, vt ff.de fideiuſſor.l.ſi à reo.§.id quod vulgò. Item per impoſitionem defenſæ, vt infra eo.ſi delium. Item compeſcendo partes per ſtipulationem, quia Prætor non debet pati ad arma &c. vt ff.de vſufr.l.ſi vſufr.§.ſi interdum. Item per denunciationem,& cuſtodes,cum dubitatur de partu,vt ff.de lib.agno.l.j.primo reſpon.& §.j.ij.iij.& iuj. Item per prohibitionem portationis armorum,cum quibus maleficia committuntur,vt hic. ¶In omnibus igitur criminibus in quibus cognitio pertinet ad Iuſtitiarium poteſt per legitimos modos occurrere, ne committantur: & hoc probat ratio huius l.cum dicit,occurrere potius eligentes.

d *Poſt exitum.*vt C.quando vni.li.ſi.iudi.in l j.& qui.cau.in inte.re.non eſt neceſ.l.fin.

e *Loricas.*Quæ licet non ſint arma molita, Tamen prohibentur, ne portentur. Et imponere pœnam portantibus ad Iuſtitiarium pertinet,vt in fi.huius l.& ita loquitur gratia exempli, dic quòd eſt infrà de offic.ma.Iuſti.l.j.

f *Deferri præſumat.* Videtur concordare iuri Roma.C.vt armo.vſus inſc i.princ.ſit inter.l.vna li.xj.ſecundum vnum intellectũ qui fit in gl.ord.& in auth. de armis: & in Longobard. de ar.intra.pla. vel ad pla.non por.l.j.& ij. ¶Sed nunquid illi caſus qui excipiuntur de iure

de iure Roma. in quibus arma licitè deferuntur, vt cauſa itineris, vel nauigationis,vel venationis,vel commercij, vt ff.ad l.Iul.de vi publi.l.j.& ij.& ſic etiam ſeruatur in imperio, erunt ſimiliter excepti ab hac conſt.in Regno.Et certè de primis duobus dico quòd nõ: imò potius hic tolluntur,vt patet ex ſequentibus, vbi certis perſonis committit ſpecialiter deferre arma itinerãdo:ſcilicet Curialib9, & ſeruientibus eorum: & aliis perſonis equitãtibus. Vnde aliâs obtinet in contrarium ius cõmune, vt ff.ad muni.l.municipes.& l j.ff de regibus & ſe.con.ius ſingulare. nam quãdo ſpecialiter in vno excipitur,in cæteris relinquitur regula confirmata, vt ff.de fun.inſtruc.l.quæſitũ.§.idẽ reſpondit domo inſtructa legata, vt ſic videlicet,ex perſonis ſpecialiter exceptis inferius, metiamur in cæteris regulam generalem, quòd arma itinerando non portent: exceptio enim confirmat regulã, vt in auth. de non alie.§.vt autem. In aliis verò caſibus ſcilicet cauſa venationis dici poteſt, arma ad venationem neceſſaria deferri licitè poſſe: cum enim venatio permittatur ad occidẽdum Leonẽ, ſeu aliã ferã beſtiã nociuã vt Vrſum, Lupũ,& ſimiles, vt C.de vena.fera.l.vnica. in prin.li.xj.& in conſue. feu de pa.te.§.nemo retia: & in Longob. de ven.per totũ:& inſti.de rerum diu.§.ferę beſtię & §.planè cum ſimi.Et arma etiam permiſſa videtur ad venationẽ neceſſaria, vt ff. de fun.inſtr.quæſitũ.§.ſi in agno venationes.& §.ſeq.& l.cum de Lationis.in prin. ſine quibus ſuum vſum venatio præbere non poteſt, vt in eo tit.de fun.inſtru l.prętoris.in fi.Et in l.ij.ff.de offic.eius cui mãdata eſt iuriſdictio. Quis enim ſani capitis auderet inermis accedere ad occidẽdum Leonẽ,qui eſt fortiſſimus beſtiarũ: vel aliam feram beſtiam, cui etiam armatus reſiſteret difficulter? Vnde meritò venatori conceditur in acceſſionis locũ arma deferre, ſine quibus eſſe non poteſt venator,vt ff de penu.leg.l.nam quod liquidum in prin.Idem dici poteſt in caſu cõmertij,vt ſcilicet,vẽdendi cauſa quis poſſit arma portare, vt in auth.de armis dummodò alienigenis,ſcilicet,hoſtibus populi Romani non vẽdat,vt C.quæ res expor. non de l.fi.Et ita in his duobus caſibus,ſcilicet,venationis,& commertij interpretatur cõſuetudo.Nec in eis per hanc cõſtitutionem aliquid innouatur.In caſu verò itineris ego,ſalua meliorum correctione,non teneo verũ eſſe,quod ſimpliciter hîc no. Et ideo dico,ꝙ prohibitio iſta nõ extẽditur ad illos, qui cũ per loca inſidioſa trãſeunt,arma impugnationis, nedũ defenſionis deferũt ad terrorẽ latronum,& volentiũ offendere.ar.in decre.xxiij.q.iij.Maximianus. Vnde ſane intelligas quod hic no.l.vbi quis ſecure itinerare poteſt: præſertim cũ nocturnorũ populatorũ,aggreſſorũ itinerũ, publicorũ latronũ,& quorũdã aliorũ,cũ ſtis vltio ſit præmiſſa,vt C.de met. l.deuotum.li.xij.& C.quando lic.vni.ſine iudi.ſe vindi.l.j.& ij.& ibi de hoc.& facit ad hoc quod not.infra tit.jj.aſperitatem.in fin.

†aliâs cũ punctis acutis. [margin]

†aliâs arma. [margin]

Curiali

ANDRAEAS DE YSERNIA.

principis maieſtatẽ. Secus videtur ſi cum magna comitiua non armata,nec illo modo,quo guerra fit,quis aliquod delictũ perpetrat: hi enim tenentur de priuata vi.ff.ad l.Iul.de vi pri.l.iij.Si cũ armis, de vi publica.ff.ad l.Iuliam.de vi publ.l.pen.in fi. Vbicunque enim fit guerra,vis erit publica,quæ habet locum,etiam ſi nõ ſit ſecutum delictum.ff.eo.l.j.in fi.& l.ij.Si tunc iret cum banderiis & hominibus,ſicut quando itur ad guerram,puta vt videmus Duces in quotidiano vſu iudiciorum cum vexillis & banderiis, erit tunc guerra:ſi ſine hac aggrauatione erit vis publica,& quando concurrunt, & ſic vtraque,vna non tollit aliam,niſi in eo,quod plus eſt.ff.vi bonorum rapto.l.j.Vnde guerrę motio habet aliquid enorme,quod nõ habet lex Iulia de vi publica. Repræſaliæ verò non habent tantam pœnam,quãdo à præſaliis excuſatur quis,vt ſuprà tit.proximo dictum eſt,de guerra dicitur de pace tenenda & eius viola.c.antepen.& c. ſeq.& hic finitur lex Domino guerram,in princ.

COmes,Baro,miles.Sed pone, quòd vna ciuitas habet guerram cum alia,vel eſt guerra inter ciues alicuius ciuitatis, an dicatur publicè mota guerra in Regno, quamuis tamen res publica lædatur, vel non lædatur? dicitur quòd non argu.ff.de cap.& poſt. reuer.

reuer. l.ſi quis ingenuam.§.in ciuitatibus.C.de ſedition.l.j.& ij. Bart.de Capua.

De illicit.port.&c.

I*Ntentionis.*Mercator per loca nemoroſa,inſidioſa, & timida propter latrones poteſt portare arma, hoc dicit,facit c.Maximinianus.xxiij.quæſt.iij.quia telum cauſa ſalutis tuendæ licitum eſt portare,vt ff.ad l.Iul.de vi publi.l.fin de pace tenen.l.mercator.ix.col. Vbi multa dicta ſunt de eo,qui equitat Aſinum,vel Camellum, repete ea hîc.De aliis itinerãtibus per loca ſecura, ſi non vadunt equites prohibentur.

ADDITIO. *Adde Ia.Alua.in c.j.in §.ſi quis ruſticus in j.oppoſi.de pace tenen.in vſib.feud.*

Idem de nauigatione. Sed in venatione quis non prohibetur. Item ſi cauſa vendendi, & commertij. Item portare arma quis prohibetur hac conſtitutione, non tamen in domo habere. Ius tamen Romanum prohibet.ff.ad legem Iuliam de vi public l.j.Quod ſanè intelligendum eſt, quando portaret arma ad offendendum aliquem, & ad actum aliquem proceſſiſſet ad offendendum, ſecundum diſtinctionem gloſſ. poſitæ in l.ſi quis non dicam rapere.C.de epiſcop.& cleric. Alij dicunt quòd procedit ad actum

a *Curialibus.* Arg. ad hoc pro huiuſmodi curialibus, vt arma poſſint deferre ex ſpeciali prærogatiua. C. de præpo. ſa. cu. l. vlt. lib. xij.

b *Vel enſes.* Argum. ad hoc, quòd huiuſmodi perſonæ poſſint enſes equicando portare. C. de præp. ſac. cub. l. fi. lib. xij. ſecundum vnum intellectum, qui fit ibi in gloſ.

c *Si quidem Comes.* Nota quinque genera hominum. Item maioris dignitatis hominẽ magis puniri. Quod locũ habet in pœna pecuniaria. In corporalibus verò minus puniuntur homines maioris dignitatis. Vel diſtinguitur, an delinquat quis in eo, in quo habet priuilegium, & tunc grauius delinquere intelligitur, & grauius punitur. Aut in alio, quo caſu minus punitur. Dignitas enim non auget pœnam delicti, ſed minuit: niſi in ſacerdotali dignitate, vt C. de epiſcopis & clericis. l. presbyteri. quod hodie per authenticam ibidem poſitam recepit correctionem, quia minus puniuntur quàm clerici inferioris gradus. In milite tamen propter dignitatem augetur pœna, ne ſemper ſit in quibuſdam delictis, vt ff. de pœ. l. quædam. quod autem legitur ff. de re milit. l. ij. ad milites tantùm reſtringendum eſt.

[a] Curialibus autem, & ſeruientibus eorum, quouſque nobiſcum in curia commorantur, vel domum, aut domo redeunt, vel pro noſtris ſeruitiis tranſmittuntur, arma prædicta prohibita illis deferre permittimus. A tenore etiam præſentis ſanctionis eximimus milites, & filios militum, & Burgenſes, quibus enſes deferre, cùm ipſos extra loca, quæ inhabitant, pro agendis ſuis equitare contigerit, minimè prohibemus. Ita tamen, vt cùm ad prædicta loca reuerſi fuerint, [b] vel alicubi hoſpitantur, enſes ipſos incontinenti deponant. Quiſquis autem poſt hæc, prohibita arma detulerit. [c] Si quidem comes fuerit, quinque vncias. Si Baro, quatuor. Si miles ſimplex, tres. Si Burgenſis, duas. [d] Si ruſticus fuerit, vnam vnciam fiſco noſtro cõponat. Quam pœnam ſi egentes

d *Si ruſticus.* Quis vocatur, & dicitur ruſticus? Dic vt no. in hoc eod. opere infrà de pig. ſub. l. ſubſequentes. Et aduerte circa hoc, quæ ponuntur in tex & glo. prædicta. Sed alia pœna ponitur in ruſtico arma portante, vt in conſuet. feu. de pace tenen. l. j. §. ſi quis ruſticus. Et nota, quòd ſecundum conſuetudinẽ feu. mercator qui cauſa negotiandi iter facit, poteſt portare gladium alligatum ſellæ ſuæ, vel poſitum ſub vehiculo ſuo, vt in præallegato tit. §. mercator. vbi de hoc.

Delud

ANDRAEAS DE YSERNIA.

actum eo ipſo, quòd parat arma ad offendendum aliquem: quia pro ſalute ſua poſſet portare arma, etiam nedum habere in domo. d. l. pen. & de hoc quando proceditur ad actum, dixi in titu. de cap. qui cur. ven. l. j. Sed ſtans armatus cũ cultello in publico, punietur: quia portat arma contra hanc conſt. Item de vi pub. ff. eod. l. iij. §. vna eadem lege. Sed quantum ad pœnam ipſius legis oportet dici, quòd ſtabat armatus ad offenſionẽ alicuius: & hoc conſtabat: aliàs præſumeretur, quòd ad defenſionẽ, & pro ſua ſalute. d. l. pen. vbi præſumitur ex qualitate perſonæ: arg. eorum, quæ no. C. vnde vi. l. j. ff. ad legem Aquil. l. ſi ex plagis. §. tabernarius. Vbi verò conſtet, quòd ad offendendum aliquem tenet arma, etiam ſi non offendat, tenetur: ſatis enim videtur quantum ad pœnam illius legis procedere ad actum ſe armando: nec neceſſe eſt pœnam illius legis in rem, vel in perſonã inferre. ff. eod. l. j. in fi. & l. ſeq. Sed ſi aliquis armatus intret fundum meum, nec damnum aliquod inferat, non tenetur pœna illius legis: quia non conuocauit homines, nec ipſe ſolus damnum intulit in re: ſed quia portauit arma, punitur per hanc conſtitutionem. Verius tamen eſt, quod ſequitur infrà. Item ſi me prohibente intrauit quis fundum meum, tenetur iniuriarum. ff. de iniur. l. qui domum. de in ius voc. plerique. de ſeruit. l. cum prædiis. Sed ſi damnum intulit ſolus, & cum armis, tenetur de vi publ. ſine armis tenetur de vi priuata, vt ff. ad leg. Iul. de vi publ. l. iij. & l. ſi quis. §. j. Alij exigunt, quòd tunc quando cũ armis, vt teneatur de vi pub. conuocauerit homines, ſiue in rem ſiue in perſonam violentia ſit illata. ff. de vi pub. l. in eadem. in fin. & l. qui dolo. §. hac lege. Sed in dicta l. in eadem. reſponde, & dic teneri de vi publica illum, qui in publico vadit cum telo armatus. Vnde ſi ſic intret fundum meum tenebitur de vi, etiam ſine violentia alia, niſi probet, quòd cauſa ſalutis. eod. tit. l. pen. Sed quando imperitur de violentia cum armis, poteſt exigi pœna iſta: quia priſcæ ſeueritati accedit. C. de ſepul. viol. l. iiij. in fine. Non obſt. l. ſenatus. ff. de accuſat. quia ex alio facto non irrogatur hæc pœna, ſcilicet, quia portauit arma. Ex alio imponitur pœna illius legis ſcilicet, quia fecit violentiam: & ſic vna non tollet aliam. ff. de priua. deli. nunquam. Secus ſi voluiſſet hæc lex vnam exigi, ſicut voluit quando defenſa imponitur, infrà de impo. defen. ſi quis in poſterum. §. pœnas. & ſic ſuſtulit alias pœnas legis Corn. de ſicar. In extrahente & non percutiente, infrà l. aſperitatem. ad hoc tamen eſt. ff. de act. & obliga. l. quoties. Item dicunt aliqui non malè, quòd quantum ad pœnam legis Iuliæ de vi publica oportet conſtare, quòd portauit arma, vt offenderet: quia pro ſua defenſione poſſet, vt dictũ eſt: quia ipſa portatio ſimpliciter non erat prohibita iure Roma. quia cauſa tuendæ ſalutis. Si enim ſimpliciter prohiberetur, ſemper præſumeretur eo modo fieri, quo prohibitum eſſet, ſicut in faciente iniuriam. ff. de iniur. illud. alias, prætor. Vnde qui dicit, cauſa defenſionis probet: ſic dicitur C. de ſica. is qui cum telo cauſa occidendi hominẽ. & qui dolum dicit, & c. ff. de prob. quoties. §. qui dolo. præſumitur quidem ad offenſionem fieri quod prohibitum eſt, quando percuſſio præceſſit, vt d. l. ſi ex plagis. §. tabernarius. ſecundum Iac. & Ioan. ex qualitate perſonarum hoc præſumitur, quod in caſu iſto non haberet locum. Non enim quæritur quando percuſſor percuſſit, & percuſſus portat arma: Sed de eo, qui portat arma, an teneatur de vi publica? Quantũcunq; enim quis eſſet rixoſus, & cõſuetus portare arma ad offenſam alterius: & ſic eſſet argumentatio à ſolito. ff. de vſu l. qui ſemiſſes. de neg. geſt. ſi quis negotia. de pig. act. vel vniuerſorum. quando tamen accuſatur de vi pub.

opoct

oportet, quòd probetur, quòd portauit arma ad offenſam certę perſonæ accuſantis, vel alterius: & exigitur vt fiat violentia corpori animato vel inanimato: vel conuocaſſe homines ad hoc, vel ad alium actum proceſſiſſe, vt in diſtinctione d. l. ſi quis non dicam rapere. Vel armari ad hoc faciendum, eſt ad actum procedere, vt ſuprà dicit hæc conſtitutio. Tenebitur portans ad pœnam portationis armorum, per cõſtitutionem iſtam: & lex illa non obſtat ff. de iniur. prætor. quia hæc debetur diuerſis perſonis ſcilicet, fiſco & læſo: pro quo eſt C. de his qui à non do. l. fin. Et ſimile eſt videre in iniuria facta vxori & filio: quia agit pater, filius, & vxor, pater vxoris & maritus: ex vno facto, ex vna, ſcilicet, iniuria: & vna non tollit aliam. ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. filia. & inſtitut. eod. §. ij. Multò fortius tenebitur vtraque, qui extraxit, & non percuſſit, ſcilicet de vi publica. & tunc pœna duplicatur fiſco. Et licet lex infra, aſperitatem. correxit legem Corneliam de ſicariis: tamen in dicto caſu, quod non mutatur, ſtare non prohibetur. C. de teſta. l. ſancimus. de appel. præcipimus. in fin. aliàs abſurdum eſſet teneri portantem, & non teneri extrahentem & non percutientem: arg. ff. de publ. l. j. §. vnde quæritur. ff. eod. l. iij. Multò quoque magis tenebitur percutiens ad pœnam armorum & de vi publica, ſed non ad mutilationem manus per conſtitutionem infrà, ſi quis cum armis. quia tunc cum vtraque ſit ad vindictam, vna tolleretur electione alterius. d. l. ſenatus. Non ergo habebit locum lex Iulia de vi publica. quando ad defenſionem portauerit arma. d. l. penult. hoc innouatur per hanc conſtitutionem: quia etiam ad defenſionem non portantur, niſi vt ſuprà dictum eſt, propter periculum committendorum maleficiorum: quia occaſionem præbet portatio armorum homicidiis & violentiis, vt in principio huius conſtitutionis, & infrà l. aſperitatem. ¶ Sed quid ſi armatus incedo per publicum ad prohibendum Titium, vt non vtatur re ſua: vel, vt iniuſtam defenſam ſibi impoſitam teneat? Conſtat me teneri pœna armorum, etiam ſi iuſtè prohiberem vti re ſua. ¶ Sed an tunc tenear lege Iulia de vi publica? Dic quòd ex ſola prohibitione ne vtaris re tua, non delinquo, niſi non ſinam te vti re tua: ita ſunt intelligenda iura. ff. de acquir. poſſeſ. l. fin. §. j. & ſi ſeruit. vendi. l. ſicut. §. Ariſtot. & §. fin. de actio. empti. l. qui pendente. de iniuriis. l. iniuriarum. §. penult. Vel niſi per prohibitionem inferrem moleſtiam, vel controuerſiam poſſeſſionis & armatus ſic prohiberem: tunc de vi publica inquietatiua tenerer, vt ff. de vi & vi armata. vim facit, & notat Azo in ſumma, vti poſſidetis §. quid autem. Ergo ſi non ſinerem te vti, inquietarem, vel inquietarem inferendo controuerſiam poſſeſſionis, & armatus prohiberem, tenerer de vi publica, aliàs non, quia oportet vim fieri rei, vel perſonæ: vel conuocare homines, ad hoc vt ſuprà dictum eſt. Sed ad iniuſtam defenſam tenerer, ſi fuiſſet obtemperatum. Præſumptio autem ad offenſas non ſufficit, vt arguatur de vi publica: quia ex præſumptione nemo damnatur. ff. de minoribus. l. quarta. §. primo. Probationes debent eſſe luce clariores in criminalibus. C. de probat. ſciant.

Arma molita. Id eſt, cultellos cum punctis acutis, à mola, in qua acuuntur, vt nomen conſonet rei. inſtitut. de donat. §. eſt & aliud. & quod de punctis dicit, ad frequentiam ſe refert ff. de vſucap. iuſto. in princip. & de legib. nam ad ea.

ADDITIO. *Adde legem. decernimus. C. de epiſcopis & clericis. in gl. ſſa l. prætor. ff. de edendo. & in cap. ſi cupientes decima ſexta quæſtione ſecunda.*

Idem

propter inopiã fortem ᵃdeludant. publicis operibus deputẽtur ad tẽpus, ᵇquę omnia p magiſtros Iuſtitiarios debitę executioni tradãtur.

a *Deludant.* Sic & aliàs quando non poteſt quis luere in pecunia, luat in corpore, vt ff.de iure omn. iudic. l. ſi quis id. §. in ſeruos, & de in ius vocand. l.fin. cum ſuis ſi.

b *Quæ omnia.* Id eſt, prohibitio portationis armorum, vt ſuprà ea. l.poſuit. Et pœna corporalis in egentes. Et pecuniaria in eos, qua ſoluendo ſunt. Cuius pœnæ pecuniariæ exactionem credo ad Iuſtitiarios pertinere, propter arma molita, vt ſuprà ead.conſtit. quorum accuſatio & cognitio pertinet ad eoſdem. vt infrà de offic. Iuſtit. l.quia quoties de iuriſdictione quæritur, prima cauſa ſpectatur, non ſequens, vt ff.de iuriſd.om.iud.l.cum quædam.§.vlt.

ANDRAEAS

Idem ſi ſine punctis, vt, Manarìa, & cætera arma, vt baliſtæ, quia de lorica dicit. Item ſecus ſi Roncham ferream, vel aliud tale inſtrumentum ſecum portaret quis ad agrum, vel ad vineam ſuam, cauſa incidendi ſepes, & ita de iure poteſt hæc conſuetudo interpretari, quia videmus quotidie iſta deferri ob cauſam prædictam, ſicut dicit glo. in ſimili, quando commercij cauſa, & eſt expreſſum in capitulo Regis Caroli II. quod incipit plectantur. Non autem continentur lapides quantum ad pœnam hanc, licet in aliis tractantibus ſic. ff.de vi & vi ar. l.iij. §.fin. Sed vbi percutiat cum talibus armis, vel Roncha, vel alio ferreo inſtrumento nociuo tenetur de percuſſo, vt in capitulo incliti Regis Carol. II. ſi quis cum Roncha. ¶ Abſurdum eſſet vt qui portat vnum cultellum ad punctam, & ſic arma molita portat, puniret portatione armorum, ſed ſi percuſſit cum cultello tenetur arg.ff.ad leg. Iul.de vi publ. l.armatos, plus eſt percutere, quam portare: quia plus eſt extrahere tãtum, quam arma portare infra.l aſperitatem.& l.ſi quis cum armis. Separatorum ſeparata debet eſſe ratio.C.de donat.inter virum & vxor.l.ſi maritus, in fin.vbi plus exceditur ſeuerius iudicatur. extra de exceſſio.præla. cap.fin.C.de pœn.ſancimus.

Curialibus autem. Qui ſint hi, dicitur infra de officio magiſtr. Iuſtitia. l.ſtatuimus.

A tenere. Sed quomodo permittitur equiti cum dicat in principio conſtitut. velle committendis maleficiis obuiare, & maior ratio, ſeu dubitatio eſt in equite armato, quàm in pedite, quia eques expeditior eſt ad percutiendum, & habilior pedite? Vnde non videtur alia ratio: niſi quia Imperator voluit honorare equites, & iſti ſunt maxime nobiles, & Burgenſes, qui ſunt diuites ad tenendum equos nobiles, maxime voluit honorare, & credunt honorari cum permittitur eis enſem portare, quaſi ſeparentur per hoc à ruſticis, innuitur. C.lib.xij.de præpo.ſa.cubi.l.fin.ſecundum vnum intellectum. Quid ergo in ruſtico equitante? Videtur quod liceat ei portare. Sed quia literæ numerat certas perſonas, vt milites, filios militum, & Burgenſes. ergo de eis tantum intelligitur. argum. ff.de verb.obligat. l.ſi minor. C.de procur.maritus. Et quia de ruſtico non dixit directo, nec etiam vtiliter trahetur ad eum ſenſus conſtitutionis.ff.ſoluto matrim.ſi verò.§.de viro. Iura adaptantur ad ea quæ frequentius accidunt, &c. vt ſupra proxim. dictum eſt. Raròcontingit ruſticum equitare, ſi aliquando equitaret, iam pro vna equitatione vel rarò, non concederet ei id, quod Burgenſi, vt d.l.iuſto Intelligimus ergo de ruſtico qui ruralia opera facit, etiam ſi in ciuitate habitaret. Si talis ruſticus aratro equitet: non attribuetur ſibi id quod Burgenſi conceditur. Secus ſi eſſet Vrbanus habitans in rure, non arans, nec vilia opera & ruſtica exercens, qui conſuetus ſit equitare: nam hunc non appellabimus ruſticum, quia non loco, ſed qualitate ſecernitur. ff.de leg.iij.ſeruus vrbanus. C.de prædi. min. l.ſi prædium. ¶ Hæc conſtitutio non eſt odioſa, ſed benigna & fauorabilis occurrens delictis perpetratis, & fauens honoratis equitantibus. Vnde ſi miles & Burgenſis equitando portet enſem ad malefaciendum, & conſtet, tenebitur hac pœna, ſicut dicit dicta l.fin. de proxi ſa. cubi. ibi cum ad nullius læſionem.&c.

Pro ſuis agendis. Non ergo quando propter offenſionem alterius, Sed quomodo conſtabit hoc? Reſpon. quia dixit quando equitabat, vado ad percutiendum talem ſicut not. in ſimili. in gloſſ. ff.ex quib. cau in poſſ.ea. Fulcinius. §.quid ſit latitare. Vel ſi aliàs conſtaret, vt non ſit locus coniecturæ in eo quod certum eſt. ff.de leg.iij. ille. de verb.oblig.continuus. §.cum ita. Et meretur priuilegium amittere & honorem. C.de Iudæ. l.Iudæos. ſicut econtra in pedite portante arma cauſa ſalutis. vt dictum eſt in mercatore per loca dubia. nam cauſa ſalutis poteſt.d.l.pen.hoc non offendit mentem cõſtitutionis, quæ occurrit maleficiis committendis, niſi conſtet de contrario, ſcilicet quòd ad malefaciẽdum, nam non debet naſci inde iniuria, vnde iura naſcuntur. C.vnde vi.l.meminerint. Licet officiales noſtri temporis male ſeruent, intendentes ad prædam, non diſcernentes circa prædicta malos equitantes & bonos pacificos. Et ſic occaſione iuris ad iniquum trahentes, compendium.arg.C.pro emptio. l.fin. §.quid ſi nolit. ¶ Quid ſi nobiles prædicti equitent ad bardam, & non ad ſellam, & portant enſes? Idem eſt, ſcilicet quòd poſſunt, niſi conſtet. quòd ad malefaciendum, eadem eſt ratio: nec videtur aliàs differentia, in ſella. & in barda, quod litera non diſtinguit. ¶ Idem ſi equitent Aſinum vel Mulum, libentius equitarẽt equũ ſi haberent, diximus plenè in dicto capitulo mercator. de pace tenẽda.

DE YSERNIA.

Si miles. Simpliciter dixit, & non repetiit filium militis, ſicut expreſſit in proxim. Sed ſatis videtur repetere, quia ad principium, &c. licet ſit diſpendioſum ei, ſed diſpendioſius eſſet ei, ſi diceret ſe velle eſſe inter ruſticos vel Burgenſes quàm ad hoc. Vnde honorabilius diceretur, & commodius argum. ff.de adult. l.miles. §.j.vbi præponere dotis commodum non erubuit. Priuilegium militis patris ordini ſanguinis defertur filio. C.lib.xij. de priuilegio eius qui in ſacro pala.mili. l.j. Secus dicitur in priuilegio conſtitut. proſequutores, dato militi, vt non probetur contra eum, niſi per certum numerum teſtium, quia iſtud eſt odioſum anguſtans probationes, de quo ibi dicitur.

Executioni mandentur. Qui poſſunt cognoſcere ipſi exequuntur. Vnde ſunt ordinarij in hoc. aliquando quis poteſt cognoſcere & non exequi. ff. de re iudica. à Diuo Pio in fin. ¶ Sed nunquid appellatur à ſententia, qua quis damnatur ad pœnam portationis armorum, vel ad pœnam defenſæ, vel ad pœnam vſurarum, & ſic de ſimilibus pœnis? Videtur quòd non, quia de pœna non appellatur. ff.de verborum ſignificatio. ſi qua pœna. Item, quia debitor fiſcalis non appellat. C.quo.ap.non re.l.fin. Et debitor dicitur ex delicto, vt ff de verborum ſignific. creditor, & l.ſi cui non quærimus, quando eſſet confeſſus & conuictus, quia tunc iure communi non appellaretur. C.quo.ap. non reci. l.ij. Tu dic appellari propter generalitatem legum. C.de appellatio. l.& in maioribus dicentium in omni cauſa appellari, niſi vbi ſpecialiter eſſet prohibitum. Vnde ſic appellatur contra fiſcum, ſicut contra quemlibet alium. ff.de appel.ſciendum, quia ordine retento, fiſcales cauſæ aguntur. C.lib.x.de dela. l.fin. & de priuileg.domus Auguſt. l.j.vbi eſſet ergo debitum ſortis, non lucrum. non appellatur in cauſa fiſcali: vt ſi eſt fiſcalis calculi ſatisfactio poſtulatur. C.quo.appel.non reci. l.abſtinendum ſecus ſi ad lucrum, vel ad hæreditatem vacantem C.de appellat. l.lata. Alia eſt ratio, debita perdere, & lucra non capere C.de codicil l.fin.§.licentiam. & hoc indicat l.abſtinendum. ibi dum dicitur. redhibitio debiti fiſcalis flagitatur. Reddere eſt retrodare. Cum aliud ſit reddere aliud dare. ff.depoſit l.j. §.eleganter.& ver. verbum reddẽdum. Licet aliquando impropriè, cum etiam dare ſignificat. ff.de leg.ij. cum quidam. Vnde à propria ſignificatione non recedimus in dubio, ſed tunc ſeruamus verba. ff.de exerci. l.j. §.igitur. de legat.iij. l.non aliter. Sed ſi eſſet manifeſtum debitum poſt ſententiam non appellaret, quia iam eſſet appellatio fruſtratoria, & ad differendum, vt dicit gloſſ.in l.abſtinendum, & ff.de appellatio.creditor. §.iuſſus, in gloſſ. Item ſi diceret. portaui arma, ſed grauor, quia nimis eſt magna pœna ſoluere vnam vnciam, vel duas, vel tres, vt hic dicitur, non appellatur à pœna, & ſic intelligitur l.ſi qua de verborum ſignificat. Nec ob. dicta l.fin. quorum appellatio. non redum dicit, commoda quæ exponuntur & dicuntur lucra, vt ff.de re.iudi. commodis. quia ibi non erat verè lucrum, imò pluſquàm debitum ſeu quaſi debitum certaminis meritum virtutum à lege redditum. C. de ſtat. & ima. l.fin. Nec dicitur ibi quòd ſi fiſcus eſſet condemnatus victori ad illa commoda, quòd non poſſet appellare. quantum ad hoc nihil facit l.illa. Aliàs eueniret abſurdum, quòd omnibus criminibus, vbi confiſcantur bona non appellaretur, niſi vbi ſpecialiter iſtud dictum eſſet, etiam in crimine maieſtatis appellaretur, niſi quando ſeditio in illo crimine facta fuiſſet, vel dux factionis eſſet damnatus, quòd caderet in aliquos de caſibus. ff.de appel.conſtitut. diximus plenè in tit. quæ ſunt regalia. ſuper verbo. & cui crimine læſæ maieſtatis. Item quòd dicit per Iuſtitiarios & magiſtrum Iuſtitiarium executioni mandetur, ſcilicet vt ipſi cognoſcant, ſi incidit in pœnam delatus. Ipſi etiam egentes, & non valentes ſoluere pecuniariam pœnam, punientur in corpore. Hoc, ſcilicet punire in corpore non poſſent, niſi quia poſſunt primum & principale, ſcilicet damnare ad pœnam pecuniariam. & ad hoc alleg. gloſſ. l.cum quædam puella. in fi. vt inſpiciatur quantum petatur, non quantum debeatur. hoc eſt, vt ille, apud quem poteſt peti pœna pecuniaria, hic ille habeat poteſtatem punire in corpore inopem, hoc vult dicere, prima pars petatur, non ſequens, quia inſpicitur verum apud illum poſſit peti, hæc dicitur prima pars, ſeu cauſa, & ſi poteſt ipſe, idem poterit ſequentem cauſam explicare, ſcilicet, vt ſi ſoluere non poſſit, hunc inopem puniat in corpore, alter vero eorum, ſcilicet Iuſtitiarij aut magiſter Iuſtitiarius adhibebitur, & occupans. id eſt litem conteſtans potior eſt, vt ff.de procurato. pluribus. C.ne fil. pro patre. authent. habita in fin.

a *Omines extra Regnum*. Quod ſuperior conſtitutio iniunxit Regnicolis, iſta iniungit exteris illuc accedentibus. Nam cùm ferre arma ſit delictum, vt ſuprà proxi. & ratione delicti quis ſortitur forum, vbi deliquit, vt C. vbi de crim. agi opor. l. j. & in auth. ibi not.

ADDITIO. *Adde glo. in cap. j. xvj. q. j. doc. in cap. j. de raptor. doctor. in cap. P. & G. de officio deleg. Anton. de Butrio in cap. quod clerici. de foro competen. doctor. in clem. paſtoralis. & ibi Cardin. in iiij. opp. de re iudicata.* Superantius.

†alibi deest, in regno.

Non immeritò ſicut & cæteri Regnicolæ punientur.

a *Homines extra regnũ.* ſimile ſuprà de vſuris. l. ij.

b *Exponi.* Not. bonum argumentum, quòd extranei non tenentur de damno, quod actum eſt in ciuitate, niſi ab officialibus fuerit eis nunciatum, facit ad hoc ff. de decre. ab ordi. fac. l. vlt. licet ſit arg. cõtra ff. de pub. vec. & commi. l. fin. §. licet. vbi etiam ſubiungitur: quòd non imputatur officiali ſeu publicano, ſi nõ inſtruxerit tranſeuntem. Et dic de hoc, vt not. Roffre. in libellis de edicto ſi quis ius dic. non ob. §. quia ecce.

c *Indutas.* Aliàs, indictas.

†alibi deest, omnia.

d *Speritatem.* Hæc cõſtitutio corrigit ius commune. Nam de iure communi ſi aliquis gladium extraxerit, & alium non occiderit tenetur pœna l. Cornel. æ. de ſicar. vt ff. de ſica. l. j. §. diuus. in verſic. & ex re. Hæc conſtitutio pœnam pecuniariam imponit.

†alibi deest, manserint.

d *Aſperitatem.* Niſi enim eſſet nominatim & expreſſum innouata pœna iuris antiqui videlicet. ff. ad legem Corneliam de ſicar. l. j. Et per conſtitutionem præſentem mitigata, poſſet etiam agi Antiqua, vt ff. de act. & ob. l. quoties in princ. de quo dic vt ſuprà de recepta. Pa. l. j.

e *Indubitanter.* Aliàs indubitatè, quoniam ſumitur, vt ff. ad l. Cor. de ſicar. l. j. §. diuus Adrianus.

f *Præſumunt.* Vt ff. ad l. Cornel. de ſicar. l. j. §. diuus.

g *Offenderit.* Aliàs læſerit. Et dic, ſcilicet, percutiendo: non enim poteſt negari offenſus: cum ſolus timor armorum ſufficiat, vt liceat alicui armis vti, vt ff. de vi & vi ar. l. iij. §. qui armati. & ad leg. Aquil. l. ſed & ſi quicunque. & ad l. Cornel. de ſic. l. is qui.

h *Duplicatam.* Nota quòd multiplicatur pœna propter delicti multiplicationem, vt infrà. l. proxim. & ff. de pœn. capitalium. §. ſolent. & §. graſſatores. & C. de ſeruis fugitiuis. quicunque.

i *A nemine prouocatus.* Nota à nemine prouocatus: alioquin ſecus, vt ff. de bonis liber. qui cum maior. §. ſi libertus in fin.

De intrantibus regnum, vt arma† in Regno deponant.

TITVL. XI.

Conſtitutio regni, quæ prohibet omnibus deferre arma ſub pœna, ligat etiam exteros intrantes regnum cum armis, ſi probari poterit, quòd habuerint notitiam de dicta conſtitutione. Et ad euitandam hanc præſumptam ignorantiam, vt hîc, & in l. verius. ff. de probationibus lxxxij. diſtinct. c. propoſuiſti. circa fin. ſtatuit Imperator, vt officiales regni, ſtatim cùm exteri intrant regnum, eis notificare debeant dictam cõſtitutionem prohibitiuam portationis armorum, & quòd debeant arma deponere, dum ſunt in ciuitate, vel in villis habitatis h. d. Matthæus.

IDEM.

HOmines [a] extra regnũ poſtquàm regnum intrauerint, arma prohibita nullatenus deferre permittimus. Qui ſi ſciẽter detulerint, pœnę, quam contra delatores armorũ edidimus, qui in Regno morantur, ſubiacebunt. Et vt ignorãtiam ſimulare non poſsint, ſtatim per officiales noſtros, cùm Regnum intrauerint, ipſis volumus hæc [b] exponi. Vt panceras & loricas [c] indutas non deferant. Et vt poſtquàm ad loca deſtinata peruenerint, †omnia arma deponant. Dum tamen intra ciuitates & villas † manſerint, cultellos & enſes etiam portare non poſsint.

De pœna eius, qui cõtra aliquẽ tãtũ arma extraxerit.

TITVL. XII.

Habens animum percutiendi vel occidendi cum armis, ſi extraxerit arma, vt percuteret, vel occideret: nec percuſſit, nec occidit: Si eſt comes, punitur pœna decem vnciarum: ſi baro vnciarum octo: ſi miles, vnciarum ſex: ſi burgenſis, vnciarum quatuor: ſi ruſticus, vnciarum duarum. Et ideo ponitur in textu prout dixi in diuiſione h. d. Matthæus.

ASperitatem [d] veterum legum, quæ conſtringentes gladios, & extrahẽtes, & percutientes cum eis [e] indubitanter occidendi animum [f] habuiſſe præſumunt (interpretatione imperialis manſuetudinis lenientes) Præſenti lege in perpetuum Deo propitio valitura ſancimus: Vt ſi quis arma prohibita cõtra aliquem extraxerit, nec ipſum [g] offenderit, duplicatam pœnam, quam ſecundum perſonarum conditionem ſuper portatione armorum edidimus, noſtræ curiæ ſe compoſiturum agnoſcat. Nec etiam indignè [h] duplicatam pœnam in caſu præſenti delator armorum ſuſtinere debebit, vtpotè, qui armis [i] à nemine

Diceret

ANDRAEAS

INtentionis noſtrę. Quæro, ſi quis diuerſis vicibus portauit arma, an diuerſas pœnas ſoluet? dic, quòd ſic. ff. de priuatis delict. l. nunquam: actus enim portandi arma reiterabilis eſt: & quoties quis deliquit, &c. ff. ad le. Aquil. l. illud. & propter multiplicationẽ delicti, multiplicantur pœnæ. de quo in conſti. aſperitatem. Et facit l. ſi à reo. §. ſi. ff. de fideiuſſo. & arg. C. de ſeruis fug. l. quicunque. Marin.

De intrantibus Regnum, vt arma in Regno deponant.

HOmines extra Regnum. Scientium pœna debetur propter delictum. Sicut diffinitur, quòd pœna eſt ſatisfactio delicti, vt in ſum. Azo. de pœnis. in princ. Ignorans non delinquit. ff. loc. ſi ignorans: & quamuis ſit publicata conſtitutio, & ſic debet ligare omnes, vt ff. de inſtitor. l. ſed ſi pupillus. §. proſcribere: & in authen. vt fiant nouæ conſtitut. §. intelligendum eſt de illis, qui erant de loco, vbi publicata fuit: Quia & ſi per ſe non audiunt bannum, tamen audiunt dici ab aliis, & ſic eſſet ſupina ignorãtia neſcire quod omnes ſciuit. Sed tunc etiam excuſarentur, ſi probarent ſe fuiſſe abſentes, vt extra de conſtit. c. ij. in gl. Sed quia eſt exterus à terra & loco, vbi expoſita eſt, non punitur, niſi ſciens, extra qui ma. accu. poſſ. c. cum in tua: & ff. de decre. ab ord. fact. l. fina. ¶ Sed ſtatutum conſonans iuri communi antiquo ſicut eſt, de vectigalibus ſoluendis, nõ oportet denunciari illis, qui habent ſoluere vectigal, vt ff. de public. l. fi. §. licet. Sed ſtatutum ſuper nouo negotio ſicut eſt ſuper pœna armorum prohibitorum, vult hæc conſtitutio denunciari, ex quo pœna deberetur ex delicto, vt dictum eſt, quod eſt in voluntate, de quo diximus in tit. quæ ſunt regalia, circa princ. Aut in re propria decretum interpoſitum quantum ad rem ipſam ligat ignorantes, lib. vj. de reſcrip. c. tibi. & de conceſ. præben. c. quia cunctis. lib. vj. nam in re propria quilibet eſt moderator & arbiter. l. in re mandata. C. man. At in lege & conſtitutione eſt, quòd debet, & eſt communis ad omnes, quia omnes ligat, vt C. de leg. l. leges ſacræ, quia omnibus æqualiter præbent ſecuritatem, vt ff. de pœn. capitalium. §. qui ad ſtatuas. Statutum eſt, & debet eſſe vniforme, infra quòd & poſt ligat

DE YSERNIA.

ligat. & indulgentia rei propriè eſt quæ à mera cõdentis, vel dantis voluntate dependet. Contemplamur ſolam condentis intẽtionem, priuilegia enim ſunt leges priuatæ, non cõmunes. iij. diſt. priuilegia, & hoc eſt quod dicitur, quod quilibet eſt moderator in re propria. Quilibet dicit rei ſuæ legem prout vult. ff. de pollicita. l. j. & hæc eſt ſolutio generalis & vera. Item ex conſtitutione, & lege conſueuit pœna infligi tanquã odioſa, eſt reſtringenda. Sed in priuilegiis conceditur gratia, quæ eſt ampliãda lib. vj de præb. c. quãuis. Hæc ratio bona eſt, ſed nõ eſt generalis, quia non ſemper pœna infligitur per conſtitutionẽ, vt dicit Cardinalis, aliàs Tãcredus in d. c. quia cũctis.

De pœna eius, qui contra aliquem tantum arma extraxerit.

ASperitatem. Occidendi animũ habuiſſe præſumunt, quod ſi per confeſſionẽ, vel teſtes, vel aliàs legitime cõſtaret, quod vt occideret extraxit arma, vel vt percuteret ſtrinxit gladiũ, ſed nõ percuſſit. Vel percuſſit, ſed nõ occidit, vt in l. proxi. quia tunc debet puniri ac ſi feciſſet quod in animo gerebat. Sed hæc cõſtitutio mitigat rigorem tantũ, quando eſt dubiũ. Quod dubium ius Romanũ interpretatur contra extrahentẽ tantũ, & contra percutientẽ, eo quod rem illicitã agunt, quãdo ergo eſt certũ, quod voluit, nõ eſt locus cõiecturæ de leg. iij. §. de ver. oblig. cõtinuus. §. cum ita ſicut videtur in l. proxi. Et poterat eſſe certũ, quia ſic dixerat extrahens tantũ, vel percutiens. Volo talẽ occidere, aut percutere. Animus probatur per extrinſeca. ff. ex quibus cau. in poſ. Fulcinius. §. animus. & dixi in ſimili ſupra tit. ij. cõſt. intẽtionis, ſuper verbo æquitatẽ. Verius dicitur hic & in l. proxi. quod ſit mitigatus rigor, etiã quãdo apparet de volũtate mala, & ſic videmus ſeruari. Nam licet in delictis inſpiciatur voluntas, vt ff. de fur. q. iniuriæ. ſpectatur etiã exitus. ff. de pœ. aut facta. §. euẽtus. Si quis ergo tẽderet baliſtã, vt proiiceret, & non proiicit, ſoluet duplicatã pœnã armorũ, ſed ſi proiiceret, & nõ percuteret, aut proiecit dardũ, aut lãceã, & nõ percuſſit, aut percuſſit, nullã offenſam, vel modicũ vulnuſculũ inferẽdo, nõ puniretur manu, ſed alia pœna, vt dicit gl. infra l. proxi. & pro modico vulnuſculo nõ punitur proptereà pœna manus.

Aſperitat

prouocatus extrahendo ipſa in offenſionem alterius, maliuolum ſuæ intentionis propoſitum publicauit, quòd antè per ſolam delationem eorum neceſſariæ defenſionis obiectu, dum alicuius inſultum timere ſe [a] diceret, forſitan poterat colorare.

De percuſſione illicita cum armis.

TITVLVS XII.

Percutiens hominem cum armis, ex qua percuſſione non ſequitur mors, pro tali percuſſione debet ſibi manus amputari, cum qua percuſſit, quia iuſtum & æquum eſt in ea parte corporis plecti, id eſt, ſeparari manus à corpore hominis, cum qua læſit partem, & legem Imperialem, hoc dicit. Matthæus.

† IMPERA. FEDER. † *Aliàs idé Ang.*

SI quis [b] aliquem cum armis prohibitis ſupradictis percuſſerit, [c] ita quod percuſſus ex percuſsione ipſa minimè moriatur. Percuſſor manum, cum qua percuſsit [d] amittat. Aequū eſt enim, in ea parte corporis plecti

a *Diceret.* Et probaret. ff. de probatio. l. ij. Et not. quòd poſſent arma deferri dum timetur inſultus, & aliquando conſueuit concedi à Iuſtitiariis, vt arg. infra tit. iij. l. j.

ADDITIO. *Adde & quid in clericis? vide gloſſ. ſumma xxiij. quaeſt. viij. docto. in cap. clerici. ij. de vita & honeſtate cleric.* Superantius.

Et dic timere, non ſuſpicari, vel vanè timere, vt ff. quod met. cauſa. l. metum non vani. & l. mecum autem præſentem. j. reſpon.

De percuſſione illicita cum armis.

b *SI quis aliquē.* Hæc conſtitutio corrigit illum §. diuus, qui voluit percuſſorem teneri lege Cornelia de ſicariis, cuius pœna eſt, vel deportatio, vel vltimum ſupplicium, vt eod. tit. l. iij in fine. & hic imponit pœnam manus.

c *ita quod percuſſus ex percuſſione ipſa minimè moriatur.* Nota ex his verbis, quòd talis debet eſſe percuſſio, vt ex ea vulnus, ſeu ſaltem liuor appareat, ad hoc, vt locum habeat pœna amiſſionis manus. Quid enim ſi percuſſio carnem non tetigit: ſed forſan veſtimenta tantum apparent ex ictu inciſa, ſicut plerunque contingit? certe tunc non debet percuſſor manum amittere propter huiuſmodi vulnuſculum, vt ff. de donat. inter vir. & vxo. l. quid ergo. Quinimo de vulnuſculo modico non eſt curandum. ff. de ædil. edic. l. j. §. proinde. Nihil enim de iſto caſu, quando tantū quis eſt appetitus hac l. caue-

tur

tur, vt argu. ff. ad Syllania. l. & ſi percuſſor. §. vlt. Et adde quòd not. ſuper hoc plura in longo Barb. de his quæ in ſi. vel fur. l. ſi quis hominem liberum, aliàs ſi iudicatum eſt. facit etiam litera ſuperioris proxi. l. vbi dicit nec ipſum læſerit, &c. quia in hac parte lex non punit ſolum affectum, & conatum, vt patet ſ. l. proxi. in prin. Tenetur tamen percuſſor aliter vtpote iniuriarū, vel lege Iulia de vi publica.

d *Amittat.* Sed pone quòd aliquis percuſsit aliquē cum armis prohibitis. Nunquid præter pœnā huius cōſtitutionis, tenebitur de portatione armorū, iuxta tenorem ſuperioris conſtitutionis? Et an poſſet accuſari de percuſſo? Et cōueniri per procuratorem Curiæ ad pœnam portationis armorum? Videtur quòd vna tātum debeamus eſſe cōtenti, tanquàm alia in aliam transfuſa, vt infra de con. te. l. ſi quis in poſterum. argu. bonum ad idem. ff. de iniur. prætor. §. ſi mihi. & famil. ercīſ. l. hæredes. §. de pluribus, & hoc propter lites minuendas, vt ff. ſi cer. pet. quidam æſtimauerunt. Econtra videtur, quòd vtraque teneatur, quia conſtitutio prædicta in alio caſu loquitur, cum inſultus, ſcilicet factus eſt poſt defenſam, quia ſi percuſsit, vel occidit, ſuper vtroque tenetur, vt infrà ea. conſtit. in ver. excepto. Nam ſi plura crimina ex eodem facto naſcuntur à diuerſis accuſari poſſunt. vt C. de accuſatio. l. qui de criminc. & ff. de priua. delict. l. nunquam. Sed prima opi. videtur verior per iura prædicta

ANDRAEAS

ASperitatem. Quæro. hæc conſtitutio videtur ad antiqui iuris correctionem inducta, & conſtituta, an ſi aliquis ſolus cum armis in aliquem excogitate inſiluit, cauſa percutiendi, vel occidendi, & non percuſſit, qualiter puniatur. Quidam dicunt quòd ceſſat omnino lex Cornelia de ſicariis quaſi ſit ei derogatum per hanc conſtitu. per quam videtur correcta diſpoſitio legis, is qui cum telo. C. ad legem Cornel. de ſica. & l. j. §. diuus. ff. eod. & dicunt, quòd habet locum actio iniuriarum, & lex Iulia de vi publica. Ad hoc bene faciunt glo. poſitæ in conſtit. Regni, ſi quando, & per hanc conſtitutionem ceſſare, ſeruatum fuit in magna curia Vicariæ. Alij dicunt, quòd nec lex Cornelia de ſicar. nec lex Iulia de vi publ. ſed tantum actio iniuriarum locum habet, & quòd ſit pœna arbitraria: & mouentur per conſtitut. Regni, Iuſtitiari nomen, & normam. Sed pro illis, qui dicunt, quòd habet locum lex Iulia de vi publ. facit, quia inſultus excogitate factus connumeratur inter magna crimina, vt in dicta conſtit. iuſtitiarij nomen, & normam. Item quia reputatur vis public. ſolum tenere arma. l. j. ff. ad leg. Iuliam. de vi publ. multò magis debet teneri iſte. Sed reſponde, quòd l. illa prima ſit correcta per hanc conſtit Pet. de Montef. In gl. in verbo, diceret. Innuit hæc glo. quòd Iuſtitiarij poſſunt concedere portationem armorum, vt quotidie fieri videmus, nam perſonam principis repræſentant. ff. de iuriſ. om. iud. l. ſolent. C. de ſtat. & imag. l. ij. & de offic. vic. l. j ad leg. Iul. maieſta. l. quiſquis. & quia omnia facta prouinciæ eorum fidei committuntur, vt ff. de offi præfect. vrb. l. j. §. initio. Quod intelligo ex iuſta cauſa, vt quia timetur inſultus, vt hic notatur: ad quod facit quod notatur in l. meminerint. C. vnde vi, & ff. de acquir. poſſ. l. iuſt. argu. ad leg. Iul. de vi publi. l. ij. Aliàs forte ſine iuſta cauſa non poſſent. arg. ff. de tranſact. l. cum hi. §. ſi prætor. & ff. de reb. eorum. l. magis puro. §. ſiet. cum ſi. quod intellige, ſi iuſta cauſa allegetur, & etiam probetur. Et eſt iuſta cauſa, ſi itinerans ire intendit per loca periculoſa, vt ff. ad leg. Iul. de vi publi. l. ij. aliàs pen. nec corrigitur per iſtam, vt notatur per Andræam de Yſer. in cap. mercator. de pace tenenda. Petrus de Monteforti.

De percuſſione illicita cum armis. *Rubrica.*

SI quis aliquem cum armis prohibitis. Not. cum armis prohibitis quia ſi percuſſit cum lapide, & non occidit, nō erit pœna manus, ſed alia, vt iniuriarum, vel quæ reſultat ex qualitate delicti.

ADDITIO. *Adde l. fin. C. quæ res expor. non poſſ. glo. in l. ita quorun dam. de Iudæis. gloſſ. in cap. ſi perfodiens. de homi. & gloſſ. not. & magiſt. in materia in verbo arma in cle. ne in agro. de ſtat. monac.*

Ille quoq; qui habet arma prohibita ſecū, & percuſſit fuſte, vel lapide nō tenebitur ad manū arg. ff. de re mili. omnē. §. ſi quis cōmilitonem. & ad leg. Corn. de ſicar. l. j. §. diuus. ver. ſed ſi claua percuſſit.

Amittat. manum cum qua percuſſit, vt not. C. de ſeru. fug. auth. ſed nouo iure. Sed pone quod quis percuſsit, ſicut de facto contin-

git,

DE YSERNIA.

git, duos diuerſis temporibus, ſcilicet manu, de qua plus poterat, & hoc conſtabat, vel eſt dubium, quod idem eſt, & ex prima percuſſione inciſa eſt ipſa manus dextra. Nunquid ſi impetatur poſtea de ſecunda percuſsione, & probetur, debet ſibi incidi ſeu amputari alia manus? Vel ſit ſibi alia pœna irroganda; an vero erit ipſa ſecunda percuſsio totaliter impunita?

ADDITIO. *Adde, quod ſi dicta manus dextra ſit arida an amputari debet? vide per Doctor. in aut. ſed nouo iure. C. de ſeru. fugit. Bart. in l. hos accuſare in §. omnibus. ff. de accu. & quod ſi talis haberet ſolum vnam manum & aridam an erit amputanda? vide per Ioan. And. in reg. in pœnis de re. iu. l. vj. in mercu. & per Paul. de Caſt. in d. auth. ſed nouo iure.*

Si poteſt conſtare cum qua manu percuſsit, illa punietur, ſi non poteſt conſtare, debilior amputetur, ſeu impotentior, & hoc iure Romano. Sed inclitus Rex Carolus II fecit capitulum, quòd amputetur validior, quia præſumpſit rex ipſe, quòd cum valida & dextra manu percuſsit, non cum inualida, & cum qua minus poteſt, de hoc diximus plenè x. col. de pace tenen. c. iij. in fin. glo. poſitæ per D. And. de Barulo ſuper ipſo cap. quod incipit, Si quis alium cœpit &c. ex quo cap. habuit ortum hæc conſtitutio. Vnde ſi aliquis eſſet Mancinus, vt dicitur in vulgari, amputabitur ſibi manus. cum qua melius ſe poterit adiuuare, ſecundum c. Regis Caroli prædicti, quod incipit, Si quis cum Roncha. Et no. quòd capitulum illud præcedēs, quod incipit. plectantur. & ipſum ca. ſi quis cum Roncha, determinant, quòd de portatione armorum non punitur, niſi qui portat ferreum inſtrumentum non factum ad aliud miniſterium, quàm ad offendendum. Et ita de portatione Ronchæ, vel Manariæ non tenetur pœna portationis armorum, quia facta eſt ad incidēdum ſepes, & alia. Sed ſi cum his percuſſit tenetur. Nam aliud eſt portare tantum: Aliud percutere cum eis, vt ſupra dixi in l. intentionis ſuper verbo. arma molita. Patet ergo quòd aliud eſt quando portat tātum arma molita: Aliud eſt quando percutit, quia qui portat tantum punitur per has conſtitutiones, & nihilominus lege Iulia de vi publi. ſecundum qualitatem delicti diximus ibi. Sed quando percutit, ſufficit manum amittere, vt hic in glo. Aliud eſt punire in pecunia, Aliud eſt in corpore ff. de pœn. in ſeruorum. in fin.

SI quis aliquem. In text. armis. Hodie inductum eſt in perniciem cum quocunque ferro, vt in c. qui cū Roncha, vbi de hoc & aliis vide Bart. Vinciguerra. In tex. percuſſerit. Sciendū tamen eſt, quòd minori pœna punitur, qui percuſſit aliquē lapide, quā cum gladio, vt ff. de re milit. l. omne delictū. §. ſi quis cōmilitonem. & C. de fabric. l. j. li. xj. in rub. vide in conſt. iuſtitiarij, in ver. pœnam. Et ſi percuſſit cum baculo, non tamen vſq; ad ſanguinē, vel barbas expilauit, tunc tenetur in decem aureis parti, & in xx. curiæ, vt in conſti. ſi quis alij. de pac. ten. Marinus in glo. ſi quis ita in ver. liuor. Concordat cum hac gl. & quæ hic no. extra de ſent. exc. c. cum illorū. in gl. quid ſi modicum

dicum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dicta, & C. ad leg. Iulia. de vi publ. l. quoniam. Nam vnu præſumitur factum, vt ibi dicitur, & in l. qui de crimine. & l. nunquã. Aliud exẽplum ponitur in eis.

a *Maleficiũ perpetrauit.* Sic C. de ſucc. auth. omnes. in fi. & de his quib. vt indi. l. hæredem qui.

De homicidijs puniendis.

b *Erminum.* Hæc cõſtitutio corrigit in prima parte. ff. de ſicar. l. iij. §. pœna. in eo, quod ibi puniuntur homicidæ interdum ad mortem, interdum ad deportationem. Sed hæc indiſtinctè damnat ad mortem. Item in ſecunda parte in eo quod excuſat occidẽtem latronem telo, vel furem ſe defendẽtem, infantem, furioſum, continet ius commune, vt ff. ad leg. Aquiliam l. itaque. §. j. & de ſicar. l. infans.

c *Capitalem.* Iſti deportabantur antiquitus, & inferiores decapitab

† *Aliàs, Idẽ Aug.*

a maleficium, qua legis, & imperij veneratione contempta maleficium perpetrauit.

De homicidijs puniendis.

TITVLVS XLIIII.

Si miles, vel in ſuperiori dignitate conſtitutus, hominem occiderit, per gladium debet caput à ſpatulis ſeparari: ſi ſit burgenſis, debet ſuſpendi, ita quòd eius anima ſeparetur à corpore. Ceſſat hæc pœna in quinque caſibus hîc deſcriptis, & in diuiſione recitatis h. d.

† IMPER. FRDER.

TErminum[b] vitæ hominũ à diuina nobis prouidẽtia commiſſorum, quantum poſsibile ſit, illius tantummodò iudicio reſeruantes, qui hominem condidit, & redemit, Imperialis indignationis aculeis proſequi pro firmo diſponimus homicidas ſanctionis præſentis edicto inuiolabiliter ſtatuentes. Vt quicunque alium protectionis Auguſtæ defenſione ſecurum fuerit aggreſſus, & in aggreſſu ipſo eundem probabitur occidiſſe: Miles, vel in ſuperiori gradu poſitus, vltore gladio, pœnam ſuſtineat[c] capitalem. Inferiores furca ſuſpenſi, vltimo ſupplicio ſubiungentur. Qui tamen aggreſſorem, vel latronem in dubio vitæ[d] diſcrimine conſtitutus, [e] vel nocturnum furem cum clamore, quem aliter comprehendere non valebat, occiderit, iuxta Diuorum parentum noſtrorum ſtatuta, propterea nullam calumniam ſuſtinere[f] debebit. [g] Infans etiam ſine malignitate animi. Et furioſus, ſi hominẽ occiderit, non tenetur. Quia alterum innocentia conſilij. Alterum infelicitatis caſus excuſat.

pitabantur, vt ff. de ſicariis. l. iij. §. fina. Per hanc ergo illud eſt innouatum.

d *Diſcrimine.* Vt C. quan. lic. ſine iudice ſe vind. l. j.

e *Vel nocturnum.* Vt ff. ad leg. Aqui. l. itaque. §. j & de furt. ſi pignore. §. furem. & diſtingue, vt ff. de ſica. l. furem.

ADDITIO. *Adde an ſit differentia inter furem nocturnum & diurnum? vide glo & Bart. in l. furem ff ad leg. Cor. de ſica glo. Bar Bal & Sali. in l. vt allega C. de ſicar. tex. & doct. in c. ſuperfodiens de homi.* Superant.

f *Debebit* Attẽde ſingula quæ in hac exceptione ponũtur. Et facit ad hoc C. de ſica. l. ij. & iij. & quæ ibi not. nam aliter non excuſatur, vt ff. ad leg. Aqui. l. iij. & ſeq.

g *Infans.* Vt ff. de ſic. l. infans cum ſimi. Infans dicitur minor vij. annis. C. de iure deliberan. l. ſi infanti. & ff. de rei vendicatio. l. quod infans.

Quan

ANDRAEAS DE YSERNIA.

dicum. Marinus. In eadem. ibi. Publ. Not. hic illud de quo ſæpe dubitatur, quòd crimen le. Iuliæ de vi publ. committitur nedum ſi plures cum armis inſiluerunt aliquem, verum etiam ſi vnus, & ita deciditur communiter, & maxime in curia ducali, & hoc per iſtam gl. licet nihil alleget, tamen alleg. l. ij. § hoc edicto. ff. vi bo. rap. vide tamen quod not. in l. nec intereſt. ff. ad leg. Iul. de vi priua. & ita tenet Lucas de penna in cap. qui cum Roncha, ſiue vis commiſſa ſit perſonæ, ſiue rebus, & tene, & declara ſecundum Salic. in l. ſi criminis. ad leg. Iul. de vi pub. & ita etiam tenet Pet. de Monteforti.

In glo. in verbo, minime. Circa materiam huius gloſſæ qualiter debeat eſſe percuſſio ad hoc, vt locum habeat pœna manus, vbi non multum læſit percuſſor, ſatis crederem arbitrio iudicis committi. circa quod vide quod notatur extra de ſenten. excom. cap. cum illorum. in glo. quid ſi modicum. & per Innoc. ibi. Marinus.

De homicidijs puniendis.

TErminum. Protectionis Auguſtæ defenſione ſecurum. Secus enim ſi occidat proditorem Regis, hoc licet, & ſic trãsfugam ad hoſtes. ff. de l. Cor. de ſica. l. iij. in fin. hoſtis & proditor ſonant in idem, quia proditor numero hoſtium habendus eſt. ff. de cap. & poſt li. re l. poſt liminium. § transfugas. ff. de ver. ſig l. quos nos hoſtes. nam etiam qui committit crimen læſæ maieſtatis dicitur hoſtis publicus. C. de bon. liber. l. j. ff ad legem Iuliam maieſta. l. finali in fi. ſic & foriudicari, vt infra de foriudi. pœna.

Occidiſſe. Idem & ſi ſine aggreſſura: poſuit enim quod frequentius accidit, ſcilicet quãdo aggreditur occiſor occiſum. ſed idem eſt qualitercũque occidit, aggrediatur, vel nõ aggrediatur. Quid ergo ſi non occidit gladio, fuſte, vel lapide. ſed ſuſpẽdit hominẽ in furca? Dic idem, ſatis enim occidit, qui eſtrangulat. ff. ad Syllania l. j. §. occiſorũ. quia & qui cauſam præſtat mortis dicitur occidere, vt ff. de ſica. l. nullus. imò maior eſt ratio, quia videtur vſurpare quod ad iudicem ſpectat, ſeu ad ius dicentẽ. Sed & ſi ſuſpenſor diceret ſe habere merum imperiũ, & tanquam iudex iudicauerit ſuſpendẽdum, tunc tenetur plus, quia lege Iulia maieſt. ff ad legem Iul. maieſt. l. iij. in fi. Sed & ſi non occidiſſet hominem, ſed alia leuiora exercuiſſet, ſicut iudex, cum non eſſet, puniretur extraordinariè, quia deliquit. C li. xij. de diuer. offic. l. probatorias, & l. in his. & l. aliquando tribus libris anri. C. de offic. Quæſto. l. fi. in fi. Et hic etiam ſecũdum qualitatem delicti accuſabitur de falſo, quod eſt mutatio veritatis. dicta l. fin. de offic. Quæſto. & etiam crimine ſacrilegij. libro xij. vt dignitatum ordo ſeruetur. l. j. & de crimi. Stellio. quod eſt etiam quando deficit titulus criminis. ff. de crim. Stellio. l. ij. Aliter comprehendere. Aliter in eo qui comprehẽdit delinquentem, quia tunc demum, cum potuit capere & occidit, tenetur. l. Corne. de ſica. ff. ad l. Aquilia. ſed & ſi quicunque in princip. Idem in omnibus, qui poſſunt capere aliquem, puta, Titium criminoſum, ſi ille defendit ſe, & in contentione ſeu pugna volebat capere, non permittens ſe capi, & occiſus fuerit, vt C. de his qui ad eccle. confu. l. iij. de epiſc. & cle. l. raptores. ¶ Quid ſi volens occidere Titium, occidit Sempronium

pronium credens occidere Titium? Vel proiecit ictum credẽs percutere letaliter ſeu mortaliter Titium, & occidit Sempronium an teneatur? Videtur quod non. Nam dolus punitur in homicidio. ff. ad legem Corn. de ſica. l. in lege. quod hîc non fuit immò error, qui oſtendit non cõſenſiſſe in eum occidendũ: nihil enim eſt tam contrariũ &c. vt ff. de iur. om. iu. l. ſi conuenerit. & l. ſi per errorẽ. Si fuerit in culpa, culpa non venit in Corn. ſed in Aquilia, vt ff. ad l. Aquil. ſcientiã. §. qui cum aliter: licet non fuerit dolus in occidendo Sempronium: fuit dolus in occidẽdo alium ſcilicet, Titiũ & ſic videtur teneri: ſicut quando ſcio rem alienam, ſed neſcio cuius ſit, & furor hanc rem teneor furti. C. vnde vi. cum quærebatur. circa fi. & l. meminerint. & videtur expreſſum. ff. de iniur. l. eum qui nocentem. §. ſi iniuriarum. Secus in rixa, in qua oportet quòd ſit affectus. ff. quod vi aut clam. l. qui aliter. §. ſi quis eum. Itẽ videtur occidere qui cauſam mortis præſtitit vt dans medicamenta nociua. vel clyſtere immittens. Vel ſcienter oſtendit malam viam, vbi latrones erant, qui occiderunt eum, vt & alias ſic exemplificatur. ff. eo. l. iij. ad l. Aquil. Item ſi obſtetrix Item qui mortifere vulnerauerit videtur tunc occidere, licet tunc poſtea percuſſus aliter mortuus fuerit, vt ff. ad l. Aquil. huic ſcripturæ. §. j. ſecus ſi non mortiferè: tunc de vulnerato tantùm tenetur, vt eod. tit. qui occidit. §. fi. & l. ſi ex plagis. in princ. Et intellige de cauſa propinqua non remota, vt ſi ex percuſſione non mortifera cecidit & fregit ceruicem, & mortuus eſt, dicitur propinqua cauſa, ſecus ſi alius impellit ad caſum, & hęc eſt remota. 50. diſt. c. ſtudeat: aut ſi ordinat capi, & ex captione moritur: extra de homi. volunt. c. ſicut. §. j Secus de illo, qui iram Regis inflammat contra aliquem eod. cap. §. ij Sed vbi vnus percuſſit mortiferè, & alius exanimauerit: vterque occidit: Sed ſi plures ſimul percuſſerint & occiderent, & percuſſus ſtatim moriatur, ſi nõ apparet quis mortiferè, & quis non mortiferè: omnes tenẽtur, vt ff. ad l. Aquil. Item Mel. §. ſed ſi plures. ſecus in Aquilia vt ſequitur §. ſi alius qui eſt contra ad l. ita vulneratus. Multò fortius quando conſtat, quòd omnes mortiferè vt ibi. Et ij. Reg. j cap. Sed ſi credebatur quòd mortiferè, non tamen cõſtat, quòd omnes mortiferè: de vulnerato tantũ tenentur. l. Aquil. nõ de occiſo. eo. tit. huic ſcripturæ. §. j. non ergo præſumitur quòd mortiferè: niſi cõſtet, quia quando credebatur, ſi non conſtet, de natura legis Corn. eſt, quòd qui accuſat de homicidio, oportet, quòd dicat occidiſſe, vel percuſſiſſe mortiferè: & ei qui dicit incũbit probatio, vt ff. de prob. l. ei. C. de eden. l. qui accuſare. Probabitur ergo verè accuſatio ſine teſtibus, & ſine inſtrumentis, ſi percuſſus fuerit mortuus infra tres dies poſt percuſſionem. 50. diſt. cap. ſi qua forma. Secus ſi poſt octo menſes, extra de clerico percuſ cap. præterea. hoc eſt dicere, ſi infra breue tempus deceſſerit percuſſus præſumitur mortuus ex eo vulnere, & dicitur infra tres dies, &c. in dicto c. ſi qua. 50. diſt. ſic euenerat. dicit enim accidentiam facti. ſicut de errore aduo. alias dicitur. C. de erro. aduo. l. fi. Nam idem ſi poſt quartum, vel deinceps, vt tres dies ſignificent quodlibet propinquum tempus, dicit ibi hoc. Et addidit quòd ſi longo tempore,

pore, poſt vulnus, mors eueniſſet, non præſumeretur ex eo vulnere: quia multæ ſolent occaſiones mortis accidere. ad quod eſt ff. de donatione cauſa mortis ſenatus. §. mortis cauſa. & quia repẽtina mors hominibus euenit, vt in authen. vt factæ nouæ conſtitut. circa fin. Sed quod, & in quantum erit hoc proximum tempus? videtur quod ſit medietas pluſquam trium dierum, & ſic minus ſex. Nam ſi tex. illius c. ſi qua. diceret infra diem tertium, vel proximum, intelligeretur de medietate totius, ſicut quando dicit plus. ff. de verb. ſign. hæc adiectio. ſi quis cautio & ſi poſt tres. Multò minus quando ſubintelligitur per ſententiam doctorum hoc verbum proximum, illud quod attenderetur vltrà in expreſſo, non extenderetur in tacito & ſubintellecto, vt ff. ad munic. l. Lucius. § pen.

ADDITIO. *Adde quid dicatur proximum: vide in cap. prox. de pœnit. diſtin. j. & quot modis dicatur proximus vide per Car. Zab. in c. nulla. in iu. not. de conceſſ. preben. & an appellatione proximorum veniant maritus & vxor. vide text. in l. Labienum. & ibi Salyc. de legat.*

¶ Item proximitas idem eſt quod vicinitas, ſeu conſequentia quædam. ff. de legi. l. de quibus. in princ. & in hoc ſit modicum ſpatium, quod magis intellectu concipi debet, quàm poſſit lingua proferri & exprimi, vt de ſolut. matr. ad leg. Falcid. l. j. §. ſi ita ex quib. cauſ. ma. ait Prætor. §. ſed quod ſimpliciter. Vel dicemus duplicari tempus, & ſic erunt ſex dies, argum. C. de fideicom. l. Sancimus. Poſt dixi ſic, aut erat notorium & famoſum in ore vulgi, quod vulnus fuit mortiferum, & ſic credebatur communiter: aut non primo caſu loquitur. §. ſi ſeruus. d. l. huic ſcripturæ qui loquitur quando credebatur, quòd eſſet vulnus mortiferum, ſed non erat certum, & ſequitur quòd ex eo vulnere mortuum fuit: quia non occidit cum vulnerauit: & quia videtur occidere, &c. cum vulnerauit, & illa litera, ex eo vulnere, &c. Et quia videtur occidens, &c. legatur conſecutiuè: alias, vt exponatis pro certo. Vel id quando ſic credebatur, quòd eſſet mortiferum, & quòd ille. §. affirmet præſumi eum ex eo vulnere tunc obiiſſe etiam ſi poſt longum tempus, vt l. ait lex. §. j. quia longum erit vſque ad octo menſes, vt in cap. præterea.

ADDITIO. *Adde an differant notorium & manifeſtum? vide in l. heredes palàm. ff. de teſta. in auth. qui ſemel. C. quomodo & quando iu. gloſ. in l. ciues. C. de app. c. manifeſta. ij. q. j. & Spec. in titu. de notorium. in §. ſequitur. & an notorium includat famam? vide per Innoc. c. porro. de diuer. Arch. in d. c. manifeſta. Car. Zab. in c. veſtra in ix. q. de coha. cle. & mulie.*

¶ Nec erit abſurdum hoc dicere quòd hoc præſumat lex illa in iſto caſu ſic dubio, quaſi hoc operetur præſumptio, vt transferat onus probandi contrarium in aduerſarium, vt ſcilicet percutiens & vulnerans habeat neceſſe probare quòd non fuit mortiferum. Aut quòd negligentia mortuus fuit, vt in l. qui occidit. §. fin. vbi videtur incumbere onus probandi accuſato percutienti & vulneranti, quòd negligentia periit, & ſic non fuiſſet mortiferum vulnus. Nam & die ſequenti poſt percuſſionem mortuo vulnerato poſſet percutiens probare quòd vulnus non fuit mortale, & quòd ex negligentia mortuus fuit, exponendo ſe vento, extra de homi. vo. c. tuam. & in §. fin. l. qui occidit. Idem ſi vellet probare quòd ideò mortuus eſt, quia habuit malum regimen in bibendo: vel cum vxore iuuene, vel cum alia muliere ſe immiſcendo, vbi enim eadem ratio, ibi idem ius. ff. ad legem Aquil. illud. Et quando ratio diuerſitatis reddi non poteſt, vt ff. de verb. oblig. l. à Titio. & hoc quidem operatur breuitas temporis, quia mortuus infra vj. vel viij. dies, vt duplicetur tempus propter verbum proximè dictum, & ſubintellectum à doctoribus per l. ſancimus. præſumatur mortuus ex eo vulnere, & quòd neceſſe habeat percutiens probare malam curam ſeu negligentiam. Ideo operabitur credulitas communis, quòd erat mortiferum eo decedente poſt octauum diem, infra octo mẽſes qui terminus octo menſium non poterit prorogari, ſed ex præſumptionibus poterit præueniri. argu. extra de appel. c. oblatæ. præſumitur quòd ex eo vulnere tunc per §. ſi ſeruus. nam fama coadiuuat & induit præſumptionem, vt ff. de teſtim. l. iij. §. eiuſdem. de quæſtio. l. de minore. §. fin. C. de prob. inſtrum.

ADDITIO. *Adde Hoſtien. in ſum. tit. de cohabi. cle. & mulie. in §. quid ſit notorium. ver. item qualibet fama. quid ſi ſint duæ famæ contraria cui ſtandum ſit? vide per Angel. in l. quia autem. in §. non ſimpliciter. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.*

Præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium. C. de probat. ſiue poſſideris. & l. actor. in gloſſ. de donatione inter virum & vxorem. Quintus vij quæſt. vltim. cap. fin. in gloſſ. ¶ Secundo caſu ſi obiit percuſſus poſt octo dies infra octo menſes incumbit probatio accuſanti quòd ex eo vulnere mortuus fuerit. Quod probabit probando quòd percuſſus non fuit negligens ſe curando, & adhibendo neceſſaria ad curationem vulneris. & quòd extitit in domo ſua non ambulans per ventum, vt in c. tua. Iſta probatio onerabit percuſſorem, vt ſi non probet quomodo vulnus fuit leue, & quòd de ſe non fuit inducens mortem, tenetur de occiſo. Nam oportet quòd probet cauſam remotam, quare ſit mortuus, quia cecidit non ex percuſſione, ſed ruina, vel ictu alterius, vt in c. ſtudeat. non idem ſi propinqua, vt quia cecidit ex percuſſione, & ex caſu fregit ſibi ceruicem

uicem, hoc proximum eſt percuſſioni, & quaſi ineſt. Sicut ſi ſuperuenit ſpaſmus & aliæ infirmitates, quæ ſunt communiter conſecutiuæ ad magnas percuſſiones, arg. eorum quæ not. in cap. ſtudeat. & per Hoſt. in c. tua, & c. præterea, & tunc ſi opponitur quòd incumbit probatio percutienti, quòd negligentia perit. Dices econtrà, vt eſt proximè dictum ſupra, vt ſcilicet legatur conſecutiuè, id eſt dicere, ex quo non conſtat, vulnus fuiſſe mortiferum, ſequitur quòd negligentia periit, & hoc, quia non conſtat fuiſſe communiter creditum & opinatum quòd fuiſſet mortale, nam tunc per §. ſi ſeruus litera illius §. aliter legeretur, ſcilicet quòd neceſſe habeat probare percutiens, quòd negligentia periit. Veræ autem probationes, ſcilicet quòd fuerit mortiferum aut leue, poterunt ſciri per chyrurgos & peritos. C. lib. xij. de re milit. ſemel. Cum experto ſemper credatur in arte ſua, vt ff. de ven. inſpic. l. j. Et per duos ſaltem, quia l. ſemel. dicit medicis. & non medico, & ſic ſunt duo ff. de teſti. l. vbi. & in d. §. j. de ven. inſpi. dicit tres. & in §. j. de ven. inſpi. dicit vt vni non videtur credendum ad condemnandum hominem, ad mortem maxime. C. de teſti. iuriſiurãdi. In probando ſic, quod vulnus ſit mortiferum non refert infra vel poſt longum tempus obierit, niſi ex aduerſo probaretur incuria, vel negligentia, vt in l. ait lex. Videmus ruſticos aliâs robuſtos iacere percuſſos longo tempore antequàm moriantur, vel ſanentur. Nunquid alij quàm medici poſſint prædicta teſtificari? In his dicunt, quòd ſic in cauſa ſcientiæ quia percuſſus fuit magno lapide, vel magno fuſte, aut enſe, & eiecerant viſcera, non videtur quòd hæc cauſa ſit ſufficiens ad probandum, quòd vulnus fuerit mortiferum. Nam magnitudo vulneris facit iniuriam atrocem. ff. de iniur. l. vulnus. non dicitur, quòd propter hoc ſit mortiferum, quia ſi pugno leuiter percutiatur in facie eſt atrox, non ſequitur quòd ſit mortiferum, vt eadem l. ait prætor. in fin. l. ſequent. Videmus plures, qui remiſſis intus viſceribus ſunt ſanati. De his, de quibus non poteſt reddi ſufficiens ratio, & cauſa ſcientiæ ſui dicti: quia non ſunt periti illius artis. videtur quòd teſtimonium non ſit ſufficiens, vt in authentic. de ſanct. epiſcop. §. primo. & plenè de hoc per Innocent. extra de teſtibus. cap. cum cauſam.

¶ Item quomodo probabitur quòd hoc ſit famoſum de hoc, quòd vulnus fuit mortiferum, vel fuerit tunc famoſum, aut publica & notoria aſſertio? dicet teſtis ſic in cauſa ſcientiæ, quòd omnes audientes & loquentes credebant, ſicut dicebatur, fuiſſe vulnus mortiferum magnitudine vulneris & qualitate armorum. Alias non poteſt dicere teſtis, quia ego, & Seius credimus hoc, cum hoc ſit in animo, vt ff. de interd. act. l. j. quia creditur plerunque quod non eſt, Vnde ſtatur in multis communi credentiæ, donec contrarium appareat, extra de iure Pa. c. conſultationibus. Si autem hoc teſtes dicerent eſſe famoſum & notorium, quia audierunt ab aliis, vt à Titio & Seio, qui viderũt percuſſionem, quia vulnus erãt mortiferum, & qui hoc credebant. an ſaltem ex hoc probetur, quòd Titius & Seius hoc credebant? Non videtur, etiam ſi deponerent, quòd Titius & Seius hoc iurauerunt, quia in iudicio cum iuramento debuerunt hoc deponere ſe credere id, quod erat famoſum. C. de teſti. l. iuriſiurandi. non per alium, imò nec per ſcripturam eorum. iij. q. viij. c. teſtimonium. Item videtur liquere ex prædictis, quod poſt octo menſes, ſi percuſſus vel accuſator probaret, quòd habuit diligentiam debitam in cura, ſi percutiens non probaret contrarium de incuria. & negligentia, vel cauſa remota, tenetur de occiſo. Et ſic etiam poſſet intelligi. c. ſtudeat. & c. præterea. Item multoties hæc non aduertuntur per aduocatos. Iudex tamen in hoc ſagaciter debet de cunctis circunſtantiis perquirere, & diligenter, quia ad eum ſpectat veritatem perquirere. de eden. l. ij. in auth. de tabellio. in princ. & ex officio repetet teſtes, non ad petitionem partis, vt de obmiſſis interroget, vt in auth. de teſti. §. illud. extra eod. c. in præſentia. & in cap. cum clamor. Imò & poſt concluſionem & vſque ad ſententiæ prolationem, quia debet cuncta rimari. xxx. q. v. c. iudicantem, maxime ne remaneant maleficia impunita, quod eſſe non debet. C. de pœnis. ſi quis. & d. l. ita vulneratus. & iudicis officium eſt latiſſimum. ff. de iur. om. iud. l. j. extra de fide inſtrum. cum Ioannes ad fin. & ff. de interrog. act. l. pen. vbi ex officio quærit à parte.

ADDITIO. *Adde l. ſi à reo. in §. fin. ff. de fideiuſſ. & in c. vt fam. e. de ſen. ext. excommunicatio.*

Eadem ratio eſt in teſte quando ex officio. ita enim probatur per confeſſionem partis, ſicut per teſtes, vt ff. de inoffic. teſtam. l. qui de inofficioſo. in fin. & ad petitionem partis non debet hoc fieri poſt concluſionem extra de procurat. c. auditis. Iudex ex officio ſuo poteſt, vt d. cap. cum Ioannes in fin. Alij ſtrictè hoc intelligunt, vt hæc repetitio tunc demum fiat, quando dictum teſtium ita eſt obſcurum, quòd nullum habeat intellectum, vt tractat Innoc. in c. cum clamor. in fin. extra de teſtib. iſti fuerunt timidi in condemnando maleficos, contra quos eſt, vt crimina vndecunque claruerint, punienda ſint. xxiij. q. iij. c. ecce.

ADDITIO. *Adde c. ſi quis omnis. j. quæſtio. vij. Car. Zab. in cap. ſi clerici in iiij. oppo. de iudic.*

Vbi verò teſtes non ſuperſunt, vel repetiti non dicerent aliud.

Niſi

†aliàs, vt Caſtellani ſtrorum mittãt ſer uientes armatos pro curia.

Quando liceat † Caſtellanis & ſeruientibus caſtrorum arma deferre.

TITVLVS XV.

Licet ſupra in conſtitutione, intentionis: fuiſſet ſtatutum per imperatorem, & Regem huius regni quod nullus ſub pœna ibidem contenta præſumat portare arma prohibita, exceptis certis perſonis ibidem expreſſis, hic tamen excipiuntur duo alij caſus. primus eſt: quod caſtellanis, & eorum ſeruitoribus tunc permiſſum eſt portare arma extra caſtra, cum à magiſtro iuſtitiario vel à iuſtitiarijs prouinciæ. aut alijs regni officialibus ſunt requiſiti pro negotijs concernentibus eius iuriſdictionem. ſecundus caſus eſt, quando quis habuit licentiam à Rege ſpecialiter de portando arma. h.d. Match.

Quando liceat Caſtellanis & ſeruientibus caſtrorum arma deferre.

a *Caſtellanis.* Hæc cõſtitutio ius ſpeciale cõtinet, quę permittit Caſtellanis arma deferre, donec ſeruitiis Curiæ intendunt.

b *Edicto.* Poſito ſupra de illici. por. ar. intentionis noſtræ.

c *Mandato.* Tũc enim iuſſus maioris excuſat, vt de his qui not. infa. l. furti. §. qui iuſſus.

IMPERATOR FREDERICVS.† †aliàs. Idem.

CAſtellanis [a], & ſeruientibus caſtrorum noſtrorum cum à magiſtris Iuſticiariis, & Iuſtitiario, aut aliis officialibus noſtræ curiæ extiterint requiſiti pro negotiis aliquibus, quæ ex mandato culminis noſtri, aut autoritate Imperiali, vel iuriſdictionis eorum ipſis officialibus noſtris incumbunt, extra caſtra permittimus arma deferre.

Aliàs tam ipſos, quàm alios ſubiacere diſponimus noſtræ prohibitionis [b] edicto, vt abſque ſpeciali [c] mandato celſitudinis noſtræ, vel licentia, nullus fidelium noſtrorum arma prohibita deferre præſumat.

De defenſis

ANDRAEAS

Niſi quia vidimus, quòd de menſe Aprilis percuſſit, & de menſe Maij mortuus fuerit, cum non dixerint, mortiferè, nec appareat quanto tempore ſuperuixit, non intelligeretur hoc dixiſſe, cum poſſit vulnerari non ad mortem, vt in l. qui occidit. § fi. ff. ad l. Aquil. & in ambiguis non debet eſſe abſolutum iudicium ad condemnandum abſolutè, ſed plus ad abſolutum proferendum xxxiij. diſtinct. cap. habuiſſe. xiiij. diſtinct. ſicut. Licet enim poſſet eſſe, quòd vltimo Aprilis percuſſit, & primo Maij mortuus fuerit, potuit enim etiam eſſe quòd primo Aprilis fuit percuſſus, & vltimo Maij mortuus fuerit. in criminibus probationes non debent eſſe dubiæ, imò claræ. C. de probat. l. ſciant. Melius eſt nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. ff. de pœn. l. abſentem. ſemper in dubiis ad id quod minus eſt & vtilius pro reo, fit interpretatio. ff. de pœn. l. ſi præſes pœnæ quidem ſunt demoliendæ. eod. titu. interpretatione. Potior enim eſt cauſa liberandi, quàm obligandi. ff. de act. & obli. l. Arrianus. & arg. ff. de pact. l. tale pactum. in princip. Iudicia ſunt in dubiis abſolutoria, inſtit. de perper. & tempor. act. §. fin. ¶ Item not. quòd is, qui confitetur ſe occidiſſe ad ſui defenſionem, debet probare, quòd ad ſe defendendum occidit, aliàs punitur de homicidio: de hoc dic, de pace tenen. & eius viola. cap. ij. Et adde hîc quæ dicta ſunt ibi de actu reiterabili. Item ſi negauit ſe homicidium commiſiſſe, poteſt ante aperturam congruo tempore dicere, quòd vult probare, quòd ad ſui defenſionem occidit. Poteſt hoc, nec eſt ſibi contrarius: imò confirmat quod negauit. Licet imperiti & crudeles iudices plerunque in hoc ſitiunt, ſeu deſtruunt ſanguinem humanum, de quo diximus plenè in tit. de contro. inueſtit. §. item ſi vaſallus.

Vt ſeruientes Caſtellanis extra caſtra non deferant arma. Aliàs, Vt Caſtellani mittant ſeruientes armatos pro ſeruitio curiæ.

C*Aſtellanis.* Permittit certo modo deferre arma caſtellanis & ſeruientibus, ſicut & curialibus & militibus, vt ſuprà. l. intentionis. Curialibus & militibus, filiis militum, & burgenſibus, quando equitant bene licet, vt in §. à tenore.

Extra caſtra. Quia non debent ſeruientes exire ſine licentia caſtellani, infrà de offic. caſtel l. iij.

Abſque ſpeciali licentia celſitudinis noſtræ. Hodie largo modo concedunt hoc officiales, vt Iuſtitiarij & magiſter Iuſtitiarius, & capitanei locorum ex cauſa data per alios, quibus conceditur ſub fideiuſſoria cautione, quòd non offendant, ſed defendant ſe: quod quidem Rex ipſe videtur concedere: quia omnia noſtra facimus, quibus authoritatem impartimur. C. de vet. iure enucl. l. j. §. cùmque.

ADDITIO. *Adde cap. ſi Apoſtolica de preben lib. vj. glo in c. j. de tranſact. Bal. in l. ex placito. C. de rer. permut.*

Cauere debent illi, qui concedunt, quòd non paſſim etiam cum cautione concedant hoc: ſed quando eſt iuſtus timor in eo, qui petit: quia ſatiſdatio non immutat maliuolum animum, &c. inſtitut. de ſuſpec. tut. §. penult. & in maleficiis perpetrandis occurri debet. d. l. intentionis. in princip.

De defenſis imponendis, & qui eas poſſunt imponere, & contra quos. Aliàs, De impoſitione defenſæ.

IN rubrica ponitur. Quæritur in gloſſ. ſi valet defenſa impoſita ſub conditione: vt, prohibeo te, ſi poſſum de iure, vel ſi tibi non licet facere? Leges inductæ, quòd non valet, non videntur facere ad hoc: imò contra, ſcilicet quòd valeat. Nam ab eo, qui non credebatur dominus rei, quam tenebat, vt pro ea de damno infecto
a caueret: quia controuerſia erat, alio fortè petente, & vendicare ab eo: Fortè exigitur ſatiſdatio ſub conditione, vt ſi apparuerit non dominus, teneantur fideiuſſores: Si apparuerit dominus, non tenebuntur. In l. qui vias. in fi. erat neceſſarium ſic dici, aliàs ſatiſdari: quia ſi conuinceretur poſſeſſor, à quo exigitur cautio, in eum, qui non cauerat, non tenebitur, cùm non eſſet realis ſicut nuntiatio noui

DE YSERNIA.

noui operis. ff. de noui oper. nuntia. l. penult. & hoc facit quòd valeat defenſa ſub conditione. In l. ſi proprietarius. in fi. ff. de dam. infect. petebatur à duobus, oportebat quòd eligeret: Sed ſi ab illo vel ab vno, quem negabat eſſe dominum habuiſſe ſub conditione, vt in l. qui vias. l. non ſolùm. §. quòd ſi nunciauero. eſt contra hoc: nam, vt dicit glo. ibi dicebat cauſam, quare nunciabat in publico, ſcilicet quia contra legem fiebat ædificium, & in certa cauſa non facit conditionem quæ differt à cauſa. C. de his quæ ſub mod. l. j. & cauſa debet eſſe apta. C. de edi. diui Adri. tol. l. fin. ff. de adul. l. denunciaſſe. circa hoc eſt arg. ff. de iniu. l. prætor. in princ. Conditionale non eſt certum: imò incertum, vt ff. de pac. l. j. in prin. Item non debet vagari conditionem apponendo. ff. de dolor. l. Item exigit. Cauſa rationabilis debet etiam eſſe: arg. extra de reſcrip. ſi quando. In contrarium eſt, quia actus legitimi non recipiunt conditionem, & diem, exceptis quibuſdam ff. de reg. iur. l. actus. Item ſententia non poteſt dari ſub conditione: ſed lata tamen tenet. ff. quando ap. ſit. l. j. §. biduum. & §. dies ſi non ſit extranea, ſed negotium tangens. C. de ſent. l. cum iudex.

ADDITIO. *Adde Bar. in l. ſi conditionalis. ff. de aut tuto. Bar. & doct. in l. à diuo Pio. in §. in venditione. ff. de re iud.*

Item conſtitutio hæc, imponit certam formam imponendi defenſam, vt prohibeo te ex parte Regis, quòd me offendere non præſumas: non dixi, ſi poſſum de iure prohibere te. Non ſeruata ergo forma, qua defenſa debet imponi, nulla erit & non valebit. C. de prædi. curi. l. ij. Si voluiſſet apponi conditionem, expreſſiſſet. C. de cadu. toll. l. j. §. pen. Poteſt tamen ſic dici, Aut factum propter quod imponitur defenſa, vt ſi licet, factum non fiat, erat indubitanter illicitum ex parte facientis. Aut erat dubium. Primo caſu valet defenſa, licet dicat, ſi poſſum de iure. Vt ſi cum cultello vadat Titius ad percutiendum Sempronium ſub ſecuritate Regis morantem: hoc indubitanter illicitum erat ex parte Titij: quia Sempronius non percuſſerat tunc Titium: nec inuenerat eum Titius cum vxore: aut perſona alia: aut in facinore alio abſque interuallo, vt aliquo caſu poſſet exinde Titius excuſari: licet Sempronius dicat, prohibeo te ſi poſſum de iure, valet defenſa: nam purè videtur defendere abſque conditione, eo quòd indubitanter poterat prohibere. Conditio enim adiecta, quæ omninò eſſet extincta, pura eſt, & pro pura cenſetur. ff. de donat. l. ſi pupillus. § qui ſub conditione: & de condi. & demonſt. l. nam & ſi cum moriar. & l. ſeq. & ſub cauſa certa eius certum & finitum eſt. ff. de iur. & fac. igno. l. ij. pro qua eſt dictus §. nunciauero. Secundo caſu non valet, vt ſi creditor volebat pignorare debitorem: quia dicebat ſibi licere ex conuentione: vel dominus petebat adiutoria à vaſallis: tunc quia dubium eſt in facto: an fecerit conuentionem, vel debeat vaſallus: debet purè defendere, non conditionaliter: & debet eſſe certus quòd bene prohibeat, vt ſeruetur æqualitas, quam iura volunt in omnibus. C. de fru. & li. expen. l. fin. & de proxim ſac. ſcri. in ſacris. Eueniret autem inæqualitas, ſi diceretur valere quia imponens & prohibens non litigaret, ſi non potuit prohibere, quia ſub conditione prohibuit: ſi pignorari non liceret: ſi probabit licere abſoluetur, ſed ſi obtemperaſſet defenſæ: non punietur in aliquo de iniuſti defenſa prohibens. Qui ſub conditione prohibuerit, ſi pignoranti pignorare non liceret. Si probauit licere, quod pignoraretur per conſtitut. iuriſgentium. §. verum: non eſſet recipiendus talis accuſator talis defenſæ. Sed ſi eſſet admiſſus & lite conteſtata probaſſet, vel non conſtanter quòd licitè exactus eſſet: videtur purificari defenſa extante conditione: ac ſi purè eſſet impoſita. ff. qui po. in pig. ha. l. potior: in princ. de peri. & commo. rei vend. quòd ſi pendente cum ſi. Sed licet non debeat admitti, admiſſa tamen, valet. C. de anna. excep. l. fin. quia crimina vndecunque claruerint punienda ſunt. xxiij. q. iiij. ecce. maxime cum talis conditio inſit, nec ſit extranea, vt cum iudex

De defenſis imponendis. *Rubrica.*

Sed ego quęro an defenſa poſſit imponi conditionaliter in hunc modum prohibeo te ſi poſſum de iure. Vel ſi tibi hoc non licet facere? Reſpon. non: arg. ff. de dam. infec. ſi proprietarius. §. fin. in fin. & in hoc omnes Iuriſperiti imperialis Curiæ conuenerunt. Sed videtur arg. contra. ff. de no ope. nun. l. non ſolú. §. quod ſi nũciauero: & de dam. infec. qui vias. §. fi. & l. illa. ſi proprietarius loquitur quando petebat à duobus: & ſic debebat vnum eligere.

† aliàs impoſitio.

De defenſis imponendis.

a I *Vriſgẽtium.* Satis poteſt dici, ꝙ hæc conſtitutio cum tribus ſequẽtibus cõtineat ius nouum. Et per hanc cõſtitutionem ſuccurrit Imperator debilibus, qui ſæpe à potentibus opprimuntur, vt C. ne lic. po. l. j. Vnde dicit hæc conſtitutio, ſi quis timeat offendi in perſona ſua, vel liberorum, vel parentum, vel in rebus ſuis, vel prædictorum, prohibere poteſt aggreſſorem ne ipſum offendat ex parte domini Imperatoris, vel Regis: Et hoc faciat ſaltem coram tribus teſtibus, vt infra de defen. impo. ſi quis in poſterum, & ſi defenſa non fuerit obſeruata. imminebunt pœnæ, quæ ſunt contentę infra de defen. impo. ſi quis: & hoc ſi fuerit iuſta defenſa: Aliter, ſi fuerit iniuſta, qui non ſeruauit defenſam non punitur, vt ff. de reli. & ſump. fune. ſed & ſi quis. §. Labeo. arg. contra. ff. de no. ope. nun. l. pri. Nec punit illum, qui iniuſtam defenſam impoſuit, vt infra de defen. impo. & cõtemp. Et hoc regulare eſt inter omnes non ſubditos. Inter ſubiectos verò aliter diſtingui poteſt, An imponant vaſalli dominis defenſam pro ſua perſona, & liberorum, & parẽtum, vel rebus. Et tunc idem, quod in aliis per omnia, vt hac conſtitution. circa medium, & in fin. Aut imponãt defenſam dominis exigentibus ſeruitia ab eis: & tunc contempta defenſa, dominus exigat, ſi vult. ſi poſtea appareat iniuſta defenſa, punitur dominus, ſi iuſta, punitur vaſallus, Licet non fuerit obſeruata. Quod ſecus in aliis, vt ſupra dixi: & hoc fortè propter reuerentiam, quam domino debet.

† Aliàs, Idem.

De defenſis † imponendis. Et quis eas imponere poſſit? Et contra quos? Aliàs. De impoſitione defenſæ.

TITVL. XVI.

Licentia data ab iſta conſtitutione de imponendo defenſam iuxta formam hic traditam: vendicat ſibi locum: non ſolum pro iniuria & violentia, ex qua ſequitur damnum in perſona propria, ſed etiam in perſonis coniunctis hic expreſſis: & pro familia, vel pro rebus corporalibus & incorporalibus, ſed etiam vendicat ſibi locum in vaſallis: vt poſſint dominis ſuis imponere dictam defenſam: ſed aliter proceditur contra dominos de ſpreta defenſa: & aliter fit punitio quam contra alios non dominos: niſi quando impoſita eſt iuſta defenſio domino pro delicto capitali: pro quo eſt publica accuſatio: tunc nulla eſt differentia inter vaſallum h.d. Matth.

† IMP. FEDER.

I Vriſgẽtiũ [a] induxit authoritas, & naturalis hęc rõ non abhorret, Vt tutela cuilibet ſui

ANDRAEAS

iudex dicit Ioan. Pro quo facit quod dicitur in gloſſ. de pig. actio. l. ſi rem. §. fin. & etiam ſi pars non contradixiſſet. ff. de poſtu. l. quos prohibet. argu. contra, quandocunque non debet quis admitti ad probandum, vel ad aliquid faciendum, admiſſus ſi probet, non valet. ff. de quæſtio. l. diuus. §. j. & l. ſeq. §. item ſuſpitio: extra de accu. inquiſitionis. §. iij.

De defenſis imponendis.

I *Vriſgentium. Aggreſſoris.* Qui perſonam aggreditur animatam: etiam ſi homo non ſit. ff. ſi quadrup. pau. fec. di. l. ij. cum arietes: & infra ver. quòd ſi tantum. & ff. de ſica. l. is qui aggreſſorem. Quæ ſit differentia inter aggredi, & aſſalire: & inſultum, & impetum facere? dic, vt in tit. quibus mo. feud. amitta. §. ſimiliter. & quæ ſit prima cauſa amit. feu. §. porrò.

In rebus quas poſſidet. Nota quòd defenſa tuetur poſſeſſorem: an ergò valeat defenſa, vt non intres in domum tuam, quam poſſides? Si enim non intereſt mea te non intrare, non videtur valere: niſi ſeruitus ſit conſtituta: Vbi vero intereſt, valet. ff. de ſerui. l. quoties. in tit. generali. Et certum eſt non valere: Sed ſi obtemperas, an incidam in pœnam de iniuſta defenſa? Dic vt infrà de his qui defenſam imponunt iniuſtè. l. j. Violentiam pertimeſcit, ne vel res mobiles per vim auferantur, vel in aliis deſtitutionis iniuriam patiantur. Per hanc literam dicitur communiter, quòd de vi ablatiua tantum loquitur, non inquietatiua. Licet enim primo dixerat generaliter, violentiam patiatur, Poſtea ponit, ne vel res mobiles, &c. per quod datur intelligi in vi expulſiua, & ablatiua tantum locum habere, vt generale præcedens reſtringatur per ſpeciale ſubſequens, ſic ff. de vſu & habi. l. ſi habitatio. §. ſed ſi ſic, & de ali. & ciba. lega. l. pe. §. fin. Si enim econtra per ſpeciale præcedens reſtringitur generale ſubſequens. ff. pro. ſo. l. ſed ſi adiiciatur. & de vi. triti. & oleo leg. l. fi. Et cum per hæc verba, ne vel res mobiles, &c. taxetur, & tunc tantum locum habeat defenſa. eod. titu. l. cum certum. propter detrimentum & damnum quod habet, quia priuatur poſſeſſione ſua: poteſt defendere in turbatiua. Damnum non eſt ſi non paret is, cui defenſa imponitur, quia nullum damnum habet ex prohibitione & violentia turbatiua. Quid enim offuit conatus, &c. ff. quòd quiſque iur. l. j in fin.

ADDITIO. *Adde an conatus in criminibus puniatur pro effectu, & quid in ciuilibus? Vide in l. ſi quis cum telo & in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſcopis & clericis. gloſſ. & ibi Bald. in l. ſi conſtiterit. C finium regundorum.*

Et hoc indubitanter videtur verum, quando ex inquietatione & turbatione nullum damnum patitur poſſeſſor. Sed ſi per inquietationem & turbationem liberam poſſeſſionem poſſidens non relinquit, turbans non ſinendo fructus percipere, arare, vel ædificare, dicitur quòd vim facit. ff. de vi & vi arma. l. vim facit. quæ eſt poſita in titu. de deſtitut. poſſeſſione. Tunc dicunt periti tenere defenſam, ex quo prohibendo te poſſidere, Controuerſia poſſeſſionis fit cum effectu, vt prohibitio & inquietatio mea hoc ſit operata, quòd non poſſideas: quia fructus non potes percipere, ſicut prius, tunc teneor. Cum enim & ſi non permitto te vti re tua teneor iniuriarum ff. de iniur. l. iniuriarum. §. ſi quis prohibet. de acti.

DE YSERNIA.

acti. empt. l. qui pendente in fin. Fit iniuria, quando fit controuerſia poſſeſſionis, dum prohibet me vti poſſeſſione mea. ff. vti poſſide. l. ſi duo. §. hoc interdictum ſufficit: hæc prohibitio mea oſtendit me vim facere & factum ſubſequens. ff. quod vi aut clam. l. prohibere in princ. Ex ſola prohibitione non teneor iniuriarum, licet turbem poſſeſſionem tuam, prohibendo te non ædificare. ff. de acquirenda poſſeſſione. l. penult. §. j. & competit interdictum. ff. ſi ſerui. vendi. l. ſi ſeruitus. §. Ariſtot. & dicto §. interdictum. hoc non in omni prohibitione: Vbi habet locum interdictum vti poſſidetis habet locum defenſa, Sed tunc tantum ſecundum hos, quando per prohibitionem fit controuerſia poſſeſſionis: & non permittitur poſſidere, arare, ædificare, & fructus percipere, hi dicunt eſſe pro ſe verbum generale prædictum, violentia, ſic infra, ſi quis in poſterum in princip. & quod ſequitur. ne vel res mobiles, &c. dicunt dictum gratia exempli ſic C. de rei vendicatione. l. domum. quia infrà dicit in eis, vel in rebus eorum vim, vel iniuriam pati metuit, & non taxauit, ſed demonſtrauit, ſic ff. de legatis primo. lege quidam de legatis & fideicommiſſis tertio l. Paulo Callimaco. §. fina. pro iſtis. ff. de officio procuratoris Cæſaris l. fin. ibid. prohibitus accedere in prædia Cæſaris, quia tumultuoſus & iniurioſus debet abſtinere, & quia generaliter dixit de violentia. ff. de public. l. de pretio. de legat. præſtand. l. j. §. generaliter, ſecus quando cum cauſa prohibeo ædificare, quia ius habeo ſeruitutis. Tunc autem competit vtile interdictum non directum, de hoc dicitur per Azo. in ſum. vti poſſidetis. §. quid autem. Certe & primis verbis hæc conſtitutio cum dicit. Aduerſus aggreſſorem, &c.

De cætero non præſumat offendere. Aggreſſio eſt in re vt diximus in §. porro. ſatis videtur, vt qui non permittit me tollere fructus poſſeſſionis meæ quam poſſideo, quod patet, quia fructus percipio excolendo. ff. de ſolutio. Titia: debet ligari defenſa. Sed quod ſequitur, quòd non tantum, &c. eſt quod reſtrinxit, quod largè dixit. Alij quòd exemplificat propter ſubſequentem literam vt prædictum eſt. Et cum multæ ſint violentiæ, vt dicitur in ſum. Azo. quod metus cauſa. in princip. non continetur verbalis, pro qua non imponitur defenſa. Certum eſt enim cum pro eo non datur interdictum vnde vi: quod exigit vim factam perſonæ vt habeat locum interdictum vnde vi vt in l. j §. ij. Vel rei, vt habeat locum vtile interdictum, vt in §. interdictum. & §. vi poſſidere. Item pro conatu ſeu inſultu excogitato cum iniuriis verbalibus: ſi non offendit perſonam: vel res non auferetur, non habet locum defenſa. quid enim offuit conatus, &c. ff. quod quiſque iuris. l. prima. §. finali. Iniurię & verba conſueuerunt fieri eluſoriæ. ff. ſi cui pluſquam per l. Falcid. hoc autem non iactationibus, &c. C. quod met. cau. l metum. de dolo. l. dolum. de hoc dicit gloſſ. infra. l. ſi quis in poſterum, ſuper verbo, quas pœnas, &c. ſecus ſi habeo ſeruitutem in fundo tuo, & ſum in quaſi poſſeſſione. Si prohibes me vti ſeruitute tali, imponam tibi defenſam, quam ſi ſpernis, punieris. Item ſi debes mihi reditum annuum certum, & ſum in poſſeſſione, vel quaſi percipiendi eum: vel in præſtatione certæ rei annuæ, vt vnius gallinæ, non vis præſtare pro hoc anno: impono tibi defenſam, quòd non facias mihi violentiam

[a] corporis permittatur. Quia tamen ſæpe contingit, aggreſſoris in tantum ſupereminere potentiam, vt, & ſi oppreſſo de iure ſe defendere liceat, tamen de facto ſe defendere nõ poſsit. Præſentis legis authoritate cuilibet licentiam impartimur: Vt aduerſus aggreſſorem ſuum, per inuocationem noſtri nominis, ſe defendat. Eidémque ex parte Imperiali prohibeat, vt ipſum offendere decætero non præſumat. Quod non tantùm in præſcripto locũ habere decernimus: Cùm is, qui prædictam defenſam imponit, offendi forſan metuit in perſona: Verùm etiã cum rebus, quas poſsidet, mobilibus & immobilibus, aut ſeſe mouentibus, [b] necnon incorporalibus, inferri ſibi quiſquam ab aliquo violentiam pertimeſcit: Ne vel res mobiles per vim auferantur ab eo: Vel in aliis deſtitutionis iniuria patiatur. Præſentis noſtræ conſtitutionis licentiam ad eos etiã prorogamus, qui in perſonis, aut rebus parentum, quos noſtri Veteres dixere [c] Maiores, filiorũ, nepotum, & ex eis, qui dulci filiorum vocabulo nuncupantur: Et in eis, aut in rebus eorũ denique,

a *Corporis.* Etiã rerum, vt ſuprà de pacis cul. l. j. & dic vt ibi not. & facit. ff. de iuſtit. & iure. l. vt vim. Itẽ hoc etiam probatur iure Diuino. Nã legitur in paſſione domini Ieſu Chriſti, dixit diſcipulis ſuis, quod venderent tunicam, & emerẽt gladiũ propter inſultum, videlicet, Iudæorum, qui cum gladiis & fuſtibus inuaſerunt dominum. Ex quo colligitur euidenter, quòd qs licitè ſe defendit. & etiã cũ armis, ſi impugnet eũ armis, vt ff. de vi & vi art. l. j. §. vim vi.

b *Necnõ incorporalibus.* Quæ dicantur, dicitur inſtit de reb. corp. & incorp. per totum.

c *Maiores.* Quid in aliis conſanguineis, & coniunctis perſonis? Item quid in tutoribus, curatoribus, ac mundualdis? Reſpond. idem argumento C. de epiſcop. & cleric. l. raptores. primo reſpon. quod dic vt notatur ff. de iuſtitia & iure. l. vt vim. ſecundum Azonẽ. & hoc quando timetur de iniuria perſonæ.

Tutor verò, curator, ſeu mundualdus poſſent imponere defenſam etiam propter violentiam, quæ timetur in rebus: quia tutor rebus & perſonæ datur, vt ff. de adminiſtratio. tutorum. cùm plures. §. tutor. & de curator. fur. l. conſilio. §. j.

ADDITIO. *Adde qui dicantur maiores? vide in l. Iuriſconſultus. in §. parentes ff. de gra. & ib. l. iij. in §. patens. & ibi gloſ. ſa, de in ius vocando. & per Albericum de Roſ. in prima parte ſtatutorum, quæſtione lxxiij.* Superantius.

ANDRAEAS

etiam in non præſtando, & non ſoluendo, quod debes: in cuius præſtatione facienda à te annis ſingulis, vel quaſi poſſeſſor fui. Nam incidis in defenſam negando ſoluere, & non ſoluendo quod debes, & præſtare quod ſolitus es: defenſa ſiquidem tuetur poſſeſſorem. Et etiam incorporalia, licet verè non poſſideantur, quaſi poſſidentur. ff. de acquiren. rerum domi. l. ſeruum. §. incorporales. & de vſucap. l. ſequitur. §. ſi viam. tamen quaſi poſſidentur. Vnde & interdicta veluti poſſeſſoria conſtituta ſunt. ff. de ſeru. l. quoties. ſi ſeruitus vendic. ſicut. §. Ariſtot. Idem dices. ſi me ſpolias negando te ſoluere id, in cuius ſum poſſeſſione vel quaſi, habeo interdictum vnde vi, vt notatur in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. & extrà de electio. cap. querelam. pro quo eſt. ff. quorum legator. l. j. §. quod ait prætor. Rei autem appellatione & iura continentur. ff. de re iudicata. l. à diuo. §. primo conſueuit dici in l. rem maioris. C. de reſcinden. vendi. preti j. ſic appellatione bonorum. ff. ad Trebel. l. ſi legatus. §. ſi quis bona. de verborum ſignific. l. meorum. quamuis autem maior ſit ratio in imponendo illi defenſam, qui non ſinit me fructus rei meæ percipere, quam poſſedi, & poſſideo valentem vncias auri multas, quàm poſſit ei imponi, qui aufert mihi denarium vnum. Nam vbi plus delinquitur, plus puniri debet. ff. de pœnis. l. capitalium. §. graſſatores. extrà de exceptionib. cap. plura. Sic tamen communis vſus iudiciorum tenet, quòd defenſa tuetur poſſeſſorem, & tunc tantùm habet locum, quando fit iniuria perſonæ, vel violentia expulſiua in re immobili, vel ablatiua in re mobili, vt litera indicat. Continet hoc ius defenſæ ius nouum, vt gloſſa dicit, non extenditur niſi ad ea, quæ voluit & expreſſit legiſlator, qui ſi aliud voluiſſet, dixiſſet: non dixit, ergo omiſit, ſicut in omnibus verbalibus. ff. de verborum obligation. l. ſi minor. & l. quicquid. & C. de caduc. tollend. l. j. §. penult. hoc non multum obeſſet: quia quæ redacta ſunt in corpore Conſtitutionum ſunt leges, quæ extenduntur de ſimilibus ad ſimilia. ff. de leg. l. non poſſunt. & l. ſequenti.

ADDITIO. *Adde tex. & ibi gloſſam. in cap. ſuper quodam. de ſtatu reg. Bald. in l. conuenticulam C. de epiſcop. & cler. & in quibus caſibus non proceditur Bal. in cap. inter cæteras. de reſcript. Bald. in l. ſi quis ſeruo. C. de furt. Bald. in auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccl.*

Maximè ſi ius non ſit odioſum, ſicut eſt hic: immò fauorabile, occurrens in potentibus, vt in glo. Sed communis vſus & frequens iudiciorum præualet. C. de iureiur. l. ſi in fi. de vete. iure enucl. l. j. §. ſed ſi quæ leges. Si ergo non habet locum defenſa, nõ ſequitur quòd non puniatur ſecundum qualitatem delicti: cùm ſemper titulus accuſationis paratus ſit, & prohibens tumultuoſos, licet non puniatur de defenſa, non euitat pœnas alias, quas meruit: arg. ff. de pœnis. l. hodie. & l. ſancito legum.

In rebus, quas poſſidet. Nunquid defenſam imponit colonus, ſi deiiciatur? ff. de locato. l. colonus. Dubitatur, quia non poſſidet. ff. de vſucapio. l. non ſolùm. §. quòd vulgo nec habet locum interdictum vnde vi. ff. de vi & vi armata. l. j. §. deiicitur. in fine § ibi, non tamen ſi colonus. Dic aut data mercede domino colit, & ſuos fructus facit omnes: vel pro parte, vt partiarius colonus. ff. locati. ſi merces. §. vis maior & tunc ſatis poteſt dici, quòd imponere poſſit defenſam. Intereſt ſua tunc non deiici: & poſſet reſiſtere domino, & emptori deiicienti: argument. ff. de vi & vi arma. l. colonus. & l. cùm fundus. Et de tali colono poteſt dici, quòd naturaliter poſſidet. ff. communi diuidundo. l. communi diuidundo. §. neque

Impo

In eadem

DE YSERNIA.

Imponitur enim defenſa pro perſona, & rebus ſuis, tunc quando fructus ſunt ſui. Colonus dicit agrum eſſe ſuum iſto reſpectu. ff. de orig. iuris. l. ij. in principio. in gloſ. Licet meum, tuum, ſuum, denotent regulariter plenum dominium. ff. de legat. iij. l. ſeruos. ſecundum naturam & qualitatem negotij, in quo ponitur iſtud verbum. ff. loca. ſi cum vno in princip.

ADDITIO. *Adde gloſſam in l. in ff. de religioſis & ſumptibus funerum. cap. ſicut de verborum & rerum ſignificat. libro ſexto. Cardinalis Zabarellæ in cap. ex literis. de probationib. & per Bartol. in l. j. ff. de noui operis nunciatione.*

Aut colonus colit domino, qui dat proinde colono mercedem: hic nomine ſuo non ponit defenſam, quia nõ deiicitur, vt in §. deiicitur. in fine. ſed dominus deiicitur eo deiecto, vt eod. tit. l. ſi. Sed an colonus, tunc nomine domini defenſam imponit? Si enim procurator imponit nomine alterius: & hic eſt procurans. ff. quod vi aut clam. l. iij. in princ. de oper. noui nuntiatio. ſi procurator. de hoc dictum eſt infra l. ſi quis in poſterum.

Qui in eadem familia. Vir ergo pro vxore defenſam imponet: quia habet eam in familia, vt hic in gloſſa, & ff. ad ſenatuſconſule. Syllanian. l. j. §. ſi vir. Item vxor pro viro: quia & filius, qui eſt in familia patris, pro patre, vt ſuprà proximè ibi, & in perſonis aut rebus parentum: ſunt enim vnum & idem ff. de ritu nuptiarum. l. j. & ij. & in aliis tractatibus non ad imparia iudicantur, extra de diuort. cap. gaudeamus. Et de tutore planum eſt, qui habet poteſtatem in pupillo, cùm ſit ius & poteſtas, &c. inſtitut. de tute. in principio. ff eodem. l. ſecunda. quod plus eſt, quàm eſſe in eadem familia & cohabitatione. Idem in curatore, & mundualdo, vt dicit glo. Adde quod diximus circa hoc, de pace tenen. l. ij. Tutor etiam imponit defenſam, vel imponitur ei defenſa. de qua non tenetur pupillus. C. vnde vi. meminerint. pro quo eſt ff. de operis noui nuntiat. l. ſed ſi ſatiſdationem. in fin. & illa denuntiatio in rem eſt, & afficit rem, ſuprà eodem. l. proxima. ¶ Quid de aliis conſanguineis & coniunctis? dicit gloſſ. idem, vt C. de epiſcop. & cleric. l. raptores. ſatis eſt hoc dicendum in caſu l. raptores. Cùm poſſit occidere conſanguineus raptorem conſanguineæ: quod plus eſt, & poſſit defenſam imponere, quod eſt minus. ff. de adulte. l. nec in ea. Aliàs ſi fiat violentia conſanguineo, qui non eſt in eadem familia & cohabitatione mecum: nec eſt de eis, qui dulci filiorum nomine nuncupantur: pro alia iniuria, quàm raptus, non videtur valere defenſa. Hos enim tantùm enumerat hæc Conſtitutio: ad alios etiam non trahitur vtiliter. ff. ſoluto matrimon. l. ſi verò. §. de viro. ¶ Sed quid ſi familia Titij deiecit, & impoſita eſt defenſa familiæ à domino familiæ abſenti, pro quo, aut cuius nomine fit deiectio, an teneatur defenſa dominus de familia deiiciente? non eſt dubitatio. Idem & multò fortius, ſi Titius mandauit deiici, & deiectus imponit defenſam deiicienti, & Titio mandanti abſenti. Nam videtur dominus prohiberi, quando procurator prohibetur. ff. de reli. & ſump. funer. l. oſſa. in fine. Item mandando vnum illicitum, præſumitur aliud licitum, ſcilicet, quòd defenſæ impoſitione teneatur: quia qui ſemel malus, ſemper præſumitur malus. ff de re milit. l. non omnes. §. à barbaris. Procuratore autem exigente indebitum, tenetur dominus ratum habens. ff. de condict. indebiti. l. ſi procurator. § pen. Verius videtur contrarium, vt abſens non teneatur, niſi ratum habeat: aliàs niſi mandauit deiectionem fieri, non obſtante ſi ei defenſa imponatur, nec enim mandauit. Diſtingue, quando

defen

a *In eadem familia.* De qua exit quis per emancipationem, vt C. de fi.fa. ſi hi qui. primo reſpon. libro x. Sed quid de vxore? Et certè probari poteſt, quòd familiæ appellatione contineatur, vt C. de re milit. quicunque. libro xij.

ADDITIO. *Adde Bar. in auth. de reſtit. fideic. in princ.* Superant.

quid inter ſe nō eſt diuiſum, tunc enim quia eſſet impoſſibile ſcire quis potius deſtitueretur, omnes fortè poſſent imponere defenſam, vt arg. ff. de his qui deie. vel eff. l. j. §. fi. & l. j. iij. iiij & v. j. reſpon.

c *Tenentur.* Aliàs, morantur.

d *Amittat.* Ergo eius aduerſarius iure ſuo vſus fuerat poſt defenſam: & ideo imponens defenſam non deberet in pœnam incidere, vt infrà eo. l. fi. ſed fortè ſi- cut ſpecialiter in hoc caſu minor eſt pœna defenſæ, quàm in aliis: ita & hoc contra illam regulā ſpecialiter eſt ſtatutum. Eſt & aliud ſpeciale hîc, quia ciuiliter tātùm agitur de defenſa: aliàs ſecus, vt infrà eo. ſi quis in poſterum. & l. fidelium.

Item quid in fratribus, qui poſt mortem patris poſſident bona communia? Reſpondeo neuter eſt in familia alterius, immò ſinguli ſingulas familias incipiunt habere, vt C. de munerib. & honor. non conti. l. fin. & ff. de verb. ſignificat. l. pronunciatio. §. familiæ. Quod ſequitur hic de cohabitatione, dic, quod verborum eſt multiplicatio, quę rerum ſubſtantiam non immutāt, vt ff. de auro & argen. legato. l. pediculis. §. Labeo. & hoc ſi incipiat à familia: Filius enim familiâs poteſt alibi domicilium habere, quàm pater. ff. ad municip. l. placet. & l. non vtique. & l. aſſumptio. §. filius. & l. libertus. §. patris. Qui autem contineantur appellatione familiæ? dic vt in præallegata l. pronunciatio. §. familiæ.

ADDITIO. *Adde l. deteſtatio. & l. pronunciatio. in § cui. ff. de verborum ſignif. Ioan. Andr. in d. c. cum olim. de arbit. doctores in cap. j. de verborum ſignificat. libro vj. Quid de baſtardis? vide per Bart. in l. tutelas ff. de cap diminut. Bald. in l. fin. C. de verbo. ſignific. Et in l. generaliter. in §. cùm autem. C. de inſtit. & ſubſtitu. Ioan de Imola in l. ex facto. in §. ſi quis rogatus ff. ad Trebel. Bald. in c. innotuit. de election. in fin. & in c. per tuas. de probatio. Philip. Franc in c. j. in j. not. de ſchiſmat. libro. vj.* Superantius.

qui[a] in eadem familia,[b] & cohabitatione[c] tenentur, vim vel iniuriam pati metuerint, qui defenſam imponunt. Eadem licentia prædictis caſibus tribuenda vaſallis, qui à dominis ſuis, in perſonis aut rebus ſuis, vel ſuorum offendi verentur iniuſtè. Verùm ſi occaſione adiutoriorū noſtrorum in articulis noſtris, & prædeceſſorum noſtrorum conſtitutionibus comprehēſis, aut antiquis conſuetudinibus, vel ex aliis cauſis, ex quib⁹ vaſalli dominis ſuis aliquid dare, vel facere tenentur de iure, vel de cōſuetudinibus ſupradictis, defenſæ dominis imponantur. Licebit eis ſuo iure vti nihilominus poſt defenſam. Vt tamen ſi iuſtæ defenſæ imponantur pro rebus mobilibus, vtpotè boue ablato, vel ſimilibus, dominus, qui contra defenſam venerit, & id, quod poſt defenſam abſtulit, reddat: & aliud tantundem curiæ noſtræ cōponat. Et hæc tantùm ſit in caſu iſto pœna defenſæ. Cæterùm ſi iniuſtè fuerit impoſita, tunc ipſam imponens, & id quod petebat,[d] amittat, & aliud tantundem curiæ noſtrę ſoluat. Statuimus etiam vt ex defenſis huiuſmodi ſupermobilibus factis à vaſallis contra dominos ciuiliter tātùm, & non criminaliter agi poſsit. Et ſi de his ad magnam noſtram curiam proclamatio deferatur, cauſæ ipſæ ad regionum Iuſtitiarios remittantur. Si tamen inter duos vaſallos defenſæ imponātur ex parte noſtra,[e] de tertia parte mobilium curiæ noſtræ debita tantùm domino acquiratur, quantum ei[f] ex qualitate delicti, putà ex violentia, vel ſimilibus, ſi defenſa non fuiſſet impoſita, deberetur: Et reliquum[g] noſtris largitionibus inferatur. Si verò ob alias cauſas, putà ob timorem perſonarum ſuarum, aut ſuorum: vel ne[h] in vxorem, filiam, vel ſororem raptus crimen, vel adulteriū[i] perpetretur, aut in ſimilibus, ex quibus capitalis & publica accuſatio oriri poſſet, defenſæ dominis imponantur: tunc vaſalli cum dominis habeant in defenſis ipſis ius commune cum cęteris. Et eundē in pręſcriptis caſibus, quem in omnibus aliis defenſæ contemptæ impoſitæ ſortiantur effectum.

e *De tertia parte mobilium.* Hic non ideo dici quando debeatur curiæ Imperiali tertia bonorum omniū pro defenſa contēpta cum armis: vel quarta omniū, ſi ſine armis. Sed quia dominus vaſalli contemnentis defenſam de tertia mobilium tantum debet habere: quod hic dicit, non autē de aliis. Sicut dicitur in camerariis, & baiulis infrà eo. tit. l. ſi quis in poſterum.

f *Ex qualitate.* Aliud ſtatuitur in camerariis & baiulis, qui defenſas imponunt, vt infrà eod. ſi quis in poſterum.

g *Noſtris largitionibus.* Id eſt, cameræ noſtræ. Vnde dona, vel ſtipendia militibus largiuntur. Et eſt hoc ſimile verbum C. de iudic. properandum. §. ſin autem vtraque parte.

h *In vxorem ſuam, vel ſororem.* Non quia ſit in familia fratris: ſed ratione conſanguinitatis, vel tutelæ, aut curæ, aut mundual. vt hîc notauimus.

i *Perpetretur.* Aliàs, patraretur.

b *Et cohabitatione.* Quando plures eodem cœnaculo habitant, & quid

ANDRAEAS

defenſa imponitur, duo actus ſunt, ſcilicet ſpoliare, & defenſam contemnere. Primum mandauit, idcirco ipſe tenetur: ſicut ſi ipſe ſpoliaſſet. ff. de vi & vi ar. l. j. §. deieciſſe. Secundò, ſcilicet contemnere defenſam quando defenſa imponeretur, non extēderetur pœna, niſi quantum delictum extenditur. C. de pœn. l. ſancimus. Item quando mandauit deiici fuit vnius voluntatis, quando impoſita eſt defenſa, ſi pœnituiſſet, potuiſſet alterius eſſe voluntatis. ff. de dam. infec. qui bona. §. ſi quis ſtipulatus. Cùm voluntates ſint variæ. ff. ad Trebel. l. quia poterat. Nec præſumi debet in dubio quemquam cōtemnere ſuum dominum temporalem: quia nec Deum, aliàs dominum. C. ad leg. Iul. repe. l. fin. Iubetúrque poteſtatibus obedientes omnes eſſe. Item quid ſi ſuſpicor Titium mandare iniuriam mihi fieri in perſonam, vel rebus, impono defenſam in domo Titij, vbi habitat cum ſua familia: An ſi prius ſit iniuria de volūtate aut mandato Titij, vel præcedente vel ſequēte, teneatur defenſa Titius, qui non fuit præſens, ſed ſua familia, in impoſitione defenſæ: nam ſufficit fieri denuntiationem domui, infrà de exor. & præpa. iudi. l. j. & ij & de iure communi quilibet incidit in contumaciæ pœnam, ſi domui facta ſit citatio. ff. quæ ſen. ſine ap. reſ. l. j. §. item cum. & C. de annali exceptio. l. vt perfectius. vt patet in ſimili. C. de non numer. pecunia. l. in contractibus. §. fin. ¶ Videtur dici debere non ſufficere domui abſente eo defenſam imponi, vt non vagetur in tanto crimine. ff. de dol. l. itē exigit. Niſi faciat Titius vt de eo non habeatur aditus ad eum, & procuret, vt non videatur: at. ff. de euict. l. ſi ideo. §. fin. Et non caueretur, vt poſſit defenſa imponi domui, ſicut cauetur de citatione, quæ frequēs eſt, & quotidie fit, vt ad iudicium veniat, & ſic de conſuetis ad inſolita argumentatio non procedit. ff. de leg. nam ad ea. de vſuc. iuſto. in princ.

Et co

De defen

DE YSERNIA.

Et cohabitatione. Cohabitare tantùm non ſufficit, vt in fratribus poſt mortem patris poſſidentibus bona communia: quia neuter eſt in alterius familia, vt in glo. Certè hi ſi cohabitant continentur in verbis conſtitutionis: quia hi in eodem ſunt cœnaculo, vt glo. dicit, ſed non affirmat: quia dicit, fortè. Vnde dic, quòd debet eſſe in eadem familia cohabitāte, & ponitur copulatiuè: alterum adeſſe non ſufficit. ff. de hæred. inſtit. l. ſi hæredi.

ADDITIO. *Adde Bartol. in l. ſi is qui ducenta. in §. vtrum. ff. de rebus dubiis. Bald in l prima ff. de iuſtitia & iure. & an copula probatur per teſtes de viſu, vt eſt gloſſa fina. in cap. nihilominus iij. quæſtio. ix. Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de teſte in §. iam de interrogatorijs. verſ. quid ſi vnus. Cardin. Zabar in c. præterea. in j. not. de teſtib. Bald. in l. teſtium. cir a fin. C. de teſtib.*

Et ſumetur familia non ſtrictè pro poteſtate dominica, vel paterna: ſed largè familia talis epiſcopi, vel talis magni domini, ſic ff. de verborum ſignificationib l. pronunciatio. §. j ſic ſumitur extrà de officio delegati. c inſinuante. & vt lite non conteſtata. cap. accedens. il ij & ſi hi, qui ſunt de eadem familia, ſunt ſoliti cohabitare ſimul, ſeu cohabitant ſimul, vnus pro alio defenſam imponet, & multos alios, & prorſus extraneos, poſſumus defendere, & debemus, vt diximus in dicta l. ij Sed non pro eis defenſam imponere, niſi pro illis, quos enumerat hæc Conſtitutio. Dominus autem, qui habet familiares cohabitantes, imponet defenſam pro eis, & ipſi pro domino: ſicut filius pro patre, pro ſe, & familiaribus videtur quòd imponat: Sic enim in his, aut rebus eorum denique qui in eadem familia & cohabitatione tenentur, vtrumque videtur poſſe reſultare per intellectum verborum, non tamen exigitur, vt ſemper ſint ſimul, ſi habitabant in eodem cœnaculo, curte ſeu domo

† Aliàs impoſitis.

De defenſis † imponendis ab officialibus, & cognitione ipſarum.

TITVL. XVII.

Non ſolum officiales regij habentes à rege merum & mixtum imperium poſſunt pro ſubditis regis: ſi prænouerint, quod eis debeat fieri violentia, vel iniuria: imponere defenſam, ſed etiam officiales habentes ſimplicem iuriſdictionem ciuilem: ſed de cauſa ſpreta defenſæ, vel iniuſtè defenſæ; vt infrà in conſtit. defenſas impoſitas, &c. non cognoſcit, niſi magiſter iuſtitiarius vel iuſtitiarius prouinciæ, hoc dicit. Matthæus.

De defenſis imponendis, &c.

a Fidelium. Non ſolū permittitur cuilibet oppreſſo ſe defendere per inuocationem regij nominis: ſed etiā licet cuilibet officiali: vt ſi videat aliquam rixam, imponat defenſam aggreſſoribus. Et de hac iuſtitiarij & magiſter Iuſtitiarius cognoſcant.

b *Qui ſola.* Concor. infra de offic. iudi. l. j.

c *Iniurias.* Vt arg. ff. de offic. Procon. l. ſi.

† IMPER. FEDER.

† Aliàs, Idē Aug.

Fidelium [a] noſtrorum iniurias, [b] qui ſola protectionis noſtræ poſt Deum defenſione lætantur pro poſſe præcidere cupientes: Magiſtri Iuſtitiario, Iuſtitiariis, Camerariis noſtri regni, Baiulis, & locorum iudicibus, qui vicem adminiſtrationis noſtræ gubernacula ſuſceperunt, imponendi defenſas concedimus facultatem. Si quando in locis ipſis, aut circa ea rixas, quæ vulgariter Melſette dicūtur, [c] iniurias, violentias, aut huiuſmodi flagitia, forte prænouerint committenda. Ita tamen, vt de contemptoribus defenſæ impoſitæ, Et defenſis per Camerarios, Baiulos, & iudices ſupradictos, ſeu etiā per priuatas perſonas

ANDRAEAS

domini ſui diuiſa vel indiuiſa, quantum ad hunc tractatum: licet ſecus quantum ad illum de deiectis vel effuſis. ff. de his qui deiec. vel effu. l. j. in fin. & l. ij. & l. ſi verò: ſufficit quòd ſit in ſocietate domini aſſociando, & pro magna parte ſimul ſtando, licet fortè quilibet in domo ſua comedat & iaceat: & quia ad requiſitionem domini ſui quando equitat, & alia agit ſunt ſimul, & mentem & propoſitum talem habet. ff. de condi. & demonſt. l. ſi quis ita. & patet in eo, qui non debet recedere à domino. ff. de annu. lega. l. Mæuia. §. fina. Item abbas pro monacho ſuo vt ei violentia, vel iniuria non fiat in perſonam defenſam imponet, quia ſubditus eſt ei, ratione obedientiæ, vt C. de epiſc. & cler. auth. cauſa, quæ fit cum monacho & tranſit aliàs, cum eo ſit ipſe & ſua, ſic dedicatus & dedicata Deo, vt in authen. ingreſſi. & in auth. de mona. §. illud. & §. poteſtati. vnde ſumitur. ¶ Quid enim ſi monachus recedit ſponte, & venit ad me: & Abbas retinet, vt non recedat: quia non debet recedere de monaſterio, vel quia tenet eum in caſu licito: vt non ambulet: & ego eripio eum de manu abbatis ſpreta defenſa? Dubium eſt, quia monaſterium non poſſidet monachum: not. ff. de acquir. poſſeſſio. cum hæredes in fin. gloſſ. & hoc dicit quando violentiam patitur in rebus, quas poſſidet, vel in perſona ſua. ¶ Idem quando vxorem tuam, quæ de ſua voluntate recedit, & ipſe de tua manu eriperet. tamen iuſte teneres eam, vt à te non recederet. Idem de ciue, de vaſallo, de angario, qui tenetur in ciuitate, in feudo ſi voluit recedere de Curia, de ciuitate, de domino feudi & dominis ſe ſubtrahere: & dominus iuſtè detineat eos vt non recedant in caſibus, in quibus poteſt: in omnibus eſt ſimile dubium, quia liberi homines à ſciente poſſideri non poſſunt dicta l. cum hæredes in fin. ff. de acquiren. rerum do. liber homo. Verius dicitur, vt pro omnibus præmiſſis, & excuſſis violenter de poteſtate detinentium, defenſa imponatur: & ſpreta committatur: quia licet verè non poſſideantur: tamen quaſi poſſidentur. Quod patet, quia verè non vendicantur omnes iſti ratione dominij, ſed adiecta cauſa de iure Quiritum in filio. De iure canonico in prælato: & aliis poteſtatis & obedientiæ ratione, ſicut liber homo, qui ſe vendidit ad pretium participandum. ff. de ſtatu homi. l. in ſeruorum. & l. liber homo: & patent præmiſſa. ff. de rei vendicatione. l. j. liber homo poſſidetur ab ignorante liberum. ff. de acquirenda poſſeſſione. l. j. §. ſed per eum. ergo & poſſidetur à ſciente in caſu & in caſibus, in quibus permittitur, & iura dicunt poſſe alteri ſe ſubiicere. Nam & habet locum defenſa in his, quæ verè non poſſidentur, ſed quaſi, vt in ſeruitutibus, dictum eſt ſuprà.

Eadem licentia vel ſuorum. Scilicet liberorum, ſeruorum, familiarium, & cohabitantium, vt ſupra in aliis.

In articulis noſtris. Vt infrà in quibus cauſis domini, adiutoria à vaſa exi. poſ. l. quam plurimum.

Aliud tantundem. Fauet nobilibus, & dominis vaſallorum, ſicut infra ſtatim, in §. ſtatuimus, vt non criminaliter accuſent dominos hoc caſu. Nam maiorem reuerentiam debet nobili domino ſuo ſuus homo & vaſallus, quàm extraneus. Sic libertus contra patronum. ff. de obſequen. liber. l. honori. Differt autem vaſallus & libertus, & habent ſe vt excedentia & exceſſa: diximus plenè, quib. cau. feu. amitt. §. j. in fin.

Statuimus. Non agitur criminaliter contra dominum de defenſa, ſed ſi litigat vaſallus contra dominum, & vincit, ſtatuitur alia pœna infrà de condem. expen. & fruc. l. ij.

In gloſſ. rubric. in fin. In contrarium videtur, quòd poſſit adhuc fieri ſub conditione. Primò, quia certi ſunt actus legitimi, qui non recipiunt conditionem. in reliquis remanet regula, vt ff. de regulis iuris. l. actus. hic non eſt de illis. ergo, &c. Præterea videtur de hoc caſus. ff. de manu teſta. l. libertos. argu. bonum. ff. de legatis primo. l. ſi quando. ſecundo reſponſo. Ex quibus, & aliis dicimus

DE YSERNIA.

mus in caſu ſimili, quòd admittitur appellator dicens, appello ſic & inquantum de iure poſſum. & hoc ſatis apertè in §. ſed ſi nuncia vero hic alle. in glo. Pet. de Monteforti.

Iurisgentium. In text. noſtri nominis. Ergo non alterius, etiam comitis, vel baronis, vt notatur in conſtitutio. cum vniuerſis. Quinimò etiam impoſita per inuocationem regis, non poſſunt alij, vt prædicti exigere, vt in cap. j. de decimis. & in cap. regni terreri j. Sed an iſti poſſint bannum imponere? dicas quòd vltra auguſtalem non poſſunt, vt notatur in cap. regni quod non faciant inquiſiti authoritate propria cap. j. Petrus de Monteforti.

In text. prohibeat. Et hoc faciat ſaltem coram teſtibus, vt in l. ſi quis in poſterum. in princip. & in §. illud. etiam apertiſſimè cum ſequent. Marinus. In text. verum etiam. Nota ex hoc, quòd defenſa habet locum etiam quando forte ab officialibus imponatur in bello, vel rixa, vt infrà proxima conſtitut. vbi dicit iniurias indiſtinctè, etiam verbo, & facto, vt ff. de iniu. l. j. §. j. vel illud ibi intelligitur ſecundum hoc, ſcilicet facto. Sed primum verius, quia prætor non debet permittere rixas. ff. de vſufruc. l. æquiſſimum. & l. ſi cui. §. ſi inter duos. Marinus. In text. quos poſſidet. Nota, quòd ex hoc ſequitur, quòd ſi impono defenſam, quòd exeas de domo mea, non valet impoſitio defenſæ: quia non poſſideo. & hoc per iſtum text. Marinus. In text. deſtitutionis. Et ſic notatur, quòd iſta conſtitutio non extenditur ad vim turbatiuam, cum loquatur in vi expulſiua, ſeu deſtitutiua. & ideo non debet ad alias extendi, cum ſit pœnalis. Marinus. In tex. pœna defenſæ. In aliis autem caſibus eſt pœna quæ ponitur infrà titu. ſecundo. l. prima, circa principium. In glo. j. ibi, nec ponit illum. Nota quòd imponens defenſam iniuſtam, non punitur: & hoc eſt regulariter inter non ſubditos. contrarium videtur dicere conſtitutio infrà de defenſ. impo. vbi videtur innui, quòd imponens defenſam iniuſtam punitur, ſi is cui impoſita eſt pareat. Marinus. Pone, poſuit aliquis in via publica ante domum tuam quam forte habebas iuxta ſuam, vt puta, expendi pannos, ad domum reficiendam lapides congregaui: imponis mihi defenſam me prohibendo. Quæritur nunquid tenear de defenſa? & dic, quòd ſi vtor via publica ſecundum vſum ſuum, ad commodum meum, quòd non potes me prohibere, & per conſequens, nec conuenire de defenſa. arg. ff. de iniuriis. l. iniuriarum. §. vltro. & ff. de loco publico fruend. per totum. Bartholomæus de Capua.

Quæro, an beneficio huius conſtitutionis poſſit quis ſe tueri aduerſus iudicem iuris ordine prætermiſſo procedentem & videtur quòd ſic. cum etiam de facto poſſit quis reſiſtere. l. prohibitum. C. de iure fiſci. lib. x. Sicuti licita eſt defenſio aduerſus aggreſſum in perſonam, vel bona: ita aduerſus iudicem iuris ordine prætermiſſo procedentem, vt notat Innocen. per dictam l. prohibitum. extrà, de ſenten. excom. lib. vj. dilecto. ſuper ver. decano. Item ſicuti licita eſt appellatio in iudicio. & extra iudicium à grauaminibus iudicum, ita eſt licitum quòd quis protectioni principis poſſit ſe & bona ſua ſupponere, ſi Iudex iuris ordine nō ſeruato procedit. extrà, de appel. cap. ad audientiam. Io. Grillus.

De defenſis imponendis, &c. *Rubrica.*

Fidelium. Defenſa imponitur per officialem Regis, ſiue regium, per quem idem Rex videtur tueri ſubditum: nam omnia noſtra facimus, &c. C. de veter. iur. enucle. l. prima. §. ſed neque: & ideò hîc dicit, manſuetudinis noſtræ confertur authoritas, &c. ſicut pater defendit filium, & pro eo defenſam imponit, ſupra. l. proxima: ſic princeps, qui pater patriæ eſt, dicit Seneca in lib. de clement. ad Neronem, & C. de inofficio. teſta. l. ſi quis in ſuo. & argum. C. de nup. l. Imperialis in princ. Principes debent procurare commoda ſubiectorum, vt ſubiecti ſint locupletes, vt in authen. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio. Sed an officialis, qui imponit eam defen

a *Non ipſi*. De pœna tamen habent aliquam partem, vt infrà conſtitut. proxi.
b *Vbi non poſſumus*. Simile C. lib. x. de profeſ. & me. l. magiſtros.
c *Vbique potentialiter*. Iuxta illud an neſcis longas regibus eſſe manus?

De defenſis impoſitis & contemptis, &c. Rubr.
d *SI quis in poſterū*. Siquis cōuict[9] fuerit per tres teſtes defenſam iuſtè factam nō obſeruaſſe, punitur pœna huius conſtit. & grauius ſi cum armis, quàm ſine armis. Et contra teſtium dicta nō poteſt aliquid obiicere. & ſic eſt contra. C. de teſti. ſi quādo. & l. ſi. Sed contra perſonas, ſic. Et aliæ exceptiones ſibi reſeruantur. Et non poteſt qui defenſam imponit, eam remittere cum iam ſit fiſco ius quęſitū. ar. C. de pac. ius publicum. Et not. ꝙ quæcunque violentia committitur, contempta defenſa, ſola pœna huius conſtitutionis habet locū, & ceſſant pœnæ legales de vi priuata, & publica. Sed cum homicidium committitur ſpreta defenſa, locum habet pœna huius conſtitutionis, & homicidij. Idem in Saracenis & Iudæis, ſcilicet, vt Chriſtianis poſſint defenſam imponere: quia nec illi debent violentiam pati. concor. ad hoc C. de paga. l. Chriſtianos.

indictis,[a] non ipſi, ſed magiſtri iuſtitiarij & iuſtitiarij noſtri cognoſcant. Ita enim ſubiectis noſtris non oberit tuitionis noſtræ licentia, cum per eos, quibus manſuetudinis noſtrę confertur authoritas, ipſarū defenſio procuratur. Et ſic nos etiam, qui prohibente indiuiduitate perſonæ vbique præſentialiter eſſe[b] non poſſumus, [c]vbique potentialiter adeſſe credamur.

De defenſis impoſitis & contemptis, & de pœna contemnentium.

TITVL. XVIII.

Quantitas pœnæ de neceſſitate non eſt exprimenda in defenſa imponenda: in cuius probatione tres teſtes ſufficiunt: ante argumenta rei, de falſo non poſſunt conuinci, ſed tantum poſſunt repulſari quo ad perſonas eam ſpernentes, pœnâ hac ſtatuta punitur, de qua officiales non poſſunt aliquam gratiam facere: & ſi fecerint de ſuo reſtituent fiſco: qui ſi crimina ſam repertam non vindicent, regent, vt conſeq; criminoſa ſuſtineant. h. d. Matth.

e *Sub quacunque*. Et ſic no. quòd ſub quacunque quantitate imponatur defenſa non exigitur illa quantitas: ſed tantū illa pœna, quæ eſt inducta per has ſacras conſtitutiones: & eſt ratio quia contenti eſſe debemus pœnis legibus comprehenſis, vt ff. de verb. oblig. l. ſi ſtipulatio facta fuerit.

[IMP. FEDER.]

SI quis[d] in poſterū noſtri nominis inuocatione cōtempta, poſt defenſam eidē impoſitam[e] ſub quacunq; quantitate, vel forma, per perſonas publicas vel priuatas, in rebus violentiā, vel in perſonis eorū,[f] iniurias, à quibus vel pro quibus prohibitio fuerit indicta, per teſtes non pauciores tribus fide dignos, &[g] omni exceptione[h] maiores, ac aliis legitimis argumentis probabitur commiſiſſe. Si quidem cum ar-

f *Iniuriæ*. Quid ſi aliquis impoſuit alicui defenſam incontinenti ne deſtituat ipſum poſſeſſione rei ſuæ: Et ille poſt defenſam incontinenti non deſtituit, dicendo ſe obtemperare defenſæ? Et proceſſu temporis poſt decem dies, puta, poſt defenſam impoſitam venit contra defenſam deſtituendo illum: Nunquid locū habet conſtitutio? & dicas quòd ſic, vt ff. quòd vi aut clam. l. j. §. itē hæres. aliâs, Labeo: † Aliâs. Idem. licet videatur arg. contra de damn. infec. qui bona. §. ſi quis ſtipulatus: quia poſſet eſſe, ꝙ tempore impoſitæ defenſæ calumniabatur: & ideo deſiſtit à deſtituendo: nunc vero non calumniatur quando deſtituit. Quia fortè habet ius deſtituendi authoritate forſitan ſibi conceſſa, vel iuſſu prætoris ſeu iudicis.

g *Omni exceptione*. Legitima, quæ per legem teſtes repellat. Alioquin contra: cum edictum de teſtibus ſit prohibitorium, vt ff. de teſtib. l. j. §. adhiberi. & infra de exor. & præpa. l. quæſtiones.

ADDITIO. *Adde Card. Zaba. in c. cum oporteat. in ij. oppo. de accu. Abb. in c. j in ij not. de teſt.*

h *Maiores*. Infrà de teſtib. qui in teſta. ſub. & infra: de fi. & autho. inſtru. l. inſtrumentorum. Idem in probatione debiti, vt infrà de exor. & præpar. l. quæſtiones. Idem in depoſito, vt infrà, de proba. inſtru. & teſti. l. in cauſa. Marinus.

In tertia

ANDRAEAS DE YSERNIA.

defenſam, poteſt eam remittere. dic, vt infra. l. proxima. ſi quis in poſterum.

De defenſis & contemptis, &c.

SI *quis in poſterum*. Siue maſculus ſiue fœmina ſit qui ſpernit defenſam. ff. de verb. oblig. l. j. de leg. iij. l. qui duos. dixit ſupra duabus conſtit. qui poſſint imponere defenſam: Nunc qui & qualiter puniuntur. Nam imponit pater pro liberis, Tutor, Curator, Maritus, Dominus pro familiaribus & cohabitantibus. Et econtra ſic filius pro patre, Abbas pro monacho, vt ſupra proxim. dixi: Item procurator pro domino habens generale, ne dum ſpeciale mandatum poteſt imponere argum. ff. mandat. l. ſi hominem: de ope. no. nunc. l. ſi procurator. quod vi aut clam prohibere. in princip. pro quo ſunt generalia iura. qui per alium facit, &c. ff. de iniuri. l. item apud. §. feciſſe. de vi & vi ar. l. j. §. deieciſſe. Prohibito quidem procuratore, dominus videtur prohiberi. ff. de relig. & ſum. fune. l. oſſa. in fin. de verborum obligationibus. l. ſi ſtipulatus. Item nunquid geſtor negotiorum, qui dicitur procurans? Dic quòd non, quia nec frater pro fratre, ſi non ſunt in eiuſdem domini familia, vt ſupra, iuriſgentium dictum eſt. Alij exigunt vt procurator habeat ad hoc ſpeciale mandatum. argument. ff. de mino. l. illud. §. ſi talis. Sed aliud eſt in reſtitutione ſpeciali iure petenda vt ibi, quia eſt contra ius commune reſtitutio. ff. de actio. & ob. in honorariis: aliud quando defenſa imponitur: quia videtur ei mandari, quando facit eum generalem procuratorem: quia committit ea, quæ iuris ſunt, ſicut exigere debita. ff. de conditio. inde. l. ſi procurator: & hoc quodammodo debitum eſt: ponere dominum ſub protectione principis, & eum defendere per inuocationem nominis Regij, quod omnibus conceditur, ſcilicet, iuregentium argument. ff. de procuratoribus. l. procurator non ſemper. Vnde & in multis videtur, quod per negotiorum geſtorem ſine mandato poſſit: ſicut dicitur in gloſſa de prohibitione alia, vt dicta l. iij. in principio. quod vi aut clam. quoniam hæc prohibitio, ſicut & alia, oſtendit vim fieri, vt in mercennariis, vt litera dicit: per quod & colonus poſſit, vt quæſiuimus ſuprà lege iuriſgentium. & argument. C. ſi per vim vel alio modo lege prima. ſed aliud videtur in illa prohibitione, quàm in iſta. Nam & ibi, & ſi non eſſet prohibitus non haberet interdictum illud, vt ſequitur in ver. quid mirum. At defenſa imponitur per eum, cuius intereſt & pro liberis, & aliis nominatis in conſtitutio. iuriſgentium. ¶Item quid ſi clericus imponit defenſam laico, & ſpernit, an puniatur?

ADDITIO. *Adde quid de illo qui poteſt defendere clericum & non defendit an incidat in canonem latæ ſententiæ, ſicut ſi ipſe iniiciſſet manum? vide per Abb. in c. j de offic. deleg.*

Quia econtrà ſi laicus clerico non puniretur pœna defenſæ ſpretæ clericus: non ergo debet poſtulare clericus id, cuius contrarium non eſſet facturus, vt C. de ſolu. l. pen. Item propter æqualitatem, quam iudicia exigunt. C. de fruc. & li. expen. l. fin. & quia iudicia non debent claudicare. ff. de actio. emptio. l. Iulianus. §. pe. Verius tamen eſt vt valeat, licet clericus non ligetur hoc iure: perſona eſt, quæ exigit fauorem vt ſeruetur id, quod in aliis ſeruatur: poteſt clericus conueniri coram ſuo iudice eccleſiaſtico: laicus coram ſuo. Actor ſeu accuſator ſequitur forum rei vbicunque agat, vel agatur contra clericum ſeruantur iura canonica. C. de epiſcopis & clericis auth. clericus & authen. cauſa quæ fit monacho: & tenetur iudex ſecularis ad requiſitionem clerici facere iuſtitiam de laico. C. de epiſcopis & clericis. authent. ſtatuimus. Cum ergo laicus conuenitur coram ſeculari iudice ad inſtantiam clerici, ſeruantur iura ciuilia contra laicum, quæ non ſunt contraria iuri cano. vt not. in diſt. Hoſt. in ſum. de teſti. §. cum quæritur. Sed quando clericus coram eccleſiaſtico, ſeruabitur ius canonicum. ¶Conſtitutiones Regum etiam ſi eſſent pro eccleſia non ſeruant eccleſiaſtici iudices: extra de re. ecc. non alie. c. j. in gloſſ. clerico ergo ſeruabitur ius fori ſui. Item quando deficit ius cano. in aliquo caſu iudicat eccleſia ſecundum ius ciuile. x. diſt. c. j. in fin. extra de no. ope. nun. c. j. & ij. ſed hoc hic non habet locum, vt ligetur perſona clerici ſtatuto ſeculari. Nam de illo facto vbi defenſa imponitur, determinata eſt pœna in canone: clerico ſpoliante, vel aggrediente, clericus defenſam imponens non agit ipſe, ſi ſpernatur, ſed fiſcus, cui acquiritur pœna defenſæ vt in hac conſtit. non autem refert à quo. ff. de verb. oblig. l. cum ſeruus. de petitio. hæred. l. item veniunt. §. à quo. ¶Sed vtrum pupillus ſine tutoris authoritate defenſam imponat, ita vt ſi ſpernatur, incidat in pœnam defenſæ? Dicunt quidam quòd non, quia & ſi ſibi imponatur, ſine tutoris authoritate, non tenetur: aut reſtitueretur in delictis, vbi pecuniaria pœna vertitur, vt ff. de minor. l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum: ergo nec ipſe poterit imponere, vt de clerico allegatum eſt, tanto hic plus, quanto pupilli, & hi qui imponunt

poſt aperturam erat hoc, quia antè non poterat conuentus hoc ſcire, vnde ſi ante aperturam vellet hoc conuentus probare quòd toto die primo Martij poſſedit. Et qui poſuit defenſam probaret, quòd ipſo die poſſedit ipſe, & deiectus fuit, ſtaretur iuri communi, vt ille obtineret, qui per plures teſtes probaſſet. ff. de teſtib. l. ob carmen. §. final. Dicit gloſſ. quòd ritus Curiæ eſt contra. Hic ritus oportet probari, quando non eſſet notorius in Curia, aut per illos, qui viderunt huiuſmodi poſitiones reorum non admitti per iudices. ff. de leg. l. cum de conſuetudine. Oportet obtentum morem & ritum probari. C. de iniu. l. final. Mos enim dicitur ibi qui ſemper obtinuit. Qui dicit eſſe morem, & ritum probare debet. ff. de probat. l. ei qui. & ſi fuit ſic aliquando obtentum, oportet probare quod tanto tempore ſic fuit mos & ritus inductus.

ADDITIO. *Adde de iſto verbo ritus, eſt tex. in cap. quoniam contra Chriſtianos, de hæretic.*

Aut ſi pluries ſic fuit in Curia obtentum. Hic ritus in hoc non eſt rationabilis, quia ſicut actor probat intentionem ſuam, ita reus exceptiones. C. de excep. l. ſi quidem. & fauorabilior eſt reus quam actor. ff. de feriis. l. fi. Conſtitutio voluit hoc, quando falſitas obiicitur teſtibus per eorum dicta, non dixit quando vtitur iure ſuo, probando ante aperturam, non dixit tunc, ergo omiſit. arg. ff. de verborum obligation. quicquid. Ritus dicitur rectus. Prauus dicitur corruptela, ſicut conſuetudo cōtra rationem, vt in auth. vt nulli iu. §. j. Lex debet eſſe iuſta. iiij. diſt. erit, & ritus eſt lex non ſcripta, vt inſtit. de iure na. §. ex non ſcripto. Sed vt non opponatur hic ritus, ponat reus hoc modo. Quòd ante tempus defenſæ, & tunc, ſcilicet tempore defenſæ, continuè tenuit, & quòd imponentē defenſam deiecit de fundo ſuo proprio, quem ipſe tenebat, & diu, ante ipſe tenuerat, quod licuit. ff. de vi & vi armat. l. iij. §. eum. non oberit ritus qui de hoc non loquitur, nec poteſt produci: quia contra rationem. ff. de leg. Quod verò non eſt veriſimile condentem hanc conſtitutionem voluiſſe tollere omnes leges, quæ dicunt, vim vi repelli. ff. de iuſtitia & iure. l. ij. ad l. Aquiliam ſcientiam. §. j. & ij. nec hoc dicit hæc conſtitutio. argum. C. de inoffic. teſtamen. l. ſi quando. quia ſi poteſt obiici, quia deſtituit authoritate pacti, vt ſequitur. C. de pignor. actione. l. iij. eadem ratio erit, vt poſſit obiici, quod expellit aggredientem poſſeſſionē, quam tenebat, ſi admittitur poſitio, quia contrahentes ſunt pacti admittere, quia lex hoc vult arg. C. de fideiuſſor. l. fin. in fin. Nam qui certo modo non poteſt aliquid probare, per alium modum ponendo admittitur, de quo dic extra de teſti. ex tenore in fin. in gloſſ.

Vt tamen. Remitti non poſſint. poſtquàm pœna eſt acquiſita Curiæ per factum meum, quia defenſa, quæ impoſita eſt, remitti non poteſt per eum, qui defenſam impoſuit, pro quo eſt. ff. de pact. l. finali. de contra tab. l. ſi poſt mortem. §. fina. & tunc tenetur nunciare etiam priuatus, vt expreſſè dicitur hic in fin. huius conſtitutio. & dic hic, vt ibi. Sed antequàm ſit ſpreta, & ſic non quæſita fiſco, pœna poteſt remitti per principalem. ff. de remiſſi. l. j. in princip. de operis noui nunciatione. l. j. §. vnde quæritur. & tunc ipſo iure pœna non remittitur. ff. ſi quis cautionib. l. ij in princ. ¶ Sed an procurator meus meo nomine imponens defenſam remittit eam? dic quòd ſic, ſi eſt procurator habens generalem & liberam poteſtatem, ſi generalem tantùm non poteſt remittere, quia huius factum prodeſt domino non nocet, aliàs enim mihi prodeſt. ff. de pact. l. reſcriptum. §. fina. & l. ſeq. in gloſſ. Multò minus ſi eſt procurator ad imponendū defenſam tantùm, quia non poteſt remittere. eod. tit. ff. de pac. ſed ſi tantùm. de iureiur. l. iuſiurandum. & l. ſeq. C. de tranſact. tranſactionis placitum. nam excederet tunc fines mandati pro quo eſt ff. de noui oper. nunt. l. cùm procurator. §. fin & l. de pupillo. §. qui procur. ¶ Quid ſi officialis imponit defenſam, quod poteſt, vt ſuprà in conſtitut. fidelium. an poſſit eam remittere antequàm incidat in eam? dic quòd non, quia nec remiſſio tutoris, & curatoris, vel adminiſtratoris Reipublicæ, vel præſidis tenet. C. de tranſac. l. præſes. ſemel enim imponendo functus eſt officio ſuo. ff. de iudi. l. iudex. & hic cùm iuſtè impoſuit, caſu quo tenuit impoſitio, diligenter gerere permiſſum eſt ei. ff. de offic. procur. Cæſa. l. j. §. j. & videtur expreſſum eod. titu. l. fi. in fi. vbi ſi procurator Cæſaris prohibet tumultuoſum accedere ad prædia Cæſaris. poſteà non poteſt permittere vt redeat: pro quo eſt quod diximus in fi. huius conſtitut. Prætereà pœnas, quæ ſuper aggreſſionib. Hic patet, quòd ſi fiat inſultus poſt defenſam, quòd tenetur pœna defenſæ: quia eſt iniuria poſt defenſam inſultum facere. ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. lex itaque. infrà de offic. Iuſt. l. j. Sed tunc non punietur de inſultu, quia ſufficit pœna defenſæ: niſi in inſultu percuſſio, aut occiſio facta ſit, vt dicit litera, tunc vtraque exigeretur, tam ſcilicet pœna defenſæ, quàm percuſſionis, aut occiſionis: ſed percuſſione, aut occiſione non interuenientibus, tamen pœna defenſæ committitur: & ſic intelligitur gloſſa hic poſita.

Nouatas. Dicit gl. quòd ad rei reſtitutionē ablatæ poſt defenſam poteſt agi corā illo, qui de defenſa cognoſcit: & hoc ſatis bene dicitur. Item quòd iudex vt iuſtitiarius cognito, quòd incidit in defen- ſam

ſam reus: punit de defenſa per ſententiam: & rem reſtitui iubet ex officio abſque petitione noua. Adducuntur ad hoc bona iura, & dicit quòd ſic ſeruatur in magna Curia. Hic ritus rationabilis eſt puniēs delicta perpetrata, vt ſit finis litium. & ideo quod ſeruat magna curia, ſeruabit totum regnum iuſtit. de ſatiſd. in fi. Sic ſi cognoſcat de furto, & punit furem, & facit rem furtiuam ex officio reſtitui, per iura hic allegata, maxime. ff. de concuſſion. l. j. & in authen. de mandat. princ. §. quòd ſi delinquentes. & hoc vltimo caſu inuenire mirabile eſt, quod poteſt iudex officio ſuo, quod pars petere non poſſet: non enim ciuiliter & criminaliter ſimul poſſet agi: quia interim patientur inter ſe præiudiciū. C. quan. ciui. act. crimi. præiud. l. j. cum ſi. Item de iure Romano hoc non poſſet dici: nam & ſi agatur ciuiliter, & conſtat de crimine, condemnatur: & ſi poſteà accuſetur criminaliter (interim enim non poſſet) iterum eſt probandum, dicit glo. C. ad leg. Iul. de vi publ. l. ſi quis ad ſe fundum. & per Caro. in j. lege Longob. Nam quando ciuiliter agitur de furto, non eſt ritus curiæ, vt criminaliter puniatur ſub noua propoſitione: at ſi criminaliter puniretur, condemnatur ad rei reſtitutionem ex officio. Multo plus eſt durum puniri in corpore, quādo ciuiliter agendo probatur crimen, quàm econtrà, arg. ff. de pœ. l. in ſeruorum. in fi. Sed poſſet peti rei furatæ reſtitutio & pœna dupli, cùm vtrunque ſit ciuilis, & proponetur ſimul, argu. ff. ad legem Fauiam de plag. l. ſi quis ſeruum. & de re iudi. l. iij. nam ad diuerſa dantur. ff. de condictio. fur. l. ſi pro fure. & ſic non obſtant leges, quæ dicunt debere eligere. ff. de reg. iur. l. nemo. §. quoties. de tributor. l. quod in hæredem. §. eligere. Sed dicimus quòd in vno libello reſciſſoria, & rei vendicatio directa proponitur. Sicut de querela inofficioſi teſtamenti, & petitione hæreditatis, vt dicit Roffre. in titu. de reſciſſoria: & plures hæreditates vno libello petuntur. ff. famil. erciſc. l. hæredes. §. de pluribus. pro ſocio. ſi ſocietatem. §. ſi plures. Sed poteſt agi vtraque & non impediuntur concurſu. Vnde oportet, quòd eadem inſtantia & propoſitione, ſeu libello cauſæ minuendarum litium. ff. ſi cert. petat. l. quidam. Alij ſubtilizantes dicunt, quòd ſunt tot libelli, quot ſunt res petitæ. ff. de verb. oblig. l. ſcire debemus, cum concord. ſuis. Sed quòd vnus libellus ſit, eſt ad hoc. ff. de iniur. l. prætor. §. ſed ſi plures. C. de anna. excep. l. fin. in tertia quæſt. vbi diuerſas ſummas ex diuerſis contractibus poſuit in eadem propoſitione, & erant diuerſæ actiones. Item in hoc eſt ritus rationabilis, quòd alius non fiſcus agat ad pœnam defenſæ: quia imponens pro fiſco, & eius nomine agit, argumento. C. de delat. mone. l. j. lib. x. punit iudex & condemnat fiſco: & condemnat imponenti quod petitum non fuit. Vnaquæque Curia habet ſuos ritus in iudiciis, quia & quælibet prouincia ſuos habet mores. lxxvj. diſt. cap. nam.

ADDITIO. *Adde quod abundat in ſuo ſenſu, vt in c. vtinam. lxxvj. diſt. & in c. certificari. de ſepul.*

Ideo dicitur, quòd frequens iudiciorum ordo, &c. C. de ve. iure enu. l. j. §. eum qui. Et ſeruari præcipitur mos, qui obtinuit. C. de iniur. l. fin. in fin.

Iudæis. Poteſt imponi defenſa pro Iudæo, & poſſunt imponere, multò magis ipſi qui ſunt impotentes, propter quos defenſæ inuentæ ſunt, ſupra l. iuriſgentium. Nam Iudæos ſuſtinet eccleſia, extra de teſt. cap. Iudæi. in aliis ſunt peioris conditionis, quàm Chriſtiani & debent eſſe. Non enim Iudæus poteſt eſſe officialis in authen. iuſiur. quod præſta. ab his, &c. in prin. extra de Iudæ. c. Iudæi.

ADDITIO. *Adde cap. nulla. liv. diſtinctio. cap. conſtituit. xvij. quæſt. iiij. l. fin. C. de Iudæ. lege generaliter. in §. fin. & ibi Bartol. ff. de decurio.*

Cum priuilegia data Catholicis denegantur Iudæis, & omnibus, qui non ſunt membrum Catholicæ eccleſiæ ſeu fidei, extra de ſum. trinit. & fide cathol. cap. damnum. propter quod Iudæa vidua nō habet priuilegium. C. quando impe. inter pu. & vi. & patet in auth. de pri. hære non præſt. §. j. Quicunque deuiat à fide catholica contra eum eſt. C. de Iudæis. l. Cælicolarum, vt non offendantur de facto ſunt ſub protectione principis. C. de Iudæ. l. nullus. & hic. Item viuunt, & viuere debent communi iure Romano. C. de Iudæ. lege Iudæi. Vnde dixit Odofre. quod ſi iurat per legem ſuam & ſuper eam deierat, poteſt de periurio accuſari. nam ſtatur ſacramento eius, & per ſuam legem iurabit de calumnia. ff. de iureiur. l. nō erit. §. diuus.

ADDITIO. *Adde, quòd quando Iudæus admittitur in teſtem, non debet iurare ſuper Euangelijs, ſed ſuper ſua lege, Secundum Ioannem de Imol. in Clem. j. de teſtibus. Et per Anton. de Butrio in proœmio Gregoriæ. Et qua forma vti debeat iudex, quando defert iuramentum Iudæis? Vide per Specul. in titul. de iurament. calumn. in §. reſtat. in verſiculo penultim.*

Nam & qui iurat ſuper lapidem, ſicut ſuper Euangelia, & deierat periurus eſt. dicta authen. iuſiur. quod præſta. ab his. & de pa. iu. fir. Item ſacramenta puberum, vt & ibi plenius diximus. Hic liquet, quòd aget de defenſa Iudæus, quia ſua intereſt. Idem in omnibus priuatis iudiciis ſeu delictis, vbi ſuum commodum proſequitur. ff. de

ff. de priuatis delictis l. fin. de furt. l. fin. & coram ordinariis iudicibus aget. C. de Iudæ. ſi qua. Sed & publico iudicio accuſabit Chriſtianum, quando ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur, non aliàs ij. quæſtio. vij. pagani. iiij. quæſtio. j. diffinimus. & quæſtio. v. cap. in omnibus. & ff. de accuſatio. l. hi tamen. Datur enim accuſatio publica cuilibet de populo Chriſtiano. ſcilicet, nam qui non ſunt de tali populo, contra talem populum ſunt. d. l. Cœlicolarum. Item infames hoc iudicio publico non accuſant. ff. de accuſatio. l. qui accuſare. Infames Iudæi videntur eſſe quantum ad hoc.

ADDITIO. *Adde capit. j. iiij. quæſtio. j. capit. alicui. ij. quæſtio. vij. Hoſtien. in ſum. titu. de offic. de legat. cap. primo. §. cui poſſit delegare. verſic. qui autem dicantur infames, & in authen. Gazaros. C. de ſumma trinit. & fide Catholica.*

Nam teſtificari non poſſunt contra Chriſtianos. C. de hæredit. l. quoniam. de ſumma trinitate. l. ij. in fin.

ADDITIO. *Adde cap. j. de teſtib. & c. licet vniuerſis eodem titu. cap. placuit. iiij. quæſt. iij. Spec. in titul. de teſte. in §. j. verſic. idem quòd Iudæus. Alexand. de Imol. conſil. xx. incipien. viſo proceſſu impoſitionis formata. in j. volum. imò ſi nouiter à Iudaiſmo, vel hæreſi ad Catholicam fidem ſit conuerſus, non poteſt, vt in cap. non poteſt. ij. quæſt. vij.*

Non tamen ſunt cogendi ad illa, per quæ cultus eorum inquinatur de authoritate tutorum. l. ſpadonem. §. iam autem. pro quibus. ff. ad legem Corneliam de ſicariis. l. circumcidere in princip. & de decu. l. generaliter. §. fin. Non poſſunt conueniri Iudæi propterea vt in die Sabbati reſpondeant, & ad iudicium veniant. eod. titu. l. die Sabbati. Sed die Sabbati citabuntur, vt veniant ad iudicium die Lunæ, quia die Lunæ cultus eorum reuerentiam non ſeruat, ſicut in die Sabbati, & ſic ceſſante dicta cauſa, ceſſabit & legis prohibitio. argum. ff. de repu. l. fin. §. ait lex. Item & die Dominico citari poſſunt, vt veniant ad iudicium die Lunæ, quia dies Dominicus non eſt eis feriatus, laborant enim & negociantur in illo, nec quieſcunt ab omni opere, quod Deus imperauit, vt dicitur Gene. non ergo huius diei auxilium inuocabunt, qui committunt in diem illum. argum. ff. de minor. l. auxilium.

ADDITIO. *Adde Exod. xx. & in cap. licet. de feriis.*

Quamuis l. dies. C. de feriis. indiſtinctè loquatur non excipiendo Iudæos, imò videntur includi, cum debeant iure Romano viuere d. l. Iudæi, tamen diſtinguitur per rationes illarum legum, vt qui ſpernit diem, eius non modo non vtatur. C. de iure deliberandi. l. fi. §. ſi vero poſtquàm de epiſcopali audientia. l. iij.

In exigendis eiſdem. Semper intellige, quòd ſententia condemnationis, & exactionis quæ debebat fieri, non ſit ſuſpenſa per appellationem, cum poſſit appellari, vbi non eſt conuictus & confeſſus, diximus plenè ſupra de por. arm. l. j. circa fin.

In denunciando. Dicunt multi quòd imponens priuatus defenſam non teneatur denunciare. ff. de iure fiſci. l. res quæ. §. fin. ſed ex quo nunciat, neceſſe habet probare qui, vt ibi dicitur. Idcirco expone hic in denunciandis, &c. id eſt, & in probando & in proſequendo denunciatum. Tenetur enim inſiſtere. ff. ad Tur. l. ab accuſatione. §. j. & dicta l. res quæ: & ſi non probat, vel deſiſtat punitur in tantundem. ff. de iure fiſci. l. ij. §. Senatus. & l. Senatus. in princip. & § Senatus. & §. Diuus, Vel loquitur in officialibus defenſam imponentibus, qui tenentur denunciare. C. de accuſatio. ea. C. quidem lib. xij. de Decur. & ſtatu. l. prima. Aliud videtur verius, quòd etiam priuatus denunciare fiſco tenetur exactionem defenſæ ſpretæ, quia hoc dicit hæc litera, & melius hic. §. vt tantum ibi debeat denunciare. Fiſcus ergo tuetur legem, quam fecit contra potentes, licet in ſuum commodum ſit, & ideo non poteſt dici quòd lex ſit in hoc non iuſta, tanquam ſuum condentis commodum. iiij. diſtinctio. erit. Principaliter enim agit, vt delicta puniantur, pro quo eſt. ff. de procuratorib. l. non cogendum. §. qui ita. Idcirco punit vtrunque, & remittentem priuatum, qui impoſuit defenſam, quæ ſpreta fuit, quia dicit gratioſè dimiſerunt: remittendo, aut dimittendo, cum denunciare debuiſſet ius tunc. Curiæ quæſitum, quod non licuit. vt §. vt tamen. & iudicem, qui ſi non condemnat, etiam per imprudentiam ad tantundem tenetur, faciens litem ſuam. ff. de var. & extraordin. crim. l. ſi iudex. Et erit pœna in priuato, vt dicit litera, quantum eſt id, quod gratioſè remiſit. dicit gratioſè, ſcilicet non denunciando, licet dimittere non potuerit remittendo ius Curiæ quæſitũ, & ſic punitur, licet non valuerit quod contra legem hanc fecit, delictum quia non denunciauit, conſummatum fuit quantum in eo erat: quia non fecit quod lex iubet. ff. de legibus. l. contra legem. & ſic non obſ. quod cuiuſque vniuerſ. no. l. j. § vltim. Sed melius in officiali propriè ille dicitur dimittere pœnam, qui debebat exigere, licet ille dimittere, vel remittere non valeat, vt dictum eſt ſupra verſi. vt tamen, & ſic punit conatum, qui non habuit effectum de iure, vt in vtroque caſu tam de iudice, ſeu officiali, quàm in imponente priuato, ſi habuit quantum in eo fuit, vt dictum eſt. Poteſt etiam loqui in imponente, vt dictum eſt vſque ad literam ibi. officialis enim. ibi loquitur de officiali. Sed quod dicit, non vindicat, loquitur in officiali, quia enim idem ſunt ſignificantia, quare exigatur ab officiali, qui ſic dimiſit etiam per negligentiam, quia dicit deſides, vel remiſſos, priuatus tamen negligens nunciare, non remittere dicitur, largo modo poteſt dici remittere tacendo & non denunciando fiſco. dicta l. contra legem, tunc ſi non puniatur hac pœna, erit contra eum arbitraria ſpernendo hanc legem, dum non denunciauit, non facere. facere eſt. inſtitutio. de nupt. §. ſi vxor. pro quo eſt ff. de pœnis l. hodie. pro qualitate hominum & factorum, &c. Nam & qui contemnit mandatum Regium ſic punitur. dicit gloſſ. ſupra in procem.

SI quis in poſterum. In verſic. nunciare. Sed hodie ille qui denunciat dat teſtes ſolummodo, & non habet neceſſe probare, nec inſiſtere: & accuſator vbi proteſtatur, quando denunciat, non accuſandi animo id ſe facere, ſed tantum inſtruendi iudicem, quod poteſt, vt ff. de adminiſtratione tutorum. l. ad inſtruendam. iſto caſu non compellitur accuſare, quia proteſtatio ſua ſeruat ſibi ius ſuum, vt ff. de acquirenda hæreditate. l. pro herede. Bartholomæus de Capua.

In gloſſ. quas pœnas. Nota ex iſta gloſſa quòd inſultus licet ſit cum armis, & excogitatus, tamen non punitur corporaliter, niſi ſequatur percuſſio vel homicidium effectualiter, vt in ea. Bartholomæus de Capua.

In textu. In rebus mobilibus. In quibus propriè dicitur committi violentia. Marinus de Garamani.

In textu. conuentionem. Nota quòd defenſa impoſita non poteſt priuata pactione remitti, quia iam erat acquiſitum ius curiæ, & vide cap. Reg. ad audientiam. Marinus de Garamani.

In gloſſa. Quid ſi aliquis. In fin. Sed certe ſalua reuerentia huius gloſſæ, videtur diſtinguendum, an ex magno interuallo ſit factum, vel non argum. ff. de adult. l. miles. § penult. & de donatione inter vir. & vxor. l. vir mulieri. Nicolaus de Capoſcrofa.

In gloſſa. deſtituit ibi. ſed ante. De hoc eſt capit. expreſſum in Regno, quod incipit propoſito. Nicolaus de Capoſcrofa.

In eadem. ibi. Defenſiones. Hodie hoc eſt expeditum per cap. Regis Roberti, quòd ante aperturam teſtium poſſit conuentus de defenſa quaſcunque defenſiones eum releuantes offerre, præterquàm ſi diceret die defenſæ ſe alio loco remotum, vt patet in ca. propoſito. Marinus de Garamani.

In gloſſa. Nouatas. ibi. vt argum. Hoc hodie eſt expeditum per c. Regis Roberti, quod incipit. Si de furto violentia vel defenſa.

In text. cognoſcatur. Nota quòd in cauſa defenſæ impoſitæ per priuatas perſonas, magiſter Iuſtitiarius, vel iuſtitiarius tantum cognoſcit, & non alius Iudex, vt ſuprà proxima conſtitutio. notatur. Marinus de Garamani.

Nota, pro parte Regia, non Comitum & Baronum imponit defenſam, vt hic. & not. infra. vt nullus inter dem. hab. reg. Conſtitutione, cum vniuerſis. Et eſt expreſſum in cap. regni terrerij.

Nota quod hæc conſtitutio non extenditur ad alios caſus, quàm iſtos duos, cum ſit odioſa, & contra ius commune inducta, cum fuerit in odium venientis contra factum ſuum in fiſci fauorem. Bartholomæus de Capua.

In textu. ibi, vt tamen quæſtiones ipſorum. Per hoc determinatur ſi quis iniuſtè imponat defenſam, & ille obtemperauit, ſi obtemperans incontinenti velit agere contra imponentem, quod non poteſt, quia incontinenti fuit ius curiæ quæſitum, & procurator curiæ debuit agere. Et per hoc vidi multos proceſſus irritari. Bartholomæus de Capua.

Quæro, vnus de duobus qui pacem fecerunt, & promiſerunt ſibi de non offendendo ſub pœna centum vnciarum, per eum qui contrauenerit curiæ ſoluenda, occidit alium ſecum pacem facientem. Quæro vtrum contra eundem violata pace alium occidentem, poſſit agi per filium occiſi ad pœnam corporalem de homicidio, & per procuratorem curiæ ad pœnam centum vnciarum. Videtur quòd ambo poſſint concurrere: quaſi per prædictum duo ſint maleficia commiſſa, vnum contra curiam, quæ contempta videtur, & contemptum ſuum proſequitur, & aliud contra patrem, quod filius proſequitur. Nec mirum, nam ex eodem facto diuerſis perſonis ad vindictam competunt actiones, nec vna tollitur per alteram: vt inſtitut. de iniuriis. §. patitur. & facit de illicita port. armo. in fin. pro hoc ff. de iniur. l. j. §. fin. & C. de his qui à non dom. manu. l. fin. & quod ibi notatur.

Item quia pœna legalis non tollit conuentionalem, licet ambæ proditæ ſint ad vindictam, vt ad Turpil. l. ſi pro eo. & pro hoc ff. de ſepulc. viola. l. iij. §. ſi plures. & in l. ſepulchri violati. eo. tit. licet illa in aliquo faciat contra. & C. eod. qui ſepulchra. Ioannes Grillos.

Quæro, an vt teneat defenſa, ſit neceſſe vt metus iniuriæ, vel moleſtiæ ſit præſens, an per ſolam ſuſpicionem futuræ iniuriæ teneat. & videtur quòd metus debeat eſſe præſens, argum. huius l. & ff. ſi cui pluſquam. per l. falc. & l. hæc autem. & ff. de noui operis nunciatione. l. de pupillo. §. nunciatio. & ff. quod metus cauſa. l. metum. in princip. Contrarium videtur ex mente conſtitutionis. cum occurrat violentiis, & iniuriis in futurum committendis, regio nomine

innocato

a HOmines extra Regnum. Quod ſuperior conſtitutio iniunxit Regnicolis, iſta iniungit exteris illuc accedentibus. Nam cùm ferre arma ſit delictum, vt ſuprà proxi. & ratione delicti quis ſortitur forum, vbi deliquit, vt C. vbi de crim. agi opor. l. j. & in auth. ibi not.

ADDICTIO. *Adde glo. in cap. j. xvj. q. j. doc. in cap. j. de raptor. doctor. in cap. P. & G. de officio deleg. Anton. de Butrio in cap. quod clerici. de foro competen. doctor. in clem. paſtoralis. & ibi Cardin. in iij. opp. de re iudicata.* Superantius.

†alibi deeſt, in regno.

Non immeritò ſicut & exteri Regnicolæ punientur.

a *Homines extra regnũ.* ſimile ſuprà de vſuris. l. ij.

b *Exponi.* Not. bonum argumentum, quòd extranei non tenentur de damno, quod actum eſt in ciuitate, niſi ab officialibus fuerit eis nunciatum, facit ad hoc ff. de decre. ab ordi. fac. l. vlt. licet ſit arg. cõtra ff. de pub. vec. & commi. l. fin. §. licet. vbi etiam ſubiungitur: quòd non imputatur officiali ſeu publicano, ſi nõ inſtruxerit tranſeuntem. Et dic de hoc, vt not. Roffre. in libellis de edicto ſi quis ius dic. non ob. §. quia ecce.

c *Indutas.* Aliàs, indictas.

d ASperitatem. Hæc cõſtitutio corrigit ius commune. Nam de iure communi ſi aliquis gladium extraxerit, & alium non occiderit tenetur pœna l. Corneliæ. de ſicar. vt ff. de ſica. l. j. §. diuus. in verſic. & ex re. Hæc conſtitutio pœnam pecuniariam imponit.

†alibi deeſt, omnia.

†alibi deeſt, manſerint.

d *Aſperitatem.* Niſi enim eſſet nominatim & expreſſum innouata pœna iuris antiqui videlicet. ff. ad legem Corneliam de ſicar. l. j. Et per conſtitutionem præſentem mitigata, poſſet etiam agi Antiqua, vt ff. de act. & ob. l. quoties in princ. de quo dic vt ſuprà de recepta. Pa. l. j.

e *Indubitanter.* Aliàs indubitatè, quoniam ſumitur, vt ff. ad l. Cor. de ſicar. l. j. §. diuus Adrianus.

f *Præſumunt* Vt ff. ad l. Cornel. de ſicar l. j. §. diuus.

g *Offenderit* Aliàs læſerit Et dic, ſcilicet, percutiendo: non enim poteſt negari offenſus: cum ſolus timor armorum ſufficiat, vt liceat alicui armis vti, vt ff. de vi & vi ar. l. iij. §. qui armati. & ad leg. Aquil. ſed & ſi quicunque. & ad l. Cornel. de ſic l. is qui.

h *Duplicatam.* Nota quòd multiplicatur pœna propter delicti multiplicationem, vt infrà. l. proxim. & ff. de pœn. capitalium. §. ſolent. & §. graſſatores. & C. de ſeruis fugitiuis. quicunque.

i *A nemine prouocatus.* Nota à nemine prouocatus: alioquin ſecus, vt ff. de bonis liber. qui cum maior. §. ſi libertus in fin.

Diceret

De intrantibus regnum, vt arma† in Regno deponant.

TITVL. XI.

Conſtitutio regni, quæ prohibet omnibus deferre arma ſub pœna, ligat etiam exteros intrantes regnum cum armis, ſi probari poterit, quòd habuerint notitiam de dicta conſtitutione. Et ad euitandam hanc præſumptam ignorantiam, vt hic, & in l. verius. ff. de probationibus. lxxxij. diſtinct. c. propoſuiſti. circa fin. ſtatuit Imperator, vt officiales regni, ſtatim cùm exteri intrant regnum, eis notificare debeant dictam cõſtitutionem prohibitiuam portationis armorum. & quòd debeant arma deponere, dum ſunt in ciuitate, vel in villis habitatis. h. d. Matthæus.

IDEM.

HOmines [a] extra regnũ poſtquàm regnum intrauerint, arma prohibita nullatenus deferre permittimus. Qui ſi ſciẽter detulerint, pœnę, quam contra delatores armorũ edidimus, qui in Regno morantur, ſubiacebunt. Et vt ignorãtiam ſimulare non poſsint, ſtatim per officiales noſtros, cùm Regnum intrauerint, ipſis volumus hæc [b] exponi. Vt panceras & loricas [c] indutas non deferant. Et vt poſtquàm ad loca deſtinata peruenerint, †omnia arma deponant. Dum tamen intra ciuitates & villas †manſerint, cultellos & enſes etiam portare non poſsint.

De pœna eius, qui cõtra aliquẽ tãtũ arma extraxerit.

TITVL. XII.

Habens animum percutiendi vel occidendi cum armis, ſi extraxerit arma, vt percuteret, vel occideret: nec percuſſit, nec occidit: Si eſt comes, punitur pœna decem vnciarum: ſi baro vnciarum octo: ſi miles, vnciarum ſex: ſi burgenſis, vnciarum quatuor: ſi ruſticus, vnciarum duarum. Et ideo ponitur in textu prout dixi in diuiſione. h. d. Matthæus.

ASperitatem [d] veterum legum, quæ conſtringentes gladios, & extrahẽtes, & percutientes cum eis [e] indubitanter occidendi animum [f] habuiſſe præſumunt (interpretatione imperialis manſuetudinis lenientes) Præſenti lege in perpetuum Deo propitio valitura ſancimus: Vt ſi quis arma prohibita cõtra aliquem extraxerit, nec ipſum [g] offenderit, duplicatam pœnam, quam ſecundum perſonarum conditionem ſuper portatione armorum edidimus, noſtræ curiæ ſe compoſiturum agnoſcat. Nec etiam indignè [h] duplicatam pœnam in caſu præſenti delator armorum ſuſtinere debebit, vtpotè, qui armis [i] à nemine

ANDRAEAS

INtentionis noſtrę. Quæro, ſi quis diuerſis vicibus portauit arma, an diuerſas pœnas ſoluet? dic, quòd ſic. ff. de priuatis delict. l. nunquam: actus enim portandi arma reiterabilis eſt: & quoties quis deliquit, &c. ff. ad le. Aquil. l. illud. & propter multiplicationẽ delicti, multiplicantur pœnæ. de quo in conſti. aſperitatem. Et facit l. ſi à reo. §. ſi. ff. de fideiuſſo. & arg. C. de ſeruis fug. l. quicunque. Marin.

De intrantibus Regnum, vt arma in Regno deponant.

HOmines extra Regnum Scientium pœna debetur propter delictum. Sicut diffinitur, quòd pœna eſt ſatisfactio delicti, vt in ſum. Azo. de pœnis. in princ. Ignorans non delinquit. ff. loc. ſi ignorans: & quamuis ſit publicata conſtitutio & ſic debet ligare omnes, vt ff. de inſtitor. l. ſed ſi pupillus. §. proſcribere: & in authen. vt fiant nouæ conſtitut. §. intelligendum eſt de illis, qui erant de loco, vbi publicata fuit: Quia & ſi per ſe non audiunt bannum, tamen audiunt dici ab aliis, & ſic eſſet ſupina ignorãtia neſcire quod omnes ſciuit. Sed tunt etiam excuſarentur, ſi probarent ſe fuiſſe abſentes, vt extra de conſtit. c. ij. in gl. Sed quia eſt exterus à terra & loco, vbi expoſita eſt, non punitur, niſi ſciens, extra qui ma. accu. poſſ. c. cum in tua: & ff. de decre. ab ord. fact. l. fina. ¶ Sed ſtatutum conſonans iuri communi antiquo ſicut eſt, de vectigalibus ſoluendis, nõ oportet denunciari illis, qui habent ſoluere vectigal, vt ff. de public. l. ſi. §. licet. Sed ſtatutum ſuper nouo negotio ſicut eſt ſuper pœna armorum prohibitorum, vult hæc conſtitutio denunciari, ex quo pœna deberetur ex delicto, vt dictum eſt, quod eſt in voluntate, de quo diximus in tit. quæ ſunt regalia, circa princ. Aut in re propria decretum interpoſitum quantum ad rem ipſam ligat ignorantes, lib. vj. de reſcrip. c. tibi. & de conceſ. præben. c. quia cunctis. lib. vj. nam in re propria quilibet eſt moderator & arbiter. l. in re mandata. C. man. At in lege & conſtitutione eſt, quòd debet, & eſt communis ad omnes, quia omnes ligat, vt C. de leg. l. leges ſacræ, quia omnibus æqualiter præbent ſecuritatem, vt ff. de pœn. capitalium. §. qui ad ſtatuas. Statutum eſt, & debet eſſe vniforme, infra quòd & poſt ligat

DE YSERNIA.

ligat. & indulgentia rei propriè eſt quæ à mera cõdentis, vel dantis voluntate dependet. Contemplamur ſolam condentis intẽtionem, priuilegia enim ſunt leges priuatæ, non cõmunes. iij. diſt. priuilegia, & hoc eſt quod dicitur, ꝙ quilibet eſt moderator in re propria. Quilibet dicit rei ſuæ legem prout vult ff. de pollicita. l. j. & hæc eſt ſolutio generalis & vera Item ex conſtitutione, & lege conſueuit pœna infligi tanquã odioſa, eſt reſtringenda. Sed in priuilegiis conceditur gratia, quæ eſt ampliãda lib. vj de præb. c. quãuis. Hæc ratio bona eſt, ſed nõ eſt generalis, quia non ſemper pœna infligitur per conſtitutionẽ, vt dicit Cardinalis, aliàs Tãcredus in d. c. quia cũctis.

De pœna eius, qui contra aliquem tantum arma extraxerit.

ASperitatem. Occidendi animũ habuiſſe præſumunt, quod ſi per confeſſionẽ, vel teſtes, vel aliàs legitime cõſtaret, ꝙ vt occideret extraxit arma, vel vt percuteret ſtrinxit gladiũ, ſed nõ percuſſit. Vel percuſſit, ſed nõ occidit, vt in l. proxi. quia tunc debet puniri ac ſi feciſſet quod in animo gerebat. Sed hæc cõſtitutio mitigat rigorem tantũ, quando eſt dubiũ. Quod dubium ius Romanũ interpretatur contra extrahentẽ tantũ, & contra percutientẽ, eo ꝙ rem illicitã agunt, quãdo ergo eſt certũ, ꝙ voluit, nõ eſt locus cõiecturæ de leg. iij. §. de ver. oblig. cõtinuus. §. cum ita ſicut videtur in l. proxi. Et poterat eſſe certũ, quia ſic dixerat extrahens tantũ, vel percutiens. Volo talẽ occidere, aut percutere. Animus probatur per extrinſeca. ff. ex quibus cau. in poſ. Fulcinius. §. animus. & dixi in ſimili ſupra tit. ij. cõſt. intẽtionis, ſuper verbo æquitatẽ. Verius dicitur hic & in l. proxi. ꝙ ſit mitigatus rigor, etiã quãdo apparet de volũtate mala, & ſic videmus ſeruari. Nam licet in delictis inſpiciatur voluntas, vt ff. de fur. q. iniuriæ. ſpectatur etiã exitus. ff. de pœ. aut facta. §. euẽtus. Si quis ergo tẽderet baliſtã, vt proiiceret, & non proiicit, ſoluet duplicatã pœnã armorũ, ſed ſi proiiceret, & nõ percuteret, aut proiecit dardũ, aut lãceã, & nõ percuſſit, aut pcuſſit, nullã offenſam, vel modicũ vulnuſculũ inferẽdo, nõ puniretur manu, ſed alia pœna, vt dicit gl. infra. l. pxi. & ꝓ modico vulnuſculo nõ punitur pcutiẽs pœna manus.

Aſperitat

a *Diceret.* Et probaret.ff.de probatio. l.ij. Et not. quòd poſſent arma deferri dum timetur inſultus, & aliquando conſueuit concedi à Iuſtitiariis, vt arg. infra tit.iij.l.j.

ADDITIO. *Adde & quid in clericis? vide gloſſ. ſumma xxiii. quæſt. viij. dicto in cap. clerici.il j. de vita & honeſtate clerico.* Superantius.

tur, vt argu. ff.ad Syllania. l.& ſi percuſſor. §.vlt. Et adde quòd not. ſuper hoc plura in longo Barb. de his quæ in fi. vel fur. l ſi quis hominem liberum, aliàs ſi iudicatum eſt. facit etiam litera ſuperioris proxi. l. vbi dicit. nec ipſum læſerit, & c. quia in hac parte lex non punit ſolum affectum, & conatum, vt patet ſ. l. proxi. in prin. Tenetur tamen percuſſor aliter vtpote iniuriarū, vel lege Iulia de vi publica.

Et dic timere, non ſuſpicari, vel vanè timere, vt ff. quod met. cauſa. l. metum non vani. & l. mecum autem præſentem. j. reſpon.

De percuſſione illicita cum armis.

b *Si quis aliquē.* Hæc conſtitutio corrigit illum §. diuus, qui voluit percuſſorem teneri lege Cornelia de ſicariis, cuius pœna eſt, vel deportatio, vel vltimum ſupplicium, vt eod. tit. l. iij. in fine. & hic imponit pœnam manus.

prouocatus extrahendo ipſa in offenſionem alterius, maliuolum ſuæ intentionis propoſitum publicauit, quòd antè per ſolam delationem eorum neceſſariæ defenſionis obiectu, dum alicuius inſultum timere ſe [a] diceret, forſitan poterat colorare.

De percußione illicita cum armis.

TITVLVS XII.

Percutiens hominem cum armis, ex qua percuſſione non ſequitur mors, pro tali percuſſione debet ſibi manus amputari, cum qua percuſſit, quia iuſtum & æquum eſt in ea parte corporis plecti, id eſt, ſeparari manus à corpore hominis, cum qua læſit partem, & legem Imperialem, hoc dicit. Matthæus.

†IMPERA. FEDER.

SI quis [b] aliquem cum armis prohibitis ſupradictis percuſſerit, [c] ita quod percuſſus ex percuſsione ipſa minimè moriatur. Perçuſſor manum, cum qua percuſsit [d] amittat. Aequū eſt enim, in ea parte corporis plecti

† *Aliàs idi Anz.*

d *Amittat.* Sed pone q aliquis percuſsit aliquē cum armis prohibitis. Nunquid præter pœnā huius cōſtitutionis, tenebitur de portatione armorū, iuxta tenorem ſuperioris conſtitutionis? Et an poſſet accuſari de percuſſo? Et cōueniri per procuratorem Curiæ ad pœnam portationis armorum? Videtur quòd vna tātum debeamus eſſe cōtenti, tanquàm alia in aliam transfuſa, vt infra de con. te. l ſi quis in poſterum. argu. bonum ad idem. ff. de iniur. prætor. §. ſi mihi. & famil. ercis. l. hæredes. §. de pluribus, & hoc propter lites minuendas, vt ff. ſi cer. pet. quidam æſtimauerunt. Econtra videtur, quòd vtraque teneatur, quia conſtitutio prædicta in alio caſu loquitur, cum inſultus, ſcilicet factus eſt poſt defenſam, quia ſi percuſsit, vel occidit, ſuper vtroque tenetur, vt infrà ea. conſtit. in ver. excepto. Nam ſi plura crimina ex eodem facto naſcuntur à diuerſis accuſari poſſunt. vt C. de accuſatio. l qui de crimine. & ff de priua. delict. l. nunquam. Sed prima opi. videtur verior per iura prædicta

c *ita quod percuſſus ex percuſsione ipſa minimè moriatur.* Nota ex his verbis, quòd talis debet eſſe percuſſio, vt ex ea vulnus, ſeu ſaltem liuor appareat, ad hoc, vt locum habeat pœna amiſſionis manus. Quid enim ſi percuſſio carnem non tetigit: ſed forſan veſtimenta tantum apparent ex ictu inciſa, ſicut plerunque contingit? certe tunc non debet percuſſor manum amittere propter huiuſmodi vulnuſculum, vt ff. de donat. inter vir. & vxo. l. quid ergo. Quinimo de vulnuſculo modico non eſt curandum. ff. de ædil. edic. l. j. §. proinde. Nihil enim de iſto caſu, quando tantū quis eſt appetitus hac l. cauetur

ANDRAEAS

ASperitatem. Quæro. hæc conſtitutio videtur ad antiqui iuris correctionem inducta, & conſtituta, an ſi aliquis ſolus cum armis in aliquem excogitate inſiluit, cauſa percutiendi, vel occidendi, & non percuſſit, qualiter puniatur. Quidam dicunt quòd ceſſat omnino lex Cornelia de ſicariis quaſi ſit ei derogatum per hanc conſtitu. per quam videtur correcta diſpoſitio legis, is qui cum telo. C. ad legem Cornel. de ſica. & l. j. §. diuus. ff. eod. & dicunt, quòd habet locum actio iniuriarum, & lex Iulia de vi publica. Ad hoc bene faciunt glo. poſitæ in conſtit. Regni, ſi quando, & per hanc conſtitutionem ceſſare, ſeruatum fuit in magna curia Vicariæ. Alij dicunt, quòd nec lex Cornelia de ſicar. nec lex Iulia de vi publ. ſed tantum actio iniuriarum locum habet, & quòd ſit pœna arbitraria: & mouentur per conſtitut. Regni, Iuſtitiari nomen, & normam. Sed pro illis, qui dicunt, quòd habet locum lex Iulia de vi publ. facit, quia inſultus excogitate factus connumeratur inter magna crimina, vt in dicta conſtit. iuſtitiarij nomen, & normam. Item quia reputatur vis public. ſolum tenere arma. l. j. ff ad leg. Iuliam. de vi publ. multò magis debet teneri iſte. Sed reſponde, quòd l. illa prima ſit correcta per hanc conſtit. Pet. de Montef. In gl. in verbo, diceret. Innuit hæc glo. quòd Iuſtitiarij poſſunt concedere portationem armorum, vt quotidie fieri videmus, nam perſonam principis repræſentant. ff. de iuriſdi. om. iud. l. ſolent. C. de ſtat. & imag. l. ij. & de offic. vic. l. j. ad leg. Iul. maieſta. l. quiſquis. & quia omnia facta prouinciæ eorum fidei committuntur, vt ff. de offi. præfect. vrb. l. j. §. initio. Quod intelligo ex iuſta cauſa, vt quia timetur inſultus, vt hic notatur: ad quod facit quod notatur in l. meminerint. C. vnde vi, & ff. de acquir. poſſ. l. iuſt. argu. ad leg. Iul. de vi publi. l. ij Aliàs forte ſine iuſta cauſa non poſſent. arg. ff. de tranſact. l. cum hi. §. ſi prætor. & ff. de reb. eorum. l. magis puto. §. ſi es. cum ſi. quod intellige, ſi iuſta cauſa allegetur, & etiam probetur. Et eſt iuſta cauſa, ſi itinerans ire intendit per loca periculoſa, vt ff. ad leg. Iul. de vi publi. l. ij. aliàs pen. nec corrigitur per iſtam, vt notatur per Andræam de Yſer. in cap. mercator. de pace tenenda. Petrus de Monteforti.

De percuſſione illicita cum armis. *Rubrica.*

SI quis aliquem cum armis prohibitis. Not. cum armis prohibitis quia ſi percuſſit cum lapide, & non occidit, nō erit pœna manus, ſed alia, vt iniuriarum, vel quæ reſultat ex qualitate delicti.

ADDITIO. *Adde l. fin. C. quæ res expor. non poſſ. glo. in l. ita quorundam, de iudæ. gloſſ. in cap. ſi perfoditur. de homi. & gloſſ. not. & magiſt. in materia in verbo arma in cle. ne in agro. de ſtat. monac.*

Ille quoq; qui habet arma prohibita ſecū, & percuſſit fuſte. vel lapide nō tenebitur ad manū arg. ff. de re mili. l. omnē. §. ſi quis cōmilitonem. & ad leg. Corn. de ſicar. l. j. §. diuus. ver. ſed ſi clauа percuſſit.

Amittat. manum cum qua percuſſit, vt not. C. de ſeru fug. auth. ſed nouo iure. Sed pone quod quis percuſsit, ſicut de facto contingit,

DE YSERNIA.

git, duos diuerſis temporibus, ſcilicet manu, de qua plus poterat, & hoc conſtabat, vel eſt dubium. quod idem eſt, & ex prima percuſſione inciſa eſt ipſa manus dextra. Nunquid ſi impetatur poſtea de ſecunda percuſsione, & probetur, debet ſibi incidi ſeu amputari alia manus? Vel ſit ſibi alia pœna irroganda; an vero erit ipſa ſecunda percuſsio totaliter impunita?

ADDITIO. *Adde, quod ſi dicta manus dextra ſit arida an amputari debet? vide per Doctor. in aut. ſed nouo iure. C. de ſeru. fugit. Bart. in l. hos accuſare in §. omnibus. ff. de accu. & quid ſi talis haberet ſolum vnam manum & aridam, an erit amputanda? vide per Ioan. And. in reg. in pœnis de re. iu. l. vj. in mercu. & per Paul. de Caſt. in d. Auth. ſed nouo iure.*

Si poteſt conſtare cum qua manu percuſsit, illa punietur, ſi non poteſt conſtare, debilior amputetur, ſeu impotentior, & hoc iure Romano. Sed inclitus Rex Carolus II fecit capitulum, quòd amputetur validior, quia præſumpſit rex ipſe, quòd cum valida & dextra manu percuſsit, non cum inualida, & cum qua minus poteſt, de hoc diximus plenè x. col. de pace tenen. c. iij. in fin. glo. poſitæ per D. And. de Barulo ſuper ipſo cap. quod incipit, Si quis alium cœpit & c. ex quo cap. habuit ortum hæc conſtitutio. Vnde ſi aliquis eſſet Mancinus, vt dicitur in vulgari, amputabitur ſibi manus, cum qua melius ſe poterit adiuuare, ſecundum c. Regis Caroli prædicti, quod incipit, Si quis cum Roncha. Et no. quòd capitulum illud præcedēs, quod incipit. plectantur. & ipſum ca. ſi quis cum Roncha, determinant, quòd de portatione armorum non punitur, niſi qui portat ferreum inſtrumentum non factum ad aliud miniſterium, quàm ad offendendum. Et ita de portatione Ronchæ, vel Manariæ non tenetur pœna portationis armorum, quia facta eſt ad incidēdum ſepes, & alia. Sed ſi cum his percuſſit tenetur. Nam aliud eſt portare tantum: Aliud percutere cum eis, vt ſupra dixi in l. intentionis ſuper verbo. arma molita. Patet ergo quòd aliud eſt quando portat tātum arma molita: Aliud eſt quando percutit, quia qui portat tantum punitur per has conſtitutiones, & nihilominus lege Iulia de vi publi. ſecundum qualitatem delicti diximus ibi. Sed quando percutit, ſufficit manum amittere, vt hic in glo. Aliud eſt punire in pecunia, Aliud eſt in corpore ff. de pœn. in ſeruorum. in fin.

SI quis aliquem. In text. armis. Hodie inductum eſt in perniciem cum quocunque ferro, vt in c. qui cū Roncha, vbi de hoc & aliis vide Bart. Viucignerra. In tex. percuſſerit. Sciendū tamen eſt, quòd minori pœna punitur, qui percuſſit aliquē lapide, quā cum gladio, vt ff. de re milit. l. omne delictū. §. ſi quis cōmilitonem. & C. de fabric. l. j. li. xj. in rub. vide in conſt. iuſtitiarij, in ver. pœnam. Et ſi percuſſit cum baculo, non tamen vſq; ad ſanguinē, vel barbas expilauit, tunc tenetur in decem aureis parti, & in xx. curiæ, vt in conſti. ſi quis alij. de pac. ten. Marinus in glo. ſi quis ita. in ver. liuor. Concordat cum hac gl. & quę hic no. extra de ſent. exc. c. cum illorū. in gl. quid ſi modicum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dicta,& C. ad leg. Iulia. de vi publ. l. quoniam. Nam vnu præſumitur factum, vt ibi dicitur, & in l. qui de crimine. & l. nnnquã. Aliud exẽplum ponitur in eis.

a *Maleficũ perpetrauit.* Sic C. de ſucc. auth. omnes. in fi. & de his quib. vt indi. l. hæredem qui.

De homicidijs puniendis.

b **T***Erminum.* Hæc cõſtitutio corrigit in prima parte. ff. de ſicar. l. iij. §. pœna. in eo, quod ibi puniuntur homicidæ interdum ad mortem, interdum ad deportationem. Sed hæc indiſtinctè damnat ad mortem. Item in ſecunda parte in eo quod excuſat occidẽtem latronem telo, vel furem ſe defendẽtem, infantem, furioſum, continet ius commune, vt ff. ad leg. Aquiliam l. itaque. §. j. & de ſicar. l. infans.

† *Aliàs, Idẽ Aug.*

[a] maleficum, qua legis, & imperij veneratione contempta maleficium perpetrauır.

De homicidijs puniendis.

TITVLVS XIIII.

Si miles, vel in ſuperiori dignitate conſtitutus, hominem occiderit, per gladium debet caput à ſpatulis ſeparari: ſi ſit burgenſis, debet ſuſpendi, ita quòd eius anima ſeparetur à corpore. Ceſſat hæc pœna in quinque caſibus hîc deſcriptis, & in diuiſione recitatis h. d.

†IMPER. FEDER.

TErminum [b] vitæ hominũ à diuina nobis prouidẽtia commiſſorum, quantum poſsibile ſit, illius tantummodò iudicio reſeruantes, qui hominem condidit, & redemit, Imperialis indignationis aculeis proſequi pro firmo diſponimus homicidas ſanctionis præſentis edicto inuiolabiliter ſtatuentes. Vt quicunque alium protectionis Auguſtæ defenſione ſecurum fuerit aggreſſus, & in aggreſſu ipſo eundem probabitur occidiſſe: Miles, vel in ſuperiori gradu poſitus, vltore gladio, pœnam ſuſtineat [c] capitalem. Inferiores furca ſuſpenſi, vltimo ſupplicio ſubiungentur. Qui tamen aggreſſorem, vel latronem in dubio vitæ [d] diſcrimine conſtitutus, [e] vel nocturnum furem cum clamore, quem aliter comprehendere non valebat, occiderit, iuxta Diuorum parentum noſtrorum ſtatuta, propterea nullam calumniam ſuſtinere [f] debebit. [g] Infans etiam ſine malignitate animi. Et furioſus, ſi hominẽ occiderit, non tenetur. Quia alterum innocentia conſilij. Alterum infelicitatis caſus excuſat.

c *Capitalem.* Iſti deportabantur antiquitus, & inferiores decapitabantur, vt ff. de ſicarus. l. iij. §. fina. Per hanc ergo illud eſt innouatum.

d *Diſcrimine.* Vt C. quan. lic. ſine iudice ſe vind. l. j.

e *Vel nocturnum.* Vt ff. ad leg. Aqui. l. itaque. §. j & de furt. ſi pignore. §. furem. & diſtingue, vt ff. de ſica. l. furem.

ADDITIO. *Adde an ſit differentia inter furem nocturnum & diurnum? vide glo & Bart. in l. furem ff ad leg. Cor. de ſica glo Bar Bal & Sali. in l. vt allega C. de ſicar. tex. & doct. in c. ſuperſodiens de homi.* Superant.

f *Debebit* Attẽde ſingula quæ in hac exceptione ponũtur. Et facit ad hoc C. de ſica. l. ij. & iij. & quæ ibi not. nam aliter non excuſatur, vt ff. ad leg. Aqui. l. iij. & ſeq.

g *Infans.* Vt ff. de ſic. l. infans cum ſimi. Infans dicitur minor vij. annis. C. de iure deliberan. l. ſi infanti. & ff. de rei vendicatio. l. quod infans.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Quandicum. Marinus. In eadem. ibi. Publ. Not. hic illud de quo ſæpe dubitatur, quòd crimen le. Iuliæ de vi publ. committitur nedum ſi plures cum armis inſiluerunt aliquem, verum etiam ſi vnus, & ita deciditur communiter. & maxime in curia ducali, & hoc per iſtam gl. licet nihil alleget, tamen alleg. l. ij. §. hoc edicto. ff. vi bo. rap. vide tamen quod not. in l. nec intereſt. ff. ad leg. Iul. de vi priua. & ita tenet Lucas de penna in cap. qui cum Roncha, ſiue vis commiſſa ſit perſonæ, ſiue rebus, & tene, & declara ſecundum Salic. in l. ſi criminis. ad leg. Iul. de vi pub. & ita etiam tenet Pet. de Monteforti.

In glo. in verbo, minime. Circa materiam huius gloſſæ qualiter debeat eſſe percuſſio ad hoc, vt locum habeat pœna manus, vbi non multum læſit percuſſor, ſatis crederem arbitrio iudicis committi. circa quod vide quod notatur extra de ſenten. excom. cap. cum illorum. in glo. quid ſi modicum. & per Innoc. ibi. Marinus.

De homicidijs puniendis.

T*Erminum.* Protectionis Auguſtæ defenſione ſecurum. Secus enim ſi occidat proditorem Regis, hoc licet, & ſic trãsfugam ad hoſtes. ff. de l. Cor. de ſica. l. iij. in fin. hoſtis & proditor ſonant in idem, quia proditor numero hoſtium habendus eſt. ff. de cap. & poſt li. re l. poſt liminium. §. transfugas. ff. de ver. ſig l. quos nos hoſtes. nam etiam qui committit crimen læſæ maieſtatis dicitur hoſtis publicus. C. de bon. liber. l. j. ff ad legem Iuliam maieſta. l. finali in fi. ſic & foriudicari, vt infra de foriudi. pœna.

Occidiſſe. Idem & ſi ſine aggreſſura: poſuit enim quod frequentius accidit, ſcilicet quãdo aggreditur occiſor occiſum. ſed idem eſt qualitercũque occidit, aggrediatur, vel nõ aggrediatur. Quid ergo ſi non occidit gladio, fuſte, vel lapide. ſed ſuſpẽdit hominẽ in furca? Dic idem, ſatis enim occidit, qui eſtrangulat. ff. ad Syllania l. j. §. occiſorũ. quia & qui cauſam præſtat mortis dicitur occidere, vt ff. de ſica. l. nullus. imò maior eſt ratio, quia videtur vſurpare quod ad iudicem ſpectat, ſeu ad ius dicentẽ. Sed & ſi ſuſpenſor diceret ſe habere merum imperiũ, & tanquam iudex iudicauerit ſuſpendẽdum, tunc tenetur plus, quia lege Iulia maieſt. ff. ad legem Iul. maieſt. l. iij. in fi. Sed & ſi non occidiſſet hominem, ſed alia leuiora exercuiſſet, ſicut iudex, cum non eſſet, puniretur extraordinariè, quia deliquit. C. li. xij. de diuer. offic. l. probatorias, & l. in his. & l. aliquando tribus libris auri. C. de offic. Quæſto. l. fi. in fi. Et hic etiam ſecũdum qualitatem delicti accuſabitur de falſo, quod eſt mutatio veritatis. dicta l. fin. de offic. Quæſto. & etiam crimine ſacrilegij. libro xij. vt dignitatum ordo ſeruetur. l. j. & de crimi. Stellio. quod eſt etiam quando deficit titulus criminis. ff. de crim. Stellio. l. ij. Aliter comprehendere. Aliter in eo qui comprehẽdit delinquentem, quia tunc demum, cum potuit capere. & occidit, tenetur. l. Corne. de ſica. ff. ad l. Aquilia. ſed & ſi quicunque in princip. Idem in omnibus, qui poſſunt capere aliquem, puta, Titium criminoſum, ſi ille defendit ſe, & in contentione ſeu pugna volebat capere, non permittens ſe capi, & occiſus fuerit, vt C. de his qui ad eccle. confu. l. iij. de epiſc. & cle. l. raptores. ¶ Quid ſi volens occidere Titium, occidit Sempronium credens occidere Titium? Vel proiecit ictum credẽs percutere letaliter ſeu mortaliter Titium, & occidit Sempronium an teneatur? Videtur quod non. Nam dolus punitur in homicidio. ff. ad legem Corn. de ſica. l. in lege. quod hîc non fuit immò error, qui oſtendit non cõſenſiſſe in eum occidendũ: nihil enim eſt tam contrariũ &c. vt ff. de iur. om. iu. l. ſi conuenerit. & l. ſi per errorẽ. Si fuerit in culpa, culpa non venit in Corn. ſed in Aquilia, vt ff. ad l. Aquil. ſcientiã. §. qui cum aliter: licet non fuerit dolus in occidendo Sempronium: fuit dolus in occidẽdo alium ſcilicet, Titiũ & ſic videtur teneri: ſicut quando ſcio rem alienam, ſed neſcio cuius ſit, & furor hanc rem teneor furti. C. vnde vi. cum quærebatur. circa fi. & l. meminerint. & videtur expreſſum. ff. de iniur. l. eum qui nocentem. §. ſi iniuriarum. Secus in rixa, in qua oportet quòd ſit affectus. ff. quod vi aut clam. l. qui aliter. §. ſi quis eum. Itẽ videtur occidere qui cauſam mortis præſtitit. vt dans medicamenta nociua. vel clyſtere immittens. Vel ſcienter oſtendit malam viam, vbi latrones erant, qui occiderunt eum, vt & alias ſic exemplificatur. ff. eo. l. iij. ad l. Aquil. Item ſi obſtetrix Item qui mortifere vulnerauerit videtur tunc occidere, licet tunc poſtea percuſſus aliter mortuus fuerit, vt ff. ad l. Aquil. huic ſcripturæ. §. j. ſecus ſi non mortiferè: tunc de vulnerato tantùm tenetur, vt eod. tit. qui occidit. §. fi. & l. ſi ex plagis. in princ. Et intellige de cauſa propinqua non remota, vt ſi ex percuſſione non mortifera cecidit & fregit ceruicem, & mortuus eſt, dicitur propinqua cauſa, ſecus ſi alius impellit ad caſum, & hęc eſt remota. 50. diſt. c. ſtudeat: aut ſi ordinat capi, & ex captione moritur: extra de homi. volunt. c. ſicut. §. j Secus de illo, qui iram Regis inflammat contra aliquem eod. cap. §. ij Sed vbi vnus percuſſit mortiferè, & alius exanimauerit: vterque occidit: Sed ſi plures ſimul percuſſerint & occiderent, & percuſſus ſtatim moriatur, ſi nõ apparet quis mortiferè, & quis non mortiferè: omnes tenẽtur, vt ff. ad l. Aquil. Item Mel. §. ſed ſi plures. ſecus in Aquilia vt ſequitur §. ſi alius qui eſt contra ad l. ita vulneratus. Multò fortius quando conſtat, quòd omnes mortiferè vt ibi. Et ij. Reg. j. cap. Sed ſi credebatur quòd mortiferè, non tamen cõſtat, quòd omnes mortiferè: de vulnerato tantũ tenentur. l. Aquil. nõ de occiſo. eo. tit. huic ſcripturæ. §. j. non ergo præſumitur quòd mortiferè: niſi cõſtet, quia quando credebatur, ſi non conſtet, de natura legis Corn. eſt, quòd qui accuſat de homicidio, oportet, quòd dicat occidiſſe, vel percuſſiſſe mortiferè: & ei qui dicit incũbit probatio, vt ff. de prob. l. ei. C. de eden. l. qui accuſare. Probabitur ergo verè accuſatio ſine teſtibus, & ſine inſtrumentis, ſi percuſſus fuerit mortuus infra tres dies poſt percuſſionem. 50. diſt. cap. ſi qua forma. Secus ſi poſt octo menſes, extra de clerico percuſ. cap. præterea. hoc eſt dicere, ſi infra breue tempus deceſſerit percuſſus præſumitur mortuus ex eo vulnere, & dicitur infra tres dies, &c. in dicto c. ſi qua. 50. diſt. ſic euenerat. dicit enim accidentiam facti, ſicut de errore aduo. alias dicitur. C. de erro. aduo. l. fi. Nam idem ſi poſt quartum, vel deinceps, vt tres dies ſignificent quodlibet propinquum tempus, dicit ibi hoc. Et addidit quòd ſi longo tempore,

pore, poſt vulnus, mors euenisset, non præſumeretur ex eo vulnere: quia multæ ſolent occaſiones mortis accidere. ad quod eſt ff. de donatione cauſa mortis ſenatus. §. mortis cauſa. & quia repẽtina mors hominibus euenit, vt in authen. vt factæ nouæ conſtitut. circa fin. Sed quod, & in quantum erit hoc proximum tempus? videtur quod ſit medietas pluſquam trium [illegible], & ſic minus lex. Nam ſi tex. illius c. ſi qua. diceret infra diem tertium, vel proximum, intelligeretur de medietate totius, ſicut quando dicit plus. ff. de verb. ſign. hæc adiectio. ſi quis cautio & ſi poſt tres. Multò minus quando ſubintelligitur per ſententiam doctorum hoc verbum proximum, illud quod attenderetur vltrà in expreſſo, non extenderetur in tacito & ſubintellecto, vt ff. ad munic. l. Lucius. § pen.

ADDITIO. *Adde quo dicatur proximum: vide in cap. prox. de pœnit. diſtin. j. & quot modis dicatur proximum? vide per Car. Zab. in c. nulla. in iu. net. de conceſſ. præben. & an appellatione proximorum veniant maritus & vxor. vide text. in l. Labienam. & ibi Saly. de lega.*

¶ Item proximitas idem eſt quod vicinitas, ſeu conſequentia quædam. ff. de legi. l. de quibus. in princ. & in hoc ſit modicum ſpatium, quod magis intellectu concipi debet, quàm poſſit lingua proferri & exprimi, vt de ſolut. matr. ad leg. Falcid. l. j. §. ſi ita. ex quib. cauſ. ma. ait Prætor. §. ſed quod ſimpliciter. Vel dicemus duplicari tempus, & ſic erunt ſex dies, argum. C. de fideicom. l. Sancimus. Poſt dixi ſic, aut erat notorium & famoſum in ore vulgi, quod vulnus fuit mortiferum. & ſic credebatur communiter: aut non primo caſu loquitur. §. ſi ſeruus. d. l. huic ſcripturæ qui loquitur quando credebatur, quòd eſſet vulnus mortiferum, ſed non erat certum, & ſequitur quòd ex eo vulnere mortuum fuit: quia non occidit cum vulnerauit: & quia videtur occidere, &c. cum vulne. auit, & illa litera, ex eo vulnere, &c. & quia videtur occidens, &c. legatur conſecutiuè: alias, vt exponatis pro certo. Vel id quando ſic credebatur, quòd eſſet mortiferum, & quòd l. ille. §. affirmet præſumi eum ex eo vulnere tunc obiiſſe etiam ſi poſt longum tempus, vt l. ait lex. §. j. quia longum erit vſque ad octo menſes, vt in cap. præterea.

ADDITIO. *Adde an differant notorium & manifeſtum? vide in l. heredes palàm. ff. de teſta. in auth. qui ſemel. C. quomodo & quando iu. gloſ. in l. ciues. C. de app. c. manifeſta. ij. q. j. & Spec. in titu. de noto. crim. in §. ſequitur. & an notorium includat famam? vide per Innoc. c. porro. de diuer. Arch. in d. c. manifeſta. Car. Zab. in c. veſtra in ex. q. de cohab. cle. & mulie.*

¶ Nec erit abſurdum hoc dicere quòd hoc præſumat lex illa in iſto caſu ſic dubio, quaſi hoc operetur præſumptio, vt transferat onus probandi contrarium in aduerſarium, vt ſcilicet percutiens & vulnerans habeat neceſſe probare quòd non fuit mortiferum. Aut quòd negligentia mortuus fuit, vt in l. qui occidit. §. fin. vbi videtur incumbere onus probandi accuſato percutienti & vulneranti, quòd negligentia periit, & ſic non fuiſſet mortiferum vulnus. Nam & die ſequenti poſt percuſſionem mortuo vulnerato poſſet percutiens probare quòd vulnus non fuit mortale, & quòd ex negligentia mortuus fuit, exponendo ſe vento, extra de homi. vo. c. tuam. & in §. fin. l. qui occidit. Idem ſi vellet probare quòd ideò mortuus eſt, quia habuit malum regimen in bibendo: vel cum vxore iuuene, vel cum alia muliere ſe immiſcendo, vbi enim eadem ratio, ibi idem ius. ff. ad legem Aquil. illud. Et quando ratio diuerſitatis reddi non poteſt, vt ff. de verb. oblig. l. à Titio. & hoc quidem operatur breuitas temporis, quia mortuus infra vj. vel viij. dies, vt duplicetur tempus propter verbum proximè dictum, & ſubintellectum à doctoribus per l. ſancimus. præſumatur mortuus ex eo vulnere, & quòd neceſſe habeat percutiens probare malam curam ſeu negligentiam. Ideo operabitur credulitas communis, quòd erat mortiferum eo decedente poſt octauum diem, infra octo mẽſes qui terminus octo menſium non poterit prorogari, ſed ex præſumptionibus poterit præueniri. argu. extra de appel. c. oblatæ. præſumitur quòd ex eo vulnere tunc per §. ſi ſeruus. nam fama coadiuuat & inducit præſumptionem, vt ff. de teſtim. l. iij. §. eiuſdem. de quæſtio. l. de minore. §. fin. C. de prob. inſtrum.

ADDITIO. *Adde Hoſtien. in ſum. tit. de cohabi. cle. & mulie. in §. quid ſit notorium. ver. item qualibet fama. quid ſi ſunt duæ famæ contrariæ cui ſtandum ſit? vide per Angel. in l. quia autem in §. non ſimpliciter. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti.*

Præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium. C. de probat. ſiue poſſideris. & l. actor. in gloſſ. de donatione inter virum & vxorem. Quintus vij. quæſt. vltim. cap. fin. in gloſſ. ¶ Secundo caſu ſi obiit percuſſus poſt octo dies infra octo menſes incumbit probatio accuſanti quòd ex eo vulnere mortuus fuerit. Quod probabit probando quòd percuſſus non fuit negligens ſe curando, & adhibendo neceſſaria ad curationem vulneris. & quòd extitit in domo ſua non ambulans per ventum, vt in c. tua. Iſta probatio onerabit percuſſorem, vt ſi non probet quomodo vulnus fuit leue, & quòd de ſe non fuit inducens mortem tenetur de occiſo. Nam oportet quòd probet cauſam remotam, quare ſit mortuus, quia cecidit non ex percuſſione, ſed ruina, vel ictu alterius, vt in c. ſtudeat. non idem ſi propinqua, vt quia cecidit ex percuſſione, & ex caſu fregit ſibi ceruicem

uicem, hoc proximum eſt percuſſioni, & quaſi ineſt. Sicut ſi ſuperuenit ſpaſmus & aliæ infirmitates, quæ ſunt communiter conſecutiuæ ad magnas percuſſiones, arg. eorum quæ not. in cap. ſtudeat. & per Hoſt. in c. tua, & c. præterea, & tunc ſi opponitur quòd incumbit probatio percutienti, quòd negligentia periit. Dices econtrà, vt eſt proximè dictum ſupra, vt ſcilicet legatur conſecutiuè, id eſt dicere, ex quo non conſtat, vulnus fuiſſe mortiferum, ſequitur quòd negligentia periit, & hoc, quia non conſtat fuiſſe communiter creditum & opinatum quòd fuiſſet mortale, nam tunc per §. ſi ſeruus litera illius §. aliter legeretur, ſcilicet quòd neceſſe habeat probare percutiens, quòd negligentia periit. Veræ autem probationes, ſcilicet quòd fuerit mortiferum aut leue, poterunt ſciri per chyrurgos & peritos. C. lib. xij. de re milit. ſemel. Cum experto ſemper credatur in arte ſua, vt ff. de ven. inſpic. l. j. Et per duos ſaltem, quia l. ſemel. dicit medicis. & non medico, & ſic ſunt duo ff. de teſti. l. vbi. & in d. §. j. de ven. inſpi. dicit tres. & in §. j. de ven. inſpi. dicit vt vni non videtur credendum ad condemnandum hominem, ad mortem maxime. C. de teſti. iuriſiurãdi. In probando ſic, quod vulnus ſit mortiferum non refert infra vel poſt longum tempus obierit, niſi ex aduerſo probaretur incuria, vel negligentia, vt in l. ait lex. Videmus ruſticos aliàs robuſtos iacere percuſſos longo tempore antequàm moriantur, vel ſanentur. Nunquid alij quàm medici poſſint prædicta teſtificari? In his dicunt, quòd ſic in cauſa ſcientiæ quia percuſſus fuit magno lapide, vel magno fuſte, aut enſe, & exierant viſcera, non videtur quòd hæc cauſa ſit ſufficiens ad probandum, quòd vulnus fuerit mortiferum. Nam magnitudo vulneris facit iniuriam atrocem. ff. de iniur. l. vulnus. non dicitur, quòd propter hoc ſit mortiferum, quia ſi pugno leuiter percutiatur in facie eſt atrox, non ſequitur quòd ſit mortiferum, vt eadem l. ait prætor. in fin. l. ſequent. Videmus plures, qui remiſſis intus viſceribus ſunt ſanati. De his, de quibus non poteſt reddi ſufficiens ratio, & cauſa ſcientiæ ſui dicti: quia non ſunt periti illius artis, videtur quòd teſtimonium non ſit ſufficiens, vt in authentic. de ſanct. epiſcop. §. primo. & plenè de hoc per Innocent. extra de teſtibus. cap. cum cauſam. ¶ Item quomodo probabitur quòd hoc ſit famoſum de hoc, quòd vulnus fuit mortiferum, vel fuerit tunc famoſum, aut publica & notoria aſſertio? dicet teſtis ſic in cauſa ſcientiæ, quòd omnes audientes & loquentes credebant, ſicut dicebatur, fuiſſe vulnus mortiferum magnitudine vulneris & qualitate armorum. Alias non poteſt dicere teſtis, quia ego, & Seius credimus hoc, cum hoc ſit in animo, vt ff. de interd. act. l. j. quia creditur plerunque quod non eſt, Vnde ſtatur in multis communi credentiæ, donec contrarium appareat, extra de iure Pa. c. conſultationibus. Si autem hoc teſtes dicerent eſſe famoſum & notorium, quia audierunt ab aliis, vt à Titio & Seio, qui viderũt percuſsionem, quia vulnus erat mortiferum, & qui hoc credebant, an ſaltem ex hoc probetur, quòd Titius & Seius hoc credebant? Non videtur, etiam ſi deponerent, quòd Titius & Seius hoc iurauerunt, quia in iudicio cum iuramento debuerunt hoc deponere ſe credere id, quod erat famoſum. C. de teſti. l. iuriſiurandi. non per alium, imò nec per ſcripturam eorum. iij. q. viij. c. teſtimonium. Item videtur liquere ex prædictis, quod poſt octo menſes, ſi percuſſus vel accuſator probaret, quòd habuit diligentiam debitam in cura, ſi percutiens non probaret contrarium de incuria. & negligentia, vel cauſa remota, tenetur de occiſo. Et ſic etiam poſſet intelligi. c. ſtudeat. & c. præterea. Item multoties hæc non aduertuntur per aduocatos. Iudex tamen in hoc ſagaciter debet de cunctis circunſtantiis perquirere, & diligenter, quia ad eum ſpectat veritatem perquirere. de eden. l. ij. in auth. de tabellio. in princ. & ex officio repetet teſtes, non ad petitionem partis, vt de obmiſsis interroget, vt in auth. de teſti. §. illud. extra eod. c. in præſentia. & in cap. cum clamor. Imò & poſt concluſionem & vſque ad ſententiæ prolationem, quia debet cuncta rimari. xxx. q. v. c. iudicantem, maxime ne remaneant maleficia impunita, quod eſſe non debet. C. de pœnis. ſi quis. & d. l. ita vulneratus. & iudicis officium eſt latiſsimum. ff. de iur. om. iud. l. j. extra de fide inſtrum. cum Ioannes ad fin. & ff. de interrog. act. l. pen. vbi ex officio quærit à parte.

ADDITIO. *Adde l. ſi à reo. in §. fin. ff. de fideiuſſ. & in c. vt fam. e. de ſen. ent. excommunicatio.*

Eadem ratio eſt in teſte quando ex officio. ita enim probatur per confeſsionem partis, ſicut per teſtes, vt ff. de inoffic. teſtam. l. qui de inofficioſo. in fin. & ad petitionem partis non debet hoc fieri poſt concluſionem extra de procurar. c. cum literis. Iudex ex officio ſuo poteſt, vt d. cap. cum Ioannes in fin. Alij ſtrictè hoc intelligunt, vt hæc repetitio tunc demum fiat, quando dictum teſtium ita eſt obſcurum, quòd nullum habeat intellectum, vt tractat Innoc. in c. cum clamor. in fin. extra de teſtib. iſti fuerunt timidi in condemnando maleficos, contra quos eſt, vt crimina vndecunque claruerint, punienda ſint xxiij. q. iij. c. ecce.

ADDITIO. *Adde c. ſi quis omnis. j. quæſtio. vij. Car. Zab. in cap. ſi clerici in iiij. oppo. de iudic.*

Vbi verò teſtes non ſuperſunt, vel repetiti non dicerent aliud.

Niſi

†aliàs, vt lanu & ſeruentibus ca- Caſtellani ſtrorum arma deferre. mittâs ſer uientes ar mates pro curia.

Quando liceat † Caſtellanis & ſeruientibus caſtrorum arma deferre.

TITVLVS XV.

Quando liceat Caſtellanis & ſeruientibus caſtrorum arma deferre.

a *Caſtellanis.* Hæc cõſtitutio ius ſpeciale cõtinet, quę permittit Caſtellanis arma deferre, donec ſeruitiis Curiæ intendunt.

b *Edicto.* Poſito ſupra de illici. por. ar. intentionis noſtræ.

c *Mandato.* Tũc enim iuſſus maioris excuſat, vt de his qui not. infa. l. furti. §. qui iuſſus.

Licet ſupra in conſtitutione, intentionis: fuiſſet ſtatutum per imperatorem, & Regem huius regni quod nullus ſub pœna ibidem contenta præſumat portare arma prohibita, exceptis certis perſonis ibidem expreſſis, hic tamen excipiuntur duo alij caſus. primus eſt: quod caſtellanis, & eorum ſeruitoribus tunc permiſſum eſt portare arma extra caſtra, cum à magiſtro iuſtitiario vel à iuſtitiarijs prouinciæ: aut alijs regni officialibus ſunt requiſiti pro negotijs concernentibus eius iuriſdictionem. ſecundus caſus eſt, quando quis habuit licentiam à Rege ſpecialiter de portando arma &c. Matth.

IMPERATOR FRIDERICVS.† †aliàs. Idem.

CAſtellanis [a], & ſeruientibus caſtrorum noſtrorum cum à magiſtris Iuſtitiariis, & Iuſtitiario, aut aliis officialibus noſtræ curiæ extiterint requiſiti pro negotiis aliquibus, quæ ex mandato culminis noſtri, aut autoritate Imperiali, vel iuriſdictionis eorum ipſis officialibus noſtris incumbunt, extra caſtra permittimus arma deferre.

Aliàs tam ipſos, quàm alios ſubiacere diſponimus noſtræ prohibitionis [b] edicto, vt abſque ſpeciali [c] mandato celſitudinis noſtræ, vel licentia, nullus fidelium noſtrorum arma prohibita deferre præſumat.

De defenſis

ANDRAEAS

Niſi quia vidimus, quòd de menſe Aprilis percuſſit, & de menſe Maij mortuus fuerit, cum non dixerint, mortiferè, nec appareat quanto tempore ſuperuixit, non intelligeretur hoc dixiſſe, cum poſſit vulnerari non ad mortem, vt in l. qui occidit. § fi. ff. ad l. Aquil. & in ambiguis non debet eſſe abſolutum iudicium ad condemnandum abſolutè, ſed plus ad abſolutum proferendum xxxiij. diſtinct. cap. habuiſſe. xiiij. diſtinct. ſicut. Licet enim poſſet eſſe, quòd vltimo Aprilis percuſſit, & primo Maij mortuus fuerit, potuit enim etiam eſſe quod primo Aprilis fuit percuſſus, & vltimo Maij mortuus fuerit. in criminibus probationes non debent eſſe dubiæ, imò claræ. C. de probat. l. ſciant. Melius eſt nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. ff. de pœn. l. abſentem. ſemper in dubiis ad id quod minus eſt & vtilius pro reo, fit interpretatio. ff. de pœn. l. ſi præſes pœnæ quidem ſunt demoliendæ. eod. titu. interpretatione. Potior enim eſt cauſa liberandi, quàm obligandi. ff. de act. & obli. l. Arrianus. & arg. ff. de pact. l. tale pactum. in princip. Iudicia ſunt in dubiis abſolutoria, inſtit. de perpet. & tempor. act. § fin. ¶ Item not. quòd is, qui confitetur ſe occidiſſe ad ſui defenſionem, debet probare, quòd ad ſe defendendum occidit, aliàs punitur de homicidio: de hoc dic, de pace tenen. & eius viola. cap. ij. Et adde hic quæ dicta ſunt ibi de actu reiterabili. Item ſi negauit ſe homicidium commiſiſſe, poteſt ante aperturam congruo tempore dicere, quòd vult probare, quòd ad ſui defenſionem occidit. Poteſt hoc, nec eſt ſibi contrarius: imò confirmat quod negauit. Licet imperiti & crudeles iudices plerunque in hoc ſitiunt, ſeu deſtruunt ſanguinem humanum, de quo diximus plenè in tit. de contro. inueſtit. § item ſi vaſallus.

Vt ſeruientes Caſtellanis extra caſtra non deferant arma. Aliàs, Vt Caſtellani mittant ſeruientes armatos pro ſeruitio curiæ.

CAſtellanis. Permittit certo modo deferre arma caſtellanis & ſeruientibus, ſicut & curialibus & militibus, vt ſuprà l. intentionis. Curialibus & militibus, filiis militum, & burgenſibus, quando equitant bene licet, vt in §. à tenore.

Extra caſtra. Quia non debent ſeruientes exire ſine licentia caſtellani, infrà de offic. caſtel l. iij.

Abſque ſpeciali licentia celſitudinis noſtræ. Hodie largo modo concedunt hoc officiales, vt Iuſtitiarij & magiſter Iuſtitiarius, & capitanei locorum ex cauſa data per alios, quibus conceditur ſub fideiuſſoria cautione, quòd non offendant, ſed defendant ſe: quod quidem Rex ipſe videtur concedere: quia omnia noſtra facimus, quibus authoritatem impartimur. C. de vet. iure enucl. l. j. §. cùmque.

ADDITIO. *Adde cap. ſi Apoſtolica de preben lib. vj. glo in c. j. de tranſact. Bal. in l. ex placito. C. de rer. permut.*

Cauere debent illi, qui concedunt, quòd non paſſim etiam cum cautione concedant hoc: ſed quando eſt iuſtus timor in eo, qui petit: quia ſatiſdatio non immutat maliuolum animum, &c. inſtitut. de ſuſpec tut. §. penult. & in maleficiis perpetrandis occurri debet. d. l. intentionis. in princip.

De defenſis imponendis, & qui eas poſſunt imponere, & contra quos. Aliàs, De impoſitione defenſæ.

IN rubrica ponitur. Quæritur in gloſſ. ſi valet defenſa impoſita ſub conditione: vt, prohibeo te, ſi poſſum de iure, vel ſi tibi non licet facere? Leges inductæ, quòd non valet, non videntur facere ad hoc: imò contra, ſcilicet quòd valeat. Nam ab eo, qui non credebatur dominus rei, quam tenebat, vt pro ea de damno infecto caueret: quia controuerſia erat, alio fortè petente, & vendicare ab eo: Fortè exigitur ſatiſdatio ſub conditione, vt ſi apparuerit non dominus, teneantur fideiuſſores: Si apparuerit dominus, non tenebuntur. In l. qui vias. in fi. erat neceſſarium ſic dici, aliàs ſatiſdari: quia ſi conuinceretur poſſeſſor, à quo exigitur cautio, in eum, qui non cauerat, non tenebitur, cùm non eſſet realis ſicut nuntiatio noui

DE YSERNIA.

noui operis. ff. de noui oper. nuntia. l. penult. & hoc facit quòd valeat defenſa ſub conditione. In l. ſi proprietarius. in fi. ff. de dam. infect. petebatur à duobus, oportebat quòd eligeret: Sed ſi ab illo vel ab vno, quem negabat eſſe dominum habuiſſe ſub conditione, vt in l. qui vias. l. non ſolùm. §. quòd ſi nuntiauero. eſt contra hoc: nam, vt dicit glo. ibi dicebat cauſam, quare nuntiabat in publico, ſcilicet quia contra legem fiebat ædificium, & in certa cauſa non facit conditionem quæ differt à cauſa. C. de his quæ ſub mod. l. j. & cauſa debet eſſe apta. C. de edi. diui Adri. toll. l. fin. ff. de adul. l. denuntiaſſe. circa hoc eſt arg. ff. de iniu. l. prætor. in princ. Conditionale non eſt certum: imò incertum, vt ff. de pac. l. j. in prin. Item non debet vagari conditionem apponendo. ff. de dolor. l. Item exigit. Cauſa rationabilis debet etiam eſſe: arg. extra de reſcrip. ſi quando. In contrarium eſt, quia actus legitimi non recipiunt conditionem, & diem, exceptis quibuſdam ff. de reg. iur. l. actus. Item ſententia non poteſt dari ſub conditione: ſed lata tamen tenet. ff. quando ap. ſit. l. j. §. biduum. & §. dies ſi non ſit extranea, ſed negotium tangens. C. de ſent. l. cum iudex.

ADDITIO. *Adde Bar. in l. ſi conditionalis. ff. de aut. tuto. Bar. & doct. in l. à diuo Pio. in §. in venditione. ff. de re iud.*

Item conſtitutio hæc, imponit certam formam imponendi defenſam, vt prohibeo te ex parte Regis, quòd me offendere non præſumas: non dixi, ſi poſſum de iure prohibere te. Non ſeruata ergo forma, qua defenſa debet imponi, nulla erit & non valebit. C. de prædi. curi. l. ij. Si voluiſſet apponi conditionem, expreſſiſſet. C. de cadu. toll. l. j. §. pen. Poteſt tamen ſic dici, Aut factum propter quod imponitur defenſa, vt ſcilicet, factum non fiat, erat indubitanter illicitum ex parte facientis. Aut erat dubium. Primo caſu valet defenſa, licet dicat, ſi poſſum de iure. Vt ſi cum cultello vadat Titius ad percutiendum Sempronium ſub ſecuritate Regis morantem: hoc indubitanter illicitum erat ex parte Titij: quia Sempronius non percuſſerat tunc Titium: nec inuenerat cum Titius cum vxore: aut perſona alia: aut in facinore alio abſque interuallo, vt aliquo caſu poſſet exinde Titius excuſari: licet Sempronius dicat, prohibeo te ſi poſſum de iure, valet defenſa: nam purè videtur defendere abſque conditione, eo quòd indubitanter poterat prohibere. Conditio enim adiecta, quæ omninò eſſet extincta, pura eſt, & pro pura cenſetur. ff. de donat. l. ſi pupillus. § qui ſub conditione: & de condi. & demonſt. l. nam & ſi cum moriar. & l. ſeq. & ſub cauſa certa eius certum & finitum eſt. ff. de iur. & fac. igno. l. ij. pro qua eſt dictus §. nunciauero. Secundo caſu non valet, vt ſi creditor volebat pignorare debitorem: quia dicebat ſibi licere ex conuentione: vel dominus petebat adiutoria à vaſallis: tunc quia dubium eſt in facto: an fecerit conuentionem, vel debeat vaſallus: debet pure defendere, non conditionaliter: & debet eſſe certus quòd bene prohibeat, vt ſeruetur æqualitas, quam iura volunt in omnibus. C. de fru. & li. expen. l. fin. & de proxim ſac. ſcri. in ſacris. Eueniret autem inæqualitas, ſi diceretur valere quia imponens & prohibens non litigaret, ſi non potuit prohibere, quia ſub conditione prohibuit: ſi pignorari non liceret: ſi probabit licere abſoluetur, ſed ſi obtemperaſſet defenſæ: non punietur in aliquo de iniuſta defenſa prohibens. Qui ſub conditione prohibuerit, ſi pignoranti pignorare non liceret. Si probauit licere, quod pignoraretur per conſtitut. iuriſgentium. §. verum non eſſet recipiendus talis accuſator talis defenſæ. Sed ſi eſſet admiſſus & lite conteſtata probaſſet, vel non conſtanter quòd licitè exactus eſſet: videtur purificata defenſa extante conditione: ac ſi purè eſſet impoſita. ff. qui po. in pig. ha. l. potior: in princ. de peri. & commo. rei vend. quòd ſi pendente cum ſi. Sed licet non debeat admitti, admiſſa tamen, valet. C. de anna. except. l. fin. quia crimina vndecunque claruerint punienda ſunt. xxiij. q. iiij. ecce. maxime cum talis conditio inſit, nec ſit extranea, vt cum iudex

De defenſis imponendis. *Rubrica.*

Sed ego queto an defenſa poſſit imponi conditionaliter in hunc modum prohibeo te ſi poſſum de iure. Vel ſi tibi hoc non licet facere? Reſpon. non: arg. ff. de dam. infec. ſi proprietarius. §. fin. in fin. & in hoc omnes Iuriſperiti imperialis Curiæ conuenerunt. Sed videtur arg. contra. ff. de no ope. nun. l. non ſolũ. §. quod ſi nũciauero: & de dam. infec. qui vias. §. fi. & l. illa. ſi proprietarius loquitur quando petebat à duobus: & ſic debebat vnum eligere.

† aliàs impoſuit.

De defenſis † imponendis. Et quis eas imponere poßit? Et contra quos? Aliàs. De impoſitione defenſæ.

TITVL. XVI.

Licentia data ab iſta conſtitutione de imponendo defenſam iuxta formam hic traditam: vendicat ſibi locum: non ſolum pro iniuria & violentia, ex qua ſequitur damnum in perſona propria, ſed etiam in perſonis coniunctis hic expreßis: & pro familia, vel pro rebus corporalibus & incorporalibus, ſed etiam vendicat ſibi locum in vaſallis: vt poßint dominis ſuis imponere dictam defenſam: ſed aliter proceditur contra dominos de ſpreta defenſa: & aliter fit punitio quam contra alios non dominos: niſi quando impoſita eſt iuſta defenſio domino pro delicto capitali: pro quo eſt publica accuſatio: tunc nulla eſt differentia inter vaſallum h.d. Matth.

† IMP. FEDER.

Iuriſgẽtiũ [a] induxit authoritas, & naturalis hęc tõ non abhorret, Vt tutela cuilibet ſui

De defenſis imponendis.

a *Iuriſgẽtium.* Satis poteſt dici, quod hæc conſtitutio cum tribus ſequẽtibus cõtineat ius nouum. Et per hanc cõſtitutionem ſuccurrit Imperator debilibus, qui ſæpe à potentibus opprimuntur, vt C. ne lic. po. l. j. Vnde dicit hæc conſtitutio, ſi quis timeat offendi in perſona ſua, vel liberorum, vel parentum, vel in rebus ſuis, vel prædictorum, prohibere poteſt aggreſſorem ne ipſum offendat ex parte domini Imperatoris, vel Regis: Et hoc faciat ſaltem coram tribus teſtibus, vt infra de defen. impo. ſi quis in poſterum, & ſi defenſa non fuerit obſeruata. imminebunt pœnæ, quæ ſunt contentę infra de defen. impo. ſi quis: & hoc ſi fuerit iuſta defenſa: Aliter, ſi fuerit iniuſta, qui non ſeruauit defenſam non punitur, vt ff. de reli. & ſump. fune. ſed & ſi quis. §. Labeo. arg. contra. ff. de no. ope. nun. l. pri. Nec punit illum, qui iniuſtam defenſam impoſuit, vt infra de defen. impo. & cõtemp. Et hoc regulare eſt inter omnes non ſubditos. Inter ſubiectos verò aliter diſtingui poteſt, An imponant vaſalli dominis defenſam pro ſua perſona, & liberorum, & parẽtum, vel rebus. Et tunc idem, quod in aliis per omnia, vt hac conſtitution. circa medium, & in fin. Aut imponãt defenſam dominis exigentibus ſeruitia ab eis: & tunc contempta defenſa, dominus exigat, ſi vult. ſi poſtea appareat iniuſta defenſa, punitur dominus, ſi iuſta, punitur vaſallus, Licet non fuerit obſeruata. Quod ſecus in aliis, vt ſupra dixi: & hoc fortè propter reuerentiam, quam domino debet.

† *Aliàs,* Idem.

Corpor

ANDRAEAS DE YSERNIA.

iudex dicit Ioan. Pro quo facit quod dicitur in gloſſ. de pig. actio. l. ſi rem. §. fin. & etiam ſi pars non contradixiſſet. ff. de poſtu. l. quos prohibet. argu. contra, quandocunque non debet quis admitti ad probandum, vel ad aliquid faciendum, admiſſus ſi probet, non valet. ff. de quæſtio. l. diuus. §. j. & l. ſeq. §. item ſuſpitio: extra de accu. inquiſitionis. §. iij.

De defenſis imponendis.

Iuriſgentium. *Aggreſſoris.* Qui perſonam aggreditur animatam: etiam ſi homo non ſit. ff. ſi quadrup. pau. fec. di. l. ij. cum arietes: & infra ver. quòd ſi tantum. & ff. de ſica. l. is qui aggreſſorem. Quæ ſit differentia inter aggredi, & aſſalire: & inſultum, & impetum facere, dic, vt in tit. quibus mo. feud. amitta. §. ſimiliter. & quæ ſit prima cauſa amit. feu. §. porrò.

In rebus quas poßidet. Nota quòd defenſa tuetur poſſeſſorem: an ergò valeat defenſa, vt non intres in domum tuam, quam poſſides? Si enim non intereſt mea te non intrare, non videtur valere: niſi ſeruitus ſit conſtituta: Vbi vero intereſt, valet. ff. de ſerui. l. quoties. in tit. generali. Et certum eſt non valere: Sed ſi obtemperas, an incidam in pœnam de iniuſta defenſa? Dic vt infrà de his qui defenſam imponunt iniuſtè. l. j. Violentiam pertimeſcit, ne vel res mobiles per vim auferantur, vel in aliis deſtitutionis iniuriam patiantur. Per hanc literam dicitur communiter, quòd de vi ablatiua tantum loquitur, non inquietatiua. Licet enim primo dixerat generaliter, violentiam patiatur, Poſtea ponit, ne vel res mobiles, &c. per quod datur intelligi in vi expulſiua, & ablatiua tantum locum habere, vt generale præcedens reſtringatur per ſpeciale ſubſequens, ſic ff. de vſu & habi. l. ſi habitatio. §. ſed ſi ſic, & de ali. & ciba. lega. l. pe. § fin. Si enim econtra per ſpeciale præcedens reſtringitur generale ſubſequens. ff. pro. ſo. l. ſed ſi adiiciatur. & de vi. triti. & oleo leg. l. ſi. Et cum per hæc verba, ne vel res mobiles, &c. taxetur, & tunc tantum locum habeat defenſa. eod. titu. l. cum certum. propter detrimentum & damnum quod habet, quia priuatur poſſeſſione ſua: poteſt defendere in turbatiua. Damnum non eſt ſi non paret is, cui defenſa imponitur, quia nullum damnum habet ex prohibitione & violentia turbatiua. Quid enim offuit conatus, &c. ff. quòd quiſque iur. l. j in fin.

ADDITIO. *Adde an conatus in criminibus puniatur pro effectu, & quid in ciuilibus? Vide in l. ſi quis cum telo & in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſcopis & clericis. gloſſ. & ibi Bald. in l. ſi conſtiterit. C finium regundorum.*

Et hoc indubitanter videtur verum, quando ex inquietatione & turbatione nullum damnum patitur poſſeſſor. Sed ſi per inquietationem & turbationem liberam poſſeſſionem poſſidens non relinquit, turbans non ſinendo fructus percipere, arare, vel ædificare, dicitur quòd vim facit. ff. de vi & vi arma. l. vim facit. quæ eſt poſita in titu. de deſtitut. poſſeſſione. Tunc dicunt periti tenere defenſam, ex quo prohibendo te poſſidere, Controuerſia poſſeſſionis fit cum effectu, vt prohibitio & inquietatio mea hoc ſit operata, quòd non poſſideas: quia fructus non potes percipere, ſicut prius, tunc teneor. Cum enim & ſi non permitto te vti re tua teneor iniuriarum ff. de iniur. l. iniuriarum. § ſi quis prohibet. de acti. empt. l. qui pendente in fin. Fit iniuria, quando fit controuerſia poſſeſſionis, dum prohibet me vti poſſeſſione mea. ff. vti poſſide. l. ſi duo. §. hoc interdictum ſufficit: hæc prohibitio mea oſtendit me vim facere & factum ſubſequens. ff. quod vi aut clam. l. prohibere in princ. Et ſola prohibitione non teneor iniuriarum, licet turbem poſſeſſionem tuam, prohibendo te non ædificare. ff. de acquirenda poſſeſſione. l. penult. §. j. & competit interdictum. ff. ſi ſerui. vendi. l ſi ſeruitus. §. Ariſtot. & dicto §. interdictum. hoc non in omni prohibitione: Vbi habet locum interdictum vti poſſidetis habet locum defenſa, Sed tunc tantum ſecundum hos, quando per prohibitionem fit controuerſia poſſeſſionis: & non permittitur poſſidere, arare, ædificare, & fructus percipere, hi dicunt eſſe pro ſe verbum generale prædictum, violentia, ſic infra, ſi quis in poſterum in princip. & quod ſequitur. ne vel res mobiles, &c. dicunt dictum gratia exempli ſic C. de rei vendicatione. l. domum. quia infrà dicit in eis, vel in rebus eorum vim, vel iniuriam pati metuit, & non taxauit, ſed demonſtrauit, ſic ff. de legatis primo. lege quidam de legatis & fideicommiſſis tertio. l. Paulo Callimaco. § fina. pro iſtis. ff. de officio procuratoris Cæſaris l. fin. ibid. prohibitus accedere in prædia Cæſaris, quia tumultuoſus & iniurioſus debet abſtinere, & quia generaliter dixit de violentia. ff. de public. l. de pretio. de legat. præſtand. l. j. §. generaliter, ſecus quando cum cauſa prohibeo ædificare, quia ius habeo ſeruitutis. Tunc autem competit vtile interdictum non directum, de hoc dicitur per Azo. in ſum. vti poſſidetis. §. quid autem. Certe & primis verbis hæc conſtitutio cum dicit. Aduerſus aggreſſorem, &c.

De cætero non præſumat offendere. Aggreſſio eſt in re vt diximus in §. porro. ſatis videtur, vt qui non permittit me tollere fructus poſſeſſionis meæ quam poſſideo, quod patet, quia fructus percipio excolendo. ff. de ſolutio. Tiria: debet ligari defenſa. Sed quod ſequitur, quòd non tantum, &c. eſt quod reſtrinxit, quod largè dixit. Alij quòd exemplificat propter ſubſequentem literam vt prædictum eſt. Et cum multæ ſint violentiæ, vt dicitur in ſum. Azo. quod metus cauſa. in princip. non continetur verbalis, pro qua non imponitur defenſa. Certum eſt enim cum pro eo non datur interdictum vnde vi: quod exigit vim factam perſonæ vt habeat locum interdictum vnde vi. vt in l. j §. ij. Vel rei, vt habeat locum vtile interdictum, vt in §. interdictum. & §. vi poſſidere. Item pro conatu ſeu inſultu excogitato cum iniuriis verbalibus: ſi non offendit perſonam: vel res non auffertur, non habet locum defenſa. quid enim offuit conatus, &c. ff. quod quiſque iuris. l. prima. §. finali. Iniurię & verba conſueuerunt fieri eluſoriæ. ff. ſi cui pluſquam per l. Falcid. hoc autem non iactationibus, &c. C. quod met. cau. l. metum. de dolo. l. dolum. de hoc dicit gloſſ. infra. l. ſi quis in poſterum, ſuper verbo, quas pœnas, &c. ſecus ſi habeo ſeruitutem in fundo tuo, & ſum in quaſi poſſeſſione. Si prohibes me vti ſeruitute tali, imponam tibi defenſam, quam ſi ſpernis, punieris. Item ſi debes mihi reditum annuum certum, & ſum in poſſeſſione, vel quaſi percipiendi eum: vel in præſtatione certæ rei annuæ, vt vnius gallinæ, non vis præſtare pro hoc anno: impono tibi defenſam, quòd non facias mihi violentiam

[a] corporis permittatur. Quia tamen ſæpe contingit, aggreſſoris in tantum ſupereminere potentiam, vt, & ſi oppreſſo de iure ſe defendere liceat, tamen de facto ſe defendere nõ poſsit. Præſentis legis authoritate cuilibet licentiam impartimur: Vt aduerſus aggreſſorem ſuum, per inuocationem noſtri nominis, ſe defendat. Eidémque ex parte Imperiali prohibeat, vt ipſum offendere decæterò non præſumat. Quod non tantùm in præſcripto locũ habere decernimus: Cùm is, qui prædictam defenſam imponit, offendi forſan metuit in perſona: Verùm etiã cum rebus, quas poſsidet, mobilibus & immobilibus, aut ſeſe mouentibus, [b] necnon incorporalibus, inferri ſibi quiſquam ab aliquo violentiam pertimeſcit: Ne vel res mobiles per vim auferantur ab eo: Vel in aliis deſtitutionis iniuria patiatur. Præſentis noſtræ conſtitutionis licentiam ad eos etiã prorogamus, qui in perſonis, aut rebus parentum, quos noſtri Veteres dixere [c] Maiores, filiorũ, nepotum, & ex eis, qui dulci filiorum vocabulo nuncupantur: Et in eis, aut in rebus eorũ denique,

a *Corporis.* Etiã rerum, vt ſuprà de pacis cul. l. j. & dic vt ibi not. & facit. ff. de iuſtit. & iure. l. vt vim. Itẽ hoc etiam probatur iure Diuino. Nã legitur in paſſione domini Ieſu Chriſti, dixit diſcipulis ſuis, quòd venderent tunicam, & emerẽt gladiũ propter inſultum, videlicet, Iudæorum, qui cum gladiis & fuſtibus inuaſerunt dominum. Ex quo colligitur euidenter, quòd qs licitè ſe defendit. & etiã cũ armis, ſi impugnẽt cũ armis, vt ff. de vi & vi art. l. j. §. vim vi.

b *Necnõ incorporalibus.* Quæ dicantur, dicitur inſtit de reb. corp. & incorp. per totum.

c *Maiores.* Quid in aliis conſanguineis, & coniunctis perſonis? Item quid in tutoribus, curatoribus, ac mundualdis? Respond. idem argumento C. de epiſcop. & cleric. l. raptores. primo reſpon. quod dic vt notatur ff. de iuſtitia & iure. l. vt vim. ſecundum Azonẽ. & hoc quando timetur de iniuria perſonæ.

Tutor verò, curator, ſeu mundualdus poſſent imponere defenſam etiam propter violentiam, quæ timetur in rebus: quia tutor rebus & perſonæ datur, vt ff. de adminiſtratio. tutorum cùm plures. §. tutor. & de curator. fur. l. conſilio. §. j.

ADDITIO. *Adde quid dican. ur maiores? vide in l. Iuriſconſultus. in § parentes ff. de gra. & ib. l. iij. in §. patens. & ibi gloſſa, de in ius vocando. & per Albericum de Roſ. in prima parte ſtatutorum, quæſtione lxxiij.* Superantius.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

etiam in non præſtando, & non ſoluendo, quod debes: in cuius præſtatione facienda à te annis ſingulis, vel quaſi poſſeſſor ſui. Nam incidis in defenſam negando ſoluere, & non ſoluendo quod debes, & præſtare quod ſolitus es: defenſa ſiquidem tuetur poſſeſſorem. Et etiam incorporalia, licet verè non poſſideantur, quaſi poſſidentur. ff. de acquiren. rerum domi. l. ſeruum. §. incorporales. & de vſucap. l. ſequitur. §. ſi viam. tamen quaſi poſſidentur. Vnde & interdicta veluti poſſeſſoria conſtituta ſunt. ff. de ſeru. l. quoties. ſi ſeruitus vendic. ſicut. §. Ariſtot. Idem dices. ſi me ſpolias negando te ſoluere id, in cuius ſum poſſeſſione vel quaſi, habeo interdictum vnde vi, vt notatur in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. & extrà de electio. cap. querelam. pro quo eſt. ff. quorum legator. l. j. §. quod ait prætor. Rei autem appellatione & iura continentur ff. de re iudicata. l. à diuo. §. primo conſueuit dici in l. rem maioris. C. de reſcinden. vendi. pretij. ſic appellatione bonorum. ff. ad Trebel. l. ſi legatus. §. ſi quis bona. de verborum ſignific. l. meorum. quamuis autem maior ſit ratio in imponendo illi defenſam, qui non ſinit me fructus rei meæ percipere, quam poſſedi, & poſſideo valentem vncias auri multas, quàm poſſit ei imponi, qui aufert mihi denarium vnum. Nam vbi plus delinquitur, plus puniri debet. ff. de pœnis. l. capitalium. §. graſſatores. extrà de exceptionib. cap. plura. Sic tamen communis vſus iudiciorum tenet, quòd defenſa tuetur poſſeſſorem, & tunc tantùm habet locum, quando fit iniuria perſonæ, vel violentia expulſiua in re immobili, vel ablatiua in re mobili, vt litera indicat. Continet hoc ius defenſæ ius nouum, vt gloſſa dicit, non extenditur niſi ad ea, quæ voluit & expreſſit legiſlator, qui ſi aliud voluiſſet, dixiſſet: non dixit, ergo omiſit, ſicut in omnibus verbalibus. ff. de verborum obligation. l. ſi minor. & l. quicquid. & C. de caduc. tollend. l. j. §. penult. hoc non multum obeſſet: quia quæ redacta ſunt in corpore Conſtitutionum ſunt leges, quæ extenduntur de ſimilibus ad ſimilia. ff. de leg. l. non poſſunt. & l. ſequenti.

ADDITIO. *Adde tex. & ibi gloſſam. in cap. ſuper quodam. de ſtatu reg. Bald. in l. conuenticulam C. de epiſcop. & cler. & in quibus caſibus non proceditur Bal. in cap. inter cæteras. de reſcript. Bald. in l. ſi quis ſeruo. C. de furt. Bald. in auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccl.*

Maximè ſi ius non ſit odioſum, ſicut eſt hic: immò fauorabile, occurrens in potentibus, vt in glo. Sed communis vſus & frequens iudiciorum præualet. C. de iureiur. l. ſi in fi. de vete. iure enucl. l. j. §. ſed ſi quæ leges. Si ergo non habet locum defenſa, nõ ſequitur quòd non puniatur ſecundum qualitatem delicti: cùm ſemper titulus accuſationis paratus ſit, & prohibens tumultuoſos, licet non puniatur de defenſa, non euitat pœnas alias. quas meruit: arg. ff. de pœnis. hodie. & l. ſancimus legum.

In rebus quas poſſidet. Nunquid defenſam imponit colonus, ſi deiiciatur? ff. de locato. l. colonus. Dubitatur, quia non poſſidet. ff. de vſucapio. l. non ſolùm. §. quòd vulgò nec habet locum interdictum vnde vi. ff. de vi & vi armata. l. j. §. deiicitur. in fine § ibi, non tamen ſi colonus. Dic aut data mercede domino colit, & ſuos fructus facit omnes: vel pro parte, vt partiarius colonus. ff. locati. ſi merces. § vis maior. & tunc ſatis poteſt dici, quòd imponere poſſit defenſam. Intereſt ſua tunc non deiicit: & poſſet reſiſtere domino, & emptori deiicienti: argument. ff. de vi & vi arma. l. colonus. & l. cùm fundus. Et de tali colono poteſt dici, quòd naturaliter poſſidet. ff. communi diuidundo. l. communi diuidundo. §. neque Imponitur enim defenſa pro perſona, & rebus ſuis, tunc quando fructus ſunt ſui. Colonus dicit agrum eſſe ſuum iſto reſpectu. ff. de orig. iuris l. ij. in principio. in gloſ. Licet meum, tuum, ſuum, denotent regulariter plenum dominium. ff. de legat. iij. l. ſeruos. ſecundum naturam & qualitatem negotij, in quo ponitur iſtud verbum. ff. loca ſi cum vno in princip.

ADDITIO. *Adde gloſſam in l. vi ff. de religioſis & ſumptibus funerum. cap. ſicut. de verborum & rerum ſignificat. libro ſexto. Cardinalis Zabarella in cap. ex literis. de probationib. & per Bartol. in l. j. ff. de noui operis nunciatione.*

Aut colonus colit domino, qui dat proinde colono mercedem: hic nomine ſuo non ponit defenſam, quia nõ deiicitur, vt in §. deiicitur. in fine. ſed dominus deiicitur eo deiecto, vt eod. tit. l. ſi. Sed an colonus, tunc nomine domini defenſam imponit? Si enim procurator imponit nomine alterius. & hic eſt procurans. ff. quod vi aut clam. l. iij. in princ. de oper. noui nunciatio. ſi procurator. de hoc dictum eſt infrà l. ſi quis in poſterum.

Qui in eadem familia. Vir ergo pro vxore defenſam imponet: quia habet eam in familia, vt hic in gloſſa, & ff. ad ſenatuſconſult. Syllanian. l. j. §. ſi vir. Item vxor pro viro: quia & filius, qui eſt in familia patris, pro patre, vt ſuprà proximè ibi, & in perſonis aut rebus parentum: ſunt enim vnum & idem ff. de ritu nuptiarum. l. j. & ij. & in aliis tractatibus non ad imparia iudicantur, extra de diuort. cap. gaudeamus. Et de tutore planum eſt, qui habet poteſtatem in pupillo, cùm ſit ius & poteſtas, &c. inſtitut. de tute. in principio. ff. eodem. l. ſecunda. quod plus eſt, quàm eſſe in eadem familia & cohabitatione. Idem in curatore, & mundualdo, vt dicit glo. Adde quod diximus circa hoc, de pace tenen. l. ij. Tutor etiam imponit defenſam, vel imponitur ei defenſa de qua non tenetur pupillus. C. vnde vi. meminerint. pro quo eſt ff. de operis noui nunciat. l. ſed ſi ſatiſdationem. in fin. & illa denuntiatio in rem eſt, & afficit rem, ſuprà eodem. l. proxima. ¶ Quid de aliis conſanguineis & coniunctis? dicit gloſſ. idem, vt C. de epiſcop. & cleric. l. raptores. ſatis eſt hoc dicendum in caſu l. raptores. Cùm poſſit occidere conſanguineus raptorem conſanguineæ: quod plus eſt, & poſſit defenſam imponere, quod eſt minus. ff. de adulte. l. nec in ea. Aliàs ſi fiat violentia conſanguineo, qui non eſt in eadem familia & cohabitatione mecum, nec eſt de eis, qui dulci filiorum nomine nuncupantur: pro alia iniuria, quàm raptus, non videtur valere defenſa. Hos enim tantùm enumerat hæc Conſtitutio: ad alios etiam non trahitur vtiliter. ff. ſoluto matrimon. l. ſi verò. §. de viro. ¶ Sed quid ſi familia Titij deiecit, & impoſita eſt defenſa familiæ à domino familiæ abſenti, pro quo, aut cuius nomine fit deiectio, an teneatur defenſa dominus de familia deiiciente? non eſt dubitatio. Idem & multò fortius, ſi Titius mandauit deiici, & deiectus imponit defenſam deiicienti, & Titio mandanti abſenti. Nam videtur dominus prohiberi, quando procurator prohibetur. ff. de reli. & ſump. funer. l. oſſa. in fine. Item mandando vnum illicitum, præſumitur aliud licitum, ſcilicet, quòd defenſæ impoſitione teneatur: quia qui ſemel malus, ſemper præſumitur malus. ff. de re milit. l. non omnes. §. à barbaris. Procuratore autem exigente indebitum, tenetur dominus ratum habens. ff. de condict. indebiti. l. ſi procurator. § pen. Verius videtur contrarium, vt abſens non teneatur, niſi ratum habeat: aliàs niſi mandauit deiectionem fieri, non obſtante ſi ei defenſa imponatur, nec enim mandauit. Diſtingue, quando defen

qui [a] in eadem familia, [b] & cohabitatione [c] tenentur, vim vel iniuriam pari metuerint, qui defenſam imponunt. Eadem licentia prædictis caſibus tribuenda vaſallis, qui à dominis ſuis, in perſonis aut rebus ſuis, vel ſuorum offendi verentur iniuſtè. Verùm ſi occaſione adiutoriorũ noſtrorum in articulis noſtris, & prædeceſſorum noſtrorum conſtitutionibus comprehẽſis, aut antiquis conſuetudinibus, vel ex aliis cauſis, ex quib⁹ vaſalli dominis ſuis aliquid dare, vel facere tenentur de iure, vel de cõſuetudinibus ſupradictis, defenſæ dominis imponantur. Licebit eis ſuo iure vti nihilominus poſt defenſam. Vt tamen ſi iuſtæ defenſæ imponantur pro rebus mobilibus, vtpotè boue ablato, vel ſimilibus, dominus, qui contra defenſam venerit, & id, quod poſt defenſam abſtulit, reddat: & aliud tantundem curiæ noſtræ cõponat. Et hæc tantùm ſit in caſu iſto pœna defenſæ. Cæterùm ſi iniuſtè fuerit impoſita, tunc ipſam imponens, & id quod petebat, [d] amittat, & aliud tantundem curiæ noſtrę ſoluat. Statuimus etiam vt ex defenſis huiuſmodi ſupermobilibus factis à vaſallis contra dominos ciuiliter tãtùm, & non criminaliter agi poſsit. Et ſi de his ad magnam noſtram curiam proclamatio deferatur, cauſæ ipſæ ad regionum Iuſtitiarios remittantur. Si tamen inter duos vaſallos defenſæ imponãtur ex parte noſtra, [e] de tertia parte mobilium curiæ noſtræ debita tantùm domino acquiratur, quantum ei [f] ex qualitate delicti, putà ex violentia, vel ſimilibus, ſi defenſa non fuiſſet impoſita, deberetur: Et reliquum [g] noſtris largitionibus inferatur. Si verò ob alias cauſas, putà ob timorem perſonarum ſuarum, aut ſuorum: vel ne [h] in vxorem, filiam, vel ſororem raptus crimen, vel adulteriũ [i] perpetretur, aut in ſimilibus, ex quibus capitalis & publica accuſatio oriri poſſet, defenſæ dominis imponantur: tunc vaſalli cum dominis habeant in defenſis ipſis ius commune cum cęteris. Et eundẽ in pręſcriptis caſibus, quem in omnibus aliis defenſæ contemptæ impoſitæ ſortiantur effectum.

a *In eadem familia.* De qua exit quis per emancipationem, vt C. de ſi. fa. ſi hi qui. primo reſpon. libro x. Sed quid de vxore? Et certè probari poteſt, quòd familiæ appellatione contineatur, vt C. de re milit. quicunque. libro xij.

ADDITIO. *Adde Bar. in auth. de reſtit. fideic. in princ.* Superant.

Item quid in fratribus, qui poſt mortem patris poſſident bona communia? Respondeo neuter eſt in familia alterius, immò ſinguli ſingulas familias incipiunt habere, vt C. de munerib. & honor. non conti. l. fin. & ff. de verb. ſignificat. l. pronunciatio. §. familiæ. Quod ſequitur hic de cohabitatione, dic, quod verborum eſt multiplicatio, quę rerum ſubſtantiam non immutãt, vt ff. de auro & argen. legato. l. pediculis. §. Labeo. & hoc ſi incipias à familia: Filius enim familiâs poteſt alibi domicilium habere, quàm pater. ff. ad municip. l. placet. & l. non vtique. & l. aſſumptio. §. filius. & l. libertus. §. patris. Qui autem continentur appellatione familiæ? dic vt in prælle gata l. pronunciatio. §. familiæ.

ADDITIO. *Adde l. deteſtatio. & l. pronunciatio in § cui. ff. de verborum ſignifi. Ioan. Andr. in d. c. cùm olim. de arbit. doctores in cap. j. de verborum ſignificat. libro vj. Quid de baſtardis? vide per Bart. in l. tutelas ff. de cap. diminut. Bald. in l. fin. C. de verbo. ſignific. Et in l. generaliter. in § cùm autem. C. de inſtit. & ſubſtitu. Ioan. de Imola in l. ex facto. in §. ſi quis rogatus ff. ad Trebel. Bald. in c. innotuit. de election. in fin. & in c. per tuas. de probatio. Philip. Franc. in c. j. in j. not. de ſchiſmat. libro vj.* Superantius.

b *Et cohabitatione.* Quando plures eodem cœnaculo habitant, & quid inter ſe nõ eſt diuiſum, tunc enim quia eſſet impoſſibile ſcire quis potius deſtitueretur, omnes fortè poſſent imponere defenſam, vt arg. ff. de his qui deie. vel eff. l. j. §. fi. & l. j. iij. iiij & v. j. reſpon.

c *Tenentur.* Aliàs, morantur.

d *Amittat.* Ergo eius aduerſarius iure ſuo vſus fuerat poſt defenſam: & ideo imponens defenſam non deberet in pœnam incidere, vt infrà eo. l. fi. ſed fortè ſicut ſpecialiter in bocca ſu minor eſt pœna defenſæ, quàm in aliis: ita & hoc contra illam regulã ſpecialiter eſt ſtatutum. Eſt & aliud ſpeciale hic, quia ciuiliter tãtùm agitur de defenſa: aliàs ſecus, vt infrà eo. ſi quis in poſterum. & l. fidelium.

e *De tertia parte mobilium.* Hîc non ideo dici quando debeatur curiæ Imperiali tertia bonorum omniũ pro defenſa contẽpta cum armis: vel quarta omniũ, ſi ſine armis. Sed quia dominus vaſalli contemnentis defenſam de tertia mobilium tantum debet habere: quod hîc dicit, non autẽ de aliis. Sicut dicitur in camerariis, & baiulis infrà eo. tit. l. ſi quis in poſterum.

f *Ex qualitate.* Aliud ſtatuitur in camerariis & baiulis, qui defenſas imponunt, vt infrà eod. ſi quis in poſterum.

g *Noſtris largitionibus.* Id eſt, cameræ noſtræ. Vnde dona, vel ſtipendia militibus largiuntur. Et eſt hoc ſimile verbum C. de iudic. properandum. §. ſin autem vtraque parte.

h *In vxorem ſuam, vel ſororem.* Non quia ſit in familia fratris: ſed ratione conſanguinitatis, vel tutelæ, aut curæ, aut mundual. vt hîc notauimus.

i *Perpetretur.* Aliàs, patraretur.

De defen

ANDRAEAS DE YSERNIA.

defenſa imponitur, duo actus ſunt, ſcilicet ſpoliare, & defenſam contemnere. Primum mandauit, idcirco ipſe tenetur: ſicut ſi ipſe ſpoliaſſet. ff. de vi & vi ar. l. j. §. deieciſſe. Secundò, ſcilicet contemnere defenſam quando defenſa imponeretur, non extẽderetur pœna, niſi quantum delictum extenditur. C. de pœn. l. ſancimus. Item quando mandauit deiici fuit vnius voluntatis, quando impoſita eſt defenſa, ſi pœnituiſſet, potuiſſet alterius eſſe voluntatis. ff. de dam. infec. qui bona. §. ſi quis ſtipulatus. Cùm voluntates ſint variæ. ff. ad Trebel. l. quia poterat. Nec præſumi debet in dubio quemquam cõtemnere ſuum dominum temporalem: quia nec Deum, aliàs dominum. C. ad leg. Iul. repe. l. fin. Iubetúrque poteſtatibus obedientes omnes eſſe. Item quid ſi ſuſpicor Titium mandare iniuriam mihi fieri in perſonam, vel rebus, impono defenſam in domo Titij, vbi habitat cum ſua familia: An ſi prius ſit iniuria de volũtate aut mandato Titij, vel præcedente vel ſequẽte, teneatur defenſa Titius, qui non fuit præſens, ſed ſua familia, in impoſitione defenſæ: nam ſufficit fieri denuntiationem domui, infrà de exor. & præpa. iudi. l. j. & ij. & de iure communi quilibet incidit in contumaciæ pœnam, ſi domui facta ſit citatio. ff. quæ ſen. ſine ap. reſ. l. j. §. item cum. & C. de annali exceptio. l. vt perfectius. vt patet in ſimili. C. de non numer. pecunia. l. in contractibus. §. fin. ¶ Videtur dici debere non ſufficere domui abſente eo defenſam imponi. vt non vagetur in tanto crimine. ff. de dol. l. itẽ exigit. Niſi faciat Titius vt de eo non habeatur aditus ad eum, & procuret, vt non videatur: ar. ff. de euict. l. ſi ideo. §. fin. Et non caueretur, vt poſſit defenſa imponi domui, ſicut cauetur de citatione, quæ frequẽs eſt, & quotidie fit, vt ad iudicium veniat, & ſic de conſuetis ad inſolita argumentatio non procedit. ff. de leg. nam ad ea. de vſuc. iuſto. in princ.

Et co

Et cohabitatione. Cohabitare tantùm non ſufficit, vt in fratribus poſt mortem patris poſſidentibus bona communia: quia neuter eſt in alterius familia, vt in glo. Certè hi ſi cohabitant continentur in verbis conſtitutionis: quia hi in eodem ſunt cœnaculo, vt glo. dicit, ſed non affirmat: quia dicit, fortè. Vnde dic, quòd debet eſſe in eadem familia cohabitãte, & ponitur copulatiuè: alterum adeſſe non ſufficit. ff. de hæred. inſtit. l. ſi hæredi.

ADDITIO. *Adde Bartol. in l. ſi is qui ducenta. in §. vtrum. ff. de rebus dubiis. Bald. in l. prima ff. de iuſtitia & iure. & an copula probatur per teſtes de viſu, vt eſt gloſſa ſin. in cap. nihilominus. xij. quæſtio. ix. Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de teſte in §. iam de interrogatoriis. verſ. quid ſi vnus. Cardin. Zabar. in c. præterea. in j. not. de teſtib. Bald. in l. teſtium. cir. à fin. C. de teſtib.*

Et ſumetur familia non ſtrictè pro poteſtate dominica, vel paterna: ſed largè familia talis epiſcopi, vel talis magni domini, ſic ff. de verborum ſignificationib. l. pronuntiatio. §. j ſic ſumitur extrà de officio delegati. c. inſinuante. & vt lite non conteſtata. cap. accedens. il. ij. & ſi hi, qui ſunt de eadem familia, ſunt ſoliti cohabitare ſimul, ſeu cohabitant ſimul, vnus pro alio defenſam imponet, & multos alios, & prorſus extraneos, poſſumus defendere, & debemus, vt diximus in dicta l. ij. Sed non pro eis defenſam imponere, niſi pro illis, quos enumerat hæc Conſtitutio. Dominus autem, qui habet familiares cohabitantes, imponet defenſam pro eis, & ipſi pro domino: ſicut filius pro patre, pro ſe, & familiaribus videtur quòd imponat: Sic enim in his, aut rebus eorum denique qui in eadem familia & cohabitatione tenentur, vtrumque videtur poſſe reſultare per intellectum verborum, non tamen exigitur, vt ſemper ſint ſimul, ſi habitabant in eodem cœnaculo, curte ſeu domo

† Aliàs impoſitis.

De defenſis impo- nendis, &c.

a FIdelium. Non ſolũ permittitur cuilibet oppreſſo ſe defendere per inuocationem regij nominis: ſed etiã licet cuilibet officiali: vt ſi videat aliquam rixam, imponat defenſam aggreſſoribus. Et de hac iuſtitiarij & magiſter Iuſtitiarius cognoſcant.

b *Qui ſola*. Concor. infra de offic. iudi. l. j.

c *Iniurias*. Vt arg. ff. de offic. Procon l. ſi.

De defenſis † imponendis ab officialibus, & cognitione ipſarum.

TITVL. XVII.

Non ſolum officiales regij habentes à rege merum & mixtum imperium poſſunt pro ſubditis regis: ſi prænouerint, quod eis debeat ferri violentia, vel iniuria: imponere defenſam, ſed etiam officiales habentes ſimplicem iuriſdictionem ciuilem: ſed de cauſa ſpreta defenſæ, vel iniuſta defenſæ; vt infrà in conſtit. defenſas impoſitas, &c. non cognoſcit, niſi magiſter iuſtitiarius vel iuſtitiarius prouinciæ, hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

† Aliâs, Idẽ Aug.

FIdelium [a] noſtrorum iniurias, [b] qui ſola protectionis noſtræ poſt Deum defenſione lætantur pro poſſe præcidere cupientes: Magiſtri Iuſtitiario, Iuſtitiariis, Camerariis noſtri regni, Baiulis, & locorum iudicibus, qui vicem adminiſtrationis noſtræ gubernacula ſuſceperunt, imponendi defenſas concedimus facultatem. Si quando in locis ipſis, aut circa ea rixas, quæ vulgariter Melſette dicũtur, [c] iniurias, violentias, aut huiuſmodi flagitia, forte prænouerint committenda. Ita tamen, vt de contemptoribus defenſæ impoſitæ, Et defenſis per Camerarios, Baiulos, & iudices ſupradictos, ſeu etiã per priuatas perſonas

Non

ANDRAEAS

domini ſui diuiſa vel indiuiſa, quantum ad hunc tractatum: licet ſecus quantum ad illum de deiectis vel effuſis. ff. de his qui deiec. vel effu. l. j. in fin. & l. ij. & l. ſi verò: ſufficit quòd ſit in ſocietate domini aſſociando, & pro magna parte ſimul ſtando, licet fortè quilibet in domo ſua comedat & iaceat: & quia ad requiſitionem domini ſui quando equitat, & alia agit ſunt ſimul, & mentem & propoſitum talem habet. ff. de condi. & demonſt. l. ſi quis ita. & patet in eo, qui non debet recedere à domino. ff. de annu. lega. l. Mæuia. §. fina. Item abbas pro monacho ſuo vt ei violentia, vel iniuria non fiat in perſonam defenſam imponet, quia ſubditus eſt ei, ratione obedientiæ, vt C. de epiſc. & cler. auth. cauſa, quæ fit cum monacho & tranſit aliàs, cum eo ſit ipſe & ſua, ſic dedicatus & dedicata Deo, vt in authen. ingreſſi & in auth. de mona. §. illud. & §. poteſtati. vnde ſumitur. ¶ Quid enim ſi monachus recedit ſponte, & venit ad me: & Abbas retinet, vt non recedat: quia non debet recedere de monaſterio, vel quia tenet eum in caſu licito: vt non ambulet: & ego eripio eum de manu abbatis ſpreta defenſa? Dubium eſt, quia monaſterium non poſſidet monachum: not. ff. de acquir. poſſeſſio. cum hæredes in fin. gloſſ. & hoc dicit quando violentiam patitur in rebus, quas poſſidet, vel in perſona ſua. ¶ Idem quando vxorem tuam, quæ de ſua voluntate recedit, & ipſe de tua manu eriperet. tamen iuſte teneres eam, vt à te non recederet. Idem de ciue, de vaſallo, de angario, qui tenetur in ciuitate, in feudo ſi voluit recedere de Curia, de ciuitate, de domino feudi & dominis ſe ſubtrahere: & dominus iuſtè detineat eos vt non recedant in caſibus, in quibus poteſt: in omnibus eſt ſimile dubium, quia liberi homines à ſciente poſſideri non poſſunt dicta l. cum hæredes in fin. ff. de acquiren. rerum do. liber homo. Verius dicitur, vt pro omnibus præmiſſis, & excuſſis violenter de poteſtate detinentium, defenſa imponatur: & ſpreta committatur: quia licet verè non poſſideantur: tamen quaſi poſſidentur. Quod patet, quia verè non vendicantur omnes iſti ratione dominij, ſed adiecta cauſa de iure Quiritum in filio. De iure canonico in prælato: & aliis poteſtatis & obedientiæ ratione, ſicut liber homo, qui ſe vendidit ad pretium participandum. ff. de ſtatu homi. l. in ſeruorum. & l. liber homo: & patent præmiſſa. ff. de rei vendicatione. l. j. liber homo poſſidetur ab ignorante liberum. ff. de acquirenda poſſeſſione. l. j. §. ſed per eum. ergo & poſſidetur à ſciente: in caſu & in caſibus, in quibus permittitur, & iura dicunt poſſe alteri ſe ſubiicere. Nam & habet locum defenſa in his, quæ verè non poſſidentur, ſed quaſi, vt in ſeruitutibus, dictum eſt ſuprà.

Eadem licentia vel ſuorum. Scilicet liberorum, ſeruorum, familiarium, & cohabitantium, vt ſupra in aliis.

In articulis noſtris Vt infrà in quibus cauſis domini, adiutoria à vaſa exi. poſ. l. quam plurimum.

Aliud tantundem. Fauet nobilibus, & dominis vaſallorum, ſicut infra ſtatim, in §. ſtatuimus, vt non criminaliter accuſent dominos hoc caſu. Nam maiorem reuerentiam debet nobili domino ſuo ſuus homo & vaſallus, quàm extraneus. Sic libertus contra patronum. ff. de obſequen. liber. l. honori. Differt autem vaſallus & libertus, & habent ſe vt excedentia & exceſſa: diximus plenè, quib. cau. feu. amitta. §. j in fin.

Statuimus. Non agitur criminaliter contra dominum de defenſa, ſed ſi litigat vaſallus contra dominum, & vincit, ſtatuitur alia pœna infrà de condem. expen. & fruc. l. ij.

IN gloſſ. rubric. in fin. In contrarium videtur, quòd poſſit adhuc fieri ſub conditione. Primò, quia certi ſunt actus legitimi, qui non recipiunt conditionem, in reliquis remanet regula, vt ff. de regulis iuris. l. actus. hic non eſt de illis, ergo, &c. Præterea videtur de hoc caſus. ff. de manu teſta. l. libertos. argu. bonum. ff. de legatis primo. l. ſi quando. ſecundo reſponſo. Ex quibus, & aliis dicimus

DE YSERNIA.

mus in caſu ſimili, quòd admittitur appellator dicens, appello ſic & inquantum de iure poſſum. & hoc ſatis apertè in §. ſed ſi nunciauero hic alle. in glo. Pet. de Monteforti.

I*Vriſgentium*. In text. noſtri nominis. Ergo non alterius, etiam comitis, vel baronis, vt notatur in conſtitutio. cum vniuerſis. Quinimò etiam impoſita per inuocationem regis, non poſſunt alij, vt prædicti exigere, vt in cap. j. de decimis. & in cap. regni terrerij. Sed an iſti poſſint bannum imponere? dicas quòd vltra auguſtalem non poſſunt, vt notatur in cap. regni quod non faciant inquiſiti authoritate propria cap. j. Petrus de Monteforti.

In text. prohibeat. Et hoc faciat ſaltem coram teſtibus, vt in l. ſi quis in poſterum. in princip. & in §. illud. etiam apertiſſimè cum ſequent. Marinus. In text. verum etiam. Nota ex hoc, quòd defenſa habet locum etiam quando forte ab officialibus imponatur in bello, vel rixa, vt infrà proxima conſtitut. vbi dicit iniurias indiſtinctè, etiam verbo, & facto, vt ff. de iniu. l. j. §. j. vel illud ibi intelligitur ſecundum hoc, ſcilicet facto. Sed primum verius, quia prætor non debet permittere rixas. ff. de vſufruc. l. æquiſſimum. & l. ſi cui. §. ſi inter duos. Marinus. In text. quos poſſidet. Nota, quòd ex hoc ſequitur, quòd ſi impono defenſam, quòd exeas de domo mea, non valet impoſitio defenſæ: quia non poſſideo. & hoc per iſtum text. Marinus. In text. deſtitutionis. Et ſic notatur, quòd iſta conſtitutio non extenditur ad vim turbatiuam, cum loquatur in vi expulſiua, ſeu deſtitutiua. & ideo non debet ad alias extendi, cum ſit pœnalis. Marinus. In tex. pœna defenſæ. In aliis autem caſibus eſt pœna quæ ponitur infrà titu. ſecundo. l. prima, circa principium. In glo. j. ibi, nec ponit illum. Nota quòd imponens defenſam iniuſtam, non punitur: & hoc eſt regulariter inter non ſubditos. contrarium videtur dicere conſtitutio infrà de defenſ. impo. vbi videtur innui, quòd imponens defenſam iniuſtam punitur, ſi is cui impoſita eſt pareat. Marinus. Pone, poſuit aliquis in via publica ante domum tuam quam forte habebas iuxta ſuam, vt puta, expendi pannos, ad domum reficiendam lapides congregaui: imponis mihi defenſam me prohibendo. Quæritur nunquid tenear de defenſa: & dic, quòd ſi vtor via publica ſecundum vſum ſuum, ad commodum meum, quòd non potes me prohibere, & per conſequens, nec conuenire de defenſa. arg. ff. de iniuriis. l. iniuriarum. §. vltro. & ff. de loco publico fruend. per totum. Bartholomæus de Capua.

Quæro, an beneficio huius conſtitutionis poſſit quis ſe tueri aduerſus iudicem iuris ordine prætermiſſo procedentem & videtur quòd ſic. cum etiam de facto poſſit quis reſiſtere. l. prohibitum. C. de iure fiſci. lib. x. Sicuti licita eſt defenſio aduerſus aggreſſum in perſonam, vel bona: ita aduerſus iudicem iuris ordine prætermiſſo procedentem, vt notat Innocen. per dictam l. prohibitum. extrà, de ſenten. excom. lib. vj. dilecto. ſuper ver. decano. Item ſicuti licita eſt appellatio in iudicio. & extra iudicium à grauaminibus iudicum, ita eſt licitum quòd quis protectioni principis poſſit ſe & bona ſua ſupponere, ſi Iudex iuris ordine nõ ſeruato procedit. extrà, de appel. cap. ad audientiam. Io. Grillus.

De defenſis imponendis, &c. *Rubrica.*

F*Idelium*. Defenſa imponitur per officialem Regis, ſiue regium, per quem idem Rex videtur tueri ſubditum: nam omnia noſtra facimus, &c. C. de veter. iur. enucle. l. prima. §. ſed neque: & ideò hic dicit, manſuetudinis noſtræ confertur authoritas, &c. ſicut pater defendit filium, & pro eo defenſam imponit, ſupra. l. proxima: ſic princeps, qui pater patriæ eſt, dicit Seneca in lib. de clement. ad Neronem, & C. de inofficio. teſta. l. ſi quis in ſuo. & argum. C. de nup. l. Imperialis in princ. Principes debent procurare commoda ſubiectorum, vt ſubiecti ſint locupletes, vt in authen. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. cogitatio. Sed an officialis, qui imponit eam

defen

indictis,[a] non ipſi,ſed magiſtri iuſtitiarij & iuſtitiarij noſtri cognoſcant. Ita enim ſubiectis noſtris non oberit tuitionis noſtræ licentia,cum per eos,quibus manſuetudinis noſtrę confertur authoritas, ipſarũ defenſio procuratur. Et ſic nos etiam, qui prohibente indiuiduitate perſonæ vbique præſentialiter eſſe[b] non poſſumus, [c] vbique potentialiter adeſſe credamur.

De defenſis impoſitis & contemptis, & de pœna contemnentium.

TITVL. XVIII.

Quantitas pœnæ de neceſſitate non eſt exprimenda in defenſa imponenda: in cuius probatione tres teſtes ſufficiunt: ante argumenta rei, de falſo non poſſunt conuinci, ſed tantum poſſunt repulſari quo ad perſonas eam ſpernentes,pœnã hac ſtatuta puniuntur, de qua officiales non poſſunt aliquam gratiam facere: & ſi fecerint de ſuo reſtituent fiſco: qui ſi crimino ſam repertam non vindicent,regent, vt conſeq̃ criminoſa ſuſtineant.h.d. Matth.

† IMP. FEDER.

Si quis [d] in poſterũ noſtri nominis inuocatione cõtempta, poſt defenſam eidẽ impoſitam [e] ſub quacunq; quantitate,vel forma, per perſonas publicas vel priuatas,in rebus violentiã, vel in perſonis eorũ,[f] iniurias, à quibus vel pro quibus prohibitio fuerit indicta, per teſtes non pauciores tribus fide dignos, & [g] omni exceptione [h] maiores, ac aliis legitimis argumentis probabitur commiſiſſe. Si quidem cum ar-

a *Non ipſi.* De pœna tamen habent aliquam partem, vt infrà conſtitut. proxi.

b *Vbi non poſſumus.* Simile C.lib.x.de profeſ.& me.l.magiſtros.

c *Vbique potentialiter.* Iuxta illud an neſcis longas regibus eſſe manus?

De defenſis impoſitis & contemptis.&c. Robr.

d *Si quis in poſterũ.* Si quis cõuict[9] fuerit per tres teſtes defenſam iuſtè factam nõ obſeruaſſe, punitur pœna huius conſtit.& grauius ſi cum armis, quàm ſine armis. Et contra teſtium dicta nõ poteſt aliquid obiicere.& ſic eſt contra.C. de teſti.ſi quãdo.& l.fi. Sed contra perſonas,ſic. Et aliæ exceptiones ſibi reſeruantur. Et non poteſt qui defenſam imponit,eam remittere cum iam ſit fiſco ius quæſitũ. ar. C.de pac. ius publicum. Et not.ꝙ quæcunque violentia committitur,contempta defenſa,ſola pœna huius conſtitutionis habet locũ, & ceſſant pœnæ legales de vi priuata, & publica. Sed cum homicidium committitur ſpreta defenſa,locum habet pœna huius conſtitutionis,& homicidij.Idem in Saracenis & Iudæis,ſcilicet, vt Chriſtianis poſſint defenſam imponere:quia nec illi debent violentiam pati.concor.ad hoc C.de paga.l.Chriſtianos.

e *Sub quacunque.* Et ſic no. quòd ſub quacunque quantitate imponatur defenſa non exigitur illa quantitas:ſed tantũ illa pœna, quæ eſt inducta per has ſacras conſtitutiones: & eſt ratio quia contenti eſſe debemus pœnis legibus comprehenſis, vt ff.de verb. oblig.l.ſi ſtipulatio facta fuerit.

f *Iniurias.* Quid ſi aliquis impoſuit alicui defenſam incontinenti ne deſtituat ipſum poſſeſſione rei ſuæ: Et ille poſt defenſam incontinenti non deſtituit, dicendo ſe obtemperare defenſæ? Et proceſſu temporis poſt decem dies, puta, poſt defenſam impoſitam venit contra defenſam deſtituendo illum: Nunquid locũ habet conſtitutio? & dicas quòd ſic, vt ff. quòd vi aut clam. l.j.§. itẽ hæres.aliàs, Labeo: † *Aliàs. Idem.* licet videatur arg. contra de damn. infec. qui bona.§.ſi quis ſtipulatus: quia poſſet eſſe, ꝙ tempore impoſitæ defenſæ calumniabatur: & ideo deſiſtit à deſtituendo: nunc vero non calumniatur quando deſtituit. Quia fortè habet ius deſtituendi authoritate forſitan ſibi conceſſa, vel iuſſu prætoris ſeu iudicis.

g *Omni exceptione.* Legitima, quæ per legem teſtes repellat. Alioquin contra: cum edictum de teſtibus ſit prohibitorium, vt ff.de teſtib.l.j.§.adhiberi.& infra de exor.& præpa.l.quæſtiones.

ADDITIO. *Adde Card.Zaba. in c.cum oporteat. in ij.oppo. de accu. Abb.in c.j in ij not.de teſt.*

h *Maiores.* Infrà de teſtib.qui in teſta.ſub. & infra: de fi.& autho.inſtru.l.inſtrumentorum. Idem in probatione debiti, vt infrà de exor. & præpar.l.quæſtiones. Idem in depoſito, vt infrà, de proba. inſtru & teſti.l.in cauſa. Marinus.

ANDRAEAS

defenſam, poteſt eam remittere. dic, vt infra.l.proxima. ſi quis in poſterum.

De defenſis & con emptis,&c.

Si quis in poſterum. Siue maſculus ſiue fœmina ſit qui ſpernit defenſam.ff.de verb.oblig l.j.de leg.iij.l.qui duos. dixit ſupra duabus conſtit. qui poſſint imponere defenſam: Nunc qui & qualiter puniuntur. Nam imponit pater pro liberis, Tutor,Curator, Maritus, Dominus pro familiaribus & cohabitantibus. Et econtra ſic filius pro patre, Abbas pro monacho, vt ſupra proxim. dixi: Item procurator pro domino habens generale, ne dum ſpeciale mandatum poteſt imponere argum.ff mandat.l.ſi hominem: de ope.no. nunc. l.ſi procurator. quod vi aut clam prohibere. in princip. pro quo ſunt generalia iura. qui per alium facit, &c. ff. de iniuri.l. item apud.§.feciſſe. de vi & vi ar.l.j. §. deieciſſe. Prohibito quidem procuratore, dominus videtur prohiberi. ff.de relig.& ſum. fune.l.oſſa. in fin. de verborum obligationibus. l. ſi ſtipulatus. Item nunquid geſtor negotiorum, qui dicitur procurans? Dic quòd non, quia nec frater pro fratre, ſi non ſunt in eiuſdem domini familia, vt ſupra, iuriſgentium dictum eſt. Alij exigunt vt procurator habeat ad hoc ſpeciale mandatum. argument. ff. de mino. l.illud. §. ſi talis. Sed aliud eſt in reſtitutione ſpeciali iure petenda vt ibi, quia eſt contra ius commune reſtitutio. ff.de actio. & ob.in honorariis: aliud quando defenſa imponitur: quia videtur ei mandari, quando facit eum generalem procuratorem: quia committit ea, quæ iuris ſunt, ſicut exigere debita. ff. de conditio. inde.l.ſi procurator: & hoc quodammodo debitum eſt. ponere dominum ſub protectione principis, & eum defendere per innocationem nominis Regij, quod omnibus conceditur, ſcilicet, iuregentium argument. ff. de procuratoribus. l.procurator non ſemper. Vnde & in multis videtur, quod per negotiorum geſtorem ſine mandato poſſit: ſicut dicitur in gloſſa de prohibitione alia, vt dicta l.iij.in principio. quod vi aut clam. quoniam hæc prohibitio, ſicut & alia, oſtendit vim fieri, vt in mercennariis, vt litera dicit per quod & colonus poſſit, vt quæſiuimus ſuprà lege iuriſgentium. & argument. C.ſi per vim vel alio modo lege prima. ſed aliud videtur in illa prohibitione, quàm in iſta. Nam & ibi, & ſi non eſſet prohibitus non haberet interdictum illud, vt ſequitur in ver. quid mirum. At defenſa imponitur per eum, cuius intereſt & pro liberis, & aliis nominatis in conſtitutio. iuriſgentium.

In tertia

DE YSERNIA.

gentium. ¶Item quid ſi clericus imponit defenſam laico, & ſpernit, an puniatur?

ADDITIO. *Adde quid de illo qui poteſt defendere clericum & non defendit an incidat in canonem latæ ſententiæ, ſicut ſi ipſe inieciſſet manum? vide per Abb in c.j de offic.deleg.*

Quia econtrà ſi laicus clerico non puniretur pœna defenſæ ſpretæ clericus: non ergo debet poſtulare clericus id, cuius contrarium non eſſet facturus, vt C.de ſolu.l.pen. Item propter æqualitatem, quam iudicia exigunt. C.de fruc.& li.expen. l.fin.& quia iudicia non debent claudicare. ff.de actio. emptio.l.Iulianus.§.pe. Verius tamen eſt vt valeat, licet clericus non ligetur hoc iure: perſona eſt, quæ exigit fauorem vt ſeruetur id, quod in aliis ſeruatur: poteſt clericus conueniri coram ſuo iudice eccleſiaſtico: laicus coram ſuo. Actor ſeu accuſator ſequitur forum rei vbicunque agat, vel agatur contra clericum ſeruantur iura canonica. C.de epiſcopis & clericis auth. clericus & authen. cauſa quæ fit monacho: & tenetur iudex ſecularis ad requiſitionem clerici facere iuſtitiam de laico. C.de epiſcopis & clericis. authent. ſtatuimus. Cum ergo laicus conuenitur coram ſeculari iudice ad inſtantiam clerici, ſeruantur iura ciuilia contra laicum, quæ non ſunt contraria iuri cano. vt not. in diſt. Hoſt. in ſum. de teſti.§.cum quæritur. Sed quando clericus coram eccleſiaſtico, ſeruabitur ius canonicum. ¶Conſtitutiones Regum etiam ſi eſſent pro eccleſia non ſeruant eccleſiaſtici iudices: extra de re.ecc. non alie.c.j.in gloſſ. clerico ergo ſeruabitur ius fori ſui. Item quando deficit ius cano. in aliquo caſu iudicat eccleſia ſecundum ius ciuile.x.diſt.c.j. in fin. extra de no.ope.nun.c.j.& ij.ſed hoc hic non habet locum, vt ligetur perſona clerici ſtatuto ſeculari. Nam de illo facto vbi defenſa imponitur, determinata eſt pœna in canone: clerico ſpoliante, vel aggrediente, clericus defenſam imponens non agit ipſe, ſi ſpernatur, ſed fiſcus, cui acquiritur pœna defenſæ vt in hic conſtit. non autem refert à quo. ff.de verb. oblig.l.cum ſeruus. de petitio. hæred. l.item veniunt.§.à quo. ¶Sed verum pupillus ſine tutoris authoritate defenſam imponat, ita vt ſi ſpernatur, incidat in pœnam defenſæ? Dicunt quidam quòd non, quia & ſi ſibi imponatur, ſine tutoris authoritate, non tenetur: aut reſtitueretur in delictis, vbi pecuniaria pœna vertitur, vt ff.de minor.l.ſi ex cauſa.§.nunc videndum: ergo nec ipſe poterit imponere, vt de clerico allegatum eſt, tanto hic plus, quanto pupilli, & hi qui imponunt

a *In tertia parte omnium bonorū ſuorum.* Sed quæro an aliquis habens vxorē, ſi damnatus fuerit ex defenſa in tertia, vel quarta parte omnium bonorum ſuorum: eius vxor rationes ſuas dotium, ſcilicet donationes propter nuptias, quartam, atque dotaria ſaluas, & integras habere poſſit? Reſpon. quòd ſic, vt infrà de pœn. contu. l. pœnā. & C. de bon. proſcript. ſeu dam. l. ſi quis poſthac. & auth. ibi ſignata, bona damnatorum.

b *De quibus omnibus.* ipſorū decre. infra de ſi. & auth. inſtru. l. inſtar.

c *Videlicet quòd res aliter ſe habeat.* Id eſt quod nō fuerit defenſa impoſita, vel quòd nō fuerit contēpta, puta dicit reus, quod obtemperauerit, vel eo die quo dicitur impoſita, imponēs erat abſens. Sed ſi pars probat, quòd cōtempſit propter vim pacti facti de re ſine authoritate iudicis capiēda auditur, vt C. de pig. l. creditores. & infra eo. l. vlti. Quid ergo ſi probat actor quod conuentus certa die deſtituerit eū ſpreta defenſa: alia pars probat quòd tota die, ſcilicet, tēpore defenſæ impoſitæ rem illam tenebat? Reſpond. Non prodeſt ei: quia hoc eſt de directo contra dicta teſtiū, vt falſum dixiſſe videantur, quod opponi non poteſt, vt infrà ead. l. ver. defenſiones. & ſuprà eod. l. j. §. verum. & facit ff. de vi & vi ar. l. j §. vi poſſidere. Si tamen verba conſtitutionis huius rectè intelligantur, videtur hoc accipiendum poſt publicationem teſtium: tunc enim habet fieri probatio cōtra dicta. Sed antè bene poſſet reus probare quaſlibet ſuas legitimas defenſiones & exceptiones. Licet ritus magnæ curiæ antè & pòſt exaudierit hanc conſtitutionem.

d *Per teſtes contrarios.* Probando negatiuam, quod regulariter non admittitur directè, vt C. de proba. l. actor. licet iuris negatiua admittatur, vt ff. de proba. ab ea parte. de hoc not. extrà de elec. bonæ.

e *Ex pacti conuenti.* Facti cum curia in dubio, vt C. de tranſac. præſes. Et pacto tantùm habito cum priuato exceptio contra curiā nō daretur, vt hic. & probatur ff. de pac. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. Vel pacti facti cum parte, quia debitor pactus eſt creditori, vt liceat ſibi ſua authoritate ingredi poſſeſſionem pignoris: vel quia authoritate conuentionis expreſſe debitorem creditor pignorauit, vt C. de pig. l. iij. & de pig. ac. l. pignoris. & infrà eo. l. vlt.

f *Magiſtro Iuſtitiario & Iuſtitiariis.* Et ita patet, quod eſt in electione imponentis defenſam, velit adire magiſtrum vel Iuſtitiarium regionis ſuper defenſa exigi facienda: Nam in alternationibus locorum, ſicut hic, eſt electio petitoris, vt ff. de eo, quod cer. lo. nō vtiq. in prin. & probatur hoc ad fin. huius l. vbi dicit, prænominatas autem quartam, & tertiā partē per magiſtros, &c. & ſuprà l. proxi. circa fin. vbi dicit, ſed magiſtri Iuſticiarius & Iuſtitiarij noſtri, & cognitio, &c. & ſic vbi plures ſunt iudices, electio eſt actoris, vt C. de epiſ. & cle. cum clericis in prin. Itē probatur hoc euidenter ſuprā. eo. iuriſgen. circa finem. vbi dicitur, quòd ſi eſt defenſa impoſita domino à vaſallo, quem dominus ad dandum vel faciendum aliquid impetebat, tunc ſpecialiter in hoc caſu remittitur defenſæ cognitio ad Iuſticiarios regionis, ergo in cæteris obtinet ius commune in regno, vt non remit-

... mis hoc fecerit, a in tertia parte omnium bonorum ſuorum puniatur, licet ex parte noſtra, nulla etiam quantitate adiecta, defenſa ſimpliciter imponatur. Si verò ſine armis, in quarta bonorum prædictorum parte omnino contemptorem dānandum eſſe ſancimus.

b De quibus omnibus Camerarios & Baiulos locorum, cùm ipſi defenſas indicunt, in bonis tantùm mobilibus ſexageſimam lucrari cenſemus: Reliquis partibus prædictorū mobilium & immobilium noſtro ærario applicandis.

Illud etiam apertiſsimè diffinimus, vt ſi quando tres teſtes, aut plures ad probandā defenſam impoſitam, & contemptam fuerint ab imponente producti: Contra ipſorū dicta, c videlicet, quòd res ſe aliter habeat, d per teſtes contrarios probari nō poſsit. Nam ſi teſtes, per quos defenſa impoſita, contempta probatur, erunt probatæ fidei, & opinionis † bonæ: Et tunc promptum eſt ipſorum teſtimonio ſtari debere. Aut pars cōtra ipſorum perſonas excipere poſſe confidit: Quo caſu parti obiectiones contra perſonas prædictorum teſtium non negamus: defenſiones rei iudicatæ, e pacti conuenti, & ſimiles, quæ non directò contra dicta ipſorum teſtium opponuntur. Quod falſum videlicet, depoſuiſſe dicatur, parti, quæ ipſas obiecerat, reſeruamus. Vt tamen quæſtiones ipſarum perſonarum, quarum impoſitionem, ſi contrà factum fuerit, ius eſt noſtræ Curiæ acquiſitum per imponentes eaſdem priuata conuentione remitti non poſsint. Immò imponentibus ipſas ſpecialiter iniungimus, & expreſsè mandamus, vt exactionem f à magiſtro Iuſtitiario, & Iuſtitiariis debeant

† Aliàs, electæ.

Per

ANDRAEAS DE YSERNIA.

defenſam ſunt eiuſdē fori, quod non eſt quando clericus. Dic cōtra, quia & ſi quando pupillo, qui eſſet doli capax, eſſet impoſita ſine tutore, & ſperneret, incideret in pœnā. ff. ne vis fiat ei, qui in poſ. l. j. §. hoc edicto. inſti. de obli. ex deli. §. pen. nec reſtitueretur, vt in §. nunc videndū. d. l. ſi ex cauſa. Reſtituit tantum, ne habeatur pro confeſſo & tranſigente. Non vt de furto, & alio damno dato non teneatur: Quando verò imponit defenſam, vt quæritur, tenet defenſa: licet enim in iudicio non habeat legitimā perſonam. C. qui leg. perſon. hab. l. j. & ij. In contractibus ſemper habetur pro maiore, vbi ſua vtilitas vertitur, inſtit. de auth. tut. in prin. ff. de euic. ſi dictū. § fi. ſed in cauſa hac, vt dictū eſt, acquiritur pœna fiſco, & ſic non refert, per quē defenſa imponatur. Nec debemus expectare verū pupillus ſine tutoris authoritate, quod hoc nō poteſt, ſed aliud, ſcilicet fiſcus. Sed an agēdi poteſtas ſit cōtra eū, q ſpernit defenſam. ff. de di. & tēp. præſc. l. ſi ſeruus. ¶ Item nūquid mulier imponēs defenſam ea ſpreta, poſſit ipſa nomine curiæ proſequi cōtemptū, & pœnā pro fiſco petere, ſicut poſſet maſculus: procurator enim nō poteſt eſſe mulier. C. de proc. l. alienā. ff. eo. l. fœminæ. nec poteſt in fiſcū deferre. ff. de iure fiſ. l. ait prætor. C. qui acc. non poſ. l. qui de crimine. qui aūt deferūt nomine fiſci agūt & proſequūtur. ff. de iure fiſci. l. j. ¶ Denunciatores autem. probare oportet, ſi probare debent ff. ad Turp. ab accuſatione §. j.

Inuocatione noſtri nominis cōtempta. Quid ſi impono tibi defenſam, vt me non offendas, & impono ſimpliciter nō ex parte regis, & ſpernis, an incidas in pœnā? Et videtur quòd ſic, quaſi tacitè intelligatur hoc, ſcilicet ex parte regis, nec enim ex parte mea, vel ex parte alterius imponere poſſem: ergo ſi tacitè intelligitur, nō eſt curandum, ſi nō exprimatur, ar. C. de fideiuſ. l. iij in fi. ff. de leg. j. l. iiij. de condit. & dem. l. conditiones quæ extrinſecus. Aptatur enim ad caſum, qui poteſt intelligi ex verbis. ff. de lib & poſth. l. Gallus. in prin. Sed ſi ex his verbis, impono tibi defenſam. nullus caſus poteſt reſultare, quòd valeat, niſi quod ex parte Regis impoſita videatur, cū ex parte alterius imponi nō poſſit: non ergo ſenſit de alio is, qui defenſam impoſuit. Nam non videtur ſentire id, quod impugnet ſuū actū ſ. impoſitionē defenſæ, ar. ff. de te. mil. l. iiij. & ſic quod tacitē agitur, pro expreſſo habetur. ff. ſi cer. pe. cùm quid. & cōmo. l. ſi his. in fi. de ſer. ſi cui. Verius videtur contrarium niſi exprimat, quod ex parte regis imponat, & tūc pœna imponitē: quia ſpernit inuocationē regij nominis, vt hic. & ſuprà l. iuriſg. in prin. Si verò inuocat alium, non ſpernit: vt ſi debuit exprimere, & non expreſſit, habetur pro omiſſo. ff. de ver. obl. quicquid. & ſi debuit inuocare nomen regiū, & non inuocauit, non intelligitur: perſona enim extranea non intelligitur, niſi exprimatur. ff. de re. dub. l. Paulus de ver. obl. l. ſi ita. §. Chryſogonus. Et ſic cùm potuerit facere nomine alieno, vt ex parte regis: ſi fecit ſimpliciter, videtur ſuo nomine feciſſe. ff de ſol. l. iij. nam propria perſona intelligitur etiā ſi non dicatur. ff de ver. ob. ſtipulatio iſta. §. ſi nautē. & § ſi quis ita. Vnde imputet ſibi qui potuit defenſam aptius imponere ff. de pac. l. veteribus Et quia in dubiis potius abſoluimus, quàm condēnamus. ff. de act. & obl. Arrianus. de pæ l. interpretatione. ¶ Item no. quod non imponitur defenſa ex parte comitis, vel baronis, ſed tantum regis & hoc dicit text. ibi, inuocatione noſtri nominis. Non audere debent alij hoc ius ſibi vendicare, ar. C. lib. x. de bo. vac. l. j. Quod male ſeruatur. ¶ Omni exceptione maiores. Qui ſunt iſti? dic quòd illi, cōtra quos non poteſt excep. aliqua opponi, per quam eorum dictū ſit inualidum, quia non pauperes, non ſuſpecti, vel alia cauſa, quæ contra teſtes opponitur, vt teſtes non ſint æquales, dicuntur. ff de teſti. l. iij. in prin. ſimilis litera C. de contrah. & com. ſtip l. optimam. in fi. ſicut innuit gl. inſtit. de inut ſtip. §. item verborum.

ADDITIO. *Adde cap. j de conſang. & affin. quod alleg pro ſing. Cardin. Zabar. in cap. mulieri. de iuriiuran. Bart. in l. admonendi. de iureiuran. Alex. de Imola cōſil. xviij incip. Viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Antonium quondam Ioannis in primo volu.*

Quærit gl. ſi impono defenſam ne me deſtituas. & tu obtemperas, deinde poſt l x. dies: aut plus deſtituis an tenearis? dicit quòd ſic, & in hoc bene dicit per §. quem allegat, Item Labeo. & l. ij. §. illud. ff. quod vi aut clam. Quod autem ſequitur in gloſſ licet videatur contrà ff. de dam. infecto l. qui bona. §. ſi quis ſtipulatus. dic quòd non eſt hoc verum: immò verum eſt, vt ſi quando impoſui defenſam, non habebas ius ſpoliandi me, & poſſeſſionem auferendi; poſt habuiſti authoritatem, vel poteſtatem hoc faciendi: vel à me, qui dedi licentiam tibi, vel à iudice, qui hoc mandauerat iuſtè: ſi me

remittatur, ſed in magna Curia cognoſcatur: ſi reclamatio fiat ibi, vt argum. ff. de fund. inſtrum. l. quæſitum. §. idem reſpondit domo inſtructa legata, & de legi. & Senatuſconſul. ius ſingulare. & ad munic. l. j. nam exceptio confirmat regulam, vt in authen. de non alien. §. vt autem. de quo dic, vt not. ſupra de illi. port. argu. l. j. & infra hac eadem lege.

la, quæ eſt ſuprà, vt ſpreta defenſa, tantum pœna ex defenſa petatur, ergo in aliis remanet firma, & non perdit officium ſuum, vt ff. de regulis iuris. l. prima.

ADDITIO. *Adde quando dicatur inſultum facere? per Bartol. in l. reſpiciendum, in §. delinquunt. ff. de pœn. Bald. in cap. j. §. ſimiliter. quib. modis feud. amitta. in vſibus feudo. Quid ſi duo ſimul ad inuicem ſe inſultãt nec poteſt apparere, quis prior inſultauerit, an factum ſit impunibile, & an dicatur aliquis ex eis fregiſſe pacem? vide per Barto. in l. ſi ſeruum, in §. ſequitur. & ibi Franc. de Aretin. ff. de verborum oblig. Et quid ſi aliquis inſultat aliquem in portico, puniatur pœna ſtatuti inſultantis in domo? vide per Bald. in rubr. ff. ſoluto matrim. in j. colum. Bald. in l. Gallus. § ille caſus. ff. de liber. & poſthum. Et eſt glo. in verſic. Ezechiel, in §. hac qua. de charitate. de pœnit. diſtinct. j.*

nunciare. Præterea pœnas, quæ ſuper aggreſsionibus, violẽtiis, & iniuriis, per leges veteres, vel conſtitutiones Diuorum parẽtum noſtrorum inductæ noſcuntur, ac ſupradicta præcedente defenſa commiſſi probantur, per pœnas præſenti conſtitutione ſtatutas [a] in poſterum volumus eſſe [b] nouatas, vt eis ſublatis, pœna tantùm ex defenſa petatur. Excepto ſi aliquis cum armis percuſſerit aliquem, vel occiderit: [c] quas pœnas, vtpote, corporales præmiſſa beatitudinis noſtræ [d] conſtitutione ſancitas non volumus [e] minorari: ſed pro defenſæ impoſitione, in tertia, vel in quarta parte bonorum, prout ſuperius eſt expreſſum, augeri. [f] Iudæis, † & Saracenis etiã, & pro eis, aliis officialibus noſtris ſcilicet, in præſcriptis caſibus imponendi defenſas concedimus facultatem, quos non propterea quòd Iudæi vel Saraceni ſunt arctari † volumus innocentes. Prænominatas etiam tertiam & quartam partẽ per magiſtros Iuſtitiarios & Iuſtitiarium noſtros, ſic inſtanter volumus abſque alicuius diſsimulationis vitio profligari, & eiſdem ab imponẽtibus nuntiari: quod ſi ipſos in exigendis eiſdem. Aut imponentes in denunciandis inuenerimus [g] deſides, aut remiſſos: quicquid aliquibus gratioſè dimiſerit de bonis ipſorum proculdubiò exigemus. [h] Officiales enim qui ſcelera † perpetrata non vindicant, tegere, [i] vt conſcij criminoſa feſtinãt.

† *Alibi adeſt, aut*

† *Aliàs opprimi.*

† *Aliàs reperta.*

a *In poſterum.* Quod ſi expreſſim dictum, non eſſet, vtraque locum haberet. Quia cum plures actiones pœnales competunt de iure communi contra eundem: ſi quidem competunt ex diuerſis factis, neutra alteram impedit. vt ff. de priuatis delictis nũquam de iure cõmuni, ideo dico quòd ſi vna competit de iure prætorio, alia de iure ciuili, electione tolluntur, vt ff. naut. caupon. l. idem §. vltim. & ſimile. ff. de ſepara. l. j. §. illud ſciendum. Si verò pœnales actiones cõpetentes de iure communi dentur ex vno facto, quatenus concurrunt, & non in plus impediunt ſe, vt ff. de vi bonor. raptor. l. j. & de actio. & obl. qui ſeruum. j. reſpon. Si verò iſtæ actiones de iure communi competentes ex vno facto ſint communes rei perſecutoriæ, facta ex actione per alteram, altera remittenda eſt, vel tollitur, vt ff. loca. ſi merces. §. culpæ. Et hoc contra eundem. nam in diuerſis perſonis poteſt eſſe contra, vt ſi vnus conueniatur de legato alter de tabulis exhibendis, vt ff. de tabu. exhiben. l. locum. §. condemnatio. Si verò vna ſi rei perſecutoria, altera pœnalis ex ſui natura, & in principio neutra per alteram tollitur, vt ff. de fur. ſi is cui: Vel illud in conditione furtiua eſt intelligendum, quod dic, vt no. Azo. in ſum: C. de fur. inſtit. de oblig. ex quaſi delicto. & ff. de tabulis exhibendis locum. §. condemnatio. & §. ſi vero.

b *Nouatas.* Ad rei autem perſecutionem nihilominus agi poteſt, nam extra pœnam eſſe rei perſecutionem nulla quæſtio iuris eſt, vt C. de furt. l. ancilla. & ff. de condict. furt. ſi pro fure. §. furti. & de fur. ſi pignori. §. ſi furti. Et plus dico, quòd etiam in magna curia coram magiſtro Iuſtitia. vel Iuſtitia. regionis, vbi agitur de defenſa, poteſt & de rei perſecutione iudicium exerceri, vt argu. optimum. ff. finium reg. l. ſed & loci. §. ſi dicatur. & ſic ſeruatur in magna Curia, ne cauſæ continentia diuidatur, vt C. de iudi. nulli. & propter rationem connexitatis, vt ff. de adminiſtratio. tutor. l. ita tamen. §. ſi tutor, licet aliàs ad alios iudices de re cognitio pertineret. Sed argum. contra. ff. de iudi. ſolemus. § latrunculator. Item facit ad ſupradicta, quòd ipſe iudex, qui de defenſa cognoſcit, rem reſtitui iubeat. ff. de var. & extraord. cognit. medicus. & in authen. de mandat. princ. §. quòd ſi delinquentes. & ff. de concub. l. j.

c *Quas pœnas.* Sed quid ſi factus ſit inſultus excogitatus cum armis, ſpreta defenſa? Videtur quòd de vtroque debeat condemnari, & de inſultu, & de defenſa contempta, nam pro inſultu excogitato imponitur pœna corporaliter, vt ff. de offic. Iuſtit. l. j. §. latrocinia. ergo de vtroque punitur, vt innuit litera iſta, quas pœnas vtpote corporales, &c. nam videtur innuere in hoc, quòd vterque puniatur, quòd ſatis eſt. ſi tale delictum ſit commiſſum ſpreta defenſa, quòd eſſet pœna corporali puniendus. Credo tamen contra, niſi percuſſio, vel homicidium ex illo inſultu fuerit ſecutum, nam licet inſultus excogitatus puniatur corporaliter, vt eſt dictum, tamen hoc non ſufficit. niſi ſaltem percuſſio interueniat, vt hic. Andr. Item quia iſtos duos caſus tantum excipit hæc conſtitutio à regula,

d *Conſtitutione.* Vt ſupra de extract. arg. in l. aſperitatem. & de pœn. homi. l. terminum.

e *Minorari.* Ratio eſt in promptu, quare aliud hic, vbi ex delicto imponitur corporalis non immutatur vel nouatur pœna pecuniaria quæ infligitur ex defenſa, vel econuerſò, quàm in ſuperiori caſu, vbi propter delictum pœna pecuniaria eſt impoſita; quia in duabus pœnis pecuniariis poſſet obijci non eſſe exigendum propter defenſam, niſi quantum plus eſſet in ea, quàm in pœna delicti, vt ff. de rei vendicatione. non ſolum & l. ſi malit.

ADDITIO. *Adde quid ſi plures pœnæ pro eodem delicto imponuntur in diuerſis legibus vel ſtatutis, an omnes debeant imponi? vide per Philip. in cap. quod o im. in j. colum. ver. quæro plures pœnæ. de Iudæis.* Superantius.

Quaſi quadam compenſatione facta vt hic non poteſt competenter dici inter pœnam corporalem & pecuniariam, vt probatur hic per ea quæ not. per Azo. in ſolutione contrariorum. ff. ſolu. matri. Vnde poſſet tamen dici videri tranſactum de pœna pecuniaria propter pœnam corporalem, vt ff. de his qui not. infa. quid ergo. §. pœna. Sed aliud quando augetur vel immutatur à Iudice pœna. Aliud quando lex ſtatuit aliquid. & expreſſit, vt hic. Marinus.

f *Iudæis, &c.* Accedit. C. pag. l. Chriſtianis. & de Iudæ. nullus.

g *Deſides.* Scilicet in probando, vel proſequendo. G.

h *Officiales.* C. de iud. properandum. §. ſiue. C. de commer. & mer. l. j cum ſuis concor. C. ad leg. Iu. de vi pri. ſeu pub. l. ſernos. §. iudices. C. de ſepulc. viola. l. iij. in auth. de quæſto. §. quæcunque autem.

i *Vt noxij.* Aliàs conſcij, vt noxij criminoſa feſtinant. conſonat ad hoc. C. de commer. & mer. l. ij. in fin. & illud culpam quippe facientis habet, qui cum poſſit corrigere negligit emendare. ſcriptum eſt. quippe non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſenſerint participes iudicantur, & libeat domino proſpera, qui ab afflictis poſſit aduerſa. Et negligere cum perturbare poſſit aduerſos, aliàs peruerſos; non eſt aliud, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo malignitatis occultæ qui manifeſte facinori deſinit obuiare; & probatur odiſſe ſcelera, qui condemnat errantes, nec dereliquit ſibi locum deuiandi, qui non pepercit excedenti. Et primus innocentiæ gradus eſt odiſſe; nefanda, & latum pandit delinquentibus aditum, qui coniungit cum prauitate ſenſus. Et nihil prodeſt non puniri proprio, qui puniendus eſt de alieno peccato, vt lxxxvj. diſtin. culpa. And. Et alibi ideo legitur. nec diſſimulatione culpabili nefanda licentia roboretur, vt ff. de inceſtis & inutilibus nuptiis. l. vltim.

ANDRAEAS

ſi me tunc deſtituas, non teneberis. hoc probatur. ff. quod vi aut clam. l. ſi alius. §. Iulianus. Nam ſi antequàm te defendam habes hanc in me poteſtatem accipiendi authoritate tua, non incideres in defenſam. Idem ſi poſt defenſam impoſitam hoc ius tibi euenit. argum. ff. de exceptio. l. ij. §. generaliter. Secus in contrario caſu, quando iniuſtè defenſam tibi impono, & ſeruas, tunc incido in pœnam iniuſtæ defenſæ, quia ſi poſteà non obtemperas, nihilominus ego teneor ad pœnam, in qua incidi ſemel. Sic diximus infra tit. primo. lege ſecunda.

Sexageſimam. Pro velle fuit hoc dicere, nec plus, nec minus, ſicut

DE YSERNIA.

cut in ætate dicitur. ff. de poſtulam. l. j. §. pueritiam. Sic aliàs dat lex quinquageſimam. C. de iure emphyteutico. l. fin. Sic in ſportulis certo modo præſtandis. C. de epiſcopis & cler. auth. ſed hodie. & lib. xij. de proxim. ſac. ſacri. l. in ſacris. de prin. agenti. in rebus. l. fin. de priuilegiis ſcholarum. l. fin. Sic etiam pro velle datur trigeſima Iudicibus, & Baiulis. ita infra de ſalario officialis, & trigeſima. l. conſtitutionum. & l. cum iuſta. & l. cum circa.

Illud etiam. Fauet defenſam imponenti, & proſequitur contemptores defenſarum, & ſic innuit glo. quod repellit receptiones contra dicta teſtium, per quos teſtes dicantur falſum depoſuiſſe, & ſic poſt

poſt aperturam erat hoc, quia antè non poterat conuentus hoc ſcire, vnde ſi ante aperturam vellet hoc conuentus probare quòd toto die primo Martij poſſedit. Et qui poſuit defenſam probaret, quòd ipſo die poſſedit ipſe, & deiectus fuit, ſtaretur iuri communi, vt ille obtineret, qui per plures teſtes probaſſet. ff. de teſtib. l. ob carmen. §. final. Dicit gloſſ. quòd ritus Curiæ eſt contra. Hic ritus oportet probari, quando non eſſet notorius in Curia, aut per illos, qui viderunt huiuſmodi poſitiones reorum non admitti per iudices. ff. de leg. l. cum de conſuetudine. Oportet obtentum morem & ritum probari. C. de iniu. l. final. Mos enim dicitur ibi qui ſemper obtinuit. Qui dicit eſſe morem, & ritum probare debet. ff. de probat. l. ei qui. & ſi fuit ſic aliquando obtentum, oportet probare quod tanto tempore ſic fuit mos & ritus inductus.

ADDITIO. *Adde de iſto verbo ritus, eſt tex. in cap. quoniam contra Chriſtianos, de hæretic.*

Aut ſi pluries ſic fuit in Curia obtentum. Hic ritus in hoc non eſt rationabilis. quia ſicut actor probat intentionem ſuam, ita reus exceptiones. C. de excep. l. ſi quidem. & fauorabilior eſt reus quam actor. ff. de feriis. l. ſi. Conſtitutio voluit hoc, quando falſitas obiicitur teſtibus per eorum dicta, non dixit quando vtitur iure ſuo, probando ante aperturam, non dixit tunc, ergo omiſit. arg. ff. de verborum obligation. quicquid. Ritus dicitur rectus. Prauus dicitur corruptela, ſicut conſuetudo cōtra rationem, vt in auth. vt nulli iu. §. j. Lex debet eſſe iuſta. iiij. diſt. erit, & ritus eſt lex non ſcripta, vt inſtit. de iure na. §. ex non ſcripto. Sed vt non opponatur hic ritus, ponat reus hoc modo. Quòd ante tempus defenſæ, & tunc, ſcilicet tempore defenſæ, continuè tenuit, & quòd imponentē defenſam deiecit de fundo ſuo proprio, quem ipſe tenebat, & diu, ante ipſe tenuerat, quod licuit. ff. de vi & vi armat. l. iij. §. eum. non oberit ritus qui de hoc non loquitur, nec poteſt produci: quia contra rationem. ff. de leg. Quod verò non eſt veriſimile condentem hanc conſtitutionem voluiſſe tollere omnes leges, quæ dicunt, vim vi repelli. ff. de iuſtitia & iure. l. ij. ad l. Aquiliam ſcientiam. §. j. & ij. nec hoc dicit hæc conſtitutio. argum. C. de inoffic. teſtamen. l. ſi quando. quia ſi poteſt obiici, quia deſtituit authoritate pacti, vt ſequitur. C. de pignor. actione. l. iij. eadem ratio erit, vt poſſit obiici, quod expellit aggredientem poſſeſſionē, quam tenebat, ſi admittitur poſitio, quia contrahentes ſunt pacti admittere, quia lex hoc vult arg. C. de fideiuſſor. l. fin. in fin. Nam qui certo modo non poteſt aliquid probare, per alium modum ponendo admittitur, de quo die extra de teſti. ex tenore in fin. in gloſſ.

Vt tamen. Remitti non poſſint. poſtquàm pœna eſt acquiſita Curiæ per factum meum, quia defenſa, quæ impoſita eſt, remitti non poteſt per eum, qui defenſam impoſuit, pro quo eſt. ff. de pact. l. finali. de contra. tab. l. ſi poſt mortem. §. fina. & tunc tenetur nunciare etiam priuatus, vt expreſsè dicitur hic in fin. huius conſtitutio. & dic hic, vt ibi. Sed antequàm ſit ſpreta, & ſic non quæſita fiſco, pœna poteſt remitti per principalem. ff. de remiſſi. l. j. in princip. de operis noui nuntiatione. l. j. §. vnde quæritur. & tunc ipſo iure pœna non remittitur. ff. ſi quis cautionib. l. ij. in princ. ¶ Sed an procurator meus meo nomine imponens defenſam remittit eam? dic quòd ſic, ſi eſt procurator habens generalem & liberam poteſtatem, ſi generalem tantùm non poteſt remittere, quia huius factum prodeſt domino non nocet, aliàs enim mihi prodeſt. ff. de pact. l. reſcriptum. §. fina. & l. ſeq. in gloſſ. Multò minus ſi eſt procurator ad imponendū defenſam tantùm, quia non poteſt remittere. eod. tit. ff. de pac. ſed ſi tantùm. de iureiur. l. iuſiurandum. & l. ſeq. C. de tranſact. tranſactionis placitum. nam excederet tunc fines mandati pro quo eſt ff. de noui oper. nunc. l. cùm procurator. §. fin & l. de pupillo. §. qui procur. ¶ Quid ſi officialis imponit defenſam, quod poteſt, vt ſuprà in conſtitut. ſi lelium. an poſſit eam remittere antequàm incidat in eam? dic quòd non, quia nec remiſſio tutoris, & curatoris, vel adminiſtratoris Reipublicæ, vel præſidis tenet. C. de tranſac. l. præſes. ſemel enim imponendo functus eſt officio ſuo. ff. de iudi. l. iudex. & hic cùm iuſtè impoſuit, caſu quo tenuit impoſitio, diligenter gerere permiſſum eſt ei. ff. de offic. procur. Cæſa. l. j. §. j. & videtur expreſſum eod. titu. l. ſi. in ſi vbi ſi procurator Cæſaris prohibet tumultuoſum accedere ad prædia Cæſaris. poſteà non poteſt permittere vt redeat: pro quo eſt quod diximus in ſi. huius conſtitut. Prætereà pœnas, quæ ſupeſ aggreſſionib. Hic patet, quòd ſi fiat inſultus poſt defenſam, quòd tenetur pœna defenſæ: quia eſt iniuria poſt defenſam inſultum facere. ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. lex itaque. infrà de offic. Iuſt. l. j. Sed tunc non punietur de inſultu, quia ſufficit pœna defenſæ: niſi in inſultu percuſſio, aut occiſio facta ſit, vt dicit litera, tunc vtraque exigeretur, tam ſcilicet pœna defenſæ, quàm percuſſionis, aut occiſionis: ſed percuſſione, aut occiſione non interuenientibus, tamen pœna defenſæ committitur: & ſic intelligitur gloſſa hic poſita.

Nouatas. Dicit gl. quòd ad rei reſtitutionē ablatæ poſt defenſam poteſt agi corā illo, qui de defenſa cognoſcit: & hoc ſatis bene dicitur. Item quòd iudex vt iuſtitiarius cognito, quòd incidit in defenſam reus: punit de defenſa per ſententiam: & rem reſtitui iubet ex officio abſque petitione noua. Adducuntur ad hoc bona iura, & dicit quòd ſic ſeruatur in magna Curia. Hic ritus rationabilis eſt puniēs delicta perpetrata, vt ſit finis litium. & ideo quod ſeruat magna curia, ſeruabit totum regnum inſtit. de ſatiſd. in ſi. Sic ſi cognoſcat de furto, & punit furem, & facit rem furtiuam ex officio reſtitui, per iura hic allegata, maxime. ff. de concuſſion. l. j. & in authen. de mandat. princ. §. quòd ſi delinquentes. & hoc vltimo caſu inuenire mirabile eſt, quod poteſt iudex officio ſuo, quod pars petere non poſſet: non enim ciuiliter & criminaliter ſimul poſſet agi: quia interim patientur inter ſe præiudiciū. C. quan. ciui. act. crimi. præiud. l. j. cum ſi. Item de iure Romano hoc non poſſet dici: nam & ſi agatur ciuiliter, & conſtat de crimine, condemnatur: & ſi poſteà accuſetur criminaliter (interim enim non poſſet) iterum eſt probandum, dicit glo. C. ad leg. Iul. de vi publ. l. ſi quis ad ſe fundum. & per Caro. in j. lege Longob. Nam quando ciuiliter agitur de furto, non eſt ritus curiæ, vt criminaliter puniatur ſub noua propoſitione: at ſi criminaliter puniretur, condemnatur ad rei reſtitutionem ex officio. Multo plus eſt durum puniri in corpore, quādo ciuiliter agendo probatur crimen, quàm econtrà, arg. ff. de pœ. l. in ſeruorum in ſi. Sed poſſet peti rei furatæ reſtitutio & pœna dupli, cùm vtrunque ſit ciuilis, & proponetur ſimul, argu. ff. ad legem Fauiam de plag. l. ſi quis ſeruum. & de re iudi. l. iij. nam ad diuerſa dantur. ff. de condictio. fur. l. ſi pro fure. & ſic non obſtant leges, quæ dicunt debere eligere. ff. de reg. iur. l. nemo. §. quoties. de tributor. l. quod in hæredem. §. eligere. Sed dicimus quòd in vno libello reſciſſoria, & rei vendicatio directa proponitur. Sicut de querela inofficioſi teſtamenti, & petitione hæreditatis, vt dicit Roffre. in titu. de reſciſſoria: & plures hæreditates vno libello petuntur. ff. famil. erciſc. l. hæredes. §. de pluribus. pro ſocio. ſi ſocietatem. §. ſi plures. Sed poteſt agi vtraque & non impediuntur concurſu. Vnde oportet, quòd eadem inſtantia & propoſitione, ſeu libello cauſa minuendarum litium. ff. ſi cert. petat. l. quidam. Alij ſubtilizantes dicunt, quòd ſunt tot libelli, quot ſunt res petitæ. ff. de verb. oblig. l. ſcire debemus, cum concord. ſuis. Sed quòd vnus libellus ſit, eſt ad hoc. ff. de iniur. l. prætor. §. ſed ſi plures. C. de anna. excep. l. fin. in tertia quæſt. vbi diuerſas ſummas ex diuerſis contractibus poſuit in eadem propoſitione, & erant diuerſæ actiones. Item in hoc eſt ritus rationabilis, quòd alius non fiſcus agat ad pœnam defenſæ: quia imponens pro fiſco, & eius nomine agit, argumento. C. de delat. mone. l. j. lib. x. punit iudex & condemnat fiſco: & condemnat imponenti quod petitum non fuit. Vnaquæque Curia habet ſuos ritus in iudiciis, quia & quælibet prouincia ſuos habet mores. lxxvj. diſt. cap. nam.

ADDITIO. *Adde quod abundat in ſuo ſenſu, vt in c. vtinam. lxxvj. diſt. & in c. certificari. de ſepul.*

Ideo dicitur, quòd frequens iudiciorum ordo, &c. C. de ve. iure enu. l. j. §. eum qui. Et ſeruari præcipitur mos, qui obtinuit. C. de iniur. l. fin. in fin.

Iudæis. Poteſt imponi defenſa pro Iudæo, & poſſunt imponere, multò magis ipſi qui ſunt impotentes, propter quos defenſæ inuentæ ſunt, ſupra l. iuriſgentium. Nam Iudæos ſuſtinet eccleſia, extra de teſt. cap. Iudæi. in aliis ſunt peioris conditionis, quàm Chriſtiani & debent eſſe. Non enim Iudæus poteſt eſſe officialis in authen. iuſiur. quod præſta. ab his, &c. in prin. extra de Iudæ. c. Iudæi.

ADDITIO. *Adde cap. nulla. liii. diſtinctio. cap. conſtituit. xvij. quæſt. iiij. l. fin. C. de Iudæ. lege generaliter. in §. fin. & ibi Bartol ff. de decurio.*

Cum priuilegia data Catholicis denegantur Iudæis, & omnibus, qui nō ſunt membrum Catholicæ eccleſiæ ſeu fidei, extra de ſum. trinit. & fide. cathol. cap. damnum. propter quod Iudæa vidua nō habet priuilegium. C. quando impe. inter pu. & vi. & patet in auth. de pri. hære non præſt. §. j Quicunque deuiat à fide catholica contra eum eſt. C. de Iudæis. l. Cælicolarum, vt non offendantur de facto ſunt ſub protectione principis. C. de Iudæ. l. nullus. & hic. Item viuunt, & viuere debent communi iure Romano. C. de Iudæ. lege Iudæi. Vnde dixit Odofre. quod ſi iurat per legem ſuam & ſuper eam deierat, poteſt de periurio accuſari. nam ſtatur ſacramento eius, & per ſuam legem iurabit de calumnia. ff. de iureiur. l. nō erit. §. diuus.

ADDITIO. *Adde, quòd quando Iudæus admittitur in teſtem, non debet iurare ſuper Euangelijs, ſed ſuper ſua lege, Secundum Ioannem de Imol. in Clem. j. de teſtibus. Et per Anton de Butrio in proœmio Gregoria. Et qua forma vti debeat iudex, quando defert iuramentum Iudæis? Vide per Specul. in titul. de iurament. calumn. in §. reſtat. in verſiculo penultim.*

Nam & qui iurat ſuper lapidem, ſicut ſuper Euangelia, & deierat periurus eſt. dicta authen. iuſiur. quod præſta. ab his. & de pa iu. ſir. Item ſacramenta puberum, vt & ibi plenius diximus. Hic liquet, quòd aget de defenſa Iudæus, quia ſua intereſt. Idem in omnibus priuatis iudiciis ſeu delictis, vbi ſuum commodum proſequitur. ff. de

ff.de priuatis delictis l.fin.de furt. l.fin. & coram ordinariis iudicibus aget. C.de Iudæ. ſi qua. Sed & publico iudicio accuſabit Chriſtianum, quando ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur, non aliàs ij.quæſtio.vij. pagani.iiij.quæſtio.j. diffinimus. & quæſtio.v. cap.in omnibus.& ff.de accuſatio l.hi tamen. Datur enim accuſatio publica cuilibet de populo Chriſtiano. ſcilicet, nam qui non ſunt de tali populo, contra talem populum ſunt.d.l. Cœlicolarum. Item infames hoc iudicio publico non accuſant. ff.de accuſatio. l.qui accuſare. Infames Iudæi videntur eſſe quantum ad hoc.

ADDITIO. *Adde capit.j. iiij.quæſtio.j. capit.alicui.ij. quæſtio. vij. Hoſtien.in ſum.titu.de offic.de legat.cap.primo. §.cui poſſit delegare. verſic. qui autem dicantur infames.& in authen.Gazaros.C.de ſumma trinit.& fide Catholica.*

Nam teſtificari non poſſunt contra Chriſtianos.C. de hæredit. l.quoniam.de ſumma trinitate.l.ij.in fin.

ADDITIO. *Adde cap.j.de teſtib.& c.licet vniuerſis eodem titu.cap. placuit.iiij. quæſt.iij. Spec.in titul. de teſte.in §.j. verſic. idem quòd Iudæus. Alexand.de Imol.conſil.xx. incipien. viſo proceſſu inquiſitionis formata. in j.volum. imò ſi nouiter à Iudaiſmo, vel hæreſi ad Catholicam fidem ſit conuerſus,non poteſt, vt in cap.non poteſt.ij.quæſt.vij.*

Non tamen ſunt cogendi ad illa, per quæ cultus eorum inquinatur de authoritate tutorum. l.ſpadonem. §.iam autem. pro quibus. ff.ad legem Corneliam de ſicariis. l. circumcidere in princip. & de decu.l.generaliter.§.fin. Non poſſunt conueniri Iudæi propterea vt in die Sabbati reſpondeant, & ad iudicium veniant.eod.titut.l.die Sabbati. Sed die Sabbati citabuntur, vt veniant ad iudicium die Lunæ,quia die Lunæ cultus eorum reuerentiam non ſeruat.ſicut in die Sabbati, & ſic ceſſante dicta cauſa, ceſſabit & legis prohibitio. argum. ff.de repu.l.fin. §.ait lex. Item & die Dominico citari poſſunt, vt veniant ad iudicium die Lunæ,quia dies Dominicus non eſt eis feriatus,laborant enim & negociantur in illo, nec quieſcunt ab omni opere, quod Deus imperauit, vt dicitur Gene. non ergo huius diei auxilium inuocabunt, qui committunt in diem illum. argum. ff.de minor.l.auxilium.

ADDITIO. *Adde Exod.xx. & in cap.licet.de feriis.*

Quamuis l.dies. C.de feriis. indiſtinctè loquatur non excipiendo Iudæos.imò videntur includi, cum debeant iure Romano viuere d.l.Iudæi,tamen diſtinguitur per rationes illarum legum, vt qui ſpernit diem,eius non modo non vtatur.C.de iure deliberandi.l.fi. §.ſi vero poſtquàm de epiſcopali audientia.l.iij.

In exigendis eiſdem. Semper intellige, quòd ſententia condemnationis, & exactionis quæ debebat fieri, non ſit ſuſpenſa per appellationem, cum poſſit appellari, vbi non eſt conuictus & confeſſus, diximus plenè ſupra de por.arm. l.j.circa fin.

In denunciando. Dicunt multi quòd imponens priuatus defenſam non teneatur denunciare. ff.de iure fiſci. l.res quæ. §.fin. ſed ex quo nunciat, neceſſe habet probare qui, vt ibi dicitur. Idcirco expone hic in denunciandis,&c.id eſt,& in probando & in proſequendo denunciatum. Tenetur enim inſiſtere. ff.ad Tur. l.ab accuſatione. §.j. & dicta l.res quæ: & ſi non probat, vel deſiſtat punitur in tantundem.ff.de iure fiſci.l.ij.§.Senatus.& l.Senatus.in princip.& § Senatus. & §.Diuus, Vel loquitur in officialibus defenſam imponentibus,qui tenentur denunciare. C.de accuſatio.ea. C.quidem lib.xij. de Decur.& ſtatu.l.prima.Aliud videtur verius,quòd etiam priuatus denunciare fiſco tenetur exactionem defenſæ ſpretæ, quia hoc dicit hæc litera, & melius hic. §.vt tantum ibi debeat denunciare. Fiſcus ergo tuetur legem,quam fecit contra potentes, licet in ſuum commodum ſit,& ideo non poteſt dici quòd lex ſit in hoc non iuſta, tanquam ſuum condentis commodum. iiij.diſtinctio. erit. Principaliter enim agit, vt delicta puniantur, pro quo eſt. ff.de procuratorib. l.non cogendum.§.qui ita.Idcirco punit vtrunque, & remittentem priuatum, qui impoſuit defenſam, quæ ſpreta fuit, quia dicit gratioſè dimiſerunt: remittendo,aut dimittendo,cum denunciare debuiſſet ius tunc. Curiæ quæſitum,quod non licuit, vt §.vt tamen.& iudicem, qui ſi non condemnat, etiam per imprudentiam ad tantundem tenetur, faciens litem ſuam. ff.de var. & extraordin crim. l.ſi iudex. Et erit pœna in priuato, vt dicit litera, quantum eſt id, quod gratioſè remiſit. dicit gratioſè, ſcilicet non denunciando, licet dimittere non potuerit remittendo ius Curiæ quæſitũ, & ſic punitur, licet non valuerit quod contra legem hanc fecit, delictum quia non denunciauit,conſummatum fuit quantum in eo erat:quia non fecit quod lex iubet.ff.de legibus.l.contra legem. & ſic non ob. quod cuiuſque vniuerſ. no.l.j §.vltim. Sed melius in officiali proprie ille dicitur dimittere pœnam, qui debebat exigere, licet ille dimittere,vel remittere non valeat, vt dictum eſt ſupra verſi.vt tamen, & ſic punit conatum, qui non habuit effectum de iure, vt in vtroque caſu tam de iudice, ſeu officiali, quàm in imponente priuato, ſi habuit quantum in eo fuit, vt dictum eſt. Poteſt etiam loqui in imponente, vt dictum eſt vſque ad literam ibi.officialis enim. ibi loquitur de officiali. Sed quod dicit, non vindicat, loquitur in officiali, quia enim idem ſunt ſignificantia, quare exigatur ab officiali, qui ſic dimiſit etiam per negligentiam, quia dicit deſides,vel remiſſos, priuatus tamen negligens nunciare, non remittere dicitur, largo modo poteſt dici remittere tacendo & non denunciando fiſco. dicta l.contra legem, tunc ſi non puniatur hac pœna, erit contra eum arbitraria ſpernendo hanc legem, dum non denunciauit,non facere.facere eſt.inſtitutio.de nupt.§.ſi vxor.pro quo eſt ff.de pœnis l.hodie. pro qualitate hominum & factorum, &c. Nam & qui contemnit mandatum Regium ſic punitur. dicit gloſſ. ſupra in procem.

SI quis in poſterum. In verſic. nunciare. Sed hodie ille qui denunciat dat teſtes ſolummodo, & non habet neceſſe probare, nec inſiſtere: & accuſator vbi proteſtatur, quando denunciat, non accuſandi animo id ſe facere, ſed tantum inſtruendi iudicem, quod poteſt, vt ff. de adminiſtratione tutorum. l.ad inſtruendam. iſto caſu non compellitur accuſare, quia proteſtatio ſua ſeruat ſibi ius ſuum, vt ff. de acquirenda hæreditate. l.pro herede. Bartholomæus de Capua.

In gloſſ. quas pœnas. Nota ex iſta gloſſa quòd inſultus licet ſit cum armis, & excogitatus, tamen non punitur corporaliter, niſi ſequatur percuſſio vel homicidium effectualiter, vt in ea. Bartholomæus de Capua.

In textu. In rebus mobilibus. In quibus propriè dicitur committi violentia. Marinus de Garamani.

In textu. conuentionem. Nota quòd defenſa impoſita non poteſt priuata pactione remitti, quia iam erat acquiſitum ius curiæ, & vide cap. Reg.ad audientiam. Marinus de Garamani.

In gloſſa. Quid ſi aliquis. In fin. Sed certe ſalua reuerentia huius gloſſæ, videtur diſtinguendum, an ex magno interuallo ſit factum, vel non argum. ff.de adult. l.miles. § penult. & de donatione inter vir.& vxor.l.vir mulieri. Nicolaus de Capoſcrofa.

In gloſſa. deſtituit ibi. ſed ante. De hoc eſt capit. expreſſum in Regno, quod incipit propoſito. Nicolaus de Capoſcrofa.

In eadem. ibi. Defenſiones. Hodie hoc eſt expeditum per cap. Regis Roberti, quòd ante aperturam teſtium poſſit conuentus de defenſa quaſcunq; defenſiones eam releuantes offerre, prætérquàm ſi diceret die defenſæ ſe alio loco remotum, vt patet in ca.propoſito. Marinus de Garamani.

In gloſſa. Nouitas.ibi.vt argum Hoc hodie eſt expeditum per c. Regis Roberti, quod incipit. Si de furto violentia vel defenſa.

In text. cognoſcatur. Nota quòd in cauſa defenſæ impoſitæ per priuatas perſonas, magiſter Iuſtitiarius, vel iuſtitiarius tantum cognoſcit, & non alius Iudex, vt ſuprà proxima conſtitutio. notatur. Marinus de Garamani.

Nota, pro parte Regia, non Comitum & Baronum imponit defenſam, vt hic & not. infra. vt nullus inter dema.hab reg. Conſtitutione, cum vniuerſis. Et eſt expreſſum in cap. regni terrerij.

Nota quod hæc conſtitutio non extenditur ad alios caſus, quàm iſtos duos, cum ſit odioſa, & contra ius commune inducta, cum fuerit in odium venientis contra factum ſuum in fiſci fauorem. Bartholomæus de Capua.

In textu. ibi, vt tamen quæſtiones ipſorum. Per hoc determinatur ſi quis iniuſtè imponat defenſam, & ille obtemperauit, ſi obtemperans incontinenti velit agere contra imponentem, quod non poteſt, quia incontinenti fuit ius curiæ quæſitum, & procurator curiæ debuit agere Et per hoc vidi multos proceſſus irritari. Bartholomæus de Capua.

Quæro, vnus de duobus qui pacem fecerunt, & promiſerunt ſibi de non offendendo ſub pœna centum vnciarum, per eum qui contrauenerit curiæ ſoluenda, occidit alium ſecum pacem facientem. Quæro vtrum contra eundem violata pace alium occidentem, poſſit agi per filium occiſi ad pœnam corporalem de homicidio, & per procuratorem curiæ ad pœnam centum vnciarum. Videtur quòd ambo poſſint concurrere: quaſi per prædictum duo ſint maleficia commiſſa, vnum contra curiam, quæ contempta videtur, & contemptum ſuum proſequitur,& aliud contra patrem, quod filius proſequitur. Nec mirum, nam ex eodem facto diuerſis perſonis ad vindictam competunt actiones, nec vna tollitur per alteram: vt inſtitut. de iniuriis. §.patitur. & facit de illicita port. armo. in fin. pro hoc ff.de iniur.l.j. §.fin. & C.de his qui à non dom. manu. l fin. & quod ibi notatur.

Item quia pœna legalis non tollit conuentionalem, licet ambæ proditæ ſint ad vindictam, vt ad Turpil.l.ſi pro eo. & pro hoc ff.de ſepulc.viola.l.iij. §.ſi plures. & in l.ſepulchri violati. eo.tit. licet illa in aliquo faciat contra. & C.eo.l. qui ſepulchra. Ioannes Grillus.

Quæro, an vt teneat defenſa, ſit neceſſe vt metus iniuriæ, vel moleſtiæ ſit præſens, an per ſolam ſuſpicionem futuræ iniuriæ teneat. & videtur quòd metus debeat eſſe præſens, argum. huius l.& ff.ſi cui pluſquam.per l.falc. & l.hæc autem. & ff.de noui operis nunciatione.l.de pupillo. § nunciatio. & ff quod metus cauſa.l.metum. in princip. Contrarium videtur ex mente conſtitutionis.cum occurrat violentiis,& iniuriis in futurum committendus, regio nomine

innocato

De defenſa iniuſtè impoſita. Aliàs, de defenſis impoſitis & contemptus in aliquibus.

TITVLVS XIX.

Ineffrenatè defenſam imponenti frænum imponitur: vt ſi iniuſtè imponenti obediatur cum aliqua eius incommoditate: an eo exigatur pœna, qua punitur iuſtè illam ſpernens. Sed ſi iniuſta defenſæ non fuit paritum, neuter eſt in pœna. hoc dicit tota iſta conſtitutio. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

DEfenſas [a] impoſitas, & contemptas inſtanter conſtitutionibus noſtris præſcripſimus exigendas. Sed ne effrænata licentia defenſarum in iure ſuo alicui fidelium noſtrorum poſſit damnum deferre, Statuimus, ſi quis iniuſtè defenſam imponit, veluti creditori ſuo, qui authoritate fortè cõuentionis expreſſæ ipſum [b] iure licito pignorauit: vel ſi officiali noſtro iura noſtra forſitan exigẽti defenſæ huiuſmodi imponantur.

Imponens huiuſmodi defenſas iniuſtè: ſi quidem is, cui defenſa impoſita eſt, ob reuerentiam culminis noſtri, à ſuo [c] iure diſcedens defenſę obtemperauerit, nominatam pœnam, quam defenſæ obediens ſubire deberet, ſi conueniſſet, ſubeat qui ipſam imponit. Cæterùm ſi nihilominus poſt defenſam, is, cui impoſita eſt iure ſuo, authoritate legis vel conuentionis vtatur, impunitum vtrunque eſſe cenſemus: Alterum, quia ex defenſa etiam ſic iniuſta, nullum omnino commodum reportabit: Nec ergo pœnam ſubire debebit: Alterũ, quia contra defenſam iure licito

De defenſa iniuſtè impoſita Aliàs, de defenſis, &c.

a *DEfenſa.* Si defenſa non fuerit obſeruata, ſi iuſta fuerit, punitur contemptor, vt ſuprà titulo proximo. Si iniuſta & contempta, non punitur contemnens, nec qui eam impoſuit. hoc fallit in vaſallis, vt ſuprà de defen. iuriſgentium. vbi ſi paritum eſt defenſæ, licet iniuſtæ, punitur imponens.

† *Aliàs, Idem Aug.*

b *Iure licito.* Vt C. de pignor. l. iij.

c *Iure ſuo.* Simile eſt ff. de regulis iuris. l. nemo.

d *Nec ergo pœnam ſubire, &c.* Sed & ciuilis lex hoc idem ſuadet, vt C. ne liceat ſine iud l. prima & ſecunda. & C. de his qui ad eccleſias confugiunt. l. prima. Secus eſt, ſi ſub pœna excõmunicationis aliquis facere prohibeatur, ſiue iuſtè ſiue iniuſtè: nam ſi ſpernitur talis prohibitio nihilominus excommunicatus eſt ſpretor eccleſiaſticæ prohibitionis, vt extrà de ſent. excommunicat. cap j.

De rap

ANDRAEAS DE YSERNIA.

inuocato. argumen. in conſtit. ſequenti, ibi, præuenerit committendum, & in conſtit. intentionis, &c. Ioannes Grillus.

De eo qui defenſam imponit iniuſtè. *Rub.*

DEfenſas. *Expreſſæ.* Idem ſi authoritate legis poſſit pignorare vt de iure Longobardo, facta trina requiſitione iu debito non dubio: in Longobard. de debitis & gua. l. prima. & eſt ratio, quia ſit iniuſta defenſa. tunc enim imponitur iuſtè, quando is, qui imponi timet in perſona vel in rebus violentiam pati, vt ſuprà. l. proxima. hic enim non patitur iniuriam: quia ſemel conſenſit pignorationi: quando dedit ſibi licentiam pignorandi. ff. de diuerſis & tempor. præſcript. l. de acceſſionibus in fine. non ergo patitur iniuriam, qui ſemel voluit. ff. de aqua pluuia. arcenda. l. in diem adiecto prædio. Idem ſi authoritate iudicis hoc faciat: nam iuris actio non habet vim, vel iniuriam. ff. de aqua plu. arcenda. l. quod princip. quod me. cauſa. l. obtinet de iniur. l. iniuriarum. §. j. ad l. Aquil. quemadmodum §. magiſtratus, & §. ſequen. ¶ Quid ergo ſi impono tibi defenſam, vt non intres in domum tuam: an ſi obtemperas, tenear ex iniuſta defenſæ impoſitione? Videtur quòd non: nam hæc conſtitutio loquitur, quando defendens iniuſtè, aliquod commodum indè reportat: ſicut in exemplis hic poſitis conſequitur commodum: quia non pignoratur, non exigitur debitum in fine. huius conſtitut. ibi. alterum: quia ex defenſa ſic iniuſta nullum commodum, &c. Sed ſi non intras domum tuam nullum indè commodum conſequitur, ergo ſi ratio non habet locum, nec lex. ff. de repu. l. fin. §. ait lex. & per arg. à contrario, quod validum eſt. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſ. l j. §. huius rei. Item ſicut non poteſt imponere defenſam: niſi qui timet violentiam in perſona, aut in rebus: ita teneri non debet vbi violentia iniuſtè infertur. Videtur tamen verius quòd teneatur: quia ſi aliquis me vti re mea prohibet, facit mihi iniuriam, & poſſum agere actione iniuriarum ſi quis prohibet de act. emp. l. qui pendente. ergo iniuſte prohibet. Item, quia ſi obtemperetur habet inde commodum, quia ſatisfit voluntati ſuæ. ff. de condict. ob tur. cau. l. pen. de vſu & habi. l. fin. Item qui manumittit pro ſua voluntate, intereſt ſua talem habere libertum. ff. de actio. emp. l. Item quia. §. fin. & dicitur locuplex. Secus ſi manumittit ſatisfaciendo voluntati alterius. de præſcrip. ver. naturalis. §. fin. in fine. & tunc non eſt locuplex, qui libertum acquirit. ff. de regulis iuris. l. nemo prædo eſt. §. primo. Item quia cauſa huius conſtitutionis fuit effrænare licentiam defenſarum, vt in princip. huius conſtitutio. Et quod dicitur de commodo quod non reportat, frequentiam poſuit: homines enim frequenter ad hoc remedium defenſam imponendi recurrunt, vt commodè eis conſulatur: ſed idem & ſi commodum non eſſet. Nam non debet eſſe cõditionis melioris ſtultus, quàm peritus. ff. quod vi aut clam. l. Seruius: & magis delinquens plus punitur, quàm minus peccans ff. de pœn. l. capitalium. §. graſſatores, qui facit ob ſuum commodum ſeruandum ſcilicet, ſuam credulitatem quodammodo peritus eſt, argumen. ſuperficiale: quia non debet ſuum ius indefenſum relinquere. ff. de petitione hæreditatis. l. illud.

Qui verò non ob ſuum commodum, ſtultus videtur & plus peccat, quàm ille qui ob ſuum ius. Peccat tamen: quia ſi non erat certus, debuit conſulere peritos. ff. de bonorum poſſeſſione. l. in bonorum. pro quo eſt. ff. de noxa l. non ſolum, de donat. inter virum & vxorem. l. iij. §. primo. in fine. ſed & ſuum commodum eſt ſatisfieri ſuæ voluntati, licet non videatur intereſſe, quia nõn ſatiſfit animo ſuo. ff. de ſeruis exportandis. l. ſi venditor. §. finali. ſed iſtud corrigitur. Non ergo fuit cauſa finalis imponere iniuſtam defenſam, quia ob ſuum commodum impulſiua, quia frequens, aliud magis exigitur, non enim ceſſat lex, tali cauſa ſeu ratione ceſſante. ff. de poſtulan. l. prima. § initium. & §. ſextum, facit etiam vim inquietatiuam prohibendo vti re mea. ff. de vi & vi arma. l. vim facit, pro quo non imponitur defenſa vt diximus in l. iuriſgentium, ſed imponendo iniuſtam defenſam inquietando eum, quem iniuſte defendit, tenetur de iniuſta defenſa. Alia ratio eſt in hoc caſu quando iniuſtè defendit, alia quando vult defendere, quia inquietatus non patitur violentiam in perſona, vel rebus. Sed quando iniuſtè defendit quis patitur pœnam, quia violentia committitur in perſona, vel rebus, ſed quia non debet imponere defenſam qui non læditur facto aduerſarij, quem ſic iniuſtè defendit, alia ratio, aliud ius exigit C. de tranſaction. l. interpoſitas.

¶ Item quid ſi ſit impoſita iniuſtè defenſa, vt non intrem in domum meam, obtemperaui, tunc, quia non intraui, ſed poſt paucos dies intrem, an ideo non teneberis de iniuſta defenſa?

Certum eſt enim, quòd ex iniuſta defenſa tua, & mea obtemperatione incidiſti in pœnam, vt in hac conſtitutione: quia obtemperans iam debet perſeuerare. ff. de in rem ver. l. ſi pro parte. §. verſum de fideiuſſo. l. ſtipulatus eſt opus. Verius eſt contrarium, nam acquiſita pœna fiſco ſemel, non poteſt remitti, ſuprà conſtitutio. proxi. §. vt tamen. ſi non poteſt expreſsè remitti per cuius obtemperationem quæſita eſt, nec tacitè non obtemperando poſteà argument. ff. ad municipes. l. Lucius. §. penultim. pro quibus eſt de contra. tabul. ff. eodem. leg. ſi poſt mortem. § finali de pactis. l. final. Ad quod eſt, quia ſi vſus fui non vi, & non clam hoc anno, licet poſtea prohibeo, & ſic videor vi vti, nam non obeſt ſuperueniens actus, vel prohibitio tollere interdictum, quod cœpit mihi competere, quia prius ſine vi vſus eram deſinit competere. ff. de iti. actúque pri. l. prima. §. finali. & l. ſecunda, & l. tertia. in principio. & de aqua quo. & æſtiu. l. prima. §. idem ait, cum concord. ibi quantum ad ius tertij, vt fiſci iam quæſitum, ſufficit ſemel obtemperari. nam & ſi poſt non obtemperaret, & male vtatur re ſua quantum ad eum prohibitio interim facta perſeuerat. ff. quod vi aut clam. l. tertia. §. illud. per quem. §. & ſimiles, ſicut in proxim. conſtitutio. in §. illud dictum eſt. In contrarium quando defenſæ iuſtæ paretur, tunc enim imponitur, ſi poſt decem dies, aut plures ſit iniuria in perſona, aut rebus per illum, qui tunc paruit, quod tenetur de ſpreta defenſa, vbi non debuit vim vel iniuriam facere, nec tunc, nec poſtea, & ſi ſemel paruit, ſufficit ad puniendum illum, qui delinquit iniuſtè defendendo. Vnde patet quare ſit aliud ibi, & aliud hic. ¶ Et nota rationem in fine legis, quòd quando ex defenſa iniuſta nullum commodum reportat imponens, quia non fuit paritum defenſæ iniuſtæ, nec pœnam ſubire debebit, ſic ff. de fal. impuberem. §. ſi ei ſeruo de quo plenè dicitur in gloſſ. de proba. inſtr. & te. l. cum conceſſiones.

De rapto

De raptu, & violentia monialibus illata.

a *S*I *quis rapere.* Hæc conſti. que punit raptores ſacrarũ virginũ continet ius cõmune, vt C. de raptu virgi. l. raptores. Si quis rapere infra eo. tit. l. ij. & de vio. & male. ſuſp.

ADDIT. *Adde tex. & ibi doct. in c. ſi quis nõ dicam rapere. xxxvj. q. ij. & in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cler.* De viol

veniens, iure ſuo vtitur potius, quam contemnat.

De raptu, & violentia monialibus illata.

TITVLVS XX.

Raptus monialis etiam occaſione matrimonij punitur pœna mortis. Matthæus.

REX ROGERIVS.

SI quis [a] rapere ſacratas Deo virgines, Aut nondum velatas, occaſione etiam matrimonij iungendi, præſumpſerit: Capitali pœna feriatur.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De raptu virginum actat item. Alias, de violentia monialibus illata

SI *quis rapere.* Remouet opinionem vulgi qua licitum eſſe credunt tollere virginem cauſa iungendi matrimonij. Quid ergo ſi rapuit tantum, ſed non deuirginauit, nec concubuit, an teneatur eadem pœna per hanc cõſtitutionem? Non eſt dubium, iure Romano. videbatur excuſandus propter ratione, quæ redditur in tit. de raptu virginum. in princ. quòd virginitas corrupta reſtitui non poteſt, & ſic loquitur quando deuirginauit, & tunc in fin. l. dicit eſſe abolitas pœnas veteres. Sed à iure Romano ſic punitur, quia idem ſi attentauit rapere tantum, & non rapuit. C. de epiſc. & cleric. l. ſi quis non dicam rapere. & d. l. j. de raptu virginum. in princip. de raptoribus tantum loquitur, poſtea dixit, maxime ſi Deo, &c. ſic ff. ad leg. Iul. de vi. publ. l. qui cœtui. §. qui vacantem.

ADDITIO. *Adde de iſta dictione maximè, per Bart. in extraua. ad reprim. in ver. maximè. Raphia. Cuma. conſil. 87. incipien. Franciſcus de la Cenipa. Philip. Cornel. conſil. 69. incip. viſis in j. volum. Tu dic, quod quando iſta dictio maximè, coniungitur cum verbis importantibus cauſam finalem, tunc abundat, nec ſtat implicatiuè, vt eſt text. iuncta gloſſ. in ver. maximè. in c. ſi quis epiſc. xj. quæſt. iij. & in c. cum olim in verſi. maximè ſenex. iuncta glo. fin. de teſtib. & in c. cum contingat, iuncta gloſſ. j. de foro compet. per Ioan. And. & Anton. de Butri. & Ioan. de Imol. in cap. ad abolendam. de filiis presbyt. per Alex. de Imol. conſil. 77. incipien. viſis dubitationibus eleganter firmatis in vlt. colum. volum. iiij.*

Et pro ſolo raptu etiam ſi coitus non ſequitur, eſt hæc pœna. Nam & ſi mulier rapiat virum, eſt eadem pœna, quæ non coiuit viro, eo volente. Et tunc quando committit violentiam in rapiendo, vel in domum vbi cognouit eam, intrando, vel ſolicitando, ſi præceſsiſſet mulieris voluntas in permittendo ſe cognoſci, non excuſatur à pœna capitis. Secus ſi per voluntatem ſine vi rapiendo, vel domum ingrediendo, aut ſolicitando deuirginaſſet. Inſtit. de public. iudi. §. ſi eadem. de quo diximus in tit. quæ ſunt regalia. Item vbi ſine vi & raptu coit cum virgine, & vidua, ſi proteſtatur quod velit eam in concubinam habere pœnam euitat. Idem ſi erat obſcuro loco nata. ff. de concubinis. l. j. in glo. & in l. iij. & dictus §. ſi eadem, loquitur in honeſtæ vitæ virgine, & vidua ſtuprata: & non præcedente teſtatione concubinatus, qui iure ciuili permittitur: Nam ex lege nomen aſſumpſit. d. l. iij. in fin. Ideò pœnam iuris ciuilis euitat, licet iure Cano. interdicatur, de quo omnis concubitus præter matrimonialem, eſt prohibitus, ius illud prohibuit propter peccatum.

ADDITIO. *Adde cap. nemo. & cap. meretrices. xxxij. quæſt. iiij. doct. in l. Iator. qui fil. ſint legiti. Ioan. And. in regula. ſine culpa. de regul. iuris. lib. vj. in mercu. Alexan. de Imol. conſil. cxxviij. incipien. conſideratis verbis inſtrumenti. in j. volumine.*

In hoc excuſat à pœna, nam & raptam non licet ducere, & nihilominus pœna capitis erit, ſi ducet eam in vxorem, licet de iure Canon. poſſit raptori iubere quantum ad hoc, quòd ſit matrimonium legitimum, vt infrà. l. pœnam. in gloſſ. & ideo videtur quòd iure illo dotabit pater, argum. extra de adult. cap. j. & ij. Iure ciuili non eſſet nec eſſe poſſet matrimonium. C. de raptu virginum. l. j. §. nec ſit facultas. non ergo poteſt dos eſſe vbi matrimonium non eſt. ff. de iure dotium. l. iij.

ADDITIO. *Adde Salic. in l. j. in princ. C. de vſucap. pro dote. idem Salicet. in l. fin. C. de donat. ante nupt. Paul. de Caſtr. in rubr. ff. ſoluto matrim. in princ. & an dos ſit de ſubſtantia matrimonij? vide in l. fin. C. de dot. prom. l. iij. C. de iure dot. l. ij. C. de nupt. glo. in c. nullum. xxx. quæſt. v.*

Sed cum ſubſtantia matrimonij valeat de iure Canon. quo matrimonia iudicantur, de dote tanquàm ſequela ſtetur iuri eidem, cum idem iuris ſit in acceſſoriis quod in principali, argum. ff. de pact. dota. l. inter. §. cum interdicatur. datur enim per mulierem, quæ non peccauit, & cuius proprium patrimonium eſt dos. ff. de minor. l. iij. §. ſcio. Sed de pœna corporali non intromittit ſe ius canonicum prohibendo ſecularem iudicem.

ADDITIO. *Adde gloſſ. in cap. prauaricato. ij. queſtio. iij. Innocen. in capit. cum oportet. de accuſatio. Innocen. in capit. crimina. de colluſio detegenda. Maria. in repetitio. capit. ſententiam ſanguinis. ne clerici, vel mona. Paul. de Caſtr. conſil. 119. incipien. notandum, quòd adulterium. vj. ij. colum. & vbicunque de iure Canonico imponitur pœna mortis debet exponi, per ſententiam excommunicationis, vt per Abb. in capit. per venerabilem qui filij ſint legiti verſic. not. vltim. Abb. in capit. j. in vltim. colum. de homicid. ad Abb. in cap. j. in vlt. col. de furt. Abb. in cap. ij. ſuper glo. fin. de maior. & obedien. Et dicit Sanctus Thom. ſecunda ſecunda quæſt. xcix. artic. vlt. vbi dicit, quod de iure Canonis, non eſt mors, ſed loco eius eſt excommunicatio.*

Sed eccleſia minorem pœnam imponit, attamen quando iuri non derogatur, pœnæ iuris ciuilis ſtatur. capit. ij. extra de adulter. Item ſi ſponſam per verba de futuro rapiat, idem erit. d. l. j. §. quibus. Secus ſi erat per verba de præſenti, tunc erit vxor, quia conſenſus facit nuptias. ff. de regulis iuris. l. nuptias, tunc non tenetur de raptu. xxvij. quæſtione. ij. ſi quis virginem. ¶ Item iure ciuili ſi vir cognoſcit virginem immaturam antè quàm habeat xij. annos, ſibi deſponſatam vxorem, tenetur ſtupri. quia non fuit matrimonium ante id tempus. Inſtit. de nupt. in gloſſ. in princip. Iure Canon. completur ex hoc matrimonium, malitia ſupplente ætatem, extra de deſpon. impub. cap. de his. In Deo dedicata non excuſat matrimonium, & voluntas eius. d. quæſt. ij. raptores. Hæc ergo conſtitutio poſita eſt breuiter contra raptores, & de inuentis in rapina & flagranti crimine. De conſciis & miniſtris non loquitur, quia ſatis erat prouiſum per ll. ſupradictas. C. de rapt. virgin. l. raptores, de epiſc. & cleric. l. raptores. infra conſtitut. iij. Item hi raptores ſi fugiunt & comprehendantur, non appellant, conuicti. tamen vel confeſſi. Quid ergo ſi non fugit, ſed cum rapta ſtetit per multos dies, deinde conuincitur? De pœna capitis non dubitatur, ſed de appellatione, & de bonis raptoris fuit dubitatum an hæ pœnæ cumulentur ad pœnam capitis, quando fugit iuxta ordinationem. l. j. de raptu virg. & quia fuga fecit eum ſuſpectum & quaſi conuictum. ff. de bo. lib. l. ſi libertum, & in authen. de exi. reis. §. ſi verò. Item bannum propter fugam & contumaciam ſemper durat, niſi purgetur. ff. de vſur. cum pater. de leg. ij. Titia. §. vſuris. ad quod eſt. ff. ad Syllan. l. lex Cornelia. Hoc autem dicere eſt inconueniens, nam princ. illius l. generaliter loquitur ſiue deprehendatur, ſiue non ſic infra eod. l. pœnam. Poſtea dicit. deprehenſis. quaſi, quæ notabiliter fiunt videantur neglecta, niſi notabiliter repetantur. ff. de iniur. l. item apud. §. hoc edicto, quod ergo dicitur per totam legem, referri debet ad omnia, quæ in princ. dicuntur, cum initium ſit generale. ff. de iniur. & fac. ignor. l. j. §. pen. & ad primordium, &c. C. lib. x. de impo. lucra. deſc. l. j. in fin. & C. ad leg. Iul. de vi publ. l. ſi confidis. Dicit ſponſam filij raptam, non dicit, deprehenſam. & tamen habet locum pœna de raptu virgi. vt dicit ibi gloſſ. Item ſimpliciter dicit Azo in ſum. quorum appel. non reci. quòd in crimine raptus fœminarum non appellatur, ſecus ſi in complicibus, quos dicit appellare poſſe. Item debet conuinci per legitimas & iuri congruas probationes, vt ibi dicitur. Vnde ſi facta ſit confeſſio per tormenta non præcedentibus indiciis, ſecus erit, quia condemnatio ex tali confeſſione inualida non valet ff. de re iudica. l. iiij. §. condemnatum. tunc non negari debet appellatio, donec videatur ſi conuictus, vel confeſſus legitime, vt non cauſa deferendæ pœnæ hoc proponeretur. C. de fal. l. j. ſatis differtur pœnæ executio. ff. de appel. reci. l. ſciendum, nam & ab iniurioſa, ſeu immoderata executione appellatur, quando non eſſet remedium, ſicut in homine mortuo ex pœna. C. de appellat. ſi quis prouocauerit, vbi maius periculum eſt, ibi maior eſt adhibenda cautela, & hoc videbit is, ad quem appellatur, non qui dãnauit: nam is præſumitur iam ſuus odioſus, de eo enim conqueritur, ideo non diſceptabit de hoc ipſe, qui functus eſt officio ſuo ff. de re iu. l. iudex. ¶ Item quod dicit lex illa, quod virginitas corrupta non reſtituitur. loquitur de rapta, quæ ſi vi opprimatur, ſeu corrumpitur à raptore, non debet dici corrupta, ex quo mens non fuit corrupta, niſi quantum ad Aureolam. Dicit Ioan. hoc non probatur aliqua litera, quantum ad hoc, vt non cõnumeretur inter virgines. hoc vltimum probatur. xxxvij. quæſt. alias xxvij quæſt. ille. Ibi eſt glo. & in cap. reuera. quod cap. eſt potius contra. Dixit Hugo in c. illo quòd Aureola eſt quidam flos, qui datur virginibus carnem & mentem habentibus integram. non habentibus integram carnem, licet mentem ſic, non datur, quaſi fulgor ille detur propter ſigniculum integrum non fractum. argum. xxvj diſt. acutius. ſicut & ille cui inuito eruitur oculus. lv. diſtinctio ſicut & Euangelica.

ADDITIO *Adde Ioan. And. & Abb. in cap. cum cauſam de probat. & quibus perſonis datur? vide per Arch. in c. & ſi ad tempus. xj. q. iij. Car. Zab. in c. cum teſtabatur. in fin. v. q. de deſpon. impu. & de iſta Aureola vide per S. Thom. in iiij. ſent. diſt. viij. quæſt. j. art. ij. idem Thom. in iiij. ſent. diſt. xlviij. quæſt. v. arg. j. ij. iij. iiij. & v. & per Aſtheſanum in ſua ſum. lib. ij. tit. xlv. arg. iij. & an virgines quæ fuerunt viriliter corruptæ à barbaris perdiderunt Aureolam? vide glo. ſumma. xxxij. q. v. & per Augu. de Ancho. in tract. de poteſtate Papæ. quæſt. xcvj. artic. iiij.*

Iuſti

De violentiis meretricibus illatis. *Rubrica.*

O*Mnes noſtri regiminis.* Licet de iure communi violentia illata meretricibus ſit impunita, vt ff. de fur. verum in fi. & arg. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. ſi quis virgines: & eſt ratio. C. de adult. qui adulterium, in fi. Præſens tamen cōſtitutio punit vltimo ſupplicio inferentes eis violentiam. Debent tamen per clamorē teſtari dictā violentiā, vt hic: & in ſecūdo dicto: ad quod facit ff. ad Syllania. l. j. §. pen. & ad legē Aqui. itaque. §. j. Et niſi infra octo dies poſt illatam violētiam, cōqueratur: vlterius nō auditur, vt in fi. huius conſtitutionis. ad quod eſt argumentū. ff. de pœnis: ſi quis fortè. §. primo. in fine. ibi, neque enim debuit tam arduā rem diu retinere. Omnes noſtri regiminis. infra de homic. & dā clandeſtinis. l. ſuper.

a *Aliquo modo* Aliàs à modo.

ADDITIO. *Mulieres quæ turpi quæſtu. Adde an tales mulieres poſſunt facere eleemoſynam, de male acquiſitis? vide in cap. non eſt putanda j. q. j. cap. ſi non ſunt. xxxij. quæſtio. iiij. inclitas. cap. nolite, & in cap. eleemoſyna. xiiij. quæſt. v. & glo. magiſtra & ordinaria. in iſta materia in c. ex tranſmiſſa. de deci. S. Tho. ſecunda ſecundæ. q. xxxij. Et an tales mulieres teneantur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ, vide per Inno. & Abb. in c. quia plerique. de immu. eccleſ.* Superantius.

b *Gaudeant.* Corrigitur. ff. de fur. l. verum.

De violentia meretricibus illata. *Rex Gul.*

TITVLVS XXI.

Pœna vltimi ſuppli. imponitur illis, qui vim faciunt meretricibus contra earum voluntates cauſa libidinis: dummodo ſint conuicti & confeſſi. & meretrices intra octo dies clamorem emiſerint de ipſa violentia eis illata; alias non videtur vis illata: niſi probetur quod intra illos octo dies inuita fuit detenta. h. d. Matthæus.

IMPER. FEDER.

OMnes noſtri regiminis ſceptro ſubiectos decet maieſtatis noſtræ gloria gubernari. Et alterum ab altero, tam mares, quàm fœminas, nec à maioribus, vel æqualibus vel minimis defendendo pacis gloriā confouere: nec pati [a] aliquo modo vim inferri. Miſerabiles itáq; mulieres, quæ turpi quæſtu proſtitutæ cernūtur, noſtro [b] gaudeant beneficio: Gratulantes, vt nullus eas compellat inuitas ſuæ ſatisfacere voluntati. Cōtra hoc generale edictum ſatagentibus, [c] confeſsis atque conuictis vltimo ſupplicio inferendis. Habito tamen conſiderationis ordine, quòd ſi vis in locis habitabilibus fuerit illata, clamor oppreſſæ truculenter† emiſſus, quàm citius poterit eluceſcat. Alióquin non videbitur vis illata, ſi mora fuerit [d] octo dierum ſpacio ſubſecuta. Niſi forſitan his diebus inuita probabitur fuiſſe detenta.

† aliàs violenter.

c *Confeſſis atque conuictis.* Quibus appellare non licet: vt ff. & C. qui appel. non licet. l. ij.

ADDITIO. *Confeſſis atque conuictis. Adde an iſta differant inter ſe, vide in l. fin. C. de executio. rei iudica. l. ij. quor. appellation. non recipitur. Cardi. Zabarel. in c. per inquiſitionem in vj. oppoſ. de electio. Idem Cardin. in cap. at ſi clerici. j. col. de iudi.* Superantius.

d *Octo dierum.* Dies enim inducit præſumptionē contra mulierē, vt non videatur vis illata, ſicut hic, dicit: à qua præſumptione cum nō ſit iuris, & de iure, recedi debet per contrariam probationem certam ſcilicet teſtium, vel confeſſionem partis, vt ff. quod met. cau. l. non eſt veriſimile. j. reſpon. Certam ideo dixi: quia pugnæ probatio, quæ eſt incerta, vt in Lombardia, de hom. li. ho. recolimus. Etiam ſecūdum veteres leges nō habebat locū, niſi facta proclamatione infra octo dies, vt infra eod. l. in quæſtio. Et poteſt de hoc ratio aſſignari: quia cùm pugna nō habeat locū niſi indiciis præcedētibus, vt infra, de proba. monomachiam. ceſſante proclamatione, quæ loco indicij haberi poterat, ceſſabit & pugna. Videtur tamen, ꝙ hodie nō ſit neceſſaria proclamatio: tū quia pugna, quæ olim habebat locū ſub diſtinctione proclamationis & tēporis eſt ſublata: tum quia & ſine vociferatione, & clamore mulieris, aliis ſimil. probationib. pōt cauſa inſtrui, ad hoc vt principi referatur, vt infra eod. in quæſtio. in prin. in med. & in fi.

Confeſſis Cap

ANDRAEAS

Iuſti omnes fulgebunt ſicut ſol. Matth. xiij. & Sapient. iij. Virginibus ab aliis iuſtis in recognitionem & maius præmium propter maiorem laborem; quia in carne præter carnem viuere angelicum potius eſt quàm humanum, ſecundum Hierony. de aſſumptione matris Dei, datur ſpecialis fulgor. & hoc dicunt Canoniſtæ Aureolam deberi incontaminatis corpore ſine membro virili: nam ſi palo, vel ferro, vel medicamento aliquo corrupta fuerit, dicunt dari Aureolā, vt dicit Hoſtien. in c. ille. & c. ſinge. ea. q. & facit quod dixi xvj. q. j. ſi quis non iratus. Frater Tho. de Aquin. videtur alio modo accipere Aureolā, & dicit quòd corona aurea coronatur, qui fruitur Deo videndo eum: hoc præmiū & beatitudo dicitur corona aurea & aureola. Addit aliud plus: quia dicit eſſe quoddā gaudium de operibus à ſe factis, quod habet rationem victoriæ excellentis: & dicit eſſe aliud gaudium ab eo, quo gaudent de coniunctione ad Deum, vidēdo, & fruendo: & ſic dicit gaudiū hoc eſt aureola, in iiij. ſent. diſt. xlix. q. ij. in reſponſione ad iiij. art. & xxx. diſt. in vlt. ibi, an virginitas ſit in carne corruptibili. in fin. & dicit, quòd ſi mens ſit incorrupta, licet caro opprimatur ab homine, vel à dæmone in occulto, non perdit meritum virginitatis. Gaudebit vi oppreſſa, quia non conſenſit, etiam ſi prægnans facta fuerit in illa violenti oppreſſione: & hoc habet ratione victoriæ, non mente, non corde inquinationi corporali illatæ ab oppreſſore, iuxta dictum beatæ Luciæ. Si me inuitam violare feceris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam: nam ſi pro fide hoc paſſa ſit, caſtitas duplicabitur ad coronam, non quòd habeat duas Aureolas virginitatis, ſed duplex præmium: Vnum pro virginitate ſeruata in mente: Aliud propter iniuriam, quam paſſa eſt propter fidem. Dicit etiam, quòd vi oppreſſa, non corrupta mente, non perdit per hoc virginitatem: etiam ſi caro experiatur mente pudica: ſicut nec perditur, ſi pes, vel aliud membrum, quàm ſignaculum truncaretur: nam hæc verba magiſtralia ſunt: nam quòd Aureola detur ſignaculo non fracto, non legitur alicubi, ſicut conſecratio, vt in cap. illo. de ſacramento agitur tunc, vt in cap. acutius. Aureola non eſt ſacramentum quod datur poſt mortem in æterna vita, & quod dicitur in c. ſi Paulus, quòd Deus non valet coronare corruptam, intelligendum eſt, ſcilicet mente, non loquitur cap. illud de corrupta per vim oppreſſa. Dicit enim, caue quæſo, ne quando, &c. ſcilicet ne conſentiat poteſt cauere. Sed ne patiatur vim, non poteſt cauere. Cuſtodia aduerſus vim parum proficit ff. de actione empti. l. ſi ea res. commo. l. ad eos. quando ergo cōſenſit non conueniret Dei iuſtitiæ coronare, ſicut integram, vt gloſſ. exponit ibi. Sed quòd Aureolam

perdat

DE YSERNIA.

perdat oppreſſa: quæ non conſenſit, litera non dicit, licet glo. dicat. Et not. quòd per hoc non debet audiri ſeu comparari incontaminatis, nam non poterit conſecrari, vt in cap. illo dicit, quòd perdit Aureolam, quæ in hac vita non datur, facit eod. cap. & c. ſinge. & cap. ad Deum. Oppreſſa habebit aliquid latentis infirmitatis, qua poterat in ſuperbiæ faſtum extolli, ſi oppreſſionem barbaricam euaſiſſet, ſicut plenè tractat Auguſt. de ciuitate Dei. cap. xxviij. & cap. ſe. & hoc etiam Iſidorus de ſummo bono, Deus nonnunquàm eiicit occultam mentis ſuperbiam per manifeſtam carnis ruinam, hoc ergo peccatum punitum fuit in oppreſſione, & fractione ſignaculi in hac vita, non punit Deus iterum poſt mortem priuando Aureola, ſufficit quòd non conſenſit mente. Item in ſacramento conſecrationis eccleſia militans euitauit deformitatem conſecrati, vel ordinati, non eſt ſimile in eccleſia triumphante, vbi datur Aureola, & vbi Deus tantum cor interrogat.

De violentiis meretricibus illatis. *Rubric.*

O*Mnes noſtri regiminis.* Hæc conſtitutio ſatis bene gloſſata eſt, & corrigit dignè ius Romanum. ¶ Quod ſi violenter meretrix cognoſcatur, etiam ſupponendo quòd cauſa libidinis ſit: nec furti tenetur quando erat ancilla meretrix: nec de vi quando libera, vtrunque enim ponit. l. verum. ff. de furt. licet aliqui dubitent de violentia meretrici illata, vbi lex alterat, quia precium non erat ei datum: nam non erat deterior facta ex coitu, quia ſic erat ante. nec poteſt dici infamis ex hoc, quia & ante talis erat. Vnde infamia non eſt damnum infami. C. vt intra certum tempus. l. ij.

ADDITIO. *Adde glo. in l. aut damnum in §. ſeruos. ff. de pœnis. Bald. in cap. capellanus. extra de feriis.*

Meretrix publicè & palam proſtituitur. ff. de ritu nup. l. palam & ideo dicit quòd infamia eſt viro ſic coeunti meretrici, & infamia compenſatur cum damno pecuniario meretricis, ex cuius parte eſt damnum, quia non fuit ſibi ſolutum, nec poteſt petere etiam promiſſum, licet ſi ſit ſolutum non poſſet repetere. ff. de condictione ob turpem cauſam. l. iij. in glo. ex parte viri concumbentis eſt infamia, & hoc præponderat. ff. de regulis iuris l. ſi in duabus, & hoc eſt dicere, plus punitur in hoc vir quàm meretrix. Sed quod per hoc ſit impunis violentia, in hoc multum defecerunt Iuriſconſulti, vt per vim meretricem cognoſci ſine ſua voluntate liceat, ex quo non punierunt, & primò quantum ad ipſam meretricem venalem omnibus ſe proſtituentem, quaſi omnibus coit, & non tibi, licet ei hoc, quia perſonam poteſt denegare cui, & quando, & quoties vult. Idem enim eſt in re: ergo erit multo fortius

in perſona

De raptoribus virginum, vel † viduarum.

†aliàs, et

TITVL. XXII.

Seruandæ ſunt in regnis vtriuſque Siciliæ leges Romanorum imperatorum loquentium de raptu virginum, vel viduarum ſponſarum, vel innuptarum, quæ imponunt raptoribus capitalem pœnam: ſublata conſuetudine, quod raptor euitabat pœnam capitalem, ſi poſtea cõtrahebat matrimoniũ cum rapta, vel ipſam alteri nuptui tradebat: ſubaudi etiam cum dote conuenta. h.d. Matth.

IMPER. FEDER.

Capitalem pœnam, [a] quam contra raptores virginum, vel viduarum, ſponſarum, vel etiam iam nuptarum. Et eorum complices, vel fautores, Diuorum Auguſtorum ſtatuta ſanxerunt, Inuiolabiliter pręcipimus obſeruari.

Illis conſuetudinibus, quæ in aliquibus partibus Regni noſtri Siciliæ hactenus obtinebant, per quas raptores [b] raptam ſibi in matrimonio collocando, vel alij eam tradendo nuptui, ſe capitali ſententia eximebant [c] omnino ſublatis.

De raptoribus virginum, vel viduarum. *Rubrica.*

Capitalem. Hæc conſtitutio confirmat illam. C. de rap. vir. l. j. & tollit quandam conſuetudinem, qua liberatur raptor ducendo raptam in vxorem, & in hoc concordat d. l. j. §. nec ſi facultas. Sed de iure cano. ſecus eſt quia poteſt contrahere rapta cum raptore: ſi prior diſſenſus tranſeat in conſenſum, vt extra de rap. c. accedens cum ſuis ſimi.

ADDITIO. *Adde c. ſtia. & in §. hac authoritate: & c. vltim. xxxvj. quæſt. ij.* Superantius.

b *Raptam.* Quod dic, vt in ſum. C. de nupt. §. item ſi probetur per cõſtitutiones. C. ad l. Iul. de adul. commiſſum ſecundum Azo.

c *Omnino ſublatis.* Not. quòd raptor non poteſt nubere virgini, vt hic. Sic etiam iure Romano, vt C. e. l. ſed & ſi non nuptæ. in princ. §. j. & C. de epiſ. & cle. l. raptores. idem contra, quòd nec rapta ſuo raptori nubere poteſt, vt præalleg. l. & ſi faciat, bona raptoris, & complicium, & fautorum ſuorum, quæ ſibi per prędictas leges acquiruntur, perdit: & fiſci iuribus applicantur, vt in authent. de rap. mu. per totum colla. ix. in fi. Sed ſecus de iure Cano. quia poteſt, ſi mulier vult, extra de adul. c. j. & xxvj. q. j. c. ij. & q. ij. c. ſi quis virginem. & xxvij. q. ij. c. raptus. & cap. placuit: quæ ſunt cõtra. Et facit ad hoc extra. de rap. incen. & vio. ecc. & pœn. ipſorum. cap. accedens. ¶ Sed nunquid ex hoc incurrit pœnam legalem, ſcilicet, vt perdat dominium rerum authoris ipſius, & complicium, & fautorum, vt dicit præalleg. auth. Puto quòd non: nam legem iſtam abrogatã eſſe dico: & quo ad pœnam interdictionis matrimonij, & quo ad pœnam contracti, vt extra de ſecun. nup. cap. dominus. & not. in ſum. do. G. in præalleg. cap. de rap. incen §. raptorum.

nec In

ANDRAEAS

in perſona. ff. de vſur. l. in pecudum. ff. de ædil. edic. l. iuſtiſſimè in princip. Quod in re poſſit, patet ff. de inſtitut. l. ſed & ſi denunciauerit: & l. ſi quis mancipium. §. Proculus de contrahend. emptio. l. ſi ſterilis. §. ſed & ita: & de verbor. obligatio. l. ſi quis ita promiſerit. §. ea lege. C. de iure emphy. l. fina. §. j. ver. his quoque perſonis: poteſt etiam ſtare in re ſua. ff. de legib. l. vxorem. §. agri plagam. Quantum ad virum concumbentem fortè Gentiles non putauerunt eſſe peccatum fornicationem: quia Abraham acceſſit ad Agar ancillam Gen. 16. Et Iacob etiam Geneſ. 37. Hodie autem ſimpliciter eſt peccatum cum quacunque excepta vxore. Dic ſecundum ſanctum Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. cliiij. de partibus luxuriæ quæſt. ij. Sed non propterea debuerunt violentia non punire, quam in rebus punierunt, etiam ſi ius habet, non per iudicem debetur ſibi ius: non enim vis eſt ſolum, quando homines vulnerantur. ff. quod me. cau. l. extat.

Nullus eas compellat, &c. Nota argument. contra illos modernos, qui dicunt, quòd ſi Lanio, vel alius tenens carnes: vel merces venales, omnibus vendit: ſi mihi non vendat requiſitus, quòd tenetur iniuriarum, vel cogitur, ex quo omnibus vendit. Nam poteſt vendere cui vult: & cui non vult, vt dictis legibus. Nullus cogitur, etiam iuſto pretio, ſua vendere: quia vnicuique committuntur res ſuæ gerendæ prout vult. C. de iudi. l. nemo. Rei ſuæ quilibet dicit legem, quam vult. C. de noxa l. ij. Illi etiam qui publicè negotiantur, vt ſtabularij habent poteſtatem ne quem recipiant. ff. nau. caupo. ſtab. l. ij. Et quod dicitur. furti aduerſus naut. caupo. ſtab. l. j. in fi. quòd ſtabularius non poteſt repellere iter agentes, dicit glo. i. debet. nam ſi vult poteſt. pro quo eſt dictus §. ſed ſi denunciauerit, cũ prędictis cõcordantiis. Non ergo tenetur vendere rem: ſicut nec vſum meretricis ſeu meretricantis, vt hac conſti. quæ digniſſimè corrigit defectum iuris Romani. Verum ſi eſſet deputatus à publico & communi vt faceret carnes, compelleretur tunc vendere, & ſuum officium ſeu miniſterium ſibi cõmiſſum, & receptũ, per eum implere, & facere. ff. de mu. & hono. l. ſi quis magiſtratus. ſed rem ſuam non cogeretur vendere cui non vult. C. de iure delib. l. nec emere. Porrò ſi promiſiſſet Lanio à publico deputatus omnibus vendere carnes, quas macellabit, non videtur aſtringi ex hoc ad eos, qui ſunt ſibi odioſi, & quibus de iure non poteſt, non debet cogi vendere. arg. ff. ad munici. l. Lucius. §. j. & l. ij. In generali promiſſione non continentur ea quæ ſpecialiter non eſſet promiſſurus. ff. de pecu. l. qui peculium & de pign. l. obligatione: ſed teneretur ad intereſſe. Vel reſtringeretur ad pœnam conuentam, non ad rem. ff. de verbor. obligatio. l. qui Romæ. §. cohæredes, & quod ibi dicitur in gloſſ. niſi eſſent carnes ciuitatis, & communitatis, aut emptæ de communi pecunia tunc cogeretur: quia non ſunt carnes macellatoris hæ, ſcilicet, carnes emptæ de publico ſunt communitatis tantum. In his quæ ſunt communitatis tantùm habet quilibet de populo ad obtinendum, quantum quilibet ad prohibendum. ff. ne quid in loco pub. l. ij. in princip. Excipiuntur à præmiſſis quando ſuper vtenſilibus fit aſſiſia per officialem, de quo dictum eſt de pace tenen. & ius vio. cap. poſt natal. vt ſupra in princip. huius opuſculi. §. an vniuerſitates poſſint facere ſtatuta. Alij circa hoc minus probè dixerunt, quòd Lanio prædictis teneatur iniuriarum, vendens aliis & non mihi, nam ex affectu debet æſtimari iniuria.

ff. de

DE YSERNIA.

ff. de iniur. l. illud. ſi fecit animo iniuriandi mihi, quod præſumitur, vt dicitur. C. de iniur. l. ſi non conuicij. Hoc eſt durum dicere, dato quòd conſtet ob iniuriam meam nolle mihi vendere rem ſuam, vt teneatur mihi iniuriarum, qui conuicium verbo non dixit, nec in corpus aliquid intulit pulſando, verberando, abducendo comitem, vel attentando pudicitiam, his modis fit iniuria. ff. de iniur. l. j. §. j. Aliud eſt contumeliam facere, aliud non pati, vt quis honorem habeat. eodem titulo lege iniuriarum. §. ſi quis de honoribus. alioquin quicunque non facit quod facere debet, teneretur iniuriarum, quod eſſet abſurdum, & ſic ſufficit dare inſtantiam prima quæſtione prima, ſicut vrgeri. Vnde ſi non reddo debitum, non teneor iniuriarum, quia non facio iniuriam re, aut verbo. Sed ſi non permitto te vti re tua, infero moleſtiam, & facio per quod non potes vti. C. de iniur. l. ſi quis iniuriarum. §. ſi quis prohibet: licet non facere, facere ſit: inſtitut. de nupt. § ſi aduerſus. longe minus eſt omittere, quàm committere. ff. ad Syllania. lege ſecunda, in gloſſ. Alioquin non videbitur, id eſt, non præſumentur quantumcunque indicia probentur clamoris: dummodo afferentur probationes veræ vt in gloſſ. clamor faciebat indicium pro pugna, quæ offerebatur. Hodie non habet locum pugna. Et ſic clamor ſolus non facit indicium, ſcilicet, pro pugna. Alia dic, vt infra in conſtitut. ij. quæ incipit. in quæſtionibus. §. fin.

Omnes noſtri regiminis. In tex. feriendis. Sed an patiatur raptor pœnam amiſſionis bonorum, ſicut erat olim de iure communi, an verò ſit correctum de pœna bonorum per hanc conſtitutionem, quæ non facit de eo mentionem? Potes dicere breuiter, quòd non ſit correctum in eo caſu, ea ratione. Nam quoties lex noua ſtatuit certam pœnam, nec expreſſè corrigit legem antiquam imponentem aliam pœnam, pœna legis antiquæ remanet firma, vt ff. de acti. & oblig. l. quoties & not ſuprà, in conſtit. Regni, aſperitatem. maxime quòd pœna ſtatuta per cõſtitutionem iſtam, etiam per legem veterem imponebatur. & ſic potius videtur conformare, vt in l. proxima. Marin.

De violentia mulieribus illata. aliàs de raptoribus virginum vel viduarum. *Rubrica.*

Capitalem pœnam. Confirmat lex prima de raptu virginum. C. quantum ad illa, quæ non expreſſit lex ſuprà: ſi quis non dicam rapere: plus tamen punitur aſſocians, quàm alij conſcij & miniſtri. dicta lege prima. §. pœnas. Sed an appellabit aſſocians? Nam Azo in ſumma, quorum appellat. dicit quod poteſt intelligi de raptoribus, quòd non appellent, non de adiutoribus. Dicatur quòd verum ſit dictum Azo. quia miniſtri & conſcij minus puniuntur, Sed aſſocians punitur eadem pœna tam in perſona, quàm in bonis. Ideò in eo par pœna includitur, quòd non appellet. Vbi verò plus exceditur, ſeuerius iudicatur de exceſſibus prælatorum ſicut manifeſtum eſt. Et plus delinquit aſſocians, quàm ille qui tantum ſciuit, vel aliàs miniſter fuit. Scio quæſitum an in eodem libello poterunt accuſari raptor, & conſcius? Et fuit reſponſum quòd non: quia erat diuerſa pœna in vno, quàm in alio, ſicut eſt diuerſa. C. de Nili agger. non rumpen. l. prima. ſecus dicebatur, vbi eſſet eadem, ſicut in

De eodem.

a *In quæſtionibus.* In iſta cōſtitutione tractatur qualiter probatur violentia mulieribus illata. & quidam Reges admiſerunt ad pugnæ probationem, quod hic remouet, ſicut in cæteris criminibus, præter quàm in crimine læſæ maieſtatis, & mortis abſconſæ. Sed qualiter fiet? & dicit Imperator, aut poteſt probari per confeſſionem violenti, vel teſtes & incontinenti capitaliter punitur, vt C. de raptu virgin. l. j. Aut non patet ita aperte, & tunc ſi poſt trinam denuntiationem, vel ſine denuntiatione inuētus eſt quis mulierem clamantem attentare, non punitur ſtatim, ſed remittitur ad principem puniendus. Corrigitur authen. ſi quis ei. quæ eſt C. de adult. vbi poſt trinam denuntiationē traditur iudici puniendus. Item in eo, quod remouet probationē pugnæ: concordan. C. de act. & obligat. negantes. Vel in eo, quod admittit in prædictis duobus criminibus, contradicit eidem. Item notatur qualiter probatur adulterium ſecundum Canones, vt extra de teſtibus. capite, præterea. quand

De eodem.

Quia lex paribus eſt ſublata, niſi in duobus caſibus hic deſcriptis: ideo de crimine violentiæ in perſonam mulieris debet conſtare, aut per confeſſionem inculpati, aut debet eſſe teſtibus conuictus: & tunc inconſulto rege procedatur ad condemnationem pœna capitis: & ſi dictis modis de crimine non conſtet: ſed ſunt indicia hic deſcripta, vel alia: tunc conſultetur Rex: & interim inculpatus ſit ſub fida cuſtodia in carcere, vel ſub fideiuſſoribus. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

In[a] quæſtionibus violentiarū, quæ quibuſlibet mulieribus inferuntur, prędeceſſorum noſtrorum Regni Siciliæ ſanctiones ſub diſtinctione quadam, videlicet, ſi infra tēpora eiſdē conſtitutionibus prætaxata ipſarum [b] proclamatio probaretur, pugnę iudicium admittebant. Cùm tam in caſu pręſenti, quàm in omnibus aliis criminibus, tantùm crimine læſæ maieſtatis excepto, Et mortis abſconſæ, Pugnæ non tam iudicium, quàm diſpēdium, prouiſione ſancta, ſancimus ammoueri.

Nam non leue periculum accuſantibus imminet, qui communibus probationibus, vix, aut nunquam probare poterūt intentata: Cùm huiuſmodi ſcelera [c] à conſpectibus hominū, qui veritatis ipſius poſsint perhibere teſtimoniū abſcondātur, & ſic ordinariis probationibus ceſſantib⁹ de facto, & extraordinariis pugnę, ſcilicet, & legibus parilib⁹ de iure noſtro ſublatis, cauſæ huiuſmodi ſine remedio remanebant. Nolentes igitur tam grande ſcelus dimittere ob defectum probationis inultum, Decernimus, Si quando aliqui de huiuſmodi violentiis accuſati confeſſionibus ſuis, quas in publicū conſciētia læſa producit, aut teſtibus, qui in ipſis venereis actibus inuenerint accuſatos (Quod tamen perrarò poſſet cōtingere) fuerint fortè [d] conuicti: nobis etiam inconſultis, capitali pœnæ ſubiaceāt, priſcis, & noſtris etiam conſtitutionibus præſtitutæ. Quod ſi non ipſa rei veritas probari valeat, Sed hoc ſolum quod per mulierem, aut pro parte ſua per aliquos, [e] nūciatum ter fuerit alicui, qui ſignis, aut [f] modis aliquibus pudicitiam mulieris attentet, quod à reiteratione huiuſmodi illicitæ præſumptionis abſtineat: & poſteà cum muliere clamante, & aliorum auxilium cum vociferationibus in- Vel

quandoq, probatur ipſo facto, & ex ſequentia ſequentis actus. C. eod. l. ſi quis. quandoque per trinam denuntiationem, vt dixi.

ADDITIO. *Adde Bartolum in l. ſecunda. in §. fin. ff. de adulter. Bart. in l. quod ait. & in l. capite quinto. in §. primo ff. eodem cap. dixit dominus. & ibi Ioan. de Fan. trigeſimaſecunda quæſtio. prima. doctores in cap. literis. & in capit. tertio loco de præſumpt.* Superantius.

b *Promulgatio.* Aliàs, proclamatio.

Sed dum, Aliàs, cùm igitur. aliàs, ſed dum.

c *A conſpectibus.* Et ideo dicitur alibi, quòd veritas magis per oculos, quàm per aures animis hominum infigitur, vt inſtitut. de grad. §. fi. & alibi. certior eſt oculus quàm auris.

d *Conuicti.* Aliàs conuincti.

e *Nuntiatum.* Videtur quòd iſta denuntiatio in ſcriptis fieri debet propter teſtiū corruptionem, vt in auth. de tempore non ſolutæ dot. § conteſtationem. colla. vij. Et expreſſius in auth. vt lice. mat. & auiæ. §. is quoque. collatione octaua. quæ eſt ſimilis iſti conſtitutioni.

f *Modis.* Aliàs, monitis. Marinus.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

raptore & aſſociante. Melius dicitur, vt indiſtinctè poſſit: quia cùm eodem crimine, & eodem facto teneatur vterque: ſi plures eſſent, ſimul accuſabuntur. C. ſi reus vel accuſ. mortuus fuerit. l. j. & in communi diſtinctione. C. de accuſatio. l. qui de crimine. poterunt enim damnari vnus ad caput & ad bona, alius ad caput tantùm. Vel vnus ad caput. alius ad deportationem, vt in l. j. de Nili agger. Nam & iniurias diuerſas, ex quibus diuerſæ pœnæ ſunt, ſimul factas, ſimul decet ponere in eodem libello. ff. de iniur. l. prætor. §. ſi plures. Poteſt etiam quis cōdemnari ex pluribus facinoribus diuerſas pœnas imponentibus, ſeu inferentibus. ff. nil nouari appellatione pend. l. j. §. j. & diuerſæ condemnationes dantur ſuper diuerſis articulis: & appellatur ab aliquibus, & ab aliquibus non. C. quo. ap. non rec. l. ab executione. §. fi. Idem eadem ratione, quando diuerſæ perſonæ ex eodem facto, diuerſæ pœnæ vel accuſationes oriuntur, videtur dicendum, cùm ratio diuerſitatis non poſſit reddi. ff. de ver. oblig. à Titio. immò videtur eadem ratio, ſcilicet, cauſa minuendarum litium, vt diximus in ſimili, ſuprà l. ſi quis in poſterum. ſuper verbo, nouaras. ergo idem ius erit ff. de fonte. l. j.

His conſuetudinibus. Dic vt in gloſſ. & quod dictum eſt ſuprà tit. ij. ſi quis non dicam rapere.

De eodem.

In quæſtionibus. Si probetur violentia, vel aliud crimen. debet ſtatim inferri pœna debita: ſed ſi non conſtat plenè, ſed ſit præſumptio propter clamorem, vel alia indicia, remouetur pugna, quæ olim per indicia probata locum habebat in omni crimine, de quo diximus plenè, de pace tenen. l. ij. & l. ſi miles.

Quòd ſi non ipſa rei veritas. Attende, quòd vbi non probatur plenè, ſed per indicia, ita quòd iudex non habet veritatem ex probatis, vt poſſit condemnare, vel aliter procèdere: tunc referat principi. Si enim probarentur indicia, quæ dicit litera de trina denuntiatione: & poſtquàm cum muliere notificante ſeu vociferante & clamante colluctans inuentus fuerit, aut in fuga prope domum ipſius mulieris, hæc indicia indicium facerent ad tormenta, maximè ſi concurrat fama publica. ff. de quæſtionib. l. j. & l. milites. ff. eodem titu. diuus. §. in ead. plus enim mouebit iudicem ad tormenta ſola colluctatio cum muliere, quàm trina denuntiatio, clamor, & fuga prop

prope domum: argumento ff. de teſtib. l. ob carmen §. fin. ſicut multum valet dictum vnius teſtis videntis ad quæſtiones habendas. ff. de quæſtionib. maritus, clamor, fuga, & denuntiatio trina poteſt fingi: ſed colluctatio non, vbi tangitur perſona: Ex iſtis perditur feudum, vt cum vxore domini & aliis perſonis prohibitis ſit colluctatus, tangendo perſonam. Diximus plenè in titulo, quib. mod. feudum amit. §. j.

Aut ſi denuntiatione prædicta. Dicit, his deficientibus aliud indicium, quando ſub ſe eſſet inuenta mulier clamans: & hoc indicium magnum erat ad quæſtionem habendam, per ea quæ dicuntur in communi diſtinctione criminum, & pœnarum in d. l. ſi quis non dicam rapere. Si laborare exigitur ad maleficium perpetrandum vt puniatur, in titu. de capitan. qui curiam vend. §. j. hic laborauit, in tantum vt non reſtet ferè aliud, ex quo mulierem ſub ſe tenebat: & ideo in omnibus iſtis iudex procedere debet non ad condemnationem, ſed ad tormenta: & hoc eſt quod dicit.

Cauſam plenè inſtructam. Ita quòd ſi confiteatur ex tormentis legitimè & iuſtè adhibitis condemnet: nec referat cauſam tunc, niſi vindictam: argumento C. de officio prætor. l. iij. in fine. Sed ſi non adhibentur tormenta: quia perſonarum conditio, vel indicia leuia non permittebant, vel tortus non fatebatur: ad conſcientiam celſitudinis noſtræ referre iudex debet. Vt ex conſcientia motus noſtri princeps tunc debeat dirigere ſe de conſilio peritorum, qui multi ſunt, & eſſe debent apud eum. C. de teſtamen. l. omnium ad aliquem alium proceſſum habendum, vel faciendum, prout viderit ex perſonarum meritis ff. de actionib. & obligat. l. fi. in fi. quod alij iudici non licet, quàm principi: Nam alius iudex non debet iudicare: niſi tātum ſecundum probata principi. Licet princeps ſecundum legem, & præter legem ſtatuere poteſt, cuius cor in manu Dei eſt. C. de ſum. trin. l. inter claras.

ADDITIO. *Adde gloſſam in verbo, canonice, in cap. j. de officio archidiac. in ver. tenetur. in cap. paſtoralis. de officio deleg. gloſſ. in capit. iudicet. tertia quæſtione ſeptima. gloſſ. in verbo, iudicio. inſtitut. de actionibus. Hoſtienſ. in cap. j. de conſtitutionib. Archid. in cap. cùm æterni. libro vj. Bar. in l. illicitas in §. veritas. ff. de offic. præſid. Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. lxxvij.*

Diff

uocante: tamen in colluctatione, vel fuga etiam in domo,[a] vel prope domum mulieris eiuſdem inuentus fuerit. Aut ſi, denuntiatione prædicta minimè præcedente, mulierem clamantem ſub ſe teneat violenter, virginitatis ſuæ ſeram ſatagens aperire, & ipſam corrumpere: Aut iam corruptæ violentiam inferre: cauſam eandem plenè diſcuſſam, & probationibus prædictis,[b] aut ſimilibus forſan inſtructam, ad conſcientiam noſtram remitti cenſemus: Vt ex ſententia motus noſtri, quam de manu cæleſti ſumpſerimus, cauſa terminum debitum conſequatur. Accuſato tamen interim fide cuſtodiæ fideiuſſorum, vel carceris deputato.

Si quis mulieri violentiam patienti, & clamanti non ſuccurrerit.

TITVL. XXIII.

Qui audiuerit mulierem vi oppreſſam clamantem, & non ſuccurrerit, pœnam quatuor auguſtalium incurrit per viam compoſitionis: nec excuſatur ſi dicat ſe eius voces non audiuiſſe: quia præſumitur illas audiuiſſe, ſi habitabat in eadem domo, vel erat vicinus, taliter quod eius voces audire potuiſſet, niſi ſit ſurdus, claudus, vel debilis, vel eo tempore dormiebat. hoc dicit. Matthæus.

†IMP. FEDER.

Qvicunque[c] mulierem clamantem audierit, cui fortè violentia ingeratur, ad currẽdum & ſuccurrendum ei, volumus audientem eſſe velocem. Quod ſi non fecerit, quatuor Auguſtales in pœnam tam nociuæ deſidiæ Cameræ noſtræ componat. Nec ad euitandam pœnam aliquis ſimulare potuerit ob auditum, qui aut ſub eodem tecto,[d] aut loco fuerit, vnde vocem audire potuerit, qui ſurdus, aut mutus, ſine dolo malo, claudus,[e] aut aliàs imbecillis, aut vociferationis tempore dormiens, non probetur.

De pœna mulierum iniuſtè conquerentium.

TITVL. XXIIII.

Mulier conuicta, quòd falſò accuſauit virum de violentia ſibi per eum illata, debet ad mortem naturalem condemnari: & differtur executio ſententiæ per quadraginta dies poſt partum, ſi reperitur prægnans, & enixa partum, ſi non ſunt cognati: nec affines, educatur expenſis regij fiſci per officiales illius loci, in quo hicce ſus euenit. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

Peſsimam[f] & horrendam queſtus materiã, quæ hactenus in graue diſpendium ſubiectorum noſtrorum inualuit, reſecantes: dum mulieres, quæ raptus iniuriam, vel violentiam paſſæ non erant, de aliquibus per mendacium conquerebantur: Et ſic accuſationis inſtituendæ, vel inſtitutæ timore, dum iudiciorum ſtrepitus, vel euentus metuunt accuſati, imparia matrimonia ſortiuntur. Interdum etiam ſtipem turpem à reis velamento prædictæ accuſationis acquirunt. Volumus & mãdamus, vt quæcunque poſthàc de tali fuerit[g] falſa delatione

a *Vel prope domum.* Nota quòd propter vicinitatem loci præſumitur contra aliquem, vt notatur in l. proxima. & argumen. ad id, ſuprà de hæretic. l.j.§.contra tales.

b *Aut ſimilibus.* Not. non præcedẽtibus vociferationibus, vel clamore mulieris, cauſa eius poteſt aliis probationibus inſtrui, ad hoc vt principi referatur: & eſt hoc ad ea quæ notantur ſuprà eodem l. ſecunda. Item collige ex hac lege, quòd cùm res liquidò probari non poteſt, argumentis cognoſcendum eſt. ff. de re milit. non omnes. §. à barbaris.

Si quis mulieri violentiam, &c. Rubr.

c Qvicunq;. Hæc conſtitutio punit omnes qui potuerũt reſiſtere violentiæ mulieris: & non reſiſterũt, putà, quia erant ſub eodem tecto, vt hîc dicitur, & argumen. C. ad Syllanian. l. penulti. in fine. Excuſatur tamen iuſto impedimento detentus, vt ff. ad Syl. l. iij. §. ſubuenitur. Et poteſt dici, quòd hæc conſtitutio cõtinet ius nouum. Nam tantùm de iure ciuili hoc ius eſt conſtitutum domino & patrono, vt puniantur ſerui, & liberti, ſi non occurrant, cùm patiuntur aggreſſuram, vt in præalleg. l. ergo. in contrarium obtinet ius commune, vt ff. ad munici. l. j. in fi. Quicunque ſub eodem tecto, quod qualiter accipiatur, dic vt ff. ad Syllan. l. j. §. hoc autem ſenatuſcon. G.

† Aliàs, idẽ Aug.

d *Aut loco.* Vtpotè, proximo & vicino. Et ita propter vicinitatem loci præſumitur negligens in ſuccurrendo: vt argu. C. de fal. mo l j. §. domus. & §. l. proxima.

e *Aut aliàs imbecillis.* Not. quòd audiẽs debet ſuccurrere ſine periculo corporis, ſi poteſt, vel ſaltem voce clamare, Succurrite, vt ſic audiãt vicini. vt ff. ad Syllania. l. j. §. potuiſſe. & §. ſeq. & §. non tantùm.

De pœna mulierum iniuſtè conquerentium. Rub.

f *Peſsimam.* Hæc conſtitutio continet ius commune in eo, quod punit mulieres, quæ mentitæ ſunt ab aliquo ſe violentiam paſſas ad ſimilitudinem ſupplicij, ſcilicet capitalis. Sic enim eſt violentus puniendus conuictus, vt ſuprà de rapt. mul. & concor. C. de accuſ. l. fi. Item facit in ſecunda parte huius cõſtitutionis ff. de pœn. l. prægnantis.

† Aliàs, idẽ Aug.

g *Falſa delatione conuicta.* No. mulierem de falſa delatione conuictam, quaſi mortis laqueis irretitam, in ſimilem pœnam incidere, quam intentato crimine comprobato, alterius caſui præparabat, ſcilicet accuſati. Iuxta illud eloquium Philoſophorum: Qui fodit

ANDRAEAS

Differentia debet eſſe inter principem & iudicem iudicum, & alios à ſe datos, id eſt, à principe: hi dati per iudicem & ſapientiam debent iudicare ſecundum iura, ſicut princeps. ff. de offic. præfecti præt. l. j. in fin. Sed princeps poteſt excedere modum ex cauſa: quod alius iudex nequit ff. de conſtit. princ. l. j. in fine.

IN *quæſtionibus.* Nota quòd habes textum, qui allegatur, quòd ſi Rex mandat officiali, quòd debeat aliquem tenere ſub fida cuſtodia, quòd poteſt ipſum cum fideiuſſione remittere, & dicitur ſub fida cuſtodia detineri. Barth. de Capua.

Nota per iſtam conſtitutionem qualiter probetur violentia. Sed de iure canonico probatur adulterium, vt quia fuit inuentus nudus cum nuda, vel ſolus cum ſola: Super alios modos, vt probatur in ca. præterea. de teſtib. cum ſimilib. Marinus.

Si quis mulieri violentiam patienti, & clamanti non ſuccurrerit. Rubrica.

Q*vicunque mulierem clamantem.* Nouum ius continet, vt dicit gloſſa: nam iure ciuili non teneor defendere alium, niſi mihi ſubſit ratione dominicæ, vel patriæ poteſtatis ff. de regulis iuris. l. culpa caret. in gloſſa. In muliere propter ſexum ſtatuitur hîc aliud, vt ſaltem ad clamorem occurratur: ſicut debet clamare quilibet contra proditorem: vt in conſtitutione primi incliti Caroli, quæ incipit, Ad vindictam malefactorum, &c. Et ſic ad adiuuandum clericum olim ſaltem clamore debebat occurri, & cuilibet alij, quàm clerico, extrà de ſententia excommunicatio. quanto. Hodie generaliter inducitur per cap. dilectæ. eod tit. Innocen. I I. De quibus plenè diximus de pace tenenda. cap. ſecundo. quæ hîc non repeto.

DE YSERNIA.

Q*vicunque mulierum clamantem.* In tex. ad currendum. Vide ſuper hoc quod not. in c. ſicut dignum. & homic. & de ſententia excommun. lib. vj. c. dilecto. Marinus.

De pœna mulierum iniuſtè conquerentium. Rub.

P*eſsimam & horrendam.* Continet ius cõmune, quo calumniantes puniuntur ad ſimilitudinem ſupplicij. Hæc pœna imponitur, quando deficit mulier in probando, abſoluto accuſato, & ſic in eadem inſtantia, iudice pronuntiante calumnioſam accuſationem, ſeu de calumnia accuſatoris: aliàs non, ſi probetur quòd per mendacium accuſauit. C. de calumniat. l. iij. ¶ Quid ſi probauit mulier, ſed accuſatus reprobauit teſtes: & hîc quæritur in omni accuſatione cuiuſcunque criminis, an puniatur de calumnia, ſicut qui non probauit? Et videtur quòd ſic: nam nullos teſtes inducere, & inhabiles ad teſtificandum, paria ſunt: arg. ff. quod cuiuſque vniuer. nomi. l. j. §. quibus de authorit. tutor. l. ij. qui ſatiſdare cogan. quoties. Inſtitut. de ſucceſſio. liberto. §. ſi verò. Poteſt dici, quòd ſi reprobentur propter defectum producentis, vt quia falſum dixerunt corrupti prece, vel pretio, puniatur de calumnia. Quia dicitur calumniator, qui falſa crimina ſcienter intendit. ff. ad Turpil. l. j. §. j. ſecus ſi per indirectum teſtium dicta probentur inualida: Vt ſi probaſti per duos, accuſatus probat per decem, quòd eo die fuit Romæ, per l. de contrahend. & committen. ſtipulatio. optimam. tunc non oſtenditur accuſatorem falſa crimina intendere. Idem ſi propter delictum teſtium, in quo nil imputatur accuſanti: vt quia probantur infames, vel pauperes: argumento ff. de bon. liber l. qui cùm maior. §. j. & l. ſeq. de calumniatore enim lex ſenſit. Et hoc dicit.

†*In antiquis deſ-ert, tã per ſe, quàm teſtem.*

conuicta, tam† per ſe, quàm teſtes, mortis laqueis irretita in foueam incidiſſe ſentiat, quam alterius caſui præparabat, ſi ea, quæ detulerat cõprobaſſet. Quæ ſi ſupplicij tempore prægnãs inueniatur, vſq; ad quadraginta dies, poſt partum ipſum, pœnam [a] humanitate ſuadente, volumus prorogari. Et partum ex ea editum, ſi non habeat proximos [b] cognatos forſitan, vel affines, quos ad nutriendũ ipſum affectio proximitatis inducat, de bonis noſtris, per officiales noſtros, qui tunc tẽporis in illis partibus præerunt, educari iubemus.

De violentijs circa poſſeſſionem admiſſis.

TITVLVS XXV.

In hoc regno ſpolians per violentiam aliquem poſſeſſorem rei immobilis, tenetur poſſeſſionem ipſam reſtituere vna cum fructibus, & obuentionibus, & pro pœna violentiæ commiſſa tenetur ſoluere medietatem, extimationis ipſius rei, in qua violentia eſt commiſſa: & in hoc corrigitur ius Longobardũ, & ius commune, & ius Francorum. Raptor vero bonorum mobilium punitur pœna quadrupli, computata rei extimatione, h. d. Matth.

† IMPER. FEDER.

Violentias [c] ſubiectorũ noſtrorum, quæ turbationem deſideratæ pacis inducunt inter vtrumque ſecundũ ius Longobardum, & Commune viam mediam eligẽtes, pœna legitima volumus coërceri. Statuimus igitur vt ſi quis per violentiam deſtituerit aliquem rei immobilis poſſeſſorem, poſſeſſione, cum legitimis obuentionibus omnibus primi-

† *Aliâs. Idem Aug.*

dit foueam, incidit in eam, ſagitta non lædit lapidem, ſed reſiliens ſæpe vulnerat dirigentem. Et qui laqueũ alij imponit, peribit in illo, & concord. ad hoc. C. quando li. vni. ſi. in. vin. l. j. Et ratio eſt in promptu: calumniãtes enim poſtulat ad vindictam ſimilitudo ſupplicij, vt hîc, & infra de deſiſtẽti. ab accuſatio. l. pœnam: & C. de calumnia. l. qui non: & de accuſ. l. fina. Item calumniari qualiter accipiatur? dic, vt ff. ad ſenat. conſ. Tur. l. prima reſpon j.

a *Humanitate ſuadente.* Vt ff. de pœn. l. prægnantis.

b *Cognatos.* Si intelligas de cognatis partus, dicas ideò nõ fieri mentionem de agnatis quia cum ſint per virilis ſexus cognationem coniuncti, quaſi à parte cognati. vt inſti. de legit. agna. tut. in princ. & de legitim. agnat ſuc. in princ. Meritò non dicitur iſte partus habere agnatos: quia iam ſine patre natus eſt: cum talem habeat, quem habere non licet, vt ſuprà eo. capitalem. ff. de ſtatu hominum. l. vulgò. Marinus.

De violentijs circa poſſeſſionem admiſſis.

c *Violentia.* Dixit ſuprà de violentia illata perſonis: nunc rebus. Et ſi res immobilis violenter occupetur, corrigitur l. illa. ſi quis in tantam: quia non in tantam æſtimationem rei, ſed in medietate punitur. In rebus mobilibus raptis ſeruatur ius commune, vt inſtitut. vi bonorum raptorum in princip.

Reſtituta

ANDRAEAS

Per mendacium quærebatur. Mentiri dicitur contra mentem ire.

ADDITIO. *Adde Card. Alex in cap. ſæpe. ij. diſt. in. & an liceat de iure Canon. pro ſalute propria? vide in cap. j. xxij. q. vj. glo. in verbo ſuſpectam: in l. qui totum. & ibi Alexand. de Imo. ff. ad ſena. conſul. Treb. & gloſſ. in l. j. ff. de nego. geſt.*

De bonis noſtris. Sicut bonus pater, princeps prouidet: patrem enim ſe dicit eſſe. C. de inoffic. teſtam. l. ſi quis in ſuo. Princeps enim pater patriæ eſt, dicit Seneca primo de clementia. hodie non præſumitur calumniari: niſi calumnia ſit in aperto per conſtitutionem infrà de pœna deſiſtentium ab accuſ. l. pœnam calumniæ: & ideò qui contrariam ſententiam reportauit, ac ſuperfluo quæritur, ſi irritatur proceſſus, puniri debeat de calumnia accuſator, quia calumniari dicitur. C. de his qui, vt indig. l. alia. Et tunc dicitur vincere reus cum abſoluitur. ff. de dolo. l. eleganter. §. ſi dolo, & de adulte. l. denuntiaſſe.

De violentijs circa poſſeſſionem admiſſis.

V*iolentias.* Corrigitur. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. & l. extat. ff. quod me. cauſ. quando inuadit quis rem immobilem: vel dicit ſibi ius, vt innuit gloſſ. exigendo pecuniam ſibi debitam ſine iudicio. Alij referunt ſolum quando inuadit rem ſoli in l. extat: quia ſi exigit pecuniã, punitur in quadruplum, ſicut quilibet raptor, vt in fin. huius conſtit. Vnde ſecundum hos, non tantum amittit ius crediti: ſed triplum, quod eſt quadruplum computato ſimplo. Verius putatur vt reus in medietate crediti puniatur: cum hæc conſtitutio viam mediam eligat: nec habuit intentionem rapiendi, ſed debitum ſibi ſoluendi. Voluntas & propoſitum diſtingunt, quòd non fuit rapina quantum ad pœnam quadrupli arg. ff de furtis. qui iniuriæ. Cauſa faciendi attenditur: eo tit. l. verum. & ſic dicit Odofre. in tit. de edi. diui. Mar. circa ſi. iure diuino, aliàs Ciuili & Canonico, ſcilicet, cadit à cauſa. vt dicit d. l. extat, & xvj. q. vj c. j. ij. & iiij. q. v. non ſanè in princ. dicit hoc. ſed quomodo iure poli ſufficit reddere quod alienum eſt acceptum, nec peccat auferens iuſtè quod ſuum eſt, vt teneatur reſtituere?

ADDITIO. *Adde an poſſum auferre furtiuè rem de qua ſpoliatus fueram? vide glo. in c. iuriſgentium. per d. Innoc. in c. olim. ij. de reſtitut. ſpo. & ibi Ant. de Butr. eleganter idem Innoc. in c. qui cum fure de fur. Floria. in l. itaque ff. ad l. Aquil. Arch. in c. dominus noſter. xxiij. q. ij. Abb. in c. j. in ij. col de his quæ vi me. cauſa.*

Cum is, à quo acceperit, authoritate propria non ſit in damno, quod dicitur diminutio patrimonij. ff. de damn. infect. l. prima, vt dicit frater Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. lxiij. in diſtinctione de reſtitutione. quæſtione ſecunda. Nec eſt alia pœna iuris poli, niſi quia dixit ius ſibi authoritate propria: per quod quidem tenetur ſedare ſcandalum, ſi quod exinde exortum eſt, vt dicit idem frater Thom. lxvij. quæſtione quarta. in reſponſione ad vltimum argumentum. Et intellige, quod non tenetur ad pœnam, ſi non condemnetur per iudicem: ſecus ſi iudex damnet quod poteſt, Exodi x. vt dicit. lxiiij. quæſtione tertia. Iure etiam Romano non cadit in pœna, niſi condemnetur vt not. in l. ſi quis in tantam. & hoc quando quod eſt ſuum inuaſit. quia cap. Exodi loquitur in fur

DE YSERNIA.

in furto, quod eſt contrectatio rei alienæ. Inuenies tamen contrarietatem quando exigit debitum violenter ſine iudice: tunc amittit ipſo iure. ff. quod metus cau. ſed & partus in fine. Plus punitur tunc quia plus deliquit in auferendo pecuniam, quæ non erat ſua, ſcilicet, debita, quàm quando erat ſua, tunc non perdit, niſi per ſententiam. Vbi plus exceditur maior debet eſſe pœna. ff. de pœnis. l. capitalium. §. ſolent. Si amiſit ipſo facto, vel ipſo iure ſine ſententia ergo tenetur reſtituere. Quia creditor dicitur etiam ex delicto. ff de verborum ſignificationib. l. creditores. Quomodo dicunt Sancti non teneri, cum tales leges ſint iuſtæ, quæ infligunt pœnas delinquentibus tertia diſtinctio. factæ? xxiij. quæſtione quinta non fruſtra. Nam ſi deliquit, ergo puniendus eſt. ff. de legat. j. l. fina. quomodo non ſeruant ſancti leges Imperatorum, in quibus ſeruandis eſt grande præmium diſtinctio. ix. cap j. quia Deus, videtur iuſtas leges concedere, Prouerbiorum octauo. Dicas quòd ſi quæratur de reſtitutione, non debet reſtituere, quia damnum paſſus non eſt is, à quo exactum eſt. Nam tempore quo taliter exigebat debitum, vt dicit gloſſa dictæ legis ſed & partus. tunc non dicitur amiſiſſe, ſed amittere: poteſt dicere amiſiſſe, quia talia non agit violenter, quia iam egerat, & ſic intelligo gloſſam illam obſcuram. Reddere ergo eſt retrodare, & ſic acceptum reddere, quod ſibi debebatur, non debet, quia quantum ad ſubſtantiam debiti, iuſtè eſt exactum. Iſtud videtur non debere reſtituere: nec hoc debitum eſt, exacto debitore tali. Sed quia deliquit, non ſeruato ordine in exigendo, quod per ſe & ſua authoritate non debuit exigere: quia iudiciorum ordo, &c. C. de Iudæis. nemo punitur vt reſtituat tantundem, per quod ius creditoris, ſeu crediti perdit. Nam vt dicit frater Thomas in dicta tertia quæſtione. quomodo eſt inæqualitas, & iniuſta culpa, primo ſatisfit per reſtitutionem inquantum accepit de alieno. Si nil de alieno, ſed de ſuo ſibi debito, non tenetur: quia non eſt tunc inæqualitatem inuenire: ſed quantum ad culpam eſt remedium per pœnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem. ¶ Sed ſi pœna inflicta eſt à lege ſcripta, diceret quòd ipſo facto, & ipſo iure amiſerit ex tali delicto ius crediti, & debebit pœnam inflictam à lege ſoluere: ſicut ſi eſſet à iudice condemnatus. Non tenetur ergo reddere, id eſt retrodare: quia ſuum ſibi accepit, Sed dare, id eſt, præſtare pœnam tenetur, prout plenam habet ſignificationem verbum dandi. ff. de verborum ſignificationib. lege prima. id eſt, per ſe dandi. ff. de legat. ſecundo. cum quidam, non pœnas ob maleficia ſolui magis ratio ſuadet. ff. de fideiuſſor. l. ſi à reo, & publicè intereſt de publicanis licitatio. §. quod illicitè & hoc prodeſt ſcire propter caſus, vbi amittitur ipſo iure dominium. quæ not. Azo in titu. vnde vi. & in auth. de inceſt. nuptiis. [illegible] vt ſiue aduerſario, ſiue fiſco debeatur pœna, talis ex iuſta lege, & rationabili promulgatione tanquam debitum ſit ſoluendum. neceſſario ad ſalutem æquiparantur in multis caſibus quæ lex facit & quæ iudex. ¶ Et quandoque mitius cum lege & præcepto legis agitur, quàm cum eo, quod iudex ſententiauit. ff. de arbi. Celſus. Aliquando durius, vt in ſuſpenſione hominis à lege, vel canone: quia infra tempora ſuſpenſionis non eligitur ſuſpenſus.

ADDI

ADDITIO. *Adde cap. dilectus. de conſuet. Secus in ſuſpenſo à iure, vt in cap. ſi celebrat. de cleri excom. minis. & ibi per Inno. Anton. de Butr. Arch. in cap. cum meritò. xj. q. iij. Abb. in cap. ſi autem. de cohabi. cleri. & mulier. Et an poßit poſtulare, vel poſtulari? vide per Bald. in cap. j. de poſtul. prælator.*

Sed ab homine ſuſpenſus eligitur, & extra eccleſiam ſuſpendentis. extra de cleric. excommu. cap. latores. Item lex poteſt quantum pactum & conuentio. C. de fideiuſſorib. l. fina. in fine. Pactum poteſt quantum iudicis authoritas, quia ſicut iuſte poſſidet qui prætore authore poſſidet. ff. de acquirend. poſſeſſione. iuſtè: ſic qui ex conuentione capit. C de pignor. l. iij. Iſtas ſubtilitates non conſiderant Theologi: niſi quòd non fuerit in damno exactus à vero creditore ſine iudice: licet Roffred. in dicto capit. dicat quòd amiſit ſi ſententietur, quia dicit ſi probatum fuerit &c. in fin. ius crediti non habebit in dicta l. extat. in fine. de vi priua. l. creditores. In modo etiam agendi iure ciuili eſt differentia, quæ non eſt apud Deum. Nam ſi agatur per, quod metus cauſa, non poteſt: quia illa damnum exigit. Si per edictum diui Marci: ſicut dicit Roffre. in dicto cap. Ex quibus liquet, quòd ſi conueniatur ad pœnam & damnetur, tenetur ſoluere de iure ciuili. Et de iure poli non, niſi vt ſatisfaciat, ſi non conuenitur, & eſt amiſſum dominium ipſo iure, vt eſt exemplum in multis, & maximè ff. de public. l. commiſſa. Si habet inde conſcientiam, puta, erat Iuriſperitus, tenetur: & non poteſt ſe ſaluare, niſi ſatisfaciat: lex enim damnauit eum. Si neſciuit has ſubtilitates, & ideò non ſatisfecit, non videtur iure poli puniri: & ſic ille qui agit contra conſcientiam, ille tantum tenetur per ea quæ dicit Hoſtien. in ſumma de rebus præſcript. §. Verum præſcribens poſt præſcriptionem ſciens fuiſſe alienam teneatur reſtituere. extra de præſcript. in ſumma. §. ſed quid ſi iam completam. Non vetant ſancti agi ad pœnam per iuſtas leges inflictam: ſed ignorantes hæc ſubſtantialia, quantum ad ſalutem animæ pertinet inſpiciunt conſcientiam: & ſic melioris conditionis erit ignorans. argument. ff. quod vi aut clam. Seruus. Pro eo facit quia non debuit apices iuris diſcutere argument. ff. mandat. l. ſi fideiuſſor. §. primo. & ad id quod dicitur, quod conſtitutiones & leges non debet quis ignorare. C. de iuris & facti ignorantia. l. penultima. cum concordantiis. Reſpondetur, quòd in foro contentioſo eſt hoc verum, vt ſi damnaretur, vt ſupra dictum eſt. ſed de iure poli non puniuntur, niſi qui ſciunt, & contra conſcientiam agunt, vt dicit Hoſtien in dicto §. iure fori etiam ignorans. dicit Roffred. in dicto titulo in fine. Item in eo quod eſt forus eius, qui debet recipere non eſſet excuſatio: ſecus ſi pœna ex parte eius, qui debet recipere. argument. ff. de eo per quem factum erit. l. prima. §. penult. Item hæc non habent locum, niſi in caſibus, vbi non tenetur quis ad reſtitutionem, etiam ſi ſpoliat: vel ſua authoritate recipiat, quæ not. in dicta l. extat in fine. quorum numero ſunt quando eſſet ſcandalum, ſi reſtitueretur ſpoliatus. tertia queſtione tertia. in ſumma. Item quando eſſet notorium facti ſpoliatum non habere ius, vt quando poſſidet quis rem, quam poſſidere & habere iure communi non poteſt, puta in diœceſi aliena niſi oſtendat ius tunc ſuo iudici etiam ordinario: ſecus in priuato, vt ſupra dicitur: eo quòd teneret, licet vitioſè facit ius commune: extra de reſtitutio. ſpolia. capit. ab eodem libro ſexto. Horum numero videtur ſi fiſcus ſpoliet mancum, aut debilitatum, aut feudum eleuaret, de quibus conſtat feudum non poſſe tenere. ſi de feud. fue. contro. cap. clericus: & de milite qui ar. belli depo. capitulo primo. pro illis qui non poſſunt poſſidere nun datur interdictum, vel poſſet apparere aliter, quod ius non habet poſſidens, maximè per regiſtra. ff. de probationib. lege Celſus. puta, erat feudum nouum, in quo non ſuccedunt collaterales. Aut ſi noua datione erat probatum per priuilegiorum & bonorum regiſtrorum inſpectionem: alias ſi dubium eſſet, & non ita declaratum pro fiſco, non debet fiſcus inuadere ſed petere: & contra fiſcum in dubiis facilè reſpondere debet. ff. de iure fiſci. non puto. nec debet iniuriare qui iura condidit. C. vnde vi. l. meminerint. Nam etiam iuſtas fiſci lites lex ſilere præcipit. C. libro decimo. de iure fiſci. l. iuſtas. Alij dicunt, quod aliud ius eſt in decimis quàm in feudis. Decimæ ſunt iure ſpirituales, quas laicus poſſidere non poteſt: & ideo ſpoliatus de eis non reſtituitur, dicit Ioannes Andræas decimaquarta quæſtione. j. §. j. extra de præſcript. cap. cauſam.

ADDITIO. *Adde c. decernimus, & ibi materia de iudi. & an quando laici licitè retineant decimas? vide per Garſiam Hiſpanum relatum in ſupplemento Piſanellæ verſi decima Ioan. v.*

Ad ea quæ non poſſunt poſſideri, ſicut ſunt publica. non datur interdictum. ff. de iniuriis, ſine. extra de cenſi. cap. peruenit in glo. facit ad hoc. ff. de publi. l. cum ſponſus. §. in vectigalibus. Beneficia etiam, vt præbendæ ſecularium Dei ſunt, & de iure hæreditario non habentur, extra de inſtitut. ad decorem. in fine.

ADDITIO. *Adde text. in cap. cum ex eo de electio. in vj.*

Et ſine cõſcientia epiſcopi, & ſuorum officialium non poſſunt teneri. eodem tit. ex frequentibus: & ideò excommunicantur tenentes & vſurpantes, vt ibi not. & de renuntia. admonet, & ad ius epiſcoporum pertinet, quod ſemel eſt domino conſecratum. xij. quæſtione ij. multi. Licet omnia etiam, quæ vt communia infra diœceſis fines. xvj. quæſt. j. omnes baſilicæ, & ideo non fit reſtitutio, vt in cap. ab eo.

ADDITIO. *Adde l. ſi quis ſepulchrum. in §. j. ff. de reli. & ſump. fu. text. in c. mancipia. de rerum permu. text. iuncta gloſſ. j in c. quæ ſemel xix. q. iij. & in regula ſemel Deo dedi. in lib. vj.*

At feuda poſſunt acquiri multis modis, puta conceſſione, ſeu inueſtitura, & ſucceſſione de feud. cognitio. capit. ij. de conſuet. recti feu. in principio. Item præſcriptione: ſi de feud. contro. fue. ſi quis per xxx. & ſic poſt præſcriptionem ad rem priuatam pertinent, & haberet vnde vi deiectus, vt in l. ſanè. & illa quæ ſunt iuris publici longiſſimo tempore præſcribuntur ſine titulo. ff. de diuer. & temp præſcript. ſi quiſquam quæ longo. ff. de vſuc. l. fin. & hoc in publicis, quæ ſunt in communi vſu. ff. de vſucapio. vſu capere, in quibus habet locum interdictum. ff. ne quid in loco publico. l. ſecunda. §. hoc interdictum: & § publico. & hoc etiam ad cauſam priuatam pertinet poſt præſcriptionem. Feuda verò & alia, quæ ſunt in patrimonio fiſci, ſicut videntur eſſe feuda quaternata. & caſtra, ad ius Curiæ pertinentia, non videntur eſſe de illis publicis, pro quibus datur interdictum, ne quid in loco publico: ſed priuata eſt cognitio. dicto §. publico. hæc alienabilia ſunt iuſſu principis: argumen. ff. de legatis primo. apud Iulianum. § ſed propterea. priuati eſſet cognitio. hodie iure Romano Cæſaris procuratoris in regno magiſter Iuſtitiarius, coram quibus cauſæ fiſcales tenent debitum ordinem iuris. C. de delationib. libro decimo. l. omnes: de condu. domus Auguſtæ. l. prima. Item cauſæ fiſcales agitantur iure communi: nec aliquid extraordinarium iura ponunt in his, videlicet, vt domini ſpolient tenentes: de quibus ſpeciales Rubricæ ponuntur in ſumma feudorum. Si dominus, de forma iudiciorum in feudis, & ſequentibus titulis. Imò ſi dominus ſpoliet vaſallum, & malo modo intrauit poſſeſſionem, agit vaſallus, vt dominus reſtituat poſſeſſionem, de milite vaſall. qui contumax eſt. §. ſi verò. Ex quo permittitur feudum acquiri multis modis, quomodo poſſeſſor ſpoliabitur contra omnia iura dicentia poſſeſſiones reſtitui, ſi ex interuallo ſpolientur, de vi & vi armat. l. prima. §. qui autem vi. C. de rei vendicatio. l. ordinarij. de agrico. & cenſitis. ſi coloni. libro vndecimo. & in ordine non curatur, vel contra. C. de pactis. ſi pacto. in fine: & ſi euidens eſſet vitium, vt mancus, vel debilitatus, poſſet eſſe diſpenſatum cum tali: quia cum ſpurio poteſt, vt in authentica quibus modis nat. efficiuntur legiti. §. finali. in gloſſ. & cap. ab eo. ſpecialiter loquitur in ſpeciali ratione: quia omnia iura infra fines, &c. vt in dicto capit. omnes baſilicæ. & non fit ſic de omnibus ſitis in Regno, quæ ſunt Regis ſecundum Hoſtienſem vt diximus in titulo qualiter iura. de vaſal. fideli. capitulo primo. cum l. ſponſus. loquitur quando non tuetur poſſeſſores quantum ad hoc, vt non competat publiciana: non tueatur cum ſi moleſtetur vel deiiciatur: nam & emptor feudi ignarus, agit ad pretium & intereſſe, vt not. in lege Imperialem. § primo & ibi doctores & maximè Moder. qui multa congerunt: quæ vide per te. Poſſumus enim poſſidere rem, cuius proprietatem habere non poſſumus duodecima quæſtione ſecunda. cap. dilectiſſimis. circa medietatem in parua gloſſ. licet non poſſet præſcribi. vt in capitulo cauſam. Ad hoc dicas quòd ſi vitium & cauſa, quare feudum non poſſit habere non eſt in aperto, nullo modo eſt deſtituendus, per ea quæ dicta ſunt ſupra. Si ſit euidens, vt mancus, & debilitatus, & non opponitur diſpenſatio vel alia legitima exceptio: & tunc accipiatur poſſeſſio per iudicem, aut Regem, vel Regis curiam per iura prius allegata. Aut poſſeſſor opponit diſpenſationem, aut legitimam aliam exceptionem, ſeu obiectionem dicendo, quod nouum feudum conceſſum fratri: & ſibi conceſſum fuit, & ſimile: & tunc aut probare vult incontinenti, & debet audiri: quia in capitulo ab eo. dicitur, niſi aliud oſtendatur, &c. Debet enim tunc oſtendere conceſſum ab eo, qui ius concedendi habebat. ff. de loco public. fruend. l. prima de aqua quotidiana & æſtiua. l. prima. §. ait prætor: nam & poſteà probans reſtitueretur, vt in capitulo ab eo. Ergo ſi ante ſpoliationem diceret hoc, debet audiri: hodie conſtat, &c. ff. ad Trebellianum. l. ille à quo. §. tempeſtiuum. vt in poſſeſ. legat. l. ſi is à quo. C. ad exhibend. l. finali. ſecus ſi in promptu non haberentur probationes: & res exigeret longiorem examinationem & indaginem, vt in concordantiis dictæ l. final. tunc eccleſia, prælatus, & fiſcus vtuntur iure ſuo reuocando, quod conſtat illicitè detineri, extra de filiis presbyterorum. capitulo quantum. & per Roffredum in ſimili in dicto titulo de edicto diui Marci. circa medium. Et ſi poſt oſtendat legitimum obiectum, per quod non debuit poſſeſſione priuari, reſtituetur, vt in capitulo ab eo. Fiſcus cauſa mali eſſe non debet, & non debet ex abrupto procedere, & incipere à tormentis ſpoliando, ſed vocabit poſſeſſorem ſi habet aliquid legitimum auxilium ad ſui defenſionem, argum. dictæ l iu-

a *Reſtituta.* Dic vt notatur in Lombarda de inuaſio. l. j. & l. nullo. ſecundum Marinum.

b *Vniuerſalem.* Vt eſt hæres ex teſtamento, vel bonorum poſſeſſor ab inteſtato. ¶ Singularis eſt, vt emptor vel permutator & ſimiles, vt colligitur inſtit. de vſucap. §. diutina.

g *Circa violentiarum.* Hæc cōſtitutio notabilis eſt, & contra ius commune, ſcilicet, quòd non tenentur ſingulares ſucceſſores inuaſoris poſſeſſorio iudicio, vt ff. de vi & vi arma. l. cùm te. Sed vniuerſalis tantùm vt hęres, vt eod. tit. l. j. in fi. Vel pater, vel dominus eius, vt eod. tit. l. j. §. familiæ.

...tus[a] reſtituta: violētum, vel [b] vniuerſalem ſucceſſorē eius [c] in medietate æſtimationis rei, in qua violētia commiſſa probatur, mulctandum eſſe cenſemus. Deriſoriū nanq; credimus aliquem ſex ſolidorum tantùm pœna damnari. Et tunc demū quando ſuam rem violentus probare non poſſet: & ſic poſſeſſorium petitorio, à quo ſeparatum eſſe dignoſcitur, immiſcere. Et illud etiam modeſtè ferre nequimus, vbi pro violentia aliqua in poſſeſſione commiſſa, proprietate ſuæ rei [d] in totum aliquis, [e] vel æſtimatione, ſi non eſſet propria, priuaretur: Iure Francorum etiam quod certas pœnas inviolētiis ſtatuebat in hac parte ſopito. [f] Raptorem autem rei mobilis iuxta quod iure cōmuni cauetur in quadruplum, computata re, damnandum eſſe cenſemus.

De reſtitutione poſſeſſionis. Aliàs, contra quem de reſtitutione agatur.

TITVL. XXVI.

Deſtitutus ſua poſſeſſione habet electionem agendi ad intereſſe contra deſtituentem, vel eius heredem, vel contra eum, ad quem peruenit poſſeſſio rei, de qua fuit ſpoliatus cum vitio, vel ſine vitio ſpolij. h. d. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

Circa [g] violentiarum pœnas, eas patiētibus ſatis credimus ſacris cōſtitutionibus, prædeceſſorum noſtrorm, & noſtris eſſe prouiſum, quodam iuris rigore circa deſtitutores violentos inducto, quòd deſtituto contra de...

c *In medietate.* Dic vt not. in ſumma. C. vnde vi. in §. & eſt cōſtitutio Iuſtiniani, ſi quis in tātam. & §. hæc omnia. & §. item fructuaria. G.

d *In totum.* Vt ff. quod metus cauſ. extat. & C. vnde vi. ſi quis in tantam. G.

e *Vel æſtimatione.* C. vnde vi ſi quis in tantā.

f *Raptorem.* Inſtitut. vi bonorum raptor. §. quadruplum. & ff. eodem titulo. in quadruplum. ¶ Nota, quòd in iſto quadruplum venit res ipſa, quandoque verò totum eſt pœna, vt C. de nauicu. l. iij. lib. x. quādoque verò duplum eſt pœna, vt C. de pag. l. Chriſtianis. G.

De reſtitutione poſſeſſionu. Rubr.

Circa

Sed ſecūdum hanc laudabilem ſanctionē datur electio ſpoliato, ſi velit agere contra deiicientē, aut cōtra quemlibet ſingularē ſucceſſorem, & ad hoc concor. extrà de reſtit. ſpol. c. ſæpe. & not. eod. tit. c. cùm ad ſedem. ¶ In petitorio verò erat eius electio, etiam de iure communi, vt ff. de peti. hæred. l. j. §. pen. ¶ Circa violentiarum, vel eius hęredem, vel ratum habentem deſtitutionem ab alio nomine ſuo factam. quod dic vt in ſumma, vnde vi §. item contra eum qui ratā. G. † *Aliàs idē Aug.*

Succur

ANDRAEAS

ſtas. Nam ſi prætenderet legitimè aliquid, vt diſpenſationem, quam offerret ſtatim probare, & hoc non obſtante deſtituatur, ante omnia eſſet reſtituendus, licet eſſet notorium ſpoliatum non poſſe poſſidere, dicit Innoc. de filiis presbyter. cap. veniens. Item videtur hoc diſpenſabile, vt habeat laicus beneficium eccleſiaſticum, vel præbendam, tanquam ſtipendium.

ADDITIO. *Adde glo. in verbo, receperunt. in cap. cùm M. de conſtit. Cardin. Zabar. in cap. cùm à Deo. de reſcript. in v. notab. & Alb. in cap. maioribus de prębend. Archid. in c. alienationes. xij. q. ij. Idem Archidia. in c. ſi gratioſè de reſcript. in vj.*

Sed cum cauſa diſpenſat prælatus, vt quia eſſet vtilis eccleſiæ huic, cui confertur beneficium ſicut in clerico coniugato, dicit Innoc. extrà de cleric. coniugat. c. diuerſis, & c. Ioannes. & per ea quæ dicuntur in c. veniens. & de elect. in c. noſti. per Innocent. quamuis poſſet dici, quòd hæc ratio non reſpexit dictum cap. ab eo. arg. ff. de leg. l. nam ad ead. eccleſiam & ius ſpirituale laicus non poteſt habere, vt canonicatum, dixit Hug.

ADDITIO. *Adde gloſſ. in verbo, receperunt. in dicto cap. cùm M. de conſtit. tex. in c. in eccleſiji. de inſtit. Card. Alex. in c. placuit. xxxij. diſt. Philip. in c. ex eo. de reſcrip. lib. vj.*

Sed beneficium & præbendam poteſt ex cauſa, de conſtitut. cùm M. Ferrarien. de electio. noſti. de inſtitut. c. in eccleſia. per Innoc. & Ber. his & ſimilibus caſibus, contradictore apparente, examinabuntur cauſæ contradictionis. C. de edic. diui Adrian. tollend. l. fin. aliàs eſſet nullum, quod fieret; quia hoc eſſet ſecundum vnam partem tantùm cauſam audire, Dicit Ioannes. C. de ſentent. l. prolatam.

Vniuerſalem ſucceſſorem eius. Quomodo hæres, & ſucceſſor & ſimiles tenentur ad pœnam, cùm interdictum ad pœnam non detur. ff. de vi & vi arma l. j. §. final. & l. ſequen. & l. iij. in princip. Poteſt dici vt ideo ſit hoc grauamen, quia releuatur in alio, ſcilicet in medietate æſtimationis. ff. de iureiurand. l. eum qui. Vel dic hæredem de eo quod peruenit ad eum, & locupletior factus eſt: quo caſu tenetur, ſicut quilibet poſſeſſor. ff. de public. l. commiſſa. & l. ſi publicanus. Sed hìc loquitur expreſsè de pœna, ſcilicet medietate æſtimationis rei violentæ, vt ex litera patet expreſsè. Videtur verius vt loquitur, quando prius inchoatum erat iudicium de hac pœna contra violentum. C. ne ex delic. defunc. l. j. nam lex hoc interpretans, niſi in eo, quod corrigit, habet locum: vbi aliàs, vt lex, quæ interpretatur, habet locum, vt in authen. de filiis ante dot. inſtrum. natis. circa fin. ff. ſi quis teſtamen. lib. eſſe l. j. §. hæc actio. ad quod eſt ff. de public. & vectig. l. fin. §. pœnæ. & l. contem. §. illicitarum. vt de eo quod peruenit, vel locupletior factus eſt vniuerſalis hæres, teneatur de pœna, ſi fuit lis conteſtata contra defunctum violentum. Incipit à modificatione hæc conſtitutio, & ſic intelligitur tota, niſi vbi expreſsè exaſperatur: argum. ff. de iuris & facti ignor. l. regula. § penul. de eden. l. ſi quis ex argentariis. §. ſi initium. C. de impo. luc. deſcript. l. j. in fi. lib. x.

Violen

DE YSERNIA.

Violentias. Cui autem applicetur iſta pœna medietatis æſtimationis rerum? Quidam voluerūt dicere, quòd applicatur fiſco propter verbum, mulctandum, hìc poſitum, vt in l. mulctarum. C. de modo mulct. Præterea iſta pœna ſuccedit in locum pœnæ ſex ſolidorum, ſecundum Longobar. quæ veniebat applicanda fiſco: & ita fuit determinatum in ſacro Conſil. dum quęſtio accidiſſet de facto. Sed contra hoc videtur expreſsè gloſſ. in verſic. mulcetur. C. de his quæ pœnæ nomi. & tex. in l. fin. ne lic. pot. vbi habetur quòd applicatur parti. Sed poteſt ſolui, quòd ibi loquitur, quando quis mulctatur in iure ſuo: quia tunc parti applicatur: hìc verò, quando in quantitate mulctatur. Barthol. de Capua.

Contra quem de reſtitutione agatur. Aliàs, de reſtitutione poſſeſſionum. Rubrica.

Circa violentiarum. Corrigit l. cùm à te. ff. de vi & vi arma. Dicit tamen gloſſa circa finem, quòd habet locum hæc conſtitutio, ſiue ſpolietur à priuato, ſiue à iudice non ſuo, ſiue à ſuo iuris ordine non ſeruato. hoc dicit Azo in ſum. vnde vi. circa princ. ¶ Sed quæro nonne habet locum conſtitutio, Meminerint. quando exequendo ſuum officium iniuſtè decernit dandam poſſeſſionem alteri, & ſic facit ſuo mandato deſtitui non citatum, nec conuentum, vt in fine dictæ conſtitutionis dicit Roffr. per quod videtur quòd iudicis authoritas excuſet ab interdicto vnde vi. Et per cōſequens ab hac conſtit. quia lex interpretans habet locum vt interpretata, vt in auth. de fil. ante nup. inſtru. na. §. fi. nam. C. ſi per vim vel alio mod. exponitur, id eſt, authoritate iudicis iniquè decernentis. eod. tit. l. j. aliàs ij. & ſic non per vim: arg. contrà. ff. quod me. cau. l. iij. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. magiſtratus. ¶ Dicas quòd interdictū vnde vi habet locū vbicunque detinens eſt doloſus, vt in ſum. vnde vi. dicit Azo. Vnde ſi iudex iudiciario ordine proceſſit, licet contra ius litigatoris, ſi deſtituatur inde qui litigauit, non ſuccurritur huic, quia debuit appellare. C. vt lite pend. l. fin. & hoc propter rerum iudicatarum authoritatem, iuſſui eius enim obtemperans excuſatur. ff. de reg. iur non videtur data. §. j. Sed abſque iuris ordine, non vocato poſſeſſore, maximè proceſſus eius non valet dicta l. ij. C. ſi per vim vel alio modo. Item ſi aliàs iniurioſè procederet, vt dicatur vim pati tunc. ff. quod metus cauſa. continet. Idem ſi à non ſuo iudice competenti. C. ſi à non competen. iudice. l. fin. Idem multò fortius ſi à ſuo exequendo quod ad ſuum officium nō pertinet, vel ſicut priuatus procedēdo. dicta l. non videtur data. his omnibus caſibus ablata poſſeſſio reſtituatur. ¶ Vtrum concurrat dicta l. cum interdicto vnde vi? hoc examinat Roffred. in dicto titu. & ponit duas opin. & videtur ipſe tenere, quòd non. Sed quantum ad cōſtitutionem iſtam omnes vim paſſi, qui ſunt deſtituti abſque iuris ordine, non valente ſententia: nam hi non dicuntur condemnati. ff. de re iudic. l. iiij. §. condemnatum, habent hoc auxilium conſtit. huius, ſicut enim dicit, Violentiarum, &c. nec diſtinguitur de his, qui ſpoliantur iuris ordine prætermiſſo, & de aliis indiſtinctè loquitur, indiſtinctè intelligetur. ff. de bon. poſſeſ. contra tab. l. j. §. & generaliter. de aleato. l.

ſtituentem tantum, vel eius hæredes reſtituendæ poſſeſsionis beneficio [a] ſuccurrebat. Nec cõtra eum in quem ab ipſo violento, vel eius hæredibus transferebatur poſſeſſio, ad recuperandam eandem aliquod remedium inducebat: Imperiali prouidentia lenire volentes: Atque ipſius iuris defectum congruo & neceſſario ſupplemento ſupplere diſponimus. [b] Per violentiam deſtitutum non, vt olim, prouiſione carere, Sed electionem habere, Verum ipſum deſtituentem, vel eius hæredes, ſi poſſeſsionem in alium tranſtulit, [c] ad intereſſe conuenire, prout prædicto iure cauetur: [d] vel detentorem, qui ab eiectore cauſam habet, [e] per quaſcunque manus

a *Succurrebat.* Per interdictum directũ vnde vi. Per vtile verò contra multos alios ſuccurrebat, quod dic, vt in ſumma vnde vi. §. quid ergò ſi forte abſente, & §. item datur contra eum, cuius familia. G.

b *Per violentiam.* Not. quod per violentiam debet fieri deſtitutio, vt habeat locum beneficium huius legis. Marinus.

c *Ad intereſſe.* Vel ad rem ipſam etiam, quia eum interitus non liberet violentum, multominus alienatio. Res enim eſt in obligatione, intereſſe in ſolutione, vt ff. de vi & vi ar. l. j. §. quod autem, quod dic, vt in ſumma, vnde vi. §. competit. & §. hoc autem. G.

d *Vel detentorem.* Hoc eſt nouũ per hanc conſtitutionem. Nam iure Romanorum non poſſumus agere contra poſſeſſorem interdicto vnde vi. ſed contra deiectorem tantum, etiam ſi poſſeſſor deiecerit deiectorem meum, vt ff. de bo. lib. l. prima. §. prædo. & de vi & vi ar. l. eum à te, & argum. ff. vt in poſſ. ea. l. j. & l. ſequent. Sed de iure canonico agitur ex illo canone, extra de reſtitutio. ſpoliato. ſæpe contingit. Non autem interdicto vnde vi & in prædi. ll. & extra eod. cap. cum ad ſedem Apoſtolicam, & hoc ſi ſcienter accepit à ſpoliatore. Si autem ignoranter conuenietur ex illo canone. iij. quæſtio. j. cap. reintegranda.

e *Per quaſcunque.* Id eſt, quotieſcunque, ſic aliàs ponitur quanta, id eſt, quota, vt C. de pac. con. l. ex morte, & pro qua, id eſt quota, vt C. de rei ven. l. eum à matre. ¶ Vel dic quaſcunque, id eſt ſiue per manus violenti, ſiue per manus alterius qui cauſam habuit à deiectore. ¶ Et bene dixi quotieſcunque, quia vitio non purgato, vt infra dicam, etiam ſi mille eſſent ſucceſſores in huiuſmodi re violenta: vnus poſt alterum quorum quamlibet cauſam vnus ab altero, ita quod primus habuerit cauſam à deiectore, vltimus qui teneret à me, teneretur conditione ex hac l. perindè ac ſi ipſe immediatè haberet cauſam à deiectore. Et hoc hic intendit, per quaſcunque manus, &c. Nam

Nam hæres hæredis teſtatoris eſt hæres.

ADDITIO. *Adde an appellatione hæredis comprehendantur deſcendentes ex teſtamento, vel ab inteſtato: vide per Car. Zaba. in cap. præſentia, de prob atio. Bald. conſil. ccxxv. incip. viſo teſtamento in iiij. volum. Angel. conſil. cccviij. incipien. egregiè.* Superantius.

Et omnes huius ſucceſſores tam primus quàm ſecundus, & deinceps ab vno, videlicet deiectore cauſam habere videntur, vt C. de hęredibus inſtituendis. l. fi. & de vſufructu. antiquitas. & ff. de acquirenda hæred. ſi quis filium. in fin. cum ſi. ad id ff. de alimentis & cibariis legat. l. ſecũda. & ad id ff. qui teſtamenta facere poſſunt. ad teſtium. §. fin. vbi dicitur, quod ſigna impreſſa linteo, in quo ſunt tabulæ inuolutæ ipſis tabulis impreſſa videntur. & argum. bonum. C. ſi man. ita ven ne pro. l. j. in fin. & ff. de ſer. expor. l. fin. aliàs. Titius, & argu. ff. de pœnu. legat. l. fin. & ſi li. eſſe iuſ. l. j. & l. Titius. & ff. de euic. ſi pro. §. fin. & l. ſe. & de vi & vi arm. l. colonum. & l. eum fundum & arg. ff. quod vi aut clam. ſi alius. §. fin. cum l. ſe. Omnes enim ex vna ſtirpe, & vno fonte deſcendunt, vt C. de duo. re. cum quidam ad fin. & ſic vice vnius habentur, vt ff. de condi. & demon. l. cui fundus, in fin. & ad prædicta facit ff. de ſer. vrb. prædi. vna eſt via, & de fun. inſtru. cum de Lanionis. §. inter cacabos, vbi dicit ac deinceps, &c. cum omiſſis perſonis interpoſitis prima perſona potius ſit ſpectanda: vt argum. ff. ad leg. Falc. cum dotem, licet ſit arg. contra, quia ſocij mei ſocius non cenſetur meus ſocius, vt ff. pro ſoc. l. nam ſocius, & de regulis iuris. conſilij. §. fina. Sicut nec libertus liberti mei, vt ff. de leg iij. pater. §. j. & ff. de lib. agnoſ. l. ſi quis à liberis. §. ſi quis à liberto liberti, & de verbor. ſignific. l. Modeſtinus. Sicut nec debitor debitoris mei, vt C. ſi certum peta. non aduerſus, & de actio. & oblig. l. ob cauſas, & quod vi aut clam, ſi alius. §. notauimus. & ff. de vulg. ſub. qui liberis. §. hæc verba. Nec mireris de beneficio huius conſtit

ANDRAEAS DE YSERNIA.

to. lege prima. Sicut communiter conſueuit dici, vt & gloſſa ponit in ſimili hanc conſtitutionem probando quod habet locum in re mobili, etiam ſi iudex ſine ordine iuris dat mihi poſſeſſionem, teneor hac conſtitutione. ¶ Quid ſi res cuius poſſeſsionem mihi dedit iudex erat mea, an teneor, ſi obiiciam dominium, & probem? Nam exceptio. l. dolo facit, qui petit quod reſtiturus eſt. ff. de doli except. l. dolo. tunc tantummodo opponitur, quando arguitur violentia apponentis exceptionem ipſam. ff. de vi & vi arm. l. j. §. qui vi à me. ff. quod metus cauſa. l. ſed & partus. §. quando: hic vero non eſt violentus, vnde videtur quod poſſit hoc obiicere. ff. quod metus cau. l. fin. §. fin. Verius dicitur quod non. Hæc enim conſtitutio ponitur in locum deficientis interdicti de iure Romano, ideo dicendum eſt loqui in omnibus caſibus, vbi ageretur interdicto ſi non eſſet l. cum à te. ff. ſi quis teſtam. lib. eſſe iuſ. fuc. l. j. §. hæc actio. & dicto §. fin. de filiis ante dotalia inſtrumenta natis. At in interdicto ſi non eſſet l. cum à te, non obſtaret exceptio dominij ſpoliato, nec poteſt negari iniuriam iudicis dictam legem continere, licet poſſeſſor conuentus non commiſerit violentiam. Res vitio reali erat affecta, quia vi, quod eſt vitium reale. inſtitut. de vſucap. §. furtiuæ. C. de acquirenda poſſeſſ. l. vitia. & patet in l. ſi coloni. C. lib. xj. de agri. & cenſi. vbi poſſeſſor ſine vitio erat. Sed ſerui propter fugam vitioſi erant, quod hic etiam eſt. ff quod vi aut clam l. j. §. j. ver. denique in vitio expectando. ff. de acquirenda poſſeſſ. l. clam poſſidere, in princ. Idem erit ſi iudex, vel princeps ſequeſtraret rem in caſu non ſcripto, fiet enim reuocatio, ſicut ſi eſſet nullum quod factum eſt, quia l. prohibente fieri, facit. C. de legib. non dubium. ſic dicta l. ij. ſi per vim vel alio modo, dicit, non debere innouare poſſeſſionis cauſam, ergò ſi innouat, non valet, ac ſi hoc expreſſiſſet, facit extra de ſequeſtra. poſſ. cap. j. & C. eodem. l. prima. Non obſtat. §. ſi quis, & l. fin. ff. quod metus cauſa. intelligit enim Odoffred. primum dictum illius §. ſi quis, quod quando iudex ſine cauſæ cognitione iuſſit te mihi aliquid dare, hoc inciuiliter factum reuocat, hoc non eſt contra ea, quæ dicta ſunt, imò eſt pro. Secundum dictum intelligit, quod iudex dedit apparitorem delegando inter te & me cauſam, quæ erat, hic non cognouit de cauſa, vt debuit, ſed iuſſit, extraordinario modo, te mihi ſoluere decem, quæ in vero debebas mihi, licet non cognitionaliter ſecundum ordinem iuris, ſed extra ordinem iuris, quia debebas vere retinendo pro debito. Et ſic opponitur dominiũ, id eſt, debitum eſſe hoc contra ea, quæ dicta ſunt, & ideo, vt dicunt, tu

tu ſponte ſoluiſti. Hoc non dicit litera & text. tamen ſi verum eſt, quòd ſponte ſoluerit, bene dictum eſt argum. C. de teſt. l. illud. §. j. Alij dicunt, quòd in cauſa modica datus fuit viator. ff. de iudi. §. fin. & debitum modicum erat, & actor legalis homo, vt poſſit deferri ſibi ſacramentum, & non tamen fuit delatum, modica quantitas fuit ſoluta & exacta per iudicem delegatum: quia verè debebatur, non curat prætor. ff. commod. l. in rebus §. poſſunt. & ſi quod fieri non debuit, factum tamen tenet propter modicitatem rei. Alij dicunt, quòd erat notorium illum eſſe debitorem. ff. de actio. empt. l. emptore. §. idem Iulianus. dixit etiam Odoffred. quod poteſt intelligi, quando ego creditor ducebam mecum apparitorem, & dicebam, niſi ſoluas mihi, faciam te capi ab iſto tu territus per talem metum, quia in titu. quod metus cauſa. ponitur illa lex: ſoluiſti mihi illud modicum debitum, certè non eſt metus cadens in conſtantem virum. ff. de re iudi. l. vani timoris, & ideo non reperit quod dicebatur ſic e tactum. Hic intellectus non facit ad propoſitum. Item patet per ea quæ dicta ſunt, quòd contra iudicem ſic deſtituentem agitur ad intereſſe. Nam ſi malè iudicauit ſciens, tenetur ex maleficio in totum. C. de pœna iudi. qui male iudi. l. prima. & ſecunda. & authen. ibi poſita. Si ex ignorantia ſeu imperitia, quamuis culpa ſit. ff. loca. l. ſi quis domum. §. ſi quis, tenetur in quantum eſt læſus hic, contra quem ſic eſt proceſſum. inſtitut. de obligat. quæ ex quaſi maleſic. in princ. & ſi eſſet cauſa modica prout ſupra dicitur, vel ſponte rem dediſſet, ille reus obiiciendo quod verè debebat, euaderet. Item non tenetur ad æſtimationem rei, quando nõ fuit huius ſpoliatio, ſed ad intereſſe poſſeſſionis, quantum intereſt poſſeſſionem habere. Aliud eſt precium rei, aliud poſſeſſionis. ff. rei poſſ. l. iij. §. fina. Illud quod abeſt ſolum debet reſtitui. ff. quod metus cauſa l. ſi mulier. § qui poſſeſsionem, & iſto caſu tenebitur iudex non doloſus. In interdicto non tenetur carens dolo, vt ſuprà dicitur, & ſic largior eſt hæc conſtitutio quàm interdictum, quia expreſsè dicit, ſiue ſciens ſiue ignorans. Et ideo facta eſt, vt defectum iuris communis ſuppleat.

Vel eius hæredem. Quando ipſe hæres tranſtulit poſſeſſionem in alium, vt dicit litera, planum eſt: aliàs de eo quod peruenit, vel dolo fecit quominus perueneri. ff. eod. l. j. in fin. & l. ſequenti. niſi eſſet lis conteſtata contra defunctum ſpoliatorem. C. ne ex deli. defun. l. j. & dic etiam ſimile ſupra. l. proxim.

Cauſam habent. Hic dicunt quidam, & titulum, Sic C. de petitio. hæredi

conſtitutionis, nam cum huiuſmodi res violenta ſit affecta vitio violentiæ, ſcilicet, expulſiuæ, vel ablatiuæ, vt inſtitut. de vſucap. §. furtiuæ. huius cohærens vitio tanquam lepra ſemper rem comitatur, donec purgetur vitium, id eſt, donec reddat res verè, vel interpretatiuè in poteſtatem domini, vel eius hæredis ſcientis: ita quòd ab eo iuſte euelli non poſſit, vt ff. vi bonorum raptorum. l. fin. & ff. de vſucap. ſequitur. §. tunc in poteſtatem. & l. ſi fur. j. reſponſo. cum ſimilib. communicatur in quancunque perſonam cuiuſlibet ſucceſſoris, vniuerſalis videlicet, ſeu ſingularis, propinqui, ſeu remoti, bonæ fidei, ſeu malefidei, vt per allegatum. §. furtiuæ. & C. de acquiren. poſſeſſ. l. vitia. propter vitium initij rei cohærens, vt C. de vſucap. tranſf. l. fi. & ff. de doli excep. l. apud Celſum. §. de actoris. ibi, & peræquè traditur rei quidem, &c. & §. metus cauſa. Res enim quæ affecta eſt vitio, impetitur potius quàm perſona, vt argu. ff. de pub. Imperatores. & C. de præ. ua. l. ij. libro xj. & ita qui rem habet tenetur de vitio ſeu onere oſſibus inhærenti, ſicut dicitur de peculio, quòd onus peculij ſequitur peculium, ſicut lepra: & ſic ad eum ſpectat onus peculij, ad quem peculium noſcitur perueniſſe. vt ff. de pecul. l. ſi quis ſeruum. in princip. & notatur. ff. de condict. indeb. l. frater à fratre. in glo. ordin. quæ incipit, hoc quidam intellexerunt, &c. & ad id. ff. de contrahen. emptio. alienatio. Sed ſi detentor non haberet cauſam à deiectore immediatè, vt dixi, vt quia deiector, ſeu alius hæres habuiſſet rem huius pro derelicto, & ſic iſte modernus detentor eam apprehendiſſet, ſicut notatur. C. de rei vendicatione. l. mater. in gloſſa quæ incipit, hic ſi hæres, &c. in fine. vbi ponitur hoc exemplum: tunc beneficium huius conſtitutionis locum non habet, vt ex litera liquet apertè, licet nanque res nihilominus vitioſa perduret, ſicut dictum eſt. Hæc tamen conſtitutio non conſiderat ſolummodo rei vitium, ſed etiam vnde hæc moderna poſſeſſio originem habuit, & vnde proceſſerit, vt ſi à vitioſo authore, vel à deiectore, tunc vendicet ſibi locum: quia ſucceſſor ſuccedit pariter in vitium præcedentis, vt C. de fructibus & litium expenſis. l. j. in fine. aliàs non, ſi hæc præſens poſſeſſio, ſeu detentatio habuit bonum primordium, licet res ipſa ſit vitioſa, vt argumento. ff. de legatis ſecundo. cùm filius. §. hæres. Origo nanque nanciſcendæ poſſeſſionis exquirenda eſt, de acquirenda poſſeſſio. clam poſſidere. circa principium. & ſic habetur mixta tam rei conſideratio, quàm perſonæ. Sed per cap. reintegranda. ſolùm rei conſideratur vitium, & locum habet beneficium illius capituli, ſiue poſſeſſor cauſam habuerit à deiectore, ſiue non, vt ibi notatur. & ita hæc conſtitutio, quæ loquitur quando detentor cauſam habuit à deiectore, ſciens fuerit, vel ignorans, vt hîc: ponit ius medium inter illud cap. reintegranda. quod generaliter loquitur, quando detentor ſciens vel ignorans habet, vel non habet cauſam à deiectore: inter alia duo cap. ſæpe contingit. & cap. ad ſedem. de reſtitutione ſpoliatorum. quæ ſpecialiter loquuntur tantùm, quando detentor habet cauſam à deiectore ignorans tantùm, & non ſciens. Simile ſuprà l. proxima. violentias, &c. & aliàs Iuſtinianus mediam viam elegit, vt inſtit. ex quibus cauſis ma. non poſſit. circa finem. & de rerum diuiſione. §. cùm ex aliena. & in authen. de nuptiis. §. poſt infirmas. Et aliàs Iuriſconſultus ex duobus contrariis optimum colligit medium temperamentum, vt ff. de officio Proconſulis. l. ſolent. §. non autem. & ff. ſi quis cautionibus. l. ij. §. antepenultimo. Rebus enim mediis gratia ſemper ineſt, iuxta illud: Medium tenuere beati. & ad idem. ff. ſi pars hæreditatis petat, antiquæ. ¶ Item hîc not. quod poſſeſſio ambulat dum dicit, per quaſcunque manus ambulauerit: ſic & poſſeſſio dicitur ambulare. ff. de pœn. hæred. l. ſed ſi l. §. ſiue autem. ſic ambulat emptio. vt ff. de minoribus. l. ſed vbi, & ibi ſunt ſimilia verba. Sic ambulat vltima voluntas, vt ff. de alimentis & cibariis legatis. l. quod ſi iterum: & de dona. inter virum & vxorem. l. cum hic ſtatus. §. vt oratio. Item ambulat cõditio. vt ff. de ſtatulib. l. ſi ſeruus hæredi. in princip. Item legis poteſtas, vt ff. de fun. don. l. erit. Item ſtipulatio, vt ff. de vſufruct. l. ſed & ſi quis. §. ſi operas. Item actio furti, vt C. de fur. l. vltima. circa princip. Item ambulat ſtatus, vt ff. ad muni. l. ſed & ſi ita cum concord. in gloſſ. poſitis. Item alibi dicitur dos & donatio propter nuptias æquis paſſibus ambulare, vt C. de donation. ante nupt. cum mulier. §. ſin autem. Et hic in his omnibus potes exemplum ponere pro illo prædicamento, ſitum eſſe, de quo ponit domin. Azo in princip. ſummæ ſuæ. §. circa ſitum eſſe. Nam impropriè dicitur prædicta ambulare, ſicut impropriè tranſactiones loqui vt C. de ſer. l fina. Et impropriè cautio loquitur indiſtinctè, vt ff. de probation. l. cum indebito, circa fin. Et impropriè lex ſilere, vt C. de la. li. tollend. l. final. circa finem. Et impropriè hæreditas iacens currere, vt ff. vt in poſſeſ. le. is cui. §. ceſſatum in fine. & impropriè apices dicuntur occurrere, vt C. de erro. milit. anno. l. excellentia libro xij. Et impropriè dicuntur leges inſurgere & iura armari, vt in lege cum vir. In quibus omnibus eſt quidam color Rhetoricus qui dicitur, proſopopœia. Vltimo not. quòd hæc conſtitutio generaliter locum habet in omnibus rebus, tam mobilibus quàm immobilibus: & tam corporalibus quàm incorporalibus, videlicet, iuribus: cum ſit in omnibus eadem ratio

æquit

æquitatis. vt C. ad l. falcid. l. finali. aliàs, ſi pater. nec poteſt in eiſdem rationabilis differentia aſſignari, vt C. de donat. ante nupt. l. cum mulier. & in l. non à Titio. Conſtitutio quidem non diſtinguit, vnde nec nos debemus diſtinguere, vt ff. de officio. Præſi. l. tertia & de public. de pretio: ſed cum generaliter loquatur generaliter eſt intelligenda, vt ff. de legat. præſtand. contra tabul. bonorum poſſeſſione pen. l. j. §. generaliter. Nonne ſi conſtitutionis lator aliud voluiſſet, aliud dixiſſet? certe ſic, vt C. de caducis tollendis. l. j circa fin. imò poſtquàm differentiam non expreſſit, neglexiſſe videtur. vt ff. de iniur. Item apud Labeonem. §. hoc edictum licet poſſit opponi, quòd hæc conſtitutio loquitur de deiectore: huiuſmodi vocabulum aptatur proprie in re ſoli, vt patet. ff. de vi & vi arma. l. j. in princip. & per totum: ſed non eſt vis, nam promiſcuè in hac parte vtimur in rebus mobilibus verbis propriis rerum ſoli, & econuerſo, vt patet. C. de action. empti. l. ſecunda in fine. & de rei vendicat. domum: & inſtitut. vi bonorum raptorum. circa fina. propter promiſcuam ſimilitudinem & familiaritatem, vt argument. ff. de action. empti. l. veteres, & quando ſtrictiſſimè inhæreres verbis prædictis tanquàm Hebræus, quòd nolles conſtitutionem extendere: non multum curarem. nam in re mobili bene proſpectum eſt iure Romano quo, videlicet, ſi ego dominus, vel non dominus rem mobilem, quam bona fide poſſideo, ſiue habeam ius, ſiue non habeam ius in ea: amittam per furtum vel violentiam ablatiuam, videlicet rapinam: quæ duo rapina & furtum generaliter pacificantur, vt ff. vi bonorum raptorum. l. j. §. & generaliter: & inſtitut. vi bonorum raptorum. in fine. & ita res ipſa effecta eſt vitioſa rei effecta vitio, vt in præalleg. §. furtiuæ. Si quidem res ad te veniat etiam ſine vitio tuo, & non habeas cauſam à fure vel raptore. & ſic modo poſſides eam, poſſum contra te poſſeſſorio agere, ſcilicet, ad recuperandam poſſeſſionem officio iudicis ex æquitate legis quæ eſt. C. de agri. & cenſ. lib. xj. l. ſi coloni. ibi plenè de hoc, & ad id. C. vbi cauſæ ſtat. l. j. & ſic eſt exaudienda glo. ordina. C. de fur. l. inciuilem. quæ incipit, ſed quid ſi erat bonæ fidei? &c. Non autem intelligas hoc verum eſſe ſi res vitioſa non eſſet. Vt ſi res, cuius ſolam poſſeſſionem habeo, licet bona fide poſſideam, deueniat ad te ſine vitio, hoc enim caſu nullum habeo auxilium contra te: nam ego de ſola poſſeſſione contendam & tu modo poſſideas, in pari cauſa potior eſſe debet conditio poſſidentis, vt ff. de teſta. mili. l. militis codicillis. §. penult. imò hoc ipſo plus iuris habes, & poſſides, vt ff. vti poſſ. l. ij. nec vendicat ſibi locum hic l. ſi coloni. ſicut multi Sapientes credunt, quia in l. illa res erat effecta vitioſa vitio reali, vt ſuprà, videlicet, vitio furti, cum dicat ibi. vitio fugæ, ſic furti vitio, vt C. de ſer. fugit. l. j. & C. de agrico. & cenſi. l. cum ſatis, circa princip. Bene tamen inuenies, quod ſi huiuſmodi res ſit ſolummodo poſſeſſa à defuncto ſine dominij titulo & iure aliquo, venit in petitione hæreditatis, vt not. glo. ordina. quæ incip. non ergo in aliis, &c. Illud verò venit, quia petitio hæreditatis eſt actio vniuerſalis, vt patet. ff. de rei vendic. l. j. in princ. & ita multa ibi veniunt per vniuerſitatem, quæ aliàs per ſe non venirent, vt ff. de acquiren. re. do. l. quædam, & de fun. do. l. j. in fi. & de contrahen. empt. in modicis, veniunt quidem in petitione hæreditatis omnia, quæ defunctus habuit tempore mortis, & etiam ea, quorum ſolam habuit retentionem, ſicut patet. ff. de peti. hære. Item videndum in fin. & l. & non tãtum, & l. item veniunt. de huiuſmodi vero re. bona fide poſſeſſa, defunctus per retentionem habebat exceptionem actore non probante, vt C. de rei vend. l. fin. Merito ergo cenſetur fuiſſe in bonis ſuis, vt ff. de acqui. re. do. rem in bonis. nec hæres, qui rem petit huius ab eo, qui ſolam poſſeſſionem nititur ex ſola poſſeſſione, ſed dicitur meam eſſe hæreditatem, quando eſt nomen iuris, vt ff. de verb. ſign. hæreditatis appellatio ſine dubio, & ita habet pluſculũ, quàm hic poſſeſſor, qui de ſola poſſeſſione cõtendit abſque alio iure. ¶ Sed nunquid depoſitarius, vel commodatarius, & ſimplex colonus, vel inquilinus qui nullum ius habet in re, ſed ſolam detentationem, habebunt remedium aliquod, ſi res depoſita, commodata, vel locata, non affecta aliquo vitio, ſicut dixi, reperiatur apud aliquem bonæ fidei poſſeſſorem qui modo eam ſine vitio poſſidet? Reſpon. de æquitate datur eis offic. iud. quia eorum intereſt, & præterea dicit lex, quod non eſt eis de facili actio. vt ff. de petitione hæreditatis. l. non tantum. §. ſed & licet, in gloſſ. ordi. ibi ſignata, quæ incipit, quandoque enim, &c. hoc enim ipſo, quod iſte talis cauſam habet ſuæ detentationis plus iuris habet in re quàm ipſe huiuſmodi poſſeſſor, qui ſolam & nudam habet poſſeſſionem, vt argum. ff. de acquiren. rer. do. nunquàm. in princ. & de pact. iuriſgen. §. ſed cum nulla. & de legat. j. ſi filiusfam. §. diui. & de legat. iij. l. pater. §. Iulius Agrippa. quando igitur de ſola poſſeſſione contenditur ab vtraque parte, nec eſt res vitioſa, potior eſt conditio poſſidentis, ſicut ſupra latius dixi. Item poteſt opponi hanc conſtitutionem non habere locum in iuribus incorporalibus. nam corporalia non incorporalia poſſidentur, nec poteſt quis verè ab incorporalium poſſeſſione detrudi, vt ff. de acquirend. poſſeſ. poſſideri in princip. & de vſuca. ſequitur. §. ſi viam. Sed dic, quòd datur nihilominus beneficium huius conſt

ius conſt

[a] poſſeſsio ambulauerit, [b] ſiue ſciens, ſiue ignorans fuerit, poſſeſsionem recuperare velit amiſſam, condictione ex lege præſenti, ad recuperandam poſſeſsionem ipſam indulta. Sæpe etenim contingebat, vt qui à poſſeſſione cadebat, dum vel probationes de dominio non habebat: vel cum deiector erat forſitan non ſoluendo, [c] omni remedio ſe inueniebat excluſum.

ius conſtitutionis, vtile ad minus, vt argum. ff. ſi ſer. ven. l. ij. §. vltim. & l. ſicuti. §. Ariſto. & vti poſſ. l. ſi duo. §. hoc interdictum, & l. fin. & de iniur. l. ſane, & de vi & vi ar. l. vim facit, & de ſerui. quoties. §. ei qui. aliàs in princ. l. ei qui, nam licet non propriè poſſideantur, tamen quaſi poſſidentur, vt ff. de acquit. rer. do. ſeruus. §. incorporalia. & ff. de ſeru. vrb. præ. l. ſi ædes in fin. & huiuſmodi incorporalia inter immobilia, de quibus clarum eſt hanc conſtitutionem loqui annumerantur, vt C. de præſcriptio. longi tempor. l. fin. in fi. & ff. de re. co. l. ſed & ſi pecunia. §. ſeruus. & §. nec vſufruct. & §. ſimili modo. & de iur. deli. ait prætor. & C. de ſacroſan. eccle. iubemus poſt hanc, in princ. licet ſit contra. C. de rei vxo. act. l. j. §. cum autem, vbi computantur loco mobilium, & ff. de re iudi. l. à Diuo Pio. §. primo. niſi per ſe cenſentur. Prætereà in hac conſtitutione eſt verbum deſtituere, quod generale eſt ad omnes res etiam mobiles & incorporales, & ſic etiam generaliter loquitur c. reintegrãda, vnde ſatis rationabiliter dici poteſt, quod hæc conſtitutio ſaltem vtiliter locum habet etiam in rebus mobilibus, & incorporalibus ex mente ipſius, licet verba deficerent, ſicut ff. de excu. tu. ſcire. §. aliud, & ſi quadru. pau. ſe. di. l. vltim. &c. Nota quòd hæc

hæc conſtitutio generaliter locum habet ſiue ſpolietur à priuata perſona, ſiue à iudice non ſuo. Vel à ſuo iuris ordine non ſeruato, de quo dic, vt not. in ſum. Gof. extra de reſtitut. ſpol. §. reſtat enim.

a *Poſſeſsio.* Prædicta violentia. imò videtur quòd etiam per veteres ſanctiones fuerit prouiſum contra poſſeſſores, ad quos peruenerit prædicta poſſeſſio, licet per multos ambulauerit ff. de petitio. hæred. ſed ſi lege. §. ſine.

b *Siue ſciens ſiue ignorãs.* Satis fuit æqua hæc cõſtitutio. Non enim refert quomodo pars decipiatur ignorantia, an calliditate aduerſarij. arg. ff. de ædil. edi. l. j. §. cauſa. & ff. de leg. j. ſiue. & ff. qui & à qui. l. hæres ſeruum. Sed ius antiquum, quod hic corrigitur, non dabat interdictum, niſi cõtra deiicientem, vel hæredem eius, vt ff. de vi & vi ar. l. cum à te. & l. iij. §. fin. & l. j. in fi. Iure tamen Cano. datur condictio ex canon. illo extra de reſtitutio ſpol. c. ſæpè contingit, contra illum qui ſcienter recipit rem à deiectore, & extra de iudi. cap. v. Si autem ignoranter, datur condictio ex canone illo. iij q. j. reintegranda. Poteſt etiam agi hic offic. iud. ar. extra de ap. bonæ. Barth. de Capua.

c *Omni remedio.* Et ita nec expulſorem ad intereſſe, quia qui non habet quod perdat, &c. ff. de fur. ita in princ. & de dolo. l. nam his. G.

Tiemale

ANDRAEAS DE YSERNIA.

hæredit. l. cogi. ff. eod. l. nec vllam. Verius eſt ſine titulo. tranſtulit, quod poteſt eſſe. C. de præſcrip. long. tempor. l. nec emptorem. licet enim transferam in te poſſeſſionem, debet eſſe titulus, vt innui videtur. ff. de acquir. poſſ. l. quod meo. in princ. tamen ſi non transfero, tu qui intras poſſeſſionem adipiſceris eam. vel. l. quod meo. §. furioſo. & dicit glo. l. quod meo. quòd poſuit frequentiam, quando pars tradidit quando credit. ſed non dicit acquiritur poſſeſsio alij, cui voluit cui dedit. Differentia eſt inter poſſeſsionem, & dominium. eod. tit. l. ſi quis vi. §. differentiam, & patet in l. nec poſſeſsionem. Si enim dico, do tibi poſſeſſionem hanc, ex verbis præcedentibus, & ſequentibus dicetur qualis contractus fuit, ſi non apparet, erit donatio in cauſa modica, dicitur in dominio in gl. ff. ſi cer. pet. cum quid, ſed hoc quantum ad domininm nanciſcendum, poſſeſsionem enim poſſem acquirere eo ipſo, quòd permittit me poſſidere, & ſic eſt in tractatu iſto, eſſet enim melioris conditionis, qui ſine titulo habet à deiectore, ſi non tenebitur hac conſtitutione quàm ille qui cum titulo, quod eſſet abſurdum. ff. de noxa. l. non ſolum. Item quia ſupra in principio conſtitutionis dicit, transferatur poſſeſſio, non dicit, cum titulo vel ſine, & ſic generaliter debet intelligi per totam conſtit. ff. de iur. & fac. igno. l. regula. §. pen. & C. de impo. lucr. deſcript. l. prima. in fin. Item vitium litigioſi oritur in reo transferente poſſeſſionem cum titulo, vel ſine. C. de liti. l. fin. ff. de ali. iudi. mu. cauſa fac. per totum, & de lit. l. ſecunda. & ibi patet ratio. cum ergo à te poſſideo, poteſt eſſe & ſine titulo, vt quaſi tuo miniſterio, poſſideam. dicta l. quod meo. in prin. quæ litera non dicit de titulo quocunque. ¶ Sed quid ſi nomine meo facta eſt deiectio, & aliquid ad me peruenerit, an teneor? Reſpondeo non, niſi mandaui, vel ratum habui. ſic ff. eod. l. j. §. deieciſſe. & §. procu. Si verò non mandaui, nec ratum habui, ſed tantum inueni rem ad me perueniſſe, ſecundum vnam opinionem teneor vtili interdictò, non directo. ff. eod. l. ſi me vi. §. deiecit quis nomine municipij. Alij, quòd ibi mandauerunt municipes, vel ratum habuerunt, vt dicit ibi glo. Sed vera eſt opinio illa, quod teneat vtili. Conſtitutione iſta non puto me teneri, quia oportet quod cauſam habeam à deiectore, id eſt, quod in me per eum ſit poſſeſſio tranſlata, vt hac conſtitutur. dicitur. Poſſeſsio autem etiam, quæ ad me peruenit ſine facto deiectoris, vt ſi deiiceret, & poſſeſsionem non apprehenderet, vt ff. de vſucap. l. ſequitur. §. ſi vi me. ¶ Quid ſi procurator eiiceret, an eſt mihi quæſitum per hoc miniſterium, vt videar cauſam habere ab eo, id eſt, quod in me tranſtulit? Et videtur quod non, nam ſaltem exigitur ſcientia mea, quod ego ſcinerim, vt no. in d. l. quòd meo. Econtra quòd ſic. quia etiam ignoranti domino procurator acquirit. ff. de acquir. poſſeſſ. l. quod meo cum ſi. Sed ille loquitur quando iuſtè acquirit per traditionem ſibi factam nomine domini. Aut iniuſtè, non quærit perſona libera, niſi domino approbanti, vel ſcienti arg. ff. de cond. indeb. l. ſi procura. vt ſi exegerit indebitum oportet, quod dominus ratificet, quia hoc non videtur mandaſſe. ſic exponitur illud, quodcunque per ſeruum acquiritur, ſcilicet, iuſtè, domino acquiritur. ff. de acquir. re. do. l. acquiritur. §. non ſolum. de acq. poſſ. l. quod ſeruus. At de ſeruo hodie determinatur quòd iniuſtam poſſeſsionem etiam domino ignoranti acquirit. in glo. not. inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. circa princ. Cuius ratio redditur, quia nec momento fuit, vel eſſe potuit penes ſeruum, ſic de acquirend. rer. dom. l. placet, quod non eſt in libero. Item attendendum eſt quod hæc conſtitutio habet locum etiam in

rebus

rebus mobilibus ablatis. Item in incorporalibus, vt dicit gloſſ. quæ quaſi poſsidetur, non verè, ſicut ſi deſtituatur ſeruitute, vel alio huiuſmodi, ad quod inducuntur in gloſſ. bona iura. Sed quid de actionibus, verum habeant locum in eis, ſicut in aliis incorporalibus, actiones enim hæc immobilium ſunt vt dicit glo. ff. de verb. ſignifi. mouentium. & C. in quib. cauſis in integ. reſtit. non eſt neceſſ. l. fin. & dicitur expreſſum in authen. de non alien. §. j. vbi annona & reditus inter immobilia computantur. Sed gloſſ. ibi diſtinguit, vt actiones pro re mobili competentes computentur inter mobilia, ſed glo. ibi diſtinguit ſi pro re immobili ſint inter immobilia, quaſi conſideremus naturam rei vel negotij, pro quo aliquid datur, vt dicitur ff. de pub. iud. l. infamem. de dona. qui id quod cum ſuis ſi. Hoc ſecundum diuerſos tractatus iudicabitur. Nam l. à Diuo Pio, quæ hic allegatur in gloſſ. eſt tenenda, quantum ad illum tractatum, ſi nomina & actiones veniant in executionem. ſic & ff. de legat. ij. l. Caius. in princip. Quantum autem ad beneficium huius conſtitu. ad incorporalia, quæ quaſi poſsidentur, extenditur, ſicut in ſeruitute, vt prædicitur, ſed quantum ad actiones perſonales non videtur hoc poſſe eſſe. Nam ſi debes mihi decem, & Titius cogit me per vim, vt dem Sempronio, actio non læditur ex hoc nec alio quocunque caſu. C. ſi cer. pet. l. incendium. Eadem ratione ſi debes mihi certum ſeruitium. aliàs ſeruitutem. vel equum, & per vim cogeris alij dare, non enim poſsidebam ego hoc ſeruitium: & ideo contra te tenentem non habeo beneficium huius conſtitutionis. Sed ſi depoſui apud te equum, poſſeſsio & proprietas apud me eſt ciuilis. Niſi eſſet apud ſequeſtrum. ff. depoſi. l. licet. § rei ſi tunc Titius acciperet à te violenter, & daret Sempronio, haberet locum hæc conſtitutio. Idem in ſimili ſi deberes mihi quolibet anno reditum vnius gallinæ, in genere non poſſet Titius me deſtituere, etiam ſi per vim cogeret te dare Sempronio d. l. incendium ſecus ſi de fundo, quem tenes à me deberes mihi certam quantitatem bladi, vel vini, vt tertiam partem, & ſim in quaſi poſſeſsione percipiendi annis ſingulis, quia ſi per violentiam priuando me quaſi poſſeſsione perceptionis huius, accipias hanc tertiam, & des Titio, locum habebit hæc conſtitutio. Item ſi tu ipſe, qui taliter debes, veras & denegas, deſtituis me, extra de elect. c. querelam. in fi. ſi dares alij quod mihi debebas, locum haberet hæc conſtitut. In pleriſque vbi non habet locum directum interdictum, habet locum vtile. ff. de vi & vi ar. l. iij. & tamen in omnibus caſibus, vbi alia ratio non redditur, hæc conſtitutio locum habebit.

C*Irca violentiarum pœnas.* Scias, quòd eſt differentia inter iſtam conſtitutionem. & c. ſæpe de reſtitu. ſpoli. quia iſta conſtitutio datur cõtra ſuccedentẽ deiectori ſcienter. vel ignoranter, illud autem c. ſæpe datur contra ſucceſſorem deiectoris ſcienter tantum, vt in d. c. not. Marinus. Intellige hanc conſtitutionem, quando ante inchoatum iudicium contra violentum, ipſe in aliam tranſtulit poſſeſsionem. Vbi verò cœpto contra eum iudicio hoc fieret, prouiſum eſt per aliud nouum c. Regni, quod incipit, conuentus. Marin.

In gl. per quaſcunque circa medium, ibi, ſed per c. reintegrandæ. Not. hic differentiam inter c. reintegrandæ. iij. q. j. & iſtam conſtit. & cap. ſæpe. ſupra allegatum, quòd illud c. datur etiam cõtra quemlibet, qui non habuit titulum à deiectore. conſtitutio iſta habet locum, quando habet titulum à deiectore. ca. verò, ſæpe, locum habet quãdo quis ſcienter ſuccedit in vitiũ alterius, hæc autem cõſtitutio,

ſiue

De maleficijs clandeſtinis puniendis. *Rubr.*

a *Super inciſionibus.* Hæc conſtitutio prouidet circa damna clandeſtina, vt malefactoribus non inuentis emendentur damna per homines vicinorum locorum. Et hoc beneficium extenditur ad Iudæos & Paganos. Sed malefactoribus inuẽtis, ipſi vltimo ſupplitio puniũtur. Et poteſt dici quod hæc conſtitutio contineat ius nouum, quia pœna debet tenere ſuos authores, vt C. de pœn. ſancimus. Eſt tamẽ arg. ad hoc. ff. de incen. rui. naufrag. l. ne quid. in fi. & de his qui deic. vel effud. l. j §. pen.

De maleficiis clandeſtinis puniendis.

TITVL. XXVII.

Malefactores, damnum dantes nocturnis temporibus fidelibus regis, ſi non reperiantur, homines locorum, in quibus dicta maleficia committuntur tenentur eis damnum reſarcire: idem ſi Iudæis & Saracenis dictum damnum euenerit, & ſi dicti nocturni malefactores legitime conuicti fuerint, ad mortem naturalem condemnentur. h. d. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

Super[a] inciſionibus arborum, † & combuſtionibus domorum, & cæteris maleficiis, quæ clàm [b] nocturnis tẽporibus committuntur, generalem conſtitu-

b *Nocturnis.* Non ergo continet damna, quæ per violentiam cõmittuntur, hæc conſtitutio, vt patet ff. vi bono. raptor. l. ij. §. damni prætor inquit. Nec etiam latrocinia videtur comprehendere, quæ quidem de die palàm committuntur in ſyluis. Vel per aggreſſiones, quæ in itineribus fiunt, vt authen. vt nul. Iudic. §. penult. col. ix. & C. depo. l. j. vbi de hoc in glo. ord. Nec etiam furta, licet occultè & de nocte fiant. Maxime quando caſu fortuito fierẽt, nec poſſet exinde per aliqua culpa redargui, quibus ea fiunt, vt ff. de furt. l. eum qui. §. idem ſcribit. plerunque nanque furtum cum culpa fit, & ſic non eſt caſus fortuitus, vt ff. pro ſoc. l. cum duobus. §. damna & dic vt ibi in glo. or. Quando ergo caſu contingunt fortuito maxime vt eſt dictum, quomodo poteſt aliquid imputari illius loci hominibus: cũ ille caſus fortuitus nullo hominum ingenio potuerit præuideri, vt ff. de admi. re ad ci. parti. l. ij. §. ſi eo tempore. & C. de pign. act. quæ fortuitis. Item ſi bene attendas hanc cõſtitutionem totam, & ſeq. in prin. ad fin. videtur hæc & ſequens conſtitutio loqui tantum in damnis, in quibus locum habet actio legis Aquil ſcilicet iniuria. in datis damnis clam commiſſis, quæ damna vult per homines locorum reſarciri. non autem loquitur aliquatenus in furtis, vt velit furta emendari, & ſatis inter ſe differunt tam in iure, quàm in ipſo facto, damnum iniuria dare, & furtum committere, vt patet ff. ad l. Aquiliã. l. ſi ſeruus ſeruum. §. Iulianus ſcribit ſi oliuam. & l. ſi quis teſtamentum. in fin. & ff. quod vi aut clam. l. ſi immaturam, in princ. & j. reſponſi. ita damnum ſic accipitur, pro deſtructione, non autem largè pro omni diſpendio, vt no. ff. ad leg. Aquil. qui occidit. §. in hac in glo. no. hanc regulã. Nec ob. q̃ liceat in princ. dicitur ibi & cæteris maleficiis quædam, &c. & videtur generaliter de omni clandeſtino maleficio completo. Nam verbum, quædam comprehendit ſingula generũ, non genera ſingulorũ, videlicet omne maleficiũ clãdeſtinum, per quod dãnũ iniuria datũ eſt, & vbi de dãno dato agitur: non autem omne genus maleficij, vt C. de non nu. pec. l. in contractibus. in prin. & ff. de furt. l. eum qui. §. idẽ ſcribit. Suprà enim duos exẽpli gratia enumerauit ſpecialiter caſus, in quibus dãnum iniuria datũ eſt ſcilicet inciſionẽ arborũ, & combuſtionẽ domorũ. Et ſic clauſula iſta generalis, quæ adiicitur, reſtringitur ad materiã, conditionem, & naturam rei, cui adiungitur, vt ff. de leg. iij. Stichus liber. & de re mil. ex militari. ſicut & generalis enuntiatio, vt C. ad Velleia. iubemus. Reſtringũt nanque præcedentia ſignificationem ſequentiũ generalẽ, vt ff. de tri. vi. & oleo leg. l. fi. §. vlti. Hoc etiã declaratur per ſequẽtia, vbi ſpecialiter dicit ad damnorũ reſtitutionẽ, & ita generale dicitur reſtringi per ſubſequẽs ſpeciale, vt ff. de calũ. l. hæc actio. & de pœ. leg. l. nam quod liquidè. in fi. Intelligẽtia enim verborũ ex cauſis dicendi ſumitur, vt extrà de verb. ſig. c. intelligentia. & arg. ff. de leg. ij. cum pater. § dulciſſimis. Quidã tamen largè hanc conſtitutionem accipiunt, ſicut. ff. ſi quis teſtam. lib. eſſe iuſ. fue. l. i. §. non autem tantum ad ſolam. In quolibet, ſcilicet, genere maleficij, in quo quis damnum rei familiaris proſequitur, ſiue ſit damnum iniuria datum, ſiue ſit furtum, & ſimilia, vt C. quan. ciui. act. præiud. crimin. l. vnica. & ff. de publ. iudic. inter. & ſic ſpeciale hic. Et in conſtitutione accipiunt verbum damni, & illud huiuſmodi maleficium vocant clandeſtinum, quia qualitercunque, & quandocunque de nocte, vel de die committitur, & commiſſor non appareat, nec ſciatur, vt infrà l. proxima. in princip. & bene ſequens lex interpretatur & ampliat hanc præcedentem. ſicut C. quando li. princ.

† *Alias idẽ Aug.*

† *alibi, ad eſt. fructiferarum.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ſiue ſcienter, ſiue ignoranter. Et hoc vult dicere gloſſ. in ſequenti dicto, licet ſit corrupta. Marinus.

De maleficiis clandeſtinis puniendis, aliàs referendis. *Rub.*

Super inciſionibus arborum Hæc conſtitutio loquitur de clandeſtinis damnis rerum: ſequens conſtitutio de homicidiis clandeſtinis. & ſic gloſſ. dicit, dupliciter eſt hæc conſtitutio antiquitus intellecta. Primò quando damnum datur, vbi haberet locum Aquilia, vt comprehendat ſingula generum, non genera ſingulorum: & non omne maleficium, ſed tantùm maleficium clandeſtinum, in quo dãnum datur, & iniuria: & vbi & propter quid de damno dato contenditur. Nam exemplificat litera de inciſionibus arborum, & combuſtionibus domorum, & cæteris maleficiis ſimilibus, vbi de damno dato taliter contenditur, vt ſi intratur ſtabulum meum, & occidatur equus: vel cellariũ, & effunditur vinũ: cùm hoc verbum, cæteris, intellectũ recipit ex cauſis dicendis. ¶ Secundo modo intelligitur in omnibus maleficiis, & in quolibet genere maleficij, in quo quis damnum rei familiaris proſequitur: & ſic ſicut primi accipiunt damnum, id eſt, deſtructionem rei, ſic iſti damnum, id eſt, diminutionem patrimonij. ff. de dam. infec. l. j. licet res non ſit deſtructa, putà in ablatione, quam perdit is, cui aufertur: ſi non deſtruat eam ablator, ſubtiliter allegat glo Sed ſecundus intellectus videtur verior: & quia dicit, cæteris maleficiis, non repetendo in quibus res deſtruitur, vt inciſione & combuſtione: quod ſi voluiſſet, expreſſiſſet C. de caduc. tollend. l. penult. & quia cap. in planicie. corrigit in furto, vt de furt. non teneantur vniuerſitates. Igitur videtur, quòd ante capitulum tenebantur de furto, vbi aufertur res & deſtruitur, ad quid furtum puniri de nouo ſtatueretur, ſi iure communi id eſſet? certè non video, quia fruſtra, &c. C. arbor. cut. l. cum interdicto: de theſaura. l. prima: in furto ergo non tenetur. An ergo idem in rapina, vt quando vi rapiuntur bona, & ignoratur raptor: an teneantur incolæ? Videtur quòd idem: quia nullus improbior fur, quàm raptor. inſtitu. vi bonorum raptor. in princip. Item rapina furtum eſt: & furti tenetur raptor. ff. vi bonor. raptorum. l. prima ſecundum primum intellectum gloſſa. Non procedit quæſtio quia de furto: nec de robaria, ſeu rapina habet locum ſi quando deſtruitur: vt ſi occideret equum: ſicut quando incidit vineas & comburit: ſecundum alium intellectum procedit: & quia ſublata eſt hæc pœna in vno, ſcilicet, in furto. In robaria ſtare ergo non prohibetur. C. de teſta. l. ſancimus. Nam diſrobatio per vim habet aliud nomen quàm furtum, ideo aliter iudicabitur. C. de codicillis. l. ſi idem: & dicitur clandeſtina per conſtitution. Reg. Carol. quæ incipit. clandeſtinis, ſiue fiat de nocte, ſiue de die in locis ſolitariis. Furtum de nocte fit, dicitur enim à furuo: ſicut hic in gloſſ. pene habetur Loca ſolitaria videntur loca ſyluarum non habitata, vt ſi per viam latrones diſrobent. Sed quomodo ſi nullus vidit, non poteſt probari, & ſic deficiente probatione ſuccumbet. ff. da te. tu. in l. duo ſunt Titij. Si aliqui viderunt, non fuit locus ſolitarius: quia non fuit ſolus hic, qui diſrobatus eſt, vt in l. palam: quam gloſſ. allegat in conſtitutione ſequenti, quæ dicit damna clandeſtina probari non poſſe. Item ſi viderunt, agit contra latrones, non contra incolas. Videtur dicendum loca ſolitaria eſſe, quando diſrobantes non fuerunt cogniti, & ſic non reperiuntur, & ſic dicit dicta litera, quorum commiſſores inueniri non poſſent, quando non cognoſcuntur & non inueniuntur: licet poſſet agi aliquando vt exhibeantur, ad hoc vt cognoſcantur. ff. ad exhibend. l. quarta. §. quis nouali. quod hic non haberet locum contra latrones incognitos: ſi aliter diceretur, hæc l. fruſtra poneretur: & verbis non rebus inueniretur impoſita, quod eſſe non debet. C. communia de legat. l. ſecunda. Incolæ ergo tenentur ex delicto proprio, ſcilicet, negligentiæ, quia debent cuſtodire territorium, vt hic in glo. & ſequenti conſtitutione. Item ſit differentia quando clam, & quando palam, vt in gloſſ. hoc videtur dici debere inter ipſos commiſſores, & in tractatibus, in quibus iura inducta loquuntur. At vniuerſitas punitur, quia omiſit cuſtodiam: quia peccatum omiſſionis leuius eſt, vt ff. ad Syllania. l. ij. in glo. Item ſi tenentur tunc incolæ: quia robaria facta eſt clam, multo fortius quando palam, illa ratione, quia non cuſtodiunt terram: quia præſumuntur ſcire fures, vt gloſſ. ponit in conſtitutione ſequenti, per l. ne quid. ff. de incen. rui. & nau. Ex præſumptione enim non debet damnari. ff. de minor. l. iij. §. ſcio. de pœn. l. abſentem. Et ſi dicatur quod cuſtodia aduerſus vim parum prodeſt. ff. de act. emp. l. ſi ea res: & commo. l. ad eos. Sed de damno verum eſt, quòd non committatur, ſed prodeſt fieri cuſtodia, vt ſciantur malefactores, quibus cognitis, ceſſat pœna contra vniuerſitatem. ¶ Quid ergo erit ſi noctis tempore, veniant homines incogniti tincti, nigri, aut aliter, & diſrobant Titium, & fugiant: & ciues ſtatim inſurgunt & clamando & inſequendo eos: ſed non potuerunt eos capere, quia erant equeſtres, & leues vel ſylua propè, vbi ſe abſconderunt, ita quòd incolis non poteſt

tionem noſtris fidelibus promulgamus. Vt ſi commiſſores [a] inueniri non poſsint, aut (ſicut multoties accidit) per locorum incolas occultantur. Homines locorum ipſorum, in quibus maleficia committuntur ad damnorum reſtitutionem [b] integrè arceantur, qua reſtitutione tàm illos, quibus pro noſtris ſeruitiis talia acciderint, quàm reliquos, quibus hoc ex inimicitia, ſeu aliquo odio euenerit, & frui volumus & gaudere. Nec minus Iudæos, & Saracenos, Quóſque Chriſtianæ ſectæ diuerſitas reddit infeſtos omnique alio auxilio dèſtitutos, protectionis noſtræ pòtentia, pati non poſſumus defraudari. Prædicti autem clandeſtini, & nocturni malefactores, ſi in ipſo facinore deprehenſi, vel aliter legitimè conuicti fuerint,

principi datus.l.ij.& C.de fide.vel man.do.den.l.ij.& hoc etiam recolligunt in hac l.vbi dicit, vt ſi cōmiſſores inuenerint, & ideo dicunt ipſi quod damnū violentia permiſſum, cuius autor inueniri & ſciri non poteſt, dicatur clandeſtinum. iuſtè enim qui violentiam patitur ignorat vim inferentē, quoniā interdum ignotus infert, & quæ plerunq; de nocte, & in multitudine fit, vt ff. quod metus cau. l. ſi cūex. §.in hac licet ſit cōtra eos.ff.quòd vi aut clam.l.prohibere.§.vlt. & in præalleg.l.vi bono. rapt.l.ij §.damni.& § j. vtilius, vbi dicitur, quòd non minima differētia eſt inter eum, qui clam facit, & eum qui rapuit, vt ff.de verb.ſig.palam. Ratio autem quare homines loci, vbi talia cō mittuntur, teneantur, eſt, vt not.infrà.l.proxim.& attende omnia quæ ibi gloſſantur.

a *Inueniri*. Si autem inuenti fuerint, damnabuntur in triplum vt in Lobarda. de damn.& iniuri. l.j alias punitur pœna capitis, vt infra de pla.l.qui dolosè.& ff.de incen.rui.nau.l.licere vnicuique. §.qui data opera, & l.qui ædes, vbi imponitur pœna flammarum, & dic vt ibi. Et prædicta omnia iura loquuntur in incendio dolosè commiſſo. ¶ Similiter & in inciſione arborum videtur de iure communi pœna capitalis imponi, ſi criminaliter agatur. Nam qui arbores inciderunt tanquàm latrones puniuntur, vt ff.arbor. fur. cæ. l.ſciendum, & latrones quidem furcis ſuſpenduntur. de pœn. l.capitaliū §.famoſos.& not, gloſſ.ordi.l.ſciendum. Sed hæc conſtitutio reſtringit capitalem pœnam tantum ad nocturnos huiuſmodi malefactores, vt hic.

b *Integrè arceantur*. Idē cauetur iure ciuili, vt ff.de incend. rui. nau. l. ne quid. in fin.j. reſpon. ibi id à poſſeſſoribus, recipiant, & C.de fal. mo.l.j.& C.de his qui latrones, vel ali.crim.reos occult.l.ij.§.demū. & ex his legibus videtur ſumpta præſens conſtitutio.

Capite

ANDRAEAS

poteſt negligentia imputari? Certè raro hoc eueniret, & ideo lex ad illum caſum non trahetur. ff.de leg.l nam ad ea. aliàs diceretur, ſic volo, ſic iubeo, vbi lex careret ratione nō eſſet lex, vt pluries dictum eſt. Ad quod eſt quæſtio de Lazaro reſuſcitato no.gl. in l.nam ad ea.

ADDITIO. *Adde glo.fin.in c.q.32.q.vij. Doctor.in cap.fraternitatem de frigid. & malefi. Et an reſuſcitatus recuperet bona? vide glo. in l.ea quæ rare. ff.de regul.iur. Et per Angel. & Ioan. de Imol. in l.ſi marito. ff.ſoluto matr. Et an homines reſuſcitabuntur nudi in die iudicij? vide per Archid.in c. nemo per ignorantiam.de conſecratio.diſtinct.j.*

Nec dicit in diuerſis, ſed in eodē. Sanctius eſt nocentes abſoluere, quam condemnare illos, qui non culpauerunt. ff.de pœ.l.iij. quāuis ſi incolæ faciant pro poſſe debitū, raròeueniret, quin caperentur, aut inde non haberēt notitiā, & ad hoc habuit reſpectū hæc conſtitutio. Quando rara & inſolita eueniunt iudicatur de his, ſicut de ſolitis. C.de leg.habetur l.ſi maior.ſecundū rationē qualitatis & conditionem negotij. Pone ꝙ incolæ, vt videmus cuſtodes ponuntur in locis dubitabilibus, latrones diſrobant in aliis locis in eodem territorio, quod tam ſit amplū, quòd omnes incolæ cuſtodire nō poſſent. abſurdum eſſet teneri incolas faciētes quòd poſſent. Nemo enim etiā per vnum arctum locū tam continuè ire nō poſſet. ff.de ſer l.ſeruitutes. Vel venit numerus maior pluſquā erant omnes incolæ, cui ipſi habitatores omnes reſiſtere non potuerunt. Certè vbi conſtat, aut poteſt verſimiliter conſtare de vi huiuſmodi, ſufficit incolas facere quod poſſent. In his rex qui habet prouentus debet facere, vt fiat iuſtitia & curare facere hoc. ff.loc.l.in lege. Dicunt quidā Theologi, quòd reditus Regni quos habet rex ſunt ſtipendia, quia ad hoc inſtituta, vt iuſtitiā ſeruet in terra Regni, ſeu intra Regnū, dicit S. Tho. ſecunda ſecundæ q.lxiij q.vij. Vtrum illi qui non receperunt, teneantur reſtituere in reſponſione principali. probatur ad Ro.xiij. Debet ergo curare & facere auxilus debitis hoc ſic.xxij.q.vlti.c.de forma, in glo. Subditi quòd teneantur cuſtodire ſtratas non legimus, cum non teneantur ſed Rex tenetur ad hoc, vt dictum eſt. Et ſi tenētur, ſufficit quòd faciāt quod cōmodè poſſent ff.de ver.ſig.l.Nepos proculo.xxij. q.ij.faciat Qui facit quod poteſt ſatis eſt. C.de his qui.vt in d.l.fin. ideo argumentū ad hoc, quod dicitur de furto, vt ſit caſus fortuitus, quādo paſſus furtū fecit in cuſtodiēdo & præcauēdo quod potuit, & nulla culpa poteſt propterea imputari, vt hic in gl.dicitur. Sed contrariū videmus ſeruari, quia coguntur incolæ cuſtodire, & reficere loca, vnde comeatur, id enim publicè vtile eſt, ſine metu per itinera ire, ſeu comeari, ff.de his qui deie.vel effuder.l.j.ar. C.de ſacroſ.eccl. l.ad inſtructionē. Sed nō ob.hoc, quòd tenētur ad refectionē itinerum, ſequitur quod teneantur de robaria ibi facta, Curia debet coercere, vt reficiant. Sed de robaria tenetur Rex, qui habet iuſtitiā facere ſecundum Sanctū Thomā, vt dicemus in ſequenti conſtitutione.

Pro ſeruitiis noſtris. Ibant in cōmiſſionibus per curiā eis directis, & hi paſſi ſunt exercēdo & exequēdo cōmiſſa, & tūc iniuria facta officiali fit illi principi committenti, vt ſ.de iniur.Cur.illat.l.j.& l.eos.

Iudæos & Saracenos. Sunt hi ſub protectione principis, ne vindictā ſua autoritate quis recipiat. C.de Iudæis.l.Iudæos ſic ſuprà de defen. l.ſi quis in poſterū, circa fi. Sectæ enim diuerſitas inducit odiū etiam inter eos, qui ſunt, & eſſe debēt amore cōiuncti.l.& ſi legib.C.de epi. audi.de ſpōſa l fi.Nā & clerici & laici non ſunt diuerſæ ſectæ, ſed diuerſi habitus, & tamen oppidò ſibi ſunt infeſti. li.vj.de immu.eccl. c.clericis.ij.q.vij laicos, & c.laici. Idē dicit gl.atril. vnū dicit habere ortū hanc conſtitutionem, ſed hoc dicetur plenè in conſtitutio.ſeq.

Puniantur

DE YSERNIA.

Puniantur. Primò videndum eſt qualiter puniātur combuſtores, & qualiter arborum inciſores, deinde veniamus ad pœnam, quæ hic ponitur. Et quidem in cōbuſtione, aut homo perit ex tali incendio, aut non. Primo caſu cōburitur, ſicut combuſſit, ſic intelligitur. ff de incen.rui.nau.l.qui ædes, tenetur etiam lege Cornelia de ſicar.l.j.in princ. & ſi quis dolo. Si verò cōbuſſit alias res, ſiquidē in ciuitate, in plus punitur, vt ff.de incen rui.nau. l.fi. Si extra, vt in villa, minus. ff. de pœ.l.capitalium.§.ob inimicitias. Maius enim periculum poſſet euenire de incendio poſito in ciuitate, quàm extra pro quo eſt C.de inceſtis nup.l.cum ancillæ, in fin. Vnde quando homo non moritur ex incendio, pœna erit ſemper extraordinaria iudicis arbitrio, qui arbitrabitur maiorem pœnā, quando in ciuitate, & tunc in plus puniet, quando precioſas domos cōbuſſit, quam quando vnum paliare. & aliter ſi ſit vilis perſona conſueta talia facere, quam alius vt d.l.fi. & l.Pedius. Licet enim in hoc extraordinario crimine ſint certæ pœnæ in perſonis, vt d.l.fi.tamē arbitrio iudicis infligentur. ff.de effrac. l.ij.§.expilatores. Eſt quidem crimen extraordinarium quando homo non perit incendio, nam numeratur inter priuata delicta, in quibus arbitrio ſuo extraordinarie punit iudex, vt ff.de priua.delict. l.fin.& de fur l fin. Sed infra l.iij.de incen.ſimpliciter dicit pœnam capitis eſſe. ibi tamen dixi, quod intelligitur, ſi rationabilis eſt, licet ibi indiſtinctè loquatur. Inciſores arborum, & maximè vitium tanquam latrones puniuntur. ff.arb.fu.cæſ.l.ij. Nam ſi cauſa furandi arbores fecit, quod eſt tamen, domino ignorante, tenetur furti in duplum, & ſi contractaret paſt, & fuit deprehenſus in quadruplum, ita quòd duplicatur, & quadruplabitur preciū arboris furtiuè cæſæ, vt d.l.ſciendum. Sed ſi non ex cauſa furtiua, ſed vt damnum daret, fortè quia erat inimicus, vel ex alia cauſa, tunc ad emendationem damni tenetur eo.ti.ff.ad leg.Aquil.l j. §.j. & per edictū illius tituli in duplum.eod tit.arb.fur.cæſ. in princ. & l.facienda. Item quando cauſa furandi, punitur criminaliter, ſicut in quolibet furto.ff.de furtis.l.fi.& quando ciuilis actio l.j. Item ſi cauſa dandi damnum, non furandi punitur extraordinariè, & punitur ad arbitrium iudicis. ff. de priua.delic.l.j.in gl. Sed tamen per hanc conſtitutionem vterque. i.quilibet nocturnus malefactor punitur capite, vel criminaliter. ¶ Quid ergo ſi de die? dic quòd forte minus puniretur. ff. de effracto.l fin.quia tempus aggrauat delictum.ff.de pœ.l.aut facta.§.tempus.C.de adult.Gracchus hoc enim de nocturnis dicit, ergo in diurnis non ſic, ſed aliter.vt ff.de iud.l.cum prætor. Clandeſtinis plus videntur puniri, arg. ff.de ritu.nupt.l.fin. In diuerſis quidem tractatibus hæc iura de clam, & palam intelliguntur, vt ſupra dictum eſt. ¶ Quid ſi furatus ſit vnam gallinam de nocte, an capite puniatur? ¶ Item quæro de alio modico, an propter frequentiā furtorū teneatur, de furto vnius gallinæ? inſtit.de rerū diui. §.gallinarum.in glo.

ADDITIO. *Adde text.in c.cum fur.xiiij.q.vj.glo.in proœm. Gregor. Hoſtien.in ſumma.titu.de cauſ.poſſeſſ.in §. & qualiter amittant. verſic. Gallinas.notat Bart.in l.qui ea mente ff.de furtis.*

Et videtur ꝙ ſic, propter generalitatē huius literæ. Poſſet dici, ꝙ conſtitutio Regis Car. primū furtū puniat capitaliter, ſi ſit vltra vnciā. Si infra ad fuſtigationē dānetur, dūmodo infra vnum Auguſtale. Ad mutilationē verò manus, quando vltra Auguſtale infra vnciā. Et de pluribus licet minimis capitaliter ſeruetur. illa tāquā poſterior, non diſtinguēs de nocte fiat, an de die, & nos indiſtinctè intelligimus. ff. de pu l.de precio. Durū eſſet & crudelis pro vna gallina de nocte furto ſubtracta mori, ſufficiat fuſtigatio. Pœna proportionari debet delicto

a *Capite puniatur.* Supra de viola.mere.illa.l.j. Capite puniantur. not.grauem pœnam, ſcilicet, capitalem impoſitam pro quolibet maleficio nocturno, vt in princip. conſtitutionis huius colligitur ibi & cæteris maleficiis, quæ clam nocturnis, &c.

[a] capite puniantur.

De homicidijs, & damnis clandeſtinis, quorum authores inueniri non poſſunt. Aliàs, de maleficiis clandeſtinis.

TITVLVS XXVIII.

Si commiſſores damni vel homicidij clandeſtini, præmiſſa inquiſitione, de qua in text. non reperiantur, vniuerſitas in cuius territorio reperitur homo occiſus, ſi eſt Chriſtianus, mulctetur in centum, ſi eſt Iudeus, vel paganus in quinquaginta auguſtalibus. & illa inquiſitio habet locum etiam in damnis clandeſtinis. Et ſi vniuerſitas occultauerit dictos malefactores clandeſtines punietur arbitrio Domini Regis. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

SI damna [b] clandeſtina patientibus, quorum authores † per probationes dilucidas inueniri nõ poſsint, imperialis prouiſionis remediis meritò [c] ſubuenimus. Vt vniuerſaliter per poſſeſſores locorum, in quorum [d] territoriis huiuſmodi ſcelera ſunt commiſſa, eorũ indemnitatibus [e] conſulatur. Multò fortius illos experres prouidentia noſtra relinquere crederemus indignum, quorum patres, aut filij, cognati denique, vel affines in locis aliquibus per homicidia perimũtur occulta. Cũ

De homicidijs, & damnis clandeſtinis, quorum authores inueniri, &c.

b *SI damna.* Si aliquis clã deſtinè occidatur, ita ꝙ neſciatur homicida, authoritate huius cõſtitutionis debet præſes inquiſitionẽ facere. & ſi per eã pateat pro certo, & plenè de homicidio, puniet eũ. Si ſemiplenè de aliquo inueniatur, qui eſt leuis perſona. ponitur ad tormẽta. Si confitetur punitur vltimo ſupplicio. aliàs ſiue quod non confiteatur. Si vero nullus inuẽtus eſt per inquiſitionẽ citãtur tunc vicini loci in quo homicidium eſt commiſſum, & tenẽtur pro Chriſtiano ad centum auguſtales. Pro Iudæo, vel Pagano ad quinquaginta. Et eadem inquiſitio locum habet in damnis clãdeſtinis rebus datis. Satis poteſt dici quod hæc conſtitutio cõtineat nouũ ius. Eſt tamen arg. ad illud, quod de inquiſitione dicitur. ff. de offic. præſid. cõuenit. & ad Sylla l. inquiſitionem. & quia indicis eſt inquirere veritatẽ, vt C. de edẽdo. l. is apud quẽ Item no. quòd ad hoc, ꝙ aliquis tormẽtetur, duo debẽt præcedere, ſcilicet ſemiplena probatio, & quod ſit leuis vitæ. vt hîc dicitur. Non enim eſt à quæſtionibus inchoandum, vt ff. de quæſt. l. ſi damna. aliàs. l. j.

c *Subuenimus.* Vt ſupra l. proxi.

d *In territoriis.* Aliàs, territorio: & patet manifeſtè ex litera præſenti, quod tunc demũ agi poſſit contra aliquam vniuerſitatẽ & pœnam centum Auguſtalium, quando in territorio ipſius ciuitatis aliquis homo inuenitur clandeſtinè occiſus, ſecus ſi intus ipſam ciuitatem, tunc ceſſat hæc cõſtitutio. Nam territorium dicitur extra ciuitatẽ, vt probatur apertè. ff. de verb. ſig. pupillus. §. territoriũ. & C. de epiſ. & cle. nulli. circa finẽ.

† *Aliàs Idẽ Aug.*

† *Aliàs actores.*

ADDITIO. *Adde l. fi. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. gloſſa in c. ſi quis epiſcoporum. xvj. quæſt. ij. Ioan. And. in c. ij. de conſtit. lib. vj. in nouel. Idem Ioan. And. in c. cum cõtingat de foro compe.* Sup.

e *Conſulatur.* Vt cauetur etiam in præallegatis legib. non in ſuperiori conſtitutione. Plerunque tamen cuſtodes puniuntur, vt ff. de offic. præfec. vigil. nam ſalutem §. effracturæ.

ANDRAEAS

delicto. C. de pœn. ſancimus. nam pro duabus gallinis, diuerſis temporibus, nocte furto ſubtractis eſt pœna mortis per illam conſtitutionem. Item nota, quòd quamuis in furto non ſit hæc pœna hodie, vt ſuprà dicitur, nihilominus inquiſitio poteſt fieri propter malefactores, vt puniantur: & ad inueniendas leues perſonas, quæ tormentabuntur ſi inueniantur notatæ, vt in conſtitutione ſequenti. Remota pœna contra incolas, non remouetur contra maleficos inquiſitio, immò conceditur: quia quod non mutatur, &c. per l. ſancimus. C. de teſtamen. nec contingit hoc, vt vno remoto, remoueatur aliud: cùm ſit contra diuerſos. ad quod eſt etiam. ff. de iudic. l. cùm prætor. & quod dicitur extrà de conſtit. c. tranſlato.

De homicidijs, & damnis clandeſtinis, quorum actores inueniri non poſſunt. Rubrica.

SI *damna clandeſtina.* Summatur vt præcedens conſtitutio, vt ibi dicit glo. & effectus huius legis ſumitur. ff. de incen. rui. nauf. l. ne quid. in princip. C. de fal. moneta. l. j. circa fin. de his qui latro. occi. l. j. §. domini. ad quod eſt. C. lib. x. de fabricen. l. iij. de caſtren. l. fin. in fin. Corroboratur quod dicitur in præcedenti conſtitutione: nam quod dicitur in hac conſtitutione, de ſuo fiſco commodo egit Legiſlator, contra cap. erit. viij. diſtin. Melius ſiquidem ſtatuiſſet, vt hæc pœna caderet in conſolatione agnatorum defuncti, quàm fiſco applicaretur, argum. C. de his qui ante apertas tabul. l. j. in fin. ff. de pœnis. l. capitalium. §. vlti. Sed iniuſtum eſt prorſus puniri innocentes: qui non deliquerunt, non puniuntur. ff. de leg. j. l. fi. ſed quia maleficium ſit in territorio terræ, ideo præſumitur incolas ſcire illos, qui commiſerunt hoc non procedit, quia in d. l. ne quid. recipi dicitur à poſſeſſoribus raptoribus, vt dicit glo. vel ab aliis, quorum opera funguntur. Nam ſi ab extraneo, & poſſeſſor ſciat, tenetur propter cuſtodiam, dicit gloſſ. ideo & melius: quia non indicat ſciens maleficium, vt tunc ſit ſpeciale teneri ad indicandum: cùm regulariter non teneatur, niſi in caſibus. ff. de condict. ob turp. cau. l. iij. hoc eſt plenè dictum in vltima rubr. Feudor. §. naufragia. & hîc ſimiliter per iſtam conſtitutionem. Sed ignorans non tenetur, vt in d. l. ne quid. in glo. Præſumitur fortè, quia conuerſatur ibi, id ſcire, vt argum. C. de nupt. l. ſi vicinis. & extrà de electio. cap. iij. & cap. ſcriptum. Ex iſta præſumptione non debet quis damnari, vt ff. de minoribus. l. iij. §. ſcio. Quia præſumitur ignorantia regulariter, vt ff. de probat. l. verius. Alia dicunt, quòd eo ipſo, quòd prope littora ſunt, præſumuntur ſcire naufragium, arg. C. de naufrag. l. quoties. quia nauis magna eſt, non poteſt incola propè prætendere neſciuiſſe quia nauis rupit ibi: ſicut epiſcopum tranſiuiſſe ad aliam eccleſiam, vt extrà de tranſlatio. cap. quanto. Sed quòd ſciuerint proindè rapientes de naufragio, hæc non dicitur ibi. Imò contrarium innuitur; quia cum dicit litera à poſſeſſoribus recipiunt: dicit gloſſa rapientibus. in l. j. de fal. mo. Tutelæ officium eſſe debet vt ſciat, aut ſcire debeat, quod agebatur in rebus pupilli, quia & domino

DE YSERNIA.

In mino maiori ætate hoc imputatur ead. l. §. dominus, vt intelligas tutorem teneri ſicut tenetur dominus maior, ſcilicet, de incuria & negligentia, vt ſit tutor loco domini, vt ff. pro empt. l. qui fundum. §. tutor. nam in alio tractatur. C. de his qui lat. l. j. §. domini. tenetur dominus ſciens. Item lege vlti. loquitur in illis, qui ſunt de eodem corpore. Vnius delictum nocet omnibus: quia damnum & incommodum commune eſt. indè ſuccedunt ad inuicem, vt C. de hære. Decur. l. fin. meritò ergo tenentur omnes vt ibi dicit glo. de caſtren. non facit, dicit enim puniri delictum in loco vbi commiſſum eſt vt authen. qua in prouincia. Vnde melius ſtatuiſſet hoc huiuſmodi legiſlator, & ſuperior, quòd Rex habens reditus Regni, qui ob hoc tenetur ad cuſtodiam, puniatur, quia nõ cuſtodiuit. nam omnes violentias & latrocinia Regni debet Rex emendare ſecundum ſanctum Thom. vt ſupra dictum eſt. ¶ Poſſet etiam Rex cogere vniuerſitates ad reficiendum & reparandum vias & pontes, & alia commiſſa ibi, vbi non deberet teneri niſi Rex: & ſi publicè, vtile eſt publicè per itinera ire ſine metu, & periculo commeari vbicunque publica vtilitas vertitur.

ADDITIO. *Adde quid de clericis. an & ipſi teneantur pro rata? vide per doct. in l. ad inſtructionem. C. de ſacroſan. eccleſi. doctor in c. non minus. de iniur. colle. Petr. de Anchar. in repetit c. poſtulaſti. in q. v. de foro competen. Barthol. Capol in tract. de ſeruitut. ruſtico. prædi. in cap. de via. Abb. conſil. iij. incip. caſus ſuper quo in j. volu. Alex. de Imol. conſil. lxviij. incip. & viſo, & dudum diſcuſſo. ij. vol. Barbat. conſil. xxix. incip. clementiſſimum Deum in iiij. volum.*

Item fiſco tenetur ad precium eorum quæ conſtant. C. in qui. cau. ſer. pro. præ. l. j. & ij. ¶ Quando verò incolæ occultarent maleficos, tunc ex proprio, non ex alieno delicto tenerentur: cum pœna tunc ſuos debeat tenere authores. C. de pœn. l. ſancimus: & eſt tunc pœna, vt in fi. huius conſtitutionis.

Multò fortius illos. Si ſupra prouidet de damnis rerum, multò plus debet prouidere de damnis perſonarum. hæc enim præponderant. C. de ſac. ſanct. eccl. l. ſancimus. & arg. C. de pac. conuen. l. hac lege. Et hoc dicunt quidam idem eſſe in omnibus maleficiis, vbi non apparet accuſator, vel delator, vt inquiratur ad hoc vt non ſint impunita. Alia contra, vt non deſtruatur regula. nemo ſine accuſatore punitur, de hoc dicemus infra de offic. Iuſti. l. præſenti. & l. hi qui. §. ſpecialibus. & l. Iuſtitiarij.

Perſonarum leuium & vilium. Et quæ ſint hæ, dicitur. C. de inceſ. nup. l. humilem. §. fi. de adul. l. quæ adulterium. ff. de ritu nupt. l. palam per totam. l. & illi qui numerantur infra de offic. Iuſti. l. hi qui. Mulier præpoſita quibuſcunque mercimoniis, vt d. l. humilem: in fin. Nam ſicut in maſculo, vbi vilia miniſteria exerceat: ideò ſtrictius in muliere: nam fœmina non debet intereſſe conuentui virorum ob naturalem, aliàs, matronalem pudorem, vt C. de contrahent. ſtipul. l. optimam. ¶ Et attendendum quòd gloſſ. dicit, vt non ſuffi

ſufficiat indicium ad torturam: ſed quod ſit leuis vitæ: nam argumenta & indicia debent præcedere contra ſuſpectum, & aliis argumentis, &c. In plurali dicit, & aliis ff. de quæſtio l. prima. in princip. & in §. idem Cornelio, ibi. ſed argumentis cauſam examinandam, vt C. eodem. l. milites. ver. oportet. & in conſtitut. incliti Regis Caroli II. quæ incipit. tormenta. Vnde ſi homicidium probatur per vnum teſtem ad tormenta: ſi teſtis non reprobetur: videtur quòd ſit neceſſarium probare de leuitate, vel vilitate vitæ, vel ſi eſſet girouagus argument. eius quod not. in gloſſ. C. vbi de cri. agi opor. l. j. pro quo eſt. ff. de quæſtio. de minore. §. fina. Idem ſi probetur, quòd eſt fama publica, quòd occidit, argum. ff. de teſti. l. iij. §. eiuſdem. C. de probatio. l. proprietatem, vt ſemper requiratur ſemiplena probatio faciens indicium, & leuitas perſonæ. Sed ſi incipias à fama, quòd ſit fama, quòd Titius occidit, hoc ſolum non ſufficit, niſi probetur leuitas, vt hic dicitur. Idem ſi probetur quòd Titius aufugit citatus de morte, Nam fuga reddit eum ſuſpectum vt in authent. de exhib. reis. §. ſi verò euidam. Sed quantum ad hoc, vt torqueatur hoc eſſet ſuſpectiſſimum, vt dicta l. j. §. j. & ideò plura indicia, ſeu plura argumenta exiguntur, & debet dari copia indiciorum, propter quæ tormentari debet. Vltra induxit dicta conſtitutio tormenta hæc iuſtiſſimè: dicitur quòd ſi datur copia, in cauſa duorum denariorum, multò fortius vbi de ſalute vnius hominis. Idem de ſimilibus indiciis, cum poſſet etiam innocens aufugere timore iudicis: & fama plerunque naſcitur ab æmulis. Sed ſi per vnum teſtem non reprobatum, nec ſuſpectum probetur, quòd Titius occidit: quia vidit, videtur hoc ſufficere ad tormenta, & ſi non probetur leuitas. ff. eod. l. maritus. & probatur Eſdr. xij. cap. vbi Mardochæus non vidit, quod erat in animo Enuchorum: ſed intellexit cogitationes, creditum eſt ei nuncianti Regi, qui de vtroque, habita quæſtione, confeſſos morti tradidit. Quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt. ad Romano. xv. fortis probatio eſt per viſum. Aliæ etiam diuerſæ ſpecies non faciunt vnam, ſic fortè argumen. C. qui. mu. tu. l. j. Magis mouetur iudex per vnum, qui dicit ſe vidiſſe, quàm per famam, & fugam: etiam ſi hæc duo, ſcilicet, fama & fuga concurrant: tunc vltra hæc conſtitutio probare præcipit leuit[illegible] perſonæ, argum. ad præmiſſa. ff. de teſti. l. ob carmen. §. indiciorum. Vnde quod dicunt lege, & dicta conſtitutio. tormenta. de pluralitate indiciorum non videtur referri quando vnus teſtis [illegible] exceptione maior, qui non reprobatur, dicit ſe vidiſſe: qu[illegible] de hoc ſpecialiter ſtatuitur in l. maritus. generalitas dicens d[illegible] pluralitate indiciorum non trahitur ad illud, de quo ſpecialit[illegible] & expreſſe cauetur, vt ff. de pœn. ſanctio. & in multis titulis eſ[illegible] arbitrium, vt iudex videat quanta ſit fides adhibenda indiciis: quia & de quæſtione, ſeu de tormentis hoc idem, vt ſint in arbitrio eius multa, vt ff. eod. l. j. §. quæſtioni. & dicta l. tertia. de teſti. §. eiuſdem. & hoc multò magis in accuſatione, vbi ſollicitudo accuſatorum multa probat: & in officio non timetur ſubornatio. Vbi verò ſine indiciis quis tortus confitetur, an præiudicat, ſi perſeuerat in confeſſione? Dic quòd non, vt dicta conſtitut. tormenta. & in conſtit. ſequenti patet & ff. eodem. l. diuus. §. ex quibus. vbicunque quis non debet interrogari cum quæſtione, ibi ſi adhibita quæſtione confitetur, non valet quæſtio, ſic & ff. eodem. l. j. item ſuſpitio. ita de cautione, quæ non debet interponi, ſi fuerit interpoſita non committitur. ff. de damn. infect. l. fluminum. §. vitium. Idem ſi fiat inquiſitio, vbi non debet fieri, facta non valet. extra de accu. cap. inquiſitionis. §. fratris. quicquid ſequitur contra legis prohibitionem, nullum eſt, vt C. de legi. non dubium. Idem dicendum eſt, quando conſtaret de crimine per prohibitos teſtificari: vel in accuſatione facta per illum, qui non poteſt accuſare. Idem ratione perſonæ accuſati, vt clerici: tunc enim iudex ſecularis nõ cognoſceret. Nec obſtat quòd crimina vndecunque claruerint, punienda ſunt. vigeſimaquarta quæſtio. iij. ecce.

ADDITIO. *Adde text. in c. ſi quis omnis. j. q. vii. Cardinal. Zabarel. in c. atſi clerici in iiij. app ſi de iudic.*

Non enim dicitur clarere, niſi quando iudex eſt competens ratione accuſatoris, & rei, & teſtes non ſunt prohibiti. De hoc diximus in titulo quot teſtes ſunt neceſ. ad nouam inueſti. proba.

Videtur tamen tunc obſtare. C. quod me. cauſ. l. ij. vbi purgatur metus per ſpontaneam ſolutionem. Sed hîc ſpectamus initium quod fuit contra legem, ſcilicet torquere hominem ſine indiciis argum. ff. de acquir. poſſeſſio. l. clam in princip. Sic econtra non eſt falſum, quod iuuatur primordio veritatis. ff. de lega. ij. cum filius. §. hæres. Si perſeueret, hoc enim nocere videtur etiam quando iuſtè adhibentur tormenta. ff. eodem. l. j. §. diuus. Si iniuſtè, perſeuerantia non purgat quod ſic vitioſè factum eſt. Aliud ergo eſt vbi promitto per metum, Deinde ſponte ſoluo, ſublata eſt proxima cauſa turpitudinis tunc per diuerſum ſequentem actum ſolutionis ſpontaneæ, at hic confeſſio & perſeuerantia eſt circa idem: non ſunt diuerſi actus, quia perſeuerantia requiritur etiam quando iuſtè adhibentur tormenta: & tunc eſt neceſſarium quod ſequitur, quòd ſit ſolutus tormentis, quæ non timeat iterari. At quando iniuſtè, quia per indicia non ſunt nullo modo tormenta adhibenda. ff. eodem. vnius. §. in ea cauſa. & quia de perſona hominis agitur, non habet locum illud generale, quod fieri non debuit, factum tamen tenet. ff. quando appel. ſit l. j. §. primo. Sed illud quod eſt in dicta l. non dubium. vt pro nullo ſit contra prohibitionem legis habitum, pro quo eſt, quia aliter iudicantur perſonæ, quàm res argument. C. de fal. l. vbi. & ff. de pœn. l. in ſeruorum in fin. & vide quod infra ſequitur. Idem ſi hic, contra quem ſunt indicia, tormentetur: & de homicidio, de quo agitur & quæritur, non confitetur, ſed confitetur alia crimina vbi eſt pœna mortis. Non enim debet quærere ſpecialiter, ſed generaliter quis fecit homicidium, de quo agitur, alias eſſet ſuggerere. ff. eodem. l. prima. §. qui quæſtionem. Sed de ſe poteſt interrogari ſpecialiter, & vbicunque poſſet teſtis de cauſa interrogari, & vbicunque æquitas iudicem mouerit, ſi agatur non excipiendo contra teſtem, vel actorem, dicit Innocen. extra de confeſſio cap. cum ſuper. & vide quod ibi ſequitur in hoc: quia ſi excipiendo ſecus eſſet extra de except. cap. pœna. & ff. de his qui notantur infa. Lucius. & tunc quando de alio crimine confitetur, diſtinguitur, aut eſt connexum & puniet eum. ff. de adult. lege prima. §. ſi publico. Aut non, & tunc in illo iudicio non punitur, quia contingit aliàs, non tangit cauſam cœptam denuo, aliàs, de nouo poſſet accuſari, &c. Et licet probationes vnius cauſæ non producantur in alia, per ea quæ not. C. ad l. Iul. de vi publica. l. ſi quis ad ſe fundum. tamen confeſſato crimine, factum eſt notorium iuris: & tunc incipit iudex competens ex ſuo officio ſuper confeſſato proceſſum ſuum, Etiam ſi clericus coram ſeculari confeſſus eſſet, & damnabitur ex illa confeſſione: niſi probet errorem vel confeſſionem ſuam in illo, ſeu alio caſu intellexiſſe, vt dixit dictum cap. cum ſuper. & de elect. per inquiſitionem. & ad hoc inducitur dictum cap. ecce. quòd crimina vndecunque claruerint punienda ſunt. Idem eſt quando ex abruptò quis cõfitetur, vt dicit Azo in ſum. de confeſſis: & eſt alia cauſa hæc à prima, & ideo in ea faciet iudex, ſicut ſi ſimpliciter adiretur, & inciperetur à confeſſione.

Item hæc conſtitutio refrænat iudices gaudentes de morte hominum, & ſitientes ſanguinem humanum, adhuc male ſeruatur in præiudicium animarum ſuarum. Non enim tormentantur illi, contra quos iuſtè tormenta adhibentur: & ſtatim condemnat confeſſos in tormentis. Illud quidem quod confitentur dum torquentur non eſt validum: niſi perſeuerent in confeſſione illa: quia non habentur pro facinoribus exploratis. ff. eodem lege prima. §. diuus. bonus iudex non debet ſtatim pronunciare poſt confeſſionem in tormentis factam: ſed debet in vinculis ponere, donec pronunciet, vt ff. de cuſto. reo l. ſi confeſſus. ad legem Iuliam maieſtatis. l. iiij. in fine. ibi. confeſſum in iudicio reum: & propter hoc in vincula coniectum, vt ſi vellet dicere ſe erraſſe in huiuſmodi confeſſione, quia viuit ille, quem confeſſus eſt ſe occidiſſe. ff. de interrog. actio. l. qui ſeruum. vel alia ſimilia. Audiat eum eductum de vinculis ante ſententiam, vt iudicibus crudelibus frænum adhibeatur. C. de cuſto. reo. l. ſecunda. & de pœn. qui ſententiam: hoc melius declaratur hîc: quia quando eduxit iudex eum in iudicio, vt videat ſi perſeueret, non debet dicere, ſicut mali iudices faciunt. Ecce Margaritam, ſcilicet oſtendere ei cordam, quaſi dicat, ſi tu non confiteris, poneris in tormentis: hæc confeſſio, vel perſeuerantia eſt nulla timore tali. Sed debet dicere, tu confeſſus fuiſti hoc, & hoc: ſi feciſti non tormentaberis vltra, dicas veritatem: & tunc ſi perſeuerat, vel alia dicat, valebit confeſſio: & tunc ſi poſt ex interuallo negat, niſi probet iuſtum errorem ſtabitur confeſſioni tali, in qua ſemel perſeuerauit, ſufficit ſemel voluiſſe, & confeſſum eſſe ſine formidine iterationis tormentorum, per iura quæ dicunt, non pati iniuriam, qui ſemel voluit. ff. de aqua plu. arcend. lege in diem: & lege in concedendo. alioquin ſemper negabit, quando veniet ad condemnationem. Vbi autem iuſtum errorẽ probaret, ſemper audiretur. ff. ad legem Aquil. inde Neratius. §. fina. & l. ſequent. de interrogatio. actio. de ætate. §. qui iuſto. imò poſt ſententiam. ff. de quæſtionib. l. j. §. fina. & de pœn. diui fratres. Ad veritatem ſemper oculum debet habere iudex: quia verum amamus. ff. de conditio. & demonſtratio. cum ita: & Chriſtus dominus noſter dixit, Ego ſum veritas: non dixit, ego ſum ſententia, Sicut non dixit, ego ſum conſuetudo. octaua diſtinctione qui concepta, & patet octuageſimaprima diſtinctione quicunque. Res iudicata pro veritate accipitur, ſed non eſt, quando apparet contrarium, tunc res non eſt integra, quod eſt neceſſe. ff. de ſolut. cum quis. iure Longobar. ſecus, vt ſequitur infra. Hac ratione ſi confeſſio facta fuiſſet per tormenta ſine indiciis: & per plures dies poſt repetitus dicat ei iudex. non ſtabo confeſſioni tuæ, quam feciſti in tormentis: dicas id quod verum eſt: quia non tormentaberis, & tunc ſi dicat, feci hoc, & hoc ita vt ap-

pateat de ſpontanea voluntate in confitēdo, valet, ſicut nunc eam inciperet, & ſuam confeſſionem inchoaret, ex quo non habet reſpectum ad illam extortam confeſſionem: modicum interuallum non ſufficit, quaſi adhuc ſit territus de eo, quòd iuſtè paſſus fuit, ar. legum de magno & paruo ſpatio temporis. ff. de adult. l. quod ait. §. fina. C. de duo. re. l. ſi duo. in fin. ſecus ſi iudex erat conſuetus mederi, vel iratus crudelis, vt reus timeret torqueri: ſi tunc confiteretur, non eſſet ſublata tunc proxima cauſa formidinis: ad primordia mala videtur referri quod ſequitur, vt ſcilicet timore confiteri videatur, arg. ſuperficialiter. C. de impo. luc. de l. l. j. in fin. libro x. & ſicut quando procedit liberalitas, non præſumitur crimen, tunc dicitur quòd cauſa liberalitatis ſeparata eſt à criminatione. C. de dona. inter vir. & vxor. l. ſi maritus. Ita econtrà præcedente iniuſtitia tormentorum, & ſubſequentes actus confeſſionis referuntur. Idcirco conſtitutio dicti Domini Caroli II. hoc caſu exigit probari ſpontaneitatem, & ſpontaneam voluntatem, aliter quàm per acta illa, vt dicit. & ideo caueant ſibi iudices: quia eorum arbitrio id committitur, vbi dicta conſtitutio non ſeruatur, ſicut extra regnum, vt videant an timore comminato, vel perterrito, ne reducantur ad tormenta, hoc fateantur, & acta conficiant, ſicut eſt veritas, prout eſt complexio & conditio torti timida, vel indurata, vt in §. quæſtioni. Non poteſt de hoc dari certa diffinitio, ſicut de mora. ff. de vſur. l. mora. in princip. Sed anima ſua, ſcilicet, iudicis, erit in manica ſua, per hoc non euitabit iudex pœnam legis Iuliæ de vi publica, ſi tormentauit, quando non debuit. ff. ad leg. Iuliam de vi public. l. lege. nam pœna vnius non releuat alium. ff. de adul. l. prima. §. ſi publico. Item ſi interrogatur in tormentis de ſociis criminis. ff. ad Sylla. ſi ut ad exhibend. l. fina. & tunc non creditur confeſſio in ſe, de aliis. niſi in caſibus, qui notantur. C. de accuſ. l. fin. & in illis caſibus, non niſi ad aliqualem præſumptionem, vt ibi in gloſſ. & tunc non debet interrogari, niſi aliqua præcedat præſumptio, vt ibi in gloſſ. not. quod qualiter fit, & qualiter procedat iudex, tunc attendendum eſt: nam regulariter non interrogatur de alio confeſſus in caput ſuum. ff. eod. l. repeti. in fine. ſed facit aliqualem probationem quandoque, vt dictum eſt, & patet. ff. de vi & vi arm. l. interdicta. maximè in crimine læſæ maieſtatis, vt C. ad leg. Iuliam maieſt. ſi quis. in fin. & extrà de confeſ. c. j. & xv. q. iij. c. nemini. ff. ad Syll. l. & percuſſor. iſta qualis qualis præſumptio, ſeu probatio, & ſi plures ſint cōfitentes de Titio non valebit, quantum dictum eſt vnius teſtis, qui facit torqueri, dicta l. maritus. nam teſtis producitur in eodem iudicio. at confeſſiones alterius iudicij contra alios habitæ non debent valere: quia nec probationes, vt dicta l. ſi quis ad ſe fundum. per ea quæ notantur. C. de eden. l. ij. ¶ Si centum teſtes ſunt producti contra Titium, qui fecit homicidium cum Caio, non præiudicat Caio, nec confeſſio Titij dicentis ſe occidiſſe cum Caio: hæc tamen præſumptio qualis qualis eſt, quia confeſſus eſt contra ſe, non ſic in teſtibus. Et ideo creditur de aliis caſibus propter immanitatem delicti. Vnde iudex inquiret de fama & conditione huius ſocij, non mouebitur ex ſola illa confeſſione in dictis caſibus. Dicit enim gloſſ. qualis qualis præſumptio: & ſi inueniat cum bonæ famæ, ſola confeſſio talis non operabitur quicquam, quia debent eſſe præſumptiones & argumenta. Item hæc conſtitutio quando principaliter quæſitum eſt de homicidio, exigit vt ſit leuis vitæ, qui tormentari debet. Sed ſi eſſent plures confitentes, ſatis videtur probatum, vt de indiciis tunc detur copia eorum, vt iuuet ſe, probando talia per quæ eneruetur efficacia confeſſionum. Inclitus rex Carolus primus voluit & ſtatuit, vt confeſſiones trium latronum confitentium de aliquo ſint plenæ probationes, dummodo vnus neſciuerit de aliis confitentibus. ¶ Hic proceſſus verum fiat ex officio, ne ſine accuſante, cùm non ſit de caſibus, vbi ſine accuſatione proceditur, qui notantur. ff. de munerib. & honoribus reſcripto. §. ſi quis. & de adulteriis. l. ſecunda. §. ſi publico. Satis videtur quod ſic: & ita intelligatur. C. de cuſtod. reor. l. prima in principio. ibi, dicit publicæ ſollicitudinis cura produxerit: ex quo voluit lex haberi aliqualem probationem ex his confeſſionibus. ad quid hoc diceret, ſi non poſſet procedi ex eis: ſufficiat Legiſlatori dicere iudici. vt interroget de ſociis. Alij intelligunt, ſcilicet, quòd procedat iuſtè, & puniat, vt C. de legibus. l. non dubium. Hæc maximè erunt vera, vbi ſine accuſatore proceditur: vt quia famoſus latro, & inſignis, vt ff. de appel. l. conſtitutiones.

ADDITIO. *Adde quis dicatur latro famoſus: vide doctores in l. ij. §. aduerſus eos. ff. de ſepulc. viol. Doctor in authen. nouo iure. C. de ſeruis fugit. Et de materia latronum habetur per Bart. in l. capitalium. in §. famoſos. ff. de pœnis. Bald. in l. iij. C. de epiſ. audien. Doctores in c. ſi quis fortitudinem. xxiij. q. iij. Doctores in cap. pro humani. de homicid. lib. vj. Ioan. Andr. in addit. Spec. ſuper rub. de furtis.*

Et in his quæ ex officio nunciantur, vt C. de accuſat. ea quidem. ¶ Item quid ſi confeſſus in tormentis iuſtè adhibitis de ſe, & aliis fateatur in caſibus, vbi eſt qualis qualis probatio? Deinde antequam damnetur, vel in ipſa damnatione dicat, quòd mentitus eſt de aliis: & retra

retractet, quantum in ſe eſt quod dixit? Conſtat quòd ex quo ſemel perſeuerauit in ſua confeſſione quantum ad ſuum præiudicium mutare non poteſt, vt ſupra dictum eſt: Quantum verò ad alios, quos nominauit, videtur quòd vltimo dicto ſtetur: ſicut in teſte, qui redixit, & contrarium depoſuit, & cum parte non fuit locutus, vt not. de teſti. auth. qui ſemel. & in ſum. eod. tit. §. pe. hoc eſt minus quàm teſtis, vt prædictum eſt: & extrà de confeſ. cap. j. Vel non plus valet, quàm vnus teſtis. Item videtur nō valere, nec primum dictum nec ſecundum: quia varius, vt ff. de teſti. l. qui falſa. & in eodem actu vario non creditur: multò magis ſi ex interuallo. Hoc totum eſt in iudice, vt videat conditionem facti, & ſi procurante aliquo fiat hæc variatio in carcere, vbi ſunt multi rei criminum, dicitur eſſe ſchola de hoc, vt vnus informet alium. Idcirco ſolertes iudices poſt confeſſionem, non ponunt reum confeſſum cum aliis captiuis: ſed per ſe faciunt ſeparatim cuſtodire: hæc cuſtodia bona eſt, maximè vbi abundant maleficia confeſſata, quæ plus puniuntur, vt ff. de extraordin. cri. l. ſaccularij. nam vbi non conſtat aliud, non poſſet iure procedi contra illum, ſuper quem primò dixit, & poſteà negauit: plerunque enim fatentur de alio, credentes ſe inde iuuare, vt dicta l. fin. de accuſ. & ideo pro exploratis facinoribus non habentur huiuſmodi reorum confeſſiones. Multum facit ſolertia iudicis & vigilantia, vt occidat malos, hoc ſcilicet zelo iuſtitiæ, arg. C. de naufr. l. quoties. lib. x. Non occidit iudex tunc, qui eſt miniſter Dei. xxiiij. quæſt. v. qui malos.

ADDITIO. *Adde c. iudex. ea. cau. & q. Vnde iudices ſeculares portant gladium. vt malos puniant. c. ſunt quidam. ea. cau. & q.*

Item ſciendum eſt, quòd probatis indiciis torquetur reus, & ſi non fatetur, poteſt repeti tortura, vt d. l. repeti ff. de quæſtionibus. Dicunt multi hoc eſſe verum, ſi poſt alia indicia & argumenta reperta ſunt. ff. eo. l. vnius. §. reus. dicit euidentioribus comparatiuum reliquit ſuum poſitiuum, quaſi prima indicia habuerint ſuum effectum, quia tortus eſt. Vnde de prima tortura videtur agi. ff. de verborum ſignifica. l. boues. §. hoc ſermone. non vt omni die torqueatur. ff. de leg. & fideic. iij. l. fideicommiſſum. §. ſi quis decem. Item quando ad aliquid fiunt probationes, & ad id tantùm valere, ſicut quando ſunt probationes ante litis conteſtationem, non valent poſt conteſtatam litem: vel ſi directè agatur, quaſi ſuum iam habuerint effectum, extrà de ordine cognit. c. ij. in glo. & hoc patet. &c. Et in ciuili factæ iterum, non probant in criminali, vt dicta l. ſi quis ad ſe fundum. in gloſ. & ſi iuratum ſit ante litis conteſtationem in exceptionibus, nihilominus iurabitur poſt litis conteſtationem. C. de iuram. calum. l. j. Cognitio etiam ſummaria, quæ fit ante litis conteſtationem, non facit præiudicium cauſæ principali. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. l. pen. de lib. agnoſcen. l. ſi quis à liberis. §. ſolent. & vbi etiam de ſalute hominum agitur, acerrima debet fieri indagatio C. de falſis. l. vbi. & ſic ad condemnandum luce clariores debent eſſe probationes. C. de probationib. ſciant. Ita cùm ad tormenta, per quæ peruenitur ad condemnationem, ſi fatetur: & idem iuris ſit in eo, per quod peruenitur ad id. ff. de ſponſal. l. oratio. & vt in dubio ſit res in tuto. ff. de rebus dub. l. quoties. vbi eſt maius periculum, maior debet eſſe cautela. ff. ad Carbonian. l. j. §. ſed & ſi quis. Alij dicunt, quòd prima indicia non fuerunt tantùm adhibita ad vnam torturam, ſed ad quod opus erit, vt argum. ff. de eden. l. veluti. Titulus de quæſtionibus dicit, quòd eſt arbitrarius, & l. repeti ſimpliciter dicit, repeti poſſe: non dixit alia indicia poſt primam torturam ſint reperta: ſimpliciter ergo intelligetur. ff. de aleator. l. j. de quæſtio. l. diuus. §. reus. ibi euidentioribus dicunt, id eſt, euidentibus: comparatiuum pro poſitiuo, ſic ff. de negot. geſtis. l. hæres. de damno infecto. l. vtique. ¶ Dic, quòd totum hoc debet eſſe in conſideratione boni iudicis, vt videat conditionem rei ſic indurati, vel delicati, vt in §. quæſtioni. & ſicut ſunt indicia fortia, ſic tormentetur ſemel, & pluries: & quia pro qualitate delicti debet eſſe plagarum modus, Deutero. 25. & C. de pœnis. l. ſancimus. Et ſemper in dubiis potius inclinetur ad mitius, quia ſanctius eſt, &c. dicta l. abſentem. Non enim tantùm debet torqueri, vt diſſoluat membra, vt in authen. vt nulli iudic. §. penult.

ADDITIO. *Adde l. nummis ff. de legat. iij. Et in regu. in obſcuris. & in regu. inſpicimus. de regul. iuris. libro vj. Et dubius in conſcientia non intelligitur facere contra conſcientiam, niſi poſtquam monſtrata eſt veritas, ſecundum Bald. in cap. fin. de conſuet. Bald. in cap. bonæ. il. ij. de poſtul. præla. Bald. in c. ſi diligenti. de præſcript.*

Debet eſſe ſaluus, quando condemnabitur in ſupplicio, vt non ſit membrorum vel articulorum diſſolutio facta: & ſi abſoluitur, ſit ſaluus innocentiæ. ff. eodem l. quæſtionis modus. & durius torquebitur, quando indurat corpus & animum ad ſuſtinendum tormenta: & hoc dicitur in §. reus. ibi, ſi tormentis animum corpuſque durauerit, id eſt, indurauerit, vt l. j. §. quæſtioni. Vel durauerit propriè, ſcilicet, vt non ſit alienatus animus per tormenta, & duret, ſcilicet, corpus, quòd ſint ſalua membra & articuli. Crudeles & mali iudices dicunt, animus corpuſque durauerit, id eſt,

tant

tam horribilis ſceleris patratores a inueſtigatione qualibet, quamuis exactiſsima, nequeant reperiri. Præſenti igitur ſaluberrima conſtitutione ſancimus, vt ſi quando huiuſmodi maleficia b quorūcunq; territoriis locorū (quod abominamur) contigerit in poſte-

a *Inueſtigatione.* Ergo ſiue ordinaria, vt quia ſit aliquo accuſante, vt C. de edendo. qui accuſare. & de probationibus. ſciant. ſiue extra ordinem, vt per inquiſitionem, & nemine deferente, vt ſuprà de hæret. l. prima. ibi. nemine deferente, &c. vbi ſubiungitur, ſicut & alios, &c. ſiue igitur probentur actores criminis ab accuſante ab vniuerſitate ſe defendente: vniuerſitas liberetur. & hoc indicat verbum, quemlibet, hic poſitum, quod ſignificat omnem ſpeciē probationis, ſiue etiam inueſtigationis: arg. ad hoc. ff. de hæred. inſtit. hoc articulo quiſquis. & de leg. ij. ſi pluribus. j. reſpon. & quia quæ poſſunt probari agendo, poſſunt etiam probari excipiendo, vt ff. de iureiur. l. nam & poſteà. §. ſi minor. & ff. quibus ex cauſis maior. l. cui rem. & ff. de doli excep. l. purè. §. vlti. C. de excep. licet. & ff. de inoffic. teſta. l. contra veterani. §. ſi filius. Quid autem ſi aliquis dicat ſe velle aliquem accuſare & probare, ſed differat? Reſpond. iudex poteſt ei præfigere tempus, intra quod accuſet, & probet: aliàs non audiet eum, argumento C. de ingenuis & manumiſ. l. diffamari. & de remiſs. pignor. ſi eo. Videtur ergo cogi agere, & ſic eſt contrà C. vt nemo inuit. l. j. Sed dic, quòd non cogitur: ſed ſi non agit, amittit ius ſuum: & prætor ei denegat iuriſdictionem, ſic C. qui accuſare non poſſunt. ſi ea. & ff. de bonis authen. iud. poſſid. ſi ſeruus. & ff. ex quibus cauſ. maio. l. ſed & ſi prætorem. §. ſi dum. elapſo igitur tempore à iudice diffinito, nullo accuſante & probante, exiget pœnam: quia non debet pati aliquid fieri in fraudem Curiæ, nec remittere pœnam, vt infrà de exor. & præ. iudi. l. contingit. & l. ſponte. & de offi. ma. ca. & ba. l. puritatem.

b *In quorumcunque territorijs locorum.* Volunt quidam dicere ex hac litera, quòd hæc conſtitutio tunc tantùm locum habeat, quando huiuſmodi homicidium, cuius commiſſor inueniri non poteſt, eſt commiſſum: & occiſus quis reperitur in territorio alicuius ciuitatis, vel caſtri: videlicet extra ciuitatem, vel caſtrum: non autem quando intus: nam territorium eſt vniuerſitas agrorum, &c. vt ff. de verborum ſignificat. l. pupillus. §. territorium. Ager verò eſt locus ſine ędificio, vt in eod. tit. l. ager. in princip. & l. fundi. & l. quæſtio.

ADDITIO. *Adde l. inſula. & l. penult. in §. ſi qua. ff. de acquirendo rerum dominio. & Specul. in titulo de probatio. in § j. verſiculo, quid ſi non eſt.* Superantius.

Sed & intus in ciuitatibus, & caſtris ſunt ædificia ſemper: cùm dirui prohibeantur, vt ff. de contrahenda emptione. l. ſenatus. & de legatis. & fideicommiſ. primo l. cætera. §. primo. & de damno infecto. l. fina. & C. de iu. reipubl. l. fina. & diruta refici iubeantur, vt ff. de officio præſid. præſes prouinciarum. & de damno infecto. l. ad curatoris. & C. de ædifi. priua. ſi vt proponis. & l. ſingularium. Vnde quia lex iſta lata eſt, quando in territorio: ſecus enim quando int-

do intus in ciuitate, vel caſtro. id enim quod extrà ſtatuitur, non continet quod eſt intus: ſicut nec id quod intus ſtatuitur, continet quod eſt extrà argum. C. de fideicommiſ. l. voluntas. ff. de fundo inſtructo & inſtrumen. legato. l. quæſitum. §. Celſus ſcribit. Quippe cùm territorium, quod eſt vniuerſitas agrorum, ſit alter locus à caſtro, vel ciuitate, quæ murotenus æſtimatur, cingitur, & finitur, vt ff. de pœn. legat. l. nam quod liquidè. §. ſi ita. & de verborum ſignifica. l. ij. in principio. & l. vt Alphenus. quomodo dici poteſt hanc conſtitutionem inductam contra rationem communis iuris in vno loco, videlicet, in territorio trahi ad conſequentia in altero loco, quantumcunque conſimili, vt ff. de legib. & ſenatuſconſult. l. quod non ratione. & C. quæ ſit longa conſuetu. l. ij. ff. de regul. iuris. quod eſt contra rationem? quinimo territorium eſt acceſſorium, & caſtrum ſeu ciuitas eſt principale, vt patet C. de epiſcopis & clericis. l. nulli. circa finem. & ita principale in acceſſorio non cenſetur, vt patet ff. de vulg. & pupil. ſubſtitut. l. ex pupillari. & C. de contrahenda & committen. ſtipula. l. nuda. ſed non poſſet quidem intelligi caſtrum eſſe in territorio: ſicut nec ſeruus eſſe dicitur in peculio ſuo, vt ff. de peculio l. Stichus. in fine. & ff. de peculio. l. depoſitis. §. Stichus. Ex aduerſo videtur: nam appellatione territorij ipſum caſtrum cum territorio intelligitur, vt C. de fund. li. l. ij. lib. xj.

ADDITIO. *Adde an contineatur diœceſis? vide in cap. omnes baſilicæ. decimaſexta quæſtione ſeptima. & an contineatur proprietas? vide per Oldradum conſilio clxxvj. incip. Factum tale eſt: In vertice cuiuſdam montis.* Superantius.

Territorium enim largè accipitur, id eſt, iuriſdictio, vt in præallegato §. territorium. in fine. Et ſic ſumitur ff. de iuriſdict. omn. iudicum. extra territorium. & ſic in hac ſignificatione continentur etiam caſtra ſeu ciuitates: nec eſt abſonum, quòd ipſum caſtrum ſeu ciuitas, licet ſit caput, de territorio dicatur: quia princeps familiæ appellatione continetur, vt ff. de verborum ſignifica. l. familiæ. & ipſe Imperator ſe vocat militem, vt ff. de re milit. l. j. in medio. & ſe inter ſenatores connumerat, vt C. de dignitatibus. libro duodecimo. l. ius ſenatorum. licet ſenatores ſint membra, & princeps caput. C. ad legem Iuliam maieſtatis. quiſquis. in principio. Item in eo, quod eſt ſtatutum in pomerio ciuitatis, etiam in ipſa ciuitate debet ſeruari, vt ff. de ſeruis exportand. l. cui pacto. & hanc vltimam ſententiam reputo veriorem. Vt ſcilicet conſtitutio locum habeat, ſiue intus, ſiue extrà in ciuitate vel caſtro quis reperiatur occiſus: & hoc probo etiam ex litera conſtitutionis, vt infrà, vbi dicit, tunc illius loci, in quo malè, &c. & ſuprà lege proxima. & ſic non loquitur ſtrictè in ſolo territorio: ſed ſiue extrà inueniatur occiſus: nam verbum locus, eſt generale, ſiue ædificia habeat, ſiue non habeat, vt ff. de verborum ſignificatio. l. ſi locus.

ANDRAEAS

tantùm torquebitur, donec animam in corpus habeat tortus: nam plures in tormentis ſolent deficere. ff. de pœnis l. damnum. §. j. & ſic quæſtio durat cum anima ſecundum eos & ſpiritu torti, ſicut vſusfructus, vt C. de vſufructu. l. corruptionem. in fine. hic tamen intellectus prauus eſt & malus; nec dicit propter verbum, maximè. Sed ipſi dicunt, quòd abundat, ſicut C. de teſtamen. manumiſ. l. fin. & quod dicit l. aut damna. §. j. quòd multi ſolent deficere, in tormentis, dicit accidentiam facti: non dicit, quòd in tantum tormententur, donec deficiant: id reprobatur ibi per intellectum literæ: & ſic non quod ſit, ſed quod fieri debet, intuendum eſt. ff. de officio præſid. l. ſolent. ¶Item nota quòd teſtes ſi vacillant, cùm deponunt, torquentur, & puniuntur ex officio, vt C. de teſt. l. nullum. Sed de libero homine in teſtimonio non vacillante quæſtionem non habere oportet. ff. eod. l. ex libero. Idcirco ſi reus interrogatus à iudice neget ſeu fateatur: & poſteà dicit contrarium: licet aſſertio eius dicatur teſtimonium largè. C. de non numerata pecunia. l. generaliter. in fine. non tamen torquebitur. ¶Quia licet contraria dicere & ponere propter ſui ſalutem. ff. de exceptio. l. nemo de bonis eorum. l. j. De teſte conſtat, vt dictum eſt, & C. de abolit. fallaciter. Sed reus probatis indiciis, ſuper crimine principali torquetur: & ſic loquitur titulus de Quæſtionibus, & non aliter: nam ſi primò confeſſus eſt ſponte, ſufficit ſemel cōfeſſatum, vt prædictum eſt. Nec obſtat, ſi poſt neget, niſi probet errorem. Idem ſi prius negauit crimen, & pòſt confitetur non inuitus, ſed ſpōte: poteſt tamen interrogari vbicunque iudici videtur, ipſe principalis, vt dicitur per Innocentium in prædicto cap. cùm ſuper. & valebit ſua confeſſio quantum valere poteſt. Sed ſi variet, ſeu vacillet principalis non tormentabitur.

ADDITIO. *Tormentabitur. vide ritum magnæ curiæ. item quò l. quandoque partes.* Cæſar.

DE YSERNIA.

Propterea ſeruus ſemper eſt cum ſupplicio. ff. de teſt. l. ob carmen. §. j. Indiciis exiſtentibus ſemper torquetur reus de eo, quod accuſatur, ſi ſine indiciis interrogetur, poteſt interrogari, ſed non torqueri, & indiciis præcedentibus, aliàs, exiſtentibus, ſi neget, prius torquebitur, vt fateatur. Si cōfeſſus eſt prius, non iniuſtè damnabitur, vt d. l. ſi confeſſus. Præterea not. quæſtiones habendas fore, quando dubium eſt propter indicia, quia ſi certum eſſet per probationes, non debet torqueri: ſic loquitur ff. eo. l. edictum. & arg. ff. ad Syll. l. j. §. quæſtionem. in gl. Coniecturis quæſtioni locus eſt, quādo dubium eſt & procedunt indicia, non quando conſtat de crimine. ff. de leg. iij. l. ille. §. j. de verb. oblig. l. continuus. §. cùm ita. Iudices tamen crudeles dicunt eum tunc velle torquere propter ſocios; & quidem ſic faciunt, vt conuictus per teſtes reus fateatur, ad hoc, vt non appellet, vt C. quo. app. non reci. l. ij. cùm non eſſet maleficium perpetratum cum aliis. Peccat iudex: non enim intereſt appellationis auxilium denegari C. de ſen. præf. præt. l. j. inuenit viam malitioſam quare non appelletur: & qui procurat, & facit hoc, proinde teneri debet, ac ſi occidiſſet, arg. ff. de euict. l. ſi ideo. §. fin. de verb. oblig. l. in executionibus. §. vlt. tunc enim eſſet pœna leg. Iul. de vi pub. d. l. lege. Si verò facit bono zelo, quia iuſtè interrogat, non meretur pœnam: quia legitimè fit, vt C. de adult. l. Gracchus.

Territorijs. Secus ſi in villa, loco, vel terra: quaſi aliud ſit à territorio. Verius dicitur, vt idem ſit: quia appellatione familiæ paterfamiliàs continetur: dic plenè vt in glo. hic.

ADDITIO. *Adde an veniant agnati? vide per Bartol. in l. cùm ita. in § ij. & § fin. ff. de leg. ij. Et an contineantur gener, & nurus? vide per Paul. de Caſtro in l. ſuggeſtioni. in v. notab. ff. de verbor. ſignificat. Et an contineantur cognati, qui ſunt coniuncti per fœminas? vide per Bart. in d. l. cùm ita. §. ij. & §. fi. Et per Paul. de Caſtro in l. ius familiare. C. de relig. & ſumpt. funer.*

locus §. loci. & l. fundi. § locus, & de aqua plu. arcenda. l. j. §. apud Labeonem, & de religioſis & ſumpt. funerum. l. locum. §. in locis: & ſic legem imponamus rebus & non verbis. Et ipſam legis conſideremus rationem & mentem: & bene argumentatus ſum ex litera etiam ſuperioris legis: nam hæc ad eius imitationem lata eſt, vt ſupra in princip.

rum perpetrari: Nec ipſorũ commiſſor appareat, Ita quòd nullus de tali facinore ab his, qui defuncto attinuerint: Vel à quolibet de populo [a] arguatur, quo caſu diuæ conſtitutionis noſtræ ſuper furtiuis, & abſconſis maleficiis, vel homicidiis edita ſtatuta ſeruamus.

Tunc inquiſitionem de prædicto [b] facinore fieri volumus diligenter: per quam ſi aliquid certum probabitur, iuxta probata inquiſitionis eiuſdem procedendum eſſe cenſemus. Quod ſi ex inquiſitione ipſa leues perſonæ aliquæ de homicidio ipſo notentur, [c] licet per eam contra Ipſos non probetur [d] ad plenum, Ad tormenta ipſarum perſonatum leuium, & vilium poſtremò decernimus

a *Arguatur.* Quidam exponunt arguatur, id eſt, accuſetur, vt ff. ad l. Iul. repe. l. ij. & de libe. cauſ. l. ordinata. §. ſi is. & ſic communiter conſueuit exponi litera iſta. Et per iſtam expoſitionem cõſueuit fieri fraus fiſco, quare vt dicta fraus euitetur poſſet exponi arguatur, id eſt, conuincatur. vt C. man. & ſi maritus. & ff. ad Syllania. ſi quis ex ſtipulatu. & C. de accu. l. ſi quis homicidij. & ff. de verb. ſignific. l. indicaſſe. Et oppo. ff. nau. cau. ſta. l. licet. §. penul. Prima tamen expoſitio magis ſeruatur, & maiori nititur æquitate: & maxime quia tantum debet facere abſolutio, quantum condemnatio cum ſolutione, vt ff. de except. rei iudi. ſi quis cum totum. §. planè: nam cum verbum arguatur ſit dubium, ſtandum eſt interpretationi conſuetudinis, quæ eſt optima legum interpres.

Maximè cum iſta conſtit. ſit odioſa, quæ punit alium ex delicto alterius: & ideò reſtringenda eſt. Seruarem tamen primum intellectum, niſi aliquis accuſatur de homicidio per aliquem de populo, vel per ſubmiſſum ab vniuerſitate, qui non ſequitur cauſam propenſiori dolore, quaſi in fraudem fecerit. Secus ſi accuſet proximior occiſi, qui non præſumitur in perſecutione propriæ vindictæ colludere ar. C. de fal. l. j. ff. de Carbo. edi. l. j. aliàs. ij. in fine.

Arguatur, id eſt, accuſetur vel conuincatur: hoc enim eſt arguere, vt de verb. ſig. l. indicaſſe. Hoc etiam probatur per prin. huius. l. ſic enim dicit. quorum actores per probationes dilucidas, &c. illud etiam dicitur argui, quod probatur, vt C. de tranſ. ſub prætextu: ſed aliter ponitur verbum arguere. Ouidius cum loquitur contra amicam corruptam, ſic enim dicit, O vtinam arguere ſi te non conuincere poſſem. Me miſerum quare tam bona cauſa mea eſt? Et in hac ſignificatione ponitur. ff. ad l. Iulia. rep. l. iij. & adde quod not. ff. de verb. ſignific. indicaſſe. Hic quæritur quomodo hoc verbum arguatur, intelligatur in conſtitutione iſta? Inde nunquid ſufficiat ſi ſolummodo accuſator appareat etiam ſi homicidium non probetur an debeat crimen probari? Et primo videtur quòd ſufficit, ſi ſolummodo accuſator appareat, & ſi non procedat in probatione: nam dicit lex quòd ſi ſeruus necem domini arguerit, quòd donatur in præmium libertas: & arguere videtur, qui in accuſatione proſiluit. ff. eodem, ſi quis in graui. § ſi ex ſtipulatu. & §. verum. Item hoc habemus alibi expreſſum, ſi furti, vel damni infecti ab aliquo arguatur, id eſt, ſolummodo accuſetur, vt ff. de lib. cau. l. ordinata. §. ſi is qui. Item alibi arguatur, id eſt, argute probetur, vt ff. ad l. Iulia. maieſtat. l. fina. in fine. Item ſatis expreſsè alibi arguatur, id eſt, accuſetur, vt ff. de carb. edic. l. j. § ſi mater. Item alibi ſola ſimplex denunciatio ſufficit, vt aliquis malæfidei poſſeſſor conſtituatur, vt C. de rei vendic. l. ſi fundum, cum ſuis concordan. Multòmagis hic ſufficit ſi aliquis in vocem accuſationis prorupit, vt ex hoc à prædicta pœna ciuitas liberetur. argum. ad hoc ff. de lib. & poſthu. l. cum quidam. & de actio. & ob. l. Arrianus Item ad hoc, quod habeat locum edictum de ope. no. nun. ſufficit, ſi aliquis denunciet. & ſi non probet ſe ius denunciandi habere, vt ff. de ope. no nun. l. j. circa princip. § enunciatio, &c. Item quia cum de pœna agitur, benigna interpretatio ſemper eſt facienda. ff. de pœn ſi præſes: & l. interpretatione. Econtrà videtur quòd non ſufficit ſi accuſauerit, niſi in accuſatione perſiſtens de delicto probauerit, vt ſic exponatur illud verbum, arguatur, id eſt, argute probetur crimen, id eſt, conuincatur, ſic exponitur alibi. ff. quod me. cauſa. ad inuidiam. Item alibi ingratus legitimis modis arguatur, id eſt, conuincatur. C. de inoffi. teſta. omnimo. lò. circa medium. Item arguatur, id eſt, conuincatur per teſtes, vel inſtrumenta, vt C. de plus petitio l. j. ad hæc extra de cauſa poſ. & pro cap. paſtoralis. C. de poſit. l. deſiderium. C. de rei ven. l. ſi voluntate. Item ſic intelligitur hoc verbum arguatur in hac litera. ff. de ſu. ſile. l. ſenatus. § ſi quis. ſic etiã intelligitur in illa l. ſi quis in graui. §. ſi ex ſtipulatu ſeruus. & §. licet verum, licet verba aliter videantur ſonare. nam quod dicitur ibi arguitur, intelligitur, id eſt, per teſtes probauerit, non enim aliàs ſeruus donaretur præmio libertatis, vt C. pro qui. cau ſer. pro. præ. acci. lib. l. prima. Item alibi ſic exponimus verbum accuſaſſe, qui cauſam perorauit, & vſque ad finem perduxit. ff. de bo. l. ſi qui cum maior. § accuſaſſe ſic & alibi petere non dicitur, qui minimè in petitione perſiſtit. ff. rem ra. ha. amplius non peti. Item denuntiator ita demum auditur, ſi perſiſtat in denuntiationibus ſuis. ff. ad Turpil. l. ab accuſatione. §. nuntiatores. nam non videtur aliquid facere, qui partem dimidiam facit. C. qui teſta fa. poſ. l. furioſi. ff. de arb. qualem. §. ſed ſi de pluribus. & l. quid tamen. non enim videtur aliquid factum, cum quid ſupereſt ad agendum, vt C. de his qui, vt indi. l. cum Syllauianum. in fin. Item quia ſi ſufficeret quòd ſolummodò accuſator aliquis appareret, de facili poſſet conſtitutio circumſcribi. nam vt pœnam euitaret, aliquem ad accuſandum ſummitteret, quod euitandum eſt ne circumſcribatur, & alia via fiat contrarium quàm lex voluit. ff. de tut. & cura. da. ab his. ſcire oportet. Non enim debet circumueniri omnino. ff. de tranſ. l. cum hi. § ſed cum lex. Item non eſt aperienda via maleficiis, vt detur occaſio delinquendi, vt ff. de carb. edi. l. j. Item non dicitur argui de delicto qui in crimen ſolummodo accerſitur, vt C. de accuſ. l. fin. Item quia in dubio melius eſt verbis edicti ſeruire, vt ff. ad l. Rho. de iac. l. j. §. quod ſi ſciente. nec eſt recedendum à propria ſignificatione verborum, vt de legatis iij. non aliter. Arguatur iſtud verbum, ſcilicet, arguatur qualiter intelligitur, vtrum ille qui accuſatus eſt de morte alicuius, & ductus eſt vſque ad ſententiam dicatur argutus? An ille tantum qui vocatus eſt de morte alicuius ab aliquo, & fortè tantum depoſita querimonia de eo, & non vltra proceſſum? argu. pro & contra not. ff. de verborum ſignifi. l. indicaſſe.

b *Facinore.* Sic enim fit inquiſitio, vt C. de fal. mone. l. prima. circa princip.

c *Licet per eam non probetur.* Non intelligas quòd per inquiſitionẽ non fiat probatio: nam bene fit, vt infrà de inqui. fa. l. hi qui ſed cum non fuerint tot, quot ſunt neceſſarij, ſcilicet, decem vt in præalle. l. & ideò proceditur ad tormenta.

d *Ad plenum.* Probatur ex hac lege, quod ex inquiſitione facta ad plenam probationem, Si plene non probetur per eam: indicia tamen aſſumuntur per eam. & ad hoc concor. quod habetur. ff. quæſtio. l. maritus. aliàs autem dicimus aliter, vt infra de proba. inſtru l. monomachiam. & hoc ideò contingit. quoniam nemo accuſabatur, vnde ſi per inquiſitionem plenè facinus non probatur: nec pugnæ locus eſſe poterat: nec alicui ordinariæ probationi: quia in criminibus regulariter ſine accuſatore non proceditur: quod dic vt in ſumm qui accu. non poſ. circa princ. Ceſſante igitur ordina

ANDRAEAS

Arguatur. Id eſt, accuſetur, alij & argutè conuincatur, plenè allegat gloſſ. hic, & videtur declarare, aliàs declinare per diſtinctionem, vt ſi aliquis de coniunctis occiſi accuſet, ſufficit, etiam ſi non probet. Si verò extraneus, exponatur argutè, conuincatur: ſed cap. bonorum. dicit accuſetur. verba debent intelligi ſecundum d. cap. in planitie.

Occiſus. Non idem, ſi ex vulnere ſuperuixit, per prædicta capitul.

Nec in confeſſione perduret. Poteſt enim venire contra ſuam confeſſionem, etiam quando perdurauit, vt ſi probet errorem, ſicut dictum eſt: & etiam poſt ſententiam iure Longob. poſtquam eſt confeſſus, non poteſt negare, vt dicit hic gloſſ. & dicitur. ff. eod. l. j. § ſi quis in gloſſ. hoc non eſt ſic: imò idem iure illo, ſi doceat erraſſe, vt dicit Carolus in l. quæ hic allegatur: qualiter quis ſe defen. l. ſi quacunque.

DE YSERNIA.

Iuxta probata inquiſitionis. Non videtur agi poſſe ad pœnam contra vniuerſitatem, vel ad damni emendationem antequam fiat apertura inquiſitionis: quia ignorantur probata. Sed mos iudiciorum aliter ſe habet, dic enim quod per inquiſitionem non poteſt conſtare de malefactore: & ideò petit Curia pœnam: & laeſus damni emendationem, ſicut ille qui nondum ſoluit, & agit pignoratitia actione. Si pendente iudicio ſoluat, confirmatur eius intentio. ff. de pignoratitia actione. l. ſi rem. §. finali. & l. ſequenti. & ſicut actor qui facit recipi teſtes ante litis conteſtationem, qui non publicantur: nec poteſt ipſe ſcire, quid in eis contineatur: & tamen in ipſa acta ſeu dicta eo agente ad probationem inducit, vt dicunt Moderni C. de vſuris pupillaribus l. finali. & ſic ad probationem inquiſitionis & merita inquiſitionis adducentur quæ ſunt apud ipſum

ordinario auxilio: extraordinarium locum non habet, vt ff. de mino. l. in cauſæ, id eſt, reſponſi, ſcilicet, vt perueniat ad tormenta per indicia ex inquiſitione aſſumpta, quod fieri non poteſt in accuſatione de morte abſconſa ſolenniter contra aliquem ordinata: tunc enim ſi per inquiſitionem plenè facinus non probetur: ex inquiſitione nullum actori præiudicium generatur, vt in præalleg. monomachiam: ergo nec reo, vt ff. de reg. iur. non debet. Ergo nec torquetur reus, quia ſic maximum præiudicium ei eſſet, vt ff. de pœnis. l. in ſeruorum.

deſcendendum.

Per quæ omnia ſi de delicto conſtare non poterit, quod confiteri per nimiam forſan, & ſolitam potentiam tormentorum intrepidi, quibus ingeruntur tormenta, [a] non velint: vel ſi ob ipſorum impotentiam (prout accidere nouimus in pleriſque) vltra modum timidi fateâtur, nec in confeſſione [b] perdurent: ſoluti tormentis, quæ tamen non timeant iterari: tunc illius loci, in quo maleficium huiuſmodi commiſſum eſſe dignoſcitur poſſeſſores, (ſiquidem Chriſtianus fuerit, qui reperitur [c] occiſus) centum Auguſtalium mulcta feriendos eſſe iubemus. Si verò Iudæus vel Saracenus ſit, [d] in quibus prout certò perpendimus, Chriſtianorum perſecutio nimis abundat, ad præſens in quinquaginta Auguſtalibus prædictorum locorum incolas ærario noſtro applicandis damnandos eſſe cenſemus.

Quę poſt inquiſitionis & probationis ordinê & tormenta, etiã vltimo facienda in aliis [e] damnis clandeſtinis, & nocturnis ſeruari mandamus. Quod ſi conſtet vniuerſitatem eãdem occultare velle forſitan huiuſmodi ſcelerum commiſſores, nec ipſos velle officialibus noſtris quærentibus exhibere, pœnam vniuerſitati ipſi, pro qualitate locorum, & commiſſi ſceleris, imponendam noſtro iudicio reſeruamus.

a *Non velint.* Et propterea quæſtio, ſcilicet tormentorum eſt res fragilis & periculoſa, quæ veritatem fallit, vt ff. de quæſtio. l. j. §. quæſtioni. vbi iacent quaſi proprie verba iſta, quæ ſunt hîc.

b *Perdurẽt.* Not. quòd ſoluti tormentis perdurare debent in confeſſione, aliàs ſi non perdurant, non tenẽtur. Concor. cum iure communi, vt ff. de quæſtio. l. j. §. diuus: & §. ſi quis vltro, ſed iure Lombar. ſecus. nam prius confitens, poſtea negare volens, non auditur, vt in Lombar. qualiter quis ſe defe. de. l. ſi pro quacunque. ſed illa per hanc conſtitutionem corrigitur.

c *Occiſus.* Quid ſi aliquis percutiatur occultè, & poſteà moriatur ex illo vulnere? Videtur idem, acſi tunc fuiſſet occiſus. vt ff. ad leg. Aquil. huic ſcripturæ. §. j. & l. ait lex. Sed tamen iſta conſtitutio videtur velle, quòd ad hoc vt habeat locum hæc conſtitutio, debet inueniri occiſus. Si enim aliquid aliud voluiſſet lex iſta, aliud dixiſſet, vt C. de caduc. tollend. §. pen. And. vt not. qui contineantur appellatione occiſorum, vt ff. ad Syllania. l. j. §. occiſorum. ¶Et no. quòd benè dicit reperitur occiſus. nam aliter ad inquiſitionem, & pœnam conſtitutionis huius non peruenitur, Niſi liqueat primò ſcelere interemptum, vt ff. ad Syllania. l. prima. §. item illud ſciendum.

d *Aut Saracenus ſit.* Facit quod legitur. C. de paganis. Chriſtianus.

e *Damnis clandeſtinis.* Quæ, ſcilicet, de die cõmittuntur. aliàs fruſtra ſubſequeretur diuerſimodè, & nocturnis, ſi pro eodem haberetur, vt arg. C. de codic. l. ſi idem. Sed nonnè & nocturna pro clandeſtinis accipiuntur, vt ſuprà l. proxi. in princip. Reſpon. ſic, ſed ſpecialiter ponitur ad maiorem exaggerationem, quia clandeſtina maleficia de nocte plerunque committuntur, ſicut ff. de fur. l. j. in prin. nam qui malè agit odit lucem, & tenebræ ad malum faciendum ſunt aptiores. ff. de ventre inſpi. l. j. §. tria luminaria.

ADDITIO. *Adde l. non exiſtimo. ff de admini. tut l fina. ff. de ritu nupt. capit. pernicioſam, xviij. queſtio. ij. & cap. conſuluit. de officio deleg.* Superantius.

Sic & ibi, Dicite diſcipulis eius & Petro. licet Petrus eſſet diſcipulus, ſic. C. de ſerui. & aqua in ru. in glo. ordin. & vt no. in ſum. Azo. de hær. & ma. in princip. Vnde patet hîc quòd etiam de die poteſt maleficium clandeſtinum committi: niſi exponeres & pro, id eſt, nocturnis ſicut in auth. de nupt. §. propriæ, ſiquidem nuptiæ.

ADDITIO. *Adde gloſſ. & Bart. in l j. ff. de pact. Bartol. in l. ſi is qui ducenta. in §. vtrum. ff. de reb. dub. gloſſ. in c. cupientes. in § denique. de elect. lib. vj. Card. Zabar in c. peruenit. in x. notab. de fideiuſſor.* Superantius.

Sed quę ratio mouet latorem huius conſtitutionis & præcedentis ad puniendum poſſeſſores locorum, vbi talia maleficia committuntur ad damnorum reſtitutionem ex delicto & facto alterius, cum pœna ſuos tenere debeat authores? vt C. de pœn. ſancimus. & C. ne vxor pro mari. in rubro & in nigro. & ad id in auth. vt nulli iudi. §. quandoque verò. & in auth. vt non fi. pi. §. j. & C. vt nu. ex iu. l. j. lib. xj. vt dicit regula iuris, non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, & grauari quem ex facto alterius ſatis iniurioſum eſt, vt C. res inter alios acta per totum, cum multis ſimili. & licet damnum ab alio paſſus receperit per iniuriam, non tamen ideo debet alteri iniurioſum eſſe, vt C. de iure libe. l. ſi te bonis. & ff. famil. erciſcun. ſi filia in principio. Reſpondeo, dicunt quidam, ſic volo, ſic iubeo, ſola eſt pro ratione voluntas: ſimilis ratio eſt. ff. de poſtul. l. j. §. pueritiam. quia quod principi, &c. vt ff. de conſtit. princ. l. j. Vnde & ſi perquàm dura ſit lex, ita ſcripta eſt, vt ff. qui & à qui. ma. li. non fin. l. proſpexit. Tu verò dic, quòd optima ratio facit pro conſtitutione: præſumitur enim poſſeſſores locorum, in quibus talia maleficia committuntur, vel ipſi committere talia, vt ff. de incen. rui. & nau. l. ne quid. vel tales maleficos receptare, vt ſupra l. proxi. ibi autem ſicut multoties, &c. & niſi ipſi malefici receptarentur ab eis diutius latere non poſſent, vt ff. de offic. præſid. congruit. & de receptator. l. j. cum ſimi. Amplius poſſeſſores quippè locorum debent cum cura & ſolicitudine præuidere, & quandam ſpeculam agere, ne in ipſorum locis & territoriis mala aliqua committantur, vt arg. C. de epiſcop. aud. Chriſtianos. Quod ſi non faciunt, ipſi videntur delinquere, vt arg. C. de fabri. l. iure prouiſum. & de naufra. l. fin. lib. xj. ſicut & præſes debet in prouincia ſibi decreta eſſe ſpeculum, ſolers, videlicet, & attentus, vt C. de priua. car. l. vna. & ad legem Iuliam. de vi publi. l. fin. Debent vtique poſſeſſores locorum littora & itinera maximè vbi frequens eſt tranſitus ſolicite cuſtodire, vt argu. C. de litto. & itine. cuſto. in ipſa rubr. l. xij. Publicè enim intereſt ſine metu, & periculo per itinera commeari, vt ff. de his qui deiece. vel effuder. l. prima. §. ſumma. Si ergo non præuideant & negligant

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ipſum Iuſtitiarium, coram quo agitur: ſicut cum producũtur quantum eſt in illa productione, quorum non habet copiam nec poteſt habere, niſi à iudice, vt acta, vt C. de re iudi. l. fi. & ſi ſciret merita inquiſitionis non obſtaret quod dicit ea, quæ inquiſitio dicit. Sicut ſi producerentur inſtrumenta, quæ legiſſet, & alia geſta coram iudice, quæ produceret in alio iudicio. C. de eden. l. ij. ¶Sed ſi per inquiſitionem inuenitur malefactor, & nimis propere egiſſet ad pœnam, vel damni emendationem contra vniuerſitatem, & ſic teneretur ad expenſas & intereſſe, quaſi ſi vocauerit in ius temerè. ff. de iudi. l. eum. Item gloſſ. dicit circa fin. & benè, quòd contra vniuerſitatem non iuratur in litem, quando non conſtat de valore rerum robariæ per legem, ſi quando. quia non ex ſuo delicto hac pœna plectitur vniuerſitas: ſed quia non cuſtodiuit: quod plus eſt culpa in regnante, qui habet reditus Regni, vt faciat iuſtitiam, vt diximus ſupra. ¶Item in vltima quæſtio. gloſſ. quando percuſſus fuit homo in territorio Capuæ, & ſtatim mortuus, & inuentus occiſus in territorio Auerſæ: ſatis eſſet æquum, vt voluntariè pœnam ſoluerent, & damnum ambæ vniuerſitates ignoratis malefactoribus, vtraque enim fuit in illa culpa & delicto, quod imponit hæc conſtitutio. Scilicet, quia non cuſtodierunt. ¶Sed ſi locus vbi fuit percuſſus fuiſſet cuſtoditus: & ſic cogniti malefici, vel vbi fuit occiſus, neutra ſolueret pœnam. potuit eſſe quòd exiuerunt latrones de territorio Auerſano confini, & percuſſerunt in Capuano, percuſſus fugit in Auerſanum: & ibi cecidit mortuus, vel econtra. Sed ſi conſtaret, quòd de Capuano exiuerunt, & percuſſerunt: & percuſſus fugiendo in Auerſanum, per modicum ſpacium cecidit mortuus, Vt Auerſani non teneantur lex debet interpretari, aliàs inciperet eſſe totaliter iniqua hæc conſtitutio, argumento ff. de vulgari & pupillari ſubſtitu. l. ex facto. in princip. Nam Capuani non tenentur, cum in eorum territorio non ſit inuentus occiſus: licet conſtet, quòd alibi fuerit vulneratus, maximè per cap. in planitie, vt ſupra dicitur. Vnde non poſſet reperiri in vtroque occiſus ſimul. Sed illa, in cuius territorio primo inuentus eſt occiſus, tenebitur. argum. ff. de verborum ſignificat. l. boues. §. hoc ſermone. Cum ergo dicat illum teneri, in cuius territorio eſt occiſus, illa tenebitur, non dixit illam, vbi vulneraretur, & ſic ad illam non directò, nec vtiliter lex trahetur. ff. ſolut. matri. l. ſi verò. §. de viro. leges & argumenta inducta per gloſſ. non faciunt in effectu ad hoc. Nam lapis & arbor in confinio tui prædij, & mei in vtroque radices immiſerat, & creuerat lapis, & ſic eſſe communis debet. at hic non eſt homo occiſus in

gant in culpa verſantur, vt ff. ad leg. Aquil. ſi putatur. & de contrahenda emptio. ſi cùm fundum venderes. in principio. & tanquam neligentes cuſtodes puniendi ſunt, vt ff. de offic. præfec. vigil. l. nam ſalutem. §. eſtracturæ. Nec quiſquam potet hoc grauiter conſtitum: nam aliter daretur materia locorum incolis eum malis hominibus aduerſus itinerantes per eorum territoria coëundi, cùm nec nunc quidem abſtineant à talibus fraudibus, vt argum. ff. nautæ, caup. ſtabul l. j §. j. Non autem prædicta præſumptio contra poſſeſſores locorum eſt adeò vehemens, nec dicta eorum culpa adeò magna, vt debeant exinde vltra ſimplum damni emendationem puniri, vt hîc & ſuprà l. proxi qua enim cuſtodia iſti poſſeſſores locorum conſequi potuerunt, ne damnum iniuria ab aliquo dari poſſit. ff. locati. l. ſed & de damno. & ff. commod. l. ad eos. cum ſimilibus. Seu quid facere potuerunt aduerſus eos, qui clàm inſidiantur, vt ff. ad Syllanian. l. j. §. occiſorum. Sed quando verſarentur in dolo, & de eo conſtaret, proculdubiò pœna grauior infligeretur, ſcilicet, arbitrio regis, vt ſubiicitur hîc in fine. Sed pro Deo quid dicemus? formo hîc duas vtiles quæſtiones, quas de facto habui. Ecce aliquis damnum clandeſtinum paſſus in territorio caſtri alicuius, ſiue etiam violentia permixtum, ſiue quocunque modo datum, prout quidam largè intelligunt hanc conſtitutionem & præcedentem, ſicut in præcedenti notaui. Secundũ formam harum conſtitutionum petit ab vniuerſitate damna, & res perditas emendari ſibi, cùm actor maleficij inueniri non poterat? probauit de damno clandeſtinè dato: non tamen poteſt probare de quantitate damni dati & rebus perditis. Nunquid propter difficultatem talis probationis ſtabitur ſuper eo ſacramento damnum paſſi, per l. C. vnde vi. ſi quando. extrà quod metus cau. cap. vltimo. & in Decretis. ij quæſt. j in primis. & in Lombard. de iniu. & dam. da. l. j. Reſpond. breuiter quòd non: nam leges & decreta omnes loquuntur contra ipſum violentum, ſeu damnum inferentem in odium eorum, qui doloſi ſunt, vt ff. vi bonorum raptor. l. ij §. doli mali. ff. quod metus cauſa. l. ſi cum ex. §. eum qui. & ff. de incendio, ruin. naufrag. l iij. §. quod ait prætor. vnde meritò contra eos propter eorum dolum ſufficit ſacramentum, vt ff. de dolo. l. arbitrio. §. j. & de rei vendicat. qui reſtituere. vt etiam plenè notat Roffred. in libellis ſuis in tractatu conſtitutionum de violentiis: ſuprà dicta l. ſi quando. Sed in caſu quæſtionis noſtræ vniuerſitas non eſt doloſa

doloſa, ſed in culpa potius, vt dixi. & ex culpa iuſiurandum deferri non debet, licet lata culpa dolo comparetur, vt ff. de in litem iurando. l. videamus. §. ex culpa. & l. in actionibus. §. ſed in his. vbi de hoc in gloſſa ordinaria. Rurſus, conſtitutio iſta & præcedens, quæ grauat alterum pro altero, vt dixi, odioſa videtur, non eſt extendenda, ſed potius reſtringenda, vt ff. de liber. & poſthum. l. cùm quidam.

ADDITIO. *Adde l. odia. ff. de regul. iuris. & in regula, odia. eodem tit. libro vj.* Superantius.

Immò poſtquàm non expreſſit, neglexiſſe videtur, vt ff. de iniuriis. l. item apud Labeonem. §. hoc edicto. & argumento extrà de decim. ad audientiam. Et ſi eſt grauata vniuerſitas in vno, quod tenetur ex facto alterius, debet in altero rationabiliter releuari, vt contra eam non credatur de facili ſacramento: vt argumento ff. de iureiurando. eum qui. in princip. cum ſimilibus. nec intellectus l. illius. ſi quando cum concordantiis ſuis. quæ volunt ſtari ſacramento ſoli eſſiisè trahendus eſt: maximè in caſu tam diſſimili, vt C. vbi & apud quem cognit. in integrum reſtitutio. agenda ſit. l. j. ¶ Item formo ſecundam quæſtionem. Ecce maleficium clandeſtinum datum habuit initium in territorio vnius caſtri, vtpotè, equus captus fuit in territorio Pacentri, & ductus in territorio Sulmonis, ibíque occiſus: cuius caſtri vniuerſitas magis tenebitur? Reſpondeo, videretur teneri tantùm vniuerſitas caſtri, in cuius territorio captus fuit, quaſi & ibi tunc videatur occiſus, vt arg. ff. ad leg. Aquil. huic ſcripturæ. §. j. l. ait lex. vt ſic ſpectemus initium. Vel potius ex aduerſo videretur teneri tantum vniuerſitas, vbi fuit & reperitur occiſus, & ipſum damnum effectum habuit: vt argumento ff. quod quiſque iuris. l. iij. circa principium. ibi, quid enim obfuit conatus, &c. hanc conſtitutionem ibi, proximè qui reperitur occiſus, &c. vt ſi ſpectemus finem. Verius tamen credo vtriuſque caſtri vniuerſitatem teneri, quaſi in vtroque confinio commiſſum, & vtriuſque territorium extenſum: vt argumento ff. communi diuidun. l. arbor. & pro ſocio. l. penult. Item ff. de acquiren. rerum dominio. adeò. in fine. & l. ſequen. & argumentum bouum & ſitis ſimile. ff. ad leg. Aquiliam. ita vulneratus. Nam vnum eſt delictum propter continuationem & coniunctionem, vt ff. ad legem Aquiliam illud quæſitum eſt. in fine. & argumen. ff. de teſtamen. milit. l. quod dicitur. ad finem.

Deſurrip

ANDRAEAS DE YSERNIA.

vtroque territorio. hoc enim eſſet impoſſibile: non poſſet reperiri in vtroque occiſus, ſed ille, in cuius territorio. Primò inuenitur occiſus, tenebitur, vt dicta l. boues. §. hoc ſermone. Licet videatur occidere, cùm mortiferè vulnerat: non tamen occidit, dictum eſt ſupra de homi. l. terminum. verùm vbi eſt inuentus occiſus, arg. ff. de incen. rui. naufr. l. j. §. penul. multa videntur eſſe quæ non ſunt: ſicut quod eſt ſimile, non eſt idem. ff. depo. l. quod Nerua. Verum autem non eſt fuiſſe occiſum vbi vulneratus eſt, ſed repertus occiſus alibi. Sed ſi medietas hominis occiſi inueniatur in territorio Capuæ, alia medietas in Auerſano confine, audiui iudicatum fuiſſe illam terram teneri, in cuius territorio caput occiſi inuenitur. ff. de reli. & ſum. fu. cùm in diuerſis. non ergo videtur baptizatus, ſi non ſit caput baptizatum. in glo. ff. de ac. poſ. l. iij. in prin.

ADDITIO. *Adde, & quid de baptizante manum, vel aliud membrum? vide per Hoſt. in ſum. tit. de baptiſ. §. quòd ſi eius forma. Archi. & Card. Alex. in c. baptizari. v. diſtin. Stephan. de Gaieta Neapolitanus in ſuo ſacramentali in § de ſacramento baptiſmi in xxxvj. quæſt.*

Et de Priamo inuento mortuo ſine capite dicitur: Iacens ſine nomine corpus. Pro quo eſt quod de facie, quæ eſt in capite, dicitur C. de pœn. qui ſententiam. quòd non debet bullari, quoniam ad ſimilitudinem pulchritudinis cæleſtis eſt. Si enim non tenetur vniuerſitas, in cuius territorio confini inuenitur corpus, & non caput: multò minus tenebitur illa, vbi fuit percuſſio facta mortiferè. Licet in omnibus his melius diceretur ſiſcũ terras Lombardiæ & Thuſciæ, quæ faciunt regalia, vel ex vſurpatione, vel quia Imperator cõceſſit eis, teneri regem negligentem cuſtodire: pro quo habet dohanas, demania, & omnia regni iura. ¶ Vel quando ad pœnam huius conſtitutionis agitur, in dubiis iſtis & ſimilibus abſoluerem vniuerſitatem, & contra fiſcum reſponderem, & interpretarer facilè. ff. de iure fiſ. non puto. ¶ Non fuerunt hæ duæ leges, ſcilicet, hæc & ſuperior proxima de legibus Iuriſconſultorum, in quibus, vt audiui à magno viro, iniuſtitiam non eſt inuenire. Titulus enim de vſuris & concubinis ſublati ſunt per eccleſiam. Sed Imperatores Orientales multa induxerunt tyrannica, maximè in tribus lib. Codicis, vbi de ſuper indicto, & multis exactionibus ſtatuitur. hoc diximus in dicto §. nauigia. Sed eorum exitus qualis fuerit? vide in Pſalmo dicente: Vidi impium, &c. quæſiui, & ecce non erat: & non eſt inuentus locus eius vel ſucceſſorum ſuorum. Tyrannizantur in ſubditos. Et ipſi non hæreditant terram. ¶ Hic Federicus Imperator, quòd fuerit tyrannus, patet ex decretali ſuæ depoſitionis, ad Apoſtolicæ. vt diximus in tit. quæ ſunt reg. licet facta tyranni reuocentur, vt patet

patet in Domitiano. Sicut dicit ſanctus Thomas in lib. cogitanti mihi & C. de epiſco. & cler. l. decreuimus. quæ loquitur in his, quæ ſtatuta ſunt contra eccleſias.

ADDITIO. *Depoſito Imperatore vide plura tyrannica facta in hoc Regno per Pari. de Put. in tractatu ſyndi. in cap. rex autem. char. iij. circa finem. & Andreas de Yſernia in tit. de prohib. feu. alien. §. præterea ducatus. propter quæ dicunt fuiſſe priuatum, vt habetur in cap. ad apoſtolicæ. infrà alleg.* Cæſar.

Bene autem facta per tyrannos non reuocantur: non enim debet ex ſuperuenienti tyrannide bene geſta reuocari: argu. ff. de iti. act. priua. l. ij. & C. de admi. tut. l. ſtatuimus. & de adult. l. Gracchus. de ſent. paſſ. l. fi. & de reuoc. donat. l. his ſolis. & de ſatiſd. l. j. Et ſi exiſtentes in tyrannide aliquid bene agant, valet. Et de ſpiritu ſancto eſt prima Petri ſecundo in fin. & per ea quæ Gregor. dicit in homil. Pentecoſtes. malefacta etiam ſi non eſſet aliàs tyrannus. At non valerent ab eo facta ſeu acta. In eo actu quando iniurioſè agit, non eſt rex. ij. q. j. ſcelus. vij. q. vij. non omnes. xxiij. q. j. admonere illa, quæ non bene agit quis ipſe idem reuocare poteſt, quando lege præcipuè diuina prohibente fit. C. de agric. & cenſi. quemad. de lib. cau. l. j. & de epiſc. & cleric. iubemus. §. ij. de adopt. l. poſt mortem. ¶ Et ſunt nulla etiam ſi non reuocet. C. de legib. non dubium. Iniuſtus rex non debet regnare, vt pluries ſuprà dictum eſt. ¶ Lex, proſpexit. non facit ad iſtius conſtitutionis, vel ſimilis exactionem: nam ibi de ſeruis adulteræ accuſatæ loquitur, vt non alienentur vel manumittantur, etiam ſi fuerunt in villa, vel agro, tempore commiſſi delicti, vt ſi per quæſtiones ſeruorum, qui ſunt in familia conſtet eos conſocios, poſſit de eis haberi quæſtio, quod à iure facilè dicitur tormentari ſeruos. ff. de teſti. l. ob carmen. §. ij. poſſet ſcire ſeruus delictum, etiam ſi in villa, vel agro ſit & ſic ex cauſa ſtatuitur, vt lex inhibeat alienationem, ſicut ipſe dominus ſtatuere poſſet. Pariſicantur autem poſſe legis & contrahentium. C. de fideiuſ. l. fin. Serui autem à iure ciuili reputantur pro mortuis. ff. de condit. & demon. interdicit. & ideo non eſt trahendum ad ſimilia, vbi lex aufert bona non ex delicto, ſicut in his conſtitutionibus. ¶ [illegible]rior verò eſt hæc conſtitutio, quæ commodo fiſci ſui intendit, dicto capite, erit. Superior prouidet damna paſſis. Lex, ne quid. ſimpliciter dicit, à poſſeſſoribus recipies. gloſſa tamen declarat, vt ſuprà dictum eſt. Honeſtius feciſſet lator huius conſtitutionis, ſi conſanguineis interfecti in ſolatium ſuæ triſtitiæ pœnam applicaſſet, vt in principio huius conſtitutionis dictum eſt: etiam ſi huius leg. conditor habuiſſet reſpectum, quòd timore pœnę diuites, vt non ſoluant, prouoc

De ſurripientibus aliquid de naufragiis, vel incendiis.

TITVLVS XXIX.

Conuicti, vel confeſſi de crimine raptus rerum naufragij, vel incendij, vel ruina ſubitanea, debent condemnari ad pœnam mortis, & ſucceſſores eorum ad reſtituendum res raptas, quatenus ad eos peruenit vna cum quadruplo dominus eorum. & in tali periculo omnes qui poſſunt, debent ſuccurrere. Quod ſi non fecerint, & ſine legitima excuſatione fuerint negligentes, pœna vnius auguſtalis mulctabuntur. hoc dicit. Matthæus.

IMPERA. FEDER.†

RApinas [a] eorum, qui de rebus naufragium, incendium, aut ruinas ſubitas patientium rapere, inuitis dominis, tentauerint aliquid, tantò ſeuerius puniri cenſemus, quantò ſecurius perpetratur, dum domini perſonarum aliquando periculis irretiti circa rerum cuſtodias redduntur incauti, nec ab illis damna pati verentur, quos ad ipſorum deſideratum auxilium & opem neceſſariam æſtiment concurriſſe. Tales itaque in rapinis huiuſmodi deprehenſos, aut ſpontè confeſſos [b] capitali ſententia feriendos eſſe cenſemus. Ac de bonis ipſorum, quæ ad legitimos ſucceſſores peruenire debebunt, rapta in quadruplum reſtitui [c] dominis debere [d] mandamus. Huic etiam ſaluberrimæ ſanctioni adiiciendam duximus: vt omnes quibus facultas erit ſuccurrere talibus in tantæ neceſſitatis articulo conſtitutis ſine mora, & occaſione aliqua ſubuenire cum his, quæ ad incidentes caſus neceſſaria viderint, pro poſſe feſtinent. Negligentes autem, ſi probata cauſa legitimè † ſe nequiuerint excuſare, vnius Auguſtalis pœna mulctandos eſſe cenſemus.

† *Aliàs,* legitima.

De ſurripientibus aliquid de naufra. vel incen. &c.

a *Rapinas.* Hæc conſtitutio punit eos, q rapiunt aliquid de naufragio vel incēdio capitali pœna, & ciuiliter in quadruplum. nō erat tam grauis pœna, per l. ff. cod. Pedius. nec per authen. quæ eſt C. de furt. nauigia. Item punit hæc cōſtitutio in vno Auguſtali omnes, qui potuerunt ſuccurrere, & non ſuccurrerunt. † *Aliàs,* Idem.

b *Capitali.* Sic eodem titu. l. j. in fin.

c *Dominis.* Nota quia per hoc patet, quod ea quæ naufragio ſuperſunt, non debent confiſcari, ſed eorum dominis reſtitui, vt hic, & infra de offic. c. l. præſenti. licet ſecus per conſuetudinē Regni obſeruetur.

d *Mandamus.* Et ad aliud quadruplum tenetur Curiæ, vt ff. de incendiis rui. naufra. l. ſecunda. in fine.

De iniur

ANDRAEAS

prouocabunt, aliàs procurabunt malefactores publicari. hæc enim eſt ratio, quia naturale eſt vitium, negligi bonum commune, vt C. qui. & quando quar. pars. l. ij. lib. x. imò hodie ditiores comedunt pauperes, qui collectas & onera portant. & iſtæ pœnæ de lachrymis pauperum ad fiſcum veniunt. Pauperes paſcuæ ſunt diuitum Eccleſiaſtico. xxiiij. nullus princeps eſt innocens, dicit Seneca primo de clementia. circa princ. nulli vnquam principum conceſſa concupiſci innocentia.

ADDITIO. *Propter tyrannidem licitum eſt indicere bellum etiam præſidi, à quo exercetur. Et an liceat vel iuſtum ſit tyrannum interficere? vide Pari. de Pu. in tractatu ſyndi. in princ. in iiij. char. in titu. An liceat occidere regem tyrannum per ſetum. Et an liceat tyrannum expellere, & in quo noceat expulſio? vide Barba. in c. verum in fin. extra de foro competenti. Adde quòd licet ſubditi non poſſint expellere tyrannum eos intollerabiliter opprimentem, poſſunt tamen ei non obedire, & ipſe poteſt ab Imperatore, vel Papa priuari dominio, imò licitum eſt & meritorium illum interficere ſecundum Sanctum Thom. Cuius contrarium fuit communiter deciſum, &c. de quibus omnibus latè per Felyn. in c. cum nobis. in ij. ſolum. verſi. non omitto. extra de præſcriptio. Caſ. vde Perinis.*

SI *damna clandeſtina.* Sed iſta conſtitutio non habet locum in furtis. vt in cap. Regni. item ſtatuimus quod vniuerſitas. Mari.

Et vide cap. Regis Roberti, quod incipit, præſidentis incumbit. nam ſecus eſt in raptoribus, vel latronibus, & diſrobatoribus incipit Robertus, &c. vt vniuerſis. Et vide Bart. de Capua in l. huic ſcripturæ. ff. ad legem Aquiliam. In text. Centum. Hodie autem diſtinguitur inter focularia, per cap. Regni. quod incipit, conſtitutio diui. quod ca. eſt etiam correctum per c item ſtatuimus, quòd pœna quæ pro homicidiis clandeſtinis. & iſta conſtitutio ſeruatur abſque diſtinctione focularinorum, vt in c. Regni conſtitutionem. Marin.

Fuit de facto in magna curia vicariæ Regni propoſita hæc quæſtio, & in ſac. conſil. Regni, & in ipſis curiis determinata, quòd tunc demum habeat locum pœna huius conſtitutionis, quando in territorio ciuitatis commiſſum eſt ipſum maleficium, & non quando in ipſa ciuitate, & Dominus Ioannes de Iuuenatio propoſuit eam in conſilio. In text. Tunc inquiſitionem de prædicto facinore. Sed an in hac inquiſitione ſit vocanda vniuerſitas, in cuius territorio ponitur homicidium fuiſſe commiſſum, cum aliàs inquiſitio non poſſit fieri, niſi prius cōſtet homicidium fuiſſe commiſſum. l. ij. §. illud ſciendum. ff. ad Syllan. & not. in conſtitut. hac edictali. Et videtur quod vocanda ſit, cum eius interſit l. nam ita diuus. ff. de adopt. & C. de author præſtan. l. fi. Et quia merita cauſarum partium aſſertione panduntur. l. fin. C. ſi per vim, vel alio modo. Et quia inquiſitio altera parte præſente fieri debet, & concordat conſtitutio, hi qui per inquiſitiones, &c. Regni, ab illo inchoandum. cum ſuis ſimil. pro quo facit extra, de teſtibus. ca. ſignificauit, vt lite non conteſta. c. quoniam frequenter. Licet videatur contra, nam iſta inquiſitio eſt præambula ad iudicium, quod contra vniuerſitatem intentatur, & in his quæ ſunt præambula ad cauſam ſufficit ſemiplena probatio, vt dicimus in actione ad exhibendum. vt ff. ad exhiben. l. iij. §. ſciendum. pro quo facit. l. ea quidem. C. de accuſat. in quibus altera parte abſente proceditur, vt in authentica, ei qui iurat. C. de bonis auth. iud. poſſi. &, vbi in rem actio. l. ſi quis. cum concord. pro hac opinione facit C. de aduoc. diuerſo. iud. l. laudabile & quod ibi not. cum ſuis ſimilibus. Bartholomæus de Capua.

DE YSERNIA.

De ſurripientibus aliquid de naufragiis, incendiis aut ruinis. *Rubrica.*

R*Apinas eorum.* Hæc conſtitutio in tribus rapinis tantum ſubuenit. Sic in depoſito facto ob iſtas cauſas. ff. depoſ. l. j. §. j. Et additur ibi quantum, id eſt cauſa tumultus, qui fit in ciuitate, quando vna pars expellit aliam. & illo timore deponit quis, vt dicit Odofre. ibi hic tamē non continetur, merito tenetur quis in his caſibus ſubuenire, quibus ſubuenire, ſcilicet, eſt facultas ſubueniendi. nam & in omnibus calamitatibus ex officio, quod homo debet homini. de hoc enim diximus in tit. de pa. tenen. §. ſi quis hominem, quod dic, vt ibi plene. Iſtas cauſas nullus rationabiliter poteſt ignorare, niſi probet abſentiam, quod dic, vt diximus in vltim. rubr. §. nauigia. Publicum eſt enim quando nauis naufragat, vel ruit domus, aut incenditur. & ideo in naufragio præſumuntur ſcire vicini locorum, vbi naufragium fit. Quod qualiter intelligatur, ponit glo. l. ne quid. ff. eo vide in §. nauigia non ergo trahendum eſt ad omne maleficium, vt incolæ præſumantur ſcire, propterea diximus ſupra proxim. conſtitution. ipſam fore iniquam. Item & pœnam huius conſtitutionis dicimus non innouare, nec tollere antiquas, propter enormitatem facinoris, vbi additur afflictis afflictio. ſed priſcæ ſeueritati accedere. C. de ſepulchro violato. l. iiij. & dictum eſt in §. nauigia. ¶ Dicit hic gloſſ. quod bona naufragorum non publicantur, ſunt enim illorum quorum fuerunt, licet per Regni conſuetudinem contrarium ſeruetur. Nam dicitur eſſe conſuetudo, quòd infra triduum poſſunt peti ad his, qui tenent ea, poſt triduum fiſci ſunt. Hæc conſuetudo potius corruptela eſt, vt in authenti. vt nul. iudi. §. primo. naſcitur iniuria ab illo, qui ius debet tueri. C. vnde vi. l. meminerint. Quid ergo, vt fuit de facto, Rex promiſit Ianuenſibus, vel aliis exteris indemnitatem, & facere eos ſaluos, & in mari, & in terra? Si patiantur iſti naufragium in regno, & non veniunt infra triduum ad petendum à Rege, vel officiali illius terræ, vbi naufragium paſſi ſunt, an teneatur fiſcus reſtituere, ob promiſſionem prædictam? videtur enim promiſiſſe indemnitatem tam de ſe ipſo, quàm de aliis. ff. ſi ſeruitus vendi. l. non alterius & de condictione indebiti. l. Frater à fratre. & quia videtur promittere indemnitatem de eo, quod acciderit contra ſolitum. ff. de contrahenda emptione. l. ſi fiſtulas. §. fin i. de ſolito tenetur omnibus, tanquam iuſtitiæ debitor. xxiiij. quæſtio. v. ij. Regum. ¶ Promiſſio ergo debet aliquid operari. ff. de legatis primo l. ſi quando & ad municip. l. j. in fin. Non poteſt opponere culpam quòd non venerunt infra triduum, cùm inde lucrū expectet fiſcus argu. ff. de iure dot. l. cum in fundo. §. quod ſi mulier. Fiſcus eſt etiam in dolo locupletando de alieno. quod præponderat culpæ. ff. ad legem Aquil. Item ſi obſtetrix. §. fin. In contrarium promittere videtur hic id, quod eſt ſecundum ius, ex quo non exprimit de quibus ſalui debent eſſe, id quod ſpecialiter non eſſet conceſſurus non videtur promittere, ſic generaliter. ff. de pigno. l. obligatione. de pecu. l. qui peculij. Item conſuetudinem ſic obtentam hac generali promiſſione non videtur tollere. C. de inoffic. teſta. l. ſi quando. Solutio. ſi conſuetudo eſſet rationabilis, vltimò allegata eſſent vera & reducuntur huiuſmodi promiſſa ad ius commune, & ſecundum determinationem iuris communis recipiunt interpretationem, ſcilicet, vt valeant ſicut ius vult. ff. de vulgari & pupilla. ſubſti. l. ex facto in princi. & conſuetudo ius non ſcriptum

De

De iniuriis curialib. illatis.

TITVL. XXX.

Commorantes in curia Regis, & exiſtentes in eius exercitu ſunt priuilegiati in hoc, quòd inferentes damnum vel iniuriam in rebus eorum, vel familia, puniuntur in duplum eius, quod punirentur, ſi alteri priuato factum eſſet damnum, vel iniuria h.d. Matthæus.

† IMPER. FED.

VT [a] participatio condecẽs honoris, & oneris inducatur, Statuimus, vt ſi quando violentiæ vel iniuriæ in rebus, aut familiis eorum, qui de mandato noſtro intra Regnum, vel extra Regnum in exercitu: vel qui nobiſcum, aut officialibus noſtris in Curia noſtra commorantibus ab aliquo inferantur, duplicatam pœnam, quam circa defenſas, & violentias, & iniurias, & alia maleficia ſacræ conſtitutionis noſtræ, [b] vel iura communia induxerunt, à committente præſtandam eſſe cenſemus.

De iniurijs curialibus illatis. Rub.

a VT partic. patio. Si quis intulerit violentiam, vel iniuriam officiali Imperatoris, vel Regis, plus tenetur & punitur in duplum, quàm ſi alij († *Aliàs,* Idem.) priuato intuliſſet. Et nota hoc, quòd iniuria creſcit ex perſona eius, cui irrogatur. concord. ff. de iniur. l. prætor. §. atrocem. & poteſt dici, quòd hæc conſtitutio, continet ius nouum.

b *Vel iura communia.* Suprà de conteſt. defen. de conſtitutio. l. j. ſuprà de pœn. contra violat. conſtit. prima.

De eiſ. ſer

ANDRAEAS

eſt, inſtitut. de iure natur. §. ex non ſcripto. Sed ſi lex ſcripta non habet rationem, non eſt lex, vt ſuprà dictum eſt: multominus eadem ratione conſuetudo rationem non habens non eſt conſuetudo, ſed corruptela, vt ſuprà dictum eſt. & ideo etiam ſi non promitteret venientes in regno debere eſſe ſaluos, vbi non delinquerent, ſalui eſſe deberent per iuſtitiam: multò ergo fortius, quando promittitur. Ille quidem, qui iurauit in ſuis proceſſibus ſeruare ordinem iuris, in notoriis poteſt procedere non ſecundum iuris ordinem. Hîc enim eſt ordo, tunc non ſeruare ordinem iuris. extrà de iureiuran. ad noſtram. ſecundum hoc ergo ſaluare debet, vt iura dicunt.

De iniurijs curialibus illatis. Rubrica.

VT *participatio.* Ex perſona eius, cui infertur, creſcit iniuria, & atrox æſtimatur, quando habetur reſpectus ad perſonam, cui infertur, & ad id per quod dignus eſt: quia officialis eſt magis dignus, ſi per principem fuit ad officium deputatus. C. de aduocat. diuer. iudi. l. reſtituendum in fin. & de domeſt. & protect. l. j. lib. xij. & ff. de albo ſcrib. l. fin.

ADDITIO. *Adde, quæ dicatur iniuria atrox in §. atrox. inſtitut. de iniur. c. tanta. de exceſſibus prælat. c. cùm illorum. & ibi gloſſ. de ſentent. excommunic. & glo. in c. ſi. de donation.*

De his dicitur eſſe crimen quaſi ſacrilegij dubitare, an dignus ſit, quem princeps elegerit. C. crimen. ſacrileg. l. ij. ſed ſi dignitati infertur. Et ideo ſi iniuria fit ei, quia exercet officium, tunc ipſi principi facta videtur, infra. l. iij. de iniur. Cur. illa. licet non obſeruetur. ¶ Idem dicunt Moderni ſi fiat iniuria vaſallo in contemptum domini. Quia idem ſi famulo noſtro, noſtri contemplatione. ff. de iniur. l. iniuriarum. §. ſi quis ſic. & l. lex Cornelia. §. illud. & l. ſi creditor. & inſtitut. eodem. §. ſeruus & §. ſeq. & innuit Roffred. in actione iniuriarum, in tractatu ciuilium. ſed ſequens conſtitutio. Eos infra de iniur. Curial. dicit, tunc principi fieri iniuriam, quando officiali fit, cum exercendo officium tales iniurias patiuntur. Secus ſi ob inimicitiam, vel ob ſua priuata negotia pertractanda, in illa etiam Papa non eſſet iudex. ij. quæſt. viij. ſi quis ergo, &c. x. diſtinct. ſi clemens, aliàs, ſi inimicus. in gloſſ. Si quis ergo occidat habentem merum imperium, dicitur committere crimen læſæ maieſtatis. ff. ad l. Iul. maieſt. l. j. §. j. ibi. cuius ne. &c. & hoc intelligendum eſt quando in exercitum reipublicæ, quæ Rex eſt, hoc fit. Fiſcus enim & reſpublica idem ſunt. ff. de bonor. poſſeſ. l. non eſt ambigendum. & patet per Senecam primo de clementia, vt in ſuperioribus dictum eſt.

ADDITIO. *Adde l. reſpublica. C. ex quibus cauſis maior. glo. in verb. ex cauſa in l. Imperatores. ff. de re iudi. Bartol. in rubr. C. de iure fiſci. Bart. Et latius Bald. in l. conſtitu. C. de pœna iudic. qui malè iudi. Ang. in l. j. in. an bona. ff. à quibus appel. non licet. Hoſtien. in ſumma titul. de teſta. in §. quando minor. in vlti. col. verſic. hoc igitur.*

Puta vt careat princeps tali milite, velut prouincia ſine rectore remaneret quod ad aliquod malum rebellionis peruenerit, occidit Iuſti. & hoc dicitur in l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſt. quòd cum barbaris & hoſtibus factionem conceperat de occidendis collateralibus, aliàs, ſi non propter principem, ſed quia erat inimicus occidentis non dicitur crimen maieſtatis committere. Id enim eſt quando contra principem hoſtili animo quis animatur. ff. ad l. Iuliam maieſtatis. l. final. & de bonis libertorum. l. prima. quod hic non eſt: licet ergo lædatur indè princeps, & reſpublica: quia carent tali homine, iudicatur delictum à principali intentione, quæ fuit non contra principem agere. nam etiam ſecundum Auguſt. peccatum eſt in voluntate. ff. de furt. l. qui iniuriæ, patet ff. de cap. & poſtli. l. ſi quis ingenuam. §. in ciuilibus. Quomodo peccauerit contra principem ille, qui in animo hoc non gerebat: ſed vendicauit ſe de inimico ſuo? hoc dici non poteſt. Sicut non dicitur abeſſe cauſa reipublicæ, qui cauſa ſui commodi abeſt. ff. ex quibus cau. maiores. l. verum.

ADDITIO. *Adde quòd ille non dicitur abeſſe, qui ſtudiorum, & diſciplina*

DE YSERNIA.

ſciplinæ cauſa abeſt, vt in l. quæſitum. in princ. Et ibi Bartol. ff. de legat. iij. Bart. in l. Seia §. Pamphila. ff. de fund. inſtruct. Et ille non dicitur abeſſe, pro quo legitimè reſponſalis exiſtit in iudicio, ſecundum Angel. in l. ſi ideò in ij. notab. ff. de euictio.

In Cardinalibus verò offenſus eſt crimen læſæ maieſtatis per c. Bonifacij. lib. vj. de pœnis. c. felicis: eis eorum ratione inferre iniuriam, ſicut ſi Papa offenderetur priuato odio. Papa vel princeps, quamuis communicans alij, quem proſequitur, non aliàs ſit nocens, vt in cap. ſi deindè. ipſum tamen offendens eius maieſtatem lædit. nam qui hoſtili animo, &c. vt hîc dicitur. Alij prælati vocantur in partes ſollicitudinis. iij. q. viij. multum. Vocantur enim & Domini Archiepiſcopi, vt Archiepiſcopus Neapolitanus, vel Capuanus. Sed Cardinalis dicitur Cardinalis ſanctæ Romanæ eccleſiæ. vt in cap. felicis in prin. & ſunt ſpirituales filij eius in §. pen. & filij primi gradus dicit ibi Cardinalis in apparatu ſuo. & ſic Romanæ eccleſiæ dicuntur Cardinales niſi certi loci. Romana eccleſia caput eſt & magiſtra totius orbis. xix. diſtin. in memoria. Cuius ſponſus eſt Papa, & Cardinales eius ſpirituales & primi gradus filij & ſic totius orbis Cardinales ſunt, non certi loci, vt dictum eſt. Conſtitutio ipſa dicit eſſe crimen læſæ maieſtatis: habet enim maieſtatem ſicut pater eorum Papa, vt filius eius Regis, & ſic in iſto reſpectu Rex xxiij. q. j. cap. vlt. Et not. quòd dicitur in alio apparatu conſtitutionis felicis, ſuper verbo, percuſſit Cardinalem, quis non tenetur, defendit enim ſe legis authoritate & ideo non peccat xxiij. quæſt. iiij. qui peccat. Item ſi occiderit cum moderamine inculpatæ tutelæ. iura enim dantia defenſionem indiſtinctè loquuntur. ff. de iuſt. & iur. vt vim ad l. Aquil. ſcientiam. §. qui cum aliter. Tantum valet corpus pauperis pauperi, quantum corpus diuitis diuiti. licitum eſt etiam reſiſtere cuilibet officiali. C. de iure fiſ. prohibitum. Eadem ratione in principe, ſi vellet occidere ſpeciali odio contra iuſtitiam aliquem. Nam ille defendit ſe. Eſt tamen attendendum, quòd princeps poſſet plerunque licitè aggredi, inuadere, percutere, ſeu occidere, & tunc non licet reſiſtere, vt ſi occideret proditorem, quod cuilibet licet. ff. ad legem Corneliam de ſicariis. l. iij. §. final. & idem ſi vellet capere in caſu licito, & ſe defenderet. ff. ad legem Aquiliam. l. ſed & ſi quæcunque in princip. poteſt ex regula, quod poſſum per alium & per me potero. ff. de adminiſtratione rerum ad ciuitates pertin. l. ij. §. fina. in gloſſ. Vel erat rex animoſus & obuians tali, voluit expectare, quod alius faceret. ſicut dicitur de principe Manfredo occidente Burellum de Anglono in Theano. his & ſimilibus caſibus non reſiſteretur ei. Aut ſi Cardinalis legatus, vel non legatus hæreticum vellet capere, non reſiſteretur ei: & in dubiis ſic eſt præſumendum, vt Rex per iuſtitiam faciat, quia cor eius in manu Dei eſt in epiſtola, inter claras.

ADDITIO. *Adde, quòd cor Imperatoris, vel Regis eſt lingua ſecundum Baldum in cap. mandatur de reſcript. Quod dictum Bald. ſequitur Franc. Curt. Conſil. 44. incipien. memoria recolenda. in viij. colum. verſic. iij. præmitto.*

Et hæc eſt ratio, quia ſi Rex conciliatur de occidendo non tenetur etiam occidens in Longobar. de conſilio mortis. l. prima. Sed ſi conſtet quod iniuſtè fecit, tunc cor eius non eſt in manu Dei ſed contrarium eſt, ſicut iniquum ius habet matrem iniquitatem. dicit Ioannes. ff. de iuſtitia & iure. l. penultima. Vnde & ſi conſtet quod vaſallum velit Rex contra iuſtitiam capere, & male tractare. dixerat enim ei hoc Rex notificando ſuam voluntatem, per ea quæ dicuntur in gloſſ. ff. ex quibus cauſis in poſ. eatur. l. Fulcinius. §. qui ſi latitantem. Quid ſi iuſtè timebit ire, timens capi de facto & occidi. ff. quod metus cauſa. l. timorem. tunc non eſt inobediens Regi: quia in tali actu non eſt Rex. ſecunda quæſtione prima. ſcelus. & prima quæſtione ſeptima. non omnis dicitur quidem. C. vbi ſenatores vel clariſſimi. l. prima. Talis actus, & tale delictum regium omnem honorem excludit. Item & tunc Dominus priuatur proprietate vaſalli, ſicut vaſallus feudo, quando non facit iuſtitiam Domino reddere debet vicem, de for. fide. cap. primo.

in fi.

De obſeruatione iuſtitiæ.

a *Non ſine grandi.* In hac conſtitutione dicitur, quod in perſona Imperatoris debent duo concurrere, iuſtitia & fortitudo concor. inſtitut. in prin. & C. de Iuſti. C. confir. & in authen vt omnes obe iud. in prin. Item pollicetur ſe obſeruare iuſtitiã Regnicolis, & diſtinguere officiales, ne promiſcuis actibus rerum turbentur officia, vt C. de teſt. conſulta diualia. & pulchra eſt hæc conſtitutio & continet ius commune.

† *Aliàs, idem.*

b *Lege Regia.* Poſita in princ. ff. veteris. in fin. conſtitutionis.

† *Aliàs, eodem.*

c *Et tutela.* Parũ enim eſt iura in ciuitate eſſe niſi ſint, qui iura reddere poſsint, vt ff. de orig. iu. l. ij. §. poſt originem.

De cultu iuſtitiæ.

d *Cultus.* Prohibetur aduocatus vel alius clamare in iudicio, vt C. de poſtulan. quiſquis, & eſt ratio. C. de ſtu. lib. vrb. Roman. l. vni. in fin. niſi velint corrigere errorem aduocati ſui, & qui contrafecerit punietur pro qualitate perſonæ pecuniariter, pauper minus diuite. quã pœnam ſi iudex remiſerit de ſuo reſarciet.

e *In ſilentiis.* Aliàs inſolentiis.

De obſeruatione iuſtitiæ.

TITVLVS XXXI.

Imperator zelator iuſtitiæ & neceſſitate ſui officij eſſet ſubiectis creare officiales diſtinctos in cauſis ciuilibus & criminalibus pro iuſtitia copioſè exhibenda. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

Non [a] ſine grandi conſilio, & deliberatione perpenſa condendæ legis ius & imperium in Romanum principem, [b] lege Regia tranſtulere Quirites. Vt ab eodem qui cõmiſſo ſibi Cæſareæ fortunæ faſtigio, per potentiam populis imperabat, prodiret origo iuſtitiæ, à quo eiuſdem defenſio procedebat. Ideóque conuinci † poteſt non tam vtiliter, quàm neceſſario fuiſſe prouiſum, vt in eiuſdem perſona concurrentibus his duobus, iuris origine, ſcilicet, [c] & tutela, vt à iuſtitia vigor: Et à vigore iuſtitia non abeſſet. Oportet igitur Cæſarem fore iuſtitię patrem, & filium, dominum, & miniſtrum. Patrem & dominum in edendo iuſtitiam, Et editam conſeruando. Sic & in venerando iuſtitiam ſit filius, & in ipſius copiam miniſtrando miniſter. Hac igitur conſulta ratione commoniti, qui de manu Domini ſceptrum Imperij: Et inter alia regna, Regni Siciliæ moderamen accepimus, Noſtris fidelibus omnibus prædicti Regni noſtræ voluntatis propoſitum nunciamus. Quia nobis cordi eſt, inter ipſos, abſque exceptione qualibet perſonarũ vniuerſis & ſingulis prompro zelo, iuſtitiam miniſtrare, vt abundè ipſius copia per officiales noſtros, quibus ipſam commiſimus miniſtrandam, vndique valeant inuenire. Ipſorum officialium noſtrorum officia volumus eſſe diſcreta. Ciuilibus quæſtionibus alios, Et alios accuſationibus criminalibus præponentes.

De cultu iuſtitiæ.

TITVLVS XXXII.

Non ſeruantes ſilentium in iudicio, poſt tertiam iudicis monitionem, iudex cui debetur reuerentia, neceſſitatur illos punire pœna hic deſcripta: nec licet actori, vel reo, vel eorum procuratoribus aduocatis coram iudice loqui ſine licentia iudicis, & ea habita, non licet partibus aduocatos loquentes interrumpere, niſi in tribus caſibus hic deſcriptis hoc dicit. Matthæus.

† IMPERATOR FEDERICVS.

† *Aliàs, idem.*

Cultus [d] iuſtitiæ ſilentium reputatur, eorum igitur [e] in ſilentiis occurrentes, qui iudiciorum ordinem tumultuoſis clamoribus ſæpè perturbant: Statuimus in poſterum

Iura

ANDRAEAS

in fin. & initu. qualiter vaſ propri. priue. c. j & ſi de feu. fue. controu. cap. Domino. ¶ Sed pone miles factus eſt iuſtitiarius per Regem, Baro, vel comes, à quo feudum tenebat: accuſabatur coram eo de aliquo crimine, quod in illa prouincia commiſiſſe dicebatur. Iuſtit. hoc non fecit iuſtitiam domino, cepit eum, vel voluit capere, non admiſſa allegatione vel fideiuſsione oblata per eum, cum non eſſet de caſibus vbi capere deberet, deducendo ad actum prauum ſuam voluntatem. de ca. qui curi. ven. c. j. & diximus in titu. quæ ſit prima cauſa. §. item qui domino, qui generaliter loquitur in eo, qui non facit iuſtitiam, & ſi hoc eſt quando de feudo litigatur, vt glo. intelligit. multò fortius quando de perſona & in perſona offendit, iuſtitiam non faciendo. præponderat enim offenſio iniuſtitiæ in perſonam iniuſtè factæ. arg. ff. de pœn. in ſeruorum. in fin.

De origine iuris. Aliàs, de adminiſtratione iuſtitiæ. *Rubrica.*

Non *ſine* Pulchrè dictata eſt hæc lex.

Lege Regia tranſtulerunt regnum. Cum ad Regem pertinet eo ipſo, quod eſt rex, vt ſubditis ſuis imponat legem & condat. Vnde ſi hodie liberi populi conſtituerent ſibi regem, eo ipſo ſuper eos hic Rex haberet legis condendæ poteſtatem. Sicut ſi faciat Regem ille, qui poteſt, vt Papa Regem Siciliæ, per ea quæ dicta ſunt in prooemio ſupra. Dicitur Hieremiæ. conſtitui te ſuper reges & regna. de vicario Chriſti in terris, qui Papa eſt. xxij. diſtinct. omnes.

ADDITIO. *Adde c. quando de transla. prælator. c. ego Ludouic. 61. diſtin. c. non quales. j. q. j. clem. j. de iureiur. clem. paſtoralis. §. nos tamen ex ſuperioritate defenſen. & re iudica. Innoc. in ca. quod. uper his, de voto.*

Sed nunquid ſit tranſlata, i. conceſſa, vt ſic poſſit reuocari, quaſi etiam ſibi retinuiſſet. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſ. l. j. in fin. Vnde ſecundum hoc, Quirites Romani, & Senatus poſſent leges condere. ff. de leg. non ambigitur. Verius dixit ibi Io. quòd non: dicit enim ibi tranſtulit. ff. de offic. præfect. l. j. §. regimẽ. ff. de cõſtit. prin. l. j. quod eſt loco abdicationis à ſe. ff. de origi. iur. l. ij. §. & cum placuiſſet. Poteſtas populi Romani non erat ab illo, ſed à ſe. potuerunt igitur alij dare, ſicut voluerunt, & transferre incorporalia, ſicut eſt iuriſdictio, quæ non propriè poſſidetur. inſt. de re. incor. ſed quaſi. ff. de acquirend. ter. dom. l ſeruus §. incorporales. Item continentur actiones appellatione bonorũ. ff. ad Treb. ſi legatum. §. ſi quis bona. Si autem ab alio, non à ſe, non poſſet abdicare à ſe, inuito eo, à quo habet. ff. de offic. prætor. l. final. Differentia eſt igitur verum transferam & abdicem, an alij committam. Iudicium ſoluitur etiam ſi totam cauſam commiſiſſet ordinarius. ſecus ſi delegatus. extra de offic. delegati. capit. ſuper. §. porrò. Item primo caſu quando

tranſt

DE YSERNIA.

tranſtulit, nunquam reuocabit, niſi ex cauſa, vt ſi Rex fiat Tirannus, & ſic abutitur. ff. de origi. iur. l. ij. §. ex actis. Vel non eſſet idoneus ad regimen. xv. quæſtio. j. alius. Cum excedit terminos regios non eſt rex ij. quæſtio. j ſcelus. & j. quæſtio. vij. non omnes. Idcircò exceditur à non ſuis terminis, ſicut actio. ff. depoſi. l. Lucius. Meræ etiam donationes reuocantur per ingratitudinem. C. de reuoc. do. l. fin. Et à locato & conducto expellitur. C. loca & conduct. l iij. & decret. ad apoſtolicæ. de re iudica. Ineſt hoc, vt non reuocet, qui transfert in Regio ſtatu manente. ff. de ſolut. cum quis. Si non facit iuſtitiam, ad quod Rex ponitur, non eſt Rex in integro ſtatu ſuo. nam ad hoc conſtituitur Rex. ij. Regum decimo capi. frangit fidem, & fides ei non ſeruatur. C. de pact. cum proponas. hæc fractura fiet ab illo, qui dedit & contulit, vt dicit frater Thom. in libello cogitanti mihi. & vide quod dicit Hoſtien. in ſumm. de conſtit. §. quis poſsit conſtitutionem facere, circa finem. §. Item tranſlatio incorporalium debet fieri cum cauſa & titulo. C. man. l. per diuerſis. ſicut homo liber qui ſe vendit, aut alicui ſe donat. ff. de lib. cauſ. l. ſi vſumfructum. §. primo. Liberi ergo populi carentes Rege, vel eo mortuo ſine filiis, ſi eligerent & facerent ſibi Regem, ſicut Quirites, eo ipſo haberet poteſtatem legis condendæ in eos, illo iure, quo Rex eſt, eorum voluntate, quia ſe ſubiiciunt ei tanquam Regi. Nam poteſt quis per pactum deuenire liber, & vaſallus alterius, vt in prima quæſtione de homagio.

Abſque exceptione perſonarum. Hoc exigitur de iure etiam diuino. Deuteron. cap j. extrà de iudic. nouit. Andræas.

De cultu iuſtitiæ. *Rubrica.*

Cultus *iuſtitiæ.* Hæc verba Prophetæ ſunt Iſaiæ. xxxij circa finem. fortè voluit dicere cultus iudicij. Nam cultus iuſtitiæ eſt voluntatem ſeruare iuſtitiæ. quæ eſt vnicuique reddere quod ſuum eſt, hic colit iuſtitiam. ff. de iuſtitia & iure. l. prima. in ſilendo non eſt hoc. Item Silentiarius eſt nomen officij. C. libro x. de ſilent. per totum. Sed ponit iuſtitiam pro eo, quod in fine iudicij per ſententiam terminatur, quod dicitur iuſtitia & iure ſtatus. extra de verborum ſignificatio. capi. forus, quaſi dicat. ad talem iuſtitiam peruenitur per examen iudicij, in quo requiritur ſilentium, & ſic ponitur finis iudicij, quia dicitur iuſtitia pro toto iudicio, vel diſcuſsione.

Pro alio poſtulare. Hodie ſine examinatione, & licentia Curiæ per literas inde conceſſas, vt vidimus fieri aduocationem: debet tamen ſeruare tunc quietem in iudicio, vt hic lex iubet. Et nota quod poteſt iudex interdicere aduocationem perpetuò & ad tempus. ff. de pœnis. l. more. hæc pœna non tolleret illam, ſed priſcæ ſeueritati

meritati

a *Iura ſua.* Aliud olim iure Lombard. quia in cauſa ſua non tenebatur aliquis licentiam poſtulare, vt Lombar. de offi. iudi. l. j.
b *Vel pro alio poſtulare.* Quid autem iuris ſit ſi præſumpſerit pro aliis perorare, nulla licentia conſecuta? non exprimit cõſtitutio præſens: ſequẽda eſt ergo diſtinctio veteris iuris, vt in Lombar. de officio indi. l. j. Nam iure nouo non diſtinguente, ſequimur diſtinctionem veteris iuris, vt C. de appel. præcipimus in fine.
c *Praeiudicium.* Sed malè, quia ſecundum doctores noſtros, errorem aduocati poteſt quis corrigere vſque ad ſententiam.

ADDITIO. *Adde, an aduocatus poſſit corrigere errorẽ ſuum per Ange. in l. ea quæ in princ. C. de erro. aduoc.* Super.

Vel ſecundum alios infra triduũ. quod dic, vt in ſumma, de errore aduoca. & ideo mirum eſt quod hîc dicit. nam omnis timor non excuſat. vt ff. de reg. iur. vani. & de re iudic. ſi quis ab alio. ff. quod metus cauſa. l. metus. Eſt autẽ vanus metus cum quis timet, quæ nulla ſunt digna ſuſpitione, vt C. de iure deliber. ſancimus. in j. reſpon. Hic nõ petebat à ſe geſta reſcindi per vanum timorem, ſed excuſari à delicto, vel non incidere in dãnum, quia ignorat ius, ſcilicet, ciuile, quod poteſt, quod dic, vt in ſumma de pœn. circa princ. & de iur. & fact. ignor. §. porrò diſtingui poteſt, ſed cauet ibi, quia ibi dicitur, quod non debet excuſari à pœna conſtitutionis quod eſt contra hanc l. G.

Similes

litigantes, & quoſlibet alios in iudiciis exiſtentes cum reuerentia magiſtratus iura reddentis, quietem iuſtitiæ obſeruare: nec priuſquam licentiam ab eo, qui iudicio præerit conſequantur, [a] iura ſua proponere audeant, [b] vel pro alio poſtulare: ſic modeſtè partes volumus pro ſe, vel pro aliis in iudiciis perorare, vt etiam ſi aduocato dicenti, quòd aduocatus eius, vel pars principalis aliquid ad memoriam, de iure vel de facto reducat, maturè ſine ſtrepitu aliquo dicere ſtudeat quod intendit: niſi fortè celeris proteſtationis neceſſitas: Aut quòd incontinenti quis aduocati corrigere velit errorem, interruptionem inducat, cùm inferri ſibi [c] præiudicium aliquis ex taciturnitate vereatur. Si quis autem poſtquam ter per interualla aliqua à Baiulo, vel à iudice fuerit admonitus: vel ſi ſit aliquis (prout aſſolet) iudici & iudicio tædioſus, ſemel, bis & ter, abſque interuallis aliquibus interdictus tacere nouerit. Si ruſticus fuerit, vnum Auguſtale: ſi Burgenſis, duos: [d] ſi miles, quatuor: ſi Baro, octo: ſi Comes, ſexdecim auguſtales curiæ noſtræ componant. Sciturus pro firmo quibuſlibet officialibus noſtris, quòd ſi ob gratiam alicui pœnam iam dimiſerint, nos [e] de bonis ſuis propriis ipſam integrè proculdubiò proſequemur.

De quibus cauſis primitus cognoſcatur.

TITVL. XXXIII.

Omnes iudices debent hunc ordinem ſeruare in audiendis & decidendis cauſis: vt in primis audiant, & expediant cauſas eccleſiarum, deinde cauſas fiſcales, poſtea cauſas pupillorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, vltimò cauſas alias. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

IVſti [f] cultoris partes aſſumimus, cùm iuſtitiæ telam ordinatè teximus, eiúſque pomerium miſericordiæ riuulis irrigamus. Statuimus igitur, vt omnes Regni iudices, quemcunque, gradum iuſtitiæ teneant, aut quolibet nomine cenſeantur, ordinem infraſcriptum in audiendis & decidendis litigiis obſeruare procurent. Cauſas eccleſiarum primitus, [g] deinde fiſcales, [h] ſubſequenter pupillorum, orphanorum, & viduarum, ſeu quarumlibet debilium perſonarum, examinandas accipiant, & ad debitum terminum deducendas, priuſquam aliorum litigantium cauſas audiant & decidant.

De dandis aduocatis pupillis, & aliis miſerabilibus perſonis.

TITVLVS XXXIIII.

Suggerente, id eſt, ſubminiſtrante pietatis officio: Imperator iubet, quòd pupillis, viduis, orphanis, pauperibus, & quibuſlibet debilibus ſiue in iudicio litigent, & ſic actores, ſiue rei cum perſonis potentibus, vel non potentibus, ſiue cum fiſco, expenſis regiæ curiæ dentur aduocati pugiles: & commorantibus in curia etiam expreſsè neceſſarius victus, & in producendis teſtibus, eiſque dat immunitatem à ſolutione ſportularum, & apparitorum, & ſcripturarum, quæ debentur notariis actorum, & ſententiarum pro earum ſubſcriptionibus hoc dicit. Vel ſic: Lætentur pupilli, viduæ, & miſerabiles perſonæ de pietate, & protectione, quã habet de eis Imperator: quia ipſis litigantibus, cum quibuſuis perſonis, etiam cum fiſco prouidet ſumptibus curiæ de aduocatis, & expenſis litis, & victus, dum in curia moram trahunt: ſtatuitque nihil eſſe ab eis poſtulandum, & à notariis actorum, & ab apparitoribus etiam pro ſubſcriptione ſententiarum. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

LEge [i] præſenti pietatis officio ſuggerente ſtatuimus, pupillis, viduis, orphanis, paupe-

d *Similes.* Not. homines maioris dignitatis magis puniri, ſic ſupra de illici. por. armo. l. j. quod dic vt ibi not. † *Alias Idem.*
e *De bonis.* Supra de impo. defen. ſi quis in poſterum. in fine.

De quibus cauſis primitus cognoſcatur?

f IVſti *cultoris.* Vt cauſas eccleſiarũ. per hanc cõſtitutionem dicunt quidam, quòd eccleſia, procurator fiſci, pupillus, orphanus, vidua, pauper, ſeu quælibet debilis perſona declinare poteſt forum cuiuſlibet iudicis: ſed per C. quãdo impe. inter pup. & vid. l. j. non videtur quòd poſſit eligere niſi forum Serenitatis Imperatoris.
g *Et deinde fiſcales.* Concordan. vt primo audiantur fiſcales. ff. de iure fiſcal. apud Iulianum.
h *Subſequentes pupillorũ.* Concordant. in Lombard. qui cu. dam. ſunt. l. ſecunda. & C. de falſa mon. l. j. ad finem. ibi. viduæ & pupilli æquiparantur, & ſpecialem indulgentiam ſortiuntur.

ADDITIO. *Adde doct. in c. ſignificantibus. de offi. dele.* Superantius.

ADDITIO. *Vide ad hanc conſtitutionem addita infra ad conſtitutionem lege præſenti.* Caſar.

De dandis aduoc. &c.

i LEge *præſenti poſtulari.* Et ſic not. quòd pupillus & vidua ſpecialem indulgentiam cõſequuntur. C. de falſa. moneta. l. j. §. viduas autem. † *Alias Idem.*

ADDITIO. *Adde C. de poſtul. l. finali. & ibi Paulus de Caſtro.* Superantius.

De offic

ANDRAEAS DE YSERNIA.

veritati accidit, ſic C. de ſepulchro violato. l. iij.

De bonis ſuis propriis. Etiam corporali pœna dimiſſa, vel minorata, eſt hîc, vt de ſuo corpore ſatisfaciat. C. ne ſacrum baptiſma reitere. l. fin. de quo plenè diximus in titulo, quæ ſint regalia vbi vide per te, quoniam ex his quæ ibi ſcripſimus, omnia tibi patebunt, ita quòd amplius minimè dubitare poteris.

De quibus cauſis primitus cognoſcatur?

IVſti *cultoris.* Dicit audiendis & decidendis litibus eſſe primas & priuilegiatas quantum ad hoc, vt cauſæ eccleſiarum, & fiſcales pupillorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, & debilium æquiparantur hîc. Quantum ad alia etiam. C. de ſacroſan. eccle. l. fin. in prin. & ex quib. cau. ma. l. rempublicam & de iure reipu. l. ij. Sed quod per hanc l. iſtæ perſonæ poſſint declarare forum cuiuſcunque iudicis, vt gl. innuit hoc ex l. iſta non poteſt colligi, propterea quia in vno æquiparantur, ſcilicet, in audientiis eorum litibus. Primò quòd ideo hoc eueniat, non videtur ſuppoſitio, quod vna perſona iſtarũ haberet hoc, quod poſſet declinare forũ cuiuſcunque iudicis; ſicut miſerabiles infra titu. ij. ſtatuimus, non propterea alij non

non eiuſdem gradus poterunt ſimiliter illi in aliquo, vt in l. iſta, per ea quæ dicuntur in gl. v. dicto c. ad eius verò concubitum. Item licet fiſcus habeat iudices ſuos. C. ſi aduer. fiſ. l. j. & ij. tamen eccleſiæ, pupilli, & viduæ non habent illos, ſed alio modo implorant audientiam principis. C. quando imper. inter pupil. & vid. l. j. hæc non eſt, competens materia in iſta. l. Dicetur de hoc infra tit. ij. ſtatuimus. & de offic. Iuſti. l. j.

De dandis aduocatis pupillis & miſerabilibus perſonis. Rubrica.

LEge *præſenti* Fauetur miſerabilibus perſonis, & eſt de iure communi. In auth. de man. prin. §. ſic quoque. in fi. §. cum ſi. ibi in gl.

ADDITIO. *Adde, quæ dicantur perſonæ miſerabiles in l. j. C. quando Imper. inter pupil. Bartol. in l. cum aliena. C. de legat. Ludo. Roma. in l. ſi conſtante. ff. ſolut. matri. Doct. in cap. ſignificantibus. de offic. deleg. doct. in c. ſuper quibuſdam. de verb. ſignific. Et an tales ſint ſub protectione eccleſiæ? Vide per gl. in c. licet. de cenſib. docto. in cap. ex tenore. de foro compet. doct. in c. nuper. de donation. inter vir. & vxor. Et an miſerabiles perſonæ gaudeant priuilegiis, quibus eccleſia? per Iaſo. in auth. quas actiones in j. notab. C. de ſacroſan. eccleſi.*

Sed

De officialibus Reipublicæ, & de pœna peculatus.

a O *Fficiales.* Per hanc conſtitutionẽ augmẽtat pœna criminis peculatus, quia hic eſt pœna criminis capitis ſed per legem.ff.eod.l.iij.eſt deportatio.

b *Peculatus.* C.de crimi.pecul.l.j.

c *Puniantur niſi eis.* Eſt enim pœna peculatus capitalis animaduerſio contra iudices, qui tempore ſuæ adminiſtrationis publicas ſubſtraxerunt pecunias. Et cõtra qui miniſterium eis ad hoc exhibuerũt. Vel qui ſubtractas pecunias ab his ſciẽter ſuſceperint. Contra alios vero q tenentur hac l. ſtatuitur pœna deportationis. Et publica eſt hæc actio, & ſopitur quinquẽnio. vt inſti.de publ.iudi.§.lex Iulia peculatus. ff. ad leg.Iul.pecul.peculatus crimen. & ſpeciale eſt in cauſa, quæ inchoatur cõtra hæredes, vt ff.eo.l.vlti. quod dic vt in ſum. de cri. pecu. §.eſt autem pœna peculatus. ſecundum Azo.

d O *Fficialis.* Si officialis puta, procurator fiſci, vel alius quilibet, res fiſci perire permiſerit, de ſuo reſarciet.

e *Qui bona* Deperire pmiſerit publica, multo magis tenetur, qui ea vſurpauit, ſiue ſit officialis, ſiue quilibet alius, tunc hoc facit cõtra ſacramentum Baiulation

ribus, ſeu quibuſlibet debilibus, præſertim contra potentes agentibus, aut defendẽtibus cauſas ſuas, ſeu iura noſtræ Curiæ deferentibus, aduocatos, & pugiles (ſi cauſa popoſcerit) de Curia noſtra gratis, & expenſas alias victui neceſſarias dum neceſſariã in Curia moram trahunt, necnon teſtium producendorum impendia per Curiæ prædidem largiri debere cẽſemus, nullas ab ipſis propterea ſportulas ab Apparitoribus, vel Tabellionibus noſtris omninò, aut pro ſentẽtiarum ſubſcriptionibus aliquid volumus poſtulari.

Vt cauſæ prius inchoatæ terminentur.

TITVL. XXXV.

In omnibus iudiciis debet ſeruari iſte ordo, videlicet, quando cauſa propoſita eſt in audientia ad effectum, vt ſuper ea interloquatur, vel vt diffiniatur, non relinquatur indeciſa, & accipiatur alia cauſa ad determinandum: ſed illa, quæ primitus fuit propoſita in audientia expediatur: ſiue per interlocutoriam ſiue per diffinitiuam ſententiam. Et ſi cauſa erit talis naturæ, quòd ſi per interlocutoriam, vel per diffinitiuam non poterit expediri, deducatur cauſa ipſa ad eum terminum: prout natura cauſæ popoſcerit. h.d. Matthæus.

IMPERA. FEDER.†

P Ræſenti lege decernimus, omnibus omninò iudiciis valitura, vt inchoatis cauſarum audiẽtiis nullæ penitus aliæ miſceantur, priuſquàm quæſtionibus primis per diffinitiuæ, vel interlocutoriæ ſententiæ calculum finis legitimus imponatur, aut àd eum dilationis terminum, quem cauſæ natura popoſcerit, deducantur.

De officialibus Reipublicæ. Et † de pœna peculatus.

TITVLVS XXXVI.

Officiales, vel iudices à publico deputati, id eſt, à Rege, dum ſunt in adminiſtratione officij: ſi pecuniam publicam, id eſt, pecuniam ſpectantem regiæ curiæ ſubtraxerint, incidũt in pœnam legis Iuliæ peculatus, cuius pœna eſt deportatio, vt in l.iij.ff.ad legem Iuliam peculatus. & hoc dicitur capite puniat.gloſſ.j. hoc intelligit de pœna capitali, ſcilicet, mortis naturalis. Tu vero intellige quod punitur pœna deportationis, quæ eſt pœna capitis, ſcilicet, mortis ciuilis. Matthæus.

REX ROBERTVS.

O Fficiales [a] reipublicæ, vel iudices, qui tempore adminiſtrationis pecunias publicas ſubtraxerint: obnoxij ſint crimine [b] peculatus, capite [c] puniantur, niſi eis Regia pietate indulgeatur.

Si officialis Regis, cui hoc incumbebat ex officio, ſua negligentia permiſerit bona publica deperire, ipſe tenetur reſtituere fiſco regis de facultatibus ſuis tantundem in extimatione, ad aliam vero pœnam non eſt obnoxius ex pietate Regis huiuſmodi conſtitutionis. hoc dicit. Matthæus.

REX †ROGERIVS.

O Fficialis [d] qui [e] ſua negligẽtia bona publica deperire, vel minui permiſerit, in perſona propria, vel † rebus ſuis conſtitueretur obnoxius, & hoc †aſpectu Regiæ pietatis.

De officio magiſtrorum Camerariorum, & Baiulorum.

TITVLVS XXXVII.

Pro commodo regiæ noſtræ curiæ officialis regis fuerit requiſitus ab altero regio officiali debet præſtare illi officiali conſilium, & auxilium. hoc dicit. Matthæus.

REX ROGERIVS.†

I Vſtitiarios, [f] Camerarios, Caſtellanos, & Baiulos ſollicitos eſſe volumus & deuotos (vt vbi neceſſe fuerit,) & pro commodis Curiæ noſtræ, per Bohanæ Secretos & Quæſtorum magiſtros, vel alios officiales extiterint requiſiti, conſilium, & auxilium eiuſdem debeant impartiri.

lationis, vt ſupra titul. proxi.puritatem. & infra de regul.iur.l.cum vniuerſis. Sic & aliàs eſt maior pœna capientis, quàm negligentis, vt ſuprà de violent. & maleficiis clandeſtinis. l.raptores.

De officio magiſtrorum Camerariorum, &c.

f I *Vſtitiarios.* Ex authoritate huius conſtitutionis tenentur omnes officiales impartiri auxilium ſecreto. argum.C. de epiſc. & cleri. ſi quis in hoc genus.

De offic

†*aliàs deſunt verba ſequentia.*

†*Aliàs, Idem.*

†*Aliàs, &c.*

†*Aliàs. pro reſpectu.*

†*Aliàs, Idem.*

ANDRAEAS

Sed quid ſi pupillus aut vidua ſint diuites, non videtur in eis habere locum l.iſta. Si referas verbum pauperibus, vt non contineat viduas, pupillos, orphanos, & debiles, ad quid ſi non indigerent, daret fiſcus? cum emendicantes ſint alendi annonis publicis. ſed non validi, & potentes? C. libro vndecimo de mendi. valid. in gloſſ in rubric. & l prima. Item ſic dicit §. ſic quoque. quòd ſi non ſunt ſufficientes præbeat eis gratis, & ſic verbum pauperibus refertur ad præcedentia, ſcilicet, ad pupillos, viduas, orphanos, & ad ſequentia, vt ad debiles, ſic. ff. de inofficioſo teſtament l.ſi proponas. §.ſi hæreditatem, vbi verbum ſcientes. & ad præcedentia, & ad ſequentia refertur. Habebit etiam hæc l.locum in pauperibus, qui non ſunt pupilli, viduæ, orphani, aut debiles, propter iſtos ponitur hæc l. generaliter in omni paupere, nec non in vidua, pupillo, orphano, & debili, qui ſunt pauperes. Eccleſiam non expreſsit hic, ſicut in ſuperiori lege. in Eccleſiis non fieret hæc arctatio, ſi litera non exprimeret, quia materiale huius eſt de dandis impendiis his perſonis, ſatis bene dicitur, vt præfertur, quantum ad alia, vt ad habendum forum. C. quando impe. inter pupil. vbi habent iſtud pupilli etiam ſi ſunt diuites. dicit Azo in ſumma illius titul. Iure Canon. aliter extra de officiis delegat. capit. ſignificantibus. de quo dicetur infra titu.j. ſtatuimus. Rex inclitus Carolus ſecundus, ſtatuit certum officium aduocatorum pauperum hic, vt vidimus in vſu cauſarum, vt adiuuet Eccleſiam, pupillos, viduas, orphanos, pauperes, & huiuſmodi indigentes, qui habent ſalarium à Curia, & tantum habent ſi ſunt multæ cauſæ, quantum ſi non ſunt multæ. Non ponit ſe ad iſtas diſtinctiones.

Lege

DE YSERNIA.

L *Ege præſenti.* Nota quòd per hanc conſtitutionem gagiari debet aduocatus pupillorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum de ſalario curiæ, & hodie dicitur aduocatus pauperum Neapoli, qui ſalarium habet à Rege, & de pecunia Regis conſtitutum. Marinus.

Vt cauſæ prius inchoatæ terminentur. *Rubrica.*

P *Ræſenti lege.* Hæc conſtitutio pertinet ad cultum iuſtitiæ, vt vno negotio cœpto, niſi ſit finitum in iudicio, nullum aliud inchoetur, & multi etiam magnates & iudices imponunt pœnam in hoc, argum. ff. de pœn. l.moris, vt promiſcuis actibus rerum officia non turbentur. C. de teſtam. l.hac conſultiſſima.

ADDITIO. *Adde ſimilis pragmatica edita eſt per Cæſaream maieſtatem Regiã Ca. in ſacro Regio conſilio. Et vide ritum magnæ curiæ. Item ſeruat ipſa Curia quòd accuſator de eo, qui prius Curiam adiuit & literam Reginæ Iudicatoris proprium eſt, & ad magnam conſtitutionem ſupra ſi ſimiliter agens, & conſtitutionem ſupra iuxta & cap. regis Rober. quorundam. vbi de iuſtitia etiam retardata. & infra quantum tempus cauſæ expediri habeant.* Cæſar.

De officialibus reipublicæ.

H Ic habent quidam conſtitutiones duas, vnam quæ incipit. officiales reipublicæ, & aliam quæ incipit officialis, qui ſua negligentia, ſed non debent eſſe hic. ſed infra in rubrica de ſubtractione pecuniæ regiæ ab officialibus. & de negligentia eorum poſt quarum rubricam ſtatim ſequitur titulus de officio Baiulorum.

De officio

De officio magiſtri Iuſtitiarii, & iudicũ magnæ Curiæ.

TITVL. XXXVIII.

In primis intendit prouidere, quòd curia regis, id eſt, curia magiſtri iuſtitiarij ordinetur, & omnia ſecundũ iuſtitiam tractet, à qua norma iuſtitiæ deriuatur in alijs officialibus regni, tanquam à fonte in riuulis. h.d. Matt.

†IMPER. FEDER.

Nihil[a] veterum principũ authoritati ſubtrahimus, ſi iuxta nouorum tẽporum qualitatem de noſtro gremio noua iura producimus, & nouis abuſibus noua remedia reperimus. Habet enim iſtud ex officij neceſsitate pręcipuũ Imperialis excellẽtiæ dignitas, vt ſi per rerũ mutationes, & tẽporum ad eradicanda vitia, plantádáſque virtutes, nõ videntur hominibus vetera iura ſufficere: Noua quotidie reprire cõſilia, per quę virtuoſi ditentur[b] præmiis, & vitioſi continuis pœnarum malleis conterãtur. Conſiderãtibus igitur nobis ad laudabilem hominũ Regni vitam, ſtatuta prædeceſſorum noſtrorum Regum, & principum, quandam ex longæua guerrarum turbatione, quodammodo contraxiſſet rubiginem, dum vti pacificè ſtatutis eiſdem homines nequiuerint in parte etiam. Vt igitur ſaluo prędeceſſorũ noſtrorũ pudore loquamur, propter ſequentiũ temporũ noua diſcrimina ſtatutis ipſorũ defectu nõ modico laborantibus, ſtatim poſt receptũ noſtri Imperij diadema, neceſſaria, nec minus continua nos oportuit excogitare remedia, per quæ poſſemus veterũ ſtatutorũ caliginẽ prouiſionis noſtræ lima detegere, & cõſilij plenitudine ſupplere defectũ. Sicq; nuperrimè diebus iſtis, dũ ab expeditione Liguiũ, ad regnũ noſtrũ Siciliæ quietẽ veniremus aſſumere: licet breue iſtius etiã modici tẽporis ſpaciũ dare nolumus ad requiẽ quin etiã pręterita nitamur abſentię noſtrę tẽpore diſpẽdia cõmiſſa corrigere, & in futurũ de ſtatu pacifico noſtrorũ fideliũ cogitare: & vt ſecũdum ordinem ſingula tractatemus, Curiæ noſtræ præuidimus ordinare iuſtitiam, à qua, velut à fonte riuuli per Regnum vndique norma iuſtitiæ deriuetur.

Noua conſt. aliàs hic eſt §.

Propter diuerſa dicta quæ habet iſta conſtitutio, non poteſt breuiter ſummari.

†IMPER. FEDER.

Statuimus[c] vt magnę[d] curiæ noſtræ magiſter Iuſtitiarius nobiſcũ in Curia cõmoretur, cui[e] quatuor iudices volumus aſsidere, vt magiſter Iuſtitiarius Curię noſtrę ſupradictus[f] de crimine læſæ maieſtatis noſtræ: Et de feudis quaternatis,[g] &

De officio magiſtri Iuſtitiarij & iudicum magnæ curiæ. Rubrica.

a *Nihil veterum principum:* Conſonat hoc iuri Romano, vt C. de ve. iur. enucle. l. ij. §. ſed quia diuinæ.

b *Præmijs.* Vnde dicit Horat. lib. epiſtol. hos verſus, *Oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pœnæ* vt not. ff. de iuſti. & iure l. j. in princip.

ADDITIO. *Adde glo. fin. in §. vbi allegat hos ver. in cap. irrefragabili de officio ordinar.*

ADDITIO. *Vide ad hanc conſtitut. cum circa. Cæſar. Noua conſtit.*

c *Statuimus vt magnæ curiæ.* Curia magna vocatur ad differentiam Curialium prouincialium, vt patet in auth. vt or. præſe. §. ſi verò ſolo. col. v. Sic & Reſpublica Romanorum dicitur Magna ad differentiã Reipublicę aliarum ciuitatum vt in auth. de trien. & ſemiſſe in princip.

d *Curia.* Dicitur à cura vt patet. ff. de orig. iur. l. ij. ſecundum ius Lombard. dicatur à cruore, vt in Lombar. de teſt. l. conſtitutum eſt.

e *Quatuor iudices.* Similis diſpoſitio iuris de maioribus iudicibus eſt, in authen. de iud. §. quia vero cõpetẽs. col. v.

f *De crimine læſæ maieſtatis.* In hoc crimine eſt accuſatoris electio velit accuſare corã magiſtro Iuſtitiario, vt hic vel coram Iuſti. regionis, vt in ver. hoc addito. In aliis tamen criminibus cognoſcant Iuſtitiarij regionum, niſi ſpeciale priuilegium accuſantis vel accuſati aliud inducat, vt in ver. in aliis, & niſi crimen ſit commiſſum præſente magiſtro Iuſtitiario, vt infra vt Iuſti. l. ſileat. l. j.

g *Et de quota parte feudorũ.* Sed an de re aliqua particulari feudi quaternati cognoſcat magiſter Iuſti. & videtur q̃ nõ, qa hîc non exprimit, ergo Iuſtitiario reſeruat, q de rebus feudalibus cognoſcit, vt infra de of. iuſt. l. j in fi. nã magna eſt differentia inter quotã partẽ, & rem ſingularẽ, vt patet in cauſa euictionis, nam euicta quota parte cõmittitur ſtipulatio euictionis, nõ ſic re aliqua euicta, qa ad intereſſe agitur ex empto, vt ff. de euict. l. j. & l. naue. & de vſuca. l. eũ qui. & alibi patet hęc differẽtia. C. de hęre. inſtitu. quoties. & alibi de fideicom. l. vna, & aliter agitꝰ ꝓ tota adminiſtratione. & aliter pro certo capitulo, quia in primo caſu demũ adminiſtratione finita, in ſecundo etiam adminiſtratione durante, vt C. de admi. tut. l. ij. ad idẽ. C. de ſenten. paſ. l. ſi debitor. Ex particularibus enim ꝓpoſitionibus licet veris, vniuerſalis propoſitio non appareat, vt extra de elect. c. in Geneſi, ad idem. ff. de re. du. ſenatus. & ad Treb. l. ſi mulier in fin. E contra quod ſic, qa poſſet fieri fraus agendo de rebus ſingularibus, & ſic alia via lex poſſet circumueniri, quod eſſe non debet, vt de tuto. & curato. da. ab his. l. ſcire. cum ſi. Solutio. ſi illa res, de qua eſt quæſtio, ſit maior pars feudi, locum habebat ſecunda † *Alibi Idem.*

ANDRAEAS

De officio magiſtri Iuſtitiarij, & iudicum magnæ Curiæ. Rubr.

Nihil *veterum.* Ad hoc debent tendere omnes boni principes, eradicare vitia, & plantare virtutes. Vitia eradicare per pœnarum inflictionem, quia culpæ proportionatur pœna. C. de pœn. l. ſancimus. nam & pro menſura peccati, erit & pœnarum modus. Deuter. 25. cap. Tunc eradicatur vitium à vitioſo punito, ſi ſuperuenit ei pœna: nam vexatio tribuit intellectum, & pœnæ ſtatutæ ſunt in emendationem. ff. de pœn. l. ſi pœnam. Si moritur ex pœnæ ſupplicio, eradicatur ipſe ſimul cum vitio ſuo: quia mors omnia ſoluit, in authen. de nupt. §. deinceps. Eradicantur etiam vitia aliorum per pœnam vnius, quæ eſt metus multorum. C. ad leg. Iul. rep. l. j. nam pro ſolerte flagello ſtultus ſapientior erit, Prouerb. 19. Virtutes autem plantantur propter præmiorum retributionem, quæ merentibus propter actus virtuoſos debentur. C. de ſtat. & imag. l. fin. nam ex hoc per virtuoſos ad virtutes magis attenditur: & alij per exemplum ad virtutes ſimiliter animãtur. Vnde Seneca. xx. epiſtolarum, epiſtola quæ incipit, Epiſtola tua. dicit quòd quando audimus enarrare virtutes aliorum, imaginem nobis vel virtuoſis virtutes oſtendunt, ſperantes conſequi præmium de labore, per quem & cui, ſcilicet laboranti debetur reſtitutio præmij. C. lib. xij. de re mi. contra rem publicam. & de agen. in reb. l. j.

Noua conſtitutio.

Statuimus *Hîc primò habetur qui ſunt Curiales: quia illi, qui ſine licentia de curia non poſſunt recedere, Curiales ſunt qui officia gerunt, vt colligitur. C. lib. x. de præd. cur. & C. de epiſ. & cler. auth. ſed neque curiales.

ADDITIO. *Adde an curiales comprehendantur nomine forenſium? per doctores in l. ij. C. vbi in rem actio. Doctores in l. aſſumptio. ff. ad municip. Doctores in cap. dilectus. il ij. de reſcript. Doctores in cap. ij. & iij. de ſepult. lib. vj. Ioan. Monac. in extrauag. incip. Antiquorum.*

DE YSERNIA.

Dum ergo eſt in officio & miniſterio ad quod deputatur in curia habet hoc priuilegium, extrà non habet arg. C. de re mili. l. fin. & de epiſc. & cler. l. generaliter. Quid ergo ſi obtenta licẽtia per aliquos dies in domo ſua fortè ſteterit, vel quieuerit, an retineat priuilegium? Videtur, quòd ſic, tempore ſcilicet ocij & quietis, cùm habeat animum reuertendi. C. lib. xij. de proxi. ſac. ſcrin. l. ij. & de incol. l. ij. lib. x. in glo. & ff. de cap. & poſtli. re. l. nihil intereſt. Contrarium eſt verum de contractibus initis domi, multò fortius de delictis. C. lib. xij. de priuil. ſchol. l. ſi. in fin. niſi in eundo & redeundo, arg. C. de re mil. l. j. ex quib. cau. ma. l. qui mittuntur. & l. ſi cui. §. j. & hoc de priuilegio fori, quod datur perſonæ: ſecus de priuilegio dato rebus, ſuper quo tene quod diximus in ſimili in ſcholari auth. habita. ſuper verbo, lite ſuper aliquo negotio.

Miſerabilium. Idem in pupillo, & vidua, qui æquiparãtur. ſuprà de qui. cau. pri. cog. l. j. in glo. ſed vidua & pupillus habent ex l. C. quan. Imper. inter pup. & vid. l. j. eccleſia etiam ex interpretatione: quia æquiparatur reipublicæ & pupillo. C. de ſac. ſan. eccl. l. ſi. ex qui cau. ma. l. iij. & dicunt Moderni. C. lib. xj. de fundis reip. l. vniuerſi. Videmus etiam quòd omnes iſti habent forum magiſtri Iuſtitiarij regionis, quæ ſimiliter curia Regis dicitur: nam omnia noſtra facimus, &c C. de vet. iu. enuc. l. j. §. cùmque. ¶ De eccleſia vidi dubitari, ſi habet forum Iuſtitiarij regionis: & determinatũ fuit in conſilio quòd ſic, & facta fuit exinde declaratio, quæ eſt in regiſtris, quando rex Robertus erat Vicarius patris ſui. ¶ Quid ſi miſerabilis perſona conueniat miſerabilem, an trahat eum in magna curia? & an miſerabilis reus poſſit dicere, volo conueniri coram ordinario baiulo? Videtur quòd ſit illius electio, qui ſit magis miſerabilis, ar. C. de epi. & cler. ſi quis ad declinandam. §. pen. Sed litera dicit ſimpliciter, q miſer

ſecunda allegatio. aliàs prima, argu. ff. de excu. tu. l. ſcire. cum ſi. & l. propter litem. & de reg. iur. l. in rem. §. j. quaſi maior res trahat ad ſe aliam propter præualentiam. Vel dic. ſi ex re illa denominabatur feudum, locū habet ſecunda allegatio, aliter ſecus. arg. ff. de leg. ij. l. peculium. §. quadringen. Vel dic quòd indiſtinctè cognoſcat, vt colligitur in præal. l. infra. de of. Iuſti. l. j. in fin.

de quota parte ipſorū feudorum: Et de appellationibus ordinariorum, ſeu delegatorum noſtrorum ad noſtrā Curiā interiectis: Et de quæſtionibus noſtrorum Curialiū, qui immediatè nobis aſsiſtunt, de ſpeciali conſcientia noſtra in Curia commorantium, qui de Curia noſtra ſine ſpeciali mādato noſtro non poſſunt recedere: necnon & [a] miſerabilium perſonarū, quarum eſt priuilegiū forum eligere, [b] corporali præſtito ſacramento, quòd aduerſariorū ſuorum fortè potentiam perhorreſcunt, [c] cauſas audiat, iuſtitia mediante decidat. Cōſultationes inferiorū iudicum pro ſua iuriſdictione recipiat, de iure conſulentibus reſponſuris. In aliis autē nulli liceat aduerſarium ſuum in noſtra Curia euocare: Sed apud ciuiles & criminales iudices, prout eorum quilibet de cauſa cognoſcere ex officio ſuo poteſt, aduerſarios ſuos citandi licētia concedatur. Hoc addito, quòd de crimine læſæ maieſtatis noſtræ apud Iuſtitiarios regionū, ſi hoc accuſator elegerit, cauſas audiri volumus, & decidi. Aduenientibus etiā ad Curiā noſtrā pro quærēda iuſtitia, ſeu literis impetrandis, primū

a *Miſerabilium perſonarum.* Sed quæ ſunt miſerabiles perſonæ? dic, vt C. quādo impera. inter vi. & pup. leg. j. & in ſumma Azo.

ADDITIO. *Adde Innoc. & doct. in c. ſignificantibus, de offic. delegat. Docto. in c. j. de poſt. doct. in cap. ex parte B. de foro comp. Spec. in tit. de aduo. in § j. Bald. in l. cū aliena. C. de legat. Ludo. Roma. in l. ſi conſtante. ff. ſoluto matrimonio.* Superantius.

ADDITIO. *Vide de electione fori viduarū & de materia hic contexta plene in deciſione ſa. cōſilij cclvij. & ibi an eccleſia dicatur miſerabilis perſona, & quando hoc poſſit de iure communi vel ſpeciali priuilegio ibidem. & de pupillis, viduis, & miſerabilibus perſonis. quòd poſſint trahere ſpeciali priuilegio coram magiſtro Iuſtitiario regionis, eſt capitulum regni. quia Car. clxxvj.* Cæſar.

b *Corporali præſtito ſacramento.* Hoc idem conceditur viduis, vt C. quando Imper. inter pu. l. vnica. etiā ſi non perhorreſcant potētiam aduerſarij, vt ibi patet, in dictione, præſertim. Sed an per hanc conſtitutionē hoc immutetur, vt non aliter detur hoc priuilegium eis, niſi timeant aduerſariorum potentiam, & de hoc iurent, vt hic dicitur? Videtur quòd in vidua habeat locum l. illa. C. quomo & quan. Imp. C. de teſta. l. ſancimus. & C. de app. l. præcipimus. ſic non iurat.

ADDITIO. *Adde Quòd hoc fallit, quando vidua eſt diues ſecundum Cardin. Zabar. in c. ſignificantibus. in l. notab. de officio delegat. Abb. in c. licet. de foro compe. Et per Franciſ. de Areti. in l. poteſt. in ij. col. ff. ſolu. matri.* Superantius.

Nam in vidua non immutatur illud ius antiquum per hoc ius nouū, ergo nō prohibetur ſtare, vt in l. ſancimus. cum ſi. nec enim continetur vidua in numero miſerabiliū, cum in rubr. prædicta ponatur, vt l. præcipimus diuerſa, vt C. de condit. l. pen. & ſic vidi iudicari de facto. Sed contrarium poteſt dici. nam, aut dices viduam cōtineri ſub miſerabilium appellatione, pro quo facit ſuprà titu. proxi. l. lege. & ſic ſeruabitur quod hic dicitur. Aut non contineri appellatione miſerabilium, tunc non debet plus concedi non miſerabili, quàm miſerabili. vnde ſi miſerabilis iurat, multomagis non miſerabilis iurat, quia vbi eadem ratio, &c. vt ff. ad leg. Aquiliam l. illud quæſitum: & eadem quæſtio poſſet fieri per omnia ſimilis in pupillo. And.

c *Cauſas audiat.* Et etiam criminales, vt patet in exceptio. in ſequent. verſicu.

Adeni

ANDRAEAS

miſerabilium eſt priuilegiū forum eligere, non diſtinguit miſerabiles, & magis miſerabiles, & ſic indiſtinctè videtur intelligi. ff. de alea. l. ij. ſecus in aliis, in pupillo, vel vidua, quibus datur electio: tam coram principe, quàm coram ordinario. d. l. j. C. quando impe. tunc ſi pupillus pupillum, vel vidua viduam conueniat, ſtatur electioni conuenti rei: quia habent per priuilegium actor & reus: & reus plus, quia iure cōmuni actor ſequitur forum rei. C. vbi in rem actio l. fi. hæc eſt communis poſitio. Alij dicunt quòd ſi actor eligit ordinariū & reus eligit magnam Curiā, ſtatur potius actori. nam tunc reus videtur eſſe in malitia, maximè cū teſtes, & alia neceſſaria cōmodius poſſit habere in ſua prouincia, quam extra arg. ff. quemad. te. ape. ſi quis ex ſignatoribus. malitiis autem non eſt indulgēdum. ff. de rei vend. l. in fundo. Item ſecus ſi eſſent plures iudices de iure cōmuni, tunc eſſet electio actoris. C. de epi. & cle. cum clericis. de agen. in re. l. fin. ff. de iudi l. ij. §. planè. de eo quod cer lo. l. j. Itē vidua quantumcunque ſit diues habet hoc priuilegium. dictum eſt ſuprà in l. lege præſenti. Niſi luxurioſè viuerent tunc omnis vidua perderet priuilegium. arg. C. de iure do. his ſolis §. fin. de adul. l. quæ adulteriū. in fi. in auth. qui. mo. na. eff. ſui. §. ſi verò effuſa. Item clericus pro contractibus & rebus propriis, quæ non ſunt eccleſiæ non habet priuilegiū: quia, cum eccleſiis datur priuilegiū, perſonā non tamen tranſgreditur. ff. de conſti. princ. l. j. Priuilegia rebus data, ſicut collectarum, habent clerici pro quo eſt. C. de epi. & cle. l. ij. Item ſi pupillus & vidua delinquant, dicunt quidā, quòd non habent hoc priuilegiū, in delictis cōmiſſis in alium. ar. ff. de mino. l. auxilium. & C. vbi ſena. vel cla. l. j. Alij dicunt (& ita vidimus vti) quòd ſic, quia lex prædicta. C. quando Impe. indiſtinctè loquitur, non diſtinguendo in criminali vel in ciuili, & ſic indiſtinctè intelligatur. ff. de publ. l. de pretio. pro quo eſt etiam. C. li. xij. de proxi. ſa. ſcri. j. l. in ſacris. Item quid ſi vtatur iure ceſſo huiuſmodi priuilegiata perſona, An habet hoc priuilegium? Diſtinguūt quidam, Aut ceſſio facta eſt ei ex cauſa lucratiua, quia donator cedit ex cauſa donationis ei debitum ſibi ab alio: & tunc non habet priuilegium. Aut ex cauſa non lucratiua, ſed neceſſaria, vt puta, quia debitor pupilli non poterat ſatisfacere ei, niſi cederet ipſi pupillo id, quod alius ſibi debebat ar. ff. de condi. fur. l. l. & ideo & de proc. l. ſi ſeruum. §. ſi. qui ſatiſd. cog. ſi fideiuſſor. Alij indiſtinctè dicunt quòd ſic, propter verba generalia huius conſtitutionis. & dict. l. quando Imper. loquitur dummodo bona fide, quæ præſumitur ar. C. de euictio. l. penul. non vt aduerſarius vexetur. ff. de alie. iudi. cum melius. C. de proc. qui ſtipendia. ¶Item qui ſint miſerabiles? dicit Azo in ſum. quando Imper. &c. ſicut etiam ſunt ſenes, & infirmi: & qui rebus ſuis præeſſe non poſſent. ff. de leg. j. l. ciuitatibus. in princip. Debiles, & pauperes, & omni auxilio deſtituti. ff. de offic. præſid. l. nec quicquam. §. aduocatos.

¶Quid

DE YSERNIA.

¶Quid ſi propter delictum fiat cæcus, vel mutilatus? Dic quòd hic non habet priuilegium: quia litera. l. quando Imper. dicit fortunæ iniuria miſerabilis. Hic autem eſt miſerabilis ob ſuam culpam, & malis meritis, &c. ff. depoſi. bona fides in princip. Secus ſi à natiuitate ſit cæcus, vel poſt ex morbo, vel aliàs ſine culpa ſua dicitur iuri ſatisfactum eſſe propter generalitatem literæ quando Impera. At delictum & culpa ſua non debet tribuere ſibi immunitatem. ff. ſoluto matri. l. ſi ab hoſtibus de interdictis & relegat. l. relegatorum. §. fin. ¶Item quid ſi vidua vel virgo, quæ etiam hoc priuilegium habet, ſit deſponſata, non tamen traducta à viro, vel carnaliter cognita: an ſtatim perdat priuilegium? Dic quòd ſi deſponſata eſt per verba de futuro, non perdit argu. ff. ad muni. l. ea quæ. Si per verba de præſenti ſic, quia pro maritata habetur: adeò vt conqueri poſſit ſponſus de matrimonio violato. C. de adul. l. fin. ¶Et ſicut prohibetur donatio inter virum & vxorem: ſic prohibetur inter ſponſas per verba de præſenti. ff. de dona inter virum & vxor. l. pen. & not. in dicta l. ea quæ. & dicto tit. de dona. inter virum & vxor. l. iij. § j. in gloſſ. ibi quidem, &c.

ADDITIO. *Adde in toto tit. ff. de donatio. inter virum & vxor. & per tot. tit. C. eod. Abb. in rubr. de donat. Abb. in c. fin. de dona. inter vir. & vxor. fallit ſi donator efficitur pauperior ſecundum Salyc. in l. ſi vitam in fi. verbis. C. de vſucap. pro dona. Et quid de donatione facta inter coniuges facto diuortio? Vide per Ang. in l. ſi diuortio ff. de verb. oblig.*

Quamuis Moderni de hoc faciāt magnum feſtum, quia quæſtio diſputabilis eſt. ¶Item quid ſi pupilli, viduæ, & huiuſmodi priuilegiatæ perſonæ agant, vel conueniantur de feudo: an hoc habent priuilegium, vt poſſint eligere, vel declinare Baiulos? Dic quòd non. data eſt enim cognitio huius rei certæ perſonæ, videlicet, magiſtro Iuſtitiario, ſi ſit quaternatum: & Iuſtitiario regionis ſi non ſit quaternatum, vt in hac. l. & infra de offic. Iuſtitia. l. j. in fin. & ſic alij iudices ſunt priuati quantum ad cognitionem feudorum. Vnde nec expreſſus conſenſus partium poſſet facere vt Baiuli de feudo cognoſcant. C. de iuriſdic. omn. iudic. l. priuatorum. limitatæ ſunt enim iuriſdictiones, & ſic non cognoſcēt vltra, ſcilicet, de eo, quod prohibitum eſt cognoſcere, ſicut in latrunculatore, vt ff. de iudi. l. ſolemus. in fine. nam pupillus, & vidua, & perſonæ huiuſmodi non poſſent in cauſa criminali eligere, vel declinare forum Baiuli, qui non habent merum imperium & mixtum, quia nec conſenſus partium hoc poſſet, per ea quæ not. C. de iuriſdic. omn. iudi. l. j. ¶Prohibitus autem cognoſcere pro re aliqua perpetuo prohibetur etiam ſi partes velint. argu. ff. de poſtula. l. quos prohibet. Generalia tamen verba huius conſtitutionis. & dicta l. j. C. quando Impe. debent intelligi, vt eligat iudex ille, qui aliàs præerat cognitioni rei, de qua eſt lis, vt non obſtet id, quod ſuperius dictum eſt: gloſſ.

a *Ad ciuiles iudices* Facit in auth. de mã. prin. §. ſed non permittimus.
b *Maioribus*. Aliàs, criminalibus.
c *Quilibet*. Scilicet impeditus.
d *Cum ipſo*. Scilicet impetrante.

De impe

inquiri præcipimus, ſi [a] ad ciuiles iudices in ciuilibus cauſis, vel de [b] maioribus ad maiores, primum recurſum habuerunt. Quod ſi fortè negauerint, ad ipſos cum rubore, & expẽſarum factarum diſpendio ſine literis remitti iubemus. Cæterùm ſi per eos denegatam, aut detractam fore ſibi iuſtitiam, ſibi præſtito ſacramento, firmauerint, nomine ſupplicantis & iudicis cum adiectione dicti reſcripti conceſsi in memorabilibus actis, quæ ſuper his ſpecialiter fieri mandauimus annotato, tandem infraſcripta forma literas obtinebunt: Quæ talis eſt, Talis iuratus ad te remittitur: quòd deſuper intercluſo negotio ad te petita iuſtitia nequierit obtinere: expediendus infra ſtatuti temporis ſpatium per nouas noſtræ munificentiæ ſanctiones.

Is autem, ad quem huiuſmodi literæ tranſmittuntur omnes, quotquot in forma prẹſcripta officio ſuo durãte acceperit, ab adminiſtratione remotus infra mẽſem continuum Curiæ noſtræ iudicibus, apud quos geſta de talibus reſidebunt, priuſquam ad alterius ratiocinij calculum admittantur, per ſe, non per procuratorem præſentare debebit: redditurus de quolibet examine iudicij rationem, vt [c] quilibet, vel negligẽtia redargutus pœnam legitimam, quam non formidauit, accipiat: de diligẽtia comprobetur in præſentia aduerſariorum, vel cõtumaciter fugitiuorum, qui per ſucceſſorem ſuum ad inſtantem requiſitionem ipſius peremptoriè citari debebunt, [d] cùm ipſo noſtræ Curiæ ſe debeant præſentare, periurij pœnã, probabili ratione, refundat. Sanè ſi poſtquam inferiorum iudicum quæſtionem ad ſe fortè delatam, ad iuriſdictionem ſuam dubitat probabiliter pertinere, dubitationis ſuæ cauſam literis ſuis, non per partes ad Curiam tranſmittendo: ſed certum infra quem reſponſionem expectet partibus terminum præfigendo, Curiæ noſtræ ſecurè reſcribat iuri, & qualitati negotij à noſtra Curia reſponſum idoneum recepturus.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

verò poſita. C. de ſenten. auth. & conſequenter. non continet veritatem. Quia non datur priuilegium pupillis, & viduis, & huiuſmodi perſonis coram iudicibus prohibitis: argu. ff. ad municip. l. Lucius. §. pen. in fi. & C. de inoffic. teſt. l. ſi quando. & facit C. de epiſc. & cler. l. iubemus. in fin. Item, quid ſi princeps, vel magna curia eſt in terra ſua, putà, Capuæ, quæ cognoſcit de omnibus quæſtionibus etiam priuatorum, vt ſtatim diceretur, quia ſupplet alia officia, vt Iuſtitiarius, vt infrà eod. tit. l. honorem.

ADDITIO. *Vide ritum magnæ curiæ, qui incipit: Item Curia ipſa, dum eſt in loco.* Cæſar.

¶ An ſit verum hoc, vt vidua & pupillus, & huiuſmodi perſonæ eligant litigare coram Baiulo, vtrum audiantur? Et videtur quòd non: quia cum magna curia reſidet in terra non eſt extraordinarius iudex, ſed ordinarius. Baiulus etiam ordinarius eſt. Et quando ſunt plures ordinarij non ex priuilegio, ſed à lege ſcripta, electio eſt actoris, vt ſuprà dictum eſt. Lex, quando Imper. loquitur quando trahebantur priuilegiati ad extraordinarium iudicem: & in principio fauemus actoribus, ex quorum perſonis ſortimur iudicium. ff. de verb. obl. l. inter ſtipulantem. in princ. & de iudic. l. ſolemus. & l. quod legatum. & ſi pars hæred. pet. l. j. & de eo quod cer. loc. l. non vtique. licet fallat in ſcholaribus plures iudices habentibus. vt notatur in auth. habita. item ceſſat ratio, quia in prouincia ſua debet conueniri, vbi ſunt teſtes: quia in terra ſua erat magna Curia, vt dictum eſt: & ceſſante cauſa debet ceſſare & effectus, de epiſcop. & cler. l. generaliter. contra quod eſt, quia licet magna Curia hodie ſit Capuæ, vnde erat pupillus: cras diſcurrit, & erit alibi: & ſic cogetur exire prouinciam, & terram ſuam, quod non eſt in Baiulo, cuius Curia ſemper manet in terra: & ſic videtur inſpici quod euenire poteſt: arg. ff. de neg. geſt. l. diuortio ff. loca. & conduc. l. ſi quis domum. §. j. & de iuriſ. om. iud. l. fin. & quod ſolet euenire, attenditur, per argu. à ſolito. ff. de vſur. l. qui ſemiſſem. de pigno. actio. l. vel vniuerſorum. Aliqui dicunt primum eſſe verius, quia eſt fauore pupilli: & eſt odioſum quod continet ius ſpeciale: quod citius tollitur, quàm ius commune, in authen. de non alie. §. quia verò. & odia reſtringuntur. ff. de lib. & poſth. cùm quidam. Aliis videtur aliud: nam ſi pupillus, & huiuſmodi perſonę poſſunt recuſare ordinarium, vt Baiulum, & eligere extraordinarium, vt magnam Curiam, vel Iuſtitiarium regionis: eadem ratione vel maiori excuſabit extraordinarium, & eliget ordinarium alium: omnes quidem ſunt iudices principis, vt ſuprà dicitur. ff. de offic. præfec. præt. l. j. in fin. Item dixit Odoffre. in dicta l. quando Imper. quod tota die dicunt laici, quòd Imperator eſt Iudex pupillorum, viduarum & pauperum. Hoc eſt verum, dicit ipſe, ſi volunt pupilli, viduæ, & pauperes: ſi nolunt, non: quia quod fauore. &c. ff. de leg. l. quod fauore. Magnum habent priuilegium, quòd ipſi trahunt inuitos aduerſarios coram principe: ſed ipſi non trahuntur inuiti. In aliis verò quàm priuilegiatis magna Curia præſens Capuæ cognoſcit de omnibus cauſis. Et de pertinentibus ad officium Baiulorum. Quia ſi ſilet Iuſtitiarius, vt ſuprà dicitur. multò fortius alij minores magiſtratus, per argum. à maiori. C. de rei vxo. actio. l. j. in princ. Alij dicunt contrarium, vt hac l. §. in aliis. Primi reſpondent, quòd. §. in aliis. loquitur, quando magna Curia non eſt præſens in terra illa: nam ſi eſſet præſens ipſa cognoſceret quod patet, quia dicit quòd petit eũ euocari per literas, vt ver. ſeq. aduenientibus. Sed quando magna Curia eſt præſens, non fit citatio per literas, ſed per nuncium, vt videmus fieri, arg. ff. de arbi. ſed ſi interpellatus. §. arbiter. Verius dicitur, vt licet Iuſtitiarius ſit prohibitus, Baiulus non prohibetur: nam eſt contra ius commune, vt minor prohibeatur iudicare per maioris prẹſentiam. C. de donat. l. in hac. & in auth. de defen. ciui. §. non valent. non ergo trahetur ad alios etiam ſimiles. ff. de legi. l. quod verò. & in conſtit. infrà eo. honorem. vetauit Iuſtitiarium, tamen aliis permiſit. ff. de iudi. cùm prætor. Vnde videmus de conſuetudine, quòd etiam Baiulus cognoſcit, & magna Curia, dum eſt prẹſens ille. ſcilicet, qui prius aditur, alius erit tanquam præuẽtus. ff. de iud. ſi quis poſteà. Poſſunt etiam eſſe plures ordinarij in diuerſis iudiciis de eadem re, quando eſt electio actoris, vt ſuprà dictum eſt: & ideo minimè ſunt mutanda, &c. ff. de legi. minimè. ¶ Sed nunquid in non priuilegiatis poſſit prorogari iuriſdictio magiſtri Iuſtitiarij expreſſè conſentiendo in eum ſcienter vel tacitè, cõteſtando litem, & non opponendo, quòd non eſt ſuus iudex, de qua expreſſa prorogatione loquitur l. j. & ij. ff. de iudic. & l. ſed & ſi ſuſceperit. & C. de excep. l. fin. vbi de cri. agi opor. l. j. in glo. Videtur quòd non, vt d. §. in aliis. Item tunc dicitur prorogari aliquid, quando erat, & emologatur. ff. de precar. l. ſed ſi manente. & de arbi. l. ſi cùm dies. §. fin.

ADDITIO. *Adde qui poſſunt prorogare. Cardin. Zabar. in c. P. B. in xix. q. de offic. deleg.*

Sed iuriſdictio magiſtri Iuſtitiarij in hoc non erat: Immò videtur prohibita in §. in aliis. Item prorogatio fit, quando iudex, in quem ſic cõſentitur, aliàs præerat illi iuriſdictioni. ſed non inter illas perſonas. ff. de iudic. l. j. Vnde de cauſis meri imperij non poteſt conſentiri in iudicem ciuilium cauſarum. vt ſuprà dictum eſt. Item ita demum obligat ſe quis ad pœnas excommunicationis, beneficij priuationis, coram iudice, ſi iudex eſt talis, qui poſſit excommunicare, & priuare beneficio, extrà de elec. cùm dilectus. in fin. & de cri. fal. c. ſi. j. q. viij. quiſquis cordis ¶ Verius eſt, quòd poſſit, per l. j. C. de iuriſdi. omn. iud. vbi procurator Cæſaris cognoſcit de ciuilibus inter certas perſonas tantùm, ſicut inter fiſcum & priuatum, & tamen conſentitur in eum, modo prædicto, pro quo facit C. de pœn. l. procurator. Sic econtrà Iuſtitiarius cognoſcit de ciuili inter certas perſonas, vt ponit hæc conſtitutio. Cùm ergo Iuriſdictionem habeat in ciuilibus, non niſi inter certas perſonas, fit prorogatio per alias: & erit iuriſdictio prorogata eadem in genere, non ſpecie. C. de negot. geſt. l. ſiue. & de iniur. l. dominum. Non ergo exigitur in hac prorogatione, quòd ſit identitas eiuſdem generis perſonæ: ſed quòd ſit eiuſdem generis identitas cauſæ d. l. j. de iuriſdic. om. iudic. & ſic non obſtat l. ſed ſi manente. & l. ſi cùm dies. & §. in aliis. quia prohibetur prorogatio. ſicut expreſſè dicitur in ſimili. ff. de fer. l. j. §. j. Non obſtat de cauſis meri imperij: quia ibi merè eſt diuerſitas eiuſdem generis cauſæ: hic ergo erit iudex per conſenſum partium tacitum, vel expreſſum: & ſic non obſtat quod dicitur de pœna excommunicationis, & priuationis beneficij. Sed nunquid ſufficiat ſcire eum eſſe magiſtrum Iuſtitiariũ, an oportet, quòd ſeruet hoc, quod dicit hæc conſtitutio, ꝙ magiſter Iuſtitiarius non cognoſcit in ciuili, niſi inter certas perſonas? Certè ſi in facto erraret, puta, quia crederet eum Iuſtitiarium regionis, tunc non valet huiuſmodi conſenſus, ſicut exemplificatur de prætore vrbano & peregrino. ff. de iudi. l. ſi prætor. Si autẽ in iure, quia ſciebat eum eſſe magiſtrum Iuſtitiarium, ſed ignorabat quòd non haberet cognitionem niſi inter certas perſonas: tunc videtur quòd hic iuris error non noceat. credebat enim ꝙ generalis iudex, ſicut eſt magiſter Iuſtitiarius,

poſſet

De impet. lit. &c. Rub.

a Literas. *Specialiter antē.* Vt in inquiſitiones. no. de inquiſitione, & facit C. de bo. vac. l. fin. Et de huiuſmodi inquiſitionibus ſerua. l. j. de inqui. fac. l. hi qui. quia non ſemper datur copia inquiſitionis, vt ibi patet in verſic. porrò.

ADDITIO. *Adde De copia inquiſitionis & indiciorum, ac nominum, & aliorum ſemper poſt allegata per hanc gloſ. videas conſil Barthol. Veron. quod incip. Decreuit magnificentia veſtra. & Ang. in tract. maleſic. in princ. & ſuper verbo, ex mero officio.* Cæſar.

†Aliâs, Idem.

In quo caſu datur copia nominum prædictorum. Interdū autē nec nominū, nec dictorum datur copia, vt in eadē conſtit. in prin. Interdū & nominū & dictorum. Interdum nec nominū nec dictorum datur copia: vt in ead. conſtit. in prin. Interdum conſultatur conſcientia principis in ead. l. §. de ſpecialibus. Andr.

b *Non expreſſo.* Præterquam in duobus caſib. vt j. de offi. iuſt. l. hi qui. §. preterquā in eo And.

c *Formā.* Quā formā habes j. de offic. iuſti. l. hi qui. §. in prædictis.

Vt poſt

De impetrandis literis à curia magiſtri Iuſtitiarij.

TITVLVS XXXIX.

Ponit ordinem, quem debet ſeruare magna curia vica. quando dirigit literas ſuper tardata, vel denegata Iuſtitia inferioribus officialibus: vel ſcribit literas citatorias ſuper proceſſibus, qui conficiuntur in magna curia: vel quando ſcribit inferioribus officialibus ſuper inquiſitionibus faciendis, & poſteà transmittendis ad magnam curiam: vel quando ſcribit literas à communi iuſtitia inter partes: Et dicit, quòd dictæ literæ debent fieri de conſilio omnium iudicum: & ideo tacitè debēt per eos ſubſcribi: & poſteà debent ſigillari ſigillo regio, quod mandat fieri: & illud ſigillum debet remanere apud iudices magnæ curiæ vicæ. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

Literas [a] de remiſsione prædicta, vel de citatione ſuper cauſis, & earum proceſsibus ad magnam curiam noſtrā pertinentibus: necnō ſuper inquiſitionibus faciēdis, & ad curiam noſtram remittendis: & demum de qualibet iuſtitia, ordine ſupradicto ſeruato, ſub titulo noſtri nominis, & ſpeciali ſigillo noſtro, quod de iuſtitia fieri mādauimus, & quod apud iudices curiæ noſtræ reſidere iubemus: de cōſilio prædictorum omnium iudicum ſcribi volumus, & etiam ſigillari.

Statuit, quòd in curia regis ſint duo iudices, qui ſecum habeant vnum notarium: quibus Imperator dedit mandatum, vt inquiſitiones factas, & ad regiam curiam transmiſſas per officiales regni, diligenter videant, & quod probatum eſt, diſcutiant: & demum relationem faciant magiſtro Iuſtitiario, & iudicibus magnæ curiæ: & ſi non ſint talia propter quæ veniat regia maieſtas conſulenda: data copia parti, vt ſe defendat, ſine ſubterfugijs, dicta magna curia cum ſumma celeritate decidat. Matthæus.

Specialiter autem duobus iudicibus in curia noſtra ſtatutis, qui ſecum vnum notariū ad hoc ſpecialiter deputatum habebūt, iniunximus, vt inquiſitiones factas & ad curiam noſtram miſſas, cum omni diligentia, videāt: Probata diſcutiant: & demum relatione ad magiſtrum Iuſtitiarium, & iudices noſtros facta, ſi quæ ſunt, quæ conſcientia noſtra non egeant, cauſas inquiſitionū ipſarum, data copia partibus, quæ nō ſubterfugij cauſa quærebant reclamandi licentiam, prędicti magiſtri Iuſtitiarij, & iudices cum ſumma celeritate decidant.

Deciditur quoddam dubium tangens dictos duos iudices regios: videlicet, quid ſi dicti duo iudices regij acceperunt denuntiationes pro rege, vel contra curiam regis, non expreſſo nomine denuntiatoris quid faciendum: & dicit hic primò ſtatuendo, quòd nullatenus vlterius recipiantur denuntiationes, non expreſſo nomine denuntiatoris: ſed illæ, quæ ſunt receptæ in præteritum ſine nomine denuntiatoris, decidantur per dictos duos iudices ſecundum formam conſtitutionis inferius poſitæ, ſubaudi, quæ incipit, vt hi qui. Matth.

Denuntiationes autem pro nobis, vel contra curiam noſtram factas, quas in poſterum denuntiatoris nomine [b] non expreſſo, recipi prohibemus: per iudices antè factos diſcuti volumus, & ſecundum [c] formam in denuntiationibus ipſis inferiori noſtri nominis lege firmatam. Commiſsiones de eis fieri, cauſas ipſorum inſtrui, & ad finem debitum deduci iubemus.

Noua Conſtitutio.

Hic præcipitur, vt omnes ſupplicationes, quæ offeruntur regi tam ab hominibus imperij, quàm ab hominibus regni, ſiue ſint de iuſtitia, ſiue contineant gratiam, debeant venire in manus magiſtri iuſtitiarij: qui in ſero eiuſdem diei, vel die ſequenti, ſecundum aliam literam cum conſilio vnius ex iudicibus deputatis in curia regis, illas petitiones, quæ concernunt ſuum officium, decretabit cum ſigillo imperij, & cameræ expediet: illæ verò petitiones, quæ ſunt expediendæ ſub forma cancellariæ regiæ, vel quòd regia maieſtas eſt conſulenda, idem Iuſtitiarius ſub ſigillo remittit per nuntium proprium, vel vnum ex ſupplicantibus ad libellenſem regium, id eſt, ad notarium regium: qui hodie dicitur ſecretarius regis, qui debet eſſe notarius: & ideo dicitur libellenſis. hoc dicit iſta conſtitutio. Matthæus.

IDEM.

Præcipimus offerri magiſtro Iuſtitiario omnes petitiones, tam de Imperio, quam de regno: tam de iuſtitia, quàm de gratia. Ipſe autem eodē die, cōſilio habito cum vno iudicum prædictorum, ſecundo die naturam petitionū omnium examinabit, & eas quæ ad ſuum officiū pertinent per ſe expediat, quę ſunt ſigillandæ ſigillo iuſtitiæ Imperij, & ſigillo cameræ, eas videlicet, quæ ſunt de forma: alias autem quę conſcientiā noſtram requirūt, remittet ad libellenſem noſtrū ſub ſigillo ſuo per nuntiū ſuum, vel per aliquē ex ſupplicātibus.

†Vt poſt renuntiationem infra decem dies pronuntietur in omnibus. †aliâs, vt poſt concluſionem

TITVL. XL.

ANDRAEAS

poſſet cognoſcere de omnibus Ita videtur gl. in d. l. ſi prætor. maximè ſi erat extraneus in regno, qui ignorans non videtur ligari. ff. de decre. ab or. fa. l. ſi. damnum autem videtur hoc, quia terminos prouinciæ excedere cogitur: & teſtes producere in longiori loco, & ſumptus facere, vt d. l. ſi quis ex ſignat. Verius dicitur, vt hæc iuris ignorantia in hoc noceat: quia conſtitutiones principum, & leges ſcriptas ignorare non licet poſt tempus publicationis. C. de iur. & fac. igno. l. conſtitutiones. & de legi. l. leges. Vnde id quod de ignorantia iuris dicit gl. in l. ſi per errorē. non intelligitur de lege ſcripta, ſed de lege municipali, vt d. l. fin. de decr. ab or. fa. Item extérus debuit conſulere peritiores. ff. de bo. poſ. in bonorum. & conducere aduocatū bonum, qui conſuleret ſibi, aliàs imputaretur ei. ff. de ædi. edic. l. quod ſi nolit. §. ſi mācipium. cum ad hoc detur dilatio. ff. ex qui. cau. maio. l. item in fi. & adde quæ dicta ſunt infrà l. Capitaneorum.

STatuimus. In tex. eligere. Conſtitutio iſta fauet viduis, & miſerabilibus perſonis, quòd poſſint forum declinare, cùm alios conueniunt: quod ſapit verbum illud cauſas. Et ſic iſta cōſtitutio ampliat ius commune, & l. illam. C. quan. Imper. inter pup. & vid. quæ loquitur cùm conueniuntur. Verùm debent aduerſariorum potentiam perhorreſcere, & iurare, vt hic. Sed quid ſi conuenitur vidua ex contractu defuncti alicuius, vel paterno, ſeu tanquam hæres, vtrum habeat priuilegium declinandi forum? l. hæres abſens. & ibi glo. ff. de iud. & l. apud Iulianum. ff. ex qui. cau. in poſ. ea. facit argumentum, quòd non vtatur priuilegio. In cōtrarium eſt veritas, ſcilicet, quòd poſſit

DE YSERNIA.

poſſit forum declinare: & ita fuit determinatum in magna curia Vicariæ, in quæſtione cuiuſdam viduæ de Auerſa. Bart. de Capua.

In tex ibi, ſpatium. Quod eſt duorū mēſium à die proclamationis ad eos factæ, vt in conſti. regni, iuſtitiarij nomen. Vel die trium, vt in conſti. cauſas alias. Hodie autē per nouum c. regni Regis Roberti. niſi infra ſemeſtre tempus à die conteſtat. litis numerandum, ciuilis vel criminalis cauſa coram Iuſtitiario, vel capitaneo intentata, non fuerit terminata, reuocatur ad magnam curiam Vicariæ regni: vt in c. regni, quod incip. quorundam expoſitio, &c. P. de M.

In gl. præſtito. ibi, cōtinetur. No. vtrum vidua contineatur appellatione miſerabilium perſonarū, vt in hac gl. & vide gl. Inn. poſitam ſuper c. quibuſdam. de ver. ſig. quæ dicit quòd vidua connumeratur inter perſ. miſerabiles: vide conſti. iuſt. cultoris. §. vt cauſas. P. de M.

In ead. ibi, Sub appellatione miſerabilium. Et verè credo, quòd appellatione miſerabilium perſonarum contineatur: pro quo facit optimè l. j. C. quan. Impe. inter pupil. & vid. dum dicit ibi, quòd ſi pupilli, & viduæ, aliæque miſerabiles, &c. vnde cùm dicit, aliæ, (quod eſt verbum implicatiuum) ſequitur quòd pupilli, & viduæ quæ ibi præcedunt, ſint miſerabiles: arg. optimum & not. ff. in procemio. §. quibus. ibi, & properè nulla alia peruenit[illegible]e. & ſic ſumit ibi glo. quòd lex ſit ars, propter illud verbum, alia. Barth. de Capua.

De impetrandis literis à curia magiſtri Iuſtitiarij. Rub.

LIteras. *Reclamandi licentia.* Hoc bene dicitur, vt ſciat litigator id, quod tangit eum, vt C. de bonis vacan. libro x. in principio.

Vt poſt renuntiationem infra decem dies, &c.

a *Ac lege.* Quando poſt cõcluſionem ſit pronunciandum tam in cauſa appellationis, quã in cauſa principali, quã etiam in inquiſitione. † *Aliàs, Idem.*

ADDITIO. *Et quãdo dicatur renuntiatum, & quando cõcluſum, vide ſuper pragmatica de publicatione proceſſus. & vide ritum. item quòd poſtquã fuerit in cauſis concluſum.* Cæſar.

b *Quæ Curia tenet.* No. in his quæ fiſcus tenet, nõ debet procedi principe inconſulto, quod intelligas cũ illa determinatione, quæ fit infra.l. ij. & ſe. An autem Iuſtitiarius poſſit cognoſcere de his, quæ fiſcus tenet? dic vt infra de ſent. in cauſis feu.l j.

* ADDITIO. *Vide in l.humanitatem.C. de legit.*

Noua conſtitutio.

c *Agnæ.* In hac cõſtitutione dicitur quid ſit officium magiſtri Iuſti. Et eſt, vt ipſe ſolus cognoſcat de magnis feudis, de baroniis, de ciuitatibus, & caſtris. infrà de officio Iuſt. in fi. Itẽ cognoſcit inter Curiales agentes, vel conuentos. Item de omnibus appellationibus ad principẽ factis.

d *Magiſtrum Iuſtitiarium.* Not hic quòd magiſter Iuſtitiæ ex re nomen habet. & ex nomine officij effectus ſignificatur ipſius. nam ab antiquitate pluribus data ſunt nomina ſignificantia à parte rei, vt in authent. de defen. ciui. in prin. & concor. C. de offic. præfe. vr. l j. & C. de epiſ. & cleri. l. decernimus

Statuit, quod omnes iudices poſt concluſum cauſam infra x. dies, debeant pronunciare, niſi cauſa de ſui natura requirat conſultationem principis, quæ facienda eſt per magiſtrum iuſt. vel per vnum ex iudicibus magnæ curiæ vica. & ibi habent exquirere reſponſum regis. Caſus autem, in quibus res eſt conſultanda, ponuntur hic duo.

†IMPER. FEDER.

Hac lege [a] in perpetuũ valitura cenſemus: Vt tam magiſter Iuſtitiarius, quàm alij inferiores iudices infra decendium, poſtquàm renunciatũ eſt, pronunciẽt à renunciationis tẽpore numerandum. Et ſi talis quæſtio emerſerit, in qua noſtra conſcientia ſit neceſſariò conſultanda, vel ſuperiorum iudicum conſilium expectandum, magiſter Iuſtitiarius prędictus per ſe, vel per vnum ex iudicibus circumſpectionis noſtræ reſponſum exquirat, In illis tantum caſibus, in quibus nobis inconſultis, procedi non poteſt, vt his [b] quæ Curia tenet, vel ſi * nouus emerſerit, alij verò iudices ſi ſimilis caſus emerſerit, fideli relatione facta, ſuperiorum ſuorũ reſponſum exquirant.

Deciduntur duo dubia. Primum quid in cauſis inquiſitionum, & quid in cauſis appellationum, quando incipiunt currere illi decem dies ad pronunciandum. Et reſpondet litera, quod in cauſis inquiſitionũ incipiunt poſt reſponſiones factas per inquiſitos: in cauſis vero appellationum incipiunt à die factæ concluſionis, ſicut in prima inſtantia, quando partes ſunt præſentes, ſi pars appellata eſt abſens ſubaudi, quia fuit citata, & contumax reputata, tunc illi decem dies incipiunt à die præſentati, & recepti proceſſus per iudicem appellationis. Matthæus.

Idem in inquiſitionibus, & appellationibus dignoſcitur obſeruandũ, videlicet, vt currat decendiũ in inquiſitionibus poſt reſpõſiones factas. In appellationibus poſt earum receptionẽ, niſi ambæ partes non ſint præſentes, ſed appellator tantũ: Vbi ſunt præſentes poſt renunciationẽ factã vt ſuprà.

Noua conſtitutio.

Hæc conſtitutio duo principaliter facit. Primo dicit, quod magiſter iuſtitiarius, ſicut habet nomen magiſterij iuſtitiæ effectualiter debet miniſtrare iuſtitiam taliter vt ſit ſpeculum & norma omnibus iudicibus inferioribus, qui debent aſpicere ad normam magnæ Curiæ vicaria & eã obſeruare. Secundo dicit, quod magna curia vicaria habet tres præeminentias. Matth.

IMP. FEDER.

Magnæ [c] Curiæ noſtræ [d] magiſtrũ Iuſtitiariũ, velut iuſtitiæ ſpeculũ, in cognitionũ noſtrarum iudiciis collocatũ, nõ magis magiſterij nomine Iuſtitiariũ cæteris præfici volumus quã exẽplo. Vt in ipſo cæteri gradus inferiores aſpiciát, quod in ſeipſos obſeruent. Quædã tamen eius in tantum ſpecialiter ſunt annexa iudicio, vt de eis abſque delatione noſtri nominis ſpecialib⁹ cognoſcere nõ pręſumat. De Comitatibus videlicet, Baroniis, Ciuitatibus, Caſtris, Et magnis feudis, qui in quaternionibus Dohanæ noſtræ Baronũ inueniũtur in ſcriptis, Curialium etiam quæſtiones, qui à Curia noſtra diſcedere [e] ſine mandato noſtro, vel ordinariorũ noſtrorũ pro velle non poſſunt. Qui tamen immediatè nobis, vel officialibus noſtris, nõ pro ipſorũ ſeruitiis, ſed pro noſtris aſsiſtant, in aliquo forſan ab eis officio cõſtituti, ſiue agant, ſiue cõueniantur, magiſtri Iuſtitiarij examinent, & decidant, qui etiã prærogatiua ſpeciali lætantur, vt illic aduerſarios ſuos in ciuilibus & criminalibus cauſis valeant euocare. Appellationes, cõſultationes inferiorũ iudicum, ſeu etiam delegatorum à nobis, qui ad noſtri culminis audientiam deferuntur, dum nobiſcum in noſtra Curia commorantur, pro iuriſdictione ſua ſuſcipiant audiendas, & fine debito terminandas.

nimus. & dic plenè vt not. ſupra de hæretic. l. inconſutilem. in princ.

e *Sine mandato noſtro.* vt C. libr. xj de cur. vrbis Roma. l. j.

De eodem magiſtro, &c.

f *Onorem.* Dicitur hic quòd Iuſtitiarius, præſente magiſtro Iuſtitiario quieſcit, & eius iuriſdictio dormit. Sic alibi præſcriptio, vt C. de pręſcr. xl. annorum. l. ſicut.

g *Honorem debitum.* aliàs

† *De eodem magiſtro Iuſtitiario.*

† *aliàs hic non eſt aliqua rubrica.*

TITVL. XLI.

Supra in conſtitutione præcedenti dictum fuit de tribus præeminentiis magnæ Curiæ vicariæ: hic additur quarta præeminentia videlicet, quod ſi magna curia vica. reperitur in aliqua ciuitate regni, vel in quolibet loco regni, quouſq; magna curia vicar. ibi reſideat, iuſtitiarius regionis qui illic inuentus fuerit ſilet, & dormit, quia luminare maius occupat luminare minus, hoc dicit. Matth.

†IMPER. FEDER.

† *Aliàs, Idem.*

Honorem [f] debitum, [g] atque præcipuum noſtræ Curiæ reſeruantes edidimus, vt ſi quando etiam prædictus magiſter Iuſtitiarius ciuitatem aliquam, vel locum intrauerit, quo-

ANDRAEAS DE YSERNIA.

de quo plenius dicetur infra de offic. Iuſti. l. ij. Nomine nõ expreſſo. Et hoc bene dictum eſt, quia denuntiatores in criminibus maximè habentur loco accuſantium. extra de calumni. cap. ij. ff. ad Turpillian. l. ab accuſatione. §. nuntiatores autem. nomen accuſantis autem eſt ff. de accuſa. libellorum.

Vt poſt renuntiationem infra decem dies pronuntietur in cauſis. Rub.

H*Ac lege.* Ponit celeritatem iudiciorum & determinationem cauſarum.

Nobis inconſultis. Et hoc de iure communi. vt C. de quadri. præſcri. l. bene à Zenone. ibi. vt ex noſtra iuſſione cauſa moueatur.

HAc lege. In tex. infra decenniũ. Sed hodie non obſeruatur. Mar. In text. tenet. Not. quòd in omnibus quæſtionibus, quas Curia tenet, vel ſi nouus caſus emergat, non poteſt procedi regia cõſcientia inconſulta. concordat conſtitutio, præſides, &c. quaternio. & l. bene à Zenone, ibi, ex iuſſione noſtra. C. de quadrien. præſcript. Bartholo. de Capua.

Noua conſtitutio.

Hoc nõ habetur in alio exemplari commentariorum Andrea de Yſernia.

M*Agnæ Curia noſtræ* Hic loquitur de magiſtro Iuſtitiario præſidente magnæ Curiæ, quæ in quaternionibus. Quaternos iſtos hodie in Curia non habemus, aliàs videmus. Sed dic plene de eis & de iſtis feudis, vt diximus in titul. de contro. feu. apud pares te. c. j. Curialium. Dic vt ſupra l. ſtatuimus. Appellationes. Dic vt ſupra. l. Capitaneorum. §. appellationes. & C. de appellatio. l. ſi quando & concor. in eo l. honorem & dic vt ibi.

M*Agnæ curia.* In §. Quidã Quia hic exprimitur, quod quæſtio ſeu cognitio feudi quaternati ſpectat ad magiſtrũ iuſtitiarium, quæritur quid de re ſingulari feudi quaternati? & poſt multa quæ hincinde dici poſſent, conclude, quòd idem eſt dicendum, quia res hæc ſingularis feudi æquiparatur toti feudo, & ex rebus feudum conſtituitur, & ſic ſunt ſubſtantia feudi, & ideo ſubſtantia eſt ſpectanda. Barthol. de Capua.

Et vide glo. in conſtit. ſtatuimus, in fin. & in conſtit. iuſtitiarij, in fi. & ritum magnæ curiæ. & conſtit. præſides. & ibi And.

Noua conſtitutio.

H*Onorem.* Contra ius commune eſt: quia minor magiſtratus non debet ſilere propter preſentiam maioris. dictum eſt ſupra plene in l. ſtatuimus. in §. idem dicit Odoffre. pro quo eſt. C. lib. xij. de Pala. ſacr. l. iiij. Sed pro hac conſtitutione eſt C. de his qui ad eccle. confu. l. fin. in princ.

H*Onorem debitum.* In tex. intrauerit. Sed in quo differt hæc conſtitutio ab illa conſtitutione, magnæ, ſuprà eo. Reſpondeo quia

aliàs eſt.§.j. Sed conſtitutio iſta diſſonat iuri Roma. vt plene de hoc no.C.de dona.l. in hac. Sed ad conſtitutionem iſtam ſonat. ff. de offic. Proconſ.l.fin.cum ſimi. in præal. no.l in hac. & facit infra de ſacra.præſtan.à Iuſti.l.ij.

a *Silere.* Minor ergo amittit iuriſdictionem propter maioris præſentiam. Sed ar. contra. C. de don.l.in hac. & C.de iuriſdi.omn.iudic.l per iniquum.ad fi.ibi ita tamen vt ipſis,&c.& in authent. de defen. ci. §.j. vbi defenſor non perdit iuriſdictionem propter præſentiam præſidis. & ad idem. C. de Pala. ſac.lar.l.nihil. libro xij.

b *Vtpote.* Not. ꝙ maior cauſa trahit ad ſe minorem, vt ff.de iudi. l.per minorem. & C.de ord. indi.l.quoniam. & C.de accu.l.prius.

c *Obſcurato.* De offi.magi.Iuſt. plenius tractatur in conſti.nouis.quæ hic ſunt addẽdæ à cõſti. ſtatuimus,vſque ad conſtitutionem.cauſas.

ADDITIO. *Vide plene de intellectu iſtius conſtitut.per Andr. ſupra in conſtit.ſtatuimus.col.pen. verſic. itẽ quod ſi princeps vel magna Curia. & vide ad eam c.regni.quod incipit vt exercitũ & ritum magna Curiæ.itẽ quod curia ipſa & qualibet ipſarũ, & omnino Bar. in l.proconſ. ff.de offic.proconſ. & legat.*

vſque in eodem loco magiſter Iuſtitiarius ipſe, vnà cum iudicibus noſtris Curiam noſtram tenuerit, Iuſtitiarij regionũ,qui illic inuenti fuerint,ſilere [a] debebunt, [b] vtpote minori lumine per luminare maius ſuperueniens, [c] obſcurato.

Vt magiſter Iuſtitiarius poßit euadere oppreßiones officialium & reuocare.

TITVLVS XLII.

Adducitur quinta præminentia magiſtri iuſtitiarij, videlicet, quia cognoſcit de iniurijs, & oppreßionibus, & concußionibus factis per inferiores officiales, & iudices durante eorum officio. Deinde, & ſecundo ſubditur, quod ſi per officiales curiæ regis factum ſit ſpolium, iuris ordine non ſeruato, ad vtilitatem regiæ curiæ Magiſter iuſtitiarius cognoſcit de hoc ſpolio, etiam ſine ſpeciali mandato regis, faciat poſſeßionem reſtitui ſpoliato, & faciat à regia curia emendare damna. Tertio & vltimo ſubditur, quod idem magiſter iuſtitiarius carceratos per iuſtitiarios prouinciæ abſque ordinatione, vel mandato regio poteſt, ſi ſibi videtur, etiam abſque ſpeciali conſultatione regiæ maieſtatis: & idem poteſt facere ſi per alios officiales captura liberi hominis facta fuerit iuſtè, ſed poſteà iniuſtè ſit detentus, vel iniuſtè fuit captus & detentus, dummodo captura. & detentio non ſit facta de mandato regio. hoc dicit. Matthæus.

IMPER. FEDER.

MAgiſter [d] Iuſtitiarius iniunctiones,*oppreſsiones, & concuſsiones inferiorũ omnium iudicum, deſtitutiones etiam ſine ſpeciali mandato noſtro pro Curia noſtra factas, faciat emendare, & poſſeſsiones reſtitui deſtituto, nobis etiam inconſultis captiuos etiam nobis non mandantibus, vel inconſultis per Iuſtitiarios, vel per alios captos, & iniuſtè detentos faciat liberari.

Noua conſtitutio de eodem.

Iuriſdictio magiſtri camerarij in regno inter fiſcum & priuatum eſt limitata reſpectu bonorum, & fiſco non nocẽt inſtrumenta confeßionata. h.d. ſubaudi in tempore opponendi exceptionem non numeratæ pecu. Matth.

†IMPER. FEDER.

CAuſas [e] per magiſtros Iuſtitiarios Camerarios in Regno, vel per Capitaneos in imperio coram eis cõtra fiſcum motas, & ad curiam terminandas delatas, ſuper debitis & rebus mobilibus, ſuo iure, diffiniat. Item de modicis immobilibus, ſicut de domo vna, & vinea vna, quæ non ſunt magni precij. Super aliis autem conſcientiam noſtram, quàm citius poterit per ſe, vel per vnum ex iudicibus, conſultabit. Hoc autem ſpecialiter ſuper curiæ debitis obſerua-

& legat. Cæſar.

Vt magiſter iuſtitiar. &c.

d MAgiſter Iuſtitiarius. Hic eſt cõtra illos, qui dicũt non poſſe agi cõtra fiſcum de recuperanda poſſeſſione. Poteſt enim agi vt hic, cũ hoc ipſo ꝙ ad eum peruenit poſſeſſio, ſuo nomine ablata, ratũ habeat, vt ff.de vi & vi arma.l.j.§. quoties. ſed ſi Rex præcepiſſet auferri, tunc eſſet contra. Rex enim non poteſt delinquere, vt not. Rayn.in ſum.de conſi.mor.l.ij. in fi.& facit C. de iure fiſc. l.prohibitũ. & arg. ff.de iure fiſ.l Titius.nec enim dolus aliquis poteſt cum principe fieri, vt C.de diuer.offic. l.probatorias. li.xij. nec etiã ambitio vt ff.ad l.Iul.maie.l.j. † *Aliàs, Idem.*

* ADDITIO. *Oppreſſiones, vide ritum duplicatum magnæ Curiæ. Par. de pu. in tracta. ſynd.cap. de exceßibus conſiliariorum. & per eundem plenè in cap.iudices. & c.ſyndicantur. & ſequẽtibus cap. xiiii. in quibus etiam de pœn. ipſorum. Cæſar.*

Noua conſtitutio. &c.

e CAuſas. Naturali numerationi. id eſt, corporali. & concor.C.de bon.proſcri.l.ſi quis poſt hanc, circa princip.

ADDITIO. *Cauſas vide in deci.conſilij cxxix. Comes.in Cæſar.*

Iuſtitia

ANDRAEAS

quia illa conſtitutio loquitur quãdo intrauit vnà cum Imperatore, hic autem quando abſque eo. & ſic hæc conſtitutio generalior eſt, quàm finis conſtitutionis, magnæ.nam in fi.dicit, quando magiſter iuſticiarius vna nobiſcum,&c. hic indiſtinctè. Barthol.de Capua.

In text. Debebit. vide apoſtillam in c.Regis Caroli, quod incipit, item, vbi multa ſcripſi de iudice. Bartholomæus de Capua.

Vt magiſter Iuſtitiarius poßit emendare oppreßiones officialium & reuocare.

MAgiſter Iuſtitiarius. Aliàs procurator noſter. & concor.ſupra eo.l.hac lege. nam ſi ad commodum & petitionem alicuius priuati mandaret princeps deſtitui cognoſceret indè magiſter Iuſti.nam corrigit. C.ſi per vim vel alio modo.l.fi.& quod not.in l. meminerint.arg. ff.quod quiſque iuris.l.iij. & C.qui po.in pig.ha.l. aſſiduis.& de pet.bo.ſubla.l.j.quę diſtinguit vtrum ad petitionẽ alterius conſenſerit, vel non. Quod autem dicit gl. quod Rex non poteſt delegare, vt ſi mandaret pro ſua Curia tolli poſſeſſionem, vel rem vt in Longo. de conſil. mor.l.ij. Et eſt intelligendum quando conſtaret, vel eſſet veriſimile, quod iuſte mandaſſet. Vbi verò conſtat quòd iniuſtè: non erit locus coniecturæ, quia probatio tollit præſumptionem.ff.quod me.cauſ.l.fi.in princip. Nec dicimus eum Regem quando inique præcepit.ij.q j.ſcelus.ij.q.v. non omnes epiſcopi. Tunc cor Regis non eſt in manu Dei, cum ſit Tyrannus. dicit Senec.j.de clem. Cũ m conſideras bonum Regem, iniquum non habet matrem iuſtitiam, ſed iniquitatem.dicitur in glo. ff.de iuſti.& in.l.pen.& adde quod dictum eſt ſupra.de iniu.offi.illa.l.ij.

Inferiorum. De quibus iudicibus intelligimus, an de his, qui actu adminiſtrant,& ſunt in officio, an etiam de illis, qui depoſito officio de adminiſtratione arguuntur. De hoc namque dicitur. in l. Capitaneorum.§ querimonias.

Et alios officiales Quod dicit, alios verum intelligas præſentes, vel etiam præteritos? Et videtur ꝙ de præſentibus tantum, non de amotis ab offi. de amoto quidem dicitur qui fuit cognitor & iudex. ff.de teſti.ob carmen.§.j.& ij.q.vij. ſtatutum. Idem miles habet priuilegium fori corã magiſtro Iuſtitiario militũ. Sed ſi veteranus efficitur

DE YSERNIA.

tur, etiã de eo, quod amiſit, vel cõtraxit in militia non conuenietur coram magiſtro militũ.niſi tempore militiæ cauſa fuiſſet incœpta C.li.x de vetera.l.fi. Si dicamus ergo illud forum tantũ fauore militiæ, non extenditur ad tempus, quo militare deſiit. Multominus extenditur hoc in odium officialiũ, & culpa officialis amoti, quæ non debet tribuere immunitatẽ. Item poſtquã deſijt eſſe iudex non habebit nomen iudicis,& ſi nomine caret, carebit effectu C.de fer.l.à nullo. Item ſi libertas legetur non continentur illi, qui fuerunt reſtituti natalibus, licet contineantur illi, qui ius anullorũ impetrauerunt, qui non ſunt ingenui, vt colligitur. ff.de iure anu. au.l.j.& l. pe.& de bo lib.l.etiã. §.j.& de in ius voc.l.ſed ſi hac. §.j & de condi. & demon.l falſa.§.ſicuti.C de iure anu aur l.j. Itẽ ſi quis adoptetur à ſenatore tandiu erit ſenatoris filius, quandiu in familia eius manet. Nã eo emancipato deſiit eſſe filius ſenatoris.ff.de ſenato l.ſenatores Item præſentes affinitates conſideramus, non præteritas ff.de poſt. l.ſi cui.§ j. Econtrà videtur quod etiã in amotis, quia talis homo, cum erat iudex cõcutiendo, vel aliàs delinquendo factus eſt de foro magiſtri Iuſtitiarij ſi poſteà deſinat eſſe officialis, non pro tãto deſinit eſſe de foro illius, quaſi fuiſſe ſemel ſufficit arg.ff ſi quis cau. l.qui autem §.illud. de ſer.co.l.j.§ fi nec quia deſinit eſſe iudex, forum debet decreſcere. arg.ff.de ædi.edic.l.Iuſtitiæ.§.fin.nam certis modis deſinit eſſe iuriſdictio, ſed iſte non eſt de illis. Itẽ C.ad l.Iul. repe.l.iubemus.& l.ſancimus. dicitur quòd ſiue eo durante in adminiſtratione, ſiue non, poteſt accuſari. C.vt omnes tam ciuiles quam criminales.l.j. ¶ Dicitur in gl. ꝙ etiam coram ſuperiore poteſt accuſari, vel conueniri: quia conſtat quòd ibi deliquit. C.ad l.Iul.rep.l.j. & cum hoc fuiſſet de facto. tanquam verius fuit iudicatum, quia iudex dicitur poſt depoſitã adminiſtrationẽ. Vnde vocabulũ retinet dignitatẽ, ſeu cõpendium dignitatis, vt in l notabili.C.li.xij.de primice.l.j.item quia de eo, quod in officio deliquit cõuenitur ſub eodem iudice poſt depoſitam adminiſtrationem, ſub quo & antè poterat. C.vbi de rat.l.j.& arg.C.vbi decu.vel coat.l.fi.

Noua conſtitutio.

CAuſas. Prouidet ſibi Imperator, vt magnæ cauſæ non termi-

to, quòd non tantum per inſtrumenta confeſsionum, ſed per teſtes, qui naturali numerationi interfuerint, de debito probetur, niſi iudex, & notarius, & teſtes in inſtrumento ſubſcripti, non de confeſsione tantum, ſed quòd ipſi interfuerint, numerationi teſtentur.

De officio capitaneorũ, et magiſtri Iuſtitiarij.

TITVLVS XLIII.

Hæc conſtitutio propter ſui longitudinem non poteſt breuiter ſummari: niſi quòd hic enumerantur decem, quæ ſpectant ad officium magiſtri Iuſtitiarij, & capitaneorum regiorum. Matthæus.

IMPER. FEDER.

CApitaneorum autem, & magiſtrorũ Iuſtitiariorũ officium tale erit: circuire prouincias ſibi decretas, & in dies ſolennes Curias in locis, & terminis, prout ea melius videtur expedire. Cognoſcere de magnis maleficiis, videlicet, per vniuerſitates locorum, Comites, & Barones publicè perpetratis. Super illis etiam maleficiis cognitionem ſuam impartiri debebunt, quæ præſentibus ipſis in locis, vel parum ante aduentũ ipſorum contigerint perpetrari. Vt tamen ſi regionum Iuſtitiarij ſint præſentes, cauſis ipſas per eos ſine mora qualibet audiri iubeant, & finiri. Abſentibus autem Iuſtitiariis, ſi periculũ euidens in cognitionis dilatione præuiderint, conſequentes audiant, & diffiniant quæſtiones. Alioquin non officialium ordo ſeruetur ad Iuſtitiarium primum: deinde ad magiſtros Iuſtitiarios, & demum in defectum omnium, ad magnam Curiam noſtram volumus proclamari. Appellationes à ſententiis inferiorum iudicum ad ipſos volumus interponi: & ab ipſorum ſententiis ad noſtram audientiam prouocari. Ex generali etiam commiſsione noſtra ſpecialiter eis facta cõmittimus magiſtris Iuſtitiariis ante dictis, vt nobis circa imperij noſtri partes extra Regnũ agentibus, appellationes à ſententiis Iuſtitiariorum, ſeu quorumlibet inferiorum iudicum ad noſtram audientiam interiectis, ipſi ſuſcipiant, &, prout viderint de iure, decidant. Ita ꝙ nulli noſtrorũ fidelium liceat occaſione appellationis ad adiutoriũ noſtrũ factę, aduerſarios ſuos extra regnũ expenſis, & laboribus fatigare. Niſi forſitan ſuper crimine læſæ maieſtatis, vel ſuper eo crimine, de quo cõdemnatus vitã, vel membrum amitteret: vel forſitã exularet, aut exilij iudicio ſtatum, aut omnia bona ſua, vel maiorem partẽ ipſorum, deberet amittere condemnatus, appellationes ad nos contingeret interponi: tunc enim in electione eſſe volumus appellantis, vtrum ad præſentiam noſtram adire voluerit, vel cupierit ipſorũ iudiciũ experiri. Querimonias etiã quæ fient contra Iuſtitiarios regionũ, Secretos Camerę, Caſtellanos, Procuratores Demaniorũ noſtrorũ, & alios officiales audient, & ex officio ſuo ipſorum exceſſus, & negligentias puniant, & interdum defectum eorũ, iuxta ſubſcriptã formã, prout expedierit, ſupplere procurent.

Specialiter autem ſi Caſtellanos, vel Procuratores Demaniorum, ſeu animalium noſtrorum, & cuſtodes defenſarum noſtrarum, inueniuntur per fraudem, vel manifeſtam negligentiam male ſibi commiſſa tractaſſe: ipſos capiant de perſonis, & nobis ſignificent tranſgreſſionem ipſorum, vt inde fieri mandemus, prout noſtro beneplacito reſidebit. Vt tamen Caſtellanos de noſtra conſcientia deſtitutos de caſtris non amoueant ſine cauſa, quorum aliquæ, qui ſe ex prædictis cauſis remouere contigerit, per eoſdem remoti delictum, & ſubſtituti nomen nobis ſignificent ſeriatim, vt de ſubſtituto ipſo, aut de ſubſtituendo alio mandatum de ſcrinio conſcientiæ noſtræ procedat. Induſtriam, ſolicitudinem, & diligentiam Caſtellanorum noſtrorum, quę in conſeruandis, & medicandis caſtris, & Demaniis noſtris habuerint, per ipſos celſitudini noſtræ frequẽtius volumus intimari: vt quẽadmodum in iniuſtos & iniquos pœnis affici, ſic bonos & iuſtos imperialib. præmiis volumus decorari. Prædictis prætereã magiſtris Iuſtitiariis & capitaneis noſtris iniunximus, vt ſi inuenerint aliquẽ officialiũ noſtrorũ p

ANDRAEAS DE YSERNIA.

nentur. & fiſcales ipſo inconſulto, modicæ ſic. Modica non curãtur. ff. de impen. l. omnimodo. & commo. l. in rebus §. poſſunt. ſic ſupra eod. hac l. Iuſtitiarij audiunt cauſas fiſcales, inſtituto procuratore, per eos, præſente fiſci patrono, & magiſtro procuratore. ſed non diffiniunt: Immò cauſas inſtructas tranſmittunt ad Curiam, infrà vt Iuſtit. de feu. cogno. l. præſides prouinciarum.

Sed quòd ipſi interfuerint numerationi. Sanè intellige, ꝙ per inſtrumenta confeſſionũ non probatur cõtra fiſcum. Sed ꝙ realiter fuerit debitũ, & eſt de iure Roman. C. de epiſ. & cle. l. Deo nobis. circa prin. de bon. dam. ſi quis poſt hac, quia ſupererant tẽpora, infra quæ fiſcus principalis debitor, vel ſucceſſor de cõfeſſatis poterat exceptionem opponere de non nume. pec. vel non recepta re, vel pecunia cõfeſſata ex ſua perſona, vel illius, cui ſucceſſit. C. de non num. pec. l. ſi cui. & dicit gl. in d. l. ſi quis. quòd ſi maritus cõfeſſus eſt ſe dotem recepiſſe, deinde publicẽtur bona mariti, fiſcus opponet exceptionẽ nõ num. dotis, quæ non currit viuẽte marito confeſſante. C. de dote cau. non num. & in auth. ibi poſita. Sed ſi elapſa eſſent tẽpora, putà biẽnium, quãdo Titius cõfeſſus fuit mutuũ, vel xxx. dies in aliis cõtractibus, & Titij bona peruenirẽt ad fiſcũ præiudicat fiſco confeſſio Titij cui ſucceſſit per inſtrumentum confeſſionis, quia infra ſtatuta tempora debuit excipi, vt in l. alleg. ſicut in fin. Alij expediũt ſe, vt indiſtinctè intelligatur, ſicut litera ſonat, & tanquã lex noua præiudicat veteri. iurib. quaſi vltima derogent prioribus. Hi imperiti minus peritè loquũtur, cùm iura nõ corrigãtur, niſi expreſsè dicatur, in auth. qui. mo na eſ. ſui. §. ex trib. & vetera rationabilia determinant noua per l. ſciendum. ff. qui ſat. co. & in auth offeratur. & de hoc dic plenè vt diximus in tit. de ſta. con. li. ec. ſa. §. Gazaros. ſuper ver. cõfiterentur.

C*Auſu per magiſtros* In tex. Pro debitis no. hic argumentum, ꝙ debita ſeu nomina debitorum continẽtur appellatione rerum mobilium: vnde ſi fiat executio per curiam in terta parte bonorum mobilium, poteſt fieri etiam in debitis, ſecũdum iuſtum argumentum. Mat. Adde Barth. de Cap. in l. ſi fideicommiſſum. ff. de iudic.

Noua Conſtitutio.

C*Apitaneorum.* Gloſſator non habet hunc ordinem in gloſſis ſuis. Sed ego proſequor ordinem libri mei. & hæc conſtitutio eſt de nouis, & plena additionibus.

Et iudices ſolennes. Curias in locis. &c. Hæc eſt quædam noua conſtitutio, quæ incipit, & ſi generalis cura nos aduocet, &c. quæ bis in anno Curiam ordinat congregare. exprimens loca, tempus, & modum Curiæ faciendæ, qui, & quot intereſſe debent ordines querimoniarum, & coram quibus, & multa vtilia, quæ ſi ſeruarentur, bonum eſſet pro ſubditis, & pro regnante.

Parum ante aduentum ipſorum. Non loquitur de magiſtro Iuſtit. præſidente magnæ Curiæ, ſed de aliis diſcurrentibus, vt patet ex litera: Cùm magna Curia vbi eſt pręſens, de omnibus ipſa cognoſcit, & Iuſtitiarij ſilent. §. eo. l. honorem. & dictũ eſt in l. ſtatuimus. Si verò magna curia exiſtente Neapoli, delinquat ibi Capuanus, vel contrahat, & recedat, & vadit Capuam, an accuſabitur in magna curia Neapoli de delicto, vel contractu Neapoli in ſua præſentia inito & commiſſo? In contractu eſt opinio, ſicut not. ff. de iudic. l. hæres abſens. In delictis ſemper videtur gloſſari, ꝙ fiat remiſſio, & ſi ibi non inueniatur, in auth. vt nul. iud. §. ſi verò. Vnde in delictis ſatis videtur ꝙ ſic, & pro contumacia bannietur. In contractu verò cum illo temperamento, ꝙ c. Roma. §. cõtrahentes. extrà de fo. comp. pro contumacia in contractu non aſtringit perſonas, vt dicit Inn. ext. eo. c. licet. & c. dilecti. Item ſi promitteret quis ſoluere in magna curia, compelletur ibi, ſi ibi inueniatur, non alibi, aliàs, non aliter. ff. de eo quod cer. lo. l. j. & d. c. dilecti. per Inn. niſi cõueniſſet, vt etiam ſi eſſet alibi, conueniretur in magna curia, quia hæc renuntiatio videtur valere, per ea quæ notantur in gl. d. c. dilecti. Item ſi opponatur ante litem conteſt. non contracti in magna curia Vicaria, vel huiuſmodi, non impediet conteſtationem, dicit Inn. in præd. c. Roma.

Appellationes Loquitur de magiſtris Iuſtitiariis diſcurrentibus: nam quando ad principem appellatur, appellatio venit ad magnam curiam, & ſic ad magiſtrum Iuſtitiarium, qui præeſt magnæ curiæ infrà de appel. l. appellationum tempora. nam & aliàs ad magnam curiam poteſt appellari à quorumcunque ſententiis omiſſis mediis, ſecundum glo. infrà de ſolennitate inſtru. l. cum noua. iudicibus ve

gratiã, aut odium manifeſtũ iuſtitiam detraxiſſe: ſeu pecuniam, ſeu ioiectas, ſeu canes, aut accipitres, aut aliquid aliud, prẹter eſculentũ aut poculentum, quod ad plus duobus diebus ſemel in anno tantum, ſibi ſufficiat recepiſſe, vt tamen à litigãtibus nihil omninò nec eſculẽtum recipiat, ſi de iuriſdictione ſua ab aliquo litigante receperit, cum infamia priuatus officio, per ipſorum bonorum ſuorũ omnium infiſcationẽ mulctetur. Cæterum ſi de aliis non litigantibus, qui tamen de iuriſdictione ſua ſint officiales receperit aliquas res, accepta Domino reſtituta, in quadruplum fiſco noſtro damnatur. Litigator autem qui iudicem aliquem dãdo corruperit, vel corrumpere promittendo voluerit, Etiam ſi bonam cauſam habeat, in ipſa ſuccũbat. Hoc idem in eiſdẽ Capitaneis, & magiſtris etiam Iuſtitiariis, ſi circa prædictã prohibitionem noſtram receperint aliquid, volumus obſeruari. Et vt in talibus quibuſlibet, vel omnibus delinquẽdi materia ſubtrahatur, edicimus, vt officiales cui in corruptelã ſui promiſsionem fieri cõtigerit, promittentes nomẽ, & promiſsionis etiã quantitatem & modum nobis, vel alicui, per quem ad nos notitia perueniat, præcipimus nunciari.

De officio Iuſtitiariatus.

TITVLVS XLIIII.

Ad officium Iuſtitiarij prouinciæ pertinet cognoſcere, & punire omnia delicta, vbi venit imponenda pœna mortis vel mutilationis membri, & etiam de ſpreta defenſa: & de portatione armorum, & de cauſis ciuilibus in defectu Baiulorum, & Camerariorum, & Baronum habentium ciuilem iuriſdictionem, & etiam cognoſcere ſolum de feudis planis, de tabula non quaternatis. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

IVſtitiarij [a] nomen & normam ius & iuſtitia contulerunt, quibus quantò magis in nomine ſunt affines, tanto eorum veri & ſolliciti debent eſſe cultores. hinc eſt quod ipſorũ iudiciis cauſæ capitales maximè reſeruantur, & quòd ipſorum officium debet eſſe gratuitum, nec ipſum licet alicui precij vænalitate mercari, Quæ igitur ad ipſorum cognitionem pertineant prædeceſſorũ noſtrorum aſsiſiis cõprehenſa, apertius diffinimus, [b] Latrocinia, ſcilicet, magna furta, fracturæ domorum, [c] inſultus [d] excogitati, incendia, inciſiones arborum fructiferarum, [e] & vitium, vis mulieribus illata, duella crimina maieſtatis,

De officio iuſtitiariatus.

a *Iuſtitiarij nomen.* Mouentur Iuſtitiarij ſuo nomine deſeruire, vt idem ſint. ſicut dici deſiderant, vt C. de deſen. l. defenſores, cum ſuis ſi. Et dicitur in hac cõſtitutio. quid ſit eorum officium, & cognoſcunt de omnibus criminibus imponentibus pœnam membrorum. concord. ff. de offi. præ. illicitas. §. qui vniuerſas. Item de magnis furtis, quod eſt vltra xx. Auguſtales: etiam ſi ciuiliter agatur, & ſi modicũ ſit, poteſt coram eo agi criminaliter. Item de ciuilibus cauſis, in defectu Baiulorum, vel Camerariorũ, concor. extra de offic. iud. c. j. Item ſi dominus noluit facere iuſtitiam de vaſallo ſuo in ciuili cauſa, quia tunc præſes cognoſcere poterit. Defectus autem eſſe videtur, ſi duo mẽſes in negligentia ſunt elapſi. Item non cognoſcit de cauſis feudalibus, nec de caſtris, quia de illis in magna Curia cognoſcitur. De iure cõmuni maius erat præſidis officium, quia de omnibus & ciuilibus & criminalibus cognoſcebat. vt ff. per offi. præ. l. omnia.

b *Latrocinia.* Licet quædam enumerentur hic, quę videtur ad Iuſtitiariũ pertinere, intelligas tamẽ hic poſita eſſe cauſa exẽpli. Idem eſt enim in omnibus aliis quæſtionibus criminalibus & hoc iure vtimur. Multa enim pertinẽt ad cognitionem Iuſtitiariorum, quæ hic nõ numerãtur, vt ſup. de rap. l. j. & de illici. por. armo. l. j. & l. Caſtellanos. & ĩ. l. ꝓxi. ibi. vel de alio magno, &c. & ĩ. de fid. inſtru. cũ nouæ. infra de offi. aduo. l. j. in fi. ĩ. de pœ. quæ in crim. ca. l. cordi. ĩ. de iure Lombar. l. j. Item quod oẽs quæſtiones criminales pertineãt ad Iuſtitiarium ꝓbatur à partib⁹ ſufficiẽter enumeratis, & remotis. Lex enim dicit officialiũ alios eſſe præpoſitos ciuilib⁹ quæſtionib⁹, alios accuſationibus criminalib⁹, vt ſup. de obſer. iuſt. l. j. Quis aũt ſit officialis, vide in ti. ꝓri. l. vlt. Sed ad Baiulos non pertinent crimina, vt ſupra. de offici. Baiu. l. locorum. nec ad magiſtrum Camerarium, vt ſup. de offi. Cam. l. officiorum. nec ad magiſtrũ Iuſtitiariũ, vt infra eo. magnæ. Ergo pertinent ad iuſtitiam vel remanebunt impunita delicta.

c *Inſultus.* Inſultus ꝓbabitur, & ꝙ excogitatus fuerit præſumetur. ea enim quæ in animo, vel cogitatione cõſiſtunt, nõ probantur. quia probari nõ poſſunt, ſed per extrinſeca præſumuntur, vt inſti. de rerũ diui. §. pauonũ. & C. de iur. delibe. cum debitũ. & ff. ad le. Rod. de iac. qui leuandus. & C. de teſta. l. non codicill. ff. de acq. poſ. l. pen. §. ipſos. Item dicitur, cogitationis pœnam nemo patitur: quia ſi ſteterit quis in finibus ſolius cogitationis nullo caſu punitur. ff. de pœ. l. cogitationis. Vbi autẽ vltra progreditur, ex ipſo facto quod continet delictũ, præſumitur animus delinquendi. Item ex ipſo facto qd eſt iniurioſum præſumitur anim⁹ iniuriandi, niſi cõtra probetur, vt C. ad leg. Cor. de ſica. l. j. & C. de iniur. ſi nõ cõuicij. Si quæris ad quid ponitur. excogitati, ſi ſemper præſumitur excogitatus? Reſponde ꝙ ſicut ipſo facto præſumitur animus, ita per probationem contrarij facti poterit apparere, ꝙ non ex animo delinquendi, vt ita vel nullo modo, vel minus, ſeu leuius punitur, nullo modo, maximè ſi caſu, vt in vænãdo cõmittatur delictũ. Vel impetu, vt per furorẽ forte, vel ebrietatem, vt ff. ad l. Pompe. de par. l. pen. de offic. præ. diuus. & de pœ. reſpiciẽdum. §. vlt. & de re mil. omne. §. qui vulnere. Leuius punitur, vt cum laſciuia, vel malo exemplo cõmittitur, vt ff. ad leg. Cor. de ſica. l. iiij. §. ſed ex. & l. v. §. j. ff. de pœn. abſentem. §. vlt. in l. reſpiciẽdum. §. ſi. & l. ſi quis aliis §. qui ambo. Et in his omnibus incumbit onus probandi reo, qui excipit, vt ff. de except. l. agere, & C. de prob. vt creditor. ff. de prob. l. in exceptionibus, & in Lombar. de homi. li. ho. l. de homicidio. Sed ego quæro nunquid debet poni in libello, excogitati? Reſponde ſic. aliter enim probari non poſſet animus. nec præſumi, id enim præſumitur quod ponitur vel allegatur, vt ff. de prob. l. j. & l. in exceptione. §. cum quis. ff. de procu. l. quæ omnia: ibi plane ſi dicat. ſic enim ibi dicitũ, ſic dicat & probauerit. G.

d *Excogitati.* Aliàs, excogitari.

e *Et vitium.* Aliàs, & vinearum. quod intelligas cauſa tollendæ dubitationis dictum, quod ius commune non lædit, vt ff. mandat. qui mutuam. vitis enim ſignificatione arbores continentur, vt ff. arbor. fur. cæſa l. vites.

ANDRAEAS DE YSERNIA. Arma

bus vero Baronũ, aut à Baronibus, aut in terris Demanij, ad quẽ appelletur, ſi ad Magnam Curiam non appellatur? dicitur plenè infra. de officio magiſtri Ca. l. officiorum.

Querimonias. Nota officialis factus de conſcientia, vt ille ſolus deſtruat, qui conſtruxit, hoc eſt quod dicitur C. ſi aduerſus rem iudicatam. ff. de minoribus l. prætor. & l. minor.

De officio Iuſtitiariatus. *Rubrica.*

I*Vſtitiarij nomen.* Conſtitutio hæc benè eſt gloſſata, & ſicut dicit gloſſ. ſuper verbo, inſultus. omnis inſultus eſt excogitatus, niſi probetur contrarium. ¶ Et oportet quod dicatur in libello quòd fecit inſultum excogitatum. ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. lex itaque. Vbi dicit de impetu. C. de ſicar. l. his qui aggreſſorem. ¶ De aſſalimento habetur qui. mo. feu. amit. §. porrò. aliàs ſimiliter. Item nota quod dicit quòd pro inſultu imponitur pœna corporalis, quia enumeratur inter crimina, dic vt in gl. ſupra de impoſi. defen. l. ſi quis. in poſterum. in gloſſ. quæ incipit. quid ſi factus ſit inſultus.

ADDITIO. *Adde an computetur inter crimina. adde gloſſ. in l. de crimine. C. de accuſa. & per Bald. in l. nunquam plura. ff. de priuatis delictis.*

Cognitionem. Etiam ciuiliũ in defectu. Habet ergo Iuſtitiarius iuriſdictionem in ciuili implicitã. i. non exercitiũ iuriſdictionis: ſed in iuriſ

in iuriſdictionem. & ſic videtur, ꝙ poſsit eam committere antequã Baiulus, & Secretus erũt negligẽtes. extra de reſcr. c. paſtoralis. in fi. Corrigitur enim hodie quod dicitur. ff. de offic. Procõ. l. iij. § fin. per auth. de colla. §. ad hoc. Hæc ergo iuriſdictio in Iuſtitiariũ videtur, ꝙ poſſit extendi per cõſenſum expreſſum, & tacitũ partiũ, & ſicut in ſimili dictũ eſt de magiſtro Iuſtitiario, ſupra de magiſtro Iuſtitiario. l. ſtatuimus. Vt ſi duo litigarent corã Iuſtitiario de re ciuili, non errãtes in facto, antequã Baiulus & Secretus eſſent in defectu, & nõ opponatur ante litẽ conteſtatã. prorogatur enim hæc iuriſdictio implicita; quia habet iuriſdictionem, & non exercitiũ, vt dictũ eſt & ſi poterit cõmitti, prædicto modo, poterit & prorogari. ¶ Item not. ꝙ nõ cauetur, quòd Iuſtitiarius cognoſcat de cauſis viduarum, pupillorum, & eccleſiarũ, ſed vtũtur per ea quæ dicta ſunt in d. l. ſtatuimus. etenim iuſtitiæ principis eſt. nam omnia noſtra facimus quibus noſtram impartimur authoritatem. C. de veter. iur. enu. l. i. §. cumque.

De feudis. Et ſic certis perſonis feudi cognitio demãdatur, ſic ĩ. de prohibitio. feud. alie. l. conſtitutionẽ. ¶ De quaternitatis dic, vt diximus in tit. de contr. feu. apud pa. termi. c. j. Et intelligas ꝙ magiſter Iuſtitiarius, & Iuſtitia cognoſcunt de feudis prædictis, ſiue ſit quæſtio inter duos vaſallos, ſiue inter dominũ & vaſallũ: cũ conſtitutiones

a *Arma molita.* Siue agatur ex eis ad pecuniariã pœnam, vt ſupra de illic porta arg. l. j. ſiue ad amiſſionem manus, vt in tit. prædicto ſi quis aliquem amiſſionem vitæ, vt ſupra tit. proxi. l. terminum vitæ.

ADDITIO. *Adde quod contineatur appellatione armorum? vide gl. in cle. ne in agro de ſta. mo. l. armorum. ff. de ver ſign. gl. in auth. de armis. in §. nunc autem.* Super.

[a] arma molita, [b] defenſę impoſitæ & contemptę ab aliis, vel pro aliis ab eiſdem: & generaliter omnia de quibus cõuicti pœnam ſui corporis, vel mutilationẽ membrorum ſuſtinere deberent. Magnum autem furtũ accipimus vltra viginti Auguſtales, etiã ſi ciuiliter de furto ipſo agatur, vt tamen etiam de quãtitate [c] minori coram Iuſtitiario ad corporalem pœnam criminaliter poſsit accuſatio intentari. Cognitionẽ ciuilium etiam cauſarũ, [d] in defectu etiã [e] Camerariorum, [f] & Baiulorum, ad officium ſuum pertinere cognoſcat. Defectus verò in Camerariis, & Baiulis tunc eſſe videtur, videlicet, cum poſt duos menſes, à die proclamationis ad ipſos factæ cauſæ eis à ſuperiori [g] cõmiſſę fuerint, nec conquerẽtibus in rationibus ſuis ſatis faciunt, vt tenentur & debent, niſi inſtructionis deſideratę neceſsitas terminum exigat [h] largiorem. Eadem per omnia obſeruanda * in dominis, de quibus conſtiterit infra prædictum tempus ad requiſitionem ſuperioris, vel mandatum noſtrum, hominibus nolle facere iuſtitiæ cõplementum. ¶ De [i] feudis etiã, & rebus feudalibus [k] ipſi cognoſcant: [l] præter quæſtiones de Caſtris, & Baronis, & magnis feudis, [m] quæ in quaternionibus dohanæ noſtræ ſcripta ſunt, quæ omnia ſingulariter cognitioni noſtræ Curiæ reſeruamus.

b *Defenſa impoſita.* Aliàs eſt, & contemptæ.

c *Minori.* Quid de minimo? Dic vt not. ſupra de officio Baiu. l. locorum Baiuli.

d *In defectu.* Id eſt de omnib⁹ iſtis Iuſtitiari⁹ adeatur, nõ alius, vt hîc & argu. C. de accuſ. l. ſi qs ſe. & ſi adeatur forte ſuperior ad hoc, vt cognoſcat de iſtis, ad Iuſtitiariũ remittitur, vt in auth. de man. prin. §. ſit tibi. Cum verò minor eſt negligens poteſt cognoſcere maior, vt hîc. & in auth. de ecc. tit. §. ſi autem. quod eſt coll. ix.

e *In defectu Camerariorũ.* Quãdo quæſtio mouetur corã ipſis in caſibus, q ponũtur ſupra de offic. ma. ca. l. officialis.

f *Et Baiulorum.* Quando agitur coram eis, & not. quòd hæc dictio copulatiua, &, indicat defectum Camerariorum debere cõcurrere cum defectu Baiulorum, ad hoc, vt defectus Baiulorum pertineat ad Iuſtitiarium. ſi enim defectus eſſet in Baiulis tantum, tunc pertineret ad Camerarium ſeu magiſtros Camerarios, vt de offic. ma. Ca. l. officiorum. Si vero Camerarius, vel magiſter Camerarius deficiat in ſupplendo defectum Baiulorum tunc pertinet ad Iuſtitiarium, vt hîc. ſimile habes in clerico & epiſcopo, & iudice ſeculari, vt in authen. colla. ix. de ſanct. epiſc. §. ſi quis autem. pro pecuniaria. & de man. prin. §. ſi tibi quoque. & vt diſt. iud. §. ſi quis vero.

ADDITIO. *Vide Parid. de Puteo in tract. ſyndic. cap. qualiter chart. x. & c. R. Ro. quorundam. & addita per me ſupra ad conſtitutionem ſtatuimus.* Cæſar.

g *Commiſſæ fuerint.* Id eſt, remiſſæ, Iuſtitiarius enim cauſas ciuiles committere nõ poteſt, cùm ad iuriſdictionẽ ſuam non pertineant, vt C. qui pro ſua iuriſdi. l. j. nec propriè dicitur commiſſio, inſpecta perſona eius, cui committitur, ſi id quod mandatur eſt de iuriſdictione ſua, ſed potius remiſſio: vt in authen. de man. prin. §. ſit tibi quoq;. & §. non permittas. & C. ad leg. Cor. de fal. l. ſi lex. & vt diffe. iudic. j. reſpond. & §. ſi quis verò. & hæc eſt ratio, quare admittebatur proclamatio contra Baiulos, quia quæſtiones pertinebant ad eos. Si enim cognoſcere non poſſent, nec eſſet iuſta proclamatio contra eos, vt C. de ann. except. l. j. §. vlti. & quòd quãdo mãdantur alicui cauſæ quæ ſunt de iuriſdictione illius, cui mãdantur, dicantur remitti, probatur ſuperius de illic. port. argu. l. iuriſgentium. ibi, ſtatuimus, &c. & quòd tunc dicatur cõmiſſio, quando committitur alicui quod non eſt de iuriſdictione illius, cui committitur, probatur. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. l. & ſi prætor. & adde quod not. ff. de offic. præſidis. l. ſæpe. & l. ſequen.

h *Largiorem.* Aliàs, longiorem.

* ADDITIO. *In dominis, quando dominus vel officialis requiſitus non facit iuſtitiam, quid poſſit fieri contra eos? vide Parid. de Put. in trac. ſynd. cap. an ſi Rex. charta xvj. litera A.* Cæſar.

i *De feudis nõ quaternatis.* Propter id, quod ſtatim ſequitur de caſtris & baronis, de quibus cognoſcit magiſter Iuſtitiarius. De feudis enim nõ quaternatis per nouam conſtit. præſides Iuſtit. cognoſcunt vſque ad ſententiam, vt in noua conſtit. præſide prouinciarum, quæ eſt infrà. De feudis etiam quæ curia noſtra tenet, vt infra eod. l. præſides. niſi deſtitutio ſit facta de principis mandato, vt ibidem.

k *Ipſi cognoſcant.* Concord. infra qualiter iuſtit. ſe ger. deb. l. j. in fi.

l *Præter quæſtiones de caſtris.* Per iſtã exceptionẽ, præter quæſtiones de caſtris, &c. probatur, quòd caſtra ſunt feuda, eo ipſo, quòd caſtra ſunt, cùm ſupra de feudis dixerit, vt arg. ad hoc ff. de leg. l. j. Titiæ.

m *Quæ in quaternionibus.* Excipere videtur de rebus iſtorum feudorum quaternatorum, ex eo quòd ſuprà de rebus fecerat mentionem, & ſic tam de feudis quaternatis, quàm quota parte ipſorum, quàm etiam rebus ipſorum cognoſcit magiſter Iuſtitiarius, vt ſuprà titulo primo. l. ij.

Vbi cler

ANDRAEAS DE YSERNIA.

nes iſtæ indiſtinctè loquantur: & ſic indiſtinctè de quolibet feudi litigio intelligentur: arg. ff. de leg. præſtan l. j. §. generaliter. & ſic corrigent communia iura dicentia, quòd ſi ſit quæſtio inter duos vaſallos, cognoſcit dominus feudi. Si inter dominum & vaſallum pares curiæ, in titul. de prohib. alie. feud. l. j imperialem. §. præterea. extrà de iudic. c. cæterùm. & c. nouit. de fo. compe. verum. ¶ De paribus curiæ habetur, & dicetur infra l. iij in tit. ſi vaſal. pro do. fideiuſ. nomi. l. ſi vaſallus. vbi per exguardum ſit diſcuſſio. ¶ Item videtur ꝙ ſecundum iſtas conſti. dominus nõ ſit ordinarius vaſallorũ ſuorum. Verum eſt in feudo, ſiue ſit quaternatum, ſiue non. Sed in perſonali actione, & reali non feudali ſic, vt patet infra de dilationibus. l. j. ibi, vt tamen in cauſis, quæ coram Baiulis, & locorum dominis aguntur, &c. & infra qualiter in cauſa homa. l. probationum. & per ſuperiorem verſic. eodem modo per omnia, &c. de quo dic plenè, vt diximus in dicta l. imperialem. §. præterea. ¶ Item dicit gloſſ. quòd Caſtra ſunt feuda eo ipſo, quòd Caſtra ſunt. Imò habẽtur loco quaternatorum feudorum: quia vtriuſque cognitio, ſcilicet, tam Caſtri, quàm magni feudi quaternati eidem magiſtro Iuſtitiario pertinet, vt litera dicit. ¶ Sed quid in eccleſia, ſi habet Caſtrum an dicatur feudum: & ſic eo ipſo feudum Regis, cum omnia quæ ſunt in Regno præſumuntur Regis ſicut omnia quæ ſunt in diœceſis, præſumuntur eſſe de iuriſdictione epiſcopi, vt in cap. cum venerabilis. de religio domi. xvj. q j. §. omnes baſilicæ. ſecundum Hoſti. & diximus in titu. qualiter vaſal. iud. de fi. cap. j. Poteſt acquiri feudum eccleſiæ ex munificentia principis: & tunc eſt plenum, ſi dicat, donamus tale Caſtrum in feudum tali eccleſiæ: poteſt enim feudum haberi ab eccleſia, vt à quolibet alio, vt in prima rubri. libri feudorum. §. ſi. & in tit. de natura feudi. c. j. Item etiam ſi præſtitiſſet ſeruitium, ſicut de feudo per tantum tempus quo eſſet præſcriptum per xl. annos. In laico per xxx. in titu. ſi de feud. contro. fue. cap. ſi quis per xxx. his enim caſibus eſſet feudum. Sed ſi eccleſia tenuit caſtrum liberè, nihil indè reditus præſtando. Si non probaret Curiæ Regis eſſe feudum, liberum cenſebitur, ſicut aliæ res eccleſiæ quæ non ſunt in iuriſdictione Regis, eo ipſo, quòd ſunt in Regno ipſius, vt dictum eſt in d. l. j. hæc autem conſtitutio ſi expreſsè diceret, ꝙ omnia Caſtra ſint feuda non intelligeretur de Caſtris eccleſiæ: quia non poteſt rebus eccleſiæ temporalis princeps imponere legem. Imò ſi eſſent contra eccleſiam, eſſent caſſa, & irrita, quæ ſi non eſſent pro eccleſia, non acceptarent iura canonica, vt princeps ſecularis de rebus eccleſiæ intromittat, vt in c. dudum de reb. ecc. alie. vel non alic. li. vj.

Iuſtitiarij nomen. In tex. Inſultus. Quæro quis dicatur inſultus excogitatus? dic vt not. per And. in c. j §. ſimiliter. quib. mod. feud. amit. vbi allegat hanc conſtitutionẽ. Ex eo, ꝙ inſultus excogitatus connumeratur inter magna & atrocia delicta & crimina dicũt quidam, quòd ſi vnus ſolus armatus aggrediatur aliquem, quòd poſſit accuſari lege Iulia de vi pub. vt no. in conſtit. aſperitatẽ P. de Mont.

In tex. pœnam. Not. hîc, quòd forte alibi nõ inuenitur, quòd pro inſultu excogitato imponitur pœna corporalis. Intellige ſi interuenerit percuſſio. & ad hoc allegatur iſta cõſtitutio, vt ſuprà, de defen. impo. Cõſt. ſi quis in poſterũ. in gl. ſed quid ſi factus eſt inſultus, &c. ſed qua pœna tenetur, qui inſultum excogitatũ tantum ſine percuſſione fecerit? & videtur, quòd arbitrio iudicis. ff. de pœn. l. hodie. & l. ſanctio legum. & de effrac. l. j. & expreſſio. de mand. princ. §. deinde competens & ibi no. Sed dici poſſet, imò videtur quod imponatur pœna quinque librarum auri iudici applicanda, & quinque parti, vt patet expreſſe in cap. j. §. ſi quis alium. & ibi Andr. in ver. manus. de pace tenenda. & §. ſi quis aliquem. & §. ſi verò temerarius. & ſi non poteſt ſoluere, debet fuſtigari, & extra patriam expelli per quinquaginta miliaria, & per quinquenniũ, vt eod. titu. in cõſtitutione, ſuper alia quod ſibi. §. quod verò inopia. & ibi plene. Per. de Monteſ.

Vide ſupra prædictas gl. & no. in cõſtitutione Regni. aſperitatem & conſtit. ſi quis aliquem. & vide And. in c. j. §. porro. quæ ſit prima

cauſa

Vbi clericus in maleficijs debeat conueniri.

TITVLVS XLV.

Si clericus commiſerit delictum aliquod, debet iudicari & condemnari per ſuum Epiſcopum: & non per iudicem ſecularem, excepto, ſi commiſerit crimen proditionis contra Regem, vel aliud magnum crimen, tunc iudicetur per iudices ſeculares ipſius Regni. h.d.M.

REX GVL.

De perſonis [a] clericorum totius Regni noſtri volumus & iubemus, quod ſi de aliquo foris facto, de quo perſona iudicari, vel condẽnari debeat, apellatũ fuerit, nõ à nobis, vel à Curia noſtra, ſed ab eccleſia, & in curia eccleſiæ, * de eo quod ad perſonam ſuam pertinet, iudicetur, & ſecundum canones, & ius eccleſiaſticum cõdemnetur, excepto ſi [b] de proditione aliquis fuerit appellatus, [c] vel de alio magno huiuſmodi maleficio, quod ſpectat ad maieſtatem noſtram, volumus, & præcipimus, vt de hoc quod ſpectat ad curiam noſtram, in noſtra Curia iudicetur.

De præſtatione ſacramenti à magiſtro Iuſtitiario & Iuſtitiarijs.

TITVLVS XLVI.

Magiſter Iuſtitiarius, vel Iuſtitiarius prouinciæ inter alia, quæ iurare debet, cum ſuſcepit adminiſtrationem officij, hoc ſpecialiter iurare debet, quod Deum & iuſtitiã habebit præ oculis, & omnibus conquerentibus iuſtitiã miniſtrabit ſine fraude, & quã citius poterit litigantes expedire curabit. h.d.M.

IMPERA. FEDER.

Inter [d] cætera capitula, quæ in ſacramento præſtando à magiſtro Iuſtitiario ſeu Iuſtitiariis, cum adminiſtrationem ſuſcipiunt, continentur, hoc ſpecialiter & expreſsius volumus contineri, vt Deum & iuſtitiam habendo præ oculis, vnicuique conquerenti iuſtitiam faciant ſine fraude, & quàm citius poterunt, litigantes expedire curabunt.

De ſeruãdo † honorẽ Comitibus, Baronibus, & militibus.

TITVLVS XLVII.

Iudices ordinarij tam in prima inſtantia, quàm in ſecunda, etiam ſi ſit delegatus à Rege non aliter iudicare poſſunt in cauſis criminalibus, & ciuilibus in quibus Comites, & Barones, & viri militares ſunt accuſati, vel conuenti, niſi cum iudicio pariũ, vel Comitis, vel Baronis, vel habentis feudum in capite à Rege, vel de eorum commiſſione iudicetur, & datur eis iuramentum, vt dent eorum iudicium ſecundum Deum, & puram conſcientiam: primo ſecundum iſtas conſtitutio, ſecundo ſecundum conſuetudinem approbatam tertio ſecundum ius Roma. & ſi eſt dubia cauſa ſecundum iudicium Regni, & obmiſsio formæ futuras ſententias reddet ipſo iure nullas, præteritas autem remanere in ſuo robore validas. h.d.M.

† IMPER. FEDER.

Vt vniuerſis [e] & ſingulis Regni noſtri nobilibus [f] honor [g] debitus integrè conſeruetur, Comitibus, Baronibus, ac cæteris [h] militaribus viris eorum iudicia ſibi inuicem reſeruamus, videlicet

Vbi clericus in maleficiis debeat conueniri. *Rubrica.*

a De perſonis clericorum. Quicunque vult conuenire clericum de aliquo maleficio, debet eum conuenire coram iudice Eccleſiaſtico, niſi in crimine læſæ maieſtatis, quia in eo omnium eſt exæquata conditio. C. de adult. l. Iul. maieſtat. & l. nulli. & ſic per delictum perdit priuilegium ſuum, vt C. vbi ſena. l. j.

ADDIT. *Adde, in quibus caſib⁹ cognoſcat iudex ſecularis de clericis, & de rebus eorum? gloſſ. in ver. malefactores. in cap. cum ſit generale. de foro comp. Et gloſſ. in verb. intra eccleſiam in cap. principes ſeculi 23. q. 5. Specu. in titu. de compet. iudi. adi. in §. regulariter. verſ. in quibuſdam. Et per Feder. de Senis conſi. 29.* Superan.

b *De proditione.* Infra de adult. & vene. conſt. ſi. Et not. hic duos caſus in quib⁹ clericus debet iudicari in Curia iuſtitiæ. ſ. de proditione & crimine læſæ maieſtat.

c *Vel de alio magno.* Vt de maledicto. vt C. ſi qs Impe. ma. l. j. Vel pone exemplum in crimine repetundarum, vt ff. de accu. l. ex iudiciorum. Vel in crimine hæreſis vt C. de hæretic. & manichæ. l. Manichæos. Vel in crimine apoſtatatus, vt C. de apoſtata. l. apoſtatarum. & ſimilis exemplificatio fit. ff. de in iuſ. rup. irri. ſect. l. ſi quis filia. §. quod tamẽ in fi. G.

De præſt. ſacram. &c.

a Inter cætera Magiſter iuſtitiarius debet iurare citò expedire lites ſine fraude. concor. C. de iudic. l. properandum. de agri. & cenſi. l. litibus. Marinus de Cara.

ADDITIO. *Deum & iuſtitiam habendo præ oculis. Adde cap. cum æterni. de re iudica. lib. vj. & in cap. omnis. xlv. diſtinct.* Superantius.

De ſeruando honorem Comitibus, Baronibus, & militibus.

e Vt vniuerſis. Conſtitutio iſta defert nobilibus vt ſi contingat nobiles Barones, Comites, vel alios milites agentes, vel cõuenientes corã cõpetentibus iudicibus prędidis, vel aliis fore dãnandos, nõ debent dãnari per eum, qui cognoſcit, ſed per alios Barones nobiles, ſiue ſit dãda diffinitiua, ſiue interlocutoria ſententia, & illi Barones, qui debẽt iudicare iudicabũt. Primò ſecundũ conſtitutionẽ. Secũdò ſecundũ conſuetudinẽ approbatã. Tertiò ſecundũ ius noſtrũ. ſi dubitetur, recurretur ad cõſcientiã principis. Et idẽ erit in cauſa appellationis: nã nõ poteſt eſſe iudex in cauſa appellationis, niſi nobilis, qui iudicabit ſecũdum iſtã formã & de hoc iudicabit & facit ad hãc cõſtitutionẽ in eo quod ali⁹ cognoſcit, alius iudicat, vt C. vbi ſen. l. iij. quod fit ſimili fauore, ſcilicet, nobilitatis.

f *Honor.* Sic & in alio fauetur eis, vt infra de pugnis ſubla. l. j.

g *Debitus.* No. quod honor & priuilegiũ huius cõſtitutionis daſ illis tãtũ militib⁹, & Baronibus, qui viuũt in honore militari, videlicet, ĩ equis & armis, & aliis militaribus ſignis, quibus Barones, & milites condecet decorari. vt infrà de pugnis. l. proſequentes. circa fi. quę hanc determinat in hac parte. & argu. ad hoc. ff. de iure. immu. l. ſemper. §. negotiationis ibi, quãdiu in huiuſmodi actu ſunt &c. & C. de veteranis. l. nullus. lib. xij & de Decurio. l. per id tempus lib. xij. de excuſatio. tuto. ſi duas, in fine.

† *Aliàs, indemnatem.*

h *Militaribus.* Intelligas de illis militibus, qui viuũt in honore militari. vt infra de proba. & inſtr. in illa conſtitu. quæ incipit proſequentes. in fine. Militaribus viris, aliàs, militibus iuris eorũ, &c. & non ſine cauſa poſuit viris, & nõ viriũ, quippe hi differũt inter ſe, vt. ff. de conſtit. pecu ſi maritus §. ſi cuis autem. & hoc ideo dictũ eſſe credendum eſt, quia non in omnibus iuribus ſuis Barones & ſimiles habent iudices ſpeciales, ſed tunc demùm, quando quæſtio eſt ſuper feudo, vel rebus feudalibus, omnes aliæ quæſtiones eorum & ciuiles & criminales pertinent ad iudices ordinarios eorum, tam ex Regia veteri, quam ex noua conſtitutione Imperiali, vt infra. de offi. Baiu. l. locorum ſuprà. e. l. j. Si òpponas de milite, qui feudum non habet, dico quod nulla ratio eſt in promptu. ideo

† *Aliàs, Idem.*

ANDRAEAS

cauſa benefi. amit. & Luc. de penna in c. Regni, qui cum Roncha. & tenenda eſt opinio Lucæ in loco prædicto: pro quo facit, quia hoc caſu amittitur procurator, vt concludit And. de Capua. Aliàs Bartholomæus in lege prima C. ad legem Corneliam de ſicariis.

Vbi clericus in maleficijs debeat conueniri. *Rubrica.*

De perſonis clericorum. Hæc lex hodie maximè non procedit, quia nedum per iura canonica, imò nec per ciuilia perſona eccleſiaſtica trahitur ad iudicium iudicis ſecularis. C. de epiſcopis & clericis authentic. ſtatuimus. & dicit gloſſ. in authen. clericus quoque.

* ADDITIO. *Adde c. cum ſit generale. & ibi Doctor. de foro compet. Et an valeat ſtatutum quod clericus non poſſit declinare iuriſdictionem poteſtatis, ſi coram eo conueniatur? vide per Baldum in authen. Caſſa. C. de ſacroſanct. eccleſi. Bald. in authen. ſtatuimus. C. de Epiſcop. & cleric. Bald. in l. ab adminiſtratione. C. de lega. Bald. in l. penult. in §. ad crimen ff. de publ. iudic. Anto. de Butri. & Moder. in cap. ſi diligenti de foro competen.*

Similiter per capitula conuentionum Regni conceſſa Regi Carolo primo, niſi in feudo, vt ibidem dicitur.

ADDITIO. *Contrarium vide per D. Mat. de Affli. deciſio. 2. 24. 85.*

De

DE YSERNIA.

De perſonis clericorũ. Ius canonicũ contradicit huic conſtitutioni quæ ſeruata fuit contra dominũ Vrſillũ Minutulũ de Neapo. & vide c. Regni ad regale faſtigiũ, quod fuit inductũ contra perſonas eccleſiaſticas, & familiares, & bona, quod iure canonũ fore nõ poſſet defendi & vide c. armorũ vſus. Pet. de Montefor. Sed nunquid in hoc caſu clericus poſſit priuari feudo per iudicẽ ſecularẽ? Iohan. And. tenet quod non in c. verſi. de fo. cõpet. ſed ſuper fructib⁹. aliter tenet Hoſtien in cap. peruenit. de fideiuſſo. Ioan. Grillus. In gloſſ. fi. Nota ex hac gloſſ. caſus, in quibus clericus de iure iſto coram ſeculari iudice conuenitur. vide veritatem ſecundum quod not. Andr. in titu. de ſtatu. & conſuetud. contra lib. eccleſi. c. ſtatuimus. & c. j. qualiter vaſſal. iura. deb. fidel. Petrus de Monteforti. *

De præſtatione ſacramenti à magiſtro Iuſtitiario ſeu Iuſtitiarijs.

Aliàs, Forma ſacramenti, quam præſtat magiſter Iuſtitiarius. Rub.

Plana eſt, nec indiget expoſitione.

De ſeruando honore & indemnitate Comitib. Baronib. & militib. Rub.

Vt vniuerſis. Aliqui habent hic rubricam, à quibus Comites & Barones iudicentur. & hæc conſtitutio bene gloſſata eſt. Sed

in

vt prædicti criminaliter accuſati, a vel etiam cõuenti ciuiliter, non niſi p Comites & Barones, & eos, qui à nobis tantum feuda incapite tenẽt, nõ qui Comitibus & Baronibus aliis teneãtur, diffinitiuas & interlocutorias ſẽtentias, etiã quæ principali negotio præiudiciũ poſſint afferre, recipiant b cũ proborũ virorũ iudicio, & aliorũ nobiliũ conſilio proferendas, & per eoſdẽ Comites & Barones: interdum

ideo enim dicit iuris eorum, quia ſi conueniantur coram magiſtro Iuſtitiæ militum, & ita coram ſuo iudice ſpeciali, vt C. de iuriſd. omn. iudi. l. magiſteriæ. & ff. de cuſto. reo. l. militibus. De aliis verò coram præſide prouinciæ, vt ff. ad legem Cornel. de ſicar. l. fina. & aliàs vna perſona ex diuerſitatibus quęſtionum coram diuerſis iudicibus conuenitur, vt C. de epiſcop. & cler. auth. clericus quoque. & C. de inoffic. teſta. l. vilem. Item, ſi Decurio teſtamẽtũ ſcripſit quæſtioni ſubiicitur, ſi falſi quæſtio moueatur. vt ff. ad l. Corn. de ſicar. ſi quis in decurio. ſed & in aliis quæſtionibus non, vt ff. de Decur. l. ſi. & C. de quæſtio. l. licet nullæ, aliàs eſt litera communis, militaribus iuris, quam ſeruamus.

a *Vel etiam conuenti.* Secus verò quando huiuſmodi nobiles agerent aliàs accuſarent: tunc enim non datur eis huiuſmodi priuilegium, & eſt ratio, nam cum nobiles ſint inter ſe inuicem iudices, vt in hac conſtit. merito quando ipſi conueniuntur, vel accuſantur, actor vel accuſator debet coram eorum iudicibus experiri, & eorum forum ſequi. Sed quando nobilis agit, vel accuſat non nobilem, non debet eum trahere ad iudicem ipſius, qui agit vel accuſat, ſed ſimiliter ſequi debet forum ipſius rei: licet actor ſit nobilitate decoratus, vt C. vbi cauſa ſtatus agi oport. l. ſi in poſſeſſione.

Et Baro

Et Barones ſiue iure ordinario cognoſcant, ſiue delegetur cauſa: delegari enim debet Comiti vel Baroni, vt infra eod. ibi. vel delegatus à nobis, &c. G.

b *Cum proborum virorum iudicio.* Nota quòd ſententia ferenda eſt cum conſilio ſapientum, vt not. C. de ſenten. ex peri. reci. l. ij.

ADDITIO. *Adde an talis ſententia tranſeat in rem iudicatã? per Barbat. conſil. xliij. incip. clementiſſimũ Deum in iiij. vol.* Superantius.

Et poſſunt etiam inuiti compelli ſapientes ad conſilium dandum vt C. de pro. ſacr. ſcri. l. ſecunda. lib. xij. non tamen aduocati partium ad conſilium vocandi ſunt, vt ff. de his quæ in te. delen. l. proxi. & ibi plenè not. ordinat. gloſſ. Not. quòd quicquid fiat de conſilio aliàs de conſuetudine. & quicquid dicatur, aduocati partium non ſunt vocandi in conſilio ferendæ ſententiæ per hanc l.

ADDITIO. *Adde Bart. in l. proxi. ff. de his qui in teſt. delen. & ibi Paul. de Caſt. in iiij. not.* Superantius.

Et collige ex hac l. modum allegandi in aduocatis, & modum deliberandi in iudicibus: quantumcunque enim aduocatus conſulatur depoſito officio aduocationis, in nihilo tamen memor eſt affectionis partis ſuæ, vt C. de aſſeſſo. l. vlti. in fine.

De

ANDRAEAS

in multis corrigitur dictum gloſſ. per cap. in planitie ſancti Martini. quo cauetur vt habeant priuilegium fori, ſiue agant & accuſent, ſiue conueniantur & accuſentur. Item ſiue de feudo ſiue de re alia: quia ſiue perſonaliter ſiue realiter: quia cum dicit realiter non diſtinxit de re feudali, vel non. Et ſic idem de re Burgenſatica, & rectè: quia res ſequitur conditionem perſonæ, & non econtrà. C. de impo. Luc. deſcrip. l. j. lib. x. ad fin. propter dignitatem hominum. ff. de ædil. edic. l. iuſtiſſimè. Cui homini ſeruit Angelica creatura, vt notatur. ff. de var. cognit. l. cognitionum. §. j. Factæ ſunt enim res cauſa hominum, non homines cauſa rerum. ff. de vſufruct. l. in pecudum. ¶ Primò quæri conſueuit hîc, nunquid habeat locum hæc conſtitutio, quando proceditur ex officio? Nam loquitur de accuſatis & conuentis, & ſic cùm ſit odioſa, non trahitur ad ſimile. ff. de legib. l. quod verò. ſic dicunt quidam de conſtitutione, proſequentes. infrà de teſti. contra Comites & Barones. Et quòd ſit odioſa patet, quia de ordinario dat cognitionem extraordinario, hoc autem eſt odioſum. C. de dilatio. l. ſecunda. Item licet officium ſit loco accuſatoris. ff. de offic. præfec. præto. l. congruit. & loco accuſationis ciuilis. ff. de religio. l. ſi quis ſepulchrum. de aliment. & cibar. leg. l. ſeruos. tamen eſt actio vel accuſatio, quia diuerſis nominibus appellantur. C. de codicil. ſi idem. Et ſi eſt ei ſimilis, non eſt idem. ff. depoſi. l. quod Nerua. Item ex quo non expreſſit de officio, videtur omiſiſſe, vt C. de caduc. tolend. l. j. §. penult. de verborum obligat. l. quicquid. & ſic in accuſatis & conuentis tantùm intelligetur eodem tit. l. ſi minor. odioſa enim eſt conſtitutio, quia dat iudicium compari. Sed Aſinus auribus intumeſceret, ſi ſciret ſe per comparem apprehendi. ff. de acquirenda poſſeſſion. l. hæres. §. per ſeruum. Verius videtur, quòd ſit idem: nam quando loco agentis vel accuſantis deficientis, ex officio proceditur, ſicut in caſibus notatis. ff. de adulter. l. j. §. ſi publico. Regulariter contrà. ff. de muner. & hon. l. reſcripto. §. ſi quis. Veriſimile eſt in omnem caſum & commodum non voluiſſe nos debere procedi: ſicut ſi ageretur & diceretur cauſa & litigium, non ex officio, ſed per accuſationem & actionem procederetur. ff. ſi quis teſta. liber eſſe iuſ. fue. l. j. §. hæc actio. ſi quis caution. ſi eum. §. qui iniuriarum. Item cùm princeps mandat inquiri ſpecialiter, veriſimile eſt procedi velle eo modo. vt non tollat iſtas conſtitutiones multis vigiliis excogitatas. C. de inofficio teſtamento. ſi quando. ¶ Per conſtitutionem Regni rarò fiebat inquiſitio, vt infrà eodem titul. l. hi qui. §. de ſpecialibus. ad iura non aſperit lator huius legis. ff. de legib. l. nam ad ea. & hoc quando ex mero officio. Multò magis quando petente vel denuntiante aliquo, inquiritur ex officio: quia denuntiator habetur loco accuſatoris, extrà de calum. cap. ſecundo. ¶ Quoties aliquid ſtatuitur contra ius in aliquo caſu expreſſo à lege ſcripta, non etiam requiritur voluntas agentis, ſicut ſunt iſti, qui volunt ſeruare honorem viris honoratis, quibus debetur honor: quia cui honor eſt, &c. Ad Romanos 13. Et patet in authent. vt ab illis. in principio. C. de ſtat. & imag. l. fin. & de procurator. l. penultim. de iniuriis. l. ij. ff. de ſenatorib. l. j. & per totum. immò aliis propter eos. C. libro xij. de dignitatib. l. mulieres. ¶ Et vt tales ſint teſtes, quales illi contra quos producuntur: argu. C. de hæretic. quoniam. Si in caſu non expreſſo ſit eadem ratio æquitatis, idem ius ſtatuendum eſt: argum. C. de furtis. ſi quis ſeruo. & argu. de petit. hæreditat. item veniunt.

§. adapt

DE YSERNIA.

§. adaptanda. eadem ratio ſi agatur ex officio, ergo idem ius. ad legem Aquiliam. l. illud. & ratio diuerſitatis reddi non poteſt. ff. de verb. oblig. l. à Titio. Vnde licet habeant diuerſam naturam in effectu ſunt idem, cum ius & poteſtas, ſiue ratio ſit eadem in vtriſque, vt l. ſi idem. C. de codicil. cum re quis priuatur, necnon ſine nomine diuerſitas remanet. C. de nuptiis. Imperialis. §. j. Illa quæ ſimilantur in effectu ſunt eadem. ff. de legib. non poſſunt. licet alia ſit origo vnius, & alia alterius Sicut dolus, qui ex malitia eſt, & lata culpa, quia ex fatuitate aliàs facilitate, & idem dicitur in l. quod Nerua. quòd non ſunt idem, ſcilicet, per omnia, quia non quantum ad originis cauſam. Sed quantum ad effectum ſunt idem, quia lata culpa comparatur dolo, & dolum repræſentat. ff. de action. & oblig. l. j. §. his qui. ſi quis teſtam. lib eſſe iuſ. fue. l. j. §. j. Sed compar diligit comparem. cum iudex ſit vir bonus. ff. de verb. obligat. continuus. magis præſumitur diligere veritatem in iudicando, quia amicus Plato, ſed magis amica veritas, &c. vt dicitur primo Ethic. De quolibet præſumitur, quòd ſit bonus, donec conſtet de contrario. ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris.

ADDITIO. *Adde l. ſi vero in §. j. ff qui ſatiſdare cogan. l. ſeruos. ff. de manu. teſtam. l. omninò. C. de inoffic. teſtam. c. Deus omnipotens. ij. q. j. regula ſemel de re. iud. lib. vj. limita dicta iura niſi agatur de præiudicio alterius ſecundum Abb. in c. cum in iure de offic. delegat.*

Aliàs dicitur, quòd iudex vir bonus tenebit medium. C. de fal. l. vbi, id eſt, veritatem, quæ eſt in medio, ſicut quælibet virtus dicitur ſeruare medium, non ergo eſt vis an litigator intumeſcat, & ſi nobilis cognitor excedatur in dilatione ad nobilem litigantem, hoc non vetat opponi hæc conſtitutio. Nam ſi ordinarie ageretur hoc multo magis opponitur teſtibus. ff. de teſti. l. iij. in princ. quando lex quæ trahit ad extraordinarium iudicem, redigitur in corpore iuris. ſicut eſt in corpore conſtitutionum, eſt fauorabilis, non odioſa. not. in authent. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oport. ¶ Non ob. quod cõſueuit allegari contra hoc, quod eſt alius affectus inquiſitionis per officium, quia tunc non infamatur, quàm accuſationes ordinariæ, quia tunc ſic C. ſi tutor non geſſerit. l. j. ff. de ſuſpe. tut. l. iij. §. præterea. in gloſſ. de bon. lib. qui cum maior. §. ij. nam vt vbi not fortius vinculum eſt ordinarium, & durius extraordinario, ſicut eſt officium, ſi in duriori à fortiori vinculo quis infamatur, videlicet, & in ordinario hoc ſtatuitur per iſtas conſtit. multò fortius in leuiori, vt ff. de re iudi. l. non debet licere. Sicut econtra ſtatutum in leuioribus non trahetur ad maius, ſed durius. ff. de ſenato. l. qui indignus de ſer. expor. cui pacto. argum. ex illo fortè ſi de quo magis videtur ineſſe & non ineſt nec id de quo minus. Imperator non poteſt, ergo nec miles. in ordinario non valet ſine comparibus, ergo nec in officio. Sed ſi ſubuenitur doti quando nulla eſt ſtipulatio, Multo magis quando eſt aliqua ſed inualida C. de rei vxo. ac. l. j. in prin. ecõtra ſi non valet in leui, nec in duriori. C. de neg. geſt. l. j. Adde quæ dicta ſunt in conſti. proſequentes. Sed qui ſunt militares viri? poteſt dici quòd militaris vir non eſt miles. Sed portat inſignia militum iuſſu principis. Sicut doctores in legibus qui calcaria deaurata, & frænũ ferunt, iſtis maior debetur honor, quam militibus: dicuntur enim viri honorati. C. de offi. diuer. iud. l. j. alias. ſi & aduocati, qui militant, vt C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati qui dicuntur nobiliſſimi. C. de poſtulan. l. prouidendum. Sic eſt differentia inter

conſulem

a *De commiſſione.* Speciali in his & in quibuſdam aliis vt præfectis Prætorio,& aliis illuſtribus,vt per alios pronunciare poſſint regulariter contra,vt C.de ſenten.ex peri.reci. l. penu.in fin. Quid autem in pluribus iudicibus quomodo pronũciabunt?dic,vt in ſum.de arb. §.item compromiſſum,vt arbiter pronunciet, ſecundum Azo.G.

b *Aut in defectu ipſarum.* Not. iudicandum eſſe primo ſecundum conſtitutiones,ſecundò ſecundum conſuetudines approbatas, tertiò ſecundum ius Longo.& Romanum vt hic.& infrà, iuxta fi. & infrà. in viij. conſtitut. quæ incipit cum circa. Qualiter autem debeant iudicare alij iudices regni?dicitur infra. leg. puritatem.

c *Et deinde.* Aliàs demum

d *Si cauſæ dubietas.* Id eſt, negociũ, alio enim modo conſulendus eſt Imperator ſuper nouo negotio, quàm ſi ſuper lege aliqua dubitetur quod dic, vt in ſumma de leg.& conſtitu.§.itẽ ſi quis interpretetur ſecundum Azo. G.Et no. bonum argumentum iuris ciuilis ad hanc cõſtitutionem, videlicet, quòd nobiles debẽt per nobilem iudicari. C.de tut. & cura.allud per l. j. C.de cura.furio.l. fi. §.ſin autem teſtamentum in ver ſed ſi quidem nobilis, &c. Coæqualitas enim militiæ & nobilitatis, quæ fortis eſt, hoc operatur, vt arg.ff.de excu.tut.l.ſed milites, circa princip. Vel

etiam [a] de commiſſione ipſorum per Curiæ noſtrę iudices decidendas,& quãquàm Comites aliquando examinatiõi totius negotij nõ interſint:auditam temen cauſam & plenè diſcuſſam Iuſtitiarij & iudices nobilibus, qui ſentẽtiam debebunt ferre, ſeriatim enuncient, vt ſicut antedicti Comites & Barones ſecundum conſtitutiones ſacras noſtras, [b] aut in defectu ipſarum,ſecundum conſuetudines Regni approbatas, [c] & demum ſecundum iura, quibus conſtitutiones prædeceſſorum noſtrorum & noſtrę non obuiant,ac denique recepto reſponſo celſitudinis noſtræ, [d] ſi cauſæ dubietas hoc requirat, cauſam ſecundum Deum & iuſtitiã ſententialiter terminare procurent. A quorũ ſententiis, ſi contigerit ad audientiam ſuperiorum iudicum, vel noſtri culminis prouocari, appellationis iudex ordinarius, [e] vel delegatus à nobis, qui Comes ſimiliter ſit, aut Baro: De aliorum Comitum & Baronum, ac iudicum, & proborũ virorum conſilio appellationis cauſas honori noſtro, & iuſtitiæ deferentes, confirmando, vel infirmando priorem ſententiam decidere procurent. Quod non ſolùm in iudiciis cognitionum noſtrarum, ſed in aliis etiam generaliter, ſiue delegationis iure, ſiue ordinariè cognoſcatur, inuiolabiliter volumus obtineri. Et vt omnis omninò ab antedictis iudiciis poſsit abeſſe dubietas, Comites, & Barones,& ſimiles, & qui vel in magna Curia noſtra, vel alibi debebũt de cętero intereſſe ſententiis, corporalia volumus ſacramẽta pręſtari, quòd de puræ conſcientiæ gremio nulli fauori, vel gratiæ deferentes, iuxta ſacratiſsimas prædeceſſorum noſtrorum Regnum Sicilię, & noſtri nominis [f] ſanctiones, ac deinde ſecundũ Regni noſtri obtentas con-

e *Vel delegatus à nobis.* Hoc eſt benè notandum, quòd delegato principis alij delegante, appellatur à ſecundo delegato ad primum vt hic. ſecus autem in delegato ab alio delegante, tunc enim appellatur non primus delegatus, ſed delegatus, vt ff. quis & à quo app. l.j.§.ab eo.& C.qui pro ſua iuriſdict.l.j.in fine. Vel aliter, delegatus fuit ab Imperatore nõ in principali cauſa, ſed in iudicio appellationis, vt hic.

ADDITIO. *Adde qui dicuntur de gremio? glo.in c. requiſiti. de teſt. gloſſ. in verbo. paupere. in capit. ſi pater. eodem titu. lib. vj.* Superantius.

f *Sanctiones.* Nec habeant pro malo Comites,& Barones, ſi ita debeant iudicare, videlicet, ſecũdum leges non iuxta eorũ arbitrium, nam & ipſe Imperator imperium Deo dante ſuſcepit.

ADDITIO. *Adde in auth. de iniu. caut. in §. j. de lor. in l. digna vox. C. de legib. Ang. cõſil. 75. incipien. an ſententia reſtitutionis.* Superantius.

Vt iudicet ſecundum leges, vt in authent. in medio litis fieri ſacras, in fin. col. viij. & in l. digna vox eſt. C. de legibus, &c. & cuncti ſtudere debent timore Dei iuſtè iudicare, vt in authent. vt differentes iudices. §.ſi tamen inuenimus. ſemper vult Imperator obtinere quod leges volunt, vt in authentic. de iudiciis. §. finali.

Qua

ANDRAEAS DE YSERNIA.

conſulem,& conſularem virum. quia conſules ſunt, qui in ipſo actu ſunt gerendi conſulatum. Conſulares qui inſignia conſulum beneficio principis conſequuntur. C. de nouo Co. compo. §.ideóque, in gl. lib. xij. de conſul. l. iij. & iiij. Vel dic militares eſſe filios militum qui nondum militant, & feuda non habent, tamen hunc honorem & dignitatem aſsigno. C. de priui. eorum qui in ſa. pa. mi. l. j. libro xij. nam nobilibus datur hic honor, vt litera dicit indiſtinctè, non eis tantum qui feuda tenent in d. cap. in planicie nominat tantum Comites, Barones, & feuda tenentes. Sed ſubaudiendum eſt, maximè. nam lex interpretans locum habet in omnibus, in quibus lex interpretata, vt in authen de filiis ante dot. inſtru. na. §. ſi. licet litera dicat, per compares abſolui debeant, aut etiam condemnari, non excludit, quin cum proborum virorum iudicio, & aliorum conſilio procedant. quia hoc intereſt, etiam ſi non diceretur, cum conſilio ſapientum pronuncietur. C. de ſenten. ex peri. reci. l. ij.

ADDITIO. *Adde, an illi, qui tenentur requirere cõſilium alterius, teneantur illud ſequi? vide per Archid. in c. abeun ibus 61. diſt. text. & ibi Abb. in cap. 1 de capel. mona. sex. in cap. cum in veteri. & ibi Ant. de Bu. & Abbas de electio. & in c. cum olim de arbitr. Niſi in caſibus enumeratis per Domin. in ca. hunc etenim. 49. diſtinct. & quid ſi conſilium fuit factum per imperitum, an ſit ei ſtandum? vide per Bald. conſil. 197. incipien honeſtus vir. in iiij. volumi.*

Si ergo nobilis militariter viuat, habet hoc priuilegium, & filius militis nobilis eſt. natura enim prima immutabilis eſt ff. de ſena. l. ſenatoris filius. de condi. & demonſt. l. filius. §. j. ad muni. l. aſſumptio. in prin. priuilegium fori datum patri datur & filio. C. libro xij. de proxi. ſa. ſcri. l. in ſacris. in prin. de profeſſ. & medic. l. fi. ſecus ſi militariter non viueret. tandiu enim habet quis priuilegium, quandiu facit id. propter quod priuilegium datur, vt in gloſſ. Vnde oportet quod probet ſe militariter viuere. Hoc quidem facti eſt. Nemo enim ſic naſcitur. argu C. lib x. de tab. l. generaliter. In facto enim non eſt præſumptio. ff. ex quibus cauſis maiores. l. denique de cap. & poſt lib. l. in bello. §. factæ. Et quia in eo quod ponitur, vel excipitur eſt actor, cui incumbit probatio. C. de proba. l. actor. Si ergo non poſuit, nec probauit hoc quantuncunque ſit miles & Baro, non ſufficiet. Et ſententia lata præter formam iſtius conſtitutionis valebit. Si autem ponit & allegat, quòd ſit miles & militariter viueret, & non probet, idem erit niſi notorium eſſet. quòd militariter viueret, & miles eſſet arg. C. qui & aduer. quos. l. j. Item ſi ſententia daretur pro nobili non eſt neceſſarium, quòd per compares, & nobiles pronunciaretur. C. de procur. non eo minus, licet glo. dicat contrarium ſeruari in magna Curia proter generalitatem principij huius conſtitut. Sed hodie verum eſt dictum gl. per c. in planitie. quod dicit abſolui debeant aut etiam condemnari. ¶ Nunquid poſſit Baro, Et huiuſmodi perſonæ renunciare huic conſtitutioni, vt non iudicetur per compares? Videtur quod non, quia videtur conceſſum toti ordini nobilium argu. ff. ſoluto matrimonio l. alia. §. eleganter. Sed ibi contra bonos mores. dic ergo quod poteſt, quia videtur expreſſum. C. de pac. ſi quis in conſcribendo licet iure ano. clericus nõ renunciet foro ſuo. extra de foro cõpe. ſi diligenti. Omnes Barones, & Nobiles de Regno non poſſent renũciare huic conſtitutioni, vt præiudicent ſucceſſoribus ſuis. Sed in eo quod agitur, vnuſquiſque cum de re ſua familiari conuenitur, quilibet poteſt paciſci ex quo de re publica non agitur. ff. de pac. l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. ¶ Nunquid tacitè, vt ſi non oppoſuerit hoc ante litem conteſtatam, cum aliis præiudicium afferat. ff. de iud. l. ſed ſi ſuſceperit. C. de exce. l. pe. dic quod non præiudicat, ſi ſibi oppoſuit, ante litis conteſta. quia in fine cauſæ diſcuſſum negotium inſtructúmque debet referri Baronibus. Sed ſi in lite & exercitio cauſæ non eſſet probatum, quod eſſet nobilis, & militariter viueret, non debuit cognitor diuinare. Vnde valeret ſententiam tunc ſine Baronibus & nobilibus. quia vbi expreſſè quis non poteſt, tacitè renunciat. C. de iure iur. l. ij. § ſed quia veremur, niſi conſtaret per acta, vel eſſet hoc notorium, vel negare vel celare hoc nõ poſſet d. l. j. qui, & aduer. quos. & tunc ſi appellaretur, & in cauſa appellationis probetur eſſe Baro, vel nobilis, Iudex appellationis confirmabit, vel infirmabit ſententiam, cum conſilio Baronum. Non erit ex hoc ſententia prima nulla, quia in cauſa appellationis probatum eſt hoc, ex ſuperuenienti quidem non infirmatur, quod rectè proceſſit. ff. de itine. actúque priua. l. ij. Item no. qualiter & per quæ iura iudicatur in Regno. Nam primo ſeruantur conſtitutiones, poſtea conſuetudines, quibus deficientibus ius Longobardum, & demum Romanum. dic, vt in gloſſ. infra de officio magiſtri Cal l. puritatem.

Corporalia ſacramenta. Quid ſi non iurauerunt nobiles, de quorum conſilio iudicatur, an propterea erit ſententia nulla, quia contra formam huius conſtitutionis eſſe videtur? Poteſt dici quod non. vbi

a *Quæ ante tempora*. C. de leg. & conſtit. princip. l. leges, & conſtitutiones.

b *Contra*. Aliàs circa. Marinus.

c *Contra*. Comites & Barones. videtur per finem iſtius conſtitutionis, quòd iſta conſtitutio locum habeat, quando ſententia deberet contra huiuſmodi nobiles fieri. ſed quãdo in cauſis eorum ſententia eſt ferenda pro eis, non videtur expediens pronunciari de conſilio & commiſſione Comitum ſeu Baronum, vt argum. bonum. C. vbi ſena. vel clariſſi. l. quoties. §. adeo, vbi dicitur de quibuſdam illuſtribus, qui tantum coram principe, vel ſacro cognitore, id eſt, delegato principis accuſantur pro patefacto crimine contra eos, non permittitur huiuſmodi ſacro cognitori damnare eos, vel in perſona vel in ſubſtantiis, niſi prius principi referat, ſed abſoluere bene poſſet etiã principi inconſulto. Et pro hoc intellectu facit hæc litera, vbi vult firmas eſſe ſententias latas ante hanc conſtitutionem citra formam prædictam contra Comites & Barones quaſi formam iſtam dederit ſuperius in ſuis ſententiis, quæ facerent contra eos. Sed in Magna Curia ſeruamus formã huius conſtitutionis in vtroque caſu, videlicet, tam quãdo cõtra, quàm quando pro eis pronunciamus, propterea in principio generaliter loquitur, nec diſtinguit, an recipiantur contra ſe, vel pro ſe.

† Aliàs, Idem.

ſuetudines, & iura, & poſtremò de conſcientiæ noſtræ conſilio, ſententias formare curabunt, ſententiæ tamen [a] quæ ante tẽpora præſentis legis, citra prædictam formam [b] contra [c] Comites, & Barones, & ſimiles latæ ſunt, in ſuo robore perſeuerent.

De prohibita officialium noſtrorum occaſione.

TITVL. XLVIII.

Subſtitutus in officio iuſtitiariatus ſine licentia regis, punitur pœna priuationis omnium bonorum, & remouetur ab officio, hoc dicit, vel ſic, Ille qui habet iuriſdictionem à rege, ſi alium loco ſui ſubſtituit ſine licentia regis, priuatur officio, bonis ſuis omnibus publicatis. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

DVram [d] & diram pœnã, & qualitatẽ delicti minimè congruentem Regis Gulielmi diuæ memoriæ prædeceſſoris noſtri cõſtitutione contemptam, qua ordinatores, & ordinati in Vicariatus & Iuſtitiariatus officio & ſine nutu, & licentia Regiæ poteſtatis capitali ſentẽtia feriũtur, imperiali manſuetudine mitigãtes decernimus, ſupradictos publicatis omnibus bonis ſuis ab officio, quod ſic illicitè [e] vſurpauerant, [f] remoueri.

De prohibita officialium noſtrorum occaſione.

d DVram. Qui officium Vicariatus vſurpat non capite, vt olim, ſed bonis priuatur. duram conſtitut. quæ eſt infra, vt Iuſtinian. aliquem non conſtitut. lo. ſui. l. officia, quæ perſonis, &c.

e *Vſurpauerant*. Vel concedendo, vel ſuſcipiendo, vt in vtroque caſu videatur pœna mitigata, vt ſupra poſuit. & talis interpretatio placet iuri, vt ff. de pœnis. l. penul. & l. præſes.

f *Remoueri*. Contra de officio magiſtri Iuſtitiar. officia.

Quod nullus prælatus, Comes, Baro officium Iuſti. &c.

g EA, quæ. Nulla vniuerſitas, vel prælatus, vel comes poteſt facere Iuſti. ſed ſolus princeps, quia ipſe ſolus ſpecialiter cum conceſſit, habet merum imperium, vt in ſumma. de iuriſdictione omnium iudicum.

Quod nullus Prælatus, Comes, Baro officium Iuſtitiarij gerat.

TITVLVS XLIX.

Per verba generalia in conceſſione terrarum non veniunt iura regalia, ſicut eſt merum imperium, hoc dicit, vel ſic, ex quo merum imperium eſt de iuribus regalibus, nullus prælatus, comes, vel Baro poteſt in terris ſuis illud exercere. Et ſi contrafecerit, illa terra, vbi exercuit merum imperium, publicatur regia curia. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

EA, [g] quæ [h] ad ſpeciale decus, & merum imperiũ celſitudinis noſtræ ſpectare noſcuntur, per præſumptiones illicitas volumus à nemine vſurpari. Hoc igitur piæ noſtræ maieſtatis edicto in perpetuũ valituro firmiter inhibemus prælatis eccleſiarum, Comitibus, Baronibus, & militibus, locorum vniuerſitatibus, ne Iuſtitiariatus officiũ in terris ſuis exercere audeant, vel gerẽdum alicui demandare. Sed magiſtris Iuſtitiariis ab excellentia noſtra ſtatutis, intendant. Contra præſentẽ autem prohibitionem noſtri culminis ſatagentes, tam ſtatuentes Iuſtitiarios, quàm ſtatutos, totius terræ ſuæ publicatione mulctamus.

h *Ad ſpeciale*. Per præſumptiones. Quid autem ſi aliqui ante tempora huius legis habuerant priuilegia ſui iudicis in criminalibus cauſis? fortè dici poteſt priuilegium non eſſe ſublatum: quia cum lex iſta generaliter loquitur, ex generali ſermone non intelligitur eſſe detractũ, quod alij per ſpeciale fuerat aſſignatum. ff. de leg. iij. l. vxorem. §. feliciſſimo. C. de ſecund. nupt. ſi quis priori & in authent. ibi ſignata. nunc autem. & ff. ex qui. cau. ma. l. ſed ſi per prætorem. §. deinde adiecit. ff ſi quis cautionib. ſed & ſi. §. quæſitum. In generali enim ſermone ſpeciale eſſe videtur, ipſumque determinare. ff. de re. iur. ſemper in generalibus. Idem enim ſeruatur in legibus: Lex enim noua determinatur per veterem, nec vetus tollitur per nouam, niſi ſint directò contrariæ, vt ff. de legib. & ſenatuſcon. nõ eſt nouum. & l. ideo. & l. ſed & poſteriores. & C. de appellat. præcipimus. in fin. & in auth. de admi. officio. §. fina. collat. iiij. Nec obſtat quod eſt. ff. de ſepulch. viol. l. iiij. §. diuus. Ibi enim conſuetudo erat directè contraria legi. Ego autem in hac quæſtione dico conſulendum eſſe Imperatorem: quia beneficia inconſulto principe tribuuntur, non autem auferuntur, vt ff. de offic. proconſul. ſolent. §. ſicut autem. & C. vbi ſenator. vel clar. l. fi. §. adeò autem.

† Aliàs, Idem.

ADDITIO. *Vide in hac conſtitutione And. de Yſer. in cap. j. § ſi quis alium. de pa. tenen. vbi quòd merum & mixtum imperiũ ſunt de regalibus, & nunquam veniunt in generalibus conceſſionibus, de quo plenius per Par. de Put. in tract. ſynd. in titu. de exceſſi. Baro. erga ſubdi. in fine. de quo meminit Decius conſil. cxxij. Si comes qua diſcutit de hac conſtitutione. & omnino Luc. de Penna in l. j. C. de priuil. ſchol. lib. xij.* Cæſar.

Quod Qua

ANDRAEAS DE YSERNIA.

vbi appareret bene iudicatum fuiſſe, vt hoc leue prætermiſſum non noceat. de ventre inſpicien. l. j. §. fin. leue autem eſt bono viro ſacramentum, quia ſic ſermo videtur eſſe, non quod autem amplius eſt, ſi iuramentum à malo eſt. extra de poſtu. cap. j. Si diceret eſſe ſubſtantialem non valeret. ff. de tranſact. l. cum hi. §. prætor. Aliqui habent hic rubricam. ſed totum eſt de offic. magiſt. Iuſtit. ſicut patet per ſequentes conſtitutiones.

VT *vniuerſis*. No. ex iſta conſtitutione, quòd quando fertur ſententia contra Baronem requiruntur compares. pro hoc vide cap. Regni, quod incipit, item ſtatuimus. Bartholomæus de Capua.

In glo. in ver. conuenti. ibi, agerent. Hodie vero comites, & Barones habent priuilegium iſtius conſtit. ſiue agant, ſiue conueniantur, ſiue realiter, ſiue perſonaliter, vt in c. Regni, item ſtatuimus, quod comites. Et habent priuilegium in hoc, quòd non poſſunt conuinci, niſi per Comites, & Barones, vt in conſtitutione Regni, proſequentes. Petrus de Monteforti.

De prohibita officialium noſtrorum occaſione. Rubr.

DVram *& Diram*. Corrigit infra eod. officia, quæ perſonis, iure Romano eſt crimen læſæ maieſtatis facere ſe magiſtratus in fi. & plerunque ſtatuitur iure Romano capitalis pœna in vſurpantes talia ſine iuſſu & licentia. C. li. xij. de diuer. offi. l. probatorias. & l. fi. §. vlt. Nam falſum committunt, dicendo ſe poteſtatẽ habere, quam non habent: falſum eſt enim mutatio veritatis, in auth. de fide inſtr. in prin. Ideo vbi nõ eſt certa pœna ſtatuta, punitur extraordinariè, eod. tit. de diuer. offi. l. in his. & de mune. l. actuales, quia in falſo pro qualitate delicti aliquando eſt capitalis pœna, aliquando non. C. de fal. l. vbi. ff. eod. titul. l. j. §. vlti. Vbicunque ergo in huiuſmodi eſſet pœna capitalis de iure communi, erit publicatio bonorũ per hanc conſtitu. multò magis ſi puniretur extraordinariè: quia publicatio bonorum eſt minor modica corporali. ff. de pœn. l. in ſeruorum. in fine. niſi aggrauaretur pœna alio delicto: vt ſi dicendo ſe Iuſtitiarium oſtendat literas regias falſas, hoc capitale eſt. C. de falſis. maiorem. Illi verò, qui dicunt ſe officiales, cùm non ſint, ad alia miniſteria, putà, ad recolligendum pecuniam fiſcalem, puniuntur in quadruplum. C. de ſtat. & imagin. l. j. & hoc non mutatur per hanc conſtit. capitalem pœnam commutantem in priuatione bonorum. At in prædicto caſu non eſt pœna capitalis.

DVram *& Diram*. In text. feruntur. Iſta conſtitutio concordat cum conſti. offic. de iure autem communi committit crimen læſæ maieſt. vt ff. ad leg. Iul. ma. l. iij. in fi. & dic vt ibi. P. de M.

Quòd nullus Prælat. Comes, vel Baro, &c. Rub.

EA *quæ*. Creatio magiſtratuum eſt de regalibus ad principem ſolum

Qua pœna vniuerſitates teneantur, quæ creant poteſtates, & alios officiales.

TITVLVS L.

Nulla vniuerſitas in hoc regno poteſt facere poteſtatem, conſulem, ſeu rectorem, etiam prætextu conſuetudinis, & ſi contrafecerit deſolabitur, & ipſius homines erunt angarij regis, & ſuſcipientes tale offic. Matth.

†IMPER. FEDER.

Cvm [a] ſatis, abundéque ſufficiāt officiales à noſtro culmine ſtabiliti ad hoc, vt tam in ciuilibus quā in criminalibus cauſis, vnuſquiſque iuſtitiam valeat inuenire, vſurpationem illicitam, quæ in quibuſdam partibus Regni noſtri inualuit abolentes: Præcipimus, vt ammodo, poteſtates, conſules, ſeu rectores in locis aliquibus non creentur, nec aliquis ſibi authoritate conſuetudinis alicuius, vel ex collatione populi officium aliquod, aut iuriſdictionem vſurpet. Sed officiales tantum à noſtra maieſtate ſtatutos, vel de mandato noſtro magiſtros Iuſtitiarios, Camerarios, Baiulos, & iudices vbique per Regnum noſtrum volumus eſſe, & tam iura noſtra, quàm noſtrorum fidelium [b] miniſtrare. Quæcunque autem [c] vniuerſitas in poſterum tales ordinauerit, deſolationem perpetuam patiatur: & omnes homines

Qua pœna, &c.

a Cvm ſatis. Prohibentur ciuitates creare poteſtates, imò nullam omnino conferunt iuriſdictionem, ſed à ſolo principe trahunt officiales ſub pœna deſolationis. De iure communi ciuitas poteſt iuriſdictionem transferre, vt conſueuit notari, vt ff. de iuriſdictio. omn. iu. l. & quia. †Abbas, Idem.

b *Miniſtrare*. Vel eo modo, qui ponitur ſupra de officio magiſtr. Ca. l. puritatem. Vel vt dicitur infrà de iure regu. l. cum vniuerſis. & infrà de fe. l. domini à vaſallis. Vel vt continetur infra. de teſti. mult. & mini. l. beneficium. G.

c *Vniuerſitas*. Videtur prima facie corrigi quod iure ciuili cauetur, ſcilicet vniuerſitatem poſſe dare iuriſdictionem ordinariam, vt in auth. de defen. ciuita. §. item col. iij. & §. non habente.

ADDITIO. *Adde Ange. in l. per iniquum. in ij. notab. C. de iuriſdictio. omn. iud.*

Vel dic quòd etiā habet hodie vniuerſitas aliquod ius in conferenda iuriſdictione: quia exigunt eius teſtimonium, vt infrà in titu. j. l. j. optimum argum. ad hoc. ff. de his qui, vt indi. l. poſt legatum. §. his & §. an libertus. & ff. de bo. lib. qui. eum maior. §. ſed & ſi verò. De iure autem factum vniuerſitatis indigebat confirmatione præfecti prætorio in hoc caſu, vt in præalleg. authent. Qui autem confirmat ille dare dicitur arg. ff. de pac. legitim. & de verb. ſignific. l. lege. quod dic, vt in ſum. de iuriſd. omn. iudi. circa princ. in illo ver. item dat iuriſdictionem, & in ſumma de defen.

In perpe

ANDRAEAS

ſolum ſpectantibus in tit. quæ ſint regalia. Idcirco, vſurpantes puniuntur ad omnia bona, vt ſupra l. proxima. Non debet quis vſurpare iuriſdictionem, & vtilitatem authoritate propria. C. de iudi. l. nemo. Sicut neque vindictam Dei, qui dixit, mea eſt vltio, & ego retribuam, Deuterono. xxxij. Item attende quòd gloſſ. dicit, quòd priuilegium alicui nobili conceſſum per illum, qui poteſt in habendo merum imperium ante conſtitutionem iſtam, non eſt ſublatum per hanc, poſtea dicit conſultandum Imperatorem. Sed quòd ſit ſublatum videtur ex eo, quòd ſi facta eſſet lex, vt nobiles haberent imperium in vaſallos: poſteà fieret alia, quòd non haberent. Prima eſſet ſublata per ſecundam, vt l. ſed & poſteriores. ff. de legib. Si lex ſequens tollit præcedentem, tollet etiam præcedens priuilegium, quod eſt priuata lex, tertia diſtinctio. priuilegia. Faciliter quidem priuilegium tollitur. in authentica de non alienan. §. quia verò hoc contingit, quia ſunt contraria. Idcircò verius eſt primum dictum gloſſ. quia tale priuilegium non eſt priuilegium contrarium iſti conſtitution. imò concordat. dicit enim quòd nobiles, Comites, & Barones, & prælati non exerceant, nec faciant exerceri merum imperium in terris eorum: intelligitur ſine iuſſu & licentia principis ſuprà l. proximam & ſi aliàs ſic generaliter loqueretur, intelligeretur excepta perſona ſuperioris. extra de iureiur. cap. veniens. Qui verò ex prædicto priuilegio merum exercet imperium, de licentia principis id facit. propterea non eſſet conſultandus Imperator, imò ſimpliciter dicendum priuilegium non eſſe ſublatum. per hanc conſtitutionem. Vbi verò Imperator ſciret ex conſultatione vel aliter, vtrum poſſit priuilegium reuocare? Dic quòd ſi conceſſit merum imperium alicui nobili in terris ſuis, faciendo eum iudicem ad hoc, vt ad vniuerſitatem cauſarum poſſet reuocare quando vellet. ff. de iudic. l. iudicium ſoluitur. Sed ſi in præmium pro bono ſeruitio quod Baro fecerat, contulit ei hunc honorem iuriſdictionis criminalis in terris ſuis. & hoc non conſtaret per priuilegium, minimè extra de priuileg. cap. porrò. ſicut aliam rem datam per principem non poteſt ſine cauſa auferre. C. libro decimo, ne ſi rem quam vend. imp. l. j. & lib. xj. de loc. fun. cur. l. fin. Ita nec ipſum honorem iuriſdictionis in præmium ſeruitiorum collatum. Incorporalia enim quaſi traduntur. ff. de acqui. rer. dom. l. ſeruus. §. incorporales. Cum cauſa videtur quòd poſſit, vt ſi malè vtebatur iuriſdictione, affligendo vaſallos argum. C. loca l. iiij. & de ſuſcep. & archa. l. ſi aliquis de digni. l. iudices. libr. xij. & in decre. depoſitionis Federic. Imper. de re iudi. cap. apoſtolicæ. Si bene vtitur, non reuocabitur, vt dictum eſt. ¶Plus videtur quòd ſi dictum priuilegium fuiſſet ad beneplacitum Imperatoris, non eſſet reuocatum propter generalia verba huius conſtitut. quia qum ſpecialiter conceſſit illud Titio nobili, ſpecialiter debuit reuocare. nam quæ difficulter conceduntur, ſicut ſunt priuilegia, quæ ſunt priuatæ leges, vt dictum eſt, difficulter tolluntur C. libro decimo, de re milit. l. ſemel. & nihil eſt tam naturale quàm vnumquodque eo vinculo ſolui, quo ligatur. ff. de regul. iur. l. nihil. & in verbis generalibus debet poni verbum comprehendens ſpecialia. ff. ad leg. Aquil. l. ſi ſeruus. §. inquit lex.

De pœna

DE YSERNIA.

De pœna vniuerſitatum quæ creant poteſtates, & alios officiales. *Rubrica.*

Cvm ſatis. Not. rationem quare maior pœna imponitur hic quàm in duabus proximis conſtitutionibus, ſcilicet, quia vſurpauit ciuilia & criminalia, & ſic plus. & quia qui totum vult, totum perdit. Et pauca ſemper aſtringere dicitur, qui ſuperfluum amplexatur. Item nota quòd hæc lex non loquitur de illo populo, qui fecit rectorem, vel capitaneum tempore guerrarum ad defendendum terram in fide Regia, mitigatur & datur bonum exemplum. in gloſſ. de eo quod dicit Caro. de fur. l. j. in Longobar. quòd qui ſcalis appoſitis, muros aſcenderit tempore pacis, non punitur capite, cum tempore guerræ ſit ſcelus de iure Romano. ff. de re. diui. l. fina. & dicit ſic fuiſſe Capuæ iudicatum. Argument. contra, quia lex deberet omnibus pariter tribuere ſecuritatem argu. ff. de pœn. l. capitalium, §. ad ſtatuas. & conſuetudo quæ eſt lex non ſcripta æqualiter ligat omnes. ff. de admi. tut. l. fine. §. interpoſito. ſed pro hoc facit. ff. de pœn. l. aut facta. quamuis videatur loqui de alio tempore breui, ſcilicet, aut longo, vel nocturno, aut diurno. ¶Quid ſi eccleſia aliqua habeat ex conſuetudine antiqua & præſcripta ius cognoſcendi inter aliquos de re non ſpirituali, & per vicarium de criminibus, an hoc tollatur per hanc conſtitut. Conſtat enim quòd conſuetudo ante hanc conſtitutionem & poſt inducta tollitur per iſtam conſtitut. vt C. de vſur. l. eos §. j. & in authent. quomo. opor. epi. §. j. Sed ipſa generalis iuriſdictio quam habet eccleſia iam videtur facta eccleſiaſtica extra de app. c. Romana. §. debet. Et hoc ſatis videtur, vt non poſſint prohibere etiam alias eccleſiam, quin vtatur iuriſdictione ſua: quia par in parem non habet imperium.

ADDITIO. *Adde l. magiſtratus. ff. de arbitr. cap. innotu. t. de electio. cap. j. de treug. & pac. & gloſſ. in ver. Marcellinus. in cap. nunc autem. xxj. diſtinctio.*

Tamen credimus, quòd Imperator laicis ſubditis ſuis poſſit hanc legem imponere vt de rebus, quæ tenent ab eo non litigent coram alio iudice extra de foro compe. c. ex tenore. & c. ex tranſmiſſa. nam quilibet dominus eſt ordinarius inter vaſallos ſuos. in authent. de quæſtio. §. ſi verò, & communis poſitio eſt, quòd ordinarius poſſit vetare partes vt non conſentiant in arbitrium. ff. de arb. non diſtinguemus §. Iul. Quod intelligendum eſt quòd poſſit prohibere de re, quæ tenetur ab eo, & lite, cuius rei ipſe eſt iudex. Si autem eſſet iudex ratione perſonæ, tunc poſſet ſe ſubmittere iuriſdictioni alterius. ff. de iudi. l. prima. Sic & Papa prohibuit clericos conſentire in alios iudices, quàm in ſuum epiſcopum. extra de foro competenti cap. ſi diligenti, & cap. ſignificaſti. & C. de epiſcop. audien. ſi quis ex conſenſu.

ADDITIO. *Adde an Papa poſſit facere, vt laici iudicent clericos? Vide per glo. in ver. diſcuti in c. ſi Imperator. xcvj. diſt. gl. in ver. diuino. in c. quanquam. de cenſi. lib. vj. Innoc. in c. ij. de maior. & obed. Abb. in c. propoſuit. de conceſſio præb. Abb. in c. etſi clerici. de indic. Abb. in c. fin. de foro. compet. Abb. in c. non minus. de immu eccle. Cardi. Zaba. in repet. c. perpendimus. de ſententia excommu. Io. de Imol in l. ſi verò. §. de viro in vj. fallentia. ff. ſolut. matri. Oldra conſi. lxxviij. incip. An epiſcopus.*

eiuſdem ciuitatis Angarij[a] in perpetuum habeantur. Eum verò, qui aliquid de officiis ſupradictis ſuſceperit, capite puniri [b] cenſemus.

De Iuſtitiariis, aſſeſſoribus, & actorum notariis ordinandis, & de officio Iuſtitiariatus.

TITVLVS LI.

Opponitur contra Iuſtitiarium, aſſeſſorem, & actorum notarium, quòd ſubreptitiè ſunt creati officiales: quia nulla fuit facta mentio in eorum literis, quòd ſunt oriundi de eadem prouincia, vel ibi contraxit parentelam pro ſe, vel filius, & recepit bona ſtabilia in dotem. Item opponitur etiam ipſis Iuſtitiariis, quòd poſt aſſumptum officium receperunt familiares de eadem prouincia contra iſtam ſacram conſtitutionem: hoc dicit vſque ad verſiculum, Et illud adiicimus. quo breuiter hoc dicit: Iuſtitiarius prouinciæ non cognoſcit actiuè nec paſſiuè de cauſis ſuæ familiæ exiſtentis de prouincia, vbi gerit officium ante aſſumptum officium, ſed durante officio non currit inſtantia, niſi de offenſis & iniuriis eis factis durante officio: hoc dicit vſque ad verſiculum, Deinde generaliter. qui breuiter hoc dicit: Iuſtitiarius prouinciæ non cognoſcit de cauſis ciuilibus, niſi de feudis non quaternatis, & parte feudorum: nec de cauſis appellationum à ſententiis Baiulorum: hoc dicit vſque in finem. Matthæus.

IMPERATOR FRIDER.

IVſtitiarij per prouincias ſtatuantur, qui non ſint de prouinciis, quas ſibi munificentia noſtra decreuerit oriundi, nec in eis habeant incolatum: nec maiorem fortunarum ſuarũ partem ſtatuerint, (vt aſſolet) in eiſdẽ, nec ibidẽ per ſe, aut filios ſuos, præſertim acceptis in dotẽ rebus immobilibus, contraxerint parentelas. Aſſeſſores etiam, & actorum notarios de decretis ſibi prouinciis oriundos, vel qui in prædicta cauſa fuerint, eiſdem ſaluberrima prouiſione negamus: Et illud adiicimus, vt poſt aſſumptum officium, originarios, ſiue municipes in deſtinatis ſibi prouinciis in familia nõ aſſumãt: nec ante magiſtratũ ſuſceptum aſſumptis, de criminibus & offenſis contra eũ ante ſuum officiũ perpetratis iuſtitiam audeant miniſtrare: nec aduerſarios eorundem ad querelã ipſorum corã ſua præſentia venire cõpellãt. Nullo per hoc præiudicio familiaribus ſuis conqueri, vel accuſare volentibus, in cauſis quarum cognitio præſenti

a *In perpetuum.* Ideo credo maiorẽ pœnam in hac l. imponi, quàm in prima & ſecunda lege huius titul. quia hic vniuerſitas omnem iuriſdictionem vſurpauit ſibi, criminalem ſcilicet, & ciuilem: & ſic adimpletur vetus prouerbium, qui totum vult totum perdit. illud, arma tenenti omnia dat, qui iuſta negat. Et ad dictum prouerbium facit C. de inoffic. teſta. l. ſancimus anteà. & ff. de iure fiſ. l. non intelligitur. in fine. & C. de plus petit. l. vnica.

ADDITIO. *Adde, quid importet verbum, in perpetuum, id eſt, quandiu viuet. in l. j. ff. pro ſoc. & l. & in perpetuũ ff de procura. & glo. in verbo, perpetuum. in c. fundamenta. de elect. lib. vj.*

b *Cenſemus.* Quid ſi tẽpore turbationis, & guerræ aliqua vniuerſitas fecit aliquem Rectorem, Poteſtatẽ, Conſulem, ſeu Capitaneum ad honorẽ domini Regis, & ad defendendum terram pro eo: an vniuerſitas ordinans, & ordinatus ab ea puniatur ſecundũ tenorem huius conſtitutionis? Et videtur quòd ſic: nam lex dicit indiſtinctè, quòd qui ſine iuſſu principis geſſit bellum, tenetur l. Iul. maieſt. nec diſtinguitur, ſi geſtum fuerit ad honorem ſeu commodum domini, vt ff. ad leg. Iul. maieſt. l. lex xij. Tabul. immò plus, aliàs lex dicit, ſi qd egerit miles contra mandatum ducis belli, punitur, etiam ſi rem proſperè geſſerit, vt ff. de re milita. deſertorem. §. in bello. Sed credo, quod hæc quæ dicta ſunt, quòd non excuſentur tẽpore pacis, ſed tempore guerræ ſic. Et intelligendum hanc conſtitutionem factam fuiſſe pro tempore pacis, ſicut no. R. de legibus imponentibus pœnam pecuniariam, & nõ pœnam capitis eis, qui appoſitis ſcalis intrant ciuitatem, vel caſtrum per muros, quas dicit factas eſſe pro tempore pacis, & non habere locum tempore guerræ, vt notatur in Lombar. de fur. & ſer. fug. l. j. † *Alida. Idem.*

ADDITIO. *Vide capitulum regni infrà, quod incip. Item collatores, ſyndici, &c. per quod prohibentur Iuſtitiarij illos remouere electos ab vniuerſitate, & omnino Paris de Put. in tract. ſynd. c. pone quòd vniuerſitas. & ibi quos officiales poſſit eligere. & de congregationibus & electionibus officialium abſque authoritate ſuperioris. & ad materiam laſo. in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iure in nona & decima colum.* Cæſar.

ANDRAEAS

De hoc dic plenè vt diximus in conſtit. Imperiali. in §. præterea. ſi inter duos, vbi circa fi. diximus, Quòd pactum nõ valet: quia vidimus eccleſias facere tale pactum, quando concedunt in emphyteuſim alicui, vel quemlibet alium contractum præter feudalem rei eccleſiæ, vt receptor ipſe non conueniatur de re ipſa, niſi coram eccleſiæ rectore, vel prælato, quod pactũ non valet, quia ius publicum per pactum huiuſmodi mutari non poteſt: nam & actor non ſtringeretur: & ſi eccleſia eſſet iudex competens: quia actor habet eligere forum rei, vt in l. eum clericis. C. de epiſ. & cler. Andræas.

CVm ſatis abunde. Nota hanc conſtitutionem, quia probat, quòd electi ad regimen ciuitatis per populum non dicuntur habere iuriſdictionem, nec officium. Quia aliàs non poſſent eligi, & tenerentur pœna, de qua in iſta conſti. Vnde cùm contrarium obſeruetur, & videmus de facto fieri, probat quòd non habent etiam officium, & non innaret contraria conſuetudo, vt hic. Bart. de Capua.

In tex. Sed officiales. Vidi contrarium fieri. & eſt bene gloſſatã. Petrus de Monteforti.

De Iuſtitiariis, aſſeſſore & actorum notariis ordinandis. *Rubrica.*

IVſtitiarij per prouincias. Bona eſt hæc conſtitutio licet noua, ſed malè ſeruatur. Et continet quatuor dicta. Primò dicitur, quòd Iuſtitiarij, iudices, & actorum notarij non ſtatuantur in prouinciis, vnde ſunt oriundi, vel vnde habeant incolatum, vt ff. ex quib. cau. maior. l. hi qui. & l. ſi cui. & de aſſeſ. l. iij. & eodem l. in conſiliarijs. Nec poſſunt contrahere parentelas de ſe aut filiis, accipiendo res immobiles in dotem. Sicut prohibetur in tutore. C. de interdict. mat. per totum. & in rub.

Et illud. Iſtud eſt ſecundum dictum, quòd non poſſunt prædicti accipere in familiares aliquos de prouinciis, quas regunt: & ſi ante officium aſſumpſiſſent, non poſſunt cognoſcere de offenſis familiaribus ipſis illatis ante ſuſceptum officium: non tamen præiudicatur ipſis offenſis quin poſſint poſtmodum conuenire. ff. de offic. præſi. l. ſenatus. nec expirabit eorum querela propterea. ff. de iudi. l. ij. §. in omnibus.

De criminibus. Iſtud eſt tertium dictũ de offenſis illatis, poſtquàm fuit in officio, familiaribus prædictis, facient iuſtitiam, ſi ad eos cognitio pertinet in ciuilibus. Vel ſicut dicit gloſſ. iuris ciuilis. ff. de iuriſd. om. iud. l. qui iuriſdictioni. & de iudi. l. in priuatis.

Deinde. Iſtud eſt vltimũ dictum, quòd in ciuilibus cauſis non cognoſcent, nec principaliter, nec incidenter, niſi eſſent in defectu Baiuli, & ſecreti, vt s. eo. l. j. nec per appellationem in terris, ſcilicet Demanij, vbi à Baiulo appellatur ad Camerarium ſeu Secretum, à Secreto Camerario ad magi. Iuſtitiar. infrà de offic. mag. Came. l. officiorum in fine. Sed in terris Baronum appellatur ad Iuſtitiarium. j. de ſol. inſtru. eum noua. in fi. quod dic, vt d. l. officiorum.

IVſtitiarij per prouincias. In verſic. non quaternatis. Ex hoc mouentur quidam, quòd Iuſtitiarius non poteſt cognoſcere de cauſis ciuilibus, eccleſiarum, pupillorum, viduarum & aliarum miſerabilium perſonarum, etiam ex priuilegio eis indulto. C. quando impe. inter pup. & vid. l. j. quia Iuſtitiarius non poteſt cognoſcere de ciuilibus quod de plano concedendum eſſet, ſi perpetuò hoc verum eſſet. Quia iudex habens cognitionem cauſarum criminalium, de ciuilibus tantùm cognoſcere non poteſt, vt ff. de iudi. l. ſolemus. §. latrunculator. in fi. niſi ratione connexitatis, vel incidentiæ. argu. ff. finium regund. l. iiij. §. ſi dicatur. ff. de concuſſionib. l. j. At Iuſtitiarius cognoſcit de ciuilibus quæſtionibus in defectum baiulorum, vt ſuprà in conſtitutione, Iuſtitiarij nomen & normam: & in defectum dominorum, non facientium iuſtitiam vaſallis: vt ibidem dicitur. Cognoſcit etiam in ciuilibus de comitibus, baronibus, & cæteris militaribus viris, vt ſuprà in conſtitutione, vt vniuerſis. Item cognoſcit de feudis non quaternatis, & parte ipſorum, vt hic. Ergo ex priuilegio Iuſtitiarius poterit adiri, argum. C. de epiſcop. & cleric. l. iubemus. §. præterea. & de iuriſdict. omn. iudic. l. j. Aliàs ſi nulla ratione poſſet cognoſcere Iuſtitiarius de ciuilibus, nullo modo diceremus Iuſtitiarium poſſe cognoſcere de ipſis, quantuncunque ex priuilegio adiretur: argum. dictæ l. iubemus. §. præterea. quæ ad ſanum intellectum facit pro vtraque parte. & C. de iuriſdict. omnium iudic. l. priuatorum. niſi incidenter cognoſceret, vt ſuprà dictum eſt. Sed ſublata omni dubitatione, obtentum eſt per approbatam conſuetudinem ſine contradictione, quòd Iuſtitiarius ex vigore dictorum priuilegiorum cognoſcat de ciuilibus. Et ad maiorem cautelam, dum per aliquorum aſtutiam de hoc eſſet dubitatum, determinatum eſt per totum conſilium regni tunc Neapoli præſidens, & alios multos ſapien-

Qualiter Iuſtit. Rubr.
2 *Vſtitiarij nõ per Calẽdas. Flagrantia.* Not. notoria delicta ſine accuſatore & denunciatore puniri, vt C. de accuſatio. ea quidem.

Noua

noſtra conſtitutione differtur, in poſterum generando. De criminibus autem violentiis, & iniuriis illis poſt aſſumptum officium illatis, de quibus ad eos cognitio pertinet, eis, ſicut omnibus de iuriſdictione ſua, iuſtitiã miniſtrare procurent. Deinde generaliter prohibemus, vt in ciuilibus cauſis præterquàm de feudis non quaternatis, ſeu parte feudorum ipſorum, nec principaliter, nec per appellationem officium ſuum aliquatenus interponant.

Qualiter Iuſtitiarij ſe gerere debeant in prouincia ſibi decreta?.

TITVL. LII.

Conſtitutiones regni debent ſemper intelligi taliter, vt non denegetur defenſio naturalis: hoc dicit. Vel ſic: Non dicitur violare regni conſtitutiones, ſi iudex ſupplet id, quod erat de iure prætermiſſum in ipſa conſtitutione: hoc dicit. Vel ſic: Præceptum ſuperioris generale intelligitur ſecundum iura: hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER. †Aliàs, Idem.

IVſtitiarij non per Calendas, (vt aſſolent hactenus) ſed continuè Curias per ſe, vel per alios iudices ſuos, quibus nihil aliud, quàm audientia quæſtionum debedit committi, regere debeant, cauſas audiant, & decidant, Ciuitates, & loca ſuarum iuriſdictionum continua diſcurſione perquirãt: prouincialium diſpendiis ipſis ad remota loca propter iuſtitiam non vocando, quanto ſalubriter poterunt parcituri. Flagrantia maleficia non vlterius protrahant, ſed ipſa in locis, in quibus ea perpetrata repererint, punientes maleficos, vtputà, famoſos latrones, & fures, qui maleficia ſua nulla nequeunt tergiuerſatione celare. Publicorum itinerum aggreſſores, ſeu quoſlibet recentes, & publicos homicidas per nemora forſitan fugitiuos, vel aliter latitãtes ob conſcientiã criminũ patratorum, per ſe, interdum per alios expenſa etiam, ſi viderint expedire, de Curiæ noſtræ pecunia, diligẽtiſsimè perquiſitos, nullis dilationibus, ſeu accuſationũ ſolennitatibus expectatis, ſi deferẽtes, vel accusãtes defuerint, vel prouincia

ANDRAEAS DE YSERNIA.

pientes, quòd ſic debeat obſeruari. Et ita ſcriptum fuit magiſtro Iuſtitiario, & omnibus Iuſtitiariis præſentibus, & futuris per literas ſigillatas ſigillo Vicariæ Regni Siciliæ. Quòd in omnibus cauſis, ſeu litibus tam futuris, quàm pendentibus, ſicut incommutabiliter, inquantum ad vniuſcuiuſque officium pertinet, debeant obſeruare: & de hoc eſt capitulum Regis Roberti, quia nulla legis ſanctio. Bartholomæus de Capua.

In text. Aſſeſſores. Nota quem non debere eſſe aſſeſſorem in ſua prouincia. & dic de hoc, vt notatur ff. de aſſeſſorib. l. ſi eadem prouincia. Sed an officialis poſſit aſſumere aliquem aſſeſſorem de ſua prouincia ſine ſpeciali mandato, vt hodie fit in multis partibus, & ſpecialiter in Calabria? dic quòd non: argumen. ff. de ritu nuptiar. l. quacunque. in princip. & argumen. de verbor. ſignificat. cap. abbate. circa finem. Petrus de Monteforti.

Item dicas, quòd non poteſt aſſeſſor, ſicut nec capitaneus, alium ſubſtituere, vt in c. Regni. Item quòd præfati officiales, Iuſtitiarij, videlicet capitanei, iudices, & aſſeſſores. Et notatur in l. parabolani. §. ſi quis autem. C. de epiſcop. & cler. Bar. Vinciguerra.

In §. de criminibus. Nota ergo, quòd officialis poteſt cognoſcere de iniuria illata familiaribus ſuis tempore officij. Sed no. quòd per hanc conſtitutionem diſtinguitur l. ſenatus. ff. de offic. præſid. cum ſimilibus, nam in eis indiſtinctè dicitur, quòd præſes prouinciæ de iniuriis, & furtis in perſonas familiarum, quis nullo modo poteſt cognoſcere, nec iuſtitiam miniſtrare. Nam per hanc conſtitutionem diſtinguitur: Siquidem illud eſt verum de commiſſis ante officium aſſumptum. De iniuriis autem, vel violentiis in perſonas ſuorum familiarium commiſſis poſt aſſumptum officium poteſt Iuſtitiarius cognoſcere, & iuſtitiam miniſtrare, vt hîc apertè dicitur.

In textu, Pertinet. Idem eſt, ſi eſt manifeſta iniuria: nam ipſe idem cognoſcit, vt notatur per Innoc. in cap. ex parte.

In textu, Procurent. De iure communi eſt contrarium, vt ff. de iuriſd. omn. iudic. l. qui iuriſdictioni. Petrus de Monteforti.

Noua Conſtitutio.

I*Vſtitiarij non per Calendas.* Hæc conſtitutio quatuor habet dicta. Primum, quòd Iuſtitiarij omni tempore debeant facere iuſtitiam: quia beati, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore, vt in Longobard. de feriis l. ij.

Ciuitates. Secundum dictum quòd non debet trahere ſubditos ad loca remota, cauendo diſpendiis ſubiectorum, & hoc malè ſeruant officiales: maximè quando volunt compoſitionem ab vniuerſitatibus de inquiſitionibus generalibus, vt infrà l. proxima. in fine. Sic etiam ſtatuitur in cap. in planicie ſancti Martini. quòd in eis vicinis, non in remotis committantur ſeruitia Curiæ.

Flagrantia.

ADDITIO. *Vide c. regni, Promiſ. iuris ſanctio.* Cæſar.

Tertium dictum. Hîc nota quid eſt maleficium flagrans: quia eſt id, quod de recenti commiſſum eſt, quod quidem durius punitur. ff. de pœn. l. diuturno. Et talis maleficij poteſt apparere patrator, & non apparere: ſed captus in flagranti eſt, qui in ipſo actu deprehenditur. C. de epiſcop. & cleric l. raptores. & de defen. ciui. defenſores. Vel antequàm perueniret ad locum prædeſtinatum: ſicut fur manifeſtus. ff. de furtis. l. iij. Aut latitans non per magnum interuallum inuentus, nullo actu extraneo medio. ff. de adulte. quod ait. §.

ait. §. fin. Et à quocunque poteſt capi in flagranti, vt d. l. iij. de furtis. vbi non refert deprehendatur à domino rei furtiuæ, vel ab alio quocunque. Multò fortius per illos, qui attinent læſo, puta, per tutores, curatores, vel parentes. d. l. raptores. & de rap. virg. l. j. Dummodo capiens ducat captum ad iudicem puniendum, dicta l. defenſores. quæ dicit oblatos ſibi reos deprehenſos in latrocinio: non dicit à quo, nec nos diſtinguimus: de officio præſid. l. iij. Nam non refert per quem fiat, dummodò bene fiat. Alij non capiuntur ſine licentia iudicis. C. de exhibend. reis. niſi fugiens. dicit ibi gloſſa. multò plus, ſi in flagranti, non debet expectare, vt ſe per fugam abſentet. ff de iudic. l. ſi longius. & ne fuga eius fiat inſtructior. ff. de regulis iuris l. finali. Non tamen cogitur quis capere, ſi non ſit officialis huiuſmodi delinquentes, per ea quæ notantur. ff. de regulis iuris. l. culpa. niſi eſſent proditores, per conſtitutionem Regis Caroli primi, vt diximus infrà de foriudica. l. pœnam. in fin. ¶ Sed licet, vt dictum eſt, ſi velit: quia etiam clericum in flagranti poteſt capere, & ducere ad iudicem, extrà de ſentent. excommunicatio. c. vt famæ. nam quod ibi exigitur de mandato prælati, intellige, in non notorio, vt in gloſſa, & de iudic. cap. cùm non ab homine. Vel ſi caperet, non vt ad iudicem ducat, ſed per detentionem facit crimen notorium, vt dicta gloſſa.

ADDITIO. *Adde Pet. de Ancha. in regula, ea quæ de regul iuris. libr. vj. Abb. in c. cùm non ab homine, de iudic. Do. in cap. ſi quis diaconus. in vlt. col. 50. diſtinct. Bal. inſtit. in §. furtorum, de oblig. quæ ex delic.*

Non peccat, qui iudicum oculis hoſtem communis ſalutis oſtendit. C. de mathematic. quicunque ¶ Qualis autem proceſſus fiat contra captum in flagranti? diximus infrà de his qui fide. da. poſſunt, aut non. l. humanitate. ¶ Conuicti dicuntur, qui non poſſunt negare crimen. C. de pœn. qui ſententiam. & qui commiſſa nulla poſſunt tergiuerſatione celare, vt hîc, & extrà de verborum ſigni. cùm olim. in fine. ſecunda quæſt. j. c. de manifeſta. ¶ Item nota quòd maleficos debent perquirere per ſe, & per alios, vt capiant eos ad expenſas Curiæ: quia cùm publica vtilitas verſetur in puniendo maleficos. C. de pœnis. l. ſi operis. ff. de public. l. licitatio §. quod illicitè. vbicunque publica vtilitas eſt, fiſcus ſoluit pecuniam. C. pro quib. ca. ſerui. lib. accip. l. ij. ff. ad Syllan. l. lege Cornelia §. fin. quemadmodum ſerui. amit. l. ſi locus. §. j de adulter. ſi poſtulauerit. §. iuſſit lex cum concordan. Non intelligas, quòd perquirat, & inquirat de maleficiis per alium, ſed per ſe ſolum: quia cùm ſit meri imperij, non poteſt demandari, vt dicetur infrà in l. ei qui. & l. inquiſitiones. & patet in auth. de coll. §. iubemus. ¶ Item nota, quòd vbi accuſator eſt, non fiet inquiſitio, ſed tunc demum in prædictis maleficiis inquiritur, quando non eſt qui deferat, vel accuſet. Nam non indiſtinctè inquiritur ſpecialiter de criminibus, vt d. l. hi qui. facit ad principium huius tertij dicti. ff. de pœn. l. capitalium. §. famoſos. & ibi omnes doct. antiquos & modernos, qui iſtam materiam adeò latè examinant, vt nihil amplius addi poſſit.

Nec præſumptioni. Vltimum dictum, quòd ſi Iuſtitiarij & officiales ex debito ſui officij audiant ſecundum iuſtitiam ad punitionem malorum, attribuetur ei per principem ad laudem, non ad temeritatem, vel præſumptionem: authoritatem quidem dignitatis debẽt augere ingenio ſuo. ff. de offi. præſi l. obſeruandum.

I*Vſtitiarij non per Calendas.* Nota quòd quicunque officialis, ſiue Iuſtitiarius, vt hîc, ſiue capitaneus, ſiue quicunque alius, non poteſt

pœna legitimæ ſeueritatis extirpent; nec præſumptioni temerariæ per nos, noſtrorum officialium, credatur attribui id, quod officij ſui debito, ad plenitudinem ſuæ fragilitatis adiunxerit.

Noua conſtitutio.

Ordo iuris ſeruandus eſt in cæteris cauſis criminalibus, & in ipſis nō ſunt cōcedendæ, niſi neceſſariæ dilationes, præuia iuramēti præſtatione. Nec iudicantes permittāt partes ſumptibus vltra debitū grauari. & in cōpoſitionibus faciendis ſeruetur ordo hic deſcriptus. h. d. M.

† IMPER. FIDER.

C[a]Auſas [b]alias ordinario iudicio audiant, & examinēt, & decidant infra trimeſtris tēporis ſpatiū, niſi forſitan inſtructionis deſideratæ neceſſitas, veluti ſi probatiōes ex longinquo petātur, terminum exigat longiorē. Super hoc ſpecialiter à petente dilationem ſacramento præſtando, quòd non cauſa differendi iudicij, ſed ex neceſſitate præſcripta dilationem expoſcat. Nec illud omittimus, ꝙ occaſione faciēdarū Curiæ prouiſionum, pro ſententiis proferendis, partes vltra debitum non aggrauent, nec ipſos per prouincias trahendo poſt Curiā, propter hoc laborum, & ſumptuū vexatione fatigent. Sed illas prouiſiones reputent cōpetentes, quas iudex, & notarius actorū, qui apud eos fuerint, ſufficere, pro negotiorū qualitate cenſebunt. Prædicti autem actorum notarij, & nō Iuſtitiarij, ſicut olim pecuniā omnem, tamex prouiſionibus, quàm vndecunque ex Iuſtitiariorū officiis prouētură, ad generale pōdus recipiāt, & conſeruēt. Et de receptis infra diē receptionis gratis faciant apodiſſas, & ipſi recipiāt antapochā de ſolutis.

De inquiſitionibus faciēdis.

TITVLVS LIII.

Ad officium præſidis pertinet purgare prouinciam malis hominibus, ideo iubet, quod fiāt generales inquiſitiones, forma hic declarata. hoc dicit. vel ſic. ſi monitioni iudicis non paritur: quis non audiatur. h. d. Vel ſic. bannum ſiue edictum excuſat iuſtè impeditos. h. d. Matthæus.

† IMPER. FIDER.

INquiſitiones [c]generales per prouincias, & partes prouinciarū, vbi & quando expedire viderint Iuſtitiarij facere nō omittāt de maleſactoribus, & hominibus malæ conuerſationis, & vitæ, per ſeipſos, iudices, & notarios ſuos, & nō per alios ſimplices, quibus eas hactenus committebant.

Comminabuntur autem prędicti Iuſtitiarij, & comminationes obſeruent. Quod quicunque de his præſentes coram eis fuerint, vel ad quorum notitiā edictum de inquiſitione generaliter facienda peruenerit, ſuper iniuriis ſuis querela, aut de mala fama, ſeu conuerſatione cuiuſpiā, vel de aliquo crimine, vel maleficio in prouincia patrato, veritatē nō depoſuerit, vel querelam, donec inſtantia faciēdę inquiſitionis durauerit, de maleficiis vſq; ad illum diem in antea perpetratis, & iniuriis ſibi illatis, vt accuſator, aut teſtis [d]nullatenus exaudiatur: niſi iuſtā & probabilem timoris, vel ignorantiæ cauſam oſtenderit repellendus, propter quem edicti tempore conqueri, vel inquiſitionem deponere minimè potuiſſet.

† Aliàs, Idem.

Noua Conſtitutio.

a C*Auſas.* No. in quantū tēpus durat inſtantia criminalis cauſæ accuſatione pendente.

b *Alias,* Sed coram Baiulis ſtatuitur tēpus duorū menſium, vt infra de cau. l. j. in fine.

De inquiſitionibus.

c I*Nquiſitiones.* Comminabuntur. quæ comminatio facit aliquem eſſe in mora, qui aliàs nō fuiſſet, vt ff. de admin. tut. tutor qui repertorium. §. de modo vſurarum. & dic quæ ibi not. ff. de iudi. l. ad peremptorium & de official. Procon. l. nec quicquā. §. de plano. & C. cōminationes vel epiſtolas. l. j. & ff. vbi pup. edu. debe. l. iij. circa finem.

† Aliàs, Idem.

d *Nullatenus exaudiatur.* Et ſi infra hoc tempus non venerit aliquis ad conquerendū, poſtea non audietur, vt C. qui acc. nō poſſunt l. ſi ea. cū multis ſimi. ibi not. An.

ADDITIO. *Adde an hoc verbū Nullatenus, importet ipſo iure, not. in l. ſiqua mulier. C. ad Velleia. Card. Zaba. in c. ſuper literis. in xiiij. notab. de reſcrip. Itē quando hoc verbū eſt appoſitū in lege, vel canone importat tātū, quātū clauſula decreti annullatiua, & ſic tollit facultatē diſpenſandi, ita tene. Ant. de Butr. & Ioan. de Imo. in clemen. j. de ſequeſtra. poſſ. & fruct. Archi. in c. quoniā ſuper verbo nullatenus, de immuni. eccleſi. li. vj. Io. And. in c. Romana. § penul. de appel. li. vj. in nouel. Et ibi Domin. Io. And. in c. quia fruſtra. de vſur. Et ita teneas, quā uis contrariū ſentit glo. in verb. nullatenus in d. cap. quoniā. & ibi Domi. qui eſt ſibi cōtrarius.* Super.

Noua

ANDRAEAS DE YSERNIA.

committere aſſeſſori ſuo, ſiue actorum notario regere curiam, cauſas audire, examinare, decidere, nec ſolam cauſarum deciſionem, & examinationem, vel regere curiam, poſſet ei committere, vt patet hic, & infra l. proxi. in princ. Verum eſt tamen, quòd audientiā quæſtionum ſolam officialis poteſt committere ſuo aſſeſſori, vt hic patet expreſsè. & hic eſt verus intellectus: licet in contrarium poſſet dici, quòd iudex ſiue aſſeſſor poſſit cauſas examinare, curiam regere, ac cauſam decidere ipſe ſolus, vt hic videtur innui propter dictionem diſiunctiuam vel, quæ hic ponitur. Sed primus intellectus eſt verior. & diſiunctiua hic poſita, pro coniunctiua ponitur, vt l. ſæpe. de verb. ſignifi. Item hæc conſtitutio videtur innuere, quòd iuſtitiarius per ſeipſum poſſit curiam regere, cauſas audire, & decidere ſine aſſeſſore, & notario: ad quod facit l. proxima in princip. ſed non eſt verum Petr. de Mont. Nota conſtitutionem iſtam iuſtitiariis regionum dare licentiam, iudicibus ſuis poſſe cauſarum audientiā committere. Sed huic conſtit. derogatum eſt per duo cap. Regni nouiſſime edita, quæ prohibent iuſtitiarios aliqua crimina committere. Et quòd in cognitionibus cauſarum omnium de conſilio iudicum procedant ad tormenta, & cognitionem: quamuis magna curia, & eiuſdem curiæ iudices multa modica cauſarum ciuilium, & criminalium expediant ſine magiſtro iuſtitiario. Quæ cap. poſita ſunt poſt capitulum illud, poſt corruptionis amara diſcrimina. & vide quod not. And. de Yſer. in conſtit. in pecuniariis. Pet. de Monteforti.

Noua conſtitutio. *Rubrica.*

C*Auſas alias.* Accelerat ſinē cauſarū criminaliū, ſic ſupra de offi. magiſt. Iuſti. l. hac l. Dicit etiam ꝙ cum conceditur dilatio ad probationes ex lōginquo producēdas debet iurare is, qui eam petit. ¶ Et ponit verba quæ ſunt C. de dila. l. j. ¶ Et addit de ſacramento.

Nec illud. Secundum dictum concor. ſupra. l. proxi. ver. ciuitates. quod verò dicit pro ſententiis proferendis corrigitur hodie per cap. in planitie ſancti Martini quod incipit, Itē ſtatuimus, quòd ſiue in Magna Curia, &c. Sed illas promiſſiones. Plana eſt, & male ſeruatur. quia Iuſti. vt plurimum ipſi iidem componunt, nec vocant iudicem & notarium. Et quantum ad compoſitiones pro ſententiis corrigitur, vt ſuprà proxi. dictum eſt.

C*Auſas alias.* Et ſic not. quòd officialis, ſiue iuſtitiarius, ſiue capitaneus ſit, debet ipſe audire cauſas, & examinare, & decidere: & non poteſt committere iudici vel notario: quia nihil poteſt committere iudici, niſi audientiam quæſtionum, vt in conſti. pręcedenti. Bart. de Cap. Hic vide text. notabilem, in l. j. C. de proxi. ſacrorum ſcrin. & in l. cuſtodiis. ff. de public. iudi. & ibi, Argentinum panſalum. Bartholomæus de Capua.

Notatur hic, ꝙ notarij actorū de pecunia prouentuum quam recipiunt, gratis tenentur facere apodiſſā illis à quibus recipiūt. quod nunc in curia malo modo ſeruatur, & ſic ſemper qui pecuniam recipit. tenetur facere apodiſſam, vt hic ſequitur. Barth. de Capua.

In tex. debitū. Hodie hoc eſt ſublatum in regno per c. item ſtatuimus. quòd nihil ſoluatur pro ſcripturis ſententiarum. Pet. de Mont.

In text. nec ipſos. Nota quia male ſeruatur hodie per officiales.

In gloſſ. vnica ibi. criminaliter. Hodie eſt c. Reg. quod incipit, quorundā expoſitio. &c. quòd niſi iuſtitiarius intra ſemeſtris temporis ſpatium determinauerit quæſtiones ꝙ illa quęſtio deuoluitur ad curiam Vicariæ Reg. Pet. de Mont. & iſta ſeruatur in magna curia Vicariæ. In eadem glo. in fi. De iure ciuili aliter eſt, vt in l. j. C. vt infra cert. tempus. & l. properandum. C. de iud. Marinus.

De inquiſitionibus faciendis. *Rubrica.*

I*Nquiſitiones generales.* Vbi & quando hoc correctum eſt per c. incliti Regis Caro. II. quod incipit. generales inquiſitiones, quia ſemel tantum in anno: Alij intelligunt de generali inquiſitione quantum ad perſonas, non quantum ad crimen. Vel verius dic, vt infra. l. proxi.

Per ſeipſos. Sic in authent. de Colla. §. iubemus. ¶ Teſtes enim in cauſa criminis iudex recipit, non alij committit. C. de fide inſtru. auth. apud eloquentiſſimum. Cognitionē criminum non delegat: niſi quando abeſt. ff. de officio eius cui man. eſt iuriſdict. l. j. §. j. & à familia tunc poteſt inquirere ff. ad Syllania. l. i. § quæſtionem. ſed ſi committeretur contra prohibitionem legis factum non valeret. C. de leg. non dubium, pro qua eſt in authent. quomodo opor. epiſco.

Noua conſtitutio.

a H*I qui per inquiſitiones.* Notabiles. Interdū notato per inquiſitionē non ſit copia, nec nominū, nec dictorū vt in princ. huius conſtitu. Interdū econtra, vt in verſic. primo. Interdū nominū & dictorū, vt in ver. porrò, & habet hoc locum in inquiſitione generali. Interdum dependet de cōſcientia principis ſit facienda copia, vel non, vt in inquiſitione ſpeciali ita ſcilicet in duobus caſibus, cū inquiritur de crimi. læſę maie. & de conſcientia ſpecialis criminis, vt in ver. de ſpecialibus. Item cū ſit inquiſitio contra ſpecialem perſonam debet præce

† *Aliàs, Idem.*

Noua conſtitutio.

Ex teſtibus examinatis in generali inquiſitione non proceditur ad cōdemnationem contra inculpatos. ſed proceditur ipſis citatis: & data copia reportorum, & defenſionum: & tunc conuicti puniuntur pœnis ſtatuta per regni conſtitutiones, ceſſantibus teſtibus: in generali inquiſitione non poteſt procedere ex officio ad inquiſitionem contra certam perſonam de crimine, niſi in caſibus ſpecialibus, & tunc illa ſolennitas, quæ requiritur, quando proceditur per accuſationem, debet ſeruari, quando proceditur per inquiſitionem, excepto quod in crimine læſæ maieſtatis contra perſonam regis non exprimitur nomen delatoris. & ſint iudices perſpicaces in dictis inquiſitionibus, vt nihil omittant dolo, aut negligentia ſub pœna hic deſcripta. hoc dicit. Matth.

IMPER. FEDER.

HI [a] qui per inquiſitiones huiuſmodi generales inuēti fuerint notabiles, ſi tale quid cōtra eos probatum appareat, per quod mori nō debeat, nec membro aliquo mutilari, & per decē, aut plures quod Iuſtitiarij cōmuni fama, & bonæ opinionis inuenerint, cōuicti fuerint, vtpote, quòd rixatores, & frequētes delatores armorū cōtra cōſtitutiones noſtras, quòd luſores* publici taxillorum, [b] aut tabernarum frequentatores, quòd vltra facultatē ſuorū prouentuum nō ex mercationibus, aut artificiis largiorē, quā debeāt, vitā ducant, ad publicū opus deputētur, ad tēpus per literas Iuſtitiarij Magiſtro Operū deſignandum, & eiuſdē Iuſtitiarij arbitrio iuxta probata, & perſonæ qualitatē, prouida deliberatione taxandū, quo tranſacto cū literis ſuis Magiſter Operis teneatur dare gratis licentiā condemnatis ad propria reuertendi: quod generaliter ſeruandum cenſemus in

prçcedere nomen delatoris: quod eſt regulare vt infra. in ver. in prædictis, & ſuprà titu. j. literas. in fin. Fallit in duobus caſibus, vt in ver. in prædictis And.

* ADDITIO. *Luſores. Adde an iſte ludus ſit prohibitus? vide gloſſ. ſumma. xxxvj di. t. & glo in ver. ad aleas in c. clerici. il. ij. de vi. & honeſt. cle. & an poteſt repeti id quod perditur in ludo? vide per Car. in cle. fin. in §. ſed & tales in x q. de vi. & hon. cle. Albe. in auth interdicimus. C. de epiſcop. & cle. Bald in l. fi. ff. quando ac. non da.* Superantius.

b *Aut quod vltra facultates.* Not. & facit in authent. vt determinatus ſit nu. cle. §. cū verò Deo amabiles. colla. j.

Maleſi

ANDRAEAS DE YSERNIA.

epiſcop. §. ſi quis autem. imò irritaretur de nouo, vel denuò facienda, infra. l. hi qui. in fine.

Comminabuntur autem. Satis eſt iuſtum quod hic dicitur, pro quo eſt. C. qui accuſ. non poſſunt. l. ſi ea. ff. de accuſa. l. Titia. & ſtatutum eſt ad hoc, vt ſit finis litium, & accuſationum, idcircò iuſtum. ff. pro ſoo. l. fin.

Niſi iuſtam & probabilem. Pro quo eſt. ff. de iuris & fac. igno. l. j. C. qui admit. ad bo. poſ. l. ij.

I*Nquiſitiones.* In text. Generales. Quæ ſemel in anno fieri debent. per c. Regni poſitum in rubrica, de inquiſi. c. ſi. Pet. de Monteſ. Et ſic eſt hodie correcta per dictum cap. Ian. Grillus.

Noua Conſtitutio.

H*I qui.* Hodie corrigitur principium huius conſtit. per c. incliti Regis Caroli II. vt ſemper detur copia nominum, & dictorū, & omnium repertorum, & ibi diſtinguitur numerus teſtium, per quos debet probari inquiſitio, vt per eam procedatur ad pœnam.

Aut quod vltra facultatem. Refert Maximus Valerius, quòd Athenis erat Ariopagus, vbi inquirebatur quonam quæſtu quiſque ſuſtentabatur, non enim oportet ad menſuram expenſarum poſſeſſionem quærere, ſed ex his quæ quilibet habet ſuas debet expenſas metiri, vt in auth. vt deter. ſit nu. cle. in ij. col.

De ſpecialibus. Specialis inquiſitio non ſit iure Romano, nec per has conſti. Niſi in caſibus, quorum duo ſunt in hoc §. videlicet læſæ maie. & quando princeps ſpecialiter mandat. Item vbicunque procedit ex officio ſine accuſatore, qui not. in glo. ff. de adult. l. j. §. ſi publico. Inſtit. de pub. iudi. in princ. ¶. Item. C. de aboli. l. ij. ¶ Item in manifeſtis latronibus, & in criminibus notoriis. C. de cuſto. re. l. j. in princ. ibi. publicæ ſolicitudinis cura produxerit. licet glo. hìc intelligat literam illam generaliter, vbicunque aliàs verus non apparet delator vel accuſator. Hoc autem eſt deſtruere regulam illam, nemo ſine accuſatore punitur. ff. de mune. & hono. l. reſcripto. § ſi quis. & conſtit. ſuperior Iuſtitiarij non per Calendas enumerat certa crimina, vbi ſi non eſſet delator vel accuſator, proceditur & inquiritur, ſicut ſunt famoſi latrones, & fures, & itinerum aggreſſores recentes, aliàs receptantes: & publicos homicidas fugientes, vel latitantes: ergo in aliis criminibus obtinet ius commune prædictæ regulæ. argum. ff. ad munici. l. j. in fine. & quod in hoc §. dicitur quòd ad ſingulorum ſingulares delationes non procedatur ad inquiſitionem ſpecialem: ergo ſi non eſt delatio, procedatur ad inquirendum, hoc arg. implicat turpem ſonum, & ſic non eſt recipiendum, ſic C. de epiſcop. & cleri. l. conuenticulam: & de conditio. inſer. l. j. nam, vt dictum eſt, deſtrueret regulam ſupradictam: de hoc dic vt infra. l. proxima. in authent. de collatio. §. iubemus. Cum dicit per iudices requirere maleficia, intelligendum eſt, vt non committat, vel deleget, nec per ſe, id eſt ſine accuſatore, quia eſſet deſtructio dictæ regulæ, ſicut Moderni communiter dicunt. Quæ autem ſint crimina notoria? dic j. q. j. c. de manifeſta. in glo. Item dicimus inquirendum ſpecialiter cōtra ſocios criminum. & confeſſatos per aliquem de ſociis in illis caſibus, vbi talis confeſſio facit aliquam præſumptionem, vt not. in glo. C. de accu. l. ſi. in ſi. & ad hoc adducimus dictam literam. publicæ ſolicitudinis cura produxit inquiſitiones generales ad purgandum prouinciam malis hominibus. ff. de offic. Præſid. l. congruit. ſit ſemel in anno, vt diximus ſupra. l. proxima.

Dandam, vel denegandam inquiſitionis copiam Nunquid ſit hodie correctum per prædictum cap. Regis Caroli II. indiſtinctè dicens, quòd quando generalis vel ſpecialis inquiſitio legitimè facta fuerit, dari deberet copiam nominum dictorum, & omnium repertorum? Non videtur, nam ſpecialia derogant generalibus. ff. de pœnis l. ſanctio. de verbor. obligat. doli. nam & ſi corrigeretur, poſſet princeps mandare denegari copiam, non obſtante illo capit. Dicit enim hæc litera. prouida deliberatione mandabit. Sed an princeps poſſit hoc ſtatuere vt non detur defenſionis copia? ſtatim dicetur in fin. huius conſtitutionis.

Delatoris nomen. Habetur enim pro accuſatore, vt ſi non probet, puniatur de calumnia, ſicut ſi accuſaſſet. extra de calum. c. ij.

Cauſa timoris. Bene ſtatuitur, hic prouidet bene Imperator, vt maleficia non remaneant impunita. ff. ad legem Aquil. l. ita vulneratus in fine.

H*I qui per inquiſitiones.* In §. cęterum. Not. quòd carcer perpetuus eſt de iſto iure, & de iure canonico, non autē ciuili: & ideo per iſtam conſtitutionem eſt correcta l. incredibilis. C. de pœnis. Mari.

In tex. per decem. Hodie tantū quatuor ſufficiūt: & nihilominus eſt danda copia dictorū, vt in c. Regni, ſubiungendo. Pet. de Monte.

In tex. in crimine læſæ maie. Et ſic no. quòd in crimine læſæ maieſtatis non ſeruatur ſolennitas iuris: quia extra ordinem proceditur, vt hic aperte vides. Sed de iure communi videtur contrarium: quia in eo crimine proceditur iuris ordine ſeruato: nam dicit text. actione propoſita, &c. vt C. de epiſco. & cleri. l. ſi quæcunque. in fin. arg. tamen in contrarium facit l. apoſtatarum in princ. C. de apoſtatis & in auth. quomodo oporteat epiſcopos. §. licentia. in gloſſ. forte etiam ſecundum ius. Barth. de Capua. In gloſſ. j. ibi, porrò. De hoc vide. vt not. C. de bonis vacanti. l. j. Petrus de Monteforti.

In gloſſ. ibi, præſentia. Et hoc caſu debent offerri capitula, aliàs confeſſio ſine capitulis aliquid non valere: ſed dic vt not. in cap. j. de accuſation. in vj. Petrus de Monteforti.

In glo. verb. hi qui. Patet ergo apertè per hanc glo. quòd ex officio poteſt procedi contra ſpecialem perſonam de crimine. Concordat quod no. ſuprà de hæreti. c. inconſutilem. & ibi gl. vbi etiam inchoatum eſt iudicium per viam accuſationis, accuſatore deſiſtente, iudex omiſſa via ordinaria procedit ad inueſtigationem criminis, per viam inquiſitionis. C. de abolitio l. fallaciter. quod notabile eſt, & hoc eſt ne maleficia remaneant impunita. l. ita vulneratus. cum ſimilibus. ad leg. Aquiliam. quæ ſpectant ad iudicem. l. is apud quem. C. de eden. Et quia crimina vndecunque claruerint, ſunt punienda. xxiiij. q iiij. cap. ecce. Sed illud quæritur, quod ſæpe de facto contingit: Reus accuſans de aliquo crimine, puta homicidio, dedit regiæ curiæ fideiuſſores de parendo iuri, & iuſtitiæ faciendę in forma: poſtea accuſatore mortuo, vel deſiſtente, iudex ex officio ſuo inquirit, & procedit contra reum, quod poteſt, vt dixi. Reus non ſiſtit ſe in iudicio, cōueniuntur fideiuſſores ab eo dati: quæritur nunquid tenentur? Et videtur primò quòd non, quia cautio interpoſita coram vno iudice, non committitur coram alio ff iudica ſolui. l. cum apud. & l. iij. primo reſponſo. quare videtur, quòd cautio interpo-

omnibus, qui ad opera publica deputantur, vt deſignetur eis condẽnationis tẽpus, & cauſa. Vel ſi qualitas delicti popoſcerit, ꝙ in perpetuum cõdemnati publicis operibus deputẽtur: hoc ipſum & ſententia præſidis manifeſtè cõtineat, & literæ ſuper hoc miſſæ manifeſtè declarenr. Cæterũ ſi tale quid contra eos probatum extiterit, ex quo perſonam amittere debeant, vel membrorũ mutilationem incurrere, aut perpetuò carceri macerari: tunc, ſiquidẽ is, cõtra quem inquiſitio facta fuerit, leuis vitę, & malæ cõuerſationis fuiſſe nõ probabitur, vel per quoſcunque [a] maleficus nõ probetur, inquiſitionis ei copia tribuatur. Porrò ſi per ipſam inquiſitionem, aut alia contra eũ facta, leuis cõuerſationis & vitæ probetur, aut quòd propter manifeſtam fugam ex maleficio fuerit forbannitus, & per decem bonæ opinionis viros, non inimicos delati, probatum fuerit contra eum: Facta ſibi copia nominum tantùm omnium teſtium non dictorum, nec eorũ ſpecialiter, qui cõtra ipſum inquiſitionem deponunt. Ad cõdemnationem ipſius, iuxta qualitatẽ probati criminis, procedatur. [c] De ſpecialibus autẽ [d] cauſis, & ad ſingulariũ delationes, contra ſingulares perſonas factas ad inquiſitionem criminalem faciendã minimè procedatur. Pręterquàm in crimine læſæ maieſtatis contra perſonam noſtram, vel noſtrorum collateraliũ perpetrato, vel niſi ſpeciale conſcientię noſtræ mãdatum ſuper inquiſitione faciẽda habeatur. In quibus cauſis dandã vel negãdam inquiſitionis copiã plenè per inquirentẽ, ad nos relatione præmiſſa, certificatũ eſt noſtræ maieſtatis arbitriũ, prouida deliberatione mãdabit, quę quidem relatio cõtinebit conditionẽ deferẽtis, atq; delati, & nomen & famã ipſius, criminis etiam qualitatẽ, teſtium numerũ, & ipſas depoſitiones eorũ, famam etiã eorundem, [e] quatenus ipſam per inquiſitionẽ ſummariã Iuſtitiarius ſcire poteſt. [f] In prædictis etiam caſibus, & omnibus alijs, in quibus inquiſitio [g] faciẽda eſt, ſecundum iura cõmunia, vel noſtri nominis ſanctiones exprimendũ eſt delatoris nomen, & omnes ſolennitates ſeruãdæ ſunt, quæ veteribus legibus, & noſtris cõſtitutionibus [h] ſuper delationibus, & delatoribus editis cõtinẽtur, præterquã in eo tantum crimine lęſæ maieſtatis noſtrę, quod perſonã noſtrã directò cõtingit. Vel niſi iuſta & probabilis per eũ, apud quem delatio facta eſt, videbitur cauſa timoris, propter quam delator in publicum prodire formidet. Nihilominus tamẽ inquiſitor hoc caſu omnia teneatur ex officio ſuo circumſpectè proſpicere, tam in perſonis productorum teſtiũ, quàm in omnibus circunſtãtijs alijs, & ſpecialiter, quis ſit zelus delatoris, aut cauſa, q̃ ipſum ad ipſam delationem inducat: & generaliter ſic omnia ex officio ſuo ſuppleat inquiſitor, quod in aliquo ignorãtia prædictorũ delato nocere non poſſit: quæ ſi per inquirentem perſpicaciter obſeruata nõ fuerint, inquiſitio irritetur, [i] denuò faciẽda, ipſo nihilominus de dolo, vel negligentia prout ex arbitrio noſtro proceſſerit condemnando.

De prohibita† officialium noſtrorũ occaſione.

TITVL. LIIII.

Dictum eſt in conſtitutione præcedenti, in ſecunda parte, quòd ſi per teſtes decem inquiſitione generali receptos bonæ opinionis, probatur contra aliquem hominem malæ vitæ de crimine, in quo venit imponenda pœna mortis, vel mutilationis membri, non datur ſibi copia defenſionis: quia non publicantur ſibi illi teſtes, qui depoſuerunt contra eum. ſed tantùm nomina patefiunt ei: hoc in iſta conſtitutione corrigitur expreſſe, & iubet, quòd iudices dent dictis inculpatis copiam defenſionis, & ſic copiam illorum teſtium & audiantur in ſuis defenſionibus, ſubaudi legitimè factis. h. d. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

ITem dira, & dura obſeruatio, quæ hactenus obtinebat, videlicet, quòd ſi per inquiſitionem

a *Maleficus.* Aliàs, maleficijs.
b *Vel quocũque.* Aliàs, quotieſcunque.
c *De ſpecialibus autem cauſis delationes.* Not. delationes, quia ſi nõ præcedant delationes, quòd poteſt inquiri etiã contra ſpecialẽ perſonam: & quod ibi dicitur infrà in l. ſequen. intelligitur, cùm apparet accuſator, & ſic etiam poſſent intelligi iura communia. Andræas. Nam ſecundũ ius Romanum dicitur ꝙ in quacunque cauſa, reo exhibito, ſiue accuſator exiſtat, ſiue cum publicę ſolicitudinis cura produxerit, ſtatim debet quæſtio fieri, &c. id eſt, examinatio, vt C. de cuſto. reo. l. j. in prin. & ita datur ibi intelligi, quòd vbi nõ apparet accuſator, debet adeſſe ſolicitudo publica, ſcilicet ſolicitudo iudicis ad inquirẽdũ, & puniendũ delinquẽtes.
d *Cauſis.* Aliàs, caſib.
e *Quatenus.* Aliàs, cum cauſa.
f *In prædictis etiã caſib.* ſ. duobus in proxi. vet.
g *Facienda eſt.* Contra ſpecialem perſonam.
h *Super delationibus.* Vbi debet ꝓcedi vtraq; parte præſente, vel altera contumaciter abſente, vt ff. de iur. fiſ. l. ij. §. diuus. & l. ſenatus. §. ꝙ ſi tribus. ergo ſatis colligitur hîc, ꝙ in inquiſitione, quæ fit cõtra ſpecialẽ perſonã ſeruetur ordo iuris: qui eſt vt vtriuſq; habeat præſentia: vt extrà de accuſ. ad petitionem. & not. in c. qualiter. §. debet. & l. noſtra dicit, quòd in prędictis delationib. ſeruandis eſt ordo iuris, vt C. de delat. l. pen. li. x. And.
i *Denuò facienda.* Concord. C. de bo. proſcrip. l. ſi quis intra. in fine.

Noua

† *Aliàs, hic nõ eſt rub. quia videtur duplex, nam eadẽ fuit ſuprà poſita.*

† *Aliàs Idem.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ſita, ſuper vt ordinaria non committitur, ſi proceditur ex officio, quia de ſimilibus idem eſt iudicium. ff. de negot. geſtor. l. ex facto. in fin. & videtur expreſſum. ff. de iud. l. non à iudice. §. ſi quis ab eo. vbi qui acturus vno iudicio ſatis accepit, ſi agat alio, non committitur cautio, vt ibi dicitur. Videtur dicendum, quòd cautio committitur. quia ſi contra reum principalem omiſſa accuſatione poteſt procedi ex officio, vt hîc: ergo reus eſt obnoxius. Igitur fideiuſſores ab eo dati tenentur. Fideiuſſor enim tenetur in omni eo, quo principalis conueniri poteſt. ff. de adminiſtratio. tutorum. l. ſi in hærede. in fine primi reſponſi. Et fideiuſſores à reo dati, videntur dati in omnem cauſam, quæ ex criminatione deſcendit. ff. de fideiuſſoribus. l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos. ff. quorum legatorum. l. diuerſum. in princip. Nec obſtant dictæ leges iudicatum ſol. quia loquuntur in ſtipulatione iudicatum ſolui, quæ iudicialis dicitur. ff. de prætoria ſtipulat. l. j. §. j. quæ ideo interponitur, vt iudicium ratum ſit: vt ibi dicitur. & ne decretum prætoris ſit eluſorium: vt in l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. Vnde mutata perſona iudicis (licet de iuris ſubtilitate idem ſit iudicium. ff. de iudic. l. proponebatur.) tamen in veritate conſtat quòd mutatum eſt, vt ibi notatur. Et ideo fideiuſſores dati coram vno, non tenentur coram alio: quia eius iudicis ſententiæ ſe ſubeſſe non ſubdiderunt, vt eadem l. tertia. ff. iudicib. ſol. At in caſu præmiſſo non eſt mutata perſona iudicis, per quem maximè dicta cautio fuit interpoſita, ſed perſona accuſatoris, in cuius locum ſubſtituitur officium iudicis de legis poteſtate: vnde illud officium fungitur poteſtate accuſatoris. ff. ſi quis teſtam. lib. eſſe iuſſus fuerit. l. prima. §. hæc actio. Nec obſtat dicta l. de iudic. quia ſecundum vnum intellectum loquitur, quando acturus vno iudicio pro vna re ſatis accepit, poſtea egit pro alio. Ideo ſtipulatio interpoſita pro vna, non committitur pro alia, ſi agatur. Quia de illa re poſteà agitur, nec iudex, nec litigatores ſenſerunt: vnde cùm non venerit in iudicium. ff. de exceptio. rei iudic. in fine primi reſponſi. meritò cautio pro ipſa interpoſita, non committitur pro alia, ad quam poſteà agitur. Certum eſt enim, quòd petita vna re, non videtur peti, nec dicitur poſſe peti alia, niſi in generali petitione vnius, poſſet dici includi alia: vt ſi peto rem, videor petere fructus, vt not. ff. de iudic. l. ſolemus. Nec placet, immò improbabilis eſt illa lectura, quæ ponitur in l. non à iudice. Abſurdum enim eſſet dicere, quòd mutata ſolùm actione, videatur mutari iudicium, vt ibi dicitur. Originalis quidem cauſa, & ſubſtantialis potius conſideranda eſt, quàm titulus actionis. ff. de fideiuſ. l. ſi tutor. §. j. C. ad Maced, l. ſi filius. Nam mutatio actionis non mutat iudicium, nec cauſam, nec petitionem, ſi non eadem res petatur. Nec plus per ſecundam, quàm per primam. ff. de iureiur. l. duobus. §. exceptio. ff. loc. l. ſi vulneraueris. ff. de act. & oblig. l. qui ſeruum. & ex hoc habes clarum intellectum. ff. iud. ſol. l. cùm quærebatur. in fin. & ibi not. Bartholomæus de Capua.

De prohibita officialium noſtrorum occaſione. Rub.

ITem dira & dura. Ex hoc bene ſtatuitur, vt ſemper detur copia defenſionum: quia defenſio eſt de iure naturali, vt ff. de iuſt. & iur. l. iij. ad l. Aquil. ſcientiã. §. qui cum aliter. & in irrationabilibus, vt ff. ſi quad. pau. fe. di. l. j. §. cũ arietes. naturalia enim princeps tollere non poteſt. Inſti. de iu. nat. §. fi. Idẽ etiã de iure diuino, probatur Act. 25. quod

Noua conſtitutio.

a *PRæſentis lege ſancimus.* Accuſatores, vt C. qui accuſa. non poſ. l. iij. & de accu. l. pœn.

b *Aut criminum delatores.* Vt ff. ad Turpil. l. accuſa. §. nunciatores, & melius de iure fiſci. ſenatus in principio.

c *Inſcriptionis.* Ad quod ſola libelli oblatio ſufficit, vt not. C. de fide inſtru. l. j. & continet ius commune. C. de accu. l. fi. & ſic vbi apparet certus accuſator nõ proceditur ad inquiſitionem ſed per libellum debet accuſari, quia nemo ſine accuſatore punitur. Nec obſtat in authẽ. de col. §. eos. q loquitur in eo caſu, in quo loquitur l. cõgruit. ſ. cum delicta committuntur: & ignorãtur delinquẽtes: Vel etiam cum ſciuntur delinquentes, ſed non eſt qui accuſet. Et hoc videtur ſumi ſupra l. proxima. in verſi. de ſpecialibus, vt ibi not. Andr.

† Aliàs, idem.

d *Calumniæ.* Intelligas de euidenti calumnia, vt in deliſtente. ab acc. l. pœnam.

e *Et deſiſtentes.* Redde ſingula ſingulis, ſcilicet, vt in deſiſtentes pœna

contra aliquem factam, per decennarium numerũ probatur: non dabatur copia reclamandi: Nolumus quod de cætero obſeruetur, ſed & per quemcunque & quoſcunque probetur, copiã habeat accuſatus, & in ſuis defenſionibus audiatur.

Noua constitutio.

Nullus officialis in regno debet aliquem admittere ad accuſandum, vel denunciandũ aliqui de aliquo delicto, niſi prius ſe obligauerit apud acta ſcilicet de probando crimẽ obiectum, ſubaudi ad certã pœnã pecuniariã, quia hodie pœna talionis de conſuetudine eſt ſublata. M.

† IMPERA. FEDER.

PRæſenti [a] lege ſancimus vt nec magiſter Iuſtitiarius Curiæ noſtræ, nec alij Iuſtitiarij regionum accuſatores, [b] aut criminum delatores, aliter ad iudiciorũ ſuorum ingreſſum admittant, niſi prius vinculum [c] inſcriptionis accipiãt, prout veteribus legibus eſt inductum, vt deſiſtentiæ pœnam, atque [d] calumniæ, in calumniantes [e] & deſiſtentes conſtanter obſeruent.

Vt Iuſtitiarij, & vniuerſi officiales, ſeu ipſorũ familia nihil à litigantibus recipiãt.

TITVLVS LX.

Omnes iudices, & officiales regij debent habere manus mundas, nec eſculentum, & poculentum à litigantibus, vel ſupplicantibus recipere, ſub pœna priuationis officij, infamiæ, & pœna furti manifeſti. hoc dicit. Matth.

† IMPER. FEDER.

APud Iuſtitiarios [f] regionum, & omnes alios inferiores magiſtratus, & iudices difficultas, & ordo Cãcellariæ, quẽ ſpecialiter in Magna Curia noſtra ſeruare mãdauimus, nullatenus obſeruetur, niſi quo ad hoc, vt nec ipſi, nec officiales, aut familiares eorum aliquid ab impetrantibus, ſeu litigantibus omninò recipiãt, nec eſculẽtum*, nec poculentium, etiã infra triduũ conſumendũ. Quòd ſi contra præſentẽ conſtitutionẽ noſtrã, aliquid recepiſſe fuerint, dilucida probatione conuicti: ſi quidẽ pecuniam, equos, aut quęlibet animalia, arma vel huiuſmodi precioſa, litigantibus, aut non litigantibus, vel impetrantibus præter eſculentũ & poculentũ, quod infra duos dies conſumendũ proximos, ſemel tantum dum in loco permanſerint, recepiſſe ſufficiat. Et ſi à litigantibus, aut

na deſiſtentiæ. In calũniantes pœna calũniæ. & facit ad hanc conſtitutionem. infra de pœ. cal. l. j. in princ.

Vt Iuſtitiarij, & vniuerſi officiales ſeu ipſorum, &c.

f *APud Iuſtitiarios.* Quadruplũ. no. Iuſtitiariũ puniri in quadruplum eius, quod accepit in officio, occaſione officij ſui vltra eſculentum & poculentum concor. ff. ad leg. Iul. l. lege. in fin. & C. de aſſeſ. l. iij. & nihilominus poteſt puniri criminaliter pœna deportationis, & vltra, vt ibidem, & ad hoc accedit infrà de numero & tempore officialium. l. volumus. vbi poteſt puniri arbitrio iudicis aliàs principis: & ſic con cor. cum ll. præalleg. & hæc quæ hic dicuntur ſunt verba, quãdo ſponte accipit. Si autem extorſit, tunc etiam tenentur in quadruplum damnum paſſo, vt infra de iniur. Curiali. illa. l. ij. ad fin. And.

† Aliàs, idem.

* ADDITIO. *Nec eſculentum & poculentum. Adde ca. cum ab omni de vita & honeſtate cleri, & in c. ſtatutum de reſcrip. li. vj. & ibi do.* Super.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

quod ſimiliter princeps tollere non poteſt, vt in communi diſtinct. C. ſi contra ius vel vti. pub. l. fin. & ita eſt defenſio in iudicio, ſicut in prælio, quia in iudicio pugnatur & certamen eſt. C. de aduoc. diuer. iudi. l. aduocati. & de hoc plenius diximus in titu. quæ ſint regalia. ſuper verbo, committentium crimen læſæ maieſtatis.

Noua conſtitutio. *Rubrica.*

PRæſentis. Dicit hic gl magni viri & famoſi doct. Do. Andreæ de Barulo, quod quando delicta committuntur & ignorantur delinquentes, nec eſt qui deferat, & accuſet, quod poteſt procedi per inquiſitionem etiam contra ſpecialem perſonam, & ſic intellexit id, quod dixit ſupra l. proxi. §. de ſpecialibus, quia maleficia non debent eſſe impunita. ¶ Et quantum ad homicidia clãdeſtina, quorum authores ignorantur verum videtur, per conſtitutionem ſi damna clandeſtina. Certè & ſi ſuper damnis rebus illatis hoc idem eſt, vt d. l. ſi damna. multò fortius quando perſonæ offenduntur aliter, quàm per occiſionem, quia animata corpora præferuntur rebus. C. de ſac. ſanct. ecc. l. ſancimus. & ſic erit inquiſitio generalis quantum ad perſonam nec quęretur, tunc ſi Titius aut Caius maleficium commiſit. quia eſſet ſubiectio non inquiſitio. ff. de quæſt. l. j. §. qui quęſtionem. Sed erit ſpecialis quantum ad crimen. & perquiretur quis fecit tale ſacrilegium, vel adulterium. Nec ob. ſupra. e. l. Iuſtitiarij non per Calendas. quia poteſt eſſe, quod enumerentur crimina gratia exempli q. d. idem in aliis vbi accuſator vel delator non apparet, ſicut cum dicitur domum, intelligitur idem in fundo C. de rei ven. l. domum cum concor. Sed quid eſt, quod dicit ignorari patratores maleficij in accuſatione, cum non præſumatur maleficus accuſatus? C. de accu. l. ſi. in prin. Dic quod quando nominatur & exprimitur nomen maleficij, accuſabit per libellum. Quando vero ignoratur, per inquiſitionem. aliàs maleficium eſſet impunitum, & in vtroque ſiue accuſetur ſiue inquiratur, non erit quis maleficus, vt puniatur, niſi probetur. Et ſi videtur illud eſſe occultum maleficium, & eius ignotari authores quando nullus inde arguitur. Et ad vniuerſitatem tetrarum ſe defendere debet, vt in l. ſi damna, & ſi eſſet fama quod Titius commiſiſſet, ex quo non accuſatur, idem erit, quia non debet habere plus immunitatis, vt non inquiratur in eo, quod eſt famoſum argu. ff. de noxa. l. non ſolum quod vi aut clam. l. Seruius nec erit turpis ſonus in §. de ſpecialibus imò congruus, vt maleficia non remaneant impunita, ad quod omnia iura tendunt.

ADDITIO. *Adde gloſſ. in verbo canonicas c. j. de poſt. prælat.*

Secundum hãc autem eſſe deſtruere dictam regulam. Nemo ſine accuſatore punitur. Et ideo alij aliter dicunt, vt in conſti. iuſtit. non per Ca. in enumeratis criminibus tantum. ſed quia non expreſſit locus ſit coniecturæ, vt voluerit idem eſſe in omnibus aliis maleficiis ex quo aliqua crimina expreſſit, ſed quia non expreſſit, præſumit ius quod voluit. C. de cad. tol. §. pen. pro quo eſt. ff. de verb. ob. l. ſi minor. & ad ea quæ non exprimuntur etiam vtiliter lex non trahitur. ff. ſo. ma. l. ſi verò. §. de viro. nec remanebunt huiuſmodi maleficia impunita, quia in generali inquiſitione, quæ fit quolibet anno, ſemel poterit probari id, quod probabitur in hac ſpeciali. nec videtur intereſſe ſi non probetur ſtatim, cum poſſit probari poſtea in inquiſitione generali arg. ff. de fur. l. qui tabulas. in hoc tamen videtur poſſe intereſſe, ſi in loco maleficij perpetrati fuerunt tunc exteri, qui ſunt receſſuri, vel ſenes, aut valitudinarij per quos veriſimile erat, poſſe maleficium probari: & ſuſpitio erat apud iudicem de morte, vel abſentia ipſorum, qui poſſent, vt credebatur, id teſtificari. ff. de fur. l. quidam tabularum ad l. e. Aqui. l. in lege: tunc videntur recipiendi per iudicem tales teſtes: Ad quod poſſet reſponderi quòd iſta rarò poſſent euenire, ideo non multum curandum argu. ff. de vſucap. l. iuſto in prin. & de legi. l. nam ad ea. ſed ſi eueniret, tollerabilius videtur non rumpere dictam regulam, maximè cum poſſit non mori & non abeſſe, ſicut mori & abeſſe. Sic de duobus malis eligetur minus malum. ff. de re. iur. l. quoties nihil ſine captione. & vt tollerabilius ſit tantiſper expectare quàm nouũ modum probandi a. l. inuenire. arg. ff. de iniu. l. prætor. §. ſi poſt. nam daretur occaſio malignandi officialibus malis, qui multi ſunt & fraudulenti. C. li. x. de iure fiſ. l. facultas. in fi. & quorum eſt pertinax & auara proteruitas. C. de epiſcopis & cleri. l. omnes. §. præterea. ſemper enim diceret ſe velle inquirere per ſenes, & valitudinarios, & exteros receſſuros. Tollenda eſt autem eis hæc occaſio. inſtitut. vi bonorum raptorum §. ſed nedum talia.

Vt Iuſtitiarij, nec eorum familia aliquid à litigantibus recipiant. Rub.

APud Iuſtitiarios. Repetit quod dixit ſupra de offi. ma. Iuſti. l. Capitaneorum. §. prædictis. quòd Iuſtitiarij nihil recipiant nec familiares eorum præter eſculentum & poculentum, ſi contra faciant, cum infamia repelluntur ab officio, & in duplum condemnantur, quando fuit ſponte oblatum. Sed ſi per vim extorſiſſent in quadruplum condemnarentur læſo, vt infra de iniur. offic. illa. l. ij. tanquam fures manifeſti. Itẽ not. quod æquiparantur datio

De tranſactionibus.

a Oſtquàm. Alias prius quam.

* ADDITIO. *Enormibus. Adde quæ dicatur enormis iniuria vel atrox. inſti. de iniur. in §. atrox. in c. cum illorū de ſent. exc. glo. in c. fin. de don. & in c. tāta. de excep. præla.* Sup. b *Atroces.* Quæ habentur. ff. de iniur. l. prætor. §. fin. & inſtit. eod. tit. §. atrox.

Ne ſi

impetrantibus eſculenta & poculenta, ſeu iotectas, aut donationem recepiſſe, vel promiſsiones de eis admiſiſſe probentur, ſpoliati honoris cingulo cū infamia eorum, quæ in donatione vel promiſsione receperint, tanquam manifeſti fures, quadruplum Curiæ noſtræ componant.

Ut Iuſtitiarij habeant certos aduocatos.

TITVLVS LVI.

Iuſtitiarij prouinciarum debent eſſe contenti vt certus numerus aduocatorum poſſit aduocare in curia ſua, ſed ſi alij aduocati receperint officium poſtulandi, publica in iuriſdictione ſua, illos etiam permittat aduocare. hoc dicit. Matthæus.

† Aliàs, Idem.

†IMPER. FEDER.

IVſtitiarios regionum certis, & deſignatis aduocatis in curia ſua volumus eſſe contentos: ſed omnibus, qui in iuriſdictione ſua aduocationis officium à Curia noſtra receperint, coram ſe poſtulare permittantur.

°*Noua constitutio.*

Regula eſt, quod Iuſtitiarius prouincia cognoſcit de feud. non quaternatis, & rebus non quaternatis, quas tenet regia curia committitur coram eo. Et iſta eſt regula. ab iſta regula excipitur iſte caſus, ſi rex mandauit aliquem de bonis feudalibus deſtitui, & ille deſtitutus velit agere coram Iuſtitiario contra fiſcum, in hoc caſu Iuſtitiarius nullam habet iuriſdictionem, niſi rex ſpecialiter ſibi commiſerit hanc cauſam, & durat vſque ibi inſtituto. Hic eſt ſecunda pars, in qua ponitur quædam declaratio ad dictam regulam, vt quando agitur contra fiſcum ſuper ipſis bonis feudalibus, non quaternatis coram Iuſtitiariis, ipſi debet conſtituere procuratorem fiſcalem illa cauſa, & præſentibus aduocato fiſcali, ac procuratore rerum curiæ, in illa prouincia debet conficere proceſſum vſque ad calculum diffinitiuæ ſententiæ excluſiue, deinde cauſam illam inſtructam, id eſt, fabricato proceſſu, vſque ad concluſionem incluſiue, quia tunc dicitur cauſa inſtructa, dato peremptorio termino alteri parti, quod ſe in curia regia præſentet hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

† Aliàs. Idem.

PRæſides prouinciarum de feudis non quaternatis, rebus feudalibus, quæ à Curia noſtra tenent, niſi deſtitutiones nobis ſpecialiter mandantibus factæ ſint, ſuo iure cognoſcant inſtituto procuratore pro parte Curiæ noſtræ præſentibus fiſci patrono, at procuratore rerum Curiæ noſtræ, qui in prouincia commoratur, & ipſas vſque ad calculum ſententiæ diffinitiuæ perducant: deinde cauſas inſtructas dato parti petitoris peremptorio termino ad noſtram curiam tranſmiſſuri.

Iuſtitiarius prouinciæ debet permittere, quod Baiuli locorum poſſint ſine eorum impedimento exercere iuſtitiam in cauſis ciuilibus, quia ſeparata eſt vna iuriſdictio ab alia hoc dicit. Matthæus.

†IMPERATOR FEDERICVS.

† Aliàs, Idem.

IVſtitiarij de cætero non cōpellant ſibi continuè Baiulos locorum aſsiſtere, cum diſcreta ſint eorum officia, nec vnius exercitium debeat per allum impediri.

De tranſactionibus.

TITVLVS LVII.

Poteſt hic poni regula affirmatiua, & regula negatiua. affirmatiua regula eſt licitum paſſo leuem iniuriam illam remittere iniurianti gratuito, pacto vel per tranſactionem, antequam iniurians citatus ſit vocatus in bancha, vel ante quàm veniat dies comparitionis, in qua comparere debeat, pro hoc facit conſtitu. ſponte volentibus. Regula negatiua hæc eſt, & non licet paſſo atrocem, vel enormem iniuriam illam remittere, nec gratis, nec per tranſactionem, & dicitur atrox iniuria illa, quam ius commune appellat atrocem hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

† Aliàs, Idem.

POſtquam a citatæ partes coram Iuſtitiario compareant, liceat ipſis legitimas conuentiones, & tranſactiones inire, præterquam in enormibus iniuriis, * ex quibus illas tantum reputari cenſemus enormes, quæ per iura communia deſignantur b atroces.

ANDRAEAS DE TSERNIA.

& promiſſio. ſic C. de teſtib. l. ſi quis teſtibus. in fine.

A*Pud Iuſtitiarios.* Pro intellectu huius conſtitutionis, vide cap. hac edictali l. & c. quòd nullus iuſtitiarius. & c. ad hoc volētes. & in conſt. cum circa. Io. Gril. In tex. quadruplum. Vide c. ad hæc. ſi enim exortū eſt illud quadruplū, applicatur parti læſæ, vt in conſt. obſeruent diligenter circa fin. ſuper verbo, quadruplum. Io. Grillus.

Vt Iuſtitiarius habeat aduocatos. Rubrica.

I*Vſtitiarios regionum.* Plana eſt, quòd omnes qui officium habent aduocationis à Curia, poſſunt poſtulare coram Iuſt. ſi ſunt de iuriſdictione ſua, nec debet eos repellere niſi eſſet cauſa. ff. de pœn. l. moris & C. de poſtu. l. j. & l. ſi quiſquis. debent quidem examinari in Curia principis, quando conceditur eis officium, & habere literas conceſſionis officij, aliàs puniuntur in vna libra auri, infra de offic. aduoc. l. j. & ij.

Noua conſtitutio.

P*Ræſides prouinciarum.* Cognoſcit Iuſti. de feudis non quaternatis, & rebus feudalibus feudorum non quaternatorum, quæ tenet Curia, ſicut ſi teneret priuatus ſuprà eod. l. j in fin. excipitur quando deſtitutio facta eſſet de mandato principis tunc princeps ſpecialiter mandabit ſibi cognoſci. ſic ſuprà. titul. j l. magiſter Iuſtitiarius iniurias, vt ibi dictum eſt. Et quando cognoſcet Iuſtit. de prædictis feudis & rebus feudalibus, quæ Curia tenet, ipſe faciet procuratorem pro parte Curiæ, & erit præſens aduocatus fiſci, & magiſter Procura. illius prouinciæ: & cauſam deducet vſque ad ſententiam, quam non dabit Iuſti. ſed mittet totam cauſam inſtructam ad Regiam Curiā, vt ipſe princeps prouideat quomodo, & per quem diffiniatur, ſic ſupra tit. j. l. cauſas. No. quòd Iuſti. facit procuratorē Curiæ in cauſa ipſius, quæ mouetur contra Curiam corā eo, ſic infrà de reſtitu. mino. l. beneficium. de iure Romano ex iuſſione principis cauſa mouetur. C. de qua. præſcrip. l. final. ¶ Nunquid ſi alius tenet huiuſmodi feuda, & res quæ dicuntur ad Regiam Curiam pertinere, poſſit Iuſt. procuratorem facere, qui agat exinde coram eo? Videtur quòd ſic: quia ſi poteſt quando contra fiſcum moueatur cauſa, eadem ratione, vel maiori quādo pro fiſco. nam ſi prouidet in vnum caſum prouidet in ſimili. ff. de condic. ob cauſam. l. ſi extraneus. & de poſthu. hær. inſtit. l. ſi. & ſupra eo. l. j. in fi. Simpliciter enim ibi dicit Iuſt. cognoſcere de talibus, & nō diſtinguit in agēdo, vel conueniendo. Conſultius tamen faceret, ſi procuratori, vel fiſci patrono in magna Curia exiſtentibus ſignificet, & informet eos de iure curiæ, quod curia habet in huiuſmodi rebus, & ipſe Iuſtit. nō intromittat ſe: nam regulariter cauſæ fiſcales habēt certū iudicem, ſiue in agendo, ſiue in conueniendo, vt C. vbi cau. fiſc. l. ad fiſcum. in glo. Sed hæc conſtitutio in huiuſmodi prædictis rebus fecit iudicē Iuſti. quando contra fiſcum agitur. In aliis, videlicet, quando fiſcus agit, remanet ius cōmune. pro quo eſt ff. de iudi. l. cùm prætor. in princ. arg. etiam ſi clericus agat cōtra epiſcopū, cognoſcit archiepiſcopus. Non idem econtra ſi epiſcopus contra clericum agat no. Io. ix. q. iij. cōqueſtus. in glo. Sed tunc quando fiſcus petit, cognoſcit & inquirit magiſter Procur. infra de of. mag. procur. l. j. diſtincta enim ſunt officia aduo. Item in caſu huiuſmodi cōſtitutionis nūquid Iuſtit. poſſit abſoluere curiā, quando non eſſet probatū per actorem. & non remittere cauſam inſtructā ad magnā curiam? Videtur, quòd non, quia ſpecialiter dicit eum cognoſcere vſque ad ſententiā. Vnde ſentētiando ademit ſibi poteſtatē: & ſic cum nō poſſit condēnare, non poterit abſoluere. ff. de reg. iur. l. nemo. illa intelligitur quādo in genere nullam habet iuriſdictionē. Secus ſi iuriſdictionem habeat, putà, in cognoſcendo: ſed nō in condēnando: quia tunc poteſt abſoluere. C. vbi ſe. vel clar. l. quoties. §. adeo. Idcirco ſatis videtur, quòd ſic: argu. C. de procur. l. non eo minus. & quod not. glo. ff. de iure fiſci. l. iij. §. diuus. Eſt enim inductum in fauorē fiſci, vt cauſam inſtructam tranſmittat ad curiam, ad hoc vt ſapientes, qui ſunt in curia coram principe, attentè proſpiciant, ne curia offendat iniuſtè in ſentētia proferēda, hoc ergo in læſionem curiæ retorqueri non debet, vt C. de leg. l. quod fauore.

I*Vſtitiarij de cætero.* Plana eſt, quia officium Iuſtitiarij non debet impedire officium Baiulorum, vt in authen. de defenſor ciui. §. non permittit. immò debet eis fauere, vt infra. l. iij. ſubſequenti.

De tranſactionibus. Rubrica.

P*Oſtquàm citatæ partes* Loquitur in criminali, & in ciuili. Multò fortius vbi iuriſdictionem habet Iuſtitiarius: ad quod eſt infrà, qualit. liceat à lite diſ. l. j. & C. vt nemo inuit. l. j. & ij.

P*Oſtquàm.* Hanc conſtitutionem intellige, vt notatur in conſtit. regni, contingit interdum in glo. pen. & in conſtit. poſt citationem emiſſam. Item hanc conſti. intellige in criminalibus, quæ non

inger

Ne filius pro patre, &c.

a *Patres pro filiis.* Subminiſtrent. q̄d quidem eſt prohibitū, ne fuga inſtruatur, vt ff. de requi. re. l. fin. in ſi licet videatur contra de patre. in authen. de inceſt. & inutili. nup. §. ſi verò contigerit. Andr.

Vt iuſtitiarius aliū, &c.

b *Officia quæ perſonis.* Quiſquis autem, alia pœna hodie ſtatuta eſt, vt infra de prohi. offic. noſtro occa. l. duram.

De iur

Ne filius pro patre, vel contra, vel frater pro fratre conueniatur.

TITVLVS LVIII.

Vnus pro alio non punitur, fallit in crimine læſæ maieſtatis, vbi pater pro filio, & filius pro patre in aliquo punitur. hoc dicit. Primo ſi præſtatur alimenta per agnatos præſentes agnatis forindicatis præſentibus de bonis ipſorum delinquentium, bona dimiſſa dictoris delinquentium publicantur. hoc dicit. Secundo Non poteſt pater compelli ad ſoluendum pœnam pecuniariam, ad quam tenebatur eius filius, & illam eluſit propter paupertatem, vt liberet eum à pœna corporali, ſed volens poteſt eum liberare à pœna prædicta corporali, ſoluēdo pœnam pecuniariam pro eo. hoc dicit vſque in finem. Matthæus.

† IMPERATOR FEDER.

† *Aliàs, Idem.*

Patres [a] pro filiis, & econtra, præterquàm in crimine læſæ maieſtatis: fratres pro fratribus, aut pro coniugibus coniuges in dotibus, aut in dotalitiis ſuis, diſpendium minimè patiantur, niſi fortè patribus, filiis, fratribus, aut viris exulibus, vel forſitan fugitiuis, aut forindicatis præſentes alimoniam ſubminiſtrēt publicè, vel occultè, quo quidem caſu, bona per excellentiā noſtram dimiſſa præſentibus publicentur, patribus tamē, humanitate nobis ſuadente, permittimus, vt cum ipſorum filij pauperes pecuniarias pœna eludunt, & ſunt corporaliter puniendi, ſicut omnes, qui propter paupertatem pœna pecuniaria puniri non poſſunt, pœnam pecuniariam exoluendo, filium liberare, non tamen ipſos ad hoc contractamus inuitos.

Primum dictum Iuſtitiarij, ad quos ſpectat ſolicitudo: & cura exigendi pecuniam fiſcalem, in qua exigenda non debet eſſe mora propter ſtipendia, quæ præſtantur de continuo militibus. Secundum dictum eſt ibi & vt magiſtris Camerariis quod iuſtitiam prouincia, quando fuerint requiſiti à magiſtris Camerariis, vel Baiulis, & aliis officialibus, vt eis præſtent conſilium, & auxilium circa ea, quæ pertinent ad ſuam iuriſdictionem, illud debet impleri. Tertium dictum eſt quod nemo tenetur ſuis ſumptibus laborare. Mar.

† IMPER. FEDER.

† *Aliàs, Idem.*

Iuſtitiarios regionum, prout prædeceſſorum noſtrorum Regum Siciliæ conſtitutionibus eſt inductū, ſollicitos eſſe volumus & deuotos, Vt magiſtris Camerariis, Baiulis, & aliis officialibus, cum per eos extiterint requiſiti, conſilium & auxilium, prout ad iuriſdictionem ſuam pertinet, debeant impartiri. Cæterum, ad hoc vt Iuſtitiarij ipſi cum perſonis ſibi per noſtram Curiam deputatis in diſpendium reifamiliaris ſuis laborare diſpendiis, non cogātur per ſpeciales & ſacros noſtræ cōſuetudinis apices, prout ſtatus cuiuſlibet pro tempore fuerit, ſtatuimus eiuſdem in expenſis annalibus, & ſufficientibus prouidere.

Vt Iuſtitiarius aliū loco ſui ordinare nō poſſit.

TITVLVS LIX.

Tria continet hæc conſtitutio. Primo, quod neque magiſter Iuſtitiarius, neque aliquis iuſtitiarius prouinciæ poteſt in locum ſuum ſubſtituere aliquem, vel facere eum Vicarium in iuſtitia miniſtranda, & annullat omnem abuſum in contrarium. ſecundo dicit, quod ratio huius dicti eſt, quia ſi cauſa vna criminalis alteri ſit commiſſa, iſte delegatus non poteſt ipſam alteri ſubdelegare, multominus poteſt magiſter Iuſtitiarius, vel alij iuſtitiarij vniuerſitatem cauſarum criminalium alteri committere. vel non facere eum vicarium vel locum tenētem loco ſui. tertio dicit, quod ſi dicti officiales fecerint locum tenentem loco ſui in dictis officiis, tam ipſe qui commiſit, quàm ipſe locum tenens puniuntur pœna mortis. h. d. Matthæus.

REX GVLIEL.

Officia, quæ perſonis perſonaliter conferuntur, perſonas trāſgredi, quibus ſunt collata, non poſſunt, magiſtros Iuſtitiarios, & Iuſtitiarios, qui alios hactenus loco ſui Vicarios ſtatuebant, à licentia prædictæ præſumptionis illicitæ coercemus. Cum enim cauſa aliqua ſingularis, quæ criminalis ſit, ab aliquo aliis regulariter cōmitti nō poſſit, multominus prædictarum cauſarum vniuerſitas poterit delegari. Quiſquis autē econtra prædicta fecerit, ordinator & ordinatus capitali ſentētia ſe nouerint ſubiacere.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ingerunt pœnam ſanguinis. vt in dicta conſt. poſt citationem emiſſam. §. fin. & in iſtis eſt licitum paciſci, etiam poſtquam ventum eſt coram iudice, vt not gloſ. in dicta conſtit. contingit interdum. Mar. In text. atroces. In quibus non eſt licitum tranſigere, etiam gratuito, vt not. infrà vt lit. non conte. l. j. in glo. ſua. M.

Ne filius pro patre, vel econuerſò, vel frater pro fra. conueniatur. Rubr.

Patres *pro filiis.* Aliàs, matres.

In crimine læſæ maieſtatis. Hoc referas ad filium, qui punitur ex proditione patris. C. ad legem Iuliam maieſtatis quiſquis.

ADDITIO. *Adde caſus, in quibus filius punitur pro patre. vide per gl. in l. diui fratres de in. pa. in l. emancipatum. in §. fi. & ibi Bart. ff. de ſena. gl. & doc. in l. adoptiuum. ff. de in ius vocan. Bald. in l. filiusfa. in vlt col. ff. qui ſunt ſui vel alie. iur. Archi. in §. ſi ergo in vlti. col. xvij. q. j. Dyn. in regula non debet de reg. iur. lib. vj. & per Alb. in iij. par. ſtatutorum. q. xij.*

Sed pater pro filio proditore non, arg. C. de bo. præſcrip. l. ſi filius. Vxor pro marito, vel econtra ſimiliter non. C. ne vxor pro marito. l. ob culpam. niſi in cauſa primipilaria, vt ibi not. non tamen poſſunt alere eos facinoroſos de bonis ſibi dimiſsis ex forma, j. de bo. foriu. l. pœna. & l. ſe ob filiorum. & de illa fit hic mentio & ibi in glo. iſta. ¶ Sed nunquid de alieno victum marito præſtet, vel de aliis bonis, quàm prædictis, in forindicato non ex cauſa male. non inuenitur puniri, quia de certis bonis, hic dicit. in aliis ergo videtur permittere, argu. ff. de iudic. l. prætor ſi voluiſſet, idem in aliis expreſsiſſet. C. de cadu. tollen. §. pen. adde quæ dicta ſunt in d. l. pen. In proditore videtur aliud, quia debet renunciare pater filium, & filius patrem, vt in authen. vt lice. ma. & aui. §. ſi vero contra imperium. Item in aliis criminibus non cogerentur huiuſmodi perſonæ alere, ſi nollent quia male meritis, &c. ff. depoſi. l. bona fides. in princ. nam illos debemus alere, qui ſunt grati, & qui non meruerunt exhæredari. ff. de liber. agnoſcen. l. ſi quis à liberis. §. ſed & ſi quis. in fi. & C. de alen. lib. l. fin. Sed proditor filius exhæredatur, vt in §. ſi vero & in corpore. vt cum de appell. cogn. in §. cauſas. imò poteſt occidi, vt ff. de relig. l. minime.

ADDITIO. *Adde in quibus caſibus pater poſſit exhæredare filium in § cauſas in authen. vt cum de appellatione cognoſcitur. Et glo. in cap. Quintauallis de iureiu. Et an in caſibus, in quibus pater poteſt exhæredare filium, poſſit ei alimenta denegare? vide text. iuncta glo. in verb. detulerat. in l. ſi quis à liber. §. ſi quis ex his. ff. de liber. agnoſcen. glo. in l. fin. C. de alen. liber. Bart. in l. diuus. ff. de parricid. Et in tracta. de alimen. Anton. de Butr. Et Abb. in c. cum haberet. de eo, qui duxit in matri. quam pollu. per adult. Et an pater exhæredando iuſtè vnum filium augeatur legitima aliorum propter eius exhæredationem? vide in authen. nouiſſima. C. de inoffic. teſta. Et an pater poſſit exhæredare filium, quando facit contra ea, quæ ſunt ſtatuta ab eccleſia, & à quatuor conſiliis principalibus? vide per Iacob. Aluar. conſil. 1. incip. verum vſurarius manifeſtus, in vltim. col. verſi. ſed cum filius. Quod conſilium eſt poſitum poſt lecturam D. Iacob. Aluar. ſuper feudis. & an exhæredatus ſuccedat in feudo, vide per Iacob. de Arazo, qui fuit magnus feudiſta in ſumma de ſucceſſione ſubrubricella, An filius emancipatus. Et per Iacob. Aluar. in c. j. qui feud. dar. poſſ. in vſib. feudo. Et in quibus caſibus pater exhæredatur à filiis. Et in quibus frater à fratre, vide per gloſſ. in verb. portione in fin. inſtit. de inoffic. teſtam.*

Multòminus nō aletur ar. ff. de adult. l. nec in ea. cū turpes perſonæ non aluntur, vt in auth. qui. mo. na. eſſi. ſui. §. fi. Sed iſti facinoroſi turpes ſunt, & nō lugentur. ff. de his qui no. infa. l. liberorū. §. nō debent.

Pecuniarias pœnas. Vt ff. de pœn. l. j. in fin.

I*uſtitiarios regionum.* Vnus officialis debet aliis fauere, iuuare, & obedire de altero requiſitus, ſicut in auth. vt nulli iudi. §. ſi vero quis alter alterius auxilio indiget, ſicut iuſtitia armis, & econtra arma iuſtitia. C. de iud. co. con. in prin. Sic enim miſericordia indiget iuſtitia. & econtra. xlv. di. c. diſciplina. Item ſtatuit quod officiales ſui habeant gagia. vt non deprædēt ſubiectos, ſed ſint cōtenti annonis, quæ à fiſco dātur, vt in auth. iuſiur. quod præſt. ab his, circa medium.

Quod Iuſtitiarius alium loco ſui ordinare non poſſit. Rubrica.

O*fficia.* Corrigitur pœna huius conſti. ſuprà eod. l. durā. & l. eam quæ. quando committūtur criminales tantum, tunc eſt publicatio bonorum, ſed ſi per vſurpationem committerentur criminalia & ciuilia, tunc eſt pœna capitis. ſupra eodem. l. cum ſatis.

O*fficia.* Pro intellectu huius cōſtitutionis vide c. quia de vicariis. Et corrigitur iſta conſtit. per conſtit. duram & diram. Io. Cril. Hodie officiales habēt literas aſſumēdi & verum quis poſsit ſeruire per ſubſtitutum, vide gl. in l. nullus. quæ eſt ſuper ver. decoratus. C. de decu.

De iuramentis non remittendis à Baiulis.

TITVL. LX.

Iudex poteſt teſtibus examinandis remittere iuramentum, vt deponant ſine iuramento, vt in Longobarda de teſtibus. l. de periuriis. & in Longobarda de teſtib. l. ij. hoc expreſſè vetat hic Imperator ſub pœna. Et iſte intellectus habet conformitatem cum iure communi reſpectu diſpoſiti, non reſpectu pœnæ, vt in l. iuriſiurandi. C. de teſtibus. vbi iudex non debet examinare teſtes ſine iuramento: nec iuramentum teſtium poteſt remittere, vt ibi: & ita ſtatuit hæc conſtitutio, & addit pœnam. Et iſte intellectus multùm mihi placet: & eſt intellectus paupertatis meæ. Matthæus.

†REX GVLI.

Crebra [a] noſtrorum fidelium excellentię noſtræ relatio patefecit: Quod quidam Baiuli noſtri vſque adeò ſuæ baiulationis [b] extendũt officium, quòd ſacramentales, quos cauſarum qualitatibus per ſententiam iudicum præſtari contigerit, Baiuli ipſi interdum de [c] gratiis, & ſæpius pecunia recepta remittunt, quod reputantes iniquum in poſterũ prohibemus: Pœnam vnius libræ auri in Baiulum, qui cõtrà fecerit, ſtatuentes.

De diſcreta cognitione cauſarum. Aliàs, de officio magiſtri Camerarij.

TITVLVS LXI.

Magiſtri Camerarij, qui recipiũt officium camerariatus à regia curia, habent ordinariã iuriſdictionẽ in ciuilibus cauſis, præter quàm de feudis: & ſunt iudices competentes in terris Demanij regis in cauſis ciuilibus inter Baiulos, & Cabellotos, & priuatas perſonas, & à ſententiis Baiulorum ad eos appellatur: à ſententiis ipſorum Camerariorum non appellatur ad Iuſtitiarium prouinciæ, ſed ad regem, vel ad magnam curiam vicariæ. h. d. M.

†REX GVLIEL.

Officiorum [d] periculoſa confuſio priuatorum, iura, qui iuſtitiam ſitiunt, plerunque confundit. Sanè cùm prędeceſſorũ noſtrorum diſcreta prouiſio ad hæc diligenter intenderit, vt publicarum perſonarũ officia ſegregaret.

Prouiſionẽ ipſorum effectu debito, proſequẽtes Statuimus, magiſtros Camerarios, qui à Curia noſtra officiũ camerariatus in credentiam recipiunt, vel cõducunt, de cauſis ciuilibus tantùm præterquàm de feudalibus, [e] pro ſua iuriſdictione [f] ad requiſitionẽ Baiulorum, [g] vel in defectu ipſorum tantùm poſſe cognoſcere, & ipſas rationabiliter diffinire cauſas, quas inter Baiulos & Cabellotos ſuæ iuriſdictioni ſubiectos oriri ſæpe contingit, ipſas audiri volumus, & ſententialiter terminari. Appellationes etiã, quas in cauſis ciuilibus in præſentia Baiulorũ à ſententiis iudicũ ordine iudiciario cognoſcentium, ad ipſorum audientiam (prout aſſolet) contigerit interponi, ipſos ſuſcipere volumus, & ſuſceptis eiſdem, ad cõfirmationem vel infirmationem ſententiarum earum, prout viderint de iure, procedant: à quibus ad nos, & non ad Iuſtitiarium, ſicut olim, prouocationes volumus interponi.

De iuramentis non remittendis à Baiulis. *Rubrica.*

a *Crebra.* Præſens cõſtitutio punit Baiulorũ exceſſus in eo, quòd ſacramentales remittunt, vt infra de pœ. Ba. in fi.

b *Extendunt.* Hoc verbum innuit quòd remittere ſacramentales, non pertinet ad officium Baiuli, ergo nec vocare: tunc enim poſſent remittere & illis ſine licentia diſcedere non liceret, vt C. libro x. de Decu. l. ſi quis Decurio, Vel melius dico quòd Baiulus poteſt & debet compellere Sacramentales venire ad iudiciũ, vt in iure Longo. qualiter quis ſe defend. de. vt leg. Sacramẽta. non tamen poteſt eos remittere, vel de eis gratiam facere in præiudicium alterius partis, vt hîc dicitur, & argu. ad hoc ff. de tranſact. cum hi. §. ſi prætor. & de regul. iur. nemo poteſt mutare. † *Aliàs, Idem.*

c *Gratiis.* Sic & prætor non poteſt gratiam facere cauſæ cognitionis quæ exigitur in tranſactione alimentorũ, vt ff. de tranſa. cum hi. §. ſi prætor. nec etiam ſolennitatis quæ exigitur in decreto interponendo in alienatione rerum minorum, vt ff. de reb. eorum qui ſub tutel. l. magis. §. ſi hæres.

De diſcreta cognit. &c.

d *Officiorum.* Camerari⁹ qui dici poteſt procurator Cęſaris cognoſcit de omnibus his, de quibus Baiulus. In defectu enim Baiulorum. Item cognoſcit inter Cabellotos. Item à Baiulis appellatur ad eos, & ſatis poteſt dici quod cognoſcit inter priuatum & fiſcum, vt C. ſi aduer. fiſ. l. j & dic vt ibi.

ADDITIO. *Adde an Camerarius Papæ, & Imperatoris dicuntur habere dignitatem? vide per Archid. Ioan. Andr. & Benedictum Capram in c. j. de conſtit. libro ſexto.* Superantius.

Pro

e *Pro iuriſdictione ſua.* Non enim ex requiſitione Baiuli aſſequitur iuriſdictionem magiſter Camerarius & Camerarius, ſed eam ex ſe habent, licet enim ſuam ceſſerit Baiulo, nõ tamen à ſe eam penitus abdicauit, vt de offi. præſi. legatus. ſicut dicitur de poteſtate tranſlata in principem à populo Romano. quod dic, vt in ſumma. de legibus & conſtitutionibus. Attamen exercitium iuriſdictionis non habet niſi Baiulo requirente. ſic & alius habet actionem communem cum alio. Sed vnus tamẽ habet exercitium actionis, quòd dic, vt in ſumma, de rei vxo. actio. §. item datur præterea actio, ſecundum Azo. † *Aliàs, Idem.*

f *Ad requiſitionem Baiulorum.* Quatuor caſus ponũtur in l. iſta. in quibus magiſter Camerarius habet exercitium iuriſdictionis. Primus ad requiſitionem Baiulorum. Secundus in defectu ipſorum. Tertius quando quæſtio eſt inter Baiulos. Quartus, quando quæſtiones deuoluũtur ad eos per appellationem. Poteſt addi & quintus, ſcilicet, quando quæſtio eſt inter priuatum & Baiulos. & ſumitur iſte quintus caſus ex ratione tertij caſus, qua enim ratione cognoſcet inter Baiulos, eadem ratione inter priuatum & Baiulum. Baiulus enim cum ſit magiſtratus, & non de maioribus, & ita poſſet in ius vocari, vt ff. de in ius vocand. l. nec magiſtratus, & conueniri debet coram proximo ſuperiori quod dic vt in ſumma, vt omnes tam ciuiles quàm mili. iur. ferè per totum ſecũdum Azo. coram Baiulo conueniri non poteſt, vt ff. de arb. l. nam & ff. ad Trebellia. l. ille à quo. §. tempeſtiuum.

g *Vel in defectu ipſorum.* Not. ordinẽ. in defectu enim Baiuli peruenitur ad Camerariũ in defectu Camerarij ad Iuſtitiarium vt ſupra de offic

ANDRAEAS DE YSERNIA.

de decu. lib. x. Marin. In text. capitali. In hoc corrigitur hæc conſtitutio per conſtitutionem, diram & duram. & per conſtitutionem, ea quæ ſicut ſuprà: quia non imponitur pœna capitis, ſed bonorum confiſcatio. Marinus.

De iuramentis non remittendis Baiulo.

Crebra. Alij habent hanc conſti. ſuprà in tit. de offic. magi. Iuſti. Sed melius eſt hîc, hîc punit Baiulos de ipſis ſacramentalibus iure Longobardo inductis. Verum impulſentur ſi aliqua ſuſpitio præceſſit, vel ſemiplena probatio, aut non: & aliquis cœpit probare ordinariè, deinde impulit ſacramentaliter an poſſit? Et vtrum tunc cum proteſtatione, vel ſine. Et qualiter iurent Sacramentales diximus plenè in titul. de contempt. inter dom. & vaſ. de inueſt. feud. cap. j. §. ſimiliter.

De diſcreta cognitione cauſarum. Alias de officio magiſtri Camerarij. *Rubrica.*

Officiorum. Iſti hodie ſunt Secreti. & habent cognitionem cauſarum ciuilium in quatuor caſibus, vt in gloſſ. dicitur. Et glo. dicit quòd duæ quæſtiones poſſunt determinari per literam iſtius conſtitutionis, ibi dum dicit, in defectu ipſorum tantum, &c. Vna eſt, quòd à ſententia Baiuli & iudicis terræ Baronis appellatur ad Baron

Baronem. hoc non videtur inde poſſe ſumi, quia ſi Iuſtitiarius de principali cognoſcit in defectu Baronis, & non ante, non ſequitur, quòd in appellatione Iuſtitia. non ſit iudex: niſi poſtquàm Baro defecerit facere iuſtitiam de ſententia Baiuli ſui. quia hic caſus per conſtitutionem aliquam non ponitur: imò videtur contra ordinationem nouæ decretalis. de appellationibus. cap. Romana, vbi ab officialibus epiſcopi non ad epiſcopum appellatur, quià cenſetur idem auditorium. Item de iure communi omnes appellationes defenſorum locorum, quorum hodie dicimus Baiulos, deueniunt ad Præſidem, vt in authen. de defen. ciuita. §. & indicare. in fine §. Hodie hoc eſt immutatum per conſtitutionem in terris Demanij, vbi appellatur ad Secretum, vt hac conſtitutione. ergo in terris Baronum remanet, ex quo in eis non mutatur. C. de appellationibus. præcipimus. in fine. Et ſic videtur debere intelligi conſtitutio cum noua. in fine infrà de ſolenni. inſtru. vbi dicitur, quòd appellationes veniunt ad Camerarium Secretum. hodie quando in terris Demanij, ad Iuſtitia. Si in terris Baronum vt referantur ſingula ſingulis ad magiſtros Iuſtitiarios, ad quos in vtroque caſu, poteſt appellari dimiſſis mediis, vt hîc in fine gloſſ. ſuper hoc verbo poſita. & ſic intelligendum eſt ſuprà titul. primo. l. Iuſtitiarius. per prouincias in fine. vbi dicitur, quòd Iuſtitiarius non intromittit ſe

de offic. Iuſtit. l. j. ibi defectus, &c. & licet litera illa videatur alium ordinem ponere, aliter tamen intelligitur quàm prima facie videatur ſonare. Similem ordinem habes in authen. de man. prin. col. iij. §. ſit tibi quoque. & in authent. vt differ. iu. collat. ix. §. ſi quis vero. & §. hoc autem. & §. ſi tanquam. Si quæras poſt quantum tempus videbitur defectus iu Baiulis, vt perueniamus ad Camerarium? dic, vt in præallegat. l. de offi. Iuſtit. Vel forte Camerarius diffiniet tempus, ſicut recurritur ad officium iudicis in his, quę non ſunt diffinita per legem, vt ff. de iur. de libe. l. j. §. vlt. Vel in defectu ipſorum tantum poſſe cognoſcere in defectu Baiulorũ cognoſcit de principali cauſa Secretus, vt hic in defectu dominorum non facientium ſemper iuſtitiam hominibus eorũ cognoſcit etiã de cauſa principali Iuſti. vt ſupra in cõſtit. Iuſtitiarij nomen, & normã. quæ poſita eſt ſub tit. de offi. iuſti. Et ex hoc videtur, quòd poſſint terminari duæ quæſtiones. Vna quod à ſententia Baiuli & iudicis terræ Baronis, appellatur ad Baronem. Alia, quod à ſententia Baronis appellatur ad Iuſtit. cum, vt dictũ eſt ſupra propter defectum Baronis non reddentis iuſtitiã deuoluatur cognitio ad Iuſtitiarium, & non ad Secretum. Eſt & alia ratio, quare non appellatur ad ſecretum à ſentẽtia Baronis: quia Secretus in uullo caſu eſt iudex militarium virorũ, ſed Iuſtit. ſic, vt ſupra in conſtit. vt vniuerſis: & ideo ille, qui corrigit nobilem, in omnibus corrigit, & ſententiam eius, dum tamen à ſententia Baronis, vel Baiuli, & iudicum terræ ſuæ appelletur ad Magnã Curiam, prępoſito Barone & Iuſti-

tiatio

†Aliàs, Idem.

†Aliàs, Idem.

†Aliàs §.

De eodem.

Ordinare & ponere aſsiſiam in rebus venalibus ſubaudi, quæ renouantur de anno in annum, ſpectat ad officium Magiſtri Cameræ, qui dictam aſsiſiam imponere debet in locis ſuæ prouinciæ, cum conſilio Baiulorũ & aliorum virorum prout ipſe elegerit. hoc dicit. Matt.

REX GVL.

MAgiſtros Camerarios regionũ, aſsiſias rerum vænalium per ſingulas ciuitates, & loca voluimus ordinare cũ conſilio Baiulorũ aliorúmq; noſtrorũ fidelium loci, quos ad hoc viderint opportunos.

De officio Secreti.

TITVLVS LXII.

Iſta conſtitutio eſt localis in prouincia Calabriæ, quæ dicitur: quòd à porta Roſeti citra quæ terra eſt in prouincia Calabria ſecretus dohanæ, & magiſter quæſtorũ: qui idem eſt cum ſecreto dohanæ, non exerceant in futurum officium prædictum, ſed illud exerceant magiſtri Cameræ. hoc dicit. Matthæus.

†REX GVLIEL.

PRæſenti [a] lege decernimus, vt officium, quod per regias conſtitutiones, & noſtras dohanę, de Secretis, & Quæſtorum magiſter hactenus exercebat, à porta Roſeti citra, magiſtri Camerarij exerceant in futurum.

Noua †conſtitutio.

tiario ſemper recipiatur ſublato ordine. l. j. ff. de app. in prin. vt dixi infra in conſtitutione quæ incipit. cum noua. Marinus.

De officio Secreti.

a PRæſenti lege. In hac conſtitutione dicitur, quod ſit officium Secreti, vel magiſtrorum Quæſtorum, ac ſi diceret Procurator Cæſaris: & cognoſcit de theſauris inuentis.

Iſta conſtitutio dat nobis in primis ad intelligendum, quod ſeparatũ officiũ ſecreti dohanæ, & quæſtorum magiſtri ab aliis officialibus ſeilicet magiſter Cameræ, & iſti per ſe, & per ſubſtitutos poſſunt gerere officiũ ſi eis data ſit poteſtas à Rege, quod poſſint ſeruire per ſubſtitutũ. Secundo loco declarat, in quibus conſiſtit officium dohanæ ſecreti & magiſtri quæſtorũ, & dicit, quod conſiſtit, In primis, vt inuentos theſauros procuret incorporare fiſci cõmodo, ſecũdo vt pecunia abſcõſa cuius domini non reperiuntur dilucida probatione perueniat ad manum fiſci. tertiò, vt ſi res naufragij ſine dominis reperiantur, nec ſint legitimi ſucceſſores, perueniãt ad fiſcum, quod ſi aliquis laicus, vel clericus ſit mortuus ab inteſtato ſine deſcendentibus vel aſcendentibus, collateralibus, qui poſſent ſuccedere, tunc hæreditas libera, quæ non debet ſeruitium, tunc debet venire in fiſcum, excepta tertia parte dictæ hæreditatis, cuius pretiũ debet conuerti per ſecretum pro anima ipſius defuncti in eleemoſynis pauperum, niſi dicto ſecreto, videbitur dictam tertiam partem etiam facere pro fiſco, tunc tunc pretium debet pro defuncti anima erogare. h. d. vſque in finẽ. Mat.

†REX GVLIEL.

DOhanæ [b] de Secretis & Quæſtorum magiſtris diſcretũ officium ab aliis ſeparantes ſuper quibus, & de quibus per ſe, vel per alios, quibus hoc ſpecialiter deſtinaret, ſe intromittere debeat, præſentis conſtitutionis noſtræ tenore duximus aduertendum, In primis, videlicet, [c] de theſauris inuentis, & de pecunia abſcõſa ab

ADDITIO. *Adde quæ requirantur, vt theſaurus dicatur, vide per Barba. conſil. 39. incip. clementiſſimum & piiſſimum ſaluatorem in 4. vo. Et an ſit beneficium fortunæ, vide in l. ſi quis. §. j. ff. de acquir. rer. do. Et per quam actionẽ petatur theſaurus repertus? vide in l. j. in §. theſauros. C. de theſ.* Sup.

Et de naufragiis, & cum aliquis ſine hærede deceſſerit bona ſua in fiſcũ aduocat. cõcor. ff. de iur. fiſc. l. j. Tertiã parte data pro anima ſua, ſcilicet, defuncti.

Noua conſtitutio.

b DOhanæ de Secretis. Et quare ſic dicantur. dic, vt ff. de regu. iur. l. ij §. idem temporibus, & dicti ſunt à genere, vt ff. de offi. Quæſto. l. j.

†Aliàs, Idem.

c *De theſauris.* Theſauri inuenti pertinent fiſco, & ea quæ ex naufragio ſuperſunt, quorum domini non inueniuntur, & ſic quod de naufragio dicit. cõcor. cum l. & auth. quæ eſt. C. de fur. ſimiliter concor. ſupra de naufrag. l. j licet per iniquam Regni conſuetudinem ſit in eo, quòd hic dicitur, derogatum. Andræas. De theſauris. theſaurus eſt pecunia inuenta cuius non extat memoria.

ADDITIO. *Adde l. nunquam. § theſaurus. ff. de acquirendo rerum dominio. & in l. actor. ff. de auro & argento legat.* Superantius.

Intromit

ANDRAEAS.

tit ſe de appellationibus in terris Demanij, vt hic in fi. dicitur tenetur tamẽ Barones hac gl. Sed dicimus quòd poſſit etiam tunc appellari ad præſidem, ſi non vult ad Baronẽ appellare per dictum §. & iudicare. & quia hoc non vetatur. Cæterũ ſi iſtam materiã ad plenum ſcire, & intelligere volueris, vide dominos Cano. in c. j. & per totum titulum de appell. & ibi gl. latè hoc diſcutientes. Bart. & omnes doctores de appel. eo. tit. Poſſet etiã dici, quod hæc gl. ſic debeat intelligi, vt à Baiulo Baronis, & iudice ſuo ipſe tantum, ſiue ad ipſum tantum appellatur, & à Barone ad Iuſtitiarium, & non per ſaltũ omiſſis medijs. ff. de app. l. Imperatoris. illa ratione, quia Baro eſt dominus & iudex ordinarius vaſallorum, vt in auth. de Quæſtore. §. ſi vero. extra de fo. cõp. c. verum. ſicut à dato iudice appellabitur ad eũ, qui dedit. ff. quis & à quo ap. l. j. in prin. & ſic non ob. de officiali epiſcopi, quia ille officialis non eſt iudex. imò ſicut aſſeſſor loco epiſcopi eius. Secus enim ſi Epiſcopus ordinarius cauſam ſpecialiter delegaret, vel faceret iudicem ad vniuerſitatẽ cauſarum, tũc neceſſario diceretur appellari ad delegantem, vt d. l. j. quis & à quo app. Eadem ratione non ob. quòd dicitur de defenſore, quia intelligitur de terris Demanij, quia de Barone non eſt ibi ſuperior ordinarius Baro, qui dedit iudicem & Baiulum Conſtitutiones ergo dicentes appellari ad Iuſtitiarium intelliguntur defectu Baronum. nam dicta conſtit. Iuſtitiarij nomen, dicit eodem modo per omnia obſeruando, &c. Vnde ſicut in terris Demanij in defectu Baiuli primo Secretus, deinde Iuſtitiarius de principali cognoſcet. ita in terris Baronum, vt in defectu Baronis. Primo Baro, deinde Iuſtitia ſic dicitur ibi in defectu dominorum Iuſtitiar. cognoſcit. Sic videtur in appellatione dicendum, quòd primo appellatur ad Baronem. Vt ordinarius in principali datur, detur in appellatione, vt C. de procur. l. im demum, quia ſi

dicatur

DE YSERNIA.

dicatur Baiulum, & iudicem Baronis eſſe delegatos ad vniuerſitatem cauſarũ, idem erit, ſcilicet quod ad delegãtem appelletur. d. l. j. quis & à quo ap. quod vero dicitur ibi eodem modo per omnia, &c. illa identitas eſt in principali, quæ eſt in appellatione. aliàs, non in appellatione. In terris Demanij Iuſtitiarius nunquàm ſe intromittet, vt hac l. in fin. & dicta conſtit. Iuſtitia per prouincias. Sed illa identitas in Barone trahetur ad cauſam appellationis, quia Iuſtitiarius eſt iudex militarium virorum, vt hic innuitur in glo. Ad Magnam Curiam appellatur omiſſis mediis, ſicut ad Papam, & eccleſiam Romanam. ij. q. vj. c. ſi quis noſtrorum. & ad c. Romanam.

OFficiorum. In gl. in verb. poſſe cognoſcere. ibi quod à ſententia Baronis. Sed quæro, aliquis prælatus habet temporalem iuriſdictionem in terris iſtius Regni, ad quem appellabitur ab eius ſententia, ad ſuperiorem, vel Iuſtitiarium, ſicut à ſententia Baronis? Videtur quod ad ſuperiorem ſuum. hoc Ber. not. extra. de delict. pu. c. fin. Sed contrarium not. Innocen. in c. verum. de foro competenti. cum Ber. concordat Specula in tit. de appell. verſic. nunc tractemus. verſic. fin. Petrus de Monteforti. *Idem.*

MAgiſtros Camerarios regionum. Secretus hanc aſſiſiam facit rerum victualium, aliàs vænalium, cum conſilio Baiulorum dicitur infra offic. Baiu. l. iij. De qua aſſiſia diximus in tit. de pace tenenda. & ſupra in prima parte huius princip.

Noua conſtitutio. Rubrica.

DOhanæ. De theſauris eſt innouatum & correctum per c. incliti Regis Ca. ſecundi, vt plene diximus de hac materia in tit. quæ ſint regalia. ſuper ver. theſau. ¶ Itẽ quod dicit de clericis ſimpliciter correctum eſt. extra de ſucceſ. ab inteſt. c. j. & ij. Nã ſuccedit eccleſia cui ſeruit, nõ fiſcus, quod dic per Hoſt. in ſumma eo. circa principiũ.

ADDI

aliquo, quorum domini per probationes dilucidas reperiri nõ poſſunt. Item de his, quæ de nautragiis Curiæ noſtræ debentur, cum ex naufragio quorum res ſunt, aliqui, vel ex eis ſucceſſores legitimi nõ ſuperſunt,[a] intromittere ſe debebit. Præterea ſi aliquis clericorum, qui hæreditaria poſſederit, vel laicorũ de terra Demanij noſtri [b] ſine hærede deceſſerit, [c] nec filium, vel filiam legitimam, aut aliquem aſcendẽtium, vel deſcendentiũ, aut ex latere venientium, qui ad ſucceſsionem ipſius ab inteſtato poſsit de iure venire, reliquerit, [d] nec teſtamentum fecerit, cũ eius hæreditas libera, & abſque ſeruitio Curiæ fuerit, cum omni iuris ſolennitate, publicè ſubaſtata vendatur, & tertia pars precij, pro quo vendita fuerit, pro morientis anima pauperibus erogetur, & reſiduum prænominati Secreti, & quæſtoris officio noſtræ Curiæ reſeruetur, niſi fortè prænominatus Secretus, & Quæſtor nobis viderit expediri, vt æſtimatione prędictæ tertię pro defuncti anima erogata, ipſæ res hæreditariæ in fiſci noſtri poſſeſsione ſeruentur.

Iuſtitiarij, Camerarij, Caſtellani & Baiuli debent eſſe circa eorum officium ſolliciti, & deuoti in occurrentibus, & concernentibus commodum Regiæ Curiæ, & præſtare conſilium & auxilium Secretis, & magiſtris Quæſtorum vbi fuerint requiſiti, hoc dicit.

a *Intromittere ſe debebit.* Non tamen pertinet ad eos de infligenda pœna ſurripientibus ex naufragiis, quia cum ſit capitalis, vt ſupra de ſurripient. alii. de nauf. vel incen. l. raptores, pertinet ad Iuſtitiar. vt infra de officio Iuſtitiarij. l. prima.

b *Sine hærede deceſſerit.* Quando ſit locus curiæ in bonis decedentis ſine hærede, & quis videtur ſine hærede decedere? dic vt not. de iure Longobardorum, de ſucceſ. l. ſi quis ſine hærede, ſecundum Rai. & in ſumma. C. libro x. de bon. vacantib. l. vacantia. Et concor. ſecundum Plat. vt dicitur infrà de iure rerum regni, aliàs, de empcione facta à villanis, & Angariis de bonis hæreditariis ab hominibus Demanij conſtitutione, ſi quando iuris re. l. fin. Sed nunquid vir & vxor præfertur fiſco? De iure communi nõ eſt dubium. ſed conſtitutio iſta nihil dicit de hoc: ſed cùm hic enumeret certas perſonas, fortè vxorem omittendo, prohibuiſſe videtur.

c *Nec filium vel filiam.* Ponit ius commune, vt C. de bonis vacantib. l. vacantia.

d *Nec teſtamentum.* Hoc verbum oſtendit friuolum eſſe conſilium eorum, qui conſulunt morientibus inteſtato non habentibus legitimos ſucceſſores, quòd cùm hæredem inſtituunt, relinquant aliquid Curiæ iure inſtitutionis, ſed quanquam

ANDRAEAS

ADDITIO. *Adde quòd hoc eſt verum, niſi ſint conſanguinei, vt in cap. quicunque. xij. q. v. aliter eccleſia ſuccedit. ſecundum Hoſt. in ſumma titul. de teſta. in § & per quem. Et quid ſi non haberet conſanguineos, ſed duas eccleſias, quæ earum ſuccedat? vide per Hoſtien. in ſumma. eod. tit. in § qualiter eccleſia. ver. quid ſi quis clericus. Fallit niſi illæ eccleſia commiſiſſent ingratitudinem contra prælatum, quia tunc non ſuccedit prælato ab inteſtato, etiam ſi non extarent conſanguinei, de quo eſt gloſſ. notab. & eſt gloſſ. final. quã ſequitur ibi Ant. de Butrio, in c. ſi de poſtul. Pet. de Anchar. in repet. regulæ, ea quæ de reg. iur. in vj. in iij. q. & per Bald in l. ſi quis presbyter. C. de epiſcop. & cleric. & quid ſi clericus non haberet conſanguineos, nec eccleſiam decedit ab inteſtato, quis ſuccedit ab inteſtato? Dic quòd epiſcopus. ita dicit Alb. in c. in præſentia in recollectis. verſic. nota ſing. de probation. qui dicit ſe vidiſſe de facto. Idem dicit Abb. in c. quia diuerſitatem. in l. fin. de conceſſio. preb. Idem Abb in c. excommunicamus. il ij. de hæretic.*

Canones in clericis, & perſonis eccleſia. derogãt legibus principum, maximè in Regno Siciliæ, vbi quilibet Rex iurat reuocare huiuſmodi leges, & non cõcedere: alias cõdere: ſicut dicunt conuentiones Regni Caro. primi cũ eccleſia Roma. ¶ Item quæritur in glo. nunquid vir & vxor præferantur fiſco in ſucceſſione? & dicit fortè omittendo vxorẽ cum enumerat certas perſonas, videtur eam prohibuiſſe pro hac glo. facit ius Longob. quod profertur iure Roma. in Regno, vt infra proxi. puritatem. illud quidem ius non cognouit cognatos, vxor non eſt agnata. videtur quòd ſit de cognatis. Alij dicunt contra, nam ſi lex hic enumerando certas perſonas omiſit vxorem, admittitur per alia iura, quæ non corriguntur, niſi quando expreſsè dicitur, & ſi non ſit agnata, vel cognata, quia non eſt affinis ſed cauſa affinitatis. imò videtur quòd ſit pluſquã agnata coniuncta à viro, vt vnum cenſeantur ambo de hoc plenè diximus in tit. quæ ſint regalia. ſuper verbo. bona vacantia. Item ſi de exteris, qui dicuntur garagangi, non poſſunt facere teſtamentum in alios ſine licẽtia

Regis

†REX OVL.

IVſtitiarios, Camerarios, Caſtellanos, & Baiulos eſſe volumus ſollicitos & deuotos, vt vbi neceſſe fuerit pro commodis Curiæ noſtræ, per dictum de Secretis, & Quæſtorum magiſtrorum, vel officiales alios extiterint requiſiti, conſilium & auxilium eiſdem debeant impartiri.

De præſtando ſacramento Baiulis & Camerariis.

TITVLVS LXIII.

In hac conſtitutione ponitur forma ſacramenti & qualiter iudicent Baiuli, Iudices, & Camerarij. Iallus de Thuſcia.

†REX OVLI.

PVritatem, [e] quam nos ipſi ſectamur, ab officialibus noſtris in iudiciis maximè præſtolamur. ¶ Et vt in pœnam eorum, qui contrafecerint vltionis diuinę iudicium, noſtræ indignationis aculeis aggregemus, præſenti lege ſancimus, vt oẽs Camerarij, & Baiuli priuſquàm in cabellã, vel credentiam Baiulationes noſtras, quas ad miniſtrandas ſuſceperint, tactis *corporaliter ſacroſanctis euãgeliis, in publico [f] corporalia ſubeãt ſacramenta, quod purè & ſine fraude: non amore, non odio, non prece, non precio, nec timore,

quã in hominibus Demanij videatur abſurdum, vt hic: tamen in garagangis neceſſe eſt: cùm ſine mandato Regis in alios teſtari non poſſint, vt in Longobardo, de aduenis. l. omnis garagãgi. l. vltima. Garagangi dicuntur aduenæ, qui de exteris finibus in regni finibus adueniunt, vt in præalleg. l. omnes. † Aliàs, Idem.

De præſtando ſacramento Baiulis, &c. Rubr.

e PVritatem. In hac cõſtitutione ponitur forma ſacramenti quam præſtant Baiuli & camerarij, concord. in authen. iuſiurandum quod præſtat ab his, qui admit. † Aliàs, Idem.

* ADDITIO. *Tactis corporaliter ſacroſanctis Euangeliis. Adde gloſſ. in ver. tacta. in clement. prima, de hæreticis. gloſſa in verbo. tactis. in clementina prima. de iureiurando. glo. in verbo, corporali, in cap. vt circa. de electionib. in ſexto. gloſſ in cap. j. in §. item ſacramenta. de pace iuram. firm. in vſib. feud.* Superantius.

f *Corporalia ſubeant ſacramenta.* Collige hic modum, qualiter iurare debeant Baiuli, & iudices in ingreſſu officij. Nam in ambobus loqui poteſt, per ea quæ dicit infrà, iudicabunt. & infrà, de offic. Baiu. & etiam de Camerariis. Sacramentum verò aſſecurationis, quod præſtant vaſalli dominis eorum, habes infrà de aſſecuratio. à vaſallis. l. vna.

ADDIT

DE YSERNIA.

Regis, & mandato, vt in Longobar. quæ hic allegatur.

D*Ohana.* In text. videlicet. Intellige hunc §. ſecundum modificationem iuxta text. Inſtit. de rerum diui. §. theſauros. Et dic hic, inuentis, ſcilicet, in loco fiſci, vel publico, in quibus caſibus dimidium theſauri pertinet ad fiſcum, dimidium ad inuentorem. Si tamen aliquis inueniat in loco ſuo theſaurum, vel religioſo, vel ſacro loco, theſaurus pertinet ad inuentorem, vt in d. §. theſauros. & ideo vbi inuenitur theſaurus in publico magiſter ipſe camerarius habet ſe intromittere de medietate theſauri: ſecundum §. theſauros. Bart. de Capua.

Noua Conſtitutio. *Idem.*

I*Vſtitiarios.* Camerarios, & Caſtellanos, & Baiulos. Superfluit hæc l. per l. pen. ſupra titu. j. concor. in Longob. vt epiſcopi & Comites inuicem auxilium ſibi præſtent. l. j & ij.

De ſacramentis à baiulis magiſtris Curiæ præſtandis. Rub.

P*Vritatem.* Ponitur ſacramentum officialium vt æqualiter iudicent.

Prout litigantium qualitas. Nam ille qui viuit iure Francorum iudicabitur per iura Romana, alij per Longobard. quæ derogant Romanis legibus, vt hic, & ſuprà titu. j. l. vt vniuerſis. Multi tamen non vtuntur iure Longob. in regno ſicut Neapoli, & Auerſæ, quos non excuſat conſuetudo, quæ tollitur per has conſtitutiones, ſiue præceſſerit, ſiue ſubſecuta fuerit: C. de vſur. l. hos ver. cæterum: & ſuprà in prologo. circa finem. Salerni etiam quidam viuunt iure Romano, & aliqui iure Longob. Sed omnes iſti excuſant ſe, quòd ſunt Franci, & iure Francorũ viuunt. imò quia ſic ſemper vixerunt, & viuunt, & hoc non tollent iſtæ conſtitutiones, vt patet ſuprà, de iure Francorum in iur. ſub. l. j.

P*Vritatem.* Iſta conſtitutio corrigitur per cap. Item incipiant, & officiales omnes. Ioan. Grillus.

Idem

ADDITIO. *Adde tex.in cap. quatuor modis. xj.q.iij.* Superantius. a *Plus recipiant.* Aliter dicitur in aduocatis.dic,vt infra.de offic. aduo l.ij.

Noua constitutio.

b *Magiſtri Camerarij.* Per impoſitionem contra ff.de mune.& hono. l.ſi quis magiſtratus.

omnibus conquerentibus, abſque perſonarum exceptione,prompto zelo iuſtitiam miniſtrare curabũt ſecundum conſtitutiones noſtras: & in detectu earum, ſecundũ conſuetudines approbatas:ac demum ſecundum iura communia Longobarda,videlicet,&Romana,prout qualitas litigantium exegerit, iudicabunt. Curiæ noſtræ Demania, & iura quælibet illæſa ſeruabunt: & quòd ipſa non negligantur,nec ea in alios,nullo alienationis, vel locationis titulo transferant, nec per ſe occupabunt, aut occupari permittant, ſed occupata & detenta ab aliis noſtræ Curiæ nuntiabunt. Illud etiam in ſacramento Baiulorum expreſſum inſerendum eſſe volumus, Vt pœnas, ſeu mulctas noſtris conſtitutionibus comprehenſas ab his, qui in eas inciderint, prout ad eorum officium, ſeu cognitionem cauſæ pertinere noſcuntur, nulli omnino honori,& gratiæ deferentes, & ſine diminutione requirãt, & recipiant requiſita, nec à partibus, præter ſubſcriptiones ſententiarum infraſcripta quantitate taxatas, non [a] plus recipiant, niſi quod eſt noſtra conſtitutione prouiſum. Et iurare prædicta faciant Cabellotos ſuos, quòd nil vltra veterem formam, & noua ſtatuta requirent, vel ab aliis extorquebunt. Niſi quod eis conſtitutio Regni,& noſtra permiſerit.

Noua constitutio.

Dicti magiſtri Camerarij dohanam tam terra quàm maris plateatis, foreſtagia, paſſagia, & alia tam vetera iura, quàm noua regia curia, poſſunt committere fidelibus regijs, vel locare prout melius videbitur pro vtilitatibus fiſci. Baiulationum officia, quæ ad miniſtrandum iuſtitiam pertinent, non vendantur, ne iuſtitia pretij venalitate tradatur: debet autem committere fidelibus, & bonæ opinionis de demanio per quemlibet locum vnum tantum ſtatuendo, & non plures, & ſi viderit non expedire cuilibet loco habere vnum, coadunabit plura regenda per vnum Baiulum iudicem, & notarium, qui non ſint municipes de aliquo ipſorum locorum, nec aliquis euocabitur extra locum ſuum. Debent etiam diſcurrere prouinciam, & ſingula loca, ipſorum defectus corrigendo & ſupplendo, & quilibet Baiulus habebit iudicem creatum à curia, vel creandum à prudentioribus ipſius loci, & notarium regia authoritate conſtitutum, qui ſtatutas habebunt expenſas, poſſunt etiam compellere ad recipiendum dicta officia quoſlibet baiulos iudices, & notarios, quos fortè repererint renitentes. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† *Aliàs, Idem.*

†REX GVLIEL.

MAgiſtri [b] Camerarij, qui per quorumlibet præſidatum regiones amodo ſtatuentur, non vendant Baiulationum officia,quæ ad adminiſtrandum iuſtitiam pertinent in audiendis,& diffiniendis quæſtionibus, quarum ad eos cognitio ex iuriſdictione, vel mixto imperio patriũ,ſeu veteribus legibus, & noſtris conſtitutionibus demandatur. Indignum namque fore decernimus, vt ſacratiſſimum quiſquam iuſtitiæ miniſterium pretij vænalitate mercetur. Sed Baiulationes eaſdem committant viris fidelibus,& opinionis electæ,prudentioribus, & generoſioribus,ac ditioribus, prout locorum conditio miniſtrabit, qui ſint de Demanio noſtro tantum. Per loca quælibet vnum tantummodo ſtatuant, non plures, adeò vt nec ſocietatis occultæ velamine, nec prædictæ Baiulationis officium à pluribus adminiſtrari permittant. Ex paruis autẽ ciuitatibus, locis,& municipiis, in quorum ſingulis Baiulus vnus iudex, atque notarius ſunt neceſſarij, ne ſine magno Curiæ noſtræ diſpendio cauſari valeant plura, volumus inſimul combinari vnus Baiuli, iudicis & notarij, qui non ſint de ipſorum locorum aliquo municipes, vel etiam oriundi iuriſdictione regenda, vt tantum non de vno loco ad alium aduocẽt litigantes, ſed per vices,& tempora, in quolibet locorum ipſorum ſedeat,& ibidem, prout cauſarum qualitas, & numerus exegerit, commorantes petentibus iuſtitiam ſubminiſtrent. Baiulorum proceſſus per ſingulas ciuitates,& loca frequenti diſcuſſione, perluſtrẽt: defectus ipſorum, quos frequens & diligens inquiſitio reuelabit, ſuppleant & emendent. Quorum ſinguli iudices vnum de fidelioribus & prudentioribus loci, de creatis à nobis aut creandis ab eis, continuum adiicient aſſeſſorem: & notarium vnum actorum ſimiliter fidelem,& cautum ex his, qui à nobis tabellionatus officium ſuſceperunt, qui tam pro ſe per Curiam noſtram expenſas ſtatutas accipient, quàm pro prædictis baiulis, iudicibus, atque notariis per loca quælibet ordinatis, ordinata ſtipendia miniſtrabunt. Concedimus etiam magiſtris Camerariis ſupradictis Baiulos, iudices, atque notarios, quos ſi in non recipiendis officiis forſitan inuenerint pertinaces, pignoribus captis, vel per impoſitiones & exactiones mulctarum (prout melius viderint expedire) & demum ſi hæc contumacia clarior, & pertinacia durior prædictorum exegerit, per captionem perſonarum, ad præſentiam noſtram nobis in Regno morantibus: Alioquin ad regionum Iuſtitiarios ſub fida cuſtodia mittendorum, ipſos ad ſubeunda prædicta publica munera coërcere. A quibus etiam Baiulis, iudicibus,& notariis, in publico ſacramentum recipient ſecundum formam veteribus legibus,& noſtris conſtitutionibus comprehenſam. Dohanas autem tam terræ, quàm maris, foreſtagia, plateatica, paſſagia,& alia tam vetera iura, quàm noua Curiæ noſtræ noſtrorum fidelium fidei committere poterint, vel locare, prout melius fiſci noſtri profectibus viderint expedire.

De quæſtionibus inter fiſcum & priuatos mouendis.

TITVL. LXIIII.

Noua constitutio.

Magiſtri camerarij cognoſcunt de omnibus quæſtionibus mouendis inter fiſcum, & priuatum, præterquam de feudalibus, & ipſas adiuncto ſibi iuſtitiario, cum agitur contra fiſcum, & præſente fiſci patrono, & procuratore inſtituto prouido, & fidele vſque ad ſententias examinent, & dato parti alterius termino peremptorio ad regiam curiam mittant. Cum verò agetur contra fiſcum pro aliquibus debitis quæ conſiſtant in pondere, numero, vel menſura, non admittant ſolum inſtrumenta, ſed probentur per teſtes qui interfuerint numerationi naturali, non pauciores quinque, ſi quantitas excedit libram auri: alioquin per legitimum numerum petita probentur. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

ANDRAEAS

Idem. Noua conſtitutio. *Rubrica.*

M*Agiſtri Camerarij.* Non debet vendi iuſtitia.

ADDITIO. *Adde text. in c. non licet iudi. xj. q. iij.*

Membrum quod vocatur virga iuſtitiæ pertinens ad miniſtrandum hoc ſpecialiter. Nam vendita Baiulatione in genere Baiulus emptor miniſtrat iuſtitiam infra de offic. Baiulorum. l. j. tranſit tunc Bancus iuſtitiæ cum vniuerſitate. ſic ff de acquir. rer. do. l. quædam. de contrahenda emp. l. in modicis. defectus quoque fit in iuſtitia ſupra titul. j. l. j.

DE YSERNIA.

Concedimus etiam. Ponit pœnam non obedientium magiſtris Camerariis, & renitentium publica munera ſubire. non poteſt Secretus committere iura Curiæ procuranda fidelibus, vel locare. ¶Hodie per noua capitula Regis Caroli primi de venditione debet vendere: ſed ſi non contingat eos committere aliis procuranda, illis quibus committitur, non tenetur reſpondere: niſi de puris & meris prouentibus Baiulationum, infra de officio Baiulorum l. ſæpe. quæ tanquàm poſterior derogat iſti.

Noua Conſtitutio.

† REX GVLIEL.

QVæſtiones [a] omnes inter fiſcū noſtrū & priuatos mouendas, tam perſonales, quàm reales, quæ non ſint de feudis, vel rebus feudalibus, cognitiones atque iudicia magiſtri Camerarij accipiant, & ipſas adiūctis Iuſtitiariis, cùm contra fiſcum agitur, & præſente fiſci patrono, & inſtituto prouido & fideli procuratore pro parte noſtræ Curiæ, vſque ad ſentētias examinatas, dato parti alteri perēptorio termino, & per nuntium & literas ſuas ad curiam noſtram mittant. Vt tamē ſuper quibuslibet debitis, quæ à Curia noſtra petuntur, & quæ cōſiſtunt in numero, pōdere & menſura, hanc formā obſeruent, videlicet, ꝙ non per inſtrumentum tantummodo, ſed per teſtes, qui numerationi naturali, menſuræ vel ponderi, perſonaliter interfuerint, nō pauciores quinque, ſi petita quantitas auri libram [b] excedat: alioquin per legitimum numerū petita probentur.

Cæterùm ad hoc vt ipſi magiſtri Camerarij cū perſonis ſibi per noſtram Curiam deputatis in diſpendium rei familiaris, ſuis laborare ſtipendiis non cogātur: per ſpeciales ſacros noſtræ manſuetudinis apices, prout ſtatus quilibet pro tempore fuerit, ſtatuimus, eiſdem in expenſis annalibus & ſufficientibus prouideri.

De cognitione cauſæ coram Baiulis Curiæ Regiæ.

TITVLVS LXV.

Cognoſcit Baiulus de omnibus ciuilibus cauſis, præterquam de feudalibus: cognoſcit etiam de furtis, & criminibus leuibus, quæ non imponunt membri abſciſſionem h. d. L. de Th.

† REX GVLIEL.

LOcorum [c] Baiuli, qui à magiſtris Camerariis, & à Curia noſtra quādoq; in credentiā, vel in extalium baulatiōnē recipiunt, ciuiles cauſas [d] omnes, reales, videlicet, & perſonales, quæ ſuper feudis, & rebus feudalibus mi-

a *Quæſtiones. Numerationi & menſura.* Concord. ſuprà de offi. magiſt. Iuſt. l. fin.

b *Excedat* Quid ſi eſt quæſtio de libra auri, nec plus, nec minus? Reſpond. vt not. in ſimili quæſtione infra de probat. l. in cauſa depoſiti. Andr. † *Aliàs, Idem.*

c *Locorum Baiuli.* Cognoſcit Baiulus de omnibus ciuilibus, exceptis feudalibus cauſis, &c.

ADDITIO. *Adde de materia feudi habetur in c. cæterū. & in c. nouit. de iudic. in c. j. & ij. de ſeruit. c. verū. & c. ex parte. de fo. compe. c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. cap. cum ſeculum. de iure patr. c. de forma. xxij. q. v. c. latorem. xxiij. q. ij.* Superantius.

Item de criminibus leuibus, quæ non imponunt membri abſciſſionem, ſicut defenſor ciuitatis, vt in authentic. de defen. ciuit. §. audient. Maius autē eſt officium Baiulorū, quàm defenſoris, quia iſte de omnibus ciuilib. cognoſcit in infinitum, ille tātum ad ducentos aureos, vt eo ti. §. & iudicare. ideo dico iſtū habere firmiter mixtum imperium. Nam cum mixti imperij ſint ciuiles, & huic omnes ciuiles committuntur: ergo & cauſæ mixti imperij. Quia indefinita æquipollet vniuerſali, vt ff. de ser. vrban. prædior. ſi ſeruitus.

ADDITIO. *Adde l. ſi pluribus. ff. de leg. j. glo. in c. vt circa. de elect. lib. vj. Fallit, quando eſt prolata à teſte, & tunc non æquipollet, ſecundum Petr. de Anchar. & Ioan. de Imol. in c. quanto. de his, quæ fiunt à prælat. Oldr. conſil. 100. incip. in executione. Alexan. de Imola conſi. x. incip. Viſis acutiſſimis diſputationibus. in j. vol. Alex. conſil. viij. incip. In cauſa & lite vertente inter dominos. in ij. vol. Alex. conſi. xxij. incip. viſo ſuperiore themate. in iij. vol. Alex. cōſil. x. incipien. Viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Io. Franciſcum. in iiij. volu. Alex. conſil. lxviij incip. Et dudum diſcuſſo. in ij. volum. Alex. conſi. vij incip. Super hac dubitatione. in j. volu. Et eſt hoc conſilium duplicatum conſil. cxcviij. in ij. v lu. Idem Alexan. conſi. lxvj. incip. Viſo teſtamento. in ij. vol.* Superan.

Itē ſi tātum feudales cauſas excipit, in omnibus aliis permittit, vt C. de proc. l. ſi maritus. cum ſuis ſimi. at defenſor non habet mixtum imperiū, vt ff. ad muni. l. ea quæ. ¶ Sed nunquid Baiulus cognoſcit de cauſa ſtatus? † dico ꝙ nō, omnino: quia cauſa illa eſt meri imperij & capitalis dicitur, & ſoli præſidi committitur, & ſeruitus morti cōparatur, vt C. de ped. iudi. l. ij. ff. de h. cau. l. j. ij. & iij. & de re. iu. ſeruitutē. And. † *Aliàs, Idem.*

d *Omnes perſonas.* Sumi poteſt ex hac l. arg. quòd Barones debeant conueniri coram Baiulo, ſi non eſt quæſtio de feudo, & rebus feudalibus. Sed contra infrà de offi. mag. Iuſtic. l. fi. G.

Minimis

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De quæſtionibus inter fiſcum & priuatum mouendis. *Rub.*

QVæſtiones omnes. Hæc conſtitutio debet eſſe in tit. de offic. mag. Came. & cōtinet ſuperfluum: nam prima pars vſque ad ver. vt tamen. repetit in magiſtro Camerario id, quod dictum eſt in Iuſti. ſuprà de offic. Iuſtit. l. præſides. & quod ibi conceditur, quòd Iuſtit. cognoſcat de feudis minimis, & rebus feudalibus: hic denegat in magiſtro Camerario ſed dat ſibi cognitionem in aliis rebus: & quæ ibi dicta ſunt in Iuſtit. repetenda ſunt hîc in magiſtro Camerario: maximè, quia litera dicit contra fiſcum. Secunda pars ponit in iſto magiſtro Camerario. Idem, quod dictū eſt in magiſtro Iuſtitiario ſupra de offi. mag. Iuſt. l. cauſas. Limitatur tamen hæc quantitas, videlicet, vſque ad librā auri: & quæ dicta ſunt ibi, repetenda ſunt hîc.

Cæterum. Tertia pars ibi vult officiales iſtos habere gagia, & expenſis à Curia, ſicut ſuprà offic. mag. Iuſtit. l. pen. in fin. iſti magiſtri Camerarij ſunt hodie Secreti, vt in ſuperioribus dictum eſt.

QVæſtiones. Sed cùm hodie non ſint magiſtri Camerarij, erit cognitio magiſtri Iuſtitiarij, vbi eſt patronus, & aduocatus fiſci, arg. C. vbi cau. fiſc. l. ad fiſcum. & de delato. l. omnes. lib. x. & de iure fiſci. l. ſi fiſcus alicui. & de modo mulct. l. final. Non autem erit cognitio magiſtrorum rationalium, quia non habent cognitionem ipſarum cauſarum, quæ vertuntur inter fiſcum & priuatum, vbi eſt quæſtio de introitu, vel exitu pecuniæ, ſicut patet per capit. officij eorum. Et ita vidi determinari de facto in conſilio. Bar. de Cap.

De cauſarum cognitione coram Baiulis. *Rub.*

LOcorum Baiuli. Hîc quærit gloſſ. ſi Baiulus habet mixtum imperium? Sed expreſſum videtur ſuprà de officio mag. Camer. qui ſunt Secreti. hodie vendunt Baiulationem in genere, in qua tranſit iuriſdictio, quam ipſi Secreti habent: vt ibi dictum eſt. De cauſa verò ſtatus non cognoſcit Baiulus. Nunquid dabit tutorem? Videtur quòd non: quia hoc tantùm ei committi videtur, cui id nominatim datur. ff. de tut. l. muto. §. tutoris datio. Item eſt permiſſum tantùm maioribus, vt præſidibus, & legatis, & proconſulibus. ff. de tutor. & cur. dat. ab his. l. j. Item defenſor ciuitatis non dat ei cuius facultates ſunt vltra quingentos ſolidos. vt Inſtitut. de Atil. tutō. §. pen. Verius dicitur quòd ſic, etiam ſi pupillus ſit multum locuples, dummodo non ſit feudum: quia in feudo dat Baiulum ſolus Rex, vt infrà de iu. Baiu. l. j & de ſucceſ. l. in aliquibus in fin. & hoc quia omnes cauſæ ciuiles pertinent ad Baiulum: & qui dicit omne nihil excipit. ff. de ſerui. vrb. præd. l. ſi ſeruitus. licet poſſit exponi, id eſt, omnis generis, ſic inſtit. de ſuſpect. tut. §. j. habet ergo pluſquam defenſor, qui vltra trecētos aureos non cognoſcit, in auth. de defen. ciui. §. iudicare. Plus enim vel non minus eſt cognoſcere de re magni valoris, quàm tutorem dare ei, qui habet magnas facultates: ſed cuiuſcunque facultatis ſint, facultates cognoſcit Baiulus: dummodo non ſit feudalis, vt ſuprà dicitur. Item quia eſt mixti imperij, vt l. cognitio. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdi. de quo cognoſcit Baiulus, vt ſuprà dicitur. Et ſi dicatur, quòd debet nominatim committi, non autem eſt nominatim, quod ſit inter cæteros. ff. de lib. & poſth. l. ij. Dic ꝙ ſi nominatim committatur, valet, vt in l. cognitio. nec prohibetur ibi, quin detur ei, qui de mixto imperio cognoſcit. ff. de iuriſd. om. iudi. l. j. vbi nominatim & expreſſè dicit, ꝙ qui de mixto imperio cognoſcit, poteſt dare tutorē. ¶ Sed an de ſuſpecto tutore cognoſcit Baiulus? & videtur ꝙ ſic, propter vtilitatem pupillorum. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſd l. cognitio. ff. de ſuſp. tut. l. j. §. j. Alij dicunt contrarium: quia cauſa famę eſt criminalis quodam modo: quia ex parte accuſati de ſuſpecto non conſtituitur procurator. ff. de ſuſp tut. l. planè. in gl. hæc additio non videtur valere, communiter contrà ff. de procurat. l. ſeruus quoque. §. publicè. in gloſſ. ¶ In ſecundo genere cauſarum, vbi imponitur pœna relegationis, & infrà, ſicut eſt cauſa ingratitudinis, qui accuſatur per procuratorem, eod titu. l. ſed hæc. §. j. & l. non ſolùm. §. fi. vbi dicitur non facilè dari procuratorem: fortè intellexit, quando arguitur de dolo, & de ſubtractione rerum pupillarium, & loquitur ex parte accuſati, dicit glo. Itē in remotione ab ordine dignitatis, & honoris conſtituitur procurator. ff. quæ ſen. ſine ap. l. i. & illa grauior eſt, quàm remoueri poſſit à tutela, quod poſt ſententiam infamat, quando ob culpam, Inſtitu. de ſuſpect. tutor. §. ſi quis. & C. de dignit. l. iudicem. lib. xj. & in dicta l. planè. excuſatur ex vlti. quia non accuſauit contutorem de ſuſpecto: quia ignorauit eum malè agere, vt dicit litera: non dicit, quia non potuit per procuratorem, Et ſi poterat per procuratorem, non debebat aſſerere quod ignorabat. ff. de act. empti. l. Iulianus. §. ij. Satis æquum dicetur, quòd ille, qui poteſt

dare,

a *Minimis etiam furtis.* Nota hìc tria genera furtorum, magnum, minus, & minimum.

ADDITIO. *Adde, quòd immò ſunt quatuor ſpecies furtorum, de quibus enumerat Paul.de Caſtro in auth. ſed nouo iure. C. de furtis. & per Angel.in l.j.in princip ff.eod.titu.* Superantius.

De magno & minori habes ſuprà de offic. Iuſtitia.l.j. De minimo habes hìc. De magno, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter agatur, Iuſtitiarij eſt cognitio: de minori non, niſi criminaliter agatur: de minimo cognoſcit Baiulus. hæc probantur hìc, & in præalleg. l.j. de of. Iuſtit. Item quantitas magni furti expreſſa eſt in d. l. C. de officio Iuſtit.de quantitate minoris dic à cõtrario ſenſu legis, quæ eſt, de ver. ſign. hæc adiectio. ff.ex qui.cau. ma.l. ab hoſtibus. §.ſed quod ſimpliciter. De quãtitate verò minimi, quãtum ad iuriſdictionem habes ff. de dolo. ſi oleum. §.vlti. & l. idem. & infrà de dilat.l.j. Quantum ad iuriſdictionem, ideo dixi, quia furtum committitur, & furti agitur etiam pro vili gallina, vt Inſtitut.de rer.di. §.gallinarum. ff.de fur. ſi quis vxori. §.ſi quis maſſam. ¶ Sed ego quæro an pro minimo furto poſſit agi criminaliter? lex enim indiſtinctè dicit pro furto ciuiliter agi poſſe: vt C.quan. ciui.actio præiu.cri l.j.ff.de fur.l.vlt.Item habes quòd de furto domeſtico, & leui neque ciuiliter agi poteſt.ff.de furt.l.ſi libertus.& de pœ.l.reſpiciendum.§.furto.¶ De minori etiam furto ſi ciuiliter agatur, de eo cognoſcet Baiulus. ne remaneat impunitum, cùm ad Iuſtit. non pertineat, niſi criminaliter agatur, vt in l. prædicta, de offi.mag.Iuſt. de minimo verò furto ſecundum leges illas, dic vt hìc not. G.

† *Aliàs, idem.*

b *Membrorum.* Patet hìc quod de minimo furto non agitur criminaliter: ſi enim ageretur criminaliter, pœnam corporis, & abſciſſionis membri pateretur accuſatus. vt in Lombard. de fur. l. de latronibus. & hoc ſicut innuit hoc verbum, negatur. G.

† *Aliàs, ruſticus.*

nimè mouētur, ad iuriſdictionem ſuã nouerint pertinere ſuper [a] minimis etiam furtis, & alijs offenſis de quibus comprobati pœnam ſui corporis, vel ablationem [b] membrorum incurrere non deberent, audientiã ſuã impartiri debebunt.

De fure capto per Baiulum Iuſtitiario aßignando cum re furtiua.

TITVL. LXVI.

Baiulus ſi aliquem furem ceperit extraneum de magno vel minori furto, non dimittat eum: ſed aſſignet eũ Iuſtitiario cum re furtiua, & omnibus bonis ſuis: ſi verò fuerit ciuis vel villicus, ſimiliter aſſignent Iuſtitiario.

Et per Baiulum omnes res eius mobiles ipſius furis debent vindicari ad vtilitatem Regij fiſci, hoc dicit. Matthæus.

†REX GVLIEL.

BAiulus [c] ſi furem ceperit, abire ipſum aliquatenus non permittat: ſed ſi quidem fur extraneus ſit, ipſum cum toto ſuo, & re furtiua Iuſtitiariis noſtris aſsignet. Si autem ciuis fuerit, ſeu villicus†, fur cum eo quod fuerit furatus, Iuſtitiariis ſimiliter noſtris aſsignet: res autem mobiles ipſius furis, quaſcunque habuerit, per Baiulos eiuſdem loci fiſci iuribus vendicentur.

De fure capto per Baiulum Iuſt.&c.Rub.

BAiulus. Conſtitutio iſta vult, ꝙ ſi baiulus furem capiat, ad præſidem remittat puniendum, concor.in auth.de defen. ci.§.audient.& intellige de fure, qui magnum commiſit furtum, aliàs ipſe poſſet cognoſcere, vt ſuprà tit.j. in fin.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

*De muta*dare, poſſit remouere, quia & eius eſt corrigere, cuius eſt condere. C.de legi.l.fin. de ſacroſanct.eccleſ.omni. propter vtilitatem pupillorum, vt ſicut plures inuitantur ad accuſandum, ita plures ad iudicandum: durum eſt tamen dicere contra gloſſ. communiter dicentes, prætorem, in Roma. in prouinciis præſides, & legatos, proconſules tantùm de ſuſpecto cognoſcere. ponit Azo in ſumma, de ſuſpectis tutorib. & ff.de adminiſtrat.tutor. l.prima. §.ſuſpecti. vbi ponitur nomen præſidis generaliter, dicit Azo in dicta ſumma pro omnibus, quibus defertur ſuſpecti cognitio, qui ſunt Prætor, Præſides, & legati, Proconſul. Leges etiam communiter dicunt, quòd eſt actio, vel accuſatio. Item nota tria genera furtorum, magnum, ſcilicet, minus, & minimum, vt in gloſſa. de minimis, quæ ſunt vſque ad duos aureos. ff.de dolo. ſi oleum. & l.ſequenti. cognoſcit Baiulus. ¶ Sed verum tunc criminaliter agitur? Innuit gloſſa quòd non, quia eo caſu eſt pœna abſciſſionis membri, vt in Longobar. de fur. l.de latronibus. hæc non videtur ratio ſufficiens: qui Longobard. legibus non vtimur in maleficiis. Erit ergo ratio, quia pœna corporalis imponitur pro primo furto, quamuis modico: quia fuſtigatio, & mercatio ſecundum nouam conſtitutionem iure Romano: in furtis enim animaduertitur extra iudicium, ſeu extraordinariè, aliàs extra ordinem. ff.de furt. l.fina. & de priuatis delict.l.vltima. ¶ Animaduerſio deſignat pœnam in corpore, vt ff.de iuriſdictione omnium iudicum. l.imperium. arbitrio iudicis, vbi certa pœna non imponitur ſeu ſtatuitur. ff.de effract. l.prima. §.expilatores. & de pœnis. l.ſanctio. Et licet non ſit mors, vel membri abſciſſio aliter, tamen pro motu iudicis caſtigantur fures, vt in authent. vt nulli iudicum. §.penultimo. quæ eſt C. de ſeruis fugitiuis. authent. ſed nouo. Mens tamen huius conſtitutionis videtur, vt de his minimis delictis cognoſcat Baiulus, etiam ſi criminaliter agatur: quia cùm omnes ciuiles cauſæ pertineant ad Baiulum, vt litera dicit.ad quid poneret de cauſa ciuili modici furti, quæ poteſt eſſe vnius gallinæ, Inſtit. de rerum diuiſione. §.gallinarum, in fin. Niſi dicas, quòd ideo poſuit. vt etiam de ciuilibus, quæ infamant, ſicut eſt furti, vt ff.de his qui notantur infamia. l.furti & l.j.eodem titulo. poteſt Baiulus cognoſcere. Vel ideo poſuit, vt Baiulus cognoſcat de furtis: & de huiuſmodi furtis, recipiendo probationes: non tamen puniat, ſed vt informet exinde Iuſtitiarium, ad quem habet huiuſmodi malefactores remittere, vt infrà l. proxima.& C.de accuſationibus.l.eadem quidem.lib. duodecimo.de decurion.l.ij.& ff.de cuſtod.reorum. l.diuus. Vel vt habeat in eis modicam coërcionem, vt ff.de iuriſdictione omnium iudicum.l.magiſtratibus. ſed illam habent defenſores. ff.de officio eius.l.fi. Vel dic, quòd poſuit pro carcere, in quo poteſt ponere huiuſmodi maleficos, donec mittat eos ad iuſtitiarium, vt infrà l. proxi. nam carcer non eſt pœna corporis, qui ad continendos, non ad puniendos maleficos eſt inductus. ff.de pœnis. l.aut damna.§.ſolent. licet ſit pœna etiam carcer. C.de cuſto. reo. l.quarta. & eſt pœna noxiorum carcer. C.libro decimo de exactor. tributorum. l.nemo. pœna eſt, id eſt, pœnalis, vt ſuprà dicitur. Nam etiam vincula non ad pœnam, ſed ad cuſtodiam adhibentur. ff.de ædil. edict.l.ſi tamen.§.ei qui.in glo.

L*Ocorum.* In gl.no.hic.ibi, ſed ego quæro, ſcilicet, ad pœnam corporaliter, vel membri abſciſſionem imponendam. & quod hìc dicitur, quòd pro minimis furtis poteſt agi criminaliter, intelligas vſque ad pœnam fuſtigationis incluſiuè: ergo hæc gl.non facit quæſtionem de minimo furto, per quod imponitur pœna fuſtigationis, ſed de eo furto, per quod imponitur pœna corporalis, vel membri abſciſſio Bartholomæus de Capua.

In ead.gl.ibi, criminaliter. dic quòd hodie eſt clarum, vt in c.Regni. quod incipit, ad hoc. & ſi bis eſt cõmiſſum, eſt pœna furcarũ: ſi ſemel, pœna fuſtigationis, cum ſignatione, vt in d.c. Bart.de Capua.

Sed communis conſuetudo interpretatur illud c. de tribus minimis furtis. Petrus de Monteforti.

De fure capto per Baiul.Iuſtit.aſſig.cum re furtiua. Rub.

B*Aiulus ſi furem.* Not.ꝙ in furto publicantur bona mobilia: ſed iure Ro.non, vt in authen.vt nul.iud. §.ſi.& C.de bo.proſc.auth. bona.& eſt conſtitutio hæc Regis Gul. fortè primi: quia ſecundus dicitur fuiſſe bonus. Vel erat tunc frequentia furtorum, aliàs, furum: ideò exaſperauit pœnam.ff.de pœn.aut facta.§.fin. Quod antè dicit gl.ꝙ ſi minimum eſſet furtum. ipſe cognoſceret. Intelligẽdum eſt, ſi ciuiliter ageretur: quia ſi criminaliter vellent accuſare, neceſſariò haberent eum ad Iuſtitiarium mittere: cùm ipſe Baiulus criminaliter cognoſcere non poſſit, vt dictũ eſt ſ.l.prox. ¶ Sed quid ſi Baiulus, vel magiſter iuratus non capit, ſed recipit cautionem ſub pœna, ꝙ tali die coram Iuſtit. præſentet ſe ad mandatum, & citationem Baiuli, an Iuſtitiarius condemnet eum vt contumacem, ſicut ſi de mandato Iuſtit. fuiſſet citatus? Dic quòd tenetur ad pœnam conuentam in cautione. ff.de iudic.l.ij. §.ſed ſi dubitetur, quæ cautio tenet etiam coram alio præſtita, vt ibi ff.iud.ſol.l.pen.in fin.

ADDITIO. *Aliàs dic, quòd citatus tenetur ad pœnam corporaliter, aliàs tenetur ad pœnam contentam in cautione.* Cæſar.

ADDITIO. *An & quando & de verit ite iſtius dicti, an duret iſta cautio? vide omnino Bart in l.cùm apud. ff. iudic. ſolui. col. iiij. & omnino Alb.in l.ij.C.de procur.* Cæſar.

Creditur eis, & ſtatur in his quæ facta fuerunt, & pertinent ad eos, arg.C.de accu.l.ſi ea.cum ſi Et ſi non fuit adiecta pœna certa, iudex arbitrabitur, & ſtatuet. ff.de cuſt.reor. l ſi quis reum. non tamen Iuſtitiarius banniet eum ex tali citatione ſeu mandato Baiuli, & magiſtri iurati: quia & ſi ei commiſiſſet Iuſti. vt citet facientes delicta: nihilominus ipſe, qui debet banniri & condemnari, debet citari. ff.de iudi.l.de qua re. quæ citatio continebit dilucidè à quo, de qua re, cuiuſmodi querimonia, &c. vt ĩ.de exor.& præpa.iud.l.j. pro quo facit ff.quod cuiuſque vniuer.no. l.item eorum. § ſed ſi.niſi iudex ſic mandet: quia hoc quo minus tollentur poſitiua contraria

De mutatione, &c.

a *Regiæ maieſtatis.* Si debitor, vel depoſitari* negauerit pecuniã mutuo datam, depoſitam, vel cõmodatam, ſi conuictus fuerit, punietur in tertia rei æſtimatione, quæ pœna danda eſt fiſco. Spõte tamen confitentibus parcetur pœnæ actio.concord. C. de non nup. pec. auth. contra qui propriam cum ſuis ſimi. G.

† *Aliàs, Idem.*

b *Radicitus extirpare.* quæ continent aliud, quàm leges. ¶ Et ideo non ſunt conſuetudines dicendæ, imò vt ſuperuacuæ extirpandæ.

c *In cauſam deducet.* Id eſt, in ſententiam, vt in fin. huius legis probatur.

* ADDITIO. *Adde quid ſit pragmatica? vide in l. fi. & ibi gl. C. de diuer. reſcri. gl. in l. iubemus nullum. C. de ſacroſanct. eccle. glo. in c. peruenit. j. diſtin. Innoc. in c. j de re. permut. Card. Zab. in c. ſuper litteris de reſcrip. Card. & Ioan. de Imola. in cle. ij de vi. & ho. cle. Domini. de Sancto Geminia. in c. omnes. xix. diſtin.* Superantius.

d *Confeſſus fuerit.* Facta eſt ergo conteſtatio litis, quæ hoc iure fit per cõfeſſionem, vt infra de dila. & ex l. j. & ſic, aut confeſſus ante ſententiam ſatisfacit, & tunc abſoluendus eſt ab obſeruatiõe iudicij. & hoc quod dicitur, omnia iudicia eſſe abſolutoria. quod dic, vt in ſum. inſtit. de perpe. & tem. actio. circa fi. Aut nõ ſatisfacit ante ſentẽtiam, tunc eſt condemnãdus cõfeſſus ad ſolutionem, licet quidam contradicant. quod dic vt in ſumma. C. de confeſ. §. item

† *Aliàs, de pœna negantis depoſitũ, vel mutuum.*

De officio Baiulorum.

TITVLVS LXVII.

In hac conſtitutione proſequuntur ea, quæ pertinent ad officium Baiulorum: nam vltra iuriſdictionem ciuilem, quam habent, & mistum imperium, vt in conſt. præcedenti dictum eſt, pertinent etiam ad officium baiuli tria, quæ hic continentur. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

AD officium Baiulorum præcipuè volumus pertinere contemptas aſsiſiarum pœnas ſuper ponderibus, & menſuris à venditoribus rerũ, & locatoribus operarum exigere, ac irremiſsibiliter extorquere. Quas ſi in totum, vel in partem dimiſerint, de bonis ſuis proculdubio fiſco noſtro perſoluent. Habebunt autem apud ſe Baiuli prædicti menſuras, pondera, & aſsiſias ſcriptas per ſe ipſos, & iudices ſuos, menſe quolibet, cũ ſumma diligẽtia perquirendas, ne diu craſſari valeant per ipſum negligentiam tranſgreſſores. Pœnas bannorũ etiam ab eiſdem de conſilio iudicum, & aliorum noſtrorum Regni fidelium, non vltra vnciam puniendorum, exigãt & ſine remiſsione recipere non omittãt. De quorum bannorum numero fore cenſemus pœnas, per ipſos partibus coram ſe litigantibus indicendas, quæ forſan irreuerenter ad ipſos, vel inuicem inſolenter in iudicio litigabunt. quæ tamen pœnæ quantitatem Auguſtalis vnius per vices ſingulas non excedant.

De mutatione † & recommendatione pecuniæ.

TITVLVS LXVIII.

Si conuentus actione mutui, depoſiti, vel commodati negauerit mutuum, depoſitum, vel commodatum. Et poſtea lite pendente, antequam conſtiterit de debito prædicto, confeſſus eſt debitum, in nihilo debet puniri. Sed ſi perſiſtit in negatione, & actor probauit legitime mutuum, vel commodatum, vel depoſitum, Baiulus debet eum condemnare ad reſtitutionem ipſius, necnon ad tertiam partem eius quod negauit: & probatum fuit, quando ſecuta eſt ſententia condemnatoria commodis regiũ fiſci applicandam, hoc dicit tota iſta conſtitutio. Matthæus.

†REX GVLIEL.

REgiæ [a] maieſtatis prudẽtia exigit Regni ſubiectorum conſuetudines ſuperuacuas [b] radicitus extirpare: Hac igitur edictali lege ſancimus, vniuerſos noſtrę iuriſdictioni ſubiectos, qualiſcunque ſit qui rem, vel pecuniam mutuo acceptã, vel apud ſe depoſitam, cõmodatámque vel quamlibet aliam rem illis, quorum res eſſe conſtiterit, inuitus vltra terminum, vel legitimũ tempus detinere tentauerit, creditore, depoſitore, ſiue commodatore illæſis, tertiam partem rei [c] in cauſam deductæ debere mulctari, & eandem compendiis Baiulationis noſtræ acquiri. Sanè per præſentis * pragmaticæ ſanctionis edictum noſtris fidelibus duximus diſtinguendum, quòd ſi debitor nõ fuerit ad callida argumenta conuerſus, animúmque non habuerit creditorem ſuum credito, & debito defraudare, & ſine diſpendio creditoris & fatigatione aliqua in Curia veritatem [d] confeſſus fuerit, nulla varia exactione, debitorem prægrauari iubemus.

Si autem veritatem debitor negauerit, & ſuis calliditatibus petitorem circunuenire voluerit, victus de toto eo, in quo fuerit aduerſario [e] condemnatus, [f] integram tertiam Curiæ noſtræ perſoluat.

item quod dixi confeſſum haberi pro condemnato. & §. in criminali. & §. in ciuili autem cauſa ſecundum Azo.

e *Condemnatus.* Si autem concordauerit, dat reus Curiæ tertiam partem eius, quod p. r tráſactionem perſoluit, vt infra de exor. & præpa. l. ſponte. G.

f *Et integram tertiã curia cõſequetur.* Super hac cõſtitutione talem ſubiicio quæſtionem. Aliquis mutuauit, depoſuit, vel cõmodauit alicui aliquid: & poſtea reſtitui ſtipulatus eſt, agit contra eum ſtipulatione. reus negauit, ſed victus cõdemnatus eſt, modo quæritur nunquid debet cõdemnari ad tertiã eius, quod dãnatus eſt, vt hic dicitur? Et primo videtur quod non, quia ſi in iſtis accuſationibus hoc inuenitur ſpeciale conſtitutũ, in aliis videtur prohibitũ ar. ff. de indi. cum prętor. cum ſuis ſi. Item quia in aliis accuſationibus nil mutatur, ergo ſtare non prohibetur, vt C. de teſt. ſancimus. & de appellationibus pręcipimus. Item expreſſum & optimum argum. ff. de pecu. leg. l. iij. §. ſi filiusfam. & ff. de conſti. pecu. itẽ illa verba. § j. l. fi. Sed certè imò condemnabitur ad tertium iſte reus, nam omnia negat. & ideò non titulus inſpicitur accuſationis, ſed factum, vt ff. de dona. l. qui id quod in princ. & C. ad Mace. l. iij. & quia actio ſubrogatur in locum alterius, & c. vt ff. ſi quis cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. Item quia hoc fuit mens conſtitut. iſtius. And.

De

ANDRAEAS DE YSERNIA.

pluries videtur in hoc opuſculo. ff. de exer. l. ſed ſi homo. alias. l. ſed & hoc,

De officio Baiulorum.

AD *officium Baiulorum.* Pœnas aſſiſiarum contentarum: & ponderum, & menſurarum, ſcilicet iniuſtarum debet Baiulus exigere. Et poteſt imponere pœnam non vltra vnciam in bannis forte factis, & contẽptis officij ſui tempore. in aliis vſque ad vnum Auguſtalem, ſic infra de pœn. contu. in ciui. cau. l. pœnam. in fine.

Non ſeruatur modus. C. de modo mulctarum. l. eos. & dic quæ dicta ſunt infra lib. iij. in conſtit. ad legitima pondera.

AD *officium Baiulorum.* In tert. auguſtalis. Baiulus ergo vſque ad vnum auguſtalem tantum poteſt pœnam imponere, vt hic. Sed pone, quòd impoſuit pœnam vltra auguſtalem, fortè vſque ad vnciam, nunquid liceat? certè pœna non valet, tamen quo ad vnum auguſtalem valet, arg. l. hactenus. §. ſi quis centum. de conſtit. pecu. & in authen. de inoffi. immen. doti. §. videtur. & C. de donat. l. ſancimus. & l. ſi quis argentum. cum ſi & vide Andr. de Yſer. in proœ. conſt. in ij. glo. in ſi. Petrus de Mont.

De

De quibus rebus Baiuli trigeſimam recipere debeant. *Rubrica.*

REgiæ *maieſtati.* Subiectus aliis non poteſt legem imponere. C. de ſumma trini. l. j. ff. de iur. omn. iudic. l. fin. Item not. quòd depoſitarius, commodatarius, & debitor, qui mutuò recipit, ſi velit litigare, & non reſtituere poſt terminum, & legitimum tempus, perdunt tertiam. Item ſi tractus ad iudicium confiteretur veritatem, in nullo punitur, ſed ſi negat veritatem, & probatur, & conuincitur eo damnato ſimiliter perdit tertiam, ſed ſi tranſegit, & concordauit, perdit tertiam partem eius, quod per tranſactionem exoluit, vt in gloſ. quæ dicit quòd per confeſſionem iure iſto fit litis conteſtatio, & qui ſatisfacit ante ſententiam abſoluitur, ſed ſi non ſatisfacit ante ſententiam, tunc ſic. Vbi ergo dato libello ante lit. conte. fateatur animo lit. conte. dabitur ſententia alias ſi ex abrupto ſtatim, quòd fuit interrogatus ante libellum datum fateatur, tunc datur præceptum, vt ſoluat. C. de lit. conteſt. l. j. in glo. ff. de iudi. l. ſi debitori. tunc pœna iſtius legis non teneretur. Sed an tunc ſoluat trigeſimam? dic vt infra l. conſtitutionem. And. de Yſer.

De

De clericis, &c.

a *SI quis clericus.* Si clericus habens rē Baronis puta fundū: & ipſe habitet Neapoli debet conueniri ſub iudice Baronis, non Neapoli. Quod intelligo de iudice cōpetenti, puta eccleſiaſtico, quia ſub alio conueniri non poteſt, quantūcunque vellet Imperator, vt extra de for. cōp. c. ſi diligēti. nam Imperator non poſſet tollere legē Papæ, vt ar. ff. arb. l. iij. Et no. q̄ iſta cōſtit. continet ius commune, vt C. vbi in rem act. l. ſi. Si quis clericus infra de fide inſtrumen. l. cum iuſtitiæ.

† *Aliàs, Idem.*

* ADDITIO. *Adde quòd bona patrimonialia clericorum gaudent eodem priuilegio cum bonis eccleſiæ, vt eſt gloſſ. in ver. obligata. in c. ex literis de pignor. & fin. in ver. ſi vltatibus, de vita & honeſta. cleri. gl. in c. ſumūtur xvj. q. j. Card. Zabar. in c. j. de dolo, & contuma.* Super.

† *Aliàs, obiu.*

b *Reſpondeat. vide multa ſimilia ad hanc conſtitut.* quæ ponit hic in ſumm. qualiter diuer. l. ho. ſu. res di. de. l. j.

c *Incarceretur.* Quid in laico, nunquid in cauſa ciuili, ſi non ſatisfaciat, incarcerabitur? credo q̄ ſic, quia ceſſio bonorum ad hoc prodeſt ſibi, ne detrudatur in carcerē, vt C. qui bo. cede. poſſ. l. j. Item non eſſet priuilegium

De clericis conueniendis pro poſſeßionibus, quas non tenent ab eccleſia.

TITVLVS LXIX.

Si clericus habeat bona patrimonialia emphyteutica: pro quibus ſoluere debet aliquem canonem redituum ſiue cenſum regiæ curiæ, vel alicui priuatæ perſonæ, vel ipſi clerico de nouo ſunt conceſſa. ſub aliquo reditu, & orietur controuerſia inter clericum & laicum ſuper ipſis bonis, vel eorum reditu, debet clericus conueniri coram illo iudice eccleſiaſtico vbi ſita ſunt ipſa bona. & non vbi clericus habet domicilium: qui iudex occaſione dictæ litis, nullo modo poteſt procedere ad capturam, vel incarcerationem ipſius clerici. hoc dicit ſecundum intellectum glo. hic. Matthæus.

†REX GVLIEL.

SI quis [a] clericus de hæreditate, vel aliquo tenimento, quod non ab eccleſia, ſed ab † aliis, vel aliquo per * patrimoniū, ſiue aliunde teneat appellatus fuerit, volumus, vt de hoc in Curia illius, in cuius terra poſſeſsionem, vel tenimētum habuerit, [b] reſpondeat, & quod iuſtum fuerit faciat, non tamen vt perſona ſua exinde capiatur, vel [c] incarceretur.

De ſacramento præſtando à Baiulis.

TITVL. LXX.

Iſtud iuramentum, quod habent præſtare Baiuli iuxta formam traditam ſupra in conſtitutione puritatem per manus magiſtri Camerarij, vel ſecreti debent publicè, & non ſecretè præſtare. & hoc dicit iſta conſtitutio. Matthæus.

IMPER. FEDER.

BAiuli [d] locorum, & iudices publicè ſuper iuſtitia miniſtrāda ſacramenta præſtabunt, quę pręſtanda per magiſtros Camerarios præmiſſa cōſtitutio noſtra decreuit. Illud tamen ſacramento Baiulorum expreſsè vidimus inferendum, vt pœnas * & mulctas veteribus legibus, & noſtris cōſtitutionibus comprehenſas ab his, qui in eas inciderint, prout ad ipſorū iuriſdictionem, & cognitionē cauſæ pertinere noſcuntur, nulli omnino gratiæ, & honori penitus deferentes, ſine diminutione requirant, & recipiant requiſitas.

Noua conſtitutio.

Vult hæc conſtit. quòd clericus vel quiuis alius religioſus reſpōdeat coram iudice ſeculari de quolibet interdicto conuentus. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

DE Burgenſaticis petitorio, vel quolibet poſſeſſorio adipiſcendæ, recuperandæ, vel etiam retinendæ poſſeſsionis clericum, ſeu etiam quemuis religioſum pecuniaria actione conuentum in ciuili volumus examine reſponderi, rei qualitate potius in hac parte, quę petitur, quàm perſonę conditione, ſeu iudicij qualitate penſata.

† *Aliàs, Idem.*

De numero Baiulorum per loca.

TITVL. LXXI.

Quoniam multitudo ſæpe officialium iudicum habentium cauſam iudicare non poſſunt de facili conuenire in vnum ad iudicium, & ideo litigantibus paratur impedimentum, ſtatuitur hic, vt tres tantummodo conſtituantur Baiuli, qui ſint de demanio regis in locis, in quibus debent conſtitui Baiuli, & non plures, h. d. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

SAepe [e] contingit, quàm multitudo officialium, qui de facili conueniri non poſſunt, litigantibus in ipſorum rationibus impedi-

† *Aliàs, Idem.*

gium clericale, ſi quilibet de populo hoc haberet, vt ff. de muni. l. j. & de condi. inſtit. l. verba. & de leg. j. ſi quando. & C. de theſau. l. j. li. x.

De ſacramento, &c.

d *BAiuli.* Eſt finis conſtit. quæ eſt ſupra puritatē

* ADDITIO. *Adde an iſta differant inter ſe vide per Spec. titu. de ſen. prola. in §. j. verſic. eſt & quarta ſpecies & per Archid. in c. ſtatuimus in vlt. col. xvj. q. j.* Super.

De numero, &c.

e *SAepè cōtingit.* Frænat hæc conſtitutio multitudinē Baiulorum, vt vltra tres non ſint. concor. in authent. de teſti. l. j.

Vt

ANDRAEAS

De clericis conueniendis pro poſſeſsionibus, quas non tenent ab eccleſia. Rub.

SI quis clericus. Iſtæ conſtitutiones nihil valent: imò ſunt caſſæ & irritæ: quia ſunt contra perſonas eccleſiaſticas, & eccleſiaſticam libertatem, vt in authen. caſſa & irrita. niſi quia imperator potuit tollere illam authen. C. de legi. l. digna vox. Iure cano. hæc decernuntur corruptelæ.

ADDITIO. *Adde, quæ dicuntur ſtatuta contra libertatem eccleſiæ? vide tex. in c. ij. de verb. ſignifi. in vj. Sal. in l. cunctos populos. C. de ſumma trini. Card. Zabar. in repet. c. perpendimus, de ſentent. excom. Abb. & Io. de Imo. in c. ſi. de reb. eccleſ. nō alie. Lap. allega. xxij. Ang. conſi. xlviij. incip. ex themate dicto duo dubia elíciūtur. Abb. conſi. xlviij. incip. videtur primo dictū legatū in j. volu. Idem Abb. conſi. lxxxiiij. incip. præſens dubiū. in eod. volu.*

Nam in liberis rebus, & burgenſaticis fiſcus ab inteſtato non ſuccedit clerico, cū quo nullam habet cognitionē. xij. q. vlt. c. vlt. extra de ſuc. ab inte. c. j. & ij. & dictum eſt ſupra de offi. ma Ca. l. præſenti. in fi. quæ ſimiliter caſſa eſt, quantū ad hoc, ſic etiā caſſa eſt ſupra de offi. Iuſt. l. de perſonis clericorū. & adde quæ ibi dicta ſunt. Deceptus fuit hîc legiſlator, dum dicit hîc attendi huius rei qualitatem, non perſonę conditio ſeu iudicij, pro qua eſt, quia res cōuenitur non perſona imò perſona ratione rei quando inanimata eſt, & impropriè dicitur cōueniri res. Nam res ſumit cognitionem à perſona, nō econtra. C. li. x. de impo. lucr. deſcri. l. j. §. j. de acq. hær. l. per procuratorē. C. de inof. teſt. l. ſi. in fi. Sic in delictis perſona delinquit, & nō res. in authen. de man. prin. §. oportet. Inde iudicium ſeculare non eſt de rebus clericorum: quia bona eorum ſumunt conditionē perſonarū. xj. q. j. c. ex his. dignior eſt perſona, quàm res. nam res gratia hominū ſunt inuentæ ff. de vſu l. in pecudū. de vſufr. l. pen. iuxta illud poeticum. Res mihi non me rebus ſubiicere volo. concor. vt no. C. de ſa. ſan. ec. l. ſancimus. in fi. Dicunt etiā imperiti quòd Papa, & eccleſia Roma.

DE YSERNIA.

Roma approbauit iſtas conſti. & ſic ipſe videtur feciſſe. ff. de ver. ſig. l. obuenire. ſed iſta affirmatio, ſeu probatio, ſeu confirmatio non apparet. Vnde ei qui eam dicit, incumbit probatio. ff. de proba. l. ij. & ſi apparet in genere, non videtur approbare id, quod ſpecialiter conceſſurus non erat. ff. de pecu. l. qui peculium. ff. de inof. teſt. l. ſi quando. ſicut patronus remittendo ius patronatus reuerentiam ſibi debitam non remittit. C. de bon. li. l. fin. Et epiſcopus remittendo iura epiſcopalia, non remittit cathedraticum, vt extra de dona. c. fin.

SI quis clericus. In gl. j. Not. ex hac gl. expreſſum per c. ſi diligenti. de for. compe. cum ſi. clericum etiam in patrimonialibus priuilegiatum, vt non conueniatur niſi coram iudice eccleſiaſtico: ſic etiam no. Ioan. And. in c. ſi quis in ius. extra. de re. iur. li. vj. ſic & pro patrimonialibus non ſoluit collectas, vt dicit c. Regis Caroli ſecundi, tempore vicariatus in planitie ſancti Martini, quod incipit, Item ſtatuimus quòd clerici.

De ſacramento præſtando à Baiulis.

BAiuli locorum. Repetit quod dixit ſupra de offic. mag Came. l. puritatem. And. de Yſer.

Noua conſtitutio.

DE Burgenſaticis. In tex. Reſpondere. Not. clericū & religioſum poſſe conueniri corā iudice ſeculari in cauſa ciuili, ſcilicet, vbi ipſi retinerēt, ſeu poſſiderent aliqua bona burgenſatica. quæ ſunt de burſa imperatoris. Ratio eſt, quia potius inſpicitur qualitas rerū in hoc caſu, quā qualitas perſonæ & iudicis eccleſiaſtici, & vt res imperatoris habeāt ampliorē pręrogatiuā, quā aliæ res cuiuſcunque alterius. Conuenitur etiā clericus corā iudice ſeculari in cauſis criminalibus, in duobus caſibus, vt in cōſtitutione de perſonis. Et intellige hāc cōſti. ſecundū ea quæ no. in cōſti. ſi quis clericus. ſ. tit. j. Mari.

De numero Baiulorum. Rub.

SAepe contingit. Not. de multitudine, quæ innumeroſa nihil habet

mentũ inducat. Statuimus igitur, vt tres tantummodo Baiuli, & nõ plures, in locis quibuſlibet ſtatuãtur: & ipſos etiam de Demanio, & homines demanij eſſe pręcipimus.

Vt clerici, vel iudices non ſint Baiuli, & de pœna facientium contra.

TITVLVS LXXII.

Clerici ſecularibus negotiis nõ debent ſe immiſcere, prout ſacri canones ſtatuerunt: & ideo non poſſunt eſſe baiuli, neque iudices Baiulorum: & cõtrarium facientes puniuntur pœna publicationis bonorum ſuorum: & in calendis Septemb. debet fieri conceſſio baiulationis: vel ad extalium, vel ad credentiam. h.d. M.

†IMPER. FEDER.

Clerici[a] quoque, quos à forenſibus negotiis ipſe ordo clericalis excludit, Ad adminiſtrationes Baiulorũ, vel ipſorum officia nullatenus admittantur.

Quod etiã ad iudices extendentes, ipſos à Baiulatiõibus, & Baiulorum cõſortiis priuatis, & publicis remouemus. Eoſdem etiam publicatione bonorum ſuorum, ſi contrafecerint, condemnantes, & Baiulationes omnes vbique per Regnum à calendis Septẽbris inchoari pręcipimus, ſiue in extaliũ, ſiue ad credentiam collocentur.

In quibus †rebus petatur trigeſima?

† Aliàs, de trigeſima, & ſalario officialium.

TITVL. LXXIII.

In quacunque re vel contractu, excepto mutuo, commodato & depoſito, tenetur ſoluere condemnatus Baiulo trigeſimam: vel ſi tranſactio interuenerit, tunc ab vtraque parte exigetur. In prædictis verò tribus caſibus recipit à conuicto tertiam, à confeſſo nihil, & plus accipiens punitur Baiulus in duabus libris auri, præter periurij pœnam. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

† Aliàs, Idem.

Conſtitutionum [b] prædeceſſorum noſtrorũ defectũ neceſſario ſupplemento ſupplentes, quæ in certis tantùm quæſtionibus, & perſonis cõmodato, videlicet mutuo, & depoſito, Baiulos tertiariam recipere [c] ſtatuebant, nec de aliis aliquid: ſanctiones ipſis non modicam malignandi materiam offerebant. Statuimus, vt de cauſis aliis, tam mobilium, quàm immobilium, & quaruncunq; rerum, quæ non cadũt in nomẽ contractuum prædictorũ, ſi perſonali qualibet, vel alia actione reali petuntur, trigeſimam tantùm [d] quantitatis, [e] vel æſtimationis rei petitæ Baiuli ipſi exigant, [f] & recipiant [g] à damnato, [h] cum cauſa per ſententiam decidetur: ſicut

Vt clerici, vel iudices non ſint Baiuli, & de pœna, &c. Rub.

a *Clerici quoque.* Prohibet clericos à Baiulationis officio. concord. C. de teſta. l. hac conſultiſſima. & prohibet iudices fortè illa ratione, qua quis meritò ſacerdotes appellat, vt ff. de iuſtit. & iure. l. j. Item dicit, quòd in Calendis Septembris debent vendi & concedi Baiulationes: ſed iure noſtro in Calendis Ianuarij: & tunc ille dies erit feriatus, vt ff. de feriis. l. pridie.

In qui. reb. pe. trig. Rub.

b *Conſtitutio.* In quacũque re, vel in contractu, excepto mutuo, depoſito, & commodato, tenetur condẽnatus ſoluere trigeſimã Baiulo, vel ab vtraque parte, ſi tranſactio interuenit. Plus accipiens punitur in duabus libris auri. Quantũ autem de iure communi licitum ſit iudicibus accipere, patet in auth. de iudic. §. ne autem. In prædictis tribus caſibus accipiet à cõuicto tertiariã, à confeſſo non, niſi vt ſupra de mutu. & co. Sed nunquid à confeſſo recipiet trigeſimam in cæteris contractibus? videtur, quòd nõ, quia quòd ibi in tertiaria, hîc in trigeſima videtur fore dicendum, cùm ſit eadem ratio, ſed quod hîc dicit accipi à tranſigentibus, & ſic tranſactio pro victoria habetur: argu. ff. de manda. l. fin.

† Aliàs, Idem.

c *Statuebant.* ſupra de depo. & mu. & commo. l. Regiæ maieſtatis.

d *Quantitatis.* In perſonali.

e *Vel æſtimationis.* In reali. In actione verò iniuriarum ſeruatur aliter, vt dicitur infrà, qualiter indi. l. j.

f *Et recipiant.* Ne labor ſit ſine mercede, vt in authen. de iudic. col. vj. §. ne autem. Sed an in principio, aut poſt latam ſententiam? videtur quòd medietas in principio, & medietas in fine exigi debeat, arg. prædicti §. contra quod in fine, ſicut hîc dicitur. ſed dicas quòd ſtatim lite conteſtata faciat iudex ſe cautum de ipſa trigeſima in pecunia, vel in pignore: & lata ſententia inter ipſum & Baiulos diuidatur, vt infrà qualiter index. de iudic. l. j. & trigeſima ab his petenda in ver ſtatuimus.

g *A damnato.* Id eſt, victo reo, videlicet, vel ab actore. Non enim à ſolo reo quando damnatur hæc trigeſima dari debet, ſed etiam ab actore, quãdo vincetur actor, & reus abſoluetur: quia non debet plus licere actori, quàm reo, ſicut dicit regula iuris, & immò æqualitas debet ſeruari in iudiciis: pręcipuè circa huiuſmodi ſportulas, de quib. hîc dicit. vt C. de fru. & lit. expen. l. fi. & de prox. ſac. ſcri. l. in ſacris. circa fin. vbi dicit æqualitatẽ litigatoribus volumus obſeruari. li. xij. & ideo expoſui damnato, id eſt, victo: nam propriè reus dicitur damnari, cùm vincitur: ſed actor cum perdit, & reus abſoluitur, dicitur victus. C. de pet. hær. l. fi. §. ſi autem ex contractibus & in fi. vbi dicitur, quòd ſi petitor fuerit victus. & ff. de pign. ſi ſuperatus. & de re iudi. l. ſæpe. §. ſi ex duobus. & C. de iudic. l. properandum. §. ſi autem. Vel dic, quòd etiã actor poteſt dici dãnatus, cum perdit: nam abſolutio rei, dãnatio eſt in actore: ſicut & libertas dicitur ſeruitus iſto reſpectu, vt ff. de ſeruit. vrb. præd. l. j.

h *Cum cauſa per ſententiam.* In duobus hîc corrigitur per inferiorem cõſti. circa iuſtitiæ, &c. videlicet in eo, quòd hîc dicit trigeſimã recipi à dãnato. Recipi enim debet ab vtraque parte. Itẽ in eo quod dicit trigeſimã recipi poſt ſententiam, debet enim recipi ita. quod ſit de ea cautum ſtatim libello oblato, id eſt, in ipſa litis conteſtatione, prout vtrunq; patet in pręallegata conſtitu. in nouis adiectio. quæ ſunt ibi: & concord. in auth. de iudic. §. ne autẽ, ne labor ſit ſine mercede, & arg. ff. de re mili. l. iiij. §. ſed & ſi menſor. & ita tenetur in aliquibus partibus regni. Quòd iſta etiam trigeſima, quæ ſoluitur curiæ, vel Baiulo, debet ſolui ab vtraque parte, maximè quia hîc ſe refert ad illam conſti. cùm circa. Vel ſi vis dicere quòd hæc conſtit. non corrigatur in aliquo, ſed trigeſima Baiulorũ poſt ſententiã, ſemper à ſolo victo præſtetur: ſicut in aliis multis Regni partibus obſeruatur. dic quòd eſt ratio diuerſitatis de trigeſima Baiulorum ad trigeſimam iudicum: quia cum iſta

ANDRAEAS DE YSERNIA.

bet honeſtum, vt in auth. de referen. circa fi. aliàs. de ſan. epiſ. Sic 1. Machab. 3. cap. Non in multitudine exercitus eſt victoria. & Veget. lib. iij. nimis alias vnus copioſus exercitus magis propria multitudine, quàm hoſtium feritate deprimitur, maximè ſi rudis & indocta quæ parata eſt, ſemper ad cædem. Item no. de tribus Baiulus corrigitur, ſuprà de offic. magiſt. Cam. quæ dicit vnum. Nota etiam de clericis, pro quo eſt. C. de epiſ. & cler. l. placet.

Sæpe contingit. Credo quòd hæc conſtitutio intelligatur, quòd tantùm tres baiuli conſtituantur ad exercenda iura baiulationis ſeu dohanæ, quæ continentur ſuprà de ſacra. præ. l. fi. § fin. & non loquitur hæc conſtitutio de iuſtitia adminiſtranda: quia in ea vnus tãtùm Baiulus debet eſſe, & nõ plures, vt ſuprà de ſacr. præ. l. magiſtri camerarij. in prin. in qua etiã dicitur, quòd Baiulatio iuſtitiæ vendi non poteſt, & melius infra de apparitore l. occupatis. §. ſtatu & vide, quia dom. And. de Yſer. in prællegata conſti occupatis. in ſua lect. allegat hanc conſtit. pro contraria, & non ſoluit. Pet. de Mont.

De trigeſima ſoluenda. Aliàs, trigeſima & ſalario officialium. Rub.

Conſtitutionum. In tribus contractibus, mutui, commodati, & depoſiti loquitur ſuprà eod. l. Regiæ. ſi habeat iuriſdictionem Baiulus in litigiis aliarum rerum quarũcunque, habet Baiulus trigeſimam à damnato. Sed ſi tranſactum eſt ab vtroque, habet eam. Hæc trigeſima ſoluitur Baiulo poſt ſententiam. Alij dicunt, quòd recipitur ab vtraque parte. & quòd ſtatim libello dato, ſcilicet, in ipſa conteſtatione litis. Et in his duobus dicunt corrigi iſtam conſtitutionem per ſequentem, ſcilicet, cùm circa. in hoc conſiſtit tota virtus. ¶ . lo. quærit vtrum à confeſſo recipiatur trigeſima: & dicit fore dicendum, quòd cùm ſit eadem ratio, ergo idem ius. Item certè vbi ante litis conteſta. reus non confiteretur dato libello, ſed ſtatim quod fuit in iudicio: & iudex non laborauit, nec actori diſpendium aliquod pertulit ſine ſui fatigatione. Tunc videtur dicendum non deberi trigeſimam aliquam Curiæ. nam iſta conſtit. non indicat, ſed facta eſt ad ſupplendum dictam conſtit. Regiæ. Sed illa trigeſima aliàs tertiaria illius conſtitutionis non exigetur dicto caſu, quando confitetur: ergo nec in iſtis, de quibus hæc conſtit. loquitur ſupplendo, quia interpretans habet locum vbi interpretatum, vt in auth. de fil. ante dot. inſtru nat. circa fin. quamuis actor laborauit in faciendo reum citare in iudicio. pro quo ſoluit citatori, & ſententia commonitoria ſententia dicitur. C. de exhi. re. l. neminem. & de epiſc. & cler. l. cum clericis. & lib. x. de agric. & cen. & de prin. & agen. in re. l. fin. libro xij. Quamuis labor & ſumptus actoris non ſit

iſta trigeſima à Baiulorum ſoluatur poſt ſententiam, vt hic victus victori tenetur in expenſis, vt C. de iudic properandum. §. ſin autem & in authen. de iud. § oportet, vbi de hoc. coll. vj. dolo peteret victus quod victor ſoluat medietatem huius trigeſimæ, quod iam liquet ſe ei reſtituturum. vt ff. de re iudic. in condemnatione §. fin. & de doli exceptio. l. dolo. imò melius eſt, vt euitetur circuitus. quod recta via integra hæc trigeſima exigatur à victo. vt argu. ff. de leg. ij. cum ab vno. & argu. ff. de conditio inde. l. dominus teſtamento cum ſi. ibi not. non ſic liquet in trigeſima iudicum, quæ ſoluitur in ipſa cõteſtatione litis vt dictũ eſt. Et not. quòd poſtquam iudex recipit trigeſimam, non debet recipere ſubſcriptionem pro ſentẽtia, vt infra in præallega. l. cum iuſta. Vel dic vt ibi in adie¦ctionibus ſuis. Et eſt ratio, quia trigeſima Baiulorum ſoluitur lata ſentẽtia, ſed trigeſima iudicum ſoluitur in cõteſtatione litis.

† *Aliàs, idem. Et in antiquo Codicibus hic eſt §.*

a *Nouella.* Infra qualiter iudi iudic. per. & videas nouam conſtitut. infra duorum principum.

b *Præter periurij pœnam.* Quæ eſt poſita infra de aleatoribus. l. iij. & in Lombar. de periuri. l. Deo.

c *Articulis.* Qui poſita ſunt. C. de iuramento calumniæ. l. ij.

Diu

iudicibus [a] nouella noſtri numinis cõſtitutio introduxit. Si verò cauſa tranſactionis remedio decidatur, tunc ab vtraque parte litigantium recipiant trigeſimam ſupradictam. Baiulus autẽ contra prædicta, vel aliquod ſupradictorum veniens, quæ in noſtris & Regnum aſsiſiis continentur, [b] præter periurij pœnam in [c] articulis iuriſiurandi contentam, de quo [d] diuina ſententia condemnatur, duas libras auri puriſsimi ærario noſtro ſe nouerit illaturum.

† IMPER. FEDER.

CIrca tamen compilationes Neapolis, & Straticotis Salerni, ſcilicet Meſſanæ, quibus cognoſcere licet de criminibus, de ſpeciali & antiqua prærogatiua, & regni noſtri obſeruatione dignoſcitur eſſe conceſſum, ordinatione conſtitutionis præſentis nihil volumus innouari.

De ordinandis iudicibus, & quando, & de quibus rebus poßit peti trigeſima.

d *Diuina ſententia.* Hæc pœna diuina non excludit legitimam, ſic & in C. de ſumma trinitate, & fide Cathol. l. aj. in fin. & ſupra eodem. puritatem. Alibi vero legitima non excludit cæleſtem, vt C. de do. ſi quis argentum. §. vltimo. in fin. adde circa materiam iſtam, quod no. in iure Longobar, de proli. ali. mi.

Aliâs de officio iudicum.

TITVLVS LXXIIII.

Poſt regnum in pace reformatum vult Imperator reformare iuſtitiam, quæ eſt ſocia pacis, & repulſis iudicibus, qui erant pro tempore inuaſionis regni, mandauit creari alios iudices, quos monet vt ſecundum iura iudicent, & ferant ſententias incorruptas. Debent enim iudices habere manus mundas, vt in authen. de manda princ. in fin. j. col. & non vendere auro iuſtitiam, vt in auth. vt iudi. ſine quo. ſuffra. §. neceſſitate in fin. §. ne tamen labor iudicum ſit irremuneratus, vt in auth. de iud. §. ne autem. & hic in fin. vult quòd poſſit ſemel accipere in cauſa à partibus eſculenta, & poculenta, & trigeſimam totius æſtimationis litis, in poſſeſſorio concedit ei ſexageſimam, quæ trigeſima vel ſexageſima ſoluetur ei poſt cauſam finitam ſententia vel trãſactione. Item habebunt ſimilem partem de compoſitionibus maleficiorum, & etiam rerum incorporalium, ſcilicet iurium, id eſt, ſeruitutum. & differt hæc conſtitutio, ab illa quæ eſt ſupra de trigeſima exigenda, quia illa conſtitutio prouidet Baiulo, hæc iudicibus, vt hic in glo. hoc dicit. Lallus de Thuſ.

† IMPERA. FEDER.

CVm circa [c] iuſtitiæ tramites imperialis clementia oculos ſuę prouiſionis aduertit, & ſui regiminis extollit faſtigium, armãdo legum munimine imperatoriã maieſtatẽ, & ſubiectorũ grauamina & oppreſsiones releuat, qui ſo-

De ordinandis iudicibus & quando & de quibus rebus poßit peti trigeſima, &c.

d CVm circa. Poſt regnũ in pace reformatum vult Imperator iuſtitiã reformare, quæ eſt pacis ſocia: & repulſis iudicibus, qui erant pro tempore inuaſionis regni, mandauit creari alios iudices, quos monet vt ſecũdum iura indicent, & ferant ſententias incorruptas. Debẽt enim habere iudices manus mũdas, vt in authen. de man. prin. in fi. j. col. & non vendere auro iuſtitiam, vt in auth. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. neceſſitatem. in fi. §. Ne tamen labor iudicum ſit irremuneratus authen. de iudi. § ne autem. & hoc in fi. vult quod poſſint accipere ſemel in cauſa à partibus eſculenta & poculenta, & trigeſimam totius æſtimationis litis. Et hoc habet locum, vbi agitur petitorio. Sed vbi agitur poſſeſſorio, concedit eis ſexageſimam, quæ trigeſima, vel

† *Aliàs, Idem.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ſit conſiderandus. quantum ad trigeſimam iudicis ſoluendam, quæ debetur pro labore ipſius iudicis, non actoris, vt in authent. de iudi. §. ne autem labor, & licet Curia fatigauerit faciendo eum citare per ſeruientem, qui eſt ad gagia Curiæ, hæc modica laboratio non debet attendi. ff. de impend. l. omnino. & commodo. l. in rebus. §. poſſunt. At ſi dato libello confiteretur animo conteſtandi litem & litigandi: & tunc ſecus, & ſic intelligendum eſt quod dicit glo. in dicta l. Regiæ. quia per confeſſionem facta eſt litis conteſtatio, vt not. de lit. conteſt. l. j. Sed ſi iudex poſt confeſſionem prædictam factam non animo litem conteſtandi videat cõfeſſum ſatisfactionem diffugere. Vel alia ex cauſa ante præceptum de ſoluendo, & det præceptum de ſoluendo, vt ff. de iudi. l. ſi Debitori videtur quod habeat trigeſimam: laborauit enim, & ſic poteſt hæc glo. intelligi nam præceptum de ſoluendo ſententia dicitur, à qua poteſt appellari, vt dicunt moderni, vt ff. de mino. l. ait prætor. §. non ſolum. aliàs §. quid tamen: dummodo non malitiosè ſeu aſtutè det præceptum de ſoluendo, vt ibi. nam trigeſima, &c. hæc ſola de cauſa, tunc ad iniquum compendium traheretur actor. vt C. pro empt. l. fin. quoniam ſi reus confeſſus paratus ſit ad ſatisfaciendum infra dictum tempus, ita quod non ſit actor cum ſacco paratus. ff. de ſolu. l. quod dicimus. aut ſi procurat, vt actor dicat ſe contentum, & non inſtet plus, nec proſequatur, vitabit trigeſimam, quia præceptum non dabitur, ſi actor non vult. Nam finis per præmiſſa impoſitus eſt liti. ſed vbi iudex nihil laborat, non habebit. Qui enim non laborat non manducat. ff. de damno infecto. l. quamuis.

ADDITIO. *Adde l. ſi ex duobus ff. de noxa. cap. fin. j. quæſtio ij. & in cap. ſi impune. de pæn. diſtinct. iiij.*

Et præmia debentur labori atque virtuti. C. de ſtatu. & imag. l. fi. De Tiro. l. aj. lib. xij. ille vero, qui tranſigit non confitetur. imò facit rem dubiam. ff. de tranſactio. l. j. adeo aliud ſtatuitur in tranſigente. in illo etiam bonus iudex laborat, ſcilicet, vt partes concordentur. Quid enim aliud agit prætor, &c. ff. de operis noui nunciatione. l. j. §. vnde quæritur. Boni quidem prætoris eſt hoc. ff. ſi certum petatur. l. quidam. Et ſi dicatur, quod tranſigens fatetur, ſicut qui paciſcitur. ff. de his qui notantur infamia. l. quoniam, non ſequitur, imò eſt contrarium ei, qui confitetur, tranſigit. nam ſi fatetur, vt dictum eſt, ſine damno erit, vt dicit conſtitutio Regni. Quando reus venit ad iudicium, quia citatur. ſed non aliàs animo litigandi agnoſcens veritatem, & confitens non laborauit tunc iudex, & ſic non habebit trigeſimam. Vnde ſi petat à iudice, qui re vocatur, non per hoc habet animum litigandi. C. de litis conteſtatio. l. prima. in princip. ſic non videtur conſentire in iudicem qui edi genus ſibi poſtulat actionis. ff. de iudi. l. non videtur, vt ſciat verum debeat cedere vel contendere. ff. de edendo. l. prima. in princ. & ſi forte c[illegible] domi expreſſit, quod debet fieri, ſcilicet, quomodo, & de qua re [illegible] quo, & cætera. ſupra de exordiis & præparat. in l. edictorum, forte non intellexit? vel non retulerunt ſibi illi de domo vel vult melius ſcire à iudice. Nam vox præconis paucis innoteſcit. ff. de in integrum reſtitutione. l. diuus. hæc cognitio ſi expectet & recipit libellum, vel proponitur contra ſe, quando eſt cauſa vbi non datur libellus, & tunc confiteatur, ſatis videtur inde, quod vult litem conteſtari, vt in gloſſ. not. & qui confitebitur ſe mutuo recepiſſe: poteſt probare quod ſoluit, vel aliud ſimile. C. de probationib. l. j. Quamuis enim difficile ſit probare animum litem conteſtandi, vel non. ff. de interrogat. actio. l. quia probari poteſt. & probatur per ea quæ quis agit, & dicit C. de teſtamen. l. non codicillum. ſicut interiora probantur per exteriora. de acquiren. do rerum dominio. l. ij. §. illud. tunc debebit trigeſimam, cum conteſtetur, vt in litis conteſtatio. vt dicto §. ne autem. Dom Andr. de Yſer.

De ordinandis iudicibus, & quando, & de quibus rebus poßit peti trigeſima? *Rubrica.*

CVm circa. Primo repetit de numero Baiulorum ſupra eodem lege ſæpe. Repetit etiam quod officiales habeant manus mundas, ſic ſupra de officio Iuſtitia. l. puritatem. & quod iudices ſecundum has conſtitutiones, & in earum defectu ſecundum conſuetudines approbatas, vt ſupra eadem. l. & eodem. tit. l. vt vniuerſis plene dictum eſt. Item vult vt Baiulus, & iudices recipiant trigeſimam, de hoc plenè dictum eſt ſupra. l. conſtitutionem. & l. Regiæ.

vel ſexageſima ſoluetur eis poſt cauſam finitam ſententia, vel tranſactione. Item habebunt ſimilem partem de compoſitionibus maleficiorum, & etiam rerum incorporalium, ſcilicet, iurium, vel ſeruitutum ſi fuerint pecuniæ, & differt hæc conſtitutio ab illa, quæ eſt ſupra de trigeſi. exhi. quia illa Baiulo, hæc iudicibus prouidet.

la[a] poſt Deum magnificétiæ principis lenitate reſpirāt. Diſcreta itaque viciſsitudine temporum, dum poſt bellorum ſtrepitus, obtenta victoria, ſuccederet quies pacis, ad hoc ſe noſtri nominis principalis ingenij erexit prouiſio, vt paci iuſtitiam ſociaret. Ad quod itaque dum perpēſæ deliberationis conſilio vacaremus, diſtincta poſtmodum moderatione [b] præſcripſimus, quot, & quales Baiuli, iudices, atque notarij per vrbes ſingulas, iuſtitiam miniſtrarent, videlicet, vt his, quos dudum inuaſorum Regni noſtri per diuerſas prouincias concreauit iniquitatis, penitus antiquatis, & ipſorum loco de mandato noſtro duobus, aut tribus, aut quinque in locis aliquibus, qui contractibus tunc interſint, & vno tantummodò, qui vnà cum Baiulo cauſas examinent & decidant, viris prouidis & fidelibus ſubſtitutis, vt in noui Regis victoria, nouella iuſtitiæ [c] propago cōſurgat, qui iuxta tenorem noſtrarū conſtitutionū, [d] & iura, [e] & conſuetudines [f] approbatas cauſas audiāt, auditas examinent, & à gratiarū munerum ſordibus abſtinentes, de puræ conſcientiæ gremio gratuitas ſententias proferant, non venales: nihil omnino, præter eſculenta & poculēta, [g] ſemel tantū in cauſis, per ſe vel per aliū à litigatoribus capientes. Sed de munificētiæ noſtræ gratia [h] ſalarium à Curia noſtra recipiant, prout vnicuique prædictorum in locis ſingulis per noſtrā excellentiam eſt prouiſum. Statuimus etiā vt [i] trigeſimam partem quantitatis in petitione deductæ vel æſtimationis petitæ rei ſub ſacramento partis & taxatione iudicum [k] ex vtraque parte litigantium, poſt diffinitiuæ ſententiæ calculum, vel cauſas tranſactione, vel amicabili compoſitione, deciſas, pro

a *Poſt Deum.* Imperator enim poſt Deū eſt cōmunis pater omniū ſubiectorum, vt in auth. neque virū quod ex do. eſt ad finem. colla. viij. & concor. ſupra de ſeu. impon. l. vltima. aliàs, fidelium noſtrorum.

b *Præſcripſimus.* Supra in quarta conſtitutio. quæ incipit in locis Demanij.

c *Propago.* Simile infra in l. vltima. huius lib. ad laudem.

d *Et iura.* No. quandiu locus eſt legi, non eſt ad conſuetudinem recurrendum, vt j. diſtin. conſuetudo. & argum. ff. de auro & argen. leg. pediculis. §. argento, & ad idem ff. de leg. & ſenatuſcon. l. de quibus, in princ. & cōcor. ſupra de ſerui. vi. co. & Ba. vt vniuerſis: & de ſacra. à Ba. & Ca. præſt. l. puritatē.

e *Et cōſuetudines.* Nam ita debet iudicare iudex, vt hic, & ſupra in octaua conſtitutio. quæ incipit vt vniuerſis & ſingulis: & ibi notatum eſt de hoc.

f *Approbatas.* Non ſeruabis hic ordinem literæ, ne nouis & nouiſſimis legibus contradicat. quid enim primò ſequi debeat iudex in pronunciando, quid ſecundò, & tertiò, & deinceps habes ſupra de offic. ma. Iuſti. & Inſt. l. vlti. Nouo etiā iure primo iudicet iudex ſecundum legem, ſcilicet non ſcriptam, deinde ſecundum ius, ſcilicet, ſcriptum vt in auth. col. iij. de deſen. ci. §. interim & iuſ. quod præſt. ab his. §. æquus. & hoc ex eo probatur, quia conſuetudo legi derogat in eo loco, in quo inducta eſt, dummodo conſuetudo ſit poſterior lege, quod dic vt in ſum. quæ ſit lon. conſuetu. §. quantum. Ordinem nanque ſcripturæ ſeruamus, quoties quæritur quis homo, cui primæ perſonæ debeat præferri in aliquo obtinendo, vt ff. de vſur. quoties. Vbi autem hoc non quæritur in perſonis. Sed hoc, an valeat ſcriptura ante ſolutionem: & in quam cauſam debeat accepta fieri pecunia, & qualiter debeat fieri ſententia, aut quo ordine, non ſpectamus ordinem ſcripturæ, ſed ius, vt ff. de leg. iij. cum pater. §. fidei. ff. de ſolu. in his: & eſt ratio, quia prælatio ex ordine conſideratur, An valeat aliquid vel non de iure. Ponit hic qualiter iudex iudicare debeat, ad hoc vt ſententia iuris conſequatur effectum, ſupra verò de ordine diuerſorum iudicum.

g *Semel tantum.* Sic C. de poſtulat. quiſquis. §. nemo ex his. vbi dicit quod ſibi ſemel officij, &c.

h *Salarium à Curia.* Quod dicit de ſalario corrigitur infra titul. j. cum iuxta.

i *Trigeſimā.* Suprà de offi. ma. Ca. & Ba. in fin. titu. Trigeſimā partem, ſcilicet vnam pro ſe, de qua loquitur hæc conſtitutio, & alteram trigeſimam pro procurat. de qua loquitur præcedens conſtitutio, &c.

k *Ex vtraque parte litigantium.* Eſt enim hoc ſecundum vetera iura. Sportulæ nanque quæ dantur iudicibus, debent ab vtraque parte præſtari, vt in authent. de indic. & vt nulla. §. ne autem circa.

ADDITIO. *Adde an ſportulæ dantur ordinariis? vide per doctor. in cap. cum ab omni. de vi. & hone. cleri. & an ſportulæ dantur arbitro? vide per Spec. tit. de arbi in §. ſequitur. Bart in l fin. C. de princ. agen. in re. lib. xj. & an ſint hodie interdictæ de iure cano. vide in dicto cap. cum ab omni per doct. & per Inno. in c. j. de plus petitio.* Superantius.

Nam æqualitas hic inde ſeruanda eſt, vt C. de proximis ſacrorum ſcriniorum l. in ſacris. & de fruct. & lit. ex l. vltim. & argum. ff. de arbit. ſi de meis. Soc. ibi. in fine. j reſponſ. & l. ſi cum. §. penult. Sportulæ autem quæ executoribus dantur à reo præſtantur, vt inſtitut. de action. §. tripli. & ſupra. de offic. magiſt. Camer. & Ba. l. Regiæ maieſtatis. & l. vltima in princip. & infra. de extraor. præpa. iud

ANDRAEAS

Hæc eſt quædā additio circa literam quæ dicit ſalaria dari Baiulis & iudicibus, & ſtatim ſequitur, ſtatuimus etiam vt trigeſimam, &c. Et ſic videtur quòd vtrunque habeat, ſcilicet, ſalarium & trigeſimam, quia verbum, Etiam, videtur implicare, vt vtrunque debeatur. C. ſi tutor vel curator in l. etiam. Sed non eſt verum quia habentes ſalaria à Curia nihil pro ſe recipiunt, ſed omnes trigeſimæ, obuentiones, & prouentus ſunt Curiæ quæ dat ſalaria, ſuprà eodem l. cùm iuxta quam quidam ſicut gloſſ. habent poſt iſtam, & verbum, Etiam, implicat ad verbum, Statuimus: ſiue enim ſubſequatur hanc vt gloſſ. habebat: non tolleretur præcedens ff. de leg. non eſt nouum. & l. ſequen. ſiue præcedat. Leges enim non corriguntur, niſi quando expreſsè dicitur. Vnde ſcio quæſitum, an idem in aliis officialibus, vt Iuſtitiariis, iudicibus, actorum notariis, & cæteris ſalarium habentibus à Curia? Et communis ſententia ſeu opinio eſt, quòd habentes ſalarium, non habent trigeſimam, cùm ſit eadem ratio, ergo idem ius, per ea, quæ aliàs notantur in gloſſ. in ſimili in authen. de iudic. §. ne autem labor. Per hoc patet, quòd quædam conſtitutio, quam habent quidam hîc, & incipit, pro ſcriptura autem, corrigitur per præmiſſa.

In actione iniuriarum. Iure Romano, dicit gloſſ. quòd de eo quod eſt petitum. ff. de iuriſd. om. iud. l. cùm quædam. §. quoties.

Sexageſimam. C. de iure emphy. l. fin. in illo iure illius legis dicitur de quinquageſima. Hæc conſtitutio, & ſuprà eod. l. conſtitutionem. & l. Regiæ. videntur loqui in Baiulo Demanij regis Guilelmi, & Imperatorum condentium has leges. An idem ſit in Baiulo Comitum: & Baronum, & feudatariorum, & eorum iudicibus, vt recipiant trigeſimam per iura? quod videtur, quia pro labore datur trigeſima eis, ſicut & ſportula, vt in authent. de iudic. §. ne autem labor. & hi laborant in cauſa, ſicut & Baiuli, & iudices Demanij

DE YSERNIA.

manij. Econtrà quòd non: quia Comites, & Barones, & feudatarij ſunt ordinarij vaſallorum, vt in authent. de quæſtoribus §. ſi verò. & diximus in titulo quid ſit inueſtitu in principio. Sed ordinarij, ſicut epiſcopi cauſas committendo, & delegando: ipſi de ſuo debent ſatisfacere pro labore eorum: & non poſſunt hi expenſarum nomine, vel alia cauſa exigere quicquam à litigante: nam habent reditus, & iura epiſcopalia, per quæ ſunt debitores iuſtitiæ, extrà de vita & honeſtate clericor. cap. cùm non ab homine. in gloſſ. de officio ordinar. cap. inter cætera. hæc ratio ſic eſſet in regnante Barone, Comite, & Feudatario: quia reges habent iura regni, & reditus, vt iuſtitiam ſeruent inter ſubditos, & habent feudatarij, præter exactiones indebitas, & extortiones, & ſubuentiones debitas in quinque caſibus conſtitu. quamplurimi. propter quod iuſtitiam debent procurare eis miniſtrari. Sed per iſtas conſtitutiones & iura Romana, quibus ſoluuntur ſportulæ. C. de agentib. in re. l. finali. cum ſimilibus. aliud ſtatuitur: & ſic debentur Baiulo Regis in Demanio: eadem ratio eſt in Baiulis & iudicibus Baronum: & ſic videmus vti, & ſpecialiter de contraria conſtitutione Regni: per quod idem videtur in trigeſima. quia interpretatio habet locum, vbi interpretatum, vt ſuprà dictum eſt: nam Feudatario feudum datur cum iuribus, iuriſdictionibus, terraticis, ſeu territoriis, hominibus, aliàs omnibus, &c. ſicut dicit forma priuilegiorum. Territorium dicitur à terrendo iuriſdictionem importans. ff. de verborum ſignificat. l. pupilli. §. territorium. Et idem eſſet, ſi ſimpliciter daretur feudum: quia eſſet iudex hominum, vt dicto §. ſi verò. per iſtas generalitates. ¶ Et quia debentur labori, ſi Rex, Comes, Baro, vel Feudatarius, ſi de cauſa cognoſcerent, haberent trigeſimam, cùm ſint iudices. Aliud ergo eſt iure Cano. ſpecialiter ſtatutum in hoc. Quando verò petitur, & iudex impetratur & dat

pa.ind.l.ſæpe. excipias hoc iure in trigeſima. quæ debetur Baiulis ab vtraque parte, ſi cauſa tranſactionis remedio decidatur, vt ff.de offic. magi.Ca.& Baiu.l.vlt. circa fin.

a *Statim libello oblato.* Cõcor.cũ authẽ.offeratur. ſed de cõſuetudine exigitur litis conteſtatio.

b *Libello porrecto.* Scilicet in cõteſtatione litis vt in auth de iudi.§.ne aũt.col.vj.& ideo dicit, ſtatim: quia ſecundum iura iſtarũ conſtitutio. ſtatim libello oblato ſe qui debet litis conteſtatio,vt infrà de dila.&ex immo.l.dilationes in iudicio hactenus obſeruatas,& ſic in ipſa litis conteſtatione quæ ſtatim ſequitur. Simile dicitur in litigatore qd in continenti in triduo proximo poteſt reuocare errorẽ aduocati.quia videlicet, cauſa ſic de facto triduo tantum durauit,cũ aliàs vſque ad ſentẽtiam reuocaret.vt C.de erro.aduo l fi.non ergo Baiulus & iudex deberẽt in ipſo inſtanti eſſe cum ſacco parato. ſed iſtud ſtatim cũ aliquo temporis temperamẽto intelligatur,vt ff. de ſolu. quod diximus, & l.ratũ videlicet,vſq; ad lit.conteſta. vt dixi. ¶Nam ante litis cõteſ. partes liberè poſſunt à lite diſcedere, & pacta, vel trãſactiões impunè, & ſine diſpendio facere in cauſa ciuili, vt ĵ. de trãſa.inter par.l.ſponte.

†*Trigeſima.*

c *Reliquam.* Scilicet trigeſimam, & aliter eſt in text.trigeſima.

De ſalario Baiulorũ,&c.

d CVm iuxta de Camera.Nota φ qui habet ſalariũ de Curia,nõ debet habere trigeſimã,aliàs,ſecus vt ſuprà de ſalar. ind. & trigeſi.eo.l.cum circa.

†*Aliàs, Idem.*

iudicaturis ſuis, & ſubſcriptionib[9] conſequantur, & [a] ſtatim oblato [b] libello,& parti porrecto in pecunia, vel in pignore pro Curia noſtra & pro ſe,demùm lite,ſentẽtia, vel tranſactione finita,tricesimam inter ipſos æqualiter diuidendam Baiulus,iudex,atque notarius, pro ſcriptionibus, & ſubſcriptionibus ſuis conſequantur.Præterquàm in actione iniuriarũ,in qua de eo tantum,quod in taxatione & condemnatione deducitur, vigeſima†perſoluatur. Verum ſi poſſeſsionis in iudicio ſola reſtitutio poſtuletur, tunc ſexageſimã tãtum recipiant, [c] reliquam trigeſimã ſub deciſione pleniſsima in petitorio percepturi,æſtimatione poſſeſsionis cum ſacramẽti ſolennitate præhabita, vt eſt dictũ,vt ſic cum qualitate cauſę viciſsitudo ſalarij compenſetur:& iudices Curiæ non cogantur laboribus vacuis laborare. De compoſitionibus maleficiorũ etiã,quæ priuatis perſonis,vel parti reipublicæ inferuntur,eandẽ partẽ à partibus, vel officialibus Curiæ iudicibus percepturis,circa quaſipoſſeſsionẽ iuriũ his omnibus, quæ in iudiciis poſſeſsionum rerũ corporaliũ duximus obſeruãdis. Ad cuius ſalarij præſtationẽ partes,aut ſpontè pręſtitis, vel ſuffragio Curiæ receptis pignoribus,protinus arceantur.

Noua conſtitutio.

Si eſt lis inter homines prælatorũ, Comitum, vel Baronũ exiſtẽtes in terra Demanij domini Regis in quibus prælati, vel Comites,vel Barones habeãt iuriſdictionẽ. Et index, qui eſt in terra ipſa Demanij conſtitutus à Rege fuerit requiſitus ab aliqua ex partibus litigantibus coram curia Prælatẽ,vel Comitis, vel Baronis, quòd debeat accedere, & interuenire in cauſa ipſa, & audire, & decidere debet cauſam ipſam,& determinare.& tunc habebit vna cum iudicibus Prælati,vel Comitis. vel Baronis tricesimam æqualiter inter eos diuidendam, & ſimpliciter de pœna & mulcta Matthæus.

†IMPERA. FEDER.

DE quęſtionibus,quas inter homines Prælatorum,Comitum,& Baronum in terris noſtri Demanij(prout aſſolet)habitãtes,moueri contigerit:de quibus idẽ Prælati, Comites,& Barones iuriſdictionem,aut habere noſcuntur, volumus,vt iudex per noſtrã Curiam pro tempore cõſtitutus,ad Curiam Prælatorum,ſiue nobilium ſe conſerat requiſitus,cauſas ipſorum audiat, & debito fine decidat: tam trigeſima,quàm pœna legitima,ſiue mulcta per officium iudicis inferenda, inter Curiã noſtrã, prælatos, & nobiles ſupradictos, quorũ vaſalli litigantes extiterint æqualiter diuidendis.

Si eſt quæſtio inter fiſcum Regium, & Comitem, vel Baronem de eo videlicet quia fiſcus dicit talem hominem eſſe vaſallum de Demanio Regis, & ſic Cæſareanum. & Comes vel Baro dicit eum eſſe ſuum vaſallum, tunc iſta quæſtio erit cognoſcenda,& determinãda per Baiulum terræ Demanij. & tota tricesima ſpectat ad Baiulum terræ Demanij, ſed pœna. quam debet ſuſtinere vaſallus,diuiditur proportionaliter inter regium fiſcum, & dominum condemnati.

Cæterum ſi contigerit ex litigantibus alterum hominem eſſe Demanij: tunc trigeſima tota, nec non & pœna quam vaſallum noſtri Demanij debere pati contigerit, ad Baiulum noſtri Demanij redigentur:pœna verò, qua vaſallus alterius punietur, prout in ſuperioribus dictum eſt,inter fiſcum noſtrum,& dominum condemnati proportionabiliter diuidetur.

Quid ſi iudex terræ Demanij requiſitus,vt ſupra ſit impeditus longa abſentia,vel longa infirmitate,quid faciendum:dicit iſte text. quod magiſter Camerarius illius prouinciæ interim ſtante dicto impedimento, debet ſtatuere,quod vnus ex iudicibus dicti loci ordinatis ad contractus habeat interuenire in audiendo,& dicendo dictam litem, & prouidere faciat ei de expenſis pro rata temporis. quo vacauit.

Statuimus etiam, vt ſi quando iudex ſuper examinandis quæſtionibus ordinatus abſens neceſſario fuerit: vel aduerſa valetudine præpeditus,† tunc ſi quidem longa futura fuerit infirmitas, vel abſentia iudicantis, Magiſter Camerarius regionis ſtatuat interim vnum ex aliis iudicibus ciuitatis, & loci ſuper conficiendis contractibus ordinatis, cui pro rata temporis in ſtatutis expenſis valeat prouideri.

†*Aliàs, impeditus*

De Salario Baiulorum, iudicum, & notariorum Curiæ. Rubrica.

TITVLVS LXXIII.

Baiuli, index, & notarius actorũ habentes ſalaria à publico nihil aliud habeant, neque de tricesimis, neque de pœnis.ſed tota pecunia ex tricesimis,& pœnis & aliis emolumentis proueniens, ponatur in capſa habente tres claues: & ſingulis quatuor menſibus per magiſtrum Camerarium habeatur ratio à Baiulis,& habeat expenſas de dictis emolumentis. Et in fine anni dicti Baiuli ſtent in ſyndicatu: & reperti culpabiles doloſe in eorum officio,inquiſitio remittatur ad magnam curiã vicariæ. vt ipſos puniat pœna periurij ad mutilationem manus,ſed ſi ſine dolo, magiſter Camerarius puniet eos ad tertiam partem bonorum mobilium. Et ad officiũ Baiuli pertinet omnes malefactores capere, & aſſignare iuſtitiario.h.d. Matt. *Idem.*

CVm iuxta prouidum, & ſalubre conſilium Antiquorum, viam præcidere cupiditatibus cupientes de Camera [d] noſtra, Salaria Baiulis, iudicibus, atque notariis exhibenda, non

ADDI

ANDRAEAS DE YSERNIA.

& datur à ſuperiore ordinario, impetrãs dat expenſas ſi proficiſcitur extra domiciliũ:etiã iure canonico,vt d.c.cum non ab homine.dicit gl.Et ſi ambo impetrẽt actor & reus,vterq; præſtat. dicit Inn. extra de reſcrip.c.præſenti. Ideo ſi vniuerſitas Demanij. vel Baroniæ, vel Caſtri feudales eligãt iudices: & Rex & feudatarij cõfirmẽt,in iſtis videtur minus dubitabile, φ habere debent trigeſimas. Licet enim confirmans videatur dare iudices in auth.de defen.ciu.§.interim.de verb.ſig.l.obuenire.nihilominus dant electores ſine quorũ electione non cõfirmantur,nec dãtur.C.de defen.ciui.l.defenſores,& nõ ſunt paria ſemper cõfirmare & dare.ff.de iuriſ.om.iud.& quia in gl.& in exẽplo huius.l.Et videtur eſſe,ſicut in prædio pluriũ,vbi ſi vnus cõcedat viã, deinde alij,per cõceſſionẽ vltimi cõfirmantur conceſſiones præcedentiũ.quę tamen nõ poterãt reuocari ante vltimã cõceſſionẽ & ſic videtur habere ab omnibus viã.Licet vltimo cõcedẽs videatur confirmare præcedentes ff.de ſerui.ru.præ.l.per fundũ.patet etiã ex eo,quod capitulũ ſede vacãte, nõ poteſt cõferre ſeu cõfirmare beneficia ad collationẽ epiſcopi pertinẽtia.extra ne ſ.vacã c.illũ.lib.vj. & eo.tit.c.ſi.confirmare tamẽ poteſt præſentatũ à patrono.de ma.& obe.c.ũ olim.& c.his quæ.& no.Hoſt.ne ſe.vacã.circa fi.& ſic qui non confert,confirmat.& habere dicitur à patrono licet prælatus confirmet.Et confirmare vnus ſine alio non poſſet. *Noua conſtitutio.*

D*E quæſtionibus.* Quantũ ad id,quod de clericis dicit corrigitur iure Cano.vt dictũ eſt ſ.eo.l.ſi quis clericus,poſuit legẽ laicis, qui litigãt corã Baiulo in terris Demanij: nam ſi eſſet in terris prælati,vel Baronis.epiſcopi eſſent ordinarij iudices in auth. de Quæſt. l.ſi verò. ¶Statuimus etiã ſecundũ dictũ Azo. quod facit. ff.de iudi. l.ſi longius & de vacatione muner. l.prætor.§.ſi poſt cauſam.Andr.

Noua conſtitutio.

C*Vm iuxta.* No.φ iudices,Bajuli,& notarij,aliiſq; officiales habẽtes ſalaria à fiſco,quib[9] debẽt eſſe cõtenti,vt in auth.iuſiu.quod præ.ab his.circa mediũ.& ideo non lucrantur trigeſimã, ſed eam,& omnes obuẽtiones.& prouẽtus oẽs debent eſſe Curiæ. Itẽ no.puniri mutila

* ADDITIO. *Odio, vel amore, prece, vel pretio. Adde tex in ca. quatuor modis xj. q. iij.* Super.

* ADDITIO. *Per venales ſententias. Adde, quòd iudex, qui corruptus eſt prece, vel pretio, & dedit ſententias, efficitur infamis, vt in l. de eo. & ibi Paul. de Caſt. & doctor. C. de pœna iud. qui malè iudica. Et talis facit litem ſuam ſecundum Bald. in l. properandum. C. de iud. Immò tenetur ciuitas, vel princeps, qui creauit illum iudicē. ſecundū L. ud. Rom. conſil. cccxxxviij. incip. in caſu propoſita cōſultationis aduertendum conſto. in ij. dub. quod conſiliū ſequitur Iaſ. in l. ſi quis in conſcri. in iiij. col. C. de pac.* Sup.

† *Aliàs, quatuor.*

De pœna contemp. Rub.

a *Cum iuſtitiæ copiā.* Siqs habeat cauſam cum fiſco, nō debet declinare forum publicū: aliàs punitur publicatione bonorum ſuorum, facit ad hoc arg. ff. de iuriſdict. om. iud. l. in criminali.

b *Per officiales.* Suprà de offic. magiſt. Ca. & Ba. l. ſi aliquis.

c *Conuolauerint.* Quid ſi reus vocatus non reſponderit? dic vt in ſum. de in ius voc. in princ. & vide ſuper hoc C. de iur. om. iud. in criminali.

ADDITIO. *Iſta conſtitutio in antiquis reperitur ſuprà ante conſtitut. locorum Baiuli: ſed quia Andræas legit hanc hic illam reliquit, vt ſimultaneus ordo ſeruetur. Adde quòd hic ponitur vnus de caſibus, in quibus vaſallus eſt obligatus domino, & ſimili pœna punitur Baro qui ſibi vſurpat merū & mixtum imperium, vt in conſtitut. ea quæ ad decus, & in cap. Regis Rober. ad regale faſtigium, vide in deciſ. conſil. clxv. in caſu. xxv.* Cæſar.

iniuſta recompēſatione, prouidimus: vt obuētiones, omnéſque de trigeſimis pœnis legitimis, ſeu iudicialibus mulctis, dānis, aut quibuſlibet ſimilibus aliquibus noſtris fidelibus inferuntur, Baiulis, ſeu iudicibus ipſis obueniunt, integrè noſtris ærariis applicentur: de quibus omnibus magiſtri Camerarij per ſingulos †menſes cum Baiulis diligentem rationē expurgent: & relictis ſibi pro ſe iudice, atque notario pro rata temporis ſtatutis expenſis, quod ſupererit, pro Curia noſtra ſeruetur. Et vt cuiuſlibet peculatus via cuilibet præcludatur, & modus: Prouidimus, vt obuētiones prædictæ, ſub infraſcripta forma, per præfatos Baiulum, iudicem, & notarium recipiantur, & receptæ ſeruentur, videlicet, in ſcrinio vno tres claues diuerſas, & foramen obliquū ad immiſsionē auri, habente: quarum prædictarum quilibet vnam apud ſe retineat, vbi percepta pecunia reponatur: quòd non, niſi in præſentia magiſtri Camerarij per omnes prædictos, aut ipſorum aliquem valeat aperiri. Per ſingulos etiam menſes quatuor à magiſtro Camerario de Baiulis, iudicibus, atque notariis, proceſsibus inquiretur: & demum, anno perfecto, per generales inquiſitores à noſtra Curia deſtinatos exactiſsima fiet inquiſitio contra eos. Qui autem inuēti fuerint per magiſtrum Camerarium ſupradictum, vel inquiſitores culpabiles: videlicet, * odio, vel amore, prece, vel pretio alicuius iuſtitiā facere petentibus denegaſſent. Aut per fraudē infra ſtatutum tempus iuſtitiam facere petentibus denegaſſent.

Aut per fraudem infra ſtatutum tempus iuſtitiam facere detractaſſent, vel quod ſuæ iuriſdictioni ſubiectos per * venales ſententias, aut ſimilibus aliis grauaminibus manifeſtis oppreſſerint, remiſſa inquiſitione ad magnā Curiam noſtram, de periurio manus mutilatione mulctetur. Et ſi durāte officio per Camerarios in manifeſta deſidia inuenti fuerint, non dolo, tertia parte mobilium puniantur. Et ad officium ſuum Baiuli, & iudices prædicti pertinere cognoſcant, malefactores in ipſis maleficiis deprehenſos, & forbannitos ſine licentia Curiæ redeuntes, & ſcientes receptatores eorum capere de perſonis, Iuſtitiariis aſsignandos. Ab aliis autem malefactoribus in terra præſentibus fideiuſſores recipiant, ſi eos dare potuerint, præterquam in criminibus exceptis.

Aut ſi ipſos dare non potuerint, eos perſonaliter capiant Iuſtitiariis ſimiliter aſsignandos.

De pœna† contemptorum Curiæ Imperialis, & de pœnis eorum.

† *Aliàs, Iſta cōſtitutio poſita eſt ſub Rubr. de foro cōpet.*

TITVLVS LXXV.

Præcipitur in iſta conſtitutione, quod nullus laicus, vel clericus trahat aliquem ad aliam curiam, quam ad curiam regiam Et ad officiales deputatos per regem, ſcilicet de his, quæ ſpectant ad eius iuriſdictionem, & ſi contrarium fecerit, puniri debet pœna publicationis omnium bonorum mobilium, & immobilium, etiam feudalium. h. d. Matthæus.

†IMPERATOR FEDERICVS.

† *Aliàs, Idem.*

CVm [a] iuſtitiæ copiam [b] per officiales noſtros cunctis Regnicolis mandauerimus elargiri, pœnam in eos, qui noſtra iuriſdictione contempta ad forum aliud de his, quæ ad Curiam noſtram pertinent [c] conuolauerint, conſtitutione præſenti, duximus ſtatuendam, videlicet, vt ſiue clerici, ſiue laici ſint, confiſcatione bonorum mobilium, & immobilium, ſiue ſint patrimonialia, ſiue feudalia, puniantur.

ANDRAEAS

mutilatione manus propter periurium, ſicut infra in penult. rubr. huius libri de blaſphæ. Deum, aliàs, de periurio l. eos qui ſcienter.

Ad officium Baiuli. Alias eſt lex, & repete quod dixit ſupra eod. l. j. & ij. & facit C. de epiſ. & cler. l. raptores.

Receptatores ſcienter. Dolus enim exigitur in delictis, qualiter autem receptatores puniantur: dicetur infra de foriudi. l. pœnam. §. finali.

CVm iuxta prouidum. In tex. de periurio. Not. Iudicem qui denegat facere iuſtitiam, puniri pœna periurij, cum & quilibet iudex iurare debeat, cuilibet interpellanti iuſtitiam miniſtrare, vt in auth. vt iudic. quod præſt. ab his qui admi. recip. & in authentica, vt differentes iudi. §. ſi vero. alibi dicit lex, quod tenetur ad reſtaurationem damni, & perdit dignitatem: ſeu aliter punitur, iuxta motum principis, vt in authen. de quæſt. §. ſuper hoc, vt litig. iud. §. fin. & vide ad hoc C. ad offic. ciui. iud. l. fin. & de epiſ. & cler. authentica, ſtatuimus. & de mand. prin. §. ſi tibi. de trien & ſemiſſ. §. his quoque. & de pac. iur. fir. §. iudices Bartho. de Cap.

Noua conſtitutio.

CVm iuſtitiæ copiam. Quod dicit de clericis corrigitur iure Cano. per ea, quæ dicta ſunt, ſupra eo. l. ſi aliquis. & repete ea quæ dicta ſunt, ſupra de offic. Iuſtit. cum ſatis. In fiſcatione. Iure Romano eſt minor pœna, vt l. in criminal. C. de iuriſdic. omni. iud. & in feudo planum eſt ſecundum omnia iura, quòd dominus feudi cognoſcit.

ADDITIO. *Adde, quòd hoc etiam militat in clericis, vt in c. cæterum. de iud. Et ibi doct. in c. verum. & ibi doctor. de foro compet. glo. ſumma. xj. quæſt. j. Archid. in c. clerici. de cle. coniuga. Et per Bald. in l. ſi. C. ſine cenſu vel reliquis.*

DE YSERNIA.

Per conſtitutiones iſtas ſolus magiſter Iuſtitiarius de quaternatis. Et ſolus Iuſtitiarius de non quaternatis ſupra eod. l. j & de officio Iuſti. l. j. vnde ad aliud forum euntes tenerentur ad pœnam. Item in aliis cauſis, vt laici non trahant alios ad extraordinarium iudicem, ſed ſi voluntariè ambæ partes ſubiicerent ſe iuriſdictioni alterius, hoc non prohibetur. ff. de iud. l. j. per ea quæ dicta ſunt ſupra de offic. Iuſti. l. cum ſatis, quæ hic ſunt repetenda. Litera tamen dicit conualuerit non tollatur. C. de inoffi. teſta. l. ſi quando, ſed potius reducatur ad vltimum tantum trahentem inuitum ad alium iudicem, vt l. in criminali, & hic augmentat pœnam huius. Quæ videntur contra rationem iuris reducuntur ad commune ius. argu. ff. de vulgari & pupilla. ſubſtitutio. l. ex facto. quamuis legiſlator, vt litera ſonat, prouiderit commodo honoris ſui. hoc tamen in legiſlatore non attenditur. iiij. diſtinctio erit, quia ex hoc iudicare eſt minus iuſtum, vt ibi dicitur. Andræas.

CVm iuſtitiæ. Credo quod hæc conſtitutio intelligatur in cauſis ciuilibus tantum, quia tex. hic dicit, cum iuſtitiæ copiam per noſtros officiales mandauerimus, quia mandatum eſt ſupra, quod de quæſtionibus inter fiſcum & priuatum de feudo, vel rebus feudalibus, Iuſtitiarius habeat cognitionem, ſed de ciuilibus ſeu realibus, ſiue perſonalibus, Magiſtri Camerarij habent cognitionem, vt ſupra, vt iuſti. hab. cer. aduo. l. fin. & de quæſt. inter fiſcum & priua. l. j. & propterea hæc conſtitutio videtur loqui de prædictis caſibus, & quod forum prædictorum officialium declinari non poſſit, vbi cognoſcitur inter fiſcum & priuatum in caſibus ſupra dictis, & pœnam imponit forum prædictum exinde declinantibus. Bartholomæus de Capua.

De feriis & ſalariis, &c. a *Aiulos omnes à mane vſq; ,&c.* In authē.de iudic.§.ſedebunt. G.
b *Et ſomni.* Quieſcere nanque debent tempore meridiano, vt ff. de oper.lib.l.medicus.& l. cum patronus.in fin.
c *Natiuitatis Domini.* Sed tota die videmus, quòd poſt diem ſecundum,vel tertium Natiuitatis iudicatur. Vnde non videtur quòd obſeruentur ſeptem dies feriati ante & poſt, quod verum eſt,licet ſecus in Paſchate,vt no.ff de fer. l. pridie. & idem dicit Lombar. vt l. de feriis. quod & hæc cōſtitutio ſentit. Item de iure Lōgobar. tempore meſſium & vindemiarum non ſunt feriæ; ſed ius debet reddi, ſicut aliis tempor-

† Abbas, idem.

De feriis & ſalariis iudicum, & notariorum inſtrumenta ſcribentium, & ſcribendorum, & de eorum forma ſeruanda.

TITVLVS LXXVI.

Propter eius longitudinem ſuperfluum eſſet aliter ſummare. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

BAiulos, [a] & omnes iudices, ac actorum notarios à mane vſque ad veſperas, præter neceſſarias horas comeſtionis [b] & ſomni, ſui copiam omnibus præſtare præcipimus, officij ſui partes petētibus omnibus præbituros. Exceptis diebus [c] Natiuitatis Domini, Paſchalibus, * atque Dominicis, ac beatę Virginis, & Apoſtolorum feſtiuitatibus dedicatis: in quibus & iudices alij, qui annales erunt, ſe de audiendis & decidendis quæſtionibus nullatenus intromittāt: Sed de contractibus, & inſtrumentis cōficiendis per notarios prout eſt iuris, & moris. Pro ſcriptionibus & ſubſcriptionibus ſuis Tarenum vnum, ſi libram auri contractus exceſſerit, alioquin dimidium recepturi. Huic cōſtitutioni ſalubriter prouidimus inſerendum, vt iudices, atque notarij infra hebdomadam, à die, quo fuerint de ſcribendo rogati, inſtrumenta ſcribere & ſubſcribere teneantur: neceſſitate rogantibus imponēda, ſtatutum pro ſcribendis à Curia noſtra ſalarium exhibere: ac pœna dupli ſalarij conſtituti partibus, ſi priuſquàm fuerint inſtrumenta conſcripta, de nonſcribendis eiſdem ſub actione ſolenni renunciationem emiſerint. Et iudicibus, atque no-

-ribus, vt in Longobar. de fer. l.ij. quod hæc conſtitutio ſentit poſtquam non excipit hoc tempus meſſium & vindemiarum: & ita ſeruatur in Regno. Sed in Magna Curia, bene vidi ſeruari feſta Paſchalia ſcilicet vij. diebus ante, & vij. poſt.

ADDITIO. *Adde c.fi. & ibi Doct. de feriis. & in clem.j. & ſi dominum de religio. & venera. ſanct.* Superantius.

* ADDITIO. *Adde quod feſtum Paſchæ Reſurrectionis eſt maius, quā feſtū Natiuitatis domini, quia naſci eſt naturale in omnibus, ſed reſurgere eſt miraculum diuinum ſecundum Paul. de Caſtr. in l. omnes. in 4. not. C. de feriis. Et de feſto Paſchæ vide plenè per text. & Geſſ. & Archidia. in c. celebritate de conſe r. diſtin. 4.* Supe.

Compel

ANDRAEAS

De feriis, & ſalariis iudicum, & notariorum inſtrumenta ſcribentium, & ſubſcribentium. Rubr.

BAiulos omnes. Apoſtolorum feſtiuitatibus. Iure canonico ī.n hoc ſtamus in feriis, ſcilicet, induſtis in honorem Dei, quoniam his partes renunciare non poſſunt. ff. de feriis. l.j. in glo. Statuitur idem eſſe in omnibus feſtiuitatibus, quas populus illius terræ, vbi ius redditur, ſolennizat. extra de feriis capitu. finali.

Et iudices alij. Secundum dictum, & limitat quantitatem iudici, & notario. Pro ſcriptura inſtrumenti. & eſt multum vtilis propter proteruos & pertinaces. Sic limitauit trigeſimas, ſupra eod. cum circa. & l. cum iuxta. Sic & ſportulas C. lib. xij. de agen. in re. l. fin.

Huic conſtitutioni. Tertium dictum limitat tempus, & intellige ſi requiratur notarius, & iudex, vt debet infra ipſum tempus. Officiū notariatus debet eſſe ſine diſpendio. arg. l. ſi quis ex ſignatoribus. ff. quemad te. ape. ¶ De expenſis dicitur in glo. ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. l. ij. quod autem requirere debet is, cuius intereſt facit. ff. quo. leg. l. ij. §. j. ſed ſi ſine requiſitione conficiant, tenentur partes ea recolligere, vt ſequitur in verb. proximo.

Neceſſitate. Quartum dictum vrget rogantes fieri inſtrumenta ad ſoluendum ſalarium pro ſubſcriptione, necnon prohibet, & punit illos, qui vetant & prohibent cum ſolenni arteſtatione, id eſt, publicè, non clam iudicem & notarium, vt non conficiant inſtrumenta, de quibus conficiendis ſemel rogati fuerunt. quod eſt multum notabile, quia in aliquibus partibus videmus ſeruari vocari prohibentem, prohibitum. Et ſi non allegat prohibens iuſtam cauſam, mandat ius reddens notario, vt non ſeruet prohibitionem. Et ſic etiam debet intelligi dictum iſtud, quia ſi iuſtam haberet cauſam prohibendi, omnis iuſta prohibitio ſua nititur æquitate. ff. de vaca. mu. l. j. generale dictum non excludit iuſtitiam proponentis. Sed ſi iuſtam cauſam non habet prohibitio non tenet. arg. pro hoc. C. de defen. ciuita. l. iubemus. ff. de fideiuſſ. l. fideiuſſor Item ſtatuit pœnam notario, & iudici ſeruantibus prohibitionem iniuſtam. pro quo eſt dicta l. iubemus. Iure Roman. non ſtatuitur in hoc certa pœna. & ideo eſt pro motu iudicis. ff. de pœnis. l. ſanctio. hic vero ſtatuitur certa pœna. Sed nonne tenentur ad factum, ſcilicet, ad conficiendum inſtrumenta? ergo debent teneri ad intereſſe tantum. ff. de re iudi. l. ſi quis ab alio. in fine. dic quod hic tenetur ad faciendum, ſeu ad factum per l. quæ hoc præcipit ſub pœna, tamen præciſe tenetur, & cogitur. ff. de mune. & hono. l. ſi quis magiſtratus, ne leges fiant ludibrio, quod eſſe non debet. ff. de iudic. l. ſi prętor. §. Marcellus. C. de bon. quæ lib. l. fin. §. ne autem. de quo eſt de adminiſtrat. tuto. l. j. in princ. inſtit. de ſatiſdat. tut. §. fin. Vbi vero tenetur ad faciendum ex contractu, tunc habet locum. l. ſi quis ab alio, & ff. de actio. empti. l. j. in princ. Item nota quod ſuperiores, vt Magna Curia: & Iuſtitiarij mandant notariis, vt conficiant inſtrumenta, & eis imponunt pœnam, vt dicta l. iubemus. nam poſſum adire ſuperiorem: & tarditatem iudicis & notarij in querelam deducere. C. de temp. appellat. l. fin. circa fin. Sed de pœna. cum ſit hic certa ſtatuta: certa debemus eſſe conten. ff. de verb. oblig. l. ſi diuortio, Niſi dicas, quod hoc debetur: quia contempſit legem illam, quia contempſit ſuperiorem iudicem, quod grauis

DE YSERNIA.

grauis eſt. ff. de arb. l. Celſus, & de iuriſdictione omnium iudic. l. ſi familia, videntur duo delicta, vt ff. de priua. delict. l. nunquam. ¶ Sed quid ſi notarius non facit ſchedam, ſeu abbreuiaturā de contractu vnde rogatur, nunquid punitur, & an teneatur parti proinde ad intereſſe, forte ſtetit tabellio per magnum tempus & oblitus eſt, ita quod non poteſt probari contractus? Dic quòd ſi fuerit in dolo tenetur. C. de magiſt. conuent. l. fin. in fin. ſi in negligentia, similiter imputetur ei per prædictam legem, quia eſt de officio ſuo conficere ſchedas, vt in authent. de tabellio. §. primo. negligens punitur. vt C. de offic. præſid. l. ſi quos. dum tamen pars requiſiuerit, quia ſi fuerit negligens. tunc paria delicta mutua compenſatione tolluntur. ff. ſolut. matrimonio. l. viro. & ſupra in ſuperioribus dictum eſt, ſcilicet, de confectione inſtrumenti. ſed ſchedam ſine requiſitione debet conficere notarius, & notare in protocollo. in authent. de tabell. §. fin.

Cæterum. Quintum dictum, & eſt multum vtile, & nouum & rationabile. concord. extra de fide inſtrumentorum c. penult. Vltimò repetit de expenſis Baiulorum, quod pluries dictum eſt ſupra.

ADDITIO. *Vide ad hanc conſtitutionem pragmaticam quæ incipit, eandem conſtitutionem.* Cæſar.

BAiulos omnes. An Iudices ſi velint ſedere vel ſtare de nocte, poſſint? dicit Iacob. Butr. quòd ſic in l. non minorem. C. de tranſa. & ita dicit ipſe de facto ſeruari, & vidi ferri ſententiam in media nocte. Lucas de penna. In verb. Tarenum. Sed an dictum pretium prout hic diſtinguitur, ambo recipient à petente inſtrumentum, vel quilibet eorum tantundem? Reſpondeo, vnuſquiſque eorum tantundem recipient. argumentum bonum. ff. de leg. j. l. Titio, aut Seio. Sic cum lex dicit dictis iudicibus dandos duos aureos. ex vtraque parte in conſtitutione & in fin. litis. dandi ſunt ipſi aurei per quamlibet partem duo. ſicut notat ordinar. glo. in corpore de iudicibus §. ne autē. colla. vj. in glo. ſed nunquid quilibet duos dabit, &c. Bartholo. de Cap. Ibi, in verb. fecerint. Sed quid ſi elapſo & ſic completo hoc offic. prout dicit conſtit. occupatis, ad finem infra, de numero offic. & infra, quò l tempus eorum admin. duraret, inſtrumentum non ſit completū, an poſſit inſtrumentum compleri per ipſum iudicem, vel per alium? dic, vt not. extraordin. C. de falſis. l. ſi quis decurio. & vide quod not. per Innoc. extra de fide inſtrumen. ca. j. & ibi vide. Franciſcus de Teleſia. In glo. in verbo, compellantur. Sed quid de notario, nunquid compellatur iterū conficere ex protocollo, vt ſi fuerit amiſſum? dic quòd ſic, vt not. C. de diſcuſ. l. j. & ibi glo. & C de defen. ciuit. l. iubemus. Franciſcus de Teleſia dicit idem, ſi eſſet inueteratum, vt not. in auth. de hæred. & falci. in princ. Bartol. Vinciguer. de Cap. In verb. ſchedam. Supple & protocollum, imbreuiaturam, vel aliam quamcunque ſcripturam, dummodo nota ſit manus prædicti notarij aliis iudicibus, atque notariis, vt ſupra ponitur. Quia qualitercunque non eſt perfectè conſummatū vt decet, reficit per vias prædictas, & ſubſcriptas, vt ſupra not. §. Cæterum ſi cala. &c. Franciſcus de Teleſia. Iſta conſtitutio dat formam releuationis protocollum, & protocollum dicitur à πρῶτον Græcè, quod eſt primus Latinè, quaſi prima negotij collatio in ſcriptis, ſeu quaſi in eo

tariis imminente, ſi infra terminum præſtitutum, notarij ſiue iudices inſtrumẽta non fecerint: Vel facta per eos nõ recollegerint, qui rogarunt. Cæterum ſi caſu contigerit iudicem, ſiue notarium prius in fata decedere, quàm inſtrumẽta ſint, prout ad eorum quemlibet pertinet, cõſummata, Decernimus vt ſiquidem partes ſuperſint, vel ipſarum hæredes, quarum rogatu contractus iterum valeãt celebrare, per competẽtis coërtionis modos, indictiones mulctarum, videlicet, aut pignorum captiones, ad reficiendos contractus per Baiulorum officium [a] compellantur. b Quæ partes ſi fortè defuerint, ſi quidem notarius, qui geſta cõſcripſerit integræ vitæ famæ, & opinionis extiterit: & manus eius, qui ſchedam cõſcripſerit, nota ſit aliis iudicibus, atque notariis ciuitatis & loci: placet idoneorũ teſtium, qui interfuerint, * duorum ad minus iurata teſtificatione recepta per alium eiuſdem loci notarium [c] ſchedam eandem recipi: & inſtrumentum, prout eſt iuris, & moris, ab ipſo conſcribi. A iudice, qui contractui ſiue negotio ſe interfuiſſe fatebitur ſubſcribẽdum, vel ab alio iudice ciuitatis eiuſdẽ, ſi fortè prius extiterit humana ſorte ſublatus, qui tamen rei agendæ non ſe interfuiſſe deſcribet: ſed qualiter inter acta præmortuorũ iudicum, atque notariorũ, teſtium depoſitionibus roborata: deſcripti negotij ſeriem recepiſſe teſtetur. Cæterum, ad hoc vt ipſi Baiuli cum perſonis ſibi per noſtram Curiam deputatis in diſpendium rei familiaris ſuis laborare diſpendiis non cogantur, per ſpeciales & ſacros noſtræ manſuetudinis apices, prout ſtatutus quilibet pro tempore fuerit, ſtatuemus eiuſdem in expenſis annalibus, & ſufficientibus prouideri.

b *Compellantur.* Eſt etiã de iure Roma. in eo, ſcilicet caſu, quando amittitur inſtrumẽtum, ſcilicet, debiti, quod compellatur debitor de nouo promittere Vel ſi extat in breuiatura iterũ fit inſtrumentum, vt ff. de adminiſt. tuto. chirographis, id eſt, reſpond. in glo. j. ad promiſſionẽ noua, &c. accedit. C. de diſcu. lib. x. l. ne caſu.

b *Quæ ſi fortè defuerint.* Quia citatæ partes ad Curiam venire cõtemnunt: & optimè concor. hoc cum l. ff. de iuriſdi. omnium iudicum l. ſi ego. §. j. in fi. §.

* ADDITIO. *Qui interfuerint duorum. Adde c. nouit. de iudic. c. licet, & c. in omni negotio. de teſtibus c. cum eſſ s, & c. relatum ili, de col. originaliter Deuter 9. Matth. 18. & 2. ad Corint.* 13. Superan.

Schedam

c *Schedã eandem recipi.* Et in hoc caſu quando aliquis alius notarius ſchedã notarij præmortui recipit, ſicut hæc conſtitutio dicit: debet recipere ipſam ſchedã & in publicã formam redigere cum authoritate ordinarij iudicis, qui ſuam authoritatem præſtabit in his, ad petitionem eorũ, quorum ſunt inſtrumenta, vt extra de fide inſtru. c. pen. & ex hac conſtitutione bene colligi poteſt.

Omnes

ANDRAEAS DE YSERNIA.

in eo primò confertur negotium per ſcripturam, vt in proœmio Digeſtorum. §. diſcipuli.

In textu conſtitutionis ibi, cæterùm ſi caſu contigerit. Iſtud verbum intellige, vbi notarius mortuus fuiſſet in hebdomada poſt Rogationem, in qua publicare debeat notarius, & rogatum reducere in formam publicam, vt ante ipſum verſum, Cæterùm.

Prima conſtitutio vult, & mandat, vt ex ipſius inſpectione apparet, aliàs ſi negligentia partis tempore ſupradicto non fuerit facta publicatio, dicerem imputandum parti, per ea quæ notat gloſſ. in conſtitutione, Inſtrumentorum robur. in gloſſa, in verbo, ſubſcribat. & in ſimili textus in l. contractus. C. de fide inſtrumentorum: & ſic ceſſare deberet dictus verſic. Cæterùm. Cogita, quia quotidianum eſt in practica. Et pro prædictis vide capitul. Reg. Carolus Camerario, & iudice ciuitatis Theatinæ. Et quia per dictam conſtitutionem datur forma releuationis, de iure tamen communi eſt, quòd ſi reperiatur in breuiatura, & contractus notarij publici bene cuſtoditi fidem facit, & ex inde poteſt ſumi publicum inſtrumentum, cap. penul. de fide inſtrumentorum. notat Goffred. de præſcriptionib. ad audientiam. Innocentius de procuratoribus. capit. primo. facit in authentic. de defenſoribus ciuitat. §. præcepta. & poſt prædictum. & notatur ff. de adminiſtrat. tutor. l. chirographis. in principio. & ſi fuerunt publicata, & negligentia, vel vetuſtate conſumpta, debent renouari, vt in authentica. de hæredit. & Falcidia. §. ſed quando. vbi notatur. Sed in regno Protocollum non facit probationem, nec ſemiplenam, per textum, qui dicit nulla, in conſtitutione, conſuetudinem. in titulo de inſtrumentis conficiendis. Sed textus dictæ conſtitutionis loquitur in publico inſtrumento conficiendo, non in protocollis: vt ex ipſius inſpectione apparet in rubro & nigro. Ioannes Andræas in additionibus Specul. in titulo de inſtrumen. edi. §. videndum circa primum. tenet, quòd protocollum non facit fidem. Sed ipſe idem in dicto titulo. §. inſtrumentum. circa finem. tenet, quòd bene faciat fidem, vt authoritate ordinarij iudicis publicetur, & extendatur per alium notarium, vt ibi per eum. Nec obſtat quod dicit Innocentius in cap primo, de procuratorib. quia loquitur de regiſtris curiæ Apoſtolicæ, & Regiæ, non de protocollis notariorum. Et ſi diceretur: quare in multis partibus protocolla faciunt fidem? Reſponde, quòd ibi protocolla habent ſigna, ſubſcriptiones notariorum, & omnia alia ſubſtantialia, quæ requiruntur ex iuris diſpoſitione in ſubſcriptione publici inſtrumenti. iuxta notata per Speculatorem in titulo de fide inſtrumentor. in principio. & ſic faciunt non immeritò fidem, vt publica inſtrumenta. Nec ibi de conſuetudine ſubſcriptio iudicis. & teſtium requiritur. Et multum in hoc attenditur conſuetudo, vt per Ioannem Andræam in dicto §. inſtrumentum. in fine. Sed ſecus eſt in protocollis, quæ non habent ſubſcriptiones, & ſigna notarij, & teſtium, & aliorum, quæ requiruntur per dictam conſtitutionem, Baiulos, & conſuetudinem. Propter quæ ſingula protocolla regni poſſunt dici imperfecta, & fidem non facientia, vt per Ioannem Andræam in dicto §. videndum. Bene authoritate ordinarij iudicis crederem per alium notarium publicanda, vt per Ioannem And. in dicto §. inſtrumentum, in fine. & facit dictum cap. Reg. Carolus, &c.

Quando autem ordinarij iudicis authoritate publicatur, Ioan. Andræas in cap. penul. de fide inſtrument. ponit formam, & dicit, quòd vocatis qui tanguntur, vel in eorum contumaciam ſubſcribat ſic tabellio: Supradictum inſtrumen. de verbo ad verbum ſubſcripſi de notis talis notarij mortui, & ipſum manu propria, quam bene noui, ſcripſerat: & hoc de mandato talis iudicis: quo ad ſubſtantiam nullo detracto, addito, vel diminuto, vel tranſportato, in publicam formam redegi, & meum ſignum appoſui: & hoc de iure communi. Sed in hoc regno in foro laicorum, ad releuationem protocollorum attendas, & ſerues conſtitutionem, Baiulos. & nota iſta, & adde ſuprà allegat. capit. Carolus, &c. Petrus de Monteforti.

In text. tarenum vnum. Sed an dictum pretium ambo recipient à petente inſtrumentum, vel quilibet eorum tantundem? Reſponde, vnuſquiſque eorum tantundem recipit, arg. ff. de leg. j. l. ſi quis Titio & Seio in auth. de iud. §. nunc autem. in glo. in cap. ſed nunquid. Barthol. de Capua.

In text. neceſſitate. Quòd ſi notarius non facit ſchedam, ſiue abbreuiaturam de contractione, de quo rogatur, an teneatur parti ad intereſſe, & ſit puniendus? dic, quòd ſic, ſi dolo id omittat. argument. C. de magiſt. conueni. l. final. in fine. Idem ſi negligentia, quia ex ſuo officio tenetur conficere ſchedam, & protocollum, vt in authentica de tabellio. §. final. C. de offic. præfecti præto. l. ſi quos, & extra, de fide inſtrumentorum. capit. penul. Bartholomæus de Capua.

In text. per Baiulorum officium compellantur. Sed pone, pars deceſſit relicto hærede pupillo, citatur pupillus coram Baiulo ad reficiendum contractum, iuxta formam huius conſtitutionis, nunquid poſſit forum declinare? dominus Bartholomæus de Capua determinauit in conſil. quòd non, illa ratione, quia refectio horum inſtrumentorum ſpectat principaliter ad Baiulos, per hanc conſtit. & ſic non debet fieri coram alio iudice: ex eo quòd natura cauſæ hoc non patitur: & ad hoc allegat authenticam, clericus. C. de epiſcopis & cle. Sed durum videtur priuilegium pupillo auferre, nam ſequeretur aliud abſurdum, quòd in omnibus aliis cauſis, quorum cognitio ſpectat ſpecialiter ad magiſtrum Iuſtitiarium, ſeu alios iudices, pupillus non poſſet declinatoriam opponere: quia natura cauſæ non patitur. In iſto caſu modicum operaretur priuilegium pupilli: & ideo videtur melius prouidendum iudicio meo Ioannes Gril.

Sed quæro, nunquid hæc conſtitutio habeat locum in teſtamentis? Videtur quòd ſic, per ea quæ notantur in conſtit. inſtrumentorum robur. in gloſſ. dicunt quidam. In contrarium facit, quia in teſtamentis requiritur maior ſolennitas, quàm in contractibus, vt l. hac conſultiſſima. Cum ergo loquatur conſtitutio in contractibus, non extendetur ad teſtamenta: quia verba contraxerunt, & geſſerunt, non pertinent ad teſtandi ius. ff. de verbor. ſignificat. l. verba contraxerunt.

Infra

Infra quod tempus cauſæ debeant determinari.

TITVL. LXXVII.

Hic præcipitur Baiulis locorum & eorum iudicibus, vt infra duos menſes à die citationis debeant cauſas diffinire, niſi probationes faciendæ longiorem dilationem requirãt præuio iuramento partis petentis à iudice longã ipſam dilationem, quod ſibi eſt neceſſaria, vel occurrerit aliud iſtud impedimentum, quod cauſa infra dictum tempus expediri non poſſit. hoc dicit. Matth.

†IMP. FEDER.

OMnes [a] Baiuli locorum, & iudices cauſas in eorum iudiciis inchoatas infra bimeſtris temporis ſpacium à die citationis emiſſæ diffiniant: niſi probationes ex longinquo petantur, ſacramento ſpecialiter ſuper hoc pręſtito per petentem, vel alia manifeſtiſsima cauſa ſit propter quam cauſa infra prædictum terminum finiri non poſsit.

† Aliàs, Idem.

De ſententijs in ſcriptis ferendis.

TITVLVS LXXVIII.

Omnis qui habet iuriſdictionem, ſiue ſit de magnis, ſiue ſit de paruis iudicibus, debet ferre ſententiam diffinitiuam in ſcriptis, quod ſi ſecus factum fuerit, ſententia erit ipſo iure nulla. Et iudex tenetur reſarcire damnum: & expenſas litigantibus h.d. Matth.

†IMPER. FEDER.

AB omnibus [b] Regni noſtri fidelibus quemcũque dignitatis gradũ, aut iuriſdictionis obtineant, obſeruare præcipimus, quòd omnes ſentẽtias diffinitiuas in ſcriptis proferant. Quod ſi fortè facere neglexerint, nullius momenti verbales & non ſcriptæ ſententiæ reputentur. Ipſi quoque de ſuo damnum quodlibet, & expẽſas litigantibus reſarcire cogantur.

† Aliàs, Idem.

De ſummaria cognitione contra Cabellotos facienda.

TITVLVS LXXIX.

Etiam vigore præſentis conſtitutionis curia Baiulorum habet authoritatẽ ad querelam fidelium regni procedendi per ſummariæ cauſæ cognitionem contra cabellotos, & participes, platearios, paſſagerios, & portulanos exigentes vltra debitum, vel contra debitum ad eorum reſtitutionem: magiſtri vero Camerarij poſſunt eos punire pœna rapinæ.h.d. Matth.

†IMPER. FEDER.

AVthoritatem etiam Baiulis impartimur, vt ad querelas noſtrorum fideliũ ſummaria cognitione pręmiſſa, ſuperexactiones reſtitui faciant, & rapinas, quas Cabelloti, Foreſtetij, platearij, portionarij †ſeu paſſagerij, contra veterem formam, aut contra noua noſtræ Curiæ ſtatuta in fideles noſtros exercent, ſuperexactionis & rapinæ pœna magiſtris Camerariis, qui prædictos officiales inſtituerint, obſeruata.

† Aliàs, Idem. † Aliàs, portarij.

De iudicibus & notarijs & eorum numero.

TITVL. LXXX.

In locis demanij, taxatur hic numerus notariorum, & iudicum pro contractibus faciendis, qui non creantur niſi à Rege, & terris demanij ſub ſolennitate hic recitata h.d. Matth.

†IMPER. FEDER.

IN locis [c] Demanij noſtri vbique per Regnũ iudices non plures tribus, & notarios ſex volumus ordinari. Ciuitatibus Neapolis, Salerni, & Capuæ tantum exceptis, in quibus poſſunt creare notarios?

† Aliàs, Idem.

Infra quod tempus, &c.

a OMnes Baiuli. Infra bimeſtre. & ſic cauſa ciuilis limitari poteſt ſpatio duorum menſium: ſed in quæſtionibus coram Iuſtitiario ſtatuitur tempus trimeſtre vt ſupra. qualiter iudices ſe de.ge.l.j.

ADDITIO. *De iſta conſtitutione vide Pari. de Pu.in tra.ſyn.in c.anſi iudex.el q́ facij.* Cæſar.

De ſententijs in, &c.

b AB omnibus. Sententias omnes diffinitiuas. Nota quòd dicit omnes. nã qui omne dicit nihil excludit, vt C. man.l.à procuratore. & ff.de lega.ij. ſi ita ſit relictum. & ſic corrigitur authẽ. niſi breuiores quæ eſt C. de ſenten. ex pericu. reci. Vel poſſes diſtinguere vtrum cauſa ſit talis, quæ libellũ deſideret offerendum, vt tunc ſit neceſſaria ſententia in ſcriptis ferenda, aut non deſideret libellum offerri: & tũc ſententia non feratur in ſcriptis, vt infra de dilatio. & extra.l.j.And.

De iudicibus, &c.

c IN locis demanij. Non poſſunt in qualibet ciuitate Regni eſſe niſi tres iudices ordinarij, tribus ciuitatibus exceptis, & iſti iudices & notarij debent eſſe liberæ cõditionis, non vaſalli, vel aliis obligati. & cũ voluerint cõfirmari, electus ab vniuerſitate ſua veniat ad Magnam Curiam cum literis teſtimonialibus ſuis. arg.C. de man. princ. l. j. quibus literis cõſtet de puritate, & peritia ſua.arg. C.de epiſc.audien.auth. præſides gentium.

ADDITIO. *Alias eſt gloſſella.in verbo.ſed à nobis accedat. C.de diuer. offi. l.probatorias. & l.fina. lib xij.* Superant.

Vel

ANDRAEAS

Infra quod tempus cauſæ debeant determinari.

OMnes baiuli. In iuſtitiario eſt tempus trimeſtre quod hic ſtatuit bimeſtre infra de officio.iuſti.l.cauſas. Et vtraque hæc & illa nouæ factæ ſunt fogiæ poſt excommunicationem huius Federici Imperatoris, ſicut referebant antiqui iuriſperiti de regno. ¶Satis abbreuiat tempus lex properandum ſtatuit triennium. hæc duos menſes. & ideo non bene ſeruatur, non enim tenuit modum in limitatione temporis, quod eſſe debet arg. ff.de vſu.l.ſi bene.de pigno.act.l.ſeruos.

De ſententijs in ſcriptis ferendis.

AB omnibus. Dicitur verius. ¶Et ſic videmus ſeruari quòd non loquatur de cauſis breuiſsimis, vt narrat gloſſ. quia non eſt nouum, vt poſteriores leges trahantur ad priores. ff.de leg.l.ſed & poſteriores. Et non quidem in libello offerẽdo in modica cauſa infra duos auguſtales dicitur expreſſe quòd non infra de dila. & exce.l.j. ſic erit de ſententia vt reſpondeat exordio cauſæ ſine ſcriptis propoſitæ: quoniam ad principium poſterior formatur euentus. C.lib. x.de impo.lu.de.l.j.in fine.

De ſummaria cognitione contra Cabellotos facienda noua conſtitutio.

AVthoritatem. Multum eſt vtilis hæc conſtitutio ponens cognitionem ſummariam contra Cabellotos delinquentes in officio, pro quo eſt arg.C.li.xij.de naufra.l.de ſubmerſis. Verũ hęc ſummaria fiet ſine oblatione libelli, & petitionis? ibi plenè dicunt Moderni ¶Sed hæc conſtitutio non videtur libellum vel petitionem requirere, & ita videmus ſeruari. ſed dicendum eſt ſaltem, vt hoc operetur hæc lex noua.ff.de noua.l.j.ſi quando.

De iudicibus & notarijs & eorum numero. Rub. Idem.

IN locis Demanij. Multum eſt dura contra vaſallos laicos prælatorum, & Baronum, & idem in aliis iudiciariis: alias iudicaturis, & aſſeſſoribus dicit gloſſ. Item not. quòd tota conſtitutio loquitur de notariis terrarum Demanij. Nunquid in Baronijs Barones poſſunt

DE YSERNIA.

creare notarios?

ADDITIO. *Adde an tales poſſint creare milites? vide per Bart.in l.j. C.de digni.lib.xij.* Superantius.

Audiui communiter quaſi referri, quòd ſic, quia expreſſe dicitur in Longob.de ſancta, & cancel.l.fi.quod ius huius conſtitutionis voluerunt ſeruari & iure Roma.præferri ſupra.de offic. Iu.l.vt vniuerſis, & l.puritatẽ. cum ergo non prohibeatur in terris Comitũ & Baronum, debet ſtari iuri Longo. & cum prohibeat in vno, ſcilicet, in terris Demanij, in aliis videtur concesſiſſe. l.cum prætor. de iudi. & quia facere notarium non eſt facere magiſtratum: quod ad ſolum principem pertinet: ſed eſt officium, id eſt, miniſterium: dixi plenè in tit. quæ ſint rega. ſuper verbo poteſtas creandi magiſtratum.

ADDITIO. *Adde, quòd qui habeant regalia in regno ex priuilegio ſicut generaliter conceditur non creant notarios, nec in crimine læſæ maieſtatis procedunt, nec monetam cuſtodiunt, nec ſeruatur ept. And.de Yſer.in tit. quæ ſint rega in rub. qui videtur contra ritum dicere. vide Pari.de Put.in tract.ſyn.de exceſſ.Baro.col.iij.circa fin.* Cæſar.

Itẽ rex & princeps in feudando omnia transferunt, exceptis his, quæ ſibi retinẽt, vt dicit forma priuilegiorũ. Sed hoc non excepeatur, ꝙ Barones non poſſint in terra ſua feudali notariũ creare, ergo videtur quòd transferat omnia, præter exceptuata: arg in auth.de nõ alie. §.vult enim. Item poteſt facere iudicem ad ius reddendum: quod eſt plus, quã facere notariũ ad inſtrumẽta conficienda, arg. ſupra eod tit.l. Baiulos omnes iudices, illi ſunt in officio: hi in miniſterio, ſcilicet, notarij. Alij dicunt & fortè melius: ſicque videmus ſeruari, quòd ſolus Rex creat notarios propter exactionem priuilegiorũ his, quæ debentur maioris dominij ratione: hoc competit ſoli Papæ & Regi: aut cui competit per priuilegium ſpeciale, dicit Innoc. extra de fid inſtru. cap. vlti. quicquid dicat Hoſti. in ſumma illius titu. §. j. addit Innoc. niſi ſpecialis conſuetudo concesſerit alicui. Hæc conſuetudo in terris Demanij non obſtat Regi, quia con-

a *Vel conditioni.* Argu. C. de defen. ciuit l. ij. & C. de tabul. l. generali. lib. x. & ita multò fortius vaſalli aliorum nõ debent aſſiſtere Iuſtitiario.

b *Teſtimonialibus hominum.* Concord. in authent. de defen. ciuit. §. interim. vbi dicitur, ꝙ defenſor ciuitatis conſtituitur decreto ſiue electione omnium populorum, aliàs priorum in illa ciuitate conſiſtentium, & ad id C. de defenſor. ciuit. l. defenſores ita.

De inſtru. confic. Rub.

c *COnſuetudinē.* Mãdat Imperator instrumenta ſcribi literis legibilibus, nõ ſignis, vel notis. Et ratio, quia nil tam proprium eſt legibus, quàm claritas, vt in authen. de teſti. §. j. & quia ſic debent ſcribi inſtrumenta, vt non extrinſecus intelligantur, ſed ex ipſa litera intellectus pateat, vt ff. de his quæ in teſt. dele. l. legi. Item iubet inſtrumẽta ſcribi in chartis de pergamenis, ſed in apochis non eſt vis in quibus chartis ſcribantur: quia non conſueuerunt tanto tẽpore durare.

d *Literaturam communem.* Facit infra de probat. conſtit. ij.

quinque iudices, & octo notarios eſſe volumus ſtatuẽdos: in quibus ferè contractus omnes coram iudicibus, & notariis celebrentur, quos, non vt olim, à magiſtris Iuſtitiariis, vel Camerariis: ſed à nobis tãtũmodo ordinari ſancimus. Præter iudicem, & actorum notarium, quos, vt prædictum eſt, poterunt magiſtri Camerarij ordinare. Quos omnes etiam ſub tali cautela decernimus promouendos, vt nullus iudex, vel notarius publicus, niſi fortè ſit de Demanio, & homo Demanij ſtatuatur: Ita quòd nulli ſit ſeruitio, [a] vel conditioni ſubiectus, nec alicui alij perſonæ eccleſiaſticæ, vel ſeculari, ſed immediatè nobis tantũmodo teneaſ.

Prædicti autẽ tam iudices, quàm notarij, cum literis [b] teſtimonialibus hominum loci illius, in quo ſtatuendi ſunt, ad præſentiam noſtram, vel eius, qui vicem noſtram in abſentia noſtra in Regno vniuerſaliter procurabit, accedant: quæ literæ teſtimonium fidei, & morum iudicis, & notarij ſtatuendorum continere debebunt, & ꝙ in ipſis loci conſuetudinibus ſit inſtructus. Examinationẽ autem literaturæ, & etiam iuris ſcripti noſtræ curiæ reſeruamus.

De inſtrumentis cõficiendis.

TITVLVS LXXXI.

Mandat Imperator inſtrumenta ſcribi literis legibilibus, non ſignis. Item iubet inſtrumenta ſcribi in chartis pergamenis, ſed in apochis & antapochis non eſt vis, in quibus ſcribantur, & aliter ſcripta fidem non faciunt, hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

COnſuetudinem [c] quam olim in aliquibus Regni noſtri partibus audiuimus obtinere, dilucida cõſtitutione caſſantes, decernimus inſtrumẽta publica, & quaſlibet cautiones per [d] literaturam communem, [e] & legibilem per ſtatutos à nobis notarios ſcribi debere. Scribẽdi modo, qui in ciuitate Neapolis, ducatu Amalfiæ, ac Surrenti, atq; eorũ pertinentiis hactenus ſeruabatur, omnino ſublato. Volumus etiã & ſancimus, vt prædicta inſtrumenta publica, & aliæ ſimiles cautiones, nõ niſi in pergamenis in poſterum cõſcribantur. Cùm enim eorum fides multis futuris temporibus duratura ſperetur, iuſtum eſſe decernimus, vt ex vetuſtate forſitã, deſtructionis periculo non ſuccumbant. Ex inſtrumentis in chartis papyri *, vel alio modo, quàm vt dictũ eſt, ſcriptis, niſi ſint apochę *, vel antapochę in iùdiciis, vel extra iudicia, nulla omnino [f] probatio aſſumitur. Scripturis tantùm [g] præteritis in ſuo robore duraturis. Quæ tamen in prædictis chartis bombicinis ſunt redactæ ſcripturæ in prædictis locis Neapolis, Amalfiæ, & Surrẽti,

enucl. l. ij. §. ne autẽ per ſcripturam. & in auth. de teſta. imperfe. circa prin. & ff. de bono. poſſ. ſed cum patrono. §. fin.

† *Aliàs, Idem.*

* ADDITIO. *In chartis papyri. Adde text. in c. cum dilecta in §. nos igitur attendentes, de confirmatione vtili vel inutili.* Superantius.

* ADDITIO. *Niſi ſint apochæ. Adde quid ſit apocha, in l. plures apochas. & ibi Cyn. C. de fide inſtr. Et an appellatione apocha ſimpliciter facta, intelligatur de priuata? vide per Bart. in l. admonendi. col. ſexta. ff. de iureiurando.* Superantius.

f *Probatio aſſumitur.* Mirum dicitur, quòd inſtrumẽtis ſcriptis in chartis papyri, quæ durant, & valent, nec alicui corruptioni adhuc ſubiecta ſunt, & probatio nõ aſſumitur, ex eo quòd timetur non eſſe duratura: immò hæc ratio debet in cõtrarium ſuadere, vt euitaretur periculum: & vt rerum probatio ſalua eſſet. ff. de neg. geſt. diuo. C. de teſt. l. publicati. & ff. de teſti. l. curent. Sed fortè contingit hoc propter delictum eius, qui ſcribit contra conſtitutionem iſtã, & aliter propter delictum alicuius æſtimatur futurũ tempus. ff. ad legem Aquil. l. inde Neratius j reſp. in fi. & §. ij & l. in lege.

e *Et legibilem.* Concor. in auth. vt præb. no. Imper. § illud quoque. coll. v. non ergo anni Domini debent ſcribi per ſigna, ſed per debitam conſequentiam literarum, vt hic, & C. de emend. Iuſti. Cod. §. vltimo. & de veteri iure enuc.

g *Præteritis.* Et ſic inſtrumenta debent eſſe ſcripta in membrana, quam dat temporis qualitas, vt C. de donationib. l. donatio. ſiue directa.

De

ANDRAEAS *DE YSERNIA.*

ſtien. hæc tollit eam: etiam ſi ſubſecuta fuerit, vt ſupra dictum eſt in prologo. Niſi eccleſiæ competeret hæc cõſuetudo, diximus ſupra de offic. Iuſti. l. cum ſatis. Sed ſi Barones haberent hanc conſuetudinem præſcriptã, poſſent: quia conſtit. iſtæ non prohibent in terris Baronũ: nam & ſi hic Baro haberet priuilegium, non obeſſet dicta exceptio his, quæ debentur maioris dominij ratione, per præſcriptionem poſſet illi iuri derogari per talem exceptionem acquiſitam. Omne enim ius tolleretur longiſſima præſcriptione. C. de præſcript. xxx. ann. l. omnes. in iure fiſcali magis longum tempus requiritur, vt dicetur infra pręſcrip. l. quadragenaria. & adde quæ dicta ſunt in l. Imperatores. §. ſcribat. Item an notarius vnius loci poſſit de conſenſu partiũ facere inſtrumenta in alio loco? diximus plenè in dicto verſi. poteſtas creandi magiſtratuum. Item limitat numerũ notariorum, cuius cõtrarium eſt in multis regni partibus: & ſpecialiter Neapoli ſeruatur: ſed hoc excuſat: quia rex confirmat eos: & ſic ipſe videtur creare. ff. de ver. ſig. l. obuenire. & Inſtit. de tute. in fi. quæ quidem lex iſtam poteſt tollere, & eo ipſo tollit, quòd ſcit ipſe vltra numerum concedi. ff. de execu. tuto l. ſed & hoc. Andræas.

De inſtrumentis conficiendis. Aliàs, de authoritate, & fide inſtrumentorum conficiendorum. *Rubrica.*

C*Onſuetudinem.* Primò dicit inſtrumenta conſcribi debere in litera legibili.

ADDITIO. *Adde quòd ſi ſit ſcriptum in litera diuerſa, an præſumatur ſuſpectum? vide in §. licet. in auth. de trien. & ſemiſ.*

Et hæc eſt quædam additio de veteri, non de nouo, per quam tolluntur inſtrumenta Curialiſca Neapolis, Surrenti, & ducatus Amalfiæ: quæ non excuſaret ſola conſuetudo, niſi habeatur ex priuilegio, per ea quæ dicta ſunt ſuprà l. proxima.

Volumus. Hîc etiam dicit inſtrumenta debere conſcribi in chartis membranis, ſcilicet, de corio, non in chartis non bombicinis: niſi ſint apodiſſæ, vel antapochæ, quod dic vt in glo.

ADDITIO. *Adde Bar. in l. commodatò, in §. ſicut. ff. commod. Bar. in l. j. in prin. ff. de bo. poſ. ſec. tab. Bal. in l. donatio C. de donat. Ang. & Saly. in l. quoniam indignum. C. de teſta. Spec. in tit. de inſtru. edi. in §. poſtremo. verſ. item quod eſt ſcriptum. Et an poſſint ſcribi in papyro? adde text. in c. cùm dilecta. in §. nos igitur. de confirmat. vtili vel inutili.*

Citationes tantũ fiunt in chartis bõbicinis, quia non ſunt inſtrumenta: multi etiam reges & principes vtuntur ipſis chartis, vnde in aliis regnis, & locis extra iſtud regnum Siciliæ ſeruabitur id, quod eſt ſolitum fieri: ar. ff. de vſu. l. qui ſemiſſes. de pig. act. l. vel vniuerſorum. Chartæ dicuntur de bombice, membranæ ſunt de corio, & membris animalium. ff. de acq. re. do. l. qua ratione. §. literæ. Inſtit de rer. di. §. literæ. Iure Romano valent priuilegia ſiue in chartis bombicinis, ſiue in membranis. C. de diuer. reſcri. l. ſacri affatus.

ADDITIO. *Adde text. in cap. cùm dilecta §. nos igitur de confirmat. vtili vel inutili.*

Et teſtamenta ſimiliter debent ſcribi in chartis membranis. C. de teſtam. l. quoniam. in fin.

ADDITIO. *Vide pragmaticam regni ſinguli, & ſuprà in conſtitu. Baiulos.* Cæſar.

C*Onſuetudinem quam.* In glo. in ver. probatio circa fin. Sed an cautiones procurationum poſſint fieri in chartis bombicinis? videtur ꝙ ſic, quia ceſſat ratio quæ redditur in conſtit. præſenti. Contrarium verius putatur, cùm illa fuerit ratio impulſiua, non finalis, argu. ff. de poſtul. l. j. Præterea hoc non permittitur, niſi in duobus caſibus, in aliis ergo prohibuiſſe videtur. l. maritus. C. de Curat. l. cùm prætor. in prin. ff. de iudi. cum ſi. Et hæc etiam omnia locum habent in inſtrumento, & cautelis authenticis. Sed nunquid in

tranſum

infra bienniũ à die editæ ſanctionis iſtius, ad communem literaturam, & legibilem redigantur.

De iudicibus per imperialẽ celſitudinem promouendis. aliàs, vt quæſt. terminẽtur.

TITVL. LXXXII.

Noua conſtitutio.

Quia ciuitates non poterant facere iudices in fraudem faciebant admezatores, quod hac conſtit. remouet; ſed omnes quæſtiones per iudices coram baiulis terminentur, quorum appellationes non ad compares, ſed ad celſitudinem regiam, vel ad magiſtrum camerarium referantur, arbitria tamen remaneant in ſui roboris firmitate. h. dicit. Lal. de Thuſcia.

† IMP. FEDER.

CVm [a] noua noſtri nominis ſanctione ſtatutũ ſit, vt iudices de quæſtionib. cognoſcentes, per noſtrã celſitudinem debẽant promoueri. Iunctos etiam admezatores, qui per priuatorũ conſenſus ad decidendas quæſtiones in prædictis locis Neapolis, Amalfiæ, & Surrenti, & circunſtantibus eligebantur hucuſq;, qui nullam aliã iuriſdictionem habebant, niſi quæ ab eligentibus conferebatur eiſdem, in poſterũ eligi prohibemus. Sed per iudices tantũ à nobis ſtatutos corã [b] baiulis cauſas omnes examinari volumus, & per ſentẽtiam [c] terminari: à quorũ ſententiis appellationes non ad cõpares vel adiunctos, vt dictum eſt, [d] ſed ad celſitudinem noſtram, vel officiales noſtræ Cameræ, Iuſtitiarios, magiſtros Iuſtitiarios, ſicut in reliquis regni partibus, deferantur. Arbitris ſuper rebus, de quibus poteſt de iure in arbitros cõpromitti, propterea non negãdis.

† Aliàs, Idem.

De fide & authoritate inſtrumẽtorũ, et quot teſtes debeãt ſubſcribere in inſtrum.

TITVL. LXXXIII.

Nullam habet roboris firmitatem inſtrumentum ſcriptum & ſubſcriptum per notarium, & iudicem ad contractus: niſi ad minus duo teſtes deſcripti in inſtrumento ſe ſubſcribant, ſi rogitus eſt infra libram auri: ſed ſi vltra libram, debent ad minus tres teſtes deſcripti in inſtrumẽto ſe ſubſcribere, qui ſint teſtes omni except. maiores. Et clericus etiam de prima tonſura in terris demanij non debet creari notarius, vel iudex ad contractus. hoc dicit, Matthæus.

† IMPER. FEDER.

INſtrumentorum [e] robur & ſolẽnitatem [f] augẽtes, vt de eorum fide nulla omnino in poſterum dubietas poſſit oriri, Sancimus, vt ſi quantitas, [g] quæ in contractu deducitur

† Aliàs, Idem.

De iudicib. per Imperial. celſitud. &c. *Rubrica.*

a *Cum noua.* ADDITIO. *Cum noua. Vide ad hanc conſtitutionem Andr. de Yſern. in conſtit. Capitaneorum, ſupra vt mag. Iuſt. in conſtitutione noua. & in l. officiorum. de of. ma. Camer. per totum, & maximè in fi.* Cæſar.

In quibuſdã regni ciuitatibus fiebat quædã fraus de nomine ad nomen, quæ hac conſti. tollitur, quia cũ nõ poſſet quis creare iudices: quia hoc depẽdet ex imperatoria maieſtate: ipſi creabant Amezatores, qui de quęſtionib. cognoſcebant: quos creare de cætero prohibentur. Arbitros verò eligere nulli denegatur. Et de ſimili fraude habes in authen. vt nul. hab. loci ſerua.

b *Et baiulis.* Not. per hanc conſti. iudices per hũc modũ tantũ debere ferre ſentẽtias, & in pręſentia Baiulorũ: & ſic videtur φ Baiulus nõ debeat loqui in ſententia, ſed iudices tantũ dicãt: Nos talis, & talis iudex, pręſente tali Baiulo, &c. Et ſic videtur φ Baiulus nõ ſit iudex ordinarius, cum nõ poſſit ferre ſententias: quod poſſet, ſi eſſet ordinarius, vt in auth. in me. li. nõ fie. ſa. ſor. col. viij. vt iu. no. ex ſa. iuſ. §. eam autẽ. vbi dicitur, φ ſi plures ſunt iudices ordinarij, & diſſentiunt inter ſe, quilibet poteſt diuerſimode dare ſententiã ſuã. cõcor. huic ĩ. de of. ma. ca. l. officiorũ. in fi. licet videatur cõtraria conſtit. ĩ. de ci. Ca. l. locorũ Baiuli. & ſupra de ſa. Baiul. l. puritatem. Sed cautius crederem φ tam Baiuli, quàm iudices loquantur in ſententiis, & ſimul pronuntiant: ne poſſet opponi quòd iudicũ talium limitatũ ſit officium, tãquam aſſeſſorum, vt ff. de aſſeſ. l. ij. qui iudices iudicare non poſſunt, vt C. de aſſeſ. l. nanq;. Et alibi nuncupãtur iudices, vt in auth. vt iud. ſine quo. ſuf. §. cõputabit autem. Cõſuetudo verò tenet primũ modum pronuntiandi, quòd iudices, videlicet, loquantur, & dicant: Nos tales iudices præſentes, & curiam regentes, tali Baiulo, &c. & aliàs niſi eſſet Baiulus præſens, ſententia non valeret: pro quo facit C. de ſenten. & interlo. om. iudic. l. ſententiam.

c *Terminari.* No. contra illos, qui dicunt Baiulos debere iudicare, & iudices eſſe aſſeſſores: quod falſum eſt. ¶ Iudices enim debent iudicare coram Baiulo: & ab eorũ ſententia appellatur, vt hîc, & ſupra de of. Sec. d. l. j. in fi. Quis autem ſit aſſeſſor? dic vt in ſum. de aſſeſ. circa prin. facit etiam pro prędictis ſupra de trig. l. j. contrarium habes ar. ĩ. de of. ad l. j. ibi, per iudices, qui eis pro tempore aſſidebunt. & ĩ. de banni. l. cordi nobis eſt. Itẽ pro prędictis facit ĩ. de temp. ap. l. j. G.

ANDRAEAS

trãſumpto? dic idem per arg. ſupra proximè allegatũ: & per cauſam conſtit. præſentis. Sed an credatur trãſumpto? dic quòd ſic, ſi factum coram iudice, & ſolenniter, aliàs non. & ita no. in l. publicati. C. de teſta. ita no. glo. in aut. vt frat. fil. §. ij. quæ glo. incipit, creditur ergo exemplo. & per Cy. in d. l. publicati. & videtur etiam hæc conſtitutio comprehendere teſtamenta, cùm appellatione inſtrumentorũ, &c. l. ij. ff. quemadmod. teſta. aper. Bartholomæus de Capua.

De iudicib. per Imperial. celſitud. &c. *Rub.* *Noua Conſtitutio.*

C*Vm noua.* Hîc habent quidam rub. de ſolẽnita. & robore inſtrumentorũ: & tollit amezatores, cum ſufficiãt iudices ordinarij.

Sed per iudices. Hîc videtur φ iudex pręſente Baiulo pronũtiat, nõ Baiulus cũ iudice: quia à ſñia iudicũ appellatur, cũ dicit à ſententiis iudicũ, & Baiulorũ: Tutius tñ dicit gl. φ vterque pronuntiet: ar. eius quod no. in gl. ar. C. de ſen. l. j. ſeruabitur tamẽ in hoc cõſuetudo. Itẽ in terris Demanij appellatur ad mag. Came. qui eſt hodie Secretus, in terris Baronũ ad Iuſtit. & ad magnã Curiã indiſtinctè. Et ſic referas

d *Sed ad celſitudinem.* No. in hac conſti. non ſeruari ordinẽ, qui eſt de ap. l. Imperatores. & C. de app. præcipimus. quia primò ponit in ordine de curia regia, ſeu imperiali: & poſteà de aliis officialibus. Et idẽ dicitur in noua conſti. de of. ca. non obſt. ĩ. de of. ma. ca. l. officiorum, periculoſa confuſio. vbi dicitur, φ magiſtri Came. cognoſcunt de appellationib. à ſententiis Baiulorũ interiectis: quia illud qñ appellatur ad eos: ſed ſi appellaretur ad magnã curiam, magna Curia cognoſceret, vt hîc: & ſic nõ ſeruatur, quod eſt ff. de appel. l. j. §. j. ordine & ſtatu ſuo. & cum iſta conſti. concor. ĩ. quæ incipit, appellationũ tempora. vbi gñaliter dicit φ à quibuſcunque officialibus, vel iudicib9 in quacũq; parte regni appellatur ad magnã Curiam, dantur 50. dies ad præſentãdos apoſtolos: & ſic liquet ibi, φ à minoribus iudicibus, vel etiã, quod plus eſt, delegatis, omiſſis mediis, appellatur ad magnam curiã: & ſic ſpeciale eſt, φ omnibus poſtpoſitis appelletur ad Papã, vt ij. q. vj. c. ſi quis putauerit. & extrà de app. ſi duob. & no. p Azo. C. de ſum. tri. in ſum. eiuſdẽ tit. §. app. põt. Sed per cõſtit. eſt ſpeciale in rege, vel Imperatore, vt dictũ eſt.

De fide & auth. *Rub.*

e INſtrumentorum robur. In inſtrumẽto quod nõ excedit libram auri, ſufficiunt duo teſtes, & iudex & notarius. Sed ſi excedat, exiguntur tres teſtes, aliàs non probaret. Alius numerus ponitur per l. C. ſi cer. pet. l. ſuper. & auth. ibi po. Item clerici non poſſunt eſſe notarij, vel iudices: Licet Venetiis contrarium obſeruetur:

e *Robur.* Suprà de impo. defen. l. ſi quis. §. illud.

f *Augentes.* C. ſi cer. pe. l. ſi. & auth. ibi ſignata. Marin.

g *Quæ in contractu.* Dicunt quidam ex hoc verbo, quòd forma, quæ per hanc conſtitut. traditur in inſtrumentis, locum habeat in contractibus inter viuos, non in teſtamentis, & vltimis voluntatibus: nam iſtud verbum, contractus, non pertinet ad inteſtandi, vt ff. de verbor. ſignific. verba contraxerunt. & ita ibi nihil mutatur. Sed contrarium puto, quòd hoc verbum, contractus, largiſſimè eſt ſumendum pro omni, ſcilicet, obligatione, vt ff. de iudi. l. omnem. & vt comprehendat, ſiue vltrò citròque, ſiue altera parte tantùm deſcendat obligatio, ſicut & C. de fide inſtrumentor. contractus. in princip. & de præſcrip. xxx. an. ſi quis emptionis. in princip. & de his quæ vi metúſve cau. fiunt. ſi donationis. in prin. licet ſit aliter ſecundum ſtrictam ſignificationem, vt in l. præallegata in contrarium: &

DE YSERNIA.

feras ſingula ſingulis: nam tunc optimè totam materiam intelliges: aliter obſcura videretur, vt hîc plenè in glo. & dictum eſt ſuprà de mag. Ca. l. j. in fi. & de of. Iuſt. l. Iuſtitiarij per prouinc. in fi.

De fide & authoritate inſtrumentorum, &c. *Rub.*

I*Nſtrumentorum robur.* Hîc habent quidã rub. qualiter contractus celebretur: & de authoritate inſtrumentorum ſeruanda. & bona eſt hæc conſtit. vt ſe ſubſcribant iudex & notarius in inſtrumentis; & ſit certus numerus teſtium, ſiue contractus ſit, ſiue ſit teſtamentum, aut alia vltima voluntas. Quod eſt verius. dicit gl.

ADDITIO. *Adde, modum teſtandi in ſcriptis cum ſignis, ſeu ſigillis ſeptem teſtium ponit Alex. de Imol. in l. bonorum. in ij. not. C. de bon. poſſeß. ſecund. tabul. Et quid in codicillis? vide per Paul. de Caſt. in l. hac conſultiſſima. in j. col. C. qui teſtam. face. poſſ. Et an in codicillis dicti teſtes debeant eſſe rogati? vide glo. in §. de his. iiij. q. ix.*

Licet alij contradicant, quod eſt not. contra illos, qui faciunt teſtamentum ſine iudice & notario: ſi obeſt illi teſtamẽtum per inſti-

ª infra libram auri ſubſiſtat, de mobilibus vel immobilibus, & quibuſlibet rebus, aut cauſis in inſtrumento duo teſtes † bonæ, & probatæ opinionis ᵇ ſubſcribant præter iudicem & notarium.

Si autem libram auri excedat, tres teſtes ᶜ probatæ fidei, (vt eſt dictum) præter iudicem & notarium, ſimiliter in eodẽ inſtrumento ſubſcribant: qui debent eſſe (vt dictum eſt) omni exceptione maiores, & ſcientes literas in locis, in quibus literati poterunt inueniri: alioquin alij etiã ᵈ aſſumãtur. Contra prædictã autem formã inſtrumẽta confecta in poſterũ nullam habeant firmitatem, illo tenaciter obſeruando, vt in aliquo locorum noſtri Demanij clerici ᵉ cuiuſcunque ſint ordinis in iudices & notarios nullatenus ſtatuantur.

† Aliàs, aut tres.

in eod. titu. de verb. ſignifi. Labeo, & hic intellectus declaratur per ſequentia verba, & quibuſlibet rebus aut cauſis, &c. ¶ Nam articulus iſte, Quibuſlibet, omnia comprehendit, vt ff. de hære. inſtit. hoc articulo. Similiter hoc verbum, rei, eſt generale: & verbum, cauſis, vt ff. de reb. credi. l. j. in fin. & l. certi condictio. in prin. præterea, quæ maior ratio eſt in contractibus, quàm in vltimis voluntatibus, cum viciſſim ea quæ fiunt inter viuos trahuntur ad vltimas voluntates, & econtra, vt ff. de leg. j. l. ſeruum filij. §. eum, & inſti. de leg. Fuſia Can. toll. & ff. de pact. l. pactum. imò ſi rectè inſpicias maior hic ſubeſt ratio in vltimis voluntatibus quã inter viuos. lex enim plus timet in vltimis volũtatibus falſitatem, vt C. de fideicom. l. vlti. §. cũ enim. Vnde multo magis cautum & ſolenne debet confici inſtrumentum in vltimis voluntatibus, vbi potius dubitatur, vt arg. ff. de Car. edic. l. j. circa prin.

a *Infra libram.* Intellige infra libram, etiam ſi ſit libra completa, vt ff. de verb. ſignifi. l. ſi quis ſic dixerit, & de verb. oblig. quicquid. in fine, & de ſucceſ. edic. l. j. §. quod diximus. & hoc etiam patet ex eo, quod ſubiicit hic, ſi autem libram auri exceſſerit. nam differentia eſt inter excedere, & complere, vt ff. qui teſtam. face. poſſ. l. ex qua ætate. §. verum. & accedit ff. de iure immu. l. iij. licet ſit argum. contra ff. de manu. l. j.

b *Subſcribant.* Et ſic hodie per cõſtit. iſtam neceſſaria eſt in inſtrumentis propriæ manus teſtium ſubſcriptio, quæ ſecundũ iura communia neceſſaria non erat, ſed notarius ſcribebat nomina teſtiũ in inſtrumento. vt in auth. de fid. inſtru. §. ſed & ſi inſtrumenta, & not. C. de dona. l. donatio. in glo. non etiam, &c. vt in auth. de hære. & fal. §. ſi verò abſunt. in glo. ergo econtra, &c. & C. de teſta. l. vlti. ſine in glo. ſiue per alium, &c. & facit inſtit. de contrah. emp. §. ij. And.

Subſcribant. Nota ſufficere nec exigi iure moderno teſtes tantum in contractibus intereſſe, ſed ſubſcribere in inſtrumentis, vt hìc, & in cor. auth. de inſtru. cau. §. ſed & ſi inſtrumenta. ibi. ex non ſcripto præſente, &c. idem etiam iure communi comprobatur, vt C. ſi cert. peta. l. vltim. Item quæro, an producto inſtrumento ad probationem coram iudice, & vno tantum teſte ſubſcripto, proſit producenti caſum mortis alterius teſtis allegare, qui contractui interfuit & inſtrumentum ſubſcribere debuit, nec ſubſcripſit? Reſpond. nullum afferre adminiculũ allegãti, ſed eius eſſe negligentiæ imputandũ, quòd à teſte non fecit in vita teſtis ſubſcribere inſtrumentum reprobata illorum ſentẽtia, qui dicunt caſum mortis præuideri non poſſe, cum ſit incertus, & hoc probo ratione manifeſtiſſima, mortis enim caſus, licet incertũ diem habeat, certum tamen eſt hominem moriturũ, vt ff. de cõdi. & demon. l. j. cum ergo eſſet certum teſtem moriturũ licet, vt dictũ eſt, dies mortis eſſet incertus, præuideri potuit, ne prius moreretur teſtis, quam ſubſcriberet inſtrumentum, ſicq; planũ eſſe dico, quòd eius negligentiæ, cuius fuit inſtrumentũ, debeat imputari quod eſt verum, argumẽtũ optimũ ad hoc ff. loc. & cõdu. l. ſi quis domũ. §. ſubiũgi. & §. quid tamẽ. & §. itẽ quæritur. & ar. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. cum inter.

c *Probatæ fidei.* In depoſito vero ſpeciale eſt, vbi infra libram auri tres requiruntur teſtes, præter iudicem & notarium, vltra libram verò debet fieri publicum inſtrumentum, vt infra de proba. conſtitutione. in cauſa depoſiti.

d *Aſſumantur.* Sed qualiter non literati ſe ſubſcribent cum neſciant? Reſpon. ipſi forte manu propria facient crucem, vt C. de iure deli. l. fi. in fi. & cruce facta eis præſentibus per alios ſubſcribunt, vt C. de teſta. l. fin. §. fi. & ibi no. M.

Alij etiam aſſumãtur. Sed teſtis illiteratus quomodo ſe ſubſcribere poteſt in inſtrumẽto? Reſ. notarius ſubſcribet pro eo. id eſt, faciet literas ſubſcriptionis ſuæ vt ff. de acc. libellorũ. §. item ſubſcribere. & C. de teſta. hac conſul. in prin. ante ipſam ſubſcriptionem ipſe teſtis faciet ſignum crucis, vt C. de iur. delib. l. fin. §. ſubſcriptionem. & debet talis teſtis ſignum facere ſua propria manu, faciẽdo videlicet ibi in charta virgam vnam per longum, & aliam ex latere deducendo, ſic enim fit crux, quam quilibet nouit. ¶ Et ſi eſſet ita miſer, & ſimplex teſtis, quòd neſciret ducere pennã, ita quòd faceret virgam prædictã per longum, & ex latere, tunc notarius teneat cum manu ſua manum teſtis & trahat eam per chartã, ita quòd faciat eum facere virgam per longum, & ex latere, & ſic ſignum crucis, vt dictum eſt vt in auth. de teſti. §. j. vbi bene probantur prædicta. Et poſt huiuſmodi ſignum ſubſcribet notarius dicens. Signum talis teſtis illiterati, & facit ad prædicta in auth. de inſtru. c. in fin. §. oportet vero in his qui literas neſciunt. & dic ſimiliter, vt ibi.

e *Cuiuſcunque.* Accedit. C. de epiſc. & cle. l. placet. & l. repetita. C. de teſta. l. conſulta diualia & in auth. de ſan. epiſc. §. alterum autem. licet in iudice ſufficiat habere factorum peritiam, vt expreſſum eſt, extra ne cle. vel mo. &c. §. ſi quæritur. vbi plenè de boc.

ADDITIO. *Adde text. in l. ſi quis curialis. C. de epiſ. & cle. & Pari. de Pu. in tract. ſynd. litera C. cap. clericus.* Cæſar.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

cutionem ſeu ſcripturã, vel ſi per teſtes. nõ imputari, vt ſtatim ſequitur. Item infra librã. idem eſt etiã ſi ſit libra completa: nec plus nec minus quia debet excedere librã. Item not. ꝙ non ſufficit teſtes eſſe præſentes, niſi ſubſcribãt propria manu contra ius Romanum. Vſus tamen obtinet, quòd illiteratis teſtibus ſufficit facere crucẽ: & alius ſciens literas, & ſcribit, ſic ſignum crucis propriæ manus talis teſtis illiterati. mos & vſus talis ſeruandus eſt. arg. C. de iniur. l. fin. in fin. Qualiter hoc fiat, dic plene hic in glo. Et quòd facere crucẽ tantum ſit ſubſcribere, eſt arg. C. de iure deli. l. fi. §. ſin autem dubius. Vnde ſi inſtrumentũ habeat ſubſcriptionẽ iudicis & notarij, ac vnius teſtis tantum, quia alij teſtes forte ſunt mortui, non probabit tale inſtrumentum: quia fuit negligens in faciendo ſubſcribi, vt dicit glo. pro quo eſt: quia ſi vnum ſubſtantiale deeſt, nihil valet quod agitur. C. de teſt. l. ſi vnus. ff. de tranſac. l. cum his & hoc verũ. Niſi ſubito mortui eſſent teſtes, parũ poſt cõfectum inſtrumentũ caſu forte inopinato. ar. ff. de admi. tuto. l. etiam, & vt in poſ. leg. l. planè. repentinæ enim plerũque hominibus eueniũt mortes. in auth. vt fac. no. cõſti. circa fi. Et multis pericula eueniũt in mari & in terra. ff. de dona. cauſa mor. l. Senatus §. mortis cauſa. Nam quid ſi in aliquo loco non inueniuntur notarij? videtur quòd vnus poſſet ſcribere loco notarij. ar. C. qui teſt. fa. poſ. hac conſultiſſima. in fi. Verius eſt contrarium: quia requiritur miniſterium perſonæ publicæ. arg. ff. de ſolu. l. inter artifices. Qualiter ergo conſuletur cõtrahentibus, vel teſtantibus in talibus locis, vel etiam vbi ſunt notarij, ſed non potuerunt interuenire, cum confeſtim eſſet inde cõtrahens receſſurus. ff. de iudi. l. hæres abſens. §. ij. Vel ſubitò morbus ſuperueneerat ducẽs ad mortẽ? dic quòd adhibeant teſtes. & per eos probẽt. nam hæc cõſti. arctat probationẽ, quæ fit per inſtrumenta, vt falſitas euitetur, non probationes per teſtes, quæ non debent anguſtari. ff. de teſtib. l. iij. §. curent. C. de iureiu. l. generaliter. litera hæc indicat, & non eſt veriſimile legis huius latorem per hãc conſti. velle tollere omnia iura ſuper his inducta. ar. C. de inoffi. teſt. l. ſi quando. quia in ambigua voce legis ſumẽda eſt interpretatio, quæ vitio caret. ff. de leg. l. ambigua. & ſic maior numerus teſtiũ exigetur, quando probo per inſtrumentũ, quam quãdo ipſos teſtes producerem: & erit ratio, quia plus creditur viuæ voci, quam mortuę in auth. de fid. inſtru. §. ſi verò. Idem erit in omni contractu, & teſtamento, in quibus non fuit iudex & notarius, quia probabitur per teſtes & alios legitimos modos probandi, inſtrumento non facto. Sed ſi velit probare per inſtrumentum oportet, ꝙ habeat numerũ teſtium hìc præfinitũ. Vel in ſubſidiũ adhibebuntur iudex & notarius alterius loci. ar. C. de teſt. l. fi. in prin. quod dictum eſt plenè in tit. quæ ſint rega. in ver. poteſtas. Quid de notariis imperij facientibus in Regno Siciliæ inſtrumẽta non ſecundũ hanc formam, ſed ſecundũ vſum Imperij? Etiã proprium eſt dicere ꝙ nõ valeret. Cũ Rex Siciliæ & quilibet Rex non ſubditus imperio, poſſit facere legem poſitiuam ſuis in Regno ſuo, vt dictum eſt ſupra in prologo.

ADDITIO. *Poſſit facere legem poſitiuã ſuis in regno ſuo. Adde diffuſe per Ant. Corſetum in tract. de regibus. q. xlviij.*

Satis autẽ eſt rationabilis lex hæc obſtruens falſitatẽ tot inſinuata & ſubſcripta inſtrumẽto manibus, &c. d. l. hac cõſultiſſima in fi.

Modus Imperij eſt quòd vnus notarius facit totum & ſcribit nomina teſtium ſicut vult. ¶ Quid de Papalibus notariis? de his eſt magnum dubium: quia Papa eſt proprietarius in Regno Siciliæ, à quo Regnum tenetur in feudum, & ſic in ſuos videtur creare notarios, cum proprietas ſit ſua argum. ff. de reli. & ſumpt. fune. l. ij. §. in locum alterius. cum concor. Item Imperator cõdendo hanc legem videtur excepiſſe authoritatem ſuperioris ſui. ar. extra de iureiur. cap. veniens. in fine. ff. ad muni. l. Imperatores. pluries enim vidimus inclitos Reges noſtros vti Papalibus notariis, ſed non poteſt trahi ad vſum ſubditorum. Quia Rex ſcienter vtendo tollit

in illo

De aduocatis, &c.

a *Aduocatorum officium.* Aduocati non poſſunt poſtulare, niſi examinati per iudices Magnæ Curiæ probentur: debent enim aduocati eſſe literati, vt C. de aduoc. aliàs de poſtu. l. ij. licet in iudicio ſufficiat habere factorum peritiam, vt C. de iud. l. ij.

Aduocati. Aduocati officium. C. de aduocatis diuerſorum iudi. l. aduocati.

De Aduocatis ordinandis, aliàs de officio Aduocatorum.

TITVL. LXXXIIII.

Nullus poteſt gerere officium aduocationis coram magiſtro iuſtitiario vel iuſtitiarijs, niſi primo ſit examinatus, & approbatus per magiſtrum iuſtitiarium, & iudices magnæ Curiæ, quando vult aduocare in magna Curia vicariæ, & quando vult aduocare coram iuſtitiario per iuſtitiarium, & eius iudices: vel fuerit approbatus per literas Regis. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

Aduocatorū [a] officium, qui dubia dirimunt facta cauſarū nō tam vtile, quàm neceſſariū reputantes, noſtris conſtitutionibus duximus inſerēdum: quos ſub tali forma volumus ordinari, vt nō niſi examinati per iudices Curię noſtrę, & per noſtrā celſitudinem [b] approbati in eadem Curia noſtra audeant poſtulare. Coram iuſtitiario ſimiliter regionū per iudices, qui eis pro tempore aſsidebūt examinari, & per eoſdem Iuſtitiarios poſteà approbari debebunt.

b *Approbati.* No. quòd nō poteſt quis exercere officium aduocationis ſine licentia regis, vt in Longob. de teſtam. l. ſi quis cauſam. & ibi de hoc.

† *Aliàs, Idem.*

De

ANDRAEAS DE YSERNIA.

in illo caſu hanc legem, vt d. l. ſed & hoc reſcripto quòd ſubditi legi aſtricti non poſſunt facere. ſemper Rex dicitur ſcire, in cuius protectore ſunt omnia iura. C. de teſt. l. omnium.

ADDITIO. *Adde c. j de conſti. lib. vj. gl. in ver. inſufficient. & in c. j. de renune. gl. fi. in c. præterea. xxiiij. diſt. gl. in ver. quæſtio. in cap. ſæpe contingit. de appell. Bal. in l. ij. C. ſi contra ius vel vtil. pub. Et etiam iſta iura habent locum in Papa. Item eo ipſo quòd quis eſt Papa, eſt doctor vtriuſque iuris auctoritate & non ſcientia, ſecundum Bal. in c. j. in vlt. col. de conſeſſ.*

Secus ſi ignoraret eum eſſe notarium per Papam creatum. Quia princeps poteſt errare in facto. C. de his qui à non do. manu. l. fi. Vnde ſubditis durum eſt cōtra ſtimulum calcitrare aduerſus tenorem huius conſti. nam Regno tranſlato in Siciliæ Regem omnia tranſierunt in eum, præter exceptuata, Inter quæ non eſt creatio notarij. Dictum eſt ſuprà pluries in prologo. & ſupra. l. proxima. Rex habet vtile dominium, quod præfertur directo, ſuper quo accipe bonas ſimilitudines in materia theſauri inuenti in feudo per feudatarium, quia debet eſſe feudatarij inuentoris, non infeudantis proprietarij ſecundum Ioan. diximus in tit. quę ſint reg. ſuper verbo, & theſauri. ſic in verbalibus conuentionibus: ſicut ſunt conuentiones habitæ inter ſanctam Romanam eccleſiam, & Cardinales, id eſt, quicquid non exprimitur habetur pro obmiſſo. ff. de verbo. oblig. l. quicquid. & ſic non ob. c. veniens. ¶ Quid de inſtrumentis quæ veniunt aliunde, vt de remota prouincia, & vltra mare, vel alia longinqua patria, An ſtabitur eis, ſine aliqua probatione, quòd ſit notarius publicus ille qui dicit ſe inſtrumentum conſcripſiſſe, & ſe notarium? gloſſ. in ſum. de fid. inſtru. dicit quòd ſic vt ſufficiat inſtrumentum apparere in forma publica non cancellatum, &c. C. de edict. di. Adri. l. fi. pro quo eſt. C. quemad. teſ. ape. l. ij. qui negat eum tabellionem, probet, pro quo eſt in authen. de fide inſtru. § ſi verò quiſquam. & quod dicitur de Barbario. de offi. Procon. l. fi. Alij Moderni dicunt contra, vt qui dicunt eum notarium, probent, cum non naſcatur tabellio, ſed creatur cum ſolennitate. C. lib. x. de tab. l. generaliter. nec probat qui negat. C. de proba. l. actor. Et daretur materia falſum fabricandi, quando perſonæ non cognoſcuntur, poſſet alius facere qui non haberet poteſtatem. in d. l. fi. de edi. diui. Adria. dicunt doct. conſtare, vel non reuocari in dubium de perſona ſcribentis, hîc enim prius debet conſtare de perſona. ff. de condictio. l. quidam. Barbarius geſſit publicè præturam, hîc tabellio non cognoſcitur, nec geſſit ſe pro notario ſcientibus his, inter quos producitur hoc inſtrumentum. Inno. de fide inſtru. cap. ij. dicit quòd priuatæ ſcripturæ non creditur, niſi adiuuetur teſtibus, vel comparatione literarum. Et ſubdit idem fortè dicendum eſt in forenſi inſtrumento. ar. contra. C. de dona. l. in donatione. Sed non eſt contra, quia ibi dicit, cum publica monumenta ſufficiant, nec eſt opus teſtibus. At hic negatur hoc eſſe publicum monumentum, nec conſtabat. dicit etiam eod. tit. cap. j. quò officium tabellionis eſt contra ius vt credatur chartæ animalis mortui ſine alio adminiculo.

ADDITIO. *De reaſſumptione inſtrumenti cuius teſtes, iudex, & notarius ſunt mortui. vide cap. regni Regis Caroli. ne perſonarum char. cxcj. Et de materia iſtius conſtitut. vide in deci. conſil. lxj. xiiij. xlviij. cxiiij. clxvj. clxxviij. Et ſemper conſtitutionem aliam Regni Baiulos. Adde quòd inſtrumenta, vel quicunque actus qui in publicam formam ſunt redigendi pro magiſtratibus Regni non valent, niſi fiant per notarios publicos de Demanio, & non per eorum ſubiectos, prout de hoc eſt cap. Ladiſlai. vniuerſis aliàs, non ſine chart. cxx. cuius ratio & cauſa videtur fuiſſe timor dominorum, qui poſſet notarios concutere, &c. Sed quid ſi reperiatur inſtrumentum contra Baronem quo caſu videtur ceſſare ratio diſpoſitionis dicti capituli? Cogita, prohibitio tamen generalis eſt dum prohibet omnes ſcripturas, quæ tangunt barones, & aliter non diſtinguit, ergo nec nos diſtinguere debemus. Et ſimiliter addas quòd inſtrumenta in quibus nomen alicuius hoſtis, vel proditoris Regni, & generaliter cuiuſcunque inuaſoris ſcriptum eſt, non probant, ſed debent cremari, vt dicit conſtitutio Regni inſtrumenta. infrà, libro ij. Et de fide inſtrumenti, de notario & alijs ad hanc conſtitutionem, & quod dicatur antiquiſſimum in deciſione conſil. ccxlv. Et de fide inſtrumenti confecti extra Regnum in deciſione cclj. Et de reaſſumptione inſtrumenti per mortem notarij, & materia inſtrumentorum per Felynum in cap. cum P. tabellio & ſequenti. extra de fide inſtrument. Iaſon in authentica, ſi quis in aliquo. in x. fallen. C. de eden. Bart. in l. j. in princ. & in § ſi duobus. ff. de bonorum poſſeſ. ſecundum tab. vbi an ſufficiat charta de papiro, vel quòd ſcribantur in ære, vel ligno, vide in conſtitutione præcedenti, conſuetudinem. Et quid ſi notarius eſt diminutus fide, & ſubſcribitur alter idoneus, vel ſubſcribatur teſtis idoneus cum non idoneo, an ſuppleatur defectus? Felynus in capitulo tertio loco, extra de probatio. in ſuis limitationibus, tenet quòd in caſu iſtius conſtitutionis non ſuppletur. vide quæ addidi ad Andream hic cum iſta conſtitutio ſit ſatis practicabilis. Et quid ſi reperitur inſtrumentum, in quo mortui ſunt iudex, & omnes teſtes in cauſa dotali, an poſſit reaſſumi per notarium, qui ſolus ſuperuiuit? vidi quaſdam literas ſeu pragmaticam Reginæ Ioan. quæ incipit. Ioanna II. &c. aliàs. conſiderantes, qua mandat, quòd ſic, ſeruata tamen quadam ſolennitate, de qua in eis, & vidi inſtrumentum reaſſumptum, in quo notarius ſolus videbat decreto ſacro conſilio referente mag. d. Ioan. marciali Regio conſi. in cauſa dotium amitta Petrus Anto. Toragles exiſtente Proſecretario ipſius ſacri conſi. Annibale Fammatio, cuius manu apparet ſcriptum decretum virtute dictarum literarum.* Cæſar de Perinis.

ADDITIO. *Vide ad materiam iſtam deciſio. Neapoli. cclj. Et vide conſilium Decij. xlij.*

I*Nſtrumentorum robur.* Sed pone quòd produxi quoddam inſtrumētum pro publico, & vt in publicam formam redactum in proceſſu cauſæ, apparet in eo, vt in publico aliquis defectus, per quem vt publicum viciaretur, ſed vt priuatum valeret, & fidem faceret, puta quia eſſet trino teſte notatum, vel quia deficit indictio, vel conſult. quod viciat publicum inſtrumētum, non tamen priuatum, vt ff. de pign. modo quæritur, an iſto inſtrumento vti poſſim vt priuato? Item an inſtrumentum productum in iudicio, per vnum tantum teſtem ſubſcriptū, poſſit tolli de actis, vt ſubſcribatur ab aliis teſtibus qui nominantur in ipſo, & ſic iterum in iudicio produci? Reſpondeo, non: vt arg. de æqualitate dot. §. ordine. aliàs quod ab initio, &c. Barthol. de Capua.

Sed pone, quòd inſtrumentum quoddam eſt, in quo non eſt certa quantitas deſcripta, vt puta, eſt quoddam inſtrumentum procurationis, in quo non ſunt teſtes deſcripti, vel non eſt iudex, an in caſu iſto habeat locum iſta conſtitutio? videtur quòd non, quia hæc conſtitutio eſt contra iura communia, in quibus non ſeruatur iſta ſolennitas: & loquitur in inſtrumentis certam quantitatem continentibus, & non in aliis: ergo non recedemus ab eiuſdem conſtitutionis verbis. Barth. de Capua.

Aduerte tamen in quantum iſta conſtitutio vult in fi. inſtrumenta confecta per notarios apoſtolicos fidem non facere: nam inuenitur declaratum, & conuentum inter quendam legatum Papæ de latere, & Regem tunc Regni, quòd poſſit contrahi, & teſtari cum notario apoſtolico ſecundum vſum Regni & formam huius conſtitutionis, & ita ſeruatur, & vidi teneri per magnos viros. Ioan. G.

Et ſentit hoc Andr. hic & vide Lucam in l. fina. iiij. q. C. de loca. præd. ciui. lib. xj.

De officio aduocatorum. *Rubrica.*

A*Duocatorum officium.* Quid ſi doctor legum poſtulat pro aliis ſine literis, an incidat in pœnam huius, & ſequentis conſti. in fi. dic quòd nō. Nam ratio pœnæ in aliis eſt, quia primò debet approbari, vt dicit litera, ſed doctor fuit approbatus ad maius, quàm ſit aduocatio, ſcilicet ad magiſterium, vt l. magiſtros. li. x. de profeſ. & medi. Multò fortius videtur approbari ad minus, ſicut cum conceditur quod maius eſt, conceditur quod minus eſt. de teſti. l. ſi quando. ne fideiu. do. dentur. l. j. & cum ceſſet ratio, quia eſt examinatus & approbatus, ceſſare debet & pœna. ff. de repu. l. vlti. § ait lex.

De præſtatione ſacramenti ab aduocatis.

TITVLVS LXXXV.

Iuret aduocatus partem ſuam ſine tergiuerſatione iuuare, & quòd ipſam de facto non inſtruet, cōtra veram conſcientiā non allegat, & quòd cauſas non recipiat deſperatas, & cognitas deſperatas in proceſſu refutabit, nō quòd ad alterius partis patrocinium accedere poſſit, & quòd augmentū ſalarij in proceſſu iudicij non requiret, nec de parte litis ineat pactionē, aduocatus contrafaciens remotus ab officio cū nota perpetua infamia condēnabitur in tribus libris auri. Item clerici prohibētur aduocare in ſecularibus iudiciis, præterquàm in cauſis ſuis proprijs, & conſanguineorū, vel affinium, & in cauſis eccleſiaſticis & miſerabiliū perſonarum, & officialis ipſum recipiens aduocatū, punitur in vna libra auri, & aduocatus qui illicitum patrocinium receperit, eadem pœna mulctādus eſt, hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

ADuocatos [a] tam in curia noſtra, quàm etiam coram prouinciarum Iuſticiariis, & Baiulis ſtatuendos: necnō & per partes ſingulas Regni noſtri, ante receptū officiū, tactis * ſacroſanctis Euangeliis corporalia volumus [b] ſacramēta præſtare: ꝙ partes, quarū patrociniū ſuſceperint, cū omni fide & veritate, ſine [c] tergiuerſatione aliqua, adiuuare curabūt. Ipſas de facto nō inſtruāt. Cōtra verā conſcientiam nullatenus allegabūt. Et ꝙ cauſas nō recipiāt deſperatas: & ſi quas fortè receperint partis fortaſſe mēdaciis coloratas, quæ iuſtæ ſibi in principio videbantur, & in proceſſu iudicij, vel de facto, vel de iure cōpareant ipſis iniuſtæ, ipſarū patrociniū incontinēti dimittent. Spretæ parti, prout priſcis legibus eſt ſtatutū, licētia cōuolandi ad alterius patrociniū deneganda. Iurabūt etiā, ꝙ augmētū ſalarij in proceſſu iudicij nō [d] requirēt, nec [e] de parte litis ineāt pactiones. Quod ſacramētū nō tantū ſemel pſtitiſſe ſufficiat, ſed corā magiſtro iuſtitię, & Iuſtitiario regionū anno quolibet renouabūt. Si quis aūt aduocatorū contra prædictā formā, & ſacramentū venire tentauerit in aliqua cauſa parua, vel magna, Ab officio cū perpetuæ infamię nota remotus, tres libras auri puriſsimi fiſco noſtro cōponat. [f] Deniq; [g] clericos in ſecularib. cāis, & iudiciis oībus pſtare patrocinia ꝓhibemus: præterquā in cauſis ſuis ꝓpriis, cōſanguineorū, vel affiniū. Itē in cāis [h] eccleſiarū, ac [i] miſerabiliū perſonarū: ita, vt tūc etiā ſine pretio valeant poſtulare. Si quis autē noſtrorum fideliū ad aduocādum ipſum [k] admiſerit, præſenti noſtra cōſtitutione contēpta, librā vnā auri ſacro ærario noſtro ſe illaturū cognoſcat: Aduocato nihilominus, qui illicitum patrociniū recipere præſumpſerit, eadē pœna mulctando.

De præſtatione ſacramenti ab aduocatis. Rubrica.

a ADuocatos. Conſtitutio iſta ſatis poteſt dici, quòd cōtinet ius commune. tradit enim nobis formam ſacramenti, quod præſtat aduocatus. & concor. C. de iudi. rem non nouam. & de poſtu. l. v. & l. quiſquis. Item prohibet clericos poſtulare, niſi pro ſuis cōſanguineis. quod intellige in foro ſeculari, in ſuo enim bene poſſunt, vt C. de epiſ. & cleric. l. placet.

* ADDITIO. *Tactis ſacroſanctis Euāgelijs. adde glo. in c. j. in §. item ſacramentū. de pace iuram. firm. in vſibus feud. glo. in verb. tacta. in clemen. j. de hæret. glo. in ver. tactu. in clement. vnica. de iureiur. glo. in verb. corporalie. vt circa. de elect. in vj. text. in cap. presbyter ſi à plebe. ver. Euangelio coram poſito. ij. q. v. & in cap. quæ de cauſa. ibi in text. ante corpus ſancti Apollinaris. eadem cauſa & quæſtione. Abb. in cap. tuis quæſtionibus, de teſtibus. Abb. in cap. laudabilem, in ij. not. de priuileg.* Superantius.

† *Aliàs, Idem.*

b *Sacramenta.* Vt C. de aduo. di. iu. l. ſi patroni.

c *Tergiuerſatione.* Tergiuerſator eſt, qui aduerſam partē adiuuat, prodita cauſa ſua. C. de iudic. rem non nouam. § patroni.

d *Requirent.* Strictius tenentur Baiuli, quàm aduocati. illi vetantur accipere. vt ſupra quali. Ca. vel Ba. in l. puritatē. Iſti autem quęrere prohibentur, vt hic. Poſſet autem reddi ratio, quia illi facerent in fraudem legis, quod maius delictum eſt: iſti verò in fraudem hominū, quod eſt minus, vt argument. ff. de iure patron. l. ſi libertus.

e *De parte litis.* C. de poſtul. l. ſi quis.

f *Denique clericos.* Vt putà, ſacerdotes, vt in Lombar. de aduoc. & vicedominis. l. vt epiſcopi.

g *Clericos.* In ſacro ordine conſtitutos, & etiam in minoribus, ſi de bonis eccleſię viuant, prohibentur coram iudice ſeculari poſtulare, niſi in cauſa propria, vel eccleſiæ, ſeu miſerabilis perſonæ, vt extrà de poſtula. c. vno. Poſtulare eſt deſideriū ſuum, vel amici ſui in iure apud eū, qui iuriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere, vt ff. de poſtu. l. j. §. ij. Clericos. cōcor. C. de epiſcop. & cleric. l. placet. & in auth. de ſan. epiſco. §. alium.

h *Eccleſiarum.* Vt arg. ff. de excuſ. tut. l. adminiſtrantes. in fine.

i *Miſerabilium.* Laudabile enim eſt iuuare indigentes, & pro pauperibus poſtulare, vt in auth. de defen. ci. in fin.

ADDITIO. *Adde doct. in c. ſignificantibus. de offic. deleg.* Superan.

k *Admiſerit.* No. non eſt aduocato concedenda licentia, niſi ei, qui in legibus per tempora ſtatuta ſtuduerit, vt C. de aduo. di. iu. l. iubemus. §. nec de cætero quæ ſunt quinquennij. vt in proœ. fforū. §. ſed quia ſolitum. in verſic. quibus ſi bene, &c. quia infames remouentur à poſtulando ff. de poſtulan. l. j. ſed procuratoris officium eſt viliſſimum & infamiſſimū. C. de dec. l. ſi quis decurio. & arg. inſtit. de excep. §. fin. Et infames remouētur ab honoribus. C. de dign. l. j. Iure ciuili clericus nō poſtulat, nec procurator eſſe poteſt, ſed prohibetur niſi in cauſa ſua, vel collegij. C. de procur. l. militem. de epi. & cle. placet. & in auth. de ſanct. epiſ. § illud.

Denique

ANDRÆAS DE YSERNIA.

ADDITIO. *Adde, an ſemel examinatus debet iterum examinari, ſi tranſit ad longe à loco re? vide per Bald. in c. ſcriptum. in vlti. col. de elec. & hoc practicatur inter dominos de Rota.*

Sicut cùm ceſſante cauſa ceſſat effectus. C. de teſt. tuto. l. vlt. Et videtur expreſſum, quia valde diſciplinati, ſicut ſunt doctores, non ſunt in numero aliorum. ff. de excu. tuto l. ſi is qui duas. §. penul. ibi, valde diſciplinatos, &c. & ſic pronuntiatum fuit de facto.

ADuocatorum. Nota ex hac l. quòd quis officium aduocationis exercere non poteſt, nec debet ſine licentia Regis, ſine literis, aliàs punitur in duodecim vnciis, vt in l. proxi. verſic. ſi quis autem. Sed poſſet dare conſilium, per l. j. § aduocationis. ff. de variis & extraordinar. cogni & facit diffinitio aduocationis, vt ff. de poſtulan. l. j. §. poſtulant. & optimè facit l. Paulus. § fi. ff. de legib. Nec tanquā procurator poterit interuenire, aliàs inciderit in dictam pœnam, per dictum §. aduocatos. nam iſte facit fraudem. l. de nomine ad nomen. ſicut præſides, qui prohibentur mittere loci ſeruitores, mittunt vicarios, vt in authen. vt nul. iudic. in princip. Nam largo modo procurator dicitur aduocatus, vt in præalleg. §. & in glo. l. ſalarium. ff. mand. cum ſimil. Barthol. de Capua.

Alij tamen dicunt, quòd conſilium eſt, quòd proteſtetur, quò l non vt aduocatus ſed vt procurator dicit, arg. ff. de adop. l. ſi pater. §. qui duos. Petrus de Monteforti.

De præſtatione ſacramenti ab aduocatis. Aliàs de officio aduocatorum, & eorum ſacramento. Rubrica.

ADuocatos. Ponit ſacramentum aduocatorum, & eſt ius commune. Ponit etiam pœnam in aduocantibus ſine licentia, & officiali, qui ipſum admiſit, quod intelligendum eſt ſcienter: quia non offendit diſciplinam, qui ignorauit militem. ff. loca. l. ſi ignorans. Item not. clericum poſſe poſtulare pro ſe, & certis perſonis, videlicet, conſanguineorum, affinium, & miſerabilium perſonarum, & in cauſis eccleſiæ, & eccleſiaſticarum perſonarum: & ſic ſunt de tertio numero poſtulantium. ff. de poſtu. l. j. fortè intelligitur ſecundum canones, neceſſitate inſtante: quia poſſet coniuncta perſona habere æquè idoneum, extrà de poſtulat. prælat. c. ij. & ſic diſtinguetur per ius canonicum, ſicut auth. offeratur. C. de lit. conteſt. per l. ſciendum. ff. qui ſatiſda. cog. & ſic conſtit. hæc non diſtinguit, ſed diſtinguit alia lex, ſcilicet, Cano. ff. de teſtib. l. quæſitum. nam ſemper cùm clericus agit, vel eſt in curia ſeculari, ſeruantur in eo iura cano. C. de epi. & cle. auth. clericus. Sed illa intelligitur, quando ageret cauſam propriam: cum verò pro alio poſtulat, agit cauſam alienam: & ſic videtur ſeruari hæc conſti. inducta in fauorem pro coniunctis perſonis, quæ non debet reſtringi. ff. de lib. & poſthu. l. cùm quidam. Indiſtinctè loquitur, indiſtinctè intelligitur. ff. de aleator. l. j. cum aliis concord. ¶ An autem clericus pro coniunctis perſonis poſſit eſſe procurator in foro ſeculari? Sic videtur ꝙ ſic, vt quod ſtatuitur in vno, ſtatuatur in alio eius ſimili. ff. mand. l. fin. de condi. ob cau. l. ſi extraneus. C. de conſtit. pecu. l. ſi.

ADDITIO. *Adde, quòd ſic in iudicio eccleſiaſtico, ſecundum Abb. in c. per venerabilem, in j. not. qui fil. ſint leg. Abb. in c. cùm eſſent, in j. not. de ſimo. Abb. in c. in noſtra. de procur. Archid. in c. peruenit. lxxxvj. diſt. Ludo. Roma. ſing. cclxxxij. incip. tu ſal. Cardin. Zabar. in c. ſacerdotibus. in ij. notab. ne cleri. vel monachi. Pro ſecularibus dic quòd non, vt in cap.*

ADDI

clerici

De Salario aduocatorum.

TITVL. LXXXVI.

Vbi res quæ in iudicio deducitur, recipit æſtimationē, ſalariū aduocatis ſoluetur à ſuo clientulo vſq; ad ſexageſimā æſtimationis rei in iudicio deductæ ſiue ſit aduocatus actoris, ſiue rei. fallit in actione iniuriarum, in qua iudex ſuo arbitrio taxabit eius ſalarium, & res, de qua litigatur non recepit æſtimationem, iudex ſuo arbitrio à clientulo praſtari faciet aduocato ſalariū h.d. Matt. †IMPER. FEDER.

HAc edictali lege iubemus aduocatos omnes pro eorū ſalariis *quālocunq; ipſos in priuatorum cauſis oporteat poſtulare, non amplius exigere vel à litigantibus ſtipulari, quàm ſexageſimam partem cauſæ, pro qua ſuffragium ſpopōderat, ſi res, quę petitur, ęſtimationem recipiat. Cæterum ſuper his, quæ non poterunt æſtimari, volumus aduocatorum ſalaria iudicis arbitrio diffiniri, quemadmodum cauſæ ſtatus, & etiam rei ſacræ, necnon & hominum, dum contra ipſos accuſatio inſtituitur de tali crimine, de quo conuicti capitaliter puniantur: vel aliâs contra ipſos procedi poſſit, iuxta criminū qualitatem, præterquàm in actione iniuriarum, in qua volumus à tempore oblati libelli Baiulos & iudices aduocatorum ſalaria prętaxare, & cæteris aliis his ſimilibus, quæ iura vetera præſcripſerunt.

De officio magiſtrorum Procuratorum Curiæ.

TITVL. LXXXVII.

Procurator verò Regia Curia habet iuriſdictionē circa recuperationem bonorum occupatorū regia Curia, in quorū recuperatione procedere poteſt per denunciationē, & per inquiſitionem. & ſi pars citata, quæ poſſidet ſemper contradicit, ipſum admittat ad defenſionem, & inſtructa cauſa referat regi, & expectet regium reſponſum nihil innouando. & res ipſa Regia Curia diligenter procurari faciat, & pro eorum vtilitate, & neceſſitate de prouentibus ipſorum bonorum cum iudicio deputatorum ſine alio mandato debet expendere. ſoluere autem ſtipendia Caſtellanis, ſeruitoribus, & alijs exiſtentibus in Caſtro pertinet ad officium magiſtri Camerarij h.d. Matthæus. †IMPER. FEDER.

INter [a] multas & arduas ſollicitudines noſtras, quibus ordinata diſpenſatione diſponere Regno noſtro ſatagimus, noſtrarum rerum fiſcalium curam, quæ, velut res noſtrę quodammodo priuatæ cenſentur, non improbabiliter vidimus collocandam: earum

*ADDITIO. *Hac edictali. Pro eorum ſalarijs. Adde quòd tales non debēt excedere ſummā centū Florenorū ſecūdum glo & Bal. in rub. C. mādat. doc. in l. j. in §. ſi cui. ff. de var. & extraor. cognitio.* Sup. *De officio magiſtro. &c.*

a *Inter multas.* No. de generali inquiſitione, quę fit ad reuocationē rerum fiſcalium, quæ ab aliis poſſidētur, quia dabitur poſſeſſoribus copia reclamandi, & ſi non allegēt poſſeſſores aliquid ſufficiens, reducūtur bona in fiſcū. nec videtur opus eſſe alia ſolennitate, ꝙ, videlicet, detur libellus, & quòd detur inde ſententia in ſcriptis. vt hic innuitur. & C. de aquæduc. l. diligēter lib. xj. & de fun. & ſal. di. do. vſus & de fo. & ſal. rei do. l. vlt. li. xj. & C. ne rei. do. l. ſi & C. de bo. vac. l. iij. & l. fin. lib. x. licet videaī cōtra. C. de delator. l. omnes vbi dicit. & recto iuris ordine, &c. Sed reſpon. ꝙ hoc qd dixi, eſt rect° ordo in fiſcalibus. Aliàs † eſt ibi litera retrò iuris ordine, &c. & tunc facit pro me. q. d. is ordo ſeruetur, qui retrò obtinuit. & ſine dubio hactenus iſte ordo ſeruat° eſt in Regno per magiſtros Iuſtiti. rationales Magnæ Curiæ. quod vbi de iure curiæ quomodolibet conſtat: nec poſſeſſor vocatus alleget pro ſe aliquid ſufficiēs, ſtatim fit reuocatio ad manus Curiæ, ſine libello & ſententia, ſeu alio iudicij ſtrepitu. Item videtur contra. C. de conue fiſc. deb. l. hi. qui in fin. lib. x. & C. de condu. & procur. ſiue exacto. prædi. fiſc. l. j. libr. xj. Sed iſtę duę ll. faciūt potius pro me: nam ibi debitor fiſci quæſtionē habebat cum debitore ſuo, vel conductor domus Auguſtæ habebat quæſtionem cū alio priuato de illo fiſcali prædio, vndē dicitur, quòd † cauſa iſta tractari debet ſecūdū cōmunē iuris & iudicij ordinē. qa inter priuatos eſt quæſtio, licet de re fiſcali, ſeu ratione fiſcalis debiti ageretur. non propterea iſta cauſa præter communem ordinem tractanda eſſet, & ſic datur ibi intelligi, quòd ſi de fiſcalibus cauſam fiſcus directo tractaret: non ille communis ordo iudicij ſerua

† *Aliàs, Idem.*

† *Aliàs. Idem.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

clerici, & in c. cum ſacerdos de poſtu. Limita primò dicta iura in cauſa ſui affinis, vel amici, intellige de affine, & amico, dummodo alibi aduocatum habere non poſſet, vt not. doct. in c. ſi de poſtu. Secundò limita, ſi clericus non haberet beneficiū à quo poſſet ſe ſuſtentare, nec epiſcopus ei prouideret, dummodo non aduocet in cauſis criminalibus, vt voluit Abb. in c. 1. de poſtu. in 3. limit. niſi eſſe Abbas, qui mandaret vni monacho, quòd aduocaret pro vno monacho monaſterij, quia tunc ille monachus poteſt, vt per Inno. in ca. cum l. & A. de re. iud. quem ſequitur Abb. in c. ex parte de poſtu. 4. & vltimo limita in miſerabilibus perſonis ſecundum Doct. in co. ſi. de poſtulatio.

Et ſi poterit poſtulare quod eſt maius, poterit etiá procurare, quod eſt minus, per ea quæ dicta ſunt ſupra in l. proxim. ff. de regulis iuris l. nō debet & ecōtra cui denegatur maius, denegatur & minus. ff. de ſer. expor. l. cui pacto. Itē largè ſumpto vocabulo procurator, aduocatus dicitur, niſi in caſu. ff. de var. & extraor. co. l. j. §. aduocatos. & dicitur in gl. ff. de in. ſi. l. iij. §. diuus Adria. in fin. magnę gl. & ff. mand. l. ſi ſalariū in ſi. gl. & ſic erit procurator etiam in non neceſſitate. quia vſus procu. & c. ff. de procu. l. j. §. vſus. ar. cōtra, quia poſtulare eſt honor, qd patet. quia infames remouētur à poſtulando. ff. de poſtu. l. j.

ADDITIO. *Adde Angel. l. j. in §. ſecundo lo o ff. de poſtulan. & per Ioan. de Platea in l. infames in vlti. colum. verſ. Item adde C. de infami.*

Sed procuratoris officiū eſt viliſſimum. C. lib. x. de decu. l. ſi quis procu. & arg. inſti. de exce. in ſi. infames autem remouentur ab honoribus. C. de dig. l. ij. lib. xi Iure Romano clericus nec procurator, nec aduocatus eſſe poteſt, etiam pro patre: niſi in cauſa ſuæ eccleſiæ vel ſui collegij. C. de procu. l. militem. de epiſcopis & clericis. l. placet. in authentic. de ſan epiſc. §. alium.

A*Duocatos.* Videtur quòd aduocatus officium non habeat: quia libertus poteſt eſſe aduocatus, vt in l. ij. C. de poſtulan. & tamen libertus ad aliquam dignitatem, ſeu officium aſpirare nō poteſt: imò punitur lege Iul. ambitus, vt C. ad legem Iuliam amb. l. j. ergo, &c. Petrus de Monteforti.

De ſalario aduocatorum. Rubrica.

H*Ac edictali.* Hic habent quidam rubricam, de ſalario aduocatorum, & dat pro ſalario aduoc. ſexageſimam partem litis ſicut Baiulo. quando agitur de poſſeſſione, ſupra de offic. Baiu. l. cum iurta. circa ſi. Sed ſi æſtimari lis non poteſt, ſicut cum agitur de ſtatu, de re ſacra tam fiſci, quàm priuatorum, ſiue de criminibus, in quibus eſt pœna corporalis. Statuitur ſalarium arbitrio iudicis, pro modo ſeu facultate cauſæ, pro facundia aduocati. ff. de variis & extraordinariis co. l. j. §. diuus. & C. de ſuffrag. l. j. Excipitur actio iniuriarum, vbi à principio dati libelli, Baiuli, & iudices taxant ſalaria: ſic aliud ſpeciale in actione iniuriarum. d. l. cum iurta, & melius dicitur hic quàm infra de ordi. in Cur. ſeruan. in l. ſi de quantitate, & concord. eodem titu. l. iudices.

H*Ac edictali lege iubemus.* Quæro vtrum ſalaria aduocatorum ſint quaſi caſtrenſia? & dicunt quidam quod ſic, per l. cum antiqui. §. percipiunt. de inoffi. teſt. Alij dicunt quòd non, ex quo hodie non habetur à publico, ſed à ſingularibus perſonis Sed tu dic, quod illa ſubrogantur loco ſalarij, quod datur à publico, ergo ſapiunt eius naturam, vt not. in l. ij. C. de aduoca. diuer. iud. argumen. l. j. §. hoc. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſſ. fue. Petrus de Monteforti.

De offi. io magiſtrorum Procuratorum Curiæ. Rubrica.

I*Nter multas.* Ordinata quidem char tas incipit à ſeipſo, in authentic. de triem. & ſemiſ. § . j. in fin. C. de ſerui. & aqua. l. præſes & l. manifeſtæ.

Cenſentur. C. de quadrien. præſcrip. l. fina. circa princip. ff. de. leg j. l. apud. Iulianum. §. vltimo.

Non grauentur. Nam ſi fiſcus eſt diues non extendat ad iniquitates manus ſuas, dicit capit. Papæ Honorij. Hi magiſtri Procuratores poſſunt ad delarionem alterius, vel ex ſuo officio inquirere de occupatis. ſed magiſter Cameræ, & præſes prouinciæ cognoſcunt de rebus fiſcalibus, quando fiſcus conuenitur tantum, dictum eſt ſupra de offic. Iuſtitia l. præſides, & data copia reclamandi, ſi nihil, vel aliquid inſufficiens allegetur, reuocat ad manus Curiæ. dicit gloſſ. non dato libello vel petitione, ſicut faciunt magiſtri Rationales hoc probat gloſſ. hinc inde. & vide quod ſatis dici poteſt de re non magni valoris, qui valor ſecundum facultates poſſidentis attenditur. argumen. ff. de iudi. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. fin. in gloſſ. nam ſi de omnibus bonis, vel de maiori parte bonorum, aut de vno Caſtro, obtineant alia iura, quæ dicunt recto tramite cauſas fiſcales audiendas. pro quo eſt argu. conſti. proſequentes. de re ii. contra Comi. & Baiul ¶ Hodie habent alias formas magiſtri Procuratoris. inſpicienda eſſet eorum poteſtas, extra de priuileg. ca. porro. ſic diſtinguitur inter magnam litem, & breuem ſupra de offic. Baiul. l. ab omnibus, maximè ſi inquireretur generaliter, vbi qui tanguntur, non vident teſtium iuramenta. Sed ſi poſſeſſor perſiſtit in contradicendo, quia defenſiones ſuæ non eſſet clarum ꝙ ſint nullæ tunc non reuocat: ſed cauſam inſtructā cum fideli

 relatio

ſeruaretur, ſed ſine fruſtratione aliqua expediretur, vt in ead. l. hi qui. in principio. aliàs nulla eſſet illarum legum dubitatio.

a *De curia noſtra.* Vt C. de iure fiſci. l. prohibitum. & de bon. vac. l. fi. §. Decurio.

b *Legitimè fuerint.* Vel quia nullus reclamat: & ſi reclamabat aliquis, non allegabat cauſam ſufficientem. nam hæc duo ſunt paria, vt ff. quod cuiuſque vniuer. nomi. l. j. §. pen.

* ADDITIO. *Aliàs, aliminis, & tunc ab alo, alis, & ſic de herbis, quæ alũt, vide in Deci. conſilio cccxxj. in regia Camera. vbi de hac conſtit.* Cæſar.

c *Procurantur.* Et ſic curia poſſidebat.

d *Reuocabit.* De facto. *Magiſt*

procurationibus perſonas idoneas præponere cupientes, per quas nobis ſic iura noſtra reddantur, vt in eorum iuribus fideles noſtri proptereà non grauentur. Statuimus igitur, vt per quemlibet præſidatum, vnus magiſter Procurator rerum noſtrarũ, & vnus magiſter fundicarius debeant ordinari: qui iura fiſci noſtri percipiant, & percepta conſeruent: qui etiam magiſter Procurator, videlicet, per ſingulas iuriſdictionis ſuæ partes ad denuntiationes fideliũ delatorum: vel nullis deferẽtibus, etiam ſi viderit expedire, inquiſitiones facere ſtudeat diligenter, & data poſſeſſoribus poſt inquiſitionis copiã, de iure ſuo contradicendi licẽtia, quæ ad ius curiæ noſtræ pertinere cõpererit, fiſci noſtri iuribus ſtudeat vẽdicare. Vt tamen poſt cauſam ſufficienter inſtructam, & ad conſcientiã noſtram fideli relatione deductã, ſi poſſeſſor in contradicendo perſtiterit: non aliter ad occupandam poſſeſsionẽ manus extẽdat, quàm ſi ſuper hoc [a] de Curia noſtra mandatum receperit ſpeciale. Prædicta autem poſtquàm reuocata [b] legitimè fuerint, & alia, quæ per prædeceſſores officij reuocata per curiã noſtrã expedit poſsideri. Demania etiã & morticia, excadnetias, granaterias, piſcarias, herbas, *alumina, & generaliter omnia, quæ per noſtrã Curiam [c] procurantur, ad procurationis ſuæ ſolicitudinem [d] reuocabit. Animalia autem Curiæ noſtræ, & omnes beſtias, maſſarias per Curiam, & alios, qui præſenti pro tempore fuerint, cum diligentia debita faciant procurari: & ex eorum prouentibus, tam Curiæ noſtræ, quàm caſtrorum noſtrorũ neceſsitatibus, & vtilitatibus ad requiſitionem prouiſorum ſuper caſtrorum noſtrorum prouiſionibus ſtatutorum faciat prouideri. Stipendia autem, quæ in pecunia numerata conſiſtunt caſtellanis, & ſeruiẽtibus, ac perſonis aliis ſtatutis in caſtris, per magiſtros Came. regionũ volumus miniſtrari.

Forma qualiter locandæ ſunt res fiſcales.

TITVLVS LXXXVII. *Noua conſtitutio.*

Rerum excadentialium locatio in perpetuũ conceditur procuratori fiſcali, perſonæ idonea, exceptis feudis, & rebus deputatis ad vſum caſtrorum, vel ſolatiis regis, nec tenetur rex ipſam expreſſe confirmare, & ipſi procuratori prouidetur de expenſis annalibus ſufficientibus. h. d. Matthæus.

†IMPERATOR FEDERICVS.

† *Aliàs, Idem.*

SI quando fortè cõtigerit à magiſtris Procuratoribus locationes excadentiarum noſtrarum per priuatos & fideles noſtros pro tẽpore poſtulari, In ipſarum locationibus formã huiuſmodi volumus obſeruari. Videlicet, vt procurator priuatus à locatiõe feudorũ militariũ, ſiue ſint quaternata, vel non, prorſus abſtineat. Et ab his, quæ ſunt Caſtrorũ noſtrorũ munitionibus, vel noſtris ſolatiis deputata, niſi ſuper hoc de rei petitæ cõſcientiæ noſtræ ſcrineis mãdatũ recipiat iteratũ. In aliarũ aũt excadentiarũ locationibus ſic ipſos procuratores procedere præſenti cõſtitutione ſancimus, videlicet, vt de fide, & cõuerſatione petẽtis, cõditione, ac valore rei petitæ, quid ſcilicet ex eis prouẽtibus proueniat annuatim, per fideles noſtros primitus inſtruantur. Et ſi petẽtẽ fidelẽ noſtrũ inuenerint, eũdẽmq; bonũ cultorẽ, & frugi, ac rebus ſuis ſalubriter, ac perſpicaciter diſponentẽ, nec in offenſionẽ, vel maliuolentiã alicuius locationẽ expetere ſupradictã, placet tã ſuper ſubhaſtatione, quã aliis legitimis ſolẽnitatibus obſeruatis, quas & cautela iuris antiqui, & nr̃i Regni cõſuetudo depoſcit: Cõſilio magiſtri Camerarij ꝓuinciæ, nihilominus accedẽte, expetitas excadẽtias locationis perpetuo iure cõcedi, & poſſeſſores earũ, quibus prædicto modo, cõceſſæ fuerint, perpetua ſecuritate gaudere: Aut ſi eorũ aliquis ad cautelam maiorẽ ſuã, ſeu ſucceſſorũ ſuorũ ſuper locationibus ipſis cõfirmationẽ à nobis impetrare voluerit. Idẽ magiſter procurator vna cũ magiſtro Camerario ſupradicto, ſub ſigillis ſuis, iudicũ, aliorũq; noſtrorũ fideliũ loci, qui ſuper hoc cõſiliũ dederũt, ꝑ literas ſuas Curiæ noſtræ diſtinctè deſcribãt locũ, valorẽ, qualitatẽ, & quantitatẽ rei locatæ: quid, & quãtũ Curia noſtra de re ipſa perceperat annuatim, cuiuſmodi cenſum, ſiue ſeruitiũ percipere debeat de eadẽ, qd deniq; ꝑ locationẽ ipſam curiæ nr̃æ vtilitatis accreſcat, vt ex eorũ plena relatiõe perdocti deliberare poſsimus, an prædictã cõfirmationẽ cõcedere nobis expediat, an negare. Cæterũ ad hoc vt magiſtri Procuratores cũ aliis perſonis ſibi ꝑ noſtrã Curiã deputatis in diſpendiũ rei familiaris ſuis laborare diſpẽdiis nõ cogantur, per ſpeciales & ſacros noſtræ manſuetudinis apices, prout ſtatutus quilibet pro tẽpore fuerit, ſtatuemus eiſdem in expẽſis annalibus, & ſufficientibus prouideri.

De locatione demanij.

TITVLVS LXXXVIII.

Noua conſtitutio.

Procurator fiſci res cultas de Demanio Regis non poteſt locare niſi vſque ad quinque annos: dummodo non diminuatur antiquus reditus, ſed paludes & nemora de Demanio poteſt locare ad extirpandum, & colendum in perpetuum. ſeruatis ſubhaſtationibus, & aliis ſolennitatibus, quæ in præteritis locationibus etiam debent ſeruari. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

† *Aliàs, Idem.*

AVthoritatem magiſtris Procuratoribus indulgemus Demania noſtræ Curiæ fidelibus noſtris ad modicũ tempus, nõ vltra quinquenniũ ſtatuendum, & ad certam fructuum partẽ prout popoſcerit qualitas temporũ, & locorum, colenda cõcedere.

ANDRAEAS

relatiõe remittit ad principẽ, ſic & ſupra de offic. mag. Iuſti. l. cauſas. & l. hac l. & d. l. præſides. Aliter ſtatuitur per c. Regis Caroli primi in Secretis volentibus inquirere de falſis ponderibus & menſuris.

I*Nter multas.* An autẽ poſſeſſor iſte victus per talẽ inquiſitionẽ habeat regreſſum cõtra ſuum authorẽ, cum tales inquiſitiones fiant iuris ordine nõ ſeruato? nam ſi iuris ordo ſeruaretur, actor aſſiſteret huic poſſeſſori, & defenderet cauſam. Iniuria facta emptori, nõ tangit venditorẽ, vt ff. de euict. l. ſi per imprudentiã. poſt perfectũ enim contractum omne periculũ ad emptorẽ pertinet. ff. de peri. & commod. rei ven l. neceſſar. vide hanc quæſt. ff. locati. l. ſi fundus. §. fin. & ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. fin. §. idem reſcripſerunt. Barth. de Cap.

Qualiter locanda ſunt res fiſcales. *Noua conſtitutio.*

S*I quando.* Et hic dicit rubrica qualiter locandæ ſunt res fiſcales. hæc ponit de locatione excadentiarũ. ſequẽs cõſtit. de locatione Demaniorum. Excadentias ergo poteſt magiſter Procura. locare in perpe-

DE YSERNIA.

perpetuũ, ſicut dicit litera, præterquã ſi excadentiæ ſint feuda quaternata, vel nõ, & ea quæ vſibus caſtrorũ, necnon ea, quæ ſunt ſolatiis principis deputata, hæc non poſſent locari, niſi ſecunda iuſſio, aliàs prouiſio Regis præcedat, quia cõtra vtilitatem publicam. in auth. de manda. princ. §. deinde. hinc ſumpta eſt forma cõmiſſionis iſtorum.

S*I quando forte.* Pro declaratione huius conſtitutionis vide cap. Regni prædicti magiſtri. & c. in forma. Barth. de Capua.

De locatione Demanij. Rubrica. *Noua Conſtitutio.*

A*Vthoritatem.* Hæc loquitur de locatione Demanij, quæ poteſt fieri per magiſtros Procuratores vſque ad quinquennium tantum, ſed nemora & paludes, vt reducãtur ad culturã, etiam ſi ſint de Demanio, poteſt locare perpetuo, quando eſt vtilitas Curiæ certo modo, vt dicit litera. In hac tamen & ſuperiori conſtitutio. ſeruata ſubhaſtatione, & aliis ſolennitatibus, poteſt princeps de ſuo mandato alienare huiuſmodi bona. ff. de legat. j. apud Iulianum. in fi.

De eod

Paludes etiam & nemoroſa loca, quæ defenſis noſtris, & publicis paſcuis, ſeu lignorum incidendorum vſibus deputata non ſint, cū indemnitate noſtra, necnon de conſilio noſtrorum fidelium extirpanda, & colenda concedant, Cęteris ſuper his prouentuum parte vel ſenſu (prout melius expedire viderint) conſtitutis veteri nullatenus diminuto. Quæ ſi ſubhaſtatione, & qualibet alia iuris ſolennitate ſeruata, prædicto modo fuerint etiam in perpetuum colenda conceſſa, etiam perpetuo iure ſubſiſtant: præſertim cum à nobis, ſeu ſucceſſoribus noſtris iidem procuratores locādum paludes, & nemora ſupradicta nacti fuerint pro tempore poteſtatem: nec authoritate noſtra deceptatos ſe doleant poſſeſſores, & laborum ſuorum & ſumptuum incommoda pertuliſſe triſtentur. Quæ in prædictis locationibus etiam per procuratores noſtros ſubhaſtationis, & alia debita ſolennitate ſeruata confectis, volumus obſeruari.

Non debet aliquis compelli ad emendum vina curiæ vel alias res, etiam iuſto pretio, permittitur tamen quod prius vendantur vina curiæ quàm aliorum, quod eſt vbique locorum conſuetum. h. d. Lallus. de Thuſcia.

† IMPERATOR FEDERICVS.

† *Alias, Idem.*

MAgiſtris [a] procuratoribus noſtræ Curiæ ſpecialiter prohibemus, ne corū aliquis fideles noſtros compellat inuitos iura curię noſtrę, vel res alias iuſto etiam precio comparare. Illud tamen eis pro Curia noſtra permittimus, quod eſt vbique terrarum generaliter conſuetum, quòd eiſdem noſtris fidelibus intercedant, quòd non ipſi prius iura ſua, quàm noſtra: quæ in loco ipſo fuerint communi, iuſto, & celeri precio diſtrahant.

De officio magiſtrorum fundicariorum.

TITVLVS LXXXIX.

Fundicarij nihil emant aut emptum in fundicū mittant ſine teſtimonio Baiuli, iudicis ciuitatis, & notarij loci qui curabunt fundicos ſalis, ferri, azarij, & alias merces ſtatutas ad fundicandum, præter victualia, quorum exitus alijs eſt commiſſus, ne grauent alios ad emendum ſalem, & nullus emat ſalem extra prouinciam, in prouinciam deferendum ſub pœna publicationis bonorum omnium emptoribus ſeu quibuslibet aliūde ſalem deferentibus, exceptis his quæ cum nauigiis de vltramarinis partibus deferuntur. nec alij vendi poſſit niſi curiæ, & mercatores ementes ſalem à prædictis fundicarijs liberè poſſunt portare extra prouinciam quo voluerint & mercatores depoſitis mercibus fundicandis in fundicis, hoſpitentur vbi volunt ſub pœna publicationis mercium fundicandarum, ſi alibi repoſuerit quàm in fundicis vel fundicum fraudauerint, dum tamen caueant fundicarij quod non compellant mercatores fundicare alias merces, niſi quæ in nouis ſtatutis videntur fundicari. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

IMPERA. FEDER.

MAgiſtros noſtros fundicarios Curiæ noſtræ, ſicut quoslibet officiales noſtros puritatem omnimodā, tàm circa nos, quàm circa fideles noſtros volumus obſeruare. Ideoque præcipimus vt idem Magiſtri Fundicarij ne emant, aut emptum in fundicis intrōmittant ſine teſtimonio Baiuli, & iudicis ciuitatis, & loci publicæ ſcripturæ ſuffragio roborando. Procurabunt autem Magiſtri Fundicarij fundicos ſalis, ferri, azarij & mercium exituras, quæ fundicandæ per Curiam noſtram ſunt ſtatutæ, præter victualia, quorum exitus aliis officialibus per noſtram Curiam ſpecialiter eſt commiſſus. Volumus autem prædictos Fundicarios ab infraſcriptis noſtrorum fidelium grauaminibus abſtinere. Quod non compellant eos in maiori quantitate ſalē emere, quàm ipſi voluerint: dummodo prohibeant & diligenter obſeruent, quòd extra prouinciam ſibi decretam prouinciales ſui in magna, vel in modica quantitate ſalem non emant in prouinciam deferendum, pœna publicationis bonorum omnium emptoribus, ſeu quibuslibet aliundè ſalem, præter mandatum ſpeciale Curiæ noſtræ deferentibus præſtitura: nihil ab vltramarinis partibus in nauagiis ſal deferatur, quod nō alij, ſed Curię aſsignetur pro precio, quo cum Curia conuenire poterunt deferentes, Mercatoribus ementibus ſalem ab eis, & ipſis iura Curiæ noſtræ ſoluentibus permittatur, quo voluerint infra prouinciam, & precio quo poterunt diſtrahere, nec certo loco, ſeu à certo venditore tantūmodo ſalem homines comparare compellant. Mercatores etiam ad ciuitates, vbi ſunt fundici venientes, exoneratis & depoſitis mercibus, quæ fundicari debent in fundicis, vbi, vel quo voluerint per ciuitatem hoſpitari permittant, Pœna publicationis mercium mercatoribus imminente, qui alio loco merces fundicandas, ſine ſpeciali mandato fundicarij depoſuerint, vel modo quolibet ius fundici fraudare, ſeu furari tentabunt. Dū tamen fundicarij caueant, quod nullas res alias præter eas, quæ in nouis ſtatutis fundicari, ſeu dohanari mandauimus, mercatores, ſeu quoslibet diſtrahentes fundicare, ſeu dohanare compellant.

a *MAgiſtris procuratoribus.* Argu. bonū ad hanc cōſuetudinem i de ope. l. medicns. & l. libertus. † *Alias, Idem.*

De

ANDRAEAS

In eodem. *Rubrica.*

M*Agiſtris procuratoribus*. Remouet grauamina ſubditorum, vt magiſter Procurator non cogat ſubditos emere vinum Curiæ. C. de iure deli. l. nec emere. Sed antequam vendant vinum Curiæ, ſubditi non debent vendere vinum eorum: quia ſic eſt vbiq; terrarum generaliter conſuetum, dicit litera huiuſmodi conſtitutio. maxime ſunt in Apulia. ſicut q̄ nullus coquat panem niſi in furno Curiæ, innititur ergo conſuetudini. Quid ſi conſuetudo non apparet in aliquo loco Regni Siciliæ, imò eſt in contrarium conſuetum? videtur quòd ſi fuit conſuetudo talis tempore huius conſtitu. vſus in contrarium non derogat præcipuè, quoniam quod per negligentiam publicanus omiſit, aliis exercere non prohibetur. ff. de public. l. cicatio. § earum rerum. ſed ſi appareat quòd in aliquo loco, puta in Apruciosemper fuit contrarium obſeruatum à tempore, cuius non extat memoria, non videtur credendum principi teſtificanti in facto ſuo proprio, eſſe conſuetudinem, quæ non eſt. C. de teſti. l. omnibus. Innititur hæc conſti. huic rationi, ſeu cauſæ, quia eſt conſuetum, quæ ratio, ſeu cauſa cum non ſit vera, etiam præter ipſam rationem, ſeu cauſam potuiſſet Imperator hoc ſtatuere, lex, ſicut ſententia propter huiuſmodi vitium non valeret. ff. de exeu tut. l. qui teſtamento. Intendit quidem Legiſlator remouere ſubditorum grauamina vt patet per plures ſubſequentes conſtitutiones. Non erit igitur dicere per illam induci grauamen, quia vult remouere grauamina. argum. C. de indi. vidu. tol. l. ij. & vnde vi. l. meminerint non ſunt duræ proſequenda dicta Regum, maxime

DE YSERNIA.

me quando longum tempus inerat, quoniam memoria hominum labilis eſt. ff. de acquirenda poſſeſſio. l. peregrè. Vnde in publico. & quando, clarè non conſtat principem minus vera dicentem, rationabiliter debet credi vni legiſlatori, ſicut enim iſta quæ non poſſet redigi in volumine, niſi cancellarius & multi alij approbarent, per ea quæ dicuntur in l. humanum, cum concordantiis ſuis de leg. & conſtitu.

De officio magiſtrorum Fundicariorum. *Rubrica.*

M*Agiſtros Fundicarios*. Eſt noua hæc conſtit. Quia fundicum hic Federicus Imperator impoſuit primo. Et ideo tanquā a de malè quæſito prælati non habent inde decimam. arg. ff. pro ſocio. quod autem cum concor. Fundicus ſoluitur de omnibus mercibus Grana xv. per vnciam. Sed de victualibus, ſeu aliis habentibus ius exituræ quod eſt pluſquam fundici, non ſoluitur, nec de animalibus, nec de poſſeſſionibus, nec de pannis, nec de carnibus, nec de pane vendito. ſicut dicunt alia ſtatuta Imperialia, ſunt in dohanis, nec ſunt redacta in hoc volumine. De ferro etiam, ſale, pice, & azario ſoluitur maius ius. Item mercatores venientes ad locum, vbi eſt fundicus, debent exonerare merces in loco fundici, alibi non, quia perderent merces, niſi fundicarius id concedat, quia debet concedere, ex antiquo vſu, quando merces ſunt ſubtiles, aureæ, vel aliæ precioſæ, quas eſſe in fundico non eſt bene tutum. Item mercator qui ius fundici fraudauit, vel furari tentauit perdit merces, puta, recedebat, iure fundici non ſoluto, ita quod furtum iam deduxit ad actum, vt in communi diſtin. 2. l. ſi quis non dicam rapere.

Te

De prohibito Curialium commercio.

TITVLVS XC.

Prohibiti ſunt officiales regij habentes iuriſdictionem annalem in prouinciis eis decretis, & eorum iudices, & notarij, & familiares, & contrahentes cum eis, vt non ineant contractus mutui, aut donationis, vel emptionis, & venditionis, aut in emphyteuſim conceſſionis, aut contractus dotis ſub pœna hic contenta, niſi circa ea, quæ victui ſunt neceſſaria. hoc dicit, Matthæus.

† IMPERATOR FEDERICVS.

† *Aliâs, Idem.*

COmmuniter tam Iuſtitiarij, quàm Camerarij, & omnes alij prouinciarum annui officiales ab infraſcriptis abſtinere debebunt, videlicet quòd durante prædicto tempore magiſtratus eorum, nec ipſi, nec iudices, aut notarij, nec familiares eorum mutuum in prouinciis ſibi decretis à ſuis prouincialibus in pecunia, vel rebus aliis accipiant Domos, vel quaſcunque poſſeſsiones ab eis in prouincia ipſa nullo prorſus alienationis titulo, etiam in emphyteutico iure accipiant matrimonia ſiue ſponſalia, nec etiam contractus ineant cum eiſdem, pœna publicationis bonorum omnium, & amiſsionis officij, cum infamia officialibus cōtra hoc venientibus imminente: qui præterquàm de victui neceſſariis quemcunque contractum de mobilibus, vel immobilibus, ſeu ſe mouentibus, cum hominibus inierint ſuæ iuriſdictioni ſubiectis.

Creditoribus autem alienantibus, ac contrahentibus omnibus publicationem pecuniæ mutuatæ, & conuenti precij, dotium etiam promiſſarum quarumlibet, deinde rerum in contractu venientium eis imminere cognoſcant.

Noua conſtitutio.

Neceſſarias & vtiles expenſas in rebus fiſci factas per officiales regis, rationales regiæ cameræ debent admittere, & computare, & non facere dubium, quod doceant de mandato, quia hæc conſtitutio dat eis mandatum. hoc dicit, vel ſic, qui de ſua pecunia expendit in rebus fiſci neceſſariè, & vtiliter ſine ſpeciali mandato, recuperabit à regio ærario, vel tenetur rationalis excomputare in ſuo ratiocinio. h.d. Matthæus.

ANDRAEAS

De prohibito officialium commercio, Aliàs, de prohibitis à quibus vniuerſi officiales abſtinere debeant. Rubrica.

C*Ommuniter.* Et hic habent quidam rubricam de illicito officialium commercio, quæ continet ius commune, vt officiales ab hominibus iuriſdictionis ſuæ non recipiant mutuum, nec emant domos, vel alia quæcunque, niſi neceſſaria pro victu, nec ipſi, nec familiares. C. de condictio. indebi. l. j. quod qualiter, ſit intelligendum, diximus plenè in ij. rubrica ij. libri feudo. ſcilicet, in titul. de feu. guardiæ. circa fi. Item non poſſunt contrahere matrimonia. C. ſi rector prouin. l. j. ponuntur hic aliæ pœnæ. Andr.

ADDITIO. *De iſta conſtitutione vide per Par. de Put. in tract. ſyndi. in c. officiales char. xxxvj, litera C. vbi examinat hanc conſtitutionem & rationem ipſius. & ibi an officialis poſſit tempore ſui officij in loco ſuæ iuriſdictionis bona emere, vel domos conſtruere, vel à ſubiectis munera recipere, & quæ. Et an, & quando & quæ munera poſſit recipere, vide eundem in eo tract. in c. an ſi tempore, char. xxxv. eadem litera.* Cæſar.

C*Ommuniter.* In ver. ſponſalia. De iure autem communi ſponſalia licite poterant fieri, vt plene not. C. ſi rect. prouinciæ. l. j. & dic vt ibi. Barthol. de Capua.

In textu, qui præterquàm de coitu. De iure Romano officialis matrimonium contrahens non patitur pœnam, niſi quia matrimonium non valet. C. de nuptiis. l. ſi contra. ff. de ritu nuptiar. l. qui in prouincia. l. ſi quis, niſi per vim. C. ſi quacunque prædit. poteſtate. l. vnica. vbi habes, qualiter puniatur officialis, qui per vim vel terrorem vxorem duxit in ſua prouincia, vel loco ſuæ iuriſdictionis. Petrus de Monteforti.

Noua conſtitutio.

V*T de officialibus.* ADDITIO. *Hanc conſtitutionem dicit Andreas in fine conſtitutionis, Capitaneo, eſſe §. illius conſtitutionis, & ibi illam legebat, ponitur tamen hic propter ordinem ſeruandum.*

¶Hæc lex poſita eſt ſuprà de officio magiſt. in l. capitaneorum. §. vt officiales. de verbo ad verbum: & ſatis eſt vtile, vt pro cultura dentur expenſæ: Non enim ſine expenſis fructus de terra percipiuntur, quæ fiunt in arando, ſeminando, & huiuſmodi, & nullus ideo caſus

† IMPER. FEDER.

† *Aliâs, Idem.*

VT officialibus procuratoribus noſtris quibuſlibet propter expenſarū defectū negligēdi res noſtras nō ſit occaſio, vel meliorandi cauſa nō deſit, volumus & mandamus: vt ad requiſitionem ipſorum omnes prouentuum noſtrorum actores pro reparandis caſtris, & domibus noſtris plantandis & colendis vineis, ſeu quibuſlibet aliis poſſeſsionibus noſtræ Curiæ procurandis, ſufficientē pecuniam, ſubminiſtrent. Cæterū ſi ad requiſitionē ipſorum actores noſtri eis petitam pecuniam ſubminiſtrare noluerint, mandato celſitudinis noſtræ nullatenus expectato, volumus vt Caſtellani vel Procuratores ipſi pecuniam de prouentibus adminiſtrationis ſuæ, vel de ſuo proprio in neceſsitates, vel vtilitates noſtras confidenter expendant, ne occaſione mandati noſtri, quod ſuper hoc à nobis non habent, aut diſpendia vereantur, quin expenſam ipſis de ærario noſtro reſtitui faciamus: vel in ratiocinio ſuo per rationales noſtros excomputetur eiſdem.

Noua conſtitutio.

Prohibentur officiales grauare fideles ad portandum pecuniā ad Curiam, vel aliter ſeruiendum: nec debent ipſorum animalia capere expenſis & mercede animalium non ſolutis, contra faciens expenſas & mercedem ſoluet de ſuo eiſdem & tantundem Curiæ. h.d. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

† *Aliâs, Idem.*

OMnes officiales noſtros abſtinere præcipimus à grauaminibus, quæ noſtris fidelibus hactenus ferebant, mittēdo ipſos interdum pro deferenda pecunia ad ærariū noſtrum, ſeu pro quibuſlibet aliis Curiæ noſtræ ſeruitiis, interdum ipſorum animalia capiendo, & nec ipſis perſonis ſtatutis per Curiam noſtram expenſas, nec pro vecturis animalium mercedes ſimiliter diffinitas aliquatenus exoluebant. Quod qui fecerint, de bonis ſuis expenſas, & mercedes eiſdem hominibus, & Curiæ noſtræ tantundem exoluere compellantur.

DE YSERNIA.

caſus interuenire poteſt, qui impediat deductionē earum. ff. ſoluto matrimonio. l. diuortio. §. impendia. ver. fructus. familiæ erciſcun. l. fundum. qui permittit inſuper, quòd ſi officialis ſuus, actor, ſeu adminiſtrator non habeat pecuniam, expendat in hoc de ſuo proprio: nam reſtituet ei, vel eam ſibi in ſuo ratiocinio computabit. Andr.

Noua conſtitutio.

O*Mnes officiales.* ADDITIO. *Vide cap. Regis Caroli, quòd nullus officialis. quod prohibet aliquem mitti proprio ſumptu pro ſeruitio Curiæ.* Cæſar.

Inhibet grauamina ſubditorum ſpecificando, vt non mittat ſubditos ad Curiam, niſi cum pecunia Regis: nec capiant animalia ſubditorum: niſi prius ſoluant mercedem pro vecturis: & punit ſi contrà fiat. Omnia hæc & alia continentur in cap. Regis Caroli. & hoc melius clarificatur infrà l. proxi.

O*Mnes officiales.* No. contra officiales regni, qui capiūt animalia pauperū, vt portentur res ipſorum officialiū, & non ſoluunt. & loquitur iſta conſti. de ſalariis & expenſis: nam bene poſſunt capere. Pro declaratione huius cōſtitutionis vide cap. quæ hominibus regni noſtri, & c. quod nullus officialis, quàm ſubofficialis. I. G.

Omnes. No. contra officiales regni, qui capiunt animalia pauperū, vt portēt res ipſorū officialiū, & non ſoluunt, & loquitur hæc conſti. de ſalariis & expenſis: nam bene poſſunt capere homines, & eorum animalia, dūmodo ſoluāt, vt de appa. & eor. ſal. l. ſic, in fi. Bar. de Cap.

In tex. à grauaminibus. Dic quòd grauamen eſt, quia ipſi officiales non ſoluebant vecturas animalium, mercedes, & expenſas hominum, quos pro ſeruitiis curiæ mittebant: & non intelligas quòd grauamen ſit in mittendo homines pro ſeruitiis curiæ, vel capiendo animalia, quia hæc eis conceduntur, quia ſtatutæ ſunt expenſæ, vt infra de app. & eod. ſal. l. ſic, in fin. tam pro vecturis animalium, quàm pro expenſis ſeu laboribus hominum mittēdorum pro ſeruitiis curiæ, vt hîc dicitur. Præterea conſti. punit officiales non ſoluentes vecturas animalium, & alia ſuprà dicta in expenſis, & mercibus tantummodo, & non in alio, vt hîc dicitur. ergo de grauaminibus expenſarum tantum loquitur. Barthol. de Capua.

De officio Caſtellanorum & ſeruientium.

TITVL. XCI.

Qui non compleuit diem in carcere, nihil ſoluit pro liberatione, qui compleuit ſoluit medium Tarenum, contra faciens punitur in nonum hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

REX GVL.

CAſtellani, [a] & ſeruientes ab incarceratis, qui eodem incarcerationis die, quacumque hora exiuerint liberati, nihil omnino recipiant. Si autem in eodem carcere noctem incarceratus fecerit, nõ pluſquam dimidium Tarenum pro liberatione ab incarcerato ipſo volumus poſtulari.

De eodem.

IMPERA. FEDER.

SI quis Caſtellanorum, vel ſeruientium vltra id, quod ab incarceratis ipſis recipere regia cõſtitutione permiſſũ eſt, receperit: in nonuplũ id, qđ iniuſtè perceperit, fiſco noſtro componat. Et ſimplũ quod a prædictis ſic iniuſtè receptũ eſt, ipſis oĩmodo reddẽdo.

De cuſtodia † captiuorum.

TITVLVS XCII.

Noua conſtitutio.

Cuſtos cuius negligentia euaſerint captiui, bonis omnibus publicatis, per annũ debet in carcere macerari, ſi verò per fraudem iuxta antiqua iura pœna capitali punitur. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

CVſtodes, [b] de quorum cuſtodia captiui per negligẽtiam ipſorum euaſerint, bonis ſuis omnibus publicatis, per annum ſqualloce carceris decernimus macerari: vt carcerẽ incarcerati ipſimet non deſerant, qui in carceratis cuſtodiendis aliis negligẽtiam cõmiſerunt. Hi autẽ qui per fraudem incarceratos abire permiſerint, iuxta [c] antiqua iura capitali ſententia feriantur.

De ſeruientibus exeuntibus extra caſtrũ ſine licentia ſui Caſtellani.

TITVL. XCIII.

Caſtellani prohibentur ſe immiſcere negotiis ciuitatis, & ſeruientes ſui ſub pœna duorum Auguſtalium. Item ſeruientes non debent exire extra Caſtrum ſine licentia Caſtellani, nec vltra quatuor ſimul, ſub pœna quatuor Auguſtalium, & ſi ſeruiens non habet aliquid deputetur ad opera publica per medium annum, hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

CVlpam [d] non immeritò [e] reputantes, aliquem immiſcere ſe rei ad ſuum officium minimè pertinenti, præſenti conſtitutione in-

De officio Caſtellan. &c. a *Caſtellani.* Incarceratus, qui diẽ in carcere nõ compleuit, nihil ſoluit pro liberatione ſua: aliàs ſoluat dimidium Tarenum, ſi plus Caſtellanus exigit, in nonuplum reddit. *De eodem*

b *Cuſtodes.* In hac conſtitutione & ſequenti, ſi cuſtodis negligẽtia incarceratus aufugit, punitur cuſtos in carcere per annum. Si dolo punitur capite, vt ff. de cuſto. reo. l. fina.

c *Antiqua iura.* Vt ff. de cuſto. re. l. milites, & l. fi. C. de cuſto. re. l. pe. in quibus ll. plenè de hoc.

De ſeruientib. exeũ. &c.

d *Culpam.* Caſtellani prohibẽtur ſe immiſcere negotiis ciuitatũ, & ſeruientes ſui ſub pœna quinquaginta Auguſtalium, cum non debeant ſe immiſcere officio im pertinenti, vt argu. C. de epiſ. & cle. repetita. Item ſeruientes non debent exire extra caſtrũ ſine licentia Caſtellani, nec vltra quatuor ſimul ſub pœna quatuor Auguſtalium, pauperes luunt in corpore ad opera publica per mediũ annum. cõcor. ff. de pœnis l. j. §. j.

e *Reputantes.* Vt dicit regula iuris, culpa eſt. & not. in prima parte cõſtit. huius, quod non debet quis officium ſibi cõmiſſum extẽdere vltra mãdatum, & tangere de officio alterius, vt C. de of. procon. & leg. l. vlt. & de appa. præan l. ij. & de numerariis in prouinciis. l. fi. lib. x. & eſt

† *Aliàs, de cuſtodibus.*

† *Aliàs, Idem.*

† *Aliàs, Idem.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De officio Caſtellanorum & ſeruientium. *Rubrica.*

CAſtellani. De hoc quod dicit iſta l. eſt cap. ſpeciale Regis Caroli I. vel II. quod incipit. magiſtro Iuſtit. poſitum ſub rubrica. de non capi. Vaſal. à Dominis.

CAſtellani. In te. in ver nocte. vna vel pluribus quia pro nocte vel noctibus pretium non recipitur, ſed pro liberatione: hodie conſtitutio iſta eſt confirmata per c. regni. de non capiend. vaſal. à domi. c. ij. Barth. de Cap. Et vide. ca. regni pro declaratione huius conſtitu. ca. regni. Item ſtatuimus quod præſonerij, & c. magiſtro Iuſtitiario. Ioannes Grillus.

De eodem.

SI quis Caſtellanorum. Si fiat contra tenorem ſuperioris proximæ l. punitur contrafaciens, ſcilicet in nonuplum, & ſimplum reddetur læſo.

Noua conſtitutio.

CVſtodes. Punitur negligentia publicatione bonorum, & pœna annalis carceris. Sed quid ſi hic cuſtos vellet ſuſtinere pœnam quam fugiens de carcere pati debebat, ſi fuiſſet conuictus de crimine, quo tenebatur, an euitet pœnam huius conſtitut. ſatis videtur quòd poſſit hoc dicere, & ſit audiendus: nam cum eſt in dolo, punitur capitaliter, vt ſequitur in fi. quod intelligitur, ſi ſic erat ille fugiens aliàs puniendus, vt not. ff. de cuſto. re. l. milites. & l. fi. ergo ſic erit quando per negligentiam, vt non ſit deterioris conditionis quàm ille, qui eſt in dolo. ff. de noxa l. non ſolum. Item quia cuſtos dicet ſemper domine, dolo feci eum fugere, & ſic ſemper patietur eandem pœnam. Sed forte cum ius Romanum imponat aliam pœnam & aliam: hæc conſti. videtur, quod ſit in electione iudicis, quam velit infligere ar. ff. de effra. l. j. §. ij. dicet enim iudex cum non conſtet de dolo tuo, confiteris illud in eluſionem pœnæ huius legis hoc volo præſumere in minus arg. ff. de ſuſpe. tu. l. hæ enim cauſæ. Primum videtur fortius, quia probatio per confeſſionem eſt inualida, ſicut per teſtes. ff. de inoffi. te. l. qui de inofficioſo. maximè quando doloſitas eſſet in animo: vnde non arguebatur quòd prece, vel precio. Et ſic difficile eſſet probare aliter, quàm per confeſſionem ff. de inter. ac. l. j. quia prodeſſet hoc ipſi cuſtodi puniendo, quando fugiens erat in carcere propter leue delictum, quo conuictus exilio temporali, vel in interdictione rei certæ puniretur, vt ff. de iniur. l. finali.

ADDITIO. *Cuſtodes, quid ſi erat iniuſte carceratus, & liberari debebat ſaltem ſub cautione vel ſine, ſi non adhibuit diligentiam cuſtos, & an fugit an puniatur per hanc conſtitutionem pro eo, ſicut pro condemnando de proximo ad ſupplicium? Et quid ſi incarceratus erat ibi gratia correctionis forte à patre poſitus, vt ſeruus à domino? Et quid ſi conſtabat de abſolutione fugientis? Et quando & in quibus officialis dicatur negligens, vel non? Et quid ſi erat carceratus ordinarius, & officialis non confidens de eo appoſuit alios cuſtodes, an teneatur de fuga carcerati? Et cautelam pro officiali, vt ſaluet cuſtodem & ſe per Pari. de Put. in tracta. ſyn. c. officiales, & c. carcer litera. C. fol. xxix. & an & quando generaliter cuſtos teneatur de fuga, vel excuſetur, & de eius diligentia, & quando per caſum fortuitum, vel miraculoſe quis euaſit? vide eundem ibidem. ca. an ſi plures, vbi de hac conſtitutione, & qualiter ipſa corrigit ius commune, & ibi plures caſus excuſantes cuſtodes & ponentes illos, & ibi qui ſunt diligenter cuſtodiendi, vel non. Et quòd in dubio ſemper præſumitur pro culpa cuſtodis, & de alimentis carceratorum ibidem. c. an carceratus. Et an & quando poſſit cuſtos liberare carceratum impunè ibidem. c. ip. licet dicatur. Et alios caſus de fuga vide in c. ip. qualiter autem ibidem eadem litera.* Cæſar de Perinis.

CVſtodes. Quæro, Camerarius, ſiue magiſter iuratus aſſignauit quẽdam captiuum quibuſdam, & mandauit eiſdem ad pœnam vnciarum auri decem, vt ipſum captiuum deberent Iuſtitiario aſſignare. Modo iſti ſoluere captum, & ſic ſolutus compoſuit coram Iuſtitiario, an illi teneantur ad pœnam prædictam? Pro & contra dici poteſt. Sed videtur quòd non teneantur & videtur quaſi caſus in l. j. §. quæſitum. ff. ad aqua quot. & æſti. & vide l. ij. ff. de condi. & demon. in fi. ibi, nam ſi facta. & C. qui veniam æta. l. fi. & de nup. l. ſancimus. Petr. de Montef. In tex. per fraudem, vt puta pecuniæ corrupti, vel amore, vel ſcienter hoc faciunt. In textu, antiqua iura. Qualiter autem puniantur frangentes carcerem & fugientes, & vide. ff. de effractoribus. l. j. in princip. & l. in eos. ff. de cuſto. reo.

In textu captiui. Sed quid ſi captiuus aufugit fractis carceribus? dic quod habetur pro confeſſo de crimine illo, pro quo tenebatur carceratus. l. in eos. ff. de cuſtod. reo & ibi per Barto. & Cyn. & vide l. milites. ff. de cuſtod. reo & ſic not. pro domino Comite. Petrus de Monteforti.

De ſeruientibus non exeuntibus extra caſtrum, &c. *Rubrica.*

CVlpam. Non debet Caſtellanus, vel ſeruiens egredi fines ſeu terminos ſibi commiſſos, nec exire Caſtrum vltra quatuor ſimul, & licentia Caſtellani punitur etiam competenti pœna, & eſt bene gloſſata. vide rationes & concordantias in gloſſ.

CVlpam. In text. ibi, ſine licentia. Facit text. l. ſi quis decurio. C. de decurio. quæ allegatur quòd famuli non debent recedere non petita licentia à dominis. Bartholomæus de Capua.

Nouæ

& eſt ratio ſatis pulchra: nedum hic ſibi inuicem, &c. vt C. de exec. & exact. l. ij. in fin. libr. xij. nam promiſcuis actibus rerum turbantur officia, vt C. de teſtam. hac conſultiſſima. & de aſſeſſor. nemo. & de poſtul. quiſquis. & ſic fiſcalis confunderetur ratio, quod vitatur, vt C. de compen. l. j. Alibi etiã legitur, ꝙ non debet quis fungi duplici officio, & occupantur vniuerſa commoda, nihil reliquis relicturus.

ADDITIO. *Adde l. fi. C. de proxi. ſac. ſcrin. cap. domui. & capite, ſingula. lxxxix. diſtinct.* Super.

Vnde verſus: Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus. vt C. de proxi. ſacris ſcrin. l. hac parte libro xij. & dic vt ibi in gloſſa ordinaria. Quicquid ergo agit officialis egrediẽdo commiſſionis limites, nihil valet tãquam actum ab incompetenti, vt C. ſi à non compet. iud. l. j. per totum. & ff. man. l. diligenter. in princ. de arb. Pedius. in fin. cùm enim ſuos excedat terminos, meritò exceditur à non ſuis, vt C. de edic. diui Adria. tollen. l. fin. & ad fi. & de his quæ vi met. cau. gen. ſunt. l. iij. & datur etiã priuatis licentia reſiſtẽdi officiali huiuſmodi quatenus excedit, vt C. de iur. fiſc. prohibitũ. lib. x. & de met. deuotum. & de exec. & exact. l. contra. lib. xij. nam eo ipſo ſuſpectus habetur quòd ſe ingerit non commiſſis, vt ff. de procur. quæ omnia. §. j. † *Aliàs, Idem.* immò quando in certis capitulis facta eſt commiſſio, ſuper aliis intelligitur interdicta, vt C. de proc. l. maritus. in fi. cum ſuis ſi. ibi no. in gl. ord. & puniẽdus eſt iſte talis officialis, q ſe immiſcet rei impertinẽti, vt C. de aquæ ductu. l. ſi quis per diuina libro xj.

uiolabiliter ꝓhibemus magiſtris Caſtrorum, Caſtellanis, & ſeruientibus eorundem, vt extra caſtrorũ ſita, ſine ſpeciali conſcientiæ noſtræ mãdato, de nullo negotio terræ ipſius, in qua caſtrum ſitum eſt, ſe aliquatenus palàm intromittere audeant, vel occultè. Si quis autem de prædictis contrafecerit, ab officio ipſo remotus, pœna quinquaginta Auguſtaliũ fiſco noſtro inferenda, mulctetur. Seruientibus etiam expreſsius inhibemus, vt extra caſtrum non exeant [a] ſine licẽtia ſpeciali Caſtellani. & cùm ipſos de caſtellis ob aliquam cauſam exire contigerit: plures quàm quatuor inſimul poteſtatem non [b] habeant exeundi. Seruientes autem cõtra prædicta temere attentãtes pœna quatuor Auguſtalium puniri volumus: aut ſi non habent de peculio aliquid, per dimidium annum ad opera publica deputari cenſemus.

Noua Conſtitutio.

Ciuiles exceſſus Caſtellanorum per magiſtros Camerarios regionum, criminales verò per Iuſtitiarium, etiam ipſorum durantibus officiis audiant, & emendent hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

Caſtellanorum ciuiles exceſſus per magiſtros Camerarios regionum. Criminales verò per prouinciarum Iuſtitiarios, durantibus etiam ipſorum Caſtellanorum officiis, audiri volumus, & ſecundum iuſtitiam emendari.

De apparitoribus & eorum ſalario.

TITVLVS XCIIII.

Baiulus reum futurum citari faciat per apparitores ſuos, qui iurent de veritate dicenda, & habebit vnum, duo, vel tres ad plus pro qualitate loci, & ſoluetur apparitori ab actore pro qualibet citatione infra terram granum auri vnum, extra ciuitatem pro quolibet miliari granum vnum, & erit qualibet citatio Baiuli peremptoria cõtinens terminum tertij diei computatis diebus facta citationis, & quo ſiſtere debet infra terram, ſi extra terram quarti, vel quinti, vel demum octaui diei, ſi extra prouinciam menſem vnum. h. d. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

In ciuilibus [c] cauſis Baiulos, & iudices regni noſtri formã huiuſmodi volumus obſeruari, videlicet, quòd ad petitionẽ agere volẽtis, Baiulus reum futurum citari faciet per apparitores ſuos, qui iurent de veritate dicenda, de quibus vnũ, aut duos, tres, aut plures prout qualitas loci exiget, habere debebit. Apparitori autem pro qualibet citatione, infra ciuitatem, aut locũ facienda, Granum auri ab actore præbeatur: extra ciuitatẽ, aut pro quolibet miliari Granum vnum. Et erit quælibet citatio Baiuli peremptoria, continens terminum tertij diei citationis, & die quo ſiſti debebit in iudicio. Extra ciuitatem verò ſi citandus in eadem prouincia fuerit,

a *Sine licentia.* Facit ad hoc quod poſſit diſcedere ſine licentia, vt C. de Decu. l. ſi quis decurio vel propriæ rei. & de epiſcop. & cler. ſi qua per calumniam, in fi. & arg. C. de colo. Tra. l. vnica. lib. x. vt ff. de re mili. l. non omnes. §. j. & l. qui commeatus. & C. de comm. l. j. & per totum libro xij. & C. de re mili. l. tribuni. & l. nemo. & de princ. agen. in re. l. j. lib. xij. cum ſuis ſimil. Nec enim in cuſtodia deſides eſſe debent à Caſtris aberrantes, vbi eos conuenit aſſiduè morari, & frequentes eſſe, & ſe quotidiano exercitio ad cuſtodiam præparare. vt C. de dome. & prote. l. pen. in fin. & de re mili. milites. & ad idem. C. de offic. præ. præto. Affric. l. in nomine domini. §. ſi ergo prædictum eſt. Et not. contra vagabundos, vt C. de aduoc. di. iudi. l. ij. & de præca. l. ij. lib. xij. & de epiſc. & cler. l. generaliter. & in authenti. qũo oportet epiſ. § nõ aliter. Et ad id quod ſequitur vt plures quam quatuor non licentientur ſimul exire, eſt arg. bonum, vt C. lib. xij. de erro. mili. anno. l. per hanc. §. ſuper his. vbi dicitur, quòd nõ debet dari commeatus ſimul pluribus, quã triginta militibus. Et not. quòd non eſt ſolũmodo puniẽdus ſeruiens contra faciẽs, vt hic. verum etiam Caſtellanus, qui dederit licentiã incompetenter: puta, eo tempore quo omnes ſeruiẽtes debent eſſe præſentes fortè propter incurſum hoſtiũ ibi exiſtentium, vel aliam expedientem cauſam, vel ſi licentiauerit ſimul plures, quã quatuor, vt in præalleg. l. j. de cõmeatu. Et cũ non ſint in Caſtellano ibi certa pœna ſtatuta, relinquo eam arbitrio iudicantis, vt in lege hodie. ff. de pœnis, &c. † *Aliàs, Idem.*

b *Habeant aliquid.* No. quòd in defectu pœnæ pecuniariæ ſuccedit corporalis, vt hic C. de ſer. fug. quicunque & ff. de iuriſdiction. om. iudi. ſi quis id quod. §. j. & de officio præſi. l. illicitas. ad fin. & de in ius voc. l. fin. & ſupra de probib. por. armo. l. j. in fin.

De apparitoribus & eorum ſalario.

c *In ciuilibus cauſis.* Curiæ noſtræ, vt ſupra de offic. Magiſt. Iuſtitia. literas, in princip.

Vel

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Noua conſtitutio.

Caſtellanorum, Nota durantibus officiis, quia non ſunt omnes magni magiſtratus. ff. de iniuriis. ne magiſtratibus & de iud. l. pars literarum.

Caſtellanorum. In ver. Durantibus. Idem eſt in Baiulis, quia minores magiſtratus ſunt, vt ff. de iniu. l. magiſtratus, & ſupra de offic. Camera. l. j. in gl. Barthol. de Capua.

De termino, infra quem citati ſe debeant præſentare.

Noua conſtitutio.

In ciuilibus cauſis. Et hîc habent quidam rubricam, & loquitur in citatione Baiuli, quia aliud in magiſtro Iuſtitia. & Iuſtitiario, vt in fine dicitur, infra de literis cita. l. edictorum & l. ſequent. Et quidem quantum ad tempus hoc corrigi videtur, quia prima die futurus reus eſt citandus infra de dilatio. & except. l. dilationes. ſed ibi dicit gloſſ. quòd iſta corrigit illam, & iſta ſit noua. & illa ſit vetus.

Peremptoria. Dicunt quidam, quod illud eſt ſpaciale in citatione Baiuli, vt eius citatio eo ipſo ſit peremptoria: etiam ſi non dicatur per literam iſtam, ſed in aliorum citationibus debet ipſa citatio peremptorium continere. d. l. edictorum. Alij exponunt hanc literam erit citatio Baiuli peremptoria, quia Baiulus debet dicere. Cites talem peremptoriè, vt veniat die tali, cum non ſit ratio diuerſitatis, quare aliud ſit hîc, & aliud ibi, & ſic idem ius debet eſſe. ff. de verbor. obligation. l. à Titio. Et in ambigua voce legis, ſicut eſt iſta litera, quæ ad vtranque poſitionem volui poteſt, ſumetur intellectus vitio carens, quia non videtur carere, ſi dicimus Baiulum intellexiſſe peremptoriè, cum id voce non expreſſerit. ff. de ſupel. leg. l. Labeo. nam iure ſcripto certo modo peruenitur ad peremptorium. ff. de iud. l. ad peremptorium. Et oportet quòd iudex dicat. Cito te peremptoriè. Aliàs non intelligitur hoc verbum, vt not. per Inno. extra de accu. cap. ad petitionem. in ij glo. & hæc verior eſt, vt dictum eſt in d. l. edictorum. Primi dicũt quòd hic legiſlator voluit abbreuiare lites, vt patet per omnes conſtitutiones, & ideo voluit hîc: & in dicta l. edictorum; quòd citatio contineat peremptoriũ eo ipſo quòd præcedit citatio, quia dicit, quòd erit vna pro omnibus. ſi verò non eſſet peremptoria, eſſent multę, vt d. l. ad peremptorium. cum ll. ſequent. ¶ Videmus autem in citationibus Magnæ Curiæ Vicariæ, & Præſidum prouinciarum, aliorúmque officialium contineri, quòd citet peremptoriè, & ideo non videtur ab hac interpretatione vſus conſueti & ſoliti debere recedi. argum. ff. de legi. l.

minime

quarti,aut quinti,aut demum octaui. Extra prouinciam verò mēſis vnius prædictis diebus ſimiliter computatis. His quæ per ſacras noſtri nominis ſanctiones in citationibus per magiſtrum Iuſtitiarium Curiæ noſtræ,[a] vel Iuſtitiarij regionum ediximus,ſuo robore duraturis.

Noua conſtitutio.

†IMPER. FEDER.

† *Aliàs, Idem.*

SIc noſtra ſeruitia perfici volumus,vt occaſione ipſorum fidelium noſtrorum aliquis contra iuſtitiam non grauetur. Ideóque præſenti conſtitutione decernimus : vt nullus officialis,ſi ipſe equos habeat occaſione ſeruitorū , vel iumentum,aſinū,vel quodcunq; vehiculum alicui cōmodare, ſed pretio pro ſeruitiis noſtris locet.Quod ſi non habet licentiā,habeat aliquam cōpellendi animalia pro ſeruitiis noſtris precio vnius Tareni auri , per diem cū homine,vel ſine homine pro dimidio Tareno locare. Cæterū ſi locata animalia per manifeſtam ductoris negligentiam,vel quod ipſa vltra ſtatutam dietam per malitiam duxerit,mori contigerit,iuxta æſtimationem trium,vel quatuor bonorū proborum virorum fidelium,per quos priuſquam locatio fiat æſtimationem locandi vehiculi volumus fieri,& per Curiam noſtram domino precium reſarciri iubemus.Nullus etiam officialis compellat aliquem equos ſuos vendere,niſi precio Curiæ noſtrę,quos & per quatuor bonos viros volumus æſtimari.

Vt nullus officialis cogat aliquem ad oſtendendum titulum ſuæ poſſeßionis, & quòd nullus occupet.

TITVL. XCV.

Procuratores Cæſariani non quærant ab aliquo titulum ſuæ poſſeßionis, ſed ſi quod ius putat habere regia Curia priuilegium fiſci ſeruans fideliter proſequatur , & ſi quis ſcienter occultauerit rationes , & iura regia , condemnatur in quadruplum omnium fructuum à die ſententia perceptorum. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

IMP. FEDER.

AB officialibus[b] noſtris fidem exigimus & induſtriam expectamus. Cuiuſdā tamen ſuperſtitioſæ ſolicitudinis cauſam ab ipſis vidimus remouendā , per quā zelo ſolicitæ fidei, quā non habēt, fideles noſtros indebitis vexationibus interpellant , quærendo ab eis titulum poſſeſsionis ſuæ, & cauſam,cum nihil per Curiā noſtram de ſpeciali , vel cōmuni iure cōtra pacificos poſſeſſores proponatur ab eis : vel propoſitū approbetur: niſi quòd occaſione dominij generalis,quod in rebus,iuribus omniū ſubiectorū noſtrorum habemus, ſpeciales ab eis rationes exigunt. Volentes igitur taliū verſutiis obuiare : vexationes huiuſmodi fidelibus noſtris illatas, vel in poſterū inferendas præſenti conſtitutione noſtra,Deo propitio valitura perpetuò prohibemus.Sed ſi quas rationes,& iura Cæſariani noſtri Curiā noſtram in re cuiuſlibet poſſeſſoris habere cōfidunt , priuilegiis, fiſci noſtri ſeruatis, illa fideliter & ſolicitè proſequātur. Nihilominus fidelibus noſtris omnibus, ſub pœna fidelitatis,qua nobis tenentur,aſtrictè mandamus, vt rationes , & iura noſtra de cæterò non occultent. Sed nullus aliis delatoribus expectatis ipſi ſe deferant. Procuratorū noſtrorum ignauiam forſitā ſua diligentia recludant,& fidelitate compenſent.Cęterum ſi quis in poſterum iura noſtra ſcienter, quadam occultatione ſuppreſſerit ,[c] in quadruplum omnium fructuum , à die ſententiæ perceptorum,poſſeſſores huiuſmodi condemnamus.

a *Vel iuſtitiarij.* Vt in de literis citatoriis. l. edictorum. l. citationis literæ.

Vt nullus, &c.

b *AB officialibus noſtris.* Dominij generalis.Not.q' aliud ſonat ius generalis dominij, & aliud ius communis dominij. Generalis dominij nihil proprium vendicatur, ſed ſola quædam iuriſdictio & protectio. ſed iure communis dominij dicitur eſſe quid proprium donec contrarium appareat , vt patet in conſtitutio.ſi dubitatio,&c. & hoc per hanc conſtitutionem colligitur.

c *In quadruplū.* Vt infra de re deman. l. dignum fore.

ANDRAEAS

minime.Primi reſpondent,quòd ea quæ cauſa dubitationis tollendæ exprimuntur non lędunt ius commune.ff.mand.l.qui mutuam. ff.de reg.iur.l.dubitationis.

Extra prouinciam. Sed quomodo citat extra territorium? ff.de iuriſdi.omn.iud.l.ſi.Dic duobus modis.Primo citandus eſt extra prouinciam. ſcilicet per illum iudicem , in cuius iuriſdictione degebat ad requiſitionem Baiuli,in auth.vt nulli iudi.§.ſi vero quas. Et ideò ſatis citat Baiulus quando ad ſui requiſitionem hoc fit, ſicut ibi.ſi te condemnauero , id eſt,condemnari fecero. ff.de his qui not.infa.l. furti § mandati.¶ Secundo modo,vt prædictum verbum,extra prouinciam,referatur ad verbum , fuerit , quaſi dicat , ex quo in domo ſua non inuenitur:quia eſt extra prouinciā citatio contineat vnum menſem,nam ſufficit citatio facta domi, vbi habitat ſpecialis familia citari,vt l.citationis quæ ſequitur.d.l.edictorum.

IN *ciuilibus.* In ver. tertij diei Imò ſufficit præcedenti die citari pro ſequenti,vt no.in conſti.deliberationes. Barth.de Capua.

Noua conſtitutio.

SIc *noſtra ſeruitia.* De eadem materia eſt , ſicut eſt ſuperior proxima.Nam officialis habens equum non debet compellere ſubditum commodare animal , ſed ſuum proprium debet mittere. Si verò non habet , poteſt compellere animalia ſubditorum ſoluta mercede vnius Tareni per diem homini cum animali,ſine homine medium Tarenum.hodiè ſunt Grana xiij.& tertia homini ſine animali Grana vij. minus tertia. Item ſi negligentia vel malitia ducentis,animal moriatur vel deterioretur, eſt ſuper eum , quia ſi duxit animal vltra locum ad quem conductum fuit tenetur. ff.commo.l.cum.& l.ſi.

Noua conſtitutio.

A*B officialibus noſtris.* Hæc eſt bona conſtitu. contra Cæſarianos procuratores & aduocatos fiſci,qui dicunt omnia, quæ ſunt in Regno Regis,ſi poſſeſſor titulum non oſtendit. Dicit enim verum non eſſe,quia non cogitur poſſeſſor titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere.C.de peti.hæred.l.cogi.Et dicunt Moderni libr.xj.de conduct. domus Auguſti.l.j.omnia quidem patrimonialia Cæſaris,& fiſcalia ſunt

DE YSERNIA.

ſunt principis,& bona ſubditorum Burgenſatica libera in principis iuriſdictione conſiſtunt. C. de quadri. præſcrip.l.fin. & dictum eſt plenè ſupra,in prologo,& hoc eſt, quod dicit hic litera , ratione dominij generalis:quod in bonis ſubditorum habens generale dominium eſt iuriſdictio : quia cum ſit ſummus magiſtratus ius decernendi,& ſubmouendi habet in bonis ipſis.ff de verbo.ſignifica.l.pupillus.§.penult. Inde dicebat Apoſtolus, Qui me iudicat dominus eſt.primæ ad Corinth.iiij.

ADDITIO. *Adde text.in c.aliorum.ix.q.iij.*

Et pſalmiſta.Cognoſcetur dominus iudicia faciens. multum facit hæc conſtitutio , ad ea quæ dicuntur infra.l.tertia. in conſtitu.ſi dubitatio. protectionem inſuper habet in bonis prædictis non obſtante errore Martini.Item mandat quod nullus ſciēter ſubtrahat, aliàs ſupprimat:vel occultet iura fiſcalia & ponit pœnam.

Volentes ,& hic quidam habent rubricam ,vt boues domiti non pignorentur: & idem dicitur de aratris , vel armis vt in fine conſtitutio. huius , id eſt de campis proſciſſis & aratis & pratis ad ſeminandum,ſeu ad ſemen.Intelliguntur autem iſta , niſi debitor aliud non haberet:ſicut declarat capitulum Incliti Regis Caroli II.quod incipit.boues. Nam tunc debitor fiſcalis etiam perſonaliter aſtringeretur.ff.ad legem Iuliam pecu.l.ſacrilegium in fine.C.libro x.de exacto.tribut.l.nemo:& priuati niſi cederet bonis.C.qui bonis ced. l.prima.

ADDITIO. *An dominus poßit cogere vaſallum oſtendere titulum feudi? vide Andr.in conſti.ſi dubitatio,& Deci.conſil.cclxiiij. in ver. xvij. Salyc.& alios in l.cogi.C.de peti.here. vbi de mand.& Alexand. in conſi. vj in j.volumi. per totum. & in conſil.xx. in iiij. volum. & an eccleſia teneatur docere de titulo cum illum acquirat ſine traditione? vide no. in l.fin. C.de ſacroſanct.eccle. & per Bartha.in conſil.xj in ij volu.col.vij.& xxvij. cum ſeq incipit illud.* Cæſar.

A*B officialibus.* In text.redimat,id eſt, fideles noſtri , & dic redimant,id eſt,ſuppleant,& vide ſuper hoc c.regni. itē ſtatuimus. & facit text.in cap.j.§.ſimiliter. qui ſucce. te.& ff.de iu. fiſci.l.eſt & decretum.& ibi,compeſcere ſcilicet,fideles noſtri. Per.de Monteſ.

† *Aliàs, hic eſt rubrica. De numero officialium, & infra quod tempus eorum adminiſtratio durat?*

Noua conſtitutio.

a *Occupatis nobis. Perpetui.* Id eſt, dudũ viuũt, ſic ff. pro ſocio. l. j. Et nota ꝙ de iure Romano officiũ iſtud tabulariorum durabat triennio tantùm, vt C. de numer. & act. l. ſecunda. in fine. libro duodecimo.

b *Fructibus.* Concord. ad hoc quod dicit Boëtius de cõſolatione philoſoph. metro v. de agro ſeminando, vt bene fructificet, prius auferãtur malæ herbæ, metricè ſic. Qui ſerere ingenuũ volet agrum, Liberet arua prius fructicibus, Falce rubos ſilicémque reſecet, Vt noua fruge grauis Ceres eat.

c *Anni circulo.* Nota quòd officiales durant tantum per annum.

ADDITIO. *Adde l. defenſoribus, cum gloſſ. C. de defenſoribus ciuita. & per Ioannem de Platea in l. neminem in ſecundo not. C. de ſuſcept. & archar. lib. x. Et quid de officiali poſito ad beneplacitum, an æquiparetur perpe uo? vide gloſſ. in verb. electionem, in clem ii. de reſ. rip. lib. vj. Cyn. & Bal. in l. quiſquis. C. ſi certum petatur. Bart. in l. de pupillo. in §. ſi quis ipſi prætori, ff. de no. oper. nunciatione.*

Nam neque eos qui diſplicuerint, tenere prudentiæ: debet enim officialis finito anno reddere rationem.

ADDITIO. *Adde l. cùm quidam. ff. de admin. tut. l. j. C. vt omnes iud. glo. & docto. in c. aduerſus de immunit. eccleſ.*

Vt facilius ſi quis in furto fuerit deprehenſus, recenter quærat integrare iacturam, & ſic interim, donec ſe liberauerit à vinculo rationis, & ſatisfecerit fiſco, non eſt ad officium eligendus, vt de ſuſcep. l. neminem. libr. x. Et dic plenè, vt ibi. Sed hoc videtur ſtatutum non in fauorem, vel honorem officialis, ſed fiſci, vt ff. de vac. & exact. mu. l. vltima §. conductores.

† *Noua conſtitutio.*

In regno vnus eſt magiſter Iuſtitiarius, & in ſingulis prouinciis regni vnus debet ordinari Iuſtitiarius, & vnus Iudex, & vnus actorum notarius, & vnus magiſter Camerarius: & in ſingulis ciuitatibus vnus per magiſtrum Camerarium debet ordinari Baiulus, & vnus Iudex: & omnia iſta officia durant tantùm per vnum annum, niſi aliud ipſe Rex ſtatuerit ex cauſa. Officium verò notariatus durat ad vitam: & in ciuitatibus debet eſſe certus numerus notariorum, & iudicum ad contractus ſecundum taxam poſitam in hac conſtitutione. hoc dicit vſque ad finem tota iſta longa conſtitutio. Matthæus.

IMPER. FEDER.

Occupatis[a] nobis circa totius reipubl. noſtræ curas, delicioſum nihil, aut modicum cogitantibus, nõ ſunt laborum additamenta, ſed requies: qua de componendo ſtatu regni noſtri Siciliæ cogitamus, vtpotè, cùm inter cætera, quæ iuribus noſtris paternæ ſucceſsionis reliquerit debitum, vel fortunæ felicitas, acquiſitionibus poſtmodum aggregauit. Regnũ Siciliæ præ cæteris, velut electum quoddam viridarium inter agros, cura pręcipua colere diſponamus ad illud potiſsimè ſatagentes, vt eradicatis in totum amaritudinis[b] fructibus, & nociuis, in eo pacis & iuſtitię robora affluant, & prouidè nutriãtur, vt ſit admirantibus omnibus ſimilitudinis ſpeculum, inuidia principũ, & norma Regnorũ: cùm ſtatum pacificum populorum iuſtitia roboret, & ordo decoret, id ordinatum fore præuidimus iuſtitiam ordinare, quam copioſè manduimus regni noſtri fidelibus miniſtrari: Vt non tam ordo, quàm copiam ſacrũ & prouidum noſtræ voluntatis propoſitũ præconizet. Ad cuius conſummationem cura perſpicua, laborãtes neceſſarium duximus, officialium omnium, per quos iuſtitia colitur, & culta petentibus miniſtratur, taxare tempus officij, & numerum præfinire: ne vel confuſio numeri pluribus præſtet prædę materiam, vel infinitas temporis craſſandi licẽtiam tribuat longiorem. Statuimus igitur, vt per prouincias ſingulas, quæ certis Iuſtitiariatuum & Camerariatuũ terminis limitãtur, non plures, quàm vnus Iuſtitiarius, & vnus magiſter Camerarius ordinetur: quorum Iuſtitiarius quilibet iudicem vnum cõtinuum, & notarium vnũ actorum habebit. In ciuitatibus ſingulis vnum tantummodo Baiulum, & iudicem vnum, qui cauſarũ cognitionibus præſint, iuxta præmiſſam noſtræ manſuetudinis formã, per magiſtrum Camerarium, & tres iudices, qui geſta conficiant, per noſtram excellentiam volumus ordinari, Ciuitatibus Neapolis, Meſſanæ, & Capuę tãtùm exceptis, in quibus propter contractuum multitudinem quinque iudices, & octo notarij creabuntur: ita quòd nullus magiſter iudex aliquatenus ſit in Regno. Horum officialium omnium tempora præter notarios, qui vbique terrarum perpetui ſtatuantur,[c] anni circulo præcipimus terminari: niſi vel eminens adminiſtrationis induſtria, vel ſubſtituendi defectus nobis aliquando, quibus ſolùm ordinationem Iuſtitiariorum vbicunque fuerimus, reſeruamus, temporis ſpatium de neceſsitate, prout ſuaſerit prorogandum.

Noua Conſtitutio.

d *Volumus. Reſarciri. cum pœna quadrupli fiſco* applicanda eſt, vt ſuprà de officio magiſt. Iuſti. l. apud. & dic vt ibi.

De exordiis iudiciorum. Nota ergo quòd citatio, vel vocatio ad iudicium eſt de proceſſu, & ordine iudiciario, vt in hac conſtitutio

† *Aliàs, eſt hic rubri. Quãto tempore officialis debet ſtare in ſyndicatu?*

† *Noua Conſtitutio.*

Nouus officialis ſyndicabit veterem, & tempus ſyndicationis erit quinquaginta dierum, intra quod procedetur ad querelam, & per diligentem inquiſitionem: & ſi in dolo, vel fraude, vel in culpa reperiatur, vltra quod tenetur ad reſarciendum damnum paſſo, punietur arbitrio Regis: & ſi reperiatur aliquis, qui iniuſtè querelam expoſuit, puniatur arbitrio iudicis: & iuſtiſsimi, & boni, & vigilantiſsimi officiales ſunt digni laude, & debent præmijs decorari. hoc dicit. Matthæus.

IMPER. FEDER.

Volumus[d], & præſentis legis edicto ſancimus, vt iuxta formam iuris antiqui, poſt finitum officium Iuſtitiarij & Camerarij degradati cum officialibus ſuis, per quinquaginta dies apud ſucceſſores continuè commorentur: infra quos omnibus de iuriſdictione ſua licentia libera

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De tempore & numero officialium.

Noua conſtitutio.

O*ccupatis nobis.* Per pulchra verba, & bene dictata eſt, ſicut & plures præcedentes. Primò dicit, quòd in officio quolibet vnus tãtùm debet eſſe. nam vnus Iuſtitiarius, vnus magiſter Camer. vnus Baiulus, in hoc eſt contrà ſupra de offic. Baiul. l. ſæpe. vnus iudex, & vnus notarius ad faciendam iuſtitiam: ſed ad contractus plures, ad hoc ſeptima quæſtione prima, in apibus. & prima quæſtione ſexta, cap. ſcitote. non vult magnum iuſtitiarium in Regno.

¶ Secundò limitat tempus: quia vult officia eſſe annalia: & remouet perpetuos iudices, ſicut prætores per ſingulos annos. C. de officio prætor. l. fin. Sed iure Romano defenſores biennio hodie in authen. de defenſor. ciuitat. §. interim. olim quinquennio, vt C. eod. titulo. l. iiij. & olim incipiebat annus officij in Calendis Ianuarij. ff. de condit. & demonſtrat. l. Publius. Notarius ad contractus creatus perpetuus. ad acta iuſtitiæ ad annum, ſicut iudex: quia hìc combinatur, Iudicem & notarium vnum actorum. In iudice vt non ſit perpetuus concord. in l. iudices. Andr.

ADDITIO. *Ad hanc conſtitutionem, maximè in fine, videas ſuprà cap. Regis Roberti, importuna aliàs, ſanè. char. clxxvj. & cap. Reginæ Ioan. item quòd prædicti officiales. & aliud cap. Regis Roberti, ſcire vos volumus. infrà charta octogeſima. Et vide caſum, in quo quis non poteſt eſſe amplius officialis infrà in conſtitutione, eos tantùm. charta lvj.* Cæſar.

O*ccupatis.* In textu, in ciuitatibus ſingulis. Vide quòd nouum inducit hæc conſtitutio: corrigit enim conſtitutionem. in locis Demanij. vbi ponit quòd ſint tres iudices, hìc ponit quòd ſit vnus: Item quòd vnus ſit Baiulus in quacunque ciuitate: & ſic corrigit ſuprà de numero Baiulorum. l. ſæpe contingit. quod nota. Petrus de Monteforti.

Noua Conſtitutio.

V*olumus.* Remouet ius commune. C. vt omnes tam ciui. quàm milit. l. j. ſed per capit. in planicie. pro quolibet anno debet ſtare per quadraginta dies, vel pro rata temporis, & nihilominus poſſunt accuſari & inquiri contra eos, & punientur. vt dicit litera. Item in quadruplum, ſicut fures manifeſti, ſuprà de officio Iuſtit. l. apud. Andræas.

V*olumus.* In gloſ. reſarciri. Quæro, citatus die feriato comparuit in iudicio, & non oppoſuit, & fuit lis conteſtata, & in diſputatione proceſſus opponitur de nullitate, an audiatur? fuit dictum pro & contra: tandem omnes Legiſtæ & iuris periti in curia

tione, & duabus ſequentibus, & in conſtitutione noua, in ciuilibus. quæ debet eſſe poſt legem ſequentem, & infrà de dilationi. ex iu. præce. bre. l. dilationes. ibi, vt pridie reus futurus, &c.

ADDITIO. *Adde in §. omnium. Inſtitution. de pœna temere litigant. gloſſ. in verbo, citationes. in capite, quoniam contra. de probationibus. gloſſ. in verbo, formam, in capite, prudentiam. de officio delegati. Archidiac. in capite, placita. decimaquinta queſtione quarta. Dominic. in capite, ſtatuta. in §. cùm verò. de reſcriptis. in ſexto. Doctor's in rubrica C. de in ius vocando. Paul. de Caſtro in l. j. ff. eodem.*

Et quod ſit de proceſſu, patet apertè extrà de probationibus. capit. quoniam contra falſam. Nam omne iudicium à citatione incipit, vt Inſtitutionib. de pœna temere litigantium. §. omnium. & ita cùm ſit principium eſt potiſſima pars iudiciarij ordinis, vt ff. de origine iuris. l. ſecunda. Et propterea citatio non debet fieri die feriato, vt C. de fer. l. dies feſtos. & l. j.

† Aliàs, eſt rubr. De electione officialium.

ADDITIO. *Adde Cynum in l. in minorum. C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſar. Bartol. in l. cùm filius. in §. vltimo. ff. de verborum obligationib. in capit. placita. decimaquinta queſtione quarta. Doctores in cap. finali. de ferijs. Bald. in capite, bonæ memoriæ. il ij. de electiõ. Bartol. in tracta. de citatione in vij. q.*

† Aliàs, Idem.

Nec in diem debet cadere feriatum, vt ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. l. ij. in fine. licet videatur contra ff. de noui operis nunciat. l. j. §. item nuntiatio. & de adulter. miles. §. ſexaginta. ſed ibi ideo conced

tribuatur defectum ipſorum in publicum producendi. Quod circa mandata noſtra vel fiſci noſtri cõmoda ſeu priuatorum iura fraudulenter, aut perperam proceſsiſſent. Nec minus cõtra ipſos inquiſitiones iuxta ſolitũ morẽ, cum omni diligentia fieri mandamus, & demum ſi per inquiſitionis officium, vel delationes aliquorum officialis inuentus fuerit culpabilis, aut doloſus præter damna, quæ per ipſum nobis, aut ſubditis integrè volumus reſarciri, tranſgreſsionis ſuæ pœnam, quam noſtra ſentẽtia dictauerit, ſubſtinebit. Nec illud omittimus, quin ſicut maleficos & iniuſtos, querelarum vocibus accuſati, & cẽſuræ noſtræ vigore coerceri mandamus, ſi iuſtiſsimos, & vigilantiſsimos iudices publicis acclamationibus collaudati, & munificentiæ noſtræ præmiis decorari velimus.

† Noua Conſtitutio.

Studium Regis eſt eligere in iudices viros literatos, & ſapientes: & preferre in officio cõcernente iuſtitiam maiorem idoneum minus idoneo: & iudex & notarius conficientes falſa acta, puniuntur pœna mortis, qui iudices tenentur iudicare ſecundum iura iſtarum conſtitutionum: & vbi non loquitur conſtitutio ſecundum conſuetudines validas, non contra aliquam regni conſtitutionem. & ipſis deficientibus, ſecundum ius commune in loco publico, vbi ſolitum eſt ius reddi, & non in locis priuatis. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

IVdices, vbiq; locorum remotis perpetuis hactenus ordinatis, vt eſt dictum, annui viri illuſtres, & fideles, & iuriſperiti, ſi vnquam in regno reperiantur idonei decernantur. Quod ſi competitores habeant forſitan promouendi, de vtriuſque meritis teſtimonio ſuorum cõciuium & examinatione ſolicita doceatur: ita quòd in officiali promouẽdo diſcretio, & in remoto iuſtitia cõſeruetur. De notariorum & iudicum manibus in conficiendis publicis documentis veritas intemerata procedat: in quibus ſi falſitas fuerit, vel corruptela probata, non mutilationis manus, vt olim, ſed decapitationis ſupplicium vltimum temerarius patiatur. Iudices ſecundum formã cõſtitutionum noſtrarum, & iura communia, & cõſuetudines approbatas, quę cõſtitutionibus non reſiſtunt, de puriſsima conſcientia, cauſas audiant, vt tamen ipſas, nec alibi, quàm apud Baiulos ciuitatum in curiæ noſtræ prætorio, vbi conſueuerunt iura decerni, vel apud aliũ, qui iuriſdictioni præeſt, diſcutiant, & audiant quæſtiones. quòd enim iudicibus ſupradictis ordinariis iuriſdictiones concedimus infra annũ, non ſic accipi volumus, vt apud ipſorum prætoria, ex litigantium fortè cõſenſu, quæſtiones accipiant, ſed in præſentia officialium, & Baiulorum noſtrorum ipſas examinent, & fine debito ſtudeant terminare.

De in ius vocando. Aliàs, de exordijs & præparatorijs iudiciorum.

TITVL. XCVI.

Citato cui competit exceptio reuocandi domum, ſtatuitur per iudicem, qui eum citare fecit, peremptoria dilatio competens ſecundum diſtantiam loci, & tempora hic expreſſa ad comparendum: & ſi comparuerit, & non docuerit de iuſto impedimento, contumax reputabitur. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

SI [a] quem noſtrorum fidelium ad proclamandum de aliquo coram magiſtro Iuſtitiario Curiæ noſtræ, vel regionum Iuſtitiariis neceſsitas fortè

cõceditur de diebus feriatis: quia eſt tale factum, in quo non eſt neceſſe adire prætorẽ pro tribunali ſedentem: & ita poteſt expediri diebus etiam feriatis, vt C. de fer. actus.

ADDITIO. *Materiam iſtius conſtitutionis examinat Paris de Put. in tractatu ſyndi. cap. viſo. char. xiij. litera A. vide cap. Regis Caroli, item ſtatuimus. & aliud Regis Roberti, veterem. & aliud ſimili modo. & vide Par. vbi ſuprà in capit. an officialis. & in cap. & modo.* Cæſar.

De in ius vocando. Rub.

a SI *quẽ noſtrorum.* Si aduerſarium meum volo conuenire in Curia Iuſtitiarij, vel magiſtri Iuſtitiarij, & ipſum illic inuenero, diſtinguitur, aut erat ibi ex cauſa neceſſaria, quæ nondum erat finita: & tunc habet ius reuocandi domum, concord. ff. de iudic. l. ii. §. exequi. Aut ex cauſa voluntaria, & tunc non habet ius reuocandi domum. Nec enim abſentibus ex voluntaria cauſa ſubuenitur, vt ff. ex quib. cauſis ma. & qui data. ſed cum conceditur ei prædictũ ius domum reuocandi, datur ei terminus peremptorius, quòd dictæ Curiæ, in qua inuentus fuerit ſe præſentet: & eſt terminus talis: vt deducto tempore, quod labitur in eundo & redeundo, ſi diſtabat per octo dies à Curia domus ſua, poſſit morari domi per ſex dies: ſi per ix. dies diſtat, poſſit morari per octo: ſi longius, poſſit morari per duodecim. Et no. quod tempus eundi, & redeundi computatur pro abſentia neceſſaria, vt ff. quibus ex cauſis maiores. l. item hi.

† Aliàs, Idem.

Ea perfecta

ANDRAEAS

curia Vicariæ Regni tenuerunt iudicium valere: quia ex quo reſpondit, ſibi imputet, quaſi ex nouo conſenſu. Barth. de Capua.

In tex. ſuis. Id eſt, iudice & notario actorum: ſed de aliis familiaribus ſuis nulla fit mentio hic. credo tamen quòd familiares non teneantur morari, quia dicit de officialibus tantùm: ergo in aliis prohibetur: arg. C. de procur. l. maritus. Barth. de Capua.

Noua conſtitutio.

I*Vdices.* Remouentur iudices perpetui, ſic & §. occupatis. & præferuntur illi, qui ſunt de Regno, ſi inueniuntur idonei: arg. C. de epiſcop. & cleri. l. in eccleſiis. Iudices & notarij conficientes inſtrumenta debent cauere, vt veritatem ſcribant, alioquin capite puniuntur. Ante hanc conſtitutionem puniebantur ad mutilationem manus, vt dicit litera in Lombard. de eo qui char. falſam. l. j. Item debent ſedere ad iudicandum in prætorio ſolito, vt ff. de iuſti. & iure. l. penult.

I*Vdices vbique locorum.* Notabile, quòd ſi notarius publicus falſum condat inſtrumentum, quòd debeat pœna capitis puniri: ſed ſi nota

DE YSERNIA.

notarius facit inſtrumentum, de contractu prohibito, putà quia ſcripſit inſtrumentum de feudi alienatione ſine conſenſu domini, punitur: quia amittit officium notariatus, & infamis efficitur, vt de prohibita feudi alienatione per Lotharium. c. j. §. notarium. & ibi not. x. collat. Sed de prohibita alienatione feudi per Federicum. c. imperialem. §. ſcriba. x. collat. punitur notarius pœna infamiæ, & amittit officium, & punitur pœna manus & vide vt ibi notatur. Sed ſi tabellio aliquo modo in officio ſuo deliquit, vtrum poſſit amodo officium exercere? dic quòd non, vt notatur in auth. de armis. in vj. collat. ad fin. Ad idem facit C. de ſuſceptoribus & archariis. lib. x. l. ſi aliquid. Sed circa iſtam materiam, dic vt plenè notatur per Innocent. extrà de hæretic. c. fraternitatis. circa principium magnæ gloſſæ. Ioan. Grillus.

De in ius vocando. Aliàs, de exordijs & preparatorijs iudiciorum. Rubrica.

S*I quem noſtrorum fidelium.* Amodò hæc conſtitutio & ſeq. ſunt bene gloſſatæ.

cōpulerit, vel voluntas: Si quidem aduerſarium ſuum in Curia ipſa repererit, quem ob aliā ſpecialem cauſam & iuſtā non veniſſe cōſtiterit, vel quod ibidē [a] ea perfecta [b] ſubſiſtat, de ipſo recepturus iuſtitiam protinus [c] conqueratur. [d] Ob aliam autem cauſam [e] veniēs, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter impetratur [f] reuocādi domum ius poterit impetrare. Vetumtamen, recepto prius [g] termino peremptorio, quàm recedat, in quo ſe debeat Curiæ præſentare. Cuius ſpaciū vt omnis omnino fruſtratiōis occaſio à iudiciis excludatur, præſentis legis ſerie duximus annotari, & pro locorū diuerſitate diſtingui: vt ſi cōuenti domus à Curia diſtet per octo dietas, aut pauciores octo tanti temporis dilato concedatur, quòd per ſex dies domi moratus, dietis competentibus numeratis, pro qualitate itineris, & perſonæ ad Curiam reuertatur. Si autē per decem dietas domicilium eius à Curia diſtare noſcatur, per prædictum modum dinumeratione dierum, & dietarum habita diligenti, tantum temporis impetret ad regreſſum, quod deducto tempore itineris, & reuerſionis ad Curiam, per octo dies domi valeat cōmorari. Cæterum ſi vltra decem dietas diſtat à Curia domicilium fugitiui quantūcunque diſtantia allegetur, dinumeretur tempus ad iter & reditum competens (vt eſt dictum) quo ſtudioſè & diligenter dimiſſo dato, prout prædictū eſt, perēptorio pro reditu, tam in caſu præſenti, quàm in omnibus ſupradictis, domi ſibi liceat per dies duodecim cōmorari. In quibus omnibus dilationibus, ſi venire cōtempſerit impetitus, cōtra ipſum ex peremptorio quantum de iure procedi poterit, procedatur.

De literis citatorijs.

TITVL. XCVII.

Citatio debet committi alteri quàm aduerſario, & debet eſſe certa & cum cauſa, & vna pro omnibus cum peremptorio termino hic expreſſo, & ſi citatus criminaliter non comparuit perſonaliter, & ſi ciuiliter per alium legitimè, contumax reputabitur, niſi defenſor pro eo probauit iuſtam cauſam abſentiæ. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

E Dictorū [h] ordinē priſcis legibus ſtabilitū ad breuiorē modū reducere cupiētes, vt ex eis in

† *Adde. Idem.*

a *Ea perfecta.* Paria ſunt nullam fuiſſe cauſam, & fuiſſe aliquam & finitam eſſe, vt ff. de condict. ſine cauſa. l. j. §. fine. & ff. de nau. fœ. Iulianus primo reſpon.

b *Subſiſtat.* ſic ff. de iudi. l. omnes, ibi. planè ſi perfecta. G.

c *Conqueratur.* Si vult alioquin contra. vt C. vt nemo priua. agere vel accu. co. l. j. ſimilis locutio eſt C. de tranſ. l iij. in princ.

d *Ob aliā autē cauſam.* repete iuſtam, vt ſupra eod. l. puritatē. & addas neceſſariā, vt ff. de iud. l. ij. §. legatis. Et caue tibi quia nō tantum in illis caſibus, qui gratia exempli ponuntur ibi, datur ius reuocandi domum: ſed etiam in aliis ſimilibus: quod probatur ex eo, qđ ibi dicitur: vel alterius negotij, &c. quod dic vt in ſumma. de iuriſdi. om. iu. §. ſortitur. ſecundum Azo.

e *Veniens.* Semper intelligas cum cauſa pertineat ad iuriſdictionē illius Curiæ, in qua impetitur. Veniens, facit ad hoc benè ff. de indi. l. conſenſiſſe. §. legatis. & l. non alias. & l. ſi reſtituatur.

f *Reuocandi domum.* Nota quòd hæc verba ſumuntur. ff. de iudi. l. ij. §. legatis. ſed aliter accipiuntur ibi, quàm hîc, quia ibi reuocat ius domum, id eſt, iudicum domum, videlicet, in domo, id eſt, in domicilio ſuo iudicium agitetur. Hîc verò non modo conueniatur in Curia vbi reperitur, ſed primo reuertatur ad domum. Nihilominus ad Curiam reuerſurus vbi repertus eſt & reſponſurus ibidem.

g *Termino.* Not. hic argumentum, quòd quando publica vel vidua, vel alia miſerabilis perſona citata coram ſuo ordinario iudice declinat

clinat forū ipſius, & alium eligit ſecundum formam priuilegij ſui. ADDITIO. *Adde quòd miſerabiles perſonæ ſunt de foro eccleſiæ vt in c. j. ij. & iij. lxxxij diſt. in c. ex tenore, de for. comp. c. nouimus, in fi. de ver. ſig. & per Spec. tit. de competentis iudicis adiectione in §. j ver. xix.* Superant. Is quem declinat debet præfigere ſibi terminum peremptoriū ad cōparendum corā iudice electo, nec eſt alia citatione opus, & videtur expreſſum. ff. de iudiciis l ij. §. ſi dubitetur. vbi dicit, quòd ſi conſtiterit, &c. & dic de hoc vt ibi extraordi. not.

De literis citatorijs.

h *Dictorum ordinem.* Cōſti. E iſta duo operatur circa citationes, abbreuiat ordinem edictorum: quia primò quatuor edictis citabitur, vt no. ff. de indic. ad peremptoriū cū ll. ſe. ſed vna citatio peremptoria pro omnibus ſufficit ſemper, vt hîc circa mediū: quod de iure cōmuni erat in volūtate iudicis, vt eo. tit. nonnunquā. Itē tollit materias altercationum, ad quas citati ſæpe cōuolabāt inficiātes ſe citatos eſſe, & dubium erat, an crederetur nūcio de iure cōmuni. quod credatur eſt arg ff. de re. du. l. ij. §. illud. quod non credatur eſt arg. C. de decur. l j. iſta dubietas hîc tollitur: quia nō debēt literæ citatoriæ mitti aduerſario citādo, ſed alicui bono viro puta iudici, qui eum citet in præſentia teſtiū. vt in conſtitutione ſecunda in prin. & ad hoc eſt argu. ff. rem rat. hab. l. iij. §. ſatiſdatio, & quia ſemper ipſe negaret, cum iudicium reddatur in inuitū, &c. vt ff. de ver. ob. inter ſtipulātem, in prin. citabitur igitur cum prædicta forma, quod debeat ſe præſentare Curiæ infra xxx. dies, ſi degat

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Vel quod ibidem ea perfecta ſubſiſtit. Scilicet, conſtiterit, quod ea perfecta, non remittitur ad domū ſuam. ff. de iudi. l. ij. §. planè nam ceſſante cauſa, ceſſat effectus. C. de epiſc. & cler. l generaliter. Inuentus ergò in iudicio, ſi non ob aliam venit cauſam, tenetur reſpondere. Secus ſi eſſet ex cauſa neceſſaria: aliud vero ſi cauſa voluntaria vt in gloſſ. Iure cano. ſi citatus venit ad iudicium proponens ſe non citatum, præſumitur quòd citatus venerit: niſi probaret ſe ex alia cauſa veniſſe ad iudicium, extra de electio. bonæ memoriæ. ver. ipſorum quoque. Et qui mittit nuncium ad Curiam excuſationem proponens, cum deberet per ſe comparere, vel procuratorem mittere, habetur contumax, & citatus præſumitur, quia ſicut miſit nūcium, ſic potuit mittere procuratorem, vt ibi dicitur: niſi eſſet caſus: vbi nuncius proponeret excuſationem: qua propoſita, non tenetur reus procuratorē mittere: vt ſi proponat cauſam infirmitatis vel ſimile, de quo dicetur infrà. l. proxim. Sed nunquid hoc caſu ſtatim, quòd inuenit eum in iudicio, dabit ſibi libellum, & ſine citatione reſpondebit? Reſpondeo opus erit quòd citetur, cum iudicium à citatione incipiat. inſtit. de pœn teme. litig. §. omnium. & debet dici cauſa in citatione, vt infra. l. proxim. vt ſciat reus vtrum debeat cedere, vel contendere, infrà de excep l. j. & arg. ff de eden l. j Et quod dicit hîc protinus, conqueratur. ſecundum vt non reuocet domum. non enim debet venire actor cum ſicco paratus. argum. ff. de ſolu. l. quod dicimus. & l. ratum.

Recepto termino. Dicit gloſſator, & quaſi pro veritate affirmat, quòd ſi pupillus, vidua, vel huiuſmodi declinant forum Baiuli, vel ordinarij ſui, & eligit Iuſtitiarium, vel alium, & is quem declinat ſtatuit terminum peremptorium ad comparendū coram Iuſtitiario ſeu iudice electo, non eſt opus alia citatione. ff. de iudi l. ij. §. Sed ſi dubitetur. & in concor. ibi. ¶ Alij dicunt quòd ſi in præfixo termino aſſig

aſſignato coram Iuſtitiario, ſeu iudice electo non pareat ille, qui declinauit, non eſt contumax, ſed oportebit quòd Iuſtitiarius de nouo citet eum. arg. ff. de iudi. l. edictum. ¶ Alii dicunt melius, & ſic ſeruatur, quòd ille, qui declinat, quia deſinit eſſe ſtatim iudex, non habet ſe vlterius intromittere de cauſa, ſeu de lite. arg. ff. de iudi. l. iudiciū ſoluitur. quia l. C. quando Impera. inter pupil. & vid. dat cognitionē cauſæ electo per pupillum & viduam, & reuocat ab illo, qui declinatur, & ſic terminus quem dat. Sicut ab incompetenti non valebit ad hoc. Et in §. ſed ſi dubitetur, erat iudex dans terminum: quia ad eum in termino debet redire ad reſpondendum.

S*I quem noſtrorum fidelium.* In verſi. allegetur. Nec tenetur ſatiſdare de præſentando eum in certo termino, vt extrà de accu. c. veniens nec iudicatum ſolui, vt no. C. de procu. l. exigendi. vbi glo. Tenetur tamen ſatiſdare de reſtituendis expenſis, ſi iniuſtè appareat excuſaſſe: vt colligitur in auth. de depoſito, circa prin. Bar. de Capua.

Et ſimiliter tenetur ſatiſdare de ſoluendo intereſſe ſecundum vſuram, hic Inno. Plus ſecundum opinionem aliquorum tenetur ſe obligare ad pœnam de verificādo illum eſſe abſentē, & eſſe in loco. in quo dic ſecundū Argentinū de Neap. in l. cuſtodias. §. ad crimen. de pu iud. Hodie circa hoc vide c. regni. poſt cōmiſſum à delinquente flagitium, ſecundum Argentinum ibi, in l. pe §. ad crimē. de pub. iud. vbi cautum reddit aſſeſſorem in hoc. Petrus de Monteforti.

De literis citatoriis. *Rubrica.*

E*Dictorum.* Non ad eum vt olim arg. ff. de arbi. ſed ſi interpellatus. §. arbiter.

Et de qua re, & huiuſmodi querimonia. Ecce cauſam. debet enim cōtinere citatio cauſam. iij. q. ij. ſi epiſcopus. in gloſſ. v. q ij. ſi primates. & innuitur in c. præterea. extrà de dila. & apertam, per quam poſſit reus ſcire vtrum debeat cedere vel contendere vt dictum eſt ſupra l. proxi.

poſterũ nulla quæſtionis materia poſsit oriri, apertiſsima conſtitutione ſancimus. Vt citatoriç literç per Iuſtitiarium, & Baiulum deſtinandæ, non, vt olim, ad ipſum eundem, qui citãdus fuerit ab aliquo per aduerſariũ ſuũ tranſmittantur, ſed per aliquem bonũ virũ, qui in illis partibus, vbi reus degere dicitur, cõmoratur, aſsignẽtur eidem: vel per ſpecialem citantis nunciũ eædem literæ deſtinentur, vel per quodlibet edictũ aliud [a] citatoriũ, etiã ſine ſcriptis fiat. In quibus literis debẽt dilucidè cõtineri, [b] corã quo, & à quo, & de qua re, ac huiuſmodi querimonia deferatˀ, & tẽpus expreſſum. In quo per ſe tantũ, [c] ſi criminalis ſit accuſatio, vel per ſe, vel per [d] aliũ, ſi ciuilis quçſtio moueatur, citatus debeat in Curia cõparere. Citatio fiet vna pro omnibus, quæ peremptoriũ [e] cõtinebit, & terminũ triginta dierũ ad plus à die citationis receptç cõtinuè numerandorũ in quacunq; parte Regni citandus manere dicatur: plerunq; etiã breuius ſpaciũ [f] indicetur, ex qualitate temporũ & proximitate locorũ: vel ſi cauſa ſit vrgẽs, propter quã tam longũ tẽpus concedi nõ poſsit. Si vero extra Regnũ is, qui citãdus eſt degat lx. dierũ ſpaciũ, citatio cõtinere debebit, in termino autem peremptorio citatus cõparere tenebitur per ſe, vel per aliũ ſi ciuilis eſt quçſtio legitimè in principali cauſa defendendi, aut ꝓ ipſo excuſatio legitimè [g] allegata probari, propter quã in termino

ſi degat in quacunque parte regni. aliàs habet ſpacium lx. dierum, quod ſpacium ex iuſta cauſa abbreuiari poteſt. argu. C. de dila. ſiue pars, & venit reſponſurus in criminali cauſa per ſe, vt argum. ff. de pub. iudi. l. penult. In ciuili per ſe vel procura. l. ij. vbi iuſtam cauſam abſentiæ allegat.

a *Citatorium.* Dumtamen de mandato domini citatio fiat, aliter enim non valet, vt C. de exhib. re. l. vlt. niſi fieret per officialem per l. ea quidem. C. de accu.

b *Coram quo & à quo.* Vnde verſus. Quis agat quæ res, quç quæſtio tẽpus quo reus adueniat forma citationis erit.

c *Si criminalis.* Publico crimine vel priuato, dum tamen expectetur pœna capitalis imponi, quod dic, vt in ſum. de procur. §. conſtituitur autem procurator in lite. G.

d *Aut alium.* Quid ſi non cõtineatur expreſſim vt in ciuili cauſa cõpareat citatus per ſe, vel per alium? Reſponde ita intelligitur vt poſſit per alium comparere citatus, vt C. de procur. l. in pecuniariis.

e *Continebit.* Si autem legitima citatio non præceſſit, prout hîc dicitur, & reus fuerit condemnatus: nulla eſt ipſo iure ſententia, vt C. quomodo & quando iud. l. ea quæ. hoc etiam eſt in accuſatore, qui accuſationem inſtitutam poteſt repetere, ſi eo non citato, reus fuerit abſolutus, vt C. de accuſa. l. accuſantibus. Repete hîc not. ff. de ſententiis quæ ſine appel. reſcin. l. j. §. pen. & C. de iudi. properandum. §. & ſiquidem.

f *Indicetur.* Sed contra videtur. ff. de iudi. l. per interualla. ibi non minus, &c. Sed dic, vt no. ff. de iud. l. nonnunquã. in fi. ſecũdum Azo.

g *Allegata probari.* Vtpote citatus eſſet peregrè ſine dilatione, vel quòd eſſet ægritudine impeditus, ita vt in ius produci non poſſit, vt patet optimè. ff. de hçre. inſtit. l. ſi quis inſtituatur. in fi. & dic vt ibi in glo. Et not. quòd huiuſmodi cauſa abſentiæ debet legitimè probari: & ſic per teſtes, vel aliã plenam probationẽ, vt hîc. Videtur contradici infra de for. & forban. l. pœna. circa prin. & ita videtur contra. de execu. tu. ſcire oportet. §. ſufficit. vbi dicitur, quòd ſufficit iuramẽtum, vt ibi plenè, extraor. no. Niſi dicas, quòd hæc intelligatur ſecundum illam, & quòd hîc dicit legitimè referatur ad excuſationẽ allegatam, quòd ſit legitima & non ad probationem, vt in l. pœnam. nam aliàs bono modo quomodo abſentia ante citationẽ probari poteſt per teſtes. Niſi diceres, quòd ſufficit, ſi teſtes deponant, quòd viderunt eum diſcedere de terra ante citationem, & accinctum ad eundum, & ad talem locum. Vel dic, quòd hoc corrigitur.

Non

ANDRAEAS DE YSERNIA.

l. proxi. ſed ſi ſciuit cauſam, reus citatus non debet plus certiorari arg. dicti c. præterea, vel ſi fuit inſtructus, non habet dilatorias inducias, quia non debuit certiorari qui ſciuit. ff. de actio. empcio. l. j. in fi. ſciens, & ipſe ſe decipi. ff. quod fal. tu. autore. l. j. in fi. de acq. hære. l. item veniunt. §. quid ergò. de admi. tu. l. pater. §. ex quo. Item ſufficit denunciare ne nubat, etiam ſi cauſam non dicat, ſcilicet, quia volo te accuſare de adulterio: ineſt enim cauſa. ff. de adult. l. denunciaſſe in prin. nam & vaſallus infra annum & diem debet polliceri fidelitatem & inueſtituram petere. vt in tit. de cap. Corra. §. j. Et in tit. per quos fiat inueſti. §. j. in gl. j. quòd cauſa inſerenda ſit citationi. C. de edi. di. Adri. tol. l. fi. & alle. ff. quando di. leg. ced. huiuſmodi.

ADDITIO. *Adde Cardi. Zabar. & doct. in c. veritatis de iureiuran. Abb. in c. nihil, de electio. Bal. in c. j. quo tempo. miles in vſib. feud. Cald. conſ. vij. incip. an feudatarius teneatur in tit. de feudis. Pet. de Anch. cõſ. clxxviij. incip. D. Lazarus fuit inueſtitus de quodã feudo. Card. Zabar. conſ. xxxiiij. incip. circa primum dubium duo principaliter ſunt videnda. Abbas conſil. lxxxiij. incip. conditoris omnium poſtulato ſuffragio. in ij. col. in j volu. Idem Abb. conſi. iij. incip. vtar in præſenti in ij. volu. Ioann. de Ana. conſil. xxxij. incip. vltra alia dubia. Ludo. Rom. conſi. xxvij. incip. viſo themate, mihi propoſito in princip. Paul. de Caſtr. conſi. clxij. incip. circa id de quo quæritur. in pen. col. Alexan. de Imol. in conſi. lxxix. incip. circa primum, de quo quæritur, in j. vol. Franciſ. de Curt. conſ. lxxxij. incip. Deus pius Ieſus Chriſtus. Et quid ſi ſint tres fratres, vnus petit inueſtituram ſuæ partis infra annum, alij verò ſunt contumaces, & partem ſuam perdiderunt, an accreſcat fratri inueſtito, an ſolidetur cum dominio? vide per Bald. in C. quæ in eccleſiarum. verſic. quæro, pater & auus de conſtitutio.*

Sed non facit ad hoc, nam quod dicitur ibi cauſa, ex qua debentur præcedere ſemper debet, id eſt, prius debet impleri cauſa propter quam legatum relictum eſt. ¶ Sed nunquid poteſt mandare iudex, vt citet omnes qui faciunt brigam, vel aliquod delictum: nam citator exprimere debet de qua re, & cuiuſmodi, &c. Nam videtur quòd citatio iudicis debet hoc cõtinere, vt dicit litera dilucidè, &c. pro quo eſt ff. quod cuiuſ. vni. no. l. item eorum. §. ſed ſi ita. Nam citatio ſententia citatoria dicitur, ſecus in procuratore, qui poteſt conſtitui ad lites futuras. ff. de procur. l. iiij. & adde quod diximus. ſupra de offic. Baiu. l. ij. ¶ Fiet vna pro omnibus, quæ peremptorium continebit. Hoc eſt dicere, quòd ſemel citet, & ſemper dicat iudex, quòd peremptoriè citet in ciuilibus, vt verbum hoc peremptorium ſemper exprimatur à iudice citante. ſic ſupra l. proxi. & infra quod tempus partes ſe de præſen. l. in ciuilibus cauſis, vbi plenè dictum eſt ſemper infra ibi. in termino peremptorio, &c. De iure Romano erat in poteſtate iudicis, quando mitteret peremptorium. ff. de iud. l. non nonnunquã. ¶ Conſtitutiones iſtæ abbreuiant lites, vt in prin. huius l. dicitur imponit neceſſitatẽ iudici citanti, ꝙ ſemel citet peremptoriè, vnde ſi iudex citaret ſic, veniat die Lunæ & die Martis, & die Mercurij peremptoriè, vna eſt citatio, tamen non tenetur cõparere, niſi in peremptorio, vt infra. in ver. peremptoriũ. Et quod dicitur de comparatione die Lunç & Martis, ſuperfluo dicitur, ꝙ non vitiat, ſicut. arma virumq; cano ff. de ver. ob. l. quæ extrinſecus. ¶ Quid ergo ſi iudex mãdauit ſine hoc verbo peremptoriè? dic ꝙ non ſufficit ſed oportet peremptoriè procedere, & ſic non erit vna tantũ. d. l. ad peremptoriũ. iudex enim omittens id, quod lex præcipit, facit contra l. & ſi dolo, tenetur in totum: ſi imperitè & ignoranter tenetur in tantum, quantum bono iudici videbitur, de quo, & quid ſit hoc dicere, diximus plenè in tit. de contro. inter do. & emp. in fin. Alij expediunt ſe quòd non, quicquid iudici permittitur iuris ſubiicitur neceſſitati. ff. de iud. l. non quicquid. C. quomo. & quando iudex. l. j.

Si vero extra Regnum degat. Communiter intelligitur degat, id eſt, habitet, ſiue domicilium habeat, vt domum conſtitutã ad habitandum, vt ſi Romanus habitans Romæ, deliquit, vel contraxit in Regno, vel in Regno habet poſſeſſionem, aut feudum, de quo in Regno debet conueniri ad iudicium, ponitur degat in auth. vt nul. iu. §. ſi verò quis. ſed tunc impropriè videtur ſtare verbum citatio, quia iudex Regni non habet citare Romanũ in Rom. imò videtur ꝙ debeat requirere iudicẽ Romanũ, vt cit. d. §. ſi verò. Itẽ cũ Roma non diſtet vltra v. vel vj. dietas à Regno, quomodo dantur lx. dies? Item quid ſi diſtaret magis, puta ſi eſſet Anglicus, vel Hiſpanus, non habebit pluſquam lx. dies pro loci diſtantia. Sed litera non dicit, ꝙ iudex Regni citet extra Regnum, ſed dicit, quòd citandus eſt. Vnde requirit iudicem Romanum, quòd ipſe citatus compareat infra lx. dies. Verum, quia poſſet iudex Romanus non parere requiſitioni iudicis Regni, cum non ſit eiuſdẽ dominij, ſicut quando Imperator Romanus dominabatur toto orbi. Idcirco dicunt aliqui, ꝙ iudex Regni poſſit per nunciũ ſuum citare in Roma, quia citatio continet ſolum miniſteriũ, non tamẽ cognitionẽ, infra l. ſe. & ff. ſi men. fal. mo. di. l. ij. Nec ob. l. extra territoriũ ius dicẽti tripliciter intellecta quorum intellectus nullus eſt contra hoc. Iſtã materiã plenè tractauimus in tit. de contro. inter me & vaſ. de beneficio, dic plenè vt ibi. vbi etiam dictũ eſt, vtrum excuſatori dicenti citatũ in domo ſua, quòd citatus fuit & eſt extra Regnũ. & faciet inde fidem, dentur xl. dies ad denũciandũ citationẽ citato. vt tunc ponatur, degat, id eſt, agat. Et vtrum ſi ante completos dies datos, citatus veniat, vel redeat, teneatur ſtatim reſpõdere. In termino autẽ peremptorio cõparere debebit, non quòd ſit neceſſe quòd actor vel accuſator dicat in peremptorio,

accuſo contumaciam Titij citati, licet ſit in vſu, bene debet comparere, & dicat quare venit, vt diximus plene in dicto titul. de controuer. inter me & vaſ. meum, & alium de beneficio.

Excuſatio legitima. Dicunt multi periti de Regno, quòd iſtæ conſtitutiones magis dilucidè ponunt, & affirmant de excuſatione, aliàs excuſatore, in qualibet cauſa reipublicæ, ſi non defendantur, ſcilicet, plenè. hoc enim importat hoc verbum. ff. de procur. l. fin. patiuntur miſſionem & venditionem. C. de reſtit. milit. l. ignorare. ff. de leg. l. eadem. ſic & infirmi, & pupilli. ff. de hæret. inſtit. l. ſi quis inſtituatur. §. fin. Sed certè ſatis cauetur de excuſatore iure Romano. ff. de excu. tut. l. ſcire. §. ſufficit. & quicquid dicatur per diuerſitates dictarum legum & ſimilium, intelligendum eſt ſemper, quòd vbi reus non defenditur plenè, nec aliqua excuſatio proponitur pro eo, non habeant locum ipſæ leges: ſed ſi excuſetur reus, non procedetur vltrà, ſicut contra contumacem: ſed dabitur terminus excuſatori, infra quem denuntiet citato, vt ad iudicium veniat. nam & in capitalibus cauſis admittitur excuſator, cùm ibi non poſſit per alium plene defendi. ff. de procur. l. ſeruum. §. publicè. ſicut dicit Roffredus in titul. de bon. author. iudic. poſſid. & in tract. ſecundi decreti. & Innoc. in titu. de eo qui mit. in poſſeſ. cau. rei ſer. cap. ſi aduerſarius, vt ſi allegetur per excuſatorem, quòd reus aberat, & abeſt cauſa reipublicæ, & probetur, non procedetur vlterius vſque ad reditum eius, etiam ſi cauſa erat inchoata: nam & ſi excuſaretur haberet reſtitutionem taliter abſens contra totum illud, ad quod proceſſum erat, eo non defenſo plenè. not. C. de reſtitut. milit. l. j. Idem etiam eſſet tunc in accuſatore, vt infrà in conſtitut. hoſtici. Si verò excuſetur, quòd tempore citationis erat abſens cauſa probabili, vt ſtudiorum: vel voluntaria, vt mercaturæ: quamuis imputetur ei taliter abſenti, quòd non dimiſit, quando reliquit generalem procuratorem in domo ſua, qui eum plenè defenderet, vt notatur extrà de procuratorib. cap. dilectus. & quamuis ſufficiat tunc eum citari in domo ſecundum communem opinionem. C. de anna. except. l. vt perfectius. tamen vt citatio perueniat ad notitiam citati, poſitum eſt, vt excuſatori detur terminus, infra quem compareat ſecundum locorum diſtantiam: & ſic poſſent intelligi leges, quæ dicunt debere citationem peruenire ad notitiam citati. ff. de appel. ex conſenſu §. fina. cum concord. & eſt expreſſum in hac conſtitutione & ſeq. nam per cap. dilectus. habet procurator demiſſus tantundem, videlicet terminum ad conſulendum abſentem, vtrum velit cedere vel contendere, in l. ſi quis inſtituatur. non fuit propoſita excuſatio, quòd reus erat peregrè, vel infirmus, quamuis gloſſ. hîc dicat, ſed non bene, quia ſi fuiſſet propoſita, infirmo iuſſiſſet, ſeu iubere debuiſſet diem iudicij prolongari. ff. ſi quis caut. l. ij. §. ſi quis. ſi fuiſſet morbus ſonticus, ſecus ſi leuis, vt vetus quartana. ff. de re iudic. l. quæſitum. Idem ſi abſens cauſa reipublicæ. ff. eum qui appel. l. ij. Item ſecundum alios conſtabat ibi de debito, & ideo dabatur curator bonis ad ſoluendum, & nihilominus datur ibi reſtitutio in læſione, cauſa cognita, in pupillum. ¶ Si erat debitum ex perſona patris ſecus eſt ff. de minor. l. in poſſeſſione. §. cùm dicitur hic excuſator non proponit cauſas cauſæ, quæ colliguntur ex actis: vt ſi dicant, citatus non tenetur venire: quia iudex vel actor eſt excommunicatus, vel ſi petat copiam reſcripti, vel citationis, & ſimilium: quæ debet fieri per illum, qui plenè defendit, vt dixit Innocentius extrà de accuſat. capit. veniens. & Odoffred. in dicto §. publicè. ſed allegabit cauſas abſentiæ iuris, vel facti. & hoc eſt quod ſequitur. ¶ Non debuit comparere, ſcilicet de iure: nam allegauit, quòd citatus erat minor ſeptennio, & ſic citatio nulla, vt ff. de adminiſtrat. tut. l. j. §. ſufficit. vel citatus die feriata, vt dictum eſt ſuprà in rub. huius tituli. ¶ Vel non potuit comparere, hoc eſt facti: quia dixit citatum iuiſſe ad ſanctum Iacobum, vel infirmum. Sic ponitur in potentia iuris & facti, extrà de reſcript. ſi citatus. ¶ De infirmo dicitur extrà de procurat. querelam. vel quia erat extra territorium iudicis. ff. de iuriſdi. om. iudi. l. fin. Vnde dilatorias & declinatorias, & peremptorias non proponit excuſator, cùm illæ ſint cauſæ, vel iudicij, aliàs ſunt cauſæ, cauſæ, id eſt, iudicij, quæ per ſe vel procuratorem, aut defenſorem proponuntur, extrà de procu. cap. conſtitutus, per Innoc. & hîc excuſator poteſt eſſe etiam cum mandato, quia infirmus poteſt mittere ad hoc proponendum etiam ſine mandato. dicta l. ſcire. §. ſufficit. Sed ſunt quædam, quæ ſi cum mandato proponuntur, nocent, vt quando dicitur: ſi, vt potuit mittere excuſatorem, ita & procuratorem, extrà de elect. bonæ. de dolo & contum. cùm dilectus. putà, ſi citatus mitteret excuſatorem, quòd eſt abſens: niſi ante citationem feciſſet procuratorem ad excuſandum eum, qui iuit ad ſanctum Iacobum, ſi contingeret eum citari. Item quilibet poteſt excuſare, etiam minor, & infamis, vt dicunt prædicti in cap. veniens. & in § publicè. ſed minor non poteſt eſſe procurator, niſi pro coniunctis. ff. de procur. l. minor. C. eod. titu. l. exigendi. ¶ De infame non eſt mirum, quia poteſt eſt procurator, Inſtit. de except. §. fi. Sed quæro, nunquid clericus poteſt excuſare illum, pro quo nō poteſt eſſe procurator, vt pro coniunctis? Videtur quòd non, vt extrà ne cler. vel monac. cap. j. in authen. de ſanctiſ. epiſc. § alium

quod

quod dixi ſuprà de offic. aduocat. l. ij. Econtra videtur quòd ſic, & per quemcunque: & quilibet admittitur ad inſtruendum iudicem de veritate. ff. de adminiſt. tut. l. ad inſtruendam. C. de precib. Imper. offer. vniuerſa. Sed obſt. quia excuſatio debet probari, vt hîc dicitur. & d. c. querelam. & c. cùm dilectus. vnde ſi probetur per ſacramentum excuſantis, ſicut Moderni dicunt, & communiter eſt in vſu, per §. ſufficit. nam legitima probatio eſt per ſacramentum, ſiue lex deferat, ſiue pars. ff. de iureiuran. l. j. & l. admonendi. Leue, aliàs legitimè erit dicere clericum admitti: quia non implicabit ſe nimis negotiis ſecularibus: ſic exponūt Moder. d. §. ſufficit firmare. & etiam eſt ex ipſo naturali inſtinctu naturæ. Iuſtitia habet multas partes, inter quas eſt religio & ſacramentum ſecundum Tullium in Rhetorica ſua. Ponitur ergo totum pro parte: nam ſacramentum eſt religio: vnde dicitur iuriſiurandi religio. ff. de iureiuran. l. j. C. eo. tit. l. ij. ſed ſi eſſet neceſſarium probare excuſationem: putà, ſi iudex ſuſpicaretur clericum malitiosè proponere, & exigit probationes alias, quàm ſacramentum, maximè, cùm non poſſet clericum de periurio punire? & videtur hoc eſſe in arbitrio iudicis, ſicut illud, vtrum in ciuili committat audientiam teſtium, vel non? in authen. de teſti. §. multæ. in glo. Quod quidem verum videtur, cùm non ad vnam tantùm ſpeciem probationis cognitor attendere debet. ff. de teſti. l. iij. §. eiuſdem. Tunc poſſet videri clericum non admitti, quia implicabit ſe negotiis ſecularibus. Et cum hoc accidiſſet de facto, diſtinguebant quidam periti, quòd ſi clericus habet probationes in promptu eſſet idem, ſicut quando iuraret: ſecus ſi non in promptu quia tunc in ſecularibus actionibus immiſceretur: arg. C. de cōpen. l. fi. ff. vt in poſſ. lega. l. ſi is à quo. Item quia recipiendo terminum ad probandum facit partem: & ſi non probat, eludit iudicium. Determinatum fuit, quòd admittatur tanquam minus malum: arg. l. exigendi. in fi. C. de procurat. nam in c. veniens dicit Inn. per quemcunque, & pro quolibet: qui omnem dicit, nō excipit clericum. xix. diſtin. ſi Romanorum. de maior. & obed. ſolitè.

ADDITIO. *Adde l. iij. ff. de offic. præſid. l. Iulianus. ff. de leg. iij. l. à mandato. C. mand. Archi. in c. cùm eccleſia. iij. q. ij. Ioan. And. in reg. poteſt quis. de reg. iur. lib. vj. in mercur.*

Cùm ſit quædam informatio, ſed vt non eludat, caueat idoneè, ꝙ ſi non probat, ſoluat expenſas & intereſſe, aliàs nō admittatur: nam excuſare eſt quædam ſpecies defenſionis, immò defenſio, in §. publicè. ibi, nam in capitalibus defendatur, impropriè ponitur pro excuſatione. Defenſor verò idoneus non eſt ſine ſatiſdatione, maximè quando fruſtrādo efficit ne ad exitum cauſa deducatur. ff. de procu. l. fi. Alius tamen laicus ſine ſatiſdatione condemnabitur ad expenſas, ſi non probat, infrà de dila. l. ij. in fi. ¶ Sed quid ſi iurauerit laicus citatum fuiſſe & eſſe infirmum, vel abſentem: & periurauit ſcienter, nunquid punitur de periurio truncatione manus, vt infrà de blaſphem. Deum. l. ſecunda? Satis videtur quòd ſic. C. de iureiuran. l. ij. in gl. & ff. de crimine ſtelliona. l. ſi quia tale periuriū fuit nociuum alteri, licet cauſa & negotium terminatum propter ſacramentum non retractetur. ff. de iureiur. l. j. & diximus infrà l. penul. lib. huius. Alij dicunt contrà per ea quæ diximus in tit. de conſuet. rec. feu. §. ſacramentū. quia cum ſit in arbitrio iudicis probari per ſacramentum, vel alias probationes, vt dictum eſt, imputetur iudici & parti, qui non inſtetit, vel per alias probationes fieret inde fides. Idcirco multi iudices, quando deferunt ſacramentum excuſatori, faciunt eum obligari ad certam pœnam, eo quòd probatio intereſſe difficilis eſt. ff. de præt. ſtip. l. fin. vt ſi appareat contrarium, ſoluat pœnam parti. clericus ſi ſit periurus, etiam à ſuo iudice nō punietur exinde, niſi aliter ſibi conſtaret, vt in c. at ſi clerici. extrà de iudic.

ADDITIO. *Adde c. de his. 50. diſt. & in c. querelam. de iureiur. & periurus eſt extra protectionem & auxilium Dei, & eccleſiæ, ſecundum Bal. in c. ego N. de iureiur. in j. col. verſic. ſi Deus me adiuuet.*

Item probato, ꝙ erat & eſt abſens: quia iuerat ad talem locum: hoc eſt difficile probare: vnde ſufficiet, ꝙ probetur per ſacramentū, vel teſtes, quomodo viderunt citatū ante citationē diſcedere de terra, dicentē ſe iturū ad talem locum, vt in gl. hîc innuitur. pro quo eſt ff. ex qui. cau. in poſ. ea. l. Fulcinius. §. quid ſit. Difficile eſt probare animum, vt ff. de interro. act. l. & quia. Et ſi ſic probaretur, ꝙ viderūt eum morantē in tali loco, non ſequitur, quòd nunc moretur, quādo eum excuſat. ¶ Sed quid ſi non adiicit locū: quia dicit excuſator, & teſtes, ꝙ audiuimus eum dicentem ſe iturum peregrè? dicunt quidam dari terminū ad arbitrium iudicis, qui magis intellectu, &c. ff. de ſolu. l. quod dicimus. & l. ratum ad leg. Fal. l. j. §. item ſi ita. Sed quod erit hoc arbitriū, quod dabit dies ad eum quærendū? videtur ꝙ xxx. C. de exhib. re. l. ij. §. nec ex longinquo. Econtrà videtur ꝙ tot dies, infra quos poſſit eum perquirere per territorium loci, & terræ: vnde eſt, vt cùm dicatur abſens, dicamus eum abſentē à territorio, ſic in auth. de ſi. inſtr. cùm enim multis modis dicitur quis abſens, vt ibi. Non aſſumere debet id quod peius eſt pro eo, illa ratione, quia quando receſſit, debuit dicere familiæ, ad talem locum vado: tenetur quidem relinquere generalem procuratorem inſtructum, vt in c. dilectus. Aut ſaltem vxori ſuæ debuit dicere, ſicut Iuſtinianus, qui

habuit

habuit conſilium cum Theodora in authen. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. hæc omnia. Vel verius, ex quo eſt abſens à loco iudicij præſumetur in dubio non extitiſſe prouinciam. & tot dies dabuntur, per quos infra prouinciam poſſit perquiri. arg. ff. de aur. & ar. leg. l. Mæuia in fi. d. leg. iij. qui concubinam. j. vxori. de oper. liber. quod nuſi de prou. ar. ſed hæc in prin. nam plus eſt diligens magiſtratus in negotiis reipublicæ, quàm quilibet alius in ſuis, quia officialis habet ſingularem induſtriam exploratam fide & grauitate. ff. de offi. Præfec. Præ. l. j. At quilibet debet eſſe, nec multum diligens, nec minus, aliàs multum negligens. ff. de vſur. l. ſi bonæ commo. l. ei & l. in rebus, & hoc in alienis, in ſuis non tantum curatur. ff. ſolu. matr. l. ſi conſtante. §. ſi maritus. Sed magiſtratus non percipit pro vtilitate reipublicæ extra prouinciam. C. libr. x. de anno. & tribu. l. pro locis, & l. nemo. & l. ſe ergo nec extra prouinciam pro propriis vtilitatibus quis ire præſumitur, niſi contrarium probetur: non ergo per longum ſpacium expectabitur. ff. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. quod autem de iudi. l. ſi longius. Item quia dicitur multum abſens, quando eſt in alia prouincia, vt ff. de condi. fur. l. parui. in gloſſ. pro quo eſt C. de præſcrip. long. temp. l. fi. Et ſi minus tempus daret iudex, & condemnet poſt, quia condemnaret ſicut contumacem illum, qui non eſſet, non valeret ſua ſententia. Nam vbi minus dat tempus iudex lex ſupplet. ff. de re iudic. l. iiij. §. ſi quis, ſicut dilatione pendente, & e. C. de dilatio. l. ſiue pars. & videtur expreſſum in auth. de exhib. & intro. reis. § ſancimus & not. in ſimili, ff. de fer. l. j. ¶ Sed ſolet quæri vtrum tenor iſtius conſtit. ſeruetur quando princeps, vel Rex citet? Et vtrum, quando quis citetur ad aliquod extra iudiciale? Et vtrum pœna appoſita in citatione exigatur ſi ſit cõtumax ſine condemnatione, vel vocatione alia? Item quæro quæ pœna poſſit poni in citatione extra iudicium? Iſtam materiam alibi plenè tractauimus, ſed in compendio dic ad plenum, quod princeps plerunque cognoſcit de cauſa. C. de leg. aliàs ſi contra ius vel vti. pu. l. fi. & tunc ſeruabit legem ſcriptam a ſe latam, vel ab alio, licet enim ſit ſolutus legibus, vult tamen legibus viuere inſtit. qui. mo. te. infir. §. fi. niſi ex certa ſcientia vellet contrarium. Poſitiua enim tollit quandocunque, prout vult. C. ſi cõtra ius vel vti. pub. l. fi. in fi. gloſ. ¶ Ad ſecundum videmus etiam officiales vocare aliquem non adiecta cauſa, vt forte prohibeat ei præſenti, vt non faciat aliquod prohibitum, aut quòd nõ moueat arma. ff. de vſufru. l. æquiſſimum. §. j. ¶ Seruabitur quod eſt vſitatum. Hæc conſtitutio loquitur tantum in iudicio. Vnde in eo tantum intelligetur. ff. de ver. ob. ſi minor pro vſitato. ff. de legi. l. ideo. Et ſi quidem habeat certam pœnam, vocatio illa exigetur in principis etiam vocatione, per ea quæ dicunt Moderni lib. x. de theſau. lib. j. aliàs eſſet pœna ſacrilegij: ſed in alio officiali crimen ſtellionatus, vt not. in d. l. j. Et in iſtis extraiudicialibus conſueuit poni pœna grandis, & leuis ſicut eſt negotium arduum & ponderoſum & graue, propter quod vocat, & ſicut poteſtas vocantis habentis merum imperium. vnde & ſub pœna omnium bonorum tenet, vt dicunt Moderni, vt C. lib. x. de iure fiſci. l. certa de Decu. & quidam ignauiæ & l. grauis lib. x. ¶ Ad tertium videtur quod non condemnetur ad hanc pœnam, quia huiuſmodi pœnarum impoſitiones ſunt comminationes quæ non habent vim rei iudicatæ. C. comi. vel epiſ. in rubro & nigro, & ſpeciale dicit gloſſ. eſſe in pupillo. ff. de admi. tut. l. ſi tutor, qui repertorium. §. ſolet & §. qui deponi. Vel quod ibi dicitur, ſequitur decretum gloſ. non tanquam validum, ſed quia & ſine decreti interpoſitione illæ vſuræ debebantur ex mora, quæ inducebantur ex decreti interpoſitione, pro quo eſt etiam. C. vbi cauſæ fiſcal. l. j. Item cum mandatur aliquid alicui ſieri ſub pœna excommunicationis non eſt excõmunicatus, ſi non fiat. extra. de iure pa. relatum. de ſagit. ca. j. loca & conduc. c. j. ſi ſtetur in finibus prohibitionis. ſecus ſi diceretur, quòd ſit excõmunicatus ex nunc, ſi non fiat, quaſi ſententia quæ ſit lata ſub conditione, tenet extra de ſymo. ſicut ſub conditione extranea non datur, vt condemno te ſi nauis venerit ex Aſia, ſed ſub conditione de præſenti, ex his quæ ſiunt in iudicio, dixit Ioan. ff. quando appel. ſit. l. j. §. j. vt ſi dominus vocat feudatarium ad præſtandum ſeruitium, & ſi non veniat imponit pœnam, vt priuetur feudo, ſi tunc diceret dominus, quòd ex tunc ſit priuatus feudo, ſi non venit ad præſtandum ſeruitium, videtur quod teneat ſecundum Ioan. ¶ Sine hac pœnę cõminatione oporteret priuari per ſententiam etiam ſi perditur ipſo iure, tunc quia propter poſſeſſionem, aliàs priuationem, neceſſaria eſt ſententia, quibus mod. feud. amit. §. ſed nec iuſtior. de feu. ſine culpa non ami. l. ij. & iij. tamen cum prædicta comminatione, ſi non venit, videtur ex tunc ſententiatum, & capitur feudum tanquàm in executione rei iudicatæ, quæ ſententia habuit locum non à die interpoſiti talis decreti, ſed à die conditionis exiſtentis. l. xij. diſt. Salernitatæ in glo. Verius videtur, vt abſque aliqua condemnatione exigatur pœna certa, & ſtatuatur extraordinaria ad arbitrium iudicis, quia pœna infligitur propter contumaciam, quia non venit, & contempſit. Et ſic exigitur infra de aud. teſti. in l. in pecuniariis. circa fin. ibi quo caſu pœna impoſita exigatur, ſi contumax in iudicio vocatus non venit, ſtatim plectitur ad tertiam, hęc enim eſt pœna legis. Maior autem videtur ratio quando certa pœna per iudicem imponitur quia durius agitur cum eo, qui contemnit iudicem, quàm cum eo, qui contemnit legem. ff. de arbi. l. Celſus, totus ti. cõmina. vel epiſtolas. loquitur in debitore negante. Nam ſi conſtaret de debito, poſſet iudex ſibi pœnam imponere, quòd ſoluat. Et ſic intelligunt quidam Moderni. §. ſolent. l. tutor qui repertorium. Item datur præceptum quod ſoluat. ff. de iudi. ſi debitor. Item ſi dicatur ibi, quod iudex ſequatur decretum prætoris non propter contumaciam, ſed propter moram, quod decretum non declarat, & hic propter moram, quia non venit, valet pœna. Sed tunc quando ſub certa pœna citauit, nõ exigetur tertia vel maior. d. l. in pecuniariis. Hęc omnia patent per acta, & ideo nõ eſt neceſſaria alia eõdem natio. ij. q. j. §. quando. ſic d. omnibus quæ iubet iudex in iudicio, tanquã iudex. C. de teſti. l. nullum. Si verò obligaſſet ſe reus non in iudicio ad certam pœnam, vt veniret, quando vocaretur, & vocatus non venit, committitur pœna, quæ exigetur quãdo probabitur, & ſic tunc oportet citari & conuinci. Poterit enim eſſe quod remiſſa erat per pactum illa pœna poſt conuentionem, non conuictus non debet damnari. j. quæſtio. j. nos inquemquam. & arg. C. de pact. l. ſi pacto quo pœnam, ſed quando iudex inuenit obligationem in actis, & ſic contrarium, non debuit diuinare, quòd fuit ſibi remiſſa. ff. man. l. ſi fideiuſſor. §. non male. nam vocatus debuit hoc allegare per ſe, vel per alium, quem debuit in domo relinquere, vt dictum eſt argumen. ff. de iudi. l. ſi quis ex aliena, quandocunque verò veniens audietur ex hac iuſta cauſa, & reuocabitur quod factum eſt per reſtitutionem. ff. de damno infecto. l. ſi finita. §. ſi forte. & ſi veniat, re integra, antequam fiat executio, reuocabitur. ff. vt in poſſ. leg. ſi pecuniæ.

E*Dictorum ordinem*. In tex. etiam ſi ſine ſcriptis. Not. quod citatio poteſt fieri ſine ſcriptis. In contrarium eſt caſus in l. contumacia de re iudica. & ff. de fideicom. lib. l. cum verò. §. ſubuentum. Bartholomæus de Capua. In text. à die citationis. Sed pone quòd citatur aliquis, quòd tertio poſt citationem compareat, nunquid dies citationis computetur? dic quod non, per iſtum tex. quia litera a, excluſionem & ſeparationem denotat, vt ff. de actio. empt. l. ſi ratio. § fin. & de hæredi po. inſti. l. j in fine ibi à morte teſtatoris i. poſt mortem. Arg. contra quod computetur. C. de appell. l. j. Sed primum verius, & ita in iudiciis quotidie obſeruamus. Barthol. de Capua. Et dic circa hoc quòd elapſo die peremptorij in quo citatus nõ comparuit: hodie habet triduum de æquitate, infra quod triduum poterit impune exinde comparere, quo die elapſo poſt peremptorium condemnatur reus contumax. Bartholo. de Capua. Et dic quòd citatio debet continere cauſam, aliàs eſt nulla, vt hic. & ſi continet iniuſtam, non tenetur venire citatus, vt no. Inno in ca. quod ſuper de maior. & obedientia. Petrus de Monteforti. In gloſſ. citatorium ibi, l. vltima. Et tali modo citatus non cogitur venire, imò citatus tali modo punitur, vt ff. de falſ. l. qui nomine. & in authent. de quæſt. §. ſi vero. In gloſſ. allegata, in princ. Sed an excuſator debeat ſatiſdare de repræſentando perſonam quam excuſat? dic quòd non. vt not. in authen. de depoſ. circa princ. & eſt ratio quia ex quo allegat cauſam iuſtam abſentiæ, non eſt contumax, ergo patet quòd contra ipſum non poteſt procedi tanquam contra contumacem, vt probatur in gloſſ. in l. in eo. §. j. de reg. iur. & melius per Inn. de accu. ca. veniens, Nicolaus Ruffus. In eadem, ibi, iuramentum. Et hanc opinionem tenet Nicolaus Ruffus, pro quo eſt ff. de bon. author. iudi. poſ. l. ſi. §. fin. Sed Odofr. diſtinguit aut per dictam excuſationem læditur alius, vt quia impediebatur, propterea abſolutio, vel condemnatio facienda, & debet plene probari, aut nullus lædebatur, & tunc habet locum. §. ſufficit. ibi, pupillus non lædebatur, quia dabitur ſibi alius tutor. ita tenet ipſe in præallegato. §. ſufficit. Petrus de Monteforti. In ead. gl. ibi, ante citationem. Quod hic dicitur, hodie eſt correctũ per capit. Ducis Calabriæ vbi dicitur, quod ſi aliquis fuit in ciuitate vno die vel duobus ante, & eſt de illo delicto diffamatus, & citatus eſt, quòd tunc ſi teſtes deponunt, quia viderunt eum accuſatum euntem ad talẽ locum, iſta excuſatio non auditur per cap. ſupradictum quod incipit, poſt commiſſum à delinquente flagitium factum per dominum. Barth. de Cap. Pet. de Montef. In eadem glo. ſupra, in ver. iuramentum. Veritas eſt quod allegans cauſas abſentiæ non teneatur probare, ſed ſuo ſacramento creditur, vt extra, de procur. cap. querelam. nec tenetur ſatiſdare de præſentando eum in certo aliquo termino vt in cap. veniens de accuſati. & no. de regu. iur. l. an eo. §. j. Sed an teneatur ſatiſdare iudicatum ſolui? dic quòd non, vt not. per gloſſ. C. de procura. l. exigendi. Sed an teneatur ſatiſdare de ſoluendis expenſis ſi iniuſte appareat excuſaſſe? dic quod ſic, vt colligitur in authentic. de depoſito. Circa primũ, ſecundum Bartholomæum de Capua, Griſonus. In eadem, ibi per teſtes. Hoc etiam eſt de iure canonico, vt in c. cupientes. de elect. in vj. Pet. de Monteforti.

In text. Legitimè in principali caſu. Not. ergo et hoc contra opinionem Innoc. in ca. querelam de dolo & contuma. quòd etiam ſine ſpeciali mandato poteſt quilibet pro abſente tantum cauere, ſiue ſimpliciter cauſam allegare, ſecundum quòd gloſſæ hic poſitæ intelligunt

a *Non potuerit.* De facto, vt ff. de re iudic. contumacia.
b *Non debuerit.* De iure, vt ff. de iudi. ſi quis ex ali. G.

De aſsignatione literarum citatoriarum. Rubrica.

c Citationis. Si citandus præſtet aditum ad ſe, citari debet, vt ſuprà titu. proxi. dixi: & hic dicitur in princip. aliàs ſi non compareat, ſufficiat ad domum mitti citatio ſaltem in limine. concor. ff. de damno infec. l. iiij. §. ij. cum ſi. & ille iudex, cui citatio eſt commiſſa, poteſt hoc expedire, ſiue per ſe, ſiue per alium, cui ipſe commiſerit: nam nõ eſt ſibi mãdata cauſæ cognitio, quæ deſideret interpoſitionem decreti, quod per libellum expediri non poſſit, vt ff. de offic. procon. & leg. l. nec quicquam §. vbi decretum. ſed eſt electus miniſter: igitur poterit alteri committere, quod eſt not. argu. contrà, immò expreſſum extrà de offic. iud. deleg. cap. fin. Si citatus prædicta forma, per ſe, vel per alium, nõ comparuerit infra terminum, cõtumax reputetur, & ſic non eſt neceſſe, quod citatio perueniat ad notitiam citati, vt ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcind. l. j. §. item cum.

† Aliàs, idem.

d *Litera.* Quæ debent peremptorium terminum continere, vt ſupra l. proxi. poſui. de illis enim facit hìc mentionem quandam adijciendo diſtinctionem.

prædicto ſibi dato [a] nõ poterit, vel [b] nõ debuerit in Curia præſentari.

De aſsignatione literarum citatoriarum.

TITVLVS XCVIII.

Tam pro cauſa ciuili quàm criminali, videlicet, citatio facta de commiſſione iudicis in domo habitationis ipſius citandi, ſi in ea appoſitus eſt terminus triginta vel quadraginta dierum in præſentia teſtium: & ſi non comparet, nec allegatur iuſtum impedimentum, contumax reputabitur. h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

C [c] Itationis [d] literæ tam per Iuſtitiarium, quàm per Baiulum, tranſmittendæ ipſi eidem, qui citandus fuerat, ſi eius copia haberi poterit, ſub publicæ perſonæ teſtimonio, [e] vel præſentia duorũ, vel triũ teſtiũ aſsignentur. Quòd ſi, vbi ſit qui citandus fuerit, ignoretur: vel inuentus haberi ad ſe aditũ [f] non permittat, ſufficere volumus, quòd denuntiatio [g] domi fiat, in qua vxor eius, vel filij, vel alia ſpecialis familia commoretur, recepto à familiaribus ſacramento, quòd citationem factam, quamprimùm poterunt, ad notitiam citati perducant. Si verò domus [h] non aperiatur citare volenti, literas citatorias in limine domus poni iubemus: ſub teſtimonio ſupradicto, & ex tunc triginta vel quadraginta dierum tẽpus, quod in ſe literæ continent continuũ numeretur. Quæ omnia per eum: cui fuerit commiſſa citatio, volumus expediri, & ſeriatim citanti reſcribi. Illa in poſterum dubietate ſummata, quòd is, cui facienda citatio extiterit denũtiata, mandatum ipſum, tam per ſe, quàm per alium fide dignum, cui ſpecialiter hoc commiſerit, exequatur: [i] cùm hic, [k] non vt iudex cauſæ, [l] ſed vt quilibet miniſter alius ad faciendũ aliquid aſſumatur, nec cauſæ cognitionem hoc contineat, quod mandatur, vt [m] per libellum non valeat expediri. Quæ omnia volumus in poſterũ obtinere, ſiue ciuiliter quis ſiue criminaliter impetratur. Prædictis autem modis, vel quolibet prædictorum citatus, ſi per ſe non

e *Vel præſentia.* Per hanc conſtitutionem ſoluitur illa quæſtio, quæ ſent. ſine appel. l. j. §. item cum ex edicto. & dicitur eſſe lis ſub iudice, vt not. ff. de appel. ex conſenſu.

f *Non permittat.* Secus de iure veteri. Is enim, qui in domo eſt, ſi aditum ad ſe nõ præſtet, nec ex publico conſpiciatur, nec re, nec verbo in ius vocatur, vt ff. de in ius voc. plerique, & l. ſatis. Vel dic idem eſſe quo ad effectum, quia tanquam contra contumacem proceditur contra eum, quod dic, vt no. in l. illa plerique. & l. ſatis, & in ſum. de in ius vocand. §. qualiter, & in ſum. de offic. iudi. in. G.

g *Domi fiat.* Facit. ff. de liber. agnoſ. l. j. circa princ. ff. de dam. infe. l. iiij. §. toties. ff. de excuſ. tuto. ſcire. §. iij. & quod vi aut clam. l. ante. §. j. C. de ann. excep. vt perfectius. Quid accipiatur nomine domus? dic vt ff. de liber. agnoſcen. l. j. in princ. G.

ADDITIO. *Adde l. cætera in §. hic ſenatus. de lega. j. l. j. ff. de Car. edi. Ange. in l. plerique ff. de in ius vocand. c. inter alia de immu. ec. & an comprehenditur hoſtium domus? vide per Iaſ. in d. §. hoc ſenatus. & an veniat nauis? vide per Ludouic. Rom. in l. j. §. domum. ff. ad Sylla. & per Barba. in rub. de re. ec. non alie. & an veniat apotheca? vide per Fely. in proœm. decre. in v. & licet appellatione domus.* Superantius.

h *Non aperiatur.* Concord. ff. quod vi aut clam. l. vim facit in princ. extra de dolo & contu. c. vltimo, & dic, vt ibi.

i *Cum hic.* Ille vero, cui commiſſa eſt citatio, poteſt alteri citationẽ huiuſmodi demandare. Andræas.

k *Non vt iudex.* Iſta videtur potius ratio in cõtrarium. nam is cui à principe, vel à Papa aliquod miniſterium ſiue factum committitur, & ſic non, vt iudex vel cognitor, ſed magis, vt quidam executor facti aſſumitur, ſubdelegare, & per alium expedire non poteſt. Quando vero iuriſdictio ſine cauſæ cognitione à Papa, vel à principe alicui demandatur, is vtique ſubdeleget. primo in caſu, eligitur perſonę induſtria, à qua non eſt aliquatenus recedendum, vt extra de offic. & pote. iud. deleg. cap. vltimo & ibi de hoc. Et ad id. C. de exac. trib. l. miſſi opinatores, libro x. & ff. de ſolu. l. inter artifices, de operis liber. l. operæ in rerum. dic ergo quòd hoc factum, ſcilicet, de citando non exigit magnam induſtriam, & eſt tale, quod poteſt per alterum expediri, vt argument. C. de caducis tollendis. §. ſin autem in faciendo. & ff. de duob. re. l. nemo. Sed dubium erat, cum citatio facienda demandaretur ab alio, quàm à principe, non videbatur poſſe ſubdelegari, vt C. de iudi. l. à iudice.

l *Sed vt quilibet.* Id eſt, vilis. ſic exponitur. ff. qui ſatiſdare cogantur. l. ſi vero pro condemnato. §. qui pro rei qualitate. quaſi dicat iſtud eſt vile miniſterium, quod eſt commiſſum, vbi ſcilicet, non exigitur induſtria, & ſic poteſt is cui eſt commiſſum expedire per alium. aliàs ſecus, vt ſuprà, proxim. not. Item hìc ſecus declarat litera, fuit mandatum, ſecus ſi iuſſio vel præceptum, vt not. ff. de offic. præſi. l. ſæpe & l. ſeq.

m *Per libellum.* Id eſt per ſcripturam. Ea enim quæ cauſæ cognitionem, &c. quæ not. ff. de regu. iur. l. omnia. de quibus ſi plenam ſequi vis doctrinam, repete quæ not. ff. de rei vendi. l. omnia quæcunque cauſæ, &c. ſecundum Accurſi. & ad id ff. de offic. Procon. & leg. nec quicquam. §. vbi decretum.

Pro

ANDRAEAS DE YSERNIA.

intelligunt. Sed quid ſi procurator conſtitutus in criminalibus fuit repulſus, an admittatur ſaltem ad allegandum cauſas abſentiæ? videtur quòd non argument. l. maritus. C. de procura. in contrarium eſt caſus extra, de dilationi. cap. fin. Sed quæ dicatur cauſa ſimpliciter, & quæ cauſa cauſæ: dic quòd cauſa infirmitatis, vel abſentiæ, non eſt cauſa cauſæ: ſed cauſa tantum, aliàs cauſatum, ſed cauſa cauſæ eſt quando procurator ſic generaliter ordinatus vult dicere, quòd non tenetur coram vobis venire, quia eſtis ſuſpectus, vel non ſuus iudex, vel excommunicatus. Iſta enim eſt cauſa cauſæ ſecundum veram opinionem Innoc. poſitam in cap. cum dilectus. de dolo & contuma & in cap. veniens. de accuſat. & in cap. querelam. de procurat. & per Archi. de elect. cap. j. libro vj. & iij. quæſtio. vj. cap. hoc. quippe. Ratio diuerſitatis: quia in cap. j. allegando abſentiam iudicium differtur tantum. in ſecundo quando dico, non eſtis ſuus iudex, tollitur iudicium in totum, quòd non poteſt per alium peti ſine ſpeciali mandato per dicta iura. Barth. de Capua.

In text. excuſatione legitime probata. Nota quòd pro voluntaria abſentia datur terminus, & dilatio ad comparendum, & hoc eſt nouum, † quia aliàs de iure communi procederetur ad miſſionem in poſſeſſionem, vt hìc: niſi abſentia voluntaria fuiſſet poſt citationem, de quo dic vt per And. in tit. de cõtro. inter va. & alium, de benefi. Petrus de Monteforti.

De aſsignatione literarum citatoriarum. Rubrica.

Citationis litera recepto à familiaribus ſacramento. Hoc ponitur ad fauorem eius, ad cuius petitionem fit citatio, & ad maiorem exaggerationem, ſicut de eo, quod dicitur, quòd peremptorium debet peruenire in notitiam citati. ff. quæ ſent. ſine appel. reſcin. l. j. §. item cum ex edicto.

ADDITIO. *Adde an peremptorium ſit ponendum in prima citatione? vide per Hoſtien. in ſum. titu. de dilat. in §. quot ſunt dilationum ſpecies. in j. colla.*

Quod ſi non fiat, non minus valet citatio. C. de legibus. lege quod fauore. nam non eſt de ſubſtantia: & ſic valet ſine eo. ff. de ventre inſpiciendo. lege prima. §. finali. aliàs contra. ff. de tranſactio lege cum hi. §. ſi prætor. & ſi non fiat, agat citatus contra citatorem. proindè argumentum. C. de iudiciis. lege ſancimus. nam in criminalibus non exigitur, vt ad notitiam perueniat vocari

vocati, vt no.ff.de requi.reis.l.j. Multò fortius in ciuili, & in criminali, vt no.de accu l.iiij.& qui accu.non poſ.l.iij nam ſemper ſufficit, quòd citatio fiat domi, vt hîc plene.in glo. ¶ Quod autem dicitur hic, in qua vxor eius, vel filij, vel eius ſpecialis familia commoratur, reſpexit frequentiam, ad quam iura adaptantur.ff.de leg.nam ad ea communiter ſic contingit, quòd abſentes tales perſonas relinquunt in domo. Si ergo citatio eſt facta alibi, & alibi relinquit familiam de quo conſtat, citatio nõ valebit. Sed ſi non relinquit aliquem in domo, ſufficit citationem fieri in domo, vbi conſueuit habitare, quando erat præſens, ſecundum omnia iura, quæ dicunt ſufficit citatio facta domi, aliàs quilibet effugeret iudicium, dum ſciret vel opinaretur ſe debere citari, recederet, nullo derelicto in ſua domo, cum deberet relinquere procuratorem, vt in c.dilectus. & ſic ſufficit dare inſtantiam.j.quæſtio.j.ſicut vrgeri. Si verò reliquerit & eſt mortuus in abſentia, cauſa probabili, ſicut ſtudiorum, & ex cauſa voluntaria eſt differentia, vt ff.ex quibus cau. ma.l. necnon de in integr. reſtitu. l. fi. in diſtinctione abſentiarum in gloſſ. ¶ Quod vero dicit ſub publico teſtimonio, vel præſentia duorum, &c. videtur quòd ſufficiat iudex aut tabellio, qui dicitur perſona publica.C.de epiſco.& cle. l. orphanotrophos. C. de falſis. l. ſi quis Decurio. ¶ Item quod dicit vel duorum, &c. videtur determinare, vt non ſtetur dicto citatoris, aut nuncij iurati niſi fiat coram duobus, vel tribus teſtibus & hinc ſumitur forma literæ citatoriæ, qua mandatur, vt reſcribat diem citationis coram quibus, & quicquid inde fecerit is, & ſic vtimur, vt ſi reus condemnatus maxime dicat ſe non citatum, probetur per teſtes qui interfuerunt, ſed ſi non refertur, non credatur citatori, vel nuncio iurato, vt ff.de rebus eorum l.magis.§.ne tamen.extra de appel. cum parati in gloſſ. Alicubi extra Regnum de maximis factis creditur nuncio Curiæ. In Regno oportet ſeruari formam huius conſtitu. quia etiam in terra vbi eſt Curia ſit citatio per ſeruientem Curiæ qui refert ſe citaſſe coram talibus. Abſurdum eſſet, quòd vni ſeruienti, qui conſueuerunt eſſe leues perſonæ, in vna magna re ſoli credatur, ſed publica perſona habetur pro duabus, vnde non ſoli publicæ perſonæ creditur, quia eſſet contra.l.iuriſiurandi. C. de teſt.ſed citatori & ipſi. Vbi verò negaret reus ſe citatum poterit legitimis modis probare contrarium, vt ſi per plures teſtes probaret ſe illo die, quo citatur, ponitur fuiſſe abſentem.C.de contrahend.ſtipu.l optimam.

Nec ab alijs legitime defendatur. Concord. ſupra.l proxim.in fin. ¶ Sed quid ſi miſit procuratorem inſufficientem, puta, quia in procuratorio non continebatur, quòd fideiuberet pro eo de iudicato ſoluendo ſub hypotheca quod eſt neceſſe, vt inſti.de ſatiſd. §. ſed hodie? teneret quidem iudicium cum tali procuratore, & fieret executio contra dominum.ff.de procu. l.ſi procuratores. §. per contrarium. Sed vt cautius ſit actori induxit hoc nouum Iuſtinia. vt ſatiſdet dominus ſub hypotheca. Et ideo ſi velit actor reputabitur reus contumax, quantum ad hoc, vt fiat miſſio, vt in d.§. Sed an tunc poſſit aut debeat huic remitti condemnatio ad tertiam partem mobilium quæ eſt Curiæ, vt infra.l.proxi. Iudicatum fuit quòd ſic, nam legitimè defenderetur in principali ſi vellet actor, & teneret iudicium, ſicut prædictum eſt. Si ergo eligit potius fieri miſsionem ad Curiam & iudicem non contempſit, vt tanquàm contumax, perdat tertiam. Mulcta quidem, quæ iudici acquiritur, habet locum quando contempſit venire, non aliter, vt not. ff. ſi quis ius di. non ob. l.j. in fi.gloſſ. quæ incipit.hic not. &c. nec eſt in culpa citatus ſi non diſputauit de apicibus iuris. ff. man. l.ſi fideiuſſor. §. quodam, cum etiam magis iuris periti & experti notarij plures in hoc errent, & tunc interpretandum erit in bonam partem argu. eius quod no ff. de verbo oblig. ſtipulatio iſta de teſte, qui dicit vidiſſe Titium poſſediſſe, quia reducitur ad id quod valeat eo quòd peritiſſimi definire poſſeſſionem non ſunt auſi, & iuris error in damnis non nocet. ff. de iuris & fact. igno l.error. Item principale, ſicut eſt condemnatio partis, poteſt eſſe ſine acceſſorio, ſicut eſt condemnatio Curiæ, arg. ff. de vul.& pupilla. ſubſtit. l.ex pupillari. non econtra. ff. de regul. iur. cum principalis hoc ſatis bene dicitur. ſed multi extendunt vt condemnatio Curiæ fiat tunc tantum, quando contumax eſt in delicto, vt quia perſonaliter inuentus non venit. ſecus ſi fictè fuit contumax, vt quia citatus in domo, quòd ad eum non peruenit, vel habebat cauſam licet iniuſtam non veniendi, hic non contemnit, quia ignorat. ff. loc. ſi ignorans. Innuit per Azo in ſum. ſi quis ius di. non ob & no. Rofr. eod. ti. §. item quare. ſed hoc in contrarium ſeruatur propter iudiciorum rigorem ſeruandum cum ſufficiat citari in domo, vt neceſſe habeat relinquere procuratorem, vt in ca. cum dilectus. & licet habeat iuſtam cauſam non eundi, debet ire, vel mittere procuratorem hoc allegaturus, vnde fictè contumax eſt in dolo præſumpto omittens ea quæ leges præcipiunt. Gloſſ. determinat in contrarium infra eod l. rei vendicatione conuentus. Et iſtud dicit eſſe verius, quia contumacia eſt delictum, quia neſciuit ſe citatum. licet ſit negligens non relinquendo procuratorem, etiam in diſſoluta negligentia & in lata culpa, & lata culpa dolus non eſt, licet ſit ſimilis dolo. ff. depoſi. l. quòd Nerua. ff. mand. l. ſi fideiuſſor. in princ. vbi ſi ſciuiſſet, debuiſſet ire vel mittere allegaturus id. Et dic in dicta. l. rei vendicatione.

Contumax reputetur. Nunquid poſt terminum comparens purget moram? dic quòd ſic re integra. C. de tranſact. l. nec intẽtio. ff. de op. leg. l. mancipiorum. in fin. &, vt in poſ. le. ſi pecuniæ. tamen reſtituet expenſas, quas fecit aduerſarius à die, quo fuit contumax, niſi probet ſe iuſta cauſa abfuiſſe. C. de iudi. ſancimus. ff. ſi quis cau. & ſi poſt tres in gloſſ. & extra de procura. cap. ij. in gloſſ. Idem dic in defenſore excuſante, ſeu excuſatore vt poſt terminum re integra, ſcilicet quantum ad condemnationem probare poſsit legitimum quid, quare in termino ſtatuto non venit ille, quem defendit, vel excuſat, quia ſi poſſet principalis, poterit & defenſor. C. li. x de proximis ſacrorum ſcriniorum. l. in ſacris. ff. ſoluto matrimon. l. alia. cum concod. & tunc ad expenſas non tenebitur, ſicut nec principalis, ſi autem longe poſt terminum ante cõdemnationem dicit eum non poſſe nunc venire, ſoluat expenſas, ſicut & ipſe reus principalis ſolueret, vt dictum eſt, licet ergo dicatur hic, ſupra. l. proxi. in fin. in termino ſibi dato & infra terminum, &c. non excludit quin poſsit, ſi res ſit integra. Non ob. ff. rem ra. ha. l. bonorum, vbi infra tempus, quo poſſet peti debet haberi ratum, quia & hic infra tempus venit, ſcilicet, antequàm condemnetur, ſecus eſſet in actore ſi eius procurator eſſet inſufficiens, etiam in peremptorio die, quia poſtea ei non ſupplebitur, cum ſit iam circunductum peremptorium. ff. de iudi. l. & ſi poſt, in reo habet locum. d. l. bonorum, & ſic conceditur reo, quod non actori. arg. C. de dila. ſi quando. ff. de do. excep. l. purè. §. fin. & ſubtiliter colligitur. C. de temp. in integr. l. petendæ. Reo conceditur re integra, vt dictum eſt, dummodo expenſas & intereſſe actori ſoluat à die contumaciæ, quia ius eius non debet fieri deterius. d. l. & ſi poſt tres. Iudex tamen poteſt reum contumacem die peremptorij vltima hora condemnare, quod dic, vt dicitur extra de offic. deleg. conſuluit. In contractu totus dies eſſet ſoluentis. inſti. de verb. oblig. §. omnis. & de inuti. ſtip. §. fin. Poteſt etiam expectare & gratiam in tempore facere. C. quom. & quando iud. l. j. peremptorium circunducitur morte rei, ſicut actoris. ff. de re iud. in ſum. §. fi. & tunc ſi transfertur iudicium in hæredem, citatur ex integro, ſicut & in contractu interpellatur hæres iterum, C. de in. emp. l. penultim. in gloſſ.

Citationis literæ. Nunc quæritur, his diebus proximis eſt de facto tractatum, quidam accuſatus de morte Sempronij, & propter ſui contumaciam ad tertiam partem bonorum mobilium condemnatus reliquis bonis eius vſque ad anni circulum annotandis. & quia crimen prædictum fuit euidens atque notorium iudex contumaciam puniens, in exemplum, motu ſuo domus fecit dirui, in quibus erat ſolitus dictus contumax habitare, quod frequenter iudices motu proprio faciunt, vt ff. commun. diui. l. ſi is cum quo. Elapſo verò anni ſpatio à tempore condemnationis eiuſdem, cum prędictus iudex inſtante parte contra accuſatum ipſum vellet procedere ad foriudicationis ſententiam proferendam, citari fecit eundem, quæ citatio in prolatione dictæ ſententiæ per ſupradictum ritum curiæ opportunè requiritur. citator autem cum inueniſſet domum dirutam accuſati, ac neminem ibi habitantem ipſum iuxta præſentis conſtitutionis edictum citare nequiuit, quæritur qualiter ſit procedendum vlterius in citatione prædicta? Circa quod dicendum videtur probabiliter, quòd cum modus citionis per conſtitutionem iſtam inductus de citando in propria domo ſeruari non poſsit, quia domus eſt diruta ſeruabitur modus legis antiquæ, vt fiat citatio per edictum publicè propoſitum, ſeu præſcriptum, ſicut fiebat per leges antiquas, vt in authentic. de litigioſis. §. omnem. collat. viij. argumen. ff. de inſtitu. act. l. ſed & ſi pupillus. §. proſcriptum. & ff. de ſeruis fugitiuis. l. prima in fin. aliàs incipit lex in publicum. Et hoc probat argument. efficax præſentis conſtitutionis, vt infra ſequitur, quòd ſi domus non reperiatur citare volenti, literas citatorias in limite domus poni iubet. Dicimus autẽ ponendum citationis edictum in locis frequentioribus ciuitatis, vnde homines communius, frequentius, & vſitatius tranſeunt argument. bonum & expreſſum. C. de defenſoribus ciuitatum. l. iubemus. Eſt etiam regulariter, quod quoties beneficio noui iuris non valet vti, debet recurri ad ſubſidium veteris conſtitutionis, argumentum bonum. ff. de regulis iuris. l. quoties. Bartholomæus de Capua.

In verbo, Exequantur. Nota ad quæſtionem de facto Neap. Quidam Dux commiſit Iuſtitiario terræ Hydruntis, vt faceret citari quendam Baronem ſuper quæſtione feudali per ſe vel per alium Iuſtitiarium, commiſit citationem alijs, ille verò citauit prædictum Baronem, & fecit relationem Duci, & non Iuſtitiario. dubitabatur nunquid talis relatio valeret, & determinatum fuit per ſapientes Neapol. quòd ſic. & hoc probatur. ff. de hæredibus inſtit. l. impuberem. §. qui codicillos. & l. aſſe toto eod. ti. Barth. de Cap.

In verbo, Aſsignetur. Sed hodie hæ literæ citatoriæ principales non aſſignantur, ſed earum copia principali perſonæ, ſi vult eam. Barth. de Capua. In ver. Volumus. Sed quid ſi ille qui debet citari,

ſit

compareat, nec ab alio legitimè defendatur, vel pro ipſo legitima excuſatio [a] proponatur à iudicibus [b] contumax reputetur.

De pœna contumaciæ in ciuilibus cauſis.

TITVLVS XCIX.

Hodie ſublatis pœnis antiquis Iuſtitiarij, pro contumacia ante litem conteſtatam, non imponit pœnam niſi tertiæ partis bonorū mobilium, ſiue cauſa ſit ciuilis, ſiue criminalis, ſiue contumax ſit pauper, ſiue diues. Baiuli vero pro contumacia non puniunt contumacem, niſi in vno Auguſtali in vno menſe h.d. Matth.

†IMPER. FEDER.

POenam [c] nouē vnciarū auri, & tertiæ, quæ contumaces hactenus, in iudiciis obtinebat, à noſtra reſpublica proſcribentes, Cōtumaceq; cuiuſcūq; cōditionis ſit, cōuentū ciuiliter, vel criminaliter [d] accuſatū, tertia parte bonorū mobiliū noſtro ęrario inferēda in poſterū mulctari [e] cēſemus. Sic enim & iudiciorum vigor augebitur, & perſonarū cōpetēs diſcretio [f] inducetur. Plerunq; etenim contingebat aliquē vilē, & pauperē in prædictis nouē vnciis cōdemnari, qui non tantum aliquando, Et aliquādo amplius nō habebat, in quo mulcta prædicta, nedum fines modeſtiæ, ſed ſeueritatis etiam terminos excedebat. Cōtingebat interdum nobilē aliquem, & in facultatibus opulētum, pœnā ipſam eludere, dū nihil fere diminui de patrimonio prouidebat, ſed quota detracta mobilium æqualem pro qualitatibus perſonarū contumacibus pœnam imponit. Ciuilibus autē cauſis coram Baiulis agitandis citatus cōtumax, pro qualibet contumacia, & per quēlibet menſem, quo in ipſa durauerit, Auguſtalē vnū curiæ noſtræ perſoluat.

Duplici pœna affligitur cōtumax in actione perſonali, quia cōdemnatur ad tertiā partē bonorū mobiliū. Secundo, quia mittitur reus in poſſeſſionē ſuorum bonorū ſtabiliū pro menſura debiti ex primo decreto. hoc dicit, vel ſic, conuentus actione perſonali, & condemnatus ad tertiam partem bonorū mobilium pro cōtumacia, patitur etiam primum decretum, quod exequitur pro bonis burgenſaticis, & in ſubſidium bonis feudalibus. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

COntumacem [g] ciuili, & †perſonali actione conuentum [h] ex noua cōſtitutione noſtra, tertiā † mobilium partem mulctatum [i] antiqui iuris regulis inhærētes ante litem cōteſtatā miſsionē in bonis pro mēſura [continued in the gloss: "...ſi con-] iubemus."]

a *Proponatur.* Et probetur. ſupra. l. proxi. in fin.

b *Contumax.* l. proxi.

De pœna contumaciæ in ciuilibus cauſis.

c POenam. Pœna cōtumacis eſt in tertia parte mobilium, & hac ratione contemptus alia pœna imponitur. ff. ſi quis ius di. non ob. quia aduerſarius in poſſeſſione rerū ipſius mittitur pro menſura, &c. vt infra proxima conſtit. in authent. ei qui iurat. C. de bon. author. iu. poſſ. l. eum proponas. tunc demum mittitur in poſſeſſionem feudalium, ſi feudales res poſſidet cōtumax, cū paganica non ſufficiunt, vt hîc. & hæc pœna locum habet ante litis conteſtationem.

c *Pœnā.* Loquitur hæc conſtitutio de citationibus, quæ fiunt per Iuſtitiarium. De citatione verò Baiuli qualiter fiat? loquitur conſtitutio noua, in ciuilibus. hîc debet eſſe poſita, quæ noua conſtitutio corrigit. l. j. de dilatio. & de exception. l. dilationes. vbi dicit pridie antea futurus reus citari debet, &c. ibi not.

† *Aliàs, Idem.*

d *Accuſatū tertia.* Sed nunquid iudex vel Baiulus poterit indicere pœnam maiorē tertia parte bonorum mobiliū? & rectè quæro, quia delegatus, cui minus licet poſſit hoc facere, vt infrà de probat. l. in pecuniariis. aliàs, de an. teſt. l. j.

e *Cenſemus.* Nunquid reliqua bona annotantur? videtur quòd ſic, vt infrà de pœn. contu. in crimin. cauſa. Sed credo, quòd illa loquitur in criminaliter accuſato. & in hoc differt hic titulus ab illo.

f *Inducetur.* Punitur contumax ad tertiā partem bonorū mobiliū: quod intelligo, cùm eſt contumax coram Iuſtitiario, vel magiſtro Iuſtitiario: nam coram Baiulo aliter punitur, vt in fine ſequitur, & ſuprà de offic. Ba. l. ad officium. in fi. Item contumax patitur miſſionem in poſſeſſionem, vt infra. l. proxim.

g *COntumacē.* Dic vt ſuprà l. proxi. & hoc quādo aliquis eſt cōtumax ante lit. cont. in quo caſu fit miſſio tātum: poſt litem verò ſerua. l. ſeq.

h *Ex noua.* §. l. proxi.

i *Antiquis iuris.* C. de iudi. l. properandū. §. cū aūt ante miſſionē. Adiiciūt hic iudices, qñ pronūciāt cōtra cōtumaces de huiuſmodi miſſionis cauſa rei ſeruādę, donec reus affectus tædio veniat in iudicio reſpōſurus. Quæ additio bona eſt: qñ reus eſt cōtumax in act. perſonali: nā ibi incompetenter aptātur verba illa. cauſa rei ſeruandæ. i. debiti ſeruādi, vt patet in auth. de exhi. & intro. re. § ſi verò non adminiſtrat ad fi. col. v. & ff. ex qui. cau. in poſ. eat. l. ſimiliter. & illa verba, donec tædio affectus, &c. in perſonali tātum act. locum habent. cùm enim ſecūdum veram opin. huius miſſus in poſ. in perſonali non poſſideat, ſed tantum cuſtodiat. nec reus qui huiuſmodi patitur miſſionem deiiciendus ſiue deponendus ſit de poſ. ſed ambo ſimul. ſcilicet actor & reus in poſſeſſione perſiſtant, erit actor ſic miſſus onerosus & tædioſus cōuento, vt ſi con-

† *Aliàs, Idem.* † *Aliàs vel.* † *Aliàs, pro qualibet contumacia vnius Auguſtalis pœna mulctatum.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

iubemus. Eſt enim regulare, quòd quoties beneficio noui iuris aliquis vti non poteſt, recurritur ad ſubſidium veteris conſtitutionis, arg. ff. de regu. iur. l. quoties duplici. Barth. de Capua.

De pœna contumaciæ in ciuilibus cauſis. *Rubrica.*

POenam nouem vnciarum. Baiulus citat prima die ante comparitionem infrà de dila. l. j. & punit in vno Auguſtali tantum per menſem contumacem iure Romano. ter in anno. C. de modo mul. l. fi. Et habet locum hoc in mulcta infligenda à iudice. ſecus de pœna legis. C. de ſer. fug. l. quicunque. Superiores Baiulo vt Iuſtit. & magiſter Iuſti. citant per alia interualla pro locorum diſtantia. ſuprà, eod. edictorum, & condemnant ad tertiam mobilium. Poſſet etiam maiorem imponere pœnam citato arg. infra de audien. teſtim. in pecuniariis, & hoc innuit gloſſ. quæ pœna vtrum exigatur ſine alia condemnatione, non videtur, quia nec tertia mobilium loco eius pœnam maiorem infligit. arg. ſi quis teſt. liber eſſe iuſſ. fuer. l. j. §. hæc actio. Dic tamen, vt ſuprà l. edictorum. cit. fin. Et ſi citauit ſub maiori pœna quam debeat, citatio valet: ſed non pœnæ impoſitio. ff. de admi. tut. l. tutor qui repertorium. §. ſolēt. Et iudices in ſumma adminiſtratione conſtituti, ſcilicet habētes merum imperium poſſunt citare ſub pœna omnium bonorum in arduis dicunt Moderni. C. lib. x. de iu. fiſ. l. certa. de Decur. ſi. ad magiſtratum. nam & poſſunt confiſcare principaliter, non ex conſequentia criminis, ſecundum Ioan. & Azo. C. ne ſine iuſ. iudi. lic. confiſ. l. j. Sed hoc aut corrigitur hodie, aut in deſuetudinem abiit, quia contrarium videmus ſeruari, dum ſcilicet alias pœnas infligunt iudices criminoſis. Diximus plenè in tit. quæ ſunt reg. ſuper ver. inceſt. nup. & habet locum etiam in cauſa appellationis contumacia cōtracta, dictum eſt infra in conſti. appellationum tempora infra de appel.

COntumacem. Hæc l. loquitur ante lit. conteſtatam & non de miſſione feudalium, quando alia condemnatus non habet: ſed tunc vendi non poſſunt ſine mādato principis infrà. l. proxi. facit. ff. de re

[Left column of commentary:]

ſit magna perſona, ita quòd dubitatur ire ad ipſum citandum? dic quòd ſufficit quòd ponatur citatio in loco vicino, ſeu in eccleſia vicina illi citando. ita Andræas de Yſernia. decima colla. de mili. vaſallo, qui contumax eſt. Immò plus quòd ſtatur verbo citantis, vt not. ibidem. & eſt caſus extrà de foro competen. cap. iij. & ibi per Ioan. Andræam. Nicolaus Ruffus.

In textu, domi. Nota quòd ſi citandus non inuenitur, debet fieri domi, & ad hoc vt valeat citatio facta domi, quando citatus perſonaliter non inuenitur, quæ ſint neceſſaria, dic vt per Archidiaco. extrà de electio. cap. primo. in gloſſ. ſuper ver. nunc circa primum. Petrus de Monteforti.

In text. §. ſi vero. Super hoc vide quod not. in cap. cauſam. §. quòd ſi forſan in Cle. de elect. Petrus de Monteforti.

In gloſſ. ille verò. ibi, demandare. de quo dic vt extrà de offic. deleg. cap. fin. per Inno. vbi not. quòd ſic, & vide ibi. Sed videtur quòd non poſſit: quia certum miniſterium eis commiſſum eſt, vt extrà, de offic. deleg. cap. quoniam. niſi mandatum eſſet eidem quòd citet per ſe, vel per alium ſimilem. extrà, de dolo & contuma. cap. vltimo. ſed de iure ciuili, exequutor ambaſſiatam ſibi commiſſam alij exequutori delegare non poteſt. arg. C. de exact. tribut. l. miſſi opinatores. lib. x. Barth. de Capua.

Hic etiam quæritur, quòd ſi aliquis habet domum, in qua habet familiam vt hic dicitur, & apothecam in qua continuo laborat, vbi erit citandus? dic vt extra ordinem. no. in l. cenſoria. ff. de verb. ſigni. Barth. de Capua.

In text. denunciatio domi fiat. Si verò citandus non habeat domum, quia fortè ex crimine eius eſt diruta, ſeruetur modus legis antiquæ, vt fiat citatio per edictum publicè propoſitū, vt authentica de litig. §. omnem. & ff. de inſtit. l. ſed ſi pupillus. §. proſcriptum. & de ſeruis fug. l. ij. aliàs, in publicum, pro hoc infra in limine domus: & intellige in locis frequentioribus. argum. C. de defenſo. ciuit. l. iubem

ſi conuentus vadat in cameram domus ſuæ actor ſequatur eum, & ſic in quacunq; parte rei, in qua paſſus miſſionem conuentus eſt, & actor ſimul proſequitur eum, ita quod conuentus tædio, ſic affectus comparebit, & reſpondebit actori. Aliàs donec reſpondeat inuitus, actor non dimittet, eum in pace, vt hoc patet. ff. vt in poſ. leg. l. is cui. in prin. vbi prędicta verba, donec affectus tædio, ſumuntur. In reali autem actione prędicta adiectione prorſus incõgrua, nam cũ ibi petatur, quod eſt ſuum, & non quod eſt ſibi debitum. vt ff. de au. & arg. l. Quintus Muti⁹ §. argẽto. & l. ſcribit in prin. non poteſt dici, q actor mittatur in poſſ. cauſa rei ſeruandæ. i. debiti ſeruandi, ſed mittatur in poſ. rei petitæ, ſimiliter cum eſt in reali miſſus, ſtatim poſſideat. & conuentus, qui miſſionẽ patitur deſinat poſſidere, licet poſſeſſionẽ recuperare valeat infra annum, & ita in poſſeſſione ambo inſimul nõ conſiſtant. Non poteſt dici actor conuento tædiũ facere, & ſecundum ſignificationẽ illorum verborum, donec affectus, &c. iam reus poſſet recuperare poſſeſſionem quandocũque etiã poſt annum, nam illud verbũ, donec, multum ſe extendit, & perpetuitatem denotat, vt patet ff. de alimen. & cib. lega. Gaio Seio. §. j.

† *Aliàs, in ciuilibus cauſis.*

† *Aliàs, Idem.*

a *Feudaliũ.* Venditionẽ autem feudalium ſolus Imperator permittit vt infra l. proxi.

De pœna contuma. &c.

a S*I quis poſt.* Dixit ſupra de pœna cõtumaciæ ante litẽ conteſtatam, tũc poſt litem cõteſtatam. Et quidẽ ſi citatus prædictis modis, puta, vel perſonaliter, vel domi vt ſupra. qualiter citatio ad fin. de abſ. l. citationis literæ. & ſic loquitur de vero & ficto contumace, qui ſi lite conteſtata non veniat, ſi liquet de cauſa, proceditur ad diffinitiuam ſententiam, & condemnatus contumax non appellat. concor. C. de iudi. l. properandum. §. cum autem, & hic. & ibi expreſſum eſt, quòd ficte contumax non appellat. & ſic credo ſecundum Azo. licet doct. contradicant. ff de iud. poſt edictum. Si verò non liquet de cauſa, aut ille contumax latitat, & fit miſsio & venditio. concor. ff. de bo. au. iu. poſ. Fulcinius §. j aut non latitat, & fit ſtatim miſſio & venditio poſt annum, quod credo ius nouum eſſe cum contra latitantem non fiat venditio, vt l. Fulcinius. Feudalia vero non debent vendi ſine principis ſcientia.

ADDITIO. *Adde in cap. Imperialem. de probi. feu. alie. per Fede. in vſi. feu. Bald. in c. j. §. & decedenti. qui feu. da. poſ. Bal. in l. licet. C de liber. cau. & cum ſeculum, & ibi docto. de iur. pat. & ibi Abb. in j not doct. in c. ad noſtram, de emp. & vendi. & an feudatarius poſſit vendere annuos reditus per Bal. in c. cum eccl. in v. co. de conſt. ver. nunquid feudatarius.* Super.

Si verò quis eſt expreſsè contumax patietur pœnas, quas patitur. expreſsè contumax. hoc amplius, quia ſi iudex velit, re ipſa, citabit

ANDRAEAS

eum de re iudica. commodis. C. quæ res pigno. ob poſſ. l. præmiorum. Qualiter fiat miſsio in perſonali, & qualiter in reali dicit hæc gloſſ.

De pœna contumacia poſt litem conteſtatam in ciuili actione. Rub.

S*I quis poſt litem.* Bene compoſita eſt hæc l. & rationabiliter eſt bene gloſſata.

ra debiti declarati, quod ab ipſo exigitur, p ti cenſemus. Si tamen contumax hęreditariarum rerum, & feudalium poſſeſſor extiterit in poſſeſsionem hæreditariarum primitus, deinde [a] feudalium actorem inducendum eſſe cenſemus.

De pœna contumaciæ poſt litem conteſtatam in † ciuili actione.

TITVLVS C.

Si ciuili perſonali actione conuentus poſt litis conteſtationem ſit contumax, ſi de cauſa liquet proceditur ad diffinitiuam, à qua contumax non poteſt appellare. ſi non liquet, interponitur primum decretũ, ſicut ante litem conteſtatam, & ſi probetur infra an. de eius latitatione, vel vera contumacia, quia dixit nolo venire, interponetur ſecundum decretum quod dicta bona, in quibus miſſus fuit in poſſeſſionẽ ex primo decreto, vendantur, & ſi non probatur de latitatione, nec quod citatus dixit, nolo venire poſt annũ, interponetur ſecundum decretum, exceptis bonis feudalibus, in quibus non poteſt interponi ſecundum decretum ſine ſpeciali mandato Regis. Et iudex poteſt ipſum contumacem, data commoditate, capere, & detinere carceratum tanto tempore, quanto ſtetit contumax, aliter facta venditio eſt ipſo iure nulla. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

SI quis [b] poſt litem ſuper perſonali actione in ciuili iudicio conteſtatam contumax fuerit, ſiquidem iudici ex his quæ coram eo acta ſunt, poſsit de cauſa liquere, ad diffinitiuã ſententiã contra cõtumacem, vel pro eo, prout qualitas quæſtionis exegerit, procedatur ei, qui prædictis modis cõtumax fuerit, quos [c] noua noſtri nominis cõſtitutio introduxit, appellationis remedio iuxta [d] diuorũ principũ prædeceſſorum noſtrorum placita denegando. Si verò ex his, quę acta ſunt ad diffinitiuã ſententiam procedi non poſsit: ſecundũ ordinem proximum [e] conſtitutionis noſtræ in poſſeſsionem bonorũ contumacis pro modo debiti declarati miſsione ſecuta, liceat petitori iudicẽ competentem, qui edictũ citationis emiſit, adire: & de aduerſario ſuo, q ad iudiciũ venire cõtẽpſit, latitationẽ probare, videlicet, q ſe ſpecialiter animo, & propoſito ſubterfugiẽdi iudicium abſẽtauerit, quo probato vẽditionem rerũ hæreditariarum à iudice, quas pro prædicta contumacia poſsidebat, poterit impetrare. Quod ſi de latitatione probare actor non velit fortè, nec poſsit, ſed abſentiam tantũ cõtumacis incuſat: tunc vſq; ad annum integrum [f] à die commiſſæ cõtumaciæ ipſum præcepimus expectari: quo tranſacto [g] venditionẽ hæreditariarum rerum à iudice, quas ob aduerſarij ſui cõtumaciã prędicto modo poſſederit, [h] impetrabit. In feudalibus autem cum hęreditaria non ſuperſunt, ſiue contra latitantem ſtatim latitatione probata ſiue poſt annũ contra contumacẽ tantũmodo diſtrahẽdis, noſtræ celſitudinis conſcientiã & mandatum ſi nobis hoc mãdare placuerit, requiri [i] cenſemus, ita vt prędicta feudalia ex decreto noſtro tantũmodo, non alterius iudicis diſtrahantur. Eadẽ cenſura, quę contra latitantes inuenta

eum, & faciet eum malo ſuo velle venire, concor. optimè. l. conſentaneum. C. quomodo & quando iu. Et in pœnam ſuæ contumaciæ ſtabit in carcere quouſq; duret inſtantia cauſæ. Sed hic quæro, ſi ante litẽ conteſtatã ſit aliquis contumax & latitat, nunquid patietur venditionẽ: nihil dicitur de hoc in hac cõſtitutione nec præcedẽti. vnde ſeruabo ius antiquũ, vt fiat venditio, vt C. de bo. au. in. poſſ. l. cũ proponas. & ibi not.

c *Noua.* Quę eſt in conſti. l. citationis literæ.

d *Diuorum.* ff. de iudi. l. & poſt. §. fi. Placita. ſi ſit cõtumax in nõ veniẽdo ſecus ſi ſit contumax in nõ exhibẽdo, in nõ reſtituẽdo, tũc em̃ ſi pręſens cõdẽnatus ſit. Quãti in litẽ iurauerit actor, qa nõ exhibuit, non reſtituit appellare poteſt, vt de ap. l. creditor. §. iuſſus. quod dic vt in ſum. de ap §. item & vincit.

e *Conſtitutionis noſtræ.* Per l. ſuperiorem proxi. teo, ciuili & perſonali actione cõuento abſente per contumaciã lite non conteſtata poſt pœnã tertiæ mobiliũ impoſitã, quæ Curiæ lucro cedit mittendus erit actor in poſſeſſionẽ bonorũ rei iuxta menſurã debiti declarati, hoc idẽ dicit faciendum hęc l. poſt litẽ conteſtatam, ſi non eſt liquidum de cauſa & quod hic dicit crediderũt doctores noſtri ante tẽpora huius l. ſicut no. C. de iud. l. properandũ. §. ſin aũt reus in gl. quæ incipit l. reũ. Et hoc tamen eſt liquidum, &c. hoc ibi apertè colligitur in concord. auth. de ex. & intro. re. col. v. §. ſi verò. etiã quidã iurẽt, ibi enim ſi rectè intelligatur nõ erit dubitatio, an poſſit hoc facere iudex poſt litem conteſtatã. ¶ Sed an poſſit hoc facere iudex delegatus ante litem conteſtatam? videbatur actor deſtitui auxilio ſicut ibidem dicitur colligi. Colligi etiam poſſunt prædicta in ſum. de iudi. §. ſi verò præſens actor. & §. reus igitur abſens, ſecundum Azo.

f *A die.* Si fuerit ordinarius, qui edictum miſit, alioquin ad delegantem eſt recurrendum, vt C. de iudi. properandum. §. ſin autem reus quod dicit, vt in ſum. de exhi. re. §. excuſatio. ſecũdũ Azo. §. ſpecialiter. idẽ & ſi ex alia cauſa ſe abſentauerit, tamẽ & hoc ſubſit. vt ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. Fulcinius. § ſi quis in poſſ. in fin. in ver. ergo.

g *Venditionem.* Sed ante impetratam venditionem quæritur vſq; ad quantum tempus dominus audiatur? Reſponde ibi poſt xxx annos eum audiri. non enim poſſidet actor niſi eſſet ſibi adiudicata pro debito, vel niſi diſtraxiſſet. ſecus autem in actione reali. quod dic, vt in ſum. vbi in rem actio ſecundum Azo.

g *Impetrabit.* Statim ann. integrũ. Iure ciuili nõ erat diffinitũ in hoc caſu. quod dic, vt in ſum. de bo. auth. iud. poſ. §. miſſionem, & in ſum. de exhi. re. in po. §. poſt miſsionẽ §. quæret aliqs. §. tranſact. in perſonalib⁹. In realib⁹ vero ſerua. j. de rei vendi. quæ cõtinet ius cõmune.

i *Cenſemus.* Quia nullo modo alienari poſſunt ſine licentia Imperatoris.

DE YSERNIA.

Venditionem impetrabit. Etiam ſi ſit contumax, debet ante litem ſed poſt impetratam venditionem, ſi non fiat venditio, dominus audietur poſt xxx. annos. dicit etiam gloſſ. delegatus poteſt citare verbo, ſed re & verbo, non. Item expreſsè contumax incarceratur etiam ante litem conteſtatam, & in his conſiſtit fere tota gloſſa.

Vendi Animo

toris, vt infra de iure rerum re. l. conſtitutionem. G.

a *Contumacem.* No. quod latitans & expreſſè cõtumax æquiparantur: ad hoc etiam facit ff. de fideicom. li. l. ſi eum ſeruum. §. hæc autem verba. & l. ſi legatario. §. ſi.

b *Iudex viderit.* Ordinarius. quid in delegato? Nunquid citabit? videtur quod nõ, vt C. de bon. auth. iu. poſ. cũ proponas. ſed contra in authen. de litig. §. omnem vero. col. viij. ibi enim eſt cõceſſa citatio iudici delegato. ſed ſpeciale eſt in legato à principe ſecundum quoſdam, vel melius diſtingue. Citatio alia re & verbo. Alia fit verbo tantũ. ¶ Prima nõ cõceditur delegato, quia iubere, cauere, &c. Secunda cõceditur. De pedaneo dic, vt in ſum. de arb. §. producitur. G.

c *Compellatur.* Vt ff. de iniur. l. iniuriarum. §. ſi quis.

d *Cuſtodia.* Iure Long. interdicitur beneficiũ ei, qui nõ vult iuſtitiam facere, quouſque iuſtitiam faciat in Longo. de offic. iudic. §. de vniuerſali.

e *Cœpti iudicij.* Subaudi, maxime, quia non cœpto iudicio fit citatio & re & verbo. Cum enim certis perſonis detur priuilegium ne vocentur re & verbo, patet in aliis legem cõmunem eſſe cõtrariam & hoc proba. C. de offic. di. iu. l. j. quod dic, vt in ſumma de in ius vocan. §. qualiter. Vel forte quod hic dicitur de incarceratione, habet locum tantum, cœpto iudicio. Nam magis delinquit, qui eſt contumax tantum cœpto iudicio, quàm ante, ſic enim dicit, authen. deterior nãque dolus eius agnoſcitur, qui interruptam iterum litem deſeruit, quàm qui ſemel cœptã dereliquit, vt in authen. de litigio. colla. viij. §. ſi verò apud iudicem. licet enim ibi loquatur de eo, qui ſecũda vice ſe abſentauit. verba tamen ibi poſita ad præmiſſum caſum poſſunt aptari. quod dic vt in ſumma de iudic. §. & ſunt hic duo. & §. ſi ante lit. conteſt. G. †Abbas, Idem.

De fide nobilium & ignobilium ſup. &c. Rubrica.

f *Quæſtiones.* Cõtra contumacẽ ante litẽ conteſtatam fit miſſio pro menſura debiti declarati, vt ſuprà dictum eſt. Super hoc conſueuit

eſt, de venditione bonorum latitatione probata continuo facienda ſeruanda contra euidentem & expreſſum [a] contumacẽ, qui ad iudiciũ apertè dicat ſe venire omninò non velle, ita vt nihilominus, etiã, ſi [b] iudex viderit cõmodè fieri poſſe per eundem, re ipſa, & perſonaliter venire ad iudicium [c] compellatur. Captus autem per iudicem modo prædicto in cõtemptus ſui pœna in tantum debet [d] cuſtodiæ carceris mancipari, quandiu inſtantia [e] cœpti iudicij, quo impetitur, perſeueret. Contra prædictam autem formam vẽditionem tam rerum hæreditariarum, quàm feudalium, per obreptionem, vel gratiam impetratam, ipſo iure nullam eſſe cenſemus.

De fide nobilium & ignobilium ſuper declaratione debiti facienda.

TITVLVS CI.

Ad effectum obtinendi primum decretum pro menſura debiti declarati, id eſt petiti in actione perſonali ſufficit, quod probetur debitum proprio iuramento actoris vſque ad ſummam hic contentam ſecundum varietatem conditionis perſonarum, vltra vero dictas ſummas fiat probatio per inſtrumenta, vel per teſtes prout vult ius commune, hoc dicit. Matth.

†IMPER. FEDER.

Quæſtiones [f] iuris peritorũ ſuper declaratione debiti faciẽda competenti moderamine decidentes, ſancimus. Si quando declaratio debiti, pro cuius menſura miſſio in poſſeſſionem bonorum contumacis eſt facienda petatur, mixtam conſiderationem habere volumus perſonarum, necnon etiam & quantitatis in iudicio declarandæ. Nam ſi quidem Comes fuerit qui quantitatem

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Animo ſubterfugiendi. Hoc probabit per illos, qui audierunt reum abſentantem ſe dicentem, quòd ideo recedit, vt dicitur in gloſſa l. Fulcinius. §. quid ſit latitare. ff. ex quib. cau. in poſ. eat.

Feudalia ex decreto noſtro. An ſecundum decretum dabitur à iudice ſine præcepto Imperatoris? loquitur enim hæc lex de venditione feudalium, quæ non poteſt fieri ſine principis mandato: quando verò paritur ſecundum decretum, in hoc non innouatur: ergo non prohibetur ſtare. C. de teſta. l. ſancimus. de appellat. l. præcipimus. in fin. & in eo impetrando non ſeruabitur annus: ergo eadem ratione ſecundum illud, quod ſtatuitur in gloſſ. ff. de dam. infecto. l. ſi finita. §. Iulianus. ſed eadem ratio eſt in ſecundo decreto, quæ eſt in venditione: quia vtrobique perdit dominium is, cuius fuit, & ad nouum dominium tranſit feudum: & ratio diuerſitatis non videtur. Item ſi velit ſibi adiici, & inſolutum dari ordine poſito in §. ſi pignora. l. ait prætor. ff. de re iudic. l. à diuo Pio. quia loco venditionis eſt illa adiectio. C. de euict. l. ſi prædium. vnde in feudalibus contrahetur pignus iudiciale per iudicem in ſubſidium, vbi condemnatus non habet alia bona. ff. de re iudic. l. commodis. ſed non vendentur vel adiicientur ſine mandato regio: quia non poſſunt alienari ſine Regis mandato & aſſenſu, vt infrà de feud. & re feuda. l. conſtitutionem. Miſſio ergo in feudali indiſtinctè in ſubſidium permittitur, vt hic, & ſuprà l. proxima. & habebit eam miſſus in vita debitoris feudatarij: nam eo mortuo redibit ad filios. ſi non ſunt hæredes patris, quando feudum eſſet ex pacto & prouidentia: ſecus ſi eſſet hæreditarium, in quo filij eſſent hæredes. ff. de petit. hæreditat. l. & non tantum. Filius hæres tenetur, ſicut pater. C. de rei vendicat. l. cùm à matre. & in titulo, an agnatus, &c. vel ad dominum, ſi ei acquiritur, vt notatur in ſum. vtrum feud. poſ. capi in cauſa feudi. Venditio verò per ſecundum decretum, & alienatio perpetua non fiet ſine principe, vt hic, qui videbit vtrum debitum ſit contractum propter dominium, aliàs, dominum. vel ſi onus feudi: putà, vt dominum adiuuaret, vel pro ſeruitio faciendo contraxit debitum, vel pro maritanda ſorore, vel amita, ad quod tenetur de feudo, infrà de ſucceſſ. l. in aliquibus. Et iſtis ſimilibus caſibus Rex debet conſentire alienationi: & iudex ſecundum decretum interponere. Sed ſuprà dicitur contrarium, argumento eorum quæ notantur in ſumma, in ſequent. titul. vtrum pignus iudiciale contrahatur de feudo. In aliis debitis pro facto feudatarij non tenebitur Rex conſentire alienationi perpetuæ: licet in vita feudatarij ſic, ſicut prædictum eſt: alioquin in poteſtate eſſet cuiuſlibet feudatarij alienare feudum ſine conſenſu Regis, recipiendo mutuum, & emendo inde Burgenſaticum, vel baratrando, ſi tunc feudum perderet caperetur perpetuò in cauſa iudicati, & nunquam feudum domino aperiretur, aliàs acquireretur, & lex prædicta prohibens alienationem feudorum circumueniretur, quod eſſe non debet. ff. de tut. & curator. da. ab his. l. ſcire. §. oportet, ideo dicitur in l. commodis. placuit interdici. in vita ergo ſua loquitur. De hoc etiam plenè dixi in x. colla. de inueſtitura. de reb. alie. fac. §. quid ergò.

De fide nobilium & ignobilium ſuper declaratione debiti facienda. Rubrica.

Q*Veſtiones.* Nouum ius pouit & vtile.

Sacramento ipſius. Vtimur corporaliter tangendo librum, licet litera non dicat.

* ADDITIO. *Adde glo. in verb. corporali in c. vt circa de elect. lib. vj. glo. in verb. tacta. in clem. j. de hæreti. glo. in verb. tactis. in clem. j. de iureiur. glo. in c. j. §. item ſacramenta. de pace iura. firman. in vſib. feud. Card. Zaba. in c. ego N. de iureiur. Abb. in c. cum quæſtionibus. de teſtib. docto. in c. fin. de iuram. calum. docto. in c. quoties cordis oculus. j. q. vij. Et quid de illis, qui iurant non tactis Euangeliis, vel reliquiis, cruce, & ſimilibus, vel ſuper animam ſuam, an valeat tale iuramentum? vide per Inno. in cap. & ſi Chriſtus. de iureiur. Specu. in titu. de iureiur. in § j. verſic. in ſumma. docto. in c. fraternitatis. de frigid. & maleſi. Ioan. de Fantu. in c. in ſynodo xxxv. q. vj. Et gl. in ver. ſacroſanctis ſcripturis. in l. generaliter. in §. penul. C. de reb. creditis. Paul. de Caſt. in l. teſtium. in ij. notab. C. de teſtibus. text. in c. presbyter ſi à plebe. ibi, Euangelio coram poſito. ij. q. v. & in c. qua de cauſa ibi. ante corpus ſancti Apollinaris ead. cauſ. & quæſtio.*

Sed in honeſtis & magnis perſonis ſufficeret iurare verbaliter, quia & illud ſacramentum dicitur. C. ſi quis alteri vel ſibi. l. iij. Idem ſi agatur ex delicto: quia & in illis dicuntur creditores. ff. de verbor. ſignifi. l. ſi cui & l. creditorum. Et innuit Roffre. in titulo. de bonis autho. iudi. poſſ. in princip. Idem in actione iniuriarum, quæ cedi & vendi poteſt ante litis conteſtation. ff. de hære. vend. l. ſi nomen. C. eod. titu. l. fin. in glo. Licet non ſit in bonis noſtris ante litis conteſta. ſcilicet, vt tranſmittatur ad hæredes. ff. de iniuriis. l. iniuriarum. fiet enim miſſio pro quantitate, qua æſtimabatur damnum, vel iniuria declarabitur, vt hic dicitur: pro quo eſt C. vbi de crimine agi opor. auth. qua in prouincia. verſicu. eo autem abſente, ſecundum caſum Antiquorum. ¶ Idem in omnibus aliis ex delicto, cum commodum pecuniarium continent. ff. de peti. hær. l. quòd ſi in diem. §. Iulianus. vt ſicut in aliis fit miſſio pro menſura debiti declarati, vt hic. Ita in præmiſſis ex delicto ſummatim, probata iniuria per ſacramentum declarata, facta taxatione à iudice, mittet in poſſeſſionem, quia taxatio etiam fiet in actione iniuriarum. ff. de iniur. l. conſtitutio. De qua materia vide copioſè per do. Abba. & communiter alios canoni. per totum titulum de iniuriis.

qui

nit dubitari. Qualiter conſtabit de debito, vt ſic debitum declaretur, & vſque ad certam quantitatem, quæ litera dicit creditur ſacramento actoris vltra illam debet plenè conſtare, ſed per auth. ei qui iurat, ſemper ſummarie cognoſcitur, præſtito iuramento calumniæ ab actore, vt ff. de exhi. theſau. & hæc omnia quæ prædicta ſunt in hac cõſtit. & tribus præcedentibus obtinent in perſonali actione. De reali dicitur in ſequen.

a *Communis iuris.* Not. quòd de iure communi eandẽ vim obtinet tam fides inſtrumentorum, quàm depoſitiones teſtiũ, vt hic. & C. de fide inſtru. in exercendis, & ſimiliter de iure communi debent eſſe teſtes omni exceptione maiores, vt hic, & C. de cõtrahen. & commit. ſtip. optimam.

ADDITIO. *Adde gl. in ver. idoneos. inſti. de inuti. ſtipul. gl. in ver. maiores in c. j. de conſ. & affi. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. Alex. de Imo. cõſi. xviij. incip. viſo proceſſu cauſæ vertentis. in j. volu.* Superantius.

ipſam debeat declarare, ſacramẽto ipſius comitis tantũ, vſque ad quãtitatẽ centũ vnciarũ auri credatur. Baroni autẽ de quinquaginta vnciis. Simplici militi, de vigintiquinque. Burgenſi autẽ bonæ opinionis, & diuiti de libra auri vna.

Aliis autem vſq; ad tres vncias iurantibus tantũ, nulla alia in poſterum probatione quæſita volumus eſſe credendum. Vltra autem prædictas ſingulas quantitates ab actoribus [a] communis iuris probatio exigatur per authentica inſtrumenta, videlicet, per teſtes fide dignos, & omni exceptione maiores.

De reſignanda poſſeßione & de rei vendicatione.

De reſignanda poſſeßione & de rei vendicatione.

b Rei *vendicatione.* Quæ domino datur ff. eo l. in rem priorem. Et contra poſſeſſorem, vt C. de al. iu. l. j. vel eum qui dolo deſiit poſſidere, vt ff. eo. qui petitorio, & l. ſin. autem. §. ſed & his de regul. iur. qui dolo. & l. parem. & dic iſto caſu dari vtilem rei ven. vt ff. de noxa l. electio. §. ſed his.

b *Rei vendicatione.* In reali actione punitur contumax ante lit. conteſt. in tertia parte mobilium. Item patitur miſſionem in poſſeſſionem rei petitæ, & per curſum anni efficitur actor irreuocabilis poſſeſſor: cõcor. C. de præſcrip. xxx. an. ſi quis emptione. Lite conteſt. ſi non liquet de cauſa, ſtatim fit poſſeſſor irreuocabilis, vt C. vbi in rem actio. l. ij. Sed ſi liquet, idem quod in perſonali, vt ad diffinitiuã ſententiam procedatur, vt l. properandum. §. ſin autem reus: & ſatis patet quòd hæc conſtit. continet ius commune.

c *Contumax.* Eſt autem contumax, qui peremptoriè citatus præſentiam ſui facere contemnit, vt ff. de re iudi. contumacia.

ADDITIO. *Adde Bart. in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iud. Bar. in l. ſi finita ff. de damn. infe. Inno. in cap. calumnia de pœ. Ant. de Butr. in c. j. de iudi.* Superantius.

Et tunc iſta duo locum habent, ſcilicet, pœnæ impoſitio, & miſſio in poſſeſſionem. Vbi verò is, qui non velit venire, non contemnit: quia abſens eſt: vel quia præſens, habet tamen cauſam, licet iniuſtam quare non veniat, & ita non dedignatur venire contemnendo iudicem, vel actorem, ſatis eſt aduerſarium eius mitti in poſſeſſionem alia pœna ceſſante, vt ff. de in ius voc. l. ſatis. & not. hoc. ff. ſi quis ius di. non ob. l. j. §. vlt. ſed fortè iure auth. vtrunq; locum habet in vtroque caſu, quia ſi abſens citatus non venit, & mittitur actor in poſſeſſionem, reus rediens reſarcit damnum actori, vt in authen. de exhi. & intro. re. coll. v. §. ſi verò etiam quidã. Vel melius magis parcendum eſt alicui circa pœnam, quæ præſtatur Curiæ, cum ſit pœna reſpectu vtriuſque, ſcilicet, ſoluentis & recipientis, vt ff. ſi quis in ius vo. nomine. l. ex quacunque. §. j. quam circa pœnam, quæ præſtatur parti, quæ eſt pœna reſpectu ſoluentis tantum, actor enim nihil lucratur, ſi damnum ſibi, quod paſſus fuerat, reſarcitur: & melius eſt fauere retentioni, quàm aduentitio lucro, vt ff. de re. iur. l. non debet actori.

d *Tertiæ partis.* Hæc pœna tertiæ partis, quæ hìc dicitur infligitur

ANDRAEAS

qui omnes caſus diſtinguunt, Sed an talis taxatio de iure fiat citata parte: vide ibidem per omnes doctores: quia in practica facient ei. bi honorem. ¶ Item nota quòd ſummaria dicitur quatuor modis. Primo quantum ad probandum, vt l. theſauris. Secundo quantum ad cognoſcendum, quando cognoſcit non dato libello C. de ſententiis ex pericu. recitan. authent. niſi breuiores. & C. de naufragiis. l. de ſubmerſis. libro x. Tertio, quantum ad exequendum, vt C. de bonis authorita. iudi. poſſiden. l. cum proponas. Quarto, quantum, ad cognoſcendum in executione. ff. de re iudica. l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus & ſeq. §. ¶ Idem ſi petitur ſeruitus, vel agitur ad

tur illis contumacibus, qui conueniuntur in magna curia, vel coram Iuſti. illi enim, qui conueniuntur coram Baronibus, vel Bailis puniuntur in vno Auguſtali pro qualibet contumacia, vt ſupra de pœna contu. l. j. Miſſionem tamen patitur in vtroque caſu, vt ſupra titu. j. ij. & iij.

TITVLVS CII.

Conuentus rei vendicatione, ſi eſt cõtumax ante litem conteſta. poteſt pro actore interponi primum decretum, & mitti in poſſeßionem rei petitæ reuocabilem infra annum, ſi compareat contumax, & purget contumaciam: ſed ſi eſt contumax, & poſt litem conteſtatam, & non liquet de cauſa, mittitur in poſſeßionem rei petitæ, & eſt verus, & perpetuus poſſeſſor. ſi vero liquet de cauſa, debet ferri ſententia iuſtitia mediante h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

Rei [b] vendicatione conuentus lite nondũ in iudicio cõteſtata, ſi [c] cõtumax fuerit præter prædictã pœnam [d] tertiæ partis mobilium Curiæ noſtræ debitã. Itẽ miſſionem in poſſeſſionem rei petitæ aduerſario aſsignandam [e] cauſa cuſtodiæ [f] patietur, videlicet, vt anno tranſacto actor, verus &

e *Cauſa cuſtodiæ.* Quod dicit cauſa cuſtodiæ, nõ debuit dixiſſe, quia ſtatim poſſidet miſſus in realitatem, ſi ſuperior iudex dicat, ſicut hæc conſtitutio impunè dicit, nihilominus mutata forma iuriſdictionis poſſidet: miſſus etiam tunc, quod dic vt plene no. Roff. in libellis de bon. author. iu. poſ. §. ſed nunquid circa ſi. libelli. j. ſi. trac. de offic. † *Alib,* *Idem.*

e *Cauſa cuſtodiæ.* Not. cõtra ſententiã domini Io. & domini mei, qui dixerunt miſſum in poſſeſſionem reali actione ſtatim poſſidere, vt in ſumma. C. vbi in rem actio. circa finem. & in ſum. de bon. authorit. iudic. poſſid. §. vbi autem maior. hic enim dicit quòd in reali actione fit miſſio in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ: ergo non poſſidet, qui ſic mittitur. ff. vt in poſſeſ. l. ſi duo. §. creditores: & de acquiren. poſſeſ. l. poſſideri. §. vltim. mihi videtur, quod non per prædictas ll. nec per iſtam mutetur ſententia prædictorum: quod enim dicitur, quòd miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ non poſſidet, tunc verum eſt quando perſonaliter agitur, vel ad factum, quod continet incertum, vt ff. de verbor. oblig. l. vbi autem. §. qui id quod. Vel aliquid certum, perſonali tamen actione, vt apparet per exempla, quæ in legibus prædictis ponuntur: & eſt ratio, quia quando perſonaliter agitur, non fit quæſtio de dominio vel poſſeſſione alicuius rei certæ. Pro his enim non agitur perſonali actione ff. de act. & ob. l. actionum genera, & ideo non poteſt puniri reus in amiſſione poſſeſſionis, de qua nulla quæſtio fuit, vt de ædi. edic. l. l. ædiles. §. item ſciendum. eo ſaluo, quod dicitur de interdictis, quæ licet ipſa ſint perſonalia, in rem tamen concepta ſunt, vt ff. de interdi. l. j. §. vlt. Idem in actionibus perſonalibus, quæ ſunt in rem, vt eſt actio, quod me. cauſa. ff. quod me. cauſa. l. metum. §. ſi. & l. ſi cum exceptione. §. in hac. Idem in actione miſta in rem, & in perſonam: puta in hæreditatis petitione, quod dic vt in ſum quod me. cauſa. §. metum. & ff. quod me. cauſ. in ſum. de præſcrip. longi. temp. §. poteſt & illud dici. Cum ergo in rem agitur, mittitur actor in poſſeſſionem rei petitæ: ſicque punitur contumacia rei amiſſione poſſeſſionis, pro qua ratione dominij quæſtio mota fuit. Et quòd miſſus in poſſeſſione ſtatim poſſideat, probatur ſecundum Ioan. ff. de dam. infec. l. à quo. & C. de præſcrip. xxx. an. l. ſi quis emptionis §. oportet. & ſi quis. Ex eo quod hìc dicitur in poſſeſſionem eſſe aduerſario aſſignandam, Non obſtat verbum, cuſtodiæ, quod hìc ponitur: quia non dicit, quo minus poſſideat. Sed propter facultatem recuperandæ poſſeſſionis, quæ infra annum recuperari poteſt. arg. optimum ad hoc ff. de noxa l. ſi ſeruus. §. hi qui. & ff. de acquir. poſſeſ. l. poſſideri. §. Nerua.

f *Patietur.* Cuſtodit, & ad cuſtodiam tenetur, qui nec dominus eſt, nec poſſeſſor, vt miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ, vt ff. quibus ex cauſis in poſſeſſion. eatur. l. cum legati. Item poſſeſſor & non dominus, vt creditor, vt ff. de vſuca. l. ſerui. & C. de pigno. actio. l. ſicut. Item dominus & poſſeſſor, vt venditor ante traditionem rei venditæ, vt de periculo & commodo. rei vend. l. cuſto

DE YSERNIA.

ad factum, vel ad præſtationem operarum, vel Vaſallagij & ſimilium. Nam æſtimatur quod petitur. ff. de condictio. indebi. l. ſi non ſortem. §. libertus. ad l. Falcidiam. in ratione. §. j. de no. operis nunciatione. l. ſi prius. de oper. ſeruo l. j. C. de ope. liber. l. fin. hanc æſtimationem, ſeu precium declarabit, vt hìc dicitur, & de eo fiet miſſio in contumaciam.

De reſignanda poſſeßione & de rei vendicatione. Rubrica.

Rei *vendicatione.* Continet ius commune, & bene exponitur per gloſſam, quæ in fine dicit ſecũdum decretum non habere locum in reali. quia per illud datur dominium, ſed agens in rem

[a]perpetuus poſſeſſor [b] per lapſum temporis ſpatium efficiatur. Lite verò cõteſtata ſuper actione reali, ſi de cauſa non liquet, [c] rei petitæ poſſeſsio petitori vera & perpetua aſsignetur. Cæterum ſi de cauſa nõ liqueat, prout in perſonalibus [d] cautum eſt, iudex ad deciſionem cauſæ, prout viderit, de iure [e]procedat.

De contumace conuento reali ſiue perſonali actione.

TITVLVS CIII.

Contumax in actione reali vel perſonali ante litem conteſtatam, ſi vult recuperare infra annum poſſeſsionem feudi, quam habuit ex primo decreto agens, qui ſoluit ſeruitium pro feudo, non aliter recuperabit poſſeſsionem feudi, niſi reſtituto eo, quod ſolutum fuit pro ſeruitio feudi per ipſum detentorem, vel poſſeſſorem, ac etiam niſi ſolutis Auguſtalibus baiulo pro contumacia, hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

Siue [f] reali, ſiue perſonali actione conuentus, & contumax, reputatus, ſi infra legitima tempora poſſeſsionem rerum feudaliũ ob cauſam contumaciam aſsignatam recuperare voluerit, tantum minus nomine fructuum à poſſeſſore requirat, quãtum pro ſeruitio, quod Curiæ noſtræ de re poſſeſſa debetur, poſſeſſor exoluit. Ad hoc enim vt ſeruitiorum noſtrorum exactio non fruſtretur, ab illis feudorum ſeruitia debita volumus exigi, qui feuda ipſa quolibet titulo detinere noſcuntur.

Illud nihilominus præſenti cõiungimus ſanctioni, quòd poſſeſſionem citatus contumax nullo modo recuperet aſsignatam, niſi prius Auguſtali, vel Auguſtalibus debitis Curiæ noſtræ ſolutis, pro contumacia iam contracta. Et ſi quid de his Baiulus citato dimiſerit, de proprio ſuo Curiæ noſtræ componat.

De tractu termini conſtituti. Aliàs, de elongantibus terminum ſibi datum.

TITVL. CIIII.

Si iudex poſt litem conteſtatam in cauſa merè ciuili dedit terminum partibus ad aliquid faciendum, putà ad probandum, & defendendum etiam in fine dicti termini, ipſæ partes non comparent coram iudice: vel de earum voluntate, ipſæ ſibi ipſis prorogant terminum datum à iudice ſine conſenſu, vel licentia iudicis, actor & reus puniuntur in decima parte dictæ litis pro æquali portione, hoc dicit in effectu iſta conſtitutio. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

Contingit [g] interdum actorẽ ſimul & reum ciuilibus cauſis recepto ab eis peremptorio termino, vel per Curiam ipſis

custodiam. & Inſtit. de empt. & vendi. §. cùm autem & in Euangelio: cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Si autem fortior illo ſuperuenerit, vniuerſa arma eius, in quibus confidebat, aufert, & ſpolia eius diſtribuet & cætera pulchra, quæ in Euangelio ſequuntur: & in orationibus ſanctæ matris eccleſiæ, quę aſſiduè Deum pro nobis orat, legitur, Cuſtodi Domine, quæſumus eccleſiam tuam propitiatione perpetua: & quia ſine te labitur humana mortalitas, tuis ſemper auxiliis & abſtrahatur à noxiis, & ad ſalutaria dirigatur, & alibi. Salua nos domine vigilantes, cuſtodi nos dormiẽtes, vt vigilemus cum Chriſto, & requieſcamus in pace.

a *Perpetuus.*

ADDITIO. *Adde quòd nomen, perpetuum, in iure ſumitur multis modis, de quibus per Cyn. in l. edita. C. de eden. & gloſſ. in l. prima. ff. pro ſocio.* Superantius.

Quaſi dicat infra annum verus poſſeſſor eſt, poſt annũ verus & perpetuus, nec poteſt aliter intelligi: tempus enim non eſt modus acquirendæ poſſeſſionis, ſicut nec amittendæ poſſeſſionis, quod facilius cõtingit, & probatur hoc C. de acquirenda poſſeſſione. l. licet, & ff. de vſucapion. furti. §. vltimo. & de acquirenda poſſeſſio. poſſideri. §. in admittenda. & l. quemadmodum. & ff. de interdic. & releg. l. relegatorum. §. vltimo.

† Aliàs, Idem.

ADDITIO. *Et vide Speculat. in titu. de cauſa poſſeſſionis & proprietatis. § j verſic. j. & in titulo de reſtitutione ſpoliator. § ſe. Doctores in dicta l placet. ff. de actionib. & obligationib. & vide ad materiam literæ notabilem glo. de conſecrat. diſtinct. iiij. cap. omni tempore. & glo. in c. tenere. xxxj. diſtinct. Doctores in l. ſine præfinito. de pæn. quid autem de tempore, per quod inducitur obligatio ad vſuras minores, & excludatur obligatio ad maiores? Vide Baldum in l. aduerſus. in verſic. quanto tempore. C. de vſur. Quomodo autem computetur? Vide Doctores in cap. ſuper eo de appellationib. gloſſam ordinariam in l. iiij. §. minorem. ff. de minorib. & gloſſ. in c. ſtatutum. de prebend. in vj. Doctores in l. eos. §. ſin autem. C de appellat.*

Eſſe autem perpetuum vel temporale, aliàs temporis eſt, vt Inſtitut. de perpetuis & tempor. actionib. Per iudicis autem decretum præcipientis aſſignari poſſeſſionem, vt hic dicit, iuſtè poſſi-

detur

detur, ſi poſſeſſio fuerit corporaliter apprehenſa. Idem & ſi per controuerſiam aduerſarij non poterit aliquis poſſidere, vt hic dicit, vt ff. de acquirenda poſſeſſione. l. iuſtè. & l. poſſideri §. vltimo. in fine. & ff. ſi ex noxa. cauſa agatur. l. ij. & l. ſi ſeruus. ibi enim loquitur de deductione ſerui. & ff. de bonis authori. iudic. poſſid. l. quamuis. Et nota, quòd hic loquitur lite conteſtata, cùm non ſit liquidum de cauſa. Idem eſt lite quaſi conteſtata, vt C. vbi in rem ac. ſi quis alterius.

b *Per lapſum.* Nunquid requiritur ſecundum decretum, ſicut in perſonalibus? vt in l. properandum. §. ſin autem. & ff. de re iudicata. à diuo Pio. §. primo. Dicas quòd non, vt hic: quia lapſus anni facit eum poſſeſſorem, vt in reali, ſicut hic dicitur, & C. vbi in rem actio. l. ij. in fine, & de præſcr. triginta annor. ſi quis emptionis. in fi.

ADDITIO. *Adde quod dicitur multum tempus, de quo vide per Barbatiam conſil. quinquageſimo tertio, incipien. Clementiſsimum Deum. in iiij. vol.* Superantius.

Sed quæ eſt ratio diuerſitatis? Reſpondeo, per actionem realem petitur quod ſuum eſt, per perſonalem petitur ſibi debitum, vt Inſtitut. de actionib. §. appellamus. & quod ſuum eſt, &c. Hoc plenè notatur ff. de damno infecto. l fin.

c *Rei petitæ.* Concord. C. quomodo & quando iud. l. conſentaneum. & die vt ibi.

† Aliàs, Idem.

d *Cautum eſt.* Suprà titulo ſecundo.

e *Procedat.* Videtur ergo quòd non patiatur aliam pœnam contumax poſt litem conteſt.

De contumace conuento reali ſiue perſonali actione. Rub.

f Siue reali. Si propter contumaciam non venientis miſſus eſt actor in poſſeſſionem feudi, quia poſſeſſor habet neceſſe ſeruitium, quod feudum debet ſoluere fiſco, quod ſoluit retinet ſibi de fructibus medij temporis fructuũ. Dic circa iſtam materiam, vt in ſumma de bonis auct. iud. poſſid. §. alter autem miſſus.

De tractu termini conſti. Aliàs de elong. &c. Rub.

g *Contingit.* Puniuntur tam actor, quàm reus, qui termino accepto non venerunt ad iudicium: & eſt pœna in decima parte litis: & hoc intelligo poſt litis conteſtationem:

ANDRAEAS

dicit ſe dominum, de hoc dicit plenè gloſſa ff. de damno infecto. l. ſi finita. §. Iulianus. item dicit gloſſa in principio, quòd pœna tertiæ partis bonorum, quæ acquiritur Curiæ propter contumaciam, non habet locum, quando citatus non contemnit venire, quia eſt abſens, vel præſens, & habeat cauſam, licet iniuſtam, quare non veniat, putà, propter mortem filij poſt nouem dies erat doloroſus, ita quòd ex mœrore non venit. hæc cauſa eſt iniuſta, hoc eſt, poſt nouem dies in authentica vt defunc. ſeu fu. §. j. & C. de ſepulc. violato, authen ſed nec. ff. de in ius vocando. l. ſecunda. in fine. Hoc ſciat iudex: etiam ſi non allegetur, abſtinebit ſe à condemnando ad pœnam: argumento. C. qui admit. ad bonorum poſſeſſionem l. bonorum. Cognoſcet etiam per reſponſalem citationis: ſi dicat, quòd fuit citatus in domo, non perſonaliter: quæ citatio ſufficit quantum ad partem, vt fiat miſſio, ſi non venit ff. de in ius vocando l. ſatis. ¶ Quantum ad pœnam procuratoris oportet, quòd con

DE YSERNIA.

contemnat, & ſic delinquat, vt diximus ſuprà eodem titulo l. citatione. hoc tamen malè ſeruant iudices. Alia recitata per gloſſam ſunt communia.

De contumace conuento reali ſiue perſonali actione. Rub.

Siue reali. Nota de ſeruitio feudi, quia debetur ex re, & ſequitur poſſeſſorem: ſic C. ſine cenſu vel reliq. l j. & ij. quia ipſa prædia, ſeu ipſum feudum dicuntur conueniri. ff de public. l. Imperatores. de iure fiſci. l. denique.

De tractu termini conſtituti. Aliàs, de elongantibus terminum ſibi datum. Rubrica.

Contingit. Hic derogat iuri communi, quo in cauſa ciuili partes paciſcuntur, ſicut volunt: nam poſt litem conteſtatam, etiam in ciuili non licet: immò puniuntur in decima parte litis, ſi in ſtatuto termino non compareant in iudicio proſecuturi litem. Ante verò litem conteſtatam, licet deſiſtere, & paciſci indiſtinctè.

Sed

ti onem: ſicut apparet per determinationem ſequentis conſtitut.
a *Ad iudi. ium.* Lis enim erat conteſtata, aliter enim non eſſet iudicium, hoc argum. facit ff. de iudiciis. iudicium ſoluitur. quod etiam ex eo probatur, quod hic loquitur de impedimento proceſſus. Item ante litem conteſtatam, reus non poſſet puniri, quia eo poſtulante compelleretur actor proſequi propoſitam actionem, & ita ſi non poſtulat ipſe, non compellitur actor, vt C. quomodo & quan. iudex. in authen. qui ſemel. Item quia lite non conteſtata vterq; deſiſtet impunè, vt infrà proxi. ſponte.
b *Proceſſum.* Lite conteſtata in cauſa ciuili, ſi actor & reus ad certum terminum prorogent, vel nõ compareãt in termino ſibi dato, puniuntur in decima parte litis: ſi autem tranſigant, habet locum conſtitutio ſequens. Andr.
c *Decima.* Credo quòd huiuſmodi mulctæ ſiue pœnæ decimæ partis litis cauſam dederit, quæ dum actio vetus, de qua fit mentio Inſtitut. de pœna teme. litigant. §. hæc omnia. & etiam ius Authen. quòd illa renouauit actionẽ veterem, vt in auth. de lit. §. ad excludendas. † *Aliàs, Idem.*
d *Motæ.* Comparuerant iam coram iudice, aliàs liceret, vt ſuprà de offic. Iuſti. l. priuſquam. Vel verius, illa loquitur in criminalib. hæc in ciuilibus, in quibus ſerua conſtitutionem ſequentem Andr.
e *Vel non veniendo.* Infrà de deſiſt. ab acc. ſæpe contingit. §. conſtitutio. & iſta ſufficiant pro declaratione literæ, quæ quoniam de ſe clara eſt, vlterius inſiſtere opus non eſt. ideo ſtudioſe lector his contentus ſis. Marinus. *Aliàs, de transactionibus inter partes.*

ſu lite conteſtata, vel non ſuper ciuili actione tranſigere, & expreſsè, & tacitè, vt C. de pactis. poſtquam liti. nam quidem aliud, &c. ff. de ope. no. nun. l. j. §. ſiue in criminali verò de iure communi eſt prohibitum lite conteſtata ſine præſidis authoritate. vt ff. de abol. l. j. §. abolitio. & l. abol.

dato: [a] ad iudicium non venire: quo fit, vt eorum diſpendium iudicij [b] proceſſum impediat, & honori & authoritati iudiciali illudat. Igitur manifeſtius diffinimus vtrunq;, ſcilicet actorem & reum in [c] decima parte [d] motæ litis pro æqualibus portionibus eſſe mulctandos, ſi expreſſo conſenſu, ſine licentia Curiæ terminum prorogauerint. [e] Vel non veniendo tantummodo deſides arguantur.

Noua Conſtitutio.

Fœminæ non debent venire coram aliquo officiali domini Regis: & ſi venerint in eius pœnam, vt ſeruetur honeſtas, debet ſibi denegari audientia, donec reuertantur, & redeant ad domum ſuæ habitationis, niſi ſit ita paupercula, quòd oporteat perſonaliter laborare, vel niſi talis ſit mulier, quæ paupertate laborat, id eſt, malè ſe habeat: quia pauper, ſicut dicimus, iſte laborat podagra. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

MVlieres ad Curiam noſtram, vel alicuius officialis noſtri præſentiam venientes, nullatenus admittantur, ſed in ipſarum pœnam quod præſentari ſe conſpectibus publicis non verentur, expediri eas, priuſquam ad propria redeãt, prohibemus: niſi tanta perſonarum, vel rerum inopia prægrauentur, quod in aliorum defectum ipſas oporteat perſonaliter laborare.

De pactionibus † inhibitis, & de volentibus à lite diſcedere.

TITVL. CV.

Sine licentia iudicis poſt litem conteſtatam non licet litigantibus recedere à lite, pacto, vel tranſactione: & ſi fiat, & illa tranſactio tendat in fraudem fiſci, puniuntur tranſigentes in tertia parte eius, quod ſolutum eſt actori, ſubaudi, vel promiſſum. Et ſi reus mendax fuerit: quia dixit nihil, vel minus dediſſe, comperta veritate, punitur in duplum dictæ tertiæ partis, & de hoc mandat diligenter inquiri per iudicem, hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

S[f]Ponte [g] volentibus à lite diſcedere [h] pacta etiam, vel [i] tranſactiones inire poſt citationem emiſſam ante litem conteſtatam tantùm in ciuili iudicio, abſque vlla contumaciæ pœna licentiam partibus non negamus: poſt conteſtationem verò litis habitam ſine licentia, & iure Curiæ expreſsius hoc partibus inhibemus. Quòd ſi hoc facere in fraudem iuris noſtri tẽtauerint, [k] eius tertiam, quod pro tranſactione actori exoluit conuentus abſque diminutione aliqua fiſco noſtro componet. [l] Si autem reus aliquid actori pro prædicta occaſione dederit, & nihil, aut minus ſe dediſſe in diſpendium Curiæ mentiatur, in eiuſdem inficiationis pœnam [m] duplum tertiæ ſupradictæ, quam confeſſus dare debuiſſet, exoluat. Quæ omnia diligenter per officiales noſtros inquiri volumus, vt ſicut cuilibet ius ſuum inuiolatè ſeruamus, ſic in iure noſtro defectum perpeti non poſſumus.

g *Volentibus.* Scilicet, actore & reo: reo enim poſtulante neceſſe habet actor litẽ perficere etiam ante litem conteſtatam, ſi reus iam ſit conuentus per iudicem vel executorem, vt C. quomo. & quan. iudex. in auth. qui ſemel. G.
h *Pacta.* Scilicet, gratuita, vt ff. de tranſact. l. j. ff. de iure fiſci. l. in fiſco. & ad leg. Iul. de vi publi. l. qui cœtu. §. qui vacantem. † *Aliàs, Idem.*
i *Tranſactiones.* Scilicet aliquo dato vel retento, vt C. de tranſact. l. tranſactio.
k *Eius tertiam.* Hanc legem intellige in illis caſibus, in quibus tertia debetur, vt ſuprà de of. mag. Cam. l. Regiæ. ne ſit contra hoc quod dicitur in prædicto tit. l. Regiæ.
l *Si autem.* Infrà de deſiſtent. ab acc. conſtitutione ſi.
m *Duplum tertiæ.* Vt in hac l. dicitur ex ſuo mendacio & inficiatione quis pœnam patitur, ad hoc facit illud generale, punitur quis de mendacio, quod eſt ſub illa rub. de mẽd. & falſ.
ADDITIO. *Adde quòd punitur ſi alium lædit, vt in l. fundum. in §. fi. ff. de euic. & per Ang. in l. qui libertis. in j. not. ff. eo. & mendax æquiparatur infideli ſecundum Bal. in cap. ſuper literis. in v. col. verſic. item quia. de reſcri.* Superantius.
Contrà, vel quia nemo læditur ex ea cauſa, vt C. de inge. & ma. l. penult. vel quia impoſſibile continetur in mendacio, vt ff. de inter. act. l. ſi ſeruus ab. Vel dic patitur pœnam extraordinariam ſaltem, non tamen illam vt amittat libertatem, vel alia ſibi competentia, vt ff. de reg. iur. l. nemo ex his. Non eſt ergo contrà quod dicitur in auth. de trien. & ſem. §. illud. quia & ibi patitur pœnam poſſeſſionis amiſſæ.

De pact. inhib. &c. Rub.
f *Sponte.* Ante litem nulli prohibitum eſt tranſigere ſuper ciuilibus actionibus, quamuis facta ſit citatio. Poſt litem verò conteſt. ſine authoritate iudicis non poteſt quis tranſigere. Contrafacientes punit hæc conſtitutio, vt patet in litera: & iſta corrigit ius commune, ſecundum quod poterat quis ſuo ſenſu

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Sed ſi reus compareat, & actor non, cogitur actor, reo poſtulante, proſequi cauſam, vt in authen. qui ſemel. Et tota conſtitutio loquitur in cauſa ciuili.

C*Ontingit interdum.* Quæro id quod de facto ſæpe contingit. Aliquis infert mihi violentiam turbatiuam, ago contra ipſum vti poſſidetis, vt ceſſet à turbatione, ille eſt contumax, & venire non vult, & nihilominus turbat, qualiter actori conſulitur, & qualiter procedatur per iudicem? Reſponde: iura canonica excommunicarent ipſum, ex quo eſt talis, quòd in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ mitti non poteſt, vt extrà, lite non conteſt. c. quoniam frequenter. Iure ciuili iudex poſſet mulctam inducere per edictum, ſi quis, ius dicenti non obtemperauerit: vel actor ſuum taxaret intereſſe & ſic fiat miſſio ad inſtar cuiuſlibet perſonalis actionis, vt in auth. de exhi. reis. vel melius, iudex ex officio ſuo prohibeat ne turbet, quandiu de iure ſuo probet: & interim faciet poſſeſſorem ſuum pacificè poſſidere, & gaudere, arg. ff. de noui oper. nunt. l. ſi prius. ff. de de vſufruc. l. æquiſſimum. ff. de opt. leg. l. mancipiorum. ff. de inge. & manu. l. diffamari. qui accuſ. non poſ. l. ſi ea. Roffr.

De tranſactionibus inter partes. *Rubrica.*

S*Ponte.* Hæc in ciuili ſimiliter loquitur, in qua ante litem conteſtatam, etiam ſi ſit facta citatio, licet tranſigere, vel paciſci, ſi poſt lit. conteſt. in termino neuter compareat, vel prorogent terminum ſine cõſenſu curiæ, habet locũ ſuperior conſtitutio, ſcilicet pœna decimæ partis litis. Sed ſi poſt litẽ trãſigant ſine licẽtia curiæ, eſt pœna tertiæ partis eius, quod datũ eſt ex tranſactione: de quo dictum eſt s. de offi. Ba. l. regiæ. & l. conſtitutionum. Si verò tranſigant aliquo dato, ſeu pacto remittãt poſt litem motam conteſta. & tunc nocet remittenti. C. de pac. l. poſtquàm. non licet ſine licentia curiæ. Et ideo puniri eos in decima parte litis videtur, vt ſuprà l. proxi. Sicut in lite mota de iniuriis actor de ſimulatione remittat. In-

De priuilegiis eorum, qui citati extra ciuitatem, &c.

a PRiuilegia. Tollit hæc conſtit. quædã priuilegia quarundam ciuitatum, quorum authoritate non tenebantur homines illius loci ciuitati pro qualibet cauſa exire illas ciuitates, & merito tolluntur illa priuilegia, quia ex diue ſitate locorum aliquod inducitur diſcrimen, &c. vt C. de temp. in inte. reſti. l. vacuam. Superantius.

b *Irrita & inania.* Poteſt probabiliter quæri, Verum reſponſio, ſiue præceptũ reſtringatur ad ea tãtum, de quibus in ſui principio fecerat mentionem, ſcilicet ad Curiam Imperatoris, & ad Iuſtitia. regionis? quod poteſt defendi, quia tunc conſti. eſt generalis. quando principium eſt generale. Item quando non eſt ſtatuta in certis perſonis, vel certis negotiis, vt ff. de iur. & fac. ign. regula. §. pen. & vltim. & C. de legib. & conſtit. l. ij. & iij. Poteſt etiã contrarium argui, quaſi illa duo nõ fuerint cauſa finalis: ſed impulſiua, ſicut dicitur de Calphurnia. ff. de poſtul. l. j. §. ſecundo loco. & quia multa verba generalia ſupponuntur in l. ſic & aliter præponitur ſpecies & ſupponitur genus & econuerſo, vt ff. ad legẽ Aquil. l. ſi ſeruus. §. & inquit. & C. de hær. & mathema. in prima rub. & de ſerui. & aqua. quod dic vt in ſumma de hære. & man. in princip. Primum tamen verius videtur, quia ratio legis pe maleficentia licentius committatur, magis aptatur ad curiam Imperatoris, & Iuſtitiarij, quàm ad Camerarios, vel alios magiſtratus, ad quos non ſpectat cognitio criminalium. Sed ad Iuſtitiariũ bene pertinent quęque ciuiles. G.

† *Aliàs, Idem.*

De priuilegiis eorum, qui citati extra ciuitatem non veniebant, & priuilegiorum irritatione.

TITVLVS CVI.

Ex diuerſitate locorum non debet diuerſum ius ſtatui, ſed in toto regno ſit hæc lex, quod citatus à iudice competenti, ſi ſit contumax, puniatur ſecundum ſacras regni conſtit. non obſtante quocunque priuilegio vel conſuetudine approbata, h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

PRiuilegia[a] quibuſdam locis à nobis, vel prædeceſſoribus noſtris indulta, necnon conſuetudines in locis ipſis obtentas, veluti Meſſanę, Neapoli, Auerſæ, Salerni, vel aliis quibuſcunque, per quæ citati à Curia noſtra, vel à Iuſtitiariis regionũ ſuper cauſis, quæ ad eorum iuriſdictionem ſpectare noſcuntur, ſe hactenus tuebantur, ne loca ipſa tenerentur exire ad iuſtitiam faciẽdam: Ac propterea citationibus ſpretis, pœnam contumaciæ euitabant, & ſic licentius maleficia committebant, præſenti conſtitutione[b] irrita & inania eſſe cenſemus. Sed omni omnino diſcretione[c] ſubmota, quicunque &[d] vndecunque[e] fuerit à iudice cõpetenti citatus, ſi contumax ſit in ciuilibus, vel in criminalibus cauſis, pœnis ſubiaceat noſtris conſtitutionibus introductis.

De contumacia alicuius vniuerſitatis.

TITVL. CVII.

Quando vniuerſitas eſt condemnata ad pœnam pecuniariam, & non habet bona in communi, debet conſtringi, vt imponat habitatoribus collectam, & pro modo facultatum illam ſoluant, & idem faciendum eſt, quando per diffinitiuam ſententiam condemnatur ad debitum priuatum, vel per interlocutoriam ſcilicet, ex primo decreto h. d. Matth.

† IMPER. FEDER.

DVbitationem[f] iuris peritorum nõ tam benigna, quàm neceſſaria legũ interpretatione tollentes, ſtatuimus, Si quando vniuerſitas aliqua Regni noſtri perſonaliter, & ciuiliter cõuenta, & citata cõtumax apparuerit, nec inueniatur commune eius aliquid quod propter ipſius contumaciam ab aduerſario valeat poſsideri.

c *Submota.* In perſona vocari.

d *Vndecunque fuerit.* Dum tamen ille qui citat, citet ad locum ſuæ iuriſdictionis, & ad locum honeſtũ, alioquin contra, vt ff. de præſid. l. iij. & de arb. ſi cũ dies. §. ſi arbiter. & ad locum tutum, vt ff. ad Treb. de ætate. ibi an ei venire liceat, &c. & C. ex qui. cau. ma. l. iij. non debet enim ſe quis capitali committere inimico, etiam ſi haberet literas de ſecuro conducto, vt extra vt lit. non cõte. c. accedens ad appel.

e *Fuerit.* Dummodo locus, vbi eſt vocatus, non ſit ſibi periculoſus, vt ſi quis cau. l. iij. ibi cum tamen, &c. † *Aliàs, Idem.*

De contumacia, &c.

f DVbitationem. Si vniuerſitas conueniretur ciuiliter, vel criminaliter ab aliquo priuato cum pœna pecuniaria eſſet imponenda. Si fuerit contumax, poſsidebuntur, & vendentur bona vniuerſitatis,

ANDRAEAS DE YSERNIA.

inſti. de iniur. §. pen. Plus facit contra iudicem actor ſic remittendo gratuite, quàm ſi terminum prorogat expreſſum vel in inueniendo ſit deſes, & quid delinquit plus punitur. ff. de pœnis capitalium. §. ſolent. ¶ Sed quid ſi actor in ciuili ſit contumax ante litem conteſtatam reo comparente, actore non, quæ pœna datur actoris? non videtur hoc caſu fiſco pœna impoſita, ſed poteſt condemnari reo ad ſumptus, & viarica. ff. de iudi. l. cum quem temere, circunductum eſt edictum, & ſine condemnatione expenſarum non tenebitur reus vlterius venire, & reſpondere, niſi prius reſtitutis expenſis. ff. eod. l. edictum.

Si autem aliquid. Punit mendacium, quod diuerſimodè punitur in diuerſis tractatibus, & in criminalibus habet locum infra de deſiſtentibus ab accuſatione per totum.

De caſſandis priuilegiis. Rubrica.

PRiuilegia. Tollit localia priuilegia, ſed hodie pluribus conceduntur. quia poſitiua tollunt principes, quando volunt. C. de leg. l. digna vox. Citatio debet fieri ad locum ſuæ iuriſdictionis.

ADDITIO. *Adde an citatus edicto ad domum, vel in loco beneficij, dicitur fictè contumax, vide per dominos de Rota in titu. de dolo & contu. deciſio. xvj. in nouis.*

Et ad locum honeſtum, & ad locum tutum, quia inimicis non debet ſe citatus committere, etiam ſi aſſecurent eum, & ad locum citetur non periculoſum, vt in glo.

PRiuilegia. Contra hanc conſtitutionem Beneuentani habent e. ſtatuimus & habent quòd non teneantur comparere pro quacunque cauſa extra ciuitatem. & communiter aliæ ciuitates hodie cum derogatione huius conſtitutionis, in bona forma. Petrus de Monteforti.

In glo. ſuper verbo, ſubmota. Not. ex iſta glo. quod quando quis citatur, debet citari ad locum ſuæ iuriſdictionis, & ad locum honeſtum, & tutum aliàs non tenetur ire, nec debet ſe capitali inimico committere: etiam ſi haberet literas ſalui conductus. Petrus de Monteforti.

De contumacia alicuius vniuerſitatis. Rubrica.

DVbitationem. Ponit qualiter puniuntur vniuerſitates contumaces, & id quod propterea ſoluent non dicentur ſinguli ſoluere, ſed vniuerſi. extrà de reſcript. cum dilecti. quia non debent ſinguli. ff. quod cuiuſ. vni. l. ſicut. §. alij dixerunt vt Odof. quòd ſi velit actor poneretur in poſſeſsione viarum, fontium, & fluminum terræ contumacis, vt tædio affecta reſpondeat. Roff. dixit, quòd iſta ſunt ciuitatis quo ad vſum tantum, non quo ad proprietatem, & ita in eis non fiat miſsio: nam eadem ratione poſſet fieri miſtio Solis & Lunæ, & aliorum planetarum.

DVbitationem In tex. in verb. citata. Nam vniuerſitas debet admoneri, ſeu citari. vt ff. quòd cuiuſque vniuerſitatis. l. j. §. pen. ibi, & ſi admoniti. &c. Marinus.

In gloſſ. prima, ibi, contumax. De huiuſmodi contumacia vniuerſitatis dic vt plenè not. ff. de regu. iur. l. non poteſt dolo carere. Marinus.

Qualiter autem condemnetur vniuerſitas, & conueniatur, & accuſetur, plenè not. per Inno. extra, de ſimo. cap. dilectus filius. in gloſſ. ideo hi. Marinus.

In §. circa pœnam, ibi, cuiuſlibet focularia. Quæro an focularium alicuius, ob cuius petitionem eſt citata vniuerſitas, ſi ille eſt de ciuitate illa, connumerabitur in iſto caſu, vt teneatur ad contributionem ob contumaciam per vniuerſitatem commiſſam, & videtur quòd ſic arg. l. qui hæredem. §. j. ff. de cõdi. & demonſt. & de leg. j. l. ab omnibus. §. ſi à Titio. ff. de execu. tut. l. ſi à miſsione. §. j. & facit de conſtit. pec. l. proinde. §. ij. & vide quod ſcripſi in c. clandeſtinis maleficiis Regis Caroli primi.

Ibi, ſi mille. Vide de hoc Spec. in titu. de accuſa. §. j. ver. ſed nunquid poteſt.

In gloſſ. in ver. capitalis, in princ. Not. ex iſta gloſſ. quòd in cauſis non capitalibus non debet quis banniri: ſed hoc poteſt, vt in cap. j. & ij. de foriud. vbi dicitur, quòd poteſt etiam pro crimine non capitali banniri, ſed non foriudicari. Sed quid ſi feci aliquem banniri, an ad meam petitionem poſsim facere ipſum à banno eximere? Dic quòd ſic, vt not. gloſ. in l. ij. C. de ſeruis expor. de quo per Gui. in l. fina. ff. de offic. proc. Cæſ. & in l. ii. C. de lib. & eorum lib. Sed an poſsit remitti bannum ſine conſenſu patris ſi ſoluit bannum? & dic quòd non, vt eſt text. in authen. item cõmunitas. C. de epiſc. & cleri.

In tex.

ſitatis, vt creditori ſatisfaciat, vt ff. quod cuiuſ. vni. l. j §. pen. Idem ſi vniuerſitas condemnetur. Sed ſi nulla bona habeat, an ſint homines illius loci cogendi ad collectam faciendã, non erat expreſſum de iure communi. Sed ponitur pro qu. in princ. l. Et hic exprimitur, quòd collecta eſt facienda, vt actori ſatisfiat, ſiue ſit contumax ſiue cõdemnata vniuerſitas, ſiue in ciuili ſiue in criminali cauſa, in principio vel in fi. Sed & ſi vniuerſitas ſit fiſco cõtumax ſoluũt pro quolibet foculari mediũ Auguſtalis, quæ ſumma in vnũ coacervata diuidetur inter homines pro modo facultatum

Vel ſuper quo diffinitiua ſententia valeat executioni mandari.

Singulos de vniuerſitate prædicta ad collectam cõpellendos eſſe iubemus: qui in collecta ipſa cõferant pro modo facultatũ ſuarum, vt ſic ex eo quod ex collecta ipſa redactum in cõmune fuerit, interlocutoriæ vel diffinitiuæ ſentẽtiæ ſatisfiat. Circa pœnam etiam contumaciæ Curię noſtræ debitã hanc formam in vniuerſitatibus volumus obſeruari. Vt contumacia ab vniuerſitate cõtracta pro dinumeratione cuiuslibet focularis dimidius Auguſtalis noſtræ Curiæ debeatur, ita, videlicet, vt ſi mille focularia ipſa vniuerſitas habeat, quingentos Auguſtales pro pœna contumaciæ vniuerſitas tota fiſco noſtro perſoluat. Quæ quantitas inter habitatores loci ipſius pro modo facultatum proportionaliter [a] diuideretur, ſicut in collectis aliis hactenus fieri cõſueuit, quod etiam in criminalibus cauſis locum habere cenſemus, tam circa contumaciæ pœnam, quàm etiam circa diffinitiuas ſententias proferendas in cauſis, ex quibus cõdemnatis, pecuniaria pœna ex earum qualitatibus, vel ex noſtro iudicio irrogatur.

tatum ipſarum. Dubitationem, quæ dubitatio mouetur. ff. quod cuiuſ. vni. no. l. j. §. ſi nemo. in gloſſ. ordina. quæ incipit, id eſt, prætor faciet, &c. & remedium quod ibi in gloſſ. ponitur in text. hic.

a *Diuidetur*. Non ergo vnuſquiſq; focularis debet ſoluere mediũ Auguſtalẽ. Sed debet proportionabiliter diuidi, &c.

Explicit liber Primus Conſtitutionum Sereniſsimi Federici Imperatoris ſecundi.

ANDRAEAS

In text. ibi, capitalibus. idem hodie ſi proceditur ex officio per probatam inquiſitionem, vt in c. j. & ij de furiud.

Ibi, multos. An ſi aliquid vertitur in vtilitatem publicam, iudex poſsit cognoſcere ex officio nemine accuſante? dic quòd ſic, vt in lege

DE YSERNIA.

lege ſecunda, ſi man. ita vænierit ne proſtituatur. Petrus de Monteforti.

Finis primi libri Conſtitutionum Regni Siciliæ.

Lectura harum Conſtitutionum idcirco poſita eſt hic in fine iſtius Libri, vt ſeruetur ordo, cùm Textus ipſarum communiter non habeantur.

IN *recipiendis.* Iſtæ leges vſque ad titul. de exordiis & præpar. iudic. non ſunt notatæ per gloſſatorem: quia hodie ſunt quaſi inutiles. Ponunt enim modum expediendorum negotiorum iuſtitiæ. Et in hac l. principium, aliàs, præcipuum eſt notabile, & generale, quòd notarij, qui diebus præfixis non ſunt in cancellaria ſine licentia & iuſta cauſa, puniuntur in expenſis.

De atteſtationibus. Moderat ſalarium ſcriptoris, hodie aliter eſt in vſu.

ADuocati. Superfluit per l. aduocatos. ſuprà de offic. aduoc. vbi contra iſtos ponitur maior pœna.

SI *de quantitate.* Et hæc ſuperfluit per l. hac edictali. ſuprà eod. tit. Adde tamen quòd iudex debet eos concordare: & ſi non poteſt ipſe, adhibetur magiſter Iuſtitiarius. hoc eſt valde longum, & ideo melius ſtatuitur ibi, vt ſit in arbitrio iudicis: quia ſtatuet ſalarium pro modo cauſæ, facultatum, & pro facundia aduocati, vt infrà ſtatim in l. iudices.

SI *quem aduocatorum.* Hæc lex eſt in vtilitatem Curiæ, quæ ſi mittit vnum aduocatum extra Curiam, alij in cauſis iſtius miſſi ſupplebunt abſentiam, & gratis in cauſis, quas habebit ſub ſuo patrocinio abſens.

FOrmam Sacramenti. Nota hic in fine, quòd officialis tenetur denuntiare corruptelã alterius officialis, & hoc iurat, ſicut tenetur nuntiare illum, qui committit contra imperium, vt in authen. vt liceat matri & auiæ. §. ſi verò contra imperium. Andr.

IVdices iurabunt. Huic concordat l. hac edictali. ſuprà de officio aduocat.

MOderatas ſubſcriptiones. Hîc corrigitur, quia habent ſalaria vel trigeſimam, de officio Baiu. l. cum certa. & l. cùm iuxta.

De condemnatione expenſarum & fructuum.

DIuorum principum. Vt C. de iudi. l. ſancimus. & in authentica ibi poſita ſumpta in authent. de iudic. §. oportet. & C. quando prouoc. non eſt neceſ. l. omnem. & de fructibus & litium expen. l. ij. & iij. in quibus etiam dicitur de iuramento & taxatione iudicis, videtur aliquibus contrà, quia indiſtinctè dicitur victum victori condemnari ad expenſas indiſtinctè intelligatur, ſcilicet, etiam ſi iuratum fuerit de calumnia in lite.

ADDITIO. *Adde cap. finem litibus de dolo & contu. cap. calumniam. de pœnis. gloſſ. fin. in cap. vlti. de maior. & obed. l. cum quem temere. ff. de iudic. Limita iſtam regulam multis modis, de quibus per Iaſonem in l. ſiue autem. in prima col. vel iſtam regulam. C. de iudic.*

Alij

Alij contrà, vt notatur in dicto §. oportet. in gloſſa, quæ ſumitur, & in litera: quia punitur arbitrio iudicis: & quia hæc nihil ſtatuit nouum, dicit ſe inhærere veſtigiis aliorum Principum: vnde ſi aliud voluiſſet, expreſſiſſet: & facit quod notatur ſecunda quæſtione prima. in primis. ex quo iurauit de calumnia, credidit ſe ius habere: quia non videtur immemor ſalutis æternæ propter ſacramentum. C. ad legem Iuliam repetundarum. l. fina. Item iudex appellationis poteſt condemnare de expenſis factis in lite principali, dicta l. omnem. ver. iudicibus. Poteſt enim facere condemnationem: & quia de principali cognoſcit, cognoſcet & de acceſſorio. Dicitur quidem in verſiculo, iudicibus. quòd iudex principalis poteſt condemnare de expenſis ſine prouocatione, quaſi dicat, ſi eſſet prouocatũ: tunc iudex appellationis, &c. Alij reputant hoc abſurdum, quia officium deſeruiens iudici principalis cauſæ expirauit lata ſententia. C. depoſiti. l. quarta. quomodo ergo de expenſis non factis coram eo extenderet ſe ad hoc officium deſeruiens cauſæ appellationis: argumento ff. communi diuid. l. vt fundus. & ille, cui debentur expenſæ, agit contra iudicem, qui omiſit condemnare de expenſis, vt patet hîc, & C. de iudiciis. l. properandum. §. ſin autẽ alterutra. & prædicta l. omnem. C. de fructibus & lit. expenſis. De expenſis verò factis in cauſa appellationis condemnare poteſt iudex appellationis, vt hîc, & de vſuris contractis currentibus durante cauſa appellationis. ff. de re iudicata. l. fin. de appellationibus. l. negotiorum. & de vſuris. l. tutor. Alij allegant ad hoc C. libro decimo. de decurionib. l. ij. Sed ibi impropriè dicitur iudex appellationis: quia in principali non erat pronuntiatum per aliquem. Appellatum quidem erat à nominatione tantùm.

PRæſenti. Punit dominum opprimentem vaſallos, & vaſallos de dominis conquerentes iniuſtè: & eſt ſpeciale in domino, vt de defenſa vaſallorũ contra eos, ciuiliter tantùm, non criminaliter agatur, ſuprà de defenſ. faci. expe. ſpe. l. j. circa finem.

In hac Rubrica probat Gloſſator, quòd citatio ſit de proceſſu iudicij.

ADDITIO. *Adde §. omnium. Inſtitut. de pœna teme. litigan. glo. in verbo, citationes. in c. quoniam contra. de proba. gl. in verbo, formã. in cap. prudentiam. de offic. delegati. Dominic. in cap. ſtatutum. in §. cùm verò. de reſcrip. lib. vj. Archid. in c. placita. xv. q. iiij. Doctores in rub. C. de in ius vocando, Paul. de Caſtro in l. j. ff. eo. tit. Et eſt principium iudicij ſecundum Card. Zabar. in c. licet. de offic. deleg. Philip. in cap. quamuis. in prima col. eod. tit. lib. vj. Bar. in l. more. ff. de iuriſdict. omnium iudic.*

Item quòd non debet fieri die feriato, & in hoc bene dicit. Item quod non debet cadere in diem feriatum: hoc hodie in contrarium eſt: quia non debet comparere in die feriato, ſed in primo ſequenti non feriato, etiam ſi expreſsè diceretur per iudicem, quòd compareat die Dominico, debet comparere die Lunæ. dic per Innocen. extrà de feriis. c. conqueſtus.

ADDI

*ADDITIO. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Adde quid de notario qui conficit inſtrumentum inter Iudæos. vide per Bar. in rubric. ff. de noui oper. nunc. Bal. in proœ. C. Bal. in rub. de inſti. & iure. Ant. de Bu. & Abb. in proœ. decre. Anto. de Bu. in c. inter dilectos, de fide inſtr. Ioan. de Anna in rubr. de Iude. Ange. de Are. in proœ Inſti. in j. col. Fallit in Iudæo notario ſecundũ Iaſon. in apoſtill. ad Porcum inſti. de iuſti. & iure. in addi. incip. adde in quod licet notarius, & quid de Iudæo vel Pagano, qui inuocant nomen Domini an debẽt puniri? vide per Bar. in j. conſtit. ff. & quid de Saraceno inuocãte nomen Macometi in terru Chriſtianorum? vide per Car. in cle. j. de Iudæis. Super. De pœna contumaciæ in criminalibus cauſis.

*IN NOMINE DOmini noſtri Ieſu Chriſti, Maximi Imperatoris Italici Hyeroſolimitani,

INCIPIT

LIBER SECVNDVS.

De pœna contumaciæ in criminalibus cauſis.

TITVLVS I.

Contumax in cauſa criminali capitali condemnatur ad tertiam partem bonorũ ſuorum mobilium, & annotari debent omnia eius bona mobilia, & ſtabilia. nec non debet banniri publice in præſentia magiſtri Iuſtitiarij, & iudicum ſi per eum bannitur, ſubaudi, vel in præſentia Iuſtitiarij, & iudicum ipſius, & dictum bannum debet continere perſonam banniti & cauſam quia fuit bannitus, & annũ, menſem & diem Banni. Et ſi infra ann. comparebit, & ſteterit iuri, recuperabit bona annotata, detracta tertia parte bonorum mobilium, & ſi non comparet infra an. omnia bona ſua annotata erunt fiſci, ſi non habet liberos. hoc dicit. ſed ſi habet liberos, ſerua quod dicitur infra in conſtitu. foriudicatorum bona, hoc dicit. Matthæus.

IMPER. FIDER.

GRandis [a] vtilitas & neceſsitas euidens nos inducunt, vt accuſationũ ordinem priſcis legibus inſtitutum, maleficiorum excreſcente nequitia, in ea parte potiſsimè corrigamus, qua malefactores interdum contemptus & contumaciæ vitium, vel pœnam patratis ſceleribus aggregantes, ſine temporis præfinitione [b] vagari, in ipſorum etiam plerunque diſpendium, & aliorum iniuriam permittebant: defenſionem eiſdem nullo temporis ſpacio præcludẽtes, quo fiebat vt ipſi purgare ſuam Innocentiam non curent. Et [c] accuſatores arguere eorum nocentiam nõ valerent. Hac igitur edictali lege noſtri nominis titulo præſignata proſequimur cõtumaces, & qualiter contra ipſos in iudiciis criminaliter, & [d] capitaliter accuſatos, qui ſui copiam in iure non faciunt, procedatur, manifeſtiſsimè declaramus. [e] Eos nanq; in primis tertia parte bonorum mobiliũ, ſicut in noſtris conſtitutionibus eſt [f] expreſſum, mulctandos eſſe iubemus: quam ſacri ærarij noſtri compendiis aggregamus. Bona reliqua iuxta antiquã formam, quæ contra abſentes requiſitos eſt [g] prodita, volumus annotari. Quæ anni circulo à die

a Grandis vtilitas. Hæc cõſtitutio punit cõtumaces in criminalibus cauſis in tertia parte mobilium, ſicut in aliis contumacib9, & hoc eſt ius nouum. Item bona ſua annotantur, & hoc eſt ius commune, quod dic vt ff. de requi re. l. j. & per totum. Hoc excepto, quia illæ leges non diſtinguunt, habeant filios cõtumaces vel nõ. Cõſtitutio iſta reſeruat bona filiis ſi habeant. Item inducit & aliud ius nouum, quod contumax ponatur in banno cum ſolennitate huius conſtitutionis. Grandis hęc conſtitutio grandis corrigit. ff. de requiren. reis l. annus in fin. in eo quod permittebat poſt annum defenſionis facultatem contumacis.

b *Vagari.* Vt ff. de requirendis reis l. annus. §. in ſumma.

c *Accuſatores.* Hodie tamen per conſtitutionem infra proxi. ſecundam pœnam eorum, &c. poſtquam eſt bannitus citatus, accuſator poſt annum poteſt accuſare contumaciam accuſati banniti, & petere quòd foriudicetur, & ſic non poteſt vacare ſine temporis præfinitione.

Capitali

d *Capitaliter.* Bene dicit capitaliter, ſecus enim vbi non capitali crimine, vt ſi imponeretur pœna relegationis, vel minor, nam tunc poſſet dari ſententia in abſentem, ſiue ſit lis conteſtata, ſiue non vt ff. de pœn. l. abſentem. § ſi ſæpius & no. ff. an per aliũ cauſæ ap. re. poſſint. l. j. ff. de procura. ſeruum. §. publicè. conſtitutio iſta tanquam non neceſſaria, nec vtilis non vendicat ſibi locum.

e *Eos nanque.* Aliter iure Romano procedebatur contra abſentem contumacem, vt C. de accuſa. l. abſentem.

f *Expreſſum.* Scilicet, de pœna contumaciæ, in criminali cauſa.

g *Prodita.* Vt ff. de requirendis reis l. j. in fi. & l. vltim. & C. eodem titu. l. j. non ergo bona recuperat poſt annum, ſi infra annum non exiuit de banno, vt hic, & prædic. l.

ADDITIO. *Adde quid de bannito reſtituto ad gratiã, an intelligatur reſtitutus ad bona? vide gloſſ. & Bart. in l. j. §. ſi quis vltro. ff. de quæſtio. Et ibi concluditur, quod ſic. Limita quo ad bona, quæ tenebat princeps, non autem quo ad bona, quæ donauerat capitaneis, vt in c. quanuis, & c. ſi perpetua d. bris de reſcri. in vj. Et in l. ij. §. merito. & in §. ſi quis in princip. ff. ne quid in loco publico. Et gloſſ. in §. ſed quod ſi tantum. in l. Gallus. ff. de liberis & poſthumis.* Superantius.

Excipere tamen perpetuo poteſt, ſi de principali crimine accuſetur, nec in hoc c[urſus] anni præiudicat vt ff. de requi. re. l. annus. in fin. niſi eſſet foriudicatus, quia tunc pro confeſſo habetur, vt infra titul. ij. l. pœnam. Et habet locum hæc conſtitutio in reo abſente ante litem conteſtatam. Quid ſi poſt litem conteſtatam eſt contumax, qualiter punietur? Hæc conſtitutio non determinat, vt infra de deſiſten. ab acuſ. l. accuſatorem, ſcilicet, quia ibi loquitur in accuſatore abſente poſt litem conteſtatam, & punit eum in tertia parte mobilium,

qualiter

ANDRAEAS DE YSERNIA

INCIPIT SECVNDVS LIBER.

De pœna contumaciæ in criminalibus cauſis. Rubrica.

GRandis vtilitas, ponit ius commune quod eſt in titulo de requirendis reis. Addit tamen differentiam mobilium, & de forbannitione, quæ habent locum ſiue ſit contumax ante litem conteſtatam, ſiue poſt. Item bona annotata propter contumaciam lapſu anni ſunt totaliter fiſci, nec reſeruatur portio aliqua liberis iure Romano ſed per conſtitution. iſtas ſicut dicit gloſſ. imò & de iure Romano dicunt Moderni & bene quòd debet portio liberis reſeruari dicto caſu, quia maior eſt ratio, quando perduntur propter contumaciam, quàm quando propter delictum declaratum per ſententiam propter generalitatem rationis, quæ eſt in l. cum ratio. ff. de bonis damnatorum & lege prima. C. eodem, lege finali. ¶ Et nota quod aliter forbannitur quis iure Romano. quo bannum eſt condemnatio de delicto iuris, vel iudicis, de quo dicit gloſſ. Inſtitu. quibus modis ius patriæ poteſtat. ſolu. §. relegati. & diximus plenè in vltim. rubrica libri feudorum. §. item nulla communitas. ¶ Bannum ergo, & bonorum annotatio propter contumaciam non infamant ipſo iure antequàm damnetur de crimine, ſed grauatur infamia facti. quod dic. vt C. de requirendis reis. l. fi. Superfluo ergo quæritur, ſi extrahatur de banno infra annum an remaneat infamis? Nam durante banno infamis non erat, imò illa infamia facti videtur abolita, ex quo reſtitutus eſt in ſtatum priſtinum. ff. de ædi. edic. l. quod ita. de ſeruitutibus ruſticorum prædiorum. l & Attillicinius. xxxv. diſtinctio. ab exordio. argum. contra. C. de generali aboli. l. fina. Hoc videtur [pro]bare gloſſ. in l. pœnam in fine. magnæ gloſſ. quando infra annum non purgauit moram. Nos quærimus quando infra annum fuit extr[a]ctus de banno, & quia non videtur aboleri turpitudo poſtea intermiſſa. ff. de ritu nuptiarum. l. palam. §. non ſolum. ſed potuit eſſe contumacia ſine turpitudine, vt ſi citatus in domo neſciuit id, vel iram iudicis fugiebat, non quod eſſet in culpa. Vnde ceſſante cauſa, ceſſare debet effectus. ff. de repu. quod ait. §. j. & iſta eſt maxima apud ipſos naturales, vt in multis locis legitur. ¶ Sed nunquid bannitus poteſt alienare de bonis ſuis? videtur quod non: quia nec ſolui ei poteſt à debitore ſuo, ne fuga eius fiat inſtructior. ff. eodem titu. de requiren. reis. l. ſi in fi. Item qui diſtribuuntur & annotãtur bona poſt bannum, & infiſcantur lapſu anni. & ſic fiſcus alienata ante annum reuocabit. C. communia de leg. l. final. Alij dicunt quod ſic, quia eſt dominus bonorũ vſque ad finem anni, & ſub conditione ſunt fiſci, ſcilicet, ſi non purget contumaciam infra annum. Quod autem debetur alij ſub conditione poteſt diuidi. ff. familiæ erciſcundæ. l. & poſt §. res ergo alienatur, quia diuiſio alienatio quædam eſt C. communia vtriuſque iudicij. l. j. pro hoc eſt ff. de rei vendication. l. & ideo ad fi. l. j. §. j. & quæ debentur ſub conditione alienentur. d. l. fin. licet authentic. res quæ ibi poſita contradicat. Nam & poſt contractum capitale crimen, non prohibetur alienatio. ff. de dona. l. poſt contractum. Primum videtur verius, vt in fuga non fiat inſtructior, cum eadem ſit ratio in alienatione, quæ eſt in ſolutione debiti. Sed pone quòd alienauit, & ſic non tenuit, venit infra annum, & extraxit ſe à banno, & recuperat bona, nunquid confirmetur alienatio? Videtur ꝙ non inſpecto principio. ff.

l. pœ

de regu.

qualiter ergo punitur, quia ad diffinitiuam ſententiam procedi non poteſt, vt dicit l. properandum. C. iudic. quæ locum habet in ciuili: nam ſecus in criminali, vt C. de requir. reis l. j. & not. ff. de requir. reis l. j. in princ. & ij. reſpon. & C. de accuſat. l. abſentem? Reſpond. videtur quòd teneatur ad centum Auguſtales, vt infrà de deſiſten. ab accuſ. l. ſæpe contingit. Vel videtur ꝙ poſſit ad diffinitiuam procedi, ſi liquet de crimine: præſertim ſi ipſo tẽpore prolationis ſentẽtiæ ſit cõtumax, confecto iam facinore, id eſt probato plenè, ita quòd ſola ſentẽtia reſtabat, vt C. de adult. l. adulterã. & l. quãuis. Vel melius dici poteſt, ꝙ hæc cõſti. locum habeat in contumace poſt lit. cõte. nam iure Romano annotatio bonorum habet locum in vtroq; caſu, tam in accuſato contumace ante lit. conteſta. quàm in contumace poſt litem conteſtatam, vt in præalleg. l. j. C. de req. reis. & idem per omnia erat in vtroque caſu, vt notatur in præallegata l. abſentem. ff. de pœnis. in gloſſa ordinaria, quæ incipit, ſi tale crimen, &c. vnde id, quod nouiter hoc iure adiectum eſt de banno, & foriudicatione, vt hic, & infrà eodem pœnam. ſimiliter obtinet in vtroque caſu prædicto, ſcilicet, tam ante litem conteſtatam quàm poſt: cùm omnibus manifeſtum ſit oportere ea, quæ adiecta ſunt valere, in quibus interpretatis legibus ſit locus, vt in authent. de filiis ante dotal. inſtrument. natis. circa fin. collatio. iij. Lex verò præallegata, ſæpe contingit. quæ loquitur de pœna centum Auguſtalium, loquitur in alio caſu; vt ibi patet. ¶ Etiam magis puniretur contumax ante litem conteſtatam, quàm poſt litem conteſtatam: quod eſſe non debet, cùm magis delinquat contumax poſt lit. conteſt. quàm ante litem conteſtatam, vt in ſumma Azo. de iudic. §. ſi aut

[a] annotationis elapſo: cùm per annotãtis literas publicè innotuerit, fiſci noſtri commoditatibus acquirantur, ſi non [b] habeat liberos annotatus. Ipſos denique per magiſtrum Iuſtitiarium & Iuſtitiarios, quibus de contumacia eorum contracta liquebit, banniri mandamus, & diuulgari publicè fore bannitos. Bannum etiam, & cauſam banni, pro qua bannitus aliquis fuerit, & diem bannitionis etiam in præſentia magiſtri Iuſtitiarij & Iudicum Curiæ noſtræ in actis volumus contineri. Si quando per magnam Curiam noſtram citatus & contumax bannitionis pœnam incurrit. Humanitate tamen antiquis legibus annotato ſeruata à noſtra celſitudine volumus non negari, vt eis, ſcilicet, infra annum prædictum redeuntibus bona recuperare liceat annotata: tertia tantùm parte mobilium in omnem euentum apud noſtram Curiam remanente, vt impunitam fore contumax ſuam contumaciam non lætetur.

ſi autem lite conteſt. deterior nanque dolus eius cognoſcitur, &c. vt in auth. de litig. prope fi. coll. viij. & ita ſi conſtitutio locum habet ante lit. conteſt. multò fortius poſt lit. conteſtatã, vt arg. C. quomodo & quan. iud. conſentaneum, immò hæc conſtitutio generaliter loquitur, nec diſtinguit ante lit. vel poſt. nec etiam dicere poſſumus, quòd in crimine capitali diffinitiuè damnemus abſentẽ, quantumcunque liqueat, de crimine, quia præalleg. l. adulteram. non dicit, quod dãnetur, ſed quòd recipiatur inter reos. & in præalleg. l. quamuis non loquitur in accuſato, ſed in accuſatore abſente. ſed Rofred. in libellis criminalium in titu. qualiter rei contu. pu. §. ſi autem fecerit. contra, vt ibi not.

a *Annotatis.* Aliàs annotationis. Et not. quòd annus iſte computatur ex quo annotatio huius publicè innotuit, nec requiritur, vt aliter peruenerit ad notitiam annotati. vt hîc & ff. de requi. re. l. j. §. præſides. & l. annus. licet Azo videatur aliter ſentire, ſcilicet quòd à tempore ſcientiæ computetur, vt in ſum. eod. tit. de requi. re. circa medium.

b *Habeat liberos.* Vel parentes, vſque ad tertiũ gradũ, infra de pœna for. l. foriudicatorum, & dic, vt ibi & in l. ſed ſi quando aliquid, &c. Sed no. ꝙ in hoc articulo mitius quàm ius cõmune agit hæc conſtitutio, cum de iure cõmuni, licet bona dãnatorũ ſeruentur liberis & parẽtibus vſque ad tertiũ gradũ in auth. vt nul. li. haberi lo. ſer. §. vlt. nõ tamẽ bona taliter annotata propter cõtumaciam eorũ, prædictis aliqualiter reſeruãtur, niſi reus huiuſmodi moraretur infra annũ. vt ff. de requi. re. l. j. in fin. & C. de requi. re. l. j. vel niſi reus iſte ab iſta annotationis ſententia appellaſſet, & cauſa appellationis pendente fuiſſet mortuus, vt C. ſi pendente appellatione mors interuener. l. j. Vt vni

ANDRAEAS DE YSERNIA.

de regulis iuris. l. quod ab initio. quæ loquitur in perpetuo prohibitis. Item ſpectamus initium. ff. de verbor. obligat. l. ſi filius. & ff. mand. ſi procurator. de conſtit. pec. item illa. §. j. ¶ Verius eſt, vt confirmetur, quia non videtur fuiſſe bannitus, ex quo redit. ff. de repud. l. j. & arg. ff. eod. titul. l. j. §. fin. & ſtipulatio conditionalis, exiſtente conditione habetur pro pura à tempore contractus. ff. de periculo & commodo rei venditæ. l. ſi pendente. qui pot. in pig. ha. l. potior. Remiſſio ergo banni trahitur retro, ſicut repudiatio legatarij. ff. de leg. j. l. ſeruum filij. §. j. de manumiſ. l. ij. ad legem Aquiliam. nam ſicut ſi certum petatur perinde. Nam multo magis ſi fuiſſet res aliena confirmaretur, ex quo effectus eſt dominus. ff. de act. empt. l. ſi quis alienam, de vſucap. l. cum vir. ad Trebel. l. filiam fratribus. Adde quæ dicta ſunt infra eodem. l. clementiæ. ¶ Item quid ſi accuſator moritur infra annum, an lapſu anni perdẽtur bona annotata? nam quando moritur accuſatus expreſſum eſt quod non. ff. de requi. re. l. j. §. fin. Idem videtur quando moritur accuſator, quia accuſatio abolita eſt, & nomen accuſati deletur de numero eorum. ff. de accuſ. libellorum. § ſi. accuſatione ergo finita fruſtra de pœna agitur. arg. ff. ſi quis cautionib. l. ij. nec etiam tunc poſt annum petetur foriudicari, vt dictum eſt infra l. pœnam.

ADDITIO. *An iſta conſtitutio grandis habeat locum in non facto legitimè contumace? vide apoſtillam do. Alex. ad Bar. in l. j. §. & parui. ff. quod vi aut clam. & ad materiam Andr. de Yſer. infrà de milit. vaſ. qui contu. eſt in fi. Et quis poſſit bannire & deportare? per Alex. plene in conſil. xxxvj. in volum. j. Et de intellectu iſtius conſtitutionis, dum loquitur de annotatione bannitorum. vide Alexan. in conſil. lxxij. in iiij. volum. & quando bannitus aliàs teneatur comparere ſaltem per procuratorem? per Gand. in ſuo tract. criminalium in ſuo tit.* Cæſar.

C*Onſtitutio Regni, Grandis vtilitas.* Ibi, hac igitur edictali. Nota quòd licet videatur, quòd lite non conteſtata non poſſit ſententia diffinitiua proferri, tamen contrarium eſt verum: quia licet poteſtas & iudex poſſit ſuam iuriſdictionẽ defendere pœnali iudicio, vt ff. ſi quis ius dicenti non obtemp. l. j. & maximè ſecundum Azo. nota quòd lite non conteſtata procedi poteſt contra abſentem ad condemnationem, ad imponendum pœnam relegationis. & infra, vt ff de pœn. l. abſentem. & C. de accuſa. l. abſentem. vltra autẽ relegationem in abſentes pœnæ non inferuntur, vt patet in præallega. legibus & ff. de requiren. reis. l. ij. hoc enim bannum, & condẽnatio quæ ſequitur, pœnæ deportationis loco ſuccedit: cum ipſæ pœnæ hodie non ſiut in vſu, vt not. glo. Inſtit. quib. mod. ius pa. pote. ſol. §. releg

relegati. & hoc bene conſuetudo ſeruat. Barth. de Capua.

In text. ibi volumus annotari. Sed quid ſi accuſatus ſit contumax ante litem conteſtat. & non habet bona quæ poſſint annotari, qualiter procedetur contra eum? reſpondeo quòd forte indicetur ſibi mulcta per illud edictum, ſi quis ius dicenti non obt. Et proderit hoc: quia licet ſit pauper, ſi poſtea capietur, luet pœnam in corpore. ff. de pœn. l. ij. Barth. de Capua.

Nota ex iſta conſtit. in fin. quòd loquitur iſta conſtit. in bannito: ſecus ergo ſi reus fugiſſet, de quo non loquitur hæc conſt. ſtabimus ergo iuri communi. arg. C. de appella. l. præcipimus, in fin. ff. de act. & oblig. l. quoties. tunc enim eius bona eſſent occupanda à fiſco, & nunquam à fugitiuis recuperãda. ff. de bonis liber. l. ſi in libertinum nam aliud eſt abeſſe, aliud in fuga eſſe. ff. ad l. Flaui. de plag. l. ij. in princ. Abeſſe enim videtur qui à iudicio abeſt. ff. de damn. infec. l. iiij. §. abeſſe. fuga autem reddit dominum ſuſpectum, & facit eum pro confeſſo, & cõdemnato haberi, vt in auth. de exhib. re. §. ſi verò. col. v. & §. ſuper hoc. nulli iudici. & §. ſi verò. vt iudi. ſine quo. ſuffra. §. neceſſitate. de omni agro deſerto. l. locorũ. argu. contra de curatore. l. diuus. in glo. quaſi, & c. de reb. cred. l. j. in fi. de pœnis. l. abſentem. C. de accuſa. l. abſentem. ad legem Iul. de adult. l. ſi quidam. l. quãuis. Ad primum facit, quia qui ſubterfugit confitetur. extrà de præſcr. cap. nullus. nam fuga facit hominem liberum pro ſeruo haberi, & qui ſe ſcit liberum, deinde quòd fugit agit, vt hoc ipſo quòd in fuga ſit, pro ſeruo agere videatur. ff. de lib. cau. l. ſi autem, in fin. & arg. etiã eorum quæ not. in Longob. de malef. & crimi. l. ſi. in gl. quæ incipit, neceſſe habet. ibi, quæritur ſi de crimine, &c. Et aliàs dicitur quòd donec quis pertinaci animo latet, poteſt bonis omnibus ſpoliari. C. de iure fiſci. l. certa. & de decurio. l. ſi ad magiſtratum, vide conſtit. humanitatem. in glo. ſanè.

In glo. fin. in fin. Not. appellari à ſententia annotationis, quod eſt notabile. Sed quomodo iſte reus appellat, nonne eſt cõtumax damnatus qui non appellat? C. de appellat. recip. l. j. Reſponde: in contrariis fuit contumax verè, hic fictè, quia appellat. ff. de iudi. l. & prætor. §. fin. Eſt enim differentia inter veros, & fictos contumaces. l. diuus. ff. de in integ. reſtitut. l. diuus. ff. ex quibus cau. in poſſ. ead. l. Fulcinius, in fin. vel dic, quod hic iudice ſedente pro tribunali, vt in dicta l. diuus. vel dicta l. loquitur in diffinitiuis, in quibus contumax damnatus appellare prohibetur, vt dictis legibus. hoc an locum habeat in interlocutoria, vbi contumax damnatus appellat iure permittente [illegible] l. ij. quæ hic allegatur. ſi pendente appellatio. mors inter

Vt vniuerſitas accuſata, Et mulieres coniugatæ in criminalibus cauſis poßint ordinare procuratorem.

TITVLVS II.

Siue vniuerſitas accuſetur capitaliter, ſiue ipſa accuſet, poterit in iudicio ſiſtere vſq; ad finem cauſæ per ſuum ſyndicũ legitime conſtitutum, & hæc deciſio extenditur ad mulieres coniugatas, vt in capitali iudicio per procuratores earum agitetur iudicium, ſed diffinitiua debet proferri contra ipſas principales, ſubeundi præſentes hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

GEneralia [a] iura condentes tam in cauſis quæ contra ſingulares perſonas, quàm in his, quæ contra vniuerſitates mouẽtur interdũ noſtræ celſitudinis ſtudium excitamus. In criminalibus igitur cauſis, & capitalibus accuſationibus, quas cõtra vniuerſitates locorũ à priuatis perſonis, vel vniuerſitatibus cõtra vniuerſitates alias, vel priuatas perſonas moueri cõtingit, [b] altercationẽ iuriſperitorũ in perpetuum decidentes. Syndicum, quemadmodum in ciuilibus cauſis, permittimus & præcipimus etiam ordinari, iuris ciuilis rigore in perpetuum quieſcente. quod [c] in publicis iudiciis procuratorẽ fruſtra interuenire debere præſcripſerat, nã cum difficultate, & impoſſibilitate quadã interueniẽte, dum vniuerſitas tota per ſe ſine ingenti periculo conuenire, vel conueniri non poſsit, de neceſsitate oportebat inferri, q̃ maleficia contra ipſam, vel ab ipſa commiſſa impunita manerent, quod nec honori noſtro, nec ſubiectorum noſtrorum commodis dignoſcitur expedire. Huiuſmodi etiam noſtræ humanitatis gratiam ad mulieres coniugatas extendimus: vt in criminalibus, & capitalibus cauſis per maritos, & alios quos voluerint, procuratores legitimos, & ſufficiẽter inſtructos, ſi hoc elegerint, valeant in iudiciis comparere: ſiue ipſæ accuſent, ſuam aut ſuorũ iniuriam proſequentes, ſiue ab aliis accuſentur. Sentẽtia tamen in criminalibus tam in

Vt vniuerſitas accuſ. &c.

a *Generalia.* Permittitur vniuerſitati accuſatæ, vel accuſanti, ſyndicum ordinare in criminalibus cauſis. Itẽ permittitur mulieribus, ſiue accuſantibus in caſibus, in quibus poſsũt accuſare. puta, quia proſequuntur ſuam vel ſuorum iniuriã. De iure ciuili hoc non reperiebaẽ, imò reperiẽ regula in contrarium. ff. de publ. iudi. l. penulti. §. ad crimen. & ff. an per aliũ cauſæ ap. l. j. In quibuſdam tamẽ permittitur, vt C. de iniuriis l. j. Et hæc conſtitutio mota fuit circa vniuerſitatem, propter difficultatem. Nam de facili vniuerſitas non poſſet coadunari. ſicut nec conſentire, vt ff. de acqui. poſſeſſ l. ij ad fin. In muliere propter illã rationem, quæ eſt C. de procur. ſi maritus, & notatur in hac conſtitu.

† *Alias, Idem.*

b *Altercationem.* Quæ not. ff. de publica. iudi. l. accuſare. §. ad crimen.

c *In publicis.* ff. de publ. iudic. l. accuſatores. §. huius etiam noſtræ humanitatis. & eſt ratio propter matronalẽ pudorem & verecũdiam. C. de procura. l. ſi maritus, & de his qui ve. æta. impe. l. oẽs. §. fœminæ. De

ANDRAEAS DE YSERNIA.

interue. aliàs contumax ille qui de diffinitiua non appellat, nec ab interlocutoria appellare poteſt. & prædicta vna litera non eſt vera, ſed improbatur ex præmiſſis, primã rationẽ, & vltimã puto veram, præſertim cum iure iſto huiuſmodi interlocutoriæ quo ad cõdemnationem tertiæ partis mobilium, & quædam alia trahant ad ſe executionem, & vim habeant diffinitiuæ, à qua appellatio non admittitur. C. de appell. non reci. l. ij. & interlocutoriæ vim diffinitiuæ habentes concurrunt not. ff. de re iudi. l. quod iuſsit. Barthol. de Capua. In tex. fiſci noſtri commoditatibus acquirantur. Quid ſi bannitus infra annum non veniens, bona omnia quæ habet, teneat ab aliquo comite, vel barone, nunquid illa publicantur fiſco, vel redeant ad Comitem, vel Baronem? & incaſu quo reducerentur ad Comitem, vel Baronem, nunquid in vita banniti ſint, & eſſe debeant penes fiſcum? reſponde per ea quæ not per Andr. de pace tenenda. l. ſi quis hominem, ver. ſi verò violator pacis. & in conſti. Regni, poſt mortem de mor. banni nuntian. Imperato. & quod not. in conſtitutio. ſiquando. §. ſanè. In text. in ver. annotari. id eſt, quod bona deſcribãtur per publicum. dicit gloſſ. in leg. j. ff. de requirendis reis. ſuper verbo. annotandus & debent ſub ſigillo poni ne diminuantur, ſecundum gloſſ. & in l. fin. ff. de requiren re. dixit enim ibidem Andreas de Barulo. quod bona omnia debent ſequeſtrari. argumento eorum quæ notantur in l. reo criminis. ff. de ſolutionibus. Petrus de Monteforti.

Vt vniuerſitas accuſata, & mulieres coniugatæ in criminalibus cauſis omnes poßint ordinare procuratorem. *Rubrica.*

G*Eneralia iura.* Vniuerſitas in criminibus facit ſyndicum. hodie per conſtitutionem nouam, quando citantur multi de eodem crimine faciunt ſyndicum. Cõmunis vſus multos appellat. vltra quinque vel ſex. licet multi, dicantur duo, Inſti. de iure perſo. in fin. ſecundum diuerſitatem tractatuum accipietur numerus, quia pauci aliquando dicuntur xl. extra de cl. excom. c. litores. Aliquando plures centum & xvij. ff. de origi. iur. l. ij §. deinde cum poſt aliquod, & de iudi. cum poſt. Aliquando dicuntur pauci xxxiij. milia. xlv. diſtinct. c. diſciplina.

ADDITIO. *Adde, quod autem 23. quæſtio. 1. c. 7. ff & duct. in cap. inquiſitionis de accuſatio. gloſſ. in cap. cupientes in §. cæterum. de elect. li. vi. l. ſenatus. ff. de donatione cauſa mortis.*

Aliquando vltra octo dicitur multitudo numeroſa, quę nil habet honeſtum. in authenti. de refer. §. primo in fine. ¶ Item ſtatuitur quod mulieres coniugatæ in cauſis criminalibus ſi accuſent, vel accuſentur. poſſint litigare per maritos & alios procuratores. Ratio eſt matronalis pudor & verecundia vt in gloſſ.

Suam vel ſuorum iniuriam proſequendo. Nunquid idem in aliis criminalibus, vbi mulier accuſat etiã ſuam vel ſuorum iniuriam non proſequendo. ff. de accuſatio. l. mulierem, ad legem Iuliam de ambitu. l. finali, in fin. ad legem Iuliam maieſtatem. l. in quæſtionibus. accuſabit ne per procuratorem? dicunt Moderni. quod ſic, cum ſit eadem ratio. ff de verborum obligationibus à Titio. Reſpexit ergo hic frequentiam, quia frequentius mulier accuſat ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequendo, & raro aliter fit ff. de legibus. l. nam ad ea de vſucap. l. iuſto. ¶ Item nunquid coniuncta perſona mulieris accuſabit eius nomine præſtita cautione, ſeu ſatiſdatione de rato, vel defendet perſonam accuſatam ſine mandato? Non videtur, quia ſpeciale mandatum exigitur in criminibus. ff. de procurato. l. non ſolum. §. fina. Item hoc eſt priuilegium, & ſic exigit ſpeciale mandatum. ff. de minoribus. l. illud. §. ſi talis. & l. pater in princip. quod autem coniunctis perſonis agere permittitur, non facit eos procuratores ff. iudica ſolui. l. iij. §. ij. ¶ Sed quid ſi mulier coniugata vel vniuerſitas faciunt procuratores, vel ſyndicum, An hic procurator, vel ſyndicus facient alium procuratorem & ſyndicum poſt litem conteſtatam, vel ante, ſi hoc mandatum ſit? Reſpondeo quod ſic, quia generaliter leges loquuntur ff. de appellatio. l. ad executionem. §. finali. C. de procurato. l. procuratoribus. ff. de ſeruitu. ruſticorum prædiorum. l. cum eſſent, eſt enim hic legitimus procurator, &c.

G*Eneralia iura.* In fin. ibi, cognatus. Sed an eo ipſo quod eſt maritus admittatur, vel eſt neceſſe, quòd cõſtituatur procurator? videtur quod ſic. ff. de mino. l. in cauſæ, in princip. Sed impropriè ibi ponitur, vt innuit verbum, alios, quod habet implicare ſimiles caſus ſed in contrarium eſt veritas, vt not. ff. de procur. l. non ſolum. Ideo ait in ſacra pagina, vbi dicitur, Chriſtus ſuſpenſus eſt: & cum eo alij duo latrones, ergo videtur quòd Chriſtus fuerit latro, quod eſt falſum. In contrarium vidi determinari de facto per illum. §. ſi talis fuit. de mino. vbi dicitur, quòd in petendo per procuratorem reſtitutionem in integrum, exigitur ſpeciale mandatum c. per tuas. extra, de in integ. reſtitu. pro eo quòd in integrum reſtitutio eſt contra ius commune. ita & hæc conſtitutio, quæ vult quod admittatur procurator in criminali. Non obſtat quod hic dicit, per maritos, quia conſiderauit quod frequentius fit, ſcilicet. maritos defendere vxores, vt C. de procura. l. maritus. Item not. hic mulierem coniugatam poſſe per alium cauſam criminalem agere, vt hic. ſic & pupillus, vt infra, de reſtitutio. reipu. Item quæro an iſtud priuilegium quod datur mulieri coniugatæ detur aduerſæ parti? & videtur quòd ſic, vt in l. fina. C. de fructibus, & litium expenſis. & in l. petendæ. C. de temporibus in integrum reſtitutionis. Sed dic quòd non, vt in l. fina. C. de iniur. ibi, nullus alius audiat, &c. & per l. qui populari. C. de popul. actio non obſtat. l. petendæ. quia ibi loquitur in dilationibus quæ ſunt communes, vel poteſt dici, vt no. Dy. extra, de regul. iur. in c. in iudicio non eſt exceptio. in fine. Sed quæro. quid ſi lite conteſtata efficiatur vidua, an poſſit amplius litigare per procuratorem? dic quòd non, vt ff de adul. l. adulterium. §. fin. in fi. ad quod facit. l. ſi quis tres tutelas. ff. de excuſ. tut. Sed quid ſi ante erat vidua cum accuſabatur, iudicio pendente maritata eſt, an poſsit litigare per procuratorem? dic quod non. vt in. l. tutor petitus, in princip ff. de excuſa. tut. Sed quid de ſponſa? dic quòd ſic, vt not in l. in eo iure. ff. de ritu nuptiarum. Petrus de Monteforti.

In §. ſi. ibi, ſententiam tantum, &c. Concordat de iure cõmuni, quando mulier conuenitur & defenditur per procuratorem, quòd actor debet

De forbannitis, &c.
a *POenam.* ADDITIO. *Super iſta cõſtitutione vide per Bar. in cõſil. cxvij. viſis omnibus ſtatutis. & an iſta conſtitutio habeat locum in eo, qui fuit minus legitimè citatus? Alex. in l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi.* Cæſar.

Hæc conſtitutio crudeliter exaſperat bannitos ob maleficia.
Vt ſi

præſenti, quàm in caſu præſcripto contra ipſas principales perſonas effectum debitum ſortiatur.

De forbannitis & forindicatis.

TITVLVS III.

Pœnam, Bannitus ob maleficium ſi per annum poſtquàm bannitus eſt in contumacia perſeuerauit, forindicetur ab eodem præſide vel ſucceſſore, & forindicatus in anno pro confeſſo habetur de crimine, & à quolibet veluti hoſtis publicus poteſt occidi, & offendi, & occidenti forindicatum, vel capienti bannitum datur premium, quòd ſi ipſe occidens vel capiens fuerit in banno vel forindicatione, ab ipſo banno vel forindicatione eximuntur: ſecus ſi forindicatus bannitum cepit, & vbi non bannitus vel forindicatus ceperit forindicatum, habeat pro Barone xxiiij. pro Burgenſi xij pro ruſtico ſex. Sed ſi quis nolit occidere, repræſentet eum Iuſtitiario qui bannum emiſit, licet enim quis debeat remitti ad forum delicti, ſed ſi propter diſcrimina viarum non poſſit remittere, conſulat maieſtatem regiam vel eius vicarium, & receptatores forindicatorum, & bannitorum ſi requiſiti fuerint, pœna ſimili puniantur. ſed in vniuerſitate receptante ſeruatur iudicio principis. hoc dicit. Lallus de Thuſc.

†IMPER. FEDER. † *Aliâs, Idem.*

POenam [a] eorum, qui in contumacia perſeuerant, dignis diſpendiis proſequi cupientes, ſtatuimus, Si quis infra annum à

ANDRAEAS DE YSERNIA.

debet petere in libello, vt damnetur ipſa mulier. & non procurator, vt in gloſſ. in l. fin. C. de iniuriis. In gloſſ. j. ibi, non reperiebatur. Imò reperiebatur iudicio meo, vt voluit gloſſ. in l. ſi quando. C. de iniur. Petrus de Monteforti. Generalia. Nota quòd vniuerſitas poteſt accuſare, & accuſari per procuratorem, vel ſyndicum in criminalibus cauſis, vt in l. cum collatores. C. de re mili. lib. xij. & erit in vniuerſitate accuſata, pœna pecuniaria, vt C. de decurio. l. quinque libro x. Barth. de Capua. In verbo, ſyndicóſque. Similiter in pupillo, qui ſiue accuſet, ſiue accuſetur, etiam in crimine publico, per tutorem, vel curatorem agit, & defendit, ſi ſuam iniuriam proſequatur, vt infra, de reſti. mino. l. minorum iura, circa medium. Bartholo. de Capua. In ver. coniugatas tam primo quam ſecundo. Sed quid in ſponſa? videtur quòd non. l. quoties. ff. qui ſatiſdare cogant. Sed dicas, aut tractatur de fauore ſponſæ, aut de odio. primo caſu habetur pro maritata, & eodem vtitur priuilegio, vt cap. non ſine, de bonis quæ libe. fallit in tacita hypotheca, quam ſponſa non habet, ſicut in alia maritata, vt ff. de priui. cre. l. ij. Secundo caſu non habetur pro maritata, nec gaudet priuilegio, quia odia ſunt reſtringenda. facit ratio huius conſtitution. propter pudorem maritatæ. C. de procur. l. maritus, Bartholomæus de Capua.

Item ſecus in non coniugatis, & eſt ſpeciale propter zelotypiam viri. Nicol. Cap. ſc. In tex. ſyndicos. Nota hic quod vniuerſitas poteſt facere ſyndicum, vel actorem in cauſa criminali, vt hîc: propter difficultatem. & ita etiam dicit hîc gloſſ. tamen de iure ciuili etiam reperitur, quòd poteſt in cauſa criminali, vt not. C. de re mil. l. fin. lib. xij. circa medium. & C. de decurio. l. quinque. libro x. & de cuſt. anno. l. ante. circa medium. lib. xij. tamen quicquid ſit de iure ciuili, vbi vniuerſitas vellet conſtituere ſyndicum, in iſto caſu ad agendum non poſſet & ita not. in l. ij. C. qui accu. non poſ. per Cy. Io. Criſpa.

In tex. coniugatas. Quæro hîc, vtrum vidua quæ non tranſiuit ad ſecunda vota, habeat, & teneat priuilegia, & dignitatem primi viri? dic quòd ſic, vt ff. de ſena. l. j. & l. fœminæ. & in auth. de nupt. §. ſoluto. in princ. Sed verum eſt, quando per priuilegium principis habet hoc mulier, vt in l. fi. de ſena. & facit ad hoc in authen. de nupt. §. non tamen permittimus. vbi eſt tex. cum gl. quæ non dicit aliud. Ex quo potes colligere, an iſta conſtitutio habeat locum in vidua. & dic, quòd ſi tranſit ad ſecunda vota, perdit priuilegium primi viri, & retinet ſecundi mariti.

In prima glo. ibi, nec conſentire. & melius quàm alibi. ff. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. & ibi omnino glo. bona: & quando delinquat vniuerſitas, & qualiter teneatur, & conueniatur, & quæ ſit pœna, dic vt plenè no. per Inno. in cap. grauem. de ſen. excom. Pet. de Montef.

In glo. & eſt ratio ibi. l. omnes. §. fœminas. Ego dico, ſalua reuerentia gloſſæ: iſta non eſt bona ratio, quia ita pudor & verecundia eſt in vidua, ſicut in virgine: immò plus in virgine, quàm in maritata: & tamen illæ non poſſunt in criminalibus litigare per procuratorem, vt hîc. Vnde iudicio meo illa fuit ratio propter zelotypiam viri, ſi cogeretur ſua conſors intereſſe iudiciis, vel virorum conuentibus. Rationem tamen gloſſæ tenent hîc Bart. de Capua, & And. quia glo. dicit de matrimoniali pudore, prout loquitur text. in l. maritus. alleg in glo. Nicol Capoſcrofa. ¶ Adde quòd ſunt & alia xxiiij. priuilegia mulierum, vt not. Specul. in titu. de dona. inter vir. & vxor. circa fi. Ioan. Criſp. ¶ Et circa hanc conſtitu. vide cap. regni: quod incipit, ſtudioſè. in tit. de ſynd. conſtit. Io. Criſpa. ¶ Sed quæro, quid ſi mulier maritata, quæ cœpit litigare per procuratorem, pendente iudicio perdat virum, an procurator remouebitur, & per ſe principaliter litigabit? videtur quòd non remoueatur procurator: quia vidua mulier retinet viri domicilium, & dignitatem prioris viri, per eum ſibi attributam, vt ff. ad municip. l. filij. §. vidua. C. de priuileg. ſchola. l. quoties. libro xij. & dicitur in priori matrimonio manere, donec nubat ſecundo, vt in authent. de nupt. §. ſoluto. C. de bonis maternis. l. omnem notatur C. de erogat. milit. anno. l. per hanc. libro xij. pro quo l. fœminæ. ff. de ſenatorib. in fine. Item quia

quia iura fauent mulieribus, ne in publicum, maximè in iudicio trahantur, propter fragilitatem ſexus, & matronalem pudorem. C. de procuratorib. l. maritus. de offic. diuerſ. iudic. l. nemo iudex. C. de his qui veniam ætа. l. ij. facit quod notatur ff. de vi & vi armat. l. ad perſonas. In contrarium facit, quia ceſſante cauſa priuilegij, ceſſare debet ipſum priuilegium. C. de reſtitut. mil. l. fina. ff. de leg. ij. l. Titia Seio. §. vſuras. ff. de teſtamen. milit. l. tribunus. Sed his legibus poſſet reſponderi, quod non videtur per dictas leges primò allegatas priuilegij cauſa ceſſare. Allegant quidam pro determinatione huius quæſtionis l. adulterium. §. fina. ff. de adulter. in qua procedebatur contra prius nuptam, non obſtante ſententia abſolutoria pro adultero lata, quæ prima facie iuſta præſumenda eſſe debet, & C. de offic. ciuil. iud. l. ij. & not. ff. de iniur. l. iniuriarum. §. is qui. ff. de regu. iur. l. non videtur. §. qui iuſſu. pro quo facit: quia conſtitutio loquitur tantum in nupta, & cum hæc conſtitutio ſecundum aliquos peritos ſit ſtricti iuris, non eſt protrahenda, vt l. conſtitutionibus. ff. ad municipa. & l. ſi verò. §. de viro. ff. ſol. ma. pro hac parte. ff. de reg iur. l. in omnibus. Sed quid ſi mulier non maritata in cauſa criminali cœpit per ſe litigare, & pendente iudicio cœpit virum, nunquid poſſit per procuratorem amodo litigare? quod videtur, quia lex hoc priuilegium ſibi tribuit: & eſt caſus fauorabilis, cùm mulieres propter matronalem pudorem non ſint ad iudicium trahendæ, vt ſuprà proxima q. dixi. & ſic extendenda, vt in l. cùm quidam. ff. de libe. & poſthu. & quia beneficia principum largam recipiunt interpretationem, & ſunt extendenda, vt ff. de conſtit. princ. l. beneficium. extra, de donat. cap. cùm dilectus. Et pro hoc: quia dignitas certo iudicio iudici ſuperueniens eius iuriſdictionem auget. C. de appell. l. præcipimus, ad fin. & pro hoc eod. tit. ſi doctor, in fin. ff. de excuſ. tut. l. non ſolum. §. ſi libertus. de teſta. tutel. l. quæro, in fin. de cura. aliàs tutel. & ratio. diſtri. l. ſi tutor. §. ſi duob. In contrarium faciunt iura dicentia, quòd cauſa priuilegij ſuperueniens lite pendente non prodeſt, vt probatur ff. de iuriſ. om. iud. l. cum quædã. l. ſi quis poſt. ff. de exc. tutor. l. tutor petitus. in prin. de pœn. l. j. de quæſt. l. j. §. ſi ſeruus. pro hac parte allegant quidam dictam l. adulterium. §. ſi eo tempore. Pro prima parte facit l. non diſtinguemus. §. ſi ſacerdotio. ff. de arbit. ad hoc faciunt iura tractantia, an ex iure ſuperueniente iudicio pendente litiganti ius tribuatur? Super quo vide. ff. de pigno. actio. l. ſi rem alienam. §. fin. l. mandauero. ff. mand. ff. de iud. l. licet. & quod ibi not. ff. de inoffic. teſta. l. ſi non mortis. §. fin. ad exhibend. l. tigni. §. vlti. ad leg. Aquil. l. à Titio, & l. ſequenti. ff. de poſſeſ. l. j. §. idem ſcribit Neratius. ff. de pecul. l. quæſitum. & quod ibi not. Item iura quæ dicunt actum vitiari ſi peruenit ad eum caſum à quo incipere nõ poteſt, vt in l. quia. ff. ad leg. Aquil. cum ſi. Bart. Sed quæro: quid ſi maritata, ſed nondum traducta, an gaudeat priuilegio huius conſtitutionis? tenetur communiter quòd ſic, vide quod not. per And. in conſtit. Re. ſtatuimus. de offic. mag. iuſt. Petrus.

In text. in ver. maritos. Videtur innuere quòd maritus vt procurator vxoris hoc agat, arg. huius literæ. & C. de præſcrip. xxx. ann. l. ſi quis emptionis, in princ. arg. contra: quia vt coniuncta perſona agit, nam quoties ex edicto prætoris alicui permittitur agere, non eſt procurator. ff. iudi. ſol. l. iij. §. j. ſed illa in ciuili, aliud in criminali. argum. qui accuſa. non poſſ. l. ij. & ideo credo quòd admittitur procurator vxoris in criminali: quia conſtitutio hæc reduci debet ad ius commune. arg. l. ex facto in princ. ff. de vulg. & pup. nam maritus quoties vult pro vxore vt procurator interuenire, bene poteſt, vt in l. maritus. C. de procurator. Barthol. de Capua.

De forbannitis & forindicatis. *Rubrica.*

P*Oenam eorũ.* Hodie per conſtitutionẽ incliti Regis Caroli II. quæ incipit. ſiue quis ſit. Tolluntur duo magna dubia modernorum. Primũ eſt quòd forindicatio nõ habet locũ in omni crimine, ſed in illis tantum, in quibus eſſet pœna mortis naturalis, aut deportatio, vel membri abſciſſio, aut carcer perpetuus. Secundum dubium eſt, quis

die banni æditi numerandum, coram magiſtro Iuſtiti. vel Iuſti. qui eum banniuerat minimè cõparuerit, vel etiam corã ſucceſſore eiuſdẽ bonis ſuis, vt præſcriptum eſt in fiſcatis, poſt ipſius anni decurſum eundem [a] foriudicari debebit, nulla omninò licentia poſtea remanẽte, ſe ſuper principali cauſa criminis defendẽdi. Sed perinde habeatur, ac ſi confeſſus de crimine, de quo accuſatus fuerat eſſet per diffinitiuam ſententiam cõdemnatus. Sic foriudicatus habebitur, prout in aliquibus noſtri imperij partibus nuncupatur, quaſi toris omnẽ aditũ iudicij cõſtitutus. Interim † ſibi iudicij limina præcludentur: quòd ſe contumacẽ etiam fuiſſe negare non poſsit, qui nec per ſe tanto tempore comparuit, ne per aliũ prætendentem legitimam cauſam ſuæ abſentiæ, & probantem, extitit excuſatus. Nulla ſibi appellationis ſeu ſupplicationis remedia foriudicatus ſupereſſe cognoſcat.

† *Alias, lutãtum.*

Vt ſi per annum poſtquam bannitus fuit in contumacia perſeuerauerit foriudicetur ab eodem iudice, qui eum banniuit, & foriudicatus pro confeſſo damnato habetur de crimine, & quaſi extra limina iudicij poſitus: nulla remedia excuſationis vel appellationis habet, ſed à quolibet, velut hoſtis publicus poteſt occidi, ſicut alibi. C. vt liceat vni. ſine au. in. l. j. nec timeat pœnam imò præmium habet, qui talem occideret, vt de præmio patet in litera Sed ſi quis foriudicatum captum occidere noluerit, repræſentet eum Iuſtitiario regionis, qui eum mittat puniendum illi Iuſtitiario, qui bannum emiſit. Debet enim quis remitti ad locum delicti, vt ff. de accuſ. l. hi. q. in fi. ſi propter diſcrimina viarum nõ poſſet remittere, conſulat maieſtatem Imperatoris, vel eius vicarium. Simili pœna puniuntur receptatores eorum. Et not. quòd hæc conſtitutio continet ius nouum, imò corrigit antiquum, ſcilicet, quòd quantumcunque tempore in contumacia perſeuerauerit annotatus, licet poſt annum bona perdat irreuocabiliter, vt ſupra, de requi. re. l. prima & ſupra in criminalibus cauſis, tamen non habetur pro confeſſo. imò perpetuò ſibi ſua defenſio permittitur. vt ff. de requi. re. l. annus. in fine. Bannitus autem an poſſit offendi impunè, in conſtitution. iſta in multis locis innuitur. quod intelligas cum determinatione ſequentis conſtitution. & ibi dicam differentiam inter foriudicatum, & bannitum. Coram ſucceſſore officiali debere fieri, quod coram prædeceſſore faciendum erat, ſic & ff. de iudic. mutuo. C. de iudic. properandum. §. ſin autem & in authentic. vt nulli iudic. §. & hoc vero iubemus. collatione octaua.

a *Foriudicari debebit.* Argumen. quod primo debeat requiri. C. de requi. re. l. j. cum enim non ſolus lapſus anni faciat eum foriudicatum, ſed neceſſaria ſit ſententia foriudicationis, vt patet per hæc verba. foriudicari debet, &c. & plene not. infra ead. l. circa fin. videtur forbannitus hic poſt annum primo citãdus, & poſt ſi fuerit contumax, per ſententiam foriudicandus, nec aliàs valeat foriudicationis ſententia, vt C. quomodo & quando iu. ea quæ. C. de accuſ. l. abſente. Nam & pro libertate, quæ eſt res fauorabilis data contra abſentem non citatum ſententia non tenere, vt ff. de fideicom. li. l. cum vero. §. hoc. ſec. cõ. ad eos. Nec videtur ſufficere prima citatio per quã accuſatus iſte vocatus extitit, de qua loquitur. C. de exhi. re. l. ij. §. ex longinquo. ad quam vocationem ſeu citationem, videlicet, cum fuit cõtumax, fuit damnatus ad tertiã partem bonorum mobiliũ & annotatis bonis reliquis forbannitus, vt ſuperius in l. grãdis. quia illa prima citatio & cõtumacia ſuum effectum iam habuerunt, ſcilicet, de prædicta pœna tertię partis annotationis, & banni. Non ergo iuri eſt conſonum, quod ſolum prima citatio adhuc alium operetur effectum, ſcilicet de pœna foriudicationis inferenda; & ideo non ſine myſterio poſt primam citationem annotatione ſecuta, quia non comparuerat citatus accuſatus abſens; & tandem citandus eſt iterum de iure Romano, vt in cauſa compareat, & ita quod ſibi ſeu publicè, innoteſcat factam iam eſſe annotationem bonorum, & ex tunc adhuc expectatur per annum, vt veniens bona recuperet. aut non veniens demum poſt annum tantum in bonis præiudiciũ patiatur, quorum vt dictum eſt annotatio tandiu ante præceſſit, vt ff. de requi re. l. j. §. præſides, & §. ſed Papinianus, & ſic intelligit hoc Azo in ſum. de re. vbi planè de hoc. quantò fortius igitur citandus eſt abſens in foriudicationis ſententia, per quam abſens periculum mortis incurrit, cuius comminatio ſeu monitio nulla præceſſerat. Et poſtquam nulla fit expectatio nec aliqua defenſio, reſeruatur, vt hic ſtatim ſequitur: & ſine dubio fortius. nam hic magis conſulendum eſt, vbi magis

ANDRAEAS DE YSERNIA.

quia foriudicatio habet locum, ſiue ſit forbannitus per accuſationem ordinariam, ſiue ex officio iudicis inquirentis. Tertium dubium deciditur in gloſſ. videlicet, ad cuius petitionem fiat foriudicatio an ab illo, ad cuius accuſationem fuit forbannitus, an à quolibet de populo? Et licet in gloſſ. non terminetur, ſatis videtur primum eſſe verius. nam foriudicatio fit per contumaciam. Qualiter de contumacia commiſſa in perſona vnius conquereretur alius, res enim inter alios acta, &c. Conſtat quòd non eſt foriudicatus per lapſum anni. ſed opus eſt ſententia. Sed ſi condemnari debeat, & accuſator non comparet circunductum videtur edictum in perſona eius, & ex integro debet litigari. ff. de iudi. l. & poſt. vnde ſi comparuiſſet bannitus poſt annum & accuſator non, Alius ſi vellet accuſare ſtatim, ſine alia citatione diceret ob aliam, ſiue ob hãc cauſam veni, ſi ergo abeſt vterque oportet quòd alius accuſet, nam & vbi accuſator impeditur, vel moritur alius ex integro repetit non in eadem inſtantia ff. de accuſa. l. libellorum, in fine. Dependet enim foriudicatio à bannitione, quia niſi prius banniatur, nunquàm foriudicatur. Vnde & ſi in eodem eſſet finita inſtantia, ageret ex integro. dicta l. libellorum. §. quod ſi libelli. Quanto magis vbi alius proponere vellet? Item quomodo finiet, qui non incœpit? hoc enim tantum in hærede, & domino cuius procurator ceſſat, inuenietur, vt inſtantia transferatur & procedatur ex eadem inſtantia. not. ff. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. filius, in gl. & licet inſtantia tranſeat, citatio noua fiet, not. in ſimili. ff. de iudi. l. edictum.

ADDITIO. *An poſſit ex confeſſione ficta de qua hic, aſſequi contra heredem non ſequuta ſententia condemnatoria vel declaratoria? vide omnino Franc. de Cur. in l. x. qui dixit quod non.*

Item mutatione perſonæ mutatur conditio cauſæ, de qua agitur. ff. de acquirend. hæredi. per procuratorem. C. libro decimo. de imp. lu. deſcrip. l. j. lib. x. ſecundum hoc non procedit quæſtio. ſi accuſatus ſit mortuus ante foriudicationem. procedit tamen quæſtio ſecundum aliam allegationem gloſſæ, ſed erit eadem reſponſio. Quia ſi accuſatio finita eſt per mortem accuſantis & abolita, necnon rei, vt alius, qui vult poſſit ex integro accuſare. ff. de accu. l. libellorum. §. penultim. C. ſi reus vel accu. mor. fue. l. final. in gloſſ. Adde quod dictum eſt ſupra l. j. in fi. ¶ Fit autem foriudicatio per illum qui banniuit aut per ſucceſſorem eius, vt dicit litera. ¶ Quando verò fiat, quia poſt annum, qui computatur à die banni, id eſt, manifeſtati, & publicati, ex quo per literas ad magiſtratus factas publicè innotuit. ff. de decre. rei public. l. alias. de requi. re. l. annus. & l. j. §. præſides. Ex eo enim tempore numerantur anni, quibus præſcribitur fiſco, ſi bona non petierit dicta l. annus. in fin. Vnde iudices Magnę Curiæ nunquam foriudicant, nec bona infiſcant bannitorum, excepta tertia mobilium, niſi de publicatione banni conſtet per publica documenta, vel aliàs legitimè, & ex tunc computant annum, & bene, vt dictum eſt: nam Azo dixit in ſum. illius tituli, quòd ille annus non currit, ſi ſcienti & à tempore ſcientiæ. quamuis in §. præſides gloſſetur, quod currit annus à tempore, quo innoteſcere potuit per banni publicationem. Et hoc non eſt contra præmiſſa, ſi publicatum eſt bannum, & ex more. Item verbum edicti multas habet ſignificationes, vt dicit Hoſtien. Grammaticaliter accipimus illam quæ humanior eſt, & pro reo. ff. de pœn. l. ſi præſes. Vnde & in ambigua voce legis, &c. de legi. l. in ambigua. Per publicationem huiuſmodi ſcit, vel ſcire debet, quæ paria ſunt ff. pro emptore. l. qui fundum. §. ſeruus ſicut ſcire poſſe & ignorare non debere. ff. de fideiuſſo l. ſi Titius & Seia. in princip. quòd per hoc debeat ſcire, eſt ff. de exerci. l. ſed ſi publicè. §. proſcribere. Quod verò dicunt quidam ſufficere vociferari in Curia, quilibet habeat eum pro forbannito, ſicut quotidie fit, non ſufficit. quia vox præconis paucis innoteſcit. ff. de in integr. reſtit. l. diuus. Et ſi per literas debet conſtare, vt Azo dixit, vel aliàs legitimè, vt dictum eſt. ¶ Nunquid autem in foriudicatione debeat iterum citari? glo plenè examinat pro & contra, & dic quod æquius eſt quòd ſic. ſed verius eſt quòd non. Ego ſemper vidi citari. Vnde ſecundum vtramque poſitionem, cum debeat foriudicari, ſi comparet quis & dicat bannitum fuiſſe abſentem tempore banni, & citationis antecedentis, audiri debet. dummodo reſtituat damna & expenſas à die banni factas per accuſatorem, & habebit terminum ad denunciandum bannitum, quòd veniat, diximus ſupra titul. primo. lege, edictorum. ¶ Poterit autem iudex reſtringere accuſatorem, vt probet non per ſacramentum ſuum, ſed aliàs legitimè, vt & ibi dictum eſt. Secus ſi diceret bannitum nunc eſſe abſentem, quia cum fuerit in contumacia, perdurat, niſi purgetur. ff. de vſuris. l. cum patet. de legatis ſecundo. Titia. §. vſuras. Et ex quo erat bannitus ſcire debuit, quod poſt annum poterat ad foriudicationem

magis periculum intenditur. ſupra enim de bonis, hic de crimine, & cōtra ſalutem hominis agitur, vt ff. de Car. edi. l. j. §. ſed & ſi quis, & in authen. de teſti. §. & quoniam ſcimus. in fin. coll. vij. & C. de appel. additos. Item ſupra maior mora poteſt imputari abſenti, tanquam poſt primam citationem iudex propter contumaciam annotauerat quòd, ſcilicet, amiſſurus erat bona, ſi non veniret. Et tamen nihilominus iterum poſt citatur, quàm hic vbi contra hunc abſentem nihil adhuc de foriudicatione iudex fuerat comminatus, vt arg. ff. de iudi. l. peremptorium. & ff. de admin. tutor. l. tutor qui repertorium. §. ſi deponi. & ff. vbi pu. edu. de l. iij. cir. fin. Item cum fuit annotatus, & poſt ſecundam annotationem vſque ad annum poſſit ſe purgare, multò cautius procedendum eſt hic in foriudicatione quæ eſt immutabilis, & poſtquàm omnis admittitur copia conquerendi, vt arg. C. de appella. l. ne cauſas. & ibi de hoc in gloſſ. ord. Præterea in cauſis ciuilibus, quando peruenitur ad ſecūdum decretum, quia abſens poſt primum decretum in contumacia perſeuerat, vt ff. de dam. infec. dies. §. ſi forte. nihilominus iterum abſens citatur vt not. Doct. noſtri. ff. de damn. infect. ſi finita. §. Iulianus. ſcribit in gloſſ. ordi. quæ incipit. quare, quid dicatur, &c. & ibi etiam dicitur, quòd ſi huiuſmodi abſens non inueniretur præſentialiter, debet denunciari domi, & in vico præconizari, ſi quis vellet eum defendere, ſimiliter poſt miſſionem in poſſeſſionem abſentis contumacis, quando proceditur ad venditionem eo perdurante in contumacia, & fraudationis cauſa latitante iterum abſens citatur, & etiam cognati, affines, & amici publicè requiruntur præconizando, videlicet, in vico, ſi quis vellet eum defendere, vt ff. ex qui. cau. in poſ. ea. l. hoc autem. §. j. & ita multo magis in cauſis criminalibus, quæ ſunt multò grauiores, quàm ciuiles, vt ff. de pœnis. in ſeruorum. in fi. Iterum citandus eſt abſens ad foriudicationis ſententiam per quam adimitur ius abſenti, ſicut & in ciuilibus per ſecundum de-
cretum

cretum. Et bene dico multo magis, vt arg. C. de agen. in rebus. l. ex eo. §. quod multo magis lib. xij. Et hanc formam, ſcilicet, ad ſimilitudinem ciuilium cauſarum multi iudices Iuſtitiariorum ſeruant in foriudicationes. quòd videlicet, poſt annum primo faciunt citari bannitum domi, & requiri publice per cognatos, & affines & amicos banniti. faciendo ſcilicet, præconizari in platea, & maximè in vicinia domus banniti. Si quis ex cognatis, affinibus, vel amicis ſuis vellet ipſius abſentiam excuſare, vel pro eo fideiuſſores offerre idoneos Curiæ de parendo iuri, & iuſtitia facienda ſecundum formam Curiæ, & demum bannito non comparente, nec veniente aliquo, vt dictum eſt pro eo, procedunt contra bannitum ad ſententiam foriudicationis. Et eſt ad prædicta quòd ſecunda vice ſit citandus bannitus in foriudicatione, arg. bonū, vt in auth. de ecc. titulis. §. ſi autem. & de ſanc. epiſ. §. presbyteris. authen. & dic. colla. ix. Nos autem in Magna Curia ſeruamus contrarium, nec poſt annum facimus plus citari bannitum, niſi quòd tempore ferendæ ſententiæ facimus eum per apparitorem Curiæ requiri in Curia tribus vicibus, vna voce clamando, videlicet, eſt ne talis præſens in Curia, vel alius pro eo aliquid legitimum allegans? Et ſic nemine reſpondente, nec aliquid pro eo legitimum allegante, ſtatim foriudicationis ſententiam promulgamus. ad quod mouemur ex eo, quòd cum iam ſemel citatus fuerit contumax, illa ſemel contracta contumacia ſemper durat, vt ff. de vſu. cum pater. & de leg. ij. l. Titia §. Scio teſſeras, & hoc eſt quod dicitur in princ. huius l. pœnam eorum qui in contumacia perſeuerent, &c. & ſic tollitur prima allegatio partis contrariæ de ſententia lata contra abſentem non contumacem. Nam iſte bannitus, qui ſemel in principio fuit citatus contumax: poſteà quolibet die vſque ad annum perdurat taliter contumax, vt eſt dictum. Immò eſt contumacior, qui ſaltem vltima die anni adeſſe neglexerit, vt C. vt intra certum tempus quæſt. termin. l. j.
Nec

ANDRAEAS DE YSERNIA.

tionem procedi. Vnde proinde eſt, ac ſi ſciuiſſet, vt ff. ſi certum pet. l. quod te. nec debebat ſe abſentare, niſi purgaret contumaciam: & probantur præmiſſa in verſic. in tantum ſibi, &c. ¶ Quòd autem tentauerint aliqui dicere, quòd forindicatio habet locum tantùm in vero contumace, non in ficto, vt ſi citatur domi: hoc non videtur verum. nam aliàs nunquam quis forindicaretur: nam ſtatim commiſſo delicto abſentaret ſe, vt non inueniretur in domo, & ſufficit dare inſtantiam. j. q. j. ſicut vrgeri.

ADDITIO. *Et an iſta confeſſio dicatur ficta, vel vera, de qua hic, vide omnino Franciſ. de Cur. in dicto conſil. lix.* Cæſar.

Sufficit, ſecundum omnes, citatio facta domi, & probat dictus verſic. in tantum ſibi, &c. ibi, qui nec per ſe tanto tempore comparuit, nec per alium præcedente legitima cauſa ſuæ abſentiæ. Dicunt verò quidam, quòd hæc conſtitutio eſt contra ius naturale, quo cuilibet datur ſua defenſio: & ideo iure Romano ſemper auditur ſe defendens de crimine. ff. de requir. re. l. j.

ADDITIO. *Defendens, vide Bart. in conſil. xvij. Viſis omnibus, vt quæ exceptiones admittantur.* Cæſar.

Hoc verum eſſet, ſi omnino negaret defenſiones, argum. Actuum ac. ibi. non eſt conſuetudo Romanis, &c. vt in ſuperioribus dictum eſt. Sed limitare & arctare tempus ad ſe defendendum hoc non prohibetur, immò conceditur: nam dantur nouem menſes etiam ex vltramarina prouincia ad ſe defendendum. C. de dilat. l. j. & hic indulgetur annus, pro quo eſt C. de precib. Imper. offer. l. quoties. quod debet eſſe finis litium ff pro ſuo. l. fin. Videtur autem dura hæc conſtitutio: quia dicit foriudicatum haberi poſt lapſum anni, ac ſi fuiſſet confeſſus & condemnatus: ſed hi appellant. ff de appel. l. creditor. §. iuſſus. in glo. ¶ Appellatio verò foriudicato negatur, vt hic in litera. ſed dicendum eſt, quòd hoc facit contumacia, per quam contemnit & ſpernit iudicem, & prætoris maieſtatem: argum. ff. de iuriſdict. omnium iud. l. ſi familia. Contemptus hic facit eum haberi poſt lapſum anni, ſicut ſi eſſet confeſſus & condemnatus, & ei ſimilis: non tamen verè fuit confeſſus: & ſic nihil eſt idem, cui id ipſum ſimile eſt. ff. depo. l. quod Nerua.

ADDITIO. *Contemptus. Tu dic quòd hoc etiam fundatur de iure diuino, vt qui non obedierit principi, morte moriatur, cap. ij. extrà de maior. & obed. & dicam infrà.* Cæſar.

Plus autem punitur ſimilis confeſſo, quàm confeſſus verè, propter contumaciam: argumento C. quorum appellat. non recipiunt. l. j. vnde inſpicitur cauſa contumaciæ, propter quam eſt confeſſo ſimilis: argumento ff. de donat. l. qui id quod. Et quia habetur pro condemnato, quando capitur, foriudicatus non damnatur vlterius. ſed mittitur ad ſupplicium. Idem dicunt multi in proditore manifeſto, vt non damnetur per ſententiam. ſed mittatur ad ſupplicium. quia ſua mente punitus eſt. C. ad l. Iuliam maieſt. l. fin. Idem dicunt in omnibus caſibus, vbi denegatur appellatio, qui ſunt. ff. de appella. l. conſtitutiones. C. quomo. appel. non re. l. ij. Melius dicitur proditores & alios damnari debere. Nam licet dicatur, quòd facinorum cogitatione & conſcientia delictorum multò prius,
quàm

quàm damnatione amiſit dominium. ff. qui & à quibus. l. quæſitum. tamen ſequitur, quòd per condemnationem amiſit, & ſic condemnari debet, vt in auth. vt nulli iud. §. ſi. in fi. ibi in maieſtatis crimine condemnatus eſt, ſic C. lib. x. de peti. bono. ſub. l. j. à ſua ergo mente punitus eſt. quia ex tunc perdit dominium ipſo iure, vt dicit Azo in ſum. Vnde ibi bona non alienat ne manumitt. dicta l. quæſitum. ſententia tamen neceſſaria eſt pro rebus not. authen. de inceſt. nup. §. j. Poſt mortem etiam datur ſententia pro bonis, & damnatur memoria defuncti, inſti. de hære. quæ ab inte. deſe. §. per contrarium. Confeſſus etiam de crimine damnatur. ff. de cuſt. re. l. ſi confeſſus.

Sed ſi ex abrupto confitetur quis de crimine coram iudice interrogante ſine libello criminoſum, criminoſus non damnatur diffinitiuè, ſed mittitur ad ſupplicium, per ea quæ dicit Azo in ſum. de confeſ. In ciuili datur præceptum in confeſſos huiuſmodi per l. ſi debitori, quæ loquitur in ciuili, ſed in criminali indiſtinctè loquitur dicta l. confeſſus. De rigore tamen iuris non videtur damnandus, qui ex abrupto confitetur, cum non præceſſerit accuſatio. Vbi non eſt lis conteſtata non proceditur ad diffinitiuam. C. de his qui ad eccleſ. confu. l. præſenti in gloſſ. ff. de au. & arg. leg. l. Titiæ, vbi dicitur quòd lit. conteſtata prætor pronunciauit. Per lit. conte. obligatur in authen. de exhi. re. §. illud quoque. vbi vero in figura iudicij lit. conteſt. fateretur, damnandus eſſet. C. de pœn. qui ſententiam. Et ſic poteſt intelligi. ff. ad l. Iul. maieſt. l. iiij. in fin. ibi, confeſſum in iudicio reum, Ac per hoc in vincula coniectum, ſcilicet, vt damnetur. Tutius tamen dicitur ſemper damnandus: quia non ſic mandatur hominem mori, ſicut ſolui x. denarios: nam vbi maius periculum, &c. ff. de Car. edic. l. j. §. ſed & ſi quis. C. de appel. l. additos. Et qui mori debet audiat ſententiam, vt poſſit appellare, ſi velit, quia legum adminicula, &c. C. de ſenten. præſe. præto. l. j. Vel alius etiam appellaret pro eo. ff. de appel. non tantum. Illi tamen, qui non condemnant, ſed ad ſupplicium mittunt, debent notificare illi, quomodo mandant illum ad ſupplicium duci, vt poſſit appellare, ſi velit, nam & à præcepto appellari poteſt C. de re iudi. l. iij. ff. de min. l. ait prætor. §. non ſolum. Et ſi hoc in ciuili, multo fortius in criminali. Quid in criminibus vbi ſine accuſatore proceditur, quæ not. ff. de adult. l. j. §. ſi publico. Si iudex inuenit crimen per inquiſitionem, an pronunciabit? Videtur enim quòd non prædicta ratione, quia non eſt lis conteſtata. Dic quòd ſi de crimine conſtat ſine aliqua cauſæ cognitione: puta, dum adducitur latro apud iudicem, vel aliàs reus confitetur.

ADDITIO. *Quid ſi non conſtat contra bannitum an poſſit exequi? Albe. in l. raptores. C. de epiſc. & cle. quòd exequitur.* Cæſar.

Aut dum iudex examinat teſtem, inuenit variantem & falſum, vel producentem falſam ſcripturam, quibus caſibus ex officio punit. C. de teſti. l. nullum, & de proba. iubemus. ſine ſententia mandet præcepto ſuo mutilari manum periuro, vel pœnam aliam debitam infligi, quia hic non fuerunt partes iudicis. ff. ad l. Aquil. l. proinde in fin. Sed ſi cum cognitione cauſæ conſtaret de crimine, fecerat enim iudex inquiſitionem, reus delatus dederat defen-
ſones

Nec poſt annum poteſt, de immaturo præiudicio temporis breuitatem accuſari, vt C. de Decur. l. quamuis prouiſum. in fin libro x. Nec obſt. etiam alia allegatio partis aduerſæ quòd prima citatio & contumacia, quæ iam ſuum effectum habuit, ſcilicet, bannitionis, amiſſionis tertiæ partis, & annotationis bonorum, non poteſt alium diuerſum effectum operari, ſcilicet, foriudicationis effectum. Quia iſte ſecundus effectus contingit ex conſequentia prioris, vt arg. ff. de mi. denique. §. ſcio. & C. ad Velle. l. ſi mulier. Simile eſt videri in actione quod met. cauſa, & in aliis actionibus arbitrarius, in quibus duæ feruntur ſententiæ. prima videlicet ſuper re. ſecunda ſuper pœna: nec huiuſmodi condemnatus in prima, ad ſecundam ſententiam plus citatur: quia, ſcilicet, ſententia ſecunda eſt conſecutiua & executiua prioris, vt ff. quod me. cauſa. ſi cum exceptione. §. hæc autem actio. & quod ibi no. in gl. or. & ff. de appell. l. creditor. §. iuſſus. & inſti. de actio. §. præterea. & quod ibi no in glo. ord. §. Item non ob. quòd de iure Romano dicitur, quando citatus propter contumaciam paſſus eſt annotationem, adhuc iterum poſt ipſam annotationem citandus eſt, illa enim eſt vna opin. Sed alia opin. eſt quòd poſt annotationem iterum non citetur, vt in gl. ordi. l. j. & ij. de requi. re. Item ibi poſt lapſum anni nulla fit citatio ſecundum omnes, ſed in continenti poſt annum bona in fiſcum deferuntur: & etiam quod plus eſt ſine ſententia, &c. Item non ob. quòd in cauſis ciuilibus, quando peruenitur ad ſecundum decretum, vel ad venditionem proceditur: iterum citatur abſens, & etiam requiruntur cognati, & affines, & amici. Quia ibi non eſt certus numerus conſtitutus, poſtquàm proceditur ad ſecundum decretum, vel ad venditionem, ſed relinquitur tempus arbitrio iudicis: vt not. in præal. l. ſi finita. §. Iulianus. in ea. gl. quæritur quid dicatur, &c. & ita rationabiliter opus eſt ibi interpellatione. Sed in caſu noſtro præfixus eſt annus, vt in princ. huius l. & ſic non eſt neceſſaria alia requiſitio: quia ipſa dies interpellat, vt C. de iure emphyteu. l. ij. ad fin. & C. de contrahen. & commit. ſtipul. magnam, & quod ibi not. in

in gloſſa ordin. Ergo & alius terminus à iure ſtatuitur, & poſt eius lapſum ſine alia requiſitione proceditur, vt in authentica de litigioſ. §. ſi verò propoſitis. collatione nona. in authentica de hære. & fal. §. ſi quis verò collatione prima. Item non ob. illa tria contraria. argument. in authent. vt liceat matri & aui. & in authentica de eccleſ. titu. & in authent. de ſanctiſſim. epiſcop. quia ibi ideo bina exigitur requiſitio, quoniam ſtatim ibi pœna infligitur, hîc verò poſt annum ſecure ſine citatione aliqua iudex ad foriudicationem procedit: cum enim banniti contumacia ſit notoria, quia publicè innotuit, & iam publicè eſt diuulgatus bannitus, vt ſupra eod. ea. l. grandis. adeo quòd ipſe etiam ſe contumacem fuiſſe negare non poteſt, vt infrà, proxi. ſubiicit, & argumen. C. de pœn. qui ſententiam. in fine. non eſt ammodo plus citandus, imò abſens & irrequiſitus foriudicationis ſententia feriendus eſt, vt argumen. extra de app. cum ſit Roma, in fine. & argumen. ff. de do. præle. l. j. in fine. Non quòd neceſſe habeat iudex omnino ita procedere, nam poteſt ita procedere, & poteſt etiam de æquitate poſt annum iterum primum citat bannitum, vt argumento ff. de iudic. l. nonnunquam. & l. poſt edictum in princip. Vnde patet, quòd vtraque opinio eſt bona tam prima, quæ nititur æquitate, quàm ſecunda, quæ continet veritatem, & quòd in foriudicatione neceſſaria eſt ſententia, vt dixi quandocunque & quotieſcunque poſt annum veniret bannitus per ſe vel per alium offerens idoneos fideiuſſores de parendo iuri, & iuſtitia facienda: dummodo ante ſententiam veniat, auditur, & purgat ſuam contumaciam. Et ſic exercemus in Magna Curia, vt argumento ff. de Carboniano edicto l. antepenultima. Quinimò & ſi poſt prolatam ſententiam foriudicationis adhuc iudice ſedente pro tribunali veniret, audiretur, vt ff. de in integrum reſtitutione. lege diuus. licet negari non poſſit, quòd bannitus poſt annum veniens grauetur infamia facti, ſcilicet, apud bonos & graues, vt C. de requirendis reis. lege, in pecuniariis. §. in criminali.

Vt ſi

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ſiones ſuas, eſt conuictus in forma iudicij, licet non ſit lis cõteſtata, tamen habetur hæc actitata pro lit. conteſtatione vel quaſi ar. in auth. vt omnes obe. iud. §. ſi vero. & quod ibi not. in gl. pro quaſi conteſtatione eſt. C. vbi in rem act. l. ij. & tunc pronũciauit condemnando: quia ſic dicitur. C. de epiſ. & cle. l. ſi quis in hoc eſt ar. ff. de confir. tuto. l. iiij. ibi idoneis pronũciatur, &c. ¶ Stando enim ſic in iudicio quaſi obligatur. ff. de pecu. l. iij. §. idem ſcribit. Hæc enim ſunt partes iudicis, de quibus dicitur in dicta l. proinde. ſcilicet, actitare, & ſimilia. Quid ſi foriudicetur ante annum an poſt anni lapſum foriudicatio confirmatur? quod videtur, quia ſi iudex in plus condemnat, valet. ff. de his qui not. infa. l. quid ergo. §. pœna grauior. ſed plus dicitur etiam in tempore. inſti. de acti. § plus. ¶ Item ſi iudex interponat ſecundum decretum ante tempus, ſi quidem contra minorem, minor reſtituitur. ff. de dam. infect. l. ſi finita. §. non ſtatim. & §. ſi fortè. ergo valet ſententia, quia ſi eſſet ipſo iure nulla, reſtitutio non haberet locum. ff. de mino. l. in cauſæ. Si contra maiorem appellabit maior, vbi minor reſtituitur. ff. de minori. l. præſes. ergo valet ſententia, quia ſi eſſet ipſo iure nulla non eſſet neceſſarium appellari. ff. de app. l. ſi expreſſim.

ADDITIO. *Appellabit, & an poſſit ſupplicare foriudicatus? Alex. conſilio ſeptuageſimoſeptimo. tertio volumine, & an pendente appellatione poſſit offendi, & quid ea deſertat? Alexand. conſi. xxxvj. iiij. volum. verſic. confirmatur.* Cæſar.

Et quod fieri non debuit. Factum tamen tenet. ff. de interdi. & rele. l. relegatorum. §. ad tempus. quando appel. ſit. l. j. §. biduum. In quo generaliter Doct. diſtinguunt, quòd ſi lex ſtatim finibus prohibitionis expreſſe, vel tacitè habet locum dicta regula, ſecus ſi vltra procedat, dicens factum contra legem nullum eſſe. C. de legitim. l. non dubium. Verius dicitur quòd non propter regulam l. quod ab initio. ff. de regulis iuris. & per prædictam l. non dubium, & in authentica de non alie. §. volt enim. Talia quidem tempora à legibus præfinita iudex non minuit. C. de appellation. authen. hodie. in gloſſ. vnde infra annum annotationis bonorum fiſcus bona banniti occupare non poteſt. ff. de requirend. reis. l. prima in fine. & l. annum. C. eodem titulo. l. j. & ij. ¶ Expreſſe ergo prohibetur quòd infra annum non fiat, ergò ſi fiet contra legem mandatum nullum erit, dicta lege, non dubium. C. libro duodecimo, de agr. & cenſi. l. quemadmodum. Tempus autem non eſt modus tollendæ, vel inducendæ obligationis: pro quo eſt ff. de action. & obligat. l. obligationum. §. placet. Et vitiatur res ſi perueniat in eum caſum, à quo incipere non poteſt. ff. ad legem Aquiliam quia in eum. ¶ Verum autem Rex Regni poſſit ſtatuere vt ante annum fiat foriudicatio? dic quòd ex cauſa delictis inualeſcentibus per multiplicationem poſſit, pro communi bono, vt malorum coërceatur audacia, loco, & tempore conuenienti legem poſitiuam contrariam ponere per communem regulam legis, digna vox. C. de legibus & Inſtitutionibus, quibus modis teſtamenta infirmentur. §. finali. Dummodo det

do det moderatum tempus ad defendendum ſe. aliàs eſſet exhaurire, & defenſiones omnino tollere, quod eſſe non debet, dicta lege, quoties. Item videtur eſſe nolle reum defendi, & eum arctare in tempore, in quo non ſe poſſet defendere commodè. Sicut idem eſt nolle vendere, & immenſum precium poſtulare. ff. de legatis tertio. non dubium, & ſi Rex hoc ſtatuat de bonis non remouet, vt ſi reus non veniat, vt ante annum perueniat ad fiſcum, quia lex priuato commodo condentis poni non debet, quarta diſtinctione, capite, erit. ad quod eſt cap. fratre. aliàs factæ. & ff. de pœn. aut facta. §. finali. de extraordin. crim. in lege prima, & lege ſaccularii. §. ſunt quædam. ¶ Sed ſi in particulari bannito citato propter enorme delictum vellet eum princeps foriudicare poſt tres menſes, quos ad ſe defendendum conſtituit, argumento dictæ legis primæ. de dilationibus. illud videtur rationabiliter obſtare, quòd abſens reus bannitus receſſit, quando non erat ordinatum per principem foriudicationem fieri ante annum ſperauit in iure communi, quòd vſque ad annum haberet poteſtatem comparendi, & ſe purgandi, non debuit diuinare, quòd princeps in eo faceret nouum ius, argumento ff. ad legem Acquiliam. ſi putator. damnabitur mortis ſententia qui ignorabit, cum & ſi poſt ſententiam lex alia promulgaretur, non trahitur retro in authentica vt cum de appellationib. cognoſcatur. §. primo. Lex erit huiuſmodi ordinatio principis. argument. C. de legibus l. finali. leges autem inſtituuntur, cum promulgantur quarto die. leges. Et ſi dicatur debebat ſcire principem poſſe tollere legem etiam in particulari, quod ad præterita trahitur, ſi princeps id dicat. C. de legibus. lege leges. ſi debuit ſcire Regem id poſſe, non debuit ſcire Regem id velle, cum Rex non frequenter, aut rarò id faciat, multò plus ſi nunquam feciſſet. Debemus quidem intelligere illud, quod ius intelligit. ff. de ſeruitutib. l. ſi cui. de ritu nuptiarum. l. quamquàm. ſed iura non intelliguntur in aliquo inſolito. nec aptantur ad rara. ff. de vſucapion. l. iuſto. de legib. l. nam ad ea. iniuſtum eſſet tunc ignorantem obligari pœnis. C. libro decimo, de tab. l. generali. nec offendit qui ignorat. ff. locati. ſi ignorans. Leges quidem debent eſſe æquales, & æqualiter omnibus tribuere ſecuritatem. ff. de pœnis. l. capitalium. §. ad ſtatuas. iniuſtus Rex non poteſt. argumento vigeſimæſecun. quæſtionis primæ. cap. faciat. cuius proprium eſt iuſtitiam facere. trigeſimatertia quæſtione quinta, capit. regum. Item forte confidebat reus abſens de ſua innocentia, timens iram iudicis, & potentiam inimicorum. his caſibus, & ſi proceſſiſſet foriudicatio reperta innocentia princeps remittere deberet condemnationem ſeu foriudicationem. ff. de quæſtionib. l. prima. §. finali. de pœn. l. diui fratres. in fine.

Hoſtis publicus reputetur. Hic impunè occiditur. ff. de ſicar. l. iij. §. fin. & ſic ſi ſcio foriudicatum, teneor eum indicare, ſicut hoſtem publicum, & proditorem, in authen. vt lic. matri & auiæ. §. ſi verò contra imperium. In poteſtate eſt illius, qui capit foriudicatum,

Quo ad omnia ferè pro mortuo habeatur, & hoſtis publicus reputetur, ſic vt ab omnibus offendatur impunè. Adeò quòd ſi ipſum occiderit aliquis, nullam proinde calumniã vereatur, ſed præmiũ à gratia ſerenitatis noſtræ expectet. Ad hoc, videlicet,[a] vt ſi occiderit, aut acceperit[b] bannitum, vel foriudicatum: Siquidem ipſe bannitus, aut foriudicatus fuerit, qui [c] bannitum aut foriudicatum prædictis modis offenderit, aut detexerit latitantem: bannitionis vel foriudicationis pœnam, quam incurrerat, in præmium ſuæ fidei, & probitatis[d] euitet. Secus autem ſi foriudicatus bannitum tãtùm ceperit: quo caſu, quia eum, qui minori vinculo tenebatur, offenderit, maiorem pœnã foriudicationis ſententiam; ſcilicet, nõ euitet.

Sed in caſu præſenti, pro Comite, quem ceperit aliquis, qui foriudicatus, vel bannitus non fuerat, centum Auguſtales: Pro Barone, quinquaginta: Pro milite ſimplici xxv. Pro Burgenſi, duodecim: Pro ruſtico, ſex, de liberalitate noſtri culminis cõſequetur. Offenſionis, vel occiſionis etiam (vt dictũ eſt) capienti licentia[e] non negata. De licentia nanque legis offenditur, qui ſubterfugiendi iudicium legis præcepta contempſerit. Quòd ſi fortè motus clementia, qui foriudicatum ceperit, offendere vel occidere noluerit, eundem, ſed ipſius mortem iudici, cuius ad audientiã pœnam fugiendo, promeruit, reſeruare voluerit, Iuſtitiario qui ipſum banniuerat, [f] aſsignet eundem. Quòd ſi alij Iuſti. vel etiã magiſtro Iuſtit. aſsignatus fuerit: vel ſi ipſe magiſter Iuſtitiarius, aut Iuſti. eum receperit, remittatur ad eum Iuſti. ſub fida cuſtodia puniẽdum, qui in ipſum bannitionis & foriudicationis ſententiam promulgauit. Foriudicari autem bannitus debebit per Iuſtit. qui bannitionis & foriudicationis pœnã edixit, vel ſi ad ipſum Iuſtitiarium ex locorũ fortè diſtantia non poſsit facilius

a *Vt ſi occiderit.* Scilicet, foriudicatũ: de quo ſuprà per xj. l. locutus eſt. quod autem ſequitur, aut cepit, ſcilicet, bannitum & foriudicatum, ſicut ponit. & hoc ideo, quia foriudicatum licet occidere: bannitum & forbannitũ non, niſi capere & detegere: ſicut euidenter ex hac litera percipitur. Item manifeſtè apparet hoc ex eo, quòd dicit, bãnitus minori vinculo tenetur, quàm foriudicatus. Item minorẽ dicit eſſe pœnam foriudicationis quàm bãnitionis: ergo propter bannũ vel forbãnum non imponitur pœna mortis, quia illa maior eſſe nõ poteſt. ff. de pœn. capitalium. j reſ. on. & l. vlti. Item in euidenti eſt ratio, quare foriudicatum licet occidere, non bannitũ: foriudicatus enim pro damnato habetur, nec datur ei ſuper principali cauſa criminis licentia defendendi ſe, vt hic dicit. Bannitus verò, cùm nec damnatus ſit, nec pro damnato habitus, non poſſet ei pœna imponi maximè capitalis, vt C. de pœn. qui ſententiam.

b *Bannitũ.* Redde ſingula ſingulis, ſcilicet, vt ſi bannitum ceperit, & foriudicatũ occiderit.

c *Bannitũ.* Redde ſingula ſingulis, ſcilicet, vt ſi bannitum ceperit, aut ceperit, vel etiã occiderit foriudicatum, quod maius eſt, & foriudicatus ceperit vel occiderit foriudicatum, non autem bannitum, ne ſit contra quod ſequitur: ſecus, &c.

d *Euitet.* Vt arg. ff. de re mili. non omnes. §. fin. & facit ff. ad legem Iuliam de amb. l. j. circa medium. cum concord. ibi not.

e *Non negata.* Maximè ſi aliter eum capere non poterat, armorum fortè fiducia reſiſtente, vt C. de his qui ad eccleſ. confugiunt. l. iij & dic vt ibi nota. extraordinar. Et nota. quòd licet per hanc legem poſſit offendere, vel occidere. Melius tamen facit, ſi eum non occidat, ſed Curiæ eum præſentet. ne notam geminæ ſuſpicionis incurrat, de qua dicitur C. de malefic. & mal. vltima.

f *Aſsignet.* Qui occidere poteſt, multò magis contumelia iuriſpo terit afficere: vt ff. de adulter. l. nec. §. ius promulgauit. Sic ergo ſententia eſt neceſſaria, cũ aliquis petitur foriudicari, vt hic, & ſuprà eadem l. §. ſecus autem. & accuſator debet accuſare contumaciam banniti, & petere quòd foriudicetur, vt infrà eadem l. vbi dicit, foriudicationis poſſit ſententiam impartiri, & ſuprà eodem tit. ij. l. grandis. ibi, & accuſatores arguere, &c.

Imper

ANDRAEAS DE YSERNIA.

velit eum occidere, aut Curiæ aſſignare. Ratio eſt, quia iam damnatus eſt.

ADDITIO. *Et quomodo intelligatur ſtatim permittens occidere bannitum? Alex. conſil. clxvij. in iiij. vol. vbi quod ſi bannitus erat clericus, vel obtinuerat gratiam, & non erat cancellatus ab actis.* Cæſar.

In aliis criminoſis, ſi poſſit capere, non debet occidere. ff. ad legem Aquil. l. ſed & ſi quæcunque. in principio. ¶ Quid ergo ſi capiens foriudicatum ſuſpendat eum in arbore? negari non poteſt eum occidiſſe, quia ſatis occidit, qui ſtrangulat. ff. ad Syllania. l. prima. §. occiſorum. Sed ſi ſuſpenſor diceret ſe habere merum imperium, & tanquam iudex, cùm non eſſet, hoc fecerit, vſurpans quod ſuum non eſt, tunc teneretur, etiam ſi non occidiſſet, ſed leuius puniſſet, diximus ſuprà de homicid. l. terminum. ¶ Nunquid Comes foriudicatus capiendo vnum foriudicatum non Comitem liberetur? Videtur quod debeat capere foriudicatum ſimilem ſibi, alioqui vnus Comes magnus vir, ſubaudi, foriudicatus procurabit foriudicari vnum ruſticum, quem poſteà capiet, & liberabitur: Tollenda eſt occaſio malignandi, Inſtit. vi bonorum raptor. §. ſed nedum. Sed conſtitutio hæc ſimpliciter loquitur, non faciendo diſtinctionem in foriudicato capto, an ſit eiuſdem conditionis, qua & capiens. Omnes enim habentur pro mortuis, & hoſtes publici ſunt. Comes per foriudicationem perdidit dignitatis honorem. C. vbi ſenatores vel clar. l. j. Et pœnæ ſunt potius demoliendæ, quàm exaſperandæ. ff. de pœnis. l. interpretatione. Sic conſueuerunt facere inquiſitores Hæreticorum, & Patarenorum, quando hæreticus hæreticum capit, aut detegit: argumento ff. de re milit. l. non omnes. §. fin. & ad leg. Iuliam de ambi. l. j. §. ſuprà de recept. Patarenorum. l. prima in fi. ¶ Quod autem dixit aut detexit latitantem, vel per eum ſtetit, quo minus, &c. intelligendum eſt cum effectu, vt Curia ceperit eum latitantem, vel per eum ſteterit, quo minus cepit, cùm poſſet. Nam ſi Curia eſſet negligens mittere & capere, ad quod tenetur? C. de his qui lat. l. ij. ſatis eſſet huic detegenti: argumento. ff. de verborum ſignificat. l. ideo. in fine. & l. ſequenti. §. ſi præſes. Secus ſi dicat quis Curiæ: Talis foriudicatus eſt Romæ, vbi Curia de iure capere non poteſt, quia extra fines Regni, vel in alio loco infra fines Regni, vbi de facto iri non poteſt ad capiendum eum. Oportet quòd inſtruat iudicem detegens, vt detentio non ſit verbaliſ tantùm: argumento ff. ad legem Iuliam maieſt. l. in quæſtionibus, & quod quiſque iur. l. j. §. hæc autem verba. Locus enim latitationis detectus debet eſſe idoneus, quantum ad capiendi facultatem: argumento ff ſi ex nox. cauſa agatur. l. j. qui ſatiſdare cogantur. l. ij. Et arguere non ſolùm eſt accuſare, ſed etiam conuincere, ſic C. mand. ſi maritus. de accuſ. ſi quis homicidij. ff. ad Syllan. l. ſi quis. §. ſi ſtipulatus.

In receptatore. Quærit glo. vtrum ſit idem in receptatoribus aliorum criminoſorum?

ADDITIO. *Vide pragmaticam Regis Catho. vbi habes limitationes per me.* Cæſar.

Sed hæc non facit ad hoc: quia loquitur quando receptantes requiſiti non exhibent reos, quos receptant: ſed ſi receptatus non reperitur, habet locum ius commune: de quo dic vt diximus ſuprà de recept. Pataren. ¶ Cùm autem dicit ſimili, ſed non tanta. Vel ſimili. l. eadem. vt notatur ff. de receptat. l. j. & hoc ſi receptator fuit ſciens, non aliàs, vt ibi notatur. ¶ Sed quomodo accuſabitur receptator, ſi receptatus occiderit hominem, an teneatur lege Cornelia de ſicariis? non videtur, ſicut & in Commentarienſi. C. de cuſtodia reor. l. ad Commentarienſem. in glo. ſed receptans & occultans proditorem non tantùm puniuntur. ff. de pœn. l. Metrodorum. Hodie autem per conſtitutionem nouam regis Caroli primi quæ incipit, nuper apud Tranum poſt quod cap. ſucceſſit cap. regis Roberti contra receptatores, quod incipit, licet contra receptatores eſt eadem lex & pœna, ex quo reſultat, quòd qui poſſet accuſare proditorem, poſſet & receptatorem: & idem in foriudicato, qui hoſtis publicus reputatur.

Quod ſi vniuerſitas. Dicit glo. & bene, quòd Iuſtitiarius de hoc cognoſcet, & cauſam inſtructam mittit ad principem, pro quo eſt C. vbi ſe. vel cla. l. quoties. de dig. l. ſi grauius. lib. x. de exhi. re. l. j. ¶ Sed quod dicit, remittit pœnam bannito ſi capiat bannitum. Videtur intelligi de pœna criminis, vt ab ea liberetur. ff. de re mili. l. non omnis. §. fin. ad legem Iul. maieſt. quiſquis. in fin. & C. de fal. monet. l. j. §. & accuſatoribus. Sed nimis eſſet magnum præmium. poſſet enim eſſe, quòd capiens eſſet nocens, & non captus. vnde ſatis erit remitti pœnam banni. Nam litera dicit pœnam bannitoris, &c. non dicit pœnam criminis. Pœna banni inter alia erat infamia ſaltem de facto. C. de requirend. reis. l. fina.

ADDITIO. *Adde an bannum infamat, vide per Salyc. Les quidem. C. de accuſ.*

Sic remittitur infamia ambitioſo. ff. ad l. Iuliam de ambi. l. j. §.

pro

haberi recurſus, authoritatē iſtam noſtræ pręeminentiæ reſeruamus, vt à nobis, vel ab eo, cui vices noſtras† propter abſentiam fortè noſtram gerendas commiſerimus, foriudicationis poſsit ſententiam [a]impetrari, vt tamen ad ordinarium (vt dictū eſt) recurſus primitus habeatur. [b]Simili pœna bannitionis, aut foriudicationis in receptatores, aut [c]occultatores eorum, qui tales [d]occultaſſe dicantur, proculdubio imminēte, ſi reos huiuſmodi exhibere non curauerint requiſiti. Quòd ſi vniuerſitas [e]aliqua hoc fecerit, noſtro iudicio

† *Alias in regno.*

a *Impetrari.* Non ergo ipſe erat iure foriudicatus poſt excurſum anni, vt quidam dicunt, vt probatur hic, & ſuprà eod. circa princ. ibi, per bannitorem eundem foriudicari debebit: nec enim neceſſarium eſſet impetrari licentiam foriudicationis, ſi eſſet ipſo iure foriudicatus poſt annum, vt C. de theſaur. l. j. Sed quæro, à quo poterit impetrari? & videtur quòd à quolibet de populo, quia cū quilibet poſſit eum capere, quod magis eſt, vt ſuprà ea. l. poſuit. multò magis poterit petere, vt foriudicetur. ff. de reg. iur. l. non debet. & quod magis ſit capere, quàm petere vt foriudicetur, patet ex eo, quòd facilius permittitur vocare aliquem in ius verbo, quàm re, vt C. de of. diuer. iud. l. j. & ff. de in ius voc. plerique. & l. ſatis. & l. ſed & etiam. & l. ſed his. in ſum. C. de in ius voc. plerique. §. qualiter. Vel fortè dici poteſt, quòd foriudicatio non poſſit peti, niſi ab aduerſario, & quia ei debita eſt vindicta, vt C. ad Turpillian. l. vltima. & quia certa ſunt iudicia publica, inter quæ hoc non numeratur, vt ff. de public. iudic. l. j. & iiij & Inſtitut. eod. §. ſi quidem. & §. ſi autem. C. quomodo & quan. iudex. ſi vt proponis. & l. conſentaneum. & de accuſat. ſi accuſatoribus.

b *Similis pœna.* Vt ſi aliquis receptauerit bannitum, & eum non exhibuerit requiſitus, bannitur: ſi receptauit foriudicatum, foriudicetur: ſed nunquam talis pœna ipſo iure infligitur, an per ſententiam? credo per ſententiam.

c *Occultatores.* Nunquid hoc idem erit contra receptatores aliorū furorum, vel homicidiariorum & ſimilium, & receptatores ipſorum ſimili pœna puniantur, ſicut hîc dicit, & per hoc ſit immutatum, quod dicitur ff. de recep. Credo quòd non, quia hæc conſtitutio ſpecialiter loquitur in receptatoribus bānitorū, ſicut hîc dicitur: ſic ſpecialiter loquitur in receptatoribus & complicibus ſiue fautoribus Patarenorū, & contra eos ſpecialiter pœna ſtatuitur, ſuprà de rec. Pa. conſtit. j. Si ergo ſpecialiter loquitur, non debet toti generi derogare, vt ff. de pœnis ſanctio legum. & quod non mutatur, &c. vt ff. de appel. præcipimus. Si enim in his caſibus lex ſpecialiter loquatur, remanet in aliis ius commune, vt ff ad municip. l. j.

d *Occultaſſe.* Ad idem C. de his qui latrones vel aliis criminibus reos occult. l. ij. & C. de falſa moneta. l. j.

Requiſiti. Ex hoc verbo poteſt colligi, quod non tenentur vltrò & ſponte offerre, cùm debeant requiri, & probatur hoc ff. ex qui. cau. ma. l. ait prætor. §. hæc autem eſt. & l. ergo. & ff. ex qui. cau. in poſ. eatur. l. hoc autem. §. j. & ita eſt contrà C. de his qui latro. vel aliis cri. reos. l. j. & ij. Sed dic illud eſſe generale, vt ex rubrica colligitur, & ex texu. legem verò iſtam reſtringe in ſuo caſu.

e *Aliqua.* Concord. ſuprà de ma. clandeſt. l. j.

ANDRAEAS

pro quo eſt ff. de cuſt. reor. l. in eos. §. fin. ¶ Conſtitutio hæc quamuis ſit perquam dura, ſeruatur. ff. qui & à qui. l. proſpexit. durities eius apparet per præmiſſa. Quia contumaciæ imponitur hæc pœna, non crimini. Non eſt proportionata pœna culpæ, quod eſſe deberet: nam pro quantitate peccati debet eſſe plagarum modus. Deuteron. 25. C. de pœnis. ſancimus. propter crimen probatum non eſſet pœna mortis, quando accuſaretur quòd vulnerauit, & non occidit. Item mandat conſtitutio occidi foriudicatum per quemcunque, cùm & ſi damnatus eſſet de crimine ad mortem per iudicem, deberet ire tutè ad locum ſupplicij. C. de appel. l. aditos. & ſic tenetur de occiſo pro vulnerato ad mortem, vt viuere non poſſet, ſicut de alio homine. ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. in princ. quamuis non videatur dari damnum perituris ædibus. ff. quod vi aut clam. l. ſi aliter. §. eſt & alia. & 2. Reg. 1. de Saul percuſſo ad mortem, vt non poſſet viuere poſt ruinam, & occidi ſe petente per ſeruum Amalechitam, quia Dauid mandauit interfici occiſorem Saul. Item reputat eum hoſtem publicum. Qui ſunt illi, qui contra principem vel rempublicam hoſtili animo animantur. ff. ad leg. Iul. ma. l. fin. C. de bonis lib. l. j. ſed non eſt animari contra principem, qui ad mandatū principis ad iudicium non venit, cùm frequenter non ex contemptu, ſed timore potentiæ aduerſarij, vel iræ iudicis, quis latitat. Et ſi ex contemptu latitaret, eſſet culpa in non faciendo, & omittendo venire ad iudicium, quæ non eſt ita grauis, ſicut in committendo contra principem, per ea, quæ dicuntur in gloſſ. ff. ad Sylla. l. ij. ¶ Hodie qui receptat hoſtem publicum, punitur eadem pœna, etiam in bonis per conſtitutionem regis Caroli, quæ incipit, ad vindictam. ¶ De iure Romano not. ff. de pœnis. l. Metrodorum. Nam tenetur capere quilibet videns eum: & ſi non capit, vel non clamat, vt capiatur, punitur grauiſſimè in perſona & rebus. Hæc ſimiliter dura eſt, vt exponat ſe priuatus captioni alterius, vel clamori, qui timeret ne ille eum occideret. Et hoc quòd de facto poteſt occidi quis intuendum eſt, vt ff. quod me. cau. nec timore. Princeps ſuis ſtipendiis debet capere malefactores: ideo enim habet tributa, & reditus regni, vt ſeruet & faciat ſeruari iuſtitiam, ad Rom. 13. Lex debet eſſe rationabilis. j. diſtinct. conſuetudo. non priuato commodo ponentis. iiij. diſtinct. erit.

ADDITIO. *Adde quòd ſi lex eſt irrationabilis & nutritiua peccati perdit nomen legis, & appellatur peſtis, ſecundum Felin. in c. ad noſtram. in vlti. no. de probat.*

Vbi commodè poſſet, iuſtum eſſet, non autem ſe morti deberet exponere, etiam vaſallus propter dominum, in tit. quibus modis feudum amitt. in princip. dixit gloſſ. & plenè diximus de hoc in titulo de pace tenen. l. ſi quis hominem. Et ſic eſſet intelligenda dicta conſtitutio, maximè, quia dicit, vbi poſſet eos capere, poſſet, ſcilicet cōmodè. ff. de verborum obligat. l. nepos Proculo. in fin. & in l. proſpexit. nil graue eſt, niſi quia differtur manumiſſio, donec ſciatur, qui ſunt torquendi: nam & abſentes poterant participaſſe conſilium occiſionis cum præſentibus, moratoria non curantur. C. de precibus Imperat. offeren. l. quoties. vnde bonus princeps ſi videat, quòd ſine offenſione non potuit capere, vel clamare, non puniet, & ſic ex perſona con

Reſeruet

DE YSERNIA.

na condemnatio moderabitur: arg. de negotiis geſtis. l. Pomponius.

P*Oenam eorum.* Indiſtinctè loquitur, non facta mentione qui eum accuſauerit: vnde ſufficit, ſi foriudicetur poſt lapſum annum edicti & bannimenti ſine petitione accuſatoris: inde eſt, quòd magna curia in ſententia foriudicationis non citat foriudicandorum accuſatores: arg. l. cùm pater. de leg. ii. & l. Titia. Barth. de Capua.

Ibi, foriudicari debebit. Hoc intellige ſecundum quod loquitur ca. regis Caroli c. 1. quod incipit, ſiue quis ſit forbannitus. ibi, vt præſcriptum eſt ſuprà in conſtit. grandis. §. eos. ¶ Ibi, ad aliquid indicij. De iure communi foriudicatus poteſt eſſe in iudicio ad opponendum exceptionem, & ad defendendum, in l. hi quoque. ff. de in ius voc. in glo. magna. in fin. ibi, & no. quòd in foriudicatione, hoc eſt etiam de iure communi, vt in l. cum ancillis. C. de inceſt. nupt.

In gloſſ. in verbo occiderit. ibi, foriudicandum non capere. Hoc modificatur in conſtit. ſeq. quæ videtur iubere quòd poſt duos menſes poſſit offendi, vt ibi patet.

In glo. in ver. occultatores. ibi, pari pœna. Dic quòd ſic, vt in cap. licet receptatores infrà contra receptatores. Petrus de Monteforti.

In glo. magna ibi, in quibus duæ feruntur ſententiæ. Nota hîc argumentum, quòd lata ſententia in cauſa principali, & condemnato reo vel actore in expenſis, non citatur vlterius damnatus ad videndum taxationem expenſarum: ſed taxatur in abſentia, & ſit executio poſt dies decem, & non poteſt appellari. Petrus de Monteforti.

In verbo foriudicari. Sed quæro, pater meus volens accuſare de inſultu eum armis per te facto in perſonam ſuam, fecit te citari, fuiſti contumax, & bannitus, mortuo patre, modò ego filius ago, & peto te poſt annum foriudicari ſecundum tenorem huius conſtitutionis quæritur an poſſim? & videtur, quòd non, arg. ff. de accuſat. l. libellorum. ad fin. & C. ſi reus vel accuſ. mor. l. ſi. quod an ſit verum, inquire per te. Bartholomæus de Capua.

Super. ver. defendendi. Poſſunt tamen ſententiam foriudicationis dicere nullam, ar. de re iud. l. iiij. §. condemnatum. Bart. de Cap.

Sed quid ſi officialis non habet ſufficientem familiam ad capiendum? dic quòd poteſt implorare brachium ſubditorum: facit l. ſi viro. de adulter. Bartholomæus de Capua.

Pœnam. Vide cap. regni, ſi foriudicatus. Petrus de Monteforti.

In text. ſi quis. No. hîc ex infraſcrip. text. in bonis eiuſdem confiſcatis, quòd à die banni editi numeratur annus, etiam quo ad bona: & ad hoc concordat conſtitutio regni, Grandis. circa fin. Marinus.

In text. & probantem. No. quòd excuſatio quæ apponitur pro aliqua perſona, debet probari. Sed nunquid ſacramento opponentis, an legitimo modo? dic vt ſuprà de lite. citat. conſtit. j. in extraord. ibi, ſignata. Idem eſt in exceptione hoſtica, quæ opponi & probari debet, vt infrà de excep. hoſt. l. j. in princip. Marinus.

In text. cognoſcat. Sed nunquid Imperator poſſit remittere foriudicato propter iſta verba? dubitatur: ſed dic, vt not. extra ordinem, in auth. de non alien. §. ad hoc. Petrus de Monteforti.

In glo. mag. Iſta gl. nihil facit, niſi quia diſputat an bannitus poſt annum ſine noua citatione poſſit ex priſtina contumacia ſententialiter foriudicari: & in fine concluditur, quòd de iuris rigore

a *Reſeruetur.* Quid ergo erit ſi vniuerſitas receptauit, nunquid Iuſtitiarius de hoc cognoſcet, an princeps? Reſpond. credo quod Iuſtitiarius poteſt de hoc cognoſcere vſq; ad ſententiam. deinde totum proceſſum mittat ad principem: nam Iuſtitiariis videtur iniunctum, vt ipſi referant, per conſtitu. infra. eod. eordi. & nõ debet referri aliquid, quod ad inſtructionem indigeat, vt C. de rela. l. j. Sic ergo de neceſſitate ipſe Iuſtitiarius cognoſcet vſque ad ſententiã ſicut dixi, & in caſu ſimili loquitur conſtitutio, vt Iuſtit. cognoſcat vſque ad ſententiam: deinde referat totum proceſſum ad Curiam, vt rex iudicet, vt ſupra de officialibus reprobatis. præſides.

† *Aliàs. Vt liceat bãnito infra duos menſes redire, & ſe Iuſtitiario aſſignare.*

† *Aliàs, idẽ Ang.*

De

a reſeruetur, vt ex qualitatibus, perſonarum, & locorum ipſorum, in vniuerſitatem ipſam Iuſtitia præuia procedatur.

De † redimendis captiuis.

TITVLVS IIII.

Bannitus infra duos menſes à die banni non poteſt perſonaliter capi, ſed ſtat ſecurus per dictos duos menſes, quibus elapſis poteſt capi de perſona, & ſi capitur non auditur in ſuis defenſionibus niſi refectis damnis, & expenſis ſuo aduerſario taxandis per iudicem, præſtito prius iuramento eius aduerſario: ſed ſi non capitur, & vult purgare ſuam contumaciam, faciat, prout hic dicitur in text. hoc dicit in effectu. Matthæus.

† IMPER. FRDER.

Clementiæ b imperialis veſtigiis inhærẽtes præſentis legis authoritate, bãnito concedimus poteſt item, infra duos menſes à die bannitionis continuo numerandos, abſque alicuius offenſione, liberè, & authoritate propria, magiſtri Iuſtitiarij, vel Iuſtitiarij qui cũ bãniuerat, ſe cõſpectui præſentare. Omnibus regni noſtri fidelibus expreſsius inhibẽtes infra prædictum tempus in perſona, vel rebus ipſum offendere non præſumant, qui contra fecerit, pro qualitate delicti, perindè puniatur, ac ſi quemlibet alium, qui ſubiectus banno non eſſet per iniuriã offendiſſet. Poſt prædictum verò temporis ſpacium, liceat bãnito intra reliquam partem anni denunciare cuicunque officiali noſtræ Curiæ, & officiũ quodcunque gerenti, cuius opportunitatem maiorem habere potuerit, & cui magis elegerit nunciare, quòd paratum ſe offerat accuſatori ſuo in iudicio reſpondere, & per cuius officialis literas hæc omnia Curiæ noſtræ, vel Iuſtitiario, qui cum bannitum bannierat, nuncietur, ſub expenſis tamen banniti prædicti, & ſic

De redimendis, &c.

b Clementia. Bãnitus infra duos mẽſes à banni tempore computandos poteſt ſecurè cõparere in iure, nec aliquis poteſt impune eum offendere, poſt illud tempus impunè offenditur. Nã cum infra duos menſes tantũ prohibetur offendi, de cætero permittitur, impetrata tamẽ ſecuritate Iuſtitia. poteſt comparere iuri & ſuam innocentiam excuſare, præſtita tamẽ prius idonea cautione & reſeruatis expenſis actori. Eſt ergo differentia inter bannitum & foriudicatum, quia ille poteſt offendi impunè, iſte vero poſt duos menſes. Item nec poteſt ſecuritatem habitã. Itẽ ille nõ auditur volens excuſare ſuã innocentiam vt ſupra proxi.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

poteſt: de æquitate tamen eſt iterum citandus ad ſententiam foriudicationis. Marinus. In gloſſ. qui. ibi, & petere quòd foriudicetur. Nota quòd accuſator debet accuſare contumaciam banniti, & petere quòd foriudicetur: quia ſecundum veram opinionem poſitam in glo. ſequente, & ſuprà in glo. foriudicatio. non poteſt peti, niſi ab aduerſario, vt in eadem ſequenti glo. ponitur & no. hic gl. quòd ſententia eſt neceſſaria ad foriudicationem Bart. de Cap. In glo. j. Nota caſum in quo filius non debet alere patrem: nec contra. Marinus.

Quæro nunquid foriudicatus poſſit procuratorem ordinare ad dicendum ſententiam foriudicationis nullam? glo. eſt ordinaria. iij. quæſt. vj. c. hoc quippe. Item contra abſentem proceditur ad ſententiam foriudicationis, & quòd vbicunque quis abſens poteſt damnari, ibi poteſt per procuratorem defendi. l. ſeruum. §. publice. ff. de procurator. Item quia grauatur quòd abſens condemnatur, quod eſt contra l. abſentem. ergo in hoc releuetur, quòd poſſit procuratorem ordinare, arg. l. eum qui. ff. de iureiur.

In text. ab omnibus offendatur impune. Sed nunquid occidens foriudicatum, iam per officialem captum, puniatur? videtur quòd non: quia lex videtur hoc permittere, ac ſi non puniatur, arg. C. de adult. l. Gracchus ff. eo l. miles §. fin. Contra quòd ſic: quia ideo permittitur offendi foriudicatus, quia non poteſt per eius abſentiam publica vindicta fieri, quo capto videtur huius permiſſio reuocata. ff. de fideiuſſo. l. ſtipulatus ff. in diem adiec. l. ſi venditor. §. ſed etſi. de ſi. commiſ. l. peremptorem: & quia ceſſante cauſa, &c.

Dic quòd eſt puniendus. arg. ff. de iudi. fiſci. l. edicto. §. id autem. ff. de pœnis. l. aut facta. §. quiſquis. pro quo eſt expreſſum. C. de male. & mathe. l. fin. Item quia quamuis permittat lex hoſtes occidi, vt ff. ad leg. Cornel. de ſic. l. iij. §. fina. tamen poſtquam capti ſunt, non licebat ff. de teſtar. hom. l. libertas. §. ſerui. inſtit. de iure perſon. §. j. Barth. de Capua.

Sed quæro iuxta prædicta, an quemlibet foriudicatum liceat occidere, vtpote foriudicatum in actione iniuriarum? Videtur quòd ſic: quia hæc conſtitutio generaliter loquitur. Videtur diſtinguendum: aut foriudicatur de tali crimine, quo dãnatus fuiſſet ad mortem aut non: ſed pecuniariam vel fuſtim tantum: & tunc non. ſed foriudicatio tunc operaretur vt habeatur pro conuicto, per hanc l. ſed non impune occidetur: quia hoc abſurdum eſſet. arg. ff. de publicis iud. l. infamem ff. de his qui not. infa. l. quid ergo, in fin. Alij primum reputant verius: quaſi ratione contumaciæ, non criminis hoc eueniat, ſicut apparet in bonis annotatis. quæ non recuperat quandocunque veniens poſt annum, & oſtendat ſe inculpabilem. C. de requi. reis. l. fin. & ff. eod. l. fina. Item hæc conſtitutio vult pro hoſte publico haberi, & hoſtis publicus dicitur qui crimen læſæ Maieſtatis committit. l. quos nos. ff. de verbor. ſignific. qui mori debet. C. ad l. Iulia. maieſt. l. quiſquis.

Notatur ex iſta conſtit. & not. per gloſſ. in ea, quod contumacia eſt delictum, quia cum text. iſte non loquatur niſi de contumacia, ergo de hoc delicto intellexit glo. & idem facit quod not. per Cyn.

Bannitus pro delicto poteſt impune offendi. Nunquid pro contumacia bannitus poſſit impune offendi? Hæc gloſſ. eſt in argum. quòd ſic: & eodem modo gloſſ. quæ eſt in l. ſi filius. ff. de interrogat. in gloſſ. quæ incipit, primò ibi, dum dicit: hic autem delictum eſt, ſcilicet contumacia, ſi taceat. Et pro iſta opinione bene facit, quia ſi quis eſt verè contumax dicitur etiam in dolo, vt in l. non poteſt videri dolo carere. ff. de regul. iur. ſed dolus de ſe eſt delictum, vt probat text. in l. item exigit. ff. de dolo. in fin. & eſt text. iuncta glo. in l. j. §. apud Seruium. in gloſſ. quæ incipit, alia ſpecialia ff. depoſiti. probat text. in l. quoque. ff. de actio. & oblig. ibi dum dicit, in doli crimen inciderit. & eſt etiam gloſſ. in l. in honorariis. §. ſed cum reſciſſa. ff. de act. & oblig. facit optima gloſſ. in l. j. ff. de fideiuſſ. tuto. De quæſt. hac not. per Cyn. C. de crimi. ſtellio. in Republica: & nihil boni dicit. facit ad prædicta lex, omne delictum. ff. de re milita. niſi reſpondeatur, quòd ſit ibi ſpeciale in milite facit lex, cum quo. ff. com. diuid. Franciſcus de Piſis.

In gloſſ. in verb. vt ſi occideret. Contrarium not ſupra in prima gloſſ. in fine. & in conſtit. ſequenti, in prima gloſſ. ſed iſta reputatur verior.

In glo. in verb. occultatores Et ſic not. de hac gl. quòd ius conſtitutionum iſtarum non trahitur de ſimilibus ad ſimilia: nam ſapientes regni dixerunt, & ſemper dicunt, quòd conſtitutiones iſtæ ſunt ſtricti iuris, & non protrahendæ, vt not. And. in conſtit. proſequentes. in glo. quæ incipit, quid in agendo, &c. & facit in prima glo. proxima ex hoc verbo. Iuxta hanc glo. quæro, quid ſi aliquis receptauit bannitos, & foriudicatos, & eos non exhibuit, quia non fuit requiſitus, an teneatur de receptatione? videtur quòd non, quia ita demum tenetur ſi requiſitus detractauit eos exhibere, vt hic. ergo ſi non fuit requiſitus, non tenetur, arg. à contrario: & quod in vno permittitur, in cæteris prohibetur. Dic quòd non tenetur pœna huius conſtitutionis ſcilicet banni, vel foriudicationis, ſed pœna receptationis, nam aliud eſt ſcienter receptare, quo caſu tenetur quis ſupplicio corporali. ſi requiſitus exhiberi detractet, vt hic. & aliud ſuſcipere, & non offerre, quo caſu diſpendio facultatum pro qualitate perſonæ, & iudicis exiſtimatione plectitur. C. de his qui latro. l. j. & ij. Vnde cum iſta conſtitutio proſequatur quando exhibere detractat, vt hic dicitur in caſu iſto derogat l. prælleg. in eo quòd hæc conſtitutio imponit maiorem pœnam ſcilicet banni & foriudicationis conſtat quòd alius caſus de receptatione remanet in ſuo ſtatu. C. de appel. l. præcipimus. Barthol. de Capua.

De redimendis bannitis. *Noua conſtitutio.*

C*lementia Imperialis.* Offenſione, ſcilicet, facti, vt etiam non capiatur. Poſt duos menſes poteſt offendi & capi, qui ſi ſe defendat poterit de facto offendi. ff. ad l. Aquil. l. & ſi quicunque. in princ. ſic intelligitur gloſſ. ſupra l. proxi. ¶ Sed nunquid ſine mandato iudicis priuatus capiet bannitum poſt duos menſes? non videtur. C. de exhi. re. l. finali. & videmus eſſe formam in Curia, per quam conceduntur literæ volentibus capere poſt duos menſes, niſi eſſet de caſibus not. in dicta l. Nec eſt intelligendum de offenſione iuris, illa non habet iniuriã. ff. de iniur. l. iniuriarũ. §. j. vt ſi eſſet caſus vbi

tuma

princ

proti. conſtitutione. ſed hic ſic etiam poſt duos menſes, & meritò plus ille punitur, quia creſcente contumacia creſcere debet & pœna, vt C. de pat. pote. l. iij. & iſta conſtitutio ſicut ſuperior, continet ius nouum.

ADDITIO. *Adde c. at ſi clerici, & c. cum non ab homine de iud. c. quoniã. vt lite non conte. Car. Zab. in c. præterea ȷ. no. de im. pa. & contumacia facit litem haberi pro conteſtata quando pars non vult litem conteſtari ſecundum Bart. in l. ſcire oportet. in § ſufficit. ff. de excu. tut. Ium. in c. ſtatuimus de elec. dic quòd hoc debet intelligi, vbi nõ exquiritur vera litis conteſtatio, ſed quaſi, vt in l. ij. C. vbi in rem actio.* Superantius.

poſteà per magiſtrum Iuſtiti. vel Iuſtitiarium literis ſecuritatis obtentis, ac ei, qui prædicta ſibi denũciauerit deſtinatis,[a] receptis prius, ſub certa pœna, de facienda iuſtitia fideiuſſoribus idoneis à bannito per officialem prædictum, qui nunciauerat omnia ſupradicta, quorum nomina, & fideiuſsionis formam per eundem magiſtrum

a *Receptis prius.* Sed pone quòd bannitus eſt extractus à banno fideiuſſoribus poſitis ſecundum formam huius conſtitutionis, & in termino ſibi præfixo iuxta formam Curię infra quem debeat in Curia comparere reſponſurus accuſatori, non comparet, accuſatore comparente vel inſtante contra eum taliter contumacem quomodo procedi poteſt? Reſpon. poterit iterum bãniri & damnari ad tertiam mobilium annotatione reliquorum bonorum propter iſtam ſecundam contumaciam, licet fideiuſſores præſtiterit, vt argum. expreſſum. ff. quibus ex cauſis in poſſeſ. eatur. l. ij. in princip. vbi abſens poſtquam dedit fideiuſſores de iudicio ſiſti patitur miſſionem, & fideiuſſores etiam dati per eum tenentur ad pœnam, in qua ſe obligauerunt. vt argument. expreſſum. C. ad ſenatuſconſul. Turp. l. ſi pro eo. quæ lex expreſſe determinat hanc quæſtionem. Et ſic ſeruamus in Magna Curia. Cordi

iuſtitiæ reſcribẽtur, vel in defectu fideiuſſorũ ſub fida cuſtodia bannitus præfatus ſecurè redeat ad iuſtitiã faciendam, dumtamen antequã eius defenſio admittatur accuſatori ſatisfaciat in expẽſis & damnis omnibus eiuſdem vitio contumaciæ eius inflictis.

Sacramento accuſatoris ipſius, cum taxatione iudicis, declarãdis.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

principio veniens reus non traderetur fideiuſſoribus, ſed incarceraretur, ſi bannitus eſſet, & veniret infra duos menſes caperetur à iudice, nam caperetur etiam ſi bannitus eſſet infra in conſti. humanitate. Bannum ergo latum propter contumaciam non dabit ſibi immunitatem. ff. de inter. & re. l. relegatorum. §. ſi. de noxalib. l. non ſolum. C. de pa. po. l. iij. vnde nõ debet iſti negari quin exeat de banno: tamen cum comparebit capietur, quia & ſi à princ. fideiuſſores dediſſet, cum inciperet cõſtare, incarceraretur. Non obſtante quòd dederit fideiuſſores. C. de Cuſtod. reo. l. ij. & ſic ſeruamus. ¶ Idem multo maiori ratione poſt duos menſes, & colligitur ex litera infra, vel in defectu fideiuſſorum, &c. qui poteſt eſſe in facto & in iure. ſic extra de reſcri. cap. ſciſcitatus. Vel quia non poteſt dare, vel non debent recipi etiam à princip. erit in cuſtodia antequam habeat literam ſecuritatis, ſic repetitur quod ex cauſa datum eſt, ſi cauſa non ſequatur, ſiue ſequi non poſſit. C. de cond. ob cauſam. ſi mulier, cum concor. ibi in glo.

Et ſic poſtea per magiſtrum Iuſtit. & per Iuſtit. Referas ſingula ſingulis, ſcilicet, per magiſt. Iuſti. quando ma. Iuſtitia banniuit: ſi abſque literis iſtis capiatur bannitus poſt duos menſes ex vinculis cauſam dicat, vt hic. & ff. ad Syllania. l. lege Cornel. ſed ſi ſtatim poſt bannum capitur bannitus, quare non dicit cauſam ex vinculis ſicut fugiens, vt dicta l. lege Cornelia? Reſpondeo quia infra duos menſes nullus poteſt eum capere, vel offendere de benignitate huius conſtitutionis. ¶ Et benignitas hæc deſcendit ex eo, quòd aliquando eſſet bannitus non iuſte, ſed ritè vt ſi citatus fuiſſet in domo ſolitaria & non perueniſſet ad eius notitiam, hoc enim ſufficit. ff. quæ ſenten. ſine appel. re. l. j. §. j. Item cum debuit in domo relinquere qui ſibi referret, vt in c. dilectus. Hic rite bannitur non iuſtè, quia licet ſit fictus contumax, non eſt verè contumax. Et non contemnit qui ignorat. ff. loc. ſi ignorans. Voluit ergo hæc conſtitutio vt poſt bannum haberet duos menſes, infra quos debet ſcire conditionem. aliàs cõdemnationem ſuam. & ſi caperetur ante duos menſes deberet liberari cum fideiuſſore, poſt non, quia ſi non auditur, qui ignorat vires facultatum ſuarum. C. de reſcin. ven. quiſquis multominus, qui conditionem ſuam per tantum tempus ignorat, ſi verò citatus in perſona contempſit venire, bannitur, & in banno ante duos menſes capitur, maximè vbi de graui crimine foret bannitus. Videtur multis quòd ex vinculis cauſam dicat, vt in l. lege Cornelia, quia fugiens eſt, & in certo non eſt locus coniecturæ. ff. de verb. oblig. l. continuus. §. cum ita. de leg. iij. l. illæ. & hæc conſtitutio in principio non prohibet quin poſſit capi per magiſtratum: ſed dicit quòd non debet offendi in perſona vel rebus, & quòd punitur, qui eum offendit, per quod videtur loqui in priuato, hoc verum videtur, ſed rigoroſum. Alij æquius dicunt, vt hæc conſtitutio in principio indiſtinctè loquatur de quolibet bannito, quia legiſlator clementiam in hoc eligit, pro quo eſt C. de iudi. l. placuit. & cum in fauorem bannitorum ſit lata, fauores ſunt ampliandi. ff. de libe. & poſthu. l. cum quidam. vnde ſi infra duos menſes veniret & compareret non caperetur, ſi daret fideiuſſores. ¶ Quid ſi bannitus non poſſet dare fideiuſſores, venit ad iudicem & ponit ſe in carcerem, an debet ei dare literam extractionis à banno, & remitti annotatio bonorum infra annum, ſicut ſi fideiuſſorem dediſſet? Reſpondeo ſic: quia fecit id quod plus eſt argumento ff. quemad. ſeruit. amit. l. is cui. de in litem iuran. l. cum furti. ¶ Quid ſi capiatur & ſit in carcere bannientis, an ſit idem? videtur quod non, quia debet voluntarie redire. non neceſſario. argument. ff. de publi. l. Cæſar. & de damn. infect. l. damni infecti quidam. prima reſpon. Quæ caſu eueniunt non voluntariè eueniſſe videntur. ff. de condi. & demon. l. ij. in fin. de legat. iij. quæſitum. §. fin. Et qui voluntariè redit, oportet quòd ſe purget, & contumaciam ſuam, ſatiſdando de iudicio ſiſti. nam aliquando fuit contumax vt dicitur in §. ſi verò quidam. in auth. de exhi. re. in gloſſ. non ergo debet eſſe melioris conditionis ille qui per vim ducitur, quàm qui voluntariè redit. ff quod vi aut clam. l. ſeruus. de noxa. non ſolum. Poſſet etiam hic de carcere fugere, & attenditur quòd euenire poteſt. ff. de neg. geſt. l. diuortio. Nam maius periculum eſt in cuſtodia perſonæ quàm in cuſtodia rerum, & pignorum. not. ff. de re iud. l. in eo. §. j. Alij dicunt quòd idem, vt remittatur annotatio eo ipſo, quia in dubiis pœnæ ſunt demoliendæ. ff. de pœn. l. interpretatione. cum capitur priuſquam redit, plus eſt capi realiter de perſona quàm per ſe redire liberè. Nam vocatio realis ad iudicem eſt pluſquam verbalis, ideo non conceditur, niſi ex cauſa. ff. de in ius vocan. l. ſed & is. Plus etiam eſt incarcerari, vt ſtet iuri, quàm ſi fideiuſſores præſtiterit, idcircò ſatisfieri videtur, ſicut ſi daret pignora, qui deberet ſatiſdare. ff. de conſtit. pecu. l. promiſſor. §. fin. ¶ Et præſumi debet quòd Commentarienſis ſit diligens in cuſtodiendo eum, quia quilibet præſumitur idoneus ad id, ad quod deputatur. ff. de re milit. non omnes. §. à barbaris. nec præſumi debet de fuga, quia cauſam aduerſámque fortunam, & c. de verbor. oblig. inter ſtipulantem. §. ſacram. hic timor de fuga eſſet, ſic in voluntariè redeunte, ſicut in iſto, necnon & in omnibus caſibus, quando incarceratur. Sed cum libere poſſet ire bannitus infra duos menſes. Nunquid exercebit iudicaturam interim ſi iudex erat? Nam ſi non perditur ciuitas, dignitates non pereunt. ff. de capi. dimi. l. amiſſionem. §. fin. & l. ſeq. Verius dicitur contrarium: quia per bannum incurrit infamiam facti. C. de requirend. re. l. fina. & patet infra lege proxima. quæ dicit eos notatos, alias dicit infames, & diximus ſuprà, eodem titu. l. prima. Hæc autem infamia facti repellit à dignitate. C. ex quib. cau. infa. irrog. l. nulla. de dignit. l. ſecunda. ff. ad legem Iuliam de vi priua. l. prima. C. de Decur. l. infamia. libro decimo. ¶ Quid ſi extrahatur à banno infra annum, an reaſſumet iudicaturam? ſecundum illos, qui dicunt abolitam infamiam ſic, de quo dictum eſt ſupra, l. j. pro quo eſt. ff. de excuſa. tuto. l. non ſolum. §. fina. Sed hoc caſu, cum propter infamiam ſit remotus, perpetuo carebit dignitate. C. de ſuſcep. & Archa. l. ſi aliquid. libro decimo, de dignita. l. iudices. de epiſc. & cler. l. placet. in fin. de offic. præfect. prætor. l. ſi quis. Primi reſpondent, quòd hic non eſt infamis infamia iuris, ſed de facto, quæ eſt abolita, quia cauſa redit ad non cauſam, nec propter delictum in officio fuerat bannitus, imò non conſtat de maleficio, ſicut in dictis legibus ſatis videtur. Alij autem de cauſis remotis reaſſumunt. ff. de iudic. ſi longius. in princip. non vt de nouo videatur cauſari, quia dignitas erat: ſed ſine effectu, infamia prædicta durante, vel alias ludibrioſa & crebra eſſet. argum. C. de cura. furio. l. cum alij.

CLementia. In gloſſa ſecunda, in principio. De iſta quæſtione dico eſſe caſum in capit. ad exprimendam. extrà, de offic. ordina. Petrus.

Ibi, qui eum bannitum banniuerat. Carolus ſecundus. &c. Ne contumacium culpa, per quam citati pro tempore ſe abſentant, per excogitata diffugia relinquantur impune, dum per vnum banniti iudicem, per alium à banno huiuſmodi ſe extrahi procurant: præſenti noſtra edictali prouiſione ſtatuimus, & fidelitati veſtræ mandamus, vt nullum bannitum ſub alio iudice pro quacunque occaſione vel cauſa cenſeatis à banno extrahere, niſi man-

† Aliàs, de notificādis bannitis & foriudicatis. Aliàs, de ſcribēdis, & exhibendis malefactoribus, & ſuſpectis.

De exhibendis † malefactoribus & ſuſpectis.

TITVLVS V.

Mandat Imperator Iuſtitiario, quòd nomina bannitorum, & foriudicatorum nunciet magnæ Curiæ per ſuas literas, & idē cum extrahunt aliquem de banno infra annum, idem præcipit de infamatis per ſententiam, vel ipſo facto. Idem de reis vel ſuſpectis, per inquiſitionem, ad hoc quòd cognoſcantur infamati ab aliis. hoc dicit. Hodie Iuſtitiarius debet facere quatuor ſcripta, cum nominibus, & cognominibus bannitorum, & foriudicatorum continentia, tempus, & cauſam bannitionis ſeu foriudicationis, quorum vnum mittat ad cameram Regiam, aliud ad magiſtrum Iuſtitiarium, aliud ad magiſtros rationales, reliquo penes ſe retento. Iuſtitiarius contrafaciens præter pœnam centum vnciarum punitur vt periurus, vt in cap. Regis Caroli ſecundi. capit. mandamus etiam. Item quòd infra decem dies nuntiet Iuſtitiarius circunſtantibus, & infra eoſdem dies præparet nūtium ad mittendum, & ſignificandum magnæ Curiæ ſub pœna prædicta, & Iuſtitiarius qui ſciuerit aliquem bannitum alterius iuriſdictionis in ſua iuriſdictione morari, ſtatim capiat, & regiæ curiæ ſcribat, vt in capitulo dicti regis Caroli ſecundi capit. ſtatuimus. L. de Thoſ.

De exhibendis malefactoribus, &c. Rub.

a Cordi nobis. Mādat Imperator Iuſtitiario, vt nomina bannitorum, & foriudicatorum per ſuas literas ad magnam Curiam debeat nuntiare, & cùm extrahunt aliquem de banno infra legitimum tempus, id eſt, anni. Item præcipit de infamatis per ſententiam, vel ipſo facto. Idem & de reis, vel ſuſpectis inuentis per inquiſitionem, & hoc dicit Imperator, Volumus.

ADDITIO. *Adde quid importat verbum, Volumus? vide glo in verbo, volumus. in clem. vnica. de offi. vica. glo. in ver. volumus. in clemen. vnica. de rerum permuta. gloſſ. in ver. volumus. in clem. j. de cenſi. gloſſ. in ver. reſpondemus in c. vlti. de ver. ſign. libro vj. Cardin. Zaba. in c. j. de conſeſ. & Abb. in cap. ſedes. de reſcript.* Superantius.

† Aliâ idē Ang

IMPER. FEDER.

Cordi [a] nobis eſt per vniuerſas partes & ſingulas regni noſtri, viros bonæ opinionis agnoſcere, & nō ignorare notatos. Ideóq; omnibus Iuſtitiariis noſtris per diuerſas prouincias cōſtitutis præſentis conſtitutionis noſtræ programmate nuntiamus eiſdem ſub interminatione gratię noſtræ firmiter iniungentes, vt quoties ipſis cōtigerit, aliquos ob ipſorum cōtumaciam banniri facere: banniti nomen atque cognomen, banni editi cauſam, formam & tempus Curiæ noſtræ per eorum literas notarij manu ſcriptas, ac iudicis, qui aſſederit, ſubſcriptione ſignatas, necnon ſigillorum ſuorum impreſsione munitas, mòra qualibet, & occaſione ceſſantibus, debeant nuntiare. Eadem etiam obſeruando quoties aliquos in eorum contumacia perdurantes foriudicauerint, iuxta [b] nuper editæ noſtræ conſtitutionis tenorem. quod ſi fortè de banno bannitos infra legitima tempora duxerint extrahendos, hoc ipſum per eorum literas ſub

Vt cognoſcamus & determinemus notatos ab aliis, ad hoc cōcord. ratio ff. de iniur. cum nocentem. adde quòd hæc conſtit. malè ſeruatur.

b *Nuper editæ.* Quæ eſt ſuprà de forban. & foriudic. l. pœnam eorum. in princip.

ADD

ANDRAEAS

dauerimus hoc expreſsè: quinimò bannitum talem ab alio ad eum, qui ipſum banniſſe dignoſcitur, remitti, alioquin extractionem eius factam decernimus irritam, & volumus & iubemus, quæ debetur contemptoribus regalium edictorum.

In §. poſt prædictum verò temporis ſpatium. Conſueuit dubitari, an bannitus ex vna cauſa, poterit iterum banniri ex aliqua alia cauſa? Diſtingue, aut elapſum eſt bimeſtre tempus, & tunc quia non poteſt commodè comparere, non poteſt banniri iterum: argum. l. ſed & milites. §. ſed ignominia. ff. de excuſat. tutor. Aut elapſum non eſt, & tunc poteſt, quia licitè poteſt comparere, vt hic. Et ſi opponis ad primum, ergo delictum remanebit impunitum, & dabitur ſibi præmiū: dic quòd non eſt mirum, quia aliàs hoc inuenio, vt in dicto §. ſed ignominia. & vide ff. ex quib. cauſ. in poſſ. eatur. l. cùm legati. Barth. de Capua.

Sed an bannitus ad petitionem creditoris, deinde creditor vult ei dimittere bannum, an iudex debeat eum exbannire ad petitionem creditoris? Concluſio eſt, quòd aut per ſolum bannum ipſe ſolus bannitus fit oneroſus creditori, & non alij, & valet remiſſio, & iudex debet remittere bannum, vt l. j. §. inde quæritur. ff. de operis noui nuncia. aut ipſe bannitus fuit oneroſus alij quàm creditori: verbi gratia, quia ſibi fuit datus terminus ad ſoluendum vſque ad decem dies, & ſi non ſolueret, priuaretur officio, vel ſolueret certam pœnam, & tunc non poteſt exbanniri ad petitionē ſolius creditoris: quia quæſitum eſt ius curiæ, vt in l. id quod non. ff. de regul. iuris. Aut ſumus infra terminum, & tunc ſolus creditor poterit prorogare, ſed non ex toto tollere cum omnibus cauſis & dependentibus ſuis argumento l. ij §. j. ff. de iud. & idem in ſententiā excommunicationis & idem in iuramento, vt per Innoc. in cap. j. de appella. & in cap. j. de remiſ. Petrus de Monteforti.

In tex. hanc conſtitutionem, & aliam ſuprà proximam. Quæritur verum iudex, vel capitaneus poſſit facere banniti, quòd quicunque ceperit talem malefactorem, habeat decem de pecunia fiſci? Et poſt multa conclude, quòd licet principaliter non poſſit diſponere de pecunia fiſci, tamen in conſequentiam permitti poterit. Nam ſibi permittitur, immò debet purgare prouinciam malis hominibus, vt in l. congruit. ff. de offic. præfect. vrbis. ergo debet ſibi permitti omnis expenſa ad puniendum. & in l. prima ff. ad Syllanianum. loquitur quòd non poterit diſponere ſimpliciter, & abſolutè ſecus in conſequentiam, vt dictum eſt. Item ſecus in pecunia nondum incorporata in patrimonium fiſci: quæ eſt illa, quæ venit ex condemnationibus, antequàm tradatur ærario, vt in l. diuus. ff. de bon. dam. Et ſi malum, ſeu maleficium eſſet magnum, poſſet diſponere etiam de pecunia fiſci, cum conſenſu procuratoris eius, ſecundum dominum Arg. contra Gulielmū. in l. iuri operam. §. ſi autem. de iuſtit. & iure. & iura fatentur omnia, & iſtud tene menti perpetuò: quòd quicunque etiam non habens mandatum à iudice, ceperit aliquem malefactorem, & tradiderit curiæ: qui ſi in eo capiendo aliquid expendit, quòd illud poteſt recuperare ab offic

DE YSERNIA.

officiali, vel fiſco: vt habes caſum in arg. in l. mulier. ff. de captiuis. qui caſus non eſt alibi, ſecundum Rayn. ibi. Ita dicit dominus Nicolaus Capoſcroſa in d. l. iuri operam. §. nam vt eleganter. ver. præmiorum. Petrus de Monteforti.

Item practicaui pluries, quòd dato ex bannito in manibus curiæ & officialis, feci reperiri bannum, & feci confiteri coram officiali, quòd eſt ille talis qui reperitur exbannitus, & condemnatus pro tali crimine, tali tempore: & poſteà fuit contra ipſum executoriè proceſſum, ſecundum Bar. in l. diuus. ff. de cuſt. reo. Pet. de Montef.

Et circa hanc conſtitutionem vide capit. Regni, quod incipit, Contumaciam. Ioannes Criſpanus.

In text. in ver. bannito. Bannitus qui vult purgare ſuam contumaciam, poteſt: verùm debet ſtare in carcere tanto tempore quanto fuit in banno, iuxta limitationem not. in ca. Regni. incipien. ſiue quis ſit forbannitus. vbi vide.

In tex. concedimus poteſtatem. Sed quid ſi aliquis eſt iudex, & bannitur, an deſinat eſſe iudex? videtur quòd non, ſaltem infra duos menſes, cum ſecurè poſſit eſſe in ciuitate, vt hic. nam ſi nō perditur ciuitas dignitas non perditur. ff. de ca. demi. l. amiſſionem. §. fi. l. j. §. ſed certè. Immò deſinit: nam conſtat eſſe infamem de facto ipſum bannitum. C. de req. re. l. fi. adeò quod poſt impetratas literas ſecuritatis, remanet nota infamiæ: licet culpa, ſeu pœna remittatur. C. de gener. abolit. l. fi. C. de ſent. paſ. l. generali. nam infamia priuat aliquem dignitate habita. & habenda. ff. ad leg. Iul. de vi priua. l. j. ff. de iud. l. cùm prætor. §. fi. de decur. l. infamia. lib. x. ff. de dignit. l. ij. ex quib. cauſ. infa. irrog. l. nulla. ¶ Sed quid ſi impetret literas ſecuritatis, an remaneat in dignitate? videtur quòd ſic, vt in tutore remoto. ff. de excu. tutor. l. non ſolùm. §. fin. ſed contrarium puto: cùm enim propter infamiam ſit remiſſus, perpetuò dignitate carebit. C. de ſuſcept. & arcar. l. ſi aliud. de dig. l. quoties. Bar. de Capua.

De ſcribendis & exhibendis ſuſpectis malefactoribus. Rub.

C*ordi nobis eſt.* Non ſeruatur hodie hæc lex Sed gloſſ. ponit duo notabilia. Primum quòd ſi agatur cauſa coram principe, non curatur de ordine iudiciario: poteſt enim velle cauſam agi, ſicut placet ei: nam ſi committit alij cognoſcendam ſic abſque ordine iudiciario, multò fortius & ipſe taliter cognoſcet, & illa quæ pertinent ad eum, adminiſtrat, ſicut vult. dicit glo. C. de cri. ſac. l. ij. Hæc poſitiua ſunt, quæ tolluntur eo ipſo quòd ſcienter contrarium agit. ff. de excu. tut. l. ſed & hoc reſcripto. in fi. Secundum eſt, quòd iudices iudicant ſecundum acta: Non enim creditur iudici. C. de arbi. l. ne in ar. iteris. §. iij. Sic & iure canonico, extrà de probat. c. quoniam contra falſam. in fi. Iure Longobardorum ſtatur commemorationi iudicis. in Longobar. de debito, & gaud. ſi quis ammodò. ¶ Quid ergo ſi acta ſunt perdita: iure Romano reincipiet cauſam, & conficiet noua acta ad inſtar inſtrumenti amiſſi: authen. de mandat. principum. §. reges. C. de diſcuſſ. hæredi. l. ij libro x. ff. de adminiſtratio. tutorum. lege chirographis. Interrogabit ergo teſtes à principio. Sed ſi poſteà reinueniat prima acta, quibus ſtabitur? videtur quòd

primis

• ADDITIO. *Adde de archiuo, vide gloſſ. in clem. en. in fi. de iureiur. & an reperta in archiuo publi. o probent? vide in authen. ad hæc. C. de fide inſtr. Doct. in c. ad audientiã. de præſcr. Io. de Fan. in c. peruenit. xxx. q. j.* Sup.

a *Vel conſcientia.*

ADDITIO. *Adde quòd terminus conſcientiæ importat arbitrium boni viri, & non liber im voluntatẽ, ſecundum Bal. in l. fi. in fi. C. de iure dotium. Bald. in l. nulli. C. de epiſc. & cler. doct. in c. ſtatutũ. in §. aſſeſſorem. de reſcripto. libro ſexto.*

forma præſcripta cõfectas, noſtræ Curiæ nũcietur. Simili forma per omnia obſeruanda, ſi quando per diffinitiuas ſententias infamiæ macula notauerit aliquos, aut ipſo iure, vel pœnę macula pronunciauerit eſſe notatos. Nos etiã magiſtro iuſtitię Magnę curiæ noſtrę firmiter dedimus in mandatis, vt de his ſpecialiter ſpecialia acta conſcribi faciat, quibus bãnitorum, vel foriudicatorũ, vel quomodolibet notatorum nomina, & eorum etiam filios, ſi quos per inquiſitionem à ſe, vel à Iuſtitia. factã reos, aut ſuſpectos inuenerit, ſcribi faciat & in archiuo* noſtrę Curię fideliter cuſtodiri. Vt quoties de alicui⁹ fama vel exigente iudicij ſtrepitu, [a] vel cõſcientia ſerenitatis noſtræ quærente, fuerit fortè tractatum, non tam per probationes extrinſecas, quę morã iudiciis, & difficultatem inducũt, quàm per [b] monumenta publica Curię noſtrę, & ordinariorum noſtrorum firmata, probatio efficax, & dilucida poſſit aſſumi.

De fiſco ſuccedente foriudicatis.

TITVLVS VI.

Si foriudicatus habeat bona ſtabilia, & mobilia, & non habeat filios, nec parentes tunc fiſcus regius habebit omnia dicta bona. Sed ſi parentes vſque ad tertium gradum habeat, parentes ſuccedunt præterquam in feudis de nouo quæſitis per ipſum filium poſtea foriudicatum, in quibus parentes non ſuccedunt. Si vero foriudicatus filios habeat, & dictis filiis fuit conceſſum feudum, vel aliàs inuito eo. feudum de nouo acquiſiuerunt dicti filij, quo ad dictum feudum nihil nocet foriudicatio patris. Si vero foriudicatus habeat vnum filium, & habeat bona ſtabilia Bergenſatica, tunc de illis bonis fiet diuiſio inter fiſcum, & illum filium pro medietate. Si autem habeat duos filios, fiet diuiſio bonorum prædictorum in tres partes, duæ erunt duorum filiorum, & iij. pars erit fiſci. Et idem ſi plures filij ſint. vt fiſcus ſemper ſit loco vnius filij. Et fiſcus habet electionem: vtrum velit ipſam partem ſibi tangentem in corpore vel in aſtimatione. h. d. Mat.

†IMPER. FEDER.

Foriudicatorum [c] bona veluti [d] damnatorum, ſi liberos, vel parentes vſque ad tertium

Collige ergo hic quòd quãdo aliqua cauſa tractatur in præſentia domini Regis, & de conſcientia ipſius nõ attenditur iudiciarius ordo.

ADDITIO. *Adde tex. in c. ad petitionem ad fin. de accuſatio. Innoc. in c. in cauſis de re iudic. Bald. in c. j. de forma fidelitatis in vſib. feud. Idem Bal. in c. j. ſi de inueſtit. lis oriatur. in vſibus feudorum.*

Siue iudicij ſtrepitus, vel alia iuris ſolẽnitas, ſed perinde habetur & valet. ac ſi acta cuiuſcũque iudicis intercederent, & hoc eſt quod dicitur ff. de conſtitu. pecu. l. j. §. quodcunque, vbi dicit. Vel de plano interloquut⁹ eſt, &c. Imò omnem aliam iuris ſolennitatem ſuperare videtur vt C. de teſtibus. l. omnium & ad idem. ff. de manumiſſ. l. apud in fin. & C. de dona. inter vir. & vxor. l. pen. & C. de donatio. l. ſancimus. circa princ. & ff. de bonis quæ liber. cum multa. & de quadri. præſcriptio. l. fina. ad fin. & in authent. vt non fi. pigno prohibi.

b *Monumenta.* Quæ aliter dicuntur acta, id eſt ſcripturæ quæ factæ ſunt de his, quæ in iudicio ſunt conceſſa, vel teſtificata, vel quoquomodo acta & peti poſſunt exhiberi. vel conditione ex lege vel officio iudicis, vt C. de edendo. l. ij. His tamen actis non puto haberi fidem niſi inter eos, qui iudicio interfuerint, inter quos cauſa eſt acta, eorundẽ inque ſucceſſores, ſiue ciuilis ſit cauſa, ſiue criminalis, vt præalle. l. j. & ff. de iureiuran. nam poſtea. §. vltim. & l. idem eſt. Contraria tamen poſſent induci. argumen. ff. de crimine expilatæ hæreditatis. l. res, & familiæ erciſcundæ. l. hærede. §. idem ſcribit. Sed intellige illa cum prædicta determinatione. Nec obſt. quod legitur ff. de iure fiſci l. ij. §. diuus. quia ibi non loquitur in actis. ſed in aliis inſtrumentis pertinentibus ad criminalem cauſam, quæ exhiberi pecuniariter non intereſt. & ideo non fit exhibitio in criminali cauſa maxime, aliàs contra ſcilicet, in actis vel in ciuil

ANDRAEAS

primis, quia interim partes potuerunt loqui cum teſtibus, de quo rationabiliter eſt timendum, vt notatur in ſimili. C. de probatio. authentic. qui ſemel. Non obſtat quod poſteriora derogant prioribus. ff. de iure codicillorum. l. diui. § licet. C. de pact. l. pacta nouiſſima, Quia ibi teſtator, & contrahentes voluerunt à primis recedere. Et ſic ſtatim ſunt irrita. hic ſecunda ideo facta fuerunt, quia prima non apparebant, cum ergo nunc appareant, quaſi cauſa ceſſante, ceſſabunt ſecunda acta. C. de epiſcopis & clericis. generaliter. ¶ Quid ſi iudicatum ſit ſecundum ſecunda, poſtea acta reperiuntur prima contraria ſecundis? dic quòd prætextu nouiter repertorum non retractabitur, vbi eſſet iuratum & ſententiatum. ff. de regulis iuris. l. Imperatores. de iureiuran. admonendi

C*Ordo nobis eſt.* In glo in verbo, monumenta circa medium. Not. quod de iure Longobardo credetur ſoli iudici, pro quo vide l. quoties. §. j ff. de probatio. & Inno. in c. quoniam, extra de proba. & Andreæ de Yſern. in conſtitutio. iuriſperitorum. circa princip.

Sed quæro circa princip. huius conſtitutio. an ſi notarius omiſit ſolemnitatem iſtius conſtitutionis vitietur bannum? dic quòd ſic. Petrus de Monteforti. In textu, ſcripeas. Nota modum ſcribendi literas, & ſubſcribendi & ſigillandi. contra bannitos, & vide ſuper conſtitutio. Domini Ducis quod Iuſtitiarij debeãt nunc. cap. j. & de bannis & foriudicat. fiat ſcript. cap. j. Petrus de Monteforti.

nilibus, maximè quia me authore tractata ſunt, quia contra me acta retracta ſunt. Vel dic, in ciuili & criminali cauſa exhibentur fiſco. Sed in pecuniaria hoc ipſo quòd non exhibet inſtrumẽta, creditur ea ſubtraxiſſe fiſco, vt de pœna furti teneatur, quod in criminali non eſt & hoc obtinet de iure Romano. de iure Longobardorum rememoratio iudicis habetur loco actorum, ſicut enim iure Romano ſtatur ſcripturæ actorum, quam iudex coram ſe ſcribi, & componi fecit, ſic iure Lõgobardorum ſtatur rememorationi iudicis, reliqui autem, qui interfuerunt non recipiuntur ad veritatem dicẽdam, vt irrememoratores, ſed vt teſtes, & ideo quandoque iurare debent. Vnde dicit. l. ſcio. qualiter iudex qui iudicauit rememorauit, & boni homines teſtificati fuerunt, vt in Lombarda de debit & gaud. ſi quis ammodo. Illud autem ſcire oportet, quòd iudex vti poterit priuilegio iſto in illis caſibus, in quibus, vt iudex interfuit, & hoc dicit. litera. qualiter iudex qui iudicauit † & ad id congruit. quod iure Romano dicitur, vt ille videatur in iure confeſſus, qui conſitetur coram iudice, cum iudicandi cauſa iudex ſedet, vt ff. de interrogatoriis actio. l. voluit in fine.

† *Al. idem.*

b *Monumenta publica.* Id eſt acta vt C. de re iudicata. l. geſta. & de donatio. l. donationes. quę quidem ſunt teſtibus potiora, vt ff. de probation. l. cenſus.

De fiſco ſuccedente foriudicatis. *Rubrica.*

c F*Oriudicatorum.* Et bona foriudicatorum & aliorum damnatorum acquiruntur fiſco, ſi careat foriudicatus liberis, & parentibus vſque ad tertium gradum. Imò & ſi habeat parentes & non filios. in feudalibus ſolus fiſcus ſuccedit. Si vero habeat filios diuiduntur bona inter filios, & fiſcum in virilem, & ſic no. quòd ſeruatur filiis legitima ſua. concor. infra de bo. dam. l. fi. dic. vt ibi, & hoc in paganicis. In feudalibus vero dic, vt infra proxi. conſtitut. bona ſcilicet immobilia, nam mobilia tam foriudicatorum, quàm damnatorum ſemper & indiſtinctè applicantur fiſco, vt patet in l. proxim. vbi dicitur quemadmodum & alia bona noſtra, &c. Et concord. de furt. cap. iu. aſſi. l. Baiulus ſi furem, in fin.

d *Damnatorum.* Vt C. de bon. præſcrip. authen. bona & bonam facit ſimil

DE YSERNIA.

De fiſco ſuccedente foriudicatis. *Rubrica.*

F*Oriudicatorum bona.* Iſtæ leges ſunt rationabiles & innituntur iure Romano, nec fiſcus fuit auarus, vel cupidus, quia filiis exiſtentibus vocatur ad partem alia pars remanet filiis, & ſic erit in dominio filiorum, hac l. transferente dominium in eoſdem, qui agent propterea rei vendicatione ſi non poſsident nam & iudex diuidendo dominium transferret inſtit. de offic. iudic. §. final. ¶ Alij dicunt quod erit ſucceſſor filius patri in ſua portione, quia l. cum ratio. circa princip. ff. de bonis damnatorum dicit, ex ea ſucceſſione, &c. Sed non eſt bonus intellectus. Nam quòd dicit ex ea ſucceſſione, id eſt, ex illis bonis paternis vbi ſucceſſiſſet in totum, ſi pater non fuiſſet damnatus, habet protiones cõceſſas ſcilicet, à lege, quia lex reſeruat eas ipſis. C. eodem l. fina. Ex damnatione & ſupplicio fit ſeruus. ff. de pœn. l. qui vitum. & l. quidam qui non habet hæredem, nec corrigitur, niſi in ſuperuenientibus poſt pœnam. C. de donatione inter virum & vxorem. authentic. ſed hodie. quamuis largo ſumpto vocabulo etiam ſingularis emptor dicitur ſuccedere. ff. de iureiurando. l. etiam. Primum ergo eſt verius, vt filius & fiſcus in portionibus ſuis ſtatim habeant dominium, quia lex reſeruat eis. Et ex legis poteſtate dantur iſtis perſonis, vt fiſco & filis. ff. de teſtibus. l. eius qui. §. j. in gloſſ. & cum lex dat, facit accipientis. ff. de verborum obligatio. l. vbi autem. §. fin. Item filius

[a]gradum non habeant, fiſci noſtri commodis volumus applicari. niſi feuda ſint ex conceſſione noſtra, vel alio iuſto titulo acquiſita, in quibus [b] aſcendentes liberis non ſuccedunt. Si autem liberos ante bannum editum, aut foriudicationem emiſſam, vel iam natos habeant, vel conceptos, perſona foriudicati liberis connumerata pro rata & numero liberorum ad bona ipſa fiſcũ noſtrum volumus aduocari, ita videlicet, quod ſi vnicũ filium tantum habeat [c] bona prædicta inter fiſcũ & ipſum, æqualibus portionibus diuidãtur, ſi autẽ duos filios habeat, fiſcus noſter in tertia admittatur, & ſic per cõſequens, ſi plures ſint liberi, eadem cenſura ſeruetur, electione noſtræ Curiæ reſeruata, vtrum partẽ bonorum ipſorum habere voluerit,

ſimilitudinem ad damnatos, vt ff. de bonis liber. l. ſi in libertinum. in fin.

a *Gradum.* Aſcenſiue & deſcenſiuè & incluſiuè.

b *Aſcendẽtes.* Sequitur ergo quòd in auitis ſuccedunt aſcendentes, & expreſſum eſt infra ea. l. ſe. §. ſanè. Item colligitur, quòd mater ſuccedat in feudis, quia dicit abſolutè aſcendentes, mater enim patri aſſimilatur, vt in authentica. de non elig. ſecundis nuptiis. §. colligentes. Item quia dicit quòd parentes, & ſic etiam de matre. vt ff. de liberis agnoſcendis. ſi quis à liberis. §. idem in liberis, & de legatis præſtandis contra tabulas, bonorum poſſeſſione petita. l. prima. §. general

generaliter. Item ſi frater excludit cõmunem parentem, ergo vbi non eſt frater ſuccedit parens infra de ſuc. feud. l. vt de ſuc. Item non eſt mirum, dicimus parentes ſuccedere in auitis, & nõ in acquiſitis, quia & alibi eſt ſimilis differentia inter feuda auita & acquiſita, vt in l. præalleg. Auita enim nullo modo facto nouo ſed quodam ordine naturali obueniunt, vt ff. de liberis & poſthumis. filius. §. j. & §. liberis, ſcilicet forma dictatorum.

c *Bona prædicta.* Non feudalia. in feudalibus ſeruatur lex ſequens.

De

ANDRAEAS DE YSERNIA.

erat quaſi dominus in vita patris, vt in princip. dictæ l. cum ratio & de liberis & poſthumis. l. in ſuis. mortuo ergo patre, naturaliter contineatur dominium. ff. de acquirend. poſſeſſ. l. cum hæredes, ex quibus cauſis maiores. l. cum miles. ſic & eo mortuo ciuiliter per damnationem in parte, quæ ſibi ſeruatur per legem. hoc idem habet. Et ſic ſi non poſſidet dicemus eum vendicare à poſſeſſore per rei vendicationem, quæ datur domino. ff. de rei vendicatione. l. in rem. Idem in fiſco, vt pro ſua parte vendicet. C. de bonis damnatorum. l. final. dicit fiſco vendicante, & cum diuidant fiſcus & filius. dicta l. fin. & in hac conſtitutione ſunt domini. Nam iudicium diuiſorium non datur, niſi dominus, qui habent rem communem. ff. communi diuidundo. l. j.

Aſcendentes filiis non ſuccedunt. Dicunt quidam, quia tali conditione conceſſa, vel acquiſita erant, vt aſcendentes non ſuccederent, quod poteſt fieri. C. de iure emphyteutico. l. fina. §. his tantum. nam aliàs ſuccederent infra. l. proxim. §. ſanè. Sed illa loquitur in feudo antiquo. Aut in feudo nouo communiter intelligitur hæc conſtitutio, vt aſcendentes non ſuccedant. ſic in titu. de natur. ſucceſſ. feu. in princip. & eſt ratio, quia actus viuentium imitantur naturam: argumento ff. de adoptio. l. adoptio. ſed natura indicat filium patri ſuccedere, non econtrà: quia tunc turbatur ordo. ff. de inoffic. teſt. l. nam & ſic. ff. vnde lib. l. ſcripto. in ſi qui ergo conceſſit feudum filio, intellexit ſicut natura, vt filius non pater ei ſuccedat, & videtur expreſſum ff. ſi quis omiſ. cau. teſt. l. Iulianus. in fin. niſi eſſet dictum, vt aſcendentes ſuccederent. ſicut in fratre, vt in titul. infrà de feud. §. cùm verò. hoc plenius dictum eſt in titu. de natu. ſucceſ. feud. prædicta ratio concludit etiam in feudis antiquis. Et ideo dic vt diximus plenè in l. vt de ſucceſſionibus.

Vel æſtimatione partis. Hoc neceſſarium erit in re indiuiſibili. ¶ De quo plenè dicitur in titul. de duob. fratribus de nouo benefic. inueſt. cap. j.

Niſi ſint feuda, in quibus. Hanc literam exponit gloſſ. infrà l. vt de ſucceſſionibus. in fin. & ibi tractatur de ſucceſſione aſcendentium, & collateralium in feudo, repete quæ hîc ſunt omiſſa.

F*Oriudicatorum bona.* Conſueuit iuxta hanc conſtitutionem quæri, an parentes ſuccedant liberis in feudalibus? & videtur primò quòd ſic: quia iure communi mutua eſt hinc inde ſucceſſio, vt ff. de inofficio. teſtam. l. nam & ſi parentibus. Item quia hîc in principio huius conſtitutionis dicit, Foriudicatorum bona, veluti damnatorum vendicari à fiſco, ſi liberos, vel parentes non habeant, vſque ad tertium gradum. Item quia hîc excipit, niſi feuda ſint filiis damnati ex conceſſione principali, vel alio iuſto titulo acquiſita: in quibus aſcendentes non ſuccedunt: ergo in aliis auitis, ſiue antiquis ſuccedunt. & manet firma regula, vt in authent. de non alienand. §. ſi autem. Item quia conſtitutio infrà, vt de ſucceſſionibus. admittit ad ſucceſſionem fratres collaterales, ſiue ex vtroque parente, ſiue ex altero, & ſorores in capillo, expulſo etiam communi patre ſuperſtite: ergo ſi pater repellitur ex ſucceſſione per fratres & ſorores, eis non exiſtentibus, videtur admitti: quia ille eſt expulſus, qui poſſeſſionem habuit, vt C. de contrahend. emptio. l. fin. & ſic ille videtur excluſus à iure, cui ius competit, vel poteſt competere, quia non poteſt videri habere deſiiſſe, qui nunquam habuit. ff. de regulis iuris. l. nemo. in fine. Sic non dicitur competere, quod nunquam fuit. vel competiit, vt ff. quibus modis. l. j. primo reſponſo. & de conditionibus & demonſtrationib. l. Titia vſuſfructus ¶ Contrà videtur quòd non, quia de iure communi feudorum aſcendentes non ſuccedunt deſcendentibus, vt in cap. j. de nat. ſucceſ. feud. & patet in cap. j. de gradibus ſucceſ. in feud. & in alio titulo, qui feuda dare poſſ. l. o primo. Ergo cùm non admittantur expreſſè per conſtitutiones Regni, remanent excluſi de iure com-

muni

muni antiquo: cùm non reperiatur correctum de iure nouo: & ſic remanet ius commune in ſuo antiquo ſtatu, vt in auth. quib. mod. natur. effician. ſui. §. tribus. & C. de appellationibus. l. præcipimus. ¶ Et quod hic dicitur, ſi liberos vel parentes non habeat: & ſic à contrario ſenſu admittit eos: quaſi dicat, ſi habeat parentes, admittat. & quod dicitur in dicta conſtitu. vt de ſucceſſionibus. quòd collaterales ſuccedunt excluſo communi parente, hoc eſt, vt dicti argumenti, quaſi dicatur, ſi excluditur, ergo aliàs admittitur: reſponde, quòd argumentum à contrario ſenſu non admittitur, quãdo eſt contra communem intellectum & ſenſum. C. de epiſcopis & cle. l. conuenticulam. cum ſi. prout eſſet in caſu noſtro: nam eſſet contra iura communia feudorum, vt ſuprà dixi. Nec obſtat hæc conſtitutio prædicta ratione, & alia efficaciori, & euidentiori: hæc enim conſtitutio inducit nouum vnum contra leges veteres, & ſpeciale, ſcilicet, quòd bona foriudicatorum, veluti damnatorum, fiſco vendicentur: quod eſt cõtra regulã iuris: quia bona damnatorum non fiunt lucro iudicibus, neque fiſco: ſed perueniunt ad deſcendentes & aſcendentes vſque ad tertium gradum, vt in auth. vt nulli iud. §. j. & in auth. bona damnatorũ. C. de bo. damna. licet per contumaciã poſt annum perdantur bona, etiã ſtorum iure, vt ff. de requi. re. l. anni ſpacium, vt hic perduntur propter cõdemnationem. Vnde quia hoc nouum inducitur per hanc conſtitutionem contra ſucceſſores, qui erunt ſucceſſores foriudicato: Imperator conditor huius conſtitutionis, ne videretur rapax, & inhians alienæ fortunæ, vel ſubſtantiæ, quòd eſſet contra Imperialem modeſtiam, & humanitatem. quæ propriè debet inhærere principibus, vt C. de donation. inter vir. & vxo. l. fin. in fin. & de muner. l. profeſſor. lib. x. ſic parentes ad ſucceſſionem in feudalibus auitis, ſiue antiquis, in quibus plus iuris habent ſucceſſores quàm in aliis, vt ff. de interdi. & relega. l. tertia. quod de iure communi non eſſet; quia grauantur per hanc conſtitutionem ſucceſſores: quia in caſu foriudicationis publicantur bona, quæ aliàs eſſent peruentura ad eos. Et releuantur in hoc: quia parentes ad ſucceſſionem feudalium admittuntur, qui aliàs non admitterentur: & eadem ratione admiſit Imperator per hanc conſtitutio. liberos foriudicati in viriles portiones cum fiſco. Et vltra reſponſionem traditam ad dictam conſtitutionem, vt de ſucceſſionibus, inquantum dicitur, collaterales admitti excluſo parente: reſponde, quòd ſano modo intelligendum eſt, quia de iure communi excluditur. nam aliquando dicitur deſinere quod non incipit, vt ff. quemadmo. vſufruct. cauea. l. iij. §. deſinere. & aliquid dicitur perdi, quod non habetur. xxxiij. q. ij. §. ex his. & facit text. in l. j. C. quando non pet. par. Aliàs ſi talis ſubauditur intellectus à contrario ſenſu, induceret correctionem iuris communis, quod non eſt dicendum, per iura vulgaria, vt ſuprà dixi.

Et ſi diceretur, quòd imò maior eſt ratio quare potius ſuccedere debeant parentes in feudalibus, quàm tranſuerſales: nam videmus quòd parentibus filiorum debetur hæreditas: & tamen fratribus regulariter non debetur hæreditas, niſi turpi perſona inſtituta, vt ff. de inoffic. teſtamen. Et quia in ordine ſuccedendi prima cauſa eſt filiorum, ſecunda parentum, & tertia collateralium, vt in authen. de hæredib. quæ ab inteſta. defer. §. primo. Et tamen videmus totum contrarium in feudalibus: quia admittuntur collaterales excluſis parentibus, vt in cap. j. §. cum verò. qui feud. da. poſſ. & in dicta conſtitutione. vt in ſucceſſionibus. in verſiculo. ex collaterali. Sed ad hoc poteſt reſponderi, quòd feuda quæ de iure ciuili militia nuncupantur, ab Imperiali munificentia habuerunt initium, vt in authentica. de exhibend. reis. §. optimum. Imperatores concedentes potuerunt apponere in conceſſionibus eorum, legem quam voluerunt. argument. ff. de pactis dotalibus. l. ob res. §. fina. & in capitulo primo, in fine. in quibus cauſis feud. amitt. Et

poteſt

De pœna foriudicatorum & balio dãdo filijs eorundem. Rubrica.

a S I quando ali quem. Si foriudicat⁹ feudum, & liberos in pupillari ætate habeat, fiſcus accipiet curam, ſeu Baliū ipſius feudi, ſicut ſi mortuus eſſet pater eorū, eis effectis puberibus & foriudicato viuente accipit fiſcus virilem partem fructuū, & pro ea parte ſeruitia non præſtant filij. Nam vt pecunia, ſic & labor diuiſionem recipit, vt ff. de auro & argen. le. l. Seię. §. amico, mortuo foriudicato reintegratur feudum filiis. Sed ſi liberos non habeat, aut habeat feudum à fiſco, & ad fiſcum redit, vt ſupra pro xi. conſti. Aut ab aliquo Comite vel Barone, & ad eum redit. ſed cum habeat feudum à Comite vel Barone foriudicatus, in virilem partem fructuum, quæ deberet forindicato contingere ſpectat ad fiſcum.

†Athas, idem.

• ADDITIO. *Adde* *qua*

vel æſtimationem ipſius partis, ſi æſtimatio offeratur.

De pœna foriudicatorum, & Balio dando filijs eorundem.

TITVLVS VII.

Si foriudicatus habens feudum & liberos in pupillari ætate, fiſcus accipit curam & Baliū ipſius feudi ſicut ſi mortuus eſſet pater ipſorum. & eis effectis puberibus etiam foriudicato viuente, accipit fiſcus virilem partem fructuum. & pro ea parte ſeruitia non præſtant filij. ſed ſi filios non habeat, ſi feudum habeat à fiſco, ad fiſcum redit, ſi à Comite vel Barone, ad ipſos redit. ſed cum habeat feudum à Comite vel Barone foriudicatus virilem partem fructuum quam deberet foriudicatum contingere habebit fiſcus. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDERIC.

S I quando ᵃaliquem foriudicari contigerit, qui liberos habens, inueniatur feudale aliquid poſsidere, ſi quidem liberi eius, vel eorum aliqui in pupillari * ætate conſiſtant, qui protectione Balij indigere noſcantur, ipſorum Balium cum adminiſtratione bonorum eis contingentiu in curia noſtra ſuſcipiat: quemadmodum in caſu mortis Balium ipſum habere deberent, eis autem puberatis tempus excedentibus, & in ᵇ tutelam propriam venientibus fructus partis illius, quæ viuentem patrem, licet pro mortuo habitum, ſecundum prædictū modum dinumeratione liberorū attenta, ſi res acquiſita de feudo foret diuiſa, cōtingere debuiſſet patre ipſo adhuc ſuperſtite. Curiam noſtrā percipere volumus & habere, pro ea tantum parte de ſeruitio nobis pro feudo ipſo debito diminuto, pro qua Curiā noſtram fructus percepiſſe cōſtabit. Patre autē foriudicato naturæ debitū ᶜexoluēte, pars illa, cuius fructus Curia noſtra perceperit ad integritatē feudi liberè reuertatur. Sanè ſi foriudicatum à Comite vel Barone feudū habere cōtigerit, ipſo parentes vel liberos nō habēte, feudum ad eū, à quo ipſe foriudicatus tenebit, ſine contradictione aliqua, redire debere cēſemus. Fructus tamē partis cōtingentis foriudicatū de eo, quod ab illo tenetur, ſi liberos habeat, pro numero liberorum foriudicato viuente, Curia noſtra

qua dicatur pupillaris ætas. vide in l. licet, & ibi Angel. in 3. not. ff. de teſtamento milit. Superantius.

b *Tutelam.* Scilicet pubertatem, & ſuam poteſtatē ſeu defenſionem, vt ff. de legat. iij. l. cum filiofamil. vbi ſunt verba iſta in propriam tutelam & cætera. ſic & multipliciter exponuntur.

c *Exoluente.* Argu. bonū ad hanc conſtitutionē, vt tantum viuente foriudicato, & non poſt mortem eius, fiſcus, vt eſt dictum, percipiat fructus. ff. de legat. iij. peto. §. prædium. Et ad id quod dicitur in fin. ibi nullum fiat præiudicium Comiti, vel Baroni, facit quia ius quod habet feudatarius tātum publicatur, arg. bonum. ff. de dam. infect. eum qui. §. final. de vectigalibus & l. hoc amplius. §. fina. in gloſſ. & de publica. & vectig. interdum. §. idem. & de adulter. ſi poſtulauerit. § iuberi, & optime dicitur extra de hære. ca. excommunicamus. §. moni

ANDRAEAS DE YSERNIA.

poteſt eſſe condentium ratio, quia deſcendentes & collaterales habiliores ſunt ad ſeruandum feuda, quàm aſcendentes, in quibus plus deficit ætas. & quòd aſcendentes non ſuccedant in feudis, vidi in conflictu ſapientium determinari de facto. Bartholomæus de Capua.

In textu, non ſuccedunt. Facit de feud. cle. qui inueſt. cap. ſucceſſionis. Marinus

In textu, ibi offeratur. Pro hoc. C. de vendicatione rerum fiſc. lege prima

In gloſſa prima. Nota quod damnato patre, filiis ſeruatur legitima. Et an ex delicto patris perdat feudum filius hodie, dic, vt in iſta conſtitutione. & ſupra proxima conſtitu. ſi quando. Marinus.

In gloſſa. Sequitur Nota quòd in feudis auitis mater ſuccedit. Marinus.

In gloſſ. bona. Nota quod bona mobilia damnatorum indiſtincte fiſco applicantur, vt etiam in conſtit. ſi quando in fin Marinus.

De pœna foriudicatorum, & Balio dando filijs eorum. Rubrica.

S *I quando.* Sane, vel parentes. Loquitur in feudo antiquo, quia in nouo parentes non ſuccederent, vt ſupra l. proxim. feudum antiquum non tam dicitur iure ſucceſſionis ad parentes peruenire. quàm ad eos reuerti. ff. de liberis & poſthumis. l. filio. Et intelligunt periti Regni in feudo antiquo ſuccedere aſcendentes & collaterales. Etiam ſi non ſunt coniuncti ab illo latere, vnde feudum peruenerat ad defunctum, hoc eſt, etiam ſi non fuit primò acquiſitum per illum, qui fuit agnationis communis, quod eſt neceſſarium de iure feudorum. in titul. de gradibus ſucceſſionum in feudo. capit. primo. & dicunt, quòd conſtitutiones Regni non ſequuntur illos vſus, quos ponit liber ille, vt patet infra de ſucceſ. cog & ha. l. vt de ſucceſſionibus. Sicut de ſucceſſione filiæ quæ iure illo excluditur, & in multis aliis, & pronunciatum fuit, vt vidi tam in principali, quàm in cauſa appellationis pro fratre conſanguineo tantum vendicante feudum ſororis mortuæ quod fuerat matri eiuſdem ſororis, ſicut in dicto capitu plenius diximus. & iſtæ conſtitutio. indiſtinctè loquuntur. diſtinctio principij huius l. multum facit ad id, quod diximus in titul. ſi vaſallus feudo priuetur, cui deferatur. circa fin. quòd etiam in feudo paterno commiſſa iniuria in dominum agnatis nocere non debet viuo iniuriante & culpante, donec viuit delinquens ſit domini, eo mortuo ſit agnatorum ff. de iure fiſci. l. ſtatim. § final. & quod notatur. C. de epiſcopis & clericis. authentic. ingreſſi. in gloſſ. ¶ Item not.

not. in fin. huius l. quòd bona mobilia damnatorum pertinent ad fiſcum ſecundum generalem vſum regni, quo etiam bona Burgenſatica vaſalli Comitis, vel Baronis delinquentis, & damnati, quia ſunt libera, nec tenet ea à Comite vel Barone, licet ſint in iuriſdictione eius, perueniunt ad fiſcum ratione, ſcilicet, maioris dominij, ſicut & mobilia.

ADDITIO. *Vide Andr. infra conſtitutione, vt de ſucceſ. circa prin. & qualiter & quando & quibus ſeruandis debeat vel poſſit delinquens feudo priuari? Andr. in conſtitutione ſi vaſal. infra de fide inſ. dom. vbi. de quota parte. & infra in conſtitutione. ob filiorum, vt pater. &c.* Cæſar.

Sed aliud eſt in eo feudo vel alia re, quæ tenetur à Comite vel Barone, & hoc eſt quod ſequitur infra, ſuo volumus præiudicio generari. Iſtam materiam plene tractauimus in titu. de pace tenenda. & eius viola l. ſi quis hominem. § ſi vero violator pacis. Ideo non repetitur hic. Semper excipitur feudum quaternatum, quod tenetur à Comite vel Barone, cuius conceſſio pertinet ad Regem, infra l. iij in conſtitutione poſt mortem.

S *I quando aliquem foriudicari contigerit.* In textu, ibi, cū adminiſtratione. Nota quòd ad fiſcum pertinet dare Balium, quando datur popillis habentibus feudum, vt infra. de iure balij, in gloſſa hic. Marinus.

In textu, quemadmodum. Videtur hic dicere quod bona damnatorum ſunt Curiæ, vt hic, cum principio præcedentis conſtitutionis, & ſic videtur contra in auth. vt nulli iud. §. fi. quæ eſt C. de bo. pro ſcript. Sed ius Longobardum concordat cum hac conſtitutio. vt in Longobard. de his qui ad mor. in l. prima. & not. Carolus in Longobard. de homi. lib. l. ſi quis ipſum, & dic, vt ibi. Marinus.

Sed hodie eſt correctum per cap. regis, quod incipit, humanitatis quoque, &c. Petrus de Monteforti.

In tex. foriudicatus, Id eſt, habens filios & ſic not. quòd vſus fructus quem habet pater in bonis feudalibus filij, ſpectat ad fiſcum, propter delictum patris. Marinus. Hodie accidit in perſonam Comitis Pitigliani in comitatu Nolæ. In gloſſ. bene in fin. Ad hoc facit. ff. de legat. ij l. penultim. §. prædium & quod not. x. col ſi vaſall. de feu. ab aliquo int. fue. l. prima. ſeu capitulo primo. Marinus.

In ver. bona mobilia. Not. bona mobilia damnatorum publicari, & ſic corrigitur authen. bona damnatorum, & vide quod not. in conſtitu. regni, poſt mortem, & per And. ibi. & de pace tenend. ca. ij. In gl. in ver. quemadmodum, circa medium. Vide ad hoc quod not. per And. in ti. de feud. guard. col. iij. qui hanc l. ſtatim allegat, & de pace tenen. c. & ſi. vaſal. feu priue. cui defer. ij. col. Pet. de Montefor.

De vxo

monitum, & adde iura, quæ notá. infrà de mor. banni. de lit. poſt mortem inglo. patet, &c.

a *Quemadmodum.* Bene æquiparat fructus rebus mobilib. in hac parte, vt ff. de requirend. reis. l. vltima. circa finem. Item quòd interim donec moriatur foriudicatus, repellatur Comes vel Baro à petitione feudi, quod idem foriudicatus ab ipſo Comite vel Barone tenebat: argumentum eſt bonum ff. de iure fiſci. l. Statius. §. Cornel.

b *Damnatorum.* Et etiam defunctorum, vt infrà de ſucceſſ. noc. in fe. l. ſecunda.

De vxoribus foriudicat. & parent. Rub.

c POena. Propter foriudicationẽ filij vel viri marer vel vxor iura dotalia non perdit: concordat C. ne vxor pro mari[to] … infrà proxima conſtitutione.

† *Abbas, Idem.*

percipiat ſecundum modum ſuperius declaratum: [a] quemadmodum & alia bona mobilia [b] damnatorum ſecundum generalem aſſiſiam regni noſtri ad curiam noſtram ſpectant. Sed Comiti vel Baroni, à quo feudum tenetur, nullum omnino volumus præiudicium generari.

De vxoribus foriudicatorum, & parentibus.

TITVLVS VIII.

Vxor vel mater foriudicati occaſione foriudicationis nullam moleſtiã pati debent à fiſcalibus ſuper dotibus & donationibus propter nuptias, quarta, vel dotariis conſtitutis, & debitis, ſed integrè habeant: dummodo ipſi foriudicato nullam præſtent ſubuentionem. Et ſi contrafecerint, quia dicta gratia eis conceſſa videntur abuti, dicta gratia priuabuntur per ſententiam: & bona prædicta, & eorum iura fiſco applicantur h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

POena [c] carere volentes innoxios, & punire nocẽtes, generali lege ſancimus, foriudicatorum vxores, & matres in earũ rationibus, dotibus, ſcilicet, dõationibus propter nuptias, & quarta, atque dotariis occaſione foriudicatiõis, aut damnationis prædictę, nullam omnino moleſtiam ſuſtinere: ſed eas integrè habeãt, & ab omni inquietatione ſecuras: [d] ita tamen vt perſonæ prædictæ, & etiam foriudicatorũ filij, ſeu parentes, foriudicato, quẽ egere volumus, [e] non ſuſtentationẽ ab aliquo poſtulari de bonis ipſius eiuſdẽ pietatis noſtræ lenitatis ſeruatis, in nullo penitus prouidere præſumãt. Quod ſi fecerint, gratia, qua videntur abuti, ipſos priuari cenſemus: & bona ipſa noſtro ærario applicari.

marito. l. ij. Caueant tamen ne parentes, vel filij, vel vxores prędictorum foriudicatorũ de bonis eis conceſſis principali clementia, alimenta præſtent eis. Et ſic nota caſum, in quo filius non debet alere patrem.

ADDITIO. *Adde an tenetur alere patrem bannitum? vide per Bartolum in l. ſi quis à liberis. ff. de liberis agnoſcen.* Superantius.

Et è contrà, & eſt ratio, vt ff. depoſiti. bona fides. regulariter & de iure communi, contrà ff. de liber. agnoſcend. l. ſi quis à liberis.

d *Ita tamen.* Facit ff. de requir. reis. l. vltima. in fine.

e *Non ſuſtentationem.* Concordat conſtitutio noua, patres. quæ eſt infrà, & die vt notatur

Vt pat

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De vxoribus foriudicatorum & parentibus. Rubrica.

POena carere. Videtur loqui hæc conſtitutio de bonis, in quibus vxores, & matres ius habent, ſcilicet, in dotibus, & donationibus propter nupt. in quarta & dotario. Sic enim dicit, in earum rationibus, &c. quod quidem eſt de iure communi. C. ne vxor. pro ma. per totum. Licet circa finem dicat, quòd ſeruat eis illa bona ex lenitate pietatis imperialis. deinde dicit gratia, qua videtur abuti, ſi eſt iuſtitia, non eſt gratia. Vult tamen quòd de iſtis bonis non ſubſtententur damnati, & liberi eorum, aliàs priuantur bonis. ¶ Hoc ſumptum eſt ex tit. de pa. te. l. ſi quis hominem. Nec mirum quia ſi contumaci bannito interdicitur vt non ſoluatur etiam quod ſuum eſt, ne fuga eius fiat inſtructior. ff. de requi. re. l. fina. multò fortius potuit prohibere legiſlator, vt aliquis coniunctus vel extraneus non faciat ſubſtentamentum crimino ſo & damnato, & ſecundum vulgarem, loquitur, quia facit gratiam matribus & vxoribus de iuribus eorum, habito reſpectu ad id, quod de facto fiebat ante hanc legem, quia officiales infiſcabant omnia. ¶ De aliis bonis ſubſtentationem præbere non videtur prohibitum, vt dictum eſt ſupra. de offic. Iuſti. l. pater pro filiis. quæ non videtur habere locum in proditore, aut ex quocunque crimine foriudicatio, quia hoſtis publicus reputatur, ſupra. eod. l. pœnam eorum. Alij dicunt & fortè melius, quòd etiam bannitus poſt duos menſes non debet ali, nec ſubſtentari à quocunque. Nam male meritus egeſtate laborare publicè intereſt, vt alij malefici terreantur exemplo. ff depoſi. l. bona fides, circa princ. ff. de milit. teſt. l. teſtamento. eorum rigor publicæ diſciplinæ in exemplum plerunque proponitur, vt pœna vnius ſit metus multorum, &c. C. ad l. Iulia. repe. l. j. & cum princeps ſit caput reipublicæ, & pater ſubditorum. C. de inoffic teſtamen. l. ſi quis in ſuo. Abſurdum erit vt filius, id eſt, ſubditus diligãt illum, quem pater, id eſt, princeps pro bono publico habet odio. membra debent cum capite conformari. xcj. diſt. cap. ſi inimicos. Et turpis eſt pars quæ ſuo non congruit vniuerſo extra de ſpon. cap. vlt. cum concor. Quilibet autem homo eſt pars patriæ ſeu reipublicæ, dicit Senec. in ij. de ira. vij. Sed an vxor cohabitabit cum viro foriudicato vel proditore? iure ciuili debet ob cauſam hanc à viro diuertere. C. de rep. l. conſenſu. circa princip.

ADDITIO. *Vide per me ad pragmaticam Reg. cath.* Cæſar.

Hodie in matrimonialibus cauſis ſtatur iuri canonico, quo Chriſtus voluit nulla de cauſa, nullo de crimine matrimonium ſolui, excepta cauſa fornicationis, quantumcunque ſit criminoſus alter coniugum. Et tenetur cohabitare, etiam ſi eſſet hæreticus, niſi quando cum contumelia creatoris, extra de repudia. cap. ij. & cap. gaudemus. xxxij. quæſt. j. §. coniugio. & cap. omnes accuſatos, & in ſumma de diuortiis. §. fina.

ADDITIO. *Adde quid ſi eſſet excommunicatus? vide in c. quoniam multos. xj. quæſtio iij. & in cap. reſponſo. & in cap. cum voluntate. de ſenten. excommunicat.*

Non ergo punitur mulier ſequendo virum proditorem & cohabitando, ſi delicto non conſentit, nec etiam alendo de aliis bonis, quia

quia ſi vtitur ea, valet. Nam præbemus alimẽta omnibus, qui in ſeruitio noſtro ſunt. ff de ædil. ędic. l. itaque. de oper. lib. ſicut patronus. ¶ Sed an teneatur capere, vel denunciare, vt capiatur, vel clamare, ſicut dicit conſtitutio ad vindictam Regis Caroli primi. & in §. ſi vero contra imperium in authen. vt liceat matri & auiæ. Non videtur, ex quo canon præcipit cohabitationem, & indiſſolutionem carnalis copulæ, eſſet proditio, ſi caperet vel faceret capi. Iura intelligenda ſunt ciuili modo. ff. de ſerui. l. ſi cui. Nam & hoſti fides ſeruari debet xxiij. quæſt. j. noli.

ADDITIO. *Adde in quo caſu fides ſit ſeruãda non ſeruanti. in l. quãuis. ff. ad Turpil. Et per Car. Zaba. in cap. cum inter R. in v. oppo. de electio.*

Nec inuenitur de coniuge, quòd debeat denunciare factionem viri, vel vxoris, ſicut de patre & filio, nam licet lex ciuilis dicat non eſt amor qui vincat paternum.

ADDITIO. *Adde l. ſi pater. C. de ſponſ. & in l. iſti quidem. ff. quod metus cauſa.*

Chriſtus dicit, non eſt amor qui vincat coniugalem dilectionem. Quia dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Geneſ. ij. Marci x. ſic ſunt vna caro. ff. de ritu nuptiarum. l. j. & indiuidui ſunt ex diffinitione nuptiarum inſti. de pa. po. in princip.

ADDITIO. *Adde cap. debitum de bigamis. Et in cap. gaudemus. de diuortiis. Et originaliter Matthæi 19. & ad Epheſios 5.*

Non extendetur durities huius, & dictæ conſtitutionis ad vindictam. Et §. ſi vero contra Imperium ad alias perſonas extenditur, in quibus eſt alia ratio, quæ pactum reformat. C. de tranſact. l. interpoſitas, non enim multum offendit ea, quæ neſciuit, nec conſenſit crimino ſo viro receptando, & cohabitando iure Romano ff. de pœn. l. Metrodorum. Etiam alij conuicti de receptatione mitius punientur. ff. de rece. l. ij. Secus ſi aleret & ſubſtentaret ad animandum eum ad id, quod tenetur ne dum in ſit enormibus, imo in quibuſlibet tenetur. ff. de fur. l. is qui opem. Nam fert opem, qui ad peccandum nos adiuuat. xiiij. quæſtio. vj. ſi re. Sed ſi ſciat virum velle ſic delinquere enormiter ad actum procedẽdo, quomodo non denunciat, cum imperium Deum ſequatur in authen. de fide inſtrument. §. j. & ideo oportet magis obedire, Actuum iiij. Regula, culpa caret qui ſcit, licet prohibere non poteſt. ff. de re iud. habet locum in aliis, quàm in Deo & principe. reſponſum eſt ſupra, quia cum per iuſſum Cano. & Dei non debet virum propterea dimittere, non debet eum prodere. Debet tamen quantum poteſt detrahere eum à peccando. In aliis, qui tenentur iuuare alios, intelligitur ſi poſſunt commode, vt diximus de pace tenenda. l. ſi quis hominem.

POena carere. Ibi, foriudicatorum. Quæro an bannitus faciat procuratorem? argumen. quòd ſic, in l. Papinianus. ff. de mino. Sed ſpeculator dicit, quòd bannitus perpetuo non facit procuratorem. in titu. de procurato. Petrus de Monteforti.

In textu, quartam. Sed an eo ipſo quòd eſt foriudicatus, mulier debeat habere quartam, vel debeat expectare mortem, & interim fiſcus teneat? quod videtur, quia peti non poteſt, niſi ſoluto

matrim

Vt pater foriudicati ex delicto filij non teneatur.

a O*B filiorum.* Si foriudicatus fuerit filiusfamilias, pater nõ punitur in bonis, quia ex alieno delicto, &c. quod dic. vt C. de inofficio. teſt. ſi quis ſuo patre mortuo. ſi non habeat alios filios ſuccedit fiſcus, ſi habeat, habet fiſcus partem foriudicati. Item in crimine læſæ maieſtatis ſeruantur iura communia.

† Aliàs. Vt Pater foriudicati nihil ex delicto filij poſſit ſidẽnari.

Vt † pater foriudicati ex delicto filij non teneatur.

TITVLVS IX.

Pater pro filio delinquẽte, eius vita durante, nullam debet ſuſtinere pœnam, ſed post eius mortem ab inteſtato, ſuperſtite filio foriudicato ſuccedit fiſcus in eius portione quam haberet, ſi non eſſet foriudicatus. Si vero filius delinquat in crimine læſæ maieſtatis ſeruetur ius commune, hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

OB filiorum [a] culpas innocentes patres arceri non tã iniuſtum, quam impiũ reputantes, præſentis noſtræ pietatis decreto decernimus, patrẽ ſuperſtitẽ [b] ex delicto filij in nullo [c] prorſus [d] affligi, vel puniri debere. Mortuo verò patre, ſi liberos alios præter foriudicatũ [e] non habeat, bona, quæ ei ex ſucceſsione patris mortui deberẽt deferri, fiſci noſtri iuribus vẽdicẽtur. Si autem liberos alios habeat, ſi quidem res tales ſint, quæ diuidi poſsint, hæreditariæ vel feudales in parte cõtingente, foriudicatum pro numero liberorum fiſcus noſter ſuccedat, ſi quidem fratrẽ foriudicatus vel ſororem deniq; in capillo non habeat, in bonis ipſis fiſcum noſtrum eſſe decernimus ſucceſſorẽ, omnibus quæ ſuper criminibus læſæ maieſtatis veteres iuris authores, tã cõtra ipſos reos, quàm ſucceſſores eorum ſpecialiter induxerunt, in ſuo robore duraturis.

a *Ob filiorum.* ff. de iudi. tam ex contractibus. C. ne filius pro patr. l. j. & in Lombar. de ven. not. ſuæ rei. l. quicunque.

b *Ex delicto filij.* l. ã mortui, idem ſi viueret, quia pater pro eo nõ tenetur, ſicut nec maritus pro vxore. vt C. ne vxor pro ma. l. j. niſi eis exulibus vel fugitiuis neceſſaria ſubminiſtrent. Et niſi in crimine læſæ maieſtatis, licet eos redimere poſſit pecunia, ſi egẽtes puniri deberent, vt dicit conſtit. noua, quæ incipit. patres. quæ debet hic eſſe, ſed ponitur in titu. ſupra ne pa. pro fili. vel econtra fratres pro fratribus teneantur.

† Alias, Idem.

c *Prorſus affligi.* Licet pater non conueniatur neque teneatur nomine filij, niſi vt hic notatum eſt. ſi tamen filiusfamilias cõueniatur, aut concipitur libellus nomine filij. & reſpondebit pater, vt C. de bonis maternis. l. j. ¶ In aduentitia tamen hæreditate filiofamilias delata trimembris fit diuiſio, ſcilicet an pater & filius conſentiant, an tantum pater, an tantum filius, vt C. de bon. quæ liber. l. fi. In his enim qui ſub tutela vel cura ſunt diſtingue, vt maior infante poſſit vel ipſe conuinci authoritate tutoris, niſi ſit abſens, vel ipſe tutor vel curator. Quando vero eſt minor infante tutor tantum, vt ff. de adminiſtratione tutorum. l. j.

d *Affligi, vel puniri.* Quod hic dicit affligi vel puniri, ſic intelligas pro actu puniri per ſententiam. Sicut enim filius pro patre non conuenitur, niſi ſolis dictis modis, ſi pro eo intercesſerit, vel ei ſucceſſerit, ſiue ſit paterfamilias in poteſtate conſtitutus. C. ne fil. pro pa. l. ne contra. ff. de minoribus. l. iij. §. nec eo mouemur. Excipitur in caſu. vt in cauſa primipilari, nam ſi liberi etiam non extarent hæredes, tenerentur ex perſona patris, vt C. de primipil. l. fi. lib. xij. Ita nec pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono conuenitur, niſi ſolis, vt dictum eſt modis. Si autem aliquem ex prædictis vel omnino extraneum aliquis pro aliquo vi exegerit, vel etiam rem aliquam, vt pignus habiturus, ceperit, hoc eſt quod dicit lex, ſecundum formam pignorationis exegerit, idipſum quicquid ſit in quadruplum inde paſſo reſtituet, necnon actionem, pro eo quod talia præſumpſit, da. vt in authen. vt non fi. pi. §. j. & ij coll. vj. Si vero filius ſit in poteſtate. ex contractu conuenitur pater ſolitis modis, vel tributoria, vel de peculio, vel quod iuſſu, vel de in rem verſo, quæ omnia dic, vt in ſum. quod cum eo. Ex delicto verò pater pro filio nõ conuenitur, ſed ipſe filius conuenitur, vel accuſatur, vt hic. & ff. de noxa. l. quoties, & l. ſi condemnatus, quod dic; vt in ſum. noxa. §. inſtituuntur. & in ſum. de acc. §. ſeruus. Et non ob. quod legitur in Lõbardia, de non ſucceſ. ibi enim nõ tenebatur pater defendere filium tanquam tutor legitimus. Erat enim filius emãcipatus, & ſic pater erat ei tutor legitimus vt iſti. de le. pa. tit. quod ex eo apparet, quod dicitur in contrariũ fuiſſe celebratum contractum inter patrem & filiũ non valet, niſi filius eſſet emancipatus, vt ff. de contrahend. empt. inter patrem. & C. de probatio. ſine poſ. Item poſt mortem patris dicit admittendum legitimum propinquum, qui iuſtè ei tutor eſſe videtur.

e *Non habeat.* Scilicet foriudicatus, qui debeat ſuccedere patri ſuo defuncto. qui ſi habeat fratres fiſcus admittitur ad bona patris foriudicati pro numero liberorum, vt ſupra poſuit. Si vere non habeat fratrem vel ſororem in capilo, nec etiam ſuperſint alij, qui numerantur. ſupra l. foriudicatorum, & l. ſe. tunc fiſcus vocatur in totum, vt hic & ſupra eo. l. j. ¶ De ſorore vero in capillo non ideo ponitur, quia ſuccedit patri, frater enim excludit ſororem à ſucceſſione communis patris iure Longo. vt in Lombar. de ſuc. l. j. & l. ſi quis Longobardus ſine filiis, & in de ſucceſ. feu. l. iij. Sed illud ideo; quia ſoror in capillo dotanda erat de bonis patris à fratre, vt ff. de adminiſtratione tutorum, cum plures. §. cum tutor infra de ſucc. in feu. l. penul. & l. fina. de feu. & re. feu. fratribus & fiſcus non vocatur in totum ſorore in capill. ſuperſtite. Sed tanto minus habebit de bonis, quãtum ſoror habere deberet in dotem pro modo facultatum, & ſecundum paragium, vt ff. de iure dotium. ſiue generali. & l. cum poſt. la ſecunda. §. generi infra de ſuccel. in feu. l. iij. Cum enim bona peruenerint ad fiſcum ex delicto cum onere ſuo tranſeunt, vt in Lomberda, de his qui ad pa. venire contem. l. cuiuſcunque hominis proprietas.

ANDRAEAS

matrimonio, vt infra de do. eo. l. j. Sed hic matrimonium non ſoluitur. ff. de bonis damna. l. ſed ſi de cond. & demonſt. l. interdici. & ſupra conſtitu. pœnam. Item pro hoc. l. ex capite. §. inſulam. ff. de verb. obliga. per hoc ſupra proxima conſtitutio. ibi, patre autem, &c. & quod ibi not. In contrarium facit hæc litera, quòd vxor & mater debeant habere dotes & donationes propter nuptias. R. S.

Vt Pater foriudicati ex delicto filij non teneatur. *Rubrica.*

O*B filiorum culpas.* Fiſci noſtri iuribus vendicentur. Intellige quod pater foriudicati ipſo filio foriudicato viuente erat mortuus inteſtatus. Nam ſi pater faceret teſtamentum. & filium foriudicatum exhæredaret, iuſta enim cauſa eſſet in authen. vt cũ de ap. cog. §. cauſas autem. non eſt dicendum fiſcum ſuccedere. Idcirco notabiliter dicit bona, quæ deferri fiſco deberent. Sed ſi pater non exhæredauit, alij etiam filij non poſſent conqueri. C. de inoffi. teſt. l. omnimodo. Item filius foriudicatus ciuiliter mortuus naturaliter viuebat in morte patris ſui. & ideo fiſcus habet partem iſtius foriudicati naturaliter viuentis, vt licet patri ſuccedere non poſſit, pars tamen eius fiſco debetur exemplo deportati, qui hæres non poteſt inſtitui, eius tamen portio datur fiſco. C. de hæredibus inſtituen. l. j. ff. de lega. iij. l. ſi deportati. ¶ Et ſi dicatur eum patri ſuccedere, aufertur ab eo tanquam ab indigno, & dabitur fiſco. Et tunc quia propter eius delictum non eſt capax, non fit locus aliis ſuccedentibus patri ab inteſtato, ſed fiſco C. de his qui. vt in di. l. hæreditas in gloſſ. ſecus ergo ſi hic filius foriudicatus, viuo patre, eſſet mortuus naturaliter, vel per ſupplicium: nam tunc fiſcus nihil haberet poſt mortem patris, quia & ſi hæres eſſet huius foriudicati filij, fiſcus non ſuccederet illi, cui poſſet ſuccedere ipſe foriudicatus, ſi viueret

DE YSERNIA.

ueret, quia ius ſuccedendi non tranſit ad alium extraneum hæredem, etiam ſi mortuus eſſet hic foriudicatus ante apertum teſtamentum patris. Idẽ ſi ab inteſtato, antequàm ſciret. C. de his qui ante apertas tabul. C. de iure deliberandi. l. quoniam. & diximus plene in quæſtione filij maioris viuentis iure Frãcorum in feudo mortui viuo patre, ex delicto proditionis, quia ex delicto ſecundo genitus habet feudum non fiſcus. In titul. quæ ſit prima cauſa amit. beneficij. in §. præterea. ſi vaſallus. Item in feudo tunc filius foriudicati, vel proditoris habet illud non fiſcus, quia nepos ſuccedit auo ex ſua perſona. inſtitu. de exhære. lib. §. poſthumorum, ff. de in ius vocand. l. adoptiuum. in fi. de fœneratoribus. l. emancipatũ. §. ſi. facit ſupra l. ij §. patre autem. ¶ Et ſic intelligendum quod dicitur hic in fin. de ſorore in capillo, quia ſi frater foriudicatus mortuus fuit, viuo patre, ſoror eius erit hæres in totũ. & fiſcus in nihillum. Si vero poſt mortem patris foriudicatus moreretur, totum habebit fiſcus. Et ſoror in capillo habebit à fiſco dotem ſecundum paragium. ¶ Nam cum ſuo onere fiſcus habebit bona. C. ad legem Iul. de vi priua. l. tutores. ff. ſoluto matrimo. l. ſi marito. in princip. &c.

O*B filiorum culpas.* In gl. non habeat. No. quòd bona tranſeunt ad fiſcum cum onere dotandi ſororem in capillo fratris foriudicati. Sed quid ſi feudatarius qui de feudo antiquo alimenta præſtabat, deceſſerit ſine liberis, an fiſcus teneatur ad illa alimenta præſtanda? dicas quòd ſic vt ff. de ali. & cib. leg. l. ij. in fi. Bartho. de Cap. In gloſſ. quòd hic. ibi. item nec pater. Not. hic caſus in quibus pater pro filio & contra conueniatur, & in quibus non. & vide ſuper hoc capit. regni. item prædict. admiratij. Petrus de Monteforti.

In gloſſ. foriudicatus ibi, patris. Not. quòd ſoror in capillo ſuccedit

De his, qui fideiuſſores dare poſſunt, ne incarcerentur.

TITVLVS X.

Accuſatus, vel delatus pro crimine capitali, dando fideiuſſores de ſtando iuri, non carceratur, & ſi eſt carceratus, debet liberari, & extra carceres ſe defendere per rationes hic contentas. Fallit in x. caſibus hic contentis, & ſi non habet fideiuſſores ſuas defenſiones faciat in carceribus. Et ſi accuſator deſiſtat carcerabitur, & punietur pœna legitima, carcerati pro cauſa capitali eorum expenſis cuſtodiuntur, & ſi ſunt pauperes, expenſis regia Curiæ, & pro quolibet cuſtodi ſoluantur grana xiiij. & vnum pro alio iuſtitiarius non debet detinere in carceribus h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

HVmanitate [a] nobis ſuggerente ſancimus, quòd ſi quando accuſatus vel delatus ſuper criminalibus & capitalibus cauſis, fideiuſſores dare paratus ſit, ſi ꝓ qualitate criminis & perſonæ, nec minus facilitate conueniendi ſufficientes & idonei reputentur, tradi militibus, vel ſquallore carceris macerari non volumus accuſatum: niſi crimen adeò vel confeſsione ſua, vel ipſa [b] flagranti deprehenſione ſit euidẽs, aut publicè facta inquiſitione ſit publicũ, aut notorium habeatur, vt iam conſtet reum ad nihil aliud inficiari propoſita, niſi vt pœnam differat, quam leuis & infamatæ perſonæ temeritas, & propoſitæ qualitas accuſationis expoſcit. Ab huius autem noſtræ ſanctionis humanitate præcludimus accuſatos, vel delatos crimi-

De his qui, &c.

a *Humanitate.* Tria dicuntur principaliter in hac conſtitutione. Accuſatus de quolibet crimine non debet ſuſtinere ſquallorem carceris: ſi poteſt dare fideiuſſores idoneos. concord. ff. de custo. reo. diuus. Fallit in crimine notorio. Itẽ in crimine læſæ maieſt. non notorio. Et quare prædicti retineantur in carcere, redditur ratio in litera. Item dicitur, quòd ſi accuſatus ſit in carcere defectu fideiuſſorum, vel accuſator nõ procedat in cauſa, punitur tãquam deſertor accuſationis, quæ pœna eſt infrà cõſti. ij. Tertiò dicit Imperator, quòd contra illos, qui capti ſunt de conſcientia noſtra nolumus, quòd cognoſcatur ſine voluntate noſtra, quia interdum liberamus eos. & cauſa correctionis ponimus eos in carcerem, & multos propterea vidimus emendatos dũ vexatio eis præbuit intellectum, nam, &c. C. de emendat. propin. l. prima. Humanitate. ¶ Ex litera præſenti ſumitur quod frequenter in cauſis allegatur, quòd ſi aliquis accuſatus de aliquo crimine præſtitit fideiuſſores & poſtea cõuincatur quòd poteſt poni in carcere, vt probatur. C. de exhi. re. l. ſecunda in princip. & C. de custo. re. ſi quis in ea. Et maxime quando cõfeſſus eſſet de crimine, vt de cuſt. reo. ſi confeſſus. licet videatur contra. C. de appel. cos. §. ſuper his, & l. minimè. in fine. Humanitate. dic, vt ff. eodem, lege, diuus Pius, & lege, ſi confeſſus.

† *Aliàs, Idem.*

b *Flagranti.* Simile verbum. C. de epiſcop. & cleric. l. raptores: & de rapt. virgi. l. prima.

Subtrax

rem

ANDRAEAS DE YSERNIA.

dit patri, & excluditur propter fratrem, dummodo eam maritet de paragio. Marinus. Circa hanc conſtitutionem, in quibus caſibus puniuntur filij ex delicto patris, & de poteſtate patris in filium, & de ratione vide in conſtitutione, Patarenorum: & ibi glo. & glo. conſtit. inconſutilem. ſuper ver. per omnia. Marinus.

In tex. ibi, decreto decernimus. Satis expreſsè hic probatur, quòd pater non tenetur pro filio condemnato ſoluere condemnationem, nec legitimã ante vitam ſuam aſſignare. de quo vide l. noxali. cum duabus ſeq. hic alleg. & quod not. ff. ſol. mat. l. ſi filiofamiliàs. ff. ad leg. Aquil. l. in lege. de bon. damnator. l. quinque. C. de bonis damn. l. iij. vt not. hoc plenè per Specu. in tit. de ſenten. execut. §. ſequitur. verſic. quid ſi filiusfamiliàs. Petrus de Monteforti.

De his qui fideiuſſores dare poſſunt, ne incarcerentur. Rubrica.

HVmanitate. Ponit regulam & caſus exceptuatos à regula. Eſt hîc etiam in principio literæ, quædam additio noua volens, vt homines leuis conuerſationis & vitæ per famam publicam non recipiantur cum fideiuſſoribus. Aut ſi per inquiſitiones de eis factas fuerunt accuſati, aut delati: eſt intelligendum, ſi accuſatio vel delatio huiuſmodi pendebat, & non erat finita: Sed ſi abſoluta ſic. Item ſi forbannitus propter ſuam contumaciam accuſetur, non recipientur fideiuſſores: quod ſic intelligendũ eſt, quicquid dicat glo. inuoluens ſe. Apulus in Apulia accuſatus de aliquo crimine coram Iuſtitiario Apuliæ, fuit contumax & ſic bannitus: deinde de alio crimine accuſatur Neapoli in magna Curia, non recipientur fideiuſſores ab eo, qui eſt bannitus, & permanet in banno, multò fortius ſi coram banniente: Nam licet res inter alios acta, &c.

ADDITIO. *Adde Salycet. in l. ſi is qui. in j. notabili. C. de lib. cauſa. intellige quo ad plenum præiudicium, vt in l. ſi duo patroni. in princip. ff. de iureiurando.*

Tamen contempſit Curiam, quæ eadem eſt in omnibus officialibus Regni. Et ſic contumacia ſemel contracta, ſemper durat, niſi purgetur: vt l. cùm pater. ff. de vſuris. Et qui ſemel fuit contumax in vna cauſa, fugiendo, idem præſumetur in alia. ff. de accuſationibus. l. ſi cui. §. iiſdem. ¶ Leuis etiam conuerſationis & vitæ erat in aliis, quàm vnde accuſatur: ſecus ſi de illo banno extractus erat, quia non dicitur forbannitus. ff. de ædilit. edicto. l. quod ita. & per ea quæ dicta ſunt ſuprà l. grandis. & l. pœnam. & l. clementiæ. Non enim omnis, qui accuſatur, reus eſt. C. de accuſatio. l. fin. Quandocunque tamen bannitus veniat, recipietur cum fideiuſſoribus: ſecus ſi capitur in fuga, vt hic not. ¶ Item ſi de eodem crimine, de quo fuit bannitus, denuò accuſetur coram banniente, vel alio, ſi venit cum fideiuſſoribus etiam poſt annum, tamen ante foriudicationis ſententiam recipietur, & non carcerabitur: ſecus ſi capitur in fuga. ¶ Item dicit gloſſ. quòd abſens non fugiens, non capitur: arg. ff. ad leg. Fal. de plag. l. ij. in princip. Sed in alia materia loquitur lex illa: vnde innuit gloſſ. quòd fiet contumax, ſi poſt bannum capitur, non dicet cauſam ex vinculis, arg. ſuprà de pœn. cont. in ci. cap. l. ſi quis poſt litem. circa fin. Quod intelligendum eſt, ſi capitur infra duos menſes, vt dictũ eſt ſuprà dicta l. clementiæ. Sed in caſibus exceptuatis eſt aliud, ſicut eſt crimen maieſtatis contra perſonam principis, vel collateralium, dicit additio noua, quæ eſt hic circa literam.

Pro

Pro quo eſt l. quiſquis. C. ad leg. Iuliam maieſtatis. Item ſi confitetur de crimine reus. Et ſi fatetur extra iudicium etiam faciet iudicium ad tormenta. ff. de adult. l. capite quinto in gloſſ. & melius de ædil. edi. l. quoties §. fin. ¶ Item ſi captus ſit in flagranti. Ad quod eſt ſupra de officio Iuſtitiarij, non per Calendas. Item ſi conſtaret per inquiſitionem, tunc etiam ſi à principio dediſſet fideiuſſorem, incarcerabitur, quando incipit conſtare, ne fugiat C. de cuſt. reo. l. ij. ¶ Et ſi reus mittatur ad iudicem cum literis mittentis etiam ſi non ſunt præſentes accuſatores, detinebitur in carcere, donec accuſantes veniant, vt in eorum præſentia procedatur, probatur Actuum xxv. ¶ Quis dicitur captus in flagranti, & à quo poſſet capi ſi à quocunq;? diximus in dicta conſtitut. Iuſti. non per Calend. & ff. de fur. l. ij. in principio. ¶ Sed qualis proceſſus ſit habendus contra huiuſmodi captos? Dicunt quidam quòd eo ipſo quo inuentus eſt in flagranti eſt conuictus, & punitur ſtatim ſine aliqua ſententia, ſic innuitur in gloſſ. de rap. virg. §. j. ſuper verbo conuicti interficiantur, pro quo videtur facere. ff. de ritu nup. l. palam. §. quæ in adulterio. vbi deprehenſio ſola ſine ſententia notat deprehenſum. Alij dicunt quòd iudex interrogabit captum ſi deliquit. Et ſi fatetur, planum eſt quòd damnabitur, ſicut quilibet confeſſus. ff. de cuſt. reo. l. ſi confeſſus, ſi neget dicunt torquendum ſtatim. C. de cuſt. reo. l. iij. in princip. vbi ponitur de capto per officiales in notorio & dicit litera ſtatim debet quæſtio fieri. Contra quos eſt. C. de defenſo. ciuit. l. defenſores. quæ dicit mitti ad præſidem huiuſmodi captos in flagranti cum illis, à quibus fuerant accuſati. Ideo non placet eorum poſitio, nam & ſi iudex non pro tribunali ſedens comprehendiſſet, cum multis aliquẽ in flagranti, & captus negaret facinus. tunc ſine examinatione fieri non poſſet. ij. q. j. Deus omnipotẽs. §. quando. ¶ Diſtinguendum eſt ergo, aut eſt captus in flagranti per officiales. Aut alios ad hoc deputatos per Curiã, & tunc ſine accuſatione per inquiſitionem procedetur. C. de accu. l. ea quidẽ. iiij. q. iij. §. aliquando. ¶ Cuiuſmodi ſit hæc inquiſitio ſtatim dicetur. Aut eſt captus in flagrãti per priuatos, non officiales, & tunc oportet quod accuſetur, vt l. defenſores. propter regulam quæ eſt ff. de mune. & hono. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem, quia ſine accuſatore nemo punitur, & hoc iure diuino videtur factum per Chriſtum Ioan. xiij. vbi deprehenſam in adulterio dimiſit, quia non habuit accuſatores. Eo ſaluo, quòd etiam ſi priuati, vel conſanguinei cepiſſent in flagranti notorium criminoſum, qui in conſpectu populi, vel multorum crimen perpetraſſet, quòd etiã ſine accuſatore punitur: nam euidentia perpetrati ſceleris accuſatore non eget, extra de accu. euidentia, vt quia omnes admiſſum ſcelus proclamant eodem titu. c. tua in glo. Vel erat notorium toti populo, aut maiori parti, vt dicit gloſſ. in l. ea quidem, & per Innocen. de cohabitatione clericorum & mulierum. cap. tua. & ff. de adulter. l. j. §. ſi publico. in fin. dicit gloſſ. in notorium ſine accuſatore procedi. Licet intelligat de notorio. l. ea quidem. Sed eadem eſt ratio in prædicto notorio, quando in conſpectu multorum eſt captus in flagranti. Vbi ergo iudice pro tribunali ſedente, deliquerit quis perinde eſt ac ſi probatum eſſet per teſtes, tunc ſtatim iudex poſſet punire, vt not. in dicto §. quando. ij. quæſtione prima. ¶ Sed & tunc ſi diceret, percuſſi ad meam defenſionem, poſſet eſſet quòd

alij

nis maieſtatis contra perſonam noſtram, ſeu noſtrorum collateralium ſatagentes, quos velut ſuſpectos interdum nos ipſi ante ſuppliciũ carcerari cuſtodia ſpecialiter, & expreſsim detineri mandamus: vel Iuſtitiariorum noſtrorum aliquis hoc iniũgat, cũ vel perſonæ leuitas, & immunitas criminis iſtud exegerit, quòd contra ſalutem noſtram aliquid attentaſſe dicatur.

Quod ſi fideiuſſorum cõmitteretur cuſtodiæ, nõ tãti haberet fideiuſſores relinquere pœnæ, quanti quòd pro commiſſo facinore pœnam debitam poſſet euadere, aut non commiſſum aliquando facinus, quod eſſet acerbius, confirmaret: vel niſi leuis conuerſationis, & vitæ per publicam famam, vel inquiſitiones de eis aliquãdo factas, accuſati fortè extiterint, aut delati, aut aliquãdo ꝙ ſui copiã [a] ſubtraxerint [b] forbãniti. Prædictis autem ceſſantibus de regulari & cõmuni iure ſufficientium fideiuſſorum fidei committi decernimus accuſatos, vt non incarcerentur

a *Subtraxerint.* Argu. bonum ad hec ff. ad Syllan. l. lege. §. j.

b *Forbanniti.* Sanè intellige ſicut verba declarãt, quãdo quis fuiſſet iterũ in alio caſu, quã iſto, de quo nõ impetitur forbãnitus: ex iſto enim caſu de quo nunc accuſatur, licet quia nõ cõparuit fuerit forbãnitus, nihilominus eſt fideiuſſoribus idoneis cõmittendus, dũmodo ante forindicationis ſententiam veniat per ſe, vel per alium afferens ſatiſdationem idoneam de parendo iuri & iuſtitia facienda, vt ff. de requi. re. l. j. §. ſi prouinciæ præſidem, & ſupra, infra quod tempus ſe repræſentari licet. l. clementiæ. Secus vero ſi bannitus huiuſmodi non veniret per ſe vel per aliũ, ſed caperetur in fuga. quia tunc ſine dubio non eſſet fideiuſſoribus committendus. vt ff. ad Sylania. l. lege. §. præterea. Et ſic ſeruamus in magna Curia, & facit optimè contra huiuſmodi fugitiuum. in auth. vt nul. iud. §. ſi quis vero accuſatus, colla. ix. & ff. de bon. liber. ſi in libertinnm. in fine. Et benè dixi, caperetur in fuga. ſi enim abeſſet, ſecus, aliud eſt enim abeſſe, aliud in fuga eſſe, vt ff. ad l. faui. de plagiariis l. j.

ADDITIO. *Adde quid dicatur abeſſe, vide per Dom. in c. ſi delegatus. in ij. not. de offi. deleg. lib. vj.* Superantius.

Accedit etiam ad prædicta ſupra de pœna contu. in ci. cauſis. l. ſi quis poſt lit. in fine. vbi dicit captus aut per iudicem &c.

Prop

ANDRAEAS

alij viderunt, quòd ad defenſionem, & quòd viderunt prius percuſſum eum, & iudex non vidit arg. ff. de teſti. hæredes in prin.

ADDITIO. *Adde an quis poſſit percutere ad ſuam defenſionem. Vide per doct. in c. ſignificaſti. el. ij. de homi. doct. in cle. ſi furioſus eo tit.*

Bonus iudex ſtatim de hoc quærat à circunſtantibus, & ſi videat quòd ad morãdum & fruſtrandũ hoc dicat, deneget. Et ponat cauſam in actis, quare non admittit, ſcilicet quia vidit ipſe, & certus eſt per alios qui interfuerunt, quia non ad defenſionem fecit, quia non fuit prouocatus ab offenſo, & ſi fuiſſet prouocatus vidiſſet, ſicut in ſimili no. ff. de iti. actúque pri. l. j §. ſi. in fin. magnæ glo. Non enim debet admittere fruſtratoria. C. de fal. l. ſatis apertè. Aliàs iuris adminicula denegare non debet. C. de ſent. præſc. præto. l. j. Si iudice non ſedente pro tribunali in conſpectu ſuo & multorum, multo magis quando in conſpectu non iudicis, ſed populi, vel aliorum officialium miniſtrorum, ſcilicet, delictum commiſſum eſt, & captus vel non ſit in flagranti, ſiquidem eſt notorium permanens.

ADDITIO. *Adde glo. & ibi Anto. de Butr. in rep. cap. Veſtra. de co. cler. & mulie.*

Vt quia tenebat publice adulteram in domo, ex hoc ſine alia examinatione vel probatione damnabitur. ij. q. j de manifeſta. ſic loquitur de co. cle. & mulie. c. fin. de app. cum ſic in fin. c. peruenit cum ſi. In tali notorio dicitur quòd nulla poteſt tergiuerſatione celari. d. §. cum olim. Et quod negare non poteſt flagitium eſt argument. C. de pœn qui ſententia. Exempla huius notorij ponuntur per Innoc. in d. cap. tua. Si ſit notorium facti interpollati, vt quia notorium erat eum vſurarium, de quo loquitur extra de vſuris. c. cum in tua diœceſi. Vel facti tranſeuntis in conſpectu, ſcilicet, multorum, vt populi, tale crimen inficiari poteſt criminoſus, vt in dict. gloſſ. Innoc. in cap. tua. expreſſum eſt in §. quando. Procedetur ergo ad inquiſitionem in his notoriis maxime ſi ſit captus in flagranti, hoc modo. Nam in notorio facti interpollati exigitur ſemiplena probatio, vt in cap. cum in tua. extra de vſur. Sufficit vbi eſſet notorium per famam, quòd eſſet vſurarius, vt poſsit excommunicatus denunciari. Sed vt infligatur pœna corporalis ex delicto, oportet quòd probationes ſint luce clariores. C. de probat. l. ſciant cuncti. Quando ergo captus in flagranti crimine præſentabitur per officiales miniſtros, qui ceperunt, vel conſanguineos, vel priuatos in præmiſſo caſu. Quando in conſpectu populi deliquerat, & omnes ſcelus admiſſum, alias commiſſum ferè proclamant. ij. quæſtio. j. ſcelus. Vel cum inquiritur in prædictis notoriis non capto in flagranti criminoſo, iudex ſtatim quærat ab eo ſi commiſit id crimen. Quod ſi confitetur, damnabitur. Et hæc confeſsio dicitur ex abrupto fieri vt dicit Azo in ſumma. de confeſsi. Si neget, tunc vidente ipſo capto teſtium iuramenta, & dicto ſuo expoſito ei, quòd ex quo inficiatur ſcire vult iudex veritatem, quare ſit captus, & ſi commiſit crimen propter quod captus eſt ſibi præſentatus, examinet teſtes capientes, ſcilicet, & alios. Quia quantumcunque ex officio inquirat & procedat, oportet quod ſit conuictus, aut confeſſus, vt C. de Epiſcop. & cleri. ſi quis in hoc genus. Et ſi hoc conſtet per depoſitiones teſtium, dicat capto publicando ei depoſita, quod teſtes hoc dixerunt, hoc clamat populus, & dicat ſibi in faciem teſtium. Et vix ipſe, quæ commiſit negare ſufficiat, vt C. de pœn. in l. qui ſententia in fine. Et oportet quòd teſtes duo dicant deliquiſſe in conſpectu populi, vel multitudinis coadunatæ.

[Nec

DE YSERNIA.

Nec ſufficeret primum tantum probare, vt not. Innoc. in d. gloſſ. c. tua. ſi poſt hæc confiteatur, procedat tanquàm contra confeſſum, & contra conuictum. nam non requiritur in his ordo iudiciarius. ij. q. j. quę Lotharius. & §. in manifeſtis. & in authen. vt iud. ſine quo ſuffra. §. neceſsitatem. Si vero non confiteatur, & aliud non dicat, poterit torquere eum captum in flagranti, contra quem teſtes depoſuerunt, quòd deliquerat in conſpectu tot. Nam & ſi certum ſit per teſtes de crimine, vt ſciat iudex alias circunſtantias torquet. ff. ad Syllania. & ſi percuſſor. & l. prius. ad exhi l. fina. Et ſi tortus induratus non fateretur, vel iudex nollet torquere, condemnare poſſet ſi fuit conuictus per teſtes. Si autem vult ſe defendere, quòd ad ſui defenſionem, vel quòd alius fuit, qui occidit, vel deliquit. Vel vult teſtes reprobare, quia inimicos ſibi, vel aliud rationabile dicere velit, audietur, vt patet in l. ea quidem. ibi verum ſi falſis criminibus &c. Non negatur quin alios accuſet, ſi velit. Et proponetur ordinarium iudicium vt accuſatio, extraordinario vt inquiſitio. ff. de mino. l. in cauſæ. Et tunc oportet quòd lis conteſtetur, & omnia ſolenniter fiant, vt in gloſſ. Inn. in d. c. tua Si verò non appareat accuſator, inquirat vt dictum eſt, quando in flagranti capitur, quod plus eſt. imo quando fugit quis, ex non ſcripto procedetur, ſine iuris ordine, per authen. vt iudi ſine quo ſuffra. §. neceſsitatem. Et tunc ſi accuſatio ſiat proderit accuſatori capto in flagranti, quia ex vinculis cauſam dicet per hanc conſtit. nam in fugiente capto, idem eſt de iure communi. ff. ad Syllania. l. lege Cornelia. Non autem ſufficiet probari crimen per capientes tantum, quia habentur loco accuſatoris. Sunt enim cauſa, quare per officiales proceditur: quia deprehenderunt in flagranti, videntur quodammodo in cauſam ſuam deponere, & ſic teſtimonium eorum non videtur validum ff. de teſti. nullus. [Non tamen videtur eorum teſtimonium reſpuendum. quia in cauſa denunciationis eſt idem denunciator, & teſtis, & hoc not. extra de ſimo. c. licet Hely. §. cum autem, de teſti. capit. in omni. iiij. q. iij. capit. j. in gloſſ. Non enim ex hoc quòd ceperunt delinquentes in flagranti, videtur delinquentem offendere. Quia cum liceat à iure ſic capere, vt ſupra dictum eſt, iuris executio non habet iniuriam. ff. de iniur. l. iniuriarum. § . j. pro quo eſt argument. ff. ſoluto matrimon. in his. j. reſpon. Vbi imputatur ad culpam occiſo, ſi ipſe occiſus culpauerit & cauſam præbuerit mortis ſuæ, nec ei imputatur occidenti Si ergo non eſſent alij teſtes, quam illi, qui reum ceperunt in flagranti, dummodo aliud non obſtet eis per quod à teſtimonio aliàs poſſent repelli, videtur ſtandum dicto eorum, quia edictum de teſtibus eſt prohibitorium.

ADDITIO. *Adde l. i. ff. de teſtib. Abb. in j. in ij. not. eod. tit.*

Iſti propter hoc non repelluntur vt dictum eſt, & quia non cauetur vt repellantur, ergo admittuntur ff. de teſti. l. prima, nec eſt anguſtandum vt probationes cadant. C. de te. cre. generaliter. de hæretic. l. quoniam. ff. de teſti. curent, quia quod legitimè fit non meretur pœnam. C. de adulter. Gracchus, videtur expreſſum Danielis. xij. vbi illi presbyteri, qui exarſerunt in Suſannam, denunciauerunt quod deprehenderunt eam in adulterio, & teſtes fuerunt, & ad eorum teſtimonium condemnata fuit ad mortem: niſi quia falſitatem eorum reuelauit Dominus per Danielem. Circa hoc inuigilet ſolicitudo iudicis, qui debet modis omnibus inquirere veritatem in authentic. de tabel. in princip. & qui magis ſcire poteſt quanta fides, &c. ff. de teſtib. l. iij. §. j.

a *Prætereà.* Reddit cauſam, quare non poterant. Quid ſi poterant, ſed noluerunt tunc dare fideiuſſores, nunquid ſi nolunt ſatiſdare, audiantur? arg. quòd non. ff. qui ſatiſdare cogan. de dic. §. planè. Et econtra quòd ſic, arg. ff. de operis noui nuntiat. l. prætor ait. §. ſi aliquando. Pro prima parte facit illud generale, quòd iuſtè, alias iuſtus iudex hanc incõſtantiam recuſabit, vt ff. de procurat. l. in cauſæ. cum ſuis ſimilibus. Pro ſecũda parte facit ff. de colla. bono. l. nõnunquã. prætor variantem admittit. Tu dic quòd admittendus eſt iſte volens nunc ſatiſdare, per præallegatæ leg legis argumentum expreſſum: quia huiuſmodi conſtitutionis beneficium debet eſſe manſurum, vt in authen. conſtit. quæ de dig. n. §. illud. Non obſtat præallegata l. de dic. §. planè. Quia ibi punitur dolus, & contumacia hæredis, qui tenebatur cauere legatario, vt ibi notatur. Item non obſtat litera iſta, dare non poterant, &c. quia ſubaudio, maximè. Et iſtud ſubaudio, vt beneficiũ huiuſmodi cõſtitutionis, benignè & largè interpretemur, vt ff. de leg. & ſenatuſ. l. benignius. & ff. de cõſtit. prin. l. beneficium. [Et habes ad hoc optimam legem quaſi expreſſam, vt ff. vt in poſ. lega.

ª proptereà quòd accuſati ſunt tãtum, qui in nullo forſitan deliquerunt: & incarcerati, & qui incarcerationis tempore fideiuſſores idoneos dare non poterãt, datis fideiuſſoribus liberentur. Contingebat enim aliquãdo, quòd ob timorem carceris accuſati etiã innocentes ſe à iudiciis ſubtrahebãt, & pœnæ nocẽtium, qui carcerali cuſtodia tenebãtur, differrebantur interdũ, dum cauſam in vinculis non dicebãt: contingebat hoc ſæpe propter accuſatorũ abſentiã, qui ad victoriam ſibi abundè ſufficere credunt, ꝙ aduerſarios ſuos

ANDRAEAS

H*Vmanitate.* Ibi, niſi crimen adeò, &c. Not. tex. quòd confeſſus de crimine, deprehenſus in flagranti crimine, & ille contra quem conſtat publicum ſeu notorium crimen commiſiſſe non audiuntur, volentes euitare pœnã carceris dando fideiuſſores: de qua materia vide plenè in c. ab illo inchoandum. extrà de cohab. cler. & muli. c. tua. de notorio iuris & facti. [Sed quando dicatur quis fore captus in flagranti crimine? vide per Do. And. in conſtit. Iuſtitiarij non per calendas. §. flagranti. [Ibi aut publicè. Hoc videtur corrigi per c. Regni. quod incipit, de inquiſitione. §. j. in fin. Dicas quòd hic erat publicum & notorium, ibi notorium. [Ibi, collateralium noſtrorum, &c. Ex hoc videtur, quod in aliis caſibus, quibus committitur crimen læſæ maieſtatis, qui numerantur in l. ij. & iiij. ff. ad leg. Iuliam ma. conſtitutio iſta non habeat locum, cùm ſit ſtricti iuris. l. aditio ad munic. & concordat cum iſta conſtitutione cap. quod incipit, ad audientiam noſtram. [Ibi, copiam iudicij ſubtraxerint forbanniti. Hoc ſano iudicio intelligendũ eſt, quando iſti forbanniti permanſerunt in bãno, ab ipſa bannitionis ſententia nõ extracti: & eſt ratio, quia mora contracta ſemper durat. ff. de leg. ij. l. Titia §. Titia. & l. non poteſt. §. vſuras. ff. de vſur. Quinimò creſcit potius contumacia, ſi non purgatur. ff. de pœn. l. relegatis. in fin. & C. de pat. pote. l. ſi filius. Tantò enim ſunt grauiora peccata, quantò diutius inueniuntur eſſe commiſſa, extrà de conſue. c. fi. de ſimo. c. cùm in eccle. Vnde illi, qui inueniuntur banniti per ſententiam alicuius iudicis, perſeuerantes in banno, & contumaciæ contumaciam ſubiungentes, & poſteà delinquunt, ſi volunt dare fideiuſſoriam cautionem de parendo iuri. & iuſtitiam faciendo de delicto poſterius commiſſo, non admittuntur ad fideiuſſoriã cautionem, quin primò carceri mancipentur. Sed ſi tales banniti per iudicem bannientem purgent contumaciam ſecũdum formam conſtitutionis Reg. exemptique fuerunt legitimè, vt dicit conſtit. Imperalis, quæ incipit, Clemẽtiæ. & alia, cordi. & alia regis, quæ incipit, cõſtitutio culpæ. abſurdum eſſet dicere quod nõ admittantur ad fideiuſſoriam cautionẽ: & includerentur carceri propter contumaciam contractam, qua fuerunt per rebannitionẽ liberati, & illis fuit purgata. Finita enim cauſa principali, ſeu primæua, nullum ex ea poſteà retinetur veſtigium. ff. de adopt. l. iij. ſicut clare videtur in ſententia excõmunicationis. xj. q. iij. c. nullus. & c. certum. cuius excõmunicationis effectus ſeparat actionẽ fidelium. xj. q. iij c. euidentem. & tamen excõmunicatus poſt abſolutionem ſuam reducitur in priſtrinum ſtatũ authoritate eccleſiæ, vt bene colligitur ibi. q. ij. c. vox ſanctorum. & c. iuratos argu. iij. q. iij. c. beatus. & poteſt colligi xj. q. iij. c. epiſcopus. Nam & eius obligationis, cuius effectus ceſſauerat per excõmunicationem, abſolutione poſtmodũ interueniente, fit redditio in priſtinũ ſtatum. [Sicut apparet in vaſallis abſolutis à ſacramento fidelitatis propter dominum excommunicatum, quo abſoluto ſtatim reducentur ad priorẽ obligationem ipſius, ſicut not. xj. q. iij. c. Iulianus. Et poteſt aliis probationibus apertè probari: conſtat enim quod peccatũ diuidit, ſicut ſeparat bonum à Deo, ſicut ſcribit Iſaias 18. Peccata viam diuiſerunt inter vos: & ſapientiæ peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo. Et tamen per diſpenſationem ſacerdotis peccator confeſſus reducitur in priſtinum ſtatum: aliàs ſi ſeruatus in priſtinũ ſtatum addixerit, proinde eſt, ac ſi nunquam morboſus fuiſſet. ff. de ædil. edic. l. quòd ita ſenatum. Prætereà iſta extractio à banno ſeu rebãnitio eſt quædam ſpecies reſtitutionis, quæ reducit bannitum in priſtinum ſtatum: ſicut per dictas regni conſtitut. liquidò probatur. Hoc autem proprium eſt reſtitutionis, quia reducit omnia in priſtinum ſtatum. ff. de mino. l. quòd ſi minor. §. reſtitutio. & C. de repu. l. vnica. quod ſi natura banni careat expreſsè, reſtit. & rebannitio abolet, & extinguit. C. de ſent. paſ. l. fin. in fi. ideo quia tantum ad reſtitutionem indulgentia valet, quantũ ad executionem ſententia valuit, vt quia deportationis ipſum per ſe nomen omniũ rerum ſpoliatio eſt: ita indulgentia, reſtitutio bonorũ, & dignitatis vno nomine, amiſſo-

tum

DE YSERNIA.

rum omnium eſt recuperatio. & expreſſius de huiuſmodi rebannitione deciditur, de mu. & ho. l. & qui originem. §. ſi in metallum. vbi dicitur quod in metallũ damnatus ſi reſtitutus eſt habetur perinde ac ſi damnatus nõ fuiſſet. [Item reſtituta per principem à turpitudine vitæ, quã habuerat totaliter mundatur ab omni macula contracta: & aboletur eius infamia, vt ne vocabulo quidẽ inhoneſtarum mulierũ valeat nominari. C. de nup. l. imperiali. Sed inſtatur ad hoc, & videtur quod ipſa rebannitio non habeat effectũ reſtitutionis plenæ, quia licet bannitus ſit à banno extinctus, ſiue rebannitus reddatur in priſtinum ſtatum, vt prædictũ eſt: tamen tertiam partẽ bonorum mobilium quæſitam propter cõtumaciam fiſco bannitus eam non recuperat, ſed remanet ipſi fiſco quæſita, in pœnam commiſſæ contumaciæ, vt in conſti. grandis. in fi. de pœ. cont. Ad quod dicendũ, quod extractio à banno, ſeu rebãnitio, quæ fit ex lege. ſeu conſtit. reſtituit bannitum ad integrum ſtatum perſonæ, & ad bona aduocata, non ad tertiam partem bonorũ mobilium, quam perdidit per contumaciã, quam bannitus amittit ex ipſius cõſtitutionis poteſtate: quia contumax bannitus propter ſui cõtumaciam punitur, vt in d. conſtit. grandis. Reſtituitur ergo bannitus ad ſtatũ, & ad formam, qua de facto grauatus erat propter banni ſententiam. C. de req. re. l. fi. ad bona aduocata, non autem cõfiſcata, vt præmiſſum eſt: hæc quidem reſtit. reintegrat famã, quæ eſt reſtitutio, quæ mitior & plenior debet eſſe, quàm reſtit. hominis, vt argu. ff. de arb. l. Celſus. ad quod accedit extrà de elec. c. diligẽtia. [Et hoc quidem contingit in excommunicato, cuius eſt bona & conueniens ſimilitudo ad iſtum caſum, quod abſolutus à ſentẽtia excõmunicationis recuperat iura quæ perdiderat ex ipſa. Sed prouentus percepti interim durante ipſa ſententia excõmunicationis contractæ, non recuperat, vt C. de re mi. l. ſtipẽdia. & l. cũ allegas. niſi ad illos prouẽtus eſſet de ſpeciali indulgentia reſtitutus, vt ff. de re mil. l. deſertores. §. is qui. & no. Goff. in ſum. de ſen. excom. §. tollitur excommunicatio. in prin. Sic poſtquã bannitus non recuperat per rebãnitionem tertiã partem mobiliũ per contumaciam cõmiſſam per eum: patet quod durũ & graue foret, ſi bãnitus regrauaretur poſt rebãnitionem, quod fideiuſſores dare nõ poſſit: ſufficit enim ꝙ ſit punitus ex ſua cõtumacia in tertia parte mobiliũ bonorum, quam cõmiſit: arg. bonũ de vul. & pu. l. ex facto. §. Iulianus. ibi enim ſatis punitus eſt in eo quod cõtra legem facit: nec etiã æquum ꝙ duplici genere grauaretur. ff. de do. præle. l. pe. & ad Treb. l. cogi. §. inde quæritur. [Prætereà per demonſtrationẽ oſtenditur nõ poſſe procedere, niſi per inconuenientiã, vt reus extractus à banno nõ admittatur ad fideiuſſoriam cautionẽ. [Pone Titiũ accuſatum conuictũ de furto, & condemnatũ pœna quadrupli, vel ad abſciſſionem manus, propter auth. vt nul. iud. §. quia verò. & poſteà ipſum reſtitutum: certũ eſt quod per talem reſtitutionẽ reducitur ad priſtinũ ſtatum, & eius habilitatur infamia, vt ff. de pecu. l. j. §. deinde. & §. de qua igitur. ergo damnatus ipſe accuſatus de alio crimine, rationaliter admittendus erit ad præſtandã fideiuſſoriam cautionem, ſi non repugnat natura criminis: quia quilibet admittitur ad præſtandã cautionem, qui non prohibetur. ff. de act. rer. l. diuus. & in hac conſtit. Sed iſte accuſatus de furto ſic per ſolam contumaciã bannitus: licet poſteà ſit extractus à banno, ſeu rebannitus, ſi non reciperetur ad præſtationem fideiuſſoris foret inconueniẽs, & iniuſtum. plus enim concederetur conuicto & dãnato poſt habitã reſtitutionem, quàm accuſato & bannito tantũ, vt patet per extractionem à banno, quæ eſt reſtitutio regalis: cũ tamen accuſatio reũ non faciat: vt C. de accu. l. fi. [Ex hoc etiã aliud abſurdũ & inconueniens ſequitur, quòd aliquis ſemel bannitus de aliquo crimine & leui, ad præſtationẽ fideiuſſoriæ cautionis nõ admitteretur: & cõdemnati & puniti tribus, aut quatuor delictis, ſi poſteà reſtituti eſſent, admittentur, ponito quippe hoc quod non oportet, vt C. de reſc. ven. l. ratas. Certum eſt autẽ ex proprietate legis & conſtit. quod ſit iuſta & æqua. iiij. diſt. erit autem lex. & colligitur in auth. de nou elig. ſec. nuben. §. vlti.

colla.

faciunt carceri mancipari. Illud etiam præſenti adiungimus ſanctioni, vt ſi quando accuſati, vel delati propterea in carcere teneātur, quòd fideiuſſores dare nō poſsint & ſe defendere ſint parati,ᵃ ſoluti vinculis in iudicio præſententur: nec ex vinculis cauſā dicāt:& deinde poſt inſtantiam ſoluti iudicij ad vincula reducātur. Accuſatores inſtāter accuſationē volumus proſequi inſtitutā, à qua ſi forte in odiū incarcerati deſtiterit: vt ſupplicio carceris affligatur, deſiſtentiæ pœnā noſtris cōſtitutionibus ſtabilitā ipſos decernim⁹ ſuſtinere. Cuſtodiantur autē in Curia Iuſtitiarij incarcerati ſub expenſis

leg.l.ſi pecuniæ.in fi.& arg. ff. qui ſatiſ. cog.ſi fideiuſſor.§.fin.& facit etiā ad præmiſſa ff. de cuſtod.& exhib.reor.l. ij.§ ſolers. & arg. etiā bonū ff.de collat. bo.l. j.§. iubet .in ver.ſed ſi per cōtumaciam, &c. Et eſt ratio: quia non ſemper eſt facile inuenire fideiuſſores, & maxime idoneos, vt in auth.de depoſi.& denun.inqui.in fi.col.viij. & frequentius contingit ſatiſdationem ex inopia non-præſtari,quā ex malitia denegari, vt ff. ſoluto matrimo.ſi conſtante.§. quoties. vbi dicit, quòd quidē hodie magis vſitatum eſt, &c. Et ideo danda eſt dilatio ad fideiuſſores inueniendos:& interim,qui fideiuſſores dare debet, expectandus eſt, vt ff. de collatione bonorum. l.iij.§. final.

a *Soluti.* Concordat ff. de quæſtionib.l.vnius. §.cognitiurum. interdum tamen ſeruus ex vinculis cauſam dicit, vt ff.de cuſtodia & exhibitione reorum.l.ij. ad ſenatuſconſul. Syllanianum.l.lege.§.præterea,&c.

De eo

ANDREAS DE YSERNIA.

coll. j. Ad iuſtitiam enim pertinet adæquare partes inæquales per etymologiam. Iuſtitia enim propriè dicitur adæquatio partium inæqualiū,de iniuſtis iuſtas faciendo, quod idē ſonat,adęquo,adæquas:ſicut not. egregius doctor Sanct. Thom. de Aquino,in ij.ij.q. lviij. Vnde conſequenter venit quòd hæc conſti.nō eſt lex,ſiue conſti.quia nō iuſta,plus puniēs de crimine non conuictū ad contumaciam,& reſtitutum, quàm nocentem damnatum,& reſtitutū.pœna enim proportionanda eſt delicto ſeu culpæ, vt deſcribitur Deuter. 29.c.ibi,Qua menſura peccat, erit prorogatus. & ff. de lega.j. l.fin. [Præterea dicit Ang.de lib.arbi.quòd lex non eſſe videtur, ſi iuſta non fuerit.Ergo patēter oſtenditur,quòd hæc cōſt.nō eſſet cēſenda lex: lex autem eſt conſti.ad rationabilem intellectum:ſic in iſtud,& inæqualiter traherentur ,quòd reus bannitus, & condēnatus nō habetur pro dānato,ſeu cōuicto,vt ff.de decu.l.Diuus.vnde magna abſurditas,ſcilicet,quòd poſt extractionē à banno, ſeu poſt eius rebannitionē remaneat in numero reorū,& maiorum criminū,maieſtatis & hæreſis,& tanquam conuictus, vtpote confeſſus, in flagranti crimine depræhenſus, ſicut dixit hæc conſt. nō recepta cautione in carcere teneatur.Durius quidē eſſet, quòd poſt purgatam contumaciā detineretur: quod tenera eſt à iudice reſpiciendū , vt ff.de incen .rui.nau. l.pe.purgat nanq; moræ culpā,abolet pœnā & tollit,periculūmque euitat. facit ff.de perie.& com. rei ven.l.illud. ff.de verb. oblig. l.ſi ſeruus.§.ſequitur.& l.interdū. eo.ti.& ff. de ſolu.l.ſi decē. §.Stichū. Et idem credimus,vbi eſt aliquis bannitus bis vel ter, aut pluries, dum tamen ab omnibus bannis extractus ſit per iam dictas rationes, quæ ſic habent locū in pluribus bannitionibus, & rebannitionibus,ſicut in vna re.ff. de admi.tut.l.ſi duo.in fin.&de verb.oblig.l. quid ſi.[Habet enim hæc conſti. locū in bānitis in bāno durātibus & in contumacia vel contumacijs iam contractis,vt ſupra dictum eſt.Pet.de Monteforte. [Sed nunquid ſi officialis tempore ſui ſyndicatus accuſatur criminaliter, tenetur præſtare fideiuſſoriam cautionem,ſecundū formam huius conſtitutionis? volunt quidā dicere,quòd hæc conſti.eſt ius nouū:& corrigit iura vetera, & generaliter & indiſtincte dicit,quòd quilibet accuſatus criminaliter tenetur, ergo indiſtinctè,& generaliter eſt intelligenda: ſi enim aliud voluiſſet de officiali,dixiſſet.Sed quia tacuit, habetur pro omiſſo: vt ar. C.de cad.tol.l.j.§.ſi verò.& ſic dicunt,quòd hæc conſti.corrigit legem, vt omnes cauſæ ciuiles iuratoriæ cautioni committantur. Quod verum non eſt,ſi ſubtiliter aduertas:nam hæc conſtit.idem dicit,& cōtinet quod iura vetera,& ſic non corrigit, ſed cōcordat, vt clarè patet in l.j. & l.diuus. de cuſt.reo.& legū correctio eſt euitanda, vt l.eorum.de exhi.re.§.tribus.C.de inoffi.teſt.l.j.[Pręterea quod non eſt verū , quòd per hæc corrūpantur iura vetera. tamen nequaquā corrigent legem illam. C. vt omnes cau.tam ciui. quàm criminal. ſpeciale priuilegium cōceſsit officiali:nam clauſula generalis non extendetur ad ea,de quibus ſpecialiter eſt prouiſum, vt ff.de pœn. l.ſanctio.& de alim.leg.l.alimenta. § baſilicæ.[Præterea lex communis ſuperueniens non tollit priuilegium , niſi de eo faciat ſpecialem mentionem,vt extrà de excep.c.cum. & de re iud.c.cùm inter monaſte.& ſecūdum hoc, vt omnes cauſæ tam ciuiles,&c.continetur priuilegium , ſcilicet vt admittantur iurator.cautio. & ſic debet per legem cōmunem, ac de ipſo mentionē nō faciat ſpecialem:& ſi hodie officialis accuſatur criminaliter tempore ſyndicationis non debet fideiuſſores præſtare, ſed iuratoriæ cautioni remitti.Cæterum quod dicitur hic ſane intelligas,quando tales forbanniti contumaciam contumaciæ cumulant:& hoc ideo eſt,quia mora ſemel cōtracta durat , vt ff. de vſuris. l. cum pater.& l. Titia Seio.§.vſuras.ideo quia vbi nō purgatur , ſemper excreſcit, vt ff.de pœ.l.in legatis.[Sed ſi banniti fuerunt purgatáque fuit cōtumacia, à banno extracti , ſeu rebanniti indubitanter recipiendi ſunt ad fideiuſsionem,ſi natura criminis non repugnat , vt in carcerem ſint trahendi : tales enim exacti à banno & rebanniti pro non bannitis habentur, tanquam reſtituti ex legis poteſtate , vt ff.de muner. & hono. l. & qui originem. §. ſi in metallum. & C. de nupt.l.j.& de ſenten.paſ.l.fina. Et de hoc dic vt plenè notaui in quadam apoſtilla poſita in princip. huius libri. eſt enim præcedens,quæ incipit,Not. text. &c. Bartholomeus de Capua. [Quæro an fideiuſſ.de iudicio ſiſti debeat poſsidere immobilia, & ſtabilia? dic quòd ſic,vt colligitur Inſtit. de replic. §. fi. Et quod plus debet poſsidere ea in loco iuriſdictionis,vt not.glo.ſing.in l.fin.C.de prin.agen.in reb.[In tex.ibi niſi crimen,&c.ſcilicet , cōfeſsione ſua per eū facta in iure. [Sed quis dicitur confeſſus in iure?dic vt not. ſupra.in conſt.cordi. in fi.gl.mag.& in l.j.C.de confeſ.in gl.mag.circa prin.in qua ſi perdurauit,tenebitur ex ea:nec ad fideiuſſoriā cautionem admittitur, arg.eius quod no.in conſti.ſi damna.aliàs ſi non perdurauerit , non tenetur.ff.de quæſt.l.j. §. diuus.& §. ſi quis vltro.ideo crederem ad fideiuſſ.cautionem admitti vt ll. prædictis.[Sed quid ſi non perdurando in ea vellet probare contrariū,an ad talem probationem admittatur?certe ſic, vt ff.ad l. Aquil.l. inde Neratius.§. final. & l.hoc apertius.& l.proinde.j.reſp.[Et proinde eſt,quòd quis debet in confeſsione durare,ad hoc vt condemnetur ex ea. Ideo arguēdo dico, quòd ad hoc vt quis ad fideiuſſoriam nō admittatur,debet in ſua confeſsione durare:aliàs ſi non perdurat in ea, ſed vellet probare contrarium bene admitteretur, vt dixi: & per conſequens probato contrario admittatur ad fideiuſſoriam cautionem. [Item circa hunc tex.quæro , an ſi in caſu non conceſſo admittitur reus fideiuſſoriæ cautioni,teneatur fideiuſſor præſentare eū? Credo quòd ſic:licet ſit argumentum contrà in corpore auth. ſcenicas. §. non ſolum ſine fideiuſſore.in prin.c. collat. v. [Sed an illuſtribus ſit hodie ſublatum priuilegium quod habent , ſcilicet , quòd accuſati de quocunque crimine,non teneantur dare fideiuſſores, ſed tantū debeant remitti iuratoriæ cautioni? Reſpondeo, quòd non : quia quod non mutatur, quare ſtare prohibetur? l.ſancimus. C. de teſta. & de appel.l.præcipimus. in fi.& in conſtit. iſta nihil in contrarium ſtatuitur huic caſui:& caſus ille poſitus eſt C.de dig. l.quoties.lib. xij.[In text. ibi, notorium.Quæro quid ſit euidens vel notorium?dic quòd euidens vel notorium eſt quod ingerit oculis hominum , & celari non poteſt.ij.q.j c.in manifeſtis. Et eſt manifeſtum quod euidenter videtur.[Et quòd in notorio delicto non ſit neceſſarius accuſator, probatur extrà de accuſat.cap.euidentia.In prædictis etiam accuſator vel teſtis,vel ordo iudiciarius non obſeruatur , vt extrà.de iureiur. c.ad noſtram.ſententia tamen eſt neceſſaria,vt extra de diuor.cap. porrò.Item in notorijs non eſt admittenda appellatio , vt extrà de vſur.c.quam pernicioſum.[Item quæ manifeſta ſunt , probatione non indigent, vt not.ff.de offic.procurat.l.nec quicquam. §.de plano.& in ista gloſ.Sed quæro, quot modis dicitur notorium ? de tribus,ſcilicet,per ſententiam , per confeſsionem factam in iudicio, & quando euidentia rei tergiuerſatione celari non poteſt , vt extra de cohabit. cleric. & mul.c.contractus . in gloſſa ſua [Et quid ſit euidens vel notorium , vide Innoc. in c.tua.eod.titu.[In verbo, ab eius etiam arreſtationis.Not. ex hoc verſicul. ſex caſus,in quibus non admittitur quis ad fideiuſſoriam cautionem : & alius eſt, quando quis non poteſt dare fideiuſſores idoneos pro qualitate criminis,& perſonæ : quia tunc non admittitur ad fideiuſſoriam cautionem.[In gloſſ.quando.§. & incarcerari. Not.quòd ſi aliquis eſt poſitus in carcere,quia non potuit dare fideiuſſorem , & poſtmodum vult dare,quòd auditur,& debet liberari. Pet. de Montef.

In §.illud.circa medium.Not. quod ex hoc textu trahitur , quod quotidie fit in Curia , quòd cùm captiui exiſtunt in præſentia Curiæ , & opponunt defenſiones eorum in iudicio, vel aliquo interrogante quòd ſoluuntur catenis & vinculis, & poſtea iſti reducuntur ad eas ſtatim. [In textu ibi, à qua ſi forte, &c. Iſte textus videtur innuere , quòd ſi accuſator noluerit proſequi accuſationem , quòd iudex debet finire eam ex ſuo officio , & punire accuſatorem , & hoc eſt expreſſum in capitulo, ſpectat ad præſidem & eſt Regis Roberti. [In §. cuſtodiantur. De iure communi allegatur gloſſa in l.eum quem temere.ff. de iudicijs. quòd non teneor dare alimenta ei quem feci incarcerare. Sed parum facit

De eo qui poſt, &c.
a *Qui poſt.* Iſta conſt. concor. ff. de adul. l. ſi vxor. in fine.

De deſiſtentibus, &c.
b *Accuſatorum.* Si quis accuſator poſt citationẽ factã, & reo in termino com

ſuis vel ſi nimiũ pauperes ſint, ſub expenſis Curiæ. In vtroque caſu cuilibet cuſtodi per diẽ xiij. Grana, ſecundum aſsiſiam Curiæ, tribuãtur, vt in captiuorũ cuſtodiis, ſicut hactenus, homines nõ grauẽtur. Eorum tamẽ cauſas, quos de cõſcientia noſtra capiet, detineri mãdamus, inconſultis nobis examinari non volumus, nec decidi. Maluimus enim aliquãdo reum criminis carceri detineri, quã perdere, & vidim⁹ aliquos iuſtè captos, & deinde miſericorditer liberatos, poſtea factos bonos & frugi, dum ipſis vexatio præbuit intellectũ. Ab illo potiſsimè Iuſti. noſtri prorſus abſtineant, vt vnũ pro alio, velut patrẽ pro filio, vel econuerſo, ſeu fratrem pro fratre, vel quãcunque coniunctã perſonã pro reo fideiuſſores forſitã non prẽſtãte, carceri nõ intrudãt.

De eo qui poſt crimen adulterij intentatum, vxorem recipit.

TITVL. XI.

Si maritus accuſauit vxorem ſuam de adulterio, & lite pendente eam recepit, ſubando eam vt vxorem tractãdo, videtur deſtitiſſe à lite, & poſtea ipſam litem proſequi non poteſt, h. d. Matth.

† IMPER. FEDER.

QVi poſt crimen a adulterij intẽtatum vxorem acceperit, deſtitiſſe videtur. Ideóque ſuſcitare quæſtionem vltra non poterit.

† *Abbas Idẽ Ang.*

De deſiſtentibus ab accuſatione.

TITVL. XII.

Si accuſans impetrauit à iudice citationem contra accuſatũ & in vltimo peremptorio termino cõtento in citatione accuſator non cõparuit in iudicio, ſed comparuit accuſatus, & accuſauit contumaciã accuſatoris, iudex debet condemnare ipſum accuſatorẽ ad iiij. partem bonorũ ſuorum omnium mobiliũ fiſco applicãdorum, & ad reſtitutionem omniũ expenſarum factarũ per ipſum accuſatum, quæ expenſa cum iuramẽto ipſius accuſati taxabuntur per iudicem, quia poſt citationem impetratam nõ eſt licitum accuſatori deſiſtere, niſi de licentia domini regis, quam deſiſtentiam ex iuſta cauſa rex non denegat. h. d.

† IMPER. FEDER.

ACcuſatorum b temeritatẽ antiquis legũ latoribus odioſam tãto magis nos ipſi perſequimur, quãto in noſtra Repu. ipſam magis inuenimus abũdare. Hac igitur cõſti-

† *Abbas, Idem.*

ANDRAEAS.

alleg. l. v. C. de eroga. mil. anno. lib. xij. quòd debeam dare ei alimenta. Item an iudex poſſit denegare alimẽta incarcerato, vt confiteatur? & omnino ſic, vt no. in l. item apud Labeonem. §. quæſtionis. ff. de iniuriis. In glo. in verb. forbanniti, in fin. Not. quòd danda eſt dilatio ad inueniendum fideiuſſorem. Sed nunquid danda ſit dilatio ad inueniendum aduocatos? dic quòd ſic, vt in l. ait prætor, in fin. ff. ex quibus cauſis maio. & maximè ſi eſt abſens iuſta de cauſa, vt extrà, vt lite non conteſtata c. j. & ij. in glo. vbi dicit, quòd graue eſt habere alium aduocatum quàm primum, vt ibi plenè. Sed ſi malitioſe petit, &c. non eſt danda, vt extra, de dolo. c. prout. Petrus de Monteforte. Iſta conſti. declaratur per cap. Item caueant iuſtitiarij. & cap. item iuſtitiarij delatos. & cap. ab illo inchoandum. & capit. item ſtatuimus quòd nullus. In text. ibi, & capitalibus cauſis. Quæ dicantur capitales cauſæ, habes. ff. de publi. iudi. l. ij. & not. infra in conſtit. quæ incipit, in pecuniariis. iuxta finem.

Ibidem, capitalibus. Vbi pœna corporalis imponitur, ſecus in pecuniaria, vt ff. de procur. l. ſed & hæ. §. j. & l. ſeruum. §. propter. & ſupra, de vſurariis. in conſtitutione vſuratiorum. in penult. gloſſ.

Dixerunt quidam magiſtri & ſolennes regnicolæ aliqui dicunt quòd fuit quidam dominus Argentinus de Neapoli, tempore Reginæ Ioannæ primæ, formaliter in l. j. ff. de cuſtodia reorum Quòd de iure conſtitutionis regni quicunque paratus eſt dare idoneam fideiuſſoriam cautionem, pro qualitate delicti, & qualitate perſonæ, aut facultate conueniendi, accuſatus de quocunque crimine non debet detineri in carcere: exceptis certis caſibus, vt puta in crimine læſæ maieſtatis, & in crimine notorio, & in capto in flagranti, & in confitente delictũ, vel aliàs vbi conſtaret, vt patet hoc in conſtit. regni humanitate. Verùm hodie ſecundum c. regni, ab illo inchoandũ, vbi procederetur contra aliquem per viam inquiſitionis, vel accuſationis, in his criminibus in quibus imponitur pœna ciuilis mortis, vel naturalis, vel membri abſciſſionis, ſi conſtat ante publicationem, poteſt detineri delatus, vel accuſatus, verùm ſi facta publicatione conſtat de innocentia delati, vel accuſati, datis nouis fideiuſſoribus liberaretur, & hoc per dictum cap. ab illo inchoandum. Quanquam aliàs conſtare non dicatur, niſi poſt concluſionem, vt notat Inno. in c. ſignificauerint. de teſtib. Et quod dixi vbi conſtaret de delicto, intelligo ſecundũ ritum magnæ curiæ, ſcilicet per vnum teſtem. Nec reus facta publicatione liberatetur, etiam ſi conſtaret de innocentia eius: niſi facta concluſione in cauſa, ſecundũ ritum, & obſeruantiam magnæ curiæ Vicariæ, quæ in hoc derogat dicto cap. ab illo inchoandum. Et idem forſitan eſſet, quòd haberet locum detentio, quando probarentur tanta indicia, quòd quis eſſet exponendus quæſtionibus, & tormentis, per l. ſi quis hominem. ff. depoſiti. quod intelligo de his criminibus, vbi veniret imponenda pœna vltra relegationem. per cap. Regni, quod incipit, tormenta. Argentinus.

In tex. ſuper criminalibus. Quod determinatur per capi. Regni, ab illo inchoandum. & ibi dicitur, in quibus caſibus ſeu criminibus conuictus ſit in carcere ponendus. Petr. de Monteforte.

In text. publico. Hoc videtur corrigi per capitulum primum, infra de inqui. niſi dicas quòd hoc erat notorium, & publicum, ibi

DE YSERNIA.

ibi nota. Petrus de Monteforte.

In tex. leuis conuerſationis, & vitæ. Hoc videtur corrigi per cap. primum, infrà, de inquiſit. Pet. de Monteforte.

Et no. quòd ſi plures accuſantur, vnus poteſt fideiubere pro alio: vt probatur in l. omnes. §. in hac autem Regia. C. de epiſcopis & cleri. ibi vicariis fideiuſſoribus, & ibi Sergius de Neapol. & notat Dyn. ff. de tut. & curat. da. ab his. l. Romanus Aquilius. & plenè per Specula. in tit. de ſatiſd. §. dicto. verſi. quid de ſcholaribus.

In text. ſuſpectas. Quæro an officialis tempore ſyndicatus criminaliter accuſatus teneatur præſtare fideiuſſores ſecundum formam huius conſtitutionis? Dicunt aliqui quòd ſic, & conſequẽter quòd hæc conſtitutio corrigit l. primam. C. vt omnes tam ci. quàm cri. iud. Nam ſi aliud voluiſſet de officiali, aliud dixiſſet. C. de cad. tollend. l. prima. Dic contrà. nam hæc conſtitutio idem continet, quod ius vetus, vt patet ff. de cuſto. reo. l. j. & l. diuus. & legum correctio eſt euitanda. Præterea poſito quòd corrigeret ius vetus, quod non eſt verum, non corrigeret legem illam quæ ſpeciale priuilegium concedit officiali. nam generalis clauſula non extenditur ad ea, de quibus ſpecialiter eſt prouiſum. ff. de pœnis. l. ſanctio legum. ff. de ali. & ciba. leg. l. alimenta. §. baſilicæ. Præterea ius commune ſeu lex communis ſuperueniens non tollit priuilegium, niſi de eo ſpecialem faciat mẽtionem. extrà, de reſcri. c. cum ordinem. & de re iudi. c. monaſterium. Cum ergo d. l. j. det priuilegium officiali, non tolletur per hanc conſtitut. communem: ergo iuratoriæ cautioni committetur, & non habebit neceſſe inuenire fideiuſſores. Barth. de Capua.

Et vide ad hoc quod not. ſuprà, de offi. reproba. l. duram. in gloſſ. quid autem ſi aliqui. In text. accuſatore inſtante. Not. quòd hodie locum non habet l. falſacuer. C. de abolitio. quia poſtquam reus paſſus eſt vincula ab accuſatione, amplius aliter non habet locum abolitio, vtroque etiam poſtulante, niſi ex iuſta cauſa, vt in fi. conſtit. ac etiam pœna deſiſtentiæ tenetur, ſi deſiſtat, vt hic not. glo. per eandem conſtit. Barth. de Capua.

De eo qui poſt crimen adulterij intentatum, vxorem recipit.

Rubrica. *Idem.*

Q*Vi poſt crimen.* Non curant legiſlatores punire deſiſtẽtem in hoc crimine: quia rari ſunt accuſatores tales, & ſi eſſent frequentes, idem deberet eſſe, quia principes iubent in aliis præferri omni lucro concordiam maritalem. C. de inſti. & ſubſti. ſub condi. fac. l. reprehendenda. & ſic ſeruare debent in ſe id quod iubent in aliis. arg. ff. de condi. indebi. frater à fratre. De pactis. l. cum in eo. & propterea alij non accuſabunt. ff. de adult. l. miles. §. volenti. & §. ſed liceat. Nam concordantia matrimonia turbari non debent. ff. de lib. exhi. l. j. in. fine.

De deſiſtentibus ab accuſatione. *Rub.*

A*Ccuſatorum.* Hæc lex & ſequens corrigunt pœnam Turpillia. ita ante litẽ conteſtatam, vbi deſiſtens non tantũ peccat, nec tenetur ex verbis Turpillia. ſed ex ſententia. ideirco in ſexta parte bonorum punitur accuſator non comparens ante lit. conteſta. & ad ſumptus reo comparenti, & quia pœna ſuccedit loco Turpilli.

habe

compatente ſine abſolutione deſiſtat punitur in ſexta parte mobilium fiſco, & aduerſario in expenſis de iure noſtro. An incidat in Turpillianum ante litem conteſtatam deſiſtens? eſt opinio. Dic tamen quòd ſic ex ſententia, non ex verbis vt not. ff. ad Tur. quæſitū.

a *Aliquem citari.* Loquitur ergo hæc conſtitu. ante litem: ſequens verò poſt litē conteſtatā: & loquitur lex iſta & ſequens in cōtumace, ſed vltima loquitur in tranſigente.

De accuſatore, &c.

b ACcuſatorem. Dixit ſupra de accuſatore deſiſtente ante litem, nunc poſt litem: & grauius punitur, quia in tertia parte mobilium. Si iterum citatus non compareat in centum Auguſtalibus, & eſt ratio quare pluſquam ſuperior punitur, quia plus deliquit qui cœptam litem deſerit, quā qui nunquam venit, vt in auth. de litigioſ. §. omnem. & ideo in præcedenti caſu ſola ſententia incidit in Turp. in l. quæſitū. & hoc eſt ex ſententia & ex verbis, vt ff. ad Turpil. l. j. §. ſi quis poſt. cuius pœna vt not. ff. de præuari. l. iij.

c *Veterum ſcita.* Vt C. qui ac. nō poſ. ſi ea quę crimen intendit.

d *Deſtitiſſe.* Vt ff. ad Turp. l. ab accuſatione. §. deſtitiſſe.

e *Hactenus.* Ex ſe. con. Turpil. ff. de præuari. l. iij. §. fin. Item notantur infamia deſiſtentes, vt C. ad Turpil. l. ij. §. fin. & not. C. de accu. l. accuſationem, quod locum habet in publico iudicio. Secus in priuato crimine, puta ſtellionatus, vel expilatæ hæreditatis vel furti, vel iniuriarum, tunc enim ceſſat Turpillia. ſed tantum iudicis officio culpa accuſatoris coercebitur, vt ff. ad Turp. l. ſi quis. §. ſtellionatus. & l. in priuato.

f *Renunciauerit.* Et ideò fortius, vt ſuprà proxi. poſuit, quia expreſſa nocent. vt de re. iur. expreſſa: quod dic vt ibi no. & ff. de cōd. & demon. nonnunquam. Quandoque tamen plus valet tacita promiſsio, quàm expreſſa, vt ff. de procura. l. filiusf. & §. milites, & tacita phibitio quā expreſſa, vt ff. de ſol. vero §. & alia. & ff. de verb. obl. l. ſi ſtipulatus ſum. §. item ſi mihi aut Titio. Sic maior eſt vera cōtumacia & expreſſa, quā pręſūpta, vt ſupra de exord. & prępa. iu. l. ſi quis poſt litem. circa fi. quod dic vt in ſum. quomodo & quādo iu. §. de his autem. Sed quare dicit, fortius, cū eadē ſit pœna? Reſpondeo, quia quis præſumitur deſtitiſſe.

ADDITIO. *Adde qualiter puniatur. Vide per Bart. in l. miles. ff. de adult.* Superantius.

Quia non venit in certo termino reuers' probare, poterit ex iuſta cauſa abfuiſſe, vt ff. de mino. l. & ſi ſine §. fin. & C. de accuſ. ſi accuſatoribus. Sed in expreſſa renunciatione non eſt ita: quia in rebus certis nō eſt locus coniecturis, de verbo. obl. l. cōtinuus. §. cum ita. & in authen. de teſti. & ea quæ pa. §. vtrū in fine.

ADDITIO. *Adde in regula, in obſcuris. ff. de regulis iuris gloſſ. in l. arbitrio. ff. de arbitr. in regula inſpicimus de regulis iuris. lib. vj. Card. Zaba. in capit. fina. de conſuet.* Superantius.

Nec obſtat quod dicitur in authent. vt cum de appellationib. cognoſcat. §. hoc præſertim. quia ibi non conſtabat de contumacia eius, &c.

tutione ſancimus, Vt ſi quis à Curia noſtra, vel Iuſtitiario regionis [a] aliquē citari petierit, citatus tāquàm obedientię filius, in peremptorio ſibi dato cōpareat accuſatori ſuo legitimè reſponſurus, accuſatore in accuſati diſpēdium & in deluſionem Curiæ noſtrę minime cōparente, accuſatorem in ſexta parte mobilium bonorū mulctari cenſemus, expenſis nihilominus accuſato ſacramēto ſuo, cum taxatione iudicis declarādis, integrè reſtitutis: quæ omnia per eū, qui reum ipſum coerceri mandauerit perfectæ executioni mādentur. Abolitionem namque accuſator ſi voluerit ab accuſatione deſiſtere à nobis poterat impetrare, quā iuſta de cauſa petitam noſtra ſerenitas non negaſſet.

De accuſatore poſt litem cōteſtatam publicè non comparente.

TITVL. XIII.

Lite conteſtata in accuſatione criminali, ſi accuſans non comparet in termino ſibi præfixo à iudice ad aliquem actum faciendum in lite, ob eius contumaciam, punietur in iij. parte bonorum ſuorum mobilium. Et ſi iterum citetur ad proſequendam accuſationem, & fuit contumax punietur pœna c. auguſtalium. Idem ſi expreſſè renunciauerit poſt litem accuſationi inſtitutæ. h. d. Matth.

† IMPER. FEDER. † *Alias, Idem.*

ACcuſatorem, [b] poſt litem ſuper criminali accuſatione in iudicio cōteſtatam, ſi in termino peremptorio ſibi dato non veniret, accuſationis ſolennia impleturus: tertia parte bonorum mobilium decernimus eſſe mulctandū. Et ſi in delicto alio ſibi denuò deſtinato inchoatam accuſationē detrectauerit exequi, contumaciā contumaciæ aggregādo, quia ſecundum [c] veterum legum ſcita, [d] deſtitiſſe videtur, in centum Auguſtales condemnetur: quam pœnam loco quinque librarum auri, in quibus deſiſtentes [e] hactenus damnabantur, ſuccedere debere cenſemus. Eadē mulcta fortius obtinēte, ſi accuſator expreſsim accuſationi [f] renūciauerit inſtitutæ

ANDRAEAS

habebit locum vbi eſt Turpil. iure Romano. Sed iure Romano mulier accuſans & non veniens in termino, non incidit in Turpil. l. mulier. & l. j. §. accuſatorem. pro quo eſt in authent. de fil. ante do. inſtr. nat. circa fin. & ff. ſi quis teſt. liber eſſe inſ. fu. l. j. §. hæc actio. Erit ne ergo impunita mulier? dic quod tenebitur reo ad ſumptus, vt hæc conſtitutio dicit. Sumptus non debentur per Turpil. C. qui accuſ. non poſ. l. qui crimen. Item poſſet repelli ab accuſatione ipſa, quoniam renunciare videtur, vt d. titul. in l. ſi ea tamen. Vbi vocatus erat accuſator per iudicem, vt veniret ad cauſam agendam, niſi iudex denegaret iuriſdictionem ex cauſa. ff. ex qui. cauſ. ma. l. ſed & ſi per prætorem. §. ait prætor. Pro præſtatione ſumptuum facit ff. de iudi. eum quem temerè. [Item not. quòd ex quo non venit in termino, deſtitit vt in fin. huius conſtitut. ibi, ſi volebat deſiſtere &c. iure Romano ſimiliter deſiſteret, ſi citatus accuſator non veniret ad proſequendum accuſationem. & eſſet pœna pluſquam Turpil. quia extraordinaria pœna d. l. qui crimen. & ff. de pœn. abſentem. §. penul. Vnde in hoc ſcilicet, in pœna corrigitur ius commune, quo eſſet pœna Turpil. & extraordinaria, ſic & ſi non veniret ad peragendum infra tempus à iudice ſtatutum. ff. ad Tur. l. ab accuſatio. §. ij. & d. l. ſi ea. Sic & poſt litem conteſtatam eſt correcta pœna Turpil. infra. l. proxi. [In ciuili non inuenimus pœnam actori non comparenti, quæ fiſco detur, dictum eſt ſupra de exor. & præpa. iudi. l. ſponte.

De deſiſtentibus ab accuſatione. Alias de accuſatione poſt litem conteſtatam, &c. *Rubrica.*

[r] ACcuſatorem. Solennia impleturus. Ergo loquitur hæc conſtitutio infra tempus biennij. Nam poſt biennium inſtantia expiraſſet, & ſic implere accuſationem non poſſet, ſed haberet locum pœna. C. vt intra certum tempus crimi. &c. l. j. Et loquitur hæc conſtitutio poſt litem conteſtatam, & ideò plus punitur accuſator

De

DE YSERNIA.

ſator contumax. & hæc pœna remittitur mulieri accuſanti: quia eſt loco Turpil. ſcilicet, condemnatio centum Auguſtalium. [Sed an hæc mulier hoc caſu condemnetur ad tertiam? videtur quod ſic: quia condemnatio tertiæ non ſuccedit loco Turpil. ſed propter aliam contumaciam infligitur. Condemnatio autem ſextæ ſupra l. proxi. eſt loco Turpil. non eſt ergo producendum ad ſimile, quod de Turpil. dicitur. ff. de legi. l. quod vero. Nam de illa non inuenimus, quòd remittatur mulieri, ſicut de pœna Turpil. & ſi idem voluiſſet in ea, legiſlator dixiſſet. C. de cadu. tollen. j. circa fin. [Vnde non condemnabitur ad ſextam ante litem conteſtatam, quia eſt loco Turpil. ſed poſt litem conteſt. ad tertiam, ſic illa ratione quia ſufficit remitti pœnam centum Auguſt. quę eſt loco Turpil. Et quia plus deliquit improbam accuſationem proſequendo. arg. C. de plus pe. l. j. C. de his qui. vt indi. l. aliam.

ACcuſatorem. Not. ex gl. j. quòd plus punitur qui cœptam litem deſerit, quàm qui nunquam venit. Pet. de Monteforte.

In tex. ibi multo fortius. in fi. De hac dictione vide in l. ij. in fin. & quod ibi not. ff. ne quis in ius voc. vi exim. Pet. de Montef.

Nota quòd accuſatoris non comparentis contumacia in termino peremptorio ante litem conteſtatam punitur in ſexta parte bonorum mobilium, & in expenſis partis accuſatæ. Poſt vero litem conteſtatam punitur in tertia parte bonorum mobilium, vt in conſtitu. ſeq. Barth. de Capua.

Et loquitur in curia magiſtri Iuſtitiarij, & ideo tanquam odioſa reſtringenda, vt non loquatur quando in curia baiuli quis citatur, & non comparet actor. Barth. de Capua. Not. quòd debet intelligi in criminali, ſed in ciuili actor non deberet condemnari, niſi in expenſis tantum reo, vt per And. hic, & in conſti. ſpōte. & ideo non habet locum in curia baiulorum, ſi reus citatus comparet in termino ſibi dato, actore non comparente: nam non teneabitur hac pœna ſextæ partis bonorum mobilium, quia loquitur in

De pœna calum. Rub.

a P*Oenã*. Hæc conſtitutio punit accuſato:eſ calũniantes ad ſimilitudinem ſupplicij.coneor.C. de accuſat.l.j. & ad Turpillia. l.j. Corrigit tamen in aliquo ius commune, quia non quilibet, qui non probat, calumniari præſumitur, vt in hac conſtit. ſed debet eſſe in euidenti calumnia. *† Aliàs, Lit. Aug.* Sed de iure ciuili, qui non probat, &c. vt C. de aduocatis diuerſo. iudic.l.j. In quibuſdam erat ſpeciale, quid hic ponitur pro iure generali, quod dic vt ff.ad Turpil.l.j.§.j.

b *Pœnam calũnia*. Conſtitutio iſta corrigit l. C.de aduoc.diuer.iud. l.j.quia qui non probat crimen, quod intẽdit, nõ præſumitur calumniati, niſi ſit in calumnia euidẽti, & ponit de hoc exemplũ infrà de dilationib.l.ſi ciuiliter agens. *† Aliàs, Vinculũ. † Aliàs, accipiât.*

c *In euidenti*. De euidenti calumnia ponas exemplum optimum, quãdo accuſatus reaccuſauit, & nõ probauit vt apertè dicitur infrà de dilation. ſi ciuiliter agens.quod eſt notatu dignum:& argumentũ optimũ ff. de quæſt.l.j.§.cùm quis latrones. in fi.§. vbi dicit, neque enim inualidum argumentum, &c.

De pœna calũniæ contra calumniantes ſtabilita.

TITVL. XIIII.

Dicitur iudex tranſgreſſor legis, ſi recipit accuſationem criminalem vel denunciationẽ criminis ſine obligatione de probando: & licet accuſator poſteà non probet, nõ propterea præſumitur calumniaſſe: ſed tunc dicetur calumniaſſe, quando apparet, quòd ſit in euidẽti calumnia, vel fuerit temerarius accuſator. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

P[a]Oenam [b]calumniæ contra calũniantes antiquis ſanctionib. prouidè ſtabilitam, & de conſuetudine quadã abolitam innouantes: Vniuerſis iudicibus, ad quorum cognitionem criminales cauſæ ſpectare noſcuntur, iniungimus: Vt ad accuſandũ, vel etiã deferendum accuſatores, vel delatores aliquos non admittant, niſi primitus cingulum† inſcriptionis arripiant †accuſatores, vel etiam deferentes, quo ſe ad pœnam obligent per calumniam nõ probantes, quam expoſcũt, accuſatis, aut delatis infligi. Iudices autem huiuſmodi iudiciis præſidẽtes nulli omnino gratiæ, vel potẽtatui deferentes, accuſatores, vel delatores, quos[c] in euidẽti calumnia deprehenderint, eadem pœna condemnẽt, quam accuſatis imponi, ſi intẽtata probaſſent, obiecti criminis qualitas requirebat. ita tamen, vt nõ ex hoc ſolo, quòd accuſantes vel delatores in ꝓbatione defecerint, calumniãtes ipſos eſſe præſumant: ſubeſſe nanque poteſt cauſa probabilis, propter quã ſperatas ꝓbatiões inducere nequeat accuſator, vel fortè delator. Sed (vt dictũ eſt) calumniam euidentem exigimus, vt accuſator temerarius arguatur. Quantò enim durius nocẽtes proſequimur, tantò libentius abſoluimus innocẽtes.

De pœna collud. Rub.

d S*Aepe contingit*. Si accuſatus nõ veniat in termino cõſtituto, punitur in centum Auguſtales, vt in fine huius conſtitutionis, quam pœnam ſimul ſecum cõmunicabit accuſator, ſi de communi voluntate non venerit accuſatus. Et ſic nota, quòd quos idem facinus æquat, & inquinat, pœna par feriat, vt C. de epiſcop. & cleric. ſi quecunquam.

e *Contingit*. Scilicet de perceptione fruc. ſuprà conſtit. vltima. *Pro*

De pœna† colludentiũ. Aliâs, ſi accuſator & reus dolo vel fraude, dato ſibi termino à iudicibus non comparuerint.

† Aliàs, de hu q. poſt citationem ſe abſentât, ſine licentia curiæ.

TITVL. XV.

Si accuſator & accuſatus poſt litem cõteſtatam in termino ſtatuto à iudice non comparẽt adinuicem colludentes, & prorogant terminũ à iudice ſtatutũ, iudice ignorãte: & prolongẽtur lites, vtroſque iudex per ſententiam, ſubaudi præmiſſa citatione, quod veniant ad dicendũ cauſam, quare non inciderunt in pœnam centũ Auguſtalium. Et dato eis termino ad ſe defendẽdum, ſi nõ allegent cauſam iuſtam, & probabilẽ, quia non cõparuerunt in termino: & ſi nihil ſufficiens allegent, & probent, condemnet ad pœnam prædictam centum Auguſtalium: valet quinquaginta per vnum applicandam vtilitati regũ fiſci: quam pœnam centum Auguſtalium alter eorum, ſcilicet accuſator ſoluet, ſi poſt litem cõteſtatam in termino ſtatuto à iudice non cõparuerit & accuſatus ſic. hoc dicit. Matth. †IMPER. FEDER.

S Aepe cõtingit accuſatorẽ cum accuſato colludere, vt nõ in totum ab accuſatione diſce- *† Aliâs, Idem.*

ANDRAEAS

curia magiſtri Iuſtitiarij tantùm: quia conſtitutio eſt ſtricti iuris, vt ff.ad municip.l.conſtitutionibus. Petrus de Monteforte.

De materia huius conſtitutionis & ſequentis de iure communi, vide Spec.in tit. de accuſa.§.hoc tractandum.

In text.in peremptorio ſibi dato cõpareat. Sed pone, actor comparuit primo die tridui præfixi in citatione, reo non comparente: deinde in vltimo triẽnij reus comparet actore non comparẽte: dic quòd in ſimilibus eſt citatio circumducta, & tenetur actor reo in expenſis: argumento ff.de iudi.l.& poſt.pro quo authentica, qua in prouincia.& authentica, qui ſemel. & eſt opus alia citatione, vt in dicta l.& poſt.In criminali accuſator incidit in pœnam huius conſtitutionis, & circumducitur citatio, & eſt alia neceſſaria, per l.& poſt.& facit quod notatur in cap.conſuluit. per Innoc. debuit enim accuſator inſtare toto triduo: argumento C.de commerc. lib.xij.& in vulgato §.verſum. Andræas de Capua.

In tex.quicunque librarum auri. Sed quot aurei faciunt libram? dicas quòd lxxij. vt C. de ſuſcept. & arcar.l.quoties. Solidus debet eſſe, qui valeat aureũ, vt no.gl.in l.quicũque.C. de ſer.fu.B. de Cap.

De pœna calumnia contra calumniantes ſtabilita. Rub.

P*Oenam calumnia*. Hæc lex corrigit omnia iura dicentia illum, qui non probat in accuſatione, præſumi calumniatum eſſe. Nam non præſumitur, niſi ſit in euidenti calumnia. Ponit gloſſ. exemplum de accuſatore accuſante, infrà de dilationib.l. ſi ciuiliter agens. Poſſet etiam poni exemplum in accuſatore dicente, dabo reo magnam brigam, licet non probem: argumen.de eo, quod notatur in glo.in l. Fulcinius.§.quid ſit latitare.ff.ex quibus cauſis in poſſeſ.eatur. Hodie maximè etiam ad expenſas non condemnatur victus victori, ſi iuratum fuerit de calumnia in lite, in auth.vt iudi.§.oportet. & diximus ſuprà de condem.expen.& fruct.l. diuorum noſtrorum.& imponit pœnam iudici tranſigenti, & remittenti pœnam calumniæ.

P*Oenam calumnia*. In verbo, præſumant. Vt ipſum ad pœnam talionis condemnent: & ſic hæc conſtitut. corrigit l.j.C.de aduoc. diuerſ.iud. vt hic notatur. non autem corrigit alia iura, quæ dicunt victum victori condemnãdum in expenſis, vt in l.properandum.C.de iudic.cum ſimi. quod quidam dicebant ex eo, quòd ille vinci

DE YSERNIA.

vincitur, & vinci dicitur qui non probat. Sed malè dicebant, vt infrà de condem. expenſ.& fruct.l.diuorum noſtrorum. nam cùm illa ſit poſt iſtam, text. ibi mandat victori condemnari in expenſis: ergo hic non videtur prohibuiſſe: argumento eius quod notatur C.de vſur.authen. ad hæc.in fine gloſſæ magnæ & ſic hodie victus victori in expenſis damnatur, tam in ciuili, vt in l.properandum, quàm in criminali, vt C.qui accuſa.non poſ.l.qui de crimine. & de hoc vide And.de Yſernia hic.

In glo.in verb. in euidenti calumnia. Quis videatur in euidenti calumnia in cauſa criminali? vide plenè hic per Andr. de Yſernia. Petrus de Monteforte.

In verb. arguatur. Hoc verbum qualiter intelligi debeat, habes in conſtit.Reg.ſi damna clandeſtina.§.præſenti.in fi. Marinus.

Vide in conſtitutione, poſt citationem emiſſam, in proxima: & quod ibi notatur in gloſſa magna. & de huius conſtitutionis materia plenam notitiam habebis.

In tex.ſe ad pœnam obligent. Dicit Specu. & etiam Gandinus in titu.de accuſat. quòd iſtæ inſcriptiones hodiernis temporibus non fiunt, ſed ad conuincendam malitiam accuſatorum, & denuntiantium, debet iudex facere eos ad certam pœnam obligare de proſequendo. & probando propoſita: & de hoc eſt ritus magnæ curiæ Vicariæ. & iſta obligatio habetur loco inſcriptionis: vt dicit And. in conſti. Regni, poſt citationem emiſſam. facit pro hoc de accuſ. cap.ſuper his.ad fi.in gl.licet enim. Petrus de Monteforte.

Qualiter autem quis à calumnia excuſetur, vide cap.ſtatuimus. de elect.in vj.de ſen.excom.c.ſacro.& viij.q.c. Paulum.& Specu.in tit.de accuſ.§.ſi.verſi.ſi.quem omnino vide. Petrus de Monteforte.

De pœna colludentium. Aliàs, ſi accuſator & reus dolo vel fraude, &c. Rubrica.

S*Aepe contingit*. Quando reus eſt contumax in delictis habet locum pœna, quæ ponitur ſuprà de pœna contuma.in crim.cauſ.l. grandis. & l.pœnam. Si verò accuſator ſit contumax ante litẽ conteſtatam, vel poſt, habet locum pœna.l.ij.& iij. Hæc conſtitutio ponit caſum, quando dato termino, neuter cõparuit, ſcilicet, nec accuſator nec accuſatus poſt lit.cont. Nam præſumitur eos colluſiſſe, & ſic ambo puniuntur, quilibet. ſ. in quinquaginta Auguſtalibus, &

a *Pro equalibus.* Iuxta illud, eos quos pares facinus coinquinat, æquat.

b *Alter eorum.* Scilicet, accuſator poſt litem cõteſtatam, vt ſupra l. accuſatorem poſt litem verſi. j.

& quæ ponitur ſub titu. ff. de offic. reproba.

h *Decem Auguſtales.* Ex conſtitutione iſta quædã ponitur in dubiũ in primis de decẽ Auguſtalibus, qui nec ab actore, nec à reo præſtari debẽt, licet enim reſpectu actoris ſemper dicatur compoſitio vel trãſactio nõ tenere, ſed incidit in Turp. vt. ff. ad Turpilli. l. ab accuſatione. hoc tamen nõ habet locum, niſi poſt litẽ conteſtatã ſecundũ Azo. vt ff. ad Turpi. quæſitũ. nec enim ante litẽ conteſtatam accuſat, ſed accuſationẽ inſtituit, vt ff. rem rat. ha. amplius. Vel ſalẽ poſt libellũ oblatum ſecũdum Io. vt ff. ad ſenatuſconſultum Turpilli. l. in ſenatuſconſ. §. ſi propter. & C. de calum. l. pe. quorum neutrum fuit hic. [Similiter nec in perſona rei pœna deberet habere locum, facta enim erat cõpoſitio in crimine, quod pœnã ſanguinis imponit, vt infra. e. l. ſubiicit. quæ omnia, &c. quod licitũ eſt reſpectu rei, vt C. de trãſactio. l. transfigere. Reſpõdeo, hæc nõ eſt pœna Turpill. vel illicitæ tranſactionis, vt ſupra e. accuſatorem. ſed pœna quæ cõſueuit imponi præſẽtatis in Curia & recedentibus ab ea ſine licentia Curiæ. ar. ad hoc C. de decu. ſi qs decurio. Sed opponit de xxiiij. Auguſtalib. quia cum tranſactum fuit poſt litẽ conte. & ſic accuſator deſtitiſſe videtur, debere præſtari centum Auguſtales, vt ſupra probatum eſt, & dicitur ſuperius ea. l. iij. Sed dic, ſatis punitur accuſator, cum tranſactio non teneat, ſi eã Curia non acceptat, & lis ſuo ordine peragatur, vt in hac lege dicitur. arg. ad hoc ff. quod cuiuſ. vni. l. j. §. vlti. Item iſta eſſent duo contraria, punire accuſatorem tanquam deſiſtentem, & compellere ad procedendũ in accuſatione, quod facere nõ poteſt, poſtquàm deſtiterit

Lite non conteſtata in criminali iudicio an poſſit actor & reus, &c.

c *Poſt citationem.* In criminibus, de quibus poteſt tranſigi, quia continent pœnam ſanguinis poſſunt & accuſator & accuſatus transfigere poſt citationem emiſſam, antequàm aliqua partium compareat in iudicio, & hoc gratuito, nõ gratuito nõ poſſunt impunè, niſi occaſione dãni dati aliquid accipiat accuſator: ſed poſtquàm aliqua pars in iudicio cõparuerit, tranſigentes puniũtur in decem Auguſtales. Si lis fuerit conteſtata puniuntur in xxiiij. Auguſtales. Nec obſtat quod de tali crimine licebant trãſigere, quia incidit nihilominus in Turpil. vt no. C. de acc. accuſationẽ. Sed trãſactio de iure communi tenet. vt in l. transfigere. ſed hoc eſt in voluntate Curiæ in aliis criminibus, in quibus non licet trãſigere ſortiatur ius commune, vt C. de tranſact. l. trãſigere.

dãt, ſed vt terminum iudicij prorogent ſine licentia Curiæ neutro ad iudicium veniẽte, quem terminum ante vel ipſi ſpõte receperãt, vel quẽ ipſis authoritas iudicialis indulſit. Nolentes igitur lites fieri aliquorũ machinationib' immortales, ſtatuimus, vtrunq; accuſatorem & accuſatum [a] pro æqualibus portionibus eandẽ pœnam in caſu præſcripto ſubire centũ Auguſtaliũ, ſcilicet, noſtris vtilitatibus applicandam: quam [b] alter eorum ſubire deberet, ſi in ſtatuto ſibi termino proſecuturus accuſationẽ non veniſſet ad Curiam.

TITVL. XVI.

Lite nõ conteſtata in criminali iudicio, an poßint actor & reus inter ſe cõponere, non dato tamen aliquo vel retento?

In criminalibus de quibus poteſt tranſigi, quia continet pœnã ſanguinis, poſſunt accuſator & accuſatus trãſigere poſt citationẽ emiſſam antequã aliqua partiũ comparuerit, & hoc gratuito non poſſunt, niſi occaſione damni dati aliquid accipiat accuſator, & ſecus faciens duplum eius quod proinde accepit curia ſoluet. Sed poſtquam aliqua partium in iudicio comparuerit, transfigens punitur in decem Auguſtalibus. Si verò lis fuerit conteſtata punitur in xx. Auguſtalibus. nec obſtat quod de tali crimine licebat tranſigere, cauſa nihilominus ſuo ordine peragenda, ſed curia non acceptat, & habet locum in criminalibus pœnam ſanguinis imponentibus, & alijs excepta pœna falſi in ſuo robore duraturis. hoc dicit. Lallus de Tuſcia.

† IMPER. FEDER.

POſt [c] citationem emiſſam, lite nõdum in criminali iudicio cõteſtata, nec aliqua partium cõparente, ſi accuſatus & accuſator voluerint inter ſe cõponere, [d] trãſigendi eis licentiã [e] impartimur. Quod ſi aliquid vt ab accuſatione deſiſtat, accuſator acceperit, quia ſine licẽtia Curię hoc prę ſumpſit, duplum eius, quod proinde eũ accepiſſe cõſtabit, & abſq; [f] diminutione aliqua curię noſtrę [g] ſoluat, niſi forte ꝑ æſtimatione dãni cõmiſsi accuſatorẽ aliquid accepiſſe cõſtiterit, cũ damnũ rei familiaris inſtituẽda accuſatio cõtinebat. Quod ſi vſque adeo ſit ꝓceſsũ, vt ex citatione facta partes in iudicio ſint prẽſẽtes ſine licẽtia & mandato Curię cõponẽdi, partibus tunc cõcedimus poteſtatẽ, contra quod ſi factum fuerit, accuſator [h] decẽ Auguſtales ſiſco no-

Alias Idem.

d *Trãſigẽdi.* Improprie dicitur trãſigere nullo dato vel retento, quia trãſactio nullo dato vel retẽto minimè ꝓcedit, vt C. de trãſ. l. trãſact. licet ſit cõtra in eo. ti. ſi ſuper. ſed ſolue, vt ibi.

e *Impartimur.* Præterquàm in enormibus iniuriis, vt ſupra vt Iuſt. & offi. nihil teci. à liti. & de offi. iu. l. pluſquam. in ſi.

f *Diminutione.* Supra de prohi. accuſa.

g *Perſoluat.* Hoc intelligo in atrocioribus iniuriis, in aliis vero licitum eſt tranſigere, vt dicit noua conſtitutio, quę incipit, poſtquã. & quæ

ANDRAEAS

& ſic ſunt centum Auguſtales inter ambos. [Quandoquidem pœnam centum Auguſt. ſolueret accuſator, tantum ſi reus comparuiſſet, & accuſator non, ſupra. e. l. iij. alias. ij. Hic eſt vetus intellectus huius conſtititutionis. Alij habent malam literam, quam alter eorũ, ſcilicet, reus. Sed de eo non inuenimus, quòd ſit hæc pœna, imò & poſt litem conteſta. poneretur in banno, ſi non liqueret de cauſa, vt dictum eſt in ſuperioribus, & C. de accuſa. l. abſentẽ, nec diceret litera, ſi in ſtatuto termino non veniſſet accuſationem proſecuturus, imò diceret, defenſurus, & accuſatori ſtatuitur ille terminus. C. qui accuſ. non poſſunt. l. ſi ea. ff. de accu. l. cum Titia. De vtroque etiam non poteſt loqui, quia dixiſſet alterutrum, non alter. Quia ergo ambo contempſerunt iudicem & mandatum eius, apparet colluſio, quia neuter venit, vt innuitur in litera, & ſic ſunt ſocij in ſoluendo pœnam.

Lite non conteſtata in criminali iudicio, an poßint actor & reus inter ſe componere, non dato tamen aliquo vel retento? Rubrica.

POſt citationem. In iniuria atroci hoc innouatur, vt non componat, ſupra de offic. Iuſtitia. l. priuſquam.

ADDITIO. *Add: inſti. de iniu. in §. atrox. & gloſſ. in capi. cum illorum. de ſenten. excommunicatio.*

Item dicit gloſſ. quòd demum poſt litem conteſtatam habet locum Turpillia. vel ſalem poſt libellum ſecundum Ioan. Non intelligas libellum accuſatorium, ſed libellum datum principi, per quem impetrabat citationem & inſcribebat ſe, ſic dicit l. quæſitum ſe obiecturum minatus eſt, non intellexit Ioan. de libello accuſatorio, & ideo male videtur ſequi in hac gloſſ. quorum neutrum fuit

DE YSERNIA.

fuit hic. Nam impetratio citationis habetur pro libello illo, de quo loquitur. l. quæſitum. antequam citationem impetratam promittit delator proſequi cauſam. Alioquin officiales, vt videmus, faciunt denunciantes obligare ſe. Et hoc habetur pro inſcriptione, inſcriptio autem ſufficit ad committendum Turpillia. C. eo. l. j. & l. ſi. & de calumnia. l. j. Hæc etiam inſcriptio, quæ ſit in libello, de quo loquitur l. quæſitum. ſit plenius in libello accuſatorio, vt in l. libellorum. Ex quo ergo coram iudice ordinario profitetur ſe velle accuſare ſecundum Ioan. ſi non verbis, ſententia tamen ſenatuſconſult. Turpillia. tenetur ſi non proſequatur accuſationem, hoc modificat iſta conſtitutio, vt poſt citationem factam, antequam compareant, non teneantur proſequi, poſtquàm cõparuerunt proſequi tenentur. alias eſt pœna. xij. Auguſta. in ſolo accuſatore, ſecundum vnam literam. Secundum aliam in ambobus, & ſic quilibet ad ſex. Et ita videtur habere ille qui fecit hanc gloſſ. Sed communior & melior litera eſt, quam ego habeo, vt ſolus accuſator componat xij. Auguſta. quia licet reo redimere, &c. ff. de re eo. qui mortem ſi. cõſci. l. j. & modificata eſt pœna Turpil. quæ erat v. librarum auri & xij. Auguſta. [Quid ergo ſi poſt citationem emiſſam, accuſator comparet in Curia, ſed non reus, deinde recedit accuſator, an erit ſine pœna, quia hic loquitur quando comparuerunt ambæ partes? reſponde iam dictum eſt, quòd poſtquàm partes comparuerunt, incidit accuſator in Turp. ſecundum Ioan. Sed modificata eſt pœna Turpilliani quæ erat v. librarum auri, ad xij Auguſtales. Si ergo accuſator tantum comparuerit, certum eſt quòd tenetur proſequi ſecundum Azo. & H. Nam ſecundum hos non eſt pœna, ſecundum Ioannem ſic, quia ex quo de iſto caſu nõ expreſsit

deſtiterit ff.ad Turpil. l.ſenatus.§ ſipoſt mortem. ibi.cæterú ſi poſtea,&c.& ex hoc inſurgit alia opin.quia cum tranſactum ſit in illis criminibus, in quibus licet reſpectu rei, ſi lis ſuo ordine peragatur, aufert reo exceptioně peremptoriá paratam ei ex tráſactione,quod eſſe non debet.vt C.de precibus Imperat. offerend.l.quoties. Nec dicat quis,quòd priuſquàm Curia non acceptat,non eſt parata reo exceptio, vt ita nó acceptádo videatur impedire & ita tolere,qa in dubio nó eſt verum quòd Curia non acceptat.ergo tráſactio valet. argumentum optimum ad hoc. ff.de donationib. inter virum & vxo. l. cú hic ſtatus. §. quod ſi ambo. Puto itaque diſtinguendum quomodo Curia cognouit de tráſactione, vtrú incontinenti non acceptauit, vt túc fingatur non facta tranſactio: ſicut aliâs dicitur de actione, quod dic vt in ſumma,ſi certum petatur. diuiditur autem mutuum. An ex interuallo,& túc tranſactio valebat reſpectu rei,quia facta in illis criminibus, in quibus licet, vt hic ponitur, & accuſator videatur deſtitiſſe,& teneatur ad centum Auguſtales,vt ſuprà c.l.iij.cùm ceſſet cauſa ſuperius allegata, ſcilicet,infirmatio tranſactionis accuſatorem poterat excuſare.

† *Aliàs, idē Aug.*

ſtro componat. Poſt lité verò cóteſtatam ſi tranſigāt aut componant.xxiiij.Auguſtales accuſator, & accuſatus ęrario noſtro ſe nouerint illaturos. Cauſa nihilominus ſuo ordine peragéda,ſi tranſactionem,aut compoſitionem eandem Curia non acceptat. a Quæ omnia in illis criminibus locum habere cenſemus, quæ ſanguinis pœnam imponunt, in quibus tráſactiones vel pactiones fieri b vetera iura permittunt.Aliis quę ſanguinis pœnā non irrogāt, excepta falſi accuſatione, in ſuo robore duraturis.

De iure Francorum in iudicijs ſublato.

TITVL. XVII.

Quoddam hodie in Regno iſto ius Francorum conquieſcit, quia iſta conſti. iubet, quod omnes viuant æqua lance, et æquale omnibus ſit idem ius,ac tollitur illud ius Francorum: quod volebat,quòd contumax ante litem conteſtatā puniebatur pœna priuationis omnium bonorum mobilium, & priuabatur iactura cauſa, etiam quòd habuiſſet bonū ius. & vult quòd ſolum in iij. parte bonorū mobilium puniantur contumaces Franci, vel Lombardi, ſicut alij de regno, & non puniantur iactura cauſa.hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

SPeciale c quoddā Francorum ius, imò,vt proprius loquamur, iniuriam, quā d in iudiciis tam ciuilibus,quàm criminalibus hacten⁹ obtinebat de medio tollere cupientes. Præſentis noſtræ ſanctionis programmate cunctis Regni noſtri fidelibus volumus eſſe notum.Quod nos,qui ſingulorum iura iuſtitiæ libra penſamus in iudiciis aliquam e diſcretioné haberi nō volumus perſonarum,ſed æqualitaté, ſiue ſit Frācus,ſiue Romanus,aut Lógobardus,qui agit, ſeu qui conuenitur, iuſtitiam ſibi volumus miniſtrari.Cauillationes & captiones antiquas iure Frācorum noſcentias & momenta temporum, quæ inter Frācos litigantes in iudiciis hactenus ſeruabantur, necnon quaſdā alias ſubtiles obſeruationes tā in ciuilibus,quā criminalibus cauſis ſubmouemus. Pœna,etiam per quā Francus ante litem cōteſtatam cótumax bonis mobilibus omnibus priuabatur,in pœnā tertiæ partis mobiliū f noſtra cōſtitutione contentam, volumus eſſe transfuſam.Illud nihilominus (quod acerbius reputamus)pręſenti lege corrigimus,videlicet,quòd Francus lite cum eo in pecuniariis litibus,vel in cauſis criminalibus cōteſtata cōtumax, bonam, vel malā cauſam habeat, ipſam amittat.hoc enim & ab omni iuſtitię tramite diſcrepat,& oīs hoc ratio æquitatis abhorret. Vt propter alicuius abſentiam, quæ dei g debet repleri pręſentia firma iuſtitia, vel etiá in ſui perpetuitate deficiat,vel incōſtātia varietur. Prędicto igitur tēpore Frácus cótumax, nó vt olim, causá amittat,

a *Quæ omnia.* Scilicet, in criminibus poſſit tranſigi ante litis conteſtationé, vt in principio huius cōſtitutionis poſuit.

b *Vetera.* Vt C.de trāſactio. l. tranſigere.

De iure Francorum in iud. ſublato. *Rubr.*

c SPeciale quoddam. Alius ordo, ſcilicet, iudicij ſeruabatur olim in quibuſdā perſonis, & ſolennitates captioſæ temporum, putà, in Francis vel Romanis, quod hæc conſtitutio tollit, & vult quòd idé ius ſeruetur inter omnes, & eſt ratio, vt C.de in integ. reſtit.l.fi. Item ſi Francus contumax erat, olim poſt litem conteſtatam perdebat cauſam, ſiue bonam, ſiue malam habebat. quod hic corrigitur, & vult ſeruari cōſtitutionem illam ſuprà de pœna poſt litem conteſt.

d *In iudicijs.* Secus in ſucceſſionibus, vt infrà de ſucceſ.in feud.l. vltima. in princ.

e *Diſcretionem.* In tranſactione vel exhibitione iuſtitiæ, vt hic, ſed habetur diſcretio in perſonis iudicum, vt ſuprà quod non licc. vniuerſ. l. prima.

f *Noſtra conſtitutione.* Quæ eſt ſuprà de pœna contu. in ciui. cauſa. l. prima.

g *Debet repleri.* Vt C.de iudic. properandum. §.cùm autem ęremodicium.

Quæ

Sanct

ANDRÆAS

conſtit.quando, ſcilicet, accuſator tantùm comparet, relinquitur regulis veterum legum.C.de appel.præcipimus.in fine. Item in accuſatore ſecundum hanc conſtitutionem eadem eſt ratio, ſi compareat ipſe ſolus,ſicut & reus:nec ratio diuerſitatis poteſt apparere.ergo idem ius.ff.de verbor.obliga.à Titio. maximè ſi eſt pœna, vt hæc gloſſa dicit, quia receſſit ſine licentia.C.de decur. l.ſi quis decurio. lib.x. [Sed quæ pœna erit Turpilliani? dic quòd quinque librarum auri, quæ pœna videtur hoc caſu non mutari, & hoc in publicis criminibus, ſiue iudiciis. [In priuatis extraordi. pro motu iudic.ff.ad Turpil. l.& in priuatis.& l. ſi quis repetere. §.ſterilis. [Sed cum in hac conſtitu.non ſit pœna Turpil.ſi receſſit ſine licentia. Sufficit eadem pœna, ſicut ſi ambæ partes comparuiſſent, & receſſiſſet ſine licentia, vt hic caſus omiſſus, quando accuſatus tantùm comparet ſit ſimilis expreſſo,cum ratio ſit eadem argu.ff.de condi.ob cauſam l.ſi extraneus.

Licentiam impartimur. In hoc derogat dictæ l.quæſitum. ſecundum intellectum Ioan.

Curia non acceptat. Nam notificatio ob. curiæ. Ignoranti enim non currit tempus.

ADDITIO. *Adde l.annua.ff.de calum. auth. hodie. C.de appe. & in cap. finali.x vj.diſtinct.*

Si ſtatim non acceptat tranſactionem,& cōpoſitionem erit pœna xxiiij.Auguſta.& tranſactio non valebit. [Si auté ex interuallo acceptaret Curia tranſactionem, quantum ad accuſatum valeret in criminibus,quib⁹ valet tranſactio, ſed accuſator tenetur pœna centum Auguſtalium ſuprà ead.l.iij. Et ſic ſemper Curia ſtatim non acceptabit, vt habeat maiorem pœnam ab accuſatore. Andræ.

POſt citationem. Pro iſta conſtit. vide cap.ad audientiam noſtram. infrà, vt iuſt.non compet.à lite.& eſt Caroli ſecundi.

In gloſ.

DE YSERNIA.

In glo.j.ibi,compareat,vt in conſtit.prius ſuprà, vt iuſti. habeant certos aduo. Petrus.In gloſ.x.augetur.in fi.& hoc intellige niſi ſint atroces iniuriæ,in quibus non licet tranſigere,vel paciſci poſt citationem emiſſam: etiam ſi nondum cōparuerint in iudicio, vt ſuprà de off.in l.prius. In text.tranſigendi, id eſt, paciſcendi.

In tex.impartimur.Quod hic dicitur in accuſatione,idem intelligas in denunciatione: quia ſicut accuſator non poteſt ſe concordare cum parte,poſtquam partes ſunt in iudicio pręſentatæ,ita nec denuntiator, vt expreſſe dicitur in c.qualiter. ad audiétiam noſtram, querelam quam plurium.& pro hoc facit. ff.ad Turpil. l.ab accuſatione.§.nunciatores. Bart.de Capua.

De iure Francorum in iudicijs ſublato. *Rubrica.*

S*Peciale quoddam.* Remouet quaſdam abuſiones,& vult vt omnes ſubditi indiſtincte,non habita perſonarum diſcretione,eadem l. viuant,Francus ſit,ſiue Romanus,aut Longobardus. Multi enim in Regno ſemper vixerunt iure Francorum, multi iure Romano, & multi iure Longobardo.Sed in aliis ſeruarentur prius iura Longobarda,quàm Roma.ſuprà de offic.ma.ca.l.præſenti. & l.puritatem. & ſuprà de offic.iudic.vniuerſitas.

Illud nihilominus. Tollit alium abuſum, & eſt intelligendú quòd contumax non punitur in omnibus bonis mobilibus ante litem, nec poſt, vt cauſam amittat. Sed ſi eſſet verè contumax, poſſet puniri in omnibus bonis. Et ſub pœna omnium bonorum contumaci mandare, eúmque punire vt dicunt Moder. C. libro x. de iure fiſ. l. certa. de decur. l. ſi magiſtratum. & dictum eſt ſupra in ſuperioribus.

Appellationes excluſore medio. Contumaces non appellant, ff. de iudi. poſt edictum. in fine. & ſuprà de exoc. & præpa. iudi. l. ſi quis poſt litem. in princ.

De

a *Sanctionem.* Quæ eſt ſupra, vt lite conteſt. ſuper l.j. & in ſequen. l.
b *Excluſo.* Id eſt, repulſo, vel denegato, vt ſupra de exor. & præpa. indi. l. ſi quis poſt litem, contumax enim non appellat, vt ibi.

c *De dilationibus & exceptionibus in iudi. &c.*

D*ilationes.* Minuit dilationes litium hæc conſtitutio, & vult quòd ſtatim oblato libello in qualibet cauſa præſtādo, vt in authenti. offeratur. niſi ſit modica infra duos Auguſtales concord. ff. de dolo. ſi oleum. in fi. ſtatim ſequitur conteſtatio litis inter principales perſonas per verbū Nego, vel Confiteor, inter procuratorē per verbum Ignoro in ciuilibus cauſis citatione præmiſſa cū forma de qua hic dicitur, præſtita ſatiſdatione de iudicio ſiſti, ſi reus nō poſſidet immobilia vt in l. ſciendum. ff. qui ſatiſdare cogantur. & ſublatis dilatoriis omnibus de quibus loquitur authent. offeratur. veniat poſt triduū ad reſpondēdum. Niſi velit dilatoriam, quæ ante litis conteſtationem, eſt opponenda, vt C. de probationib. exceptionem.

ſed iuxta nuper editam noſtri nominis [a] ſanctionem, vel poſſeſſionem, & venditionem bonorum, aut perpetuæ poſſeſſionis iacturam, vel deciſionem principalis cauſæ, remedio appellationis [b] excluſo, ſecundum ius & iuſtitiam patiatur.

De dilationibus & exceptionibus in iudicio præcidendis & abbreuiandis.

TITVL. XVIII.

Statim oblato libello qui in omnibus iudicijs debet offerri, niſi cauſa ſit modica infra duos Auguſtales fiat litis conteſtatio per principales, per negationem vel confeſſionem, per procuratorem & defenſores, per verbū ignorantiæ, vt in cauſis ciuilibus, quæ coram Baiulis aguntur præcedente citatione cum forma hic poſita, niſi dilatorias exceptiones competētes opponātur, deliberatorias omnino ſubmouet.

d *Statim.* Corrigitur ergo per hanc conſtitutionem authen. offeratur. C. de litis conteſta. quæ ſumitur in authenti. de exhib. re. §. ſcimus. colla. v. in eo quod ibi dicit, oblato libello dari reo inducias xx. dierum. Statim, ita infra decem dies. ij. quæſtio. vj. non ſolent.

e *Oblato libello.* Circa præſentis legis materiam multi ſicut oues errauerunt. Et quod deterius eſt errorem noſtrum non in vſum tranſtulimus proprie, ſed ad vſum verum, quia quod non ratione introductum eſt, ſed errore primum, deinde conſuetudine obtētum eſt, in aliis perſonis, in quibus ſimilia cōtingunt nō obtinet, vt ff. de leg. & ſc. conſul. quod non ratione, ſed de mente huius l. ſecundum veritatē intrinſecā. Quid tenendū ſit, videamus, caſus talis eſt, præcipit iſta lex in omnib' cauſis, ſiue ciuilibus ſiue criminalibus, publicis ſeu priuatis, libellum de neceſſitate offerre.

Litis, ſed incontinenti gaudiis datis in iudi. in ciuilibus, vt eſt moris, & fide iuſſoribus de iudicio ſiſti poſt terminum poſitum, niſi connentus poſſeſſor ſit immobilium ipſo loco iudicij cum amicis, & aduocatis ſuis deliberet reſponſurus. mobilium etiam ſi fideiuſſorem dare nequiuerit, cautione iuratoria committatur, niſi pauper aliquis vel gironagus de miſeria aut de quolibet alio beneficio cuius cognitio ſpectat ad Baiulum, impetatur, fideiuſſores dare, qui ſi nequiuerit vſque ad finē litis per Baiulum cuſtodia carceris mancipetur. hoc dicit. Lallus de Tuſcia.

ADDITIO. *Adde an debet produci in ſcriptis? vide in auth. offeratur. C. de litis cōteſtat. glo. in verbo neceſſaria in cl. ſæpe de verb. ſignific. doct. in c. j. de libel. ob. Bar. & doct. in l. j. ff. de edē. Ang. in l. ſententiam § ſi haret ff. de appella.* Superant. † *Aliàs, idē Ang.*

† IMPER. FEDER.

DIlationes [c] in iudiciis hactenus obſeruatas, quę non tantū iura noſtrorū fideliū differebant, verū etiā perimebāt, præcidere diſponētes. Pręcipimus, vtraque parte pręſente quocunque iure agatur, ſiue etiā quis criminaliter priuato aut publico iudicio accuſet [d] ſtatim [e] oblato libello, quē

Statim oblato libello litis cōteſtationem ſequi debere in libello excipit, niſi cauſa ſit infra duos Auguſtales in litis cōteſtatione diſtinguit, quia in principalibus perſonis ſit per negationem, vel confeſſionem, in procuratore vel defenſore per ignorantiæ verbum ponit formā citationis, & quando citatus ſe debeat præſentare. In eo vero quod dicit litis conteſtationem ſtatim ſequi debere, niſi exceptio dilatoria opponatur. [Deliberatorias omnino aufert. ſed concedit aliàs inducias

ANDRAEAS

De dilationibus & exceptionibus in iudicio præciden dis & abbreuiandis. Rubrica.

D*ilationes in iudi. ij.* Pridie ante citari. Hodie per nouam conſtitutionem ſunt tres dies, infra quod tempus partes ſe præſentēt, ſcilicet in ciuilibus. Sed in vſu obtinet hæc conſtitutio. in Baiulo, qui pridie ante citat. [Conſtitutionibus nouis factis poſt excommunicationem Imperatoris fides non datur.

Infra duos Auguſtales. Idem de duobus Auguſtalibus, nec plus nec minus, vt in ſimili dicitur in gloſſ. de ſolennitate inſtrumentorum & infra qualiter de po. cau. cele. l. in cauſa depoſiti. [Quærit gloſſ. nunquid ex hac generalitate dandi libellum, dari debeat libellus in cauſa appellationis & lis conteſtari. Item in cauſa nullitatis. Item in executione ſententiæ, quando petitur ſententiam executioni mandari? Sed non reſpondet. Circa primum dic, quòd ſpeciale priuilegium eſt in cauſa appellationis, ex vna tantum parte præſente cognoſci, & ſic lite conteſtata C. de tempo. appell. l. fina. §. illud. Neceſſe eſt autem appellari infra terminum, præſentare proceſſum iudici appellationis, & inſtare, vt iudex pronunciet pro ſe, ſcilicet, bene appellatum, & male iudicatum infra de appellatio. iuris peritorum. in fin. Sed ſi ambæ partes ſunt præſentes dabitur libellus, & lis conteſtabitur, quia petetur ſententiam infirmari, & aliâs pars negabit hoc debere fieri, vt quidam dicunt. Et ſic intelligunt. C. ne liceat in vna eadémque cauſa tertio prouocare. l. j. Iſti lites ex litibus ſuſcitant, cum cauſa appellationis ſit eadem cum principali. C. de procuratorib. l. ita demum. [Alij melius dicunt, aut in cauſa appellationis nihil noui proponitur, ſed tantùm ex actis cauſæ principalis proceditur: & tunc non fiet litis conteſtatio. ex quo in principali cauſa lis ſemel fuit conteſtata, & ſic nec libellus dabitur argumen. ff. de iureiuran. l. ſi duo. §. vltim. vbi qui iurauit non feciſſe furtum, ſi poſt conueniatur cōdictione furtiua obſtabit exceptio iuriſiurandi. Semel enim iuratum fuit furtum non factum fuiſſe. ſi autem noua exceptio proponatur, vt in l. per hanc C. de tempo. appellatio. oportet quod pars alia reſpōdeat, & ſic ipſa natura negotij induit vt lis conteſtetur, quod ſit per negationem vel affirmationem. C. de litis conteſtatione. l. j. & ſic poteſt intelligi. d. l. j. C. ne liceat in vna & eadem cauſa tertio prouocare.

ADDITIO. *Adde an duæ negationes faciant vnam affirmationem. de text. in l. duobus verbis. ff. de verborum obligat. sex. in c. & ſi Chriſtus. de iureiurā. sex. in c. j. eod. titul. in vj. gloſſ. in verb. nec non. in clemen. j. de offici. deleg. Cardi. Zabarel. in c. non intuiſſe. in j. notab. de procura. Benedic. Capra in c. j. notab. eod. tit. lib. vj. Bal. in l. qui ſe patris. C. vnde liberi. Et quod ſi ſint tres negationes an affirment, vel negent? vide per Bart. in l. j. ff. de cad. puni.*

DE YSERNIA.

Non intelligas quòd in hoc vltimo dicto, quando nouum ius proponitur, debet dari libellus, quia nec in principio datur, quando peremptoriè proponitur, ſed ordo cauſæ ſeu temporum inſtruit vt propoſito nouo aliquo reſpondeatur, quæ reſponſio, vt dictum eſt habetur pro conteſtatione litis. Dicta vero l. j. ne liceat tertio prouocare. non facit ad hoc. Quod enim ibi dicitur ante litis conteſtatio. exponitur, id eſt, ante cognitionem cauſæ, & antequam incipiat de cauſa cognoſcere. nec loquitur quòd debet iudex datus recuſari antequā de cauſa cognoſcat, & ideo dicit ante litem conteſtatam, quia poſt litem recuſatio non fieret, non autem ponitur, vt in cauſa appellationis neceſſe ſit litis conteſtatio. Dicta vero recuſatio non habetur pro appellatione. Iudices imperiti vel malitioſi dicunt, & ſi non detur libellus, debet dari petitio in ſcriptis: ſicut quando petitur aliquid per officium mercenarium, ſcilicet, deſeruiens exercitio litis, ſicut clientulus deſeruit domino, tunc nō datur libellus, vt not. in rub. ff. de inter. actio. Datur tamen petitio ſecundum Modern. argument. C. libr. xij. de agen. in re. l. fi. Sed minus bene dicunt, quia cum cauſa ſit eadem, vt dictum eſt, & appellatio extinguit, vel ſuſpendit pronunciationem, vel ſententiam. ff. ad Tur. l. j. §. fin. cum concod. ſicut iudex principalis cauſæ quando petitur quid nouum, puta reprobari teſtes, vel aliud ſimile, non datur libellus prout iudiciarius ordo demonſtrat. Sic nec iudex appellationis quando petitur quid nouum, puta reprobari, vt ſit finis litium, & infinitas euitetur. Vnde tamen non per modū libelli debent in ſcriptis ponere quomodo petit hoc & hoc, aut excipiendo eum excipit, aut de nouo proponendo. Idem in cauſa nullitatis quæ etiam pendente appellatione poteſt agitari, nec per hoc renunciatur appellationi extra de appellatio. dilectus per Innocentium.

ADDITIO. *Adde an quis poſſit ſimul proſequi nullitatem & iniuſtitiam? vide per Lap. alleg. cxciij. & an iudex appellationis cognoſcat de nullitate? vide per Dom. de Rot. deciſi. 150. in antiquis, & per Bal. in c. j. de re iudicata.*

Nam nullitas ſpecies eſt appellationis. argumen. ff. de arbi. l. non diſtinguemus. §. cum quidam. Secus ſi ſententia eſſet executioni mandata, quamuis tunc de nullitate audiatur perpetuo vſque ad xxx. annos, poſt non, quia omne ius tollitur tanto tempore. C. de præſcript. xxx. ann. l. ſicut in rem. & l. omnes. & quamuis ex eiſdem actis

dncias, vt eſt iuris. Præcipit etiam reum, qui tes immobiles non poſſidet, cauere de iudicio ſiſti per fideiuſſores, & hnc poſt triduum. Et per hoc, quod dicit, qnòd reus loco iudicij ſuper principali cauſa deliberet reſpõſurus, manifeſtè colligitur ex prædictis, quòd omnia quæ hic continentur, recipiunt exceptionem: & hoc eſt ſecuudum iura, vt ff. de reg. iuris. omnis difficultas. Error enim eſt dicere q̃ in omnibus cauſis oblato libello ſtatim debeat lit. cõteſt. fieri. Sic enim lex iſta in multis coutradicit ſibi: Dicit enim oblato libello inducias dari, licet non delibetatiotias. Item opponi exceptionem dilatoriam, quæ opponitur ante litem conteſtatam, & infra triduum, maximè dilatoria iudicis, vt C. de probationib. exceptionem. & inſtà, ſi ciuiliter. & l. hoſtici. C. de exceptionibns. l. vltima. in fine. Item præſtantur fideiuſſores de iudicio ſiſti poſt triduum, quæ cautio præſtatur ante litem conteſtatam, vt ff. ſi quis cautionibus. ſi quis eum §. quis iure. & qui ſatiſda. cogantur. Iulianus. & notatur in eod. titu. l. penul. in fi. ſecundum Azonem. Qualiter ergo locum habet quod hic dicitur, ſcilicet, oblato libello ſequi ſtatim deberi lit. conte. Reſpon. cùm reus petebat inducias deliberatorias tantùm, quas ſecundum leges veteres debebat habere, vt ff. de edendo. l. j & C. de lit. conteſta. authen. offeratur. Item cùm reus erat poſſeſſor bonotum immobilium, uec cauete tenebatur de iudicio ſiſti. Item cùm nulla excep

a in iudiciis omnibus offerri volumus, prout actionis qualitas, vel accuſationis forma depoſcit, niſi cauſa valde ſit modica, infra b duos Auguſtales, ſcilicet, quę ipſum nõ deſiderat offerendum litis conteſtationē, quę in principalibus perſonis c per negationē, vel cõfeſsionem: in procuratoribus & defenſoribus aliorũ per ignorãtiæ verbum fieri poteſt, ſequi debere. vt tamē in cauſis ciuilibus, quæ corã

la exceptio dilatoria oppouebatur, hæc enim omnia litem conteſtari differunt, vt hic dicit. Vel ſi vis omnia eſſe plana, dic ſtatim, id eſt, infra triduum: ſic ponitur C. de errore aduocator. l. fina. C. de iudic. l. fina. Nec te moueat quod dicit, pridie autē futurus reus citari debet, quia verum eſt, qnòd vno die antè citãdus eſt, quàm debeat præſentari, vt dicit noua cõſtit. in ciuilibus, ſed eo pręſentato locũ habeât omnia ſupradicta. Et no. quòd ex eo, quod ſequitur, q̃ in iudiciis omnib. &c. videtur libellus offerēdus, & lit. cõteſtat. facienda, etiam in cauſa appellationis, & in cauſa nullitatis: de qua dic vt plenè notatur extraord. C. de tempor. appellat. l. fin. § illud. Item an in executione ſententiæ ſit offerendus libellus? dic vt notaui extraord. c. de iur. & de iuris & facti ignor. l. j. & ff. de iureiuran. ſed & ſi poſſeſſori. in principio.

a *In iudiciis omnibus.* Etiam in illis caſibus, in quibus non dabatur libellus, ſecundum leges, quæ notantur in. §. ſancimus. de exhibendis reis.

b *Duos Auguſtales.* Sopitum eſt igitur hnc, quod dicitur in authen. de mandat. princip. §. ſi tibi. quia hic dicitur, quæ ſit breuis lis, quod non determinatur ibidem.

c *Per negationem.* Dummodo omnino litis cõteſtatio fiat, vt argu. ff. ad Trebel. mulier. in fin. & not. C. de lit. conteſta. l. j.

Predio

ANDRAEAS DE YSERNIA.

actis velit oſtendere nullitatem: quia ex curſu biennij, vbi non appellaret, non confirmatur ſententia. ar. ff. de app. l. ſi expreſſim. quæ loquitur quando appellatum ſit. Idem ſi nou fuit appellatum: quia quod iniuſtè fit, omni tempore irritari debet. ff. de re iud. l. quod ab initio. Tamen poſſeſſori vincenti qui authoritatem rei iudicatæ per iudicem rite exequentem poſſidet, & ſic iuſtè. de acquir. poſ. l. iuſtè. non debet fieri nouitas extraordinaria, ſed dari debet libellus, per quem petat reuocari executionem, & nnn ſolum prætendat tunc nullitatem, ſed de nouo poſtulat reuocari executionem, ideò quia ſententia eſt nulla propter generalitatem. d. auth. offeratur ei libellus. [Alij diſtingunt in hoc vltimo caſu: aut incontinenti petit hoc, aut ex interuallo. Et dicunt eſſe incontinenti ſi infra duos menſes à tempore executionis ritè factę hoc petatur. argu. ff. de iure fiſ. l. aufertur. §. qui compenſatione.

ADDITIO. *Adde quando dicatur aliquid fieri incontinenti? Vide per Bart. in l. j. in §. cum ergo. ff. de vi & vi arma. & an hac dictio incontinenti mox, ſtatim & confeſtim importent ſummariam cognitionē abſq; ordine iudiciario? vide in l. momentaria. & ibi gl. C. vnde vi. Ioan. de Plat. in l. j. in j. col. C. de his qui ſe deferunt. lib. x.*

De hoc nnn multum curandum eſt, quia parum perditur, ſi dat libellum: & parum lucratur ſi nou dat. [Petitur autem annullari ſententia à ſuperiore vel ab eodem, ſi eſt ordinarius. C. de accuſ. l. ſi accuſatoribus & l. abſentem. cum concor. [Circa tertium duobus modis petitur executio, ſcilicet, per actionem in factum, re iudicata. Et per officium iudi. Primo modo qui peteret, ſtultus dicitur vt dicit gloſſ. ff. de execut. rei iudi. l. ſi à re. §. j. in gloſſ. quæ incipit, ſciendum &c. Oportebit enim eum dare libellum, & iterum omnia iudicialia facere. Nam dicitur actin. ff. de re iudi. l. iiij. in princip. & l. miles. §. j. & l iudicati. Et ideo edenda eſt ex more per authen. offeratur. C. de lit. conteſta. ff. de eden. l. j. in prin. & C. quando ex fac. tuto. l. j. de hoc plenè dicitur in libellis. Roffr. de actio. in factum quæ deſcendit ex re iudi. Secundo modo petitur per officium deſeruiens iudicio, & liti executioni mandandæ quæ iudicata ſunt, ſi in rem iudicatam tranſierunt vt nou poſſit appellari: de quo loquitur. ff. de rei vendicatio. qui reſtituere de re iudi. à diuo Pio. in princip. & §. j. dummodò iudex manu militari & pignoribus captis auferat rem, quæ erat in condemnatione deducta. C. de execu. rei iudi. l. j. ij. & iij. & per totum. Hoc officium mercenarium eſt, & deſeruit liti, & iudicio cœpto, & finito. Sed quia nihil eſt actum, cum quid ſupereſt ad agendum. C. ad Syllania. l. penult. [Non dicitur in effectu finiri, niſi facta executione, nam parum prodeſſet ſententiam dari, niſi executio facti ſequatur. dicit gl. rubr. de except. rei iudi. & ſic quæ emergunt de nouo in iudicio ſpectant ad iudicis officium, nec enim eſt diuerſa cauſa, imò potius eadem cenſetur. argu. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. item ſciendum.

ADDITIO. *Adde l. de ætate in §. ex cauſa. ff. de interrogat. actio. l. non diſtinguemus. in §. cum quidam. ff de arbitris. cap. inſinuante. de offi. de deleg. cap. paſtoralis. de priuileg. glo. ij. in cap. cæterum. de iura. calumnia.*

Nec datur libellus quando ſic aditur iudex. argum. ff. de oper. noui nunciat. l. de pupillo. §. meminiſſe. Plus dicunt Modern. cum antiqui Iuriſtæ dicant partem vocari, quando executio ſententiæ petitur, vt videat an excedat modum in exequendo, quia tunc appellaretur. C. quo. appel. non reci. l. ab executione.

ADDITIO. *Adde tex. in c. non. de appellatio. Archi. in c. cum apud xj. q. iij. Et per Domi. de Rota deciſio. 139. in nouiſſimis.*

Et ſi ſententia ſit nulla quæ non debet executioni tradi. ff. de iud. l. ſi prætor. §. Marcellus. de fer. l. ſi feriatis. De nullitate poteſt opponi etiam poſt ſententiam. C. de iuris & fact. ignorant. l. j. in gloſſa. [Et ſic debet ſcire, quòd eum tangit. C. de authen. præſtan. l. fina. ff. de adopt. l. nam ita. Aut ſi fuit nouata cauſa poſt ſententiam. C. de execut. rei iud. l. ſi cauſam. aut ſi contra ordinem poſitum. in l. à diuo Pio. primo capiendo ſtabilia. Et ſi facta ſit executio, non vocato eo, reuocari debet ſecũdum eos. C. ſi per vim vel alio modo. l. fina. ff. de minor. l. etiam. §. finali. Innocent. & Hoſtienſ. ſubtilius intuentes dicunt, quòd non, quia executori non datur à iure in hoc modus, & ordo, vt vocet partem. Nulla enim iure cauetur. Nam ſcire debebat victus quia executio ſequebatur ſentētiam in rem iudicatam tranſeuntem. Ad hunc enim finem pronunciatur. nam parum eſt, &c. vt ſupra dictum eſt, ſicut parum eſt eſſe iura, niſi ſit qui ea regat. ff. de originali. iur. l. ij §. & poſt originem.

ADDITIO. *Adde tex. in c. Vbi periculum in §. prætor de elect. lib. vj. c. de criminis. de ſenten. excommunica. eo. lib. Archi. in capu. humanum genus j. diſtinctio.*

Nec permittitur cuiquã ignorare, vel diſſimulare iura. C. de iur. & fact. igno. conſtitutiones, vt finis litium ſit. ff. de ſocio. l. fina. ne ex materia primæ litis lis alia conſurgat. C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. Si nouum aliquod eueniat poſt ſententiam, vt pactum de non petendo, vel alia nouatio, ſtatim victus, qui nouauit cauſam, vadat coram iudice executore, & ſignificet ei nouationem, proteſtando, quod non exequatur de cætero, & appellet, ſi nou fecerit. Dicunt ipſi de appellatione ex ratione, quia ſi non ſignificetur executor, non debet diuinare. ff. man. ſi fideiuſſor. §. non male. Nec eſt præſumendum victorem nolle executionem fieri, ſicut nec iactare quod ſuum eſt. ff. de probat. cum de indebito. §. j.

ADDITIO. *Adde l. ſi cum aurum. ff. de ſolu. Archid. in c. noſſe. iij. de Hom. Bald. in c. quia verſimile. de præſump.*

Et quia nouare facti eſt, argumentum. ff. de curato. furio. l. conſilio. in fine. Quid tamen factum non præſumitur, niſi allegetur. de vſufruct. l. quid inde factum. argumen. ff. ex quibus cauſis maiores. denique. Et tunc poſt talem appellationem reuocabitur executio per officium iudicis. extra de appellatio. cap. bonæ. de except. dilectus. Item ſi ante executionem dicat ſententiam nullam, quia audiendus eſt, & retractanda executio, aliàs poteſt appellare, & reuocabitur executio contra facta, vt dicto capitul. bonæ memoriæ. & de exceptio. paſtoralis. Et oportet quòd quando ſignificat, appellet, vt non fiat executio, ſi dicatur hnc extraiudiciale eſſe, & non valebit quod agitur, ſed ſi non appellet, valet quod agitur. Licet reuocetur poſtea probata nouitate per ea quæ dicuntur,

Nec

extra

Baiulis, vel locorũ dominis aguntur,[a] pridie antea futurus reus citari debeat,& in ipſa citatione cõtineatur expreſsim, à quo, & de qua re, & quo etiam impetitionis genere impetatur:niſi [b] dilatoria cõpetēs exceptio opponatur,deliberatoriis tame iudiciis omnino ſublatis, ſed incontinenti gaudiis datis in ciuilib⁹ iudiciis, vt eſt iuris,& fideiuſſoribus poſt triduum præſtitis. Niſi conuentus [c] poſſeſſor rerum immobilium inueniatur, quo caſu fideiuſſoriã cautionem iudicio ſiſti ceſſare debere cenſemus, in ipſo loco iudicij cũ amicis & aduocatis ſuis ſuper principali cauſa conuentus, deliberet reſponſurus. Mobilium etiam rerũ poſſeſſor ſi fideiuſſores dare nequiuerit cautioni iuratoriæ committatur: niſi pauper aut girouagus aliquis iniuriatum,aut de quolibet alio maleficio, cuius cognitio ſpectat ad Baiulũ impetitus fideiuſſores dare nequiuerit qui vſque ad finem litis per Baiulum carceris cuſtodię mãcipetur.

a *Pridie.* Id eſt pręcedēti die, vt ff. de fetus l. ptidie.& ff. qui teſtamēta facere poſſunt. qua ætate. in fi.& de vſuca. l. ideóque.& de manu. l.j. Habet ergo reus citatus à Baiulo ſiue huiuſmodi locorũ dominis dilationem duorũ dierum tantũ ad comparendũ, videlicet, diē citationis & ſequētem quo comparere debet, vt hic. Sed videtur correctum hoc per cõſtitutionem nouam in ciuilibus cauſis, &c. quã quidem habent ſupra de literis citato. poſt l. edictorum. Alij habent ſupra de ſeruit. not. e rita de eau. poſ. cap. culpam in qua noua conſtitutione datur dilatoria trium dierum, computato die citationis,& die, quo ſiſtere debet,

bet, & bene ibi diſtinguitur. [Quid quando citatur in ciuitate re⁹, quid quãdo extra ciuitatem, & quid quando extra prouinciã. Et facit ad prædictã conſtitutionem nouã, in qua ſtatuitur dilatio trium dierum. ff. de publ. iud. l. inter accuſatorem.

b *Dilatoria competens.* Nota ex hoc, quod tũc venit dies exceptionis dilatoriæ opponendæ cum imminet neceſſitas lit. conteſt. adeóque nec ante poteſt ei pręſcribi, quia non fuit in poteſtate rei quando conuenitur, vt ff. de doli exceptione purè. §. vltimo. & C. de temporibus in integrum reſtitution. l. petendæ.

c *Poſſeſſor.* ff. qui ſatiſdare cogantur. l. ſciendum.

De

ANDRAEAS

extra de appell. conſtitutus. Et id quod dicitur in authentic. quomodo oporteat Epiſcop. §. ſi quis autem. in illo extraiudiciali dicunt eſſe ſpeciale, quæ innuit Innoc. de accu. ſuper his. Si verò non dicatur eſſe extraiudiciale, quia non deſinit eſſe iudex, quantum ad hoc cum habeat iuriſdictionem exequendi, licet ipſa executio facti ſit, & in iudicio ſufficit proponere exceptionem legitimam, & ſi non recipitur, vel ſi non admittitur probatio, ea recepta reddit iudicium nullum, dicit Innocen. extra de cohab. cleri. & mul. c. tuæ. per ea quæ dixit Ioan. in l. prolatam. quia eſſet cognoſcere ſecundum vnam partem tantum. [Sed ſi facta ſit executio nouitate non adiecta vel intimata, vel oppoſuit non appellando videlicet, ſed ea probata reuocabitur propoſita reſtitutione in integrum. argu. ff. de damno infecto. l. ſi finita. §. & ſi forte. quod ibi not. in gloſſ. quia iudex ignoranter priuat poſſeſſione victum ob eius culpam, qui debuit ſcire, vt ſupra dictum eſt. Et per hoc patet reſponſio ad rationes antiquorum. [Sed ſi prætermittat ordinem l. à Diuo pio, vt ſupra dicitur, videtur executio nulla, ſicut ſententia, quæ fertur contra ſolitum ordinem iudiciorum in l. prolatam. ille ordo terminatur executori à iure. & ſi poteſt tunc appellare, non confirmet appellatio id quod ipſo non valuit, vt l. ſi expreſſim. ff. de appellatio. [Verius dicitur, vt valeat, quia poteſt appellari & appellanti non currit tempus, niſi poſtquàm ſciuit. C. de appella. authent. hodie. in gloſſ. non enim facit expreſſim contra legem dicendo, capio ſtabilia non obſtante quod habeat mobilia, tũc haberet locum l. ſi expreſſim. Sed tacite exequendo primo in ſtabilibus, cum non deberet. Et ſic valet. C. quando prouo. non eſt ne. l. ij. & ſi hcitam prouocationem omiſit, perpetuo ſilere debebit. C. ne lit. pe. l. fi. Poſſet diſtingui, aut de propinquo poſtquã tranſiuit ſententia in rem iudic. fit executio, victo non vocato, & habet locum dictum Modernorum. Niſi eſſet hæres victi, qui iuſtam haberet cauſam ignorantiæ. ff. de re iudica. l. qui in alterius. Et per ea quæ dicuntur de hærede ignorante. C de iure emphyteuti. l. fin. in glo. Aut longe poſt. Et tunc dicta Antiquorum habent locum. arg. ff. de annuis leg. l. Mæuia. & de pœ. l. ſi diuturno. [Et diceretur longè poſt triennium à tempore litis inceptæ, quia tantum durat lis, vt in l. properandum. ff. de iudi. & tantum officium liti deſeruiens, quod principali ſublato, non remanet. ff. de eo quod certo loco. l. centum Capuæ. & C. depo. l. iiij. Hoc eſt verum, pendente lite, & non determinata ad hoc officium deſeruiens iudicio determinato, vt dictum eſt, & durabit quantum durat actio in factum deſcendens ex re iudicata, cuius vita eſt xxx. an. ſicut aliarum perſonalium per l. ſicut in rem. C. de præſcrip. xxx. ann. cum loco illius ſit hoc officium, pro quo eſt argumen. ff. ſi quis teſta. liber eſſe iu. fu. l. j. §. actio. Vel erit propinquum tempus illud modicum, quod datur iudicatis, quando non appellatur. ff. de iudic. l. debitori. Item videtur diſtinguendum vtrum ſit executor ipſe idem, qui dedit ſententiam, an alius arg. ff. de iudi. l. mortuo. & l. edictum. [Durum videtur recedere à rationibus Modernorum quæ fortes, & validæ ſunt. Quia hoc damnum ſentit victus vel ſuus hæres ex eorum culpa, qui non debent ignorare illa, quæ ſibi competunt. argumen. C. de reſcindenda venditione. l. quiſquis. maxime in rigore iudiciorum, cui debuerunt obuiare modo prædicto, & ſic damnum quod ſua culpa, &c. ff. de regulis iuris. l. damnum. remanet autem ei ſ ius principale, vt probata nouatione, detur reſtitutio, vt dictum eſt.

D*ilationes.* Ibi, ſtatim. Illud ſtatim ſentit Domi. Andr. in princip. ſuper conſtitutio. quòd ponatur pro incontinenti.

Ibi

DE YSERNIA.

Ibi, oblato libello. Quæro an ſi omittatur poni in libello, poſtea poſſit ſuppleri in articulis? dic quòd ſic, vt eſt gloſſ. not. in l. in actionem. §. de veſte. de furtis. & in l. j. §. ſi quis argentum. ver. ſed & ſi de purpura. ff. depo. Sed qua pœna punitur, qui non reſpondet libello? dic quòd patitur immiſsionem in poſſeſsionem, vt no. gl. in l. non videtur defendere. ff. de re iudicata. Sed an poſsit cogi reſpondere libello? dic quòd ſic captis pignoribus, & per pœnæ impoſitionem l. j. §. cogenda. ff. de ventre inſpiciendo. quod tene menti. Sed an oblatio libelli poſsit fieri die feriata? dic quòd ſic. Et idem in oblatione articulorũ. Sed reſponſio ad eum not. in l. miles. §. ſexaginta. ff. de adulteriis. & ibi plene per Dyn. in gloſſa prima ibi triduum. Et hoc in criminali, nam in ciuili ſtatim oblato libello debet ſequi litis conteſtatio, vt not. ſupra de officio iudic. & triduo ab eo peten. in conſtitutio. cum circa iuſtitiæ. in gloſſ. dic quod porrecto, &c. Item qualiter intelligatur iſtud triduum? dic vt not. in conſtitutio. exceptionem, infra proxim. in gloſſ. quæ incipit, à die illud triduum. In gloſſ. in verbo, oblato libello, circa medium. Nota gloſſ. quòd fideiuſſores de iudicio ſiſti, debent dari ſtatim ante litis conteſtationem. In eadem gloſſa in fine. Nota glo. vtrum in cauſa appellationis, & cauſa nullitatis, & in executione ſententiæ ſit dandus libellus? de quo dic plenè per Andr. de Yſern. hic. Petrus de Monteforte. In textu, ibi, vel confeſsionem in procuratoribus, vel defenſoribus. Dicitur in hac conſti. quod procurator, & defenſor debent litē cõteſtari ſtatim oblato libello propter ignorantiæ verbum. Quæſitum fuit de facto dum defenſor conueniretur, & habebat dominum abſentem, nolebat litem conteſtari, vt hic dicitur, ſed petebat ſibi dari terminum ad certificandum de iuribus principalis, antequàm lis conteſtaretur: nunquid ſit admittenda talis exceptio? Quidã adhærentes huic literę, dicebant quòd non propter ignorantiæ verbum. Tamen contrarium fuit determinatum, ſcilicet quòd dicta exceptio ſit admittenda, hoc per legem quæ dixit, ſiue ſit defenſor, ſiue ſit curator. vt C. de criminibus agi oportet. authentic. qua in prouincia. & vbi in rem actio. l. ij. Nec obſtat hæc litera, quia intelligitur quando non fuit oppoſita dicta exceptio, cum ſimpliciter loquatur, nec prohibet dictam exceptionem opponi, & ideo remanet ius commune. Sciendum, quòd curator datus bonis non ſatiſdat, vt ff. de curatore bonis dando. l. iij. in princip. & rem rat. hab. l. actor. Hoc audiui à domino Bartholo. de Capua. & fuit obtentum in contradictorio iudicio, in quadam ardua quæſtione. Aliter tamen videtur notari per Innoc. extra, de fide inſtrumentorum. capit. j. Ioannes Grillus. In gloſſa prima in verbo principales perſonas. Sed quæro, an hæres, & fideiuſſor poſsint dicere, ignoro, an debeant negare, vel confiteri? & videtur quod ſufficiat, ſi dicat, ignoro, cum hæres & fideiuſſor iuſtam habeant ignorantiæ cauſam, vt in l. qui alterius. ff. de regulis iuris. & cauſa non videatur mere propria, quia non ſuo nomine ad eos damnum, & emolumentum pertinet. ff. quando appell. ſit l. j. Contra quod debeant negare, vel confiteri, nam licet ex facto alterius conueniantur, ipſi principaliter litigant & conueniuntur. Et quemadmodum ſua eſt, & principales perſonæ debent negare, vel confiteri, vt hic. ergo hæres, & fideiuſſor hoc idem facere debent, ſicut hæc conſtitutio dicit, à qua non eſt diſcedendum, vt in l. proſpexit. qui, & à quibus. & non aliter, & quia non diſtinxit. Item cauſa dicitur propria tam principaliter, quàm ſecundario. C. de teſt. l. omnibus, in gloſſ. Item patris, & filij, hæredis & teſtatoris, vna dicitur perſona C. de impuberum, & aliis ſubſtitutionib. l. final. in authentic. de iureiurando à moriente præſtito. in princ.

De exceptionibus, & dilationibus proponendis in iudicio.

TITVL. XIX. [b]

Conuentus pro cauſa ciuili ſiue criminali à die oblati libelli infra triduum poteſt opponere exceptio. dilatorias ſibi competentes: quas ſi non poteſt incontinẽti probare, ſed requirit dilationem ad eas probandum, iudex inprimis debet ipſi opponenti dare iuramentum, quod non cauſa differẽdi iudicium petit dilationem ad probandum dictas exce. dilatorias, ſed pro defenſione ſua cauſa. Et deinde ſtatuit terminum octo dierum ad eas probandum. niſi reus ſtatim alleget, & iuret quod octo dies ſibi non ſufficiunt pro eo, quia habet facere probationes in longinquis partibus, tunc iudex conſiderata diſtantia loci, & cauſa, & qualitatibus perſonarum litigantium, poterit longiorem dilationem ſtatuere ad probandum dictas except. dilatorias oppoſitas. Et ſi decurſa dilatione reus defecerit in probatione dictarum excep. iudicis officium eſt taxare expenſas quas fecit actor occaſione prædicta dilationis: & condemnare reum ad ipſas actori ſoluendas. h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

EXceptiões [a] dilatorias, prout communis iuris regulis eſt introductũ in ipſo iudicij exordio proponendas [b] infra triduum [c] à die [d] oblati libelli vel in ciuili, vel in criminali iudicio obiici poſſe cenſemus: in quibus ſi de eis incõtinenti conſtare non poſsit, ſed dilationẽ requirat is, qui eas obiicit, [e] ſacramento prius, ſi hoc iudex decreuerit præſtito, quòd nõ tantùm cauſa differendi, vel fruſtrandi iudicij, ipſas conuentus opponat: ſed quòd eas ad leuamẽ cauſæ ſuæ ſe probare poſſe confidit. Ad probandũ eidem octo dierum terminus cõcedatur: niſi reus in longinquis probationes ſe habere iurauerit, quo quidẽ caſu cõſideraris locorum diſtantiis, cauſarum qualitatibus, & conditionibus perſonarum, terminus lõgior

De exceptionibus, & dilationibus proponendis in iudicio.

a *Exceptiones dilatorias.* Poſſunt opponi tantum in exordio iudicij, vt ſupra proxi. dixi infra triduum, tamen à die oblati libelli: & ſi conſtare non poteſt de eis, datur terminus ad probandum præſtito prius iuramento calumniæ ab eo, qui eas obiecit, & ſi non probat punitur ad expenſas. [Et per hanc cõſtit. indicitur quoddam nouũ, quod forte multi ignorãt, quod per obiectum dilatoriæ exceptionis impediatur litis conteſtatio donec probetur exceptio. Hic enim de iure communi obtinet in declinatorias, vt C. de except. l. pe. & fi. dilatoriæ enim de iure cõmuni quandocunque poſt litem probantur, dummodo ante opponantur, vt in l. exceptionem. C. de prob. & ideo ad hanc conſtitu. aduertas. C. de proba. l. exceptionem.

† Aliàs, Idem.

b *Infra triduum.* Offerat ergo omnes ſimul vel particulares infra triduum, non tamen poſtquàm ſuccumbit in vna offerre poterit aliam. Simile remedium extra de except. paſtoralis. & argumẽ. iuris ciuilis. ff. de pœn. hæred. ſi quis libertatem. § penul. & inſtitu. de excu. tut. §. qui autem ſe vult, cum ſi. ibi not. Et not. quòd iſta lex dedit remedium in dilatoriis: ſed infra de proceſſu iu. poſt lit. conte. dat remedium in peremptoriis, vt ibi dicitur. Infra tridnum in peremptoriis non credo locum habere, quia quandocunque vſque ad ſententiam ſecundum leges opponi poſſunt, niſi ſit malitioſè. quo caſu, dic vt infra tit. j. & ſi exceptio.

c *A die.* Iſtud triduum, ſicut hic dicitur, numeratur à die oblati libelli, ſcilicet, in iudicio non à die citationis factæ, quod ex eo apparet, quia exceptio dilatoria tunc opponitur quando reus neceſſe habet litem conteſtari, hoc eſt oblato libello in loco iudicij, & ad hoc opponitur, vt lit. conteſta. differatur probatio. hoc eſt ſupra. l. ij. ibi. niſi dilatio competens &c. ibi. & ipſo loco iudi. &c. Quomodo curret tempus exceptioni, vel actioni antequàm debeat & poſſit proponi? & certe nullo modo, vt C. de iur. dot. in rebus. §. omnis. & de anna. exceptio. l. j §. fina. & de præſcrip. xxx. anno. cum notiſſimis. §. illud. Citatione autem facta, libello in iudicio non oblato, reus non habet litem neceſſe conteſtari: imò nec in iudicio comparere, niſi in termino à iure, vel à iudice ſibi dato, vt ſuprà de exordiis & præparatoriis iudicior. l. ij. & iij. & ſuprà eodem l. prima. Cum ergo nondum venit dies exceptionis dilatoriæ non poteſt ei præſcribi, vt in ſumma de præſcrip. triginta annor. §. idem incipiat.

† Aliàs, idẽ Ang.

d *Oblati libelli.* Ergo ante litem cõteſtatam libelli oblatio non facit litis conteſtationẽ, vt in authen. de litig. §. ſi verò initium. quod dic in ſumma de litis conteſtat. & in ſumma de litig. in prin.

e *Sacramento.* Nota quòd ſuper hac exceptione iuratur de calumnia. Et nihilominus poſteà iurabitur in tota cauſa. Nec obſtat quòd ſemel iuratur in litem: quin illud eſt verum, quando illud ſuper quo petit iurari, poteſt contineri & concludi ſub primo iuramento, quod hic non erat: quia ante litem obiiciebatur talis exceptio, poſt litem autem iterum iuratur. Interdum, vt cùm petitur quarta productio: vt C. de probationib. authentica, qui ſemel. quæ eſt in corpore authenti. de teſtibus. in principio. Ad primum autem quod dixi, & hoc eſt expreſſum argument. ff. ad exhibend. l. theſaurus. Item nota quòd multò fortiùs in exceptione peremptoria iurat obiiciens, quòd non calumniæ cauſa opponit, vt infrà de ſac. præſ. ab eo qui opponit exceptionem perempt. opp. l. j.

In

ANDRÆAS

princip. Item omnia iura teſtatoris tranſeunt in heredem. ff. de acq. poſſeſ. l. cùm hæredes. §. j & ff. de diuerſ. & tempor. præſcript. l. cum hæres. & ff. de regul. iuris. l. in omnibus. Item culpa & vitia teſtatoris comitantur ſucceſſorem. C. de acquir. poſſeſſ. l. vitia. Præterea iſta non ita conueniunt in fideiuſſore, quemadmodum in hærede: cùm fideiuſſor ex ſuo facto, & obligatione teneatur. Nam qui fideiubet, cogitat de ſoluendo. ff. de condictione indebiti. l. indebita. Bartholomæus de Capua.

In textu, mobilium. Nouum eſt, quod induxit hæc conſtitutio, quod vbi de crimine agitur ciuiliter, ſi conuentus non poſſideat immobilia, & fuerit pauper vel vagabundus, debet in carcere detineri, donec durat inſtantia cauſæ. quod de iure communi non inuenitur. & intelligitur litera iſta quando agebatur iniuriarum, vel de alio maleficio ciuiliter: Quia Baiulus non cognoſcit criminaliter, vt in conſtit. locorum Baiuli. Et not. caſum quod carcer dum cuſtodit, non eſt de mero Imperio. Barthol. de Capua.

In text. per Baiulum carceris cuſtodiæ. Not. Baiulos carcerẽ habere poſſe. Sic ſupra, de pœna cõtumaciæ in ciuili cau. l. ſi quis poſt litem. Sed quomodo hoc, cum carceratio ſit de mero imperio? vt. ff. de in ius vocand. l. ij. & vide quod not. Andr. in conſtitutio. locorum Baiuli, in fine. Petrus de Monteforte.

In fin. Hanc conſtitutionem intelligo non habere locum in muliere, quæ ſi non inuenerit fideiuſſorem, ſufficit quòd iuret ſecundum ius commune, prout not. in cap. per tuas. de donatione inter virum & vxorem. & iſto caſu maſculinũ non concipit fœmininum, quia odioſa. Barthol. de Capua.

De exceptionibus & dilationibus proponendis in iudicio. *Rubrica.*

E*Xceptiones dilatorias infra triduum.* Non quòd reus poſsit dicere dato ſibi libello, peto triduum ad proponendas dilatorias. Imò ſtatim debet reſpondere, vt ſupra. l. proxima. Sed ſi obiicit dilatorias

DE YSERNIA.

latorias ſtatim poteſt, vt hic. Et lapſum eſt tempus triduanum, non poteſt, quia dicit infra tridunm, &c. & non dicit quòd ſpectetur vſq; ad triduum, ſi velit dilationem aliquam opponere debet etiam omnes ſimul proponere. vt in gloſ.

ADDITIO. *Circa exceptiones in iudicio proponẽdas, vide pragmaticam, ſi reus exceptiones & præcedẽtem omnino. Et de dilationibus aliã ſequentem poſt prædictas, & de dilationibus per calumniã petitis pragmaticam, ſi quis petierit. & in omnibus per me.* Cæſar.

Et verbo tenus, etiam ſine ſcriptis, ſicut omnes alias exceptiones, exceptis duabus, quæ in ſcriptis debent proponi, ſicut exceptio non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis. C. de non numerata pecunia. l. penultima. in fin. [Iure Canonico ſemper in ſcriptis, vt capitu. quoniam contra falſam. extra de probatio. [Quid ſi ignorauit ſibi competere dilatoriam, an proponat eam poſt litem conteſtatam? Dic ſeruari ius commune, vt poſsit, vt not. C. de iuris & facti ignorantia. l. error. nam hæc Conſtitutio arctauit ſcientes, vt infra triduum à die dati libelli dilatorias proponat, quæ iure Romano propoſitę ante litem conteſtatam probari poterant poſt litem conteſtatam. C. de probationib. l. exceptionem. Non enim eſt veriſimile, quod tollat iura de ignorantibus loquentia. C. de inofficioſo teſtamen. l. ſi quando. Iure tamen Canon. diffinitum eſt extra de exceptio. cap. paſtoralis. Et hoc ſi probabiliter ignorauit, vt in facto alieno, puta ſi factum erat pactum de non petendo teſtatori vſq; ad certum tempus. Hæc hæredes poterant ignorare. ff. de regu. iuris. l. qui in alterius.

In omnes expenſas. Sic in eo, qui deficit in probatione peremptoriæ infra titu. j. l. ſi exceptio. ſed ſi defenſor dicat citatum fuiſſe abſentem excuſando eum, & detur ei terminus ad probandum, ſi non probat, condemnabitur ad expenſas. argumen. C. libro xij. de proximis ſacrorum ſcrinior. l. in ſacris. §. quæ omnia. ff. de damno infecto. l. qui bona. §. vltimo. & dictum eſt ſupra de exor. & præpa. iudi.

a *In omnes expenſas.* Facit extra de reſcript.c.cæterum.& c.vlti.& extra de dolo & contu.c.ex literis & c. fi. Et harum expenſarum fit condemnatio incontinẽti, quòd actor defecerit in probatione huius exceptionis. vt ff.de iudi. eum qui temere. & C. de iudi. ſancimus. not.in præalleg. c. cæterũ aliàs regulariter fit expenſarũ condemnatio in fine litis cõte. vbi plenè tractatur hęc materia, extra de pœn.c.calumniam. & c.audaciam. Sed expenſę factę ante litem cõteſt.petuntur per libellum factum officio iudicis, vt ibi not

b *Sacramento* Idem in peremptoria exceptione, vt infra de ſacra.præſtan.l.j.

c *Ipſum.* Scilicet reum petẽtem dilationẽ, & nihil de ea probãtem.

debebit & poterit indulgeri. Et ſi in eorũ ꝓbatione re[a] defecerit in omnes expẽſas[b] ſacramẽto actoris, cum taxatione iudicis declarãdas ab eo occaſione prædictæ dilationis factas, [c] ipſum decernimus condemnari.

De exceptione hoſtici ponẽda. Aliàs eſt, de eodẽ.

TITVL. XX.

Si quis iturus ſit ad exercitum, vel iã iuerit, ſi conueniatur ab eo qui non eſt in exercitu, ſiue iam erat conuentus, cum ad exercitũ iuit, habet beneficium hoſtica exceptionis, vt quindecim diebus antequam iter arripiat, & quindecim poſt reſpondere non cogitur, niſi agens ſit eiuſdem conditionis cum iſto, dum tamen quilibet militet ſuis expenſis. & armis, ita quod eorum conditio ſit æqualis, & hoc beneficium detur bannitis militantibus, qui ſecuri debent eſſe in exercitu, vt ſi non conueniantur a militibus, repellant eos, vel ſi ipſi conueniant alios militantes, non repellantur ab eis, forindicatis non datur hoc beneficiũ. quia conuenire nec agere poſſunt & hæc conſtitu. non extendatur ad ea de quibus in exercitu contrahuntur, vel committuntur. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

De exceptione, &c.

d *Hoſtici.* Si quis iturus ſit ad exercitũ, vel iam fuerit: ſiue conueniatur ab eo, qui nõ eſt in exercitu, ſiue iam iam erat cõuentus eum ad exercitum iuit, habet hoc beneficium, vt opponat hoſticam exceptionem, vt differat iudicium incipiendum, vel iam inceptum, quia eſt in exercitu, & abeſt cauſa reipu. argu.ad hoc. C.ex quib. cauſ. maio. l. j. cum ſi. Sed hoc eſt verum, niſi agens ſit eiuſdem conditionis cum iſto: quia tunc nil Iudæus Iudeo, & quod vni concedimus, &c. vt C. qui potiores in pignore habeantur. l. final. & ita priuilegiatus nõ excludit alium priuilegiatum: arg. ff. ex quib cauſ.l. fi. Hoc beneficium datur bannitis militantibus, vt ſi conueniantur à non militantibus, repellãt eos, vel ſi ipſi conueniant alios militantes nõ repellantur ab eis. Forindicatis non datur, quia nec conueniri nec agere poſſunt, vt potè à limine iudicij expulſi. Hoſtici. iſtud verbum aſſumptum eſt ext. ff. de re mili.l.fin.

† IMPER. FEDER. † *Aliàs, idem*

Hoſtici [1] exceptionem, quam in iudiciis noſtris frequentius audiuimus, determinare volentes, Statuimus, ſi quãdo ſummonitus ad exercitum citatus extiterit, exceptionẽ prædictã per ſe, vel per aliũ corã eo, qui ipſum

Cita

ANDRAEAS

iudi. l. edictorum. in fine. [Sed nunquid poterit dici huic excuſatori ſatisdari de ſoluendo expenſas, ſi non probas? dicunt quidam quod non, per argu. à ſufficienti partium enumeratione, quia cum certæ cautiones inueniantur. ff. de præto.ſtipula. l. j. & iij. & de rei vend.l. ſi poſt.de pigno.act.l. creditor, cum ſimi. hæc non inueniũtur, ergo &c. ſimilis modus argumentãdi eſt. ff. de his qui ſunt ſui vel alie..iuris.l.patre furioſo.de libe. & poſth.l. ſi filius. [Alij contra quod eſt verius, quia nullus idoneè defendit, ſi non ſatiſd.ff. de procu.l.non cogendum.§.qui alium, & qui excuſat, allegando abſentiam defendere dicitur. cod.tit.l. ſeruum. §.publicè. quæ ſatiſdatio committetur in expenſis ſicut aliàs dicitur de procuratore, quando dominus non habet ratum. ff.rem ra.habe. l. ſi ſine.§.cum autem.& §. Marcellus. [Iure Canonico ad has expenſas is, qui deficit in probatione dilatoriæ non condemnatur, niſi ſit in manifeſta malitia. Si tamen iurauit quòd non animo calumniandi proponat, vt not.ext.de dolo & contu. c.finem litibus.

Exceptiones. In gloſ.j.circa medium. Nota quòd obtentum dilatoriæ exceptionis impedit litis conteſt. donec probetur. In gl. ij. Nota quòd omnes exceptiones dilatoriæ debent offerri ſimul infra triduum. In gloſſ.in verb. Sacramento. Nota quòd ſuper excepe.dilato. iuratur de calumnia, idem in exceptio. peremptoria, vt in fi.huius conſtit. Sed vtrum condemnabitur in expenſis, ſi non probatur in peremptoria, ſicut dilatoria, vt hic in text. Dic quòd ſic, vt in conſti.ſi exceptio peremptoria, infra de iut.litig a. Pet. de Monteforte.

In tex. infra triduũ. Not.quòd exceptio dilatoria debet preponi infra triduum, à die oblati libelli in ciuili, vel criminali. Sed pone quòd libellus datus fuit, & ſuper eo diſputatum eſt per x.dies, vtrum exceptio dilatoria competens opponi poſsit? & quidam valens doctor dixit quòd ſic, per l.cõtra.C.de inoffi.teſt.l.in cauſæ cognitione ſecunda. ff. de minor. Barth. de Capua.

Sed an tempore libelli oblati dictas exceptiones, quas infra triduũ poterat opponere, teneatur nominare? dic quòd ſic, argu.ff.de excuſ.tut.l.ſcire oportet.& de excep.c.paſtoralis. Marinus.

In text. obiicit ſacramento prius. Not. formam ſacramenti, ſecundum quam iurat cõuentus qui dilatoriam exceptionẽ obiicit, ſcilicet, quòd non animo differendi iudicium ipſam opponit: ſed ad releuamẽ ſuæ cauſę facti, & confidit ſe probare. Idem eſt in peremptoria, quòd iuratur in cauſa ſecundum formam prædictam, vt in glo.huius conſtitutionis, quæ incipit, not. quod ſuper hoc. & infra de except.malicio.oppo.l.ſi exceptio. Barth.de Capua.

In tex.octo dierum terminus concedatur. Sed nunquid iſte terminus poſsit abbreuiari per iudicem? credo quòd ſic: per id quod not.in auth.de exhi.§.ſcimus.in glo.nunquid, &c.

De exceptione hoſtici ponenda, Aliàs eſt de eodem *Rubrica.*

Hoſtici exceptionem. Hæc exceptio competit eunti, vel moranti in exercitu, qui tenebatur ſeruire, dicit enim citatus & ſummonitus. Secus videtur ſi ſponte iret ad exercitum, cum non teneretur: niſi coactus ſeu miſſus per Curiam, etiam ſi ſtipendia habe

DE YSERNIA.

haberet à Curia. Videtur enim, data opera. hoc facere, ſcilicet, vt non conueniatur, vel accuſetur interim. ff ex quibus cauſis maio, l.his qui data opera. Ex onere quod quis libenter ſubiit, non conſequitur priuilegium: imò perdit, vt ibi in gloſſ. Si ergo fuerat ante citatum, & præuentus fuit à iudide: & ſic reſpondebit, aliàs eſſet contumax. ff.de iudi. ſi quis poſtea. Si vero eo in exercitu, taliter cõmorante citetur in domo, niſi excuſetur, quod eſt in exercitu, ſtatim damnabitur. Nec habebit reſtitutionem ſicut abſens cauſa reipublicæ. [Totus titulus de legationibus. ff. loquitur quando princeps mittit, & ſi excuſetur, habebit terminum pro locorum diſtantia ſupra de exordiis & præparatoriis iudi.l. edictorum. Secus ergo ſi Curia miſiſſet, & ſtipendiaſſet ipſum fortè quia ſtrenuus erat, & cogebat eum ad hoc non affectantem, nec dantem operam, & ſic poteſt intelligi. C. de procurator. l.qui ſtipendia. C. qui accuſare non poſſ. l.non prohibetur. ſufficit enim ſi non dolo malo abeſt. ff.ex quibus cauſis maiores. l.item hi. Hodie videmus largius dari hoc priuilegium, ſcilicet omnibus euntibus & commorantibus in exercitu. Et extenditur ad remiges & nautas, vt hic in gloſſ. Sed certe & illi coguntur per Curiam. Vbi autem ambo actor & reus ſunt ſubmoniti in exercitu, alter alteri non opponit, quia nil Iudæus Iudæo, & ſequitur bona diſtinctio, de eo qui ad expenſas alterius eſt in exercitu. Quod facit pro ſtipendiariis vt non habeant priuilegium, niſi miſſi & coacti per Curiam. Et habet hoc priuilegium ſummonitus ad exercitum, ſiue perſonaliter vadat, ſiue mittat ſubſtitutum, vt hic gloſſa, & ff.de legat.l.ſi filius, C.libro x. de decur.l.neminem. & l.nullus qui in fine.argumentum.contra.ff.de excuſatio. tutor.l.fina. Sed ſi ibi non erat exceptio ſic fauorabilis. Subſtitutus vero & miſſus per ſummonitum non habet priuilegium. ff. de legat. l. vicarius. & l. filius. argumentum contra. libr. xj. de collegiatis.l. j. in fine.de aquæductu.l.pœnalis.§. vltimo. ff.de vacatione munerum. l.legato §.Comites: & dicunt Modern. libro x. de Commi. rei milit.l. ij. Pone ergo quòd lite conteſtata dato termino ad probandum reſtantibus decem diebus tantum de termino, ſummonitus eſt, poſtquam rediit de exercitu, & elapſis xv. diebus habebit ad probandum decem dies tantum, qui tunc reſtabant, quia, dilatio legalis non debet eſſe ei damnoſa. ff.de iudi.l. ij. §. donec. qui bonis cedere poſſunt. l. final. [Sed vtrum ipſo iure currant poſt xv. dies prædictos, vel per beneficium reſtitutionis in integrum? nam in contractibus non ſubducitur tempus, quo fuit abſens pro eo, & contra eum, & ipſo iure currit: ſed reſtituitur. C. de reſtitut. milit. quo tempore. & l. finali. In iudiciis videtur quòd ipſo iure non currat tempus, donec abeſt cauſa reipublicæ. C.de dolo.l.iij. & hoc eſſet melius pro aduerſario. [Econtra videtur, quòd per reſtitutionem, quia ſi feriæ repentinæ indicantur dilatione pendente data à iudice, dilatio currit, ſed fit reſtitutio. ff. ex quibus cauſis maior. l. ſed & ſi per prætorem. §.ſi feriæ. & not. C. de feriis, lege prima, & hoc erit melius pro eo, quia & ſi vnus tantum dies reſtaret de termino illius diei, fieret tantum reſtitutio dicta lege, ſed & ſi per prætorem. §.

a citauit opponat, qua oppoſita & probata, quindecim diebus antequàm iter arripiat, & quindecim poſtquàm reuerſus fuerit, [b] immunitatē reſponſionis habebit, ita ꝙ nullus per ſe, vel per procuratorē, quem teneatur [c] relinquere, reſpōdere cogatur. quod inuiolabiliter obtinere cenſemus, etiā cum litis cōteſtatione ſecuta ſub monitiōe facta reū reipublicæ cauſa prędicto modo abeſſe debere cōtingit. Si tamen ambę partes, actor ſcilicet, & reus in ęxercitu inueniātur, exceptionē hoſtici alter alteri opponat, dum tamen nonis, qui voluerit alterum in exercitu conuenire, munitus ſit in exercitu cōpetentibus equis, & armis, & aliis omnibus oportunis & neceſſariis, quę oportunitas & neceſsitas moris exercitalis inducūt. Illo etiam nō omiſſo, vt ſi cōuentus in exercitu per ſe, & ſuis expēſis militātis, qui eū impetit, vt aduerſariū poſſit hoſtici exceptione priuare. Eodem modo & ſuis expēſis militare debebit, ne alteriꝰ tędio, ſub cuius expēſis & neceſſariis fuerit in exercitu ſuſtētatus: eū, qui cū expenſis ſuis nobis laudabiliter ſeruit impugnet, quæ omnia ꝑ Mareſcalcū noſtrum, vel per alium, qui exercitui de mādato noſtro pro tēpore præerit, cui omnes, ꝗ ad exercitū venerint abſq; diſcretione aliqua volumus præſentari, probari debebūt. Tamē ſi eorum amborum conditio ſit æqualis, vt ambo, ſcilicet, alienis expēſis in exercitu cōmorētur, alter alteri tenebitur reſpondere. Vt tamē occaſione tam inchoati, quā inchoādi litigij, etiā ſi peremptoriū fuerit emiſſum à ſeruitio ſpeciali, quod ei per nos vel per præfatū Mareſcalcum noſtrum in exercitu fuerit iniunctū: is, qui citatus eſt, nullatenus auocetur. Bannitos * & forbannitos, etiā ſecurè [d] in exercitu, & abſq; alicuius offenſione volumus commorari. Adeò etiā, vt dum in exercitu ſint, priuilegiū habeant commune cum cæteris, ꝙ à nemine valeant cōueniri. Banniti tantūmodò, nō foriudicati ab accuſatoribꝰ ſuis, & his, qui eodē modo muniti equis, & armis, ſcilicet in exercitu fuerint, infra annū, iuxta pridē à nobis ſtatutū modū, poterūt conueniri. In foriudicatis autem idcirco hoc non cōcedimus: quia

a *Citauit*. Id eſt, citari fecit, vt ſuprà de lit. cit. l. j. in fine.

b *Immunitatem*. Eandem immunitatē credo habere omnes remiges & nautas eūtes ad exercitum, omnes enim milites ſunt, vt ff. de bonorum poſſeſſione ex re mi. l. prima. §. in claſſibus.

c *Relinquere*. Non tenetur relinquere procuratorem. Sed an ſi ante hoſticā exceptionem litigauit per procuratorē, teneatur per procuratorem cauſam exercere? videturq; quòd ſic à contrario ſenſu: quia in hoc non indulget beneficiū hæc cōſtitutio, quando antè creauerat procuratorē, optima l. ad hoc ff. de procur. l. hæreditas. & l. ſequē. Contrarium ſeruatur in magna curia, argu. contrà C. de proxim. ſacr. ſcrin. vbi de hoc notaui in commento. & de agent. in rebus. l. fina. in principio. Item ſi ſeruit per alium, quia miſit aliū loco ſui ad exercitum, an habet hanc immunitatē de exceptione hoſtica? Reſpondetur ſicut notaui plenè in dicto cōmento C. libro xij de co. re. mi. l ij.

* ADDITIO *Bannitos. Add. quòd de iure bāniti non tenentur ire ad exercitū, tanquā hoſtes patriæ, ſecundū Baldum in c. dil. ſt. u. d. j. de reſcript.* Superantius.

d *In exercitu*. Nec enim in exercitu capi de iure poſſunt, ſicut poterant extra exercitum, argumento ſuprà de pœna contumac. in ciuilibus cauſis. l. pœnam aliàs, de forbannitis & foriudicatis. l. j. §. primo. circa finem, vt ſuprà dictū eſt in aliis, cùm habeat cōmune priuilegium, vt ſuprà, poſſit, vt hic ponit.

e *Infra annum*. Innuere videtur, quòd poſt annum bāniti, vel forbanniti non poſſunt in exercitu conueniri, ſicut infrà poſuit in foriudicatis: vt ita ex trāſcurſu anni videantur foriudicati, ſuper quo die vt notatur ſuprà de pœna cōtumaciæ in ciuilibus cauſ. l. pœnam. aliàs. de forban. & foriudicat. l. j. circa fin.

De litis

ANDRAEAS DE YSERNIA

quoties. Tūc ergo ſolicitus ſit aduerſarius, vt ſtatim lapſis xv. diebus faciat redeuntem citari, vt veniat ad procedēdum, & ſi citatus opponat de illis x. diebus, reſtituantur ei. In ſeruitio itaque trium menſium, quod debetur pro feudo per ſummonitum non computantur illi dies, qui dantur ad componendas ſarcinulas. ff. ex quib. cau. ma. ait prætor. §. ſi ſimpliciter. C. de exhi. reis. l. ij. quia tantùm habet dies xv. antequàm iter arripiat. [Sed quæro, quādo, & à quo tempore computantur tres menſes feudatario ſeruienti. Vtrum à tempore, quo primùm receſſit de domo vocatus per curiam, vt ad exercitum vadat, vel à tempore quo cœpit ſeruire, & eſſe in exercitu? Videtur quòd à tempore, quo à domo receſſit de domo vocatus per curiam, vt ad exercitum vadat, vel à tempore quo cœpit ſeruire, & eſſe in exercitu. Videtur quòd à tēpore quo à domo receſſit, vt tempus eundi ad dominum pro ſeruiēdo computetur ipſi domino. ff. de operis liber. l. quod niſi. verſi. ſed ſi dies, &c. & à tempore, quo primùm de domo profectus eſt. ff. ex quibus cauſis maior. l. qui mittuntur. §. ſimiliter. Sic de tempore, quo domum reuertitur eodem titu. l. ſi cui. §. tandiu. [In regno Siciliæ computatur à tempore, quo facit monſtram: quia tunc ſcit curia eum eſſe paratum ad ſeruiendum, etiam cum litis conteſtatione. Nunquid poſt concluſionem ſi tunc ſummoneretur de iure, ſi poſt concluſionem nihil poterat facere, putà, reſtitutionem petere, vel aliquid tale, non dabitur dilatio. C. de adul. quamuis. ff. de euictio. l. ſi rem. §. fin. extrà de procura. capit. auditis. de iudic. capit. fin. Verùm quia hæc conſtitutio indiſtinctè loquitur, indiſtinctè ſeruatur: cùm ſit fauorabilis exceptio, & ſic amplianda. ff. de lib. & poſthu. l. cùm quidam. nam poſſet cedere, etiam ſi nihil haberet in lite facere, extrà de elec. dudum. in fine. [Item an actor opponat, quod nō tenetur proſequi litem, cùm ſit ſummonitus? videtur enim quod loquatur in reo: quia dicit, citatus extiterit: ſed & reus poſt litem conteſta. tenetur, ſi abſit cauſa reipublicæ iure Romano. ff. de lega. eūdem. aliàs, tantundē. hoc corrigitur hic: quia dicit, quod non tenetur procuratorem relinquere. Et quicquid ibi dicat gloſſ. etiam iure Romano corrigitur: quia in quacunque parte iudicij ſit indefenſus abſens cauſa reipublicæ, ſit reſtitutio. C. ex quib. cauſ. ma. l. j. Si reſtituitur, ad quid iudex procedet. ff. ad Velleia. aliquando. de dam. infect. l. ſi finita. §. ſi fortè. Quare autem de actore eſt eadem cum illa, verum actor infirmus teneatur mittere procuratorem. ff. ſi quis caut. l. ij. Nam vtrobique eſt iuſta cauſa: vt quia ſummonitus, vel infirmus etiam poſt litem conteſtatam non tenetur litem, ſeu cauſam proſequi. ff. de diuer. & temp. reſcript. l. j. Nam ante litem conteſta in poteſtate ſua eſt, quando agat. ff. de do. exce. l. purè. § ſi. & tunc etiā ſi iuſta cauſa eſſet abſens, totū tempus abſentiæ de præſcriptione ſubduceretur. Item cōpellitur agere poſt litem conteſta. vt in auth. qui ſemel. & ſic obſtat ad cauſam agēdam, vt ibi dicitur, ſic etiam dicimus reum eſſe actorem in exceptione. vbicunque ergo iuſta de cauſa impeditur agere, vel conueniri, habet locum, quod dies iudicij ſit diffuſus.

Bannitos. Semper intellige quod ſummoniti cogūtur ire ad exercitum: quia ſic dicit hæc conſtitutio in prin. Ad primordium ergo dictum poſterius refertur. C. lib. x. de impo. luc. deſcript. l. j. in fin. & tota debet Intelligi, ſicut principium loquitur. ff. de verbo. ſignifi. l. regula. §. pe. Niſi coacti ſtipendientur per curiam ſine dolo malo eorū. Quoties enim ex neceſſitate, non ex voluntate, abſentes fuerint, ſufficiet, vt d. l. ſed ſi per prætorem. §. fin.

Saluis his, quæ in exercitu contrahuntur, vel committūtur. Nam legatus nō habet priuilegium, ſi deliquit poſt legationem. ff. de iudic. l. non aliàs. §. legati. ſic feudatarius ad exercitum ſi delinquat, poſt ſummonitionem, non habet hanc hoſticā exceptionem. ff. de iudi. l. ij. §. omnes. nam & ſtipulatio damni infec. non extenditur ad domos poſteà quæſitas. ff. de dam. infect. l. damni. §. ſi is. Nec legatum ad quæſita poſt. ff. de leg. ij. ſi ita ſcripſiſſet. & de leg. iij. l. Iulianus. §. ſi. Nec filij nati tutori poſt tutelam proſunt ad excuſationem. ff. de excu. tut. l. ij. §. amplius. & l. tutor petitus nec arbiter cognoſcet de illis quæ poſteà ſuperuenerunt. ff. de arbit. l. de his. ſic ff. ſi quis caut. l. ſed & ſi quis rei. §. illud. vbi in delicto commiſſo poſtquàm ſatiſdedit, non habet exceptionem, ſecus in commiſſo antè. ff. de cuſt. reor. l. ij. §. fin. Fruſtrà enim legis auxilium inuocat, qui committit in legem. ff. de mino. l. auxilium. Et priuilegium perdit, qui abutitur eo. C. de Iudæ. l. Iudæos. Si verò cōtrahat poſt legationem, aut poſtquàm ſummonitus eſt ad exercitum, diſtinguitur vtrum in domo, vel in prouincia ſua, an Romæ, vel in alia prouincia, quàm ſua, dicta l. ij. §. item ſi extra prouinciam. ſecundum omnem intellectum. [Commiſſa verò, vel contracta, dum ſunt in exercitu, terminabuntur iuxta ritum exercitalem, qui habet certas ſuas leges, pro quo eſt C. de conſtit. pecu. l. ij. §. fin. ad leg. Rhodiam de iactu. l. deprecatio. qui ritus ſi deficit, recurritur ad prædictum ius Romanum, vt ſuprà de offic. Iuſtitiar. l. præſenti. & l. puritatem.

Hoſtici exceptionem. Sed nunquid feudatarius, qui non ſeruit in capite, ſed ſub Barone, habebit exceptionem huiuſmodi?

Reſp

cùm ipſis nulla ſit reſeruata defenſio,nõ eſſet aliud eos cõueniri permittere,quàm ſuſpendi mandare. Saluis per omnia his,quę in exercitu contrahuntur, aut committuntur, ad quæ præſentem non extẽdimus ſanctionẽ, ſed iuxta exercitalem ritũ volumus terminari.

De litis cõteſtatione in criminali vel in ciuili ab aduerſario proſequẽda.

TITVL. XXI.

Si ciuiliter agens ab aduerſario criminaliter accuſatur, vel criminaliter accuſans ab aduerſario ſuo ſimiliter de maiori crimine impetatur, non impeditur litis conteſtatio, ſed in vtroque iudicio ſimiliter proceditur: euidens enim videtur calũnia illius, qui noluit prius ſuum aduerſarium accuſare, quam accuſaretur ipſe. Eadem menſura ſeruanda eſt in quibuslibet aliis præiudicialibus, dummodo ſuper principali cauſa diffinitiua ſententia proferatur, in emergentibus tamen quæſtionibus de incompetentia iudicis, de dilationibus dandis & teſtibus repellendis, & ſimilibus pronunc terminandis. h. d. Lal.de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

SI [a] ciuiliter agens ab aduerſario criminaliter accuſetur, vel criminaliter accuſans ab aduerſario ſimiliter de maiori crimine impetatur, non vt olim [b] litis conteſtationem,vel proceſſum iudicij volum⁹ impediri, ſed abſque præiudicio aliquo, [c] in vtraq; cauſa ſimiliter procedendum eſſe cenſemus,etiã ſi crimẽ maieſtatis fuerit obiectum:& in vtroque iudicio ſecundum quod iuris eſt, & cauſarum quãtitas exegerit, procedatur. [d] Euidens enim videtur

a *De litis conteſt. in crimi. vel in ciuili, &c.* *Rubrica.* *Si ciuiliter.* De iure cõmuni,ſi accuſo te de minori crimine,tu te accuſas me de maiori, antequàm nomen tuũ ſit receptũ inter reos, impeditur accuſatio mea, & prius in tua procedit, vt C.qui acc.nõ poſ.l.j.quod ius corrigit hic, vt in vtraque ſimul procedatur. Idẽ eſt ſi ago ciuiliter, & recõuenis me criminaliter, & ſic corrigit lex C. de or. iud.l.fin.[Secundò dicitur quòd ſi agis contra me, & ego dico te ſeruum meum, per obiectum iſtius præiudicialis exceptionis non impedit accuſatio tua ſed de vtraque cognoſcet, & ſufficit de principali tantũ pronũtiatoria tunc ſuper incidenti per conſequens pronũtiari videtur, in hoc cõcor. per omnia C.de ordi.iud.l.prima. [Super emergentibus autem pronũciandum eſt, vt ſi dico iudicem incõpetentem, vel falſum teſtem, vel ditationem dãdam,& hoc eſt de iure communi, licet non ſit expreſſum, vt hic in præallegata lege.

a *Si ciuiliter* Præſens conſtitutio derogat legi C.de ord. iud. in l. quoniam, & C.qui accuſ.non poſſ.l.j.

b *Litis conteſtationem.* Probatur ex hoc,quòd lex iſta loquitur in illis caſibus, in quibus olim accuſatio de maiori crimine ſecundo loco porpoſita poterat præiudicare accuſationi primitus inſtitutæ:quod contingebat ſecundum veteres leges, quando nomen rei non erat receptum inter reos, vt ff. ad legem Iuliam de adulter. ſi maritus.§. præſcriptiones. & notatur in ſumma de accuſationib. §. liberationes, ſic reſtat in illis caſibus, in quibus olim non poterat præiudicari accuſationi primæ per ſecundam ſcilicet, poſt litem conteſtatam: nec hodie preiudicatur, cum lex iſta noua non loquatur in illis,quod enim non mutatur, &c. ſicut ergo non poterat olim reus accuſare accuſatorẽ ſuum poſt litem conteſtatã etiam de maiori crimine: ita etiam nec hodie poterit, ſecundum dominum G. † *Alias, Idem.*

c *In vtraque.* Corrigitur lex prima. C.qui accuſare non poſſunt. l.pri⁹. & l.negãda. Sed certe lex neganda, nõ corrigit l. is qui. ff. de publicis iudic. quia in alio caſu loquitur. ſed ſola lex,prius.hic corrigitur.

d *Euidens.*

ADDITIO. *Adde quid dicatur euidens? vide per Bartol. in l. prætor ff.de noui oper.nunciatione. Abbatem in capit. licet cauſam. in vndecimo not. de pro.* Sup.

Bene ſic dicit, vt argumentum optimum.ff. de quæſtionib.l. j. §. cùm quis latrones. in fine §. vbi dicit, neque enim inualidum argumentum,&c.ff.ad Syllani. ſi quis in graui. §.verum is ſolus. cum concord.ibi not.licet ſit argumentum, contra quod ignoſcendum videretur ei,qui primo petitus retorquet crimina in petentem, & ſic iam prouocatus voluit vlciſci. vt ff.de bon.liber.l. qui cum maior.§.ſi libertus.& de iure fiſci.l.ij.in princ.

Manife

ANDRÆAS

Reſpondeo ſic, quia ſeruientibus in exercitu datur illud beneficium vt dicit conſtitutio hæc. Non ergo refert per quos fiat ſeruitium, vt C. de liber. & eorum liber. l. ij. in fin. Et ſicut habet beneficium ipſius conſtitutionis feudatarius in capite, ita & ille qui ſub eo ſeruit, argumento ff.de vi & vi armata.l.finali.& hoc clarè videtur determinari in fine iſtius conſtitutionis, vbi dicit quòd banniti etiam feudatarij, habent beneficium, quòd non poſſunt conueniri durante exercitu: quia propter ſeruitium exercitus ipſius conſtitutionis beneficium conceditur. [Nunquid emphyteoticarius qui ſoluit adhoamentum, habet beneficium ipſius conſtitutionis? Reſpondeo ſic: quia Regia Curia recipiendo pecuniam pro adhoamento,videtur vti ſeruitio, pro quo ipſum adhoamentum datur, vt ff.de vſufruct.leg. l. quia quod pretio. & ff.communi diuidundo.l.quamuis.§. j. & ita ſeruatur de facto. Bartholomæus de Capua.

In textu ibi,citatus extiterit. Sed nunquid qui ſoluit adhoamentum, habeat exceptionem hoſticam? Reſpondeo,ſic, vt ff.de vſufructu legato.l.quia qui pretio. & ita ſeruatur in regno. [Sed quæro: aliquis ſenex debet ire ad bellum, poterit ſeruire per ſubſtitutum,quia miſit filium,nunquid ſi modo pater eius conueniatur, poterit opponere exceptionem bellicam? videtur quòd non: quia hoc videtur conceſſum ipſi proprie,argu. ff. de minorib. l.vltima. E contrariò quòd ſic:quia qui per alium, &c.& dicas, quòd ſic,per finem huius conſtitutionis. Barthol. de Capua.

Hæc conſtitutio declaratur per capitulum regni, quod incipit, inter belli diſcrimina.dicens quod in cauſa, vbi poteſt procurator interuenire, quantumcunque perſonaliter valeat feudatarius, tenetur per procuratorem reſpondere: & quòd ſi ſeruit per ſubſtitutum,vel ſoluit adhoam, non gaudet priuilegio.Sed eſt quędam apoſtilla D. Bartholomæi de Capua, quæ dicit quòd ſi ſoluit pecuniam,& ſic adhoam,habet hoc priuilegium: quia videtur Rex ſeruitio vti: argu.ff.de vſufruc.l.qui pretio. ff.communi diuid. l. item quamuis § j. & ita ſeruatur. Pet.de Monteforte.

Declara hanc conſtitutionem, quòd debet comparere per procuratorem: & de excuſatione abſentiæ etiam iſto caſu, vide capitulum regni,poſt commiſſum.& vide capitulum regni,Comes.Petrus de Monteforte.

In textu, per ſe vel per alium. Nam hic exceptionem hoſticam opponi poſſe per principalem, & alium. idem eſt in exceptione abſentiæ: vt in conſtitutione regni citationis literæ. Sic etiam in dilatoriis:quod hodie ſeruatur ſecus:quia non opponuntur hodie, niſi per principales perſonas. Marinus.

DE YSERNIA.

De litis conteſtatione criminali vel ciuili ab aduerſario proſequenda. *Rubrica.*

Si ciuiliter agens. Corrigit legem primam. C. qui accuſare non poſſ.& de ordin.iudic.l.final. ſed non corrigit l. neganda. C.qui accuſare non poſſ.ff. de publicis iudic.l.is qui reus.[Poſtquam in primo fuit lis conteſtata,ſecundum gl.contra quod eſt litera, dum dicit,litis conteſtationem, vel proceſſum iudicij volumus impediri,ex quo dicit proceſſum iudicij, videtur lis conteſtata:ante enim non dicitur iudicium, dum cauſa diſcutitur, extra de verborum ſignificat.c.forma.Item corrigit de ordin.iudi.l.j.& ij. ff.de exceptio. l. fundum. & l. fundi. Et omnes leges de præiudicialibus loquentes.Item dicit in emergenti debere pronunciari,nõ de incidenti.ſic C.de ordi.iud.l.j.[Et dicit gloſſ. quæ ſit emergens, & quæ ſit incidens.

ADDITIO. *Adde Bal. in l.non ignoras.C.qui accuſ. non poſſ.& per Doct. etc in c.j.de ordi. cog.*

Et dicit litera,quòd exceptio de incompetentia iudicis ſit emergens,& in ea iudex pronuntiat,& appellatur ab huiuſmodi ſententia,vt glo.in auth. habita. in fi.gl.[Quando autem in ea ſit pronuntiandum,& ſi non pronunciatur,an valeat iudicium? diximus plenè in dicta authent.& in penultima gloſſ.in authent. habita.per ea quæ notat Inno. extrà de verborum ſignificat. c. ex parte.& de reſcrip. c.ſuper literis.[Materiam iuris communis iſtius conſtitutionis & ſequentis bene gloſſ.recitat.

Si ciuiliter agens. In princip. An accuſatus pendente accuſatione poſſit ſuum actorem de pari crimine accuſare? vide Specul.in tit.de accu.§.i.ver.item qui eſt accuſatus.[In gl. in ver.litis conte. argu.ad hoc eſt,ſi quando receptum eſt nomen inter reos:& ita ponit exemplum in §.præallegato.& in l.adulteram. C. de adult. licet Dy.aliter ponat in allegata.l.adulteram. [Gloſ.iſta videtur ſentire ꝙ nomen rei dicatur receptum inter reos, ſtatim lite conteſtata. Sed falſum eſt,vt not.Dy.ff.de adult.l.miles. §.j.Nam tunc dicitur receptum inter reos, cum ſcriptum eſt in libro reorum:lite ergo conteſtata nondum recipitur inter reos. vide ibi Dyn.

Recuſare poterit. Quod hodie credo poſſe eodem die, vel ſequenti. Nam cum poſſit accuſatus ſuas exceptiones opponere,

a *Manifeſta.* Nocent ſibi ad hoc vt accuſatio maioris criminis nõ præferatur minori, ſimile ad hoc. C. ad l. Corne. de fal. l. ſatis.

* ADDITIO. *Maieſtatem, imo eſſet puniendus qui tandem contemnit quod ad principis ſalutem ſpectat, vt ff. de pœn. ſi quis forte.*

b *Præiudicialibus.* Sunt autem præiudiciales, quæ nominantur, inſtit. de acti. §. præiudiciales. & aliæ ſimiles, vt ſi ſit excõmunicatus, vel infamis, vt no. Roffre. extra de ord. cog. c. j. in gl. nã & rei vendicatio appellatur præiudicialis, quando præiudicat rem ff. de priuilegiis creditorũ. l. imperatores.

Præiudicialibus. Ergo ſiue per exceptionẽ ſiue per actionẽ ſecũdo loco principaliter prępoſita tractetur de pręiudicio nõ faciẽdo alicui quæſtioni, non differtur actio primo propoſita ratione alicuius præiudicij, quo timetur, ſed ſimul proceditur in vtraq́;, vt hic dicit. & hoc indicat hic articulus, quibuſlibet, qui hic ponitur, cõplectitur enim omnia pręiudicialia, vt ff. de hęr. inſti. l. hoc articulo. Et ita lex iſta corrigit omnes leges, quæ dicũt actionẽ & accuſationẽ primo propoſitá differendam, ſeu poſtponẽdã eſſe propter actio. præiudicialẽ vel accuſationem ſecũdo loco propoſitam, vel ſi hoc idem petatur per exceptionẽ. tractatur enim de præiudicio non faciendo alij quæſtioni.

eſſe accuſantis nequitia, & fruſtratio [a] manifeſta, quòd non prius aduerſarium ſuum voluerit accuſare, vel de maiori crimine conuenire, nec etiam crimen, quod maieſtatem * noſtrã læſerit zelo fidelitatis accenſus proponere voluerit, quàm eſſet ab eo qui iura, vel iniuriam ſuam proſequitur, in iudicio laceſsitus.

Eadem cenſura ſeruãda in quibuslibet [b] præiudicialibus aliis, etiam ſi tales ſint, ex quibus probatis nullum retrò iudicium redderetur: dummodo peritorum iuris varietate deciſa ſuper principali cauſa tantummodo diffinitiua condemnationis, vel abſolutionis ſententia [c] proferatur.

In emergentibus tamen [d] quæſtionibus veluti ſuper incompetentia iudicis [e] allegata, aut ſuper dilationibus dandis, vel ſuper perſonis teſtium, qui interdum à dicendo teſtimonio repelluntur, & ſimilibus quæſtionibus terminandis, in quibus communis iuris altercatio conquieuit, præſenti lege nihil volumus innouari.

[Aliquando per except. vt cum agit aliquis communi diuidundo pro re, quæ negatur cõmunis, vel agitur fami. er. & negatur cohæres, & in ſimilibus, vt ff. de except. l. fundum Titianum. & l. ſed & ſi ante. & l. fundi. & famil. er. l. j. quod dic vt in ſum. famil. er. §. agitur autem hęres, & communi diuidun. circa prin. ibi. nec in his caſibus diſtingue. [Item per actio. præiudicialem ſecundo loco propoſitã pręiudicatur actioni primo loco propoſitæ, & de hoc dic vt in ſum. de ordi. §. ſi autem quæſtiones motæ, quæ omnia per l. iſtam vt dictum eſt corrigitur. [Si autem ciuiliter agenti, vel criminaliter accuſanti nihil præiudicij opponatur remanet in ſuo loco. ff. de iud. qui prior. & C. qui acc. non poſ. l. j. & l. neganda.

c *Proferatur.* Quia per conſequens videtur ſuper incidenti pronunciatum, vt iſta plene not. in proœ. Decretalium.

d *Quæſtionibus.* quæ ſequuntur vt iudex incompetens, &c. Et propriè emergentes dicuntur, quæ emergunt in cauſa poſt litem conteſtatam. Incidens vero dicitur quæ reo competit ante litem conteſtatam, vt puta res iudicata, tranſactio, & ſimiles.

De accuſato corã Iuſtitiario. Aliâs, ſi pendente quæſtione ante Iuſtitiarium à maiori vocetur.

TITVL. XXII.

Si quando contingat, quod accuſatus de crimine capitali coram iuſtitiario prouinciæ, pendente dicta cauſa, ſecundo loco accuſetur coram magiſtro iuſtitiario, id eſt, in magna curia vicaria, de alio crimine pari, vel minori, vel de caſtro vel de feudo quaterno, ne iuſtitia impediatur, primo debet diffiniri cauſa accuſationis capitalis pendens corã iuſtitiario prouinciæ, qui debet per ſuas literas certificare magnam curiam vicariã de ſtatu cauſæ & qualitate perſonarum: & hoc ſi accuſatus per proceſſum factum coram iuſtitiario prouinciæ non veniat moriendus, ſed ſi per dictam accuſationem factam coram iuſtitiario prouinciæ veniat moriendus, debet ipſa cauſa, in qua fuit citatus, per magnã curiam vicariã comparere, & per ipſam prius terminari, licet ſit ſecunda, ſed ſi cauſa in magna curia vicaria erit maior prima coram iuſtitiario prouinciæ, pendente debet prius cauſa ſecunda coram magna curia vicaria terminari, ſemper excipitur cauſa de crimine leſæ maieſtatis. Vt ſi per magnam curiam vicariam citetur, debet comparere, non obſtante, quòd coram iuſtitiario pendet cauſa de crimine capitali, quia in illa prius debet procedi. h. d. Matth.

IMPER. FEDER.

Contingit [f] interdum aliquẽ de crimine capitali coram regionũ Iuſtitiario accuſatum

ADDITIO. *Adde quid dicatur incidẽs, vt de in c. j. de ord. cogni. gl. & dic. in c. quæ vſitatæ de reſti. in inte. Car. Zabar. in c. venerit il. ij. de reſti. idem Card. in c. de prudentia. in j. no. de dona. inter vir. & vxo.*

e *Allegata.* Ex hac lege, manifeſte apparet, quòd quęſtio ſuper incõpetentia iudicis eſt emergens, id eſt, cum quæritur an iudex à quo vocatur aliquis eſt cõpetens. Sentẽtia ergo lata ſuper iſta emergenti eſt interlocutoria, quod dic vt in ſumma de ſententia & interlo. §. eſt ſentẽtia interlocutoria. & in ſumma de iu. §. ſit autẽ inquiſitio. ergo nõ appellatur ab ea, vt C. de iud. l. apertiſſimi. Itẽ ſi non eſſet emergens idẽ reſpõderi deberet. [Hæc enim non eſt quæſtio principalis, cum ſuper ea principaliter iudex aditus non ſit, ergo eſt incidens, hoc oppoſito quòd non ſit emergens, nullæ enim ſunt aliç exceptiones emergentes, quòd dic vt in ſumma de ordi. iudi. §. ſi autem quæſtiones. † [Sed in incidenti ſecũdum docto. noſtros non pronunciatur vt ibidem dicitur: quomodo ergo appellabitur, ſiue pronunciabitur, & hoc manifeſtius liquet in quæſtione non competentis iudicis, quia in ea iudex non pronũciat, ſed intuetur, vel exiſtimat vel cognoſcit, vt probatur hoc. ff. de iudic. l. ij. §. ſed ſi dubitetur. & l. ſi quis ex alienat. & ff. ad municip. l. de iure.

† *Alias. Idem.*

De accuſato coram Iuſtitiario. Aliàs ſi pendente quæſtione ante Iuſtitiarium à maiori vocetur.

f *Contingit.* Si quis accuſatus coram Iuſtitia. de pari vel minori crimine, vel de quæſtione feudali citetur coram magiſtro Iuſtitiario non poteſt differre litem inchoa

ANDRAEAS

ergo reaccuſ. arg. ff. de adult. l. j. §. extraneos. & l. ſi maritus. §. præſcriptiones. quod no. in l. j. C. qui accu. non poſſ.

In glo. in verſi. allegata. Not. quòd ſententia lata ſuper incompetentia iudicis eſt emergens, & dicitur interlocutoria, à qua non appellatur. Petr. de Monteforte.

Hæc conſtitutio tollit ſatis de iure communi, & de cauillationibus aduocatorum. Marinus. In glo. quæſtionibus, ibi incompetentes. Salua reuerentia gloſſæ, videtur quòd iſta exceptio poteſt eſſe incidens, & emergens, nam incidens eſt, quando ante litem conteſtatam opponitur, vt not. infrà, de excep. l. j. in princ. & ſuprà in glo. proxima. non poteſt eſſe emergens iſta exceptio quando litis conteſtatio per errorem facta eſt. ff. de iudi. l. ij. & ſic poteſt intelligi iſta glo. Barth. de Capua.

In glo. ex hac. in fine. Et hoc quando contentio eſt inter partes, vtrum ſpectet ad iuriſdictionem iudicis, vel ne, quia tunc debet cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio. Secus quando inter partem & iudicem, vt not. per Innocen. c. ex parte. de verbo. ſignifica. Petrus de Monteforte.

Item aduerte: nam iſta conſtitutio tollit, & corrigit l. is qui reus

DE YSERNIA.

reus. ff. de publicis iudiciis. & l. prius. C. qui accuſare non poſſunt. ſiue loquamur in crimine præiudiciali, ſiue in crimine maiori: quamquam obſeruantia magnæ Curiæ, & ordinatio regni de his qui prius curiam adiuerint, obſeruet: quòd ſi ego denuntio te, tu non potes alio die denuntiare me, nec aliquem de familia mea. & ſi denuntias alio die ex interuallo, procedĩtur primò in denuntiatione mea: licet ego tenear præſtare fideiuſſoriam cautionem de me præſentando, finita tua prima denuntiatione: quamquam vbi denuntiationes fierent vno die, licet diuerſis horis, in vtraque proceditur ſimul & ſemel. & ita obſeruat magna curia, cuius ritum, & obſeruantiam totum Regnum ſeruare debet, vt dicit And. in conſtitu. regni. ſi quis in poſterum. & in conſtitu. intentionis, ſecundum Argentinum in l. is qui reus. ff. de publicis iudic. Pamphilus Mollus.

De accuſato coram Iuſtitiario. Aliàs ſi pendente quæſtione ante Iuſtitiarium à maiori vocetur. *Rubrica.*

Contingit interdum. Hæc conſtitutio corrigit. ff. de re iudic. l. contra pupillum. §. fina. Oportet enim quòd concurrat maiotitas

pendente cauſa ipſa, [a] per magiſtrum Iuſtitia. Magnæ Curiæ noſtræ citari de pari crimine, vel minori, aut etiam de quæſtione ciuili Caſtrorum, vel aliorum feudalium, quorum cognitio ſpecialiter ad Curiam noſtram ſpectat, ſitque prerogatiua maioris auditorij cauſa, quę aliquando coram Iuſtitia. vſque ad calculum diffinitiuæ ſententiæ iam deuenerat, [b] neceſſario [c] prorogatur: nec innocens abſoluēdus detegitur, nec puniendus debita pœna damnatur. Sācimus itaque priorem cauſam coram Iuſtitia. motā terminari debere, quæ omnia, ſcilicet, qualitas, & in quantum ſit in quęſtione proceſſum, per literas Iuſtitiarij magiſtro Iuſtiti. pateſiat. Ac tunc demum ſi hoc euentus prioris iudicij patiatur, puta, ꝙ ex priori ſententia non ſit mortuus accuſatus, quo caſu iam pœnam aliam ſufferre non poteſt, ſed ciuitas ad Curiam noſtram venire debebit. Cęterum ſi de maiori crimine per magiſtrum Iuſti. citabitur accuſat⁹, priuilegio maioris auditorij cum maioritate iudicij concurrente, niſi coram priori iudice, vſque ad diffinitiuā ſententiam ſit peruentum, citatus, ſi contumax videri noluerit, coram magiſtro Iuſtitia. ſe præſentet.

In omnibus ſuperioribus crimina læſæ maieſtatis excipimus, de quibus [d] conuicti; & damnati vitam cum bonis [e] amittant, in quibus quouis alio capitali crimine coram Iuſtitia. accuſati, vel citati per ſuperiorem iudicem ad euitandū contumaciæ pœnā, ſui copiam facere non detractent..

choatam coram Iuſtitiar. niſi crimen de quo agitur apud magiſtrum Inſtitiarium eſſet maius. [Hæc diſtinctio non cadit in crimine læſę maieſtatis, nam eo crimine prius accuſatus coram iuſtitiario ibi debet perſiſtere. Et nota quod de iure communi indiſtincte poteſt citatus coram maiori auditorio deſerere inchoatam litem, vt ff. de re iudica. l. contra publicam. §. fi.

a *Per magiſtrum Iuſtitia.* Quid autē ſi coram eodē iudice plures accuſant vnū? Reſpondeo, ſi de eodem crimine ſimul accuſant eligēdus eſt vnus idoneior, vt ff. de accuſat. ſi plures. ſi autem de diuerſis criminibus deſcendentibus ex diuerſis factis, vel ex vno, poſſunt, vt C. de accuſ. qui de crimine.

Interim tamen dum neceſſe habet reſpondere pro vno, non accuſetur pro altero, vt ff. de cuſto. reorum. l. j. §. finali. Item quid ſi ante litem conteſtatam coram Iuſtitiario citetur accuſatus per magiſtrum Iuſtitiarium ſuper crimine minori, vel pari? Reſpondetur, ſi ille qui ſecundo loco accuſat proſequitur ſuam iniuriam vel ſuorum, quia talis accuſatio cenſetur maior, & concurrit cum priuilegio maioris auditorij, præfertur primæ, vt in eadem lege ſubiicit. & probatur C. qui accuſare non poſſunt lege, neganda. quod intelligo niſi primus accuſator ſuam vel ſuorum iniuriam proſequeretur. alioquin quod ſecundo daretur, priori denegaretur, quod eſſet abſurdum, vt C. qui potio. in pigno. habe. l. vltim.

b *Neceſſario.* Quod non eſt neceſſarium ad hoc, quòd cauſa coram Iuſtitia. terminetur, niſi cum priuilegium maioris auditorij cum iudicij maioritate concurrit, vt infra ſubiicit, & hoc innuit, & ſupra l. proxi. poſuit ibi cauſam, quæ aliquando &c. Item vbi ſubdit ſancimus itaque priorem cauſam corā Iuſtitia. motam terminari debere, ergo & ſi vſque ad ſententiam ſit proceſſum in prima accuſatione. &c.

c *Prorogatur.* Qui enim ad maius auditorium vocatus eſt, ſi litem inchoatam deſeruit, contumax non videtur, vt ff. de re iudi. contra pupil. §. finali. quòd hic ſub quadam diſtinctione immutat. Grillus.

d *Conuicti & damnati.* Videtur ergo hic quòd non ipſo iure, ſiue ipſo facto amittantur bona in crimine læſæ maieſtatis, ſed per ſententiam. Et ſic ſunt contra multa iura, vt ff. qui & à qui. ma. li. non. fina. l. quæſitum. vbi dicit quòd prius ex ipſa ſcientia & cogitatione delictorum, quàm damnatione ius dandæ libertatis amiſit.

ſit. C. ad l. Iul. maieſtat. l. quiſquis. §. emancipatio. Vbi dicit, quod primum memorati de ineunda factione ac ſocietate cogitauerunt, &c. l. vlti. vbi dicit, nam ex quo ſceleratiſſimum quis conſilium cœperit, exinde quodammodo ex ſua mente puniendus eſt. Et videas ſuper hoc quæ not. in authent. de inceſtis. & inuti. nupt. circa princip & gloſſ. ordi. ſed nunquid ipſo iure, &c. ad idem ff. de donatio. l. donationes. in fine quę omnia iura ſunt reſtaurata per ius nouiſſimum Authenticorum, vt in authen. vt nulli iudi. §. vltim. Reſpondetur, non eſt neceſſaria hæc ſententia, qua bona publicētur, ſcilicet, vt à tempore ſententiæ bona amiſſa dicantur. Nam etiam ante à tempore cōmiſſi criminis, ipſo facto bona intelligun tur amiſſa, & ſic loquūtur iura prædicta: ſed bene eſt ſententia neceſſaria ad conuincendum crimen, & declarandum hoc crimē eſſe commiſſum, vt ſic retro à tempore commiſſi criminis declarentur bona fuiſſe amiſſa, ſic debet intelligi. C. libro x. de iure fiſc. l. quæ res. in princip. & ff. de accuſation. l. ex iudiciorum, vbi & alia ſimilia excepta crimina notantur in gloſſ. ordina. [Et prodeſt hoc quod bona intelligantur retro fuiſſe amiſſa tempore delicti, licèt à tempore latæ ſententiæ auferantur, propter fructus medij temporis, qui fiſco debentur, vt ff. de his quibus vt indi. l. eum qui in principi. propter alienationes medio tempore factas in irritum reuocandas, vt in præallegat. lege, donationes.

e *Amittant.* Ex hoc loco corriguntur iura ciuilia, quæ dicunt non ſemper damnatum crimine læſæ maieſtatis, perdere bona, niſi delinquatur in principem, vel rempublicam eorum, vt ff. ad l. Iul. maieſta. l. eorum. & l. final. & not. C. de bon. lib. l. j. hic enim ſimpliciter dicit, quòd bona perduntur ſequuta condemnatione ex illo crimine.

ADDITIO. *Adde Bald. in capit. j. de pace tenenda in vſibus feudorum, & per Bald. conſ. lxx. incip. vbi Chriſtus xviij. col. verſic. & ideo Bald. in iiij. volu.*

Sed an illud crimen finiatur morte, vel non, nil innouatur per Liſtam. vnde ſtabo prædic. l. quæ vult in duobus caſibus non finiri morte, & damnari memoriam defuncti. In aliis ergo, ſicut olim, ita hodie morte finitur, quia quatenus non eſt ius antiquum immutatum, nō prohibetur ſtare, vt C. de appellation. l. præcipimus. in fine.

De

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ritas iudicum, & aliquando maioritas criminis, vt quando ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur.

Conuicti & damnati. Arguit gloſſ. quòd non ipſo iure perdantur bona in crimine maieſtatis. C. libro decimo, de petitionibus bonorum ſublatis. l. prima. Sed Azo in ſumma, titulo, vnde vi, dicit contrarium. [Neceſſaria autem eſt ſententia propter poſſeſſionem aduocandam, & vt conuincatur reus, & propter fructus medij temporis. ff. pro ſocio. l. cum duobus. §. idem reſpondit. in authent. de inceſt. nupt. §. j. maxime poſt mortem. Inſtit. de hæred. quæ inteſt. §. per contrarium. ff. qui & à qui. l. quæſitum. [Quod autem dicit vitam amittunt cum bonis, dicit gloſſ. quòd corriguntur iura ciuilia, quæ non ſemper amittunt bona in crimine maieſtatis. Sed in duobus capitulis tantum hoc malè dicitur, quia litera dicit, crimine læſæ maieſtatis, de quibus conuicti, &c. quaſi dicat in illis criminibus maieſtatis vbi perduntur vita & bona. Abſurdum enim eſſet vt hoc verbo indiſtincte probato tollantur omnia iura diſtinctionem præmiſſam facientia, cū non tollantur niſi quando expreſsè dicitur in authent. quibus modis naturr. efficiuntur ſui. §. tribus. [Et in leuioribus hoc intellexit iſte legiſlator, ſcilicet, quandō incarcerentur rei, ſupra, de his qui fid. fideiuſ. dare poſſ. l. humanitate, vbi excipiendos reos maieſtatis ſubiunxit contra perſonam noſtram, vel collateralium noſtrorum.

Contingit. §. Cæterum. An vocatus ad maius iudicium teneatur dimittere procuratorem ad minus? text. in l. contra pupillum, videtur quòd non, dum dixit quòd non eſt contumax ſi deſerit cauſam. Contrarium tenent doct. per l. ad cognitionem. ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem eatur. Sed quid ſi vocatur ad æquale, an erit contumax deſerendo primum? dic, quòd ſic per l. ij. §. fi. de cuſto. reorum. & de his duabus quæſtio. not. Iac. de Aret. in l. plerunque. de in ius voc.

In glo. in verb. damnatur in princip. Pro hoc vide capitul. Regis Caroli quod incipit, bonum, vbi eſt expreſſum quòd non ſit neceſſaria ſententia diffinitiua. Adde quod not. Dyn. in l. Imper. de iure fiſc. & Andr. de Iſern. in conſti. vſurariorum.

In gloſſa finali iuxta finem. Sed qualiter damnatur memoria? dic iſto modo. Pronuntio talem feciſſe contra imperium. & ideo bona in fiſcum inferri, nam per hoc damnatur memoria, vt not. inſtitut. quæ ab inteſt. §. per contrarium. Petrus de Monteforte.

De litis conteſtatione non retardāda exceptionis obiectu.

TITVL. XXIII.

Si contra agentem, vel criminaliter accuſantem opponitur per reū, quòd agens vel accuſans non eſt filius, nec de genere, nec gente eius, cuius vigore agit, vel accuſat: iſtæ exceptiones non impediunt litem cōteſtari, ſed debent ad merita proceſſus tempore ferenda ſententia reſeruari: quia iſtæ non ſunt exceptiones dilatoriæ, ſed peremptoria. hoc dicit. Matthæus.

†TEMPER. FEDER.

EXceptione,[a] [b] filiationis, generis, ſiue [d] gētis, & quod hæres non ſit, qui actionē, vel accuſationē intendit, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis conteſtationem litis continuò faciendā nolumus retardari: ſed eis propoſitis, in cauſa principali, nihilominus ꝓcedat, eo quòd ipſas opponit ad probationē: admiſſio cuius probationis, euentus iudici qualiter in cauſa procedere debeat demonſtrabit.

De litis conteſtatione non retard. exceptionis obiectu. Rub.

a *Exceptione.* Si ago petitione hæreditatis, quia ſum hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato. Vel ago actione perſonali contra debitores hæreditarios, & illi dicunt me nō eſſe filium, non agnatum, non hæredem defuncti, illa exceptio non impedit litis conteſtationem, ſed in proceſſu probabit, ſi poteſt, &c. ratio quia cùm ſit peremptoria, non debet impedire lit. conteſt. fallit in tribus exceptionibus, vt not. ff. de condi. indeb. elegāter. §. ſi quis poſt. & extrà de conteſta. lit. in decretali noua, & ſic iſta continet ius cōc.

a *Exceptione.* Caue tibi ne decipiatis per legem iſtam: habet enim iſta conſtitutio locū in his caſibus, qui ponuntur hic, & fortè in exceptione perēptoria, quæ poteſt opponi & probari quandocunque ante ſententiam, ſcilicet, poſtquàm actor ſuam probauerit intentionem, vt C. de exceptio. ſi quidem. & C. ſententiam reſcindi non poſſe. l. peremptorias. & de præſcript. long. temporis. l. emptorem. [Item in dilatoria, quæ eſt dilatoria ſolutionis, vel ex pacto, vel ex lege, quæ licet opponi debet, tamen in principio cauſæ. & ſub conditione, ſi actor probauerit intentionem ſuam, vt in præallegata l. ſi quidem. de except. Probatur tamen, cùm actor monſtrauerit, quod aſſeuerat, vt C. de probationib. exceptionem. In exceptione verò dilatoria, quæ eſt dilatoria iudicij, lex iſta locum non habet: illa enim ſi quis ſciat eam ſibi competere, debet opponi. & probari in principio. & ſuper eadem debet pronuntiari: alioquin ſi contrafecerit ſcienter aliquis perpetuò ſilere debebit, vt C. de exceptio. l. penultima. & ſuprà de dilat. & excep. l. ſi ciuiliter. quod dic vt in ſumma, de probationibus. §. probari autem debet cauſa pendente, &c. colligitur hoc euidentiſſimè in hac lege: loquitur enim quando quis per exceptionem propoſitam nitebatur differre iudicium, non penitus declinare. nempe differunt hæc inter ſe, vt C. de precibus Impera. offerendis. l. ij. [Item hæc lex loquitur in exceptione, quæ poteſt probari poſt litem conteſtatam, quod non poteſt locum habere in declinatoria iudicij, vt C. de except. l. penultima & vltima, quæ, vt dictum eſt debet opponi & probari, & etiam ſuper ea pronuntiari ante litem conteſtatam, vt ff. de variis & extraordinar. cognitio. l. iij. in princip. [Item attende, quòd hæc conſtitutio non habet locum in quibuſdam ſpecialibus exceptionibus, vt pacti conuenti, ſiue tranſactionis, iuriſiurandi. & rei iudicatæ, quæ illico ante litis conteſtationem ſunt probandæ, & impediunt litis cōteſtationem, vt ff. ad exhibend. l. iij. & §. idem ſcribit. in fin. ff. de condict. indeb. elegāter. §. ſi quis poſt tranſactionē. extra de exceptionib. cap. exceptionis obiectu. quę eſt noua decretalis Innocentij quarti, in quibus eſt ratio ſpecialitatis, propter litium finem, qui eſt iam factus per rem iudicatam, vt ff. de re iudica. l. prima. Vel per iuſiurādum, vt ff. de iureiurando. l. prima. Vel per pactum, vt C. de tranſactionib. l. fratris. & ibi extraordi. not. vel aliis pluribus modis, quos vide per te.

† *Aliàs, Idem.*

b *Filiationis.* Duobus modis poteſt intelligi quod hic dicitur. Vno ſic, vt iſta quatuor, ſcilicet exceptio filiationis, generis, ſiue gentis, & quòd hæres nō ſit, qui agit, dicantur poſita gratia exempli: & idem ſit in aliis, argumēto ff. ad legem Corneliam de falſis. l. ſi quis obrepſerit. [Alij dicūt, vt in iſtis quatuor tantùm obtineat, quòd hic dicitur, in aliis vetera iura ſeruentur: quia in his caſibus, quibus nouæ leges non loquuntur, priſca iura ſeruantur, vt C. de inoffic. teſtamento. quod nuper. & quando libel. principi datus faciat lit. conteſta. l. ij. & in authen. collat. iij. de filiis ante dotal. inſtrumen. natis. & hoc manifeſtè probatur ſuprà eadem l. ſi ciuiliter. in fine. dicit enim quæſtiones ſuper incompetentia iudicis, & ſuper dilationibus, & ſimilibus primitus terminandas. & idem facit ſuprà ea. l. j. in fin. l. except. & l. hoſtici. in principio. [Ego ſic intelligo, vt omnes reliquæ exceptiones non impediant litis conteſtationem, niſi dilatoria exceptio, id eſt, declinatoria iudicis tantùm, quæ debet opponi & probari ante litem conteſtatam.

b *Filiationis.* Contrarium expreſſum C. qui accuſ. non poſſ. l. non ignorat. nam ibi mater non admittitur ad proſequendam mortem filij, & accuſationem proinde inſtituēdam, niſi primò doceat quòd fuerit mater.

c *Generis.* Qualiter hoc intelligatur, not. ff. de proba. l. j.

d *Gentis.* Intellige hoc, vt ff. de ædil. edic. quod ſi nolit. §. qui mancipia. & C. de ord. iud. l. j. ibi, ſtatu tui generis, &c.

ANDRAEAS

De litis conteſtatione non retardanda, &c. Rub.

EXceptione filiationis. In quatuor exceptionibus loquitur, quæ ſunt propriæ intentionis. Excludunt enim id, per quod intētio actoris probetur, dum agit ſicut filius, & excipitur, quod nō eſt filius. & ſic de aliis tribus. Vnde rectè corrigit l. nō ignorat. C. qui accuſare nō poſſunt. & differunt à peremptoriis. Quia illæ perimunt actionem, vt ſi filius Titij petat decem, quæ mutuauit pater ſuus: & debitor opponat excipiendo, quòd ſoluit. C. de probationib. l. j. Solutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio. Inſtit. quibus modis tollitur obligat. in princip. [Sed ſi excipiat quòd nō eſt filius, excludit agentem nō actionem, ſi verè debitor erat. Vtraque autem dicitur exceptio, id eſt, excluſio, ſiue excludat intentionem ſiue actionem. ff. de except. l. ij. [Quandoque verò ipſe actor ſe excludit. Vt ſi dicat in libello, peto à te fundum, quem tenes ex donatione regia, nam per hoc poſſeſſor eſt ſecurus. C. de quad. præſcrip. l. ſi. tenendo quòd lex illa locum habet ita in Rege, ſicut in principe Romanorum. xij. q. ij. quicunque militum. & dictum eſt ſuprà in Prologo, tunc ipſe excludit ſeipſum. ff. de inoffi. teſt. l. poſthumus. §. ſi quis ex his. nec tenet eius intentio, ſicut quando proponitur actio inepta. ff. ſi menſ. falſ. mod. dixe. l. j. §. j. non ergo fiet litis conteſtatio. ad quid enim procedit lis, quæ non tenet, vel debet irritari, quod falſum eſt, arg. ff. ad Velleia. l. aliquando. iudi. ſol. ex iudicati. nemo ſine actione experitur. ff. de admi. tut. l. quoties. §. item ſi temporali. de negot. geſt. ſi pupillus. §. videamus. loquela taliter proponentis manifeſtat, quòd ſua non procedat intentio: ſicut ex verbis edicti apparet, cui detur. ff. de libe. exhib. l. j. in princip. Sic & tenor ſtipulationis oſtendit etiam euictionem commiſſam. C. de euiction. l. cùm tibi. ſic excludit ſeipſum, vt ff. quando appel. ſit. l. j. §. alium. Sic ff. de inoffic. teſta. l. j. & ij. Sed ſi in verbis libelli nihil tale dicatur, ſed ſimpliciter, peto fundum, quem poſſides: Tu verò excipis, quòd tenes ex donatione Regia. An impeditur litis conteſta

Depræc.

DE YSERNIA.

teſtatio? non videtur, quia hæc conſtitutio cauſa exempli enumerauit iſta quatuor, vt allegatur in glo. Alio modo intelligitur, vt in iſtis quatuor tantùm loquatur: in aliis peremptoriis ſeruabuntur vetera iura, ſicut glo. proſequitur. de aliis quatuor. ſicuti pacti conuenti, rei tranſactæ, rei iudicatæ, & etiam iuriſiurādi, conſtat quod impediunt, vt ſit finis litium, eadē ratione vt non inquietetur poſſeſſor, niſi oſtenderit priuilegium quomodo Rex donauit, vt d. l. ſi. [Sed poſſet eſſe quòd in priuilegio contineretur Regem donaſſe, ſaluo iure alterius. quod per inſpectionē priuilegij apparebit. extrà de priuil. c. porrò. Imò & ſi priuilegium eſſet purum & liberū, replicare poſſet actor, quòd poſſeſſor renuntiauit priuilegio, vel Rex reuocauit donationem, iuſta de cauſa: & ſic videtur quòd non impediat litis cōteſtatio. quam nulla peremptoria impedit exceptis quatuor. [Alij ſubtilizant, quia peremptoria dicitur à perimendo: nam & id perimitur, quod eſt: nam nullum annullari non poteſt, vt ff. de iniu. rup. & irri. teſta. l. nam & ſi. quod non eſt, perimi non poteſt, cùm dicit reus, poſſideo ex donatione Regia, non perimit actionem proponentis, quæ nulla ſibi competit. C. de quadrien. præſcrip. l. ij. in fi. Et dicunt quod nō magis hæc eſt exceptio, quàm quoddam beneficium dictæ l. ſi. quod debet eſſe manſurum, & omnis diminutionis extraneum, in authen. conſti. quæ de dig. §. illud. Diminueret verò ſi cogeretur litigare, cùm interſit ſumptibus, & litibus non vexari. ff. de minor. l. minoribus. & dicta l. fina. Non debent circumueniri alia iura. ff. de tutor. & curator. dat. ab his. l. ſcire. & maximè ſi excipiens non prolongat. Quia ſtatim facit inde fidem per priuilegium purum & liberum dicens, hodie conſtat, &c. ff. vt in poſſeſſione legatorum. l. ſi is à quo §. ſi de teſtamento. Sed certè peremptoriam exceptionem eſſe negari non poteſt: quia actio competens vero domino pro ſe ſua perimitur, quando Rex donat, & contra priuilegium non poſſet actor replicare, vt ſuprà dictum eſt, alioquin non eſſet ferè peremptoria,

quia

De proceſſu iudicij. *Rubrica.*

a L *De legitimè.* Hæc conſtitu. corrigit ius commune, vult enim vt tam actor intentionem ſuam, quàm reus ſuam exceptionem proponat infra biduum poſt litem conteſta. poſtea non audiuntur, & probabunt infra terminum qui erit arbitrio iudicis, vt in fine huius conſtitu. & argu. ff. de iur. deli. l. j. [Et ſic per hanc conſtit. corrigit C. ſeotem. re. non poſ. l. peremptorias. [Si vero quis agat vel conueniatur per procuratorem, debet infra prædictum tempus offerre illas quas nouerit, aliàs reſeruet procuratorem conſciẽtiæ principalis, ita tamẽ quòd infra terminum datũ ad probandum in aliis poſtea ſuperuenientes proponat. & ideo aliud in procuratore, quia iuſtam habet cauſam ignorantiæ in facto alieno, vt ff. pro ſuo l. fina.

De proceſſu iudicij.

TITVL. XXIIII.

Lite legitimè conteſtata, & ſacramento de calumnia irremiſſibiliter praſtito, actor & reus ſimul omnia qua ad probationes ſeu adminiculum ſua probationis faciunt, per ſe vel aduocatos proponant in ſcriptis eo die vel ſequenti, vlterius non audiendi, niſi perſona minoris aut mulieris priuilegium vel cauſa aliqua ſuperueniens allegetur, quod ſi iudiciũ fiat per procuratorẽ, ipſe procurator proponet qua principali parti competere non ignorat. caterum ſi ignorantiam forte pratendat, iura ſua principalis perſona conſcientia poterit reſeruare, dum tamen ponat, & probet infra terminum datum ad probandum. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

* ADDITIO. *Sacramentũ de calumnia. Adde an hoc ſacramentum poſſit praſtari antequam ſit in cauſa concluſum? vide gl. fi. in fin. in c. ex literis. de iureiur. docto. in c. j. de iuram. calum. lib. vj. Barto. in l. j. & ij. §. ſed quia veremur. C. de iura. cal. Et an hoc ſacramentum de calumnia detur in materia feudali? vide per Ia. Aluar. in c. j. in §. quibus etiam caſibus in j. col. verſi. & iſta talis regula fallit. de controuer. recti feudi in vſibus feudorum.* Superantius. 3

b *Proponat.* Huiuſmodi propoſitiones ex parte actoris vocantur intentiones, ex parte conuenti, defenſiones ſiue exceptiones, vt patet C. de exceptio. ſi quidem. in princ. & l. defenſiones. & ff. de proba. l. in exceptionibus in princ. Actor enim ad reum impugnandum intendit ſuæ gladio actionis. Et econtra reus ad actorem excludendum ſe clipeo exceptionis defendit, vt patet inſti. de excep. in princip. vbi de hoc, & in ſum. Azo. & ff. de excep. l. ij. & infra hoc ſubiicit defenſiones omnes ſibi de facto &c. Et ita in pleriſque locis imperij nuncupantur. Alibi tam ex parte rei quàm actoris appellantur capitula, & hoc nomẽ bene aſſumitur & probatur per iura, vt C. de tẽp. ap. l. per hanc. & de re. cre. l. generaliter. §. ſi autem is. & §. nullo. tamen ex hoc. & ff. de re mili. l. j. Alibi vocãtur in iure aſſertiones, vt C. de appella. in offerendis in fi. in præalle. gl. per hanc, & ad id ff. de probat. ei incũbit. [Sed in regno dicimus articulos ex vtraque parte, & hoc nomẽ ſimiliter ex lege defẽdit, vt patet ff. de leg. & ſe. con. non poſſunt. & de præſcrip. verb. naturaliter. §. j. in fin. §. vbi dicit, explicitus eſt iſte articulus, &c. ff. de hæredibus inſtituendis, hoc articulo. & de conditio. & demonſtratio. l. iij. in fin. vbi dicit, quod hic articulus tunc, &c. ſed quocunque vtamur nomine non eſt vis. Controuerſia nominis pertinacibus derelicta, vt C. de conſtituta pecunia. l. j. ad fin. vt tamen contra loci conſuetudinem non loquamur. Et huiuſmodi articuli probari debent ab offerente eos, altero de duobus modis qui regulariter & communiter introducuntur à iure. Vel per viuam vocem teſtium, vt in authent. de teſt. per totum. teſtium (dico) duorum vel trium. vt C. libr. xj. de naufragiis. l. quoties ibi. quid eſt enim quòd non abunde, &c. ff. de teſtibus. l. vbi numerus. iuxta illud, In ore duorum vel trium ſtat omne verbum. Licet in quibuſdam ſpecialibus caſibus plures requirantur, vt not. in præalleg. l. vbi & not. de teſt. teſtium. Vel per vocem mortuam publici inſtrumenti.

† IMPER. FEDER. † *Aliàs Idẽ Ang.*

Lite[a] legitimè cõteſtata ſacramẽtum* de calũnia volumus ab vtraque parte præſtari, iuxta diuales veterũ principum ſanctiones: quo irremiſſibiliter ſubſecuto principalis actoris, aut accuſatoris perſona, ſimul omnia, quæ ad probationem, ſeu adminiculum ſuæ probationis faciunt, per ſe, vel per aduocatum ſuum offerat, aut eodem die vel ſequẽti ad plus [b] proponat in ſcriptis.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

quia ſi exciperetur de ſolutione, diceretur, quòd non perimitur, quia iam perempta erat ſolutione eius quod debetur.

Exceptione. Quaſi dicat, ſi non excipiatur non debet quæri, quia ex allegatis proceditur, reus enim in excipiendo eſt actor. ff. de exceptionibus. l. j. ſed inuitus non cogitur agere, & imputet reus ſibi, qui non repulit agentem ſuo nomine, cum poſſet: nam ex verbis ſuis non excludebat ſeipſum ille, qui agebat ſuo nomine, vt ſupra dicitur. ſi excipitur ante litem, oportet probari poſt litem. [Item ſi non excipiatur ante litem, poteſt opponi poſt litem, quod non eſt mirum, quod probatur eo ipſo, quod illa non probat ſe matrem. ſic C. qui militare non poſſunt. ſuper ſeruis, quia omnes iſtæ quatuor ſunt negatiuæ: ſed poſt biduum lite conteſta. non excipiet, quia non poteſt dicere reus, ignoraui te nunc eſſe matrem, cum ex propoſitione agentis hoc diceretur, ſecus ſi reus poſt biduum diceret quòd eſt filia alterius, vel quia occiſus habet aliam matrem, & vellet probare per teſtes, dicens & iurans ſe hoc infra biduum ignoraſſe, quia probabilis eſt hæc ignorãtia per ea, quæ dicta ſunt ſupra eodem titu. l. ij. & infra proxima. Vbi vero excipitur, & non probat ſe matrem, non valebit iudicium, & hoc eſt quod ſequitur euentus iudicij, &c. ſecus ſi ageret quis nomine alieno, vt tutor, adminiſtrator, & ſimiles. Hos enim oportet quòd probent ſe eſſe tales, qui pro alio poſſint agere. C. ſi tutor vel curator interuenerit. l. ij. alioquin nullum erit iudicium, licet à principio, vel in aliqua parte non ſit exceptum, quia agitur de præiudicio alterius. C. de procura. licet. Putamus tamen quod iudex ex officio ſuo, etiam ſi aduerſarius non excipiet, poſſit ſupplere, & repellere ab accuſando illam, quam iura volunt non recipi, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, ne conuentui virorum irreuerenter ſe ingerat. C. de procuratoribus, maritus. de contrahen. ſtipu. l. optimam. ff. de poſtula. l. quos prohibet, vt hic propter honorem ſexus, ſicut ff. ſoluto matrimonio. l. alia. §. eleganter, & propter honorem tribunalis, quod iudex ſuo ingenio debet augere. ff. de officio Præſidis. l. obſeruandum, vt mulieres non interſint iudiciis, niſi propter ſuam, vel ſuorum iniuriam.

ADDITIO. *Adde Cardina. Zaba. j. cap. ſi ſcitatus. in ij. quaſt. de reſcrip. id-m Cardina. in cap. noſtra. in xiij. & xv. quaſtio. de procuratori.*

Regulariter non ſupplebit de facto iudex. C. de errore aduocatorum. l. prima. [Si igitur non fuit negatum per reum, aut exceptum eam non eſſe matrem, vel filium, valebit iudicium ſuo nomine actum, etiam non probato quòd eſt mater, vel filius, ex quo aduerſarius non negauit, nec excepit, multo fortius quando circa finem iudicii, probato crimine, hoc obiiceretur, vel exciperetur. C. de adulteriis. l. quamuis. Nam crimina vndecunque claruerint punienda ſunt. xxiiij. q. iij. c. cccc.

De proceſſu iudicij. *Rubrica.*

L*ite legitime conteſtata.* Secus ſi non legitime, vt apud incompetentem iudicem, vt C. ne de ſtatu defunctorum. lege, ſi pater.

Irremiſſibiliter. An tacitè poſſit remitti vſus iudicij? tenet quòd ſic. multo plus protelari vſque ad finem ſententiæ, quia ſi poteſt in totum, poteſt in parte argument. ff. de pactis. iuriſgentium. §. adeo.

ADDITIO. *Adde l. qua de tota. ff. de rei vend. c. cognoſcimus. xij. quaſtione ij. clemen. ne ro. in j. reſpon. de elect. & gl. ſin cap. maioribus. de praben.*

- Hæc cõſtitutio vult præſtari ſacramentum calumniæ ſecundum ſanctiones principum, ſecundum quas remittitur tacite. C. de iureiurand. propter calum. l. ij §. ſed quia veremur. Et ſic annectit duorum veſtigiis inhærentes, vt ſupra de eodem. expen. & fruct. Si ſimpliciter dixiſſet, tunc lex deberet aliquid operari. ff. de legat. j. l. ſi quando. [Nunquid habeat hoc locum in cauſa appellationis, vbi quandoque datur libellus, lis conteſtatur & iuratur de calumnia? dictũ eſt ſ. l. j. vt actor, app. præſenta. debet inſtare. j. de app. l. j. §. illud. [An is habeat neceſſe infra duos dies offerre in ſcriptis omnia quibus vult vti? Dic quòd non, quia nec in principali poſt publicationem probatorum tenetur offerre infra biduum articulos reprobatorios. Idem in aliis articulis principalis cauſæ. nam eſt odioſa conſtitutio hæc coarctans exceptiones peremptorias, & ſic contra rationem iuris communis. Hæc non producuntur ad ſimile. ff. de legibus, quòd vero. Vnde videmus in vſu, quòd iudex præfigit terminum ad præmiſſa, & ad ponendum quicquid ſibi de facto competit, quia cum non ſit dies limitatus in arbitrio iudicis. ff. de iure delib. l. j. [Sed ſi in cauſa appellationis agatur per procuratorem poteſt reſeruare ſibi conſcientiam principalis, quia hic eſt fauor, in ſuperiori eſt odium ff. de liberis & poſthumis l. cum quidam. & ſic ſeruatur in quotidiano vſu iudiciorum, qui poteſt allegari pro iure. C. de fideiuſſoribus. l. fin. in fine, ſicut mos iudicij. C. de iure fiſci. l. final. Illas vero peremptorias, quas ignorauit ſibi competere proteſtetur, proponet poſt biduum, ſicut iure communi poſt aperturam, vt dictum eſt in ſimili ſupra eod. l. ij. & patet in litera, niſi noua cauſa, &c. [Et habet locum quod infra

menti, vt ff. eo. & in authentic. de fide inſtrumentorum. per totum. & vterque modus in prædictis parem obtinet poteſtatem, vt C. de fide inſtru. in exercendis. licet videatur contra in authen. de inſtru. cau. l. fina. §. ſiverò aliquid tale. collatio. vj. vbi dicitur, quòd dignior & validior ſit viua vox, quàm mortua. Sed certè ibi non eſt ſola viua vox ex vna parte, & ibi bene gloſſatur. & dicit quando teſtes vincant inſtrumẽtum directo, & quando per obliquum. & qualiter inſtrumentum non recipit contra ſe probationem aliquam. & in quibus caſibus probatur per mortuam vocem tantum, nec locum probatio viuæ vocis habeat, vt in gloſſa ordinaria ibi ſignata, quæ incipit, quòd prius debent facere, &c. & in legibus ibi alleg. & notantur etiam hi caſus. C. de pact. l. pactum quod bonæ fidei. & adde de epiſcopis & clericis. l. ſi qua per calumniam. [Item eſt alius caſus in iſta conſtitutio. ſcilicet, in proceſſu iudicij. dicit enim hic, quòd tam actor, quàm reus proponat in ſcriptis. & ſic in iudiciis requiruntur ſcripturæ. Debent enim vniuerſa acta iudicij ſcribi per iudicem, tabellionem, vel in defectu tabellionis per duos viros idoneos & fideles, quorum vnus ſcribat, & alter ſubſcribat, quæ in ſubſcriptione ſua recognoſcat omnia, ſic vera eſſe, & omnibus ſe interfuiſſe, ſicut ſocius ſuus ſcripſit. & hoc probatur. ff. de teſtibus. l. curent. & extra de probationib. cap. quoniam contra falſam, vbi ple-

nissimè

a Vlterius autem de communi iure nullatenus audietur. Niſi perſonæ minoris, aut mulieris priuilegium, vel cauſa alia ſuperueniens allegetur. Reus ſimiliter principaliter conuentus, aut accuſatus b defenſiones omnes ſibi de iure competentes in iudicio pro-

niſſimè de hoc in appar. Innocē. & Ber. vt ſic facilius per ſcripturam negotia explicentur, & rerum probatio ſalua fiat vt in præallega. l. curent. & ff. de pignoribus. contrahitur. Item eſt & tertius modus præter prædictos duos, qui loco probationis ſuccedit, ſcilicet, per interrogationes & confeſſiones, quas litigatores faciunt inter ſe. Vel ad poſtulationem partis aduerſæ. Vel ſecundũ quod mouet æquitas iudicantem. de quibus dicitur infra de interrogationibus in iure faciendis. l. pares. Et iſtarum certè quædam ſunt quæ fiunt ante litem conteſtatam ad litem videlicet, ordinandam, de quibus loquitur. ff. de interrogato. actio. l. j. & per totum, & dic vt ibi. Aliæ fiunt poſt litem conteſtatam, videlicet, ad litem decidendam, de quibus loquitur ff. & C. de confeſſis. per totum. & hic tertius modus introductus eſt in exoneratione probationum, vt ff. de interrogatoriis actio. l. ij. & iij. & in authentic. de his qui ingrediuntur ad appellatio. §. finali.

a *Vlterius.* Et ſic per hanc legem corrigitur. C. ſententiam reſcindi non poſſe. peremptorias. vbi permittitur vſque ad ſententiam.

b *Defenſiones omnes.* Lex ſupra tit. de exceptio. l. exceptiones. dat remedium circa dilatorias, hæc circa perẽptorias. quod totum fit gratia dirimendarum litium, vt ibi dixi. Andræ.

Simul

ANDRAEAS.

terminum probet, tam per teſtes, quàm per inſtrumenta ſecundum gloſſ. quia eum detur terminus ad probandum generaliter: etiam inſtrumenta poſt terminum non poſſunt offerri ſaltem vt producantur infra terminum, vt ſignentur per actorum notarium ſicut videmus fieri, pro qua præſentatione eſt. ff. de milita. teſtament. l. ex militari. de bonorum poſſeſſ. ex milita. teſtamen. l. prima. in fin. [Aliis videtur, & ſic habet ſe conſuetudo, quæ varia eſt in diuerſis iudiciis, quòd ſecus fit in inſtrumentis, quæ ſecundum omnia iura poſt aperturam producuntur, ſine ſit in cauſa concluſum. C. de probationib. auth. qui ſemel. extra de fide inſtrument. cap. cum Ioannes Heremita. quia generaliter loquendo ad oblata probanda non iura prædicta. C. de inofficio. teſta. l. ſi quãdo. cum non mutetur de inſtrumento, non prohibetur ſtare. C. de teſtamen. l. ſancimus, vt ſpeciale quod de inſtrumento dicitur deroget generali dicto iſtius legis. ff. de legat. iij vxorem. §. fælicisſimo. de verb. oblig. l. doli. [Multi ſeruant primum dictum, quia conſtitutiones iſtæ factæ ſunt ad lites abbreuiandas, vt patet in fine huius conſtitutionis. [Quid ergo ſi habet reus inſtrumentum, quo continetur, quòd ſoluit, præſentat, & facit illud ſignari manu notarij, quod ſufficit. ff. de iure fiſci. l. ſi in fraudem. §. valet. non tamen facit poſitionem ſeu articulum, quomodo ſoluit? Dic quòd ſatis videtur offerre illud, quod in inſtrumento continetur, ſi infra biduum obtulit inſtrumentum. argument. de pericul. & commod. rei vend. l. quòd ſi neque. Et ipſo facto hoc oſtenditur, licet non verbis. ff. de repudi. l. finali. de legi. l. de quibus. in fine & argument. ff. de pact. l. ij. vbi reddendo inſtrumentum remittitur debitum, quod poſſet per inſtrumentum probari.

De communi iure. Sed de ſpeciali ſic, vt ſi dicat ſe fuiſſe abſentem cauſa Reipublicæ, vel alia iuſta cauſa. ff. ex quibus cauſis maior. l. prima. in fine. [Quid ſi actor poſuit articulos infra biduum, & non dixit offert, & vult probare an præiudicet ſibi, quia litera dicit hic, quòd ea quæ vult probare debet offerre? dic quòd non præiudicat, nam dicendo ſolum ponit hoc, manifeſtat voluntatem ſuam, quòd ideo ponit, vt probet. Ad quid enim poneret, niſi probaret maximè affirmationem? C. de probatio. l. actor. Negatiua conſueuit poni vt probetur per confeſſionem partis aduerſæ. ff. de donat. quidam in iure. C. de erro. aduocat. l. ij. verba ergo ſua oſtendunt ſuam voluntatem, ſic ff. de libe. exhiben. l. prima. & dictum eſt in ſimili ſupra l. proximè. [Facto quandoque ſine verbis oſtenditur hoc. C. de re iudica. l. abſolutionem. cum concord.

Niſi minoris. Quid ſi minor ſit procurator alterius, & non det articulum infra biduum? dic quòd non reſtituitur principalis propterea. & imputet ſibi, qui talem procuratorem eligit. ff. de procuratoribus. l. minorem de minor. l. cum manda. [Item quid ſi fiet litis conteſtatio, ſicut in vſu videmus, ſaluis rationibus & exceptionibus ſuis, an hoc operabitur, vt det articulum poſt biduum? dic quòd non, quia & ſi expreſſè dixiſſet, proteſtor quòd poſſim dare articulum poſt biduum, non valeret proteſtatio. reſeruat ius, non auget. ff. nau. caupo. ſtabula. l. prima. in principio. de acquirenda hæredita. l. pro hærede. & ſi expreſſè non poſſet, ſic dicendo, multo minus ſi tacitè, dicendo verba quæ id ſonent. C. ſoluto matrimonio l. ij.

a *Eundemque terminum.* Iure Romano ad probandum dantur plu-

res

DE YSERNIA.

res dilationes, cum cauſæ cognitione, probato iuſto impedimento, quare in prima non produxit teſtes, & cum ſacramento: vel ſecundum opi. quæ approbatur in gl. datur vna dilatio, & ſic ſunt plures productiones cum cauſæ cognitione, not. in auth. de teſtib. §. quoniam verò. & §. ſi quando. & d. auth. qui ſemel. & ff. de fer. l. fi. [Tamen etiam iure Romano poteſt iudex certum terminum præfigere & limitare teſtes producendos, vltra quos non producantur poſteà. not. C. qui accuſ. non poſ. l. ſi ea. & patet extrà de probat. c. licet. Sed hæc conſti. ſemper limitat, ſicut iudex poſſet etiam limitare, vt ſemel detur terminus ad probandum, & poſt eum non plus producat, vt infrà in ver. vt tamen. ſed infra terminum producet teſtes, quos, quot, & quoties volet. [Sicut videmus in vſu, niſi per beneficium reſtitutionis poſteà audiatur. ſufficit autem quòd iurent infra terminum: quia poſteà reciperētur, etiam die feriato, per ea quæ dicit glo. C. de fer. l. j. cùm omni tempore poſſint teſtes examinari: nam ex quo iurat die non feriato, videtur tũc recipi, vt d. l. ex militari. & de bo. poſ. ex teſt. mil. l. j. in fi. Sed infra quantum tempus poſt lapſum terminum, infra quem iurauerunt, iudex recipiet? non eſt tempus in hac l. diffinitum: & ſic videtur quòd ſemper. C. de diuer. reſcrip. l. falſo. dum tamen non poteſt biennium: arg. C. de temp. in integ. reſti. l. petendæ. nec prope finem triennij: ar. ff. de euic. ſi rem. §. quolibet. Sed ad ſemeſtre tempus propè. C. de iudic. l. properandum. §. j. Dic quòd iudex poſſet ſtatuere tempus ad hoc, & terminum, vt not. in d. l. ſi ea. Sed ſi non ſtatuat, videtur ineſſe modicum tempus, infra quod recipiat, quod magis intellectu, &c. ff. ex quib. cau. maio. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. de ſol. l. quod dicimus. & l. ratum. ad leg. Falci. l. j. §. item ſi ita. Sed verius eſt, quòd quandocunque, re integra, veniant: arg. ff. de opt. leg. l. ſi pecuniæ. C. de tranſact. l. nec intentio. nam & poſt lapſum terminum ad hoc datum audiretur per paucos dies, ſi ius actoris non eſſet deterius. Hoc vltimum multis non placet, quando ad hoc habuit terminum. ff. de re mil. l. iij. §. ſi. ad diem contra quos eſt quod dixit gl. in ti. ij. in pecuniariis. [Rem integram dicimus vſque ad aperturã proceſſus, vt in auth. de teſti. §. quoniam verò. & §. ſeq. vbi poſt recepta & aperta teſtificata non licet vlterius producere, niſi ex cauſa. [Quid ergo, ſicut fuit de facto, iudex non ſtatuit terminum, infra quem teſtes iurati deponerent, poſt lapſum terminum ad probandum datum ſtetit, qui debebat producere per plures dies, requiſitus fortè vel non à iudice, ſi ſtatuiſſet terminum, planum eſſet, ſi non ſtatuit, ſed mandauit teſtes & eorum dicta haberi pro publicatis, renitente illo qui debebat producere, & nil legitimum allegante, qualiter iudex deberet plus expectare, poſt publicationem ſic factam, antequàm haberet copiam, ſic antequàm teſtificata didicerit, vult producere illos teſtes iuratos, qui modo venerunt, verum poſſit? videtur quòd ſic, maximè ſi per ſe, aut aduocatum ſuum iuret, quòd teſtificata non didicerit, vt in præalleg. auth.

ADDITIO. *Adde, quod non creditur teſti non iurato ſecundum Bal. in c. de teſtibus. de teſti. & Abb. in c. tuis quæſtionibus. de teſtib. Et quid ſi teſtis primo depoſuit teſtimoniũ; & poſtea iurauit, nunquid ſufficiat? vide per Cyn. in l. iuris iurãdi. C. de teſtib. & ibi Bal. & Salic. Ioan. And. & Anto. de Butr. in d. c. de teſtibus. & ibi Abb. Bal. in c. fraternitatis. in iij. no. de teſti. Arc. in c. omnes. xxij. q. v. Et in quibus caſibus credatur teſti nõ iurato? Dic primo, vbi agitur de confirmatiõe ſuper fama vel ſuper*

notorio

ponere ſtudeat [a] ſimul & ſemel aut in ſcriptis per ſe, vel per aduocatũ ſuum in prædicto ſpacio Curię dare procuret. Eundémq; terminũ ad oblata probãda recipiãt ambę partes. Quòd ſi per procuratores, aut defenſores in his, in quib' interuenire poſſunt, cauſę agãtur ea procurator alleget, aut defenſor illas defenſiões opponat, quę principali parti competere non ignorat. Ceterum ſi ignorantiam forte prętẽdat iura ſua principalis partis conſcientiæ poterit reſeruare. Vt tamen [b] ĩ prędictũ terminum, quẽ ambę partes ad ꝓbãdũ acceperint procurator tã ea, quæ primò oppoſuit probet, quã ea, quæ ꝑ dominũ poſtea ad ipſius ſciẽtiã ꝓuenerũt. Terminũ autẽ ad probãdum in omnibus ſupradictis, & aliis, quæ iudiciorũ natura requirit quãtũ ſine cauſę ꝑiculo, & rerũ diſpẽdio fieri poteſt, per iudices, qui cognitionibus præſident, in cauſis omnib' breuiari iubemus.

a *Simul.* Id eſt coniunctim, vt ff. de re mili. l. quærebatur. §. j. Et ſemel iſtud ſemel accipe ſcilicet, antequã labatur prædictum ſpaciũ: ſcilicet biduum, vt no. plenè s. de exceptioni. exceptiões. & ſic accipitur ſimul. ff. ad Tertullianũ l. j. §. ſi nemo. b *Infra prædictum.* Hic ſtricte accipiẽdum eſt in teſtibus non in inſtrumentis, quæ poteſt vtraq; pars, & poſt terminum & poſt publicationem atteſtationum exhibere, vſque ad ſentẽtiam diffinitiuam, ante tamen quàm ſit in cauſa concluſum, vt extra de fide inſtr. c. cũ dilectus. j. reſpon. & C. de ꝓba. authẽ. q ſemel. Alias inuenio hoc cãcellatum. Sed cũ detur terminus ad probandũ generaliter, vt hîc patet. & ſic ſeruat' de facto, & inſtrumẽta non poſſunt poſt terminũ proferri, vt argument. libr. x. de iur. fil. iuſtas. Et ſic ſeruat magna curia. & not. C. de probatio. auth. qui ſemel. Itẽ etiam poſt publicationẽ teſtes alij produci poſſunt ad reprobationem, vt not. præallega. authent. qui ſemel. & legitur extra de teſti. c. præſentium. vbi plenè de hoc. & c. licet, vbi plenè de hoc.

ANDRAEAS

neterio ſecundum Anto. de Bu. in c. cum in tua ad fi. de ſponſa. Secũdò, vbi agitur de informatione famæ, promouendi ad dignitatẽ, vel repellendi ſecundũ Abb. in c. j. in pen. col. de poſtu. Præla. Tertiò in ſacerdote ſuper pœnitentia, de quo per Archi. in c. in capite. 50. diſtin. & per Archi. & Dominicũ in c. ipſi Apoſto. ij. q. vij. Quartò, quãdo ſtatutum vellet, quòd dictum teſtis non iurati probaret ſecundũ Ludo. Roma. conſil. 110. incip. viſo puncto. Quintò, creditur ad probandũ conſuetudinẽ introductam à populo ſecundum Anto. de Butri. in c. fi. verſi. venio ad ſecũdum principalem de conſue. Et an credatur religioſo nõ iurato? vide per doc. in c. nuper. de teſtibus. Et an teſtimoniũ religioſi ſine iuramento inducat præſumptionem? vide per Bart. in l. ſolam circa princip. C. de teſtib. Iaſon ſequitur in repetitio. l. admonendi. ff. de iureiurando. Superantius.

Dic quòd debuit eſſe ſollicitus ad producendum, & frequenter inſtare, vt iudex eos reciperet. arg. de app. l. appellationum tempora, & ſollicitus infra diem producere, qui interpellauit. C. de iure emphy. l. ij. §. fin. de contrahen. ſtip. l. magnam. qui quidem dies, & ſi non expreſſim iurat tacitè, ſcilicet, modicum, vt ſupra dictum eſt, & ſic perinde eſt ac ſi expreſſim iueſſet, vt ſit in mora, niſi infra illum diem inſtet. not. glo. ff. ſol. matri. l. ſi in cauſa. [Prædictum iuramentum prodeſt, probato iuſto impedimento, quare non produxit. Aut negligenti non ſubuenitur. ff. ex quib. cauſ. ma. l. non enim. quæ in frau. cre. l. pupillus. [Vbi vero iudex tenetur recipere, & nõ recipit, quatumcunque procedit in cauſa etiam ad publicationem, nihilominus poſtea recipiet. extra de teſti. c. ſignificauerunt. ſed ibi appellauerat. [Iure Romano ab hoc grauamine non poſſet appellari, quia veniret emẽdandũ in cauſa appellationis, nec ab hac diffinitiua depẽdet quod eſt neceſſe, vt à grauamine appelletur. C. de iureiur. l. generaliter. §. ſin autem. vnde quod iuſſit non immutaret, vt ibi in glo. [Iure Canonico ipſe idem reuocat grauamen. [Quid ergo erit? dic quòd habebit auxilium repoſitum ſibi in cauſa appellationis, vt d. §. ſi autem. Quid ſi non poſſet appellari, vt in momentanea poſſeſſione?

ADDITIO. *Adde quæ dicatur poſſeſſio momentanea. vide gl. x. ibi ᴐn. in l. j. C. ſi de momen. poſſ. app. & glo. in c. ad ſedẽ, de reſtitu. ſpoliato.*

Non videtur quòd pro tanto ſentẽtia ſit nulla, vel proceſſus, quia contra ius litigatoris, ergo agendum contra iudicem ad intereſſe, & eo non exiſtente ſoluendo, fiat reſtitutio in integrum. arg. C. de iudic. l. properandum. §. ſin autem. in gloſſ. & §. fina.

Quid ſi per procuratorem. In facto alieno tolleratur ignorantia. ff. pro ſoc. l. fi. & ſic excogitatur fraus, quia quilibet litigat hodie per procuratorem, vt poſt biduum det articulos, ponendo infra biduum quomodo iuſtam habet cauſam ignorantiæ. [Sed nunquid iſti fraudi poſſit obuiari? dicunt quidam quòd ſic in vno caſu, quando, ſcilicet, eſt principalis præſens, cum procurator ſuus dabat articulos infra biduum, poteſt eum tunc conſultare procurator, & ceſſat ratio quæ hic ponitur de reſeruando conſcientiæ principalis, & ſic ceſſabit edictum. ff. de repu. quod ait. §. j. de fer. l. j. §. hoc interdictum. [Contrarium pronũciatũ fuit, quia cõſtitutio generaliter loquitur: ergo generaliter intelligitur. ff. de alea. l. j. Non enim eſt fraus vti ad miniculis legis, quæ ſeruari publicè intereſt. C. de ſen. pref. præt. l. j.

Poterit reſeruare. Proteſtando, quòd ſi qua de nouo, &c. prout hodie eſt in vſu, quia ſi non proteſtatur, quod ignoret, videtur dicere ſe ſcire. & ideo præiudicaret ſibi, ſine proteſtatione. Nam ſcire videtur & tanquam ſciens non audietur, quaſi ſit veriſimile principalem plene informaſſe procuratoram ſuum. [Proteſtatio ergo reſeruat ius in futurum. ff. de religio. & ſumpt. fune. l. at ſi quis. §. ſed interdum. de acquir. hæredi. pro hære. Vnde quod dicit, poterit reſeruare, id eſt, debebit, ſic ff. de dam. infect. l. qui bona. §. denique.

L*ite legitimè.* In principio. Quid ſi articuli non ſunt oblati incontinenti, an valeat proceſſus? dic quòd ſic, vt no. Archi. extra, de teſtibus. c. pretium. lib. vj. & dic, vt ibi. In tex. ibi, minoris aut mulieris.

DE YSERNIA.

De lieris. De iſto tex. fuit ſemel altercatum inter ſocios, an ſcilicet. ipſo iure, vel per reſtitutionem ſuccurratur ipſi mulieri? & dic quòd beneficio reſtitutionis, vt voluit gl. in conſtit. obſcuritatẽ. in gl. iij. le

In glo. mag. circa fi. ibi, viros idoneos. Concordat Inno. in c. poſt ceſſionem. & Specula. in titu. de lit. conteſt. §. illud. ver. debet.

In gl. in ver. prædictum. Sed nunquid poſitiones poſt ipſum terminum fieri poſſint? vide Spec. in titu. de dilatio. §. videndum reſtat. verſi. item quid ſi dat. & in tit. de poſiti. §. iiij. & dicas quòd non per partem, ſed per iudicem ſuo officio, non ad partis inſtantiam, per c. cum Ioannes. extra de fide inſtrumen. & xxx. q. vlt. c. iudicantem. licet quidam contra, vt in d. verb not per l. iudices. C. de iudi. & ff. de accuſa. l. ſi eadem. Pet. de Monteſ. Lite legitime conteſtata, in verb. ad plus. Not. quòd articuli dantur infra biduum, & ſi non dantur poſſunt teſtes teſtari ſuper libello, ſeu tenore ipſius, vt not. Archid. de teſt. c. pretium. §. teſtes. in gloſſ. quæ incipit, articulos. & ſic ſeruat Magna Curia. Nico. Ruffus in ver. niſi pri. Hæc conſtitutio expreſsè innuit, quòd in criminalibus, beneficium reſtitutionis in integrum concedatur, quod eſt notabile. Barth. de Capua.

In glo. ſtricte ibi, poſt terminum contrarium. Notatur in conſtit. probationum, & in conſtit. prædeceſſorum. in fi. Barth. de Capua.

Quæro, ſi obtuli exceptiones infra biduum, quæ tunc temporis competebant, ſi poſtea reprobas teſtes, an alias poſſim offerre? & videtur quod non, quia debui infra biduum opponere, quas ſi non oppoſuiſti, poſtea opponere nõ debes, nam exceptio dilatoria ante lit. conteſta. opponitur, & ſi non opponitur, poſtea opponi non poteſt, vt ff. de procura. l. Pompo. §. rati. cum ſi. Contra quod eſt verum quòd poſsit opponi: nã ſi procurator lite conteſtata interuenerit, etiam lite conteſtata, potero opponere excuſationem, vt C. de conſor. eiuſd. litis. l. ij. facit l. final. C. à non competenti iudice. facit l. contra maiores. C. de inofficioſo teſtamento. & ſic fuit de facto iudicatum in Regia Curia. Bartho. de Capua. Sed quid ſi conteſtatus ſum litem, & cum deberem offerre in iure infra biduum, ſecundum conſtitutio. Regni, &c. exceptiones meas non feci, obtulit tamen quidam amicus meus me ignorante, & poſt hoc lapſum eſt biduum, nunquid potero ratum habere, vt perinde ſit ac ſi ego obtuliſſem? dicas quòd non. argu. ff. ad Trebel. l. Sceuola. §. fin. & l. ſeq. vbi dicitur, quòd retro facta trahuntur ad præſens, argumentum ad Mace. l. ſi. in fin. quæ dicit ratihabitionem retrotrahi. Io. Bacca.

In tex. in verb. proponat. Quæro nunquid hoc habeat locum vbi ex officio proceditur? dicitur quòd non, cum conſtitutio iſta ſit ſtricti iuris, arg. l. conſtitutionibus. ff. ad municipa. Item quia loquitur in iudicio ordinario, quod patet, quia dicit, litè legitimè conteſtata, quæ fit in iudicio ordinario. l. rem non nouam. C. de iudi. & ſupra, de dilati. l. dilationes. & quia dicit, actoris vel accuſatoris conuentus, & accuſatus, quæ verba cauſam ordinariam reſpiciunt. extra de accuſa. capit. forus. cum ſi. Item eſt contra ius: quia alias peremptoriè vſque ad ſententiam poſſunt opponi, vt in l. exceptiones. cum ſi. & ſic reſtringenda. capit. odia. de regulis iuris in vj. Nico. In text. cæterum. Not. quòd procurator poteſt reſeruare vel offerre iura in termino ſibi dato ad probandum. hoc verum abſente principali, ſecus ſi eſſet præſens. argument. l. j. C. de errore aduocatorum: quia primo caſu poteſt habere ignorantiæ cauſam, ſecundo non ſecundum Andræam de Cap. qui dicit ita obtinuiſſe in Curia vicariæ huius Regni. Vnde prædictus Andræ. de Capua dedit tale conſilium, quòd incontinenti quòd aliquis conſtituit aliquem procuratorem, abſentet ſe à loco iudicij: alioquin ſi principalis eſſet præſens, procurator non poſſet illud beneficium implorare. Barth. de Capua.

In gloſſ. hic ſtricte. ibi, & ſic ſeruatur in magna Curia Vicariæ. Nota quòd de ritu magnæ Curiæ eſt, quòd poſt terminum peremptorium, etiam ante concluſionem cauſæ inſtrumenta non producuntur

De exceptionibus maliti- tioſè oppoſitis.

TITV. XXV.

Si reus opponit exceptionem peremptoriam, vel actor replicationem, vel triplicationem: & iudici videbitur ex qualitate perſona vel cauſa, quòd malitioſè, vel friuolè opponitur, vel replicatur, vel triplicatur: & petitur terminus ad probandum, iudex non debet concedere dictum terminum, niſi primò ille, qui hoc petit, iuret, quòd nō opponit, vel non replicat, vel non triplicat malitioſè, ſed eam pro firmo credit verè poſſe probare: & ſi iurauit, iudex dabit terminū ad probandum: & ſi poſteà non probauit in termino, iudex in prima taxatione expenſarum condemnabit ipſum ad expenſas. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

SIa exceptio peremptoria, replicatio, vel triplicatio etiā opponatur, quæ ex qualitate perſonæ opponētis, vel cauſæ iudicib malitioſa, vel friuola videatur, non prius obiicientē ad eam probandā admittat, quàm ſacramentum præbeat corporale, Quòd nō malitioſè, nec cauſa tantùm prorogādi iudiciū eas opponat, ſed ꝙ ipſas pro firmo ſe c credat poſſe probare, quas poſtea ſi nō probauerit d ad terminū ſibi datum, opponētem e ad expenſas omnes ſacramēto partis cum taxatione iudicis declarandas, condemnandum eſſe cenſemus.

De interrogandis litigatoribus à iudice.

TITVL. XXVI.

Quotiens ratio & æquitas mouerit iudicem. poteſt ipſe partem litigantem interrogare in facto, tam ante litem conteſtatam, quam poſt: & pars poteſt dicere, quod vult reſpondere cum conſilio ſui aduocati. & ſi iudex habeat partem ſuſpectam, quod non reſpondeat verum dabit ſibi iuramentum, quod dicat veritatem. h. d. Matth.

† IMPER. FEDER.

PArtes f in iudicio litigantes, tam ante litem conteſtatā, quàm pòſt, prout iuris ratio & æquitas g iudicē mouerit, de facto interrogari poſſe decernimus, & interrogatus per ſe, vel per alium cum aduocatorum conſilio reſpondere.

Plerunque etiam vel pro qualitate perſonæ, vel cauſæ, vel ſi iudex, quòd falſum reſpondeat ſuſpectum habeat, Reſpondentem h ad ſacramēti religionem adducere eum poſſe cenſemus.

De exceptionibus malitioſè oppoſitis. *Rubri.*

SI *exceptio.* Si iudici videtur, quòd exceptio peremptoria, vel replicatio, quæ obiicitur, ſit friuola, exiget ab opponente ſacramentum calumniæ: & ſic de iure communi ſufficit ſemel iuratum. C. de iura. calum. in auth. ibi not. quòd ius in hac parte corrigitur. Vel dic, vt ibi not. & l. j. & ij. in princip. eo. tit. & ſi non probauerit, qui eam propoſuit, damnatur in expenſis partis aduerſæ. concor. C. de iudic. ſancimus.

b *Malitioſa.* Hæc conſtitutio eſt contra ius commune, quo ſufficit ſemel iurare in cauſa, vt C. de iuram. calum. hoc ſacramētum. Niſi dicas oppoſitam hanc exceptionem, vel replicationē ante litem vel oppoſitam & poſt litem conteſtatam. Et huiuſmodi ſacramentum eſt aliud, ſcilicet, de malitia, quod præſtatur etiam perſonaliter poſt litē conteſt. licet iam iuratum ſit de calūnia pro tota cauſa, vt at. in auth. de teſt. §. quia verò. collat. viij. quæ ſunt poſteriores, quā illa, de his qui ingre. ad app. & C. de fi. inſtru. l. fi. & extrà de teſt. ca. præſentiū. Præſtatur enim modò ſi iudici videbitur huiuſmodi ſacramētum de malitia ſpecialiter ſuper huiuſmodi exce, ad maiorē cautelam, vt extrà de reſt. ſpol. literas. circa fi. quia cum propoſitū hominis de facili mutetur: & poteſt eſſe, quòd modò calumniaretur, licet tunc quando præſtitit ſacramentum calumniæ pro tota cauſa, non fuiſſet calumniatus, vt ff. de dam. infec. l. qui bona. §. ſi qui. plus nauque timetur huiuſmodi ſacramentum ſpecialiter præſtitum ſuper ſpeciali capitulo, quàm quod generaliter eſt actum pro tota cauſa, vt argu. extrà de hær. cap. ſi aduerſis. & xxiij. diſtinct. quanquam. argu. ff. nau. cau. ſtab. l. j. in princip. ſicut & plus valet ſpecialis ſubſcriptio, quàm generalis, vt ff. ad leg. Cor. de fal. diuus. j. rñ. Et ſpecialis cautio, vt ff. ſi quis cau. ſed ſi quis §. quæſitum. & ad idem. ff. de iniur. l. item apud Labeouem. §. hoc edictum. Et not. differentias inter ſacramentum calumniæ, & de malitia, vt not. in ſum. Gof. extra de iura. calum. c. differunt autem.

Alias Idem.

c *Credat.* No. ſacramentū de credulitate in facto proprio, quod poteſt probabiliter ignorari vt hic. & ſupra tit. j. l. ij. & in auth. coll. vj. vt hi qui ob. ha. ſe peri. re. mi. §. vt autē. teſtes etiā qui de facto alieno deponūt, quandoq; de credulitate dicunt, vt ff. de vent. inſpi. l. j. reſpon. j. & in auth. de hæredi. & fal. §. ſi verò abſunt. coll. j.

d *Ad terminū.* In quātum ire poſsit vbi eam probare crediderit, & reuerti poſſit, vt in Lōbar. de præiudi. act. l. j. Et extra de dolo & cō. cap. fin. & ibi de hoc ſecundum Ber.

e *Ad expenſas omnes.* Vt extra de do. & cōtu. c. finem litibus. & ibi de hoc ſecundum Ber. † *Aliàs, Idem.*

De interrogandis, &c.

f PArtes in iudicio. Iudex etiam ante litem conte. & poſt, quoties æquitas eum mouerit, poteſt interrogare partes. concor. ff. de inter. actio. quoties. Item ſi iudex habeat aliquam partium ſuſpectam, ne reſpondeat falſum, nō debet ei deferre iuramētum. Nam non debet eſſe author periurij, vt C. ſi aduer. ven. l. j.

g *Iudicē.* Sed iure Romano poteſt partē interrogare aduocatus, vt ff. de inter. actio. ſi ſine. in princ. l. Itē aduocatus offerat articulos iudici pro clientulo, ſi vult, ſic ſupra de proceſſu in litem. in princ Clientulus autem reſpondeat cum conſilio aduocati. Aduocatus tamē nō poteſt eū de facto inſtruere, vt ſupra de offi. aduo. l. j. ſed canon dicit ꝙ poteſt reſpondere aduocatus pro indiſcretis non pro aliis. extra de iud. paſtoralis. & ibi de hoc plene.

h *Ad ſacramenti.* Scilicet, de veritate dicenda, vt de proba. cum de indebito. §. in omnibus.

ANDREAS

De exceptionibus malitioſè oppoſitis. *Rubrica.*

SI *exceptio peremptoria.* Communiter hoc vocatur ſacramentum in cauſis de malitia repellenda, & communiter arbitrio iudicis. Item not. quòd condemnatur in expenſis qui non probat, ſic in dilatoriis ſupra eod. titu. exceptiones.

SI *exceptio.* In gloſ. in verb. credat. ibi, quandoque de credulitate. regulariter contra, vt C. de teſt. l. teſtium. & in §. preallegato. & in eis not. & in tit. l. de teſtib. §. j. ver. item quòd depoſuit.

In eadem gloſ. in princ. & tantum operatur ipſa confeſſio de credulitate, quantū confeſſio veritatis in principali, vt extra, de iureiur. cap. ex literis. & not. Specul. in tit. depoſi. §. vj. verſic. tamen certum eſt. Petrus de Monteforte.

In gloſſ. not. ſacramentum. Not. ex iſta gloſſa, quòd quando quis citatur, vt teſtificetur, vt principalis, & legalior, antequam examinetur, poteſt petere, vt detur ſibi copia iurium aduerſarij, ſuper quibus debet interrogari, vt conſulat aduocatum, de quo cogita. Bartholomæus de Capua.

De interrogandis litigatoribus à iudice. *Rubrica.*

PArtes in iudicio. Et hoc arbitrio iudicis committitur, vt quoties viderit expedire interrogari de facto, & interrogati poſſunt habere conſilium aduocatorum ſuorum in reſpondendo, nam & ipſe aduocatus poteſt interrogari. ff. de adulteriis. l. ſi poſtulauerit. §. quæſtionem. Non tamen aduocati de facto debent partes inſtruere, ſed ipſæ partes debent hoc inſpicere. C. de edend. l. j & not. C. de iureiurando propter calumniam. l. ij. in princip. [Tenetur etiam pars reſpondere aduocato aduerſarij not. ff. de interrogato. act. l. ſi ſine. in princip. Item & iudex coget iurare reſpondentem. Sed ſi iurat falſum, & iurauit ſcienter periurando, nunquid punitur? dic, vt diximus ſuprà de extraordin. & præpa. l. edictorum. circa fin. & in tit. de conſuetud. rect. feud. §. ſacramentum.

DE YSERNIA.

PArtes in iudicio. Ibi, reſponſuræ. Quod ſi dubitat de eo quod interrogatur, an detur ſibi dilatio ad deliberandum? not. Specul. in tit. depoſi. §. v. verſi. quid ſi talis ſit reſponſio. & §. vj. quid ſi is qui interrogatur? Sed ſi præſens interrogatus iuſſus à iudice non reſpondet, imò reſpondere recuſat abſque rationabili cauſa, ſeu contumaciter ſe abſentat, habetur pro confeſſo, vt extra, de confeſ. capit. ſi poteſt. Secus ſi citatus, vt veniret reſpondere poſitionibus, venire non vult & contumax fuit, quia tunc non habetur pro confeſſo, ſed procedetur contra eum tanquam contumacem, vt in dicto cap. in fi. & ibi not. in prima & quinta gloſ. per Ioan. Andr. vel faciet iudex eo caſu illum iterato citari, comminando quòd niſi veniet, habebit poſitiones pro confeſſatis. & tūc ſi nō veniet in termino, pronunciat eū pro confeſſo haberi, vt not. Specul. in tit. depoſi. §. iij. verſi. ſed videtur quòd aduocatus. circa finem.

In gloſ. in verbo, iudicem. Not. ex iſta gloſ. quòd licet clientulus debeat

De

De † ſide inſtrumentorũ & teſtium.

Caſſantur & annullãtur omnia inſtrumẽta de donationibus, & quibuſcunque contractibus in quibus nominatur nomẽ alicuius hoſtis, vel proditoris regis, & cuiuslibet inuaſoris regni. Et mandat illa igne cremari, & ſi non ſunt combuſta, & reperiãtur, iubet quod eis nulla in iudicio vel extra fides adhibeatur. h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

INſtrumenta [a] de donationibus, aut cõceſsionibus, vel quibuſcunq; cõtractibus, in quibus nomẽ alicuius hoſtis, vel proditoris noſtri, & generaliter cuiuslibet inuaſoris Regni noſtri ſcriptũ ſit caſſa & inania reputantes, nullam ex eis volumus in iudiciis, vel extra iudicia probationem aſſumi, ſed ea igne cremari mandamus.

De † reuocatione priuilegiorum. TITVL. XXVIII.

Hac conſtitut. mandat reuocari priuilegia & inſtrumenta continentia nomina inuaſorũ regni, & proditorum, & inſtrumenta facta à iudicibus, & tabellionib. creatis ab eis, & præcipit reuocari inſtrumenta infra certum tempus. h. d. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

PRiuilegia, [b] & inſtrumẽta proditorum noſtrorũ, aut inuaſorum Regni noſtri, quorumlibet nomina continẽtia, & quæ à iudicib⁹ factis ab eis, aut tabellionibus ſcripta, & ſubſcripta inueniuntur vſque ad annum à die inſinuationis conſtitutionum noſtrarũ, declarari & renouari decernim⁹, ac appoſitione noſtri nominis roborari, nulla ex inſtrumẽtis prædictis ex præſenti iuſsione noſtra nõ declaratis † in iudiciis, aut extra iudicia fide in poſterũ aſſumenda.

De † priuilegijs à Curia Capuana tẽpore turbationis indultis.

TITVL. XXIX.

Omnia priuilegia conceſsionum facta à prædeceſſoribus in regnis vtriuſque Siciliæ diuerſis perſonis, & ab ipſomet Imperatore Feder. antequam factum fuiſſet parlamentũ in Curia Capuana quæ p[oſt] dictũ parlamentum nõ ſunt confirmata per ipſum Imperatorem, necnon omnia priuilegia poſt dictam Curiam Capitaneam celebrata, conceſſa tempore turbationis Regni, tam ab ipſo Imperatore, quàm à Duce Spoleti cõceſſa, qui Dux erat conſanguineus ipſius Imperatoris, & aſpirabat ſubdole contra ordinationem Papæ Innocentij ad regimẽ Regni, reuocat, caſſat, & annullat, & præcipit hac conſti. quòd dicta priuilegia & conceſsiones reuocata non retineantur. & ſi aliqua reperiantur teneri per aliquem, puniantur in æſtimatione eius quod conceſſum fuit, quod debet fiſco Imperiali applicari. h. d. M.

† IMPER. FEDER.

CVm [c] conceſsiones, [d] & priuilegia omnia tam à diuis Auguſtis parentibus noſtris, quàm à nobis ante Curiam Capuanam indulta, quæ per nos poſt eandẽ Curiam confirmata nõ eſſent, necnõ ea quę proximę turbationis tempore, poſt trãsfretationẽ noſtram vſq; ad feſtũ Purificationis beatæ virginis à nobis, aut Rainaldo duce Spoleti cõceſſa fuerint, mandauerimus reuocari, edicto pręsẽtis legis edicim⁹ prędictis priuilegiis & conceſsionibus nullã omnino fidem haberi, ſed maleuolũ eorũ propoſitum, qui ipſa [e] poſt prohibitionem noſtram retinet proſequẽtes iubemus, prędictos omnes in tãta æſtimatione damnari [f] noſtrę Cameræ applicanda, quanta

De fide inſtrumen. &c.

a INſtrumenta. Hæc conſtitutio caſſat inſtrumenta facta per hoſtem, vel inuaſorem Regni con. cor. C. de epiſ. & clericis. l. decernimus.

† Aliàs, de fide inſtrumentorum factorũ cõpore inuaſoris Regni.

De reuocatione priuil. &c.

b *Priuilegia.* Hæc conſtitutio mandat reuocari priuilegia conceſſa ab inuaſoribus, & inſtrumenta facta à iudicibus creatis ab eis, & tabellionibus.

† Aliàs, idem.

De priuilegiis à Cu. &c.

c *CVm conceſsiones.* In hac conſtitut. imponit pœnam vtentibus priuilegiis non renouatis, ſed antiquis conceſſis à parentibus ſuis, & à ſeipſo ante Curiam Capuanam. & parum valet hæc conſtit. quia eſt de præterito tempore, ipſa etiã non dat formam futuris negociis. [Cum conceſſiones, multi dicunt quòd hæc conſtitutio eſt contra ius, quia donationi iam perfectæ non potuit lex apponi, vel conditio, cuius defectu perfecta donatio re nocetur, vt C. de actio. & obligatio. ſicut. & de condi. ob cau. ſi repetẽdi. Nam ex quo dominium acquiſitum non reuocatur ex principis volũtate, vel reſcripto vt C. de iur. & haſt. fiſcal. l. pe. & de agri. & cenſi. l. originarios. & de omni agro deſerto quicũque. in princ. Ego tamen dico quòd hæc conſtitutio poteſt lege expreſsè iuuati. Nam princeps in conceſſionibus ſuis iã perfectis, &, quod plus eſt in aliis iure priuato quæſitis poteſt cõditionẽ apponere, cuius defectu perditur perfecta conceſſio, & acquiſitũ dominiũ vtile reuocatur, vt C. de omni agro deſerto. qui fundos. Et quòd priuilegia iã indulta reuocentur per legem patet. C. li. x. de iudi. l. j. & C. de inceſt. & inuti. nup. l. fin.

† Aliàs, de reuocatione inſtrumẽtorum factorũ de ſubmoue in confuſione Regni.

† Aliàs, idem.

† Aliàs, declarãdis.

† Aliàs, de priuilegijs à Curia capuana reuocatis.

c *Cũ conceſsiones.* Nemo poteſt per hãc cõſtitutionem reuocare priuilegia, in quibus cõtinetur fiſci vtilitas quæ non ſint poſt Curiam Capuanã confirmata. nõ enim credendũ eſt, quòd princeps viam elegerit ad impugnandum, vt C. de ince. nup. l. iiij.

d *Et priuilegia.* Facit ſupra de fide & auth. inſtru. l. j.

† Alias idem.

e *Poſt prohibitionẽ.* Alia pœna imponitur retinẽtibus res ipſas, vt infra de iure re. l. dignũ. & forte ſicut ibi dicit de reb⁹, ita dicendum eſt in inſtrumentis, vt ea reſtituere debeant irrequiſiti.

f *Noſtra Camera.* Obſtare videt[ur] ratio l. quæ aſsignatur ſupra de illici. por. armo. l. vlt. q[ui]a ſi ex eo quod quis illicitè facit, nullũ cõmodum reportat, nec pœnas ſubire debet. Ad idem etiã facit quod eſt ff. ad l. Cor. de fal. l. impuberẽ. §. & ſi ei ſeruo. Itẽ nihil intereſt, ſit redditum inſtrumẽtum, ſit cancellatũ vel nõ, ſi vires eius vacuatæ

ANDRAEAS

debeat reſpondere de conſilio aduocati, tamen aduocatus non poteſt eum de facto inſtruere. Item no. quòd aduocatus poteſt reſpondere pro ignorantibus, quod facit pro mulieribus, quando conueniuntur. hoc eſt capit. paſtoralis extra, de iudic. Petr. de Montefor.

In gl. in ver. iudex ibi, ne reſpondeant. Intellige veritatem, imò cum toto iuramento videt, ſeu cognoſcit eum aptum ad deierandum, & ſic intellige gloſſam iſtam, ne contradicat textui. Bartho. de Capua. Hanc conſtitutionem etiam intellige, ſi partes ſint maiores xiiij. an. nam paruuli qui ſunt ſine ætate rationabili, ante xiiij. annum non poſſunt compelli iurare. xxij. q. v. c. paruuli. B. de Cap.

De fide & authoritate inſtrumentorum. Rubrica.

INſtrumenta. Illa quę fiunt tempore Tyranni non valent. C. de epiſcopis & clericis. l. decernimus.

De reuocatione priuilegiorum. Rubrica.

PRiuilegia. Illa quæ ſunt facta per iudices & notarios tempore Tyrannorum, propter vtilitatem publicam, non ex toto caſſantur, ſicut facta ab illis, qui credebantur eſſe iudices & notarij, & non ſunt. argum. ff. de offic. Præſi. l. Barbarius. de teſt. l. ad teſtium. & vult Imperator ea reuocari, poſtea ordinat, ſicut vult. [De iure tamen ſcripto dicunt multi quod non valent. ff. de rebus eorũ quæ ſub cur. vel tut. l. qui neque de iureiuran. l. iuſiurandum. §. pupillo in gloſſ. quia debent tabelliones confirmari ſaltem per Regem, vt in authent. de defen. ciuita. §. quod interim. Qui confirmat dat ff. de verborum ſignificatio. l. obuenire.

DE YSERNIA.

ADDITIO. *Adde Albe. de Roſa in l. j. C. de cadu. tol. & per Bar. in tractatu de tyranno.*

Alij dicunt quòd propter neceſsitatem debẽt valere, ſi alias erãt idonei, quamuis creati à tyranno. argu. C. de teſtib. l. j. Quia non debent decipi qui communi opinioni crediderunt. C. de Lati. liber. tol. l. j. §. ſed cum domini. [Sicut dicitur fuiſſe ſeruatum de inſtrumentis factis tempore principis Manfredi. Facta Tyrannorum debent reuocari non ſubditorum non peccantium. Nam neceſsitas non habet legem. ff. de offi. Con. l. j. C. de bo. quæ lib. l. final. §. ſin autem patre. ibi propter hominum & rei neceſsitatem, &c.

ADDITIO. *Adde gl. in l. j. C. de oper. liber. c. quod non eſt de regu. iur. in vj. gloſſ. in c. quoniam multa. 48. diſtinctio.*

Pro quo eſt quod dixi infra l. in cauſa depoſiti. gloſſ. [Odio alterius alius grauari non debet. C. de inofficio. teſtam. l. ſi quis in ſuo. Argumen. contra. quia pro peccato vnius tota prouincia interdicitur. extra de ſponſal. non eſt de offici. delega. c. ſanè. quia ſi vnus populus rebelletur iniuſte ſuo domino, adhærens Tyranno de hoc debetet puniri, & non habebit immunitatem.

De priuilegiis à Curia Capuana tempore turbationis indultis. Rub.

CVm conceſsiones. Hic eſt quædam gloſ. applaudens, quod Imperatores potuerint facere Curiam Capuanam, quam nos certo modo damnamus, & leges hic inductæ non faciunt pro allegante ſicut materiam hanc plenè diximus in tit. de capi. qui cur. ven. §. finali. vide ibi plenè. [Item quomodo portat pœnam ille, qui

tæ ſunt, vt C. de ſolutio. l. pecuniæ. & legis inductæ primæ oppoſitioni ſic reſpondeo, omnia illicita puniuntur, ſed tamē illicitorum adhibetur diſtinctio. quædā enim & ſi dicātur illicita, non tamē puniuntur, quia adeò leuia ſunt delicta, vt nō curauerit lex punire, in quibus à pœna excuſat leuitas criminis, vt C. de relig. l. militis. C. de his qui. vt indi. l. nō oportet. C. de pign. l. creditores. ff. de ſep. viola. l. prætor. §. nō propter. ff. de fur. l. ſi libertus. & de pœn. reſpiciendū. §. furta. [Dicuntur ergo illa delicta illicita à iure non admiſſa. Si verò fuerint illicita, vt prohibeantur tāquam leuia, vel grauiora, ſeu grauiſſima ſine dubio puniuntur.

ADDITIO. *Adde Bartol. in l. non ſolùm. in §. ſi mādato. verſic. circa ſecundum ff. de iniurijs.* Superantius.

Sēper autē intelligo puniēdū, & graue eſſe delictū lege non concedēte, niſi lex nominatim eſſe puniēdū dicat, vt in præallegatis legibus, & probatur hoc C. ad legem Iuliā repet. l. j. ff. depoſiti. bona fides. ff. de doli excep. ſi procurator. ff. ad leg. Iuliam de adulter. ſi poſtulauerit. §. filij. [Secundæ obiectioni facilis eſt reſponſio: non enim intereſt quo ad libertatem debitoris, ſi ſolutio plenè probetur, vt in præallegata l. prima. C. de ſolutionib. dicitur intereſt, tamen quo ad delictum: deliquit enim retinendo inſtrumenta, vel priuilegia rerum, quæ per hanc legem ſunt infirmata: quaſi res in ipſis contentas videatur inuito principe retinere: ſicut econtrà, tradendo inſtrumenta, res in ipſis contentas videtur quis tradere, vt C. de dona. l. j. Sicut ergo propter veram violentiam tenetur priuatus ad medietatem æſtimationis, vt C. de vio. in rebus immob. illa. l. j. ita hic propter quaſi violentiam, quia cauſa realis eſt, tenetur ad duplum, ſcilicet, ad totam æſtimationem, vt in iure Longobar. de ſcandalis. l. omnes verò reales cauſæ.

id, quod conceſſum fuerat dignoſcitur extitiſſe.

In quibus caſibus audiētia teſtiū cōmittatur. Et de pœna cōtrauenire volētium. Et de dolo eius, cui audientia committitur.

TITVL. XXX.

In ciuilibus præterquàm in feudis quaternatis audientia teſtium delegari poteſt in criminalibus cauſis, & feudorum prædictorum debent teſtes in curia præſentari, niſi teſtes valetudinarij, qui ſine ipſorum periculo curiæ præſentari non poſſunt, vbi iudicibus electis à partibus vel datis à curia committetur, quod recipient eos tantum, quos ad curiam viderunt venire non poſſe: contra quos auditores probationes in contrarium non admittuntur, ſi pars receptos ſenes, & viuētes fortè concedat, & ſi pars in termino dato ad probandum in probatione defecerit per defectum teſtium, vel iudicis coactoris petat terminū prorogari, non aliter audiatur, quàm ſi tātum infra dictum terminum hoc alleget, quòd infra dictum terminum iudex vel coactor alius dari poterit: tunc altera parte vocata ex iuſta, & neceſſaria cauſa, prorogatio termini impetratur, is autem cui commiſſa eſt audientia teſtium, ſi doloſus aut negligens fuerit, condemnatur curiæ in tertia parte mobilium, & parti læſæ in omnem æſtimationem pœna teſtibus irroganda, niſi fuerit ſub certa maiori pœna mandatum, & hoc in ciuilibus, vēdicat ſibi locum in criminalibus dicta tertia parte mobilium ſoluta, & teſtes, & iudices auditores parti læſæ in ſumptibus litis cum taxatione iudicis condemnentur, cauſa principali, non obſtante lapſu termini ſuo ordine peragenda, eodem etiam obtinēte in ciuilibus cauſis, ſi teſtes aut coactores eorum non ſoluendo fuerint, vt per reſtitutionis beneficiū cauſa ſuccurratur. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

In quibus

ANDRAEAS

retinet huiuſmodi priuilegia vacua, cùm ex ſua detentione nullum commodum conſequatur: Quia priuilegia caſſata ſunt contra rationem quæ ponitur ſupra. de eo qui defen. po. in in. l. j. in fi. Reſpondet glo. quòd propter contemptum generaliter tenetur ad rei æſtimationem, ſcilicet, propter quaſi violentiam, colorat glo. quaſi excuſando Legiſlatorem. Nam vbi de iure non poſſet reuocare vel irritare quòd donauit & fecit, quomodo ponat pœnā poſtea tenentibus, à quibus non poteſt rationabiliter reuocare? [Bene dixit Seneca primo de clemen. nullus princeps eſt innocens, non habent hi qui eorum facta diiudicent. Dicit gloſ. ſuper Pſalmo illo, Tibi ſoli peccaui. Niſi poſſet iuſtè reuocare, poſſet pœnam talem imponere, vt infra. l. iij. in conſtitutione. dignum.

C*Vm conceſſiones.* In gloſſ. multi. ibi in princ. Imo vbi contractus perfectus eſt rei traditione, ſolo cōſenſu etiam vtriuſque contrahentium diſſolui non poteſt, niſi retro re tradita, vt ff. de rei vendica. l. ſi qua. & l. ſequent. & C. quando liceat ab empt. diſced. l. j. & ij. & ff. de cōtrahen. emptio. l. ſed & Celſus. §. fin. & in l. ab emptione. ff. de pact. & faciunt hæc contra reuocationes quas facit dominus Rex poſtquam donauit in feudis. tamen videtur quod Rex habeat poteſtatem dōnandi alij, etiam inuito feudatario, dummodo prouideat ſibi de competenti excambio, vt in c. ſi vero contingeret. de pac. iū. firm. & forte eſt ratio, quia feudatarius nullum habet dominium in feudo, vt not. videtur, de capi Corrod. capitul. primo. §. præterea. Bartholomæus de Capua.

De audientia teſtium in ciuilibus & criminalibus cauſis. Rubrica.

In

In quibus cauſis audientia teſtium committatur. *Rub.*

I*N pecuniarijs.* Conſtitutio iſta ſatis poteſt dici, quòd cōtineat ius commune, & vult, quòd audientia teſtium poſſit in ciuilibus quæſtionibus non feudalibus delegari. concord. in ciuilibus C. de fide inſtrumen. iudices. in criminalibus ſecus, & in feudalibus: cōcor. in auth. no. in præalleg. l. niſi teſtes non poſſint venire ad locum iudicij, quia ſunt valetudinarij, vel ſenes, tunc datur auditor, vt recipiat teſtes, qui ad locū iudicij venire nō poſſunt. Quos hic auditor decreuerit modo poſſe venire: nō poterit contrariū probare, quod eſt ne lites ex litibus, &c. vt C. de fruc. & lit. exp. terminato. Itē ſi per dolum teſtiū, vel partis aduerſæ factum eſt, ꝙ actor non probauit in termino dato, ac declarato aduerſę parti prorogatur terminus, quòd eſt ideo ꝙ alteri, &c. vt ff. de alienat. iud. l. j. Item punit auditor, cui⁹ dolo factū eſt, quo impro baret, & teſtes ſi eorū dolo factū eſt, vt præſtēt indēnitatem parti læſę, cōcor. C. de teſti. ſi qn. in fi. & ſi nō ſit ſoluēdo, in ſubſidiū datur læſę parti reſtitutio contra aduerſariū, q̄d eſt illa ratiōe, ne ex alieno dolo lucrū ſētiat, vt ff. quod me. cau. in l. ſi cū excepr. & facit ff. de eo per quem fa. erit. l. fi.

†IMPER. FEDER. † *Albèr. idem.*

IN pecuniariis [a] litibus omnibus, præterquam in quæſtionibus Caſtrorum, [b] & feudorū, quæ ſpecialiter in Curia noſtra tractātur, audientiam teſtium [c] permittimus [d] delegari. In criminalibus autem, & prædictis ciuilibus cauſis teſtes in Curia noſtra præcipimus præſentari. Niſi teſtes adeò ſenes, & valetudinarij ſint, quòd ſine ipſorum periculo curiæ præſentari non poſsint, [f] quo quidem caſu ipſorum audientia indi-

b *Et feudorum.* Scilicet, magnorum, quæ ſcripta ſunt in quaternionibus dohanæ, vt ff. de offic. mag. Iuſtit. l. j. in fi.

c *Permittimus.* Si iudex viderit expedire: quod dic vt in ſumma de teſtibus. §. producendi autem ſunt teſtes. ſecundum Azon.

d *Delegari.* Sic loquitur & l. C. de fide inſtru. iudices. & authent. apud eloquentiſſimum. & extrà de teſti. c. ſi quis teſtium.

e *Prædictis.* Caſtrorum & feudorum.

f *Quo quidem caſu.* Et hæc vera ſunt, quia audientia teſtium ſenum, videlicet, & valetudinariorum committitur in prædictis caſib

DE YSERNIA.

I*N pecuniarijs.* Bene gloſſata eſt hæc conſtit. [Sed teſtes qui producuntur ad repulſam non committuntur. Item iudex tunc eligit, quando partes non concordant. [Item ſi quæſtio ſit inter Regiam Curiam & alium, non eligit ſola Curia, vbi alia pars parata eſt eligere. [Item ſenes ad teſtimonium non coguntur, vt ad Curiam vadant. ff. de teſtibus. l. inuiti. ſed recipientur in domo eorum. extra de teſtib. c. ſi quis. [Item proteſtatio, quod non ſtat per partem, fiet coram iudice litis, vel coram probis viris quando poſſet haberi copia eius. [Item ex iuſta cauſa fit prorogatio termini, non tamen vltra metam poſitam. C. de dilatio. l. j. Deinde ponit gl. quæſtionem, quam bene examinat. Vtrum poſt lapſum termini peremptorij ad probandum datum, poſſit iudex recipere teſtes quos habet producens, altera parte contradicente, quando non erat iuſta cauſa impedimenti. alias non eſſet quæſtio? Et dic quòd licet de iuris rigore non poſſit, tamen de bono & æquo non multum poſt terminum recipere poteſt teſtes, ſi videat producentem non malitioſè geſiſſe ſe, quia iudex poteſt in multis facere gratiam. & in hoc concordat Cardinalis, & Innocentius, quod eſt bene not. pro eo, quod diximus de teſtibus iuratis infra terminum, ſupra titul. l. item. [Item ſi ſtetit per iudicem, vel teſtes, tenentur ipſi ad intereſſe parti læſæ. Et quòd aliud eſt in criminali, quàm in ciuili. [Item not. quòd hæc conſtitutio habet locum in ordinarijs. Nam delegati non poſſent delegare, quia committitur iuriſdictio, quando committitur teſtium examinatio, ſeu receptio, non miniſterium tantum, niſi eſſent delegati à principe, vel ab illo, qui poſſent alij delegare. notat Innocentius de re iudicata. cum Bertoldus. Sed ſi committit ille, qui non poteſt committere,

&

cibus electis [a] à partibus, vel datis à Curia cõmittatur qui eos tãtum teſtes recipient, quos ad Curiã vi- derint venire nõ poſſe. Cõtra quos auditores, ſcilicet, per electionem partium, vel à Curia approbatos probationes [b] in contrarium nullatenus admittantur, videlicet, ſi pars receptos teſtes ſanos, & iuuenes fore cõtendat. Sane ſi in termino ad probandum dato, pars quæ probare debuerat, in proba-tione deficiat per defectum teſtium, qui ſibi venire promiſerant, vel ipſius iudicis, aut [c] coactoris alleget nequitiã: atque propterea terminum exigat prorogari. Non aliter ad hoc ipſum audiri decernimus, quàm † ſi [d] infra prædictũ terminum [e] hoc alleget, quòd infra eũdem diem iudex, vel coactor alius dari poſcatur, tũc poſtquàm [f] parti alteri fuerit per cognoſcentes literas intimatũ [g] ex iuſta cauſa

† *Alias eſt tantũ*

caſibus. Sed tamen ſuper articulis tantum & exceptionibus oblatis in principali. [Super articulis verò & exceptionibus oblatis ad repulſam teſtium hincinde productorum, nunquam cõmittitur audientia, etiam in caſibus prædictis, & ita ſeruant iudices Magnæ Curiæ. Item hæc vera ſunt, vt ſuccedat officium Curię in dandis iudicibus, vbi partes ſunt diſcordes per legẽ antiquã. ff. qui ſatiſd. cogan. l. de die. in prin. Sed melius. ff. de admi. tuto. l. iij. §. fin.

a *A partibus.* Cuius erit electio partiũ, vt eligãt an iudicis? Credo ꝙ tũc iudex eligat, quando partes nolunt eligere, arg. ff. de leg. j. huiuſmodi in fine, & ff. de admi. tutor. l. iij. ad fi. quaſi illa dictio, ſiue, notet ordinem, vt ff. de leg. ii. cum pater. §. penulti. Et ſic apparet quòd vbi eſt quæſtio inter Regem & alium, non debet Curia eligere ſola iudices, vbi alia pars parata eſt eligere, & quia lites debent ſine ſuſpitione procedere, & quia obſeruandum, &c vt ff. de iudicijs. obſeruandum. Et quòd ſit electio iudicis, vbi ſunt partes diſcordes, probatur expreſſe. C. de iudicijs. l. ſi. §. electione. & ff. de iureiur. l. iuſiurandum.

b *In contrarium.* C. de iudi. l. ſi.

c *Coactoris.* Qui teſtes cogere debet. Sed an ſenex cogetur ferre teſtimonium? videtur quòd non, vt ff. de teſti. inuiti. de iur. immu. l. maiores. & de excu. mu. l. ij. & hoc ſecundum. l.

ADDITIO. *Adde Hoſti. & Anto. de But. in c. de teſti. cogen. dect. in c. dilectorum. eod. tit.* Superantius.

Sed ſecundum Canones dic eos compelli, vt extra de falſis. c. j. de iudi. c. nouit. & arg ad hoc. ff. de vaca. mu. l. ij. §. corporis.

d *Infra prædictum.* Bene dicit infra prædictum, &c. vt ff. de appella. re. l. ſicut. in fine, & de no. ope. nun. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. & C. de non num. pecu. ſi intra, & l. in contractibus. §. vlti. & de condi. ex lege. vltim. & C. de his qui per me. iu. non appella. l. ij. in fine. & de anna. exception. vt perfectius, & ff. de excuſat. tuto. ſcire oportet. §. ſufficit, in ver. ſcire autem, & verſi. oportet autem. [Vnde

[Vnde cum per iudicem ſteterit, nullum ſibi exinde præiudicium circa lapſum terminum generetur, vt in authentic. vt ſpon. largi. §. illud. & argument. ff. de damn. infect. l. ſi finita. §. eleganter, ex quibus cauſis maiores, ſed & ſi per prætorem. §. ait prætor. [Imò cum per ipſam partem non ſteterit quominus probet infra terminum, perinde habetur ac ſi probauerit infra terminum ante dictum, vt ff. de regul. iuris. in omnibus cauſis. & de ſtat. li. ſi peculium. §. cum ſeruus. ſibi enim nil obijci poteſt. vt ff. de cõd. & demon. l. Titio fundum, & l. ſi Titius ſtatus, quia fecit quod potuit & nõ ceſſauit, vt argu. ff. de excuſ. tut. ſi cum ipſe inſtitueret. de minoribus intra, & C. de inof. teſt. contra maiores. & C. de anna. except. l. j. in fine. & in authent. de appellat. circa princ.

e *Hoc alleget* in Curia coram iudice, videlicet qui commiſit audientiam teſtium, vel mutus coram probis viris, ſi non poſſet tam cito ire ad iudicem conſtitutum forte in loco remoto. vt arg. ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. ſi quis ipſi & de Decu. l. honorem, in fi. & de adulter. denunciaſſe, in princ. & C. de iudi. l. cum ſpecialis, & ff. de nau. fœno. l. Labeo.

f *Parti alteri.* Debet enim innoteſcere parti aduerſæ, vt in auth. de tempo. non ſo. pe. ſuper dot. §. ſi autem in iudicio. coll. vij. & cauſa cognita indulgeri, vt C. de dila. à procedente, & huiuſmodi termino protogato. altera pars ſimiliter vti poterit. vt C de temp. in inte. reſti. l. petendæ, in fin.

g *Ex iuſta cauſa.* Id eſt, ex prædicta cauſa, quæ eſt infra terminum proteſtata, quòd videlicet, non ſtat per eam: ſed per iudicem ſiue teſtes, quæ quidem ſatis eſt iuſta, ne ex culpa alterius damnum ſentiat litigator, vt ff. de aliena. iud. mut. cauſa fa. l. j. in princ. & C. de acquirend. poſſeſ. l. fin. & de regul. iur. non debet, & ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. ſi plurium res. cum ſi. quoniam non debet dãno afficere culpa temeritatis alienæ, vt C. vnde vi. meminerint. Idem

ANDREAS DE YSERNIA.

& pars non contradicit, valet, notat ipſe extra de teſtibus, cum cauſam. Hoc plene examinatum eſt in titulo ſi de inueſtitu. inter do. & vaſal. quæſtio oritur. c. j. Vbi etiam plene eſt dictum, ſi iudex habeat ſuſpectos teſtes in cauſa ciuili, quòd non cogitur committere, non ſic, ſi habeat ſuſpectos ſenes & valetudinarios. Nec coget iudex dare omnia teſtium ſenum & valetudinariorum, vide plenè ibi. [Quid ſi iudex in cauſis criminalibus & feudalibus commiſit alij teſtium receptionem an valeat? Videtur quòd non contra prohibitionem iſtius, & multarum legum, quia ſufficit legiſlator, &c. C. de legib. l. non dubium. illud quod contra legem fit, eſt habendum ac ſi factum non eſſet. in authent. de non alienan. §. vltimo. ipſe enim debet recipere, vt ſi vacillet, torqueat, quod alius non poſſet, quia in quemcunque committatur iuriſdictio merum & mixtum Imperium non tranſeunt. ff. de offic. procon. l. ſi quid erit, de offic. eius qui mand. eſt iuriſdict. l. j. & ij. [E contra videtur quòd ſic, quia multa fieri prohibentur, quæ facta valent. ff. de inter. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus. quando appellandum ſit. l. j. §. biduum.

ADDITIO. *Adde l. non dubiũ. C. de legibus. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. c. quemadmodum. de iureiur. & in c. ad apoſtolicam. de regular.*

Nam & ſi non potuit fieri, non debet decipi authoritate iudicis vt ſaltem valeat tuitione prætoris, & ſic non ipſo iure. ff. quod fal. tuto. autho. l. j. §. final. & l. interdum. & l. nouiſſimè. ff. de mino. lege, ait prætor. §. permittitur. Quod vero dicitur, quia non poterit torquere hic auditor, verum eſt, ſed quando inueniet teſtem vacillantem, mittet eum torquendum ad iudicem, qui commiſit, & in authentic. de defen. ciui. §. audien. maximè ſi partes conſentiant, nec obſtat quod not. C. de iuriſdictione omnium iudicum. l. j. quia non committitur merum Imperium, vt dictum eſt, ſed redigere tantum in ſcripturam id, quod teſtes dicunt, & capere vacillantem. [Sed ſecundum primum intellectum ſi non valet, & publicentur teſtes, quid faciet actor, vel reus, qui non poſſunt vltra producere? dic quòd agent contra iudicem qui commiſit, quia per imperitiam fecit litem ſuam, de quo tenetur, Inſtitutionibus, de obligationibus ex quaſi male. in

in princip. Et hoc in cauſis feudorum, vbi ſi iudex non eſt ſoluendo, fiet reſtitutio contra aduerſarium. ff. de eo per quem fac. eſt. l. final. [Sed in cauſis criminalibus hoc intereſſe non veniret, nam accuſator puniretur, ex quo non probauit ad ſimilitudinem ſupplicij, reus ad pœnam propoſiti criminis, & ſic videtur quòd ex hac iuſta cauſa producantur teſtes, non obſtante lapſu termini, argu. in fin. huius conſtitut. Et non obſtat quòd didicit teſtificata, quæ non valent, & ſic perinde debent haberi, ac ſi facta non fuiſſent, hæc enim paria ſunt non fieri, & coram incompetente fieri, C. ne de ſtatu defunct. l. j. extra de iudi. at ſi clerici. Vnde dabitur reſtitutio, quaſi ſteterit per iudicem qui commiſit. ff. de mino. l. ij. [Magna Curia conſueuit ſic facere præſentatis teſtibus in Curia coram iudicibus, & iuratis per eos, committunt receptionem & examinationem alicui de Curia: quod valet, quia dicit litera, in Curia præſentari, & per eum videntur recepti, apud quem iurant. ff. de bon. ex teſta. milit. l. j. in fine. & dict. §. vlti. Ritus iudicij ſeruari debet. C. de iureiurand. l. fin. ff. de leg. l. minimè. ſicut etiam ſeruabunt aliæ Curiæ inferiores inſtitut. de ſatiſda. in fine. [Sed an receptio iuramenti teſtium committeretur? videtur quòd non prædicta ratione, quia videntur recipi apud eum, penes quem iurauerunt. Nam eſt ſubſtantiale. C. de teſtib. l. iureiurando. quod committi non poteſt. ff. de tranſactio. cum hi. §. ſi prætor. [Vnde verius dicitur contra, quod ſic ſeruat vſus, Quia litera dicit, in Curia præſentari, pro quo eſt argument. C. de tutor. l. generaliter. §. iiſdem præſentibus. quòd iurent ſubſtantiale eſt, ſed quòd apud eundem iurent, non. nec intereſt aduerſarij coram quo iurent, vnde tanquàm leue non curatur. ff. de vent. inſpi. l. j. in fin. Et qui per alium incipit, &c. non poteſt conqueri de eo, quod non intereſt ſua. ff. de procu. l. non cogendum, in fine. maxime ſi pars non contradixit, quia & in totum poteſt remitti de eius conſenſu, vt in l. iuſiurandi. in gloſſ. [Conſentit autem quando non opponit. arg. C. de except. l. ſi. [Idem enim eſſet, ſi non contradiceret, quia in inuitum redduntur iudicia. ff. de verbo. oblig. inter ſtipulantem, §. j. [Quid ſi erant in carcere illi, contra quos teſtes producuntur, quia ita qualitas criminis exigebat? Et iudex committit audientiam teſtium ſenum, & infirmorum, an poſſit dicere

Idem enim eſſet, ſi aliqua iuſta impedimenti cauſa ſubeſſet, facta inde proteſtatione infra iam datum terminum: ſi fieri potuit, vel non facta, ſi non potuerit fieri: nam plus quàm ſemel debet dilatio tribui pro ſingulis cauſis impedimenti, ſcilicet, & hoc propter litigantium vtilitatem, vt C. de fer. & dilat. l. vltima. & lege, oratione. in princip. & in authen. de teſtib. §. ſi verò decedens. & arg. ff. ſi quis cautio. l. ij. §. ſi quis in iudicio. Aliàs ſine iuſta cauſa non debet amplius, quàm ſemel dari dilatio, nec aliqua prorogari, vt C. de dilationibus. l. j. in fine. eſt enim dilationum materia amputanda, vt C. de temp. & reparat. appel. l. ij. in princip. Et ideo dilationes huiuſmodi ſunt arbitrariæ moderandæ, & breuiandæ, ſicut iudici videtur, conſiderata locorum diſtantia, & temporis qualitate: non autem vltra legalem metam, quæ eſt C. de dilat. ſiue pars. & ff. de iudic. nonnunquam. [Sed quæro hîc, ecce terminus peremptorius ad probandum datus eſt lapſus, nec ſubeſt iuſta cauſa impedimenti aliqua, quin litigator probare debuit infra ipſum terminum. [Modicum poſt terminum fortè, videlicet, ante publicationem teſtium, & antequàm teſtificata didicerit: vnus ex litigatoribus non petendo nouam dilationem ad producendum teſtes. Sed habens teſtes paratos petat inſtanter à iudice ipſos recipi ſuper articulis ſuis. Nunquid iudex poteſt, vel debet eum audire, & teſtes ipſos recipere altera parte contradicente? Et videtur quòd non, ne leges fiant ludibrio, vt C. de bo. quæ lib. l. fin. §. vbi autem pucrilis ætas. & de cur. fur. cum aliis, in fin. & ne imperium iudicis fiat eluſorium, & inanc. ff. de iudic. ſi prætor. in princi. & ne quid in loco publ. l. fin. Iudex nanque non audiat ammodo hunc dilationis atque iudicij fruſtratorem, vt ff. de appel. re. eius qui. & de procur. l. vlti. in princi. & ex quib. cau. maio. ſed ad eos. Iam enim non eſſet inter deſides & vigilantes differentia, quod eſſe non debet, vt C. de anna. except. vt perfectius. quia ius ciuile vigilantibus ſcriptum eſt, vt ff. de his quę in fraudem. l. pupillus. in fin. & ff. ex quibus cauſ. maior. l. non enim. & de edendo. l. veluti.

ADDITIO. *Adde l. pupillus. ff. de priuil. cred. gloſſ. in pro&c. inſtit. c. imouaui. de fide inſtrn. Azo. in ſum. tit. de bo. auth. iudic. poſ.*

Reſpondeat itaque ſibi iudex, te non admitto, quia ſera prece tibi deſideras ſubueniri, vt C. de iur. & fac. ignor. l. ij. & ſic tuá ſeram interpellationem placuit non admitti, vt C. lib. xj. de naufr. l. ſi quis. [Et ſuæ facilitati ac negligentiæ imputet, cùm non oporteat ſic per ſingula momenta aduerſarium onerari, vt ff. vt in poſſ. legat. lege, ſi is à quo. §. finali. Sed ſufficit ſemel, aliàs non eſſet litium finis. Item argumenta ſunt valida pro hac parte. ff. de pact. tale pactum. §. qui prouocauit. & C. de tranſactionibus. ſi ſuper poſſeſſione. Quid plura? per lapſum termini tacitè renuntiare videtur productioni teſtium, vt argumen. C. qui accuſare non poſſunt. ſi ea. [Et ſic poſtquàm renuntiauit, ad id redire non poteſt, vt C. de iureiurando. lege, ſi quis iuſiurandum, & in authent. de trien. & ſemiſſe. §. de ſucceſſionibus. ita in collationibus, verſ. hoc autem dicimus. collatione iij. niſi probationibus actor, &c. & extrà de teſtib. cap. intimauit capitu. de teſtibus. & c. cùm veniſſet. quæ iura velle videntur, quòd poſtquàm renuntiatum eſt teſtibus, ſeu probationibus, vlterius teſtes produci non poſſunt, ſicut nec poteſt quis redire ad litem, cui renuntiauit, vt C. de pact. lege, poſtquàm. ſic non eſt dandus regreſſus ſuas remittentibus actiones, vt ff. de ædili. edicto. qualiter. §. ſi venditor. ſicut non poteſt quis recurrere ad hæreditatem repudiatam, vt C. de repud. hæred. lege, hæres ſi cum maior. Neque ad bonorum poſſeſſionem poſt repudiatam, vt C. de repud. bo. poſ. l. j. & l. fi. Nec ad exceptionem, cui renuntiatum erat, vt C. de epiſco. & cler. l. ſi quis in conſcribendo. cùm licitum ſit cuilibet renuntiare iuri ſuo, vt C. de pactis. l. vlti. & ff. de minor. index. & quod eſt ſemel repudiatum, nunquam conceditur re integra, vt C. de condi. inſert. lege vltima. [Ex aduerſo videtur quòd ſic: quoniam purgari in iudicio præcipuè mora poteſt, etiam ſi ſit dies appoſita, vt C. de fideiuſſoribus. ſancimus. & ff. ſi quis cautio. & ſi poſt tres. & de arbi. ſi cùm dies. §. final. & lege, Celſus. Niſi intereſſet parti alterius propter moram, ſcilicet, quòd ius ſuum deterius propterea factum eſſet, id eſt, deperiiſſet, licet fortè ſua intereſt circa expenſas, vt in præallegata lege continetur. [Item rebus exiſtentibus integris, & in eodem ſtatu manentibus ad iam omiſſa recurritur, & poſt terminum etiam quis auditur, vt ff. de optio. legat. l. mancipiorum. & C. de repud. hæredi. l. vltima. cum ſimilibus. Nec debet ſibi nocere, ſi paulò ſerius venit, vt C. libro xj. de fundis patri. l. ij. & argumentum bonum ff. ſi quis teſtamen. liber eſſe iuſſ. l. j. §. generaliter. & l. fin. Nempe licitum eſt in iudicio pœnitere, vbi non eſt parti alteri captioſum, vt ff. de interrog. actio. l. de ætate. §. Celſus. In caſu autem quæſtionis noſtræ nil intereſt partis alterius, niſi forſan aliquantulum in expenſis, & adhuc ſunt omnia integra in ſtatu primo, nec aliqua captio partis alterius erit, cùm nondum ſint dicta teſtium publicata. Nec teſtificata ad partis notitiam deuenerunt. Hæ tamen expenſæ, quas propter moram huius partis altera fecit, ſibi iudicis officio præſtabuntur, vt C. de iudic. l. ſancimus. & de bonis authori. iudic. poſſidend. authen. ei qui iurat. Amplius eſto, quòd renuntiaſſe intelligatur, talis renuntiatio non nocebit. Nam in probationibus publica & frequens verſare debet vtilitas, ne videlicet veritate occultata, & falſitate expreſſa, quòd facile plurima hominum calliditas adinuenit, vt animæ periclitentur, vt in authentica, de teſtibus. §. primo, in princip. ff. de teſtib. lege prima, in principio. Legéſque probationibus multum fauent, ne coerceantur, ſed potius abundantia ſit ipſarum, vt C. de hæretic. & Manich. quoniam. in fine. & de rebus credit. generaliter. in principi. & in authenti. de teſtibus. §. & quoniam ſcimus dudum. [Vnde priuata renuntiatione tolli non poteſt illud ius publicum probandi, vt ff. de pactis, ius publicum. & vt notatur plenè hoc in authent. vt ſine prohib. matres debito. & credit. tute. ge. min. §. quia verò. multa habemus in gloſſa ordinar. quæ incipit, vt ſi quando obligauit ſe pro pupillo teneatur, aliàs non, &c. [In hac quæſtione videtur dicendum, ſaluo conſilio meliori, quòd poteſt iudex, ſi ſibi videtur talem litigatorem procedere non malitioſè, eum audire, & etiam poſt terminum ſuos teſtes recipere, dummodo non multum poſt terminum veniat litigator, vt argumentum. ff. de verborum obliga. ſi quis ita permiſerit. §. Seia. & ff. de cuſto. & exhib. reorum. l. ij. circa fin. Quod totum ad iudicis cognitionem remittendum eſt, vt in eo. §. Seia. dicitur. & eſt argumentum ff. de iure deliber. l. j. in fin. & ff. de teſtibus. quæſitum. & ad hoc expreſſum eſt, in authen. de teſtib. §. ſi verò deducens. vbi dicit, non tamen per longum interuallum &c. quod iudicis erat arbitrio, vt ibi ſubiungit, expreſſa etiam renuntiatio, quod plus eſt, quàm tacita, vt ff. de adulter. lege, ſi maritus. §. ſi negauerit. Non nocet in teſtibus producendis: ſed nocet quarta productio, & didiciſſe teſtificata, vt in authen. de teſtibus. §. quia verò. vbi de hoc, & notat dominus Azo in ſumma de teſtib. §. vbi autem ſemel produxit teſtes. [Et ad hanc ſententiam teſtium accedit do. Car in ſumma ſua ſuper Longobar. de teſtib. lege, ſi quis cum altero. circa princip. & do. Innocent. in apparatu ſuo, extrà de teſtibus. capit. cùm veniſſet. in gloſſa ordinaria, quæ incipit, nota quòd poſt renuntiationem teſtium factam, &c. [Et hæc eſt ſententia de bono & æquo, licet iuris rigor contrarium ſuaderet, vt ff. de verbor. obligat. lege, ſi ſeruum. §. ſequitur. [Et prædicta accipe, niſi hic litigator, qui modò venit, iam teſtificata didicerit, ſicut dixi, ſeu modò quartam productionem fecerit, cùm trinas productiones ante lapſum terminum iam feciſſet, quo caſu ad iſtam quartam non debet admitti, niſi primò præſtito ſacramento, quòd teſtificata non fuerit perceuctatus, vt in auth. de teſtibus. §. ſi verò deducens. de teſtibus. capit. in cauſis. & c. vltim. [Ne mireris quòd iudex poſt terminum peremptorium gratiam facit parti: hoc enim ſibi permittitur æquitate ſuadente, vt extrà de offic. & pot. iudic. deleg. cap. conſuluit. & ff. de iudic. nonnunquam. & l. poſt edictum. in principi. quam iudex ſemper habere debet præ oculis, vt ff. de eo quod cert. loc. quod ſi Epheſi. in fine. eò maximè quòd iudex debet ad veritatem indagandam intendere modis omnibus, quibus poteſt, vt ff. ſi quis cau. eum. in princip. & C. de eden. is apud quem. Porrò tanta poteſtas datur iudici circa iudicia, vt poſſit etiam in præiudicium partis alterius parcere contumaci, vt C. quomodo, & quando iudex. l. j. not. per B. in præallegato c. conſuluit. Nam non quicquid iudicis poteſtati committitur, neceſſitatem imponit. ff. de iudic. non quicquid. & de offic. præſid ſæpe. Proceſſus nanque iudicij iudicialis eſt authoritatis, & in poteſtate ac motu iudicis ſitus eſt, vt C. de iudic. properandum. §. j. de accuſa. qui explicandi. [Indubitanter igitur poteſt iudex, ſi ſibi æquum videbitur, teſtes recipere, etiam poſt elapſum terminum peremptorium, vt eſt ſuperius plenè dictum,

max

ANDRAEAS DE YSERNIA.

captiuus, mittatis me, quia volo perſonaliter intereſſe iuramentis teſtium? Dic quòd ſi iudex dubitabat de fuga eius, arctabit eum, vt faciat procuratorem ad hoc, quòd ſi non faciet, recipientur in contumaciam eius: Nam non debet inſtrui ad fugam. ff. de exhibendis reis, lege fin. & qui propter odium ſunt in carcere arctantur ad hoc. ff. de minoribus, lege, Papinianus exuli. ex quibus cau. maior. ſed & ſi ſic. Et propter fauoré arctatur quandoque. C. de procur. l. pen. regulariter non compellitur. ff. de iniuriis. ſed ſi vnius. §. idem. & aliàs ſine partis præſentia iuratur, quando mulier eſſet honeſta, in authent. vt liti. iudic. in princip. [Sed quid ſi iudex vellet mittere, quia non timeret de fuga cum expenſis rei pro cuſtodia in via mitteret: argu. dicti §. hiſdem præſentibus.

Per defectum teſtium. Iſtæ cauſæ ſuperuenerunt poſt receptionem termini, & ideo ſit prorogatio. Nam per cauſas, quæ erant quando terminus fuit datus, non fieret prorogatio, vt ſi dicat ſe habere teſtes abſentes vltra mare, vel ſimile, quia etiam erant vltra mare, quando datus eſt terminus. Quem recipiendo renunciare videtur illis, quæ tunc competebant. ff. de vacat. muner. l. prætor. §. ſi poſt cauſam. de dam. infecto. l qui bona. §. de illo. Niſi de nouo perueniſſent ad eum, & iurarent, extrà de exceptio. capi. paſtoralis.

Item

maxime vbi poſt terminum mora modica interceſsit, & vbi teſtes ſunt præſentes, ita quod non expediat noua dilatio, ſicut poſui in problemate quæſtionis, etiam probatur. ff. loca. ſi in lege. §. colonus.& de arbitr.l.item ſi vnus.§. ſi multo. & de iudic.ſi debitori.quæ iura dicunt non curandum de modica mora, vt ff.vt in poſ. l.ſi is à quo.in princip. & ad Trebellia. ille à quo.§.teſtamēto.& ad exhibend. l. iij. §. ibidem. quę iura loquuntur,quando probationes in promptu paratæ ſunt, vt extra de reſtitut. ſpolia. c. literas. circa finem.[Tolerabilius enim & melius eſt, quòd iudex peccet in dilationibus,quàm in ſententiis,vt argumento.ff.de variis & extraordin.iudic.l.penul. in fi.

& neceſſaria a prorogatio termini poterit b impetrari. Is tamen, cui commiſſa eſt audiētia, ſeu coactio teſtium prædictorum, ſi in commiſſo ſibi officio doloſus aut negligens inuentus fuerit, Curiæ noſtræ in tertia parte mobiliū condēnetur, & nihilominus parti læſæ

in fin.& C.de iudic.auth. iubemus. & arg. C. de precib. Imperatori offerend. quoties. Quamuis ſine dubio poſsit imputari litigatori, cui non infra terminum teſtes produxit, vt arg.ff. ad exhibend.§.ſi quis cum iudicij, &c.

a *Prorogatio.* Non videtur hic nouus terminus dari, ſed vetus prorogari, vt arg ff de prec. ſed ſi manētc. & de arb. ſi cū dies. j. rñ. b *Impetrari.* Primo termino nondū trāſacto, alioquin nondū prorogaretur primus terminus, ſi eſſet alius terminus, vt ff.de preca.l. ſed ſi manente.ff.de arbi.ſi cum dies.in fi. j. reſpon. ff. quando dies leg. cedat.l.iiij.ff.de leg.j.ab omnibus.§.cum quidam.

In

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Item ſi teſtes erant tunc infirmi, quia debuit petere committi audientiam eorum. Sed ſi teſtis ſanus citatus, & veniens ad Curiam infirmetur, & terminus labatur, nec negligentia poteſt de hoc producenti imputari, fieret prorogatio ex hac iuſta cauſa: nam non negligenti tempus non currit,de annal.exceptio. l.j. in fine.C. de inofficioſo teſtamen.contra maiores.Quod dic vt. ff.ſi quis cautionibus.l. ſecunda.ibi, morbus iubet iudicij diem eſſe diffuſum. Loquitur etiam de teſte: quia eadem eſt ratio, ſicut in principali, & eius procuratore.C. qui pet. tutores. l. cum à matribus.de appellationibus.l.præſes.& argumento. ff.de accuſationibus. l.libellorum in fine.ad Turpillia. l.ait prætor. §. j. Sed ratione ætatis non fieret.ff.de minorib.l.auxilium. argumen. contra.ff.quod cuiuſque vniuerſit. nomine.l.j.§. quibus.

In tertia parte mobilium. Quid ſi pars, pro qua teſtes ſunt citati, velit eos per coactionem condemnari, nunquid per Curiam fiet condemnatio ad tertiam, vel ad pœnam impoſitam? pone quòd die, quo debuerunt teſtes venire, pars non inſiſtit, vel non fuit præſens, an procurator propterea poſsit accuſare? Videtur quòd ſic, nam cùm non venit ad diem, incidit in pœnam, quam pars in Curiæ præiudicium etiam expreſsè remittere non poſſet: argu.ff. de pactis.l.fin.& de bonor.poſſeſ.contra tabul.l.ſi poſt mortem.§ fi. Dic quòd fiſco nunquam acquiritur, niſi pars inſtet, & contumaciam accuſet. Nam mulcta non imponitur danda fiſco,niſi actoris interſit.ff.ſi quis in ius vocatus non erit.l.ij. & in gloſ. Vnde ſi principalis pars non veniſſet ad diem, & ſic eſſet circunductum edictum.ff.de iudic.l. & poſt edictum. nunquam fiſco aliquid acquireretur: quia hæc pœna debetur fiſco conſecutiuè,non principaliter,& ſic ſi principaliter non procedit, nec id quod ex eo ſequitur, ff.de regul.iuris. l. cum principalis. Vnde videmus quòd condemnatio tertiæ partis mobilium in contumacem non fit, niſi quando actor comparet ad diem.Quando condemnatio fit principali,tunc fit fiſco de tertia.Nam non ſunt duę petitiones, vt vna fiat ſine alia, imò vna, ſcilicet eius, qui agit. Et quia ſequitur condemnatio fiſco propter contumaciam,& principali non procedente non procedat alia.ff.de eo quod certo loco.l.centum.C. depoſit.l.iiij. Idem ſi remittat actor,nam fruſtra de pœna, &c.ff.ſi quis cautionibus.l. ij. in principio. [Antequàm acquiratur fiſco poteſt principalis remittere. ff.de operis noui nuntiatione.l. j.§. vnde quæritur.Ipſe tamen punietur,ſicut dicitur ſuprà de calum. poſt citationem. Quid autem ſi venit pars in termino, & nihil dicat, in Curia tamen eſt præſens? reſpondeo,non ſufficit venire ad iudicem, ſed debet proteſtari.ff.de excuſat.tutorum. l. ſcire.§. ſufficit. Vnde oportet quòd dicat, Ego veni propter talem cauſam, & inſiſto.ſed ſi pars venit, & accuſat in termino, & procurator fiſci non accuſat, an ſufficit? Reſpondeo, niſi principaliter peteretur hæc pœna per Curiam, oportet quòd procurator eius accuſet contumaciam, ſicut priuatus:quia fiſcus eodem iuris ordine vtitur. C. de dilationibus. l.penultima.& de conductor. & procur.ſiue exact.præd.fiſca. & domus Auguſtæ. l.j. at hoc non principaliter, ſed conſecutiuè dictum eſt. Cùm ergo non ſint duæ principales petitiones, ſcilicet, actoris ad cauſam,& fiſci ad pœnam.Sed vna, ſcilicet actoris ad cauſam, in qua ſi aduerſarius eſt contumax, conſequitur fiſcus pœnam, ſufficit principalem adeſſe & inſtare, per dictam l.centum.& l. iiij. & ſic cum principalis non comparet, non ſufficeret procuratorem fiſci inſtare,vt ſupra dicitur: pro quo eſt ff. de penu lega. l.ij.& ita cum principalis adeſt, ſufficit quantum ad acceſſorium, & pœnam.quæ conſecutiuè debetur. ff.de penu legata. l.ij.nam quod fit in principali, fit in conſecutiuo. ff. de pactis dotalibus. l.inter.§. cùm inter. C. de iure dot.l etiam. Nam & redhibitio, ſeruo principaliter vendito, redhibetur acceſſorius, etiam ſi non ſit vitioſus. ff.de ædilitio edicto. l. proinde. §. final.[Contrahitur ergo contumacia quantum ad fiſcum de pœna propter principalis inſtantiam. [Sed an ſtatim poſt terminum fiet condemnatio fiſco, & an poſt dies ex interuallo, puta, die Lunæ in termino pars inſtetit, & eſt

in cau

in cauſa proceſſum, procurator fiſci non petiit pœnam tunc, ſed die Iouis,aut quia ignorauit contumaciam tunc contractam, aut ſi ſciuit, fuit negligens? Videtur diſtinguendum vtrum ex interuallo,an ſtatim non diuertendo ad alios actus, per l.j. ff. quod vi aut clàm.l.fin.in fine.de incen.ruina,naufragio.l.ſi quis ex naufragio.§.j. ſicut in veniente & recedente, qui habetur contumax. C. de decuri.l.ſi quis decurio.Vel dic quod illud magiſtraliter dictum eſt de eo, qui venit & illicentiatus recedit, qui non eſt ita fortiter contumax,ſicut qui non venit.Nam qui venit, & adimpleuit mandatum iudicis: ſed facit contra mandatum legis dicentis, quòd non recedat ſine licentia, dicta l.ſi quis decurio. At qui non venit, ſpernit mandatum iudicis, & ſic durius agitur cum miniſtro legis, quàm cum lege: & hoc notatur. ff. de arbitri. l.Celſus. Proptereà cum eo,qui cōtra legem fecit,quia mitius agi debet cum eo,adhibetur temperamentum,vt ſi receſsit ſine licentia,ſtatim poſsit contumax reputari non ex interuallo.

ADDITIO. *Adde c.certum.xj.q.iij.& in c.j.de iudic.*

At in eo, qui non venit, cum ſemel fuerit contumax, ſemper durat contumacia, niſi purgetur: ſufficiet enim ſemel moram fieri, vt perpetuò debeatur. ff.de legatis & fideicommiſ.ij. l. Titia.§. vſuras.ff.de vſuris.l.cum patri. Et quanto plus per plures dies expectatur,tantò plus euidentior fit contumacia ſua: quia ſemel inter initia facta perſeuerat. ff. quod vi aut clàm. l.iij. §. illud. Vnde ſi procurator fiſci ſciuit hunc contumacem, & non petit ſtatim eum condemnari, non poteſt dicere contumax, fuiſti negligens, quia non poteſt imputari culpa, vnde lucrum ſenſit.ff.de iure dotium. cum in fundo. §. quod ſi mulier. Et quia contumax fuit in dolo, quòd non venit. ſed procurator fuit in culpa, quia non ſtatim petiit, dolus præponderat culpæ. ff.ad legem Aquiliam. l item ſi obſtetrix.§.finali. ſi fuit procurator ignorans, non debet eſſe deterioris conditionis, quàm ſciens. ff. de noxalibus. l. non ſolùm. Nec eſt mirum, ſi accuſatio contumaciæ per principalem operatur ſibi & fiſco: nam id quod eſt facti, ſicut ſolutio.ff.de curatore furioſi. l. conſilio §.final. poteſt parere diuerſos effectus non contrarios. ff. de ſolutionibus. l.in numerationibus. §. finali.ſecus ſi eſſent contrarij eod titulo.l.qui hominem. §. vltimo. ſed & contrarios poſſet parere diuerſis reſpectibus. ff. de inofficioſo teſtamento.l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ſic & hic per miniſterium alterius, & ex facto contumacis committitur pœna fiſco contra eum, argumento ff. quod vi aut clàm. l. iij. in fine primi reſponſi.[Sed an habeat locum hæc conſtitutio, & ſimiles imponentes pœnam non venientibus ad iudicium in termino, ſuprà de calum.l.ſæpe contingit.cum inferioribus legibus in eo, qui venit & illicentiatus recedit? Videtur quòd ſic, dicta l. ſi quis decurio. & l. ſcire oportet.& quia videtur eadem ratio, ergo idem ius. ff.ad legem Aquiliam. illud de verborum obligationib.l.à Titio. non enim licet teſtibus ante terminum recedere. C.dę teſtibus.l. ſi quando.Contrà videtur, quia pœnæ imponuntur non venienti, ſicut dicit hæc litera: videlicet, venire detrectent: de recedente non loquitur, & ſic omiſit. Nam ſi idem voluiſſet in eo, dixiſſet.C. de caducis tollendis.l.j.§.primo.nec extendetur,cum ſit odioſa.ff. de liberis & poſthumis.l.cum quidam.[De non veniente tantùm intelligitur. ff. de verborum obligationibus, ſi minor.[In recedente,de quo non loquitur nec directè nec vtiliter ad eum conſtitutio extendetur. ff.ſoluto matrimonio.ſi verò. §.de viro. [Primum verius per l.ſi quis Decurio. Et ſic videmus ſeruari. Quia ante litem conteſtatam forbanniuntur hi qui veniunt, & illicentiati recedunt,cum hac tamen diſtinctione, ſi citatus fuit ad aliquod certum capitulum, vt publicandos teſtes, vt eo facto, ad quod citatus eſt,ſi recedat, non putamus eum contumacem, ſicut elapſo tempore, quod datur ad permanendum, ſi ſine licentia receſsiſſet, dicta l. ſi quando, nam eo facto non intereſt aduerſarij plus morari, & ſic pœna non committitur. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. l.ſecunda. & ſupra dictum eſt.Eo verò caſu non facto,

a *In omnem damni æſtimationem.* Concor. de teſti. l. ſi quando in fin. fecit enim litē ſuā, vt ff. de var. & extraor. cog. l. fi. inſtit. de obli. quæ ex quaſi delict. naſ. in princ. [Et dic damni, ſcilicet tam expenſarum, quàm etiam litis, ſi pars læſa damno litis afficitur, vt ſi non fuit ſibi prorogatus terminus: quia forte infra terminum non fuit proteſtata. Vel quia iudex noluit prorogare, licet pars fuiſſet proteſtata. Hæc poterit iſte talis coactor propter delictū & culpam ſuam obiicere parti, quod infra terminum proteſtari neglexit, vt in glo. ord. ſuper ſimili. ff. ad legē Aquiliā. l. in lege Aquil. ſi delictū. in glo. quæ incipit, Imò videtur, &c. & l. Stichum aut Pāphilum in gloſſ. quæ incipit innuit, &c. [Et quia culpa partis non attenditur, nec nocet in propria cauſa ſua, vt ff. ſolu. matri. l. etiam. §. licet. Sicut culpa actoris attenditur & punitur in cauſa aliena, vt ff. ſolut. matri. ſi conſtante. §. ſi maritus. Non ergo culpa partis abolet culpam, quæ præpōderat coactoris, vt ff. ad l. Aquiliam. Item ſi obſtetrix. in fin. [Similiter non poterit talis coactor opponere, quando iudex noluit prorogare de iniuria iudicantis, vt pars potius conqueratur de iudice, qui ipſam non audiuit, vt ff. de euict. ſi per imprudentiam. in princi. & ff. de eden. l. argentarius. §. ſed an hoc procedat. Nā hanc iniuriā pars recipit propter factum coactoris ipſius, vt ff. de fideiuſſo. l. exceptione. & not. in gloſſ. ordi. ff. de nego. geſt. nam & ſeruus. §. j. in glo. quæ incipit, ſcilicet, mandati, &c. ipſe nanque coactor extitit huius rei, vt in auth. vt lice. ma. & auię. §. ſi quolibet modo mulier.

[a] omnem damni [b] æſtimationem ſatiſfacere teneatur. Eadem pœna teſtibus irroganda, ſi per cogentē admoniti venire detrectēt, niſi certa pœna ab eo, cui hoc cōmiſſum fuerit teſtibus ſit indicta, quę prędicta pœna ſit [c] maior: quo caſu pœna impoſita exigetur. Hęc in ciuilibus cauſis vēdicant ſibi locum. In criminalibus autē, in qui-

b *Aeſtimationem.* Nō dicas totius cauſæ vel litis, ſed expenſarum, quas fecit in probatione facienda, vel prorogatione termini impetranda, hic enim quando impetratur prorogatio termini cauſa nō amittitur, alioquin prorogatio termini eſſet nulla. Cum vero infra terminum non impetratur prorogatio, & in termino nō probatur, tunc cauſa ciuilis admittitur, ſi teſtes aut coactores ſoluendo ſunt, & in eo caſu tenentur ad omnem æſtimationem totius cauſæ, vt in fine huius legis dicitur. Vbi aſſignatur differentia inter criminales quæſtiones & ciuiles. Criminalis enim quæſtio propter lapſum termini non amittitur, & ob hoc æſtimari non poteſt quando agitur ad capitalem pœnam. Teſtes aut iudices damnantur ad tertiam mobilium, & in viaticis & ſumptibus litis. G.

c *Maior.* Not. eum, cui aliquid eſt commiſſum poſſe ad exequendum id indicere pœnam etiam vltra legem. B.

Non

ANDREAS DE YSERNIA.

cto, vel ſi citatus ſimpliciter ad procedendum in omnibus litis capitulis. videtur citatus, ſecundum Innocent. extra de officio legati. capitul. conſuluit. recedens ſine licentia erit contumax, cum illo temperamento, vt procedatur ſtatim non ex interuallo, vt dictum eſt per l. ff. quod vi aut clam. l. final. in fine. [Ponit iudex certam pœnam non venienti vt veniat, an etiam imponet vt teſtificat? Confeſſis enim dabit iudex præceptum vt ſoluāt per legē, ſi debitori. ff. de iudic ponet ne tunc pœnam, vt infra terminū, & diem ſoluat? quia lege, ſi debitori. dicit cum competenti cautela, illa eſt magis competens, quæ magis timetur. extra vt lite non conteſt. capitul. quoniam frequenter, in fine. ſatis poteſt dici quòd ſic, vbi viderit iudex hominem litigioſum, & difficiliter credebat eum parere, & ſoluere, nam ff. de appella. l. creditor. §. iuſſus. dicit quòd tenetur ad intereſſe, ſi non ſoluat ſecundum iudicis præceptum. Ex quo videtur, quòd poſſit pœnam imponere iudex eo quòd probare intereſſe difficile eſt. ff. de præto. ſtipula. l. finali. moderatè tamen ſecundum conditionem ſoluentis, & quantitatem, quam iubet ſoluere, vt faciat ſicut vir bonus ff. de nego. geſt. l. Pomponius. & ff. de acti. & obligatio. l. finali. [Item quid ſi veniat ante cōdemnationem? dic quòd non condemnatur. ff. vt in poſſeſ. lega. l. ſi pecuniæ de opt. leg. l. mancipiorum. Item infra quantum tempus non veniens poterit ad hanc pœnam condemnari? Videtur vſque ad xxx. annos exemplo omnium perſonalium, ſiue dicas officio iudicis, ſiue cōdictione ex hac conſtitutione. C. de conſtitut. pecun. l. ij. Verius eſt vt infra tempus quo inſtantia cauſæ durat, ſcilicet, triennio in ciuili, biennio, in criminali, & etiam minus, ſi minus erat dicendum eſt de triennio, vel biennio. Et eſt ratio, quia tunc hoc officium non eſt principale, vt habeat locum. ff. de aliment. & ciba. lega. l. ſeruos. ſed deſeruit actioni, & accuſationi propoſitæ: non enim principaliter: ſed conſecutiuè deberetur hæc pœna, vt dictum eſt, vnde expirante cauſa, expirabit hoc officium. dicta l. centum. & depoſi. l. iiij. pro quo eſt d. l. cum principaliter. C. de vſuris. lege, eos. [Poſſet tamen non abſurdum dici, vt hæc pœna poſſit peti condictione ex hac conſtitutione. etiam inſtātia finita, ſicut mulcta iudicis, quando non obtemperatur quæ petitur actione in factum deſcendente ex illo edicto. ſi quis ius di. non obtemp. nor. in d. titul. lege prima. & not. Roffre. in libellis ſuis. ſi quis ius, &c. & tunc iſta condictio durat vlteriori tempore, quàm cauſa principalis. [Sed nunquid pœnalis ſtipulatio iudicio ſiſti committatur contra reum, licet actor in iudicio dato termino non comparuit, nec reus venerit ad iudicium? Dic quòd ſic, vt not. ff. ſi quis in ius voc. non ie. l. ij. in vlt. gloſſa.

Omnem damni æſtimationem. Nunquid ſi omiſit quærere de alio articulo facta publicatione quæret? Videtur quòd non, ſed agetur contra examinatorem ad intereſſe, videtur corrigi, extra de teſtib. capitul. per tuas. ſed infrà de teſti. non producendis, iterum dicit gloſſa, quòd iterum à teſte quæreretur, & dictum eſt ſuprà. lege, lite. Et principium huius conſtitutionis loquitur quando fuit negligens in citando, vel doloſus, quando poſuit ſanos eſſe infirmos, hic etiam verſiculo, is tamen, &c. dicit doloſus, aut negligens. [Legum autem dicentium quæri à teſte id, de quo non fuit interrogatus correctio vitanda eſt. C. de inofficioſis donationibus. lege prima de inofficioſo teſtamento. ſi quando. ff. de pecun. qui generaliter.

ADDITIO. *Adde l. illam C. de col. l. ſancimus. C. de teſt. & in cap. cum expediat. de elect. lib. vj.*

In criminalibus. Secus videtur iure Roma. vt ſi teſtis non curat venire, nō expectat iudex vltra terminum lapſum, teſtes coercentur per iudicem captis pignoribus, & mulctis impoſitis. ff. de tab. exhib. l. iij. §. exigere. & coguntur etiam perſonaliter, hoc enim ſignificat verbum coercere, de concuſ. l. j. Si autem nō inueniuntur teſtes, iudex procedet quantum liquet de cauſa, vnde ſi probatum ſit Titium accuſatum occidiſſe hominem, & dicat Titius, quòd ad ſui defenſionem occidit: quod offerret probare per Petrum & Ioannem teſtes, qui non veniunt. nec volunt teſtimonium dicere, & non curant pœnas impoſitas nec prætoris remedia, condemnabitur Titius, quia delictum probatum non debet eſſe impunitum. ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. in fine. ſibi imputet accuſatus, ſi teſtes fugerunt, vel nolunt venire, quia ipſe debet videre. quomodo probet defenſiones ſuas, non iudex. C. de eden. l. j. Nec enim conſtabat iudici, quòd illi teſtes ſciant. quòd ad ſui defenſionem factum eſt, dicet accuſator, quòd accuſatus fecit eos fugere, non debet dari via malitiis. C. de indic. vid. tol. l. ij. [Vel ſi ſciret iudex ſecundum probata tamen procedere debet, rigor iudiciorum eſt vt frequenter puniatur, qui non commiſit ſi ſit probatum: patet in eo, qui confeſſus eſt hominem occidiſſe, qui viuit. Nam punitur ſi non doceat, quòd viuit. ff. de interrog. actio. qui ſeruum. ad l. Aquil. inde Neratius. §. final. punietur etiam nihilominus & ipſe perpetrator homicidij. d. l. quod ſeruum, & ſic punitur qui deliquit, & qui non deliquit. Nouum ergo induxit hęc conſtitutio, vt in criminali cauſa iudex teſtes cogat venire poſt terminum ſemel citando eos, poſt triennium lapſum, vt ſi veniant recipiantur, non obſtante lapſu termini, ſcilicet, primi. Sed ſi non veniant, iudex non expectabit vlterius teſtes: quia aliàs non eſſet finis litium, & procuraret accuſatus cautè quòd non veniāt teſtes. [Quod ergo dicitur hic, non obſtante lapſu termini, ſcilicet, primi. ff. de verbo. ſignifica. l. boues. §. hoc ſermone de conditio. & demonſtra. hæc conditio. nam infinitas debet vitari, etiam ſi dixiſſet, rurſus poſt terminum. ff. de leg. iij. fideicom. §. ſi quis decem. ſecus ſi dixiſſet, quotiens terminus labetur. ff. de fideiuſ. l. ſi ita quibus modis vſufruct. amit. l. ſicut de eden. l. veluti. pro quo eſt. ff. de bonis auth. iud. poſ. l. fin. §. fin.

IN *pecuniariis.* §. eodem, in fine. Quæro an teſtis poſſit compelli ratificare dictum ſuum? Dic vt in l. certum. in princ. ff. de confeſſis. Petrus.

In gloſſ. in verſi. quo quidem. Quæ ordinaria eſt, dicitur quòd audientia teſtium ſenum, vel valetudinariorum in prædictis caſibus commiſſis, & ſuper articulis, & exceptionibus delatis in principalibus, nunquam admittitur, nec repulſa in prædictis caſibus: & ita ſeruat magna curia, quod ſeruari debet per alias curias, vt hic dicit Andr. Sed poteſt dici, quòd ſenum & valetudinariorum poteſt committi, per l. iudices. & authentic. apud eloquentiſſimum. C. de fide inſtrument. & ibi per Bald. & text. in hac conſtitutio. qui expreſſe vult, quòd in omnibus cauſis ciuilibus poſſit committi examinatio teſtium. & poſtea ſubdit in text. in criminalibus autem &c. & gloſſ. ſuper verſicu. prædictis caſibus, exponit caſtrorum, & feudorum, non ſe refert ad alias ciuiles inhibitio, quòd non admittatur: ergo remanet regula generalis in

ADDI

cauſis

bus aliquando, videlicet, cum quis capitaliter accuſatur, æſtimatio cauſæ haberi [a] non poteſt, pœna tertiæ partis mobiliũ omnino Curiæ noſtræ ſoluta, teſtes aut iudices impetratos parti læſæ in viaticis, & ſumptibus litis ſacramento ſuo, cum taxatione iudicis declarandis, volumus eſſe damnandos principali cauſa nihilominus, [b] non obſtante [c] lapſu termini, ſuo ordine peragẽda. Eodẽ etiam obtinente in ciuilibus cauſis, ſi teſtes, aut coactores eorum non ſoluendo fuerint, vt parti læſæ per reſtituendæ cauſæ beneficium ſuccurratur.

a *Non poteſt.* Si ergo æſtimatio cauſæ haberi poteſt, quando criminaliter agitur, vt quia ex eo crimine imponitur pecuniaria pœna, vt in l. Iulia. de vi pri. & in defenſa impoſita. & fin. vt C. ad l. Iuliam de vi priua. l. iuioris. ſupra de illi. por. ar. l pen. cauſa debet amitti, & agi contra iudices ſiue teſtes, ſicut dicitur in ciuilibus in fin. huius l. cum eſſet cauſa, propter aliud dicebatur in criminali. [Cum verò agitur ad capitalẽ pœnã, cauſa non admittitur, & ita eſt in ciuili quãdo termini ꝓrogatio impetrat: quia vtrobiq; nõ amittitur cauſa, & agitur cõtra iudices, vel teſtes ad viatica, & ſumpt⁹ litis, vt hic, & ſupra eo. §. ſane. & ita ſubtiliter inducit omnimodo fere ſimilitudo in hac l. inter quæſtiones ciuiles & criminales. Nota ꝓpter ea ꝙ trib⁹ modis imponitur capitalis pœna. Cum quis damnatur ad mortem. Quando amittit libertatem. Item cum amittit ciuitatem: quolibet enim iſtorum trium capitalis pœna dicitur imponi, vt ff. de publi. iudi. l. ij. §. principali. Sic conſtrue, principali cauſa nihilominus peragetur non obſtante lapſu termini.

b *Non obſtante lapſu.* Hoc ſane intellige, niſi videlicet, teſtium publicatio facta eſſet, quo caſu ammodo propter falſi timorem teſtes ſuper eiſdem articulis recipi non deberent, vt infra de app. l. iuris peritorum.

c *Lapſu.* Nota diligenter ꝙ in criminali aliud dicit hic quàm dixerat ſuperius in ciuili. ibi enim dixit prorogationem fieri poſſe.

ADDITIO. *Adde an habebit locum per viam inquiſitionis? Vide Bal. in l. j. de ſicca. & Bal. in c. P. & G. de offi. deleg.* Superantius.

Quod locum habet primo termino non elapſo, vt ibi diximus, hic verò dicit lapſum termini non obſtare, ergo admittitur ad probandum termino iam elapſo. Quòd intelligo cum voluerit probare non poteſt aliquid imputari, vt in authent. colla. ix. vt ſpon. largi. §. hoc quoque. Steterat enim per iudices ſiue teſtes, vt hic dicit. Nec mirum, quòd etiam iuri veteri latior via probandi eſt in criminali, quàm in ciuili, vt ff. de feriis. l. vltima. & hoc ideò ne maleficia remaneant impunita, vt ff. ad l. Aquil. Item Mela. §. ſi plures, & l. ita vulneratus.

ADDITIO. *Adde gloſ. in ver. canonicas in cap. j. de poſtu. prælat.* Superantius.

Et quia magis ratio ſuadet pœnas ob maleficia ſolui vt ff. de fideiuſ. ſi à reo. §. vltim. & quia crimina nocẽtium expedit eſſe nota, vt ff. de iniur. l. eum qui nocentẽ. Item qui criminaliter accuſat plus oneratur in ꝓbatione, quàm qui ciuiliter agit, quia dilucidius in cauſa criminali, quàm in ciuili eſt probare intẽtionẽ ſuam, quod dic vt in ſum. de proba. §. item appellatione actoris, & in ſum. de prob. & in ſum. de actio. §. poſtmodum. & ideo non mireris ſi in alio releuetur, vt admittatur facilius ad probandum, vt ff. de iureiur. cum qui. G.

De legibus † paribilibus ſublatis.

† *Alias paribilibus*

TITVL. XXXI.

Per hanc conſti. tollitur illa vulgaris conteſtatio, quam habent ruſtici, & laici: nam cũ conueniuntur, dicunt ſe non feciſſe, & de hoc velle accipere ferrum calidum. h. d. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

Alias Idem.

LEges, [d] quæ à quibuſdam ſimplicibus ſunt dictæ [e] paribiles, quæ nec rerũ naturam re-

De legibus paribilibus ſublatis.

LEges. Per conſtitutionem iſtam tollitur illa vulgaris probatio quam habent præ manibus laici. Nam cum conueniuntur, dicunt ſe non feciſſe, & de hoc accipere ferrum calidum, & talem legem vocabant Paribilem, quòd apparet vtrum læſerit, vel non, qui ferrum candens accepit, & continet hæc conſtitutio ius commune, vt extra de pur. vul. per totum.

e *Paribiles.* Quòd ſecundum eos manifeſte apparebat per has leges de reatu vel innocentia alicuius. Paribiles leges habentur, & prohibentur, quia fabricante paribiles Diabolo ſunt

ANDREAS

cauſis ſpecialibus, criminalibus, feudalibus, & caſtrorum. Nec obſtat conſtitut. nihil cæterum: quia eſt verum, quòd illud quod ſeruat magna Curia ſeruari debet per iudices inferiores quo ad litis deciſionem, non quo ad litis conteſtatio. nec quo ad litis ordinationem, vt not. Andr. in conſtitut. ſi quis in poſterum. & in hac conſtitut. & ſic dictus ritus, ſeu obſeruantia non obſtat. Petrus de Monteforte.

In verb. probationes. In contrarium quæro, factum eſt inſtrumentum, ſcripti ſunt teſtes, modo venit vnus de teſtibus, & negat ſic fuiſſe negocium, ſicut ſcriptum eſt in inſtrumento: quæritur vtrum inſtrumentum ſic [illegible]mptum, præſumatur ſuſpectum? eſt caſus ff. quemadmodum teſta. aper. l. iiij. in fine.

Item quæro, nunquid ſi duo teſtes depoſuerunt in actis publicatis iam dictis teſtium, duo veniunt, & dicunt non ita depoſuiſſe ſicut eſt in actis, quæritur an credendum ſit? hæc quæſtio determinatur per ius commune. extra de teſt. c. pretium. §. ſi. vide hoc not.

Item quæro nunquid teſtes debeant interrogari ſecundum tenorem inſtrumenti in quo ſe ſubſcripſerunt, an debeant ſignari tantum? & certe. l. j. ff. quemadmodũ teſta. aperi. innuit quòd ſignari tantum vt colligitur in auth. de hære. & fal. §. ſimiliter. cum ſi. & hoc quia memoria hom[illegible]s labilis eſt, & quia difficile eſt recordari de eo quod iam diffinitum eſt. ff. de acqui. poſſ. l. peregre. imò ſufficit, ſi ſignũ recognoſcit, & dicat illud ſignum eſt meum, quod verum eſt, quod inſtrumentum continet. Barth. de Capua.

Quæro, qualiter publicatur inſtrumentum? Reſpondeo: quia ille qui vult publicum facere venit coram iudice, & dicit: domine, ego habeo tale inſtrumentum & timeo perdere, volo illud publicari, & tunc tabellio coram teſtibus accipiet inſtrumentum, & ſcribet ſic: hoc eſt exemplum cuiuſdam inſtrumenti, ſic incipientis, Anno domini &c. & totum ibi ponet per ordinem inſtrumentum: & poſtea in fine dicat, Ego talis tabellio mandato iudicis exemplaui, & exemplatum vidi, & legi, vna cum iudice, & duobus notariis, & teſtibus infraſcriptis, & quia ipſum inuenimus concordare per omnia cum originali, in quo nullæ erant raſuræ, vel cancellaturæ: idcirco mandato iudicis ſuum robur huic exemplo accõmodantis me ſubſcripſi. S[illegible]iliter alij duo tabelliones ſe ſubſcribent, dicentes, viſo & diligenter lecto, & audito hoc vna cũ iudice, & notario ſupra

DE YSERNIA.

ſupra ſcripto, & infraſcrip. teſtibus, quia ipſum cõperimus concordare cum originali, in quo non erant raſuræ: idcirco mandato iudicis ſuum robur accommodantis me ſubſcripſi, & tale exemplum probabit ſicut originale. Barth. de Capua. In tex. delegari. Sed iuxta hoc pone: Iudex ordinarius commiſit audientiam teſtium, vbi poterat committere, antequam iudex cui audientia teſtium fuerat commiſſa, cœpiſſet exequi mandatum, & examinare teſtes, iudex committens fuit amotus ab officio, & alius ordinatus: poſt hæc iudex cui commiſſa fuerat examinatio, examinauit, quæritur an valeat dictum illorum teſtium ſic receptorum? & videtur quòd nõ, arg. l. & quia ff. de iuriſd. omn. iudi. facit l. edictum ff. de iuſt. Sed dicendum eſt quod valeat: nam cum primus iudex remouetur, non videtur ceſſare iuriſdictio delegati ab eo, vt not. Innoc. in c. licet. de offic. delega. Item cum hæc conſtitutio permittat delegari, videtur ipſe fuiſſe delegatus Imperatoris, non iudicis. Lapertiſsimi. C. de iud. Io. Grillus. In glo. per defectum. circa fin. Not. ex iſta gloſ. quòd vbi ſic de facili præſentia iudicis haberi non poteſt, & cauſa vrgeat, quòd coram eo proteſtatio fiat: tunc in eius defectum coram probis viris fiat. Marinus. Dicunt aliqui quòd in cauſa appellationis ciuili non poſsit committi audientia teſtium: arg. l. ad hæc. C. de iud. vbi dicitur, quòd iudex appellationis debet cauſam per ſe audire. & gloſ. ibi dixit quòd totam, nec media committitur, & ſic nec audientiam teſtium, cũ ſit de mediis, pro quo eſt in auth. vt defuncti ſeu fun. §. illud. verſi. & curſus. & quod ibi not. & hoc ſatis nouum & inauditum. & ſic vidi in Curia vicariæ.

Quæro an is cui commiſſa eſt audientia teſtium poſsit alij demandare? & quid ſi conſenſus partium interuenit? vide per Innoc. extrà de teſtib. c. cum cauſam quæ ſuper verb. tempore. per Specu. eod. tit. §. qualiter. ver. hoc autem ſcias &c. Ioan. And. in c. j. de offi. deleg. in clement.

Item ſcias quòd in criminalibus, etiam vbi notabiles perſonæ producuntur in teſtes, mittitur ad eas examinator, vt not. extrà, de iudi. c. mulieres. per Ioan. And. & clarius per Arch. in c. pretium ſuper verb. productos. de teſtib. Pet. de Montef.

De legibus paribilibus ſublatis, alias de prohibitione legis paribilis. Rub.

LEges. Quæ à quibuſdam dicuntur Paribiles, quia apparenter demonſtrabant nocentiam, vel innocentiam, ſic eſt iudicium ferri

ſunt inuentæ, & Deus tentari videtur in his, vt extrà de purgatione vulg. ca. vltimo. ſecũda quæſtione quinta. capi. Merũm aliàs, meruam.

a *Veram*. Vt ff. de iuſtitia & iure. l. j. circa princ. Et ideo alibi dicitur, ꝙ princeps eſt philoſophia plenus, vt C. de his quibus vt indignis. l. penulti. [Et alibi, eſt quidẽ res ſanctiſſima ciuilis ſapiẽtia &c. vt ff. de variis & extraord. cognitionib. l. j. §. proinde.

b *No recip*. Submergebãtur enim in aqua frigida tribus vicibus antiquitus.

De pugnis ſublatis. Rub.

c PRoſequẽtes. Moris erat antiquis vt actor, vel accuſator poſſet probare per duellum intentionem ſuam, & deiicere teſtes, ꝙ hic remouet, & dicit, quòd quicũque vult opponere, probet teſtibus, vel aliis legitimis modis, cõcordat C. de actio. & obligationibus. negãtes. & de prohibita ſequeſtratione pecu. l. vnica. cum ſimilibus. Ideo limitat verũ numerum teſtiũ, & qualitatem ipſorum contra nobiles accuſatos, vt non viles teſtes admittãtur, ſed nobiles, & maioris numeri tã cõtra homines maioris dignitatis, quàm mediocris. [Fallit in crimine læſæ maieſtatis, in quo omniũ, &c. vt C. eodem. l. nulli. [Item dicit illos milites hãc prædictã prærogatiuã habere, qui verè militarem honorem obſeruant, argumento C. de ſacroſan. eccleſiis. placet. in fin. [Tollit quãdam conſtitutionẽ, per quam aliquis poterat teſtes contra ſe productos per duellum reprobare. Grillus.

d *Paucis admodũ*. Qui notãtur ſuprà de violent. meretri. illat. cõſtitutione tertia.

ſpiciunt, nec veritatem attendunt. Nos qui a veram legum ſcientiam perſcrutamur, & inſpicimus, errores à noſtris iudiciis ſeparamus, præſentis noſtri nominis ſanctionis edicto in perpetuum inhibentes omnibus Regni noſtri iudicibus: Vt nullus ipſas leges paribiles, quæ abſcunſæ à veritate deberent potius nuncupari, aliquibus fidelibus noſtris indicet, ſed communibus probationibus ſint contenti, tam antiquis legibus, quàm noſtris conſtitutionibus introductis. Eorum etenim ſenſum, non tam corrigendum duximus, quàm deridendum, qui naturalem candentis ferri calorem tepeſcere, imò (quod eſt ſtultius) frigeſcere nulla iuſta cauſa ſuperueniente confidunt: aut qui reum criminis conſtitutum ob conſcientiam læſam tantùm aſſerunt ab aquæ frigidæ elemento b non recipi, quem ſubmergi potius aëris competentis retentio non permittit.

De pugnis ſublatis.

TITVL. XXXII.

Hæc conſtitutio tollit probationem per duellum, vt mos erat antiquitus, ſed per legitimas probationes veritas conuincatur, & limitat numerum teſtium, & qualitatem ipſorum, videlicet, quòd nullus angarius, vel villicus, ſeu quicunque villanus, qui in villis & caſalibus habitat, & nullus vilis conditionis contra comites aut barones, aut contra ſimplices milites capitales accuſationes, vel de perſona conditione, vel puta, de homagio aut de omnibus bonis ſeu maiori parte eorum, ſeu etiam de vno caſtro conuentos in teſtes poſſint induci, ſed contra eoſdem inducantur milites tantum & burgenſes bonæ & honeſtæ opinionis in ſubſcripto numero, vt. delicet contra comitem duo barones, vel quatuor milites, vel octo burgenſes, & idem in milite prout inferioris gradus ſe habet conditio, inducantur in teſtes pauciores numero prædictis, nullam omnino fidem inducant, excepto crimine maieſtatis, in quo eſt accuſatorum & teſtium conditio exæquata, & iſto priuilegio gaudent milites, qui honorem dignitatis militaris, & omnia decenter obſeruant in equis & armis, & aliis militaribus ſignis. quibus barones & milites condecet decorari. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

PRoſequentes c beniuolum noſtræ voluntatis propoſitum, quo pugnas à noſtra republica, præterquàm in quibuſdam d paucis admodũ caſibus præxceptis præuidimus ſubmouere, ingerẽte ſe caſus pręſentis materia, circa Frãcos, qui perſonarum ſuarũ, plurimũmque rerũ ſuarum omniũ, aut maioris partis earum fortunã in monomachiã, quæ duellũ vulgariter dicitur, reponebãt, quid de eis celſitudo noſtra prouiderit, ſtatuendũ conſtitutioni præſenti maniféſtiſsimè declarãtes. Prædictũ igitur probationis modum per pugnam, videlicet, quo iure Francorum viuentes hactenus vtebantur, tam circa principales perſonas, eam ſibi inuicẽ offerendo, quàm circa perſonas teſtiũ inuicẽ productorũ: tam in ciuilibus, quã in criminalibus cauſis decæterò volumus eſſe ſublatum. Sed ſi Frãcus aliquis à Frãco, vel etiã Longobardo ſuper aliqua quæſtione ciuili vel etiam criminali extiterit impetitus per probationes teſtiũ, vel inſtrumentorum & ſimilium, per quos poſſet plenè probari veritas, conuincatur. Probationes verumtamen teſtium pro perſonarũ qualitatibus, videlicet, & cauſarum volumus eſſe ammodò pinguiores. Conſtituẽtes in primis, quòd nullus Angarius, vel Villicus,

† *Aliàs Idem.*

Quia

ANDRAEAS

ferri candentis, & aquæ feruentis, vt in titulo, de pace tenen. capi. ſimiles pro pace.

De pugnis ſublatis. Rubrica.

P*Roſequentes. Seu quicunque villanus, qui in villis ſeu caſalibus habitat*. Oportet ergo, quòd qui habitat in villis, & caſalibus, vt repellatur à teſtimonio, ſicut villanus, id eſt, vilia opera faciat: nam & nobiles burgenſes poſſent in villis & caſalibus habitare: ſicut econtrà in ciuitate habitant ruſtici & villani, qui ruralia & vilia opera exercent. Vnde non loco, ſed qualitate diſcernuntur. C. de prædiis minorum. l. ſi prædium. ff. de legatis. iij. l. ſeruus vrbanus. Pagus dicitur villa, vnde dicitur Paganus: quia illa quæ acquirit in pago, villa, ſeu domo, non in militia acquirit. ff. de regulis iuris. l. ius noſtrum. in gloſſa. de cenſibus. l. forma. de annuis legatis. l. Caius. Vicus dicitur viæ cuſtos. ff. de legatis primo. l. ſi hæres. §. vicis. Colonia eſt villa. Et vrbs eſt Colonia, probatur ff. ad municipal. l. eius qui. §. ſi loca. l. ſi in lege. §. colonus. & dicta l. ſeruus vrbanus. verſicu. mulionis. dicit, quòd ruſticus facit opus ruteſtre, & ſequitur in §. quòd ex vrbanis mancipiis rurſus eſt nutriendus in villis. imò ruſtici appellantur, qui ſunt in agris, eodem titul. l. ſi chorus. & C. de agricolis & cenſi. l. domini prædiorum. Omnia hæc dicuntur ad differentiam Ciuitatis. C. de epiſcopis & clericis. l. nulli. §. quòd ſi. & de naturalibus liberis. l. tertia. [Dicitur ciuitas, quia cingitur muro. ff. de verborum ſignificat. l. ij. de penu legato. l. nam. §. quòd ſi ita. & dicitur municipium. ff. ad municipal. l. prima in principio. [Item dicitur oppidum ab ope. ff. de verborum ſignificat. l. pupillus. §. oppidum. vnde licet ciuitas ſit, quæ habet epiſcopum, vt probatur in dicta l. nulli. quia vicus ſub ciuitate eſt, vt ibi dicitur, & ff. ad municip. l. qui ex vico.

ADDITIO. *Adde Bartolum in l. prima. C. de metropol. libro vndecimo. Bartol. in l. finali in ſecunda columna. ff. de collegiis illicit. in l. heres in §. meus ff. de legatis & fideicommiſſ. j. Barto. in tractatu, qui ſint rebelles, in verbo, Lombardia. Bald. in l. reſcripta. C. de precibus Imperatori offerendis. Innoc. in capite, cum ab eccleſiarum. de officio ordinarij. Archidiaco. in cap. ſtatutum, in verbo, ciuitatibus. de reſcriptis. libro ſexto. Ioan. And. & Doctores in cap. ſi ciuitas. de ſententia excommunica. libro ſexto. & an ciuitas poſſit eſſe ſine epiſcopo? vide tex. in ca. vrbes. in c. in illis. cap illud. lxxx. diſtinct. c. felix. & in cap. multis. xvj. q. Barbat. in c. j. in j. no. de offic. ordin.*

DE YSERNIA.

Tamen ſi ſit locus muris circundatus, vt Caſtrum aliquod, habebitur loco ciuitatis, vel verius Vrbis, vt dicto §. oppidum. nam in l. ſi hæres. §. vicis. gloſſatur, quòd Villa, Vicus, Caſtellum ſunt, quæ nulla ciuitatis dignitate honorantur. [Hoc ergo attenditur, vtrum ſit muris circundatum, & firmatum, hoc propriè appellatur oppidum, quod appellatur ciuitas. ff. in procemio §. illud. & notatur in dicta l. j. ad municipales. Incola dicitur aduena, dicta l. pupillus. Item agricola, id eſt, agrorum cultor. ff. de fluminib. l. j. in principio. [Item territorium vno modo dicitur, vel Rus, vniuerſitas agrorum inter fines ciuitatis, & tamen extra mœnia ciuitatis, vt in l. pupillus. §. territorium. & ſic omne quod eſt extra vrbis mœnia, niſi ſint continentia ædificia, erunt ruralia, vt in l. ſi prædium. [Item & Burgenſes dicti ſunt in regno. Vocantur Burgenſes ciues vel homines, qui non in caſalibus, vel villis habitant, vt hac conſtitutione ſecundum leges Burgus eſt collegium ſeu corpus, & vniuerſitas hominum. C. de fund. reipublicæ. l. cum qui. [Propriè dicitur Villicus conſeruator ſeu perceptor fructuum. ff. de inſtit. l. ſi cum villico. hic appellatur colonus. C. quod cum eo l. fin. qui dicitur in villa. [. Sed inquilinus in ciuitate. ff. de acquiren. poſſeſſio. l. res pignori. ſed ff. de legat. iij. patronus. §. ſempronio. ponitur villicus, id eſt, viæ cuſtos, ibi, ſub cura villici, &c. [Angarius non erit teſtis propter vilitatem perſonæ

ſeu [a] quicunque Villanus, qui in villis & caſalibus habitat, & poſtremo nullus vilis conditionis contra Comites, aut Barones, aut etiam ſimplices milites capitaliter accuſatos, vel de perſonæ cōditione, vt pote, de homagio, aut de omnibus bonis, ſeu maiori parte corū, vel etiā de vno Caſtro cōuentos, in teſtem poſsit induci, [b] aut inductus cōtra prædictos fidem aliquam in iudiciis [c] vel arbitrio, vel extra iudicia in cōtractibus, ſeu quaſi contractibus, fidem aliquā faciat, ſed perinde habeatur ac ſi nō eſſet inductus. Sed cōtra prænominatas perſonas, milites tātummodo & burgenſes bonę & honeſtæ opinionis inducātur in teſtes, cōtra quos nulla omnino pugna de cætero offerri valeat ab eiſdē. Numerum etiam teſtium in

a *Quicunque Villanus.* Bene exprimit hic, qui dicātur ruſtici, vel Villani, qui in villis, &c. ſicut & Ciues dicuntur qui habitant in ciuitatib[9], vt patet in authēt. de armis. co. vj. cit. nic. Ibi aut ciuitatē habitātibus ciuib[9], aut villas incolētibus ruſticis, & ibi plene de hoc. [Illi vero qui habitāt in oppidis non ſunt Villani, nec ciues, vt patet ff. de ope. no. nun. l. j. §. ſi vero. [Sunt tamen Burgēſes, & ſic admittuntur ad teſtimoniū. vt j. patet. & adde quod nec extraordi. ff. de reb. eo.

b *Aut inductus.* Nā qui prohibetur induci, is inductus fidē nō facit, vt argumen. ff. de quęſtio. l. j. §. ſi quis dicatur. & l. diuus. §. j. ex quibus. & C. de quęſtio. l. j. §. item ſeruus.

c *Vel arbitrio.* Super prohibita diminutione feudorum & rerum feudalium arbitrium eſt nullum, vt infra de iuribus rerum regalium. l. conſtitutionem.

Contra

ANDRAEAS DE YSERNIA.

næ ſuæ, tenetur enim ad perſonalia opera ſine ſumptu. Perangarius cum ſumptu. ff. de muner. & hono. l. fin. in princip. C. de epiſcopis & clericis. l. ij. in fin. ſic in omnibus, qui ſequuntur hic in litera, vt propter vilitatem perſonæ repellantur à teſtimonio contra nobiles. Nam æqualitas attendi debet in iudicio, & ſpecialiter, vt teſtes ſint æquales & litigatores, argumentum. C. de hære. quoniam abſurdum eſſet, vt vilis perſona contra hominem honeſtum, & dignum teſtificetur, vilitas vitæ ſuæ operatur multum contra eos. de adulte. l. quæ adulterium. & in teſte conſideratur conditio eius, an ſit plebeius. ff. de teſtibus. l. iij. in principio. [Sed inter ſe vilis contra vilem, in defectum, quando per alios probari non poſſet, bene erit teſtis, quia nil Iudæus Iudæo. dicta l. quoniam. Vnde villicus ſatis vile facit officium, quia eſt in rure ad colligendos fructus, ad quod eſt ſequens litera.

Et poſtremo nullus leuis conditionis, &c. Ad primordium tituli poſterior formatur euentus. C. de impo. lu. deſ. l. j. in fin. ff. de iuris & facti ignorantia. l. j. §. pen. [Et ideo antiqui aduocati Regni ſemper in articulis reprobatoriis poſuerunt, quod eſt villanus, angarius, vel ad perſonalia ſeruitia obligatus, deſignando miniſterij vilitatē, vt dicit litera, ſeu quicunque, &c. nam dictio, ſeu, auget. ff. de auro & argento le. l. ſi quis.

ADDITIO. *Adde quòd iſta dictio aliquando ſtat disiunctiuè, vt in l. cum quidam. C. de verb. ſignificat. aliquando ſtat correctiuè, vt in c. j. in §. porro. de ſta. reg. lib. vj. vbi Arch. Bar. & Bal. in l. cū quidam de verborum ſignificatio. Bald. in l. generali. C. de ſacroſanctis eccleſiis. Bald. in cap. inter cæteras de reſcriptis.*

Quaſi dicat, Non tantum ſi vilis conditionis ſit, ſed etiam ſi in caſalibus habitat, ſupple, vilia opera faciendo. [Vilis dicitur qui de vili perſona natus eſt. C. de inceſt. nuptiis. l. humilem. [Et non dicitur ſimpliciter quicunque in caſalibus habitat, ſed quicunque Villanus, qui dicitur à vili genere miniſterij. [Vel reſpexit frequentiam, quia frequenter hi Villani qui ruſtica faciunt, habitant in villis. ff. de legib. l. nam ad ea. de vſucap. l. iuſto. [Item loquitur ſecundum vulgarem, & communem modum loquendi, quo vocamus Villanos ruſticos, & vilia opera facientes, pro quo communi vſu loquendi eſt ff. de acquirendo rerum domi. l. inſulam in fi. de verborum ſignificatio l. anniculus. [Et communi vſu nomina exaudiuntur. ff. de ſupellectile lega. l. Labeo ſic conſuetudo loquendi. ff. de lega. iij. ſi ſeruus plurium in fin. cum concordantiis.

De vno Caſtro conuentos. Quid in agente Comite vel Barone vel milite: an habeat locum hæc conſtitutio, vt reus in exceptione, qua elidit intentionem agentis numerum hunc teſtium exigatur habere? quod videtur, quia reus in exceptione actor eſt, ſicut in replicatione & triplicatione ff. de excep. l. ij. [Item is, qui conuenitur dicitur vendicare. C. de Carb. edic. l. j. ſecundum vnum intellectum. Et agere dicitur, qui defendit, & e contra. ff. de eden. l. j. C. eod. l. qui accuſare. Item eadem ratio eſt in actore, ſicut in reo. [Pone Baronem agentem de vno Caſtro probaſſe per ſolennem numerum duorum, vel trium teſtium, reus Baro, vel alius probat Caſtrum eſſe ſuum per xxv. Villanos, qui aliàs non ſunt teſtes prohibiti, nonne eſt eadem ratio, quòd non ſit probatum? ergo idem ius. ff. de ſtatu. l. j. & eadem æquitas. C. de conſtitu. pecu. l. fin. & ad l. Falcid. l. vltima. eo maximè quòd in fauorem nobilium eſt hæc conſtitutio, qui debet prorogari non arctari. ff. de liberis & poſth. l. cum quidam. ſatis videtur hoc æquum, pro quo facit, quòd conſtitutio, vt vniuerſis, obſeruatur in Magna Curia, tam in actore, quàm in reo, vt ibi nota. in gloſſ. æquum. [Sed ſapientes Regni dixerunt ſemper, & dicunt, quod conſtitutiones iſtæ ſunt ſtricti iuris, & non producuntur ad ſimilia, & ad conſequentia. ff. de legi. l. quòd vero. Item non diſceditur à verbis, niſi conſtet de contraria intentione conſtruentis. ff. de exercit. l. j. §. igitur, & de legat. iij. l. non aliter. Item de conuento & accuſato loquitur, & ſic de eo tantum intelligemus. ff. ſol. matri. l. ſi vero. §. de viro. de ver. obli. l. ſi minor. Item non

non continet ius commune hæc conſtitutio, imò priuilegium, quia Villanus, & quilibet pauper, non propterea reprobatur, niſi aliàs ſit ſuſpectus inſtitu. de ſuſpect. tut. §. ſuſpecti. [Et quod dictum eſt ſupra, quòd æqualitas conſideratur in probando, vt quales ſunt litigatores, ſint & teſtes. [Hæc æqualitas non conſideratur in iudiciis: ſed quòd non ſit infamis, & aliàs prohibitus. imò continet odium hæc conſtitutio, quia anguſtat, & arctat probationes dicta. l. quoniā ff. de teſtibus curent. C. de vſu. pub. l. fina. quæ debent reſtringi d. l. cum quidam. Nam ſi legis huius lator voluiſſet, quòd idem eſſet in agente, ſtatuiſſet. Et quia non ſtatuit, habeatur pro omiſſo. C. de caducis tollendis. l. j. §. penul.

Eſt exæquata conditio. Dicit hic quædam glo. quòd ſi princeps ex ſua conſcientia mandat priuilegiatos torqueri, tollit tunc priuilegium huius conſtitutionis, & iuris poſitiui ſola ſua ſcientia tollit poſitiuam legem, ſicut ſi diceret non ob. l. ff. de excuſat. tutor. l. idem vlpianus. §. final. Si etiam legem redactam in corpore iuris tolleret, generaliter tolleret, & ſpeciale priuilegium tunc vni conceſſum. ff. de pact. iuiſgentium. §. adeo. hoc bene dicitur, quia hæc poſitiua tollit, quando vult. Ex hoc dicunt quidā & male, quòd princeps poteſt mandare hominem liberum torqueri non præcedentibus indiciis, naturali ratione iura naturalia non tolluntur de hoc dicitur. C. ſi contra ius vel vt. publi. in gl. Peccaret ergo ſic mandando, & ſic non poteſt dicere. [Poteſtate enim abſoluta non debet vti, niſi cum cauſa diximus in tit. quæ ſunt reg. tunc cor Regis non eſt in manu Dei, qui factus eſt Rex, vt faciat iuſtitiam rectam. xxv. q. j. reſeruatis Rex. Antequam puniat debet inquirere exēplo Dei, qui dixit, Deſcendam, &c. extra de accu. qualiter ad pœnam peruenitur per tormenta, quæ eliciunt confeſsionem voluntariam, & ab inuito extorquetur. [Quod dicitur in pœna prohibita dici debet in eo, per quod peruenitur ad id. ff. de ſponſa. oratio. nam ſi confiteatur vbi non debet torqueri, confeſsio non præiudicat. ff. de quæſtio. diuus. §. ex quibus. Et debet hoc conſtare, quòd iniuſtè mandet de quo dictum eſt plene ſupra. de iniur. Curialibus illatis. l. vt participato.

Militaribus tamen priuilegiis. Quis ſit Comes dicitur in tit. quis dicatur Dux, Comes, vel Marchio, quia poteſt eſſe nomen dignitatis, ſine Comitatu, de quo non loquitur hic, ſed de Comitibus terram & Comitatum habentibus, qui non diuiduntur regulariter in l. Imperialem. §. præterea, & in titu. de feud. Marchiæ Du. & Co. [Quis ſit Baro, diximus plenè in titul. de ca. qui cur. ven. [Quis ſit miles, dicitur in gloſſ. ff. ex quib. cauſ. maio. l. fi. [Quis ſit militaris vir, diximus ſupra à quibus Co. & Ba. indi. l. vniuerſis. [Et not. quia dicit eos tantūmodo milites, &c. Vnde non dabitur hoc priuilegium filio militis, qui non eſt miles, quantumcunque militariter viueret, quia de milite tantum dicitur per totam hanc conſtitutionem, ſecus ſi priuilegium daretur nobili, tunc ex ordine ſanguinis porrigitur ad filium, & ſic non obſt. C. libro xij. de priuilegiis eorum qui in ſacro palatio. l. j. & dictum eſt in prædicto titul. de capitaneo qui Curiam vendidit. [Filio Comitis & Baronis dabitur, quia mortuo patre eſt Comes & Baro, niſi nolit, & viuo patre dicitur Comes filius Comitis, & Baro filius Baronis. Sicut de Hermigillo, filio Regis, dicit Grego. quòd eſt Rex patre viuente. xxv. q. j. ca. cœpit [Comitatus, Baronia, ſicut & feudum ſine facto extrinſeco venit ad filios, parentibus mortuis: niſi nollent, ſicut hæreditas. ff. de acquirenda poſſeſsione. cum hæredes. [Hæreditas tamē eſt nomen vniuerſitatis iuris: Comitatus, Baronia, Feudū eſt nomen vniuerſitatis facti, ſicut grex. ff. de rei vendicatione l. vendicatio. [Sed militia patris cum morte ſua finitur, & ſi ſit miles filius non habet militiam patris, ſed ſuam, quam ipſe ſibi quæſiuit adhibendo neceſſaria ad militiam. quæ dicuntur in gloſſ. ff. ex quibus cauſis maiores. l. fina. alias pe. [Quid ſi ex officio procedatur de crimine contra militem & huiuſmodi perſonas in caſibus, qui no. ff. de adulte. l. prima. §. ſi publico. vel de mandato prin-

De litis conteſtatione non retardāda exceptionis obiectu.

TITVL. XXIII.

Si contra agentem, vel criminaliter accuſantem opponitur per reū, quòd agens vel accuſans non eſt filius, nec de genere, nec gente eius, cuius vigore agit, vel accuſat: iſtæ exceptiones non impediunt litem cōteſtari, ſed debent ad meritum proceſſus tempore ferenda ſententia reſeruari: quia iſta non ſunt exceptiones dilatoriæ, ſed peremptoriæ. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

E[a] Xceptione,[b] filiationis, generis, ſiue [d] gētis, & ꝙ hæres non ſit, qui actionē, vel accuſationē intendit, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis conteſtationem litis continuò faciendā nolumus retardari: ſed eis propoſitis, in cauſa principali, nihilo minus ꝓcedat, eo quòd ipſas opponit ad probationē: admiſſio cuius probationis, euentus iudici qualiter in cauſa procedere debeat demonſtrabit.

De litis conteſtatione non retard. exceptionis obiectu. *Rub.*

a *Exceptione.* Si ago petitione hæreditatis, quia ſum hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato. Vel ago actione perſonali contra debitores hæreditarios, & illi dicunt me nō eſſe filium, non agnatum, non hæredem defuncti, illa exceptio non impedit litis conteſtationem, ſed in proceſſu probabit, ſi poteſt, &c. ratio quia cùm ſit peremptoria, non debet impedire lit. conteſt. fallit in tribus exceptionibus, vt not. ff. de condi. indeb. l. elegāter. §. ſi quis poſt. & extrà de conteſta. lit. in decretali noua, & ſic iſta continet ius cōe.

a *Exceptione.* Caue tibi ne decipiaris per legem iſtam: habet enim iſta conſtitutio locū in his caſibus, qui ponuntur hic, & fortè in exceptione perēptoria, quæ poteſt opponi & probari quandocunque ante ſententiam, ſcilicet, poſtquàm actor ſuam probauerit intentionem, vt C. de exceptio. l. ſi quidem. & C. ſententiam reſcindi non poſſe. l. peremptorias. & de præſcript. long. temporis. l. emptorem. [Item in dilatoria, quæ eſt dilatoria ſolutionis, vel ex pacto, vel ex lege, quæ licet opponi debet, tamen in principio cauſæ, & ſub conditione, ſi actor probauerit intentionem ſuam, vt in præallegata l. ſi quidem. de except. Probatur tamen, cùm actor monſtrauerit, quod aſſeuerat, vt C. de probationib. exceptionem. In exceptione verò dilatoria, quæ eſt dilatoria iudicij, lex iſta locum non habet: illa enim ſi quis ſciat eam ſibi competere, debet opponi. & probari in principio. & ſuper eadem debet pronuntiari: alioquin ſi contrafecerit ſcienter aliquis perpetuò ſilere debebit, vt C. de exceptio. l. penultima. & ſuprà de dilat. & excep. l. ſi ciuiliter. quod dic vt in ſumma, de probationibus. §. probari autem debet cauſa pendente, &c. colligitur hoc euidentiſſimè in hac lege: loquitur enim quando quis per exceptionem propoſitam nitebatur differre iudicium, non penitus declinare. nempe differunt hæ inter ſe, vt C. de precibus Impera. offerendis. l. ij. [Item hæc lex loquitur in exceptione, quæ poteſt probari poſt litem conteſtatam, quod non poteſt locum habere in declinatoria iudicij, vt C. de except. l. penultima & vltima, quæ, vt dictum eſt debet opponi & probari, & etiam ſuper ea pronuntiari ante litem conteſtatam, vt ff. de variis & extraordinar. cognitio. l. iij. in princip. [Item attende, quòd hæc conſtitutio non habet locum in quibuſdam ſpecialibus exceptionibus, vt pacti conuenti, ſiue tranſactionis, iuriſiurandi, & rei iudicatæ, quæ illico ante litis conteſtationem ſunt probandæ, & impediunt litis cōteſtationem, vt ff. ad exhibend. l. iij. & §. idem ſcribit. in fin. ff. de condict. indeb. l. elegāter. §. ſi quis poſt tranſactionē. extra de exceptionib. cap. exceptionis obiectu. quę eſt noua decretalis Innocentij quarti, in quibus eſt ratio ſpecialitatis, propter litium finem, qui eſt iam factus per rem iudicatam, vt ff. de re iudica. l. prima. Vel per iuſiurādum, vt ff. de iureiurando. l. prima. Vel per pactum, vt C. de tranſactionib. l. fratris. & ibi extraordi. not. vel aliis pluribus modis, quos vide per te.

† *Aliàs, Idem.*

b *Filiationis.* Duobus modis poteſt intelligi quod hîc dicitur. Vno ſic, vt iſta quatuor, ſcilicet exceptio filiationis, generis, ſiue gentis, & quòd hæres nō ſit, qui agit, dicantur poſita gratia exempli: & idem ſit in aliis, argumēto ff. ad legem Corneliam de falſis. l. ſi quis obrepſerit. [Alij dicūt, vt in iſtis quatuor tantùm obtineat, quòd hic dicitur, in aliis vetera iura ſeruentur: quia in his caſibus, quibus nouæ leges non loquuntur, priſca iura ſeruantur, vt C. de inoffic. teſtamento. quod nuper. & quando libel. principi datus faciat lit. conteſta. l. j. & in authen. collat. iij. de filiis ante dotal. inſtrumen. natis. & hoc manifeſtè probatur ſuprà eadem l. ſi ciuiliter. in fine. dicit enim quæſtiones ſuper incompetentia iudicis, & ſuper dilationibus, & ſimilibus primitus terminandas. & idem facit ſuprà ea. l. j. in fin. l. except. & l. hoſtici. in principio. [Ego ſic intelligo, vt omnes reliquæ exceptiones non impediant litis conteſtationem, niſi dilatoria exceptio, id eſt, declinatoria iudicis tantùm, quæ debet opponi & probari ante litem conteſtatam.

b *Filiationis.* Contrarium expreſſum C. qui accuſ. non poſſ. l. non ignorat. nam ibi mater non admittitur ad proſequendam mortem filij, & accuſationem proinde inſtituēdam, niſi primò doceat quòd fuerit mater.

c *Generis.* Qualiter hoc intelligatur, not. ff. de proba. l. j.

d *Gentis.* Intellige hoc, vt ff. de ædil. edic. quod ſi nolit. §. qui mancipia. & C. de ord. iud. l. j. ibi, ſtatu tui generis, &c.

ANDREAS

De litis conteſtatione non retardanda, &c. *Rub.*

E*Xceptione filiationis.* In quatuor exceptionibus loquitur, quæ ſunt propriæ intentionis. Excludunt enim id, per quod intētio actoris probetur, dum agit ſicut filius, & excipitur, quod nō eſt filius. & ſic de aliis tribus. Vnde rectè corrigit l. nō ignorat. C. qui accuſare nō poſſunt. & differunt à peremptoriis. Quia illæ perimunt actionem, vt ſi filius Titij petat decem, quæ mutuauit pater ſuus: & debitor opponat excipiendo, quòd ſoluit. C. de probationib. l. j. Solutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio. Inſtit. quibus modis tollitur obligat. in princip. [Sed ſi excipiat quòd nō eſt filius, excludit agentem nō actionem, ſi verè debitor erat. Vtraque autem dicitur exceptio, id eſt, excluſio, ſiue excludat intentionem ſiue actionem. ff. de except. l. ij. [Quandoque verò ipſe actor ſe excludit. Vt ſi dicat in libello, peto à te fundum, quem tenes ex donatione regia, nam per hoc poſſeſſor eſt ſecurus. C. de quad. præſcrip. l. ſi. tenendo quòd lex illa locum habet ita in Rege, ſicut in principe Romanorum. xij. q. ij. quicunque militum. & dictum eſt ſuprà in Prologo, tunc ipſe excludit ſeipſum. ff. de inoffi. teſt. l. poſthumus. §. ſi quis ex his. nec tenet eius intentio, ſicut quando proponitur actio inepta. ff. ſi menſ. falſ. mod. dixe. l. j. §. j. non ergo fiet litis conteſtatio. ad quid enim procedit lis, quæ non tenet, vel debet irritari, quod falſum eſt, arg. ff. ad Velleia. l. aliquando. iudi. ſol. ex iudicati. nemo ſine actione experitur. ff. de admi. tut. l. quoties. §. item ſi temporali. de negot. geſt. ſi pupillus. §. videamus. loquela taliter proponentis manifeſtat, quòd ſua non procedat intentio: ſicut ex verbis edicti apparet, cui detur. ff. de libe. exhib. l. j. in princip. Sic & tenor ſtipulationis oſtendit etiam euictionem commiſſam. C. de euiction. l. cùm tibi. ſic excludit ſeipſum, vt ff. quando appel. ſit. l. j. §. alium. Sic ff. de inoffic. teſta. l. j. & ij. Sed ſi in verbis libelli nihil tale dicatur, ſed ſimpliciter, peto fundum, quem poſſides: Tu verò excipis, quòd tenes ex donatione Regia. An impeditur litis conteſta

testa

De proc.

DE YSERNIA.

teſtatio? non videtur, quia hæc conſtitutio cauſa exempli enumerauit iſta quatuor, vt allegatur in glo. Alio modo intelligitur, vt in iſtis quatuor tantùm loquatur: in aliis peremptoriis ſeruabuntur vetera iura, ſicut glo. proſequitur. de aliis quatuor. ſicuti pacti conuenti. rei tranſactæ, rei iudicatæ, & etiam iuriſiurādi, conſtat quod impediunt, vt ſit finis litium, eadē ratione vt non inquietetur poſſeſſor, niſi oſtenderit priuilegium quomodo Rex donauit, vt d. l. ſi. [Sed poſſet eſſe quòd in priuilegio contineretur Regem donaſſe, ſaluo iure alterius. quod per inſpectionē priuilegij apparebit. extrà de priuil. c. porrò. Imò & ſi priuilegium eſſet purum & liberū, replicare poſſet actor, quòd poſſeſſor renuntiauit priuilegio, vel Rex reuocauit donationem, iuſta de cauſa: & ſic videtur quòd non impediat litis cōteſtatio. quam nulla peremptoria impedit exceptis quatuor. [Alij ſubtilizant, quia peremptoria dicitur à perimendo: nam & id perimitur, quod eſt: nam nullum annullari non poteſt, vt ff. de iniu. rup. & irri. teſta. l. nam & ſi. quod non eſt, perimi non poteſt, cùm dicit reus, poſſideo ex donatione Regia, non perimit actionem proponentis, quæ nulla ſibi competit. C. de quadrien. præſcrip. l. ij. in fi. Et dicunt quod nō magis hæc eſt exceptio, quàm quoddam beneficium dictæ l. ſi. quod debet eſſe manſurum, & omnis diminutionis extraneum, in authen. conſti. quæ de dig. §. illud. Diminueret verò ſi cogeretur litigare, cùm interſit ſumptibus, & litibus non vexari. ff. de minor. l. minoribus. & dicta l. fina. Non debent circumueniri alia iura. ff. de tutor. & curator. dat. ab his. l. ſcire. & maximè ſi excipiens non prolongat. Quia ſtatim facit inde fidem per priuilegium purum & liberum dicens, hodie conſtat, &c. ff. vt in poſſeſſione legatorum, l. ſi is à quo §. ſi de teſtamento. Sed certè peremptoriam exceptionem eſſe negari non poteſt: quia actio competens vero domino pro ſe ſua perimitur, quando Rex donat, & contra priuilegium non poſſet actor replicare, vt ſuprà dictum eſt, alioquin non eſſet ferè peremptoria,

quia

De proceſſu iudicij. *Rubrica.*

a *Lite legitimè.* Hæc conſtitu.corrigit ius commune, vult enim vt tam actor intentionem ſuam, quàm reus ſuam exceptionem proponat infra biduum poſt litem conteſta. poſtea non audiuntur, & probabunt infra terminum qui erit arbitrio iudicis, vt in fine huius conſtitu. & argu.ff. de iur. deli.l.j. [Et ſic per hanc conſtit. corrigit C.ſenten.re. non poſ.l. peremptorias. [Si vero quis agat vel conueniatur per procuratorem, debet infra prædictum tempus offerre illas quas nouerit, aliàs reſeruet procuratorem conſcientiæ principalis, ita tamē quòd infra terminum datū ad probandum in aliis poſtea ſuperuenientes proponat. & ideo aliud in procuratore, quia iuſtam habet cauſam ignorantiæ in facto alieno, vt ff.pro ſuo l.fina.

De proceſſu iudicij.

TITVL. XXIIII.

Lite legitimè conteſtata, & ſacramento de calumnia irremiſſibiliter præſtito, actor & reus ſimul omnia quæ ad probationem ſeu adminiculum ſuæ probationis faciunt, per ſe vel aduocatos proponant in ſcriptis eo die vel ſequenti, vlterius non audiendo, niſi perſona minoris aut mulieris priuilegium vel cauſa aliqua ſuperueniens allegetur, quod ſi iudicium fiat per procuratorē, ipſe procurator proponet quæ principali parti competere non ignorat. cæterum ſi ignorantiam forte prætendat, iura ſua principalis perſona conſcientia poterit reſeruare, dum tamen ponat, & probet infra terminum datum ad probandum. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

* ADDITIO. *Sacramentū de calumnia. Adde an hoc ſacramentum poßit præſtari antequam ſit in cauſa concluſum? vide gl.ſi. in fin. in c. ex literis. de iureiur. docto. in c.j. de iuram.calum.lib. vj. Barto. in l.j. & ij.§. ſed quia veremur. C. de iura.cal. Et an hoc ſacramentum de calumnia detur in materia feudali? vide per Ia. Aluar. in c.j. in §. quibus etiam caſibus in j.col. verſi. & iſta talis regula fallit. de controuer. recti feudi in vſibus feudorum.* Superantius.

b *Proponat.* Huiuſmodi propoſitiones ex parte actoris vocantur intentiones, ex parte conuenti, defenſiones ſiue exceptiones, vt patet C. de exceptio. ſi quidem. in princ. & l. defenſiones. & ff. de proba. l. in exceptionibus in princ. Actor enim ad reum impugnandum intendit ſuæ gladiu actionis. Et econtra reus ad actorem excludendum ſe clipeo exceptionis defendit, vt patet inſti. de excep. in princip. vbi de hoc, & in ſum. Azo. & ff. de excep. l. ij. & infra hoc ſubiicit defenſiones omnes ſibi de facto &c. Et ita in pleriſque locis imperij nuncupantur. Alibi tam ex parte rei quàm actoris appellantur capitula, & hoc nomē bene aſſumitur & probatur per iura, vt C. de tēp. ap. l. per hanc. & de re. cre. l. generaliter. §. ſi autem is. & §. nullo. tamen ex hoc. & ff. de re mili. l. j. Alibi vocātur in iure aſſertiones, vt C. de appella. in offerendis in ſi. in præalle. gl. per hanc, & ad id ff. de probat. ei incūbit. [Sed in regno dicimus articulos ex vtraque parte, & hoc nomē ſimiliter ex lege deſcēdit, vt patet ff. de leg. & ſe. con. non poſſunt. & de præſcrip. verb. naturaliter. §. j. in fin. §. vbi dicit, explicitus eſt iſte articulus, &c. ff. de hæredibus inſtituendis, hoc articulo. & de conditio. & demonſtratio. l. iij. in fin. vbi dicit, quod hic articulus tunc, &c. ſed quocunque vtamur nomine non eſt vis. Controuerſia nominis pertinacibus derelicta, vt C. de conſtituta pecunia. l. j. ad fin. vt tamen contra loci conſuetudinem non loquamur. Et huiuſmodi articuli probari debent ab offerente eos, altero de duobus modis qui regulariter & communiter introducuntur à iure. Vel per viuam vocem teſtium, vt in authent. de teſt. per totum. teſtium (dico) duorum vel trium. vt C. libr. xj. de naufragiis. l. quoties ibi. quid eſt enim quòd non abunde, &c. ff. de teſtibus. l. vbi numerus. iuxta illud, In ore duorum vel trium ſtat omne verbum. Licet in quibuſdam ſpecialibus caſibus plures requirantur, vt not. in præalleg. l. vbi & not. de teſt. teſtium. Vel per vocem mortuam publici inſtrumenti.

† IMPER. FEDER. † *Aliàs Idē Ang.*

Lite[a] legitimè cōteſtata ſacramētum* de calūnia volumus ab vtraque parte præſtari, iuxta diuales veterū principum ſanctiones: quo irremiſſibiliter ſubſecuto principalis actoris, aut accuſatoris perſona, ſimul omnia, quæ ad probationem, ſeu adminiculum ſuæ probationis faciunt, per ſe, vel per aduocatum ſuum offerat, aut eodem die vel ſequēti ad plus [b] proponat in ſcriptis.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

quia ſi exciperetur de ſolutione, diceretur, quòd non perimitur, quia iam perempta erat ſolutione eius quod debetur.

Exceptione. Quaſi dicat, ſi non excipiatur non debet quæri, quia ex allegatis proceditur, reus enim in excipiendo eſt actor. ff. de exceptionibus. l. j. ſed inuitus non cogitur agere, & imputet reus ſibi, qui non repulit agentem ſuo nomine, cum poſſet: nam ex verbis ſuis non excludebat ſeipſum ille, qui agebat ſuo nomine, vt ſupra dicitur. ſi excipitur ante litem, oportet probari poſt litem. [Item ſi non excipiatur ante litem, poteſt opponi poſt litem, quod non eſt mirum, quod probatur eo ipſo, quòd illa non probat ſe matrem. ſic C. qui militare non poſſunt. ſuper ſeruis, quia omnes iſtæ quatuor ſunt negatiuæ: ſed poſt biduum lite conteſta. non excipiet, quia non poteſt dicere reus, ignoraui te nunc eſſe matrem, cum ex propoſitione agentis hoc diceretur, ſecus ſi reus poſt biduum diceret quòd eſt filia alterius, vel quia occiſus habet aliam matrem, & vellet probare per teſtes, dicens & iurans ſe hoc infra biduum ignoraſſe, quia probabilis eſt hæc ignorātia per ea, quæ dicta ſunt ſupra eodem titu. l. ij. & infra proxima. Vbi vero excipitur, & non probat ſe matrem, non valebit iudicium, & hoc eſt quod ſequitur euentus iudicij, &c. ſecus ſi ageret quis nomine alieno, vt tutor, adminiſtrator, & ſimiles. Hos enim oportet quòd probent ſe eſſe tales, qui pro alio poſſint agere. C. ſi tutor vel curator interuenerit. l. ij. alioquin nullum erit iudicium, licet à principio, vel in aliqua parte non ſit exceptum, quia agitur de præiudicio alterius. C. de procura. licet. Putamus tamen quod iudex ex officio ſuo, etiam ſi aduerſarius non excipiet, poſſit ſupplere, & repellere ab accuſando illam, quam iura volunt non recipi, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur, ne conuentui virorum irreuerenter ſe ingerat. C. de procuratoribus, maritus. de contrahen. ſtipu. l. optimam. ff. de poſtula. l. quos prohibet, vt hic propter honorem ſexus, ſicut ff. ſoluto matrimonio. l. alia. §. eleganter, & propter honorem tribunalis, quod iudex ſuo ingenio debet augere. ff. de officio Præſidis. l. obſeruandum, vt mulieres non interſint iudiciis, niſi propter ſuam, vel ſuorum iniuriam.

ADDITIO. *Adde Cardina. Zaba. j. cap. ſiſcitatus. in iij. quæſt. de reſcrip. ad. in Cardina. in cap. noſtra. in xiiij. & xv. quæſtio. de procuratori.*

Regulariter non ſupplebit de facto iudex. C. de errore aduocatorum. l. prima. [Si igitur non fuit negatum per reum, aut exceptum eam non eſſe matrem, vel filium, valebit iudicium ſuo nomine actum, etiam non probato quòd eſt mater, vel filius, ex quo aduerſarius non negauit, nec excepit, multo fortius quando circa finem iudicii, probato crimine, hoc obiiceretur, vel exciperetur. C. de adulteriis. l. quamuis. Nam crimina vndecunque claruerint punienda ſunt. xxiiij. q. iij. c. ccce.

De proceſſu iudicij. *Rubrica.*

Lite legitime conteſtata. Secus ſi non legitime, vt apud incompetentem iudicem, vt C. ne de ſtatu defunctorum. lege, ſi pater.

Irremiſſibiliter. An tacitè poſſit remitti vſus iudicij? tenet quòd ſic. multo plus protelari vſque ad finem ſententiæ, quia ſi poteſt in totum, poteſt in parte argument. ff. de pactis. iuriſgentium. §. adeo.

ADDITIO. *Adde l. quæ de tota. ff. de rei vend. c. cognouimus. xij. quæſtione ij. clemen. ne ro. in j. reſpon. de elect. & gl. ſi. in cap. maioribus. de præben.*

Hæc cōſtitutio vult præſtari ſacramentum calumniæ ſecundum ſanctiones principum, ſecundum quas remittitur tacite. C. de iureiurand. propter calum. l. ij. §. ſed quia veremur. Et ſic annectit duorum veſtigiis inhærentes, vt ſupra de condem. expen. & fruct. Si ſimpliciter dixiſſet, tunc lex deberet aliquid operari. ff. de legat. j. l. ſi quando. [Nunquid habeat hoc locum in cauſa appellationis, vbi quandoque datur libellus, lis conteſtatur & iuratur de calumnia? dictū eſt ſ. l. j. vt actor, app. præſenta. debet inſtare. j. de app. l. j. §. illud. [An is habeat neceſſe infra duos dies offerre in ſcriptis omnia quibus vult vti? Dic quòd non, quia nec in principali poſt publicationem probatorum tenetur offerre infra biduum articulos reprobatorios. Item in aliis articulis principalis cauſæ. nam eſt odioſa conſtitutio hæc coarctans exceptiones peremptorias, & ſic contra rationem iuris communis. Hæc non producuntur ad ſimile. ff. de legibus, quòd vero. Vnde videmus in vſu, quòd iudex præfigit terminum ad præmiſſa, & ad ponendum quicquid ſibi de facto competit, quia cum non ſit dies limitatus in arbitrio iudicis. ff. de iure delib. l. j. [Sed ſi in cauſa appellationis agatur per procuratorem poteſt reſeruare ſibi conſcientiam principalis, quia hic eſt fauor, in ſuperiori eſt odium ff. de liberis & poſthumis l. cum quidam. & ſic ſeruatur in quotidiano vſu iudiciorum, qui poteſt allegari pro iure. C. de fideiuſſoribus. l. fin. in fine, ſicut mos iudicij. C. de iure fiſci. l. final. Illas vero peremptorias, quas ignorauit ſibi competere proteſtetur, proponet poſt biduum, ſicut iure communi poſt aperturam, vt dictum eſt in ſimili ſupra eod. l. ij. & patet in litera, niſi noua cauſa, &c. [Et habet locum quod infra

menti, vt ff. eo. & in authentic. de fide inſtrumentorum. per totum. & vterque modus in prædictis parem obtinet poteſtatem, vt C. de fide inſtru. in exercendis. licet videatur contra iu authen. de inſtru. cau. l. fina. §. ſi verò aliquid tale. collatio. vj. vbi dicitur, quòd dignior & validior ſit viua vox, quàm mortua. Sed certè ibi non eſt ſola viua vox ex vna parte, & ibi bene gloſſatur. & dicit quando teſtes vincant inſtrumẽtum directo, & quando per obliquum. & qualiter inſtrumentum non recipit contra ſe probationem aliquam. & in quibus caſibus probatur per mortuam vocem tantum, nec locum probatio viuæ vocis habeat, vt in gloſſa ordinaria ibi ſignata, quæ incipit, quòd prius debent facere, &c. & in legibus ibi alleg. & notantur etiam hi caſus. C. de pact. l. pactum quod bonæ fidei. & adde de epiſcopis & clericis. l. ſi qua per calumniam. [Item eſt alius caſus in iſta conſtitutio. ſcilicet, in proceſſu iudicij. dicit enim hic, quòd tam actor, quàm reus proponat in ſcriptis. & ſic in iudiciis requiruntur ſcripturæ. Debent enim vniuerſa acta iudicij ſcribi per iudicem, tabellionem, vel in defectu tabellionis per duos viros idoneos & fideles, quorum vnus ſcribat, & alter ſubſcribat, quæ in ſubſcriptione ſua recognoſcat omnia, ſic vera eſſe, & omnibus ſe interfuiſſe, ſicut ſocius ſuus ſcripſit. & hoc probatur. ff. de teſtibus. l. curent. & extra de probationib. cap. quoniam contra falſam, vbi plenissimè

niſſimè de hoc in appar. Innocẽ. & Ber. vt ſic facilius per ſcripturam negotia explicentur, & rerum probatio ſalua fiat vt in præallega. l. curent. & ff. de pignoribus. contrahitur. Item eſt & tertius modus præter prædictos duos, qui loco probationis ſuccedit, ſcilicet, per interrogationes & confeſſiones, quas litigatores faciunt inter ſe. Vel ad poſtulationem partis aduerſæ. Vel ſecundũ quod mouet æquitas iudicantem. de quibus dicitur infra de interrogationibus in iure faciendis. l. partes. Et iſtarum certè quædam ſunt quæ fiunt ante litem conteſtatam ad litem videlicet, ordinandam, de quibus loquitur. ff. de interrogato. actio. l. j. & per totum, & dic vt ibi. Aliæ fiunt poſt litem conteſtatam, videlicet, ad litem decidendam, de quibus loquitur ff. & C. de confeſſis. per totum. & hic tertius modus introductus eſt in exoneratione probationum, vt ff. de interrogatoriis actio. l. ij. & iij. & in authentic. de his qui ingrediuntur ad appellatio. §. finali.

[a] Vlterius autem de communi iure nullatenus audietur. Niſi perſonæ minoris, aut mulieris priuilegium, vel cauſa alia ſuperueniens allegetur. Reus ſimiliter principaliter conuentus, aut accuſatus [b] defenſiones omnes ſibi de iure competentes in iudicio pro-

a *Vlterius.* Et ſic per hanc legem corrigitur. C. ſententiam reſcindi non poſſe. peremptorias. vbi permittitur vſque ad ſententiam.

b *Defenſiones omnes.* Lex ſupra titu. de exceptio. l. exceptiones. dat remedium circa dilatorias, hæc circa perẽptorias. quod totum fit gratia dirimendarum litium, vt ibi dixi. Andræ.

Simul

ANDRAEAS.

terminum probet, tam per teſtes, quàm per inſtrumenta ſecundum gloſſ. quia cum detur terminus ad probandum generaliter: etiam inſtrumenta poſt terminum non poſſunt offerri ſaltem vt producantur infra terminum, vt ſignentur per actorum notarium ſicut videmus fieri, pro qua præſentatione eſt. ff. de milita. teſtament. l. ex militari. de bonorum poſſeſſ. ex milita. teſtamen. l. prima. in fin. [Aliis videtur, & ſic habet ſe conſuetudo, quæ varia eſt in diuerſis iudiciis, quòd ſecus ſit in inſtrumentis, quæ ſecundum omnia iura poſt aperturam producuntur, ſiue ſit in cauſa concluſum. C. de probationib. auth. qui ſemel. extra de fide inſtrument. cap. cum Ioannes Heremita. quia generaliter loquendo ad oblata probanda non iura prædicta. C. de inofficio. teſta. l. ſi quãdo. cum non mutetur de inſtrumento, non prohibetur ſtare. C. de teſtamen. l. ſancimus, vt ſpeciale quod de inſtrumento dicitur deroget generali dicto iſtius legis. ff. de legat. iij vxorem. §. fæliciſſimo. de verb. oblig. l. doli. [Multi ſeruant primum dictum, quia conſtitutiones iſtæ factæ ſunt ad lites abbreuiandas, vt patet in fine huius conſtitutionis. [Quid ergo ſi habet reus inſtrumentum, quo continetur, quòd ſoluit, præſentat, & facit illud ſignari manu notarij, quod ſufficit. ff. de iure fiſci. l. ſi in fraudem. §. valet. non tamen facit poſitionem ſeu articulum, quomodo ſoluit? Dic quòd ſatis videtur offerre illud, quod in inſtrumento continetur, ſi infra biduum obtulit inſtrumentum. argument. de pericul. & commod. rei vend. l. quòd ſi neque. Et ipſo facto hoc oſtenditur, licet non verbis. ff. de repudi. l. finali. de legi. l. de quibus. in fine & argument. ff. de pact. l. ij. vbi reddendo inſtrumentum remittitur debitum, quod poſſet per inſtrumentum probari.

De communi iure. Sed de ſpeciali ſic, vt ſi dicat ſe fuiſſe abſentem cauſa Reipublicæ, vel alia iuſta cauſa. ff. ex quibus cauſis maior l. prima. in fine. [Quid ſi actor poſuit articulos infra biduum, & non dixit offert, & vult probare an præiudicet ſibi, quia litera dicit hic, quòd ea quæ vult probare debet offerre? dic quòd non præiudicat, nam dicendo ſolum ponit hoc, manifeſtat voluntatem ſuam, quòd ideo ponit, vt probet. Ad quid enim poneret, niſi probaret maximè affirmationem? C. de probatio. l. actor. Negatiua conſueuit poni vt probetur per confeſſionem partis aduerſæ. ff. de donat. quidam in iure. C. de erro. aduocat. l. ij. verba ergo ſua oſtendunt ſuam voluntatem, ſic ff. de libe. exhiben. l. prima. & dictum eſt in ſimili ſupra l. proximè. [Facto quandoque ſine verbis oſtenditur hoc. C. de re iudica. l. abſolutionem. cum concord.

Niſi minoris. Quid ſi minor ſit procurator alterius, & non det articulum infra biduum? dic quòd non reſtituitur principalis propterea. & imputet ſibi, qui talem procuratorem eligit. ff. de procuratoribus. l. minorem de minor. l. cum manda. [Item quid ſi fiet litis conteſtatio, ſicut in vſu videmus, ſaluis rationibus & exceptionibus ſuis, an hoc operabitur, vt det articulum poſt biduum? dic quòd non, quia & ſi expreſsè dixiſſet, proteſtor quòd poſſim dare articulum poſt biduum, non valeret proteſtatio. reſeruat ius, non auget. ff. nau. caupo. ſtabula. l. prima. in principio. de acquirenda hæredita. l. pro hærede. & ſi expreſsè non poſſet, ſic dicendo, multo minus ſi tacitè, dicendo verba quæ id ſonent. C. ſoluto matrimonio l. ij.

c *Eundemque terminum.* Iure Romano ad probandum dantur plures

res

DE YSERNIA.

res dilationes, cum cauſæ cognitione, probato iuſto impedimento, quare in prima non produxit teſtes, & cum ſacramento: vel ſecundum opi. quæ approbatur in gl. datur vna dilatio, & ſic ſunt plures productiones cum cauſæ cognitione, not. in auth. de teſtib. §. quoniam verò. & §. ſi quando. & d. auth. qui ſemel. & ff. de fer. l. ſi. [Tamen etiam iure Romano poteſt iudex certum terminum præfigere & limitare teſtes producendos, vltra quos non producantur poſteà, not. C. qui accuſ. non poſ. l. ſi ea. & patet extrà de probat. c. licet. Sed hæc conſti. ſemper limitat, ſicut iudex poſſet etiam limitare, vt ſemel detur terminus ad probandum, & poſt eum non plus producat, vt infrà in ver. vt tamen. ſed infra terminum producet teſtes, quos, quot, & quoties volet. [Sicut videmus in vſu, niſi per beneficium reſtitutionis poſteà audiatur. ſufficit autem quòd iurent infra terminum: quia poſteà recipiẽtur, etiam die feriato, per ea quæ dicit glo. C. de fer. l. j. cùm omni tempore poſſint teſtes examinari: nam ex quo iurat die non feriato, videtur tũc recipi, vt d. l. ex militari. & de bo. poſ. ex teſt. mil. l. j. in fi. Sed infra quantum tempus poſt lapſum terminum, infra quem iurauerunt, iudex recipiet? non eſt tempus in hac l. diffinitum: & ſic videtur quòd ſemper. C. de diuer. reſcrip. l. falſo. dum tamen non poteſt biennium: arg. C. de temp. in integ. reſti. l. petendæ. nec prope finem triennij: ar. ff. de euic. ſi rem. §. quolibet. Sed ad ſemeſtre tempus propè. C. de iudic. l. properandum. §. j. Dic quòd iudex poſſet ſtatuere tempus ad hoc, & terminum, vt not. in d. l. ſi ea. Sed ſi non ſtatuat, videtur ineſſe modicum tempus, infra quod recipiat, quod magis intellectu, &c. ff. ex quib. cau. maio. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. de ſol. l. quod dicimus. & l. ratum. ad leg. Falci. l. j. §. item ſi ita. Sed verius eſt, quòd quandocunque, re integra, veniant: arg. ff. de opt. leg. l. ſi pecuniæ. C. de tranſact. l. nec intentio. nam & poſt lapſum terminum ad hoc datum audiretur per paucos dies, ſi ius actoris non eſſet deterius. Hoc vltimum multis non placet, quando ad hoc habuit terminum. ff. de re mil. l. iij. §. fi. ad diem contra quos eſt quod dixit gl. in ti. ij. in pecuniariis. [Rem integram dicimus vſque ad apertura proceſſus, vt in auth. de teſti. §. quoniam verò. & §. ſeq. vbi poſt recepta & aperta teſtificata non licet vlterius producere, niſi ex cauſa. [Quid ergo, ſi non fuit de facto, iudex non ſtatuit terminum, infra quem teſtes iurati deponerent, poſt lapſum terminum ad probandum datum ſtetit, qui debebat producere per plures dies, requiſitus fortè vel non à iudice, ſi ſtatuiſſet terminum, planum eſſet, ſi non ſtatuit, ſed mandauit teſtes & eorum dicta haberi pro publicatis, renitente illo qui debebat producere, & nil legitimum allegante, qualiter iudex deberet plus expectare, poſt publicationem ſic factam, antequàm haberet copiam, ſic antequàm teſtificata didicerit, vult producere illos teſtes iuratos, qui modo venerunt, vtrum poſſit? videtur quòd ſic, maximè ſi per ſe, aut aduocatum ſuum iuret, quòd teſtificata non didicerit, vt in præalleg. auth.

ADDITIO. *Adde, quod non creditur teſti non iurato ſecundum Bal. in c. teſtibus. de teſti. & Abb. in c. tuis quæſtionibus. de teſtib. Et quid ſi teſtis primo depoſuit teſtimoniũ; & poſtea iurauit, nunquid ſufficiat? Vide per Cyn. in l. iuriſiurãdi. C. de teſtib. & ibi Bal. & Salic. Ioan. And. & Anto. de Butr. in d. c. de teſtibus. & ibi Abb. Bal. in c. fraternitatem. in ij. no. de teſti. Arc. in c. omnes. xxij. q. ij. Et in quibus caſibus credatur teſti nõ iurato? Dic primo, vbi agitur de informatiõe ſuper fama vel ſuper*

notorio

ponere ſtudeat ᵃ ſimul & ſemel aut in ſcriptis per ſe, vel per aduocatũ ſuum in prædicto ſpacio Curię da re procuret. Eundémq; terminũ ad oblata probãda recipiãt ambę partes. Quòd ſi per procuratores, aut defenſores in his, in quibꝰ interuenire poſſunt, cauſę agãtur ea procurator alleget, aut defenſor illas defenſiões opponat, quę principali parti competere non ignorat. Ceterum ſi ignorantiam forte prętẽdat iura ſua principalis partis conſcientiæ poterit reſeruare. Vt tamen ᵇ ĩ prędictũ terminum, quẽ ambę partes ad ꝓbãdũ acceperint procurator tã ea, quæ primò oppoſuit probet, quã ea, quæ ꝑ dominũ poſtea ad ipſius ſciẽtiã ꝑuenerũt. Terminũ autẽ ad probãdum in omnibus ſupradictis, & aliis, quæ iudiciorũ natura requirit quãtũ ſine cauſę ꝑiculo, & rerũ diſpẽdio fieri poteſt, per iudices, qui cognitionibus præſident, in cauſis omnibꝰ breuiari iubemus.

a *Simul.* Id eſt coniunctim, vt ff. de re mili. l. quærebatur. §. j. Et ſemel iſtud ſemel accipe ſcilicet, antequã labatur prædictum ſpaciũ: ſcilicet biduum, vt no. plenè s. de exceptioni. exceptiões. & ſic accipitur ſimul. ff. ad Tertulliãnũ l. j. §. ſi nemo. b *Infra prædictum.* Hic ſtricte accipiẽdum eſt in teſtibus non in inſtrumentis, quæ poteſt vtraq; pars, & poſt terminum & poſt publicationem atteſtationum exhibere, vſque ad ſentẽtiam diffinitiuam, ante tamen quàm ſit in cauſa concluſum, vt extra de fide inſtr. c. cũ dilectus. j. reſpon. & C. de ꝓba. authẽ. q ſemel. Alias inuenio hoc cãcellatum. Sed cũ detur terminus ad probandũ generaliter, vt hîc patet. & ſic ſeruat de facto, & inſtrumẽta non poſſunt poſt terminũ proferri, vt argument. libr. x. de iur. fiſ. iuſtas. Et ſic ſeruat magna curia. & not. C. de proba-tio. auth. qui ſemel. Itẽ etiam poſt publicationẽ teſtes alij produci poſſunt ad reprobationem, vt not. præallega. authent. qui ſemel. & legitur extra de teſti. c. præſentium. vbi plenè de hoc. &c. licet, vbi plenè de hoc.

ANDRAEAS dilc DE YSERNIA. De

neterio ſecundum Anto. de Bu. in c. cum in tua ad fi. de ſponſa. Secũdò, vbi agitur de informatione famæ, prenehendi ad dignitatẽ. Vel repellendi ſecundũ Abb. in c. j. in pen. col. de poſtu. Præla. Tertiò in ſacerdote ſuper pœnitentia, de quo per Archi. in c. in capite. 50. diſtin. & per Archi. & Domini. ũ in c. ipſi Apoſto. q. q. vij. Quartò, quãdo ſtatutum vellet, quòd dictum teſtis non iurati probaret ſecundũ Ludo. Roma. conſil. 110. incip. viſo puncto. Quintò, creditur ad probandũ conſuetudinẽ introductam à populo ſecundum Anto. de Butri. in c. fi. verſi. venio ad ſecũdum principalem de conſue. Et an credatur religioſo nõ iurato? vide per doc. in c. nuper. de teſtibus. Et an teſtimoniũ religioſi ſine iuramento inducat præſumptionem? vide per Bart. in l. ſolam circa princip. C. de teſtib. Iaſ. eum ſequitur in repetitio. l. admonendi. ff. de iureiurando. Supertantius.

Dic quòd debuit eſſe ſollicitus ad producendum, & frequenter inſtare, vt iudex eos reciperet. arg. de app. l. appellationum tempora, & ſollicitus infra diem producere, qui interpellauit. C. de iure emphy. l. ij. §. fin. de contrahen. ſtip. l. magnam. qui quidem dies, & ſi non expreſſim iurat tacitè, ſcilicet, modicum, vt ſupra dictum eſt, & ſic perinde eſt ac ſi expreſſim ineſſet, vt ſit in mora, niſi infra illum diem inſtet. not. glo. ff. ſol. matri. l. ſi in cauſa. [Prædictum iuramentum prodeſt, probato iuſto impedimento, quare non produxit. Aut negligenti non ſubuenitur. ff. ex quib. cauſ. ma. l. non enim. quæ in frau. cre. l. pupillus. [Vbi vero iudex tenetur recipere, & nõ recipit, quantumcunque procedit in cauſa etiam ad publicationem, nihilominus poſtea recipiet. extra de teſti. c. ſignificauerunt. ſed ibi appellauerat. [Iure Romano ab hoc grauamine non poſſet appellari, quia veniret emẽdandũ in cauſa appellationis, nec ab hac diffinitiua depẽdet quod eſt neceſſe, vt à grauamine appelletur. C. de iureiur. l. generaliter. §. ſinautem. vnde quod iuſſit non immutaret, vt ibi in glo. [Iure Cannonico ipſe idem reuocat grauamen. [Quid ergo erit? dic quòd habebit auxilium repoſitum ſibi in cauſa appellationis, vt d. §. ſinautem. Quid ſi non poſſet appellari, vt in momentanea poſſeſſione?

ADDITIO. *Adde qua dicatur poſſeſſio momentanea. Vide gl. x. ibi Gu. in l. j. C. ſi de momen. poſſ. app. & glo. in c. ad ſedẽ, de reſtitu. ſpoliato.*

Non videtur quòd pro tanto ſentẽtia ſit nulla, vel proceſſus, quia contra ius litigatoris, ergo agendum contra iudicem ad intereſſe, & eo non exiſtente ſoluendo, fiat reſtitutio in integrum. arg. C. de iudic. l. properandum. §. ſinautem. in gloſſ. & §. fina.

Quid ſi per procuratorem. In facto alieno tolleratur ignorantia. ff. pro ſoc. l. fi. & ſic excogitatur fraus, quia quilibet litigat hodie per procuratorem, vt poſt biduum det articulos, ponendo infra biduum quomodo iuſtam habet cauſam ignorantiæ. [Sed nunquid iſti fraudi poſſit obuiari? dicunt quidam quòd ſic in vno caſu, quando, ſcilicet, eſt principalis præſens, cum procurator ſuus dabat articulos infra biduum, proteſt eum tunc conſultare procurator, & ceſſat ratio quæ hic ponitur de reſeruando conſcientiæ principalis, & ſic ceſſabit edictum. ff. de repu. quod ait. §. j. de fer. l. j. §. hoc interdictum. [Contrarium pronũciatũ fuit, quia cõſtitutio generaliter loquitur: ergo generaliter intelligitur. ff. de alea. l. j. Non enim eſt fraus vti ad muſiculis legis, quæ ſeruari publice intereſt. C. de ſen. pref. præt. l. j.

Poterit reſeruare. Proteſtando, quòd ſi qua de nouo, &c. prout hodie eſt in vſu, quia ſi non proteſtatur, quod ignoret, videtur dicere ſe ſcire. & ideo præiudicaret ſibi, ſine proteſtatione. Nam ſcire videtur & tanquam ſciens non audietur, quaſi ſit veriſimile principalem plene informaſſe procuratoram ſuum. [Proteſtatio ergo reſeruat ius in futurum. ff. de religio. & ſumpt. fune. l. at ſi quis. §. ſed interdum. de acquir. hæredi. pro hære. Vnde quod dicit, poterit reſeruare, id eſt, debebit, ſic ff. de dam. infect. l. qui bona. §. denique.

L*ite legitimè.* In principio. Quid ſi articuli non ſunt oblati incontinenti, an valeat proceſſus? dic quòd ſic, vt no. Archi. extra, de teſtibus. c. pretium. lib. vj. & dic, vt ibi. In tex. ibi, minoris aut mulieris.

De licris. De iſto tex. fuit ſemel altercatum inter ſocios, an ſcilicet. ipſo iure, vel per reſtitutionem ſuccurratur ipſi mulieri? & dic quòd beneficio reſtitutionis, vt voluit gl. in conſtit. obſcuritatẽ. in gl. iij. le

In glo. mag. circa fi. ibi, viros idoneos. Concordat Inno. in c. poſt ceſſionem. & Specula. in titu. de lit. conteſt. §. illud. ver. debet.

In gl. in ver. prædictum. Sed nunquid poſitiones poſt ipſum terminum fieri poſſint? vide Spec. in titu. de dilatio. §. videndum teſtat. verſi. item quid ſi dat. & in tit. de poſiti. §. iiij. & dicas quòd non per partem, ſed per iudicem ſuo officio, non ad partis inſtantiam, per c. cum Ioannes. extra de fide inſtrumen. & xxx. q. vlt. c. iudicantem. licet quidam contra, vt in d. verb not per l. iudices. C. de iudi. & ff. de accuſa. l. ſi eadem. Pet. de Montef. Lite legitimè conteſtata, in verb. ad plus. Not. quòd articuli dantur infra biduum, & ſi non dantur poſſunt teſtes teſtari ſuper libello, ſeu tenore ipſius, vt not. Archid. de teſt. c. pretium. §. teſtes. in gloſſ. quæ incipit, articulos. & ſic ſeruat Magna Curia. Nico. Ruffus in ver. niſi pri. Hæc conſtitutio expreſsè innuit, quòd in criminalibus, beneficium reſtitutionis in integrum concedatur, quod eſt notabile. Barth. de Capua.

In glo. ſtricte ibi, poſt terminum contrarium. Notatur in conſtit. probationum, & in conſtit. prædeceſſorum. in fi. Barth. de Capua.

Quæro, ſi obtuli exceptiones infra biduum, quæ tunc temporis competebant, ſi poſtea reprobas teſtes, an alios poſsim offerre? & videtur quod non, quia debui infra biduum opponere, quas ſi non oppoſuiſti, poſtea opponere nõ debes, nam exceptio dilatoria ante lit. conteſta. opponitur, & ſi non opponitur, poſtea opponi non poteſt, vt ff. de procura. l. Pompo. §. rati. cum ſi. Contra quod eſt verum quòd poſsit opponi: nã ſi procurator lite conteſtata interuenerit, etiam lite conteſtata, potero opponere excuſationem, vt C. de conſor. eiuſd. litis. l. ij. facit l. final. C. à non competenti iudice. facit l. contra maiores. C. de inofficioſo teſtamento. & ſic fuit de facto iudicatum in Regia Curia. Bartho. de Capua. Sed quid ſi conteſtatus ſum litem, & cum deberem offerre in iure infra biduum, ſecundum conſtitutio. Regni, &c. exceptiones meas non feci, obtulit tamen quidam amicus meus me ignorante, & poſt hoc lapſum eſt biduum, nunquid potero ratum habere, vt perinde ſit ac ſi ego obtuliſſem? dicas quòd non. argu. ff. ad Trebel. l. Scæuola. §. fin. & l. ſeq. vbi dicitur, quòd retro facta trahuntur ad præſens, argumentum ad Mace. l. ſi. in fin. quæ dicit ratihabitionem retrotrahi. Io. Bacca.

In tex. in verb. proponat. Quæro nunquid hoc habeat locum vbi ex officio proceditur? dicitur quòd non, cum conſtitutio iſta ſit ſtricti iuris, arg. l. conſtitutionibus. ff. ad municipa. Item quia loquitur in iudicio ordinario, quod patet, quia dicit, litè legitimè conteſtata, quæ fit in iudicio ordinario. l. rem non nouam. C. de iudi. & ſupra, de dilati. l. dilationes. & quia dicit, actoris vel accuſatoris conuentus, & accuſatus, quæ verba cauſam ordinariam reſpiciunt. extra de accuſa. capit. ſorus. cum ſi. Item eſt contra ius: quia alias peremptoriè vſque ad ſententiam poſſunt opponi, vt in l. exceptiones. cum ſi. & ſic reſtringenda. capit. odia. de regulis iuris in vj. Nico. In tex. ceterum. Not. quòd procurator poteſt reſeruare vel offerre iura in termino ſibi dato ad probandum. hoc verum abſente principali, ſecus ſi eſſet præſens. argument. l. j. C. de errore aduocatorum: quia primo caſu poteſt habere ignorantiæ cauſam, ſecundo non ſecundum Andræam de Cap. qui dicit ita obtinuiſſe in Curia vicariæ huius Regni. Vnde prædictus Andræ. de Capua dedit tale conſilium, quòd incontinenti quòd aliquis conſtituit aliquem procuratorem, abſentet ſe à loco iudicij: alioquin ſi principalis eſſet pręſens, procurator non poſſet illud beneficium implorare. Barth. de Capua.

In gloſſ. hic ſtricte. ibi, & ſic ſeruatur in magna Curia Vicariæ. Nota quòd de ritu magnæ Curiæ eſt, quòd poſt terminum peremptorium, etiam ante concluſionem cauſæ inſtrumenta non producuntur

De exceptionibus malitioſè oppoſitis. *Rubri.*

S*I exceptio.* Si iudici videtur, quòd exceptio peremptoria, vel replicatio, quæ obiicitur, ſit friuola, exiget ab opponente ſacramentum calumniæ: & ſic de iure communi ſufficit ſemel iuratum. C. de iura. calum. in auth. ibi not. quòd ius in hac parte corrigitur. Vel dic, vt ibi not. & l. j. & ij. in princip. eo. tit. & ſi non probauerit, qui eam propoſuit, damnatur in expenſis partis aduerſæ. concor. C. de iudic. ſancimus.

b *Malitioſa.* Hæc conſtitutio eſt contra ius commune, quo ſufficit ſemel iurare in cauſa, vt C. de iuram. calum. hoc ſacramẽtum. Niſi dicas oppoſitam hanc exceptionem, vel replicationẽ ante litem vel oppoſitam & poſt litem conteſtatam. Et huiuſmodi ſacramentum eſt aliud, ſcilicet, de malitia, quod præſtatur etiam perſonaliter poſt litẽ conteſt. licet iam iuratum ſit de calũnia pro tota cauſa, vt at. in auth. de teſt. §. quia verò. collat. viij. quæ ſunt poſteriores, quã illa, de his qui ingre. ad app. & C. de fi. inſtru. l. fi. & extrà de teſt. ca. præſentiũ. Præſtatur enim modò ſi iudici videbitur huiuſmodi ſacramẽtum de malitia ſpecialiter ſuper huiuſmodi exce. ad maiorẽ cautelam, vt extrà de reſt. ſpol. litteras. circa fi. quia cùm propoſitũ hominis de facili mutetur: & poteſt eſſe, quòd modò calumniaretur, licet tunc quando præſtitit ſacramentum calumnię pro tota cauſa, non fuiſſet calumniatus, vt ff. de dam. infec. l. qui bona. §. ſi qui. plus nauque timetur huiuſmodi ſacramentum ſpecialiter præſtitum ſuper ſpeciali capitulo, quàm quod generaliter eſt actum pro tota cauſa, vt argu. extrà de hær. cap. ſi aduerſis. & xxiij. diſtinct. quanquam. argu. ff. nau. cau. ſtab. l. j. in princip. ſicut & plus valet ſpecialis ſubſcriptio, quàm generalis, vt ff. ad leg. Cor. de fal. diuus. j. rñ. Et ſpecialis cautio, vt ff. ſi quis cau. ſed ſi quis §. quæſitum. & ad idem. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. Et not. differentias inter ſacramentum calumniæ, & de malitia, vt not. in ſum. Gof. extra de iura. calum. c. differunt autem.

Alias Idem.

c *Credat.* No. ſacramentũ de credulitate in facto proprio, quod poteſt probabiliter ignorari vt hic. & ſupra tit. j. l. ij. & in auth. coll. vj. vt hi qui ob. ha. ſe peri. re. mi. §. vt autẽ. teſtes etiã qui de facto alieno deponũt, quandoq; de credulitate dicunt, vt ff. de vent. inſpi. l. j. reſpon. j. & in auth. de hæredi. & fal. §. ſi verò abſunt. coll. j.

De exceptionibus malitioſè oppoſitis.

TITV. XXV.

Si reus opponit exceptionem peremptoriam, vel actor replicationem, vel triplicationem: & iudici videbitur ex qualitate perſonæ vel cauſæ, quòd malitioſè, vel friuolè opponitur, vel replicatur, vel triplicatur: & petitur terminus ad probandum, iudex non debet concedere dictum terminum, niſi primò ille, qui hoc petit, iuret, quòd nõ opponit, vel non replicat, vel non triplicat malitioſè, ſed eam pro firmo credit verè poſſe probare: & ſi iurauit, iudex dabit terminũ ad probandum: & ſi poſteà non probauit in termino, iudex in prima taxatione expenſarum condemnabit ipſum ad expenſas. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

SI[a] exceptio peremptoria, replicatio, vel triplicatio etiã opponatur, quæ ex qualitate perſonæ opponẽtis, vel cauſæ iudici[b] malitioſa, vel friuola videatur, non prius obiicientẽ ad eam probandã admittat, quàm ſacramentum præbeat corporale, Quòd nõ malitioſè, nec cauſa tantùm prorogãdi iudiciũ eas opponat, ſed ꝙ ipſas pro firmo ſe[c] credat poſſe probare, quas poſtea ſi nõ probauerit[d] ad terminũ ſibi datum, opponẽtem[e] ad expenſas omnes ſacramẽto partis cum taxatione iudicis declarandas, condemnandum eſſe cenſemus.

De interrogandis litigatoribus à iudice.

TITVL. XXVI.

Quotiens ratio & æquitas mouerit iudicem. poteſt ipſe partem litigantem interrogare in facto, tam ante litem conteſtatam, quam poſt: & pars poteſt dicere, quod vult reſpondere cum conſilio ſui aduocati, & ſi iudex habeat partem ſuſpectam, quod non reſpondeat verum dabit ſibi iuramentum, quod dicat veritatem. h. d. Matth.

† IMPER. FEDER.

PArtes[f] in iudicio litigantes, tam ante litem conteſtatã, quàm pòſt, prout iuris ratio & æquitas[g] iudicẽ mouerit, de facto interrogari poſſe decernimus, & interrogatus per ſe, vel per alium cum aduocatorum conſilio reſpondere.

Plerunque etiam vel pro qualitate perſonæ, vel cauſæ, vel ſi iudex, quòd falſum reſpondeat ſuſpectum habeat, Reſpondentem[h] ad ſacramẽti religionem adducere eum poſſe cenſemus.

d *Ad terminũ.* In quãtum ire poſſit vbi eam probare crediderit, & reuerti poſſit, vt in Lõbar. de præiudi. act. l. j. Et extra de dolo & cõ. cap. fin. & ibi de hoc ſecundum Ber.

e *Ad expenſas omnes.* Vt extra de do. & cõtu. c. finem litibus. & ibi de hoc ſecundum Ber. † *Alias Idem.*

De interrogandis, &c.

f P*Artes in iudicio.* Iudex etiam ante litem conte. & poſt, quoties æquitas eum mouerit, poteſt interrogare partes. concor. ff. de inter. actio. quoties. Item ſi iudex habeat aliquam partium ſuſpectam, ne reſpondeat falſum, nõ debet ei deferre iuramẽtum. Nam non debet eſſe author periurij, vt C. ſi aduer. ven. l. j.

g *Iudicẽ.* Sed iure Romano poteſt partẽ interrogare aduocatus, vt ff. de inter. actio. ſi fine. in princ. l. Itẽ aduocatus offerat articulos iudici pro clientulo, ſi vult, ſic ſupra de proceſſu in litem. in princ. Clientulus autem reſpondeat cum conſilio aduocati. Aduocatus tamẽ nõ poteſt eũ de facto inſtruere, vt ſupra de offi. aduo. l. j. ſed canon dicit ꝙ poteſt reſpondere aduocatus pro indiſcretis non pro aliis. extra de iud. paſtoralis. & ibi de hoc plene.

h *Ad ſacramenti.* Scilicet, de veritate dicenda, vt de proba. cum de indebito. §. in omnibus.

De

ANDREAS

cuntur. Contrarium eſt in cap. cum dilectus. de fide inſtrumẽ. & cõtrarium not. in conſtitu. Regni, probationum defunctum in glo. prædeceſſorum, in fine. Bartholomæus de Capua.

De exceptionibus malitioſè oppoſitis. *Rubrica.*

S*I exceptio peremptoria.* Communiter hoc vocatur ſacramentum in cauſis de malitia repellenda, & communiter arbitrio iudicis. Item not. quòd condemnatur in expenſis qui non probat, ſic in dilatoriis ſupra eod. titu. exceptiones.

S*I exceptio.* In gloſ. in verb. credat. ibi, quandoque de credulitate. regulariter contra, vt C. de teſt. l. teſtium. & in §. præallegato. & in eis not. & in tit. l. de teſtib. §. j. ver. item quòd depoſuit.

In eadem gloſ. in princ. & tantum operatur ipſa confeſſio de credulitate, quantũ confeſſio veritatis in principali, vt extra, de iureiur. cap. ex literis. & not. Specul. in tit. depoſi. §. vj. verſic. tamen certum eſt. Petrus de Monteforte.

In gloſſ. not. ſacramentum. Not. ex iſta gloſſa, quòd quando quis citatur, vt teſtificetur, vt principalis, & legalior, antequam examinetur, poteſt petere, vt detur ſibi copia iurium aduerſarij, ſuper quibus debet interrogari, vt conſulat aduocatum, de quo cogita. Bartholomæus de Capua.

De interrogandis litigatoribus à iudice. *Rubrica.*

P*Artes in iudicio.* Et hoc arbitrio iudicis committitur, vt quoties viderit expedire interrogari de facto, & interrogati poſſunt habere conſilium aduocatorum ſuorum in reſpondendo, nam & ipſe aduoca

DE YSERNIA.

aduocatus poteſt interrogari. ff. de adulteriis. l. ſi poſtulauerit. § quæſtionem. Non tamen aduocati de facto debent partes inſtruere, ſed ipſæ partes debent hoc inſpicere. C. de edend. l. j & not. C. de iureiurando propter calumniam. l. ij. in princip. [Tenetur etiam pars reſpondere aduocato aduerſarij not. ff. de interrogato. act. l. ſi fine. in princip. Item & iudex coget iurare reſpondentem. Sed ſi iurat falſum, & iurauit ſcienter periurando, nunquid punitur? dic, vt diximus ſuprà de extraordin. & præpa. l. edictorum. circa fin. & in tit. de conſuetud. rect. feud. §. ſacramentum.

P*Artes in iudicio.* Ibi, reſponſuræ. Quod ſi dubitat de eo quod interrogatur, an detur ſibi dilatio ad deliberandum? not. Specul. in tit. depoſi. §. v. verſi. quid ſi talis ſit reſponſio. & §. vj. quid ſi is qui interrogatur? Sed ſi præſens interrogatus iuſſus à iudice non reſpondet, imò reſpondere recuſat abſque rationabili cauſa, ſeu contumaciter ſe abſentat, habetur pro confeſſo, vt extra, de confeſ. capit. ſi poteſt. Secus ſi citatus, vt veniret reſpondere poſitionibus, venire non vult & contumax fuit, quia tunc non habetur pro confeſſo, ſed procedetur contra eum tanquam contumacem, vt in dicto cap. in fi. & ibi not. in prima & quinta gloſ. per Ioan. Andr. vel faciet iudex eo caſu illum iterato citari, comminando quòd niſi veniet, habebit poſitiones pro confeſſatis. & tũc ſi nõ veniet in termino, pronunciat eũ pro confeſſo haberi, vt not. Specul. in tit. depoſi. §. iij. verſi. ſed videtur quòd aduocatus. circa finem.

In gloſ. in verbo, iudicem. Not. ex iſta gloſ. quòd licet clientulus debeat

De † ſide inſtrumentorũ & teſtium.

Caſſantur & annullãtur omnia inſtrumẽta de donationibus, & quibuſcunque contractibus in quibus nominatur nomẽ alicuius hoſtis, vel proditoris regni, & cuiuslibet inuaſoris regni. Et mandat illa igne cremari, & ſi non ſunt combuſta, & reperiãtur iubet quod eis nulla in iudicio vel extra fides adhibeatur. h. d. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

INſtrumenta [a] de donationibus, aut cõceſsionibus, vel quibuſcunq; cõtractibus, in quibus nomẽ alicuius hoſtis, vel proditoris noſtri, & generaliter cuiuslibet inuaſoris Regni noſtri ſcriptũ ſit caſſa & inania reputantes, nullam ex eis volumus in iudiciis, vel extra iudicia probationem aſſumi, ſed ea igne cremari mandamus.

De † reuocatione priuilegiorum. TITVL. XXVIII.

Hæc conſtitut. mandat reuocari priuilegia & inſtrumenta continentia nomina inuaſorũ regni, & proditorum, & inſtrumenta facta à iudicibus, & tabellionib. creatis ab eis, & præcipit reuocari inſtrumenta infra certum tempus. h. d. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

PRiuilegia, [b] & inſtrumẽta proditorum noſtrorũ, aut inuaſorum Regni noſtri, quorumlibet nomina continẽtia, & quæ à iudicib9 factis ab eis, aut tabellionibus ſcripta, & ſubſcripta inueniuntur vſque ad annum à die inſinuationis conſtitutionum noſtrarũ, declarari & renouari decernim9, ac appoſitione noſtri nominis roborari, nulla ex inſtrumẽtis prædictis ex præſenti iuſsione noſtra nõ declaratis † ĩ iudiciis, aut extra iudicia fide in poſterũ aſſumenda.

De † priuilegijs à Curia Capuana tẽpore turbationis indultis.

TITVL. XXIX.

Omnia priuilegia conceſsionum facta à prædeceſſoribus in regnis vtriuſque Siciliæ diuerſis perſonis, & ab ipſomet Imperatore Federi. antequam factum fuiſſet parlamentũ in Curia Capuana quæ p. ſt dictũ parlamentum nõ ſunt confirmata per ipſum Imperatorem, necnon omnia priuilegia poſt dictam Curiam Capitaneam celebrata, conceſſa tempore turbationis Regni, tam ab ipſo Imperatore, quàm à Duce Spoleti cõceſſa, qui Dux erat conſanguineus ipſius Imperatoris, & aſſerabat ſubdole contra ordinationem Papæ Innocentij ad regimẽ Regni, reuocat, caſſat, & annullat, & præcipit hac conſti. quòd dicta priuilegia & conceſſiones reuocata non retineantur. & ſi aliqua reperiantur teneri per aliquem, puniantur in æſtimatione eius quod conceſſum fuit, quod debet fiſco Imperiali applicari. h. d. M.

†IMPER. FEDER.

CVm [c] conceſsiones, [d] & priuilegia omnia tam à diuis Auguſtis parentibus noſtris, quàm à nobis ante Curiam Capuanam indulta, quæ per nos poſt eandẽ Curiam confirmata nõ eſſent, necnõ ea quę proximę turbationis tempore, poſt trãsfretationẽ noſtram vſq; ad feſtũ Purificationis beatæ virginis à nobis, aut Rainaldo duce Spoleti cõceſſa fuerint, mandauerimus reuocari, edicto pręsẽtis legis edicim9 pręd ictis priuilegiis & conceſsionibus nullã omnino fidem haberi, ſed maleuolũ eorũ propoſitum, qui ipſa [e] poſt prohibitionem noſtram retinet proſequẽtes iubemus, prędictos omnes in tãta æſtimatione damnari [f] noſtrę Cameræ applicanda, quanta

De fide inſtrumen. &c.

a *INſtrumenta.* Hæc conſtitutio caſſat inſtrumenta facta per hoſtem, vel inuaſorem Regni contra cor. C. de epiſ. & clericis. l. decernimus.

De reuocatione priuil. &c.

b *PRiuilegia.* Hæc conſtitutio mandat renocari priuilegia conceſſa ab inuaſoribus, & inſtrumenta facta à iudicibus creatis ab eis, & tabellionibus.

De priuilegiis à Cu. &c.

c *CVm conceſsiones.* In hac conſtitut. imponit pœnam vtentibus priuilegiis non renouatis, ſed antiquis conceſſis à parentibus ſuis, & à ſeipſo ante Curiam Capuanam. & parum valet hæc conſtit. quia eſt de præterito tempore, ipſa etiã non dat formam futuris negociis. [Cum conceſſiones, multi dicunt quòd hæc conſtitutio eſt contra ius, quia donationi iam perfectæ non potuit lex apponi, vel conditio, cuius defectu perfecta donatio reuocetur, vt C. de actio. & obligatio. ſicut. & de condi ob cau. ſi repetẽdi. Nam ex quo dominium acquiſitum non reuocatur ex principis volũtate, vel reſcripto vt C. de iur. & haſt. fiſcal. l. pe. & de agri. & cenſi. l. originarios. & de omni agro deſerto quicũque. in princ. Ego tamen dico quòd hæc conſtitutio poteſt lege expreſsè iuuari. Nam princeps in conceſſionibus ſuis iã perfectis, &, quod plus eſt in aliis iure priuato quæſitis poteſt cõditionẽ apponere, cuius defectu perditur perfecta conceſſio, & acquiſitũ dominiũ vtile reuocatur, vt C. de omni agro deſerto. qui fundos. Et quòd priuilegia iã indulta reuocentur per legem patet. C. li. x. de indi. l. j. & C. de inceſt. & inuti. nup. l. fin.

c *Cũ conceſsiones.* Nemo poteſt per hãc cõſtitutionem reuocare priuilegia, in quibus cõtinetur fiſci vtilitas quæ non ſint poſt Curiam Capuanã confirmata. nõ enim credendũ eſt, quòd princeps viam elegerit ad impugnandum, vt C. de ince. nup. l. iiij.

d *Et priuilegia.* Facit ſupra de fide & auth. inſtru. l. j

e *Poſt prohibitionẽ.* Alia pœna imponitur retinẽtibus res ipſas, vt infra de iure re. l. dignũ. & forte ſicut ibi dicit de reb9, ita dicendum eſt in inſtrumentis, vt ea reſtituere debeant irrequiſiti.

f *Noſtræ Cameræ.* Obſtare videt ratio l. quæ aſsignatur ſupra de illici. por. armo. l. vlt. q. a ſi ex eo quod quis illicitè facit, nullũ cõmodum reportat, nec pœnas ſubire debet. Ad idem etiã facit quod eſt ff. ad l. Cor. de fal. l. impuberẽ. §. & ſi ei ſeruo. Itẽ nihil intereſt, ſit redditum inſtrumẽtum, ſit cancellatũ vel nõ, ſi vires eius vacuatæ

† *Aliàs, de fide inſtrumentorum factorum tempore inuaſionis Regni.*

† *Aliàs, idem.*

† *Aliàs, de reaſſumptione inſtrumẽtorum factorũ ſub nomine inuaſoris Regni.*

† *Aliàs, idem.*

† *Aliàs, declarãdis.*

† *Aliàs, de priuilegijs à Curia capuana reuocatis.*

† *Alias idem*

ANDRAEAS

debeat reſpondere de conſilio aduocati, tamen aduocatus non poteſt eum de facto inſtruere. Item no. quòd aduocatus poteſt reſpondere pro ignorantibus, quod facit pro mulieribus, quando conueniuntur. hoc eſt capit. paſtoralis extra, de iudic. Petr. de Montefor.

In gl. in ver. iudex ibi, ne reſpondeant. Intellige veritatem, imò cum toto iuramento videt, ſeu cognoſcit eum aptum ad deierandum, & ſic intellge gloſſam iſtam, ne contradicat textui. Battho. de Capua. Hanc conſtitutionem etiam intellige, ſi partes ſint maiores xiiij. an. nam paruuli qui ſunt ſine ætate rationabili, ante xiiij. annum non poſſunt compelli iurare. xxij. q. v. c. paruuli. B. de Cap.

De fide & authoritate inſtrumentorum. *Rubrica.*

INſtrumenta. Illa quę fiunt tempore Tyranni non valent. C. de epiſcopis & clericis. l. decernimus.

De reuocatione priuilegiorum. *Rubrica.*

PRiuilegia. Illa quæ ſunt facta per iudices & notarios tempore Tyrannorum, propter vtilitatem publicam, non ex toto caſſantur, ſicut facta ab illis, qui credebantur eſſe iudices & notarij, & non ſunt. argum. ff. de offic. Præſi. l. Barbarius. de teſt. l. ad teſtium. & vult Imperator ea reuocari, poſtea ordinat, ſicut vult. [De iure tamen ſcripto dicunt multi quod non valent. ff. de rebus eorũ quæ ſub cur. vel tut. l. qui neque de iureiuran. l. iuſiurandum. §. pupillo in gloſſ. quia debent tabelliones confirmari ſaltem per Regem, vt in authent. de defen. ciuita. §. quod interim. Qui confirmat dat ff. de verborum ſignificatio. l. obuenire.

DE YSERNIA.

ADDITIO. *Adde Albe. de Roſa in l. j. C. de cadu. tol. & per Bar. in tractatu de tyranno.*

Alij dicunt quòd propter neceſsitatem debẽt valere, ſi alias erãt idonei, quamuis creati à tyranno. argu. C. de teſtib. l. j. Quia non debent decipi qui communi opinioni crediderunt. C. de Lati. liber. tol. l. j. §. ſed cum domini. [Sicut dicitur fuiſſe ſeruatum de inſtrumentis factis tempore principis Manfredi. Facta Tyrannorum debent reuocari non ſubditorum non peccantium. Nam neceſsitas non habet legem. ff. de offi. Con. l. j. C. de bo. quæ lib. l. final. §. finautem parte. ibi propter hominum & rei neceſsitatem, &c.

ADDITIO. *Adde gl. in l. j. C. de oper. liber. c. quod non eſt de regu. iur. in vj. gloſſ. in c. quoniam multa. 48. diſtinctio.*

Pro quo eſt quod dixi infra l. in cauſa depoſiti. gloſſ. [Odio alterius alius grauari non debet. C. de inofficio. teſtam. l. ſi quis in ſuo. Argumen. contra. quia pro peccato vnius tota prouincia interdicitur. extra de ſponſal. non eſt de offici. delega. c. ſanè. quia ſi vnus populus rebelletur iniuſte ſuo domino, adhærens Tyranno de hoc deberet puniri, & non habebit immunitatem.

De priuilegiis à Curia Capuana tempore turbationis indultis. Rub.

CVm conceſsiones. Hic eſt quædam gloſ. applaudens, quod Imperatores potuerint facere Curiam Capuanam, quam nos certo modo damnamus, & leges hic inductæ non faciunt pro allegante ſicut materiam hanc plenè diximus in tit. de capi. qui cur. ven. §. finali. vide ibi plenè. [Item quomodo portat pœnam ille, qui retinet

ADD

tæ ſunt, vt C. de ſolutio. l. pecuniæ. & legis inductæ primæ oppoſitioni ſic reſpondeo, omnia illicita puniuntur, ſed tamẽ illicitorum adhibetur diſtinctio. quædã enim & ſi dicãtur illicita, non tamẽ puniuntur, quia adeò leuia ſunt delicta, vt nõ curauerit lex punire, in quibus à pœna excuſat leuitas criminis, vt C. de relig. l. militis. C. de his qui. vt indi. l. nõ oportet. C. de pign. l. creditores. ff. de ſep. viola. l. prætor. §. nõ propter. ff. de fur. l. ſi libertus. & de pœn. reſpiciendũ. §. furta. [Dicuntur ergo illa delicta illicita à iure non admiſſa. Si verò fuerint illicita, vt prohibeantur tãquam leuia, vel grauiora, ſeu grauiſſima ſine dubio puniuntur.

ADDITIO. *Adde Bartol. in l. non ſolùm. in § ſi mãdato. verſic. circa ſecundum ff. de iniurijs.* Superantius.

Sẽper autẽ intelligo puniẽdũ, & graue eſſe delictũ lege non concedẽte, niſi lex nominatim eſſe puniẽdũ dicat, vt in præallegatis legibus, & probatur hoc C. ad legem Iuliã repet. l. j. ff. depoſiti. bona fides. ff. de doli excep. ſi procurator. ff. ad leg. Iuliam de adulter. ſi poſtulauerit. §. filij. [Secundæ obiectioni facilis eſt reſponſio: non enim intereſt quo ad libertatem debitoris, ſi ſolutio plenè probetur, vt in præallegata l. prima. C. de ſolutionib. dicitur intereſt, tamen quo ad delictum: deliquit enim retinendo inſtrumenta, vel priuilegia rerum, quæ per hanc legem ſunt infirmata: quaſi res in ipſis contentas videatur inuito principe retinere: ſicut econtrà, tradendo inſtrumenta, res in ipſis contentas videtur quis tradere, vt C. de dona. l. j. Sicut ergo propter veram violentiam tenetur priuatus ad medietatem æſtimationis, vt C. de vio. in rebus immob. illa. l. j. ita hic propter quaſi violentiam, quia cauſa realis eſt, tenetur ad duplum, ſcilicet, ad totam æſtimationem, vt in iure Longobar. de ſcandalis. l. omnes verò reales cauſæ.

In quibus

ANDRAEAS

retinet huiuſmodi priuilegia vacua, cùm ex ſua detentione nullum commodum conſequatur: Quia priuilegia caſſata ſunt contra rationem quæ ponitur ſupra. de eo qui defen. po. in iu. l. j. in fi. Reſpondet glo. quòd propter contemptum generaliter tenetur ad rei æſtimationem, ſcilicet, propter quaſi violentiam, colorat glo. quaſi excuſando Legiſlatorem. Nam vbi de iure non poſſet reuocare vel irritare quòd donauit & fecit, quomodo ponat pœnã poſtea tenentibus, à quibus non poteſt rationabiliter reuocare? [Bene dixit Seneca primo de elemen. nullus princeps eſt innocens, non habent hi qui eorum facta diiudicent. Dicit gloſ. ſuper Pſalmo illo, Tibi ſoli peccaui. Niſi poſſet iuſtè reuocare, poſſet pœnam talem imponere, vt infra. l. iij. in conſtitutione. dignum.

C*Vm conceſſiones.* In gloſſ. multi. ibi in princ. Imo vbi contractus perfectus eſt rei traditione, ſolo cõſenſu etiam vtriuſque contrahentium diſſolui non poteſt, niſi retro re tradita, vt ff. de rei vendica. l. ſi qua. & l. ſequent. & C. quando liceat ab empt. diſced. l. j. & ij. & ff. de cõtrahen. emptio. l. ſed & Celſus. §. fin. & in l. ab emptione. ff. de pact. & faciunt hæc contra reuocationes quas facit dominus Rex poſtquam donauit in feudis. tamen videtur quod Rex habeat poteſtatem donandi alij, etiam inuito feudatario, dummodo prouideat ſibi de competenti excambio, vt in c. ſi vero contingeret. de pac. iu. firm. & forte eſt ratio, quia feudatarius nullum habet dominium in feudo, vt not. videtur, de capi Corrod. capitul. primo. §. præterea. Bartholomæus de Capua.

De audientia teſtium in ciuilibus & criminalibus cauſis. *Rubrica.*

id, quod conceſſum fuerat dignoſcitur extitiſſe.

In quibus caſibus audiẽtia teſtiũ cõmittatur. Et de pœna cõtrauenire volẽtium. Et de dolo eius, cui audientia committitur.

TITVL. XXX.

In ciuilibus præterquàm in feudis quaternatis audientia teſtium delegari poteſt in criminalibus cauſis, & feudorum prædictorum debent teſtes in curia præſentari, niſi teſtes valetudinarij, qui ſine ipſorum periculo curiæ præſentari non poſſunt, vbi iudicibus electis à partibus vel datis à curia committetur, quod recipiant eos tantum, quos ad curiam viderunt venire non poſſe: contra quos auditores probationem in contrarium non admittuntur, ſi pars receptos ſenes, & viuentes fortè concedat, & ſi pars in termino dato ad probandum in probatione defecerit per defectum teſtium, vel iudicis coactoris petat terminũ prorogari, non aliter audiatur, quàm ſi tãtum infra dictum terminum hoc alleget, quòd infra dictum terminum iudex vel coactor alius dari poterit: tunc altera parte vocata ex iuſta, & neceſſaria cauſa, prorogatio termini impetratur, is autem cui commiſſa eſt audientia teſtium, ſi doloſus aut negligens fuerit, condemnatur curiæ in tertia parte mobilium, & parti læſæ in omnem æſtimationem pœna teſtibus irroganda, niſi fuerit ſub certa maiori pœna mandatum, & hoc in ciuilibus, vẽdicat ſibi locum in criminalibus dicta tertia parte mobilium ſoluta, & teſtes, & iudices auditores parti læſæ in ſumptibus litis cum taxatione iudicis condemnentur, cauſa principali, non obſtante lapſu termini ſuo ordine peragenda, eodem etiam obtinẽte in ciuilibus cauſis, ſi teſtes aut coactores eorum non ſoluendo fuerint, vt per reſtitutionis beneficium cauſæ ſuccurratur. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

IN pecuniariis [a] litibus omnibus, præterquam in quæſtionibus Caſtrorum, [b] & feudorũ, quæ ſpecialiter in Curia noſtra tractãtur, audientiam teſtium [c] permittimus [d] delegari. In criminalibus autem, & [e] prædictis ciuilibus cauſis teſtes in Curia noſtra præcipimus præſentari. Niſi teſtes adeò ſenes, & valetudinarij ſint, quòd ſine ipſorum periculo curiæ præſentari non poſsint, [f] quo quidem caſu ipſorum audientia iudi-

In quibus cauſis audientia teſtium committatur. *Rub.*

I*N pecuniarijs.* Conſtitutio iſta ſatis poteſt dici, quòd cõtineat ius commune, & vult, quòd audientia teſtium poſſit in ciuilibus quæſtionibus non feudalibus delegari. concord. in ciuilibus C. de fide inſtrumen. iudices. in criminalibus ſecus, & in feudalibus: cõcor. in auth. no. in pręalleg. l. niſi teſtes non poſſint venire ad locum iudicij, quia ſunt valetudinarij, vel ſenes, tunc datur auditor, vt recipiat teſtes, qui ad locũ iudicij venire nõ poſſunt. Quos hic auditor decreuerit modo poſſe venire: nõ poterit contrariũ probare, quod eſt ne lites ex litibus, &c. vt C. de fruc. & lit. exp. terminato. Itẽ ſi per dolum teſtiũ, vel partis aduerſæ factum eſt, ꝙ actor non probauit in termino dato, ac declarato aduerſę parti prorogatur terminus, quòd eſt ideo ꝙ alteri, &c. vt ff. de alienat. iud. l. j. Item punit auditor, cuiꝰ dolo factũ eſt, quo improbaret, & teſtes ſi eorũ dolo factũ eſt, vt præſtẽt indẽnitatem parti lęſę, cõcor. C. de teſti. ſi qñ. in fi. & ſi nõ ſit ſoluẽdo, in ſubſidiũ datur lęſę parti reſtitutio contra aduerſariũ, qđ eſt illa ratiõe, ne ex alieno dolo lucrũ ſẽtiat, vt ff. quod me. cau. in l. ſi cũ excepr. & facit ff. de eo per quem fa. erit. l. fi. † *Aloës, Idem.*

b *Et feudorum.* Scilicet, magnorum, quæ ſcripta ſunt in quaternionibus dohanæ, vt ff. de offic. mag. Iuſtit. l. j. in fi.

c *Permittimus.* Si iudex viderit expedire: quod dic vt in ſumma de teſtibus. §. producendi autem ſunt teſtes. ſecundum Azon.

d *Delegari.* Sic loquitur & l. C. de fide inſtru. iudices. & authent. apud eloquentiſſimum. & extrà de teſti. c. ſi quis teſtium.

e *Prædictis.* Caſtrorum & feudorum.

f *Quo quidem caſu.* Et hæc vera ſunt, quia audientia teſtium ſenum, videlicet, & valetudinariorum committitur in prædictis caſib

DE YSERNIA.

I*N pecuniarijs.* Bene gloſſata eſt hæc conſtit. [Sed teſtes qui producuntur ad repulſam non committuntur. Item iudex tunc eligit, quando partes non concordant. [Item ſi quæſtio ſit inter Regiam Curiam & alium, non eligit ſola Curia, vbi alia pars parata eſt eligere. [Item ſenes ad teſtimonium non coguntur, vt ad Curiam vadant. ff. de teſtibus. l. inuiti. ſed recipientur in domo eorum. extra de teſtib. c. ſi quis. [Item proteſtatio, quod non ſtat per partem, fiet coram iudice litis, vel coram probis viris quando poſſet haberi copia eius. [Item ex iuſta cauſa fit prorogatio termini, non tamen vltra metam poſitam. C. de dilatio. l. j. Deinde ponit gl. quæſtionem, quam bene examinat. Vtrum poſt lapſum termini peremptorij ad probandum datum, poſſit iudex recipere teſtes quos habet producens, altera parte contradicente, quando non erat iuſta cauſa impedimenti. alias non eſſet quæſtio? Et dic quod licet de iuris rigore non poſſit, tamen de bono & æquo non multum poſt terminum recipere poteſt teſtes, ſi videat producentem non malitioſè geſiſſe ſe, quia iudex poteſt in multis facere gratiam. & in hoc concordat Cardinalis, & Innocentius, quod eſt bene not. pro eo, quod diximus de teſtibus iuratis infra terminum, ſupra titul. Litem. [Item ſi ſtetit per iudicem, vel teſtes, tenentur ipſi ad intereſſe parti læſæ. Et quod aliud eſt in criminali, quàm in ciuili. [Item not. quòd hæc conſtitutio habet locum in ordinarijs. Nam delegati non poſſent delegare, quia committitur iuriſdictio, quando committitur teſtium examinatio, ſeu receptio, non miniſterium tantum, niſi eſſent delegati à principe, vel ab illo, qui poſſent alij delegare. notat Innocentius de re iudicata. cum Bertoldus. Sed ſi committit ille, qui non poteſt committere,

In &

caſibus. Sed tamen ſuper articulis tantum & exceptionibus oblatis in principali. [Super articulis verò & exceptionibus oblatis ad repulſam teſtium hincinde productorum, nunquam cōmittitur audientia, etiam in caſibus prædictis, & ita ſeruant iudices Magnæ Curiæ. Item hæc vera ſunt, vt ſuccedat officium Curię in dandis iudicibus, vbi partes ſunt diſcordes per legē antiquā. ff. qui ſatiſd. cogan. l. de die. in prin. Sed melius. ff. de admi. tuto. l. iij. §. fin.

cibus electis [a] à partibus, vel datis à Curia cōmittatur qui eos tātum teſtes recipient, quos ad Curiā viderint venire nō poſſe. Cōtra quos auditores, ſcilicet, per electionem partium, vel à Curia approbatos probationes [b] in contrarium nullatenus admittantur, videlicet, ſi pars receptos teſtes ſanos, & iuuenes fore cōtendat. Sane ſi in termino ad probandum dato, pars quæ probare debuerat, in proba-

a *A partibus.* Cuius erit electio partiū, vt eligāt an iudicis? Credo q̄ tūc iudex eligat, quando partes nolunt eligere, arg. ff. de leg. j. huiuſmodi in fine, & ff. de admi. tutor. l. iij. ad fi. quaſi illa dictio, ſiue, notet ordinem, vt ff. de leg. ij. cum pater. §. penulti. Et ſic apparet quòd vbi eſt quæſtio inter Regem & alium, non debet Curia eligere ſola iudices, vbi alia pars parata eſt eligere, & quia lites debent ſine ſuſpitione procedere, & quia obſeruandum, &c. vt ff. de iudicis. obſeruandum. Et quid ſit electio iudicis, vbi ſunt partes diſcordes, probatur expreſſe. C. de iudicis. l. fi. §. electione. & ff. de iureiur. l. iuſiurandum.

b *In contrarium.* C. de iudi. l. fi.

c *Coactoris.* Qui teſtes cogere debet. Sed an ſenex cogetur ferre teſtimonium? videtur quòd non, vt ff. de teſti. inuiti. de iut. immu. l. maiores. & de excu. mu. l. ij. & hoc ſecundum. l.

ADDITIO. *Adde Hoſti. & Anto. de But. in c. de teſti. cogen. doct. in c. dilectorum. eod. tit.* Superantius.

Sed ſecundum Canones dic eos compelli, vt extra de falſis. c. j. de iudi. c. nouit. & arg. ad hoc. ff. de vaca. mu. l. ij. §. corporis.

d *Infra prædictum.* Bene dicit infra prædictum, &c. vt ff. de appella. te. l. ſicut. in fine, & de no. ope. nun. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. & C. de non num. pecu. ſi intra, & l. in contractibus. §. vlti. & de condi. ex lege. vltim. & C. de his qui per me. iu. non appella. l. ij. in fine. & de anna. exception. vt perfectius, & ff. de excuſat. tuto. ſcire oportet. §. ſufficit, in ver. ſcire autem, & verſi. oportet autem. [Vnde

ANDREAS

& pars non contradicit, valet, notat ipſe extra de teſtibus, cum cauſam. Hoc plene examinatum eſt in titulo ſi de inueſtitu. inter do. & vaſal. quæſtio oriatur. c. j. Vbi etiam plene eſt dictum, ſi iudex habeat ſuſpectos teſtes in cauſa ciuili, quòd non cogitur committere, non ſic, ſi habeat ſuſpectos ſenes & valetudinarios. Nec coget iudex dare omnia teſtium ſenum & valetudinariorum, vide plenè ibi. [Quid ſi iudex in cauſis criminalibus & feudalibus commiſit alij teſtium receptionem an valeat? Videtur quòd non contra prohibitionem iſtius, & multarum legum, quia ſufficit legiſlator, &c. C. de legib. l. non dubium. illud quod contra legem fit, eſt habendum ac ſi factum non eſſet. in authent. de non alienan. §. vltimo. ipſe enim debet recipere, vt ſi vacillet, torqueat, quod alius non poſſet, quia in quemcunque committatur iuriſdictio merum & mixtum Imperium non tranſeunt. ff. de offic. procon. l. ſi quid erit, de offic. eius qui mand. eſt iuriſdict. l. j. & ij. [Econtra videtur quòd ſic, quia multa fieri prohibentur, quæ facta valent. ff. de inter. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus. quando appellandum ſit. l. j. §. biduum.

ADDITIO. *Adde l. non dubiū. C. de legibus. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. c. quemadmodum. de iureiur. & in c. ad apoſtolicam. de regular.*

Nam & ſi non potuit fieri, non debet decipi authoritate iudicis vt ſaltem valeat tuitione prætoris, & ſic non ipſo iure. ff. quod fal. tuto. autho. l. j. §. final. & l. interdum. & l. nouiſsimè. ff. de mino. lege, ait prætor. §. permittitur. Quod vero dicitur, quia non poterit torquere hic auditor, verum eſt, ſed quando inueniet teſtem vacillantem, mittet eum torquendum ad iudicem, qui commiſit, & in authentic. de defen. ciui. §. audien. maximè ſi partes conſentiant, nec obſtat quod not. C. de iuriſdictione omnium iudicum. l. j. quia non committitur merum Imperium, vt dictum eſt, ſed redigere tantum in ſcripturam id, quod teſtes dicunt, & capere vacillantem. [Sed ſecundum primum intellectum ſi non valet, & publicentur teſtes, quid faciet actor, vel reus, qui non poſſunt vltra producere? dic quòd agent contra iudicem qui commiſit, quia per imperitiam fecit litem ſuam, de quo tenetur, Inſtitutionibus, de obligationibus ex quaſi male. in

[Vnde cum per iudicem ſteterit, nullum ſibi exinde præiudicium circa lapſum terminum generetur, vt in authentic. vt ſpon. largi. §. illud. & argument. ff. de damn. infect. l. ſi finita. §. elegan ter, ex quibus cauſis maiores, ſed & ſi per prætorem. §. ait prætor. [Imo cum per ipſam partem non ſteterit quominus probet infra terminum, perinde hābetur ac ſi probauerit infra terminum ante dictum, vt ff. de regul. iuris. in omnibus cauſis. & de ſtat. li. ſi peculium. §. cum ſeruus. ſibi enim nil obijci poteſt. vt ff. de cōd. & demon. l. Titio fundum, & l. ſi Titius ſtatus, quia fecit quod potuit & nō ceſſauit, vt argu. ff. de excuſ. tut. ſi eum ipſe inſtitueret. de minoribus intra, & C. de inof. teſt. contra maiores. & C. de anna. except. l. j. in fine. & in authent. de appellat. circa princ.

tione deficiat per defectum teſtium, qui ſibi venire promiſerant, vel ipſius iudicis, aut [c] coactoris alleget nequitiā: atque propterea terminum exigat prorogari. Non aliter ad hoc ipſum audiri decernimus, quàm † ſi [d] infra prædictū terminum [e] hoc alleget, quòd infra eūdem diem iudex, vel coactor alius dari poſcatur, tūc poſtquàm [f] parti alteri fuerit per cognoſcentes literas intimatū [g] ex iuſta cauſa

† *Alias eſt tanū*

e *Hoc alleget* in Curia coram iudice, videlicet qui commiſit audientiam teſtium, vel mutus coram probis viris, ſi non poſſet tam cito ire ad iudicem conſtitutum forte in loco remoto. vt arg. ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. ſi quis ipſi & de Decu. l. honorem, in fi. & de adulter. denunciaſſe, in princ. & C. de iudi. l. cum ſpecialis, & ff. de nau. fœno. l. Labeo.

f *Parti alteri.* Debet enim innoteſcere parti aduerſæ, vt in auth. de tempo. non ſo. pe. ſuper dot. §. ſi autem in iudicio. coll. vij. & cauſa cognita indulgeri, vt C. de dila. à procedente, & huiuſmodi termino prorogato, altera pars ſimiliter vti poterit. vt C. de temp. in inte. reſti. l. petendæ, in fin.

g *Ex iuſta cauſa.* Id eſt, ex prædicta cauſa, quæ eſt infra terminum proteſtata, quòd videlicet, non ſtat per eam: ſed per iudicem ſiue teſtes, quæ quidem ſatis eſt iuſta, ne ex culpa alterius damnum ſentiat litigator, vt ff. de aliena. iud. mut. cauſa fa. l. j. in princ. & C. de acquirend. poſſeſ. l. fin. & de regul. iur. non debet, & ff. de no. oper. nun. de pupillo. §. ſi plurium res. cum ſi. quoniam non debet dāno afficere culpa temeritatis alienæ, vt C. vnde vi. meminerint. Idem

DE YSERNIA.

in princip. Et hoc in cauſis feudorum, vbi ſi iudex non eſt ſoluendo, fiet reſtitutio contra aduerſarium. ff. de eo per quem fac. eſt. l. final. [Sed in cauſis criminalibus hoc intereſſe non veniret, nam accuſator punitetur, ex quo non probauit ad ſimilitudinem ſupplicij, reus ad pœnam propoſiti criminis, & ſic videtur quòd ex hac iuſta cauſa producantur teſtes, non obſtante lapſu termini, argu. in fin. huius conſtitut. Et non obſtat quòd didicit teſtificata, quæ non valent, & ſic perinde debent haberi, ac ſi facta non fuiſſent, hæc enim paria ſunt non fieri, & coram incompetente fieri, C. ne de ſtatu defunct. l. j. extra de iudi. at ſi clerici. Vnde dabitur reſtitutio, quaſi ſteterit per iudicem qui commiſit. ff. de mino. l. ij. [Magna Curia conſueuit ſic facere præſentatis teſtibus in Curia coram iudicibus. & iuratis per eos, committunt receptionem & examinationem alicui de Curia: quod valet, quia dicit litera, in Curia præſentari, & per eum videntur recepti, apud quem iurant. ff. de bon. ex teſta. milit. l. j. in fine. & dict. §. vlti. Ritus iudicij ſeruari debet. C. de iureiurand. l. fin. ff. de leg. l. minimè. ſicut etiam ſeruabunt aliæ Curiæ inferiores inſtitut. de ſatiſda. in fine. [Sed an receptio iuramenti teſtium committeretur? videtur quòd non prædicta ratione, quia videntur recipi apud eum, penes quem iurauerunt. Nam eſt ſubſtantiale. C. de teſtib. l. iureiurando. quod committi non poteſt. ff. de tranſactio. cum hi. §. ſi prætor. [Vnde verius dicitur contra, quod ſic ſeruat vſus, Quia litera dicit, in Curia præſentari, pro quo eſt argument. C. de iureiur. l. generaliter. §. iiſdem præſentibus. quòd iurent ſubſtantiale eſt, ſed quòd apud eundem iurent, non. nec intereſt aduerſarij coram quo iurent, vnde tanquàm leue non curatur. ff. de vent. inſpi. l. j. in fin. Et qui per alium incipit, &c. non poteſt conqueri de eo, quod non intereſt ſua. ff. de procu. l. non cogendum, in fine. maxime ſi pars non contradixit, quia & in totum poteſt remitti de eius conſenſu, vt in l. iuſiurandi. in gloſſ. [Conſentit autem quando non opponit. arg. C. de except. l. fi. [Idem enim eſſet, ſi non contradiceret, quia in inuitum redduntur iudicia. ff. de verbo. oblig. inter ſtipulantem, §. j. [Quid ſi erant in carcere illi, contra quos teſtes producuntur, quia ita qualitas criminis exigebat? Et iudex committit audientiam teſtium ſenum, & infirmorum, an poſsit dicere

Idem enim eſſet, ſi aliqua iuſta impedimenti cauſa ſubeſſet, facta inde proteſtatione infra iam datum terminum: ſi fieri potuit, vel non facta, ſi non potuerit fieri: nam plus quàm ſemel debet dilatio tribui pro ſingulis cauſis impedimenti, ſcilicet, & hoc propter litigantium vtilitatem, vt C. de fer. & dilat. l. vltima. & lege, oratione. in princip. & in authen. de teſtib. §. ſi verò decedens. & arg. ff. ſi quis cautio. l. ij. §. ſi quis in iudicio. Aliàs ſine iuſta cauſa non debet amplius, quàm ſemel dari dilatio, nec aliqua prorogari, vt C. de dilationibus. l. j. in fine. eſt enim dilationum materia amputanda, vt C. de temp. & reparat. appel. l. ij. in princip. Et ideo dilationes huiuſmodi ſunt arbitrariæ moderandæ, & breuiandæ, ſicut iudici videtur, conſiderata locorum diſtantia, & temporis qualitate: non autem vltra legalem metam, quæ eſt C. de dilat. ſiue pars. & ff. de iudic. nonnunquam. [Sed quæro hic, ecce terminus peremptorius ad probandum datus eſt lapſus, nec ſubeſt iuſta cauſa impedimenti aliqua, quin litigator probare debuit infra ipſum terminum. [Modicum poſt terminum fortè, videlicet, ante publicationem teſtium, & antequàm teſtificata didicerit: vnus ex litigatoribus non petendo nouam dilationem ad producendum teſtes. Sed habens teſtes paratos petat inſtanter à iudice ipſos recipi ſuper articulis ſuis. Nunquid iudex poteſt, vel debet eum audire, & teſtes ipſos recipere altera parte contradicente? Et videtur quòd non, ne leges fiant ludibrio, vt C. de bo. quæ lib. l. fin. §. vbi autem puerilis ætas. & de cur. fur. cum aliis, in fin. & ne imperium iudicis fiat eluſorium, & inane. ff. de iudic. ſi prætor. in princi. & ne quid in loco publ. l. fin. Iudex nanque non audiat ammodo hunc dilationis atque iudicij fruſtratorem, vt ff. de appel. re. eius qui. & de procur. l. vlti. in princi. & ex qui. cau. maio. ſed ad eos. Iam enim non eſſet inter deſides & vigilantes differentia, quod eſſe non debet, vt C. de anna. except. vt perfectius. quia ius ciuile vigilantibus ſcriptum eſt, vt ff. de his quę in fraudem. l. pupillus. in fin. & ff. ex quibus cauſ. maior. l. non enim. & de edendo. l. veluti.

ADDITIO. *Adde l. pupillus. ff. de priuil. cred. gloſſ. in prox. conſti. c. imputari. de fide inſtru. Azo in ſum. tit. de bo. auth. iudic. poſ.*

Reſpondeat itaque ſibi iudex, te non admitto, quia ſera prece tibi deſideras ſubueniri, vt C. de iur. & fac. ignor. l. ij. & ſic tuá ſeram interpellationem placuit non admitti, vt C. lib. xj. de naufr. l. ſi quis. [Et ſuæ facilitati ac negligentiæ imputet, cùm non oporteat ſic per ſingula momenta aduerſarium inquietari, vt ff. vt in poſſ. legat. lege, ſi is à quo. §. finali. Sed ſufficit ſemel, aliás non eſſet litium finis. Item argumenta ſunt valida pro hac parte. ff. de pact. tale pactum. §. qui prouocauit. & C. de tranſactionibus. ſi ſuper poſſeſſione. Quid plura? per lapſum termini tacitè renuntiare videtur productioni teſtium, vt argumen. C. qui accuſare non poſſunt. ſi ea. [Et ſic poſtquàm renuntiauit, ad id redire non poteſt, vt C. de iureiurando. lege, ſi quis iuſiurandum, & in authent. de trien. & ſemiſſe. §. de ſucceſſionibus. ita in collationibus, verſ. hoc autem dicimus. collatione iij. niſi probationibus actor, &c. & extrà de teſtib. cap. inſinuauit capitu. de teſtibus. & c. cùm veniſſet. quæ iura velle videntur, quòd poſtquàm renuntiatum eſt teſtibus, ſeu probationibus, vlterius teſtes produci non poſſunt, ſicut nec poteſt quis redire ad litem, cui renuntiauit, vt C. de pact. lege, poſtquàm. ſic non eſt dandus regreſſus ſuas remittentibus actiones, vt ff. de ædili. edicto. qualiter. §. ſi venditor. ſicut non poteſt quis recurrere ad hæreditatem repudiatam, vt C. de repud. hæred. lege, hæres ſi cum maior. Neque ad bonorum poſſeſſionem poſt repudiatam, vt C. de repud. bo. poſ. l. j. & l. fi. Nec ad exceptionem, cui renuntiatum erat, vt C. de epiſco. & cler. l. ſi quis in conſcribendo. cùm licitum ſit cuilibet renuntiare iuri ſuo, vt C. de pactis. l. vlti. & ff. de minor. index. & quod eſt ſemel repudiatum, nunquam conceditur re integra, vt C. de condi. inſert. lege vltima. [Ex aduerſo videtur quòd ſic: quoniam purgari in iudicio præcipuè mora poteſt, etiam ſi ſit dies appoſita, vt C. de fideiuſſoribus. ſancimus. & ff. ſi quis cautio. & ſi poſt tres. & de arbi. ſi cùm dies. §. final. & lege, Celſus. Niſi intereſſet parti alterius propter moram, ſcilicet, quòd ius ſuum deterius propterea factum eſſet, id eſt, deperiiſſet, licet fortè ſua intereſt circa expenſas, vt in præallegata lege continetur. [Item rebus exiſtentibus integris, & in eodem ſtatu manentibus ad iam omiſſa recurritur, & poſt terminum etiam quis auditus, vt ff. de optio. legat. l. mancipiorum. & C. de

de repud. hæredi. l. vltima. cum ſimilibus. Nec debet ſibi nocere, ſi pauló ſerius venit, vt C. libro xj. de fundis patri. l. ij. & argumentum bonum ff. ſi quis teſtamen. liber eſſe iuſſ. l. j. §. generaliter. & l. fin. Nempe licitum eſt in iudicio pœnitere, vbi non eſt parti alteri captioſum, vt ff. de interrog. actio. l. de ætate. §. Celſus. In caſu autem quæſtionis noſtræ nil intereſt partis alterius, niſi forſan aliquantulum in expenſis, & adhuc ſunt omnia integra in ſtatu primo, nec aliqua captio partis alterius erit, cùm nondum ſint dicta teſtium publicata. Nec teſtificata ad partis notitiam deuenerunt. Hæ tamen expenſæ, quas propter moram huius partis altera fecit, ſibi iudicis officio præſtabuntur, vt C. de iudic. l. ſancimus. & de bonis authori. iudic. poſſidend. authen. ei qui iurat. Amplius eſto, quòd renuntiaſſe intelligatur, talis renuntiatio non nocebit. Nam in probationibus publica & frequens verſare debet vtilitas, ne videlicet veritate occultata, & falſitate expreſſa, quòd facile plurima hominum calliditas adinuenit, vt animæ periclitentur, vt in authentica, de teſtibus. §. primo, in princip. ff. de teſtib. lege prima, in principio. Legéſque probationibus multum fauent, ne coerceantur, ſed potius abundantia ſit ipſarum, vt C. de hæretic. & Manich. quoniam. in fine. & de rebus credit. generaliter. in principi. & in authent. de teſtibus. §. & quoniam ſcimus dudum. [Vnde priuata renuntiatione tolli non poteſt illud ius publicum probandi, vt ff. de pactis, ius publicum. & vt notatur plenè hoc in authent. vt ſine prohib. matres debito. & credit. tute. ge. min. §. quia verò. multa habemus in gloſſa ordinar. quæ incipit, vt ſi quando obligauit ſe pro pupillo teneatur, aliàs non, &c. [In hac quæſtione videtur dicendum, ſaluo conſilio meliori, quòd poteſt iudex, ſi ſibi videtur talem litigatorem procedere non malitioſè, eum audire, & etiam poſt terminum ſuos teſtes recipere, dummodo non multum poſt terminum veniat litigator, vt argumentum. ff. de verborum obliga. ſi quis ita permiſerit. §. Seia. & ff. de cuſto. & exhib. reorum. l. ij. circa fin. Quod totum ad iudicis cognitionem remittendum eſt, vt in eo. §. Seia. dicitur. & eſt argumentum ff. de iure deliber. l. j. in fin. & ff. de teſtibus. quæſitum. & ad hoc expreſſum eſt, in authen. de teſtib. §. ſi verò deducens. vbi dicit, non tamen per longum interuallum &c. quod iudicis erat arbitrio, vt ibi ſubiungit, expreſſa etiam renuntiatio, quod plus eſt, quàm tacita, vt ff. de adulter. lege, ſi maritus. §. ſi negauerit. Non nocet in teſtibus producendis: ſed nocet quarta productio, & didiciſſe teſtificata, vt in authen. de teſtibus. §. quia verò. vbi de hoc, & notat dominus Azo in ſumma de teſtib. §. vbi autem ſemel produxit teſtes. [Et ad hanc ſententiam teſtium accedit do. Car in ſumma ſua ſuper Longobar. de teſtib. lege, ſi quis. cum alterio. circa princip. & do. Innocent. in apparatu ſuo, extrà de teſtibus. capit. cùm veniſſet. in gloſſa ordinaria, quæ incipit, nota quòd poſt renuntiationem teſtium factam, &c. [Et hæc eſt ſententia de bono & æquo, licet iuris rigor contrarium ſuaderet, vt ff. de verbor. obligat. lege, ſi ſeruum. §. ſequitur. [Et prædicta accipe, niſi hic litigator, qui modò venit, iam teſtificata didicerit, ſicut dixi, ſeu modò quartam productionem fecerit, cùm trinas productiones ante lapſum terminum iam feciſſet. quo caſu ad iſtam quartam non debet admitti, niſi primò præſtito ſacramento, quòd teſtificata non fuerit percunctatus, vt in auth. de teſtibus. §. ſi verò deducens. de teſtibus. capit. in cauſis. & c. vltim. [Ne mireris quòd iudex poſt terminum peremptorium gratiam facit parti: hoc enim ſibi permittitur æquitate ſuadente, vt extrà de offic. & pot. iudic. deleg. cap. conſuluit. & ff. de iudic. nonnunquam. & l. poſt edictum. in principi. quam iudex ſemper habere debet præ oculis, vt ff. de eo quod cert. loc. quod ſi Epheſi. in fine. eò maximè quòd iudex debet ad veritatem indagandam intendere modis omnibus, quibus poteſt, vt ff. ſi quis cau. eum. in princip. & C. de eden. is apud quem. Porrò tanta poteſtas datur iudici circa iudicia, vt poſſit etiam in præiudicium partis alterius parcere contumaci, vt C. quomodo, & quãdo iudex. l. j. not. per B. in præallegato c. conſuluit. Nam non quicquid iudicis poteſtati committitur, neceſſitatem imponit. ff. de iudic. non quicquid. & de offic. præſid ſæpe. Proceſſus nanque iudicij iudicialis eſt authoritatis, & in poteſtate ac motu iudicis ſitus eſt, vt C. de iudic. properandum. §. j. de accuſa. qui explicandi. [Indubitanter igitur poteſt iudex, ſi ſibi æquum videbitur, teſtes recipere, etiam poſt elapſum terminum peremptorium, vt eſt ſuperius plenè dictum.

max

ANDRAEAS DE YSERNIA.

captiuos, mittatis me, quia volo perſonaliter intereſſe iuramentis teſtium? Dic quòd ſi iudex dubitabat de fuga eius, arctabit eum, vt faciat procuratorem ad hoc, quòd ſi non faciet, recipientur in contumaciam eius: Nam non debet inſtrui ad fugam. ff. de exhibendis reis, lege fin. & qui propter odium ſunt in carcere arctantur ad hoc. ff. de minoribus, lege, Papinianus exuli. ex quibus cau. maior. ſed & ſi ſic. Et propter fauorẽ arctatur quandoque. C. de procur. l. pen. regulariter non compellitur. ff. de iniuriis. ſed ſi vnius. §. idem. & aliàs ſine partis præſentia iuratur, quando mulier eſſet honeſta, in authent. vt liti. iudic. in princip. [Sed quid ſi iudex vellet mittere,

quia

quia non timeret de fuga, cum expenſis rei pro cuſtodia in via mitter: argu. dicti §. hiſdem præſentibus.

Per defectum teſtium. Iſtæ cauſæ superuenerunt poſt receptionem termini, & ideo fit prorogatio. Nam per cauſas, quæ erant quando terminus fuit datus, non fieret prorogatio, vt ſi dicat ſe habere teſtes abſentes vltra mare, vel ſimile, quia etiam erant vltra mare, quando datus eſt terminus. Quem recipiendo renuntiare videtur illis, quæ tunc competebant. ff. de vacat. muner. l. præter. §. ſi poſt cauſam. de dam. infecto. l. qui bona. §. de illo. Niſi de nouo perueniſſent ad eum, & iurarent, extrà de exceptio. capi. paſtoralis.

Item

maxime vbi poſt terminum mora modica intercesſit, & vbi teſtes ſunt præſentes, ita quod non expediat noua dilatio, ſicut poſui in problemate quæſtionis, etiam probatur. ff. loca. ſi in lege. §. colonus.& de arbitr.l.item ſi vnus.§. ſi multo. & de iudic.ſi debitori.quæ intra dicunt non curandum de modica mora, vt ff.vt in poſ. l.ſi is à quo.in princip. & ad Trebellia. ille à quo.§.teſtaméto.& ad exhibend. l. iij. §. ibidem. quę iura loquuntur, quando probationes in promptu paratæ ſunt, vt extra de reſtitut. ſpolia. c. literas. circa finem.[Tolerabilius enim & melius eſt, quòd iudex peccet in dilationibus, quàm in ſententiis, vt argumento.ff.de variis & extraordin.iudic.l.penul. in fi.

& neceſſaria ᵃ prorogatio termini poterit ᵇ impetrari. Is tamen, cui commiſſa eſt audiētia, ſeu coactio teſtium prædictorum, ſi in commiſſo ſibi officio doloſus aut negligens inuentus fuerit, Curiæ noſtræ in tertia parte mobiliū condēnetur, & nihilominus parti læſæ

in fin.& C.de iudic.auth. iubemus. & arg. C. de precib. Imperatori offerend. quoties. Quamuis ſine dubio poſsit imputari litigatori, cur non infra terminum teſtes produxit, vt arg.ff. ad exhibend.§.ſi quis cum iudicij, &c.

a *Prorogatio.* Non videtur hic nouus terminus dari, ſed vetus prorogari, vt arg ff de prec. ſed ſi manēte. & de arb. ſi cū dies. j. rñ.

b *Impetrari.* Primo termino nondū trāſacto, alioquin nondū prorogaretur primus terminus, ſi eſſet alius terminus, vt ff.de preca·l. ſed ſi manente.ff.de arbi.ſi cum dies.in fi. j. reſpon. ff. quando dies leg. cedat.l.iiij.ff.de leg.j.ab omnibus.§.cum quidam.

In

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Item ſi teſtes erant tunc infirmi, quia debuit petere committi audientiam eorum. Sed ſi teſtis ſanus citatus, & veniens ad Curiam infirmetur, & terminus labatur, nec negligentia poteſt de hoc producenti imputari, fieret prorogatio ex hac iuſta cauſa: nam non negligenti tempus non currit, de annal.exceptio. l.j. in fine.C. de inofficioſo teſtamen.contra maiores.Quod dic vt. ff.ſi quis cautionibus.l. ſecunda.ibi, morbus iubet iudicij diem eſſe diffuſum. Loquitur etiam de teſte: quia eadem eſt ratio, ſicut in principali, & eius procuratore.C. qui pet. tutores. l. cum à matribus.de appellationibus.l.præſes.& argumento. ff.de accuſationibus. l.libellorum in fine.ad Turpillia. l.ait prætor. §. j. Sed ratione ætatis non fieret.ff.de minorib.l.auxilium. argumen. contra.ff.quod cuiuſque vniuerſit. nomine.l.j.§. quibus.

In tertia parte mobilium. Quid ſi pars, pro qua teſtes ſunt citati, velit eos per coactionem condemnari, nunquid per Curiam fiet condemnatio ad tertiam, vel ad pœnam impoſitam? pone quòd die, quo debuerunt teſtes venire, pars non inſiſtit, vel non fuit præſens, an procurator propterea poſsit accuſare? Videtur quòd ſic, nam cùm non venit ad diem, incidit in pœnam, quam pars in Curiæ præiudicium etiam expreſsè remittere non poſſet: argu.ff. de pactis.l.fin.& de bonor.poſſeſ.contra tabul.l.ſi poſt mortem.§ fi. Dic quòd fiſco nunquam acquiritur, niſi pars inſtet, & contumaciam accuſet. Nam mulcta non imponitur danda fiſco, niſi actoris interſit.ff.ſi quis in ius vocatus non erit.l.ij. & in gloſ. Vnde ſi principalis pars non veniſſet ad diem, & ſic eſſet circunductum edictum.ff.de iudic.l. & poſt edictum. nunquam fiſco aliquid acquireretur: quia hæc pœna debetur fiſco conſecutiuè, non principaliter, & ſic ſi principaliter non procedit, nec id quod ex eo ſequitur, ff.de regul.iuris. l. cum principalis. Vnde videmus quòd condemnatio tertiæ partis mobilium in contumacem non fit, niſi quando actor comparet ad diem. Quando condemnatio fit principali, tunc fit fiſco de tertia. Nam non ſunt duę petitiones, vt vna fiat ſine alia, imò vna, ſcilicet eius, qui agit. Et quia ſequitur condemnatio fiſco propter contumaciam, & principali non procedente non procedat alia. ff.de eo quod certo loco.l.centum.C. depoſit.l.iiij. Idem ſi remittat actor, nam fruſtra de pœna, &c.ff.ſi quis cautionibus.l. ij. in principio.[Antequàm acquiratur fiſco poteſt principalis remittere. ff.de operis noui nuntiatione.l. j.§. vnde quæritur. Ipſe tamen punietur, ſicut dicitur ſuprà de calum. poſt citationem. Quid autem ſi venit pars in termino, & nihil dicat, in Curia tamen eſt præſens? reſpondeo, non ſufficit venire ad iudicem, ſed debet proteſtari. ff.de excuſat.tutorum. l. ſcite.§. ſufficit. Vnde oportet quòd dicat, Ego veni propter talem cauſam, & inſiſto. ſed ſi pars venit, & accuſat in termino, & procurator fiſci non accuſat, an ſufficit? Reſpondeo, niſi principaliter peteretur hæc pœna per Curiam, oportet quòd procurator eius accuſet contumaciam, ſicut priuatus: quia fiſcus eodem iuris ordine vtitur. C. de dilationibus. l.penultima.& de conductor. & procur.ſiue exact.præd.fiſca. & domus Auguſtæ. l.j. at hoc non principaliter, ſed conſecutiuè dictum eſt. Cùm ergo non ſint duæ principales petitiones, ſcilicet, actoris ad cauſam, & fiſci ad pœnam. Sed vna, ſcilicet actoris ad cauſam, in qua ſi aduerſarius eſt contumax, conſequitur fiſcus pœnam, ſufficit principalem adeſſe & inſtare, per dictam l.centum.& l. iiij. & ſic cum principalis non comparet, non ſufficeret procuratorem fiſci inſtare, vt ſupra dicitur: pro quo eſt ff. de penu lega. l.ij.& ita cum principalis adeſt, ſufficit quantum ad acceſſorium, & pœnam, quæ conſecutiuè debetur. ff.de penu legata. l.ij. nam quod fit in principali, fit in conſecutiuo. ff. de pactis dotalibus. l.inter.§. cùm inter. C. de iure dot.l.etiam. Nam & redhibitio, ſeruo principaliter vendito, redhibetur acceſſorius, etiam ſi non ſit vitioſus. ff.de ædilitio edicto. l. proinde. §. final.[Contrahitur ergo contumacia quantum ad fiſcum de pœna propter principalis inſtantiam. [Sed an ſtatim poſt terminum fiet condemnatio fiſco, & an poſt dies ex interuallo, puta, die Lunæ in termino pars inſtetit, & eſt in cau

in cauſa proceſſum, procurator fiſci non petiit pœnam tunc, ſed die Iouis, aut quia ignorauit contumaciam tunc contractam, aut ſi ſciuit, fuit negligens? Videtur diſtinguendum vtrum ex interuallo, an ſtatim non diuertendo ad alios actus, per l.j. ff. quod vi aut clàm. l.fin.in fine.de incen.ruina, naufragio.l.ſi quis ex naufragio.§ .j ſicut in veniente & recedente, qui habetur contumax. C. de decuri.l.ſi quis decurio. Vel dic quod illud magiſtraliter dictum eſt de eo, qui venit & illicentiatus recedit, qui non eſt ita fortiter contumax, ſicut qui non venit. Nam qui venit, & adimpleuit mandatum iudicis: ſed facit contra mandatum legis dicentis, quòd non recedat ſine licentia, dicta l.ſi quis decurio. At qui non venit, ſpernit mandatum iudicis, & ſic durius agitur cum miniſtro legis, quàm cum lege: & hoc notatur. ff. de arbitr. l.Celſus. Propterea, cum eo, qui cōtra legem fecit, quia mitius agi debet cum eo, adhibetur temperamentum, vt ſi receſsit ſine licentia, ſtatim poſsit contumax reputari non ex interuallo.

ADDITIO. *Adde c.certum.xj.q.iij.& in c.j.de iudic.*

At in eo, qui non venit, cum ſemel fuerit contumax, ſemper durat contumacia, niſi purgetur: ſufficiet enim ſemel moram fieri, vt perpetuò debeatur. ff.de legatis & fideicommiſ.ij. l. Titia.§. vſuras.ff.de vſuris.l.cum patri. Et quanto plus per plures dies expectatur, tantò plus euidentior fit contumacia ſua: quia ſemel inter initia facta perſeuerat. ff. quod vi aut clàm. l.iij. §. illud. Vnde ſi procurator fiſci ſciuit hunc contumacem, & non petit ſtatim eum condemnari, non poteſt dicere contumax, fuiſti negligens, quia non poteſt imputari culpa, vnde lucrum ſenſit.ff.de iure dotium. cum in fundo. §. quod ſi mulier. Et quia contumax fuit in dolo, quòd non venit. ſed procurator fuit in culpa, quia non ſtatim petiit, dolus præponderat culpæ. ff.ad legem Aquiliam. l.item ſi obſtetrix.§.finali. ſi fuit procurator ignorans, non debet eſſe deterioris conditionis, quàm ſciens. ff. de noxalibus. l. non ſolùm. Nec eſt mirum, ſi accuſatio contumaciæ per principalem operatur ſibi & fiſco: nam id quod eſt facti, ſicut ſolutio. ff.de curatore furioſi. l. conſilio §.final. poteſt parere diuerſos effectus non contrarios. ff. de ſolutionibus. l.in numerationibus. §. finali.ſecus ſi eſſent contrarij eod. titulo.l.qui hominem. §. vltimo. ſed & contrarios poſſet parere diuerſis reſpectibus. ff. de inofficioſo teſtamento.l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ſic & hic per miniſterium alterius, & ex facto contumacis committitur pœna fiſco contra eum, argumento ff. quod vi aut clàm. l. iij. in fine primi reſponſi.[Sed an habeat locum hæc conſtitutio, & ſimiles imponentes pœnam non venientibus ad iudicium in termino, ſuprà de calum.l.ſæpe contingit.cum inferioribus legibus in eo, qui venit & illicentiatus recedit? Videtur quòd ſic, dicta l. ſi quis decurio. & l. ſcire oportet.& quia videtur eadem ratio, ergo idem ius. ff.ad legem Aquiliam. illud de verborum obligationib.l.à Titio. non enim licet teſtibus ante terminum recedere. C.de teſtibus.l. ſi quando. Contrà videtur, quia pœnæ imponuntur non venienti, ſicut dicit hæc litera: videlicet, venire detrectent: de recedente non loquitur, & ſic omiſit. Nam ſi idem voluiſſet in eo, dixiſſet.C. de caducis tollendis.l.j.§.primo.nec extenderetur, cum ſit odioſa.ff. de liberis & poſthumis.l.cum quidam.[De non veniente tantùm intelligitur. ff. de verborum obligationibus, ſi minor.[In recedente, de quo non loquitur nec directè nec vtiliter ad eum conſtitutio extenderetur. ff.ſoluto matrimonio.ſi verò. §.de viro. [Primum verius per l.ſi quis Decurio. Et ſic videmus ſeruari. Quia ante litem conteſtatam forbanniuntur hi qui veniunt, & illicentiati recedunt, cum hac tamen diſtinctione, ſi citatus fuit ad aliquod certum capitulum, vt publicandos teſtes, vt eo facto, ad quod citatus eſt, ſi recedat, non putamus eum contumacem, ſicut elapſo tempore, quod datur ad permanendum, ſi ſine licentia receſsiſſet, dicta l. ſi quando, nam eo facto non intereſt aduerſarij plus morari, & ſic pœna non committitur. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. l.ſecunda. & ſupra dictum eſt. Eo verò caſu non facto,

a *In omnem damni aſtimationem.* Concor. de teſti. l. ſi quando in fin. fecit enim litē ſuā, vt ff. de var. & extraor. cog. l. ſi. inſtit. de obli. quæ ex quaſi delict. naſ. in princ. [Et dic damni, ſcilicet tam expenſarum, quàm etiam litis, ſi pars læſa damno litis afficitur, vt ſi non fuit ſibi prorogatus terminus: quia forte infra terminum non fuit proteſtata. Vel quia iudex noluit prorogare, licet pars fuiſſet proteſtata. Hæc poterit iſte talis coactor propter delictū & culpam ſuam obiicere parti, quod infra terminum proteſtari neglexit, vt in glo. ord. ſuper ſimili. ff. ad legē Aquiliā. l. in lege Aquil. ſi delictū. in glo. quæ incipit, Imò videtur, &c. & l. Stichum aut Pāphilum in gloſſ. quæ incipit innuit. &c. [Et quia culpa partis non attenditur, nec nocet in propria cauſa ſua, vt ff. ſolu. matri. l. etiam. §. licet. Sicut culpa actoris attenditur & punitur in cauſa aliena, vt ff. ſolut. matri. ſi conſtante. §. ſi maritus. Non ergo culpa partis abolet culpam, quæ præpōderat coactoris, vt ff. ad l. Aquiliam. Item ſi obſtetrix. in fin. [Similiter non poterit talis coactor opponere, quando iudex noluit prorogare de iniuria iudicantis, vt pars potius conqueratur de iudice, qui ipſam non audiuit, vt ff. de euict. ſi per imprudentiam. in princi. & ff. de eden. l. argentarius. §. ſed an hoc procedat. Nā hanc iniuriā pars recipit propter factum coactoris ipſius, vt ff. de fideiuſſo. l. exceptione. & not. in gloſſ. ordi. ff. de nego. geſt. nam & ſeruus. §. j. in glo. quæ incipit, ſcilicet, mandari, &c. ipſe namque coactor extitit huius rei, vt in auth. vt lice. ma. & auię. §. ſi quolibet modo mulier.

a omnem damni b æſtimationem ſatiſfacere teneatur. Eadem pœna teſtibus irroganda, ſi per cogentē admoniti venire detrectēt, niſi certa pœna ab eo, cui hoc cōmiſſum fuerit teſtibus ſit indicta, quę prędicta pœna ſit c maior: quo caſu pœna impoſita exigetur. Hęc in ciuilibus cauſis vēdicant ſibi locum. In criminalibus autē, in qui-

b *Aeſtimationem.* Nō dicas totius cauſæ vel litis, ſed expenſarum, quas fecit in probatione facienda, vel prorogatione termini impetranda, hic enim quando impetratur prorogatio termini cauſa nō amittitur, alioquin prorogatio termini eſſet nulla. Cum vero infra terminum non impetratur prorogatio, & in termino nō probatur, tunc cauſa ciuilis admittitur, ſi teſtes aut coactores ſoluendo ſunt, & in eo caſu tenentur ad omnem æſtimationem totius cauſæ, vt in fine huius legis dicitur. Vbi aſſignatur differentia inter criminales quæſtiones & ciuiles. Criminalis enim quæſtio propter lapſum termini non amittitur, & ob hoc æſtimari non poteſt quando agitur ad capitalem pœnam. Teſtes aut iudices damnantur ad tertiam mobilium, & in viaticis & ſumptibus litis. G.

c *Maior.* Not. eum, cui aliquid eſt commiſſum poſſe ad exequendum id indicere pœnam etiam vltra legem. B.

Non

ANDREAS

cto, vel ſi citatus ſimpliciter ad procedendum in omnibus litis capitulis, videtur citatus, ſecundum Innocent. extra de officio legati. capitul. conſuluit. recedens ſine licentia erit contumax, cum illo temperamento, vt procedatur ſtatim non ex interuallo, vt dictum eſt per l. ff. quod vi aut clam. l. final. in fine. [Ponit iudex certam pœnam non venienti vt veniat, an etiam imponet vt reſtituat? Confeſſis enim dabit iudex præceptum vt ſoluāt per legē, ſi debitori. ff. de iudic. ponet ne tunc pœnam, vt infra terminū, & diem ſoluat? quia lege, ſi debitori. dicit cum competenti cautela, illa eſt magis competens, quæ magis timetur, extra vt lite non conteſt. capitul. quoniam frequenter, in fine. ſatis poteſt dici quòd ſic, vbi viderit iudex hominem litigioſum, & difficiliter credebat eum parere, & ſoluere, nam ff. de appella. l. creditor. §. iuſſus. dicit quòd tenetur ad intereſſe, ſi non ſoluat ſecundum iudicis præceptum. Ex quo videtur, quòd poſſit pœnam imponere iudex eo quòd probare intereſſe difficile eſt. ff. de præto. ſtipula. l. finali. moderatè tamen ſecundum conditionem ſoluentis, & quantitatem, quam iubet ſoluere, vt faciat ſicut vir bonus ff. de nego. geſt. l. Pomponius. & ff. de acti. & obligatio. l. finali. [Item quid ſi veniat ante cōdemnationem? dic quòd non condemnatur. ff. vt in poſſeſ. lega. l. ſi pecuniæ de opt. leg. l. mancipiorum. Item infra quantum tempus non veniens poterit ad hanc pœnam condemnari? Videtur vſque ad xxx. annos exemplo omnium perſonalium, ſiue dicas officio iudicis, ſiue cōdictione ex hac conſtitutione. C. de conſtitut. pecun. l. ij. Verius eſt vt infra tempus quo inſtantia cauſæ durat, ſcilicet, triennio in ciuili, biennio, in criminali, & etiam minus, ſi minus erat dicendum eſt de triennio, vel biennio. Et eſt ratio, quia tunc hoc officium non eſt principale, vt habeat locum. ff. de aliment. & ciba. lega. l. ſeruos. ſed deſeruit actioni, & accuſationi propoſitæ: non enim principaliter: ſed conſecutiuè deberetur hæc pœna, vt dictum eſt, vnde expirante cauſa, expirabit hoc officium. dicta l. centum. & depoſi. l. iiij. pro quo eſt d. l. cum principaliter. C. de vſuris. lege, eos. [Poſſet tamen non abſurdum dici, vt hæc pœna poſſit peti condictione ex hac conſtitutione. etiam inſtātia finita, ſicut mulcta iudicis, quando non obtemperatur quæ petitur actione in factum deſcendente ex illo edicto. ſi quis ius di. non obtemp. not. in d. titul. lege prima. & not. Roffre. in libellis ſuis. ſi quis ius, &c. & tunc iſta condictio durat vlteriori tempore, quàm cauſa principalis. [Sed nunquid pœnalis ſtipulatio iudicio ſiſti committatur contra reum, licet actor in iudicio dato termino non comparuit, nec reus venerit ad iudicium? Dic quòd ſic, vt not. ff. ſi quis in ius voc. non ie. l. ij. in vlt. gloſſa.

Omnem damni aſtimationem. Nunquid ſi omiſit quærere de alio articulo facta publicatione quæret? Videtur quòd non, ſed agetur contra examinatorem ad intereſſe, videtur corrigi, extra de teſtib. capitul. per tuas. ſed infrà de teſti. non producendis, iterum dicit gloſſa, quòd iterum à teſte quæreretur, & dictum eſt ſuprà. lege, lite. Et principium huius conſtitutionis loquitur quando fuit negligens in citando, vel doloſus, quando poſuit ſanos eſſe infirmos, hic etiam verſiculo, is tamen, &c. dicit doloſus, aut negligens. [Legum autem dicentium quæri à teſte id, de quo non fuit interrogatus correctio vitanda eſt. C. de inofficioſis donationibus. lege prima de inofficioſo teſtamento. ſi quando. ff. de pecun. qui generaliter.

ADDI

DE YSERNIA.

ADDITIO. *Adde l. illam C. de col. l. ſancimus. C. de teſt. & in cap. cum expediat. de elect. lib. Sj.*

In criminalibus. Secus videtur iure Roma. vt ſi teſtis non curat venire, nō expectat iudex vltra terminum lapſum, teſtes coercentur per iudicem captis pignoribus, & mulctis impoſitis. ff. de tab. exhib. l. iij. §. exigere. & coguntur etiam perſonaliter, hoc enim ſignificat verbum coercere, de concuſ. l. j. Si autem nō inueniuntur teſtes, iudex procedet quantum liquet de cauſa, vnde ſi probatum ſit Titium accuſatum occidiſſe hominem, & dicat Titius, quòd ad ſui defenſionem occidit: quod offerret probare per Petrum & Ioannem teſtes, qui non veniunt, nec volunt teſtimonium dicere, & non curant pœnas impoſitas nec prætoris remedia, condemnabitur Titius, quia delictum probatum non debet eſſe impunitum. ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. in fine. ſibi imputet accuſatus, ſi teſtes fugerunt, vel nolunt venire, quia ipſe debet videre. quomodo probet defenſiones ſuas, non iudex. C. de eden. l. j. Nec enim conſtabat iudici, quòd illi teſtes ſciant, quòd ad ſui defenſionem factum eſt, dicet accuſator, quòd accuſatus fecit eos fugere, non debet dari via malitiis. C. de indic. vid. tol. l. ij. [Vel ſi ſciret iudex ſecundum probata tamen procedere debet, rigor iudiciorum eſt vt frequenter puniatur, qui non commiſit ſi ſit probatum: patet in eo, qui confeſſus eſt hominem occidiſſe, qui viuit. Nam punitur ſi non doceat, quòd viuit. ff. de interrog. actio. qui ſeruum. ad l. Aquil. inde Neratius. §. final. punietur etiam nihilominus & ipſe perpetrator homicidij. d. l. quod ſeruum, & ſic punitur qui deliquit, & qui non deliquit. Nouum ergo induxit hęc conſtitutio, vt in criminali cauſa iudex teſtes cogat venire poſt terminum ſemel citando eos, poſt triennium lapſum, vt ſi veniant recipiantur, non obſtante lapſu termini, ſcilicet, primi. Sed ſi non veniant, iudex non expectabit vlterius teſtes: quia aliàs non eſſet finis litium, & procuraret accuſatus cautè quòd non veniāt teſtes. [Quod ergo dicitur hic, non obſtante lapſu termini, ſcilicet, primi. ff. de verbo. ſignifica. l. boues. §. hoc ſermone de conditio. & demonſtra. hæc conditio. nam infinitas debet vitari, etiam ſi dixiſſet, rurſus poſt terminum. ff. de leg. iij. fideicom. § ſi quis decem. ſecus ſi dixiſſet, quotiens terminus labetur. ff. de fideiuſ. l. ſi ita quibus modis vſufruct. amit. l. ſicut de eden. l. veluti. pro quo eſt. ff. de bonis auth. iud. poſ. l. fin. §. fin.

IN *pecuniariis.* §. eodem, in fine. Quæro an teſtis poſſit compelli ratificare dictum ſuum? Dic vt in l. certum. in princ. ff. de confeſſis. Petrus.

In gloſſ. in verſi. quo quidem. Quæ ordinaria eſt, dicitur quòd audientia teſtium ſenum, vel valetudinariorum in prædictis caſibus commiſſis, & ſuper articulis, & exceptionibus delatis in principalibus, nunquam admittitur, nec repulſa in prædictis caſibus: & ita ſeruat magna curia, quod ſeruari debet per alias curias, vt hic dicit Andr. Sed poteſt dici, quòd ſenum & valetudinariorum poteſt committi, per l. iudices. & authentic. apud eloquentiſſimum. C. de fide inſtrument. & ibi per Bald. & text. in hac conſtitutio. qui expreſſe vult, quòd in omnibus cauſis ciuilibus poſſit committi examinatio teſtium. & poſtea ſubdit in text. in criminalibus autem &c. & gloſſ. ſuper verſicu. prædictis caſibus, exponit caſtrorum, & feudorum, non ſe refert ad alias ciuiles inhibitio, quòd non admittatur: ergo remanet regula generalis in

cauſis

bus aliquando, videlicet, cum quis capitaliter accuſatur, æſtimatio cauſæ haberi a non poteſt, pœna tertiæ partis mobiliũ omnino Curiæ noſtræ ſoluta, teſtes aut iudices impetratos parti læſæ in viaticis, & ſumptibus litis ſacramento ſuo, cum taxatione iudicis declarandis, volumus eſſe damnandos principali cauſa nihilominus, b non obſtante c lapſu termini, ſuo ordine peragẽda. Eodẽ etiam obtinente in ciuilibus cauſis, ſi teſtes, aut coactores eorum non ſoluendo fuerint, vt parti læſæ per reſtituendæ cauſæ beneficium ſuccurratur.

a *Non poteſt.* Si ergo æſtimatio cauſæ haberi poteſt, quando criminaliter agitur, vt quia ex eo crimine imponitur pecuniaria pœna, vt in l. Iulia. de vi pri. & in defenſa impoſita. & fin. vt C. ad l. Iuliam de vi priua. l. tutoris. ſupra de illi. pet. ar. l pen. cauſa debet amitti, & agi contra iudices ſiue teſtes, ſicut dicitur in ciuilibus in fin. huius l. cum eſſet cauſa, propter aliud dicebatur in criminali. [Cum verò agitur ad capitalẽ pœnã, cauſa non admittitur, & ita eſt in ciuili quãdo termini prorogatio impetrat: quia vtrobique nõ amittitur cauſa, & agitur cõtra iudices, vel teſtes ad viatica, & ſumpt' litis, vt hic, & ſupra eo. §. ſanc. & ita ſubtiliter inducit ꝯmnimodo ferè ſimilitudo in hac l. inter quæſtiones ciuiles & criminales. Nota ꝓpter ea ꝙ trib' modis imponitur capitalis pœna. Cum quis damnatur ad mortem. Quando amittit libertatem. Item cum amittit ciuitatem: quolibet enim iſtorum trium capitalis pœna dicitur imponi, vt ff. de publi. iudi. l. ij. §. principali. Sic conſtrue, principali cauſa nihilominus peragetur non obſtante lapſu termini.

b *Non obſtante lapſu.* Hoc ſane intellige, niſi videlicet, teſtium publicatio facta eſſet, quo caſu ammodo propter falſi timorem teſtes ſuper eiſdem articulis recipi non deberent, vt infra de app. l. iuris petitorum.

c *Lapſu.* Nota diligenter ꝙ in criminali aliud dicit hic quàm dixerat ſuperius in ciuili. ibi enim dixit prorogationem fieri poſſe.

ADDITIO. *Adde an habebit locum per viam inquiſitionis? vide Bal. in l. j. de ſicca. & Bal. in c. P. & G. de offi. deleg.* Superantius.

Quod locum habet primo termino non elapſo, vt ibi diximus, hic verò dicit lapſum termini non obſtare, ergo admittitur ad probandum termino iam elapſo. Quòd intelligo cum volenti probare non poteſt aliquid imputari, vt in authent. colla. ix. vt ſpon. largi. §. hoc quoque. Steterat enim per iudices ſiue teſtes, vt hic dicit. Nec mirum, quòd etiam iuri veteri latior via probandi eſt in criminali, quàm in ciuili, vt ff. de feriis. l. vltima. & hoc ideò ne maleficia remaneant impunita, vt ff. ad l. Aquil. Item Mela. §. ſi plures, & l. ita vulneratus.

ADDITIO. *Adde gloſ. in ver. canonicas. in cap. j. de poſtu. prælat.* Superantius.

Et quia magis ratio ſuadet pœnas ob maleficia ſolui vt ff. de fideiuſ. ſi à reo. §. vltim. & quia crimina nocẽtium expedit eſſe nota, vt ff. de iniur. l. eum qui nocentẽ. Item qui criminaliter accuſat plus oneratur in ꝓbatione, quàm qui ciuiliter agit, quia dilucidius in cauſa criminali, quàm in ciuili eſt probare intẽtionẽ ſuam, quod dic vt in ſum. de proba. §. item appellatione actoris, & in ſum. de prob. & in ſum. de actio. §. poſtmodum. & ideo non mireris ſi in alio releuetur, vt admittatur facilius ad probandum, vt ff. de iureiur. eum qui. G.

De legibus† paribilibus ſublatis.

† *Alias paribilibus*

TITVL. XXXI.

Per hanc conſti. tollitur illa vulgaris conteſtatio, quam habent ruſtici, & laici: nam cũ cõueniuntur, dicunt ſe non feciſſe, & de hoc velle accipere ferrum calidum. h. d. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER. *Alias Idem.*

LEges, d quæ à quibuſdam ſimplicibus ſunt dictæ e paribiles, quæ nec rerũ naturam re-

De legibus paribilibus ſublatis.

LEges. Per conſtitutionem iſtam tollitur illa vulgaris probatio quam habent præ manibus laici. Nam cum conueniuntur, dicunt ſe non feciſſe, & de hoc accipere ferrum calidum, & talem legem vocabant Paribilem, quòd appareret vtrum læſerit, vel non, qui ferrum candidum accepit, & continet hæc conſtitutio ius commune, vt extra de pur. vul. per totum.

e *Paribiles.* Quòd ſecundum eos manifeſte apparebat per has leges de reatu vel innocentia alicuius. Paribiles leges habentur, & prohibentur, quia fabricante paribiles Diabolo ſunt

ANDREAS

cauſis ſpecialibus, criminalibus, feudalibus, & caſtrorum. Nec obſtat conſtitut. nihil cæterum: quia eſt verum, quòd illud quod ſeruat magna Curia ſeruari debet per iudices inferiores quo ad litis deciſionem, non quo ad litis conteſtatio. nec quo ad litis ordinationem, vt not. Andr. in conſtitut. ſi quis in poſterum. & in hac conſtitut. & ſic dictus ritus, ſeu obſeruantia non obſtat. Petrus de Monteforte.

In verb. probationes. In contrarium quæro, factum eſt inſtrumentum, ſcripti ſunt teſtes, modo venit vnus de teſtibus, & negat ſic fuiſſe negocium, ſicut ſcriptum eſt in inſtrumento: quæritur vtrum inſtrumentum ſic ſumptum, præſumatur ſuſpectum? eſt caſus ff. quemadmodum teſta. aper. l. iiij. in fine.

Item quæro, nunquid ſi duo teſtes depoſuerunt in actis publicatis iam dictis teſtium, duo veniunt, & dicunt non ita depoſuiſſe ſicut eſt in actis, quæritur an credendum ſit? hæc quæſtio determinatur per ius commune. extra de teſt. c. pretium. §. ſi. vide hoc not.

Item quæro nunquid teſtes debeant interrogari ſecundum tenorem inſtrumenti in quo ſe ſubſcripſerunt, an debeant ſignari tantum? & certè. l. j. ff. quemadmodũ teſta. aperi. innuit quòd ſignari tantum vt colligitur in auth. de hære. & fal. §. ſimiliter. eum ſi. & hoc quia memoria hominis labilis eſt, & quia difficile eſt recordari de eo quod iam diffinitum eſt. ff. de acqui. poſſ. l. peregre. imò ſufficit, ſi ſignũ recognoſcit, & dicat illud ſignum eſt meum, quod verum eſt, quod inſtrumentum continet. Barth. de Capua.

Quæro, qualiter publicatur inſtrumentum? Reſpondeo: quia ille qui vult publicum facere venit coram iudice, & dicit: domine, ego habeo tale inſtrumentum & timeo perdere, volo illud publicari, & tunc tabellio coram teſtibus accipiet inſtrumentum, & ſcribet ſic: hoc eſt exemplum cuiuſdam inſtrumenti, ſic incipientis, Anno domini &c. & totum ibi ponet per ordinem inſtrumentum: & poſtea in fine dicat, Ego talis tabellio mandato iudicis exemplaui, & exemplatum vidi, & legi, vna cum iudice, & duobus notariis, & teſtibus infraſcriptis, & quia ipſum inuenimus concordare per omnia cum originali, in quo nullæ erant raſuræ, vel cancellaturæ: idcirco mandato iudicis ſuum robur huic exemplo accõmodantis me ſubſcripſi. Similiter alij duo tabelliones ſe ſubſcribent, dicentes, viſo & diligenter lecto, & audito hoc vna cũ iudice, & notario ſupra

DE YSERNIA.

ſupra ſcripto, & infraſcrip. teſtibus, quia ipſum cõperimus concordare cum originali, in quo non erant raſuræ: idcirco mandato iudicis ſuum robur accommodantis me ſubſcripſi, & tale exemplum probabit ſicut originale. Barth. de Capua. In tex. delegari. Sed iuxta hoc pone: Iudex ordinarius commiſit audientiam teſtium, vbi poterat committere, antequam iudex cui audientia teſtium fuerat commiſſa, cœpiſſet exequi mandatum, & examinare teſtes, iudex committens fuit amotus ab officio, & alius ordinatus: poſt hæc iudex cui commiſſa fuerat examinatio, examinauit, quæritur an valeat dictum illorum teſtium ſic receptorum? & videtur quòd nõ, arg. l. & quia ff. de iuriſd. omn. iudi. facit l. edictum ff. de iuſt. Sed dicendum eſt quod valeat: nam cum primus iudex remouetur, non videtur ceſſare iuriſdictio delegati ab eo, vt not. Innoc. in c. licet. de offic. delega. Item cum hæc conſtitutio permittat delegari, videtur ipſe fuiſſe delegatus Imperatoris, non iudicis. l. apertiſſimi. C. de iud. Io. Grillus. In glo. per defectum. circa fin. Not. ex iſta gloſ. quòd vbi ſic de facili præſentia iudicis haberi non poteſt, & cauſa vrgeat, quòd coram eo proteſtatio fiat: tunc in eius defectum coram probis viris fiat. Marinus. Dicunt aliqui quòd in cauſa appellationis ciuili non poſsit committi audientia teſtium: argu. ad hæc. C. de iud. vbi dicitur, quòd iudex appellationis debet cauſam per ſe audire. & gloſ. ibi dixit quòd totam, nec media committitur, & ſic nec audientiam teſtium, cũ ſit de mediis, pro quo eſt in auth. vt defuncti ſeu fun. §. illud. verſi. & curſus. & quod ibi not. & hoc ſatis nouum & inauditum. & ſic vidi in Curia vicariæ.

Quæro an is cui commiſſa eſt audientia teſtium poſsit alij demandare? & quid ſi conſenſus partium interuenit? vide per Innoc. extrà de teſtib. c. cum cauſam quæ ſuper verb. tempore. per Specu. eod. tit. §. qualiter. ver. hoc autem ſcias &c. Ioan. And. in c. j. de offi. deleg in clement.

Item ſcias quòd in criminalibus, etiam vbi notabiles perſonæ producuntur in teſtes, mittitur ad eas examinator, vt not. extrà, de iudi. c. mulieres. per Ioan. And. & clarius per Archi. in c. pretium ſuper verb. productos. de teſtib. Pet. de Montef.

De legibus paribilibus ſublatis, alias de prohibitione legis paribilis Rub.

L*Eges.* Quæ à quibuſdam dicuntur Paribiles, quia apparenter demonſtrabant nocentiam, vel innocentiam, ſic eſt iudicium ferri

ſunt inuentæ,& Deus tentari videtur in his, vt extrà de purgatione vulg.ca.vltimo.ſecũda quæſtione quinta.capi.Mentam aliàs, metuam.

a *Veram*.Vt ff.de iuſtitia & iure.l.j. circa princ.Et ideo alibi dicitur, ꝙ princeps eſt philoſophia plenus,vt C.de his quibus vt indignis.l.penulti.[Et alibi,eſt quidẽ res ſanctiſſima ciuilis ſapiẽtia &c. vt ff. de variis & extraord.cognitionib.l.j.§.proinde.

b *No recipi*. Submergebãtur enim in aqua frigida tribus vicibus antiquitus.

De pugnis ſublatis.Rub.

c P*Roſequẽtes*. Motis erat antiquis vt actor, vel accuſator poſſet probare per duellum intentionem ſuam, & deiicere teſtes, ꝙ hic remouet, & dicit, quòd quicũque vult opponere, probet teſtibus,vel aliis legitimis modis, cõcordat C. de actio. & obligationibus. negãtes. & de prohibita ſequeſtratione pecu.l. vnica. cum ſimilibus. Ideo limitat verũ numerum teſtiũ,& qualitatem ipſorum contra nobiles accuſatos, vt non viles teſtes admittãtur,ſed nobiles, & maioris numeri tã cõtra homines maioris

tis dignitatis. quàm mediocris. [Fallit in crimine læſæ maieſtatis,in quo omniũ,&c. vt C. eodem.l. nulli. [Item dicit illos milites hãc prædictã prærogatiua habere, qui verè militarem honorem obſeruant, argumento C.de ſacroſan. eccleſiis.placet.in fin. [Tollit quãdam conſtitutionẽ, per quam aliquis poterat teſtes contra ſe productos per duellum reprobare.Grillus. † *Aliàs Idem.*

d *Paucis admodũ*.Qui notãtur ſuprà de violent. meretri.illat.cõſtitutione tertia.

Quic

ſpiciunt,nec veritatem attendunt. Nos qui [a] veram legum ſcientiam perſcrutamur,& inſpicimus,errores à noſtris iudiciis ſeparamus, præſentis noſtri nominis ſanctionis edicto in perpetuum inhibentes omnibus Regni noſtri iudicibus: Vt nullus ipſas leges paribiles,quæ abſcunſæ à veritate deberent potius nuncupari, aliquibus fidelibus noſtris indicet, ſed communibus probationibus ſint contenti, tam antiquis legibus, quàm noſtris conſtitutionibus introductis. Eorum etenim ſenſum, non tam corrigendum duximus,quàm deridendum, qui naturalem candentis ferri calorem tepeſcere, imò (quod eſt ſtultius) frigeſcere nulla iuſta cauſa ſuperueniente confidunt: aut qui reum criminis conſtitutum ob conſcientiam læſam tantùm aſſerunt ab aquæ frigidæ elemento [b] non recipi,quem ſubmergi potius aëris competentis retentio non permittit.

De pugnis ſublatis.

TITVL. XXXII.

Hac constitutio tollit probationem per duellum, vt mos erat antiquitus, ſed per legitimas probationes veritas conuincatur, & limitat numerum teſtium, & qualitatem ipſorum, videlicet, quod nullus angarius, vel villicus, ſeu quicunque villanus, qui in villis & caſaribus habitat, & nullus vilis conditionis contra comites aut barones, aut contra ſimplices milites capitales accuſationes, vel de perſona conditione, vt puta, de homagio aut de omnibus bonis ſeu maiori parte eorum, ſeu etiam de vno caſtro conuentos in teſtes poſſint induci, ſed contra eoſdem inducantur milites tantùm & burgenſes bona & honeſta opinionis in ſubſcripto numero, videlicet contra comitem duo barones, vel quatuor milites, octo burgenſes, & idem in milite prout inferioris gradus ſe habet conditio, inducantur in teſtes pauciores numero prædicto, nullam omnino fidem inducant, excepto crimine maieſtatis, in quo eſt accuſatorum & teſtium conditio exæquata, & iſto priuilegio gaudent milites, qui honorem dignitatis militaris, & onus decentor obſeruant in equis & armis, & aliis militaribus ſignis, quibus barones & milites condecet decorari. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

PRoſequentes [c] beniuolum noſtræ voluntatis propoſitum, quo pugnas à noſtra republica, præterquàm in quibuſdam [d] paucis admodũ caſibus præexceptis præuidimus ſubmouere,ingerẽte ſe caſus præſentis materia,circa Frãcos, qui perſonarum ſuarũ, plurimúmque rerũ ſuarum omniũ, aut maioris partis earum fortunã in monomachiã, quæ duellũ vulgariter dicitur,reponebãt, quid de eis celſitudo noſtra prouiderit,ſtatuendũ conſtitutioni præſenti maniſeſtiſsimè declarãtes. Prædictũ igitur probationis modum per pugnam,videlicet,quo iure Francorum viuentes hactenus vtebantur, tam circa principales perſonas,eam ſibi inuicẽ offerendo,quàm circa perſonas teſtiũ inuicẽ productorũ: tam in ciuilibus,quã in criminalibus cauſis decætero volumus eſſe ſublatum.Sed ſi Frãcus aliquis à Frãco,vel etiã Longobardo ſuper aliqua quæſtione ciuili vel etiam criminali extiterit impetitus per probationes teſtiũ,vel inſtrumentorum & ſimilium, per quos poſſet plenè probari veritas, conuincatur. Probationes verumtamen teſtium pro perſonarũ qualitatibus,videlicet,& cauſarum volumus eſſe ammodò pinguiores.Conſtituẽtes in primis, quòd nullus Angarius, vel Villicus,

ANDRAEAS

ferri candentis,& aquæ feruentis, vt in titulo, de pace tenen. capi. ſimiles pro pace.

De pugnis ſublatis. Rubrica.

P*Roſequentes.Seu quicunque villanus, qui in villis ſeu caſalibus habitat.* Oportet ergo, quòd qui habitat in villis, & caſalibus, vt repellatur à teſtimonio,ſicut villanus,id eſt, vilia opera faciat:nam & nobiles burgenſes poſſent in villis & caſalibus habitare: ſicut econtrà in ciuitate habitant ruſtici & villani, qui ruralia & vilia opera exercent. Vnde non loco, ſed qualitate diſcernuntur.C.de prædiis minorum.l. ſi prædium.ff. de legatis. iij.l. ſeruus vrbanus. Pagus dicitur villa, vnde dicitur Paganus: quia illa quæ acquirit in pago, villa,ſeu domo, non in militia acquirit.ff. de regulis iuris. l.ius noſtrum. in gloſſa. de cenſibus.l. forma .de annuis legatis.l. Caius. Vicus dicitur viæ cuſtos.ff. de legatis primo.l. ſi hæres.§. vicis.Colonia eſt villa. Et vrbs eſt Colonia, probatur ff.ad municipal.l.eius qui.§.ſi loca.l.ſi in lege.§.colonus. & dicta l.ſeruus vrbanus.verſicu.mulionis.dicit,quòd ruſticus facit opus ruteſtre, & ſequitur in §.quòd ex vrbanis mancipiis ruſſus eſt nutriendus in villis. imò ruſtici appellantur, qui ſunt in agris, eodem titul. ſi chorus.& C. de agricolis & cenſi.l.domini prædiorum. Omnia hæc dicuntur ad differentiam Ciuitatis.C.de epiſcopis & clericis.l. nulli. §. quòd ſi. & de naturalibus liberis.l. tertia. [Dicitur ciuitas, quia cingitur muro.ff.de verborum ſignificat.l.ij.de penu legato.l.nam. §. quòd ſi ita.& dicitur municipium. ff. ad municipal.l. prima in principio. [Item dicitur oppidum ab ope.ff. de verborum ſignificat.l.pupillus.§. oppidum. vnde licet ciuitas ſit, quæ habet epiſcopum, vt probatur in dicta l.nulli. quia vicus ſub ciuitate eſt, vt ibi dicitur,& ff.ad municip.l.qui ex vico.

ADDITIO.*Adde Bartolum in l.prima. C.de metropol.libro vndecimo. Bartol.in l.finali in ſecunda columna.ff.de collegiis illicit. in l.hæreses in §.meus ff.de legatis & fideicommiſ.j.Barto. in tractatu,qui ſint rebelles.in verbo.Lombardia.Bald.in l.reſcripta.C.de precibus Imperatori offerendis. Innoc.in capite, cum ab eccleſiarum.de officio ordinarij. Archidiaco.in cap.ſtatutum.in verbo, ciuitatibus. de reſcriptis. libro ſexto.Ioan. And.& Doctores in cap.ſi ciuitas de ſententia excommunica. libro ſexto.& an ciuitas poßit eſſe ſine epiſcopo? vide tex.in ca.vrbes.in c.in illis.cap illud.lxxx. diſtinct.c.felix.& in cap.multis.xvj.q.Barbat. in c.j.in j.no.de offic.ordin.*

DE YSERNIA.

Tamen ſi ſit locus muris circundatus, vt Caſtrum aliquod, habebitur loco ciuitatis, vel verius Vrbis, vt dicto §. oppidum. nam in l. ſi hæres.§. vicis. gloſſatur, quòd Villa, Vicus, Caſtellum ſunt, quæ nulla ciuitatis dignitate honorantur. [Hoc ergo attenditur, verum ſi muris circundatum, & firmatum, hoc propriè appellatur oppidum, quod appellatur ciuitas.ff. in procemio §.illud. & notatur in dicta l.j. ad municipales. Incola dicitur aduena, dicta l.pupillus. Item agricola, id eſt, agrorum cultor.ff. de fluminib.l.j. in principio. [Item territorium vno modo dicitur, vel Rus, vniuerſitas agrorum inter fines ciuitatis. & tamen extra mœnia ciuitatis, vt in l. pupillus.§. territorium. & ſic omne quod eſt extra vrbis mœnia, niſi ſint continentia ædificia, erunt ruralia, vt in l. ſi prædium. [Item & Burgenſes dicti ſunt in regno. Vocantur Burgenſes ciues vel homines, qui non in caſalibus,vel villis habitant, vt hac conſtitutione ſecundum leges. Burgus eſt collegium ſeu corpus, & vniuerſitas hominum.C. de fund. reipublicæ.l.cum qui. [Propriè dicitur Villicus conſeruator ſeu perceptor fructuum.ff. de inſtit.l. ſi cum villico. hic appellatur colonus.C. quod cum eo l.fin. qui dicitur in villa. [Sed inquilinus in ciuitate.ff.de acquiren.poſſeſſio.l.res pignori.ſed ff.de legat.iij.patronus.§.ſempronio.ponitur villicus,id eſt, viæ cuſtos, ibi, ſub cura villici, &c. [Angarius non erit teſtis propter vilitatem perſonæ

ſeu [a] quicunque Villanus, qui in villis & caſalibus habitat, & poſtremo nullus vilis conditionis contra Comites, aut Barones, aut etiam ſimplices milites capitaliter accuſatos, vel de perſonæ cōditione, vt pote, de homagio, aut de omnibus bonis, ſeu maiori parte corū, vel etiā de vno Caſtro cōuentos, in teſtem poſsit induci, [b] aut inductus cōtra prædictos fidem aliquam in iudiciis [c] vel arbitrio, vel extra iudicia in cōtractibus, ſeu quaſi contractibus, fidem aliquā faciat, ſed perinde habeatur ac ſi nō eſſet inductus. Sed cōtra prænominatas perſonas, milites tātummodo & burgenſes bonę & honeſtæ opinionis inducātur in teſtes, cōtra quos nulla omnino pugna de cætero offerri valeat ab eiſdē. Numerum etiam teſtium in

a *Quicūque Villanus.* Bene exprimit hic, qui dicātur ruſtici, vel Villani, qui in villis, &c. ſicut & Ciues dicuntur qui habitant in ciuitatib[9], vt patet in authēt. de armis. co. vj. cit. nec. Ibi aut ciuitatē habitātibus ciuib[9], aut villas incolētibus ruſticis, & ibi plene de hoc. [Illi vero qui habitāt in oppidis non ſunt Villani, nec ciues, vt patet ff. de ope. no. nun. l. j. §. ſi vero. [Sunt tamen Burgēſes, & ſic admittun- tur

tat ad teſtimoniū. vt j. patet. & adde quod nc. extraordi. ff. de reb. co.

b *Aut inductus.* Nā qui prohibetur induci, is inductus fidē nō facit, vt argumen. ff. de quęſtio. l. j. §. ſi quis dicatur. & l. diuus. §. j. ex quibus. & C. de quęſtio. l. j. §. item ſeruus.

c *Vel arbitrio.* Super prohibita diminutione feudorum & rerum feudalium arbitrium eſt nullum, vt infra de iuribus rerum regalium. l. conſtitutionem. Contra

ANDRAEAS

næ ſuæ, tenetur enim ad perſonalia opera ſine ſumptu. Perangarius cum ſumptu ff. de muner. & hono. l. fin. in princip. C. de epiſcopis & clericis. l. ij. in fin. ſic in omnibus, qui ſequuntur hic in litera, vt propter vilitatem perſonæ repellantur à teſtimonio contra nobiles. Nam æqualitas attendi debet in iudicio, & ſpecialiter, vt teſtes ſint æquales & litigatores, argumentum. C. de hære. quoniam abſurdum eſſet, vt vilis perſona contra hominem honeſtum, & dignum teſtificetur, vilitas vitæ ſuæ operatur multum contra eos. de adulte. l. quæ adulterium. & in teſte conſideratur conditio eius, an ſit plebeius. ff. de teſtibus. l. iij. in principio. [Sed inter ſe vilis contra vilem, in defectum, quando per alios probari non poſſet, bene erit teſtis, quia nil Iudæus Iudæo. dicta l. quoniam. Vnde villicus ſatis vile facit officium, quia eſt in rure ad colligendos fructus, ad quod eſt ſequens litera.

Et poſtremo nullus leuis conditionis, &c. Ad primordium tituli poſterior formatur euentus. C. de impo. lu. deſ. l. j. in fin. ff. de iuris & facti ignorantia. l. j. §. pen. [Et ideo antiqui aduocati Regni ſemper in articulis reprobatoriis poſuerunt, quod eſt villanus, angarius, vel ad perſonalia ſeruitia obligatus, deſignando miniſterij vilitatē, vt dicit litera, ſeu quicunque, &c. nam dictio, ſeu, auget. ff. de auro & argento le. l. ſi quis.

ADDITIO. *Adde quòd iſta dictio aliquando ſtat disiunctiuè, vt in l. cum quidam. C. de verb. ſignificat. aliquando ſtat correctiuè, vt in c. j. in §. porro. de ſta. reg. lib. vj. vbi Arch. Bar. & Bal. in l. cū quidam de verborum ſignificatio. Bald. in l. generali. C. de ſacroſanctis eccleſiis. Bald. in cap. inter cæteras de reſcriptis.*

Quaſi dicat, Non tantum ſi vilis conditionis ſit, ſed etiam ſi in caſalibus habitat, ſupple, vilia opera faciendo. [Vilis dicitur qui de vili perſona natus eſt. C. de inceſt. nuptiis. l. humilem. [Et non dicitur ſimpliciter quicunque in caſalibus habitat, ſed quicunque Villanus, qui dicitur à vili genere miniſterij. [Vel reſpexit frequentiam, quia frequenter hi Villani qui ruſtica faciunt, habitant in villis. ff. de legib. l. nam ad ea. de vſucap. l. iuſto. [Item loquitur ſecundum vulgarem, & communem modum loquendi, quo vocamus Villanos ruſticos, & vilia opera facientes, pro quo communi vſu loquendi eſt ff. de acquirendo rerum domi. l. inſulam in fi. de verborum ſignificatio l. anniculus. [Et communi vſu nomina exaudiuntur. ff. de ſupellectile lega. l. Labeo ſic conſuetudo loquendi. ff. de lega. iij. ſi ſeruus plurium in fin. cum concordantiis.

De vno Caſtro conuentus. Quid in agente Comite vel Barone vel milite: an habeat locum hæc conſtitutio, vt reus in exceptione, qua elidit intentionem agentis numerum hunc teſtium exigatur habere? quod videtur, quia reus in exceptione actor eſt, ſicut in replicatione & triplicatione ff. de excep. l. ij. [Item is, qui conuenitur dicitur vendicare. C. de Carb. edic. l. j. ſecundum vnum intellectum. Et agere dicitur, qui defendit, & econtra ff. de eden. l. j. C. eod. l. qui accuſare. Item eadem ratio eſt in actore, ſicut in reo. [Pone Baronem agentem de vno Caſtro probaſſe per ſolennem numerum duorum, vel trium teſtium, reus Baro, vel alius probat Caſtrum eſſe ſuum per xxv. Villanos, qui aliàs non ſunt teſtes prohibiti, nonne eſt eadem ratio, quòd non ſit probatum? ergo idem ius. ff. de fonte. l. j. & eadem æquitas. C. de conſtitu. pecu. l. fin. & ad l. Falcid. l. vltima. eo maximè quòd in fauorem nobilium eſt hæc conſtitutio, qui debet prorogari non arctari. ff. de liberis & poſth. l. cum quidam. ſatis videtur hoc æquum, pro quo facit, quòd conſtitutio, vt vniuerſis, obſeruatur in Magna Curia, tam in actore, quàm in reo, vt ibi nota. in gloſſ. æquum. [Sed ſapientes Regni dixerunt ſemper, & dicunt, quod conſtitutiones illæ ſunt ſtricti iuris, & non producuntur ad ſimilia, & ad conſequentia. ff. de legi. l. quòd vero. Item non diſceditur à verbis, niſi conſtet de contraria intentione conſtruentis. ff. de exercit. l. j. §. igitur, & de legat. iij. l. non aliter. Item de conuento & accuſato loquitur, & ſic de eo tantum intelligemus. ff. ſol. matri. l. ſi vero. §. de viro. de ver. obli. l. ſi minor. Item non

DE YSERNIA.

non continet ius commune hæc conſtitutio, imò priuilegium, quia Villanus, & quilibet pauper, non propterea reprobatur, niſi aliàs ſit ſuſpectus inſtitu. de ſuſpect. tut. §. ſuſpecti. [Et quod dictum eſt ſupra, quòd æqualitas conſideratur in probando, vt quales ſunt litigatores, ſint & teſtes. [Hæc æqualitas non conſideratur in iudiciis: ſed quòd non ſit infamis, & aliàs prohibitus. imò continet odium hæc conſtitutio, quia anguſtat, & arctat probationes dicta. l. quoniā ff. de teſtibus curent. C. de vſu. pub. l. fina. quæ debent reſtringi d. l. cum quidam. Nam ſi legis huius lator voluiſſet, quòd idem eſſet in agente, ſtatuiſſet. Et quia non ſtatuit, habeatur pro omiſſo. C. de caducis tollendis. l. j. §. penul.

Eſt exæquata conditio. Dicit hic quædam glo. quòd ſi princeps ex ſua conſcientia mandat priuilegiatos torqueri, tollit tunc priuilegium huius conſtitutionis, & iuris poſitiui ſola ſua ſcientia tollit poſitiuam legem, ſicut ſi diceret non ob. l. ff. de excuſat. tutor. l. idem vlpianus. §. final. Si etiam legem redactam in corpore iuris tolleret, generaliter tolleret, & ſpeciale priuilegium tunc vni conceſſum. ff. de pact. iuiſgentium. §. adeo. hoc bene dicitur, quia hæc poſitiua tollit, quando vult. Ex hoc dicunt quidā & male, quòd princeps poteſt mandare hominem liberum torqueri non præcedentibus indiciis, naturali ratione iura naturalia non tolluntur de hoc dicitur. C. ſi contra ius vel vt. publi. in gl. Peccaret ergo ſic mandando, & ſic non poteſt dicere. [Poteſtate enim abſoluta non debet vti, niſi cum cauſa diximus in tit. quæ ſunt reg. tunc cor Regis non eſt in manu Dei, qui factus eſt Rex, vt faciat iuſtitiam rectam. xxv. q. j. reſeruatis Rex. Antequam puniat debet inquirere exēplo Dei, qui dixit, Deſcendam, &c. extra de accu. qualiter ad pœnam peruenitur per tormenta, quæ eliciunt confeſsionem voluntariam, & ab inuito extorquetur. [Quod dicitur in pœna prohibita dici debet in eo, per quod peruenitur ad id. ff. de ſponſa. oratio. nam ſi confiteatur vbi non debet torqueri, confeſsio non præiudicat. ff. de quæſtio. diuus. §. ex quibus. Et debet hoc conſtare, quòd iniuſtè mandet de quo dictum eſt plene ſupra. de iniur. Curialibus illatis. l. vt participato.

Militaribus tamen priuilegiis. Quis ſit Comes dicitur in tit. quis dicatur Dux, Comes, vel Marchio, quia poteſt eſſe nomen dignitatis, ſine Comitatu, de quo non loquitur hic, ſed de Comitibus terram & Comitatum habentibus, qui non diuiduntur regulariter in l. Imperialem. §. præterea, & in titu. de feud. Marchiæ Du. & Co. [Quis ſit Baro, diximus plenè in titul. de ca. qui cur. ven. [Quis ſit miles, dicitur in gloſſ. ff. ex quib. cauſ. maio. l. fi. [Quis ſit militaris vir, diximus ſupra à quibus Co. & Ba. iudi. l. vniuerſis. [Et not. quia dicit eos tantūmodo milites, &c. Vnde non dabitur hoc priuilegium filio militis, qui non eſt miles, quantuncunque militariter viueret, quia de milite tantum dicitur per totam hanc conſtitutionem, ſecus ſi priuilegium daretur nobili, tunc ex ordine ſanguinis porrigitur ad filium, & ſic non obſt. C. libro xij. de priuilegiis eorum qui in ſacro palatio. l. j. & dictum eſt in prædicto titul. de capitaneo qui Curiam vendidit. [Filio Comitis & Baronis dabitur, quia mortuo patre eſt Comes & Baro, niſi nolit, & viuo patre dicitur Comes filius Comitis, & Baro filius Baronis. Sicut de Hermigillo, filio Regis, dicit Grego. quòd eſt Rex patre viuente. xxv. q. j. ca. cœpit [Comitatus, Baronia, ſicut & feudum ſine facto extrinſeco venit ad filios, parentibus mortuis: niſi nollent, ſicut hæreditas. ff. de acquirenda poſſeſsione. cum hæredes. [Hæreditas tamē eſt nomen vniuerſitatis iuris: Comitatus, Baronia, Feudū eſt nomen vniuerſitatis facti, ſicut grex. ff. de rei vendicatione l. vendicatio. [Sed militia patris cum morte ſua finitur, & ſi ſit miles filius non habet militiam patris, ſed ſuam, quam ipſe ſibi quæſiuit adhibendo neceſſaria ad militiam. quæ dicuntur in gloſſ. ff. ex quibus cauſis maiores. l. fina. alias pe. [Quid ſi ex officio procedatur de crimine contra militem & huiuſmodi perſonas in caſibus, qui no. ff. de adulte. l. prima. §. ſi publico. vel de mandato principis

prædictis perſonis, & cauſis volumus eſſe maiorẽ, videlicet, vt [a] cõtra Comitem criminaliter accuſatum, vel de ſtatu perſonæ, aut de omnibus bonis ſuis, vel de maiori parte bonorum, ſeu etiã de caſtro conuẽtum, duo comites fidem faciant, vel quatuor Barones, aut octo milites: & ſic per conſequentiã xvj. Burgẽſes, probationẽ plenam inducant. Et ſic gradatim cõtra Baronem duo Barones, aut loco duorum Baronum, quatuor milites, & vice quatuor militum, octo Burgẽſes. Et idem in milite, prout inferioris gradus ſe habeat cõditio, inducatur in teſtes: Pauciores autem numero in perſonis prædictis, & cauſis nullam omnino fidem inducant. Et contra prædictos, aut plures nulla omnino pugnæ probatio vẽdicet ſibi locum. In omnibus tamen prædictis crimẽ læſæ [b] maieſtatis excipimus, in quo omnium [c] accuſatorum [d] & teſtium ſit conditio exequata. Militarib⁹ tñ priuilegiis in omnib⁹ ſupradictis, & aliis cauſis & caſibus, in quib⁹ prærogatiuæ militum aliquid indulgetur, eos tantummodo milites vti volumus, qui honorem dignitatis militaris, & onus decenter obſeruant in equis & armis, videlicet, & aliis militaribus ſignis, quibus Barones & milites cõdecet [e] decorari. Cõſuetudinem autem, quæ in quibuſdam Regni partib⁹ obtinebat, per quã hi, qui Franci non ſunt, ſed iure cõmuni cenſentur, teſtibus contra ſe productis in quocunq; iudicio poſsint pugnam offerre ſunditus extirpamus.

Sed perſonarũ, & cauſarum diſtinctione ſeruata, in eorum cauſis iuxta nouæ conſtitutionis noſtrę ſtatuta iuſtitia pręuia, & æquitate ſeruata ad diffinitiuam ſentẽtiam procedatur.

a *Contra Comitem.* Not. quot & quales teſtes contra Comitem admittantur. Item nota quòd iſta conſtitutio fauet nobilibus, ſic & in alio fauetur eis ſupra de officio Iuſtitia. l. vt vniuerſis.

b *Maieſtatis.* Si de ipſo accuſetur Comes, Baro, vel miles. Nam miles proditor pro hoſte habetur, non pro milite, vt ff. de re mili. l. proditores. quæ concor.

c *Accuſatorũ.* Nã infames & ſimiles, qui ius accuſandi non habẽt, non admittuntur hic ad accuſandum.

ADDITIO. *Adde Barto. & Bal. in l. cunctos populos. C. de ſum. tri. & per Abb. in c. teſtimoniũ, de teſt. & an poſsit ſi eſt electus de cõcordia partiũ? vide per Bal. in c. Imperatorũ, in ſti. col. de iur. cal. & an talis infamis poſſit teſtificari contra teſtẽ infamẽ? vide per Ange. in l. in arenã. C. de in offi. teſ. in prin. idẽ Ang. in l. quoniã de haere. & talis infamis eſt irregularis etiam ſi ſit infamis infamia iuris & facti, vt in ea quæ in aliquo. & ibi Arch. ij. & idem Arch. in §. notãdũ ij. q. iij. c. ſãtu. Daniel lxxxi. di. c. teſtimoniũ de teſti. c. inter dilectos de exceſ. prala. c. omnipotens de accuſatio. & in l. j. C. de infam.* Superantius.

Sic & qui ius habent accuſandi, vt ff. ad legem Iuliam maieſta. famoſi. in principio, & hic. [Ita accuſator & accuſatus præcedentibus indiciis torquentur, nec excuſantur à tormentis alicuius priuilegio dignitatis, vel nobilitatis, vt C. ad legem Iuliam maieſt. l. iij. & iiij. de quæſtionibus. l. Decuriones. in fine. [Idem, ſcilicet, quòd torquentur etiam nobiles, & dignitatem habentes ſtatuitur in malefico & mathematico exiſtente in comitatu principis, vt C. de malefic. & mathematic. l. & ſi excepta. [Item etiam in crimine ſimoniæ, vt notatur C. ad legem Iuliam maieſtat. nullus. [Item etiam quando aliquis de conſcientia principis, tormẽtis ſubiicitur, vt colligitur ex eadem l. nullus. [Idem etiã in crimine falſi, & in crimine priuati carceris, vt notatur in gloſſa ordinaria. C. de decurionibus. l. omnes iudices. & in præallegata lege, & ſi excepta. Idem etiam quãdo nobilis productus in teſtẽ eſſet varius, vel aliter ſuſpectus, vt C. de teſti. l. nullum. Item etiã forſan dici poſſet, quãdo miles eſſet de latrocinio ſuſpectus: nec enim ignoſcẽdum eſt militi, cui obuiari oportet, vt latroni, vt C. quãdo liceat vnicuiq; ſine iud. ſe vindicare. l. j. in fine. & ad id C. libro xij. de deſer. l. qui relictis. Accuſatorũ & teſtiũ: quitã accuſatores, quàm teſtes omnes indifferenter etiam infames admittuntur, vt ff. ad legem Iuliã maieſtat. l. famoſi. & C. ad legem Iuliam maieſtat. l. nullus. & hæc vera ſunt, quòd infames admittuntur in teſtes in hoc crimine, ſcilicet, cum tormẽtis, vt ff. de quæſtionibus. l. de minore primo reſponſo. & de teſtib. ob carmen. notat dominus Azo in ſumma de teſtib. §. poſſunt. in fi. j. colum.

d *Et teſtium.* Omnes enim etiam viles perſonæ, & aliâs prohibitæ hìc admittuntur ad teſtificandum. Et cùm res exegerit, hic omnes torquentur, vt ff. de quæſtio. l. de minore. § j. de teſtibus. ob carmen §. ſi ea.

e *Decorari.* Facit infrà de nouatio. milita. conſtitut. prima.

In

ANDRAEAS DE YSERNIA.

cipis ſpecialiter inquiritur de maleficio. [Vel ſi teneret Caſtrum occupatum. [Vel per generalem inquiſitionem Iuſtitiarius inuenit militem deliquiſſe per tres teſtes: Nunquid ſufficit, an exigatur hic numerus teſtium? dicunt multi periti quòd ſufficit: quia conſtitutio hæc de accuſato & conuento loquitur, & eſt odioſa: non enim fit fraus legi, nec circumuenitur lex alia via, quando datur intellectus legi conſonans iuri communi. Nam lex eſt naturæ naturantis Dei, ſcilicet, quòd in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum: facilis ergo dari debet intellectus, vt res redeat ad naturam ſuam. ff. de pactis. l. ſed ſi vnus. §. in ſpecie. Iſti ſunt proni ad puniendum delicta, quod iura volunt, & proſequuntur nobiles. Alij proſequuntur, & fauet in eis, dicunt in præmiſſis caſibus idem eſſe, quod hæc conſtitutio dicit: quia in principio generaliter dicit tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis, & ſic debet intelligi tota conſtitutio, & poſteà ſequitur, quòd nec in iudiciis vel arbitriis, vel extra iudicia, vel arbitraria iudicibus, vel arbitriis fidem faciat, &c. [Generaliter enim dictum generaliter intelligitur. ff. de aleato. l. j. Cum ergo dixit accuſatum vel cõuentum, reſpexit frequentiam, nam raro tempore factarum conſtitutionum procedebatur per inquiſitionem, vt patet ſupra de offi. Iuſti. l. hi qui. §. de ſpecialibus. Item quia in prædictis officium habetur pro accuſatore. ff. de ali. & ci. l. ſeruos. [Idem eſt quòd ita foriudicatur quis ſi fuerit bannitus per officium ex inquiſitione, ſiue per accuſatorem, per conſtit. incliti Regis Caroli II. Et ideo quando fit inquiſitio, & ſciens non deponit, nec accuſat, poſtea non auditur, ſupra de officio Iuſtitia. l. inquiſitiones generales, ſic eſſet ſi alius accuſaret. ff. de accu. l. ſi cui §. ſi iſdem. Repete quæ dicta ſunt circa hoc in conſtitutione, vt vniuerſis.

PR. *ſequenter.* §. probationes. Et ſic contra clericos laici teſtes eſſe non poſſunt in criminali, extra, de teſtib. c. veniens, lo primo. & ij. q. vij. laicos. & c. ſi per totum. & not. Spec. in titu. de teſtib. §. j.

Sed an illud quod hic dicitur in comite, habeat locum in Rege, & alio maiore vltra comitem? dic quòd aut loquitur de maiore vltra comitem, qui non induxit priuilegium, & inducere non poteſt, nec tollere iam inductum, vt eſt in regno iſto princeps vel alius filius Regis: aut de eo qui poteſt. Primo caſu non habet locum conſtit. quia eos non expreſſit, & ideo excluſiſſe videtur, cum ſit ſtricti iuris, in quo nil omiſſum venit. l. conſtitutionibus. ff. ad municipal. Secundo caſu ſic, & eſt ratio, quia Rex ſiue Imperator priuilegium quod concedit ſubditis, videtur ſibi reſeruare, vt in authent. pignoratione fiant. §. illud. In text. & gloſ. circa medium. Nota infames admitti ad teſtificandum in crimine læſæ Maieſtatis cũ tormentis. Sed quid ſi aliqui non poſſunt eſſe teſtes: quia non idonei, vel quia infames, tamen multi, an admittantur, & habeatur eis fides? dic quod ſic, vt quod deficit fidei, ſuppleat numerus, per gloſ. not. in l. teſtium. §. eiuſdem. ff. de teſtibus. Sed an iudex poſſit recipere teſtem inhabilem ad ſui informationem? dic quòd ſic, vt eſt gloſ. in l. etiam. ff. de probationib. & vide Innoc. in cap. cui. extra de ſponſali. Petrus de Monteforte.

Nota quòd quatuor ſunt conditiones perſonarum, quæ non poſſunt ferre teſtimonium contra comites, barones, & ſimplices milites: In primis conditio hominis angarij, ſecundo hominis villici, tertiò hominis villani, quartò hominis vilis conditionis: & ſi protulerunt, eorum teſtimonium non valet: imò habetur ac ſi producti non eſſent, tam in cauſa criminali, quàm ciuili: dum tamen ſit ciuilis de omnibus bonis, vel maiori parte bonorum, vel de vno caſtro. Si tamen cauſa ciuilis eſſet de minima parte, non maiori, credo quòd teſtes prædicti poſſent produci contra eos: argumen. à contrario ſenſu. Barth. de Capua.

Quæſtio fuit Neapoli diſputata, vtrum conſtitutio iſta quæ certum numerum requirit teſtium contra comitem, & baronem ſi accuſetur, habet locum in inquiſitione, ſi contra eum inquiratur? dic quòd ſic: quia idem effectus ſequitur ex accuſatione, qui ſequitur ex ipſa inquiſitione, ſcilicet ſententia abſolutoria, vel condemnatoria. Vnde conſiderato effectu, idem eſt ſi inquiratur contra eum, ſicut ſi accuſetur: quia hæc conſtit. eſt inducta in fauorem nobilium, ſicut eſt de nobili, contra l. j. & ibi etiã not. & priuilegium quod fauorem continet ampliatur: ſicut patet in priuilegio dotis,

quod

In quibus caſibus pugna locum habeat?

TITVL. XXXIII.

Licet regulariter prohibitum ſit duellum, & eſt ratio, vt in princ. huius conſtitu. in duobus caſibus permittitur, in morte clandeſtina ſiue per venenum, ſiue alio modo, & in crimine læſæ maieſtatis, ita tamen quod non ſit ab illis inchoandum, ſed vbi accuſatur qui occidit, primo videat accuſator, ſi poteſt probare per teſtes, vel iudex videat ſi poteſt inuenire veritatem per inquiſitionem ſuo officio, nam quamdiu locus eſt ordinario auxilio, &c. ſi legitimæ probationes deficiant, præcedentibus indiciis peruenitur ad bellum: ſed ſi accuſator primo elegit per teſtes, ſi deficiat, abſoluitur reus, nec bellū admittitur. h. d. Lallus de Th.

† IMPER. FEDERIC.

† *Aliàs. Idem.*

MOnomachiam, a quæ vulgariter duellum dicitur, paucis quibuſdā caſibus exceptis, inter Barones Regni noſtræ dictioni ſubiectos, in perpetuū volumus locum non habere: quæ non tam vera probatio, quàm quædā diuinatio, dici poteſt, quæ naturæ non conſonat, à iure cōmuni deuiat, æquitatis rationibus nō cōſentit. Vix enim aut nunquam duo pugiles inueniri poterant ſic æquales, vt vel in totum non ſit alter altero fortior. Vel in aliqua parte ſui vigore maiori & potiori virtute, vel ſaltem ingeniis alter alterum non excedat. Ab huius autem ſanctionis humanitate præcludimus homicidas, qui beneficio, vel quolibet genere [b] furtiuæ mortis aliquē alium extinxiſſe dicunt, in quibus etiam à pugnæ probatione nō permittimus inchoari. Sed per probationes ordinarias, ſi ſuperſint aliquæ, procedi primò debere iubemus, & denique officio Curię [c] ſubtili prius [d] inquiſitione præmiſſa, ſi per probationes aliquas, vel [e] per inquiſitionem [f] plene non poterit facinus comprobari, tunc demum ad pugnæ iudicium indiciis præcedentibus deſcendatur, quæ omnia per officiū iudicis prouidè cognoſcētis volumus explicari, vt inquiſitionis probata cautè & diligēter diſcutiat. Et ſi probatum non inuenerit (vt eſt dictum) offerendi pugnam licentiam tribuat accuſanti [g] nullo ex eo, quod ipſe ex officio ſuo fecit, accuſatoris iuri præiudicio generato. Si tamen accuſator

In quibus caſibus pugna locum habeat? *Rubrica.*

a MOnomachiam. Licet generaliter duellum ſit prohibitū. Et eſt ratio, vt in princip. huius conſtitutionis, tamen in duobus caſibus permittitur. In morte clandeſtina, ſiue per venenum, ſiue alio modo, & in crimine læſæ maieſtatis. ita tamen, vt non ſit à bello inchoandum. Sed vbi accuſatur qui occidit, primo videat accuſator ſi poteſt probare per teſtes. Vel iudex videat, ſi poteſt inuenire veritatē per inquiſitionem ſuo officio. Nam quādiu locus eſt ordinario auxilio, &c. vt ff. de mino. in cauſæ. Si legitimæ probationes deficiant præcedētibus indiciis peruenitur ad bellum. Sed ſi accuſator primò elegit per teſtes, ſi deficit, abſoluitur reus, & bellū non admittitur. Nam nō debet redire ad id, quod ipſo facto renunciandum putauit. argu. C. de iureiura. l. antepenult. arg. contra ff. de teſta. mil. l. iij. Vltimo redditur ratio quare in his caſibus locus eſt duello. Nā ſit ei in pœnam peccātium, & aliorum exēplum, vt C. ad legem Iuliā repetundarū. l. j. Et quāuis ſit iniuſtum etiam his caſibus bellum admittere, tamē & aliàs cōmittitur iniuſtum, vt euitetur iniuſtius, vt ff. ad legem Aquiliam. item Mela. in fine.

b *Furtiua mortis.* Quæritur quæ ſit mors furtiua? Reſpond. vt no. in Lombar. de homi. liber. homi. l. vltima. ſecundum Ber.

c *Subtili prius.* Non intelligas priuſquam perueniatur ad teſtium probationes, quia ſi illę offerātur, nec inquiſitio, nec pugna locum habet, vt hic not. ſed intellige priuſquā perueniatur ad probationē indiciorum & pugnæ. Quandiu enim incertum eſt vtrum facinus plenè per inquiſitionē probetur, nec de indiciis quæritur, nec ad pugnam peruenitur. [Et hoc indicat articulus iſte, Tunc, qui ſignificat extremitatem perfecti temporis & perfectæ rei, vt ff. de condi. & demonſtra. l. iij. §. ſi. ff. de vul. & pupil. ſub. l. ſubſtitutionem, circa fin. aliàs etiam ex inquiſitione facta ad plenā probationē, ſi plenè non probetur per eam indicia tamē aſſumūtur, vt ſupra de homi. & dam. & ſi damna. ibi enim nemo accuſabat, ſed ex ſola inquiſitione procedebatur.

d *Inquiſitione.* Quæ fieri nō debet, niſi cōſtet aliquē eſſe occiſum, vt ff. ad Syllania. l. ij. §. ſi quis non metu.

e *Per inquiſitionē.* Hoc intelligas in diuerſis caſib⁹. Si enim obtulerit ſe quis probaturū per teſtes, ſiue probet, ſiue in ꝓbatione deficiat, inquiſitio locū nō habet, nec pugna, vt infra codē. l. ponit. ibi. ſi tamē accuſator prius ſe offerat in crimine ſe probaturum per teſtes, &c.

f *Plene.* Ex hoc patet, quòd indicia non debēt ex inquiſitione aſſumi, cum fiant ad plenam probationem facinoris, vt hic dicit, quia indicia non habent locum, niſi conſtiterit non eſſe plene probatum facinus per inquiſitionem, vt ſtatim ſubiicitur.

g *Nullo ex eo.* Ergo nec reo præiudicatur in aliquo, ſi crimen non probetur

ANDRAEAS

quod habet locum tam in maritata vxore, quàm in ſponſa. vt patet ff. de priuilegiis creditorum. l. ij in fin. & ibi not. [Non obſtat quòd conſtitutio iſta continet odium, quia contra ius commune introducta, cum in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. l. vbi numerus. de teſtibus. quia hic magis conſideratur ratio illa, ſcilicet, fauor nobilium, ſi bene conſideretur. & facit, & eſt quaſi caſus in l. ea quidem. C. de accuſa. [Secunda fuit quæſtio, an illud quod in hac conſtitu. dicitur de caſtro habeat locum, nedum quando agitur de proprietate caſtri, ſed etiam de poſſeſſione tantum, & multa poſſent pro & contra allegari. Sed certe idem, nam appellatione fundi, & poſſeſſio continetur. nam ſi dico, vendico fundum. i. fundum ratione poſſeſſionis. ff. de rei vendic. l. quædam. Et concordat extra, de ſequen. c. j. vel quia difficilis eſt probatio proprietatis, & de facili poſſet dominij amiſſio ſequi, & ideo conſtitutio iſta largè interpretatur hic. Quando verò conſtitutio quæ eſt ſtricti iuris, recipiat executionem, vel declarationem, dic vt not. in l. ſi furioſi. C. de nup. Barth. de Capua. [Et vide etiam hic c. nouum Caroli ſecundi Principis Salerni, quod incipit, item ſtatuimus. & aduerte, quòd citius condēnatur Epiſcopus, quàm Comes, vt hic vides, quia Epiſcopus per duos teſtes. ij. q. v. c. j. & ij. ſed Comes non, vt hic vides. Barth. de Capua. [In tex. milites. No. quòd milites habent priuilegium, vt hic. ſic in authē. de manda. princ. §. ſi quidem. in gl. hic no. Item no. dignitatem habere onus in ſe, & honorem. ſic ff. quòd met. cau. l. ij. & de col. bo. l. ij. §. ſed an. & de conſti. prin. l. j. §. j. [Quæro iuxta iſtam conſtitutionem, an ſi probetur per vnum Comitem, vel per duos Barones, & ſic de aliis, ita quòd in alio caſu faceret ſemiplenam probationē, faciet, vt per hoc poſſit deferri iuramentum? videtur quòd non, per hanc conſtitutionis literā, ad idem. ff. de fideiuſſo. l. græcè. §. illud. ſecundum opinionem Ioannis. Sed videtur contra C. de reb. l. iuriſiurandi, in fine. & hæc faciunt ad illam opinionē Ioannis, & contrariorum in d. §. illud. Bart. de Capua.

In quibus caſibus pugna locum habeat? *Rubrica.*

Monoma

DE YSERNIA.

MOnomachiam. Hæc lex non ſeruatur, & merito propter rationes, quas ponit in prin. omni pene iure duellum eſt prohibitū. ij. q. v. monomachiam. extra de cle. pugnan. in duello. c. j. & ij.

ADDITIO. *Adde l. j. C. de gladiato. libr. xj. Cyn. & Bald. in l. negantes. C. de actio. & oblig. Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. Bal. in l. ſi. C. de proba. Bal. in l. ſi penes. C. depoſi. Doct. in c. olim. de reſt. ſpolia. Et in extrauagan. Ioan xxij incipient. quia in futurorum.* Superantius.

Verum quia ex legibus abrogatis argumenta ſumantur, propter rationes quas continent. ff. ad Trebel. l. ij. Sumitur hoc notabile ad tormenta & ſacramentales, vt demum indiciis præcedentibus habeat locum. De quo plenè diximus in tit. de com. inter domi. & vaſallum, de inueſtitu. feud. c. j. Quando locum habebat hæc conſtitutio accuſabat de morte abſconſa, vel læſæ maieſtatis, proteſtando & reſeruando pugnam indiciis præcedentibus, vbi non poſſet probare per communes probationes, nec per inquiſitionem plene conſtaret, quod gloſſ. plene proſequitur.

MOnomachiam. In prin. De iure Romano non eſt prohibitum duellum. ff. ad legem Aquiliam. l. qua actione. in §. attamen. Sed quid ſi pugnam prius obtulit, & ea nondum facta, illam reuocauit, & velit ad probationem ordinariam redire, an poſſit? dic quòd ſic, argumentum C. de iureiuran. l. antepenultima. Petrus de Monteforte

In verſicul. in aliis reputauit. Sed certe litera iſta videtur innuere oppoſitum: nam ſupra dicit litera, crimen læſæ maieſtatis, &c. & ſic videtur quod in quolibet crimine, & crimine læſæ maieſtatis habeat locum hæc conſtitu. ver. ibi, eos, implicat alium caſum in crimine perduellionis, vnde non videtur procedere hæc gloſſ. Reſpondeo dicendum, quod licet litera in primo loquatur generaliter in crimine læſæ maieſtatis, tamen in verb. ibi, eos, ponitur idem generaliter, alias idem quaſi hoc caſu vendicet ſibi locum duellum, quæ non reſtringit præcedens dictum generaliter. argu. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. dulciſſimis. cum ſi. Bartholo. de Capua.

De

in crimine prius offerat ſe probare per teſtes, & in eorum probatione deficiat, tunc inquiſitionis, & pugnæ probatione minime locũ habente, reus qui nocens non cõuincitur, & præſumitur innocens, abſoluatur. Quod ius inter omnes tam Francos quàm Longobardos, & in cauſis omnibus volumus eſſe commune. Satis enim militibus & nobilibus Regni noſtri probationum impugnationes [a] prouidimus, & aliis etiam, qui poterunt puguam offerre, prout nouella cõſtitutione noſtra euidentius eſt ſtatutum. Crimen etiam læſæ maieſtatis excipimus, in quo infraſcriptis capitulis pugnæ iudicium [b] reſeruamus, nec mirum ſi læſæ [c] maieſtatis reos, homicidas furtiuos, atque veneficos pugnę ſubiicimus, non tam iudicio, quàm terrori, non quòd in ipſis noſtra ſerenitas iuſtum æſtimet, quod iniuſtum in aliis reputauit, ſed quòd in eorum pœnam, & aliorum exemplum, publicè in conſpectibus hominum, ſub tremẽda probationis ſpecie tales conſtitui volumus homicidas, qui occultas atque furtiuas inſidias vitæ hominum (quos ſola poteſt creare diuina potẽtia) parare minimè timuerunt. Eos enim † extra omnes [d] modeſtiæ terminos ſtabilimus, qui aduerſus [e] ſecuritatem noſtram, per quam omnibus aliis præſtatur ſecuritas, moliri aliquid non verentur.

† *Aliàs, homines.*

De cauſa † depoſiti.

TITVL. XXXIIII.

Depoſitum factum in quantitate pecuniæ non poteſt probari per oblationem duelli prout olim erat permiſſum, ſed debet probari per tres teſtes ad minus omni exceptione maiores, ſi eſt infra libram auri: ſi eſt Vltra libram auri, debet probari per publicum inſtrumentum confectum per notarium, qui non dicat ſe mandato iudicis interfuiſſe, & cum interuentione trium iudicum ad contractum, & ſe ſubſcribentium in inſtrumẽtis, Vel cum deſcriptione Vnius iudicis, & trium teſtium, aliter depoſitum in quantitate negatum non poteſt probari. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

IN cauſa depoſiti [f] in qua olim pugna locum habebat, pugnæ prorſus interdicimus facultatem, ſed vt de ea dubie-

† *de depoſito.*

probetur per inquiſitionem. vt ff. de re. iur. non debet alteri. Probanda ſunt ergo iudicia poſt inquiſitionẽ.

a *Prouidimus.* Supra in proxi. conſti. noſtra vbi &c. & ſupra eo. l. proſequentes.

b *Reſeruamus.* Credo, pręcedẽtibus indiciis. Sicut in morte abſcõſa ſupra dictũ eſt, quaſi quod dictum eſt in ptin. videatur in ſeq. repetitũ. Et quia initiũ conſtitutionis &c. vt ff. de iuris & facti ignorantia. l. regula. in fin.

c *Maieſtatis reus.* Nota quod hic iungitur crimẽ læſæ maieſtatis & homicidij furtiui. ſic & j. eo. ibi reos, etiam extra omnes, &c. Et ex hoc poteſt dici, quòd ſicut in homicidio furtiuo, ita & in crimine læſæ maieſtatis præcedẽtibus indiciis peruenitur ad pugnam.

d *Modeſtiæ.* Per literã iſtã dicimus, quòd in crimine læſę maieſtatis procedi poſſit per inquiſitionem.

e *Securitatẽ noſtram.* Patet hic ex eo quod legitur. ff. ad le. Iul. maieſtatis. l. pe. quòd loquitur in crimine perduellionis in quo locũ habet pugna, ſicut hic dicit. non antẽ in alio crimine læſę maieſtatis. quod dicere vt ibi, & in ſum. ad legẽ Iuliam maieſta. circa prin. G.

De cauſa depoſiti.

f IN *cauſa depoſiti.* Non poteſt probari depoſitum per duellũ, vt olim. Si quis vult cautẽ deponere obſeruet ſolẽnitatẽ huius cõſtitutionis. Alia ſolennitas traditur tã magna, vt hic in authẽti. de fide inſtrumentorum. §. ſi quis vult. collat. vj.

f *In cauſa depoſiti.* Nota legẽ iſtã. Nam licet Iuſtinian[us] doceat caute deponere, vt in aut. de fide inſtrument. §. ſi quis vult caute deponere, hic tñ docet cautius, vnde ſi cõtra fiat quod non cautẽ factũ eſt, pro nõ facto habetur. ff. de his quę in teſtamento delentur. l. j. circa principium.

† *Aliàs, Idem.*

g *In qua olim.* Vt in Lõgo. qualiter quis ſe defendere debeat. l. ſi quis per ſe. quę corrigitur per hãc legẽ, quæ lex Imperialis eſt. Et ex hoc

ANDRAEAS

De cauſa depoſiti. Aliàs de depoſito. *Rubrica.*

IN *cauſa depoſiti.* Si ſit depoſitum vltra libram debet fieri inſtrumentum, & vt iudex notarij & teſtes interfuerint depoſito. Pone quòd non interuenit inſtrumentum: depoſitarius confitetur in iudicio, vel extra cum cauſa, an ſufficit? videtur quod non, quia hæc conſtitutio certam exigit probationem, ſcilicet, per inſtrumentum, ergo alliàs videtur reiicere. ff. de iudi. l. cum prætor. Item circumſcriberetur mens huius l. per aliam viam, quod eſſe non debet ff. de tutoribus & curatoribus datis ab his. l. ſcire. [Verius dicitur, quòd ſic, quia confeſſus in iure pro iudicato habetur. ff. de confeſſis. l. j. & in hoc nullum eſt dubium. ſic cum ago contra te depoſiti, tu confitearis. Idem ſi probo te confeſſum fuiſſe extra iudicium cum cauſa. ff. de probatio. l. cum de indebito. §. final. vnde tantum valet probare per confeſſionem partis, quantum per teſtes. ff. de inofficioſo teſtamento. l. qui de inofficioſo ff. ſoluto matrimonio. l. Titia. Item per confeſſionem probatur depoſitum. ff. depoſiti. l. Publia. §. fin. & l. Lucius. Hæc enim conſtitutio limitauit, & arctauit probationem faciendam per teſtes, vt infra libram interſint tres. Vltra iudex & notarius & tres teſtes. Non arctauit probationem, quæ fit per confeſſionem, non extenderur prohibitio, niſi in caſu ſuo, cum hæc prohibitio ſit odioſa, & anguſtans probationes. ff. de teſtibus. l. curent. C. de iureiurando. l. generaliter, & ſic reſtringenda. ff. de liberis & poſthumis. l. cum quidam, & quæ contra iuris rationem, &c. ff. de legib. l. quod cum cõtra. [Sed tunc quæritur, an in tali confeſſione extra iudicium de depoſito vltra libram auri ſint neceſſarij quinque teſtes? Videtur expreſſum. C. de teſtibus. l. teſtium, & in authentic. rogati. ſecundum ſententiam Ioan. quòd duo tantum ſufficiant. Item, quia non requireretur inſtrumentũ de tali confeſſione, quod contineat quinque teſtes, ſicut debet continere inſtrumentum depoſiti. licet æquitas & ratio ſit in contrarium, & opinio Azo. ibi poſita, quia ſi exigitur inſtrumentum cum certo numero teſtium in depoſitione, multo magis, vel pari ratione & in confeſſione, & vbi eadem ratio, &c. ff. ad legem Aquiliam. l. illud. de verborum obligation. à Titio. niſi dicas hanc conſtitutionem odioſam, & propterea non trahendam ad ſimilia. Quid ergo ſi agatur directa depoſiti vltra libram, ſufficiat ne probari, quòd conuentus confeſſus fuit? de iure ciuili videtur quod ſic dicta lege, Publia in fine. ſed per conſtitutionem iſtam, ex quo agit, quia depoſuit, oportet probare per inſtrumentum, ſecus ſi ageret vtili ex eo contractu prop

DE YSERNIA.

propter confeſſionem, tunc ſufficeret per confeſſionem probari, nam de confeſſione nihil dicitur in hac conſtitutione, & ſic nec directo, nec vtiliter ad eam trahenda eſt. ff. ſoluto matrimonio, ſi vero. §. de viro. Sed quid ſi depoſui vltra libram, & ſtipulatus ſim reddi mihi ipſam pecuniam, conſtat, quòd actio depoſiti fingitur non nata, & agitur certi condictione ex ſtipulatu, quia ſtatim facta eſt. ff. de noua. l. cum enim. An ergo ſi agam ex ſtipulatu, ſufficit probari per teſtes? non puto, quia tunc illa actio ex ſtipulatu debet ſequi naturam, quam à principio habet actio depoſiti, in cuius locum ſubrogatur, ſeu ſuccedit actio ex ſtipulatu. ff. ſi certum petatur. l. certi condictio. in gloſſ. pro quo eſt ff. ſi quis teſta. liber eſſe iuſ. fuerit. l. j. §. actio. ſi quis caut. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. Nam hic dicitur certi condictio ex depoſito, vt ff. ſi certum petatur. l. ij. §. ex verbis & l. ſi quis certum. Idem videtur quòd ſit nouata depoſiti actio ratione præmiſſa. Item quædam gloſſ. dicit hic, quòd non facto inſtrumento depoſiti vltra libram poteſt ſuccurri deponenti, vt agat contra depoſitarium actione in factum de bono & æquo deſcendente ex illa æquitate, quia pecunia mea ad te peruenit, peto mihi reſtitui. ff. ſi certum petatur. l. ſi me & Titium, vt non locupletetur cum aliena iactura. & dicit quòd in hoc damnificatur deponens ſine inſtrumento, quia oportebit eum probare de dominio, ſed ſi ageret directa depoſiti, & probaret per inſtrumentum, non poſſet ei opponi, quòd non fuit dominus. Hæc non videtur ſufficiens ratio, quia pro tanto circumſcribitur hæc conſtitutio per aliam viam. Item quia ſpectamus originem, quare datur actio, certum eſt enim depoſitum fuiſſe, vnde cauſa & origo depoſiti potius inſpicitur, quàm poteſtas actionis & iudicij & condictionis de bono & æquo, argumentum. ff. de donatio. qui id quod. de acquirenda poſſeſſio. clam poſſidere, in princip. Sed facit, quia pluries ad id quod per vnam actionem non poteſt exigi, iura dant aliam. Nam indebitum ſolutum ex cauſa iudicati non repetitur per condictionem indebiti. C. de condictione indebiti. l. prima, ſed per condictionem ſine cauſa. ſic ff. mand. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. in gloſſ. quando ex cauſa lucratiua perueniſſet ad eum, vel dolo ſuo. ff. de condictione ſine cauſa ſi fullo. in fine. & commodato. Item mihi. in princip. pro quo eſt ff. ad ſenatuſconſul. Velleianum. quamquam, in fine hoc autem ex lucro habet: & locupletari de alieno iniquum eſſet. Sic & poſt biennium non repetitur condictione indebiti. vnde quod confeſſus quis fuit ſe debere ſpe futuræ numerar

tas oriri nō poſsit. Sub tali [a] cautela volumus depoſitum ammodo celebrari, videlicet, Vt in depoſito, cuius quātitas infra vnam libram auri ſubſiſtit, tres * teſtes fide digni, & omni exceptiōe maiores debeāt intereſſe. [b] Vltra libram autē auri ſi conſtat depoſitum, debet fieri [c] publicū inſtrumētum [d] per manus tabellionis, qui interſit ipſi depoſito, non [e] qui iuſsione iudicis inſtrumentum feciſſe ſe dicat, & trium iudicum in depoſitione præſentium ſubſcriptione ſignatum, vel ſi vnus iudex tantum interſit, ſimul cum eo debent intereſſe tres teſtes, qui ſpecialiter vna cum iudice & tabellione * prædictis ſe in inſtrumento ſubſcribant.

hoc probatur quòd leges Imperatorum tenentur, alioquin hæc lex ſuperflua erit.

a *Cautela.* Vt in authen. de inſtru. cau. § ſi quis igitur collatio. vj.

* ADDITIO. *Adde gl. j. in verbo, idoneos. in ſti. de ſatiſ. ſtipu. gl. in verbo, minores. in c. j. de cōſang. & affi. Bar. in l. admonendi. de iureiu.* Supe.

b *Vltra libram.* Quid ſi depoſitū ſit de libra auri, & non plus, nec minus? Reſpondeo ſic eſſe dicēdū, ac ſi eſſet infra librā auri. arg. ff. de ędil. ed. & l. j. § ſi inter. l. contra ac ſi eſſet vltra. vt ff. de in li. iurā. l. pe. & dic plene, vt no. ſuprà de inſtru. ſol. e. l. inſtrumentorū robur. [Item ad id, quod dicit de tribus teſtibus fide dignis, c°. ſimile in authē. vt liceat matri & auiæ. authen. hoc autem colla. viij.

c *Publicum.* Aliâs regulariter contra ſuprà, de fide inſtrumentorum conſtitutio. vltim.

d *Per manus tabellionis.* Nunquid ſi fiat depoſitum in loco, vbi non inueniuntur iudex, vel notarius? Minime credo, quòd ad hūc articulum mens huius cōſtitutionis non extenditur, vt arg. ff. de teſt. mili. l. vlti. & C. de teſti. l. vlti. [Itē quid ſi aliquis ſit in vna ciuitate, vbi bene inueniuntur iudices & notarij, veruntamen qui vult deponere latitat propter periculum perſonæ, vt puta, quia de crimine perduellionis accuſatur, nunquid ſeruabit ſolennitatem huius conſtitutionis? Credo quòd non. argumentum. ff. de exerci. l. j. in fi. j. reſpon. & argu. ff. depo. l. j. § merito. Bartho. de Capua.

e *Iuſsione iudicis.* Item quid ſi depoſuit quis vltra libram auri in ciuitate, vbi habuit copiam iudicis, & non ſeruauit ſolēnitatem huius conſtitutio. an ſubueniatur ſibi aliquo auxilio? Videtur quòd nullo modo quaſi nō deficiat ius, ſed probatio, vt ff. de teſt. tu. duo. cam enim exigitur à iure probatio per ſcripturam, per teſtes illa probatio fieri non poteſt, vt C. ſi mi. ſe ma. dixerit. l. vlti. & authent. de trien. & ſe. § quòd ſæpe. & C. de fide inſtrumen. l. contractus, & in auth. vt liceat matri & auiæ. § qui vero dudum. & ſibi imputetur qui pro nouo beneficio vetus elegit grauamen, vt ff. de iure deliberandi lege vltim. § cum gemini. In hac quæſtione dico quòd deponenti ſuccurrēdum eſt, ne ſine cauſa res remaneat penes illum depoſitarium, & cum aliena iactura locupletur, vt ff. de condictione indebiti. l. nam natura. [Sed qua actione? Reſpon. audacter, actione in factum quę deſcendit ex æquitate illius legis, quia pecunia mea ad te peruenit, & ſine cauſa eſt penes te, peto eam mihi reſtitui, vt ff. ſi certum petatur. ſi me & Titium. licet enim, vt depoſitum non poſſit peti, tamen peti poteſt, vt res mea, quæ penes te eſt ſine cauſa. Video enim, quòd tranſactio de alimentis non valet ſine prætore, vt ff. de tranſact. cum hi. Et tamen ſi facta ſit tranſactio ſine prætore, illud quod datum eſt proficit ad alimenta, nec poteſt dicere alimentarius, tranſactio fuit facta ſine prætore, non imputabo mihi quod datum eſt cauſa talis tranſactionis in alimentis, vt ff. de tranſact. l. poſt. § vlti. [Item quia ſi acceptilatio ſit inutilis ratione rei, tamen vim habet pacti nudi, vt ff. de pactis. l. ſi vnus. § vlt. [Item licet quod agitur inter reos, non valet, vt quia deficit contractus, tamen ſi ex pecunia mea peruenit liberatio ad te, ago contra te, ne lucreris cum mea iactura, vt ff. ad Velle. quanquam, & argumen. ff. de diſtractione pignorum. reſcriptum. § fin. & ff. ſi certum petatur. ſi cum ſeruū, & cum ſine cauſa res ſit penes eum, condici poteſt ab eo. ff. de condictione ob turpem cauſam. l. perpetuo. Nō obſtat quòd deponēs fuit in culpa omittendo ſolennitatē huius cōſtitutionis, quia cum depoſitarius qui nunc ex ipſo cōuenitur, eo ipſo quod conuētus depoſitum non reſtituit, ſit in dolo, vt ff. depo. l. j. § fina. & § eſt autem dolus, qui præponderat culpę, vt ff. ad legē Aquiliam. Item ſi obſtetrix. § fin. [Si tamen opponas, iā ergo mens conſtitutionis huius non ſeruabitur, quæ voluit, quòd depoſitum non poſſet aliter probari, quàm per ſcripturam, & ſic circumſcribetur lex per viam aliam, quod eſſe non debet, vt ff. de curato. & tuto. da. ab his. l. ſcire, & ff. de ſponſa l. oratio. Reſponde, non decipitur, imò ſeruatur, & ſatis damnificatur hic deponens. Si enim feciſſet inſtrumentum huius conſtitutionis, ſecundum ſolennitatem, & ageretur directa via depoſiti ex contractu, depoſitarius nullam poſſet deponenti controuerſiam dominij referre, vt ff. de iudiciis. l. non à iudice. § j. & ff. de pigno. action. l. ſi pignore. § ſi prædo. at nunc quando deponens petit rem ſuam, quæ ſine cauſa eſt penes illum depoſitarium, oportet eum probare de dominio, ita enim dicet, cum res mea ſit penes te, &c. Igitur verbum Meum ſiue tuum, dominium ſignificat, vt ff. de legar. iij. l. ſeruos autem ſuos, & ita ſatis punitur in eo, quòd ſolennitatem huius conſtitutionis, prætor prætermiſit. Ego autem dum conſultus fuiſſem ſuper hac quæſtione dedi conſilium, dum ſic incidiſſet de facto, vt cum depoſitarius amouiſſet rem, & ſic furti tenetur, vt de acqui. poſſ. l. iij. § penulti. Vt ageretur furti contra hunc depoſitarium, & peteretur reſtitutio rerum ex officio, vt argum. in authent. de man. princi. § quòd delinquentes. collatio. iij. & ff. de concuſ. l. j. & ff. finium regundorum. l. & loci. § ſi dicātur. & eſt hoc magis tutum propterea cum cauſa ſit criminalis, & teſtes ſi vacillent, poterunt torqueri. ff. de quæſtionib. ex libero, & principales etiam poterunt torqueri, ſi præſumptiones probarentur contra eos, vel etiam eſſent infames, vt C. de quæſtio. l. milites. & in l. j. quod in cauſa pecuniaria non fieret, vt prædicta. l. ex libero. niſi in caſu, vt C. de naufrag. l. quoties. Bartho. de Capua.

* ADDITIO. *Adde tex. in c. relatum. l. j. de teſti. canoni. in c. monit. de red. & in c. ſi peccauerit. ij. q. j. originaliter. Deuteronomij. Matt. xviij. & ad Corint. xiiij.*

* ADDITIO. *Et tabellione. adde quòd æquiparatur duobus teſtibus Bald. in l. j. in § fina. ff. de verborum obligation. Bald. in ſtitutio. eodem titul. Alberic. in l. cum pluret. C. de probationib. Specu. in titul de teſte, in § reſtat. verſic. ſed quæro. Cardinal. Zabar. l. in cap. quoniam contra. de probationib. Idem Cardinal. in cap. cum Ioannes. de fide inſtrumentorum.* Superantius.

De

ANDREAS DE YSERNIA.

rationis, ſed ſine cauſa cōdicet. C. de non numerata pecunia. l. cum fidem. [Sed videamus quomodo poteſt hoc eſſe, nam condictio de bono & æquo eſt certi condictio generalis, quæ eſt duplex: vna natiua naſcens ex contractu vel maleficio, vel quaſi, vt l. certi condictio. in princip. Alia datiua, quando nullo contractu, vel quaſi, nec maleficio, vel quaſi præcedente, non habeat, vnde naſcatur, datur de bono & æquo à lege, illa ratione, quia res mea, vel mihi debita ad te peruenit. Vel quia iniuſtè res mea tenetur à te, vt l. ſi me & Titium. ff. ſi certum petatur. & l. ſi cum de condictione ob turpem cauſam. l. perpetuo. Et datur à lege, quia iniuſtè tenes, vt dicit Roffred. in titul. de certi condictione generali in ſin. primæ colum. Si agatur prima, ſcilicet, natiua, fruſtra agit, quia debet exprimere qua de cauſa res peruenit ad eum, vt in glo. l. certi condictio. per § & actiones. l. an eadem. § actiones. ff. de exceptione rei iudicatæ. Si exprimit, quia depoſuit, loco actionis depoſiti, dabitur illa certi condictio generalis. Et ſic obſtat in ea quicquid obſtaret, ſi depoſiti ageretur. ff. de iureiuran. duobus. § exceptio. & dicto § qui iniuriarum. & de hoc plene in glo. l. certi condictio. Sic de legis interpretatione in authenti. de filiis ante dotalia inſtrumenta natis. in fin. [Si ageretur ſecunda, ſcilicet, datiua dicit Roffred. quòd datur reſpectu poſſeſſionis, quia poſſidet, & tunc planum eſt, ſed difficilis erit probatio, quia poſſidet pecuniam depoſitam, & licet teſtes dicant, quia peruenit ad eum cauſa depoſiti, non obſtat: nam non agit, quia depoſitum recepit, ſed quia peruenit ad eum, & ſine iuſta cauſa, quod tenet, & ad hoc faciunt iura prædicta de condictione ſine cauſa, quæ datur ad repetendum id, quod ex cauſa iudicati ſolutum eſt, non tamen eo ipſo, quod peruenit. Et quod ſemel poſſedit præſumetur poſſidere. C. de probatio. l. ſiue. ff. de acquirenda poſſeſſion. l. ſi quis vi. § differentia. Vnde oportet, quòd dolo deſiit poſſidere, ſicut in reali, quæ datur quia poſſedit. ff. de rei vendicatione. l. ſi autem. § primo. vel probet eum in culpa vel mora eodem titulo. l. item ſi verberatum. § fina. & l. vtique. Vel probet eum locupletatum ex tali prouentione. ff. ſi certum petatur. l. ſi cum. Abſurdum videtur, quòd in hac etiam ſuccumbat, ſi in hoc probando deficiat, nam non dicitur locuples: quia in depoſitum ſuſcepit pecuniam, niſi conuertat in ſuo vſu, & tunc furtum committeret, ſi enim vendidit ſeruum & pretium recepit, dicitur locuples. Item nota iſtam conſtitutionem tunc locum habere, quando depoſitum fuit ſignatum, & in hoc non eſt dubium, aliâs permittat vti à principio, vt ſi vellet vteretur, depoſitum eſt, ſed ſi vtitur tunc eſt factum mutuum, & de mutuo agitur. ff. ſi certum petatur. l. quod ſi ab initio. Si autem ex poſt facto permittat vti, ſtatim eſt mutuum eodem titul. certi condictio. § finali. Si verò non ſignatam

De probationibus & teſtibus ante litem conteſta. producendis.

a PRobationum. Si quis timens ſe conueniendum, habeat teſtes, de quorum receſſu, vel valetudine dubitet, poteſt lite non conteſtata, eos producere, præſente parte aduerſa, vel cōtumaciter abſente, & in hoc cōcor. ius commune, vt in aut. co. vij. c. ti. §. & hoc verò & extra vt lit. non cōt. c. quoniā frequēter. Additur tamē aliquid de iure nouo, vt receptio iſtorū teſtium valeat tantum infra annum.

b *Et lōga abſentia.* Sic ff. ad l. Aquil. l. iij. & l. Aqu. ſi delictū. & ff. ad Carbo. l. iij. §. duę cauſæ. in auth. de teſti. §. pe. extra vt lit. nō cōte. c. quoniā frequēter.

c *Præſente.* Vt in auth. de teſt. §. ex hoc verò. colla vij. C. de aduo. diuer. iudi. l. laudabile. C. de teſti. l. fi.

d *Poſſit haberi.* Innuit cōtrarium eſſe dicendum, ſi eius præſentia de facili nō poſſit haberi. argumentū enim à contrario fortiſſimū eſt, vt ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſd. l. j. §. huius rei. ff. de pact. dotalib. inter ſocerum. §. cum inter patrem.

† Aliàs, pdem.

e *Omni iure ſeu proteſtatione.* Et quando locum habeat, dic vt not. in Lombar. de teſti. l. ij. ſecundum Kal.

f *Nō vltra annū.* Collige tria eſſe neceſſaria, vt ſecūdū hanc l. depoſitiō teſtiū ſit annalis, cū litis cōte. nō interceſſit. Et cū aduerſarius non fuit præſens. Vel abſenti parti denūciari potuit. [Aliàs enim depoſitio teſtiū perennē probationem induceret. in his enim caſibus in quibus leges nouæ non loquūtur, priſca iura ſeruātur, vt C. de inoffi. teſt. quę nuper. & quādo h. princi. da l. ij. & in aut. colla. iij. de filiis ante do. inſtru. na. quod dic vt in ſum. de proba. §. probari autem debēt cauſa pendente. hoc enim curare debemus, vt rerum probatio ſalua ſit ff. de teſtibus. l. curent. & in authentic. de teſtibus. §. penult. G.

De probationibus & teſtibus ante litem conteſtat. producendis.

TITVL. XXXV.

Teſtes valetudinarij vel ſenes, de quorum proxima morte timetur, vel longa abſentia timeatur, poſſunt produci præſente tamen aduerſario, ſi eius præſentia poſſit facile haberi, vel eo ſe per contumaciam abſentāte reſeruato abſenti contra perſonas & dicta teſtium iure opponendi, quorū depoſitio valet infra annum & non vltra, cum litis cōteſtatio non interceſſerit, nec præſens fuerit aduerſarius, vel non fuit vocatus. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

PRobationum [a] incurſibus competenti remedio ſuccurrentes: Permittimus, lite etiam nōdum in iudicio conteſtata, teſtes valetudinarios & ſenes, de quorum proxima morte futura timetur, vel eos de quorū peregrinatione, [b] & longa abſentia dubitatur ab eo, qui ſibi per depoſitiones eorum cauere deſiderat, poſſe produci, [c] pręſente tamen eo, qui aduerſarius futurus ſperatur, ſi eius pręſentia facilis, aliâs de facili [d] poſsit haberi, vel eo ſe per contumaciam abſentante, [e] omni iure ei, qui pręſens non fuerit contra perſonas & dicta productorum teſtium reſeruato Quorum depoſitionum vigorem intra annum tātum valere diſponimus, & [f] non vltra annū extēdi, cùm litis conteſtatio non interceſſerit: nec præſens fuerit aduerſarius, vel abſenti parti denuntiari potuit, vt receptioni teſtium intereſſet.

Quæ

ANDRAEAS

ſignatam pecuniam depoſuit, eo ipſo permittere videtur, quòd poſſit vti. ſed depoſitum eſt, & depoſiti agitur inſpecto initio. ff depoſi. l. j. §. idem Pomponius quærit. Itaque ſi vſus eſt, tenetur depoſiti ad tantundem, quia egreditur tunc terminos ſuos. eod. titu. l. Lucius. l. dies ſponſalitiorum. §. fina. Item curet cautus aduocatus quomodo probetur id, quod proponitur: quia ſi præcedit poſitio, & non poſſet probari, perinde eſt in effectu, ac ſi non præcederet: ſicut idem eſt nolle vendere & immenſum precium poſtulare. ff. de leg. iij. l. non dubium. [Item quid ſi deponantur vaſa argentea, vel panni ſerici, quorum valor ſit vltra libram auri, an habeat locum hæc conſtitutio? Videtur quòd ſic, quia pecuniæ appellatione hęc omnia cōtinentur. ff. de verb. ſig. l. pecuniæ. C. conſtit. pec. l. ij.

ADDITIO. *Adde an comprehendantur omnes res mobiles in. l. litigatores. in §. j. ff. de arbi. Bart. in l. mouentium. ff. de ver. ſignifi. Angel. in l. ſingularia. ff ſi certum petatur. Paul. de Caſt. in l. depoſiti. in §. peculio in princip. ff. de peculio.*

Et in prædictis rebus conſiſtit depoſitum. ff. depoſi. l. j §. ſi quis argentum, & § ſiſtam. ſed non negatur eſſe depoſitum, nec de hoc quæritur, imò verum ſit tunc communis probatio? quòd videtur, quia litera dicit, cuius quantitas intra libram auri ſubſiſtat, & ſic videtur quòd de auro vel pecunia loquatur. Nam pecunia æſtimat omnes res, ſed res non æſtimant pecuniam. ff. de fideiuſſo. l. ſi ita de verb. ſig. l. propriè. in fine. quamuis quantitas dicatur etiam in pondere. vt d. §. ſi quis argentum. in fine. Sed ibi adiūctum verbum ponderis id facit. Simpliciter verò dicendo, quantitas infra libram auri, referri videtur ad pecuniam, & ſic cum ſit odioſa non producetur ad ſimilia, per ea quæ dicta ſunt ſuprà: nam & ſi deponeretur æſtimata, & precium, & valor æſtimationis eſſet vltra libram auri, idem videtur quòd ſi ſit æſtimata, vt precium reddatur tunc eſt emptio. ff. de iure dot. l. quoties, de pręſcrip. verb. l. naturalis. §. j. Si verò, vt ſciatur an deteriorata reddatur, vt C. de iu. dotium. l. ſi inter depoſitum eſt, & ad res, non æſtimationem agetur. Vbicunque autem non petitur pecunia depoſita, vel agitur ex mutuo, ſicut quando ex poſt facto conuenit, vt vteretur, communis erit probatio. Quia hæc conſtitutio eſt contra ius commune anguſtans probationes, argumentum contra. ff. de donatio. qui id quod, cum concordan. ſed ibi eſt fauor, vt donator de ſua liberalitate non ſentiat incommodum: hic in odium. dicta l. cum quidam.

IN *cauſa depoſiti.* In verb. vltra libram, in principio. Similis glo. & quæſtio eſt in conſtitutio. quæſtiones ſupra de ſacram. Baiul. præſt. Item circa hanc conſtitutionem quæro: ſocius poſuit librum in camera ſocij, ipſo ſciente, & non contradicente, & liber perditur an teneatur? etiam dic quòd ſic, vt in l. Pompeius. §. finali. ff. nau. caupo. ſtabul. & in l. ſi ego. §. dotis. de iure dotium. Dyn. Petrus de Monteforte.

Quid ſi depoſitarius confitetur depoſitum, ſed dicit ſolennitatem huius conſtitutionis non fuiſſe adhibitam? vide iura adducta in ſimili. x. colla. qui teſtes ſint neceſſ. ad proba. inueſt. per gl.

&

DE YSERNIA.

& Andræam. [Sed quid ſi depoſitarius eo caſu, quo non reperitur ſcriptura, agit depoſiti, aſſerens ſe inſtrumentum depoſiti perdidiſſe: vult de amiſſione inſtrumenti, & de depoſito probare per teſtes, an audiatur? & videtur quòd ſic: argumento. C. de teſtibus. l. teſtium. in fin. & quod ibi ſcripſi: & facit quod notatur C. de probationibus. l. cum inſtrumentis, & emancipatione. & de iure emphyteotico. l. finali. in principio. & vide quod notatur per Specul. in titu. de inſtrument. edit. §. poſtquam. verſicu. vbi. & §. reſtat. verſicu. illud. Petrus de Monteforte.

De recipiendis teſtibus. *Rubrica.*

P*Robationum.* Ab eo qui ſibi, ſcilicet, actore, reus enim ſemper & indiſtinctè ante litem conteſtatam producit teſtes, etiam valetudinarios, non ſenes, & infirmos, vel futuros abſentes, tam ab actore, quàm reo, cùm non ſit in poteſtate ſua, quando conueniatur, vt notatur in authen. de teſtib. §. penulti. in gloſ. ff. de doli except. l. purè. §. fina. Dum tamen citet eum, quem ſperat futurum actorem, vt dicit gloſſa. Sed hæc conſtitutio generaliter loquitur, vt teſtes valetudinarij, ſenes, vel abſuturi recipiantur, tam ab actore, quàm à reo: & ſic etiam eſt in authent. de teſtib. §. penulti. licet gloſ. in princip. hic innuat de reo. Et iſti teſtes publicantur, extrà vt lite non conteſt. quoniam frequenter. §. ſunt & alij. [Item reus facta citatione per actorem poſſet probare ante litem cōteſtatam, & abſolui diffinitiuè: quod non eſt in actore. C. quomodo & quando iud. in authen. qui ſemel. ff. de probatio. l. circa. Hoc verum eſt, niſi in illis caſibus, vbi actor compellitur agere, qui notantur C. vt nemo inuitus agere. l. j. tunc ceſſat ratio, quia non eſt in poteſtate ſua, &c. cùm poſsit cogere vt agat, ceſſabit & lex. ff. de repud. l. quod ait lex. ſi autem actor ille futurus non eſſet citatus, non haberet locum quod hic ſequitur. Actor verò regulariter lite non conſtata non producit teſtes niſi ſenes, & illos, qui dicuntur hic in litera, & ſi timeret ne efficiantur eius inimici, vel vt poſſent obliuiſci de eo, quod tunc habent in memoria, vel aliter ſit veriſimile, quòd iuſte timeat, ne ipſos teſtes habeat tempore litis conteſtatæ. Non tamen procedetur ad ſententiam ex eis, niſi agat, & lite conteſtata producat in probatione huiuſmodi teſtes ante litem conteſtatam receptos, vt dicto capit. quoniam. & in aliis caſibus, qui ibi notantur in gloſ. ſicut in electione & matrimonio, inquiſitione, & debito ſub conditione: & vbi per reum ſtaret, quo minus actor poſsit litem conteſtari. [In hæreditate iacente ceſſat hæc ratio, quia non poſſet conueniri: ſed expectatur hæres, donec adeat, Vel datur curator bonis. ff. de cur. bonis dan. l. ſecunda. Item hic in ciuili, quia in criminali non recipiuntur teſtes ante litem conteſtatam ab actore, quia non damnatur abſens, niſi in caſu. C. de pœnis. l. ne diu. hic habet remedium ſuum, vt requiratur reus, qui ſi ſit contumax, forbannitur, & damnabitur ad tertiam mobilium, & poſt annum foriudicabitur. At in exceptionibus ante lite conteſtatam propoſitis, indiſtinctè recipiuntur teſtes, vt ibi notatur.

Per

Quæ pbationes in cauſa homagij exigantur.

TITVL. XXXVI.

Si baro vendicet aliquem in ſuum vaſallũ, probet altero de duobus modis, vel per priuilegia, vel per inſtrumenta, qualiter fuit conſtitutum homagium, vel ſaltem quod ipſe vaſallus, vel eius prædeceſſores præſtiterunt ſacramentum homagij domino vendicanti, vel ſuis prædeceſſoribus ex tempore fœlicium Regum, & quod vt vaſallus ei ſeruierit in omnibus, & per eum in Curia ſua conuentus iuſtitiã fecerit cõquerentibus, & quod terram ab eo tenuit à tempore prædictorum regum vſque ad ea tempora, nec alium recommendatum præſumas potius quàm vaſallum: prædictis autem omnibus, vel aliquo prædictorum ceſſantibus conuentus immediate maieſtati Regis communi dominio relinquatur in omnibus prædictis tantum in dubio pro liberalitate præſumitur h. d. Lallus de Thuchia.

†IMPER. FEDER.

PRobationum a defectum in cauſis, quas ſuper homagiis mouere contigerit, competenti munimine fulcientes, ſtatuimus, Si quãdo aliquis fuerit ab aliquo de homagio impetitus, ipſe autem hominem noſtrum b immediate ſe eſſe contẽdat. Si quidem per priuilegia prædeceſſorum noſtrorum, aut noſtra, vel alia legitima & authentica c inſtrumenta, ſiue ꝑ teſtes fide dignos, & omni exceptione maiores, qui forte conceſsioni interfuerint, probare poſsit, qualiter petitor, aut prædeceſſores ſui hominis petiti dominiũ, vel d prædeceſſorum ſuorum adepti fuiſſent.

Si nullas exceptiones conuentus opponat, & probet, per quas poſsit ſe ab eius dominio e liberare, pro actore iudex competens ferre ſententiam non more-

Quæ probationes in cauſa homagij exigantur. *Rubrica.*

a *Probationum defectum.* Si Baro vẽdicet aliquem in ſuum vaſallum, probet vaſallagium altero de duobus modis, vel per priuilegia, vel inſtrumenta, qualiter fuit conſtitutum homagium, vel ſaltem quòd ipſe vaſallus vel eius prędeceſſores pręſtiterunt ſacramẽtum homagij vendicanti: vel ſuis prædeceſſoribus argu. ad hoc ff. de vſur. cum de in rem verſo. Secus in cõſtitutione aſcriptitij, vbi de vno cõfeſſo, vel pacto nõ ſufficit, ſed aliud deſideratur argumentũ, quod dic, vt C. de agri. & cen. lib. xj. cũ ſcim⁹. Aut ergo Baro plene probat id, & obtinet, vaſallo nõ probãte, vt hic in fi. Aut nõ plenè, & vaſallus obtinet. ff. de reg. iur. inter pares. b *Immediate.* Ergo negabat ſe eſſe hominẽ petitoris, quod probatur eo ipſo, quod infra dicit petitionẽ ꝓbaſſe ergo facta erat litis cõteſtatio per negationẽ aliter enim probatio nõ haberet locũ, quod dic vt in ſum. de teſt. §. producuntur autem teſtes, licet enim negauerit reus & probauerit actor. Poteſt tamen reus exceptionem opponere, vt hic dicit. Et ex hoc forte dici poteſt correcta conſuetudo Tranenſium, quæ non permittebat negantem confiteri, & excipere, concord. iuri Long. Long. qualiter quis ſe defendere debeat. l. ſi pro quacunque cauſa. c *Inſtrumenta.* Fortè emptionalia vel alterius contractus, vt infra de regul. iur. l. ſi dubitatio, & ita videtur innui hic, & ibi. Quod vaſalli poſſunt emi, vel alius contractus de his haberi, cum appellatione emptionis omnes contractus ſignificentur, vt ff. de ſtatu lib. l. ſtatu liberi. circa finem. Nec videtur requirenda alia Regni confirmatio in contractu huius, cum ſimpliciter hic, & ibi ponat iſta disiũctiua, vel alia inſtrumenta: & ſic eſt cõtra de iure rerũ Regni. l. j. & infra l. conſtitutionem. & infra de re. cur. l. hac edictali. d *Prædeceſſorũ ſuorum.* Not. quod fili⁹ vaſalli mei meus eſt vaſallus vt hic. & C. de agri. & cen. l. diffinim⁹. lib. xj. Imò & ſi ſum in quaſi poſſeſsione patris tantum, filius non poteſt ſibi præſcribere libertatem, quaſi videatur ſeruire per patrem, cuius corporis pars eſſe dicitur, vt C. de agri. & cenſi. cum ſatis. in fi. e *Liberare.* Ergo publicata erant dicta teſtium, & iam cõſtabat de intentione actoris, nec enim dicitur liberari qui nõ tenetur, nec neceſſaria eſt reo defenſio deficiente in probatione actore, vt ff. de verb. obl. decẽ. & C. de exc. l. ſi quidẽ. Qualiter igitur ad probationẽ admittitur exceptio poſt publicationẽ, cũ ſit cõtra iura expreſſum vt in

Alias idem.

ANDRÆAS DE TSERNIA.

Per contumaciam abſentis. Et tunc valent perpetuo.

f *Omni iure, & qui præſens non fuerit.* Scilicet nec contumax. Vnde ſi fuerit præſens vel contumax, valeret perpetuo, reſeruato quòd poteſt dicere contra teſtes. Si nec præſens, nec contumax. aut potuit denunciari ei & citari, quia eius præſentia de facili poterat haberi: & tunc nullo modo valent: imputet ſibi, qui potuit denunciari facere, & citari de facili, & non fecit, ſicut innuit litera. Nam & in reo producente dicitur in auth. de teſtibus. §. penul. in gloſſ. qui citandus eſt ad hoc actor, multo fortius quando actor producit, vt citetur reus, qui de facili poterat citari. Si autem de facili non poterat citari, nec poterat eius haberi præſentia, & ſic de facili denunciari non poterat futuro reo. Puta Gallicus diſrobauit Titium Neapoli, & ſtatim receſsit in Galliam, non debet tunc retardari receptio teſtium, de quorum morte vel abſentia diuturna ſperatur, donec denuncietur & citetur diſrobatio: quia dum expectaretur, vt citentur teſtes, poſſent mori, vel abeſſe. argu. ad hoc. ff. de iudi. l. ſi non longius. §. ij. ibi ne dum pater expectatur, impunita ſint maleficia: valebunt tunc infra annum vtilem, incipientem à die quo potuit experiri contra reum: dummodo infra annum à die receptionis teſtium huiuſmodi denunciet aduerſario receptionem talem factam ante litem conteſta. Aliàs videtur facere in fraudem, vt in proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ locum habere non poſsint, vt in capit. quoniam frequenter. §. j. & licet de hac denunciatione, quòd receptio ſit facta, non dicat hæc conſtitutio, intelligi tamen debet per cap. quoniam frequenter. vnde hoc ſumitur, quod eſt rationabile: nam in eo, vbi deficit lex ciuilis, ſeruatur ius canonicum rationabile, quoniam omne quod ratione conſiſtit eſt lex. j. diſt. in. conſuetudo. nõ ergo erit neceſſaria hæc denunciatio præſenti, & expreſſe contumaci, quia ſciuerunt, non eſt opus certiorari. ff. de actio. emp. l. j. in fin. ficto contumaci ſic, quia citatio ad quem non venit, non habuit ſuum effectum: facit enim recipi teſtes. oportet quòd denuncietur ei eſſe receptos propter rationem prædictam, multò fortius quando recepti ſunt in abſentia, eo quòd eius præſentia de facili haberi non poterat.

P*Robationum.* Not. iſtam conſti. & circa materiam eius ſic dicas, quòd aut loquimur in actore volẽte producere teſtes ſenes, & valetudinarios, de quorum obitu timetur de proximo, & etiam abfuturos, quorum receſſus non eſt proximus, & huiuſmodi teſtium dicta non publicantur, ſed conſeruantur per actorum notarium in actis: & valeant tantum infra annum, & non vltra. Nam ibi actor tenetur infra annum mouere cauſam contra reum cõueniendum: illud probat tex. in cap. quoniam frequenter. §. ſunt & alij extra vt lite non conteſt. & hoc eſt declaratum clare per iſtam conſti. & ratio eſt, quia in poteſtate ipſius actoris eſt vt poſsit agere, & quãdo poſsit agere, & propterea non valent vltra annum. Si vero loquimur in reo, & tunc quia in poteſtate ſua non eſt quando conueniatur, indiſtincte poteſt producere quoſcunque teſtes velit, & ipſos examinari facere, & eorum dicta etiam manu tabellionis publicantur cum decreto iudicis valitura ad perpetuam rei memoriam, & ſit exinde inſtrumentum quod aſsignatur ipſi reo conueniendo, hoc probat text. in allegato. c. quoniam frequenter. circa principium. & ibi gloſ. Innõ. & Hoſti. Et ſemper intellige vt cautè agas, quòd in dicta examinatione, facienda debet vocari aduerſarius cuius intereſt, ſeu poterit intereſſe ad videndum ipſorum producendorum teſtium iuramenta. hoc probat l. in concedendo. ff. de aqua plu. arcen. & in l. nam ita dicimus. C. de adoptionib. & ponit hic Andræas, vbi etiam dicit, quòd ſi aduerſarius de facili citari non poſsit, puta quia erat alienigena & receſsit, nihilominus talis executio valebit. Ita Argentinus de Neap. magnus regnicola in l. hactenus. §. cum agitur. ff. de aqua plu. arcend. in ſua ſolenni lectura, vbi pro regnicolis multa bona dicit Pamphilus. Et vide omnino hic Andræam in reperto. Actor & reus. in verb. teſtes. Sed qui dicantur ſenes in caſu iſto, vide per Spec. in tit. de teſtib. §. nunc tractemus. circa fin. & in illo §. notabis multos caſus, in quibus teſtes recipiuntur lite non conteſtata. An autem hi teſtes poſſint recipi diebus feriatis, vide per eum in titul. de feriis. §. ſequitur. Pamphilus.

Qualiter iudex debet procedere in cauſa homagij. *Rub.*

P*robationum defectum.* Si dominus ſit in poſſeſsione vel quaſi vaſalli ſui, aut tenet & poſsidet eũ, vel quaſi in terra ſua, Caſtro vel villa, aut in ciuitate ſeu Demanio Regio. Primo caſu, non eſt neceſſarium Baroni vel omnino quicquam probare, niſi poſſeſsioni ſuæ, vel quaſi incumberet: & tunc ſi vaſallus velit in libertatẽ proclamando ſe eripere, dicẽdo Baronem & dominum eum iniuſte tenere, quia debet eſſe de demanio, probet per cõmunem modum probandi, & in hoc nihil loquitur hæc conſtitutio, vt plene hic gl. proſequitur. Secundo caſu quando eſt in terra, ſeu Demanio Regis, in quo habitat, duo ſunt neceſſaria pro Barone & dominio, tenetur enim probare vt non præſumatur recommendatus, ſicut loquitur conſtitutio, ſi dubitatiõ, nam ex quo terra tota, vbi hic vaſallus eſt Regis, & præſumetur, quòd quicquid eſt in terra

vt in authen. de teſti.§. & quoniam. duobus modis? Reſponde, ſuprà poſuit duo genera probationum, teſtium ſcilicet, & ſcripturæ, ſi referas te ad probationem ſcripturæ, planum eſt: ſi ad probationem teſtium, poſtquam didicit teſtificata, non probabit reus exceptionem per teſtes, ſed per ſcripturam. quod dic vt in ſumma de probatio.§ probati autem debet cauſa pendente. C. de excep. l. ſi quidem. ſecundum Azon.

tur. Quòd ſi probationes[a] legitimæ[b] de dominio haberi nõ poſſint ſufficiat[c] petitori probare, quòd[d] homo petitus temporibus Regum prædeceſſorum noſtrorum prædeceſſoribus noſtris, ſuis vel ſibi fidelitatis & homagij præſtiterit ſacramentum. Et quod vt vaſallus eius ei ſeruierit in omnibus, & per eũ in curia ſua de perſona conuentus iuſtitiam fecerit conquerentibus. Et quòd prædictorum Regum tẽpore vſque ad ea tempora, quibus de homagio retulerit quæſtionem, terram ab actore tenuerit, ne aliâs recõmendatus præſumatur potius, quàm vaſallus. Quæ omnia in militibus & Baronibus[e] de vaſallagio conuentis volumus obſeruari.

Prædictis autem omnibus, vel aliquo prædictorum ceſſantibus, conuentus immediatè maieſtatis noſtræ cõmuni domino relinquatur. In omnibus tamen prædictis libertatis fauorem, ac interpretationem benignam pro libertate in dubiis faciendam, prout

a *Legitima*. Modus iſte probandi, qui continetur in hoc verſiculo vſque ad verſic. quæ omnia. tractu tẽporis receſſit ab aula. Nam nullus ſupereſt, qui poſſet hoc teſtificari, niſi per inſtrumenta hoc oſtenderetur. ſic & alibi tractu temporis lex efficitur inutilis, vt cũ dicit, habeat locum in negotiis pendentibus, vt C. de iuramen. cal. l. ij. in fi. cum ſimilibus.

b *De dominio*. Aliâs, in Demanio, id eſt, dominio: & ſic nota idem eſſe Demanium quod dominium.

c *Petitori*. Lex hæc ponit, quæ debeat probare petitor: lex verò infrà de probat. dicit quod debeat probare poſſeſſor.

d *Homo petitus*. Iſta ſunt de quaſi dominio, vel de dominio præſumpto, vt vaſallus. Congruè poſſunt hic notari, quæ notãtur ff. de vſufruct. leg. l. vxori. in fine.

e *De vaſallagio*. Putà Comes conuenit militem, vel Baronem de vaſallagio: & ipſe ſe dicit militem vel Baronem in capite. & ita tota lex loquitur in eo caſu, quando vaſalli conueniuntur prouocati in vaſallagium, non quando prouocat in libertatem: Sed tunc quid erit ſi vaſalli prouocant in libertatem, numquid ſeruetur lex iſta, vt poſſit probari vaſallagium, niſi ſecũdum modum hic traditum? Videtur quòd tunc ſeruetur lex iſta, tum quia eſt eadem ratio, tum quia ratio diuerſitatis reddi non poteſt, tum quia procedendum eſt de ſimilibus ad ſimilia, vt dicunt iura.

ADDITIO. *Adde an ſit bonum argumentum in l. ab emptione. ff. de pactis.* Superantius.

Nota tamen, quia quod iuris eſt in caſu expreſſo, idem in omiſſo: cùm omiſſus ſimilis eſt expreſſo, vt ff. de condict. ob cau. l. ſi extraneus. & C de inſtit. ſub cond. fac. & in l. Gallus. §. quid tamen. ff. de lib. & poſth. & in auth. vt lic. mat. & auiæ §. ad hoc autem. in fin. colla. viij. Item videtur expreſſum infrà de iure re. Reg. l. ſi dubitatio.

tatio.

tatio Econtrà, quod nõ ſeruetur lex iſta in vaſallo proclamente ſe in libertatem, ſed recurratur ad communem & cõſuetum modum probandi: ecce in alio caſu loquitur lex iſta, in alio quæſtio propoſita. Et ideo non ſequitur, vt quod in vno caſu cauetur, in alio intelligatur: quia ſegregatorum ſegregata debet eſſe ratio, vt C. de don. inter vir. & vxo. l. ſi maritus. & ff. ad munici. l. Papinianus exuli. ff. de calũ. l ſi. Quòd ſit alius caſus, patet: nã cõſtitutio loquitur, cũ vaſallus prouocatur in vaſallagium: ergo erat in quaſi poſſeſſione libertatis. Quæſtio propoſita loquitur quãdo vaſallus prouocat ſe in libertatem: ergo videtur, ꝙ in quaſi poſſeſſione vaſallagij ſit, vt arg. ff de lib. cau. l. liberis. in fine. Item in caſu huius l. vaſallus ſuſtinet partes defenſoris. in q. propoſita ſuſtinet partes petitoris, vt in præal. l. de lib. cau. Vnde tam fauor libertatis, cùm prætores faueãt libertatibus, vt ff de alie. iu. l. iij. quàm fauor conuenti, cùm fauorabiliores ſunt rei quàm actores, huic cõſtitutioni cauſam dedere, quando dicitur: Nam & alicui prouocanti incumbit onus probandi, non prouocato, vt præalleg. l. liberis. & ff. de probat. circa ſi. cum ſi. cùm ergo caſus omiſſus ſit diſſimilis expreſſo, ſic aliud ius in eo ſtatuitur, vt ff. de libe. & poſthu. l. commodiſſimè. & ſolu. matri ſi cùm dotem. in princip. Item lex iſta loquitur tantum in vno caſu, & in eo caſu poſuit certum modum probandi: ergo eo tantùm obtinebit, quia ſi aliud voluiſſet legiſlator, aliud dixiſſet. C. de cad. tollen. l. j. §. cùm ita. Item ſi lex iſta in vno caſu tantùm permiſit hunc certum & limitatum modum probandi, in cæteris prohibuit. Et ecõtra, ſi in caſu prohibuit communem modum probandi, in cæteris permiſit, vt dicunt iura not. propterea lex iſta aliquid detrahit iuri communi, & corrigit ius commune, ergo ſeruabitur in eo caſu tantùm, in quo corrigitur, in cæteris ſeruabitur ius commune: quia quod non immutatur, non prohibetur ſtare. Quid plura? lex iſta eſt inuenta contra obſeruantiam iuris communis, nam anguſtat facilitatem probationum, quod eſſe non debet, vt C. de hæretic. l. quoniam. Et allegat probare volentem ad certam ſpeciem probationis, quod eſſe non debet, ſecundum ius commune, vt ff. de teſt. l iij. §. quæ autem. ergo nõ eſt producenda ad conſequentiam, vt ff. de legib. & ſenatuſconſul. l. quod

cont

ANDRAEAS

Regis, fit Regis. ff. de officio præfecti vrb. l. prima. §. cùm vrbem. Sed ſi Baro, vel qui dicit ſe dominum vaſalli, non poſſidet, vel quaſi eum, & velit eum vendicare in ſuum vaſallum, adiecta cauſa, de iure vaſallagij ff. de rei venditione. l. prima. tunc habet locum hæc conſtitutio. quia ſi poteſt probare per priuilegia, vel inſtrumenta, aut teſtes, quomodo dominium huius vaſalli, ſeu quaſi fuit adeptus, hoc ſolum ſufficit per priuilegia, ſcilicet, Regum dominantium, vel inſtrumenta emptionalia, quomodo emit. Siquidem hic vaſallus non erat de feudo, ſolum inſtrumentum ſufficit emptionis. Surrenti, Salerni, & in multis locis ſunt huiuſmodi vaſalli, non de feudo, ſed Burgenſatici. Vnde non oportet emptionem talem per Regem confirmari: ſecus ſi eſſet de feudo: tunc tanquam res feudalis non poſſet alienari ſine licentia Regis, infrà de alienatio. feudorum, conſtitutionem. talis vaſallus eſt pars feudi: argumento ff. de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus. l. longè. C. libro xij. de agricolis & cenſitis, quemadmodum. Si ſic non poteſt probare, oportet quòd probet quatuor: Primum, quòd ſibi aut anteceſſoribus præſtitit ſacramentum vaſallagij & homagij: & ſic idem eſt ſacramentum vaſallagij & homagij. & frequenter vnum pro altero ponitur. Et homagium hominum dicitur ligium, dicit Hoſtienſis extrà de cenſib. cap. ſi diligenti. de regulis iuris. capit. fin. de iureiuran. capit. nimis. & cap. veritatem.

ADDITIO. *Adde gloſſam in verbo, homo, qui ligius in clemẽtina, paſtoralis. de re iudica. Docto. in c. recolentes. de ſtatu regularium. Speculatorem in titu. de feud. in §. ij. per Iacobum. de ſancto Georgio in tractatu de homagiis. Et vnde traxerit originem. vide per Cardin. Alex. in proœmio Feudorum. in ſecundo volumine. verſicu ſecundo quia. Et an habeat ſpeciem ſeruitutis, vide per Felin. in c. meminimus. de accuſatio. in iiij. col. verſi. nota tertio. ibi, homagium.*

In quibus autem differant, diximus in titulo de noua forma fidelitat

DE YSERNIA.

delitatis. [Secundum, quòd tanquam vaſallus eius ſibi ſeruierit in omnibus. [Tertium, quòd in ſua Curia fuit conuentus ad faciendam iuſtitiam conquerentibus. [Quartum, quod tenuerit terram ab eo. Multum fauit vaſallis, & ſtrinxit Barones & dominos: & ſic corrigitur ſecunda quæſtio Martini de Fano dicentis, ſi quis manſit vt meus homo triginta annis, quòd meus homo erit. ff. de feudis rei priuatæ & ſalti. diuinæ domus. l. cum qui. & notant Moderni de agricolis & cenſi. l. litibus. [Quid ſi vaſallus conuentus confiteatur ſe vaſallum Baronis, & domini agentis? dicunt quidam, quòd non anguſtabit hæc conſtitutio probationem per confeſſionem, ſicut dictum eſt ſuprà in l. in cauſa depoſiti. quia de ea nil dicit, ſed tantùm de probatione per priuilegia, vel inſtrumenta. & teſtes. Nam Martinus de Fano in prima quæſtione dicit, quòd poteſt per pactum fieri, quòd quis ſit meus homo. Vnde dic, quòd ſi confitetur in iudicio, habetur pro iudicato. ff. de confeſſis. l. prima. Si extra iudicium, aut cum cauſa, aut ſine cauſa: ſi ſine cauſa, non præiudicat contra ſe. ff. qui & à quibus. ſi priuatus. ſi cum cauſa, præiudicat contra ſe. ff. de probatio. cùm de indebito. § fina. de interrogator. actio. de ætate. §. primo. Cauſa de iure Romano erit, vt quia promiſit, vel ſimili, vt in prima quæſtione Martini. [Per iſtam tamen conſtitutionem videtur, quòd cauſam debeat dicere, ſicut hæc conſtitutio narrat, vt dicat, quia emit eum Burgenſaticum, vaſallum, vel princeps donauit, vel alia quatuor præmiſſa: quia probare per confeſſionem tantùm, eſt ac ſi per teſtes. ff. de inofficioſo teſtamento. l. qui de inofficioſo teſtamento. l. Titia. ff. ſoluto matrimonio. ſed ſi probaret per teſtes, deberet prædicto modo probare. Sed ſi ſit vaſallus alterius, non præiudicat domino alio. Qui enim confitetur, videtur alienare. ff. ſi quid in fraudem patroni. l. prima. §. quod ſi in litem. & tunc per exceptionem ſummouetur hic Baro ab alio domino, vt non habeat vaſallum. ff. ad ſenatuſconſultum Velleianum. l. Seia

mane

contra. Continet enim ius ſpeciale. & illud eſt ſpeciale, cuius contrarium obtinet ius commune, vt ff. ad municipal. l. j. in fine. [Sed dico audacter, & ſic de facto obtinui quòd in quæſtione præmiſſa non ſeruetur lex iſta. Sed recurrendum eſt ad communem modum probandi, tunc quia non eſt eadem ratio, vt ſupra diximus etiam, quia ſi eſſet eadem ratio, eſſet maior in omiſſo, quàm in expreſſo: ex quo caſus expreſſus eſt contra ius commune non extenditur ad omiſſum, vt optime colligitur, & probatur C. de prædiis Cur. l. fi. Nec obſtat infra de iutereg. l. ſi dubitatio. quia illud ſtatuitur in fauorem fiſci imò eſt ibi alius caſus. Nam ibi à iure fiſcus præſumitur dominus hominum, de quibus erat quæſtio, cum ipſi conſtituti eſſent & manerẽt in ciuitatibus & caſtris Demanij ſui vt dicit ibi. vnde rationabiliter fiſcus eos intelligitur habere, ſicut & ipſam ciuitatẽ, in qua ſunt, vt arg. ff. de rei vend. l. à tutore. & de vi & vi arma. l. j. §. illud vtique ibi, planè ſi quæ res, &c. & §. ſi fundus. argumento ff. depoſiti vel contra. l. j. §. ſi ita. Quicquid enim infra fines ciuitatis continetur, cenſetur eo iure, quo ipſa ciuitas. Et ita fundata eſt de cõmuni iure intentio fiſci prima facie vt ibi notatur.

† *Aliàs idem.*

a *Veteribus legibus.* Nota hoc de fauore libertatis vt ff. de manumi. l. lege Iulia. cũ concor. ibi not. in glo. ordin. ff. ad leg. Fal. pœnales in fine. Item no. in medio huius legis ibi, fidelitatis & homagij præſtiterit ſacramentum. quod ſacramentum aſſecurationis, quod præſtatur Comitibus & Baronibus, vocatur fidelitatis, vt hic: nam fidelitas dicitur iniurandum, quod à vaſallis præſtatur domino, vt decima collatio. de vſu. feud. in titulo, an præce. debet inueſtit. l. verum in fine. & dicam plene infra de aſſecurat. do. va. va. l. domini. Feudum vero à fidelitate vel fide dicitur, vt in decima collatione de vſu feud. in titulo, per quos fiat inueſtitura. in fine princip. l. nulla inueſtitura. Et nota, quod aliqui ſunt vaſalli, qui iurant, aliqui non, vt patet in fine dictæ l. nulla inueſtitura. Inter quos, quo ad quid eſt differentia

ferentia, vt in præallegata decima collatione, in titulo, de controuerſia feudi apud partes terminanda. l. ſi inter dominum. & quo ? quid non vt in præallegata decima collatione, hic finitur lex inde conſuetudines regni incipiunt ex facto quæſitum ſe:

De ſacramento præſtando à Campionibus. *Rubric.*

a veteribus legibus eſt inductum, integrè reſeruamus.

De ſacramẽto præſtando à Campionibus.

TITVL. XXXVII.

Qui ſemel amiſit pugnam ſeu bellum, non admittetur vlterius pro altero ad pugnandum, pro ſe ſic: & claua debent eſſe æquales. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

NVllus [d] Campio, ſi deuictus fuerit ad faciendum bellũ, denuò pro aliquo admittatur, niſi pro ſe, non cum ipſe impetit alium, ſed cum fuerit ab aliquo impetitus. Statuimus prꝗterea, vt ammodo Campiones habeãt clauas æquales nõ ſpinoſas, nec cum aguzonibus, nec habentes cornua, nec ex parte ſuſtis ad modũ vnguis.

Qualiter Campiones tenentur pugnare.

TITVL. XXXVIII.

Tria dicta continent iſta conſtitutio. Primum eſt, quod Campiones deputati ad pugnam exercendam debent iurare corporaliter ſuper Euangelium, quod ipſi credunt dominos, pro quibus pugnare intendunt, fouere veritatem: & quod ille, qui accuſauit, iuret, quod non per calumniam motus fuit ad accuſandum, nec per aſtum, id eſt, per dolum vel per fraudem, ad accuſationem proceſſit, nec ipſe accuſatus per dolum ad defenſionem procedit. Et quod ipſi Campiones vnuſquiſque pro ſuo domino omni virtute, & ſic ſine dolo, & potentia, & vigore pro quibus pugnare intendit, adiuuabit.

Secundum dictum eſt, quo tempore iudex, qui dedit licentiam pugnandi in ſtechato, debet recipere dictum iuramentum à dictis Campionibus: & dicit quod in ingreſſu ipſius ſtechati circularis: & ſic immediate, quando intrant ſtechatum prædictum, debet præſtare tale iuramentum.

Tertium dictum eſt, quod dictis pugilibus eſt expreſſe prohibitum per iſtam Conſtitutionem, vt ſe affidant de non offendendo admutcem: imo dictis pugilibus præcipit, quod conentur pro toto poſſe quod vnus alterum ſuperare habeat. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

PRæſenti [e] lege decernimus, vt Campiones ammodo poſtquã circulum pugnatorium fuerint (prout eſt moris) ingreſsi, [d] corporalia ſubeant ſacramẽta, quod iuxta probabilem [e] credulitatem eorum credunt dominos, pro quibus pugnam intrauerint, veritatem fouere, & non per calumniam, ſeu [f] per aſtum ad accuſationem propoſitam, vel defenſionem adhibitam proceſsiſſe: & quòd cum omni virtute, & potentia, ſtudio, & vigore partes, pro quibus pugnauerint, adiuuabunt. Pugilibus etiam expreſsius inhibemus, quòd ſe non debeant inuicem affidare, quod manibus, vel dentibus, & modis quibuslibet poterunt, alter alterum non offendat: Imò vnus ad confuſionem alterius toto poſſe conetur.

b NVllus *Campio.* Qui ſemel amiſit bellum, non admittitur vlterius pro alio ad pugnandum: licet pro ſe ſic, ſi fuerit accuſatus: concordat ff. de in ius vocando. l. prima, in fin. Item dicit de qualitate armorum cauſa prælij.

Qualiter Campio tenentur pug. *Rub.*

c PRæſenti. In hac conſtitutione dicit de forma ſacramenti, quod præſtatur à Campionibus. † *Aliàs idem.*

d *Corporalia.* Iure Lõbardorum generale eſt in omni pugna, quod ab accuſatore & reo preſtari debent ſacramenta, & accuſator iurat rem ita eſſe. Reus vero ita nõ eſſe in quibuſdam caſibus, in quibus lex dicit fieri pugnam propter ſuſpicionem. in illis enim iurat accuſator de aſtu, reus vero ita non eſſe. Quidam tamen diſtingũt, vtrum quis accuſet de eo quod principaliter non pertinet ad ipſum vt de publico crimine, vide licet, tũc iuret rem ita eſſe, vt in Lombar. de male. & pu. criminib. l. vlt. quod ex eo probatur ibi, quod dicit doloſè: non enim poſſet ſcire doloſè accuſet vel non, ſi de aſtu iuraſſet. Prima opinio verior. de his autem in Lombar. de male. & pu. crimin. l. vltim. & qualiter quis ſe defend. deb. l. ſi quis alium aſtumentis

e *Credulitatem.* Aliàs iurat Campio de iure Lombardorum, vt in Lombar. qualiter quis ſe defend. l. nullus. ſed & ſi aliud ſacramentum addatur iſti non reputo abſurdum argumentum. ff. de actio. & oblig. l. quoties lex. G.

f *Per aſtum.* Illud verbum ſimiliter ponitur in authent. de teſtib. §. ſi vero quidam. vbi dicitur ſi non aſtu, &c. & exponitur in gl. ibi ordinaria, id eſt, de dolo vel malitia.

De ſran

ANDREAS DE YSERNIA.

mancipia. [Sed ſi in iudicio confeſſus eſſet propter authoritatem iudicij, ne ſit eluſorium ff. de iudiciis ſi pretor. §. Marcellus. ſtatur confeſsioni. Sed illi alij. domino datur reuocatoria. d. §. quod ſi in litem. Itẽ ſi confiteretur ſe certa debere ſeruitia, qui rem de allodio poteſt confiteri eſſe de feudo, cũ ſit contra ſe: notatur in gloſ. C. de ingen. & manumiſſ. l. penult.

ADDITIO. *Adde in quo differat allodium à feudo? vide cap. ij. ſi de feudo fuerit controuerſia vſibus feudorum. & allodio eſt glo. in l. hac ſi quis in §. ſed interdum. ff. de relig. & in l. penul. de ingenuis & manumiſſis. & ibi Bald.*

Alij dicunt verius prædictis rationibus, quòd cum ſit liber, & homo regij Demanij, non poſsit confiteri, vt fiſco præiudicet: quia nec alteri domino præiudicat, vt dicto §. quod ſi in litem. in l. cauſa depoſiti. eſt odium, hic fauor libertatis, vt in fine conſtitutionis huius dicitur. Item nota quod homagium pro vaſallagio ponitur. & in quo differat ſacramentum homagij à ſacramento vaſallagij notatur in gloſſ. in fin. infra de ſacramentis præſtandis dominis à va

à vaſal. & nos diximus in titul. de noua forma fidel. Sed ſeruitia, quæ enim ea debere confeſſus eſt debebit: poteſt enim quis pluribus debere, arg. ff. de leg. j. l. ſi ſeruus plurium. in princ. dum alteri domino non fiat per hoc præiudicium, vt dictum eſt.

De ſacramento præſtando à Campionibus. *Rub.*

NVllus *Campio.* Semel victus nunquam pugnabit pro alio. Nam Seneca dicit, Nihil tutũ eſſe poteſt, cõſternata ſemel mente.

Qualiter Campiones tenentur pugnare. *Rubrica*

PRæſenti *lege.* Ponitur ſacramentum Campionis. Et quod dicitur aſtu, exponitur doloſe vel malitioſe. Aliàs aſtu, id eſt non voluntariè, in titul. de pace tenenda. l. ſi ruſticus. in gloſſa. Quod autem dicitur in litera, & quòd manibus, & dẽtibus non offendat, ſcilicet, non affident ſe, imò, &c.

ADDITIO. *Adde an dens dicatur arma, & an veniat appellatione armorum? vide in l. ſi quis aliud. in §. telorum. ff. ad leg. Iul. de vi publica. Et per Barto. conſ. incip. ſtatuto caſtri plebis.*

De fraude & dolo Campionum.

TITVL. XXXIX.

Ne campionum fraus, malitia vel negligentia ſit impunita, Vult Imperator: quod ſi campio amittat ſuſpendatur ſicut & reus, ſi verò ſit Campio accuſatoris religione periurij, punitur ad mutilationem manus. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPERATOR FEDER.

SVmmo a periculo, quod ex pugilū fraudibus, inertia, vel leui timore hactenus cōtingebat, prouiſione neceſſaria ſuccurrētes decernimus, Vt ſi is, qui pugnæ pro tēpore præfuerit videatur cū aliorum cōſilio, qui tūc temporis inueniātur eſſe præſentes, quòd Cāpio in pugnādo fraudē adhibeat, aut ſegnitiem manifeſtā, vel quòd melius potuerit ſe defendere, nec tam citò in recedētis † vocē erūpere debuiſſet, ſiquidē, is pro quo pugnat excuſatus extiterit, cum ſi pugnæ ſuccūbat, mori debeat, vt potè, reus habitus criminis maieſtatis, vel de homicidio abſconſo cōuictus, Campio [b] ſimiliter periculū mortis incurrat. Cæterum ſi is, pro quo pugnat, [c] accuſat, quia forte dolorē iuſtum proſequitur pater, vel forte [d] mater, aut filius de morte ſuorū, qui ſuccumbat in pugna, mori nō debet. Cū nec ad pugnam fuiſſet admiſſus, niſi quia ipſum iuſti doloris impetus, & iudiciorū præcedentiū probatione admiſerūt. Campio tamen manū amittat: quam exigente legitima pœna periurij, quilibet alius ſciētor periurus amittat. Videbatur etenim impiū in cauſa præſenti capitali ſupplicio ſubiacere Campionē, cum is, cuius cauſam principaliter agit per caſum ſuum periculo capitis [e] non ſuccumbat. In crimine tamen leſæ maieſtatis accuſatorē etiam, qui pugna ſuccūbit, ſicut & reum, ſi ſuccubuiſſet in ea vltimo ſupplicio ſubiugam[a].

De fraude & dolo Campionum. *Rubrica*

a *Summo*. Ne Campionū fraus, vel negligētia ſit impunita, vult Imperator, quòd ſi campio rei amittat, ſuſpendatur ſicut reus. Si verò ſit Campio accuſatoris: tunc quia accuſator non datur dānatur ad mortē, quia iuſtus dolor eum excuſat, puta, ſi perſequitur mortē clandeſtinā filij ſui: tūc Cāpio ratione periurij punitur ad manus abſciſionem, & ſic pater hic, quòd accuſator ſuccūbens nō punitur ad ſimilitudinē ſupplicij. & ſic ob. C. de acc. l. fi. ſed hoc ideo, quia cū proſequitur ſuā iniuriā, exigitur euidens calūnia, nec præſumitur calumniari, vt ff. ad Ter. l. j. §. j. quod eſt hodie in Regno inquolibet accuſatore, vt ſupra de calū. in conſt. pœna calū. ei. In crimine verò leſæ maieſta. nō eſt differētia inter accuſatorē & reū. quia quilibet punitur ad mortē, vt in fin. huius cōſtitutionis. Ergo & idē in Campionibus credo, cū ſit eadem ratio, ergo & c. vt ff. ad Aquil. l. illud. & ceſſante cauſa & c.

b *Similiter*. Sicut reus debet mori ſi per fidelem Campionem eſſet cōuict[us]. in cauſa enim præſenti reus debet abſolui, cū & ſi condemnatus fuiſſet per falſam probationem retractari deberet ſententia per beneficium reſtitutionis in integrū, licet non ſit appellatū, vt C. ſi ex fal. inſtru. l. j. ij. & iij. Sed qualiter punitur falſus Campio ſine accuſatore? Reſpon. Vt dicitur in falſo teſte, in quo ſine accuſatore procedit criminis cognitio, & pœnæ impoſitio. Idem in lenocinio, quod obiicit mulier marito, ſecus in extraneo obiiciēte lenociniū marito accuſanti. Idem in charta ſuſpecta apud iudicem producta, vt C. de teſti. nullus. & ff. de adul. l. j. §. ſi publico. & C. de proba. l. penul. Idem fortè in tutore ſuſpecto, vt ff. de ſuſpec. tuto. l. iij. §. incerti. Idem, in calūniatore. nā eum puniri tēpore ſentētiæ ferendæ deſiderare poſſum etiam ſine accuſatore. Poſt ſententiā nō, ſine accuſatore, vt C. de calum. l. j. de bo. lib. qui cū maior. §. ſi libertus. Idē in notorio crimine, vt C. de accu. ea quæ. Idem in falſo, ſecundum Bart. & C. ad l. Corne. de fal. l. vbi. Sed nos intelligimus, quòd ibi fuit de falſo accuſatio inſtituta vt ex litera huius l. colligitur ſine accuſatore punitur Campio, ſic enim ſi is, qui pugnet & c. periculum mortis ſi videatur & c. & ita innuit, quòd hoc ſolū ſufficiat ad cōdemnandum:

c *Accuſat*. Aut dices hoc correctum per l. vlt. huius tit. quæ prohibet accuſatorē Campionem dare, vt ff. de leg. & cōſti. nō eſt notū. Aut tenebit, & melius hic in perſonis, quæ hic exprimuntur, vt ff. de leg. & conſti. quod contra rationem.

d *Mater*. Accuſat de morte filij, vt hic dicit. Quod ſi negetur mater lex dicit nō eſſe admittendā ad accuſationē, niſi prius ſe matrē probauerit, vt C. qui acc. nō poſ. l. nō ignorat. Ergo exceptio gēris litis cōteſtationē retardat. & ſic eſt cōtra ſupra de dila. & l. vlti. Sed dic quod l. C. loquitur in perſonis prohibitis accuſare, niſi in certis caſib[us], cū ſuā vel ſuorū iniuriā proſequatur, vt ff. de accuſ. l. j. & ij. & C. qui accu. nō poſ. l. ſenat[us]. & l. de crimine. & ita de exceptiōe oppoſita cōſtabat. & ſic de iure nō poterat dubitari, quod opponeret cauſa morādę litis l. j. ſ. de dila. loquitur de excep. de qua nō cōſtabat, ſed probāda erat, vt ex ipſa l. apparet, & probatur hæc ſolutio ſupra de dila. & exc. l. ij. Sed quid de vxore, nunquid accuſabit de morte viri? Rñ. Licet maritus nō cōtineatur appellatione ſuorū, vt ff. de acc. l. j. tamen quod mulier poteſt accuſare de morte cōſobrini, fratris, & eorum, in quos teſtimoniū inuita nō dicit, vt C. qui accu. nō poſ. l. vxore. de his qui. vt indi. l. ſororem. & ff. de accuſ. l. ij. Multo magis accuſat de morte viri. Et poſſet hoc habere locū ſi dicat proſequi ſuorum iniuriam. Si autem dicat proſequi ſuam, forte poſſet dici debere admitti tanquam comite abducto, vt ff. de iniur. Item apud Labeonem. §. ſi quis virginem, & §. tenetur.

e *Non ſuccumbat*. Sed amittit manū vt in Lomb. de homi. liber homo, quæ vero inter treugam, & no. de pugnis. § in ſacramenta. ver. actis. Quam manū poteſt redimere ſoluendo libram auri puriſſimi, in eo tamen caſu, vbi quis ignoranter deierauit, vt not. in Lomb. de teſti. l. j. Vel etiam quando ſcienter deierauit poteſt manum redimere, permittente Rege, vt not. Car. in Lon. de periur. l. j.

† *Aliàs, Idem.*

† *Aliàs, recedentis vocē prorumpere.*

† *Aliàs, recedētis vocē prorumpere.*

De

ANDRAEAS

De fraude & dolo Campionum. *Rubrica.*

SVmmo periculo. Non habet cū gaudio Campio pugnā ſuā. Quia ſi fraudē vel negligentiā adhibeat, punitur ſicut accuſatus, pro quo pugnat. [Vel ad manum ſi pro accuſatore pugnabit, tanquam periurus. Hæc eſt enim pœna periurij infra de periu. l. eos qui. Sed in crimine maieſt. ſemper ad mortē punietur ſine accuſatore, vt in glo. Et annectit glo. ſi vxor poteſt accuſare de morte viri? & dicit quòd ſic, & bene, & licet in delictis dolus tantū puniatur, hic etiam de negligentia, ſicut de dolo, quia promiſit & iurauit ſalutem alterius defenſare. & ſic punitur in alieno, quod culparetur in ſuo ff. ſol. mat. l. ſi conſtante. §. ſi maritus. peccatū etiā omiſſionis eſt leuius. ff. ad Syllania. l. ij. in glo. ſed hic tenebatur iuramento, nō negligentia, alias ne negligeret, & per ſuam negligentiam alius mortē incurrit.

SVmmo periculo. In gl. ſecunda. ibi, ſed qualiter. Similis eſt glo. in l. ij. §. ſi publicè. ff. de adulr. & in l. iij. §. interea. ff. de ſuſpect. tuto. Sed an iſtis criminibus, in quibus proceditur ſine actore, ſi aliquis accuſat, debet dare libellum? dic quod ſic, quia ita eſt de crimine ſuſpecti tutoris, vbi procedi poteſt ſine actore, & tamen ſi aliquis accuſet debet dare libellū, vt ff. de ſuſpect. tuto. l. j. & ibi not. & vide quod no. in l. ij. §. publicè. & ibi eſt glo. ſing. quæ enumerat caſus in quibus proceditur ex officio abſque accuſatore. In glo. fin. Not. ex gl. quòd ille qui deierat punitur ad pœnā manus: & poteſt eam redimere, ſoluendo vnā libram auri puriſſimi, & hoc de iure Longobardo: quo iure non vtimur in delictis, vt no. And. de Iſern. in conſti. locorum baiuli, circa medium. Petrus de Monteforte.

DE YSERNIA.

In glo. ibi, accuſat mater de morte filij. Quid ſi negetur mater? dicit non eſſe admittendam niſi prius ſe matrem probauerit. C. qui accu. non poſſ. l. nō ignorat. ergo excep. litis conteſtationē retardat: & ſic eſt contra ſuprà, de dile. l. vlti. Sed dic quod lex Codicis loquitur in perſonis prohibitis accuſare, niſi in certis caſibus, cū ſuam, vel ſuorū iniuriā proſequuntur, vt ff. de accuſ. l. j. & ij. & C. qui accu. non poſſ. l. ſenatus. & l. de crimine, & ita de excep. oppoſita. & ſic de iure nō poterat dubitari, quòd opponeretur cauſa morādæ litis. Lex ſuprà de dilat. loquitur in exceptione, de qua nō conſtabat. ſic probanda erat, vt ex ipſa apparet. & probatur iſta ſolutio ſuprà de except. & dilat. l. ſecunda. In glo. fin. Not. iſtam glo. quæ non reperitur alibi in iure noſtro, niſi iure Longobardo, quòd ille qui eſt periurus & tenetur pœna manus, rege permittente poteſt redimere manum, ſoluendo libram vnam auri. In gl. mater accuſat, verſi. quid de vxore. No. hic verum vxor poſſit occidentem virum accuſare de morte mariti? & videtur caſus, licet hic non allegetur. ff. de libe. cauſa. l. iij. Bar. de Capua. In gl. ſuccūbat. No. iſtam glo. quòd qui ignoranter deierat, poteſt redimere manū ſoluendo librā auri, abſque principis permiſſu, ſecus ſi ſcienter, quia tunc requiritur quod fiat principe permittente. Sed hodie per capitulū ſeu literā Reginæ Ioannæ, & per c. ad peruerſorū. admittitur ad redimendū manum pro duodecim vnciis, quia hoc debet fieri principe permittente, ſecundum Paridem de puteo, in tract. ſynd. in ver. compoſitio in principio ſecundæ columnæ. facit quod dixit Ioannes Grillus ſuprà in conſtit. in pecuniariis, in fi. principij. Pamphilus Mollus.

In gl.

De

De qualitate & ætate pugnatorum.

TITVL. XL.

In caſibus in quibus pugna admittitur, debet fieri ſecūdū qualitatē accuſati, vel ſi eſt pedes, fiat pedes bellū, licet accuſator ſit eques, & econtra, & ſi accuſator ſit debilitatus in aliquo mēbro, & conuentus ſit integer, totus integer reſiſtet, ſecus nō ecōtra, quia ſi ſit accuſatus debilitatus, debet ſe debilitare accuſator in eo membro. h. d. Lall. de Thuſcia

IMPER. FEDER.

CONſuetudinē[a] prauā, & à tramite rationis cuiuslibet alienā, quæ in regno noſtro obtinuit, hacten⁹ fundit⁹ extirpātes, ſtatuimus, Vt his qui alij pugnā obtulerit,[b] in his caſibus, in qbus eſt pugnæ iudiciū reſeruatū, iuxta cōditionē & qualitatē ipſius pugnare debeat, quē cōuincere ꝑ oblatam pugnā intēdit, nō vt olim, ad electionē illi⁹ q ipsā pugnā obtulerit fieri debere. Præmeditari nāq; deberęt primit⁹ accuſator, & ſecū ꝑpēſa deliberatione pēſare quis & qualis cōditionis exiſtat is cui pugnā intēdit offerre, & reus q fauorē à iure ꝓmeruit, & pręter ſpeciē omnē † ad pugnę diſpendiū aduocatur, cū ſe defendat ab alio propulſatus ſuæ defenſionis modum non debet amittere per eū, qui antequā veniret ad pugnam, cōſilio forſitan fraudulento tractauerat impugnationis ſpeciem cōtra omnē veritatē, aliqñ cōfundere valeat accuſatū, ſed ſi miles fuerit is qui pugna impetitur, & eques ſe voluerit defēdere, aduerſari⁹ eius quāuis miles nō ſit, eques ſimiliter impugnet. Ecōtrario ſi pedes fuerit qui ſe defēdere nititur, licet is qui pugnā obtulerit fuerit miles, nō vt miles, ſed vt quilibet alius pugil accuſatū impugnet.[c] Defendētis ſe nāque debet eſſe electio, qualiter meli⁹ ſe defēdere valeat ab alio impetit⁹. Illud etiā præſenti ſanctioni duxim⁹ annectēdū, vt ſi is, qui pugnā obtulerit læſus fuerit in aliqua parte ſui corporis, ꝓpterea, is qui pugna impetitur, in nullo ſuæ defēſionis auxilium minorabit. Cæterū ſi impetitus fortè ſit læſus in quacunq; parte corporis quæ neceſſaria ſit ad pugnātē, qui eā obtulit in ea parte ſe debilitate debebit, in qua debilitat⁹ eſt, cui duellum offertur. Veluti ſi vnū tantū oculū habeat impetit⁹. is qui pugnā offert aliquibus diebus antea illū oculū appoſito aliquo ſibi claudet, inquo pati digno ſcitur accuſatus. Similiter & in digitis, & in mēbris aliis hoc volumus obtinere, iuxta proborū virorum conſiliū, & diſcretionē prouidā iudicātis. Nec illud prætermittendum vidimus, quod neceſſariò gratiā noſtræ benignitatis expoſcit. Vt qui ætatis annum ſexageſimū tetigerunt, & qui nondū xxv. annorum curricula impleuerunt, per ſe pugnare minime teneātur, ſed poſſint ad defenſionem ſuam, non cum alios impetunt ſubiicere Cāpiones, ne vel ætates in altero naturali frigeſcēte calore, vel iuuenilis virtutis in altero robore non impleto, nō tam incerto, quā periculoſo pugnæ iudicio, quod eſſet aſperrimum relinquams.

De reſtitutione mulierū.

TITVL. XLI.

De iure communi non reperitur, quod mulier reſtituatur in iudicio, ſi eſt non modice læſa ſed per conſtit. regni prouiſum eſt, quod mulier ſi ſit non modice læſa in iudicio reſtituitur in integ tam per Regem, quàm per officiales, & iudices Regni, & hoc propter fragilitatem ſexus. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

MVlieribus,[d] vbi non modice læſę ſunt propter fragilem ſexum legum æquitatem ſectātes tam per nos, quam per officiales noſtros viſceribus pietatis ſubueniēdum eſſe decernimus, ſicut & decet, quatenus & oportet.

† *Alias Rex Rogerius.*

De reſtitutione minorum.

TITVL. XLII.

Minores vero modice læſi in iudiciis, vel extra, ipſo iure ſeruantur illæſi ſine aliqua reſtitutione, decepti vero immodico facilitatę ſeu tutorum & curatorum, ſeu procuratorum fraude, vel ignauia aut dolo aduerſariorum ſuorum reſtituūtur in integrū: in delictis vero ſi procedat ex animo nō reſtituuntur, & in cauſis ciuilibus & criminalibus de minoribus tutorum vel curatorum authoritas adeſſe debet, & poſſunt etiam per tutores aut curatores ad litem dandos cauſas criminales, & publicas exercere, dum ſuā, & ſuorum iniuriam proſequantur. minores dicuntur qui non exceſſerunt decimum octauum annum, hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

IMPER. FEDER.

MInorum[e] iura, qui iudiciis, vel extra iudicia in modico læſi probantur, præcipimus inuiolata

De qualitate, &c.

a CONſuetudinem. In quibus pugna admittitur, debet fieri ſecundū qualitatem accuſati, vt ſi eſt pedes fiat pedes bellum: licèt accuſatus ſit eques & ecōtra. & eſt rō, quæ hic aſsignatᷣ in litera, cui concor. ff. de doli exc. l. pure ī fi. §. j. Item ſi accuſator eſt debilitatus in aliquo mēbro: & cōuētus ſit integer, tot⁹ integer reſiſtet, ſecus verò ecōtra: q̄a ſi ſit accuſat⁹ debilitat⁹, debet ſe debilitare accuſator in eo mēbro, & eſt rō in j. caſu, q̄a actor q ſciebat ſuā cōditionē, nō debuit &c. vt C. de ſer. ven. l. fi. ar. cōtra. ff. ſi pars hær. pe. l. j. in prin. vbi metimur ius agēdi ex ꝑſona actoris, ſed illud ī prin. iudicij, & eſt ratio, vt ff. de ver. ob. ītet ſtipulātē. §. j. ac bellū habet inſtar ꝓbationis. Imo meli⁹ deciſionis, in q̄bus plus fauetᷣ reo vt ī regula iuris. Arrianus, in fi. [Dicitur ꝙ ſexagenarij, & minores xxv. an. poſſunt apellare, & per aliū pugnare.

Alias idem.

† Alias communem.

b *In his caſibus.* Qui ſunt ſuperius de violētia me. illa cōſti. iij. & de hac dicitur ſ̄. titul. proxi. cōſtitution. proſequētes & cōſtitutione, monomachiam.

c *Defendentis.* Pōt ergo accuſat⁹ ſi miles fuerit eques defendere ſe ſi voluerit ſupra ea l. ibi. ſi miles fuerit is, q &c. Si autē voluerit, defendet ſe pedes, cū ſit ei⁹ electio, vt hic dicit, nihilomin⁹ imputari pōt accuſatori ſi accuſat⁹ elegit pugnare nō ſecūdū cōditionē ſuā, & ita ceſſat rō, quę ponitᷣ in prin. hui⁹ legis. Fateor rationē prædictā locū habere, qñ accuſat⁹ pugnat, ſecūdū cōditionē ſuā: ſi vero eligat aliā cōditionē, locum hñt aliæ rōes. Aut em̄ ābo. ſ. accuſator & accuſat⁹ ſūt eiuſdē cōditionis, aut diuerſę. Primo caſu eſt, ꝙ impetetur accuſāri, q̄a hoc euenire poſſe ꝓſpicere potuit, cū electionē habeat accuſatus, vt hic. & ff. loc. & cōdu. ſi q̄s domū. §. j. ff. de dā. infe. q bona. §. cū inter ff. ad Treb. l. Luci⁹ Titius. §. pe. ff. ex qui. cau. ma. l. ſed & ſi ꝑ prætorē §. ſi feriæ. In ſecūdo, ſi accuſatus mutat ſuā conditionē per electionē, quā habet, & ita pugnat ſecundū cōditionē accuſantis, non habet vnde queratur accuſator, non enim fit cauſa eius deterior, ſed formæ redditur ſuæ, vt ff. de pact. ſi vnus. §. ſi pactū cōuentum. B.

De reſtitutione, &c.

d MVlieribus. Lex hęc ſubuenit mulieribns, ſicut & ſubuenitur minorib⁹ læſis non modice. Sed de iure communi in Velleiano tātum ſubuenitur mulieribus. Hæc conſtitutio qualiter ſit intelligenda traditur ſupra in quib. cauſis mu. ſuccurratur conſti. obſcuritatem, niſi quatenus miſeratio ætatis, &c.

De reſtitutione. &c.

e MInorum. Conſtitutio iſta continet ius commune in maiori

ANDRÆAS

De qualitate & ætate pugnatorum. Rubrica.

COnſuetudinem. Ille cui offertur pugna debet ſe iuuare, ſicut vult nō ſicut eligit ille, qui offert. Et debet eſſe pugna æqualis vt ſi vnus eſt eques, & alius ſimiliter ſit eques. ſi velut tamen in gl. fauet etiam reo ſcilicet, cui pugna offertur, vt ſi ſit læſus & debilitatus offerens pugnam ſimiliter ſe debilitet, non econtra. Item ſexagenarij, & minores. 25. annis non tenentur pugnare per ſe, de hoc dictum etiam per gloſſ. in d. tit. de pa. teneuda. l. ſi quis hominem.

Et

DE YSERNIA.

Et licet totus hic titulus parum valeat, propter rationes, tamen attendendus eſt.

De reſtitutione mulierum, minorum & repu. Rub.

MVlieribus. Hic generaliter loquitur ſed clarificatur infra l. iij. obſcuritatem.

De reſtitutione mino. Rubrica.

MInorum iura. Bene gloſſatur & exponitur hæc cōſtitutio. Sed in ij. gloſſ. dicitur quòd ſi minor impetrauit veniam ætatis,

maiori

maiori parte. dicit enim ſubueniendū minoribus immodicè læſis ſed nō in delictis, &c. vt in l. auxiliū. Item cū minores agūt, vel conueniunt criminaliter, debet eis adeſſe tutoris vel curatoris authoritas, vt C. de aut. præſt. l. clarū. Imò ſoli tutores accuſant, ſi eſt pupillus, qui ſuā iniuriā proſequitur, vt hic. C. qui ac. non poſ. l. ij. in fi.

ſeruari, quibus in illis caſibus tantum ſuccurrimus beneficio [a] in integrum reſtitutionis inducto, in quibus eiſdem leges veteres ſuccurrebant, videlicet, ſi [b] facilitate ſui, [c] tutorum, curatorū, ſeu etiā [d] procuratorum fraude, vel negligētia, aut dolo aduerſariorū ſuorum [e] læſi probantur. Eis autem delinquētibus, ſi delictum procedat ex animo, niſi quatenus miſeratio ætatis iudicem mouerit, minimè ſubuenimus. Illud etiā expreſſim cōſtitutione præſenti duximus admittendū, vt in cauſis nō tantū ciuilibus, verùm etiā crimi-

Corrigit ius cōmune, quia dicit ꝙ illos ſolū volumus dici minores q̃ ſunt xviij. an. de iure cōi verò de xxv. vt C. de his q̃ ve. æta. in l. fi.

a *In integrū reſtitutionis.* Sed infra qđ tēpus reſtituit̃ minor? Reſp. olim infra annū vtilē, hodie infra quadrienniū. vt C. de tēp. in inte. reſt. l. fi. in prin. & incipiet currere tēpus finito tēpore minoris ætatis, & intrāte tēpore maioris, quod eſt ſecundū ius Rom. finito xxv. an. ex quo dies xxvj. anni illuxerit, vt in præal. l. j. §. j. [Sed ſecundū hæc iura cōpleto 18. ann. ex quo dies xix. ann. illuxerit, vt j. eo. §. fi. & ita à xviij. vſque ad xxij. reſtituetur. [Sed videtur, quod & verū puto, ꝙ poſſit petere reſtitut. ab xviij. an. vſque ad xxv. nam ſi impetrata fuerit venia ætatis, quod poteſt maſculus habēs xx. annos, fœmina habens xviij. vt C. de his qui ve. æta. in l. ij. & iij. quod ab inſinuatione principalis indulgentiæ tēpore reſtitutionis. ſ. quadriennium curret impetranti: ita tamē vt ſit quadrienniū illud ante xxv. an. cōpletum, ſuppleatur ſibi tantum tempus, quantū deeſt. xxv. an. ita vſque ad xxv. an reſtituuntur, vt C. de temp. in inte. re. ea quæ. in prin. Qua ratione ego dico idem eſſe in quolibet minore, vt à tempore ſuæ maioris ætatis, quod eſt completo xviij. anno, vbi dies xix. illuxit, vt infrà eo. §. fin. vſque ad xxv. ann. poſſit reſtitui, per præalleg. l. ea quæ. And.

b *Facilitate ſui.* De ſui facilitate habes ff. de min. l. denique. §. vnde illud. & C. de in integ. reſtit. l. minoribus. Item dolo aduerſarij, ac ſi nihil de ſui facilitate, habes ff. de mino. l. j. in prin. & l. quod ſi minor. §. j. & l. non omnia. & l. præſenti. De fraude verò tutoris vel curatoris habes ff. de min. eum qui frau. & l. de tutoribus. & C. quan. cur. vel tut. l. antep. Multæ aliæ ſunt leges, quas ſtudioſus lector poterit inuenire per totū ti. de min. C. & ff. [*Facilitate ſui.* Vt ff. de cōfeſ. l. certū §. minorem. & ff. de re iu. l. acta à præſide. §. cōtra indefenſos. [*Facilitate ſui.* Si enim iure cōmuni eſt vſus, nō reſtituitur, vt C. de in inte. reſtit. mi. l. fi. nam ſeruum neceſſariū comparauit, & is deceſſit, quia euētus damni non indulget reſtitutionē, ſed inconſulta facilitas. Idem ſi quis adiuit hæreditatē, in qua erāt multa bona mortalitia, nō enim reſtituitur propter interitum eorum: hic porrò ſubuenire poſſet minori, qui non proſpexit de interitu, qui poterat euenire, vt ff. de mino. l. verum. §. fi. & §. locupletem.

Tutor

c *Tutorum.* Quid ſi non habuit tutorem, curatorē, vel Baiulum? Reſpondeo, ipſo iure non valet, quòd factum eſt contra eum: argu. C. ſi aduer. rem iudic. l. penul. & vlti.

d *Procuratorem.* Aliud eſt in procuratore, tutore, ſeu curatore baiulo: quia cū læditur minor per factū procuratoris, qui ſoluēdo eſt, nō reſtituit̃, vt ff. de min. l. cū mādato. Cùm verò læditur per tutorē, curatorē vel Baiulū habet electionē minor, vtrū reſtituat̃, an perſonali actiōe agat cōtra tutores, vel curatores, vel Baiulos ſuos, vt ff. de min. l. etiam qui. §. j. Niſi quando læditur, quia inſtantia iudicij triennio petiit: tunc enim idē eſt, quod diximus ſuprà de procuratore, & C. de iudic. properādum. §. vlt. Eſt enim ratio, quare minor læſus per procuratorē non habet electionem, læſus verò per tutorem, curatorem, ſeu Baiulùm habet. Magis enim fuit ſuccurrendū tutori, & curatori, ſeu Baiulo, qui gerunt ex neceſſitate, quā procuratori, qui gerit ex voluntate: nā & hoc expedit alicui, vt prius alius cōueniatur, vel cōueniri poſſit, & no. hoc in ſum. C. de in int. re. circa prin. in illo verſi. itē reſtituitur minor, &c. & in ſum. ſi tut. vel cur. int. ſecundum Azo. G.

nalibus, & publicis tutorū, vel curatorum, ſeu baiulorū authoritas ipſis aſsiſtat. Abundātiorem etiā prouidentiā de ſinu gratiæ noſtræ pupillis volumus impartiri: vt cauſas criminales & publicas, etiā per tutores, aut curatores eorū ad lites datos in iudiciū deducere valeant, dum ſuam vel ſuorū iniuriā proſequūtur, ſiue accuſentur, ſiue ab aliis accuſentur, pœnis ex accuſationibus debitis cōſtitutionibus noſtris, & antiquo iure ſtatutis, perſonis principalib⁹ infligēdis. Minores autē tam maſculos, q̃ fœminas intelligimus eos, eáſ-

e *Læſi.* Aperi oculos tuos, & vide: quia l. iſta licet in prin. ſui dicat minorū iura inuiolata ſeruari, q̃ in modico læſi probāt, hic nō repetit in modico, nec ego repeto. ſ. em̃ dicit ꝑpter modicā læſionē iura minorū inuiolata ſeruari, ſed ipſo iure ſine aliqua reſt. hoc. n. eſt inuiolata vel intacta iura ſeruare, vt C. in qui. cau. in int. re. nō eſt ne. l. vlt. hic verò loquit̃. cū ſubuenit̃ minorib⁹ ꝑ in int. re. quę indulget̃ ei propter ſui facilitatē, vel aduerſarij calliditatē, vel rōne eorū, quę amiſerūt, vel eorū, quę nō acq̃ſierūt: vel eo ꝙ oneri ſe implicuerūt, vt ff. de mi. l. minor. §. non ſemper. & l. nō omnia. [Pro minima verò re nō datur reſtitutio, ſi maiori rei vel ſummæ pręiudicetur, vt ff. de in inte. reſt. l. ſcio [Quandoque tñ vt detur reſtitutio, neceſſariū eſt grande damnū pati minorē in rebus. ſ. quæ ſubiacent fortuitis caſibus, & in rebus cauſa iudicati captis, vt ff. de mino. l. & ſi ſine §. quęſitū. & l. ſi ex cauſa. & probat quod minores debeāt reſtitui ſecundū veteres leges ex eo, quod hic dicitur, in quibus leges ſuccurrebāt.

f *Probātur.* Debet ergo probare minor ſe deceptū, vt C. de in inte. reſti. l. minorib. Vñ ſi adeò induſtrius erit, vt nō ſit veriſimile eū lapſum ꝑpter ætatē, nō ſuccurrit̃ ei, vt C. q̃ & aduer. quos. l. j. Nec. n. ꝙ minor eſt, ſtatim ſe circūſcriptū docuit, vt C. de in inte. reſti. mi. l. minorib. ff. de iureiu. nā & poſteà. §. ſi minor. niſi in mutuo, propter fœneratoris odiū, vt C. ſi aduer. cre. l. ij. [Nor. de hoc hic & in ſum. de in inte. reſt. circa prin. & in ſum. qui & aduer. quos. ſecundū Azo.

Octa

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Fœmina, ſcilicet, in xviij. an. Maſculus in xx. quòd poſſint reſtitui vſque ad xxv. ann. & ſic non habebunt quadriennium tantùm: ſed maſculus quinquennium, & fœmina ſeptennium. l. ea quæ. C. de temp. in integ. reſtit. & ſic intelligit glo. in illa l. [Alij Moderni dicunt melius, vt puto, contrarium, vt quadriennium currat ab inſinuatione indulgentiæ principis. Et quod dicitur in verſi. ita tamen vt nunquam minoribus xxv. ann. in l. ea quæ. determinetur per verbum, denegetur, vt ſit ſenſus, ſi minor xxv. an. impetrauit veniam, & nolit reſtitui de his, quæ geſſit ante veniam impetratam, non debet ſibi denegari auxilium reſtitutionis in integrum: nō dicit quòd vſque ad xxv. an. reſtituatur. Sed eſt intelligendum, quòd petat reſtitutionem infra quadriennium, quod curret à tempore, quo eſt habitus pro maiori. Habitus autem eſt pro maiori conceſſa venia per principem, vt C. de his qui ven. æta. impe. l. j. & per totum. [Tam in contractibus quàm in iudiciis, ciuilibus & criminalibus, ſuprà de iure Franc. in iudi. ſublat. l. j. Et quia de criminali locuta eſt ſuprà vnde ad principium tituli, &c. C. de impo. luc. deſer. l. j. in fin. & de iur. & facti ignoran. l. regula. circa fi. Comprehendit ergo vtrunque. ff. de iudi. in glo. rubricæ, & in l. ſecus. eo. titu. Sed cauſa & lis nō ſic. C. de tranſact. l. cauſas. ff. de teſtib. l. j. arg. contrà ſuprà, qualiter licet à lite diſ. priuilegia.

Ad lites datos. Loquitur generaliter, & ſic concludit actores decreto conſtitutos à tutoribus in caſibus, quibus poſſunt conſtitui. ff. de iure l. ſolent. de admi. tu. l. decreto. Inſti. de cur. §. fi. C. de procu. l. neque cùm ſit in omnibus eadem ratio, & ſic idem ius. Curator ad litem

litem eſt in ſpeciali cauſa, actor ad omnia. Si poteſt dari ad vnam, poterit fortius ad omnes, ar. à minori. [Xv. anno. hoc ſpatiū temporis ſtatuit, vt Balij exeant poteſtatem. ſed in Longob. finitur pubertate, vt infra de iure Ba. l. j. [Pubertas in maſculo eſt xiiij. an.

ADDITIO. *Adde l. qua ætate. C. de teſta. l. fin. C. quan. tut. vel cur. eſſe deſi. c. atteſtationes. de deſpon. imp. gl. ij. in c. vbi nō conſenſus. eo. titu.*

In fœmina xij. Inſtit. quib. mod. tut. fin. in princip. Sed perfecta & legitima ætas eſt x. & viij. an. vt ſuprà proxi. [Iure Romano xxv. ff. de leg. iij. l. cum filio. §. fi. C. de his qui. ven. ætat. l. fi.

ADDITIO. *Adde l. ex duobus. ff. de neg. geſtis. Bal. in l. cum te. C. de probat. glo. & Doct. in c. j. de regul.*

At in fœmina, vt Balij exeāt poteſtatem ſtatuitur tēpus xv. an. j. de ſuc. eo. & ha. l. in aliquib. in fi. Sed ibi eſt duplex litera xv. & tunc iſta alia xxv. & tūc erit ſpeciale in fœmina illa ratione: quia vſq; ad xx. an. nō poteſt ſe maritare. C. de inof. teſt. l. filiā. & auth. ibi poſita. Sed ſic poſt xxv. an. quæ ſumitur in auth. vt cùm de appel. §. cauſas.

ADDITIO. *Adde glo. in ver. excuſatum. in c. de raptoribus. xxxvj. q. j. glo. j. in c. hoc ſanctum. xxxij. q. ij. Doct. in c. cùm cauſam. de rapt. Abb. in c. accedens. de procur. Abb. in c. j. de deſpon. impu. Abb. in c. j de adul. Bal. in l. fi. C. de ſen. quæ ſine cer. quan. Bal. Ioan. de Imo. Lud. Rom. & Raph. Cu. in l. j. ff. ſol. ma. Nic. de Neap. in rub. ff. eo. tit. Pau. de Ca. in l. ſi ſocer. ff. ſolu. mat. Abb. conſi. xij. incip. Ieſu Chriſti ſaluatoris & matris pia patrocinio in j. volu. Alex. de Imol. conſi. cxxxix. incip. Viſo themate. in ij. col. verſi. & ita tenetur pater. col. ij.*

Item quia, vt iſti dicunt, curia prouidet, commodo ſuo, vt tanto tempo

a *Octauum annum & decimum.* Similis ætas ſtatuitur, in authẽ.vt cum de app.cog.coll.viij.§. vnam de prædicto.in verſi. hanc autem pœnam, &c. & C.de his qui ve.ætatis. impe.l.pe.& l.ij.§. fœminas. Item ſimilis ætas ſtatuitur.ff. de ali. & cib. leg.l. Mella.§.j. & ff. de adop.arrogato.§.non tantũ.& dicũt ibi in gl.ord.Et no.quod hoc eſt aſſumptũ de iure Lombar.ſecundũ quod dicitur minor,qui eſt ĩ.decimumoctauum annũ. vt in gloſ.de prohi.ali.mi.l.j.& nota etiam.ff. de eo quod certo loco. l.ij in glo. Item ſimilis ætas ſtatuitur.ff.de manumiſ. vindi.l.ſi collectaneus. Et decimumoctauum annũ exceſſerit ff.ad leg. Iuliã.de adulter.l. ſi maritus.§. lex.Iul. Aliàs eſt in Lõgobar. [Decimum & octauum annum. Aliàs duodecim, vt in Lombar. de ſuc.l.iij. Quod corri

corrigitur per conſtitutionem iſtam. & l. ſi infans. [Decimus & octauus an. eſt, vt in Longo.prohi. ali.mi.l.j.& l.ſi quis aliquid dari.

ADDITIO. *Adde gl.in ver.decimo octauo.in clem.ſi.de æt. & quali.ta.cler.doct.in c.cum ex eo de electio.li.vj. Bar.in l.ſpurij in §.minor.ff. de decurio.Bar.in l.Lucius.in §.pe.ff.ad municipa.Bar.in l.de pupillo in prin ff.de noui op.nũtia. Bal.in l.ſi C.de teſt.mil. Bal.in l.excipiẽdi. C.de procurato.* Superátius.

ve, qui vel quæ nõdum ætatis ſuæ decimum a octauum annũ exceſſerint: quo completo, ipſos tam in contractibus quàm in iudiciis, & in omnibus b perfectæ ætatis volumus reputari.

De reſtitutione reipublicæ. TITVL. XLIII.

Licet ad petendam pro minoribus beneficium reſti.in integ. requiratur ſpeciale mandatum ita quòd non ſufficit generale mandatum, tamen ſi proc.generalis Regñ fiſci conſtituti à Rege, vel à magiſtro Iuſti. vel in Prouincia à Iuſtitiarijs in cauſis ciuilibus & criminalibus, petierit in cauſis ciuilibus & criminalibus beneficium reſti. in integr. quod ſibi competit ex communi iure, illud eſt ei concedendum etiam quod non habuerit ſpeciale mandatum ad petendum benefi. reſtitut. in integr. ſed ſufficit generale mandatum. hoc dicit. Matthæus.

IMPER. FEDER.

Beneficium c reſtitutionis in integrum noſtræ reipublicæ in iudiciis & contractibus anti-

b *Perfectæ.* Vt de his q. ve.æta.ĩpe. l.ij.§.pone. *De reſtitutio.reipublicæ.*

c *Beneficium.* Hæc lex corrigit ius commune, quod vult, vt cum reſtitutio petitur per procuratorem debet habere ſpeciale mandatum, vt ff. de minorib. illud §.ſi talis. [Hæc lex non vult quòd exigatur ſpeciale mandatum, ſed ſufficiat generale.

ANDREAS

tempore teneat Balium. Communis autẽ litera eſt.15. [Sed ad quid habentur pro maioribus, nunquid ad hoc tãtum, vt careant Balio, quia quantũ eſt in feudo, nobiles Frãci & Lõgob. eodẽ iure viuũt, quia & in eis pubertate finitur, vt dictũ eſt. Ita videtur vt in hoc habeantur maiores. vt Baliũ non habeãt, quaſi in earũ cõmo.vt.ſ.adminiſtratio bonorũ ſuorũ penes eas ſit ab anno.15. ſicut etiã dicitur ſ. de bo.furiud.ſi quando.& de iure Ba.l.j. & d.l.in aliquibus.in fi. Vbi dicitur quod tunc in tutelã propriã veniet,quãdo in minore intelligitur vſque ad xiiij. ad d.l.cũ filio.§.j.& in fi. cum l.ſe.ſi filiæ. Et erit hæc expoſitio talis exceptis Francis,ſupple, & Longobar. & omnibus habentibus feuda. Et ſic exceptis nobilibus, in quibus præfinitur ſpaciũ 15. an.& dicit hoc, vt Balij exeant poteſtatem.q.d.in cõtractibus & in iudiciis habentur minores niſi quãtum ad hoc, vt habeant Balium propter eorũ commodum: cũ enim dicat ad hoc, vt Balij, &c. in vno fecit eos maiores. [In aliis ex quo non expreſſit remanebunt minores.argu.ff.de iud.l.cum prætor.cum concord & cum de hoc tantum exprimat.ſ.vt Balij exeãt poteſtatẽ,de hoc tantũ intelligimus.ff. de ver.ob. ſi minor. Nam ſi in omnibus voluiſſet maiorẽ eum expreſſiſſet.C. de cadu. tol.l.j. non eſt veriſimile velle abſorbere omnia iura loquentia de minoribus.arg.C.de inoffi.teſt. l.ſi quando. Quamuis ergo non habeant Balium poſt 25. ann. habebunt curatores, cũ quibus contrahant & agant in iudicio, aliàs nõ valebit quod agitur. Sed certe verius videtur, vt in omnibus habeatur maior, ex quo vult eum carere Balio, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina nobilis feudũ habens, vt no.infra de iure Balij in gl. [Continuatur enim hoc vero, ad præcedẽtia, ſicut ſupra dictũ erat omnes intelligi minores infrà. 18.ann. exceptis nobilibus feudum habentibus, qui cũ Balio careãt, ab an.15.erunt maiores. Et agent per ſe, quia adminiſtrant bona.ff. de iure deli. ait prætor. de iniur.l. ſed ſi vnius.§. quod ait autem prætor. Sed quæritur ſi tunc contrahat, vel agat, ſine cura.cum erit annorum 15.minor tamen 18.quod poteſt, vt dictum eſt, ſi ſit deceptus, & probet ſe læſum an reſtituetur? videtur quod non, quia ſi lex & cõſtitutio iſta facit eum maiorẽ, non debent decipi, qui cum eo contraxerunt authoritate legis. C. de his qui ve.æta. l.j. ne inde iniuriarum naſcatur occaſio vnde iura naſcũtur. C.vnde vi.meminerint.& pro hoc ſunt iura alle.in d.gl.de iure Balij. [Verius videtur quod poſſit, licet enim habeatur pro maiore quantum ad hoc, vt non indigeat defenſore, & cura alterius poſt 15. an. non tamen dicitur, quod reſtitui non poſſit. quod ergo non mutatur ſtare non prohibetur. C.de appel. l.præcipimus in fi.& de teſt. l.ſancimus, & vbi lex deficit, nec directo, nec vtiliter trahetur ad illud. ff.ſol.ma.l.ſi verò.§.de viro. Aequiparabitur ergo minori non habẽti curatorem, qui reſtituitur cũ contrahit, quia ſi haberet curatorem eſſet ipſo iure tutus. C.de in integ.reſti.l.ſi curatorẽ habens. Quamuis enim præſumatur induſtria in nobilibus, vt in prædicta glo. dicitur. Hæc præſumptio ſi eſt probata iudici, tũc tollit reſtitutionem, non aliter. C.de his qui ve.æta.l.ij & ſic nõ obſtat l.j.illius tituli, quæ multum vt contraria, & videtur expreſſum in conſtitutione, Imperialem decet ſolertiã.§. præterea.& ſi de feu.contro.fue.ca.ſi minori.& quo tẽpore miles inue.pe.di.c.j.vbi minor ſuperueniẽte pubertate quę eſt in xiiij.ann.perdit feudum, ſi non petit inueſtituram infra annum & diem. & ſic quantum ad illud habetur pro maiore, & tamẽ dicit gl.in §.pręterea.forte reſtituetur, ſi ſit lęſus, quod in ſumma in tit.quæ præſcripti. currat minori, determinatur, ſiue forte, vt reſtituatur in integrum. Hoc idem contingit aliàs in momentanea poſſeſſione, vbi agit minor ſine tutoris authoritate & curatoris. C. ſi de momen. poſſeſ. l. j. & tamen ibi reſtituitur minor, vt ibi no. in gloſſ [Sed de Baiulo fœminæ nubẽtis poſt xij.annos ante xv.vtrum ſit

DE YSERNIA.

Crimin

ſit in Balio vſque ad xv.annos. [Nos de facto de multorum peritorum conſilio pronunciauimus, quòd ſi nubit, ſit in Balio vſque ad xv. annos, ſi nubat cum poſſit lapſo xij. ann. ſit extra Balium, quia pubertate finitur infra de iure Ba. l. minoribus. Ex quo enim tranſit in familiam & obſequium viri. ff. de oper. liber. ſicut patronus ęquum eſt, vt finiatur Balium, ne ſit in poteſtate plurium. ſic finitur tutela iure Romano, licet coniugata ſit in poteſtate patris. C. de cõditio. inſert. ſi vxorem. Sed alia eſt poteſtas patris quam Balij. Vbi vero nuberet ante xij. annos, non finitur Balium: niſi per ſuperuenientem xij.an.quia tunc eſt vxor. ff.de ritu nuptiarum. minorem. Vel dic, quod nomen Balij permanet vſque ad xv. annos, etiam ſi nubat, ſed in effectu finitur per conſtitutionem, minoribus quando nubit, quia ſi forte poſtquam nupſerit ante xv. fiat vidua, ſit ibidem Balius, ne fiat ludibrioſa remiſſio Baiuli. C.de curator.furioſ.l.cum aliis in effectu idem, quia effectualiter non eſt Balius, poſtquam nubit poſt duodecimum annum.

M*inorum iura.* In §. meis autem. Pro iſto tex. vide gloſſ. in l.fertur de regulis iuris. & ibi plene Petrus. [Quæro an poſſit renuntiari minori ætati? dic quòd non, vt eſt gloſſ. in l.ſi alterius. C.ſi minor ſe maiorem dixerit. & bene: nam hoc ipſo quòd minor lęderetur, peteret reſtitutionem, vt poſſit admitti ad reſtitutionem petendam, & ſic eſſet dare reſtitutionem reſtitutionis, quod eſſe alias non debet, vt C. ſi ſæp.in integrum reſtitutio poſt.per totum. [In §.illud. Simile priuilegium habet vniuerſitas & mulier coniugata, vt ſupra in conſtitutio. Regni generalia. Sed quæro hic, ecce quòd per hanc conſtitutionem is qui excedit xviij.annum reperiatur maior an competat in integrum reſtitutio contrahenti poſt talem ætatem, vſque ad xxv. annum? dicas quòd non, quia per hanc conſtitutio. reputatur maior. Ita diſputando tenuit Iacob. de Beluiſo, vt refert Bal.in authen.ſi captiui.C.de epiſcopis,& cler. benefacit gl.in l.ij. ff.de eo quod certo loco. & tex.in l. j. C.de his qui veniam ætatis.licet dubium ſit, an iſto caſu tanquam maior poſſit immobilia alienare ſine decreto? vt ibi not. Secus ſi ſtatutum vel conſtitutio iſta dixiſſet, quòd maior xxviij. annis poſſit ſine curatore contrahere, quia tunc ſi eſſet læſus admitteretur ad petendum reſtitutionem in integrum, quia cenſeretur habilitatus, vt contractus valeat. non tamen perderet reſtitutionem in integrum, vt eſt gloſſ. C.ſi de momen.poſ.l. j. Et idẽ ſi iſta conſtitutio dixiſſet quòd contractus geſtus per eum valeat, & teneat, quia nõ tollitur in integrum reſtitutio, ſecundum Baldum in dicta authent. ſi captiui.& tenet Paulus,& Anton. de Alexand.in l.momentaneæ.C.qui legitimam perſonam. qui infert ex prædictis, quòd ſi ſtatutum & conſtitutio dictaret hoc modo quod contractus minoris valeat, & teneat, & inuiolabiliter cuſtodiatur, tolleret minori reſtitutionem in integrum, quia conſtitutio ſentiret tunc non ſolũ de primordiali validitate, ſed etiam de effectuali. & iſtud probatur in authent. ſacramenta.C.ſi aduerſus vend.in verb. inuiolabiliter.& dicit hoc vltimum eſſe tenendum menti, quia per alios non tangitur. de quo vide gloſſ.in cap. ex parte.de reſtitutione ſpoliatorum.& Ancha.in cap.ſi annum.de iud.in vj.& Bald. ad quæſtionem principalem in l. cum lege.ff.de arbitr.in aliquibus lecturis. Pamphilus Mollus.

De beneficio reſtitutionis & reipublicæ. *Rubrica.*

B*eneficium.* Hęc lex loquitur de reſtitutione, quæ competit fiſco & Regiæ Curiæ quæ reſtituitur ad exemplum minoris. C. libr. xj.de iure reipublicæ. l. rempublicam. ex quibus cauſis maiores.l. iij. Et ponitur per procuratorem Curiæ ſeu fiſci. Non obſtat quod non habet ſpeciale mandatum. Etenim hic procurator per Regem Iuſtitiarium, vel Iuſtitiarium regionis, ſic ſupra de offic.iud. l.præ-

quis legibus reſeruatum, non ipſi præcidim⁹, ſed illud nobis integrè reſeruamus, ſanctioni præſentima nifeſtius inſerētes. Vt ad petēdum reſtitutionē eandē ſpeciale mandatum, quod in minoribus, & mulieribus exigitur, quorū procuratores, & defenſorer reſtitutionem implorât, à procuratoribus ſtatutis à nobis, vel à magiſtro Iuſtitiario noſtro, aut regionū Iuſti. quibus in cauſis ciuilibus, & acriminalibus noſtris ſtatuendi procuratores, & defenſores concedimus facultatem, nullatenns exigatur.

a *Criminalibus.* Vereor ne ſi lex iſta intelligat indiſtinctè multis aliis legibus cōtraria opponatur, quod non credo Imperialis ꝓpoſiti extitiſſe, vt C. de inoffi. teſta. l. ſi qñ in prin. Dico ergo ſcd̄m iura, cū lex noua loquit non tollit diſtinctio legis veteris vt in aut. de admin. offi. co. iiij. §. vlt. C. de ap. præcipimus. in fi. ff. de le. & ſe. cō. nō eſt nouū. & l. ideoque. & l. poſteriores. Dicas ergo ſi cauſa eſt criminalis, publica vel priuata, ex qua nō imponitur pœna capitis, ſed relegationis, vel minor, puta motiōis ab ordine cōſtituitur in ea procurator cū pœna relegationis infligit abſenti accuſato, ſicut in pecuniaria cauſa fertur cōtra abſentē ſententia, vt ff. an per aliū cauſa app. l. j. & ff. de pœn. l. abſentem. non diſtinguo vtrū in cauſa capitali ſit lis conteſtata, vel nō cōtra reū, vt C. de procur. l. nihil. Poteſt tamē interuenire minor, vel fœmi
fœmina, & q aliàs nō poſſunt eſſe procuratores, non vt allegent iura principalis cauſæ, ſed cauſam abſentiæ accuſati, vt ff. de procurat. l. ſeruum. §. publicè. & l. abſens. & C. de accu. l. reos. aliter vero ſeruatur regula, quæ eſt ff. de pub. iud. l. pen. §. ad crimen. G.

De in integrum reſtitutione mulierū. TIT. XLIIII.

Mulieres reſtituuntur in iudicijs, cum per negligentiam vel fraudē Mundualdorum vel procuratorum ſuorū enormiter læſa probātur, dūmodo aduerſus dictos procuratores & Mundualdos indēnes ſeruari nō poſſunt. idem⁹ ſi propter nimiam ſimplicitatē ipſorum enorme dānum incurrerint, quia ipſorum ſimplicitas non debet in damnum mulierum retorqueri. In cōtractibus verò ſecus, niſi circumuenta probentur aut per fragilitatem ſexus immoderatam dotem vltra patrimonium, vel vltra vires patrimonij, caſibus etiam in quibus antiqua iura mulieribus ius ignorantibus ſuccurrebant, in ſuo robore reſeruatis. videlicet, ſi per errorem non præter exceptis ab accuſatione deſiſtant, ſi inceſtus crimen in ignorantiā iuris admittant, ſi vel inſtrumenta edendo vel pro fragilitate ſexus ignorantes non edant, ſuccurrit etiam in ſatiſdationibus, in iudicijs præſtandis ſi per iuris ignorantiam inueniuntur eſſe decepta. Item ſi ſoluerunt ex interceſſione ignorantes beneficio Velleiani munitas, quibus omnibus & quibuslibet alijs quos probata iuris antiquitas introduxit in ſuo robore duraturis. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

Obſcuritatem [b] legis diui Regis Rogerij aui noſtri de reſtituendis mulieribus editam de

De i integrū reſti. muli.

b Obſcuritatē. Hæc cōſtitutio interpretatur, & reſtringit conſtitutionem præcedentem de læſis mulierib⁹, vbi dicitur, quòd mulieres læſę reſtituētur, quod hic interpretatur verū eſſe in iudiciis, ſi deceptæ ſunt dolo, vel negligētia Mundualdorū, vel procuratorū: & illi nō ſunt ſoluendo, in cōtractibus, ſecus, niſi in dotis promiſſione, quod dic, vt in minori dicitur. C. ſi aduerſus dotem. Item connumerat leges, quæ mulieribus antiquitus ſuccurrebant, vt eſt illa. ff. de e. l. j. in fin. de adult. l. ſi quis adulterio. & ad Velle. & ſimiles. Seu

† *Aliàs Idem.*

ANDRAEAS

l. præſides, qui videtur factus eſſe ab ipſo Rege poteſtatē eis dante. Omnia enim noſtra facimus, &c. de vete. iu. enu. l. j. §. ſed neq;. pro quo eſt. ff. de manu. vin. patet in fin. de legat. ij. vnum ex familia. §. j. Et propterea deceptus fuit hic gloſſator dicens, quòd in criminalibus à relegatione ſupra non poſſit dari hîc procurator. Quia verum eſt in aliis ff. de publi. iu. l. pen. §. ad crimen. At fiſcus in quibuſlibet capitalibus accuſat per procuratorem, vbi ſua pecunialiter intereſt, vt ſi inſtrumentum ſit ſubreptum, in quo fiſcus erat inſtitutus hæres. Nam accuſabit de falſo: & petet hæreditatem, ſicut poſſet priuatus ff. de iure fiſc. l. j. circa princ. vel quod princeps non poteſt nec debet Rex venire ad accuſandum, accuſabit per procuratorē: quia & illuſtres hoc faciunt. C. de iniur. l. fin.

ADDITIO. *Adde qui dicantur illius illuſtres? vide text. in c. conſtitutus. x. Illuſtris princeps. Pro ſenſorū de teſtib. text. in c. fin. in verſic. illuſtres perſonarū. & ibi Dominicus de re iudi. in vj. tex. in c. dilecto. verſi. in Chriſto filius chariſſimus noſter Rex Vngariæ. de iureiur. tex. in clem. paſtoralis. in ver. chariſſimum filium noſtrum Robertum Regem Siciliæ illuſtrem. de re iudi. Abb. in c. ſanè de offic. dele ga. Abb. in c. cum cauſam de iuram. calum. Bar. in l. j. in §. ſi quis. ff. de appel. Bal. in l. ad ſimilitudinem. C. de epiſc. & cler. Alber. de Roſa. in l. imperiū. ff. de iuriſdictio. om. iudi. Bal. in c. cum acceſſiſſent de conſtit. Martin. de Laude in tracta. de princip. Item Rex Franciæ appellatur Illuſtris. tex. eſt in prin. in c. nouit. de iudicijs.*

Nec mirum, quia & mulier coniugata ſuprà de pœna contu. in criminali cauſa. l. ij. & de minoribus, ſupra eodem titu. l. minorum. [Accuſabit ergo fiſcus per procuratorem, quando ſua intereſt, vt videmus: aliàs non, quia publicum iudicium competit cuilibet de populo, non fiſco & principi condenti legem: quia in generali ſermone non continetur princeps loquens. ff. loca. qui inſulam. C. de ſolutio. inquiſitio. Nam & milites, & qui merum imperium habent non accuſant ſi eorum intereſt. ff. de accuſatio. l. qui accuſare. [Quid autem ſi intereſt fiſci, & Regis ratione iniuriæ ſibi factæ, vt quia occiſus eſt, vel vulneratus, vel iniuriatus officialis ſuus, an accuſabit per procuratorem fiſci? ſatis videtur quòd ſic: quia milites & omnes prohibiti, accuſare poſſunt quādo ſuam vel ſuorum iniuriam proſequuntur. C. qui accuſare non poſſunt. l. prohibetur. Sed iniuria facta officiali, fit domino cuius perſonam repræſentat: vt C. de ſtatuis & imaginibus. l. ij.

ADDITIO. *Adde quid de iniuria facta viro an cēſeatur facta vxori, & quid econtra, vide per Felyn. in proœmio Gregoria. in v. col. verſi. quamuis vxor.*

Et quia quod facit officialis, facit dominus. C. de iure fiſci. l. prohibitum in fin. & argu. C. de teſta. milit. l. j. in fine. Item ſi permittitur vbi pecunialiter intereſt: multò fortius vbi ratione iniuriæ, quia præponderat lucro fama & iniuria argu. ff. de adult. l. miles. §. j. de pœnis. in ſeruorum, in fine. Nam ſi competit cuilibet de populo, & princeps de populo eſt. Populi enim appellatione continentur milites, Senatores, & Patricij. inſtit. de iure natu. §. lex autem. Princ

DE YSERNIA.

Princeps enim connumerat ſe inter commilitones. ff. de milit. teſt. l. j. & conſul eſt. ff. in proœ. in fin. Quælibet etiam ciuitas reſtituitur. C. de offi. eius qui vic. alt. obt. l. j. [De Republica Romanorum non eſt dubium, quia idem quod fiſcus eſt. ff. de bonorum poſſeſſ. l. non eſt ambigendum. Item & quilibet poteſt denunciare fiſco, & proſequi cauſam fiſci pro parte fiſci. not. ff. de iure fiſci. l. j. §. j. in gloſ. & ſi obeſt, ideo calum. &c.

De quibus caſibus mulier reſtituatur. *Rubrica.*

O*bſcuritatem.* Et hæc bene gloſſata & expoſita eſt per gloſſam. tamen dicit gloſſa, quòd mulier reſtituitur in exercitio & exordio litis iudicij, non poſt ſententiam, & aduerſus eam. ff. de fideiuſ. l. Græcè. §. j. ſed ibi expreſſe datus erat fideiuſſor exercitationi litis. At hîc ſimpliciter dicit mulieres eſſe reſtituendas in iudiciis. l. in delictis. §. fin. ff. de iudic. [Nam facit ad hoc maximè ratio præmiſſa, nam in minore conſtat contrarium. C. ſi aduer. rem iudic. per totum. Sed ſic eſt intelligenda conſtitutio hæc. Vnde non recedetur ab ea. ff. de legib. minimè. [In delictis verò nec minor nec fiſcus reſtituitur, ſi agetur de lucro ex delicto alterius, non ex re familiari eorum. ff. de minor. l. auxilium. de ſepulchro violato. l. ſepulchrum. [Sic in abſente cauſa Reipublicæ, vel ſimili. ff. ex quib. cau. maior. l. ſciendum. [Aliâs de lucro ex contractu, ſicut in damno reſtituitur. ff. de minor. l. ait prætor. §. fina. & l. ſeq. Non loquitur ergo hîc in iudiciis criminalibus, quia ibi non interuenit procurator ex parte minoris vel mulieris non coniugatæ, dictum eſt ſuprà l. proxima & ibi non eſſet læſio mulieris, vel minoris: quia non probantes non incidunt in Turpillianum. ff. ad Turpillian. l. mulier. §. accuſatorem. in fine §. Non ergo in his reſtituetur mulier ad pinguius probandum, vel ad dandum articulos omiſſos: quia nec minor, nec fiſcus, vt l. auxilium. [Non etiam ad reprobandum teſtes. Maius autem eſt priuilegium minoris, quàm mulieris, vt hîc patet: quia in contractibus non ſuccurritur mulieri, ſed ſi omiſit declinatoriam, non reſtituitur: quia vſa eſt iure communi, licet loquatur gloſ. in ſcholari. ff. de iud. in l. ij. §. j. Videtur tamen aliis quòd eſt in criminali, vt not. glo. ff. de minor. l. minor xxv. annorum omiſſam. Et dicunt iſti, quòd in l. auxilium. accuſatio non erat mota, & ſic cùm eſſet odioſa, reſtringitur, vt non reſtituatur: in l. minor. erat mota quæſtio criminis: & ſic ſumus fauorabiliores, vt puniantur delinquentes, intereſt Reipublicæ. ff. ad leg. Aquiliam. ita vulneratus. in fine. Et dicunt, quòd fauore minoris ætatis potius debet reſtitui in criminali, quàm in ciuili. Cùm ſi non probet, puniatur ad ſimilitudinem ſupplicij. Hæc ratio vera non eſt, vt ſuprà dictum eſt, dicto §. accuſatorem. [Alij dicunt contrarium, & non recedunt à primo dicto, & ita videmus ſeruari, quando fiſcus agit de defenſa, quia non fit reſtitutio. Quod verò dicit gloſſa prima in l. auxilium, quòd in pœna conuentionali reſtituitur minor, intelligunt, quando originaliter pœnæ conuentio deſcendebat ex contractu, vel intererat ſua pecunialiter, & rem perſequebatur, non pœnam ſeu vindictam. Puta, vendidit rem, & trad

clarātes. Mulieres Longobardorum a ſeu Frācorum iure viuētes, b in iudiciis tantum reſtituendas eſſe ſancimus, cū per negligentiā vel fraudem Mundualdorum, ſeu procuratorū ſuorum, enormiter læſæ probātur, & aduerſus prædictos Mūdualdos, vel procuratores, dum fortè non ſint ſoluendo, indemnes ſeruari non poſſunt. Idem ſi propter nimiam c ſimplicitatem ipſorum d enorme damnum incurrāt. Nam licet præſcriptorum ſimplicitas ipſos excuſet, ſimplicitas tamē eorū in damnū mulierum reuerti non debet.

a *Seu Francorum.* Comprehendit etiam Romanas, vt ſupra monomachiam in fi. nam ſubuenitur mulieribus indiſtinctè in iudiciis, vt ſupra de proceſſu iudicij. l. j.

b *In iudiciis tantum.* Accipe tantum, id eſt, in exercitio ſiue exercitatione iudicij tantum, donec, ſcilicet iudicium agatur, ſiue agitetur: non vtique iudicio iam finito, ſicut accipitur alibi. ff. de fideiuſſ. Grecè. §. j. vbi dicit ſed tātum lite exercitationis, &c. & ff. de nox. in delictis. §. vlti. non eſt enim legiſlatoris hæc intētio, quod mulier poſt ſententiam ſeu aduerſus ſentētiam reſtituatur, ſed tantum pendēte iudicio, ſi forte, dum ſuam litem exequitur, læditur, quia articulos ſeu defenſiones, non omnes ſeu nullos obtulit in principio ſua die. [Et ſic poſt modum cauſa pendente ad offerendum ipſos de nouo per reſtitutionem admittitur, vt ſupra de proceſſu iudic. lit. legi. conteſt. circa prin. [Aut quos obtulit non probauit infra terminum, ſiue minus plenè, vel non ita bene: ſicut pars aduerſa probauit, & ſic lite adhuc pendente iterum per beneficium reſtitutionis ad pinguius probandum auditur, de qua reſtitutione loquitur in minore. ff. de mino. l. minor viginti quinque. anno. omiſſam. alle. &c. & l. minor autem magiſtratus. §. ſi autem princeps. vbi dicit, dum ea quæ pro ſua cauſa ſunt dicta non alleg. &c. & l. ait prætor. §. ſed & in iudiciis. & C. de in integrum reſtitution. minor. l. minoribus. in his quæ prætermiſerunt. & ita etiam ſubuenitur mulieri per hanc Regni conſtitutio. & per argumen. etiam iuris ciuilis. ff. de eden. l. j. §. penult. [Item ſuccurritur mulieri per beneficium reſti. aduerſus confeſſionem ſuam in iudicio factam non circumueniendi cauſa, vt ſi fortè pars mulieris aliquid ſit confeſſa, vel in articulis ſuis poſuit: quod per beneficium reſtitutionis vult ſubducere & reuocare ante litem finitam, ſicut in minore dicitur. ff. de confeſſ. l. certum. §. pen. & C. ſi minor ſe maiorem dixerit. l. j. & iij. præſtant etiam argu. in hoc pro muliere. ff. ad Velleia. l. ſi mulier. & in præmiſſis caſibus datur reſtitutio tam minori, quā fiſco, vel mulieri petenti ſine alia cauſæ cognitione, quia videlicet, læſio apparet in promptu, ſicut ff. de mino. l. minor xxv. ann. filio. §. minores.

c *Simplicitatem.* No. differentiam inter negligentiam & ſimplicitatem. Pro negligentia enim conueniuntur Mundualdi & procuratores ſi ſoluendo ſunt, vt ſupra eod. l. ſecus in ſimplicitate, vt hic. & quod in hac l. dicitur in negligentia. Idem eſt in deſidia, vt C. de iudi. properandum. §. vlti. Alibi vero deſidia prodeſt, vt ff. de proba. cum de indebito. circa princ. ibi deſidiæ deditus, &c. & fortè ſimilitudine quadam, ſicut hic exigitur nimia ſimplicitas, vt excuſet, ita magna eſſe negligentia debet, quæ condemnet, vt eadem ſit ratio & diſciplina contrariorum, vt ff. de procura. l. Pomponius. §. ſed & his. ff. de inſti. ſed & ſi pupillus. §. vlt. C. de act. empt. & ven. l. iul. §. ſed ſi procu. inſti. de le. pa. tu. §. quia plerunque, & poteſt hoc ea ratione defendi, quia hic partificat iſta duo, ſcilicet negligētiam & fraudem. [Magna vero negligentia dolus eſt, vt ff. de ver. ſigni. l. magna. ineſt enim dolus & fraus, vt ff. de iuriſgentium. §. ſed & ſi fraudandi. Quod ita intelligendum eſt, vt magna negligentia nō ſit dolus. Sed qui tenetur de dolo teneatur de magna negligentia, nam ſi vere eſſet dolus, ergo veniret in lege Cornelia, quod lex negat, vt ff. ad l. Cor. de ſic. l. in lege. Vel ſi accipiatur negligentia ſimpliciter, vt ponitur hic, non reputo abſurdum, quia negligētia culpa eſt, vt ff. ad legem Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi fornicarius. Hæc obſt. quod hic dicitur propter nimiā ſimplicitatē, quia cum poſt modum loquatur de accuſatione, nō repetit nimiam. ſed ita dicit, præſcriptorum ſimplicitas ipſos excuſat, & eſt ratio, quia ſimplicitas ſimpliciter accepta amica eſt legibus & excuſat, vt inſtit. de legi. agn. ſuc. §. ſed quia & ff. de dol. l. j. reſpō. infra & de proba. cū de indebito. circa princ. [Item quod hic dicitur de ſimplicitate ita accipiendum eſt, ſi procurator, vel Mundualdus cō. ueuit habere talem ſimplicitatem in rebus ſuis. ſi enim talem curam non præſtat in rebus alienis, ſicut in ſuis, quam obſeruat in rebus ſuis propriis, procura. is dolo non caret. argu. ff. de poſi. l. quod Nerua. C. loc. & conduct. l. j. & no. in ſum. depo. §. venit autem. [Si autem quæris, quare mulier læſa per Mundualdum non habet electionem, ſicut habet minor læſus per tutorem, vt ſupra eo. l. ij. Reſpon. tutela inuenta eſt ad onus & ad laborem tutoris. non enim tutor conſequitur commodū ex tutela, ſed Mundualdus ex Mundio conſequitur commodum, quia & partem habet compoſitionis, quæ fit propter iniuriam mulieri illatam, & ſuccedit per mundium, vt in Lombard. de raptu. l. j. & de ſpon. l. ſi quis puellam. Secus vero in tutela, vt ff. de leg. tu. l. j. fuit ergo magis ſubueniendum tutori, cui inatus inſtat periculum. & qui in vno grauatur in alio releuatur, vt ad Cat. l. j. §. ſi vero. & ff. de iure. cum qui in primo reſponſ. C. de non numerata pecunia. authent. contra qu. propriam. [Sed quare non ſuccurritur mulieribus ita in contractibus, cum in iudiciis quaſi contrahatur, vt ff. de pecu. l. licet. ſed & ſi filius. & de interdictis actio. de ætate. §. qui interrogatus? Item magis conſueuit ſubueniri minoribus extra iudicia, quam in iudiciis, quia extra iudicium pendeſt ignorantia iuris in damno vitando, vt ff. de iuris & facti ignorantia. l. iuris ignorantia. ſed ſecus in iudiciis, vt ff. de confeſſ. l. non fatetur. Item ſi profiteatur quis extra iudicium eſſe maternum, quod erat paternum non præiudicat ei niſi tranſigat, vel deferat ſacramentum. vt C. de iuris & facti ignorantia. l. cum falſa. & l. ſi vero. [In iudicio autem præiudicaret, vt ff. de confeſſis. l. certum. primo reſpon. nec valet hoc dicere, quia iudicium redditur in inuitum. ex conſenſu vero ſe obligant contrahentes, quia hoc idē eſt in minore, qui nihilominus reſtituitur vtrobique.

d *Enorme.* Alibi vero dicitur grande damnum, vt ff. de minor. ſi ex cauſa §. j. & l. penultima. [Eſt autem damnum enorme vel magnum, ſcilicet, non minimum, ſicut dicitur capitis diminutio magna, id eſt, non minima, vt ff. ad Tertullia. l. j. §. proinde. & not. hoc in præællegata l. penultima. de mino. & facit pro hac expoſitione ſupra eodem lege. j. vbi dicit mulieribus vbi non modice læſæ ſunt, &c. [Et damnum quod lex dicit grande, dominus meus dicit enorme, vt nota ff. de minoribus. l. ſi ſine in illa notula. ſi patiatur, &c. Hoc ideo dico, vt oſtendam, quod idem dici debeat in vtroque.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

& tradidit, emptor promiſit pœnam ſi precium non ſolueret ad diem, hæc pœna debetur ſicut intereſſe. ff. de actione empti. l. Iulianus. §. ex vendito. pro ſocio. l. ſocium. Item exemplum in delicto, vbi pecunialiter intereſt pœnam perſequendo. ff. de ſepulchro violato. l. iij. §. qui de ſepulchro. puta patrem pupilli mortuum ſpoliaſti de veſtimentis inde ablatis, intereſt pupilli perſecutoriè non pœnaliter. ſi ergo agatur illo edicto propter illud intereſſe reſtituetur, quia hoc ſibi abeſt in alio, quia vindictam non rem proſequitur, non fiet reſtitutio. eo. tit. ſepulchro, &c. in fi. de acquiren. hæred. pro hærede. §. fi. & ideo de pœnis conuentis vbi minori aliquid deeſt, quatenus deeſt fieret reſtitutio, quatenus autem lucrum ſperaret ex maleficio, vel contumacia promittentis: quia id non abeſſet, & quia id peteret ad vindictam, & vltionem, quantumcunque conuentum eſſet, reſtitutio non fieret. Exemplum in fiſco, qui reſtituitur ſicut minor. [Si quis contumax ſit, propter contumaciam pœna fiſco debetur, vel propter maleficiū, quia ſprenit defenſam non fit reſtitutio. [Quid ergo ſi pœna quæ poſſit deberi propter contumaciam, promittatur per partem, vel pars promittat fiſco pœnam, ſi ad iudicium non veniat, an in ea fiet reſtitutio? non videtur, quia illa promiſſio pœnæ habet naturam eius rei, de qua, & ſuper qua interuenit promiſſio. ff. ſi quis cau. ſi eum. §. qui iniuriarum. ſi quis teſt. li. eſſe iuſ. fu. l. j. §. planè de peti. hære. item veniunt §. cum

cum prediximus. [Quod ſi reſtitutus eſſet minor ad pinguius probandum, nunquid reſtituetur aduerſus ſententiam? dic quod ſic pluries: dum tamen non circa idem. C. ſi ſepius in inte. reſtit. poſtu. l. j. [Niſi ſit denegata, quia tunc oporteret appellari, vt ibi dicitur. [Sed quoties circa idem conceditur? Videtur quod vltra duas vices, quia ff. de mil. ſuc. §. reſtituitur dicit litera, rurſus. t. iterum quod recipitur quoties opus erit. ff. de eden. veluti dicit, quod bis conceditur, & ſeruat Magna Curia, ne res abiret in infinitum. C. de ſacroſan. eccle. l. fi. &, vt finis ſit litium. ff. pro ſoc. l. fi. Videtur eſſe expreſſum. ff. de leg. iij. fideicommiſſa §. ſi quis decem, vbi ponitur, rurſus. Secus ſi iterum, vt in l. veluti. ſicut ibi dicit glo. in l. veluti exprimit lex in tex. quoties opus erit. ibi ergo bis reſtituunt iudices Magnæ Curiæ ad pinguius probādum, exemplo excommunicationis, quæ pro eadem cauſa non proponitur vltra duas vices extra de exceptio. pia. lib. vj. iudices excommunicationis plus ſeruāt, quia in tota cauſa non dant niſi binas reſtitutiones. Vnde data bina reſtitutione ad pinguius probandum, ſi vellent reſtitui ad omiſſas perēptorias proponendas, nō admitterentur. Hoc eſt contra ius commune quia ad diuerſa & in quolibet membro litis ſeparata debet dari reſtitutio, vt ad omiſſam exceptionem. d. l. minor. & vbicunque in iudiciis læditur. e. tit. l. ait prætor. §. ſed in iudiciis. nam & à quolibet capitulo lata ſententia poſſet appellari bis, appellaretur ab interlocutoria.

•In contractibus autem, in quibus non tã ipſę præſentes eſſe poſſunt, quàm & aliorũ præſentia iudicũ, & Mundualdorũ, atq; procuratorum † habere ipſis nõ vidimus ſuccurrẽdum. Niſi fortè per circumuẽtionẽ, aut fragilitatẽ ſexus immoderatã dotẽ, vltra patrimoniũ, vel vltra vires patrimonij ſui, valeat promiſiſſe, vel cõſtituiſſe probentur. Caſus etiã, in quibus antiqua iura mulierib' ignorãtibus [b]ſuccurrebãt in ſuo robore reſeruamus, videlicet, ſi per errorẽ, nõ precio accepto, ab accuſatione deſiſtãt. Si inceſt' crimen per ignorantã iuris cõmittat. Vel ſi inſtrumenta edẽda per fragilitatẽ ſexus ignorãtes nõ ędãt Succurritur etiã eis, ſi in ſatiſdationibus in iudiciis pręſtãdis per iuris ignorantiã inueniãtur eſſe deceptæ. Item ſi ſoluerit ex interceſsione, ignorãtes ſe beneficio Velleiani munitas. Quos oẽs, & ſi quos alios ꝓbata iuris antiqtas introduxit, in ſuo robore volum' remanere.

† Alias, parentũ.

a *In contractib.* Et hoc eſt ſecũdũ iura. Maiores enim, quibus in certis cauſis, aliàs, caſibus ſubuenitur in cõtracti. bus, vel in delictis, vel quaſi delictis, nõ iuuãtur, vt C. de re. mi. l. quę à parte. licet iuuenẽ in eis minores x x v. annis: quod dic vt in ſum. de reſti. mi. § ſubuenitur. ſecundum Azo.

b *Succurrebãt.* Iſti caſus not. C. de iur. & fac. igno. l. j.

De

ANDRAEAS.

locutoria, vt de iure cano. Vel eſſet talis, quæ traheret ſecũ executionem. ff. de minor. l. intra vtile. Sed vſus magnæ curiæ debet præualere dicta ratione: vt ſit finis litiũ, & exemplo appellationis, quæ bis fit, & nõ tertiò. C. ne lic. & c. l. j. Reſtitutio quidem tantũ operatur in minore, quantũ appellatio in maiore. ff. de mino. l. præſes prouinciæ. vbi. ſ. non fuit denegata. Pro prædicto vſu eſt C. de iniur. l. j. §. fi. de ve. iu. enu. l. j. § ſed nec. Canoniſtæ nõ ſic de facili reſtituunt poſt aperturam, extrà de reſti. in inte. c. ſciſcitata. & c. auditis. per Innoc. Nũquid ergo poſt concluſionẽ poſsit peti? dic ꝙ ſi omiſit exceptionem, poteſt reſtitui ad eandẽ offerendam, & probandã, ſi ambæ partes petant. d. c. auditis. in fi. Idem ſi altera tantũ, eo. ti. ſciſcitata. nam in §. ſed in iudiciis. indiſtinctè loquitur, vbi eſt læſus, dicit dati reſtitutionem, vt d. l. minor. Sed obſt. quia concludendo renunciat. C. de iudi. auth. iubemus. Sed ſi minor reſtitutionem repudiat, poteſt reſtitui: quia hoc ipſo videtur deceptus. ff. de mino. interdũ. & l. ſi iudex in gloſ. Si ergo reſtituitur aduerſus concluſionem, & renunciationem etiam reſtituatur, quod non inuenitur ſecundum quoſdam. ſed certe inuenitur d. l. ſi iudex. vbi aduerſus renunciationem reſtituitur, vt poſsit petere reſtitutionem, quam renunciauit. Item ſi petit reſtitutionem aduerſus renunciationem, petit poſteà renuntiationem ad omiſſam exceptionem: & ſic erunt duæ. Vnde cõtingit, quòd ſi habuit vnam reſtitutionem ad pinguius probandum, & conclusit, ſi vult habere ſecundam reſtitutionem ad pinguius probandum, non poterit: quia iam erunt tres reſtitutiones, quæ non dantur ſecundum vſum prædictum. Poſſet dici, quòd concludendo renunciet ea, quæ de iure communi ſibi competunt. Sed reſtitutio de iure ſpeciali, & contra ius commune datur. ff. de act. & obli. l. in honorariis. Vnde non videtur renunciare ei, quod contra ius cõmune competit, ſicut in mandando cauſas. hæc nõ mandatur. ff. de mino. illud. §. ſi talis. arg. ff. de pec. qui peculij. de cond. inde. ſi procurator. ad munic. l. Lucius. §. pen. [Item quia de hac renuncianda non fuit cogitatum: vnde & iniquum eſſet, &c. ff. de tranſact. cum Aquiliana. & l. qui cum tutoribus §. fin. Item generalis renunciatio in iudiciis non valet, niſi cauſæ exprimantur. ff. ſi quis caution. ſed & ſi quis. §. quæſitum. Item ſi petatur reſtitutio aduerſus renũtiationem, ſeu concluſionẽ: & deinde ad pinguius probandum diuerſa ſunt, & ad idem non datur, niſi bina, ſed ad pinguius probandum non habuit niſi ſemel: imò videtur circa idem, & non ſunt diuerſa, quia ad hoc datur aduerſus concluſionem ſeu renunciationem, vt poſteà habeat ad pinguius probandum. vnde per illam peruenitur ad hanc. id autem, per quod peruenitur, cum eo ad quod peruenitur, non ſunt plura & diuerſa, ſed vnum, argumen. de procura. l. ad rem. & l. ad legatum. [Et quod dicitur de querela inofficioſi teſtamenti, & peti. hæreditatis, quòd ſit vnus libellus, de reſtitutione aduerſus vſucapionem, ſeu præſcriptionem, & vendicationem rei, ſicut Roffre. & Moderni dicunt: licet ergo videantur tres actus reſtitutionis, vna tamen reſtitutio dicitur: quia eodem inſtanti & eadem petitione fit, ad leg. Aquil. illud. in fi. & quia in cõiunctis idem eſt iudicium. C. de temp. ap. l. per hanc. & qui admittitur ad excipiendum, admittitur ad exceptionem probandam: dicit Inno. extrà de teſtib. c. conſtitutus. & c. cauſam quæ vertitur. Celeriter petitur per reſtitutionem reſcindi concluſionem, vt ea non obſtante proponatur omiſſum. Ex hac celeritate videtur vnus actus occultari: argu. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. iij. § pen. Item poſſet concedi plus quam bis, vt ſi actor & reus eſſent minores, vel tales, qui poſſent reſtitui: nam data & petita reſtitutione reo bis, poterit actor ex ſua perſona ſimiliter bis petere, & habere: quia reſtitutio conceſſa reo non datur principaliter actori: ſed poteſt vti ea, ſi velit. C. de temp. in integr. reſt. l. petendæ. in fine. qua vtendo actor ex beneficio rei hoc habet, quod haberet, etiã ſi actor eſſet maior. Non ergo perdet propterea id, quod habet ex ſua perſona, quia eſt maior. [Quid ſi ea data reo, & ſic per conſequens datur actori: quia poteſt ea vti, vt dictum eſt, etiam ſi ſit maior: ſi pòſt minor reus renunciat reſtitutioni & dilationi datæ: an actor maior poſſit ea nihilominus vti? non videtur, ex quo enim minor renunciat, æqualitas ſeruanda eſt inter

DE YSERNIA.

inter eos, vt & actor maior nõ vtatur beneficio, quod habet ex perſona renunciãtis, non ex ſua, vt expreſſe dicitur. ff. de mino. l. ſi iudex. Aliis videtur contra, vt ius acquiſitum aduerſario per renunciationem minoris non tollatur ei. ar. ff. de contrat. ab. ſi poſt mortem §. fi. de iti. act. pri. l. j. in fi. de pact. l. vlt. ſolu. ma. l. ſi inſulã in fi. C. loca, l. ſi cũ Hermes. quaſi in alterius iniuriã variare non poſſit. ff. de reg. iur. l. nemo poteſt mutare. et in concor. ibi in gl. Et quia ſic expreſſum cauetur in caſu. l. ſi poſt mortẽ, in fi. quòd ſemel beneficio aliorum admiſſi &c. ſic in caſu l. ſi iudex contrarium ſtatuitur. Pro quo eſt, quia acceſſorium non cõſiſtit ſine principali. ff. de reg. iur. l. cum principalis, & hic non principaliter, ſed conſecutiuè poterat vti actor maior, vt dictum eſt.

O*bſcuritatem.* Quæritur hic, ſi vidua facit citare pupillum vel econtrario, an liberè poſſit eum trahere, vel ipſa trahi in quod forum vult, per priuilegium eis indultum per l. quando imperator. inter pup. & viduã? videtur quòd ſic: per prællegatam l. quãdo imperat. inter pup. & vidu. Et facit ad hoc. ff. ex quib. cau. maio. l. vlti. Quidã tamen ſentiunt contrarium, tanquam perſona priuilegiata quæ petitur trahi, habeat duo priuilegia, & quia rea, & quia concurrit cum priuilegio perſonæ actoris: & ad hoc illud generale, de iuris & facti igno. l. j. & ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. & quaſi expreſſum dicitur. ff. de minor. l. verum. §. fi. & quia facta compenſatione priuilegiorum actor rei forum ſequatur, vt C. de iur. om. iud. l. ij. ff. de iud. l. hæres abſens. & vbi in rem actio. l. vlt. & hoc tenent plures magnæ authoritatis. Sed pro probanda prima opi. poſſet dici ſic, quòd vna perſona priuilegiata poſſet trahere aliam in quod forum velit, & ea ratione, quia priuilegiatus vtitur priuilegio ſuo contra priuilegiatum, & quia in princ. iudiciorum magis fauemus actori quàm reo. ff. de iud. l. ſi quis inuentione. & l. ſolemus.

Eſt ergo enormula illa ratio, quia reus non poſſet conuenire, quia habet duo priuilegia: & quia concurrit ſuum priuilegium cum priuilegio actoris, & quia reus. Nam vt probatum eſt, actor habet duo, & reus habet vnum: quia actor habet priuilegium ſuum, & habet priuilegium, quia in princip. iudiciorum magis fauemus actori quàm reo vt dictum eſt. Et hoc probo fortiori argumento: ecce enim ſi habet duo fora, electio eſt actoris vt C. de epiſcop. & cler. l. clericos. in princip. & ff. de iudi. l. ij. Quia ſi electio eſſet rei, ipſe reus ſemper negaret, & variaret: de verbor. obligationibus. l. inter ſtipulantem. §. j. & de loco maximè. ff. de eo quod certo loco. l. nonnunquam. in princ. & videas maximam abſurditatem quæ eueniret ex hoc: nam ſi actor traheret eum in vno foro, ille conuentus vellet aliud, at ſi eſſet in alio, diceret ſe velle eſſe in alio: nam ante litem conteſtatam mutare poſſet voluntatem, vt ff. de iur. omn. iudi. l. ſi conuenerit. & ſolu. mat. l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. & ſic in infinitum variaret. Quæ variatio in iudicio eſt erubeſcenda, vt C. de mod. mulct. l. eos, ad fin. & vbicunque generaliter, vt ff. de inſtit. l. ſi pupillus. §. quod ſi alias. & ff. de decur. l. prima. Et ad prædicta facit, quia ex perſona actoris forum metimur. ff. ſi pars hær. pet. l. j. in princ. Et inſpicimus quid petatur, non quid debeatur. ff. de iur. omni. iudi. l. penul. §. fi. Barth. de Capua.

An clericus pro bonis patrimonialibus poſſit petere beneficia? vide Andr. de Iſer. in conſtitut. ſtatuimus & Specul. titul. de reſti. in integrum. §. qualiter. ver. ſed nunquid clericus. Diom. Marico.

An autem actor laudatus poſſit ex perſona ſua petere beneficia? puto quòd non: quia iudicium non dicitur fieri cum eo, ſed cum conuento: adeo quòd non poteſt in ſe ſuſcipere iudicium inuito actore: & liberare emptorem à iudicio: prout declarat Paul. de Caſtr. in l. j. C. vbi in rem actio. in l. delegare. de nouatio. & Bart. in conſilio ccxix. Agitur contra Tiolum.

Et dic quòd non poteſt procedere, vbi ipſe vult ſuſcipere in ſe iudicium, & liberare emptorem ab inſtantia iudicij animo nouandi: ſed ſi ſolum vult ſuſcipere iudicium, & facere defenſionem pro ſuo intereſſe, in hoc admittitur, & ita quotidie practicatur.

An autem tertius comparens pro ſuo intereſſe poſt publicatũ in cauſa,

De alienationibus rerũ in iudicio deductarum.

TITVL. XLV.

Punitur alienans cauſa mutandi iudicij futuri ante litem cõteſtatam, vel etiam ante citationem factam in alium quocunque modo potentiorem cauſa mutandi iudicij in tertia parte aſtimationis rei quam alienauit, & de hoc futurum iudicium ante litem cõteſtatam facta etiam citatione. Quod ſi poſt litem motã res in iudicium litigioſi cadentes quis ſcienter tranſtulerit, vt proceſſum iudicij valeat impedire venditor pretio rei venditæ emptor, & ſciens totidem vtroque fiſco applicando mulctetur, ſi emptor ſit ignorãs quod præſumitur niſi cõtra probetur, recuperat pretium, & venditor qui ſemper ſciens inuenitur, condemnandus eſt de toto pretio cuius quartam partem habet emptor, reliquis tribus partibus fiſci commodis applicandis, exceptis cõtractibus tranſactionum, donationũ propter nuptias, nec non & diuiſionum rerũ hæreditariarum, & alienationum legati vel fidei commiſſi cauſa factarum exceptuatis veteribus iuribus. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

EOrum [a] fraudibus occurrẽtes, qui res mobiles vel immobiles, ſeu etiã incorporales ante litẽ conteſtatã vel etiã ante citationẽ factã in aliũ quomodolibet potẽtiorẽ trãſtulerit cauſa mutãdi iudicij, decernimus ipſos, nõ vt olim, tantũ ad intereſſe, cuius [b] ꝓbatio eſt difficilis & incerta, ſed in tertia æſtimationis rei, quã trãſtulerit condẽnari, quã ſacro noſtro ærario pręcipim⁹ applicari. Quod ſi poſt litẽ motã res in iudiciũ litigioſi cadẽtes aliquis ſciẽter trãſtulerit, vt proceſſum iudicij valeat impedire, vẽditor pretio rei venditæ, Emptor etiã ſciens, alio tantũ pretio rei vẽditæ, vtroque fiſco noſtro applicãdo mulctetur. Si autẽ ſciẽs emptor ꝓbari nõ poſsit, cũ præſumatur ignorãs propter bonã fidẽ ſuam, pretiũ recuperare volumus quod exoluit: & de toto pretio, in quo venditor, qui ſemper ſciens inuenitur, vt prædiximus eſt dãnandus. Quartã lucri facere volumus ignorantẽ emptorẽ, aliis tribus partibus fiſci noſtri iuribus ſociãdis. Quę omnia nõ tãtũ in vẽditionib⁹, ſed in quibuſlibet cõtractibus locũ habeãt. Cõtractus tamẽ cauſa trãſactionũ, dotiũ, & donationum propter nuptias, necnõ diuiſionũ rerũ hæreditariarũ, & alienationum, legati, vel fideicõmiſsi cã factos excipim⁹, tenore ẽt veteris legis exceptos.

De expenſis. Noua conſtitutio.

TITVL. XLVI.

Omnibus iudicibus per hanc conſtitutionẽ præcipiatur, vt in ſententijs diffinitiuis victũ victori condemnẽt in expenſis, & illas de facultatibus condemnatorũ faciant ſatisfacere, nec cauſa ignorantia excuſat eos. Itẽ datur hoc arbitrium ipſi victori, an velit expenſas, ad quas fuit cõdemnatus aduerſarius eius probare dilucida probatione, vel velit probare per ſuũ iuramentũ, vt ſi elegerit probare per legitimas probationes expẽſas prædictas, tũc iudex nõ habet ipſas taxare, & moderari, ſed ipſas faciat ſoluere prout ſunt probata. Si autẽ elegerit per ſuum iuramẽtum verificare, tunc iudex ipſas taxabit, & moderabit. hoc dicit. Matthæus.

IMPER. FEDER.

DIuorum [c] principũ prædeceſſorum noſtrorũ veſtigiis inhærẽtes, Vniuerſaliter omnibus iudicib⁹ noſtris iniũgimus, Vt victoribus victos, quos ignorãtię cauſa probabilis, & euidẽs non excuſat, condẽnare debeat in expẽſis, ſic, vt eas volum⁹ de facultatib⁹ ꝓpriis elargiri. In victoris ſane iudicio ponimus vtrũ expenſarũ ipſarũ quãtitatẽ nullla taxatione iudicis muniẽda, ꝓbationib⁹ dilucidare voluerit, vel ꝓprio ſacramẽto firmare, ꝓinde iudicialis taxationis arbitrio moderãdas.

De ſalario pro ſcripturis ſententiarũ.

TITVL. XLVII.

Pro ſcribus ſententia in Curiis Baiulorũ non ſoluitur niſi centeſima pars aſtimationis in litem deducta, quam ſoluere debet ille, qui habuit ſentẽtiã in ſui fauorẽ, vel ab eo qui voluerit in ſcriptis habere ipſam ſententiã. Et diuiditur inter Baiulos, & iudices, & actorum notarios pro portionibus. & poſtea ipſas expẽſas victor recuperabit à victore, ex quo fuit condemnatus in ſententia. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER. *† Abbas Idem*

PRo ſcripturis & ſcriptorib⁹ ſententiarũ, recipiant Baiul⁹, iudex, & notarius cẽteſimã partẽ æſtimationis rei in litẽ deductæ pro iuribus eorũ æquis inter eos portionibus.

De alienationibus, &c.

a EOrũ. Punit hæc cõſtitutio alienantem cauſa mutandi futuri iudicij, & nõ punit ad intereſſe, vt olim, ſed ad certã pœnam, quia difficilis eſt probatio intereſſe. cõcord. inſtit. de verbor. obliga. §. fi. dicitur hic futurum iudicium ante li. facta etiam citatione. [Et ſi corrigitur hoc authen. de litigat. [De pœna verò alienãtis, vel accipiẽtis rem litigioſam dic per omnia, vt in præalle. tit. §. fi. niſi quòd illa cõcedit tertiã partem precij emptori ignoranti, hic concedit quartam.

b *Probatio*. Vt ff. de pręto. ſtip. l. fi. & C. de ſent. quæ ꝓ eo quod intereſt. l. j. §. in aliis accuſa. *† Abbas Idem.*

De expenſis. Rubrica.

c D*iuorum*. Pro ſcripturis, id eſt iudicaturis.

De ap

ANDRAEAS

cauſa, ſi eſt perſona priuilegiata poſſit petere beneficia, & examinare? dic quod ſic, quia admittitur cũ ſuo priuilegio & ſicut poteſt examinari in cauſa matrimoniali, ex quo in eo non obſtat publicatio, vt dicit Ang. in l. ſi ſuſcepta. ff. de inofficioſo teſtam. ita etiam vigore beneficij, quod poteſt peti, etiam facta cõcluſione in cauſa: & ita practicatur. Verum ſi cauſa eſt diuidua & lis, non gaudebit illo beneficio, ſed procedetur contra eum ad inſtantiã actoris, per id quod dicit Bald. in l. iij. §. ſed & verum. ff. de minori. Diomedes Maricon. Not. ex tex. ibi, non ſicut, quòd licet minor deceptus, interueniente tutore habeat electionem petendi in integrum reſtitutionem, vel agendi contra tutorem, & no. gl. ſupra in conſt. mi. iura: tamen ſecus eſt in muliere læſa, interueniente mundualdo, quia reſtituitur in ſubſidium, non exiſtente mundualdo ſoluendo, vt hac conſtitutione. [In tex. caſus. Not. hic aliqua priuilegia mulierum, vide alia xxiiij. per Spe. in tit. de dona. inter vi. & vxo. Pet. de Mõtef. [Per iudices mag. Cur. Vicarię, obſeruatur quòd mulieres indifferenter reſtituuntur quãdo læſio eſt in promptu, ex aliquibus omiſſis, vel productis, & non probatis, prout hic nota. licet tex. aliter loqui videatur. [In text. ſoluendo non ſunt. Quid ergo ſi non ſunt ſoluendo? ex hac litera colligitur, quòd non reſtituuntur; ſed ſi ita intelligatur, iam nullum eſſet priuilegium mulierum, cum in aliis, & in maioribus concedatur in integrum reſtitutio, ſi procuratores non ſunt ſoluendo. ff. de dolo. l. idem. & ff. mand. l. ſi procurator, ſecundo reſponſo. & not. extra de in integrum reſtitu. ca. ij. per Ber. videtur hic ergo addendum, maxime argum. dictorum iurium. Sed verius videtur, vt intelligamus ſicut gloſ. intelligit, cum non ſit noſtrum hanc conſtitutionem extendere, niſi quatenus litera dicit, & dominus And. de Yſer. nihil innouat per ſuum dictum in hoc caſu, & ſic ſatis videtur approbare gl. Diomedes Maricon.

De alienationibus rerum in iudicio deductarum. Rubrica.

Eorum fraudibus. Prouidet contra alienantes res litigioſas. Plenius prouidet conſtitutio inclyti Caroli II. quæ incipit, conuentus de poſſeſſione rei, ſed nec hoc ſufficit, quia tot ſunt fraudes, quæ circa hoc iugiter committuntur, ſed dicta conſtitutio, conuentus multas modernorum dirimit quæſtiones.

DE YSERNIA.

EOrum fraudibus. Vide cap. Caroli ſecundi, quod incipit, conuentus in ver. ꝙ ſi poſt litem motam. Sed nunquid ſit neceſſaria litis conteſtatio, vt incidat in crimen litigioſi? dic quòd non, ſed libellus expedit quod ſit oblatus, vt in auth. de litigio. §. in gloſ. non eſt neceſſe. Pamphilus.

De condemnatione expenſarum & fructuum. Rubr.

D*iuorum principum*. Vt C. de iud. l. ſancimus, &c. Require ſupra in fine primi lib. char. 178. b. & omnia ſcripta ſuper ipſa l. diuorum. hic pone. Et ibi de le.

D*iuorum principum*. Ibi victos. Fallit in caſu ſpecialiſsimo, vbi victor victo in expenſis condemnatur, vt in auth. defenſo. ciuita. §. & iudicare. ibi omni litis ſubdi diſpendio. Quæro, dicitur hic, ꝙ ſi iudex nõ condẽnat victorũ victori in expẽſis, ꝙ debet ſoluere de ſuo proprio, vt hic. & C. de iud. l. properandum. §. ſin autem alterutra. & ibi Cy. ponit. An ſi ſoluit, recuperet à victo? pro iſta q. vide tex. in l. miſsi. C. de exacto. trib. & qđ no. Spe. in ti. de expen. §. nunc videndum. Sed quę erit forma condẽnationis expẽſarum. no. Spe. in ti. de ſen. § poſtremo. ver. itẽ ſcias. & clari⁹ in Speculo de exceptio. §. viſo quod ſi reus probare. [Sed an pars debeat citari ad condemnationem expenſarum, dic vt in c. conſtitutum. de procura. & vide Innoc. in c. audientis. extra de procura. Pet. de Montefor.

De ſalario pro ſcripturis ſententiarum. Rubrica.

PRo ſcripturis. Authent. correcta eſt, vt dictum eſt ſupra l. proxi. ad quod eſt, vt ſit ſublata c. in planitie ſancti Martini. quod incipit, item ſtatuimus, quòd ſiue in Magna Curia.

Eorum *De*

De appellationibus. *Rubrica.*

a A*Ppellationum.* Si quis appellat ad principem, habet ſpatium quinquaginta dierum ad apoſtolos præſentādos, quos ſufficit magiſtro Iuſti. vel iudicibus Magnæ Curiæ præſentare. Si autem appellet ad alios iudices, tunc prædictū tempus eſt in arbitrio eius iudicis, à quo appellatur: dummodo non excedat dictum tēpus 50. dierū. de iure vero cōmuni non erat in hoc tēpus taxatū, ſed ſemper erat in arbitrio iudicis à quo appellatū eſt, vt C. de app. l. ſi præſes. & ibi not. [Item ſi appellat & non proſequitur appellationem: proinde habetur ac ſi non appellaſſet. cōcor. C. de temp. app. l. illud.
b *Spatio. 50. dierū.* Sed an dies interpoſitæ appellationis cōputetur inter hos 50. dies? & lex videtur dicere ꝙ nec dies interpoſitę appellationis: nec etiā quinquageſimus dies, id eſt, vltimus cōputetur ſecūdū vnā expoſitionē illius l. vt ff. ſiquis cau. l. j. vt ſic proceſſus iudicij appellationis repræſentari poſſit infra 50. dies alia vltima die. & facit pro hoc. ff. de act. & ob. l. Arrianus. [Sed cōtra puto & dico diē appellationis interpoſitę cōputādū inter hos 50. dies, ſic enim erat olim iure veteri in biduo & triduo interponēdæ appellationis vt à die latæ ſententiæ cōputaretur, vt ff. quādo ap. ſit l. as. §. biduū. ſic & hodie iure nouo. auth. vt x. dierū ſpatiū interponēdæ appellationis à die recitationis ſentētiæ cōputetur, vt in auth. coll. iij. de app. circa princ. [Imo plus dico, ſcilicet, quòd cōputatio fiat de momento ad momentum, vt ſi appellatio fuit interpoſita hora tertia, poſſit poſtea in hac die vſque ad horam tertiā iudicij appellationis repræſentari proceſſus, & ſic ſuppleatur ſibi in 50. primus dies quòd defuit in primo, videlicet, in die interpoſitæ appellationis, ar. ad hoc ff. quan. ap. ſit. l. j. §. quod in ſententiis. & arg. ff. de mino. l. iij. §. minorem. & in præalleg. auth. vbi dicit, à die recitandæ ſentētiæ, &c. & ſic videtur innuere tempus ab hora ſententiæ numerari. Quod puto verū, & quòd dies interpoſitę appellationis, & etiā vltimus quinquageſim⁹ ſint inter hos dies numerādi: facit per optimè ſ. de appel. l. j. vbi dicit triduum dari in qualibet citatione infra ciuitatē facienda cōputato in dicto triduo die citationis, & die quo citatus debet ſe in iudicio præſentare. [Hæc omnia, quæ dicta ſunt de temporibus præſentādi iudicij & appellationis interpoſitę dicātur de tēporibus appel. interponēdę, vt tēpus x. dierū, infra qđ hodie iure nouiſsimo poteſt appellari à die recitationis ſententiæ numeretur, vt in præall. l. & auth. de ap. in prin. colla. iiij. & fiat cōputatio de momēto ad momentum, vt ſuperius eſt relatum. An.
c *Quinquaginta dierū.* Simile ſpatiū 50. dierū dat ad ꝓponendas excuſat. à tutela vel cura, vt ff. de excu. tut. ſcire oportet. §. j. & inſtit. de exc. tu. §. qui autē ſe excuſare volunt. cum ſi.
Quinquaginta dierum, Inſtit. de excu. tut. §. qui autem. & ff. de excuſat. tut. l. quinquaginta. cum concord. ibi poſitis.
d *Infra quod.* Terminus datus à iure communi ad petendū apoſtolos & proceſſum. videlicet. x x x. dierum, vt C. de appel. l. iudicibus, non mutatur hic: quod dic ſecundum Azo. in ſum. de appel. §. libello autem. & C. de appel. l. eos qui. §. pe. & l. quoniam nonnulla. in præalleg. l. iudicibus. & ff. de li. di. l. vna. Niſi diceres quòd ille terminus x x x. dierū includatur in iſto termino à lege ſtatuto ad præſentandum, vt ſic infrà 50. dies qñcunq; poſſit petere præſentare. G.
e *Seu iudicibus.* Quinimmò executoribus litium, vt in authen. vt

diuidendā, & ſuis vtilitatibus applicādam, quam ab actore vel reo recipiet, qui ſentētiā ipſam, ad ſui cautelā voluerit in ſcriptis habere. Salarium autem prędictum inter eas expēſas computari cenſemus, quas præſtandas fore præſcripſimus à victo victori.

De appellationibus.

TITVL. XLVIII.

Si quis appellat ad principem, habet ſpatiū quinquaginta dierum ad apoſtolos præſentandos, quos ſufficit magiſtro Iuſt. vel iudicibus magnæ Curiæ præſentari, ſi autem appellat à minoribus ad alios iudices maiores, tunc prædictum tempus eſt in arbitrio eius iudicis à quo appellatur, dummodo non excedat prædictum tempus quinquaginta dierum, & ſi poſt præſentatam appellationem appellator ſine licentia iudicis ad quem appellauit diſceſſerit, & non proſequatur, quaſi nūquam appellauerit, rata ſententia permanebit. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. SEDER. † *Aliàs, Idem.*

A Ppellationum[a] tempora, per quas diffinitiuæ ſententiæ ſuſpenduntur certo dierum [b] ſpatio iuſsimus limitari, ſtatuentes, in quacunque parte Regni ſententia extiterit per quoſcūque officiales ſeu iudices quoſcūq; prolata, dilectionis iure, vel ex officio ordinario cognoſcentes, à qua fuerit ad audientiā noſtri culminis appellatum[c] quinquaginta dierū ſpatiū à die appellationis interpoſitæ habeat appellator: [d] infra quod proceſſum iudicij, & appellationis noſtræ curiæ præſentet. Et vt omnis omnino allegādæ difficultatis occaſio in poſterum cōquieſcat, appellationes ipſas magiſtro Iuſtitiario, [e] ſeu iudicibus magnę curię

ANDRAEAS

De appellationibus. *Rubrica.*

f A*Ppellationum tempora.* Hæc bene glo ſſatur & de communi materia. Dicit tamen gl. quod tēpus aliàs terminus datus de iure cōmuni, ſcilicet xxx. dierū ad petendum apoſtolos & proceſſum nō mutatur, pro quo eſt, quia hæc conſti. reſtringit tempora appel. [Sed ſi poſſet petere apoſtolos poſt xxx. dies qui dantur à iure communi, eſſet prorogare nō conſtringere. Itē ſtatuimus tēpus ad præſentandū proceſſum iudicij appellationis, nō ad petendum apoſtolos, & ſic eū de tēpore petendi non mutetur, ſtabitur iuri cōmuni: quia quod non mutatur, &c. C. de at. l. præcipimus. in fi. nō eſt præſumendū voluiſſe tollere Romana iura, quæ loquuntur de petēdis apoſtolis infra xxx. dies arg. C. de inoff. teſta. ſi quando. Legis correctio euitanda eſt, de inoff. do. l. j. & d. l. præcipimus. in fi. nec præſumuntur tunc correctę etiam ex identitate rationis legis correctæ, vnde oportet, quòd expreſſe corrigatur. Et dicitur expreſſe lex per aliā corrigi, quando eſt ſibi directo cōtraria, vt no. in conſti. ea quæ in primo li. conſt. Regni. Et tūc exponetur, proceſſum iudicum, ſcilicet petitū infra xxx. dies & eum inſtantia, ſcilicet ſæpius. ff. de lib. di. l. j. vt ſæpius dicat actum binum arg. ſupra. C. de epiſ. au. l. iij. Sed ſi lex non dixiſſet ſæpius, de primo actu tantum intelligetur, ff. de verb. ſig. l. boue. §. j. Verba debet aptari materiæ de qua quis loquitur. ff. de leg. iij. l. fideicommiſſa. §. ſi quis. x. de eden. veluti: ſufficeret ergo tūc bis peti. [Quid ſi eodem actu dicat, peto & iterū peto? nō videtur ſufficere, quia plura eodem impetu facta pro vno reputantur. ff. ad leg. Aquil. l. illud. §. fi. Deinde ponit gl. aliū intellectū, quod ille, ſcilicet terminus xxx. dierum includatur in ipſo termino à lege ſtatuto ad præſentandum; & ſic infra 50. dies quandocunque poſſit petere, & præſentare, pro quo eſt: quia proceſſum iudicij non petitum infra xxx. dies quomodo præſentabit infra 50. dies, ſi poſt triginta non poſſit petere? Simpliciter dixit hæc conſtitutio noua, & poſterior, quod præſentaret proceſſum infra quadraginta dies, non dixit, ſi fuit petitum infra xxx. arg. C. de cadu. toll. l. j. §. pe. ff. de publi. l. de precio. expreſſiſſet ſi voluiſſet tempora appellationū, ſicut illa de petendo. [Et hæc de præſentādo grauant appellationem in vno, quod præſentet infra 50. dies cū haberet lex

DE YSERNIA.

ſex menſes, vel ad arbitrium iudicis, quod longius poterat eſſe. C. eo. præſes. in gl. & l. ſi quis appellatio. Item hic iudex præfigit non ſimpliciter arbitrio ſuo, ſed pro locorum diſtantia. & congruè dicitur quod releuatur in alio, ſcilicet, vt poſſit quando cunq; præſentare. ff. de iureiurā. cum qui. ſed hic ſufficeret appellare, & præſentare proceſſum infra terminum, nec eſt curandū de petitione apoſtolorum: quia breue tempus datur ad præſentandū, quod non erat de iure Romano: & ſic antiquitus ſeruabatur, & videtur verius. At vbi deberet petere apoſtolos, ſi iudex non det, proteſtetur: aliàs videtur deſerere appellationem. C. eo. iudicibus. & l. quoniam nonnulli. ff. de lib. dimiſ. l. j. Licet ipſe iudex dare debeat non petenti. C. eo. l. eos. in fi. ſed ſi non dat, punitur, in auth. vt nul. in. §. illas. quæ pœna iudicis non dantis non excuſabit non petētem, quin cauſam videatur deſerere, arg. ff. de adulte. l. j. §. ſi publico. ibi, ipſum onerat non mulierem excuſat. [Sed quid ſi præſentauit poſt terminum, & pars conſentiat, vt habeatur pro præſentato infra terminū? Reſpondeo non valet: quia cauſa finita erat per deſertionē, & extincta appellatio: & ſic ſententia erat rata, vt d. l. quoniam. Habetur appellans ac ſi renunciaſſet, etiā in termino dato à iudice, qui ace. nō poſ. l. ſed & ſi poſt renunciationē cauſa reſtaurari non poteſt. C. de pac. l. poſtquàm. [Ex ſentētia & appellatione interpoſita & proſecutione appellationis debito tempore ſortitur iuriſdictionē appellationis iudex, non ex conuentione litigantiū ſola: & ideo pactū tale nō ſuſcitabit, quod extinctū erat. ff. de pac. l. ſi vnus. §. ſed ſi pactū conuentū. Proficiet tamen pactū ad nouū contractū, quod hic nō eſt, quia ſola cōuentio priuatorū non dat iuriſdictionē. C. de iur. om. iud. priuatorū. nec nuda voluntate naſcetur iuriſdictio, & actio: arg. ff. de neg. ge. Pomponius. Nam actio extincta non reſuſcitatur. ff. de ſol. l. qui res. §. aream. maximè odio litiū. d. l. poſtquàm: arg. cōtrà, quia actionem ineptam poteſt quis facere aptam. ff. ad exhi. l. Iulianus. §. Celſus. Et hoc prodeſt ad multa, vt ſi poſt terminum ad probandū datū partes conſentiāt, vt teſtes habeantur pro productis infra terminu: quia nō poſſunt partes mutare iuris formā. ff. de ope. lib. cerdonem. de admi. tut. l. quidō de cedens: ad le. Fal. quòd de bonis. §. j. de pac. ius publicū.
Sed

vt ſpon.lar.§. hoc quoque ſancimus.

noſtræ ſufficiat præſentari. Cæterũ ſi ad alios maiores iudices à minorũ ſentẽtia fuerit appellatio interiecta, qui nobiſcũ in Curia cõmorantur, tũc pro locorũ diſtantiis & cauſarũ qualitatib⁹, necnõ & perſonarum pronũciationibus, iudicibus præſentãdũ, [a] appellationũ tẽpora præſtitui voluimus appellanti, [b] dũmodo prædictorũ quinquaginta dierũ ſpacium nõ excedat indulta dilatio. Quæ omnia in ipſo apoſtolorum tenore volumus contineri. Illud etiã præſenti coniũgimus ſanctioni quòd ſi poſt appellationem præſentatam, appellator ſine licentia iudicis ad quẽ appellauit, diſceſſerit, nec inſtanter inſtet vt reſponſum debitum conſequatur, quaſi nunquam [c] appellauerit, rata ſententia permanebit. Niſi [d] ipſo iure nulla à iudice ſuperiore dicatur.

a *Appellationum tempora.* Et ita committitur arbitrio iudicantis quantum tempus ſtatuat appellanti ad præſentandũ proceſſum iudici appellationis, vt C.de appel. l.præſes. & ibi de hoc extra de ap. cum Romana.& c.oblatæ. Tamen hic additur, quia terminus iſte nõ debet excedere ſpaciũ 50.dierũ, vt hic.& ſi nõ ſtatueretur à iudice aliquis termin⁹, haberet appellator ſpaciũ quinquaginta dierũ inductũ per hanc l. ſicut hic innuitur.

b *Dummodo.* Et ita ſpaciũ huiuſmodi 50.dierũ eſt meta, vltra quã nõ licet progredi, ſed infra bene poteſt ſubſiſti, ſicut in metã triennij, infra quã poteſt durare inſtãtia ciuilis iudicij, & meta biennij, infra quam durat inſtantia iudicij criminalis, vt patet C. de iudic propetandum, in princ.& vt infra certum tempus cri. quæſtio. ter. l.vlti. Et ſicut in præſcript.xxx. & xl.an. dicitur, vt C. de præſcript. xxx.

xxx.vel xl.an.ſicut in rem,& l.omnes.ſed ecõuerſo in ſpacio.50.dierum, quòd datur ad proponendas excuſationes à tutore vel curatore, vt in præallega.l.ſcire oportet.§.aliud, vbi dicitur, quòd nunquã datur minus ſpacium quinquaginta dierum, ſed excedere bene poteſt, vt ibi patet.

c *Appellauerit.* Nec videt enim veniſſe, qui diſcedit.vt ff.de rei vẽ. is qui ſe obtulit. in fin. [Nec ſufficit accedere ad iudicẽ, ſed oportet venientem inſtãter de ſuo facto teſtificari: aliter ſimilis eſt ei qui nunquã acceſsit, vt ff. de excu.tu.ſcire oportet.§. ſufficit.in ver.ſcire autẽ,&c. nec etiam ante debet diſcedere, quã à iudice ante deſiderio proficiſcendi licentiã cõſequatur, vt C.de dec.li.x.ſi q̃s Decurio vel proprie rei cauſa. Nec videtur quid facere qui partem indiuidui facit. C.qui te.fa.poſ.l. furioſum.

d *Ipſo iure.* Vt ff.de appel.ſi expreſsim,& famil.erciſ.l.quædam in fi.

ANDREAS DE YSERNIA.

Sed infra terminum partes poſſunt terminum prorogare cum conſenſu iudicis, & diceretur vnus terminus. ff. de procur.l.ſed ſi manente.de arbi.ſi cum dies. §.j. Conſtitutio ſupra lite legitime conteſta.dari dicit vnum terminũ. Et ſic non obſtat quod dictũ eſt ſupra.l.in pecuniariis, quod partes poſſunt conſentire, vt ſtetur dicto vnius: quia ibi erat validum dictum eius.hic omnino inualidũ ex quo appellatio erat deſerta, quia non præſentauit proceſſum infra terminum, multo magis ſi poſt deſertam appellationẽ vt ſi poſt lapſum termini pars litiget: & non opponat id, quia non propterea præiudicabit ſibi: quia vbi expreſſum non nocet, nec tacitum, arg. ff.ad muni.l.Lucius.§. pen.C.ſol.mat. l.ij. extra de arbi. cum tempora. [Item ſi non præſentauit infra terminum, vel eſt lapſum tempus ad proſequendum appellationem, an pronunciabitur de hoc? Reſpondeo non, imo iudex appellationis ſignificabit hoc iudici principalis cauſæ, vt ipſe hoc ſibi cognito mandet executioni, d.l.quoniã nonnulli. Et notatur in l.eos, in princ. in gl. ne forte,&c.

Non inſtanter inſtet [Debet ergo appellator proſequi cauſam appellationis ſtatim, cum præſentauit appellationem, hoc eſt, quòd dicit vt reſponſum debitum conſequatur, ſcilicet, de appellatione, quam fecit, ſit iuſta vel non, quod ex proſecutione apparebit, hoc eſt officium iudicis appellationis pronunciare ſententiam iuſtam vel iniuſtam in d.l.eos, in princip. non poteſt intelligi reſponſum debitum, ſcilicet, vt iudex dicat, bene veneritis, ſed reſponſum ſuper eo, de quo adiit iudicem. Et ſic tenetur non tantum proceſſum, ſed proſequi quod iure Romano vocatur introducere cauſam appellationis, & tunc proſequitur quando citari fecit appellatum ad proſequendum iure Romano, non cogitur appellator niſi quando eſt in confinio temporis anni, vel biennij. C. de tempo appel.ei qui verſic.appellatore,& in authentic.de his qui ingredi.ad appell. vnde illa ſumitur. [Iure canonico diffinitur, vt illud tempos poſſit præueniri, non quòd debeat prorogari. extra eo.titul.c. oblatæ. [Quid ergo ſi præſentato proceſſu iudici appellationis receſsit apellator de licentia iudicis appellationis non tamen inſtetit: an habeatur ſi non procuraſſet? Reſpondeo, iudex male fecit, quia debuit dicere iuſta potius: quam licentiare, & ſic facit litem ſuam, per quod tenetur parti læſæ ad intereſſe. ff.de iudi, l.ſi filius. inſtitu. de oblig. quæ ex quaſi male. in princip. etiam ſi per ignorantiam, quæ culpæ debet annumerari. ff.loc. l.ſi quis fundum. §.ſi quis vitulos. Non tamen habetur ac ſi non appellaſſet is, qui licentiatus per iudicem receſsit, quia hæc litera exigit duo, ſcilicet, vt recedat ſine licentia,& vt non inſtet, ergo alterum non ſufficit ff. de iſl.act.j.l.iij.§. hoc interdictum, vt non decipiatur per iudicem arg.C.de his qui veni. ætat. impe. l.j. Authoritas iudicis facit licitum, quod alias erat illicitum arg.ff.quod fal.tu.auth. l.j.in fin. poteſt parcere contumaci. C. quomodo & quando ind.l. j.ff. de iudi. non quicquid [Quid ſi non recedat de Curia iudicis appellator, non tamen inſtet proſequendo cauſam appellationis? Idem videtur eadem ratione, quia duo ponit iudex, tamen arctat eum præfigendo diem, quo incipiat proſequi in vtroque caſu. Item & ſi iudex hoc non faciat: appellans tamen poteſt petere vt procedatur, non per hanc conſtit. quia hoc non dicit nec iure Romano; quia prope finem temporis, vt eſt dictum, licet mos gerendus ſit reo. ff. de probat. l.circa in fine. tamen biennij hoc fit in principali. C. quomo. & quando iu. in authent. qui ſemel.l.vno.dicit quod iudex abbreuiat hoc tempus.extra de appella. cap. cum appellationibus. dummodo nimium non præcurrat, vt in c. oblatæ. Iuriſtæ habent hoc pro opinione, ſed non approbatur in d. §. appellatore.d. auth. ei qui in gloſſ. quæ incipit. ei qui appellat. in verſic. & etiam antè ratio magna eſt. [Et quoties iuriſtæ ſunt in diuerſis opin. & vna canonizatur, proſequuntur opin.canonizatam, vt eſt videre. ff. de iudi.l.ſi de vi.extra de cauſa poſſ. & proprie.in cap. paſtoralis, quia non dedignantur leges ſacros canones imitari, vt in authent. vt cler.apud propri. epiſc. §. penul. [Quid ſi præſentauit proceſſum, & impetrauit citationem inſtanter inſtando, ſi non procedat vltra, ita quod aduerſarius non ſit citatus, habebiturne ac ſi appellatum non fuiſſet? videtur quod ſic, ſi accipimus inſtare eſſe proſequi cauſam appellationis, pro quo ff. de in ius vo.l. libertus. Imo ſi fecit citari, & citatio non tenuit, quia facta die feriato, vel aliàs circunducto edicto.ff. de iudi.l.& poſt. non videtur per iſtos actus inſtare, quia ante lit.conteſt.vel ante illos actus, qui pro lit.conteſt. habentur non dicimur inſtare ſed inſtare velle ff.rem ra. ha.l.amplius, & verba cum affectu accipienda ſunt. ff. ne quis eum qui in ius voca.vi.exi.l.ſi.de verbor.ſignifi.nomen.in fin.& hoc cum actus huiuſmodi nulli ſunt.ff.de cond.& de l.hæc conditio. Secus ſi eſſet validum id, quod incœpiſſet, puta citatus eſt appellatus, & comparuit appellatore nõ comparente: tunc ageretur cauſa ex vna parte.d. l. fin. §. illud. [Quantum ad pœnam huius conſtitut. vitandã inſtare dicitur primo actu valido. ff. de verbor. ſignifi.boues §.hoc ſermone. principium enim eſt potiſsima pars eius quod agitur. ff. de origi.iur.l.j.

Rata ſententia. Et nihilominus damnabitur quando fecit citari appellatum, aut appellans citatus eſt ad proſequendum & nõ comparuit appellatus, aut comparuit, ſed ſine licentia receſsit tãquam contumax in principali cauſa ad tertiam mobilium condemnatur ſupra de pœn.contu.inci.c.l. pœnam.& ſi ambo receſſerunt cõdemnandi ſunt in decima parte litis.eo. tit. ſæpe contingit, nam indiſtinctè loquuntur, non diſtinguendo in cauſa principali & appellationis, & ſic indiſtinctè intelliguntur, quia eadem ratio eſt in cauſa appellationis, ſcilicet quia iudicem eludunt, & cauſam prorogant. ergo idem ius. ff. ad l.Aquil. illud de verb.oblig. l.à Titio. In caſu iſtius literæ non condemnaretur, quando præſentauit proceſſum, ſi non inſtet & recedit. non enim ſpreuit iudicem, quia non fuit vocatus, ſed ob negligentiam, quare non inſtetit puniri debet, quia ſententia rata manet, tũc iudex apppellationis nõ habet, quid facere vltra. [Nunquid coniuncta perſona pro appellatore ſiue mandato inſtabit ſatiſdando de rato, vt ſententia non maneat rata, ſicut ſi non appellaſſet.ar.ff.de procur.l.ſed & hæ.l.Pomponius non diſtingunt in cauſa principali, vel appellationis? Dicunt quidam cauebit de rato inquantum eſt actor, qui appellat. C.de ap.hi qui. ſicut reus in exceptione.ff.de probatio.in exceptio.nec non de iud. ſoluendo ſubaudi, quia fuit condemnatus & conuictus reus à principio, vnde ſicut fuit reus in principali, ita in appellatione, quia eadem eſt ratio.C. de procur.ita demum, nec mirum, quia & alibi vtraque præſtatur cautio.ff.de procu.non ſolum.§. eſt & alius, & l. ſi defunct⁹.§.fi. vt quia eſt actor & reus vterque præſtat. Verius eſt vt tantum præſtet de iudicato ſoluendo. ff. de appel. reci.l.ij.in fin. gloſſ. nam cum in cauſa principali defenditur per alium, defendetur & in cauſa appellationis, ff, ne per alium cauſa appelllationis.l. ij.in

De cauſis in iudicio citò dicendis. *Rubrica.*

V*Niuerſos.* Imperator vult, vt iudices intendant ad deciſiones litium. Vnde mandat, vt poſt dicta teſtium publicata biduum tantùm detur auduocatis ad diſputandum. Pars vel aduocatus vltra biduum cauſam transferens tenetur alij ad expenſas. Poſt concluſionem pronuntiat iudex, quando poteſt. Et notantur hæc in authẽ. de iudic. iubemus.

De cauſis in iudicio citò dicendis.

TITVL. XXXIX.

Vult hæc conſtitut. quòd iudices intendant abbreuiationi litium, vnde mandat, vt poſt dicta teſtium publicata biduum detur aduocatis ad diſputãdum, & pars vel aduocatus, qui vltra biduum profert, tenetur alij ad expenſas, poſt concluſionem pronunciet, quando vult infra decendium à die concluſionis numerandum. h. d. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

VNiuerſos [a] & ſingulos iudices regni noſtri volumus cũ voto noſtro cõcurrere: Vt cauſas in eorũ examine vẽtilatas citò decidant aduocatorũ allegationibus, qui[b] filacteria ſua perorãdo dilatãt, niſi quaten' deſideratæ inſtructionis neceſsitas exegerit, nullatenus [c] indulgentes, ſed poſt dicta teſtiũ [d] publicatorũ in iudicio, & ex eis rubricas aſſumptas, in qualibet cauſa duorũ dierum ſpatiũ tantũ habeãt aduocati ad diſputãdum de iure, & cõcludendũ in cauſa. Quorũ ſegnitiẽ ſi iudex cauſæ fortè reperierit euidentẽ, expẽſas omnes, quas parti ꝓpter tarditatem ipſorũ affixerint, cũ integri

Vniuerſos. Iſta conſtitutio melius ſtaret ſuprà de proceſſu iudicij.

b *Filacteria.* No. cõtra aduocatas parabolanos & Oratores prolixos, qui vt appareant ſcioli, verborũ inculcationibus ſe dilatãt, de quibus loquitur Euangeliũ, dilatãt filacteria ſua, & magnificãt fimbrias: amant enim primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabi. & Salomon, In multiloquio nõ deeſt peccatũ. nam vbi multitudo, ibi confuſio: & dum quis effuſo ſermone ſe iactat, in promptũ incidat ſui periculum, vt de dot. promiſ. l. vlti. in fin. [Multitudo quidem reſtringitur, vt C. de proxi. ſac. ſcri. l. comperimus. lib. xij. nam onerosa eſt, & nil habet honeſti. Virtus verò in modicis ex multis conſiſtit, vt in auth. de refer. circa prin. Quia nihil, quod immenſum eſt, bonum eſt, vt in auth. de menſu. or. cler. & vt deter. ſit nu. cle. in princ. Multitudo enim eſt legibus & canonibus inimica, vt extrà de præb. c. quia in tantam. & dic vt ibi, & C. de nouo Cod. confirm. in prin. & extrà de reſcrip. in decretali noua. Inno. I I I I. in c. præſentium. vbi pleniſſimè de hoc. [Breuiter autem dicenda dicere commodius eſt, vt ff. de offi. præfe. præt. l. vna. in princip. Nam ſcriptum eſt, Breuis oratio penetrat cœlum. & alibi, Gaudent breuitate Moderni. Quid enim verbis ſuperfluis opus eſt, vt C. de do. l. fi. & de præſcr. ver. l. verborum. & concor. ff. de do. cau. mor. l. ſenatus. §. j. de falſ. ſi quis obrepſerit. & ſic mandat Iuſtinianus, ne verboſis aſcriptionibus quis vtatur, ſed compendioſa narratione negotium explanetur, & C. de app. l. ampliorem. Cùm multò ſit pauca idoneè effundere, quàm in multis inutilibus homines prægrauare, vt C. de vet. iure enu. l. tanta. §. ſi quid autem in tanta. Et melius eſt agere pauca, & cautè, quàm multis intereſſe periculosè, vt in auth. de tabel. §. j. Bene ergo lex dicit multitudinem egenam, & breuitatem opulentam, vt in præalleg. l. tantam. & in præalleg. §. ſi quid autem. circa fi. Copia enim facit inopiam, vt in proœmio Digeſt. §. nos verò. Et multa intelliguntur ex paucis, vt in auth. ben. de conſang. & offi. circa prin. collat. vj. [Quæ omnia prædicta cõprobãt morem Gallicorũ, qui ſermonis diligunt breuitatẽ. Sed nõ poſſunt ſemper homines ſub breuitate loqui ꝓpter naturam facti arduí vel intricati, vt in auth. de non alien. aut permu. re. ecc. §. lex ita que ſub breuitate. iuxta illud Horatij: Dum breuis eſſe laboro, obſcurus fio. [Vnde dicat quis quid cauſa deſiderat, & neceſſaria verba ponat. C. de poſtul. l. quiſquis, & de prec. Imp. of. l. vlt. [Iſta ſunt argumenta pro teſte, vt non ſit verboſus, vt de Cato, Cõtra verboſos noli contẽdere verbis. Et alibi dicit lex, taceat retentionũ verboſitas, vt C. de rei vxor. act. l. j. §. taceat. Et alibi tolluntur ambages verborum, vt C. de arbit. ne in arbitris. ad finem.

† *Aliàs, Idem.*

c *Indulgentes.* Et ita iudex finẽ imponit, prout ſibi videtur, aduocato multũ dicenti, vt ff. de his quæ in teſt. del. proximè. circa fi. licet videatur cõtra C. de poſtu. l. quiſquis. §. pe. vbi dicit, eo vſq; orare liceat, quouſque maluerit, &c. imò & hic lex certũ præfigit terminũ diſputãdi, vt j. patet, ꝙ aduocati debẽt intereſſe publicationi & diſputationi, quæ per eos fieri habẽt, vt hic, & ad hoc in auth. de teſt. §. ſi verò deducens. & ff. de adulter. ſi poſtulauerit. §. quæſtioni. [Licet aduocati partium non debeant intereſſe in deliberationibus iudicij, vt in præalleg. l. proximè. §. Antoninus Caſar. & C. de offi. ciui. iu. l. j. Sed & alij aduocati ſic, vt ff. de pub. iud. l. cuſtodias. [Item collige in hac cõſti. quod diſputatio eſt de proceſſu, quia ſcilicet, aduocati partium debent in cauſa ſuper efficacia probatorum diſputare de iure, vt hic. Et ſumptus eſt eis dãdus, authen. de teſtib. §. ſi verò deducens. & §. illud tamen. & §. ſi verò iudici. & §. penult. vbi dixit quæcunque verò cùm petierint, & ad diſputandum de eis, &c. Et no. quòd diſputare ſonat proprie in iuris diſceptatione, vt ff. mand. ſi fideiuſſor. §. quædam.

d *Publicatorum.* Not. ergo quòd publicatio atteſtationum & in iudicio actitatorum eſt de proceſſu & ordine iudiciario, vt hic paret,

ANDRAEAS

ij. in fin. & facit ff. de appel. l. ex conſenſu §. filium. & appellare poteſt coniuncta perſona, vt dicta l. j.

A*Ppellationum.* Not. text. ibi. ſuſpenduntur. Alibi dicitur, quòd appellatio ſuſpendit, aliás extinguit pronuntiatũ. l. j. §. diuus. ad Turpil. & de appel. l. expreſſis. & vide Goffr. in ſumma de offic. dele. §. finitur per appellationem. Et hoc verũ, niſi appellatio fuerit fruſtratoria, vt not. glo. in c. cupientes. de elect. lib. vj. verſic. appella.

In text. ibi, ſpatium quinquaginta dierũ. Quærit glo. an dies interpoſitæ appellationis cõputetur, inter hos 50. dies? arg. pro, & cõtra: & finaliter dicit ꝙ talis dies cõputatur, ſicut cõputatur dies recitationis ſententiæ. in x. ad appellandum. Ideo dicit glo. ꝙ tempus appellationis ſententiæ currit de momento ad momentũ, vt ſi appellatio fuerit interpoſita hora tertia, debeat repræſentari iudici ad quẽ, hora tertia, arg. ff. quan. ap. ſit. l. ij. §. in ſummis. & §. dies. & ff. de min. l. iij. §. minorem. [Sed an poſſit abbreuiari tale tẽpus? & quid ſi partes conſentiant appellationi? per Cyn. in auth. ei qui. C. de temp. ap. in vlt. quæſt. & ſi contra tempus ſtatutum à iure appellans nõ petat, aut iudici ſe repræſentet, remouetur ab agẽdo, & pœnam appellationis ſuſtinet. ij. q. vj. cap. ab eo. [Quid ſi fuerit impeditus appellans in hos 50. dies impedimento iuris vel facti, quod auxilium dabitur ei? dic reſtitutionis in integrum, vt in ſimili de itin. actúq; pri. l. j. §. ſi quis autẽ. [Sed quantũ tempus ſibi reſtituetur? vide glo. in c. ſi electio quæ de elect. lib. vj. in gl. fi. in verbo, non ergo.

In text. ibi inſtanter inſtet. Sed nunquid appellans poſſit ſe pœnitere? dic ꝙ ſic vt de app. l. ſi quis libellos parte non contradicente. & de temp. ap. l. per hanc. vide in conſti. officiorum. [Et quis exequatur ſententiá, à qua fuit appellatũ? vide in l. à diuo Pio. de re iudi. [Et no. quod ſuccumbẽs in cauſa appellationis cõdemnatur in expenſis, de quo per Cyn. in l. generaliter. C. de iureiur. & de appel. c. vt debitus. & c. cordi. in fi. lib. vj. & ij. q. vj. c. forma apoſtolorum dimiſſorum. vide eiuſdem quæſt. §. forma. [De libello meræ appellationis,

DE YSERNIA.

lationis, vide in c. Raynaldus. extrà de teſt. [Forma verò conteſtationis ponitur per Egid. in verſic. qualiter ſit litis conteſta. [Forma ſententiæ ponitur in c. Raynutius. & in c. Rayn. extra de teſt. & in l. eos. de app. per Cyn. v. q. & vide in c. appellationis. de iur. cal. lib. vj. Bar. de Cap. [An in cauſa appellationis poſſint teſtes ſuper nouis articulis principalibus produci? dic quod non: vt in cõſti. iuriſperitorum. licet de iure cõmuni eſſet altercatio in l. per hanc de temp. appel. per tex. & ibi Inno. Hoſti. & Bernar. in c. fraternitatis de teſtib. & in c. cum Ioannes heremita. de fide inſtrum. & in cle. ij. de teſtib.

In tex. ibi, quaſi nunquam appellauerit. & remittitur ad iudicem, à quo appellauit: & damnatur in expenſis, vt extrà eo. c. ſecundum. §. quod ſi app. Et habebitur pro deſerta, & damnabitur in expenſis, vt in c. reprehenſibilis, eod. tit. in glo. punitur. & c. ſeq. & tunc iudex debet ſeruare ordinem, vt dicitur per doct. in l. j. ſi app. pend. [Et ad hanc conſtit. vide And. in tit. quo tempo. miles. c. ſancimus.

In gl. ſecunda, in fine. Et quòd fiat computatio de momento ad momentum in appellatione, not. glo. in. l. j. §. dies. verſ. quid ergo. ff. quando appel. ſit. Petrus de Monteforte.

Appellationum. In ver. iudicibus. Sed nunquid ſufficit præſentare notario actorũ? videtur quod nõ: vt hic, & C. de aſſeſ. l. j. vbi dicitur quòd notarius non habet, niſi ſcribere. facit C. de iure fiſci. l. ij. in fi. lib. x. In contrarium videtur veritas, quòd ſufficiat: imò non ſolùm notario, ſed & famulo iuſtitiæ: vt in auth. vt ſpon. larg. §. quorum. Et nota quod hic ſunt ſtatuti quinquaginta dies ad præſentandũ proceſſum in cauſa appellationis coram iudice appellationis: ſed de iure communi dantur duo menſes appellanti ad præſentandum: vt in auth. de iud. §. de appellatione. Bartholomæus de Capua.

Vt infra dies poſt publicationem concludatur in cauſa. *Rub.*

V*Niuerſos.* Bene gloſſatur, & multa vtilia dicit gl. de verboſitatibus in cauſis. Et quomodo iudex interrumpit aduocatum quærendo non malitiosè, ſed conferendo cum eo ad ſuam inſtructionem

tate perſoluant. Quòd ſi per aduocatos fortè nō ſteterit, ſed per partes, quæ cōcludere forte non voluĩt, expenſas omnes ſimiliter pars a concluſionem & renūtiationem differēs, aduerſario ſuo b in vtroq; caſu ſacramemto partis cū taxatione iudicis manifeſtandas, exoluat. Partibus autem cōcludētibus iudices ad deciſionē cauſæ ſecundum Deum & iuſtitiam inſtanter intendāt: quibus propter cauſarū multitudinē certum pronūtiandi tempus nequimus diffinire: ita ꝙ infra c decē dierum ſpatium à die concluſionis numerādum ſalubri noſtræ conſtitutionis prouiſione iudicibus præſtitutum cauſam ſtudeāt ſentētiali calculo terminare.

De pœna iudicis, qui male iudicauit.

TITVL. L.

Pœna iudicis male iudicantis fraudulenter, & per dolum eſt, quia priuatur officio irrecuperabiliter, & efficitur infamis, & priuatur omnibus ſuis bonis per ſententiā. Si autem per ignorantiam male iudicauit, punitur arbitrio Regis. h. d. Matthæus.

REX ROGER.

SI d iudex fraudulenter atque doloſè cōtra leges ſententiam protulerit, ab authoritate iudiciaria irrecuperabiliter cadat, notetur infamia, rebus ſuis omnibus publicatis. Quòd ſi ignorantia iuris in ſententia oberrauerit, pro ſimplicitate animi manifeſta, pro noſtræ voluntatis arbitrio puniatur.

De eodem.

Punitur pœna capitis iudex, qui aliquem ad mortem condemnauit, accepta pecunia. hoc dicit. Matthæus.

† REX ROGER.

IVdex e ſi accepta pecunia reum aliquem criminis & mortis fecerit, periculo capitis ſubiacebit.

Noua conſtitutio.

Quatuor dicta continet hæc Conſtitutio. Primum eſt, quod crimen corruptelæ officialis regis eſt crimen publicum, id eſt, quod omnibus datur licentia accuſandi, vel deferendi officialem & donatorem, vel promiſſorem de donatione vel promiſſione facta officiali: & durat vſque ibi, Promiſſa pecunia. Hic ponitur ſecundum dictum, quod ſi facta accuſatione, vel denunciatione de corruptione facta officiali per promiſſionem pecuniæ: conſtabit iudici per legitimam probationem: ita quod accuſati vel denunciati ſint conuicti de dicta corruptione, accuſans vel denuncians præmiabitur. Et eius præmium erit, quod officialis condemnabitur ad ſoluendum dicto accuſatori vel denuntiatori tantum, quantum fuit promiſſum dicto officiali: & durat vſque ibi, cæterum. Hic ponitur tertium dictum, quod ſi illud, quod fuit datum vel promiſſum officiali, non eſt certum, qualiter puniatur officialis? & reſpondet hæc litera, quod conſiderata qualitate cauſæ & perſonarū punietur arbitrio iudicantis: & durat vſque ibi, verum ſi promiſit. Hic ponitur quartum & vltimum dictum, videlicet, quod ſi promiſſor, vel dator pecuniæ officiali pro corruptione diſtulerit denuntiare regiæ Curiæ infra tres dies dictam donationem vel promiſſionem factam dicto officiali incidit in pœnā iſtā: quia in tantūdem debet ſe componere cum regia curia, quātum ab eo fuit actum vel promiſſum: & durat vſque in fi. Matthæus.

IMPERATOR FEDERICVS.

COrruptelæ f crimē præſenti ſanctione publicum omnibus eſſe decernimus: Vt accuſādi, vel deferēdi quoslibet de donatione

patet & colligitur C. de eden. l. is apud. ſecundū āriquū intellectū q fit ibi in gl. or. & C. vt lit. pend. l. ij. & in auth. de teſti. §. q a verò. & ideo ambæ partes ſpecialiter ſunt citādæ ſub certo peremptorio termino ad publicādū, vt patet extra de off. & pot. iud. deleg. c. conſuluit.

a *Concluſionē & renunciationē.* Et pro, id eſt, renuntiatione allegationibus & omnibus probationibus: ſic exponitur, &, pro, id eſt, in auth. de nup. §. j. ſi quidem nuptiæ. & C. ſi de mo. poſ. fuit ap. l. j. [Et not. ꝙ hæc cōcluſio in cauſa ſiue renuntiatio ad ſententiā eſt de proceſſu, ſiue de ordine iudicij, vt hic patet, & ſumitur in auth. de teſti. §. quia vero multi, &c. C. de iudic. auth. iubemus. Et legitur extra de cau. poſ. & prop. c. paſt. & de fi. inſtr. c. cum dilectus. extra de procu. c. auditis. ſed in præal. §. quia vero multi. non loquitur de vltima & fi. cōcluſione quę fit in tota cauſa. Sed de quadā cōcluſione, quæ fit in certa parte iudicij, videlicet renūciatione ꝓductioni teſtium, vt ibi patet, hic vero & in aliis præal. iurib. loquitur de cōcluſione, quæ fit in tota cauſa, id eſt, renuntiatione, quæ fit omnibus allegationibus de iure & facto.

b *In vtroque caſu.* Non ergo præfigitur hic terminus cōcludēdi, vnde dic vt in auth. vt cū de ap. cog. collat. viij. §. ij.

c *Decem dierum.* Bene ſtatuitur hoc ſpatiū x. dierū: q a infra hoc tēpus poteſt pleniſsimè deliberari, vt in auth. de app. §. j. collat. iiij.

Alias Idem.

De pœna iud. qui. Rub.

d *SI iudex.* Punitur hic iudex, qui dolo iudicauit. Item punitur in minori pœna, quando per ignorātiam deliquit, alia pœna imponitur C. de pœna iud. & ff. de iudic. ſi filius & ibi. no. quas leges non dico tolli per iſtam, imò ex hac & ex illis agi poteſt, vt ff. de actio. quoties. & hæc lex in ciuili loquitur.

De eodem.

e *Iudex.* Hæc lex punit iudicem delinquentem in criminali: & facit ff. de ſica. l. j. §. ij. & l. lege.

Noua conſtitutio.

f *COrruptela. Pecunia, &c.* Cum illo contumace hic, idē quod dictum eſt ſupra proxi. conſtit.

De prob.

In

ANDRÆAS DE YSERNIA.

ctionem, quod alteri nō licet parti. ff. de legat. iij. Offidius & imponit finem dicendorum aduocato, quando vult. Dicit enim quòd diſputatio, quæ proprie eſt in diſceptatione iuris, eſt de proceſſu, intelligitur, ſi inter partes diſputetur, aliàs non eſt ſubſtantialis, quia non numeratur inter illa, extra de probatio. c. quoniam contra falſam. Idem dicit de publicatione. gloſſ. licet non contineatur in dicto cap. quoniam. quod exprimatur de concluſione, ſi fiat concluſio, vel ſi partes præſentes petant ferri ſententiam: & feratur aliter non concluſo putamus valere: quia non expreſsè tacitè renuntiauerunt, & non refert verbis vel factis, &c. ff. de legibus. l. de quibus in fine. Renuntiat enim quis ipſo facto, extra de offic. deleg. cum ſuper abbatia. in gloſſ. ff. de pactis. l. tale pactum. §. qui prouocauit. C. de iure dot. l. ij. & de re iudic. abſolutionem. Idem ſi citatus vt veniat renunciaturus & concluſurus, & ſit contumax, vel nolit præſens cōcludere: dum tamen iterato citetur ad ſententiam audiendam. C. de iudi. authent. iubemus. in gloſſ. ideirco in l. prolatam. ponit gloſſ. publicationem eſſe de ordine iudicij, ſed non concluſionem. Item iuramentum calumniæ, quod eſt ſubſtantiale, poteſt tacitè omitti. C. de iureiurand. propter calum. l. iiij. §. ſed quia multo fortius omittetur, quod non eſt ſubſtantiale: illa non curantur. ff. de ventre inſpicien. l. prima. in fi. Propterea ſi iudex in ſententia ſua dixit eſſe concluſum, cum concluſio non appareat in actis: & ſibi non creditur de iure Romano. C. de arbitr. l. ne in arbitris non erit ſententia ipſo iure nulla propter hoc mendacium: quia non eſt de ſubſtantialibus, vt dictum eſt ſupra. ff. de tranſact. l. cum hi. §. ſi prætor. & §. in cauſa. [Secus ſi mendacium in ſententia eſſet de ſubſtantialibus. ff. de excuſ. tutor. l. qui teſtamento. nam ibi abſoluit propter cauſam, quæ nata non erat. quod ergo dixit eſſe concluſum, non vitiabitur, ſicut ſi dixiſſet, Arma virúmque cano. ff. de verborum oblig. l. quæ extrinſecus. Item ſecus ſi vitium eſſet ratione perſonæ adiunctæ. d. c. cum ſuper abbatia. arg. contrà ff. quod fal. tuto. auth. l. j. §. j.

VNiuerſos. Ibi publicatorū. Quæro an in publicatione teſtiū vel actorum ſit neceſſaria partium præſentia? dic quòd non, vt notatur in l. geſta. C. de re iudic. [Sed an debeat pars citari? dic ꝙ ſic, vt in l. ſolam. ſecundum vnam lecturam. C. de teſtib.

In gloſſ. publicatorum. in fi. Sed quid ſi aliqua partium fuit contumax in vno actu, nunquid citari debeat in alio actu? & dic quòd ſic, vt C. de iud. auth. iubemus. & ibi no. vbi aliquis erat contumax citatus ad renuntiandum (qui actus eſt de proceſſu, ſeu ordine, vt in ſeq. gloſ. not.) & tamen citatur ad diffinitiuam ſententiam audiendam, licet videatur notari contrarium. C. quomod. & quando iud. l. tres. Barthol. de Capua.

De pœna iudicis, qui male iudicauit.

S*I iudex.* No. caſum, vbi publicantur bona, quando iudex doloſè male iudicat. Et loquitur in ciuili, vt dicit gloſſ. [Iure Romano eſt confiſcatio bonorum in criminali. C. de pœna iudic. qui male iud. auth. nouo iure, &c.

De eodem.

I*Vdex ſi accepta pecunia.* Hic ſpecialiter magis punitur condemnans hominem ad mortem recepta pecunia: quia & ipſe occiditur. ff. de ſica. l. j. Idem & ſi recipit pecuniam, vt damnet, ead. l. ver. qui magiſtratus. Item & qui falſum teſtimonium dicit contra accuſatum crimine publico, ead. l. ver. qui falſum. & hoc inde, quia videtur occidere, qui cauſam mortis præſtitit, eod. tit. l. vbi. & patet Danielis 13. in fine. vbi illis duobus preſbyteris factū eſt id, quod Suſannæ fecerunt inferri.

Noua Conſtitutio.

C*Orruptela crimen.* De eadem materia eſt. Et ſtatuit quod ſit crimen publicum. dat etiam præmium accuſantibus ſeu deferentibus. Sed ſi dans vel permittens non accuſauerit vel detulerit

De probationibus, &c.

a *Vriſperitorum.* Magna fuit altercatio inter doctores: an poſſint in app. cauſa teſtes produci ſuper eodem articulo vt not. in l. per hãc. & ibi eſt vera opi. quòd ſic. Quæ opinio hic reprobatur, vt nullo modo in eodẽ articulo poſſint iterum teſtes produci poſtquam quis didicit teſtificata. cõcor. in hoc ius cano. extra de teſti. c. fraternitatis. & ibi de hoc. ſed in cauſa appe. in eo articulo in quo nõ produxit teſtes in principali, poſſunt ita demũ ꝓduci, ſi doceat, ſe primo iuſte impeditũ, & ꝓpterea non potuiſſe teſtes ꝓducere in cauſa principali. [Vlti. dicitur ꝙ in cauſa appella. debet procedi vtraque parte præſente, vel parte appellata cõtumaciter abſente. concor. C. de tẽp. ap. l. j. §. illud. ap pellante vero abſente nõ ꝓceditur: quia ſententia eſt ex tũc firma. vt in præalle. ll.

b *Altercationes.* Quæ ſunt. C de teſt. auth. at qui ſemel. in gl niſi ul reprobationẽ &c. & opinio, quæ ibi approbata eſt, hic reprobatur.

vel promiſsione corruptos, quibuſlibet libera licẽtia cõcedatur, promiſſa pecunia de corruptione legitima probatione conuictis in præmiũ detur deferẽtibus, vel accuſantibus corruptelas, videlicet, vt ſi certũ quid officialem aliquẽ in corruptela ſui recepiſſe, vel pollicitũ admiſiſſe conſtiterit, denunciãs vel accuſans, accuſatione vel denũciatione probata, tantũdem ab officiali recipiat, quãtum ſibi promiſſum fuiſſe cõſtiterit, vel ab ipſo receptum. Cæterum ſi incertũ ſit quid ſibi promiſſum extiterit, vel receptum, pœnã pollicitationis incertæ, pro qualitate perſonarũ, & cauſæ, arbitrio permittimus iudicantis. Verùm ſi promiſſor, aut dator infra triduũ denunciare data vel promiſſa diſtulerit, tantundẽ quantum ab eo datum, vel promiſſum conſtiterit, fiſco noſtro componat.

De pœna illorũ, qui iudices † corrumpunt.

† *Aliàs, officiales.*

TITVL. II.

Hæc conſtitutio loquitur de pœna corrumpentis iudicem. Matth.

† IMPER. FEDER.

Litigator autem qui iudicem dando corruperit, vel corrumpere promittẽdo voluerit, ſi etiã bonã cauſam habeat, in ipſa ſuccũbat, hoc idem in eiuſdẽ magiſtro Iuſtitiæ & Iuſtitia. ſi cõtra prædictã prohibitionem noſtrã receperit aliquid volumus obſeruari. Et vt in talibus quælibet omnibus delinquẽdi materia ſubtrahatur, edicimus, Vt officialis, cui in corruptelã ſui promiſsionẽ fieri cõtigerit, promittẽtis nomẽ, & promiſsi etiam quantitatem, & modum nobis, vel alicui, per quem ad nos notitia facti perueniat, ſtudeat nunciare.

† *Aliàs, idem.*

De probationibus in appellationibus producendis.

TITVL. III.

Poſtquã quis didicit teſtificata nullo modo ſuper eodem articulo poſſunt teſtes iterum produci, ſed in cauſa appellationis in eodẽ articulo in quo non produxit in principali teſtes poteſt ita demũ producere, ſi doceat ſe primò iuſtẽ impeditũ non potuiſſe teſtes in cauſa principali producere. Vltimo dicit quod in cauſa appellationis debet procedi vtraque parte præſente vel vocata, vel cõtumaciter abſente, appellatore verò abſente nõ proceditur, quia eſt ex tũc firma ſententia. h. d. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

† *Aliàs, Idem.*

Iuriſperitorũ a altercationes determinare volẽtes, ſancimus, Si quãdo teſtes in principali cauſa producti fuerint, & etiã publi

Super

ANDRÆAS

infra tres dies, punit eum. poſſunt ergo ſe deferre & præmiũ habere, pro quo eſt ar. C. lib. x. de his qui ſe defe. l. j. ff. de iure fiſ. l. edictũ. Itẽ pro tarda denunciatione eſt ar. C. ad l. Iul. maie. l. quiſquis. in fin.

Corruptela crimen. In text. decernimus vt accuſandi. Not. quòd crimen corruptelæ eſt publicum, & cõpetit cuilibet de populo. In fi. not. quòd ſi ille qui corrumpit aliquem officialem pecunia, vel promiſſione aliqua, eundem officialem non denunciauerit infra triduum, de corruptione quam facit poſtea denunciare non poteſt: Imo tenetur ſoluere tantumdem fiſco.

De pœna illorum, qui iudices corrumpunt. *Rubrica.*

Litigator. Proſequitur corruptelam officialium, & hic æquiparat promiſſionẽ dationi. ſic C. de teſti. l. ſi quis teſtibus in fin. infra l. proxi. & C. de pœ. iud. qui ma. iu. l. j. & ij. & in auth. ibi poſita. quæ incipit, vt litigantes iurent, etiam iure Romano officialis non debet capere eſculenta, & poculenta, niſi quæ cõſumantur infra dies proxi. ff. de offi. præſi. l. plebiſcito, & quæ nõ excedant multam quantitatem. ff. de offic. conſul. obſeruare. §. fi. [Sed nunquid poteſt recipere pecuniã pro eſculentis & poculentis, quæ nõ excedant multã quantitatẽ, vſque ad cõcurrentem quãtitatem eorum, quæ poſſunt conſumere infra dies proximos? vidi enim magnũ officialẽ ſic facientem. Et videtur ꝙ ſic, quia hæc pecunia ſuccedit loco rei, ſcilicet eſculenti, & poculẽti, pro quibus datur. & ſic eodẽ iure erit hæc pecunia, ſicut eſſent eſculenta & poculenta prædicta, quæ recipere potuiſſet. ar. ff. de pe. hære. ſi rem & preciũ in fi. ff. de leg. ij. l. Imperator. in fi. cũ l. ſeq. nam ſolui poteſt vnum pro alio creditore volẽte. ff. de conſti. pe. l. j. §. eiuſdem. & poteſt mulier rem dotalẽ, quæ prohibita eſt alienare, permutare vſque ad cõcurrentem quantitatem, ſi vtile ſit ſibi. ff. de iure do. l. ita conſtante. & l. ſeq. [Cõtrarium puto, quia hoc eſt introductum in odiũ ſuum cauſa honeſtatis ſeruandæ, vt nihil recipiant, niſi poculenta & eſculenta: ergo ad ſimilia, nec ad pecuniã trahi debet ar. ff. de lib. & poſth. l. cum quidã. eſſet enim quodãmodo fraus, & lex per aliã viam circũueniretur, vt cum non poſſit recipere pecuniã directo, faciat per obliquũ, ſcilicet, nomine xenij, quod eſſe nõ debet. ff. de tuto. & cu. da. ab his. ſcire. & per hoc inuitarentur plerunque ad delinquendum colore prædicto quæſito arg. ff. de pac. conuen. l. cõuenire. & res mali exẽpli eſſet ar. ff. de pœ. ſi quis à iud. §. qui arrogationis. Itẽ leges prædictæ de eſculentis & poculẽtis tantum loquuntur, nõ ergo debent extendi ad aliud, quia id quod in vno permittitur in alio prohibetur. C. de procur. l. maritus &c. & eſt hæc tertia ratio, quare ſit prohibendum in eius ſimili ſcilicet, in pecunia, ne odiũ, fraus, & color quæri poſſit, vt dictũ eſt.

Litigator. Ibi ſuccumbat. De iure communi punitur pœna falſi, l. j. §. qui in iudicem. ff. de falſis. Petrus de Montefortе.

DE YSERNIA.

De probationibus in appellationibus producendis. *Rub.*

Iuriſperitorum. Tria ponit l. per hanc. C. de temp. ap. quorum vnũ tantũ corrigitur per iſtã conſti. alia duo ſtant in ſuo robore. Dicebat enim nõ probatum probabo per teſtes, nõ obſtante quòd publicatæ fuerunt, & apertæ atteſtationes in cauſa principali ſecundum opi. approbatam dic. l. per hanc. Hoc corrigitur, quia eſt timor falſi & ſubornationis teſtium: ſed per inſtrumẽta potero probare in cauſa appel. etiã vetera, quia ceſſat timor, & hoc eſt ſecundũ dictũ, in quo non corrigitur. l. per hanc. nam producuntur in principali poſt aperturam, vt not. in auth. qui ſemel. de teſti. in glo. niſi eſſet in cauſa concluſum, extra de fi. inſtru. cũ dilectus. Item & poſt cõcluſionem, ſi iuſta cauſa moueat iudicem, puta, ſi vidiſſet aduerſarium impediuiſſet vt non producerẽtur inſtrumenta, vel ea ſubtraxiſſet, vel ſimili cauſa dicit Ber. in c. paſtoralis. in fin. de cauſa poſ. & propri. [Similis cauſa poſſet eſſe, ſi oſtẽdit iudici inſtrumẽta: nõ tamen fuerunt in actis aſſignata. hoc caſu poſſet iudex de facto ſupplere, vt dicit Io. xxx. q. vlti. iudicantem. in vlti. gl. [Addit tamen in fine ſi parti nõ noceat, aliàs non creditur iudici, niſi quatenus conſtat. d. c. quoniam. [Hoc in regno eſſet aliter, vbi viuitur iure Longob. quo ſtatur commemorationi iudicis, vt in Longob. de debi & gua. ſi quis amodo. & ſic hoc caſu producentur inſtrumenta nõ obſtante concluſione, & dabitur copia inde parti vt verè dicere poſſit contra inſtrumenta. In aliis membris licet aliàs eſſet concluſum illa non tanguntur arg. C. de re. cre. generaliter. §. nullo. [Quid tunc ſi committit iudex receptionem teſtium? Et coram iſtis producantur inſtrumenta, ſatis eſſet eis cõmiſſum recipere probationes. At ſi commiſit, & limitauit de teſtibus? videtur de inſtrumentis prohibuiſſe. ff. de iudi. cum prætor. C. de procura. maritus. [Poſſet dici licet iuris rigor obſtet, quòd de æquitate, quæ debet mouere iudicem poſſit, vt in d. c. paſtoralis. in fi. [Nam & teſtimonia teſtium continentur in inſtrumento. de fi. inſtru. l. j. quia parem vim obtinent in litibus. C. eo. l. in exercendis, vt ſi videat hunc producentem ſimplicem arg. ff. de proba. cũ de indebito. l. j. [Iuris ignari credunt ſufficere coram eis oſtendere inſtrumenta, quæ ignorantur, quia iuris ignorantia non debet nocere in damno. ff. de iur. & fac. ignor. l. error. Rigor dicit debuiſſe conſulere peritiorem & aduocatum ſuum. ff. de bono. poſ. l. in bonorum. de ædil. edi. quòd ſi nolit. §. qui mancipia. [Aequitas tamen præualet, quã ſemper iudex præ oculis debet habere. ff. de eo quod cer. lo. l. quod ſi Epheſi §. vlti. C. de iudi. l. placuit. & d. c. paſtoralis. Item dicebat nõ oblatum offeram, ſi dependet ex veteribus, & hoc eſt tertium, quod ſimiliter nõ corrigitur. [De præcedentibus ponuntur per moder. multa exempla, quorum vnum tantum proponere contentus ero. ſic ff. ad l. Aquiliã.

cati [a] ſuper eodem articulo à producente vel ab aduerſario teſtes ammodo produci non poſſe propter [b] falſi fabricandi materiam, [c] propter cuius timorem poſt publicationem teſtiũ teſtes produci denuo iura in principalibus iudiciis vetuerunt, in appellationibus etiam [d] remouentes. Quod ſi nulli teſtes fuerint in cauſa principali producti, ita demum in appellationũ iudiciis eos appellanti producere liceat, ſi is, qui terminũ ad probandum in principali cauſa receperit, iuſta ex cauſa, impeditũ ſe doceat, propter quam ſperatos teſtes producere nequiſſet. Alioquin ad probandum denuo nullatenus admittetur. Præſenti etiam ſanctioni illud edicimus aſcribendũ, ſi quando in cauſis appellationum probationes [e] inducẽdę ſunt vel interrogationes & cõfeſsiones fieri deſiderãtur, in eis ambę partes neceſſario ſint prę́ſentes, vt eis quominus cõſtitutis cauſa plenius inſtruatur.

Quod ſi in termino peremptorio pars appellata citata non venerit, nihilominus appellatore præſente, altera parte contumaciter abſente, ad confirmationem ſententiæ ſecundum ius & iuſtitiam [f] procedatur.

Explicit liber ſecundus.

a *Super eodem* Corrigitur in hac conſti.l. per hãc quæ eſt. C. de tẽp. & repa.ap. quãdo videlicet ſuper eo. articulo. Sed ſi producãť ſuper nouo articulo connexo, tũc per hãc ſtat ĩ ſuo robore, & nõ corrigitur. Item in cauſa appellationis poſſunt inſtrumenta proferri, etiam ſuper veteri ca. ſiue ſint in principali cauſa producti teſtes: ſiue nõ ſuper eo, vt patet in l. per hãc. quæ in hoc ſimiliter ſtat ĩ ſuo robore, nec corrigitur hic, nec ſubeſt timor falſitatis inſtrumentis qui ſubeſt in teſtibus. Et not. Inn. extra de teſt. c. cum dilectus. dicit nõ poſſe ſuper nouis, ergo & capitulis connexis produci poſſunt teſtes, & ſic concor. extra de teſti. fraternitatis. Et dic vt ibi not. quòd hæc concluſio in

in cauſa ſiue renunciatio ad ſententiã eſt de pceſſu, ſiue de ordine iudi. vt hic patet, & ſumitur in auth. de teſt. §. quia vero multi. &c. & C. de iudi. auth. iubemus. Et legitur extra de cauſa poſ. & propri. c. cũ dilectus. extra de procur. c. auditis.

b *Falſi.* Sic ff. de eden. l. j. §. ij.

c *Propter cuius timorem.* Vt ff. quemad. teſt. ape. l. ij. §. diĉ. & in auth. de teſt. §. quia vero multi.

d *Remouentes.* Concor. C. de fideiuſſ. l. fi.

e *Inducenda.* Quod eſt in caſu ſuperius expreſſo.

f *Procedatur.* Facit. C. de ap. ampliorem in prin. Barth. de Capua.

ANDREAS DE YSERNIA.

ita vulneratus. in fin. Petij à te decem, quæ tibi mutuaui, probaſti in principali pactum de nõ petendo, & fuiſti abſolutus, appellaui, in cauſa appellationis poſſum probare, quod feciſti mihi poſtea pactum de petendo. Dependet autem quia pacta nouiſsima debent ſeruari. C. de pact. l. pacta nouiſsima, vltimum autem pactum dependet à primo: quia vltimum non dicitur, niſi reſpectu primi. ff. de te. dubi. qui duos. & rupto primo teſtamento rumpitur ſecundum dependens. ff. de his qui. vt indi. l. poſt legatum. §. principale. non econtra. ff. de vul. & pub. ſub. l. ex pupillari. Item exemplum ſi principale probatum eſſet, quod promiſsio, de qua agitur fuit facta per metum in cauſa appellationis, probabo quod incepit ſoluere C. quod me. cauſa l. ij. [Sed an poſsit dependere ex oblatis aduerſarij, vel oportet dependere ex oblatis meis? Reſpondeo etiam aduerſarij, vt in omnibus exemplis, quæ ſumuntur, vt ff. de cura. furi. l. conſilio. §. j. & in dicto exemplo de pacto de non petendo, vt patet extra de fi. inſtru. c. cum Ioannes. & quia poſſum ex oblatione aduerſarij, qua vtitur fundare intentionem meam. C. de eden. l. quemadmodum. in fi. ar. contra, quia de ſuo iure non de alieno, &c. ff. ſi vſufruc. pe. l. vti frui. in princ. Sed ſatis eſt, quia ex quo poſitum eſt per aduerſarium eum per eum ius ſit mihi quæſitum. ff. de contrata. ſi poſt mortem. §. fin. [Et no. quod dependens debet aliud dicere, quam id à quo depẽdet. ſicut aliud debet eſſe quod excipitur, & aliud id à quo fit exceptio. ff. de legat. j. Titiæ textores. depo. l. quod Nerua. Nam ſi idem non recipietur. Item oportet quod iſtud à quo dependet ſit validum. nam ab inualido dependere nõ poteſt: quia rupto principali, rumpitur dependens, ſiue acceſſorium. ar. C. de codi. l. j. & d. l. ex pupillari. & de iniuſt. rup. te. l. nam & ſi in fin. de re iu. cum principalis. ar. contra de lib. & poſt. l. & ſi pepererit. in fin. Item oportet quòd dependeat à confirmatio: nã à negato non poteſt aliquid dependere, cũ denegatio nihil ſit. C. de prob. l. actor. [An in cauſa appellationis poſsit reprobare teſtes productos in principali cauſa, quos tunc debuit reprobare? dic quod non: niſi in caſu falſitatis, per ea quæ not. & dicuntur. C. de fid. inſtru. l. fi. in fi. extra de prob. c. j. extra de excep. c. j. in gloſſ. [Dilatoriam autem vel declinatoriam omiſſam in principali, non opponet in cauſa appellationis. C. de procura. ita demum.

Quod ſi nulli teſtes. Id eſt, ſi nõ omnes, quos producere debuit, & non produxit iuſta de cauſa impeditus, & ſic vtimur, nã eadem eſt ratio: & ratio diuerſitatis reddi non poteſt. Nihil enim eſt actum, cum quid ſupereſt, &c. C. ad Syllania. l. pe. & ff. de tribu. l. idem. ff. de reg. int. l. minus. l. [Et not. ꝙ hanc candẽ diſtinctionem faciunt aliqui in articulis, vt ſi in principali infra biduum non dedit iuſta de cauſa impeditus, det in cauſa appellationis: colligitur ex cõſtitutione, hic legitime conteſt. ſupra de proceſ. iudi. ibi. vel noua cauſa, &c. ſi quia poſſet tunc in principali poterit propter iuſtum impedimentum in cauſa appellationis, quæ quo ad multa cenſetur eadem, vt in l. ita demum. [Haberet ſiquidem reſtitutionem ex generali clauſula, ſi qua iuſta cauſa mihi videbitur. ff. ex quib. cauſ. ma. l. j. in fi. Quia ſi hæc diſtinctio fit in teſtibus, fiet & in articulis, per quos peruenimus ad dandos teſtes. ff. de ſpon. oratio ideo enim ponitur, vt probetur. C. de prob. l. ad probationem. Si vero iuſtum impedimentum non probet, non ponet nouum: nec probabit in cauſa appellationis niſi ſit dependens ex veteri, vt ſupra dictum eſt. [Item no. in fin. huius conſti. quòd declaratur id, quod dicitur. C. de temp. app. l. fi. §. illud. quod ex vna tantum parte proceditur in cauſa appellationis, ſcilicet, abſente citato, & contumace. Nam in principali hoc non poſſet. C. ſi per vim vel alio modo. l. fin. habet locum etiam in criminli, vel ſi agatur cauſa nullitatis: de quo diximus plene in titu. de inueſti. inter do. & vaſal. quæſtio ori. c. j. Andræas de Yſernia.

I *Vniuerſorum.* In tex. in fi. cum gl. j. in fin. Not. hic, quòd parte appellata contumaciter abſente, poteſt procedi in cauſa appellationis, vt hic in tex. in fi. ſecus autem parte appellante abſente, vt hic in gloſ. & idem in cauſa nullitatis, vt hic per And. Sed an ſit recipienda appellatio vel ne, ſine cognitione cauſæ apellationis, ſi iuſta ſit appellatio ita vel ne, & fiat ſine cauſæ cognitione, & parte non vocata? dic quod ſic, vt not. per Innoc. in c. paſtoralis officij de offic. deleg. An in cauſa appellationis ſit dandus libellus, & facienda litis conteſtatio, vide gloſſ. in conſti. Reg. dilationes in glo. mag. circa fi. quæ tenet quod ſic. Sed Marinus ibi in quæſtione quæ incipit, ſed nũquid in cauſa appellationis. dicit quod ſufficit quòd de facto fiat litis conteſta. Pamphil. Molius.

Explicit liber ſecundus

INCIPIT LIBER TERTIVS.

De iuribus rerum regalium, & de perſonis quibuſlibet ſeruilis conditionis à clericali officio remouendis.

TITVL. I.

Rex Rogerius declarat Principibus, Comitibus, Baronibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus, hãc legem generalem per eum cõditam, videlicet, quod quicũque tenet aliquid magnum ſiue paruum de regalibus regis, nullo modo non poteſt regalia ipſa alienare, donare, vel vendere in totum, vel in partem minuere, aut permittere quòd dicta regalia ſubtrahantur, aut quòd aliquod damnum regia curia patiatur. h.d. Matthæus.

REX ROGER.

SCire a volumus principes noſtros, Comites, Barones, Archiepiſcopos, vniuerſos Epiſcopos, & Abbates, Quod quicũque de regalibus noſtris magnũ vel paruum quid tenet, nullo modo, nullò ingenio poſsit ad noſtra regalia pertinẽs alienare,* donare, vel vendere in totũ, vel in partem minuere, vnde iura noſtra regalia minuãtur, aut ſubtrahãtur, aut damnum aliquod patiantur.

De vaſallis, † aliâs, de villanis non ordinandis.

TITVL. II.

Prohibentur aſcriptitij clericari ſine domini voluntate, niſi in caſu, vt hic: ſecus in villanis, qui ſunt perſonaliter adſtricti, ſed de rebus ſeruire debent. h.d. Lallus de Thuſcia.

IMPER. FEDER.

AScriptitios b ſine volũtate & aſſenſu eorum, quorum iuri ſubditi ſunt, & poteſtati, nullus epiſcoporum ordinare præſumat. Hi quorum c aſcriptitij ſunt, ſi quod præmium ob licentiã ordinandi, vel conſecrandi ſuſcepiſſe conuicti fuerint, ius aſcriptitium perdant, & qui dederit pecuniã ab ordine motus fiſco noſtro, cum rebus omnibus, ius vendicetur. Ne tamen ſiniſtrum aliquod aliquãdo poſsit noſtris conſtitutionibus obuiare, ſi fortè in rure, vel in vico eccleſia cõſtituta aſsignatos habuerit* ſacerdotes, quibus decedentibus ſunt aliqui ſubrogandi, & pertinaces domini ruris vel vici ſuper aſcriptitiis fieri ſubrogationem negauerint: præſertim cùm ex ipſis aſcriptitiis perſona idonea ſacerdotio ab Epiſcopo expectetur: dignum clementiæ noſtræ videtur, atque iuſtiſsimum ad inſtam petitionem eccleſiæ aſcriptitiorũ dominum iure cogendum. Filij verò adſcriptitij ordinati ad aſcriptitiorum conditionem redeant, omni occaſione remota.

De his, qui debẽt accedere ad ordinẽ clericatus.

TITVL. III.

Aliqui erant in hoc errore, qui dicebãt, quòd nullus villanus poterat ordinari ad ordinem clericatus. Iſte error tollitur per iſtã conſtitutionẽ ſub iſta diſtinctione, videlicet, quòd aut villanus erat obligatus ad ſeruitia perſonalia in perpetuum, vel erat aſcriptitius glebæ: & tunc nõ poterat aſſumi ad ordinem clericalem: aut erat villanus tantum obligatus ad annuam præſtationem, vel ad aliquod ſeruitium pro aliquo tenimẽto, vel terra, quam tenet in beneficiũ, id eſt, in feudũ ab aliquo domino: & iſte poteſt accedere ad ordinem clericalem, etiã inuito domino, dummodo in manibus domini renunciet ea, quæ tenet in feudum à domino. hoc dicit. Matthæus.

REX ROGERIVS.

ERrores d eorũ, qui villanos quoſlibet ſine licẽtia dominorum ad ordinem clericalẽ accedere Regia cõſtitutione dicunt eſſe prohibitũ, interpretatione beneuola corrigẽtes, Decernimus, eos tantũ villanos prædicta cõſtitutione intelligimus fore prohibitos clericari, qui perſonaliter intuitu perſonæ ſuæ, ſcilicet, ſeruire tenentur, ſicut ſunt aſcriptitij, & ſerui glebæ, & huiuſmodi alij. Qui verò reſpectu tenimenti, vel alicuius

De iuribus rerum regal. & de perſ. &c. Rub.

a *S*Cire volumus. Hæc conſtitutio prohibet poſſeſſiones rerum regalium alienari non poſſe in totum, vel in partem. Et ita patet, quod non tantùm prohibet de re ſingulari, vt infrà de præſcript. l. conſuetudinem. in fin. Verùm etiam de toto feudo, ſeu quota parte feudi, vt infrà de reuo. feu. l. j. & ij. Item attende hic, quod ſicut fit prohibitio de toto feudo, ita de diminutione feudi, vt arg. bonum. ff. ad le. Falcid. quod de bonis. §. vltimo.

* ADDITIO. *Adde quod habetur in toto tit. de reb. eccle. nõ alie. & diffusè per Lan. de Rodul. in repet. c. ſine exceptione. xij. q. ij.* Supetan.

De vaſallis, &c. Rub.

b *A*Scriptitios. Hæc conſtitutio, & ſequens non ſunt multũ de pane quærẽdo. Prohibet enim hæc conſtit. clericari aſcriptitios ſine domini volũtate, vt in caſu, qui eſt in litera. Sed aliud de iure communi. C. de epiſ. & cler. auth. aſcriptitios. & hoc eſt in his aſcriptitiis, q ſunt glebæ perſonaliter aſcripti: ſecus in villanis, qui non perſonaliter, ſed de rebus ſeruire debẽt, vt in ſeq. conſti.

† *Aliàs, de vaſallis nõ ordinandis in ordine eccleſiaſtico.*

c *Aſcriptitij.* Loquitur de aſcriptitiis an poſſint clericari?

* ADDITIO. *Sacerdotes certos numero cogẽdum, vt patiãtur aſcriptitios ſuos ordinare, & facit in auth. de ſan. epi. §. aſcriptitios. & C. de epiſc. & cler. quiſquis.*

De his qui debẽt acced. ad ord. cler. Rub.

d *E*Rrores. Nota de vaſallis, qui ſeruire tenentur gratia rerum, an poſſint clericari ſine voluntate dominorũ Et colligitur hic argu. in fi. huius cõſtitutionis, quod clericus non poſſit habere feudum. & dic de hoc plenè, vt in tit. quib. ex cauſ. vaſal. feud. amit. §. item amittit ſi clericus efficiatur. §. de nouo tamen clericus. Itẽ colligę hic in fi. quod vaſallus poteſt renũciare feudũ etiam domino inuito, vt in x. colla. ſi vaſallus contra conſti. Lo. bona alien. l. j. & dic de hoc pleniſſimè, vt in ſum. Feud qui. ex cau. vaſal. feu. amit. § præterea ſi refutauit vaſallus, &c. Vel diſtingue, vt no. in glo. ordi. in prædicta x. collati. de cap. qui cur. vendi. l. vlti. in glo. quę incip. puta aliquid certum ſeruitium, &c.

ANDRAEAS

De iuribus rerum regalium, & de perſonis quibuslibet ſeruilis, & vilis conditionis à clericali officio remouendis. Rub.

*S*Cire volumus. Quæ ſunt regalia, dicitur in titulo, quæ ſunt regalia: nam eſt nomen generale, fiſcalia & patrimonialia comprehendẽs quæ omnia regis dicuntur, & ſunt. C. de quadriennij præſcript. l. fi. ff. de leg. j. apud Iulianum §. vlt.

ADDITIO. *Adde quid veniat appellatione regalium? vide in t. j. quæ ſint regalia. in vſibus Feudorum. & in c. generari. & ibi Archid. & Ioan. And. de elect. lib. vj.*

Comprehendit enim illa, quæ excadunt Curiæ, ſeu fiſco, ſicut ſunt bona committentium crimen læſæ maieſtatis, vt in dicto titu. Hæc nullus ſine Regis voluntate debet tenere aut alienare, quia ſic in rebus priuatorum, vt contra domini voluntatem nil fiat in bonis eorum. C. de pactis. l. fin. in fin. de rebus alien. non alienand. per totum titulum.

De vaſallis, aliàs, de villanis non ordinandis. Rub.

*A*Scriptitios. Hæc conſtitutio concordat cum iure communi. C. de epiſcopis & clericis. quiſquis. in authenti. de ſanctiſſimis epiſcop. §. aſcriptitios. Quod verò dicitur in fine huius conſtitutionis, quòd ordinati debent redire ad conditionem priſtinam.

DE YSERNIA.

nam. Aliud eſt de iure Canonico, etiam in ſeruo ordinato præter domini voluntatem in presbyterum, vel diaconum, vel ſubdiaconum. liiij. diſtinctione, cap. ex antiquis. & capit. ſi ſeruus. & per totam ipſam diſtinctionem: quod dic plenè extrà de ſeruis non ordi. cap. j. in glo. Et not. quòd dicit, fiſco noſtro. Reges enim habent fiſcum, vt in l. j. in principio libri Longobardi. & de hoc dictum eſt ſuprà in prologo.

ADDITIO. *Adde qui dicantur habere fiſcum? vide glo. & Bar. in l. item veniunt. in §. ait ſenatus. ff. de petit. hære. Bart. in l. j. C. de bon. vac. l. j. Bal. in §. fi. de pace iur. fir. in vſib. Feud.* Super.

De his, qui debent accedere ad ordinem clericatus. Rub.

*E*Rrores eorum. Hæc conſtitutio parum valet, quia ordinati contra prohibitionem iſtius conſtitutionis iure Canonico non reuocantur, vt dictum eſt ſuprà proximè. [Clericus non poteſt feudum habere, quia non poteſt ſeruire Domino in prælio, propter quod datur feudum: imò factus clericus perdit feudum, quod antè habuit. in tit. ſi de feudo fuerit controuer. qui clericus. [Sed renunciare feudum non poterit vaſallus domino. Nec dominus poteſt ab eo feudum auferre ſine cauſa vel culpa. Dictum eſt plenè in titu. de cap. qui cur. vend. in fine.

beneficij ſeruire debent, ſi voluerint ad ordinem clericatus accedere, liceat eis ſine voluntate etiã dominorum, a prins tamen his, quæ tenẽt à dominis ſuis, b in eorum manibus reſignatis.

De iure ſuo curiæ obſeruando.

TITVL. IIII.

Si Rex huius Regni tuetur iura ſubditorũ, quanto magis tueri debet iura propria, ne ab aliis occupentur? & ideo ſtatuit hæc, vt omnes ciuitates Caſtra, caſalia, & villa, & quicquid in eis ſunt intus & extra quæ ſunt in Demanio Regis, vel in præteritum conſueuit eſſe de Demanio Regis, & per alios tenentur, debeãt in manus Regis immediatè reſignari, nec aliquis præſumat occupare, vel ſupprimere redditus, & ſeruitia debita Regiæ curiæ: & ſi ab quis aliquid, quod ſit de Demanio Regis tenuerit ſine priuilegio Regum prædeceſſorũ ex certa ſcientia, vel cum priuilegio prædeceſſorũ Regum, & ſine confirmatione Regis regnãtis, & fuerit requiſitus, vt dicta iura demanialia reſtituat, & reſignet in manus Regiæ Curiæ, & non reintegrauerit, debet condemnari in quadruplum cum reſtitutione fructuum & iterum vt dictum hoc dicit vſque in finem.
Matthæus.

IMPER. FEDER.

DIgnũ c fore credimus, & conſentaneum rationi, vt nos, qui iuſtitiæ ſolio præſidemus, & conſtater atque perpetuò iura ſua quibuſlibet conſeruamus, rationum noſtrarum non ſumus immemores: ſed eas ab aliis temeritate quadam, & (vt ita loquamur apertiùs) illicita præſumptione detentas ad dominium noſtrũ atque Demanium reuocemus. Huius igitur legis edicto inuiolabiliter obſeruãdo, Regni noſtri Siciliæ omnibus fidelibus noſtris edicim*, Vt omnes ciuitates, Caſtra, munitiones, Caſalia, Villas, & quicquid in eis intus, aut foris eſſe Demaniũ vel de Demanio conſueuit, in noſtras manus integrè debeãt reſignare. Redditus etiam & ſeruitia nobis debita detineri ab aliquibus amodo, vel ſupprimi prohibemus: ſcituris firmiter cuiuſcunque cõditionis hominibus Regni noſtri fidelibus vniuerſis, Quod qui de prædictis tenuerit aliquid, de quo nõ habeat priuilegium diuorum Regum Rogerij, & Gulielmi I. aut II. prædeceſſorum noſtrorum: ante oraculum noſtræ celſitudinis ſpeciale à nobis d ex certa ſcientia impetratum, vel indultum à prædeceſſoribus noſtris diuis parentibus noſtris, & ex * certa ſcientia noſtra cõfirmatũ, & vſque ad feſtũ Natiuitatis proximũ in manus noſtras, vel ordinatorum noſtrorum, irrequiſiti etiã nõ reſignauerit, quadruplũ etiam fructuũ, vel reddituum,

a *Prius tamen his.* Arg. bonum ad hoc ff. ſi ſer. ver. d. ſi forte. §. etiam.
b *In eorum manibus.* Hoc verbũ ſonat aliàs, quod non poſſet quis ſolus per ſe feudo ſine domini voluntate renunciare vt notatur in gl. ordinaria ff. de origine iur. l. ij. & § cum placuiſſet. & de officio præſid. l. legatus.

De iure ſuo curiæ obſeruando. Rubrica.

c DIgnum. Hæc conſtitutio inutilis eſt. Punit enim detẽtores rerum regalium, qui nõ reſtituunt vſque ad tẽpus, quod iam præteriit. conſtitutio ſequẽs punit detentores hominum ad fiſcum ſpectantium, & grauiori pœna, quàm in rebus dixerit, & eſt ratio, vt in princi. ſequen. conſtitutionis.
d *Ex certa ſcientia.* Nota quod ex certa ſcientia eſt argumẽtum ff. de bonorum poſſeſſio. l. ſeruus. ita videlicet, quod expreſſim dicatur in priuilegiis quod ex certa ſcientia cõcedit, vt ff. de excuſatio. tutorũ. l. ſed in hoc in fin. quæ eſt optima lex ad hoc.

d *Ex certa ſciẽtia.* Poſſunt hęc quę hic dicũt probari per ea, quę no. ff. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. ſi. vide quod ibi in ſecunda gloſſ. nota. Nam ibi not. vtrum ex certa ſciẽtia, &c. & nota. ff. de rebus eorum qui ſub tutela. l. prima in fine. & l. ij.
* ADDITIO. *Ex certa ſciẽtia. quid importat hæc clauſula? vide per gl. & ibi Ioã. de Imo. in cle. ij. de reſcrip. glo. in verbo ex certa ſciẽtia in clem. j. de iudic. Bald. & Ioan. de Imol. in l. quidã conſulebant. ff. de regulis iuris. & per Bartolum in extrauaganti, ad reprimẽdum. in verbo, legibus non obſtantibus.* Superantius.
[Item quantum differat ſpecialis conceſſio, vel confirmatio à generali, & quid operetur vtrunque probat ff. ad legem Corneliã de fal. l. j. §. inter. & l. diuus. §. plane. & ff. de iniuria. l. illud.

Noua

d *Ex*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De iure ſuo Curiæ obſeruando.
Rubrica.

DIgnum. Ex certa ſcientia. Tunc eſt hoc quando concedens neſciebat eſſe de Demanio id, quod donabat. Sed quãdo ſciebat eſſe de Demanio id quod donabat, non eſt neceſſe dicere hæc verba, ex certa ſcientia ff de tribu. l. j. §. ſcientiã. Vnde ſi priuilegium diceret, Donauimus tibi talem rem Demanij noſtri ſufficit. ff. de excuſatione tutorum. l. idem Vlpianus, quicquid gloſſ. dicat hic, & argu. eorum, quæ not. in gloſſ. C. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam. l. fina. Imò ſi hoc non diceret priuilegium, videtur hoc poſſe probari per teſtes, quod princeps donans hoc ſciebat. Quia parem vim obtinent teſtes, inſtrumenta, & ſcriptura, niſi vt in exceptuatis. C. de fide inſtrumentorum. in exercendis. Et magis creditur viuæ voci, quàm mortuæ, in authen. de fide inſtrumentorum. §. ſi vero. [Sed quid ſi vna ciuitas, Terra, vel Comitatus per excadentiam deuenit ad fiſcum, an ſi donet rem Demanij excadentiæ, oportet, quòd ſit ex certa ſcientia? nõ videtur, quia in Demanio Curiæ loquitur hæc conſtitutio. [Excadentiam totam etiam Baro poſſet donare cum antiquo ſeruitio infra titu. ij. l. j. in fin. ergo & partem, quia in toto pars continetur. ff. de regulis iuris. in toto. de except. rei iud. l. ſi quis cum totum. [In donatione excadentiæ non inuenitur cautum, quod debeat ſcire. Item imputet ſibi quod vires facultatum ſuarum; & conditionem pignorauit. C. de reſcindenda vendi. l. ſi quis. Item, licet poſtquam bona ſunt incorporata omnia ſunt principis. Differentia tamen eſt inter res Demanij, & alia bona Curiæ, ſicut innuit hæc conſtitutio: ſic inter fiſcalia & patrimonalia. C. de quadri. præſcrip. l. fina. [Sed certè poſtquàm per excadentiam peruenerint, ſunt de regalibus, vt dictum ſupra l. j. & habebit ea Curia, ſicut habebat ille, cui ſucceſſit, niſi declararet ea velle, aliter habere. Rei enim ſuæ quilibet eſt moderator & arbiter. C. man. l. in re mandata. argumen. contra ff. de ſeruituti. vrba. prædio. l. ſi quis ædes. [Item ſi poſt alij donauit excadentiam cum primo alij donauerat rem Demanij excadentiæ, quomodo poteſt cum antiquo ſeruitio, cum ſubſtracto Demanio, neceſſario diminuatur ſeruitium infra de præſcript. l. conſuetudinem. in fine? Reſpondeo, dedit Demanium ſub ſeruitio. Quod diminuitur in vno ſeruatur in alio, vel ſi dedit ſine ſeruitio, quod poteſt, ſi dicat, non obſtante lege, vt dictum eſt in dicta lege ij. in titul. j. quæ intitulatur, de feudo & rebus feuda. non alienandis. Vel imputet ſibi qui poſtea recepit excadentiam cum antiquo ſeruitio, quæ iam erat diminuta, ſi expreſſit antiquum ſeruitium. Si verò ſine ſeruitij expreſſione, deberet quantum accedit, detracto eo, quod deberetur pro re Demanij alienata ſine ſeruitio. [Item nota quod Demania poteſt etiam Rex alienare de certa ſcientia iure Cononico, etiam ſi non diminuatur honor coronæ. extra de iureiurando. capitul. intellecto. capitul. Honorij, quod ſuadet non donare Demania: non potuit prohibere quando non in graue præiudicium Coronæ, vt dicit Innocentius in dicto capitul. intellecto. Hoſtien. etiam dicit extra de voto. capit. licet. quòd primogenitus ſuccedens in Regno tantum debet dare ſecundo genito fratri ſuo pro vita, vt remaneat ipſi primogenito, vnde poſſit viuere & facere, ſicut Rex, ne ab aliis contemnatur, vndecima quæſtione iij. pauper, nec etiam pater hoc poſſet, quia legitima primogenito in Regno eſt totum regnum, vt ipſe dicit ibi: ſed hoc in alienatione neceſſaria, quia & de ſuo proprio frater tenetur alere fratrem. C. de alendis liberis. l. j. in gloſſ. multo fortius in voluntaria. [Vbi autem immoderate donaſſet Demania in graue præiudicium coronæ, & donatio vltimo facta redderet donationem immenſam, ab omnibus fieret reuocatio quia per vltimum actum cognoſcitur, vt infirmetur aut confirmetur præcedens. vt not. in ſimili. C. de inofficioſo teſtamento. l. j. in magna glo. [Et hoc tollit opinionem omnium antiquorum peritorum regni dicentium, Demania non poſſe alienari, quaſi deputata ad viuere Regum, vt non grauent ſubditos ſicut bona titulata & de menſa, & ſicut panes ciuiles, de petitionib. bonorum ſublatis. l. final. §. j. C. libro decimo de fund. patri. l. omnes. & in titul. Epiſcopum vel Abbatem capit. j. [Iſtam materiam vtrum poſſint donari Demania à Rege, vel ab Imperatore. [Item vtrum poſſint donare hominem, & vaſallum Demanij, in quo videtur loqui ſequens conſtitutio perſonas. [Item vtrum fructus Demanij poſſint donari. [Item quæ ſunt Demania. [Item vtrum Demania poſſint præſcribi. [Item vtrum princeps poſſit diminuere ſeruitia feudalia plene tractauimus, in conſtitutionem Imperialem, decet. §. præterea ducatus. & lege Corradi §. ex eadem lege.

ſeu cuiuſcunq; vtilitatis:quod detentis ſic iniuſtè perceperint, proculdubio Curiæ noſtræ cum integritate perſoluant.

De eodem.

Noua conſtitutio.

Si detinentibus res demaniales domini Regis impoſita eſt pœna, multo fortiorem debet imponi pœna detinentibus perſonas liberas ſubditas domini Regis, cùm per hoc nō tantū prouidetur intereſſe regio, quā libertati, ſcū de iure omnes ſubditi regis liberi cēſentur. & ideo ſtatuit hæc conſtitutio, quòd caueant Nobiles, nec audeāt detinere aliquē Comitem vel Baronem Demanialem, vel Baroniam aliquam, quæ ſit de Demanio Regis. & ſi contra fiat, detentor, qui non reuelauit Regiæ Curiæ, punietur pœna publicationis bonorum omnium: & detentor ſciens, in æquiualenti dictorum bonorum ipſius detenti punietur. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

PErſonas [a] rebus aliis præferentes, quāto eas precioſiores habemus, tanto ipſarū detētoribus, quæ ad Demaniū noſtrū immediate ſpectare noſcātur pœnā imponimus duriorē. In hoc enim nō tam nobis proſpicimus, quàm libertatis [b] fauori fauemus, cùm omnes merito liberi cēſeātur, qui nullo medio ad Imperialem, celſitudinē, & regiam pertinent poteſtatem. Hoc igitur prohibitionis noſtrę decreto omnib' Regni noſtri nobilibus expreſsim prohibemus, vt nullus Comitū vel Baronum ad noſtrum Demaniū pertinentes, vel Baroniam aliquā quæ noſtri Demanij ſit, vlterius detinere præſumat. Alioquin, ſi quis de cætero ſub diſsimulatione trāſiēs hoc noſtrę Curiæ nō exponat, publicatione bonorum omnium mulctandum eſſe [c] cenſemus: detentorem vero ſcientē alio æquiualenti puniri cenſemus.

De reuocatione feudorū, & rerū feudaliū.

TITVL. V.

Hæc conſtitutio prohibet alienationem rerum feudalium, quæ tenentur à fiſco in feudū & contractus ſuper rebus feudalibus, niſi fuerit à principe cōfirmatus. Item prohibet tranſactionem, & prohibet compromitti iuſiurandū & pœna ſi qua interuenerunt, nullius ſunt momenti, ipſi alienationem poſſunt reuocare, excadentias vero poſſunt Barones, & nobiles locare ſub conſueto debito ſeruitio. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

COnſtitutionē [d] diuę memoriæ Regis Rogerij aui noſtri ſuper prohibita diminutione feudorū, & rerum feudalium ampliātes, Decernimus, omnes alienationes, ſeu quoſcunq; contractus [e] ſuper feudis, & rebus feudalibus,

Noua conſtitutio. Rubrica.

a *PErſonas.* Alia enim conditio hominum, alia cæterarum rerum, vt ff. de lega. j. dominus. §. cum alicui perſonas. ff. de vſu. in pecudum.

b *Fauori.* ff. de alienatione iudicij mutandi cauſa facta. l. iij. §. ſi quis detentus.

c *Cenſemus.* Et ſic pariter punitur detinens & detentus, vt C. ne iu. ad vllum obſe. deuo. l. ij. in fine. l. xj.

De reuoc. feudo. Rub.

d *COnſtitutionē.* Hęc conſtitutio prohibet alienationē rerum feudalium, quæ tenētur à fiſco in feudum, & contractus ſuper rebus feudalibus: niſi fuerint à principe confirmati. Item prohibet tranſactionem. & eſt ratio, quia fungitur vice, &c. vt C. de tranſactionib. cùm hi. l. ſed ſi lis. Item prohibet compromitti pro eis: & eſt ratio, ſicut in omnibus magnis cauſis, in quibus certi iudices ſunt deputati argumento ff. de arbit. l. non diſtinguemus. §. Iulianus. Item dicit in fine de locatione excadentium: & concord. huic ſequens conſtitutio. † *Alias Idem*

Conſtitutionē. Quę eſt ſuperius de iuribus rerum regalium. l. cōtractus. nec etiam in vltima voluntate, vt l. ſequen. Nā cùm prohibetur alienatio, prohibetur & teſtamenti factio, vt C. de ſec. nup. ſi quis prioris. & ff. de le. ij. peto. §. fratre. licet argu. cōtrà ff. de alie. iud. mut. cau. fa. l. ex hoc edicto. §. ſed hæredē.

e *Super feudis.* ff. de leg. j. l. apud Iulianum. §. fi. ff. de reb. eo. l. ij. in fi.

Super feudis. Sed hîc quæritur: Nunquid habens feudū teſtari poteſt de ipſo feudo? Et reſponderet quòd non, ſaltem in extraneum: quia cùm ſit prohibita alienatio per cōſtitutionem præſentem, teſtādo de eo videtur alienare, vt probatur ff. de leg. ij. l. peto. §. fratre. [Sed pone quòd ſi aliquis feudatarius habēs filios, conſtituit eos hæredes in Burgenſaticis, qui poſtmodum adiuerūt hęreditatem: & in eodem teſtamento idē teſtator de prædicto feudo diſpoſuit inter ipſos filios fortè inæqualiter: & fortè aliquo ipſorum filiorum excluſo: mortuo teſtatore filius ille excluſus prędicto feudo forte quia maior eſt ſub colore, quod aſſerit illud feudū ad ſe ſolū pertinere, eū de eo viuatur iure Frācorū, inſpecta natura ipſius feudi, & aliis fratribus minoribus contradicētibus. & hoc negantibus inductis, & allegatis hinc inde cōſuetudinibus aliorū feudorum vicinorū circumadiacētium, de quibus ab aliquibus dominis eorum de quibuſdam viuitur iure Francorū, & de quibuſdam aliis. Conſortes veniunt ad diuiſionem, & propter hoc dubiū, quia nō liquet euidenter de natura ipſius feudi, diſpoſitionem prędictam intēdit infringere: pręſertim cum non ſit cōfirmata per ſuperiore, vt hic dicitur, quæritur quid iuris ſit? & poteſt reſponderi, & bene, quia licet non poſſit feudum alienari. † *Alias Idem.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De eodem. Noua Conſtitutio.

PErſonas. Hæc lex loquitur in homine, & Barone Demanij, quem nullus poteſt detinere, dicant multi, niſi habeat inde priuilegium, infrà tit. ij. cum vniuerſis. & l. ſi dubitatio. [Alij dicunt quòd illi loquuntur de aliis, quàm militibus & Baronibus Demanij, quamuis ſit eadem ratio: tamen quia contra ius eſt in vtroque, non extendetur, niſi in caſu ſuo. ff. de legi. l. quod cōtra. quæ ſit lon. conſuetu. l. j. in gloſ. contra ius eſt addicere hominem ſeruituti alterius. & ideo dicunt, quòd non repetit hæc conſtit. de priuilegio quod ponit lex ſuperior in aliis rebus demanij, & in aliis hominibus demanij. in l. cum vniuerſis. hoc non eſt contra. quia dicit quòd fuit conceſſum priuilegium, vt in terra demanij poſsit habere recommendatos, & ſic intelligitur omiſſum ſicut dicitur in ſtricti iuris iudiciis. ff. de verbor. obligat. l. quicquid. & hæc ſtrictè iudicari debent, quæ contra legem fiunt: nam ſi voluiſſet, repetiiſſet. non repetit, videtur nolle. C. de caduc. tol. l. vna. §. penul. [Segregatorum ſegregata debet eſſe ratio. C. de dona. inter vir. & vxor. l. ſi maritus. [Perſona militis & baronis eſt, quæ meruit præcipuum fauorem. ff. de adminiſt. tut. ex pluribus de condi. inde. interdum. C. de iur. & fac. igno. l. j. [Aliter enim inſignibus hominibus: aliter cum aliis eſt agendum, extra de iud. cap. nouit. Sed conſtitutio ſuperior ponit de ciuitatibus, quæ videntur pluſquam Baroniæ. Alij dicunt quòd poteſt donare militem vel Baronem, Rex vel princeps: dum tamen eodem modo, & eodem iure ſit apud donatarium homo & Baro demanij, quomodo erat apud donantem, & dicunt quòd hæc conſtitutio dignum. & l. cum vniuerſis. ſunt contra ius naturale imponentes ſeruitutem, vt homo liber demanij fiat ſub dominio alterius, & ideo iure poli non ligarent. Imò nec pari, vel maiori eo inuito dabit, non obſtante vſu Mediolani, vt eadem l. quia ſicut vaſallus non poteſt feudum inuito domino renunciare, vt in ſuperioribus dictum eſt, ſic nec aufert dominus feudum inuito vaſallo, multò minus perſonam dando alij, quæ dignior eſt rebus ff. de ædi. edict. l. iuſtiſſimè. Nam etiam obſequium, vel artificium, quod quis facit vni, dedignatur facere alij etiam maiori eo, & ſi melius eſſet, eo inuito, fieri non debet. ff. de vſu & habi. l. fina. Sed & ſi valeant iſtæ conſtitutiones cum ſint oneroſæ, non extendentur ad alias perſonas, vel ad alia negoria. xij. di. omnia & xj. catholi. [Item in prædictis conſtitutionibus cum vniuerſis, & ſi dubitatio erat quæſtio inter poſſeſſores & curiam, ſeu Cæſarianos, tunc Curia non vult venire contra priuilegium ſuum. Vnde dicunt quòd homo demanij alij dari non poſſit, nec debeat: & ideo dicat ſe liberum, quòd non audiatur, niſi det id quod debet Regi dare. Et hoc videtur verius apud iuſtos demanios: quamuis per abuſum aliter fiat, vt dictum eſt plenius in d. §. præterea ducatus.

De reuocatione feudorum, & rerum feudalium. Rubrica.

COnſtitutionem. Bene gloſſata eſt. Et primò examinabuntur dicta gloſſ. [De quæſtione, quam mouet de patre feudatario inſtituente filios, & diſponente de feudo ob. cap. de ſuc. feu. in princip. vbi dicit, nullam defuncti ordinationem valere vel manere: nam ſi viuitur iure Longobardorum, omnes filij æqualiter ſuccedunt. Si iure Francorum, ſolus primogenitus, & in hoc non eſt dubium. Si ergo pater dedit plus vni, quàm alij, quando omnes ſuccedunt, vel dedit de feudo alij, quàm primogenito quando de iure Francorum, diſpoſitio hæc non valet, etiam ſi princeps conſit

[a] minuēdis, aut cōmutandis,[b] nullam omnino firmitatē habere: niſi de ſpeciali noſtræ celſitudinis [c] licētia [d] confirmētur. Trāſactiones etiā, ſi quæ [e] ſuper eis ſine mādato noſtræ Curiæ [f] factæ fuerint: Iuſiurandum interpoſitū, ſeu etiā ſtipulationem pœnalem nullius decernimus eſſe momenti. Eiſdémque contrahentibus, & alienantibus cōcedimus poteſtatem, [g] iure proprio prædicta omnia

ADDITIO. *Vide an poßit alienari inter agnatos ſine licētia? Vide per Baldum in capitu.j. de alienatione feudi.in vſi. feu.* Superantius.

Niſi accedat confirmatio ſuperioris alienabilis tamē eſt, ex quo per confirmationē tenet alienatio, confirmatio non præſtat ſibi robur, vt ff. de actio. & obliga.l. obligationes, ergo patet, quòd tenet prædicta diſpoſitio, licet oporteat q debeat ſequi cōfirmatio. Et q teneat prædicta diſpoſitio ſine alia confirmatione, facit ff. ad legē Falcid. Pater filium cū fi.& ſic ſuppoſito, quòd poſſet fieri reuocatio ab illo maiori natu, tamen pro eo quòd eſt hæres illius defuncti teſtatoris, & adiuit hæreditatē eius, & ſi prædicta diſpoſitio feudi per eum infligeretur: & ſic à principio valeat teneatur præſtare æſtimationē prædictis fratribus ſuis pro rata videlicet, ſicut facta erat diſtributio legati feudi prædicti, vt ff. de leg.ij. mortuo boue § j.& de leg.iij. fideicōmiſſa. §. ſi vero. Si enim ſupponeremus feudum eſſe inalienabile, quia eius alienatio eſt prohibita per legem ſeu conſtitutionem, vt res ſacra, theatrum, campus Martius, & ſimilia, vt ff. de pub. l. cum ſpōſus. § ſacramenta, de vſuca.l. vſucapionem de verb.oblig. l. inter ſtipulantem. §. ſacram.& ſic per conſequens non eſſet in commercio noſtro, tunc non tenuiſſet diſpoſitio, nec etiam deberetur æſtimatio. vt ff. de legatis primo. apud Iulianum. §. final.

a *Minuendis.* Secus puto ſi pro eis accreſcendis, vel non minuendis trāſactio ſeu pactio fiat, vt C. de prædiis mi.l. non ſolum, & ff. de tranſactio. l. nulli. ſecundum Azo.

Minuendis. Hoc verbum ſoluit contrarium quod poteſt aſſignari infra de præſcrip. l. conſuetudinem, hic & ſupra de iure rerum rega. l.j. prohibetur alienatio, ergo per conſequentiam debet vſucapio & præſcriptio prohiberi, vt de verb.ſigni. l. alienationis verbum. quod dic, vt in ſum. ſi aduer. vſuc. [Sed in quibus caſibus prohibeatur alienatio? dic vt hîc & ſupra de re in. l.j. ſcilicet, vbi feudum minuitur in eiſdem prohibetur & præſcriptio. in l. pro & contra ſignatis. ſi enim dicit ibi, ex quibus præſcriptio nullum poteſt reipublicæ præiudicium generare.

b *Nullam omnino.* Sed nūquid emptor recuperat pretium? Reſpon. non vt C. de agri.& cen. quemadmodum & de ſac.ſan.ecc. authen. qui res & ne fun. rei pri. l. nemo. & C. de rei do. ſi cen. l.ij. & hoc ſi ſciens emit, vt in ipſis legibus, ſecus ſi ignorans, quia tunc recuperat ſimplum precij, vt C. vt li. ha. metro. l.j. in fi. licet ſit argu. quod ſemper repetat, vt C. communia de legatis l. fi. §. fi. & quod etiam ad æſtimationem rei agere poſſet, vt ff. de legatis j. apud Iulianum. §. fi. & l. ſequenti. & l. extera. §. ſi duobus.

c *Licentia.* Hoc intelligo quando tenet feudum in capite à principe. ſed quid ſi teneat ab alio Barone, vel Comite? Credo quod ſufficiat conſenſus Baronis, vel Comitis, nec ſit expectandus conſenſus per ſalium, ſicut nec appellatio arg. ad idem. ff. de li. ag. ſi quis à liberti liberto. ff. pro ſo. l.j. & expreſſum eſt in vſi. feu. in conſti. Impe. quæ licet antiquior poteſt iſtam legem nouā determinare, ſicut in authenti. offeratur, & videtur expreſsè verum, vt in conſtitutio. de ho. non re. ra. feu. l. ſi aliquando in princip.

d *Confirmentur.* Quidā intelligūt de cōfirmatione, id eſt de cōſenſu principis habito in ipſa alienatione, aſſerentes alienationem feudorum illicitā non poſſe confirmari, cum confirmatio nihil iuris inducat. Et vbi nō valet quod petitur, confirmari, nihil operatur, vt extra de fide inſtr. inter dilectos, cum ſi. quod non credo verum. Nam vbi aliquid non tenet propter defectū conſenſus interuenientem, poſtea ratihabitione illius, qui in principio debuit conſentire confirmatur, & valet quod à principio non tenuit, quaſi ſublato impedimento, quod inerat, vt ff. de iudi. licet, & communia præ. l. fina. cum ſi. & hoc quando ratihabitio præiudicat ratificanti: ſecus ſi alij pareret præiudicium, vt ff. de authoritate præſtanda. obligari. cum ſi. in fi. & ita hîc ſolus conſenſus à principio deerat eo impedimento ſublato, & ſecuta ratihabitione principis, quæ tenet in ipſius præiudicium, confirmatur alienatio feudi, quæ à principio non tenuit, nec refert an præcedat voluntas, vel ſequatur, vt ff. de aqua pluuia arcen. in l. in concedendo, & l. ſequenti. in fin. & argum. C. de pact. petens. & lex videtur expreſſa C. de eman. libero. iubemus ad fi. ibi. vel ante preces oblatas, &c. Non ob præall. Decreta. cum ſi. quia non ibi ſolus conſenſus deerat confirmare volentis, ſed ratificatio interueniebat in præiudicium alterius, qui erat dominus rei, & reſcripta principum ſunt concedenda ſine aliorum iniuria, vt dicunt iura noua, & ad hoc quæ dixi, accedunt quæ notantur. C. de iure fiſci. l.ij.

e *Super eis.* Vel ſuper lite ipſorum. Fingi enim lites potuerunt, vt ff. de tranſactio. l. cum hi. §. ſed cum lis.

f *Facta.* Hic poſſes facere omnes quæſtiones, quæ fiunt. C. libr. xj. de agricolis & cenſitis. l. quemadmodum. in gloſſ. an permutare, &c. & ſolue, vt ibi.

g *Iure proprio.* Id eſt ſine reſtitutionis auxilio, cum contractus nullus ſit ipſo iure, vt ff. de minorib. in cauſæ. Vel iure proprio, id eſt, proprietatis. licet enim contractus non teneat, tamen poſſeſsio eſt tranſlata, quam non licet inuadere ſua authoritate, ſed per iudicem repetere debet. Hoc enim eſt facere iure ſuo, id eſt authoritate legis, vt ſupra de illici. porta. armo. l. vltim. Vel dic, vt not. in iure Longo. de prohibita alien. mi. l.ij. ſecundum Carolum.

g *Iure proprio.* Nunquid propria authoritate? Credo quod non, vt argumen. C. de Iudæ. l. nullus. quod ergo dicit hîc, iure proprio intellige, id eſt, iure ſpeciali. Eſt enim regulare quod quis contra factum ſuum venire non poteſt, vt ff. de adoption. l. poſt mortem. &

ANDRAEAS DE YSERNIA.

confirmet, ſi erat feudum paternum antiquum, niſi conſentiant ſucceſſores legitimi, vt in titul. de alienatione feudi, pater. capit. j. [Si nouum feudum eſſet, volente principe, poſſet alienare in alios, nedum inter filios, vt dicto capitu. j. diximus, & tunc non deberetur æſtimatio, ſed res dimiſſa & relicta per patrem. [Item ſi fuit hæres in Burgenſatieis primogenitus bona hæredis legata aliis per patrem cogitur hæres dare. C. de rei vendicatione. l. cum à matre. [Hoc poſſet euitare hæres, ſi adierit cum beneficio inuentarij, & tunc non teneretur vltra id, quod habet de Burgenſatico. C. de iure deliberandi. l. finali. [Sed cum ſit inalienabile feudum, vt dictum eſt, videtur æquiparari rei ſacræ & campo Martio. [Item innuit gloſſ. quòd de natura feudi eſt, ſi eſſet Francum, vel diuiſibile non conſtabat per conſuetudinem aliorum feudorum vicinorum & circum adiacentium, de quibus aliqui viuebant diuidendo, & ita innuit gloſ. quòd ſi vicini caſtri mei viuunt iure Francorum, ego ſimiliter ſic debeam viuere, hoc non eſt verum, quia debet probari, quod viuatur iure Francorum. Et qualiter probetur diximus in §. præterea ducatus. [Conſuetudo non ligat quæ non eſt in eodem oppido. C. de ædi. pri. l. j. & l. an in totum. [Secus ſi conſtaret quòd viuatur iure Francorum, ſed de certo modo viuendi non conſtabat in Caſtro meo, & ideo tunc recurretur ad obſeruantiam vicinorum, extra de cenſi. cap. ſopitæ. & cap. ſuper eo. & capitu. ex parte, & dictum eſt plenè in dicto §. præterea ducatus.

Minuendis. Dicit gloſſ. ſecus ſi pro eis accreſcendis. De hoc plenè diximus in titu. de vaſallo qui contra conſtitutionem Lotharij feud. aliena de capi. Corr. c. præterea. Nam continetur in regiſtro Imperatoris Federic. quod eſt in archiuo, quòd feudatarius terras parum vtiles de Demanio feudi poteſt locare, vt plantentur & portio fructuum reddatur domino in pecunia: nec tam modica, vt præſumi poſsit fraus. [Et locabit iſto modo perpetuo, nec poterit reuocari, quia nullum ex hoc poterit reipublicæ præiudicium generari.

Nullam omnino. Quærit gloſſ. nunquid emptor recuperet precium? hoc expreſſe dicitur in l. Imperialem decet ſolertiam. §. primo. & ibi eſt gloſſ. quòd etiam ſi emptor prouidiſſet ſibi per ſtipulationem, vt reſtituatur ei precium, quod non repetet, vt puniatur, quia contractum illicitum fecit, vnde ſecus in emptore rei alienæ. C. de euictio. ſi fundum ſciens. Item ignorans repetet, etiam ſi cautum ſit, quod non tenetur de euictione. [Videtur tamen quòd hodie non ſit ita prohibita alienatio feudalium, ſicut per iura libri feu. per quæ perditur feudum, quia per hanc reuocat ipſe idem iure proprio, non autem perdit feudum. Sed certè hæc ratio non facit ad præmiſſa. Vnde aliter dicendum, nam emptor ideo perdit precium, quia ſciens emit rem prohibitam alienari. Perdatur vel non perdatur per venditorem, hoc non releuat emptorem ſiue aliam perſonam à venditore, ſicut id quod dicitur. ff. de adul. l.j. §. ſi publico, vbi lenocinium mariti non releuat adulteram, ſed ipſam onerat. [Hic etiam non remanebit precium venditori, quia fiſcus habet, vt in illa gloſſ. dicitur.

Licentia. Quærit gloſſ. quid ſi teneatur feudum à Comite, vel Barone, cuius licentia ſiue conſenſus requiritur Comitis, vel Baronis, vel Regis? Quicquid dicat gloſſ. in ſum. titul. quod operetur conſenſus domini in alienatione feudi. in ſi. Hodie vtimur, vt Rex conſentiat per hanc conſtitutionem, & dominus etiam Baro, vel Comes à quo feudum tenetur, quia apud omnes tangit, &c. C. de authoritate præſtan. l. fin. ff. de adoptionib. nam ita. [Poſſet enim alienare vaſallus rem inutilem Comiti, & Baroni, vel rem non tantum

& ff. de ſerui. ruſtic. præd. l. per fundum. & C. de reuoc. dona. l. cùm profiteaaris. & extrà de elec. coniuga. in c. diuerſis fallaciis. Hic auté admittitur ad reuocandum alienationem ab eo factam veniendo expreſſim contra factum ſuum: ſic ponitur iure proprio, id eſt, ſpeciali iure. ff. de iuſti. & iure. l. omnes populi. & eſt ſic in omni facto, quod eſt à iure interdi-ctũ & prohibitum, vt ille qui alienauit, vel contrafecit, poſſit contrauenire, vt C. de agri. & cenſi. quemadmodum. in fi. lib. xj. & C. de libe. cauſa. l. j. & extrà de electionb. c. noſtri. & ff. de euict. l. ſi tibi liberam. [Et nota, quòd hoc ſpeciale inducitur per conſtitutionem ipſam quantum ad iſtum caſum. Nam per antiquas conſtitutiones feudorum, ſi vaſallus alienat feudum, vel maiorem partem ipſius, perdit ipſum: & dominus poteſt illud à quolibet poſſidente reuocare, vt in libro Feudorum, in titu. quibus modis feud. amit. §. j. & ij. Illud verò ſciendum eſt, quòd vbi vaſallus dat minorem partem feudi ſui ad libellum, obligat eam pignori, dum modo ſeruitio domini remaneat, non perdit feudum, vt in præallegato §. in libro Feudorum. & not. Goffred. in ſumma de feud. §. penult. Secus videtur notari de pignore per conſtitutionem Fede. l. lex vectigalis. ff. de pignor. [Sed quid dices de rebus eccleſiaſticis? Ad hoc dic quòd alienatio ipſarum communiter eſt prohibita, vt xij. q. ij. ſine exceptione. & C. de ſacroſanct. eccl. l. iubemus: & ſi quis alienauerit, poterit conueniri reuocando alienationem, vt extrà de reb. eccl. non alien. ſi quis presbyterorum. & notatur in authen. de non alie. §. hoc ergo. colla. ij. [Sed nunquid poſſunt obligari pignori? Videtur quòd ſic: quia alienatio eſt omnis actus, per quem dominium transfertur, vt C. de fund. dot. l. j. Sed per dationem pignoris non transfertur dominium, vt C. de pignor. act. pignus ergo non eſt alienatio. Econtrà videtur quòd non, quia vbi prohibetur alienatio, prohibetur & pignoris obligatio, vt C. de rebus alien. non alienand. l. fin. Ad quod dicendum eſt, quòd ſpecialis obligatio cum traditione, vel ſine, fieri non poteſt. Sed generalis ſic, vt notatur in authent. de alien. §. nos igitur. in fine. Et quæ ſit ratio diuerſitatis, notatur ibi: & hoc videtur confirmari iure canonico, vt extrà de rebus eccle. non alienan. cap. nulli. licet illud authen. de non alien. corrigatur per authen. de alien. emphy. §. quæcunque verò. quod etiam ſpeciale pignus permittit. quod authenticum canonizatum eſt x. q. ij. hoc ius porrectum. [De alienatione autem in emphyt. dicendum eſt, quòd licet prohibeatur de iure ciuili perpetua, per auth. de non alien. §. alienationis. tamen permittitur perpetua. per auth. de alie. & emph. §. œconomus. iij. col. Sed quidam habent hanc licentiam. Et hoc in caſibus, in quibus permiſſa eſt alienatio, intelligendum eſt: aliter etiam ipſam perpetuam emphyteoſim intelligo prohibitam: argumen. d. §. emphyteoſim. Iure tamen canonum videtur prohibita, vt extrà de reb. eccl. non alie. c. nulli.

[a] reuocare. Arbitria etiam ex compromiſſo ſuper præmiſſis facta, nulla eſſe cenſemus, [b] cùm de eis conſtitutione noſtra cer-

a *Reuocare.* Sed in libro Feudorum alienans amittit feudum: vt in titu. quibus mod. feu. amit. §. ij. & iij. & not. extrà de feu. c. vlti. in conſtit. imper. §. callidis.

a *Reuocare.* Aequiparatur quodammodo feudatarius liberto: Nam ingenuis hominibus permiſſa eſt alienatio, & non reuocatur, vt ff. ſi à paren. quis fu. ma. l. non vſque, vel quia non diſtinguitur dolo, vel non, inter viuos, vel in vltima voluntate fiat alienatio, vt ff. ſi quid in frau. l. j. §. j. not. C. eodem titulo l. ij. ſemper enim doloſa præſumitur, & reuocatur, vt hic, & infra proxi. conſtitut. & ideo non eſt opus probari, quòd dolo facta fuerit, vt ff. de probat. l. patronus, ſufficit enim ad hoc vt reuocetur ſi conſenſus domini non probetur, vt hic. C. ſi in fraud. pat. l. ij. [Sed qua actione fiet hæc reuocatio? poteſt dici condictione ex l. iſta, quæ noua eſt, vt ff. de condictio. ex lege. l. ij. Vel in factum reuocatoria, vt not. inſtitut. de actio. §. rurſus. [Item an poterit præſcribere quis rem feudalem alienatam ſine conſenſu domini? dicas quòd ſic ſi certa pars alienata ſit, & præſtitum ſit per poſſeſſorem ſeruitium, & poſſedit xxx. annis, non minus, vt infra, de præſcript. conſtitut. ij. Fundus vero vel domus feudalis nullo tempore poteſt præſcribi, vt eadem conſtitutione. in fin.

tis perſonis magiſtro Iuſtitiario, & [c] Iuſtitiæ tantùm cognitio ſit delata. [d] Excadentias autem Baronibus, & militibus [e] locare

b *Cum de eis.* Hæc ratio aſſignatur hic. Ideò ſuper feudis & rebus feudalibus compromitti non poteſt, quia eorum cognitio certis perſonis eſt delata, quod dic vt in ſum. de arbi. §. poteſt autem eſſe arbiter, vt in ſum. Azo. G.

ADDITIO. *Adde Hoſtien. in ſumma titul. de arbitris. in §. poteſt. Verſic. ſed nunquid vaſallus. Spec. in titu. de arbitr. in §. penult. verſicul. ſed nunquid vaſallus. Anton. de Butrio, in cap. cum tempore. de arbitr. And. de Iſern. in cap. ſi inter pares. de lege Corradi. in vſibus feudorum.* Superantius.

c *Iuſtitia.* Satis apertè hîc colligitur, quòd hęc conſtitutio loquatur in feudis non quaternatis, cum de feudis non quaternatis tantum Iuſtitiar. cognoſcere poſſit, vt ſupra de officio Iuſtic. l. j. in fin. & in conſtitutio. præſides. & ſupra prohibuit alienationem, & arbitria in feudis, quorum cognitio ſpectat ad magiſtrum Iuſtitiarium, & ſic in quaternatis vt ſupra de offi. mag. Iuſti. l. ij. & etiam in feudis quorum cognitionem dicit ſpectare ad Iuſti. & ſic etiam non quaternatis. Item quòd hæc & inferior cõſtitutio ſunt valde generales.

d *Excadentias.* Vnde iſtud nomen excadentias aſſumi poteſt de iure Romano C. libro decimo de bonis vacantibus. l. final. vbi dicit ens vacans, cadens, &c. & de delatio. l. omnes. vbi dicit ceciderit in cauſam. & eſt in authentic. de exhibendis & introducendis reis. §. option.

e *Locare.* Impropriè & largiter accipe, id eſt, concedere ad vſum ſcilicet, in feudum, ſic ff. loc. & hæc diſtinctio. §. final. C. locat. & conducti. ſi olei. & de locatione prædiorum ciuilium. libro duodecimo. Nam propria & vera locatio non poteſt eſſe ſine mercede, quæ conſiſtat in pecunia numerata, vt ff. depoſit. l. j. §. ſi quis ſeruum. & de præſcript. verb. naturalis. §. aut enim do. Sed redditus & ſeruitium feudi plerunque conſiſtit, & poteſt conſiſtere in alio quàm in pecunia, vt patet in conſuetudi. feud. quia vero ſimilitudinem & familiaritatem habet feudum, vt ſit præſtatio reditus, vt hic cum locatione, & ſimiliter ſit præſtatio mercedis, vt ff. ad legem Iuliam de adulteriis. inter liberas. §. lex. & in procœmi. inſtitutio. in princip. & ff. loc. l. j. & ij. Ideo promiſcuè vtimur vocabulo locationis pro conceſſione feudi, vt argument. ff. de actione empti. veteres, & inſtitutio. loca. §. adeo. Et notatur hic quod res feudalis poteſt relocari, id eſt, iterum concedi, vel infeudari de nouo, vel ſub alio quàm conſueto ſeruitio, non autem locari, ſed concedi vel infeudari de nouo, nec ſub

ANDRAEAS DE YSERNIA.

tantum inutilem, vel tædioſam ſibi. Hanc materiam. Et vtrum ſit idem in feudo quaternato, quod tenetur ab alio. Item vtrum dominus, quando conſentit debeat dicere, ſaluo iure ſeruitij & vaſallagij. Item vtrum vicarius Regis eo abſente de regno poſſit conſentire, & venditiones feudorum confirmare, ſicut Rex poſſet, & multa alia ſpecialia, quæ ſunt illa, quæ faciunt meliorem conditionem. Item vtrum vicarius teneatur, aliàs poſſit conſentire, vt feudatarius det feudum in dotem. [Item vtrum hic conſenſus valeat, ſi præcedat, vel ſequatur vẽditionem, ſeu alienationem. Item vtrum poſt mortem alienantis conſenſus domini interpoſitus valeat? diximus plenè in d. l. imperialem. §. j.

Tranſactionis. Hic corrigitur expreſſim dictum capitulum, ſi vaſallus de feudo ſuo, & ſi de feud. fue. contro. dic plenè vt ibi. [Et ſicut prohibetur alienatio rerum, ita & iurium, vt ſeruitutum. C. de rebus alienis non alienandis. l. final. [Item remiſſio redituum, vt gallinarum, & ſimilium. C. de ſacroſanctis eccle. l. iubemus in princip. ibi. annonas ciuiles. [Idem de remiſſione iuris, quod in feudo habeo, quia & hoc dare eſt. ff. ad l. fal. l. quærebatur, & de condi. ob cauſ. l. ſi mulier. Idem de vſufruct. dicta l. final. ſecus ſi concedat fructuum perceptionem: hoc non videtur prohibitum, ſicut nec fructuario. ff. de vſufruct. l. arboribus, de iure dotium. ſi vſufructus. Non enim donat rem, donando vſumfructum. ff. de donatio. l. in ædibus. §. ex rebus, & expreſſe dicitur. ff. de lega. ij. codicillis. §. inſtituto, vbi hæres, qui prohibetur alienare, vel obligare domum hæreditariam, ſi obliget, vel alienet penſionem, vel fructus, non facit contra voluntatem teſtatoris. Secus ſi in perpetuum fructuum perceptionem alienaret vel locaret: quia videtur quædam alienatio, per ea quæ not. ff. de verbor. obligat. qui Romæ, in glo. C. de vſufruct. antiquitas. Hoc vltimum melius dicitur vt poſſit vendere fructus totius temporis, quo apud eum erit res feudalis, quia prohibitus vendere, non prohibetur de fructibus cedere. dicto §. inſtituto, & de legatis iij. patet. in princip. [Caueant tamen ſibi ementes, quòd ſi venderet fructus pro certo tempore: & interim moriatur (feudo aperto domino) omnes obligationes pereunt, vt ff. de pignorib. l. lex vectigalis, de hoc & de multis vtilibus dictum eſt in dicta lege, Imperialem.

Iure proprio. Non propria authoritate, ſed iure proprio ſcilicet, ſpeciali, quia ſpecialiter hoc eſt inductum, vt veniat contra factum ſuum, regulariter contra ff. de adoptionibus. l. poſt mortem. Item & Dominus feudi reuocabit, nec opponetur ei, quòd alius eſt Dominus vtiliter. [Sed an ſtatim facta alienatione, ſi non reuocabit feudatarius alienans, & reuocet Dominus & agat, & infra quod tempus? [Et vtrum iudex poſſit ſtatuere tempo

ſub alio,quàm conſueto ſeruitio. Sic in re ecclesiaſtica, vt extra de feu. capitu.j. & ij.& argumen. ad hoc ff.de operis noui nunciatio.l. j.§.ſi quis ædificium.& de do.inter vir. & vxor.ſi donatio.§.vlti.& l. quod ſi vir.de oper.no.nun.l.opus & l.pe.& fi.§.j.C.de ope.pub.l.nemo & ff. de rerum di.l.antepe. & de dam. infect.l. filium.§.j. Nam longe aliud eſt relocare, quam locare de nouo. Sicut aliud eſt reficere quã facere, vt ff.de iti.ac. que pri.l.iij.§. pe. licet ſit arg.contra ſ.eo.§. circa prin. Et ſic eſt aliud referre ſacramentum quã deferre vt patet ff.de iureiu. iuſiurandum.§.quod in iure. [Ex prædictis ergo iuribus arguitur manifeſtè quòd conceſſiones & cõtractus feudorum,& rerum feudaliũ poſſunt renouari,& priuilegia ſeu inſtrumenta inde confecta,ſi forte ſint antiqua & cõſumpta innouari ſine aliqua licẽtia Regiæ Maieſta. ſicut dicitur de Iudaica ſynagoga,vt C.de Iud.l.fi.& arg.ff. de fun.do.l.vt in fundo & in auth. de hære.& fal.circa prin.& de quæſtio. in prin. & vt ſpon.lar.§. ad hoc inſuper. & vt fratrum filij.§.illud.& C.lib. xj de diuer.præ.l.fi.quia ſub antiquo tenore ſit hæc renouatio,ſicut hic permittitur,quæ quidem renouatio ſicut hic permittitur nullum nouum ius confert,ſed tantum conſeruat antiquum,vt extra de confir. vti.vel inuti.c.cũ dilecta.circa fi.&extra de priui.& exceſſi. priui.c.ex parte.il j.§.nos autem. in fi. [Sed nunquid res feudalis locari poteſt ad certã mercedem? videtur quod non. Nam,vt dixi,prohibetur hic noua locatio. Item ſupra eo.l.circa prin.prohibet omnẽ contractũ, & ita locationem,quæ eſt contractus, vt inſti.de obliga. ex contra.in prin. Item quia vbi prohibetur alienatio maxime à lege ſicut hic, videt̃ prohibita non tantũ alienatio proprio iure , videlicet per quam transfertur dominiũ,vt C.de fun.do.l.j.verum etiã de facto larga alienatio quomodocunq;,ſcilicet,in alium ſit trãſactio, vt in auth. de ali. §.quia vero cognouimus,& arg.ff.de verb. ob.qui Romæ.§. Flauius & C.de tranſact.vbi.Et ibi no.in glo.ordi. Quod etiam ex eo apparet, nam vbi prohibetur alienatio , videtur prohibita etiam hypothecæ ſeu pignoris obligatio, vt C. de re ali. non ali.l. ſancimus. & ſic videtur cogitatum de alienatione etiam de facto, vt not.in ea.l. ſancimus:cum pignus in bonis maneat debitoris, vt C. de pig.ac l. pignus.Et ipſe debitor vel creditor poſſidet, vt C.de præſcript.xxx. vel xl.ann.cum notiſſimi.§.ij. & ff. de vſur.l. pignori. & qui ſatiſda. cog ſciendum.§. creditor. Sic & rei locatæ dominium & poſſeſſionem retinet ipſe locator, vt ff. loc. & con.l. non ſolum & l. ſolet. de vſuc.l.j.& de præſcript. xxx.vel xl.ann.l.male. quis ergo in locatione

ne diuerſum ab obligatione pignoris diceret , cum ratio diuerſitatis reddi non poſſit? vt ff. de ver. ob. à Titio. & quæ huius rei poteſt rationabilis differẽtia aſſignari,vt C. de dona.ante nup.l.cum multæ circa prin.argumenta ſunt propterea pro hac parte.ff.loc.&.colocare,de vſu & ha. exterum, in prin.& l.ſed neque in prin.ff.communi diu.item quamuis §.j. inſti.de vſu & ha.§.nec vlli.E contra videtur,quia ſub alienationis verbo locatio non continetur , vt patet C.de iure emphy.l.j.& ar.ad hanc partem.C.loc.l.nemo.& ff.de vſufru.arboribus. §.ij.de vſufru.cum antiquitas.& ff. de ædi. edi. ſciendum eſt ad venditiones ſolas. & ff.de iur. do.ſi vſuf. & ar. ff.de pig. creditor,& in authen.de ali.& emph.§.locationes,quid plura?videtur lex expreſſa.ff. de l.ij.codicillis.§.inſtituto,vbi dicitur,quòd res alienari prohibita poteſt locari etiam in c.mille anno.prout ibi not. gloſſa ordina. quæ incipit,non obſtat,&c.

ADDITIO. *Sub alienationis verbo. an veniat permutatio & venditio? vide per Bal.in l.j. C.de re. permu. Bald. in l.fi.ff. de condi.ob cau. Bal.in l.iuriſgen.in lectura antiqua ff. de pact.tex. & ibi Abb.in c.j. de his quæ fiunt à præla.* Superantius.

[In hac quæſtione dicendum videtur , quod poſſit rei feudalis locatio ſimiliter fieri in annum, vel vltra ad modicum tempus , videlicet,ad quinquennium,vt ar.ff. de verbo.obligatio.l.ſi à colono. & de legat. iij.qui concubinam. §.qui hortos arg.ff.de ſepara. l. j. §. quod dictum eſt.

ADDITIO. *Adde quod dicatur modicũ tempus vide in l.j.ff.ſi quis cautio.gloſſ.fi.in clemen.j.de rebus eccleſ.non alie.*

Sicut dicitur in Demaniis Curiæ,vt ſupra de offi.ma.procu.l.authoritate,quæ noua eſt.& ff.de repu.l.vxores.§.ſi autem in incerto. Si enim ad non modicum tempus.i.vltra quinquennium,iam haberet ius in re cõductor,vt patet ff.de ſuperfi. l.j. §. quod ait.& ſi ager vecti.vel emphy.pe.j.quod prohibetur per omnem modum ſine licentia,vt hic.& in l.ſeq.& ſ. de iure rer.rega.l.ſcire.Non obſt.quod dictum eſt ſ. de prohibita pignoris , & hypothecæ obligatione,illa nãque ideo prohibetur vbi eſt prohibita alienatio, quia per obligationẽ peruenitur ad alienationẽ,vt in auth.de non ali.§.creditor enim.cum obligatio facta eſſet poſſet vendere iure ipſo, vt ff.de pignoratitia actio. ſi conuenerit. vel ſaltem iure dominij poſſidere, vt C.de iure dominij impetrando.l. fina. Rationabiliter ergo inhibita alienatione , inhibetur omne id per quod peruenitur ad eam, vt in l.oratio. ff. de ſponſa. non ſic in locatione , vt in l.non ſolet. Permie

ANDRAEAS DE YSERNIA.

tempus hoc . [Item ſi poſt hoc tempus dominus reuocet, & vellet alienans reuocare, ſimiliter quis & quando eſt potior plenè diximus in d.titu. de vaſall. qui contra conſtitutionem Lotharij feu. alienauit. capitu.j. [Item quid domino ſciente & non contradicente vaſallus alienauit, an ſibi dominus præiudicet? & dic , vt in gloſſ.in titul. de prohi. feu. alien. per Lothar. capitu.j. [Non tamen præiudicabit alienanti , quin reuocet iure proprio, niſi dominus cõſenſerit , & licentiam tribuerit per hanc conſtitutionem, vt ibi plenè diximus. [Item vtrum hodie feudatarius det in feudum, cum alienare non poſſit? Hoc iure feudorum conceditur.d.l.Imperialem.§.callidis.de capi.Corra.§.præterea, & de le. Corra.§.ſi mulier,& qualiter olim feu. poterat alie.c.j. [Item per conſtitutionem iſtam prohibetur alienatio,per quam diminuitur feudum,vel commutatur:ergo ſi non minuitur, videtur quòd cõcedatur argu.à contrario ſenſu,quod eſt fortiſſimum.ff.de off.eius cui man.eſt iuriſdi. l.j.§ huius rei. Et quia qui prohibuit in vno, in alio videtur conceſſiſſe. de iudi. l. cum prætor. [Verius videtur, quòd prohibeatur per hanc conſtitutionem.Nam commutatio eſt tam rei quàm perſonæ, licet dicat litera,de rebus feudalibus commutandis. Satis commutatur,quando de vna perſona in aliam commutatur ſeu transfertur: hoc non eſt prohibitum iure feudorum de lege Corra.§.profecto & §.præcedenti.[Hæc,ſicut poſterior generaliter loquitur, vt prohibita ſit omnis alienatio,nam quantum ad dominum feudi intelligitur diminui , quod eſt etiam in melius contra ſuam voluntatem commutantum.ff.de vſu & ha.l.fina.eſt contentus de tua perſona, vt ſis ſuus vaſallus,non ſic eſt contentus de alio,etiam meliori dato. Nec ſequitur hæc conſtitutio ius feudorum, quod patet in tranſactione, quæ hic improbatur,iure illo conceditur,vt in tit.ſi de feu.fue.contro.c.ſi vaſallus, & de contro.inter vaſſ.& alium de beneficio. [Debet aliquid operari hæc conſtitutio, vt etiam alienationes alias cõceſſas improbet,ſicut eſt datio in feudum,per quam feudum cõceditur de vno in alium, nam & verba aliquid operantur.ff. de leg j.l. ſi quando. & quòd det in feudum non cauetur iure illo niſi conſuetudine, non lege Imperatoris alicuius, imò prohibetur generaliter per conſtitutionem Imperialem. Lex cor. de benefi. & terris tributis. l. in nomine, dicit de alienatione domini non facienda ſine voluntate vaſalli , ſic quo tempore miles. l. ij. quæ ſumitur in d. l. in nomine & de lege Corra. §. ex eadem le. de vaſallo , quòd poſſit in feudum dare non dicit, vbi eſt illa conſuetudo ibi ſeruetur, in Regno Siciliæ non eſt. Et ſi eſſet , videtur tolli per hanc conſtitutionem

nem. [Si do tibi in feudum, vt habeam te in vaſallum quomodo dabis aliis me inuito : cum ego non poſſum proprietatem alienare inuito vaſallo, vt dicta l.in nomine?non videtur æquum nec rationabile,& expreſſum videtur hac conſtitutione,in fin.vbi excadentias tantum locat feudatarius. [Item nunquid hæc conſtitutio corrigat id , quod dicitur de alienatione feudi?, Pater in princip. de aliena.in agnatum,qui erat aliàs ſucceſſurus,quod valet ſine cõſenſu domini,quaſi ſit magis refutatio,vt in titul.per quos fiat inueſti.§.ſed & res.& ita vtimur in Regno,quia rationabile,quod ſpecialiter non exprimitur relinquitur regulis veterum legum. C. de appellat.præcipimus in fin. Generale non derogat ſpeciali.ff.de pœnis.l.ſanctio legum. Legum correctio eſt euitanda. C. de inofficio.do.l.j.quia non corriguntur niſi quando expreſsim dicitur, vt in authentic. quibus modis naturales efficiuntur ſui. §. tribus. Et, poſteriores leges diſtinguntur per priores. ff. de legibus. l. non eſt nouum,& l.ſequen. qui ſatiſdare cogantur.l.ſciendum. de lit.conteſta. authent. offeratur. in quantum refutatur agnatio valebit ſine conſenſu domini,alia pacta non,per conſtitutionem iſtam,vt diximus in titu. de eo qui finem fecit agnatis. c.j. [Item nunquid feudum poſsit diuidi ſine conſenſu.domini? diximus plene in dicto §. præterea ducatus, quia non poteſt,ſi per diuiſionem fiet dominus, qui non erat , vt quando viuitur iure Francorum , ſecus ſi viueretur iure Longobardorum. Vnde inalienabilia alias , ſicut bona minoris & eccleſiæ diuiduntur. [Item vtrum vaſalli diuidantur? plene dictum eſt in §.præterea ducatus. [Et quando vnus haberet maiorem partem,quam alius præiudicabit diuidenti , niſi vltra dimidiam eſſet deceptus , vt in l.rem maioris pretij. C. de reſcindenda venditione,& niſi præiudicaret reipublicæ , vt ſi dominus minoris patris non poſſet facere ſeruitium , inde ipſum contingens & alius nõ faceret plus de ſeruitio, niſi pro medietate , non pro illo , quod plus habuit. Dicitur enim hic in gloſſ.quod alienationes,& præſcriptiones tenent , quando non præiudicaret reipublicæ. Sed quando pars maior aperietur domino , & per mortem , vel alio modo deuoluetur , præiudicabit ipſi domino. Nec in hoc curret præſcriptio domino quanticunque temporis poſtquam ad eum deuoluitur, vt in tit.de inueſtitura,de re.alien.& de capi.Corra.§. præterea.& conſtitutione Imperialem, in princip.

Excadentias autem. Item quòd in nullo debita ſeruitia minuantur. Idem in principe , vt det rem cum antiquo & conſueto ſeruitio,& ſi diminueret ex certa ſcientia , non valeret , niſi diceret, non

non obſtante lege, de hoc dictum eſt plenè in dicto §. prætereà ducatus. circa finem. [Item nota quod dicitur hîc in fiue glo. quòd contractus, inſtrumenta, & priuilegia feudorum poſſunt reuocari, ſi ſunt antiqui, ſine conſenſu regio: quia non conferuut plus iuris quàm habent authoritatis.

D*iua memoria.* Ibi, iure proprio, id eſt, iure ſpeciali: ſic ponitur ff. de iuſtit. & iure. l. omnes populi. & eſt ſpecialitas in hoc quòd alienans venit contra factum ſuum: ſic C. de agric. & cenſi. l. quemadmodum lib. xj. contra regulam, quæ ponitur ff. de adopt. l. poſt mortem. non autem propria authoritate: quia illud non licet, vt ff. quod met. cauſa. l. extat. & ad leg. Iul. de vi priua. l. creditores. [Sed quid ſi aliqua bona feudalia fuerint data in pignore in caſu conceſſo à lege, vel principe, an iſte creditor illa quæ alienata ſunt, illicitè, de huiuſmodi poterit alienata reuocare? vidi dubitare: Sed dicendum eſt pro veritate, quòd ſic, quia prædia eccleſiæ indebitè alienata reuocant œconomi primo loco, & poſt ipſos Parochiani, & patroni, vt C. de ſacroſanct. eccleſ. l. iubemus nulli. & ibi not. Sicut prædia decurionum indebitè alienata, quæ retrahuntur per quoſlibet, vt C. de prędiis decurio. l. ſi quis. lib. x. & eſt ad hoc, de reb. eccl. non alienan. cap. ſi quis presbyterorũ. Conſtat enim quòd creditor, cui res ſubripitur, agit condictione incerti, vt ff. de condict. furt. l. Ariſtones. Bartholomæus de Capua miles

In §. eiuſdem. ibi, reuocare. Sed an teneatur ad reſtitutioné pretij? dic quòd ſic, ſi bonæ fidei fuérit emptor, aliàs non, vt de prohi. alienat. feu. per Feder. l. imperialem. §. j.

In text. ibi, delata. Quæro, an dominus poſſit cognoſcere inter duos vaſallos aliàs litigantes de feudo, quod ad ipſum pertinet? forte ſic: de prohi. alie. feu. per Fed. l. pen. & quod ibi not. [Nec obſtat iſta conſtit. quia loquitur, cùm tractatur de diminutione feu. ſ. quia alter dicit non eſſe feudum, vt ſuprà patet: & facit ad id quod dixi extrà de iudi. c. cæterùm. & de fo. compe. c. licet. & c. ex tenore.

In gl. licentia. ibi, conſenſus. De iure communi requiritur conſenſus comitis, & conſenſus principis concedentis principaliter: vt not. glo. in l. ſi quis hac. §. pen. ff. qui & à quib. & facit l. in concedendo. de aqua plu. arcen. Sed quid ſi duo contendunt ad inuicem ſe eſſe dominos eiuſdé feudi, pendente iudicio res aliqua ſpectans ad feudum, venditur, cuius voluntas debet exequi? dic vtriuſque, vt voluit Innoc. amplè in cap. cæterùm. extrà de iudic. & facit d. l. in concedendo. Petrus.

Sed ſi poſſeſſio rei feudalis peruenerit ad emptorem, vel creditorem, poteſt emptor, vel creditor vti retentione: donec ſoluatur ſibi pretium: licet venditio vel pignoratio non valeat: ad hoc alleg. do. Bart. de Cap. l. ſi pupillorum. in fi. ff. de reb. eor. Pet. de Monteſ.

In gloſ. nullam omnino. ibi. Sed quid ſi tenet ab alio Barone? Not. quando feudum tenetur à Barone, ſi alienatur, ſufficiat conſenſus Baronis. Sed contrarium audiui, quod tenet And. de Yſernia: & communis obſeruantia eſt, quòd vtriuſque requiratur: de quo dic per And. de Yſer. de prohib. alien. feu. per Fed. l. imperialem. circa principium, Regis ſcilicet & Baronis. Pet. de Monteforte.

In eadem in principio. An valeat teſtamentum vel legatum feudi in proximum cõſanguineum, non ſucceſſurum? dic quòd non, vt in cap. j. de ſucceſ. feu. & cap. j. §. donare. qualiter olim feud. alien. pot. & in cap. j. in verbo, anima iudicare. de prohi. alien. feu. per Fed. Oldr. in conſi. clxij. aliàs ccxxxvj. incip. perlectis & diligenter inſpectis omnibus ſcripturis. Sed ipſe idem in conſi. cxliiij. incip. in q. propoſita. quòd prohibitio teſtandi de feu. poſita in d. c. Imperialem, cum ſi. debet intelligi prorſus in extraneo non auté in coniuncta perſona teſtatoris. nã illa poteſt inſtitui, aut ei legari ſine aſſenſu ſuperioris, argu. l. voluntas. C. de fideicom. & in l. per eum. §. quindecim. & §. Iulianus. de leg. iij. Nam ſi feu. alienatio tenderet in augmentum ſeruitij, quia fieret ei qui melius ſeruiret, valet ſine aſſenſu principis: & non haberet locũ hæc conſtitutio, vt tenet And. de prohi. feu. alien. per Fede. iij. col. & in ti. de cap. qui cur. ven. in c. j. § prætereà. & hic in ſequenti col. [Si venditor feudi promiſit ſe facturum, & curaturum quòd dominus conſentiat, an valeat tale pactum? And. in tit. de prohi. alie. per Loth. in verbo, conuentum excogitare. Diomed. Maricon. [Habeo debitorem inſtrumentarium, qui per pactum hypothecat mihi bona feudalia conſenſu regio, cedo omnia iura mihi competentia cõtra illum Titio, an videar concedere poteſtatem capiendi propria authoritate mihi conceſſa in inſtrumento? dic quòd ſic, per Bar. in l. j. §. fi. de noui operis nuntia. vbi vide omnino Ludo. [Sed an ad hoc, vt ceſſionarius poſſit ſe iuuare ex iure ceſſo ſuper feudalibus, requiritur quòd in ceſſione interueniat aſſenſus? dic quòd ſi quidé erat mihi hypothecata cũ poteſtate capiendi propria authoritate, & illa vendendi, vel alienandi, & inſolidum retinendi, vt communiter apponitur in inſtrumento, & non requiritur nouus aſſenſus in ceſſione, quia ſatis eſt quòd rex conſentiat poteſtatem dare in capiendo, & retinendo, vel vendendo, videtur enim rex conſenſiſſe generaliter, quod non ſolum illa bona feudalia ſint hypothecata mihi, & per me capi poſſunt, ſed etiam quòd per me poſsint alienari. faciunt nota. in capi. Imperialem. de prohibita feud. aliena. per Federic. Quando aſſenſus eſt conceſſus generaliter alienandi, poteſt fieri alienatio cuicunque: ſecus ſi ſit cõceſſus ſimpliciter, vt in talem alienetur, quia Seio non poteſt alienari. [Si verò non ſit ita ampla poteſtas vendendi data, tamen hypotheca mea vallata Regio aſſenſu, adhuc puto quod ceſſionarius intentãs actiones vtiles ex ceſſione, non habet eam fundare ſuper obligatione, & hypotheca fundata in perſonã ſuam, ſed perſonam certam, & petere adiudicare ſibi, vt declarat Bar. in l. j. poſt glo. de actio. & obligati. Tertiò non intentat actionem, quia non præſupponit obligationem, ſeu hypothecam acquiſitam ſibi ex ceſſione, & debet contractus valere tanquam non transferens in eum dominum, neque hypothecam, aut obligationem, ſed ſimpliciter actionem hypothecariam datiuam. non facienda tamen ſuper obligatione exiſtente in perſona ſua, quia ille contractus ſuper feudo non valeat per quem transfertur dominium, hypotheca, aut aliud ius in feu. vt hic per Andr. [Vnde concludo quòd ceſſionarius poterit petere aſſiſtentiam ex poteſtate, & hypotheca capiendi mihi competenti, & petet ſibi feudum adiudicare, & procedit iudicium ſed in adiudicatione dantis fienda ſibi requireretur regius aſſenſus nouus, cum in princ. Rex conceſſit, vt adiudicatio fieret mihi, & non illi, vnde conſenſus non extenditur ad illud, ſed requiritur nouus aſſenſus, ſicut dicitur in adiudicatione, quæ fit ex ſecundo decreto, vt no. Andræ. in conſtitutio. ſi quis poſt litem. & in capi. j. de inueſti. de re. alie. facta. Et fuit de facto in ſacro conſi. Diomedes Mari [Quid ſi mulier habens feudum cum aſſenſu Regis, quod obligatur pro dote, & renunciauit in manibus debitoris poſſidentis feudum huic iuri hypothecæ, an valeat renuntiatio ſine aſſenſu Regis? fuit reperta apoſtilla d. Barth. de Cap. dum eſſet quæſtio de facto in hac conſti. & in l. iiij. §. fin. de manu. vind. qui tenebat per illum text. quòd tenebat talis renuntiatio ſine aſſenſu: quia tendit ad feudi liberationem. In contrarium adducebatur And. hic, dum dicit quòd in remiſſione iurium contrahitur in feudo, quia hoc donare eſt ar. l. ſi mulier. de condictio. ob cau. & ad d §. fin. reſpondebat. quòd ibi minor non erat prohibitus generaliter omnem contractum facere, ſed ſolum manumittere ſine prætore. Ideo ſi conſenſit debitori manumittenti ſeruum pignoratum ſibi, non videtur ipſe manumittere, ideo valet actus ſine prætore. Sed in caſu noſtro lex prohibet omnem contractum, per quem feudum aut diminuitur, aut commutatur. Et per hanc renuntiationem ius mihi quæſitum, ſcilicet, hypotheca commutatur, ſcilicet de me in debitorem, ſeu poſſeſſoré feudi, cui remitto hypothecam. Tandem res fuit per alia media determinata, cogita. Nec illud placet quòd prima remiſſio valeat, quia tendit in liberationem feudi, & ſic in augmentum eius, quia nullum eſt augmentum feudi, ſiue ſit hypothecatum, ſiue non. pariter enim iura ſua poſſunt diſtingui: quod Andr. hic intellexerat de iuribus regalibus. Sed Barth. de Capua loquitur de iure hypothecæ, & ſic de actione hypothecaria, quæ eſt in rem ſcripta, ſicut perſonalis quæſita remiſſa: non dicitur remiſſum aliquod ius feudi, ſed actio, ſeu ius ad rem, ſeu feudum à non domino pro hypothecaria, cogita, quia fuit in facto, in caſtro Paduli. Diomedes Mariconda.

Fuit dubitatũ in ſacro conſilio quid ſi Rex requiſitus noluit conſentire, an habeatur pro conſentiente, vel an contractus valeat? videtur quòd ſic, ſi ſine cauſa recuſat conſentire: ſicut dicit Bart. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ſol. mat. l. quem de ſtatuto. quòd mulier, vel minor non poſſint contrahere ſine licentia ſuorum conſanguineorum, cum aliis authoritatibus ibi per me adductis. Ad idem facit conſilium Alex. cvij. ij. vol. quòd ſi hæres prohibitus eſt alienare ſine conſenſu vxoris, ſi vxor requiſita noluit conſentire ſine iuſta cauſa, iudex poteſt impertire licentiam per rationes, de quibus ibi facit D. And. hic, dum dicit quòd vaſallus non poteſt in feudum alij dare, quia ſi do tibi in feudum vt habeam te in vaſallum: quomodo tu dabis alium me inuito? quod verbum etiam ſonat, quòd ſine vlla cauſa poſſum denegare aſſenſum, & ſufficiat pro ratione voluntas: quia mutare vaſallum domino inuito eſt iuſta cauſa denegandi aſſenſum. Pro hac parte allegabatur Andr. in conſtit. ſi quis poſt litem, vbi dominus ſecundum And. cogitur conſentire, quando alienatio fit ex neceſsitate feudi, & propter onus feudi, propter dotes ſororis, vel filij, vel propter ſoluendum ſeruitium domini. Ergo in contrarium eſt regula, vbi alienatio fit ex voluntate, & ex aliis cauſis iuſtis. Idem Andr. in c. j. de inueſt. de re. alien. facta. quòd quando vaſallus eſt grauatus principi, non præſumitur quòd princeps ſit grauatus, quia non eſt de honeſtate. & ita credo eſſe dicendum. Diome. Mari.

Scias quòd prima reuocatio non poteſt fieri, niſi prius ſit requiſitus rex vt aſſentiat. vide omnino quæ not. dicit Luc. de penna, in l. nulli. de fund. patrimo. lib. xj.

An autem iſta reuocatio poſsit fieri per hæredem? videtur quòd non: quia ius reuocandi non tranſit ad hæredem: dicit Bart. in l. qui Romæ. §. Flauius. circa fin. de verb. obli. quod maximè videtur procedere in dote, per l. ſi quis. de iure dotium. Et vidi aliàs fuiſſe conſultum,

a *Permittimus.* Dum tamen non poſsit Baroniam vel feudum quæ ſunt ſcripta quaternionibus demanij Baronum, de quibus quid faciendum ſit dic, vt infra de ſucceſ.in feu.li.ij.

De eodem. Noua conſtitutio.

a permittimus: dummodo ſub eo annuo ſeruitio & redditu locentur, ſub quo antiquo locari conſueuerunt. Ita quòd in nullo debitum ſeruitiũ, vel redditus minuatur.

De eodem.

Noua conſtitutio.

Nullus Comes, Baro, vel miles, vel quilibet alius tam laicus quàm clericus rem quæ eſt in ſeruitium Regiæ Curiæ qualitercunque obnoxia, vel res ex ſua, redditus, vel ſeruitia Regiæ Curiæ præſtare debet per contractum inter viuos, vel in vltima voluntate in totum, vel in partem, neque in alium transferre præſumat, & ſi forte aliter fiat per hoc redditus, vel ſeruitia debita Regiæ Curiæ non minuantur, quia alienatio tranſibit cum ſua cauſa, id eſt, cũ dictis ſeruitiis, & redditibus.

b Hac edictali. Multi volunt credere, quod ſi feudum vel res feudalis, & qualiter cunque ſeruitiis obligata relinquatur tali perſonæ quæ ſuccederet ab inteſtato, vt infra de ſucceſ. in feud. not. l. j. tale relictum valeret, etiam ſine cõſenſu principis, cũ & ſi non relinqueretur, nihilominus haberet ab inteſta. ſicut teſtamẽtum imperfectum valet inter liberos, qui alias ab inteſtato ſuccederẽt, vt C. de teſta. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto, & ſimilis ratio ponitur. C. de operis liber. l. j. in fin. argu. bonũ ad hoc expreſſum. C. de impo. l. i. diſcri. l. j. §. j. lib. x. & ff. de hæredi. inſti. l. ſi ſeruo fidei ius. Nam eũ ſibi deſertur, etiam ſi nullum eſſet relictum ſactum multo fortius debet relictum tenere, licet non ſit conſenſu principis roboratum, vt argument. C. de rei vxor. actio. l. j. §. j. & argument. expreſſum. C. de inceſt. nupt. ſiquis inceſti. & not. idem in gl. ord. in ſimili caſu, ſcilicet, in aſcriptitio, & cenſito. C. qui cauſ. co. cen do. an accuſ. l. ij. li. xij. in colono conditionali, vt C. de de agri. & cen. cum ſatis. l. j. libr. xj. Item volunt quidam dicere, quod feudum poſsit tranſire cum vniuerſitate

ADDITIO. *Adde Iac. Alua. in c. j. §. præterea ducatus. in j. col. de prohi. feud. alie. in vſib. feud.* Superantius.

Si forte quis hæres inſtituatur in bonis, inter quæ ſit feudum, arg.

ANDRÆAS

ſultum, quod generalis renuntiatio non extenditur ad obligationem dotis, vel alimentorum, per tex. & ibi not. Bart. in l. libertis. § poſt huius. ff. de alimen. & cibar. lega. & Bald. nouellus in tract. de dot. & ſimiliter non comprehendit obligationem iuratam: per id quod not. gloſſ. in c. cum non debeat. cum ſimi. de electio. & ita fuit iudicatum in cauſa Comitiſſæ, cum Comite Vgenti, in ſacro Regio conſilio anno 1499. Diomedes Maricunda.

An autem ſi petatur reſciſsio contractus, debeat pretium reſtitui? Albet. in c. j. §. notandum. qui feud. dare poſ. vide Bald. in l. electio. C. ſi aduerſ. filium. Item ad hoc vt iſta reuocatio fieri poſsit, requirẽ quòd quis offerat ſeu tradat illud quod habuit ex illo contractu, quem vult reuocare, dicit Bald. in l. final. in iij. quæſt. C. de contrahen. emp. Diſplicẽtia enim retraditionis deſiderat. & nõ dicitur diſplicere id quod poſtea retinetur, & ita per id dictum audiui alias per Regni peritos fuiſſe iudicatum. Aliqui tamen dicebant, quòd licet non fiat iſta oblatio, ſeu retraditio, tamen non propterea poteſt dici quod reuocatio ſit nulla, quinimo valet. Sed non poterit conſequi rem quam ipſe vendidit ex primo contractu quem reuocauit, niſi ipſe transferat id quod habuit ex eodem contractu. Quæ verba habent magnam honeſtatem. Sed verba Baldi loquuntur proprie in diſplicentia, & ſic in reuocatione, vnde cogita. Et ad prædicta facit gloſſ. in c. ſi auditus, in fin. de appel. in vj. quod vbi grauamen fuit reale, & reuocatio debet fieri realis, ſi verbale, reuocatio debet fieri verbalis: ita Bald. allegans illum text. in l. acceptam. in j. oppo. in fin. C. de vſur. Sed in ſacro Regio conſilio fuit iudicatum, quòd ſufficit reuocatio verbalis, & quòd non requiritur aliqua oblatio. In cauſa Nardi comi. anno. 1499. ſecundo Martij.

Ad quod facit, quod is qui contractum reuocat, videtur habere intentionem, quod omnia reducantur in priſtinum, & per conſequẽs tacite videtur offerre, velle reſtituere quod accepit. Accedat prædictis quod dicitur in l. ab emptione. de pact. quod non poteſt fieri reſoluto contractus verbo, quando interuenit traditio: ſed requiritur actus retro ſimilis, facit quod voluit Alber. in c. j. §. notandum, qui feuda dare poſſunt. Qui petit reſcindi contractum, debet pretium reſtituere, & vide quod not. Paul. de Caſt. in l. ij. & in l. ſi ante. C. de pact. inter empt. & vend. Diomedes Mari.

In

arg. ff. de re mili. milites §. fin. & de decur. l. decurio. & de fund. domi. l. j. & ff. de contrah. end. empt. in modicis, cum ſi & ſic ſenſit glo. ordi. in ſimili. C. non lib. hab. metro. bon. ſua. ad ali. tranſ. l. j. in gloſſ. ſi fundo, & c. li. xj. [Item quidam dicunt quòd vaſallus etiam ſine licentia principis poſsit in connaſallum, & in eum, qui eſt vilis conditionis, & ſub eodem dominio aſtrictus, feudum alienare. argum. eiuſdem l. C. non lic. hab. metro. bon. ſua ad alium tranſ. l. j. libr. xj. & de emp. ſa. à villa. vel anga. l. ad ſubiectorũ in fine. cum enim non mutetur perſonæ conditio, nec ſta ũ rei cõuenit immutari, vt C. de impo. luc. deſer. l. j. §. cæteri lib. x. Itẽ crederem, quod licet non poſsit vſusfructus feudi alienari, quia hæc conſtit. prohibet alienationem, vt C. de rebus alie. non alie. l. fiu. Tamen fructuum perceptio alienari poſsit, fortè vſque ad certum tempus, etiam ſine cõſenſu principis, vt arg. inſti. de vſu & habi. in ſi. j. reſpon. & ff. de peri. & com. rei ven. neceſſario. §. final. non enim vendit ius vtendi, quod non poſsit, vt arg. ff. de iure do. ſi vſufru. §. finitur, ibi extraneo, &c. & ſic tota die Barones dant & locãt caſtra in gabellam, & argumen. ad id. ff. de leg. ij. l. codicil. §. inſtituto, & quod ibi not. *Alias Idem.*

hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

Hac edictali[b] lege in perpetuum * valitura omnibus regni noſtri fidelibus expreſsius inhibemus, vt nullus Comes, Baro, vel miles, vel etiam quilibet alius, vel clericus, res qualicunque noſtro ſeruitio obligatas, de quibus redditus, & ſeruitia Curiæ noſtræ debeãtur, quocunque alienationis titulo inter viuos, vel in vltimis voluntatibus in alium pro parte, vel in toto transferre præſumat, vel etiam commutare, vnde ſeruitium ipſum, aut redditus Curia noſtra [c] perdat.

c *Perdat.* Non eſt hæc ſola ratio, quæ ponitur in fine huius conſtitutionis, ſed eſt & illa, quia non poteſt inuito mihi vaſallus agnoſci ſicut nec ſocius. ff. pro ſocio, qui admittitur, & expreſſum eſt in x. collatione, de fratribus de nouo beneficio inue. l. ij.

* ADDITIO. *In perpetuum. adde glo. in verb. perpetuum in c. fundamenta. de elect. libr. vj. l. j. ff. pro ſocio. & in l. in perpetuũ. ff. de proc.* Supe.

De

DE YSERNIA.

In tex. licentia. Sed nunquid ſufficiat tacitus conſenſus principis? videtur quòd ſic, vt in c. j. in gloſſ. ipſorum. de prohib. feu. alie. per Lotha arg. eius quod not. in c. j. §. præterea quib. mo. feu. amit. Barthol. de Capua. Sed aduerte, quia Andr. ibi tenet contrarium, quòd requiritur expreſſus aſſenſus hodie in Regno, & idem videtur tenere in c. Imperialem, in princ. vj. col. de prohib. feud. alie. per Fed. Per. de Montef.

Item ſi vaſallus vendit, & redimit incontinenti, modico interuallo intercedente, etiam incidit in pœnam caducitatis, vt eſt expreſſum in c. quid iuris. ſi poſt alien. feud. Barth. de Capua.

Sed aduerte, quia hodie in Regno pœna caducitatis non habet locum, & in hoc corrigitur ius commune per conſtitutionẽ iſtam, per quam alienans ſine aſſenſu non perdit feudum ſed poteſt reuocare, & contra factum ſuum venire. Bart. de Capua.

Item habes hic, quòd ſi contractus rei feudalis fuit de conſenſu principis, valet, quod eſt ſano iudicio intelligendum, vbi alienans non habeat filios, vel alios, ad quos eo mortuo iure ſucceſsionis poſſet peruenire. Nam ſi haberet, requireretur eorum conſenſus, vt in c. j. §. præterea. quib. modis feud. amit. nam ſine eorum conſenſu alienatio, vel contractus non teneret, vt in c. j. de alien. feud. pater. Sed quid de vaſallo, an poſsit alienari ſine eius conſenſu? dic quòd ſic, vt not. in glo. in verbo, inſtantiam. in conſtitutio. probationum defectum. Barth. de Capua. Item aduerte: nam aſſenſus Regis in præiudicium ipſius Principis, ſubſequi poteſt ad validandum contractum, non tamen in præiudicium tertij, vt not. Inno. in cap. Imperialem. in princ. per Andr. de Iſer. de prohi. feud. alie. per Fed. & not. eo. c. § item quia. Petr. de Montefor.

Item intellige ſine diminutione in toto vel in parte, vel de prohi. feud. alie. per Fed. l. j. ver. hac edictali. & pro aſſenſu Regio præſtatur quinquageſima de iure, ſecundum Azo. in ſumma de iure emphy. Pet. de Montefor.

De eodem. Noua conſtitutio. **Rub.**

H*ac edictali.* Intellige gloſſ. l. illam in feudo, & tunc eſt plana, quia etiam eccleſiæ non poteſt relinqui propter rationem, quæ ponitur in tit. de alien. feud. capitul. primo, ſecundum. quia nunquam eſſet reuerſurum ad dominum, cum eccleſia ſemper ſit, & non moritur. Idem in aliis bonis, quæ quis tenet à fiſco

De reuoc. tranſeūtib. ad alien. habi. Rub.

a *Q*Viſquis. Hæc cōſtitutio imponit pœnam Baronibus, & Prælatis, & aliis hominibus nobilibus, & occupantibus homines de Demanio: & dicti homines infra tempus infraſcriptum reuocantur ad Demaniū: concordat C. de manci. & colon. patrimonia. lib. xj. l. fin. Econtrà prouidet Baronibus, & aliis militibus contra occupantes illorum villanos: minor tamen pœna, quàm ſuprà pœna † eſt quia ſuprà eſt pœna vnius libræ auri, hic mediæ libræ.

† *Aliàs, Idem.*

b *Temporibus retroactis.* In villanis eccleſiarum, Comitum, vel Baronū reſtringitur hoc ad tēpus coronationis, vt infrà ead. l. §. æqua. & ita nō eſt per omnia æqua lance, vt ibidem notaui.

c *Infra tres menſes* Nō ponit infra quod tempus Burgenſes, vel villani poſſint, vel debeāt reuocari: ſed infra qđ tempus debent reſtitui, poſtquàm fuerint requiſiti.

d *Aequa lance.* Quo ad temporis ſpatium, non quo ad pœnam, vt

De reuocandis tranſeuntibus ad alienā habitationem.

TITVL. VI.

Hac conſtitutio imponit pœnam Baronibus occupantibus homines Demanij, & compelluntur infra tres menſes, ſi ſint in eadē prouincia: ſi extra prouinciam, infra ſex: & qui ſcienter receperit, aut receptos ab initio forſitan ignoranter contempſerit, reddere requiſitos punitur in vna libra auri, & toto intereſſe: ſic etiam prouidetur, quòd homines Baronum, eccleſiarum, vel militum, qui dominis ſuis de perſonalibus ſeruitiis teneantur infra prædictum tempus requiſiti redire ad terras dominorum ſuorum detentores, & ſuprà, puniuntur in vna libra auri. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

QVisquis a burgenſibus, aut villanis ad noſtrum demanium pertinentibus b temporibus retroactis ad eccleſiarum loca Comitum, ſeu Baronum, vel aliorum quorumlibet, quacūque occaſione tranſierit incolatu ſeu habitatione noſtri demanij derelicta c infra tres mēſes, ſi in eadē prouincia fuerint: & ſi extra prouinciā fuerint, infra ſex menſes, poſt requiſitionem ordinatorum noſtrorum ad terram demanij, quā deſeruit, redire præciſè cū tota familia cōpellatur. Quicūq; autē huiuſmodi homines receperint ſciēter, aut receptos ab initio forſitā ignorāter contēpſerint reddere requiſiti, libram vnā auri puriſsimi cameræ noſtræ cōponant: & recepto nihilominus cū omni cōmodo, quod inde admiſerint, curiæ noſtræ reddere cōpellantur. Aequa etiā lance ſancimus, vt eccleſiarū homines Comitū, Baronum, vel militū, qui tamē dominis ſuis de perſonalibus ſeruitiis c minimè teneātur, ſi à tēpore noſtræ fęlicis coronationis ſe ad terras noſtri demanij, ſeu aliorum quorūlibet trāſtulerint, ab eodē temporis ſpatio triū vel ſex menſium, ſcilicet, à tēpore requiſitionis emiſſę redire ad terram dominorū ſuorū mora qualibet & occaſione depoſitis, cōpellantur. Pręlatus, ſeu Comes, Baro, vel miles, ſeu quilibet alij f ſupradictorū † hominū detētores, ſi ſciētes extiterint, vel ignorantes, & ipſos nō reddiderint requiſiti poſt tēporis ſpatiū ſupradictū, in dimidiam librā auri puriſsimi ſentiant ſe fore dānandos, cuius medietas noſtro ærario, reliqua medietas damnū paſsis volumus applicari.

vt infrà ead. l. ponit.

ADDITIO. *Adde tex. in c. omnis. quadrageſima quinta diſtinctione. & tex. in c. cum atermi. de re iudi. lib. vj.*

e *Minime.* Aliàs eſt ſeruitus, & non eſt minimè: & tūc eſt plana. Minimè abſurdum videtur innuere verbum minimè nunc: nā multò fortius tenentur tedire illi, qui ſunt aſtricti perſonalibus ſeruitiis, vt C. de agricolis & cenſi. l. coloni. cū l. ſequēti. & de decurio. generali. cum ſimilibus. [Vel verbum minimè, fuit hic poſitum vitio ſcriptoris. [Vel exponas minimè, id eſt, parū: quaſi dicat, q illi vaſalli tenētur ratione perſonæ. ſic verbum, minus exponitur vno modo. ff. de iudic. l. & poſt edictum. vbi exponitur minus contumax, id eſt, modicè cōtumax. & in auth. de non alienan. §. licet autē dam. licet aliàs exponatur pro non, vt ff. de acqui. poſſeſſione. l. minus. [Et multis locis idem inuenire laborioſum eſt potius, quàm ſubtile.

† *Aliàs, ſubſcriptorum.*

f *Subſcriptorum.* Scilicet, vaſallorum aliorum Baronum requiſiti. [Not. detētores ignorantes

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ad annuum redditū, vel ſeruitium: quia lex hæc generaliter loquitur, & eadem eſt ratio: quia non poteſt alia reddi. ff. de verbo. obligat. l. à Titio. Secus ſi de bonis aut prædio meo promitterem fiſco decem annua: & obligarem ei propter prædium: nam vendam cui volem, ſaluo redditu decem, quæ fiſco debentur. ff. de contrahen. emptio. l. fin. in fin. & hoc dicitur in fine huius conſtitutionis, vnde redditus vel ſeruitia. quæ minuuntur, cum ſuo onere tranſibunt, & cum ſua cauſa. eo. tit. l. alienario. [Quod autem hîc dicit glo. quòd teſtamentum in eos, qui ſunt aliàs ſucceſſuri valeat in feudo: eſt contra id, quod dicitur in titu. de ſucceſ. feud. in princip. ibi, nulla ordinatione defuncti, &c. Et diximus ſuprà l. proxima, in neceſſitatibus non dicitur quis liberalis. ff. de leg. ij. l. vnum ex familia. ff. de adimend. leg. l. rem legatam. Nec procedunt alia, quæ dicit glo. vt vaſallus poſſit vendere feudum: nam generaliter eſt prohibitum, vt ſuprà l. proxi. nec eſt ſimile de metroico & aſcriptitio, qui ſunt domini rerum ſuarum, ſicut dicit glo. in quib. cau. coloni &c. Sed feudi dominus eſt directò ille, à quo tenetur, etiam ſi filius habet feudum non à patre, ſed principis prouidentia. ff. de adopt. l. ſi arrogator. de legat. ij. cùm patronus. & in titu. vt agnatus, &c. c. j. niſi eſſet feudum hæreditarium. ff. de peti. hære. l. & non tantum. Et in ſpecialibus caſibus loquuntur, nec liceat habit. Metropolita. & vt infrà eod. ad ſubiectorum.

HAec edictali lege in perpetuum. In glo. magna in fin. Iſtud poteſt intelligi in feudo, ſed in aliis bonis, vnde debetur redditus, vt in hac conſtitutione, tunc poſſent alienari, ſaluo redditu: vt hic in fine huius conſtitutionis. Et pro hoc C. de loca. prædior. ciuilium. l. prædium. & in authen. de mandatis princip. § & non permittatur. & ff. de legatis. j. l. nihil, & de vſufructu legato. l. fundi Trebatiani. & in ipſis loquitur hæc conſtitutio. Superior verò in feudalibus. Bartholomæus de Capua.

De reuocandis transfeuntibus ad alienam habitationem. Rubr.

QVisquis de Burgenſibus. Reuocat ad demanium Imperator vaſallos ſuos. Et hoc eſt fauore hominum principis: quia ſi habitarent in terra Baronis, ſubueniret eis in quinque caſibus, vt infrà in conſtitutione, quamplurimum. Idem ſtatuit de hominibus feudatariorum, & eccleſiarum transferentium ſe ad terras demanij. Sed hoc videtur contra libertatem eorum. Nam & libertus, qui debet perſonales operas, poteſt habitare vbi vult, nec cogitur cum patrono habitare. C. de operis libertorum. l. penultima. Dic quòd & ſi liberto dictum eſſet in manumiſſione, vt non diſcederet à patrono, non poſſet recedere. ff. de conditionibus & demonſt. Titio. §. Titio. Sed cùm dominus terram vaſallo dat, & concedit, hac conditione dat, vt de terra non diſcedat: & ſi non exprimat hanc conditionem, quia communiter conſuetum eſt ſic dari: pro cauto habendum eſt. ff. ſi certum petatur. cum quid. ff. commodati. ſi is qui. §. finali. Secus ſi aliter conſtaret de contrario: cum durum eſſet contra hanc legem aliquid dicere, niſi quod expreſſum eſſet demanij.

QVisquis de Burgenſibus. In textu in verbo, ſcienter. Vide quia in iſtis tenentibus homines demanij, diuerſæ pœnæ ſtatuūtur, hic ſtatuitur vna. Diuerſa ſtatuitur in proxima conſtitutione, & diuerſa in alia conſtitut. ad ſubiectorum. Sed prædictæ conſtitutiones loquuntur in diuerſis caſibus. Barth. de Capua.

Hoc eſt hodie clarius determinatum per capitu. Regis Caroli, deſideriis hactenus. & capitulum, item ſtatuimus, quod ſi vaſalli eccleſiarum eis ad perſonalia ſeruitia obligati. & magis diſtinguitur per capitu. Papæ Honorij. edita pro bono ſtatu Reg. quæ incipiunt, Iuſtitia, & pax. vbi ſic dicitur: Ad nouas coniurantias vaſalli Baronum, vel aliorum ire non compelluntur inuiti, ſed nec voluntarij admittantur, ſi ſint aſcriptione ſimiles ſuæ fortunæ, vel ratione perſonæ, non tamen rerum ſeruitiis perſonalibus obligati: ſi verò ratione rerum tantummodo huiuſmodi ſeruitiis teneantur, ad eaſdem coniurantias tranſire voluerint, res ipſas dominis ſuis ſine contradictione dimittant. [In alius capitulis eiuſdem Papæ Honorij. quæ incipiunt, Dilectus filius nobilis vir Carolus claræ memoriæ Carolis Regis Siciliæ primogenitus, &c. dicitur ſic: item licet idem princeps ſtatuerit aliqua de vaſallis eccleſiarum eis ad perſonalia ſeruitia obligatis, ſi forſan à terris, in quibus morari debent aufugerint, per prælatos, & perſonas eccleſiaſticas reuocādis. Nos tamen dicimus diſtinguendum, vt ſi ratione perſonæ ad huiuſmodi ſeruitia teneantur, poſſint, ſi receſſerint, legitime reuocari: ſi verò tenentur rerum tantummodo ratione, & recedere voluerint, res ipſas eccleſiis, & perſonis eiſdem omni modo dimittere compellantur. Petrus de Monteforte.

De

rantes debere requiri, vt hic. Scientes debent reſtituere etiam irrequiſiti, vt ſupra, vt nul.oecur.te.do. l. prima. licet videatur quòd circa rem alienam, quam tenetur aliquis reſtituere, non debeat eum ignorantia excuſare, vt ff.loca.& condue. l.item quæritur. ſupra, ſi falſo.& eſt hoc ſecundum euidentem rationem, quia cũ non permittitꝰ alicui ignorare res ſuas, vel qualitatem rerum ſuarum, vt ff.de actio. emp.l.tenetur.primo reſpon.& C.de rei ven.quiſquis. Omnes enim ſcire debent quod ſuũ nõ eſt, hoc ad alios modis omnibus pertinere, vt C.vnde vi.l.cum quærebatur. G.

De hominibus affid.non tenendis. Rub.

a *Cum vniuerſis.* Hæc conſtitutio ſancta eſt, ſi bene ſeruaretur: prohibet enim, vt nullus nobilis, vel alius habeat affidatos in terris demanij, puta dicit homo debilis potenti, defendas me, & dabo tibi † *Aliàs, Idem.* quolibet anno tot ſeruitia, vt fit in Lombardia: hoc prohibetꝰ hic. Quia defenſio Imperatoris omnibus ſufficit. [Si quis tales receperit nulla temporis præſcriptione iuuatur: concor. C.de agri. & cenſi. quẽadmodũ. Et punitur contrafaciẽs, & grauius, qui ſemper deliquit in hoc, quàm qui ſemel. concor. C. de epiſ. audien.l.iij.

Cum vniuerſis. No.per conſtitutionem iſtam nulli licere affidatos habere. G.

a *Cum vniuerſis.* Per principium huius conſtitutionis probatur, ꝙ defenſa non poteſt imponi pro parte Comitum vel Baronũ, licet Barones hoc ius vſurpẽt. cum ſufficiat omnibus clypeus Regiæ maieſtatis, & probatur ſuperius de impo.defen.

b *Vel recommendatos.* Tales habere prohibitum

eſt: quia in fraudem publicæ functionis creditur eſſe factum, & in præiudiciũ aliorum, vt hic, & arg.in auth.de man.prin. §.patrocinia.col.iij.& eadem ratione prædia aliorum non poſſumus recommendata habere, & in eis potentiorum titulos ponere, vt C de his qui pœ.no.l.j.& omnes contractus, vt aliena prædia, vel homines recipiãt, qui ſunt à iure prohibiti. Et nedũ cõtrahẽtes, ſed etiam notarij, qui interſunt talibus cõtractibus puniuntur, vt C.vt ne ad ſuum pa.l.fi.lib xj Eadẽ ratione prohibetur potẽtior aduocatus. vt C.ne li.po.l.j.& arg.C. de exac.trib.l.j.licet videatur cõtra in Lomb. de his qui in po. alter. ſe ſubdi l. ſtetit lib. iij.

ADDITIO. *Addꝰ qui dicuntur recõmendati? vide per Bart.in l. cunctos populos. C.de ſum. tri. Bar.in l.no dubiũ. ff. de exc.Bar.in extrane. ad repri.Bal.in auth.& omnino.C.ne vx.pro mar. Bal.in rub.de fi.inſtr.* S.

c *Præſcriptionẽ etenim.* Nota hic præſcriptionem etenim, &c. eſt expreſſũ, ꝙ demaniũ regis nullo tẽpore præſcribi põt. Et not.in l.j.

d *Non vſurpare.* Hoc idem obtinet iure Lõbardorũ, quia qui hoc ſacramentum cõtemnit reputatur pro infideli: & punitur ſecundum regis voluntatẽ, vt in Lombar.ſi actor. reg.re. l.ij. & vlti. G.

e *Sed defenſare.* Nota hic vnũ de capitulis ſacramẽti fidelitatis. G.

f *Conſuetudinem.* Not. binum actum inducere conſuetudinẽ, ſic C. de epi.aud.nemo.in fi.

De prob.per inſtr. Rub.

g *Si dubitatio.* Nobilis aliquis habuit forte aliquos affidatos de demanio, ideo fiſcus reuocat ius demanij: ille dicit † *Aliàs, Idem.* vaſallos ſuos eſſe: in dubio præſumũtur, ꝙ ſint de demanio: & ſic ad fiſcum pertineant, quaſi

De hominibus demanij affidatis non tenendis.

TITVL. VII.

Hæc conſtitutio bona eſt ſi bene ſeruaretur, dicit glo. prohibet enim quod nullus nobilis vel alius habeat affidatos in terris demanij, vt puta, quia dicit debilis potenti, defendas me, & dabo tibi tantum annuatim, vt fit Romæ, & vbi tyranni habent locum hodie potiſſime in regno in deſtructione, & perditione illorum, qui conſcii fuerunt mortis regis Andreæ, & prohibentur, quia defenſio principis omnibus ſufficit. & ſi quis tales receperit, nulla præſcriptione iuuatur, qui contempto ſacramento fidelitatis fiſcalia vſurpant, niſi de ſuo iure per priuilegium debita ſolemnitate vallatum oſtenderit, contrafaciens poſt menſem à die inſinuationis huius conſtitutionis punitur in decem libris auri, quod ſi iterato contrafecerit punitur publicatione bonorum. Item contrafaciens punitur pœna capitis. h. d. Lallus.

† IMPER. FEDER.

Cum [a] vniuerſis & ſingulis Regni noſtri fidelibus credamus in tantum ſufficere preeminẽtiæ noſtræ fauorem, vt aduerſus quorumlibet impetus valeant clypeo noſtræ defenſionis defendi. Graue non immerito ferimus, & moleſtè, quòd aliqui ad aliorũ patrocinia tranſeuntes, nobis & officialib' noſtris in eorum præſertim iudiciis protegi ſe poſſe diffidunt. Nolentes igitur hęc ſub diſſimulatione tranſire, & quę in noſtrã perpetrantur iniuriam, ęquanimiter tolerare: præſentis legis edicto firmiter inhibemus, vt in terris demanij noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recõmendatos habere, vel dudum non ſine offẽſa noſtræ celſitudinis habitos retinere: niſi de habitis à quocunquẽ tẽpore retroacto, vel in poſterũ habẽdis à nobis, vel diuis Regib' vel Auguſtis prędeceſſorib' noſtris priuilegiũ, vel ſcriptũ debita ſolennitate munitũ oſtẽdat. [c] Præſcriptionẽ etenim aliquã eis prodeſſe nõ volum', qui fidei debito, ſacramento contẽpto, quo non vſurpare fiſcalia, [e] ſed defẽſare tenentur homines ad noſtrũ demanium pertinentes, vel qui ſi ab eis recepti non eſſent, in noſtro demanio remanſiſſent, quantolibet tẽpore tenuerint. Quiſquis autẽ temerario auſu recipere aliquos tẽtauerit in poſterũ, vel retinere receptos poſt mẽſem à die inſinuatę ſanctionis iſti', x. libras auri puriſſimi fiſco noſtro cõponat. Quòd ſi iterato alios, vel eoſdẽ affidatos ſuſceperit, vel etiam cõmendatos bona ſua omnia mobilia & immobilia publicentur. Iterum ſi temeritatem eandem reiterare tẽtauerit volẽtes acerbius ꝓſequi [f] conſuetudinẽ delinquendi, puniri decernimus ſupplicio capitis contẽptorem: contraria conſuetudine, quæ hactenus in quibuſdam locis Regni noſtri obtinuiſſe dicitur, omnino ſublata.

De ꝓbatione per inſtrumenta publica ſuper quæſtione homagij.

TITVL. VIII.

Nobilis aliquis habuit forte affidatos in mere demanio, & ideo fiſcus reuocat in ius demanij: ſi ille dicit vaſallos eſſe ſuos, in dubio præſumitur quod ſint de demanio: & ſic ad fiſcum pertineant, vnde in nobilem onus probãdi, poſſeſſoris: vel ſi dicat eos datos in vaſallos ſibi, hoc probet per priuilegia, vt hic dicitur, vel probet quod dicti homines iurauerunt tanquã vaſalli ſibi vel prædeceſſoribus ſuis, & dicti homines teneant feudum ab eo nobile, propter quod ſeruitia præſtent. h. d. Lallus.

† IMPER. FEDER.

SI [g] dubitatio aliqua ſuper hominibus oriatur ꝙ eos Cæſariani noſtri ad no-

ANDREAS

De hominibus affidatis non tenendis. Rub.

Cum vniuerſis. Hæc conſtitutio bona eſt, ſi ſeruaretur. Item in terris demanij non poteſt quis habere recommendatos, niſi habeat priuilegium à principe Sed extraneum priuilegium eſſet hoc, & contra omnem formam. & ideo non obſtat quod diximus ſupra titulo primo. l. perſonas. [Vltimo vult dicere, quod habeat priuilegium quomodo aliqui habitantes in terra demanij erant ſui vaſalli. [Poteſt ergo dare vaſallum ſuum princeps alij, quod eſt contra naturalem rationem, vt addicat hominem liberum ſeruituti, quæ erit, vt teneatur Baroni, & cui datus eſt in quinque caſibus ſubuenire, vt ſuprà lege proxima. de quo dictum eſt plene in §. præterea ducatus. & ſuprà l.perſonas. [Quod autem dicit litera, vt non obſtet præſcriptio, eſt illa ratione, quia res ſingularis feudi non poteſt præſcribi, infra de præſcrip.conſuetudinem.in fine. [Vel illo errore dicendum, quod demanium non præſcribitur. [Quod qualiter verum ſit, dicemus in conſtitut. one, ſi dubitatio in fi. Ponit etiam graues pœnas contrafacientibus. And.

DE YSERNIA.

Cum vniuerſis. Ibi affidatos. Pro iſta conſtit. vide cap. prædeceſſorum noſtrorum, infra de occup. & eſt Caroli. I. Bart. de Capua.

In textu, cito decidant. Sed de tempore finiẽdi tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vide conſtitutionem, omnes Baiuli. & vt iuſtitiarij.aud. & decid.c.ij.

In text. de iure. No. ex ordine literæ, ꝙ prius debet fieri diſputatio, quàm concludatur in cauſa: nam poſt concluſionem nõ poteſt, nec debet fieri diſputatio. Vnde dicit Innoc. in c. paſtoralis. de cau. poſ.& propri. quod tunc proprie dicitur in cauſa concluſum, cum nec de iure nec de facto aliquid aliud dici poſſit. [Sed hodie videmus quotidie diſputationem fieri poſt concluſum in cauſa. Sed dicas ꝙ ita eſt, quia communiter in concluſione ſolet dici, ſaluis allegationibus iuris, & diſputatione proceſſus. Pet. de Monteforte.

De probatione per inſtrumenta ſuper quæſtione homagij. Rub.

Si dubitatio. Multiplex eſt dubitatio, declarat quod dixit ſupra l.proxi. & quaſi nihil addit, ſed debet vnuſquiſque contentus eſſe de iure ſuo, non debet vſurpare quod alienum eſt. Hic ille, qui

Cum

quaſi de iure communi dominus præſumatur: quia qui ſemel eſt dominus &c. vt C. de proba. ſiue poſſidens. Vnde incumbit onus probandi poſſeſſori. Vel ſi dicat eos ſibi datos in vaſallos, probet hoc per priuilegia, vt hic dicitur, nam qui ſolennitatem allegat, &c. vt ff. de procur. quæcunque in fi. Vel probet, quòd dicti homines iurauerint tãquam vaſalli ſibi, vel prædeceſſoribus ſuis: & quòd dicti homines teneant feudum ab ipſo nobili: propter quod ipſos ſic longo tempore cũ ſacramẽto poſſiderit: & quòd feudum ab eo tenuerit, poſſeſſus, arg. ad hoc. C. de agri. & cen. ſcimus, in prin.

ſtrum demanium pertinere contendant. Poſſeſſores, aut qui feuda in ciuitatibus tenent, vel hereditagia poſsident, ipſos ad feuda vel hæreditagia ſua aſſerant pertinere, huiuſmodi formam volumus obſeruari, Vt omnes omnino ad noſtrum demaniũ pertinere noſcãtur a cõmuni iure dominij pro nobis prima facie b faciente

Si dubitetur. Lex iſta differt à lege, quæ eſt ſupra, de proba. in cauſis ho. l. vni. illa enim loquitur de probatione facienda à petitore tàm ſuper vero dominio: quàm ſuper dominio aliter præſumpto. hic autem ſuper his, quæ probari debent à poſſeſſore. Sic igitur notabis caſum præſentis legis, aut aliquis poſſidet feudum in ciuitate, vel caſtro demanij. & ad ipſum feudum dicit aliquos homines pertinere: aut poſſidet illos homines, quos aſſerit eſſe ſuos. In primo caſu. ſi de vero dominio contendit, probare debet omnia quæ continentur in pri. reſponſo prædictæ vnicæ legis de quaſi dominio, vel præſumpto, quia poſſeſſio feudi ad quod dicit homines pertinere, multum facit pro eo. [Debet tamen tria probare. Primò ſcilicet, quòd tempore fælicium Regum cum prædeceſſoribus ſuis, qui ipſum feudum retinuerunt iurauerint homines. Secundò quòd de feudo ipſo aliquid tenuerunt. Et tertiò quòd hodie aliquid teneant. In ſecundo caſu quandò plus eſt ipſos homines poſſidere, de quibus eſt quæſtio, ſcilicet, quòd prædictis temporibus homines ipſos ipſe vel anteceſſores ſui tenuerũt: & ſecundò quòd eiſdem tẽporibus ab ipſis vel prædeceſſoribus ſuis de feudis, vel hæreditagio ſuo tenuerunt aliquid homines, de quibus eſt quæſtio: & hoc intelligas in probatione quaſi dominij præſumpti. [In probatione autem veri dominij obtinent, quæ ſuperius dicta ſunt. probationibus autem prædictis oneratur poſſeſſor communi iure dominij pro imperatore prima facie faciente.

Si dub tetur. Dic circa conſtitutionẽ iſtam, vt no. ſupra de proba.

a *Communi iure.* Nam de iure cõmuni fundata eſt intentio Regis ſcilicet quod ſint de demanio ſuo, ex quo ſunt conſtituti in demanio ipſo: vel in territorio ipſius demanij. vt xvj. q. vij. c. omnes baſilicæ, extra de præſcrip. c. auditis, & c. cum olim. & c. cum non liceat cum ſi. niſi contra probetur per priuilegium, vel aliter vt ſequitur de exceptione, vt ar. ff. de ma. teſt. ſi peculium in prin. communi iure dominij pro nobis prima facie faciente.

b *Faciente.* Multi prauè intelligunt literam iſtam dicentes, cum procurator fiſci petit caſtrum vel feudum aliquod vt quaternatum ab aliquo poſſidente: eo ipſo, quòd conſtat id quod petitur eſſe feudum quaternatum, & exinde debere ſeruitium Regiæ Curiæ, fundatam eſſe intentionem Curiæ, vt niſi poſſeſſor de iure ſuo probauerit, licet per Curiam nihil amplius ſit probatum, debeat ad reſtitutionem feudi Curiæ condemnari communi iure dominij prima facie faciente pro Rege, id eſt dicere ſecundum eos, cum Rex ſit communis, & generalis dominus totius regni, ergo omnia feuda quaternata conſtituta in regno intelligantur prima facie Regis eſſe donec poſſeſſor ad ſe probauerit pertinere. Sicut omnes baſilicæ quæ ſunt in diœceſi intelliguntur prima facie, donec probetur cõtrariũ eſſe epiſcopi illius diœceſis, vt xvj. q. vij c. omnes, baſilicæ. Sed ipſi neſciunt quid loquantur. Nam pari ratione poſſent hoc idem dicere de rebus omnibus etiam burgenſaticis ſitis in regno, & ſic recidunt in reprobatam opinionem. M. qui amore vel timore dixit, & male, omnia principis eſſe etiam quo ad proprietatem. vt not. in glo. or. in l. bene à Zenone. circa princ. & propterea quædam alia conſtitutio prodita eſt contra prædictorum errorem, per quam prohibentur procuratores fiſci vexare ſubiectos illa ratione ſola. videlicet, occaſione dominij generalis vt ſupra, de ſerui. non exe. extra caſtrum ſine li. ab officialibus noſtris. Illud autem vnde ipſi fundant iſtum errorem, ſcilicet quia feudum eſt quaternatum, & exinde debetur ſeruitium regiæ Curiæ, retorquetur potius in caput ipſorum, dicendo enim feudum eſſe, dicis rem ipſam alij fuiſſe per Regem conceſſam in feudum, & ſic in alium fuiſſe tranſlatum, cum feudum ſit beniuola actio tribuens gaudium capientibus &c. [Vel feudum eſt illud beneficium quod alicui ex beneuolentia traditur, vt in libro feud. in qui. cau. feu. amit. l. j. in fin. j. reſpon. & ita niſi procura. Regiæ Curiæ, qui modo petit huiuſmodi rem à poſſidente, probet factum ſeu cauſam legitimam interceſſiſſe, per quam res talis poſtea reciderit ſeu peruenerit ad Regiam Curiam, abſoluendus eſt poſſeſſor, quia actor non probauit. Nam ſicut, quod noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, vt dicit regula iuris. id quod noſtrum, nec transfertur dominium ſi cauſa legitima non præcedat, vt ff. de acquir. rer. do. nunquam j reſponſo. Ita pari ratione res non transfertur, neque res tranſit in eum, à quo ſemel diſceſſit, ſi factum aliquod & cauſa iuxta non interueniat retrò agens, vt argu. ff. pro de relicto. l. j. in fin. & ff. de reg. iur. l. nihil tàm naturale, & l. omnia quæ inter. & l. ferè quibuſcunque, & C. quando liceat ab empti. di. l. j. in fin. [Similiter dicendo deberi ſeruitium exindè Curiæ Regis. dicis ergo rem non eſſe tuam, cum ſua res nemini ſeruiat. vt ff. ſi vſusfr. pe. l. vti frui. in prin. & de ſer. vrb. præ. l. iure communi, & ita per iſtam viam fiſcus perperam, & male tractatur. [Sed ne videar allegare contra Regem, do pro eo aliam irrefragabilem rationem, retento eodem themate, quod feudum eſt quaternatum, & exinde debetur ſeruitium Regiæ Curiæ. Certum eſt quòd in feudis quaternatis, de quibus debetur ſeruitium Regiæ Curiæ, dominus Rex habet directum dominium. Vtile verò habet feudatarius, ſicut dicitur in emphyteota, ſuperficiario, & illo, qui conduxit à domino ad modicum tempus vt C. de fun. pa. l. poſſeſſorem in fin. lib. xj. & ff. ſi ager vec. vel emphyt. pe. l. j. in fin. & l. iij. & de rei vend. l. ſuperficiario, & l. prætor. de oper. no. nun. l. in prouinciali. §. penult. & de pignor. act. l. tutor. §. fin. [Vel dominus

ANDREAS DE YSERNIA.

[illegible]onuenitur à procuratore Curiæ poſſidet vaſallum feudi ſui, [illegible] habet in terra demanij, & ideo differt à conſtitutione probationum defectuum, ſupra qualiter procedatur in cauſa homagij, vt gloſſ. dicit. Nam cum teneat princeps totam terram demanij communi iure fundata eſt intentio Curiæ, quòd omnes habitantes in ea teneat, vt in capitu. omnes baſilicæ xvj. q. vij. & ff. de offic. præfe. vr. l. j. §. cum vrbem. [Ponit gloſſ. quæſtionem, quam ſubtiliter proſequitur eo ipſo, quòd dico Caſtrum, dico feudum eſſe. ſupra de offi. iuſti. l. j. in fi. Idem ſi dico terram, Burgum, Villam. Oppidum, vel ſimile. Inter quæ eſt differentia vt diximus in l. proſequẽtes. ſupra de teſti. contra Comi. & Baro. Et dico ſeruitium tantum mihi deberi, ergo dico rem non eſſe meam, cum res ſua nemini ſeruiat. Non refert per æquipollentiam loqui. dicam Caſtrum demanij, tunc per adiunctum, imitatur naturam eius cui adiungitur. ff. pro ſo. ſed ſi adiiciatur de vino tri. & ole. leg. l. fi. Si verò diceret procurator Curiæ, de tali Caſtro demanij deberi ſeruitium regiæ Curiæ, eſſet oppoſitum in obiecto, quia ſunt contraria. nam dicendo Caſtrum demanij, dicit illud eſſe Curiæ, ſed adiungendo deberi Curiæ ſeruitium tantum, dicit Curiæ non eſſe dominium. Vnde Curia agens probando, quod eſt Caſtrum, vel feudum quaternatum fundata eſt intentio, non quia prima facie omnia præſumuntur regis quæ ſunt in Regno. Sed quia dominus feudi vnde proprietatis tantum vindicabit, etiam ſi eſſet Comes, vel Ba[illegible], non fiſcus. Imo & ſi agens confitetur eſſe feudum, dicet conceſſiſſe in feudum, non tamen ſibi conuento ſcilicet à quo aduocat, quia non eſt credendum actorem dicere id, per quod ſeipſum excluderet. ff. de mili. teſta. l. iij. Ipſe conuentus habet probare de iure ſuo, non de alieno debet contendere. ff. ſi vſuſ. pe. l. vti frui. in prin. & debet probare ſibi conceſſum ab eo, qui opponit. ff. de aqua quoti. & æſti. l. j. §. ait prætor. niſi tueatur ſe præſcriptione. [Item ſi ſit poſitum, & probatum, quod alij dedit in feudum, vel poſitum tantum, non prodeſt conuento, quia non poteſt excipere de iure tertij. Nam feudatarius habet vtile dominium, dominus directum in titu. de inueſti. de re. alie. fa. in princip. Non eſt vſufructuarius tantum, quia in hærede ſuo non eſſet. Idem vſusfructus. ſed alius. ff. de verbo. oblig. l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. & C. de vſufru. l. antiquitas. Nam ſi ſic eſt in vſufructu. ff. de vſufruct. l. arboribus. §. j. cõſtituto à contrahentibus, idem erit in conſtituto à lege argumen. C. de fide. l. fin. in fin. Dicitur ergò vſufructuarius, quia commoditate fructuum gaudet, quia poteſt alij concedere, non cedere vſumfructum. vt inſtitu. eo § item finitur. ff. de peri. & commo. rei ven. l. quòd ſi pendente. in fi. de iure dot. ſi vſufructus. [Deinde quærit gloſſ. ſi hic conuentus poſſedit triginta annis, an ſufficiat ei contra fiſcum? & dicit quod ſic, quia vinceret ipſum feudatariũ, cui datum fuit in feudum, ergo & fiſcum, per regulam, ſi vinco vincentem te &c. Hæc erit difficilis probatio, quia vt præſcribat contra priuatum requiritur probatio præſentiæ aduerſarij in Regno, vt in conſtitutione, conſuetudinum, & ſic habet probare feudum fuiſſe illius, contra quem præſcripſit, & etiam præſentiam eius. Aliàs remaneret vera prima poſitio, quia fiſcus ratione nudæ proprietatis, & directi dominij aduocabit à poſſeſſore. [Feuda quidem de publico ſunt, vt not. in conſtit. quadrigenalem. Et dicet

dominus Rex habet proprietatem, feudatarius vero vſumfructum perpetuum pro ſe, ſcilicet, & hæredibus ſuis, qui ad ſucceſſionem feudi admittuntur. vt in lib. feud. in quibus cauſis feud. amit. in fine.i.reſpon. & ita ſiue dicas feudatarium habere vſumfruct. ſiue vtile dominium, Dominus Rex habere proprietatem feudi, quamuis nudam. Vnde ratione iſtius ſui directi dominij, ſeu nudæ proprietatis, licet à feudario non poſſet rem petere, poteſt tamen eam vendicare & aduocare, etiam cum extantibus fructibus ab iſto extraneo poſſeſſore, etiam bonæ fidei, qui ſcilicet nihil aliud de iure ſuo oſtendit, niſi quod poſsidet, vt. ff.de ſuperfi.l.j.§.quòd autem ait prætor. & de vſufruct. l. ſi fur deceſſerit, & not.in gloſſ. ff. de rei vendic. l. fructus, in fin.& l. ex diuerſo. in princi.& per l.ff .ſi ſer. vendic. l. loci corpus. §. comperit. poſſeſſor ergo ſi vult ſe tueri, debet oſtendere & probare quare teneat feudum vel conceſsionem ſibi factam, vel longæuam poſſeſsionem ſuam, & anteceſſorum ſuorum, vel aliam iuſtam cauſam, & via iſta, pari ratione, vendicat ſibi locum in inferioribus dominis, vt Comitibus, Baronibus, & militibus circa feuda quæ tenentur ab eis, de quibus eis ſeruitium debetur. [Sed nunquid in præmiſſo caſu poſſeſſor poteſt ſe tueri contra fiſcum præſcriptione xxx. ann. quæ locum habet in feudo, vt infra de præſcriptio. l.conſuetudinem, cum priuilegium ſit fiſci, vt contra eum centenaria præſcriptio requiratur, vt in præallegat. titul. de præſcrip. l. quadragenalem? Reſpondeo ſic, verus enim feudatarius, à quo, vt dixi, fiſcus non aduocat, ſine dubio vinceret fiſcum, tam agendo, quàm excipiendo. Nam hic eſt caſus, vbi vtile dominium præualet directo vt in præalleg.l. ſi ager vect. in fin.& l. ſeq. de ſuperfi.l. j. §.quod autem ait, vbi dicit plane ſi aduerſus, &c.& ad idem C. de vſur.acceptam, in fine.& ff. de procu.in cauſæ. in fine.& l.ſeq.de pig.act.ſi conuenerit, in fin. [Iſte autem poſſeſſor, qui ſic poſsidet feudum xxx. anno. vinceret ipſum feudatarium, tam in agendo, quam in excipiendo, vt in præalleg.l.conſuetudinem.ergo & fiſcum in agendo, nedum in excipiendo vincere debet. Nam ſi vinco vincentem te, &c.

ADDITIO. *Adde authent.licet.C.de natur.lib.c.dilectus.de offi.de leg.c.omnium.xxj.q.j.* Superantius.

Multo magis & te vincere poſſum, vt ff. de diuer.& temp.præſcript.l.de acceſsionibus, & de præmiſsis facit C.de præſcript. xxx. anno.ſi quis emptionis. §. ſi vero.vbi dicitur, quod ſi ego rem tuam poſsideo xxx.annis, & ita te agentem contra me repuli præſcriptione iſta xxx. ann. ſiquidem res iſta poſtea perueniat ad alium tertium, tu primus dominus poſſes vendicare ab ipſo tertio, non obſtante, quod ego præſcripſeram tibi. Niſi & iſte tertius poſſeſſor ſimiliter xxx.annor.poſſederit, poſtquam ego à poſſeſsione cecidi, quia tunc tutus eſt contra me, & contra te. Non obſt.quod dictum eſt de centenaria præſcriptione, quia illud fiſci priuilegium locum habet in iam acquiſitis fiſco, id eſt, in incorporatis, & in fiſci patrimonium redactis, vt argumen. de iure fiſc.l.fiſcus, penul. reſponſo. & pleniſsime notaui, infra in prælle.l. quadragenalem: Sed in caſu quæſtionis noſtræ ſecus eſt. Nam ſecundum terminos quæſtionis hoc ſolum pro fiſco ponitur, quòd id, de quo agitur, eſt feudum & debetur in ſeruitium Regiæ Curiæ, & ita dicendo feudum, dicis potius id eſſe extra patrimonium fiſci, & corpus rerum fiſcalium, cum id dicatur eſſe feudum, quod alteri ex beniuolentia traditum eſt, ſicut ſupra latius dixi, niſi ſubiungetur, adhuc pro parte fiſci vna de cauſis, per quam feudum iſtud ad eum redierit, & quod poſtea incorporatum fuerit ex ipſa cauſa, de quibus cauſis habes .ff. de iure fiſ.l.j. & de huiuſmodi incorporatione habes.C.de bono.pro.ſi quis intra.& de bon.vac.l.iij. & l.final.libro x. Imò ſi verum amamus etiam ſi fiſcus probaret aliquam de illis cauſis, dummodo non probaret incorporationem ſubſecutam fuiſſe, etiam minores præſcriptiones, quam tricennales, repellerent eum, vt ecce ſi feudum factum eſſet vacans præſcriptione quadriennij à tempore denunciationis decennij, ſi velis ante determinationem, alias denunciationem computare tempus præſcriptionis à tempore, ſcilicet, quo cœpit eſſe vacans.& ſic ad fiſcum pertinens repelleret eum, vt C. quadrien. præſcript. l. j. in princip.& ff.de iure fiſc.l.j. §. diuus.& de diuer.& tempt. præſcriptio. l. intra. & ideo in aliis præſcriptionibus, quæ in ſuis caſibus locum habent ſuper huiuſmodi quærendis, vltra viginti annos extenduntur, vt patet.ff.de diuer.& tempo.præſcript.l. in omnibus, vbi numerantur in gloſſ.ordinaria, & de hoc ſimiliter notaui infra in præallegat.l. quadrigenalem, & ita in iſto caſu eſt deterioris conditionis fiſcus, cui xx.annor. vel minori tempore præſcribitur in quærendis, vt not.in gloſſ.ordin.C.libr.x.de iure fiſc.primo reſponſo. Nec obſtat præmiſsis, quod fiſcus habet directum dominium in feudo, & ſic ratione directi dominij nullo modo deſit dominij feudum incorporatum eſſe. Nam præſcriptio non obiicitur ad tollendum, ſeu ad eneruandum iſtud directum dominium, quod ſemper remanet, & retinetur poſt præſcriptionem xx. xxx. xl. & centum annor.& mille, ſicut ante præſcriptionem, vt infra l.male agitur. & hoc patet ex ipſa præſtatione ſeruitij, quod ſoluitur de ipſo feudo Regiæ Curiæ, vt in præalleg. l. male.& in l. plures apochæ, cui præſtationi ſeruitiorum nullo tempore præſcribi poteſt, vt in l.comperit, & infra in præalleg. conſtitut. conſuetudinem ad fin. & C. ne rei do. vel templorum.l.ij.& iij. Sed obiicitur huiuſmodi præſcriptio quaſi poſſeſſor per eam ius ſibi in feudo quæſiuerit, vt ab eo auocari non poſsit. Simile eſt reperire alibi, quod præſcriptio non obiicitur actioni, ſed obiicitur præſcriptioni, & gratia ei impedit actionem, licet ſi directo obiiceretur actioni, ipſam non tolleret, vt ecce præſcriptio decem vel viginti anno.per quam præſcribitur ipſa res, impedit actionem perſonalem pro vſufructu competenti, quæ aliter non tollitur, niſi ſpacio xxx.ann. C.de vſufruct.l.corruptionem. Item apparet in caſu tali, Aliquis vi vel metu compulſus vẽdidit rem ſuam Titio, qui Titius vendidiſſet poſtea eandem rem Sempronio, vt iſte ſecundus emptor præſcriptione longi temporis ſe tueatur, & impedit perſonalem actionem, quòd metus cauſa. Aliàs ſi obiiceretur de directo ipſi actioni præſcriptio non tolletur, niſi ſpacio triginta annor. & iſte caſus ponitur. C. de his quæ vi metúſue cauſa geſta ſunt. lege, ſi neque. [Adhuc tamen allegemus pro fiſco, & videtur quod omnia iura prædicta, quæ loquuntur contra fiſcum de præſcriptione triginta annorum & aliis minoribus præſcriptionibus, loquantur in rebus prorſus alienis nouiter fiſco obuenientibus, vt in qualibet ipſarum legum patet. Secus autem ſi in feudis, in quibus cum directum dominium ſemper apud Regem remanſerit, vt eſt dictum, ſuperueniente amodo cauſa, ex qua feudum fiſco defertur, non eſt neceſſe feudum, propter vtile dominium vendicari. Non enim nunc acquiritur dominium vtile ſed potius non amittitur, vt de collat.bon. l. prima. §.ſi is qui bona. & ideo dominium vtile debet cenſeri quæſitum potius, quam quærendum, ſi poſtliminij cuiuſdam ſimilitudine Rex antiquo iure, & recto, videtur huiuſmodi vtile dominium habuiſſe vt argumento ff. de Caſtrenſi peculio.lege, proponebatur, circa princip.& l. hæreditariæ. §. pater. nec eſt opus noua incorporatione propter iſtud vtile dominium, vt argumenta pulcherrima ſunt.ff.de hæredib. inſtituen.l.liber homo. §. ſi Titius ex ſemiſſe & de acquirend. hæred.l.ſi ex parte.in princip. & argument.ff.de pecu. l. peculium.§.ſi hæreditas, & ff. de bonorum poſſeſsione ſecundum tabulas. l.ij. §.ſi duo.& ff.ad Trebell. l.Papi. tractat.& l.ſi hæres inſtitutus. in principio, & quod ibi nota, & eſt euidens ratio: nam iſto caſu vtile feudi dominium conſolidatur & redditur formæ ſuæ, & dicitur in priſtinam cauſam redire, potius quàm de nouo venire, cum vtique omnia feuda ſunt publica ex regali munificentia prouenientia, vt in authentic. de exhibendis reis. §. optimum, & ſic facilius & citius reuertitur ad ius primum, vt argument. ff.de liber. & poſthum. filio quem. & l.filius §.final.& quibus modis pignus, vel hypotheca ſoluitur.l. voluntate.§.vltimo, & de bonorum poſſeſsione ſecundum tabulas. l.qui ex liberis. §.teſtamento. & de pact. ſi vnus ex argen. §. quod in ſpecie, & de iure dot.lege, ſi his. §. quod dicitur & de impen. in re. do.fac.l. quod dicitur neceſſarias. Imo & perinde habetur, ac ſi nunquam ſeparatum fuiſſet, argument. ff.de legatis ij. l. Lucius. in princip. nec ex parte fiſci, alius nouus requiritur actus ad iſtud dominium vtile. Nam magis accreſcit rei, ſcilicet, directo dominio, quàm perſonæ vt not.in præalleg.l. Papin. tractet. & ibi in gloſſ. Quære ſuper hoc multa ſimilia, & contraria argumenta. Cum etiam ſit appenditio ſui prioris dominij, cui applicatur, vt argument.ff.de acquirend. poſſ.l.ſi quis hæredes.ij. reſponſo. & ita illius dominij remanentis Caracteres, ſiue reliquiæ multum operantur, vt argument. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. l. patre

furio

ANDREAS DE YSERNIA.

cet actor, dedi in feudum, non tibi poſſeſſori, vnde contra te ſum liber, & niſi probes tibi conceſſum.ff. ſi ſeruitus vendicetur. l.loci. §. competit. Et niſi probet illa, quæ dicit conſtitutio, conſuetudinem, remanebit conſuetudo, vt non præſcribatur vllo tempore. concordat cum iure communi feudorum. de capit. Corrard. capitulo primo. & l. Imperialem. §. primo, vel in centenaria, vt in conſtitutio. quadrigenalem, nec erit neceſſe tunc fiſco probate cauſam quare cecidit, alias excadit feudum. Et incorporationem, vt ſequitur in gloſſ. quia agit ratione dominij directi contra eum, qui non oſtendit conceſſum ſibi, nec præſcripſiſſe contra priuatum, vel fiſcum. Vnde conuentus, qui confitetur, vel qui probat eſſe feudum, aut probet ſi vult abſolui, quod alterius fuit hoc feudum, & contra eum præſentem præſcripſit, aut non innititur ſoli præſcriptioni, quia tunc centenaria, ſed innitendo, quia conceſſum fuit ſibi & anteceſſoribus ſuis, & ſi non probet conceſsionem, ſed poſſe-

furioſo. ad finem. & de quæſtionibus. l. vnius. §. ſeruus. Simile quidem eſt videri in vſufructu, qui ſtatim quòd finitur, ad proprietatem redigitur, & conſolidatur ei: nec alius actus ex proprietarij parte ibi requiritur. vt C. de vſufructu. l. ſi pater. in principio. & ff. de iure dotium. cùm in fundo. & ſicut vſusfructus ſeparatus, à proprietate formali dicitur, mox verò cùm finitur, alteratur: & cauſalis reuertitur, vt patet ff. ſoluto matrimonio. l. vſusfructus in dotem. & notatur plenè in ſumma Azo. Inſtitut. de vſufructu. reuertitur in quantum ad proprietatem ipſam reintegrans, & plenam faciens olim nudam: & ideo pars dominij dicitur, ſcilicet, integralis, vt ff. de vſufructu l. iiij. & notatur ff. de verborum ſignificatione. l. rectè. ita dominium quod ſeparatum dicitur vtile, ſtatim quòd finitur & deficit, alteratur, & in alia figura reuertitur ad directum: vt de vtroque videlicet vnum recipiamus reintegratum dominium cùm effectu: non enim poſſet eadem res eodem tempore duplici iure cenſeri, vt ff. de vſucapio. l. eum qui ædes. in fine. & argumentum bonum ad hanc alterationem, quòd ſcilicet, mutatione perſonæ deſinit eſſe vtile. ff. de acquirenda vel amittenda hæreditate. l. ſi pupillus. in fine. & quòd ſi alteretur qualitas, eadem tamen ſubſtantia remanet ſemper. ff. de iudiciis. tam ex contractibus. & de hæredibus inſtituendis. l. iij. §. qui fideicom. & optima eſt ſimilitudo de vſufructu. Nam, vt ſuprà dixi, feudatarius, vſufructuarius dicitur: ſi ergo incontinenti quòd iſtud vtile dominium dederit, nec nomen vtile retinet, ſed iungitur & confunditur illi primo dominio: & congregantur in vnum ſtatum, & formam ſimilem recipit cum eodem, vt argumen. C. de inofficioſo teſtamento. l. vltima. in fine. & ff. de auro & argento lega. l. cùm aurum. in fin. vnde ſicut vtile primum dominium ſemper remanſit in patrimonio fiſci: ita iſtud vtile recidit, & in illius eſſentiam transformatur. Ne autem videamur fiſcum diligere tantum, quòd erremus: quia etiam in quæſtionibus dubiis reſpondentes facilè contra ipſum delinquere non putamus: vt ff. de iure fiſci non puto. Non recedimus à prima ſententia. Nam omnes leges, & rationes dictæ, rectè accipiuntur in his quæ ſunt iuris, vtpote rerum dominiis, in quibus non eſt magnum mirum, ſi ſtatim quòd res deuoluuntur ad fiſcum ipſo iure, ſine facto alio: ipſorum dominia fiſci iuribus applicantur. Iſtud enim in fiſco aliter obtinet, etiam ſuper rebus alienis omnino: quòd ſi ad fiſcum nouiter deuoluātur, transfertur dominium in fiſcum ipſo iure ſine traditione, & rei apprehenſione aliqua, vt ff. de public. & vectigal. l. commiſſa. & de iure fiſci. l. prima. §. an bona. & l. Imperator. & C. de ſacroſanct. eccleſiis. l. inter dominium. In incorporatione verò, quæ plurimum facti habet, ſcilicet, apprehenſione rei, ſiue poſſeſſionis non ſic poſſumus dicere, quòd ſicut dominium, ita poſſeſſio acquiratur fiſco ipſo iure, ſine actu aliquo, videlicet, corporis interueniente, ſimul cum animo, vt ff. de acquirenda poſſeſſione. quemadmodum. & l. cùm hæredes. in principio. quod ex eo patet, quòd præſcriptio in talibus rebus fiſco ipſo iure acquiſitis, vt diximus, currit contra fiſcum, vt ff. de iure fiſci. l. prima. §. diuus. & §. præſcriptio. vnde probatur, quòd fiſcus non poſſidet: quòd ſi poſſideret, non curreret ſibi præſcriptio, vt in l. malè agitur. ſed poſſidet alius, qui præſcripſit: cuius præſcriptio nulla eſſet, ſi non poſſidet, vt ff. de vſucapio. l. ſine poſſeſſione. Et ratio eſt in promptu, cùm enim huiuſmodi poſſeſſio plurimum facti habeat, nullo iuris artificio, nullo priuilegio fingi poteſt, vt poſſeſſio ſic intelligatur acquiſita, niſi fuerit animo & corpore apprehenſa, vt ff. ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus fuer. l. prima §. Scæuola. & ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituan. denique. & de acquirenda vel omittenda poſſeſſione. cùm hæredes. §. primo. & l. qui vniuerſas. §. primo. & l. qui vniuerſas. §. quod per colonum. Nam nulla lege fieri poteſt, vt ſit factum quod non eſt: vel econtrà, quòd factum habeatur pro non facto, vt dicit regula iuris, verum eſt. & in authentico de æqualita. dotis & donationis ante nup. §. quæ igitur. collatione ſeptima. & ff. de captiuis & poſtlimin. reuer. l. in bello. §. factæ. & prædicta tanguntur in gloſſa ordinaria. ff. pro ſocio. cum duobus. §. idem reſpond. ſocius qui ceſſantis. in gloſſa, quæ incipit, nunquid ipſo iure, &c. ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine. l. ſicut. in fine, in gloſſ. ſic erat, &c. & alibi etiam eſt ſimilis differentia inter commiſtionem, & vnionem, ſcilicet, iuris & facti, vt ff. de ſeparationibus l. prima. §. præterea. & quod ibi notatur: nec rectè ſapit, qui diceret dominium directum vel vtile incorporari, ſeu incorporatum eſſe, vel remanſiſſe: nam cùm dominium habeat magis iuris, quàm corporis, nullo modo acquiri poteſt incorporatio in dominio, vt patet ff. de bonorum poſſeſſio. l. bona autem. §. hæreditatis autem. licet enim dominium dicatur eſſe rerum, quæ ex corpore ſunt, & ex traditione ſiue poſſeſſione, quæ eſt facti & corporis cenſentur, de acquirenda vel omittenda poſſeſſione. l. prima. circa principium. & C. per quas perſon. nobis obligatio acquiratur. l. prima. ipſum tamen ius dominij eſt incorporeum, nec recipit actum corporeum, vt ff. de rerum diuiſione. l. prima §. quidam & patet optimè ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamen. ab inteſta. vel alio modo hæred. poſſid. l. quamuis. Sed adhuc miraberis, ſicut dictum eſt fiſco dominium eſt ipſo iure quæſitum, etiam incorporatione, ſeu apprehenſione aliqua non ſecuta: ergo in rem actio ſibi datur, vt. ff. de rei vendicatione. l. in rem actio in principio. & in aliis multis legibus, quas longum eſſet referre: & ideo breuitati ſtudendo, vide per te. & ita quomodo dici poteſt, vt ipſi in rem actioni viginti annorum ſpatio præſcribatur, vt poſſeſſor titulum non alleger, ſed potius durare deberet hæc actio vſque ad triginta annos, vt de præſcriptione triginta annorum lege, ſicut in rem. in principio. Roma. non mereris, ſi deterior in hac parte eſt fiſci conditio, quàm priuati, quia vnum eſt pro fiſco, quòd videlicet, ſine traditione ſibi dominium quæritur, contra legem communem: nam traditionibus, & vſucapionibus, &c. vnde non eſt diſſonum, ſi ſic aliud contra eum, quòd ſcilicet, huiuſmodi rei vendicatio hîc ſuos excedat terminos, meritò exceditur à non ſuis, vt C. de edicto diui Adriani tollendo lege finali. & C. quod metus cauſa lege tertia. & ff. depoſiti. Lucius.

Poſſeſ

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ſionem tricennalem, vincet. Notatur de conſuetudine recti feudi. in princip. ſi de feudo fuerit controuerſia inter do. & agna. vaſal. ſi quis per triginta annos. imò ſicut hîc in gloſſa, cùm fiſcus dicit feudum, & ſic datum, oportet probari per fiſcum cauſa, per quam rediit, & incorporatum fuit, aliàs in acquirendis præſcribitur fiſco triginta annorum. Et quia præſcriptio non opponitur ad eneruandum, ſeu tollendum directum dominium fiſco competens. Sed obiicitur, vt poſſeſſor per eam ius, quod ſibi in feudo quæſiuerit, ab eo aduocari non poſſit, ſit vigeſimaprima quæſtione quarta. c. volumus. in gloſſa, & capitu. nemo. & quod ibi dicitur, eſt contrà. [Item gloſſ. improbat, & bene illos, qui dicunt poſſeſſorem cogi oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis fiſco, de quo etiam dicitur per Modernos C. libro vndecimo, de conduct. domus Auguſtæ. l. j. [Item nota id, quod dicit gloſſ. vt conceſſio rerum regalium non probetur niſi per priuilegium. ſic ſupra titu. in l. dignum fore credimus. Secus in aliis rebus fiſcalibus, ſuprà qualiter procedatur in cauſa homagij. l. prima. [Item in fine dicit, quòd demanium nullo tempore præſcribitur: pro quo eſt ſuprà titu. j. l. cùm vniuerſis. Multùm fuerunt fiſcales iſti noſtri gloſſatores, quia ſolùm de priuilegio poſuerunt. Idcirco excludunt alias probationes: hoc non videtur bene dici, quia quod poteſt tribuere priuilegium principis, idem tribuit præſcriptio temporis, cuius non eſt memoria, tunc iure conſtituti habetur. ff. de aqua quotidiana & æſti. l. hoc iure. §. aquæ ductus. extrà de verborum ſignificatio. ſuper quibuſdam. §. præterea. de cenſi. capit. innouamus. in gloſſa. ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fine. & C. quæ ſit longa conſuetudo. l. j. in gloſſ. [Hæc ſunt paria priuilegium, & vetuſtas: vt idem ſit ius in vno, quod in alio: vnde vno poſito, poſitum intelligitur & reliquum, etiam ſi taceatur. C. de diuer. reſcript. l. j. & ſi vnus ex pluribus. l. j. & ij. [Item in hominibus demanij tantùm dixit, nulla præſcriptione, &c. in l. cùm vniuerſis. non dixit in aliis rebus demanij: ſi voluiſſet, idem in aliis rebus, quando dixit de priuilegio conſtitutionis, dignum fore credimus, potuiſſet repetere, quòd non obſtantibus præſcriptionibus: quia non dixit, omiſit. C. de caduc. tollend. l. prima, in fine. ff. de verborum obligationib. l. quicquid aſtringendæ. ſic argumentatur gloſſ. ſuprà proximè, quando dicit. quòd conceſſio rerum regalium non probatur niſi per priuilegium, & maximè ſi ſuſtuliſſet id quod erat par priuilegio. Secus ſi priuilegium non valeret: quia tunc nec talis præſcriptio, quæ vetuſtas dicitur: vt not. in gloſſ. C. lib. x. de aquæ ductu. l. diligenter. imò videtur, quod centum annis præſcribatur Demanio, infrà conſtitut. quadrig. quæ poſterior eſt iſta: vnde non eſt nouum, vt prior, &c. de legib. l. non eſt nouum.

ADDITIO. *Adde quòd iſta præſcriptione centenaria gaudet eccleſia Romana, vt in capit. cùm nobis. Et in capite ſi diligenti. de præſcriptionibus. glo. j. in cap. ſecundo, eodem titu. libro ſexto, glo. in verbo, legitimum. in cap. cùm dilecti. de confirmatione vtili vel inutili. Archidiacon. in cap. ij. xvj. quæſtione iiij.*

Sed dicas quòd generi per ſpeciem derogatur. ff. de verborum obligationibus. l. doli. de pœnis. l. ſanctio legum. Derogabit in hominibus demanij, non in aliis. niſi fortè poſſet dici propter ſpecialem dignitatem hominum. ff. de ædilitio edicto. l. iuſtiſſimè. de vſuris. l. in pecudum. Item quantumcunque dicat, nulla, nihilominus in hac conſtitutione, ſi dubitatio aliqua, ponit vnam præſcriptionem, ſcilicet, quando hic homo iurauit, & longo tempore fuit poſſeſſus à ſe, & prædeceſſoribus ſuis. [Tenuit & tenet aliquid ab ipſo: ſicut ergo exceptuatur vnum ius præſcribendi, ita debet dici exceptuatum id, quod ſimile eſt priuilegio: quia non eſt veriſimile, quòd princeps per hæc verba, nulla præſcriptione, &c. voluiſſet tollere ius, quod æquiparauit priuilegio

a *Poſſeſſor.* Multi innituntur conſtit. præſenti, quòd poſſeſſor cogitur dicere titulum ſuæ poſſeſſionis cõtra l.C. de petitio. hæredi. cogi. & quòd probatio incumbit reo, actore etiam non probante, contra l.C. de rei vendi. res aliena. cum multis ſi. Vnde dicunt ipſi, quòd hoc eſt ſpeciale in fiſco, vt argumen. pro eis. ff. de iure fi. l. ij. §. diuus Adrianus de edend. ne quiſquam. Sed ipſi malè dicunt. Nam etiam in fiſcalibus cauſis nõ cõpellitur poſſeſſor dicere titulũ ſuæ poſſeſſionis. Sed delator, qui cauſam fiſci agit, probare tenetur, vt ff. de iure fiſc. eſt Decretum. Et hæc conſtitutio ponit ius commune. Eſt enim hic præſcriptio iuris communis pro fiſco, cuius nomine agebatur, per quã fiſci intentio eſt fundata prima facie, videlicet, quod hi homines ſint ſui, & ad Demanium ſuum pertineant. ex quo ſunt in ſuo Demanio, ſeu Demanij territorio conſtituti, vt xvj. quæſtio. vij. c. omnes Baſilicæ. Nam in toto pars eſt, vt ff. de excep. rei iudica. l. ſi quis. & de regulis iuris. l. ſemper in generalibus, argumen. ff. de leg. ij. l. ſi chorus, in prin. & propter hanc præſcriptionem transfertur probatio in conuentum. Simile optimum, & expreſſum. C. de probatio. ſiue poſſideris. & ff. de dam. infect. ſi prius.

quos[a] poſſeſſor[b] per priuilegia, vt [c] noſtra lex ſanxit, aut per emptionalia publica, & authẽtica[d] inſtrumenta ad ſe non probauerit pertinere,[e] vel fælicium Regum tẽpore[f] prędeceſſorum noſtrorum prædeceſſoribus[g] ſuis, qui[h] feudum ipſum retinuerunt, iurauerint, & de feudo ſuo retinuerint, & hodie inueniatur de feudo ipſo aliquid

a *Poſſeſſor.* Hoc pertinet ad poſſeſſionem veri dominij.

b *Per priuilegia.* Nota qualiter probetur vaſallagium, cum quæſtio infertur à fiſco contra Barones, qui contendunt ſuos eſſe vaſallos. Andr.

c *Noſtra lex.* Quæ eſt ſupra de probatio. l. fi.

d *Inſtrumenta.* Vel per teſtes, omni exceptione maiores qui cõceſſioni interfuerunt, vt ſupra de proba. in cauſis homi. l. j.

d *Inſtrumenta.* Non repetit hic, vel per teſtes omni exceptione maiores, qui conceſſioni interfuerunt, ſicut dixerat in illa l. ſupra de proba. l. fi. de qua facit hic mentionem.

ADDITIO. *Adde gl. in ver. idoneos. inſti. de inutil. ſtipul. gl. in ver. maiores. in c. j. de conſangui. & affinita. Et per Barto. in l. admonendi. ff. de iureiuran.* Superantius.

Et ſic poſtquam ſpecialiter non eſt hic expreſſum, videtur neglectum, vt ff. de iniuriis. l. item apud. §. hoc edictum, nec ſine myſterio: nam hic quæſtio eſt inter priuatum, & fiſcum de iure rerum regalium, quarum conceſſio dicitur fuiſſe à regalibus facta, quæ probari non poteſt per teſtes, ſed requiritur ibi ſcriptura per l. expreſſam. ff. de excuſatio. tutorum. ſed in hoc in fi ſicut in quolibet mandato principis, vt C. de mandatis principum. l. j. & ſicut not. Azo in ſum.

ſum. ipſius tit. [Generaliter.

ADDITIO. *Adde l. j. & ibi dict. C. de man. prin.* Superantius.

Requiritur ſcriptura in omni mandato principis, fiat, vel non fiat gratia adminiſtrationis gerendæ, & maximè quãdo mandatum continet fauorem alicuius, ſicut eſt in caſu noſtro quãdo conceſſio facta dicitur à Rege fuiſſe, quo caſu requiritur etiã ſubſcriptio Quæſtoris, vt in authẽ. vt diuinę iuſſiones ſubſcriptionẽ habeant. gloſſ. quæſto. collati. viij. & quod ibi nota. in gloſſa ordinaria, quæ incipit, priuilegium in quo, &c. [Et aliàs dicitur, quod non debemus reſpicere, niſi ſcripturam oſtendat, vt in authent. de mandatis principum. §. ſi quis autem. [Et ſi bene aduertas vbicunque ſit in iure mentio de mandato, & conceſſione, ſeu liberalitate principis, ſubiungitur ibi de priuilegio, annotatione, ſeu pragmatica ſanctione, ſacris literis, vel apicibus, ſiue affatibus, ſiue formis, id eſt huiuſmodi ſcripturis, quaſi dicat, quia per ſcripturam talia debent conſtare. & facit ad præmiſſa ſupra. l. proxim. & ſupra de iure regalium. l. dignum. in quibus expreſsè dicitur, quòd non poteſt quis in talibus ſe tueri, niſi per priuilegium, vel ſcripturam debita ſolennitate munitam. Nec obſtat prædictis authent. in medio litis non ſi. ſacra for. j. reſpon. & in authentic. vt litigio. iu. §. vltimo. vbi procedit & valet mandatum principis ex ſcripto, vel ex non ſcripto. Nam illa iura loquuntur in mandato iuriſdictionis, quod, videlicet, ſit per principem in commiſsionibus ſingularum cauſarum, vt ibi patet, & not. in prælleg. titul. vt diuinæ iuſsiones in prællega gloſſa ordinaria. [Item nec obſt. ſupra de probatio. l. final. vbi adiicit etiam de teſtib. quia ibi erat quæſtio inter duos priuatos.

e *Vel fælicium.* Per hoc probatur quaſi dominium verum vel præſumptum. G.

f *Prædeceſſorum.* Scilicet Regis Rogerij, Regis Gulielmi. i. & ii. vt ſupra in proxim. charta de rebus Deman. affi. l. dignum, &c. & legas cum hac l. conſtitution. quæ eſt ſupra de probatione homagij. lege, probationum defectum, quæ ſimiliter de hac materia loquitur. G.

g *Suis.* Scilicet iſtius qui poſsidet vaſallos. G.

h *Feudum.* Scilicet iſtius qui poſsidet. G.

i *Iurauerit.* Scilicet homines, ſeu vaſalli, de quibus eſt quæſtio.

Duo

ANDRAEAS

gio talis præſcriptionis. C. de inofficioſo teſtamento. l. ſi quando. cum talis præſcriptio habeat locum plus in aliis præſcriptionibus, quia vocatur vetuſtas dictis ll. de aqua pluuia arcenda. [Demania ſunt publica, quia fiſcalia ſunt publica. Fiſcus, Populus Romanus, & reſpublica Rom. idem ſunt. ff. de bo. poſſ. non eſt ambigendum. & no. in dicta conſti quadrige. Et quia præmiſſa videntur contraria inter ſe. Epilogus eorum hic eſt, quòd ſi conſtat eſſe Caſtrum, quod quidem non poteſt occultari, quia Caſtrum eſt locus muris circundatus, vt dictum eſt ſupra in conſtitutionibus, proſequentes, vel conſtet quod feudum petitum, eſt quaternatum, aut quia poſſeſſor hoc confitetur, dominus vendicabit ratione nudæ proprietatis, & poſſeſſor oneratur probatione, vt probet ad ſe pertinere, ſed ſi non conſtat per probationem agentis, vel confeſſionem conuenti, & feudum petitum ſit actoris, actor dicendo eſſe feudum, dicit illud extra patrimoniũ ſuum, quia feudum eſt beniuola actio, &c. oportet quòd probet feudum eſſe ſuum, & ſic haberet directum dominium, vt ratione nudæ proprietatis agat, onus probandi eſt tunc agentis. Et conſtituto quòd dedit in feudum, oportet quòd probet cauſam qua re feudum eſt ad ipſum reuerſum. Imò quantum ad ius petitoris probando, quòd feudum eſt ſuum, & quod alij feudum dederat ratione nudæ proprietatis aget & onerabitur poſſeſſor, vt probet ſe habere vtile. Quantum vero ad ius conuenti poſſeſſoris. Aut innititur præſcriptioni tantum, & tunc probando, quòd præſcripſit contra illum, cui datum fuit feudum, præſentem triginta annis vincet, per regulam, ſi vinco vincentem te &c. Sed ſi dicat ſe habere à fiſco, non ſufficerent triginta ſicut quãdo ſimpliciter dicit, quòd eſt feudum. Imo centenaria requiritur. [Aut innititur donationi, quam probat per poſſeſſionem triginta annorum, tunc ſufficit, quia præſumitur contractum præceſſiſſe ſicut in ſimili not. C. de iure emphyt. l. fi. aliud enim eſt inniti ſoli poſſeſſioni præſcripti. Aliud donationi, cum præſcriptione, ſeu conſuetudine præſcripta ex titulo donationis. nota. xviij. quæſtio. ij. cap. fin. in gloſſ. per Innocentium de cauſa poſſeſſ. capitu. cum Eccleſia. in fine. [Hæc autem allegatio longæui temporis in iuribus tantum, & præſtationibus annuis, & in ſeruitutibus locum habet, vt not. ff. de vſur. cum de in rem verſo,

DE YSERNIA.

verſo. Sed ſi dicam te rem vendidiſſe, vel donaſſe, nunquam præſumetur contractus rei ex longæua poſſeſsione tricennali. Dictum vero capitulum, ſi quis per triginta dicit præſumi inueſtitum ex poſſeſsione tricennali, & contractum emphyteuticum præceſsiſſe, non tantum ex poſſeſsione, ſed ex pręſtatione ſeruitij, & cenſus, & iuris emphyteutici, aut impoſiti canonis. C. libr. vndecimo. de fundis patrimonialibus. l. fi. de præſcript. xxx. anno. l. competit.

S*i dubitatio.* Pro iſta conſtitutione, vide Andræ. de Barulo in lege, j. C. de conductoribus, & procuratorib. prædiorum fiſcalium, & domus auguſtæ. libro vndecimo. in fine libri. Petrus de Monteforte. [In gloſſ. in verbo, faciente, vbi de probatio. per inſtrumenta, ibi, communi iure dominij. Nota gloſſ. per hanc conſtitutionem determinari vſque ad finem ſui, duas vtiles quæſtio. in iſto Regno frequentari ſolitas. Prima in feudatariis, videlicet an procurator fiſci ſi de feudo mouetur controuerſia, vel quæſtio probat feudum quod poſsidet ad ſe pertinere, contra formam iuris communis. Secunda an præſcribi fiſco poſsit de ipſo feudo, ſeu de quibuſuis aliis rebus, & quanto, & quando, & à quo tempore fiſcus ſuccedens priuato ſuum priuilegium ſortiatur, vt in l. fiſcus. ff. de iu. fiſc. & quando videtur fieri confiſcatio ſeu incorporatio, vt in l. fiſcus. & infra. & in l. ſi vacantia. eod. titul. Petrus de Monteforte. [In gloſſa magna: prope medium ibi incorporationem ſubſecutam. Sed videtur ſemper feudum eſſe incorporatum Domino, & ipſum poſsidere, nam proprietas ſemper apud dominum eſt, vt in c. final. de inueſtitura de re aliena facta. in fin. Et qui ſolam proprietatem habet poſſeſſor intelligitur, vt in c. ſciendum. ff. qui ſatiſdare cogãtur. §. item qui vel dicit quod poſsidet, quantum ad illud, vt euitet ſatiſdationem de iudicio ſiſti, vt ibi: vel poſsidet ciuiliter tantum, non aliter, vt no. C. vbi in rem actio. l. ij. Bartholom. de Capua. [In gloſſa, inſtrumenta vel per teſtes ibi, ſed in hoc. Et hoc facit C. de diuerſis officiis. l. probatorias. lib. xij. ſed videtur contra in multis locis, vbi probatio feudi probatur per pares Curiæ, & in defectum ipſorum, per alios teſtes. Sed forte ibi loquitur de conceſsione aliorum dominorum, qui feud. dare poſſ. non in conceſsione Imperatorum, & Regum. Barthol. de Capua.

pro certo tenere. a Duo * igitur ſunt b neceſſariò requirenda, ad hoc vt homines, quos aliqui in ciuitatib⁹, & caſtris noſtri demanij c tenent, affidatorum vel recommendatorum iure ad noſtrum demanium nequeãt aduocari, videlicet, quòd prædictis prædeceſſorum noſtrorum temporibus, homines ipſos, ipſi vel anteceſſores ſui d tenuerint, & quæ in eiſdem temporibus, vel ab ipſis vel prædeceſſoribus ſuis de feudo, vel hęreditagio ſuo tenuerint aliquid, propter quod homines ipſorum meritò e cenſeantur.

De hominibus nõ tenẽdis ratione terræ vel feudi.

TITVL. IX.

Quoniam interdum prætextu liciti illicitum attentatur: ideo ſtatuit hac conſtitutio, quòd nullus vaſallus domini regni poſſit ſe obligare ad præſtandum in perpetuum aliqua ſeruitia perſonalia: etiam ſi à perſona eccleſiaſtica, vel ſeculari, receperit rem aliquam ſtabilem in feudum, quantumcunque illa obligatio fuerit ſolennitate vallata: quia vaſallus regis non potuit ſine regio aſſenſu ſe obligare ad præſtandum ſeruitium perſonale Baroni, nec alicui perſonæ in perpetuum: ex quo dominus rex eſt dominus perſonarum: bene tamen potuit ſe obligare ad præſtandum pecuniam, vel rem aliquam pro ſe & hæredibus in perpetuum pro re, quam accepit in emphyteoſim, vel in feudum. h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

QVia f frequenter ſub prætextu liciti illicitum attentatur. viam omnem & materiã fraudibus pręcludentes, Decernim⁹, nemini licere occaſione alicuius terræ, vel feudi, quod teneat, vel recipiat à Comite, Barone, ſeu milite, vel perſona eccleſiaſtica, aut etiã ſeculari, cõuentione qualibet quauis iuris ſolẽnitate vallata, perſonã propriã aliquibus ſeruitiis obligare, & ſic ſub occaſione huius ad alterius cõmendationem, ſeu dominium conuolare, ſed tantum redditus in pecunia, vel rebus aliis, pro eo quod receperit, agnoſcat. Nos etenim qui ſumus domini perſonarum abſque noſtræ ſerenitatis aſſenſu, perſonas ſeruitiis perpetuis, aut conditionibus nolumus obligari.

De hominibus Baronum poßidentibus terram hominis demanij.

TITVL. X.

Vaſalli Baronum poſſunt emere, & vendere bona Burgenſatica ſine eorum conſenſu. Et in illis bonis non habent ius ſuccedendi tanquam bona vacantia, ſicut habent in bonis feudalibus, quæ tenentur ab eis. Item fiſcus, cui obuenerunt bona vacãtia poterit illa concedere, prout ſibi placuerit. Et Baiulo, qui tenetur reddere rationem de geſtis & adminiſtratis per eum eſt interdicta alienatio bonorum ſuorum, donec ſit reddita ratio, vel ſteterit per eum, cui reddi debet. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

SI quãdoq cõtigerit aliquos

a *Duo igitur.* Iſtud igitur, non eſt illatiuum, ſed inchoatiuum ſecundi caſus. G.

* ADDITIO. *Igitur. Adde quòd iſta dictio quandoque ponitur inceptiuè, non illatiuè, vt in l. cum cenſe. in §. fi. de iuſt. & iu. & l. j ff. de condictione ob turp. cauſam. l. fructus. ff. ſolu. matrimonio. et per Cardinalem Zabarellã in capite, dãnamus. in fin. j. oppo. de ſum. trin.* Superantius.

b *Neceſſario.* Subaudi deficientibus priuilegiis, vel emptionalibus inſtrumẽtis. And.

c *Tenent.* Id eſt, pręſumũtur tenere vt recõmẽdatos vel affidatos potius quàm vaſallos niſi probẽt, vt dictum eſt per priuilegia, vel emptionalia inſtrumẽta, vel iſta duo, quę hic dicuntur, vt ſuprà de probationibus. l. probationum. circa finem quod quidem, ſcilicet, terris demanij recommẽdatos vel affidatos habere prohibitum eſt ſub certa pœna, vt ſuprà l. proxima.

d *Tenuerint.* Quæ tenuta ſine poſſeſſione probatur per ſacramẽtorum præſtationem, vt ſuprà proximè dixit: vbi dicit, iurauerint, &c. Et nota hic quòd poſſeſſio vaſallorum accipitur, ſiue apprehenditur per receptionem ſacramentorum ab eis.

e *Cenſeantur.* Nota ergo quòd certi ſunt modi inducti à iure ad probandum contra ius demanij, qui ponuntur hic, & ſuprà lege proxima, & ſuprà de probationibus. l. finali. & ſuprà de iuribus rerũ regalium. l. dignum. inter quos modos non numeratur præſcriptio: vnde patet, quòd in demaniis nullius temporis præſcriptio obiicitur, ſimilis argumentatio ſit ff. de actio. & obli. l. obligationum fere. §. placet. & de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. l. patre furioſo. Item expreſſum eſt ſupra. l. proxi. ibi præſcriptionem etenim aliquam.

† Aliàs, Idem.

De hominibus non tenendis, &c. *Rubrica.*

f QVia frequenter. Hæc conſtitutio prohibet, vt nullus poſſit ſe obligare in perpetuũ, vel vaſallum conſtituere occaſione alicuius feudi, & ita credo quòd hæc conſtitutio locum habeat in temporibus retroactis, id eſt, in illis, qui habuerunt huiuſmodi homines à tempore Regis Gulielmi.

Quia frequẽter. Null⁹ de demanio ſuã poteſt perſonæ eccleſiaſticæ vel ſeculari propriã obligare perſonam, redditus tamẽ in pecunia promittere poteſt. G.

De hominibus, &c.

g SI quando. Si vaſallus emat aliqua à non vaſallo, de illis emptis poteſt facere quod vult, & alienare inter viuos, & in vltima voluntate, & ab inteſtato ad ſuos hæredes trãſmittit, his deficientibus, in his acquiſitis ſuccedit fiſcus, qui eſt vltimus ſucceſſor, vt ff. de iure fiſc. l. j. §. j. In feudo quod hic vaſallus habet, ſuccedit dominus, ſi autẽ iſte vaſallus, qui ſi emit fuerit Baiulus domini, nõ poterit alienare quęſita, niſi prius reddita ratione.

Si quãdo. Vaſalli, qui emunt in locis demanij iure licito alienãt, & ad ſuos ſucceſſores tranſmittunt, nec ſeruire pro illis emptis ſuis dominis tenentur.

† Aliàs Idem

ANDRAEAS

[Circa hoc autem vide Bald. in l. humanum. C. de legib. & ſecundum illud dictum fuit obtentum in magno conflictu in ſacro Regio conſilio. Petrus de Monteforte. [In gloſſ. in verbo, tenuerunt. Nota quod receptio, ſiue apprehenſio poſſeſſionis vaſallorum probatur per præſtationem ſacramenti ab eis præſtiti. Contra videtur notari in conſtitutione quæ incipit, Comite vel Barone, in j. gl. Bartholomæus de Capna.

De hominibus non tenendis ratione terræ vel feudi. *Rubr.*

QVia frequenter. Nõ poteſt homo Demanij ſic ſe facere vaſallum alterius, vt perſona ſit obligata, recipiendo feudum ab eo. Sed ſi faciat ſeruitium, vel redditum pro feudo, & terra recepta, perſona remanente libera, quam non tanget ille, qui dedit, ſi recipiens deficiat in reditu vel ſeruitio, ponet manum ad terram & feudum, Rex enim eſt dominus perſonarum tantum. [Poteſt tamen quis vendere ſe ad pretium participandum. ff. de ſtatu homi. l. liber homo. cum concord. quæ iura non tolluntur per hanc, quæ loquitur in ſuo caſu tantum, ſcilicet, quando recepit terram à Comite vel Barone.

De iuribus Baronum poßidentibus terram hominis Demanij. *Rubrica.*

SI quando. Qualitercunque modo. Dicit gloſ. quod eſt no. quòd vaſallus ſeu Villanus qualitercunque non poſſit terram, vel tenimentum, quod tenet à domino ſine ſua licentia alienare, etiam ſi tenimentum

Eccle

DE YSERNIA.

tenimentum hoc non ſit feudum, vel in honore militari datum. [Item innuit gloſſ. quod cognati ſuccedunt, & præferuntur fiſco vltimo ſucceſſori, ſcilicet. quando non ſupereſt aliquis ex deſcendenti linea, vel aſcendenti, vel collaterali, vt litera dicit, quod intelligitur de collaterali, ſcilicet, etiam cognatorum, imò extraneorum quantum ad conſanguinitatem, vt vxor, & adoptiuus, vt not. in l. vacantia. Per iſtam literam ergo non excludit fiſcus cognatum, vxorem, & alios Sed per aliam viam dicunt aliqui excludi, & cognatos & vxorem per Curiam regiam. Nam ius Longob. præponitur Romano in Regno ſupra de offic. mag. capit. puritatem. idem ius non cognouit agnatos in Longobard. de ſucceſſio. ſi quis ſine hærede de prohi. nupt. l. iij. & iiij. & v. de debi. & gua. l. ſi mundum. Cognati autem vincunt vxorem. C. vnde vir & vxo. fiſcus & Curia regia vincet vxorem per regulam. l. de acceſſionibus. ff. de diuerſi. & tempo. præſcrip. Et dicunt quod ex quadam conſuetudine & obſeruantia contraria contrarium obtinet, quia in multis partibus Regni vbi ſeruatur id ius Lõgobard. videmus cognatos & vxorem obtinere ſucceſſionem, nec fiſcum petere de conſuetudine, dicit l. de quibus. in fi. ff. de legib. & conſtitut. in procemio. §. igitur. & diximus in præambulis. Sed ſi hæc conſtitutio ſic intelligatur collateralium, ſcilicet, etiam cognatorum. Conſtitutio vincit ius Longobard. Fiſcus per hanc non excludit cognatos, ſed nec dicet de cognatis expreſſim, ſed tacite, quia dicit ſuccedũt, qui aliàs poſſunt ad ſucceſſionẽ venire. Iure vero Longo. non veniunt cognati, quod ius iuri Romano præponitur, de hoc dictũ eſt ſuprà de offi. ma. c. a. l.

præſenti

a eccleſiarum homines Comitum, ſeu Baronum, aut militũ, ſiue etiam Angarij ſint ſiue etiam Villani ſimpliciter, aut cuiuſcunq; conditionis eſſe noſcantur, hæreditagia, vel partem eorum ab hominibus noſtri Demanij, aut quibuſlibet aliis, qui ea in terra Demanij, aut pertinentiis eius poſsideant comparare, aut aliter acquirere ſub ea conditione emptorẽ habere cõparanda, vel comparata diſponimus, ſub qua vẽditori ſe tenebat, videlicet, vt proinde domino ſuo in nullo penitus teneatur, & ſine ipſius licẽtia & mãdato ea eis vẽdere, donare, aut [b] qualitercũque alienare inter viuos, vel vltima volũtate liceat, quæ ſine ipſius licẽtia iure licito cõparauit. Et ſi cõtigerit talẽ emptorẽ abinteſtato decedere, hi ad ſucceſsionẽ eius veniãt in prædictis, qui aliàs poſſent ad ſucceſsionẽ eiuſdẽ ex deſcendenti vel aſcendẽti, aut collaterali linea ab inteſtato venire. Quod ſi de prędictis[c] nullus omninò ſuperſit in eo, quod de feudo tenet ab eo, dominus feudi ſuccedat. In hæreditagiis autẽ defuncti, quolibet iure quæſitis fiſcum noſtrum eſſe decernimus, ſicut & in omnibus aliis bonis vacantibus, vltimũ ſucceſſorem. Poſtquàm autẽ ad fiſcum noſtrũ peruenerint res prædictæ, per nos prout noſtræ maieſtati, & ſub quibus cõditionibus, vel redditibus, & ſeruitiis placuerit, poterũt collocari. A tenore autẽ huius ſacratiſsimæ ſanctionis excipimus Baiulos dominorum, qui res ipſas adminiſtrandas ſuſceperint, quos non prius huiuſmodi acquiſita alienare voluimus, aut quolibet modo trãsferre, quàm de adminiſtratione ſua ſatisfaciant dominis, vel per eos ſteterit, quominus ſatisfactionem recipiant requiſiti.

De recommendatis, vel reuocatis non detinendis.

Nona conſtitutio.

TITVL. XL.

Nullus recõmendatos vel ad Curia principis reuocatos audeat retinere, ſed ipſos ſine diff. cultate aſsignet. cõtrafaciẽs punitur publicatione bonorũ mobiliũ. Et prouidet reuocatis, & dominis, vt ipſi reuocati poſſint & cõpellantur bona quæ tenebãt ab eis, vẽdere aliis vaſallis domini. Et dominus compellat alios vaſallos emere iuſto precio. h. d. Lall. de Thu.

ANDRÆAS

præſenti, & plenius in titul. quæ ſunt rega. ſuper verbo, bona vacantia. [Item no. quòd Baroni & militi bona Vaſallorum ſuorum obligata ſunt, & Burgenſatica, quæ tenet in terra Demanij, quia non poſſunt ea vendere, vel alienare, niſi prius ſatisfaciant dominis.

S*I quando contigerit.* Communis poſitio eſt, quod §. iſte intelligatur tantum in feudis, ſeu tenimentis ruſticanis: vt in eis ſicut in aliis Burgenſaticis circa ſucceſſionem ſeruetur ius commune. pro quo facit, quia horum feudorum non verè dicitur infeudatio, ſed quædam locatio, ſeu perpetua conceſſio, vt ſupra in conſtitutione, conſtitutionem. §. excadentias. ibi, locare permittimus. non dixit, infeudare. pro quo C. loca. l. viam veritatis. & de locatione prædiorum ciuilium. l. prædia. & ita intelligit gloſſ. hunc §. in conſtitutio. vt de ſucceſſion. circa princip. in gloſſ. ex generali præfatione.

[In aliis autem feudis planis, militaribus, ex quibus debetur adoha, ſeu militare ſeruitium Comitibus, & Baronibus, à quibus tenetur, quando per Regiam maieſtatem in Regno indicitur militare ſeruitium, ſeruentur iura communia feudorum, quæ etiam in Regno ſeruantur, vt in dicta conſtitutione gloſſ. magnæ, in ſin. & not. per Andræam in Prologo ſui operis. x. col. licet gloſſ. & Dominus Andræ. in dicta conſtitutione, vt de ſucceſſio. verſ. in omnibus. & in iſta conſtitutione, & in titul. quæ ſint regal. in verbo, bona vacantia. intelligant hunc §. etiam in dictis feudis. In aliis autem feudis quaternatis remaneat ius nouum dictæ conſtitutionis, vt ibi nota. Quod non eſt veriſimile dicta iura canonica velle abrogaſſe, cum ſit odioſum, & ſic non protrahendum, vt in l. quod verò, de leg. & ſic leges nouæ per veteres diſtinguantur, vt in iuribus vulgaribus. Petrus de Monteforte.

In

† IMPER. FEDER. † Aliàs, Id m.

AD ſubiectorum noſtrorum inuidiam non conuenit reuocare, ſi priuatis aliquando commodis noſtris intendimus, ſi iura noſtra nõ patimur ab aliis vſurpari. Hinc eſt, quod prælatis Eccleſiarum, Comitibus, Baronibus, ſeu quibuſlibet aliis noſtris fidelibus firmiter inhibemus: quòd nullus recommendatos, vel ad noſtram Curiam reuocatos in poſterũ audeat retinere, ſed ipſos in ciuitatibus noſtri Demanij Baiulis, vel aliis officialibus noſtris, ſine difficultate aſsignent, vel ad loca ipſis reuocatis deſtinata remittant. Quod ſi huius conſtitutionis noſtræ quiſpiã violator temerarius extiterit, vel eidem fraudẽ fecerit, bonorum ſuorum omnium immobilium† publicatione damnetur. Cæterum ne prælati, Comites, vel Barones, ſeu quilibet alij detẽtores, occaſione præſentis conſtitutionis, cõtra iuſtitiam in poſſeſsionibus aggrauentur, quas reuocatos ab ipſis tenere cõtigerit, dummodo alibi commorantes poſſeſsionibus ipſis libere perfruantur. Et ne reuocati prædicti per nos poſſeſsionũ ſuarũ emolumento priuentur, dum ipſi vti non permittatur à dominis, vel vti nequiuerint, ad remotiora forſitan loca tranſlati: vtriſque diſcreta prouiſione prouidimus, vt rigore iuris communis in hac parte ſopito reuocati, poſſeſsiones eaſdem hominibus aliis vaſallis priſtini detẽtoris diſtrahere cõpellãtur, & domini vaſallos ſuos emere iuſto pretio diſtrahẽdo cõpellant.

† Aliàs mobiliũ.

a *Eccleſiarũ.* Argum. à ccedit ad id quod dicitur in hac cõſtitutione. in fi. C. de epiſcopis & clericis. l. ſi quis preſbyter. Nota quòd quis poteſt habere res duplici iure, vt hic patet, & ff. de pecu. l. hinc quæritur. §. poteſt. licet ſit argumen. contra ff. de vſucapio. eum qui ędes in fin. & adde quod extraordi. ibi notaui. Interdum etiam eadem perſona duplici iure eodem tempore cẽſetur, vt filiusfamil. vt ff. de caſtrẽſi pecul. l. pater militi. §. ſi ſeruus peculij.

b *Qualitercũque alienare.* [Innuitur ergo hic quod Villanus & vaſalles qualiſcunque nõ poſſit tenutam, ſeu feudũ alienare ſine licentia Domini, à quo tenet eum.

c *Nullus omninò.* Nota ex hac l. fiſcũ eſſe vltimum ſucceſſorẽ, & tunc ſuccedere, cũ nullus ſupereſt ex deſcendenti linea, vel aſcẽdẽti linea, vel collaterali, vt hic dicit. & concor. iure Romano. C. lib. x. de bonis vacan. l. vacantia. repete etiã hic quæ notata ſunt de offici. reipublicæ. l. vlt. & hoc eſt valde notandum propter Longobardos, qui dicunt cognatos non ſuccedere, ſed fiſcum.

De dot

DE YSERNIA.

In textu, poſtquam aut ad fiſcum noſtrum. Nota quòd Rex ſibi bona excadentia locat ſub illis conditionibus, redditibus, & ſeruitiis, ſub quibus ſibi placuit, pro hoc conſtitutio, vt de ſucceſsionib. in fin. licet aliud in aliis Baronibus, & Comitibus, vt in conſtitutione, conſtitutionem. §. excadentias. vel dic, vt ibi not. per Andræam. Petrus de Monteforte.

In gloſſ. in verb. qualitercunque. Argumentum contra quod poſſit vendere ſaluo iure dominij. ff. de contrahenda emptione. l. final. §. fina. de legatis ij. l. nihil proponi, in princip. C. de locatione prædiorum ciuilium. l. fina. C. de fund. patrimonialibus. l. j. pro hoc C. locatio. l. nemo prohibetur. iuncta conſtitu. conſtitutionem. §. excadentias. de pace iuramento firmanda. c. j. §. ad hæc qui allodium, & ibi hoc ſenſit Andræ. Quia liberis hominibus non interdicitur alienatio rerum ſuarum, vt ibi vide plene per Specu. in tit. de feu. §. quoniam. ver. xix. vbi dicit inter alia inſpici conſuetudinem, vide ibi. & in verſi. xxj. aliàs xxx. Pet. de Monteforte.

In textu, in fiſcum noſtrum. Facit tex. in c. ex præſumptuosè. & conſtitutio, dohanæ ſupra, de officio ſecreti. Pet. de Montef.

De recommendatis, vel reuocatis non retinendis. *Rub.*

A*D ſubiectorum* De eadem materia eſt, ſicut ſuperior. Et nota caſum in fine huius conſtitutionis, vbi quis cogitur emere & vendere, & ad hoc facit liber decimus ne liceat habitare Metrocomiæ. lege ſecunda. & dicit gloſſ. ſupra. l. hac edictali. Rigor iuris communis eſt contra. C. de iure deliberandi. l. nec emere. de contrahenda emptione. l. inuitus. ff. de donatio. hoc iure. § non poteſt.

De

De non opprimẽdis vaſallis à dominis.

TITVL. XII.

Nullus dominorum vaſallos ſuos cõtra iuſtitiam opprimat, nihil ab eis contra conſtitutionum tenorem auferat, contrafaciens punitur vaſallo victori in expenſas, & duplum ablati Curiæ Regiæ ſoluat, & vaſallus impetens dominum de prædictis calumnioſè victori domino condemnetur in expenſis. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

PRæſenti conſtitutione decernimus, Vt nullus dominorum vaſallos ſuos cõtra iuſtitiã opprimat, vel ab eis cõtra conſtitutionem noſtram illicitũ auferat. Quod qui fecerit, expẽſas vaſallo ſuo victori reſartiat, & ablati duplũ Curiæ noſtræ cõponat. Vaſallus autẽ qui dominũ ſuum occaſione prædicta contra iuſtitiam impetere calumnioſè tentauerit, in expẽſis victori domino condẽnetur. Sic enim vtriq; cõſulimus, dum nequitiam domini, & vaſalli calumniam condemnamus.

De dotario conſtituendo in feudis, & Caſtris.

TITVL. XIII.

Comes, vel Baro, vel feudatarius poteſt cõſtituere dotarium vxori ſuæ ſuper feudis, vel in pecunia ſine Regio aſſenſu, dummodo non conſtituat dotarium ſuper Caſtro, à quo ſumpſit nomen Comitatus, vel Baronia. hoc dicit. Matthæus.

REX ROGER.

SI [a] quis Baro vel miles vxorem duxerit, & tria feuda habuerit, liceat ei vnum dotarium vxori ſuæ de tribus feudis [b] conſtituere. Si autem pauciora habeat ſecundum qualitatem, & quantitatẽ feudorum, dotarium ei in pecunia conſtituere permittimus. Cæterum ſi plura tribus habeat, pro portione, quæ ſuperius ſtatuta eſt habita, dotarium ipſum conſtituere licebit.

Comes autem, vel Baro, qui caſtra tenet, de caſtris ipſis dotariũ conſtituere poterit, dum tamen caſtrum, vnde Baronia, vel Comitatus nomen [d] aſſumpſit, in dotarium conſtituere non poſſit.

De adhibẽda fideiuſſione dominorũ, ſeu vaſallorũ, Aliâs, de fideiuſſione domini à vaſallis.

TITVL. XIIII.

Si vaſallum fideiubentẽ pro domino in cauſa criminali dominus non liberauerit ipſo iure ipſius homagiũ perdit: fideiubentẽ vero in ciuili, vel etiã pro debito, ſi dominus liberare nõ curauerit, tenetur dominus ad omne damnũ vaſalli, & datur licentia vaſallo authoritate propria pignorãdi dominum, primo in mobilibus, ſecũdo in hæreditariis, & vltimò in feudalibus: & etiam mobilia vendẽdi poſtquam ſoluerit pro domino, & hæreditaria poſtquam per annum à die ſolutionis, & pignorationis ea tenuerit, feudalia non. ſuos fructus percipiat, econtra ſi vaſallus dominum fideiubentem pro eo in cauſa criminali liberare neglexerit, quicquid ab ipſo tenet amittat, fideiubentem verò in ciuili vel pro debito datur licentia domino vaſallum pignorandi, & ſibi prouidetur de omni damno. h. d. Lallus.

IMPER. FEDER.

SI [c] dominus vaſallum ſuũ, qui pro eo in criminali cauſa fideiuſſerit, & a fideiuſſione nõ liberauerit, ipſo iure ipſius homagium amittat. Si vero in ciuili cauſa, vel pro debito ipſum fideiubentem liberare [f] non curauerit, ad omne damnum, quod proindè vaſallus incurrerit dominus teneatur, data licentia [g] pignorandi vaſallis dominos ſuos in

De dotario conſtituendo in feudis, & caſtris. Rubrica.

a SI *quis Baro.* [Licet ſupra de feudorum contractibus infringendis prohibuerit alienationem & contractum feudi, hic in caſu permittit, puta, vt dicit in dotarium vxori ſuæ. concord. C. de adminiſtratione tutorum. l. lex quæ. cum hac tamen determinatione, vt de tribus feudis det vnum, & nũquam det illud, quod eſt nomen Baroniæ vel Comitatus, vt Comes Caſertæ, non poſſet date Caſertam, ſed aliud Caſtrum. [Si quis Baro. Not. de dotario, quale poſſet conſtitui, quod dic, vt infra. l. licentiam. Andr.

b *Cõſtituere.* Hæc corrigitur infra. l. ij.

c *Dum tamen.* Nota, quòd caput Baroniæ, ſeu Comitatus velut principalis magna gaudet prærogatiua, vt hic. [Et ab illo capite aſſumunt nomen, & denominantur alia Caſtra, ſeu Caſalia depẽdẽtia, & adiacentia ad illam Baroniam. Sic enim & ſecundum iura ciuilia inſpicitur caput hominis velut principale, & dignius, cũ per caput cognoſcamur, nã ille locus tantum efficitur religioſus, vbi caput ſepultum eſt & non vbi alia membra, cũ vnius ſepultura plura ſepulchra efficere nõ poſſit, vt ff. de religioſis, & ſumptibus fune. l. cum in diuerſis. [Nã Baronia, ſiue Comitatus, licet vnũ corpus cẽſeatur, tamen ex diſtantibus partibus ſui corporis conſtat, & ſic vni nomini ſubiicitur, vt ff. de vſucapionibus. l. rerum mixtura. §. certum. ff. de rei vendic. l. in rem. §. at in aliis.

† *Aliâs Idem*

c *Dum tamen Caſtrũ.* Nã huiuſmodi Caſtrũ tenet principatum totius baroniæ vel comitatus, vt argumentũ ad hoc C. de naturalibus liberis. l. ſi quis. circa medium. ad finẽ legis.

d *Aſſumpſi.* Argumentum bonũ ff. de legatis & fide.commiſſ. j. l. peculium. §. quadrigena.

De adhibenda fideiuſſione dominorum, ſeu vaſallorum: Aliàs, de fideiuſſ. domini à vaſal. Rubrica.

c SI *dominus.* Hæc conſtitutio prouidet vaſallis, qualiter ſubueniatur eis contra dominos: cùm vaſallus pro domino fideiuſſit: & contra prouidet dominis contra vaſallos, cùm dominus pro vaſallis fideiuſſit: & prouidet quadam ſpeciali prouiſione, vt ſua authoritate poſſit fideiuſſor ſiue vaſallus, ſiue dominus, ex quo ſoluit pignorare dominum, vel vaſallum, quod de iure communi prohibitum eſt, vt in authent. ne fiant pignora: & argumento ff. quod metus cauſa. l. extat. tamen hic non peccat: quia fecit authoritate legis, ſicut alij authoritate conuẽtionis, quæ & lex dici poteſt, vt C. de pignoratitia actione. neque. & ff. de procuratoribus. l. prima. §. ſi conuenit.

f *Non curauerit.* Cum diu ſteterit in fideiuſſione: Tunc enim fideiuſſor poteſt conuenire debitorem, vt liberet eum, vt ff. mandati vel contra. Lucius Titius. in hoc caſu, ſcilicet, quando fideiuſſor agit contra debitorem antequàm ſoluat faciendi cauſa, non dandi, reus tenetur, vt ff. mandati vel contra. ſi mãdato meo. §. quoties. [Agitur enim ad hoc, vt liberetur, vt dictum eſt, vel vt defendatur, vt ff. de fideiuſſoribus. l. fideiuſſor pro venditore. G.

g *Pignorandi vaſallis.* Fideiuſſor poteſt pignorare debitorem: ſicut & de iure Longobardo, de debit. & gua. lege, ſi quis alij homini guadiam dederit. [Sed quæro quando? Reſpondeo, poſt ſolutionem, & ante ſolutionem quandoque, putà ſi damnatus ſit, aut

ſi

ANDRAEAS

De ſtatuendo dotario in feudis, & caſtris. Rubrica.

SI *quis Baro.* Differentia eſt inter baronem & feudatarium. Baro eſt, qui habet baroniam, feudatarius eſt, qui habet feudum. [Baronia eſt Caſtrum, ſeu Caſtra, vel feudum habens ſub ſe feudum quaternatum, quod alius tenet. probatur infra conſti. poſt mortem. [Feudum vero eſt de xx. vnciis in regno. Et poteſt quis habere plura feuda, vt hic dicitur. Et tunc ſi ſunt quaternata, vel non, det vnum alij cum conſenſu Regis, vt ſub eo, & ab eo teneatur, & erit Baro. [Conſenſus Regis quaternabit iſtud, quia Rex confirmans videtur donare. in aut. de defen. ciui. §. interim de verborum ſignific. l. obuenire. [Sed feuda collata per regem dicuntur quaternata, quia ſcripta in regiſtris, & quaternis dohanarum dominorum, de quo plenè diximus in titu. de contr. ver. feudi. apud pares. c. j. [De iſtis Baronibus & feudatariis, & qui Barones habeant priuilegium, plenè diximus in titu. de capi. qui cur. vendi.

DE YSERNIA.

vendi. §. ſimiliter. Alia plene dicuntur in glo. hic.

De adhibenda fideiuſſione dominorum ſeu vaſallorum. Rubrica.

SI *dominus vaſallum.* Pulchra conſtitutio & rationabiliter facta, & prouidet tam vaſallo, quàm domino, & bene gloſſata eſt. Sed quod dicit, quòd poteſt pignorare dominum vaſallus, vel vaſallum dominus. Nunquid habet locum ſi ille, qui debet pignorari neget debitum, vel dicat ſe ſatisfeciſſe, an ignorabit[illegible] dicas hanc legem loqui in ſpeciali caſu domini, ſcilicet & vaſalli, [illegible] ſimili videtur dicere gl. hic in fin. erit ſpeciale ius generaliter loquens non diſtinguens inter confitẽtem & negantem. Sed verius videtur, vt non correxerit hæc conſtitutio alia iura dicentia pignorari, quãdo debitor confitetur, & non pignorari, quãdo negat, & paratus eſt facere iuſtitiam, quod dic per Carol. in longobard. de debi. & gua. l. ſi quis liber homo,

mobilibus, aut deinde in hæreditagiis, & vltimo in feudalib⁹, & etiã vendendi mobilia, & poſtquã pro dominis ſuis ſoluerint, & hæreditagia per annũ à die ſolutionis, & pignorationis ea tenuerint, vt ex prædictorũ precio ſuæ indemnitati prouideant. Feudalia tamen capta pignori obligare non potetũt, ſed ex eorũ fructibus indemnitati ſuæ ſimiliter proſpicere curabunt. E contrario ſi vaſallus dominum pro eo in criminali cauſa fideiubẽtem liberare neglexerit, quicquid ab eo tenet, amittat. In quæſtione verò ciuili, ſeu pro debito, ſi dominũ fideiuſſorẽ ſuum vaſallus detrectauerit expedire, data plena licẽtia domino pignorãdi ad omne damnũ, quod proinde incurrerit dominus, vaſallus eius integrè teneatur.

ſi debitor cœperit dilapidare bona ſua, aut ſi ita conuenit, vt poſſit debitorem arctare ad ſolutionem, & ante quam ſoluat, vt C. mãda. l. ſi pro ea aliàs, de re. iur. & regula iuris, licet non liceat fideiuſſores agere contra debitorem, & ſi non licet agere, multo minus pignorare, ſicut dicitur in eo, qui pignorat ante tẽpus, vt in iure Longo. de debit. & gua. l. ſi quis aliq ante certum term. Sciendum tamen eſt, quod ſi ... creditores neceſſe habẽt tertiã denunciationem facere creditori, ita, ſi deiuſſor denũciare debet debitori, vt pignorari poſſit, vt in iure Lõgobar. de deb. & gua. l. j. & l. ij. [Et eſt bene notandũ, quod hic ſtatuitur quidã ordo, qui ſeruari debet in rebus debitoris pignorandis: olim autem credebant doctores, vt ſicut creditor habet electionẽ in perſonis, vt poſſit quem vult prius pignorare, debitorem ſcilicet, vel fideiuſſorem, vt in

De dotibus.

TITVL. XV.

Baro vel miles habens duo feuda quaternata poteſt in vno eorum cõſtituere dotarium ſuæ vxori ſine Regio aſſenſu. Et ſi vnum feudum & dimidium habet, poteſt in dimidio ipſorum feudorum conſtituere dotarium. Et ſi vnum tantum feudum habuerit, conſtituere poteſt dotarium, id eſt, tertiariam in pecunia ſuper ipſo feudo. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

LIcentiam [a] Baronibus & militibus impartimur, poſſe etiã de duobus feudis dotariũ cõſtituere. Et ſi vnum tantũ & dimidium habeat, dimidiũ feudum ei in dotariũ conſtituere licebit. Ceterum ſi vnum tantummodo non in terra, ſed in pecunia vxori ſuæ qualitate feudi facultatẽ cõſtituẽdi dotariũ in poſterũ Barones & milites ſibi nouerĩt fore permiſſũ.

vt in iure Longobard. ſpon. l. j. & de debito. & gua. l. ſi quis fideiu. aut debito. ita & in rebus. [Vel fortè lex iſta reſtringeret ſuo caſu inter dominum & vaſallũ, ſicut & aliàs ſtatuitur inter eos in defenſis, quas inter eos imponunt, vt ſupra de defen. & quãdo liceat vaſallo Domino defenſam imponere L. iuriſgentium.

† *Aliàs, Idem.*

De dotibus. Rubrica.

[a] L*icentiam.* Hæc conſtitutio determinat ſecũdam proximè præcedentem, vbi dictum eſt: dominus feudorum poteſt alterum de feudis pro dotario aſſignare vxori ſuæ. hic determinat, ita demũ hoc verum ſi habeat plures quàm vnũ feudum, aliter det dotarium in pecunia.

Licentiam. Iſta corrigit ſecund. ſuperi. l. ſi aliquis Baro, &c. in ver. ſi autem pauciora. &c.

De

ANDRAEAS DE YSERNIA.

homo argumentum pro hoc. C. de inofficio. teſtamento. l. ſi quando. nam iura non corriguntur, niſi quando dicit in authen. quibus modis naturales efficiuntur ſui. §. tribus. Andr.

De dotibus. Rubrica.

L*icentiam.* Dotarium debet conſtitui, ſi non conſtituatur, nõ debetur. [Item debet conſtitui inter viuos, non in vltima voluntate relinqui, de hoc plenè diximus, in titu. qualiter olim feu. po. alie. § donare. [Et conſtituetur hoc dotarium pro valore feu. i. pro quanto datum eſt, & proinde ſeruit non pro quanto valeret annuatim, de hoc plene diximus in titu. de capitu. qui cur. vendi. § ſimiliter. Poteſt autem peti conſtitui dotarium condictione ex hac conſtitutione, etiam ſi vxor nullam dotem dederit, vt in capi. nono inclyti Regis Caroli. ii. quod incipit, mulier. Sed in teſtamento ſi dicat, conſtituo vxori meæ dotarium, valet, & oportet, quòd ſit præſens mulier, cui acceptatur. Et ſi facta ſit per internuncium, vel per epiſtolam, oportet quòd habeat ratum ante mortem conſtituẽtis. Si verò inter viuos dicat, lego vxori meæ dotarium, nihil valet. [Item ſi confiteatur ſe conſtituiſſe dotarium, vel in teſtamento hoc dicat: lego vxori meæ dotarium, valet, vt plene dictum eſt in dicto §. donare. Sed contra hæredem viri mulier ad dotarium agit perſonali, vt tradat, vel ſi tradere non poteſt ad intereſſe contra tertium condictione, vt dictum eſt, vel rei vendicatione, vt dicit gl. infra prima conſtitutio. Mulier, vbi dicitur, quod diem votorum. Et ſi ſine cultello plicato, vt erat mos Francorum ante fores eccleſiæ poteſt conſtitui dotarium. Et diximus etiam in dicto § donare. [Sed pro re dotarij quia non eſt domina proprietatis aget confeſſoria, & ea actione, quæ competit pro vſufructu. de quibus dic, vt per Azo. in ſum. de vſufruct. §. eſt autem vſus fructus. Et poſſideat tantum mulier, ſicut in donationibus propter nupt. C. de ſecund. nup. fœminæ. attento tamen verum ſit tradita, & aliquando poſſedit mulier rem iſtam vel non, vel fuerit donata, vt habeat condictionem ex l. ſi quis argentum. C. de donatio. ſecundum verba conſtituentis dotarium, quæ in rem. ff. de rei vendicatione. qui petitorio. Sed ſi eſſet domina, licet debeatur ſub die incerto mortis, facit conditionem extare, interim domina eſſet. C. commu. de leg. l. fina. [Sed quid eſt hoc, quod dicit pro facultate feudi. Circa hoc attendendum, quòd dotarium in vulgari & communi vſu loquentium appellatur tertiaria, maxime viuentibus iure Francorum, & in iſta conſtitutione patet, ſicut eſt quarta iure Longob. [In aliis bonis in fundo eſt tertia pars, patet, ſupra in l. ſi aliquis Baro. vbi de tribus feudis dat vnum in dotarium, & in hac conſtitutio. quando habet vnum feudum, & dimidium, dat in dotarium dimidium feudum, de duobus dabit proportionabiliter ad eandem rationem, nam & ſi iure non caueatur, cum caueatur, vt prædicitur, ſtaretur denominationi vtentium vocabulis. ff. de flu. & a. l. j. §. j. de acquirendo rerum dominio. l. inſulam, in fin. & ſic de vno feudo dabit in pecunia quantum valet tertia pars feudi, hoc eſt dicere, pro

re, pro facultate, vt ſi feudum totum valet vncias centum, conſtitueret dotarium in pecunia vnci. xxxiij. & tertiæ. [Sed nunquid in conſtitutione dotarij ſeruabitur id quod dicitur in donatione propter nuptias, vt videlicet illi conſtituatur, quæ dedit dotem, & in quantum dedit, tantum ei conſtituatur, tantúmque lucretur, & ſi nihil dedit in dotem, nihil de dotario conſtituatur, & nil lucretur? Videtur quòd ſic, vt C. de pactis conuentis. l. fina. & in authentic. æqualitas, de donationibus ante nuptias. ſi conſtante. Licet enim ſpecialiter loquatur hæc conſtitutio, nil exprimendo de dote data, & de pretio lucri. [Videtur id debere intelligi, quia nõ videtur correxiſſe illa iura, quæ tũc tantum tolluntur, quãdo expreſſim dicitur, vt in authentic. quibus modis naturales efficiuntur ſui. §. tribus. Verius dicitur, vt ſimpliciter intelligatur, quia in auth. æqualitas dicit glo. quod illa per diſſuetudinem tollitur, aut intelligatur quando vterque fuit pactus de lucrando. Imò in corpore vnde ſumitur illa auth. de non elig. ſecundo nuben. §. fina. dicitur, quod ſi nulla dos data ſit, nihil conſequatur, ſcilicet, de donatione propter nupt. & non de alio lucro, ſicut eſt donatio propter oſculum, & ſicut eſt dotarium, quod conſtat non eſſe donationem propter nuptias, quia alio nomine nũcupatur. C. de codicil. l. ſi idem, per iſtas conſtitutio. & de mente eorum ſatis videtur, quòd mulier lucriſfaciat dotarium, quando perdit dotem datam in pecunia more Frãcorum. Vnde ſi dedit terram in dotem, quia eam non perdit, non lucratur dotarium, ſicut hic dicitur, & in declaratione peritorum regni, quam quidam habent pro conſtitutione, ſed non eſt conſtitutio, & incipit, vt mulier poſſit habere dotarium ſi lucratur, quando perdit dotem, ergo ſi nullam dedit dotem, non haberet quod perderet: eius enim periculo nihil eſt, qui nihil habet, ff. de fur. l. itaque, & qui cauſ. maio. denique, & l. ſequen. Sic non lucrabitur dotarium cum non habeat quid perderet de dote. Sed ſi non lucratur dotarium, quando non perdit dotem videtur idem, vt non lucratũ dotarium, cum non habeat quid perderet de dote. Cum nullam dedit dotem hæc paria ſunt quantum ad virum, & hæredes viri non dare dotem, & datam nõ lucrari à viro, & hæredibus, quia minus dat qui nihil dat. ff. de tribu. l. illud. Item ſi mulier perdit dotem datam in pecunia more Francorum nato filio, & perdit dotem, ergo ſi nullam dedit, nullam perdit, & ſic non lucrabitur dotarium. Hoc hodie eſt aliter per conſtitutionem inclyti Regis Caroli. ii. quæ incipit, mulier quæ ſtatuit, vt etiam nulla dote data, vel data, vtrunque habeat ſoluto matrimonio morte viri, dotem & dotarium, niſi aliud ſpecialiter in hoc conuenerit. [Item not. quod non habent neceſſe feudatarij conſtituere dotarium, ſed poſſunt, ſi velint, & ſic volunt, nec debetur mulieri ſi non ſit conſtitutum. Nam & ſi daretur minus tertia pro dotario, valet prout vult, ſicut minus quarta dari iure Longobar. vt in Lombarda. de his quæ à viro in vxo. dantur l. j. [Vnde ſi diceret vir, conſtituo tibi in dotarium vncias x. hoc tale prædium

meum

De dotarijs cõſtituẽdis.

TITVL. XVI.

Soluto matrimonio morte viri qui feudum in dotario dederit, vxor quæ remanſit domina dotarij præſtat ſacramentum fidelitatis ei qui remanſit dominus Baroniæ, ſcilicet, vt aſſecuret eum de vita & membris, & captura perſonæ. & quòd præſtet ſeruitium Curiæ ad requiſitionẽ iſtius domini, ſed filius communis matrimonij non aſſecurat, & ter ſubmonita ſeruitiũ curiæ nõ ſoluendo poterit deſſaſiri in- turia grauamina hominibus dotarij illata à domina per dominum Baroniæ, vel feudi mẽdare tenetur. Item homines dotarij aſſecurant dominam ſaluo iure domini Comitis, vel Baronis ſimiliter. & dictum comitem ſeu Baronem ſaluo iure dotarij dominæ. h. d. Lallus de Thuſcia.

REX GVLIEL.

Mulier a quæ dotarium habuerit in terra, poſt mortem viri, hæredem vel dominum Baroniæ

a *De dotarijs, &c.* Mulier *quæ.* Hæc cõſtitutio licet verboſa, breuis tamen eſt intẽtionis, ſcilicet, quòd ſoluto matrimonio morte viri, qui feudum in dotario dedit, vxor quę remanſit domina dotarij, præſtat ſacramentum fidelitatis ei, qui remanſit dominus Baroniæ, ſcilicet, vt

cet, vt aſſecuret eũ de vita, & membris, & captura perſonæ, & quòd præſtet ſeruitium Curiæ ad requiſitionem iſtius domini. Itẽ homines dotarij pręſtant ſacramentũ vxori, ſaluo iure domini Baroniæ, & econtra præſtãt ſacramẽtum domino, ſaluo iure vxoris.

a *Mulier.* Quæ dotarium,

ANDRÆAS.

meum valens x. quod tibi aſſigno pro valore decem, & ſi minus valet, non tenetur ſupplere, quia nõ dixit in dotibus, nam in contractibus quicquid omittitur pro omiſſo debet haberi. ff. de verb. obli. quicquid. noluit plus dare quam prędiũ illud, & ſi nil voluiſſet dare, non cogeretur, vt dictũ eſt. Et illud prędium, licet dicat plus valere, illud habetur, ac ſi dixiſſet, arma virúmque cano. ff. de ver. obl. quicquid. niſi conſtaret de mente, quòd voluiſſet decem dare pro dotario, & credebat prædium illud tantum valere, ſeruabitur tunc id, quod actum eſt. ff. de re. iur. ſemper. Cum in eodem inſtãti dicuntur duo contraria, vltimum valet. ff. de hær. inſti. l. ſi ita. & ſi ſunt duo, & non ſunt contraria, quorum vnum eſt pro dicẽte, aliud contra, non poteſt vnum acceptare, quod eſt pro ſe, & aliud reprobare, quod eſt, ſcilicet, contra ſe. arg. ff. de re. co. l. j. in fi. & l. ſeq.

ADDITIO. *Adde & quid ſi reperiũtur duo ſtatuta cõtraria in eo. vel ſtatuto, cui ſtãdũ eſt? dic quod ſeruãdũ eſt illud quod eſt iuſtius, & æquius ſecundũ Bal. in c. cũ olim de conſue. & cum ſequitur Alex. de Imo. cõſi. lvij. incip. in præſenti cauſa in iiij. vol. & dicit Bal. in l. hac conſultiſſima in j. co. C. qui teſt. fa. po. quòd vbi reperiũtur duo iura ad inuicẽ cõtraria, vel duo ſtatuta ad inuicẽ repugnãtia, quòd illud præfertur, quod eſt magis ſpeciale, et illud, cuius ratio eſt magis fauorabilis, cẽſetur eſſe magis ſpeciale, & ad materiã. vide per Io. And. in c. j. de iureiur. l. vj. in nouel.*

[Si verò conſtituit dotarium in decem, deinde ſtatim, vel poſt dicit, quòd pro illis decem dat tale prædium valens tãtundem, hoc eſt dare inſolutum, pro illis decem. ar. ff. de pigno. acti. eleganter. C. de ſen. liberam. & tunc ſi mulier non recepit, planum eſt, quia non eſt perfectus cõtractus dationis inſolutũ, nam debet eſſe placitum duorum conſenſus. ff. de pact. l. j. §. j. Vel ſi dicat, recipio pro quanto valet prædium, & non plus, tunc ſi dimittat vir, videtur dimittere pro quanto valet, ex quo non cõtradixit. ff. de cond. inde. quod quis. Proteſtationes hæ conſeruant ius. ff. de neg. geſt. Neſennius. Et per ea quæ not. xxvij. diſtin. cap. j. in gloſſ. Sed ſi recipit mulier, facit ſibi præiudicium, quia contractus initus perfectus fuit. Vnde datio inſolutum ſimilis eſt emptioni. ff. ex quibus cau. in poſ. ea. l. ſi. & tunc ſi eſſet præiudicium vltra dimidiam, ageretur ad recipiendum, alias reſcindendum ſecundum Moder. C. de reſcin. ven. l. rem maioris precij. quæ habet locum in ſtricti iuris iudicijs ſecundum Roſ. alias præiudicat ſibi, niſi poſſet ſe per modum reſtitutionis in integrum iuuare, & hoc erit in quolibet contractu, diximus de his in tit. de cap. qui curi. vendi. §. ſimiliter. [In primo non poſſet mulier reſtitui, quia non eſt læſa, eo quòd non tenetur vir conſtituere dotarium, ſed voluntarium eſt ad plus & minus, ſicut vult vir & vxor, & ſupra dicitur, læſio debet probari. ff. de minor. quòd ſi minor. §. reſtamento. de iureiuran. l. nam & poſtea. §. ſi minor. [Quando communi iure vtitur non eſt reſtitutio, quare nec læſio. C. de in integ. reſti. l. fi. [Item ſi promiſiſſet primo conſtituere dotarium in plus, & conſtituit in minus, quæſito ſibi iure per promiſſionem talem, ageretur, vt conſtituat in reſiduum, non eſſet reſtitutio, ex quo iure communi tuta eſt. ff. de mi. in cauſæ, niſi recipiendo ſcienter feciſſet ſibi præiudicium, tunc reſtitueretur, & eſſet læſio euidens, vt ſequitur. [Item in ſecundo quando conſtituit dotarium decem, & aſſignauit pro decem prædium valens minus, per receptionẽ iſtam inſolutum præiudicat ſibi, ſed reſtitueretur minor, ſicut in quolibet contractu, euidens enim eſt læſio eius, quia debuit aſſignare inſolutum rem valentem decem, & recipit rem valentem quinque. In omnibus, vbi læditur reſtituitur minor. ff. de mino. l. ait prætor. §. non ſolum. [Mulier maior non haberet reſtitutionem iure communi in integrum. In regno habet in iudicijs, quando enormiter læditur: vt loquitur conſtitutio, obſcuritatem. [Prædicta locum habent in his, quę neceſſario non imminẽt faciend. Nam ſi in venditione dixerit vẽditor, tale prædiũ meũ, eſt annui redditus vnciarum auri ſex: & vẽditur pro viginti, cũ non valeret annuus redditus eius vltra quatuor, niſi alias eſſet empturus emptor, tenebitur quanto plus emiſſet credẽs valere ſex annua, ſed ſi nõ eſſet aliàs empturus nullus eſſet contractus. ff. de act. emp. Iulia. §. ſi venditor cũ cõcord.

L*icentiam Baronibus.* Quæro quid ſi miles, aut Baro conſtituit vxori ſuæ dotarium in pecunia, cum non habet feuda in debita

DE YSERNIA.

ta quantitate: & deceſſit legitimis hæredibus non relictis, qualiter ſubuenitur mulieri petenti dotarium in pecunia conſtitutum & videtur quòd nullo modo, & nullo iure. Quia præterea de dotario competit cõdictio ex iſta conſtitutione cũ non ſit per aliam legem cautum, aut conſtitutionem, quo genere actionis petatur, vt ff. de condictio. ex l. vnica. & ipſa condictio eſt perſonalis, vt C. de his quæ ſub mo. l. j. & inſtitut. de actio. §. ſic itaque. Nam contra iſtum poſſidentem feudum mariti conſtituentis dotarium inſtitui non poteſt: quia fiſcus poſſidet ipſa feuda, tãquam dominus, ad quem reuerſa ſunt, vt ad dominum ex morte feudatarij, non tanquam ad hæredem. l. vectigali. ff. de pignor. Perſonalis enim actio non ſequitur fundum. ff. ad Trebellia l. j. §. ſi hæres. ff. de iudi. l. fideicommiſſum. §. tractatum. vnde iſta ratione non videtur poſſe inſtitui conditio ex lege contra quemcunque alium poſſidentem. Reſpondeo: probabiliter dicimus, ſi mulieri conſtitutum eſt dotarium in pecunia, petet illud à fiſco poſſidente feuda viri conſtituentis dotarium, vel quocunque alio poſſeſſore per hypothecariam actionem: quæ datur vxori tam pro dote, quàm pro donatione propter nuptias, in cuius locum dotarium ſuccedit, vt C. de iure dotium. l. vbi. & notatur C. qui potiores in pignor. habean. l. aſſiduus. Non obſtat quod non poteſt conſtitui hypotheca ſuper feudo: cùm talis obligatio ſit legalis, per conſtitutionem iſtam antedictam: arg. ff. de reb. cor. l. ij. circa principium. De iſta obligatione legali loquitur C. de legi. tute. l. vltra. in gloſ. Bart. de Capua.

Quæro, nunquid domina dotarij petet ſubuentionem à vaſallis, in quibus habet dotarium? videtur quòd non: quia hæc ſubuentio, ſeu adiutorium non poteſt peti niſi à vaſallis, ſeu hominibus ſuis, vt dicit conſtitutio regni, quamplurium. Suorum autem appellatione non continentur vaſalli, in quibus tantùm habetur vſusfructus: ſicut ſunt vaſalli dotarij, ſicut non continentur ſerui fructuarij, vt ff. de legatis & fideicommiſ. iij. l. ſeruos. ſecundo reſponſo. In caſu tamen, quo peteretur ſubuentio, ſeu adiutorium à vaſallis dotarij propter ſeruitium militare præſtitum, dico quòd domina dotarij habebit ſubuentionem à vaſallis dotarij. Quia cùm ſubueniat ratione præſtationis dicti ſeruitij, dicta mulier habebit ſubuentionem pro ipſo ſeruitio: argum. ff. de vſufructu legato. l. quæro. ff. de vſufruct. l. hactenus. & l. ſequenti. hoc enim caſu propter naturalem rationem & mentem, lex quæ ſtatuit lucrum & onus ſimul collocari, vt in præmiſſis legibus, diſceditur à propria ſignificatione verborum: vt appellatione ſuorum hoc caſu vaſalli dotarij intelligantur argumen. ff. de auro & argen. legato. l. pediculis. § Labeo & melius ff. de conditionibus & demonſtrationib. l. Publius. §. circa. In alijs verò caſibus dominus feudi proprietatis habebit dotarium, ſeu ſubuentionẽ à vaſallis dotarij, arg. ff. de legat. iij. l. ſeruos autem ſuos. Nam & ſerui fructuarij (in quibus plus habetur, quam in vaſallis) non quærunt nobis niſi ex operibus ſuis, & re noſtra: extra iſtas verò cauſas quærunt domino proprietatis, vt ff. de acquir. rerum dominio. l. acquiritur. §. de his. & de vſufruct. l. ſerui fructuarij. Vide cap. regni, dotarium. & de prog. ſucc. baro. cap. ij. Barth. de Capua.

In textu, cæterùm. Sed nunquid hoc caſu feudum ſit obligatum? dic quòd ſic, vt ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. l. fina. & de alimentis & cibar. leg. l. Lucius. Barth. de Capua.

In textu, ſi vnum. Sed an eo caſu quo Baro habet vnum feudum tantum, & conſtituit vxori ſuæ dotarium in pecunia, ſit ipſum feudum obligatum? Reſpondeo, ſic: vt tam pro dote, quàm pro donatione propter nuptias bona ſint obligata tacitè, vt C. de rei vxoriæ actione. l. j. & de donat. ante nuptias. l. ſi conſtante & notatur C de iure dot. l. vbi. Sed illa bona quæ regulariter alienari vel obligari non poſſunt, obligantur tacite obligatione legali, vt notatur ff. de pact. l. & quia & de reb. cor. Ergo hic videtur idem quod pro dotario, quod æquiparatur dictæ donationi, dictum feudum eſſe per legem tacitè obligatum. Petrus de Monteforte.

De dotarijs conſtituendis. Rubrica.

M*ulier quæ dotarium.* Non eſt domina proprietatis, patet in fine huius legis. ibi, ſaluo iure dominij Comitis, vel Baronis:

tium, iure Francorum dotarium ſuccedit loco quartæ, nā [illegible] gui quarta debetur vxori ſoluto matrimonio, ex morte ta[illegible] & vxore ſuperſtite. Item nec in eo caſu debetur vxori, niſi p[illegible]tur conſtituta, data, & tradita dos. Et hoc regulariter, licet ex quadam conſuetudine aliud obtineat in quibuſdam partibus Regni.

de dotario aſſecurare tenetur, videlicet de vita, membris, & captura corporis ſui, & quòd non quærat artem, vel ingenium: qualiter prædictum dotarium de Baronia, vel Comitatu ſubtrahatur, ſaluo per omnia mandato ſuperioris domini.

[Itē dotario conſtituto demum ſoluto matrimonio, ſi mulier eligat habere dotarium, dotē repetere non poterit, & ecōuerſo, ſi eligat reſtitui ſibi dotē, dotarium ſibi petere non poterit, alterutro enim ipſorum debet eſſe contenta, & hoc verum eſt, niſi tempore conſtituti dotarij, hoc eſt tempore contracti matrimonij, quando dotarium conſtitutum fuit, actum & expreſſum fuit inter virum & vxorem, quòd in caſu matrimonij ſoluti vtrumque haberet, tunc enim & dotem recuperat, & dotarium retinebit. Et hoc iure Francorum. Et hoc eſt verum vbi dotarium conſiſtit in pecunia. Si vero conſiſtit dotarium prædictum in terra, niſi quoad vſumfructum in vita ſua tantum iure Francorum, ſi dos conſiſtit in pecunia, ſi contingat diſſolui matrimonium morte viri liberis ſuperſtitibus, mulier non recuperat dotem in pecunia conſiſtentem. Idem & ſi conſtante matrimonio aliqui filij ſuſcepti fuerint, & non ſuperuixerint, quia præmortui ſunt adhuc conſtante matrimonio. Nam licet poſtea matrimonium diſſoluatur morte viri, non recuperat dotem, & ſic remanet mulier indotata, quod valde durum eſt. Secus autem ſi dos conſiſtit in ſtabilibus, quia tunc mulier in omnem euentum recuperat, & hæc vera ſunt, quod non recuperat dotem conſiſtentem in mobilibus, vt dictum eſt, in caſu prædicto quando mulieri conſtitutum fuit dotarium, quia dotarium prædictum ſuccedit loco dotis, & illud tantum retinebit mulier ſub diſtinctione prædicta, videlicet, quia dotarium conſiſtens in pecunia retinebit ſibi, & quo ad plenum ius habebit, & poterit inde facere voluntatem ſuam, & tranſmittit ad ſucceſſores. [Si vero dotarium prædictū conſiſteret in terra, tunc licet non recuperet dotem, illud tamen dotariū non habebit, niſi in vita ſua tantum, ſcilicet, quo ad vſumfructum. [Si vero mulieri non fuiſſet aliquod dotariū conſtitutum, nec in terra, nec in pecunia, & ita non poteſt ei cōſuli per retentionē dotarij, tunc indiſtinctè dotem recuperat, ſuſceptis filiis, vel non ſuſceptis. [Et not. quòd quando dotarium cōſtituitur, debet cōſtitui in die, quo ſponſalia contrahuntur, & ante fores eccleſiæ. [Et plus etiam ſeruabatur antiquitus, quia Barones conſtituebant dotariū cum quadam ſolēnitate, videlicet loco cuiuſdam guadiæ ſeu ſtipulæ conſtituebant per quendam cultellum cū ferro incuruato circa punctam ad modum putatorij figuratiue, quaſi diceret, quia homo eſt firmus & conſtans, tamen incuruatur, & flectitur ad ipſum dotarium conſtituendum. Vnde ſic debent concipi verba in inſtrumento dotarij, quod talis Baro iure Francorum viuens, in tali die, ante fores eccleſiæ, vbi cum tali ipſo die contraxit matrimonium, conſtituit ſibi tale Caſtrum, vel tale feudum in dotarium, in quo Caſtro, & in quo feudo poteſt conſtitui dotarium ſecundum conſtitutiones, & etiam ſecundum formam & caſus ſuperius deſcriptos, vt ipſa mulier prædictum dotarium teneat & poſsideat, ſecundum quod aliæ mulieres de Regno viuentes iure Francorum tenent & poſsident dotaria ſua. [Sed quo iure prædicta mulier petet prædictum dotarium conſtitutum? Reſpondeo, ſi aget contra hæredem viri, aget perſonali, vt tradat, vel ſi tradere non vult, vel non poteſt ad intereſſe. Si vero agat contra tertium poſſeſſorem, agat contra eum rei vendicatione, alias ipſo iure excluſa eſt. Sed cum dotarium ſuccedit loco quartæ, quia non dicimus ſemper acquiſitum dominium dotarij mulie

mulieri, ſicut in quarta, etiam ſine poſſeſsione, quia conſtituendo quartam omnium bonorum, iam contracta eſt inter eos ſocietas omnium bonorum, ſunt enim ſocij diuinæ & humanæ domus, & ſic ſine poſſeſsione & traditione facta eſt communicatio, & tranſlatio dominij prædictorum bonorum in eos: mulieri, ſcilicet, pro quarta, & viro pro tribus partibus, vt ff. pro ſocio. l. j. & ff. de bo. liber. l. j. & ff. re. amo. l. j. Nā in quarta eo ipſo acquiſitū dominium eſt mulieri, quod ſibi à viro eſt cōſtituta, data, & tradita per verba prædicta. Nam dare eſt accipientis facere, etiam ſine poſſeſsione cum miniſterio viri adepta ſit poſſeſsionem, vt ff. de acquiren. poſſeſ. l. quod meo. & ff. qui. mod. vſusfruct. amit. l. ſi mulieri. Imo illa ratio eſt, quare quartæ dominium acquiritur mulieri etiam ſine aliqua poſſeſsione, quia ſecundū ritum Lombar. in ſequenti die nuptiarum debet ire vir ad vxorem ante parentes & amicos, & cum ſcripto hoc inſtrumento de morgincab exinde confecto, & dicere vxori, Per hoc ſcriptum morgincab inueſtio te de quarta omnium bonorum meorum, & ſic per conſequens tranſlatum eſt in ea quartæ dominium ſine aliqua poſſeſsione per traditionem illius ſcripti, ſicut facta traditione inſtrumentorum emptionalium ſeruorum, ipſi etiam ſerui videntur traditi, vt C. de donatio. l. j. [Sed nunquid hodie ſufficit ſi appareat aliquod inſtrumentum ſimpliciter confectum de conſtitutione, datione, & traditione quartæ, licet non ſit in eo comprehenſa ſolennitas quod in ſequenti die præſcriptum morgincab ſibi ſit traditum, & exinde inueſtita? Reſpondeo, ſic, quaſi præſumantur omnia ſolenniter acta, ſic etiam in dotario, ex quo etiam appatet inſtrumentum confectum de dotario, licet ſit illa ſolennitas omiſſa, quod ante fores eccleſiæ ſit conſtitutum, ſufficit ex quo habeantur aliæ ſolennitates, quæ exiguntur in matrimonio. [Sed quid ſi non inuenitur traditio, tunc mulier habet re vendicationem vtilem & non directam, ſicut diximus in donatione propter nuptias vt not. in ſum. Azo. de donat. ante nup. §. petitur. Nam dotarium, & quarta paſſificantur donationi prædictæ, vt mulier poſsit habere dotarium, ſeu tertiariam in terra feudali ei conſtitutum. [Olim iure conſtitut. Regni oportebat primo, quod maritus conſtituens dotarium haberet feudum & dimidium, aliàs enim in terra dotarium conſtituere non poterat, & iſtud non eſt innouatum. Item neceſſarius erat conſenſus domini generalis in matrimonio contrahendo, vt poſſet feudum in dotem dari, vel pro dote obligari, vel dotarium in feudo conſtitui, aliàs conuentiones omnes ſuper his habitæ nullas vires habebant. Hodie autem per conſtitutio. nouam domini Regis non ſufficit conſenſus generalis ſuper matrimonio: Sed requiritur ſpecialis & expreſſus conſenſus domini generalis in feudo dando in dotem, vel obligando pro dote, vel conſtituendo dotario in eo. [Sciendum tamen eſt quod vbi mulier dedit certam rem feudalem in dotem, & eſt dotarium conſtitutum in terra, præmortuo viro ſuo, non poteſt in terra habere dotarium, & eſt ſatis aperta ratio, & magna æquitas, quare hoc contingat, quia ſiue maritus habeat ex muliere filios, ſiue nullos ſuſceperit, mortua muliere maritus nil ex dote lucratur, ſed ea ad hæredes mulieris reuertitur. Vnde non iuſtum eſt in iſto caſu, quod mulier aliquid de dotario ſibi conſtituto in terra præmortuo viro, lucretur, niſi ei fuerit in pecunia vel in mobilibus conſtitutum, vel ei à ſuo viro in quantitate relictum. In his enim caſibus cum maritus vſus fuerit tempore conſtantis matrimonij vita mulieris, quæ fuit in ſeruitio ſuo, & ſubſtantia ſua, & fructus ſuſceperit de bonis feudalibus, ſtabilibus mulieris in dotem datis, licet ceſſerint oneri matrimonij

ANDREAS DE YSERNIA.

ris ſed vſufructuaria in vita ſua, & aſſecuratur ab hoſtibus. [In donatione propter nuptias eſt proprietaria, & habet hæredes filios, & ingratos exhæredat. C. de ſecund. nupt. l. final. & l. fœminæ. Sed in dotario tenetur aſſecurare dominum Baroniæ, plus tamen iuris in aliquibus habet quam vſufructuarius, non tamen tantum, quantum vere proprietarius, quia in eo æquiparatur quarta iuris Longobad. vt diximus in titulo, qualiter olim feud. poterat alien.

Dotarium & tertiaria. Id eſt, de tertiaria fit mentio in titul. de inueſtitura de re. alien. in fin. In quarta mulier eſt domina ſecundum Carol. quia dedit ei vir, & dare eſt accipientis facere. ff. de ver. obl. vbi autem. in fi. ſicut dat tertiariam in feudis, & ſicut quarta reuertitur ad filios illius matrimonij. C. de ſecun. nup. fœminæ, ſic & dotarium ſeu tertiaria ad feudum ſeu Baroniam, vt hic dicitur. [Habet ergo mulier in tertiaria ſeu dotario illud vtile dominium, quod habebat, qui dotarium conſtituebat, ſicut quando daret in feudum, tunc nihil remanet in feudo apud illum, ſed effectus ſeu exer

exercitium illius vtilis dominij, dictum eſt in tit. de c. Corra. §. præterea. tanto plus, quanto per has conſtitutiones conſtituitur, licet non teneat in feudum, alias detur in feudum à feudatariis. Hodie de iure iſtarum conſtitutionum dixi ſupra de feudis. & re. feu. non alien. l. conſtitutionem. [Transfert ergo ius ſuum dando in dotarium, donec mulier viuit, retentis ſibi his quæ dicit hæc conſtitutio. Et quod dicit in fine, ſaluo iure dominij Comitis vel Baronis futuri, quia muliere viuente non habet, niſi quod hæc lex ſibi reſeruat, quod quidem ius dominij directi, vel vtilis apud duos inſolidum eſſe non poteſt. Nam directum eſt Regis vt dixi in dict. §. præterea. & ſic habet plus iuris, quàm vſufructuarius. An ergo mulier, quæ dotarium habet in iure patronatus eccleſiarum præſentabit ipſa, vel dominus Baroniæ? Reſpondeo, mulier: nam & fructuaria eſt in præſentatione, quia ſi deueniret ad paupertatem, deberet ali de bonis eccleſiæ ſecundum Canones. Item fructuaria eſt eo ipſo quod præſentat quem vult argumento ff. de vſufruct. & habitatio. l. finali, maxime cum teneatur ſibi

nij, & ex his aliquid lucri ſenſerit: & maritus ipſam dotem omnino habere voluerit: non eſt iniquum, vt mulier in iſto caſu dotarium in pecunia conſiſtens, vel mobilibus, aut ſe mouentibus conſequatur. [Vbi verò mulier dedit dotem in pecunia, vel mobilibus conſiſtentem, hic maritus per natiuitatem filiorum lucrifacit dotem, & mulier amittit eam, ſiue præmoriatur viro, ſiue ſuperuixerit, & præcisè petit dotarium, ſiue in pecunia, vel in mobilibus, ſiue in terra ei fuerit legitimè conſtitutum: & iſto caſu non poteſt vtrunque habere ſcilicet, dotem & dotarium: niſi maritus, qui dotem lucratus fuerit per natiuitatem filiorum, ipſam ſibi in teſtamento, vel vltima voluntate legauerit, & tunc mulier habebit eam, non tanquam dotem, ſed iure relicti: & hæc quæ dicta ſunt, locum habent in ſuis caſibus, referendo ſingula ſingulis. [Sed ſi dos partim in ſtabilibus, partim in mobilibus conſtet, & vt dotarium partim in ſtabilibus feudalibus, partim in mobilibus fuerit conſtitutum: illud certum eſt, quòd vbi mulier nullum ſuſceperit ex matrimonio filium, & præmoritur ei maritus, ſine

ſine diſtinctione aliqua in quo conſiſtit dos, vel in quo fuerit ei dotarium conſtitutum, habet optionem, ſi velit repetere dotem, an conſequi dotarium: vt tamen ſi etiam dotarium habere eligat, poſſit habere etiam mobilia dotis, præter pecunias, quæ de dote ſuperſunt. [Et hæc omnia locum habent ſecundum conſuetudinem mobilium iure Francorum in Regno viuentium: & ſi quidem dotarium fuerit mulieri conſtitutum in terra, mortua ea reuertitur ad baroniam, vel ad feudum, à quibus proceſſit. [Si verò conſiſtat in pecunia, vel mobilibus, lucratur dotarium: veruntamen neceſſe habet mulier dotarium filiis illius matrimonij ſeruare, ſicut per dotem, quam lucratus eſt occaſione natiuitatis filiorum: & ſi vlterius non nupſerit mulier, vel maritus ad alias nuptias non conuolauerit, vocatur in loco dotis, vel dotarij in virilem portionem cum filiis eiuſdem matrimonij. [Si verò ad aliud matrimonium tranſierint, amittant proprietatem, etiam in virili: & habebunt ſolum vſumfructum.

Filios

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ad antidora ille, quem præſentat. ff. de petit. hæred. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. Item quia ipſa facit ſeruitium, cùm fructus percipiat: ipſa habet etiam ſubuentionem à vaſallis terræ dotarij, quæ datur facientibus ſeruitium. ff. de vſufructu legato. l. quæro. ff. de vſufruct. l. hactenus. hæc dicentur plenius in conſtitutione, quamplurimum. [Et excadentias ergo ipſa locabit. [Sed nunquid locationes & præſentationes durabunt vſque dum ipſa mulier viuit, an perpetuò? Videtur quòd dum ipſa viuit tantùm: quia ſi vſufructuarius dat vſumfructum: iſte, cui datur, habet in vita dantis tantùm. ff. de periculo & commodo rei venditæ. l. quod ſi pendente. in fine de nouationibus. l. iiij. ff. de iure dotium aliàs, de pactis dotalib. l. vſusfructus. Præterea mulier in vita ſua tantum haberet: ergo tantum ille, cui locat: quia non poteſt dare plus quàm ipſa habet. ff. de acquir. rerum domi. l. traditio. Et quod dicitur de præſide interdicente, & damnante: argu. ff. de pœnis. l. fin. in princ. Econtrà videtur, quòd perpetuò. ff. ſoluto matrimo. l. filio. §. vltimo. & quia redhibito ſeruo pignori dato non perit pignus. ff. de ædilitio edicto. l. boue. §. pignus. & quibus mod. pignus vel hypot. ſol. l. debitori. Dic quod eſt vſufructuaria: tamen locationes deſinunt finito vſufructu. ff. loca. l. ſi quis domum. §. j. ſed quia habet bonorum adminiſtrationem in dotario, & plus iuris quàm vſufructuarius, vt dictum eſt. Habet enim fructus: & fructus eſt, quòd poſſit locare, & facta per eam reuocari non debet, poſt quàm dotarium deſinit: argumen. ff. de ſenten. paſ. l. fi. & de ſatiſd. l. j. poſito exemplo, ſcilicet, quòd ſi vir locat, mulier facto diuortio, tenetur ſeruare locationem viri dicta l. ſi filio. in fine. aliàs poteſt nouus dominus colonum expellere. C. loca. emptorem. [Item ponitur in glo. quoddam notabile, quod incipit, vt mulier poſſit habere dotarium, quæ non eſt lex, ſeu conſtitutio, ſed determinationes peritorum regni. magna pars eorum tollitur per conſtitutionem inclyti Caroli ſecundi, quæ incipit, mulier. & l. ſequen. nam mulier habet vtrunque, dotem ſcilicet, & dotarium: & etiam ſi nullam dotem dedit, habet dotarium & cõſtitutum ſine Regis aſſenſu: nam ſoluitur releuium de dotario: diximus in conſtitut. poſt mortem.

M*Vlier quæ dotarium*. Sed nũquid mulier, quæ habet dotarium, vel alius feudatarius offeret iſtam aſſecurationẽ, ſeu ſacramentum fidelitatis domino feudi? vel dominus feudi requiret, & interpellabit pro aſſecuratione, & ſacramento præfatis? vt in vſib. Feudor. quæ fuit prima cauſa benefic. amit. c. j. & ij. Tamen infra ſpatium eſt requirendus & interpellandus vaſallus ad faciendum ſacramentum, ſeu aſſecurationem pro fidelitate, poſtquàm eſt inueſtitus, vt notatur in d. c. j. in gloſſ. quæ incipit, ſed quod erit tempus. & ad hoc facit prædicta ratio conſtitutionis regni, quæ ſtatuit, quòd ſi vaſallus ſeruitium, quod domino debet, ter ſubmonitus non præſtiterit domino, dominus poteſt de eo quod tenet eb eo per reſguardum diſſaſire, vt in conſtitutione regni, de fideiuſ. do. à vaſal. l. j. Patet igitur, quòd maius commodum eſt reipublicæ & totius comitatus, quod præſtentur ſeruitia militaria per feudatarios dominis ſuis, aſſecuratio ſeu ſacramentum fidelitatis, argum. bonum C. locati. l. militis. Et tamen pro ſeruitiis militaribus exhibendis dominis neceſſaria eſt etiam requiſitio, & interpellatio, vt d. text. ergo prius erit requirendus, & interpellandus vaſallus pro ſacramento aſſecurationis, ſeu fidelitatis. [In quantum autem temporis ſpatium ſit requirendus vaſallus, ſeu interpellandus ad præſtandam ipſam aſſecurationem, ſeu ſacramentum fidelitatis? dic ſicut habetur in vſibus Feudorum in dicto capit. quæ fuit prima cau. benefi. amit. Sed iſta non videntur procedere ſecundũ regiam conſtitutionem: quia Baro non poteſt recipere ſacramentum aſſecurationis à vaſallo ſine licentia regis: vt ſi de ſucceſſ. in feud. in conſtitutione, quæ incipit, Comite vel Barone, &c. Sic ergo requiſitio & iuſſus huiuſmodi aſſecuratio. videtur probabiliter dicendum, quòd infra annum numerandum à morte Comitis vel Baronis: vt

nis: vt ſuprà probatum eſt in ſi. regalis curiæ, etiam in mora forſitan non concedendi aſſecurationem prædictam: argum. bonum in authen. de appel. & infra quæ tempora. §. illud Barth. de Capua.

In text. ibi, per dominum poterit diſſaſiri. Sed qualiter hæc iniuſta grauamina emendare tenetur domina dotarij per dominum Baronem, nũquid coram eo, ſicut coram iudice, vel per eum, id eſt, ipſo inſtante & requirẽte? Et primò videtur, quòd debeant emendari coram ipſo domino cognoſcente, & iudicãte. Hoc ſonare videtur verbum hoc per dominũ Baroniæ: Sicut dicitur peti per iudicem illud, quod authoritate iudiciaria poſtulatur, vt ff. ſi cer. pet. l. vnum quod mutuum circa prin. & ff. quod met. cau. l. extat. ibi, ius eſt. & tunc quoties id quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit, id eſt, authoritate iudicis. [Econtrà videtur, quòd non coram domino Baroniæ, ſed ipſo poſtulante, requirente, & aſſiſtente, ſi voluerit, & ſua putauerit intereſſe, debeãt iſta grauamina emendari coram iudice competenti, qui eſt Iuſtitiarius regionis. Conſtat quòd iſte Iuſtitiarius eſt iudex nobilium & militarium perſonarum, vt ſuprà de ſer. iud. Com. & Baro. l. vt vniuerſis. & notatur in apparatu communi conſtitutionis, de offic. camer. l. j. Ergo coram eodem Iuſtitiario agetur, & tractabitur cauſa de ipſis grauaminibus emendandis. argu. in auth. de mand. princip. §. ſic quoque tertium. collat. iij. ibi, ſi verò cum te non adierit, &c. [Circa quod videtur probabiliter dicendum, quòd idem Iuſtitiarius ſit iudex ad emendanda iam dicta grauamina, vnde alius non videtur adeundus: arg. in euto bono, de his quæ in teſta. dele. l. proximè. §. ſed in re dubia. ibi, vos habetis iudices veſtros. Si verò dicta grauamina tranſeant in ſpeciale nomen maleficij, dominus Baroniæ de illis cognoſcere non poſſet: quia non habet iuriſdictionẽ ſuper maleficio tanquam priuatus: quia cognoſcere non poteſt, imò puniretur grauiter, vt ff. ad legem Iuliam repetund. l. Iulia repetun. xvij. q. iij. capitu. quiſquis. & argu. ff. de offic. præſid. l. iij. [Super aliis verò grauaminibus, quæ non ſapiunt crimen, non poſſet cognoſcere dominus Baroniæ: quia eadem cognitio pertinet ad Iuſtitiarium regionis. Et rationabiliter poteſt dici, quod cùm præſens conſtitutio, mulier, quæ fuit Gulielmi ſecundi, tollatur per dictam conſtitutionem Federici, de ſeru. iud. Com. & Baro. tanquam ad hoc per poſteriorem, reſtat, quòd ipſe dominus Baroniæ, ſolum poteſt ſe interponere ad remittenda grauamina, petendo, requirendo, & aſſiſtendo, etiam ſi vaſalli grauati hoc negligant, vel omittant: quia ipſius domini intereſt ratione proprietatis. [Sed inſtatur adhuc ſolertius, & videtur quòd dominus Baroniæ ſit iudex, & cognitor grauaminum, quæ inferuntur vaſallis per dominum Baroniæ dotarij. Dicit enim hæc conſtitutio, quòd mulier, quæ habet dotarium tenetur dominum Baroniæ de dotario ipſo aſſecurare, ſcilicet, de vita, membris, & captura corporis ſui, & quod non quærat artem, vel ingenium, qualiter prædictum dotarium de Baronia, vel comitatu ſubtrahatur, per quod videtur vaſalla domini Baroniæ: vnde ſub eo conueniendа eſt pro dictis grauaminibus emendandis: quia dominus eſt ordinarius inter vaſallos ſuos: vt extrà de foro competen. capit. verum. & libro Feudorum, de prohi. feudi alien. per Federicum. capi. Imperialem. §. præterea. [Sed hoc non obſtat: quia dictum ſacramentum, quod præſtat mulier domina dotarij, non eſt ſacramentum aſſecurationis, ſeu vaſallagij: Sed eſt quædam aſſecuratio mentis: & propterea non aſſecurat, niſi in tribus capitulis. ſcilicet, de vita, membris, & captura corporis ſui, & quòd non quærat artem, &c. vt ſupra dictum eſt. Et hæc approbantur in vſibus Feudorum, qualiter vaſallus iurare debeat. cap. primo. § ſi verò. At vaſallus iurat, & aſſecurat in ſex vel ſeptem caſibus, vt cap. primo & ſecundo, de dom. à vaſal. [Præterea domina dotarij præſtat ſeruitium regiæ curiæ, & non domino Baroniæ, vt dicit hæc conſtitutio. Et ſic nec ratione rei, nec ratione vaſallagij, ipſa domina dotarij ſubeſt domino, ſed tantùm ratione tenutæ,

nutæ,

a *Filios*.Nedum dominus, vt hic: ſed etiam erubuit lex caſti[illegible] tores fieri filios genitorum vt in corpore authent.collat.iiij.de nuptiis.§.ſancitum eſt.

a Filios tamen cõmunis matrimonij mulier aſſecurare non tenetur. Ad ſubmonitionẽ præterea domini Baroniæ, domina quæ dotariũ tenet tantum ſeruitiũ curię tenetur præſtare. Quod ſi nõ præſtiterit,ter ſubmonita per dominũ poterit diſſaſiri. Iniuſta etiam grauamina hominib' dotarij illata,dña per dñm Baroniæ, vel feudi emendare tenetur. Homines dotarij debẽt aſſecurare dominã, ſaluo iure per omnia dominij,Comitis, vel Baronis. Similiter & Comitẽ, ſeu Baronem aſſecurare tenentur, ſaluo iure dotarij dñæ ſupradictæ.

De fratribus obligantibus partem feudi pro dotibus ſororum.

TITVL. XVII.

Si Baro habeat ſororem ad maritandam, & habet plura feuda, det vnum in dotem: alias ſi habet vnum, obliget partem feudi pro dote conuẽta in pecunia, dum tamen quod matrimonium fiat de ſpeciali cõſcientia principis, ſine enim ſcientia facta omnes conuentiones ſunt nullæ. hoc dicit. Lallus.

† REX GVLIEL.

FRatribus [b] ob dotes ſororum ſuarũ, ſi mobilia, vel hæreditagia non habeant, ſororibus ſuis partem feudi permittimus obligare:& ſi etiam tria feuda,aut plura habeãt, vnum ex eis in dotem [c] ſorori dare poſſunt. Vt tamen in omnibus ſupradictis, quãdo feudum alienatur, vel obligatur,aut in dotarium conſtituitur, matrimonium ipſum de ſpeciali noſtra licentia contrahatur. Aliter omnes cõuentiones nullas vires habebunt.

† *Alias idem.*

De fratribus obligantibus partem feudi. &c. *Rub.*

b FRatribus. In ſuperiori conſtitutione ponuntur caſus, quando liceat alienare feudum pro dotario, hic dicitur quãdo pro dote, & huic ſimiliter concordat lex illa quę intelligitur cum detur maritanti, vt ſi habeat ſororem ad maritandum, & habeat plura feuda, det vnum in dotẽ:vel ſi habeat vnũ obliget partem feudi pro dote, ſcilicet, in pecunia numerata cõuenta: argumen. ſupra proxima conſtitutione, vt matrimoniũ iſtud fiat de voluntate filij.

b *Fratribus ob dotes*. Nota quòd licet generaliter ſit prohibita feudi obligatio & alienatio, vt ſupra de iuribus rerum rega. lege, ſcire volumus, & de reuocatione feud. lege prima. & ij.tamen in caſu ſpeciali permittitur, videlicet, propter dotem & dotarium, vt hic. & ſupra de dota.l.ſi aliquis.& l.licentiam. & arg.bonum ad hanc ſpecialitatem in authen.de exhib.& introd.reis.§.optimum quoque eſt. Nam hoc fauore dotis defenditur, vt ff.famil. erciſ. l. Pomponius Philadelphus. [Et quòd regulariter etiam ſit prohibita obligatio pignoris in feudo patet: qa quã do alienatio prohibetur à lege, & pignoris obligatio, vt C.de re. alie. nõ alie.l. fi. & ad idẽ ff quę res pig.obli. poſ.l. eã rẽ. licet ſit ar. cõtrà ff.de pig.in quorũ finibus ſimiliter per legẽ Fed. r. Imperialẽ decet, &c.expreſsè ꝓhibetur feudũ obligari, vt no.ff.de pig. l.lex vectigal.in vlti.gl.

c *Sorori ſuæ*. Fortè ex eodem patre natæ. nã ex alio patre natæ, etiam ſi aliter non potuit,non dabit dotem. Nã etſi honeſte fieret ex liberalitate tamen fit,quę ſeruãda eſt arbitrio pupilli, vt ff.de adminiſt. tut. l.cum plures. §.cum tutor.& inſpecta prohibitione alienãdi, aſſimilo Baronẽ pupillo, vt C.de adminiſtra. tut. l. lex. & ſu

ANDRAEAS

nutæ,quam habet de re,in qua dominus habet proprietatem, ſicut probatur xvj. q.ij. cap. poſſeſſio territorij. Præterea hæc conſtitutio dicit,quod ad ſubmonitionem domini Baroniæ,domina quæ dotarium tenet, ſeruitium Curiæ præſtare tenetur, quod ſi non præſtiterit,ter ſubmonita per dominum Baroniæ poterit diſſaſiri:ſed reuera ſecundum ſanum, & communem intellectum intelligitur,id eſt, poteſt facere diſſaſiri, ſicut exponitur ſupra manda. ſi te condemnauero, id eſt,te condemnari fecero, vt ff. de his qui notantur infamia.l. furti. §. mandati. & ff.de adminiſtrat.tuto.l.ij. quæ incipit,ſi tutor condẽnatus.& ſic etiam exponitur.C.de ſuſpectis tutoribus. l. pietatis. [Et hoc ſeruat communis & vniuerſalis conſuetudo in Regno Siciliæ, vt ſcilicet, grauamina vaſallorum dotarij tollantur, & emendentur per Iuſtitiarios Regionum, vel alium iudicem à Regia Curia delegatum: & ſic vidimus ſemper ſeruari de facto. [Et dum quondam bonæ memoriæ dominus Petrus Natus claræ memoriæ domini Regis Caroli ſecundi, Comes Ebuli,in qua dicebantur illata per dominam Marguaritam vxorem quondam domini Petri de villa Peruſcia,vaſallis poſitis in Caſtro Materæ, cuius proprietas erat domini Comitis Ebuli, quod prædicta domina Marguarita tenebat pro dotario ſibi conſtituto à quondam domino Girardo de Durario anteriore viro ſuo, tollere vellet, & emendare per ſe, & officiales ſuos,nihil à Regia curia obtinere potuit,& habere: niſi quod ſcriptum fuit per literas Regias,quæ in regiſtris Curiæ ſunt inuentæ, Iuſtitiario Baſilicatæ, vbi poſita eſt dicta terra,vt dicta grauamina faceret emendare: & ſi eidem Iuſtitiario videretur expediens,compelleret prædictam dominam Marguaritam ad cauendum,vt vteretur iam dicto dotario,arbitrio boni viri. Non ſunt ergo mutanda,quæ certam ſemper habuerunt interpretationem, vt ff.de legi.l.minime. Bartholomęus de Capua.

Pro iſta conſtitutione quę loquitur in dotariis,vide c.ij.quod incipit,mulier dotarium quod eſt Caroli ſecundi,de dotariis.

In glo ij.circa principium.Not.glo.notabilem, quòd quarta debetur vxori mortuo viro, & vxore ſuperſtite: vnde innuit ꝙ vxor non poteſt diſponere de quarta, dum eſt in vltimis conſtituta viuo marito.Hoc etiam teneo per iſtam gl. & ſemel quidam iudex, qui iudicauit contra, petiit à me.Item no.ex ea ꝙ nunquam præſumitur quarta conſtituta, niſi probetur conſtituta.Idem tenet gloſſ.in authent.dos data.C. de dona. ante nupt. Pet.de Monteſ.

Ibi, eſt proprietaria. Scilicet, ſi non habet liberos, alias habet vſumfructum tantum,ſi tamen abſtinet à ſecundis nuptiis, lucratur proprietatem pro numero liberorum, vt in authent. vt fratrum filij §.quia vero collat.ix.& C.de ſec.nup.auth.ſi tamen.Et concordat cum c.Regis Caroli ſecundi,quod incipit,mulier dotarium.

Ibi plus iuris in aliquibus habet quàm vſumfructum. Sed certe non

DE YSERNIA.

te non video quid ſit iſtud plus iuris.

Ibi,item fructus eo ipſo. Item quia fructus iuris patronatus eſt præſentare,vt Innoc.notat in c.conſultationibus. de iure patr.& ad hoc quod notatur per Innoc.& Hoſtienſ.in c.in literis.de teſt.ſpolia. & de iure pat.c.ex literis.

Ibi,lex,ſi quis domum.Hoc eſt verum,ſi ipſam rem,ſeu feudum locaſſet,ſed ſi locaſſet excadentias, non ſinitur:quia fructus eſt locare excadẽtias ſicut fructus iuris pat.eſt præſentare.Pet.de Mõteſ.

In glo.iure Francorum.Nota & dic,quod tota iſta gloſſa cum omnibus ſuis ſuperuacuis verbis quaſi vacat per cap. Regni, mulier dotarium. vbi lucratur dotem, & dotarium dote data, liberis exiſtentibus,vel non exiſtentibus, ſiue in terra,ſiue in pecunia. Bartholomæus de Capua.

In eadem gloſſ. prope finem,ibi, pro dote. Sed conſtitutio noua domini Caroli declarat, quod non eſt neceſſarius aſſenſus Regis, vt in c.dotarium in terra feudali. Bartho.de Capua.

De fratribus obligantibus partem feudi. &c. *Rub.*

FRatribus. Hic ponit de dote danda: & quod dicit de ſpeciali licentia,non habet locum in dotario, vt ſupra proxime dictum eſt: ſed in dote ſatis mitigatum eſt per cap. in planitie ſancti Martini.per quod poteſt nobilis maritari, ſi non det feudum in dotem: ſed ſi eſſet in parapherno,non erit pœna aliqua,quia capitulum illud eſt multum introductum in releuamen hominum Regni, vt dicit proœmium illorum capitulorum: nec eſt locus coniecturis dandi alium intellectum in eo,quod litera planè dicit.ff.de leg. iij.ille.§.j. [Vtrum hodie obligentur feuda pro dote expreſsè vel tacitè,cum ſit neceſſarius conſenſus Regis per prædictum capitulum? Satis late diximus in conſtit. Imperialem.§. j. Dic vt ibi plene dictum eſt. [De iure feudorum ſi mulier aliud non haberet in dotem,feudum daret ſine conſenſu domini, vt in tit,quali.olim pote. feu.alie.§.donare.& hoc Fed. Imp.ſicut patet in regiſtris ſuis, quæ ſunt in archiuo: vbi ſtatuit, vt ſi demanium feudi detur in dotem etiam exiſtimatum pro certa quantitate dotis cõpellatur dotãs ad pecuniam:qui ſi non ſit ſoluendo dimittuntur apud accipientem in dotem huiuſmodi res feudales nomine pignoris reſtituendæ per eum, quando habebit pecuniam inſtrumento alienationis, id eſt, donationis in dotem annullato, fructibus propter onera matrimonij non computatis, ſeruitio faciendo Curiæ per eum, qui tenet: hoc ſatis æquum in tali Imperatore rigido in ſuis iuribus exigendis.& debet intelligi, etiam ſi feudum aperiatur ipſi principi, vt legem in ſubditis poſitam ſeruet in ſemetipſo, vt plenius diximus ſuprà in dicto. §. donare. vbi cum conſenſu domini dans, vel obligans perpetuum erit:quia dominus confirmans donare videtur:diximus plene de hac materia in rubrica libri Feudorum, ſi ſine conſenſu domini:& eſſet caſus,quo ſine eo poſſet, quando re-

& ſuprà de re reg.l. conſtitutionem. & eſt argumentum optimum pro prædictis in eadem.l.vltima, & infra de ſucceſſ. feu.l.vltima.ibi coniugatis, & ibi in bonis patris.

De aſſecuratione dominorum à vaſallis. *Rubrica.*

a D*Omini à vaſallis*. In hac conſt. ponitur forma ſacraméti quā præſtat vaſallus domino. *Domini à vaſallis*. In hac conſti. not. de forma aſſecurationis plenè vt in x.col. de feud. qualiter debet iura. va. l.j.ij.& iij.ar.ad hoc.ff. de ma. in l. etiam.§.ex præterito, & plene vt in ſum.feu. quib.mod. feu.ami.§.itē ſi ſit aſſalitū.& no.Rof in libello. de ſacra. à vaſallis. *Domini à vaſallis*. In hac cōſt.no.modū aſſecurationis. Sacramētū vero qđ præſtat iudex, Baiulus, & camerarius habens ſupra de ſacra. præſtan. à Baiulis.l.j.& no.quod iſtud ſacramētum aſſecurationis vocatur alibi ſacramentum

De aſſecuratione dominorum à vaſallis.

TITVL. XVIII.

Vaſallus debet aſſecurare dominum de vita, membris, & captione perſonæ corporis ſui, & terreno honore, conſilium quod ei crediderit nulli reuelabit, & ſi aliquod ſiniſtrum de eo audierit, quod per ſe, vel alium diſturbare non poſſit, ei aut alijs pro parte ipſius per ſe, vel alios quam citius poterit, nunciare curabit, non erit in arte, conſilio, vel conſenſu, qualiter dominus terram quam habet amittat, imò ipſam defendere curabit pro poſſe contra omnem hominem, ſalua per omnia fidelitate, & mandato, & ordinatione regia, & hæredum ſuorum. h.d. Lallus de Thuſcia.

m fidelitatis, & homagij, vt patet, ſupra de prob.l. probationum defectum, & dic vt ibi. [Et differt à ſacramento fidelitatis, & homagij quod præſtatur Regi. Nam iſtud quod fit huiuſmodi dominis inferioribus, fit ſalua fidelitate domini Regis vt hic in tit Iſtud verò quod fit Regi, fit nullius alterius fidelitate ſalua. Et ideo iſtud homagiū, quod fit inferioribus dominis non eſt ligium, illud verò quòd fit Regi dicitur legiū ſecundum quoſdam, quia quādo vaſallus intrat, facit homagiū Regi, mittit manus ſuas in manus Regis, ſicut quotidie videmus fieri, vt dicit no. Roff. & in Longob. de offi.iu quo ... ten. ... Roff. ... ibi tractat generaliter de ſacramēto cuiuſlibet vaſalli, in tractatu de officio iudi.

b *Nūciare*. Accedit in authenti. vt liceat matri & auiæ. §. ſi contra imperium. & §. ſi quolibet.

† Alias. idem.

† IMPER. FEDER.

DOmini a à vaſallis ſuis aſſecurari debēt, videlicet, de vita, mēbris, & captione corporis ſui, & terreno honore, cōſilium quod eis crediderint. nulli reuelēt, & ſi aliquod ſiniſtrū de eis audierint, quod per ſe vel per alium diſturbare nō poſſunt eis, aut alias pro parte eorum, per ſe vel per alios, quàm citius poterunt b nunciare curabunt, non erunt in arte, cōſilio, vel conſenſu qualiter domini terram, quam habēt, amittāt, imò

Saluo

ANDRÆAS

diret ad dominum feudū, aperto eo, finitur obligatio. ff. de pigno.l. lex vectigal. nec omni iure eſt prohibita obligatio feudi ſicut alienatio ſpecialis, rubrica eſt in ſumma prima feudo. de hoc.

Sorore eadem patre nata. Dicit gl. vel obligetur, nam & obligatio feudalium continetur ſub nomine alienationis, vt in glo. Quandoque tamen pro dote poteſt obligari, ſi cum licentia Regis ſpeciali, fiat matrimonium. Et hoc nouum inducit hæc conſti. [Conſentire ſufficit matrimonio, quia per hoc ſine alio conſenſu obligabit feudum pro dote, per conſtit. tamen primi Regis Caroli dicitur ſupra conſti. proxima in gl. quòd ſpecialis conſenſus debet eſſe. Sed conſti. illa non inuenitur, vt diximus in conſti. Imperialem.§.j. vbi, vt prædicitur, hæc plenè dicta ſunt.

F*Ratribus ob dotes*. Vide capit. Regis Roberti, incipiens, Robertus iuſtis petentium votis, narrans quandam interpretationem Caroli, quod dicitur in hac conſtit. habere locum etiam in patre. deinde narrat quandam aliam prouiſionem ipſius Roberti, in qua dicit contineri pro dote, nec eſſe obliguanda bona feudalia, etiam ſi alia non ſuperſint, ſed ſolū eſſe obligandos fructus feudi. vſque ad certum tempus. Sed vidi dubitari, an illud capi. corrigens hanc conſtitu. in eo quod dicit de obligatione, extendatur ad id quod hic permittitur dare vnum ex pluribus feudis in dotem, & videtur quòd non, quia illud capitulum eſt correctorium huius conſtitut. in vno ſcilicet in eo quod dicitur vt permittatur obligare feudum pro dote de alio caſu huius conſtitu. Sed ſi detur in dotem vnum ex pluribus feudis, cum nō mutetur, cur ſtare prohibetur? l. ſancimus. C. de teſtamen. l. præcipimus, in fin. C. de appel. cum non dixit illud c. de datione in dotem ipſius feudi, ſed de obligatione feudi pro dote in parte conſtituenda. l. cum quidam.§. non cum dicitur. de acqui. hære. l. ſi vero.§. de viro ſolu. matri. maximè quia non eſt eadem ratio. Nam ſi feudum obligatur pro dote in pecunia conſtituēda, ſeruitium Regis ex feudo remanet diminutum, vel ſaltem impeditum. Sed quando datur in dotem authoritate huius conſtitutionis, & ſecundum hanc formam remanet eodem modo apud maritum recipientem, ſicut erat apud dantem dotes, nihil mutato niſi perſona, ſeruitium autem remanet ita paratum, ſicut per prius erat. Et per hæc poterit reſponderi ad rationem de paſificatis, quæ poſſet fieri in contrarium, dicendo: per hanc conſtitutionem erant parificati hi duo caſus, obligare fructus pro dote, & in dotem dare, ergo diſpoſitio ſuperueniens corrigens vnum, videtur aliud corrigere, not. in l. ſi quis ſeruo defuncti. & l. ſi verò. de legibus. nam prima non habet eandem rationem. Præterea iſti caſus nō ſunt parificati, nam obligatio permittitur in habente vnum feudum, per hāc conſtitutionem, dummodo non habeat Burgenſatica. Sed dare in dotem feudum, ita dare permittitur, ſi dans dotem habeat tria feuda, vel plura, & cogita. Diomed. Mari.

De aſſecuratione dominorum à vaſallis. *Rubrica.*

D*Omini à vaſallis ſuis*. Ponit iuramentum fidelitatis vaſallorum, ſic in libro feud. de no. fidelit. & forma xxij. quæſtio. vlti. capit. de forma. & dicitur ſacramentum fidelitatis & homagij, de quo dictum eſt ſuprà, qualiter procedatur in cauſa homagij. l. j. [Ponit gloſſ. quæ ſit differentia inter homagium quod fit Regi, quia illud dicitur ligium. [Et homagium quod fit alij Comiti vel Baro

DE YSERNIA.

Baroni, & plenius dictum eſt in d. tit. de no. for. fid.

ADDITIO. *Quæ ſit differentia inter homagium? Adde doct. in cle. paſtoralis. de re iu.*

Sed nunquid vaſallus vaſalli mei aſſecurabit me? Non videtur, ff. de verbor. ſignificat. l. Modeſtinus, & l. liberto §. patronus. de li. agno. ſi quis à liberti liberto, & innuitur in gloſſ. l. de acceſſionibus ff. de diuer. & temp. præſcript. ſicut nec ſocius ſocij. ff. pro ſo. ſocius. Econtra quòd ſic, quia hæres hæredis eſt teſtatoris hæres. ff. de pet. hær. l. ij. & iij. C. de hær. inſti. l. fin. §. fin. [Poſſet tamen dici quod ſi vaſallus mei vaſallus teneat ab eo id, quod ad me non pertinet, nō ſit meus vaſallus, vt in l. j. all. Si autē teneat à vaſallo meo de feudo quod ego conceſſi meo vaſallo ſit vaſallus meus de eo, quia quod ex re mea procedit meum eſt. ff. de rei vend. l. ſolum. §. meum, ad exhib. l. de eo. §. ſi quis. nam cum in eo vnicum vaſallum meum, & vaſallus meus vaſallum ſuum, ergo & ego eum per regulam d. l. de acceſſionibus. [Item ſi emphyteuta, de re quam habet à me, facit alium emphyteutam, ego dominus vindicabo ab eo, ſi non ſoluerit mihi mercedem, non tamen eſt meus emphyteuta, vt petam mercedem. C. de iure emphyt. l. ij. [Item manus iniectio ſeruatur primo domino. ff. de ſer. expor. l. Lucius. cum factum ſit in ſeruo ſuo. Argum. contrà, quia pactum in venditore non habet locum in emptore. ff. de contrahen. empt. l. fin. & videtur expreſſum, quia ſi locaui, accommodaui, vel depoſui tibi rem meam, & tu Titio, Titius erit meus conductor, commodatarius, & depoſitarius. ff. de acqui. poſſeſ. l. qui vniuerſas. § ſi. Sed certè, & tunc quando vaſallus vaſalli mei habet id quod ego dedi in feudum vaſallo meo non erit meus vaſallus quantum ad id, quod dicitur in l. Imperialem decet ſolertiam. §. idem, & patet, quia emphyteuta emphyteutæ mei non eſt meus, licet vendicem ab eo rem meam, ſicut à quolibet poſſeſſore. d. l. ij.

ADDITIO. *Adde an vaſallus vaſalli mei ſit meus vaſallus? vide glo. fin. in c. legitur. lxxxj. diſt. gl. in verſi. exiſtente in cle. j. de iureiu. Bal. in c. cum dilectus. de dol. & contu. Bal. in l. j. C. communia de le.*

Lex qui vniuerſas, intelligitur quantum ad retinendam poſſeſſionem per illum, cui locauit conductor meus. Sed actio locati datur non mihi, ſed illi cui ego locaui. ff. loca. ſi cui. nam & ſi ius vaſalli mei non eſt vaſallus meus vt in v. q. Mar. de Fano. [Et ſic non tenetur iurare mihi in vaſallum vaſallus vaſalli mei, quia non cogitur habere plures dominos, vt d. l. Imperialem. §. præterea ducatus. Et ſi ſunt plures hæredes domini, vaſalli non coguntur omnibus iurare in tit. ſi de feu. cōtro. feu. in c. omnes. in gl. [Iurabit ergo proximiori domino non remoto, extra de foro competenti. c. ex tranſmiſſa, vbi R. de campis erat proximus dominus tenens ab eccleſia remoto domino, qui militibus tenentibus ab ipſo inhibuit ſub debito fidelitatis iuramento. Item & proximus dominus cognoſcit de feudo, & in eius defectu ſuperior remotus, vt d. §. præterea. j. diſt. æqua eſt. [Et dicitur obtineri de conſuetudine, quia quando Barones aſſecurantur, & Comites iurant eis vaſalli eorum feudorum & quaternatorum quæ tenentur ab eis. Sed iurabunt vt videtur duo capitula tantum, ſicut tenentes, & ſub iuriſdictione Comitis vel Baronis. in c. qualiter vaſallus iurare debet fidelitatem. c. j. [Sed quid eſt quod dicit in fine, ſalua per omnia fideli

a *Salua.* Patet ergo, quód ſi bellum eſſet inter dominū maiorem & generalem.i. Imperatorem, vel Regem & dominum inferiorem, vt Comitem, vel Baronē, vaſallus Comitis debet eſſe pro maiori domino cōtra minorem, vt in conſue.feud.colla.x.de no.for. fi.l.j. in princ. & de prohib.alie.per Fede. Imperatorem.§.illud, & §.fin.& no. iſta verba, ſalua voluntas & ord.no. & habetur, &c. quæ frequēter apponuntur in priuilegiis, & qd operētur habe.ff. de do. Lucius per omnia ſic & i ſtatutis omnibus & generalis conſilij, Romana ſemper exceptuat authoritas, vt extra, de ele.c. ſignificaſti. ſic & alias Imperatoris fortuna excip..., vt in auth. de cōſul. ad fin.

* ADDITIO. *Adde quod iſta dictio. Saluo. eſt præcedētum modifi. atiua, vt eſt gl. in l. tē La beo.ff. famil.erciſ. quam alleg. Ang. cōſ. cclxxxix. incip. inter cætera. & tā ta eſt virtus modificatio nis ex dictione, ſaluo, quod vbi nō inuenit quid modificet orationē præcedē tem extinguit, & negationem reſoluit, & alle. in l. ſi quis filio. in §. j. de leg. j.* Superantius.

eam ipſis contra omnē hominem defendere pro poſſe curabūt ſaluo per omnia fidelitate, mādato, & ordinatione noſtra, & hęredum noſtrorum.

De fideiuſsione dominorum à vaſallis.

TITVL. XIX.

Vaſallus qui non fideiubet pro domino ab eo publice requiſitus, vel felloniā contra ipſum dominum, filium vel vxorem committens, vel ſi ſeruitium quod ei debet ter ſubmonitus non præſtiterit, vel rationem in curia conquerentibus de eo quod ad dominū ſpectat per ſententiā iudicis facere noluerit, dominus poteſt de eo quod tenet ab eo ipſum per exguardiū diſſaſire. econtra, ſi dominus pro vaſallo ſuo qui ſit in curia criminaliter appellatus de eo quod ad regiam maieſtatem nō ſpectat, fideiubere noluerit, vel ſi ipſum ſine iuſta cauſa verberauerit, vel cum vxore ſua adulteriū cōmiſerit, vel ſi filiā eius innuptā deflorauerit, homagium

De fideiuſsione dominorum à vaſallis. Rubrica.

b SI *vaſallus.* In hac conſti. ponuntur caſus, in quibus vaſallus licite poteſt feudo priuari à domino propter ſuum delictum, & econtra quibus dominus perdit vaſallum ſuo delicto. [Et not. quod delictum priuat aliquem honore, & cōmodo concor. C. vbi ſe. vel. cla. l. j. in eo tamen. quod dicit quod ſi dominus nō defendat vaſallū criminaliter conuentum quod dominus perdat vaſallū. Eſt arg. cōtra. ff. de ſta. ho. ſi ſeruus fideiubere. vt arg. in auth. vt cum de appel. cog. §. quemlibet de prædictis. collat. viij.

c *Felloniam.* De hac fellonia dic vt no. in ſumma feud. qui mo. feu. amit. in princ.

* ADDITIO. *Adde Bal. in c. j. qui. mo. feudum amit. in vſib. feu. & per Hoſti. & Anto. de Butr. in c. cæterum. de foro compet.*

3 *Ad regiam maieſtatem.* Not. regiam maieſtatem ſimilem. C. vt ne pri. l. j. & de le. & conſti. digna vox, vbi dicit maieſtatem regnātis, &c. vnde nō tantū eſt maieſtas in Imperatore, ſed in rege, quid mirum eſt etiā in prętore vt ff. de iuriſd. om. iu. l. ſi familia, & de inſti. & iur. l. pe. in fin. Et eſt etiā in populo, vt ff. de capti. & poſtli. re l. non dubito. §. j. & facit ſupra de cri. ſacri. l. j. Et alias dicitur maieſtas publica, vt ff. de iniur. quod reipublicę. Et ſic nō ſolum contra Imperatorē, ſed regē committitur crimen læſæ maieſtatis, & perduellionis. [Quod autem in imperatore ſit maieſtas liquet, vt in proœ. inſti. in princ. & C. ad l. Iul. ma. l. ſi quæ aliter vocat maieſtas imperialis, vt C. de leg. & conſti. l. vlti.

† IMPER. FEDER. [† *Alias idem.*]

SI * 1 b vaſallus à domino ſuo publicè requiſitus pro eo fideiubere noluerit, vel * c felloniam cōtra ipſum, filios vel vxorē cōmiſerit, vel ſeruitium qđ ei debet ter ſubmonitus nō prçſtiterit, vel rationē pro eo in curia ſua cōquerentibus de eo, qđ ad dominū ſpectat per ſentētiā iudicis facere noluerit, domin⁹ pōt de eo, quod tenet ab ipſo, ipſum per exguardiū diſſaſire. Ecōtrario ſi dominus pro vaſallo ſuo, qui ſit in Curia criminaliter accuſat⁹, de eo quod ad regiā maieſtatē non ſpectat, fideiubere noluerit, vel ipſum ſine iuſta cauſa

eius amittat, & homo prædictus immediate ad regiam curiam ſpectat. h. d. Lallus.

ADDITIO. *Adde in epiſtola inter claras. C. de ſum. trini. & fide catho. & in l. j. C. ne quis, vel à reg. & in c. j. de pace tenēda in vſib. feud.*

Alia maieſtas publica, vt ff. ad l. Iul. maieſt. l. ij. [Alia maieſtas principis, vt ff. ad l. Iul. maie. l. famoſi. §. hoc tamen crimen. [Item quod in Deo ſit maieſtas, liquet, vt ff. de arbi. non diſtinguemus. §. ſacerdotio. & patet C. de epiſco. & cleri. ſi quemquam. & in miſſa. ibi. per quā maieſtatē tuā laudant angeli. &c. & C. de fer. lege, dies feſtos. & de his, qui ad eccleſi. confu. l. ij. & de vete. iur. enucleando. l. j.

Fello

Verba

ANDREAS

fidelitate & mandato, &c. Nūquid importet, quod dominus poſsit mandare reuocari feudū, quod quādocunque vult cum hæc clauſula in priuilegiis dominorum antiquitus cōſueuit poni licet hodie non ponatur, ſed tantum iuribus aliis Curialibus, & cuiuſlibet alterius ſemper ſaluis? Non videtur hæc eſſe, vel fuiſſe recipientis intentio, vt auferat rem ſibi donatam quādocunque vult. Nā & in cōpromiſſo vt puniat ad arbitriu, idem dicitur vt ad arbitriū boni viri reducatur. ff. de arb. l. penul. de ope. liber. ſi libertus. C. de do. promiſ. l. iij. extra de iureiur. quintauallis. Audiui determinatum fuiſſe coram imperatore, vt quādo hęc clauſula ponitur in conceſſione ſeu priuilegio, ex qualibet offenſa etiā leui perdat feudum, vt verba aliquid operentur. ff. de legat. j. ſi quando alias non, niſi ex magna & graui offenſa, quæ numerantur in titulo, qua. feu. amit. & in tit. quæ ſit prima cau. nam & quod plus eſt leui ingratitudine reuocatur quis in ſeruitutem. C. de obſe. lib. l. ij. cum nihil poſsit dari gratius libertate. ff. de fideic. li. l. & ſi alienus, in fine. nec mirum, quia res inæſtimabilis eſt libertas inſti. qui manu. non poſſ. l. ij. Item eandem fidelitatem debet vaſallo dominus, non quòd iurent domines ei, de quo plene diximus, in tit. de no. for. fi. in fin. & ſi de feu. contro. fue. e domino. & an ille, qui interfecit fratrem. c. j. & qualiter dominus feu. priue. c. j.

De fideiuſsione dominorum à vaſallis. *Rubr.*

SI *vaſallus a domino ſuo.* Cognitio cauſarum feudalium in regno eſt magiſtri Iuſt. quando ſunt quaternata, & Iuſtitiarij ſua do non ſunt quaternata. Sed ſi dominus dicat vaſallum culpam comiſiſſe, propter quam feudum debet vaſallus perdere, ſi verū eſſet de quibus culpis hæc conſtitutio ponit tres. Cognitio harū culparum datur paribus, quando dominus feudi in feudo Baronia, & Comitatu ſuo habet vaſallos pares, id eſt, vaſallos cōiunctos feudatarios, ſicut eſt inculpatus in tit. de contro. inue. inter do. & vaſ. & ſi de inueſti. contro. fue. inter do. & quid ſit inueſti. c. j. Iſti cognoſcent ſi culpa eſt vera, & determinabunt talem vaſallum propter culpam probatam priuandum feudo. hæc determinatio dicitur hic exguardium, & dicitur laudamentum in titul. de feu. ſine culpa non amit. l. ſancimus, & quo tempore miles. l. iij. Si pares non habeat, or, ſequitur forum rei. & ſunt ordinarij ibi pares ab hac lege, & eligentur in pari numero per pares, & poterunt recuſari.

Seruus

DE YSERNIA.

Seruitium ter ſubmonitus. Loquitur in Comite & Barone & aliis feudatariis non in Rege, quia dicit de eo, quod ad regiam maieſtatem, &c. [Item in ſubmonitionibus Regiæ Curiæ non ſeruatur trina requiſitio vt videmus. Quæri conſueuit, vbi præſtabit ſeruitium vaſallus, nunquid ad voluntatem domini, puta extra Comitatum, vel Baroniam? & in hoc non eſt quæſtio, quia Comes & Baro infra Regnū debet ſeruire in eundo cum Rege de pa. iur. fir. §. fin. [Sed nunquid extra Regnum poſsit præcipere Baronibus vt ſeruiant? [Item quid ſi pariter extra Regnum? [Item ſi Rex iniuſte cogeret Comites ad ſeruiendum, vbi & quando non debet, an dominus compellet iniuſte ſub feudatarium ſuum? dic plene vt diximus in d. §. ſed nec iuſtior, & tunc verum victus & vectura domini ſimiliter, ibi plene dictum eſt.

Dominus poterit diſſaſi. Id eſt petere vt diſſaſietur. nō mandabit tamē executioni hanc diffinitionē ſeu exguardiu dominus qui eſt par, ſed ſuperior, ſecundu modū l. à diuo pio. de re iud. & ideo videmus in Regno regiam Curiam mandare Iuſtitiario prouinciæ, vt aſsiſtat talibus Baronibus exguardantibus in tali cauſa, & ſic Iuſtitiarius erit executor. ſic C. de epiſc. audi. epiſcopale. [Diſſaſire eſt verbum vulgare, ſaſina eſt poſſeſsio, id eſt, ſeſina à ſedeo, vel ſto, quia ſtat in poſſeſsione, diſſaſire, id eſt, extra ſaſinam & poſſeſsionem eſſe. Poteſt appellari à paribus, & ſeruabunt ordinem ſolitum libelli. conteſta. lit. iuramenti de calum. & alias ſolennitates not. in ſumma dę cognitio. feu. & diximus in tit. de controuer. feudi apud pares. Et quamuis per partes eligantur, nihilominus recuſantur. C. de iudi. apertiſsimi, de iuriſdi. omn. iudi. l. nemo. Vel in quantū eliguntur per pares, valet approbantibus, volentibus & permittentibus Imperatoribus, regibus, & legibus, perinde eſt, ac ſi principes elegiſſent. d. l. apertiſsimi. & ſic poterunt recuſari eo titu. l. fi. Non ergo dominus dicit ſibi ius. ff. quod met. cauſa. extra in ti. de vaſal. mil. qui contu. eſt c. j. in fine. ibi poterit deprecari, ſcilicet, facere iuſſu iudicis ſi eius copiam habere poterit, aliàs ius ſuum perderet, niſi eſſet bannitus. & expone, vt ibi in gloſſ. & nos plenius diximus ibi. [Non erit dominus Iudex in cauſa ſua.

ADDITIO. *Caſus in quibus quis poteſt eſſe iudex in cauſa ſua, vide per do. in l. j. C. ne quis in ſua cauſa. Bar. in l. ſi quis forte. in §. ſi quos de pæ. & Spe. in ti. de actore. in §. j. ver. vtrū fallit. & doc. in c. cū veniſſent de iu.*

Licet iure feudi cognoſcat dominus, quando eſt quæſtio inter duos priuatos, per has conſtitutiones non, ſed iuſtitiarius aut magiſter Iuſtitiarius, vt dictum eſt: Nec etiam dicendum eſt, quòd dato exguardio dominus accipiat poſſeſſionem rei, & diſſaſiat vaſallum. Nam poteſt appellari: & ſi ſententia tranſiſſet in rem iudicatam, vt appellare non poſſet: non dominus, ſed ſuperior exequatur, vt prædictum eſt. Poterit ergo diſſaſire, id eſt, petere, vt diſſaſietur, ſic ff. de his qui notantur infam. l. furti. §. mandatum. de adminiſtrat. tutor. l. ſi tutor condemnauerit. C. de ſumma trini. l. pietatis. Per hoc videtur, quòd iudicium parium ſit de poſſeſſione tantum, vt poſſeſſio tranſeat in dominum: quia diſſaſire eſt extra poſſeſſionem, & ſaſinam eſſe, vt dictum eſt. ſtatur vulgari locutioni. ff. de acquiren. rerum domin. inſulam. in fi. de verborum ſignifi. l. agricolæ. & alluſioni vocabuli. ff. ſi certum petatur. l. ij. §. appellata. Hoc non eſt verum, imò perditur proprietas in caſibus iſtius conſtitutionis: nam ſi contumax eſt in non præſtando ſeruitio perdit feudum: non enim eſt iuſtior cauſa, &c. in titulo, quæ ſit cauſa prima. §. ſed nec iuſtior. in quo debet ter ſubmoneri per id, quod dicitur C. de iure emphyt. l. ij. Item cùm teneatur de iuſtitia reſpondere conquerentibus coram domino, qui eſt ordinarius non de feudo, quia hic eſt magiſter Iuſtitiarius, vel Iuſtitiarius. Sed in actione perſonali hoc ſpectat ad dominum, vel alia realia, vt plenè diximus in l. Imperialem. §. penulti. & ſuprà de officio Iuſtit. cum ſimilibus. [Per hoc videtur negare ſe tenere feudum ab eo, ex quo non vult coram eo conueniri, & ſic priuatur, ſicut ille, qui denegat iurare fidelitatem, dicto titulo. quæ ſit prima cauſa. §. eſt & alia ingratitudo. [Videtur etiam denegare ſeruitium, quia dominus de tali iuriſdictione quærit ſportulas, in authenti. de iudic. §. ne autem. & ſpernere dominum. ff. de arbitr. litigatores. Et qui domino non facit iuſtitiam, perdit feudum, dicto titu. quæ ſit prima cauſa. §. item qui domino. ſecus ſi eſſet contumax in non reſpondendo coram ordinario, coram quo vocatur per dominum dicentem eum culpam commiſiſſe, per quam debet perdere feudum, quibus modis feud. amit. capit. j. & ij. tunc ante litis conteſtationem dominus ponitur in poſſeſſionem recuperabilem infra annum, de mili. vaſal. capitu. primo. [Propter felloniam certum eſt perdi feudum, quibus modis feudum amit. capit. j & ij. [Item propter fideiuſſionem, quam non ſubiit pro domino ob quod reputatur ingratus, ita vt à ſucceſſione repellatur, in auth. vt cùm de appellatione cognoſc. §. fin. quilibet de prædictis, & à feudo propterea cadit in titu. quæ ſit prima cauſa. §. ſed & qui debitor. [Hæc conſtitutio eſt regis Rogerij, & non eſt ſublata per conſtitutionem ſuprà de officio magiſt. Iuſtit. magnæ. & de officio Iuſtit. l. j. quæ dant cognitionem feudorum aliis, vt ſuprà dictum eſt, quia Imperator Federicus compilator harum conſtitutionum poſuit hanc in iſto volumine: ſi voluiſſet eam corrigi, non poſuiſſet: quia legiſlator punit pœna falſi eos, qui leges abrogatas allegant. ff. de falſis. l. fin. C. de Iuſtin. Cod. compo. §. falſi pœna. quod in aliis prohibuit non eſt putandum in ſe committere. ff. de pact. cum in eo. quod quiſque iuris. l. j. ſi ſeruus vendi. alterius. Item expreſsè dicit ſuprà in proœmio, leges prædeceſſorum Regum Siciliæ, quas decernimus obſeruari, in hoc volumine iuſſimus eſſe transfuſas. Nec etiam pares examinabunt cauſam cum magiſtro Iuſtitiario, & de eorum commiſſione pronuntient, vt in conſtitutione, vt vniuerſis. ſuprà de officio Iuſtitiar. illa conſtitutio non debet referri ad caſus iſtius, qui ſpeciales ſunt. Nam hæc conſtitutio fuit prius: & ita regulis illius, quæ nondum erat, non potuit ſubiici, in auth. de trien. & ſemiſſe. §. ſi verò effuſa. Et rationabiliter ſtatuit, vt dominus faciat diſſaſire per pares: non erit dominus in cauſa, ſed ſuperior exequatur: vt ſuprà dictum eſt. Antè fortè ſeruabatur contrarium, quia in l. Imperialem. §. firmiter. dicit, quòd non veniens ad præſtandum ſeruitium, perdit feudum, & dominus redigendi in ſuos vſus modis omnibus habeat poteſtatem, vt dicto §. ſed nec iuſtior auferendi feudum, &c. per quem videbatur, quòd iure ſuo poſſeſſionem feudi poſſet capere dominus. ff. de pigno. l. lex vectigalis. videtur quidem tacitè inter contrahentes agi, vt non facto ſeruitio, propter quod datur dominus, reaccipiat feudum à domino vtili: vaſallus enim videtur ipſo iure cadere propter contractum præcedentem verum, vel præſumptum, quando triginta annis tenuiſſet feudum: ſic exponimus, cadit ipſo iure. C. de iure emphyte. l. fin. Sed ſi contractus non præceſſiſſet, exponeretur, amitteret, ſcilicet, per ſententiam. C. vnde vi. ſi quis in tantam. Sed ſi eſſet caſus, vbi dominus dominium ipſo iure perdidiſſet: nihilominus poſſeſſione priuandus eſt per ſententiam. ff. pro ſoc. cum duobus. §. idem reſpondit. C. de vectig. & commiſ. l. con. Sic & in crimine maieſtatis perditur ipſo iure dominium: ſed neceſſaria eſt ſententia propter poſſeſſionem. ff. qui & à quibus. quæſitum. C. libro decimo. de petitione bonorum ſublator. l. j. Videtur conſentire, cùm promittit ſeruitium: vt eo non facto dominus reaccipiat ſibi poſſeſſionem, argumen. ff. de diuer. & temporal. præſcrip. de acceſſionibus. in fine. Et quia dominus habet ciuilem poſſeſſionem, feudatarius naturalem: facilius redit poſſeſſio naturalis ad ciuilem, quàm ſi nullam haberet, non præcedente contractu. ff. de pactis. ſi vnus. §. quòd ſi in ſpecie omnia hæc annullat hæc conſtitutio. Sed ſi princeps, vel Rex vellet de culpa cognoſcere, quando induxit ſeruitium Titio feudatario: quando non præſtitit, certum eſt, quòd cognoſcere poſſit: quia quando Imperator eſt in Lombardia, de culpis feudatariorum Lombardiæ cognoſcit, vt in ſumma de cognit. feu. [Vtrum autem poſſeſſionem feudi Rex protinus accipiet, ſeruitio non facto, abſque alio cognitionis actu. Nam feudum propter ſeruitium nõ præſtitum, ipſo iure & ipſo facto perditur. Dubitatur vtrum ſententia Regis ſit neceſſaria, quæ declarat ob hanc cauſam perditum eſſe feudum. quod videtur: quia in d. §. ſed nec iuſtior. dicitur, quòd ſi ideo non ſeruiuit, quia non potuit, feudum non amittit: Idcirco videtur vocandus ad hanc ſententiam, vt ſi habeat iuſtam excuſationem, quare ſeruitium facere non potuit, audiatur: ne inde naſcantur iniuriæ, vnde iura naſcuntur. C. vnde vi. l. meminerint. pro quo eſt C. ſi per vim vel alio modo. l. fin. [Poſſet etiam habere alias excuſationes, vel ſi dominus recepiſſet ſeruitium: poſteà, quia per hoc renuntiaret iuri reuocandi feudum. ff. de lege commiſſor. poſt diem. & notatur in titu. quo tempore mil. l. j. in glo. Contumacia ſua, quia non ſeruiuit ad diem, habuit ſuum effectum: quia feudum ipſo iure perdidit, ſi nullam iuſtam cauſam habuit. Sed contumacia in vno, non committitur in alio, vt poſſeſſionem feudi faciat perdere, prius quàm ſciatur, ſi iuſtam habuit excuſationem circa hoc vel nõ: vt notatur à ſimili, vbi quis citatur ad certum quid: ad alia non proceditur, niſi quis iterum citetur: argumen. C. de procurat. l. maritus. not. Innoc. de offic. deleg. cap. conſultationibus. [Sed ſi Rex quando fecit ſubmoneri feudatarium ſuum, aliàs, feudatarios ſuos ad præſtadum ſeruitium certo die, adiecciſſet, vt veniat die ipſa: vel mittat excuſationem, quare venire non poteſt, vel non debet: tunc abſque citatione alia procederet de iure ad ſententiandum, & priuandum eum, & poſt ex authoritate rei iudicatæ accipiat poſſeſſionem: quia ſi citatur ſimpliciter, videtur citatus ad omnem cauſam, vel omnem litis articulum, ſecundum Innoc. pro quo eſt argumentum ff. de fideiuſſor. l. ſi quis pro eo. locati. l. quæro. Multò fortius ad ea, quæ ſunt in citatione expreſſa: quia plus valet quod fit in ſpecie, quàm quod fit in genere. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. Prima contumacia perdurabit in alio expreſſo: quæ, niſi purgetur, eadem manet. ff. de vſuris. l. cùm patet. de legat. ij. Titia. §. vſuram. [Verbum, auferendi, in §. ſed nec iuſtior. intelligitur per actum iudiciarium, ſic ff. de iure fiſci. deferre. §. fina. qui potiores in pignore habean. l. potior. primo reſpon. & quod dicitur in §. firmiter. modis omnibus, ſcilicet, idoneis ff. de mune. & hono. vt gradatim. §. j. & quod allegatur, tacitè agi &c. hoc eſt facti, vt non præſumatur, niſi probetur. ff. ex quib. cauſ. ma. denique. [Et ſi expreſſim ageretur, vt tunc dominus poſſeſſionem ſibi reacciperet, planum eſſet C. de pign. l. iij. [Idem ſi in his contractibus conſueuiſſet hoc apponi: quia forma conſueta præſumitur in reſcriptis, etiã ſi non exprimatur, extrà de conſuetud. cap. inferior. ff. de ædil. edic. quod ſi nolit. §. qui aſſidua. Inſolita non, imò debet tunc probari. in titulo, quid ſit inueſtit. §. præterea. De hoc tene quod diximus in titu. qui. cau. feu. amit. §. fin. his ceſſantibus videtur omiſſum. ff. de verbor. obligat. quicquid. [Quid ſi dicatur, vt conſueuit, vt veniat ad præſtandum ſeruitium tali die, ſub pœna deſtitutionis feudi, quam incurrat ipſo facto? videtur quòd licet videatur comminatio: quia concurrit cum iure: quia & ſi non comminetur, feudum perditur: oportet quòd cõminatio valeat, licet per ſe non ſit valida, ſed quia hoc vult ius. ff. de adminiſtr. tut. l. tutor qui repertorium. §. ſi depoſiti. Ea quæ intelliguntur, & ſi non exprimantur non mutant, &c. C. de fideiuſſor. l. iij. in fin. ff. de condit. & demonſtra. quæ ex tribus. de legat. j. l. iiij. Si comminatio ſtat in finibus prohibitionis, nihil operatur: vt mando tibi ſub pœna excõmunicationis, quia nec per hoc eſt excommunicatus, ſi contrà fiat, extrà de iure patronat. relatum. Sicut qui excommunicatur, nõ mandat. ff. de his qui notan. infam. ob hæc verba. ſecus ſi vltrà procedat: vt ſi addat, excommunico te, ſi non facis, extrà de ſimo. ſicut. [Ita ſi Rex vltrà procedat ita dicendo, vt veniant ex tunc, prout ex nunc: ſi non veniant, ſunt deſtituti. Nam & qui obligat ſe ad hoc ſub pœna d. c. j. quo tempore miles in gloſſ. Videtur ergo tunc ſententiandus, quia ſententia ſub conditione lata tenet, ſecundum Io. ſi conditio non ſit extranea: vt condemno te, ſi ille cui defero iuſiurandum, iurauerit te debere. C. de ſenten. & interlocu. omni. iudic. l. cùm iudex. Secus ſi dixerit, condemno te, ſi nauis ex Aſia venerit. ff. quando appel. l. j. De quo diximus ſuprà de exordiis & præpar. in edictorum. in fin. Hoc in quolibet iudice, multò plus in principe, per quod decreuit, &c. ff. de conſtitut. princip. l. j. Non obſtat quod hic fuerit abſens ſubmonitus: vt in l. cùm iudex, præſens: quia edictum ſubmonitionis publicè & ſolenniter, vt videmus, proponitur. ff. quæ ſent. ſine appellat. l. j. §. idem cũ ex. [Dic ad omnia prædicta, quod ſi non veniat ad ſeruitium faciendum, dominus authoritate propria

cap

capiat feudi poſſeſsionem, dummodo non neget ſe feudatarium, nec dicat ſeruitium præſtitum, ſi poſſeſsionem interuertiſſet, negãdo feudum eſſe vel illud ab eo tenere. Vel paratus eſſet ſtatim docere de ſeruitio præſtito, vel alio iuſto impedimento, & diceret antequàm Dominus poſſeſsionem acciperet, ſtatim paratus ſum probare. ff. vt in poſſ. lega. l. Ius à quo. aliud tunc eſſet ſicut dicitur in emphyteuta priuari propter contractum præcedentem. C. de iure emphy. l. ij. in glo. licet cautius eſſet quod authoritate iudicis, vt in gl. & eſt communis ſententia hæc quod poſſit. [Et erit caſus vbi quis ignorãs priuatur poſſeſsione. ff. de dam. infec. l. ſi finita. §. quod ſi forte. Licet conſultius faceret ſi reuocaret, vel expectaret abſentem illum. Sed ſi poſt acceptam p[o]ſſeſsionem feudi à Rege, veniat ille, & velit docere de iuſto impedimento, vel alia excuſatione legitima, audietur & reſtituetur. dicto §. quod ſi forte. ff. ex quib. cauſ. maio. ab hoſtibus §. ſed ſi damni. Debuit quidem per ſe vel per alium quando iuſtam excuſam habeat proponere in termino corã vocante & ſubmonente. ff. de iudi. ſi quis in ius voca. non ie. l. ij. [Et hoc ſic dicere etiam in Comite & Barone non erat abſurdum, ex quo ſic eſt in emphyteuta priuari. d. l. ij. Non obſtet hæc cõſtitutio de exguardo dicens, quod poteſt petere diſſaſiri. nam nõ correxit iura communia, quæ dicũt, quod poteſt repellere propria authoritate quan[d]o non negat, &c. vt ſupra dicitur, vel nunquam corrigit præcedentem, niſi quando expreſſim cauetur in ea in authent. quibus modis naturales efficiuntur ſui. §. tribus. Vel verbis poteſt reſultare correctio quod idem eſt ff. de legi. de quibus in ſi. pro quo eſt l. fina. & l. ſi quando. C. de inoffici. teſtament. [Caueant tamen ſibi, quia ſi conſtaret poſt eos perperam egiſſe, vt puta, ſi conſtaret de impedimento legitimo antequàm caperet poſſeſsionẽ, vel quia ſatisfactum erat de ſeruitio domino, quod accipitur quemadmodum voluit dominus. ff. de pigno. act. ſi tem. §. omnis. per hæc appareret dominum violentiam commiſiſſe, & priuaretur omni iure tanquam is qui dicit ſibi ius dicta l. extat. hoc timore, ne detur Baronibus materia laſciuiendi in vaſallos, vt eos priuent authoritate propria, & fingant cauſam, vbi non eſt. Dicunt multi quod accipitur hic, poteſt, id eſt, debet, vt per exguardum hoc tantum faciant. ſic accipitur. ff. mand. ſi mandauero. §. fin. & econtra, debet, id eſt, poteſt. ff. de officio proconſulis. l. iij. §. poſt hæc ingreſſus. [Quid ſi feudatarius venit ad diem, & fecit ſeruitium diminutum, hic non recuſauit ſeruitium, vt hic. & in §. ſed nec iuſtior. & in multis aliis locis ad caſum, quem non ponit hæc conſtitu. non trahitur, etiam vtiliter. ff. ſoluto matrimonio l. ſi verò §. de viro. Tunc dicunt multi teneri in quadruplum, ad id quod tacuit tanquam ſubſtractor acquiſiti fiſco. C. lib. xij. de iure fiſc. l. qui contractibus. ff. eo. & l. aufertur. §. penult. & expreſſa contumacia non venientis vel recuſantis ſeruitium facere debet plus puniri. argumen. ff. in quibus cauſ. in poſ. ea. l. Fulcinius. §. penult. in fin. Sed certè dictus §. firmiter. ponit caſum quando vocatus competenti ſpacio ſuperſedit ſeruire. Imò plus deliquit, qui fraudat Curiam dando ſcienter minus ſeruitium cum eſſet maius, quàm ille qui vocatus non venit, nam potuit non venire, quia non habuit pecuniam, nec potuit procurare in termino, quo caſu nihilominus habebat locum. §. firmiter. quia difficultas probãdi, vel præſtãdi non exonerat. ff. de verb. obl. l. ij. de leg. ij. ſi pecuniam. Debuit quidem venire aut inſolutũ dare tantum de feudo, quantum valet id quod debet. Aut alij vendere, non quod dominus cogeretur accipere aliud pro alio ff. ſi cer. per. l. ij. Sed ſi receperit, ſatisfactum erit ei. d. §. omnis. [Verius videtur hic puniri, licet non ſit in dolo, at qui venit & ſcienter diminuit ſeruitium, eſt in dolo: nam mentitur, & propter mendacium debet puniri, ſic in authen. de trien. & ſemiſ. §. illud. Secus ſi ignoranter, & probabiliter, vt quia hæres eſſet alterius. ff. de reg. iur. qui in alterius. & no. in ſimili. C. de iure emphy. l. ij. Qui plus deliquit, plus debet puniri. Nam non debet eſſe melioris conditionis qui deliquit. ff. de donatio. inter vir. & vxo. l. iij. §. j. Et ſi in eodem concurrit dolus & negligentia, plus punitur dolus. ff. ad legem Aquil. Item ſi obſtetrix in prin. ci. loca. ſi quis domum. §. pe[n]ulti. decepit enim conductorem. &c. Vnde caſus omiſſus maiorem rationem habet eiuſdem pœnæ quàm expreſſus, & ſic erit idem ius. ff. de condictione ob cauſam. l. ſi extraneus, quamuis ille, qui non potuit ſeruire, & propterea non venit, non perdat feudum. dicto §. ſed nec iuſtior. & ſic debet intelligi hæc conſtitutio de exguardo, vt ibi diximus. Et tamen non ob hoc mutatur id quod de doloſo & mendoſo prædictum eſt. Dicit tamen, debet eum eatenus punire quatenus deliquit, videlicet, in eo quod occultauit ſcienter & fraudulenter, vt in tit. de vaſal. qui contra conſtitutio. Lothorij feu. alien. c. j. vbi partem tantum perdit ſi partem tantum alienauit. Nam pœna debet proportionari delicto. C. de pœn. l. ſancimus.

ADDITIO. *Adde l. reſpiciendum. ff. de his qui. vt indi. c. non afferamus. xxiij. quæſtio. j. & gloſſ. in ver. deliquerit in c. quaſi[...]. de his quæ fiunt à ma. par. cap. & in capitu. ſi ut dignum. de homi.*

Vt patet in hærede accommodantis fidem contra leges, qui in ea tantum re non detrahet Falcidiam, de qua fidem accommodauit. ff. de his qui. vt indign. l. hæredes. Teſtator etiam legando non deliquit, ſed exhæredando ſine cauſa, ideo teſtamentum non valet, quantum ad inſtitutionem tantum, quam facit, alia non irritantur. C. de libe. præte. authen. ex cauſa. Non obſt. l. Fulcinius. & ſimiles. quia in maiori delicto & contumacia eſt hic, qui tacuit fraudulenter. Nec obſt. ratio l. in contractibus & l. aufertur. quia vbi ſpecialis pœna imponitur, generalis non habet locum. ff. de pœnis. ſanctio. de verbo. obliga. doli. hic ſtatuitur pœna amiſsionis feudi in eo, qui temerè non venit ad præſtandum ſeruitium, vt in §. firmiter, nec videtur veniſſe ad ſoluendum, neque ſoluiſſe, qui diminutum ſcienter ſoluit. ff. de actione empti. Iulianus §. offerri. qui ſatiſdare cogantur. quoties. C. de diſtractione pignorum. l. quandiu. De iure ergo perdit id, quod tacuit fraudulenter, vt ſi medietatem ſeruitij tacuit, ſic medietatem feudi perdat. [Sed obſt. ritus Curiæ, vt ad quadruplum teneatur, quando diminutè ſeruit. Ideo in apodiſſis, quas Curia facit de receptione adohamenti ſeu pecuniæ ſeruitij, vel quando perſonaliter ſeruit, apponitur ſemper hæc clauſula, reſeruato Curiæ, quòd ſi proceſſu tẽporis inueniatur teneri ad aliud, vel ad maius ſeruitium in pœnam fraudis commiſſi, mendacij iuxta formam iuris, & ritus Curiæ, qui ſeruatur in talibus teneatur. [Alia clauſula eſt ſic, id totum cum pœna ſtatuta in talibus reſarcire Curiæ teneatur. De hoc vidi magnam altercationem ſapientum, & iuriſperitorum ſubtiliter allegantium coram inclyto Rege Carolo ij. prout de ea alibi diximus. [Finaliter ipſe Dominus Rex voluit & declarauit, vt eſſet pœna quadrupli in eo, qui ſoluit diminutè adohamentum, vel facit ſeruitium diminutum ſcienter. Nunquid autem poſtquàm declaraſſet, quòd eſſet pœna quadrupli poſſet legem condere, vt diminutè ſcienter ſoluens, vel ſeruiens perdat feudum, ſicut qui non ſoluit vel ſeruiuit? In futuris conceſsionibus & infeudationibus nõ eſt dubiũ, quia poteſt: quilibet enim rei ſuę dicit legẽ quam vult. ff. de pact. do. l. ob res de reg. iu. contractus depoſi. l. j. §. ſi conuenerit. In præteritis non videtur, ſi tũc quando feudũ fuit datũ, erat pœna quadrupli, videtur repetitũ, & in conceſsione tacite agi, vt ſi eſſet ſeruite, ſic. ſcilicet, in quadruplũ teneatur. arg. ff. de ſerui. l. ſi cui, de ritu nupt. quanquàm. niſi pro bono publico id fieret, vt ſcilicet, ad defenſionem Regis & domini promptius & celerius concurrerẽt feudatarij, tunc etiam dominiũ aufertur inuitis, iuſto ſcilicet, precio ff. de rei vend. Item ſi verberatum. §. j. de euic. Lucius. de re mili. non omnes. §. fui. §. ſi alter lex faceret, princeps pro ſuo commodo non videtur poſſe, nam debet eſſe lex iuſta, poſsibilis non pro priuato commodo condentis. iiij. diſtin. c. erit. Nec obſt. ff. de pact. ſi vnus. §. quod in ſpecie. vt lex talis ſit iuſta, quæ redeat de facili ad antiquam ſuam formam, quia ponitur quæſtio, quando tunc cum datum fuit feudum erat pœna quadrupli, vel poſtea declaratum, & ſic ante fuerat, hoc enim importat verbum declarare. ff. ad legem Falcid. l. j. cum concor. & ſic non eſt reddi formæ, quæ nulla erat tunc, ſed abrogata erat, quando conditur vltimo lex prædicta pœna amiſsionis feudi, & ſic nullum debet ex ea remanere veſtigium. ff. de adop. l. omni. C. de lati. lib. l. j. in princi. [Item quando feudatarij requiruntur, vt faciant ſeruitium, an poſsint dicere Curiæ, vel domino, dicas & oſtẽde nobis quantum debemus? videtur quòd ſic in authentic. de mandatis principum. §. coges. de colla. §. eos. ſicut cum petitur debitum per creditorem. C. de probatio. l. j. de non num. l. j. & l. ſi ex cautione. niſi feudatarius eſſet certus. ff. de actio. emptio. l. j. in fi. Vel deberet eſſe certus, quæ ſunt paria. ſi certum petatur. l. quod te, vt ſi datum erat feudum ad certum ſeruitium, & habeat inde priuilegium maiorum ſuorum, vel plures fecerat ſeruitium in proximis annis, & conſtabat per regiſtrum. ff. de proba. l. cenſus. Hæc tamen petitio nocebit feudatario, & proderit Curiæ ſeu domino, non dicit dominus quod debet ſeruitium pro valore bonorum, ſiue feudi, quæ detinet, ſcilicet, pro ſingulis xx. vnciis vnum ſeruitium militare, ſecundum vſum Regni argumento dicti. §. firmiter. & de capit. Corradi. §. ſimiliter. [Sic quando Dominus vaſallo diceret, oſtende mihi feudum, quod à me tenes, cum multa bona diuerſi iuris diceret ſe vaſallus habere, & ſi non poteſt oſtendere, quia feudum eſt antiquum, & non ſunt inde teſtes, aut ſcriptura, tunc ſufficeret ſi vaſallus oſtenderet, & dicat ea bona eſſe feudalia, quæ tenet à domino, quorum valor proportionetur ſeruitio, quod exprimitur. De hac materia plene diximus in titul. de controuerſia inter vaſallum & feuda. de beneficio. [Quid ſi ſoluens diminutè petat ſe reſtitui, cum eſſet minor decem & octo annis, maior xv. virum admittatur? dic quod ſic, vt in l. Imperialem decet ſolertiam. §. præterea. in gloſſ. diximus ſuper de re milita. l. j. in fin. niſi eſſet doloſus in non ſoluendo homo talis ætatis ſcienter. ff. de mino. ſi ex cauſa. §. penultim. ff. manda. ſi procurator. §. dolus, & l. dolus. Econtrario ponit hæc conſtitutio culpas domini, propter quas perdit homagium vaſallorum vt ſi verberauit eum, ſcilicet, non leuiter, aut ſi leuiter, & venit vaſallus ad dominum de mandato Curiæ. vt in Lombarda allega. in gloſſ. Alias leuiter verberando nõ vt hic no. & infra. de his qui verbera. milit. vt dignatũ in

a *Verberauit.* Verberare eſt cum dolore cædere. vt ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. inter.

a *Verberauit.* Acriter vel atrociter. [Si enim miles villanum ſuum leui pugno, aut ferita, aut coertione percutiat, indulgendum eſt ei, nec debet ipſum amittere. [Quid enim ſi villanus inſolés contra dominũ ſuum fiat, & nolit ei ſecũdum morem ſolitum operas facere, vel in redditibus? Reſpondeté meo iudicio, ſi ſiue flagellis percutiat, & atrocem iniuriam nõ faciat, indulgendum eſt ei, vt ff. de iniur. l. non ſolum. §. quãquàm. Nam ſi ſeruus fructuarius nolit operas exhibere, modica caſtigatio fructuario datur, dum tamen ſeruum non torqueat, nec flagellis cædat, vt ff. de vſufruct. l. ſed ſi cuti. §. vlti. [Hæc autem locum habent, niſi Villanus cum mandato Regis veniat ad dominum ſuum, tunc enim pro leui ferita amittit dominus hominem ſuum, vt in iure Longobardo. de ho. li. ho. l. ſi quis Longobardus qualemcunque hominem.

a verberauit, vel cum * vxore ſua adulterium cõmiſerit, vel filiam eius inuitam defflorauerit, homagium eius amittat, & homo prędictus immediatè ad Curiam noſtram pertineat.

De adiutoriis exigendis ab hominibus.

TITVL. XX.

Domini non niſi in ſubſcriptis caſibus ab hominibus eorum adiutoria petere poſſunt. Videlicet pro redimenda perſona domini ab inimicis Regni detenti, pro faciẽdo filio milite, pro maritanda filia, vel ſorore, pro emenda terra vna vice tantũ, & pro ſeruitio Regis. & Prælati petunt pro conſecratione ſua cum ad concilium pro domino Papa vocantur, pro ſeruitio exercitus, ſi quidem fuerit in exercitu, vt ſi etiam pro ſeruitijs Regis, vel corredo principis cum hoſpitatur in terris ſuis, vel recipitur ab eo: in omnibus tamẽ dictis caſibus moderatè ab eis adiutorium exigant, & requirant. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

* ADDITIO. *Vel cum vxore ſua adulterium cõmiſerit. Adde an talis priuetur feudo, vide per Alexã. de Imol. poſt Pau. de Caſtr. in l. ſi ſorore. C. de his qui. vt indig. Sed glo. in c. j. quib. mod. feud. amit. dicit hoc eſſe verũ, ſi ſ. ícter ſeu ni ſi ignoráter. Et de materia vide per Ioan. Andr. in additio. Speculi in rubrica de adulte. Supercan. De adiutoriis exig. &c.*

Qvam plurium. Quia Barones, & prælati ſuos homines nimis excoriabant in neceſſitatibus ſuis pro ſuo arbitrio voluntatis, ideo hæc conſtitutio ponit terminos, qui præteriri non debent, quibus poſſunt a ſuis ſubditis exigere caſu a ſubmonitionis, moderatè tamen, qui caſus patent apertè in litera, & ſic factum eſt; vt hæc exactio moderetur, reprehenſa exactorum illicita

REX GVLI.

Qvam plurium b Regni noſtri fidelium ad nos querela peruenit, quòd Prælati Eccleſiarum, Comites, Barones, & Milites in

ANDRAEAS

ſi. Et breuiter ex illis culpis quibus vaſallus amitteret feudum, eiſdem & dominus feudi proprietate priuatur: quod dic, vt in tit. qualiter dominus proprietate priuetur. c. ex facto. ſi de feudo controuer. fuerit. c. domino.

De adiutoriis exigendis ab hominibus. Rubrica.

Qvam plurium. Poſita eſt hæc lex, ſicut patet ex litera, contra dominos vaſallorum, ſcilicet, Prælatos, Comites, & Barones, & Feudatarios. In Rege dicunt quidam non loqui, quia non comprehenditur perſona loquentis, de ſenatoribus. l. j. C. de ſolutionibus. l. inquiſitio. [Alij dicunt, quòd ſic, vt Rex poſſit vti priuilegiis, quæ dat ſubditis: pro quo eſt in authe. vt non ſi. pign. §. illud. & vt proſit ſibi illud quod voluit prodeſſe aliis. C. de naturalibus liber. l. cùm aliquis. in fine. Et hoc hodie eſt in vſu. Nam cap. Honorij, hos caſus ampliauit in Rege, dum hæc conſtitutio ponit vnum caſum pro faciendo filio milite. [Et Honorius addit pro militia ipſius Regis, ſeu fratris ſui. hoc etiam per conſtitutionem, Comitibus in principio: ſed Honorius declarat fratris conſanguinei, & vterini: vel ſaltem conſanguinei, ſiue alicuius ex liberis ſuis domini feudi, ſcilicet, non fratris. Vnde ſi pro faciendo fratre milite velit Rex ſubuentionem, imponet eam ſecundum quantitatem ab Honorio declaratam & expreſſam, videlicet, duodecim milia vnciarum in toto Regno Siciliæ. [Sicilia eſt de regno. ff. de iudic. l. inſulæ.

ADDITIO. *Adde quòd eſt de patrimonio beati Petri, vt in cap. j. xcvij. diſtinctio. Doctores in clemen. Romani. de iureiurã. Et an ſit pars Italiæ? vide per Cardina. Alexand. in cap. quis neſciat. in tertio notabil. xj. doct.*

Quam contingit tertia pars quantitatis prædictæ: ex quo vult pro fratre, volet & velle debebit ſecundum quantitatem poſitam in illo capitulo Honorij, non poterit partim approbare, & partim reprobare. ff. de adminiſtr. tutor. cùm quæritur. cum concord. nam per conſtitutionem, Comitibus, minus, ſcilicet, moderatè pro facultatibus vaſallorum, & quantitatis expenſarum. ſed poſt dicit, quod pro maritandis ſororibus, &c. quando ſcilicet, dotabit, vt in d. c. Honorij. & ſi faciat militem fratrem ſuis expenſis, vt in conſtit. Comitibus. capitulum interpretans, ſuppleus, ſeu declarans, habet locum in his, in quibus loquitur conſtit. Comitibus. quam interpretatam ſupplet, & declarat, vt in authen. de fil. ante do. inſtru. nat. circa fi. em. [Item dicit dominus exigere adiutoria in iſtis caſibus, per quod videtur, quod mulier dotarium habens ſit vſufructuaria. Nam dominium eſt hæredis, ſuprà tit. j. l. mulier. non videtur quod hæc ſubuentio in quinque caſibus mulieri detur, multò minus creditori etiam habenti in pignus feudum propter dotem, qui lucrifacit fructus propter onera matrimonij. ff. de iure dot. l. fructus. Vnde ſi capiatur vſufructuarius feudi, vel creditor etiam vir; vel maritet, vel faciet filium militem, aut terram emat, non exigeret à vaſallis illius feudi adiutorium. Vſufructuarius non eſt dominus: nihil enim habet commune cum domino. ff. de re. cor. l. ſed ſi fortè. ſimilitudinem habet cum dominio: & ideo dicitur, quòd eſt pars dominij. ff. de vſufru. l. iiij. ſimile in quibuſdam, ergo non eſt idem, cui id ipſum ſimile eſt. ff. depo. l. quod Nerua. quod iuſſu. l. j. §. j. & patet, quia Meum, Tuum, & Suum, dominium denotant, & non continetur

DE YSERNIA.

continetur vſufructuarius, de legatis & fideicommiſſis iij. ſerui. imò ſi proprietarius legat ſeruos ſuos, non continentur ſerui, in quibus vſuſfructus eſt alienus ead. l. in fine. & l. ſequent. Appellatione domini ſolus proprietarius continetur non vſufructuarius. ff. de reli. & ſumpt. fu. l. ij. §. in locis alterius. [In vltimo autem caſu quando, ſcilicet, propter ſeruitium ſubuenit vaſallus, non abſurde dicetur præſtari ei, qui ſeruit, ſubiit onus, quia poſſidet. C. ſine conſenſu. vel re. l. ſi habeat commodum datum propter id ſeruitium. ff. de regul. iuris. ſecundum naturam. [In contrario quando iudicetur ſubuentio rei, in quo eſſet vſufructus, eſſet onus fructuarij. ff. de vſufruct. l. quoties. Licet ergo omnis fructus pertineat ad vſumfructuarium. ff. de vſufruct. l. iij. cum l. ſequent. hoc habet proprietarius dominus, ſcilicet, à prouiſione huius conſtitutionis, quæ domino dat ſubuentionem. Vnde & ſi contrahens prouideret, & vellet donatum iri domino fructuario, acquiri domino proprietatis, vel ſimpliciter donaretur, non contemplatione fructuarij, proprietarij eſſet. ff. de vſufr. l. ſed & ſi quis, & argu. de vulgari & pupillari ſed & ſi plures. § in arrogato. ſed non minus valet prouiſio legis, quàm contrahentis. C. de fideiuſſ. l. finali. ff. de pignor. actio. l. non eſt mirum. Cum dedit hæc adiutoria domino excludit & fructuarium, & creditorem, quia de his non cauit argument. ff. de verborum obligationibus. l. ſi minor C. de caducis tollendis. l. j. circa finem. [Non autem placet dici, quod fructus rei eſt fructuarij, hoc eſt fructus hominis, ſcilicet, vaſalli, qui non videtur eſſe in fructu, ſicut nec partus hominis. ff. de vſur. in pecudum. nam & in homine dicitur eſſe vſusfructus. ff. de ſtipulatio. ſeruo. l. j. §. ſi vſufructuarius. Erit ergo illa ratio, quia domino datur. [Alij dicunt, fortè melius, quod mulier habet pluſquam vſumfructum, habet enim ſe viua in totum feudum dotarij, exceptis reſeruatis hæredit. vt dicta l. mulier. plenius dictum eſt. [Alij exponunt domino, id eſt, dominanti, & ſic includunt etiam creditorem, quia hæc ſubuentio fructus eſt, & ſi eos lucrifaciat ex pacto, vel à lege, ſuus erit: alias ſibi excomputabit in ſortem, vel vtiliter, id eſt, efficaciter dabitur vſufructuario, qui non eſt dominus, ſic ff. ad legem Aquil. Item Mela. §. finali. & l. ſequent. Multi habentur pro dominis, qui non ſunt domini, in titulo, qui. alienare licet. §. creditor. ff. de acquiren. rerum dominio. l. hæreditas. [Quid ſi militet patruum? eadem videtur ratio. Sed hæc conſtitutio oneroſa non extenditur niſi ad caſus expreſſos, vt infra dicetur. Secus ſi maritet amitam, vel ſororem quondam patris ſui. Ad militandum patruum non cogetur iure, ſed de maritanda amita. ſic inde ſucceſſio Comitum & Baronum. l. in aliquibus. Hæc amita fuit ſoror patris maritantis, quam tenetur maritare, ſicut ſi pater viueret, vt ſui, & ſic habebit commodum, quod pro maritando pater haberet. C. de vſufruct. l. finali. §. ſed cum in ſuni. inſtitutio. de legit. patron. tute. §. primo. Vnde ad hoc poſſet dici ſoror nepotis, quia Sarra filia fratris Abrahæ ſoror Abrahæ vocata eſt. vigeſimali cauſa quæſtione tertia cap. quare. [Attenditur origo etiam & cauſa, quia fuit ſoror patris potius, quàm poteſtas vocabuli, argumentum ff. de donationibus. qui id quod. [Et quod dicit pro maritanda ſorore, vel filia, non limitant perſonam maritantis, quibus hæc adiutoria debeantur. Sed potius demonſtrant, quod illis, qui maritant ex

ta auaritia, vt ff. de officio Præſidis.l. illicitas. §. penultimo. Item valde durum erat & iniquum nunquam & à nullo recipere. Sed paſſim accipere ab omnibus valde viliſſimum, vt ff. de officio proconſulis.l. ſolent. in fin. & ideo hæc media via eligitur, & effrænata cupiditas coercetur, vt ff. de teſti.l. j. in fin. [In conſtitutione ſequen. ſatis tractatur de materia ea: & cũ iſta. Nã ponũtur in ea duo caſus, quibus poteſt Baro exigere adiutoriũ à villanis, ſcilicet, pro militia minoris fratris, & pro maritanda ſorore.

Quam plurimis Aliquãdo dictũ eſt, quod caſus comprehenſi in hac cõſtitutio. de exigẽdis adiutoriis à vaſallis nõ habeant locũ in Rege. Cũ hæc cõſtitutio loquatur in prælatis, Comitibus, & Baronibus, ſed hoc nõ eſt verũ. non enim eſt cõueniens. vt his nõ vtatur Rex priuilegiis, quæ priuatis ab eo dãtur, vt in authen. vt non fiant pignora. §. illud. collatio. v.

bel. Bald. in c. cum ex officij. in j. col. de præſcriptio. Oldra. cõſil. ccxxxuij. incipien. factum tale eſt. quidam miles. Superantius.

* ADDITIO. *Pro maritanda filia. Adde Bald. in c. j. in §. ſimiliter. de Capi. Corra. in Vſi. feu. Hoſtien. in ſum. in titu. de immu. eccle. in §. j. j. colũ. Specu. titu. de f. u. in §. quãdo. Verſi. Et no. quod Vaſalli. Alexan. de Imo. cõſi. xxx. incip. viſo themate. in ij. Vol.* Superan.

necesſitatibus ſuis pro ſuæ voluntatis arbitrio ab hominibus ſuis adiutoria exigũt, & extorquent. Volẽtes igitur tam duræ ſubiectorum noſtrorũ oppresſioni miſericorditer prouidere: Statuim⁹, dominos non niſi in ſubſcriptis caſibus tantum ab hominibus eorum adiutoriũ petere, videlicet, in redimenda perſona domini, ſi fortè ab inimicis noſtris in ſeruitio noſtro captus fuerit, pro faciẽdo filio milite. * Pro maritãda filia vel ſorore, a pro emenda terra videlicet, ea tãtum vice, cum eã emerit pro ſeruitio noſtro, vel exercitus noſtri, moderatè tamẽ in his quæ pro noſtro corredo dãtur. De Prælatis tamen Eccleſiarũ ſtatuimus, vt in his tantum caſibus ab hominibus ſuis adiutoriũ petant, videlicet, pro conſecratione ſua. Cum ad cõcilium à Domino Papa fuerint vocati. Pro ſeruitio exercitus noſtri, ſiquidem in exercitu noſtro fuerit. Vel ſi vocemus eos. Vel miſerimus eos pro ſeruitiis noſtris. b Vel corredo noſtro, cum in terris eorũ nos hoſpitari, vel corredum ab eis recipere contigerit.

In omnibus prædictis caſibus c moderatè tamen Domini ab eis adiutorium exigant & requirant.

a *Pro emenda terra.* Et eſt hoc neceſſariũ, quod not. in li. Roffr. in ti. de ſacra. cui⁹ vaſal. ibi, noua forma ſacramenti.

b *Vel corredo.* A cuius poteſtate, aliàs præſtatione eccleſiæ nõ excuſant, vt C. de ſacroſanctis eccleſi. l. nemini.

c *Moderatè tamen.* Id eſt, ſecundum qualitatem, & quantitatẽ feudi, vel bonorũ, quæ tenent vaſalli à dominis. debent enim Domini moderatè vti iure ſuo, vt C. de emendatione ſeruorum. l. j. [Item & ſecundũ quod conſuetum eſt, vt C. in quibus cauſis col. cau. cen. l. j. nota plenè de iſta materia in lib. Roff. prætor. iuxta modum facultatum, vt ff. vbi pupillus educari debeat l. ij.

ADDITIO. *In redimẽda perſona domini. Adde, quod fallit, ſi feudũ eſſet nimis tenue, quod nõ ſufficeret ad tales expenſas, ſecundũ Bartolũ in l. Mœuia in §. j. ff. ad Trebellia. Bal. in l. qui manumittitur. ff. de operis liberto. Ludouicus Roma. in l. recuſarem in §. ſi quis à filio. ff. ad Trebel.*

Moderate. Qualiter intelligatur moderate, determinatur in l. proxima.

De

ANDRAEAS

ex debito, debentur. Vnde non dixit deberi fratri maritanti, ſed impersonaliter pro maritanda ſorore, & ſic nepos maritans poteſt dicere, marito ſororem, ſcilicet, patris mei. expreſſit autem filiam & ſororem, quia plerunque hæ perſonæ maritantur ex debito, vt in pluribus, & ſic iura exemplificant illa, quæ communiter accidunt, argu. ff. de legi. nam ad ea, non vt velit ſtare in finibus perſonarum ſpecificatarum. Nam gratia exempli expreſſit quæ frequentius eueniunt innuens tacitè idem eſſe in illis, quæ habent eandem rationem argumen. ff. de petitione hæredita. Item veniunt. §. optanda. Sic prohibitis nomine concupiſcentiæ omnia vitia prohibentur. extra de conſtitutio. c. iiij. ſepete hic, quæ dicta ſunt in conſtitutione Comitibus, circa finem. vlti. glo. [Alij contra, quia conſtitutio hæc eſt oneroſa & odioſa iubens ſoluere vaſallos, id quod nõ promiſerunt, & ſic non producetur ad conſequentiã. ff. de leg. quod vero. Et pro hac parte ſunt multa iura, quæ omitto. Quia cum eſſet de hoc quæſtio coram inclito Rege Carolo II. audiui eum declarantem idem eſſe in amita. Nam licet non teneatur quis ſuum dare quando in his, quæ ſunt contra rationem iuris: Eadem ratione in ſimilibus producuntur, ſi ſtatutum contra ius fundatur ſuper aliqua æquitate, exemplum. C. de furtis. ſi quis ſeruo. Aequum eſt, vt amitam repulſam à ſucceſſione feudi ſubueniant vaſalli terræ feudalis, à qua repulſa eſt, quia maritatur, & negare in hoc ſubuentionem, eſſet damnum amitæ, non nepotis debentis maritare ſecũdum paragium, quod attenditur in dignitate, numero filiorum, & facultatibus. ff. de lega. iij. ſi filiæ. ff. de iure do. cum pater. §. gener. Et l. quarto. Propter ſubuentionem ergo & ampliorem dotem melius nubet & ff. de priui. cred. l. ij. Nullus libenter ducit vxorem indotatam. arg. ff. de his quæ in fraudem creditorum. l. j. in fi. de doli excep. purè. §. ſi eum, ergo propter maiorem dotem, & melius & nobilius ipſa nubet, quia ſi ſimpliciter ad ſimplicia, & magis ad magna, & maximè ad maxima, vt probatur de pœnis. l. capitalium. §. ſolent, de ſer. fugi. quicunque, vbi plus punitur qui plus deliquit. & C. de epiſco. audi. l. iij. in fin. Idcirco dicitur, quòd dotis cauſa eſt præcipua propter matrimonia, per quæ repletur ciuitas liberis. ff. ſol. ma. l. j.

Pro corredo. Hoc ſupra proximè appellat ſeruitium noſtrum, vel exercitus noſtri. C. de ſacroſan. ecc. l. iubemus. nullam appellat felicem embolam. [Loquitur etiam hæc conſtitutio in feudatariis, Comitibus, Baronibus, & militibus, qui non ſunt Comites, vel Barones habentes feuda cum hominibus, quod patet, quia dixit pro ſeruitio noſtro. [Item quia de homine eccleſiæ qui ſi non eſſet feudalis princeps non diſponeret, cum in non feudalibus non ſubſint in aliquo temporali domino, extra de iureiur. minus. & capi. petite. diximus in titu. qualiter vaſallus debeat iurare domino fidelita. [In feudo ſubeſt eccleſia domino temporali. extra de iudi. cæterum. Et ſic ſi eſſent Burgenſatici vaſalli, non de feudo: dominus non exigeret ab eis aliud, niſi quod conuenit. Debet intelligi ergo

DE YSERNIA.

ergo hæc conſtitutio in hominibus feudi. In contrarium eſt, quia hic æquiparatur in gloſſ. Rex, & Baro. Sed Rex in iſtis caſibus imponit Burgenſibus ſubuentionem, ergo videtur quod idem ſit in hominibus Burgenſibus Baronis. ſed ſi habeat homines vaſallos Burgenſes in ciuitate, non in feudo ſuo, illis non videtur, quod poſſit imponere, nec ab eis exigere, niſi quod promiſerunt, aut ſoliti ſunt. [Et nota quòd quando Rex hoſpitatur in terris prælatorũ, Comitum, vel Baronũ, & feudatariorum, recipit corredũ à dominis terrarum, quia faciũt Regi expenſas, hæc continetur inter ea quæ competunt ratione maioris dominij. [Item non habet ſubuentionem pro maritagio, niſi qui pro neceſſitate maritant, ſecus ſi voluntate, vt diximus in conſtitutio. ſupra Comitibus in fine vltimæ gloſſ. Sed quid ſi Rex remittat ſeruitium Baroni, an Baro nihilominus exigat ſubuentionem à vaſallo? Dic quod ſi contemplatione Baronis tantum, non proderit vaſallo. Sed ſi voluerit vaſallum participem eſſe gratiæ, ſic. [Et qualiter probabitur Regem id voluiſſe, an ſufficit ſi Rex teſtificetur? plene diximus in dicto §. ſed nec iuſtior. circa finem. [Pro militia fratris habet quando ſuis expenſis facit eum militem, vt in prædicta conſtitutio. Comitibus. [Pro maritagio quando maritat vt d. c. Honorij.

Q*Vam plurium.* Sed nunquid petat adiutorium Baro, vel miles pro militia ſua? videtur quod non, quia iſta conſtitutio, quæ inducit iſtud nouum de adiutorio præſtando Comitibus, & Baronibus, non dicit quod petere poſſit pro militia ſui ipſius. ergo remanet antiqua regula, & deciſio, per quam ipſum adiutorium petebatur. arg. quib. mo. nat. effi. ſui. §. tribus. coll. vij. Caſus enim in lege non expreſſus, habetur pro omiſſo. ff. ſoluto matrimonio. l. ſi vero. §. de viro. Hæc conſtitutio odioſa eſt, quia onerat vaſallos ad ſoluendum alienum debitum in caſibus hac conſtitutione comprehenſis, ergo reſtringenda, vt ff. de libe. & poſth. l. cum quidam. Ad quod eſt probabiliter dicendum quod vaſalli tenentur ad adiutorium præſtandum pro militia ipſius domini. quia in legibus, & conſtitutionibus, quæ vicem ll. obtinent. vt ff. de conſti. princip. l. j. hoc eſt regulariter commune, & procedit de ſimil. ad ſimilia. vt ff. de leg. l. non poſſunt. & l. ſeq. Sed quia ſimilis ratio, imo fortior eſt quod debeat Domino præſtari adiutorium à vaſallis pro ſe ipſo quam pro filio, quia propter quod vnumquodque tale & illud magis, ſicut dixit philoſophus in pri. Priorum. & in authentic. multo magis. C. de ſacroſanct. eccleſ. ergo idem ius eſt ſtatuendum, vt ff. de negotiis geſtis. l. ex facto. in fi. & ad legem Aquiliam. l. illud. & ita ſeruatum eſt de facto in Regia Curia, licet aliqualiter quidam voluerint cauillari, & ſic not. Roffred. in libellis ſuis, ſub rubrica de ſacroſan. cuiuſ. vaſal. Non obſt. quod dictum eſt, quod caſus qui non eſt expreſſus in noua conſti. habetur propterea pro omiſſo: nã illud verum eſt niſi caſus omiſſus ſit in conſtit. ſic expreſſa, vt de condictio. ob cau. l. ſi extraneus. Sed quia caſus de domino omiſſus ſimilis

ſimilis eſt expreſſo de filio, ideo fortior, vt ſuprà dictum eſt: ergo idem ſeruandum eſt in vtroque.

Item non obſtat, quod prædictum eſt hic, hanc conſtitutionem eſſe odioſam: quia inſpecta veritate præſtatio dicti adiutorij non eſt odioſa, ſed fauorabilis, procedit enim in charitatiuo ſubſidio, ſicut per æquitatem canonicam nuncupatur, vt extrà de cenſibus. c. cùm apoſtolus. §. prohibemus.

Item quæro, an pro militia nepotis ex filio Comes vel Baro petat iſtud adiutorium? reſpondeo ſic: ex ſententia legis, nepos filius appellatur, vt ff. de verborum ſignificat. l. liberorum. in fine, & l. iuxta. & ad ſenatuſconſultum Macedonianum. l. filium habeo. Quinimò videtur, quod nepos ex verbis etiam legis filius appellatur, & communiter cenſeatur, vt in dicta l. liberorum. probatur. Non potuit nepotes dulciori vocabulo, quàm filij appellare, per quod patet, quòd nepos non tantùm continetur appellatione filij ex ſententia legis, ſed etiam filius communiter appellatur ſeu vocatur: & ſic ex verbis. Ergo eadem ratione petit adiutorium Baro pro nepote ex filio. Bartholomæus de Capua.

In textu, pro maritanda filia vel ſorore. Ex hoc aliqui voluerunt inferre, quòd iſtud ſubſidium debeatur pro maritagio vnius ex filiabus, ſeu ſororibus, non tamen pro omnibus: ex quo textus iſte loquitur in numero ſingulari, ſed malè dicunt: quia textus in conſtitutione ſequenti, Comitibus, dicit pro maritandis ſororibus, & ſic in numero plurali: & ita etiam loquitur capitulum regni, quod incipit, Pro parte vniuerſitatis. vbi tam in maritandis, quàm in dotandis filiabus & ſororibus ſuis. & pro iſta parte, quæ videtur verior, facit textus dicti capituli, in ratione ſui, ibi, cùm paternum ſit officium: & ibi, incongruum ergo cenſetur. ex quo ſequitur, quod cùm talis ſubuentio debeatur ex onere dotandi, quod incumbit, ita debetur pro pluribus, in quibus eadem eſt ratio, ſicut pro vna: facit etiam textus in dicta conſtitutione, Comitibus. ibi, occaſione eorum. & videtur optimè probari in cap. Honorij, cap. j. quod incipit, Ideo vt omnino ceſſet: maximè ibi vel aliqua ex filiabus, vel neptibus. & in verb. in prædictis enim caſibus, prout qualitas tunc imminentis caſus exegerit, licebit collectam imponere, ac exigere à ſubiectis: ex quo textu ſatis clarè datur intelligi, quòd non ſemel, ſed quoties maritabit, & dotabit aliquam ex filiabus, debetur moderata ſubuentio, ſicut de aliis caſibus ſuprà dicendum eſt, videlicet, pro inuaſione regni, & redemptione domini: quia toties debetur, quoties contigerit regnum inuadi, & perſonam domini captiuari. Sergius domini Vrſoni de Neapol.

Ex quo etiam ſequitur, quòd non ſufficit, quòd maritetur, niſi etiam dotetur. Quia textus dicti capituli dicit, pro maritandis, atque dotandis. & textus dicti cap. Honorij dicit, quam, & quando eam ipſe dotabit. Sergius.

Ibi, ſeruitio noſtro. Vt in cap. Comites, Barones, infrà de ſubuent. vaſal. & eſt Caroli ſecundi. dic vt ibi. Pet. de Monteforte.

Dubitatur nunquid liceat Comiti exigere ſubſidium à vaſallis ſuis pro maritagio etiam ſecundæ filiæ? & dubium facit, quia præſens conſtitutio regni (per quam ſtatuitur, vt non niſi in certis caſibus adiutoria & ſubſidia à vaſallis exigantur) loquitur in numero ſingulari, ſcilicet pro filia, vel ſorore maritanda, &c.

Sed hoc non obſtante videtur de iure, quòd prædictus Comes poſſit dictum ſubſidium petere, & exigere pro maritagio dictæ ſuæ ſecundæ filiæ. Nam illa verba in ſingulari numero prolata, ſcilicet, pro filia vel ſorore maritanda, non reſtringunt numerum filiarum, & ſororum, ſed ponuntur demonſtratiuè, & expreſſe, vt dicit, & declarat Andr. de Iſer. in dicta conſtitutione regni, quàm plurium, dum ſo[illegible]maliter dicit. Et quòd dicit pro maritanda filia vel ſorore, non limitat perſonas maritandas quibus hæc adiutoria debentur, ſed potius demonſtrauit, quòd illis qui maritant ex debito debentur.

Et idem And. in conſtitutio. Regni, Comitibus, concludit generaliter, quod pro maritagio omnium illarum, quas Baro, vel feudatarius tenetur dotare, ex neceſſitate legis hoc præcipientis, debetur Baroni ſubſidium à vaſallis ſecus ſi propria voluntate, vel mandato hominis, puta teſtatoris, dotaret, & ita intelligit dict. conſtitutionem, quàm plurium, &c. Honorij. Sed quis negabit patrem teneri ex neceſſitate legis, ad maritandum, & dotandum filias ſuas? l. fi. C. de dotis promiſſ. l. qui liberos. ff. de rit. nupt. cum ſi. Ergo pro maritagio debet poſſe exigere ſubſidium, & adiutoria à vaſallis. Et pro clariori demonſtratione videmus, quòd in conſti. regni, & in cap. Honorij, non fit mentio niſi de filia, & ſorore. Et tamen inclytus Rex Carolus ſecundus declarauit illud debere ſeruari in amita, & ſorore patris quam nepos maritat, & dotat, ex neceſſitate conſtit. in aliquibus, vt refert Andr. in dicta conſtitutione Regni, quàm plurium, & dicta conſtitutione, comitibus. vbi etiam dicit de nepte, vt auus poſſit petere ſubſidium à vaſallis pro maritagio neptis ex filio ſecundo genito, quia eſt de gene-

re

re ſuo, deſcendens ex recta linea.

Et ſic apparet manifeſtiſſimè, quòd illa verba, pro maritanda filia, vel ſorore, non ponuntur reſtrictiuè, vt diſpoſitio illius locum habeat in vna filia, vel ſorore, non in aliis perſonis, ſed ponuntur demonſtratiuè, ſeu exemplificatiuè. Quæ exempla non arctant regulam. l. damni infecti. § Sabini. ff. de damn. infect. Et ideo in dicta conſtitutione loquitur conſtituens in ſingulari numero, in perſona ſororis, vel filiæ, quia frequentius accidit maritare vnam ſororem, vel vnam filiam quàm plures ſimul, vel neptem, aut amitam, vt tenet expreſſe Andr. ibidem.

Præterea non ſine myſterio loquitur in ſingulari, quia ſi contingeret duas filias, aut ſorores maritare eodem tempore, non poſſet pater, vel frater dotem petere vltra vnum tantum ſubſidium, vel adiutorium, vt in c. Honorij, quod incipit, in prædictis enim caſibus, vbi ſtatuitur expreſſe, quod ſi in vno eodémque anno concurrerent duo caſus, in quibus poſſet peti adiutorium, non niſi tantum vna collecta, & vnum adiutorium, ſeu ſubſidium peti debet. Quod videtur fuiſſe de mente condentis dictam conſtitutionem, quàm plurium, dum locutus fuit in ſingulari numero, quaſi voluerit ſentire, quòd in vno anno non niſi pro vna filia, vel vna ſorore adiutorium peti debet, non tamen negat quin pro aliis ſororibus, vel filiabus, amitis, vel neptibus, peti poſſit, ſi diuerſis annis, & temporibus maritentur, per ea quæ dixi, cum eadem ſit ratio in vna, quæ in alia. Ad quorum confirmationem multum facit, quod quando lex loquitur in perſona vnius ſingularis, dicitur loqui vniuerſaliter, hoc eſt quod voluit Iaſ. in l. qui filiabus. § j ff. de legat. j. Et vide aliam concluſionem ad hoc facientem in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de liberis & poſthu. col. j. Confirmatur hoc, quia conſuetudo in Regno Siciliæ ab annis quinquaginta & centum, & à tanto tempore cuius non extat hominum memoria, in contrarium ſic fuit interpretata illam conſtitutionem, cum notorium ſit Barones Regni pro pluribus filiabus, & ſororibus iſtud ſubſidiũ exegiſſe, quam conſuetudinem optimam legis interpretem eſſe non negamus. l. ſi interpretatione. ff. de legib. maximè cum ſcientibus, vel ſcire debentibus Regibus huius Regni fuerit obſeruata. Quo caſu etiam ſi eſſet contra illam conſtitutionem, deberet nihilominus ſeruari, vt dicit And. in prælud. feudo. in j. q. iuxſt. & Lucas de Penna in l. prima. C. de ſuperind. l. x. tenet quòd in iſtis exactionibus inſpici debet quid fuerit obſeruatum de conſuetudine allegat tex. in l. j. C. in quib. cauſ. colo. cenſi. lib. xj pro quo facit optimè text. in ca. ad hæc de ſeuren. excommu. ibi, nequaquam conſueui, &c. [Et propterea Lud. Roma. in con. lxxxiiij. incip. in Chriſti nomine amen. pro præpoſitæ quæſtionis defenſione dicit, quòd promittens ſoluere vſuras, tenetur ad eas ſecundum conſuetudinem. pro quo etiam facit quod voluit And. de Barulo, in l. nulli opinatores. C. de exac. tribu. Bal. in liberti libertæque C. de ope. libert. & l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua. ff. de ædil. edict. Et ſecundum hanc conſuetudinem S. R. Maieſt. (quæ eſt lex viua) habita ſui ſacri conſi. deliberatione matura, pronunciauit in fauorem magnifici Cæſaris Buzun, quod deberetur ei ſubſidium à vaſallis, etiam pro maritagio Prudentiæ ſuæ ſecundæ ſororis, quæ quidem dicti Domini Regis pronunciatio legem facit in hac materia, & pro lege ſeruanda. vulgata l. fin. de legib. cum ſi. Fortificatur etiam illud per dictam conſtitutionem Regni, Comitibus, ibi non minus, quàm pro ſororibus maritandis. loquitur enim in numero plurali, & ſic apertè innuit, quòd pro pluribus ſororibus maritandis liceat exigere ſubſidium, ſicut pro militia fratris. Nec obſtat ſi dicatur quia loquitur in ſororibus non autem in filiabus: nam cum non ſit dare rationem diuerſitatis, idem ius eſt in vtriſque, cum eadem ratio locum habeat.

Præterea ſi in præcedenti conſtitutione, quam plurium quo ad iſtam petitionem ſubſidij ſunt æquiparatæ ſoror, & filia, ſequitur quod conſtitutio ſequens, quæ loquitur in ſororibus, vendicet ſibi locum in filiabus. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſoluto matrimonio. cum ſi.

Præterea negari non poteſt, quin, quo ad iſtam exactionem ſubſidij, in caſibus expreſſis in dicta conſtitutione quàm plurium, Rex & Baro, ſeu feudatarius æquiparentur, ſaltem per capitulum Papæ Honorij, vt tenet Andr. ibidem. Sed capit. Honorij loquitur in Rege, loquitur de filiabus in plurali, & ita de conſuetudine [illegible]uauerunt Reges, quia pro pluribus filiabus exegerunt. ergo idem dicimus de Barone. Et ſic ex præmiſſis ſine aliqua hæſitatione reſultat firma, & immutabilis concluſio, quòd dicto Comiti liceat pro dicta ſua ſecunda filia, etiam exigere ſubſidium moderatum à vaſallis, & ſubditis ſuis. & in hanc ſententiam acceſſimus, & de iure reſpondimus pro intellectu & declaratione dictæ conſtitutionis, quàm plurium. Nos Michael Ricius legum Doctor, Colucius Mangionus legum Doctor, Paris de Puteo, Antonius de Palmerio ll. Doctor, Antonius de Rao ll. Doctor, Ioannes Larduinus ll. Doctor, Ioannes Loyſius Arraldus, Ioannes Loyſius de Ianuariis, Pyrrhus Piſanellus, & Nicolaus de Pe[illegible]co.

De

De adiutoriis pro militia fratris.

TITVL. XXI.

Pro militia fratris poteſt dominus à ſubditis adiutorium petere moderatū pro facultatibus hominum & expenſarum, etiam quantitate, & ipſe dominus no minus det pro militia quàm pro dote maritanda ſororis, & licet frater minor à familia fratris diſceſſerit, tamen quolibet tempore rediens poterit militiā petere a fratre.h.d. Lallus de Thuſcia.

IMPER. FEDER.

COmitib⁹, a Baronibus, ac vniuerſis militibus Regni noſtri, qui feuda tenent, cōcedimus facultatem, pro militia fratris, cū Comes vel Baro, aut miles ſuis expenſis militem fecerit, ab hominibus ſuis adiutoriū exigere moderatum, pro facultatibus hominū & expenſarum etiam quantitate. Tamen pro faciēdo fratre milite, nō minus quàm pro ſororibus maritādis occaſione eorū, quæ à cōmuni patre, frater maior habere dignoſcitur, ex debito teneat. Et licet frater minor à familia fratris fratre etiā cōtradicente diſceſſerit, dum fortè ad fortunę melioris compendiū aſpirat, rediēs tamen quolibet tempore militiā ſibi debitam abſque alicuius repulſæ timore de bonis patris à fratre maiore petere [b] poterit & habere.

De adiutoriis pro militia fratris. *Rubrica.*

a COmitibus. Pro faciendo fratre milite. Nam ſecūdum vſum eorum, qui in regno viuunt iure Francorum, maior frater ſuccedit in feudo & rebus feudalibus, verumtamen ipſe frater maior tenetur ſecundum poſſibilitatem feudi & rerum feudalium præſtare alimenta, & militiā fratribus minoribus iuxta conſuetudinē Baronū, & aliorū Nobilium Regni. Et prædicti fratres minores tenentur facere ſeruitiū Curiæ de ipſo feudo ad eorum expenſas, equos, & arma maioris. [Et poteſt probari iſta cōſuetudo per legē: nam filij naturales repellūtur à ſucceſſione per legitimā ſobolē debēt tamen paſci à legitimis fratribus ſecūdū ſubſtātiæ menſurā viri boni arbitrio, vt probatur in auth. quibus modis natura. effi. ſui.§. omnē. colla. vij. [Sed quis decernet alimenta talia iſtis nobilibus? Reſpond. prætor, ſiue iudex competens, qui habet iuriſdictionem in eos. vt ff.de libe. agnoſc.l.ſi quis per totam fere legem. & ff.vbi pu. edu. de.l.ij. [Et diligenter attendas, quòd prætor in decernendo debet primo inſpicere quid defunctus quondam communis pater ſolitus fuerat miniſtrare, facta relatione ad ea, quæ habent tempore erogationis vt ff.de annu.legat.ſcio.§.j.quod ſi nō appareat, tūc ex facultatibus defuncti modū ſtatuere debet, vt ff.de alim.& cib.leg. l.pe. [Prædicta autem alimenta non debent prǽſtari niſi in vita minorum. Nam alimēta cum vita finiuntur, vt C.de trāſac.l. cum hi. §. modus in fi. Eodē modo nec ſeruitium debitum ab his ratione alimentorum prædictorum exigitur ab hæredibus prædictorum minorū, cum nulla opera trāſeat ad hæredes hæredis vt ff. de oper.liber. cum patronus.§.j. & ff.de ver. obligat.l.ſciēdū. in fin. [Ex debito ſimiliter tenetur eis ad alimenta, & ad mercedes præceptorū, vt artibus inſtruantur, vt ff. vbi pupillus educari de.l.qui filium. & de tu. & ra.diſtrahen. l. j. §. ſed nullus.quę accipe pro patrimonij facultate, vt ff.de adminiſtratione tutorum.cū plures circa fin.& l. tutor ſecundum dignitatem in princip. & in fine.

b *Poterit & habere.* Poteſt hoc probari per legem.ff.de legatis iij. his verbis.§.ſi.

De

ANDRAEAS

De adiutoriis pro militia fratris. *Rubrica.*

COmitibus. Omnes qui alimenta recipiunt ab aliis, perdunt ea propter ingratitudinem. Sic etiam in omni cauſa, ex qua poteſt exhæredari.ff. de liberis agnoſcendis. ſi quis à libe.§. Idem Iu. [Sed an ſi minor ſit locuples alet eum frater maior, quia agentibus l.mandat ſubueniri, vt C.de alien.li.pa.l.j.& l. non eum. in glo. ergo non diuitibus quia nec cogitur ipſum inſtituere, niſi in caſibus.l.fratris.C. de inofficioſo teſtamen. Sed hoc iure Romano non ſit: quia vita & militia eſt loco partis hæreditariæ, à qua excluditur per primogenitum maiorem. [Item an in domo ſua maior præſtabit alimenta fratri minori, aut extra domum? dic quòd vbi volet alendus ſit de iure Romano. Item quantū dabit & quantum erit id, quod datur pro vita & militia? dic quòd tertiam partem, quam habiturus eſſet ſi ſuccederet in feudum ſicut plenè dixi in conſtit.in aliquibus, infra de ſucceſ.Comi.& Baro. [Item no. quod dicit gloſſ. de conſuetudine Francorum, quia fratres minores tenentur facere ſeruitium Curiæ de ipſo feudo ad expenſas & habere equos, & arma fratris maioris. Semper tamen maiori debet tantum remanere, & tantum dari minori, vnde poſſit viuere, ſicut primogenitus honorificè, & dominus feudi, & quod dignitas attributa primogenito non minuatur, dic per Hoſti. extra de voto. c. licet.

Repetitio conſtitutionis, Comitibus, eiuſdem Andrææ, poſitæ ſub Rubrica, de adiutoriis pro militia fratris.

COmitibus & Baronibus, &c. Ibi vitam & militiam præſtabit, ſeu alimenta frater maior minori. Si ſit locuples non videtur.ff. de liber. agno.l.ſi quis à liberis. §. ſed ſi filius. & §. ſi impubes. & §. alimenta. [Periti Regnicolæ dicunt contra, & bene, quia hoc eſt onus feudi, vt argu. in fi. huius conſtitutionis, vbi videtur eſſe caſus ad literam, quòd excluditur à ſucceſſione minor iure Francorum loco partis ſibi debitæ, à qua excluduntur, quia dantur ſibi alimenta, & militia, ſicut paragium dotis ſorori excluſæ, ſubaudi datur loco partis ſibi debitę à qua excluditur, vt ſupra in conſtitu.in aliquibus. Quod paragium debet habere etiam ſi non nubet, vt ibi diximus, iure Romano.in l.ſi quis à liberis.habuerat partem ſubſtantiæ, & quia eget ab alio locuplete alitur. Alia ergo ratio, aliud ius exigit.C.de trāſa. l.interpoſitas. Eadē ratione dicimus præſtari hoc fratri minori, vbi vellet minor ipſe habitare, nec enim cogi debet præcisè nec cauſatiuè, morari cum fratre maiore, quia nec libertus cum patrono. C. de oper.libe.l.penul. Nec dicitur præſtare hoc maior minori de ſuo, ſicut iure Romano, ſed loco partis, à qua excluditur minor. Non ideo dicitur liberalis in hoc, qui neceſſe habet alere per conſtitutionem hanc, prælatus ſeu prępoſitus in feudo bonorū communium, argumen.fin.de annu.legat.l.rem legatam. [Iure Romano alit fra-

ter

DE YSERNIA.

ter de ſuo proprio, in quo Moderni dicunt, quòd extra domū ſuam non alet, niſi ipſe, vel ſui domeſtici præſtent cauſam, quare frater alendus non poteſt commode morari cum eo. argumē.ff.de ſolu. vſura. & in authent.vt liceat matri & auiæ. §. illud. vbi attenditur quis præbuit cauſam diuortio argumen. ff.de condition.& demonſtratio.ſi quis ita. C.de nego. geſt. l. alimenta. Nam & vbi debet quis alimenta Titio ſi moretur ſecum, alet etiam ſi non moretur cum eo ſine culpa, de alimen. & ciba. Gaio.in fin. [Aliis ut hoc videtur & melius, vt frater qui tenetur alere, alet vbi vult alendus quantum, ſcilicet præſtaret in domo ſua, non plus ſi forte pudet, & verecundatur minor ire ad domum fratris omni die ad comedendum, hæc verecundia ab eo, quod quis debet facere excuſat argumen.ff.ſoluto matrimonio. ſi cum dotem.§.ſed ſi latiter. ff. de furt.l.pen. [Solam militiam prætenderet ſi diceret maior, Veni vt te alam in domo mea. vbi non plus peteret, quam præſtaret domi ad plus non debet cogi. ff.de petitione hæreditatis. l. ſed & ſi lege. §. quod autem. ad exhi. ſed ſi hæreditas.§. j. familiæ erciſcundæ. l. ex parte.j.reſponſo malitiis eſt obuiandum. ff. de rei vendicatio. in fundo.

ADDITIO. *Ad.de gloſſ in c.plerunque de reſcrip.Bald.in c.ſedes.eo. titul.Car.Zaba.in c.cum dilectam in ij.q.quod met.cau.*

Aequitas iuris ciuilis vult te mihi prodeſſe, ſi tibi non nocet. ff. de euictio. in creditore. quæ mitigat rigorem, in melius commutatum dici poteſt. Sed mihi non placet.ff.de vſu & habi.l.ſi.pro quo eſt.C.de iudi. l. placuit. niſi frater alens vellet committuam de alendo, ex cauſa habebat forte odiū vel inimicitiā, tunc etiā ſine alimētis debet, ſi poteſt ſine ſuo periculo iuuare fratrem, imo ex iaucunt defendere. diximus de pace tenenda.l.ij.per c.dilecto.in ti. de ſent. excom.libr. vj Et tunc propter hoc domus & cibaria omnibus qui ſunt in noſtro ſeruitio, miniſterio, vel officio debentur. ff. de ædil. edic.l. itē ſi ſerui.in fi. de ope.lib. ſicut. Et illi quos alimus, verſa vice debēt nobis obſequioſi eſſe. [Cōſiderabitur ergo quis plus culpat, alens in nolendo alere extra domum ſuam, vel alendus nolēs ali niſi alibi. argu. ff.ad legem Aquiliam. Item obſtetrix. in fine. [Item ſi dicat alens, ſum pauper, ſta mecum, id quod ſufficit vni, ſufficit quaſi duobus, nam alimenta diuiſa rediguntur ad nihilum. ff.de ali.& cib.leg.l.iij.hoc habet reſponſionem præfatam, ſcilicet, quia quantum præſtat in domo, tantum & non plus dabit extra domum, illud modicum quod eſt ad illud ſolum tenebitur. [Item alimenta quæ debentur in commune, & vulgari vita & militia dabuntur pro modo facultatum, vt hic dicitur in gloſſ. [Audiui magnos peritos & Nobiles æſtimantes, vt maiori deberet cuilibet fratrum minorum ob hoc fructus trium annorum totius feudi, in quo præfertur maior, de quo debet vitam & militiam fratribus ſuis. Et ſic ſi eſſent ſex fratres minorib⁹, qui ſunt quinque dabit fructus annorum xv. nō ſimul, & ſemel, quia interim maior egeret, ſed in concurſu quolibet anno certam quantitatem, ſeruata maiori parte,

vnde

vnde poſſit, ſicut decet, viuere conſiderato onere, donec quilibet minor habeat tantum quãtum ſunt omnes fructus trium annorum. Hæc æquitas non probatur iure. Princeps Monarcha Regni poſſet legem condere de hoc iuſtam & æqualem: ſicut ſtatuit de minuenda tertia parte penſionis in ruinoſis. C. de ſacroſanctis eccle. authentic. ſi quas ruinas. [Alij dicunt ſicut diximus in paragio dotis in conſtitutione, in aliquibus in fin. vt habeat minor tertiam partem valoris partis ſuæ quam haberet ſi ſuccederet, duæ verò partes remaneant maiori, quem lex & mos voluerunt honorati prærogatiua primogenituræ. vnde ſi totum feudum valeret ducenta, & ſint duo fratres, & minor haberet centum pro dimidia, nunc pro tertia habebit xxxiij. & tertiam pro vita & militia. Aequiparantur lex & mos, ac diſpoſitio teſtatoris, quæ pro lege ſeruatur, vt in authenti. de nupt. §. diſponat. [Sed ſi pater priuaret filium, deberet ei tertiam, vt in authenti. de triente & ſemiſſe. §. j. nec dabit plus minori, quia pro modo facultatum tenetur. & hoc ſtatuitur, vt dicit gloſſ. at paragium dotis etiam pro dignitate, & paritate, vt ibi dictum eſt, & in muliere ſeu ſorore eſt ratio, quia propter ſexus verecundiam non poteſt, nec debet pro alio laborare, ſeu alio modo acquirere, niſi filando, nam manus eius apprehendere debent fuſum, vt dicitur Prouerb. vltim. ff. de donatione inter virum & vxorem. l. ſed ſi vir lanam. de operis libe. ſicut. Naturalis pudor vult, vt non ſe paſſim oſtendat. C. de contrahenda ſtipulatio. l. optimam At maſculus minor frater poteſt & debet laborare, & de laboribus augere ſe & bona ſua. C. arbitrium tutel. ſi defunctus lib. xij. de re mili. l. contra publicam. ff. de muneribus & honoribus. l. curar. §. j. vt dicitur in fin. huius conſtitutionis, quòd abſque voluntate ſeu licentia maioris fratris recedit ab eo, melioris fortunæ compendium aſpirando: de muliere & ſorore dici non poteſt. Satis videtur æqua talis ſententia, non tamen vidi ſic iudicari de facto, ſed frequenter concordare iudices maiores cum minoribus ad plus & minus, ſicut ſunt perſonæ poteſt certa diffinitio de hoc dari, ſicut de mora. ff. de vſu. l. mora. in princip. vbi neceſſarium eſſet iudicari, & aliud non obſtaret, æquum videtur quod dictum eſt, concordare tamen eſt tutius. Nam quid aliud agebat prætor, &c. ff. de oper. noui nuntia. l. j. §. inde quæritur. [Eadem ratione in patre dicetur hic, vt extra domum alat, & maximè quando ſuperinduxit nouercam, quoniam fortior ratio eſt vt pater alat filium, quem genuit, quàm frater fratrem. Inde poteſtas patria dicitur gemina, quia homo, & quia pater. ff. de libe. ho. exhi. l. iij. §. ſi eum. [Quid ergo ſi pater de prima vxore habeat filium vel filiam, & vſum fructum bonorum maternorum, ſcilicet, primæ vxoris: & ex ſecunda habeat multos filios, vel nullum, ſed de vſufructu prædicto alit ſe & alios, nihil aliud habens, an pro filia primi matrimonij, cuius eſt proprietas bonorum, vnde ſe de vſufructu pater alit, teneatur relinquere vſumfructum pro dote, ſi non poteſt aliter maritari, proprietas & directum dominium, ſiue vtile, vt vſuſfructus ſicut eum erat? [Dicit Hoſtien. dixiſſe Innocen. in titu. de cenſi. & de feudis. ſi nullus vult ducere prædictam filiam cum nuda proprietate, & pater nedum de bonis filiæ, imò de ſuo proprio, quando inopia rentus eſt, etiam ex illis dotem dare debet, quæ ad filiam pertinent. C. de do. promiſ l. fina. §. penult. Reſpondeo hic vſus fructus acquiſitus patri de bonis maternis à lege validior & fortior eſt, quàm vſusfructus aliorum. C. de bon. quæ liberis. l. fina. ipſum autem nec perit morte proprietarij: ſed patris vſufructuarij. C. de bonis maternis. l. ſecunda. ff. de periculo & commodo rei venditæ. l. quod ſi pendente §. fina. Idem quicquid ex hoc vſufructu pater acquirit, eſt ſuum, non illorum, quorum eſt proprietas. C. de bonis quæ liber. l. cum oportet. §. & ſi quidem. & ideo de hoc vſufructu alet inde ſe pater, & omnes filios, ſicut de ſuo proprio, non tangendo proprietatem: nam & hoc frater vel ſoror teneretur alere nedum patrem, ſi egeret, ſed etiam alios fratres egentes. C. de alend. liber. l. ij. in glo. dotaret etiam ſororem, ex alio patre natam, ſi aliud non haberet. ff. de adminiſtr. tuto. cùm in plures. §. in primis. in gloſſa.

ADDITIO. *Adde l. non omn. & ibi Cyn. C. de adminiſtrat. tutor. Cyn. in l. fin. in y. quæſt. C. de dote praleg. Abb. conſil. xij. incipien. & vt clarè materiam. in primis volu.*

Filiæ etiam proprietariæ pater huiuſmodi conſtituet dotem, & poterit de hoc vſufructu: quia conſiderabitur numerus filiorum, & modus facultatum. ff. de titu nuptiar. l. qui liberos ff. de legatis & fideicommiſſ. iij. ſi filiæ. Pater non habens aliud, habet dotare de maternis: filiæ, non eſt intelligendum, quòd vſum fructum quem habet, teneatur in dotẽ dare, vel pro dote relinquere, quando non habet aliud, vnde ſe alat. Nam repeterentur ab ipſo patre bona materna: hic eſſet caſus, quòd deberet reſtituere. & non condemnaretur, niſi in quantum facere poteſt, habita ratione ne egeat. ff. de re iudicata. ſunt qui. & in dicta l. fin. de dotis promiſſione. innuit gloſſa. [De hoc ergo vſufructu relinquetur patri, ſi unde ſe alat, & filios cæteros, quos frater & ſoror proprietarij tenerentur ipſi alere, vt dictum eſt. dabit etiam in dotes filiæ proprietariæ illud ſaltem, quod daret in ſua domo alendo eam. nam pater in egeſtate venderet filium, qui non eſt verè ſeruus.

ADDITIO. *Adde gloſſam in cap. ſecundo, de pignoribus. & gloſſ. in cap. quod non eſt. de regulis iuris. Et an filius poſſit contra eum agere, ſi veniat ad pinguiorem fortunam? vide in l. ſecunda. C. de patribus qui filios diſtraxer. & per Philippũ in cap. cum dilecta. de reſcrip. in penult. col. verſic. fallit octauo.*

Multò fortius bona filij in tali caſu, ſi poteſt plus, ſcilicet, perſonam, poteſt minus, ſcilicet, res eius. C. de patribus qui filios ſuos diſtraxer. l. ſecunda. in glo. de pactis conuent. l. hac lege. argumen. duodecima quæſtione prima, præcipimus. hæc gloſſa cadit in conſtitutionem, Comitibus. circa medium cadit in conſtit. in aliquibus. circa finem cadit etiam in conſtitut. quamplurium. [Item nunquid dabit militiam filio fratris, & alet eum? videtur quod ſic, quia libertus filium patroni alit ſicut patronum: & econtrà patronus filium liberti, vt in l. ſi quis à liberis. §. alimenta. ff. de liberis agnoſcend. Quæ dicuntur de paragio & alimentis, habent locum in milite, eadem l. §. à milite. per quod videtur idem eſſe in feudalibus. Verius dicitur contrà: quia alimenta cum viuo finiuntur. ff. de tranſactionib. l. cum hi. §. modus. & quia de filio fratris non cauetur iure, nec in conſtitutione, comitibus. nec in cap. Honorij, de fratre tantùm loquuntur, de eo tantùm intelligentur, de verborum obligationibus. ſi minor. potuit dicere de filio fratris, quia non dixit, omiſit, eodem titulo. l. quicquid. C. de caduc. tollendis. §. j. circa finem. [In deſcendentibus expreſſit etiam de matre. ff. familiæ erciſcun. l. ſi filiam. §. hoc amplius. nam pater tenetur alere omnes qui continentur appellatione liberorum. ff. de verborum ſignificat. l. liberorum. Et econtrà deſcendentes nepotes, & alij tenentur alere patrem, auum & cæteros. d. l. ſi quis à liberis. in princ. & in §. idem de liberis. [Frater autem tenetur alere fratrem. C. de alen. libe. l. j. in gl. [Mos autem, & ius Francorum prætulit primogenitum grauando eum, vt det minorinato vitam & militiam, ſicut præfert maſculum, qui debet dotare ſororẽ & amitam in conſtit. in aliquibus. Quod ergo dicitur de fratre & filio, idem eſt dicendum de amita & ſorore, vt eas dotet ſecundum paragium, non filiam ipſarum quia in conſtit. comitibus, dicitur, non minus pro faciendo fratre milite, quam ſororibus maritandis, &c. in §. alimenta. redditur ratio. Quia libertus debet obſequium filio patroni, ſicut patrono. in §. à milite non dicitur quicquam de filiis fratris, ſed de deſcendentibus à patre. [Amitæ & ſorori debẽtur dotes ſecundum paragium, quia fuerunt excluſæ per morem Francorum à patre & fratre amitæ, propter quod loco patris earum conſti. illa dedit eis paragium dotis, vt diximus in conſtit. in aliquibus, ſic & fratri dedit vitam & militiam, quã ſi ſoror, & amita & minor frater conſecuti ſunt, ſicut ipſi excluduntur, multò fortius eorum filij excludentur. ff. de reg. iur. quod ipſius. ſed ſi non fuit dotata amita & ſoror, nec habuit militiam, frater minor natu filij & hæredes non ex ſua perſona, ſed ex perſona ſororis amitæ ac fratris, qui non habuerunt dotes, vitam & militiam conſequentur. Nam hoc ius petendi per hanc conſti. cum dicit ex conſuetudine, ſiue more, perſonali vtique actione, ex quo non habuerunt dotes, vitam & militiam tranſtulerunt in eorum hæredes communi iure. C. de act. hære. l. j. per totum. [Ceſſerat & venerat dies huius debiti, ideo tranſmittit in hæredes, quia & de præteritis alimentis tranſigitur, licet non de futuris. C. de tranſact. l. de alimentis, imo & filium ex filia non tenetur auus alere, niſi ſit inops, quia ſequitur auum paternum. ff. de lib. agno. l. non quemadmodum filio. ergo & filiæ amitæ ſororis, & fratris minoris, tenebitur frater, & nepos dare dotes, vitam, & militiam, quæ debuit dari, & data non fuit ſorori amitæ & fratri minori. Secus ſi eum habuerunt. [Filiam fratris minoris natu primogenitus tenetur maritare, quia ſucceſſit in eo, quod pater eius debuit habere pro vita & militia, hoc habebit ſi pater idemque frater minor non habuit à fratre minore natu, per quod patet, quod alia ratio eſt in amita & ſorore excluſis habere debentibus loco patris, à qua ſunt excluſæ paragium dotis, quàm in filia fratris, quæ non excluditur ex ſua perſona, ſed ex perſona fratris minoris patris eius, & ita eſt intelligendum cap. Honorij, dum dicit pro maritanda ſorore, vel aliqua ex filiabus, vel nepotibus ſuis, &c. [Quid ergo ſi primogenitus ſuccedens in feudo, habens filium, ſororem, & fratrem, viuo patre, eodemque auo, moriatur? [Si dicatur filium primogeniti debere ſuccedere loco patris, mortuo auo, non procedet quæſtio de fratre & ſororibus, quas ipſe tenebitur maritare. Sed ſecundum aliam opin. modernorum dicentium patruum excludere filium primogeniti ſuum nepotem. [Si hoc vera ſit portio ſua, an patruus hic ſuccedens debeat vitam & militiam nepoti filio primogeniti eo excluſo, & dotes nepti filiæ fratris primogeniti. Nam patri eorum, ſcilicet, primogenito non competit hoc, quia erat ſucceſſurus ei, ſi vixiſſet tempore mortis patris, & ipſe debuiſſet vitam & militiam minori natu, non ſibi fuiſſet debita per eum, dotem etiam nepoti debuiſſet pater ſuus: non ergo poteſt dici filium & filiam primogeniti hic ſuccedere patre

tre excluſo, quia non debebatur. [Filio autem fratris, & filiæ ex eorum perſona non debentur hæc vt ſupra dicitur etiam ſi dicatur primogenitum excluſum reduci vt ſit ſecundo genitus, & loco ſecundi geniti: quia deceſsit viuo patre, quamuis hoc non videatur iure probari. Filio iſtius primogeniti præmortui, viuo patre detur & militia, quam debuiſſet pater habere, ſi verè ſecundo genitus fuiſſet, & ipſe filius teneretur maritare ſororem ſuam, non patruus, de quo non cauetur, & qui dedit id quod dare debuit maſculo fratri eius nepoti ſuccedenti, id quod debebat habere pater eius & dotē filiæ. Hoc autem probabiliter videtur debere dici, quia hic ſuccedens qui fuit vere ſecundo genitus, nunc inueniens ſe primogenitum per obitum primogeniti, viuo patre, ſicut dicitur, non poteſt nec debet allegare culpam mortis illius primogeniti, de qua ſentit lucrum, & commodum ſucceſsionis arg. ff. de iure do. l. eum in fundo. §. quòd ſi mulier. Verum quia caſus nouus eſt lege non comprehenſus, nec vſu determinatus recurrendum eſſet ad principem, vel ad eum, qui interpretari habet dubia. C. de legib. eū de nouo vt declaret & ſuppleat vbi vera ſit poſitio dicta, vt prædicitur, quod debetur filio & filiæ eius primogeniti defuncti viuo patre ſuo per patruum excludentem nepotē, qui vt excludatur à ſucceſsione, & ab eo quod patri debetur, ſi ſecundo genitus vere fuiſſet, abſurdum eſſet dicere: nam vbi verè ſecundo genitus mortuus eſſet viuo patre, ſuo filio ſecundogeniti poſt patris & aui obitum tenebitur primogenitus ad id, quod patri ſuo ſecundogenito debetur, ſi viueret iure communi, vt C. vt ac. de hære. & contra hær. l. j. Erat enim in ſpe hoc illi ſecundo genito præmortuo quæ erat, ſeu eſſet in re, ſi pater communis eorum fuiſſet præmortuus. Et ſi dicatur dictum primogenitum nunc excludentem nepotem filium ſecundo geniti præmortui debere maritare filiam neptem ſuam, vel militare filium nepotem ſuum, ſubueniatur ei à vaſallis ſicut ſi maritaret ſororem, & ſi militaret fratet, conſtitutio quam plurium. &c Honorij, non extendunt ſe ad iſtos caſus, & enim ſint odioſi exigentes à vaſallis id, quod non promiſerunt, licet videatur eſſe eadem ratio, quia vbi eſt onus dotandi, ibi debet eſſe commodum ſubuentionem recipiendi argument. ff. de regul. iur. ſecundum naturam. C. de fur. l. ſi quis ſeruo, in ſuis caſibus tantum habebunt locum non producentur ad ſimilia, nec videbuntur habere iſti caſus æquitatem, vt l. ſi quis ſeruo. C. de furt. & dixi in conſtitutione, quam plurium. Idcirco ſuperioris declaratio videtur neceſſaria, ſicut declarauit inclytus Rex Carol. II. in amita maritata, vt ſubueniant vaſalli, & in auia, vt præferatur in baliatu filij. [Vbi vero Baro, vel Comes, aut feudatarius filiam filij ſecundogeniti maritaret & dotaret, & haberet ſubuentionem à vaſallis. Idem ſi promittat dotē, quia erat obligatus dare ipſe & ſuus hæres. C. de do. promiſ. lege, ſi pro te. quia eſt de genere ſuo ex recta linea deſcendens iſta, quæ maritatur, vel dos pro ea promittitur, vt dicit capitulum, Honorij. Et ſi dotaret antequam haberet ſubuentionem filius eius hæres & primogenitus, in quem transfert actionem hanc habendi ſubuentionem, habebit tam, eo quòd ceſsit & venit dies habendi hanc ſubuentionem. ff. de verb. ſignificat. l. cedere diem. [Quamuis ſi primogenitus iſte dotaſſet hanc neptem filiam fratris, non haberet vt dictum eſt. Sed ſi pater idémque auus huic filiæ filij primogeniti non nuptæ relinquit, vel promittit dotes inter viuos, quando nubet, & pro maritagio, primogenitus hæres in feudo hæreditario iure tenebitur dare dotes has conſtitutas. C. de rei vend. cum à matre. Secus ſi feudum perueniret ad eum ex pacto & prouidentia in tit. m agna. &c. plene dicitur. Sed in primo caſu non diceretur liberalis. ff. de ali. leg. l. rem legatam, tunc non haberet hic hæres & primogenitus ſubuentionem à vaſallis. Patri enim relinquenti dotes eidémque auo non fuit ſubuentio debita, quia non maritauit primogenito & hæredi, non quia ſi ipſe ex ſe nō ex præcepto teſtatoris patris, eiuſdémque aui dotaſſet, & maritaſſet non deberetur, quia non ex neceſsitate, ſed ex voluntate eam dotat, ſicut dictum eſt. Sed cum dat, dotes legata in paterno teſtamento eſt neceſsitas mandati teſtatoris, ſine qua non tenetur ad dotes, debet enim eſſe neceſsitas legis, quæ præcipiat debere dotare, & tunc habet ſubuentionem, vt in conſtitut. quam plurium. Si dicatur quod præceptum teſtatoris eſt lex, in auth. de nupt. §. diſponat, eſt æquiuocatio in nomine legis, conſtat enim quantum ad propoſitum differre legem ſcriptam, & præceptum teſtatoris, quod eſt lex: nam teſtator non poteſt præcipere dari ſubuentionem, vbi lex id non diceret, ſed lex ſcripta ſicut in conſtitutio. quam plurium, & ſic ſufficit dare inſtantiam. j. q. j. ſicut vrgeri, licet. c. Honorij, & conſtitutio, quam pluriū dicant pro maritanda, videtur debere intelligi, quod ipſi dotauerint patres, idémque aui maritauerint quod ſequitur in c. Honorij. pro maritagio, & dicitur, quod eam ipſe dotabat, quod importat maritare & tradere nuptui cum dote, quia ſine maritatione non erit dos, quæ ſine matrimonio eſſe non poteſt. ff. de iure dotium. l. iij.

COmit. bar. Sed quid ſi Baro ipſe non vadit perſonaliter ad exercitum, vel feudatarius, ſed mittit ſufficientem ſubſtitutum, an poterit petere adiutorium, vel ſubuentionē à ſuis vaſallis? Reſpon. ſic argument. ff. de legibus. l. ſi filius. Item quid ſi non vadit perſonaliter, nec mittit ſubſtitutum, ſed ſoluit adhoamentum, an poterit ipſum adiutorium petere? Reſpondeo, ſic. ff. manda. l. mater cauſas. §. abeſſe, verſi. is qui. & eſt ratio, quia in tantum videtur abeſſe ipſi Baroni, vel feudatario, in quantum propter dictam remiſsionem obligatus eſt eidem domino Regi ad antidora ſeu ſeruitium repræhenſiuum, vt ff. de nego. geſt. l. ſi quis mandato, & de peti. hæred. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. Item quid ſi feudatario debebat dominus rex aliquam quantitatem pecuniæ, quam cum domino compenſauit propter ſeruitium ab eo debitum, an iſte feudatarius petat iſtam ſubuentionē, ac ſi præfatum ſeruitium in pecunia præſtitiſſet? Reſpondeo ſic, vt ff. qui potio. in pig. hab. l. ſi debitor. & de libe. cauſa l. in tantum. Barth. de Capua.

Ibi, ſicut in omni cauſa ex qua pater exhæredaret. Hoc eſt verum in his quibus debentur alimenta pro officio pietatis, vt hic. & C. de alend. lib. l. fin. ſecus in fratre minoris ætatis, qui debet habere alimenta loco legitimæ portionis, vt ſequitur, vnde non perderet illam propter ingratitudinem commiſſam contra fratrem primogenitum, ſeu maioris ætatis, cum alimenta ipſa potius à patre & ratione paternæ hæreditatis, quam à fratre habere videantur, vnde & illa habet, etiam ſi aliter ſit locuples, vt ibi plenius dicitur, niſi forte fuiſſet ingratus patri, à quo feudū peruenit, & propterea fuiſſet ab eo iuſte exhæredatus, cum etiam in feudo poterit filius per ingratitudinem exhæredari. Ibi, extra, de voto cap. licet, quod deficit in glo. huius conſtitutionis, Comitibus. & infra in conſtitutione, in aliquibus. Pet. de Monteſ.

Solet dubitari in hac conſtitutione, quid ſi concordia hæc inter fratrem fiat per compromiſſum, vel tranſactionem extraiudicialem, mediantibus amicis, an valeat ſine aſſenſu ſuperioris domini feudi? Ita quod ſi non valet, poſsit primogenitus, vel ſecundogenitus eam reuocare authoritate conſtitutionis, conſtitut. diuæ memoriæ, tanquam contra eum factam ſuper re feudali ſine aſſenſu, etiam ſi ipſe reuocans prius conſenſiſſet tali contractui? Quidam dicebant non valere ſine aſſenſu, etiam ſi ipſe reuocans prius conſenſiſſet, ideo reuocari poſſet, quia inducit ſeruitutem vitæ, & militiæ. Idem eſt de fructibus feud. qui cenſentur pars feudi. Mihi videbatur contrarium, quia non dubitatur hic an vita, & militia debeatur, & ſic non eſt quæſtio iuris, ſed facti, ſcilicet, quantitatis debendæ fratri minori, item quantitas incerta quæ per hanc conſtitu. taxata nō eſt, ſed eſt arbitraria, ergo non poteſt dici quòd talis concordia interdum extendat, & inducat ſeruitutem feud. vltra quam debeatur de iure. Præterea poſſunt fructus in futurum minui, vel augeri, vnde ratione primi dubij futuri contingentis poteſt ſuſtineri hæc diſpoſitio, licet prima fronte videatur continere inæqualitatem. l. fideicommiſſ. de tranſactio. l. cum Archimedoram. C. vt in poſſeſsio. leg. & faciunt not. in l. qui. de iur. omni. iudi. Cogita, quia Andr. videtur hic inclinare, quod valeat talis concordia, dū dicit, quod frequenter iudices debent concordare maiores cum minoribus, quia tutius eſt: nam quid aliud agit iudex? ff. de nou. oper. nunt. l. j. §. vnde quæritur.

Sed maius dubium eſt quando vita, & militia nullo modo debeatur, quia tunc videtur eſſe quæſtio iuris, non facti, & talis concordia videtur inducere ſeruitutem feudo.

Poteſt dici, quod aut erat clarum quòd non debebatur, puta ſi eſt tranſactum inter fratrem poſsidentem feudum, & quendam extraneum qui nullo iure poterant vitam, & militiam petere, & tunc non valeret talis concordia, quaſi induceret ſeruitutem feudo, quæ per feudatarium induci non poteſt, gloſſ. eſt communiter approbata in capit. j. in verbo, alienationem. de capit. Corrard. Niſi dicas quod imo poteſt durante ſua vita imponere ſeruitutem, vt not. Andræas in capite primo Feudor. de inueſtit. de re. alie. facta maxime ſuper fructibus, de quibus poteſt ad libitum ad vitam ſuam diſponere. Sed poſt mortem ſuam non præiudicabit hæredi ſuo.

Aut erat dubium, an deberetur, licet in veritate non deberetur: tamen ſi ſit in concordia cum fratre ſecundo genito, quod prima facie debeat habere vitam & militiam, ſed forte ab aliquo legatum relictum ſibi à patre, de iure veniebat excludendus, & dictum relictum cum vita, & militia compenſandum, & tunc crederem tranſactionem valere, ratione dubij per ſupra dicta, maxime quia de fructibus, vt dixi, poteſt dici, quod non inducit ſeruitutem feud. ſed ſolum actionem perſonalem, & hoc modo debeat intelligi talis tranſactio, & ſaluari, ſicut in ſimili dicit Bartol. & ſequentes, in lege, ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. de verborum obligationibus. de illa ſtipulatione per quam promitto tibi vti frui licere fundo meo, licet aliqui ibi teneant contra Bartol. tamen quantum poteſt, ſaluanda eſt talis conuentio. Diomedes Maricon.

Dic quod licet de iure communi bonus vir, id eſt maior dominus feudi, hoc haberet moderari ad inſtar decimæ eccleſiæ debitę

De matrimoniis contrahendis. *Rubrica.*

a *Sancimus*. Matrimonium fit poſt contracta ſponſalia, & debita ſolemnitate, & ſacerdotali benedictione præmiſſa: aliàs tali matrimonio clandeſtino iudicato non ſunt ex eo nati filij liberi, legitimi ſucceſſores, & mulieres dotes perdunt, concor. extrà de cland. deſpō. per totum. & hæc conſtitutio eſt in omnibus hominibus Regni generalis. [In ſequenti conſtitutione ponitur ius ſpeciale, ſcilicet, vt nullus Comes, vel Baro ducat vxorē ſine licentia Curiæ: argu. contrà in Decret. quæ dicit, quòd matrimonium debet dependere ex mera voluntate nubentis. Nam plena debet libertate gaudere, cuius eſt animus indagandus, vt extrà de ſponſ. c. benedictione. & in facie eccleſiæ. [Et benedicit nobilibus maximè: nam milites, ſeu habentes aliquod cingulum dignitatis in orationis domo debent ſibi copulare vxores, interueniente alia ſolennitate, quæ deſcribitur in auth. quib. mod. natur. effic. ſui §. nouimus. qua forma ſeruata inde cenſetur legitima ſoboles ex eo ſuſcepta, vt ibidem dicitur.

De matrimoniis contrahendis.

TITVL. XXII.

Matrimonium fieri debet poſt contracta ſponſalia, debita ſolennitate & ſacerdotalis benedictione interueniente, & publicè: aliàs talis matrimonio clandeſtino iudicato, non ſunt ex eo nati legitimi ſucceſſores, & mulieres dotes perdunt: excipiuntur viduæ quæ ab huiuſmodi neceſſitate relaxantur. hoc dicit. *Lallus* de Thuſcia.

b *Benedictione*. Not. hic. quòd probato matrimonio contracto de communi conſenſu, iſta ſolennitas nuptiarum, & ſacerdotalis benedictio præſumitur. & not. Roffred. in ij. reſpon. de priui. in tem: quando quæritur, an aliquis hab. fil. in pote. in princ.

Benedictione. Et ſic in facie eccleſiæ, vt in authen. quib. mod. nat. effic. ſui. §. quantum verò in militiis quæ huic concord.

c *Solenniter*. Sed quid de filiis naturalibus, an hodie ſuccedant, ſecundum

ANDRAEAS

c. probatum extrà de deci. hodie in regno eſt expeditum per capit. omnes Comites. vbi Iuſtitiarius moderatur altercationem moderationis. Bartholomæus de Capua.

Sed hodie taxat, & cognoſcit magna camera Summariæ, & requiritur licentia principis, quòd imponatur vaſallis: ſed certè contrarium videtur innuere c. regni, item ſtatuimus. allegatum per Bartho. de Capua in conſtit. regni, quia. Et vide ad prædicta Bart. de Capua in conſtitutione, minoribus.

In textu, pro ſororibus. Hodie autem pro filia monachanda poteſt Baro, ſeu feudatarius ſubuentionem petere à vaſallis, vt in cap. regni, ad perpetuam rei memoriam. Petrus de Monteforte.

In glo. magna in fi. Iſta gloſſa facit, quòd ſi frater minor vult ſtudere, quòd frater maior teneatur dare expenſas in ſtudio ſecūdum patrimonij facultates. Bartholomæus de Capua.

In tex. pro militia. Sed pro ſua multò magis. Bartho. de Capua.

De matrimoniis contrahendis. *Rubrica.*

Sancimus. Hæc conſtitutio facta fuit poſt cap. cùm inhibitio. de clandeſt. deſpon. quod factum fuit per Innocentium III. circa annos Domini 1202. vt patet in Chronic. Rex Rogerius lator fuit huius legis longè antè. [Solennitas huius tituli partim eſt de iure canonico, ſcilicet, vt matrimonia publicè celebrentur.

ADDITIO. *Adde c. cùm inhibitio. & ibi Doct. de cland. deſpon.*

Addunt aduocati noſtri tēporis, in facie eccleſiæ. Hoc non dicitur hic. ſed in auth. quib. mod. nat. effic. legit. §. quantum verò, &c. ibi, in domo orationis, &c. & id eſt, in eccleſia. Et intelligunt quidā in nobilibus tantùm, & maximè, dicunt abundare, ſic C. de manu. teſta l. fi. ff. de libe. & poſthu. ſed eſt quæſitum, ſecundum vnum intellectum. Hoc durum eſt dicere: quia ex ipſa rubrica apparet generalitas, quòd in omnibus habeat locum.

ADDITIO. *Adde quod quādo rubrica eſt generalior nigro, in eo quod excedit nigrū, habet virtutē legis, ſecundū Io. de Imo. in rub. de verb. ob.*

Ideo autem dicitur, maximè; vel quia notabilis erat in nobilibus: & ideo videtur negligi, niſi ſpecialiter repeteretur in eis. ff. de iniur. l. item apud. §. hoc edictum.

ADDITIO. *Adde. quòd iſta dictio, maximè, adiūgitur verbis importantibus cauſam finalē, tunc abūdat, nec ſtat implicatiuè, vt eſt tex. cum iuncta glo. in ver. maximè, in c. ſi quis epiſcopus dānatur. xj. q. iij. & in c. cùm olim. in ver. maximè ſenex. iūcta gl. fi. de teſti. & in c. cùm cōtingat. iuncta glo. j. de fo. compe. & per Ioan. And. Ant. de Butr. & Io. de Imola in c. ad abolēdam. de filiis presby. & per Alex. de Imo. conſi. lxxvij. inci. Viſis dubitationibus eleganter formatis. in vlti. col. vol. ij.*

Vel quia in nobilibus hoc erat ſtatutum etiam iure Romano, vt d. §. quantū. [Dicunt etiā quod ſi infirmitas impediret, vt nō poſſet iri ad eccleſiam, vel alio impedimēto, vel nō eſſet eccleſia in loco, valeret, ſi fieret deſponſatio publicè coram multis. Vel ſi ſacerdos non

cundum formam datam in ſum. de na lib. §. ſuccedant? Reſpon. ſic: quia hic loquitur de volentibus contrahere matrimonium: ergo de aliis non mutatur: ergo quilibet poſſet facere fraudem huic cōſtitutioni, habendo liberam mulierem toto tempore vitæ ſuæ in domo: & poſteà filios ſuos inſtituere legitimos in totum hæredes. Reſpond. non poteſt. quia præſumitur, quòd habuit eam in vxorē de iure licet clandeſtinā vxorem: niſi tēpore, quo viuebat, proteſtatus fuit eā habere vt concubinā, vt ff. de ritu nup. l. liberæ. & ff. de cōcu. l. fi. [Hoc idem videtur de iure Lombardo, ſecūdū Caro. poſſe dici in Baſtardis, & ex illic io coitu: quia & ipſi contra ius Romanum videntur ſuccedere, vt in Lombard. de ſucceſ. l. iij. & iiij.

REX ROGER.

Sancimus [a] lege præſenti volētibus omnibus contrahere matrimoniū neceſſitatē imponi vniuerſis hominibus Regni noſtri, & nobilibus maximè poſt ſpōſalia celebrata ſolēnitate debita, & ſacerdotali [b] benedictione præmiſſis, matrimoniū [c] ſolenni-

ADDITIO. *Adde an tales ſuccedant in feudum, vel emphyteuſim, ſi pater acquiſiuit pro ſe, & filiis ſuis? vide per Bar. in l. ex facto. in §. ſi quis rogatus ff. ad Treb. Bal. in auth. ſi quas ruinas. C. de ſacroſan. eccl. Bal. in authen. quas in eccleſiarum. de conſti. Et quid ſi talis legitimetur, an ſuccedet? vide per Bal. in d. c. quæ in eccleſiarum.*

Sed quid ſi natis filiis celebrata ſit hæc ſolennitas? certè videtur ſufficere, vt inſti. de nup. §. fi. & C. de na. lib. cum quis. & l. nuper. Sed manifeſtè videtur contrà in tit. ſi de feu. vaſ. interp. fue. l. naturales. Sed fortè illa in feudalibus tantū locum habet. [Item notandū eſt quod de iure Lombar. naturales vidētur ſuccedere cum legitimis in tertia minus pro numero liberorum, vt in Lombar. de ſucce. l. ij. Sed in commento legis eiuſdem tit. putat totum illud abrogatum hodie dominus Bar. & patet in eo. tit. de ſucceſ. l. ſi quicunque.

Pub

DE YSERNIA.

non poſſet inueniri. argumen. C. de teſtibus. l. fin.

ADDITIO. *Adde ſponſalia, vel matrimonia cōtracta præſente vno ſacerdote nō deſinunt eſſe clādeſtina. Et ideo eſt caſus, quod in matrimonio non eſt deferendum iuramentum in ſupplementum probationis, etiā ſi ſit vnus teſtis omni exceptione maior productus, ſecundū Card. Alex. in c. cùm inhibitio. in ij. notab. de deſpon. impub.*

Cùm cauſa neceſſitatis non comprehendatur lege: & ceſſat lex, quando neceſſitas imminet. ff. de oſ. con. l. j. & j. q. j. §. & eſt not. Dicunt etiā hoc, quod Rex non perſonis imponit legē, ſed rebus. Nam filij legitimi ſunt, quamuis ſine hac ſolennitate hoc matrimonium ſit contractum. Sed rebus princeps imponit pœnam, vt ſi deſit hæc ſolennitas, non ſuccedant. Hoc autem de facie eccleſiæ, & ſacerdotali benedictione non ponit c. cùm inhibitio. [Itē dicunt quod non ſufficit matrimoniū contractū publicè, niſi probetur quod cū iſtis ſolēnitatibus, quaſi ſint ſubſtantialia, & ideo ambo ſunt probanda. ff. de trāſac. l. cùm hi. §. ſi prætor. de in. actúque pri. l. iij. §. hoc interdictum. C. de teſta. ſi vnus. [Quantum verò ad legitimationem nō dicetur ſpurius, probato conſenſu publicè. Partim verò non eſt de iure canonico, vt de facie eccleſiæ & ſacerdotali benedictione, per c. cùm inhibitio. Hic Roffre. dicit, quod probato conſenſu ſolēnitas nuptiarum & benedictio ſacerdotalis præſumitur: & loquitur ſecundum ius Romanum, quod attendit conſenſum in nuptiis, non ſolennitatem, vt patet per iura, quæ allegat. ff. de donat. inter vir. & vxor. cùm hic ſtatus §. mulier. ff. de reg. iur. nuptias. Sed conſtitutio iſta expreſſim requirit ſolennitates iam dictas. [Alij dicunt & verius, quòd ſecularis princeps nec principaliter, nec acceſſoriè ſtatuere poteſt aliquid in matrimoniis. ij. q. iij. §. hic colligitur. x. diſtin. c. legem extrà de ſec. nup. §. pe. & vlt. Quamuis gl. dicat ſolennitatē debitam, ſcilicet, quod in facie eccleſiæ, vt d. §. quantū. & hoc videtur vſus iudiciarius approbare: ſufficit tamen matrimonium publicè approbari, aliàs, celebrari: quia glo. iuris ciuilis dicit in §. quæ rū. quòd illa hodie forſitan non ſeruantur: & alibi dicitur, quòd hodie reductum eſt, quòd matrimonia ſolo affectu contrahantur.

ADDITIO. *Adde text. in c. ſufficiat. xxvij. q. ij. capit. cum locum. de ſponſ. glo. vlt. in c. vlt. de ſponſa duorum.* Superantius.

In auth. vt li. ma. & auiæ. §. quia verò. [Matrimonia fauoranda ſunt, non arctanda, vt in faciem eccleſiæ, quia hæc conſtitutio non ponit. Et ſic nec directè nec vtiliter hoc inducendum eſt. ff. ſol. mat. l. ſi verò. §. de viro. cùm matrimonium ſit à Deo.

ADDITIO. *Adde tex. in c. ſicut nō omnis. in §. hic etc. xxxij. q. ij. c. j. de voto. lib. vj. gl. ſumma. xxvij. q. j. Hoſt. in ſumma de tranſlat. oral. in §. cautes. Abb. in c. literas. in iij. not. de frig. & mal. & originaliter. Gen. 2.*

Recipiēda eſt voluntas deſponſantis quandocūque, & vbicūque velit: ne ex anguſtiis locorum, &c. C. de in integ. reſti. l. fin. Spiritus vbi vult ſpirat: Et quæ ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege.

ADD

a *Publice celebrari.* Sic xxx.q. v.c.nullus fidelis. §.his omnibus authoritatibus. Sed iure ciuili adhibetur diſtinctio inter decoratos maximis dignitatibus, vt illi contrahant cum ſolennitate, alij ſolo affectu, vt C.de ſecun.nupt. auth.maximis decoratis, &c.

b *Alioquin nouerint.* No.de ſolennitate matrimonij: & quod nati ex clandeſtino matrimonio non ſuccedunt ab inteſtato.

ter & a publicè celebrari. b Alioquin * nouerint amodo moriétes contra noſtrum regale edictum, c neq; ex teſtamẽto, neque ab inteſtato ſe habituros hęredes legitimos ex clandeſtino * matrimonio & illicito contra noſtram ſanctionem procreatos. Mulieres d etiã dotes aliis nubentibus legitimè e debitas non habere. Rigorem cuius ſanctionis omnibus illis remittimus, qui promulgationis huius tempore iam matrimoniũ cõtraxerunt. Viduis etiam volentibus ducere virum huius neceſsitatis vinculum relaxamus.

* ADDITIO. *De iſta dictione, Alioquin, vide tex. in §. alioquin in cle.j. de ſen.excom gl. in verb. alioquin in c. poſt tranſlationem de renũt. Bal. in l.j.ff.de cõd. & demõ. & alij à l.ij.ff. ſi cer.pet. dicit quod iſta dictio, eſt dictio ſeparatiua. & aliquando exponitur, id eſt, vt in l.miles.ff.de cuſt. reor. Aliquãdo exponitur pro ſed, aduerſatiua, vt in l.elegãter. §.ſeruus pactionis.ff.de dolo. aliquãdo ponitur pro vel, vt inſt.de pub.in.in fi.* Su.

c *Neque ex teſtamento.* Quia nec matrimoniũ nec dos intelligitur, nec filij ſunt in poteſtate patris. Imo tales ſunt quantũ ad patriam poteſtatem pertinent, quales ſunt, quos vulgo mater concipiat.

ADDITIO. *Adde Inſtit.de pat.po. & in l. ij. & ibi gl. & Bar. ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. tex. in c. vnico extra de infan. & lang.* Sup.

Nam nec patrem habere intelliguntur, cũ is etiã incertus eſt. Incertus eſt enim pater, quem habere non licet. ff.de ſtatu homi.l.vulgo.& inſtit.de nupt.§.ſi aduerſus. [His autem repulſis quis ſuccedet? Reſpondeo, illicite genito conſtat nil poſſe relinqui, vt in iure Lombard.de prohi. nupt.l.hoc autem. & l. de his. [Si autem vis ſcire quid obtineat de iure? Reſpond. tam iure Codicis, quam iure Authenticorum. tepete hic, quę dicuntur in ſum. de inceſt. nupt. §. ſciẽdum eſt autẽ. & §. nẽ de bonis. & §. hoc iure iſto ſecundũ Azo.

* ADDITIO. *Ex clandeſtino matrimon. adde Doc. in c. cũ inhibitio. de clã. deſp. & per Doc. in c. Raynutius. & c. Raynaldus. extra de teſta.* Sup.

d *Etiam dotes.* Nam & hoc videtur pœna clandeſtini matrimonij, ſcilicet, dotis amiſsio, vt C. de repud.l.vxor. Item cum taliter nupta non ſit vxor, vt hic, nec concubina, ſtuprum committitur, vt ff.de concub.l.ij.

e *Debitas.* Imo quicquid ex eo matrimonio quoquomodo datum fuerit, vt indigne ſublatum, fiſco vindicatur, vt C. de inceſt. nupt. qui contra. [Iure autem Longobardo imponitur alia pœna, vt in tit.de prohib.nupt.l.hoc autem. Super quo dic, vt notatum eſt ibi in l.j. ſecundum dominum Roffred.

ANDRÆAS

DE YSERNIA.

ADDITIO. *Adde textum in c.licet.de regul.*

Quia neſcit tarda munimina Spiritus ſancti gratia: & ſic non obſtant iura dicentia imputari ei qui ſe poſuit in neceſsitate. ff.ſi quis cautio. l. ij. §. ſed & ſi. cum concor. quia ibi tenebatur ad iudicium temporale ire, hic non tenebatur matrimonium contrahere, ſi nollet. [Et dicunt ſolennitatem debitam, quam ponit cap. cum inhibitio. licet lator huius legis eam neſciuerit: quia nondum erat dictum capit. vt in principio dictum eſt: & ſic non poterat regalis eius ſubdi, in authent. de triente & ſemiſſe. §.ſi vero. ſed ſic debet exponi, vt ſaluetur hic ciuile ius: & curialius eſt, quam dicere vt corrigatur: vt dicatur de ſolennitate iuris Canonici, quo viuimus in matrimoniis & cauſis ſpiritualibus: non de ſolennitate iuris ciuilis, quæ in cauſis prædictis non ſeruatur, vt ſic de valida ſolennitate intelligatur, non de inualida: argument. de verb. obligationibus.l.Titia. §. idem reſpondit. de legat. j. ſeruo alieno. §.ſi ab impubere. de legatis ij.l.fin. §. ſcio. & ſic ſecundum primos vidi in cauſis, vbi litigator poneret ſe de legitimo matrimonio natum, & teſtes dicerent eum legitimum filium talis, quia eum tenuit pro legitimo filio: aliter filiatio non probatur in patre. ff.de condit. & demonſt.l.Lucius. C. qui accu. non poſſ. non ignorat & de probat. non epiſtolis. & l. non nudis. ff. de probat. l. quidam. [Hoc non videtur ſufficere, vt præſumatur ſacerdotalis benedictio: quia cum ſit extrinſeca, aliter non præſumitur, niſi probetur. ff.de publ. l.quæcunque. §. fin. Sed hoc ideo, quia cum dicit legitimam vxorem & legitimum filium in vendicanda hæreditate parentis, videtur dicere omnia, quæ inducunt filium ad ſuccedendum. Nam quod legitime fit non meretur pœnam. C. de admi.tut.l.ſancimus.

ADDITIO. *Adde l.nemo. C. de ſacroſan.eccle.l. non dubium. C.de leg. & in l.Gracchus. C. ad l.Iul.de adulter.*

Et ex quo teſtis dicit legitimum filium non videtur dicere, ꝙ non fuerit ibi ſacerdotalis benedictio. non enim videtur dicere id, per quod ſuum dictum impugnetur. ff de mil. teſt.l. iiij. imo videtur aſſerere totum id, per quod fieri debeat, propter quod deponit: & videtur velle id, per quod valeat id, quod dicit, vt in d. l.& ideo non videtur repeti per teſtatorem id, quod faciat legatum inutile. d.§.ſi ab impubere. pro quo eſt quod not. extra qui filij ſint legit. c. ex tranſmiſſa. & de purgat. cano. accedens. [Cautus tamen aduocatus partis alterius ſi ſciat in veritate, quod non fuit ibi dicta ſolennitas, contra articulos datos, quod fuerit filius legitimus, det & proponat, quod non præceſſit ſacerdotalis benedictio. & quod iudex interroget teſtes, quando deponũt, quod habitus & tentus fuit pro legitimo filio. Si viderunt deſponſari matrem cum benedictione ſacerdotali: ſi iudex nõ faciet, hoc dictum teſtis pro tanto valebit, ex quo non fuit interrogatus, per ea quæ notantur C.de teſtibus. ſolam. Vel ergo repetet teſtem poſt publicationem, tanquam obſcure dictum, extra de teſtibus. c.cum clamor. Vel iudex tenebitur qui fecit litem ſuam. [Et habet locum ſolennitas huius conſtitutionis. Multo fortius quando amaſiam in domo habebat: & prole inde ſuſcepta, vel non deſponſare quis vellet: vt non habeat plus caſtitate luxuria, in authent. de reſtitut. & ea quę parit. §. final. ff. de noxalibus.l.non ſolum. [Quærit gloſſa, ſi habet locum in filiis iam natis? & dicit quod ſic, vt capitul naturales ſi de feudo controuer. fuer. in vſib. feud. dicit loqui in feudo. Imo diximus ibi, quód etiam in feudo ſuccedat filius naturalis factus legitimus per matris deſponſationem. Nam tunc tollitur omnis macula.

ADDITIO. *Adde tex. & ibi Doct. in c. tanta qui filij ſint leg.*

Sed c.naturales loquitur quando princeps legitimauit ſimpliciter: quia ſecus ſi legitimaſſet, vt ſuccedat in feudo. Fortior quidem legitimatio videtur ex deſponſatione matris facta, ſeu perſecuta, per quam concurret etiã cum fratribus aliis legitimis. C.de na.lib. l.cum alijs. Non obſtat de filiis natis ex matrimonio ad morganicam. c.j. quia id eſt irrationabile: ille ergo vſus ſeruatur, vbi eſt. [Vtrum autem ſuccedat mater in feudo materno? dictum eſt plene in d.c.naturales [Alij dicunt, ꝙ vbi ſunt filij legitimi, princeps non poteſt legitimare naturales quantum ad ſucceſsionem. Sed ſi poſt legitimationem naturalis ſuſcipiat filios legitimos ex vxore, an ſuccederet naturalis cum eis? ibi ſimiliter plene dictum eſt.

ADDITIO. *Adde Anto. de But. Iacob. Zocchum Card. Alexand. in repet. c. per venerabil. in qui filij ſint legi. & per Ant. de Roſel. & Lud. de Sardis in ſuis tractatibus de legitimatione.*

Item nota de filiis naturalibus, in quibus lex iſta nihil innouat, vt gl. dicit: quia ex rubrica patet loqui de matrimoniis publice celebrandis, & ex nigro. l.licet autem argumentari à rubro. C. ne fideiuſ. dotium den. & de edic. diui Adrian. tol. in rubrica.

ADDITIO. *Adde an poſſumus numero argumentum ex ordine rubricæ? vide per Ioan. Anan. in c. ij. de mut. petit. & Bal. in rub. extra de ſumma trinit. in princip.*

Non eſt ergo veriſimile correxiſſe totum quod ſtatuitur iure Romanorum de naturalibus. C. de inoffic. teſtam. ſi quando. [Legum correctiones ſunt vitandæ. C.de inoffi. dona.l.j. quia quod non mutatur, &c. de teſta. ſancimus de appella. præcipimus. in fi. nam ſi de naturalibus etiam voluiſſet corrigere, expreſsiſſet. C. de cadu. tollen. §.pen. arg. ff.de legat. j. talis ſcriptura. Argu. contra: quia non debet habere plus luxuria quam caſtitas. [Naturalis eſt ex libidine iniuſta. C.de nat. lib l.legem. pro quo eſt C.de reuocan. donat. l. his ſolis in fine. Sed præcipua ratio eſt, vt euitetur tot legum correctio: quia hic imperator in vno caſu tantum prouidit.

S *Aucemus lege præ'enti.* In tex. ſolennitate adhibita. Sed ſi hæc ſolennitas probari nõ poſsit, quid fiet? dic ꝙ ſufficit probare diuturnitatem temporis: ar. ff.de ritu nupt. l.qui in prouincia. §.j. ff.de aqua plu. arcen. l.ij. in fi. ff.de vſur. l.cum de in rẽ verſo. Bar. de Cap.

In gl. ibi, & ſic in facie eccleſiæ. Inno. ſic not. extra qui filij ſint leg. c. ex tenore. Ad hoc vt fiat matrimonium in facie eccleſiæ, eſt neceſſe ſeruare ſolennitatem, quæ eſt in c. inhibitio. Alij dicunt in facie eccleſiæ fieri, ſi vocatis amicis publice nullius procurata celatione contraxit. Et forte prima opinio habet locum, vbi interuenit conſanguinitas, vel aliud impedimentum: vt pro hoc filij ſint legitimi, ſi parentes ignorantes contraxerunt, ſeruata dicta ſolennitate, vt ibi dicitur. Secunda vero opinio locum habet, vbi non eſt aliquod impedimentum. Pet. de Monteforte.

In gloſſa ibi, ſolennitates iam dictas. Certe ſi bene aduertas, litera non aperit. niſi quod matrimonium publice, non clandeſtine celebretur. Petrus de Monteforte.

Sed quid ſi matrimonium aliquod celebretur tempore interdicto, qualiter erit agendum, vt matrimonium procedat, cum non poſsit interuenire ſacerdotalis benedictio? cogitabis: de facto habuit

De vxore non ducēda ſine permiſsione Curiæ.†

TITVL. XXIII.

Interdictum eſt per iſtam conſtit. omnibus Comitibus, vel Baronibus, vel feudatarijs tenentibus caſtra, vel feuda in capite à regia curia vel ab alio, dūmodo ſint feuda quaternata, vt non contrahant matrimonia pro ſe ipſis, nec audeant maritare filias ſorores, aut neptes, vel quaſlibet alias quas ipſi poſſunt, vel debēt maritare, aut filios vxorare, cū bonis mobilibus, vel immobilibus ſine permiſsione regiæ maieſtatis, & hoc eſt ſecundū, nō obſtante conſuetudine in contrariū, quæ vigebat in aliquibus partibus regni. h. d. Matth.

IMPER. FEDER.

Honorē [a] noſtri diadematis debitum conſeruātes, præſenti conſtitutione ſancimus vbique per Regnum, vt nullus Comes, Baro, vel miles, vel quilibet alius, qui Baronias, Caſtra, vel feuda in capite à nobis teneat, vel ab alio, quæ in quaternionibus dohanæ noſtræ inueniūtur in ſcriptis, [b] ſine permiſsione noſtra vxorem [c] ducere audeat, maritare filios, ſorores, aut neptes, vel quaſlibet alias, quas ipſi poſſent, aut debeant maritare, aut filios vxorare cum immobilibus, aut mobilibus huic legi cōſuetudine, quæ in aliquibus Regni partibus obtinuiſſe dicitur, [d] non obſtante.

De vxore non ducenda, ſine permiſſione Curiæ. *Rubrica.*

a *Honorem.* Si contra fiat nullum erit matrimoniū. ſic prohibitum vſurpatione contractum, vt C. vbi nupt. ex. re pe. l. j. cum iuris deſit authoritas, vt C. de nupt. l. vbi. Et ideò quia matrimonium contra conſtitutionē principis eſt cōtractum, quicquid ex eo matrimonio eſt ſecutū, datum, vel factum fortè dotis nomine vel dotarij amittitur & fiſco ſociatur, vt C. de inceſ. & inuti. nup. l. qui contra & C. de ritu nupt. l. inceſtæ. & l. dotes. & inſti. de nupt. §. ſi aduerſus, & vide quæ notātur in præallega. l. qui contra. & ff. de condit. ſine cauſa auunculo. [Nec filij ex tali ſuſcepti matrimonio erunt iuſti, vel legitimi, vt in præallega. iuribus patet. [Et ſic dicitur in matrimonio ſine conſenſu patris, vt ff. de ſtatu homi. Paulus primo reſpond. & C. de nupt. ſi vt proponas. [Honorē. Sed quid ſi quis non habens feudum quaternatum, burgenſis fortè contraxit matrimonium ſine permiſſione Regis cum habente feudum aliquod quaternatum, nunquid iſte talis qui feudum non habet punitur? & dicitur ſic vt argumen. C. qui. ex cau. ali. infa irro. l. decreto, & ff. de his qui not. infa. in §. pe. & l. liberorum. §. notantur. in quibus legibus non tantum vxor, quæ ſecundò nupſerit infra annum punitur, ſed etiam iſte ſecundus maritus, etiam ſi ius ignorauit, argum. etiam ad id. C. in quibus cauſis pign. ta. contra. l. ſi iure, & quando mulier tu. offic. fun. po. l. ij. & in authen. de nupt. §. ſi autem tutelam, in quibus legibus dicitur, quòd ſi mulier, quæ tutelam cœpit gerere filiorum ſecundo nubat, antequàm tutorem alium filiis petat, & rationem reddat eis, & omne & quicquid ex adminiſtratione debet exoluat. nō tātum bona ipſius mulieris, ſed etiam bona ſecundi mariti obligantur pupillis eiſdem. [Sed in Magna Curia vidi Burgenſes exinde tranſire impunes, & hoc verius. Nam licet non rectè fecerit, pœna tamen aliqua nō ſtatuitur hic in eum, vt ff. de relig. & ſump. fu. l. aut ſi quis. §. idē Labeo, & de ſep. vio. l. prætor. §. nō perpetuæ. & C. de alen. lib. l. militis. Licet ſit argu. contra. ff. de adult. ſi poſtulauerit. §. ſi liber homo, & de iniuriis. l. item apud. §. ſi quis ſic. & faciunt ad hoc pro & contra

Aliàs, Regu.

cōtra illa generalia, omne inciuiliter factū punitur. [Itē not. quòd ſecundū quoſdā non tenet huiuſmodi matrimonij contractus ſine permiſſione Regis. Et ſecundum alios tale matrimonium cenſetur clandeſtinū vt plenè iam notaui. Sed ego nō ſeparo quos deus coniunxit, & dico matrimonium valere, vt arg. in authen. de reſtit. & ea quæ pa. §. vlt. non enim eſt improbata ſubſtantia matrimonij, ſed forma, ſeu qualitas, vt ar. ff. de cōdi. & demon. l. hæc ſcriptura, & de cōdi. inſti. l. qui ſub cōditiōe. §. quoties. [Sed quæ pœna imponetur habētibus feudū quaternatū, & taliter ſine licētia contrahēti matrimoniū? Reſpōdeo, cum nō ſit certa pœna hic ſtatuta, videtur pœna extraordinaria locū habere iudicis arbitrio infligēda, vt ff. de pœnis. ſanctio legū. ita tamē ꝙ iudex modum nō excedat leuiorē vel grauiorē pœnā, quam debet irrogando, vt ff. de pœnis. hodie. [Sed quis erit iſte modus? Reſpōdeo, dicunt quidā omniū bonorū publicatio, vt arg. in l. proxi. cū hæreditariū, &c. Tu dic quod ſufficit, ſi feudo quaternato quod habet vno, vel priuetur pluribus. Et ſic tenetur in Magna Curia, de Regni cōſuetudine approbata. ſatis enim punitur in feudo, in quo cōtra leges fecit, vt ff. de vulg. & pup. ſub. l. ex facto ad finem. Vel dici poteſt recurrēdum eſſe ad pœnam iuris Romani, vbi ſtatuitur certa pœna in eos, qui contra legem, & contra mandata & cōſtitutiones principis nuptias contrahunt, vt C. de inceſt. nup. l. qui contra, & l. ſi quis inceſti.

b *Sine permiſſione.* Sic & aliàs iure Romano in matrimonio permiſſio principis impetretur interdum, vt ff. de ſena. l. fin. in princ. de his qui not. infa. l. ſolet hoc. in princ.

c *Ducere.* Sed quæ erit pœna contrafacientium? Reſpondeo, quia nati ex tali matrimonio quaſi ex clandeſtino non ſuccedunt, vt ſuprà l. proxi. eſt enim clandeſtinum matrimonium quod fit ignorāte principe, cum eius ſcientia à lege requiritur, vt hic dicitur. argu. C. de repu. l. vxor quæ. eo enim ipſo eſt occultum, quòd fit ſine authoritate principis arg. C. lib. x. de his quæ ex pu. ta. mu. pe. act. l. ij. & ad id. ff. quod vi aut clam. prohibere. §. vlti.

d *Non obſtante.* Vnde non valet matrimoniū contra hanc legem, & quic

ANDRAEAS

buit compater iudex Angelus, & me interrogauit Nico. Ruffus.

Vide quod notat circa prædicta And. in c. j. quo tempore miles, & text. in c. ſtatuimus. de offic. deleg. in vj. & Luc. de pen. in verſi. in certis. in c. Item quòd prædicti iuſtitiarij, ſub Rubrica, vt iuſti. nihil reip. nomine generalis inquiſitionis. &c. vt ſine mortalis peccati, prope principium. & ibi Lucas, & c. Regis Rob. quod incipit, ad certitudinem. Diomed. in glo. matrimonium ſolenniter. ibi, ſed quid ſi natis filiis, vide c. tanta. qui filij ſint legi. Diomedes.

De vxore non ducenda ſine permiſſione Curiæ. *Rubr.*

Honorem. Imò deſtructionem animæ iſtius Federici Imperatoris prohibentis per obliquum matrimonia inſtituta à Deo in paradiſo. xxxij. q. ij. §. his ita. Vnde talis lex non ligat in foro Dei, quia inter alia debet eſſe iuſta & honeſta, & matrimonia debent eſſe libera, nec aliqua via etiam indirecta debēt impediri, vt plene diximus, in l. imperialem. §. j. [In feudis iam datis non poteſt grauamen nouum imponere feudatarius, quod in donatione feudi impoſitum non fuerit. Licet aliqui dicant quod eſt ſpeciale in fiſco, vt rei donatæ poſſit poſt conditionem imponere, & ſic colorant Curiam Capuanam fieri potuiſſe, quod improbatum eſt in tit. de c. qui Curiam vendi. Sed ſi in conceſſione feudi imponeretur talis conditio, vt non nuberet talibus odioſis domino, aliàs perdat feudum ipſo facto videtur valere, arg. C. de iure emphy. l. fin. §. j. & arg. ff. de actio. empt. l. ſi ſterilis. §. ſed ſi ita. [Perdet tunc feudum, licet matrimonium teneat, & hoc propter cauſam, quia erant odioſi domino: nam ſecus ſine cauſa, vt ſi ſimpliciter dicat do in feudum tibi, ita vt non nubas ſine conſenſu meo. Vel diceret, do vt nō nubas Titio, cum alij non poſſet æquè nubere, vel vt non nubas Neapoli, cum alibi ſic bene non poſſit nubere. Hæ pactiones inducunt viduitatem, & non valent. ff. de conditio. & demonſtratio. l. cum ita legatum, & l. hoc modo. [Et ſi non valent in vltimis voluntatibus, non valebunt etiam inter viuos. ff. de pact. l. pactum, de pig. actio. l. non

DE YSERNIA.

non eſt nouum. inſtit. de lege Fuſia Cani. tollend. in princ. [Vbi autem alij dant feudum Titio ea conditione, ne det in dotem pro alia, tenet pactum, propter generalitatem, quæ dicit, quòd quilibet rei ſuæ eſt moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mand. & poteſt induci viduitas mulieris, ne perueniat ad alium, dumtamen ad mulierem, quæ accepit primo, poſtea non ſit reuerſum, quia tunc fraus fieret, & non valeret. ff. de conditio. & demonſtra. l. auia. §. Titia. & l. hæres. §. fin. [Quando verò reperuenturum eſt ad mulierem quæ accepit dotem, vt dicta l. auia. & d. l. hæres, non abſurdè diceretur, non obſtante pacto, dari poſſe in dotem, quaſi conuentio ſit contra bonos mores, quod non valet, & cōtra rempublicam, quæ vult matrimonia frequentari ad augmentum ſobolis & reipublicæ, vt in l. hoc modo. & l. hæres. eo. tit. [Et pactum etiam contra rempublicam. & contra id quod pro bono publico introducitur non valet. ff. de pact. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. & §. generaliter. [Intereſt autem principaliter reipublicæ eſſe dotatas mulieres ad procreandum ſobolem, & implendam liberis ciuitatem, vt dictis legibus, ff. ſoluto matrimonio l. j. [Et etiam pactum non valet dotis, vt nubas arbitrio meo ff. de condit. & demonſtratio. l. cum tale. §. reſcriptum. Et hoc indirectè inducitur per iſtas conſtitutiones, quia non conſentiet princeps, niſi de quo volet, ſicut per experientiam videmus. Rationabiliter etiam dicimus, quòd poſſit dare in dotem ſine conſenſu domini, quando non habet aliud, quod in dotem det, dummodo non faciat pactum de dote lucranda, nec det æſtimatum, vt dicitur in ſumma, vtrum feudum poſſit in dotem dari, pro quo eſt. C. communia de leg. authen. res quæ. C. de litig. l. fin. in fine. [Idcirco Honorius Papa declarauit matrimonia eſſe libera cum feudo in dotem, & ſine declaratione refert ſe ad antiqua tempora, quòd ſic debuerit eſſe, non obſtantibus his conſtitu. ff. de acquirend. rerum domi. l. adeo. §. cum quis. ad leg. Falcid. l. j. in princi. [Strictè ſeruabantur iſtæ conſtitutiones ante rebellionem Siciliæ. Et

Noua conſtitutio.

Nullus ſubditus regi, qui eſt de regno de filiis & filiabus poteſt matrimoniũ contrahere cũ aduenis & exteris, qui non ſunt de regno abſque ſpeciali requiſitione, mandato, & conſenſu Regiæ maieſtatis, nec aliqui de Regno nubere alienigenis, nec filias alienigenarũ ducere in vxores. & contrarium facientes, patiuntur pœnam publicationis omnium bonorum ſuorum. hoc dicit. Matthæus.

† *Alias, idem.*

† IMPER. FEDER.

CVm hęreditariũ Regnũ noſtrũ Siciliȩ, cuius præclara nobis hæreditas laudabiles mores ſuorũ incolarũ conſueuerit enutrire, ac proceſſu tẽporis habitatores ipſius ſeruitij, & fidei exhibitione claruerũt in neceſsitatib⁹ dominorũ, Sępe iã cõtigiſſe dolemus ꝙ poſt diuerſarũ mixturã gentiũ paſſa eſt ex alienis moribus Regni ſynceritas corruptelã. Itaq; ex quo homines Regni Siciliæ ſe cũ alienigenarũ filiis miſcuerũt, denigrata eſt puritas hominũ, & excreſcẽte dierũ malitia & infirmitate mẽtiũ inquinata cõuerſationibus, ac vſibus ceterorũ veritas decreuit in populis, ab illorũ fermẽto grex eſt fideliũ maculatus. Ne timeat ergo deinceps cohabitantiũ in Regno diuerſitas nationũ magna illatura diſcrimina, vel ad Regni magna incõmoda progreſſura. Volentes hominũ diuerſitatibus cõpetẽs adhibere remediũ, præſertim, ne in Regno noſtro gẽtiũ infirmitas nutriatur, edicto generali ſolẽniter duximus ſtatuendũ vniuerſis de Regno, & ſingulis inhibẽdo, Vt nulli liceat amodo de filiis, & filiabus Regni matrimoniũ cũ exteris, & alienigenis, qui vel quę nõ ſunt de Regno abſque ſpeciali requiſitione, & mandato ac conſenſu noſtræ Curiæ cõtrahere, Eo videlicet modo, vt nec aliqua de Regno nubere alienigenis audeat, nec aliqui filias alienigenarũ ducere in vxores. Eos, qui contra præſumpſerint, bonorũ omnium ſpoliatione mulctamus.

& quicquid ex eo ſequit, vt in l. nõ dubiũ, vt ſupra plene notaui, licet ſit ar. cõtra quod teneat matrimoniũ in auth de teſt. & ea quæ patr. §. ſi.

De ſucceſsione nobilium in feudis.

TITVL. XXIIII.

Quando moritur Comes, vel Baro ſuperſtitibus filiis, aut nepotibus ad quos ſpectat ſucceſsio Comitatus, vel Baroniæ, non poſſunt dicti filij vel nepotes ab hominibus comitatus vel baroniæ recipere iuramentum fidelitatis ſine literis Regiis, prout moris eſt, in quibus continebitur licentia regia, quod poſsit recipere iuramentum fidelitatis ab ipſis & ſi contrarium fiet tam baronia quàm feudum & omnia bona ſua mobilia & ſtabilia publicabuntur regio fiſco. h. d. Matth.

† IMPER. FEDER.

COmite, a vel Barone viam diuerſę carnis ingreſſo filij eorundem, aut nepotes eorum recipere ab hominibus ſacramenta nõ audeant, niſi prius de ſacramẽtis ipſis recipiendis ab excellẽtia noſtra, prout moris eſt, obtentis, licentia, & mandato.

De ſucceſsione, &c.

a *Comite vel Barone: de ſacramentis.* Tenent curiales & iudices Magnæ Curiæ quòd iſta præſtatio ſacramentorum nõ concedatur, nec ſoleat cõcedi niſi poſſeſſori. Vnde conſueuit ſcribere Imperator alicui commiſſario vel officiali. vt ab hominibus talis caſtri, vel feudi quod talis poſsidet ipſum iuxta Regni conſuetudinem aſſecurari faciat intendi, & reſpondere de his omnibus, in quibus tenentur, & debẽt, & propterea ſic conſueuerunt tenere Curiales, ꝙ licet aliquis ꝓbet ſe de demanio Curiæ habuiſſe & recepiſſe ſacramenta ab aliqb⁹, nõ ꝓpterea videat ꝓbaſſe ex ea ſola cauſa adeptũ poſſeſſionem

† *Alias idem.*

ANDREAS DE YSERNIA.

Et ideo ſic expoſita eſt, vt patet in glo. Poſt fuit conſtitutio inclyti Regis Caroli II. in planitie ſancti Martini, vt poſsint nobiles matrimonia contrahere, dũmodo feudũ, vel pars feudi, vel res feudales in dotem non dentur, & ſic mulier feudataria maritabit ſe ſine conſenſu Curię, ſi feudum non det in dotẽ, ſed retineat in paraphernali, vt diximus ſupra, in conſtitutio. fratribus. Vnde tempore illo quærebatur, vtrum habens partẽ feudi tantũ poſsit cõtrahere ſine licentia? & dicebatur quod ſic, quia hæc conſtitutio prohibet de habentibus feuda, & cum ſit odioſa, quia non dixit partem feudi, non intelligit. ff. de ver. obl. l. ſi minor, & odioſa reſtringuntur. ff. de lib. & poſth. cum quidam. Non obſtat quia pars feudi, feudum eſt. ff. de leg. j. l. planc. in fine, quæ loquitur in feudis, quia feudorum nomina noſtra ſignificatione magis, quã natura, &c. ff. eo. tit. quod in terum, & ſic quãlibet partem feudi poſſumus facere feudũ, ſed nõ de qualibet parte feudi poſſumus facere feudũ. A principio enim ſtatutum fuit, quòd feudũ eſſet integrũ, ſcilicet, de xx. vnciis. ar. ff. de le. j. l. iiij. Sed ſi ipſa mulier, quæ ſe maritabat, non habet feudũ, ſed tantum actionem perſonalem ad petendã dotem, hoc non erat prohibitum, quia pœna ſtatuitur hic vt feudum perdat, ſi non habet, non eſt ſuo periculo. ff. de fur. itaque. Actionem ergo perſonalem ad petendam dotem non dicit quod perdat, nec producetur. ff. de legi. quod vero. Secus ſi eſſet actio perſonalis ad petendum feudũ, vel rem feudalem argu. ff. ad Treb. ſi legatum §. ſi quis bona. ff. de reg. iur. qui actionem. argu. ff. qui ſatiſd. cog. l. ſciendum. §. diuerſa. [Item dicebatur tunc, quòd mulier habens feudũ non poterat nubere. etiam ſi feudum non daret in dotem, quia conſtitutio ſequens generaliter prohibet feuda tenentibus, ergo comprehendit etiam mulierem. ff. de verb. ſignifi. l. j. & de leg. iij. l. qui duos. Non obſtat quod continet odium, & ſic non concipit fœmininũ. de ven. in poſ. mit. l. j. Quia illud quando id verbum indiſtincte profertur ab homine, ſecus ſi à lege. ff. de iure fiſci. ait diuus Traianus. C. vnde vi. ſi quis in tantam.

ADDITIO. *Adde quod hoc fallit in contractibus, ſecundum Archidia: in capit. ſi quis ſuadente. xvij. q. iiij. Bald. in l. Gallus. ff. de lib. & poſthum. Ray. de Forli. & Ang. l. in l. tres fratres. ff. de pact. Ioannes de Imol. in l. quod dicitur. ff. de verb. obligat. Anto. de Butr. in cap. in quibuſdam de pœn. Ioan. de Imol. in c. p tint. de loca. Petr. de Ancha. in cle. j. de bapt. Ludouic. Roma. conſ. xxxv. incip. viſa facti ſerie. Anto. de But. conſi. ix. incip. viſo puncto. & qua ſatis ſupradictis, in j. col. Ioan. de Imol. conſi. xxxviij. incip. in caſu præmiſſo. Alex. de Imol. conſ. lxj. incip. viſo tenore, ſuper eod. de quo quæritur. in j. volum. Idem Alexand. conſ. cciij. incip. conſideratis in ij. volum. Idem Alexand. conſ. j. incip. ponderatis his quæ in thémate præmiſſo narrantur, in v. volu. Idem Alex. conſ. xxv. incip. attentis verbis inſtrumenti in eod. v. vol. Idem Alex. conſ. ccxxviij. incip. conſideratis verbis inſtrumenti. vol. j. Barba. conſ. xv. incip. Clementiſſimi Dei partis in j. vol. Idem Barba. conſ. vij. in. ir. illud afferam in medium. vol. iiij. Philip. Corne. conſ. xj. incip. ſtantibus dictis ſtatutis in j. vol.*

Alij dicebant, quod hæc conſtit. introducit tenentes feuda vxores ducere, non prohibuit ducere maritos, & ſic tanquam odioſa non producetur ad ſimilia dicta l. quod vero. Sic prohibuit tenentes feuda ab aliis Comitibus, vel Baronibus. ſequens conſtitutio, licet ſit litera miſsiua, facit tamen mentionem de alia, quæ oportet, vt oſtendatur. C. de eden. authent. ſi quis in aliquo documento. [Conſenſus Curiæ nunquid poſsit ſubſequi, quia ſequens conſtitutio, licet in fine dicit? prius dicebatur quòd non poterat poſtea impetrare conſenſum, quia iam erat perditum feudum impetrabat conſenſum quaſi ex matrimonio non facto, & ſic quaſi fraudator puniebatur. Sed vbi expreſsit, quòd matrimonium factũ erat, & Rex ratificat, valet, quia in regis fauorem debet prius. Sed ſicut dictum eſt in hac conſtitutio. non eſt prius, vel primum ſequens, licet ſit hæc litera miſsiua, de alia faciens mentionem. [Conſenſus autem poteſt præcedere & ſubſequi. C. de emanci. li. l. penul. in fin. And.

HOnorem noſtri. Hodie correcta eſt hęc conſt. per c. Regni, item ſtatuimus quod licitum. Pet. de Montef.

In gl. j. dic & melius, quod aut filij naturales fiunt legitimi per teſcriptum, & tunc in feudo non ſuccedũt, niſi exprimatur in ſcripto, vt ibi, aut per matrimonium ſubſequens, & tunc ſuccedunt, vt in authent. de inceſt. nupt. §. fin. verſi. ſi autem prima collat. viii. Et hac ratione concedit literas Curia Regia abbatibus Benedicti pro huiuſmodi adiutorio petendo, ſicut epiſcopis conſecratis. Diomedes.

Noua conſtitutio.

C*Vm hereditarium.* Hæc iniquitatem continet, ſicut & ſuperiores, ideo omnino nõ ſeruatur. Multum autem ſtuduit hic Imperator homines regni non fœdari moribus, & conuerſationibus exterorum.

De ſucceſsione nobilium in feudis. *Rubrica.*

C*Omite vel Barone.* Quid ſi aliquis capiat vnum caſtrum, vel vaſallum Curiæ, aut alterius, & cogat vel ſponte recipiat ab hominibus iuramenta, erítne hæc pœna? Videtur enim quòd in ſuo tantum caſu intelligatur, quia contra ius eſt hæc pœna, quæ vltra progreditur quòd reperiatur delictũ, vt dicit gl. Idem videtur etiam ſi vaſalli eſſent, non feudales, ſed Burgenſatici, vt à ſponte

ſionem illius caſtri, vel feudi: cùm per receptionem iuramentorum pateret habere tantùm cauſam transferendi dominij, poſſeſſione tamen præcedente, vt dictum eſt. G.

a *Quàm reliqua.* Hic vltrà progreditur pœna, quàm requirat delictum, ſic & aliter in authen. collatione quinta, vt non fiant pign. & vt mi. §. verò hoc. & ff. de incend rui. naufr. l. naufra. §. ſenatus. Regulariter autem aliud eſt, vt C. de pœnis. ſancimus. & ff. de his qui. vt indig. l. reſcriptum. & l. hæres. & quorum legatorum. l. j. §. ſi dux. & ff. de noxalibus. l. ſi ſeruum. §. j. & infrà de detinẽ. ali. am. l. vt delicti fines. in princ.

Quòd qui contrafecerit, tam Baroniam prædictam & feudum, [a] quàm reliqua bona ſua tam mobilia, quàm ſtabilia nouerit publicanda.

De morte Baronis nuntianda Imperatori.

TITVL. XXV.

Mortuo Barone, vel milite, qui ab alieno Comite vel Barone baroniam vel feudum tenebat, hoc denuntiandum eſt Curiæ regiæ, vt ad mandatum Curiæ deſignetur perſona, cui feudum iterum concedatur, cuius mandato ſtatim dominus baroniæ vel feudi tenebitur obedire à nouo inueſtito certa pecunia quantitate, vt eſt moris, quæ decem vncias non excedat, hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

De morte Bar. Rub.

a *Poſt mortem.* Mortuo Barone, vel milite, qui ab alio Comite, vel Barone Baroniam, vel feudum tenebat, hoc denuntiandum eſt Curiæ: vt ad mandatum Curiæ denuntietur perſona, cui iterum hoc feudũ concedatur: cui mandato ſtatim dominus Baroniæ vel feudi tenebitur obedire, accepta à nouo inueſtito certa quantitate, vt eſt moris, quæ decem vncias non excedat. Et hanc conſtitutionem credo habere locum, quando defunctus deſcendentes non reliquit: aliàs ſuis ſucceſſoribus eſſet dandum, vt infrà j. ij. proxima conſtit. de ſuc. fil. con.

† *Aliàs, Idem.*

† IMPER. FEDER.

Poſt [b] mortem Baronis, ſeu militis qui à Comite, vel Barone alio Baroniam aliquam, vel feudum tenuerit, quæ in quaternionibus dohanæ noſtræ inueniuntur in ſcriptis: defuncti mortem per Comitem vel Baronem, à quo prædicta tenuerit, excellẽtiæ noſtræ volumus nuntiari. Et quid & quantum ſit illud, quòd defunctus ab ipſo tenebat mobilia etiã decedentis [c] ſcribi volumus ſeriatim: & ea omnia in publica documẽta redacta ad noſtram Curiam deſtinari iubemus, vt ex iuſſione noſtra, quibus prædicta aſſignari debeant, iniungatur. Baroniam etiam, ſiue feudum, quod [d] ad cõceſſionem [e] munificentiæ noſtræ ſpectat, ſi quãdo à nobis concedi cõtigerit, vt eſt moris, literas noſtras ad eum, à quo feudũ tenetur

c *Scribi volumus.* Quæ deſcriptio cùm fit, dari debet copia reclamandi: & tunc deberet nuntiare eum nullo iure poſſidere, aut reclamare, vel vendicare conſtiterit, vt C. lib. x. de bo. vac. l. vlt.

d *Ad conceſſionem.* Patet ergo quòd ſi miles, vel Baro, qui tenet feudum quaternatum à Barone, vel Comite alio, vel fortè ab eccleſia damnetur ex tali crimine, quòd bona ſua debeant confiſcari, vt ri, vtpote, ex crimine læſæ maieſtatis, feudum iſtud non deuoluitur ad illum Comitem vel Baronem, ſeu eccleſiam, à quo tenetur: ſed deuoluitur ad fiſcum, vt hîc dicitur in caſu mortis, vt argu. ſuprà de pœna for. l. ſi quando. in princip. argu. ff. de liber. & poſthum. Gallus. §. & quid ſi tantum. in morte filij: cùm hoc feudum, licet ab alio teneatur, quàm à Rege, tamen ad ipſum Regem pertineat, vt hîc, ſicut & ipſa perſona dãnati: vt ſuprà de bo. non te. ra. ter. feu. l. ſi quãdo. Secus autem eſſet, ſi feudum, quod iſte dãnatus tenet ab alio, quàm à rege eſſet nõ quaternatum: quia fortè eſt aliquod paruũ feudum: vel ipſe damnatus teneret ab alio, quàm à Rege res aliquas in emphyteuſim, vel aliter ex quacunq; cauſa: tunc enim feudũ, ſeu alia bona prædicta ipſius dãnati nõ deuoluũtur ad fiſcum, ſed ad Comitẽ, Baronem, vel eccleſiam, à quibus tenentur: argumentũ optimum. ff. de bonis libe. l. ſi in libertinum animaduerſum erit. & de bonis damnatorum. l. vltima. §. primo. & C. de bonis proſcriptorum. l. ſi filius. vbi plenè notatur. C. de bonis proſcriptorum. l. ſi filius. §. oportet. perſona verò damnati ſine dubio ad Regem pertinet, vt fiat exinde quòd Rex mandet. Et ita vtimur in Regno, & ſic debet intelligi quod notat B. in ſumma Longobard. de his qui ad mor. ci. ſunt. l. prima. & de his qui ad pla. ad conten. l. cuiuſcunque hominis proprietas. in fine.

e *Munificentiæ.* Sed illud quæritur: Pone, quòd aliquis feudatarius debet priuari illo feudo propter cauſam fortè proditionis in aliquibus, ad quem reuoluuntur bona mobilia eius, de quibus hîc dicitur, poſt mortem militis vel Baronis debebit fieri ſolenniter inuentar

ANDRAEAS

iurantibus poſſet. loquitur enim in Comite & Barone feuda tenentibus. Rari autem ſunt vaſalli non feudales, ad rara non extendit ſe. ff. de vſucap. iuſto. in princip. de legib. nam ad ea. Litera tamen dicit, quòd non debet recipere, aliàs, dicere per quod etiam voluntarie iurantes excludit. Sed dic quòd multò magis: quia ſi eſt huiuſmodi pœna in filio, ad quem coniunctim poſſeſſio præſens deſcendit, & cui ſola deerat adminiſtratio. ff. de liber. & poſthum. l. in ſuis. de reſtitut. ma. cùm miles. fortius in eo, qui nullum ius tale habebat. Vbi magis exceditur, debet ſeuerius iudicari, extrà de exceſ. præla. c. fin. in fin. Vel pari ratione idem erit. ff. ad leg. Aquil. illud. Quantum verò ad non feudales vaſallos erit idem, quia recipere ſacramenta talia ſignificãt quandam ſuperioritatem & præeminentiam: hanc non concedit ſine ſua licentia Imperator, aut Rex dominus Regni, ſuprà de offic. magi. Iuſtit. ea quæ ad ſpeciale decus. Et licet ſint rari hi vaſalli, eadem tamen eſt ratio in eis, quæ feudorum vaſallis. Vbi verò anteceſſoribus dominis iuraſſent non feudales vaſalli, ſeruabitur quod conſuetum eſt. Nam litera dicit obtenta licentia, prout moris eſt, & inhibet tantùm in Comite & Barone in feudo. [Idem dicendum eſt de illis, qui promittunt, aut confitentur ſe vaſallos alterius, quod valet ſecundum Mart. de Fano: & verum eſt certo modo, maximè ſi non vaſalli alterius: quia alij domino non præiudicaret confeſſio. Nec ergo fiſco, quando eſt homo demanij Regis: licet ad ſeruitia confeſſata teneatur, quando non eſt præiudicium alterius domini, dictum eſt ſuprà de probat. in cauſa homagij. l. probationum defectum. [Item not. quòd litera aſſecurationis vaſalli, vt dicit gloſſ. datur tenenti: nec dantur ſacramenta, niſi quòd firmam poſſeſſionem, vt tutius & ſecurius teneat, poſtquàm homines & habitatores iurauerunt ei, qui non præſumuntur immẽtores, &c. C. ad legem Iul. reper. l. fi. Iurantem illa ſex, incolume, tutum, honeſtum, &c. vt in epiſto. Philiberti de for. fidelit. & xxij. q. vlti. cap. de forma. non ergo per hoc probat ſe dominum. ff. de decur. l. habemus. de vſufructu leg. l. vxori. §. ſceptrum. C. vnde cog. l. non hoc.

Comite vel Barone. Quæro, vtrum exbannito domino liberentur vaſalli à ſacramento fidelitatis? & dic quòd ſic, per gloſſam in l. ait prætor. §. miles. ſuper verſi. ſacramento. ff. de his qui notan. infam.

DE YSERNIA.

infam. & melius in gloſſa in x. collat. hîc finitur lex Corradi.

Item quæritur hîc, & in l. præſenti, aliàs, dohanæ, quòd ſi vaſallus Comitis vel ruſticus militis committit crimen læſæ maieſtatis, quòd perſona pertinet ad Regem, ſed bona ad Comitem, vel militem pertinent, ſecundum Carolum in Longobard. in titu. de his qui iudic. ſunt ad mor. in fine. & ita obſeruat Regia conſuetudo: quod nota perpetuò. Petrus de Monteforte.

De renuntianda morte Baronis Imperatori. *Rub.*

Poſt mortem. Hæc corrigitur per c. Honorij, ſi contingat, &c. quia non Rex, ſed Baro confert perſonæ idoneæ præſentandæ Regi: & perſcrutabitur, vt videatur, quòd non ſit Regi ſuſpecta: argumen. de iure emphyt. l. fin. §. j. aliàs ſufficeret præſentare tantùm, ſi Rex non dicat cauſam, quare propter ſuum intereſſe non debeat fieri, ſicut de electione prælati, extrà de elect. capit. inter. in fine. ſed non ſeruatur dictum c. Honorij: certè pro tanto, non quod fit, ſed quod fieri debet intuendum eſt. ff. de officio præſid. l. licet. Hic ſumitur, quis dicatur Baro, quia ille, à quo tenetur feudum quaternatum, vel caſtrum, diximus ſuprà in l. ſi quis Baro. & in tit. de capi. qui Cur. vendid. l. j. §. ſimiliter. [Omnia caſtra ſunt feuda quaternata: ſed non conuertitur, ſuprà de officio mag. Came. l. magiſtro. & de officio Ba. l. j. in fine. [Et feudum eſt de viginti vnciis in Regno. & dic ea quæ dicta ſunt ſuprà in conſtitut. licentiam. [Quæ autem ſint feuda quaternata, diximus in titu. de controuer. feu. apud pares c. j. [Feudum quaternatum conceditur per Regem, & mobilia omnia ſunt Regis, mortuo, vel damnato illo tenente, de hoc diximus in tit. de pace tenenda. c. ij. [Condemnationes pecuniæ vaſallorum ſunt Baronis, cuius eſt vaſallus: quia eſt ordinarius: & habet feudum cum omnibus iuribus, pertinentiis, & iuriſdictionibus omnibus. Et ſic damnãtur ad publicationem bonorum burgenſaticorum, & omnium, exceptis his, quæ à Barone tenẽtur, quæ ſunt Regis, diximus in d. c. iiij. Nam non eſt præſumendum habuiſſe mobilia de feudo, argu. C. arb. tut. ſi defunctus. Vnde ſicut perſona eſt Regis, vt ſuprà in conſtitu. quia frequenter. in fin. erit & id, quod non eſt feudale, quod tenebat ab alio: quia res ſequuntur conditionem perſonarum: non econtrà. C. de imponen. luc. deſcri. l. j. in fin. pro quo eſt ff. de ædil. edicto. iuſtiſſimè. [Nam & ſi eſſent fruct

inuentarium? & diſtingunt iudices Magnæ Curiæ & ſic præcisè tenent, quod iſte feudatarius feudum illud, ſiue quaternatum, ſiue non teneat immediatè à Curia, tam ipſum feudum quaternatũ vel non teneat ille ab alio Barone vel Comite, tunc in caſu prædicto ipſum feudum deuoluitur ad illum maiorem Baronem vel Comitem à quo ipſum tenebat Sed bona prędicta eius mobilia ad fiſcũ pertinent.

a *Recepta.* Scilicet aliquo releuio, vt ſubiicit. Et no. ꝙ illud quod in Regno appellatur releuiũ, lex videtur appellare introitũ. ff. de leg.iij. his verbis. §. fi. [Sed cui debetur iſtud releuiũ Curiæ, vel illi Baroni, per quẽ fit executio, & inductio in poſſeſſionem? & videtur quòd illud releuium debet concedi illi Baroni, qui exequitur, vt ita fieret relatio ad proximius dictum. vt not. ff. de iuriſd. omnium iudicum. l. ſi idem, cum eodem in fi. & ita tenebat Curia Imperialis ſicut etiam vidi contineri in pluribus priuilegiis tempore Impe-

ratoris

curabimus deſtinare: & quod id, q́d tenet ab eo, ſiue ſit Caſtrũ, ſiue ſit terra plana, ei cui nos cõceſſerimus, debeat aſsignare: ſuſcepto tamẽ mãdato noſtro, & nulla mora ꝓtracta, Comes vel Baro, illud exequi procurabit. a Recepto veruntamen b aliquo releuio, vt eſt moris, quod quantitatem decem viciarum auri non excedat, pro aſsignanda poſſeſsione terrę conceſſæ.

ratoris indultis. Sed aliquando ſuper hoc dubium vidi interrogari per Regem iudices Magnæ Curiæ, qui reſponderunt prædictum releuium deberi Curiæ, & non illi Baroni: & poteſt eorum reſponſio iuuari per l. ff. de contrahẽ. emp. l. ſi quis ſub hoc pacto, & de ſeruis expor. l. Titius. Nam ille Sub baro ſeu minor Baro, cui aſſignãda eſt poſſeſſio per maiorem Baronem quodã modo cauſam habet à Curia, quæ ſtatuit hãc l. & ſic Curia ſiue rex potior habẽdus eſt, qui fuit author legis, vt in præalleg. l. dicitur, & faciunt ad hoc ea, quæ no. C. de iu. emphy. l. fi. circa princip. in gloſ. quæ incipit, vendere, &c.

b *Aliquo.* & hoc eſt quod dicitur releuium, quod releuiũ debet eſſe ipſius Comitis, vel Baronis, à quo ipſum feudum tenetur, non regis, licet feudi conceſſio ſpectet ad Regem, vt hic apertè dicitur.

c *Decem vnciarum.* Imò videtur quod deberet eſſe quinquageſima pars æſtimationis, vt C. de iure emphyteutico. l. fina. in fin.

De

ANDRAEAS

fructus feudi à ſolo ſeparati tranſmitterentur ad extraneum hæredem, & non eſſent domini feudi. ff. de vſufru. l. defuncta. & quod inde quæſitum eſt C. de bon. quæ liber. l. cum oportet. §. & ſiquidem. [Feudum quoque non quaternatum redibit ad dominum, à quo tenetur. [Item ſi feudũ quaternatum eſſet paternum, & haberet fratrem, aut nepotem, ipſi ſuccederent, non Rex, infra tit. l. j. vt de ſucceſſionibus. [Suſcepto aliquo, ſcilicet, ab illo Comite, vel Barone quia illius erit hoc releuium, nam ad proxima fit hæc relatio, cum grauetur, quia Rex feudum, quod tenebatur ab eo contulit alij. releuabitur in hoc, vt habeat inde vncias x. ff. de iureiur. l. eum qui. [Hic ſumitur nomen hoc releuium, quia non eſt verbum iuris, ſed eſt ab vſu & forma loquendi, quæ dant vocabula. ff. de ſupel. lega. l. Labeo. quaſi releuet, & adiuuet dominum. Vnde & filius vel alius ſuccedens, quia eſt moris ſoluit releuium. contrahentes vero non, ſicut ementes & donatarij, nec filius quãdo ſibi ſucceſſuro pater donaret, niſi tũc donaret omnia bona ſua. [Item pro noua conceſſione feudi facta per Regem non præſtatur releuium, ſicut hoc plenè diximus in titu. per quos fiet inueſti. §. ſed & Rex. [Hoc etiã dicitur Laudimium vulgare vltramontanorum in l. imperialem. §. præterea. in gloſſ. quia laudatur & approbatur alienatio à domino, ſicut id quod præſtat emphyteuta, & quinquageſima. C. de iure emphyteu. l. fin. [Soluitur etiam iure Roma. pro introitu militiæ. ff. de legat. iij. l. penultim. §. fina. [Sunt etiã iuriſdictiones temporales. ff. de vſufruct. lega. quarto. [Item hoc releuium non ſoluitur ab eccleſia. [Sed Baroni & Comiti pro feudo non quaternato quod teneatur ab eis ſoluitur releuium ab hærede. [In iſtis ſpectatur conſuetudo, de hoc plenè dictum eſt in titu. de capit. Corra. §. ſimiliter. [Et quidem ſecundum vſum Curiæ de feudo nouo ſoluitur releuium, & eſt medietas fructuum illius anni. [Quantum aſcendit ſeruitium ſtatur regiſtris. Vt ſi ſcriptum ſit feudum datum pro viginti, ſoluet decem. Sed ſi eſt feudum antiquum quia ſuſpicatur Curia ſeruitium diminutum, & occupatum, facit inquiri Curia de valore feudi, & recipit medietatem valoris inuenti per inquiſitionem, præmiſſa ratione, quia in contractibus non ſoluitur releuium. [Mulier pro dotario non ſoluet releuium, quando petit aſſecurationem ſecundum formam proximæ conſtitutio. mulier quæ dotarium. [Hæc feuda quaternata dicuntur mobilia, alia feuda plana, vel de tabula. Diximus in titulo, de controuer. feu. apud pares. c. j. In quaternatis tantum loquitur, in aliis denunciabitur mors ei, à quo tenetur, vt in titu. quo tempore miles. l. j. & per argu. à contrario, quod fortiſſimum eſt. ff. de offic. eius. l. j. §. huius rei. [Sacramenta tamen hominum etiam feudi non quaternati petentur à Curia Regia, vt ſupra. l. proxima. non à Comite ſeu Barone, quia Rex eſt dominus perſonarum, vt ſupra dicitur. Ad quæ petenda non eſt tempus præſcriptum, ſed ad denunciandum mortem eſt annus & dies, vt in dicta l. j. & in titul. quæ ſit cauſa prima. §. j.

P*Oſt mortem Baronis.* In tex. mobilia etiam decedentis. Sed quæro de quibus mobilibus intelligatur, cum nedum mobilia alia, ſed omnes fructus à ſolo feudi ſeparati tranſmittantur ad extraneum hæredem feudatarij, vt in l. defuncta. ff. de vſufru. & quicquid inde quæſitum eſt. l. cum oportet, & hic per dominum Andræ. Dic quod loquitur de mobilibus paratis pro inſtructione feudi, quæ partem feudi eſſe videmus, vt in l. ij. C. de verbo. ſignificatio. & videtur colligi ex his quæ no. And. §. ſi verò violator. de pace tenenda. Petrus de Monteforte. Nota ex iſta conſtit. & gl. j. quod Rex habet, & poteſt concedere omnia feuda quaternata, etiam ſi ab alio vel ſub alio Comite, Barone, vel feudatario teneantur, vt hic argumen. in authentic. de exhibend. reis. §. oportunum &

xvj

DE TSERNIA.

xvj. quæſtio. vij. c. omnes baſilicæ concedit feudum quaternatum, quod ſpectat ad Baronem ſub quo tenetur ratione vtilis dominij, quod eſt contra communem regulam, quia vtile dominium præfertur directo. ff. ſi ager vectig. l. j. ff. de ſuperficiebus. l. j. §. quod ait. Sicut eſt ſpeciale, quod fiſcus regalis ratione partis minimæ, quam habet in re, vendit totam rem. C. de commu. rerum alien. l. multum & de vend. rerum fiſ. l. j. alias fi. ſed militare ſeruitium, quod debetur pro ipſo feudo præſtabitur Baroni, argumen. bonum dicta l. fi. alias prima: de vendi. rerum fiſca. vbi dicitur quod licet fiſcus vendat rem totam, ratione partis quam habet in ea tantũ, tamen pretium partis alterius quod recipit, debet reſtituere domino illius partis, & ſic tenet communis obſeruantia, & cõſuetudo, quæ eſt optima legum interpres. l. ſi de interpretatione. ff. de legibus. [Sed pone quod feudatarius qui tenuerat feudum quaternatum à Barone ſeruiebat ſibi pro ipſo feudo de ſeruitio vnius militis, cũ tamen idem ſit eius valoris, vt pro ipſo deberetur ſeruitiũ quinque militum, ſecundum generalem obſeruantiã, & ordinationem communiter in Regno Siciliæ, ad rationem de annuis vnciis xx. pro quolibet ſeruitio militari. Feudatario vero decedente ſine filio legitimo, dominus Rex illud feudum quaternatum alteri ſuo benemerito ſub debito, & conſueto ſeruitio conceſsit. Nouus feudatarius vult ſeruire dicto Baroni de vno milite, ſicut ſeruire conſueuerat prædeceſſor. Suus Baro requirit ab eo ſeruitium pro valore annuo ipſius feudi, ſcilicet, quinque militũ. De hac q. fuit de facto dubitatum, ad quod videtur primo dicendum, quod nouus feudatarius non teneatur niſi ad ſeruitium vnius militis, ſicut prædeceſſor ſuus tenebatur, quia noua conceſſio Regis ſic ſe habet, quæ ſeruanda eſt. l. j. §. ſi conuenerit. ff. depoſiti. C. de pact. l. traditionibus. [Contra videtur, quod Baro poſsit petere ab iſto feudatario ſeruitium quinque militum, vt illa verba ipſius nouæ conceſsionis, ſcilicet, ſub debito & conſueto ſeruitio, referantur ad præfatam generalem ordinationem communiter obſeruatam, videlicet, vt pro ſingulis annuis vnciis xx. debeatur vnum militare ſeruitium. argu. ff. de ædil. edi. l. quod ſi nolit. §. qui aſsidua. ff. de aqua plu. arcen. l. ſi prius. §. placuit. & ff. de euict. l. ſi fundum. & hoc vltimum videtur nobis continere veritatem. Rex enim habet ius ſolum concedendi feudum, non autem ſtatuendi ſeruitium, quia illud eſt Baronis à quo tenetur feudum vt ex ſupradictis patet, vnde non poteſt aliud ordinare in præiudicium Baronis. ar. C. de iu. l. nemo exterus, & iuſtum eſt vnicuique rem ſuam committere. Quid enim ſi hic feudatarius qui deceſsit, augmentauit feudum per induſtriã vel diligentiam ſuam, vel auctum eſt feudum per excadẽtias, quę peruenerũt ad illud, nonne hoc augmentum pertinebit ad Baronem inquantum ſpectat ad ſeruitium militare? & certe ſatis videtur quòd ſic, & ſicut commodum, & augmentũ totius feudi pertinet ad Regem quantum ad conceſsionem, & illud bene Rex concedit, ſic & augmentum ſeruitij pertineat ad Baronem, ar. ff. de leg. ij. l. cum fundus. & ff. de vſufruct. l. item ſi fundi. §. j. inſtitu. de legi. patro. tute. [Præterea dominus Rex quando concedit feudum quaternatum ſecundo feudatario, debet ita augere cauſam Baronis, ſicut faceret de ſua, ſed quando Rex donat feudum ſuum antiquum, quod per excadentias peruenit ad manus ſuas. quod quidem non eſt in regiſtris pro certis ſeruitiis annorum, non donat illud ſub antiquo, & conſueto ſeruitio, ſed facit inquiri de annuo valore, & poſt inquiſitionem factam in conceſsione quam facit, diſtinguit militare ſeruitium, ponendo deberi per feudatarium pro annuis viginti vnciis ſingulis vnum, & integrum militare ſeruitium. ergo hoc idem facere debet Rex in conceſsione feudi quaternati,

De ſuc. fil. &c. Rubr.

I*N aliquibus.* Hæc conſtitutio loquitur vniuerſaliter de ſucceſſione filiorum tam baronum vel comitũ, quàm Paganorum ſeu Burgenſium. Et ſic tam de feudalibus, quàm de non feudalibus rebus, hoc ſeruatur: vt ſi decedat aliquis derelictis filiis tãtum, vel filiabus tãtum, ſuperſtites filij, vel filiæ ſuccedũt: ſi verò habeo filios & filias, & ſorores non nuptas: ſoli filij ſuccedant qui debent maritare ſorores & amitas ad paragium: & in hoc derogatur legi, ſecundum quam æqualiter ſuce

De ſucceßione filiorũ Comitum & Baronum.

TITVL. XXVI.

Iſta conſtitutio ſtatuit, quòd ſtante filio maſculo, & filia fœmina deſcẽdentibus ex patre in bonis paternis, tam burgenſaticis, quam feudalibus, ſuccedit ſolùm filius maſculus cum hoc onere, quòd tenetur ſorores & amitam ſecundum paragium maritare: ſed vbi pater nõ habet filios maſculos, nec nepotes maſculos, ſed ſolùm filias fœminas, dictæ filiæ fœminæ ſuccedunt patri in omnibus bonis burgenſaticis, & feudalibus, excluſis agnatis tranſuerſalibus. Verùm ſi dictæ filiæ ſunt minores Rex dabit eis balium in feudalibus: & cùm venerint ad ætatem nubilem, quatuordecim vel quindecim annorum, prouidebit dare eis maritum, & maritare ſecundum paragium eorum. hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

IN aliquibus Regni noſtri partibus conſuetudinem prauã audiuimus hactenus obtinuiſſe, quòd in bonis Comitis, Baronis, vel militis, qui deceſſerit filiis maſculis non relictis, filiæ non ſuccedũt: Sed cõſanguinei quantũcũque remoti maſculini ſexus tã baiulũ puellarũ ipſarũ poſt mortẽ patris accipiũt, quam ſucceſsionem vſurpãt, & ipſa pro ipſorũ diſpoſitione maritant. Quod quidẽ & naturæ dignoſcitur eſſe contrariũ, quæ parentũ votis abſque diſcretione ſexus, tam maſculos, quàm fœminas cõmẽdauit, & iuri tã cõmuni, quã noſtro ſpecialiter derogatur. Hac igitur lege noſtra ꝑ vniuerſas partes & ſingulas regni noſtri valitura ſancim⁹, Patre mortuo

ſuccedunt filij & filiæ, † *Alias Idem.* vt in l. maximum. C. de li. præt. & in l. xij. tab. C. de leg. hæ. In feudalibus verò ſi ſolas filias dereliquit defunctus: aut ſunt maiores, & tũc ſine ſcrupulo ſuccedãt: aut minores, & tũc ſuccedant, ſed recipiũt baiulũ à curia. & cùm fuerint nubilis ætatis, maritabit eas curia ad paragium.

Suce

ANDRAEAS

cùm ſeruitium ipſi Baroni debetur, vt in caſu noſtro præmiſſo, arg. bonum & expreſſum ff. de ſolut. l. j. §. j. ibi, æquiſſimum enim viſum, &c. quæ videtur clara deciſio quæſtionis, & ita eſt veriſimile dominum regem in dubio præmiſſi caſus ſuam conceſſionem feceſſe, ſic agendo cauſam Baronis, vt ſuam. Si enim Rex concedit alicui liberam teſta. factionem, vt C. de inof. teſta. l. ſi quando. conceſſio quidem principis in dubio recipit interpretationem ſecundum ius commune. ff. de vulg. & pup. l. ex facto. in princ. Bartholomæus de Capua.

Ad materiam huius conſtit. vide c. Regis Rober. ſub rub. mortuo Barone quid fiet, quod incipit, in nomine domini. Petrus de Monteforte. In gl. ibi, Sed non ſeruantur dicta capitula Honorij, quia ſuſpenſa fuerunt per Papam Nicolaum quartum ad inſtantiam Regis Caroli ſecundi: ſed dicta ſuſpẽſio eſt quo ad pœnas in eis appoſitas. Ibi, omnia caſtra ſunt feuda ſcilicet quæ ſunt feuda non poſſe eſſe caſtra ſed non feuda, ſicut habet Salerni, Caſinenſis, & Cauenſis, & aliæ eccleſiæ in Regno. Petrus.

De ſucceſſione filiorum. Comitum, & Baronum. Rubr.

I*N aliquibus.* Conſuetudinem prauam. Et ſic tollenda eſt tanquam corruptela in auth. vt nulli iudi. § j.

Filia vero non ſuccedent.

ADDITIO. *Add. an filia ſuccedat in feudo, vide per Bal. in l. j. eod. tit. ff. de ſuis & legi. Ca d. conſil. ij. in tit. de feud. incip. an fœmina. Bal. conſi. cclxxxv. incip. factum tale eſt in ij. volu. Angel. conſi. ccxlij. incip. punctus talis eſt. Petr. de Anchar. coſi. clxxxiij. incip. D. Lazarus. Lud. Roma. conſi. xxxiij. incip. viſo inſtr. tura tenore. Raphael Cuma. conſil. cxxxvij. incip. conſultis & infraſcripti. Raphael Fulg. conſi. cccxx. incip. nobilis de forciate. Paul. de Caſt. conſi. lxx. incip. quãquam mulieres fœmine fuerint. Alex. de Imol. conſi. xxx. incip. omne datum in j. vol. Idem Alex. conſi. x. incip. ponderatis his qua vol. v. Philip. Corne. conſ. xc. j. incip. aperta fronte. vol. j. Idem Philip. conſil. cxcvj. incip. præſentem conſultationem vo. ij. Soc. conſi. xix. incip. pro diuiſione prædicta in j. vol. Idem Soci. conſi. xxv. incip. viſo inſtrumẽto Romanorum in ij. vol. Franc. de Curt. conſi. xlviij. in ip. Dux Mediolani Philippus.*

Sic de iure feudorum, vt in titulo de ſucceſſione feudi. § fœminam. & de his, qui feud. dare poſſunt. §. cum verò. quod corrigitur hic, quando non habet fratrem maſculum.

Patre mortuo ſucceſſionem. Nunquid ſit idem in matre, quod in patre, quòd à ſucceſſione matris filiam repellat, & filius ſolus ſuccedat? videtur quòd non, quia hoc eſt odioſum, quod eſt reſtringẽdum. ff. de liber. & poſth. eũ quidam. ¶ Et ſi idem voluiſſet in matre, dixiſſet, nõ dixit, ergo omiſit C. de cad. toll. l. pen. Econtra videtur quòd ſic, quia dicit parentes. Tunc etiam idem de matre poteſt intelligi. ff. de li. agno. l. ſiquis à liberis, in princ. & §. j. & §. ſiue parens, & de in ius vo. l. quicunque. §. parentes, & de his qui no. infa. l. parentes, ſic eſt differentia, dicat filios vel liberos. ff. de teſta. tute. l. quid ſi nepotes, nec hæc conſtitutio eſt odioſa, quia per eam reditur ad ius antiquum, vbi idem erat, quòd filia non ſuccedebat, vt l. maximũ vitiũ. C. de libe. præte. pro quo eſt. ff. de pact. l. ſi vnus. §. pactus. ibi, quòd ſi in ſpecie, & eadẽ eſt ratio in matre, nec diuerſitatis ratio reddi poteſt. ff. de ver. obl. l. à Titio. ad l. Aquiliã. l. illud. ¶ Appellatione patris videtur cõtineri mater. Sic ſoror appellatione fratris. ff. de pact. tres fratres, de verb. ſign. l. j. & de le. iij. l. qui duos mulios.

ADDITIO. *Adde Alexand. de Imola conſi. lxxv. incip. animaduerſis. in iij. volum.*

Sed certe de ſucceſsione defunctorum maſculorũ loquitur, quia in prin

DE YSERNIA.

in prin. dicit poſt mortem patris, & poſtea ſequitur, patre mortuo; & poſt, patri decedenti. quod autem dicitur, quæ parẽtum votis, &c. ponitur in vim rationis, non in vim dictæ huius conſtitut. De hoc eſt magna altercatio, & illi qui dicunt idem in matre, dicunt fratrem de bonis maternis debere dare paragium ſorori, non ſicut meram dotem, ſed tanquam portionem legitimam, vt plenè ſequitur.

Super verbo, quintum decimum. Dicit gloſſ. quòd nubilis ætas tũc incipit, quod intellige quantum ad hoc, vt teneatur maritari, ſed poteſt maritari ſoror, ſcilicet, in xij. anno. inſti. de nup. in princip.

ADDITIO. *Adde l. minorem. ff. de ritu nuptia. l. continebatur. & c. attestationes de deſponſa. impu.*

Et ſi antè nubat, & cognoſcatur ſit matrimonium, quia malitia ſupplet ætatem. extra de deſpon. impu. c. de illis, quod corrigit gl. iuris ciuilis, quæ dicit cognoſcentem teneri de ſtupro inſtitu. de nupt. in princip.

Super verbo maritare. Dicit gloſſ. quod ſi pater dedit dotem filiæ de paragio vel frater, excluditur filia ſiue ſoror etiam à ſucceſſione materna, vt in Long. e. l. ſi pater filiam. Licet hæc conſtitutio non aperiat de materna. Hæc gloſſ noua eſt, & non eſt in alio apparatu, & l. ſi pater filiam non dicit hoc. imò dicit de paterna & fraterna ſubſtantia, & in conſtitutione ſequenti, vt de ſucceſſionibus intelliguntur omnes, etiam ſororem excludi à ſucceſſione, ſi ſit dotata de bonis eius, de cuius ſucceſſione agitur, vt ibi gloſſatur per l. quoniam nouella, in fin. C. de inoffi teſta. Item contrarium dicitur in ſimili, ſcilicet, quãdo nupta per patrem vult ſuccedere in feudo materno, & filiam in capillo excludere. Quod viſum eſt antiquis peritis Regni, quòd ſuccedat nupta, illa ratione, quia dotata excluditur à ſucceſſione dotantis tantum, vt not. in ſequenti conſtitutio. ſuper verbo, excluditur. Non ergo hæc gloſſ. bona eſt, niſi dicas filium excludere filiam ſororem ſuam etiam in ſucceſſione matris, ſi det dotem ſorori pro illis bonis, ſcilicet, ſecundum paragium, licet ſit dotata de bonis patris. nam paragium eſt portio, quam habet de bonis, quod habere debet ſine aliquo onere ad exemplum debiti bonorum ſubſidij. C. de inofficio. teſtamen. l. qui. Vnde non eſt vera dos, cum dos ſine matrimonio eſſe non poſſit. at hoc paragium habet ſi alteri non nubat, argumen. ff. de conditionibus & demonſtrationibus. l. Titia. §. ſin autem, & plenius infra ſtatim dicetur. ¶ Alij periti dicunt, quòd à ſucceſſione matris non excluditur per filium, niſi in feudo, propterea quia recipit dotem à patre, nam ſtrictius debetur filiæ materna hæreditas, quàm paterna, vt not. hoc in titu. de eo quod pater filiæ nc. habet relin. l. j. in fin. de ſanctiſſimis Epiſcopis. authentic. ſi quia mulier. ¶ Alij approbant, quod per conſtitutionem iſtam præferatur filiis etiam in ſucceſſione matris. Sed dicunt filium ſorori etiam dotatæ de bonis patris debere dare paragium de bonis matris ſicut portionem legitimam, non ſicut meram dotem, & hoc infra plenius dicetur.

Si vero minores filiæ. Scilicet ſui iuris, quia ſi eſſent in poteſtate forte aui paterni, vel alterius non haberet locum Balium quod æquiparatur tutelæ. ¶ Tutela autem eſt in capite libero. ff. de tute. l. prima. & not. infra de iure Baſij in l. minoribus. Sed non videtur, cum hic habens in poteſtate etiam ſi eſſet pater excluderetur à ſucceſſione feudi, vt in proximis. ſed qui non vocantur ad ſucceſſionem nec ad tutelam. nam vbi ſucceſſionis eſt emolumentum ibi, &c. inſtitu. de legiti. patro. tute. ſed ibi dicit, plerunque. Item

loquitur

tam filios, quā filias puberes, aut maiores, minorésve ad parētum a ſucceſsionem abſq; ſexus diſcretione vocari. Si autem filij maſculi vnà cū filiabus, fœminis autem etiam [b] ſororibus patri decedēti ſuperſint, cuiuſcunq; conditionis pater fuerit, Frācus videlicet, aut etiam Lōgobardus, miles vel Burgēſis in ſucceſsione bonorū [c] præferri volumus [d] maſculos fœminis. Dumtamen ſorores, aut amitas, fratres, aut [e] nepotes pro modo facultatū ſuarum, & filiorū ſuperſtitum numero ſecundū paragiū debeant [f] maritare. Cæterum ſi tantum fœminę ſuperſtites fuerint, ipſas ſi maiores ſint, excluſis aliis cōſanguineis, volum⁹ ad ſucceſsionē admitti. Si verò minores

a *Succeſsionem.* Sexus, not. ſimile C. de liberis præteritis exhæred. l. maximum vitium.

b *Sororibus.* Scilicet defuncti, & amicis filiorum.

c *Præferri.* Nota, quod concord. cum iure Longo. vt filius excludat filiam in ſucceſſione paterna.

d *Maſculos.* Commodius enim eſt ita iura cōſtitui, vt plerunque hæreditates ad maſculos cōſueverent, vt inſti. de legitim. agnato. ſuc. circa princip.

e *Nepotes.* Scilicet, filij fratrū, ſcilicet, vt tantum habeat quælibet filia, quātum quilibet filius, & tantū quęlibet amita, quantum quilibet nepos, & probatur hæc computatio ſupra de ban. & foriudica. leg. foriudicatorum. C. de caduc. tollen. l. vni. §. ſed vt manifeſtetur in fin. §. ff. de leg. j. l. virilis, & ff. de ver. ſignific. l. virili, & ita videtur eſſe correctum quod eſt in iure Longobar. de eo quod pater filiis vel filiabus neceſſe habet relinquere.

f *Maritare.* Et nota ꝙ ſi pater dedit dotem filiæ de paragio, vel frater, excludit filia ſine ſoror à ſucceſſione materna. hoc non dicit l. illa, ſi pater. quia loquitur de paterna & fraterna ſucceſſione, ſed de ſucceſſione materna, vt in Longo. de ſuc. ceſ. l. ſi ſorores in cauſa in

ANDRAEAS

loquitur, quando inuitus vocabatur ad tutelam, nec excludatur indiſtinctè à ſucceſſione, ſed quando frater eſt cum patre. Item feudum æquiparamus caſtrenſibus, quia omnis militia eſt de publico in authen. de exhib. §. optimum. ſi autem caſtrenſia peruenissent ad hunc, qui eſſet in poteſtate aui in perſona ſua deſinerent eſſe caſtrenſia. ff. de acquiren. hære. per procuratorem. [Sed etiam minori xv. anno. poſſet donari feudum à principe. Vel ſi emeret de pecunia ſua & princeps cōfirmaret, tunc princeps videretur donare. de verb. ſignifica. l. lege. [Nam ſine principis confirmatione non valeret emptio, & omnibus his caſibus pater non habet vſumfructum. C. de bonis quæ lib. l. cum multa. & l. cum oportet. §. excepti. [Cum ergo ei, qui habet in poteſtate, nec quantum ad vſumfructum, nec quantum ad ſucceſſionem aliquid de feudo pertineat, quia non habuit Baiulum per Curiam. Ratio, quia Baiulus eſt tutor, qui non datur, niſi capiti libero, vt dictum eſt. nec enim deſinit cum habere in poteſtate, quia non habet vſumfructum, vel quia lex denegat ei ſucceſſionem. Nam & filius in poteſtate habet peculiū caſtrenſe, & tutela defertur illi, qui ſuccedit, vt dicto titul. de leg. patro. tute. ad fin.

Quintum decimum. Alia litera habet xxv. dic ſupra de reſtitutio. mino. l. minorum iura in fin. [Vtrum autem hæc conſtitutio habeat locum tantum ab inteſtato? nam in feudo ordinatio defuncti non valet in titul. de feud. ſucceſ. c. j. [Sed ſi pater Burgenſis in Burgenſaticis inſtituat ſibi hæredes filium & filiā, an valeat? hæc enim conſtitutio debet eſſe vniformis, vt loquatur tam ab inteſtato, quàm ex teſtamento. Reprehenſi enim fuerunt, qui aliam obſeruationem faciebant tam in ſucceſſione fœminarum quàm maſculorum in l. maximum vitium. in princip. C. de lib. præte. & gloſſ. videtur hoc determinare, dum dicit, videtur eſſe correctum quod eſt in Lombarda, de eo quod pater filiis. l. ij. licet hoc dictum glo. poſſit referri tantum ad id, quod dicit dicta l. ij. de patre volente iudicare de rebus ſuis filiæ vſque ad quartam portionem. [Dicendum eſt quod huiuſmodi pater teſtator aut viuit iure Romano aut Longobardo. Si iure Romanorum, poſſet facere teſtamentum, & inſtituere filiam vnà cum filio. Nam & extraneum prorſus poſſet, dimittendo legitimam filio, quæ eſt hodie tertia iure inſtitutionis, non quoquo relicti titulo, vt in authen. vt cum de app. cog. §. aliud. Tot iura, tot leges hoc dicentes non debemus faciliter dicere debere corrigi per generalitatem huius conſtitutionis, quæ nihil exprimit de teſtamento, arg. C. de inoffi. teſta. l. ſi quando, nam iura non corriguntur, niſi quando expreſſim dicitur, vt in authent. quibus modis naturales efficiuntur ſui. §. tribus. [Debet quilibet habere liberum arbitrium in teſtando. C. de ſacroſanctis eccleſi. l. j. Nam nec inter viuos debet interdici alicui rerum ſuarum alienatio. ff. ſi quis à pa. fue. manu. l. ij. Sed ſi iure Longobardorum viueret hic pater, tota ſubſtantia debetur filio non ingrato. [Poteſt tamen tertiam partem dimittere pro anima ſua, & ſicut poteſt dare pro anima, eadem ratione poteſt dare & filiæ ſuæ. Nam ſi diuideret cum filio in vita ſua, licet diuidere non cogatur, medietatem dabit filio, reliquam medietatem retinebit ſibi, quam poterit dare cui vult, dicit Carolus in dicto titu. de eo quod pater filiis. l. iij. in fin. & de ſacroſanct. eccle. authen. ſi qua mulier. [Item pone hoc, ſi inſtitueret filiam in tanta quantitate, quantum eſt paragium, quod à fratre ſibi deberetur, valeret talis inſtitutio concurrens cum hac lege. Si aliud plus eſſet in inſtitutione, vel legato paragij, vt ſi exprimeret quantitatem, quam diceret debitori pro paragio. Sed tunc non crederetur ei dicenti tantum deberi à filio ſuo, quia dicimus paragium conſiſtere in tertia parte, quam habere deberet, vt infra ſequitur. Et ideo ſi plus diceret, vel minus, non ſtaretur ei, & eſſet ſicut quando debitor legat creditori, quod deberet inſti. de leg. §. econtrario. Si tamen paragium eſſet decem, & pater inſtitueret filiam in quindecim, aut haberet pro paragio quindecim, & illa

DE YSERNIA.

la quinque eſſent de parte prædicta, quam poſſet dare, cui vellet, videtur valere, ſicut ex ſuperioribus patet. Nam debet valere omni iure, quo melius valere poteſt, etiam ſi non valeret, vt agitur: & alio modo valere poſſet. ff. de tranſact. l. & poſt rem §. fin. de ſer. l. ſi tam anguſti. de ſeruitute ruſticorum prædiorum. l. via in prin. In veteri apparatu licet non in nouo, ſuper verbo, dumtamen ſorores, eſt gloſſ. huius tenoris. Sed quid ſi fratres maſculi volunt maritare ſorores, & dare ſibi dotes ſecundum paragium, qualiter ſubueniatur ſororibus? Dico quod ſorores poſſunt petere partem ſucceſſionis, cum ſecundum verba conſtitutionis fratres ſub modo maritandi in ſucceſſione præferuntur eiſdem. quo non impleto, per eoſdem fratres filiæ non repelluntur à ſucceſſione, vt C. de his quæ ſub modo. l. j. ff. de annuis legatis. l. liberto. §. Lucius. & de conditio. & demonſtrat. qui hæredi. cum ſuis ſi. Sed ſi fratres quando ſorores petunt ſucceſſionem, dicant ꝙ volumus ipſas maritare, & dare dotes ſecundum paragium, ſoror poteſt petere ſibi caueri de hoc adimplendo, vt ff. de legat. iij. ſi tibi legatum, & de fideicommiſſar. lib. cum in teſtamento. & not. in dicta l. C. de his quæ ſub modo. l. j. cum modus & conditio in hoc æquiparentur, vt ibidem no. aperte. Et ſecundum iſtam viam cauſa iſta ventilari & tractari ac terminari poterit in magna Curia, ſi ex cauſa ſucceſſionis petatur feudum, ſeu pars feudi quaternati. Andræas de Barulo tenendo hanc gloſſ quæ fuit famoſi doctoris, multa quæ ſequuntur in hac gloſſ. non habebunt locum, ſicut patebit. Videtur tamen fratrem omnino præferri, etiam in ſucceſſione ſimpliciter, & teneri ad dotes conditione ex hac conſtitutione. Nec poteſt præferri ſub modo maritandi. non enim dicit litera, dumtamen maritentur, ſed dicit dumtamen debeant maritari, videtur quidem repetendum verbum volumus quod eſt ſupra ibi præferri volumus maſculum fœminæ. Volumus, autem quod debeant maritari, & ſic verbum, dumtamen proprie ſtabit cum verbo debeant, quia ſi dicamus, dum importare modum, verbum debeant, non conueniet, quia in modo complectitur iniunctum præciſè, vel cauſatiuè. nam ſi non implet, non conſequitur relictum, vel datum propter illud, vt in dicta l. allegatur, in dicta gloſſ. C. de his quæ ſub modo. l. j. cum concordan. nec poteſt accipi, dum pro conditione. i. cum, pro quo ſit conditio. ff. de conditione, id eſt, cum, per quod ſit conditio. ff. de condi. inde. l. qui promiſit, quia ibi cum, eſt aduerbium temporis futuri. i. quando. ff. de verb. obl. l. centeſimis. §. ſi. dum, videtur eſſe aduerbium temporis præſentis & inſtantis. i. donec, vnde ſi dicimus volumus tantum, ſcilicet, præferri maſculum fœminæ donec debeat maritare. Hic intellectus non eſt conſonans. neceſſario ergo videtur dici, quod verbum, debeat, ponatur in propria ſui ſignificatione, id eſt, vt compellatur frater maritare. nam importat neceſſitatem in eo, qui debet aliquid facere, vel ſcire, vel petere. C. de ſuffra. l. j. in fin. de reſcin. vendi. quiſquis, in fi. vt naſcatur obligatio ex hac l. contra fratrem, quæ vocetur condictio ex lege. ff. de condi. ex lege. l. j.

ADDITIO. *Adde quid importat. Vide quod ſi mandatum eſt indiſferens importat neceſſitatem glo. eſt in cle. accedentes. de ſta. mo. quandoque importat honeſtatem etiam ſi præcedit verbū omnino. quando mādatum nō neceſſitat in c. ſi ver. & ibi gloſſ. in ver. debet de adul. Ab. in c. cum locum, de ſpon. Abb. in c. ſi. de hu qua ſi. à Prala. Abb. in c. intelleximus de iudi. Barto. in l. creditores. C. de pigno.*

[Et exponetur ſic litera præferri volumus maſculū fœminę, dumtamen, id eſt, ita, vel id quod, vel id eſt, vt debeat maritare, & c. vt totum veniat præceptiue, & imperatiue. vel, id eſt, quod præferatur maſculus, & in hoc vocatur fœmina, & quod maritare debeat ſororem, hæc ſunt legis virtutes. ff. de leg. l. legis virtus. [Dicere quod non veniat in vim modi, vel conditionis, vt ita demum præferatur ſi maritet, vel, vt maritet. In hoc enim modus & conditio paria

in prima glo. vt in Longobar. eod titulo. l. ſi pater filiam. licet hæc conſtitutio non aperiat de materna, vt ab ea ſororem excludat.

a *Quintumdecimū.* No. quòd nubilis ætas incipit in xv. an. vt patet in auth. de temp. non ſo. pe. ſup. do. §. & ſi quidem intra ætatē. col. vij.

ADDITIO. *Adde tex. in c. atteſtationes. de deſpon. impu. & glo. ij. in c. Vbi nō eſt. e. ti.* Sup.

cauſa. de rapt. Abb. in c. accedens. de procur. Abb. in c. j. de deſpon. impub. Bal. in l. fi. C. de ſerut. quæ ſine cer. quan. Bar. Ioan. de Imol. Raph. Cum. & Ludo. Roman. in l. j. ff. ſoluto matrim. Paul. de Caſtro in l. ſi ſocer. ff. eod. titu. Alex. de Imola in conſi. xxxix. incip. Viſo themate. in ij. Volu. Abb. in conſi. xij. incip. Ieſu Chriſti Saluatoris in primo Vol. Superantius.

Licet videatur aliud. C. de nupt. ſancimus.

Quintumdecimū. Aliter xxv. & ſecundum hanc literam habetur hic reſpectus ad ius Romanum, ſecundum quod filia peccans in corp' ſuū ante xxv. annos poſſet exhęredari.

ADDITIO. *Adde gl. in c. de rapt. xxxvj. q. j. glo. in c. hoc factum. xxxij. q. ij. Doct. in c. cum cauſa*

filiæ Comitum, Baronum, aut militum ſuperſtites fuerint ipſarum baiulū noſtra excellētia recipiat, ipſum vel ſibi tenendum: vel alij, qui ex fide illud gerere debeat, iuxta approbatam Regni conſuetudinem, concedendum: ac deinde ipſas, cum ad nubilem ætatem peruenerint, & baiulum noſtrum vel alterius ſuperuenientem[a] quintumdecimum annum exceſſerint, de prouiſione manſuetudinis noſtræ, Deum habentes præ oculis, cum bonis omnibus, quæ patris fuerunt, ſecundum paragium curabimus[b] maritare.

Secus ſi poſt xxv. annū, vt in auth. vt cùm de appe. cognoſc. §. qui ex prędictis colla. viij. & nor. C. de inofficioſo teſtamē. l. filiam tuā. & ſic ob. ſ. de iure bal. j. l. minoribus. quod intellige tantùm in maſculo, ne ſit contraria.

b *Maritare.* Et ſic videtur quòd puella non poſſit ſuo arbitrio nubere contra legem. ff. de rit. nup. l. ſciendum. *Vt de*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ria ſunt, & filium ad hæreditatem maternam vocari, & aſtringi pactione, quod lex improbat. C. de inofficioſo teſtamen. l. ſi quando. §. illi. [Sed ſatis videtur continere æquitatem gloſſa prædicta, vt mulier grauata in hoc, quòd præferatur ei maſculus, releuetur in hoc, quòd ſi non dotetur, non præferatur: argumen. ff. de iureiurando. l. eum qui. Hoc eſt nouum, legem aliquid præcipere adiiciens modum, vt certum quid fiat: & ſi non fiat, non habeat locum, quod præcipit: vnum exemplum ſufficiat. ff. ad legem Aquiliam. l. ita vulneratus. in fin. C. de ſecundis nuptiis hac edictali. §. primo. in fine, vbi ſtatuit lex vnum poſſe vxori tantum relinquere, quantum vni filiorum. Ita tamen dicit litera, vt pars quarta debita filio non minuatur: non valeret quod reliquit, ſicut diſpoſuit. Si enim teſtator adiicit modum, eſt lex: quia pro lege ſeruatur teſtatoris diſpoſitio, in authen. de nuptiis. §. diſponat. princeps legiſlator qui eſt lex animata in terris, in authen. de conſulib. in principio, eſt pater ſubiectorum. C. de inofficioſo teſtamento. l. ſi quis in ſuc. vnde faciet in vtilitatem ſubiectorum, quod patet in commodum filiorum, pro quo eſt etiam ff. de pact. l. pactum. C. de fideicommiſſ. l. fina. in fin. ſecundum Grammaticos, cum poteſt eſſe aduerbium temporis, id eſt, quando. Item poteſt eſſe præpoſitio vt vado cum ſocio meo. Item poteſt eſſe coniunctio adiunctiua, vt cum volumus ire Romam mandamus tibi, vt pares nobis equum. Item poteſt eſſe coniunctio caſualis ſeu cauſalis, & tunc, cum pro quia. Primo modo accipitur in dicta l. centeſimis. in fin. aliis modis in diuerſis partibus corporis iuris, quas curioſus lector inueniet. Sed, dum, ſemper eſt aduerbium temporis, & poteſt eſſe præſentis temporis, & præteriti & futuri, vt, dum lego proficio, dum legi profeci, dum legam proficiam, & ſic ſemper accipitur pro donec prolatum ſimpliciter, ſed ſi cùm componatur, cum tamen, quidā dicunt quòd eſt vna dictio, vt in Ouidio. attamen ipſe veni. [Alij dicunt quòd ſunt duæ dictiones, quia profertur in accentu longo, & graui, non producto & correpto. Exponetur ergo dum, pro donec, id eſt, in tantum, vt ſit expreſſiuum futuri temporis, id eſt, volumus præferri, tamen in tantum, quòd debeat maritare, &c. Et tunc non poteſt accipi iſtud, dum, pro, cum, quia cum, facit conditionem, ergo accipietur pro modo, id eſt, pro vt, quia ſi prohibetur in vno, permittitur in alio. ff. de iudi. l. cum prætor. [Item ſi accipiatur pro conditione, multo fortius erit vera gloſſ. illa quia non implendo conditionem illam frater non præfertur.

ADDITIO. *Adde cap. ex tuarum. de Vſu pallij. Et per doct. in c. non poteſt de præbend. in ij.* Superantius.

[Totum hoc eſt diſputare de lana caprina, ſcilicet, de ſubtilitate verbi, quæ relinquitur pertinacibus. C. de conſtitu. pe. l. ij. conſtat enim quod non ſimpliciter & pure præfertur maſculinum, quia dicit, dumtamen, &c. & ſiue accipitur pro modo, ſiue pro conditione idem erit, quia ſunt paria quantum ad hoc, vt dictum eſt, vt non adimplens modum vel conditionem non præferatur. [Pro modo tamen veriſimilius videtur accipi, id eſt, prout, non, pro ſi, quia in ambigua voce legis, &c. præſertim cum & voluntas legis ex hoc colligi poſſit. vt ff. de legi. l. in ambigua. voluntas legis eſt, vt det paragium dotis pro maritagio, in quo ſi deficit frater, noluit priuare fœminam hæc conſtitutio in ſucceſſione, &c. Non obſtat l. ſi quando, quia ad partem ſuam filius vocatur ſimpliciter & ſine onere. C. de inofficio. teſtament. quoniam in prioribus. Ad partem vero ſororis, quæ naturaliter, ſicut maſculus debet ſuccedere, vt in l. maximum vitium, vocatur propter maſculini ſexus prærogatiuam, ex hac l. priuatur fœmina. verum tamen cum hoc onere, vt maritetur per fratrem ad paragium. Et paragium dotis ſit pro portione legitima ſororis, vt infra dicetur, ſic non aſtringitur pactione, vt in l. ſi quando. quia ſi nolit dotare, non compelletur. verum tamen non præfertur, vt plenius infra ſequitur. Item ſupra impropriè locuta eſt hæc lex. Non obſtat ff. de ſtatu hominum. Paulus reſpondit. [Item verbum debet, importabit neceſſitatem, vt neceſſe habeat maritare frater, ſi vult præferri, ſi non vult maritare, fœmina habebit partem ſucceſſionis. [Eſt enim facta hæc lex in fauorem maſculi, vnde beneficium prælationis non confertur in inuitum. ff. de donatio. hoc iure. §. non poteſt, de regulis iuris. inuito, & hoc quando hæreditas eſt diuiſibilis. Secus ſi eſſet feudum, in quo viueretur iure Francorum, vt in conſtitutione ſequenti, tunc preciſè compelleretur ad dotes, ſi nullo modo vellet habere feudum, vt infrà patebit. [Item verbum debet, adaptabitur naturæ negocij, cui apponitur. ff. loc. ſi vno. Item tantum eſt, quòd dicere in lege ſcripta quòd mater, quantum, quòd debeat maritare, quia ſufficit legiſlatori dixiſſe quod vult, cætera ex lege, aliàs, ex eius voluntate colliguntur. C. de legi. non dubium. relinquitur enim legis authoritati. ff. ad Turpil. l. j. §. j. Si ergo mortuo patre frater non vult ſuccedere, vel non vult dare dotes, & requiſitus dicit, nolo erit hæres filia eadem, ſcilicet, ſoror in totum, quando non vult, & in parte quando dotes dare recuſat ſecundum dictum gloſſ. [Sed ex quo recuſauit dare dotes, an poſſit pœnitere, & offerre? videtur quòd ſic. ff. ad Turpil. l. filij mater. §. j. & verum eſt re integra. [Sed ſi fratre dicente, nolo maritare ſororem, dicat volo eſſe hæres, & edat quod eſt in animo, & animi expreſſione per voluntatem. ff. de acquirend. hæredit. pro hærede, qui ſatiſdat. cog. l. inter omnes, inſtitutionibus de hæredum qualitate & differentia. §. finali. non admittetur fratris pœnitentia. C. de iuris & facti ignorantia. l. ij. Niſi eſſet minor, quia tunc per in integrum reſtitutionem poſſet. C. de repu. hære. l. fin. in fine. [Quid ſi requiſitus dare dotes non reſpondit? ſi quidem adiit hæreditatem patris, ſtatuetur ei tempus à iudice vt eligat, dicendo, volo eſſe hæres, & dare dotes, vel nolo eſſe hæres, & nolo dare dotes argument. ff. de op. leg. l. mancipiorum. & l. ſicut. Si verò eſt hæres patris, & apprehendit hæreditatem, & requiſitus in iudicio ſi velit dare dotes non reſpondet, vel obſcurè reſpondet, habebitur ac ſi negaſſet in præiudicium ſuum, & ſoror ſtatim fit hæres pro dimidia, vt ff. de inter. actio. l. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil intereſt. [Quid ſi dicat nolo dare dotes verbo, & non ſoluit, expectabitur per tempus modicum cum ſpacio aliquo, eo elapſo, erit hæres ſoror ſi velit. ff. ad legem falcid. l. j. §. item ſi ita. ſicut in ſtipulatione de dando vel faciendo. ff. de ſol. l. quod dicimus, & l. tatum. ff. de verborum obligationibus. l. ſi ita ſtipulatus, tempus erit arbitrio iudicis, cum non ſit expreſſum. ff. de iure delibe. l. j. in fine. & erit illud quod ſolet dari iudicatis, & ideo cautius eſt quòd à principio, quando dicit ſe velle dare dotes, iudex limitet ei tempus decem dierum. ff. de iudic. l. ſi debitori, quia tempora illa ſunt arbitraria, quæ dantur condemnatis, nam ex cauſa ſi videret fratrem diuitem, poſſet dare præceptum, quòd infra tres dies ſolueret. ff. de re iudic. l. ij. hoc vero tempore tranſacto ſit hæres. [Sed ſi dicamus gloſſam illam non continere veritatem, vel ſi ſoror moraretur cum peſſimo fratre dicente, ſe velle dare, & effectualiter non ſolueret, ſi præeligeret potius habere dotes, quàm partem ſucceſſionis, quid fiet? Reſpondeo, tunc condemnato fratre ad dotes, ſi nollet eas dare ſecundum illos, qui dicunt fratrem præcisè teneri & compelli ad dotandum, vel ſecundum prædictam gloſſam in confeſſum fratrem dato præcepto de ſoluendo, vt dictum eſt, mandabitur executioni ſententia in bonis fratris, nam ex quo ſemel voluit eſſe hæres, de bonis ſatisfaciat creditoribus hæreditariis. C. de iure deliberandi. l. finali. §. cum igitur, ſecundum modum poſitum. ff. de re iudic. à diuo Pio. §. primo. Et in ſubſidium vbi aliud non haberet frater in feudo. ff. de re iudicata. com

commodis. C. de executione rei iudicatæ. ſtipendia. [Et haberet rem illam feudalem ſoror, in qua eſſet executio facta perpetuò, cum hoc debitum dotis propter feudum ſic & onus feudi contractum eſt. nam, vt repellatur, ab habendo feudo, ſorori, frater pecuniam propter dotem dare condemnatus eſt, hoc non poſt diffinitiuam ſententiam qua damnabitur frater ſorori præſtare centum pro paragio, & in ſubſidium aſſignabuntur ſibi res feudales pignori, quod pignus tenebit, donec ſibi ſatisfiat de tota condemnatione. C. de diſtra. pigno. quandiu. ff. de actione empti. §. Iulianus. §. offerri. [Dominium non habebit, niſi impetret venditionem pignoris, quæ à ſolo principe conceditur, ſupra de pœn. contuma. ſi quis poſt litem, ſicut in venditione pignoris voluntaria, ſupra de feu. & rebus feud. non alie. l. conſtitutionem. [Idem ſi velit ſecundum Decretum, vel dari ſibi inſolutum pro debito, & adiici ſecundum ordinem. dicta l. à diuo Pio. §. ſi pignora, cum ſit hoc loco venditionis. C. de euict. ſi prædium, vt fiat cum conſenſu Regio, ſed donec tenebit ſicut pignus iudiciale, antequam dominium impetret prædictis modis fructus percepti per mulierem extenuabunt ſortem. C. de pigno. actio. l. j. [Sed ſi marito datum ſit in dotem ius illud, vel in perſona mariti data ſit executio pignoris per ſorore illa vxore, ſcilicet, ſua, quia onera matrimonij ſubit, fructus lucrabitur vir, poſt eius mortem non lucratur mulier, quæ pignus tenet extra de vſu. c. ſalubriter. & ibi innuit hoc Innocen. [Quid ſi deſinat habere feudum hic, qui tenetur maritare, an feudi poſſeſſor tenetur ad hoc onus? hæc quæſtio non procedit ſecundum illam glo. quia fratre non dotante ſororem, ſoror eſſet hæres pro parte ſua, & ageret ipſa pro ſe contra poſſeſſorem. Sed ſecundum aliam expoſitionem procedit, & videtur quòd teneatur poſſeſſor, quia videtur paragiũ dotis de bonis feudalibus dari debere, ſicut militia minori fratri, ſupra in conſtitutio. Comitibus. [Hoc denotat nomen paragij, ſcilicet, inquantum eſt dari conueniens inſpecta facultate, ſcilicet, bonorum illius feudi, necnon dignitatis & numero liberorum. ff. de legat. ij. l. ſi filiæ. de iure dotium. quæro. & l. fine & l. cum poſt §. gener. eod. titu. Hæc onera ſequi videntur poſſeſſorem. C. ſine cenſu, vel reli. l. j. & ij. ff. de vſufruct. l. hactenus, & de vſufruct. lega. l. quæro. Sicut eſt de actione in rem ſcriptam, quæ ſic res afficit, vt detur contra eas tenentes. ff. quod metus cauſa metum. §. cum autem. ad exhib. l. de eo. §. fina. de oper. noui nuntiatio. l. penultim. & vlti. & de interdi. l. j. in fin. quod vi aut clam. competit. §. final. [vitia etiam realia rem afficiunt. C. de acquirend. poſſeſſio. l. vitia. Reſpond. non teneri poſſeſſorem, etiam ſi dictum eſſet dare dotes de feudalibus bonis. de contrahen. emption. l. fin. quia perſonalis actio non ſequitur fundum. ad Trebel. l. j. § ſi hæres. de legat. j. aliàs de legi. l. nihil, niſi in cauſa alimẽtorum, tunc eſſent bona obligata, vt l. hactenus, & not. de ali. & cib. leg. l. ij. & l. Lucius. Sicut in functionibus & cenſibus publicis. l. final. ſi propter pu. cenſi. [Quamuis dicetur idem in dote, quod in alimentis, cum dotis cauſa fauorabilis ſit. ff. ſoluto matrimonio. l. j. C. de rei vxo. acti. l. rem in præſenti. Sed in dote non inuenitur cautum. Vnde nec vtiliter traheretur ad id, in quo lex deficit. ff. ſolut. matri. l. ſi verò. §. de viro. Et ſic non obſtant contraria prædicta, quia in eis non deficit lex, imò ſpecialiter expreſſit, quòd in rem daretur. In dote non expreſſit ſicut in alimentis, & ſic remanet ratio legis. C. de caducis tollen. l. j. §. penult. quòd ſi voluiſſet expreſſiſſet, quia non expreſſit, noluit. [Quomodo ergo conſuletur illi, qui dotes debet habere? Reſpondeo, aget contra filium vel nepotem, & non fiet executio in bonis eius, vt dictum eſt. [Quid ſi non ſit ſoluendo? Reſpondeo, ſi alienauit feudum quod alius tenet, ageret reuocatoria contra eum ſecundum legẽ. ff. quæ in frau. cre. omnis. §. Lucius. Si non alienauit factus eſt debitor dicti fratris ille, qui tenet feudum, vel violenter vel occupatè. ff. de verb. ſignifica. creditores, & l. pecuniæ. §. acti. Aut ergo dabitur in ſubſidium contra talem debitorem ar. ff. de eo, per quem fac. erit. l. fi. Aut aget contra fratrem, vt agat & reuocet à poſſeſſore, & erit hic ago, vt agas. ſic ff. loc. cum in plures. §. meſſem. ad l. Rhodi. de iact. l. ij. §. fin. Vel tenetur, aliàs, cogetur ſorori dotandæ cedere actionem contra tenentem feudum. ff. de peti. hære. quod ſi in diem §. Iulius. [Verius eſt, vt condemnetur frater ad pecuniã pro paragio, & in executione, ſi aliud non habet, peruenietur ad iura, ita quòd ſi tenens feudum, id confiteatur, fiet executio cõtra eum in feudo. Si neget, dabitur curator bonis, qui illud reuocet, vt in reuocante fiat executio. dicta l. à diuo Pio. §. ſic quoque. & §. ſed vtrum. & C. quando fiſ. vel priua. l. ij. & pen. [Quid ſi frater noluit ſuccedere? Reſpondeo, ſtatim ſoror, ſi velit habebit hæreditatẽ & feudũ, nam conſtitutio iſta admittit vtrunque ſexũ. ſed ſi concurrant maſculus & fœmina, præfertur maſculus, non tamen eo inuito. ff. de regulis iur. l. inuito C. de iur. deliberan. l nec emere. Statim quòd ſemel noluit frater, admiſſa eſt ſoror, etiã ſi velit poſtea maſculus pœnitere re integra, vt ſupra dictum eſt, pro quo eſt ff. de ſucceſ. cognat. l. j §. qui ſemel. C. de verbo. ſignificatio. l. fina. Non eſſe maſculum & eſſe, & nolle habere, paria ſunt, ſicut non habere filium, & talem qui non ſuccedit. ff. de inofficioſo teſtamento. l. pater. inſtit. de ſucceſſione libertorum. §. ſed noſtra. [Inteſtatus etiam dicitur ille, cui hæres non poteſt ſuccedere: vel non vult inſtit. de hæred. quæ ab inteſta. in prin. [Quid ſi vult eſſe hæres in dimidia, an in alia erit ſoror hæres? Hæc quæſtio etiam non procedit ſecundum prædictam glo. ſecundum quod iam dictum eſt, quòd ſic. Secundum aliam expoſitionem videtur ſimiliter quòd ſic: quia cum poſſit nolle totum, poteſt nolle & partem argu. ff. de acquirend. hæred. ſi ſeruus in fin. & argumen. de toto ad partem. ff. de vſu. l. qui ſcit. Sed ſi teneatur dicta expoſitio contra prædictam glo. tunc verius eſſet, vt agnoſcens partem, totum de neceſſitate agnoſcat, & ſit hæres in totum, qui in partem voluit eſſe hæres. Non enim poteſt partem nolle ſe velle, qui in totum poteſt. ff. de acquirend hære. l. j. & l. cum hæres. & l. qui ex duobus. [Idem & multo fortius ſi voluit præferri in totum à principio, poſt requiſitus forte, vt det dotes dicat ſorori, accipias in dotem partem feudi & ſucceſſionis. Nam non admittitur, vt deſinat eſſe hæres pro parte, qui ſemel voluit totum. [Sed ſi medietatem feudi vellet dare ſorori inſolutum pro paragio, hoc poſſet. C. de repudian. hæredit. l. ſicut. & ſoror habeat non à patris ſucceſſione, quam alius habet à prælatione huius conſtitutionis, ſed à fratre dotante, qui poteſt ſatisfacere de debito tali ſcilicet, paragio dotis, quemadmodum voluit ſoror creditrix. ff. de pigno. ac. ſi rem. §. omnis. [Sed nunquid dabit in dotem, vel inſolutum pro dotis debito, & dotis paragio feudum, vel rem feudalem ſine licentia domini feudi? Videtur quòd ſic, quia qui prohibetur alienare, non prohibetur in dotem dare. ff. ſi quid in fraudem patroni. l. j. §. ſi libertus.

ADDITIO. *Adde an prohibetur donare, vel legare, vide per Barto. in l. volũtas C. de fideicommiſſ. docto. in l. ſi domus in §. fina. ff. de leg. j. Et an prohibetur relinquere in vltima voluntate? vide per Philip. Franc. in repetitio. rub. de teſtamen. lib. vj. in xxij. colum.* Superantius

Verius videtur, vt non poſſit. nam cum ius petenti paragium ſit perſonale, actio perſonalis, ſcilicet, cõdictio ex hac conſtitutione ad petendum pecuniam pro dote recipienda, etiam ſi in cauſa iudicati condemnatione facta capiantur res feudales inſolutum, non poſſet habere is, pro quo condemnatio facta eſſet rerũ dominium addicto ei eo, quod captum eſt ſine ſpeciali iuſſu principis, vt ſupra dictũ eſt. Nam conſtit. illa. 5. de prohib. feud. ali. omnes alienationes feudi prohibet ſine principis mandato, dare pro pecunia dotali in ſolutum ſicut venditio cenſetur. ex quib. cauſ. in poſſ. ea l. fi. C. de euict. l. prædium, imò in dotem dare rem feudalem non poſſet per nouum c. in planitie ſancti Martini. ſine ſpeciali mandato, quod introductum fuit in remotionem grauaminum fidelium Regni, vt ex proœmio illorum capitulorum patet: ſed per regiſtrum Imperatoris, quod in Archiuo ſeruatur conſtat, quod ſi etiam Demanium feudi detur in dotem æſtimatum, ſeu res feudales Demanij, reſciſſo inſtrumento æſtimationis, quæ iure communi facit emptionem, manebit loco pignoris, ſcilicet, donec de fructibus, vel alio modo ſatisfiat de dote: de quo plene diximus in tit. qualiter olim feu. po. alie. [Quid ſi frater vult dare dotes de paragio? Sed ſoror, vel alia perſona dotanda petat paragium in pecunia pro maritagio, & nolit maritari, an teneatur frater ad paragium, ſi honeſte velit mulier ſine marito viuere in domo ſua? videtur quod tunc alimenta tantum debeat habere à fratre, & quidem pinguia, quamuis ius commune dicat, quo iure frater de bonis ſuis propriis ſororem egentem alere cogitur. ff. de tute. & rati. diſtr. l. j. §. ſed nonnullos & §. naturales tantum fratres, vt in authen. qui. mo. na. effi. ſui. §. ſi quis igitur. C. de alend. lib. l. ij. in gloſ. Pinguia ideo, vt ſi alia bona habeat ſoror hæc habeat alimenta pro modo facultatum feudi, quaſi hoc ſit onus feudi à quo repellitur fœmina, cum concurret cum maſculo nam minor frater à maiore habet militiã, etiam quando ad fortunæ compendium melioris aſpirat, vt ſupra in conſti. illa Comitibus. Sed quod habeat dotem ſi non vult maritari, non videtur, cum dos non ſit, vbi non eſt matrimonium, licet matrimonium ſit ſine dote. ff. de iure do. l. iiij. C. de do. ante nupt. l fin. Item intereſt fratris & nepotis, vt ſoror & amita maritentur, cum veriſimile ſit, vt de eis filij procreentur. hoc enim munus fœminarum maximum, & præcipuum eſt. ff. de ædil. edic. quæritur in prin. [Et ſi intereſt hominis habere amicos, vt ff. de vſufru. l. vſufruct. general. in princi. Intereſt multo magis habere coniunctos in genere. Intereſt quidem habere conſanguineos, quia conſanguinitatis ratio inducit dilectionem. ff. de caſtren. pec. dotem. in fin. C. eo. cum proponas. [Dic quod in legato ſeu relicto pure propter dotem, oportet quòd is cui relictum eſt, nubat ſeu matrimonium contrahat, vt relictum conſequatur, ſiue enim nolit nubere, ſiue moriatur antequam nubat, relictum non conſequitur. ff. de conditio. & demonſtratio. l. in teſtamento. & l. Titio, ibi, ſcilicet, ante nuptias, &c. niſi intrauerit monaſteriũ. tunc impleta eſt conditio cũ videatur nubere ſponſo, ſcilicet cœleſti, quia religionem ingreditur, vt Deo ſeruiat. Secus eſſet ſi honeſte vellet in domo viuere. Secus ſi clerica, vel clericus efficitur capellanu ſecularem ingrediendo, vt in authentic. de ſanctiſſimis Epiſcopis. §. ſi quis autem.

C. ad Treb

C. ad Trebel. authent. niſi. in gloſſ. ibi. Sed hoc paragium non eſt merè legatum, imò id ab hac conſtitutione debetur filiæ, ſicut portio hæreditatis, quia repellitur à ſucceſſione, & eſt loco legitimæ portionis debitæ iure, quam hodie deberet habere ſi alium inſtitueret, & non quoquo relicti titulo, ſed per inſtitutionem vt in authent. vt cum de appellat. cogno. §. illud. [Vnde quantum eſt hæc portio paragium iſtud eſt eiuſdem iuris, ſicut legitima iure naturæ, & ſine onere habeat libere. C. de inoffic. teſta. l. quoniam. [Id enim quod loco alicuius eſt habet eandem naturam, quàm id cuius loco illud eſt. ff. ſi quis cau. l. ſi quis eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue. l. j. §. hæc actio. de peti. hæred. item veniunt §. prædiximus, authentic. de filiis ante dota. inſtrument. natis, in fine. [Hoc, ſicut portionem legitimam habebit hæc mulier, ſicut volet, habet enim hoc ex beneficio huius conſtitut. non patris, argument. ff. de leg. ij. cum patronus, de adoptio. ſi pater. [Hoc paragium non poſſet tranſcendere legitimam, & debitum mulieri iſti, quia attenditur pro modo facultatum, & numero filiorum ſeu liberorum ſuperſtitum. Sic videtur, quòd non eſt verum, vt ſtatim patebit infra, nec voluit hæc conſtitutio totaliter repellere fœminam à feudo, imò admiſit eam quando non eſt maſculus. At vbi eſt maſculus præfert eum mulieri. Et tunc quia fœmina non admittitur cum maſculo, loco portionis legitimæ vult eam ſecundum paragium maritari. Duo ergo iubet, eam maritari, & ſecundum paragium maritari & dotari, ſic ff. de arbi. Celſus. [Quantum ad primum, ſcilicet, quòd debeat maritari, conſtitut. hæc reſpexit frequentiam, quia frequenter mulieres deſiderant viros. Maxima quidem in hoc eis cupiditas eſt. C. ad l. Iuli. maieſtat. l. ij. Lex ad ea, quæ frequentius accidunt, adaptatur. ff. de vſucap. iuſto. de legi. nam ad ea. [Quantum ad ſecundum, vt detur ſecundum paragium hoc conſecutiuum matrimonij, quia licet ſine matrimonio non ſit dos. ff. de iure dot. l. tertia, præſumitur tamen quis vxorem non ducere ſine dote. ff. de doli exceptio. l. purè. §. ſi eum. C. de repud. l. fin. in princ.

ADDITIO. *Adde gloſſ. in c. Et ſi neceſſaria de donatio. inter virum & vxorem. tunc. in c. per veſtras eo. tit. Ioan. And. in reg. acceſſorium de reg. iur. lib. vj. in mercuria.*

Et cum dos datur ſeu relinquitur etiam à teſtatore, non eſt neceſſarium ſemper vt matrimonium ſequatur pro quo datur dos, nam & ſi mulieri, quæ iam nupta erat, dos vt nubat legetur ab eo, qui ſciebat eam nuptam, nihilominus dos debetur. ff. de lega. ij. ſi ita ſcriptum. §. ſi pater. de condi. & demon. ſi iam cum augeri & conſtitui poſſit matrimonio conſtante. C. de dona. ante nupt. l. ſi conſtante, & ſic frater tenetur dare paragium ſorori pro dotibus & maritagio, hoc non eſt finale, ſed impulſiuum, illud habeat etiam ſi non maritetur. ff. de dona. l. ij. in fine. & l. iij. C. de iure do. l. ſi genero. Si enim habere debet paragium pro dotibus & maritagio, quod eſt loco portionis debitæ iure naturæ, habebit & multò magis ſi honeſte velit in domo viuere. Nam non plus debet habere caſtitate luxuria, vt in authentic. de reſtitut. & ea quæ pa. §. finali. C. de reuocandis donationibus. l. his ſolis, in fine. [Certum quidem eſt, quòd bonum nedum virginale, imò & viduale præfertur matrimonio. xxvij. quæſtio. ij. §. nuptiarum, nec eſt certum, quòd ſi nubat conciperet filios, ſic enim dixit dicta lex, quia maximum munus fœminarum, &c. Item ſi honeſtè viuat, poterit orare pro fratre, quod magis intereſt, quàm vt pro corporis vtilitate concipiat filios. præfertur etiam bonum animæ cunctis rebus. C. de ſacroſanctis eccleſiis. l. ſancimus, in fi. [Per hoc patet quòd ſi filia eſſet maritata, & dotata per alium, deinde pater eius moritur, quòd nihilominus debet habere dotem de bonis patris ad paragium, ſcilicet, pro modo facultatum, & numero filiorum, vt hic dicitur. & tunc non abſurde diceretur paragium conſiſtere infra tertiam debitam iure naturæ, cum dotes habuerit aliunde. Sic colligitur ex dictis Caroli in Lombarda in l. ſi pater, de ſucceſ. & in l. j. de eo quod pater filius ne habeat re. Item multò magis quando propter pulchritudinem, vel nobilitatem nihil, vel modicum, quod in dote habuit mulier, alias paragium non conſiſtit infra tertiam, nec infra medium debitæ portionis iure naturæ, cum dotes habuerit aliundè, imò tunc erit tota portio filiæ debita, ac ſi ſucceſſiſſet cum maſculo, vt infra dicetur. Ratio eſt ad prædicta, quia ſi pater ſcienter reliquiſſet dotes iam nuptæ, & conditionaliter, ſi nuberet, & eſſet pure legatum, deberetur non obſtante quòd iam nupſerat. dicta l. ij. de leg. iij. l. ſi ita ſcriptum. §. ſi pater. Idem quando lex, ſicut illa conſtitutio, dat dotes, de bonis iubet dari. Aequiparantur enim poteſtas teſtatoris & legis. C. de fideiuſſ. l. fin. in fi. de pignorat. action. non eſt mirum. de pactis. l. pactum. tanto plus hic, quia hoc paragium eſt portio hæreditatis, vt dictum eſt. [Quid ſi frater, patre viuo, maritet & dotet ſororem, deinde pater moritur, an habebit paragium de bonis paternis? Videtur quòd non. nam debet eſſe contenta de eo, quod in die votorum habuit, nec amplius debet quærere de fraterna vel paterna ſubſtantia, vt in Lombarda dicitur de ſucceſ. l. ſi pater. Item, frater dotando, videtur dotare de bonis paternis, aut mulieris ſororis ſuæ. notat gloſ. C. de dotis promiſſione. l. fina. ff. de adminiſtrat. tuto. cum poſt. §. j. & de negotiis geſtis. l. Neſennius. Verius videtur, vt frater dotando ſimpliciter, de ſuo proprio videtur id feciſſe, quaſi donauerit id ſorori. ff. de probatio. Procula. de regulis iuris. l. cuius per errorem de condictione indebiti. l. j. ſecus ſi eſſet adminiſtrator bonorum ſororis, vel patris, cuius eſt officium dotare filias, contutores, adminiſtratores, procuratores, & geſtores bonorum dotare, & promittere videntur de bonis illorum, quorum curam adminiſtrant, & procuratorium gerunt, quia ea quæ agunt ad eorum nomen referuntur. ff. ſi quis cau. l. penult. & fin. & ſic loquitur l. cum poſt mortem, in curatore, ſcilicet, & l. Neſennius, in auia, quæ nepotis negotia geſſit. [Statim vt extraneus promittit dotem pro muliere acquiritur mulieri, & reſtituitur etiam ſoluto matrimonio, niſi ſpecialiter ſibi prouideat paciſcendo, vel ſtipulando. C. de rei vxo. act. l. j. §. accedit, & ſic debet intelligi dicta gloſſ. de dotis promiſſio. l. fi. [Extraneus enim eſt omnis, qui non habet in poteſtate ea. l. §. extraneum, & ſic tanquam portionem hæreditatis conſequitur dotis paragium de bonis patris. Non obſt. l. ſi pater, quia ibi debent referri ſingula ſingulis, vt quod diximus de paterna ſubſtantia ſemper referatur quando pater dotauit, quod ſequitur de fraterna, quando frater dotauit eam. Semper enim, vt propter dotem repellatur à ſucceſſione, requirimus, vt ſit dotata de bonis eius, de cuius hæreditate agitur, vt repellatur. C. de inofficio. teſtamen. l. quoniam nouella in fin. de colla. l. vt liberis. & in conſtitutione ſequenti vt ſucce. Secus ſi filius, idemque frater nomine patris viuentis ſoluiſſet, vel promiſiſſet dotem, quia eſſet hæc dos profectitia, & de bonis paternis videtur profecto, ſiue ratum habeat pater. ff. de iure dot. profectitia. in principio. ſiue non: quia cogitur ratum habere. ff. de negotiis geſtis. l. Pomponius. la prima. [Pater cogitur habere ratum id, quod fecit nomine patris filius, quod pater habuit neceſſe facere: cùm ad ſuum officium ſpectet dotare. C. de dotis promiſſione. l. fina. Idcirco pater liberatur à tali obligatione, qua tenebatur filiæ, etiam inuito eo & ignorante. ff. de negotiis geſtis. l. ſoluendo. Niſi contradixiſſet, & prohibuiſſet filium dare, vel promittere dotes ab initio: antequàm, ſcilicet, filius promitteret, vel dotaret patris nomine. C. de negotiis geſtis. l. finali. Idem ſi mortuus fuerit pater, antequàm ratum haberet, ex quo debuit ratum habuiſſe: & ſic non obſtat l. bonorum. ff. rem ratam haberi. quia ibi voluntaria ratihabitio, hic neceſſaria in eo, quod ſibi neceſſariò incumbit facere, per quod erat liberatus ab obligatione, qua proinde tenebatur, vt dictum eſt. [Vnde hic apparet gloſſellam not. hic poſitam, quæ non eſt in apparatu antiquo, non eſſe bonam, dum dicit, quòd ſi frater dedit paragium pro ſorore repellitur etiam à ſucceſſione materna, nedum paterna: quod ponitur in verbo, etiam. C. ſi tutor vel curator vel magiſt. creatus appellauerit. l. etiam. nam habebit nihilominus paragium dotis de bonis paternis, ſicut portionem legitimam. Quod autem dicit etiam à materna, plenius ſtatim diſcutitur. [Sed nunquid filius præferatur filiæ ſorori, ſcilicet, ſuæ in ſucceſſione bonorum matris communis decedentis, in bonis burgenſaticis, & in feudalibus, ſi vixit in eis mater iure Longobardo? Opinio eſt, & variatum eſt inter Modernos. Multi enim periti dicunt, quòd non, imò quòd matri ſuccedat filia æqualiter cum maſculo fratre: nam conſtitutio dicit de ſucceſſione Comitum & Baronum: & dicit patre mortuo: de matre nihil dicit: vnde relinquitur veteri iuri. C. de appellationibus. præcipimus. in fine. Taxauit enim in patre: argumento ff. de verborum obligationib. l. ſi minor. Nam expreſſiſſet de matre, ſi voluiſſet idem eſſe quod in patre: & quia non expreſſit, remanet ius in primis finibus. C. de cad. tollen. l. j. in fine. In tota conſtitutione non dicitur niſi de patre: quia ſi dixiſſet parentes, fortè & de matre intelligeretur: argumento ff. de liberis agnoſcendis. l. ſi quis à liberis. in principio. Et quod dicit litera, quæ votis parentum, &c. Ponitur in vim dicti, & in vim rationis. Non eſt dictum vel poſitum filiam matri non ſuccedere, ſcilicet, etiam ſi eſſet exhæredata à patre, quia odium vnius non extenditur ad aliam perſonam: argumento ff. de pactis. l. ſi vnus. §. ante omnia. & ſi quis aliquem teſtari prohib. l. ſecunda. ibi, factum verò patris, &c. Eatenus enim pœna extenditur, quatenus reperitur delictum. C. de pœnis. l. ſancimus. & non punitur quis niſi in eo, in quo verè deliquit. ff. pro ſocio. l. actor. §. dicimus. Si deliquit in patrem, & non in matrem, non punitur à matre, in qua peccatum non fecit: quia alterius odio non grauatur alius. C. de inofficioſo teſtamento. l. ſi quis in ſuo. ff. de pœnis. l. crimen. ex alterius delicto non exhæredatur quis. ff. de hæredibus inſtituendis. l. pater filium. Sed hæc conſtitutio priuat filiam hæreditate patris præferendo filium, qui ſecundum paragium eam debet maritare. Non eſt intelligendum, vel interpretandum, vt idem ſit in matre, vel matris hæreditate: quia odioſa reſtringuntur. ff. de liberis & poſthumis hæredand. inſtit. l. cùm quidam. & in talibus maſculinum non concipit fœmininum

num. ff de vent.in poſ.mit.l.j.§.quæritur. vel §. ſi ita.ff. de verb. ſignific. l.j. in gloſſ. Hanc ſententiam multi periti approbant eo, quòd ſtrictius debetur filiæ hæreditas matris,quàm patris,vt not. in d l.de eo quod pater.l.j in fin.de ſacroſan. eccleſ.authent.ſi qua mulier. Mater quidem ſemper certa eſt.ff.de in ius vocan. l.quia, & matri etiã ſpurius ſuccedit. C. ad Orfi. l.ſi qua. Pro hoc faciunt rationes notatæ in quæſtione illa de primogenita maritata per patrem, & dotata, quòd præferatur in bonis matris poſtea decedentis filiæ in capillo viuentis iure Francorum, vt nota.in apparatu nouo in conſtit. ſequent. vt de ſucceſsionibus. [Alij ſunt qui dicunt,quòd idem de matre, quaſi appellatione patris cõtineatur mater,ſicut appellatione fratris continetur ſoror. ff.de pact.l.tres fratres,de le.iij.l.Lucius.§. quæſitum. Et quia vbi eadem ratio ibi idem ius.ff ad l.Aquiliam.illud, & ratio diuerſitatis reddi non videtur.ff.de verbo.oblig.l.à Titio. & maſculinum concipit fœmininum. ff. de leg. iij. l.qui duos. [Item cum dixit ibi, Votis parentum, &c.& ſic intelligenda eſt tota conſtitutio quaſi ad primordium referatur quicquid ſequitur. C. lib. x.de impo. lu.deſeri. l.j. in fin.de iuris & fact.igno.l.regula. circa fin.Plus valet plerunque ratio legis,quam lex.ff.de furtis.l.verum. & de legi.l.non omniũ. Ratio ergo vocis communis idem ius ſanciet,ſeu faciet.Item ſecundum iſtos raró inuenitur, quod mulier non habeat niſi dotes, cum ſemper ei præferatur maſculus per l.iſtam. Vnde ad id quod raró euenit non adaptatur quod ponitur.ff.de vſuca.iuſto,de legi. nam ad ea, & hoc vt ipſi dicunt,videtur probari per generalem conſuetudinem. Et hoc verius eſt, & ſic vſus & conſuetudo probatur,quia moribus ciuitatum, &c.ff.de ſupe.lega.l.Labeo.Optima legum interpres eſt conſuetudo.ff. de legi. l. ſi de interpretatione.& l.minime. & patet. C.ſolut.matri.l.dos à patre.in opinio. Mar.quæ vſu præualet, vt dicitur ibi in gloſſ. & de ve. iure enuel. l.j.§.ſed neque.

ADDITIO. *Adde c.cum dilectus de conſuet.c.certificari.de ſepultur.gl.in verb.nisi forte.in c.ex parte.de celebratio. miſſ.gloſſ.in verb. inſtantem.in c.ab eo de elect.libr. vj. Card.Zaba.in c.cum ſit.in ij.notab.de deci.*

Oporret autem probari hoc, quia ei qui dicit incumbit probatio.ff.de proba.l.ij.inſti.de lega.§ quod autem diximus, & ſi excipiendo hoc proponeret,idem eſſet, quia actor eſt in hoc.ff.de excep.l.j.dicere autem quòd ſic eſt vſitatum,ſic communiter homines vtuntur,facti eſt,nõ iuris,& ideò oportet probari,expreſſe dicitur.C.quæ ſit longa conſuetu. l.j. de ædifi.priua.l.an in totum.In facto enim non præſumimus ff.ex quibus cauſis maiores,denique de capti. & poſtlimi.re.in bello. §.factæ, quæ iuris ſunt non probantur,nec ponuntur,cum certum ſit,quia ſcriptum eſt.ff.de iuris & facti ignoran.l.ij.hoc nõ probato, primum videtur verius, quia vbi lex deficit nec vtiliter trahitur ad id.ff. ſolut.matri.l ſi verò.§. de viro.Contra iuris rationem eſt,quòd maſculus præferatur.Accuſatur enim natura tũc cum non omnes generauit maſculos, vt in l.maximum vitium.Et ſic non extendetur de patre ad matrem, nec producetur ad conſequẽtiam.ff.de legi.l.quod verò,quòd lex omittit,omiſſum eſt,ſicut in teſtatore.ff.de libe. & poſthu.l.commodiſsimè,cuius diſpoſitio pro lege ſeruatur in authent. de nupt. §.diſponat. ſic verbalia nomina. ff. de verborum obligationibus. quicquid. Lex ſuffragio verborum promulgatur vt patet in l.humanum de legi.ff.eodem titul.l.de quibus in fin.Niſi quando eſſet æquitas,tunc ſuppletur à lege.ff.de præſcript.ver.l.quoties.& tunc ad ſimilia produceretur.ff.de legi.non poſſunt.At hic eſſet iniquitas,vt in l.quòd verò. Exemplum eſt quando eſt æquum vt quando dicitur de monacho vt non ſuccedat in feudo. Idem ſit in aliter debilitato.C.quæ ſit long.conſuetu.l.j. ff. eodem. l.de quibus. in gloſſ.

ADDITIO. *Adde gloſ.in l.j. C.de leg. & doct.in cap.in præſentia. de probat.*

Feudum datur ad certum ſeruitium in titul.de capita. qui cur. vendidit in fin. quod ſicut non poteſt fieri per monachum, ſic nec per alium debilitatum. At fœmina ſuccedit etiam iure iſto in feudo,ſed nõ cum maſculo in feudo paterno, ſeruiet ergo in alio per maritum vel per alium. C. de epiſcop.& cleri. l. ad ſimilitudinem.& l.ſiquis cenſibus. [Sed quomodo probabitur hæc conſuetudo?Reſpondeo,ſicut not.in gloſſ.Rubricæ quæ ſit longa conſue. [Puta ſi iudicatum eſt ſemel eſſe conſuetum ſeu conſuetudinem. [Item ſi in decem annis bis fuerit iudicatum pro fratre contra ſororem.Item ſi xxx.annis vſi ſunt,quòd frater præferatur in maternis ſorori, tanquam eorum conſuetudine.quia omne ius tollitur his, & acquiritur tanto tempore.C.de præſcriptio. xxx.annor. l.ſicut. & l. omnes. & tantum facit triennale iure ciuili quantum quadragenale iure canonico. extra de præſcriptio. capit. de quarta.[Item multo magis ſi vſi ſunt à tempore, cuius non extat memoria. ff. de aqua quotidiana & æſtiua. l.hoc iure. §. ductus. [Item ſi conſtat, quòd populus voluit, quòd hæc ſit conſuetudo, & dicitur tunc titulata, quia potius, ſicut lex municipalis valebir, quàm ſicut conſuetudo. ff. de iuſtitia & iure. omnes populi. [Primo modo dicitur iudicata. Secundò duobus præſcripta conſuetudo.Tertiò vetuſtas.[Et nota quòd conſuetudo debet eſſe in illa terra, vnde ſunt frater & ſoror, ſicut dicitur.C.quæ ſit longa conſuetudo.l.j. ibi.probaris his, quæ in oppido, &c.de ædifi. pri. an in totum. Nam non ſufficit probare, quod in terris vicinis eſt conſuetudo hæc,quia conſuetudo vnius non præiudicat alij, ſicut nec res inter alios acta vel iudicata.In eodem oppido, id eſt, intra fines oppidi habitantes ſunt, ſicut vnum corpus, quia coercetur ab vno magiſtratu. ff. de verborum ſignificationibus.l. pupillus. §. territorium. Et ſicut vnum ſunt, non ſicut diuerſi. patet ex his,quæ dicuntur.ff.quod cuiuſque vni. nomi.l.non ſicut.§ j & ij. & l.j.Item quia vbi deficit lex, recurritur ad cõſuetudinem illius loci.ff.commu.prædi. venditor.§.ſi conſtat.

ADDITIO. *Adde Angel.in l. de quibus.ij.col.ff.de legi. Et quid ſi lex, vel conſuetud. deficit? Dic quòd ſufficit allegare authoritatẽ maiorum ſecundum Angel. in l.ſi idem.in j.not.ff.de iuriſdictione omnium iudicum*

Si verò non ſit ibi de illo caſu conſuetudo, recurritur ad ſimilem conſuetudinem. Si conſonum & ſimile deficit, non ad id, quod in vicinis locis ſeruatur recurritur,ſed ad id, quo vrbs Romana vtitur. ff.de legi.de quibus in princip. Seruamus ergo conſuetudinem illorum,inter quos etiam conuerſamur, & viuimus. xij.q.cap.illud & illa.Secus ſi probatur, quòd hæc conſuetudo ſit in vna prouincia, vel regno, nam in qualibet parte & terra prouinciæ & regni illius ſeruabitur. In toto enim pars ineſt. ff. de regulis iuris. In toto. de excepti. rei iudicat. ſiquis cum totum. Seruetur quidem conſuetudo prouinciæ. ff. de teſtib. l.iij.in fine. Et magnum reputant prouinciales conſuetudinem inter ſe obtentam ſeruari, de offic. proconſul. l. iij. & l.ſi in aliquem. Vnaquæque enim prouincia in ſuo ſenſu abundat. lxxvj. diſtinct.ieiunium in fine.§.contra veritatem,& ea diſtinctione capit. contra mortem.

ADDITIO. *Adde tex.in c.certifi. ari. de ſepul.gl.in verb.alij.in c. capellanus.de ferijs.& gl. fin.in c.catholica. xj.diſt.*

Secundum ſententiam iſtorum, qui dicunt propter conſuetudinem non debet ſuccedere etiam mater cum maſculo.Reſultat quæſtio videlicet, Matre viua, filia nupſit, & dotata eſt per fratrem vel alium non de bonis matris, deinde moritur mater, an habebit dotes de bonis matris, ſi non ſuccedat cum fratre maſculo?Videtur quòd non,quia ſi mater viueret,non cogeretur dotare,niſi quando eſſet hæretica. C.de hæretic. cognouimus, quia non eſt officium maternum,ſed paternum dotare filiam.C.de dotis promiſ. l.finali .Ergo ea mortua non tenebitur hæres ſuus filius. Idémque frater. ff. de regulis iuris. l. qui in ius.& l.nemo filius, & in l. in his §. non. & l.aliud in fine. & l. quod ipſis.[Item hic eſt gloſella quædam quæ dicit quòd ſi pater, vel frater dat paragium, excluditur dotata etiam à materna ſucceſsione. Dicit etiam quod ſi pater dotaſſet filiam, & dediſſet minus, quàm tertiam,in qua videtur conſiſtere paragium, vt infra dicetur, idem eſſet in hoc caſu, ſicut colligitur ex dicto Caroli in l. ſi pater de ſucceſsio. & de eo quòd pater filiis. lege prima, etiam colligi poteſt, & plenius dicetur infra.[Tertiam dico, ſcilicet, eius quod deberet habere, ſi non excluderetur per maſculum. Poſt mortem tamen patris ageret filia contra fratrem maſculum ad ſupplementum, vt in illis ll. not. R. & dictum eſt ſupra. Multó plus ſi mater dotaſſet,& parum dediſſet propter nobilitatem, vel pulchritudinem forte, quia ſtrictius debẽtur bona matris filię,quàm bona patris, vt ibidem notatum eſt per R. Eadem ratione ſi nil dediſſet pro dote, idem eſſet vt ſemper conſequatur portionem legitimam, tertiam ſcilicet & paragium, quod eſt loco legitimæ portionis de bonis eiuſdem, à cuius ſucceſsione petitur repelli, quia minus tribuit qui nil tribuit. ff. de regulis iuris. minus de trib. illud. Frater idémque filius tenetur ad paragium iſtud, non tanquam mere dotem, vt ſi non ſit matrimonium in ea non habeat vt prædictum eſt,ſed tanquam portionem legitimam, quam ſine onere debet habere.[Dotes dantur etiam iam dotatæ. dicta l.ſi ita in fine.de legat.ij. [Mater inuita viua non cogetur ad hoc tanquàm ad dotem,nec filius tanquàm ad dotem,qui non debet eſſe deterioris conditionis, vt in regulis iuris, iam dictis. Nec mater ad id tanquàm ad portionem legitimam, quia præmaturè agitur de viuentis hæreditate. de vulgari & pupillari. l. ij.[Sed filius poſt mortem patris, aut matris hæreditate vt filiam ſororem ſuam excludat, tenetur dare paragium de illis bonis, ſicut portionem legitimam. Nam vt prædictum eſt, quòd vt repellatur dotata debet inſpici vtrum ſit dotata de bonis eius, de cuius hæreditate, & ſucceſsione agitur. Et in hæreditate matris portio filiæ ſtrictius debetur.Ex quo concluditur, quòd gloſella prædicta non eſt vera. & l.ſi pater non dicit hoc, ad quod allegatur in illa gloſſ. [Poſſet tamen ſaluari vt dicamus, quòd frater poſt mortem matris dotauit ſororem & dedit paragium, ſup-

ple, de bonis matris : tunc repellitur etiam à materna hæreditate, & ſucceſſione, ſecundum iſtos, qui dicunt per conſuetudinem generalem repelli ſororem etiam à materna ſucceſſione. [Vel dic quòd viua matre dederat paragium de bonis matris, matre volente, vel ratum habente, tunc ſecundum gloſſellam tenerem dictã opinionẽ, quòd repellatur etiã à materna. [Secũdum primam conferret dotes, & ſuccederet: ſecus ſi tunc dotauit ſororem viua matre, & dedit ſimpliciter tantum, quãtum eſſet paragium etiam de bonis matris: quia videtur de ſuo dotare, vt dictũ eſt: imò idẽ, ſi nomine matris dediſſet: nec probaretur, quòd ratum habuiſſet: quia mater non cogitur ratum habere, ſicut in patre ſuprà dictum eſt, cùm non ſit maternum officium. Et tunc confirmatur illa datio de bonis maternis facta, quando non erat dominus hic frater, poſtquàm eſt dominus & hæres matris. ff. de actio. empti. l. ſi quis alienam. de vſucap. cùm vir. Niſi proteſtaretur frater, quòd tanquam de bonis matris dotabat: tunc fortè illa imputabit in paragio: argumen. d. l. Neſennius. [Et ſi verum eſt, quòd hoc paragium conſiſtat infra tertiam eius partis, quam filia eſſet habitura, ſi non excluderetur. Erit ſic æſtimatio fienda: Pater habens tres filios, & vnam filiam, viuens iure Longob. & Romano, habens in feudum ſubſtantiam valentem quadringenta. Filia ſi concurreret cum fratribus ad ſucceſſionem haberet centum: lex hæc priuat eam ſucceſſione: habebit ergo tertiam illorum centum pro paragio: reliquas duas partes portionis ſuæ habebunt maſculi propter ſexus prærogatiuã: quia lex iſta ita vult: ſicut ſi pater priuaret eam, tantundem deberet habere. C. de inoffi. teſta. cùm quæritur. & auth. ibi poſita. Lex & teſtator æquiparãtur, vt ſuprà dictum eſt. [Quod autem dicitur in l. ſi pater. de ſucceſſio. in Longobard. hoc eſt, vt ſit contenta de eo, quod habuit in die votorum. Suppletur ſi tãtum non habuit, quod habuerit tertiam partem debitam. [Non obſtat quòd filius maſculus ſuperſtes fuit patri, vt in principio. l. Reſpondit gloſſ. R. quæ ſequitur in gloſſ. Quod etiam contra fratrem viuo eo, & fratris filios hoc paragium auocabit. Si verò viueret iure Francorum, idem eſſet: quia ſoror habebit tertiam quartæ partis: & deinceps pro numero filiorum. Et licet alij fratres non ſuccedant, eorum portio accreſcet primogenito prærogatiua ſpeciali, in l. ſe. vt de ſuc. quibus tenetur vitam & militiam præſtare. etiam ſi ad fortunæ melioris compendium aſpirent, vt in dicta conſtitutione, Comitibus. Non poteſt ergo tunc conqueri filia, ſi tantum habeat, quantum ſi viueret iure Longobar. Nam excluſio eorum minorum fratrum, quæ eſt in fauorem maioris: non retorquebitur in læſionem eius. Abſurdum eſt, quòd ſorori creſcat quod minori fratri lex aufert. Non ergo de portione fratrum minorum excluſorum quicquam petet ſoror: quia & ipſa excluditur. ff. de legat. ij. cùm pater. §. libertus. Sic etiam & priuatio facta in odium alicuius non trahitur ad fauorem alterius delinquẽtis. ff. de adult. l. j. §. ſi publico. ibi, lenocinium igitur, &c. Et hoc eſt quod dicitur hîc, pro modo facultatum, & numero filiorum, vt ff. de legat. iij. ſi filiæ. cum concordan. [Quid ſi maiores domus ſoliti ſunt dare pro maritagio fœminarum centum, vel in certam quantitatem, an in tanto fiet deinceps? videtur quòd ſtetur ſolito, argumen. ff. de negotiis geſtis. ſi negotia. de pigno. actione. l. vel vniuerſorum. de vſuris. qui ſemiſſes. in fine. Et cõſuetudo patriſfamiliâs inſpicitur. ff. de teſtam. hæredes. §. ſed ſi nomina. in fi. de legat. j. ſi ſeruus plurium in fine. Verius eſt, vt dos data in aliis perſonis, non limitetur in aliis: ſed detur, vt dicit hæc conſtitutio, pro modo facultatum, & numero liberorum. Fortè ſi maiores non habuerunt tot filios, vel redditus non valeret tantùm: quia creſcunt & decreſcunt valores, ſicut eſt ſterilitas & fertilitas: & ſicut eſt quis diligens, & negligens. C. de allu. & palu. ſi de omni agro deſerto. l. fi. libr. xj. Hæreditas augmentum ſuſcipit & diminutionem. ff. de pet. hæred. l. item veniunt §. item non ſolùm. Et quia in ſe ipſo, aliâs, in re ipſa quilibet diminutionem & incrementum patitur. ff. de iudic. proponebatur. in fine. Et Iob: Nunquam in eodem ſtatu permanet. de conſecrat. diſtinct. v. cap. ne tales. Et in bonis etiam ſubitò quis labitur facultatibus. ff. de adminiſt. tuto. l. etiam. & de mag. conuen. l. j. §. ſi magiſtratus. de adminiſtr. rerum ad ciuitat. pertinen. l. j. §. ſi eo tempore. Item creſcit: quia augmentum patrimonij multis caſibus quæritur. C. arbitr. tute. ſi defunctus. & ex libertate fortunæ. C. de bonis quæ libe. l. cùm oportet. in principio. Plus enim quod dederunt maiores, vel minus non cõſiderato numero filiorum, & modo facultatum, fuit propter ſtultitiam ſoluentis, vel recipientis: argumen. ff. ad leg. Falcid. l. iij. in princip. Nos dicimus in dando paragio non attendi quantitatem valoris portionis tertiæ, vel etiam dimidiæ: ſed illam quantitatem, pro qua poſſit pari nubere. Nam ſi pater maximè nobilis habens filium & filiam habeat centum in ſubſtãtia: mortuo eo, filia ſi haberet tertiam portionis ſuæ, quę eſt vncia xvj. & Tare. xx. quomodo poſſet æquè nobili pro ſexdecim vnciis dotis nubere? Vnde ſi inhoneſtè & indigno, ſcilicet, & inæquali nuberet, non eſſet ſatisfactum iſti conſtitutioni, quæ vult maritari pari ſeu ad paragium: & hoc patet expreſsim ff. de condit. & demon. cùm ita. in fi. & l. ſequẽ. attẽditur ergo modus facultatum, numerus filiorum, & dignitas, ac conditio parilitatis in viro & vxore: & hoc indicat hoc verbum, paragij: ſic ff. de legat. iij. ſi filię. de iure dot. l. quæro. & l. cùm poſt. § gener. Item in aliquibus prouinciis dantur maiores dotes: ſicut in Apulia: & totum attenditur, quia in aliquibus prouinciis plus crimina puniuntur. ff. de pœn. aut facta. l. euentus. de extraord. crim. l. ſacculatij. §. ſunt quædam. Vnde ſi inueniret ſibi parem propter pulchritudinem, vel propter valorem, & ſtrenuitatem fratris pro modica quantitate, tunc ſeruamus dictum Caroli, vt non fraudetur legitima ſua. [Idem ſi fuiſſet iam dotata, & maritata per alium, vt ſuprà dictum eſt. Si autem non poteſt nubere pari, niſi pro tãta quãtitate, quãta eſt tota ſua portio, ſi ſuccederet, totã dicimus dari ratione prædicta: quia pari debet nubere. Vltra verò ſuam portionem quantum ſcilicet eſt, ſi ſuccederet pro medietate, vel tertia, conſiderato numero filiorum, non dabit frater, etiam ſi pari dignitatis non poſſet nubere: tunc enim inueniretur impar ſubſtantia: quia hæc tria, vt dicit litera, debent concurrere. Cùm enim hæc conſtitutio facta ſit in fauorem ſexus maſculini, ſcilicet, quòd præferatur, nõ debet retorqueri in eius læſionem vt det plus quàm haberet, ſi ſuccederet fœmina. ff. de legi. quod fauore. Secus in vita & militia, quam dat maior frater minori: cùm viuitur iure Francorum, tunc cõtentus eſſe debet de tertia parte, quã eſſet habiturus, de qua diximus infrà in conſtitutione, Comitibus. [Circa materiam iſtius conſtitutionis nota quòd præſides poſſunt cogere patres, vt debeãt filias ſuas maritare: & poteſt hoc iudicis officio explicari, vt in Lõgob. de ſucceſ. l. recolimus. & dabitur dos ſecundum dignitatem, & facultatem matrimonij, & numerum filiorum. vt in l. qui liberis. de ritu nupt. & de iure dot. l. quæro. cum concor. ſuis. Idem dicitur in matre hæretica, vt in corpore de teſtit. & ea quæ patit. §. quamobrem. colla. iiij. Sed videtur, quòd debeat filia expectare vſque ad vigeſimumquintum annum, vt C. de inof. teſta. l. filias. & in auth. ibi poſita: quod non eſt verũ, quia fragilitatibus mulierum eſt ſuccurrendum. Non obſtat authent. prællegata, quæ aliter intelligitur. facit ad hoc ff. de liber. agnoſ. l. vetare. & C. de dotis promiſ. l. ſi pater. §. vtraque. & de iure dotium. l. ſi mater. facit etiam prællegata l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum. quòd pater cogitur recipere dotem promiſſam filio: ſi aliter pater puellæ noluerit dare dotem filio; quia cùm ipſe pater teneatur ad maius, ſcilicet, ad dotandum filiam, & ad donationem propter nuptias conſtituendam filio. C. de dot. promiſ. l. fi. ergo multò fortius cogitur ad recipiendum dotem pro filio, vt notatur plenius per Dinũ in l. ſpadonem. ff. de excuſat. tut. & in l. ſi quis inter tres. §. fi. eod. tit.

I*N aliquibus*. In princip. Vidi dubitare, quid de filia Regis remanente cum fratribus, an excludatur per fratres à ſucceſſione bonorum mobilium vel burgenſaticorum, ſi Rex, idémque pater deceſſit inteſtatus? Et videtur quòd ſic: quia ambo, tam maſculi, quàm fœminæ nati ſunt in Regno: & ſic debent viuere legibus Regni. [In contrarium, quia conſtitutio edita à Rege, non ligat ipſum. l. digna vox. cum ſimilib. de legib. & in hanc partem inclinabam. [Ponderanda enim ſunt verba huius conſtitutionis: quia non dicunt quòd filia dotata non ſuccedit: ſed tantum quòd filia ſtantibus maſculis non ſuccedat. ſed dotari debeat. Inter quæ eſt magna differentia, quam exclamat Paulus de Caſtro in l. Titio. §. Titio genero. ff. de condit. & demonſt. & ibi Imol. & idem Paulus in duobus conſil. relatis per Alexã. conſil. ix. xiij. in iij. volu. Et ideo in caſu huius conſuetudinis in ciuitate Neapoli, ſi pater legaret filiæ in capillo, nõ diceretur dotata, nec poſſet etiam ſtatim petere ſupplemẽtum legitimæ: etiã ſi ſtatutum diceret eam cõtentam dote. Scias quòd quando mulier excluditur ratione ſtatuti à ſucceſſione, dos non debet eſſe minus legitima: vide Iaſo. in auth. res quæ. C. commu. de leg. in vij. not. in caſu ſimilis ſtatuti excludentis filiam extante filia, dos non debet eſſe minus legitima. ita Rapha. & Salic. in dicta authen. res quæ. & tenet Alexã. in conſil. lxix. allegans Bal. & Ang. ita conſuluiſſe. & idem ſentit hîc Andr. quòd poſſit dos excedere legitimam, ſed non poteſt eſſe minus legitima. Idem Alexã. in conſi. vij. ij. volu. tenet quòd ſi opus eſt, & aliâs filia non reperiret virum condignum, dos eius poſſet aſcendere ad integram quãtitatem hæreditatis, quæ ſibi deberetur, ſi ſuccederet. allegat Bal. in d. authen. res quæ. in prin. & Iacob. de Belui. in auth. de teſti. & ea quæ pat. & allegat Salic. vltra præfatos doctores, qui dicit ita fuiſſe Bononiæ deciſum per Cardinalem Albinẽſem fratrem Vrbani. Et in dicto conſilio vij. determinat Alex. quòd etiam filia, quæ reperitur nupta, poſſit petere hanc dotem, maximè per notata per Gul. in l. his. §. mulier. ff. de condi. indeb de quibus ibi. Adde quod dicit Iaſon in dicta authen. res quæ. iij. colũ. circa medium, in quadam gloſſ. incip. maritare. & not. &c. An autem excludatur à ſucceſſione matris, vide And. de Yſer. ſuper hac conſtitut. [Sed an dotata de bonis patris fratri ſuccedat in feudo, diſputat Lucas de Penna in l. fi. quando & quibus quar. pars deb. vide Alex. in conſil. xxix. ad intellectum huius conſtitutionis, qui dicit quòd dotata

De ſucceſsione nobilium in feudis. Rub.

a V*T de ſucceſsionibus.* Ex generali pręfatione huius cōſtitutionis probatur, ꝙ hæc cōſtitutio loquatur de quolibet feudo tā quaternato, quā nō: ſicut & alias præfatio, & elogiū teſtatoris probat mētem ipſius, vt ff. de hæred. inſtit. l. fin. & de Carbonia. edicto. l. j. §. idem ait. & ff. de lega. iij. ſi quis. Et quia initium conſtitutionis eſt generale. Vnde conſtitutio generaliter eſt accipienda, vt ff. de iuris & facti ignorantia. l. regula. ad fin. etiam quidem de feudo quaternato planum eſt: ſed de feudo nō quaternato, eſt ſanè intell. gendum an ſit feudum nobile, ſicut eſt feudum militare De quo videlicet debetur militare ſeruitiū, ſcilicet, equorum, vel armorū, vt ſuprà de offi. cur. ſi quando. Et patet etiam ex ipſa rubrica, de ſucceſſ. nobil. &c. cuius ſignificatio eſt inſpicienda, & ſeruanda, vt ff. de rebus credi. l. j. Cæterùm ſi feudum ſit ruſticanum, vt pote, ex quo debetur reditus panis, caſtiuin, pecuniæ, vel annonæ, ſiue pręſtatio operarum, & huiuſmodi ſordida ſeruitia villanorum, cuiuſmodi in aliquibus locis vocantur Tenaſia, vel Tenimentum. puto iſtam conſtitutionem ceſſare:

ceſſare: & ius commune locum habere, ſcilicet, vt deſcendentes, & aſcendentes, & collaterales ſuccedant: qui alias de iure communi ſuccedere poſſent ab inteſtato, & in eorum defectu ſuccedit dominus feudi, vt ſuprà de hominibus ba. non te. ratione terræ vel feudi. l. ſi aliquando contigerit. & concord. in Longobarda, de vſu feud. cap. vltimo. Et hoc paruum feudum non cenſetur iure feudi, vt in vſibus Feudorum, de his qui feudum dare poſſunt. §. notandum. nec habent conſuetudinē feudi, vt in eadem collatio. quis dicatur Dux, Marc. Comes, vel Capitan. &c. Vel dic hanc conſtitutionē loqui in feudis quaternatis, ſicut infrà in fine notat Marinus.

Vt de ſucceſſionibus. Hæc cōſtitutio tractat de ſucceſsione feudorum. Circa quod dic, ꝙ cum dominus feudi deſcedit, ſiue habeat feudum à Curia, ſiue ab alio barone: ſi relinquant deſcendentes vſque ad infinitum, ſuccedunt ſibi: ita quòd ſi mixti ſunt maſculi, & fœminæ, ſoli maſculi ſuccedunt, vt hic, & ſuprà lege proxima. Sed ſi non habet deſcendentes, ſuccedunt fratres & ſorores: & ſemper intelligas maſculū excludere fœminam ſi mixti ſunt, & maioris ætatis præferri, ſi iure Francorum viuunt.

Alias, idem

De ſucceſsione nobilium in feudis.

TITVL. XXVII.

Cum dominum feudi decedit, ſiue habeat feudum à curia, ſiue alio barone ſi relinquat deſcendentes ipſi vſque ad infinitū ſuccedūt ſeruata, ex ma prærogatiua, vt maſculus præferatur fœmina, & maiorum ætatis in his, qui viuunt iure Francorum ex collaterali linea venientes, vt fratres, ſiue ex vtroque parente, ſiue ex altero tantū, & ſorores in capillo, expulſæ communi patre omnino ſuccedāt coniugatæ, & dotatæ à fratrum ſucceſsionibus repelluntur, filij fratris præmortui ſuccedunt vnà cum fratre defuncti in bonis, quæ fuerūt aui cōmunis, in aliis quæ aliunde acquiſiuit patruus prædictus, nepos cum fratre defuncti non ſuccedat, nec etiam ipſe frater vt in glo. in vlteriori gradu poſitus, ſcilicet filius nepotum ex fratribus, & ſequentibus ſucceſsio

nem defert ſed perueniunt ad filium, ſi paratus eſt dare tantum fiſco, quantum quilibet alius extraneus, ipſe præfertur extraneo ſed ſi fiſcus velit alij donare, vel pro ſe retinere, nemini facit iniuriam dum vtitur iure ſuo: ſed ſi relinqueret filias in capillo, extendit dictas ſorores coniugatas, ſi viuāt iure Francorum: ſi autem iure Longobardo, collatis dotibus in viriles partes ſuccedant: cæterum ſi de bonis paternis dotatæ nō ſunt, maiores minoribus præferuntur, ſi dicto iure Francorū viuāt: ſi vero iure Longobardo, æqualiter ſuccedunt, nō attento quòd maiorum, vel minoris ætatis ſint. h. d. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

VT de ſucceſsionibus Comitū, & Baronum, & eorū omniū, qui feuda à nobis in capite tenent: vel ab aliis etiā nulla omni

ANDREAS

dotata à patre excluditur à ſucceſsione fratris: & ita diſputādo refert & tenet: & reſpondet ad dictum Bal. in l. j. C. de legiti. hæred. & ad hoc allegat conſilium Pau. de Caſt. ſecundum ordinē meum xxxiiij. & vide conſi. Franc. de capi. & d. conſi. Alex. xxix. vbi multa dicit ad intellectum huius conſtitutionis. Diome. Mariconda.

In gl. ibi, ſed quid ſi fratrés maſculi volunt maritare. licet hæc conſtitutio loquatur in burgenſaticis & feudalibus: hęc tamen gl. tantùm in bonis burgenſaticis eſt intelligenda. [In feudalibus enim cum fœmina de iure communi feudorū non ſuccedat, vt in tit. qui feu. da. poſ. c. hoc. de grat. ſucceſ. in feu. §. ad filias. nec iſta conſtit. eas admittat, niſi nō exiſtentibus liberis maſculis, non poterit ſoror ſuccedere, etiam ſi frater nolit eam dotare, niſi in hoc conſentiat dominus: quia ſicut non poſſet feudum in eam alienare, vel ſibi in dotem dare: ita nō poterit eam ad ſucceſsionem admittere vna ſecum, ad hoc x. colla. de alie. feu. pat. §. nec in filiam. & pro hoc & multa quæ in ſequentibus dicuntur, non vidētur locum habere, & maxime in burgenſaticis. hæc gl. recipit magnam dubitationem. [Ibi, ſub modo maritandi. Hoc non eſt verum, non dicit, dummodo maritetur, ex quo ſunt hæredes. [Ibi, ſed ſatis videtur continere. Et pro hoc facit ſatis expreſſè ff. de collat. bonor. l. prætor. in principio. [Ibi, quòd præfertur ei maſculus. Sed certe non poteſt dici quòd per hanc conſtitutionem fœminæ grauentur, imo in earum fauorem, & releuamen fuit inducta hæc conſtitutio: cum ante hanc conſtitutionem per obſeruatam conſuetudinem non ſuccederent, ſed præferebantur eis alij conſanguinei, non tantùm fratres, & maxime in feudis, talis conſuetudo concordabat cum communi iure feudorum, ſecūdum quod filiæ & aliæ fœminę in feudum non ſuccedunt, etiam non exiſtentibus maſculis. [Ibi, hæc quæſtio non procederet ſecūdum illam gloſſam. Sed illa gl. loquitur in burgenſaticis, non in feudalibus. [Ibi, hæc quæſtio etiam non procedit ſecundum prædictam gloſ. Sed certe vt ſuprà dixi, dicta gloſſa loquitur in burgenſaticis, non in feudalibus. Ibi, vellet dare ſorori. Hoc poſſet, ſed cum conſenſu domini, vt ſequitur. [Ibi. §. ſed & ſi libertus. Sed ibi non prohibetur ſimpliciter alienare, ſed in fraudem alienare: nam fraudem excludit paterna pietas, & officium, debitúmque dotandi. [Ibi, de conditio. & demonſtra. l. in teſti. erat relictum ſub conditione, ſi in matrimonio, &c. Et ideo debet ibi expectari conditionis euentus, vt eod. titulo. l. hæc conditio. & l. cum fuerit. & quando dies legatis ced. l. quod pupillæ. Item in l. Titio. legatum erat relictum viro non puellæ, vt ibi dicitur, & tamen ante nuptias peti poteſt, quia centum purum legatum eſt, vt ibi dicitur in verbo, ſed cum ante nuptias. Hæc autem conſtitutio ſtatuit dari paragium loco legitimæ portionis filiæ debitę. Ibi, vnde relinquitur veteri iuri. Sed certè hæc conſtit. facta fuit non in odium, ſed in fauorem

DE YSERNIA.

tem filiarum: cum aliàs ante hanc conſtit. excluderentur etiā ab aliis conſanguineis, non ſolum à fratribus: & talis conſuetudo in feudis concordabat cum iure cōmuni feudorū, vt x. col. qui feu. da. poſ. Hoc autem notandum, & de ſuc. feu. §. filia. verò. P. de Mon.

Tu autem vltra prædicta adde do. Alex. in l. venia. iiij. col. C. de in ius voc. vbi dicit quòd hæc conſtitutio ex parte fœminarum eſt odioſa, ex parte verò filiorum fauorabilis: ex quo ibi decidit pulchras quæſtiones. Et pro declaratione huius conſtit. vide Bar. in l. liberorum. ff. de ver. ſign. & eund in l. hæredes. §. cū ita. ff. ad Treb. tamē eſt aduertendū, quia hic d. Petrus videtur dicere, ꝙ reſpectu feudalium ſit fauorabilis ex parte filiarū: cogita. Diomed. Maric.

In glo. nepotes. Attende irrationabilem conclu. quæ dicit paragium eſſe æquale, vt tantū habeat filia quantum filius. ſed falſum eſt: vt tex. hic apertè indicat. & eſſet alia ratio potior, quod eſt legē imponere verbis non rebus: vt C. com. de leg. l. omne verbū. in h. Pręterea & cōtradiceret proximæ gloſſæ, quæ aperte dicit repellendam filiam à ſucceſsione, ſi habeat paragium. Bar. de Capua.

Sed vide hic Andræam, qui ſaluat gloſſam, vt ibi per eū. Petrus Nicolus de Monteforte.

Sed an frater teneatur dare ſorori alimēta donec nubat? Dic ꝙ ſic, vt in l. qui filium. ff. vbi pup. educ. deb. Ioan. Grillus

Item quia frater tenetur ex præcepto legis dare paragium, vt hic non poterit dotem ſtipulari, nec conditionem aliquam apponere ſorore inuita, vt C. de ope. lib. l. ij. & l. quoniā in prioribus. C. de inoff. teſt. & videtur caſus in l. cum pater. §. pater. ff. de leg. ij. Iudex Blaſius de Morcono.

In tex. in ver. paragio in eadem gl. Sed pone, quod filia fuit maritata ſecūndum paragium: non tamen habuit dotem ſecundum paragium, nunquid aget ad ſupplemētum? dic quòd ſic, vt not. infra de ſucceſ. nobil. in glo. quæ incipit, iſtud verbum. pro quo facit l. omni modo. C. de inoffi. teſta. Barth. de Capua.

In gl. in ver. maritate. ibi, non aperit de materna. Iſtud dictum non procedit, ſi bene aduertatur, per. l. quonia nouella. C. de inof. teſt. dic vt ibi extraordinariè not. contra etiam not. in conſt. vt de ſucceſsionibus. in ver. filiæ autem in capillo. in gl. quæ incipit, excludunt. vbi not. quæ loquitur in feudo. Barth. de Capua.

Et iſta gl. reprobatur etiam per And. hic. Pet. de Monteforte.

In ver. deceſſit. Scias tamen ꝙ feudatarius lucratur fructus, ſi præmoriatur ſine liberis. & poſt Calendas Martii, vſq; ad menſem Auguſti de eis poteſt teſtari. alias cedunt domino feudi, vt in conſuet. feud. quæ incipit, conſuetudines feu. c. j. §. his conſequenter. alias hic fin. lex Cor. & not. ff. de vſuf. l. defuncta. Barth. de Capua.

De ſucceſſione nobilium in feudis. Rub.

V*T de ſucceſſionibus.* Multa ponuntur hic in gl. Et primò attendendū eſt, quòd hæc tota conſtitutio loquatur in feudis quaterna

viuunt, & patre defuncti excluſo. De iure cōmuni ſecus, vt in auth. defuncto. C. de legit. hære. Item filius fratris præmortui ſuccedit vna cum fratre defuncti patruo ſuo in bonis, quæ fuerunt aui cōmunis. ſ. patris defuncti. In alijs autem, quæ aliunde acquiſiuit defunctus fratris præmortui, filius vna cum patruo non ſuccedit, ſed ſolus patruus, ſed de iure communi contra. C. de legit. hære. auth. ceſſante. Sed poteſt intelligi in feudalibus ar. ſumpto à contrario ſenſu. Sed litera etiā de nō feudalibus videtur dicere, & ideò nota quod multi nō perpēdunt.

no in poſterum [a] dubietas poſsit oriri, dilucida conſtitutione ſancimus. Feuda tenenti filios, & nepotes, & ex eis pronepotes, trinepotes, & vſque ad [b] infinitum [c] ex deſcendenti linea deſcendentes, cuiuſcunque ſexus ſint, liberè & [d] abſolutè poſſe ſuccedere, ſeruata tamen ſexus [e] prærogatiua, vt mulieri maſculus præferatur, necnō maioris ætatis inter eos, qui viuunt in regno [f] ſpecialiter iure Francorum, ex collaterali linea venientes, vt fratres, ſiue [g] ex vtroque

Credo tamen quod de feudalibus loquitur, quæ potuit aliunde acquirere, nam in dubio debemus verbis edicti deſeruire argu. ff. de exer. l. j. §. inſtitorū. Primū dictū obtinet indubitāter de iure Lōgobardo. Sorores cōiugatę in feudo fratribus nō ſuccedūt, ſed in alijs rebus ſecus, vt C. de legit. hære. l. leg. Si verò mortuo fratre, de cuius hæreditate agitur, ſuperſit filius nepotis ex fratre primo: filius nepotis in illis bonis ſuccedit patruo ſuo magno, quod intelligo in feudalibus primi, id eſt, nec in illis, quos habuit patruus magnus ex ſucceſſione ſui patris proaui ipſius ſuccedere volentis, nec aliunde quæſitis, ſed perueniunt ad fiſcum. Et ſi paratus ſit tantum dare fiſco, quantum quilibet extraneus, ipſe præfertur extraneo argumen. ff. de rei. actio. iure prima. l. iij. §. penul. ſed & ſi fiſcus velit alicui, cuicunque ex ſua liberalitate concedere, nemini faciet iniuriam, dum vtitur iure ſuo. Vltimò nota, quòd ſi dominus feudi relinquat filias in capillo, & filias coniugatas, aut coniugatæ fuerint dotatæ de bonis paternis, aut de maternis, & excluduntur, aut non erant dotatæ de bonis paternis, aut maternis, & tunc aut viuebant iure Frācorum, & maior ſuccedit in feudum, ſit cōiugata, vel non, aut iure Lōgobardorum, ſuccedunt æqualiter facta collatione dotis, vt eſt dictum de iure communi. C. de colla. l. dotis. & ff. de coll. do. l. ij. per totum. [Vt de ſucceſſionibus nemini mirum videatur quòd conſtitutio de ſucceſſionibus, &c. multum coartauerat ſucceſſionem in feudo, cum feudum omne fuerit de publico, & nullum quæſitum omnino alium habuit, quàm ex Imperiali munificentia, vt argum. in authent. de exhibend. & intro. reis. §. optimum quoque eſt, adeò quòd in princip. videlicet ab antiquo nulla fuit ſucceſſio in feudo. Sed erat in domini poteſtate, vt quando vellet reuocare, & auferre poſſet feudum, deinde deuentum fuit, vt vſque ad vitā fidelis, id eſt, feudū recipientis produceretur, poſtmodum progreſſum fuit vt ad filios tātum deueniret, demum obtinuit per legem

legem Corradi, idem in nepotibus & fratribus ſimiliter ſuper feudo, quod fuit communis patris, & ita paulatim fuit feudorum ſucceſſio prorogata etiam in omnibus deſcēdentibus, vt in cōſuetud. feudo. qui feu. da. poſ. l. j. & §. cum verò. & §. hoc quoque ſciendum. vbi plenè de hoc in Lombard. de beneficiis. c. vltimo. Simile eſt quòd priuilegiū militum paulatim incœpit, vt ff. de teſta. mili. l. j. [Vnde hæc cōſtitutio eſt plus gratioſa, q̄ prorogat in collaterali linea: cū enim feudū proceſſerit ex Imperiali largitate, vt dictū eſt, bene potuit rebus ſuis legem imponere, iuxta velle, vt ff. de pact. do. l. ob. res quoque. §. j. Nā modū & finem in feudo imponere eius eſt, qui beneficiū tribuit, vt ff. cōmod. l. in cōmodato. §. ſicut, videlicet feudū, quod eſt beneficiū diffinitum, vt in conſuetudi. feud. in quibus cau. benefic. amitta. l. j.

a *Dubietas.* Sed nunquid ſi turbato ordine mortalitatis decedat fortè filius feudatarius, ſuperſtitibus parentibus, ſuccedunt ei prædicti parentes, excluſo fiſco? poteſt dici quod ſic, vt ff. vnde libe. l. ſcripto in fine, ſicut dicitur de patre liberti, qui excludit à ſucceſſione ipſius liberti patronum eius. & not. Azo in ſum. de bo. li. in fi. & in libellis Roff. in rub. de bo. poſſ. contra tab. quæ datur patrono præterito. §. quid dices, & licet non exprimatur in hac conſtitutione, dic ideo quia non videbatur dubitatio.

b *In infinitum.* Not. quòd admittitur infinitas, licet regulariter reprobetur, & concor. in vſi. feu. l. j. §. hoc quoque.

c *Ex deſcendenti.* Item nec diſtinguitur de ſexu. & facit ad vtrunque, vt ff. de le. præ. contra ta. bono. poſſeſ. l. j. §. generaliter.

d *Abſolutè.* Id eſt, ſine dubitatione, ſic ff. de Cat. edi. l. iij. §. cauſæ. Abſolute, dumtamen ſacramentum non recipiant ab hominibus, niſi vt dicitur ſuprà eod. l. j. C.

e *Prærogatiua.* Item ſeruata etiam prærogatiua gradus, vt ff. de coniu. cum emanci. li. l. j. §. ſi liberos.

f *Specialiter.* Bene appellat ius Francorum ſpeciale, ad differentiam videlicet iuris Romani quòd dicitur commune, vt C. de Iudæ. & cæli. Iudæi Romano.

g *Ex vtroque parente.* Seruato tamen ordine, qui ponitur in illa authent. ceſſante, quæ eſt ſignata. C. de legiti. hære. [Ex vtroque parente, ſed illud hic quæritur de facto. Pone quòd aliquis feudatarius habens fratrem, vel ex vtroque, vel ex altero tantum, fecit teſtamentum non ſpecialiter in feudo, ſed generaliter in bonis ſuis omnibus, & inſtituit alium ſibi hæredem remotum, & extra

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ternatis, quæ tenentur in capite à Regia Curia vt & pluries gloſſ. dicit. In alijs feudis de tabula, ſeu planis, quę tenentur ab alijs ſuccedunt conſanguinei quantuncunque remoti, vt dicit gl. infra in §. in omnibus. Sed & poſſunt eſſe feuda quaternata, vt Caſtra tenta ab alijs, hæc nihilominus dicuntur teneri à Rege inquantum Rex cōcedit, eo mortuo tenēte ſine liberis, vt ſuprà ti. j. poſt mortē, in illis ergo etiā habebit locū: hæc ſimpliciter nō poteſt dici teneri ab alio, & teneri in capite, quia eſſet cōtradictio, ſed quo ad quid ſic, & hoc ſi referatur tota conſtitutio ad iſtos, nam ſi tātum ad vnum principium referatur, ſcilicet, vt in eis ſuccedant, vſque ad infinitum poteſt & valet. [Quod ergo dicit, vel ab alijs quantum ad id, quod principium ſimpliciter dicit, ſimpliciter intelligendum erit, ſed quantum ad dictum totius conſtit. vel ab alijs ſcilicet in capite, quo ad quid vt quaternatum ab alio tantum, vt in l. poſt mortem ſuccedere morienti, ſcilicet, quia præmaturè tractaretur de viuentis hæreditate. ff. de vulg. & pupil. l. ij. §. j. quantuncunque moriatur naturaliter, vel ex pœna propter ſupplicium, bonis publicatis, quia tunc priuantur delinquentes & deſcēdentes ab eo. Sed agnati non ſecundum æquiorem ſententiam, cum qua concor. Hoſtien. vt plenè dixi in tit. ſi vaſal. feu. priuc. c. j. rationem poſuimus plenè in tit. quæ ſit prima cauſa. §. j. [Imò & ſi primogenitus viuo patre damnaretur crimine, vbi bona publicantur poſt mortem patris, feudum, non ad fiſcum, ſed ad ſecundo genitum patris proueniet. & ibi plenè dictum eſt.

Speciali iure Francorum. Ius commune eſt vt feuda diuidantur, niſi ſit Marchionatus, Ducatus, & Comitatus, vt in l. Imperialem. §. præterea. qui ergo dicit ſe eſſe Francum & non diuidere cum fratribus, allegat ius ſpeciale. & ſic ſibi probatio incumbit. [Qualiter autem & quomodo probetur, & an ſufficit probare, quòd vicinorum caſtrorum & feudorum domini viuunt iure Francorum, plenè diximus. l. Imperialem. §. præterea ducatus.

Ex collaterali. Dicit glo. nullus miretur ſi Imperator arctauerit ſucceſſionem in feudis, maximè quantū ad collaterales, quia fecit in re ſua, cū feuda ſint de publico. Certè quātum ad infeudationes factas poſt iſtam conſti. non videtur dubium, quia priuilegiū dicit, & formam conceſſionum ſecundum vſum Regni imputet ſibi, qui ſic recepit feudum. [Sed quātum ad præcedentes non videtur bona ratio quia erat cōſuetudo non illa quam ponit gloſſ. de prima rub. libri feudorum, ſed per quam ante iſtam conſanguinei quantuncunque remoti excludebant filias ſuprà. l. proxi. quæ iuſtè correxit in filia talem conſuetudinem, ſed remanſit in alijs, qui hic arctantur. qua fronte poteſt dici poni legem re iam quæſita, eſſet error illorum, qui dixerunt potuiſſe fieri Curiam Capuanā, eo quòd princeps poſtquàm donauit adiecit conditionem rei donatæ, quod ſimpliciter verum non eſt, vt diximus plenè in tit. de capi. qui cur. vē. §. ſimiliter. & tactum eſt ſuprà tit. ij. l. honorem.

Fratres. Siue ex vtroque parente, ſiue ex altero. Hoc quomodo intelligitur, & qualiter in terminis debet poni, plenè diximus in tit. de na. ſuc. feu. c. j. Gloſſ. tamen hic pluries dicit, quod debet eſſe coniunctus frater, aut ſoror in capillo ſuccedens fratri ex illo latere, vnde peruenit feudum ad hunc defunctum, cui ſucceditur, loquitur enim in feudo antiquo. Quia infrà dicit in his, quæ communis patris fuerūt. [De iure feudorū vera poſitio eſt in tit. de gra. ſuc. in feud. §. his deficientibus. [Sed quomodo allegantur in Regno illa iura, cum ſint vſus, & conſuetudines redactæ in ſcriptis per Rob. de Orto, non ſequitur hæc conſtitutio illa iura, patet in fœmina repulſa iure illo? Ad hoc ſic reſpōdetur, quòd ſi illi ſunt rationabiles, ligabunt omnes tāquam ratio non tāquam dictum à Rob. de Orto. Lex eſt omne quod ratione continetur. t. di. conſuetudo, de quo plene diximus in præambulis operis noſtri illius libri, in j & in ij. q. Videndum eſt ergo verum ſit rationabile quod dicitur in §. his deficientibus, quod videtur, quia is qui dedit feudum hoc prædeceſſoribus huius defuncti ſine liberis, dabat pro recipiente & hæredibus ſuis ex eo deſcendentibus in tit. de alien. feud. §. & ſic clientulus, non cogitauit de extraneo, quia non expreſſit. Iniquum autem eſt id, quod cogitatum non eſt attendere. ff. de tranſ. l. qui cum

tutos

traneum eo mortuo fratres vendicant ex beneficio huius conſtit. feudum ab illo poſſeſſore inſtituto. Inſtitutus excipit de teſtamẽto vt quandiu locus eſt teſtamento, ceſſet ab inteſtato. ff. de regulis iuris. & de acquir. hæred. quandiu, & licet ſit prohibita alienatio feudi, vt ff. de leg. ij. peto. § fratre. tamen hoc verũ eſſet, ſi ſpecialiter in ipſo feudo eſſet facta inſtitutio, at cũ vniuerſaliter in omnibus bonis ſit inſtitutus, & feudum licet ſit inalienabile, tranſibit cum vniuerſitate, ſicut dicitur de feudo dotali, & aliarum rerum, quarum commercium non habetur, vt ff. de acquiren. rerum dominio. l. quædam. Nam ſi reuocaretur feudum ab hærede inſtituto, per conſequens teſtator inueniretur deceſsiſſe pro parte inteſtatus quod eſt abſurdum, cum in hoc ſit ſpeciale priuilegium in milite. Sed reſpondetur & bene, quòd ex quo præſens cõſtitutio vocat certas perſonas ad ſucceſsiones feudorum, aliis excluſis, non poſſunt aliæ perſonæ inſtitui in ipſo feudo, ſed tantum illæ perſonę, & non extraneæ, vt C. de inceſ. nupt. l. ſi quis. Illæ enim perſonæ quæ hic numerantur, habent potius à ſe ipſis, & ſic non poteſt eis adimi, vt argument. ff. de hære. inſtit. l. ſed ſi in conditione §. vltim. Item defunctus habuit feudum quaſi in ære alieno debito, videlicet, his perſonis, & ſic ab eis non poteſt auferri, vt argument. ff. ad l. Falcid. l. pater. cum ſi. ibi not. Nam ſi eſſet hoc, ſemper committeretur talis fraus, ita quòd nunquàm perueniret feudum ad prædictas perſonas, vel fiſcũ: & quod dicitur, quòd non poteſt paganus ſeu priuatus pro parte decedere inteſtatus, dicas eſſe à principio verũ, ſecus ex poſtfacto. vt ff. de inof. teſt. l. circa. Interdũ iſtis perſonis nominatis in cõſtitutione debetur feudũ ex beneficio præſentis conſtitutionis, non beneficio teſtatoris, ſicut dicitur de quarta, quæ debetur pupillo arrogato in bonis arrogatoris ex beneficio diui Pij, in qua grauari non poteſt. ff. de adop. ſi arrogator.

parente, ſiue a ex altero tantùm, & ſorores in capillo

a *Ex altero tantum.* Sanè intellige, licet multi dicãt contrarium, quando feudũ, de cuius ſucceſsione agitur peruenit defuncto ex eo parente, ex quo iſte frater ſuperſtes coniunctus eſt, & hoc declaratur apertè infrà, vbi dicit, filij autem fratrum in his quæ communis patris fuerunt, idem ius quod pater eorum habet, quaſi huic patri, idémque fratri defuncti dederit ius ſuccedendi in his, quæ fuerunt communis parentis, non ſi ex altero parente, qui non fuit communis, proceſſerunt argu. ad hunc intellectum. C. de legitimis hæredib. l. de emancipatis. ad ſi. cũ enim filius fratris vtrinque coniuncti, qui præfertur fratri coniuncto ex altero paren

ANDRAEAS DE YSERNIA.

tutoribus. §. j. quia non cogitauit etiam de parentibus aſcendentibus coniunctis non à latere, vnde eſt feudum. ff. ſi quis omiſ. cauſa te. l. Iulia. in fin. & l. huius. in fin. & hoc in glo. altercationem, &c. E contra quod non, quia conſuetudo erat, vt remota quãtumcũque ſuccederent, quæ correcta eſt, eo quòd excludebat filiam vt ſupra l. proxi. & hoc in aliis arctatur, & tantum fratrem & nepotem fratris admittit ſimpliciter, ſiue ex vtroque, ſiue ex altero parente ſit coniunctus, non diſtinguit ſi ſit coniunctus ab illo latere, vnde eſt feudum, vel non. Simpliciter dictum, ſimpliciter debet intelligi, ſufficit arctatam illam conſuetudinem prauam de filia reiecta à fratre & nepote, cum ſit arctata in vno nec arctetur in alio non expreſſo non cogitato, ex quo non expreſsit, nam & antiqui periti noſtri intelligunt etiam in feudo nouo dato fratri vt frater ſuccedat, ex quo generaliter loquitur. ff. de aleato. l. j. de legatis præſt. l. j. §. & generaliter, quod de iure feudorum non eſt, vt in j. rubr. §. cũ vero, & de duo. fra. c. j. Vnde ſi eſſet datum feudum per Imperatorem fratri vnum fratrem habenti, & non liberos, ſi aliud per conceſsionem non apparet, audiui magnos peritos dicentes fratrem ſuccedere. Hodie tamen hoc non eſſet, quia in priuilegiis exprimitur, damus tibi, & hæredibus tuis ex tuo corpore legitimè deſcendentibus, contractus ex conuentione accipiunt legem. ff. de reg. iur. contractus. Non ob. primum arg. quia intellexit de hæredibus. ff. de proba. ſi pactũ, ſi de liberis dicit ius illud feudorum, quòd eſt vſus. Nec ſecundum arg. de l. Iulia. nam pater non videtur ſubſtitutus filiæ vt habeat hæredem filia præmortua contra commune votum, ſi hæc trahatur, aliàs contrahatur, vt non videatur concedens de aſcendentibus cogitaſſe propter commune votum, hoc argumentum concluderet etiam ad feudũ antiquũ, in quo certum eſt parentes ſuccedere ſupra de bo. fottu. l. j. & l. ſi quando. Sufficit autem dare inſtantiam. j. quæſtio. j. cap. vlgeri. Propterea alij debent, quòd frater & pater coniunctus non ab illo latere ſuccedunt: nam dilucidat hęc conſtitutio ſucceſsionem feudorum, & ſic lucide videtur dixiſſe, ex quo non diſtinguit nec ratio vrget diſtinguere, & fuit, vt vidi ſententialiter aliàs per ſententias ambas pronunciatum tempore regis Caroli primi, qui diſcutiebat bene ius ſuum pro fratre conſanguineo vendicante feudum ſororis defunctæ ſine liberis, quod à matre ſua prouenerat, vnde frater coniunctus non erat, & ſententia eius per magiſtrum Iuſtitiarium & iudices lata & confirmata fuit in cauſa appellationis. [Illi qui tenent contrariũ dicunt, quòd non ſufficit iudicare ſemel in vna cauſa, niſi fuiſſet quæſtio an eſſet hic mos in coniunctis vterinis tantum, & pronunciatũ quòd etiam in coniunctis de altera parte. ff. de legiti. cũ de interpretatione, de ſtatu homi. ingenuum. & hoc quando frater vnus tantum ſupereſſet fratri defuncto, tunc nõ fiet dicta diſtinctio: quia nec litera facit differentiam, vtrũ ſit coniunctus ab illo latere, vnde prouenerat feudum ad defunctum, vel nõ. Sed ſi eſſent plures fratres & vnus eſſet à patre tantũ, alius à matre tantum, in paternis feudis huius defuncti præfertur fratri vterino conſanguineus, & econtra. Sed ſi vnus eſſet à matre tantum, & alius ab vtroque latere coniunctus, etiã in omnibus maternis pręfertur vtrinque coniunctus, ſic loquitur. l. de emancipatis. in fi. & authen. poſt fratres. C. de legit. hæred. Si dicet vterinus ſe coniunctum à matre, hæc ratio non obſtat vtrinque coniuncto, quia ipſe eſt à matre coniunctus, & plus quia & à patre, & licet eſſet primogenitus vterinus tantũ non prodeſſet, quia primogenitura cõſideratur quando ſuccedirur patri, nõ quando fratri, & iſte frater eſſe poſſet primogenitus, quod patet melius in fœmina, habet quis filiam ex prima vxore, & ſic primogenitam, ex ſecunda habet filium & filiam, ſuccedit filius patri, deinde moritur filius, ſuccedit minor ſoror vtrinque coniuncta, repulſa alia conſanguinea tantum, cum non agatur de ſucceſsione patris, ſed fratris: ſi patris, tunc primogenita non dotata, pro quo eſt argu. ff. de leg. ij. cum ita. §. fideicom. vt donec ſit locus aliis, eo deficiente, vocabitur frater coniunctus ex altero non diſtincto, &c. vt ſupra dictum eſt, & circa hoc gl. hic ſuper verbo ex altero inducit argumentationem, quòd filius fratris vtriuſque coniunctus præfertur fratri paterno ſuo cõiuncto ex altero tantum, vt in auth. ceſſante. & in hoc vincit eum, ſed in rebus aliunde quæſitis, quàm à communi parente repellitur, vt in l. de emacipationibus, & ſic ſi vinco vincentem te, &c. certe in l. emancipa. repellitur conſanguineus per vterinum tantum in his, quæ à matre fuerunt, non excludit coniunctũ vtrinque conſanguineum & vterinum, qui præfertur vterino tantum etiam in rebus maternis, quia vterque coniunctus eſt à matre ſicut & vterinus tantũ. Nec videtur obſtare patri, quod videtur bene intellectum de filiis nòn extraneo hærede. ff. ad Treb. ex facto. §. ſi cum aliis iuribus adiunctis per gloſſ. Et quod dicitur de emphyteuta, & aliis, quia conceſſum eſt factum alicuius ad exteros, ſeu extraneos nõ debet tranſire. ff. de ſer. l. pater filiæ in fine. cum aliis iuribus adductis per gloſſ. hic quia iſta concludunt etiam in aliis, imo non extranei illi, quos hæc conſtitutio, lucida inuitat, vt ſunt fratres coniuncti vtrinque, vel ab altero latere tantum, & ſicut ſunt aſcendentes, & in antiquis non in nouis filio conceſsis feudis, quando fratres non ſunt hic, communi poſitione, aliàs, portione, ſuccedunt non diſtincto, &c. quia nec hæc nec lex forjudicatorum, & l. ſi quando eodem titul. diſtinctionem facit. Solet dici ex hoc euenire vnum abſurdum, quando filio emancipato dat feudum pater. Non eſt ergo quærenda ratio, quare aliud in antiquis, quàm in nouis. ff. de legit. l. non omniũ. Niſi fortè dicatur, quòd magis ſunt noſtra illa, quæ ab anteceſſoribus noſtris habemus, quàm illa, quæ noſmet acquirimus. ff. de interd. & releg. l. iij. & noſtra intereſt habere illa, quæ fuerunt anteceſſorum noſtrorum. C. de adminiſtratione tutorum. l. lex quæ tutores. ff. de mino. l. ſi in optione. & de rei vendi. l. fundo. argument. contra. ff. de capt. & poſtli. reuerſ. l. ſi quis in bello. [Prædicta verò forma priuilegiorum, quæ eſt hodie, tibi & hæredibus tuis ex tuo corpore legitime deſcendentibus, qualem effectum habet, eſt attendendum, quia primo habet conſtare, quòd ſic datum fuit, non enim præſumitur in hoc, quantumcunque in aliis ſit conſuetum exprimi, vt plenè diximus in titu. in quibus cauſis feu. ami. Item ſi apparet ſic feudum datum Titio, ſi decedat ipſe Titius ſine hærede ex ſe, aſcendentes non ſuccederent, etiam ſi prædicta verba non eſſent dicta, quia in feudis nouis non ſuccedirur, vt dictum eſt. Sed ſi Sempronius filius Titij, aut Seius filius Sempronij, aut Gaius filius Seij, & deinceps in infinitum in linea deſcendenti decederent ſine liberis ex ſuo corpore, non videntur aſcendentes, per prædicta verba repelli, quia debent de Titio primo ex tuo corpore, &c. Secus ſi dixiſſet ex tuo, vel eorum corpore legitimè deſcendentibus, quod quia non fuit dictum, omiſſum videtur. ff. de verborum obligat. quicquid. Sic in verbo, oportebit, vel quod intelligitur, quando dixit, oportet. eod. titul. l. ſi à colono. Sic etiam in verbo, quæ in locum eius ſucceſſerit. ff. ſu. ſolu. cum apud in fine. Nam & qui compromittit debet adiicere

parente tantùm, vt in auth. ceſſante. repellatur in his aliunde, quæ à communi parente prouenient. multò fortius & frater ex altero tantùm parente coniunctus in his aliunde prouenientibus, repelletur. Nam ſi vinco vincentem te, & te vincere poſſum. vt ff. de diuer. & tempor. l. de acceſſionibus. quid plura? caſus eſt expreſſus, quòd nō ſuccedat frater fratri in feudo obuēto aliunde quàm à communi parēte in x. colum. de grad. ſuc. in feu. capit. j. §. his verò deficientibus. & argumentum optimum ff. de legatis ij. cùm ita. §. vltimo. prout eſt ibi litera, qui ex eo, &c. & in Longobar. de vſu feu. l. vlti. & prædicta meritò ſic diſtinguuntur in fratre coniuncto ex altero parente tantùm, quia hæc eſt ſpecialis natura feudi, vt ſemper ſuum reſpiciat ſtipitem, nec in extraneum deuoluatur: vt argum. ff. de lega. ij. cùm ita. §. fin. prout eſt hic, quod ex eo, &c. & argumentum bonum ff. de lega. ij. pater. & ff. de muner. & honor. l. vacatio.

a excluſo etiam communi patre ſuperſtite, omnino b ſuccedunt. c Coniugatæ autem & d dotatæ à fratrū ſucceſsionibus repellūtur.

a *Excluſo etiam.* Argu. ad hoc de coniu. cum emancip. libe. l. j. §. ſi quis ex nepotibus. Excluſo etiam cōmuni patre. ergo vbi non ſunt fratres & ſorores in capillo, & filij fratrum, de quibus infra dicetur, pater ſuccedit. Idem in matre, vt notatur de ſuc. feriudica. l. j. & ij. §. ſanè. quod intelligo, auitis, non in quæſitis, vt ibidem dicitur, ne ſic luctuoſa filij hæreditate priuetur, vt C. de inſtitutio. ſub condit. ſact. l. ſi. & ſuprà de his qui ante apert. tabul. l. vni. in fine.

b *Succedunt.* Seruata tamen ſexus prærogatiua inter fratres & ſorores, vt ſuprà l. proxima.

c *Coniugatæ autem.* Iſtum verſ. coniugatæ autem & dotatæ, &c. ſanè intellige ſecundum determinationem legis Lōgobardorum, quæ (vt credo) huic cōſtitutioni dedit materiā in hac parte, videlicet, quòd iſte verſ. intelligatur, quādo ſoror coniugata eſt dotata de bonis ipſius fratris, vel à communi patre: in quo caſu debet eſſe contenta de eo, quod accepit die votorum, ſiue nuptiarum: & accipe, ſi dotem habuit de paragio: aliàs ageret ad ſupplementum dotis ſaltem, vt in Longobar. de ſucceſ. l. ſi pater filiam. quæ licet ſit prior, poteſt hanc determinare, ſicut in l. ſciendum. & authent. offeratur. [Sed quid ſi ſoror fuit maritata in parte: quia pater, vel frater maluit eā admittere ad ſucceſſionem, quàm dotare: & quidem hoc caſu reſtituta eſt ſoror ad priſtinum ſtatum, & ſic in ſua natura. Vnde videtur quòd ſuccedat fratri, cùm etiam onera hæreditaria in hac parte ſuſtineat filia, tanquam maſculus.

d *Dotatæ.* Scilicet de bonis paternis. Secus ſi aliunde, vt colligitur infrà ibi, certum, &c. & in præcedenti conſtitutione. & ita litera præſens intellecta eſt per præceptores noſtros, & iudices magnæ

ANDRAEAS DE YSERNIA.

de ſuo hærede. aliàs non intelligitur perſona hæredis. ff. de arbitr. l. diem. §. primo. Vnde verbum poſitum in perſona Titij, ſcilicet, ex ſuo corpore, &c. non videtur repetitum in perſonis deſcendētium. quia nec pactum factum extenditur ad alios. ff. de pactis l. ſi vnus. §. ante omnia. vt intelligatur de hæredibus, id eſt, filiis. ff. de vſufruc. accreſcen. ad Treb. l. ſi quis Titium. ſecundum caſum Ioan. [Sed econtrà, videntur enim aſcendentes repelli, quia Titius & filius eius finguntur vna perſona: & ſic de aliis patribus, & filiis deſcendentibus. Vnde quod in patre fuit dictum, videtur in omnibus deſcendentibus repetitum: nam hæres hæredis Titij dicitur hæres Titij, etiam ſi in multos hæredes deſcendatur. C. de hære. inſtitu. l. j. Pro qua repetitione eſt ff. de eden. ſi quis ex argentariis. §. ſi initium tabularum. & argu. C. de diuer. reſcript. l. j. Hæres quidem accipitur etiam per multas ſucceſſiones. ff. de verb. ſignificat. l. ſciendum. de peti. hæred. l. iij. inde omnes dicimur filij Adæ, & membra eius. Et propterea in deſcendenti linea, ſi eſſet quis vltra ſeptimū gradum, & vſque in infinitū non contraheret nuptias cum aſcendenti, inſtitut. de nupt. §. j. quia idem dicitur: quod dic vt per Hoſtien. in ſumma de conſang. & affin. §. in aſcendenti. [Hinc dicitur vna familia multorum, qui ab eiuſdem veluti genitoris ſanguine proficiſcuntur: ſicut dicimus familiam Iuliam, quaſi à quodam fonte emanare. ff. de verbor. ſignific. l. pronuntiatio. §. fi. & hoc, vt prætactum eſt, indicat verbum adiunctum, hæredibus, quod non poteſt exponi de filiis tantùm. [Aliud enim eſt dicere hæredem, & aliud filium: ſicut aliud eſt dicere filios, & aliud liberos. ff. de teſta tut. l. quid ſi nepotes, & aliud eſt dicere decem, & aliud dena. ff. de leg. j. l. ſi quis teſtamento. Sic & aliàs verbum adiunctum immutat naturam eius, cui adiungitur. ff. de auro & arg. leg. l. qui lancem. & locati. l. ſi vno. multò potius videtur repetere in deſcendentibus verbum illud, ex tuo corpore, &c. quia non dulciori nomine nepotes noſtros, quàm filios appellamus: nam ex eorum prole memoriam relinquimus in æternum. ff. de verb. ſig. l. liberorum. §. fin. [Hoc niſi aſcendentes eſſent de deſcendentibus à Titio, putà, patruus ad nepotem: iſti aſcendentes non videntur prohibiti per verba præmiſſa: quoniam ſic deſcendit à Titio patruus, ſicut nepos filius fratris ſui: ſicut diximus in quæſtione patrui, Verum ſuccedat nepoti in feudo antiquo, in titu. Imperator Lothar. in §. ſi quis miles. Facit ad præmiſſa, quia id quod procedit ex re mea, meum eſt. ff. de rei vendicatione. lege, non ſolùm. §. meum. pari ratione deſcendens ex illo, qui à me deſcendit, videtur à me deſcendere: pro quo etiam eſt argumentum ff. de collatione dotis. lege, dedit. Quod autem dicitur legitime deſcendentibus, eſt propter naturalem, qui repellitur, in titulo, ſi de feudo controuerſia fuerit. capit. naturales. Facilis etiam videtur eſſe interpretatio, vt filius de corpore natus naturalis, ſcilicet, & legitimus ſuccedat in feudo: non videtur repetitum in quolibet deſcendenti ex tuo corpore, &c. nam legitimè tantùm deſcendens & non naturaliter, ſicut eſt adoptiuus, non ſuccederet: etiam ſi prædicta verba non eſſent appoſita, vt in dicto titu. ſi de feudo controuerſia fuerit. capit. ſi adoptiuus. Verba debent aliquid operari. ff. ad municip. l. j. in fin. vt ergo hoc verbum, legitime, aliquid operetur, oportet dici, vt legitime deſcendat ex corpore eius, de cuius ſucceſſione agitur: aliàs fruſtra poneretur, legitime. ſi hoc non intelligeretur: quia adoptiuus eſt legitimus, & tamen non ſuccedit, quamuis videatur operari propter naturales. [Aliud eſſet, ſi verba prædicta haberent certam interpretationem, tunc ſtaretur ei. ff. de legib. ſi de interpretatione. Vel ſi verba donationis, vel priuilegij aliud ſonarent, quæ prius inſpicienda ſunt, extrà de priuileg. capit. porro. ff. de tranſactionib. l. de his. Vel ſi probaretur extrinſecus aliud fore actum. ff. de regulis iuris. l. ſemper. non tamen ſufficeret probare donatorem aliter ſenſiſſe, ſi non expreſſit. C. de tranſactioni. l. ſi maiores. In vltimis voluntatibus ſufficeret. ff. de conditionibus & demonſtrationibus. l. pater Seuerinam. in princip. de legatis & fideicommiſ. j. ſi mihi & tibi in fine. Sed ſolet dici hic euenire vnum abſurdum: Pater filio emancipato dat feudum, mortuo filio habente fratrem ex altero, putà à matre tantùm: excluderetur pater, ſi filius moriatur, per fratrem defuncti. Sed non eſt ſic: quia non excluderet tunc iſte frater vterinus tantùm, communem patrem, ſed vitricum. Si autem eſſet ab alio patre tantùm coniunctus, excluderet patrem communem. Nam quantuncunque renunciet pater feudum, vt detur filio, non renunciat eius ſucceſſioni, ſi moritur: in tit. de vaſal. decrep. ætatis. & in capit. tres erant agnati. in titu. de eo qui ſine facto agnati, &c. ſed aliud diceret expreſsè.

Quod autem dicitur in verſiculo, filij autem fratrum in his, quæ communis patris, &c. Non dicit exponendo §. ex collaterali. qui in fratre ſimpliciter, & indiſtinctè loquitur: nam eſt in medio §. coniugatæ. Sed ad differentiam quæſitorum fratri, eidemque patruo de nouo ex largitate Regia: quod ſit nouum, & quod paternum, bene dicit gloſſa.

Excluſo etiam communi patre. Idem in matre: quando feudum erat paternum, vt frater etiam ex vno latere excludat matrem communem: nam eadem eſt ratio: & diuerſa ratio non videtur. ff. de verborum obligationibus lege, à Titio ſi ita ſtipulatus ſum. Si dicas tunc fratrem conſanguineum tantùm excludere matrem non erit abſurditas, ſicut ſuprà dicitur in parte: quia tunc non deberetur excluſa communi matre, ſed nouerca. Vbi autem mater non eſſet ſuperſtes, conſanguineus tantùm ſuccederet. In hoc primo caſu vidimus ſententias in principali latas, & in appellationis cauſa. [Alij contra, ſcilicet in patre, vt ſit coniunctus ex illo latere, vnde eſt feudum: non obſtat etiam quòd hæc conſtitutio non numerauit patrem aut matrem: nam numerauit generaliter aſcendentes: dicta lege, feriudicatorum. & lege, ſi quando.

Coniugatæ & dotatæ. De bonis eiuſdem, de cuius ſucceſſione agitur, & in totum habuit dotis paragium. Nam ſecus ſi in parte dotauit: deinde voluit ſororem ad ſucceſſionem admittere, vt in gloſſa. ad quod eſt, quod dictum eſt ſuprà lege proxima, in aliquibus. [Sed quid ſi non fuit dos ſoluta, ſed tātùm promiſſa? Item quid ſi non filiæ, ſed marito fuit promiſſa vel ſoluta, ea ig noſcente? Item quid ſi filia tacente & præſente? Item quid ſi filia ſciente, & non contradicente? Item an præſumatur ſcire, quod maritus ſcit? Item ſi fuit minor, quando fuit dotata, an petet ſe reſtitui? hæc & alia plenè diximus in titu. de natu. ſucceſ. feud. [Sed pone quòd do tibi, vel filio tuo in vxorem filiam meam, vel ſororem: & tu mihi tuam, vel filio meo: tu mihi nullam dotem das, nec ego tibi, an videar dotare, vt à fratrū ſucceſſione repellatur? videtur quod ſic, quod ideo non dediſti mihi dotem pro tua, quia ego non pro mea: & quia non exegiſti dotem à me pro mea, quam tibi dedi: ideo nec ego à te pro tua, quam mihi dediſti, vt ratione primæ liberalitatis præſumatur ſecunda. ff. mand. ſi verò non. §. item Papin. Item ego à te, &

gnæ Curiæ. Et dotatæ de bonis paternis, alioquin ſuccedunt, habita tamen diſtinctione maioris ætatis, ſi viuant iure Francorum, ibi filiabus. vt ſupponit, in eadem l.

a *Communis patris fuerunt.* Quid ergo dicemus in feudo cõmunis matris, & verũ ſecus? dicit enim patris, & alia eſt denominatio paternorũ, & alia maternorũ bonorũ, vt C. de iuris & facti igno. l. cum falſo. E contra videtur, quòd mater aſſimilatur patri, vt in authent. de non eligendo ſecundò nubentes mulieres. §. colligentes. Tu verò dic idem in feudo communis matris. Et ideo dicit patris, quia ſecundum vſum Regni beneficium ſeu feudum vocatur paternum non maternum, nihilominus tamen in materno idem eſt, vt in x. collatio. de ſucceſſio. feudo. in titulo, an maritus ſuccedit vxori in bene. c. ſi fœmina. licet iterũ legiſlator conſiderauit frequentiam. Nam mulieres, vt plurimum, nubent dotatæ de paragio in mobilibus vel hæreditariis, & rarò cum dote rerũ feudalium, vt patet ſuprà de fratribus obl. pa. feud. pro do. ſo. l. fratribus. Item rarò mulieres in feudis, videlicet, filiæ fœminæ quãdo maſculi non ſuperſunt, & ſorores in eo ſuccedunt, vt ſuprà l. proxima. & hac l. dicitur. & ita legiſlator adoptauit hanc conſtitutionem ad vſum frequentem, ſcilicet de patre, qui plerũque & facile contingit, vt ff. de leg. & ſe. l. neque leges. & l. nam ad ea. [Idem tamen nihilominus in caſu omiſſo, de matre, quia ſimilis eſt, licet rarò contingat, vt C. de legitimis hæredibus. ſi maior. & ff. ad Senatuſconſultum Trebellianum. l. poſtulante, in principio.

Filij autem fratrum his, quæ [a] communis patris fuerunt aui co-

Idem

ANDRAEAS DE YSERNIA.

à te, & tu à me potes petere dotem conſtitui ex dignitate & facultate, quod dicitur paragium, vt in præcedenti conſtitut. ff. de legat. iij. l. filiæ. & de ritu nuptia. l. cui liberorum, de iure dotium. l. cum poſt. §. gener. & l. quæro & l. ſequenti. Si ſum liberatus à te propter meam quam tibi dedi, ideo quia à te tuam ſine dote recepi, ſimiliter videtur ad me perueniſſe id, quo tibi tenebar pro tua. ff. de ſol. l. ſi debitor. ſic de pactis ſi debitor, de accept. l. ſi ſpecies. Dic quòd hoc eſt verum, quando hincinde dos eſſet promiſſa, & compenſata, tunc liberatione ſecuta videtur dari id de quo liberatur, & acquiri hincinde. Sed ſi non fuit conſtituta dos hincinde, vel ab aliquo eorum, ſecus, quoniam matrimonium poteſt eſſe ſine dote. C. de repudiis. l. finali in princip.

ADDITIO. *Adde l. fina. C. de dona. ante nup. ca. quis dominus. xxx. quæſtio. & Bald. in cap. iurauit de probatis.*

Licet non dos ſine matrimonio. ff. de iure dotium. l. iij. vt ſi propter pulchritudinem, vel vt amici eſſent, ſic permutauerunt, per ea quæ dicit Carolus in Longob. de ſucceſ. ſi pater filiam. [Cum dos promittitur, tunc non præſumitur quis ducere vxorem, niſi cũ dote, & præſumitur, quòd reiiciat eã ſi non ſoluatur ſibi dos, in auth. de nupt. §. ſi quis eam duxerit. ff. de do. excep. l. putè. §. ſi eum qui. infra eodem. l. fi. §. j. id eſt, ſi non eſt promiſſa, ſecus, quia & ſine dote poteſt eſſe matrimonium, & imputet ſibi, qui ſine dote duxit. alioquin nunquam ſoror vel filia ſuccederet in feudo fratri vel patri, cum ſemper habeat actionem. vt dos ſibi cõſtituatur & ſic non tenta, vt dos ei detur. Intelligẽdum eſt ergo, quando dos data fuit, vel promiſſa mulieri. Sic enim dicit litera, coniugatæ & dotatæ, non dicit, quæ debent dotari. odium eſt hoc, cum repellatur contra ius. Item cum dos hincinde promiſſa eſt, vel ab vno, in illo ſufficit, quia dotata eſt, & licet non ſit ſoluta, vel cõpenſata, habet tamẽ actionem vt ſoluatur promiſſum, & ſic eã habere videtur. ff. de regu. iur. l. qui actionẽ. Sed ſi non eſt cõſtituta, eſt merum matrimonium ſine dote. & licet poſſet petere, vt conſtituatur, etiã ſi eam propter pulchritudinem duxerit, vt not. in dicta l. ſi pater filiam, eſt tamen alia actio, quia per condictionem ex lege. Sed quando promiſſa eſt actione bonæ fidei. C. de rei vxo. acti. l. j. Nec compenſatur hincinde ipſo iure: niſi opponatur ab homine. ff. de compenſatio. l. ſi quidem. & l. ſi ambo. Item non poterunt inter ſe compenſare, quia debebatur mulieri, & maritus nõ liberat promiſſorem dotis ſine muliere, pro qua promiſſa eſt, licet per acceptilationem dos conſtituatur. ff. de iure dotium. l. licet. Item ſi dos promittatur pro ſorore, vel filia nolente & inuita, vel ignorante, & non conſentiente dotari, non præiudicat, quia nõ per hoc repelletur à ſucceſſione feudi fratris, vel dotantis, dictum eſt plenè in d. titu. de natura ſucceſſion. feud. in princip.

Filij autem fratrum. Quid de filia fratris an ſuccedet in feudo? videtur quod non, quia hæc conſtitutio enumerat perſonas, quas vult ſuccedere, & dilucidè connumerat, vt in princi. diximus, in linea deſcendenti expreſſit de filiabus, in collaterali de ſororibus, de nepotibus nihil dixit in collaterali, propter quod videtur omiſſum C. de caducis tollendis. l. penult. lex dilucidè exprimit maſculinum & fœmininum, vt eſt videre. C. de bonis quæ liberis. l. ij. [Iure feudorum mulier non ſuccedit in feudo. Eſt autem notandum iſtud correctum eſſe in filiabus & ſororibus, cum non dixerit de nepotibus neglexerit, quia quæ notabiliter fiunt, &c. de iniuriis. l. item apud Labeonem. §. hoc edicto. vnde videtur remanere in ea ius feudorum, quo fœmina excluditur. [E contra videtur, & verius, quòd ſuccedat. Nam in præcedenti conſtitutione dixit, conſuetudinem prauam, qua repellebatur filia, eſſe extirpandam in authentic. vt nulli iudicium. §. primo. hæc autem ratio eſt in filia fratris, & vbi eadem ratio, idem ius. C. ad legem Falcidiam. l. finali. Et ſicut in deſcendenti commune votum eſt æquare mares & fœminas, vt ſupra l. proxima. Ita & in gradu quocunque modo, vbi ſucceſſio defertur æquantur fœminæ maſculis, ſicut in filia fratris, & filio fratris expreſsè dicitur C. de legitimis hæredibus. l. in lege, ibi, & qua ratione fratris filius, &c. [Item omni

iure

iure maſculinum concipit fœmininum in ſucceſſionibus, maximè filia continetur appellatione filij. ff. de verb. ſignifi. l. quiſquis. ff de leg. iij. l. Lucius. § quæſitum. cum multis concordan. per quod non videtur omiſiſſe filiam fratris, dicendo, filij autem fratrum, &c. quia mens legum comprehendit filiam appellatione filij, & per hoc ſatis dilucida eſt conſtitutio, quæ non debet repetere in aula. C. qui admi. ad bono. poſſeſſ. l. fina. Et ex quo in filiabus, & ſororibus expreſſum non neglexerit, non enim poſſunt, &c. ff de legi. l. non poſſunt. Item odioſum eſt, quòd iure repellatur filia, quia poteſt ſeruire feudo per ſubſtitutum. C. de Epiſcopis & clericis. l. ad ſimilitudinem, & l. quiſquis. & per ſubſtitutum eſſe in exercitu, extra de voto. capit. ſuper his. Vnde cum dicat filij fratrum, dilucide expreſsit de filia, quia cum ſit noua hæc conſtitutio, videtur velle redire ad primæuum ius, quo ſunt accuſatores naturæ qui fœminas repellunt. C. de liberis præteritis. l. maximum vitium, & facilis eſt interpretatio, quæ ad primæuum redit ius. ff. de pactis. l. ſi vnus. §. quod in ſpecie. Siue dicatur hæc conſtitutio prohibitoria: & dicemus admitti omnes, qui non prohibentur. Siue permiſſoria, & dicemus adiici omnes, niſi prohibitos. ff. de teſt. l. j. in princip. Gloſſ. dicit, quòd eſt permiſſoria certarum perſonarum, & linearum, ergo prohibet alios, quos non enumerat. Item filia fratris ſoror eſt xxij. quæſtio. ij. cap. quærit. ſatis ergo dixit, dicendo, filij, vt imputetur ei, qui permiſit legem lucidam, quare non prohibuit filiam, cum dixit, prauam conſuetudinem repellentem filiam fœminam. In dubiis enim ſemper eſt facilis reſponſio contra fiſcum. ff. de iure fiſci. l. non puto. Sed cum dixit, filium fratrum, &c. non limitauit perſonas, vt de filia non intelligeret. Sed diſtinxit gradum, vt illi qui ſunt in tertio gradu, ſicut ſunt filij fratrum, ſuccedant, ſequitur enim, vlteriori autem gradu, &c. Vbi vero prohibetur fœminę ſuccedere, tunc enim fœmininum, non concipit maſculinum. ff. de conſtituta pecunia. l. j. §. j. ibi ſi non interceſſerint. At hæc conſtitutio remouet illam prauam conſuetudinem, vt prædictum eſt. Idem dicendum eſt de filio, vel filia ſororis non dotatæ prædicta ratione, quòd ſuccedat materteræ, quæ eſt ſoror matris inſtit. de gradibus. §. j. [Continetur quidem in regiſtro Imperatoris huius quod in Archiuo ſeruatur, quòd fecit aſſecurari nepotem de feudis materteræ, & hic multas quæſtiones dirimit, & vbi mater ex cuius perſona prætendit ius ſucceſsionis, fuiſſet dotata, tunc obſtaret ei, ſicut & matri. [Qui ſi patruus maritaſſet, & dotaſſet neptem filiam fratris ſui, an excluderetur per hoc à ſucceſsione patrui dotantis? quod videtur, quia ſi ſororem proximiorem ſibi dotaſſet, excluderetur ſoror dotata, multo fortius in nepte dotata, quæ non eſt ita proxima in gradu, ſicut ſoror. Vbi eadem ratio idem ius ff. ad l. Aquil. illud. Verius videtur quod non, quia filius & filia fratris, vt prædicitur, ſuccedunt patruo dotanti, nam dotatæ à fratrum ſucceſsione repelluntur, non dixit text. à patruorũ. Odioſa eſt hæc conſtitutio, & contra ius poſita, ideo non producitur, vt l. quod verò. ff. de legib. de ſucceſsione fratrum, dixit tantum, de ea tantum intelligetur. ff. de verbo. obli. l. ſi minor. Nam ſi idem voluiſſet de ſucceceſsione patruorum, dixiſſet, non dixit, ergo habetur pro omiſſo. C. de caducis tollendis. l. pe. & eſt manifeſta ratio, quia neptis hæc deſcẽdit à fratre cui non obſtat, ſi habuiſſet de feudo partem ſuam, quando iure Long. vixiſſet, nec vitã nec militiã adeptã, quando iure Francorum, nam nihilominus in feudo paterno ſuccederet, ſcilicet, fratri ſuo, ſicque ſuccedit filius huius fratris, vel filia habentes idem ius, quod pater eorum habet, vt dicit litera, & quam neptem patruus non habuit neceſſe de ſuo dotare, nam habebat portionem patris ſui, fratris patrui. quando iure Longobard. vel debitum vitæ & militiæ non receptæ. Quando iure Francorum quod tranſmiſerat in filiam, vel in filium, vt dictum eſt ſupra in conſtitutione, Comitibus, circa finem. multo fortius ſi receperat, quia filiæ fratris nil debet omnino, vt ibi plenè dictum eſt. Conſtitutio hæc repellit ſororem tantum debentem habere paragium de bonis fratris, & quia habet portionem ſuam, ſcilicet paragium dotis fratris, ideo repellitur, hæc neptis

nihil

rum, ſcilicet, [a] idem ius quod pater eorum [b] habeant. [c] In acquiſitis autem patruo ex largitione noſtra, [d] vel quolibet titulo

a *Idem ius.* Quod pater, & eſt ratio, nam nepotibus ex filio paternis auitis acceſſunt, vt in authen. de triente & ſemiſſe. §. nec illos, officium circa nepotem ex officio patris erga filium pendet, vt ff. de collatione bonorum. l. dedit.

b *Habeant.* Sed nunquid ſicut filius fratris ſuccedit patruo, ita econtra ſuccedit patruus ſibi? & videtur quòd ſic, vt ſeruetur in ſuccedendo æqualitas, licet non ſit expreſſum, vt ff. de vulgar. & pupil. ſubſt. l. ij. & iiij. & argmen. optimum in authẽt. qui nat. eff. ſui. §. filium vero per huiuſmodi cauſam, vbi dicit, æquum etiam dantes ei priuilegium, &c. & quia ſunt in eodem gradu, ſcillicet tertio, vt inſtit. de gradibus. §. iij. & hæc conſtitutio videtur attendere gradum, vt ſtatim ſubiicit. In vlteriori autem gradu &c. vt argum. ff. de ver. ſignifi. l. verborum. §. ar vbi. [Sed per iudices Magnæ Curiæ audiui pronunciatum in contrarium. Nam patruus eſt omiſſus in hac conſtitutione, quæ permiſſoria eſt, ſcilicet, certos admittens, & alios prohibens, ergo patruus eſt prohibitus, vt ar. ff. de colle. illi. l. iij. §. in ſum. & quod cuiuſque vniuer. no. l. nulli. & ad hoc. ff. ſol. matri. l. ſi verò §. pen. facit pro hoc illud generale, quod in vno permittitur, etiam in alio prohibetur, & quia ſi aliud voluiſſet conſtitutio, aliud dixiſſet, vt. C. de cadu. tollen. l. j. iuxta finem, & quia quæ notabiliter fiunt, niſi ſpecialiter exprimantur, videntur neglecta, vt. ff. de iniu. l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. Item pro hac parte eſt ſubtilis ratio, & valida. Nam filius cum admittitur ex perſona patris ſui, vt hic dicit, idem ius quod pater eorum, &c. de iure Romano pariter cum frater ſuccedit, licet ſit poſterior gradu, vt in authenti. ceſſante, & quòd patris repræſentet perſonam etiam iure ciuili, filius fratris præfertur patruo, licet ſit in eodem gradu, vt in auth. poſt fratres, & ſic patet hic ſubtili ratione, quod non ſine myſterio hæc conſtitutio admiſit filium fratris, & omiſit patruum, cum magis videatur debita hæreditas patrui nepoti, ſcilicet, filio fratris, quàm econuerſò, hæreditas huius nepotis patruo, licet ſit ar. contra. ff. de teſta. mili. nam & ſi in princi. Sed ſubeſt potiſſima ſpecialitas, ſcilicet, ratio pietatis, vt ibi dicitur, quę eſt inter filios & parentes, vt ff. de cur. fur. l. furioſo. quæ quidem ratio in patruo non ſubeſt. Item eſt argu. ff. de leg. tu. l. reliquero.

c *In acquiſitis.* Nota bonum argumen. iuris ciuilis ad iſtam differentiam inter auita, ſeu ex genere prouenientia, & inter acquiſita, vt ff. de interdictis & relegatis. l. ij.

d *Vel quolibet titulo iure ſuo, &c.* Hic fac punctum. & hæc verba, iure ſuo, legas cum præcedentibus, quorũ eſt ſenſus, id eſt, perſona ſcilicet, opera & diligentia ſua: quæſita enim de quibus hic loquitur, illa ſunt propriè, quæ alicui proueniunt ex opera & ſolertia, & ſic iure ſuo, vt ff. pro ſoc. l. quæſtus. & de acquiren. hæredi. l. additio. §. & conquæſtus. & competenter hæc verba ita continuabuntur ad ſuperiora. Nam ſuprà proxi. dixit, de his quæ obuenere patruo alio iure, id eſt, ex perſona alterius, iure, ſcilicet hæreditario, vtpote patruo vel auito, hic vero de obuententibus iure proprio, quæ duo ſatis differũt, vt ff. de fideiu. l. ſi filius. §. erit, vbi optimè probantur prædicta. Et hæc expoſitio multas dirimit quæſtiones. [Et primò quidem iam liquet, quod dicatur feudum nouum, ſiue quæſitum.

ADDITIO. *Adde in cap. j. §. hu verò. de grad. ſuc. in feud. in vſib. feud. Bal. in cap. j. de vaſ. decre. atat. & an feudum nouum poſſit renunciari per patrem in præiudicium filiorũ? vide per Bald. in l. qui ſe patri. C. de bonis quæ libe. & ibi Alex de Imo. in apoſtillis. & an in feudo ſuccedant ſolum deſcendentes acquirentis? vide per Iaco. Alua. in cap. j. de vaſ. decrep. atat. in vſibus feud.* Superantius.

Et quod dicatur paternum, ſiue auitum, vel antiquum ſuper quo multi ſomnia recitant: quidam enim dicunt feudum nouum eſſe omne, quod poſt hanc Regni conſtitutionem conceſſum eſt, ſicut appellamus legem nouam, omnem legem inductam poſt legem duodecim tabularum, vt ff. de condict. ex lege. l. j. & ff. vt ex leg. ſenatúſve conſ. bon. poſſ. deb. l. j. [Alij autem accipiunt feudum nouum & antiquum ex tempore, vt videlicet poſt conceſſionem feudi, in aliquod tempus, vtpote modicum, dicatur nouum: & poſt temporis interuallum dicatur antiquum, maximè poſt longum tempus: vt argumen. pro eis. ff. de tritico, vino & oleo lega. l. ex vſu. & l. vetus. & l. nam aliter. & de pub. & no. com. l. quoties. Sed omnes iſti neſciunt, quid loquantur: quia ſicut declaratur per hæc verba ibi, acquiſitis autem patruo ex largitione noſtra, vel quolibet titulo iure ſuo, &c. [Feudum nouum ſiue quæſitum, dicitur quod primo non quæritur, & ſic nouiter incipit in perſona quærentis iure ſuo, id eſt, opera & induſtria ſua: ex munificentia principis fortè, vel titulo emptionis, ſeu quocunque alio iuſto titulo, qui omnes leguntur. ff. de public. l. prima, cum ſex legibus ſequentibus. Accedente videlicet ſemper confirmatione principis, ſine qua non tenet alienatio feudi, vt ſuprà de reuocatione feudorum. l. prima & ſecunda. & ideo dixi, iuſto, vt ſuprà de fiſco ſuccedente foriudicatis. l. foriudicatorum. quæ concordant præmiſſis. [Et quòd ſic accipiatur feudum nouum ſeu quæſitum, legitur expreſsè in collatione decima feudorum: qui teſtes ſunt: de approb. inue. capit. ſiue clericus. [Feudum verò voc

ANDRAEAS DE YSERNIA.

nihil debuit habere de bonis patrui: & de nepte non dixit conſtitutio, dotata à patruo illa ratione: quia eam non tenebatur dotare. Vnde ſecus in filia ſororis dotatæ vel amitæ: multò potius tunc obſtaret eis id, quod obſtaret illis, ex quarum perſona volunt admitti, vt dictum eſt in dicta conſtit. Comitibus. [Simile quærunt fiſcales in conſtitutione, conſiderantes inclyti Regis Caroli II. in parlamento Neapolis condita. verſi. illo antiquo interpretationis abuſu, &c. ibi, frater & ſoror ſuccedunt. dicunt enim quòd quia de fratre & ſorore dixit, de eis tantùm intelligitur. ff. de verborum obliga. l. ſi minor. non dixit de filio fratris & ſororis præmortui ante primogenitum, non trahetur ad eos etiam vtiliter. ff. ſolu. mat. l. ſi verò. §. de viro. Perſona non intelligitur, niſi quando exprimitur. ff. de verb. oblig. l. ſi ita. §. Chryſogonus. Lex & ſtipulatio æquiparantur. C. de fideiuſ. l. fi. pro quo eſt C. de procu. l. maritus. Contrarium tamen verum eſt, loquitur enim in feudo auito, in quo ſuccedit patruo nepos, vt in hac conſti. dicitur: ideo dicit quòd erat abuſus interpretationis iniquæ. vnde illud c. conſiderantes. non daret de nouo ſucceſſionem patri huius nepotis, ſi viueret, ſed remoueret impedimentum ei parentum per abuſum iam dictum ar. ff. de manu. vin. l. ſi pater. in fi. ſed ſi aliquid in nepote diceretur, eſſet nõ de iure, ſed ex vitio interpretationis iniquæ prædictæ, qui cum ſit ſublatus in patre, tolli debet eadẽ ratione in filio: cũ enim ex vna radice vitiũ naſcitur. ff. de nup. l. fi. & cũ finitur aliquid, ſi euacuatur, vt nullũ ex priſtino veſtigio remaneat. ff. de adop. l. in omni. ne dũ vitiũ, imò & materia prioris vitij remanere debet. C. vt ac. hær. ab hær. & cõtra hære. l. j. ſicut tollitur rei origo, non relinquitur eius imago. C. de lati. liberta. l. vnica. in prin. Prohibito vitio omnia mala quæ oriuntur ex eo ſunt extincta, ſeu prohibita ext. de conſti. c. nam concupiſcentiam. Filiũ enim & patrẽ reputant iura eandem perſonã, niſi quando beneficiũ eſt perſonale non egrediens perſonã. ff. de conſti. prin. l. j in fi. Et poſtquam conſtitutio redigitur in corpore conſt. eſt generalis, niſi caueatur in ea, quòd ſit ſpecialis, ſicut in Dorotheo. C. de decur. l. nec Dorotheum lib. x. quando ſcilicet, vult idem legiſlator, exemplũ inſti. de iure perſonarum. §. planè. Sed ſi primogenitus, & alij ex eo non ſuccederent, etiam ſine dicto abuſu, vt ſi datum eſſet, vt ad primogenitos tantum, & eorum filios perueniat, quilibet enim rei ſuæ dicit legem quam vult. ff. de ſol. l. j. C. mand. in re mandata, erit perſonalis in eis & nõ intelligeretur de filio fratris, qui priuatus eſt ex forma conceſſionis. Perſonalia non dantur hæredi. ff. de pact. iuriſgentium. §. pactorum. tunc omittitur hæres, quia eſt prohibitus ar. ff. rem rat. haberi. l. ſi ſine. §. ſtip. Ideò dicit. l. ſi pactum. in fi. de probat. plerũq;. cum verò abuſus tollitur, in omnem caſum qui ex iniqua interpretatione naſci poteſt, remotus videtur arg. ff. de fide. l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos, loca. l. quarto. §. ſi inter. Et licet ſit illud capitu in fauorem feudorum, cum ſit ſcriptum in corpore conſtitu. intelligitur ſic iure communi remoto arg. ff. de vulg. & pupil. l. ex facto. in princip.

Idem ius quod pater eorum, habent filij. Nunquid ſicut filius fratris ſuccedit patruo, ſic econtra patruus nepoti quærit gl. & dicit quòd iudices Curiæ pronunciauerunt contra, ſcilicet, cõtra patruũ eorũ, eo quòd conſtitutio hæc eſt permiſſoria, certos permittens, & alios prohibens, patruus nõ eſt permiſſus, ergo dicunt quidam, quòd videtur prohibitus. Sed certè hæc conſtit. nõ tam enumerat perſonas quã gradus in collaterali vſq; ad quos ſcilicet, licet ſuccedere, patet in verſ. in vlteriori autem gradu, &c. vnde in omnibus perſonis, quæ ſunt infra illos grad⁹ erit ſucceſſio, quaſi omnes perſonæ inter illos gradus exiſtentes ſint expreſſim nominatæ. Idcirco alij, quod eſt verius, dicunt patruũ ſuccedere nepoti, ſicut nepos patruo, diximus plenè in tit. Imperator Loth. Euge. Papæ. Alibi intitulatur, qualiter vſus beneficij ſit tuendus, aliàs, tenẽdus. c. ſi quis miles, vbi eſt caſus, & eſt lex Imperatoris non domini Oberti de Orto.

In acquiſitis ex largitate noſtra. Nepotes non ſuccedunt. [Innuit quòd frater nõ ſic excludebatur per formã cõceſſionis, ſicut hodie ponitur in priuilegijs, donamus tibi & tuis hæredibus ex tuo corpore legitimè deſcẽdentibus, vt dictũ eſt ſupra. Glo. hic repellit fratrem ſimpliciter ſine dicta clauſula. Et verum eſt iure feudorum. Sed ſupra dictum eſt, hæc conſtitutio non ſequitur illa iura, niſi eſſent rationabilia, hoc autem irrationabile eſt, vt frater excludatur, ſufficere debet hæc peruerſitas huius conſtitutio. in nepote, quem exprimit, non debet trahi hoc peruerſum ad fratrem, quem

[a] iure ſuo [b] nepotes ex fratribꝰ [c] nõ ſuccedũt. In vlteriori autẽ gradu poſitis, ſ. filiis nepotum ex fratribus, & ſequentibus, in his etiam, quæ cõmunis proaui fuerunt, ſucceſsio non defertur. [d] Filiæ autem in capillo poſt mortem patris in domo manẽtes, maiores ſorores coniugatas & dotatas de bonis patris [e] excludunt. Cæterum ſi

vocatur antiquum paternũ, videlicet, vel auitum, à quocũque ex ſuperioribus eſt id acquiſitum, vt in præalleg. x.col. de natur. ſucceſ.feu.l ſucceſſionis, in fin.j. reſponſ. vbi tamen de ſucceſſione agitur eſt ita intelligendum à quocũque, hoc eſt, dum modo ab eo parente, qui fuit illius agnationis communis, vt in præalleg. x. col. de gradi. ſucceſ. in feu. l. per ſucceſſionem. §. his vero, & ſi tunc paternum vel auitum dicitur, habito reſpectu, tam decedentis, de cuius ſucceſſione agitur, quàm ſuccedẽtis, qui vult ad ſucceſſiones venire. i. quod is parens, cuius fuit huiuſmodi feudũ auitum, fuerit cõmunis parẽs vtrique, hoc etiam declaratur ſuprà proxi. in his quæ cõmunis patris fuerũt aui eorũ, &c. [Quod diximus, vel dicemus de feudo paterno, idẽ intelligas ſemper in materno, vt ſupra, hac cõſtitutione. Verũ. Tãdiu ergo dicetur feudum nouum ſeu quæſitum, quandiu non tranſit ad deſcendentes quãtumcunque tẽporis ſpaciũ intercedat. vbi autẽ feudum ſemel trãſit ad deſcẽdentes, ſtatim deſinit eſſe nouũ ſeu quæſitũ: & incipit eſſe antiquũ. ſ. paternũ, quãtumcunque breui tẽpore vixerit, qui primo quæſiuit, cum non cõſideretur in eo ſpatium temporis, ſed genus & cauſa, ſicut iſto reſpectu accipitur. ff. de ædil. edic. l. vlti. §. vlt. vnde ſi conſideremus prima feudorũ initia, omnia feuda in ſui principio nouiter quæſita fuerunt. prouenientia videlicet, ex munificentia dominorum, nec trãſibant in filios, poſtea quidẽ deuentum fuit, vt filij ſuccederẽt, & deinceps, ſic facta ac dicta ſunt paterna, poſtquàm trãſiuerunt, vt patet in x. colla. feu. de his qui feu. dare poſ. circa princi. & arg optimum in authen. de exhib. & intro. reis. §. optimum, iure ſuo, quia eget confirmatione ſuperioris.

a *Iure ſuo*. Nunquid frater ſuccedit in acquiſitis? videtur hic innuere ꝙ ſic, quia & excludit nepotem, & frater videtur admittere fratrem, quia quod in vno prohibuit, &c. & notabiliter aliquid hic ſpecialis ſtatuitur inter fratres, ſicut ff. de vulga. & pupil. ſubſt. ſi filius qui patri. C. de le. tu. frater emancipatus. Tu dic contra, vt in conſue. feu. l. j. §. ſi autem vnus, & ideo de nepote tãtum prohibet, quia de ſucceſſione nepotum tantum in hoc agitur ſuprà. in hoc verſi. ſimile. ff. de iure patro. diui fratres. §. ſed cum ipſo. cum enim par ſit vtilitas huius nepotis & fratris defuncti, & abſolutè ſit eadẽ vtriuſque parilitas, & eadẽ cõditio in eodẽ ordine ſuccedendi, ſiue nepos iſte ſit ſolus, ſiue cõcurrat cũ ſolo patruo. i. fratre defuncti, ſiue etiam cum aſcendentibus. ſ. ſit gradu prior, ſcilicet tertio, vt in auth. de hæt. ab inteſt. §. reliquum eſt. & §. illud palá. & in authẽ. vt fratrũ filij. §. j. Abſurdũ eſt dicere, ꝙ fratres plus habeãt, quã nepos prædictus. vt ar. pulchrũ. ff. de cõiu. cũ emã. l. i. l. nihil. & ff. vt in poſſ. leg. l. is cui. §. hæc cõſti. imò ſi quis ex mẽte conſtitutio. hoc ſummat, idẽ in fratre quod hic dicitur in nepote audiẽdum eſt, vt ar. ff. ſol. mat. l. cum mulier viri, quia quod in nepote hæc conſtitutio loquitur, pertinet ex conſtitutio. mente ad fratrem, qui eſt coniunctus & ſimilis tali nepoti, vt arg. ff. de rebus eorum l qui neque, & regulariter quod in vno conſtituitur, hoc in altero eius ſimilio exauditur, vt C. ad exhiben. ſi res. & de diuerſis reſcriptis. l. j.

b *Nepotes ex fratribus*. Non propriè, ſed per abuſionem filij fratrum vocantur nepotes.

ADDITIO. *Adde gloſſ. in lege, poſt emancipationem. ff. de lega. iij. gl. in l. cum quis decedens. ff. eo. titu. gl. in l. auũculo. ff. de donatio. cauſ. mor. de iure canonico ſunt multi tex. c. tua nos. et cap. ſuper. de conſang. & aſ. finitat. c. non ſine. de arbitr. c. dilecto. de prabend. c. ſelicet in §. cæterum. de pæn. li. vi. c. duo pueri. de deſpõ. impu. c. puer tuas in fi. de proba. Ant. Roſ. in tract. de ſuc. ab inteſt. Dy. cõſi. x vj. incip. diligenter cõſideratis.* Superã. Nã hi non habẽt ſpeciale nomẽ cognationis. Sed ita demõſtrantur, ſcilicet, filij fratris. ff. de grad. l iuriſconſultus. §. illud notandum eſt. & ita appellãtur in iure, vt in auth. fratũ filij, &c. licet ſecundum cõſuetudinem vulgi appellamus eos nepotes, quã conſuetudinẽ tenuit hæc conſtit. [Vere nãque filius fratris non poteſt dici nepos, cũ nepos dicit, id eſt, natus poſt. Quod nõ cõtingit niſi in linea deſcendenti, ſed in trãſuerſali frequenter filius fratris naſcit̃ ante patruũ.

c *Non ſuccedunt*. Sed quid econuersò, ſi decedat nepos feudatarius ſuperſtite patruo, ſeu amita, nunquid prædicti ſuccedũt ſibi, excluſo fiſco, cũ in hac conſtitutione non fiat de hoc mẽtio, poſſet dici ꝙ hæc conſtitutio deſcribit gradum ſucceſſionis, & præferũtur prædicti cum in eodẽ gradu prædicti patruus & amita ſint coniuncti prædicto nepoti. quo, ſcilicet gradu ipſe nepos coniunctus eſt cũ eis. ſi vero deſcribit & dinumerat perſonas, de quibus deferatur ſucceſſio & non gradus, repellentur prædicti, cum cæteris perſonis prædicta ſucceſſio deferatur vt proxi. ver. vt probantur hæc. C. de inceſ. nup. l. ſi quis inceſ. & de ſecun. nup. l. j. ad fi. niſi fortè diceres, quia idcirco non fuit facta mentio de patruo & amita, quia non erat dubitatio.

d *Filia autẽ*. Plurimi ſapientes decipiuntur in iſto verſi. quẽ ſic generaliter intelligũt, vt filiæ in capillo remanẽtes, ſemper excludant à ſucceſſione paterna ſorores cõiugatas & dotatas de bonis patris, & ius Francorũ incipiat diſtingui à iure Lõgo. ab illo loco, cæterum ſi de bonis, &c. videlicet, in eo caſu, quando ſorores de bonis patris dotatę non fuiſſent, quorũ intellectus tollerari non poteſt. Nã infra vbi dicit, ſi autẽ iure Long. collatis dotibus, &c. ſummè iniquũ diceret, quòd cũ tractamus de ſucceſſione paterna, cõferri deberet dos aduẽtitia quę, ſcilicet, de paternis nõ prouenit bonis, ſed potius maternis, tã Rom. quàm Lõgob. iure profectitia tantũmodo dos confertur ſcilicet, de bonis patris proueniẽs, & cõiugata ſimul cũ ſorore in capillo ſuccedit patri, collata dote profectitia, non aduẽtitia, vt in Longo. de ſucceſ. l. ſi quis patris filiã ſuã, & l. ſi pater aut frater. l. ſi quis Long. & C. de coll. l. filiæ dotem. & in auth. quod locum. e. l. fi. Nec eſt intẽtio cõſtitutionis hoc ius nouũ ſtatuere in ſucceſsione filiarũ coniugatarũ & remanentiũ in capillo, ſed tantum ſupra eo diſcernere ius Francorũ à iure Longo. vt hic patet. Dic ergo ꝙ ab hoc prin. filiæ autẽ, &c. vſque ad ver. ſi autẽ iure Long. ponit ius Francorũ: & clauſula illa, ſi Francorũ iure viuant, refertur ad vtrunque capitulum, tã quando ſorores dotatę ſunt de bonis patris, quã quando non de bonis patris, & ſic omnia ſuperiora determinat, vt ff. de leg. j. talis ſcriptura. §. vlt. & ſic poſtea bene ſequitur. Si autem iure Long. collatis dotibus, &c. ſcilicet in profectitiis aduerſatur ei quod iam dixerat de iure Francorum repelli ſororem dotatã de bonis patris, vt hic in princi. huius verb. filiæ. & ſic refertur ad ſuperius non ad proximum. ſic ff. de op. l. mancipiorum. in fi. & ff. de acqui. hære. l. his qui hæres in prin. huius verſ. filię. & ff. de iure pat. l. vlti. in fi. & ff. de re mil. poſthumus. §. idem circa fi. in auth. vt oẽs obe. iudicibus. §. arripiat. & quod infra ſubiicit, quæcũque ſint, &c. aduerſatur ei quod dixerat de iure Francorum, maiores minoribus præferri, quod ius Longo. non attenditur in aliquo caſu.

e *Excludunt*. In vſibus vero feudorum omnino repelluntur fœminę etiam filiæ, vt in l. j. §. hoc autẽ notandũ, Excludunt, vt in Long. de ſucceſs. l. ſi pater. Excludũt. [Sed quod ſi aliquis, puta vir & vxor habeant duas filias, mater iſtarũ nõ pater habeat feudũ. Iſti parentes tradiderunt nuptui filiã maiorẽ, quæ dotata fuit à patre tantũ, & de bonis eius, ad cuius onus de iure cõmuni ſpectat. deinde moritur mater feudataria, minori filia exiſtente in capillo. filia maior vult habere feudum. filia minor ſimiliter credens excludere maiorem, quia fuit coniugata & dotata, filia maior replicat, quia non de bonis matris, ſi enim ageretur de feudo paterno non poſſet habere locum excluſio. In hac quæſtione, cum aliquando fuiſſet diſceptatũ in Curia Magna, videbatur antiquis iure peritis, quòd filia maior deberet præferri, non obſtãte exceptione, quòd de bonis paternis dotata fuit, cum illud ſit ſtatutum contra quaſdam iuris rationes, & ſic non debet trahi ad conſequentiam, odia enim ſunt reſtringenda. eſt tamen argumentum cõtra in Macedoniano, quod eſt odioſum, quod eſt ſtatutum in filiis, & extenditur & trahitur ad nepotes, vt ff. ad Macedonianum. l. filium.

ANDRÆAS DE YSERNIA.

quem non nominat. Et ſic non obſtant rationes gloſſ. & loquitur in nepote, ſicut in vulgari, cum nepos dicitur natus poſt, in collaterali autem poteſt naſci nepos ante patruum, vt gloſſ. dicit.

Filia autem. Intelligas ſane, vt gl. bene exponit quòd vſque ad §. ſi autem iure Longobar. loquatur de iure Francorum, & excludat maiorem dotatam de bonis patris. Sed ſi non eſſet dotata de bonis patris, non excluderetur maior coniugata & dotata ad alio, quàm à patre. Nam dos profectitia de bonis patris exiens excludit à ſucceſſione, non aduentitia. Si verò non iure Francorum ſed Longobard. viueretur, & maior eſſet coniugata, & dotata de bonis patris, conferret dotem, & diuideretur feudum.

Collatis dotibus. Scilicet profectitiis de patris ſubſtãtia. Sic econtra quod eſt not. ſi pater dotaſſet de ſua ſubſtantia, & mater habens feudũ moritur, relicta filia in capillo. & prædicta eſt dotata per patrem. Quia non excluderetur maior viuens iure Francorum, propterea quia non dotata de bonis eius, de cuius ſucceſsione agitur, ſed per patrem, filia remanente in capillo, vt gl. dicit

In omnibus autem, in quibus ſupradiximus. Hic ſumit ꝙ in quaternatis loquitur, vt in prin. dicitur, nam in aliis feudis de tabula ſeu planis tentis ab alio, non in capite ſuccedunt aſcendentes & collaterales, quantuncũque remoti, vt hic plene in gl. [Sed vtrum ſi non coniũgantur ab illo latere, vnde eſt debitum? videtur ꝙ ex illo latere debeant coniungi, vt in c. Honorij. quod incip. ſi aliquẽ. Sed loquitur quando ſubfeudatarius erat in capite, quia tenebat ab alio

Quæcunque

de bonis paternis dotatæ nō ſunt, maiores minoribus præferuntur, ſi Francorū iure viuant. Si autem viuant iure Longobardo, collatis dotibus inviriles partes ſucceſsione diuiſa, portionem ſuā coniugata, ſeu cōiugatæ, a quæcunque ſint, poterunt vendicare. b In omnibus autem, in quibus prædiximus aliquos velut vlteriores gradu, ſiue in communium prædeceſſorum rebus, ſiue in acquiſitis excludi debere ſpem noſtræ gratiæ petentibus c non negamus, imò ipſos aliis in liberalitate noſtra præferre diſponimus, ſi eiuſdē feudi ad nos rationabiliter deuoluti ſimul cōpetitores exiſtant, dummodo à conſanguineis tantū noſtræ Curiæ offeratur, quantum ab extraneo eſt oblatum. Si tamen nos, vel in demanio noſtro feuda ipſa tenere velimus, vel aliis ex mera liberalitate donare, d iniuriam nullus ſibi fieri exiſtimet, ſi quod ad ius noſtrum iuſtè deuoluitur, vel retineam* nobis, vel aliis, qui à nobis prẹſtolantur beneficia, conferamus.

a *Quæcunque.* Videlicet ſiue maiores ſiue minores.

b *In omnibus autem. &c.* Licet initiū huius cōſtit. ſit generale, tamen videtur recipere determinationē per hunc finē, ſic ff. de hære. inſti. cum in teſtamen. in fi. de iur. & fac. igno. l. regula in fi. & arg. ff. de lega. ij. cum pater. §. dulciſſimus, videlicet, vt hęc cōſti. loquatur tantū in feudis quaternatis, quæ tenentur in capite à Rege, vel ab alio, vt ſuprà de vx nō du. ſi. petmi. cur. l. honorē. quæ poſt mortē tenentis deuoluuntur ad fiſcum, in defectu prædictorū, quos admittit hæc conſtit. ad ſucceſſionē, vt ſuprà, de mor. Ba. denun. l. j. poſt mortē, &c. ipſa enim ſunt quę Rex donat cui vult. ſicut hic in fine dicit, & in dicta cōſtit. poſt mortē. & ſic de illis tantū intelligenda eſt hęc cōſtit. in principio. Alia autem feuda, quæ tenentur ab alio, quàm à Rege, & ſunt non quaterna. ita mortuo tenente ſine legitimo ſucceſſore non deuoluuntur ad fiſcum, ſed ad eum potius, à quo tenebantur, vt ſuprà, de bo. for. l. iij §. ſanè, & ſic de iſtis non videtur cogitatū, vt in hac conſtit. cum de eis. in fi. vbi ſe refert ad princ. non facit mentionem. Nec mirum ſi fiſcus plus proſpexit ſibi, quàm aliis, & ſic plus coarctauit ſucceſſorem vbi cauſa ſua agitur, quàm vbi res agitur aliorū. accedit etiam ad hoc ſuprà, de ho. ba. nō poſſi. ab ho. de. l. j. §. & ſi contigerit. Vbi videtur expreſſum, quòd in aliis feudis quàm quaternatis obtineat circa ſucceſſionem ius commune, videlicet, vt tunc demū ſuccedat dominus feudi quando aliquis non ſupereſt de linea deſcendenti, vel aſcendenti, vel collateralli, qui aliàs de iure cōmuni ad ſucceſſionem veniret, ad idem facit ſuprà, de fiſ. ſucce. for. l. iij. §. ſanè, & ad idem facit etiam ſupra lege proxima. vbi olim ſuccedebát conſanguinei quantuucunq; remoti, excluſis fœminis filiabus, per quā legem remouentur etiam alij conſanguinei, tunc demum quando filij vel etiam filiæ ſupereſſent, non autē remouetur eis aliquatenus non ſuperſtitibus, & ſic tamen cum iſta veteri conſuetudine ſtatur.

c *Non negamus.* Nota bonum argumentum iuris ciuilis ad hoc concordans, quòd Imperator gratificatur conſanguineis potius, quam extraneis, vt C. de nat. li. l. communium rerum. §. illo videlicet obſeruato.

d *Iniuriam nullus.* Argu. contra quod fiat iniuria. ff. de aqua quo. & æſti. l. j. §. pe. Altercationem in Magna Curia magnam habuimus de aſcendentibus qui ſine dubio liberis nō ſuccedunt, in feudis nouiter acquiſitis, vt ſupra de fiſc. ſuc. for. l. j. in princ. An ſuccedant in feudo quaternato auito, ſiue paterno, maxime quando tale feudum obueniſſet deſcendenti filio, vel nepoti, de cuius ſucceſſione agitur ex alia parte quàm vnde eſt parens, qui ad ſucceſſionem venire cōtendit, vt verbi gratia, filius habuit feudū ex ſucceſſione matris vel alterius de materna linea, & pater vel alius deſcendentium de linea paterna, petit ſuccedere in hoc feudo, vel econuerſò. Si ſimiles terminos ponamus in matre, & facit pro aſcendentibus ſuperior ex collaterali, &c. vbi dicit, quòd ſtatim frater & ſoror in capillo ſuccedit, excluſo etiam cōmuni patre ſuperſtite. colligitur ergo, quòd vbi non eſt frater vel ſoror in capillo, non excluditur pater, vt arg. ff. de teſti. l. ex eo. Simile eſt quod ponitur de iſto verbo excluſo. C. vnde vir & vxor l. j. Item ſimiliter per ſubauditum cōtrarium intellectum. facit pro eis prælleg. l. j. de bo. for. vbi litera ita iacet. for iudicatorum bona veluti damnatorum, ſi liberos vel parentes vſque ad tertium gradum non habent, fiſci noſtri cōmodis volumus vendicari, niſi feuda ſint filiis ex conceſſione noſtra, vel alio iuſto titulo acquiſita, in quibus aſcendentes liberis non ſuccedunt. Si autem &c. ſequitur ergo quòd ſi feuda eſſent auita, ſuccederent aſcendentes, cum enim ponendo primo regulam foriudicatorum bona, &c. generaliter omnia cōprehēdat, vt ff. de ver. ſigni. l. bonorū, tam nō feudalia quàm feudalia quæſita, videlicet, & auita, & excipiēdo poſt modū niſi feuda, &c. de feudis quæſitis tantū excipit, non poteſt videri [illegible] in ſuperioribus de auitis vt ff. de fun. inſt. l. quęſitū. §. idem reſpō imò per exceptionē iſtam remanet ſuperior regula in auitis, à rebus cæteris magis firma, vt in authen. de non alien. §. vt autem collati. ij Si hoc namque habuiſſet conſtitutio pro conſtanti, quòd nūquam in feudis aſcendentes ſuccederēt, ſtultum fuit exprimere, quòd vbi ſupereſt frater & ſoror in capillo, pater excluditur, & quòd in feudis quęſitis aſcēdentes liberis non ſuccedūt. ſimile. ff. à qui. appe. nō licet. l. j. in princ. & maxime ſic in cæteris caſibus, quoniā videtur in aliis permittere quòd ſuccedant, vt argu. ff. ſol. matrimo. ſi cum dotem. j reſpō. Item adhuc videtur magis expreſſum pro eis ſupra in præalleg. tit. de bo. for. l. ſi quando. § ſanè, vbi dicit, quòd ſi foriudicatum à Comite vel Barone feudū tenere cōtigerit, ipſo parētes vel liberos non habente, feudum reuertitur ad eum, à quo ipſe foriudicatus tenebat. Reſtat ergo quod ſi haberet parentes ipſi præferrentur domino feudi. Item ad idem ſuprà de ho. ba. poſ. terrā ho. de. l. ſi quādo. §. & ſi contigerit, vbi dicitur, quod dominus feudi ſuccedit, cū nullus omnino ſupereſt defuncto. de his qui aliter poſſent ad ſucceſſionē eiuſdem ex deſcēdenti, vel aſcendenti, vel collaterali linea ab inteſtato venire. Facit etiam pro aſcēdentibus ratio miſerationis, vel pietatis: nā ordine turbato ſuccedit Bulgaro nato, vt ff. vnde lib. ſi ſcripto. in fi. & ff. de inoff. teſtamen. l. nam & ſi parentibus. in princ. & ſic videtur, vt in ſolatium amiſſi filij parentes hæreditatē habeant huiuſmodi luctuoſam, vt ff. de iure dotium. l. iure ſuccurſum eſt C. de inſtitu. & ſubſti. ſub cond. fact. l. fi. Vltimo facit pro parentibus optimum ſimile argu. quod licet olim iure Digeſtorum liberto ſine liberis mortuo in primis etiam ante patrem patronus ſuccederet, vt ff. de bo. lib. liberto ſine liberis. & ff. de ſuis & legi. hæred. [illegible] ſtatio in princ. hodie tamen per Iuſtinianum pater liberti patrono præfertur, vt inſtit. de ſerui. cogna. §. j. in fin. & not. Azo in ſum. C. de bon. lib. in fi. & not. de bo. poſ. contra tab. quæ dantur patrono præterito. §. quod dices. Nec obſtat patri, quòd pro exhæredatione punitur: quia feudū ex alia parte, videlicet, materna obuenerat filio decedenti: quoniā poſtquam feudum matris peruenerat ad filium, factū eſt patrimoniū filij, ac aliis filiis rebus cōfunditur, ita quòd nec nomen feudi materni amplius remanet, ſed amodo filij hæreditas eſt dicenda: vt arg. C. de inof. teſt. l. vlt. in fi. & ff. de acq. hære. l. per procuratorem. alias incipit, ſi pupillus. in fi. & not. in glo. ord. ff. de ſeparat. l. j. §. prætereà. aliter diceretur filius habere vnum patrimonium de rebus propriis, & aliud de maternis: quod propterea diceretur, quia vnius duo eſſe patrimonia non videntur, vt ff. de excuſat. tutorum. l. iuriſperitos. §. cùm oriundum. Ex aduerſo contra aſcendentes faciunt iura expreſſa, & argumenta, & rationes. Et primùm caſus legis eſt expreſſus in collat. x. de vſib. feudorum vbi dici

ANDRAEAS DE YSERNIA.

alio feudum quaternatum, vt dicit principium: & ſic per totum debet intelligi. ff. de iur & fa. igno. l. regula §. pe. Sic exponitur hæc conſtitutio in princ. ibi, vel ab aliis, ſcilicet, de capite: quod poteſt eſſe ſup. à in conſtit. poſt mortem. Factum eſt enim illud c. ad ampliandam ſucceſſionem, in releuamen hominum regni: & ſic habebit locum antiqua conſtitutio, vt in auth. de fil. ante dota. inſtr. nat. §. fin. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fuerit. l. plane. Antiqua admittebat etiam remotos, quod corrigitur tantùm in fœmina, quando eſt: quando non eſt, remanet, ſuprà in conſtit. in aliquibus.

V*T de ſucceſſionibus* Super hoc vide cap. Caroli 1. de prorogan da ſucceſ. Baro. c. ij Bart. de Cap. Quæro, conſuetudo eſt in regno, quod primogenitus ſuccedat legitimus. Modò natus eſt quidam non legitimus, deinde natus eſt quidam legitimus: deinde legitimatus eſt ille, qui non erat natus legitimus, quæritur quis debet ſuccedere? dic, ille in quem primò hæc duo concurrunt ſimilia, ſcilicet, qui eſt primò natus ſiue genitus legitimus: & ita ſeruatur. argumen. l. quoties. & ibi extraordinarie habetur. C. de rei vendic. Barth. de Capua.

In glo. ibi prope fin. ibi, excluduntur. Iſtud dictum non procedit, ſi bene aduertas, per l. quoniam nouella. in fin. C. de inoffic. teſtam. & dic, vt ibi extra ordinem not. & per l. vt liberis. in fin. C. de collat. & dictum eſt ſuprà l. proxi. Barth. de Capua.

In gloſ. ſed nunquid. ibi, lege ſcripta. Tamen reprobatur prima opinio infrà eod. in gloſ. magna. in fine. Sed vt poſſit ſaluari vtraque gloſ. dic quòd altera glo. intelligitur in feudis, quæ peruenerunt ex bonis aduentitiis: altera intelligitur in feudis, quæ peruenerunt filio ex largitate principis. Barth de Capua.

In §. filiæ autem in capillo. Text. iſte exponit ſeipſum: quia dicit quòd

dicitur quòd in ſucceſſione feudi talis eſt natura, quod aſcendentes non ſuccedunt, verbi gratia, Pater filio, vt in titulo de natura ſucceſſionis feudi.l ſucceſſionis.in princi.nec dicunt aliqui, quòd liber ille de vſibus feudorum,nũ obtineat in Regno Siciliæ. Nam ſi bene inſpicias quæcunque per Regni conſtitutionem circa feuda & vaſallos dicuntur, ſicut eſt de feudis non minuendis vel diſtrahendis, de dominis aſſecurandis, de Fellonia, exguardio & aliis multis abinde proceſſerunt,licet ſuper his conſtitutiones Regni in nonnullis addant articulis,& immutent. [Illa etiã conſuetudo in Regno hactenus obtinens, vt filiæ non ſuccederẽt in feudis,quæ tollitur.ſupra proxim. in aliquibus, &c. erat de illa colla. x.de vſi.feu.in titu.de his qui feud.da.poſ.§.hoc autem notandum eſt.& de ſucc.feu.l.ſequitur.§.filia. [Similiter erat alia olim Regni conſuetudo, vt feuda nullo præſcriberentur tempore, quæ tollitur infra de præſcrip.l.conſuetud.quæ erat de x.collati.prædicta in titu.de capi.Cor.l.hæc ſunt cap.§.j.de prohib.feu.alie.per Fed.l. Imperialem.§.j.non ergo conſtitutio Regni illas corrigeret,ſi liber ille de feudorũ vſibus non ſeruaretur in Regno,ſicut dicimus quòd ſeruus non dicitur capite minutus,quia caput non habet ff. de capitu. d.l.liberos, in fi.nec gradus dicitur rumpi, qui eſt nullus, vt ff. de iniuſto te.l. nam & ſi in medio,& ſic patet quod in hac parte cùm nihil conſtitutio Regni vel approbata Regni conſuetudo de ſucceſſione aſcendentium innouet, & vbicunque aliquid non mutat, ſeruare debemus illud ius antiquum de vſibus feudorum, vt in authen.de miniſ.of.in ſacra.app.circa fin.collatio.iij.vtpote ius commune,quia illud Romani ſanxere principes, quorum eſt proprium,communem ſtatuere legem, vt in authent.de inſtrumento. cautel.§.quia igitur collatio vj.& in authẽ.de raptu virgin.in prin. colla.ix.& ideo multæ authenticæ ſicut auth.ſacramẽta puberum, & authen.omnes peregrini,&c.& aliæ plures de illa coll.x. ſicut & de aliis ix.coll.redactæ ſunt in C.vbi, videlicet, viſum fuerit quòd aliquid adiicerent vel mutarent. Item contra aſcendentes eſt conſtitutio præſens, quæ certos gradus, lineas, & perſonas vocat ad ſucceſſionem in feudum, vt patet ex ſerie literæ,& cum in eis non numeret lineã aſcendentem,nemo ipſam ambigat excludendã, vt probatur C.de ſecund.nupt.l.j.ad fi & C.de inceſt.nup.l. ſi quis inceſt. Cum enim conſtitutio iſta ſit permiſſoria,certarũ ſcilicet linearũ, & perſonarũ,vt diximus. prohibet ergo in aſcẽdentibus & cæteris,quos omittit, vt ff.quod cuiuſque vniuer. no.l. nulli. & de colle. illi. l. iij. §. in ſumma.adeo quòd talibus quibus lex deficit, nec vtilis actio dãda erit, vt ff.ſoluto matrimo.l. ſi vero.§. de viro. Sic econuersò dicimus, quòd quando edictum eſt prohibitorium ſuper certis,permittit in cæteris, vt ff.de procura.mutus.§.j & accedunt ad illa vulgaria iura, quòd in vno permittitur, in aliis prohibetur. & ſi aliud voluiſſet legiſlator, aliud dixiſſet, &
quæ

quæ notabiliter fiunt, niſi exprimantur, videntur eſſe neglecta. [Itẽ eſt contra aſcendentes, quia quoties res quæ cõceditur alicui, & hæredibus ſuis,eius eſt conditionis, vt deficientibus hæredibus ſuſcipientis, in alium tranſeat, vel reuertatur ad dantem, ſicut eſt feudum cuius conceſſio nulla eſſet,ſi nunquam eſſet ad dominum reuerſurum, vt in x.colla.de vſi. feu.in titu.de app.feud.l.ſi clientulus circa medium.intelligimus ibi appellatione hæredum tantum liberos contineri, vt verbi gratia, quando teſtator hæredi mandat per fideicom.quod ſi ipſe ſine hærede moriatur,reſtituat Seio hæreditatem, qui caſus ponitur.ff. ad Trebell.l.ex facto. §. pen.& ibi in gloſſ.ordina. notatur expreſsè pro feudo,quòd ſi concedo tibi feudum & hæredibus tuis, videatur tantum de filiis intellectum. aliàs duraret ſine fine:quia rarò cõtingeret quòd decederet ſine hęrede. cum ſaltem fiſcus decederet, vt ibi in gl.ordi.dicitur.[Simile dicitur in vſufructu, qui reuerſurus eſt ad proprietatem, vt ſi concedatur alicui & hæredibus, de filiis tantum intelligatur, vt ff. de vſufruct. ac ſi quis Titio ſecundum vnam lecturam. [Simile etiam in emphyteuſi eccleſiaſtica, quæ eſt ad eccleſiam reuerſura, vt in authen. de non alienan. §. emphyteuſim. coll. ij. [Simile etiam in liberalitate principis communiter pluribus facta. C. ſi liberali. Imperi.ſoc.l.vnica libr.x. ſecundum primam lecturam. Nec putet aliquis diſſonum, hæredum appellatione filios vel liberos ſignificari, quoniam his tribus nominibus, ſcilicet hæredum,filiorum, & liberorum, lex indifferenter & promiſcuè vtitur, quaſi æquipollentibus vt patet. ff.de dona.cau. mor.l. Seia.circa princip. [Sed quis forſan obiiceret, quare ergo ſi tantum intelligatur de filiis liberis in ſucceſſione feudorum ex collaterali frater fratri ſuccedit in feudo auito vt ſupra §.ex collaterali alicui, vt patet per ſuperſtites? Reſpondeo quod frater ſuperſtes, non videtur habere à fratre mortuo,ſed à patre, vel ab alio de ſuperioribus,cui⁹ fuerat primo feudum, vt ff. de interdict. & relega. l. eum qui in fi.Item eſt contra aſcendentes,quòd cũ feudum obuenerit filio deſcendenti ex alia parte, vt puta matris,ſicut poſitum eſt in themate quæſtionis,non eſt admittendus ad ſucceſsionem pater, vel alius,qui nõ eſt patẽs ex alia parte, vt argumentum.ff.de legat. ij. cum ita aliàs incipit, omnia.§.vlti.prout eſt ibi litera, qui ex eo, &c. ff. de mu.& ho.l. vacatio,& C.de legit.hæred l.de emãcipatis.§. exceptis.ff.ad Car. cum ſine.in fin.vbi dicit propter fratris ex alio matre nati, &c. ne feudum quod certæ perſonę affectu datũ eſt hoc ad hæredes eius exteros tranſire videatur, vt argumen.ff.de ſerui.leg.l.pater filiæ. in fi.Nec tale feudum poteſt auitum in hac parte cẽſeri, quia vbi de ſucceſsione agitur, illud intelligitur auitum, vel paternum, quod fuit illius patris qui fuit agnationis communis tam defuncto,quàm ſuperſtiti, qui vult ad ſucceſsionem venire, vt patet in x.collatio.de grad.ſucceſsio.in feud.l.per ſucceſsionem.§.his verò

ANDRAEAS DE YSERNIA.

quòd illa dicitur eſſe in capillo quæ poſt mortem patris remanet in domo. & ita clarius exponitur x. colla. quæ fuit prima cauſa. §. præterea. Barto. de Capua. [In verb. excludunt. Quid ſi pater habens feudum deceſſerit, relicta filia vnica,& dotata an ſuccedat in feudum? videtur quòd ſic, per iſtum text. nam dicitur hic quòd filia maior ſi ſit dotata de aliis bonis, excludit minorem in capillo exiſtentem, vbi ſola eſſet dotata de bonis patris, videtur quòd ſuccedat.Bartholomæus de Capua.[In gloſſ. in omnibus. circa finem.Super illa gloſſa vide quod not.ſupra ead.l.in gloſſ. quæ incipit,ex generali præſumptione. Bartholomæus de Capua. [In gloſ. iniuriam. Tota illa magna glo.non cõtinet aliud niſi diſputationẽ, vtrum pater, vel alij aſcendentes ſuccedant filiis in feudis auitis, quia in quæſitis nouiter non eſt dubium. Barth.de Cap.

[Quæro an patruus ſuccedat nepoti? in quo conclude quòd ſic. quia caſus eſt expreſſus de iure cõmuni feudorum, quòd patruus in feudo ſuccedat nepoti.in c.j. Imperator Loth.quod non videtur eſſe correctum per hanc conſtitutionem Regni, vt de ſucceſſionibus, tum quia iſta conſtitutio reſtringens aliquid in feudi ſucceſſione, loquitur quę à Regia Curia,ſiue ſuo Barone ad Regiam Curiam per excadentiam deuoluuntur: & ipſa Regia Curia habet illam concedere,non Baro, vt in conſtitu.poſt mortem. Quia Imperator per vtilitatẽ ſuæ Curiæ reſtrinxit in eis aliqualiter ſucceſſionem,quod non debuit facere, quia lex non debet eſſe pro priuato commodo,ſed pro publico conſcripta, vt dicit Iſidorus,lib.v.& ponitur in decretis prima diſtin. erit autem lex. [In aliis autem feudis non quaternatis,quæ ſub Comite tenẽtur,dicta cõſtitutio ſucceſſionem reſtringens,non vendicat ſibi locum.[Ideo in eis remanet ius commune, vt ſuccedant conſanguinei,quantumcunque remoti, qui tamen de iure ad ſucceſſionem admitti poſſunt, vt not. ibi in gloſ. & per Andræ.ibidem in dicto c.j. Imperat.Loth. & titu. de natu.ſucceſſio. feudorum, circa medium, tum etiam quia iſta conſtitutio, vt de ſucceſſionibus. non dicit expreſsè quod patruus non ſuccedat nepoti, imò cum dicat quòd nepos ſuccedit patruo, non videtur negare, ſed potius includere, quòd ſimiliter patruus
nepoti

nepoti ſuccedat,ſicut eſt de communi iure feudorum, vt ſeruetur æqualitas. Et quia dicta conſtitutio numerat gradus ſuccedentiũ non perſonas, vt patet in litera ibi,in verbo, vlteriori verò gradu, vnde ſecũdũ eã ſicut nepos ſuccedit patruo,qui eſt in tertio gradu: ita patruus nepoti, qui ſimiliter eſt in tertio gradu. Et ſicut filius fratris ſuccedit patruo, nullus diceret quòd filius ſororis in capillo,ſeu non dotatæ non ſuccederet auunculo, vel maternæ,licet dicta conſtitutio non dicat expreſsè, & ita per multas rationes,& iura determinat Andræ.in dicto cap.j. Imperator Loht. cuius opinio æquior videtur,quàm opinio Marini, vt not.in dicta conſtitutione, vt de ſucceſsionibus. hoc etiã no.expreſsè in ipſius Marini gloſſa ordinaria eiuſdem conſtitutionis, vt de ſucceſsionibus.ver. autem,&c.in glo.quę incipit,ſed quid econuerſo ſi decedat nepos feudatarius,&c.[Nec obſtat quòd aſcendentes in feudo non ſuccedunt, vt in capit.j.de nat.ſucc.feudorum, quia verum eſt aſcendentes illius cui confeſsio facta eſt, vel etiam illius de cuius ſucceſsione agitur.ſecus in aſcendentibus de quorum linea feudum peruenit, vt ſi auus refutat feudum nepoti, ſuccedat ſibi pater iſtius nepotis.Idem quòd filius aui refutantis, vt ibi not. per Andræ.de Yſerni. Præterea iſte auus non eſt aſcendens, ſed tranſuerſalis, & eſt ex aſcendentibus ex illo, vel illa cuius feudum ipſum fuit, & per quem ſeu quam peruenit ad illum nepotẽ ſuum. Petrus de Monteforte. [Quæro nunquid filia ſororis admittatur ad ſucceſsionem auunculi ſui ſine liberis decedentis in bonis feudalibus,quæ fuerunt communis matris, vel etiam patris,non obſtante quod eius mater, eadémque ſoror defuncti dotata fuit de bonis paternis?[Licet enim hæc conſtitutio, vt de ſucceſsionibus inter alias perſonas quæ ad feudi ſucceſsionem admittuntur, non enumeret filiam ſororis,ſed tantum filios fratris, vt ibi Andræ.de Yſernia.dicit in capitul. filij autem fratrum, &c.idem eſt in filiabus fratrum, etiam ſororum, cum dicta conſtitutio magis enumerat gradus,quàm perſonas.[Et ſublata praua cõſuetudine admittuntur hodie ad ſucceſsionem feudaliũ fœminæ non extantibus maſculis,ſicut mares.Non obſtat, ꝙ mater ſua,eadémq; ſoror
dotata

rò. [Item eſt contra aſcendentes,quoniam feudum nihil aliud eſt, quàm quoddam beneficium perſonale, vt patet in præallega. coll. x. in quibus caſibus benefi. amit. l. Obertus.cui videlicet perſonæ inſpicientis, vtpote, promerentis conditio locum facit. feuda enim honore & amore perſonę,non propter pecuniam conceduntur, vt in præallega.x. collatio. de feudo dato inuicem legis commiſſoriæ reprobando. l. ſi quis obli. & hoc eſt quod iure Romano, dicitur annonas publicas, non tam titulus dignitatum, quàm ſingulorum virorum meritis attriburas, vt C. de annonis ciuilibus. l. j.libr.xj. deficit ergo tale beneficium deficiente perſona,vt ff. de regulis iuris. l. in omnibus, vt ita vel non egrediatur perſonam, nec ad hæredem tranſeat,vt ff. de cōſtitutio.principum.l.j.in princip. & ff. de regulis iuris. l. priuilegia. vel ſi egrederetur, non niſi ad filios protendatur,vt ff. ſoluto matrimonio. l. etiam in princip. cum concordan.& ibi eſt de hoc in gloſſ.ordina.circa feuda.Et eſt ratio ſpecialitatis in filiis, nam cum parentum memoria ſine perſeuerantia relinquatur in liberis,vt ff. de verb. ſignificatio. liberorum in fine. non intelligitur perſona deficere remanentibus liberis,& ſic beneficium perſonam trāſgreditur, licet in liberos transferatur, qui ſunt pars corporis parentum ſuorum, vt C. de agrico. & cenſi.l.cum ſcimus.§.vltim.lib.xj.& vna & eadem vox & perſona cenſetur cum eis, vt dicunt iura notata. [Simile eſt reperiri in iuribus libertorum quæ manumiſſoris perſonam reſpiciunt. [In hac quæſtione ſentimus ſaluo conſilio meliori, quod aſcendentes non ſuccedunt in talibus feudis. Nam cum feuda primordialiter proceſſerint ex munificentiis principum, vt patet in authenti. de exhib. reis. §.optimum. coll. v. pro meritis,videlicet ſingulorum. vt C.de anno.ciui.l.j.in prin.lib.xj.& beneficia principum licet pleniſſimam interpretationem recipiant, vt ff. de conſti. princi. l.vlt. tamen non debemus extendere ad caſum,de quo non eſt veriſimile principē cogitaſſe, vt ff. de vulg. & pup. ſub.ex facto. circa prin. ſed ſemper in eis attēdenda ſit intētio principis cōcedētis,vt extra de offi.& po.iud.dele.ſuper eo.& extra de arbi.c.expoſita,maximè cum

cum in bonæ fidei contractibus donationis ſpecies non computetur,vt ff.de do.eum qui. Nam non videtur princeps voluiſſe quando conceſſit feudū, quòd aſcendentes ſuccederent cōtra commune votum parentum,vt dicit notabilis lex,quę determinat quæſtionem.ff.ſi quis omi.cau. teſta.l. Iulianus.in fin.& iſta irrefragabilis ratio fortè mouit illum legiſlatorem, qui ſtatuit in lib. de vſi. feudo. quod natura ſucceſſionis feudi eſt, vt aſcendentes non ſuccedant. Diſpliceat ergo illorū ſententia,qui aſcendentes in hac parte ad ſucceſſionem admittunt, vtpote oppoſita dicto voto, vt ff.de conditio. & demonſtratio. cum talis. in princip. Non obſt. prima allegatio partis aduerſæ,quæ aſſumitur à ſuperiori. ver. collaterali,&c.vbi dicit excluſo,&c.nam abſolute dicit excluſo,id eſt,quia ſine dubitatione patet & quilibet aſcendens ſemper à iure excluduntur, ſimilis expoſitio fit. C. quando non petentium partes, petētibus,&c.l.vnica ſuper verbo. ceſſante legitima ſucceſſione,&c. & ſic cum ad tollendam dubitationem exprimatur ius commune non lædit, vt dicit regula iuris, quæ dubitationis, &c. Item non obſtat ſecūda allegatio, quæ fit per ſubauditum intellectum illius l. foriudicatorum, quia ſubauditus intellectus quando abſurditatem induceit ſeruandus non eſt, vt C. de conditio. inſer. l.ij. Vel licet in exceptione illa niſi feuda, &c. ſpecificet de feudis quæſitis, vbi tamen ſubiungit in quibus,&c.facit relationē de ſpecie ad genus:in quibus.ſ. feudum,vt ſic ſit relatio ſimplex,ſicut C.de iniur. l.dominum.& leges concordent legibus,vt in auth.de exhi.re.l.ſi. & C. de inof.do.l. vnica.ne ſe adinuicem deſtruāt,vt in auth.quib. mo.na.ef. ſui.§. tribus.col. vij. Vel adhuc melius ab illa regula, in qua generaliter foriudicatorū bona,&c. excipit feuda:dicēdo,niſi feuda ſint.& ibi fac pūctū,& cōtinua feuda,dico liberis ex ſucceſſione noſtra,vel alio iuſto tit.acquiſita:ſic iſtud adiectiuū,acquiſita,nō regatur ex parte poſteriori à verbo,ſint,ſed ex parte anteriori determinando illud ſubſtātiuum,feuda:& ita non notat hic differentiam inter noua & antiqua feuda:ſed dat intelligere,q̄ largiter excipit de omnibus feudis, quomodocūque ad filios peruenerint. De fil

ANDRÆAS DE YSERNIA.

dotata fuit de bonis paternis: propter hoc enim etiam ipſa ſoror non fuiſſet excluſa à ſucceſſione materna, vbi non fuiſſet maſculus, vt notatur in dicta conſtitutione, vt de ſucceſſionibus. in ver. filij autem. in gloſſa,ſed quid ſi aliqui, &c. pro quo facit vulgara l. quoniam nouella. C.de inofficioſo teſtamen. multò minus in ſucceſſione fratris in bonis fraternis. Quod enim generaliter in iure Longobardo dicitur, quòd ſoror maritata & dotata debet eſſe contenta eo quod in die votorum accepit, intelligitur, vbi maritata, ſeu dotata eſt de bonis communibus: & frater decedit relictis filiis, vel filiabus: vt notatur in dicta præſenti conſtitutione, vt de ſucceſſionibus. in verſ.coniugatæ autem.& Carolus in Longobarda.de ſucceſſionib.l.ſi pater filiam, aut frater ſororem,&c & probatur eod.tit.l.ſi quis Longobardo ſe viuente. cum l.ſeq. Sicut enim ad hoc, quòd ſoror maritata excludatur de bonis paternis, oportet, quòd ſit dotata de bonis patris, & ibi etiā notatur in d.§. coniugatæ.ita vbi agitur de ſucceſſione materna,ad hoc vt excludatur, oportet quòd ſit dotata de bonis maternis: cùm eadem ſit ratio,& idem ius ſit ſtatuendum in feudo materno,quod paterno. & not.in hac conſtit. vt de ſucceſſionib.§.filij autē fratrum.in gloſ. verſ.quid ergo dicemus.Petr.de Montefer.

In prima gloſ.ibi.Vel dic hanc conſtitutionem loqui tantùm in feudis quaternatis:& illa communiter approbatur. In aliis autem feudis nobilibus militaribus, ſeruantur iura antiqua feudorum:in ruſticanis ſeruatur ius commune. d.l.ſi quando.& C.locati.l.viam veritatis. & C.de loca.præd.curial.l.prædia. [Sed nunquid frater conſobrinus, natus ex auunculo, vel patruo, ſuccedat conſobrino in feudis,ſi non extant ipſi conſobrino defuncto alij proximiores in gradu, excluſo domino,ſeu Barone, à quo ipſum feudum tenebatur: & reſpondetur quòd ſuccedit, vt probantur hæc de gradib. ſucceſ.in feud.§.his verò deficientibus. [Non obſtat hæc conſtitutio,quę ponit,& limitat certas perſonas in ſucceſſione feudi,inter quas non nominantur fratres conſobrini:quia hæc conſtitutio loquitur in feudis quaternatis,quæ tenentur in capite à Rege, vel ab alio: non in prædictis feudis militaribus paruis, quæ tenentur à Barone:vt not.in hac conſtitu.in princ.glo.magnæ,licet initium. Nec obſtat,ſi dicto decedenti ſuperſit pater eius: cùm regulariter verum ſit, quòd in feudis aſcendentes non ſuccedunt: vt in cap.j. in princip.de natu.ſucceſ.in feud. & in hac conſtitutione in gloſ.j. in verbo,iniuriam.Andr.de Gallo.

In text.in verbo,coniugatæ.Sanè intellige conſtitutionē iſtam, quando frater eſt in medio, aliàs non: quia cùm ſit ſtricti iuris, non eſt extendenda, niſi ad perſonas nominatas.ff.ad municipa.l. conſtitutionibus.& de offic.delegat.l.cum p.& g. Et eſt ſenſus huius conſtit. quòd ſoror coniugata & dotata repellitur à ſucceſſione fratris,fratre exiſtente in medio,maximè quando dotata eſt de bonis eius,de cuius ſucceſſione agitur, aliàs ipſa ſuccedit excluſis alius

aliis,licet ſit dotata, & ſic intelligenda eſt lex illa,ſi quis lon.ſorores. & notat Carolus in l. j. de eo quòd pater fin. ne habet re. & ſic ſentiunt omnes periti iuris viam veritatis agnoſcentes. Barthol. de Capua.

Et circa diſtinctionem prædictam iuris Longob. & Roma. vide in prag. Reginæ Ioannæ.Diomedes.Mari.In glo.in verbo,excluſo etiam cōmuni patre.Vide ſuper hoc glo.magn.altereationem,&c. & ſuprà in princ.& per And.de natu.ſucceſ.feud. j.& ij.col.& ſuprà in conſtitu.foriudicatorum, & pro iſto intellectu facit, quia mens huius conſtitutionis fuit arcere ſucceſſionem in feudis, quorum ſucceſſio à principio ſatis arcta fuit vt in princ.huius conſtitutionis not. Et ſic de facili redit ad ſuam naturam. l.ſi vnus.ff.de pact. Nec eſt noſtrum extēdere leges,imò promptum eſt,leges legibus concordare.C.de inoffic.dote.l.j. Et quia mens concedentis eſt,& fuiſſe præſumi debet,ne feudum ad extraneos deuoluatur,quæ potiſſimè in hoc inſpicienda eſt argu. l.iuliam.ff.ſiquis omiſſa cauſa teſt.vt not.circa fin.glo.magnæ altercationem,&c. & hic per And. In glo.in verbo,habeant. Primo opinio generaliter obſeruatur ſic, & à curia plures literæ emanarunt,& vide And.Imperator Lothar. vbi dicit quòd in Reg. facta fuit interpretatio, quòd patruus non ſuccedat,ſed eam reputat iniquam.

In gloſ.magna fin.in ver.iniuriam. in fi.ibi,vel adhuc melius ab illa regula. Non obſtat & alia ratione,illa enim conſtitut.inducit vnum nouū contra ll.veteres ſpeciales,ſcilicet,quòd bona foriudicatorū, vel damnatorū fiſco vendicantur:quod eſt contra regulam iuris cōmunis, quia bona damnatorum non fiunt lucro iudicibus, nec fiſco vendicantur,ſed veniunt ad aſcēdentes, & deſcendentes vſq; ad tertium gradum,vt in auth.vt nulli iud. §.vlt.licet per contumaciā poſt annum perdantur bona etiā eo iure.ff.de requi.reis.l. anni ſpacium. At hic perduntur propter cōdemnationē, vnde quia hoc nouū,& ſpeciale inducitur per illam conſtitutionē contra ſucceſſores, qui eſſent aliàs ſucceſſuri foriudicato. Imperator illius cōſti.cōditor ne videatur rapax,& hiator alienæ fortunæ, vel ſubſtantiæ,quod eſſet contra Imperialem modeſtiam,argu.C.de mune.pat. l.profeſſio.& per quandam humanitatem, quæ propriè debet adhęrere principibus.C.de donat.inter vi.& vxor.l.fin.in fi.admiſit parentes ad ſucceſſionem in feudalibus auitis,ſine antiquis: in quibus plus iuris habent ſucceſſores,quàm in aliis.ff.de interdi. & releg.l.iij.quod de iure communi nō eſſet. Aliàs grauantur quidem ſucceſſores, quia in caſu foriudicationis publicantur bona, quæ alias eſſent peruentura ad eos. Et releuantur in hoc, quia parentes ad ſucceſſionem admittuntur, qui aliàs non admitterentur.Et ita qui in vno grauantur,&c. Et eadem æquitate & ratione admiſit Imperator liberos foriudicatorū in viriles portiones cum fiſco, vt in dicta conſtitut. Quod alias non eſſet, vbi publicantur bona propter crimen, quia in totum hæredibus auferuntur, vt in auth.

De filijs clericorum.

TITVL. XXVIII.

Filij clericorum, qui non poſſunt de iure in bonis paternis, vel maternis ſuccedere, recipiant ipſa bona mortuis parentibus à Curia titulo locationis ſub certo annuo reditu, de quo teneantur annis ſingulis in feſto natalis domini Regiæ Curiæ reſpondere, nec bona ipſa poſſunt deuolui ad alios, vel alias alienari per parentes eorum, niſi quatenus legibus eſt permiſſum. hoc d. Lallus de Thuſcia.

IMPER. FEDER.

Sicut accepimus noſtrorum ſeruitia ſubditorum,& ipſos quoties expedit, ad noſtra mandata,& beneplacita noſtra in perſonis, & rebus expoſitos inuenimus: Ita ſpectat ad noſtri culminis dignitatem ipſorum cõmoda digna prouiſione penſare, vt ſi quis defectus impediat authoritate noſtri remotus edicti, commodum Curiæ noſtrę proueniat, vnde noſtrorum fidelium vtilitas procuratur. De ordinatione igitur noſtra procedit, vt quia filij clericorum in paternis & maternis bonis, vel rebus pro legitimo defectu natalium Ius ſucceſsionis amittũt, beneficio Curiæ de poteſtatis plenitudine quam habemus, ſubueniatur eiſdem: vt ea quæ per ſucceſsionem habere non poſſunt, iure locationis à noſtra clementia recognoſcãt. Quare mandamus quatenus per totam iuriſdictionem tuam, in quibuſlibet Ciuitatibus, Villis, & Caſtris, ſuper poſſeſsionibus, quæ paterno, vel materno iure debentur filiis clericorum, obiectione prolis illicitæ non obſtante, certum & annuum reditum, videlicet, pro quantitate rerum adijci facias, ſicut commodius videris expedire. Deinde de authoritate noſtræ Curiæ, filios clericorũ in ſarcinam paternarum & maternarum rerum & poſſeſsionum immittas, Saluo certo & annuo reditu: de quo teneãtur annis ſingulis in feſto Natalis Domini noſtri Curiæ reſpondere. Itaque ſi in cõſtituto cenſu defecerint, à paternis & maternis bonis penitùs excludãtur. Adiicimus inſuper, vt donec parẽtes ipſorum vixerint, niſi de bonis & poſſeſsionibus ſuis cenſuerint, †vel ſpontanea voluntate bona & poſſeſsiones ſuas liberè teneãt, vſque ad obitum eorundem. Cenſu in quaternionibus Curiæ nihilominus annotato, quem filij, poſtquam ad eos paterna & materna bona peruenerint, noſtræ Curię ſoluere teneantur, nec bona ipſa poſsint deuolui ad alios, vel alias, vel alienari in præiudicium filiorum per parentes eorum, niſi quatenus noſtris legibus eſt permiſſum.

† *Aliàs bonis ceſſerint.*

* ADDITIO. *Prædeceſſorum. Poſſeſſiones hæreditarias. adde text. in cap. ſi quis presbyterorum. & c. poſſeſſiones. & vtrobique per doctor. Et tot. titul. de rebus eccleſi. non alienan. Et per Laur. de Rodulph. in repetit. c. ſine exceptione. xij. quæſtio. ij.* Superantius.

De rebus ſtabilibus eccleſiaſticis non alienandis.

TITVLVS XXIX.

Prohibentur poſſeſſiones, vnde debetur reditus Curiæ legali, vel qualibet titulo tradi eccleſiæ, vel alicui religioſo loco, niſi ex æquali cauſa permutationis, quòd ſi ſecus fieret, cogeretur eccleſia infra annum vendere, vel locare alicui de proximis defuncti, vel de Burgenſibus, quòd ſi infra annum facere prædicta diſtulerit, ipſa poſſeſſiones poſt annum fiſci commodis applicentur de rebus mobilibus, quantumlibet pretenſis poteſt ipſis religioſis locis relinqui. h. d. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

† *Aliàs, Idem.*

Prædeceſſorum noſtrorum veterum principum conſtitutionem, quam antiqua turbatio præteriti temporis antiquarat, noua prouiſione nouantes, edicimus, quòd nulli ſubiectorum noſtrorum clerico, vel laico liceat de domibus templi, vel hoſpitalis, ſeu quolibet alio loco religioſo, de quo noſtræ Curiæ ſeruitium minimè debeatur, poſſeſsiones* hæreditarias, vel patrimoniales vendere, vel donare inter viuos, ſeu aliquo donationis modo, niſi ex æquali cauſa permutationis transferre. Cæterum ſi in vltima voluntate aliquem de prædictis locis hæredem inſtituerint, vel aliquod ſibi legauerint: Tunc domus, quæ inſtitutionem vel legatum acceperit, teneatur infra annum alicui de proximioribus defuncti, vel de Burgẽſibus noſtris relicta ſtabilia vendere, vel locare. Quòd ſi vltra annum facere prædicta diſtulerit, poſſeſsiones ipſas poſt anni lapſum fiſci noſtri iuribus volumus applicari. De rebus autem quibuſcunque mobilibus quantumcunque precioſis relinquendi prædictis domibus,& aliis religioſis locis, concedimus omnibus liberam facultatem.

ANDRAEAS

auth. de inceſt. nupt. §. j. C. ad leg. Iul. maieſt. l. fi. licet per ll. veteres haberetur alia diſtinctio in diuidendis bonis damnatorum: vt ff. de bonis damna. l. j. Nec obſtat & alia obiectio de verbo excluſo, vt ſuprà dicitur: quã ſane intellige, qui de iure communi excluditur, & repellitur. Sic etiam dicitur deſinere, quod non incipit ff. vſufruct. quemad. caue. l. iij. §. deſinere. & alibi dicitur perdi quod non habetur. xxvj. q. ij. §. ex his. & quod iſti non ſuccedant in feudis, vidi in conflictu ſapientum terminari Barth. de Capua.

De filijs clericorum. Rubrica.

S*icut accepimus.* Prouidet inceſtuoſis quòd non ſuccedant patri: in authentica quibus mod. natu. effic. ſui. §. fi. C. ad offi. l. ſi qua. in gloſſa nam eis de plenitudine poteſtatis ſubuenit: ſimile verbum in Papa. extra de electio. cap. j. illa non obſtante legitimæ prolis defectu conceduntur eis per Curiam paterna & materna ad certum annuum reditum, ſeu ſeruitium: ſed viuente clerico patre non cogetur ei pater dare aliquid, quia etiam non tenetur eos alere. dicto §. fin. Hæc conſtitutio parum valet; quia bona clericorum ab inteſtato morientium, non perueniunt ad fiſcum ſed ad eccleſiam, cui ſeruiunt extra de ſucceſſio. ab in. cap. j. & ij. & diximus ſupra de offic. ma. cap. præſenti. poſſent tamen aliquo iuſto titulo donationis, vel ſimilis ad fiſcum regium peruenire: & tunc locum haberet hæc conſti. in qua ſatis eſt benignus hic dominus Imperator, quia naſci de adulterio non eſt culpa eius, qui gignitur: ſed gignentis. vj. diſtinct. cap. naſci. hi ſpurij non poſſunt eſſe notarij vel iudices, aut milites, nec naturales etiam aut villani, aut angararij. infra qui iudi. & notarij eſſe non poſſunt. l. j. ¶ A teſtimonio autem non inuenio eos repelli, cum edictum de teſtibus ſit prohibitorium. ff. de teſti. l. j.

DE YSERNIA.

ADDITIO. *Adde Cardi. Zab. in cap. cum oporteat. in ij. oppo. de accu. Abb. in c. j. in ij. not. de teſti.*

Quanuis notarius teſtis ſit. ff. de teſtam. l. Domitius. non tamen conuertitur, quòd teſtis ſit notarius. ſi tamen aliàs eſſet vilis conditionis, aut villani, aut angararij non eſſent teſtes contra comites, & barones, in conſtitutione proſequentes. Magis tamen videtur obſtare, quia huiuſmodi filij manere debent in ſeruitute eccleſiæ de qua fuit ſacerdos, vel miniſter ille, de quo nati ſunt. decimaquinta quæſtione octaua. cap. cum multæ. in fine. Seruus autem non poteſt eſſe teſtis. ff. de teſti. l. ſerui. j. reſponſo. & quando admittitur non ſine tormẽtis recipitur, vt l. ob carmen. §. ſi ea. eodem titulo. Et eſt ſeruitus legalis, ſcilicet, à canone inducta. Sic & de matre huius ſpurij concubina clerici. trigeſimaſecunda diſtinctione. capit. eos. Dictum vero capit. naſci. excuſat huiuſmodi genitos, quòd non ſunt in culpa, ergo non erunt in pœna. C. de pœnis. l. ſancimus. Seruitus autem grandis pœna eſt. Quia morti æquiparatur. ff. de conditio. & demonſtratio. l. intercedit. Nam ſerui pro nihilo reputantur. ff. de regulis iuris. l. ſerui. Propter hoc fortè poſſet dici, vt ſeruiant eccleſiæ, & ſint grati, aliàs, geniti, cum ille, qui eos genuit ab ea beneficium habuerit, non vt ſint ſerui, vel erunt in ſeruitute eccleſiæ, quia eccleſia ſeruabit eos propter ſeruitia, & gratitudines, quas facient ei. Vt hi ſerui dicantur à ſeruando. inſtitutio. de iure perſo. §. primo. Vel quia ipſi ſeruabunt honorem dictæ eccleſiæ. Vel non vtimur, vel vti videmus eccleſias dicto iure, imò in contrarium, & ſic per deſuetudinem à contrario vſu abrogabitur dictum ius. C. de veteri iure enucleando l. j. §. ſed & ſi lege. & inſtitut. in prœmio. & ff. de legibus. de quibus in fine.

De iure balij. *Rubrica.*

a **M**_Inoribus._ Pupillis habentibus feudũ datur balius à fiſco, qui balius adueniente pubertate tenetur reddere rationem pupillo ſecundum formam hîc traditam: & ſic finitur balium pubertate, ſicut & tutela, vt inſtitut. quibus mod. tut fin. per totum. ¶ Item ſi fraudulenter fecerit, tenetur in duplum, vnum ſimplum præſtatur pupillo pro identitate, aliud fiſco, ſicut & tutor tenetur in duplum actione de rationibus diſtrahendis. ff. de tut. & rat. diſtrah. l. j. in fin. ſed ibi non datur pupillo totum.

De iure balii.

TITVLVS XXX.

Pupillis habentibus feudum datur balius à fiſco, qui balius adueniente pubertate tenetur reddere rationem pupillo præſente Iuſtitiario regionis, vel alij, cui cõmiſſum fuerit, ita quòd deducto eo quod curia, prout moris eſt, pro ipſo balio dederit, & deductis expenſis iuſtis, & moderatis, quas pro victu & veſtitu ſuo, & quas in perſona aut in rebus pupilli, vel pro ſeruitio debito curiæ de his quæ minor tenet, ipſum balium feciſſe conſtabit, reliqua pupillo integrè reddere teneatur: & ſi fraudulenter fecerit, tenetur in duplum vnum, ſimplum pupillo reliquum fiſco præſtandum. h. d. Lallus.

IMPER. FEDER.

MInoribus [a] qui ætatis ſuæ ſuffragio iuuari non poſſunt imperiali remedio prouidentes: Statuimus, ſi quãdo balium impuberum maſculorum, aut fœminarum [b] gerendum alicui [c] ſerenitas noſtra conceſſerit. Hi qui balium geſſerint pupillorũ, poſtquàm balium ipſum [d] pubertate ſuperueniente dimiſerit, de adminiſtratione balij reddere debeãt rationem præſente Iuſtitiario regionum, aut alio, cui hoc ſpecialiter duxerimus delegandum. Ita videlicet, ꝙ deducto eo, quod curia pro ipſo balio, prout moris eſt, [e] dederit: necnon deductis iuſtis & moderatis expenſis, quas pro victu [f] & veſtitu ſuo, & quas in perſona, aut rebus pueri, vel pro ſeruitio debito curiæ noſtræ, de his, quæ [g] minor tenet, ipſum balium feciſſe cõſtabit: Reliqua pupillo integrè reddere teneatur. Quod ſi fraudulenter eum res minoris adminiſtraſſe fuerit manifeſtè cõpertũ, omne damnũ quandocũque per fraudem ipſam pupillo contigerit, eidem de rebus ſuis reſarcire cogatur, & tantũdem ſacris noſtris largitionibus inferre praua conſuetudine, quæ hactenus balios à ratiociniis eximebat, in poſterum quieſcente.

b *Gerendũ.* Nota quòd balium ad fiſcum pertinet. ſuprà de bo. for. l. ij. in principio.

c *Serenitas noſtra.* quòd balium ad fiſcum pertinet, vt patet titul. ij. l. j. ad fin. & propterea hîc dicit, alicui ſerenitas noſtra conceſſerit, &c.

† Aliâs, Idem.

d *Pubertate.* Eſt autem pubertas viuentibus iure Baronum poſt completum xxv. annum, vt ſuprà tit. proximo. l. iij. circa fin. G.

e *Dederit.* Argumentum contrà ff. de tutel. l. in eos.

f *Et veſtitu ſuo.* Videtur ergo quòd iſte balius debeat habere expenſas de bonis pupilli: licet ſecus in tutore, vt ff. de adminiſtratio. tutor. l. tutoribus. in fine, & dic vt ibi.

g *Minor tenet, &c.* Patet per hanc conſtitutionem, quòd ſemper indiſtinctè baliũ ſpectat ad Regem quicunque, & quantumcunque conſanguinei & propinqui exiſtant his, qui balio indigent, vt hîc & ſuprà, de pœna foriu. & ba. da. ſi. eorundem. l. ſi quando aliquem in principio & ſuprà titulo ſecundo. l. in aliquibus. ad finem. ¶ Et quia frequenter de balio dubitatur: Attende, quòd balium habet locum in filiis nobilium, ſcilicet, Comitum. & Baronum, & militum, maſculis & fœminis minoribus, poſt mortem patris eorum, vt ſuprà in præallegata conſtitutione, in aliquibus. ad finem. ¶ In aliis autem inferioris gradus hominibus & villanis. Aut viuunt iure Romano: & tunc ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit iſte minor, qui defenſione alterius indiget, in pupillo habet locum tutela, in adulto cura: quo caſu ſeruabis, ſicut dictum eſt, per omnia ius Romanum. Aut viuunt iure Longobardorum: tunc ſi quidem iſte minor ſit maſculus, in pupillo habet locum tutela, in adulto cura ſimiliter, ſicut dictum eſt de iure Romano. Si verò eſt fœmina, tunc ſiue ſit minor, pupilla, vel adulta, ſiue ſit maior ſexagenaria, etiam & in ſenio conſtituta, habet locum in ea Mundium, licet ſit argumentum contrà ff. de tutel. l. tertia. vbi innuitur, quòd vſque ad trigeſimum annum ſit ſub tutela & cura, & non in mũdio, ſine quo mulier nõ poteſt viuere, id eſt, vitam ducere. Sed ſemper debet ſub eo eſſe, vt in Longobarda, qualiter mul. alie. permiſ. eſt l. j. & quibus tutor. dan. ſunt. l. prima. vbi de hoc plenè ſecundum Carolum: dicit enim litera Longobardæ, mulier: & ſic mulierum appellatione etiam infans & puella continetur, vt de auro & argen. lega. l argento. §. mulieres. Et ideo libellus iſte conſtitutionum diuerſimodè iſtos nominat, ſcilicet, tutorẽ, procuratorem, balium, & Mundualdum, vt ſuprà de reſtitutio. minorum. l. minorum. & de reſtitut. mino. l. obſcuritatem. quaſi diuerſum quilibet habeat intellectum, vt C. de codic. ſi idem. In larga tamen & generali ſignificatione tutela, ſiue tutor omnis iſtos comprehendere poteſt, ſumens vocabulum à tuendo, id eſt, defendendo, vt ff. de tutelis. l. j. & Inſtitut. de tutelis. §. j. Et ſic accipitur generaliter tutela, id eſt, defenſio. ff. de minoribus l. j. in princip. & de legatis iij. l. cum filio. & de conditionibus & demonſtrat. pater Seiæ. §. conditionum. & in Longobar. in præalleg. tit. qui tut. dan. ſunt. & ſic tutela locum habet in capite libero, in eo videlicet, qui eſt ſui iuris, & ſic balium. Nam ſi filius nobilis minor eſſet in poteſtate patris, vel aui paterni, vel alterius, nullatenus poſſet habere aliquem balium, vt argum. ff. de tut. l. j. & Inſtit. eodem. §. j. & C. de cur. fur. l vltima. §. j. ¶ Illud autem bene notandum eſt, quòd balium in maſculo & fœmina temp

ANDRAEAS DE YSERNIA.

S_Icut accepimus._ In textu ibi, percuſſionem habere non poſſunt. Hanc conſtitutionem intellige poſtquàm dicti filij legitimati ſunt per Regem: vt patet in literis legitimationum, quæ per curiam conceduntur. Barth. de Capua.

De iure Balij. *Rubrica.*

M_Inoribus._ Bene gloſſata eſt per valentem modernum doctorem dominum Andræam de Barulo. ¶ Sed in eo. quod dicit baliatum indiſtinctè pertinere ad Regem: & quòd pater in teſtamento non reliquit balium filio: ſed debere confirmari per Regem, eſt innouatum per capitulum inclyti regis Caroli ſecundi, quod incipit, Feudatarius. Tamen finitur pubertate, vt dicit litera, quæ eſt hîc, incipiente à decimoquinto anno, vt ſuprà de reſtitutio. minorum. l. minorum. in fine. quod dic vt ibi. Et pro eodem ſumitur baliatus in feudis, & tutela in aliis rebus. Non ergo indiget alio defenſore nobilis feudatarius incipiente à decimoquinto anno vſque ad decimumoctauum. Nam per ſe adminiſtrabit in contractibus, & in iudiciis, ſiue ſit feudum francum & indiuiſibile: ſiue Longobardum, quod diuiditur. ſiue maſculus, ſiue fœmina, ſiue iuuenis, ſiue ſenex. ¶ Tamen ſi lædatur à decimoquinto anno vſque ad decimumoctauum reſtituetur in integrum. l. imperialem. §. prætereà. & diximus in dicta l. minorum. ¶ Et ſic nec balio, nec tutore, nec Mundualdo egebit, elapſo decimoquarto anno. Nam adultis tantùm deſiderantibus ſolent dari curatores iure Romano. Et balius faciet inuentarium hodie, vt dictum eſt per capitulum feudatarius. ¶ Baliatus diſponitur per patrem morientem: & mater minoris filij præfertur per Curiam, quando inteſtatus deceſſerit. ¶ Item licet de auia non loquatur: idem inclytus dominus Rex declarauit, vbi præſens fui, idem eſſe in auia, decimooctauo Decembris, indictione quarta. in anno Domini milleſimo tricenteſimoquinto. ¶ Sed quid de feudataria, vel auo materno, vel de patre non habente in poteſtate, an dent balium in feudo, quod dimittunt liberis? Videtur quòd ſic: quia cùm dicit, feudata, maſculinum concipit fœmininum. ff. de verborum ſignification. l. prima. de legat. iij. qui duos mulos. ¶ Sed vtrum tunc adminiſtrabunt ſine confirmatione iudicis, ſicut cùm dant tutorem, vel curatorem. ff. de confirman. tutore vel curat. l. ij. & iij & C. eodem. l. prima. Videtur quòd ſic: quia dicitur in prædicto c. licentia non impetrata. E contrà quòd non: quia non videtur loqui de illo, qui legitimè poterat ſine confirmatione dare tutorem, vel curatorem. ¶ Cuicunque ergo æquiparetur, etiam ſi curatori dato bonis, oportet confirmari, quando mater, vel non habens in poteſtate dedit ff. de tutoribus & curator. dat. ab his. l. pater. §. primo. in gloſſ. ſiue dicas trahi ad fideiuſ. argumen. eorum quæ dicuntur ff. ad ſenatuſconſult. Trebellian. l. Scæuola. de vulga. & pupil. l. ſi mater. non correxit expreſſim in his, quæ non habentes in poteſtate dent balium ſine confirmatione: lex non corrigit, niſi quando expreſſim dicitur: in authen. quibus mod. natural. efficiunt. ſui §. tribus. ¶ Ille ergo ſine licentia curatoris adminiſtrabit, qui legitimus balius eſt. At non habentes in poteſtate non dant balium legitimè, niſi confirmentur: & confirmati non ſunt teſtamentarij, ſed datiui, Inſtitut. de tutel. §. fin. in gloſſ. Licet quantum ad ſatiſdationem perinde ſit. ff. de confirman. tutore. l qui à patre. ¶ Gubernatorem autem & adminiſtratorem dant non habentes in poteſtate, ſicut volunt, in authen. vt liceat matri & auiæ. in principio. & ibi nota. ff. de vſu. l. iij. §. cùm Pollidius. ¶ Sed ſi hoc non dicatur, videtur magis accedere ad tutorem vel curatorem balius. Sed qua

tempore finitur æquali, ſcilicet, completo xiiij. anno, ſuprà titu ij. l. in aliquibus. in fine. ibi, per ſuperuenientem xv. annum, &c. & ſic intelligendum eſt in hac lege pubertatem ſuperuenientem, ſcilicet, decimoquinto anno, tam in fœmina quàm in maſculo. ¶ Licet ſecus in tutela iure Romano, quæ finitur in xij. anno in fœmina: & in xiiij. completo in maſculo, vt inſtit. quib. mod. tut. fin. in princ. Et ex hoc quidem manifeſtè probatur, quòd iſte nobilis, ſcilicet, filius vel filia Comitis, vel Baronis, vel militis, poſtquam deſinit eſſe ſub balio, anno ſuperueniente xv. vt dictum eſt, poſſit per ſe contrahere, & res ſuas adminiſtrare in iudicio, & extra iudicium ſine authoritate & conſilio alterius defenſoris, curatoris, ſeu Mundualdi, ſicut maior quilibet legitimæ & perfectæ ætatis exiſtens. Nam ſi adueniente xv. anno. opus eſſet alio defenſore, vſque ad legitimam & perfectam ætatem, quæ eſt hodie ſecundum ius Longobar. & ius iſtarum conſtitutionum completo xviij. anno, & ſic vſque ad quatuor annos completos poſt xiiij. annum, tam in maſculo, quàm in fœmina, vt in Lomb. de prohi. alie. mul. l. j. & ſuprà de reſt. mul. l. j. in fi. ad quid iſta difficultas & mutatio fieret, vt iſto medio tempore, ſcilicet, quadriennio, alter nouus qui non eſt ita inſtructus in negotiis minoris aſſumeretur, nec balius, qui dudum fuit, & ſtatum rerum minoris nouit peroptimè, potius in adminiſtratione perſiſteret, vt arg. ff. de teſt. tu. idem & argumentum bonum in auth. de adminiſt. circa fin. & arg. ff. de var. & extraord. crimin. l. pen. & ff. de iudic. l. ſi longius. in princ. Et quare Rex non haberet ita poſt xiiij. annum balium, ſicut & antè? diuerſitatis certè ratio reddi non poſſet, vt ff. de verb. obl. l. à Titio. quinimmò videtur expreſſum, quòd adueniente xv. anno, & ſic balio deſinente, ſibi committitur adminiſtratio rerum ſuarum, vt ſuprà de pœ. for. & ha. dan. ſi. for. l. ſi quãdo. circa principium. ibi, & in tutelam propriam venientibus, &c. & ſuam poteſtatem ſeu defenſionem, ſcilicet, pubertatis tempore, vt ff. de legat. iij. cùm filiofamiliâs. aliâs non diceret propriam: & accedit in conſuetudine feudorum, collat. x. de prohib. feu. alien. per Feder. l. Imperialem. §. præthereà ſi quis. vbi maior quatuordecim annis, ſicut & quilibet perfectæ ætatis feudum propter ſuam incuriam, aliâs, culpam, vel negligentiam, amittit nimirum.

ADDITIO. *Adde quando annus debet eſſe completus, vel non: & quando ſufficit inchoaſſet vide gloſſ. in cap. ad noſtram. de reg. glo. in c. ſubdiaconus. lxxvij. diſt. & gl. in cle. generalem. de ætate & qual.*

Nam propter nobilitatem augetur, & ſuppletur ætas in nobili, vt argumen. ff. de iudiciis. l. ſi longius. in fin. ratione induſtriæ, quæ in filiis nobilium, ſcilicet, Comitum, Baronum, & militum plurimum inuenitur, maximè propter bonorum conuerſationem virorum: qui frequentius in parentum curia conuerſantur, vt C. qui & aduer. quos l. j. iuxta illud: Cæſaribus virtus contingit ante diem & ipſa lex, ſcilicet, conſtitutio Regni facit perſonam ſuam legitimam: ſicut C. qui legit. perſon. ſtan. in iudic. hab. l. & per totum & de iſtis quatuor annis, veniam ætatis indulget propter bonos mores. ſu-

res, ſolertiámque, quæ in nobilibus reperitur, ſicut C. de his qui veniam ætat. impetr. l. ij. & ex hoc probatur illud tota die, quòd Comitiſſæ, & nobiles mulieres per ſe contrahunt, omnia in iudiciis, & extra iudicia agunt ſine Mundualdis. Licet multi ignorantes dicant hoc eſſe de conſuetudine: immò potius eſt de iure ſcripto, ſecundum conſtitutionem Regni, vt dictum eſt: quæ, finito balio, filium vel filiam nobilis defenſioni alterius non ſubmittunt, tam iure Romano in maſculo, quàm iure Longobar. in fœmina, vigorem ſuum nobilitatis intuitu mitigantes. Poſito enim quòd mulier vel maſculus nobilis aliquam rem ſuam iactet, dilapidet, ſiue donet, non dedecus, immò ſuæ dignitatis obtentu poteſt in aliquo prodigaliter viuere: vt argumen. ff. de donat. l. filiusfamiliâs. & Inſtitu. de rerum diuiſ. §. hoc amplius interdum. cum ſimilibus ibi not. & C. libro duodecimo. de conſul. l. ij. cùm multa ſibi Deus dedit habere, vt in auth. de non alienan. aut permutan. §. ſi minor igitur. collat. ij. cùm intuitu dignitatis largius cum nobilibus ſit agẽdum, vt ff. de vſufruct. & habi. plenum. circa princip. & accedit in præmiſſis in collat. x. feudorum, de prohib. alie. per Feder. l. Imperialem. §. præthereà ſi quis. ¶ Vel dic, quòd nihilominus filius nobilis poſt annum xiiij. vſque ad xv. egeat curatore: & eſt ratio, quia finita pupillari ætate, Rex deſinit eſſe balius, ſicut dicitur in patrono: quia nec adultis tantùm deſiderantibus curatores dari ſolent, vt ff. de tut. & cur. dat. ab his l. ſi impuberi. §. penult. & ita ſeruamus: & ſic talis curator dandus eſt de mandato Regis: quia datur rebus, ſicut quilibet curator, & bona ſunt feudalia. ¶ Et not. quòd balius iſte debet facere inuentarium ad inſtar tutoris & curatoris. C. arbitrium tut. l. vltim. & ad inſtar curatoris furioſi, vel prodigi, vt C. de cura. fur. l. vlti. ¶ Sed cùm hæc conſtitutio videatur loqui ab inteſtato, nunquid poteſt Comes, Baro, vel miles in teſtamento ſuo relinquere balium aliquem filio ſuo? Reſpondeo non, ſed benignè dici poſſet balium in teſtamento relictum per regem debere, cauſa cognita, confirmari: vt argumen. ff. de tute. l. pater. & l. qui tutelam. C. de tutel. l. mater. propter conſilium & teſtimonium paternum. & ff. de curat. fur. l. & furioſo. & C. de epiſcop. audientia. l. declarationibus. ¶ Item nunquid mater, vel auia Comitiſſa, vel Baroniſſa, & nobilis poſſet eſſe balia filio vel nepoti? Reſpondetur ſic, Rege concedente, vt hîc in principio conſtitutionis, & argumen. ff. de tut. l. vlti. Nec poteſt dici nominum, & rerum facta confuſio. & illam habere alium ſub defenſione ſua, & gubernatione rerum alterius ſupereſſe, quæ eſt ſub poteſtate alterius, & ſuis rebus ſupereſſe non poteſt, vt C. de leg. tut. nemo. Nam, vt dixi, talis mulier propter nobilitatem ſuam ſub alterius Mundio non conſiſtit, & omnia tanquam maſculus per ſe agit. ¶ Vltimò notandum eſt, quòd ſicut balium pupilli nobilis ſpectat ad Regem, vt hîc: ita & balium nobilis furioſi: quia omnes furioſi ſtatus, & habitus, & pupilli conditio non multùm abhorrent, vt ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eatur. l. Fulcinius. §. adeò autem. ad fin. §.

De adm-

ANDRAEAS DE YSERNIA.

quare magis poteſt eſſe ratio, quia de gubernatore quod potuit non dixit? Sed eadem ratio eſt, quia non dixit de tutore & curatore, ſed de balio. Ex quo dictum capitulum factum eſt in fauorem feudatariorum. Humanum eſſet dicere, quòd valeat iſta datio balij omni iure, quo melius valere poteſt. ff. de appel. l. iij. in fin. C. de legi. quod fauore. maximè quia dicit, ſine licentia Curiæ adminiſtrat. ¶ Quid ergo ſi gubernator vel balius datus per matrem, vel alias prædictas perſonas velit adminiſtrare? nunquid pater volens repellere ab adminiſtrando, audietur patre volente, ſcilicet, tunc adminiſtrare dictum balium vel gubernatorem? vt C. de bon. quæ libe. l. fin. §. ſin autem. dicit quòd gubernator ſeu curator non datur, ſi pater adminiſtrare voluerit Et ſi hoc intelligitur, quando lex denegat vſumfructum, vt in illo §. debebit intelligi, quando non dat, vel relinquit: arg. C. de ſi. le. l. fin. in fin. Nam ſi ille, qui conditionem appoſuit, vt patri non quæratur vſusfructus, voluiſſet, quòd pater non adminiſtraret, expreſſiſſet: ſed ſi non expreſſit, relinquitur aliis legibus. C. de cadu. tol. l. j. §. penult. Econtrà quòd non: quia aliud eſt inhiberi à lege, aliud ab homine, vt hîc, cum quo durius agitur. ff. de arbit. l. Celſus. Et quia dictus §. j. vt liceat ma. & auiæ. non dicit, patre volente. Indiſtinctè dictum, indiſtinctè intelligitur. ff. de public. l. de pretio. & quia in fine dicti §. dicitur, quòd aliæ leges, quæ dicunt ſeruari vſumfructum, habent locum, quando non ſit inhibitio à donante, vel relinquente. Idem videtur eadem ratione dici de curatore dando.

M*inoribus.* Dicit conſtitutio, quòd pupillus feudatarius debet habere balium, non tutorem. Quid ſi habet ius, ſeu actionem ad feudum, non tamen poſſidet? & certè idem videtur: quia ratione perſonæ hoc eſt, ſicut de tutore dicitur: quia perſonæ principaliter datur. Item quia ex quo actionem habet, ipſam rem habere videtur. ff. de regul. iuris. l. qui actionem. & de in inte. reſtitu. l. non videtur. Item qui diminuit actionem, videtur patrimonium diminuere. ff. ſi quid in fraudem patr. l. j. ¶ Iuxta hanc conſt-

conſtitutionem quæritur, quo tempore ſecũdum ritum, & formam Curiæ recipiuntur ad homagium, & ſacramentum fidelitatis, & aſſecurantur à vaſallis, & ſoluunt releuium Curiæ de eo quod tenent ab illo. Et eſt releuium medietas valoris annui terræ, quam feudatarius tenet, ſecundum conſtitut. feudorum, de prohib. feudi alien. per Federic. c. Imperialem. §. præthereà. & ſecundum conſuetudinem approbatam: quia hoc nomen non memini me legiſſe: licet inueniam, quòd hæres pro militia, quæ iure feudi cenſetur, ſicut probari poteſt in authent. de exhibendis reis. §. optimum. C. de pigno. l. fin. & C. de inoffic. teſta. l. omnimodo. §. imputari. ſoluebat aliquid pro introitu militiæ, quòd videtur ſimile releuio. ff. de legat. iij. l. pen. §. alumno. verſic. idem teſtator. quamuis ibi non appareat de quantitate, vel grauitate, quæ debet ſolui pro introitu militiæ. ¶ Nunquid autem ante pubertatem recipiuntur ad ſacramentum fidelitatis, & homagium, & aſſecurantur à vaſallis? & primò videtur, quòd ad ſacramentum fidelitatis, vel homagium non recipiantur: quia in ſacramento fidelitatis vaſallus obligatur domino, vt in cap. j. de noua forma fidelit. Sed pupillus vaſallus (qui non poteſt communiter obligari. ff. de regul. iuris. l. pupillus. C. de falſa mo. l. j. in fin.) non eſt admittendus ad ſacramentum fidelitatis, vel homagium: per conſequens non eſt aſſecurandus à vaſallis: quia cùm illa aſſecuratio ſit de actu, ſeu loco inueſtituræ, quæ facienda eſt à domino vaſallo: vt in cap. j. per quos fiat inueſtitura. non eſt facienda inueſtitura ei qui ſacramentum fidelitatis præſtare non poteſt, vt in dicto cap. j. §. fi. per quos fiat inueſt. ff. de act. emp. l. Iulian. §. ſi quis à pupillo Econtrà videtur quòd ſic: nam pupillus obligatur ex ſacramento operarum, quod præſtatur patrono, vt in l. vt iuriſiurandi. §. dabitur. ff. de operis libert. quod ſacramentum ſatis eſt ſimile ſacramento fidelitatis, quod præſtat vaſallus domino, in quo ſe ei obligauit ratione feudi, & ſeruitij, quod debetur ex eo. Item ſacramento pupilli ſtatur. l. qui iuraſſe. in principio. de iureiurand. ¶ Solutio: videtur dicendum de iure com-

De adminiſtrat. &c.

a PEruenit. Moris erat in Regno vt eccleſiæ, paſtore vacante, Baiuli curam ſuſciperent, qui quia erant latrones, potius quàm cuſtodes, remouĕtur ab hac adminiſtratione: & committitur tribus de melioribus, & grauioribus hominibus eccleſiæ, qui rerum & eccleſiæ curã habeant vſque ad creationem paſtoris.

De nouis ædificiis.

b CAſtra. ADDITIO. *Vide ad hanc conſtitutionĕ deciſionem cõſi. cccxcij. & in materia refectionis, de qua vide omnino Franc. de Cur. in tra. feud. in ij. parte in x. char. in principio. & Aug. C. de l. Iulia. maieſt. Caſ. de Peri.*

Hæc conſtitutio parum valet, quia mandat dirui prædicta caſtra vſque ad tĕpus, quod iã præteriit. Itĕ prohibet refici diruta. In ſequĕti prohibet in futurũ fieri caſtra & turres à priuatis quaſi ſufficiant publicæ imperiales munitiones. ¶ Caſtra. nota ergo quòd priuatus prohibetur caſtrum, vel arcem habere, maxime in confinibus Regni, & concor. ff. ad l. Iuli. maieſt. l. iij. §. j. & C. lib. xj. de

De adminiſtrationibus rerum eccleſiaſticarum poſt mortem prælatorum.

TITVLVS XXXI.

Olim vacante eccleſia, Baiuli curam ſuſcipiebant, & quia erant latrones potius, quàm cuſtodes, remouentur, & mandat Curiæ cuſtodiam committi tribus de melioribus de gremio. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

REX ROGE.

PEruenit[a] ad audiĕtiam noſtram, quòd Baiuli, qui olim ſtatuti fuerăt ſuper eccleſiis paſtoribus carentibus ad cuſtodiendas & ſaluas faciĕdas res eccleſiarũ quădiu eiſdĕ de paſtoribus prouidebatur, non ita fideliter & ſtudioſè, ſicut à noſtra Curia erat iniunctũ, ipſum ſeruitiũ peragebăt, ſed malè tractàbant & cuſtodiebăt res ipſarum eccleſiarũ. Verũ quia omnes eccleſias Regni noſtri, & ſpecialiter ipſas, quæ paſtoribus carent, in manu & protectione noſtra habemus, Nolentes, vt res eccleſiarum illarũ in aliquo minuătur, vel defraudĕtur, Statuimus & ſancimus, vt deinceps ſiquis archiepiſcopus, vel epiſcopus Regni noſtri deceſſerit, res ipſius eccleſiæ in cuſtodia, & cura triũ de melioribus & fidelioribus, necnon & ſapientioribus perſonis ipſius eccleſiæ ad cuſtodiĕdas & conſeruădas eas, ad opus eccleſiæ vſq; dum de paſtore in eadem eccleſia prouideatur, cõmittantur. Eo tamen modo, vt de redditibus & prouentibus ipſius eccleſiæ ad vſum ſeruientium ibidem morantiũ, neceſſaria rationabiliter & ſufficienter miniſtrentur: & ex eis ipſi eccleſię multũ bene & rationabiliter ſeruiatur, reſiduũ ab ipſis cuſtodibus ad opus ipſius eccleſiæ saluè & integrè cuſtodiatur, donec ibi paſtor fuerit conſtitutus. Conſtituto autem in eccleſia paſtore, quicquid de rebus & introitibus ipſius eccleſiæ remanſerit, ipſi paſtori eorum aſsignent, & ei rationem inde reddant.

De nouis ædificijs.

TITVL. XXXII.

Hæc conſtitutio parum, vel nihil valet, mandat dirui caſtra, & munitiones factas à tempore regis Gulielmi vſque ad certum tempus, ſub pœna publicationis caſtri, & prohibet diruta refici, hoc dicit. Lallus.

†REX GVLIEL.

CAſtra, [b] munitiones, & turres, ab obitu diuæ memoriç Regis Guliel. conſobrini noſtri erecta, ſuper quibus minimè diruendis maieſtatis noſtræ licĕtia non præceſſerit, prout in Capuana Curia per nos extitit ſtabilitum, reuocata conſtitutione noſtra denuò dirui debere mandamus, publicationis pœna ipſius caſtri, vel noui ædificij conſtitutionis noſtræ contemptoribus imminente, ſi vſque ad Natiuitatem Domini proximam diruere ædificia [c] contemnant. Illud etiam

de fun. li. l. ij. & dic vt ibi. Ita igitur hic accipe caſtra mu. &c. Id eſt, arces ſeu caſtella fortia, quas fortilitias dicimus. Caſtellũ enim primò dicitur, id eſt, receptum, ſeu caſarium, vbi multi poſſunt ſe reducere, & munire vt arg. ff. de aqua quo. & æſti. l. j. §. ait prætor. quo ex caſtello. caſtrum enim dicitur ad differentiam terræ planæ vt ſupra de mor. ba. nun. imp. l. poſt mortĕ. in fin. ¶ Et idem ſubiũgitur in turribus, ea videlicet ratione, quia per huiuſmodi ædificia, ſcilicet, fortilitias & turres præbetur turbationis materia, & ſcădala de facili oriuntur. vnde merito quilibet prohibetur talia ædificia habere, facere de nouo, vel etiam reficere ſine licentia Regiæ maieſtatis, vt hic & ff. de ope. pub. l. opus in prin. † *Alibi, Idem.* Aliter verò vnicuique eſt permiſſum murali ambitu ſua loca vallare, vt de ædi. priua. l. per prouincias.

c *Contemnant.* Quidam hic cauillant vt conſtitutio locum habeat in caſtris, vel nouis ædificiis erectis poſt hăc Natiuitatem Domini, de qua hic dicitur, nam cũ hæc conſtitutio hic ſtatuat in preteritum, non ergo extenditur ad futurum arg. ff. de leg. & ſe.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

communi, quod vaſallus impubes non poſſit compelli ante pubertatem ad præſtandum ſacramentum fidelitatis, vel homagium, vt in cap. ſi minori, & cap. ſi quis deceſſerit. ſi de feud. fue. contro. Non tamen credo quòd dominus teneatur eum ſic inueſtire, vt aſſecuretur à vaſallo impubere, antequam dominũ aſſecuret, vt in dicto c. j. quid præced. debe. inueſt. an. fidel. arg ff. de admi. tute. l. ſi minoris, in fi. l. ſi. C. de vſuca. pro emp. licet feudum interim impubes tenere debeat, vt in dicto cap. ſi minori. quanquam communis gloſſator videatur contrarium innuere. Si tamen velit ipſe ſacramĕtum fidelitatis præſtare. poterit, nec poteſt illud dominus reuocare, vt not. in dicto cap. ſi quis deceſſerit. quod intelligo in eo impubere, qui eſt doli capax, qui iurare poteſt, arg. expreſſo. ff. de lib. cauſa. l. fin. §. fin. C. de iure delib. l. ſi infanti. in fin. ff. de acquir. hæred. l. pupillus. & obligabitur hoc caſu minor, contra regulam iuris communis. poſitam in auth. ſacramenta puberum, quia lege permittente hoc fit, ſicut & aliàs in dictis ll. ff. de lib. cau. & ff. de oper. libert. & poteſt eſſe ratio: nam minor facit rem debitam de eo ad quod tenetur, vnde non videtur circunſcriptus. ff. de minorib. l. verum. §. item videndum. & C. de in integr. reſtit. l. fin. Nunquam tamen vidimus de facto, quòd ante pubertatem admitteretur minor ad ſacramentum fidelitatis, vel homagium, nec quòd aſſecuraretur à vaſallis, ſi tamen fieret ſecundum quod ſuprà dictum eſt nullam videmus repugnantiam iuris, vel inconueniens, imò reputaremus quòd minori proſit, quantum ad actum plenioris poſſeſſionis, & recipienti ſacramentum fidelitatis, vel homagium non obſit, vnde eſſet æquum & conueniens quod fieret, arg. ff. de aqua plu. arcen. l. ij §. idem Varus. ff. ſolu. matr. l. ij. & ff. de euict. l. in creditore. Barth. de Capua.

De adminiſtrationibus rerum, &c. *Rubrica.*

P*Eruenit.* Tempore regis Guli. qui condidit legem iſtam non erat compilatum volumen decretalium. Et quamuis vtiliter ſtatuat pro eccleſiis, tamen canoniſtæ nõ recipiunt leges principum ſecularium, etiam ſi pro eis condantur, quia nolunt vt ponant falcem in meſſem alienam extra de re. eccle. non alien. c. dudum. in vj. in gl. & extra de conſti. c. eccleſia Sanctæ Mariæ.

P*Eruenit ad audientiam.* In tex. ibi, necnon & ſapientioribus ipſius eccleſiæ perſonis ad cuſtodiendas eas ad opus eccleſiæ. Vide cap. generali. de elect. in vj. In text. conſtitutio autem. Vide c. quia ſæpe. de elect. in vj. & de offi. ordi c. præſenti. Barth. de Capua.

De nouis ædificijs. *Rubrica.*

C*Aſtra, munitiones.* Parum valet hæc conſtitutio, vt dicit gl. quia tempus expreſſum iam in ea præteriit. Dicit tamen glo. quòd ſequens conſtitutio prohibet caſtra fieri, & turres à priuatis, ſed loquitur in locis demanij. Item dicit quòd priuatus prohibetur caſtrum & arcem habere, maxime in confinibus. Dic quòd maximè abundat, quia in confinibus tantum vt in gloſſa, per leges quas adducit. ¶ Item dicit, quòd quilibet prohibetur de nouo facere vel reficere fortilitias, & turres ſine licĕtia. Intellige quòd hic exprimuntur ante ſcilicet tempus huius conſtitutionis: nam Comites & Barones, præterquam in locis demanij, in caſtris, & terris eorum ſitis, non prope cõfinia Regni, poſſunt ſi volunt, ſi non ad æmulationem, & materia ſcandali exinde non oritur, vt not. in glo. ff. de oper. pu. l. opus. C. de fundis limi. l. ij. l. xj.

Contemnant. Dicit glo. quòd quidam hic cauillant, &c. tamen non eſt cauillatio, imò veritas, quia vt ædificium turris, vel caſtelli, aut cuiuſcunque operis præberet materiam ſeditionis, vel fieret ad æmulationem alterius, puta, vt brigaret cum vicinis æmulis ſuis, hoc indiſtinctè prohibetur in l. opus. & ſi ſic intelligatur hæc gloſſ. ſaluabitur. Sed non fuit hoc de intentione gloſſantis, & loquentis finaliter, & ideo minus dixit, cuilibet enim licet, præter caſus præmiſſos, vt quando in finibus Regni, vel non licet ſine principis authoritate, vbi de facili materia ſcandali, & ſuſpitio eſſet. Alibi non debet præſumi de materia ſcandali, niſi appareat, & conſtaret per ea, quæ no. in dicta. l. ij. de fun. limi. & præter quàm in terris demanij, vt in l. proxi. Hæc conſtitutio loquitur in certo tempore præterito

ſe. conſu. l.cũ lex. & ar. ff. de liberatio.le.l. Aurelius.§. Titius Seio. & l.ſi.circa prin. ſed cõtrarium verum eſt vt bene colligitur ex mẽte cõſtitutionis, in l.ſi.huius conſtitutionis, & in l. proxima. quando enim l.aliquod factum punit, hoc ipſo, id factum improbare videtur, vt ff. de his quę pro non ſcri. ha.l.j. poſtquam enim ipſa rei principia perimuntur,& prohibentur quod ſit nequaquã perſcrutatione indigemus deinceps, vt in auth. de non alien. §. minus in fin.colla.ij.

† Aliàs idem.

De prohibita in terra demanij conſtructione caſtrorum. *Rubrica.*

a IN *locis*.Erigi accedit. C. de ædi.pri.l. j.& l.ſi cui. & l.mæniana.

De ſeruis & ancillis fugitiuis. *Rubrica.*

Seruos.

præſenti adiungimus ſanctioni, vt nec munitiones alicui reficere dirutas liceat, ſine noſtri culminis iuſsione.

De prohibita in terra demanij conſtructione caſtrorum.

TITVL. XXXIII.

In locis demanialibus domini Regis non licet priuatis perſonis erigere turres, etiam ſi fierent ad defenſionem, ſed ſufficiunt eis munitiones Regiæ, & ſecuritas protectionis Regiæ. hoc dicit. Matthæus.

†REX ROGERIVS.

IN [a] locis demanij noſtri ædificia erigi in poſterũ prohibemus, per quæ ipſorũ locorũ defenſio,vel munimen, aut liber introitus,aut exitus valeat impediri. In prędictis locis turres erigi amodo per priuatos,expreſsius inhibemus. Munitiones etenim noſtras, & quod eſt ſecurius protectionis noſtræ munimen,omnibus Regni noſtri fidelibus plenè ſufficere credimus ad tutelam.

De ſeruis & ancillis fugitiuis.

TITVLVS XXXIIII.

Prohibet hæc conſti. recipi ſeruos fugitiuos, ſed capti dominis reſtituentur, ſed dominis non cognitis, aſſignentur Baiulis. contra faciens ipſe cum omnibus bonis ſuis pœnæ Curiæ ſubiacebit, & Baiulus niſi magnæ Curiæ tranſmiſerit, eandem pœnam laturus. h.d. Lallus

REX GVLIEL.

SEruos, [b] & ancillas omnes fugitiuos ab aliquo capi generaliter omnibus prohibemus, niſi captos quã citius potuerint domino ſuo reſtituant, vel ſi dominum ignorauerint, Baiulis Curiæ noſtræ aſsignent, & Baiuli Magnæ Curiæ noſtræ tranſmittant eoſdem, ſcituri, quòd quicunque modo aliquo ſeruum aliquem, vel ancillam fugitiuam capere, vel quomodolibet detinere præſumpſerit, ipſe cum omnibus bonis ſuis pœnæ Curiæ ſubiacebit. Baiulis, niſi Magnæ Curiæ noſtræ tranſmiſerint, eandem pœnam [c] laturis.

b SEruos. Prohibet hęc conſtitutio recipi fugitiuos ſeruos, Sed captos Baiulo aſſignet, & contra facientibus pœnam imponit, aliã tamen quàm ea, quæ imponitur. C. eo.l.quicunque.

c *Laturis*. Adde ad hãc conſtit. quod legitur l. ij.conſtitutione.quę incipit, mancipia fugitiua.

De

ANDRAEAS

terito ſupradicto, per quod patet, quòd in futuro vetuit pœnam exigi, & vetuit prohiberi, incipi ſeu erigi hæc ædificia niſi in locis demanij, vt in l.proxi. pro quo eſt C.de generib. aboli. l.ij. Et ex quo prohibuit in terris demanij, in aliis videtur conceſſiſſe in eo, quod ius commune hoc concedit, quòd cuilibet liceat, niſi in præmiſſis caſibus.ad quod facit.C.de proc. l.maritus. cum, ſi idem voluiſſet in omnibus locis ſtatuiſſet, quia non ſtatuit omiſit.C. de caducis tollendis.l.j.§.pen. Nec eſt veriſimile quando non expreſſit, velle tollere alia iura. C.de inofficioſo teſtamento. l.ſi quando. Leges non corriguntur, niſi quando expreſſim dicitur in authent. quibus modis natu.effic.ſui.§.tribus.Vel vt ſaluemus glo. hanc dic, quòd volebat facere turrim non in loco demanij ſumptu publico, vel in loco publico vſui & incolarum,ſiue ciuium deputato,vel officiebat loco publico amphiteatro, vel theatro ibi propinquo, hoc non licet dicta l.opus in fine.& l.penult.C.de oper.pub.& l nemo.& l.inter. Sed non videtur hoc voluiſſe dicere glo. Ratio autem gloſſ. non valet: nam hoc ipſo quòd pœnam impoſuit, prohibuit, quia verum eſt, ſcilicet illud, in quo pœnam impoſuit, vt prohibeatur ædificatum poſt obitum regis Gulielmi; & ante hanc conſtitutionem lex de his, quæ pro non ſcriptis habentur l.j. generaliter imponit pœnam aſcribentibus ſibi in teſtamento, generaliter ergo prohibetur, vt nullus ſibi aſcribat. At hæc conſtitutio imponit pœnam habentibus ædificia huius certi temporis, ergo illa tantum, & illius temporis ædificia huiuſmodi prohibuit, quod denegatur in parte, & quantum ad partem negatam, non plus valet quàm quando denegatur in totum. ff.de adminiſt. tut.l.ſi duo in fin.& ſic etiam non procedit ratio.§. ſi in iure petito principio, &c. Nam non prohibetur, nec permittitur hoc principium habendi ædificia talia, niſi pro certo tempore, quantum ad tempus non egebit vlteriori perſcrutatione, & patet ex prima gloſſ. huius conſtitutionis, quæ dicit quòd hæc conſtitutio parum valet: quia loquitur de ædificiis temporis, quod iam præteriit. Item exceptio verificat & declarat regulam in authent. de non alienan. §.vltimo. Eſt enim regula, quòd quilibet facit huiuſmodi ædificia in ſuo, niſi in caſibus prohibitis dicta.l.ij. de fun.limi. Excipit enim Imperator loca demanij in ſequenti conſtitutione. Item princip. huius conſtitutio. loquitur de ædificiis temporis præteriti. Et ſic tota hæc conſtitutio, & eius mens loquitur. ff. de iuris & facti ignorantia. l. regula. §. penultimo. de impo.lucra.deſcriptio.l.j in fine.lib.x. Vbi autem daretur materia ſcandali, vel eſſet rationabiliter verendum vt rebellaret, vel aliud inde malum veniret, ne dum facienda prohibentur, imò & facta talia ædificia diruentur per regem, & Iuſti.nam publica vtilitas præfertur priuatæ, vt in auth.de teſt.& ea qua pa.§.quamobrem.ff pro ſocio.l.actionem. §.Labeo.C.de caducis tollendis.l.j. hinc eſt quòd prædia dantur militibus. ff.de euict.l.Lucius. de rei vend.l.ſiue.

ADDITIO. *Adde cap.ſcias.vij qua.tio.j.gloſſ.in cap.licet. de reg. & per Abb. in c.fin de vet. vbi inuenies duas fallentias in quibus præfertur vtilitas priuata.*

DE YSERNIA.

Nam cum factum fuit iſtud caſtrum, ſeu fortilitia, de quo diruendo nunc agitur, aut antequàm fieret dabat materiam ſeditionis, & ſcandali, & tunc quia ædificatum eſt, lege prohibente, pro infecto habendum eſt, quia ſufficit legiſlatori, &c. C.de legi.l.non dubium. Aut à principio non dabat, ſed ex poſt facto dedit, & præbuit ſeditionis materiam, & tunc idem eſt, ac ſi à principio dediſſet. Hæc enim paria ſunt. ff.doli exceptio. l.ij. §.generaliter. C.de libero homine exhibendo.l.iij. §.hiſque. de inceſt. nupt. l.qui contra in fine.

C*Aſtra & munitiones*.In text. ibi, illud etiam præſenti adiungimus ſanctioni. Hoc intelligendum eſt ſano modo, quando in totum ſunt dirutæ, vel quaſi, aliud ſi modica refectione indigent, credo quòd poſſet fieri ſine pœnæ metu huius conſtitutionis. argument. C.de iud.l.fin.& de no.oper.nuntia.l.j. §.ſi quis ædificium. Sed quando dicentur quaſi dirutæ? Reſponde, quando vltra medietatem operis eſt dirutio argument. ff.de contrah. empt.l.domum. Barthol.de Capua.

Sed iuxta prædictum text. in ver.munitiones alicui reficere indirutas, quæro an liceat facere nouas, & cum ſi quis prohibeatur nouum ædificium fieri quam vetus reformari? arg.C.de iud l.fin.de ope.publi.l.cum ſi.& facit quod not. de reuoc. rerum feud. conſtit. conſtitutiones.& conſtit. conſtitutionem diuæ memoriæ. in §.excadentias.in gl.in ver.large.Barth.de Capua.

De prohibita in terra demanij.&c. *Rubrica.*

I*N locis demanij*. Ex litera patet loqui in locis demanij, vnde expone, vt ſupra l.proxima. Quod autem dicit in fine munimen noſtrum ſufficere omnibus, recte accipitur in locis demanij, quæ ſunt principis pleno iure. ff.de leg.iij.l.ſeruos.

ADDITIO. *Adde quid importet hoc verbum, pleno iure, text. iuncta gl. in ver. vtroque iure. in c.quoniam.de priuileg.gl j. in c.cum inter vos.de re iudi.gl.in ver.pleno iure.in c.cum & plantare. de priuileg. glo.j.in c.conqueſtus de foro compet. Abb.in c.querelam.de electio.& in c.auditis.in iiij. notab.de præſcriptio.& in c.de monachis.de praben. & in c.in Lateranenſi. eo.tit.& in d.c.quoniam.in j.notab.de priuileg. Ant. de Bur.in conſi xix. incip.quia hic agitur. Raph.Cuma. conſil. lxxxvij.incip. Dominus Canſignorius della Scala tunc dominus Veronæ, & Vincentiæ.*

Terræ autem Baronum directè tantum ſunt regis, vtiliter ſunt Baronum, & tenentium in feudum. ¶ Vtile autem præfertur directo, quamuis tunc poſſit tueri, vbi vtiliter dominus eſſet negligens. ff.de vſu & habi.l.ſi tibi.§.j. Semper enim reducitur dictum hoc, & arg. huius conſti.ad materiam, de qua loquitur, quæ eſt de ædificiis in terris demanij.

De ſeruis & ancillis fugitiuis. *Rubrica.*

S*Eruos*. Iſtæ tres leges ſequentes poſitæ ſunt contra cap. erit.iiij. diſtinctio.

De pec. inuēta in reb. alien.

TITVLVS XXXV.

Si quis aliquid inuenerit, aurū vel argentū, vel quaſlibet alias res, Iuſtitiario regionis, vel Baiulo ſtatim oſtendat, & ſine dilatione ipſemet ad magnam regiam curiam deferat, alioquin pœna furti tenetur: quæ bona conſeruabuntur vſque ad annum venientibus dominis, & probantibus de iure eorum, anno tranſacto fiſcalib. vtilitatib. attribuantur. h.d. Lallus.

†REX GVLIEL.

PEcuniam [a] ſi quis inuenerit aurum, vel argentum, lapides pretioſos, vel quaſlibet res alias, quæ ſuæ nō ſint, animalibus exceptis, de quibus fiat, ſicut [b] præordinatum eſt. Inuētor Iuſtitiariis noſtris, vel Baiulis ipſarum partium ſtatim oſtendat: & ſine dilatione ipſemet ad magnam noſtram Curiam deferat, & aſsignet: Alioquin & ipſe furti pœna tenebitur. Scire etenim debet vnuſquiſque Inuentiones omnes Regni noſtri, quarū dominus nō apparuerit, ad fiſcum ſpecialiter pertinere. Pietas enim noſtra propter abſentes miſericorditer ſtatuit res ipſas, poſtquàm ad manus noſtræ curiæ peruenerint, vſque ad annum cōpletum per ſe conſeruare, vt ſi quis fortè infrà annum venerit, & de rebus ipſis aliquas ſuas fore probauerit: quod ſuum fuerit, conſequatur: Alioquin poſt trāſactum annum fiſcalibus vtilitatibus aſcribant.

De mancipiis fugitiuis.

TITVLVS XXXVI.

Mancipia fugitiua vel alia res de quibus dictū eſt ſuprà proxi. conſti. debent per annum dominorū cōmodo reſeruari, & apparēti domino infra annū de ſuo dominio legitimè probāti reſtituantur, ſaluo iure, quod ex obtenta veterum cōſuetudine proinde Regia curiæ debetur: aliàs dominis non apparētibus fiſci vtilitatibus vendicentur, & inuēta res quarū domini non apparent, ſufficit ſi aſsignentur Baiulo, nec coguntur ipſi inuentores deferre: Quicūque enim dictas res inuentas hiis baiulis regiis non aſsignauerint, vel baiuli res aſsignatas ad regiam curiam non miſerint, furti pœna ærario Regis pro certo ſe nouerint fore damnandos. h.d. Lal.

IMPER. FEDER.

MAncipia fugitiua, quæ cōſtitutio Regia per baiulos ad magnā Curiam noſtrā debere tranſmitti conſtituit, nec quid de eis fieri debebat ſtatuit, per annū præcipimus dominorum commodis reſeruari: vt ſi infra annū is, qui ſe legitimis documētis dominum probare potuerit, appareat, ſupradicta mācipia ei reſtitui debere cēſemus, ſaluo iure, quod ex obtenta veteri conſuetudine perinde curię noſtræ debetur: aliâs ſi domini nō appareant, priuatis noſtris vtilitatibus aggregentur. Statuimus etiā, vt inuentas res, & pecunias, quarum veri & legitimi domini non apparent, & quas per inuentores earum conſtitutio regia ad magnā Curiā debere deferri præſcripſit, locorum baiulis ſufficiat aſsignari. Nec enim æquū vidimus, vt is, qui zelo fidei, quo tenetur, curiæ totū quod inuenit, aſsignet: ꝓpter fidem ſuā incōmodum ſentiat, vt cogatur inuitus ad curiā remotam multis locorum diſtantiis forſitan laborare. Quicunq; autem res inuentas huiuſmodi baiulis noſtris non aſsignauerint, & baiuli etiam, qui aſsignatas ad curiam noſtram non miſerint, furti pœna noſtro ærario inferenda, pro certo ſe nouerint ſe fore damnandos.

De præſcriptionibus.

TITVL. XXXVII.

Hæc conſtit. nihil noui ponit, niſi quòd tollit quaſdam conſuetudines circa præſcriptiones hactenus obſeruatas, vult in præſcriptione ius commune ſeruari. Item præcipit ſeruari quadragenalem præſcriptionem iure Longobardo inductam ſuper adæquatione ſtantiū partium minimè facienda, & ſuper rebus, quas alter ex fratribus tempore prædictæ poſſeſſionis aliunde habere ſe dicit. Lallus de Thuſcia.

†IMPER. FEDER.

DVram [c] & dirā conſuetudinem, & iniquā, quę circa pręſcriptiones in aliquibus regni noſtri partibus obtinebat, in poſterū ſilere præcipimus, & præſentem legem circa ipſam inducimus, omnibus aliis ipſi contrariis inter regni noſtri fideles omnino ſublatis.

De pecunia inuenta in rebus alienis. Rub.

a *Pecuniam.* Si quis aliquid in via inuenerit, puta pecuniā, vel aliud pretioſum, quod ſuum non eſt: ſtatim aſſignet Iuſtitiario, vel baiulo regionis: aliàs furti tenetur, niſi Iuſtitiario, vel baiulo aſſignet, & ſi infra annum dominus appareat, recuperabit: aliàs fiſci erit. Sequens verò conſtitutio nihil boni dicit, ſed hanc & præcedentem determinat de eadem materia loquendo.

† *Aliàs, Idem.*

b *Præordinatum.* Infrà de fur. & latro. conſtit. peruenit. & ibi hoc inuenies.

ADDITIO. *Ad hanc conſtitutionem vide cap. regni, quia non decet. char. clxxiij. & in conſtitutione ſeq.* Cæſ. de Pe.

De præſcript. Rub.

c *Duram & diram conſuetudinem.* Cōſtitutio præſens nil noui ponit, niſi quòd tollit quaſdam conſtitutiones circa præſcriptiones hactenus obſeruatas: & vult in præſcriptionibus ius cōmune obſeruari. Item præcipit ſeruari quandā quadragenalē præſcriptionem iure Longobardo inductam.

Duram cōſuetudinem. Eſt præſcriptio vnius diei, vt ſuprà de dilat. & except. l. j. & de officio cance. l. prima. ¶Eſt præſcriptio duorū dierum, vt ſuprà de proceſſu iudi. l. ſecunda. & de tempo. appell. l. vltima. ¶ Eſt præſcriptio trium dierum, vt ſuprà de dilatio. & except. l. j. & ij. ¶ Eſt præſcriptio ſex dierum, vt ſuprà de exord. & præpa. iud. l. j. ¶ Eſt præſcriptio ſeptē dierum, vt ſuprà de viol. meretric. illa. l. prima. ¶ Eſt præſcriptio nouē dierum, vt ſuprà de exordiis & præparation. iudiciorum. l. prima. ¶Eſt præſcriptio decem dierum, vt infrà de deti. animal. alie. l. ij. ¶Eſt præſcriptio duodecim dierum, vt ſuprà de exord. & præpa. iudic. l. j. ¶Eſt præſcriptio triginta dierum, vt ſuprà de exordiis & præpar. iudic. l. ij. & iij. ¶Eſt præſcriptio vnius menſis, vt ſuprà de iur. re. cùm vniuerſis. ¶Eſt præſcriptio quadraginta dierum, vt ſuprà de viol. meret. illata. l. vlt. ¶Eſt præſcriptio quinquaginta dierum, vt ſuprà de tempor. appel. l. prima. ¶Eſt præſcriptio duorum menſium, vt ſuprà de offic. Mag. Iuſtit. l. j. & de pœ. contu. l. clementiæ. ¶Eſt præſcriptio trium mēſium, vt ſuprà de iure rer. reg. l. quiſquis. ¶Eſt præſcriptio quatuor menſium, vt ſ. apparet in ſumma communis iu. de iur. rer. rega. dignum. ¶Eſt præſcriptio quinq; mēſium, vt ſuprà tempore prædicto, in fine, & de proba. inſtrum. poſſeſſiones. ¶Eſt præſcriptio vnius anni, vt ſuprà de exor. l. ſi quis poſſeſſio. de pœna contu. in crimina cau. l. j. & ij. & de proba. inſtrum. l. ij. & l. proba. incurſibus. & de his qui ſeruos alie. l. ij. & de male. vend. l. quicunque. & de iure cura. l. per illā. & l. vt dignitatum. & de medi. l. ij. ¶ Eſt præſcriptio duorum annorum, vt ſuprà de fide inſtrument. l. j. ¶Eſt præſcriptio trium annorum, vt in hoc tit. l. j. in fi. & Inſti. de vſuc. in princ. ¶Eſt præſcriptio quatuor annorum, vt in ead. l. in fine. ¶Eſt præſcriptio decem annorum, vt in eadem l. j. ¶Eſt præſcriptio quatuordecim annorū, vt infrà de iur. Baiuli. l. j. & inſtit. quib. mod. tut. fi. in prin. ¶ Eſt præſcriptio xviij. annorum, vt ſuprà de teſtib. l. j. ¶ Eſt præſcriptio xx. annorū, vt in ead. l. j. ¶Eſt præſcriptio vigintiquinque annorum, vt ſuprà de ſucceſſione feud. l. in aliquibus. & de cau. pi. l. vlti. ¶Eſt præſcriptio quadraginta annorum, vt infrà ead. l. j.

† *Aliàs, Idem.*

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De pecunia inuenta in rebus alienis. Rubrica.

PEcunia ſi quis. Ratio, quæ ponitur hîc, ſcire debent, &c. eſt C. vnde vi. l. cùm quærebatur, & ſic contra fiſcum, ſicut contra priuatum: ex quo non fuit fiſci, ſcire debet ad alios pertinere. Sed fiſcus eſt ſaccus earum rerum, quæ caſualiter quæruntur. ff. de iure fiſci. l. Lucius. Et ſtatuit terminum vnius anni: hæc ſunt arbitraria quia & in vſucapione mobilium eſt terminus ſtatutus, ne dominia ſint incerta. ff. de vſucapio. l. prima. & l. ſecunda. Et loquitur de his, quæ inuenerunt in via, & non alibi: aliud ſi ſit theſaurus, de quo dicitur ſuprà de officio magiſtri Came. l. præſenti. ¶ Iure Romano tales committerent furtum, nec poſſent petere pretium inuentionis. ff. de fur. l. falſus. §. qui alienum. ¶ Iure Longobardo pœna eſt nonupli, ſi non portet inuentor ad iudicem, vt in Longobar. de furtis. l. ſi quis aurum. & ibi dicit glo.

De mancipiis fugitiuis. Rubrica.

MAncipia. Hæc mitigat ſuperiorem, vt non habeant neceſſe inuentores deferre ad Curiam.

De præſcriptionibus. Rubrica.

DVram & diram. Sicut dicit gloſſ. nihil nouum inducit, ſed ponit præſcriptionem iuris communis. Narrat tamen & computat gloſſ. præſcriptiones ab vno, ſcilicet, ad quadraginta annos, & plus. ¶Et exponit verba literæ ſpecialiter. ¶Quid eſt diſſaſina: quia eſt inueſtitura ſecundum conſuetudinem lib. feudorum.

De

l.j. ¶ Eſt præſcriptio centum annorum. vt in ea.l. vltim. licet dominus meus dicat in ſumm. de præſcriptione xxx. vel xl. ann. in fine, quòd id amplè factum eſt, vt ſinguli caſus enumerentur, in quibus locum habet præſcriptio vnius diei, vel duorum dierum. & ſic vſque in infinitum non eſt vtile proſequi, nec ſubtile. ¶ Laborioſum eſt enim potius. Ego tamē ex compilatione præmiſſa, credo me vtiliter aliquid peregiſſe. cum enim verba huius l. min⁹ generalia videātur, credet aliquis oēs præſcriptiones ſublatas eſſe, quæ hic non continētur, quod falſum eſt. ¶ Non enim tolluntur præſcriptiones, niſi quæ fuerint inductæ per cōſuetudinē, vt hic dicit. & ita verba generalia reſtringuntur. argu. C. de tranſact. ſi de certa. nec tolluntur præſcriptione hæc iura inducta, ſiue per has amittātur dominia rerum ſiue pœnæ imponantur, ſiue pereant iura cauſarum, vt ex prędictis apparet. ¶ Item lex iſta loquitur de præſcriptionibus, quæ cum poſſeſſione contingunt, ſiue ex vtraque parte, ſcilicet, fauore poſſidentis propter titu. bon. æ fidei, ſcilicet, odio non petentium, ſiue ex altera tantum. ſcilicet, odio non petentis, vt hic dicitur. C. de edic. diui Adria. tollen. l. vltima. in fine. Si qua igitur præſcriptio opponatur, vel ratione delicti, vt in contumace, & ſimilibus. Vel ratione contractus, vt in redhibitoria, & quanto minoris. Vel ratione negligentiæ, vt in debitore, qui non redimit pignus infra xxx. dies, vt in iure Longo. de debit. & gua. l. ſi quis fideiuſſorem, quia hæ quæ ſine poſſeſſione contingunt, non tolluntur hac l. cum de his non loquatur.

Sancimus igitur præſcriptionem [a] anni, mēſis, diei, & horę [b] per quā aliquis de dominio ſuę rei cadebat francus [c] de diſſaſina queri non poterat penitus amoueri, ſed generales præſcriptiones communis iuris locū habere, ſcilicet, inter præſentes decennij, Inter abſentes vicennij præcedente, ſcilicet, titulo, & bona fide, ex vtraq; parte vndiq; concurrēte. Per tricēnalem etiam prēſcriptionem inter priuatos excepta hypothecaria actione, cuius vita interdū in annos quadraginta protenditur, omne ius, & omnē actionem volumus ſubmoueri. [d] Quadragenaria etiā prēſcriptione inter fratres lege Longobardorū inducta, ſuper adęquatione ſtātium partiū minimè taciēda: & ſuper rebus, quas alter ex fratribus tempore prædictæ poſſeſſionis aliundè habere ſe iurat in ſuo robore duratura, & ad omnes Regni noſtri fideles per præſentē conſtitutionem noſtri culminis prorogata, Vſucapionibus, quæ in rebus mobilibus iuris communis inductæ ſunt in ſua firmitate ſeruatis.

De rei actione, & exceptiōe.

a *Anni.* De iure Romano eſt præſcriptio anni, vt C. de naufrag. l. ſi quis li. xj. ¶ Et præſcrip. biennij. C. de omni ag. deſer. l. qui agros.

b *Per quam aliquis.* Hic demonſtrat vnam fuiſſe præſcriptionem, quæ his temporibus complebatur, ſcilicet, anno, menſe, die, & hora, & hoc locum habebat Meſſanæ. Marinus.

c *De diſſaſina.* Id eſt inueſtitura, quam impetrare debebat hæres mortuo patre ſecundum conſuetudinem feudorum infra annum.

ADDITIO. *Adde Calder. conſil. vij. incipien. an feudatarius. Petr. de Anch. conſi. clxxiij. incipi. Dominus Lazarinus fuit inueſtitus de quodam feudo. Card. Zabarel. conſi. xxxiiij. incip. circa primum dubium duo principaliter ſunt videnda. Abb. conſil. lxxxiij. incipi. conditoris omnium poſtulato ſuffragio. vol. ij. Idem Abb. conſi. ꝗ incip. notat in præſenti. c. vo. l. udo. Romaſon. xxvij. incip. viſo themate mihi propoſito. Paul. de Caſtr. conſil. clxij. incipien. circa id, de quo quæritur. Ioan. de Ana. conſi. xxxiij. an vltra alia dubia Alex. de Imol. conſi. lxxix. incip. circa primum de quo quæritur. in j. volu. Barba. conſi. lxxxiiij. incip. præclarè in iiij. volu. Franc. de Curt. conſil. lxxxij. incipiente, Deus Pius Ieſus Chriſtus.* Superantius.

De qua inueſtitura not. ff. de aqua quoti. & æſtiua. l. j. §. planè

d *Quadragenaria.* Et vſq; ad prædictum tēpus poteſt agi condictione ex l. ab illo fratre, qui in diuiſione ſe aſſerit læſum non extantibus partibus. Adde quanti percurrat offi. & arbitrio iudicantis. vt eſt in Long. de præſcri. l. ſi inter fratres. & de proli. alie. mino. l. iij. in fi. ¶ Iure vero Romano agitur, vt quod perperā factum eſſe conſtiterit, in melius reformetur, vt C. communia vtriuſq; iudi. l. minoribus.

Quadragenaria. Vt in Longo. eo. titu. l. ſi inter fratres. vbi plenè de hoc in ſum. Roſ. & not. arg. huius pro adæquatione. ff. de condi. & demonſtra. l. ſi ita. & de hoc habetur ff. de hære. inſtit. ſi inęqualibus. Marinus.

TITVLVS XXXVIII.

Inter priuatos præſcribitur feudum, vel eius quota per poſsidentē illud vel illā, ſpatio xxx. annorū ſine legitima interruptione, & aduerſario ſuo præſente: qui fuit negligens in petendo ius ſuum. Et præſtitit ſeruitium debitum pro ipſo feudo Regiæ Curiæ. Et talis poſſeſsio ſibi prodeſt tam agendo quam excipiendo. Res autem particularis feudi liberè ſine ſeruitio præſcribi non poteſt, etiam per longiſsima tempora, hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

Conſuetudinem [e] prauam hactenus in iudiciis obtinēte de medio tollere diſponēte, per quam feuda quamuis magna temporum longinquitate poſſeſſa præſcribi nō poterant: Et ſic poſſeſsio poſſeſſori, vel etiā petitori ad probandum de dominio rerum, quas forſitan ipſi, & anteceſſores ſui tempore, cuius memoria non extabat, in nullo valebat. * Pręcipimus eum, qui in poſterum [f] triginta annis feudum integrum, vel quotam partē feudi, de quo certum & deſignatum ſeruitium noſtræ Curię, vel cuilibet [g] alij debeatur, continuè & ſine interruptiōe ciuilis, vel naturalis temporis, vel minoris ætatis aduerſarij, præſente etiam in Regno aduerſario ſuo, poſſederit

De rei actione, & excep.

e Conſuetudinē. In præſcriptione feudorum ſola tricennalis præſcriptio prodeſt, vel maior. Et hoc eſt verum, vbi poſſet præſcribi totum feudū, vel eius quota pars, quia ſeruitium mutabitur ſecundū poſſeſſorē, quia primò incumbebat ex cauſa obnoxia poſſeſſio, non perſona, vt ff. de publ. l. Imperatores. ¶ Seruitium vero feudi nullo tēpore poſſet præſcribi, vt hic. & C. de præſcrip. xxx. an. l. comperit. ¶ Sed ipſum feudum prēſcribitur in odiū, & propter negligentiā primi poſſeſſoris, & ſaltē per conuentionē, vel litis conteſtationem potuit interrūpere prēſcriptionem, vt in l. cū notiſsimi. ¶ Eſt enim in odium poſſeſſoris inducta præſcriptio triennalis, vt in l. vt perfectius. in fi. C. de anna. exce. & C. de edic. di. Adr. toll. l. fi. ¶ Et hæc ſunt vera in feudi totius præſcriptione, vel quotæ partis eius. ¶ Sed circa eius res feudum præſcribi non poteſt aliquo tempore, vt in fin. huius conſti. & eſt ratio: quia vbi quota pars feudi prēſcribitur, & feudū prēſcribitur, patet, quia in quantum minus poſſeſſor exoneratur, in tantum minus tenetur, quod non eſt in re ſingulari, quia quælibet res per ſe nulli certo oneri eſt obnoxia, & ita contingeret ſeruitia de neceſſitate minui. Et ad hoc facit valde bene ratio legis, quòd perſonalis actio non ſequitur feudum, ſed quotam partem ſic, vt C. de hæred. inſtit. l. quoties. & ff. ad Senatuſconſultum Trebellianum l. j. §. ſi. hæres. † *Aliās, Idem.*

Conſuetudinem. Pro hac conſuetudine faciat x. col. de capi. qui Curiam vendidit. l. j §. j. & de prohibita feudi alienatione per Federicum. l. Imperialem. circa princip.

* ADDITIO. *Præcipimus. Adde quod hoc verbum importat delegationem, vt eſt gl. in verbo facultatem, in c. cum aliquibus, de reſcrip. lib. vj. & ibi Dom. & per An. de Bu. & Io. de Imo. in c. licet in corrig. de off. or.* Sup.

f *Triginta annis.* Hoc contra priuatos intelligas, contra fiſcum vero ſeruatur l. ſequens.

g *Alij debeatur.* Dicunt not. in fi. præſentis conſtitutionis fore ſecurum, & diuturnitate temporis. vt in l. ſicut in rem, de præſcrip. xxx. an. & non requiritur an conſenſerit in alienatione princeps, quia tunc ſtatim eſſet ſecurus, vt ſupra de reuoc. re. feud. conſti. j. & tanquam dominus effectus nō præſcriberet rem ſuam, vt in l. ſequitur. ff. de vſucap § lana. conſenſus enim ſuperioris facit eum dominum. vt ff. quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur. ſi debitor. l. j. & l. ſicut. §. ſed ſi permiſerit. & extra de donatione inter virū & vxorem. nuper. ¶ Et hoc intellige verum in qualibet alienatione ſine dotis, ſiue in qualibet alia. & quæ fiunt etiam in teſtamentis, vt argument. ſupra de rerum feudalium hac edic.

Action

ANDREAS DE YSERNIA.

De rei actione, & exceptione. Rubrica.

C*onſuetudinem.* Antiquitus feuda non præſcribebantur vllo tempore. ſupra de ſucceſſio. Comi. & Baron. l. in aliquibus. & in tit. de cap. Cor. §. præterea ſecundum vnum intellectum. Hoc remouetur hic. nam aut quis præſcribit feudum, vel quotam partem feudi contra priuatum, & habet locum hęc conſtitutio Aut contra fiſcum: & habet locum ſequēs conſtitutio. Nam quando contra priuatum, oportet, quòd poſſeſſor tenuit feudum, vel quotam partem feudi præſtando inde ſeruitiū per annos xxx. præſente aduerſario in Regno. Et ſic declarat Regnum eſſe vnam prouinciam, & præſentia in prouincia eſt neceſſaria in longa præſcriptione. C. de præſcriptione longi temporis l. finali. ¶ In triennali, de qua hic loquitur, Iure Romanorum non eſt neceſſaria præſentia. C. de præſcriptione triginta annorum. ſicut vnde in hoc derogatur iuri Romano, quo etiam

in perpetuum fore ſecurũ: [a] actionem ei contra quemlibet poſſeſſorem, ſi à poſſeſſione ceciderit, & exceptionem contra petentem quemlibet indulgemus. Quod etiam ad illos porrigimus, qui vſque ad hæc tempora triginta annis præteritis tenuerunt, in quibus & ſi non plenè iuſtitiam potuerunt conſequi, conquerentes in hoc ſaltem de euidenti deſidia excuſari non poſsint, quòd interruptionem præſcriptionis apud eos, qui à nobis adminiſtrationem habebant, per conuentionem legitimam, aut [b] conteſtationem litis, prout veteribus legibus eſt inductum, inducere potuerunt.

Prædicta autem omnia ita ſanè accipi volumus, vt tricennalis præſcriptio in feudis integris, & eorum quotis partibus locum habeat, [c] ex quibus præſcriptis nullum poteſt reipublicæ præiudicium [d] irrogari, cùm apud quemcunque reſideat ſeruitium deſignatum, & debitum, quod non tam perſonæ, [e] quàm rei ipſi aſcriptum eſſe [f] dignoſcitur, minimè amitti poterit, vel in aliquo minorari. Cæterùm ſi ſuper aliquo prædio, vel prædiis ad feudum, ſeu partem feudi certam [g] pertinentibus, quæ velut libera à ſeruitiis, vel qualitercunque aliter quis præſcribat, [h] de quibus nullum eſt certum ſeruitium prætaxatum, præſcriptionem [i] quanticunque temporis in nullo prodeſſe ſibi [k] cenſemus, [l] cùm his de feudo

a *Actionem.* Iſtud dicitur ad tollendam diuerſitatem, quæ fit in litera, & in gloſſ. C. de præſcript. xxx. annorum. l. ſi quis emptio. §. quod ſi quis.

b *Conteſtationem.* Cùm ſola conuentio per executorem faciat interruptionem temporis, vt C. de præſcript. xxx. ann. l. ſicut. §. nec ſufficiat. ff. de actio. & obli. l. conſtitutionibus. ff. de inof. teſt. l. quemadmodũ. Videtur quòd litis cõteſtatio interruptionem nõ faciat, cùm ſit ipſum interruptum. R. poteſt eſſe ſola litis conteſt. non præcedẽte conuentione, vt putà, ambo erãt coram iudice non vocati, & dicit actor reo: volo vt tu mihi reſpondeas de tali actione. & ita ex cõſenſu facta eſt litis conteſt. non præcedente cõuentione, vel etiam iudice cõpellente, vt ff. de fideiuſ. l. vltim. ſuprà de ex. ord. & præp. iud. l. j. Vel dic, quòd per l. C. non erat inductum de libello, vt C. de lit. cont. l. j. & de iud. rem non nouam. §. patroni. & de accuſa. l. ſi quis. & ff. de pri. deli. l. Iulia. niſi in contentione illuſtrium perſonarum, etiam ſi peculiariter conueniantur, vt C. de dig. quoties. Vnde innouet hoc auth. ſcilicet, vt porrigatur libellus, vt C. de lit. conteſt. auth. offeratur. & hoc etiam inductum eſt iſto iure, vt ſuprà de dilat. l. j. Fortè dici poteſt interruptionem fieri ſine libello: & hoc vltimum ſecundum Azon. Quod autem hic dicit interruptionem fieri per conuentionem reſpexit leges veteres, ſic enim dicit, prout veteribus legibus eſt inductum. Vel reſpexit ius Long. quo fit interruptio compellendo per tales homines, quorũ fides admittitur: vt in Long. de his qui ob. ca. da. l. j. & tunc conuentionem & conteſtationem litis non coniungas in eodem caſu: ſed dices l. iſtam in diuerſis caſibus loqui, & hoc indicat, vel, dictio diſiunctiua.

c *Ex quibus præſcriptionibus.* Hîc ſoluitur contrarium, quod nota. ſuprà de iure rer. reg. l. conſtitutionem. vt ibi not.

ADDITIO. *Ad hunc §. prædicta autem, vide deciſionem conſi. cclxiij. ſæpè fuit iſte caſus, vbi plenè de eius materia.* Cæſar de Perinis.

d *Irrogari* Concor. ad hanc l. C. de fun. pa. l. fin. lib. xj. de præſcript. xxx. annorum l. comperit. ¶ Item ad id quod ſubiicit quod non tam perſonæ, &c. concor. C. de priua. l. ij. lib. xj.

e *Quàm ipſi rei.* Et ita quocunque titulo tenet feudum, ſoluit ſeruitium inde debitum, vt ſupra de contu. ante conte. li. conteſtata. lege ſiue.

f *Dignoſcitur.* Sic ff. de iure fiſc. l. denique.

Perti

g *Pertinentibus.* Verbum Pertinere latiſſimum eſt, vt ff. de verb. ſigni. verbum illud pertinere, & ff. de dona. l. j. §. quod ait prætor.

ADDITIO. *Adde l. ſi quis ex argentariis. §. pertinere. ff. de eden. glo. in verſic. ad ſuum monaſterium in cap. inter dilectos de fide inſtrument.* Superantius.

h *De quibus nullũ.* Bene ſic loquitur, nam ſeruitium feudi incumbit ipſi vniuerſitati feudi, non ſingularibus rebus feudalibus, vt arg. ff. de dote præl. l. j. §. ſed quod diximus, & ad Treb. l. j. §. ſi hæres. & l. cogi. §. inde quæritur.

i *Quantuncunque temporis.* Concord. C. ne rei do. vel temp. l. ij. & iij.

k *Cenſemus.* Nec huiuſmodi res ſingularis dici poteſt quota pars, vt ff. de vſufruct. le. l. vltima. & ff. ſi quis omiſ. cau. te. l. quamuis. nam feudum eſt nomen iuris, & cõſiſtit ex rebus corporeis, ſicut dos, patrimonium, hæreditas, vel peculiũ, vt ff. de impen. in re. do. fa. l. quod dicitur circa princ. in gloſſ. ordi. quæ incipit, id eſt, vniuerſitatis, &c. vbi plenè de hoc. & ff. de rerum diui. l. j. §. quædam, & inſtitutio. de re. cor. in princip. & per totum. non ergo res corporea poteſt cenſeri incorporea vt in præallegat. l. quamuis. plenè nota.

l *Cum his.* Exinde aduocati noſtri temporis concipiunt & formant libellos ſuos, quando reuocant ad feudum, ſeu quotam partem feudi, aliquam rem ſingularem feudalem, dicendo. Agit talis contra talem, qui tenet & poſſidet rem quandam inferius declaratam, diſtractam, alienatam, diminutam de feudo, ſeu certa parte feudi, quod habet dictus Titul. & pertinentem ipſi feudo, ſeu dictæ certæ parti feudi. Quare petit ſibi reſtitui, reintegrari, & reduci ad ipſum feudum, ſeu quotam vel certam partem dicti feudi. ¶ Et interpretatur hæc actio reuocatoria ad feudum, non quòd ſit proprium nomen actionis, ſed eſt adiectiuum, & cognomen ſumens iſtud ex re læſa, videlicet, quia reuocat ad integritatem feudi, ad quod pertinet ſicut feudum, Vel ſicut interdum vtilis actio l. Aquiliæ appellatur confeſſoria, ſcilicet, quia datur contra confeſſum, vt ff. ad l. Aquil. proinde. §. ij. Et ſic dicunt doct. teneri in reſciſſoria actio. vt not. inſtitutio. §. rurſus, & in ſumma de teſtib. §. prædictis. ¶ Propria vero nominatur hæc actio, ſcilicet, vtilis rei vendicatio, ſicut dicimus, de publiciana, vt inſti. de act. §. aliæ. Vel forte verius cõdictio ex conſtitutione, ſcilicet, iſta quæ prohibet alienationem ſiue diſtractionem feudi, & in titu. ſuprà de iure

re.reg

ANDRAEAS DE YSERNIA.

Iure, abſentes ex neceſſaria cauſa reſtituuntur, vt ibi not. ¶ Hæc autem non eſt leuis probatio probare aduerſarium toto tempore prædicto fuiſſe præſentem in Regno. ¶ Sed an minori tempore præſcribentur feuda, vt decem annis, vel viginti cum titulo & bona fide? Quod videtur, quia de iſtis præſcript. quæ ſunt cum titul. & bona fide, non poſuit, tanquam de indubitabili, cum ſint fauorabiles: ſed triennalis quam ponit, eſt odioſa. C. edicto diui Adriani tollendo, l. finali. ¶ Si ergo præcedit odium, multò fortius fauor. ff. de liberis & poſthumis. l. cum quidam. ¶ Sic admittit prætor in expoſitione illud, quod non eſt difficile, non tamen tollit ff. commo. l. ij. in prin. cum aliàs non caſſauerit, remanẽt in ſuo ſtatu. C. de teſtamen. l. ſancimus. & de appella. l. præcipimus in fin. Item ſi tantum xxx. annis præſcriberentur feuda contra priuatos, idem eſſet contra fiſcum, vt in conſtitutione ſequenti, quando poſſeſſor immitteretur, aliàs inniteretur inueſtituræ ſeu donationi, quam probabit ex tempore, vt ibi diximus, & in l. ſi dubitatio. ſupra cum alio modo præſcriptio inducta ſit contra fiſcum, & alio modo contra priuatum. C. de præſcript. xxx. ann. l. comperit. & l. ſicut. & l. omnes. ¶ Verius videtur, vt omnes minores excludat præter triennalem, quod patet, quia hæc conſtitutio corrigit conſuetudinem quæ erat, quòd nullo tempore feudum præſcriberetur, vt in princip. conſtitutionis dicitur, inducendo ergo hanc differentiam ſolam contra dictam conſuetudinem, omnes aliæ remanſerunt inanes, vt conſuetu. vincat. aliàs illas præſcript. ¶ Quæcunque enim præſcriptio hac conſtitutione non

ne non

ne non exprimitur, intelligitur relicta regulis veteris conſuetu. dicta l. præcipimus in fine. Et ſi aliud voluiſſet, expreſſiſſet. C. de caducis tollendis. l. prima, in fine, maximè quia in hac triennali ponit aliquid, de eo quod eſt ſubſtantiale in præſcriptione triginta annorum, ſcilicet, de præſentia aduerſarij in Regno, quod requiritur, ſcilicet, præſentia in prouincia iure Romano. ¶ Item quid in præſcriptione vſusfructus feudi, an præſcribetur vſusfructuario in vſufructu, quem habet in feudo, ſicut in dotario triginta annorum tantum, vel minori tempore? Videtur idem, ſicut in proprietate, quia vſusfructus eſt pars dominij. ff. de vſufructu. l. quarta. Quod dicitur in toto, dicitur in parte, vt in regula iuris ſiue ſimilitudinem habet cum domino, vt ſibi exponitur. Et in litibus in cauſis feudorum proceditur de ſimilibus ad ſimilia. in titu. de feudi cognitione. cap primo, in fin. gloſſ. Non obſtat quod non vſucapitur ſicut dominium. de vſucap. l. iuſto. §. non mutat. quia verum eſt in re mobili, vt ea vſucapta, vſusfructus alterius non vſucapiatur, eo quod eſt ſeruitus perſonalis, quæ triennio non tollitur, ſecus in re immobili. C. de vſufruct. l. corruptionem. verſic. niſi talis, &c. vbi illa præſcriptio, quæ opponitur vendicanti dominium, opponitur vendicanti vſumfructum. ¶ Intelligitur hæc conſtitutio in feudatario negligente, contra quem ſufficit triennalis. Si verò poſt præſcriptionem feudum aperiatur Domino, vel agnatis, aut filiis ex prouidentia concedentis, non nocebit Domino, agnato, vel filio: niſi ei tantum, contra quem præſcriptum

ptum

[a] ſubtractis, de neceſsitate per conſequens ipſum ſeruitiū minoretur.

De prorogatione præſcriptionis.

TITVL. XXXIX.

Omnis præſcriptio quadragenaria, quæ de iure communi habebat locum contra fiſcū in bonis publicis fiſcalibus, & omnis præſcriptio ſexagenaria de iure Longob. quæ locum habebat contra fiſcum in bonis fiſcalibus, quæ publica dicuntur, quæ in iudicio ſeruabantur, per iſtam cōſtitu. ſunt ſublata, & caſſata. Et tantummodo præſcriptio centum ann. habet locum contra fiſcum, ſiue bona ſint ſtabilia Burgenſatica, ſiue feudalia. Quod ſane intelligendum eſt, videlicet, ſi bona ipſa ſint fiſco incorporata, ſed ſi bona non ſunt fiſco incorporata, ſed ſi ſiue habet aliquod ius in eis, tunc iſta bona priuatus præſcribit minori tempore, prout de iure communi cautum eſt, & in iſtis nihil vult iſta conſtitutio quòd ſit immutatum, hoc dicit.

Matthæus.

†IMPER. FEDER. QVadragenalem [b] præſc...

re.reg.l.j.& de reuoc.feu. & feu.re.l.j.& l.ſequent.cum ſi. ¶ Et hoc verbum prædictum quod ponitur in dicto libello, ſcilicet, diſtractum, &c. habuit originem a iure ciuili. vt ff. de tu. & ra. diſtra. in ipſa rubri. & l.j.§. in rationibus & in pleriſque alijs locis per totum ti. ¶ Vnum autem bene notandum eſt, quòd quidam dicunt, quòd quando quis agit reuocatoria ad feudum, vt dixi, debet ſe probare dominū feudi, ſeu quaſi dominum illius feudi, ſeu quotæ partis feudi apud ſe conſtitutū, & ſe exinde ſeruire & habere, tenere, & poſsidere pro ſuo, ſi rem petitam, quam reuocat, pertineret ad dictum feudum, ſiue quotam partem feudi prædictam. Sed malè dicūt, nec enī requirit, quòd reuocans debeat probare de dominio, dummodo probet alia ſupradicta. Nec propterea ꝙ non eſt verus dominus feudi, ſeu certæ partis illius, ad quod, ſeu quā reuocat, repellitur ab agendo, & valet nihilominus quicquid agit, etiam ſi poſtea in proprietate ſuccūberet. ſatis eſt enim, quòd extitit in quinta adminiſtratione feudi, & eſt etiam in quaſi poſſeſſione iſtius iuris feudalis, & habetur pro domino feudi, vt argumen. extra de iur. patr. c. ex conſultationibus. & extra de elect. cap. querelam, ſicut dicunt cano. de prælato eccleſiæ, vt no. ſecundum B. extra de elect. c. nihil eſt. in glo. quæ incipit in duobus caſibus, &c. circa medium. Et melius ſecundum Inno. in eodem ca. in gl. quæ incipit. inſti. ex ſola electione, &c. circa finem. licet ſit argu. contra. C. de eo qui procur. neg. geſ. l. ij. & quod ibi no. Satis eſt nanque, vt dixi, vt ſufficiat quandiu reuocans ſic feudum tolleratur habere, vt argumen. extra de coha. cle. & mu. cap. veſtra. viij. quæſt. vlt. non vor, nec enim petit reuocans ex perſona ſua quaſi dicens rem petitam ad ſe pertinere, ſed reuocans petit ex perſona feudi, vt ita loquar, quia res ad ipſum feudum pertineat cum ipſum feudum apud ſe conſiſtat, & ſi reuera daretur loquendi facultas ipſi feudo, ipſum feudum principaliter peteret reintegrari ſibi mēbra ſua, & partem ſui corporis. Nam eſt ſimile homini feudum, ſicut eleganter dicit quædam pulchra lex in peculio, quod eſt vniuerſitas quædam, ſicut & feudum. vt ff. de peculio. l. peculium naſcitur. & ad id ff. de euiction. l. ſchapha. in fin. Meritò ergo iſte homo mutus, & ſurdus.

ADDITIO. *Adde an tales poſsint habere feudum? vide per doct. in c. cum apud. & ibi Card. Alexan. de ſponſalib. Bal. in extrauaganti de pace Conſtantiæ in ver. libellarius, & per O. dra conſi. cclxvij.* Superan.

Scilicet, feudum vtitur miniſterio hominis loquētis, apud quem conſiſtit. vt ſcilicet loco & vice ſui tanquam pica & organum petat & ſuam gerat vicem in hac parte, vt ſic intelligamus hunc habentem feudum eſſe intus in feudo, & feudum eſſe intus in eo, ſicut vij. q. ſcire. ſicut dicimus, quod quando in rem agimus cum eo, qui nullo iure eſt obligatus, nihil ex perſona petentis, ſed contra rem principaliter intendimus in petentis perſonam qui tenet, qui rem ipſam apud ſe habet, vt inſtitu. de actio. §. j. & ſic not. Roffre. bene ſi ipſa

ſi ipſa res naturaliter poſſet loqui, ipſa conueniretur, & ipſa ſe defenderet, & deberet in iudicio reſpondere, vt in Longobarda de rei vendicatio. circa medium tertiæ colla. ¶ Gerit nanque feudum vicem perſonæ hac in parte, ſicut hæreditas de iure Romano in multis vicem perſonæ ſuſtinet, cum ſibi hæreditarius ſeruus ſuus acquirat, vt ff. de ſtipu. ſeru. l. j. ¶ Vnde patet apertè quòd nō eſt opus probare hoc caſu de dominio feudi, & ſententia dabitur ipſi feudo pro vel contra ſecūdum merita cauſæ, nam habetur pro prædio, ſicut hæreditas, vt ff. ſi quis te. l. eſ. iu. fu. l. j. §. j. & de fideiuſ. l. mortuo. Aliàs † ſententia daretur ipſi prædio, vt ff. de negot. geſt. qui aliena. in fi. ſic & ff. de pub. Imperatores. In perſonam, videlicet, habentis penes ſeipſum feudum, qui, vt dixi, gerit vicem, & perſonam ipſius feudi, vt arg. ff. de hære. vel act. vendit. l. venditor quinimò ipſum feudum penes ſe habens, poſſet à vero domino de negligentia reprehendi. ſi in rem ad feudum pertinentem negligat ad feudum reuocare, dum ipſum feudum reſidet penes eū, vt ff. de hær. vel act. vend. l. ij. §. non tamen. & de peti. hæred. ſed & ſi. §. proinde. ¶ Quando vero aliquis peteret feudum ſeu quotam partem feudi ab alio tenente, ſine dubio tunc probare debet de dominio, vel aliàs, vt expedit ad ſe pertinere. Sed quando rē reuocat ſingularem non eſt neceſſe probare, vt dixi de dominio, ſed poſtquam feudum penes ſe habet poteſt per conſequentiam rem ad feudum pertinentem reuocare, ſicut verus dominus feudi poſſet, vt argumentum bonum. ff. de interrog. act. l. ſi filius. §. vlti. nam qualitercunque feudum teneatur, & poſſideatur, cum ſuo habitu poſsidetur, ſicut de fundo dicitur. quemadmodum ſerui. amit. l. ſeruitus. & l. iij. & l. ſatis in princip. & in verſic. reci. cum iiij legibus ſequentibus.

† *Aliàs, idem.*

a *Subtractis.* Nā feudatarius de cuius feudo ſunt iſta prædicta ſubtracta debet compelli ad præſtandun integrum ſeruitium pro eo, videlicet, quod non tenet cum enim deploret feudum ſuum diminutum fore, liberari debet ſaltem functionis onere alieno, vt C. de allu. & palu. l. fi. Et no ꝙ ex conſtitutione præſenti apertè colligitur, ꝙ quando aliquis conuenitur ſuper feudo integro, vel quota parte ipſius, vel aliqua re feudali, ꝙ ita demum conuentus poſſeſſor poterit ſe tueri præſcriptione introducta ex præſenti conſtitutione, ſi probet ſe exinde præſtitiſſe debitum & conſuetum ſeruitium, & poteſt ad hoc induci expreſſa l. ff. ſi ager vectigalis. l. iij. Sed poteſt dici, vt ibidem not. quod eſt verum, quando eſt contentio inter ipſum priuatum conuentum, & fiſcum. Cæterum quantum ad extraneos, idem ſi non probet ſe præſtitiſſe, cum litera ſuperior videtur innuere contra.

De prorogatione præſcriptionis. *Rubrica.*

QVadragenalem. Contra fiſcum currit quandoq; præſcriptio xl annorum l. comperit. & l. omnes. C. de præſcriptio. xxx. ann. Quandoque vt ff. de diuer. temp. præſcri. l. in

ANDRAEAS

ptum eſt. & quod ſequitur, actione cōtra quemlibet poſſeſſorem, &c. Id dicitur propter id quod continet l. ſi quis emptionis. C. de præſcrip. xxx. ann. vt diximus plenè de hoc in titu. de inueſtit. de rebus alien. §. quid ergo. Cætera dic, vt in gloſſ. quæ continet multa, & ſpecialiter, ꝙ quando res feudalis reuocatur ad feudum, non eſt neceſſe probari agenti, ꝙ ſit dominus feudi, ſed tantum feudum tenere & ſeruire, quaſi feudum reuocet & petat reintegrari ſibi membra ſua, & partem corporis ſui. Item quòd ita demum poſſeſſor reuebitur præſcriptione, ſi probet ſe ſeruitium inde præſtitiſſe.

COnſuetudinem prauam. In §. cæterum. iſte tex. dicit quòd res particularis feudi non poteſt præſcribi præſcriptione quanticunque temporis. ¶ An poſsit præſcribi per tantum tempus cuius non eſt hominum memoria, vel cētum annorum? doct. hic non tangunt & videtur quod ſic, nam hæc præſcriptio prohibetur, ne contingat præiudicium ſuperioris, ſcilicet, diminutio ſeruitij. Sed conſtitu. ſequens, quæ prohibet præſcriptionem, cōtra Regiam Curiam, permittit præſcriptionem centum annorum, vt in text. & gloſſ. Ergo iſta conſtitu. videtur illam permittere. Præterea iſta conſtitu. in fin. ad gloſſ. æquiparatur l. C. ne rei dominicæ vel templ. vind. pereat. quia gloſſ. hic illam l. allegat, ſed illa lex licet prohibeat omnem præſcriptionem, non tollit præſcriptionem centum annorum, vt ibi not. Angel. Imò vbicunque lex vel ſtatutum prohibet præſcriptionem quanticunque temporis, non videtur prohibere præſcriptionem centum annorum, vt notat Ange. in dicta l. j. & l. omnes. de præſ

DE YSERNIA.

de preſcriptione triginta annorum. & in l. j de annali exceptione. & in l. j. de quadrienn. præſcript. idem Angelus in l. nemo poteſt. de lega. j. & in authen. vt de cętero non faciant. §. penul. per illum textum & Ludoui. in l. j. C. de vſucap. nec iſta conſtitutio videtur illam præſcriptionem tollere ¶ Præterea iſta præſcriptio æquiparatur priuilegio l. iam hoc iure. §. ductus aquæ, de aq. quot. & æſtiua. ca. ſuper quibuſdam. § præterea. de verb. ſig. & poteſt omnia quæ poteſt priuilegium principis. Andr. plenè in conſtitu ſi duo. Sed priuilegium principis poteſt mihi diminutionem concedere ſeruitij. de qua diminutione ſeruitij tractatur in hac conſtitu. vt dixi, ergo talis præſcrip. procedit. & ita aliàs do. Anto. de Alex allegauit. Præterea Angel. in d. l. locis, dicit poſſe ſuſtineri per dicta iura, quod licet ea quæ ſunt reſeruata principi in ſignum ſupremæ poteſtatis, non poſsint præſcribi, vt no. Inn. in c. bonæ. de poſtu. præla. vel de electio. tamen potuit tanto tempore præſcribi. & ſi de facto allegauit, vide omnino And. in c. Imperialē. §. præterea ducatus de prohi. feu. alie. per Feder. ¶ Sed an ſicut prohibetur hic præſcribi res particularis feudi ita prohibeatur alienari per feudatarium cum conſenſu Baronis, à quo tenet feudum? diſputat Luc. de pen. in l. ij. C. de omni agro deſer. lib. xj. tandem videtur inclinare quod valeat ſi interueniat aſſenſus Regis, cui affert præiudicium ex alienatione feudorum, vide, quia non apetit bene quid affirmet Diome. Marinus.

De prorogatione præſcriptionis. *Rubrica.*

QVadragenalem. Dicit gloſſ. publica eſſe res fiſcales incorporatas

l. in omnibus. Quandoq; quadriennij, vt C. de quadrien. præſcrip. l. j. Quandoque triennij. vt ff. de re iudica. l. Imperatores. Quandoque biennij, vt C. de vect. l. ſecunda Sed hæc conſtitutio prorogatur quadragenalem in cap. annos. & ſic redit ad ius antiquum. C. de ſacroſa. eccle. l. fina. alias minores iubet firmas manere, nam exempli cauſa exprimit de duabus tantum. Quadragenalem de qua præſcrip. loquitur. C. de præſcript. xxx. vel xl. an. l. omnes. & l. comperit, & de fun. pa. l. fin. libro xj.

ſcriptionem & [a] ſexagenariam, quæ contra fiſcū [b] in publicis hactenus competebat, vſque [c] ad centum annorum ſpatium proroga-

a *Sexagenariã.* De qua dicitur in Long. de præſcri. tit. de poſſeſſione.

b *In publicis.* Id eſt fiſcalibus rebus, quæ dicuntur publicæ, vt not. in gl. ord. C. de iure fiſc. in lib. x. & ſic accipitur. ff. de loco pu. fruct. nec enim hic intelligi poteſt in publicis functionibus & tributis, cum in eis nulla temporis præſcriptio hactenus competebat, vt C. de præſcript. xxx. vel xl. ann. l. comperit. niſi quodam ſpeciali caſu. vt C. libro x. de fun. pa. l. fin. ¶ Similiter non poteſt hoc intelligi de publi. vt accipitur. ff. ne quid in loc. pu. l. j. §. publici. videlicet, quæ ſunt in vſu publico. cum nec illa hactenus vſu recipient, vt ff. de vſuc. l. vſucapione. & l. fin. & C. de ope. pub. l. præſcriptio. & ff. de vi pub. l. viam in publicis. Et patet, quòd hic loquitur in iam quæſitis incorporatis, vt in hac conſtitutio. noua. Nam bona delata in fiſcum, antequam fiſci aggregentur ſubſtantiis, & in fiſci patrimonium deducantur non poſſunt dici publica, ſiue fiſcalia, nec priuilegia fiſcalia ſortiuntur, vt ff. de iu. fiſ. l. fiſcus cum in priuat. ¶ Quadragenalem in publicis. ¶ Princ. conſtitu. huius vbi. 100. ann. præſcriptio ſtatuitur contra fiſcum, ſane accipe in rebus mobilibus vel immobilibus ſcilicet, fiſco quæſitis & incorporatis, id eſt, in fiſci patrimonium iam redactis.

ADDITIO. *Adde Abb. in cap. cum nobis de præſcript.* Super.

¶ In his enim. videlicet, quæſitis, licet non procederet olim communis vſucapio, ſcilicet, triennij contra rem mobilem ſeu communis pręſcri. ſcilicet, de x. vel xx. ann. circa immobilem, ſeu etiam præſcriptio triennalis, vt ff. de vſucap. l. vſucapionem. & l. quamuis. & l. vbi in fine. & C. communia de vſucap. l. ij. inſtit. de vſuca. §. res fiſci. Tamen quadragenalis præſcriptio prout hic dicitur hactenus competebat, vt C. de præſcrip. xxx. vel xl. ann. l. omnes. & l. comperit ad idem. C. lib. xj. de fun. pa. l. fi. ſiue ſexagenaria, ſecundum ius Long. vt in Long. de præſcri. l. de poſſeſſione. In rebus autem quibuſcũque fiſco quærendis, id eſt, delatis, nondum tamen quæſitis fiſco, videlicet, incipientibus pertinere, cui quidem ex variis cauſis bona legibus deferuntur, vt ff. de iur. fiſ. l. j. in princip. Præſcriptiones hactenus contra fiſcum inductæ in ſua firmitate perdurant. hæ namque omnes minores ſunt quadragenali præſcriptione. & quæ plus aſcendunt vſque ad xxx. ann. tantum ſpatium extenduntur, pleræque vero minori etiam tempore clauduntur, vt ff. de requirendis reis. l. iij. & ff. de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus. l. in omnibus in princip. & §. vltim. C. de præſcriptio. xxx. vel xl. ann. l. fina. quæ omnes plenè numerantur infra eod. l. in omnibus in gloſſ. quæ incipit, minora tempora, &c. vnde poſtquam ſunt minores, non mutantur per hanc conſtitutionem, vt infra ſubiungitur, minoribus, &c. & illæ duæ de quibus ibi facit ſpecialem mentionem, ſcilicet, quadriennij & triennij ponuntur exempli gratia, ſimile. ff. de vi & vi arma. l. prima. § quod vulgo dicitur. ¶ Item hic intellectus apertè colligitur ex eo, quod hic dicit, publicis, &c. vt ibi notatur. Et accedit ad hanc diuerſitatem inter quæſita & quærenda argument. ff. de legat. j. apud Iulianum. §. vltimo. ſicut & talis eſt diuerſitas. C. de acquirenda poſſeſſio. l. ex liberis. ¶ Item intellige principium conſtitutionis, quòd præſcriptio centum annorum, ſicut dictum eſt, locum habeat contra fiſcum, tam in feudis, quàm in aliis bonis, quæ non ſunt de demanio. Nam demania nullo tempore præſcribuntur, vt ſuprà de hom. demand. l. cum vniuerſis. circa medium. ibi, præſcriptionem etenim aliquam eis prodeſſe, &c. & iſtam præſcriptionem in feudis ſemper habuit hæc conſtitutio.

Omnia

Omnia enim feuda publica ſunt, vt in authent. de exhibend. reis. §. optimum. & de publicis loquitur hæc: ſuperior autem proxima quæ inducit præſcriptionem triennalem, in feudis loquitur inter priuatos, vt apertè patet ex verbis iſtius, & ſpecialiter vbi dicit, præſente in Regno aduerſario ſuo, &c. ſic non loquitur de fiſco, qui ſemper eſt præſens, vt C. de quadrien. præſcript. l. j in gloſſa, quæ incipit, Computandũ, &c. & ſic eſt exaudita.

¶ Sed ante tempora huius libelli nulla vendicabat ſibi locum præſcriptio in feudis, tam contra priuatos, quàm contra fiſcum, de quadam conſuetudine, quæ tunc in iudiciis obtinebat, vt ſuprà l. proxima. in principio. Pro qua conſuetudine faciebat in decima collat. de capit. Cor. l. j. §. j. & de prohib. feudi alienat. per Federic. l. Imperialem. circa principium. Sed hæc conſuetudo hodie ſublata eſt per ſuperiorem proximam conſtitutionem, vt dictum eſt.

¶ Sed quæro: pone quòd in rebus fiſcalibus, in quibus olim locum habebat quadragenalis, ſiue ſexagenalis præſcriptio: inchoata fuit præſcriptio ante tempora conſtitutionis huius, fortè per viginti annos, quantum temporis exigitur ammodò poſt tempus conſtitutum ad præſcriptionem complendam? Reſpondeo, fiat computatio ſecundum diſtinctionem, videlicet, vt pro tempore currente ante tempora conſtitutionis habeatur ratio: & reſpectus quadragenalis, ſeu ſexagenalis præſcriptionis, ſeu pro tempore currente poſt, habeatur ratio centum annorum: & ita ſi ante tempus conſtitutionis poſſedit quis xx. ann. vel xxx. pòſt verò poſſedit quinquaginta ann. præſcriptio eſt completa, vt arg. expreſſum C. de præſcript. xxx. ann. cùm notiſſim. §. ſed illud. & §. ſinantem coniungere. & de præſcript. lon. temp. authent. & ſi quibuſdam. & ff. de iure fiſ. fiſcus cùm in priuati. ſic & diuerſæ dantur vſuræ eiuſdem pecuniæ propter diuerſam temporis conſiderationem, vt C. de vſur. l. pen. & de nautico fœnore. l. j.

c *Ad centum annorum.* Sed qualiter probabitur, cùm ſit vix difficile inuenire teſtem, qui de tanto ſpatio temporis poſſit teſtificari? dic quòd per famam, vt in fin. notat Roffred. in libel. de interdicto vnde vi. §. pen. hoc etiam not. B. extrà de præſcript. cùm nobis. vbi agitur de præſcriptione centum annorum, quæ currit contra Romanam eccleſiam.

ADDITIO. *Adde cap. cùm nobis. & cap. ſi diligenti. de præſcript. glo. j. in c. ſi. eod. titu. libro vj. glo. in ver. legitimam. in c. cum dilectis. de confir. vtili vel inuti. Archidiac. in c. ij. xvj. q. iiij. Limita, quòd dicta iura procedunt in iuribus immediatè pertinentibus ad eccleſiam Romanam, ſecus ſi ad ſubditos eccleſiæ Romanæ, tunc ſufficit tempus commune ſecundum glo. & doctores in c. ad audientiam. de præſcriptio. Abb. conſil. xviij. incip. in cauſa & quæſtione, quæ vertitur, ſeu vertiſperatur, in ii. volum.* Superantius.

Et licet ibi videatur innuere qualiter poſſet probari, tamen in fi. ad hoc declinat, quòd per teſtes probari debeat. Poſſes etiam dicere, quòd probetur per inſtrumenta, vt infra dicam. Nam licet per inſtrumenta non probetur continuatio poſſeſſionis, quod eſt neceſſarium in præſcriptione. Initium tamen poſſeſſionis bene probatur per inſtrumentum, vt quando iudex, notarius & teſtes dicunt in inſtrumento, talis vendidit, tradidit tali, &c. & ſic debent intelligi leges. ff. de acquiren. poſſeſſio. l. prædia. & C. de acquir. poſſeſ. l. minus. Si ergo apparet per inſtrumẽtum, quòd iam ſunt centum annorum, quòd cepi rem fiſcalem, vel eccleſiæ Roma. poſſidere & modo inuenior in eius poſſeſſione nec ex aduerſo probatur alius in medio poſſediſſe, dico audacter me compleuiſſe pręſcriptionem centenariam, quia pro me ammodo medio tempore bona fide præceſſiſſe præſumitur. C. de apo. pu. l. quicunque & arg. C. de ſtatu. defun. l. ſi mater. C. de adul. l. ſi quis adulterij. Et adde quod not. xvj. q. iij. c. volumus, in glo. ecce. de cau. poſ. & proprie. cum eccleſia in glo. bene dicit, &c. ſed arg. contra. C. de diſtract. pig. l. qui ſub imagine circa fi. ibi. ſemper poſſeſſionem tenuiſſe, &c.

c *Ad centum annorum.* Difficilis eſt tanti temporis probatio,

quo

ANDRAEAS DE YSERNIA.

tas, & res quæſitas Curiæ. Talibus publicis obiiciebatur de iure Romanorum longam & longiſſimam præſcrip. ſcilicet, quadragenalem. ff. de vſuc. l. fin. de diuer. & temp. præſcript. l. ſi quiſquam. C. de præſcrip. xxx. an. l. omnes. & l. comperit. de fun. pa. l. fin. ¶ Iſta publica non poſſunt teneri à priuatis, vt prætor eos tueatur, quia ad cauſas publicas interdicta accommodata non ſunt. ff. de iniuriis. l. ſanè, ſed quantum ad alia poſſunt poſſideri ciuiliter, aliàs, tueri & tollerari, vt colligitur. ff. de leg. l. apud Iulianum. §. fina. vbi dicitur, quòd iuſſu principis eſt eorum commercium, & ſi priuilegium principis hoc faceret, idem faciet præſcriptio, cuius non eſt memoria. ff. de aqua quoti. l. j. §. ductus. vbi aqua ducitur de flumine publico, vt not. Inno. extra de præſcrip. c. de quarta. in fin. magnæ gl. Sic in actione nouorum vectigalium, & pedagij, & guidagij, vbi valet præſcriptio, cuius non eſt memoria, etiam ſine titulo, vel iure

alio

alio. de verbor. ſignificat. ſuper quibuſdam. Sic in publicis deputatis vſui populi Romani. Sic in demaniis principis, vt præſcribatur tempore, cuius non extat memoria longa. ff. de vſucap. l. vſuca. & in tali longa, ſeu modici temporis præſcriptione oportet quòd oſtendat titulum. ff. de aqua quoti. & æſti. l. j. §. ait prætor. de loco publi. fru. l. j. Illa quidem interdicta dantur ei, qui hoc anno vſus eſt, vt per ea patet. Item in iſtis publicis, & in communibus omnibus hominibus non ſufficit longa præſcriptio x. vel xx. annorum. ff. de vſucap. l. ſi longiſſima. ſic ſecundum Ioan. licet alij exigant reſcriptum. ff. de diuer. & tempor. præſcriptio. l. ſi quiſquam. Multò fortius ergo illa, cuius non erit memoria. loquuntur quidem illæ leges in maris littore, & flumine, quæ ſunt publica, & communia inſtitutio. de rerum diui. j. ff. de iniur. l. iniuriæ. §. final. & dicta l. ſanè. Alia autem quæ vſui hominum non minus publica

ſunt

quoniam per tantum ſeculi magis, quàm temporis ſpatium, nec documentis integritas nec actis fides, nec ætas valet teſtibus ſuffragari, vt in authē. hæc conſtitutio l un. circa princip. collation. viij. Et ideo dicitur quòd centenaria præſcriptio nō poteſt probari. extra de præſcrip. ſi diligenti in fine. & ſic perinde eſt ac ſi cōtra fiſcū omnem tolleret hic præſcriptio nem in publicis.

a *Quadriennij*. Vt C. de quadriennij præſcr. l. j.

b *Triennij*. Vt C. li. x. de ſenten. aduer. fiſ. l. vna.

c *In ſuo robore*. Sic C. de ſacroſan. eccl. aut quas actiones.

De iniur. curialibus, &c.

d Obſeruēt. Hæc conſtitutio iubet puniri iniuriam grauiter ſeu grauius, quàm aliam iniuriam Curialibus illatam, cū repręſentent perſonam Imperatoris, & c. ad hoc C. de cri. læ. ma. l. fin. & ideo ſpecialiter de eis dicit quia quę notabiliter ſunt videntur neglecta, niſi ſpecialiter exprimantur, vt ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. hoc edictū, &c. Sequens cōſtitutio punit iniuriam illatam officialibus occaſione officij. Secus ſi officiales aliis iniurias inferant, quia licet reſiſtere officiali iniurioſo, vt C. de iure fiſc. l. prohibitum. Item ideo punit grauiter iniuriam illatam ab officialibus occaſione officij. & ad hoc egregiè facit. ff. de officio præſid. l. illicitas.

mus, minoribus præſcriptionibus aduerſus fiſcū inductis, [a] quadriennij ſcilicet in rebus donatis à nobis, & [b] triēnij à ſentētiis cōtra nos latis, [c] in ſuo robore duraturis.

De iniurijs curialibus perſonis ſeu quibuslibet alijs irrogatis.

TITVLVS XL.

Mandat hæc conſtitutio grauius puniri iniuriam illatā curialibus & officialibus, quam alijs perſonis, quia Imperatoris perſonam repræſentant hoc dicit. Hæc conſtitutio determinatur per ſequen. Lallus de Thuſcia.

REX ROGERIVS.

Obſeruent [d] diligentiſſimè iudices, vt in accuſatione iniuriarum Curialiū perſonarum dignitatem conſiderent: & iuxta perſonarum qualitatem eorum, quibus fuerit facta iniuria: & eorum, qui faciunt, & quando, & vbi huiuſmodi temeritates præſumuntur, ſententiam ferant. Ipſis autem facta iniuria, non ipſis duntaxat, ſed etiam ad regiæ dignitatis ſpectat offenſam.

De repulſa officialium, & pœna eorum exceſſibus conſecuta.

TITVL. XLI.

Quæ dicta ſunt ſupra, in proxim. conſtitutio tantum locum habent quando patiuntur iniuriam in geſtione officij eorum, non cum ſua propria exequūtur, ſi vero officiales iniurientur à ſubditis de eo quod acceperint damnum paſſis reſtituto in quadruplum damnādus, qui ſi aliter afflixerint ſubditos tertia parte bonorum mobilium publicatione damnetur. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

IMPER. FADERIC.

Eos [e] tantum officiales noſtrorū officialiū de illatis ipſis iniuriis volumus pręrogatiua lętari, qui officium exercendo commiſſum iniurias aliquas patiuntur non qui inimicitiarū ſuarum vindictas, vel ſua priuata negotia pertractando, dum aliquos ſubiectos noſtros indebitè perſequūtur, ipſorum exigente nequitia à fidelibus noſtris iniuriam patiuntur. Interdum verò nedum officiales huiuſmodi in caſu præſenti prærogatiua officij gaudere volumus, imò tātò ipſorū exceſſus velamēto adminiſtrationis noſtræ commiſſos proſequi deſideramus inſtantius, quantò in graue diſpendium ſubiectorum, & noſtræ maieſtatis iniuriam ipſorum diſſimulata facinora, qui noſtram effigiem repræſentant, reduci valerent, & experimento viſibili nos ipſi perſenſimus iam reducta. Eos itaque, qui occaſione officiorum quorumlibet, ipſis ab ordinatis noſtris vel à noſtra munificentia commiſſorum, aliquid per

De repulſa officia. &c.

e Eos tantummodo. In quadruplū. Qui aliquid ratione officij extorquet à ſubditis, tenetur in quadruplum damnum paſſo, ſecus ſi ſpontè oblatū accipiat, quia tūc tenetur in quadruplum fiſco, vt ſupra de offic. Iuſtit. in l. apud Iuſtit. In

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ſunt, quàm illa quæ ſunt deputata vſui populi Romani, vel Demanij principis operibus publicis loquitur dicta l. vſuc. Secus ſi ſit præſcriptio contra præſcribentem, dicit Innoc. in cap. ſi diligenti extra de præſcripc. puta, erant res quæ poſſideri non poſſunt, vt decimæ per laicum extra eod. titul. cauſam de deci. ca. dudum. Quantò ſunt diuturniora, tanto &c. de conſue. ca. fin. Idem exemplum de vſu pallij. c. contra morem. xiiij. d. cap. illud. In acquirendis fiſco ſunt communes præſcriptiones. Idem dicit gl. quòd Demanium nullo tempore præſcribitur, de hoc plenè diximus ſupra. in l. ſi dubitatio, circa ſi. Sed quomodo inuenientur teſtes, qui probēt de poſſeſſione centum an. nam ſi teſtis haberet xc. annos, & diceret quòd non eſt memoria de poſſeſſione, præſcriptionis ratio eſſet probata centenaria, cum teſtes non ſint tanti tēporis. id eſt, centum annorum. Et ſi illi, qui ſunt nonagenarij dicunt, ꝙ non eſt memoria, ſeu ꝙ nō habeant inde memoriam: nō ſequitur, quod illi, qui ſunt centenarij ſimiliter non habeant inde memoriam. quia poſſet eſſe, quòd apud illos eſſet in memoria, quòd alius poſſediſſet, vel quòd iſte non, & gl. dicit quòd probabitur per famam. Hæc non eſt vera, vt ipſa glo. innuit. dicit etiam gloſſ. quòd probabitur per inſtrumentum, probato quòd iam ſunt centum anni. quòd incœpit poſſidere. Vbi vero non probabitur ex aduerſo, quòd in iſto medio tempore alius poſſederit completa erit præſcriptio centenaria. Hoc ſatis dici poteſt. probato quòd poſſeſſor incœpit poſſidere iam ſunt anni centum, vel quòd hæres illius mediatè. vel immediatè, quia hæres hæredis, &c. ff. de verbo. ſignifi. l. ſciendum. C. de hære. inſti. l. fin. ¶ Quid ſi eccleſia poſſidet hæc publica, quæ iure Romanorum præſcribuntur xl. annis, an præſcribentur xl. anno? dic quòd non, quia Imperator non poſuit hanc conſtitutionem rei eccleſiæ, ſed ſuæ, quod potuit, ſicut quilibet. C. man. l. in re mandata. ff. de ſol. l. j. nec iure canonico. hoc caſu ſtatuitur contrarium rebus temporalibus. Imperator imponit legem poteſtate ſibi tributa diuinitus in adminiſtrandis rebus publicis. Quæ eccleſiæ ſunt per ſacerdotes diſponuntur, non per ſeculares poteſtates, & dignitates. xxvj. diſtin. cap. duo ſunt. & c. ſi Imperator x. diſtin. ca. quoniam & per Hoſt. in ſumma de conſtit. §. quis poſſet conſtitu. facere, ver. Item Imperator. ¶ Item dicit gloſſ. quòd præſcriptio centum anno. locum habet contra fiſcum tam in feudis, quàm in aliis. Nam feuda publica ſunt. Et attende qualiter fiſcus petet, quia ſi petet bona, quæ Titius poſſidet, ſicut feudum, probata intentione fiſci, quòd bona ſunt Curiæ, non præſcribentur niſi centum an. Secus ſi dicat fiſcus, id eſſe feudum, quia per hoc confitetur datum eſſe in feudum aliis. de hoc dictum eſt plenè in d. l. ſi dubitatio. Vnde caueant fiſci patroni qualiter proponat. ¶ Caueant etiam poſſeſſores qualiter obiiciant præſcriptionem, nam ſi dicunt ſe præſcripſiſſe xxx. ann. feudum, & probant fuiſſe Titij, & Titium à Rege tenuiſſe, ipſumque Titium præſentem fuiſſe in Regno, haberet locum. l. proxim. in fin. niſi fiſcus probaret cauſam, quare de perſona Titij feudum Regi apertum fuit. Si autem poſſidens dicat conceſſum ſibi fuiſſe, tunc ſi probat ſe poſſediſſe, & ſeruitium præſtitiſſe per vnum annum, ſufficit, quia defertur ei ſacramentum, vt in titu. ſi de inueſti. inter do. & vaſ. q. ori. cap. fin. in fin. Sed illa non eſt lex Imperatoris, ſed conſuetudo, ſeu mos. Haberet ergo locum vbi eſt, non vbi non eſt. Et ideo dicunt. Et verius quòd exiguntur xxx. an. aliàs xl. vt not. de conſue. re. feu. ca. j. in princ. Hæc ſpecialia non videntur abrogata per hanc generalem, nam vbi innititur conceſſioni, ſeu inueſtituræ, quam probat per poſſeſſionem xxx. an. tunc eſt præſcriptum, vt ſi de feu. contro. feu. cap. ſi quis per xxx. an. C. de iure emphy. l. ſi. in gloſſ. Conſtitut. iſta remouet pręſcriptionem, quando poſſeſſor innititur tantum præſcrip. non remouet donationes, & inueſtituras præſumptas ex diuturnitate poſſeſſionis & præſtationis cenſuræ ſeu ſeruitij, vt dixi in dicta l. ſi dubitatio.

De iniurijs curialibus illatis. *Rubrica.*

Obſeruent. Duplicatur pœna hoc caſu quę eſt ſupra libro j. de vio. offic. & cur. illa l. vt participatio. & ibi expoſita eſt hæc l. & ſe. repete quæ ibi dicta ſunt. Ad Regiæ dignitatis ſpectat officium. Sic extra de officiis delegat. cap. cum olim. l. ij. & econtra. nam Lucæ x. dicitur, qui vos ſpernit me ſpernit, &c. pro quo eſt ſupra de officio vicarij. l. ij. & de re milita. l. fina. in fine libr. xij.

ADDITIO. *Adde tex. in cap. qui vos ſpernit. viij. quæſtio. j.*

De repulſa officialium, & pœna eorum exceſſibus conſecuta. *Rubrica.*

Eos tantum. Hæc determinat ſuperiorem. quia tunc videtur fieri iniuria Regi cum fit officiali ſuo, ſcilicet, quandò propter ſeruitia officij fit. Secus ſi priuato odio, vel inimicitia ſpeciali officialis, hoc plenè dictum eſt in d. l. vt participatio, vel ſi exceſſiſſet in officio ſibi commiſſo. nam tunc punitur officialis in quadruplum eius quod propter violentiam abſtulit ſubdito, quæ pœna eſt læſi, ſed ſi ſpontè

iniuriam à fidelibus noſtris abſtulerint, quibus diu forſitan ante ſuſceptum officiũ deprædationis inſidias præpararunt, eo quòd acceperint primitus integrè reſtituto paſsis iniuriam, [a] in quadruplum damnãdos eſſe ſancimus. Quòd ſi aliter ipſos afflixerint, eos fortè iniuriis propulſando, tertiæ partis bonorum omnium publicatione damnandos eſſe cenſemus. Et in vtroq; caſu nihilominus, cum perpetua infamia ab officio illos, qui ſic officiis abutuntur, decernimus amouendos: Ita ꝙ nullo vnquam tempore ad noſtrarũ adminiſtrationũ officia à nobis, vel à noſtris adminiſtratoribus admittantur.

De conſideratione iniuriæ, temporis & perſonarum.

TITVLVS XLII.

Mandat hæc conſtit. quòd in æſtimatione iniuriarum ſeruẽtur leges cõmunes, vt iniuria dicatur atrox ratione perſonæ inferentis, & eius cui infertur, ratione loci, ratione tẽporis, vulneris, vt iurat iniuriã paſſus præmiſſa ea taxatione iudicis, ſe prius voluiſſe de bonis propriis tantũ perdidiſſe, quã dictas iniurias tolleraſſe, & ſiue actor, ſiue reus in dicta taxatione ſentiant ſe grauatos poterũt appellare, & iniuriã paſſus habet tertiam partem condemnationis, reliquis duabus partibus domino ſeu curiæ relinquendis. hoc dicit. Lal.

†IMPER. FEDER.

VArietates [b] pœnarũ ſuper cõpoſitionibus iniuriarũ ſecundũ diuerſas hominũ cõditiones, ad vnitatẽ iuris cõmunis præuidimus reducẽdas, legibus & conſuetudinibus, quæ ſuper huiuſmodi conditionibus hactenus obtinebant, omnino ſublatis. Statuimus igitur prouidentiam iuris communis in omnibus obſeruari debere, videlicet, vt circa paſſos iniuriã habeatur diſcretio perſonatũ, quæ iniuriã inferunt, & quæ iniuriam patiuntur, ſi ſint publicæ vel priuatæ: & in quo dignitatis ſpeculo conſtitutæ: tẽporis etiam cõmiſſæ iniuriæ cõſideratio eſt habenda: nec minus in quo loco, quibus præſentibus, an in iudicio, vel extra iudiciũ, iniuria ſit cõmiſſa. Illam etiã loci cõſiderationẽ iubemus habẽdã, in qua parte corporis qui iniuriã patitur, iniuriã patiatꝰ. Et ſic omnibus diligẽter attẽtis, & ſingulariter iuſtè penſatis, is qui in iudicio præſidet ſentẽtiã formare debebit, videlicet, à paſſo iniuriã cum taxatione præcedente, ſacramẽto recepto, ꝙ tantum voluiſſet de ſuo proprio amiſiſſe potius, quã iniuriã ſuſtinere [c] voluiſſet illatã: & in eo quod actor prædicto modo iurauerit, condemnatio ſubſequatur: [d] Appellationis remedio actori, qui in taxatione à iudice forſitã grauatus extiterit: & à reo, qui in quãtitate taxationis ſententia comprehenſa ſe ſenſerit fore grauatũ, à diffinitiua ſententia ad ſuperiores iudices non negando. Illud etiã noſtræ prouidentiſsimæ ſanctione duximus inſerendũ, quod in quibuſdam regni noſtri prouinciis correctiõe etiã neceſſaria indigebat, ꝙ paſſus iniuriã nullã omnino partẽ cõpoſitionis habebat, ſed totũ fiſco noſtro, vel ei, cuius erat curia, quærebatur. quod corrigẽtes decernimus iniuriã paſſum, vbique per regnũ [e] eius, quod in condemnatione deuenerit, ſiue per ſacramentũ, ſiue per taxationem iudicis, ſiue per pœnas certas legibus comprehenſas, [f] tertiam partem omnino habere debere: reliquis duabus partibus domino facientis iniuriã, cuius eſt iuriſdictio relinquendis. [g] Indignum namq; fore credimus paſſum iniuriã in recõpenſationem

a *In quadruplum.* Alia pœna ſtatuitur contra Caſtellanos, & ſeruientes, vt ſupra de offic. Caſtella. l. j. G.

De conſideratione, &c.

b VArietates. Conſti. iſta in maiori parte continet ius cõmune: vult enim, vt in æſtimatione iniuriarum ſeruẽtur leges communes vt iniuria dicatur atrocior, vel non atrocior, ratione perſonæ inferentis, & eius, cui infertur ratione loci, ratione tẽporis, & loci, & vulneris. & de hoc habes ff. eo. l. prętor. §. fin. & l. ſe. ¶ Secundo tradit formam in iuramẽto, quod debet facere paſſus iniuriam taxatione iudicis præmiſſa, vt iuret, potius vellem de meo tantum perdidiſſe, &c. & ſiue actor, ſiue reus ſentiat ſe in taxatione iudicis præmiſſa grauatum, poterit appellare, quod eſt regulare in omnibus cauſis, vt C. de appel. l. & in maioribus. ¶ Tertio dicit ꝙ iniuriã paſſus habet tertiã æſtimationis in recompẽſationẽ ſui doloris, duæ partes ſunt Curiæ, ſub qua litigatur de iniuria illata. ¶ Sequens cõſti. loquitur de pœna criminali, & diſtinguit pœnas exprimendo eas, vt in litera, & grauius puniendo ignobilem, quàm nobilem. concor. ff. de naufr. l. Pedius.

† *Abbas, Idem.*

ADDITIO. *An non valens ſoluere pœnã iniuriæ poſſit perſonaliter puniri? Vide Salycet. in l. atrocem. C. de iniur. Et de materia iſtius conſti. & ſi à ſententia, de qua hic, non appelletur, quid agendum? Bar. in cõſil. cxiv. in quæſtione.* Cæſar de Pe.

c *Voluiſſet.* Quod dic vt not. ff. eod. iniuriarũ.

d *Appellationis.* Nota ꝙ appellatur in actione iniuriarum tam à condẽnato, quàm à vincente, arg. C. de appella. l. j.

e *Eius quod in condemnationem deuenit.* Not. ꝙ ſicut hîc dicit, & infrà ſubiicit eius, quod in cõdemnationẽ deuenit duę partes per iniuriam paſſum Curiæ applicãtur: Ergo ante condemnationẽ Curiæ nihil ſit acquiſitũ iniuriã paſſo.

f *Partem tertiam omnino. Domino facientis iniuriam.* Not. quãntum habeat fiſcus, vel dominus iniuriã facientis de pecunia, qua cõdemnatus eſt iniuriam faciẽs. Sed de iure Romano totum habebat ipſe actor, vt inſti. eo. §. in ſumma vel ad minus medietatẽ, vt ar. ff. ad Syll. l. leg. in fi.

g *Indignum nanque.* facit ff. de leg. l. fi.

De

ANDRAEAS

ſpontè oblatum reciperet, eſt pœna quadrupli fiſco ſupra de offic. iud. l. apud Iuſtitiarium. Si verò non in rebus læſerit, ſed in perſona iniuriando, eſt alia pœna, quia publicata tertia parte bonorum, cum infamia remouetur ab officio.

EOs tantum officiales. Quæro, aliquis ſeruiens Curiæ iniuriatur alicui, & ille iniuriatus dicit, ſi tu non eſſes ſeruiens, facerem tibi hoc, & hoc. iſte ſeruiens deponit arma, fuit & bene verberatus ab illo, quæro qualiter Curia agat contra verberantem? & videtur quòd Curia non poſſit agere contra eum, tanquam iniuriantem ſeruienti Curiæ, pro quo facit l. cum donationis. C. de tranſact. vbi dicitur. quòd volenti & ſcienti, &c. In contrariũ facit l. j. §. cum vſque. ff. de iniur. Præterea iſte ſeruiens non poteſt abdicare officium Curiæ, per l. legatum. ff. de offic. leg. tene quod non puniatur. Barthol. de Capua. Et ita etiam tenet Guliel. de Cuneo in l. quamuis in gloſſ. ff. de in ius vocand.

De iniuriis. Rubrica.

VArietates. Reducit ad ius commune, conſiderando iniuriam atrocem, declaratur etiam ſacramento agentis ciuiliter de iniuria, per quod iudex taxat prius, & poſt pars iurat. in l. proxim. in fi. quia debet prius dicere, vellem de proprio meo perdidiſſe tantum, quàm mihi dictam fore iniuriam illatam Et ſiue ciuilis ſit actio, ſiue prætoria, iudex taxat, non æſtimat, ſed pars æſtimat, ſic debet intelligi. ff. de iniur. l. conſtitutio. in fin. licet Mar. dixerit in iniuria ciuili iudicem æſtimare, quod reprobatur, de quo plenè diximus in titu. de pace iur. fir. in iiij. col. §. iniuriarum. Et ſi dicatur iniuria impoſſibilis, vt ſi dico te Aſinum, quod impoſſibile eſt, & impoſſibilium nulla

DE YSERNIA.

nulla eſt obligatio, vt in regula iuris, nihilominus teneor de iniuria propter affectũ, vt ibi diximus, & in Longo. de iniuriis mulierũ. l. ij. ¶ Item ſi dico te cæcum, & ſic an tenear iniuriarum? dicunt quidam Moder. quod ſic, quia non debes accuſare, quod naturale vitium eſt argum. contra eod. titul. eum qui nocentem. de hoc ſimiliter plenè diximus ibi. Item dat tertiam partem condemnationis iniuriam paſſo. aliter erat ante, vt in gloſſ.

Certas pœnas legibus cõprehenſas. Quæ ſunt ll. iſtæ? videturq; ſint. ff. de termino amo. l. Agraria. ff. de ſepulchro viol. l. j. §. j. C. de aſſeſſo. l. conſiliarios. cum ſi. Sed non loquitur de iniuriam paſſis, videtur ergo loqui de l. ff. ad Sylla. l. Cor. in fin. ff. de litig. l. fina. quæ de iniuriam paſſis videtur loqui.

VAriitates pœnarum. Ibi, & qui iniuriam patiuntur. Not. text. multum vtilem aſſeſſoribus, dum dicit, ſiue ſint publicæ ſiue priuatæ iniuriæ, qui tex. facit ad q. verum de inſultu facto cum fuſte. vel baculo poſſit iudex ex officio ad inquiſitionẽ procedere? dic quòd ſic, quia violentia publica committitur. Nam appellatione armorum, etiam fuſtes & lapides intelliguntur. ff. de vi & vi ar. l. inde. §. armis. & ff. de verbor. ſign. l. armorum. Et pro violentia publica, vel priuata imponitur pœna relegationis vel deportationis, vt inſtitut. de public. iud. §. item lex. & ff. de vi priua. l. j. in princ. & C. eo l. ij. planum eſt ꝙ relegatio, vel deportatio eſt mors ciuilis. inſtit. de patr. pot. §. cum autem. ergo ex forma cap. inclyti Regis Caroli ſecundi, quod incipit, ab illo inchoandum. poterit inquiri ex officio. Sed quid ſi inſultauit cum lapide, & percuſſit, an poſſit inquiri? primò videtur quòd non, ſed accuſabitur actione iniuriarum, vt ff. de iniur. l. prætor

doloris nullā ſibi partem compoſitionis accipere, quæ per eū aliis eſt quæſita, ſed tantum illatis iniuriis aut conuitiis eſſe contentum.

De iniuriis nobilium perſonarum.

TITVL. XLIII.

Ruſticus vel Burgenſis qui militem verberauit, niſi fecerit defendendo, manus detruncatione punitur, eadem pœna imminet Vallecto, qui militem nobilioris gradus verberare tētauerit, cæterum ſi æquè nobiles, honore militiæ in perpetuum priuandus eſt, & quòd nobilium iudiciis non interſit, & quòd per annum eſſe debeat extra regnum, ſi verò minus nobilem, eadem pœna priuationis militiæ, & iudiciorum teneatur, ſi miles militem verberauerit, ſit extra regnum per annum, & equorum omnium amiſſione mulctandus. ſi Burgenſem vel ruſticum, qui ſuus non ſit vaſallus, miles verberauerit, punitur ipſe miles, conſideratis à iudice ſingulis quæ in æſtimatione iniuriarum conſideranda ponuntur, vt ſuprà l. proxi. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

VT dignitatū [a] gradus, & hominum qualitate in iniuriis apertius diſtinguātur, Statuimus, Burgēſem ſeu ruſticū, qui militem verberauerit, niſi probabitur, ꝙ ſe defendēdo hoc fecerit, manus detruncatione puniri. Eadem pœna Vallecto imminente, qui militem nobilioris gradus [b] verberare tentauerit. Cęterū ſi æquè nobilē verberare tentauerit, honore militiæ ipſum in perpetuum volumus eſſe priuatū, & vt nobiliū iudiciis non interſit, & quòd per annū eſſe debeat extra Regnum. Si verò minus nobilē verberare tētauerit, eadem pœna priuationis militiæ & iudiciorū, ſcilicet teneatur. Aequū eſt enim eum militiæ decore priuari, qui militiæ dignitatis cuiuſlibet fundamentū pudicitiæ neſcius, & pudoris ignarus dedecore tentauerit. Denique ſi miles militem verberauerit extra Regnū ſpacio annali præſcriptū iniurias inferentē, armorū & equorum ſuorum amiſſione mulctandum eſſe iubemus. Cæterum ſi Burgenſem, aut ruſticum, [c] qui vaſallus ſuus nō ſit, verberauerit miles, cōſideratis à iudicibus ſingulis, quæ in æſtimatione iniuriarū conſideranda eſſe prædiximus, taxatione iudicis, ſacramento iniuriā paſsi pręcedentibus, pro qualitate iniuriæ reum puniēdum eſſe cenſemus.

De † probabili experientia medicorum.

TITVLVS XLIIII.

Quicūque voluerit mederi in regno, caueat ne medicet, niſi primò ſe præſentet officialibus & iudicibus regijs, qui eum habeant examinari facere de eius ſufficientia: quòd ſi ſe. ne fecerit, omnia eius bona regio fiſco publicabūtur, & detrudetur in carcere arbitrio regio, hoc ſtatutum factum eſt, hac ratione attenta, ne ſubditi regis pericliteutur ex imperitia, vel ignorantia medicorum. h. d.

REX ROGER.

QVilquis [d] ammodo mederi voluerit, officialibus noſtris, & iudicibus, ſe præſentet eorum diſcutiendū iudicio, ꝙ ſi ſua temeritate præſumpſerit, carceri conſtringatur, bonis ſuis omnibus publicatis. Hoc enim proſpectū eſt, ne in regno noſtro ſubiecti pericli tentur ex [e] imperitia medicorum.

Vt nullus audeat practicare, niſi in conuentu publicè magiſtrorum Salerni ſit comprobatus.

TITVL. XLV.

Hæc conſti. imperatoris Fed. eſt declaratoria præcedētis conſt. editæ per regē Rogeriū, & prouidet futuro diſpēdio, & irrecuperabili dāno, quod poteſt cōtingere fidelibus regis propter imperitiā medicorū, ideo iubet, vt nullus medicus prætextu, quòd ipſe ſe ſcribit medicū, audeat in regno practicare niſi tribus concurrentibus.

IMPER. FEDER.

VTilitati [f] ſpeciali proſpicimus, cū omni ſaluti fide-

De iniurijs, &c. Rubr.

a VT dignitatū. Manus detrūcatione. Dūtamen talis ſit miles qui honorem dignitatis militaris, & onus decenter obſeruet in equis & armis, & aliis ſignis quibus Barones & milites condecet honorari, vt ſupra l. proſequētes, & infra. de bo. mil. l. conſtitutione.

ADDITIO. *Adde an militia ſit dignitas per Felyn. in c. quanto. de magiſtr. Concluſio eſt, quòd non: Fallit in militibus vrbis Romæ, qui propriè equites dicuntur non ab equitatu, ſed ab æquitate, quia eorū officiū erat æquitatē & im tueri, præcipuè orphanorū, viduarū, & ſimilium perſonarum, vt in l. j. C. de equeſtr. dignit. li. xij. & ibi Bartol. in repetitio. Fallit ſecūdo in magiſtro, qui vulgariter appellatur conductor armorum, vt in l. per Armeniā. C. de offi. magiſtr. milit. Fallit tertio ſi militia adiungitur alia dignitati, puta, ſi doctor efficitur miles, nam tunc militia eſt dignitas, ita ſingulariter limitat Alber. de Roſat. in l. milites. C. loca. & ſequitur Martin Lauden. in tract. de principibus in rubr. de milite. condat. xiij. Fallit & quarto ſi militia eſſet adiuncta nobilitati, puta, ſi vnus nobilis creatur miles, & tunc militia eſt dignitas ſecundū Alberi. in d. l. milites.*

† Aliàs Idem.

b *Verberare tentauerit.* Qualiter autē accipiatur iſtud verbū, Verberare, probatur. ff. de iniuriis. l. lex Cor. §. verberare, & l. item apud. §. adiicitur. & §. verberaſſe.

c *Qui vaſallus ſuus non ſit.* Innuitur ergo, quòd dominus impunè verberet vaſallum, dummodo non atrociter.

De probabili, &c. Rub.

d QViſquis. Hæc conſtit. & ſequēs ſunt pa lea, dicunt medicos nō poſſe mederi, niſi fuerint examinati ab officialibus, & iudicibus Imperatoris: & habeant literas teſtimoniales magiſtrorum ſuorum quod malè ſeruatur. Iubet enim in qualibet ciuitate, quòd duo fideliſſimi eligantur, in quorum præſentia fiant electuaria, & ſirupi, quod nunquam vidi fieri. Item iubet tantum ſtudere in Salerno in medicina, & illi, qui vendunt medicinas qui vocantur ſpeciali vulgariter, iurent fideliter ſuum officium adimplere, & pœnam imponit cōtrafacientibus.

† Aliàs, de mederi volētibus.

ADDITIO. *Adde an tales vendentes aromata venenoſa, puniantur. l. Corn. vide l. auditum. §. alio. & ibi Ang. ff. de ſic.* Superantius.

e *Imperitia.* Vt ff. de offic. præſi. illicitas. §. ſicuti. ff. ad leg. Aquil. §. præterea.

Vt nullus audeat practicare, niſi, &c. Rubr.

f VTilitati. Titulum, id eſt ſubſcriptionē, qui ſcribebat ſe medicū. Et in hac ſignificatione ponitur. C. de his qui po. no. ci. & in text. & in ſum. Vel quia ſe gerebat pro medico, vt ff. ad l. Cor. de fal. cot. §. vult. & ff. de acquir. poſſeſ. l. l. poſſidere. §. ſi ſeruus quem poſſidebant, ſi vero aliquis phyſicus, vel

ANDRAEAS DE YSERNIA.

l. prætor. §. accuſatione. cum l. ſeq. Imò poteſt inquiri ex offi. accuſatore ceſſante, vt in hac conſti. ibi, publicè vel priuatè, quia committitur tunc iniuria publica vel priuata. Barth. de Capua.

Et ſic no. quòd hæc conſti. generaliter loquitur, ergo generaliter eſt intelligenda. l. de pretio. ff. de publi. cum ſi. Et ſic patet ꝙ ius commune in hoc corrigitur: vbicunque hæc conſti. diceret, ſiue in criminali ſiue in ciuili, in actione, ſed in accuſatione iniuriarum, pœnam pecuniariam fiſco dari, vt ſolenniter no. in l. ſi. ff. de iniu. & inſti. e. §. in ſumma. & ff. de acc. l. hos accuſare. § fi. in vltima gl. Bar. de Cap.

De iniurijs nobilium perſonarum. *Rubrica.*

VT dignitatum. Rationabiliter diſtinguit & punit iniuriam militi factā. Intelligit gl. de militibus viuentibus militariter in equis & armis. Iſtis tantum videntur dari hæc & alia priuilegia ſupra de teſtibus contra Comi. & Bar. proſequentes, & infra qui iudi. & not. eſſe poſſunt. l. conſti. Vnde de militibus ciuitatum, qui ſedent in theatro non intelligitur, licet in ciuitate ſint multi militariter viuentes, de aliis loquitur hæc conſtit. ¶ Alij pagani dicuntur milites glorioſi, ideò quia miles dicitur à malo, quod ſuſtinet, propter publicam vtilitatem, quia de mille eligitur vnus. ff. de milita. teſtament. l. j. imò videtur loqui de milite habente vaſallos, ibi cæterum qui vaſallus non ſit, ſed non dicit hoc, non eſſe neceſſe: quia multi ſunt viuentes militariter pinguius & honorabilius, quàm multi, qui vaſallos habent: nam poteſt eſſe feudum ſine vaſallis, vt in tit. quid ſit inueſti. Qui vaſallus ſuus non ſit. Innuit à contrario ſenſu, quòd vaſallum ſuum poteſt miles verberare. Intelligendum eſt leuiter, niſi ſit miſſus à Curia vaſallus ad dominum ſuum, tunc etiam leuiter non poſſet, dictum eſt in conſtit. ſi vaſallus à domino ſuo circa finem.

De mederi volentibus. *Rubrica.*

QVisquis. Prouidet enim vtilitati ſubiectorum, vt nullus practicet in medicina, niſi examinetur, & approbetur in Curia imperatoris prius, ſic de aduocato ſupra de offi. aduoc. l. j. & ij. Vnde doctor medicinæ practicabit ſine literis, quia fuit examinatus, quando fuit doctoratus, & approbatus, ſicut ibi diximus de aduocatis. ¶ Et nota maiorem pœnam imponi medico, quàm aduocato ſine literis, & licentia practicantibus: quia maius periculum eſt in ſalute hominis, quàm in rebus, eſt conſti. regis Rogerij. Idem.

Vt nullus audeat practicare, &c. *Rubrica.*

VTilitati. Hæc eſt imperatoris Fede. latius declarantis eum eandem pœnam imponit, ſicut proxi. ſuperior. Niſi Salerni. Hoc hodie

vel literatus, qui non gerit ſe pro medico. dat alicui conſilium maximè gratiæ cauſa, ſeu pietatis, ſeu conſanguinitatis non tenetur: argumentum optimum ad hoc ſuprà de officio aduocatorum. l. vltima. ibi, demiq; clericis, &c. ad hoc etiã facit quod dicitur de aduocato, qui & dicitur aduocatus ex eo, quòd dat alicui conſilium, immò poteſt eſſe aduocatus alterius partis: & redditur ratio: quia ſi aliter diceretur, nulli daretur conſilium: quod dic vt notatur ff. de poſtul. l. vltima. ſecundum Azo. Hoc etiam innuit verbum illud practicari, quod ponitur in fine huius l. quod ſignificat cõſuetudinem & experientiam curandi, vt C. de epiſcopis & cleric. l. parabolani.

a *Sufficienti ſcientia.* Non enim ſufficit aliquem eſſe peritum in arte ſua, niſi ſit approbatus, vt ff. de vent. inſpicien. l. j. j. reſponſ. & Ouidius in libro Triſtium dicit: Fluctibus in mediis nauem Palinure relinquens. Sic fuge naue tua ſit minor arte fides.

De medicis. Rub.

b Q*Vis nunquã.* ſecundum iſtum modum, qui infra ſequitur.

De

lium prouidemus. Attendẽtes igitur graue diſpendium, & irrecuperabile damnum, quod poſſet contingere ex imperitia medicorum: Iubemus in poſterũ nullum medici titulum prætendentẽ audere practicare aliter, vel mederi, niſi Salerni primitus, & inconuentu publico magiſtrorum iudicio comprobatus, cum teſtimonialibus literis de fide & [a] ſufficienti ſcientia, tam magiſtrorum, quàm ordinatorum noſtrorum ad præſentiam noſtrã, vel nobis à regno abſentibus ad illius præſentiam, qui vice noſtra in regno remanſerit, ordinatus accedat, à nobis, vel ab eo medendi licentiam conſequatur. Pœna publicationis bonorum, & annalis carceris imminente his, qui contra huiuſmodi noſtræ ſerenitatis edictum in poſterum auſi fuerint practicare.

De medicis.

TITVLVS XLVI.

Non concedatur licentia practicandi medicis, niſi ſtuduerint per triennium in Logica, & per quinquennium in Medicina, & medio tempore didicerint Chirurgiam, quæ eſt pars Medicinæ: & iurabit medicus ſecundum formam hactenus obſeruatam, & ſpecialiter quòd ſi aliquis confectionarius, minus bene cõficiens curiæ nuntiabit, & quòd conſilium pauperibus gratis dabit. Item medicus viſitabit ægros ſuos bis ad minus in die, & ad requiſitionem infirmi ſemel in nocte, à quo nõ accipiet, ſi non egreditur ciuitatem, vltra medium tarenum auri ab infirmo, pro quo egreſſus eſt extra ciuitatem, non recipiet per diem vltra tres tarenos cum expenſis infirmi, vel non vltra quatuor ad expenſas ſuas, nec contrahet ſocietatem cum confectionariis, nec recipiet aliquem ſub cura ſua ad expenſas ſuas pro certa pretij quantitate, nec etiam habebit propriam ſtationem, nec poſt prædictum quinquennium completum practicabit, niſi per annum integrum cum conſilio medici practicet. Magiſtri verò infra prædictum quinquennium doceant libros authenticos tam Galeni, quàm Hippocratis. tam etiam in theorica, quàm in practica medicinæ. Chirurgicus non admittatur ad practicam, niſi teſtimoniales literas offerat medicorum, quòd per annum ſtuduerit, & præſertim anatomiam humanorum corporum in ſcholis didicerit. Confectionarij verò facient confectionem expenſis ſuis, & teſtimonio medicorum. nec tenebunt ſtationes, niſi præſtito iuramento, & lucrabuntur de ſimplicibus medicinis, quæ vltra annum non ſeruantur ſex tarenos pro vncia: de aliis verò quæ durant vltra annum, lucrabuntur ſex tarenos per vnciam quamlibet. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPERATOR FREDERICVS. *† Alias Idem.*

QVia [b] nunquam ſciri poteſt ſcientia medicinæ, niſi de ſcientia Logicali aliquid præſciatur: Statuimus, quòd nullus ſtudeat in medicinali ſcientia, niſi prius ſtudeat ad minus triennio in ſcientia Logicali: poſt triẽnium, ſi voluerit, ad ſtudiũ medicinæ procedat, in qua per quinquennium ſtudeat: Ita quòd chirurgiam, quæ eſt pars medicinæ, infra prædictum tempus addiſcat: poſt quod & non antè concedatur ſibi licẽtia practicandi, examinatione iuxta Curiæ formam præhabita. Et nihilominus recepto pro eo de prædicto tempore ſtudij teſtimonio magiſtrali.

Iſte medicus iurabit ſeruare formam Curię hactenus obſeruatam, eo adiecto, quòd ſi peruenerit ad notitiam ſuam, ꝙ aliquis confectionarius minus bene conficiat, Curiæ denũtiabit, & ꝙ pauperibus conſiliũ gratis dabit.

Iſte medicus viſitabit ęgrotos ſuos ad min⁹ bis in die, & ad requiſitionẽ infirmi ſemel in nocte, à quo non recipiet per diẽ, ſi pro eo non egrediatur ciuitatẽ, vel caſtrũ, vltra dimidiũ Tarenum auri. Ab infirmo autẽ, quem extra ciuitatem viſitat, non recipiet per diem vltra tres Tarenos cum expenſis infirmi, vel vltra quatuor Tarenos cum expenſis ſuis. Non contrahat ſocietatem cum confectionariis, nec recipiat aliquem ſub cura ſua ad expenſas ſuas pro certa pretij quãtitate, nec ipſe etiã habebit propriã ſtationẽ. Confectionarij verò facient cõfectionem expẽſis ſuis cum teſtimonio medicorum, iuxta formam conſtitutionis noſtræ: nec admittentur ad hoc vt teneãt confectiones, niſi præſtito iuramẽto: omnes cõfectiones ſuas ſecundũ prædictã formã facient ſine fraude. Lucrabitur autẽ ſtationarius de confectionibus ſuis ſecundum iſtum modũ. De confectionibus, & ſimplicibus medicinis, quæ non cõſueuerunt teneri in apothecis vltra annum à tẽpore emptionis pro qualibet vncia poterit, & licebit tres Tarenos lucrari. De aliis verò, quæ ex natura medicaminum, vel ex alia cauſa vltra annũ in apotheca tenẽtur, pro qualibet vncia licebit lucrari tres Tarenos. Nec ſtationes huiuſmodi erũt vbiq;, ſed in certis ciuitatibus per regnũ, vt inferius deſcribitur. Nec tamen poſt completũ quinquenniũ, practicabit, niſi per integrũ cũ conſilio experti medici practicetur. Magiſtri verò infra iſtud quinquenniũ libros authẽticos, tam Hippocratis, quàm Galeni in ſcholis doceãt, tam in theorica, quàm in practica medicinę. Salubri etiã conſtitutione ſancimus, Vt nullus chirurgicus ad practicã admittatur, niſi teſtimoniales literas offerat magiſtrorũ in medicinali facultate legentiũ, ꝙ per annum ſaltem in ea parte medicinæ ſtuduerint, quæ chirurgiæ inſtruit facultatẽ, præſertim anatomiam humanorum corporũ in ſcholis didicerit, & ſit in ea parte medicinæ perfectus, ſine qua nec inciſiones ſalubriter fieri poterunt, nec factæ curari.

ANDRAEAS DE TSERNIA.

hodie eſt aliter per ordinationes nouas regnantium, quia Neapoli præſentantur ei, qui eſt ordinatus per regem ſuper cura ſtudij, & medicinæ artis. ¶ Practicare ergo prohibetur ſine licentia Curiæ: non autem dare conſilium conſanguineo, vel pauperi, vt dicit gloſſa. ¶ Sed quid ſi habet experientiam practicandi non per artem: quia non nouit literas, dabitur ſibi licentia: ſicut dicitur de aduocato, qui debet approbari per doctores. C. de aduocatis diuerſorum iudiciorum. l. nemini. cùm ſufficiat experientia, not. gloſſa de variis & extraordinar. cognitionibus l. j. §. aduocatos. ad quod eſt C. de iud. l. certi. & iuxta illud: Experto crede magiſtro.

ADDITIO. *Adde, quod nunquam confides de medico nouo, qui eſt homicida parentum, ſecundum Ang. in l. j. § pueritiam. ff. de poſtul.*

De medicis. *Rubrica.*

Q*Vis nunquam.* Hæc conſtitutio bona eſt, & vtilis, ſi ſeruaretur. Multa repetit dicta ſuperius, & plura addidit: nam triennium ſtatuit, vt ſtudeat quis in logica, & in medicina quinquennium

nium. ¶ Item quod denuntiet Curiæ confectionarios minus legaliter ſe gerentes. Item quòd conſilium gratis pauperibus dabit.

ADDITIO. *Adde gloſſam ſummæ lxxxiij. diſtinct.*

Et viſitet infirmum bis in die, & ſemel in nocte, ſi requirat infirmus: & ſtatuit medico certum ſalarium. Item quòd medicus contrahat ſocietatem cum confectionariis, nec habeat propriam ſtationem. Ponit etiam ſacramentum confectionariorum, & lucrum quod debent facere de confectionibus. & multa vtilia de legendis libris Hippocratis & Galeni, necnon de chirurgicis, vt certo tempore ſtudeant, & ſpecialiter vt ſciant anatomiam corporum humanorum.

ADDITIO. *Et an mulier poſſit eſſe medica dic quòd ſic tex. eſt & ibi Sali. in l. j. § ne autem. C. de commu. ſer. pig. ala & glo. in cap. non ſanè. xiiij. q. v. ad quod vide text. in l. j. in prin. de ven. inſpic.* Cæſar.

Q*Vis nunquam.* In text. practicandi. An Iudæus poſſit practicare, & medicinas facere Chriſtianis? dic quòd non. xxviij. q. j. cap.

De fidelium numero ſuper electuariis, & ſyrupis ſtatuendo.

TITVL. XLVII.

Statuit hæc conſtit. pro conſeruatione vitæ hominum, vt in qualibet terra huius regni ordinentur duo viri circumſpecti & fide digni, quibus detur iuramentum per deputatos, quòd iſti confectionarij, ſiue aromatorij conficient electuaria, & ſyrupos legaliter iuxta artes in præſentia iuratorum: & ſic facta vendant, & nomina iſtorum cum teſtificatione medicorum approbatorum Salerni & Neapolis mittantur ad regiam curiam. Qui ſi contrà fecerint, puniantur pœna publicationis omnium bonorum mobilium: iurati autem ſi fraudem in commiſſo officio committant, ſi fuerit probatum, vltimo ſupplicio condemnabuntur, hoc dicit. Matthæus.

IMPER. FEDER.

IN terra qualibet regni noſtri noſtræ iuriſdictioni ſubiecta duos viros circũſpectos, & fidedignos volumus ordinari, & corporali per eos præſtito ſacramẽto teneri, quorũ nomina ad curiam noſtrã mittentur, ſub quorũ teſtificatione electuaria & ſyrupi, ac aliæ medicinæ legaliter fiant: & ſic factæ vendãtur: Salerni maximè per magiſtros in Phyſica hæc volumus approbari. Præſenti etiã lege ſtatuimus, vt nullus in medicina, vel chirurgia, niſi apud Salernum vel Neapolim legat in regno, nec magiſtri nomen aſſumat, niſi diligẽter examinatus in præſentia noſtrorũ officialiũ, & magiſtrorũ artis eiuſdem. Conficientes etiam medicinas ſacramẽto corporaliter præſtito volumus obligari, vt ipſas fideliter iuxta artes, & hominũ qualitates in præſentia iuratorũ conficiãt. Quod ſi contrà fecerint, publicatione bonorũ ſuorum mobilium ſententialiter condemnẽtur. Ordinati verò, quorũ fidei prædicta ſunt commiſſa, ſi fraudes in credito ipſis officio commiſiſſe probentur, vltimo ſupplicio feriendos eſſe cenſemus.

De conſeruatione aëris.

TITVL. XLVIII.

Nullus proijciat linum, vel canapum prope ciuitatem vel caſtrum per vnum miliare ad minus: contrà faciens perdit linum vel canapum, & curiæ applicatur. Item fiant ſepulturæ mortuorum, quæ habeant profundum per mediam cannam: contrà faciens punitur pœna vnius Auguſtalis. Cadauera etiam, & ſordes, quæ fœtorem faciunt, per eos quorum fuerint communia, extra terram proijciantur in mare vel in fluuium, contrà faciens pro canibus vel eorum animalibus ſoluat auguſtale vnum, pro minoribus animalibus ſoluat auguſtale medium. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† Alias, Idem.

†IMPERATOR FEDERICVS.

SAlubritatem [a] aëris diuino iudicio reſeruata ſtudio prouiſionis noſtræ, in quantum poſſumus, diſponimus conſeruare: Mandantes vt nulli ammodò liceat in aquis cuiuſlibet ciuitatis vel caſtri vicinis, quãtum miliare ad minus protenditur, linum vel canapũ ad maturandum ponere: [b] ne ex eo, prout pro certo didicimus, aëris diſpoſitio corrumpatur. Quod ſi fecerit, linum ipſum immiſſum, & canapũ amittat, & curiæ applicetur. Sepulturas etiã mortuorũ, quæ vrnas non cõtinent, profundas quantũ menſura dimidiæ cannæ protẽditur, eſſe iubemus. Siquis contrà fecerit, vnũ Auguſtale curiæ noſtræ componat. Cadauera etiam & ſordes, quæ fœtorem faciunt, per eos quorum fuerint coria extra terrã ad quartã partem miliaris, vel in mari, aut in flumine proiici debere mandamus. Si quis autẽ cõtra hæc fecerit, pro canibus aut magnis animalibus, quæ maiora ſunt canibus, vnũ Auguſtale: pro minoribus verò dimidiũ curiæ noſtræ cõponat.

De fide mercatorũ in vendendis mercibus adhibẽda.

TITVL. XLIX

Iubet hæc conſti. quòd ſinguli & omnes artifices fideliter ſe gerant in eorũ officijs, & maximè bocerij, & piſcarij, & hoſpites, & tabernarij: vt bocerij non vendant ſcrofas pro porcis, vel carnes morticinas, vel ab vno die in alium ſeruatas, ſi hoc emptoribus non prædixerint: & idem in venditoribus piſcium, & quòd hoſpites cibos pridie præparatos in die alia calefactos ſimiliter ſine prædictione non vendãt: & tabernarij non vendãt vinum lymphatum pro puro: nullus laboret argentum, quod minus xj. puri argenti pro pura libra noſcatur: aurũ quodlibet de puro minus teneat, quàm octo vnciarum. Contrà facientes ſi inuenti fuerint in eorum artificijs doloſè verſati, pro prima vice punientur in vna libra auri, quam ſi propter inopiam dare non potuerint, fuſtigentur: pro ſecunda vice perdãt manũ pro tertia vice ſuſpendantur: & vt omnis fraudis materia præcludatur artificibus, per qualibet loca ordinentur duo viri fide digni, qui intendãt circa prædicta pœna imminente officialibus, qui non nũtiauerint ipſorum fraudem magnæ regiæ curiæ, vel iuſtitiario regionis. Mandat & quòd baiuli ſub certa mercede conſtituant operas operariorum, meſſorum, vindemiatorum, & conſimilium, quòd ſi tranſgreſſi fuerint receptam mercedem amittant, quadruplum fiſco componant. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† Alias, Idem.

†IMPER. FEDER.

MAgiſtros [c] mechanicarum artium, quorum operibus homines carere non poſſunt, legaliter & fideliter ſua opera exercere iubemus. Artifices autem, qui in auro & argẽto laborãt, ſellarios, & ſcutarios, frænarios, atq; larmerios, cãdellarios, fabros, qui æris, & ferri quæcunq; opera formant: baliſtas etiã facientes, & arcus: generaliter omnes artifices cum fide & ſtudio, prout artificium vniuſcuiuſq; melius nouerit, volumus operari. Specialiter autẽ ſcutariis & ſellariis iniũgimus, vt emptores certiorare fideliter ſtudeãt, verũ in argento vel auro ſup-

De conſer. aëris. Rub.

[a] *SAlubritatem.* Hæc conſtit. ſicut præcedẽs proſpicit ſanitati hominũ. nã iubet ne linũ & canapum ponantur iuxta ciuitates: quia corrũpunt aërem. Et de aliis cadaueribus dicit de ciuitatibus remouendis, cõcor. ff. de dona. l. ne ex eo.

[b] *Ne ex eo.* ff. de loco pub. fruen. l fi.

De fide mer. Rub.

[c] *MAgiſtros.* Cõſtitutio iſta ſanctiſſima eſt, ſi bene ſeruaretur, ſed vaſallorũ excreſcente malitia viliarias occupant. iubet enim & ſpãliter nominat oẽs artifices, vt fideliter ſe gerant in officio ſuo, & maximè bucerij & piſcatores, & q̃ duo eligãtur in ciuitate, qui præſint eis, qui nuntient curiæ regiæ fraudes artificum: & grauiſſimas pœnas imponit, vt patet in litera, cõtrà facientibus, tam artificibus, quã etiã iſtis duob. officialib. ſic electis. In quorũ hodie locum baiuli ſucceſſerũt: & facit ad hãc conſtit. ff. de of præ. l. illicitas. ¶ Et ſequẽs conſtit. dicit. q̃ mercatores tam pãnorũ, quã aliarũ rerũ, debẽt habere mẽſuras, quas à fiſco acceperũt. Itẽ dicit qualiter debeant menſurare pannos, q̃ non multũ attrahant ipſos, ſiue tirẽt, q̃d male ſeruatur. Et in tertia ſeq. cõſt cõtrà faciẽtibus pœna imponitur, & pœna duplicatur, ſi decipiũt peregrinos, vt in conſtit. iiij. ſequenti.

ANDRAEAS

cap. nulla. vbi cum Iudæis nec bibendum, nec manducandum, nec ab eis medicamentum accipiendum eſt. Barth. de Capua.

De ſyrupis & electuariis. Rub.

IN terra qualibet. Hæc ordinatio non ſeruatur, Salerni maximè, Nã & Neapoli, vt ſ. l. prox. dictum eſt. ſic ordinatum eſt de medicis.

ADDITIO. *Adde. quid de medico conducto publico ſalario, an teneatur ſeruire paruis ſicut & magnis. Et an debeat recipere ſalarium ab infirmis: & ſi recipit, an debeat caſſari? vide per Ioan. de Ma. in cap. tua nos, de homic. & per Ioan de Plat. in l. archiatri. C. de profeſſ. & med. lib. x.*

Sequens verò cõſtit. ſtatuit ſalariũ medico, ſed non ſeruatur, imò totũ contrariũ fit. Debet enim medicus pauperes ſine pretio iuuare, vt in auth. de man. prin. §. ſic quoq;. Item medici nõ debent habere ſocietatẽ cum confectionariis: hoc bene ſtatuitur, ſed contrarium videmus. Et debent lucrari confectionarij tres Tarenos pro vncia.

DE YSERNIA.

De conſeruatione aëris. Rub.

SAlubritatem. Et hoc de communi bono eſt iſta conſti. licet malè ſeruetur. Sumpta eſt ex l. noua ædiles. ff. de via pub. & Græca eſt lex illa, & bona. Sic & aqua nõ debet corrumpi in miſſionẽ alicuius rei fœtidæ. ff. de extraor. cri. l. j. §. j. Vnde macella debent eſſe extra muros, & extra loca habitabilia, vt continetur in regiſtro Imperatoris, quod eſt in archiuo ſed cõtinet vnum: vt quòd præterquam in macellis curiæ tantùm carnes non debent macellari ad pœnam amiſſionis carnium. Hoc hodie aliter eſt: quia macellarij dant certum quid curiæ pro animali macellato: quod dicitur ius buzariæ.

De fide mercatorum in vendendis mercibus adhibenda. Rub.

MAgiſtros mechanicarum artium. Et ad hoc vtilitatem communem ponit: & enumerat artes, & miniſteria merciũ: & imponit graues pœnas in facientes contrarium. ¶ Mirabilis prudentiæ

a *Duos eligi.* Not. qualiter debeant ſtatui duo viri ſuper aſſiſiis, & mercimoniis iuſtè vendendis. Item per quos debeãt fieri aſſiſiæ, & cuius mandato: habes in noua conſtitutione in titu. de offic. ma. Ca. l. j. quæ incipit. magiſtros cauſa.

b *Statuimus.* Etiã iſte §. vſque ad ver. illum & vt fraudes artificum. loquitur de ſtatuẽda mercede operariorũ. Et ſtatutum à Baiulis non obſeruatum ponit pœnas. ¶ Sequẽs verò verſi. & vt fraudes, &c. refert ſe ad id, quod ſuperius dixerat de artificibus, & mercatoribus, & quia ſupra, pœnę non obſeruãtium nõ erant poſitæ, hic imponuntur etiam pœnæ officialibus præfectis, ad hoc ſi delictum mercatorum, & artificum negligunt nunciare.

c *Nunciare.* Ergo ad cognitionẽ eorum pertinent, aliter nõ eſſet eis nunciandum, vt in titu. proxim. l. animalia. G.

ADDITIO. *Vnde habuerit ortum iſta conſtitutio, & an iſta taxationes poſſint fieri de iure cõmuni? vide Bald. in l. j. C. de epiſc. audi. & de contentis hic vide omninò Abb. in c. j. de emp. & ven. & ibi an poſſint puniri tales fraudantes. vt hic ab epiſcopis. Et quid de pictoribus pingẽtibus coloribus immiſtis et falſificatis, & de ſcriptoribus, et miniatoribus Bar. in l. ij. C. de muril. & in conſtitutione ſeq. ad legitima, Et quid de notariis pro eorum inſtrumentis? vide pragmaticã eandem cõſtitutionẽ diui Federici. & ibi per me & in conſtitutione Baiulos ſuprà. Cęſar de Petinis.*

De mercatoribus. Rub.

d MErcatores. Quoſlibet Regni noſtri, &c.

ADDI

poſitæ ſint picturæ. Et quòd ſellas & ſcuta munire debeant neceſſariis & fortibus guarnimẽtis. Buzerios autem & piſcium venditores, qui vitæ hominum neceſſaria ſubminiſtrant, & ex quorum fraudibus magnum poſſet nõ rebus tantummodo, ſed perſonis etiã damnum inferri, in eorum mercibus & mercationibus volumus eſſe fideles, videlicet, vt ſcrophas pro porcis, vel carnes morticinas, aut ab vno die in alium reſeruatas, ſi hæc emptoribus non prædixerint, ſeu qualitercunque corruptas, vel infectas in damnum & deceptionem emptorũ vendere non præſumant. Venditores etiam piſcium in corruptis piſcibus non vendendis, & ab vno die in alium ſine prædictione ſimiliter reſeruatis, fidem præcipimus obſeruare. Et vt prædictiones, & ſinguli ſuperiùs nominatim rerum vitium vendendarum ex ſi de prædicãt, & vt cibos pridie præparatos, & in die altera calefactos, ſimiliter ſine prædictione nõ vendant. Venditores etiam candelarum, eas fideliter faciant, nec in eis in emptorum diſpendium immiſceãt aliquid ceræ, nec in eis niſi bombacinum papyrum includant, vel ſi aliter fecerint emptores exinde certiorare curabũt. Tabernariis autem, & venditoribus vini quibuſlibet prohibemus, ne vendere audeant vinum lymphatum pro puro. Sic nullus in regno noſtro laboret aurum, quod per librã de puro auro minus teneat, quàm octo vncias. Similiter argẽtum aliquis non laboret quod minus vnciis vndecim puri argenti per libram tenere noſcatur. Quod obtinet, ſiue vænale opus huiuſmodi artifices per ſe faciant, ſiue ab alio recepta materia opus fingant, vt annulos, fibulas, paropſides, vel cuppas aureas, aut argenteas, in quibus aliquid vltra prædictam quantitatem, & formam à materiarum dominis immiſceri minimè petatur. Et vt omnibus artificiis ipſis committendarum fraudium via, & materia præcludatur, per loca quæliber [a] duo eligi volumus fide dignos per terræ Baiulos ordinandos, quibus imminentibus prædicta omnia in ſtatu conſeruare debeant, & debitæ executioni mandare, & contradicentibus ſe opponere. Ac per eos artificum fraudes noſtræ curiæ nuncietur. Quorum officialium nomina etiam per literas ſub ſigillis, & ſubſcriptionibus eligentium, & eorum, qui in his conſilium dederint eligendis, ad nos per locorũ dominos volumus deſtinari, & ex approbatione noſtra, vel aliorum, quorum intererit retineantur idonei, & non idonei refutentur. In eorum locum, qui minus idonei viſi fuerint in ſubſcripta forma idoneis ſubrogandis, quos officiales, vt officium eis commiſſum fideliter & diligenter exerceant, tactis ſacroſanctis euangeliis ſacramenti religione volumus obligari. Electorum etiam nomina prædictorum in quaternionibus noſtræ Curiæ volumus contineri, vt de eis in poſterum dubitatio oriri non poſſit.

[b] Statuimus etiam conſtitutione præſenti, vt Baiuli noſtri, qui pro tempore fuerint, operariorum operas, meſſorum ſcilicet, vindemiatorum, & ſimilium, ſub certa mercede conſtituant, cuius conſtitutionis metam tranſgredi operariis non licebit. Quam ſi tranſgreſſi fuerint receptam mercedem amittant, & quadruplum Curiæ noſtræ ſoluant. Et vt fraudes artificum ſingulorum pœna non careant, ſi contra prohibitionem & ordinationem noſtram in eorum artificiis fuerint inuenti doloſè verſati, prima vice deprehẽſus in dolo, falſa opera faciens, vel cibaria prohibita, vel corrupta, vel vinum lymphatum pro puro vendendo, libram vnam auri puriſſimi fiſco noſtro componat. Quam ſi propter inopiam fortè dare non poterit, fuſtigetur. Iterato verò deprehenſus in ſimili manum perdat. Tertiò deprehenſus talia perpetrare, ſuſpẽſus in furcis mortis periculum ſubeat, quod iuſto iudicio meruit toties illicita perpetrando, & non corrigendo commiſſa.

Eadem pœna præfatis officialibus imminére, ſi prece, vel precio, amore delinquentium mercatorum, vel artificum, aut timore corrupti Magnæ Curiæ noſtræ, vel regionum Iuſtitiariis commiſſa neglexerint [c] nunciare.

De mercatoribus.

TITVLVS L.

Omnes mercatores regni tam in rebus magnis, quàm in rebus minimis, debent negotiari ſub eiſdem ponderibus, & menſuris, & ſub eiſdem cannis, & iſta pondera, & cannas debent recipere à regia curia, ſcilicet, mercatas merco regia Curia, & ſic non præiudicabitur in aliquo ſubditis domini regis, & pro receptione cannæ, vel ponderum à regia curia non ſoluatur vltra id, quod fuit conſuetum, & caueant mercatores, ne tirent pannos, quos vendunt, niſi in quantum canna protenditur, nec aliquam fraudem committant in dictis pannis vendendis. h. d. Matthæus.

†IMPERATOR FEDERICVS. †*Alias, Idem.*

MErcatores [d] quoſlibet Regni noſtri ſub eiſdem ponderibus & menſuris in rebus magnis, & minimis, & ſub eiſdem cannis, quas ipſis Curia noſtra dederit, vendere volumus merces ſuas. Ita tamen vt ex menſuris maioribus in iure quòd ex menſuris ipſis Curię vel cuiuſlibet loci domino debeatur, nullum collatoribus damnũ ſeu præiudicium afferatur. Sed proportione minoris menſuræ diligenter attenta non plus proindè ſoluatur, niſi quantum primitus ſoluebatur. Illud etiam præſenti noſtræ cõſtitutioni coniungimus, vt vẽdentes pannos in poſterũ ipſos vltra non diſtrahant, niſi quãtum canna protenditur, ſed ſine abſtractionis alicuius violentia, ſicut melius cum emptore poterint conuenire, nulla alia fraude, vel machinatione adhibita pannos ipſos vendere procurabunt.

ANDRAEAS

fuit Federicus Imperator, ſi bene cum ſancta eccleſia Roma. fuiſſet diſcretiſſimè ordinauit vitam ſubditorum in agibilibus, & prudenter conſiderauit fraudes, & malitias vendentium, quibus obuiauit per pœnarum impoſitionem.

De

DE YSERNIA.

De mercatoribus. *Rubrica.*

M*Ercatores* Debẽt habere mercatores mẽſuras & pondera, quas à Curia recipiãt. ¶ Item vẽdentes pãnos nõ debẽt trahere, ſiue tirare pannos, quos vẽdunt, ſed fideliter debẽt ſe gerere ſine fraude.

De

De ponderibus & menſuris.

TITVLVS LI.

Omnes venditores mercium debent ipſas vendere ad pondus, & menſuras legitimas, vt ſuprà in præced. conſtitutione. Qui autem falſitatem aut fraudem aliam in menſuris, aut ponderibus, aut cannis commiſerit, vel pannos tirauerit per ſententiam punietur pœna vnius libræ auri, quam ſi ſoluere non poterit, per ciuitatem, vel terram publicè fuſtigetur, & ad eius collum appendatur in ſui pœnam, & aliorum exemplum illud pondus, vel menſura, cum quo, vel qua fraudem commiſit, & ſi ſecundo in ſimili delicto fuerit apprehenſus amputetur ei manus, & ſi tertio iterauerit, ſuſpendatur ita vt eius anima ſeparetur à corpore. h. d. Matthæus.

† Aliàs, Idem.

†IMPERATOR FEDERICVS.

AD legitima pondera, & menſuras merces quaſlibet vendere volumus venditores. Quicunque * falſitatem, aut fraudem aliam in menſuris, ſeu ponderibus, vel cannis inuentus fuerit commiſiſſe, aut qui pannos extraxerit, libram vnam auri puriſsimi fiſco noſtro cõponat, quam ſi dare non poterit condemnatus, cum pondere, aut mẽſura ad collum eius appenſis in ſui pœnam, & aliorum exẽplum per terram, in qua fraudem commiſerit, publicè fuſtigetur. Manum eius deinde ſi ſecundo fuerit deprehenſus in ſimili decernimus amputãdum. Et ſi tertiò iterauerit ipſum ſuſpendi iubemus.

De pœna contra mercatores.

TITVL. LII.

Si quis vendens mercantias, id eſt, merces peregrinãtibus vendiderit cum fraude, vel corruptas & fœtidas, debet puniri pœna duplicata, qua puniretur fraudans aliam perſonam, non peregrinantem, & eſt ratio, quia Imperator eos recipit in ſuam defenſionem. h. d. Matthæus.

† Aliàs, Idem.

†IMPERATOR FEDERICVS.

POenas contra mercatores corruptas merces & vetitas ſeu ad falſas menſuras, cannas, & pondera diſtrahentes, noſtris conſtitutionibus præſtitutas, in peregrinis deceptis, ab eis volumus duplicari. Defenſionem etenim & ſcientiam noſtram ſuccedere volumus loco imbecillitatis, & ignorantiæ prædictorum.

De detinentibus animalia aliena & de damnis foreſteriorum.

TITVL. LIII.

Hic Imperator dicit, quòd cum conſilio ſunt ordinanda aſſiſia in rebus ad vſum hominum, & ideo mandat camerarijs regionum taxari aſſiſias. Matthæus.

† Aliàs, Idem.

†IMPER. FEDER.

PEr vniuerſas prouincias Regni noſtri volumus infraſcriptas aſsiſias inuiolabiliter obſeruari, quas in Curia noſtra deliberatione perpenſa, & ſalubri conſilio noſtrorũ fidelium determinari mandamus, & ſingulorum miniſteriis conſiderata qualitate taxari, quas etiam ſingulis Camerariis regionũ ſub ſigillo noſtræ celſitudinis præcipimus deſignari.

De furtis & latrocinijs.

TITVL. LIIII.

Non licet alicui capere, & detinere animal alienũ, niſi illud capiat cum latrone, vel fure, & tunc debet vtrumque, ſcilicet, latronem, & animal iuſtitiario prouinciæ aſſignare, & hoc faciendo dabitur ſibi præmium, id eſt, decima pars valoris animalis ſubtracti, & ſi in ſolo ſuo quis inueniat animal dans damnum, poteſt illud capere, & ducere ad iuſtitiarium prouinciæ, vt ſibi ſatisfiat de damno, aliàs tenetur pœna furti. h. d. Matthæus.

† Aliàs, Idem.

†IMPER. FEDER.

PEruenit ad aures noſtri culminis, quòd furta plurima, & latrocinia in Apulia hactenus committebantur de animalibus, quæ quadã vana & inani excuſatione velata remanebãt pariter & inulta. Nam apud aliquos animalia reperiebãtur hanc excuſationẽ prætendentes, videlicet, quòd ea inuenerint oberrantia, vel de manu latronum arripuerant, cùm non poſſent latrones oſtendere, fures ipſi vel furtis conſentientes de animalibus ab eorum dominis, quod erat iniquum, redemptionem extorquẽtes, fraudulenter cum lucro pœnam & maculam euadebant. Verùm cùm noſtrũ ſit amplecti iuſtitiam, fouere pacem, & quæ paci contraria ſunt reſecare, placuit maieſtati noſtræ ipſorum fraudulentum nequitiam conſtitutione noſtra, & ſuperabundanti iuſtitia reprimentes, huiuſmodi velata furta detegere, & perpetua ſecuritate delere. Præſenti itáque conſtitutione noſtra in perpetuum valitura præcipimus & ſancimus.

Nulli omninò licere aliena animalia, vbicunque inuenerit, cuiuſcunque ſint, capere, vel apud ſe mo-

ADDITIO. *Ad legitima põdera. Vide ad hanc conſtit. Gand. in ti. de falsarijs verſi. ſed pone.* Caſ.

* ADDITIO. *Adde gl. in c. non afferamus. xxiiij. q. j. glo. in c. ij. de empti. & vend. Bart. in l. arbitrio. in § j. ff. de dolo.* Super. *De detinentib. &c.* Rub.

a PEruenit. Multi fraudãtes animalia aliena excuſabant ſe, quòd ea oberrantia inuenerant, & ideò Imperator volens peccandi occaſionem adimere, & viã malitiis, vt C. vnde vi. l. meminerint. mandat, vt quicunq; inuenerit aliena animalia, nõ capiat ipſa, niſi cũ latrone ea capiat, & ſtatim præſidi regionis aſſignet, vel niſi inueniet in vinea ſua, & tũc ſimiliter aſſignet, & emendam dãni ſibi illati habeat per edictũ, ſi quadrupes pauperiẽ feciſſe dicatur per tot. ¶Sed per ſequentẽ cõſt. infrà de repa. dã. ſufficit aſſignare Baiulo. Si cõtrafecerint furti tenebuntur, & eſt ratio huius cõſti. quæ aſſignatur. C. vnde vi. l. cũ querebatur. ¶Et membrũ iſtud corrigitẽ infrà eodẽ de animali. dam. inferẽtibus.

† Aliàs, Idem.

De

ANDRAEAS

De ponderibus. *Rubrica.*

AD *legitima pondera.* Statuit pœnam in his, quæ dixit ſuperior conſtitutio, & eſt grauis pœna. ſic ſuprà, titul. j. magiſtros. in fine. ¶Et applicantur pœnæ iſtæ pecuniariæ Baiulis, ſic ſuprà, de offic. Baiu. l. iij. ſed inquirere de falſitate cannarum, rotulorum, menſurarum, & ponderum, ad Secretum pertinet. per cap. dñi regis Caroli j. quod incipit. Item prædicti Secreti, non tamen poſſunt auferre menſuras, & pondera, niſi ab illis, quos per inquiſitionem inuenerint inde notatos, & ſuſpectos, poſſent tamen ad delationem alterius, vel ex ſuo officio inquirere de falſitate prædicta, & punire ſecundum iura: cuius ergo erit pœna? cap. id non dicit, ergo relinquitur aliis iuribus, vt ſit Baiuli, ex quo non eſt mutatum. de appellation. l. præcipimus. in fine. & de teſtib. l. ſancimus.

AD *legitima pondera.* De iure communi alia pœna ſtatuebatur in habente falſa pondera: quia tenebatur pœna falſi. ff. de fal. l. hodie. & not. ff. de dolo. l. arbitrio. & de extraordin. crimin. l. annonam. quæ pœna etiam hodie poſſet dici quòd locum habeat, cùm non innouetur hic, nec fiat mentio iuris antiqui, vt ff. de actio. & obligat. l. quoties. & argument. eius quod not. glo. ſuprà, in conſtit. regni, aſperitatem. & ſi actum fuerit vna, non poterit agi

DE YSERNIA.

agi alia, cum vtraque ſit ad vindictam, per l. quod ſenatus. ff. de iniur. & l. ſenatus. ff. de accuſa. & ff. de pœnis. l. ſanctio in fin. ad quod vide quod no. ſolet per Dyn. in dicta l. quòd ſenatus. & in l. ij. ff. de li. ho. exhib. & in l. qui ſepulchra. C. de ſe pul. violat. Bartholomæus de Capua.

De pœna contra mercatores. *Rubrica.*

POenas. Hæc conſtitutio duplicat pœnam prædictam, quando per falſas menſuras, & pondera decipiuntur peregrini, quos Imperator defendit, & quibus iura fauorem impendunt argumentum. C. communia de ſucceſſio. authentica omnes peregrini.

De furtis & latrocinijs *Rubrica.*

PEruenit. Non licet alicui capere, vel detinere animal alienum, niſi illud capiat cum latrone, vel fure, & tunc debet vtrunque, ſcilicet, latronem & animal Iuſtitiario aſſignare: & habebit inde præmium, ſcilicet decimam partem valoris animalis. ¶Item ſi inueniet animal in damno, poteſt illud capere, & aſſignare Baiulo, vt ſibi prouideat pro ſatisfactione damni ſui. ¶Sed aſſignando in hoc caſu Iuſti. eſt correctum per ſubſequentem conſtitut. quæ incipit, animalia: quia ſufficit Baiulo aſſignare, aliàs furti tenetur.

De animalibus in paſcuis aſſignand. Rub.

a CVm per partes. Hæc conſtit. cum tribus ſequen. loquitur de eadem materia. ¶ Et punitur in hac conſtitutione malitia foreſteriorum, ſcilicet, colligentium foreſtam, ſine affidaturam pro animalibus paſcentibus in locis ſuis: puta alicuius Baronis, cum aliena animalia veniūt ad nemora ſua ad paſcendum habebant aliquos præpoſitos, qui exigebant pecuniā à dominis animalium, & quia erant in hoc valde moleſti: ipſorum effrænata cupiditas hic refrænatur: & mandat Imperator, vt ſi animalia aliena paſcātur in prato, vel nemore alterius vno die tantùm, quòd nihil accipiant, puta, quia faciunt tranſitū. ¶ Si verò vltra diem dant affidaturam, prout inter eos cōuenitur. ¶ Si verò nō poterit conueniri inter eos, debet illam, quam accipiunt alij cōuicini, ſi qui ſunt affidaturam accipientes, & hoc cùm animalia ſunt cum paſtore: Si verò ſunt ſine paſtore vſque ad decem dies nihil ſoluunt, vt dictum eſt ſuprà. ¶ Si verò vnus vicinus mittat animalia ſua in terram conuicini: ſi poſt denunciationem abſtinuerit, bene eſt: ſi verò non abſtinuerit, ſoluat ſimiles affidaturas, vt ſuprà dictum eſt; ſi vltrà quàm dictū eſt exegerit, capitaliter punitur, bonis omnibus publicatis: quæ pœna mitigatur ſuprà eadem proxi. conſtitut. quia in quadruplum eius, quod exegerit tenetur. ¶ Someſarij, & tranſeuntes alij per nemora, ſi virgam aliquam exciderint, nil ſoluent: dummodo à damno abſtineant. ¶ In ſequenti cōſtitu. dicitur: Si aliquis inueniat aliena animalia dātia ſibi damnum in vinea ſua, vel meſſibus capiat ea. & aſſignet præſidi, vt in ſuperiori prox. conſtit. peruenit. ſed ſufficit baiulo aſſignare, vt ſuæ indēnitati conſulatur. In ſecunda ſequenti mitigatur, vt dixi, ſuperior pœna. ¶ In alia tertia conſtit. dicit quòd tranſeuntes per viā habentes equos nimis fatigatos, poſſent eos impunè mittere in ſegetem alienam, ita vt equus totus non intret agrum: ſed dimidius, & anteriores pedes ſolùm in agro teneat.

† Aliàs, affidādis.

... do quolibet detinere: niſi ea fortè cū latrone ceperit. Et tunc ſtatim ea Iuſtitiariis noſtris in illis partibus conſtitutis cum eodē latrone aſsignet. Quòd ſi nō fecerit, apud quemcunq; animalia ipſa inuenta fuerint, quicunq; ſit, ipſum prò latrone & fure capi, & iudicari præcipimus. Satis enim conſtat ipſum furtum commiſiſſe, qui aliena animalia inuito domino vſui ſuo detinuiſſe probatur, cùm manifeſtū ſit, neminem poſſe fugitiua animalia ſua perdere, ſi à nemine capta fuerint, vel detenta. Quod ſi quis in laboribus, vineis, & poſſeſsionibus ſuis dānoſa animalia cuiuſlibet intercepit, nō liceat ipſa apud ſe detinere, ſed tantùm capere, & Iuſtitiariis noſtris aſsignare, vt de illicito dāno, quod probare poterit, iuſtitiam cōſequatur. Quod ſi nō fecerit*, & animalia huiuſmodi intercepta apud ſe detinet, ipſe ſicut & cæteri, pœna furti teneaſ. Illos autē, qui animalia cū latrone ceperint, & ea cum eodem latrone ſicut præſcriptū eſt, Iuſtitiariis noſtris aſsignauerint, pro labore eorū & ſtudio, quod ad ea capiēda appoſuerunt, in decima parte ipſorū animaliū ab ipſorum domino remunerari ſtatuimus & iubemus.

De animalibus in paſcuis † aſſignandis.

TITVL. LV.

Hæc conſtitutio remouet malitiam foreſteriorum, & mandat quòd in nulla terra conſtituantur foreſterij vltra quatuor: & dicit, quòd ſi animalia deducta de vna contrata in aliam facientia tranſitum inuenta in terra alicuius ſumentia paſcua per vnam diem vel noctem, & non vltrà, liberè tranſeant ſine aliqua datione vel ſolutione. Si verò animalia alicuius de remota contrata per vnam dietam vel duas inuenta, vt ſuprà, ſiquidem in laboribus vel fructibus damnum intulerint, domini animalium damnū emendent, & in nullo alio teneantur, ſi quidē non damna facientia ſed ſolùm paſcua, ſi voluerint affidare, affident pro pretio, quod inter eaſdem poterit conueniri: ſi verò affidare noluerint, recipient ab eis affidaturam, vt alij conuicini receperint ad rationem totius anni de tot diebus, quot intrauerint cuſtodes eorum, & nihil aliud. Et prædicta vera ſunt, ſi cum paſtore fuerint inuēta: ſi verò ſine paſtore recepto ſacramento à domino vel paſtore, quòd ipſa non duxerit, nec de ipſorum conſcientia ducta, & non vltra dictos dies paſcua ſumpſerit, liberè permittatur abire. Si autem vltra decem dies paſcua ſumpſerint, habita ratione ad annum, recipiāt affidaturā, vt ſuprà dictum eſt. Si verò vnus vicinus ſuus mittat animalia in terra conuicini poſt denunciationem, ſi non abſtineat, ſoluit ſimiles affidaturas, vt ſuprà dictum eſt. contrafaciens capitaliter punitur bonis omnibus publicatis. Sed hodie mitigatur hæc pœna, vt infrà in conſtitutione, vt delicti. Sumanerij, bordonarij, & alij tranſeuntes per nemora ſi virgam abſciderint, non ſoluunt, dummodo ſe à damno abſtineant. hæc dicit. Lallus de Thuſcia.

† IMPER. FEDER.

CVm [a] per partes Apuliæ feliciter tranſiremus, communis vndique clamor, & querimonia propoſita eſt celſitudini

a ADDITIO. *Quod ſi non fecerit. Vide ad hoc Ang. Angelū in tractatu maleficior. in verbo, & veſtem caleſtem abſtulit. & Bart. in l. prætor ait. ff. de dam. infec. & cap. regni. Caſ. de Per. Ad hanc conſti. vide Dec. conſi. cxxc.*

† Aliàs, Idem.

Ado

ANDRAEAS

PEruenit ad aures. Pone, quòd aliquis eſt inuentus cū equo alieno, & probetur per multos quòd emit, nūquid reddatur ei pretium? Certè non: vt de rei vendic. l. ſi mancipium. & l. vnde. Ergo ad quid proficiet, quòd probauit, quia emit inſciens? dic pro hoc, quia non incidit in ſuſpicionem furti. ¶ Et eſt verum, niſi ſit aperta ſuſpicio contra eum, vt putà quia multoties eſt inuentus cum rebus furtiuis. Ber.

De animalibus in paſcuis aſſignandis. Rubrica

CVm per partes Apuliæ. Prouida cōſtitutio iſta fuit: ſed quantum ad pœnas corrigitur in ſubſequenti cōſtit. vt delicti fines. ſtatuit inter alia, quòd de paſcuis ſumptis ſoluat affidaturam: ſicut alij conſueuerunt ſe ſibi affidare: & ad illam rationem pro rata temporis. ¶ Et ideo curia conſueuit mandare, vt ratione paſcuorum & herbagiorum non recipiant domini vltra ſolitum. nullus tamen cogitur affidare extra tenorem huius cōſtit. in ſolo ſuo, aut herbagio paſcua, glandes, & ſimilia vendere, etiam iuſto pretio: nam vnicuique committuntur res ſuæ gerendæ, prout vult. C. de iudic. l. nemo de noxa. l. ij. Et ſi vendo illi & illi & tibi nolo vendere, non cogor. C. de iure emph. l. ſi. verſic. his tantùm perſonis. ¶ Præterea quia & illi publicè negotiantur, vt ſtabularij habent in poteſtate, quem recipiant. ff. nau. cau. ſtab. l. j. pro quo eſt ff. de inſtitut. l. ſed ſi pupillus §. ſed ſi denuntiauit. & l. ſi quis municipiis. §. Proculus. ¶ Verùm ſi Titius, vel dominus vnius caſtri omni anno à tempore, cuius non eſt memoria, vicinos caſtri alterius affidauit, poterunt dicere, quòd Titius hoc promiſit, aliàs, permiſit, & probabunt ex diuturnitate temporis. ff. de vſur. l. cùm de in rem verſo. multò fortius ſi verè probaretur communitas paſcuorū, ſicut multi vicini habent. ar. ff. ſi ſer. vend. l. teſtatrix. §. ſi plures. Sed tunc ſi dominus diceret: & verum eſſet ꝙ vellet, paſcua ſua pro ſe & ſuis, nec ea ſufficerent pro aliis nō coget. ¶ Nam & ſi locaſſet, ob cauſam hanc reuocaret. C. loca. l. iij. per iura quæ dicunt, Omnis charitas incipit à ſeipſo: & ne fortè non ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite. Matthæi xxij.

ADDITIO. *Adde l. præſes. C. de ſer. & aqua. glo. in ver. negligente. in*

cdis

DE TSERNIA.

c. licet. de ſupp. neg. præl. glo. in ver. ſpiritualibus. in c. petitio. de iureiur.

Item ſi vno anno eſſent modicæ glandes, vel herbæ, carius vendet: ſicut quādo erit ſterilitas. Videtur tamen ꝙ hæc conſtit. ſit localis in Apulia tantum, vt patet ex principio: & quia in Apulia ſunt deſerta camporū, & abundantia paſcuorū. Seneca etiam dicit, ꝙ in deſertis Apuliæ poſſidet agros. Non eſt magnum damnum, immò quaſi nullum, ſi animalia alterius ſumāt paſcua in deſertis ipſis vna die & vna nocte. non ſic in Aprutio principatu, & terra Laboris. ¶ In corpore quoque iuris ſunt leges locales. C. de ſacroſan. eccleſ. non plures. cum ſi. ¶ Verius videtur ꝙ vbique per regnū ſeruari debeat. nam dicit, ſiue animalia de vna contrata in aliam, ſeu ad aliam ductā fuerint, &c. Vnde quod dicit in princ. videlicet, cùm per partes Apuliæ, &c. Apulia dedit cauſam impulſiuam iſti legi, ſicut ff. de poſtul. l. j. in princ. Et licet alibi ſint territoria, tamen non ita ampla ſicut in Apulia, magna æquitas videtur, vt de paſcuis modici temporis vnius diei, & vnius noctis non curetur, pro quo eſt ff. de imp. l. omnino. cōmo. l. in rebus. §. poſſunt. & ſuſtinere debeo in meo, quod tibi prodeſt, & mihi non nocet, vt ff. de euict. l. interdicere. ¶ Nocumentū quaſi nullum eſt de herbis naſcentibus in terra: nam ſi alia animalia darent damnū laboribus, & fructibus ad eorū emendam tenentur domini animaliū, vt in ea conſtit. §. ſi verò animalia. ¶ Quantūcunque ergo habeat dominus caſtri defenſam antiquā in territorio ſuo, ſeruabitur hæc conſtit. niſi damnū daretur fructibus, & laboribus ſuis: & niſi vellet paſcua pro ſe & ſuis, nec ſufficeret pro aliis, tunc poſſent vetare & prohibere, vt animalia alterius non ſumant ibi paſcua, vt prædicitur: pro quo eſt arg. ff. de ſer. vrb. præd. l. diuus. Sed ſi animalia immittens non fuit prohibitus, ſeruaretur hæc conſtit. de cuius permiſſione in alienis paſcuis immittit animalia: aliter non potuit nec debuit diuinare prohibitionem, arg. ff. mand. l. ſi fideiuſſor. §. j. ad leg. Aquil. l. ſi putator. Secus ſi publicè prohibitio facta erat. ff. de inſti. l. ſed ſi pupillis §. proſcribere præſentes in loco, quādo prohibitio facta fuit, non poſſent prætēdere ignorantiam.

noſtræ, videlicet, quod foreſterij grauiſsimas moleſtias, & iniuſta grauamina plurima generaliter omnibus inferebant, & variis ac diuerſis exactionibus totam terram intolerabiliter opprimebant. Volentes igitur huiuſmodi maleficia corrigere, & ſubiectorũ paci, ac tranquillitati miſericorditer prouidere, Ad coercendã malitiam, & iniquitatem eorũ ſtatuimus, ſicut ſuperius annotatum eſt, videlicet, vt in vnaquaq; contra[illegible], tã in terris Demanij noſtri, quàm in terris Comitum & Baronum, vltra quatuor foreſterij non ſtatuantur, quibus non liceat animalia aliquorũ, ſicut hactenus, iniuſtè capere vel tractare. Sed ſi oues, vel animalia de vna contrata in aliam ducta fuerint in tranſitu, ſi vna die tantum, vel vna nocte, & non vltra in terra alicuius paſcua ſumpſerint, non liceat domino illius terrę, vel Baiulo eiuſdem loci aliquid inde accipere, ſed ſine impedimento, vel datione aliqua, animalia ipſa dimittat tranſire. Si verò animalia alicuius in terra alterius longe à contrata ſua per dietã vnam vel duas inuenta fuerint, ſi quidem laboribus, vel fructibus damnũ intulerint iuxta æſtimationẽ proborum hominũ dominus animaliũ, domino laborũ, vel fructuum damnũ reſtituat, & in nullo alio teneatur. Si quidem animalia inuẽta fuerint non inferentia damnũ, ſed paſcentia, & inuenta fuerint cum paſtore & cuſtode eorũ. Si dominus terræ, in qua inuenta fuerint, voluerit eis paſcua in terrã antea cõcedere, accipiat ab eis affidationẽ iuxta affidaturã, quã recipiũt alij vicini eius † & nihil aliud. Si verò noluerit eis paſcua impartiri, iuxta affidaturam, quam recipiũt alij vicini eius, qui affidaturam accipiũt ad ſacramentum illius, qui animalia cuſtodierit de tot diebus, quot ibi paſcua acceperint ad rationẽ totius anni affidaturã recipiat, & nõ aliud, & ea ſine impedimẽto abire permittat. Si verò ſine paſtore inuenta fuerint, ſi quidem animalia ipſa vltra decem dies in terra ſteterint, accepto ſacramento [a] à domino, vel paſtore, quòd ipſi prædicta animalia in terram ipſam nõ duxerint, nec per conſcientiã ſuã ibi inducta fuerint, ſine aliqua datione, dominus de terra ipſa animalia in pace abire permittat. Si autẽ vltra decem dies ibi paſcua ſumpſerint, ſicut prædictum eſt, iuxta affidaturam, quam recipiunt aliqui cõuicini ſui, vel eorum qui affidaturam recipiunt, ad ſacramentum illius, qui animalia ipſa cuſtodierit, de tot diebus, quot ibi paſcua ſua ceperint, ad rationem totius anni affidaturam recipiat, & nihil aliud, & ea in pace abire permittat. [b] Inter conuicinos & conuicinales ſtatutum eſt, Vt ſi animalia vicini in terra alicuius conuicini, & conuicinalis ſui in fraudem vicini in[illegible]ie, ac nocte paſcua ſumpſerint, vicini, in cuius terra paſcũtur, vt oſtẽdant illud vicino ſuo, cuius animalia fuerint, vna vel duabus vicibus coram viris bonæ opinionis, vt illud emendet. Quod ſi non emendauerit,

† *Aliàs magis cõmuniter habetur iuxta quod inter eos poterit conueniri*

a *A domino.* Scilicet. animalium, vel paſtore, vt ſupra eodem per dominum loci.

b *Inter conuicinos.* Hoc accipe, niſi iſti conuicini haberẽt inuicem ius paſcendi, videlicet, territoria inuicem cõmunia, vt ibi ius paſcendi haberẽt, vt ff. ſi ſer. vẽ. l. teſtatrix. §. plures. de qua cõmunione frequẽter vidi in Magna Curia magnas contentiones inter caſtra cõfinia.

Qui

ANDRAEAS DE YSERNIA.

ranciam. Aliud in abſentibus & extraneis. ff. de decre. ab ordi. fac. l. fina. Intrans poſt prohibitionem tenebitur [l] iniuriarum, vt not. in dicta l. diuus. vel ad pœnam moderatam impoſitam, hoc eſt quod dicitur iuxta l. ſaltem datam, dicta l. ij. de noxa.

C*um per parentes Apuliæ.* In text. ibi. inter conuicinos. Ex iſto ver. notabis, ꝙ mitius agitur cum vicino, quàm cum remoto, nam hic pro vna, vel duabus vicibus animalia vicini ſine fida admittuntur: ſit tamen requiſitio, vt emendet, recurre ad remedia iuris, arg. ff. de ſerui. vrba prædi. l. quidam Hiberus. & not. etiam quòd loquitur de conuicinis. Per quod patet, ꝙ ſunt territoria diſtincta, & limitata aliàs ſi eſſent cõfuſa, & indiſtincta, dicerentur communia, ar. ff. fini. reg. l. ſed ſi loci. §. ſi cõmunem. ¶ Quæro hic quod ſæpe cõtingit, conuicini duorum confinantium caſtrorum habent ius paſcuæ, & aquæ ſumendæ commune. Animalia alicuius de vno ipſorum caſtrorum dãt damnum ſegetibus alterius de alio caſtro, quæritur ſecundum cuius caſtri legem fiet emenda? ſecundò quæro coram quo iudice conuenietur, vtrum coram iudice ſuo tantum, an coram iudice illius loci, ſeu caſtri, vbi damnum dedit? ¶ Ad primum reſpõdetur, quòd ille qui damnum dedit, defendet ſe iure ſuo, & lege qua vtitur terra, vbi habitat, vt not. in Lom. vt Rom. po. qua. in l. j. & dicat de hoc, vt not. ff. de eo quod cer. loco. l. arbiter. in glo. alio cap. circa fi. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, quòd eſt in electione actoris coram quo velit eum conuenire. ff. de iud. l. hæres abſens. §. fin. cum l. ſeq. ¶ Vlterius quæro iuxta prædicta, quomodo poteſt huiuſmodi ius paſcui, & aquæ conſtitui in terris vniuerſitatis duorum caſtrorum: ſecundò an poſsit tale ius præſcriptione per vniuerſitatem acquiri: tertio quid ſi alicui de vniuerſitate non ſeruetur illa libertas paſcui, & aquæ ſumendæ, nunquid videatur interruptum ius vniuerſitatis, vt per hoc ipſa vniuerſitas conueniri poſsit, & an ille conqueri poſsit? quartò quod ius ſeu quæ ſeruitus dicatur iſta communio paſcuorum, & aquæ? ¶ Et ad primum reſpondetur, quòd poteſt vno modo conſtitui inter eos, vt legitur ff. ſi ſerui. vendi. l. teſtatrix. §. plures ex municipibus. Poteſt etiam hoc conſtituere princeps qui habet locorum territoria diſtinguere, ſicut Papa diœceſim. xiij. q. cop. eccleſias ſingulas, & poteſt vnire, & coniungere, vt in auth. vt nulli iudi. §. illud tamen decernimus. Sic & Papa, extra. de priuileg. cap. ſicut vnire poteſt & diuidere. ff. de aſſ. l. ſi eadẽ. & beneficia zonam in eis inſtituere prout vult. arg. C. de omni agro deſert. l. qui fundos. ¶ Ad ſecundum reſpondetur, ꝙ ſicut vniuerſitas poteſt poſsidere ergo & præſcribere l. ſed hoc iure. ff. de acquiren. poſſeſ. ¶ Ad tertium videtur dicendum, quòd ille moleſtiam patiens conqueri poſsit, nam vſus illius compaſcui, & aquæ videtur eſſe ſingulorum de vniuerſitate, dum remanet in ea, arg. ff. de coll. illicit. l. §. vlt. & quod ibi not. in gloſſ. quod ergo erat, &c. & quod cuiuſque vniuerſitatis nomine l. ſicut. §. ſi quid. in glo. ſed ſi diſſoluatur, in fi. ibi. quod facit ad vſum nemoris, &c. Sed arg. contra. ff. de rerum diui. l. in tantum. §. vniuerſitatis. & ff. de in ius vocan. l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. Sed quo ad quædam illud eſt verum, ſcilicet, vt libertus vocet ciuem, vt tollatur impedimentum conueniendi ciuem de ſuis actibus. Et in ſeruo ideo dicitur poſſe torqueri, vt tollatur impedimentum veritatis inquirendæ, vt not in præalleg. gloſſ. ff. de collegiis illic. l. j. & aget iſte aliquo interdicto, de quo dic, vt not. ff. de ſerui. l. quoties. la ſecunda. ¶ Ad quartum videtur dicendum, quòd non ſit ſeruitus prædialis hinc inde, ſed quoddam aliud ius ab altera vniuerſitate, alteri inuicem conceſſum. ff. de ſeruitute ruſticorum prædiorum. l. pecoris. & quod ibi not. & l. ergo. & l. veluti. & quod in eis not. ¶ Sed tunc quæro quanto tempore durabit iſtud ius inter eos? nunquid tanto tempore, quanto durat vſusfructus ciuitati relictus? patet. ff. de vſufruc. l. an vſusfruc. Poſſes dicere quòd duret in æternum, donec vniuerſitas ipſa durat. ff. de cenſibus. l. forma. §. quanquàm. & quod ibi not. ¶ Sed ſi eſſet controuerſia de hoc iure paſcui, qualiter probabitur ius conceſſum? reſponde, vel veris probationibus, vt ff. de ſeruitu. l. via. & inſtitu. de ſeruit. §. vltimo. vel aliis præſumptis, ex curſu, titulis. quod dic, vt extra de verborum ſignificatio. cap. abbate. & ff. ſi ſeruitus vendicetur. l. ſi quis diurno. & l. ſeruitutes ff. de ſeruitu in quibus de hoc. ¶ Sed pone quòd vnum ex illis caſtris eſt deſtructum, quia incolę propter guerram, vel aliam cauſam receſſerunt, homines alterius caſtri volunt ſumere paſcua more ſolito in territorio caſtri deſtructi, nunquid poſsint? Dicas quod ſic, imò durat in æternum, vt ſupra. Quia quantum ad caſtrum, quod inhabitatum eſt, illud ius communitatis eſt peremptum. ff. de quibus modis vſufruc. amit. l. ſi. vſusfructus, ſed quantum ad ciues alterius caſtri in perpetuum durat, cum idem populus videatur, vt not. in prææallegato. §. quanquàm. Nam licet ciues vterentur illo iure, non tamen ius priuatorum erat, ſed publicum. ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. viarum. Vnde cum iſtud ius fuerit ciuitati quæſitum, non extinguitur cum perſonis, vt not. in dicto §. quanquam. & l. ætate in fi. optimè facit. ff. de aqua quotidi. & æſti. l. j. §. pen. cum enim vniuerſitas ipſa per præſcriptionem quæſiuerit ſibi ius aquæ, & compaſcui à modo ſine facto ſuo, ab ea euelli non poteſt, vt in reg. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. B. de Cap.

¶ In princip. idem dixit Domi. Andræas. in cap. dilecti. de arbitr. ſi ab eo tempore ſit conſuetudo præſcripta, quòd homines vnius caſtri paſcant in alio territorio, quod exclamat Ludo. in §. de viro. in xxxix. fal. Vidi tamen dubitari, quòd ſi ſit conſtituta ſeruitus paſcendi, & continuata tanto tempore, in cuius memoriam, &c. an dominus territorij indigens pro ſe ipſo poſsit à ſeruitute diſcedere, fuit de facto. Diome. Marin.

a *Quicũque temerarius.* Pœna iſta corrigitur infra de animal. dam. inferen. in conſtit. ij.

De noua milit. *Rub.*

b *D*iuina. Hæc conſtit. & ſequens prohibet militare ignobiles ſine ſpeciali licentia principis, concord. C. de re milit. l. ij. & eadẽ eſt prohibitio, ne homines vilis conditionis, puta villani, vel filij clericorum fiãt iudices: & meritò ſic coniunguntur, quia militant patroni cauſarum, vt C. de aduocat. diuer. indic. l. aduocati. & ratio huius legis & prohibitionis eſt: quia ſæpe ſolet filius, &c. vt arg. ſuprà de ædil. edi. quod ſi nolit. §. qui mancipia.

Amil

& deinde in terra ſua animalia inuenerit, ſicut prædictum eſt, & de aliis eſt ſtatutũ iuxta affidaturam, quam recipiunt alij vicini eius, qui affidaturá recipiunt, ad ſacramentum illius, qui animalia cuſtodierit, de tot diebus, quot ibi paſcua receperint, ad rationẽ totius anni affidaturá recipiat, & nihil aliud. Huius autem conſtitution. noſtræ [a] quicunque temerarius violator extiterit, poſt iram noſtri culminis, amiſsionem perſonæ, & publicationem bonorum omniũ ſuſtinere debebit. Si ſomeratij, vel bordonarij, vel alij cuſtodes aliquorum animalia ducentes animalia in tranſitu aliquo modo in terram alicuius, aut nemus diuerterint, & damnum in eo non fecerint, ſed fortè de nemore tortam aliquam, vel virgam inciderint, à domino ipſius terræ vel nemoris non imputantur, nec in aliquo inde teneantur, ſed ſine impedimento aliquo tranſire dimittantur.

De animalibus inuentis in damno.

TITVLVS LVI.

Animalia capta in vineis, & poſſeßionibus damnum facientia ſufficit Baiulo aßignari. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

† Aliàs Idem.

†IMPER. FEDER.

ANimalia in vineis, & poſſeſsionibus cuiuſlibet damnum facientia intercepta, locorum baiulis, ſeu dominis, vt per eos illati damni reſtauratio ſubſequatur, ſufficiat aſsignari conſtitutione regia, quæ ipſa prouinciarum Iuſtitiariis aſsignari debere mãdabat, in hac parte remota. Notum diſpendium eſſet propter damnum fortè modicum prouinciam circuire. Nec Iuſtitiarij de talibus etiam, prout prædeceſſorum noſtrorum, & noſtris conſtitutionibus eſt expreſſum, intromittere ſe debent.

De pœna eorum, qui affidaturas infringunt.

TITVLVS LVII.

Secundum qualitatem culpæ eſt imponenda pœna: rex Rogerius in conſtitutione, cùm per partes Apuliæ impoſuit nimis exceßiuam pœnam, videlicet mortis, & publicationis omnium bonorum, dominis territoriorum ſuorum capientibus, & detinentibus animalia aliena in eorum territoriis, & exigentibus in caſu nõ permiſſo à cuſtodibus, vel dominis animalium. Et vltra fidem non debitam, vt dicitur in ſupradicta conſtit. cùm per partes Apuliæ. Et ideo hic Imperator Federicus, tollit dictam pœnam, & loco eius ſubrogat pœnam quadrupli regio fiſco ſoluendam vna cum reſtitutione domino animalium eius, quod indebitè exactum eſt ab eo. h. d. Matthæus.

† Aliàs, Idem.

†IMPERATOR FEDER.

VT delicti fines pœnæ crudelitas non excedat, capitalem pœnam, & publicationem bonorum omnium ſtatutã in eis, qui affidaturam, occaſione etiam paſcuorum homines in animalibus ſuis vltra licitum, & in rebus aliis grauare noſcuntur, diuæ memoriæ regis Gulielmi prædeceſſoris noſtri conſtitutionẽ ſancitam, competenti moderamine moderantes, Decernimus eos, qui occaſione prædicta vltra licitum aliquid ab hominibus vel animalibus, vel rebus aliis homines, quorum animalia fuerint grauare tentauerint, in quadruplũ eius, quod taliter extorquere præſumpſerint, fiſco noſtro ſoluendũ, fore mulctandos, ita videlicet, vt dominis ſic iniuſtè exacta reſtituant, & ſolidum quadruplum Curiæ noſtræ componant.

Quod nil poſt indemnia equitatorum paſcua de agro liceat alicui aſportare.

TITVLVS LVIII.

Permittitur itinerantibus animalia fatigata immittere in agrum, & in ſegetes alienas, ita tamen quòd pedes poſteriores animalis ſint in via vel in loco non laborato. & dum tamen quòd de frugibus nihil aſportet. hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

IMPER. FEDER.

SI quãdo neceſsitate cogente contigerit aliquẽ cum equitaturis ſuis, aut quibuſlibet animalibus forſitã oneratis ex itinere (prout aſſolet) fatigatis, in alterius agrum frugibus plenum velle diuertere, dum fortè herbas alias, vel fœnum per loca ipſa nõ inuenerint. vnde animalia ſua valeãt cõfortare, omnem materiá ſibi præcidimus malignandi, Statuentes, prout in aliquibus imperij noſtri partibus obſeruatur, vt nõ niſi medietatẽ equi, vel cuiuſlibet alterius animalis in agrũ ipſum intromittere audeat, ita ꝙ poſteriores pedes animal ipſum in via, vel in loco nõ laborato teneat, & anteriores in agro, Ita tamen, vt nihil omnino de ſegetibus ipſis ad hoſpitium ſuum deferat, ſed contentus ſit tantummodo, quod paſcendo equus aſſumpſit.

De noua militia.

TITVLVS LIX.

Non poteſt quis militare, quando non eſt de genere militũ ex parte patris. Item homines vilis conditionis prohibẽtur, ne ſint iudices, vel notarij. hoc dicit ſecundum Andr. de Yſer. hic. Vel ſic, quod bonum eſt, approbandum eſt, & quod malum eſt, reſpuendũ eſt. Item boni non ſunt exaſperandi, & mali non ſunt beneficio fouendi, & hæc ad iuſtitiã pertinet. Et poſtea ponitur edictum, vt nullus arripiat nouam militiam, niſi ſit de genere militum, & homines vilis conditionis non aſſumentur ad officia publica. h. d. Matth.

REX ROGERIVS.

DIuinæ [b] iuſtitiæ cõſentientes probãda probamus, & contraria refutamus, ſicut enim nullatenus ſpernẽdi ſunt boni, ita beneficio non ſunt fouendi mali. Sancimus itaque, & tale proponimus edictũ, vt quicunque nouam militiá acce-

ANDRAEAS

De animalibus inuentis in damno. *Rubrica.*

ANimalia. Hic corrigit in vno legem præcedentem, peruenit: quia ſufficit aſſignare Baiulo. Aliud eſt de iure ciuili, quòd non poteſt capere, vel includere. ff. ad legem Aquil. quamuis. ſed cauſa cuſtodiæ dicit Rofred. quod poteſt includere in tit. de actio. in fac. de pauperie.

De pœna eorum, qui affidaturas infringunt. *Rubrica.*

VT delicti fines. Et hæc in vno corrigit conſtitutio. cùm per partes Apuliæ in eo, quod ſtatuit eſſe pœnam mortis, & publicationis bonorum. Hæc autem ſtatuit pœnam quadrupli. Pœna debet proportionari culpæ. C. de pœn. l. ſancimus. Nam ſecundũ quantitatem peccati erit & plagarum modus. Deuter. xxxv.

Quòd nil poſt indemnia equitatorum paſcua de agro liceat ali. &c. *Rub.*

SI quando neceſſitate. Pulchra ordinatio in caſu neceſſario quando non inuenit vnde poſſint animalia confortari, vt animal non pereat, poteſt immittere in ſegetem alienã pedes anteriores tantum

in

DE YSERNIA.

in loco ſegetis, & ſumat paſcua, non tamen quòd aſportet ſecum, nam tempore neceſſitatis omnia ſunt communia, id eſt, communicanda. ff. ad l. Rhodiam de iac. l. ij. §. placuit. lxxxvj. di. paſce. de cõſe. diſt. iij. diſcipulos. extra de fur. cap. ſi quis. & xlvij. diſtin. ſicut vbi dicit glo. quòd eccleſia coget abundantem ſubuenire egenti.

De noua militia. *Rubrica.*

DIuinæ. Non poteſt quis militare, quando non eſt de genere militum ex parte patris. Item homines vilis conditionis prohibentur ne ſint iudices, vel notarij, ſic in l. proxim. nam præſumitur quis malus, ſi de genere malo, & bonus ſi de bono. ff. de alimentis & cibar. l. cum minus. de ædi. edic. l. quod ſi nolit. §. qui aſſidua. & C. de cohor. l. ſi coarcta. libro xij. ad legem Iuliam maieſtatis. l. ſi quis.

DIuinæ iuſtitiæ. In glo. Non poteſt quis militare qui non eſt de genere militum ex parte patris. Hoc in Regno Siciliæ non ſeruatur. Sed bene audiui ſeruari in Regno Franciæ. Barth. de Capua.

De

a *A militari genere.* No. quòd non poteſt militare qui non eſt de genere militari, vt in authen. de manda. principum. §. fi. & intelligitur de genere militari ex parte patris. ff. de ſena. l. liberos in fin. & not. C. libr. xij. de dig. l. j. ¶ Et not. quòd multa requiruntur in milite, quæ not. ibi & ff. ex quibus cauſis maiores. l. penult.

ho. cle. fili. da. proh. l. vna in fi. libri. iſtis enim filiis maiorum ſuorum exempla præiudicant vt C. de coha. cler. l. ſi coarctalis. ſic econtra beneficium ad filios, & nepotes ipſo ordine ſanguinis defertur.

g *Item filij clericorum.* Sicut nec ipſi clerici, vt ſupra de inſtru. ſolu. inſtrumentorum robur. in fine.

De honore militari, &c.

b *Conſtitutione. de genere militum.* Nã Decurionũ honoribus plebei fungi non poſſunt. vt ff. de Decu. l. honores. §. is qui.

c *Dignitatem militarem.* Not. ergo quòd ſimplex militia eſt dignitas, vt dignitatum in medio. ibi æquum eſt, &c. ſed iure Romano ſecus, vt not. C. li. xij de ſequeſt. di. l. vnica. in gloſſ. q Romã, &c per l. C. qui mi. non po. l. fi. circa princ. & facit. ff. de re mil. l. ij. ¶ Et not. quòd huiuſmodi honor vſque ad pronepotem extenditur, vt ibi extraord. not.

d *Vt dictum eſt.* Vt ſupra de proba. proſequentes.

e *Qui vilis conditionis ſit.* Et hoc ideo, ne officium iudicatus, vel notariatus habeatur incontempen, & in iniuria potius, quã in honeſtate iaceat. † *Aliàs, Idem.*

ADDITIO. *Ad rationẽ huius tex. quã ponit gl. in ver. vilis. adde rationem & mentem c. Regis Ladislai nõ ſine. in char. cxcj. & dicta per me ſupra in conſtit. inſtrumentorum robur. & an notariatus ſit dignitas, & quando de iure cõmuni, & de omni materia? vide per Card. in conſi. ij. incipien. ſpurius de fide inſtrumen.* Cæſar.

ADDITIO. *Adde an notariatus ſit officium, vel dignitas. vide in l. ſi quis. C. de manda. princi. gl. in l. generali. C. de tabu. lib. x. & ibi Bar. Fallit in notario principis, qui dicitur habere dignitatem, vt in l. j. C. de mand. princ. Fallit & ſecundo ſi in eius creatione, vel priuilegio ſint appoſita hæc verba, Et iudex ordinarius, quia per hæc verba confertur ſibi dignitas ſecundum Ioan. de Platea in l. vniuerſus. in vltim. colum. verſi. item & alio caſu. C. de Decurio lib. x.* Superantius.

Si enim ad huiuſmodi officia viles eligerentur, iam confirmarentur magis propter miſericordiam, id eſt, paupertatem, quàm propter electionem, id eſt, bonitatem, nec inſtrumẽtis & geſtis aliorum fides haberetur, quia non eſſent fide digni propter vilitatem eorum, qui ipſa conficerent, & iſti taleſita ſubiacerent voluntaribus maiorum & potentium, vt non eſſent auſi conficere vel edere inſtrumenta, vel monumenta, niſi ſecundum nutum maiorum ſuorum, & maximè quando maiores tangerentur, vt in authentic. de defenſoribus ciuitatum. in fra princip. & §. j. & §. non valent.

f *Villanus, aut angarius.* Not. villani & angarij non poſſunt creari iudices, vel notarij, vt hic. & hæc conſtitutio videtur loqui indiſtinctè. Sed conſtitutio ſupra de iud. l. j. in locis Demanij, idem de filiis clericorum, vt hic, & ibi quod vltimum erat de iure Longob. qui bo.

perit, ſiue quocunque tẽpore arripuerit cõtra Regni beatitudinẽ, pacem, atq; integritatẽ, à militiæ nomine, & profeſsione penitus decidat niſi fortè [a] à militari genere ꝑ ſucceſsionẽ duxit proſapiã. Idémque ſtatuim⁹ de ſortiẽtib⁹ cuiuſcũque profeſsionis ordinẽ, vt puta ſi authoritate iudicis obtinuerit, ſiue notarij offiiciũ, cęteriſq; ſimilibus.

De honore militari iudicis, & notarij.

TITVLVS. LX.

Nullus debet aſpirare ad honorem militarem, niſi duobus concurrentibus, videlicet, quòd ſit de genere militum, & cum licentia, & mandato Regio. hoc edictum, non trahetur ad milites præteritos factos, qui non fuerunt de genere militum, nec facti fuerunt milites de mandato regio, dummodo dicti milites præteriti viuant more militari prout in conſt. proſequẽtes dictũ fuit. Itẽ præſenti edicto ſtatuitur, vt nullus admittatur ad iudicatus, vel notariatus officium qui ſit vilis conditionis, puta villanus, aut angarius, aut filij clericorum, aut ſpurij. h. d. M.

† REX ROGERIVS.

Conſtitutione [b] præſenti in poſterum valitura ſancimus, vt amodo ad militarẽ honorem nullus accedat, qui nõ ſit de genere militũ, ſine mãſuetudinis noſtræ licẽtia, pariter & mãdato. Militibus, qui hactenus contra prohibitionẽ diuę memorię aui noſtri dignitatẽ fuerint militarẽ adepti, ex ſerenitatis noſtrę gratiã ſuã retinẽtib⁹ [c] dignitatẽ dũmodo viuãt militariter [d] vt dictũ eſt, Pręſẽti etiã edicto illud edicim⁹, vt iudex, vel notarius public⁹ aliquis, [e] q vilis cõditionis ſit, [f] villan⁹ aut angari⁹ forſitã. [g] Itẽ filij clericorũ, ſpurij, aut modo quolibet naturales, in poſterũ creari nõ poſsint, aut aliquatẽn⁹ promoueri.

De falſarijs

TITVL. LXI.

Si quis literas Regis mutauerit, aut notum ſigillum regis falſificauerit illud apponendo in literis Regis, capitaliter debet puniri. h. d. vel ſecũdum And. punitur capite, qui falſificat literas & ſigillum Regis. hoc dicit. Matthæus.

† REX ROGERIVS.

Qui [h] literas regias, aut mutat, aut eas [i] noto ſigillo ſignat, capitali ſententia feriatur.

De cudentibus monetam adulterinam.

TITVLVS LXII.

Facientes falſam monetã, & conſentientes, vel illam accipientes ſciẽter, puniuntur pœna capitis, & publicatione bonorum. hoc dicit. M.

† REX ROGER.

Adulterinam [k] monetam cudentibus,

De falſarijs. Rubrica.

h *Qui literas.* Amodo vſque ad finem libri tractatur de maleficiis criminaliter puniendis. & circa hæc nõ multum inſiſto, quia in maiori parte ſunt de iure communi, licet in quibuſdam pœna augmentetur, vel releuetur, & econtra ad rubri. de medi. & loquitur de falſitate finienda pœna capitis, Sed de iure ciuili eſt deportatio, & omnium bonorum publicatio. vt ff. eod. l. j. in fin. ſed in crimine falſę monetę obtinet hęc pœna. Item tractatur de illorum qui malè medicamenta conficiunt, & de pœna adulterij. † *Aliàs, Idem.*

ADDITIO. *Adde Ioan. de Ana. in c. ſignificaſti. de adulte.* Superan.

Et lenocinij.

ADDITIO. *Adde gloſſ. in ver. inter liberos in § 1. ff. ad legem Iuliam. de adulter.* Superantius.

Et de incendiariis.

ADDITIO. *Adde l. fi. ff. de incend. rui. & nau frag. l. ſi quis dolo. ff. ad l. Corne. de ſicar. gl. in c. cum deuotiſsimũ xv. q. ij. doct. in c. tua. de ſent. excõ.* Sup. † *Aliàs, Idem.*

De pœna aleatorum, de pœna blaſphemantium Deum & Virginem.

ADDITIO. *Adde in authen. vt non luxur. contra natur. §. & quoniam. cap. quid ergo. xxvij. q. ij. tex. & gloſſ. in §. authoritas de pœnit. d. ſi. iiij. doct. in c. ſtatuimus de cleric. percuſ.* Superantius.

De pœna periurij quæ eſt manus, licet de iure communi à Deo pœnam expectat.

• ADDITIO. *Adde gloſſ. ſumma xij. quæſtio. j. gloſſ. fi. in cap. quanto de iureiurand.* Superantius.

Et de pœna violantium ſepulchra. in quibus omnibus, quando ſecundum ius commune procedatur. Quid de nouo ſpecialiter obſeruetur, cuilibet patere, poteſt in litera, & ideo cauſa breuitatis omiſi. ¶ Qui literas. not. quod multis modis deprehẽditur falſitas in literis, & ſigillo. qui omnes enumerantur extra de crim. fal. c. licet per. & extra de fide inſtrumen. c. inter dilectos. & dic. plenè, vt ibi. & ſuper hoc, vt not. extraord. in l. maiorem. C. eod.

Qui literas Regis. Bene dicit Regis vt C. ad l. Cor. de fal. l. maiorem & l. vbi ad fi. & C. de diuer. offi. l. fina. ad fi. l. xij. ſed in aliis literis falſitatis eſt minor pœna, vt ff. ad. leg. Cor. de fal. l. qui nomine.

i *Noto ſigillo.* Vt ar. ff. de diuer. reſcrip. l. ſacri affatus in fin.

De cudentibus monetam adulterinam. Rubrica.

k *Adulterinam monetam cudentibus.* Ita quòd in totum compleu

ANDRAEAS DE YSERNIA.

De honore militari, iudicis, & notarij. Rubrica.

Conſtitutione. Sic ſupra l. proſi. ¶ Et addit quod viles perſonę, vel villani, vel angarij filij clericorum & ſpurij naturales ſiue baſtardi non poſſunt eſſe iudices, vel notarij, ſic in vltim. l. li. Longob.

ADDITIO. *Adde Sal. in l. j. C. de mandat. princip. doct. in c. per venerabilem. qui filij ſint legitimi. Ang. con. cclxxx vij. incip. prætermitto. Et an teſtes poſsint eſſe doctores? vide per Bald. in c. innotuit. de electio. Cardin. in proœmi. cleric. in iij. quæſtio.* Superantius.

Ratio eſt quia officiũ vilificarei exinde, quod dic. vt in gl. Sic nec clerici poſſunt eſſe iudices, vel notarij. vt l. inſtrumẽtorũ robur. in fi.

De falſarijs. Rubrica.

Qui literas. Punitur capite qui falſificat literas & ſigillum Regis. C. de diuer. reſcript. l. ſacri affatus. C. de fal. l. maiorem.

ADDITIO. *Adde c. d falſariorum. & ibi doct. de crim. falſi.* Sup.

Et multis modis deprehenditur falſitas in literis Papę ext. de cri. fal. c. licet. Et ſi iudex, vel alius ad quẽ huiuſmodi literę portãtur rationabiliter habeat eos ſuſpectos. poteſt eos incarcerare. xix. aliàs xviij. di. c. in memoria. & mittẽdi erũt ad principẽ, vt de falſitate puniãtur extra de reſcr. in c. ij. in fi.

De adulterina moneta. Rub.

Adulterinam. Concor. C. de fal. mo. l. ij In cudẽte bene ſedet hæc pœna, ſed in accipiente, & vtente ſcienter, ſatis eſt grauis. & pro hoc facit. ff. e. l. j. §. pẽ. ¶ Dicitur autẽ adulterina quaſi ad alterius poteſtatem, ſcilicet, principis, ad quem pertinet monetæ cuſſio, de quo, diximus plenè in tit. quæ ſunt regalia. ¶ Et ſic adulterium dicitur

pleuerint. nam licet inſtrumēta quis adhibuerit ad faciendā falſam monetam, & iam facere cœperit, ſi tamen non in totum perfecerit ſibi parcitur pœnitenti vt ff. ad leg. Cor. de fal. qui falſam in princ.

ADDITIO. *Adde l. ſi quis. & ibi glo. & Cy. C. de fal. monet. & Bart. in dicta l. qui falſam, ff. de falſis, glo. & ibi Ioan. And. inc. quanto de iuriur. Et quid ſi aliquis cudit bagatinos, an puniatur lege de falſante monetam? vide per Alexan. de Imo. conſil. ciiij. incip. ſtatutum loquens in j. vol.* Superan.

Et not. quod dicit adulterinā, ſic C. de fal. mo. l. j. in princip. videlicet, quādo aliquis priuatus authoritate propria aureum, vel æreū nummū figurat, & inſculpit, & † *Aliàs, Idem.* figura ſiue forma imprimitur cudēdo & percutiendo materiā auri, vel æris: & ita fabricatur nūmus: quod eſt omnino priuatę perſonæ prohibitū. nam cū materia nūmi debeat eſſe publica forma percuſſa, vt ff. de contra. emp. l. j. circa prin. id eſt, habere imaginis effigiē, ſiue ſignū veteris principis, vel moderni. vt C. de ve. num. po. l. j. & l. fin. lib. xj. & ff. de aur. & arg. leg. Quintus. § ſi aurū ſolus † *Aliàs, Idem.* princeps, cuius ſolius ſignū imprimitur, primitus facit ſuam pecuniā cudi. vt C. de falſa mone. l. ij. & ideo priuatus taliter cudens pecuniam dicitur crimē maieſtatis committere, vt in eadem l. ij. quia contra honorem principis attentat, dum ſignum & imaginem eius vſurpat: arg. C. de bon. vacan. l. iij. ideóque adulterina dicitur, quando tranſit ad alium authorem, quàm principem: ſed & ideo dicitur adulterina, vt in ſum. ad leg. Iul. de adulte. circa princ. Si autem priuatus faceret verum aurum non ſignatum, id eſt, ipſam materiam puram & rudem, vt fortè ſecundum artem Alchimiæ, iſtud quidem non eſt illicitum: quia nihil prohibet arte vti aliquibus naturalibus cauſis, ad producendum naturales & veros effectus, ſicut dicit beatus Auguſt. in iij. de Trin. de his quæ arte dæmonum fiunt, & legitur hoc in ſecūda parte fratris Tho. vbi tractat de iuſtitia, in tract. de peccatis, quæ fiunt circa commutationes voluntarias in cap. ij. circa fi. Item not. quod de iure Long. ſtatuitur alia pœna in eum, qui falſam monetā fabricat videlicet, manus inciſio, vt in Long. ead. l. j. & ij.

[a] Vel ſcienter accipientibus pœnā capitis irrogamus, & eorum ſubſtantiam publicamus. Cōſentientes etiam hac pœna ferimus.

De raſione monetæ.

TITVL. LXIII.

Quicunque pecuniam auream, vel argenteam raſerit, vel quocunque modo minuerit, condemnetur ad mortem cum publicatione bonorum omnium. hoc dicit. Matthæus.

† REX ROGER.

QVi nummos [b] aureos, vel argenteos [c] raſerint, vel quocūque modo minuerint, tam perſonas eorum, quàm bona omnia publicamus.

De falſis inſtrumentis vtentibus.

TITVL. LXIIII.

Qui in iudicio, vel extra vtitur inſtrumento quod ignorat eſſe falſum, non tenetur pœna falſi, ſubaudi ſi deſiſtat ab vſu ipſius inſtrumēti, vt in l. ſi falſos. C. ad l. Cor. de fal. h. d. M.

† REX ROGER.

QVi falſo inſtrumento neſcius vtitur, falſi crimine non tenetur.

De falſitate cuiuslibet in teſtibus producendis.

TITVL. LXV.

Qui inſtruit teſtes ad deponendum falſum teſtimoniū condemnabitur pœna falſi. h. d. M.

† REX ROGER.

QVi [d] falſitatem aſtruxerit teſtibus, falſi [e] pœna coërcetur.

De celantibus teſtamenta.

TITVLVS LXVI.

Celator teſtamentorum publicorum, & delator falſi pœna tenetur. h. d. Lallus.

† REX ROGER.

TEſtamentorum publicorū delator, celator, prouiſor eadē pœna tenentur.

De paterno teſtamento deleto.

TITVLVS LXVII.

Si filij teſtamentum patris aboleuerint ad effectum, vt ei ſuccedant ab inteſtato, debent priuari hæreditate paterna. h. d. Matth.

† REX ROGERIVS.

SI quis patris teſtamētū aboleuerit, vt quaſi ab inteſtato ſuccedat, patris hęreditate priuetur.

De iudiciis.

TITVL. LXVIII.

Iudex in pœnis infligendis multū debet conſiderare qualitatem perſonæ, quia qualitas perſonæ interdum facit quod grauetur pœna interdum quod alleuietur. h. d. Matthæus.

† REX ROGER.

QValitas perſonæ grauat, & releuat pœnam falſi.

a *Vel ſcienter accipientibus.* Pari nanque pœna † *Aliàs, Idem.* tenetur ſcienter accipiēs falſam monetam, vt ff. ad leg. Cor. de fal. l. lege Cor. §. eadem.

ADDITIO. *Vide cap. Reg. incipien. Vt quæ charta clxv.* Cæſar.

De raſione mo. Rub. † *Aliàs, Idem.*

b QVi nummos *aureos.* Sic loquitur de nūmis, qui ſunt toti de auro & argento, vt patet ff. de cōtrah. empt. l. quid tamē.

c *Raſerint.* Dic vt ff. ad leg. Corneliam de fal. l. quicūque nummos. & l. ſeq. in princ. & C. de ve. nu. pot. l. fin. in fi. lib. xij.

ADDITIO. *Vide ad hanc conſti. c. regis Caroli, iam ſæpe. vbi plenè per me charta clxxxj. Et aliud char. clxv. & aliud chart. clxxxj.* Cæſar. † *Aliàs, Idem.*

De falſitate, &c. Rub.

d QVi falſitatē. *Coërcetur.* Vt ff. ad legem Cor. de fal. l. j. in princip. & §. j. & l. falſi pœna. † *Aliàs, Idem.*

e *Pœna coërcetur.* An autem amittat cauſam qui vtitur falſis teſtibus? Dic quod non, vt notat B. in Longobar. de teſtib. l. prima.

ADDITIO. *An talis de iure communi amittat cauſam in caſibus harum quatuor conſtitutionum? vide Paul. de Caſtro in l. prouidendum. C. de poſtul. vbi contra And. hic.* Cæſar.

ADDITIO *Vide ad teſtamentorum cauſam Gand. in tit. de fal. Ang. in tract. maleſi. in verbo, falſarie. & Vitalem in eius tract. cri. eo ſit. Azo. in eius ſumma lib. ix. C. & in deci. conſi. ſuprà alleg.* Cæſar.

De

ANDRAEAS

dicitur, quaſi ad alterius thorum acceſſio. ¶ Et quod dicit, cudentibus, ſcilicet, perfectè & integrè. Nam ſecus ſi pœniteat formare eam. ff. eo. l. qui falſam. ¶ Item ſecus ſi per Alchimiam fieret verum aurum, vt dicit frater Thomas, & hic in glo.

De ratione moneta. Rubrica.

QVi nummos. Concor. eo. l. quicunque nummos. & l. ſi ſic. & C. de ve. num. po. l. fin lib. xij. & ſemper punitur in perſona & bonis.

ADDITIO. *Vel argenteos raſerint. Adde l. quicunque ff. de falſ. & per Io. de Plat. in l. monetarios. C. de muril. egulis. lib. xj.*

De producentibus & vtentibus falſis inſtrumentis. Rub.

QVi falſo inſtrumento. Concor. eo. l. ſi falſos. ¶ Qui ergo producit inſtrumentum, & proteſtatur ſe nolle vti eod. l. ſi falſum appareat, non punitur, ſed non per hoc præſumetur falſum, niſi reuocaretur in dubium C. de fid. inſtrum. l. ſi aduerſarius. & in gloſſ. ibi, & ſic eſt intelligenda glo. dicta l. ſi falſos.

QVi falſo inſtrumento. Sed an hæc cōſtitutio, & ſimiles loquentes de inſtrumentis, locum habeant in actis? Et ſic falſificans acta, puniatur ſicut falſificans inſtrumentum? text. in l. fraudem. §. nec. ff. de iur. fiſci. facit quod non. nam ibi inter inſtrumenta, & acta ponitur copula: ergo videtur diuerſa. vt not. ff. de in & fac. igno. ſuper rub. Tamen de iure contrarium eſt dicendum, per text. in l. j. ff. de fid. inſtr. vbi text. ſignanter dicit, teſtimonia, id eſt, teſtium dicta, quæ conſtant eſſe de actis, dicuntur inſtrumenta, pro hoc facit l. geſta. C. de re iudic. vbi dicitur geſta, hoc eſt acta rediguntur in publica inſtrumēta. Pro hoc etiam facit: quia vſus loquendi (qui cōmunis eſt) omnem ſcripturam publicam appellat inſtrumentum, vt inſtrumen

DE YSERNIA.

ſtrumentum venditionis, donationis & his ſimilia. Et ad §. nec reſpondetur, quòd non eſt incongruum inter genus & ſpeciem poni copulam, prout ſolet, & not. in l. fina. §. dulcia. ff. de vino. trit. & oleo leg. & in l. quæſitum. §. pen. ff. de fund. inſtruct. in l. j. C. vt lite pend. Barth. de Capua.

In gloſſ. ſuper verbo, pronunciationis. Cui addo gloſſ. interlinearem in l. comparationes. C. de fide inſtrum. in gloſſ. iij. & eod titu. l. emancipationes. & quod habetur in l. is apud quem. C. de edend. Barth. de Capua.

De falſitate cuiuslibet in teſtibus producendis. Rubrica.

QVi falſitatem. Falſi pœna tenetur, qui teſtes inſtruxit vt falſum dicerent. ſic ff. eo. l. j. ¶ Sed qui vtitur falſis teſtibus, non perdit cauſam, vt hic in glo. Fallit in cauſa fiſci, quando aliter proferuntur acta. ff. de iure fiſc. l. in fraudem. §. neque. Idem.

De celantibus teſtamenta. Rubrica.

TEſtamentorum. Ponit aliud falſum, quando quis amouet teſtamentum, vel inſtrumentum publicum celat, delet. vel peruertit. ſic ff. eod. l. lege cornelia. §. j. & vlt. & l. Paulus. §. Paulus.

De paterno teſtamento. Rubrica.

SI quis patris aboleuerit. Non vt falſet, ſed vt in totum pereat, ad hoc vt ab inteſtato ſuccedat. Idcirco patris hæreditate priuatur. Punitur enim in quo deliquit. ſic ff. de his qui. vt indi. l. reſcriptum. & l. lege.

De iudiciis. Rubrica.

QValitas perſonæ. Sic ff. eodem. l. prima in fine. & hoc eſt generale, quia plus puniuntur in corpore ſerui, quàm liberi. ff. de incen

† De veneficiis.

TITVLVS LXXIX.

Qui ad alienandos animos, ſcilicet ad amorem vel odium, vel ad fatuitatem cauſandam mala medicamenta huiuſmodi dederit, aut venenum, vt moriatur, vel ſi aliquis habuerit penes ſe, vel in domo ſua venenum, vel illud vendiderit, pœna capitali feriatur, hoc dicit. Matthæus.

REX ROGERIVS.

MAla[a] & noxia medicamenta ad alienandos animos, ſeu [b] venena qui dederit, vendiderit, vel habuerit, capitali ſententia feriatur.

De correctione poculum amatorium porrigentium.

TITVL. LXXX.

Non erit impunitus qui poculũ amatorium, vel quodlibet cibum noxium inſtruxerit, etiam ſi neminem læſerit, hoc dicit. Matthæus.

† REX ROGERIVS.

POculum[c] amatorium vel quemlibet cibum nociuũ, ſi quis inſtruxerit etiam ſi neminẽ læſerit, impunis non erit.

De pœna emptoris.

TITVL. LXXXI.

Iſta conſtitutio eſt declaratoria conſtitutionis præcedentis, quæ incipit, mala noxia, vbi fuit dictum, quod non licet mala medicamenta vendere. Hic dicitur, quòd ſub eadem pœna non licet mala medicamenta emere, hoc dicit. Matt.

IMPER. FEDER.

EAdem pœna ferire debet emptorem.

De vendentibus venenum.

TITVLVS LXXXII.

Qui toxicum vel malum venenum habuerit ad nocendum, vel vendiderit, in furca ſuſpendi debet, ita vt in illa moriatur. Et qui cum taxo, vel alijs herbis piſces in mari, vel in flumine exeuntes in ipſis aquis infecerit per annum cum ferris operibus publicis deputetur. Et eſt ratio quia corrumpuntur aquæ, & piſces redduntur infecti, & homines comedentes ipſos piſces infirmantur, & beſtiæ quæ bibunt de ipſis aquis nociuæ redduntur, hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

QVicunque[d] toxicum, aut malum venenum, quod ad confectionem vtile, vel neceſſarium non ſit, habuerit, vel vendiderit, ſuſpẽdatur. Taxum etiam, vel herbas huiuſmodi, de quibus piſces mortificãtur, aut moriũtur à piſcatoribus in aquis [e] proiici vetamus, propter quod etenim & ipſi piſces redduntur infecti, & aquæ, de quibus homines & beſtiæ interdum ſępius potum aſſumunt, nociuæ redduntur. Quod qui fecerit, per annum cum ferris operibus publicis deputetur.

De poculis amatoriis.

TITVLVS LXXXIII.

Porrigentes amatoria pocula vel alios quoſlibet cibos noxios illicita vel exorciſmata aſtruentes, ſi hi cui talia ſunt porrecta, vitam vel ſenſum proinde amittat, mortis periculum ſubeant, ſi verò in nullo læditur, ſtet per annum in carcere bonis ſuis omnibus publicatis, hoc dicit. Lallus de Thuſcia.

IMPER. FEDERIC.

AMatoria pocula porrigentes, vel cibos quoſlibet noxios, illicita vel exorciſmata aſtruẽtes, tali decernimus pœna cõſtringi. Vt ſi hi, quibus talia ſunt porrecta, vitam proinde, vel ſenſum amittant, mortis periculo ſubiici volumus talia perpetrantes. Si verò qui prædicta ſuſceperint in nullo lædantur, tunc committentium voluntates inultas non volumus remanere: ſed publicatis bonis ipſorum omnibus, carcerali per annũ cuſtodię ipſos decernimus mancipari. Et quanquã veritatem, & rerum naturam intuentibus videri poſſit hoc friuolũ & (vt propriè loquamur) fabuloſum, quod per cibos, aut potus, ad amores, vel odia, mẽtes hominum moueantur, niſi quatenus recipientes læſa ſuſpitio hoc inducat: Ipſorum tamen non præſumptionem temerariam, qua ſaltem nocere deſiderant: Etſi nocere non poſſint, relinquere nolumus impunitã.

† *Aliàs de malis venenis, & veneficijs.*

De veneficijs. Rubrica.

a *Mala & noxia. Ad alienandos.* Si quidẽ hæc vir vxori vel vxor viro dederit, tale crimen vtpote publicum indicatur, vt in authẽ. vt cũ de appellatione cognoſcitur. & hoc quidem verſic. ſi contigerit autem, &c.

b *Venena.*

ADDITIO. *Adde l. ij ff. de ſicarijs. & cap. homicidas. & ibi Io. de Fan. xxxiij. q. v. & quid de venenãte fontẽ, vel puteum vide per Angelum in l. j. in fine. §. ſi iniuria. ff. de exercito.* Superantius.

Atrocius eſt namque veneno extinguere, quã gladio occidere, vt C. de ven. & mal. l. j. & accedit. ff. de ſicariis l. j.

† *Aliàs, Idem.*

De correctione poculum amatorium porrigentium.

c *Poculum amatorium.* Concord. ff. de pœ. ſi quis ex metallo. §. ſi quis abortionis. & facit. ff. ad l. Corneliam de ſicariis. l. iij. §. ſed & id. & C. de maleficis & mathematicis. l. cum eorum. in princip. vbi dicit, aut animos pudicos ad libidines deſtrinxiſſe detegẽtur. &c. Et dic de pœna vt infra eo l. amatoria.

De vendentibus venenum. Rub.

d *Quicunque.* Ideo dicit malum venenũ, quia quandoque inuenitur bonum venenum, quãdoque malum, vt ff. de verbo. ſigni. l. qui venenũ. ſicut inuenitur bonus dolus, & dolus malus, vt ff. de dolo. l. j. ¶ Quandoque inuenitur etiam perſuaſio bona & mala, vt ff. de ſer. corrupt. l. j. ¶ Quandoque inuenitur conſpiratio bona & mala, vt C. de profeſſoribus & medicis. l. magiſtros. & in authen. vt cum de app. cogn. §. ſi quis de prædictis parentibus otth. ¶ Quandoque inuenitur felix culpa, vt in eccleſiaſtico. O felix culpa, quæ talem & tãtum &c. ¶ Quandoque inuenitur peruerſa doctrina & aliquando bona, ſicut Euangelica & Apoſtolorum, vt C. de ſum. tri. l. j. & in Epiſto. reddentes, & in epiſtol. liquet ergo. &c. Et quandoque inuenitur concupiſcentia ſtudioſa, iuſta, & laudabilis, vt in authenti. quibus modis, naturales efficiũtur legitimi. §. ſi quis. colla. vj & concupiſcentia peccatrix, vt in cod. titul. quibus modis naturales effici. ad finem.

† *Aliàs, Idem.*

e *Proiici vetamus.* Arg. ad hoc. ff. ad legẽ Cor. l. iij. §. ſenatus.

† *Aliàs, Idem.*

ADDITIO. *Adde Quicunque ad hanc conſtitutionẽ vide Capolã. in conſil. v. & in conſilio lxxj.* Cæſar.

ANDRAEAS

de incendio, ruina naufragio l. Pedius. §. penul. & in ciuili ex qualitate perſonarum actio formatur, & condemnatio moderatur. ff. de negotiis geſtis l. Pomponius. la ſecunda. de actione & obligatione. l. fin. in fine.

De veneficijs. Rubrica.

M*Ala & noxia medicamenta.* Concord. cum iſta conſtitutio ff. ad legem Corneliam de ſicar. l. iij. in princip.

De correctione poculum amatorium porrigentium. Rubrica.

P*Oculum amatorium.* Impunis non erit, quia puniuntur humiles & ſerui in metallum, honeſtiores relegantur in inſulam, amiſſa parte bonorum. ff. de pœnis. l. ſi quis. §. qui abortionis. ¶ Et dicitur amatorium, quia eſt amarum ab amaritudine. Vel dicitur ab amo, amas, ſicut mulieres malæ quæ propter luxuriam infatuantur. ff. de ædil. edic. l. j. § pen.

De pœna emptoris. Rubrica.

E*Adem pœna.* Venditor & emptor huius noxij medicamenti debent capite puniri, vt ſupra eadem l. j. tantum de venditore dixit.

De vendentibus venenum. Rubrica.

Quicunque

DE YSERNIA.

Q*Vicunque.* Plus enim eſt hominem veneno extinguere, quàm occidere gladio. C. de maleficis & mathematicis. l. prima, facit ff. de ſicariis. iij. §. alio. Non ergo eſt licitum proiicere Taxum, vel herbas mortiferas in flumine, cauſa piſcandi, quia piſces inficiuntur, inde etiam & homines bibentes de aqua illa. Sicut nec pinguentarius, nec confictionarius, debet tenere cicutam, Salamandram, aut Mandragoram, dicto § alio.

De poculis amatorijs. Rubrica.

A*Matoria pocula.* Sumitur diſtinctio huius conſtitutionis ex dicto § qui abortionis, in vno tamen aggrauat pœnam.

Exorciſmata. Ponitur pro incantatione, ſeu impetratione, aliàs improperatione. ff. de va. & ext. cog. l. j § medicos.

Et quamquam veritatem. Vtinam hoc eſſet verum. Sed videmus etiam eos, qui ſuſpitionem læſam non habent moueri in animo ad odium, vel amorem, ſicut qui certa phantaſia vagantur, & quaſi dæmones dant reſponſa, dicta lege prima. §. finali. ff. de ædil. edic. nam dæmones habent poteſtatem ſupra phantaſiam hominis imprimere, eãmque alienare, vt videatur beſtia, ſeu beſtiale animal, cum non ſit, ſecundum Auguſt. xviij. de ciuitate Dei.

De

De adul terii.&c. Rub.
a Legũ aſperitate. Sed ipſam ſcilicet vitium.

De adulteriis & lenocinijs.

TITVLVS LXXXIIII.

Adultera non puniuntur gladio, vt olim, ſed bona confiſcantur, ſi non habeant filios ex eo matrimonio, vel alio, aut viro tradenda eſt vitæ periculo nullatenus ſæuituro, ſed proſecuturo ſolum ad naſi detruncationem, vltra non licet ſæuire neque viro neque patri, & ſi vir nolit vindictam, ut delictum non remaneat impunitum, eſt publicè flagellanda. hoc dicit. Matthæus.

† Aliàs, Idem.

IMPERATOR FEDERICVS.

Legum[a] aſperitate lenita, non vt olim cõtra adulteros, & aliorum coniuges accedentes, gladio eſt agendum. Sed rerum ad eos pertinentium confiſcatio inducetur, ſi filios legitimos ex eo matrimonio violato, vel alio nõ habuerint. Periniquum eſt enim eos ſucceſsione fraudari, qui nati ſunt eo tẽpore, quo huius thori lex legaliter ſeruabatur. At † viro tradenda eſt mulier nullatenus vitæ periculo ſæuituro: Sed vltionem thori violati naſi truncationis, quod ſæuius & atrocius inducitur, proſequatur. Vltra enim neque viro, nec parentibus ſæuire licebit. Quod ſi vir eius in eam vindictam dare noluerit, nos huiuſmodi maleficium non ſinemus inultum, ſed ipſam præcipimus publicè flagellandam.

† Aliàs, gat.

De pœna adulterij.

TITVLVS LXXXV.

Si maritus permittit vxorem ſuam cum ganeis laſciuire, non poterit ipſam in iudicio accuſare de adulterio: quia videtur conſentire adulterio, hoc dicit. Matthæus.

REX ROGERIVS.

Qvi coram ſpectante, vel alio permittit cũ ganeis ſuam coniugẽ laſciuire, non facilè poterit eã in iudicio accuſare, viã quippè mœchãdi aperit, qui cũ poſsit prohibere conſentit.

De prohibita quæſtione fœminæ.

Si maritus habet vxorem ſuam ſuſpectam de adulterio, & eam retinet, non ex hoc poteſt de lenocinio condemnari. ſed ſi patenter conſtat virum tenere vxorem ad turpe lucrum, maritus efficitur infamis. h.d. Matth.

REX ROGERIVS.

Qvamuis vxorem ſuam ſuſpectam quis habeat, ſi tamen ei fidem adhibeat, eum lenocinij non damnamus. quis enim alieni thori iure inquietet quietem? Quòd ſi patenter deprehenderimus quempiam habere vxorem quæſtuoſam, digna noſtris temporibus mox ſequatur pœnæ vindicta. Eum quoque pœnæ infamiæ condemnamus.

De ſummota conuerſatione inter bona fœminæ quæſtuoſæ.

TITVLVS LXXXVI.

Hac conſtitutio expreſſe prohibet, meretrices habitare in conuicinio, vbi habitant honeſtæ mulieres, & prohibet ne eis fiat violentia. h.d. Matth.

Si

ANDRAEAS

De adulteriis & lenociniis. Rubrica.

Legum aſperitate. Aliàs eſt, Legum aſperitatem lenientes. non vt olim, &c. gladio agendum. Aliqui habent in litera, fore decernimus: & tota hæc conſtitutio loquitur in adultera tantùm, ſecundum vnum intellectum. ¶ Vnde quod ſequitur, aut viro tradenda eſt, &c. ſcilicet ad puniendum eam, vt viro ſeruiat vſque ad mortem, & vitæ periculum. Nam in muliere adultera non eſt pœna mortis, ſed naſi truncatio: aliàs eſt in litera, truncanda eſt mulier, nullatenus periculum vitæ incurſura. ¶ In adultero non mutatur pœna, quæ eſt C. eod. l. quamuis. in fine. Nec etiam iure Canonico immutatur pœna contra adulterum, quæ eſt capitis: extrà de procurator. cap. tuæ. Inſtitut. de public. iudic. §. ſed & lex. ¶ Dicit ergo gloſſa, quòd adulteri non puniuntur, ſicut puniebantur olim, ſcilicet, gladio, & ſubaudi, id eſt, adhuc ipſi adulteri puniuntur gladio. & in hoc lenitur legum aſperitas: quia etiam mulieres adulteræ gladio puniebantur. C. eod. caſtitatem. & l. quamuis. Sed puniuntur adulteræ pœna confiſcationis bonorum, ſi liberos non habuerint, &c. Sed certè pœna capitis, quæ gladij erat, in adultera eſt lenita etiam iure Romano Iuſti. quia verberatur, & detruditur in monaſterium, vt in authentica, ſed hodie. quæ eſt poſita in dicta l. quamuis. ¶ Vnde dic, cùm dicitur hic, legum aſperitas eſt lenita. ſcilicet, etiam per leges ciuiles. quantum ad pœnam capitis. Adhuc dicit hæc lex, quòd non verberabitur adultera. ſed perdet bona, ſi liberos, &c. ¶ Vtrum verò detrudetur hodie in monaſterium? videtur quòd non, eò quòd tantùm confiſcationis pœnam inflixit. Verius videtur, vt detruſio in monaſterium non ſit ſublata: quia non intelligitur correctio niſi vbi lex expreſſim dicit, vt in authen. quib. mod. natur. effic. ſui. §. tribus. Voluit ergo mitigare confiſcationem hanc, quando liberos habet: & non eſt nouum per hanc conſtitutionem. Aliud eſt per illam auth. ſed hodie. Item innouat corporalem pœnam infligendam adulteræ, & in hac durius: quia per auth. ſed hodie. verberabatur: per hanc patitur naſi truncationem adulterio probato: non tamen traditur mulier punienda viro, qui ſæuiret in eam, niſi quando in actu adulterij inuenit eam, quo caſu vtrunque, ſcilicet, vxorem & adulterum poteſt occidere, in l. ſi maritus. mulier ergo corporaliter punitur in naſo. Adulter, qui ad alterius thorum accedit, & violat, capite plectitur: quia in eo non innouatur. ¶ Sed quare durius adulter, quàm adultera, etiam iure ciuili, per auth. ſed hodie. punitur? ratio poteſt eſſe ſexus fragilitas: & quia plus delinquit regulariter maſculus, quàm fœmina, ſolicitando coniugem alterius, vt poteſt colligi C. de raptu virg. in l. j. ¶ Lege Moſaica lapidabatur mulier adultera, ſed non maſculus adulter. xxxviij. q. v. cap hæc imago. ¶ Et no. hic, quòd habetur diuerſa litera: nam libri quidam habent, contra adulteros ad aliorum coniuges accedentes: & infrà ad eas. Hæc non eſt bona litera, quòd mulier ad vxorem alterius, fœmina in fœminam non agit. Sed ſi eſſet adulter ad aliorum coniuges accedens: & infrà rerum ad eos: eſſet plana: quamuis raro mulier vadat ad virum, immò communiter

DE YSERNIA.

niter vir ad mulierem accedit. & mulier raro rapit virum. C. de rap. virg. l. j. de epiſco. & cler. l. raptores. Item ſi exponetur ad aliorum. id eſt, aliarũ, eſſet ſimiliter plana, vt ſupra, dicitur quaſi maſculinus ſexus concipiat fœmininum, cum dico, ſeruos, intelligitur ſeruas, mulos, intelligitur mulas. ff. de leg. iij. l. qui duos mulos. de pact. tres fratres ¶ Alij etiam habent adulteros. & infra ſi rerum ad eos, ſecundum hoc corriguntur etiam iura antiqua in adultero pœnam capitis inducentia. ¶ Et in hoc erit lenita aſperitas legum. ¶ Ex hac tamen litera primum reſultat abſurdum, vt adulter non habens filios puniatur in bonis tantum, ſed ſi filios haberet, non perdit bona & capite punitur. nam cum in habente filios non expreſſit pœnam quæ abroget antiquæ, ſtabitur ei, quod non eſt mutatum. C. de teſta. l. ſancimus. & de appel. præcipimus. Nec poſſet hic ſubaudiri, maximè, ſi filios non habuerint, quia ſequitur. periniquum eſt, &c. Item litera non patitur hunc intellectum, quia dicit, ſi filios legitimos non habuerint ex illo matrimonio violato, non videtur velle haberi filios ex illo matrimonio polluta per adulterium, quia dicit, ex eo. Si dicatur quòd loquitur de matrimonio adulteri cum ſua vxore, quod violatum dici poteſt per pollutionem viri cum vxore alterius, licet thorus eius non ſit violatus, ſcilicet, vxoris adulteri violatus quidem eſt, ſed non poteſt conqueri de violato vxor adulteri. C. eodem l. j. nam ſi adulter haberet filios ex vxore præmortua, & nunc accedit ad vxorem alterius, non poſſet dici, quod violaret ſuum matrimonium, quod non habet, non ergo poteſt intelligi de adultero hæc litera. ¶ Sed rerum ad eos, &c. quia de matrimonio, quod violat accedendo ad vxorem alterius, nunquam poſſet filios legitimos habere, imò ſpurij eſſent, intelligendo eos, id eſt, eas de adultera, ſicut eſt in liberis, qui habentur ad eas proprie. quia ipſa de illo matrimonio, quod violat ſuo, ſcilicet, & mariti ſui poſſet, de marito filios habere legitimos. vnde ſecurius videtur totam hanc cõſtitutionem in adultera loqui, & in adultero nihil innouari.

Quod ſi vir. Not. quod punitur etiam ſi maritus ſibi parcat. quia eſt de caſibus, vbi proceditur ex officio ſine accuſatore. ff. eod. l. ij. §. ſi publico.

De pœna adulterij. Rubrica.

Qvi coram ſe. Non permittitur viro accuſare vxorem, quando permittit eam cum ganeis laſciuire. aliàs, luxuriari.

Viam quippè. Sic ergo ſero accuſat mores, quos, vxorem ducendo, probauit. ff. eod. l. ſi vxori. §. ſi in fine.

De prohibita quæſtione fœminæ. Rubrica.

Qvamuis vxorem. De ſuſpitione, quod vxor ſit mala, maritus patiens non damnatur ſeu punitur. Et eſt regula, quòd ex ſuſpitionibus nemo damnetur. ff. de pœn. l. abſentem. de minoribus. l. iij. §. Scio. ſecus ſi deprehendiſſet vxorem patenter, aliàs, latenter, vel pro quæſtu fecerit eam malam, quia punietur de lenocinio, & eſt infamis. ff. eodem l. j. §. lenocinij. & de minoribus. l. auxilium. § finali.

De

†REX ROGERIVS.

QVæ [a] paſsim venalem formam exhibuit, & vulgò proſtitutam ſe præbuit, huius criminis accuſationem amouit. Violentiam tamen ei ingeri prohibemus. Et inter boni teſtimonij fœminas eius* [b] habitationem vetamus.

De repudiis concedendis.

TITVL. LXXXVII.

In caſibus, in quibus de iure repudium eſt permiſſum, non poteſt coniunx compelli ad retinendum coniugẽ, nec poteſt coniunx violentari, vt non fiat repudium h.d. Matthæus.

†REX ROGER.

REpudium in hac accuſatione ſemper eſt permittendũ, neque violẽtia, ſeu detentio adhibenda.

De lenis.

TITVL. LXXXVIII.

REX ROGER.

LEnas ſolicitantes alienam, ſcilicet, caſtitatẽ, genus criminis peſsimum, Tanquam ipſas adulteras puniendas eſſe, præſenti lege ſancimus.

De matribus ſuas filias exponentibus.

TITVLVS LXXXIX.

Satis inhumanum & crudele eſt hoc peccatũ, cum mater filiam virginem, precio mediante, alteri tradidit ad ipſam ſtuprandam, & fornicandam. Et ideo debet puniri conſtitutio de dicto peccato pœna truncationis naſi, ſi autem ipſam non vendidit, ſed conſentit, quòd filia ſua carnem ſuam proſtituerit, tunc mater extraordinariè debet puniri h.d. Matth.

†REX ROGER.

MAtres, virgines filias proſtituentes, & maritalia fœdera fugiẽtes, Vt lenas ipſas proſequimur. Et naſus eis ſimiliter abſcindatur, Caſtitatẽ enim ſuorum viſcerum vendere inhumanũ eſt, & crudele. Quod ſi filia ſeipſam proſtituerit, mater verò ſolummodo conſentit iudicis arbitrio relinquatur.

De pœna vxoris in adulterio deprehenſæ.

TITVLVS XC.

Si in ipſo actu adulterij maritus reperit vxorem cum adultero, ambos, ſine mora protracta, poteſt impunè occidere h.d. Matth.

†REX ROGER.

SI [c] maritus vxorem in ipſo actu adulterij deprehenderit, tam adulterum, quàm vxorem occidere licebit, nulla tamẽ mora protracta.

De pœna mariti vbi adulter aufugit.

TITVL. XCI.

Si maritus vxorem repertam in adulterio detinuit, & adulterũ liberè dimiſit, ipſe maritus pœna lenocinij punitur, ſed ſi adulter ſine culpa mariti euaſit fugiendo, tunc maritus in nullo punitur h.d. Matthæus.

†REX ROGERIVS.

MAritum [d] lenocinij pœna coërceret, qui vxorẽ in adulterio deprehenſam retinuit adul-

† Aliàs, Idem.

De ſummota, &c. Rub. a *QVæ paſsim.* Violentiã, non enim debet mulier inuita ad luxuriam induci vt in auth. de lenoni. §. mulieres itaque. Videtur tamen contra. ff. de fur. l. verum eſt.

b *Habitationem.* Et maximè circa ſacratiſſima loca, & venerabiles domos.

* ADDITIO. *Habitationem Neapoli ſunt capitula etiã contra ſtudentes, vel non habentes fœminas, & vxores, quòd poſſint per vicinos vxoratos honeſtos expelli, & etiã de contentu hic.* Cæſar.

† Aliàs, Idem.

Debẽt ergo huiuſmodi meretrices, & lenones morari in vltimis partibus ciuitatis, imò & extra ciuitatem: quia ſunt peſtiferæ & cõmunes vaſtatores caſtitatis vt hic probatur in auth. de leno. in princ. & §. j. & §. ſed & ipſos.

De pœna vxoris. Rubr.

c *SI maritus.* ADDITIO. *Adde tex. in c. admonere tecũ lachrymis xxxiij. q. ij.* Superantius.

Et an interficiens vxorẽ adulterã vir ute iſtius conſtitutionis ſit tutus in terris imperij in foro ſeculari, cum talis permiſſio ſit nutritiua peccati ſecundũ gl. in c. cũ inter hæc xxiij. q. ij. Pro iſta tamen conſtitutione vide Fely. in c. eccleſia Sanctæ Mariæ. de cõſt. col. xv. verſi. itẽ poſſet, vbi pulchrè, & ibi an peccet occidens. & an liceat conuocare amicos ad hoc dicam aliàs.

Corrigit ius Romanũ, ſcilicet quod maritus non poteſt occidere hominẽ in adulterio deprehẽſum, ſed tãtũ turpẽ, & vilẽ & in domo ſua tantũ: nõ etiã ſoceri nec etiam poteſt vxorẽ deprehẽſam in adulterio occidere: ſed ſi occidas, ignoſcatur ei quantũ ad pœnã legis Corneliæ de ſicariis, & mitius puniatur, patri verò habenti filiam in poteſtate permittitur occidere, tam in domo ſua, quã generi ſui omnem adulterũ, & filiã, dummodo ſimul in vno impetu vtrũq; occidat, vt pater hoc ff. de adul. patri. cũ v. ll. ſe. & l. nihil. & l. ſi adulteriũ. §. Imperatores & ad. l. Corn. de ſica. l. j. ad fi. & ad ſe cõ. Syllania. l. ſi quis in grani. §. ſi maritus tamẽ. & quod me cauſa, nec timorẽ. §. pœna. & C. de adul. Gracchus. Sed per cõſt. permittitur marito occidere vtrunque, videlicet, vxorẽ & adulterũ, dico omnẽ, quicũq; ſit: & cuiuſcunque conditionis, & in omni loco, nec enim diſtinguit in perſonis vel loco vnde nec nos diſtinguere debemus, vt ff. de offic. præſi. l. iij. in fi & de pu. l. de precio. dummodo occidat incõtinenti ambos, & in ipſo actu adulterij deprehenſos, vt hic dicit, & in Lomb. de adul. ſi quis cum vxore ſua. Et qualiter ſit intelligendum quòd ambos nulla mora protracta occidat, & quod in ipſo actu adulterij deprehenderit eos, quod dic, vt ff. de adulteriis. l. quod ait lex, in princip. & in fin. & l. nihil.

† Aliàs, Idem.

† Aliàs, Idem.

De pœnã mariti vbi adulter aufugit. Rub.

M*Aritum lenocinij.* Concord. iuri Romano, vt ff. de adulte. l. mariti.

ANDRAEAS

De ſummota conuerſatione inter bonas fœminæ quæſtu ſe. Rubr.

Q*Væ paſsim.* Meretrix non debet puniri de luxuria corporis ſui, etiam ſi ſit nupta C. eo. l. quę adulterium in fi. Sed innupta erit pœna ad accuſationem alterius, non mariti retinentis eam. vt no. ff. eo. l. ſi vxor. §. j. de rit. nup. l. ſi ſtuprum. Non tamen meretrix debet violenter cognoſci, quia violentus capite punitur, ſuprà de vio. meralla l. j. licet de iure ciuili aliter videatur ff. de fur. l. verum. Sed dic vt diximus in d. l. j. Item meretrix vetatur habitare inter bonas fœminas, ſic ſuprà de me. l. ſæpè, & in auth. de len. in princ. & §. j. & §. ſed & ipſos.

De repudijs concedendis. Rubrica.

R*Epudium.* De iure ciuili ſeparatur totaliter à tali repudio. C. de repu. l. conſenſu. circa princ. ¶ Iure cano. fit ſeparatio quantum ad thorum tantum, extra de procu. c. tux. nec debet compelli violenter detinere adulteram, vt hic in litera.

De matribus ſuas filias exponentibus. Rubrica.

M*Atres.* Truncatur naſus matri filiam exponenti venalem. Sed ſi mater ſolum conſentit, erit pœna arbitraria in matre, ex quo non ponit certam pœnam. ff. de pœn. l. hodie. maximè ſi non habeat vnde nutriat eam infrà eo l. maritus.

M*Atres virgines* Qualiter puniatur mater proſtituens filiam, vel dominus ancillam, dic vt no. C. de ſpectacu. ſceni. l. lenones lib. xj. Barthol de Capua.

Vt liceat marito vxorem adulteram in actu interficere. Rub.

S*I maritus.* Iure Romano eſt aliter, vt in glo. permittitur: ergo viro

DE YSERNIA.

ro occidere vtrunque, non ex interuallo quicunque ſit adulter, & cuiuſcunque conditionis ſit. ff eo. l. quod ait lex in princ. & in fi. & l. nihil. videlicet, in ipſo actu, vel non diuertendo ad alia extranea.

ADDITIO. *Adde gl. in l. ab hoſtibus. §. j. ff ſolu. mat dubitatur tamen de dote, an maritus eo caſu lucretur eam? vide in l. conſenſu. C. de rep.*

Si vero non comprehendit, ſed in iudicio probatum eſt datur marito vindicta, vt incidat ei naſum, vt ſupra tit. j. l. j. ff. de ritu nupt. l. palam. §. adulterio.

S*I maritus vxorem.* Sed an ſit licitum filio adulterum occidere matris ſuæ? gloſſ. in l. quod ait ff. eo. quærit, & non ſoluit & videtur quòd non per l. pater. & ſequentem. ff. eo. & in hoc reſidet Cyn. in l. Gracchus. C. eodem. Sed quæritur an ſit licitum occidere vnum iudicem repertum cum vxore in adulterio iuxta hanc conſtitutionem? iſta eſt quæſtio domini Bart. qui dixit, quòd communiter tenetur quòd non: quia magiſtratus non poteſt accuſari iure mariti, vt in l. ſi maritus, in prin. ff eo. & l. hos accuſare. ff. de accu. ipſe autẽ dicit contrarium, quia accuſatio eſſet tempore peritura, vt in d. l. hos accuſare. Modo ad propoſitum, cum ius occidendi ſit tempore periturum, vt hic. ergo ſi poteſt accuſari magiſtratus, ſicut tempore peritura accuſatio vt dictum eſt, ita poteſt interfici, & hodie per hanc conſti. non attenditur, ſi ſit perſona accuſans vilis, vel non. Iudex Blaſius de Nuccone.

De pœna viri lenonis vxoris. Rubrica.

M*Aritum.* Vnum de capitulis legis Iul. de adulter. eſt punire maritum detinentem vxorem deprehenſam in adul. l. auxilium.

De adulteriis coërcendis. Rubrica.

a *Maieſtati In curia Eccleſia.* Hoc etiã eſt per authen. ſtatuimus.

b *De perſonis.* Sic ſ. de of. mag. Iuſt. conſt. pen.

De le

tetúmque dimiſit; niſi fortè ſine ſua culpa aufugit.

De adulteriis coërcendis, aliàs, de priuilegiis Eccleſiarum.

TITVL. XCII.

Ea quæ ſunt iudicanda per Eccleſiam, non decet quòd iudicentur per iudices ſeculares: ſed cauſa adulterij iudicanda eſt iudicio Eccleſiæ: ergo non per Iuſtitiarios, & Baiulos, niſi adulterium ſit factum per violentiam, & ſic per inſultum, tunc iudex laicus cognoſcat & puniat violentiam & inſultum: & mandat officialibus regis, vt præſtent auxilium prælatis in eorum iuriſdictione exercenda. h. d. Matthæus.

†Aliàs, Rex Gulielmus.

†IMPER. FRIDER.

MAieſtati [d] noſtræ quorundam prælatorum querimonia patefecit. Quòd eccleſiæ ſuæ à Iuſtitiariis, Camerariis, & Baiulis Regni noſtri priuantur, & minuuntur iure ſuo, videlicet, de adulteriis, quę non permittunt iudicari, & corrigi in curia Eccleſię, ſicut debet: & [b] de perſonis clericorum, quæ ab eis, vt laici iudicantur, & incarcerantur. quod ſi verũ eſt, nobis diſplicet, & graue videtur. Nõ enim decet, neq; volum[us], vt ea quę ab Eccleſia iudicari & coërceri debẽt, ab eis puniantur & iudicentur, aut corrigantur. Quare mandamus, & præcipimus firmiter, vt ammodò de adulteriis iudicãdis Iuſtitiarij, Camerarij, & Baiuli nõ ſe intromittãt. Sed & ſi quis de parochia alicuius eccleſiæ de adulterio accuſatus, vel deprehenſus fuerit ad iudicium ipſius eccleſiæ, in quo ipſa adulteria iudicari debẽt, conſiſtat, & à curia ipſius Eccleſiæ iudicetur, & corrigatur. Excepto ſi per violẽtiam adulterium cõmittatur: quod ſi acciderit, iudicetur ab Eccleſia de adulterio, quod ſpectat ad iudicium Eccleſiæ. Et hoc, quod ſpectat ad iudicium ſeculare, videlicet, de inſultu & violentia in noſtra

ANDRAEAS DE YSERNIA.

lium. in fine vel ſi dimittat adulterum: ſecus ſi ſine culpa ſua fugiſſet, niſi perſequendo apprehenderit fugientem. l. ait. in fine. maior tamen cuſtodia requiritur in eo, qui ex ſuo officio cuſtodire tenetur. ff. de cuſtod. reorum l. fin.

M*Aritum lenocinij.* No. quòd præſumitur vir leno, qui ex adulterio vxoris ſuæ non indignatur: ex quo cum adultero pacticat, vt in l. marito lenocinium. in principio. ff. de adulteriis. Bartholomæus de Capua.

De priuilegiis Eccleſiarum. Rubrica.

M*Aieſtati noſtræ.* Remittit ad iudicium Eccleſiæ adulteros, quia eccleſia cognoſcit, & nihilominus iudex ſecularis ſecundum tenorem illius cap. tuæ. extrà de procuratoribus. nam de inſultu & violentia in adulterio commiſſis punit iudex ſecularis, vt in fine. ¶ Item mandat officialibus, vt dent auxilium prælatis in puniendis adulteris: quia poteſtas ſpiritualis indiget auxilio temporali: & econtrà. x. diſtinctio. quoniam. & extrà de officio iudicis ordin. cap. primo.

M*Aieſtati noſtræ.* Quid de concubinis clericorum, an erit iudicium temporale, vel prælati? videtur quòd non temporale: cùm enim matrimonium ſit legitima viri & vxoris coniunctio: Inſtitut. de patria poteſtate. in principio. Et vxor ſequitur forum viri. l. cùm quædam. ff. de iuriſdictio. omnium iudic. & l. Imper. ad municipales. ſed ſi eſt coniunctio illegitima, eſt ſecus: vt ff. ad municipal. l. de iure. §. fina. quia enim coniunctio clerici & concubinæ eſt minus legitima, atque prohibita. lxxiiij. aliàs. lxj. diſtinctione. ſicut alterius vxor ratione delicti concubina non efficitur de foro prælat. vij. q. iij. cap. placuit. l. multa. vbi de crimi. agi oport. C. & ſunt expreſsè in iure. iij. q. j. cap. ſi quis ſacerdos. licet ibi non aperiatur quòd illa coërcio & prohibitio fiat per prælatum, ſed ſanè intelligendo, ſic eſt intelligendum, quia eſt de familia clerici: vt notatur xxx. quæſt. ij cap. omnes, &c. ergo eſt de foro prælati, qui eſt iudex clerici. liiij. diſtinct. c. iudicantium & xxij. q. ij. cap. eccleſiam. & de epiſ. & cler. l. j. ¶ Concubina enim clerici efficitur ſeruitrix eccleſiæ, & venditur per eccleſiam. lj. diſtinct. cap. quidem. quod intelligit Ioannes, ſi aliàs erat ancilla: vt notatur in d. c. cos. xxx. q. ij. Videtur rationabiliter dicendum, quòd iudicium fœminarum, ſeu concubinarum clericorum pertinet ad eccleſiam, ſeu prælatum per rationes prædictas, maximè per conſtitutionem iſtam, in Regno Siciliæ, quæ concordari videtur cum iure canonico, vt extrà de officio ordin. cap. ij. Sed derogat tamen iuri Romano, quòd ſtatuit iudicem eccleſiaſticum cum ſeculari debere cognoſcere de crimine canonico, quod obiicitur laico, vt in authen. de mand. princip. collatione tertia. hoc autem crimen adulterij eſt, vt notatur in dicto cap. ij. de officio ordin. in gloſſa, quæ incipit, canones. ¶ Attende quòd idem eſt dicere crimen canonicum, & eccleſiaſticum, vt notatur in §. at ſi clerici. de mandat. princip. & in authen. vt cler. apud epiſcop. eadem collat. ſi verò eccleſiaſticum, ergo derogatur per iſtam conſtitutionem iuri Romano: quia de crimine adulterij, de quo cognoſcit ſimul eccleſiaſticus & ſecularis, vt dictum eſt, cognoſcit tantùm eccleſia, per dictam conſtitutionem. Si tamen iudex eccleſiaſticus non ſufficit, tunc itur ad iudicem ſecularem, vt expreſsè dicitur xxxij. diſtinct. nos & quod ibi notatur, vt vbi deficit poteſtas eccleſiaſtica, ſuppleat ſecularis. xxvj. quæſt. v. principes ſeculi & adminiſtratores. ¶ Non obſtat obiectum, quòd vbi coniunctio eſt legitima, vxor ſequitur forum viri: caſſatur nanque hac ratione concubina, ſeu fœmina clerici ratione huius coniunctionis illicitæ: ſed quia eſt de familia clerici, vt ſupra dictum eſt. Multis enim modis quis ſortitur forum alienius. ff. de iudic. l. hæres abſens. §. at quiſquis. in gloſ. quæ incipit, ibi ratio nundinarum. ¶ Vnde tamen in hoc reſtat ſcrupulum matrimoniale, præcipuè æquitati repugnans: quia fœmina, ſeu concubina clerici habet forum eccleſiaſticum, vnde debet habere pœnam ex illicita concubinali coniunctione: ſed videtur inconueniens, vt ff. de act. empti. l. ſenatus. & l. veterani. C. de veteran. libro decimo. Sed dico quòd hæc concubina habet priuilegium ex perſona capituli, ſeu eccleſiæ, non ex perſona ſua: argumen ff. ad legem Falcid. l. fin. §. verum. de contrahen. empt. l. non potuit. §. hæres. & de acquiren. hæred. l. cùm hæc. & de liber. lega. l. ſi is qui duos. ¶ Sed de inceſtu quis cognoſcit, iudex eccleſiaſticus, vel ſecularis? quod ſi iudici eccleſiaſtico datur cognitio ſpecialis de adulterio, de inceſtu videtur denegari: arg. ff. de cond. & demon. l. cùm ita. de compen. l. quod Labeo. ff. ¶ Reſpondeo, adulterium poteſt eſſe ſimul cum inceſtu: Vt vbi committitur inceſtus cum maritata, ibi eſt adulterium. ff. de adult. l. ſi adulterium cum inceſtu. in princ. & hoc caſu eſt, quòd iudex eccleſiaſticus cognoſcit de adulterio huiuſmodi, & per conſequens de inceſtu: quia vna eſt coniunctio, nec ſeparari poteſt: quia reus exinde ex diuerſis legibus accuſatur. ff. de accuſatio. l. ſenatus. Si autem inceſtus non committitur cum maritata (vbi non habet locum propriè adulterium. l. inter liberos. §. j. ff. de adulte.) adhuc videtur dicendum. quòd iudex eccleſiaſticus cognoſcit de inceſtu: quia illicitus, fornicarius, & prohibitus coitus vocatur adulterium, vt xxx. q. j. ſi quis ſacerdos. ¶ Nec obſtat quod dicitur, ſi reperitur conceſſum in vno, in alio videtur prohibitum: quia non eſt eadem ratio in conceſſo ſeu permiſſo, ſicut in prohibito, aliàs ſecus. ff. de iudic. l. cùm prætor. & in gloſſa. Videtur enim eadem eſſe cauſa de inceſtu & adulterio: ergo idem ius videtur ſtatuendum, ratione prædicta, vt ff. de leg. j. §. hoc interdictum. Bart. de Capua.

In textu ibi, iudicandi. Not. hîc quòd de cauſa adulterij cognoſcet iudex eccleſiaſticus, & non ſecularis: vt eſt caſus in auth. mat. & auiæ in §. ſcimus. ¶ Sed hoc habet locum quantum ad ſeparationem thori, & ad alia quæ pertinent ad eccleſiaſticum iudicem de iure: aliàs quo ad pœnam legitimam, pertinet ad ſecularem iudicem, vt not. Andr. de Yſern. in x. collat. quæ ſint regalia. in verbo, contrahentium inceſtas nuptias.

In fin. ibi, coërcendis. Sed an epiſcopus poſſit ſuis manibus percutere? & certè non, vt in authen. de ſanctiſſ. epiſcopis. §. neque. & dixit Ieſus Petro, conuerte gladium tuum in vagina. ¶ Nec obſtat iniuria ſibi facta, poteſt enim excommunicare, vt xr. quæſt. iij cap. inter querelas. & C. de epiſcop. & cleric. l ſi quis in hoc genus. verbo, non obtemperet. ¶ Ad prædicta adde Innocen. in cap. tuæ. extrà de procur. Petrus de Monteforti.

In text. ibi, ad iudicium ipſius eccleſiæ. Multi credunt derogare iuri communi per hanc conſtitutionem, quòd nullo modo iudex ſecularis poſſet de adulterio cognoſcere: quod non eſt verum indiſtinctè, ſecundum opinionem Modernorum, qui diſtinguunt: aut de adulterio agitur ciuiliter, ad thori ſeparationem, & tunc eſt cognitio iudicis eccleſiaſtici, vt hîc: Aut agitur ad pœnæ impoſitionem, & tunc ſpectat ad iudicem ſecularem: & ſic notat Innoc. in cap. tuæ de procurat. nam hoc caſu non poteſt iudex eccleſiaſticus cognoſcere, vel iudicare: quia talis iudex non poteſt aliquem morti tradere, vt in præallegato cap. dicitur. Et hæc diſtinctio locum habet in maſculo, cui pœna mortis imponitur, per l. quamuis. C. de adulte. In adultera autem locum non habet: nam cùm per ius Authenticorum ſit mutata pœna, ſcilicet, vt verberibus ſubdita in

monaſt

curia iudicetur. Prætereà mandamus omnibus noſtris officialibus, vt de adulteriis coërcendis omnibus prælatis, quibus opus fuerit, auxilium tribuant.

De lenonibus.

TITVL. XCIII.

Si aliqua mulier fuerit lena alicuius mulieris coniugata, vel alicuius filiæ ſuæ, vel ſororis ad fornicandum, patitur pœnam truncationis naſi: ſi autem alicuius mulieris honeſtæ fuerit lena, & illa propter lenocinium prædictum peccatum fornicationis commiſit: pro lenocinio prædicto legitima probatione conuicta pro prima vice fuſtigabitur: in libris impreſſis eſt: & ipſas in cognitione ſemel attentati facinoris in fronte ſignari: ſed in conſtitutione antiqua, ad pœnam, non ſunt iſta verba, pro ſecunda vice detruncabitur ſibi naſus hoc dicit. Matthæus.

IMPERATOR FEDERICVS.

LEnas[a] ſolicitantes pudicitias vxorum, filiarum, ſororum, & poſtremò quarumlibet virginum, vel aliarum honeſtarum mulierum, quas vir bonus aliquis intra ſepta domus ſuæ tenere noſcitur, detruncatione naſi ipſas, tanquam adulteras, iuxta diuinę memorię regis Rogerij aui noſtri ſtatuta puniri cenſemus. Aliarum tamen mulierum animos [b] attrahentes, quæ velut ſui arbitrij exiſtentes à nemine cuſtode virorum voluntatibus, & voluptatibus ſe dederunt aliquando, licet non eſſet iuſtè credibile, quòd dare ſe vellent prima vice: quę talia perpetrantes, ſi fuerint legitima probatione conuictæ, fuſtigari cenſemus, & ipſas in recognitionem ſemel attentati facinoris in fronte ſignari. Scituris firmiter lenis huiuſmodi, quòd ſi attentauerint denuò reiterare cõmiſſa detruncationis naſi pœnæ proculdubiò ſubiacebunt.

De pœna matris filiam publicè proſtituentis.

TITVL. XCIIII.

Illud, quod dictum fuit in conſtitutione regis Rogerij, quæ incipit, matres. quòd ſi mater vendit filiam ad fornicandum, debeat puniri pœna truncationis naſi, non habet locum, ſi mater filiam ſuam, quam maritare non poteſt, cum voluntate ipſius ad peccandum carnaliter dedit propter paupertatem pro ſuſtentatione vitæ: quia hoc iniuſtum & ſeuerum eſſet, vt puniretur neceſſitate cogente. hoc dicit. Matthæus.

†IMPER. FEDER.

MAtres, quæ publicè proſtituunt filias, pœnæ naſi truncati à diuo Rege Rogerio ſtatutæ ſubiacere ſancimus. Alias etiam conſentientes, & filias, quas fortè propter inopiam, nedum maritare, ſed etiam nutrire non poſſunt, alicuius voluptatibus exponentes, à quo & ſuſtentationem vitæ, & gratiam præſtolantur, pœnæ ſubiacere non tam iniuſtum credimus, quàm ſeuerum†.

† *Aliàs, Idem.*

† *Aliàs, iniquum.*

De lenonibus. *Rub.*

a *LEnas ſolicitantes, &c.* b *Attrahētes.* Scilicet adulationibus & ſuaſionibus: & proptereà dicuntur mulieres ab huiuſmodi lenis venari, id eſt, decipi promiſſionibus, vt in auth. de leno. circa princ. & §. quia verò plurima. Item no. quòd iure Romano pœna lenonum eſt nouiſſimum ſuſtinere ſupplitium, id eſt, mortis. ſi enim pecuniarum eos, &c. vt in authen. de leno. §. præponamus. Matthæus.

De vend

ANDRAEAS *DE YSERNIA.*

monaſterium detrudatur, vt in auth. vt nulli iud. §. ſi qua. indiſtinctè erit cognitor iudex ecclesiaſticus, eò quòd talis iudex iuſtè poteſt talem pœnã inferre: nec enim eſt veriſimile, quòd tam graue delictum voluerit Imperator per hanc conſtit. impunitum remanere. Item quia non eſt credendum, &c. l. ſi quando. C. de inof. teſta. facit ſatis clarè pro dicta diſtinct. quod no. per Hoſt. in d. c. tuæ. & in tit. de adult. in ſumma. & per Andr. de Yſer. in titu. quæ ſint reg in verbo contrahentium inceſtas nuptias. Petrus de Monteforti.

Quærit hìc iudex Blaſius de Murcone ſub huiuſmodi tenore: Verum tu dubitaſti, ſi idem dicatur de adultera punienda, quod de adultero dictum eſt per Andr. de Yſer. in tit. quæ ſint regal. in verbo, contrahentium. & Innoc. in cap. tuæ. de procurat. ¶ Et Lucas de Penna à me interrogatus, ſic de verbo ad verbum reſpondit: nonnulli vel ignorantia pleni, vel fauentes adulteriis, dicunt tale crimen ad eccleſiaſticum iudicem tanquam merè canonicum pertinere: & potiſſimè in Regno per hanc conſtit. maieſtati. Quibus bene reſpondetur per dicta Innoc. & domini Andr. de Yſern. in dictis locis: pro qua ſententia multi canones & doctores apertè loquuntur: & eſt expreſſum xxiij. quæſt. v. cap. rex debet. & patet ead. cauſa quæſt. iiij. cap. ſi quos. Vbi etiam patet, quòd contra adulterantes geritur bellum iuſtum: ad idem xxxiij. quæſt. ij. c. interfectores. & hoc ſentit Archid. in ſuo roſario. d. c. rex debet facit text. xxxij. q. iiij. c. nemo. ij. q. v. relegentes. & hæc eſt ſententia veritatis: licet contrarium notetur xxxij. q. j. publico iudicio. & Archid. in d. cap rex debet. facit xxxij. q. vij. c. quid in omnibus. & ead. cauſa quæſt. iiij nemo ſibi blandiatur. & not. per Hoſtien. in ſumma de pœnit. §. & de quibus. ſub §. illud autem. verbo. octauum. His tamen, & aliis, quæ omitto, cum iuſtitiæ ratione penſaris, apertiſſimè liquet de ignorantia contrariam opinionem tenentium, & de ſumma iuſtitia legum Codicis pœnam capitis ſtatuentium: & de parua, vt ſic loquar, aut voluptuoſa iuſtitia legum nouitrum Iuſtiniani, quæ mulieribus adulterantibus ingreſſum monaſterij deputauit, cùm pœna ſit imponenda pro qualitate peccati. Et licet maſculus in his grauius quàm fœmina peccare noſcatur, propter ampliora dona virtutis: ex quo voluit in muliere mitigari pœnam vltimi ſupplicij, non tamen debuit ipſa mitigatio ſic deſcendere, vt mulierem adulteram in ingreſſu monaſterij decoraret: cùm criminoſum non debeat dignitas comitari, ſed pœna. C. de decurionib. l. pœna. ¶ Longè melius ergo in hoc ſtatuit conſtitutio Regni, iubens vt adultera viro tradatur, qui vſque ad naſi truncationem ſæuiat in eadem. Et ſi vir taliter in vxorem ſæuire noluerit, eſt publicè flagellandus: & nihilominus tali pœna adulterij punienda vxor: & ſic intelligenda eſt conſtitutio, legum aſperitatem. quam per conſtitutionem maieſtati noſtræ præſentem, quæ ſequitur illam, non eſſe correctam dicendum eſt. Et hoc legi diuinæ congruit, quæ mulierem adulteram lapidari iubebat. xxxiij. quæſt. v. c. hæc imago. Satis itaque arguendum videtur, vt mulier adultera, quæ per legem diuinam lapidari iubetur, monaſterio ad corrumpendam ſanctas moniales deputetur. Sæpe nanque malorum conſortia, &c. xxviij. quæſt. j. c. ſæpe. & notatur in auth. de monach. §. cogitãdum in fine. Nec enim incorruptus manere poteſt, qui corruptis ſociatur. xxiij. quæſt. iiij. cap. quiſquis. Sic qui communicat ſuperbo, induet ſuperbiam: Eccle. xiij. & facit C. de mal. & ma. l. iij. hæc Lucas de ciuitate Apennæ. Iudex Blaſius de Murcone.

Sed hìc quæritur an conuictus de crimine adulterij appellet, in l. j. C. de rapt. vir. ibi, quibus & ſi appellare voluerint, probat quòd non: facit ff. de iniuſto rup. & irri. teſtam. l. ſi quis filium. §. hi. quod eſt hodie expreſſum in cap. Romanus. de appellationib. in ſexto. Iudex Blaſius de Murcone.

Sed an conſcius & principalis de raptu poſſint ſimul accuſari in eodem libello? text. in dicta l. j. de raptu virgin. in verbo, cæteros autem conſcios. innuit quòd non, de quo aliquantulum per Andr. in conſtitut. pœnam capitalem. Iudex Blaſius.

Sed an conſortes de vna domo, vel genere, putà de domo Caraziulorum, poſſunt teſtificari pro vno eorum cõſorte offenſo? dicunt doctores in d. l. j. per gloſſam in verbo, conuicti, quòd non: quia videntur teſtificari in cauſa eorum propria. Et eſt ratio: nam iniuria facta vni, &c. l. j. ff. de iniur. & in materia l. ſi quis homicidij. C. de accuſat. facit l. ſi quis in corrigendis. in princip. ibi, propinquus. C. de emendat. propinq. iuncta l. præſenti. C. de his qui ad eccle. confu. circa fi. & in l. etiam. C. de teſti. Iudex Blaſius de Murcone.

De pœna lenonum, aliàs, de lenonibus. *Rubrica.*

L*Enas ſolicitantes.* Facit differentiam inter lenam ſolicitantem mulierem, quam bonus vir tenet intra ſepta domus: & tunc lena punitur trũcatione naſi, ſicut ipſa adultera, cui crimen tantum probatum eſt ſuprà tit. j. l. j quia ſi deprehenſa eſſet in adulterio: tunc ad mortem, ſuprà eo. l. ſi maritus. pro quo eſt ſuprà l. j. Et inter lenam attrahentem animum mulieris exiſtentis per ſe à nemine cuſtodita, de qua non eſſet iniuſtè credibile, quòd dare ſe vellet voluptati virorum, quoniam aliàs ſe dederat. ¶ Hæc lena pro prima vice fuſtigatur. Pro ſecunda vice truncatur ei naſus: & in hoc lenitur ciuilis iuris aſperitas, quæ condemnat ad mortem, in auth. de leno. in princ. & § œconomus. vt hìc in glo.

De pœna matris filiam publicè proſtituentis. *Rubrica.*

M*Atres.* Ad primam partem facit ſuprà ead. l. prima. Ad ſecundam partem non eſt ita graue delictum propter famem conſentire proſtitutioni filiæ, quam & vendere poſſet propter hanc cauſam. C. de pat. qui fil. diſtrax. l. ij. non erit pœna naſi: ſed quin ſit alia pœna, non vetat, ad arbitrium iudicis, ſuprà l. j. in fi. quia melius eſt omnia mala pati, quàm malo conſentire.

De vēditiōe liberi hominis.

TITVLVS XCV.

Si quis hominem, quem ſcit eſſe liberum vendiderit, ſi poſſibile eſt, debet eum redimere de bonis ſuis, & ipſe efficitur ſeruus regiæ Curiæ, reliquis eius bonis publicatis. Si autem non ſit poſſibile redimere eum, venditor prædictus tradatur pro ſeruo parentibus illius, quem vendidit bona ſua publicentur regiæ Curiæ, ſed ſi contingat quocunque modo, quod ille liber homo venditus redeat, venditor ille traditus pro ſeruo parentibus, erit ſeruus regij fiſci vnà cum filijs natis poſt perpetratum delictum plagij, hoc dicit. Matthæus.

REX ROGERIVS.

QVi ſciens liberũ hominem vēdiderit, hac pœna legitima teneatur, vt ex bonis ſuis, ſi poſsibile eſt, venditus redimatur: ipſe verò maleficus Curię ſeruus fiat, bonorum ſuorũ reſiduo publicato. Quod ſi non poterit redimi, pro ſeruo tradatur parētibus venditi, bōis ſuis Curiæ addictis. Quocũq; autem caſu venditus redeat maleficus Curiæ ſeruus fiat filiis etiam poſt hunc caſum naſcentibus Curiæ ſubiectis perpetuæ ſeruituri.

De incendiarijs.

TITVL. XCVI.

Qui doloſè domum incendit capitis pœna plectatur, vt incendiarius. h. d. Lallus.

†REX ROGER.

QVi doloſe [a] domum incenderint, [b] capitis pœna plectentur, velut incendiarij.

Qui ramum de alto proiiciens, vel ſe præcipitans: & hominem occiderit.

TITVL. XCVII.

Qui de alto hac Lex corrigitur per ſequentem. L.

†REX ROGER.

QVi de alto [c] ſe ipſum præcipitat, & hominem occiderit, & qui ramũ incautè proiicit, & non proclamat, ſeu lapidē proiicit, hominémque occiderit pœnę capitali ſuccũbat.

De pœna hominũ aliũ occidentiũ diuerſis ex caſibus.

TITVL. XCVIII.

Qui ſe de alto præcipitat, vel ex alto aliquid incautè proiecerit, & proinde occiderit aliquē, ſi quidē in loco habitabili hoc contingit, per annum carceri mancipetur, ſi verò in campeſtribus hoc acciderit, ſacramento ab ipſo præſtito quòd tranſeuntem non viderit, eſt omni calumnia abſolutus, quod ſi ex prædicto in centum & decem diebus percuſſus nō moriatur, omnes impenſas iuſtas proſe, & medico incautè proiiciens reddere teneatur. h. d. Lallus.

IMP. FEDER.

POenam [d] præcedenti ſanctione ſtatutam Imperialiter mitigantes decernimus, Eum qui ſe de alto præcipitat, vel ex alto incautè aliquid proiicit, & proinde occiderit aliquem. Si quidē in loco habitabili hoc contingat, per annum carceri mancipatur. Quod ſi hæc in campeſtribus acciderint, ſacramento ab ipſo præſtito, quòd tranſeuntem non viderit, omni calumnia abſolutũ ipſum eſſe cenſemus. Quod ſi ex prædictis percuſſus †minimè moriatur, omnes expenſas iuſtas & †moderatas, quas in ipſa infirmitate fecerit, tā per ſe, quā pro †medicinis, incautè proiiciēs ei reddere teneatur. [e] Abſurdum enim in caſu iſto præuidimus punire æqualiter ſimplicē, & doloſum.

† Alibi in tex. addũtur, centũ & decem dies.

† Aliàs, neceſſarias.

† Aliàs, medico.

De incendiarijs. Rub.

a *QVi doloſe.* ADDITIO *Vide omnino. l. quæ fortuitis. C. de pig. act. vbi plenè adde & plura con. Ale. & Bal. & And. in cõſtitutione ſuper inciſionibus.* Cæſ.

Secus qui culpat, quia tunc eſt pœna, vt ff. de offi. præ. in l. nam & ſal. §. j. ne> facile ſine culpa alicuius fit incendium, vt ff. de peri. & com. rei vend. l. ſi vendita.

b *Capitis.* Vt de incen. rui. nau. l. licere. §. qui data opera. & l. q ædes. & ſupra demat. clan. l. ſuper inciſionibus.

Qui ramum, &c. Rub.

c *QVi de alto.* Corrigitur infra. l. proxim.

ADDITIO. *Vide per eam ſupra in cõſtitutione. terminum vitæ.* Cæſar.

De pœna hominum. Rub.

d *POenam.* c. & x. diebus percuſſus, quaſi dicat ſi percuſſus morietur infra c. & x. dies à ſuæ percuſſionis tempore numerandos, coniectura & præſumptio eſt, quòd ſit mortuus ex illa percuſſione, & ſic tenetur vt ſupra poſuit, tanquam de occiſo, ſed ſi poſt. c. & x. dies, tūc teneretur tanquā de vulnerato, quaſi nō ſit amodo cōiectura propter tēporis diuturnitatē, quòd ex illa percuſſione defunctus ſit. ¶Alibi dicit de ſpacio viij. menſiũ, quòd infra hoc tēpus mortuus pręſumatur ex illa percuſſione defunctus, vt extra de cler. percuſſo c. ij. Alibi dicitur de triduo. vt l. di. ſi qua fœmina ¶Alibi dicitur de anno, vt in Lomb. de pla. & cõpoll. homi. c. in omnib' iſtis plagis, vbi de hoc in ſum. Card. Sed de iure Roma. quādo vulnus eſt mortiferũ, etiam ſi poſt longũ tēpus moriatur, præſumitur mortuus ex illo vulnere, vt ff. ad l. Aquil. l. ait lex. & l. huic ſcripturæ, licet aliàs huiuſmodi interpretatio ſiue diſtinctio dierũ repellatur, vt C. de emenda. ſer. l. vna in princip..

† Aliàs, Idem.

† Aliàs, Idem.

e *Abſurdũ.* Concor. ff. ad l. Cornel. l. in lege. Et no. quòd quis delinquit altero de tribus modis. Aut propoſito. Aut impetu. Aut caſu, vt ff. de pœ. l. reſpiciēdum. §. delinquit. & ibi plenè de hoc in gloſſ. or. & in hac eſt exemplũ, quando caſu. De quo dic plenè vt in ſum. de pœ. in princ.

Te

ANDRAEAS

De pœna vendentium liberum hominem. Rubr.

QVi *ſciens liberum hominem.* Rationabiliter ordinauit hæc lex, vt qui vendit pro ſeruo alium, ipſe fiat ſeruus Curiæ, quod fecit ſemper expectet. C. de epiſ. au. l. iij. & ſi non poteſt reddi liber homo quem vendidit, tradetur pro ſeruo parentibus venditi, & filij nati poteſt plagium commiſſum erunt ſerui. C. de lib. & eor. libe. l. ij. ibi. filij etiam, &c.

QVi *ſciens liberum hominem vendiderit.* Rationabiliter ordinauit hæc lex, vt qui vendit pro ſeruo aliquem ipſe fiat ſeruus, vt quod facit, ſemper expectet, vt C. de epiſc. aud. l. iij. Et ſi non poteſt redimi liber homo, quem vendidit, tradetur pro ſeruo parentibus venditi. Et filij nati poſt flagitium prædictum erunt ſerui, vt C. de libe. & eorum lib. l. ij. ibi, filius. Bartholomæus de Capua.

De incendijs puniendis. Rubrica.

QVi *doloſè.* Debet incendiarius domus in ciuitate puniri ad mortem, ſi autem combuſſit alias res in ciuitate ſimiliter, maximè ſi homo incendio periit. ff. eo. l. qui ædes. ſi extra ciuitatem mitius punitur. de pœn. l. capitalium. §. inimicitias.

ADDITIO. *Adde l. fin. ff. de incend. rui. naufrag. l. ſi quis dolo. ff. de ſicar. l. data opera. C. qui accuſ. non poſſ. c. peſſimam. xxiij. q. vlti. gloſſ. in cap. cum deuotiſſimam. xij. q. ij.*

Quare plus punitur in ciuit quàm extrà? quia tunc poſſet maius periculum reſultare, quia poſſet tota ciuitas comburi. Vel verius iure Romano ſi homo incendio non periit, ſiue extra ciuitatem ſiue intra, erit pœna arbitraria, ſed magis punitur ſi in ciuitate quam ſi in villa, & aliter punietur ſi precioſas domos cōbuſſerit, quàm ſi vnum vile paleare. aliter ſi eſſet vilis perſona & qui conſueuit talia facere, quàm alius, & ſic iudex videbit qualitatem perſonæ & delicti. ff. eo. l. fi. & l. Pedius, nam licet ſtatuantur pœnæ certæ in hoc extraordinario crimine, vt d. l. fi. tamen erit iudicis arbitrio quam ſtatuat. ff. de effr. l. ij. §. effractores. ¶Extraordinarium eſt, quando homo non periit incendio, quia inter priuata delicta numeratur. in l. j. de priua. delictis, ponitur titulus de incēdio, in quibus iudex punit extraordinariè. ff. de priua. deli. l. fi. & de fur. l. fi. & ſic intellige l. iſtam non eſſe iniquam imò rationabilem, licet indiſtinctè loquatur.

QVi *doloſè domum incenderint.* Incēdiarius domus habitatæ punitur ad mortem, ſi autem comburit alias res in ciuitate ſimiliter, maximè ſi homo incendio periit. ff. eod. l. qui ædes. ſi extra ciuitatem mitius punitur. ff. de pœ. l. ob inimicitias. Ratio autem, quia in ciuitate maius periculum reſultat: quia poſſet tota ciuitas comburi. Vel verius iure hodierno, ſi homo incēdio nō periit, ſiue extra ciuitatem, ſiue intus erit pœna arbitraria. Sed magis in ciuitate quàm in villa: nam aliter punitur ſi pretioſas domus combuſſiſſet, quàm ſi vnum paleare, aliter ſi vilis perſona, cui conuenit talia facere, quàm alius, & ſic iudex videbit qualitatem perſonæ, & delicti. ff. eo. l. fi. & l. Pedius. licet ſtatuantur certæ pœnę, & in hoc extraordin. crimine. d. l. fi. tunc erit iudicis arbitrio quam ſtatuat, vt ff. de effracto. l. iij. contra effractorem extraordinarium exequen. hodie non periit incendio, quia inter priuata delicta numerantur. vt l. j. de pri. delic. de incendio in quibus punit extraordinariè. ff. de pri. delic. l. fi. & de fur. l. fi ſic intellige l. iſtam non eſſe iniquam, ſed rationabilem, licet indiſtinctè loquatur. Bartholomæus de Capua.

De pœna proiicientium ſe de alto, &c. Rubrica

QVi *de alto.* Hæc lex corrigitur & diſtinguitur per ſequentem. Idem.

De accidentibus. Rubrica.

POenam *diſtinguit.* Et benè ſumitur ex l. ſi putator. ff. ad leg. Aquil. Ponit hîc gl. de vulnerato mortuo poſteà per quantum tempus præſumatur mortuus ex vulnere. Iſtam materiam plenè diximus ſuprà in primo libro de homicid. l. terminum. ¶Item not. quòd expenſas

† Aliàs, de aleatoribus.

De his qui, &c. Rub.

2 MOres. Proprios elegerint.

ADDITIO. *Mores vide ſuper hac conſtitutione Pari. de Put. in tract. ſynd. in verbo inquiſitio. char. lvj. & conſtitutionem. ſupra. hi qui.* Cæſar.

Not. contra illos, qui ſic expendunt ſua in potionibus & ebrietatibus, vt hic, & in authen. de conſu. §. ſi hoc emergerint. & C. de adult. l. quæ adulterium. & facit in authen. de nup. §. iocundũ, & inſti. de ſen. con. clau. ad finem.

* ADDITIO. *Qui aleas. Adde an facientes aleas & vendentes teneantur ad reſtitutionem, vide Io. ba. de Caccialupis in tractatu de ludo. q. x.* Super.

† Aliàs, Idem.

De blaſphemantibus. Rub.

b BLaſphemãtes Linguę. Imò videt de iure Romano q̃ vltimum ſupplicium patiantur, vt in auth. vt non lux. contra naturã. coll. vj. ¶ Ecõtra blaſphemantes no. & periuros, vt hic & infra. l. prox. & C. de aleato. l. vn. in leg. Græca alearũ vſus, &c.

De periurijs. Rub.

c EOs qui ſciẽter.

ADDITIO. *An periurus perdat cauſam*

De his † qui ludunt ad dados, & ſpolia mortuorum accipientibus.

TITVL. XCIX.

Omnes, qui continuè ludunt, & de ludo viuunt, quia nulli alij officio vacant, niſi in ludis, item omnes tabernarij, & omnes illi, qui in tabernis bibunt & comedunt de continuo, ſicut in proprijs domibus: item omnes illi, qui dados, & aleas tenent, & alijs commodant ad ludendum per iſtam conſtitut. facti ſunt infames, ita quod non poſſunt facere teſtamentum: nec poſſunt eſſe teſtes, nec ad aliquod officium publicum ſunt admittendi, & iſta conſtitutio comprehendit etiam Iudices, Aduocatos, & notarios publicos, & etiam milites equeſtres: nã vltra quod efficiuntur infames, & inhabiles ad teſtimoniũ ferendum debent perdere officiũ, & milites priuilegia militaria, h. d. Mat.

† IMP. FEDER.

MOres [a] diſſolutè viuentiũ interpoſitæ pœnæ formidine ad frugem melioris vitæ reducere cupientes, Statuimus eos, qui ad dados, ſic ex quadam cõſuetudine ludũt, & in ludo ipſo cõtinuè conuerſantur, vt nulli alij vacent officio, de quo viuãt. Tabernarios etiã qui tabernas, velut naturales lares & proprios elegerunt. Eos etiam, *qui aleas, & dados tenent, vt eas prædictis ludẽtibus commodent, inter infames haberi, ita vt nec ad teſtimoniũ, nec ad officiũ aliquod publicũ admittãtur. Iudices etiã, & aduocatos & notarios publicos, qui huiuſmodi vilem & ſordidam vitam ducũt, infamia prædicta notatos, à ſuſceptis etiam officiis in perpetuum volumus amoueri. Poſtremo etiam milites, quos ſaltem equeſtris dignitatis decus deberet à talibus coërcere, ſi famę ſuę prodigi, & pudoris ignari ad vilitatem huiuſmodi deduxerint vitam ſuam in perpetuum à teſtimonio ſubmouemus, ab eis iudicia etiã, quæ viris militaribus ſunt conceſſa, in perpetuum abdicantes.

De blaſphemãtibus Deum, & virginem Mariam.

TITVLVS C.

Quis debet puniri in membro quo deliquit contra Deum, vel beatam Virginem glorioſam matrem Dei, & hominis, mutilatione lingua debet puniri. h. d. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

BLaſphemantes Deum & Virginem glorioſam, linguæ maliloquæ mutilatione punimus.

† Aliàs, Idem.

De periuriis.

TITVL. CI.

Qui conuictus eſt de periurio doloſè commiſſo in præiudicium alterius, ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium punitur pœna amputationis manus, hoc dicit. Matthæus.

† IMPER. FEDER.

† Aliàs, Idem.

EOs, qui ſcienter [c] periurãt in iudiciis, aut extra iudicia detrũcationem manus volumus ſuſtinere, niſi ipſorum periurium in crimen læſæ maieſtatis inciderit, in quo iura vetera dictorum principum inſtituta ſeruamus.

ſam Salyc. in auth. ei qui iurat. C. de bo. auth. indi. poſ. & plene de hac materia per Fely. in c. ex parte in verbo periurus. extra de reſcr. Ang. in trac. male. in verbo. falſario. in l. ſi quis maior. C. de tranſ. vbi quas pœnas incurrit. Cæſar.

Cõcor. in Lõgobarda, de periuriis. l. de eo. Et no. q̃ huiuſmodi periurus nõ poteſt eſſe teſtis, vt in Lõgo. de teſti. l. vt qui ſemel, & qualiter qs ſe defe. d. l. vt infantes, nã eſt infamis vt in Lõgobarda. de periur. vt q ſe periurauerit, & ſic repellitur à teſtimonio, vt ff. de ſena. l. Caſſius, & ff. de his qui notan. infa. l. Lucius, & quod ibi not. gl. ord. & facit extra de teſta. c. ſicut nobis. in fi.

Qui

ANDRAEAS DE YSERNIA.

penſas infirmitatis, & medicorum debet ſoluere proiiciẽs incautè, quia non debent puniri æqualiter doloſus, & ſimplex, imò in diuerſis, quia in vno eſt dolus, in alio eſt culpa. Dolus præponderat culpæ. ff. ad l. Aquil. l. item ſi obſtetrix. in fi.

De ludentibus ad azarum & mortuos ſpoliantibus. Rubrica.

MOres diſſolutè viuentium Hæc lex multum frequẽtatur in quotidiano iudiciorum vſu contra illos, qui ludunt ad dados ex conſuetudine.

ADDITIO. *Adde Ioan. Baptiſt. de Caccialup. Conſtan. & Paridem de puteo in ſuis tractatibus de Ludo.*

Et contra eos, qui tabernas elegerũt, ſicut domos proprias ¶ Nec non qui commodant aleas, & dados ludentibus, quia propter vilitatem eorum etiam à teſtimonio repelluntur. ¶ Puniuntur etiam ſimilis vitæ milites, quos equeſtris dignitas, &c. ¶ Quid ſit equeſtris dignitas dic, vt C. de eque. digni. l. j. lib. xij. ¶ Semper inſpicitur conditio teſtis. l. iij. ¶ Militibus etiam prædictis militaria priuilegia denegantur, ſic ſuprà, de his qui in vrbe mili. l. j. quæ priuilegia ſunt in l. vniuerſis, de offi. Iuſti. & l. proſequens de teſt. contra Comi. & Baro.

MOres diſſolutè viuentium. In text. velut naturales lares. Sed quid in tabernariis, & luſoribus noſtrarũ partium, qui exercent tabernas, & ludũ, & nihilominus eorũ propria negotia in eorum domibus (vt alij burgenſes) gerunt? & videtur in his hanc conſtitutionem locũ non habere, cum loquatur de tabernariis, qui tabernas, vt naturales lares, & proprios elegerunt, & de luſoribus, qui continuo cõuerſantur in ludo. Et ſic ad iſtos non trahetur, qui licet ſint tabernarij, in aliis propriis ſuis agẽdis operã dant. arg. ff. de acq. poſſ. l. nihil. ff. de iure dot. l. ij. §. furioſi. & quia iſta cõſtitutio eſt odioſa, propterea non extendenda. l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolu. matri. In tex. infames. De iure communi videtur quòd non ſint infames, vt ff. de decur. l. eos. licet à teſtimonio repellãtur, arg. l. humilem. C. de inceſt. nup & no. in auth. de teſtib. §. ſancimus. lo primo, in glo. no. B. de C.

De blaſphemantibus Deum. Rubrica.

BLaſphemantes. Linguæ puniuntur in quo deliquerunt, per hoc quod peccat quis, per hoc & torqueatur. Sapien. xx. & C com. de

ſuc. auth. omnes peregrini.

ADDITIO. *Adde §. & quoniam. in auth. vt non luxurien. contra natu. colla. vj. & in § autoritas iuncta glo. de pœniten. diſt. in. iiij. doct. in c. ſtatuimus, de elect. per Abb. & docto. in c. ij. de male. Et an blaſphemans cum interuallo temporis toties poſſit accuſari, & condemnari, quoties blaſphemauit? vide per Bartholo. Cepol. in conſilijs crimi. conſil. lxxvij incip. viſa inquiſitione formata per poteſtatem Montisſiluii.*

Sed an blaſphemans ſit infamis videtur quod ſic: quia poſiti, ſuprà l. proxi. ita grauiter delinquunt, ſicut blaſphamãtes. Verius videtur q̃ non, niſi condemnatus ſit de blaſphemia, nam hæc cõſtitutio punit ad linguã, non dicit q̃ ſit infamis, ſi voluiſſet dixiſſet. C. de cad. tol. l. j. §. pe. & edictum de infamibus prohibitorium eſt, vt quilibet ſit bonæ famæ, niſi prohibetur, ſicut edictum de teſtib. ff. de teſti. l. j. ex qui. cau. ma. l. necnon. §. quod autem. ¶ Satis ordinatè puniuntur infames ipſo iure. ff. ex quib. cauſ. infa. irro. l. j. & per totam, hic non continetur. ¶ Licet autem iurare per Deum, & periurare inducat infamiam, & blaſphemare ſit plus quàm periurare.

ADDITIO. *Adde gl. in l. Lucius ff. de his qui no. infam. c. quicunque, vj. q. j. gl. in c. querelam. de iureiur. doct. in c. teſtimonium. de teſtibus.*

Hoc non concludit, quia peius & criminoſius eſt homicidium facere, & non infamat eo ipſo, quòd non ſeruat tempus luctus, quod quidem infamat. Ius ſcriptum loquitur de vno, non de alio.

BLaſphemantes Deum. Blaſphemans Deum efficitur infamis, vt in auth. vt non luxu circa prin. & ſic videtur quòd poſſit à teſtificãdo repelli, quod poteſt adiuuari per l. quiſquis. C. ad legem Iul. maieſt. vbi blaſphemantes principem, ergo multo magis Deum, & non eſt dubium de iure canonico, de iure autem noſtro non reperitur bene cautum, & ideo quidam dicebant, quòd non repellitur à dignitate. vt C. de digni. l. ij. lib. xij. quia eius opinio non grauatur inter bonos homines, & ideo dicebant non repelli à teſtimonio. Sed vide quod not. extraord. in l. ſi. C. ex quib. cau. infa. irro. & ff. de teſtib. l. iij. §. Iulia. Nicol. Ruffus.

De deierantibus. Rubrica.

EOs qui ſcienter. Punitur periurus ſcienter ad manum, ſiue in iudicio, ſiue extra periuret. ¶ Sed nunquid Iudæus iurans per

† *Aliàs de ſpoliātibus hominē obitum, vel occultum.*

† *Aliàs, Idem.*

Qui hom. occi. ſpol. Rub. S*I quis aliquē occiſum.* Alibi ponitur obiter, id eſt, velociter, vel ſtatim vt ff. de orig. iuris. l. ij. ad fi. & ff. de reſcind. vend. l. j. in fi. ſed hic ponitur obitum, id eſt in via.

Qui † hominem occiſum ſpoliauerit.

TITVL. CIII.

Qui ſpoliat hominem mortuum habentem aliquas veſtes, vltra pœnas impoſitas à iure communi, debet ei manus amputari. hoc dicit, Matthæus.

†IMPER. FEDER.

SI[a] quis aliquem occiſum, vel obitum fortè reperierit, vel ad quem ſpecialiter ſe fortè contulerit, ſpoliare tentauerit: aut nudum, aut verecundum reliquerit, mutilatione manus ipſum volumus eſſe plectendum. Pœna, quæ in violatores ſepulchrorum, & eis violatis cadauera ſpoliantes veteribus legibus eſt ſtatuta, in ſuo robore permanente.

De vita

ANDRAEAS DE YSERNIA.

per legem ſuam, & deierans teneatur ad hanc pœnam? videtur quòd ſic: quia ſtatur in tali ſacramento eorum. ff. de iureiurando. l. non erit. §. diuus. pro quo eſt. C. de Iudæis. l. Iudæi. Et licet periurium ſolum Deum habet vltorem, intelligendum eſt de ſacramento non pertinente ad præiudicium alicuius, dixit Ioan. vj. q. j. quicunque. & not. C. de iureiuran. l. iuriſiurandi religio. Sed ſi ſacramentum, per quod fuit periurus, fuit alij nociuum, negotium deciſum ex ſacramento tali non retractatur, ex quo fuit ſibi delatum. Sed periurus ſcienter debet puniri, vt hic, & ff. de crimi. ſtellion. l. fin. de iureiuran. l. l. j. Vnde ſpectabitur ad quid agitur in illo ſcilicet, actu & negotio deciſo; nam teſtis periurus in ciuilibus punitur. C. de teſtibus. l. nullum. Hæc videtur veritas, quicquid dictum eſt ſuprà de exordiis & præparat. iudiciorum. l. edicto. & in titulo de conſuetu. recti feu. §. ſacramentum. Sed quia crimen ſtellionatus, quo tenetur periurus, eſt priuatum delictum: non accuſabitur de periurio, niſi ab illo, cuius intereſt, niſi coram iudice periuretur, vt dicta l. nullum. ij. q. j. Deus omnipotens. §. quando. ¶ Quid ſi iurauit Titius. & periurauit, an hæres Titij accuſetur de periurio? videtur quòd ſic, quia ſi defunctus iurat, perinde habetur ac ſi hæres iuraſſet, qui videtur eadem perſona cum iurante teſtatore, in auth. de iureiur. à mor. præſti. in princ. ¶ Sed econtrà, cùm iuratur defuncto, videtur iurari hæredi, quia & promiſſio facta defuncto, videtur facta hæredi. ff. de probationibus, ſi pactus. in fine. Verius videtur quòd non; quia pœnales actiones ciuiles ex maleficiis deſcendentes dantur hæredibus, ſed non competunt ad vindictam, Inſtit. de perp. & temp. act. §. ſed hæredibus. & ſic actio ciuilis furti pro duplo, vel quadruplo datur hæredi; & ſi eſſet mota per defunctum tranſiret in hæredem. multò fortius: quia non mota, etiam hæredi datur. ff. de actio. l. ex iudiciorum. in fi. ¶ At criminales accuſationes etiam ex publicis iudiciis non dantur hæredi, dicit glo. C. de delic. defunct. l. j. in fine magnæ gloſſ. nam & mota extinguetur morte. C. ſi reus vel accuſ. mort. fuer. l. fi. ¶ Vnde ſi defunctus poterat te accuſare de homicidio. l. Cornel. de ſicariis, hæres eius non habebit accuſationem defuncti extinctam per mortem: etiam ſi mota fuiſſet, ſed ex ſua perſona poſſet hæres, quia & quilibet de populo poſſet. ¶ Idem in priuatis delictis innuit gloſſ. d. l. ex iudiciorum. in fine. ¶ De periurio eſt crimen ſtellionatus. ff. de crimin. ſtellion. l. final. non publicum. C. eodem. l. iij. ſed extraordinarium. ff. de crimi. ſtellion. l. ij. ¶ Accuſationem ergo ad pœnam corporalem inſligendam competentem defuncto, hæres non habet in periurio, quia extincta eſt morte: etiam ſi mota fuiſſet ex ſua perſona, non autem ſi periuretur poſtquàm eſt hæres: quia non eſt crimen publicum, nec ſibi, ſcilicet, hæredi furatum fuit: ſicut de furto facto Titio hæres non accuſat criminaliter, ſed ciuiliter aget ad duplum, vel quadruplum pro eo, quod intereſt eius. ¶ In criminali non dicitur intereſſe, quia ſatisfit animo ſæuienti. ff. de ſeruis export. l. ſi venditor. quamuis hoc non ſit in principali, cui iuratum, & periuratum eſt: debet ergo dari ei, cuius intereſt, ſcilicet, actio ciuilis ad rem petendam, vel ad pœnam pecuniariam exigendam. ¶ Sed criminales dantur cuilibet, ſi ſit publicum crimen. Aliàs illi, in quem peccatum eſt, non hæredi, cui etiam ciuilis non daretur, ſi competit ad vindictam. d. §. ſed hæredibus. cum concor. Iuramentum illud, de quo dicitur in auth. de iureiur. à mor. præſti. non eſt in perniciem alicuius de propria ſua ſubſtantia. Iurauit teſtator, oportet quòd hæres ſtent ei, quod dixit & iurauit defunctus: quia in re propria quilibet etiam ſine iuramento diſponit, ſicut vult. C. mand. in re mandata.

E*Os qui ſcienter.* Vide ad intellectum quod notatur per Andr. in conſtit. regni, pœnam eorum. & per Inno. in c. cùm ſuper eo. de confeſ. de ord. cog. c. ij. de accuſat. c. qualiter & quando. per Specul. in tit. de teſtib. §. j. verſic. quid ergo ſi per modum exceptionis, vel replicationis, extrà de iureiur. cap. fin. in vj. Petrus de Monteforti.

In tex. manus. Nota quòd periurus punitur pœna manus, vt hic. Sed an poſſit redimere manum? dic quòd ſic, videlicet, ſoluendo vnam libram auri puriſſimi: vt eſt gloſſa in conſtit. regni, ſummo periculo. ſuprà de capio. in verbo, ſuccumbat. & in Longobard. de teſti. l. j. & in titu. de periur. l. j. per Carolum. ¶ Quæro an contra periurum poſſit ex officio procedi? dic quòd poteſt, vt in c. regni ad audientiam. in fin. ¶ Quæro, aliquis iurauit ſoluere ad certum diem

diem non ſoluit, deierauit: poſteà ſoluit, purgatur iuramentum ſeu ſacramentum, quia rediit ad veritatem. Ita notat gloſſ. in cap. apud miſericordem. xxxij. q. j. & ita eſt in pœna conuentionali, vt in d. glo no. & in l. vltra. ff. de arbit. facit quod notatur in l. Celſus. ff. de arbit. quæ loquitur in pœna. Et intellige prædicta iura ante litem conteſtatam: poſt verò litem conteſtatam non habet locum, nec purgatur: & pro hoc vide ritum magnæ Curiæ Vicariæ. ¶ Quæro an paupertas excuſet à periurio? dic vt extrà de iureiuran. cap. querelam. pro quo ff. de collat. bonor. l. j. §. ſi cum duobus. arg. C. de ſer. fug. l. quicunque. ff. de verb. oblig. l. continuus. §. quid ergo. Nec obſtat hæc conſtitutio generaliter loquens, quia intelligitur ſecundum ius commune: argum. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. Nec enim videtur deierare, &c. ff. qui ſatiſd. cog. l. fin. & neceſſitas excuſat. ff. de officio conſul. l. j primo quæſito. extrà de furt. cap. ſi quis propter. argum. contrà in l. palàm. §. j. ff. de ritu nupt. ¶ Quæro, pro periurio quæ pœna ſtatuatur de iure canonico? dic quòd ſi agatur criminaliter, eſt deportatio, vt xxx. diſtinct. c. criminis appellatio. ſi verò agatur ciuiliter, ſit ſuſpenſio officij, & beneficij perpetua à munitione, extrà de iureiurando. c. querelam. & c. tua. & cap. ij. de fideiuſſorib. ¶ Quæro, iuraui me ſoluturum in certum diem, & non ſolui, an poſſim accuſari de periurio criminaliter? ad hoc potes diſtinguere, quia aut non ſolui, quia nolui, & tunc indubitanter poſſum accuſari: cùm ex contumacia ego puniendus ſim, vt hic, aut non ſolui, quia non potui: & tunc ſubdiſtinguo, aut impeditus per caſum fortuitum, qui ſunt ff. ſi quis caut. l. ij. aut propter paupertatem, ſiquidem per caſum fortuitum, & tunc excuſatus ſum, vt ff. qui ſatiſd. cog. l. fi. Si verò per paupertatem, ſiquidem accidit paupertas caſu, vel neceſſitate, & tunc etiam ſum excuſatus, prædicta ratione: ſi verò per factum meum, puta propter delictum, vel alio modo, tunc non debeo excuſari, ne ex meo dolo lucrum ſequar, vel pœnam euitem, quod eſſe non debet. ff. de interd. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus. & ff. de neg. geſt. l. ſiue hæreditaria. Sed quicquid dicatur, obſtat ff. de verb. oblig. l. continuus. §. illud. vbi ſit differentia inter eum qui non habet, vel poteſt habere præ manibus, vel quia non poteſt, alia ratione impeditus. Barthol. de Capua.

Sed pone quæſtionem, quam habui de facto: promiſi, & iuraui certo die pecuniam præſtare, & deinde poſt ipſum diem ad omnem ipſius creditoris requiſitionem: Quæro, verum periurium poſſit dici commiſſum per debitorem, tunc quando requiritur vt det, & non dat? & per l. quod dicimus. in fin. ff. de ſolut. & l. promiſſor. ff. de conſtit. pec. & l. ſi quis filium. ff. de colla. bono. Fuit determinatum quòd non nec tamen debet venire cum ſacco parato creditor. vnde dicitur periurus debitor poſt lapſum decem dierum à die requiſitionis. & ita tunc iudex Bernardus de Auferio de prædicta quæſtione conſultus reſpondit. Petrus de Monteforti.

Sed vide cap. ſi peccatum. xxij. quæſt. ij. & cap. apud miſericordem iudicem. & vide Bart. in l. cùm ſtipulatus. ff. de verb. oblig. vbi dicit, quòd eſt in mora ſtatim elapſo die. ¶ Sed an ſi nec principalis, nec hæres eius ſoluit in termino, hæres ſit periurus? dic quòd non, vt optimè probatur in l. generaliter. in princip. ibi, cùm multum diſcrepat. C. de reb. cred. Barthol. de Capua.

Conſtitutio iſta dicit, quòd qui deierat ſcienter punitur ad manum: Sed quid ſi vnam tantùm manum habet? dic quòd punitur in ea, quam habet: arg. ff. de contrahen. empt. l. ſi in emancipatione. §. pen. Sed quid ſi nullam habeo? dic quòd punitur arbitrio iudicis, vt C. vt intra cert. temp. l. ij. Sed quid ſi duas habet, quæ amputabitur? Dic quòd validior ff. de pœ. l. interpretatione. Barth. de Capua.

Qui hominem occiſum ſpoliauerit. Rubrica.

S*I quis aliquem.* Punitur ad manum, qui ſpoliat occiſum, nec tollitur pœna communis iuris introducta contra violatores ſepulchrorū. Et ſic pœna iſta priſcæ ſeueritati accidit. C. de ſepul. violat. l. iiij. in fine.

S*I quis aliquem occiſum.* Nota quòd qui mortuum ſpoliat, ad manum punitur: & poteſt eſſe ratio, quia quodammodo iniuriam ſibi facere videtur. Et ſic nota quòd cadaueri fit iniuria. ff. de iniuriis. l. prima. §. iniuriarum, & fit etiam vis, vt ff. de vi publ. l. fin. fit etiam dementi, vt C. de hæretic. l. Arrianus. §. Manichæis Fit etiam iniuria mortuo, Inſtitut. qui manumit. poſ. §. j & not. C. de infam. l. nemo. Bartholomæus de Capua.

Si

De vitatione iactantiæ.

a *AD laudem.* Conſurgat ſupra de offic. Iudic. l. cum circa. Marinus.

* ADDITIO. *Amen. Adde quòd iſta dictio Amen tria ſignificat. Primò dicitur ſine defectu. vt eſt glo. in verbo, Amen. in c. & ſi Chriſtus. de iureiur. Secundò dicitur, verum eſt. vt eſt text. in c. vera. de conſe. diſtinct. ij. Tertio loco dicitur in officiis, id eſt, fiat fiat, & per Arch. in c. conſuluiſti. ij. quæſt. iiij. idem Archid. in ca. ſedulo. xxxviij. diſtinctio. & Abb. in d. c. & ſi Chriſtus.* Superantius.

De vitatione iactantiæ.

TITVLVS CIII.

AD a laudem, & gloriam Dei noſtri, ſub ſpe diuini fauoris opus incœptum, & eiuſdem gratia proſequente completum, vniuerſitas noſtra recipiat, quæ auguſtalis nominis titulo præſignatur in reuerentiam ſerenitatis auguſtæ, & honorem Regiæ dignitatis. Accipite gratanter ô populi, conſtitutiones iſtas, tam in iudiciis, quàm extra iudicia potituri. Quas per magiſtrum Petrum de vineis Capuanum Magnæ Curiæ, noſtræ iudicem, & fidelem noſtrum mandauimus compilari. Nec ſubſequentis ſeculi poſteritas præſentium conſtitutionum librum compilaſſe nos exiſtimet, vt famæ tantummodo ſeruiamus: ſed diebus noſtris temporum præteritorum iniuriam, quibus iuris lingua ſubticuit deleamus, vt in noui Regis victoria nouella iuſtitiæ pro pago conſurgat.

ACtum in ſolenni conſiſtorio Melfyenſi, Anno Dominicæ incarnationis Milleſimo ducenteſimo vigeſimoprimo, aliâs, vigeſimoſecundo, menſe Auguſti indictionis quartæ. Inſinuatum verò menſe Septembris ſequentis quintæ indictionis, * Amen.

ANDRAEAS DE YSERNIA.

SI *quis aliquem occiſum.* Not. quòd qui mortuum ſpoliat, ad manum punitur, & poteſt eſſe ratio, quia quodammodo iniuriam ſibi facere videtur. Et ſic not. quòd cadaueri fit iniuria. ff. de iniur. l j. §. iniuriarum. & fit etiam vis, vt ff. de vi publ. l. fin. fit etiam dementi, vt C. de hæret. l. Arrianus. §. Manichæis. Fit etiam iniuria mortuo inſtitut. qui manu. poſſ. §. j. & not. C. de infam. l. nemo. Barth. de Cap.

Excuſatio authoris Deum præponendo. *Rubrica.*

a AD *laudem.* Non enim boni viri ad mundanam laudem, ſed Dei qui ſummus eſt ſecundum Auguſtin. 1. de ciu. Dei. condunt libros, aut alia bona opera faciunt, licet hæc per eius ſcientiæ memoriam, & teſtimonium proferant, & in maximam & æternam memoriam proferantur. C. de quæſtio. l. Diuo Marco. in fi. Vnde Vegetius libr. ij c. iij. Cato ille maior, cum armis victus eſſet, & conſul exercitum ſæpe duxiſſet, plus ſe reipublicæ credidit profuturum, ſi diſciplinam militarem conferret in literis. Nam vnius ætatis ſunt, quæ fortiter fiunt, quæ verò pro vtilitate reipublicæ ſcribuntur, æterna ſunt, &c. Andræas de Yſernia.

AD *laudem & gloriam.* Not. quòd princeps vocat ſubditum fidelem, & ſic ei ſcribit. Papa autem fratres vocat & filios Archiepiſcopos, & Epiſcopos: Alios autem indifferenter vocat filios, aliâs literæ eſſent falſæ, vt extra, de falſ. cap. quod graue. & C. de ſumma Trinit. l. inter claras. ¶ Quando autem credatur literis epiſcoporum, & aliorum, dic, vt not. xj. quæſt. c. purè. & extra de prob. cap j. ceſſionem. & C. de epiſcopis & cleric. l. ſi quis per calumniam. Barthol. de Capua.

FINIS.

CAPITVLA REGNI SICILIAE, CVM GLOSSIS DOM. NEAPOLITANI SEBASTIANI NEAPOlitani, Dom. Lucæ de Penna, & Dom. Nicolai de Neapoli, nouiter correcta, ac diligenti caſtigatione emendata.

Conſtitutiones, & Statuta Illuſtriſſimi Domini Regis Caroli Hieruſalem, & Siciliæ Regis, pro exequendo ſubſcripto ſtatuto.

QVVM nihil proſint Conſtitutiones, & ſtatuta edita, niſi debita executio ſubſequatur, Volumus, Et fidelitati veſtræ firmiter, & diſtrictè præcipimus, quatenus conſtitutiones noſtras editas ſuper victualibus, & mercibus aliis quibuſcunque enumerandis, & extrahendis cum vaſcellis quibuſlibet de ſingulis portubus noſtri Regni, Et de nominibus extrahentium ea, ac de iure debito & ſoluto pro eis officij noſtri tẽpore, tenaciter obſeruetis. Et per Portulanos, & ſubofficiales noſtros mandetis, & faciatis inuiolabiliter obſeruari, ſub pœna in eadem conſtitutione contenta, & pœna alia in vos, & Portulanos, & ſubofficiales veſtros, ſi ſecus feceritis, iuxta noſtrum beneplacitum, infligenda.

Cuius conſtitutionis tenor per omnia talis eſt.

STATVTVM EDICTVM SVPER PORTVBVS.

VT illorum fraudibus iam cõmiſsis, vel in poſterum cõmittendis, qui conceſſa licentia, temerariis auſibus abuſi ſunt, vel abuti contigerit in poſterũ congruis remediis obuietur, Et fiſci noſtri cõmodis, quæ quampluriũ machinationibus læſa fortè dicimus, prouiſione cõgrua ſuccurratur, Volumus in extractione victualium, ſalis, & omniũ, quæ pro parte noſtræ Curiæ ad credẽtiam procurãtur de portubus Regni noſtri, tàm per magiſtros Portulanos, & ſalinarũ magiſtros, quã per extrahẽtes res ipſas de portub. ipſis, ſubſcriptã formã inuiolabiliter obſeruari. Vt omnes magiſtri Portulani & Portulani quotieſcũq; cõceſſerint alicui licentiã extrahẽdi de portubus cõmiſsionis eorũ, teneãtur exprimere in literis, ſeu apodiſsis ipſius licentiæ, ipſorũ victualium quantitatẽ particulariter & diſtinctè, diẽ & locũ extractionis, eorũ nomina & cognomina mercatorũ, illa de portub9 ipſis extrahentiũ: necnõ nomẽ & cognomẽ vaſcelli, in quo onerata ſunt, & ipſius vaſcelli patroni, & quãtũ magiſtri Portulani ſeu Portulani receperint, pro iure exituræ, victualiũ prædictorũ.

Et quòd mercatores ipſi ad locũ prohibitum nõ accedant, fideiuſſores idoneos corã prædictis magiſtris Portulanis præſtabunt, ſeu corã Portulanis habẽtibus poteſtatẽ à nobis, ſeu à magiſtris Portulanis dandi licentiam extrahendi victualia de portubus, commiſsionis eorum. Quorum fideiuſſorũ nomina, prædictorũ magiſtrorum ſeu Portulanorũ literæ continebunt. Pœna tranſgreſſoribus imminente, quòd magiſtri Portulani, qui contra prædicta commiſerint, & ſub ſuo lucro quodã tranſilientes quantitatẽ & qualitatem rerum ipſarũ in literis ſuæ cõmiſsionis non expreſſerint, nec prædictã formã ſeruauerint, tanquã de latrocinio, & periurio manifeſtè cõuictos, pro noſtro arbitrio ſe nouerint puniendos. Portulanos etiã contra prædicta temerè veniẽtes, ſimili pœna volumus ſubiacere. Et, vt magiſtri Portulani prædicti, in cuſtodia portuũ cõmiſsionis eorũ teneantur diligentes ſubofficiales ſtatuere, Præſentis noſtræ prouiſionis tenaciter ſeruatores, volumus, vt ex defectu ſeu negligẽtia Portulanorũ, per eoſdẽ magiſtros Portulanos ad alicuius portus cuſtodiã deputatorũ, qui præſcriptã formã cõtempſerint obſeruare, prædicti magiſtri Portulani ad valorem nauis, & oneris noſtræ Curiæ teneãtur, vt vltra noſtro arbitrio puniantur. Et quia cõperimus quàmplures impunita hactenus audacia deliquiſſe, dum ſe ſic ſtatuebant & cõponebant quòd aſſumpti, imò præſumpti ordinis, vel habitus priuilegio corporalibus non poterant ſubiici pœnis, quęcunq; latrocinia, & periuria committebant, prouidimus illorum fraudibus occurrẽdum, vt nullus deinceps ad Portulanatus officium aſſumatur, de quo nõ poſsit haberi vindicta ſanguinis. Et ſi qui ſunt in ipſo officio, ipſos volumus amoueri. Volumus inſuper quòd ſi qui deinceps in Portulanatus officio cõſtituti, ſe in eo ſtatu poſuerint, pro quo de eis nõ poſsit pœna corporalis aſſumi, ipſos ſtatim volumus à ſtatuente ab ipſo officio amoueri. Et ſi magiſtri Portulani talem prærogatiuam habẽtes ſtatuerint, vel paſsi fuerint in officio ipſo morari, poſtquam ita ſe cõpoſuerint, vt de eorũ exceſsibus corporalis vindicta non poſsit aſſumi, & ſi ſtatuti deliquerint, pro eorum exceſsibus, ipſi magiſtri Portulani, qui tales creauerint, vel tenuerint in officio Portulanat9 punientur pœna, qua ſic creati, vel retẽti per eos puniri debebant: Statuto ſuper præmiſsis apud Brunduſiũ per nos habito in ſuo robore duraturo. Quinimò exiſtente ſtatuto & recipiente augmento, præſcriptã etiã formam in extractione ſalis, & aliarũ rerum, quæ ad credentiam pro parte Curiæ procurãtur, prouidimus obſeruandam. Et ne mercatores victualia, ſal, ſeu quæcũq; alia de portubus Regni noſtri volẽtes extrahere, de quibus ius exituræ Curiæ noſtræ debetur, figmẽto cõcepto quodã modo ius noſtræ Curiæ debitũ opprimere valeãt ſeu quadã colluſione minuere: Volumus, vt mercatores ipſi in literis, ſeu apodiſsis, quas de ipſorũ victualium, & aliorũ extractione à magiſtris Portulanis, ſeu Portul. receperint, procurent, quòd contineatur particulariter & diſtinctè qualitas, & quantitas victualium, ſalis, & aliarũ rerum, quę per magiſtros Portulanos, ſeu Portulanos, & ſalinarum magiſtros eis extrahi ſunt cõceſſa: necnon quãtitas pecuniæ proindè ſolutæ. Et qui contra fecerit, punietur ad inſtar illius, qui non obtẽta licẽtia, victualia, ſeu alia prohibita de portubus noſtris extrahere præſumpſerit. Et ſi contingat mercatores ipſos plus de portubus Regni noſtri extrahere, quàm literæ magiſtrorũ Portulanorũ, ſeu Portulanorũ licentiæ cõtinebunt: mercatores ipſos prædicta pœna puniendos eſſe cenſemus. Et vt præſens noſtra prouiſio omnibus pateſiat, nec poſsit ſe aliquis obiectu ignorantiæ excuſare, mãdamus, vt præſcriptam

ordin

ordinationem ſeu prouiſionẽ noſtram Iuſtitiarij Regni noſtri in decretiſeis prouinciis, per loca maritima faciant publicari, tam Regnicolis, quã exteris, & exterorũ cõſulibus: prædicántq; omnibus, quòd formam præfatæ prouiſiõis in Archiuo noſtro facimus obſeruari. Et quia cordi nobis eſt ordinationẽ noſtram ipſam temere violantes omni ſtudio & diligentia perſcrutari, Volumus, vt Portulani, vel eorũ vicem gerentes loci, ad quẽ contigerit nauẽ aliquã, ſeu vaſcellũ aliquod oneratũ victualib⁹ applicari: ad nauim ſeu vaſcellũ illud ſtatim accedãt, cum quatuor bonis & legalibus viris, qui non attineant Portulanis, & cũ notario publico loci ipſius: & illis præſentibus, faciãt ſibi oſtendi apodiſſam, quã habere mercatores ſe dicũt, ſeu literas de licẽtia extrahendi victualia, ſeu alia à Portulanis illis, ſub quorũ cuſtodia portus exiſtit: in quo vaſcellũ ſeu nauis dicitur onerata, & ſi nõ oſtẽderint eis literas mercatores, de dicta licẽtia, tã onus, quàm nauis ad opus Curiæ capiatur, & mercatores ipſi de perſonis tanquã temerarij capiãtur. Et ſi in prædictis literis per mercatores oſtenſis non cõtineatur quantitas victualiũ, ſeu aliarũ rerũ, de quibus eſt eis data per mare extrahẽdi licentia, tã nauim ipſam, quàm onus nauis per Portulanos volumus detineri. Et ſi in ipſis literis certa cõtineatur quãtitas, tam per Portulanos, quàm per prædictos quatuor, & notariũ publicum, quos ante omnia volumus ad ſancta Dei Euangelia ſacramẽta præſtare, ꝙ in prędictis nullã fraudẽ cõmittant. Aeſtimari volumus & attentius prouideri, quòd ſi in dicta naui ſeu vaſcello maior quãtitas eſt victualiũ onerata, quàm de ipſorum oneratione cõtineat apodiſſa. Et ſi cõtigerit præfatos inuenire maiorẽ quantitatẽ eſſe, vt præſcriptũ eſt: nauim, & onus ipſum pro parte noſtræ Curiæ faciãt detineri, & mercatores de perſonis arreſtare curabũt & ſtatim proceſſum eorũ totũ, in præmiſsis habitũ per inſtrumẽtum publicũ inde confectũ de prædictis noſtræ Curiæ volumus intimari. Et vt Portulani, & prædicti quatuor, & notarius ad inueſtigationẽ prædictarum fraudiũ citius animentur, Volumus, vt medietatẽ fraudatæ quãtitatis, quàm citius ob ipſorũ compertæ ſolertiã, conſequantur. Volumus tamẽ ꝙ ſi quod incrementũ erit in victualibus oneratis propter inundationẽ, vel humiditatem maris (cõſideratione proborũ virorum ad hoc expertorũ præhabita) illud nõ debeat mercatoribus imputari. Et quia veremur, ne prætextu prædictæ prouiſionis mercatores, per Portulanos prædictos memoratos quatuor, & notariũ indebitè prægrauẽtur, prouidimus, ꝙ ſi contingat totã & integrã quantitatẽ oneratorũ victualiũ, & rerũ in præſentatis literis mercatorũ fideliter contineri, tam Portulani, quã prædicti quatuor, & notarius ad ꝓdicta inueſtigãda, ꝓſente patrono vaſcelli, pro quolibet marinario, q in ſeruitio ipſius vaſcelli fuerit, diebus ſingulis, per quos detinuerit, illis ſoluant Tarenũ auri vnum, & quicquid impenſum fuerit per mercatores in onerando vaſcello, & in reonerãdo, mercatoribus ipſis de proprio reſarcibũt: ad quæ cõſequenda patroni vaſcellorum, ſeu mercatores noſtræ curiæ ſuffragiũ poterũt poſtulare: vel ſi elegerint iuſtitiariũ loci, in quo prædicta contigerint, cui ex nunc damus expreſsius in mãdatis, vt ſine ſtrepitu iudicij Portulanos prędictos quatuor & notariũ ad pręſcriptam emendã, patronis vaſcellorũ, & mercatoribus diſtrictè cõpellant. Illud pręſertim nõ vidimus omittendum: ꝙ ſi Portulani pręfati quatuor, & notarius viderint quãtitatẽ contentã in literis eis à mercatoribus præſentatis, capacitati nauis, ſeu vaſcelli cõuenire, volumus, vt Portulani mercatores nullatenus impedire ſeu moleſtare præſumãt. Et vt magiſtri portulani nullam poſsint excuſationẽ prætẽdere, ꝙ pręſens cõſtitutio nõ peruenerit ad notitiã eorundẽ, Volumus, ꝙ quilibet Iuſtitiarius magiſtro Portulano, & Portulanus Iuſtitiariatus ſibi cõmiſsi, conſtitutionẽ ipſam redactã in publicã formam, & Iuſtitiarij ſigillo ſignatã debeat aſsignare, & de aſsignatione huiuſmodi recipere ſcriptũ cõpetens ab eiſdẽ. Ad hoc, ſi aliquis clericus in alicuius portuum cuſtodiã noſtrorũ ſit ſtatutus, eum nullam habere volumus poteſtatẽ, vel dandi licentiã ſuper rebus aliquibus extrahẽdi de portu, vel recipiẽdi pro noſtra curia, ſiue res alias, aut quicquid etiã arreſtandũ: ſed ipſum vt notariũ tantum eſſe iubemus, ad videndũ, videlicet & ſcribendũ, quæ in huiuſmodi portu fiẽt, & ad ſignificãdũ nobis protinus ſi quid ibidẽ fieret in noſtri honoris diſpẽdiũ, vel noſtrorũ iurium detrimentũ. Data Neapoli per magiſtrũ Guliel. de Farum-villa, &c. menſe Feb. xx. eiuſdem. iij. indict.

Aliud ſtatutum ſuper extractione victualium.

SVper extractiõe victualiũ aliud aliquãdo mercatoribus, & aliis fidelibus noſtris de gratia noſtra cõcedimus, placet, & volumus, ꝙ formã ſubſcriptã obſerues, & facias ꝑ ſubofficiales tuos inuiolabiliter obſeruari, Videlicet, ꝙ quotieſcunque authoritate mãdati noſtri tibi trãſmiſsi de victualibus extrahẽdis ſcripſeris Portulanis & ſubofficialibus tuis, ꝙ permitterẽt mercatores extrahere de portubus eorũ cuſtodiæ deputatis aliquã victualium quãtitatẽ, in literis tuis exprimas quãtitatẽ, & qualitatẽ victualiũ, vtrũ ſit frumẽtũ, vel ordeũ, vel legumina, aut merces alię, nomina & cognomina mercatorum extrahẽtiũ, ad quã rationẽ ius exituræ recipi debeat pro quolibet cẽtenario eorũdẽ, vel mãdaueris recipi ꝑ Portulanos ipſos. Et ſi ius exituræ ꝓ parte Curiæ noſtræ per te receptũ ſit in apodiſſa, quã eiſdẽ mercatoribus feceris, exprimas quãtitatẽ & qualitatẽ victualiũ extractorũ nomina, & cognomina mercatorũ ipſorũ: & ad quã rationẽ ius exituræ pro quolibet cẽtenario ꝑ te receptũ ſit, cũ tranſcripto mãdati noſtri, qđ tibi proinde trãſmittetur. Et nihilomin⁹ ſignifices Portulanis portus, à quo victualia ipſa extrahi debẽt: quãtitatẽ pecuniæ, quã à mercatoribus receperis, & ad quã rationẽ ꝓ quolibet cẽtenario, nominibus & cognominibus mercatorũ ipſorũ in eiſdẽ tuis literis denotatis. Si verò mãdaueris ius ipſum recipi per Portulanos, & ſubofficiales tuos, mãdes ꝑ eaſdẽ literas tuas eiſdẽ Portulanis, ꝙ in apodiſſa, quã faciunt mercatoribus, ponãt, & ſcribi faciãt trãſcriptũ mandati tui, cũ quãtitate & qualitate victualiũ extractorũ, ad quam rationẽ ius exituræ receptũ ſit per eoſdẽ pro parte noſtræ Curiæ à mercatoribus ipſis, expreſsis in eadem apodiſſa nominibus, & cognominibus mercatorũ extrahentium ad Curiæ noſtræ cautelã. Sciturus ꝙ ſi præſcriptã formã nõ obſeruaueris, vel feceris obſeruari, te & ſubofficiales tuos, tanquàm fures & periuros volumus Curiæ noſtræ detineri, vt præſens mandatũ noſtrũ per te executioni debitæ demãdetur, ſcire te volumus, ꝙ ipſum in regiſtris noſtris ſcribi mandauimus in perpetuum duraturum.

Data Brunduſij xxvj. Ianuarij ſecundæ indictionis.

Statutum de violentiis.

NVper in ciuitate Auerſæ feliciter reſidẽtes, ſtatutis ſuper violentiis per nos prius editis, quoddam aliud ſtatutũ adiunximus vtriuſque tenorẽ præſentibus inſeri facientes, tibíque pręcipiendo mandamus, quatenus ſtatutum vtrunque in omnibus, quæ ad tuũ officium pertinent diligenter obſerues, & facias obſeruari.

De

De pœna violentorum.

PRidem contra inſolentiã deſtituentium authoritate propria poſſeſsiones, edictũ infraſcripti tenoris duximus promulgãdũ: Verũ quia vrgens nos cura ſollicitat, vt circa ſubditos noſtros nõ ſolum, quæ ſunt pacis, & iuſtitiæ cõgitemus, ſed etiã amoueamus incõmoda, quibus copia rerum prouenientium ex agricultura præcipuè impeditur, eidẽ priori edicto partẽ non modicę cõmoditatis adijcẽtes, Statuim⁹ & in toto Regno noſtro, tam videlicet, in terris Demanij, quàm quibuſlibet aliis deſtrictius prohibemus, ne pro debito, vel alia cauſa quacũque quę inter priuatas perſonas aguntur, aratorij boues, aut aratrũ, ſeu quicquam de inſtrumentis, vel rebus ad aratrum pertinentibus, etiã ſi nulla alia bona debitoris exiſtẽt, pro debitis quoque Curiæ noſtræ, dũmodo inueniatur ſufficiẽs debitor in rebus aliis, vnde ipſi Curiæ ſatisfiat, aliquatenus capiantur. Quicunque autem huiuſmodi ſtatuti violator extiterit, præter id, ꝙ teneatur reſtituere rẽ ablatam, & reſtaurare totum damnum, quod rei domini toto tẽpore detentionis incurrerint, ſub quacũque præmiſſa taxatione iudiciaria, ipſius domini rei ſtabitur ſacramento, alia inſuper eũ pœna, tanquã pro re violenter ablata volumus ſecundũ iura puniri, minuẽda tamen iuxta noſtrũ arbitrium, vel augenda. Iuſtitiarius, vel officialis alius, qui requiſitus quantũ pertinebit ad ipſum in exequendo, vel faciendo ſeruari ſtatutũ huiuſmodi negligens, vel remiſſus extiterit, ipſis eiſdẽ pœnis, quibus & illator violẽtiæ ſubiacebit, vt & ad eas de ſuo proprio teneatur. Declaramus tamen (perſona, & debitis noſtris exceptis) alia omnia eſſe priuata, tã debita quã perſonas. Et, vt præſens ſtatutum ad omniũ & ſingulorum notitiã deducatur, vniuerſis Iuſtitiariis, & officialibus aliis diſtrictè præcipimus, vt ſtatuto ipſo ſub ſigillo noſtro recepto, illud per decretas eis prouincias, nulla mora protracta, publicare debeant, & in fine ſui officij eorũ ſucceſſorib. aſſignare, qui ſimiliter in principio ſui regiminis illud publicẽt, & firmiter obſeruari procurent, ſpẽ de impunitate nullã de cętero habituri, ſi pœnã meritã nondũ tulerint pro cõmiſsis per eos hacten⁹ negligentia in noſtris cõſtitutionibus, & iuſsionibus obſeruandis. Et cum tam præſens ſtatutũ quàm, alia per nos edita velimus inuiolabiliter obſeruari, proponentes etiã prędictas officialium negligentias non trãſire aliquatenus impunitas, ſed inquiſitione de his diligenter præmiſſa, ſic in eis pro præteritis animaduerſuri grauiter ꝙ pœnę acerbitas diligentiã excitet affuturam. Datum Auerſæ anno Domini M. cclxij. anno octauo.

Tenor autem prædicti prioris ſtatuti de violentiis talis eſt.

SVbditorum noſtrorum commoti clamoribus contra eos, qui ſpreto pacis, ac iuſtitiæ cultu, authoritate propria deſtituũt poſſeſſores, quòd ex multorum inſolentia temporibus iſtis inualuit, deſtitutorum ipſorũ craſſantiam ſeuerioris cõſtitutionis edicto prouidimus coërcendam. Statuimus igitur, quòd nullus de Regno noſtro potens, vel humilis, nobilis, vel plebeius cuiuſque gradus, vel conditionis exiſtat aliquem alium de regno ſimiliter, vel in regno poſſeſsione, vel quaſi poſſeſsione rei mobilis vel immobilis authoritate propria ſpoliare præſumat.

Quod ſi quis præſumpſerit, pœnam ſuper hoc regni conſtitutionibus comprehenſam, vel ſi maiorem vel minorem ſerenitas noſtra decreuerit, ſe nouerit incurſurum: Et vt tam diſſoluta temeritas ſeuerius arceatur ſubſcriptũ modum

De pœna violentorum. Rubrica.

PRidem. Boues aratorij non poſſunt capi pro pignoribus, ac etiam inſtrumenta aratoria, etiã ſi non ſit alias debitor ſoluendo, niſi pro debito fiſcali. hoc dicit. Itẽ vbi ex conuentione expreſſa eſt actũ, & vbi per iudicem in ſententiæ executione, & hoc vbi aliud non ſupereſt, aliàs eſſet, vt C. quæ res pignori obligari poſſ. l. executores. & not. in gl. in l. ſtipendia. C. de excep. rei iudic. & facit ad prædicta quòd ſequitur. C. quæ res pigno. oblig. poſſ. authen. agricultores. & vide in authent. vt nul. agr. & quod not. eod. tit. §. quicunque. Barth. de Cap.

¶ In text. l. abſtulerit ſummariè exigente, vt in c. ſeq. ver. & de neg.

¶ In text. ibi, alia inſuper cum pœna, quæ eſt in quadruplum, vt ſupra de violentiis, in con ſtit violentias. in fin. & c. ſeq. §. & quod ſi forte.

¶ In text ibi, & reſtituere. appellatione aliqua non obſtante, vt in eo. cap. ſeq. §. & ſi forte.

¶ In textu inter priuatas perſonas. Quales ſunt omnes, excepta perſona Regis, vt in verſiculo declaramus.

¶ In textu, ibi declaramus. Not. omnem perſonam eſſe priuatã, excepta perſona Regis, & debitum Regis. Quod facit contra Comites & Barones. Petr. de Mon.

¶ Sed certè ſuppletur & corrigitur iſtud capitulum per cap. in planicie Sancti Martini, infra de bob. arato. c. conſtitutionẽ. quia pignorantur ex conuentione, & ex ſententia iudicis Barthol. de Capua.

¶ Adde tu, an pro executione ſententiæ capi poſſint, vbi alia bona non ſunt. vide text in l. executores. C. quæ res pigno. oblig. poſſit. not. glo. in l. ſtipendia. C. de execu. rei iudi. & facit in auth. null. cred. agri. coll. iiij. & facit quod voluit Andræ. de Yſer. in c. j. §. agricultores de ſtatu. & conſuetud. quæ contra liber. ecc. col. ix. Et eſt hoc, ne ſegetes cęleſti prouiſione cõceſſæ pereant. l. ij C. de Fruct. & lit. expen. facit in ſimili in auth. de quæſt. §. j. & ij. & in l. j. & l. huiuſmodi. C. de agric. & cenſitis. lib. xj. Et alia ratio videtur cauſa ſterilitatis agrorũ, & conſequenter penuria frumenti, vt de aqua plu arc l. j. §. de opere. & ita tenent doct. ſcriben. in d. §. agricultores. Imò per partẽ dicto priuilegio renũtiari nõ poteſt de iure communi, cum ſit inducta illa prouiſio fauore publicæ vtilitatis, vt not. in §. quos prohibet. ff. de poſtula. & not. in terminis noſtris Nic. de Neap. in d. l. executore. C. quæ res ob. poſſ. & in d. §. agricultores. & inde dicit ipſe quòd nihil valet cautela, quã notarij circa iſta in inſtrumentis ponunt. ¶ Verum in Regno poteſt expreſſe renunciari, per c. reg. de bobus arato. non pignor incip. conſtitutioni. ¶ Et quòd ex quo reſpicit publicam vtilitatem nõ poſſit renunciari, faciunt not. per Bar. in l. ij. C. de agric. & cenſ. lib. xj. & quæ habentur in l. meminerint. C. vnde vi. & no. in l pen. C. de pac. & in c. ſignificaſti. de for. competen. in l. nemo poteſt. ff. de reg. iur. Petr. de Monteſ.

¶ Aduertas ꝙ cum materia iſtius c. pridem. eſſet in facto & eſſet allegatum per partẽ, hic fuit replicatum, quod iſta habent locũ quãdo alia bona ſuperſunt, ſed quãdo nõ, ſecus, per gl. in d. l. ſtipendia. Spec. in tit. de pri. & ij. Decreto. §. reſtat. & de exec. ſententia. §. ſequitur. & d. Azo. in l. executorem. ꝙ poteſt fieri in bobus, quando alia bona non ſemper ſunt, & addidit quod in Italia nõ habẽt locũ iura in cõtrarium allegata, quia ſolutio tributorũ fit ex tributis mercedum. & ita vide Bald. in d. l. creditores. iuncta authen. agricult. ſed fortiter obſtat text. iſtius c. pridem. ibi, & ſi alia bona nulla. Dom. Nicolaus caput Craſ. dixit, ꝙ nõ obſtat ratio renunciationis, & ſpecialis hypothecæ quæ ponitur in inſtrumẽto. Sed aliàs audiui diſtingui à Spec. & Azo. quòd habent locum in executione ſententiæ, vt tunc diſtinguetur, aut habet alia bona, aut nõ ſed in obligatione cõuentionali nũquã habet locũ, niſi expreſſe ſit dictum quod boues ſint obligati. Pet. de Monteforti.

Tenor autẽ prædicti prioris ſtatuti de violentiis talis eſt. Rubrica.

SVbditorũ. Olim procedebatur cõtra violẽtos ciuiliter de forma iſtius cap. hodie autem proceditur aliter ex forma noui capituli, vt ĩ. de offic. iud. & in iur. ca. violent. vide etiã de hoc c. Regis Robert. Robertus, &c. pro bono ſtatu. & ſequitur c ſicut infra noſtrã Curiã & c. indiciorũ Barth. de Capua.

¶ Nota, quòd hoc caſu requiritur præſumptio deſtitutionis, ad hoc, vt incarceretur, quod in aliis caſibus nõ requiritur, qđ forte eſt ſpeciale. quia aliud eſt contra eũ, videlicet, vt ſummariè agatur cõtra ipſum, nõ per libelli dationẽ.

¶ In §. ea tamen. Not. quòd ſi aliquis poteſt dare fideiuſſores quòd audiatur, & liberetur, vt hic. & eſt gloſſ. in conſtitut humanitatem.

¶ In §. & de negotio. ibi & ſummariè. De hoc dic vt plenè tractatur per c. quæ de violentiis quod in iſto paſſu corrigitur per illud. ex eo. ꝙ hic indiſtinctè loquitur, nam per illud tãtũ ſummariè debet fieri reſtitutio, ſed de aliis. hoc eſt de dãnis, debet via ordinaria procedi.

¶ Not. etiã expreſsè quòd vbi proceditur ſummariè nõ datur libellus. vide in cle. ſæpe. de iud. & Dy. in l. miles. §. ſexaginta. ff. de adult. & vide gl. in l. ij. ff. ſi quis or. in bon. poſſ. ſer. In glo. in verb. de plano.

¶ Sed quid ſi princeps mandat, vt procedatur ſine ſtrepitu iudicij, dic idẽ, cum verba iſta ſine ſtrepitu, & ſine figura æquiparentur. vide per Dy. in d. l. ij. ¶ In verbo & ſi forte. Vide hic quòd in crimine legis Iuliæ

in hoc volumus obſeruari, vt ſi quis per aliũ fuerit infra Regni noſtri tẽpora, videlicet, à tẽpore pręlij Beneuenti citra, vel erit de cætero taliter deſtitutus, & id magnę Curiæ noſtræ, vel officialibus noſtris, ad quorum iuriſdictionẽ, & officiũ exinde poſſeſſoris iudiciũ pertinebit, denũtiare voluerit fauorabiliter admittatur: dũ tamen velit, ac eidẽ magnę Curiæ noſtrę, vel officiali, cui hoc denũciauerit, offerat, necnon iuret, ac, ſi poterit, prębeat fideiuſſoriam cautionem: ibidẽ ſtare iudicio tã de poſſeſsione, quàm de proprietate rei, cuius poſſeſsione ſe dixit deſtitutũ, ac parere ſuper eo Curiæ noſtræ mãdatis. & tũc recepto ab eo corporali iuramento de veritate dicẽda, interrogetur & examinetur attentè, quãdo fuerit eiuſdẽ rei poſſeſsionẽ adeptus, & qualiter ipſam deſtitutionis tẽpore poſsidebat. per quẽ & quorũ auxilio vel fauore, q̃bus præſentibus, qui de nulla, vel aliqua parte forẽt, vbi quãdo, qualiter, qua occaſiõe, vel cauſa: & vtrũ cũ armis, vel ſine armis fuerit deſtitutus, & ea omnia in actis fideliter redigãtur. Demũ vocatis tam illo, qui ſuper deſtitutione delatus eſt, quã illis, quibus præſentibus dicetur deſtitutio fore facta: necnon aliis, ſi quos is, q deſtitutũ ſe dixerit, producere fortè velit, ac recepto ab eorũ ſingulis iuramẽto de veritate dicenda, delatus interrogetur, ſi deſtituerit huiuſmodi poſſeſſorẽ, & quando & qualiter, quibus præſentibus, qui de aliqua vel neutra parte forẽt. vbi, qualiter, & vtrũ cũ armis, ſuper quibus omnibus interrogẽtur ſimiliter omnes alij cũ ipſo delato vocati. Delatũ tñ vocari volumus, & ſub fideiuſſiõe teneri de præmiſsis omnibus, de quibus à denũtiatore fuit fideiuſsio requiſita. Ea tamen cõditione ſubiecta, ꝙ ſi delatus fideiuſsionem huiuſmodi dare noluerit, vel forte nequiuerit, ſi quidem aliqua fuerit de deſtitutione pręſumptio perſonaliter capiatur in carcere detinẽdus, quouſq; fideiuſsionem huiuſmodi exhibeat, vel poſt cauſę deciſionẽ ſup mãdatis curię pareat & ſatisfaciat, ꝓut inferius cõtinet᷑. Quod ſi delat' fortè aliquos alios interfuiſſe deponat, vel aliquos ꝑ ſe viderit vtiliter producendos, hi ad examinationẽ ſimiliter euocẽtur, quorum quidẽ omniũ prædictorũ depoſitiones, & dicta ſimiliter cõſcribantur. Et ſic de negotio ipſo non per libelli oblationẽ, vel delationẽ, ſed celeriter & ſummariè iuxta ipſorum probatorum merita cognoſcatur. Et ſi fortè ante vlteriorẽ cauſæ cognitionẽ delatus de obiecta fuerit deſtitutiõe confeſſus, vel poſtmodũ ex cauſæ cognitione cõuictus, ad reſtituendum deſtitutũ in poſſeſsione, vel quaſi poſſeſsione, vti deſtitutionis tẽpore poſsidebat, & ſatisfaciendũ ſibi de dãnis, expenſis, & intereſſe, necnõ ad pœnã Regni cõſtitutionibus cõprehenſam, vel ſi maiorẽ, aut minorẽ de futuris deſtitutionibus noſtra dictauerit celſitudo, cõpellatur inſtanter, appellatione aliqua non obſtante. Vt tamen de acriori pœna (ſi nobis placuerit) prouidere poſsimus, id ſtatim ꝙ delatus confeſſus fuerit vel conuictus noſtri culmini volumus intimari. Volumus etiam vt ab ipſius principio cauſæ cuilibet priũ ſub aliqua magna, vel certa pœna mãdetur, & id inter acta ſcribatur, ꝙ cauſa pẽdẽte ſe offendere nõ præſumant, nec aliquid innouare: quæ pœna ſi contẽpta fuerit, exigat᷑ inſtãter, & id protinus noſtræ curiæ intimetur. Et ſi fortè aliqua partiũ debitæ ſatiſtactionis pœnæ ipſius obtẽperare noluerit, vaſalli eius, ſi quos habuerit, vel aliqui alij cum nullo modo recipiãt, ſibiq; in aliquo non pareant, nec intendant. Quod ſi fecerint, ſubibũt pœnam noſtræ maieſtatis arbitrio infligẽdam. Nihilominus tamẽ officialis, q pœnã impoſuit vocatis & adunatis fidelibus noſtris, quos, & quot ad hoc viderit opportunos, & cõtumaces huiuſmodi, vel rebelles

Iuliæ de vi public. non poteſt appellari, ex tenore huius c. nec agitur ex illo quia tunc ſecus eſſet: quia vbi ex cauſa publica agitur, capitalis pœna ſubeſt. de publ. iud. l. j. & ij. & quæ ibi no. glo. Petrus de Monteſ. Vide hic conſtit. violentias. ſuprà lib. j. & cap. violentiis. & c. iudiciorũ vigor. & c. ſicut materiam. infrà & cõſti. ſi exce. Circa hoc c. ſubditorũ, quæro, an ſpolians, & poſſidens per duos annos, & deinde victus per ſentẽtiam, poſſit ſtatim agere de proprietate? & videtur ꝙ non: quia debet tanto tempore ſtare, quanto dictam poſſeſſionem retinuit de facto occupatam. & deinde agere ad proprietatem, probatur per c. ex conqueſtione extra, de reſtitu. ſpol. Sed nunquid habet locum pri. reſtitut. facienda ſpoliato quando cum authoritate iudicis fuit facta ſpoliatio? dic quòd non fit reſtitu. ſecus ſi ſine authoritate iudicis, & per hoc eſt text. in l. fina. ff. quod metus cauſa. & facit extra de reſcript. c. ex literis ibi, item recepto ex eo, vſque ibi, quibus præſentibus, &c. Nota quòd denuntians examinatur in cauſa, quam denunciat ad informationem forte & vide c. licet Heli. extrà, de ſimo. an denuntians poſſit eſſe teſtis.

Ibi, quòd ſi delatus forte. No quòd vbi proceditur ſummariè. non datur libellus, vt extrà, de verb. ſignific. c. ſæpe. lo. iij. & not. per Dyn. in l. miles ad legem Iulia. de adult. & per Guli. in l. omnes de reſtit. in integ. adde gl. in l. ſi. ff. de inter. actio. iij. reſponſo. Ibi, & de negotio ipſo, non per libelli oblationem. Iſtud corrigitur quo ad hoc, per cap. quæ de violentia. vbi quo ad præſentem nõ proceditur ſummariè, & de plano. & in hoc poteſt notare, ꝙ hæc pœna applicatur parti, non fiſco.

Ibi & ſi forte. ibi, appellatione aliqua nõ obſtãte. Not. nõ appellari à ſentẽtia deſtitutionis. concordat C. de bo. poſſeſ. l. j. ſed Cano. appellant, vt no. extra, de reſt. ſpolia. c. cum ad ſeden. & extra, de teſt. c. ſignificauit. ¶ Ibi, volumus. vſq; ibi, infligendã No. ꝙ per hoc corrigitur. l. eos. C. de modo mulct. quæ dicit, præſides non mulctent vltra duas vncias. ¶ In text. ibi ſtatuimus. No. ꝙ in caſibus in quibus proceditur lite non conteſt. eſt initium cauſæ citatio. ita intellige text. inſtitu. de pœna temp. litig. §. ſi. vbi verò proceditur per litis conteſtati & tunc per illam datur initium cauſæ, vt gloſſ. in l. cum anterioribus. §. illud. ſuper verbo, exordium. C. de temp. appell. ¶ Ibi, & ſi forte in quaſi poſſeſſione. Ex his videtur, quod in rebus incorporalibus, & in ſeruitutibus vendicet ſibi locum c. licet. prædictum tantum in rebus mobilibus & immobilibus loquatur. ¶ Ibi, appellatione, &c. Not. quòd ex condemnatione legis Iuliæ de vi publ. ſeu priuata non appellatur de Regni conſtit. vt in conſtit. iuris gentium & in conſt. defenſas. in j. lib. ¶ Ibi confeſſus, &c. Not. quòd tantum vna iſtarum ſufficiat, videlicet, conditio vel confeſſio. Volumus verò quòd officialis pendente cauſa poteſt imponere pœnã magnã partibus, quòd vna aliam nõ offendat. & de hoc vide text. quẽ forte non inuenies magis expreſſum in corpore iuris, in l. denuntiamus. C. de his qui ad eccleſ. confug. & per hoc poteſt determinari iſta quæſtio, an præſes prouinciæ poſſit imponere pœnam vltra duas vncias. & videtur quod ſic de quo videtur text. in conſtitut. in pecuniariis §. tantum. Bartholo. de Capue.

ADDITIO. *De materia huius c. vide omnino aliud cap. inf. [illegible] incip. de violẽtiis, &c. in ver. quaſi poſſeſſione, &c. Adde tu quòd hoc verbũ. vel quaſi poſſeſſione, fuit ſuperfluũ: nam ſtatutum dicens, Si quis turbauerit in poſſeſſione, &c. trahitur etiã ad quaſi poſſeſſionem. ita multum no. inquit Bald. in c. licet cauſam. in ſi. de prob. allegat ad hoc, quem dicit eſſe not. & vtilem, text. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. & ibi refert, & ſequitur Iaſ. in § not. ff. de iureiur. Quod dicit eſſe multum notab. ex quo tale ſtatutum eſt pœnale.*

In ver. *Non per libelli oblationem, &c.* Adde aliud cap. infrà, incip. de violentiis. vbi ſummariè inquit, ſi in libello litis conteſtatione, ſtrepitu, & figura iudicij cognoſcatur, bene facit quod de iure communi dicimus, ꝙ vbi aliquis timet ne alius ſuam poſſeſſionem inuadat, poteſt implorare officium iudicis, per quod petat ſe defendi in ſua poſſeſſione: & ad conſequendum iudicis interdictũ, ſufficit verbo petere ſine libello, & ſine ordine iudiciario. ita ſingulariter inquit Innoc. in c. in præſentia. de probation. de quo dicto multùm exclamat Bal. in l. ſi. in ij. col. verſic. & eſt not. C. de edicto diui Adria. toll. & illud dictum communiter ſequuntur, Et magni faciunt Canoniſtæ in d. c. in præſentia. maximè Feli. ibi in vltima col. qui allegat infinitas gloſſas. Et inquantum in hoc cap. dicitur quòd non requiritur libellus, tu dic ſecus eſſe de iure communi: nam in hoc interdicto poſſeſſorio recuperandæ debet offerri libellus, vt multum not. tenet Andr. de Baru. in l. ſi coloni

quem

quem ibi ſequitur Bar. C. de agri. & cenſi. lib. x. quod etiam voluit gl. in l. momentaneæ. in ver. mor. C. vnde vi. Quod tamen intelligunt ibi Bar. & Bald. eſſe verũ de iure antiquo, & veteri, de quo iure nõ requirebatur libellus, ſed viua vox ſufficiebat. De iure autẽ nouiſſimo authenticorum eſt neceſſarius libellus, & alia ſubſtantialia iudicij. ita Bald. hoc cap. ad hoc quòd in cauſa ſuper diſtinctione poſſeſſionis rei ſtabilis non proceditur iuris ordine, ſed ſummariè, virtute huius c. allegat & ſequitur Matt. in conſti. pacis cultum. in xvij. co. tene menti.

In ver. *Appellatione aliqua non obſtante, &c.* A ſententia poſſeſſorij nõ appellatur. hoc c. allegat & ſequitur Matt. de Affli. in loco proximè allegato. V.M.A.

De teſtimonio, &c. Rubr.

C*Arolus frequẽs & in effrænata.* Vide pro declaratione cap. quod no. per dominum And. de Yſer. in conſtitut. ſi damna clandeſtina. & vide cap. quod incipit, conſtitutionẽ diuę memorię. de cõfeſſ. latron. quod ca. limitat primo iſtud. & vide notat. per Spec. §. j. verb. itẽ quia. de accuſat.

Ibi, *plena fides, &c.* Et in l. fi. de accuſ.

In *tormentis.* Hoc intellige ſecũdum determinationem noui capituli, infrà de tormen. c. j. quod fuit editum in planitie ſancti Martini.

Ibi, *volumus. &c.* In fi. not iſtud, quia alibi ita expreſſum nõ inuenies, quòd dictum trium malorum hominum, & latronum tantum valet, quantum dictum duorum proborũ virorum, & hoc in fi. expreſsè patet. Et econtra in ca. regis Caroli, quod incipit, conſti. quod facit ad multa. ¶Et pone in cõparatione teſtium contra tex. in l. ob carmen. §. ſi teſtis ff. de teſtibus. in gloſſ. Et ſicut dictum duorum proborũ virorũ, ſi non poteſt opponi ei excep. valet: ita ſimiliter ſi non poterit opponi dicto caſu dictorum trium malefactorum, ſcilicet vitæ, & famæ corruptio. Et ſimili modo, vt hîc apparet. ¶Etſi in maleficiis, vbi de vita hominis agitur: multo

potenti manu deſtituat omnibus bonis ſuis, & capiat de perſonis: nec ipſos liberare aut bona eorũ reſtitui eis volumus noſtra conſcientia inconſulta. Eodem modo procedi volumus in omnibus maleficiis (ſcilicet) ꝙ accuſator vel denunciator, & accuſatus etiam, vel delatus iurent, & dent ſecuritatem, & dicant totũ factum, tempus, & locum, & nomina illorum, per quos poterit veritas indagari. Actum Neapoli anno domini millesimo. cclxxij. menſe Martij. xv. eiuſdem. xv. indictionis: regni noſtri anno ſeptimo.

De teſtimonio publicorum diſrobatorum contra participes & receptatores eorum. Rubrica.

CAroluſ Dei gratia, &c. Frequẽs & ineſtrænata latronũ malitia inualeſcens, quæ poſt tantas præteritæ turbationis tribuẽs, ſedatis vndique tẽpeſtatibus, quibus regni quies dudum extitit agitata, pacem & quietem publicam: quas poſt ærumnales incuſſus hoſtium felicis noſtræ ſucceſsionis victoriæ, nõ ſine grandi labore, & turbatione animi reformauimus, turbat, & multipliciter interpellat, & nobis nouæ conſtitutionis condendæ præbet materiã, vt quæ multis veterum legum principum actionibus caſtigata, à republica non receſsit, conſtitutionis noſtrę beneficio præcludatur. Et quoniã receptatorũ ſecuritas incentiuum & materiã præbuit delinquẽdi, cũ ſine receptatoribus latrones deliteſcere minimè valeant, ad huius maleficia extirpãda aciem noſtri ingenij per ſedulas cogitationes acumen proborum virorum & iurium peritorum cõſilia iugiter & inceſſanter actitãdo, quoniam ex probationum defectu & abſentia teſtium, quos huius malefactores fugiunt, eueniebat, quòd huiuſmodi maleficia tranſibant ſæpius impunita, quamquàm de iuris ciuilis rigore confeſsioni malefactorum adhiberi non deberet plena fides, quantum ad alterum conueniendum. Tamen quoniam ſuperueniente effrænata & aſſueta malitia huiuſmodi malefactorũ tranſibãt maleficia impunita, perpenſo diligentius proborum virorum & iuris peritorum conſilio, prælegimus ius ſcriptum in hac parte aliquatenus pertranſire, quòd per defectum probationũ, per quem nõ poterat huiuſmodi malefactorum veritas inueniri, quoniã celatur alter ab altero, & ex cõſequenti impunitatẽ malefactorũ dare indifferentẽ ſeueram audaciam delinquendi. Nos volentes tam diſtrobatorum publicorum, quàm receptatorum, qui vitæ hominum multipliciter ponũt inſidias, Regia prouidentia maleficiis obuiare, præſenti cõſtitutione in perpetuũ valitura ſancimus, vt ſi quãdo latrones aliqui capiantur, vt ſe habet cõſuetudo plectẽdi criminis, tormentis ſubduntur legitimis. Si de ſe facinus confeſsi fuerint, ac receptatorũ eorum cõplices, aut fautores, & qui eis victui neceſſaria ſubminiſtrãt, dixerint, in præſentia publicarũ perſonarũ, vel triũ fidedignorum teſtiũ, ita quòd tres latrones ſigillatim, & occultè interrogati poſt tormenta, ſic ꝙ eorum quilibet de confeſsione alterius ſit ignarus, ſi de receptatore, fautore, & participe vel victualia miniſtrãte cõfeſsionibus ſint concordes, & in ipſis confeſsionibus perſeuerẽt, volumus, quòd dictum trium malefactorum contra eos, quos nominauerint eſſe malefactorum ſuorũ conſocios, participes, & fautores, vt eſt dictũ, faciat tantam fidem, quantam faceret teſtimonium duorum proborum virorum, niſi cauſa rationabilis ſuſpitionis adeſſet, cuius ſuſpitionis cauſæ cognitionem tibi ſoli, nulli alij, volumus pertinere: vel ſaltim illi, qui eos receptaſſent, participaſſent, fatitaſſent ex cõcordi confeſsione inuenta, vel inuenti fuerint, capiãtur, & regionis Iuſtitiario vbi perpetrata talia fuerint, aſſignentur, non ſine manſuetudinis noſtræ mandato captos audeat liberare. Qui Iuſtitiarius ſub pœna perſonæ maieſtati noſtræ prædictæ omnia ſtudeat intimare, vt ex metu, quæ ex cæleſti ſancimus arbitrio, eos pœna debita feriamus. Et quia quandoque vicinorum locorum incolæ in quorum territorio extra terram, notam ſuſpitionum euitare non poſſunt, quin ex patientia vel diſsimulatione conſocij, vel participes criminis videantur, cum ſaltim re ſtituere latronibus teneantur, & eorum territoria cura præuigili cuſtodire, Statuimus, vt ciuitas, caſtrum, vel villa, in cuius territorio extra terram talia fuerint perpetrata, & malefactores non dederunt damnum paſſo, & damno probato integrè ſatiſfacere te-

multo magis in ciuilibus. arg. C. de proba. l. aditos. Contrarium tamẽ inducitur, quia iſta l. eſt contra ius commune, ſcilicet contra l. fin. C. de accuſa. ergo non trahitur ad conſequentiam. ar. l. quòd contra, cum ſeq. ff. de legibus. ſed vbi eſt maior vel eadẽ ratio, ſcilicet quòd in re ſpeciali aliud ſtatuatur, trahitur ad conſequentiam, vt in ſimili ſatis clarè videtur. C. de patrib. qui filios diſtrax. l. ij. in glo. magna. Sed in eadem gloſ. dici poſſit contrarium, ibi, nunquid propter aliam ſimilem cauſam. ſed in gl. l. re. ff. de reg. iur. videtur notari contrariũ niſi ſi dicerem tunc ar. huius literæ admittatur in omni cauſa, vt dictum eſt in eis, infamia non obſtante, ſed aliis obſtantibus, ſi minor, & corruptela, &c. per ea quæ no. extrà. de reg. iur. in cap. inani. & ibi per Dy. & Docto.

Et *quoniam receptatorum.* ibi, *cum ſine receptatoribus.* Vide in l. congruit. ff. de offic. præſid. quod not. & tene menti, quia vtile, & contra iſtos receptatores. vide infrà c. conſtitutionẽ diuæ memoriæ, & c. quod incipit. Robertus, licet contra receptatores. & cap. creſcit culpa nutrita fauoribus.

Ibi, *receptatorum.* Hodie limita ſecundum quod dicitur in conſtit. diuæ memoriæ, ſuprà alleg. in fin.

Ibi, *tantam fidẽ, &c.* Hoc intellige cum moderamine quod ponitur in dicto capit. diuæ memoriæ. in fine. Nota mirabile dictum, quòd ſi tres latrones in tormentis aliquid depoſuerunt contra tertium, quòd ex hoc videtur plenè probatum contra ipſum. ¶Et vide plene de hoc. l. qui ſententiam. C. de pœn. ad hoc concordat c. conſti. quod eſt inf. de confeſ. latro. & quod not. in l. prouinciarum. C. de feriis. ¶Hoc verum ſi perſonæ nominatæ reperiuntur leues, & infamatæ, vt in d. cap. j. de confeſſ. latro. Petrus de Monteforti.

ADDITIO. *In verbo, ita quòd tres latrones ſigillatim, & occultè interrogati, &c. De hoc c. facit mẽtionem. Andreas de Yſer.*

Yſer. in conſtitu. ſi damna clandeſtina. in v. col. ver. inclytus rex Carolus, &c. & ibi Matt. de Afſl. in v. col. ver. bene fatetur quòd in iſto regno, &c. refert, & ſequitur hoc c. & allegat aliud c. quod incipit, ſtatuit, &c. quod ego reperire non potui: Diſtinctionem tamẽ huius c. limita, & intellige, vt per c. quod incipit, conſtitu. diuæ memoriæ. Et miror quòd nec And. nec Matth. fuerunt memores illius cap. Matt. in rub. de Pat. rece. inquit quòd pœna impoſita cõtra receptatores latronum per Carolum 1. in hoc cap. hic fuit poſteà mitigata per regem Robertum in capit. licet contra receptatores. V. M. A.

In verbo, *villas maſſarias, ſeu turres, &c.* Hoc cap. allegat & ſequitur Par. in tracta. ſyndic. in ver. bandum. ver. & in regno eſt capitulũ, &c.

ADDITIO. *Sed hodie per capitulũ Caroli ſecundi, quod incipit, conſtitutionem, notificatum eſt, ſi ab eis confeſſatæ leues fuiſſent perſonæ: aliàs talis cõfeſſio non operatur probationem, ſed operatur, quòd ſpecialiter poſſit cõtra ipſos inquiri, & ex officio procedi, vt ibi.*

De occupantibus res demanij. Rubr.

PRædeceſſorum noſtrorum. Ibi, *cùm ad id, quod occupata.* Nota ꝙ non licet terram occupare aliquam de demanio, nec habere cõmendatos in terra demanij, & ſi cõtrafecerit, punietur pœna hic contenta.

Ibi, *omnes, &c.* Vt in l. fin. §. omnes autem. C. vnde vi. ibi ſtatuimus in hoc quod de cõdemnatione dicitur, ꝙ quis cum conſtitu. vniuerſis. Et alibi dicitur, ꝙ quis non debet habere in regno affidatos, vt eſt textus in cap. regis Caroli, quòd incipit in ſingulis ciuitatibus.

Ibi, *quoque imprudenter, &c.* Not. cõtra Neapolitanos, qui recipiũt homines ſub eorũ protectione, & faciunt ſibi fieri inſtrumentum de præſtatione operis vel pecuniæ, & dicunt eos eſſe eorum vaſallos, & pro hoc conſtit. quæ incipit, vt vniuerſis.

Ibi, *ſtatuimus.* Nota quòd qui non eſt obediens principi, punitur eius arbitrio, argumen. huius literæ.

Ibi, *ſi quis autem, &c.* Et

neantur, vt metu pœnæ cæteri malefactores terreantur: & vniuerſitas quælibet loca, & territoria earum diligenter & vigilanter cuſtodiant, cenſemus, Vt circunſtantes vniuerſitates, territoria connexa habentes, ſi locorum incolæ diſrobatoribus, vt eſt dictũ, non reſiſtant, vel ſaltim clamantibus contra latrones ipſos, facinus non prouident, tantundem fiſco noſtro componant. Et hæc locum habere cenſemus tam in extraneis, quàm in incolis regni noſtri. Et quãdo dubij, vel incerti malefici per accuſatoris probationem dilucidam nõ poterint inueniri, malefactores ipſos capi volumus, & regionis Iuſtitiario aſsignari, pœna debita puniendos: cui executionem per eum & damni emendationem ſpecialiter delegamus, ſine fatigatione cuiuſlibet Caſtri, ſeu loci, ſuo diſtribuendo arbitrio. Et quoniam plerunque aſſolet, vt malefactores ipſi in modicis caſalibus, maſſariis, ſeu tractibus pecudum receptantur, ſancimus, vt ſi quando habitatores caſalium, ſeu morantes in maſſariis, ſeu curtibus, rapinas ſeu diſrobationes nõ poterunt diſrobare, & congruẽti oculo ſcelera ipſa ſub quadam diſsimulatione celantur, Iuſtitiariis vel ſaltem magiſtris iuratis vicinorum locorum neglexerint nuntiare, tolerando talia. Nos quodammodo criminis pœnam ſtatuendo, villas, maſſarias, ſeu curtes, per locorum Iuſtitiarios, volumus igne concremari, ita quòd habitatores huiuſmodi paruarum villarum, & locorum ante concremationem huius, abſtractis inde bonis ipſorum omnibus ad loca tuta cum eorum bonis transferre valeant incolatum. Et quoniam laborantibus laborum ſuorum condigna remuneratio operandi magis tribuat incentiuum, vt ad malefactorum huiuſmodi captionem furioſius intendatur, ad reuelationem vicinorum locorum, vbi dicta maleficia contigerint perpetrari, quæ loca curiæ ad emendam, & damnum paſſo ad reſtitutionem teneri ſtatuimus. Idcirco illi, qui aliquem latronem ſeu malefactorem fama, ſeu alio modo ceperit, & curiæ aſsignauerit, pro vnoquoque tali latrone vncias auri duas: & pro malefactore vnciã auri vnam, dummodo & malefactores huiuſmodi per examen noſtræ Curiæ mortis ſubire iudicium teneatur. De pecunia noſtræ Cameræ ſolui volumus & mandamus. Tua igitur ſolers induſtria, quæ quo ad extirpãdas latronum inſidias pro noſtrorum pace fidelium multis excogitata vigiliis, noſtra ſenſerit tranquillitas ad ſubiectorum noſtrorum notitiã faciat peruenire.

De occupantibus res demanij. Rub.

PRædeceſſorum noſtrorũ Regum Siciliæ ſanctiones ſuper infraſcriptis capitulis aliquorum fidelium noſtrorum præſumptuoſa temeritas, quas quadam rubigine obfuſcatas prouida nouatione nouantes, Statuimus, vt nullus Comes, Baro, miles, Burgenſis, vel quiuis alius cuiuſcunque conditionis exiſtat, ciuitates, caſtra, munitiones, caſalia, villas, & denique quicquid in eis intus, vel foris eſſe demanij, vel de demanio conſueuit: reditus etiam, & ſeruitia nobis debita occupare, vel occupata tenere præſumat. Si quis autem diuinæ ſalutis immemor, & ſacramenti contemptor, quo ſerenitati noſtrę tanquam vaſallus noſter tenetur aſtrictus, à tempore felicis aduentus noſtri in Regnum, vel propria authoritate, vel occaſione conceſsionis noſtræ ſibi factæ aliquid de prædictis quod conceſsio noſtra non cõtinet: cùm ad id, quod occupatum dicitur, ſe ipſa noſtra conceſsio non extendat: quod de multis intelleximus quadruplum fructuum, & obuentionum omnium redituum, & vtilitatis cuiuſlibet perceptarum ab ipſo, Curiæ noſtræ cum integritate perſoluat, & nihilominus rem ipſam occupatam ſine qualibet dilatione reſtituant. Cùm omnes ſcire debeant quod ſuum non eſt, præſertim in talibus, hoc ad generale dominium pertinere, & prædicta ſine noſtra vel officialiũ noſtrorum requiſitione reſtituãt.

Statuimus etiam vt nullum militem, vel quemlibet alium feudatarium ad noſtrũ demanium pertinentem, vel Baroniam aliquam demanij noſtri, ſic occupare, vel occupatã tenere præſumat, quod qui fecerit, & prædicta ſub diſsimulatione tranſierit, ac ſine dilatione Curiæ noſtræ non denuntiauerit: & occupata non reſtituerit, publicationem bonorum ſuorum ſe nouerit incurſurum. Statuimus etiam vt nullus in terris de-

Et hæc nota de virtute obedientiæ melius quã alibi. Nota etiam qua pœna tenentur homines regni inobedientes contra officiales mandata Regis exequentes, & exigentes collectas, & iura regalia: quæ eſt voluntaria pro voluntate regis.

Ibi, *quis quoque, &c.* Nota hic, quòd faciens plura furta, ſi aſcẽdunt omnibus cumulatis vltra vnicam ſuſpenditur: concordat de abig. l. fina. de furtis. l. inter homines. in fin. per Andræam de Yſer. in conſtitut. ſuper incíſionibus. & vide ibi notata per eum pro intellectu huius. Idem eſt ſi committat rapinam, vt per Andr. de pace tenen. §. quicunq; aduocationẽ. x. col. & ibi an hæc pœna ſit in dante opem. ¶ Sed quæro, quid ſi duo vel tres furantur vltra vnicam, etiam ſi aliquis dat opem furto tali, an puniantur omnes pœna tali, ſcilicet cap. ad hęc. ita quòd quilibet teneatur inſolidum? Vide per dominum And. in cap. ſi miles. de pace tenenda. in §. ſi quis quinque ſolidos. ¶ Et mirũ eſt quòd ſtatuitur pœna furcarum pro vno furto vltra vnciã, vt hîc: & pro vna rapina indifferenter non imponitur talis pœna, vt in cap. placuit. Cùm de iure communi magis puniatur rapina quàm furtum, cùm teneatur lege Iulia de vi publica, no. in l. ſi quis ex domo. de furtis. l. ſufficit. de priuatis delict. & notatur in l. infamem. de publ. iudi. & fur tenetur pœna extraordinaria. l. fin. ff. de furt. & eſt priuatum iudicium, & non publicum, vt in allegata l. fin. Nam raptor debet ſaltem teneri pœna huius capituli, quia fuit & eſt improbior aliis, vt Inſtit. vi bono. rap. in princip.

Ibi, *aliena iactura,* vt in l nam. ff. de condict. indeb. cum ſimilibus.

In §. *ſtatuimus, quòd nullus in terris demanij.* Concordat cum conſtitutione, cum vniuerſis fidelibus ſuprà de ho. dema. affid.

In verbo, *ſi quis autem.* Ibi, *perinde habemus.* Nota hic expreſsè, quòd qui non obedit officia

ficiali domini Regis, dicitur non obedire regi, & punitur pœna hic contenta.

In textu ibi, *ipſos ſeruire*. No. quòd dominus non poteſt compellere vaſallos emere gabellas. Petrus Piccolus.

Vide hìc conſtit. dignum fore credimus. & cõſtitutionem, cum vniuerſis. & capitulum, terterij.

Ibi, *ſcire debeant*. Vt l. fin. C. vnde vi. §. omnes autem.

Ibidem, *in generale dominium pertinere*. Not. quòd dominus rex fundat intentionem ſuam de iure cõmuni in bonis feudalibus, vt eo ipſo, quòd quis nõ probat ad ſe ſpectare, præſumitur quòd ſit domini regis. Sed contrà dicit conſtitutio principis, quæ incipit, item ſtatuimus quòd ſi procuratores.

Ibi, *ſi quis pro factis regijs*. No. obediendum eſſe commiſſariis pro factis regiis. & no. pœnam contra facientes, ſcilicet, læſæ maieſtatis. & vide gloſ. in conſtitutione, poſt mundi machinam. Petrus de Monteforti.

ADDITIO. *In verbo, quadruplum fructuum. circa princ. Hoc c. allegat & ſequitur Matth. in conſtitut. inter multas. in iiij. not. in fi. ver. & ſcias quòd Rex Carolus, &c.*

De furtis. Rub.

AD hoc quod noſtrorum. Idem in committente rapinam, vt notatur per d. Andr. de pace ten. §. ſi quis quinque. & ibi an hæc pœna ſit danti in opẽ. ſed credo quòd ſic, vt in l. is qui opem. ff. de furt. & vide in c. placuit.

Ibi, *in fronte*. Eſt contra l. ſi quis in metallũ. ff. de pœnis. vbi dicitur, quòd quis non debet ſignari in facie, ex eo quia eſt facta ad ſimilitudinem Dei omnipotentis.

Ibi, *ille verò*. Nota quòd facientes plura furta, ſi aſcendunt omnibus cumulatis ad vnius vnciæ ſummam, ſuſpenduntur. Et adde quæ dicta ſunt ſuprà proximo capitulo in fine pro iſtius capit. materia. G.

Iſtud capitulum cõcordat cum capitulo placuit infrà de pœnis rei ablatæ. quo ad pœnam

manij noſtri recipere audeat commendatos, cum non tantũ damnoſum, ſed iniurioſum nobis ſit: cùm defenſio noſtra eis plenè ſufficiat, & alia defenſione non egeant. Si quis autẽ tam nouatæ, quàm præſentis noſtræ conſtitutionis temerarius violator extiterit recommendatos, quos imprudenter ſub ſua protectione receperit, Curiæ noſtræ reſtituere compellatur: & decem libras auri puriſsimi fiſco noſtro cogatur inferre. Et ſi ſecundò ipſos recipere, vel retinere præſumpſerit, publicatione bonorum omnium ſuorum punietur. Et ſi tertiò temeritatem eandem iterare præſumpſerit, vltimo ſupplicio ſubiacebit. Mitigationes præſentis vltimæ pœnæ noſtræ clementiæ reſeruamus. Et quia ex inobedientia officialium, vel aliquorum noſtrorũ fidelium, quibus de mandato noſtro, vel officialiũ noſtrorum aliquid de ſeruitiis noſtris iniungitur, à terris ipſorum irreuerentia quædam non leuis innaſcitur, & ſæpe cum incommodo noſtro ipſa ſeruitia retardantur. Volentes etiã in hoc vtilitati noſtræ & ipſorũ, tam officialium, quàm aliorum fidelium noſtrorũ commodis prouidere, & edocti de pœnæ contemptu, ipſam poſsint de facili euitare, Statuimus, vt omnes fideles noſtri cuiuſcunque nationis, ſeu conditionis exiſtant, mandatis noſtris, vel officialium noſtrorum omnium ſeruitia noſtra exequentiũ, tam in vniuerſalibus collectis, mutuis, recollectione nouæ denariorum monetæ, & in omnibus aliis ſeruitiis noſtris audientes, & obedientes exiſtant.

Si quis autẽ in contemptu culminis noſtri, & honoris diminutione, imò deſtructione ſeruitiorũ noſtrorũ cõtrarium facere attentauerit, perinde habebimus, ac ſi noſtræ maieſtati inobediens extitiſſet: & pro noſtræ maieſtatis arbitrio punietur. Quia quãdoque, immò frequenter, occaſione licitorum, homines ad illicita manus extendunt. Intelleximus, quòd Comites, Barones, milites, feudatarij, Burgenſes, & omnes alij laici, cuiuſcunque conditionis exiſtant: dum gabellam terrarum ſuarum vltra debitum & ſolitum vendunt: perſæpe vaſallos ſuos inuitos emere compellendo: & eiſdem emptoribus præſtãdum auxilium & fauorem, vt pecuniam eis ab emptoribus pro gabellarum venditione promiſſam, poſſint integrè recipere, efficiunt, vt iidem emptores, debito ſoluto, gabellarum iuribus non contenti, fines modeſtię excedendo, prouentus ſuos conuertant in prædia: & ex hoc non tantùm priuatis damna grauia inferuntur, ſed nobis, dum terras tam priuatorũ, quàm noſtras, terris venditis in gabellam vicinis: iidem emptores temerariè, & præſumptuosè occupant, potẽtia, & ſuffragio venditorum: & propter hoc affidaturas ab illis, qui ad hoc eis non tenentur, & indebita terragia conſequuntur. Nolentes igitur hoc æquanimiter tolerare, cùm non conſonet iuſtitiæ, nec ſit, quòd aliquis locupletetur cum aliena iactura, vel ex alterius lucro damnum ſentiat: nec pati debeamus, quòd humiliores à potentioribus opprimantur: & prædicta ſi committerentur, non ſolùm cum damno, ſed etiam cum noſtra iniuria fierent, Statuimus, vt nullus emptor talium gabellarum in poſterum talia facere, vel attentare præſumat, nec ei venditor dominus in talibus opem ferre. Si quis autem auaritiæ tentus cupidine, mandata noſtra præſenti conſtitutioni inſerta putauerit negligenda: & quæ à nobis ſtatuta ſunt, tenaciter non obſeruauerit, pœna debita punietur, & quòd rem occupatam ad noſtrum demanium pertinentem cum quadruplo fructuum perceptorum, & rem priuatorum occupatam taliter cum medietate æſtimationis ipſius: iidem gabelloti tam nobis, quàm ipſis priuatis reſtituere, & ſoluere compellantur. Eadem pœna dominis terrarum in gabellis venditarum imminente, ſi gabelloti, Baiuli, vel procuratores eorum opem aliquam tulerint in prædictis exceſsibus committendam: & eis ſuper his, cùm ad ipſorum conſcientiam peruenerit, non reſtituerit toto poſſe: Quòd ſi prædictus gabellotus ad prædictam pœnam ſoluendam non ſit idoneus, nec rem, quam inuaſit, reſtituere poſsit: in defectu pœnæ pecuniariæ, quæ ex ipſis debitis deſcendit, corporalem pœnam ſuſtinebit eidem noſtro arbitrio imponendam. Datum Venuſij, Anno domini M. CCLXXII. menſe Iunij. vij. eiuſdem. v. indictionis, Regni noſtri anno ſeptimo.

PRidem quædam ſtatuta ſuper puniendis malefactoribus conſilio deliberato edidimus, quæ tibi mittimus præſentibus intercluſa. Volentes & fidelitati tuæ præcipiendo mandantes, quatenus ſtatuto huiuſmodi tam circa Regnicolas, quàm prouinciales, & Gallicos, & quoſcunque alios in tua prouincia contra ſtatuta huiuſmodi delinquentes, ſtudeas inuiolabiliter obſeruare, Sciturus, quòd ſi alicui quoquomodo differas pœnam infligendam, eandem in te proculdubio curabimus retorquere. Data Trani xv. Nouembris. xij. indictionis, Regni noſtri anno quarto.

De furtis. Rubrica.

CArolus Dei gratia Rex, &c. Ad hoc ꝙ noſtrorum bona fidelium ſub ſecuritate noſtra tuta permaneant: & omnis via committendi furta quibuſlibet pręcludatur

nam imponendam. verùm hoc loquitur in furto, illud in rapina: & ſic in rapinis furtum eſt contrarium.

In textu ibi, *vnam vnciam*. Sed pone quòd duo fuerunt furati rem valentem vnam vnciã, ſed an ambo debeãt ſuſpẽdi? & dic quòd ſic, & ita fuit determinatum per glo. in l. ſi duo hæredes. ff. de pœn. in gl. fin. & eſt argumentum ad legem Aquil. l. ita vulneratus. & in l. item Mela. §. ſed ſi plures. ¶ Et de iſta quæſtione, quando duo ſunt furati rem valentem vnciam, vide per Andr. de Yſernia in x. col. de pace tenenda. qui dicit, quòd non debent ſuſpendi.

In textu ibi, *de pluribus*, videlicet de tribus: nam hæc adiectio plures, tres exigit ad minus, vt not. in corpore de trien. & ſemiſ. in §. & quod ſæpe nobis in princip. in gloſ. etiam duorum. & facit ff. de bon.

bon damna.l.iij §.j.iuncta.l.fina.§.ſi plures. & vide l.capitalium.§.ſolent. quod per iterationem delicti tertiò factam, dicitur tertiò delinquere in rapina, eſt expreſſum quòd tres exiguntur. vt infrà. de pœn.rei abla.pre.non ſolu.c.j.Argu.contra, vbi plurium appellatione duo continentur, vt ff.ſi quis cau.l.& ſi poſt tres. ¶ Not.ex eo verſiculo, quòd facientes plura furta, licet nõ aſcendant omnibus cumulatis ad vnciã, quòd fur debet ſuſpendi.

cludatur, Statuimus, vt quicũque furtum in rebus vnum Auguſta-

concordat de abig.l.ſi.per And.de Yſer. in conſtit.ſuper inciſionibus,in fin.& vide quod not ipſe pro intellectu huius.

In tex.ibi, *conuictus* Quis dicatur conuictus, vide And.de Yſer.in conſt.iuſtè. Pet.Piccolus.

In tex.ibi, *manum amittat*. Quæ manus amputetur pro iſto furto, vtrum validior, vt in c.ſi quis cum ronca ferrea, vel minus valida, vt eſt glo.in auth.ſed nouo iure.C.de ſeru.fug.dic quòd minus valida:& hoc in furto, ſecus in percuſſione, vt in præalleg.cap.qui cum ronca.& vide And.de Yſer.in §.ſcriba.de proh.feu.al.per Fede.

Ibi, *aug*. Idem eſt in committente rapinam, vt not.per D.And.in §.quicunque annotationem.in titulo,de pace ten. & ibi an hæc pœna ſi dantis opem.& dico quòd ſic.vt in l.id quod opere. ff. de fur.& vide in c.placuit.quæ addidit huic.

Ibi. *conuictus*. Sed quando dicitur quis conuictus? Reſpondeo, quando non poteſt negare crimen, vt not.per And.de Yſer.conſtit. iuſtitiarij vero per Cal. ¶ Sed nunquid præſtans opem & conſilium teneatur,ac ſi furtum feciſſet? dic quòd ſic, vt in l.is qui opem.ff.de furtis. Sed nunquid diuidens prædam cum prædone teneatur, ac ſi ſua conſcientia factum eſſet? dic quòd ſic, vt in l.ſi quis à barbaris. C.de re milita. lib.xij. & not. de pace ten.§. quid ſi dante per Andr. ¶ Et aduerte quòd D.And.in conſtit.locorum Baiuli.poſt medium, dicit,quòd minimum eſt duorum aureorum. P.P.

ADDITIO. *Hoc allegat & ſequitur Blaſi. in Longobard. de furt. & ſer.fug.ij.diſ.cir.fin.ſubdens quòd hoc cap. habuit ortum à §. ſi quis quinque ſolidos.in cap.j.de pac.ten. & ibi etiam examinat qualiter iure Roma. quis puniatur de furto.ſiue ciuiliter.ſiue criminaliter agatur, & qualiter de iure Longobar. vide ibi plenè. Adde omnino Andræam in conſtitutione ſuper inciſionibus arborum, & in vlt.col.pul.refert hoc c. & ibi etiam ponit quid de furto vnius gallinæ de nocte. vide omnino eum. Adde tu quòd pro vili, & minimo furto.fur poteſt torqueri,iſte text. not.in §.oportet in authen.vt iud.ſin. quoquo ſuff.tene menti, quia faciet tibi honorem. Et quod pro furto quis poſſit fuſtigari de iure communi,ego adduco text. not. in l.interdum §. qui fure.iuncta gl.parua.in ver.conſtituerit ff. de fur. & eſt glo in l.ictus fuſtium,in gloſſ.j.ff.de infam. Limita iſtud cap. non procedere in furto vili domeſtico: nam illud de iure communi non vendicatur, dixit text. in l. reſpiciendum. §. furta domeſtica. ff. de pœn. quem tamen text. limita, vt ibi plene per me, & illum tex.in dicto §.oportet.allegat, & ſequitur ad hoc Luc. de pen.in l.ſi ad magiſtratum, in pen.col. C. de decurio.lib. x. Et dum text. hic dicit,manum amittat, &c. Adde tu quòd mutilatio membrorum latronum prodeſt eis, quia debilitata membra nequeunt exercere conſueta.text. eſt not.in c.ſi quis fortitudinem.xxiij.q.iij. Luc. de pen in l.ij. in princ. C.de aquaduct.lib.xj.vbi etiam cumulat plura de mutilatione,vide eum omnino. Adde hic quod pœna impoſita per hoc c. in furto, habet locum multo magis in ſacrilegio. Baldus in l.ſi nondum. ver.ſed nunquid. C.de furt.refert & ſequitur Alex.poſt Bart.in l ſi diui. ff. ad leg.Iulia.pec. Adde hic vnum pulchrum verbum,quòd ex quo hoc c. imponit pœnam furti ſecundum quantitatem furti, iudex debet exprimere quantitatem furti in proceſſu, aliàs non poſſet punire, niſi pœna mitiori, vt l.ſi præſes. & l.ſi de interpellatione. ff.de pœnis.ita not.inquit Bar. in l.j.aut facta.§.quamuis.per illum text.ff. de pœn. menti teneas. Adde Bartol.in l.Pedius.§ diuus, in ver. factus eſt proceſſus.ff.de incendio, ruina & naufragio. & ibi Alexand.alleg.cotas. Adde hoc, quòd pro furto publicantur bona de iure conſtitutio. text. eſt in conſtit.baiulus ſi furem,in fine. & ibi not. Andræas de Yſer. in princip. & Matth.in ij.not.*

In verbo, *fuſtigetur*. in princ. &c. Adde quòd ictus fuſtium non eſt pœna capitalis. Bald.in l.tranſigere. in iiij. col.C. de tranſ.hoc c. ad hoc quòd pro primo furto quamuis modico imponitur pœna corporalis ſcilicet,fuſtigatio & mercatio,alleg. Andr. in conſtitut. locorum in ij.col.

In verbo. *ſeu mercetur in fronte*, &c. Verum hæc pœna bullationis in fronte infamet? dic quòd non, per ſe. ſed iuncta cum cauſa infamante, Baldus in l ictus fuſtium. cir. princip per illum text.ff. de his qui not.infam. Tu dic quòd hoc cap.& ſtatutum non valet,ita egregiè dixit Angel.in l.ſi quis in metallum. C. de pœn.refert & ſequitur Alexan. poſt Bartol. in l.cum in diuerſis. ff. de religio Adde Aret. in tract. male. in gloſſ. in ver in facie, vbi formaliter inquit hoc.quod etiam not. Ang. in dicta l. ſi quis in metallum. quòd contra infamem iuris eſt ſtatutum, quòd pro furto quis debeat bullari in facie, vt dicta l.ſi quis in metallum. quia tale ſtatutum non valet, quia facies hominis non debet maculari. igitur, &c. ita formaliter Aret. illud dictum refert, & ſequitur Maria. Soci.in cap. qualiter & quando el ij.in ix.quæſt.artic.lvij.de accuſat.& in cap.ſi in v.columna. de foro compet. & cap. cum non liceat. & ibi Felin. de præſcript.

In verbo, *ſuſpendio condemnetur*, &c. Intellige hoc ſtatutum, volens quòd fur ſuſpendatur, ſcilicet ſi eſt viuus, non autem ſi eſt mortuus: quia tunc eſt liberatus à poteſtate iudicis. ita nota. inquit Bald.in l.prima. in prima columna.C.ex del.

lem,& infra valentibus commiſerit, fuſtigetur, & ſignetur, ſeu mer

defunct.quem refert,& ſequitur Firmi.in tracta. de rebel.in ſecunda parte.viij.partis in principio. in vlti.columna. vbi allegat cotas. & multum commendat inſignis doctor Bon. Iacobus Scot. Parauinus, mihi amiciſſimus, in tracta.de anathom. in antepenultima chart. in vltima columna. vbi allegat cotas in fin.& de materia vide in l. ſecunda. C.qui teſtam. facere poſſ. intellige ſecundo vt procedat in plebeio, & populari: ſecus autem in nobili,& milite: nam nobilis, & miles ex delicto, ex quo plebeius deberet ſuſpendi, ipſe non ſuſpenditur, ſed decapitatur hodie. ita inquit gloſſ. ſing. in l.deſertorem. §.pœna militum. in ver. torquentur. ff. de re mil.& eam ibi ſummè notat Bart. ſubdens formaliter. & ita ſeruatur in Italia: ſed in Francia ſeruatur contrarium, quia quilibet etiam nobilis ſuſpenditur: nec habetur illa mors ita ignominioſa ſicut in Italia. ita Barto. & illam gloſſ.in dicto. ver. torquentur, allegat, & ſequitur Bald. in cap.j.in §.ſi ruſticus. in fin. in tit. de pace tenend. Et quòd doctor non debet ſuſpendi, tenet multum not. Barthol.Bolog in repetitione authen.habita.in quin char.in ſecunda colum. in princip. ver. vlterius aliud habet priuilegium, &c.C. ne fil. pro patre. allegat gloſſ. in dicto ver.torquentur. ſtante æquiparatione militis, & doctoris iuxta gloſſ. in l.milites.in princip.& ibi pulchrè Alex.ff.de re iudic.ſubdens: dato quòd Rex Carolus ſemel fecerit ſuſpendi vnum doctorem. & refert Andræas de Yſer.in cap.j.in tit.quæ ſint reg.imò & fortius imò dico, quòd non valeret conſuetudo, quæ eſſet in contrarium, ſcilicet quòd doctor poſſet ſuſpendi, vel torqueri. non valet, & eſt penitus reiicienda. text.eſt multum not. in l.omnes. la prima. & ibi multum not. Barto.C.de decur. lib.x. fallit in crimine læſæ maieſt. Nam tunc doctor poſſet torqueri,& ſuſpendi.text.eſt not.in l nullus. C.ad legem Iuliam maieſt.ita multum notabil.inquit Lanfr.Veronen. in tract.de præce.mili.& docto.in quarta charta,& ſequen. Adde quòd ſi accideret aliquis caſus quòd doctor veniret decapitandus, non poteſt decapitari de iure, niſi prius degradetur, prout fieri ſolet in ſacerdotibus. ita notabiliter dixit, & tenet Martin. Lau. in proœ. ff.in ſecunda lectura.allegat text.not.cum glo.in l omnes. C.de epiſc.& cle.in §.præterea nullus.ibi, poſt amiſſionem pro quo etiam facit text.in cap.degradatio.de pœn.in vj.& ſequitur,& magni facit Lanfra.vbi ſuprà & Alex.poſt Bart.in l.j.in ij.col. C.de dign.lib.xij. ¶ Et in quantùm ſuprà dixi nobilem non ſuſpendi furca, ſed decapitari, tu limita non habere locum, ſi talis nobilis fuiſſet proditor: ita notabiliter dixit Bald. in cap. cum quidam. de iureiur.refert, & ſequitur Hypol.de Marſi.in ſing. xvj.incip. proditoris. Et quòd milites ad pœnam ſuſpendij,& furcarum etiam de conſuetudine damnari non poſſint, tenet etiam Luc. de Pen.in l.quamuis. in ij.colum. ante fin.C.de decur.lib.x.allegat gloſſ.in dicto §.pœna militum. & ibi etiam dixit, quòd pœna iſtarum furcarũ dicitur mors infamis. allegat text in c.inter omnes.de pœn. diſtinct.iij. Et quòd doctores non poſſunt ſuſpendi, tenet etiam Alexand. in apoſt.ad Bart.in d.§. pœna militum. ¶ Adde quòd homines nobiles ex cõſuetudine non ſuſpenduntur, nec patiuntur huiuſmodi pœnas viles. Bart.in l.capitalium. §.ſerui cæſi. ff.de pœn. qui ſubdit eleganter idem eſſe de aliis popularibus diuitibus, & honeſtioribus.per textum, ibi refert, & ſequitur conſulendo Cæpol.in conſil. xl. incip. Lucius ciuis,&c.v.col.in princ.& ibi etiam refert, & ſequitur illud quod ſuprà dixi de milite. & allegat gloſ.in d.l.deſertorem. & Bald.in d.§. ſi ruſticus & ibi etiam verſi.ſed quantum ad mortem, &c.refert,& ſequitur doctri. Barto.quam reputat notabilem, in d.§.pœna militum.per quam concludit, quòd conſiliarii ciuitatum hodie non poſſunt furca ſuſpendi, niſi cõſuetudo eſſet aliter in ciuitate. vide eum. ¶ Caſus autem in quibus quis ſuſpenditur, cumulat Bald.in cap.j. §.iniuria. in ij.colum. de pace iur.fir.& Gand. in tract. malefic.in rub.de pœn.reorum.in vlti.char.in ij.col. ver.item ſuſpenditur,&c. Matth.tamen de Afflict.in conſtit.terminum vitæ.in vij.notab.inquit, quòd in furto vltra vnciam non fit diſtinctio perſonarum: nam quicunque ſubtraxit vltra vnciam, debet furca ſuſpendi. & allegat hoc cap. Tene menti hoc cap. quòd ſi priuatus priuato furetur vltra vnam vnciam, eſt pœna mortis. allegat Andr.de Yſern.in conſtitu. officiales reip.in fine.

¶ In verbo, *de pluribus furtis licet minimis*, &c. Adde Andr.de Yſernia idem dicentem, & allegantem hoc cap. in conſtitut. ſuper inciſionibus arborum,circa fin. De iure autem communi pro pluribus, & multum paruis furtis, non debet quis tanquàm famoſus furca ſuſpend

pendi. ita not. dixit Bal. in c. j. §. iniuria. in iij. col. in princip. de pac. iur. firmanda. allegat gloſſ. & Cyn. in l. apud antiquos. in gloſſ. fin. C. de furt. refert, & ſequitur Cazal in tract. ſyndic in viij. charta in prima col. poſt medium. ¶ Adde hic vnum notabilem caſum, in quo pro furto non datur actio furti ad pœnam, nec ad rem ſubtractam, ſcilicet ſi tempore quo luditur, de domo vbi retinetur ludus, aliquid furto ſubtractum fuit à luſoribus, ſiue à quocunque alio, ei in cuius domo ludebatur. iſte eſt text. not. in l. j. in princ. & in §. j. & in §. quod autem prætor. ff. de aleator. illum text. allegat, & ſequitur Cazalup. in trac. de ludo. in vj. char. in iiij. col. in ver. præterea ſi tempore. per quem text. dicit ſe defendiſſe quendam militem poteſtatis in ciuitate Aquilæ, vt ibi plenius per eum. & ille text. dicitur eſſe vnicus, ſingularis, & elegans, quòd licitum eſt perdenti impunè furari aliquid vincenti, & tenenti barattariam in domo ſua: adeo quòd non poteſt accuſari de furto. quem text. ad hoc reputauerunt Rayn. de Forl. & Flor de ſancto Petro, ſing. & referunt ibi in facti contingentia ita conſuluiſſe. refert, & ſequitur Andr. Bart. in cap. j. de ſortilegiis. & refert, & ſequitur præceptor meus Corſetus in ſing. ſuis in verſic. furtum notatur, incip. licitum eſt perdenti, &c. ¶ Et quæro hic de pulcha quæſt. quis furatur vltra vnum Auguſtale, an poſſit fuſtigari? dico quòd ſic: quia ſtatutum ſeu pœna per ſtatutum impoſita pro vno delicto, extenditur ad aliud delictum maius, gloſſ. & Bald. in l. tranſigere. in viij. oppoſitione. C. de tranſact. Rapha. Fulgo. in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. Quæro verum ex quo eſt pœna limitata per hoc cap. ſeu ſtatutum, iudex habeat arbitrium per l. hodie. ff. de pœn. hanc quæſt. ponit Bald. in l. quid ergo. §. pœna grauior. in vltim. colum ver. hic quæro verum quando pœna, &c. ff. de his qui notantur infam. vbi formaliter inquit, dicunt quidam quòd non, quia ſtatutum eſt tenaciter obſeruandum, argum. hoc præſtat l. ſi quis reum. ff. de cuſto. reo. Nam per tale ſtatutum ſpeciale videtur eſſe derogatum illi generali l. hodie. argument. infrà de pœn. l. ſanctio legum. Quod credo verum, quia in nouis legibus non habet locum regula l. hodie. ita Bald. ¶ Verum autem hoc c. ſeu ſtatutum, comprehendat fœminam furtum committentem, vt gula furca ſuſpendatur? dic quòd non. ita pulchrè & in propriis terminis conſul. Cæpol. conſil. xxvj. incip. magnifice ac generoſe prætor, in v. col. in fin. ver. preterea etiã ſi eſſemus, &c. cum ſeq. col. per plures rationes, vt ibi per eum, quem omnino vide, & ibi ſubdit quòd cõmuniter mulieres non ſuſpenduntur pro furto in ciuitatibus & locis Lombardię ſubditis dominio venetorum, niſi pro cauſa ſtatus, id eſt pro crimine læſæ maieſtatis. ¶ Et inquantum gl. hic ponit quòd expilator hæreditatis non punitur pœna huius c. & ſi non ſuſpenditur furca, tu adde, quòd contrariũ in terminis tenet Bald. in l. de his. ver. quæro nunquid crimen expilatæ hæreditatis, &c. C. de fur. vbi refert in ſpecie ad hoc ſtatutum. vide eum, vbi vult ꝙ ſtatutum loquens de furtis, vt publicus, & famoſus fur, furca ſuſpendatur, extẽdatur, & habeat locũ etiam in expilatore hæreditatis, vt ſimiliter poſſit furca ſuſpendi vigore dicti ſtatuti, quod dicit eſſe notabile, & vtile. Salyc. tamen ibi, & in l. ſi te. C. de infam. tenet contrariũ, reprobando Bal. quòd imò ſtatutũ loquens in fure, vt furca poſſit ſuſpendi, non habet locum in expilatore hæreditatis, per plura iura, & fundamenta, vt ibi per eum, & hanc partem etiam contra Bar. tenet in propriis terminis Cępola cõſulendo conſi. lxxij. incip. circa accuſationem, &c. in pen. & fi. col. per plura fundamenta. & ſubdit quòd iſta pars eſt verior & tutior. vide eum omnino. ¶ Quæro hic de pulchra quæſt. verum ſtante hoc c. & ſtatuto, quòd pro furto excedente ſummam vnius vnciæ fur debeat ſuſpendi, iudex poſſit moderare pœnam huius cap. citra mortem? Ludo. Roma. per plures optimas rationes conſuluit quòd ſic. conſil cccexxix. incip. in propoſita conſulta. &c. quem refert, & ſequitur Hypolit. de Marſil. in ſuo ſingula. clxxij. incip. Iudex non debet, &c. ſubdens eſſe notabile verbum in practica. Adde quòd de iure communi furtum quandoque cadit in ſpeciale nomen delicti, quandoque non, & ſecundum hoc diuerſimode puniendum eſt, vide Luc. de pen. pulchrè declarantem, & ponentem exempla in l. iij. in j. col. ver. & quæritur, &c. Quærit, quid ſi ſæpius quis furtum fecerit? & reſpon. quòd pœna augetur, & alleg. iura, vide eum. & in verſic. iij. quæritur, &c. Quærit, quid in graſſatoribus, qua pœna punientur? & diſtinguit quòd aut ſimpliciter graſſantur, ſeu deprædantur ſine alio crimine, puta homicidio, vel percuſſione, aut cum homicidio, vel percuſſione. Primo caſu ſi ſæpius, & in itineribus hoc fecerunt, & tunc capite puniuntur, aliàs ignobiles in metallum dantur, nobiles verò deportantur. l. capitalium. §. graſſatores. ff. de pœn. Secundo caſu, & tunc capite puniuntur etiam ignobiles, cum ex adiectione delicti, maior pœna debeat imponi, arg. l. non omnes. §. j ff. de re mil. & l. quoniam. C. de vi publi. ſed cum percuſſione, augebitur in eum pœna, quæ percuſſoribus imponitur in Regno, amputationis manus cum qua percuſſit, vt in cõſti. ſi quis aliqu. in Regno verò per ipſas conſti. & capitula in furtis multifariam eſt prouiſum. ita Luc. ¶ An autem pro vno furto enormi fur non famoſus de iure poſſit furca ſuſpẽdi? dic quòd ſic. ita not. Cy. in auth. ſed nouo iure. C. de ſer. fugi. quem refert & ſequitur Bald. in c. j. §. iniuria. in ij. col. in verſic. ſeu furtum. de pac. iur. fir. & ibi etiam ponit, & cumulat omnes caſus in quibus quis poteſt furca ſuſpendi. vide omnino eum. ¶ Adde quòd hoc ca. in quantũ ponit pœnam mortis, eſt in viridi obſeruãtia. Matt in conſtit. in cauſa depoſiti, in vltim. col. circa fin. ¶ Adde hic quòd liber homo non debet in facie bullari ad reuerentiam creatoris noſtri omnipotentis, vt notat Bal. in l. ſi quis in metallum. C. de pœn. & in Rubr. C. de vind. lib. & Innoc. in c. ad audientiam. extrà, de crim. fal. tene menti, quia faciet tibi honorem. ¶ Adde hic, quòd vnum furtum magnũ æquiparatur pluribus furtis paruis. Bal. in auth. ſed nouo iure. in ij col. C. de ſer. fug. refert & ſequitur Matth. in conſtit. iuſtitiarij nomen in vj. not. Et glo. hic ponit, quid ſi res valet vnum auguſtale, nec plus, nec minus? Adde ſimilem glo. And. de Barul. in conſtit. quæſtiones omnes. nam tex. ibi ponit quòd contra fiſcum non ſufficiunt teſtes pauciores quinque, ſi cauſa debiti eſt vltra libram auri. Quærit gl. quid ſi cauſa eſt vnius libræ, nec plus, nec minus? & determinat ac ſi eſſet infra libram. & alleg gl in d. conſt. in cauſa depoſita hic allegatam, & eam ſequitur ibi Matt. in fi. ¶ Adde hic, quòd minimũ furtum dicitur vſque ad duos aureos. And. de Yſer. in conſti. locorũ baiuli, in ij. col. & ſequitur ibi Matt. & ibi etiam And. allegat hoc c. quòd pro minimo & modico furto imponitur fuſtigatio, & mercatio. Adde quod vnum furtum magnum æquiparatur tribus paruis, Bald. in auth. nouo iure. C. de ſer. fugi. & ibi etiam dicit, quòd pro vno furto magno quis poteſt furca ſuſpendi. V. M. A.

cetur in frõte, ac nihilominus de tota prouincia banniatur. Is autem, qui rem valentem vltra Auguſtale vſque ad vnam vnciam furatus fuerit, manum amittat. Ille verò, qui ad bona vltra vnciam valentia, furtiuas manus extenderit, quicunque eorum de pluribus furtis licet minimis conuictus fuerit, ſuſpendio condemnetur, & ſi nobilis capitali pœna plectetur.

ADDITIO. *Ad hoc. ibi. Et infra. Aliqui libri non habent, & quaſi dicat infra vnum Auguſtale, & tunc quæro, quid ſi res valeat vnum Auguſtale neque plus neque minus? Reſpondeo, ſic dicendum eſt, ac ſi eſſet vnum Auguſtale, ar. ff. de ſucceſ. l. j. §. inter. & ita vtitur in ſimili in conſtitutione illa. in cauſa depoſiti, in gloſſ. quæ incipit, Quid ſi depoſitum, &c. Ex hoc not. quod libellus non eſt dandus in quæſtione infra duo Auguſtalia. Quid ſi quæſtio duorum Auguſtalium? Reſpondetur vt ſupra dictum eſt. Neapolis.*

ADDITIO. *Vſque. Incluſiuè ponitur iſtud vſque. Quid enim ſi aliquis furatus eſt rem valentem vltra Auguſtale, non tamẽ valentem vnam vnciam? Reſpondeo, laqueo ſuſpendetur, vt in x. col. de pace tenenda. §. ſi quis quinque ſolidos, &c. Nam ſolidus idem eſt, quod aureus, vt notatur in inſti. de pœna te. liti. § fin. in vltima glo. Neapolita. Et nota quòd ex precio rerum maiori, vel minori: maior vel minor pœna ſtatuitur, vt hic. & ff. de incendiis. l. Pe ſtius. §. j. Ex quo forte iſtud capitulum originem habuit ſecundum argumentum, quod colligitur. xiiij. q. vj. c. vlti. Sed illud quo ad pœnitentiam, quo ad Deum, qui non manum ſed cor interrogat, eadem cauſa q. v. c. ſi quid inueni. Et. At in reſtitutione ſecus eſt, quia tunc iuxta rei ſubtractæ menſuram ſatisfacere debet. Lucas.*

ADDITIO. *De pluribus, videlicet duobus, ar. ff. de teſtib. l. vbi numerus. Sed verius intellige de tribus. Quis enim magis inuito domino rem alienam contractat, quàm qui vi rapit? propter quod dictus eſt improbus fur, inſtitut. vi bonorum raptorum. in princip. Et raptor non punitur ad mortem, niſi pro tribus rapinis, vt ſuprà capitulo placuit. Igitur multominus punitur ad mortem pro duobus furtis, ſed pro tribus ſic, exemplo rapinæ.*

Præterea hic dicit, pluribus: ergo ad minus tribus, extra de reſcript. cap. cum in multis. in vj. pro hoc. ff. de inofficioſo teſtamento. l. Papinianus. §. proindè. ſi ſunt ex duobus. & ff. ſi quis cau. l. ſi poſt tres. in prima gloſſ. Si vero verbum plures ſequatur aliquem numerum, intelligitur vltra illum numerum, vt dicta l. ſi poſt tres. ff. ſi quis cautionibus. & ff. finium regundorum. l. ſed loci. §. non ſolum. Idem eſt ſi precedat aliquem numerum ff. de vi & vi arma. l. prima. § familiæ autem appellatio. Si verò nec precedat, nec ſequatur aliquem numerum, habet locum quod modo dixi. Sebaſtianus. An ſit idem hodie in crimine expilatæ hereditatis, vt expilator puniatur pœna huius capituli? Dic quòd non, quia hoc capitulum de furto loquitur, argument. ff. ſoluto matrimonio. l. ſi verò. §. de viro. Item quia expilator non eſt fur. ff. de effractoribus & expilatoribus. l j. §. effractores. Et ita determinatum fuit in conſilio Et intellexi quòd tranſiuit per cancellarium penes Prothonotarium. Anno domini Milleſimo Triceſimo Quadrageſimoquinto, de menſe Septembris. Neapolitanus.

ADDITIO. *De pluribus furtis. An idem pro prima rapina? In famoſis*

autem latronibus non eſt opus numerare vices. Et non corrigitur hîc. ff. de pœnis. l. capitalium. Sed bene videtur corrigi ius Longobardum: quo cauetur, quòd pro prima culpa oculum, pro ſecunda naſum, pro tertia moriatur: vt notatur in eodem §. famoſos. Sed an corrigatur hîc. ff. de vi publica. l. tertia. ibi, cum telis & armis bona rapuerunt. Item qui ex incendio rapuerit aliquid præter materiam, &c? Reſpondeo non: vnde in aliis rapinis & circunſtantiis prædicta iura loquantur. Item videtur hîc corrigi. ff. C. & Inſtit. vi bon. rapto. quia illa in eadem pœna ciuili loquũtur aliter quàm hîc. Item nota hîc, quòd in rapina diſtinguitur de mercibus, rapinis, & conditionibus perſonarum: de valore autem non diſtinguitur, ſed in furto diſtingue de valore rei ſubtractæ: vt ſi valet vltra vnciam, ſuſpenditur, vt hîc. Patet ergo, quòd ſi quis rapuit ſemel rem valentem vltra vnciam, non ſuſpenditur: ſed debet fuſtigari. Sed ſi ſurripuit furto, ſuſpenditur: vt hîc. Et ſic eſt caſus, quòd grauius punitur fur, quàm raptor, qui dicitur improbus fur, Inſtitutio. vi bonorum raptor. in principio. Sed non videtur rationabile: ſed certè etiam raptor poteſt vt fur accuſari: vt eiſdem legibus apparet: vel hoc eſt propter frequentiam furum. Neapolitanus.

De aſſecurandis hominibus illorum, qui turbationis, &c. Rub.

I*Vſtitiario.* Nota, quòd qui repelluntur de regno, ab huiuſmodi ſecuritate expelluntur: & pro iſtis credimus eos omnes Theutonicos, Hiſpanos, & Chatalanos, necnon & natos etiam ex Piſanis, quos protinus regnum noſtrum exire volumus, ad illud nunquam vllo tempore redituros. G.

De pœna & vindicta proditorum. Et quod nullus, &c. Rub.

N*Vper apud Tranũ.* Nota pœnã proditorũ receptatorum, qui debent ſuſpendi, iure communi debent decapitari, vt in l. proditores. infrà de re milit.

In verbo. *ſtatuimus.* Not. quòd committentes crimen læſæ Maieſtatis

De aſſecurãdis hominibus illorum, qui turbationis tẽpore Corradini à fide regia defecerunt. Rub.

IVſtitiario terræ Ydrunti, &c. Nuper habitatoribus terrarum illarum, quæ in turbatione primo præterita contra noſtram excellentiam rebellarum, ſtatutum edidimus in hac forma,

Miſericordiam & iudicium volentes cum ſubditis facere noſtris, qui ſemper firmari cupimus clementia thronum noſtrum, omnibus & ſingulis habitatoribus terrarum illarum, quæ quondã Corradini nepotis quondam Federici olim Romanorum Imperatoris temerariis conſiliis adhærentes, à fide noſtri nominis defecerũt, recognitis ſuis erroribus ad mandata noſtra humiliter ſunt reuerſæ: plenam ſecuritatem in perſonis eorum tantùm præſenti edicto duximus concedendam, vniuerſis fidelibus noſtris diſtrictius inhibẽtes, ne ipſos hac occaſione turbent in aliquo, vel moleſtent, inquieténtque quoquomodo. Ab huiuſmodi ſecuritatis gratia prorſus excludimus omnes Theutonicos, Hiſpanos, Cathalanos, necnon & Piſanos, & natos etiam ex Piſanis, quos protinus regnum noſtrum exire volumus, ad illud nullo modo vnquam redituros. Illos verò homines & perſonas de prædictis terris, qui quamuis de principalibus factionis non fuerint, ſed tantùm propter metum ſe abſentauerunt, ad propria, ad initium proximum futurum Quadrageſimæ redire volumus: alioquin extunc à ſecuritate huiuſmodi ſint immunes. Data Trani in caſtro ciuitatis ipſius, quarta Decembris xij. indictionis. Regni noſtri anno quarto. Volumus, & fidelitati tuæ præcipimus, quatenus ſtatutum ipſum per totam tibi decretam prouinciam ſolẽniter publices, & tu illud obſerues, & facias ab omnibus inuiolabiliter obſeruari. Data Trani vndecima Decẽbris, duodecimæ indictionis, Regni noſtri anno quarto.

De pœna & vindicta proditorum. Et quòd nullus officialis liberet carceratum pro crimine læſæ maieſtatis. Rubrica.

NVper apud Tranum contra proditores noſtros, eorúmq; bona ſtatutũ edidimus in hac forma. Carolus Rex, &c. Ad vindictã malefactorum deliberato conſilio cum baronibus noſtris, legum doctoribus, ac iuris peritis ſtatuimus, quòd bona omnia proditorũ noſtrorum, qui principaliter ſunt damnati: vel in prælio contra nos, & alios interfectos: vel per fugam ſe abſentauerũt, aut in locis rebellibus commorantes, ſeu in noſtro latitant Regno, Cameræ noſtræ generaliter applicentur. Et in quaternionibus Curiæ redigantur in ſcriptis, vt in noſtro cõſiſtant demanio: aut illorum, quibus regalis magnificentia duxerit concedenda. Et quia omnes manifeſti proditores noſtri, qui adhuc latitant, vel fugerunt, aut in locis rebellibus commorantur: ſi capi poterunt, per noſtros Iuſtitiarios ſuſpendantur, mora qualibet prætermiſſa. Addentes etiam, quòd quicunq; dictos proditores, vel alios latentes receptauerit, vel dederit auxilium, & conſilium: vt in Regno noſtro morentur publicè, vel occultè: aut quòd poſsint exire de regno, & euitare manus ipſas, memoratam pœnam ſe nouerit incurſurum. Qui autem liberos eorum receptauerit, vel dederit eis auxilium, vel conſilium, noſtro arbitrio grauiſsimè punietur. Si quis verò proditores noſtros ſciuerit eſſe in Regno, & celauerit, quòd non dicat officialibus noſtris, vel eos viderit in locis, vbi poſsit capere eos, & nõ ceperit: & ſi non poteſt capere, non clamauerit alta voce: Ecce proditores domini noſtri Regis, adiutorium, adiutorium ad capiendum eos, in perſonis & rebus grauiſsimè punietur. Quod ſtatutum per noſtros officiales, & ſubiectos ſtrictiſsimè præcipimus obſeruari, non obſtante aliqua conſtitutione, vel aliquo iure ſcripto, & non ſcripto. Et maximè non obſtante eorum abſentia: & quòd non ſunt citati ad loca rebellium, vel extra Regnum effugerant, ſeu latitant, ita quòd citatio non poſsit commodè ad eorũ notitiam peruenire: & manifeſtũ & notorium eſt, quòd rebellarunt contra regiã maieſtatem. Statuimus etiam vt nullus magiſter Iuſtitiarius, vel Iuſtitiarius, aut iudex, aut ſecretus, ſeu officialis alius, aut ſubditus noſter, poſtquàm aliquis captus fuerit pro crimine læſæ maieſtatis, ipſum abſoluere debeat, nec datis, vel non datis fideiuſſoribus à carcere liberare, vel eorùm bona reſtituere ſine ſpeciali mandato. Et ſi ceperit aliquem de perſonis,

ſtatis non debent liberari, etiam ſi velint dare fideiuſſores. concordat conſtitutio, humanitatem. ¶Circa confiſcationem bonorum proditorũ habetur noua determinatio infrà in capitulo, bona proditorum.

Ibi, *& quòd omnes.* Nota quòd bona manifeſti, ſeu notorij rebellis ipſo facto fiſco applicantur, vide etiam in cap. quod incipit, bona damnatorum.

Ibi, *ſtatuimus.* Hîc tractatur ſecunda pars rubricæ, & concordat cum conſtitutione Regni incipiente, humanitatem de his qui feudum dare poſ.

Ibi, *& cum curia noſtra.* Nota formam denuntiationis, quando denuntiatur aliquis de crimine læſæ Maieſtatis.

ADDITIO. *Adde quòd omnis proditor perdit feudum Iacob. de Beluiſo in cap. primo. quibus modis feudum amittatur. refert & ſequitur Martin. Lauden in tracta. de crimine læſæ Maieſtatis, in tertia colum. verſic. omnis proditor. & dicit ſe dixiſſe in dicto cap. primo.*

Adde quòd proditor regis dicitur proditor Dei. Luc. de Penna in l. fin. in vigeſima columna. C. de locat. prædiorum ciuil. libro vndecimo. & allegat iura. idem tenet Andreas de Yſernia in cap. primo. in verb. contrahentium. in vltima columna, quæ ſint regal. Hoc capitulum ad hoc quòd receptatores rebellium puniuntur pœna ſuſpenſionis, & publicationis omnium bonorum, allegat & ſequitur Matthæus de Afflictis in conſtitutione, Patarenorum. in ſecundo notabi. verſic. iiij fall. in fin. Adde quòd hoc capitulum, ad hoc quòd contra notorios rebelles proceditur de facto, allegat & ſequitur Matthæus in conſtitutione, pacis cultum. in decimaſexta columna. & ibi etiam allegat duo alia capitula. vide eum. Hoc capitulum quòd quilibet debet clamare contra proditorem, allegat & ſequitur Andreas in conſtitutione, quæcunque mulierẽ. & Matthæus ibi in penultima columna. & hoc capitulum, ad hoc quòd receptãs proditorem punitur eadem pœnã, qua punitur proditor, allegat & ſequitur Andr

Andreas in conſtitutione, pœnam eorum, in penul. col. & ibi etiam And. in fin. columnæ, verſic. hodie qui receptat, &c. inquit, quod hodie qui receptat hoſtem publicum, punitur eadem pœna, etiam in bonis, per hoc capitulum. Verum autem hoc capitulum fuerit iuſtè factum, in quantum vult quòd quilibet tenetur capere ſi poteſt proditorem, & ſi non poteſt capere, debet vociferare, ecce proditorem, diſputat And. vbi ſupra, & in capi. j. §. ſi quis hominem. in ſua additione de pace tenẽda. & refert Matth. in dicta cõſtitutio. pœnam eorum. in xx. not. ver. ante autem dictum capitul. &c. Et ibi etiam Matth. in ver. ſed pro declaratione, & ca. refert, & ſequitur hoc cap. dum vult quòd quis non capiens ſi poteſt, proditorẽ, vel hoſtem publicum, punitur grauiſſimis pœnis: & ſi non poteſt debet clamare, ecce proditorem. & ſubdit ſe credere, quòd hoc capit. non extendat ur ad forindicatos, ſed tantum loquatur in rebellibus, & proditoribus Regis, & non de iſtis bannitis, & forindicatis per iuſtitiarios, & ſubdit quòd ita ſentit Andre. ibi in vlti. col. ver. ſed non eſt, &c.

Limita hoc c. non habere locum in vxore proditoris, & rebellis Regis, nam vxor non tenetur eum capere, vel denuntiare Curiæ, vt capiatur, vel clamare, ita not. Imi. And. de Yſer. in conſtitutione, pœna carere, in ij. col. ver. ſed an teneatur, per plura fundamenta & iura, vt ibi per eum. & ſequitur ibi Matth. in eadem conſtit. in v. not. tene menti, quia eſt pulchra limitatio.

& liberauerit, & bona reſtituerit, ſignificet Curiæ, cuius mandato liberauerit eandem perſonam, & bona reſtituit. Si verò aliquos ſine mandato Regio liberauerit, ſtatim ipſos reducat ad carcerem. Et cùm Curiæ noſtræ nunciabitur contra aliquem, qui crimen læſæ maieſtatis commiſerit, nomen denunciantis deſcribat, ac ab illo iuramentum recipiat, quòd non facit propter odium ſpeciale, ſed quia credit, prout denunciat, verum eſſe: & dicti denunciatores nomina teſtium fidelibus noſtris officialibus dicant: & illa conſcribant, & omnem aliam viam, per quam credunt prædicta poſſe probari. Et ſi nomina neſcierint, & eos recognouerint, vadant cum nuncio officialium ad loca, vbi ſcit eos eſſe, & perſonas oſtendant. Is autem, qui acceperit vel indicauerit, vt capiantur, ac noſtræ Curiæ, ſeu officialibus noſtris captos aſſignauerit, à munificentia noſtra condignæ retributionis munera conſequatur. Actum in ciuitate Trani in caſtro ipſius ciuitatis, xv. Decembris. duodecimæ indictionis, Regni noſtri Anno quarto. Quare volumus & fidelitati tuæ firmiter, & diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus ſtatutum huiuſmodi per totam decretam tibi prouinciam, & ſpecialiter in locis famoſis ſolenniter publices: & tu illud obſerues per omnia, & facias ab aliis inuiolabiliter obſeruari, attentius prouiſurus ne aliquam in hoc habeas negligentiam, vel defectum. Data Fogiæ, duodecimo Ianuarij, duodecimæ indictionis, Regni noſtri anno quarto.

In ver. *celauerit, &c.* Hoc cap. refert & ſequitur Matthæus in conſtitu. matres pro filiis, in prin. & ibi etiam allegat alia iura, & cotas. & in penul. col. ver. ſed quæro vna cum Andr. &c. Et quod teneatur nunciare regi, voluit etiam Andræas. ibi, & alleg. iura. Et quòd quis proditorem Regis teneatur indicare, voluit etiam Andræ. ibi in cap. j. § præterea ſi vaſallus. circa princi. quæ ſit prim. cauſ. benefi. amitt. alleg. l. Metrodorum. ff. de pœnis. refert & ſequitur Matt. Laud. in tract. de princip. in verſi. pen. incip. proditorem regis, &c. Et ſubdit Andræ. quòd imò etiam contra imperium, vel rempubli. regni facientem tenetur indicare, vt diſputat Tull. iij. officio. Nam diſciplina caſtrorum antiquior eſt, quàm charitas liberorum. ff. de capt. & poſtli. reuer. l. poſtliminij. §. filius. Idem vult Andr. in conſtit. pœna carere in ſecunda col. & ſequitur Matth. ibi in v. notab.

In verbo *non ceperit, &c.* Hoc capit. allegat, & ſequitur Andræ. in conſtitu. Iuſtitiarij non per calendas. ij. colum. & Matth. in conſti. pœnam eorum in xx. no. ver. ſed pro declaratione quæro, &c.

In verbo, *Proditores, &c.* Refert. & ſequitur Matthæ. in conſtitu. pœnam eorum in xx. no. ver ſed pro declaratione.

In verbo, *non faciant propter odium ſpeciale, &c.* Adde tex. in conſt. hi qui. ibi, quis ſit zelus delatoris, &c. Et ibi not. Matth. in xvij. not. & alleg. etiam hoc cap.

In gl. in verbo, *applicentur, &c.* An quando publicantur bona proditorum requiratur ſententia, vel quòd ipſo iure, abſque aliqua ſententia, bona proditorum applicentur fiſco, eſt cap. aliud infra, incip. bona proditorum. In contrarium teneo quòd in hoc regno cõmittens crimen læſæ maieſtatis, non perdit ipſo iure bona, ſed requiritur quòd ſit cõuictus, & condemnatus per ſententiam, eſt text. expreſ. in conſti. contigit. ibi, cõuicti & condemnati vitam cum bonis amittant &c. Et ibi not. Matth. ad hoc in vij. not & ſubdit quòd ſic debet intelligi hoc cap. & prædictum c. bona proditorum, allegatum ſupra. quæ dicunt, quòd per rebellionem contra regem, perdit delinquens ipſo iure dominium bonorum ſuorum, & applicentur fiſco. Nam intelligitur, ſcilicet, vt interueniat declaratio antequam fiat executio ſuper bonis ipſo iure ad fiſcum deuolutis, & allegat cotas. & ibi etiam ponit quid de iure communi, vide omnino eum & vide omnino gloſſ. ibi. in ver. conuicti, optime declarantem.

** ADDITIO. Ad vindictam. Editum per Regem Carolum primum contra proditores, & filios proditorum, & receptatores dictorum, proditorum. Ad vindictam de proditoribus tractatur in hoc capitulo. & in capitulo quia propter rem regni Anno nono. De filiis proditorum vide primo cap. ſatis conſtat eſſe notorium, &c. Regno autem vij. De bonis verò proditorum vide infra in capitu. ſi frequenter, anno x. Quod principaliter nota, quòd æquiparantur iſti quandoque proditores, videlicet, damnati principaliter. prælïantes in bello contra Regiam maieſtatem, ſeu contra alios eius maieſtatis nomine abſentes per fugam. Commorantes in locis rebellibus, & latitantes in Regno. Neapoli.*

** ADDITIO. Applicentur. Statuit nouum ius, vt ſine ſententia bona proditorum publicentur.*

Nam de iure communi ſecus eſt. C. de bonis vacan. l. ſi vacantia lib. x. & x. colum. de natura feudi. capit. nam feudi. &c. & de feudo ſine culpa non amit. capitu. j. Sed certe hic non dixit ſine ſententia, imò potius implicat cum ſententia, cum dicit applicentur, & ſic ponit futurum ſubiunctiui, ergo non ipſo iure, ſed per ſententiam, vt not. C. de ſacroſanctis Eccleſiis. l. iubemus nulli. §. ſane. omni iconomatus adminiſtratione priuetur. Gloſſa. per ſententiam non ipſo iure, quia dicit priuetur, & non priuatus ſit. Simile notatur. C. ne liceat potentioribus. l. j. ſuper verbo. aſſicerentur. & C. de iuramento calumniæ. l. ij. §. ſi actor. ſuper verbo. cadat. Secus ſi diceret applicata fuit, vel verbum fuit implicat miniſterium, vel ius, niſi miniſterium hominis exprimatur. C. de iure deliberandi. l. ſi infanti. §. parentes. Item quantumcunque futurum tempus adiicitur, non importat aliquid fieri ipſo iure: niſi alia lege caueatur id fieri ipſo iure, vt extra de elec. c. quiſquis. Sed verius credo quòd non requiratur ſententia, nam hic loquitur in manifeſtis & publicis proditoribus, quorum deteſtabilis & popularis error inualuit, quaſi publicum eſſet in Regno præcipue. Nec poſſet ipſorum crimen eorum vel aliorum diſſimulatione celari, aut negatione. Contra quos de facto per potentiam proceditur ad ipſos conculcandos, & gladio perimendos, vt infra de his, qui prætendunt habere ius in bonis proditorum capti per Curiam, capitul. & ſi frequenter, edito Anno Regni decimo: ergo de facto proceditur ad perimendum gladio perſonas talium proditorum. Multo magis proceditur de facto ad capiendum eorum proditorum bona: ita quòd ex ipſorum ſic manifeſta proditione, eorum bona ad Curiam peruenerunt: vt eodem capitul. & ſi frequenter. verſi. v. ſtatuimus. Neapol. Sebaſtianus. de hoc dic, vt ſtatuit Dominus Carolus ſecundus, Regnorum ſuorum Anno duodecimo, in cap. bona proditorum, &c. Et infra prouiſum in Regno, Anno nono. De his autem qui reſtituti ſunt, vide ibi & ſequenti. Neapol. Et quòd non ſunt citati, &c. Statuitur hic aliud ius nouum, vbi non requirit citationem, quod eſt contra l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcriptione. Et aduerto quòd Rex Carolus primus de proditoribus multa capitula ſtatuit. Nam Regni eius Anno ſecundo fecit primo præcedens capitulum, de proditoribus capiendis. Deinde Regni eius Anno ſeptimo fecit. de filiis proditorum capitul. Satis conſtat eſſe notorium, &c. quod eſt infra prope. Deinde Regni eius Nono, fecit, de capiendis proditoribus, bannitis, & forindicatis capitul. Dudum contra proditores. Deinde eodem anno die Mercurij vigeſimooctauo menſis Martij ſecunda indictionis apud Brundiſium fuit factum infraſcriptum capitulum, quod loquitur de bonis proditorum. Deinde Regni anno decimo capitul. Et ſi frequenter, ſub titul. de his qui prætendunt habere ius in bonis proditorum. Item aduerte quòd prædictum capitulum de capiendis proditoribus, bannitis, & forindicatis das intelligere, quod debeant citari, & ſic videtur quòd iſtud capitulum corrigat illud. Sed certe non corrigit, ſed in alio loquitur hoc, quàm ibi Neapoli. Sebaſtianus.

** ADDITIO. Notorium. Notorium in plus ſe habet, quàm manifeſtum, vt colligitur hic, & vndecima quæſtione tertia. capit. eorum in. & quæ ibi not. per gloſſ. & Archidiacon. de accuſation. capitul. primo & de hæret. accuſatus. in ſexto & ſecunda quæſtio. j. manifeſt. Itaque notorius proditor, cuius exceſſus euidens & notorius eſt ſine exceptione, vel excuſatione aliqua damnari poteſt, vt vigeſimatertia diſtinctio. capitul. In nomine. & ſecunda quæſtione ſeptima. capit. lator. vbi de hoc notat Archidiaco. vigeſimaſecunda quæſtione ſecunda. placuit. & vigeſimaſeptima quæſtione ſecunda, ſi homo. Et notat Goffr. in conſiliis de offic. delegati. Et eſt notandum iuxta finem Rubrica. & vide quæ notantur. C. de dignita. l. quoties. in verbo, ſinceritatem. lib. xij. in hoc caſu hoc capitulum iuxta ra-*

tionem proceſſit. De hac materia ſcripſi C. de pœn. bonorum ſublato. l prima. Si verò eſſet proditor occultus, nõ puto quòd damnari poſſit, niſi citatus, confeſſus, aut conuictus, & ad ſuas defenſiones admiſſus. ij. q. j. nos in quemquam. & c. multi. & iij. quæſt. ix. cap. decernimus. xxiiij quæſt. iij. de illicita. & xxx. q. vltim. nullam. Et quod plenè ſcripſi. C. de agricol. & cenſi. l. vlti. Lucas de Penna.

De re

Quòd officiales iurare debent. Rubr.

OFficiales omnes debent iurare, ſcilicet, Iuſtitiarij, Secreti, magiſtri procuratores, & portulani, magiſtri foreſterij, magiſtri maſſarij, Inquiſitores, paſſagerij, viceamirati, & prothoiurij, Comiti, iudices, notarij, Magiſtri ſalis, & omnes alij ſubofficiales eorum cum forma prædicta.

Quòd Iuſtitiarius nõ amoueat perſonas electas ab vniuerſitatibus. Ru.

ITem collatores, ſyndici, & aliæ perſonæ, quæ ab vniuerſitatibus ſub eorum periculo pro ſeruitiis noſtræ Curiæ eliguntur, non amoueantur per Iuſtitiarum, neque alij ſuperaddantur per eum, ſub pœna mediæ libræ auri, vt ſuperius eſt expreſſum.

Quòd nihil recipiatur pro compoſitione generalium inquiſitionum. Rubrica.

ITem quòd prædicti Iuſtitiarij occaſione generalium inquiſitionum, quas per ſecum iudicibus, & actorum notariis faciunt ſemel in anno: nihil ab vniuerſitatibus, vel ſingularibus perſonis recipiant pro cõpoſitione, ſed ſecundũ merita probatorũ ex inquiſitione ipſa ad condemnationem, vel abſolutionẽ, ſicut fuerit de iure, procedant: data copia probatorum, & admiſſis defenſionibus illorum, qui per inquiſitionẽ tanguntur: & eaſdem inquiſitiones in terris, in quibus inquiri debet, faciant, & non extrà: nec alios, qui in ipſa inquiſitione notati ſunt poſt ſe trahunt, vt hactenus propter extortionem malefieri conſueuit. Et ſi contra factum fuerit, proceſſus non valeat ipſo iure: & emendari faciant damna paſſis: & tam ipſi, quàm iudices, actorum notarij pro noſtræ voluntatis arbitrio corporaliter puniantur.

Idem Rex, anno x. De his qui prætendunt ius habere in bonis proditorum captis per Curiam. Rub.

ET ſi frequenter naturæ varietas, quæ quotidie nouas formas educit propter inſtabilitatem perſonarum, mutationem rerum, & altercationem negotiorũ, ſuper quibus, & quorum nomine omnia iura ſunt prodita: & ſpecialiter adinuenta Regibus & Principibus orbis terræ, quibus à Deo ſubditorum conſeruatio, & cura committitur, materiam tribuant ſcandalizandi non noſtri: quod tamen ipſos præſides ad hæc maxime ſolicitat & inducit, vt maliciis, falſitatibus, verſutiis hominum, ad quas omnibus multæ ſunt viæ præcludantur, & materia ſuccidatur, cunctáque in præterita proxima turbatione temporis propter aduentum Corradini ſuborta in Regno Siciliæ, multæ ciuitates eiuſdem Regni, caſtra, ac loca alia, necnon Comites, Barones, milites, Burgenſes, & ruſtici, qui fuerunt præſumptæ contra nos factionis, & proditionis authores, per contemptam maliuolentiam interius diſsimulare, vel tegere non valentes, captata quanium ad opinionem ipſorum opportunitate temporis in perniciem, & necem, ac noſtram diminutionem, & ademptionem noſtri dominij, prauam eorum contra nos derexerint voluntatem, & ad manifeſtam proditionem eruperint, præter merita noſtra, qui in nullo (teſte Deo) ante prædictam turbationem temporis ipſos offendimus, contra ipſos potenter & victorioſè proceſsimus, & potentiam noſtrã conculcatis eiſdem, & gladio vltore peremptis, aliquibus eorumdem

perfugæ

perfugæ ſubſidium euadentibus manus noſtras, bona ipſorum omnium & ſingulorum, & quæ tempore proditionis poſſidebantur ab eis, videlicet, perſonarum, quas prædictus deteſtabilis & popularis error inuoluerat, cũ publicus eſſet in regno pręcipuè, nec poſſet ipſorum crimen eorum, vel aliorum diſsimulatione, vel negatione negari, ſicut iura omnia noſtra, & qualitas tãti criminis exigebant, ad noſtram Curiam peruenerunt, de quibus bonis aliqua tenuimus, & tenemus in manibus noſtris, & de mandato noſtro per officiales noſtros pro noſtra Curia procurantur, aliqua de ipſis liberaliter conceſſimus militibus, & aliis ſeruitoribus noſtris, ac aliis quibuſcunque benemeritis, qui fuerũt nobis etiam fluctuatione temporis antedicti, pro nobis vitam, & omnia tam dubiis periculis exponẽtes. Et quia beneficia noſtra decet eſſe menſura, & omnes malitiæ & diminutiones extraneæ, volentes cum prædictis, in quos liberalitatem cõtulimus, quam nobis in prædictis bonis proditorum, & quæ occaſione proditionis ad noſtram Curiam deuenerunt ſalubriter prouidere ſecundũ iuſtitiam, ne propter diuturnitatem ſequentis temporis præteritorum factorum inducatur obliuio, ac pro hoc locus fraudibus relinquatur, cum teſtes fidem mutent ex tempore, nec decurrentis, vel actus integritas ſuffragetur, Statuimus, vt ſi quis in bonis prædictis, quæ ante proditionem ab eis contra nos commiſſam fuerant proditorum, vel ex ipſorum proditione ad noſtram Curiam peruenerint, ſiue in his, quæ noſtra Curia tenet, ſiue his, quæ prædictis familiaribus militibus & aliis ſeruitoribus noſtris conceſsimus. Poſtremo quibuſcunque perſonis magnanimitas noſtra ex prædictis bonis conceſſerit ius dominij, vel quaſi dominij, ius pignoris, vel hipothecæ, denique quodcunque ius ex quacunque cauſa habere ſe dicat in publicum prodeat, & ius ſuum quod habet in bonis eiſdem contra Curiam noſtram vel contra prædictos, quibus liberaliter prædicta conceſsimus, quos per procuratores noſtros ad cauſas, & fiſci noſtri patronos defendi ſuper prædictis volumus, tam ſi in commodum, ſi quod ex ipſis emenri contigerit ad nos ſpectat infra annum, & menſes duos à tempore inſinuationis, ſeu publicationis præſentis conſtitutionis noſtræ, quam vbique per regnum per Iuſtitiarios noſtros in Aprilis Kalendis primo futuris huius tertiæ indictionis publicè inſinuari, & diuulgari mandamus, ordinario iudicio proſequatur. Et hoc ſuper his, qui in tempore publicationis vel inſinuationis prædictæ fuerint in regno præſentes, ſiue Regnicolæ, ſiue exteri ſint. Si verò quis ſuper prædictis iura habere ſe aſſerat, quicunque ſit, ſiue exterus, ſiue non, & de regno abfuiſſe ſe doceat, bimeſtri temporis à tempore publicationis prædictæ, & duorum annorum ſpatium conſequatur. Ita tamen, quòd ipſi abſentes ſi infra primum annum, ſeu bimeſtre tempus, poſt dictam publicationem venerint, annus à tempore reuerſionis ipſius in antea tantummodo computetur, quo elapſo, nullatenus audiantur. Quam conſtitutionem noſtram volumus obtinere ſuper bonis proditorum, quæ hactenus ad noſtram Curiam procurantur, vel per nos aliis ſunt conceſſa. Si quem verò poſt hæc prædictorum proditorum bona ad Curiam noſtram ex prædicta cauſa peruenire contigerit, qui ius in eis habere confidit, infra annum vnum, vel biennium, ſeruata diſtinctione præſentium & abſentium, in hac peruentione, ſicut in publicatione ſuperius dictum eſt, contra Curiam noſtram, vel contra eum, cui Curia noſtra bona ipſa vel partẽ ipſorum conceſſerit ſecundum iuſtitiam,

couſe

De reſtitutione eccleſ. &c.
V*Niuerſis Eccleſiis.* Iſtud capitulum nõ fuit neceſſariũ, quia iura communia hoc voluerunt vt in l. priuilegia, & auth. caſſa. C. de ſacroſanctis Eccleſ. P. P.

De non ordinandis, &c.
Q*Via de vic. riis.* In §. *ſed Regni noſtri fideles.* Quòd ſi contra fiat, pœna eſt in conſtitut. de prohi. offic. inſtitut. duram P. P.

Iſtud capitulũ concordat cum c. quod incipit Carolus ſecundus. in fi. ad perpetuam cõfirmationem ca. editi in planitie ſancti Martini.

Not. quòd iuſtitiarij non poſſunt facere vicarios in ſingulis terris. pro iſto ca. facit conſti. duram. de prohi. offic. occup. & conſti. quæ incipit, offi. quæ perſonis, vt iuſtit. alium loco ſui ord. non poſ. in j. libro.

Ibi, *ſpeciali mandato.* Et not. quòd officialis non poteſt ordinare vicarium ſine ſpeciali mandato. P. P.

Quod nulli caſtellani, &c.
C*Aſtellanos.* Principiũ iſtius capituli fuit ſuperfluũ, quia eſt iij. cõſtitu. quæ incipit, caſtellanũ, &c. & eſt aliud capitulũ, q͘d incipit, q͘d caſtellanis, requirat arcium, &c. Et eſt infra eo & eſt Caroli ſecũdi.

In tex. ibi, *neque liceat.* No. ꝙ prohibitũ eſt caſtellanis & ſuis ſeruientib⁹ retinere cõcubinas j. caſt. aliàs puniṫ per Iuſtitiarũ regionis. Et ſic not. pro cõcubinis preſbyterorũ, vt Iuſtitiarij poſſint ſe de hoc intromittere, ad q͘d facit ca. ſi quis in excõmunicatione infra de morã. in excõmu. & audio quòd eſt caſus in decr. xxxij. dicto cap. eo. Petr. Picc.

Cõcordat cũ c. j. quod incipit, caſtellani regionum. libr. j. circa prin.

Ibi, in fin. *forſitan vt eſt tex.* i cõſt. caſtellanus ſuprà vt caſt. nec arma ferãt nec ſeruiẽtes, &c.

Ibi, *intromittant.* cum illo cap. concordat conſti. Regni quæ incipit, vt culpam. de ſeru. non erien. in j. lib. ſed hic eſt ſtatuta pœna in caſtellano, vt infra in ca. Caſtellanis tamẽ in caſu quando tenerent cõcubinas, non eſt ſtatuta certa pœna.

Ne quis authoritate, &c.
C*Ontra effrenatas.* Iſtud capitulũ crederem

conſequatur. Cuius principium erit & computabitur à tempore, quo publice notuerint in terra, in cuius territorio ſita ſunt: vbi non poteſt eſſe notorium propria bona ad Curiam perueniſſe: Nec miretur aliquis quòd in præmiſſis tẽpus præſcribimus, & principium petitionis eorum, qui ius habere confidũt anni tẽpore coarctamus: hoc enim frequens eſt in noſtri remedium, quòd ſi inſtituto à præfiſi de tempore, hi quorum intereſt citati non veniãt, vt ius proponant videtur ius quod habebant tacitè renunciaſſe, nec ſuper eo vlterius audiuntur. Et licet ferrò principes in rebus alienis à fiſco venditis, vel donatis infra quatuor annos petitionem dederint: denuo contra fiſcũ non audiantur: hic tamen cum propter immanitatem criminis læſæ maieſtatis, propter quod in publicum delata ſunt bona in cõtrarium ratio moueat: & ſic procliuior in termini breuitate. Ex hac autem cõſtitutione noſtra nullum fructum ſuſcipere, vel ſperare volumus proditores, in quos in voto gerimus & habemus in firmo propoſito offẽdere, proſequi, & omninò claudere per omnem viã, & modum, qui in offenſa iuſtitia poterit inueniri. Si qui verò eorum, qui in bonis prædictis ius ſe habere aſſerunt excluſi ſint à petitione bonorum, renuntiatione, tẽpore, pacto, iureiurando, ſententia, tranſactione, vel qualibet alia ratione, prædicta indulgentia noſtra tẽporis in nullo opituletur eiſdem. Datum Neapoli, Anno Milleſimo ducenteſimo. lxxvj. Die xxvj. Ianuarij.

De reſtitutione Eccleſiaſticæ libertatis. Rubric.

V*Niuerſis eccleſiis regni noſtri, quæ hactenus oppreſſæ fuerunt per implicationes, & nequitiam tyrannorum, vt plenariè reſtituantur, dibita iuriſdictione ſolutæ, & libertates, nec etiam in eorum inquietentur iuribus, aut turbentur.

De non ordinandis vicariis per Iuſtitiarios. Rubric.

Q*Via de vicariis, quos in diuerſis ciuitatibus atque locis Terræ Laboris, & Comitatus Moliſij, ac principatus, & Terræ Beneuentanæ, aliiſque Regni noſtri partibus, Iuſtitiarij noſtri, contra ipſius Regni conſuetudinem ſtatuerunt, graues querimoniæ ad noſtram audientiam iugiter perferuntur. Nos opportunum ſuper hoc remedium adhibere volentes, regia authoritate, præcipimus, vt omnes huiuſmodi Vicarij amoueantur protinus de ciuitatibus, lociſque prædictis, neque aliqui alij ſine ſpeciali mandato noſtro in aliqualibus locis eiuſdem regni vllo vnquam tempore ſtatuantur, ſed Regni noſtri fideles ſuo more viuentes, per Iuſtitiarios, Baiulos, ac iudices, prout conſuetum eſt hactenus, regantur fideliter, & ſalubriter gubernentur.

Quod nulli Caſtellani, & ſeruientes deferant arma extra caſtra, niſi pro ſeruitiis Curiæ, nec habeãt iuriſdictionem aliquam extra caſtra. Rubric.

C*Aſtellanos noſtrarũ arcium nullam prorſus extra cõmiſſas eis arces iuriſdictionem habere volumus, ſeu etiam poteſtatem, nec ſeruientes ipſarum arcium, niſi cũ pro ſeruitiis Curiæ deſtinentur, arma modo quolibet extra arces deferre præſumat, ſed tam Caſtellani, quàm ſeruientes ſolũmodo arcium & caſtrorum cuſtodiæ intendentes, de alio negotio, quod ad iuriſdictionem pertineat, ſe nullatenus intromittant. Niſi forſan aliquid aliud caſtellanis per patentes noſtras literas cõmittatur. Neque liceat caſtellanis & ſeruientibus ipſis concubinas ſuas ſeu quaſcunque mulieres alias, exceptis eorũ vxoribus infra caſtrorum & arcium ambitum introducere. Vt autẽ caſtellani, & ſeruientes ipſi huiuſmodi conſtitutionem noſtrã infringere non præſumant, Præcipimus, vt Iuſtitiarij regionum, de ipſorum proceſſibus frequenter inquirant, ac etiam diligenter. Et ſi contra conſtitutionem ipſam venire comperierint protinus excellentiæ noſtræ ſignificent. Et per nos contra tranſgreſſores huiuſmodi ad pœnam debitam procedetur.

Ne quis authoritate propria capiat aliquem de perſona nec eius bona. Rubric.

C*Ontra effrænatas multorũ inſolentias, qui iuriſdictionem indebitã vſurpantes, fideles regni noſtri, & etiã innocentes capere pro ſua voluntate præſumunt, Salubriter prouidere volentes, Vniuerſis & ſingulis, tam his, quos noſtri lateris Comitatus illuſtrat: quàm aliis quibuſcũque diſtrictius inhibemus, vt ſine ſpeciali mãdato noſtro, vel noſtrorum officialium plenam à nobis in hoc authoritatem habentium, ad capiendum ſeu arreſtandum & detinedum aliquos, ſeu aliquorum bona procedere non attentent. Quicunque autem contra inhibitionem

derem, quòd creditor non poſſit bona ſui debitoris propria authoritate capere, licet debitor ad hoc ſe obligauerit, niſi expreſsè fuiſſet facta renũciatio iſtius capituli ad quod vide no. in l. uj. C. de pigno. Pro iſto ca. vide capitulum, nulli. quod eſt infra, & capitulũ, Caro. &c. P. P. No. ꝙ dicit iuriſdictionẽ indebitam, quaſi loquatur iſtud capitulum quãdo aliquis arreſtat aliquẽ, ſeu bona ipſius. volens prorogare iuriſdictionem in eũ. Sed de iure conſtit. alia pœna ſtatuitur, vt not. Andr. de Yſer. in cõſti. omniũ in prin. Iſtud quod dicitur in iſto c. vetatur expreſſe, & acrius punitur in l. j C. de priua. carcere, de quo ibi. Et iſtud cap. modificatur per capitulum quod incipit, amplius nulli, infra. & cap. quod nulli aliquos. & de pœna hic poſita ponit Domi. Andreæ. in conſtitutio. duram.

Ibi, *ſeu aliquorum bona.* No. pro hoc videtur ꝙ capiẽs bona alicuius pro ſua voluntate, punitur pœna capitis. facit c. Regis Car. j. quod incipit, nulli aliquos. factum in planitie ſancti Martini.

ADDITIO. *Hoc ca. allegat Luc. de Pen. in l. ſi. in fi. col. circa prin. C. de cohor. libr. xij. ubi voluit aliud ca. Caroli ij. infra incip. quòd nulli, &c. hoc c. allegat etiam & ſequitur Matth. in conſti. duram & duram. in iiij. no. verſi. quid aut, &c. vbi allegat alia plura cap. & ibi etiã allegat vnũ tex. de iure cõmuni. & ibi etiam ponit ſe caſ eſſe ſi ceperit vnũ tãtã hominem: nã tunc non punietur pœna corporis, ſed pœna legis Iuliæ de vi. publi. ſi cum armis. vel de vi priua. ſi ſine armis allegat Neapo. in apoſtill. hic. vide eum omnino ibi, & etiam in j. gloſſ.*

Vt null

hibitionem noſtram venire tentauerint, per officiales noſtros protinus capiantur, & capitali ſententia puniantur.

Vt nullus officialis capiat aliquẽ de perſona incidentem in pœnam pecuniariam ſeu bannum. Rub.

STatuimus vt nullus Iuſtitiarius, nulliq; alij officiales noſtri perſonas aliquas noſtri Regni in pecuniæ pœnam ſeu pecuniarium, bannũ incidentes, & Curiæ noſtræ cauentes idoneè, ſuper huiuſmodi pœna ſeu banno ſoluendo, de perſona capere præſumant. Quod ſi præſumpſerit, ſi de hoc conuictus fuerit grauiter, iuxta noſtrum arbitrium puniatur.

Quod nullus officialis mittat aliquem pro ſeruitiis Curiæ cum propriis expenſis. Rub.

GRauamina quæ fidelibus regni noſtri ab officialibus noſtris hactenus dicebantur inferri, abominabiliter deteſtãtes, authoritate regia, prohibemus expreſsè, ne aliquis noſter officialis, aut veſter, vel ipſorum officialiũ familiaris aliquẽ de fidelibus noſtris, cum propriis eius expẽſis pro ſeruitio noſtræ Curiæ tranſmittat, Niſi is forſitá, qui mittitur Curiæ noſtræ ad id ſpecialiter de cõſuetudine ſeu quocunque iure aliquo ſit aſtrictus. Neq; animalia, vtpote iumenta, equi, muli, ſumerij, & his ſimilia, quæcunque de noſtris fidelibus. Niſi hoc de antiqua cõſuetudine, vel alio quocũque iure liceat auferãtur, mittenda pro ſeruitiis Curiæ de vno loco ad aliũ, ſine Curiæ ſalario competenti.

Quòd nullus approprict ſibi hoſpitiũ, in quo hoſpitatus fuit, nec ingrediatur eũ inuito patrono. Rub.

AD audientiam noſtrã ex clamoſa multorũ Inſinuatione peruenit, quòd nõnulli de ſtipendiariis noſtris, & aliis, etiam qui de noſtra familia noſtráque comitiua exiſtunt hoſpitia, quæ ipſis ciuitatibus, lociſque aliis regni noſtri, ad quæ nos declinare contigerit: per Mereſcalcum noſtrum, aut eius vicarium aſsignantur ad hoc ſibi appropriare, aut vẽdicare præſumant, vt quandocunque & quotieſcũque ad eaſdem ciuitates, eadémque loca nobiſcum conuenerint: & etiam ſine nobis: temeritate propria, prædicta ingrediuntur hoſpitia: & in eis etiã tanquam propriis laribus, pro eorum libito cómorantur. Et ideo nos præſenti edicto inuiolabiliter pręcipimus: vt nullus ad huiuſmodi hoſpitia, etiam nobis in ciuitate & locis prædictis præſentibus, inuitis hoſpitiorũ dominis authoritate propria declinare præſumat. Quicunque autem ſecus præſumpſerit, indignationem noſtri culminis, & pœnam amiſsionis equorum ſuorum, ſe nouerit incurſurum. Ab huiuſmodi autem conſtitutione excipimus conſiliarios noſtros, & officiales officij noſtri. Nec non magiſtrum Iuſtitiariũ, & iudices Magnæ Curiæ noſtræ, Prothonotarios, Magiſtros rationales, & notarios, quibus hoſpitij noſtri priuilegium reſeruamus, vt liceat eis ad locum nobis aliquẽ redeuntibus, aſsignata eis pridem per Mareſcalcum, vel eius vicarium hoſpitia ingredi, etiam eis, quandiu in eiſdẽ locis fuerimus, commorantibus.

Vt nullus officialis recipiat munera, & Iuſtitiarius diſcurrat prouinciam. Rubrica.

HAc edictali lege in perpetuum valitura ſancimus, vt nullus Iuſtitiarius, nullus officialis alius, munera, vel xenia, ſiue dona quælibet recipere quoquomodo præſumat. Exceptis eſculentis & poculentis, ſicut eſt eis

Vt nullus officialis capiat aliquem de perſona, &c. Rubrica.

STatuimus. Iſtud capitulum confirmatur per capitulum Regis Caroli ſecundi, quod incipit, iuſtitiarij. & vide in conſtitutione, humanitatem.

Adde aliud cap. ſimil. Caroli ſecundi. infra chart. xv. col. iij. incip. quòd iuſtitiarij aut officiales, &c. Adde ꝙ idẽ voluit. Angel. in l. ſi pupillus. §. defendet. ff. de priuileg. cred. & dicit quod ille text. allegat pro caſu, & quod hoc voluit Guli. de Cuneo, & alleg. l. pecuniæ. ff. vt in poſſ. leg. tene menti. idem voluit Ang. in l. ſi verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatiſda. cogã. ſubdẽs quòd aliàs iudex poſſit conueniri actione iniuriarum tempore ſyndicatus, per text. ibi. tene menti.

Quod nullus officialis mittat aliquem pro ſeruitiis curiæ. Rub.

GRauamina. Per iſtud capitulũ poſſunt tueri illi, quibus per Iuſtitiarium fiunt, cõmiſſiones, vt eorum ſumptibus mandatum exequi nõ cogantur. ſed male ſeruatur, & confirmatur per capitulum Regis, quod incipit, ꝙ nullus officialis, & declarat conſti. omnes officiales noſtros, vt cap. illo ſeruetur per cõtrarium propriis expenſis. de hoc vide tex. in conſti ſecunda ſupra de apparito. & adde ad iſtud capitulum. & ipſius declarationem conſt. incipientẽ, ſic noſtra ſeruitia. pri. lib. Petr. Picc.

ADDITIO. *In ver. neq; animalia, &c. Adde Nico. de Neapol. in l. comperimus. C. de curat. publico. libro xij. vbi per illum text. dicit not. hanc legem contra officiales, qui indebitè vexant ſubditos pro animalibus præſtandis. ita Nicol. de Neapoli. Et inquantum dicit hic, quòd poſſunt capi animalia, &c. intellige tu ſolita locari. iſte eſt aureus text. in l. penul. C. de cur. publico. ibi, animalium dominis qui ea ſolent accepta mercede locare, &c. libro xij. illum ad hoc allegat Par. de Put. in tract. ſynd. in xxiiij. char. in prima colum. in verb. an officialis, &c. Tenementi contra capitaneos terrarum. Et pro hoc cap. vide conſt. officiales. & conſt. ſic noſtra ſeruitia, &c. quas omnino vide. Et quando vis ad ſaturitatem videre, vide ſemper Parid. in trac. ſynd. in iiij. char. in iiij. col. in rub. de exce. bar. erga ſubd. ver. excedunt denique barones mittendo vaſallos, &c. vbi latiſsime diſcutit, quid in baronibus, an poſsint mittere vaſallos, & animalia eorum pro ſeruitiis curiæ. & ibi multipliciter declarat. vide omnino eum ibi, & in col. ſeq. Et ibi etiam ponit quid in officialibus baronum. Et adde quòd ſimiliter dominus & baro quando vadit de ciuitate ad ciuitatem, non debet grauare ſubditos in expenſis, ſed debet facere expenſas de proprio tex. eſt aureus & ad literam in §. iubemus. in fin. in authen. de collatio. Eodem modo dic, quòd præſes viſitans prouinciam debet viſitare ſuo ſumptu, non ſumptibus ſubditorum. ita inquit Bald. in l. obſeruare, per illum textum. ff. de officio procon. ſubdens quòd aliter dicunt Canoniſtæ in c. venerabilis. de conſtit. Adde quòd barones non poſſunt compellere eorum vaſallos ad præſtandũ eis ſeruitia perſonalia, etiã cum ſalario. Matth. in conſti. proſequentes. in vj. no. & allegat cotas. vide eũ omnino pulchrè loquentem. Adde hic Luc. de Penna in l. ij. in ij. col. C. de ruſticis. lib. xij. dicentem, quòd illa lex facit contra iuſtitiarios & officiales regni, capientes animalia ſubiectorum eis, officij ratione, vt propria, quòd pœna ſaluberrima legis veniunt puniendi. Adde etiam Luc. de Penna in l. nemo. ver. ſed quid ſi, &c. C. de cur. publ. lib. xij. vbi etiã tenet, & concludit, quod poteſt capere animalia ſubditorum ſoluto pretio. & poſteà ſubdit, quod in regno eſt expulſum, quod poteſt. & alleg. conſt. ſic noſtra ſeruitia præalleg. & dicit quòd ibi ſtatuitur certa quantitas pro mercede. vide eum. & vide tu omnino Matt. latè declarãtem hanc materiam in d. conſtit. omnes officiales, & in conſtit. ſic noſtra ſeruitia. quas leges ſimul. Et ibi etiam tam ipſe Matt. quã And. ponunt vltra text. quantũ erit taxandũ iuſtum pretium. & vltra Matth. ponitur etiã in cap. Ferdinandi primi, quod c. aliter taxat iuſtum pretiũ. vide omnino eũ, & ibi etiã in ij. col. ponit, quòd nõ licet officiali pro ſeruitijs curiæ capere animalia priuatorũ deputata ad centimolum. allegat cap. item iuſtitiarij & ſubofficiales, infrà. & ibi per me. & in illo c. item iuſtitiarij. ponitur etiã. quòd officiales debent inuenire animalia habilia ad vecturã, & loeriũ conuenientia. Cum hoc ritu concordat alius ritus ſimilis, infrà incip. quòd nullus officialis, &c.*

In verbo. *ſalario competente, &c.* In cõtrarium tamen adduco text. in l. cũ nauarchorũ. ibi, pro mercedula. C. de nauic. lib. xj. & ibi not. ad hoc Luc. de Penna. ꝙ fiſcalia munera ſunt implenda cum parua mercede.

Quod nullus, &c. Rub.

AD audientiã. Iſtud c. confirmatur per cap. Regis Caro. ij. quod incipit ſtipendiarij.

Ibi *huiuſmodi auth. &c.* Not. illas perſonas quæ poſſunt redire ad hoſpitandũ in eiſdẽ hoſpitiis, quibus aliàs fuerunt hoſpitati ſine noua licentia ſuperioris, facit cum iſto c. ſtipen. Bart.

Quod nullus officialis, &c. Rubrica.

HAc edictali. In §. exceptis. ibi, *ſicut eſt eis de iure.* Vt in conſtit. de offic. iuſtit. l. apud iuſtitiarios. & iſtud cap. prohibet officiales recipere munera, præter eſculenta & poculenta, vt infrà eod. item quòd iuſtitiarij iudices. ¶ Sed nunquid officialis poſſit recipere expenſas ab vniuerſitatibus, & ciuitatibus? dic quòd non, vt in authen. de mand. princ. §. illud. coll. iij. & de collat. §. ad hæc coll. viij. P.P.

In tex. ibi. *eſculenta, &c.* Quæ eſculenta & poculẽta recipiuntur à priuatis, nõ autem ab vniuerſitatibus, quæ hodie in regno nihil habent in cõmuni, vt infra, ꝙ nihil retineatur ab vniuerſitate. & facit etiam

etiam ad hoc ca. Regis Caro. ij. quod incipit ꝙ nullus iuſtit. Not. etiã quod officialis non debet recipere niſi ſemel tantum. vt eſt tex. in cõſtitu. ij de ordinan. iud. ibi. ad ſiniſtram. facit quę not. tex. in conſtitu tio. Patareni.

Ibi, *malis hominibus*. No. ꝙ officiales debent purgare prouinciã malis hominibus. facit etiam cõſti. Regni quæ incipit, pacis cultum vnicuiq;. iſte §. declarat §. ciuitatem. & loca. cõſti. iuſtitiarii nõ per ca. lé. Item dicit iſtud c. ꝙ nullus per iij. dies, vel iiij. ad plus, niſi euidẽs neceſſitas & vtilitas expoſcat, præſumat moram protrahere, ſed per prouincias ſuas vbique diſcurrat, illáſq; purget malis hominibus, & officij ſui debitũ in executione, iuſtitiæ viriliter, & fideliter exequatur. Barth. de Capua.

ADDITIO. *Officiales non debẽt recipere munera. vide omnino pul. ritum regi. Io. incip. itẽ quòd prædicti officiales Iuſtitiarij, ſcilicet, capitanei, &c. & ibi latiſſimè per me ad ſaturitatem.*

In ver. *& quia Iuſtitiarij. &c.* Iuſtitiarij debẽt diſcurrere per prouinciam, & nõ ſtare firmi in vno loco. idẽ vult tex. in conſtitu. capitaneorum, in prin. & ibi not. Matt. in j. no. ſecus autem eſt de iure communi, nam non debet iudex ſine cauſa circũire prouinciam, text. eſt no. in auth. vt nul. iud. in princ. ver. nulli. ver. liceat ciuili, aut militari iudici, & notat Matthæ. in loco præallega.

In verbo, *ne in aliquibus ciuitatibus, &c.* Hoc cap. refert & ſequitur Luc. de Penna in l. ij. in ij. colum. C. de cond. in bup. hor. lib. x. vbi pul. & plenè loquitur, ſubdens quod malè ſeruãt hodie Iuſtitiarij, vt delectabilius agant, & cõmodius viuant. poſtea ſubdit ꝙ ſalubris iſta conſtitutio cum alia de mand. princip. vt regula ſancti Benedicti, non niſi ad occupationem, ſeu damna chartarum relictæ ſunt. ita Lucas quem omnino vide.

V. M. A.

De pœna homicidij clandeſtini. Rubr.

C*Landeſtinis*. Iſtud cap. ſupplet conſtitutionem, ſi quis damna. quia ibi non fit diſtinctio de focularis. hic fit. ¶ Item aliud addit,

à iure permiſſum. Sed eorum contenti ſalario ſint feruentes in executione iuſtitiæ: nec diuertant ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram. Neque liceat cuiquam Iuſtitiario, Secreto, & aliis officialibus noſtris, cum primo ingreditur decretam ſibi prouinciam, quicquam recipere à ciuitatibus, caſtris, villis, aut aliis quibuſcunque locis, ſiue perſonis, ſicut hactenus ex quadam conſuetudine in aliquibus Regni noſtri partibus, & ſpecialiter in Sicilia dicitur obſeruatum. Et cum aliquibus caſtra, ſeu feuda, vel poſſeſsiones quaſcunque de mandato noſtræ celſitudinis reſtituunt, aut aſsignant, Palefredum, aut nomen Palefredi, aut quodcunque aliud pro ſe non exigant, aut recipiãt prætextu cuiuſcunque conſuetudinis, vel alterius cuiuſlibet iuris. Et quia Iuſtitiarij in pinguioribus & melioribus ciuitatibus, ſeu locis prouinciarum ſuarum, ſic ſuæ ſtationis nidum, ſiue locum firmare dicuntur, quòd eis per alia loca prouinciarum ipſarum ad purgandum ipſas à malis hominibus diſcurrere non curantibus, Malefactorum creſcit malicia, impunè committuntur exceſſus, & iuſtitia non ſeruatur. Non qui ſubditis noſtris, pacis & iuſtitiæ copiam miniſtrare cupimus affluenter, opportunum in hac parte conſilium adhibere volentes, Vnicuique, & ſingulis Iuſtitiariis Regni noſtri firmiter inhibemus, Ne in aliquibus ciuitatibus ſiue locis aliis prouinciarum ſuarum vltra tres dies, vel quatuor ad plus, niſi euidens neceſsitas, vel vtilitas expoſcerit, præſumat moram protrahere, ſed per prouincias ſuas vbique diſcurrat, illáſque expurget hominibus malis, officij ſui debitum in executione iuſtitiæ viriliter, & fideliter exequendo.

De pœna homicidij clandeſtini. Rubrica.

CLandeſtinis maleficiis, quæ nonnunquam nocturnis temporibus: quandoque vero locis ſolitariis, etiam de die, à diuerſis malefactoribus committuntur, Salubriter noſtræ prouiſionis remediis obuiare volentes, Statuimus, vt ſi commiſſores huius inueniri non poſsint, Aut ſicut multoties accidit, per locorũ incolas occultantur, homines locorum ipſorum, quibus, vel quorum territoriis maleficia ſunt commiſſa, ad damnorum reſtitutionẽ damnificatis integrè faciẽdam per prouinciarum præſides compellantur. Et clandeſtini, aut nocturni malefactores, ſi in ipſo facinore deprehenſi, vel aliter conuicti fuerint, legitimè puniantur. Si verò occulta maleficia etiam quorumcũque locorum territoriis contigerit perpetrari: nec ipſorum patratores appareant, ita quòd nullus de tali facinore ab his qui defuncto attinuerunt, vel ab aliquo de populo arguatur, tunc inquiſitionẽ huiuſmodi facinoris fieri volumus diligẽter, per quam ſi aliquid certum probabitur, iuxta probata inquiſitionis eiuſdem facere iubemus. Quod ſi ex inquiſitione ipſa leues perſonæ aliquæ de homicidio perpetrato notãtur, licet per eam contra ipſas non probetur ad plenum, ad tormẽta perſonarum ipſarum leuium, poſtremò decernimus deſcendendum: Per quæ omnia ſi de delicto conſtare non poterit, ſed confiteri (animo indurato) hi quibus ingeruntur tormenta, non velint: vel ſi (prout conſueuit accidere) in pleriſque vltra modum tormẽtorum, timidi fateantur, nec in confeſsione perdurent: ſoluti tormẽtis, quæ tamen non timeant iterari: Tunc & illius loci, in quo commiſſum eſt maleficium poſſeſſores, ſi quidem locus ille habebit mille, vel plures focularios, centum. Si verò plura, quàm quingenta vſque ad mille habuerit domicilia, quinquaginta. Quod ſi quingentorum, vel paucorum foculariorum ſint, viginti quinque vncias, multa locorum noſtro applicanda ærario, dãnandum eſſe cenſemus. Volentes etiam vt in aliis maleficiis, ac damnis clandeſtinis, & nocturnis huiuſmodi, tam inquiſitionis & probationis, quàm etiã tormentorum vltimo perſonis adhibendorum leuibus, ordo ſeruetur. Quòd ſi cõſtet vniuerſitates occultare velle forſan huiuſmodi ſcelerũ commiſſores ac nolle officialibus noſtris illos quærentes exhibere: pœnam vniuerſitatibus ipſis, pro qualitate locorum & commiſſorum ſcelerum inferendam noſtro arbitrio reſeruamus. Data Neapoli ſecundo Decembris ix. indictionis.

dit, quia hic loquitur tã de dãno nocturno quã diurno. Et corrigitur per c. cõſtit. domini patris. & eſt Carol. ij

In §. *quòd ſi ibi, iterari*. Not. tormenta non debere fieri niſi ſemel. cõcordat cum conſtitu. ſi damna clandeſtina. Cõtrarium videtur de iure communi, vt in l. repetit. ff. de quæſtio. & in authẽt. vt iud. ſine quoquo ſuff. §. oportet.

Ibi, *eos*. & vide Cy. in l. fi. C. de quæſtio quod intelligo ſine nouis indiciis, & vide Andr. de Yſer. in conſti. ſi dãna. Pet. de Monteforti.

Adde ſuprà in l. j. de homicidio & de dãnis clandeſt. & ff. de incendio rui naufr. l. ne quis.

¶ Et corrigitur iſtud c. per aliud c. Regis Caro. ij. quod incipit, conſti. Domini patris. in quantum auget pœnam.

Ibi, *legitimè puniantur*. Scilicet, vlt. ſupplicio. vt in l. ſuper incitio. de maleficiis clandeſtin.

Ibi, *quòd ſi ex inquiſitione*. Not. qualiter proceditur in homicidio clandeſtino & damno.

In §. *quingentorum*. Iſtud ca. corrigitur per cõſtitutio. ſi damna patientibus, in hoc quod non diſtinguit an ſit Chriſtianus vel Iudæus occiſus, ſed auget, faciendo diſtinctionem foculariorũ. Sed iſtud capi. corrigitur per ca. ſtatuimus quòd conſtitutio. ¶ Item vltimo hæc per omnia recipiunt, aliam diſtinctionem & determinationem quæ fit in cap. incipien. conſtitutio Domini patris noſtri. Et ſic de primo ad vltimũ antiqua conſtitut. (non reiecta diſtinctione foculariorum) habet locum cum diſtinc. illius conſtitutio. & ſic prædicta concord.

Iuxta fin. ibi. *volẽtes q;* Et pone quòd caſtrum, in cuius territorio eſt commiſſum homicidium clandeſtinum, habet mille focularia, inter quæ ſunt centum focularia clericorum quę non contribuunt in collectis, an iudicabitur & condemnabitur tanquàm mille focularia ad pœnam centum vnciarum, an ſicut habens DCCCC. focula, ad pœnam vnciarum quinquaginta? & videntur attendenda verba huius c. quòd damnabitur ad centum, nam verba c. conſiderant ſi caſtrũ habet mille focularia.

¶ Sed

¶ Sed licet ſint clerici, nihilominus faciũt numerum focꝟlariorum: & licet non cõtribuant, faciunt tamẽ vt ſoluant reliqui cẽtum integre. ¶Et facit pro iſta parte Brocardũ, qui nõ habet partẽ, facit partẽ, vt ff. de lega. j. l. ſi duobus. §. his. & l. huiuſmodi. §. Titio. & de le. ij. l. ſi Titio. Sed in contrarium videtur attendendo rationem: quare ſi caſtrũ habet plura focularia plus ſoluit, &c. quaſi in eo ſunt plures ſoluẽtes, ergo videtur intelligi de pluribus focularibus ſoluentibus. ad quod mirabiliter facit de excuſa. tuto. in publico.

Ibi. *Reſeruamus, in fi.* Hæc pœna expreſſa eſt in c. Regis Caro. quod incipit. licet contra receptatores. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *In verbo, poſſeſſores. ſi quidem locus ille. Hoc cap. quantum ad pœnam, eſt correctum, & remanet diſpoſitio cõſtitutionis antiquæ. Si damna clandeſtina. & ipſum corrigit. incip. ſtatuimus vt conſtit. &c. infra, & c. incip. itẽ ſtatuimus vt pœna quæ pro homicidijs, &c. Et refert Matth. in rub. de homi. clãdeſt. in j. col. verſi. quinto. idem Carolus, &c. illa capitula etiam corriguntur, & limitantur quæ ad diſtinctionem focꝟlariorũ per c. incip. conſtitutionẽ diui patris mei, &c. quod c. omnino vide, & refert, & ſequitur Matth. vbi ſuprà, ver. vij. rex Carolus, &c. poſtea in ſeq. col. ver. x. prouiſum fuit, &c. refert quòd fuit prouiſum per cap. Papæ Honorij, quòd in pœna contra vniuerſitates pro Chriſtiano, vel Iudæo, Chriſtiano occiſo ſeruetur conſtitutio, ſi damna clandeſtina, ſcilicet, in locis populoſis, & non augmentum pœnæ impoſitũ per Regem Carolum primum in hoc cap. lic.*

De pœna rei abla. pretio non ſoluto. Rub.

PLacuit Iſtud capit. differt à ca. ad hæc. quod eſt ſuprà: quia ibi loquitur in furto, hîc in rapina. P. de Montef.

Iſtud cap. corrigit capitulum, quod incipit, ad hæc.

Ibi, *pro pœna primæ rapinæ.* Not. capitulum ponens pœnam contra committẽtes rapinam, iuxta conditionem perſonarum prima vice, & pro ij. & iij. vice.

Ibi

De pœna rei ablatæ pretio non ſoluto. Rubrica.

PLacuit de conſilio nobilium pluriũ, & ſapientũ ad tollendas rapinas, quæ frequenter fiunt in regno Siciliæ, Quod quicunque facit rapinam aliquam auferendo alicui res ſuas ſine precio conuento, & ſoluto inter venditores, & raptores, excepta palea, quæ ſic extra domos, vbi habitabit, pro pœna primæ rapinæ, ſi nobilis nõ exiſtat, fuſtigetur publicè per terram: & amittat triplũ ipſius damni, Curiæ Regiæ, & damnum paſſo ſimplum tantum emendet. Et ſi emendare non poteſt, ſigno Curiæ ſignetur in fronte. Si verò eſt nobilis ille, qui committit rapinam, ſex vncias auri fiſco noſtro componat, & emendet Curiæ noſtræ triplum rapinæ ipſius, & damnum paſſo. Sed ſi potius voluit fuſtigari, quàm emendare & ſoluere pœnam prædictã, fuſtigetur, & marcetur marco Curiæ in fronte. Et ſi ſoluere nõ poteſt, & nõ vult fuſtigari, ponatur in carcere regis per annum, & tunc emẽdet rapinã, & triplum Curiæ regiæ, & ſimplum damnũ paſſo, & ſoluat ſex vncias auri, vt ſuperius continetur, poſt annum ſine omni pœna liberetur. Poſt ſecundam verò rapinam ille, qui nobilis non exiſtit, amittat manum, ſi extraneus eſt. Et ſi eſt de regno, amittat pedem. Nobilis autem poſt ſecundum rapinam, amittat arniſium, & gagia, & quicquid debet ſibi Curia. Et ſi Curia regis in nullo ſibi tenetur, ſoluat Curiæ regis vncias xx. auri. Si verò non poteſt, ſtet in carcere domini regis prædicti, & poſtea expellatur de toto regno prædictorum: & ſi poſtmodũ inuentus fuerit in regno prædicto, perſonaliter capiatur, & carceri mãcipetur. Pro tertia verò rapina nobilis capire puniatur: & ignobilis furcarũ ſuſpendio condemnetur. Statuit etiã idem Rex, quòd Mareſcalus, magiſter Iuſtitiarius, Seneſcalcus, & officiales, ac iudices magnæ curiæ iurent ſuper ſancta Dei Euangelia ordinationem prædictã firmiter obſeruare: & ſi nõ obſeruabunt, arbitrio regio puniantur.

Quòd nullus contrahat matrimonium cum filiabus, & filiis proditorũ, ſine mandato curiæ. Rub.

CArolus Dei gratia Rex Siciliæ, &c. Iuſtitiario terræ Ydrunti, &c. Satis cõſtat eſſe notorium, quòd profundè, lateq; proditorum noſtrorum perfidia turbauerit hactenus regnũ noſtrum, quantũ etiam ad ſedationem turbationis ipſius manus, & conſilia noſtra vacauerunt: atque per quot noſtros, ac fidelium noſtrorum labores, & ſumptus ſine damnis & clamoribus regnum ipſum ad ſtatum pacificum ſit reductum. Proditores igitur ipſius turbationis actores nõ indignè proſequimur: & de ipſorum filiis in regno morantibus non irrationabiliter ſuſpicamur: ne vllos paternæ perfidiæ hæreditas, & degere volentes patrum veſtigia imitari. Non eſt ergo nobis, & regni noſtri fidelibus inconſultum de ipſis proditorum noſtrorum filiis prouidè meditari: ne ipſi paterno morbo factionis infecti, veræ infectionis huiuſmodi poſſint in alios propagare. Propter quod eis inter alia matrimoniorum contractum ſine noſtræ maieſtatis aſſenſu prouidimus inhibendum eis, & ſingulis noſtri Regni fidelibus noſtris: ſub pœna publicationis bonorũ ſuorum omnium: firmiter iniungentes, ne manifeſtorum proditorum noſtrorum filij, vel filiæ inter ſe, vel cum aliis: aut alij cum eiſdem matrimoniũ contrahere quoquomodo præſumant, ſine noſtræ maieſtatis aſſenſu, & licentia ſpeciali. Simili etiam interdicto ſub ſimili pœna ſupponimus filios, & filias quorumlibet bannitorũ ne inter ſe, vel cum aliis cõciuibus, vel non conciuibus, quandiu parentes in banno ipſo perſiſtent, matrimonium contrahatur. Mãdamus igitur quòd præſens noſtræ ſerenitatis edictum per iuriſdictionem noſtram diuulgari facias, illúdque diligenter obſerues, ac præcipias obſeruari, ad pœnam prædictam in transgreſſores, ſi quos inueneris, proceſſurus. Data Auerſæ per Magiſtrum Simonem de Pariſiis Regni Siciliæ Cancellarium. Anno Domini Milleſimo Ducenteſimo. lxxj. die xxij. Nouembris, primæ indictionis, Regni noſtri Anno ſeptimo.

Ibi, *venditores.* Nota qualiter puniatur raptor, vbi ſigno crucis vel curiæ ſignatur in fronte. iſtud eſt contra l. ſi quis in metallum. vt ſuprà diximus in c. ad hoc.

ADDITIO. *In ver. triplum, &c. Hoc c. refert & ſequitur Matth. in cõſtitut. violentiæ. in ij. col. & in penul. circa fi. quam omninò vide.*

Quòd nullus contrah. matrimo. &c. Rub.

C*Arolus, &c. Satis conſtat.* Nota quòd filij bannitorum non poſſunt contrahere matrimonium, donec parentes eorum ſunt in banno. Hoc capitulum corrigitur per capitulum, humanitatem. & Caroli ſecundi. Petrus de Monteforti.

¶Satis cõſtat ne nullum paternæ perfidiæ delectet hæreditas, vt C. ad legem Iuliam. l. quiſquis. § filij.

Ibi, *matrimonium.* Hodie eſt correctum per c. item ſtatuimus quòd filij proditorum.

Ibi, *quorumlibet.* Not. quòd cum filiis proditorum non poteſt contrahi matrimoniũ ſine licentia Curiæ. hodie etiam cum filiis foriudicatorum, niſi in duobus caſibus, vt in capit. humanitatem.

ADDITIO. *Cum filijs proditorum non poteſt contrahi matrimonium ſine aſſenſu Regis. Hoc capitu. ad hoc allegat, & ſequitur Matth. in conſtitutione, patres pro filijs. in ſecundo notabil.*

De pœna

De non mittendo ignem in reſtuchiis camporum. Rubrica.

CArolus Dei gratia, &c. Iuſtitiario Siciliæ vltra flumen ſalſum, &c. Pridem tibi mandatũ noſtrorum direximus continentiæ talis, Carolus Dei gratia Rex Hieruſalem & Siciliæ, &c. Vgoni dicto Pultrano, &c. Quod plurium fidelium noſtrorum aſſertione didicimus, quòd nonnulli in aliquibus partibus Regni noſtri Siciliæ occaſione comburendi eorum reſtuchias, ad ſeminandum, non conſideratis diſpendiis: quæ multis de cauſis ex hoc poterant euenire, nec locorum conditionibus compenſatis, aut temporibus opportunitate capta, quaſi ſpiritu iniquitatis accenſi, ignem temerè immiſerunt, contra tenorem conſtitutionis ipſius Regni,

&

& ſpecialiter nouæ cõſtitutionis noſtræ in talibus editarum, nec non contra generalem ipſius regni conſuetudinem, qua ante feſtum Aſſumptionis Beatæ Virginis de menſe Auguſti, recollectis meſsibus, & victualibus, ipſarum reſtuchiarum combuſtio prohibetur, ex cuius ignis incendio in diuerſis campis, & areis, combuſtis meſsibus, & leguminibus congregatis, damna non modica diuerſis noſtris fidelibus intulerunt: Quibus pio ac debito compatientes affectu, nec impunè tranſire volentes, ipſius temeritatis exceſſus fidelitati tuæ diſtrictè præcipimus, quatenus in ſingulis terris iuriſdictionis tuæ de his diligẽti & fideli inquiſitione præmiſſa, omnia & ſingula damna ipſa ſic illata, integrè facias ab illis, qui dictum ignem immiſerũt in illis ſpeciebus victualium, & leguminum, quibus damnificati fuerint, vel in eorum defectu in pecunia diligenti & legali æſtimatione indè præhabita, de eorũ proprio reſarciri huiuſmodi damna paſsis contra immiſſores ignis ipſius, nihilominus proceſſurus ad pœnam debitam, & ſtatutam in dicta conſtitutione noſtra ſuper his edita comprehenſos, Videlicet, vt tantundem, quantum pro emendatione damnorum ipſorum damnificati exoluerint illatores, tibi pro parte fiſci noſtri componãt, vt dum profectus eorũ cum aliorum iactura quæſierint, propria damna fleant. Quod ſi prædictorum damnorum commiſſores inueniri forſan nequiuerint, vniuerſitates terrarum, vel terræ, in quarum territorio ignis ipſe primo immiſſus fuerit, vel immitti contigerit, per quarum homines malefactores ipſi ſi eam, vel eos non occultauerint, ſciri poſſent, ad emendationem pœnæ dicto modo faciendæ integrè compulſurum. Quicquid autẽ pro prædicta pœna acquiri contigerit fiſco noſtro, ad camerã noſtram caſtri Saluatoris ad mare de Neapoli mittere debeas noſtris theſaurariis aſsignandam. Significaturus diſtinctè per literas tuas nobis, & magiſtris rationalibus Magnæ Curiæ noſtrę quæ, & qualia damna, quibus, & in quibus etiam locis, & per quos etiam illata fuerint, & per quos ſimiliter, ſiue per ſpeciales perſonas, aut vniuerſitates emendam & reſtitutionem ipſorum, ſiue in victualibus, leguminibus, aut pecunia fuit reſtitutũ, quibus, & quantum, & ratione dictę pœnæ fuerit noſtræ Curiæ acquiſitum, & ad Cameram noſtrã miſeris, vt tam incautis exceſsibus obuietur imposterum expreſsè per omnes & ſingulas terras ipſas inhibeas, ſub eadem pœna reſtitutionis damnorum, & ſatisfactionis pœnæ irremiſsibiliter à tranſgreſſoribus exigenda, quòd nulli in partibus ipſis ignem immittere liceat contra prædictarum conſtitutionum tenorem, & prædicti regni cõſuetudinem ſic indiſcretè præſumant, factis exinde ſcriptis publicis conſimilibus, quorum alterum penes te retineas, & alterum nobis & prædictis magiſtris rationalibus debeas deſtinare. Data apud Lacum Penſilem. xxvij. Iulij, vij. indictionis.

Pro eodem.

NVper autem dum crederemus omnia firmiter, & ſingula damna prędicta fore totaliter tuo ſtudio & diligentia emendata, & pœnas pro Curia noſtra exactas. Si circa executionem prædicti mandati ſolicitudine debita proceſsiſſes, de ipſius ignis incendio, & de non facta emenda dãnorum illatorum ex eo multiplex ad audientiam noſtram quàmpluriũ deducta eſt querimonia iterata. De quo moti & manifeſtã tuam deſidiam habitam non modicum arguentes, cum firmi propoſiti noſtri ſit, vt in emẽdatione damnorum ipſorum, & exactione pœnæ prædictæ nullus penitus committatur defectus, Fidelitati

litati

tuę ſub pœna ducentarũ vnciarum auri firmiter, & diſtrictè præcipimus, quatenus incõtinenti abſque alicuius difficultatis, & moræ diſpendio facta de præmiſsis diligenti inquiſitione, in ſingulis terris iuriſdictionis tuæ, in quibus eam fortè nondum feceris, iuxta mandatum prædictũ, omnia & ſingula damna huiuſmodi ea paſsis per immiſſores ignis prædicti, ſi per inquiſitionem ipſam inueniri poterunt. Et ſi inueniri nequiuerint, aut ſi inueniantur, & inſufficiẽtes, & non ſoluẽdo fuerint, per vniuerſitates terrarũ illarum terræ, in quarum, vel cuius territorio ignis primo immiſſus extiterit, quę ſua ſic deberent territoria cura peruigili cuſtodire, quòd in eis maleficia huiuſmodi committi non poſſent integrè facias emendari. Tantundem pro pœna, pro parte Curiæ noſtræ ſimiliter exacturus iuxta formã prædicti mandati noſtri per te in cæteris tenaciter obſeruandã. Circa cuius negotij executionẽ celerem & inſtãtem eam adhibeas ſolicitudinẽ, & cautelã, quòd dãna ipſa ſint prædicto modo penitus, & protinus emendata ea paſsis, & pœna debita pro Curia noſtra exacta, nullãq; de his deinceps auditui noſtro querimonia replicetur, ſicut prædictam pœnã & grauiorẽ, quam te, ſi defeceris, noſtro reſeruamus arbitrio incurrere vltionis ac iracundiæ noſtræ motus. Et vt ſcire poſsimus diligẽtiam tuam in his habitã & habendam, ſtatim proceſſum tuũ, quem ſuper præmiſsis habueris, nobis, & prædictis magiſtris rationalibus per literas tuas ſcribas. Data apud Lacum Penſilem, Anno domini M.ccxxij. Die ix. Auguſt. vij. indictionis, regnorum noſtrorum Hieruſalem Anno tertio, Siciliæ verò quintodecimo.

De pœna inſligenda falſarijs monetarum. Rubrica.

CArolus Dei gratia, &c. Iuſtitiario, &c. Vt quæ ab excellentia noſtra procedunt quaſi notoria ſingulis eluceſcant, nulla in eis, vtpote negotiorum natura requirit, ignorantia prætendatur, Fidelitati tuæ præcipimus, quatenus ſubſcriptam conſtitutionem noſtram, quam nuper fieri conſultè prouidimus, tenaciter obſeruandam per iuriſdictionem tuam in locis famoſis, & aliis, prout conſuetum eſt fieri, ſolicitè facias infra dies quindecim poſt

Cap.Reg.

De pœna inſligenda falſarijs monetarum, Rubrica.

C*Arolus. &c. Vt quæ ab excellentia.* Nota qua pœna puniãtur falſatores monetæ, & expendentes eam concordat cum c. conſti. Federici infrà, contra falſatores monetæ & ſigilli. & eſt Caroli ſecundi, & de verbo ad verbũ ibi, quod & hic. ¶Not. etiã qua pœna punitur falſator ſigilli regis, vel alterius domini, cuiuſliber ſit: de iure cõmuni punitur pœna capitis tantum, vt eſt l. ſacri affatus, in fine. C. de diuerſ. reſcr. de quo vide conſtitu. quæ literas. de mutatione ſigilli & literarũ regis. & ibi per do. And. de Yſer. ¶Sed pone quòd quis vtitur falſis teſtibus, an perdat cauſam? dic quòd nõ, vt in conſtitut. qui falſitatem. Petrus de Monteforti.

Concordat cũ hoc c. regis Roberti, quod incipit, iam ſæpe ad nos pluriũ. ¶Et nota, quòd pœna falſarij eſt pœna manus, vt in ca. Caroli ſecundi, quod incipit, cordi nobis eſt cõſti. de falſitate. quæ eſt ſuprà de adult. mon. l. j.

Ibi, *contra falſatorem monetæ.* Nota quòd falſatores monetæ vel ſigilli puniũtur pœna capitis, & confiſcationis bonorum ¶Et not. ibi, cum ſatis, quòd maius delictũ eſt falſificare ſigillum principis, quàm falſam monetã cudere. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *In verbo, expẽdentes, &c. cir. medi. Expendens monetam falſam punitur pœna vltimi ſupplicij, & publicationis bonorum. Tu intellige hoc cap. vt procedat in eo qui ſcienter expenderet falſam monetã, quæ ſcientia probanda eſt, aliàs præſumitur ignoranter expendere. ad hoc adduco text. & doct. Angel. in l. finali. C. de falſ. vbi inquit, quòd expendens monetam falſam in dubio, præſumitur facere ignoranter. refert, & ſequitur præceptor meus Corſe. in Apoſtil. ad Panormitanum. in capite, præſentium, in iiij. colum. de teſti. ſi ignoranter, ergo ad pœnam huius capit. non tenebitur. per communem doctrinam Ange. & ſcribentium volentium quòd in ſtatutis pœnalibus, & punientibus delicta.*

C

delicta, requiritur quòd delicta ſint commiſſa dolo, & ſic ſcienter, ad hoc vt delinquens pœna ſtatuti puniatur, aliàs ſecus, vt per Iaſon. poſt alios in l. j. in penult. colum. ver. nota ergo quòd ſtatutum, &c. & ibi per me. ff. de legibus. tene menti, quia faciet tibi honorem. quia poteris ſuccurrere amico.

ADDITIO. *Hæc conſtitutio eſt in vltimo libro de adulterina moneta in conſtitut. regni, & idem C. de fal. mone. l. ſecunda. Neapol. Sebaſt. Glo. ſuper verbo, omnium. Nota hic imponi pœnam omnium bonorum: ſicut etiam dixi ſuprà, regni anno nono. Mortuo barone quid fiet? c. in nomine domini. ſuper verbo. non præſentauerit. tu vide infrà tale cap. & glo. Neapol.*

Conſtitutiones aliæ factæ per prædictum, &c.

C*Arolus. Poſt corruptionis.* Iſtæ conſtitutiones ſunt editæ per Carolum primũ vſque ad cap. Caroli ſecundi. Bart. de Capua.

Quòd nihil recip. pro ſigil. & verific. quater. collectarum Rubr.

Q*Vod quaterni.* Ibi, *& ſi quis fiet.* Nota pœnam impoſitã Iuſtitiario ſeu magiſtro Iuſticiario cameræ, vel cuilibet officiali capiẽti aliquid pro ſigillandis, vel clarificandis quinternis collectarum.

Eadem pœna. Nota, quòd officiales, videlicet, Iuſticiarij, iudex, & actorum magiſtri, ſi aliquid recipiunt pro apodiſsis, puniũtur pœna xxv. auguſtalium, & eadem pœna tenentur omnes alij officiales, vt infrà in cap. Item prædicti officiales. Bart. de Capua.

Octuplum. Not. quòd hic imponitur pœna octupli eius, quod extorquetur, ſin autem receperit pro ſigillandis aliis literis, eſt pœna quadrupli, vt infrà, ꝙ nihil recipiatur pro ſigillo. c. Item Iuſticiarij, vel alij, &c. Quãdoque imponitur pœna ſimpli, infrà, quòd notarij cam c. Item prædictorũ & vide. C. de ſuperexact. l. j libro x. Et vide ſuprà regni eius. vij. de offic. Iuſtit. cap. Item quòd occaſione.

Vno anno. Nota quòd carcer eſt ad pœnam, & non ad cuſtodiam, & vide ſuprà de raptor. c. placuit. Neapol.

Auguſtales auri xxv. Aduerte quòd capitulũ hoc talem pœnam recipientibus aliquid imponit pro ſigillandis quaternis collectarum, & exactionũ. Si verò recipit aliquod pro ſigillandis aliis literis quibuſcunq; eſt pœna quadrupli, vt infrà in ca. Item Iuſtitiarij. cum duobus ſequentib. Similiter eſt pœna quadrupli eius, quod extorſerunt ab aliquibus commiſſariis cauillantes literas cõmiſſionis

receptionem præſentium, publicari: proceſſum tuum quem ſuper hoc habueris noſtræ Curiæ reſcripturus: cuius conſtitutionis continentia talis eſt, Conſtitutionem Federici quondã Imperatoris Regis regni Siciliæ ante depoſitionẽ ipſius in eodem regno editã contra falſatores monetæ, & expendentes eandem, in vltimo ſupplicio eis imponendã, publicationẽ bonorum omniũ: Neceſſario additamento ſupplentes, edicimus, falſatores ſigilli noſtri, & aliorum prædeceſſorum noſtrorũ Regum regni Siciliæ: & aliorum legitimorum vniuerſalium dominorum: & eos qui literis noſtris, vel ipſorum dominorũ quibuſlibet clauſis, vel patentibus eodem falſo ſigillo impreſsis, ſeu ſigillatis vtuntur, vltimo ſupplicio ſubiugentur, bona ipſorum omnia publicentur: cùm ſatis maius delictum ſit noſtrum falſare ſigillum, quàm falſam monetam cudere. Data Brunduſio, Anno Domini Milleſimo ducenteſimo octogeſimoprimo, menſe Ianuarij, eiuſdem menſis nonæ indictionis: Regnorum noſtrorum Hieruſalem anno quarto, Siciliæ verò decimoſexto.

Conſtitutiones aliæ factæ per prædictum Dominum Carolum Regem Siciliæ, ſuper bono ſtatu Regni.

CArolus, &c. Iuſtitiario terræ Laboris, &c. Poſt corruptionis amara diſcrimina, quæ primi parentis lapſus facit mortalium meritò deplorãdos, propter transgreſsiones vetitæ vitiũ ad ſucceſſores tranſtulit: & per ſuperbiẽtis inobedientiæ culpam ad poſteros deriuauit generationis humanæ, conditio miſeriæ tãtæ fragilitate opprimitur, & tã facilis corruptela caſibus prægrauatur, vt quantumcunque prouiſio diuinæ potentiæ nouas quotidie creans animas, illas rectas, iuſtas & puras ad imaginem, & ſimilitudinem ſui formatas, & recentem mortalitatis huius teſtam inducit, & corporibus nouis infundat. Miſerabile tamen genus humanum tanquam naturali contagione pollutum creatoris ſui rectitudinem deſerens, & damnoſis quæſtionibus, & anfractibus ſe inuoluens, ad omne nefas pronũ immergit, & in deterioribus damnabiliter conuerſatur. Et licet hoc quilibet alicuius diſcretionis intelligentiã continens, aperte videre valeat, & manifeſtè cognoſcat: Is tamen, quem alicuius dignitatis ſublimat maioritas, aut honoris apex extollit, tanto hoc euidentius videt ad oculum, & perfectius palpat ad manum, quantò diuerſorum conuerſione perfruitur, & mores quãplurium experitur. Nos autem exactionem finalis calculi, quam in examinis extremi iudicij ſumus ſuperno iudici poſituri, tremula meditatione penſantes, ac commiſſum nobis gratiæ, tale talentum: multiplicatum cum fœnore reddere cupientes, vigiles ſollicitudines agimus, & curas continuas ſemper exercemus. Qualiter diuerſarum populi nationum, quas regiminis noſtri dominium regit in ſtatu pacifico conſtituto, Deo reddantur placabiles, & accepti: ad quorum gubernationem, Hierarchiæ ſuperioris exempla ſectantes, diuerſos ſtatuimus ordines officialium, & varia præficimus officia miniſtrorum: vt iuſtitiæ copiæ, de quã propter indiuiduitatem noſtri corporis vbilibet intereſſe perſonaliter nequeuntes, ſingulis fidelibus noſtris reſpondere non poſſumus, per eoſdem officiales, & miniſtros noſtros vniuerſaliter omnibus offeratur, & ſingulariter ſingulis miniſtretur. Verùm, quia dierum exuberante malitia, & temporum corruptela creſcente, perſæpe contingit, quod dum mentes auaras cupiditas allicit, & animos ambitio cæca ſeducit, mandatorum noſtrorum rectitudo relinquitur, & percallidæ ſubtilitatis malitias obertatur: Sicque noſtro ſalubri propoſito, ac pacis, & iuſtitiæ miniſterio in quæſtu & lucro deteſtabiliter permutato, per nonnullos officiales ac miniſtros perperã & inordinatè proceditur, ac fidelium noſtrorum deuota ſimplicitas pergrauatur. Nos volentes huiuſmodi peruerſæ ſubtilitatis obuiare malitiis, cuiuſcunque & aſtutæ calliditatis anfractus infringere, ac tam officialium & miniſtrorum proceſsibus, quàm fidelium ſtatui, pio prouiſionis noſtræ remedio ſubuenire. Harum nouarum conſtitutionum noſtrarum edicto irrefragabili ac firmiter valituro, Sancimus.

Quòd nihil recipiatur pro ſigillandis & verificandis quaternis collectarum. Rubrica.

QVòd quaterni collectarum, vel aliarum exactionum fiant per collectores, qui exhibeant ſcriptores ad voluntatem eorum, nec arceantur ad hoc per notarium Cameræ, vel deputatos ab eo, vel per Iuſtitiariũ, vel per aliquem de Curia ſua, & de ipſis quaternis intitulandis, vel ſigillandis, vel collatione ipſorum quaternorum facienda, nihil recipiãt à Iuſtitiario, vel notario Cameræ, vel aliquo alio de curia ſua, & in expeditione ipſorum nulla mora trahatur. Et ſi contrà fiet per notarium Cameræ, vel per alium de Curia Iuſtitiarij ſoluto quod paſſa eſt pars per delinquẽtẽ: ei qui ſoluit, octuplũ ſoluatur Curiæ pro prima vice. Et ſi delictũ fuerit per eũ iteratum, vno anno ſquallore carceris maceretur. Iuſtitiarij verò ad id, quod pro ſigillo, ſeu pro quaternis recipient, vel recipi facient, reſtituto ſimplo ſoluenti, vt dictum eſt, pro qualibet vice ſoluant Curiæ Auguſtales auri vigintiquinque. Eadem pœna eidem Iuſtitiario, iudici ſuo, & actorum notario, ſi pro conficiendis, ſigillandis, & ſubſcribendis apodiſsis aliquid receperint immi-

non

nente. Et de quibuſlibet particularibus ſolutionibus non fiant ſchedulæ, ſed apodiſſæ particulares ad requiſitionem ſoluentium.

Quòd recipiatur quæcunque pecunia pro Curia, ſicut cõmuniter expenditur in regno. Rub.

ITem quòd recipiatur quæcunque pecunia pro Curia ſecũdũ quod communiter expenditur in regno, Et nil vltrà ratione ponderis, vel cambij exigatur. Et ſi contrà fiet, reſtituto ſimplo, delinquentes ſimilis pœna percellat. Et intelligatur hoc de pecunia, quæ ordinata eſt ad expẽdendum per totũ regnum: & de aliis tractatur ſecundum ordinationem, & ſtatuta noſtra facta ſeu facienda, ita ꝙ pecunia noſtra nõ recipiatur pro minori pretio, quàm eſt per noſtram Curiam ordinatum.

Quòd non ordinẽtur officiales inhabiles, ſed idonei. Rubrica.

ITem ꝙ prædicti officiales non ordinent officiales ſeu cõmiſſarios, homines inhabiles, videlicet, ſenes vel infirmos, debiles, ſeu iuſtè impeditos, & nõ idoneos ad officia, ad quæ vocantur. Sed ordinentur idonei, conuenientes, & apti. Cauentes, ne aliquos per redemptionẽ mutari faciãt ſub pœna mediæ libræ auri, noſtræ Curię applicanda pro qualibet vice, qua fuerit contrà factum, reſtituto nihilominus parti ſoluẽti quod fuit per redemptionem ſolutum. Poſtquàm verò fuerint ordinati, non mutẽtur, niſi cauſa rationabili, vel cauſa infirmitatis, vel furti, & hoc ſit de conſcientia noſtra. Et incontinenti quòd erunt impediti ſignificent Curiæ noſtræ, ſi eſt circa farum infra quindecim dies: ſi eſt infra farum infra mẽſem, & nomen impediti, & tunc nominet alios, vel alium loco impediti, vel impeditorum, qui ſint idonei, & ſcribetur eis in prædicta forma. In caſu mortis antequam nominauerint, interim faciant adminiſtrari, donec ſcripſerimus ſuper hoc noſtrę beneplacitum voluntatis.

Quòd Iuſtitiarij non cõmittant inquiſitiones ſuper criminalibus. Alia verò officia committant hominibus de prouincia. Rubr.

ITẽ Iuſtitiarij inquiſitiones ſuper criminalibus non cõmittant. Alia verò officia, quę cõmitti poſſunt, committant fidelibus & idoneis perſonis de prouincia eis decreta, qui non ſint de familiaribus vel ſtipẽdiariis ſecum morantibus, ita ꝙ nihil recipiãt pro commiſsione ipſorum officiorum, nec eis committant, qui prece vel precario impetrant. Et ſi contrà fecerint, ad pœnam mediæ libræ auri pro qualibet vice noſtræ Curiæ teneantur, & id, quod turpiter ſoluitur, deferatur in fiſcum.

De ſacramento præſtando ab officialibus. Rubrica.

ITẽ recipiãt ſacramentũ in forma ſubſcripta quolibet officiali in quocũque officio ordinetur, ſcilicet, ꝙ per ſe, vel per alium ſub ſpe, vel occaſione habendi, huiuſmodi officium non dedit aliquid: Nec intendit aliquid dare, nec aliquis pro ſe, nec promiſit Iuſtitiario, vel alicui alij officiali, vel alicui pro ipſo, vel vxori, nec alteri perſonæ ſub colore mutui, vel ſub colore fraudis durãte officio, nec finito, occaſione promiſsionis primo factæ, ratione officij obtinẽdi.

Simile iuramentũ præſtabunt omnes officiales, q per nos, vel noſtram Curiã creabuntur pro tempore: & niſi iurauerint modo prædicto, non poſsint ipſum officium exercere, ſed eadẽ teneantur pœna qua tenerentur, ſi ſine mandato ſibi officium vſurparent. Ille, qui debet iuramentum prædictum ab officialibus recipere, ſi non receperit, pœnã vnius libræ auri fiſco noſtro cõponat, & tota forma pro præſentis capituli in cõmiſsione

ſionis, quòd ſibi fecerunt, vt infrà de notariis ea.cap. Item vt prædictorum, &c. Idem eadem pœna quadrupli imponitur Secretis, magiſtris Portulanis, & portulanis. Si ipſe, vel ipſorum notarij aliquid recipiunt pro ſubuentione, vel ſigillo commiſſionum, pactorum, vel apodiſſarum, quas faciunt, & fieri faciunt, vt infrà de officio Secretor. cap. Item prædicti officiales. & ſupra regni anno vij. cap. Item conſueuit. in fin. Et primo regni eius xviij.c. Item ſtatuimus, quòd fine, &c. Neapol.

Quòd non ordinentur officiales inhabiles, ſed idonei. Rub.

I*Tem quòd prædicti officiales.* In §. *poſtquàm.* Nota quòd cùm agitur per viam inquiſitionis, iudex non poteſt aliis committere vices ſuas, etiã conſentientibus illis quorum negotium tangitur: pro quo facit textus & gloſſa extrà de officio & poteſtate iudic. delegata. cap. fina. Barthol. de Capua.

De generali inquiſitione facienda vide infrà in capitulo, generales inquiſitiones. vbi ponitur modus procedendi. & cap. qualiter & quando. lo ſecundo. extrà de accuſationib. & l. ea quidem. de accuſatio. Bart. de Capua.

ADDITIO. *In verbo, per redemptionem mutari faciant, &c. Adde quòd ſi quis dedit aliquid officiali ne mitteretur in exercitu, vel non crearetur ſyndicus per impreſſionem ſuperioris, & contra iuſtitiam, tenetur officialis illud reſtituere, & criminaliter punitur: quia hic ſola turpitudo, & barattaria recipientis verſatur: ita not. inquit Bald. in l. quod euitandi. in principio, per illum textum. C. de condictione ob turpem cauſ. tenementi. Tu adde pulchrum textum in l. illud. C. de excuſ. muner. libro x. vbi dicit formaliter: Illud conuenit praecaueri, ne quis hãc, qua perſonalis eſt functio, pretio putet eſſe taxandam. & ibi per omnes Scribẽtes, & exponit illum textum Lucas de Penna, taxandam, id eſt, remittẽdam, & ſubdit quòd ratio in illa l. eſt. quia quis facere debet, non autem dare. & illum tex. inducit Andreas de Baru. & Nicol. de Neapoli contra rectores & conſiliarios ciuitatum, qui imponunt publica onera, & munera perſonalia hominibus. & poſteà ordinant quòd quilibet data pecunia certa poſſit ſe excuſare ab illo munere perſonali, puta non vadat ad exercitum, quod facere non poſſunt, refert & ſequitur ibi Ioan. de Platea, qui alia iura allegat concordantia. & illum text. in l. illud. notat ibi Bart. quòd munus publicum non poteſt pecunia redimi. & Iacob. Rebuff. ibi notat illum textum in argumentum contra iudicem, qui receperit pecunias à ſubditis, ne teneantur ire ad guerram, quod tamen non debent facere. ff. de muner. l. æſtima. & ibi etiam nota illum textum in argumentum contra hoc, quod faciunt prætores*

tores, rectores, & conſules: quia recipiunt pecuniam pro muneribus perſonalibus, vt ne quis fortè vadat ad exercitum, quod facere non debent, vt ibi, & d. l. æſtimati. nem. Dyn. ita Iacob. Rebuff.

De ſacramento præſtando ab officialibus. Rubr.

I*Tem recipiant ſacramentum.* Illud capitulum malè ſeruatur, vt vides in §. ſi malè. ¶Nota quòd vnuſquiſque officialis debet iurare forma hîc contenta, aliàs non poteſt officium exercere.

Ibi, *Vſurparent.* Quæ pœna impoſita eſt in conſtitutione, quę incipit, officia quæ perſonas. vt Iuſtit. ali. ſui ordinis non poſ. pri. lib.

Ibi, *Tota forma.* Nota quòd tota forma huius capituli eſt inſerenda in commiſſione vniuſcuiuſque officialis. Bartholomæus de Capua.

Ibi, *Officialis.* Facit ad hoc etiam conſtitutio, quę incipit, puritatem. de ſacram. & cau. præſtan. à Baiul. Idem. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Adde etiam hîc pulchrè Lucam de Penna in l. prima. in ſecunda columna. ver. item nota. C. de morilegi. libro vndecimo. Et vide etiam aliud capitulum infra. incipiens, item quòd prædicti officiales, &c. vbi allegat capitulum iſtud, & mandat quòd tenor huius capituli in omnibus obſeruetur. & Matth. in proœ. conſtitut. in xj. quæſt. in iij. columna. ver. & exemplum. & in rub. de præſt. iur. à magiſt. Iuſtitiario. in ver. officium vſurparent, &c. Quæ autem ſit pœna vſurpantis officium? dic quòd eſt pœna publicationis omnium bonorum, vt in conſtitut. duram & diram. & ſequitur Matthæus in proœmio conſtit. in xij. quæſt. in iij. col. in fine. Et de pœna vſurpantis iuriſdictionẽ vide Andream in conſtitutione, terminum, in prima colũ. Adde hîc, quòd iuriſdictio dicitur vſurpari text. eſt in cap. conqueſtus. ibi. iuriſdictionem vſurpare præſumunt. de foro competenti. cuius vſurpantis iuriſdictionem pœna eſt vt amittat iuriſdictionem in loco quam habebat, vt eſt textus in conſtitu. ea quæ ad decus. & voluit Luc. de Pen. in l. ſi quando. in verb. vſurpatione. C. de bon. vacan. lib. x. & allegat text. in c. ſic decet. xxv. q. ij. & ſequitur Matth. in conſtit. ſi quis in poſterum. in iij. col. vbi allegat alias cotas. Et alibi dicitur, quòd vſurpans quod ad ſe non ſpectat, punitur de falſo, per Petr. de Anchar. in cap. apoſtolica. de priuileg. in vj. ſequitur Fely. in c. tertio loco. in prima col. de proba. & voluit etiam And. in conſt. præalleg. duram & diram. & ſequitur Matth. in dicta conſtit. ſi quis in poſterum. in iij. col. Adde etiam quòd vſurpatio cadit in rebus priuatis: nam quis dicitur vſurpare rem ſeu fundum, in quo ius vertitur, Iſte eſt text. not. quem ego pondero in l. ſi irruptione. ibi. ideóq; vſurpãdi quibuſdã loca, in quibus ius nõ habetur, &c. ff. fi. reg. Adde etiã quòd vſurpare quis dicitur*

vniuſcuiuſque officialium inferatur. Officialis autem, qui debet prædictum iuramentum recipere, ipſum præſentia decem teſtium recipiat modo prædicto. Nomina autem prædictorũ teſtium & forma iuramenti prædicti in commiſsione officiali facienda ſpecialiter exprimantur.

Quod nihil recipiatur ab vniuerſitatibus in pecunia, collectis, vel aliis, & quòd non imponatur collecta ſine mandato regis. Rub.

ITem ꝙ iuſtitiarij, iudices, & actorũ notarij, & Cameræ ſtipẽdiarij, & familiares alij, & officiales eorũ, ab vniuerſitatibꝰ terrarũ nihil omnino recipiãt in pecunia, collectis, ſeu aliis quibuſcunq; rebus, etiã eſculẽta & poculenta, cũ vniuerſitates regni nil habeant in cõmuni. Nec collectas poſsint imponere ſine ſpeciali mandato noſtro. Et ſi contrafecerint, recipientes, pro eſculẽtis, & poculentis, gagiis vnius anni priuentur, illi ſcilicet, qui habẽt gagia à Curia, & illi, qui non habẽt gagia in quadruplũ receptorum eſculentorum Curiæ teneantur. Pro aliis verò muneribus & donis receptis, noſtro arbitrio puniantur. In numero verò prędictorũ familiariũ intelligantur vxores, filij, & omnes cõiunctę perſonæ ipſorum. Et idem intelligatur per omnia in Secretis, magiſtris procuratoribus, magiſtris Portulanis, magiſtris Paſſuum, inquiſitoribus, magiſtris, foreſteriis, & aliis officialibus quibuſcũque, & ſubofficialibus, & familiaribus eorundem. Et ſi aliqui officiales habent officiũ à Curia in gabella, ſicut ſunt Secreti, magiſtri ſalis, magiſtri procuratores, & alij ſimiles officiales, commiſſarij, & ſubcõmiſſarij puniãtur ad rationem prædictam, videlicet quòd ipſi teneãtur ſoluere Curiæ quantũ pro gagiis ſuis vnius anni recipere deberent pro qualibet vice, ſi haberent ad credentiam à Curia officium prædictum. Et illud capitulum omnes officiales iurare inter alia ſpecialiter teneantur.

Quod nihil recipiatur pro ſigillo cuiuſcunque literæ ſigillãdæ. Rub.

ITẽ Iuſtitiarij vel alij pro parte ipſorũ nihil recipiãt pro ſigillo cuiuſcunque literæ ſigillandæ per eos. Et ſi cõtra fecerint, reſtituant illi, à quo ceperint rẽ receptã cum damno, & quadruplum Curiæ. Et propter hoc Iuſtitiarij & alij officiales cuſtodiãt ſigilla ſua ſecũ, vt ſe ſuper hoc excuſare non poſsint.

Quod perſona producta ad litẽ liberẽtur ſi iuſtè ſentẽtiata fuerint per prædeceſſores officiales. Rub.

ITem ſi quę vniuerſitates, vel ſingulares perſonæ corã ipſis iuſtitiariis de quacũque re, vel lite trahantur in cauſam, & oſtendant de re vel lite ipſa prædeceſſorũ ſuorũ ſententias ritè latas, ſecundum regni conſtitutiones & conſuetudines approbatas, nullo exacto, vel recepto ab eis, liberent eos quàm citius poterint ſine malitia, fraude, vel mora, ſcilicet, bono modo. Et ſi cõtra fecerint, reſtituto damno primitus parti læſæ, in quadruplum ęſtimationis dicti damni noſtræ Curiæ teneantur.

Quod exequatur mãdatũ regiũ, & nihil pro ſigillo recipiatur. Rub.

ITem quando literæ noſtræ diriguntur Iuſtitiario pro vtilitate priuatorum, ſiue de matrimoniis, aſſecuratione vaſallorum, executionibus ſententiarũ, ſeu aliis quibuſcunq; de cauſis, Iuſtitiarij mandatum noſtrum celeriter exequantur, nec recipiant aliquid pro literis ſigillandis. Et ſi contra fieret, pœna ſuperius in capitulo de ſigillandis literis contenta teneantur.

CArolus, &c. Quod decretã tibi prouinciã frequẽter in cõtinua diſcurſione pquirentes, Deũ

aliquid, quando illud quod ſibi deberi putat, propria authoritate accipit, & non per iudicem repoſcit dicit text. not. in cap. quod autem in ver. vſurpat. xvj q. j. Adde quòd dicitur vſurpare iuriſdictionem, & merum, & mixtum imperium qui ea exercet ſine licentia regis, text. eſt in conſtitutio. duram, & diram, & ibi ad hoc not. Matthæus in iij. not. vbi etiam ponit qua pœna puniatur, vide eum omnino. Adde hoc, quòd ad hoc vt quis dicatur vſurpaſſe iuriſdictionem, oportet quòd quis ſit vſus iuriſdictione ſaltem per duas vices. Matth. in dicta conſtitu. duram & dirã. in iiij. not. Et ibi etiã ponit, quòd vſurpare eſt in malum vſum deducere, vt l. ij. in princ. ff. de adminiſt. rerum ad ciuit. perti. cum glo. in ver. vſurpata. Adde hic, quòd vſurpare eſt quaſi vſu prauo rem ad ſe deducere. Luc de pen. in l. j. in princ C. de ſtatu lib. lib. xj. refert Matth. in conſti. duram & diram. in fine. Adde hic, quòd reperitur vſurpatio licita. Matt. in conſtit. cum ſatis, in princ. per text. ibi, per vſurpationem illicitam. Vſurpatum enim exponitur, id eſt conſuetudine obtentum. glo. eſt in l. iniuriarum actio in ver. vſurpatum ff. de iniur l. ij. ibi, oratores autem vſurpationem frequenter vſum vocant ff. de vſucap. ad idem bon. text in c. j. de alie. feud. ibi, ſed hodie eſt vſurpatum id eſt conſuetudine abrogatũ. & ibi vide quæ ponit Matt. ita Matthæ. in dicta conſt. cũ ſatis. Adde quòd vſurpare dicitur ille, qui apponit manum rei non ſubiectæ ſuæ parti. Matth. in conſtitu. iuſtitiarij de cætero, in fi. & alleg. iura vide eum.

In verbo, *officialis autem, &c.* Officialis autẽ debet iurare in præſentia x. teſtiũ. verba huius cap. ſignata refert Matt. in conſtit. Baiuli locorum, in primo not. vbi pulchrè loquitur. vide eum omnino.

Quod nihil recipiatur ab vniuerſitatibus in pecunia, &c. Rub.

Item quod iuſtitiarij, &c. Nota quod vniuerſitas non poteſt imponere collectas ſine mandato regis.

· Ibi, *nihil accipiãt* Iſtud male ſeruatur. concordat cum c. ſi alios iuſtitiarios, &c. Sed aliqui officiales habent officia hodie à curia. hodie ſeruatur contrarium ſi reciperent eſculenta & poculenta à priuatis perſonis, quia bene poſſent, vt eſt in c. hac edictali, &c. quod c. concordat cum iſto, in §. neque liceat. Barth. de Capua.

· ADDITIO. *In ver. cum vniuerſitates Regni, &c. Vniuerſitates non poſſunt imponere collectas ſine ſpeciali mandato Regis hoc c. alleg. & ſequitur Luc de penna, in l. ſi quos, in ſecunda col. C. de decur. libro x. Ad hoc quòd præſes in regno non poteſt imponere collectas ſine ſpeciali mandato regis, quod tamen ipſe intelligit niſi in his quorum executio ad ipſius officium pertinet, vt ibi per eum. & hoc cap. alleg. etiam idem Luc. in l. fina. in xxiiij. queſtion. C. de quibus mun. ne. li. ſe excuſ. libro x. vbi latiſſimè examinat an præſes poſſit collectam imponere, vide ibi ſemper, & vltraque dicit quòd hoc cap. eſt Regis Caroli primi, & hoc limit. ibi Luc. in ver. & hoc verum niſi, &c. niſi pro muris ciuitatis conſtruendis vel reparandis, vel pro refectione pontium, fontium, aqueductuum, vel viarum. nam tunc poteſt præſes collectam imponere, etiam inuitis ciuibus, ſi commodum id eſſe proſpexerit, etiam ſine ſpeciali mandato Regis, per plura, & rationes, vide eum. Adde quòd iuſtitiarij tenentur exigere reſidua collectarum, quamuis aliud ſpeciale mandatum eis propterea factum non fuerit per curiam regis. ita Luc. de Pen. in l. iiij. ver. not ex hac. glo. &c. per text. ibi. C. de ſuſcepto. & arcar. libr x. Hoc cap. etiam allegat Luc. de Penna, in l. j. in fin. C. ne ruſti. lib xj. & dicit quòd fiſcales deberent ipſum intueri. De hoc autem, an datia & collecta poſſint imponi per commune, & vniuerſitatem ſine permiſſu principis, vide pulchrum conſi. Bart. in conſil. clxxx. incipien ſi aliqua poſſeſſio, &c. vbi diſputat pro, & contra: tandem concludit, quòd collectam generalem cameræ fiſcali applicandam nemo poteſt imponere ſine permiſſu principis, ſed collectam ſpecialem vnaquaque ciuitas vel vniuerſitas pro neceſſitate ſibi imminente poteſt imponere, & allegat iura, vide eum omnino, & tene menti. V. M A.*

Quod nihil recipiatur pro ſigillo, &c. Rub.

Item quod iuſtitiarij. Nota ꝙ iuſtitiarius, vel alius pro eo, non poteſt aliquid accipere pro ſigillo cuiuſcunque literæ ſigillandæ pro litera iudicis, vel magiſtri iurati, vt in c. item ſtatuimus quòd iuſtitiarij, & vide in cap. ſuper primo. & c. itẽ caueant iuſtitiarij. Barthol. de Capua.

Quod perſona producta ad litem, &c. Rub.

Item ſi qua vniuerſi. Not. quòd poſt cõſtitutionem eſt iudicandum ſecundum conſuetudinem approbatam, concordat tex. cum cõſtitutione, quæ incipit, iudex. & in conſtitutione, puritatem. j. lib. Barthol. de Capua.

Nota pro habẽtibus ſententiam pro homicidio ab vno officiali, & præſentantur coram alio, quòd alius debet eas ſeruare, ſi iuſtè & rectè ſint latæ, aliàs non. ¶ Sed pone quòd contra aliquem actum eſt ex officio, & abſolutus eſt, verum poſſit pro eo crimine ordinariè accuſari. allegatur quòd non. l. licet gratis. ff. nau. caup. ſtab. in fin. l. & not. extra, de purg. cano. c. cum dilectus. per Inno. per Dyn. extra. de reg. iur. in c. actum legitimè.

Sed quæro, aliquis accuſauit aliquem de aliquo crimine, & non potuit probare, vel probauit, & teſtes ſunt reprobati, nunquid iudex poſſit inquirere? reſpondeo, ſic allego pro caſu l. ſecundam. C. de abolitio. & argum. l. medicos. ff. de variis & extraord. cognit. &

facit

facit l.in rebus. §.fin.ff.commo. ¶Item nunquid poſſit quis de eodem crimine coram diuerſis iudicibus accuſari? Reſpondeo ſic, vt extrà de hæret.c.per lib.vj.& hoc eſt verum ante latam ſentētiam, vt ibi not. per Io.And. Sed eſt ſpeciale in crimine hæreſis, ſecus in aliis criminibus. Petrus de Monteforti.

in accuſat.§.fin.& do Andr.in conſtit.Reg.ſi damna.iiij.colum.vbi ponitur pœna quæ imponitur contra iudicem tormētantem, quem non debet, quia tenetur pœna legis Iuliæ de vi publ. vt ibi per eum. Quæro, nunquid iuſtitiarius vel capitaneus teneatur ſtare conſilio iudicis ſui, & aſſeſſoris? & primò videtur quòd non, quia conſilium non eſt obligatorium, vt ff.mand.l.ij.in fin.contrarium videtur verum, vt hic innuit.& C. de legib. l.humanū. in fi. Item alia ratione, quia aſſeſſores dantur officialibus, ſeu iuſtitiariis, vt eis conſilium dent, ideo dentur conſiliarij, vt C. de aſſeſſo. l.conſiliarios.Guido de Suza. dicebat, quòd omnino habet ſtare conſilio aſſeſſoris. Inde eſt quòd ſi malè facit iudiciū, vel malè ferat ſententiam conſilio aſſeſſoris, plus punitur aſſeſſor quàm iuſtitiarius, vt ff. quod quiſque iur. l.hoc edicto.& ff. de admi.tut.l.me & Titium. §.j.& ij.& l.quidam decedens.eo.tit.do. Fran. de Scru. diſtinguit, aut iſte aſſeſſor à principe fuit datus, aut ab alio. ſi à principe, omnino debet eius iuſtitiarius ſtare ſuo conſilio, de officio præfecti prætorio. l.j. extra de offic. delegati capit. cum in iure peritus. ff. de app. l. ſi expreſſum. C. de pœ. iudic. qui male iudic. authentica nouo iure. aut ab alio. & tunc approbatur opinio dicentium ſe credere non ſtare deberi. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Gloſſ. in quibus. Nam in ipſis locis debet inquiri primo Reg. anno xvij.c. Itē quòd prædicti Iuſtitiarij. Et ſimile reſcriptum eſt in conſtit. regni Iuſtitiarij non per Calendas in lib.j. in tit.de offic.Iuſti.*

Quod non capiantur ſine conſilio, &c. *Rub.*

I*Tem caueant.* Not.iuſtè non poſſe capi ali quem de perſona ſine conſilio iudicum, paratum dare fideiuſſores, de quo vide in conſtit. humanitatem. de his qui fideiuſſores dare poſſunt.

Ibi, *& ſi eis exiſtentibus.* Nota quòd iudex tenetur pertinaciter reſiſtere officiali iniuſtū faciendo, & niſi reſiſtat tenetur eadem pœna, qua teneretur ſi faceret. & eſt text. C. de appel. l. quoniam. in fine. ¶Nota etiam, quòd iudex tenetur renunciare regi enormia commiſſa per iuſtitiariū, aliàs incidit in pœnam medietatis gagiorum ſuorum. Barth.de Capua.

In medio. Not. quòd ſi officialis aliquid illicitè, & iniuſtè facit de conſilio iudicis, quòd ſolus iudex tenetur, ideo debet ſibi reſiſtere, vt hic patet, & in l. quoniam iudices.C.de app. & in cap. Regis Caroli ſecundi. quod incipit, iuſtè quis appellauit, circa finem. Petrus P.

ADDITIO. *Hoc c. &c. item ſtipēdiarij, & c. quod eſt in fin. huius col. allegat Luc. de pen. in l. nemo carcerem. in pen. colum. C. de exact. trib. lib. x. & tenet quòd in his caſibus, ſi quis det vreas captum à manibus iudicis, ſeu familia, non tenetur, vide eū omnino, quia pulchrè loquitur, & ibi etiam dicit quòd hoc cap. fuit inclyti regis Caroli primi. & d. ca. item ſtipendiarij, fuit inclyti Regis Caroli ſecundi.*

Quod non tormententur aliqui ſine forma conſtitutionum, &c. *Rub.*

I*Tem caueant.* Iuſtitiarij, & iudices, ibi cōſtit. vt not. in conſtitut. quæ incipit, ſi damna. & ibi per do. Andr. de Yſer. Petrus P.

& beneplaciti noſtri votū habēdo præ oculis, vniuerſis & ſingulis iuriſdictione tua, potiſsimè eccleſiis, & perſonis miſerabilibus ſine fraude iuſtitiā miniſtrare, pupillis, orphanis, & viduis, & prouincialiū diſpendiis, ipſos ad remota loca pro iuſtitia non vocando, nec trahendo, poſt Curiā per te quātum poteris cum ſalubritate procures. Expediendo quā cito poteris conquerētes infra terminū ſacris conſtitutionibus cōprehenſum. Item quòd malefactores omnes ad hoc quòd exceſſus vel maleficia in prouincia tibi decreta nulla commiſſa tranſeant impunita, iuxta criminum & exceſſuum qualitatē punire intendas. Specialiter autem flagrantia maleficia in longum non protrahas ſed ipſa in locis, in quibus perpetrata reperies, ſtudeas ſine dilatione punire.

Quod non capiātur ſine conſilio parati dare fideiuſſores ſine mandato regio. *Rubrica.*

ITem caueant Iuſtitiarij, ne aliquos paratos dare fideiuſſores ſine cōſilio iudicum capiant de perſonis niſi de mandato noſtro, & in aliis caſibus regni cōſtitutionibus comprehenſis, & ſi cōtrafecerint, amittant medietatem gagiorum ſuorū vnius anni, & nihilominus maiori vel minori pœna ad noſtrum arbitrium teneantur. Et ſi iudices in caſibus prohibitis conſilium contra prædictum Iuſtitiariū dederint, ſimili pœna teneant, in quo caſu videlicet, vbi de conſilio iudicum ad capiendum proceſſerint iuſtitiarij eximantur pœna iudicis. Et niſi Iuſtitiariis excedentibus prædictū modum pertinaciter reſtiterint, teneātur pœna prędicta. Et ſi eis reſiſtentibus Iuſtitiarij nihilominus contra faciant, ipſi iudices ſub eadē pœna teneantur nobis celeriter nunciare.

Quod non tormētentur aliqui ſine forma conſtitutionum & iuris communis. *Rubrica.*

ITem caueant Iuſtitiarij, & iudices, ne cōtra aliquē ad tormenta procedant, Niſi ſecundū ordinationem, & formā conſtitutionum regni, & iuris communis. In caſibus autē à cōſtitutionibus, & iure permiſsis procedant ad captionē, & tormenta prout in conſtitutionibus iure cauetur.

Quod non condemnentur, vel tormentētur aliqui ſine conſilio iudicum. *Rubrica.*

ITem quòd in cognitionibus omnium cauſarum tam criminalium, quàm ciuilium ad condemnationes, & tormenta ſine cōſilio iudicum datorum eis per Curiam non procedant, & ſi cōtra fecerint noſtro arbitrio puniantur.

Quod ſtetur ſacramento officialis ſi aliquid vltra prohibitionem receperit dū nihil indè poſſit probari. *Rubrica.*

ITem quòd in omni caſu, in quo contra prohibitionē officialis dicetur recepiſſe, nec inde aliquid conſtare poteſt, purget ſe periuramentum ſuum officialis, tam ipſe videlicet, quàm ille, per cuius manus dicitur recepiſſe. Et ſi prædictum ſacramentum præſtare recuſauerit, ſtetur ſacramento partis, à quo dicitur recepiſſe, & quantum ipſe ſe ſoluiſſe iurauerit, ſibi reſtituatur inſtanter. Et nihilominus ſoluat Curiæ pœnam, in talibus conſtitutam.

Quod accuſati dātes fideiuſſores nō cōpellātur in Curia morari. *Rub.*

ITē iuſtitiarij delatos in Curia ſua, vel accuſatos poſt præſtitā fideiuſsionem ab eis, in caſibus à conſtitutionibus, aut iure permiſſis, nō protrahant poſt ſe, nec compellāt in Curia morari, niſi in terminis conſtit. in quibus ſecundum conſtitutiones, aut de iure debent in cauſa ꝓcedi, & poſtquā liquet, quòd accuſati prædicti ſint in cauſa abſolutionis, ipſos non fatigent laboribus, & expenſis ad exequendum cauſam, ſed poſt concluſionē in cauſa factam infra x. dies ſecundum regni conſtitutionem eis petentibus abſolutionem ipſorum prout de iure fuerit procedant. Et ſi contra factum fuerit, ſecundum noſtrum arbitrium puniantur.

ADDITIO. *Hoc c. allegat & ſequitur Luc. de pen. in l. omnes. in pen. col. ver. in regno autem, &c. C. de decu. lib. x. vide eum, quia pulchrè loquitur, & ibi etiam ponit formam qualiter pronuntiatur in magna curia Vicaria, vide ibi omnino.* *M.*

Quod ſtetur ſacramento officialis, &c. *Rub.*

I*Tem quod in omni caſu.* Not. iſtud cap. pro officialibus tempore ſyndicatus, & concordat iſtud c. cum iure communi, vt in authent. ſed nouo iure. C. de pœna iud. qui male. iud.

Ibi, *conſtitutum.* Et pœna conſtitut. eſt in quadruplum, vt not. in conſtit. quæ incipit, nolumus. in princip. licet pœna legalis ſit dupli, vt in d. auth. ſed nouo iure. Barth.de Capua.

Quod non condemnentur, vel tormententur aliqui ſine, &c. *Rubr.*

I*Tem quod in cognitionibus.* Iſtud cap. declarat conſtitut. Iuſtitiarij non per cap. & infrà imponitur pœna contra iuſtitiarium procedentem ad tormenta ſine conſilio iudicis. in c. ſi iuſtè quis. & in c. in

Quod accuſati dantes fideiuſſores, &c. *Rubrica.*

I*Tem iuſtitiarij delatos.* Vt in conſtit. humanitatem. de his qui ſeu. dare poſſunt.

Ibi, *conſtit.* vt in conſtit. hac lege in perpetuum valitura de offic. mag. iuſti. & in conſti. incipiente, vt vniuerſis, in fi. Barth.de Capua.

Quòd famil. Iuſtitiariorum nemi. Rub.

I*Tem ſtipendiarij. Cum inuitè.* Facit l. fina. C. de exhibend. & introd. reis. cap. ad audientiam noſtram. ſuprà.

Ibi, *Sine pacto.* Infrà in capit. regis Roberti, quod incipit, præcipimus. dicitur quòd quis vſque ad menſem debet gratis dare hoſpitium, vt poſt menſem ſoluatur ſalarium domino hoſpitiorum. Nota quòd baiuli, & magiſtri Iuſtitiarij debent dare lectos, & hoſpitia Iuſtitiariis, pro hoc vide capitulum, pro quolibet lecto. infrà de ſol. lect. & eſt Caroli, &c. Petrus Piccolus.

Quòd non ematur vinum à nol. &c. Rub.

I*Tem Iuſtitiarij ſtipendiarij.* Malè ſeruatur.

Ibi. *& patronus.* Idem in cap. Item ſtatuimus. contra vbiq; per regnũ.

Quòd non arreſt. in ſtratis vel mer. &c. Rub.

I*Tem nullus.* Not. quòd officialis poteſt ratione ſui officij aliqua arreſtare, quod eſt de iure prohibitum. P. P.

Quòd non cap. ani. deput. ad centim. Rub.

I*Tem Iuſtitiarij & ſubofficiales.* Iſtud capitulum corrigit conſtitutionem, omnes offic.

ADDITIO. *Idem dicitur in cap. Papæ Honorij, in capit. quod incipit, animalia deputata molendinis, &c. Idẽ tenet Matthæus in conſtitutione, omnes officiales. in ſecunda columna. verſic. ſed quæro liceat officiali, &c. & allegat hæc duo capitula.*

Quòd non pon. pro reſiduo in quat. &c. Rub.

I*Tem caueant notarij.* Vide ad hoc capitul. in titu. de accuſ. P. P.

Conſi

Quòd familiares iuſtitiariorum neminem capiant ſine mãdato iuſtitiariorum. Rubrica.

ITem ſtipendiarij cũ iuſtitiariis cõmorantes, vel alij familiares eorũ ſine mandato Iuſtitiarij ſpeciali occaſione delatiõis armorũ, vel quacunque alia nullos capiant de perſonis. Nec alicui aliquã iniuriã inferant, res nullas ab eis auferãt. Nec etiam paleam, fœnum, vel ligna in locis inhabitationis recõdita, nec animalia, nec lectos accipiant: nec domus ſingularum perſonarum eis inuitis ad aliquid ſibi inferendum ingrediantur, ſed contẽti hoſpitiis ſibi per locorum Baiulos, ſeu magiſtros iuratos aſſignandis lectis, per eorum manus recipiant: qui Baiuli ſint ſoliciti, circa celerem aſsignationem hoſpitiorũ, & locorum, & etiam diſſenſu ipſorũ ſine pretio & difficultate reſtituant hoſpitibus eorum: nullas extortiones, vel oppreſsiones inferãt, victualia & neceſſaria omnia tam pro perſonis, quàm equis eorum emãt pretio prius per eos ſoluto: quo cõmuni pretio in terra vbi hoſpitantur, communiter diſtrahantur, prout melius poſſunt ſine comminatione & coërcione cũ venditoribus conuenire.

Et ſi contrà fecerint per captionem perſonarum in iniuriis illatis in perſonis, priuentur equis, & armis. Pro victualibus verò per violẽtiam cum cõminatione & coërcione ablatis, amittant qualibet vice vnciã auri vnam. Idem etiam ſtatuitur de aliis ſtipendiariis, & familiaribus, quantum ad extortiones victualium: quæ pœna per noſtram Curiam exigatur.

Quòd nõ ematur vinũ à nolẽtib. vẽdere, nec vegetes conſignentur. R.

ITem Iuſtitiarij ſtipendiarij familiares eorũ, & alij officiales, vinũ non emant, vel auferãt ab inuitis, nec vegetes conſignent: ſed à ſponte vendẽtibus vinum recipiant, ſoluto prius vini pretio, quo melius poterant conuenire, & quo cõmuniter venditur in terra, in qua morantur ſub pœna tanti pretij, quantum valet vinum, quod eſt in vegete ſigillatum. Et patronus poſsit remouere ſigillum remanente vino patrono. Idem etiã ſtatuitur de terreriis, & quibuſcunque aliis ſequẽtibus Curiam ſub pœna vnius vnciæ, ſi contrà factum fuerit pro qualibet ſalma vini.

Quòd non arreſtetur vinum ſine mandato Curiæ. Rub.

ITem caueãt ſtationarij bucellerij noſtri & omnes alij, quòd non arreſtetur vinum ſine mandato noſtro: & tunc in tanta quantitate, quanta ſufficiat: & illud, quod reſtituerit vltra id, quod erit ſufficiens, non reuendant, ſed reſtituant venditoribus pro eo pretio, quo emunt ab eis, & non faciant alicui exinde curialitatem ſub pœna valoris vini, in quo fraudem commiſerint.

Quòd

Quòd nõ arreſtẽtur in ſtratis vel mercatis aliqua venalia.

ITem nullus in terris, vel mercatis, ſeu in ſtratis arreſter aliqua venalia. Et ſi contrà fecerit, reſtitutis his, quæ arreſtantur ab eo, cõponat tantundẽ noſtræ Curiæ, quanti valoris fuerint ea, quæ arreſtauerit, & ſit in carcere per mẽſem, niſi ſit officialis noſter ad hoc ſtatutus, qui ratione ſui officij poſſet hoc facere, vel de mandato noſtro: & ſemper abſtineat ab omni fraude ſub pœna prædicta: & qui voluerint emere, emãt in cõmuni mercato.

Quòd notarij cameræ dent commiſſarijs ſuis notas inſtrumentorum faciendorum ad cautelam Curiæ. Rub.

ITem, vt prædictorum notariorũ Cameræ fraudibus omnis prouiſionis genere occurratur: quando prædicti Iuſtitiarij aliquibus committunt aliqua Curiæ ſeruitia exequenda, pro quibus aliqua expediat fieri ad cautelam Curiæ inſtrumẽta: prædicti notarij tẽpore commiſſionis notas: & formas ipſorum inſtrumentorũ officialibus ipſis gratis aſsignent: ſecundũ quas ipſa fieri debeant inſtrumenta, vt ea non poſsint poſtmodum cauillari: & occaſione cauillationis huiuſmodi ab ipſis officialibus aliquid extorqueri. Et ſi quid extorſerint, primò partibus reſtitutis extortis, & toto damno, in quadruplum quantitatis extortæ Curiæ teneantur.

Quòd non capiãtur animalia deputata ad cẽtimulos. Rub.

ITem Iuſtitiarij, & ſubofficiales eorum, ac ſtipendiarij non capiant animalia ad centimulos deputata: ſed cùm eſt neceſſe inueniant animalia alia habilia ad vecturam, & locrium conuenientia. Et ſi contrà fecerint, reſtitutis animalibus cum toto damno, eorum dominis, pœnæ nomine pro qualibet vice, & quolibet animali ſoluant Curiæ vnciam auri vnam.

Quòd non ponatur pro reſiduo in quaternis curiæ aliqua pecunia recepta. Rubrica.

ITem caueãt notarij Cameræ, quòd in quaternis rationum Iuſtitiarij, quos Curiæ, ſeu ſucceſſoribus aſsignabunt, non ponãt in reſiduo pecuniã aliquid aliud quod ipſi Iuſtitiarij, vel alij de mandato eorum, ac vniuerſitatibus, vel ſingularibus perſonis ſoluentibus receperunt. Et ſi contrà fecerint, capite puniantur.

Quòd comeſtabuli Neapolis & Auerſæ non intromittant ſe niſi de nocturna cuſtodia ciuitatũ ipſarum: niſi ad mandatum Iuſtitiarij Terræ Laboris. Rub.

ITem comeſtabuli Neapolis & Auerſæ nõ intromittãt ſe, niſi de cuſtodia ciuitatis nocturna tantùm: vel ſi ſibi aliquid de aliquo ſpeciali negotio per Iuſtitiariũ Terræ Laboris mãdaretur in caſibus neceſſariis: quod mãdatũ dicti comeſtabuli poſsint oſtendere per ſpeciales literas Iuſtitiarij præcipiẽtis: quia eis aliter nõ crederetur. Et ſi cõtrà fecerint, amoti ab officio, quatuor vncias auri curiæ ſoluãt, & reſtituant intereſſe damnũ paſsis. Et caueãt Iuſtitiarij, ne extra officiũ comeſtabiliæ cõmittãt eis aliquid, niſi in caſu euidẽti & neceſſario, & nihil inhoneſtũ eis cõmittãt. Et ſi Iuſtitiarij ſecus fecerĩt, in vna libra auri, & plus aut minus, ad arbitriũ noſtræ Curiæ teneãtur.

Quòd iudices & notarij non cogãtur ab officialibus conficere inſtrumẽta, niſi quibus interfuerint, & iudex nõ det fidem notario, & econuerſò, niſi fuerit præſens. Rub.

ITem caueãt Iuſtitiarij Secreti, & alij officiales, ꝙ non cõpellant iudices, vel notarios ad conficienda inſtrumẽta aliqua, vel apodiſſas, ſeu aliqua publica ſcripta, niſi de his, quibus interfuerint. Et ſimiliter caueant iudices, & notarij, quòd non conficiant, vel confici faciant ad petitionem officialium quorumcunque inſtrumenta aliqua, vel apodiſſas, ſeu aliqua publica ſcripta, niſi de his, quibus interfuerint, & quòd iudex non det fidẽ notario,

niſi

Conſcriant. Quod verbum rem ſignificat, argu. l.ij. quod quiſq;. in §. hæc autem. & ne quis eum qui in ius vocã l.j. & melius. ff. de falſis. l. ſi quis legarũ. in princ. & l. qui falſam. Et ſi tabellio fuerit iudex non ſubſcribat ſe inſtrumẽto, quia non valeret. C. de conuc. ſi. debi. l.ij. & de apo. pu. l.ij. & vide bonum arg. extra de rebus eccle. non alienan. ca. ſi quis presbyterorũ. Fortiter tamen obſtat quod not. in x. colum. de prohib. feu. alie. per Feder. in vlt. glo. Neap.

Fidem. Quæ danda nõ eſt in alterius præiudicium. iij. q. ix iudicas. & nota. xxx. q. iiij. quam magnum, quia non ſolum reus eſt. & xj. q. iij. nõ ſolum. Vnde calumniæ genus eſt circa cõmunia ad crudelitatẽ mouerit. dicit Quintil. de cauſis in cæco in limit. ad hoc vide quod plene ſcripſi de re. ciuili. tribu in ſi. lib. xij. Lucas. Et ſic nota ꝙ iudex non debet dare fidem notario, nec notarius iudici, & ſic etiam teſtis, niſi præſentes fuerint.

Contra fecerint. Scilicet quòd dederint fidẽ de his, quibus nõ interfuerũt. Emanauit iſtud capitulum ad corrigendum quorundam notariorum, & iudicum, ſeu teſtium cõſuetudinem prauam, videlicet, quòd iudex dicebat notario. ponas me pro iudice in tali cõtractu, in quo nõ interero præſens. & ſic dabat fidem notario de celebratione cõtractus, & ſic ſe ſubſcribebat poſtea ſe interfuiſſe, falſum ſcribebat, & propterea tenetur pœna falſi, & ſimiliter de teſtibus, vt hic. Nicol.

Quod iudices, & no. &c.

Item caueãt Iuſtitiarij. Not. quòd iudex non debet dare fidem notario, nec econtra, & ſimiliter in teſtibus, & ſi nõ faciunt, falſi pœna puniuntur. ſed in ciuitate Neap. ſæpe vidi obſeruari cõtrariũ. Bar. de Cap.

ADDITIO. *In ver. Et quòd iudex non det fidem notario, &c. Hoc allegat & ſequitur Matth. in conſti. inſtrumentorum robur, in v. q. vbi ita intelligit, vide eum omnino.*

Quod vnuſquiſq; ſubſcriptorũ officialium, &c.

Item magiſtri paſſuum. Ibi, *admoneant, vel cõmittãt.*

niſi ipſe fuerit præſens nec notarius iudici, & idem intelligatur de teſtibus. Et qui contra fecerint teneantur pœna falſi.

Quod vnuſquiſque ſubſcriptorũ officialiũ ſignificet Curiæ infra certum terminũ ſubofficiales ſufficiẽtes ad officium, quod eorum cuilibet cõmittitur exercendum. Rubr.

ITem magiſtri paſſuũ, magiſtri maſſarij, magiſtri aratiarum, & magiſtri foreſtarum, & prouiſores caſtrorũ in ingreſſu officij eorum quindecim dies, ſi ſic citra farum, & ſi vlt rafarum infra menſem nominent & ſignificent Curię ſubofficiales prout ad cuiuſlibet eorum ſpectat officium opportunos, deſignando per eorum numerum & perſonas, qui, ſcilicet, ſunt conuenientes & idonei ad officium, quod eis cõmittitur exercendum, de quibus nominatis & ſignificatis ſub ſigillo eorum, veſtrum eis beneplacitum reſcribatur. Et ex tunc caueant ſub pœna mediæ libræ auri, ne aliquem de ipſis ordinatis amoueant, vel commutent. Et ſi fortè poſtmodum ex cauſa infirmitatis, ſeu mortis, vel alterius iuſti impedimenti aliqui de ipſis ſtatutis nequeant commiſſa ſibi officia exercere, incõtinenti ſine mora ſignificent nobis nomẽ impediti & cauſam impedimenti, & vt nominent alium, vel alios loco impediti ſeu impeditorum, qui ſunt idonei ad ipſum officium exercendum, & reſcribatur eis ſupradicta forma, tamen in caſu mortis tantum illum, quem nominauerint interim faciant adminiſtrare, donec nos eis mandauerimus ſuper hoc noſtræ beneplacitum voluntatis.

Quod in quolibet Iuſtitiario regni deputentur certi ſeruientes ad expenſas Curiæ pro cuſtodia captiuorum, nullis aliis exinde compellendis. Rubrica.

PRouiſum eſt pro meliori, & ſalubriori cuſtodia captiuorum: & quòd homines regni, & cuiuſlibet officialis, ſicut hactenus, in eorum cuſtodia non grauentur, pręcipuè pauperes, quos ex pręmiſſis & onus huiuſmodi attingebant. Quod in quolibet Iuſtitiariatu regni debeant deputari per Iuſtitiarium ſeruientes in numero infraſcripto, videlicet, In Iuſtitiariatu Aprucij ſeruiẽtes xv. In Iuſtitiariatu Terræ Laboris ſeruientes xv. Et in quolibet alio Iuſtitiariatu regni ſeruientes decẽ, qui ſeruientes morentur cõtinuè cum Iuſtitiario regionũ, & ad captiuorũ cuſtodiam deputentur, & à Curia ſalariũ habeant, prout erit per Curiã taxatũ. Et prædicti ſeruiẽtes occaſione ipſius cuſtodiæ captiuorum nullam hominibus, in perſonis, rebus, vel animalibus eorũ inferãt moleſtiã, vel grauamen. Et quando captiuus aliquis eſſet ad noſtrã Curiã tranſmittendus, de loco ad locum, vniuerſitates locorum, ſeu perſonæ ſingulares propterea non grauẽtur, ſed aliqui de ipſis ſeruientibus ad captiuorum cuſtodiam deputatis, iuxta prouiſionẽ Iuſtitiarij ducãt, & transferant ſub ipſorum cuſtodia captiuos eoſdem. Et ſi contra fecerint, noſtro arbitrio puniãtur.

De obſeruanda pœna mortis clandeſtinæ edita per quõdam Dominũ Fredericum olim Romanorum Imperatorem. Rubrica.

STatuimus, vt cõſtitutio quõdam Federici olim Imperatoris, quę pro quolibet Chriſtiano in ucto clandeſtinè occiſo pœnã centum Auguſtaliũ. Et pro Iudæo, vel Saraceno quolibet quinquaginta, Vniuerſitatibus infligebat, in ſuis finibus perſeueret. Conſtitutione noſtra ſuper augmento prædictæ pœnæ edita in poſterũ quieſcente, tocularioriorum diſtinctione ſoluta.

De officio ſecretiæ, quòd ſecretia cõmittatur eam emere volentibus, & plus indè offerentibus, vel ſi ad credentiã cõmittatur viris idoneis, & nihil vltra meros prouentus à ſubofficialibus exigatur. Rubrica.

IN primis officia ſecretiæ vendantur emere volentibus & plus offerentibus, licitatione, & ſubhaſtatione præmiſſa, pretio quo conuenire cum Curia poterunt ampliori. Vel ſi contingat ipſa ad credentiam committi, viris idoneis ſufficientibus & fidelibus committantur. Et credencerij de meris & puris iuribus & reditibus tantum, ſecundum quòd anno quolibet prouentus prouenerint teneantur noſtræ Curiæ reſpondere. Et ipſi Secreti, gabelloti, vel credenzeri, ſimili modo, gabellas & iura Secretis vendant, vel concedant in credentiam. Et nihil vltra meros prouentus, & reditus à ſubofficialibus eorum exigant, quibus ipſas concedent, vel vendent. Et ſi contra fecerint, reſtituto eo, in quo parti tenentur, in nonuplum Curiæ condemnentur.

De obſeruanda ſimili forma de gabella ſalis. Rub.

ITem in eadem forma ſub interminatione ſimilis pœnæ obſeruetur de gabella ſalis, demaniorum, & aliorum iurium, quæ per magiſtros procuratores, Portulanos, & quoſcunque alios officiales, vel ſubofficiales procurentur, & exerceantur.

De ordinandis ſubofficialibus idoneis & ſufficientibus. Ru.

ITem prædicti Secreti, magiſtri procuratores, & Portulani ſalis, & magiſtri maſſarij ordinẽt, & cõſtituãt cõmiſſarios, & ſubofficiales habiles, & idoneos, & cõuenientes ad cõmiſſa ſibi ſeruitia, ſub pœna & forma ſupra in Iuſtitiariis, officialib. & cõmiſſariis ordinatis. Eo addito

mittãt. Concordat ſupra quòd nemo contin. off. capi quòd prædicti officiales. Bart. de Capua.

Quod in quolibet iuſtitiario regni, &c. Rubr.

Prouiſum. Ibi *ſeruientes.* Qui tamen ſeruient, & non ſint de illa prouincia, vt expreſsè habetur in conſtit. prouincias. de offi. iuſtitia. Bartholom. de Capua.

De obſeruanda pœna mortis in clandeſt. &c. Rub.

Statuimus. Hoc c. corrigitur per aliud c. infra. de pœn. hom. clãdeſti. licet ſit aliud cap. de pœ. malef. clande ſupra. Et ſic iſtud c. corrigit conſtitutionẽ. clandeſtinis ſup de pœn. ho. clandeſtin. & dic, vt ibi ſcriptum eſt. Petrus P.

De officio ſecretiæ quod ſententia com. &c. Rubr.

In primis. Iſtud capitulum concordat cum conſtitutione magiſtri Camerarij. Bart. de Ca.

De ordinandis ſubofficialibus idoneis, &c. Rub.

Item prædicti ſecreti. Super pœna in ſimili capit. quod incipit. quòd quaternij collectarum. item hoc ſecundum iura, vt l. arbitro. §. de eo. ff. de dolo. & in conſtit. de pond. & menſ. cõſtit. ad legitima pondera. Per hoc c. omnes Baiuli huius regni punirẽtur, quia ſemper faciunt cõtra iſtud capit.

Ibi, ſecundum iura procedatur. Et no. in cõſtitu.

ſtitu. regni, quæ incipit quòd in omni caſu. Sed quæ eſt pœna illius qui falſa pondera tenet? dic ꝙ olim relegabatur, vt ff. de fal. l. penul. § final. ſed hodie punitur pœna vnius lib. auri, vt in cōſtit. ad legit. de pond. & men. ſupra. Adde gl. de iure communi, quòd debent in inſulam relegari. in l. arbitris. ff. de dolo. Petrus P.

ADDITIO. In ver. *inquirant, &c. Inquiſitio ſuper ponderibus & menſuris pertinet ad ſecretum. Hoc c. alleg. Matth. in conſtitutione ad officium Baiulorum, in ij. not. dicens, quòd per hoc c. corrigitur illa conſtitu. in quantum vult, quòd pertinet ad Baiulum. vide eum.* M.

Quod nihil exigatur pro ſigillo, vel ſcrip. &c. Rug.

I*Tem prædicti officiales.* De hoc c. vide capitulum quod incipit. Item quòd in omni caſu, ſcilicet, quòd ſtetur ſacramento officialis.

Quod cannæ, rotulæ, & alia pond. &c. Rub.

I*Tem prædicti.* Glo. ſuper prædicto. cap. De his quæ litera ponit, & de cōtentis in præſenti. c. inquirunt etiam magiſtri Rationales ſecūdum ritum Curiæ, & ex certis commiſſionibus eis factis Neapol.

Ad pœnam. Quę quidem pœna venit applicanda Curiæ Baiulorū, vt not. And. de Yſernia in conſtitu. de ponderibus. l. ad legitima pondera. Sed an per hoc c. intelligantur prohibiti iuſtitiarij contra delinquentes huiuſmodi inquirere: & eos pœna dictæ conſtit. vel alia pœna antiqua punire? Certè non: cū cauſa Secreti merū imperiū non habeat: & vide cōſt. regni, quæ incip. ad officium baiulorū. & in d. conſt. ad legitima pondera.

Quòd non procedatur ad deſtitut. Rubr.

P*Rædicti magiſtri.* In *§. eo verò tamen.* Not. de eo qui inuenit theſaurum, & qualiter ſit procedendū contra eū: & pro iſto c. vide c. quia non decet principes. infrà. & eſt Caroli II.

In tex. ibi *ſignificaturi nobis.* No. formam iuramenti, quā debent præſtare denūtiatores. Sed vtrū denuntiatores debeant probare? dic ꝙ ſic. & eſt glo. in l. j. de mul. quæ pro. ſer. ſe iunx. C.

Sed

quòd de inſufficientia ſuorū officialium Curiæ teneātur, cum modo & forma hactenus obſeruatis.

Quod nihil exigatur pro ſigillo, vel ſcriptura pactorū, & aliarum cautellarum, quas officiales faciūt, & fieri faciunt. Rub.

ITem prædicti officiales in ſuperiori proximo cap. contenti pro commiſsionibus, pactis, apodiſsis, & aliis cautelis, quas faciūt, & fieri faciunt, tam ipſi quàm notarij ipſorum, nihil pro ſigillo vel ſcriptura recipiāt, ſub pœna in ſimili c. ſupra in officio Iuſtitiarij cōprehēſa. Et hoc intelligitur de omnibus aliis official. & ſubofficialib.

Quod ſecreti non intromittant ſe inquirere de Demaniis, morticiis, & excadentiis, ſed magiſtri Portulani, & procuratores. Rub.

ITem cum inquirere de Demaniis, morticiis, & excadentiis, ſit proprie propriū magiſtri procuratoris, & Portulani, prædicti ſecreti ſuper inquirendo de his ſe nullatenus intromittant ratione officij Secretiæ, niſi de ſpeciali mādato noſtro. Et ſi ſe intromiſerint, inquiſitio & proceſſus ipſo iure nō teneāt, & pro qualibet inquiſitiōe in qualibet terra facta, librā auri vnam fiſco cōponant, Saluo ſi nos ipſum punire voluerimus de perſona, pecuniaria pœna remiſſa, Saluo eo etiā, ꝙ ſi viderint dictos procuratores in prædictis ſeu aliquo prædictorū negligentes, poſſint & nobis debeant nunciare.

Quod canna, rotula, & alia pondera & menſura non auferantur per terras, ſed ſuper falſitate ipſorū ſolenniter inquiratur. Rub.

ITem prędicti Secreti nō auferāt generaliter per terras Cannas, Rotulas, & alia pōdera, & menſuras, nec auferri faciant: ſed ſuper ipſorū falſitate inquirāt ex eorum officio, vel ad delationē, ſeu accuſationē alicuius ad pœnā, ſecundū iura procedāt: & ab illis auferant tātùm ea, quos per inquiſitionē inuenerint notabiles, vel ſuſpectos. Et ſi contrà fecerint, ad viginti Auguſtales auri pro vice qualibet Curiæ teneantur: & niſi pro certo falſas menſuras receperint, ipſas gratis, & ſine difficultate reſtituāt, & nihil propterea recipiant ſub pœna prædicta reſtituto damno parti læſæ. Et ſi probari nō poſſint eum exinde aliquid recepiſſe, contra prohibitionē prædictā, præſtetur ſacramentum, vel ab eo, qui dicit ſe ſoluiſſe, vel ab eo, qui dicitur recepiſſe ſecundum formam in cap. de aliis officialibus.

Quòd nō procedatur ad deſtitutionē rei burgenſatica, vel feudalis, occaſione inquiſitionū factarū ſuper demaniis, morticiis, & excadētiis, de inquiſitionibus theſaurorū. R.

PRædicti magiſtri procuratores, & portulani occaſione inqſitionū, quas tēpore eorū officij per ſe & non per alios faciāt, ſuper demaniis, morticiis, & excadētiis, ad deſtitutionē poſſeſsionum rei burgēſaticæ vel feudalis, ſecundum formā iuris antiqui, aliquatenus nō procedāt: ſed inquiſitiones ipſas fideliter factas ad Curiam mittant, & ſecundū damnū eis à nobis reſpōſum, ſuper ipſorū reſpōſione procedāt. Et ſi contrà fecerint, reſtitutis primò poſſeſsionibus deſtitutis, cum fructibus & obuētionibus medio tēpore inde perceptis, & alio omni dāno parti læſæ, centū Auguſtaliū pœnam curiæ perſoluāt. Prǽterquā in morticiis, & excadenriis, quæ de nouo tēpore eorum officij ad manus Curiæ deuoluūtur, quas ſtatim debeāt & poſsint ad manus Curiæ reuocare, eadē forma ſeruata, ſub ſimili pœna in inquiſitionibus theſaurorū. Eo verūtamē addito, ꝙ ad captionē perſonarum quæ dicūtur ipſum inueniſſe theſaurū, ſine ſpeciali mādato noſtro, aliquatenus nō procedāt, niſi de theſauro inuento cōſtaret, vel veriſimilibus indiciis appareret, quo caſu capiāt eū, & diligēter cuſtodiāt, bono modo, ita ꝙ non poſsit fugere, nec ſit de eo aliquatenus dubitandū nec ad tormēta: vel aliud cōtra eū procedāt ſine ſpeciali mādato noſtro. Et ſtatim ſignificent nobis totū proceſſum, & quicquid inde inuentū eſt, ita ꝙ infra triduū ad tardius faciāt deſcendere nunciū ſuū cū literis ſuis ſuꝑ ꝑmiſsis aſsignādis nobis Significaturi nobis oēs pręſumptiōes cū toto proceſſu, & delatores theſauri nō audiāt, niſi præſtito ſacramēto, ꝙ malitioſè nō procedit, ſed in rei veritate ita eſt, vel ſaltim ita credit eſſe. Et nihilominus informationē totius negotij recipiant ab eodē.

De non capiendo vaſcella aliqua pro ſeruitiis Curiæ, iuſto ſalario non ſoluto. Rubrica.

ITem præſtiti magiſtri ꝓcuratores, & magiſtri Portulani ſingulorū portuū, occaſione ſeruitiorū Curiæ, ad capiēdas barcas, & alia vaſcella in portub⁹, vel alibi reſidētia, ſine mercede iuſta & debita nō ꝓcedāt. Et ſi ꝓceſſerint, reſtituto dāno & ītereſſe ꝑ̄onis vaſcel, ꝓ qlibet vice, & quolibet vaſcello nr̄æ curiæ cōponat vnciā auri vnā.

De non capiendo aliquos extrahentes de portubus aliqua prohibita ſine mandato Curiæ, & proditores bannitos, niſi publice conſtet. Rubrica.

ITem quòd prædicti magiſtri procuratores, aut Portulani, niſi liquidè cōſtet eis, vel ſint quaſi certi per cōuenientem & probabilem præſumptionem aliquos extrahentes aliqua prohibita de portubus quibuſcūque ſine, vel cum mandato noſtro, vltra quantitatem in noſtris literis cōprehenſam, capere poſſint, niſi proditores noſtros, bānitos, vel homicidas publicos inuenerint, ad captionem eorū & vaſcellorū authoritate rerum ſuarum manus aliquatenus non extendāt occaſione officij ſui. Et ſi contra fecerint, pro qualibet perſona quā ceperint in terra, & ꝓ quolibet vaſcello iniuſtè capto ſoluāt Curiæ noſtræ librā auri vnam. Et damnum inſtituāt parti læſæ.

De non exigendo à procuratoribus demania morticia, & excadentias, & pupillorum Baliatus niſi meros prouentus, & reditus. Rubrica.

ITem quòd ab illis, quibus demania, morticia, & excadentias, & pupillorum Baliatum procuranda committunt

Sed an denuntians teneatur aliquid ſoluere? dic ꝙ non, vt in l. j. circa fin. C. de monopol. P. P.

ADDITIO. *Hoc cap. allegat & ſequitur Matt. in conſtit. inter multas in vj. nota. vbi omnino vide, quia pulchrè loquitur.*

De ſtat

mittunt, non exigant, niſi reditus, prouentus, & meras obuentiones pro qualitate ſteriliũ, & fertilium prouenientes ex eis, & ſecundum quòd reditus ipſi quolibet anno communiter valent, & valere debẽt, & poſtmodum in victualibus & aliis rebus. Et ſi contra fecerint, reſtituto partibus quod vltra ceperint, nihilominus pœnæ nomine in quadruplo Curiæ teneantur.

De officio magiſtrorum Maſſariorum. Rubrica.

PRouiſum eſt ſuperius quales ſubofficiales debeant ſtatuere, & ordinare in cap. Iuſtitiarij. & ſub qua pœna ipſos non debeant remouere.

De non ſtatuendo vltra duos maſſarios, & curaculum vnum in qualibet maſſaria. Rubrica.

ITem quòd prædicti magiſtri maſſarij vltra duos maſſarios, & curaculum vnum in qualibet maſſaria non ſtatuant, nec vltra xij. miliaria ipſi præſiant maſſariis: dum tamen infra prædictum ſpatium idonei habeantur. Et ſi infra prædicta xij. miliaria inueniri non poſsint, idonei eligantur in locis magis vicinis idoneis. Et ſi inueniri nõ poſſint, in terris ſeu Demaniis, in quibus ſunt maſſarij ſtatuant ipſos. Et ſi cõtra fecerint, reſtituto damno parti læſæ, pro qualibet vice ſoluant Curiæ librã auri vnam.

De ſtatuendo magiſtros maſſarios diuites, qui teneantur de fructibus maſſariarũ, & animalium curiæ reſpondere. Rubrica.

ITem prędicti magiſtri maſſarij ſtatuantur diuites, idonei, & fideles, qui teneantur tantũ de puris & meris reditibus & fructibus maſſariarũ, & animalium fideliter, & legaliter Curiæ reſpondere. Et ſi inueniantur Curiam in aliquo defraudaſſe, vel fructus, reditus, & prouentus per eorum negligentiam minuiſſe, pro damno dato ex negligentia Curiæ teneantur in nonuplum. Et pro dolo, & fraude, reſarcito damno Curię in vinculis per triennium ſquallore carceris macerentur. Eadẽ pœna ſeruata in eorũ ſubmaſſariis, & pœna ſimili eis in ſimilibꝰ exceſsibꝰ imminẽte.

Quod ſeminentur, & fiant maſſaria in terris Curiæ & non priuatorum. Rubrica.

ITem quòd prædicti magiſtri maſſarij, & ſubofficiales eorum laborent, ſeminent. & maſſarias faciant in terris Curiæ. Et ad terras priuatorum ſeruitiis manus ſuas aliquatenus non extendãt, nec terras, & noualia ipſorum auferant, ſicut olim perperam auferebant. Et ſi contra fecerint, reſtitutis terris, & noualibus ipſorum dominis pro qualibet ſalma ſeminis teneantur Curiæ ad vnciam auri vnã. Et ſi minus, quàm vnam ſalmam ceperint, pœna vniꝰ vnciæ teneãtur.

De cuſtodibus paſſuũ, & graſſia. Ru.

ITem quia cuſtodes paſſuum, & graſsiæ officiũ ad iniquas damnationes extendunt, capiendo homines, equos, & alia animalia, & victualia vbiq; infra prouinciam ſine diſtinctione locorum, & maximè in mercatis, ſtratis, & pontibus vbi prædicti cuſtodes morentur, & officium eorum exerceãt in ſolitis locis paſſuum circa cõfinia regni, videlicet, in caſtro Montis Celli, aliâs, Alti Spelunci, Pontis Corui, Inſula Pontis Scelerati, Inſula filiorũ Petri Soræ, In Arpino, in Capiſtrello, in Roccæ de viuo, Tallacozi, Cellis, Tamangra, Introdato, Mãcillona, Mõtis Colua, Sorbo, Marado, Ciuitella, Caſali, Aquæ viuæ, Sancto Homero, Contraguerra, Columella Turri ad Trontum, Sancto Flauiano, & aliis locis, & caſtri vltra loca ſuperius nominata verſus regni confinia conſtitutis. Cauentes ne circa ſupradicta loca regni capiant homines, vel animalia, ſeu quæcunque victualia, nec aliquos cuſtodes, vel ſubofficiales ſtatuant, vel aliquid velamento ſui officij prorſus exerceant, vel pro alia redemptione recipiant. Et ſi contra factum fuerit, magiſtri paſſuum, & graſsiæ, pro prima vice amittãt equos, & arma. Et ſi iteratò contra fecerint, triennio in Regia Curia, aliâs, Camera deputentur. Cuſtodes verò ſubſtituti per eos, qui contra prædicta venerint, pede amputato, debilitentur.

De pœna obſeruanda edita cõtra extrahẽtes graſſiã. Rub.

ITem contra extrahentes graſsiam, & quælibet prohibita, & ſpecialiter equos & arma, pœna ſtatuta per nos tenaciter obſeruetur.

Quod animalia capta in paſſibus non committantur cuſtodienda aliquibus priuatis perſonis ſed mittantur ad Curiam Regiam. Rubrica.

ITem prædicti magiſtri paſſuum & graſsiæ equos, & alia animalia, quæ ceperint in paſsibus ſupradictis incontinenti mittant ad nos, nec vniuerſitatibus, vel ſpecialibus perſonis de prouincia cuſtodiendos, per eos in prouincia ipſa committant. Et ſi contra fecerint, ad pœnam mediæ libræ auri teneantur.

De Ammiratis, & viceammiratis, Prothontinis, & comitis. Rubrica.

AMmirati & Viceammirati in reparatione nauiũ, Galearũ, Thericarum, & aliorũ vaſcellorum curię illã formã diligẽter obſeruẽt, ꝙ vaſa, quę reparari faciũt, diligenter videre in reparatione per iudices, notarios, & magiſtros graſsiæ, & calefatos expertos ad hoc, & in arte maris peritos, & alios ꝓbos viros huiꝰ rei cõſcios fideliter æſtimari

De ſtatuendo mag. &c. ITem prædicti magiſtri maſſarij, &c. In verb. Nonuplum, &c. Adde vnum alium caſum in quo habet pœnam nonupli, quando Iudæus percipit à Chriſtianis vltra vnam vnciam pro decem vnciis mutuatis pro vno anno, nõ debet puniri per regiũ fiſcum pœna nonupli eius ꝙ vltra vnciã pro decem vnciis mutuatis habuit. iſte eſt text. in conſtitutione vſurariorum. in fi. & ibi no. Matt. in xiiij. no. Alius eſt caſus. nam etiam imponitur pœna nonupli officiali, qui in ſuo computo fraudat fiſcũ, vt patet in Ritibus magnæ cameræ Summariæ, & refert Matth. vbi ſuprà. Et quòd ſi officialis Regis nõ poſuerit in libro introitus aliquam pecuniæ quantitatem ſpectãtem ad regiam Cameram, pręſumitur ſubtraxiſſe illã, & punitur pœna nonupli. eſt prouiſum hodie per cap. Regis Caroli, quod incipit, item ciues, &c. Quod c. refert & ſequitur Matth. in conſti. officiales reip. in prin. & ibi etiam refert continẽtiam cuiuſdam pulchri Ritus magnæ Cameræ Summariæ. vide omnino eũ pulchrè loquẽtem. Adde alium caſum in officiali, & notario actorum ſubtrahente bona fiſcalia, qua punitur in nonuplum. Andr. de Yſer. in reper. ſuo in verſic. officium, verſic. officialis iuſtitiarius. & allegat quoddã c. Regni. vide eũ. Alius caſus eſt quando carcerarius recepit à carcerato vltra debitum, nam punitur pœna nonupli, vt in c. Regis Caroli ſecundi incipiente, Magiſtro Iuſtitiario. M.

Quod animalia cap. &c. ITem magiſtri paſſuum, &c. Adde hic Luc. de Pẽ. in l. ij. in princ. C. de curio. & ſtatio. lib. xij. vbi not. ex illa l. quod bene poſſent inſtrui ad gerẽdum officium magiſtri paſſuum, & paſſagerij, ſeu cuſtodes paſſuum Regni Siciliæ, ſi ad iuſtitiæ debitum, & nõ ad iniquitatis compendium tenderetur. Adde quòd ſtrator dicitur cuſtos ſtratæ, ne equi ab inde transferantur, vt ſunt in regno paſſagerij, qui cuſtodiunt paſſus. & hoc modo poteſt accipi, quod habetur. ff. de offic. procon. l. obſeruare. §. ita inquit Luc. de Penn. in rub. de ſtratoribus, li. xij. Adde hic quod in Regno Sicilię pro expeditione reipu. ordinatũ fuit, quòd exinde nõ transferãtur equi ad arma hoc magiſtri paſſuum: ad iniquitatis compendium protrahẽtes etiam minuta pecora immaniſſimè rapiunt, nedum in Regni finibus, ſed citra per milia paſſuum 40. ita Luc. de Pen. in l. vnica, in ij. colu. C. de litto. & itin. cuſto. li. xij & vide eundem Luc. in l. euictiones. in ij. colum. in prin. C. de cur. publ. lib. xij. & vide eũdem Luc. in l. ſi. verſi. & not. &c. C. eod. tit. vbi not. illum text. pro capitaneis paſſuum regni, quid debent literæ continere quæ conceduntur his, qui regnũ cum equis prohibitis exire volunt, per text. ibi, quantitatem animalium, &c.

De ammira. & vic. &c. AMmirati, & viceammirati, &c. Adde ꝙ ammirati Regni Sicilię, quando adſumũtur ad hoc officium ammiràtiæ, datur eis birretum pro inſigni. ita not. inquit Luc. de Pen. in l. murileguli in pen. colũ. circa principium. C. de murileg. li. xj. M.

De

bonorum feudaliũ, quæ habet in alio caſtro? reſpondeo, videtur probabiliter dicendũ, quòd ſi bona quorum procurationem vult cõmittere, nõ ſunt multũ longinqua, ſed propinqua (quæ propinquitas committitur arbitrio boni viri) poſſent hoc facere. arg. l. quod niſi. ff. de oper. lib. & arg. l. penul. §. fin. de iure deliberãdi. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Hoc cap. allegat, & ſequitur Par. in tracta. ſynd. in rubr. de exceſſi. Baro. in ij. chart. in vlt. col. Ad hoc quòd Barones qui non habent merum, & miſtum imperiũ, non poſſunt aliquem ſuum vaſſallum capere de perſona, & carcerare, & ſubiicere quæſtionibus, & tormentis, ſub pœna priuati carceris, allegat & ſequitur Matth. in conſtit. iuſtitiarij nomen, in xxij. not. quia Barones non habent merũ, & miſtum imperiũ, vt in conſtit. ea quæ. Sed iſta ſunt meri imperij, vt inquit Spec. in titul. de iuriſdictio. omniũ iudi. §. j. verſic. ſecũdum leges, &c. & ita.* Matthæus.

Quod

tus, quos ſecundum temporis qualitatem receperint, vel recipere potuerint. Nec etiam recipiant ad habitationem in terris eorum homines Demanij. Et ſi contra fecerint, pro tormentis ſeu captione perſonæ, pœna priuati carceris teneantur. Pro aliis verò iniuriis, pro qualitate delicti, per magiſtrum Iuſtitiarium, ſeu Iuſtitiarium regionũ pœnis legitimis puniantur. Pro deſtitutionibus verò, extortionibus, & violentiis plectantur pœna cõſtitutionibus comprehenſa, deſtitutis, & violentias paſsis ante in priſtinum ſtatum reductis, & eiſdem reſtituto extorto, pro vſurpatione earundem defenſarum noſtro arbitrio puniantur: reſtituto prius ſine difficultate quicquid poſtea abſtulerunt. Et ſi quos ſub patrociniis, vel recommendatione, vel aliquos de terra demanij receperunt, ſimiliter ad habitãdum in terris eorum ſecundum formam nouæ conſtitutionis puniantur.

Quod non extendant ſe ad territoria vicina, tam demanij, quàm ad alia. Rubrica.

ITem prædicti contẽti antiquis territoriis terrarum ſuarum, videlicet, quas prædeceſſores eorum pro tempore habuerunt, ad territoria vicina, tam demanij quàm ad alia, ſe aliquatenus non extendant. Et ſi contra factum fuerit, occupata in priorem ſtatum ante omnia reducantur, & in æſtimatione occupatorum noſtræ Curiæ teneantur.

Quod non faciant inquiſitionem authoritate propria, nec bannum imponant vltra Auguſtale vnum. Rub.

ITem ad inquiſitionem faciẽdam aliquam ſuper quocunq; negotio authoritate propria non procedãt, nec bannũ imponãt, nec imponi faciãt vltra Auguſtale vnũ.

De duplicandis omnibus ſupradictis capitulis, in quibuſlibet terris famoſis: & quòd tam ipſis terris famoſis, quã aliis caſtris, & villis tranſcripta reddantur. Rub.

ITem prædicta omnia capitula in ſingulis ciuitatibus, & terris famoſis, in quolibet Iuſtitiariatu per ſingulos publicẽtur. Et tam ipſis ciuitatibus, quàm terris famoſis, quàm aliis caſtris, & villis tranſcripta reddantur, ſub ſigillo Iuſtitiarij regionis. Actũ Neapoli, anno Domini M.CCLXXXII. menſe Iunij x. eiuſdem x. indic. regnorum noſtrorum Hieruſalem anno vj. Siciliæ verò xvij.

CONSTITVTIONES ILLVSTRISSIMI DO. CAROLI II. PRINCIPIS SALERNITANI.

CArolus illuſtris Hieruſalem, & Siciliæ Regis primogenitus, &c. Prælatis eccleſiarũ, Comitibus, Baronibus, & vniuerſis officialibus, ac aliis hominibus regni à foro citra domini Regis fidelibus deuotis ſuis ſalutem & dilectionem ſynceram. Deſideriis hactenus non minus immenſis, quàm arduis noſter ſpiritus laborauit aſsiduè vt peculiare domini patris noſtri prædilectúmque noſtrũ hæreditarium regnũ Siciliæ, quod tam olim occupatorũ iniuſtiſsimis inſtitutis horrendã quodammodo abuſione cõtraxerat ſeruitutem, quam in præſentiarũ ab eiſdem regni præſidibus, aliorúmque officiorum geſtoribus cõſuetudinariam conuerſam ad prædam extremæ ferè inopiam exinanitionis incurrit: ab inſtitutionũ labe ſeruiliũ noſtris parta laboribus noua lege reſurgeret: & tam ob pœnas pro commiſsis inflictas, quàm per edicta noſtra futuris obſtãtia officialium tranſgreſsionibus, prædiſque ceſſantibus, expectata reaſſumeret fortunæ ſolaria pinguioris: tantum equidem piæ proſecutionis conceptũ, dum authorante ſacro prætati domini noſtri genitoris oraculo in locũ cenſuimus ſaluberrimæ ſanctionis educere: quod ab eo magnopere in hac parte popoſcimus, ea nobis faciliori ſucceſſerit inſtantia impetrandum, quo ad reparanda commoda ſubditorũ non minori Rex deſiderio, quàm ſupplicãs vrgebatur: Præfatis itaque odioſis noſtri ſtatus incõmodis, fortunarúmque noſtrarum deteſtabilibus detrimentis, quàm citius ea inoleuiſſe credidimus, tam oportunis nos parauimus obiici remediis occurrentes tẽpeſtiuis, ne graminis ſeminariũ peſtilentiis tenſis vndique proſerpens radicibus amœniſsimũ paterni, ac noſtri regni pomeriũ longis in totum diſcurſibus occuparet. Imminentibus autem tam eidem domino patri noſtro multimodis arduis in Romana Curia alibíque negotiis, quam nobis etiam (vt nos credimus non latere) tam in gallicis, quàm in longinquis exterire partibus, perplexitatibus pluribus occupatis caſus, qui animos vtriníque euocauit ad exteras à prioris executione propoſiti, intercallatione temporis longiori, quàm putauimus, non diſtraxit. Veruntamen cum ſummi clementia creatoris, quæ ſæpe dicto domino patri noſtro regni gubernacula pia largitate conceſsit, non ſine occulto cæleſtis prouiſionis miniſterio, tantæ cõmoditatis effectibus impedimẽta dilationis paraſſe credatur. Rectè ideircò dilatũ putamus vniuerſale regni, non noſtra, ſed Dei prouiſione remediũ, vt interim recta Siculorum factionis cõtentæ nequitia in ſuis ſceleſtibus operibus procul à rebellione prodiret, ne diu ſub modio deliteſcens, & pœnam, quam merebatur deluderet, & vobis cæteris regni fidelibus in ſerenitatis noſtræ munificæ participio congauderet. Præbet ergo ſe nobis nunc, cæteriſque regni fidelibus immunitatis noſtræ præſtandæ tempus acceptabile. Hic verè ſaluris eſt dies, quo paternum noſtrúmque non erat in manifeſto fidelitatis experimento iudiciũ, nec notoria proditionis oſtenſio ſub ſcuto fidei celari patitur infideles. Verè inſuper in vtroque veſtrũ his tẽporibus dominus preces adimpleuerit Dauidicas, quæ in diſcernendis meritis ſubditorũ ſui regni, verum dedit iudiciũ Regiſque filio in retributione rectiſsima ſuam iuſtitiam eſt largitus. Nouas igitur noſtri nominis ſanctiones diuina in perpetuũ concedente potentia valituras pro ſalubriori, tranquillóq; noſtro cæterorúmque fidelium ſtatu ſummis à vobis vigiliis editas, vobis præſentes redactas in paginã duximus tranſmittẽdas, deuotioni veſtræ mandantes, ac omni, qua poſsimus perſuaſione hortãtes, quatenus ipſas obſeruare fideliter ſtudearis, omnipotenti Deo gratias in humili cordis deuotione agentes, qui expectatas longiſsimis æui curriculis leges noſtras nobis concedi temporibus eſt dignatus.

De priuilegiis & immunitatibus eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum. Rub.

VOlumus, & mãdamus inuiolabiliter obſeruari, quòd decimæ, & aliæ quæ debentur eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis à tempore Catholicorum Regum Siciliæ, vſque

vſque nunc, & quæ recipi conſueuerunt ab eiſdem eccleſiis, & perſonis, ſine difficultatis obſtaculo, ac moræ diſpendio perſoluantur, ſcilicet, quæ debentur in pecunia in feſto Penthecoſtes, Et alia, quæ debentur in frumento, & aliis victualibus, vino, oleo, ſeu fructibus aliis, illis tēporibus, quibus percipiūtur, ſi nō in pecunia vendātur. Et ſi aliqua ſunt, quæ certis diebus perſolui conſueuerunt, die debito perſoluantur. Et ne ad hoc eccleſiæ, vel perſonæ eccleſiaſticæ neceſſe habeant ſingulis annis à Curia literas impetrare, Volumus, & ſub pœna dupli eius, quod decimis, & aliis iuribus, perſonis, vel eccleſiis quibuſlibet ſecundū ordinationē præſentē ſolutū non fuerit, debentur, ſecreti, ſeu magiſtri procuratores, & magiſtri ſalis, Baiuli, vel alij officiales, qui eas debeant perſoluere, tam præſentes, quā futuri, teneātur eas integraliter ſoluere, ſecundū quòd ſuperius eſt diſtinctum, authoritate præſentiū, nullo inde alio mandato expectato.

Quod ſoluantur decimæ eccleſiis, & quòd ſoluantur prouentus bonorum pupillorum. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd Comites, Barones, & cæteri, qui tenētur ad decimas, & iura alia eccleſiis, vel perſonis eccleſiaſticis pro bonis quæ tenent, ea teneantur ſoluere ſuis temporibus, ſicut hactenus extitit conſuetum. Et ad hoc authoritate præſentiū ad requiſitionem perſonarum, quibus debentur per Iuſtitiariū prouinciæ cōpellantur, Hęc omnia volumus, quòd ſoluantur per Balios quoſcunq; per quos bona pupillorū, terras, vel feuda tenentium, procurantur, ſiue Baliatus Curiæ teneāt, ſiue aliis ſint cōmiſſi, ſiue terra, vel feuda aliquorū occaſione delicti, vel quacunque alia cauſa per Curiam teneantur.

De non trahendis clericis ad iudicia ſecularia, niſi pro bonis feudalibus. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd clerici ad ſecularia iudicia non trahantur, niſi pro bonis feudalibus ſecundū conuentionem habitam inter ſanctam Romanam eccleſiam, & dominum patrem noſtrum.

Quod rei fugientes ad eccleſiam non extrahantur inuiti.

ITem ſtatuimus, quòd eccleſiæ in toto Regno Siciliæ gaudeāt priuilegio eis per iura communia indulto, ſcilicet, quòd rei, qui ad eccleſias confugiunt, abinde non extrahantur inuiti, niſi in caſibus à iure permiſſis.

Quod domus prælatorum, ipſis inuitis ab officialibus cauſa hoſpitandi non capiantur, nec etiam lecti, nec etiam ibi criminalia iudicia exerceant. Rubrica.

ITē ſtatuimus, quòd domos prælatorum, religioſorū, & aliarū eccleſiaſticarū perſonarum, ſine voluntate ipſorū, cauſa hoſpitādi ab officialibus, vel aliis perſonis, eis inuitis nullatenus capiantur. Et ſi de voluntate ipſorū prælatorum, religioſorū, & aliarum perſonarū recepti fuerint, ibi criminalia iudicia exercere aliquatenus nō præſumant. Nec lectos, vel res ipſorū accipiant. Et ſi ſecus factū fuerit, poſt emendationem, & reſtitutionem damni, ſi Comes fuerit, vel Baro, qui cōtrafecerint, teneātur ad pœnā xij. vnciarū auri. Si ſimplex miles, ad ſex. & ſi Burgēſis ad tres.

Quod nulla perſona laicales intromittant ſe de electionibus prælatorum, nec de aliis ſpiritualibus, niſi competat hoc alicui priuilegio iuris patronatus. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd officiales, Comites, Barones, vel aliæ quæcūque pſonę laicales nō intromittāt ſe de electionibus prælatorū, collectionibus feudorū, ſeu beneficiorū eccleſiaſticorū directè, vel indirectè, nec de aliis ad ſpiritualia pertinētibus, niſi hoc ex priuilegio, vel ratione iuris patronatus aliquibus cōpetat. Nec volumus propter huiuſmodi prælatos capitula eccleſiarum, ſeu cōuentus piorum locorū ipſorum cōſanguineos, vel vaſallos quomodolibet moleſtari.

Quod ſoluantur decimæ eccleſiis, & quòd ſoluantur prouentus bonorum pupillorum. Rubrica.

ITem ſtatuimus quòd comites. In fine primi reſponſi, vt in conſtitut. quanto cæteris. ſuprà, de decim. præſta. & vide infra de ſol. deci. c. officiales comitum, & eſt Regis Caroli ſecundi. Petrus P.

Quæro hic de pulchra quæſt. vtrum Papa poſſit Regi vel alteri principi concedere ſine peccato decimas clericorum. Hanc quæſtionem ponit, & examinat pro, & contra Auguſtinus de Ancona in tractat. de eccleſiaſt. poteſta. in lxxiij. q. principali, articulo iiij. Tandem concludit quòd non poteſt ſine peccato concedere Papa regi, vel Principi, quòd dictæ decimę eccleſiarum conuertantur in proprios vſus Regi, ſed ſolum pro euidenti vtilitate eccleſiæ, ſubdens, vnde nō debet Papa faciliter ſemper petitionibus Regū annuere, cū ſint quādoque magis abuſiones, quàm petitiones, nō enim eſt nouū, quòd Papa & alij prælati Eccleſiæ ſint iniuſtis petitionibus Regum & principū pulſati, & frequēter iniuriis, & contumeliis quaſſati, vide omnino eum pulchrè loquentem, & hanc coeā pauci ſciunt. ¶Adde quòd cauſa decimarū pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, non ad ſecularem. Spec. in tit. de comp. iud. §. j. verſic. xvj. Imò & per modum recōuentionis non ſpectat ad iudicem ſecularem. Spec. in tit. de recon. § j. ver. & trado, &c. ¶Et in quantum in hoc c. dicitur. ad requiſitionem, &c. tu dic quòd imò iudex etiā ex officio poteſt cogere nō ſoluētes decimas. Card. plenè in Clement. diſpendioſam. in xxiij. q. de iudi. ¶Quid autem in decimis debitis priuatis perſonis, puta per antiquum feudum, vel per priuilegium? Dic quòd agent via ordinaria. glo. in Clemen. j. in prin. in ver. eccleſiis. de decimis. ¶Adde quòd contra pactionem decimarum non poteſt pręſcribi Bart. in l. cōpetit. C. de præſcrip. xxx. ann. Et quòd contra ſolutionem decimarū nō currit præſcriptio, neque tolli poteſt conſuetudine (cum ſint debitæ de iure diuino) tenet pulchrè Anto. de Butrio in c. quia circa. de conſangui. & affini. refert, & ſequitur Fel. in c. j. in iiij. colum. cir. fin. vbi cumulat infinitas concor. de treug. & pace. ¶Adde hic quod rebellis reſtitutus per principem debet habere decimas, etiam pro tempore præterito. text. eſt in l. Imperatores, in princ. ff. de publ. & ibi Roma. gloſſ. in cle. tua nobis. de decim. plene Feder. de ſen. conſi. xxxvij. ¶Adde quòd ille qui pertinaciter aſſerit decimas non deberi prælato eccleſiæ, eſt hæreticus. Petrus de Anch. in clem. j. §. ſane. de vſu. quæ refert, & ſequitur Matth. in conſti. inconſutilem, in vj. col. ver. quintò quæro vbi omninò vide quia pulchrè loquitur. ¶Adde quòd non ſoluens decimas eccleſiis (cum ſit in notorio crimine, & peccato) nō debet abſolui per confeſſorem, Card. in cle. ſi. in §. & quia, in viij. q. de pœn. ¶Adde quòd laici quotidie poſſident decimas de facto, ex tolerantia prælatorum. glo. not. xiiij. q. j. in ſumma, in gl. magna in fi. quam allegat, & ſequitur Lexicon iuris, à quo didici, in verb. poſſidere ciuiliter. M. ¶Adde, quòd decima exigi nō poteſt propria authoritate, ſed peti debet rei vendicatione. ita dixit Albet. de Roſ. in l. nullus. C. de iudic. & in l. extat. ff. quod met. cauſ. in princip. & quòd debeat peti rei vend. vel condictione ex canone, eſt gloſſ. xvj. q. j. moderamine. M.

De non trahendis clericis ad iudicia, &c. Rub.

ITem ſtatuimus quòd clerici, &c. Adde tu, & intellige hoc eſſe verum, quādo clerici pro feudo coram iudice ſeculari cōueniuntur intentando petitorium, & ſic quando de proprietate ſola agitur, ſecus autem ſi iudicio poſſeſſorio impetūtur, nam tunc cauſa poſſeſſorij eſt agitanda coram iudice eccleſiaſtico, & non poterunt coram ſeculari conueniri, ita pulchrè intelligit, & declarat Luc. de pen. in l. vnica. in v. col. ver. vnde clerici. C. de rei poſtu. lib. x. & adde ad hoc, quòd cognitio de feudo pertinet ad dominum feudi ſolum, cum agitur petitorio, ſecus ſi poſſeſſorio cap. ex parte. de foro compet. Hoc cap. allegat, & ſequitur Matt. in conſt. iuſtitiarij nomē, in vlt. col. quem omnino vide ſemper, quia pulchrè loquitur, & allegat alia iura.

Quod domus, &c. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd domos prælatorū, religioſorum, &c. Hoc c. refert & ſequitur Luc. de pen. in l. fi. C. de med. & profeſſ. l. x. & ſubdit quòd eſt c. inclyti Regis Caroli I I. & quòd clerici, & eccleſia non teneantur in domo recipere ſtipendiarios, ſicut alij ciues, tenet Bart. in l. ij. C. de mun. pater. lib. x. per l. j. C. de epiſ. & clericis. M.

Quòd nulla perſonæ laicales, &c. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd officiales, Comites, Barones, vel aliæ quæcunque perſonæ, &c. Hoc capit. allegat, & ſequitur Matth. in conſtit.

¶ Sed licet ſint clerici, nihilominus faciũt numerum foculariorum: & licet non cõtribuant, faciunt tamẽ vt ſoluant reliqui cẽtum integre. ¶ Et facit pro iſta parte Brocardũ, qui nõ habet partẽ, facit partẽ, vt ff. de lega. j. l. ſi duobus. §. his. & l. huiuſmodi. §. Titio. & de le. ij. l. ſi Titio. Sed in contrarium videtur attendendo rationem: quare ſi caſtrũ habet plura focularia plus ſoluit, &c. quaſi in eo ſunt plures ſoluẽtes, ergo videtur intelligi de pluribus focularibus ſoluentibus. ad quod mirabiliter facit de excuſa. tuto. in publico.

Ibi. *Reſeruamus, in fi.* Hæc pœna expreſſa eſt in c. Regis Caro. quod incipit. licet contra receptatores. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *In verbo, poſſeſſores. ſi quidem locus ille. Hoc cap. quantum ad pœnam, eſt correctum, & remanet diſpoſitio cõſtitutionis antiquæ. Si damna clandeſtina & ipſum corrigit. incip. ſtatuimus vt conſtit. &c. infra, & c. incip. itẽ ſtatuimus vt pœna quæ pro homicidijs, &c. Et refert Matth. in rub. de homi. clãdeſt. in j. col. verſi. quinto. idem Carolus, &c. illa capitula etiam corriguntur, & limitantur quo ad diſtinctionem focularioruõ, per c. incip. conſtitutionẽ domi patris mei, &c. quod c. omnino vide, & refert, & ſequitur Matth. vbi ſuprà, ver. vij. rex Carolus, &c. poſtea in ſeq. col. ver. x. prouiſum fuit, &c. refert quòd fuit prouiſum per cap. Papæ Honorij, quòd in pœna contra vniuerſitates pro Chriſtiano, vel Iudæo, Chriſtiano occiſo ſeruetur conſtitutio, ſi damna clandeſtina, ſcilicet, in locis populoſis, & non augmentum pœnæ impoſitũ per Regem Carolum primum in hoc cap. hic.*

De pœna rei abla. pretio non ſoluto. Rub.

PLacuit Iſtud capit. differt à ca. ad hæc. quod eſt ſuprà: quia ibi loquitur in furto, hic in rapina. P. de Montef.

Iſtud cap. corrigit capitulum, quod incipit, ad hæc.

Ibi, *pro pœna primæ rapinæ.* Not. capitulum ponens pœnam contra committẽtes rapinam, iuxta conditionem perſonarum prima vice, & pro ij. & iij. vice.

Ibi

De pœna rei ablatæ pretio non ſoluto. Rubrica.

PLacuit de conſilio nobilium pluriũ, & ſapientũ ad tollendas rapinas, quæ frequenter fiunt in regno Siciliæ, Quod quicunque facit rapinam aliquam auferendo alicui res ſuas ſine precio conuento, & ſoluto inter venditores, & raptores, excepta palea, quæ ſic extra domos, vbi habitabit, pro pœna primæ rapinæ, ſi nobilis nõ exiſtat, fuſtigetur publicè per terram: & amittat triplũ ipſius damni, Curiæ Regiæ, & damnum paſſo ſimplum tantum emendet. Et ſi emendare non poteſt, ſigno Curię ſignetur in fronte. Si verò eſt nobilis ille, qui committit rapinam, ſex vncias auri fiſco noſtro componat, & emendet Curiæ noſtræ triplum rapinæ ipſius, & damnum paſſo. Sed ſi potius voluit fuſtigari, quàm emendare & ſoluere pœnam prædictã, fuſtigetur, & marcetur marco Curiæ in fronte. Et ſi ſoluere nõ poteſt, & nõ vult fuſtigari, ponatur in carcere regis per annum, & tunc emẽdet rapinã, & triplum Curiæ regiæ, & ſimplum damnũ paſſo, & ſoluat ſex vncias auri, vt ſuperius continetur, poſt annum ſine omni pœna liberetur. Poſt ſecundam verò rapinam ille, qui nobilis non exiſtit, amittat manum, ſi extraneus eſt. Et ſi eſt de regno, amittat pedem. Nobilis autem poſt ſecundum rapinam, amittat arniſium, & gagia, & quicquid debet ſibi Curia. Et ſi Curia regis in nullo ſibi tenetur, ſoluat Curiæ regis vncias xx. auri. Si verò non poteſt, ſtet in carcere domini regis prædicti, & poſtea expellatur de toto regno prædictorum: & ſi poſtmodũ inuentus fuerit in regno prædicto, perſonaliter capiatur, & carceri mãcipetur. Pro tertia verò rapina nobilis capite puniatur: & ignobilis furcarũ ſuſpendio condemnetur. Statuit etiã idem Rex, quòd Mareſcalus, magiſter Iuſtitiarius, Seneſcalcus, & officiales, ac iudices magnæ curiæ iurent ſuper ſancta Dei Euangelia ordinationem prædictã firmiter obſeruare: & ſi nõ obſeruabunt, arbitrio regio puniantur.

Quòd nullus contrahat matrimonium cum filiabus, & filiis proditorũ, ſine mandato curiæ. Rub.

CArolus Dei gratia Rex Siciliæ, &c. Iuſtitiario terræ Ydrunti, &c. Satis cõſtat eſſe notorium, quòd profundè, lateq; proditorum noſtrorum perfidia turbauerit hactenus regnũ noſtrum, quantũ etiam ad ſedationem turbationis ipſius manus, & conſilia noſtra vacauerunt: atque per quot noſtros, ac fidelium noſtrorum labores, & ſumptus ſine damnis & clamoribus regnum ipſum ad ſtatum pacificum ſit reductum. Proditores igitur ipſius turbationis actores nõ indignè proſequimur: & de ipſorum filiis in regno morantibus non irrationabiliter ſuſpicamur: ne vllos paternæ perfidiæ hæreditas, & degere volentes patrum veſtigia imitari. Non eſt ergo nobis, & regni noſtri fidelibus inconſultum de ipſis proditorum noſtrorum filiis prouidè meditari: ne ipſi paterno morbo factionis infecti, veræ infectionis huiuſmodi poſſint in alios propagare. Propter quod eis inter alia matrimoniorum contractum ſine noſtræ maieſtatis aſſenſu prouidimus inhibendum eis, & ſingulis noſtri Regni fidelibus noſtris: ſub pœna publicationis bonorũ ſuorum omnium: firmiter iniungentes, ne manifeſtorum proditorum noſtrorum filij, vel filiæ inter ſe, vel cum aliis: aut alij cum eiſdem matrimoniũ contrahere quoquomodo præſumant, ſine noſtræ maieſtatis aſſenſu, & licentia ſpeciali. Simili etiam interdicto ſub ſimili pœna ſupponimus filios, & filias quorumlibet bannitorũ ne inter ſe, vel cum aliis cõciuibus, vel non conciuibus, quandiu parentes in banno ipſo perſiſtent, matrimonium contrahatur. Mãdamus igitur quòd præſens noſtræ ſerenitatis edictum per iuriſdictionem noſtram diuulgari facias, illúdque diligenter obſerues, ac præcipias obſeruari, ad pœnam prædictam in tranſgreſſores, ſi quos inueneris, proceſſurus. Data Auerſæ per Magiſtrum Simonem de Pariſiis Regni Siciliæ Cancellarium. Anno Domini Milleſimo Ducenteſimo. lxxj. die xxij. Nouembris, primæ indictionis, Regni noſtri Anno ſeptimo.

De non mittendo ignem in reſtuchiis camporum. Rubrica.

CArolus Dei gratia, &c. Iuſtitiario Siciliæ vltra flumen ſalſum, &c. Pridem tibi mandatũ noſtrorum direximus continentiæ talis, Carolus Dei gratia Rex Hieruſalem & Siciliæ, &c. Vgoni dicto Pultrano, &c. Quod plurium fidelium noſtrorum aſſertione didicimus, quòd nonnulli in aliquibus partibus Regni noſtri Siciliæ occaſione comburendi eorum reſtuchias, ad ſeminandum, non conſideratis diſpendiis: quæ multis de cauſis ex hoc poterant euenire, nec locorum conditionibus compenſatis, aut temporibus opportunitate capta, quaſi ſpiritu iniquitatis accenſi, ignem temerè immiſerunt, contra tenorem conſtitutionis ipſius Regni, &

Ibi, *venditores.* Nota qualiter puniatur raptor, vbi ſigno crucis vel cutiæ ſignatur in fronte. iſtud eſt contra l. ſi quis in metallum. vt ſuprà diximus in c. ad hoc.

ADDITIO. *In ver. triplum, &c. Hoc c. refert & ſequitur Matth. in cõſtitut. violentiæ. in xj col. & in penul. circa fi. quem omninò vide.*

Quòd nullus contrah. matrimo. &c. Rub.

C*Arolus, &c. Satis conſtat.* Nota quòd filij bannitorum non poſſunt contrahere matrimonium, donec parentes eorum ſunt in banno. Hoc capitulum corrigitur per capitulum, humanitatem. & Caroli ſecundi. Petrus de Monteforti.

¶ Satis cõſtat ne nullum paternæ perfidiæ delectet hæreditas, vt C. ad legem Iuliam. l. quiſquis. § filij.

Ibi, *matrimonium.* Hodie eſt correctum per c. item ſtatuimus quòd filij proditorum.

Ibi, *quorumlibet.* Not. quòd cum filiis proditorum non poteſt contrahi matrimoniũ ſine licentia Curiæ. hodie etiam cum filiis forindicatorum, niſi in duobus caſibus, vt in capit. humanitatem.

ADDITIO. *Cum filijs proditorum non poteſt contrahi matrimonium ſine aſſenſu Regis. Hoc capitu. ad hoc allegat, & ſequitur Matth. in conſtitutione, patres pro filijs. in ſecundo notabil.*

De pœna

& ſpecialiter nouæ cōſtitutionis noſtræ in talibus editarum, nec non contra generalem ipſius regni conſuetudinem, qua ante feſtum Aſſumptionis Beatæ Virginis de menſe Auguſti, recollectis meſsibus, & victualibus, ipſarum reſtuchiarum combuſtio prohibetur, ex cuius ignis incendio in diuerſis campis, & areis, combuſtis meſsibus, & leguminibus congregatis, damna non modica diuerſis noſtris fidelibus intulerunt: Quibus pio ac debito compatientes affectu, nec impunè tranſire volentes, ipſius temeritatis exceſſus fidelitati tuæ diſtrictè præcipimus, quatenus in ſingulis terris iuriſdictionis tuæ de his diligēti & fideli inquiſitione præmiſſa, omnia & ſingula damna ipſa ſic illata, integrè facias ab illis, qui dictum ignem immiſerūt in illis ſpeciebus victualium, & leguminum, quibus damnificati fuerint, vel in eorum defectu in pecunia diligenti & legali æſtimatione indè præhabita, de eorū proprio reſarciri huiuſmodi damna paſsis contra immiſſores ignis ipſius, nihilominus proceſſurus ad pœnam debitam, & ſtatutam in dicta conſtitutione noſtra ſuper his edita comprehenſos, Videlicet, vt tantundem, quantum pro emendatione damnorum ipſorum damnificati exoluerint illatores, tibi pro parte fiſci noſtri componāt, vt dum profectus eorū cum aliorum iactura quæſierint, propria damna fleant. Quod ſi prædictorum damnorum commiſſores inueniri forſan nequiuerint, vniuerſitates terrarum, vel terræ, in quarum territorio ignis ipſe primo immiſſus fuerit, vel immitti contigerit, per quarum homines malefactores ipſi ſi eam, vel eos non occultauerint, ſciri poſſent, ad emendationem pœnæ dicto modo faciendæ integrè compulſurum. Quicquid autē pro prædicta pœna acquiri contigerit fiſco noſtro, ad camerā noſtram caſtri Saluatoris ad mare de Neapoli mittere debeas noſtris theſaurariis aſsignandam. Significaturus diſtinctè per literas tuas nobis, & magiſtris rationalibus Magnæ Curiæ noſtræ quæ, & qualia damna, quibus, & in quibus etiam locis, & per quos etiam illata fuerint, & per quos ſimiliter, ſiue per ſpeciales perſonas, aut vniuerſitates emendam & reſtitutionem ipſorum, ſiue in victualibus, leguminibus, aut pecunia fuit reſtitutū, quibus, & quantum, & ratione dictæ pœnæ fuerit noſtræ Curiæ acquiſitum, & ad Cameram noſtrā miſeris, vt tam incautis exceſsibus obuietur impoſterum expreſsè per omnes & ſingulas terras ipſas inhibeas, ſub eadem pœna reſtitutionis damnorum, & ſatisfactionis pœnæ irremiſsibiliter à tranſgreſſoribus exigenda, quòd nulli in partibus ipſis ignem immittere liceat contra prædictarum conſtitutionum tenorem, & prædicti regni cōſuetudinem ſic indiſcretè præſumant, factis exinde ſcriptis publicis conſimilibus, quorum alterum penes te retineas, & alterum nobis & prædictis magiſtris rationalibus debeas deſtinare. Data apud Lacum Penſilem. xxvij. Iulij, vij. indictionis.

Pro eodem.

NVper autem dum crederemus omnia firmiter, & ſingula damna prędicta fore totaliter tuo ſtudio & diligentia emendata, & pœnas pro Curia noſtra exactas. Si circa executionem prædicti mandati ſolicitudine debita proceſsiſſes, de ipſius ignis incendio, & de non facta emenda dānorum illatorum ex eo multiplex ad audientiam noſtram quàmpluriū deducta eſt querimonia iterata. De quo moti & manifeſtā tuam deſidiam habitam non modicum arguentes, cum firmi propoſiti noſtri ſit, vt in emēdatione damnorum ipſorum, & exactione pœnæ prædictæ nullus penitus committatur defectus, Fidelitati tuę ſub pœna ducentarū vnciarum auri firmiter, & diſtrictè præcipimus, quatenus incōtinenti abſque alicuius difficultatis, & moræ diſpendio facta de præmiſsis diligenti inquiſitione, in ſingulis terris iuriſdictionis tuæ; in quibus eam fortè nondum feceris, iuxta mandatum prædictū, omnia & ſingula damna huiuſmodi ea paſsis per immiſſores ignis prædicti, ſi per inquiſitionem ipſam inueniri poterunt. Et ſi inueniri nequiuerint, aut ſi inueniantur, & inſufficiētes, & non ſoluēdo fuerint, per vniuerſitates terrarū illarum terræ, in quarum, vel cuius territorio ignis primo immiſſus extiterit, quę ſua ſic deberent territoria cura peruigili cuſtodire, quòd in eis maleficia huiuſmodi committi non poſſent integrè facias emendari. Tantundem pro pœna, pro parte Curiæ noſtræ ſimiliter exacturus iuxta formā prædicti mandati noſtri per te in cæteris tenaciter obſeruandā. Circa cuius negotij executionē celerem & inſtātem eam adhibeas ſolicitudinē, & cautelā, quòd dāna ipſa ſint prædicto modo penitus, & protinus emendata ea paſsis, & pœna debita pro Curia noſtra exacta, nullāq; de his deinceps auditui noſtro querimonia replicetur, ſicut prædictam pœnā & grauiorē, quam te, ſi defeceris, noſtro reſeruamus arbitrio incurrere vltionis ac iracundiæ noſtræ motus. Et vt ſcire poſsimus diligētiam tuam in his habitā & habendam, ſtatim proceſſum tuū, quem ſuper præmiſsis habueris, nobis, & prædictis magiſtris rationalibus per literas tuas ſcribas. Data apud Lacum Penſilem, Anno domini M.cccxij. Die ix. Auguſt. vij. indictionis, regnorum noſtrorum Hieruſalem Anno tertio, Siciliæ verò quintodecimo.

De pœna infligenda falſarijs monetarum. Rubrica.

CArolus Dei gratia, &c. Iuſtitiario, &c. Vt quæ ab excellentia noſtra procedunt quaſi notoria ſingulis eluceſcant, nulla in eis, vtpote negotiorum natura requirit, ignorantia prætendatur, Fidelitati tuæ præcipimus, quatenus ſubſcriptam conſtitutionem noſtram, quam nuper fieri conſultè prouidimus, tenaciter obſeruandam per iuriſdictionem tuam in locis famoſis, & aliis, prout conſuetum eſt fieri, ſolicitè facias infra dies quindecim poſt

Cap. Reg.

De pœna infligenda falſarijs monetarum, Rubrica.

C*Arolus, &c. Vt quæ ab excellentia.* Nota qua pœna puniātur falſatores monetæ, & expendentes eam concordat cum c. conſti. Federici infrà, contra falſatores monetæ & ſigilli. & eſt Caroli ſecundi, & de verbo ad verbū ibi, quod & hic. ¶Not. etiā qua pœna punitur falſator ſigilli regis, vel alterius domini, cuiuſlibet ſit: de iure cōmuni punitur pœna capitis tantum, vt eſt l. ſacri affatus, in fine. C. de diverſ. reſcr. de quo vide conſtitu. quæ literas. de mutatione ſigilli & literarū regis. & ibi per do. And. de Yſer. ¶ Sed pone quòd quis vtitur falſis teſtibus, an perdat cauſam? dic quòd nō, vt in conſtitut. qui falſitatem. Petrus de Monteforti.

Concordat cū hoc c. regis Roberti, quod incipit, iam ſæpe ad nos pluriū. ¶Et nota, quòd pœna falſarij eſt pœna manus, vt in ca. Caroli ſecundi, quod incipit, cordi nobis eſt cōſti. de falſitate. quæ eſt ſuprà de adult. mon. l. j.

Ibi, *contra falſatores moneta.* Nota quòd falſatores monetæ vel ſigilli puniūtur pœna capitis, & confiſcationis bonorum ¶Et not. ibi, cum ſatis, quòd maius delictū eſt falſificare ſigillum principis, quàm falſam monetā cudere. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *In verbo, in pēdentes, &c. cir. medi. Expendens monetam falſam punitur pœna vltimi ſupplicij, & publicationis bonorum. Tu intellige hoc cap. vt procedat in eo qui ſcienter expenderet falſam monetā, quæ ſcientia probanda eſt, aliàs præſumitur ignoranter expendere. ad hoc adduco text. & dict. Angel. in l. finali. C. de falſ. vbi inquit, quòd expendens monetam falſam in dubio, præſumitur facere ignoranter. refert, & ſequitur præceptor meus Corſe. in Apoſtil. ad Panormitanum. in capite, præſentium. in iiij. colum. de teſti. ſi ignoranter, ergo ad pœnam huius capit. non tenebitur, per communem doctrinam Ange. & ſcribentium volentium quòd in ſtatutis pœnalibus, & punientibus delicta,*

delicta, requiritur quòd delicta ſint commiſſa dolo, & ſic ſcienter, ad hoc vt delinquens pœna ſtatuti puniatur, aliàs ſecus, vt per Iaſon. poſt alios in l.j. in penult. colum. vet. nota ergo quòd ſtatutum, &c. & ibi per me.ff. de legibus. tene menti, quia faciet tibi honorem: quia poteris ſuccurrere amico.

ADDITIO. *Hæc conſtitutio eſt in vltimo libro de adulterina moneta in conſtitut. regni, & idem C. de fal. mone. l. ſecunda. Neapol. Sebaſt. Glo. ſuper verbo, omnium. Nota hic imponi pœnam omnium bonorum: ſicut etiam dixi ſuprà, regni anno nono. Mortuo barone quid fiet? c. in nomine domini. ſuper verbo. non præſentauerit. tu vide infrà tale cap. & glo. Neapol.*

Conſtitutiones aliæ factæ per prædictum, &c.

C*Arolus. Poſt corruptionem.* Iſtæ conſtitutiones ſunt editæ per Carolum primũ vſque ad cap. Caroli ſecundi. Bart. de Capua.

Quòd nihil recip. pro ſigil. & verific. quater. collectarum Rubr.

Q*Vod quaternis. Ibi, & ſi qua fiet.* Nota pœnam impoſitã Iuſtitiario ſeu magiſtro Iuſtitiario cameræ, vel cuilibet officiali capienti aliquid pro ſigillandis, vel clarificandis quinternis collectarum.

Eadem pœna. Nota, quòd officiales, videlicet, Iuſtitiarij, iudex, & actorum magiſtri, ſi aliquid recipiunt pro apodiſſis, puniũtur pœna xxv. auguſtalium, & eadem pœna tenentur omnes alij officiales, vt infrà in cap. Item prædicti officiales. Bart. de Capua.

Octuplum. Not. quòd hic imponitur pœna octupli eius, quod extorquetur, ſin autem receperit pro ſigillandis aliis literis, eſt pœna quadrupli, vt infrà, ꝙ nihil recipiatur pro ſigillo. c. Item Iuſtitiarij, vel alij, &c. Quãdoque imponitur pœna ſimpli, infrà, quòd notarij cam c. Item prædictorũ & vide. C. de ſuperexact. l.j libro x. Et vide ſuprà regni eius. vij. de offic. Iuſtit. cap. Item quòd occaſione.

Vno anno. Nota quòd carcer eſt ad pœnam, & non ad cuſtodiam, & vide

receptionem præſentium, publicari: proceſſum tuum quem ſuper hoc habueris noſtræ Curiæ reſcripturus: cuius conſtitutionis continentia talis eſt, Conſtitutionem Federici quondã Imperatoris Regis regni Siciliæ ante depoſitionẽ ipſius in eodem regno editã contra falſatores monetæ, & expendentes eandem, in vltimo ſupplicio eis imponendã, publicationẽ bonorum omniũ: Neceſſario additamento ſupplentes, edicimus, falſatores ſigilli noſtri, & aliorum prædeceſſorum noſtrorũ Regum regni Siciliæ: & aliorum legitimorum vniuerſalium dominorum: & eos qui literis noſtris, vel ipſorum dominorũ quibuſlibet clauſis, vel patentibus eodem falſo ſigillo impreſsis, ſeu ſigillatis vtuntur, vltimo ſupplicio ſubiugentur, bona ipſorum omnia publicentur, cùm ſatis maius delictum ſit noſtrum falſare ſigillum, quàm falſam monetam cudere. Data Brunduſio, Anno Domini Milleſimo ducenteſimo octogeſimoprimo, menſe Ianuarij, eiuſdem menſis nonæ indictionis: Regnorum noſtrorum Hieruſalem anno quarto, Siciliæ verò decimoſexto.

Conſtitutiones aliæ factæ per prædictum Dominum Carolum Regem Siciliæ, ſuper bono ſtatu Regni.

C*Arolus, &c. Iuſtitiario terræ Laboris, &c. Poſt corruptionis amara diſcrimina, quæ primi parentis lapſus facit mortalium meritò deplorãdos, propter tranſgreſsiones vetitæ vitiũ ad ſucceſſores tranſtulit: & per ſuperbiẽtis inobedientiæ culpam ad poſteros deriuauit generationis humanæ, conditio miſeriæ tãtæ fragilitate opprimitur, & tã facilis corruptela caſibus prægrauatur, vt quantumcunque prouiſio diuinæ potentiæ nouas quotidie creans animas, illas rectas, iuſtas & puras ad imaginem, & ſimilitudinem ſui formatas, & recentem mortalitatis huius teſtam inducit, & corporibus nouis infundat. Miſerabile tamen genus humanum tanquam naturali contagione pollutum creatoris ſui rectitudinem deſerens, & damnoſis quæſtionibus, & anfractibus ſe inuoluens, ad omne nefas pronũ immergit, & in deterioribus damnabiliter conuerſatur. Et licet hoc quilibet alicuius diſcretionis intelligentiã continens, apertè videre valeat, & manifeſtè cognoſcat: Is tamen, quem alicuius dignitatis ſublimat maioritas, aut honoris apex extollit, tanto hoc euidentius videt ad oculum, & perfectius palpat ad manum, quantò diuerſorum conuerſione perfruitur, & mores quãplurium experitur. Nos autem exactionem finalis calculi, quam in examinis extremi iudicij ſumus ſuperno iudici poſituri, tremula meditatione penſantes, ac commiſſum nobis gratiæ, tale talentum: multiplicatum cum fœnore reddere cupientes, vigiles ſolicitudines agimus, & curas continuas ſemper exercemus. Qualiter diuerſarum populi nationum, quas regiminis noſtri dominium regit in ſtatu pacifico conſtituto, Deo reddantur placabiles, & accepti: ad quorum gubernationem, Hierarchiæ ſuperioris exempla ſectantes; diuerſos ſtatuimus ordines officialium, & varia præficimus officia miniſtrorum: vt iuſtitiæ copiæ, de qua propter indiuiduitatem noſtri corporis vbilibet intereſſe perſonaliter nequeuntes, ſingulis fidelibus noſtris reſpondere non poſſumus, per eoſdem officiales, & miniſtros noſtros vniuerſaliter omnibus offeratur, & ſingulariter ſingulis miniſtretur. Verùm, quia dierum exuberante malitia, & temporum corruptela creſcente, perſæpe contingit, quod dum mentes auaras cupiditas allicit, & animos ambitio cæca ſeducit, mandatorum noſtrorum rectitudo relinquitur, & percallidæ ſubtilitatis malitias oberratur: Sicque noſtro ſalubri propoſito, ac pacis, & iuſtitiæ miniſterio in quæſtu & lucro deteſtabiliter permutato, per nonnullos officiales ac miniſtros perperã & inordinatè proceditur, ac fidelium noſtrorum deuota ſimplicitas pergrauatur. Nos volentes huiuſmodi peruerſæ ſubtilitatis obuiare malitiis, cuiuſcunque & aſtutæ calliditatis anfractus infringere, ac tam officialium & miniſtrorum proceſsibus, quàm fidelium ſtatui, pio prouiſionis noſtræ remedio ſubuenire. Harum nouarum conſtitutionum noſtrarum edicto irrefragabili ac firmiter valituro, Sancimus.

Quòd nihil recipiatur pro ſigillandis & verificandis quaternis collectarum. Rubrica.

Q*Vòd quaterni collectarum, vel aliarum exactionum fiant per collectores, qui exhibeant ſcriptores ad voluntatem eorum, nec arceantur ad hoc per notarium Cameræ, vel deputatos ab eo, vel per Iuſtitiariũ, vel per aliquem de Curia ſua, & de ipſis quaternis intitulandis, vel ſigillandis, vel collatione ipſorum quaternorum facienda, nihil recipiãt à Iuſtitiario, vel notario Cameræ, vel aliquo alio de curia ſua, & in expeditione ipſorum nulla mora trahatur. Et ſi contrà fiet per notarium Cameræ, vel per alium de Curia Iuſtitiarij ſoluto quod paſſa eſt pars per delinquẽtẽ: ei qui ſoluit, octuplũ ſoluatur Curiæ pro prima vice. Et ſi delictũ fuerit per eũ iteratum, vno anno ſquallore carceris maceretur. Iuſtitiarij verò ad id, quod pro ſigillo, ſeu pro quaternis recipient, vel recipi facient, reſtituto ſimplo ſoluenti, vt dictum eſt, pro qualibet vice ſoluant Curiæ Auguſtales auri vigintiquinque. Eadem pœna eidem Iuſtitiario, iudici ſuo, & actorum notario, ſi pro conficiendis, ſigillandis, & ſubſcribendis apodiſsis aliquid receperint immi-

vide ſuprà de raptor. c. placuit. Neapol.

Auguſtales auri xxv. Aduerte quòd capitulũ hoc talem pœnam recipientibus aliquid imponit pro ſigillandis quaternis collectarum, & exactionũ. Si verò recipit aliquod pro ſigillandis aliis literis quibuſcunq;, eſt pœna quadrupli, vt infrà in ca. Item Iuſtitiarij. cum duobus ſequentib. Similiter eſt pœna quadrupli eius, quod extorſerint ab aliquibus commiſſariis cauillantes literas cõmiſſionis

nente. Et de quibuſlibet particularibus ſolutionibus non fiant ſchedulæ, ſed apodiſſæ particulares ad requiſitionem ſoluentium.

Quòd recipiatur quæcunque pecunia pro Curia, ſicut cõmuniter expenditur in regno. Rub.

ITem quòd recipiatur quæcunque pecunia pro Curia ſecũdũ quod communiter expenditur in regno, Et nil vltrà ratione ponderis, vel cambij exigatur. Et ſi contrà fiet, reſtituto ſimplo, delinquentes ſimilis pœna percellat. Et intelligatur hoc de pecunia, quæ ordinata eſt ad expẽdendum per totũ regnum: & de aliis tractatur ſecundum ordinationem, & ſtatuta noſtra facta ſeu facienda, ita ꝙ pecunia noſtra nõ recipiatur pro minori pretio, quàm eſt per noſtram Curiam ordinatum.

Quòd non ordinẽtur officiales inhabiles, ſed idonei. Rubrica.

ITem ꝙ prædicti officiales non ordinent officiales ſeu cõmiſſarios, homines inhabiles, videlicet, ſenes vel infirmos, debiles, ſeu iuſtè impeditos, & nõ idoneos ad officia, ad quæ vocantur. Sed ordinentur idonei, conuenientes, & apti. Cauentes, ne aliquos per redemptionẽ mutari faciãt ſub pœna mediæ libræ auri, noſtrę Curię applicanda pro qualibet vice, qua fuerit contrà factum, reſtituto nihilominus parti ſoluẽti quod fuit per redemptionem ſolutum. Poſtquàm verò fuerint ordinati, non mutẽtur, niſi cauſa rationabili, vel cauſa infirmitatis, vel furti, & hoc fit de conſcientia noſtra. Et incontinenti quòd erunt impediti ſignificent Curiæ noſtræ, ſi eſt circa farum infra quindecim dies: ſi eſt infra farum infra mẽſem, & nomen impediti, & tunc nominet alios, vel alium loco impediti, vel impeditorum, qui ſint idonei, & ſcribetur eis in prædicta forma. In caſu mortis antequam nominauerint, interim faciant adminiſtrari, donec ſcripſerimus ſuper hoc noſtrę beneplacitum voluntatis.

Quòd Iuſtitiarij non cõmittant inquiſitiones ſuper criminalibus. Alia verò officia committant hominibus de prouincia. Rubr.

ITẽ Iuſtitiarij inquiſitiones ſuper criminalibus non cõmittant. Alia verò officia, quę cõmitti poſſunt, committant fidelibus & idoneis perſonis de prouincia eis decreta, qui non ſint de familiaribus vel ſtipẽdiariis ſecum morantibus, ita ꝙ nihil recipiãt pro commiſſione ipſorum officiorum, nec eis committant, qui prece vel precario imperrant. Et ſi contrà fecerint, ad pœnam mediæ libræ auri pro qualibet vice noſtræ Curiæ teneantur, & id, quod turpiter ſoluitur, deferatur in fiſcum.

De ſacramento præſtando ab officialibus. Rubrica.

ITẽ recipiãt ſacramentũ in forma ſubſcripta quolibet officiali in quocũque officio ordinetur, ſcilicet, ꝙ per ſe, vel per alium ſub ſpe, vel occaſione habendi, huiuſmodi officium non dedit aliquid: Nec intendit aliquid dare, nec aliquis pro ſe, nec promiſit Iuſtitiario, vel alicui alij officiali, vel alicui pro ipſo, vel vxori, nec alteri perſonæ ſub colore mutui, vel ſub colore fraudis durãte officio, nec finito, occaſione promiſſionis primo factæ, ratione officij obtinẽdi.

Simile iuramentũ præſtabunt omnes officiales, q per nos, vel noſtram Curiã creabuntur pro tempore: & niſi iurauerint modo prædicto, non poſſint ipſum officium exercere, ſed eadẽ teneantur pœna qua tenerentur, ſi ſine mandato ſibi officium vſurparent. Ille, qui debet iuramentum prædictum ab officialibus recipere, ſi non receperit, pœnã vnius libræ auri fiſco noſtro cõponat, & tota forma pro præſentis capituli in cõmiſſione

ſionis, quòd ſibi fecerunt, vt infrà de notariis ea. cap. Item vt prædictorum, &c. Idem eadem pœna quadrupli imponitur Secretis, magiſtris Portulanis, & portulanis. [illegible] ſi ipſe, vel ipſorum notarij aliquid recipiunt pro ſubuentione, vel ſigillo commiſſionum, pactorum, vel apodiſſarum, quas faciunt, & fieri faciunt, vt infrà de officio Secretor. cap. Item prædicti officiales. & ſuprà regni anno vij. cap. Item conſueuit. in fin. Et primo regni eius xviij. c. Item ſtatuimus, quòd ſine, &c. Neapol.

Quòd non ordinentur officiales inhabiles, ſed idonei. Rub.

I*Tem quòd prædicti officiales.* In §. *poſtquàm.* Nota quòd cùm agitur per viam inquiſitionis, iudex non poteſt aliis committere vices ſuas, etiã conſentientibus illis quorum negotium tangitur: pro quo facit textus & gloſſa extrà de officio & poteſtate iudic. delegata. cap. fina. Barthol. de Capua.

De generali inquiſitione facienda vide infrà in capitulo, generales inquiſitiones. vbi ponitur modus procedendi. & cap. qualiter & quando. lo ſecundo. extrà de accuſationib. & l. ea quidem. de accuſatio. Bart. de Capua.

ADDITIO. *in verbo, per redemptionem mutari faciant, &c. Adde quòd ſi quis dedit aliquid officiali ne mitteretur in exercitu, vel non crearetur ſyndicus per impreſſionem ſuperioris, & contra iuſtitiam, tenetur officialis illud reſtituere, & criminaliter punitur: quia hic ſola turpitudo, & barattaria recipientis verſatur: ita not. inquit Bald. in l. quod euitandi. in principio, per illum textum. C. de condictione ob turpem cauſ. tenementi. Tu adde pulchrum textum in l. illud. C. de excuſ. muner. libro x. vbi dicit formaliter: Illud conuenit præcaueri, ne quis hãc, quæ perſonalis eſt functio, pretio putet eſſe taxandam. & ibi per omnes Scribẽtes, & exponit illum textum Lucas de Penna, taxandam, id eſt, remittẽdam, & ſubdit quòd ratio in illa l. eſt. quia quis facere debet, non autem dare. & illum tex. inducit Andreas de Baeu. & Nicol. de Neapoli contra rectores & conſiliarios ciuitatum, qui imponunt publica onera, & munera perſonalia hominibus. & poſteà ordinant quòd quilibet data pecunia certa poßit ſe excuſare ab illo munere perſonali, puta non vadat ad exercitum, quod facere non poſſunt, refert & ſequitur ibi Ioan. de Platea, qui alia iura allegat concordantia. & illum text. in l. illud. notat ibi Bart. quòd munus publicum non poteſt pecunia redimi. & Iacob. Rebuff. ibi notat illum textum in argumentum contra iudicem, qui receperit pecunias à ſubditis, ne teneantur ire ad guerram, quod tamen non debent facere. ff. de muner. l. aſtima. & ibi etiam nota illum textum in argumentum contra hoc, quod faciunt prætores. rectores, & conſules: quia recipiunt pecuniam pro muneribus perſonalibus, vt ne quis fortè vadat ad exercitum, quod facere non debent, vt ibi, & d. l. aſtimati nem. Dyn. ita Iacob. Rebuff.*

I *De ſacramento præſtando ab officialibus. Rubr.*

Tem recipiant ſacramentum. Iſtud capitulum malè ſeruatur, vt vides in §. ſi malè. ¶Nota quòd vnuſquiſque officialis debet iurare forma hîc contenta, aliàs non poteſt officium exercere.

Ibi, *Vſurparent.* Quæ pœna impoſita eſt in conſtitutione, quę incipit, officia quæ perſonas. vt Iuſtit. ali. ſui ordinis non poſ. pti. lib.

Ibi, *Tota forma.* Nota quòd tota forma huius capituli eſt inſerenda in commiſſione vniuſcuiuſque officialis. Bartholomæus de Capua.

Ibi, *Officialis.* Facit ad hoc etiam conſtitutio, quę incipit, puritatem. de ſacram. & cau. præſtan. à Baiul. Idem. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Adde etiam hîc pulchrè Lucam de Penna in l. prima. in ſecunda columna. ver. item nota. C. de murileg. libro vndecimo. Et vide etiam aliud capitulum infra, incipiens, item quòd prædicti officiales, &c. vbi allegat capitulum iſtud, & mandat quòd tenor huius capituli in omnibus obſeruetur. & Matth. in proœ. conſtitut. in xj. quæſt. in iij. columna. ver. & exemplum. & in rub. de præſt. iur. à magiſt. Iuſtitiario. in ver. officium vſurparent, &c. Quæ autem ſit pœna vſurpantis officium? dic quòd eſt pœna publicationis omnium bonorum, vt in conſtitut. duram & diram. & ſequitur Mattheus in proœmio conſtit. in xj. quæſt. in iij. col. in fine. Et de pœna vſurpantis iuriſdictionẽ vide Andream in conſtitutione, terminum, in prima colũ. Adde hîc, quòd iuriſdictio dicitur vſurpari text. eſt in cap. conqueſtus. ibi. iuriſdictionem vſurpare præſumunt. de foro competenti. cuius vſurpantis iuriſdictionem pœna eſt vt amittat iuriſdictionem in loco quam habebat, vt eſt textus in conſtitu. ea quæ ad decus. & voluit Luc. de Pen. in l. ſi quando. in verb. vſurpatione. C. de bon. vacan. lib. x. & allegat text. in c. ſic decet. xxv. q. ij. & ſequitur Matth. in conſtit. ſi quis in poſterum. in iij. col. vbi allegat alias cotas. Et alibi dicitur, quòd vſurpans quod ad ſe non ſpectat, punitur de falſo, per Petr. de Anchar. in cap. apoſtolicæ. de priuileg. in vj. ſequitur Fely. in c. tertio loco. in prima col. de proba. & voluit etiam And. in conſt. prealleg. duram & diram. & ſequitur Matth. in dicta conſtit. ſi quis in poſterum. in iij. col. Adde etiam quòd vſurpatio cadit in rebus priuatis: nam quis dicitur vſurpare rem ſeu fundum, in quo ius vertitur. Iſte eſt text. not. quem ego pondero in l. ſi irruptione. ibi. ideoq; vſurpãdi quibuſdã loca, in quibus ius nõ habetur, &c. ff. fi. reg. Adde etiã quòd vſurpare quis dicitur*

vniuſcuiuſque officialium inferatur. Officialis autem, qui debet prædictum iuramentum recipere, ipſum pręſentia decem teſtium recipiat modo prædicto. Nomina autem prædictorũ teſtium & forma iuramenti prædicti in commiſsione officiali facienda ſpecialiter exprimantur.

Quod nihil recipiatur ab vniuerſitatibus in pecunia, collectis, vel aliis, & quod non imponatur collecta ſine mandato regis. Rub.

ITem ꝙ iuſtitiarij, iudices, & actorũ notarij, & Camerę ſtipẽdiarij, & familiares alij, & officiales eorũ, ab vniuerſitatibꝰ terrarũ nihil omnino recipiãt in pecunia, collectis, ſeu aliis quibuſcunq; rebus, etiã eſculẽta & poculenta, cũ vniuerſitates regni nil habeant in cõmuni. Nec collectas poſsint imponere ſine ſpeciali mandato noſtro. Et ſi contrafecerint, recipientes, pro eſculẽtis, & poculentis, gagiis vnius anni priuentur, illi ſcilicet, qui habẽt gagia à Curia, & illi, qui non habẽt gagia in quadruplũ receptorum eſculentorum Curiæ teneantur. Pro aliis verò muneribus & donis receptis, noſtro arbitrio puniantur. In numero verò prędictorũ familiariũ intelligantur vxores, filij, & omnes cõiunctę perſonæ ipſorum. Et idem intelligatur per omnia in Secretis, magiſtris procuratoribus, magiſtris Portulanis, magiſtris Paſſuum, inquiſitoribus, magiſtris, foreſteriis, & aliis officialibus quibuſcũque, & ſubofficialibus, & familiaribus eorundem. Et ſi aliqui officiales habent officiũ à Curia in gabella, ſicut ſunt Secreti, magiſtri ſalis, magiſtri procuratores, & alij ſimiles officiales, commiſſarij, & ſubcõmiſſarij puniãtur ad rationem prædictam, videlicet quòd ipſi teneãtur ſoluere Curiæ quantũ pro gagiis ſuis vnius anni recipere deberent pro qualibet vice, ſi haberent ad credentiam à Curia officium prædictum. Et illud capitulum omnes officiales iurare inter alia ſpecialiter teneantur.

Quod nihil recipiatur pro ſigillo cuiuſcunque literæ ſigillãdæ. Rub.

ITẽ Iuſtitiarij vel alij pro parte ipſorũ nihil recipiãt pro ſigillo cuiuſcunque literæ ſigillandæ per eos. Et ſi cõtra fecerint, reſtituant illi, à quo ceperint rẽ receptã cum damno, & quadruplum Curiæ. Et propter hoc Iuſtitiarij & alij officiales cuſtodiãt ſigilla ſua ſecũ, vt ſe ſuper hoc excuſare non poſsint.

Quod perſonæ productæ ad litẽ liberẽtur ſi iuſtè ſentẽtiatæ fuerint per prædeceſſores officiales. Rub.

ITem ſi quę vniuerſitates, vel ſingulares perſonæ corã ipſis iuſtitiariis de quacũque re, vel lite trahantur in cauſam, & oſtendant de re vel lite ipſa prædeceſſorũ ſuorũ ſententias ritè latas, ſecundum regni conſtitutiones & conſuetudines approbatas, nullo exacto, vel recepto ab eis, liberent eos quàm citius poterint ſine malitia, fraude, vel mora, ſcilicet, bono modo. Et ſi cõtra fecerint, reſtituto damno primitus parti læſæ, in quadruplum ęſtimationis dicti damni noſtræ Curiæ teneantur.

Quod exequatur mãdatũ regiũ, & nihil pro ſigillo recipiatur. Rub.

ITem quando literæ noſtræ diriguntur Iuſtitiario pro vtilitate priuatorum, ſiue de matrimoniis, aſſecuratione vaſallorum, executionibus ſententiarũ, ſeu aliis quibuſcunq; de cauſis, Iuſtitiarij mandatum noſtrum celeriter exequantur, nec recipiant aliquid pro literis ſigillandis. Et ſi contra fieret, pœna ſuperius in capitulo de ſigillandis literis contenta teneantur.

CArolus, &c. Quod decretã tibi prouinciã frequẽter in cõtinua diſcurſione ꝑquirentes, Deũ

aliquid, quando illud quod ſibi deberi putat, propria authoritate accipit, & non per iudicem repoſcit. dicit text. not. in cap. quod autem in ver. vſurpat. xvj q. j. Adde quod dicitur vſurpare iuriſdictionem, & merum, & mixtum imperium qui ea exercet ſine licentia regis, text. eſt in conſtitutio. duram, & diram, & ibi ad hoc not. Matthaus in iij. not. vbi etiam ponit qua pœna puniatur, vide eum omnino. Adde hoc, quòd ad hoc vt quis dicatur vſurpaſſe iuriſdictionem, oportet quòd quis ſit vſus iuriſdictione ſaltem per duas vices. Matth. in dicta conſtitu. duram & dirã. in iiij. not. Et ibi etiã ponit, quòd vſurpare eſt in malum vſum deducere, vt l. ij. in princ. ff. de adminiſt. rerum ad ciuit. perti. cum glo. in ver. vſurpata. Adde hic, quòd vſurpare eſt quaſi vſu prauo rem ad ſe deducere. Luc de pen. in l. j. in princ C. de ſtatulib. lib. xj. refert Matth. in conſti. duram & diram. in fine. Adde hic, quòd reperitur vſurpatio licita. Matt. in conſtit. cum ſatis, in princ. per text. ibi, per vſurpationem illicitam. Vſurpatum enim exponitur, id eſt conſuetudine obtentum. glo. eſt in l. iniuriarum actio in ver. vſurpatum ff. de iniur l. ij. ibi. oratores autem vſurpationem frequenter vſum vocant ff. de vſucap. ad idem bon. text in c. j. de alie. feud. ibi, ſed hodie eſt vſurpatum id eſt conſuetudine abrogatũ. & ibi vide quæ ponit Matt. ita Matthæ. in dicta conſt. cũ ſatis. Adde quòd vſurpare dicitur ille, qui apponit manum rei non ſubiectæ ſuæ parti. Matth. in conſtitu. iuſtitiarij de cætero, in fi. & alleg. iura vide eum.

In verbo, *officialis autem, &c.* Officialis autẽ debet iurare in præſentia x. teſtiũ. verba huius cap. ſignata refert Matt. in conſtit. Baiuli locorum, in primo not. vbi pulchrè loquitur. vide eum omnino.

Quod nihil recipiatur ab vniuerſitatibus in pecunia, &c. Rub.

ITem quod iuſtitiarij, &c. Nota quod vniuerſitas non poteſt imponere collectas ſine mandato regis.

Ibi, *nihil accipiãt* Iſtud male ſeruatur. concordat cum c. ſi alios iuſtitiarios, &c. Sed aliqui officiales habent officia hodie à curia. hodie ſeruatur contrarium ſi reciperent eſculenta & poculenta à priuatis perſonis, quia bene poſſent, vt eſt in c. hac edictali, &c. quod c. concordat cum iſto, in §. neque liceat. Barth. de Capua.

ADDITIO. *In ver. cum vniuerſitates Regni, &c. Vniuerſitates non poſſunt imponere collectas ſine ſpeciali mandato Regis hoc c. alleg. & ſequitur Luc. de penna, in l. ſi quos, in ſecunda col. C. de decur. libro x. Ad hoc quòd præſes in regno non poteſt imponere collectas ſine ſpeciali mandato regis, quod tamen ipſe intelligit niſi in his quorum executio ad ipſius officium pertinet, vt ibi per eum. & hoc cap. alleg. etiam idem Luc. in l. fina. in xxiiij. quæſtion. C. de qui. mun. ve. li. ſe excuſ. libro x. vbi latiſſimè examinat an præſes poſſit collectam imponere, vide ibi ſemper, & vtrolique dicit quòd hoc cap. eſt Regis Caroli primi, & hoc limit. ibi Luc. in ver. & hoc verum niſi, &c. niſi pro [illegible] ciuitatis conſtruendis vel reparandis, vel pro refectione pontium, fontium, aquæductuum, vel viarum. nam tunc poteſt præſes collectam imponere, etiam inuitis ciuibus, ſi commodum id eſſe proſpexerit, etiam ſine ſpeciali mandato Regis, per plura, & rationes, vide eum. Adde quòd iuſtitiarij tenentur exigere reſidua collectarum, quamuis aliud ſpeciale mandatum eis propterea factum non fuerit per curiam regis. ita Luc. de Pen. in l. iij. ver. not ex hac. glo. &c. per text. ibi. C. de ſuſcepto. & arcar. libr x. Hoc cap. etiam allegat Luc de Penna, in l. j. in fin. C. ne ruſti. lib xj. & dicit quòd fiſcales deberent ipſum intueri. De hoc autem, an datia & collectæ poſſint imponi per commune, & vniuerſitatem ſine permiſſu principis, vide pulchrum conſi. Bart. in conſil. clxxx. incipien ſi aliqua poſſeſſio, &c. vbi diſputat pro, & contra: tandem concludit, quòd collectam generalem cameræ fiſcali applicandam nemo poteſt imponere ſine permiſſu principis, ſed collectam ſpecialem vnaquæque ciuitas vel vniuerſitas pro neceſſitate ſibi imminente poteſt imponere, & allegat iura, vide eum omnino, & tene menti. V. M. A.*

Quod nihil recipiatur pro ſigillo, &c. Rub.

ITem quod iuſtitiarij. Nota ꝙ iuſticiarius, vel alius pro eo, non poteſt aliquid accipere pro ſigillo cuiuſcunque literæ ſigillandæ pro litera iudicis, vel magiſtri iurati, vt in c. item ſtatuimus quòd iuſtitiarij, & vide in cap. ſuper primo. & c. itẽ caueant iuſtitiarij. Barthol. de Capua.

Quod perſonæ productæ ad litem, &c. Rub.

ITem ſi quæ vniuerſi. Not. quòd poſt cõſtitutionem eſt iudicandum ſecundum conſuetudinem approbatam, concordat tex. cum cõſtitutione, quæ incipit, iudex. & in conſtitutione, puritatem. j. lib. Barthol. de Capua.

Nota pro habẽtibus ſententiam pro homicidio ab vno officiali, & præſentantur coram alio, quòd alius debet eas ſeruare, ſi iuſtè & rectè ſint latæ, aliàs non. ¶ Sed pone quòd contra aliquem actum eſt ex officio, & abſolutus eſt, vtrum poſſit pro eo crimine ordinariè accuſari. allegatur quòd non. l. licet gratis. ff. nau. caup. ſtab in fin. l. & not. extrà, de purg. cano. c. cum dilectus. per Inno. per Dyn. extra. de reg. iur. in c. actum legitimè.

Sed quæro, aliquis accuſauit aliquem de aliquo crimine, & non potuit probare, vel probauit, & teſtes ſunt reprobati, nunquid iudex poſſit inquirere? reſpondeo, ſic allego pro caſu l. ſecundam. C. de abolitio. & argum. l. medicos. ff. de variis & extraord. cognit. & facit

ſacit l.in rebus. §.fin.ff.commo. ¶Item nunquid poſſit quis de eodem crimine coram diuerſis iudicibus accuſari? Reſpondeo ſic, vt extrà de hæret.c.per lib.vj.& hoc eſt verum ante latam ſentētiam, vt ibi not. per Io.And. Sed eſt ſpeciale in crimine hæreſis, ſecus in aliis criminibus. Petrus de Monteforti.

ADDITIO. *Gloſſ. in quibus. Nam in ipſis locis debet inquiri primo Reg. anno xvij.c. Itē quòd prædicti Iuſtitiarij. Et ſimile reſcriptum eſt in conſtit. regni Iuſtitiarij non per Calendas in lib.j. in tit.de offic.Iuſti,*

Quod non capiantur ſine conſilio,&c. Rub.

I*Tem caueant.* Not.iuſtè non poſſe capiali quem de perſona ſine conſilio iudicum, paratum dare fideiuſſores, de quo vide in conſtit. humanitatem. de his qui fideiuſſores dare poſſunt.

Ibi, *& ſi eis exiſtentibus.* Nota quòd iudex tenetur pertinaciter reſiſtere officiali iniuſtū faciendo, & niſi reſiſtat tenetur eadem pœna, qua teneretur ſi faceret. & eſt text. C.de appel. l. quoniam. in fine. ¶Nota etiam, quòd iudex tenetur renunciare regi enormia commiſſa per iuſtitiariū, aliàs incidit in pœnam medietatis gagiorum ſuorum. Barth.de Capua.

In medio. Not.quòd ſi officialis aliquid illicitè, & iniuſtè facit de conſilio iudicis, quòd ſolus iudex tenetur, ideo debet ſibi reſiſtere, vt hic patet, & in l. quoniam.iudices.C.de app. & in cap. Regis Caroli ſecundi. quod incipit, iuſtè quis appellauit, circa finem.Petrus P.

ADDITIO. *Hoc c.&c. item ſtipēdiarij,& c.quod eſt in fin.huius col. allegat Luc.de pen.in l.nemo carcerem. in pen. colum. C.de exact. trib. lib.x. & tenet quòd in his caſibus, ſi quis detineat captum à manibus iudicis, ſeu familia, non tenetur. vide eū omnino.quia pulchrè loquitur, & ibi etiam dicit quòd hoc cap. fuit inclyti regis Caroli primi. & d.ca.item ſtipendiarij.fuit inclyti Regis Caroli ſecundi.*

Quod non tormententur aliqui ſine forma conſtitutionum,&c. Rub.

I*Tem caueant.* Iuſtitiarij,& iudices, ibi cōſtit. vt not.in conſtitut. quæ incipit, ſi damna. & ibi per do.Andr.de Yſer.Petrus P.

& beneplaciti noſtri votū habēdo præ oculis, vniuerſis & ſingulis iuriſdictione tua, potiſsimè eccleſiis, & perſonis miſerabilibus ſine fraude iuſtitiā miniſtrare, pupillis, orphanis, & viduis, & prouincialiū diſpendiis, ipſos ad remota loca pro iuſtitia non vocando, nec trahendo, poſt Curiā per te quātum poteris cum ſalubritate procures. Expediendo quā cito poteris conquetētes infra terminū ſacris conſtitutionibus cōprehenſum. Item quòd malefactores omnes ad hoc quòd exceſſus vel maleficia in prouincia tibi decreta nulla commiſſa tranſeant impunita, iuxta criminum & exceſſuum qualitatē punire intendas. Specialiter autem flagrantia maleficia in longum non protrahas ſed ipſa in locis, in quibus perpetrata reperies, ſtudeas ſine dilatione punire.

Quod non capiātur ſine conſilio parati dare fideiuſſores ſine mandato regio. Rubrica.

ITem caueant Iuſtitiarij, ne aliquos paratos dare fideiuſſores ſine cōſilio iudicum capiant de perſonis niſi de mandato noſtro, & in aliis caſibus regni cōſtitutionibus comprehenſis, & ſi cōtrafecerint, amittant medietatem gagiorum ſuorū vnius anni, & nihilominus maiori vel minori pœna ad noſtrum arbitrium teneantur. Et ſi iudices in caſibus prohibitis conſilium contra prædictum Iuſtitiariū dederint, ſimili pœna teneant, in quo caſu videlicet, vbi de conſilio iudicum ad capiendum proceſſerint iuſtitiarij eximantur pœna iudicis. Et niſi Iuſtitiariis excedentibus prædictū modum pertinaciter reſtiterint, teneātur pœna prędicta. Et ſi eis reſiſtentibus Iuſtitiarij nihilominus contra faciant, ipſi iudices ſub eadē pœna teneantur nobis celeriter nunciare.

Quod non tormētentur aliqui ſine forma conſtitutionum & iuris communis. Rubrica.

ITem caueant Iuſtitiarij, & iudices, ne cōtra aliquē ad tormenta procedant, Niſi ſecundū ordinationem, & formā conſtitutionum regni, & iuris communis. In caſibus autē à cōſtitutionibus, & iure permiſsis procedant ad captionē, & tormenta prout in conſtitutionibus iure cauetur.

Quod non condemnentur, vel tormentētur aliqui ſine conſilio iudicum. Rubrica.

ITem quòd in cognitionibus omnium cauſarum tam criminalium, quàm ciuilium ad condemnationes, & tormenta ſine cōſilio iudicum datorum eis per Curiam non procedant, & ſi cōtra fecerint noſtro arbitrio puniantur.

Quod ſtetur ſacramento officialis ſi aliquid vltra prohibitionem receperit dū nihil indè poſſit probari. Rubrica.

ITem quòd in omni caſu, in quo contra prohibitionē officialis dicetur recepiſſe, nec inde aliquid conſtare poteſt, purget ſe periuramentum ſuum officialis, tam ipſe videlicet, quàm ille, per cuius manus dicitur recepiſſe. Et ſi prædictum ſacramentum præſtare recuſauerit, ſtetur ſacramento partis, à quo dicitur recepiſſe, & quantum ipſe ſe ſoluiſſe iurauerit, ſibi reſtituatur inſtanter. Et nihilominus ſoluat Curiæ pœnam, in talibus conſtitutam.

Quod accuſati dātes fideiuſſores nō cōpellātur in Curia morari. Rub.

ITē iuſtitiarij delatos in Curia ſua, vel accuſatos poſt præſtitā fideiuſsionem ab eis, in caſibus à conſtitutionibus, aut iure permiſſis, nō protrahant poſt ſe, nec compellāt in Curia morari, niſi in terminis conſtit. in quibus ſecundum conſtitutiones, aut de iure debent in cauſa ꝓcedi, & poſtquā liquet, quòd accuſati prædicti ſint in cauſa abſolutionis, ipſos non fatigent laboribus, & expenſis ad exequendum cauſam, ſed poſt concluſionē in cauſa factam infra x.dies ſecundum regni conſtitutionem eis petentibus abſolutionem ipſorum prout de iure fuerit procedant. Et ſi contra factum fuerit, ſecundum noſtrum arbitrium puniantur.

Quod non condemnentur, vel tormententur aliqui ſine,&c. Rubr.

I*Tem quod in cognitionibus.* Iſtud cap. declarat conſtitut Iuſtitiarij non per cap.& infrà imponitur pœna contra iuſtitiarium procedentem ad tormenta ſine conſilio iudicis. in c. ſi iuſtè quis.& in c. in accuſat. §.fin.& do.Andr.in conſtit.Reg.ſi damna.iiij.colum.vbi ponitur pœna quæ imponitur contra iudicem tormētantem, quem non debet, quia tenetur pœna legis Iuliæ de vi publ. vt ibi per eum. Quæro, nunquid iuſtitiarius vel capitaneus teneatur ſtare conſilio iudicis ſui, & aſſeſſoris? & primò videtur quòd non, quia conſilium non eſt obligatorium, vt ff.mand.l.ij.in fin.contrarium videtur verum, vt hic innuit.& C.de legib. l.humanū. in fi. Item alia ratione, quia aſſeſſores dantur officialibus, ſeu iuſtitiariis, vt eis conſilium dent, ideo dentur conſiliarij, vt C. de aſſeſſo. l.conſiliarios.Guido de Suza. dicebat, quòd omnino habet ſtare conſilio aſſeſſoris. Inde eſt quòd ſi malè facit iudiciū, vel malè ferat ſententiam conſilio aſſeſſoris, plus punitur aſſeſſor quàm iuſtitiarius, vt ff. quod quiſque iur. l.hoc edicto.& ff. de admi.tut.l.me & Titium. §.j.& ij.& l.quidam decedens.eo.tit.do. Fran. de Seru. diſtinguit, aut iſte aſſeſſor à principe fuit datus, aut ab alio. ſi à principe, omnino debet eius iuſtitiarius ſtare ſuo conſilio, de officio præfecti prætorio. l.j. extra de offic. delegati capit. cum in iure peritus. ff. de app. l. ſi expreſſum. C.de pœ. iudic. qui male iudic. authentica nouo iure. aut ab alio. & tunc approbatur opinio dicentium ſe credere non ſtare deberi. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Hoc c. allegat & ſequitur Luc. de pen.in l.omnes. in pen. col. ver. in regno autem, &c. C.de decu.lib.x. vide eum, quia pulchrè loquitur, & ibi etiam ponit formam qualiter pronuntiatur in magna curia Vicariæ, vide ibi omnino. M.*

Quod ſtetur ſacramento officialis,&c.Rub.

I*Tem quod in omni caſu.* Not. iſtud cap. pro officialibus tempore ſyndicatus, & concordat iſtud c. cum iure communi, vt in authent. ſed nouo iure. C. de pœna iud.qui male.iud.

Ibi, *conſtitutam.* Et pœna conſtitut. eſt in quadruplum, vt not. in conſtit. quæ incipit, nolumus. in princip. licet pœna legalis ſit dupli, vt in d. auth. ſed nouo iure. Barth.de Capua.

Quod accuſati dantes fideiuſſores,&c. Rubrica.

I*Tem iuſtitiarij delatos.* Vt in conſtit. humanitatem. de his qui ſeu. dare poſſunt.

Ibi, *conſtit.* vt in conſtit. hac lege in perpetuum valitura de offic. mag.iuſti.& in conſti.incipiente, vt vniuerſis, in fi. Barth.de Capua.

Quòd familiares iuſtitiariorum neminem capiant ſine mãdato iuſtitiariorum. Rubrica.

ITem ſtipendiarij cũ iuſtitiariis cõmorantes, vel alij familiares eorũ ſine mandato Iuſtitiarij ſpeciali occaſione delatiõis armorũ, vel quacunque alia nullos capiant de perſonis. Nec alicui aliquã iniuriã inferant, res nullas ab eis auferãt. Nec etiam paleam, fœnum, vel ligna in locis inhabitationis recõdita, nec animalia, nec lectos accipiant: nec domus ſingularum perſonarum eis inuitis ad aliquid ſibi inferendum ingrediantur, ſed cõtẽti hoſpitiis ſibi per locorum Baiulos, ſeu magiſtros iuratos aſſignandis lectis, per eorum manus recipiant: qui Baiuli ſint ſoliciti, circa celerem aſsignationem hoſpitiorũ, & locorum, & etiam diſſenſu ipſorũ ſine pretio & difficultate reſtituant hoſpitibus eorum: nullas extortiones, vel oppreſsiones inferãt, victualia & neceſſaria omnia tam pro perſonis, quàm equis eorum emãt pretio prius per eos ſoluto: quo cõmuni pretio in terra vbi hoſpitantur, communiter diſtrahantur, prout melius poſſunt ſine comminatione & coërcione cũ venditoribus conuenire.

Et ſi contrà fecerint per captionem perſonarum in iniuriis illatis in perſonis, priuentur equis, & armis. Pro victualibus verò per violẽtiam cum cõminatione & coërcione ablatis, amittant qualibet vice vnciã auri vnam. Idem etiam ſtatuitur de aliis ſtipendiariis, & familiaribus, quantum ad extortiones victualium: quæ pœna per noſtram Curiam exigatur.

Quòd nõ ematur vinũ à nolẽtib. vẽdere, nec vegetes conſignentur. R.

ITem Iuſtitiarij ſtipendiarij familiares eorũ, & alij officiales, vinũ non emant, vel auferãt ab inuitis, nec vegetes conſignent: ſed à ſponte vendẽtibus vinum recipiant, ſoluto prius vini pretio, quo melius poterant conuenire, & quo cõmuniter venditur in terra, in qua morantur ſub pœna tanti pretij, quantum valet vinum, quod eſt in vegete ſigillatum. Et patronus poſsit remouere ſigillum remanente vino patrono. Idem etiã ſtatuitur de terreriis, & quibuſcunque aliis ſequẽtibus Curiam ſub pœna vnius vnciæ, ſi contrà factum fuerit pro qualibet ſalma vini.

Quòd non arreſtetur vinum ſine mandato Curiæ. Rub.

ITem caueãt ſtationarij bucellerij noſtri & omnes alij, quòd non arreſtetur vinum ſine mandato noſtro: & tunc in tanta quantitate, quanta ſufficiat: & illud, quod reſtituerit vltra id, quod erit ſufficiens, non reuendant, ſed reſtituant venditoribus pro eo pretio, quo emunt ab eis, & non faciant alicui exinde curialitatem ſub pœna valoris vini, in quo fraudem commiſerint.

Quòd

Quòd nõ arreſtẽtur in ſtratis vel mercatis aliqua venalia.

ITem nullus in terris, vel mercatis, ſeu in ſtratis arreſtet aliqua venalia. Et ſi contrà fecerit, reſtitutis his, quæ arreſtantur ab eo, cõponat tantundẽ noſtræ Curiæ, quanti valoris fuerint ea, quæ arreſtauerit, & ſit in carcere per mẽſem, niſi ſit officialis noſter ad hoc ſtatutus, qui ratione ſui officij poſſet hoc facere, vel de mandato noſtro: & ſemper abſtinear ab omni fraude ſub pœna prædicta: & qui voluerint emere, emãt in cõmuni mercato.

Quòd notarij cameræ dent commiſſarijs ſuis notas inſtrumentorum faciendorum ad cautelam Curiæ. Rub.

ITem, vt prædictorum notariorũ Cameræ fraudibus omnis prouiſionis genere occurratur: quando prædicti Iuſtitiarij aliquibus committunt aliqua Curiæ ſeruitia exequenda, pro quibus aliqua expediat fieri ad cautelam Curiæ inſtrumẽta: prædicti notarij tẽpore commiſſionis notas: & formas ipſorum inſtrumentorũ officialibus ipſis graris aſsignent: ſecundũ quas ipſa fieri debeant inſtrumenta, vt ea non poſsint poſtmodum cauillari: & occaſione cauillationis huiuſmodi ab ipſis officialibus aliquid extorqueri. Et ſi quid extorſerint, primò partibus reſtitutis extortis, & toto damno, in quadruplum quantitatis extortæ Curiæ teneantur.

Quòd non capiãtur animalia deputata ad cẽtimulos. Rub.

ITem Iuſtitiarij, & ſubofficiales eorum, ac ſtipendiarij non capiant animalia ad centimulos deputata: ſed cùm eſt neceſſe inueniant animalia alia habilia ad vecturam, & locrium conuenientia. Et ſi contrà fecerint, reſtitutis animalibus cum toto damno, eorum dominis, pœnæ nomine pro qualibet vice, & quolibet animali ſoluant Curiæ vnciam auri vnam.

Quòd non ponatur pro reſiduo in quaternis curiæ aliqua pecunia recepta. Rubrica.

ITem caueãt notarij Cameræ, quòd in quaternis rationum Iuſtitiarij, quos Curiæ, ſeu ſucceſſoribus aſsignabunt, non ponãt in reſiduũ pecuniã aliquid aliud quod ipſi Iuſtitiarij, vel alij de mandato eorum, ac vniuerſitatibus, vel ſingularibus perſonis ſoluentibus receperunt. Et ſi contrà fecerint, capite puniantur.

Quòd comeſtabuli Neapolis & Auerſæ non intromittant ſe, niſi de nocturna cuſtodia ciuitatũ ipſarum: niſi ad mandatum Iuſtitiarij Terræ Laboris. Rub.

ITem comeſtabuli Neapolis & Auerſæ nõ intromittãt ſe, niſi de cuſtodia ciuitatis nocturna tantùm: vel ſi ſibi aliquid de aliquo ſpeciali negotio per Iuſtitiariũ Terræ Laboris mãdaretur in caſibus neceſſariis: quod mãdatũ dicti comeſtabuli poſsint oſtendere per ſpeciales literas Iuſtitiarij præcipiẽtis: quia eis aliter nõ crederetur. Et ſi cõtrà fecerint, amoti ab officio, quatuor vncias auri curiæ ſoluãt, & reſtituant intereſſe damnũ paſsis. Et caueãt Iuſtitiarij, ne extra officiũ comeſtabiliæ cõmittãt eis aliquid, niſi in caſu euidẽti & neceſſario, & nihil inhoneſtũ eis cõmittãt. Et ſi Iuſtitiarij ſecus fecerĩt, in vna libra auri, & plus aut minus, ad arbitriũ noſtræ Curiæ teneãtur.

Quòd iudices & notarij non cogãtur ab officialibus conficere inſtrumẽta, niſi quibus interfuerint, & iudex nõ det fidem notario, & econuersò, niſi fuerit præſens. Rub.

ITem caueãt Iuſtitiarij Secreti, & alij officiales, ꝙ non cõpellant iudices, vel notarios ad conficienda inſtrumẽta aliqua, vel apodiſſas, ſeu aliqua publica ſcripta, niſi de his, quibus interfuerint. Et ſimiliter caueant iudices, & notarij, quòd non conficiant, vel confici faciant ad petitionem officialium quoruncunque inſtrumenta aliqua, vel apodiſſas, ſeu aliqua publica ſcripta, niſi de his, quibus interfuerint, & quòd iudex non det fidẽ notario,

niſi

Quòd famil. Iuſtitiariorum nemi. Rubr.

ITem ſtipendiarij. Cùm iuſtè. Facit l. fina. C. de exhibend. & introd. reis. cap. ad audientiam noſtram. ſuprà.

Ibi, *Sine pacto.* Infrà in capit. regis Roberti, quod incipit, præcipimus. dicitur quòd quis vſque ad menſem debet gratis dare hoſpitium, vt poſt menſem ſoluatur ſalarium domino hoſpitiorum. Nota quòd baiuli, & magiſtri Iuſtitiarij debent dare lectos, & hoſpitia Iuſtitiariis, pro hoc vide capitulum, pro quolibet lecto. infrà de ſol. lect. & eſt Caroli, &c. Petrus Piccolus.

Quòd non ematur vinum à nol. &c. Rub.

ITem Iuſtitiarij ſtipendiarij. Malè ſeruatur.

Ibi. *& patronus.* Idem in cap. Item ſtatuimus. contra vbiq; per regnũ.

Quòd non arreſt. in ſtratis vel mer. &c. Rub.

ITem nullus. Not. quòd officialis poteſt ratione ſui officij aliqua arreſtare, quod eſt de iure prohibitum. P. P.

Quòd non cap. ani. deput. ad centim. Rub.

ITem Iuſtitiarij & ſubofficiales. Iſtud capitulum corrigit conſtitutionem, omnes offic.

ADDITIO. *Idem dicitur in cap. Papæ Honorij, in capit. quod incipit, animalia deputata molendinis, &c. Idẽ tenet Mattheus in conſtitutione, omnes officiales. in ſecunda columna. verſic. ſed quæro liceat officiali, &c. & allegat hæc duo capitula.*

Quòd non pon. pro reſiduo in quat. &c. Rub.

ITem caueant notarij. Vide ad hoc capitul. in titu. de accuſ. P. P.

Conſi

Conficiant. Quod verbum rem ſignificat, argu. l. ij. quod quiſq;. in §. hæc autem. & ne quis eum qui in ius vocā l. j. & melius. ff. de falſis. l. ſi quis legatū. in princ. & l. qui falſam. Et ſi tabellio fuerit iudex non ſubſcribat ſe inſtrumēto, quia non valeret. C. de conue. ſi. debi. l. ij. & de apo. pu. l. ij. & vide bonum arg. extra de rebus eccle. non alienan. ca. ſi quis preſbyterorū. Fortiter tamen obſtat quod not. in x. colum. de prohib. feu. alie. per Feder. in vlt. glo. Neap.

Fidem. Quæ danda nō eſt in alterius præiudicium. iij. q. ix. iudicas. & nota. xxx. q. iiij. quam magnum, quia non ſolum reus eſt. & xj. q. iij. nō ſolum. Vnde calumniæ genus eſt circa cōmunia ad crudelitatē mouerit. dicit Quintil. de cauſis in cæco in limit. ad hoc vide quod plene ſcripſi de re. ciuilizribu in ſi. lib. xij. Lucas. Et ſic nota ꝙ iudex non debet dare fidem notario, nec notarius iudici, & ſic etiam teſtis, niſi præſentes fuerint.

Contra fecerint. Scilicet quòd dederint fidē de his, quibus nō interfuerūt. Emanauit iſtud capitulum ad corrigendum quorundam notariorum, & iudicum, ſeu teſtium cōſuetudinem prauam, videlicet, quòd iudex dicebat notario. ponas me pro iudice in tali cōtractu, in quo nō interero præſens. & ſic dabat fidem notario de celebratione cōtractus, & ſic ſe ſubſcribebat poſtea ſe interfuiſſe, falſum ſcribebat, & propterea tenetur pœna falſi, & ſimiliter de teſtibus, vt hic. Nicol.

Quod iudices, & no. &c.

I*Tem caueāt Iuſtitiarij*. Not. quòd iudex non debet dare fidem notario, nec econtra, & ſimiliter in teſtibus, & ſi nō faciunt, falſi pœna puniuntur. ſed in ciuitate Neap. ſępe vidi obſeruari cōtrariū. Bar. de Cap.

ADDITIO. *In ver. Et quòd iudex non det fidem notario, &c. Hoc allegat & ſequitur Matth. in conſti. inſtrumentorum robur, in v. q. vbi ita interdicit. vide omnino.*

Quod vnuſquiſq; ſubſcriptorū officialium, &c.

I*Tem magiſtri paſſuum*. Ibi, *admoneant, vel cōmittāt*

niſi ipſe fuerit præſens nec notarius iudici, & idem intelligatur de teſtibus. Et qui contra fecerint teneantur pœna falſi.

Quod vnuſquiſque ſubſcriptorū officialiū ſignificet Curiæ infra certum terminū ſubofficiales ſufficiētes ad officium, quod eorum cuilibet cōmittitur exercendum. Rubr.

ITem magiſtri paſſuū, magiſtri maſſarij, magiſtri aratiarum, & magiſtri foreſtarum, & prouiſores caſtrorū in ingreſſu officij eorum quindecim dies, ſi ſic citra farum, & ſi vltra farum infra menſem nominent & ſignificent Curię ſubofficiales prout ad cuiuſlibet eorum ſpectat officium opportunos, deſignando per eorum numerum & perſonas, qui, ſcilicet, ſunt conuenientes & idonei ad officium, quod eis cōmittitur exercendum, de quibus nominatis & ſignificatis ſub ſigillo eorum, veſtrum eis beneplacitum reſcribatur. Et ex tunc caueant ſub pœna mediæ libræ auri, ne aliquem de ipſis ordinatis amoueant, vel commutent. Et ſi fortè poſtmodum ex cauſa infirmitatis, ſeu mortis, vel alterius iuſti impedimenti aliqui de ipſis ſtatutis nequeant commiſſa ſibi officia exercere, incōtinenti ſine mora ſignificent nobis nomē impediti & cauſam impedimenti, & vt nominent alium, vel alios loco impediti ſeu impeditorum, qui ſunt idonei ad ipſum officium exercendum, & reſcribatur eis ſupradicta forma, tamen in caſu mortis tantum illum, quem nominauerint interim faciant adminiſtrare, donec nos eis mandauerimus ſuper hoc noſtræ beneplacitum voluntatis.

Quod in quolibet Iuſtitiario regni deputentur certi ſeruientes ad expenſas Curiæ pro cuſtodia captiuorum, nullus aliis exinde compellendis. Rubrica.

PRouiſum eſt pro meliori, & ſalubriori cuſtodia captiuorum: & quòd homines regni, & cuiuſlibet officialis, ſicut hactenus, in eorum cuſtodia non grauentur, pręcipuè pauperes, quos ex pręmiſſis & onus huiuſmodi attingebant. Quod in quolibet Iuſtitiariatu regni debeant deputari per Iuſtitiarium ſeruientes in numero infraſcripto, videlicet, In Iuſtitiariatu Aprucij ſeruiētes xv. In Iuſtitiariatu Terræ Laboris ſeruientes xv. Et in quolibet alio Iuſtitiariatu regni ſeruientes decē, qui ſeruientes moręntur cōtinuè cum Iuſtitiario regionū, & ad captiuorū cuſtodiam deputentur, & à Curia ſalariū habeant, prout erit per Curiā taxatū. Et prædicti ſeruiētes occaſione ipſius cuſtodiæ captiuorum nullam hominibus, in perſonis, rebus, vel animalibus eorū inferāt moleſtiā, vel grauamen. Et quando captiuus aliquis eſſet ad noſtrā Curiā tranſmittendus, de loco ad locum, vniuerſitates locorum, ſeu perſonæ ſingulares propterea non grauētur, ſed aliqui de ipſis ſeruientibus ad captiuorum cuſtodiam deputatis, iuxta prouiſionē Iuſtitiarij ducāt, & transferant ſub ipſorum cuſtodia captiuos eoſdem. Et ſi contra fecerint, noſtro arbitrio puniātur.

De obſeruanda pœna mortis clandeſtinæ edita per quōdam Dominū Federicum olim Romanorum Imperatorem. Rubrica.

STatuimus, vt cōſtitutio quōdam Federici olim Imperatoris, quę pro quolibet Chriſtiano in ųēto clandeſtinè occiſo pœnā centum Auguſtaliū. Et pro Iudæo, vel Saraceno quolibet quinquaginta, Vniuerſitatibus inſligebat, in ſuis finibus perſeueret. Conſtitutione noſtra ſuper augmento prædictæ pœnæ edita in poſterū quieſcente, ioculariorum diſtinctione ſoluta.

De officio ſecretiæ, quòd ſecretia cōmittatur eam emere volentibus, & plus indè offerentibus, vel ſi ad credentiā cōmittatur viris idoneis, & nihil vltra meros prouentus à ſubofficialibus exigatur. Rubrica.

IN primis officia ſecretiæ vendantur emere volentibus & plus offerentibus, licitatione, & ſubhaſtatione præmiſſa, pretio quo conuenire cum Curia poterunt ampliori. Vel ſi contingat ipſa ad credentiam committi, viris idoneis ſufficientibus & fidelibus committantur. Et credencerij de meris & puris iuribus & reditibus tantum, ſecundum quòd anno quolibet prouentus prouenerint teneantur noſtræ Curiæ reſpondere. Et ipſi Secreti, gabelloti, vel credenzeri, ſimili modo, gabellas & iura Secretis vendant, vel concedant in credentiam. Et nihil vltra meros prouentus, & reditus à ſubofficialibus eorum exigant, quibus ipſas concedent, vel vendent. Et ſi contra fecerint, reſtituto eo, in quo parti tenentur, in nonuplum Curiæ condemnentur.

De obſeruanda ſimili forma de gabella ſalis. Rub.

ITem in eadem forma ſub interminatione ſimilis pœnæ obſeruetur de gabella ſalis, demaniorum, & aliorum iurium, quæ per magiſtros procuratores, Portulanos, & quoſcunque alios officiales, vel ſubofficiales procurentur, & exerceantur.

De ordinandis ſubofficialibus idoneis & ſufficientibus. Ru.

ITem prædicti Secreti, magiſtri procuratores, & Portulani ſalis, & magiſtri maſſarij ordinēt, & cōſtituāt cōmiſſarios, & ſubofficiales habiles, & idoneos, & cōuenientes ad cōmiſſa ſibi ſeruitia, ſub pœna & forma ſupra in Iuſtitiariis, officialib. & cōmiſſariis ordinatis. Eo addito

mittāt. Concordat ſupra quòd nemo contin. off. capi quòd prædicti officiales. Bart. de Capua.

Quod in quolibet iuſtitiario regni, &c. Rubr.

P*Rouiſum*, Ibi *ſeruientes*. Qui tamen ſeruient, & non ſint de illa prouincia, vt expreſſè habetur in conſtit. prouincias. de offi. iuſtitia. Bartholom. de Capua.

De obſeruanda pœna mortis clandeſt. &c. Rub.

S*Tatuimus*. Hoc c. corrigitur per aliud c. infra. de pœn. homicid. clandeſti. licet ſit aliud cap. de pœ. malef. cl. vnde ſupra. Et ſic iſtud c. corrigit conſtitutionē clandeſtinis ſup de pœn. ho. clandeſtin. & dic, vt ibi ſcriptum eſt. Petrus P.

De officio ſecretia qu. d ſententia com. &c. Rubr.

I*N primis*. Iſtud capitulum concordat cum conſtitutione magiſtri Camerarij. Bart. de Ca.

De ordinandis ſubofficialibus idoneis, &c. Rub.

I*Tem prædicti ſecreti*. Super pœna in ſimili capit. quod incipit. quòd quaternij collectarum. item hoc ſecundum iura, vt l. arbitro. §. de eo. ff. de dolo. & in conſtit. depond. & menſ. cōſtit. ad legitima pondera. Per hoc c. omnes Baiuli huius regni punirētur, quia ſemper faciunt cōtra iſtud capit.

Ibi, ſecundum iura procedatur. Et no. in cōſtitu.

ſtitu. regni, quæ incipit quòd in omni caſu. Sed quæ eſt pœna illius qui falſa pondera tenet? dic ꝙ olim relegabatur, vt ff. de fal. l. penul. § final. ſed hodie punitur pœna vnius lib. auri, vt in cõſtit. ad legit. de pond. & men. ſupra. Adde gl. de iure communi, quòd debent in inſulam relegari. in l. arbitris. ff. de dolo. Petrus P.

ADDITIO. In ver. *inquirant, &c. Inquiſitio ſuper ponderibus & menſuris pertinet ad ſecretum. Hoc c. alleg. Matth. in conſtitutione ad officium Baiulorum, in ij. not. dicens, quòd per hoc c. corrigitur illa conſtitu. in quantum vult, quòd pertinet ad Baiulum. vide eum.* M.

Quod nihil exigatur pro ſigillo, vel ſcrip. &c. *Rug.*

ITem prædicti officiales. De hoc c. vide capitulum quod incipit. Item quòd in omni caſu, ſcilicet, quòd ſtetur ſacramento officialis.

Quod canna, rotula, & alia pond. &c. *Rub.*

ITem prædicti. Glo. ſuper prædicto. cap. De his quæ litera ponit, & de cõtentis in præſenti. c. inquirunt etiam magiſtri Rationales ſecũdum ritum Curiæ, & ex certis commiſſionibus eis factis Neapol.

Ad pœnam. Quę quidem pœna venit applicanda Curiæ Baiulorũ, vt not. And. de Yſernia in conſtitu. de ponderibus. l. ad legitima pondera. Sed an per hoc c. intelligantur prohibiti iuſtitiarij contra delinquentes huiuſmodi inquirere & eos pœna dictæ conſtit. vel alia pœna antiqua punire? Certè non: cũ cauſa Secreti merũ imperiũ non habeat: & vide cõſt. regni, quæ incip. ad officium baiulorũ. & in d. conſt. ad legitima pondera.

Quòd non procedatur ad deſtitut. *Rubr.*

PRædicti magiſtri. In *§. eo verò tamen.* Not. de eo qui inuenit theſaurum, & qualiter ſit procedendũ contra eũ: & pro iſto c. vide c. quia non decet principes. infrà. & eſt Caroli 11.

In tex. ibi. *ſignificaturi nobis.* No. formam iuramenti, quã debent præſtare denũtiatores. Sed vtrũ denuntiatores debeant probare? dic ꝙ ſic. & eſt glo. in l. j. de mul. quæ pro. ſer. ſe iunx. C.

Sed

Sed an denuntians teneatur aliquid ſoluere? dic ꝙ non, vt in l. j. circa fin. C. de monopol. P. P.

ADDITIO. *Hoc cap. allegat & ſequitur Matt. in conſtit. inter multas in vj. nota. vbi omnino vide, quia pulchrè loquitur.*

De ſtat

quòd de inſufficientia ſuorũ officialium Curiæ teneãtur, cum modo & forma hactenus obſeruatis.

Quod nihil exigatur pro ſigillo, vel ſcriptura pactorũ, & aliarum cautellarum, quas officiales faciũt, & fieri faciunt. *Rub.*

ITem prædicti officiales in ſuperiori proximo cap. contenti pro commiſsionibus, pactis, apodiſsis, & aliis cautelis, quas faciũt, & fieri faciunt, tam ipſi quàm notarij ipſorum, nihil pro ſigillo vel ſcriptura recipiãt, ſub pœna in ſimili c. ſupra in officio Iuſtitiarij cõprehẽſa. Et hoc intelligitur de omnibus altis official. & ſubofficialib.

Quod ſecreti non intromittant ſe inquirere de Demaniis, morticiis, & excadentiis, ſed magiſtri Portulani, & procuratores. *Rub.*

ITem cum inquirere de Demaniis, morticiis, & excadentiis, ſit proprie propriũ magiſtri procuratoris, & Portulani, prædicti ſecreti ſuper inquirendo de his ſe nullatenus intromittant ratione officij Secretiæ, niſi de ſpeciali mãdato noſtro. Et ſi ſe intromiſerint, inquiſitio & proceſſus ipſo iure nõ teneãt, & pro qualibet inquiſitiõe in qualibet terra facta, librã auri vnam fiſco cõponant, Saluo ſi nos ipſum punire voluerimus de perſona, pecuniaria pœna remiſſa, Saluo eo etiã, ꝙ ſi viderint dictos procuratores in prædictis ſeu aliquo prædictorũ negligentes, poſſint & nobis debeant nunciare.

Quod canna, rotula, & alia pondera & menſura non auferantur per terras, ſed ſuper falſitate ipſorũ ſolenniter inquiratur. *Rub.*

ITem prędicti Secreti nõ auferãt generaliter per terras Cannas, Rotulas, & alia põdera, & menſuras, nec auferri faciant: ſed ſuper ipſorũ falſitate inquirãt ex eorum officio, vel ad delationẽ, ſeu accuſationẽ alicuius ad pœnã, ſecundũ iura procedãt: & ab illis auferant tãtùm ea, quos per inquiſitionẽ inuenerint notabiles, vel ſuſpectos. Et ſi contrà fecerint, ad viginti Auguſtales auri pro vice qualibet Curiæ teneantur: & niſi pro certo falſas menſuras receperint, ipſas gratis, & ſine difficultate reſtituãt, & nihil propterea recipiant ſub pœna prædicta reſtituto damno parti læſæ. Et ſi probari nõ poſſint eum exinde aliquid recepiſſe, contra prohibitionẽ prædictã, præſtetur ſacramentum, vel ab eo, qui dicit ſe ſoluiſſe, vel ab eo, qui dicitur recepiſſe ſecundum formam in cap. de aliis officialibus.

Quòd nõ procedatur ad deſtitutionẽ rei burgenſaticæ, vel feudalis, occaſione inquiſitionũ factarũ ſuper demaniis, morticiis, & excadẽtiis, de inquiſitiõibus theſaurorũ. *R.*

PRædicti magiſtri procuratores, & portulani occaſione inquiſitionũ, quas tẽpore eorũ officij per ſe & non per alios faciãt, ſuper demaniis, morticiis, & excadẽtiis, ad deſtitutionẽ poſſeſsionum rei burgẽſaticæ vel feudalis, ſecundum formã iuris antiqui, aliquatenus nõ procedãt: ſed inquiſitiones ipſas fideliter factas ad Curiam mittant, & ſecundũ damnũ eis à nobis reſpõſum, ſuper ipſorũ reſpõſione procedãt. Et ſi contrà fecerint, reſtitutis primò poſſeſsionibus deſtitutis, cum fructibus & obuẽtionibus medio tẽpore inde perceptis, & alio omni dãno parti læſæ, centũ Auguſtaliũ pœnam curiæ perſoluãt. Præterquã in morticiis, & excadentiis, quæ de nouo tẽpore eorum officij ad manus Curiæ deuoluũtur, quas ſtatim debeãt & poſsint ad manus Curiæ reuocare, eadẽ forma ſeruata, ſub ſimili pœna in inquiſitionibus theſaurorũ. Eo verũtamẽ addito, ꝙ ad captionẽ perſonarum quæ dicũtur ipſum inueniſſe theſaurũ, ſine ſpeciali mãdato noſtro, aliquatenus nõ procedãt, niſi de theſauro inuento cõſtaret, vel veriſimilibus indiciis appareret, quo caſu capiãt eũ, & diligẽter cuſtodiãt, bono modo, ita ꝙ non poſsit fugere, nec ſit de eo aliquatenus dubitandũ nec ad tormẽta: vel aliud cõtra eũ procedãt ſine ſpeciali mãdato noſtro. Et ſtatim ſignificent nobis totũ proceſſum, & quicquid inde inuentũ eſt, ita ꝙ infra triduũ ad tardius faciãt deſcendere nunciũ ſuũ cũ literis ſuis ſup pmiſsis aſsignãdis nobis Significaturi nobis oẽs pręſumptiões cũ toto proceſſu, & delatores theſauri nõ audiãt, niſi præſtito ſacramẽto, ꝙ malitiosè nõ procedit, ſed in rei veritate ita eſt, vel ſaltim ita credit eſſe. Et nihilominus informationẽ totius negotij recipiant ab eodẽ.

De non capiendo vaſcella aliqua pro ſeruitiis Curiæ, iuſto ſalario non ſoluto. *Rubrica.*

ITem præſtiti magiſtri pcuratores, & magiſtri Portulani ſingulorũ portuũ, occaſione ſeruitiorũ Curiæ, ad capiẽdas barcas, & alia vaſcella in portub⁹, vel alibi reſidẽtia, ſine mercede iuſta & debita nõ pcedãt. Et ſi pceſſerint, reſtituto dãno & ĩtereſſe pſonis vaſcel. p qlibet vice, & quolibet vaſcello nr̃æ curiæ cõponat vnciã auri vnã.

De non capiendo aliquos extrahentes de portubus aliqua prohibita ſine mandato Curiæ, & proditores bannitos, niſi publice conſtet. *Rubrica.*

ITem quòd prædicti magiſtri procuratores, aut Portulani, niſi liquidè cõſtet eis, vel ſint quaſi certi per cõuenientem & probabilem præſumptionem aliquos extrahentes aliqua prohibita de portubus quibuſcũque ſine, vel cum mandato noſtro, vltra quantitatem in noſtris literis cõprehenſam, capere poſsint, niſi proditores noſtros, bãnitos, vel homicidas publicos inuenerint, ad captionem eorũ & vaſcellorũ authoritate rerum ſuarum manus aliquatenus non extendãt occaſione officij ſui. Et ſi contra fecerint, pro qualibet perſona quã ceperint in terra, & p quolibet vaſcello iniuſtè capto ſoluãt Curiæ noſtræ librã auri vnam. Et damnum inſtituãt parti læſæ.

De non exigendo à procuratoribus demania morticia, & excadentias, & pupillorum Baliatus niſi meros prouentus, & reditus. *Rubrica.*

ITem quòd ab illis, quibus demania, morticia, & excadentias, & pupillorum Baliatum procuranda com-

mittunt

mittunt, non exigant, niſi reditus, prouentus, & meras obuentiones pro qualitate iterliũ, & fertilium prouenientes ex eis, & ſecundum quòd reditus ipſi quolibet anno communiter valent, & valere debẽt, & poſtmodum in victualibus & aliis rebus. Et ſi contra fecerint, reſtituto partibus quod vltra ceperint, nihilominus pœnæ nomine in quadruplo Curiæ teneantur.

De officio magiſtrorum Maſſariorum. Rubrica.

PRouiſum eſt ſuperius quales ſubofficiales debeant ſtatuere, & ordinare in cap. Iuſtitiarij. & ſub qua pœna ipſos non debeant remouere.

De non ſtatuendo vltra duos maſſarios, & curaculum vnum in qualibet maſſaria. Rubrica.

ITem quòd prædicti magiſtri maſſarij vltra duos maſſarios, & curaculum vnum in qualibet maſſaria non ſtatuant, nec vltra xij. miliaria ipſi præſiant maſſariis: dum tamen infra prædictum ſpatium idonei habeantur. Et ſi infra prædicta xij. miliaria inueniri non poſſint, idonei eligantur in locis magis vicinis idoneis. Et ſi inueniri nõ poſſint, in terris ſeu Demaniis, in quibus ſunt maſſarij ſtatuant ipſos. Et ſi cõtra fecerint, reſtituto damno parti læſæ, pro qualibet vice ſoluant Curiæ librã auri vnam.

De ſtatuendo magiſtros maſſarios diuites, qui teneantur de fructibus maſſariarũ, & animalium curiæ reſpondere. Rubrica.

ITem prædicti magiſtri maſſarij ſtatuantur diuites, idonei, & fideles, qui teneantur tantũ de puris & meris reditibus & fructibus maſſariarũ, & animalium fideliter, & legaliter Curiæ reſpondere. Et ſi inueniantur Curiam in aliquo defraudaſſe, vel fructus, reditus, & prouentus per eorum negligentiam minuiſſe, pro damno dato ex negligentia Curiæ teneantur in nonuplum. Et pro dolo, & fraude, reſarcito damno Curię in vinculis per triennium ſquallore carceris macerentur. Eadẽ pœna ſeruata in eorũ ſubmaſſariis, & pœna ſimili eis in ſimilib⁹ exceſsib⁹ imminẽte.

Quod ſeminentur, & fiant maſſariæ in terris Curiæ & non priuatorum. Rubrica.

ITem quòd prædicti magiſtri maſſarij, & ſubofficiales eorum laborent, ſeminent. & maſſarias faciant in terris Curiæ. Et ad terras priuatorum ſeruitiis manus ſuas aliquatenus non extendãt, nec terras, & noualia ipſorum auferant, ſicut olim perperam auferebant. Et ſi contra fecerint, reſtitutis terris, & nouallibus ipſorum dominis pro qualibet ſalma ſeminis teneantur Curiæ ad vnciam auri vnã. Et ſi minus, quàm vnam ſalmam receperint, pœna vni⁹ vnciæ teneãtur.

De cuſtodibus paſſuũ, & graſſia. Ru.

ITem quia cuſtodes paſſuum, & graſsiæ officiũ ad iniquas damnationes extendunt, capiendo homines, equos, & alia animalia, & victualia vbiq; infra prouinciam ſine diſtinctione locorum, & maximè in mercatis, ſtratis, & pontibus vbi prædicti cuſtodes morentur, & officium eorum exerceãt in ſolitis locis paſſuum circa cõfinia regni, videlicet, in caſtro Montis Celli, aliâs, Alti Spelunci, Pontis Corui, Inſula Pontis Scelerati, Inſula filiorũ Petri Soræ, In Arpino, in Capiſtrello, in Roccæ de viuo, Tallacozi, Cellis, Tamangra, Introdato, Mãcillona, Mõtis Colua, Sorbo. Marado, Ciuitella, Caſali, Aquæ viuæ, Sancto Homero, Contraguerra, Columella Turri ad Trontum, Sancto Flauiano, & aliis locis, & caſtri vltra loca ſuperius nominata verſus regni confinia conſtitutis. Cauentes ne circa ſupradicta loca regni capiant homines, vel animalia, ſeu quæcunque victualia, nec aliquos cuſtodes, vel ſubofficiales ſtatuant, vel aliquid velamento ſui officij prorſus exerceant, vel pro alia redemptione recipiant. Et ſi contra factum fuerit, magiſtri paſſuum, & graſsiæ, pro prima vice amittãt equos, & arma. Et ſi iteratò contra fecerint, triennio in Regia Curia, aliâs, Camera deputentur. Cuſtodes verò ſubſtituti per eos, qui contra prædicta venerint, pede amputato, debilitentur.

De pœna obſeruanda edita cõtra extrahẽtes graſſiã. Rub.

ITem contra extrahentes graſsiam, & quælibet prohibita, & ſpecialiter equos & arma, pœna ſtatuta per nos tenaciter obſeruetur.

Quod animalia capta in paſſibus non committantur cuſtodienda aliquibus priuatis perſonis ſed mittantur ad Curiam Regiam. Rubrica.

ITem prædicti magiſtri paſſuum & graſsiæ equos, & alia animalia, quæ ceperint in paſsibus ſupradictis incontinenti mittant ad nos, nec vniuerſitatibus, vel ſpecialibus perſonis de prouincia cuſtodiendos, per eos in prouincia ipſa committant. Et ſi contra fecerint, ad pœnam mediæ libræ auri teneantur.

De Ammiratis, & viceammiratis, Prothontinis, & comitis. Rubrica.

AMmirati & Viceammirati in reparatione nauiũ, Galearũ, Thericarum, & aliorũ vaſcellorum curię illã formã diligẽter obſeruẽt, ꝙ vaſa, quę reparari faciũt, diligenter videre in reparatione per iudices, notarios, & magiſtros graſsiæ, & calefatos expertos ad hoc, & in arte maris peritos, & alios ꝓbos viros hui⁹ rei cõſcios fideliter æſtimati

De ſtatuendo mag. &c. ITem prædicti magiſtri maſſarij. &c. In verb. *Nonuplum, &c.* Adde vnum alium caſum in quo habet pœnam nonupli, quando Iudæus percipit à Chriſtianis vltra vnam vnciam pro decem vnciis mutuatis pro vno anno, nõ debet puniri per regiũ fiſcum pœna nonupli eius ꝙ vltra vnciã pro decem vnciis mutuatis habuit. iſte eſt text. in conſtitutione vſurariorum. in fi. & ibi no. Matt. in xiiij. no. Alius eſt caſus. nam etiam imponitur pœna nonupli officiali, qui in ſuo computo fraudat fiſcũ, vt patet in Ritibus magnæ cameræ Summariæ, & refert Matth. vbi ſuprà. Et quòd ſi officialis Regis nõ poſuerit in libro introitus aliquam pecuniæ quantitatem ſpectãtem ad regiam Cameram, pręſumitur ſubtraxiſſe illã, & punitur pœna nonupli. eſt prouiſum hodie per cap. Regis Caroli, quod incipit, item ciues, &c. Quod c. refert & ſequitur Matth. in conſti. officiales reip. in prin. & ibi etiam refert continẽtiam cuiuſdam pulchri Ritus magnæ Cameræ Summariæ. vide omnino eũ pulchrè loquẽtem. Adde alium caſum in officiali, & notario actorum ſubtrahente bona fiſcalia, qua punitur in nonuplum. Andr. de Yſer. in reper. ſuo in verſic. officium, verſic. officialis iuſtitiarius. & allegat quoddã c. Regni. vide eũ. Alius caſus eſt quando carcerarius recepit à carcerato vltra debitum, nam punitur pœna nonupli, vt in c. Regis Caroli ſecundi incipiente, Magiſtro Iuſtitiario. M.

Quod animalia cap. &c. ITem magiſtri paſſuum, &c. Adde hic Luc. de Pẽ. in l. ij. in princ. C. de curio. & ſtatio. lib. xij. vbi not. ex illa l. quod bene poſſent inſtrui ad gerẽdum officium magiſtri paſſuum, & paſſagerij, ſeu cuſtodes paſſuum Regni Siciliæ, ſi ad iuſtitiæ debitum, & nõ ad iniquitatis compendium tenderetur. Adde quòd ſtrator dicitur cuſtos ſtratæ, ne equi ab inde transferantur, vt ſunt in regno paſſagerij, qui cuſtodiunt paſſus. & hoc modo poteſt accipi, quod habetur. ff. de offic. procon. l. obſeruare. §. ita inquit Luc. de Penn. in rub. de ſtratoribus, li. xij. Adde hic quod in Regno Sicilię pro expeditione reipu. ordinatũ fuit, quòd exinde nõ transferãtur equi ad arma hoc magiſtri paſſuum: ad iniquitatis compendium protrahẽtes etiam minuta pecora immaniſſimè rapiunt, nedum in Regni finibus, ſed citra per milia paſſuum 40. ita Luc. de Pen. in l. vnica, in ij. colu. C. de litto. & itin. cuſto. li. xij & vide eundem Luc. in l. euictiones. in ij. colum. in prin. C. de cur. publ. lib. xij. & vide eũdem Luc. in l. ſi. verſi. & not. &c. C. eod. tit. vbi not. illum text. pro capitaneis paſſuum regni, quid debent literæ continere quæ conceduntur his, qui regnũ cum equis prohibitis exire volunt, per text. ibi, quantitatem animalium, &c.

De ammira. & vic. &c. AMmirati, & viceammirati, &c. Adde ꝙ ammirati Regni Sicilię, quando adſumũtur ad hoc officium ammirãtiæ, datur eis birretum pro inſigni. ita not. inquit Luc. de Pen. in l. murileguli in pen. colũ. circa principium. C. de murileg. li. xj. M.

De

De ſoluendo ſtatutas comminantias. Rub.

I*Tem prædicti ammirati,&c.* In verſi. *Panaticam,&c.* Adde hîc de Panatica vnum notabile verbum, quòd cùm Rex mittit exercitum, quòd nullus poſſit ſe excuſare ab excoctione Panaticæ. Ita notabiliter dixit Nicolaus de Neapoli. in l. fina. C. de erog. mili. anno lib. xij. pro quo dicit eſſe caſum ibi, & ꝙ ſeruatur quotidie. tene menti. Marinus.

Quòd mariu. non ſubtrahant ſe,&c. Rub.

I*Tem tam marinarij.* In §. *Et ſi non inueniãtur.* Nota caſum, in quo diruitur domus propter delictum. & concordat in decima collatione, de pace iurament. firman. c. j. Petrus.

De magiſtris foreſt.&c.

M*Agiſtri foreſtarũ.* Adde ad hoc capitulum nouum, quod incipit, Item ſtatuimus ad hoc quòd officiales. Pro iſto capitulo vide capitulum illi quidem ex prædictis. infrà de foreſtis. & eſt Caroli ſecundi. Pet. Piccolus.

ADDITIO. *Vide aliud capitulum de his foreſtis, incipiens, ille quidem. Quid autẽ ſit foreſta, dic quòd eſt locus, in quo fera includuntur, & habet quis vſum venandi: iſta eſt gloſſa notabilis in capitulo, cùm dilecti. in gloſſa prima, de donationib. illam allegat & ſequitur Capuanus in conſtitutione, ſancimus, in principio, in gloſſa, in verbo, agrum, in ſexta columna. in fin. cum principio ſequentis. An autem Barones in eorum Baroniis poſſint facere foreſtas. hanc q. ponit Matth. in conſtitutio. authoritatem, in rubric. de loca. Dema. in ſecunda colum. ver. iij. Quæro an liceat Baronibus, &c. Et dicit, quòd fuit ordinatum in Regno per regem Ferdinandum primum, qui ordinauit, & iuſſit per ſuam conſtitut. incipien. ad perpetuam rei memoriam, &c. quòd Comitibus & Baronibus regni nõ liceat facere nouas foreſtas, ſine Regio aſſenſu, & factas caſſat. & ſubdit quòd niſi eſſet dicta conſtitut. Barones poſſent cum conſenſu ſuorum vaſallorum, & quorum intereſt ipſas facere, vt ibi late per eum. & ibi etiam declarat quãtũ præiudicaret iſte conſenſus vaſallorũ vide*

æſtimari faciant. Et ſi interfuerint æſtimationi vaſcellorum ipſorum Viceãmirati, vbi poterunt intereſſe, & ſi non poterunt intereſſe, mittãt aliquos loco ſui, de quibus confidãt, cõſideratis, & particulariter æſtimatis omnibus & ſingulis neceſſariis ad reparationẽ prædictam. Item ꝙ ſtatuendi ſuper reparatione ipſa præter perſonarum laborẽ, quem ad hoc impendunt, nihil omnino de proprio ibi expendere, vel ſoluere cõpellantur: cũ ſufficiat eis propriis ſumptibus in ſeruitiis ipſis cõmuniter laborare. Et ſi contra fecerint, reſtituto dãno, quod ipſi ſtatuti inde incurrerẽt: ꝓ quolibet vaſcello, in cuius reparatione prædicta cõmiſerint, librã auri vnam fiſco noſtro componãt. Ita tamẽ, ꝙ ad reparationẽ ipſorum vaſcellorum in extalium nemo compellatur inuitus. Et ſi quis cõpulſus fuerit: ille, qui compulerit eum teneatur emẽdare ipſi extalerio cõpulſo quãtum amiſerit in ipſo extalio: & hoc ſtetur ſacramento ipſius: ita ꝙ de compulſione ipſa prius fidem faciat. Et ad tantundem dictus compulſor nobis teneatur: & idem in omnibus operibus nobis conſeruetur.

De obſeruanda forma in ſtatutis propoſitis ſuper reparatione vaſcellorum ſtatuta ſuprà in officialibus Secretorum. Rub.

ITem in ſtatuendis dictis propoſitis ſuper reparatione ipſorum & aliis eorũ ſubofficialibus illam formã: & ſub illa forma obſeruẽt, quæ ſuprà in Secrerorum officialibus & ſubofficialibus eſt ſtatuta.

De ſoluendo ſtatutas comminãtias marinariis conductis in armata, & non cogantur in armata ipſa boni Burgenſes, & ciues ipſius artis ignari. & tribuantur eis panatica ſtatuta. Rub.

ITem prædicti Ammirati, Prothontini, & Comiti, qui armãt Galeas, & alia vaſcella de mãdato Curiæ dent, & ſoluanr cõminantias marinariis, & aliis perſonis in arte maris expertis in ſufficienti numero, & nõ vltra. Et poſt datã comminantiam aliquam eorum prece, vel precio non committẽt, & in ipſa armata non vexent, nec ſtatuant bonos Burgenſes & alios ciues huius artis ignaros, & inconuenientes ad hoc, ſed cõuenientes & idoneos reſpectu habito ad armatam paruam, ſed mediam, ſiue magnam, & prædictis marinariis comminantiam ſine diminutione perſoluant, & panaticam tribuãt eis integrã ſine aliqua diminutione, & cũ ea mẽſura in qua ipſos à Curia menſurant, vt ſi cõtra fecerint, vel contra facientibus aliqui eorum conſenſerint, donec exercitus ille vel armata deuenerit in carcere teneantur. Et damna, vel turpiter ablata cum damnis parti læſæ reſtituant, & tantundem noſtræ Curiæ pœnæ nomine exſoluere teneantur.

De non onerando Galeas victual. & aliis infraſcriptis. R.

PRędicti Ammirati, Viceammirati, Prothontini vel Comiti, prout quiſq; eorũ nauigãtibus Galeis præfuerit, non onerent Galeas, nec permittãt ab aliis onerari victualibus, vino, vel oleo, bellis pannorum, & aliis quibuſcunque, arniſis, ſeu mercibus, ſicut hactenus vſurpabant, cum ex hoc ad nauigandum minus reddantur habiles. Et ſi contra fecerint, turpiter accepta in pœnam quadrupli noſtræ Curiæ reſtituere teneantur.

Quod marinarij non ſubtrahãt ſe à vaſcellis poſt quàm aſcenderint eadem. Rubrica.

ITem marinarij tam ſuperſaliẽtes, quàm remigi, poſtquam eis cõminantia data fuerit ad mandatũ & ad requiſitionẽ Ammirati, Viceammirati, Prothõtini, & Comiti ad Galeas, ſeu alia vaſcella aſcẽdãt, nec aliqua fraude, arte, vel ingenio ſe ſubtrahãt. Qui ſi ſe ſubtraxerint, poſtquã inuẽti fuerint, capiãtur, & tãto tẽpore teneãtur in carcere, quãto durauerit exercitus, vel armata, à qua ſe ſubtraxerint. Et nihilominus ſi ſunt in aliquibus facultatibus tantũ dare Curiæ teneantur, quantũ Curia ſoluit his, qui loco eorum, ſi ſe turpiter, ſubtraxerint, fuerint ſubſtituti. Et ſi nõ inueniãtur, diruãtur domus eorum, ſi quas habẽt, & nihilominus dirutis eorũ domibus aſsignatis eorum nominibus, vel Ammirati, vel Viceammirati, Prothontini, & Comiti, Iuſtitiarij regionũ, in quib⁹ ipſi conſiſtunt per ipſos Iuſtitiarios banniantur. Et ſine ſpeciali mãdato noſtro nullatenus extrahantur. Si verò poſt datas cõminantias, Galeas, ſeu vaſcella, aſcendant. Et ſi inde poſtmodum fugerint, amputato pede, debilitẽtur.

Quod ꝓ fugiẽtibus à galeis, nõ capiãtur filij ꝓ patribus, vel ecõuerſo fratres pro ſororibus, nec vxores pro maritis. R.

ITem prædicti Ammirati, Viceammirati, Prothõtini, & Comiti, pro ſic ſe ſubtrahẽtibus, ſcilicet, nõ puniãt, neque capiãt filios, vel ecõtra pro fratribus ſorores, pro maritis vxores, cum pœna ſuos tenere debeat authores. Et ſi contra fecerint, pœna priuati cerceris puniantur.

Quod non capiantur vaſcella inuenta ſine prohibitis mercibus nauigare, & ſi qua inuenta fuerint onerata prohibitis mercibus mittantur ad Curiam. Rub.

ITem prædicti Ammirati, Viceammirati, Prothõtini, & Comiti, & pręſertim prępoſiti Galeis, quæ quibuſcũque locis regni ad cuſtodiã maritimæ deputãtur, non capiãt, impediãt, vel turbẽt vaſcella, quæ ſine prohibitis mercibus inuenerint nauigãtia. Et ſi qua portãtia merces prohibitas, vel ſine prohibitis mercibus ad inimicos nauigãtia ceperint, vaſcella ipſa cũ mercibus, & perſonis in eis receptis noſtræ Curiæ ſine diminutione aſsignent. Qui ſi cõtra fecerinr, ammoti perpetuo ab officiis, bonorum omnium proſcriptione, ſe nouerint mulctãdos.

De magiſtris foreſteriis, & ſubofficialibus eorum. Rub.

MAgiſtri foreſtarũ, & defenſarũ, vltra defenſarũ, & foreſtarũ antiquos terminos hoĩes & animalia nõ capiãt, nec vltra foreſtas ipſas officiũ ſuũ extendant, nec faciãt foreſterios burgẽſes, nec alios diuites homines locorũ, ſed homines ad hoc habiles, aptos, & cõgruẽtes de vicinis locis, & nõ maiores numero, quã expediat. Nec homines occaſione, quòd canes habeãt, vel infraſcripta quælibet ad venandum, vel lingua inciſa extra defenſas:

vel

vide eum omnino ibi. Per quantum autem tempus dicitur foreſta antiqua & non noua, plene diſcutit Matth. in conſtit. præallega. in pen. colum. verſi. iij. quæro per quantum tempus, &c. Tandem concludit quòd requiritur quòd excedat tempus centum annorum. & ſubdit ſe vidiſſe deciſum in regia camera Summariæ, quod vt factum dicatur antiquum in iſtis prohibitis, requiritur curſus vltra centum annos, & poſtea ſubdit, quòd in iſtis foreſtis & paſcuis ſtatur antiquitati ſecundum Bal. in tit. de pace Conſt. in verſi. mos Romanorum, in iij. colum. vide eum omnino. & gloſ. in d. c. cum dilecti. refert & ſequitur Felin. in cap. Rodulfus in iij. col. verſic. quid autē ſit foreſta, &c. de reſcript.

De caſtellanis.

CAſtellani. Iſtud ca. malè ſeruatur in Regno.

Ibi, *niſi ſpeciali.* Vt in conſti. caſtellanis. & ca. caſtellanos noſtrorum.

Ibi, *nec ſe.* Vt in conſtitutio. culpam. de ſer. non exe. ſine licentia.

Ibi, *nec aliquos.* Pro hoc videtur capit. item ſtipēdiarij, quod ſequitur infra. Bartholomæus de Capua.

De terreriis. Rub.

TErrerij. Nota ex iſto capitul. multa bona. primò quòd defenſa non poteſt imponi niſi ex parte Regia. & cum hoc concordat text. in conſtitutio. quę incipit, ſi quis in poſterum. de defen. impon. non autem imponi poteſt ex parte Comitis vel Baronis, vel alterius, & impoſita non valet. Quamuis gloſſ. in conſtitutio. cum vniuerſis dicat, quod ibi iam vſurpauerunt. & vide ad hoc ca. quod incipit Comitibus, & Baronibus. Ad aliud quod dicitur hic Demanij ibi cōſtitutionibus in fin. c. vt in conſtitutio. quę incipit, quiſquis de Burg. li. iij.

Ibi, *cognitio, &c.* Ad aliquem alium quàm ad regalem Curiā, vel Iuſti. regionum defenſa non ſpectat. Et ſic capitaneus nō poteſt de defenſa cognoſcere.

Ibi, *pro tormentis.* No. quòd qui torquet aliquē, tenetur pœna priuati carceris.

Ibi, *defenſas pro parte.* Vide gloſſ. in conſtitut. cum

vel cornua, ſeu pedes, & pelles ceruorum, vel aliorum animalium ſylueſtrium capiant, turbent in aliquo, vel moleſtent, ſed ſi quos ſuſpectos de venatione habeant, ſtatim denuncient Iuſtitiariis, qui inquiſita veritate, ad debitam pœnam procedant. Et ſi Iuſtitiarius dubitauerit de proceſſu, eo quòd ſibi non conſtiterit, referat nobis. Si verò magiſtri foreſtarum aliquem in venando deprehēderint, ipſum capiant de perſona, & ſtatim aſsignent Iuſtitiario puniendum. Et nihilominus in omni caſu ſiue denunciauerint Iuſtitiario aliquem de venatione ſuſpectum, ſiue aſsignauerint eidem aliquem, vt eſt dictum, in venando deprehenſum ſignificent nobis totum proceſſum, & dimittant liberè homines habentes terras & poſſeſsiones in defenſis, & circa defenſas, quas vt antiquas laborare & colere conſueuerunt ipſas per ſe vel alios, ſicut olim fecerunt. Et pro affidatura, vel defenſione pro prædictis terris, & poſſeſsionibus eorum propriis aliquid non exigant, vel recipiāt ab eiſdem. Nec inquiſitionem per ſe vel alios de venationibus faciant, ſed Iuſtitiario regionis denuncient, vt dictū eſt. Et ſi contrafecerint qualibet vice, qua venerint contra quēlibet prædictorum, reſtitutis ablatis, & reſarcitis damnis eis, qui dāna, vel ablationem ſunt paſsi, prædicti magiſtri foreſtarum amoti ab officiis ſine ſpe aliqua redeundi, pro noſtro arbitrio puniantur. Et eorum ſubofficiales poſt reſtitutionē, & emendationem damnorum, per annum carcere decludantur.

Quod boues ſine campanis poſſint paſcere in defenſis, dum tamen cuſtodes eorum arma, neque canes non habeāt. & quòd Iuſtitiarij regionum habeant foreſtas, & defenſas in ſcriptis. Rubrica.

ITem boues ſine campanis poſſunt ſumere paſcua in defenſis, ſi, dum tamen cuſtodes arma non habeant: neque canes ad maiorem cautelam, ne fraus aliqua cōmittatur. Et ne nouas foreſtas nec defenſas prædicti magiſtri foreſtarij facere poſsint, Iuſtitiarij regionum habeant foreſtas, & defenſas, & terras eorum diſtinctas in ſcriptis, ſicut magiſtri foreſtarum habent à Curia, vt poſsint melius ſcire, & inuenire ſi magiſtri foreſtarū manus ſuas extendūt extra terminos.

Et ſi prædicti Iuſtitiarij defenſas nouas factas alias, quàm quæ eis per Curiam diſtinguuntur, inuenerint, eas reſtituant in priſtino ſtatu.

De caſtellanis. Rubrica.

CAſtellani, & ſeruientes Caſtrorum ſecūdum tenorem conſtitutionis Regni extra Caſtra non deferant arma prohibita, niſi ſpecialiter pro ſeruitiis Curiæ trāſmittantur. Nec aliquod officium emant, vel exerceant in terra, vbi Caſtrum cōſiſtit, vel alibi. Et non habeant in terris ipſis aliquos affidatos, quos à collectis vel aliis oneribus Curiæ obſeruent immunes. Nec ſe de vniuerſitatum negociis intromittant, nec aliquos authoritate propria capiant de perſonis ratione delationis armorum, vel alia occaſione quacunque. Et nullas extorſiones per terras, campos, & mandras de rebus, & animalibus faciant. Nec à captiuis ſub eorum cuſtodia de mandato noſtro deputatis, cum eos liberari contigerit, aliquid exigant, vel accipiant. Nec pannos pro lectis, ligna, vel paleas, ſeu fœnum intra terras accipiant. Et ſi contra fecerint Caſtellani, reſtitutis ablatis, gagiis vnius anni priuentur. Seruientes verò poſt ablatorum reſtitutionem fuſtibus à Caſtrorū cuſtodia compellantur, Excepto caſu priuati carceris, vbi tam Caſtellani, quàm ſeruientes pœna priuati carceris puniantur.

De terreriis. Rubrica.

TErrerij, videlicet, comites, Barones, & feudatarij, tam vltra montani, quàm Latini nullos de perſonis capiant, nec priuatum carcerem faciant tormenta, vel iniurias alias quaſcunque non inferant vaſallis eorum, vel aliis quibuſcūque nullas deſtitutiones, extorſiones, vel violentias faciant, defenſas pro parte ipſorum non exigāt, nec de defenſis cognoſcāt, vel ſe aliquatenus intromittant, cum impoſitio defenſarum debeat fieri per inuocationem noſtri nominis, cognitio & exactio eorum ſpectat ſolum ad noſtram curiam, vel ad Iuſtitiarium Regionum. Nulli de contrata ſub patrocinio, & recommendatione ipſorum recipiant gabellas redituum, & prouentus terrarum ſuarum non vendant inuitis. Et ſi contingat eos ad credentiam committere tantum, à credenceriis ipſis recipiant meros & puros prouentus, & reditus

cum vniuerſ. de Dema. non tenen.

Ibi, *cum impoſitio.* Vt in cōſtitutio. de defen. impo. quæ incipit, iuris gentium. Bart. de Cap.

In ver. *ad credentiam.* Pro hoc capi. clàre probatur, quòd Comes, aut Baro poteſt committere procurationem bonorum ſuorum feudalium vaſallo ſuo, qui eſt ſub illo feudo, cuius procurationem in credentiam cōmittat, vt ſine periculo res procedat. Et poteſt eſſe ratio huius conſtitutionis, quia ſicut libertus tenetur patrono ſuo naturaliter ad præſtationē operarum. l. ſi non ſortem. §. libertus. ff. de condit. indebi. ſic vaſallus tenetur domino ſuo ad huius obſequium procurationis in credentiam. Nam & aliàs fit ſimilitudo de liberto ad vaſallum ſuum, not. xij. q. ij. longinquitate. Sed cuius expenſ. fiet iſta procuratio in credentiam? videtur quòd expēſis ipſius vaſalli, niſi ſit inops ad ſimilitudinem liberti. argu. l. ſuo victu. ff. de oper. liber. Contrarium videtur, quòd ad expen. Domini, vt vaſallus non cogatur propriis ſtipendiis militare. xviij. q. ij. Præterea quando committuntur aliqua officia per Regiam Curiam ſuis perſonis, debent committi ad expenſas Curiæ, non eorum quibus committuntur, ſicut dicit antiqua regni conſtitutio, de rebus prohibi. à quibus debent ſe abſtinere vniuerſi officiales, ſicut capitul. bonæ memoriæ Regis Caroli primi, quòd nullus officialis mittat aliquem pro ſeruitiis Curię cum propriis expen. capit. grauamina. quòd vniuerſitates terrarum non cogantur deferre pecuniā ad expenuſ. earum. cap. item ſtatuimus quòd terrerij. Credim⁹ quòd ſuper hoc ſit ſtandum conſuetudini, vel alteri iuri, quod ſuper hoc ipſis nouis capitulis repugnaret, ſicut apertè capit. grauamina. argu. l. ſi publicemus. ff. de publi. in fin. & l. licitatio. §. eorum. Sed quid ſi Comes vel Baro habet vaſallos in vno Caſtro, an poterit committere aliquibus ex eis procurationem omnium bonorū

bonorum feudaliũ, quæ habet in alio caſtro? reſpondeo, videtur probabiliter dicendũ, quòd ſi bona quorum procurationem vult cõmittere, nõ ſunt multũ longinqua, ſed propinqua (quæ propinquitas committitur arbitrio boni viri) poſſent hoc facere. arg. l. quod niſi. ff. de oper. lib. & arg. l. penul. §. fin. de iure deliberãdi. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Hoc cap. allegat, & ſequitur Paris in tracta. ſynd. in rubr. de exceſſi. Baro in ij. chart. in vlt. col. Ad hoc quòd Barones qui non habent merum, & miſtum imperiũ, non poſſunt aliquem ſuum vaſſallum capere de perſona, & carcerare, & ſubiicere quæſtionibus, & tormentis, ſub pœna priuati carceris, allegat & ſequitur Matth. in conſtit. iuſtitiarij nomen, in xxij. not. quia Barones non habent merũ, & miſtum imperiũ, vt in conſtit. ea quæ. Sed iſta ſunt meri imperij, vt inquit Spec. in titul. de iuriſdictio. omniũ iudi. §. j. verſic. ſecũdum leges, &c. & ita.* Matthæus.

Quod

tus, quos ſecundum temporis qualitatem receperint, vel recipere potuerint. Nec etiam recipiant ad habitationem in terris eorum homines Demanij. Et ſi contra fecerint, pro tormentis ſeu captione perſonæ, pœna priuati carceris teneantur. Pro aliis verò iniuriis, pro qualitate delicti, per magiſtrum Iuſtitiarium, ſeu Iuſtitiarium regionũ pœnis legitimis puniantur. Pro deſtitutionibus verò, extortionibus, & violentiis plectantur pœna cõſtitutionibus comprehenſa, deſtitutis, & violentias paſsis ante in priſtinum ſtatum reductis, & eiſdem reſtituto extorto, pro vſurpatione earundem defenſarum noſtro arbitrio puniantur: reſtituto prius ſine difficultate quicquid poſtea abſtulerunt. Et ſi quos ſub patrociniis, vel recommendatione, vel aliquos de terra demanij receperunt, similiter ad habitãdum in terris eorum ſecundum formam nouæ conſtitutionis puniantur.

Quod non extendant ſe ad territoria vicina, tam demanij, quàm ad alia. Rubrica.

ITem prædicti contẽti antiquis territoriis terrarum ſuarum, videlicet, quas prædeceſſores eorum pro tempore habuerunt, ad territoria vicina, tam demanij quàm ad alia, ſe aliquatenus non extendant. Et ſi contra factum fuerit, occupata in priorem ſtatum ante omnia reducantur, & in æſtimatione occupatorum noſtræ Curiæ teneantur.

Quod non faciant inquiſitionem authoritate propria, nec bannum imponant vltra Auguſtale vnum. Rub.

ITem ad inquiſitionem faciẽdam aliquam ſuper quocunq; negotio authoritate propria non procedãt, nec bannũ imponãt, nec imponi faciãt vltra Auguſtale vnũ.

De duplicandis omnibus ſupradictis capitulis, in quibuſlibet terris famoſis: & quòd tam ipſis terris famoſis, quã aliis caſtris, & villis tranſcripta reddantur. Rub.

ITem prædicta omnia capitula in ſingulis ciuitatibus, & terris famoſis, in quolibet Iuſtitiariatu per ſingulos publicẽtur. Et tam ipſis ciuitatibus, quàm terris famoſis, quàm aliis caſtris, & villis tranſcripra reddantur, ſub ſigillo Iuſtitiarij regionis. Actũ Neapoli, anno Domini M.CCLXXXII. menſe Iunij x. eiuſdem x. indic. regnorum noſtrorum Hieruſalem anno vj. Siciliæ verò xvij.

CONSTITVTIONES ILLVSTRISSIMI DO. CAROLI II. PRINCIPIS SALERNITANI.

CArolus illuſtris Hieruſalem, & Siciliæ Regis primogenitus, &c. Prælatis eccleſiarũ, Comitibus, Baronibus, & vniuerſis officialibus, ac aliis hominibus regni à foro citra domini Regis fidelibus deuotis ſuis ſalutem & dilectionem ſyncetam. Deſideriis hactenus non minus immenſis, quàm arduis noſter ſpiritus laborauit aſsiduè vt peculiare domini patris noſtri prædilectúmque noſtrũ hæreditarium regnũ Siciliæ, quod tam olim occupatorũ iniuſtiſsimis inſtitutis horrendã quodammodo abuſione cõtraxerat ſeruitutem, quam in præſentiarũ ab eiſdem regni præſidibus, aliorúmque officiorum geſtoribus cõſuetudinariam conuerſam ad prædam extremæ ferè inopiam exinanitionis incurrit: ab inſtitutionũ labe ſeruiliũ noſtris parta laboribus noua lege reſurgeret: & tam ob pœnas pro commiſsis inflictas, quàm per edicta noſtra futuris obſtãtia officialium tranſgreſsionibus, prædiſque ceſſantibus, expectata reaſſumeret fortunæ ſolatia pinguioris: tantum equidem piæ proſecutionis conceptũ, dum authorante ſacro præfati domini noſtri genitoris oraculo in locũ cenſuimus ſaluberrimæ ſanctionis educere: quod ab eo magnopere in hac parte popoſcimus, ea nobis faciliori ſucceſſerit inſtantia impetrandum, quo ad reparanda commoda ſubditorũ non minori Rex deſiderio, quàm ſupplicãs vrgebatur: Præfatis itaque odioſis noſtri ſtatus incõmodis, fortunarúmque noſtrarum deteſtabilibus detrimentis, quàm citius ea inoleuiſſe credidimus, tam oportunis nos parauimus obiici remediis occurrentes tẽpeſtiuis, ne graminis ſeminariũ peſtilentiis tenſis vndique proſerpens radicibus amœniſsimũ paterni, ac noſtri regni pomeriũ longis in totum diſcurſibus occuparet. Imminentibus autem tam eidem domino patri noſtro multimodis arduis in Romana Curia alibíque negotiis, quàm nobis etiam (vt nos credimus non latere) tam in gallicis, quàm in longinquis experire partibus, perplexitatibus pluribus occupatis caſus, qui animos vtriuſque euocauit ad exteras à prioris executione propoſiti, intercallatione temporis longiori, quàm putauimus, non diſtraxit. Veruntamen cum ſummi clementia creatoris, quæ ſæpe dicto domino patri noſtro regni gubernacula pia largitate conceſsit, non ſine occulto cæleſtis prouiſionis miniſterio, tantæ cõmoditatis effectibus impedimẽta dilationis paraſſe credatur. Rectè ideircò dilatũ putamus vniuerſale regni, non noſtra, ſed Dei prouiſione remediũ, vt interim recta Siculorum factionis cõtentæ nequitia in ſuis ſceleſtibus operibus procul à rebellione prodiret, ne diu ſub modio deliteſcens, & pœnam, quam merebatur deluderet, & vobis cæteris regni fidelibus in ſerenitatis noſtræ munificæ participio congauderet. Præbet ergo ſe nobis nunc, cæteriſque regni fidelibus immunitatis noſtræ præſtandæ tempus acceptabile. Hic verè ſalutis eſt dies, quo paternum noſtrúmque non erat in manifeſto fidelitatis experimento iudiciũ, nec notoria proditionis oſtenſio ſub ſcuto fidei celari patitur infideles. Verè inſuper in vtroque veſtrũ his tẽporibus dominus preces adimpleuerit Dauidicas, quæ in diſcernendis meritis ſubditorũ ſui regni, verum dedit iudiciũ Regíſque filio in retributione rectiſsima ſuam iuſtitiam eſt largitus. Nouas igitur noſtri nominis ſanctiones diuina in perpetuũ concedente potentia valituras pro ſalubriori, tranquillóq; noſtro cæterorũque fidelium ſtatu ſummis à vobis vigiliis editas, vobis præſentes redactas in paginã duximus tranſmittẽdas, deuotioni veſtræ mandantes, ac omni, qua poſsimus perſuaſione hortãtes, quatenus ipſas obſeruare fideliter ſtudeatis, omnipotenti Deo gratias in humili cordis deuotione agentes, qui expectatas longiſsimis æui curriculis leges noſtras nobis concedi temporibus eſt dignatus.

De priuilegiis & immunitatibus eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum. Rub.

VOlumus, & mãdamus inuiolabiliter obſeruari, quòd decimæ, & aliæ quæ debentur eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis à tempore Catholicorum Regum Siciliæ,

vſque

vſque nunc, & quæ recipi conſueuerunt ab eiſdem eccleſiis, & perſonis, ſine difficultatis obſtaculo, ac moræ diſpendio perſoluantur, ſcilicet, quæ debentur in pecunia in feſto Penthecoſtes, Et alia, quæ debentur in frumento, & aliis victualibus, vino, oleo, ſeu fructibus aliis, illis tēporibus, quibus percipiūtur, ſi nō in pecunia vendātur. Et ſi aliqua ſunt, quæ certis diebus perſolui conſueuerunt, die debito perſoluantur. Et ne ad hoc eccleſiæ, vel perſonæ eccleſiaſticæ neceſſe habeant ſingulis annis à Curia literas impetrare, Volumus, & ſub pœna dupli eius, quod decimis, & aliis iuribus, perſonis, vel eccleſiis quibuſlibet ſecundū ordinationē præſentē ſolutū non fuerit, debentur, ſecreti, ſeu magiſtri procuratores, & magiſtri ſalis, Baiuli, vel alij officiales, qui eas debeant perſoluere, tam præſentes, quā futuri, teneātur eas integraliter ſoluere, ſecundū quòd ſuperius eſt diſtinctum, authoritate præſentiū, nullo inde alio mandato expectato.

Quod ſoluantur decimæ eccleſiis, & quòd ſoluantur prouentus bonorum pupillorum. *Rubrica.*

ITem ſtatuimus, ꝙ Comites, Barones, & cæteri, qui tenētur ad decimas, & iura alia eccleſiis, vel perſonis eccleſiaſticis pro bonis quæ tenent, ea teneantur ſoluere ſuis temporibus, ſicut hactenus extitit conſuetum. Et ad hoc authoritate præſentiū ad requiſitionem perſonarum, quibus debentur per Iuſtitiariū prouinciæ cōpellantur. Hæc omnia volumus, quòd ſoluantur per Balios quoſcunq;, per quos bona pupillorū, terras, vel feuda tenentium, procurantur, ſiue Baliatus Curiæ teneāt, ſiue aliis ſint cōmiſſi, ſiue terra, vel feuda aliquorū occaſione delicti, vel quacunque alia cauſa per Curiam teneantur.

De non trahendis clericis ad iudicia ſecularia, niſi pro bonis feudalibus. *Rubrica.*

ITem ſtatuimus, ꝙ clerici ad ſecularia iudicia non trahantur, niſi pro bonis feudalibus ſecundū conuentionem habitam inter ſanctam Romanam eccleſiam, & dominum patrem noſtrum.

Quod rei fugientes ad eccleſiam non extrahantur inuiti.

ITem ſtatuimus, quòd eccleſiæ in toto Regno Siciliæ gaudeāt priuilegio eis per iura communia indulto, ſcilicet, quòd rei, qui ad eccleſias confugiunt, abinde non extrahantur inuiti, niſi in caſibus à iure permiſſis.

Quod domus prælatorum, ipſis inuitis ab officialibus cauſa hoſpitandi non capiantur, nec etiam lecti, nec etiam ibi criminalia iudicia exerceant. *Rubrica.*

ITē ſtatuimus, ꝙ domos prælatorum, religioſorū, & aliarū eccleſiaſticarū perſonarum, ſine voluntate ipſorū, cauſa hoſpitādi ab officialibus, vel aliis perſonis, eis inuitis nullatenus capiantur. Et ſi de voluntate ipſorū prælatorum, religioſorū, & aliarum perſonarū recepti fuerint, ibi criminalia iudicia exercere aliquatenus nō præſumant. Nec lectos, vel res ipſorū accipiant. Et ſi ſecus factū fuerit, poſt emendationem, & reſtitutionem damni, ſi Comes fuerit, vel Baro, qui cōtrafecerint, teneātur ad pœnā xij. vnciarū auri. Si ſimplex miles, ad ſex. & ſi Burgēſis ad tres.

Quod nullæ perſonæ laicales intromittant ſe de electionibus prælatorum, nec de aliis ſpiritualibus, niſi competat hoc alicui priuilegio iuris patronatus. *Rubrica.*

ITem ſtatuimus, ꝙ officiales, Comites, Barones, vel aliæ quæcūque pſonæ laicales nō intromittāt ſe de electionibus prælatorū, collectionibus feudorū, ſeu beneficiorū eccleſiaſticorū directè, vel indirectè, nec de aliis ad ſpiritualia pertinētibus, niſi hoc ex priuilegio, vel ratione iuris patronatus aliquibus cōpetat. Nec volumus propter huiuſmodi prælatos capitula eccleſiarum, ſeu cōuentus piorum locorū ipſorum cōſanguineos, vel vaſallos quomodolibet moleſtari.

Quod ſoluantur decimæ eccleſiis, & quòd ſoluantur prouentus bonorum pupillorum. *Rubrica.*

I*Tem ſtatuimus quòd comites.* In fine primi reſponſi, vt in conſtitut. quanto cæteris. ſuprà, de decim. præſta. & vide infra de ſol. doci. c. officiales comitum, & eſt Regis Caroli ſecundi. Petrus P.

Quæro hic de pulchra quæſt. vtrum Papa poſſit Regi vel alteri principi concedere ſine peccato decimas clericorum. Hanc quæſtionem ponit, & examinat pro, & contra Auguſtinus de Ancona in tractat. de eccleſiaſt. poteſta. in lxxiij. q. principali, articulo iiij. Tandem concludit quòd non poteſt ſine peccato concedere Papa regi, vel Principi, quòd dictæ decimæ eccleſiarum conuertantur in proprios vſus Regi, ſed ſolum pro euidenti vtilitate eccleſiæ, ſubdens, vnde nō debet Papa faciliter ſemper petitionibus Regū annuere, cū ſint quādoque magis abuſiones, quam petitiones, nō enim eſt nouū, quòd Papa & alij prælati Eccleſiæ ſint iniuſtis petitionibus Regum & principū pulſati, & frequēter iniuriis, & contumeliis quaſſati, vide omnino eum pulchrè loquentem, & hanc corā pauci ſciunt. ¶Adde quòd cauſa decimarū pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, non ad ſecularem. Spec. in tit. de comp. iud. §. j. verſic. xvj. Imò & per modum recōuentionis non ſpectat ad iudicem ſecularem. Spec. in tit. de recon. § j. ver. & trado, &c. ¶Et in quantum in hoc c. dicitur. ad requiſitionem, &c. tu dic quòd imò index etiā ex officio poteſt cogere nō ſoluētes decimas. Card. plenè in Clement. diſpendioſam. in xxiij. q. de iudi. ¶Quid autem in decimis debitis priuatis perſonis, puta per antiquum feudum, vel per priuilegium? Dic quòd agent via ordinaria. glo. in Clemen. j. in prin. in ver. eccleſiis. de decimis. ¶Adde quòd contra paſtionem decimarum non poteſt præſcribi Bart. in l. cōpetit. C. de præſcrip. xxx. ann. Et quòd contra ſolutionem decimarū nō currit præſcriptio, neque tolli poteſt conſuetudine (cum ſint debitæ de iure diuino) tenet pulchrè Anto. de Butrio in c. quia circa. de conſangui. & affini. refert, & ſequitur Fel. in c. j. in iij. colum. cir. fin. vbi cumulat infinitas concor. de treug. & pace. ¶Adde hic quod rebellis reſtitutus per principem debet habere decimas, etiam pro tempore præterito. text. eſt in l. Imperatores, in princ. ff. de publ. & ibi Roma. gloſſ. in cle. tua nobis. de decim. plene Feder. de ſen. conſi. xxxvij. ¶Adde quòd ille qui pertinaciter aſſerit decimas non deberi prælato eccleſiæ, eſt hæreticus. Petrus de Anch. in clem. j. §. ſane. de vſu. quæ refert, & ſequitur Matth. in conſti. inconſutilem, in vj. col. ver. quintò quæro vbi omninò vide quia pulchrè loquitur. ¶Adde quòd non ſoluens decimas eccleſiis (cum ſit in notorio crimine, & peccato) nō debet abſolui per confeſſorem, Card. in cle. ſi. in §. & quia, in viij. q. de pœn. ¶Adde quòd laici quotidie poſſident decimas de facto, ex tolerantia prælatorum. glo. not. xiiij. q. j. in ſumma, in gl. magna. in ſi. quam allegat, & ſequitur Lexicon iuris, à quo didici, in verb. poſſidere ciuiliter. M. ¶Adde, quòd decima exigi nō poteſt propria authoritate, ſed peti debet rei vendicatione. ita dixit Alber. de Roſ. in l. nullus. C. de iudic. & in l. extat. ff. quod met. cauſ. in princip. & quòd debeat peti rei vend. vel conditione ex canone, eſt gloſſ. xvj. q. j. moderamine. M.

De non trahendis clericis ad iudicia, &c. *Rub.*

I*Tem ſtatuimus quòd clerici, &c.* Adde tu, & intellige hoc eſſe verum, quādo clerici pro feudo coram iudice ſeculari cōueniuntur intentando petitorium, & ſic quando de proprietate ſola agitur, ſecus autem ſi iudicio poſſeſſorio impetūtur, nam tunc cauſa poſſeſſorij eſt agitanda coram iudice eccleſiaſtico, & non poterunt coram ſeculari conueniri, ita pulchrè intelligit, & declarat Luc. de peu. in l. vnica, in v. col. ver. vnde clerici. C. de rei poſtu. lib. x. & adde ad hoc, quòd cognitio de feudo pertinet ad dominum feudi ſolum, cum agitur petitorio, ſecus ſi poſſeſſorio cap. ex parte. de foro compet. Hoc cap. allegat, & ſequitur Matt. in conſt. iuſtitiarij nomē, in vlt. col. quem omnino vide ſemper, quia pulchrè loquitur, & allegat alia iura.

Quod domus, &c. *Rub.*

I*Tem ſtatuimus, quòd domos prælatorū, religioſorum, &c.* Hoc c. refert & ſequitur Luc. de pen. in l. fi. C. de med. & profeſſ. li. x. & ſubdit quòd eſt c. inclyti Regis Caroli I I. & quòd clerici, & eccleſia non teneantur in domo recipere ſtipendiarios, ſicut alij ciues, tenet Bart. in l. ij. C. de mun. pater. lib. x. per l. j. C. de epiſ. & clericis. M.

Quod nullæ perſonæ laicales, &c. *Rubrica.*

I*Tem ſtatuimus, quòd officiales, Comites, Barones, vel aliæ quæcunque perſonæ, &c.* Hoc capit. allegat, & ſequitur Matth. in conſtit.

Inſtitiarij de cætero.in ij.not.in fin. Adde quòd Imperator vel Rex excedit ſe immiſcendo electionibus prælatorum: niſi habeat hoc ex priuilegio Papæ. Par.de Puteo in tract. ſyndic. in princip. in rub. de exceſ. Imperator. in j. col. verſic. excedit etiam immiſcendo, &c. & allegat iura de hoc. Adde gloſſ. iuris ciuilis in l. ſecunda. C. de crimi. ſacrileg. & dicit illa gloſſ. quòd hæc fuit vna de cauſis quare Imperator Federicus fuit depoſitus & vide omnino Andr. de Yſernia in conſtitut. diſputare. de ſacrileg. vbi refert & ſequitur illam glo. ¶ Tu tamen intellige hoc capitulum, vt pulchrè per Innoc. in cap. ſuper his. de accuſatio. & ibi Abb. & ibi per me. Hoc capitulum allegat Matth. in conſtit. maieſtati noſtræ. in ſecundo not. & ibi etiam refert inueſtituram Regni. Vide eum omnino. & ibi etiam eſt bonus text. M.

Quòd clerici clericaliter viuẽtes non communicent cum aliis in collectis, nec pro bonis eccleſiaſticis, etiam patrimonialibus. Rubrica.

Item ſtatuimus, quòd clerici, qui clericaliter viuunt, non cogantur communicare cum aliis in collectis, & exactionibus aliis quibuſcunque, nec pro bonis eccleſiaſticis, nec pro patrimonialibus de portionibus eos legitimè contingentibus.

Quòd clerici clericaliter viuentes non, &c. Rubrica.

Item ſtatuimus quòd clerici, &c. In ver. *qui clericaliter viuunt. &c.* Ergo ſi clericaliter non viuunt, tunc tenentur. ita ponderat Matthæus in conſtitut. apoſtatantes. in penult. col. Adde quòd qui imponit collectam non debitam eccleſiæ, incurrit ſacrilegium. l. placet. C. de ſacroſ. eccleſ. Matth. in conſtitutione, multæ leges. in ſecunda col. ¶ An clerici teneantur ſoluere collectam de bonis per eos emptis, & acquiſitis? Tu de hac quæſtione vide multum egregiè per Panor. in cap. final. in penult. colum. de vita & honeſtate cleric. & Gemin. in dicto c. hic allegato, de immun. eccleſ. qui ſequuntur opinionem Archidia. & ibi vide plenè per me ad Gemin. ¶ Verum autem clericus pro collectis prædiorum poſſit trahi ad forum iudicis ſecularis? Baldus in l. de his. in principio. C. de epiſcop. & cler. pulchrè examinat, & concludit quòd non. ¶ Adde quòd clericus non poteſt defenſare à collectis bona fratrum, quæ vnà cum eis poſſidet diuiſa, vel indiuiſa, prætextu priuilegij ſui: ita not. inquit Lucas de Penna in l. fin. in vltima colum. verſic. & ſic facit apertè, &c. C. de annon. & tribut. libro x. ad quod allegat etiam l. tertiam. C. de epiſcopis & cleric. & Specul. in titu. de clerico coniugato. verſic. quid ſi clericus coniugatus, &c. Et ibi etiam ponit quòd imò ſi quis alienaret fraudulenter bona ſua in clericum, vel alium, vt propterea poſſit collectas, vel alia munera euitare, perdit bona, quæ alienauit, & ſunt fiſco applicanda: & tantundem is qui huiuſmodi rei miniſter fuit, ſoluere debet ex ſuis bonis. allegat textum notabilem, & quaſi ad literam in l. adire. §. in fraudem. ff. ad municipem. Et quando clerici teneantur ſoluere collectas, & quando non, vide pulchrè & notabiliter Andræam de Yſernia in titulo, quæ ſint regalia. in ver. & extraordinaria collatio. in tertia colum in princ. & vide omnino in hac materia vnam auream quæſtionem, quam ponit Lucas de Penna in l. fin. in ſecunda col. verſic. huius gratia ſubiicio quæſtionem de facto, &c. C. de exact. tribut. libro x. cum ſeptem ſeq colum. & ibi etiam in quarta colum. verſic. non obſtat etiam cap. &c. vbi declarat quomodo intelligatur hoc capitulum. vide eum omnino. ¶ Verum autem Papa poſſit clericos, & eorum bona per immunitatem eximere ab onere collectarum, quæ principi ſeculari iuſtè debentur? hanc quæſtionem ponit, & concludit quòd non, Lucas de Penna in l. fin. in fin. C. de exact. tribut. libro x. ¶ Adde quòd ſi res eccleſiaſtica, pro qua non ſubit onus collectarum eccleſia, perueniat ex locatione in cenſum vel emphyteoſim ad laicum, non erit ipſe laicus immunis ab onere collectarum pro ipſa: ita tamen quòd in æſtimationem ipſius rei deducatur ea ſumma, quam pro ipſa re nomine penſionis vel cenſus præſtat eccleſiæ. ita Andræas de Yſernia in titu. quæ ſint regalia. in ver. & plauſtrorum, & nauium præſtationes. in ſecunda colum. vbi pulchrè loquitur. Refert, & ſequitur Luc. de Penna in l. j. in ij. col. ver. vnde ſi res eccleſiaſtica. cum principio ſequen. col. C. de imponen. lucr. deſcript. libro x. vbi omnino vide, quia pulchrè loquitur. ¶ Verum autem hodie eccleſia teneatur ſubire munera & collectas, quando Rex accederet ad exercitum, vel in caſibus, in quibus verſatur publica vtilitas? hanc quæſtionem pro & contrà ponit & examinat Lucas in l. ſecunda. verſic. ſed an hodie, &c. cum quatuor col. ſeq. C. de qui. mune. & præſtat. libro x. & ibi tandem concludit quòd ſic, per plura iura & rationes, vt ibi per eum. Et ibi in fin. colum. verſic. item an hodie ponit aliam quæſtionem pulchram, an clerici hodie teneantur ad cuſtodias ciuitatum, & tandem concludit quòd ſic, per plura iura & rationes: vide eum omnino. ¶ Verum autem poſſit adhiberi remedium, per quod clericis, & eccleſiaſticis pro ſuis poſſeſſionibus collecta imponatur? vide omnino Bartol. tradentem duos pulchros modos ſeu cautelas in l. reſcripto. §. fin. verſic ſed quæro vtrum, &c. ff. de muneribus & honor. vide omnino ibi. ¶ Verum autem valeat ſtatutum, quòd ſi quis vendiderit poſſeſſionem, de qua ſubuentiones, & collectæ, Regiæ curiæ debeantur, vel aliter alienauerit in clericum, vel aliam perſonam immunem ab ipſis ſubuentionibus, & collectis, talis alienans, & hæredes eius ad præſtationem collectarum teneantur? hanc quæſtionem ponit, & examinat prò & contrà, Lucas de Penna in l. fin. in prima col. verſic. not. argumentum ex hac lege, &c. C. de præd. & omni. reb. nauicul libro xj. vide eum omnino. ¶ Quid autem de eo, qui emit reditus clericorum, aut regis, vel Baronis? dic quòd non gaudet immunitate, qua gaudent ipſi vendentes, circa tranſlationem redituum ipſorum. ita not. Archid. in c. quanquam. de cenſi. libro vj. refert, & ſequitur Lucas de Penna in l. ij. in ij colum. C. de iur. reipub. libro xj. ¶ Adde hic quòd non poteſt induci conſuetudo, quòd clerici ſoluant collectam de bonis patrimonialibus. quia eſt contra libertatem eccleſiaſticam. ita not. inquit Panor. in cap. Meſſana eccleſia. in fin. de electio. Et dum ſuprà allegaui Archid. Adde quòd illud dictum voluit prius Specul. in titulo de immunit. eccleſ. in fin. & eum refert Gemin. & Philip. Franc. in dicto c. quanquam. & ita nuper conſului contra emptores redituum Epiſcopatus, ciuitatis, caſtri. & ſequitur gloſ. in clemen. fin. in verſic. non negotiandi. de cenſibus. ¶ Adde quòd ſi ſit aliqua poſſeſſio ſic æſtimata, appretiata, & allibrata in libro communis, & deinde deueniſſet ad clericum quocunque titulo, tunc clericus non tenetur ſoluere collectas, vel datia ratione illius. Iſtud eſt pulchrum conſilium Bartol. & inter conſil. clxxxix. incip. ſi aliqua poſſeſſio, &c. vbi per plura fundamenta ita tenet, & concludit: vide omnino eum, & dictum Specul. ſuprà relatum, refert, & ſequitur Laud. in tractatu de fiſco. in ver. cxvj. incip. emptores redituum. ¶ An autem clerici, & eccleſiæ pro bonis eorum teneantur ad collectam, quam vaſalli ſoluunt Baroni? hanc quæſtionem latiſſimè examinat prò & contrà, Lucas de Pen. in l. fin. in ij. col. verſic. huius gratia ſubiicio quæſt. cum vij. ſeq. col. C. de exact. tribu. lib. x. Et tandem concludit, quòd ſic, per plura fundamenta, vt ibi per eum, quem omnino vide, & tene menti, quia facit pro pluribus caſtris, quæ ſoluunt annuatim tot vncias Comiti, & Baroni, quia ad eam collectam tenentur clerici & eccleſiæ. ¶ Adde quod clerici, & prælati eccleſiarum prætextu ſuæ dignitatis non valent ſe excuſare à collectis, quæ fiunt pro defenſione patriæ, & pro expellendis inimicis patriam deuaſtantibus. ita not. inquit Bertrandus, quem ibi ſequitur Iacob. Rebuf. in l. j. verſic. & ſic facit hæc lex, &c. argum. illius textus C. de naui. non excuſand. lib. xj. tene menti, quia faciet tibi honorem, quia pauci ſciunt. ¶ Verum autem collecta poſſit imponi clericis? vide Bartol. in l. vnica. in iij. col. verſi. item quæro verum collecta, &c. C. de mul. & in quo loco. libro x. & ibi per me ad eum. ¶ Adde hic pulchram quæſtionem contra ruſticos, & laborantes terras eccleſiarum, ſeu clericorum ad medietatem, ſeu ad affictum, an teneantur ſoluere collectas, & gabellas, de parte frumenti eis contingentis, & alia onera quæ imponuntur per dominum temporalem? hanc quæſtionem ponit, & examinat prò & contrà, Federic. de Sen. in conſi. cvj. & tandem determinat quòd ſic: & ipſum refert, & ſequitur Petrus de Anch. in clemen. j. in quarto not. de decim. & Bened. de Peruſio in quodam ſuo conſilio incip. Si in imponendis collectis, &c. in fin. cui conſilio ſe ſubſcripſit Ioan. de Hor. Sperello de Peruſio. Quod conſilium ego habeo ad pennam. & ſubdit Federic. de Senis, quem refert, & ſequitur Petrus de Anchar. quòd ſi dominus temporalis videns quòd non poteſt grauare eccleſiam directè, & expreſsè, grauat indirectè grauando ſcilicet nimis ruſticos, & colonos ſuos, ita quòd eccleſia non inuenit, qui velit laborare poſſeſſiones ſuas. In illo caſu hoc non debet tolerare Epiſcopus, ſicut in ſimili prouideret ſuis. de decim. cap. in aliquibus. de immun. eccle. c. fin. lib. vj. Et illud dictum etiam Archid. refert. & ſequitur Federic. de Sen. & Petr. de Anch. in locis præalleg. ¶ Tu de hoc articulo, an clerici teneantur ad collectas pro poſſeſſionibus hæreditariis, quibus ſucceſſerunt patribus, vel aliis perſonis. vide omnino Tancr. examinantem prò & contrà, in ſua compendioſa, in rub. de quæſtion. et cautel. is, in x. quæſtione. Tandem concludit, quòd non, per plura iura & fundamenta. Et ſubdit quòd hæc eſt veritas. Tandem ſubdit vnam cautelam, quòd in ciuitatibus quilibet ciuis promittat pro ſe, & ſuis hæredibus ſoluere perpetuò omnes collectas de bonis ipſorum præſentibus, & futuris, quæ quocunque tempore per commune imponerentur: & ad hæc obligent omnia eorum bona: nam per hoc pactum poterit exigi à clerico, vt ab hærede, ſeu poſſeſſore bonorum obligatorum communitati: quia res tranſit cum ſuo onere. vide eum omnino. & tene menti, quia pauci ſciunt hanc cotam. Adde hic Bar. formaliter dicentem: nota iſtam legem contra clericos, vt propter iſtam ſocietatem, quæ venit in comitatu, deprædando, & occidendo, vt poſſent clerici grauari ad datia, &

collect

Quòd poſſeſſiones & res alijs nõ obligatæ poſſint obligari eccleſiis. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd poſſeſſiones, & res, quæ non ſunt aliis obligatæ, poſſint à quibuſcunque dari, vel obligari eccleſiis, dummodo eædem poſſeſſiones, vel res curiæ non teneantur in aliquo. Si verò talis obligatio fuerit, propter quam datio, legatio, vel donatio impediri non poſſit: Tunc res, vel poſſeſſiones ipſæ præfatis titulis, cum ſuo onere ad eccleſias transferantur.

Quòd vaſallis eccleſiis obligatis ad ſeruitia perſonalia non committantur ſeruitia per Curiam. Rub.

collectas, & alia onera ſordida: vt contra dictas gentes reparetur. ita Bart. & dicit ibi Ioannes de Platea formaliter. & facit iſta lex, vt eccleſia teneatur ad collectam pro recolligendis pecuniis dandis gentibus armigeris totum comitatum deprædantibus, vt diſcedant, vt dicunt Bartol. & Ioannes de Platea, in l.nullus. C.de cur. public. libro duodecimo. tene menti, & vide omnino per me ibi. ¶Et pro hoc capitulo noſtro volẽte quòd pro bonis patrimonialibus clerici ſunt exempti à collectis: adde Andreã de Yſern. idem dicentem in cõſtitutione, ſtatuimus. in prima colũna. alleg. l.ij. C. de epiſcopis & clericis. licet non alleget hoc capitulum, quem refert & ſequitur Matthæus ibi in ſexta columna, ſubdens eſſe menti tenendum, quia non ſolet allegari ad hoc. tene menti. & ibi etiam ponit, quòd clerici pro bonis emptis tenentur ad collectas. & allegat Luc. de Penna vide eum, & deciſionem Federici de Sen. ſuprà relatam, refert & ſequitur Ioan. de Platea in l.ſenatorum. in ver. quid autem: [illegible] ruſtic. & colo. eccleſia. C. de dignitat. libro xij. ¶Adde hic, quòd ſi eccleſia emit rem ſubiacentem tributo, res illa tranſit cum onere tributi. Bald. in l.ſi debitor. C. de diſtract. pign. refert & ſequitur Matth. in conſtitu. hac edictali. in ij. notab. & ibi etiam ex hoc infert Matth. quòd ſi clericus emit res ſtabiles, quæ ſunt ſcriptæ in cataſto pro collectis, tenetur pro iſtis bonis emptis ſoluere collectas regias. & dixit Card. in clemen. j. in ij. oppoſit. de immu. eccl. quòd ſi res ſemel âſcripta in collectis tranſiret in eccl. tranſiret cum onere ſuo, niſi daretur pro dote, vel pro fundatione eccleſiæ. Refert, & ſequitur Matth. vbi ſuprà: & dixit pulchrè Bald. in conſilio ſuo incip. Quidàm laicus, &c. quòd clericus ſuccedens laico, cogitur ad collectas iu præteritum impoſitas ſoluendas, non ad imponendas: refert & ſequitur Alex. poſt Bart. in l. Titia. ff. ad municip. & Matth. vbi ſuprà: & dixit Bald. conſilio cxlviij. incip. Præmiſſo ſtatuto. in j. vol. quòd ad clericos tranſit cum onere ſuo, ſuiſque vitiis. Refert & ſequitur Matth. vbi ſuprà. M.

ADDITIO. *Quæritur an clerici teneantur ſoluere collectas cum laicis de bonis patrimonialibus, vel per eos emptis, ſeu aliter acquiſitis? & quantum ad primum eſt clarum: quia clerici eodem priuilegio gaudent pro rebus patrimonialibus, quo pro bonis eccleſiarum ſuarum, vt notatur in cap. fin. de vita & honeſt. cleric. & ad maiorem cautelam ſuper hoc emanauit cap. regni reſcriptum. Item ſtatuimus quòd clerici qui clericaliter, &c.*

Sed de rebus emptis eſt maius dubium: Si fortè venditores de illis rebus prius ſoluebant collectam, dubium facit: quia collecta imponitur perſonis pro poſſeſſionibus ipſarum. l. reſcripto. l. fin. & l munerum. la ſecunda. §. patrimoniorum. ff. de muneri. & honor. vnde cùm ante acquiſitionem res erat affecta onere collectarum, videtur quòd tranſire debeat in clericum cum onere collectarum ff. de contrahen. emptione. l. alienatio. & l. traditionibus. de acquiren. rerum domi. l. omnes. C. ſine cenſu vel red. Tamen contrarium tenet Archid. in cap. j. de immunit. [illegible] libro vj. quia collecta non eſt perpetua, nec certa: imò ſecundum varietatem negotiorum imponitur: & interdum in minori, & interdum maiori quantitate, ſecundum quod neceſſitas requirit: igitur tale onus non dicitur durare, poſt quàm res peruenit ad perſonam priuilegiatam: & hanc partem dicit eſſe tenendam: & Ioan. Andr ſequitur hoc in nouella; & ita conſuluit Bart. vt refert Bald. in l. placet. C. de ſacroſanct. eccleſ. Ratio eſt, quia collecta debet imponi perſonis ſubditis: Sed clerici non ſunt ſubditi laicis, & ita notat Bart. in l. vni. C. de mune. & in quo loco. lib. x. & laici vel ciuitas, qui vel quæ imponunt collectam clericis, non ſolùm pœnam excommunicationis & interdicti incurrunt, vt in cap. clericis. de immu. eccl. lib. vj. Sed etiam in duplum tenentur reſtituere quod acceperunt à clericis, vt not. Archid. in c. vno. de big. lib. vj. Et prædicta vera, niſi tractaretur de communi vtilitate, de quo per Iac. Butrig. l. ad inſtructionem. C. de ſacroſan. eccle. Ad hoc quæ notat Speculator in tit. de cenſi. §. nunquid dictum. ver. pone quadam vicinia. Nico.

ADDITIO. *Quæritur, qui continean tur clericorum appellatione? dic presbyteri, diaconi, lectores, & cantores, vt not. in auth. hen. presbyteros. C. de epiſcop. & cler. & extrà de verbor. ſignifi. c. ſi eccleſia. In text. ibi. clericaliter. Ergo ſi non viuunt clericaliter, non competit eis hoc beneficium. C. de epiſcop. & cleric. l. ſi qua per calumniam, & l. generaliter. de hæret. l. j. argu. ff. de pecul. l. liberam. Et qui dicuntur clericaliter viuere? qui omnibus alijs religioſis, Dei omnipotentis inhæreant miniſterijs: vnde ceſſante cauſa ceſſat effectus. ſic C. de reſti. mil. l. j. C. de epiſco. & cler. authen. ſed neque. & auth. ſi ſeruus. ibi, eos legitimè contingentibus, niſi cauſa neceſſitatis imponatur, vt not. And. de Baru. C. de muneribus patrimo. l. ij. lib. x. & vide quæ ibi notantur. Ad hæc faciunt quæ not. C. de exact. tribut. l. fi. eod. lib.*

ITem ſtatuimus, quòd vaſalli eccleſiarum, qui ea, quæ habent, ab eccleſiis tenent, & ſunt eiſdem eccleſiis ad ſeruitia perſonalia obligati, officia per Curiam Comites, Barones, vel alios, ſine ipſorum prælatorum licentia, nullatenus committantur.

Quòd iura conceſſa eccleſiis, in quorum poſſeſſione ſunt, ſeruentur illæſa: de illis verò, in quorum poſſeſſione non ſunt, non fiat eis iuſtitia in Curia. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd priuillegia & iura conceſſa eccleſiis, & perſonis eccleſiaſticis à Catholicis &

Quòd poſſeſſiones & res alijs non, &c. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd poſſeſſiones. Hoc capitulum habet tria dicta. Vnum loquitur de rebus nemini obligatis, & ſic liberis: quia poſſunt dari, donari, vel eccleſiis offerri. Secundum dictum loquitur in rebus obligatis Curiæ, quæ non poſſunt dari, vel obligari eccleſiis: cuius dicti fortè ratio eſt, ne Curia inducatur ad litigandũ cum eccleſiis. In quarum fauorem multa capitula promulgaui. Tertium dictum eſt, quòd ſi res, quæ datur eccleſiæ, eſt alij priuato obligata. Si verò obligatio non impedit dationem, valet datio, & res tranſit cum onere ſuo. hoc dicit. ¶Et nota, quia ammodò videndum eſt, Quæ obligatio eſt illa, quæ impediat tranſlationem rei eccleſiaſticæ? & reſponden, quoties eſt obligata Curiæ, vt in ſecundo dicto huius capituli: ſiue ſit obligata ratione publicæ præſtationis, vt ff. de publica. l. Imperatores. & ff. de hæredit. vendi. l. j. §. ſi quis pupil. & C. ſi propter public. penſitat. per totum. ſiue ratione publicæ adminiſtrationis primipilariæ. C. de primipil. l. fin. libro decimo. vel ex aliis cauſis. C. in quibus cauſis pign. tacitè contrah. l. j. & ij. & l. ſatis notum eſt. ¶Et aduerte, quia hic corrigitur ius commune poſitum, de exact. tribut. l. fin. libro decimo. vbi notatur, quòd res, de quibus debentur publicæ functiones tributa, vel annonæ, poſſunt transferri in eccleſiis, eccleſiaſticiſque perſonis, & priuatis: & tranſeunt cum huiuſmodi oneribus: cùm hęc onera ſint realia, vt ibi patet: Et adeò ſunt realia, quòd non debentur niſi ab illis, qui poſſident, & fructus percipiunt, vt de annon. & tribut. l. j. & l. indictionis. eodem tit. libro decimo. & facit dicta l. Imperatores. Sed quid de rebus, de quibus debentur collectæ, an poſſint donari eccleſiis? videtur quòd non, vt hic. Sed certè hoc eſſet ſatis iniquum: ſequeretur enim ex hoc, quòd nulla bona burgenſatica, ac priuatorum poſſent donari eccleſiis, cùm pro omnibus debeantur collectæ: & ſic eſſet nimium reſtrictum beneficium charitatis. Vnde dico, quòd huiuſmodi bona poſſunt donari eccleſiis, non obſtante hoc capitulo: quia hic loquitur quando poſſeſſiones tenẽtur Curiæ. & ſic onus reale, putà tributum, indictio, penſitatio, vectigal, vel annona, vel quid ſimile: de quibus modo dixi. At collecta nõ eſt onus reale, ſed mixtum: vt ff. de mun. & ho. l. reſcripto. in fi. cùm imponatur ciuibus, vel incolis, vt ibi patet: & non ſunt obligata ipſa bona, ſeu prædia ad collectas: ſed ipſi homines tenentur pro prædiis, id eſt, ſecundum quantitatem poſſeſſionum & rerum. Æqualiter enim imponuntur diuitibus & pauperibus, ſecundum quantitatem patrimonij. C. de apoc. pub. l. j in fi. in glo. in ver. inopes, & de diſcuſ. l. per ſingulas. & de mune. patrim. in glo. rubricæ. & l. j. & ij. lib. x. Patet ergo, quòd collecta quantum ad conſiderationem quantitatis bonorum eſt munus reale: quãtum autem ad obligationem eſt perſonale: quia perſonis imponitur, & perſonæ ſunt obligatæ pro rebus: & proptereà dicitur mixtum, vt in dicta l. reſcripto. in fin. Item proptereà impoſitio collectæ dicitur per æquationem: quia peræquantur homines ſecundum facultates, vt not. C. de aduo. di. iud. l. ſancimus. ¶Item poteſt eſſe alia obligatio impediens talem donationem, puta, ſi tenebatur ab alia eccleſia in emphyteuſim: quo caſu poſſet illa eccleſia hanc donationem reuocare, vt in auth. de alie. & emphy. §. ſi verò cõtigerit. col. ix. ¶Item ſi fuit res litigioſa. C. de litig. l. ij. & auth. ibi poſita. ¶Item ſi fuit vſibus publicis dedicata: vel aliàs non habebatur eius commercium in cõmune: vt de leg. j. l. cætera. & l. ſenatus. §. regula. Inde eſt quòd res obligata poteſt dari eccleſiæ, ſiue ſit obligatio ſeruitutis realis, ſiue ſit obligatio conuentionalis pro debito: cùm ſemper tranſeat cum onere. C. de ſeruit. & aqua. l. ſi ex prouinciali. & de diſtract. pig. l. ſi debitor. Neap. Sebaſt. Nicol.

Quòd iura conceſſa eccle. in quorum poſſ. &c. Rub.

I*Tem ſtatuimus, quòd priuilegia.* Pro iſto capitulo vide cap. volumus tuam latere notitiam, quod eſt regis Roberti. Petr. Pic.

Quod excommunicati durantes,&c. Rub.

I*Tem ſtatuimus quòd ſi contingat in excõmunicationis laqueo,&c.* Hoc cap. allegat,& ſequitur Matt. in conſtit. patarenorum, in ix. col. & in conſtit. pœnam eorum, in primo notabili.

Quod ſeculares perſonæ non,&c. Rub.

I*Tem ſtatuimus quòd officiales, vel ſeculares perſonæ,&c.* Vide omnino conſtit. regni maieſtati noſtræ.& ibi Matt. hoc cap. allegat.& idem Matth. in conſti. ſtatuimus, in ij. col. in rub. de vſu. pub. quod dicit eſſe intelligendum, vt ibi per eum. M.

Quod ſi vaſalli eccleſiarũ eis ad,&c. Rub.

I*Tem ſtatuimus, quòd ſi vaſalli eccl.&c.* Hoc c. alleg. & ſequitur Paris in tract. ſynd. in rub. de exceſ. Baron. in vj. char. in prin.& ibi vide, quia pulchrè loquitur. & Matt. in conſt. aſcripititios, in prima col. & in conſil. quiſquis. in ix. notab. M.

De priuilegiis & immunitatibus Comitum, Baronum,&c. Rub.

I*Tem ſtatuimus quòd Comites.* Nota quòd feudatarij nõ tenentur deſeruire dominis, niſi pro tribus mẽſibus pro adhoamento, & non vltra ſine pretio. ¶ Et pro declaratione huius cap. vide Bart. in l. Meuia. §. vxorem. de annu. lega. ¶ Sed quæro, ſi datũ eſt ſalariũ aduocato, quòd ſit aduocatus in cauſa principali, & in cauſa appellationis, verũ iſte aduocatus teneatur ire ad aduocãdum, ad locũ iudicis appellationis, qui diſtat à ciuitate? Et dic, ex vigore ſalarij eſt conſiderãdum, pro quo eſt gloſſ. not. in l. ſi de re. §. non ſolum. ff. de procurat. Ad hoc facit quòd feudatarij non tenentur ſequi dominum ipſorum, ſi non ſufficiunt reditus, licet ſuppleant à domino, facit dicta l. Meuia, iam allegata. ¶ Sed pone quòd dominus non vult quòd vadat feudatarius ſecũ, ſed potius vult pecuniã pro ſeruitio ab eo, an audiatur iſte dominus? de qua quæſt. vide glo. in l. ſed hoc tempore. ff. de oper. liber. Petrus P.

antiquis Regibus Siciliæ in quorũ poſſeſſione ſunt, ſeruentur illæſa. De illis verò, in quorũ poſſeſſione non ſunt, fiat eis ſine difficultate iuſtitia in Curia competenti.

Quod excõmunicati durantes in excommunicatione vltra annum, denuncientur Curiæ per prælatos, qui eos excommunicauerunt, vel ſucceſſores eorum. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd ſi contingat aliquem in excõmunicationis laqueo vltra annum contumaciter perdurare, per ipſos prælatos, qui excommunicationis intulerunt ſententiam, vel ſucceſſores eorũ, aut per capitulũ, ſi eccleſiam vacare cõtigerit, denuntietur Curiæ,& contra præfatos excõmunicatos in cõtumacia perſiſtẽtes pœna debita per Curiam imponatur.

Quod poſſeſſiones eccleſiæ non auferantur, nec turbẽtur per Curiã. R.

ITem ſtatuimus, quòd officiales, & commiſſarij Curiæ poſſeſſiones & res, quæ ab eccleſiis poſſidentur, non auferant, nec in eis eaſdem eccleſias, cõtra iuſtitiam, perturbare præſumant.

Quod ſeculares perſonæ non intromittant ſe de aliquo crimine eccleſiaſtico. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd officiales, vel ſeculares perſonæ ſe nullatenus intromittant ad cognoſcendum de aliquo crimine eccleſiaſtico, nec impediant prælatos, vel ipſorũ ſubofficiales, quin de ipſo crimine liberè cognoſcant, & vt puniant, vt eſt iuris.

Quod quilibet poſſit per mare extrahere de vna terra ad aliam liberè, ſine aliquo iure, victualia & alia prouenientia de terris & maſſariis ipſorum, emptitia verò, ſine iure exitura, ſol. iure doha. de portubus tamen licitis & ſtatutis. R.

ITem ſtatuimus ꝙ prælati,& perſonæ eccleſiaſticæ & Barones: vniuerſi & ſinguli homines fideles domini patris noſtri de regno poſſint per mare portare, & facere portari de vna terra ad aliã infra regnum, frumentũ, & alia victualia,& legumina prouenientia eis ex maſſariis ipſorum, vel reditibus terrarũ ſuarum, ſine iure exituræ, vel dohanæ. Emptitia vero ſine iure exituræ, ſoluto iure dohanæ, dũmodo de portubus licitis,& ſtatutis,& cum Barcis paruis, à centum ſalmis infra extrahãtur, exonerentur ſimiliter in portubus licitis & ſtatutis. Et dent fideiuſſoriam cautionẽ quòd habeant reſpõſales de exoneratione ipſorũ à Portulanis illorum portuũ, in quibus exonerata fuerint, infra certum terminum, qui pro locorum diſtantia competens præfigatur.

Quod vaſalli eccleſiarum non trahãtur coram officialibus Curiæ, niſi in criminalibus ſpretis defenſis, in portatione armorũ & aliis, quorũ cognitio pertinet ad Curiam. Rub.

ITem ſtatuimus, ꝙ Iuſtitiarij vel alij officiales non trahant vaſallos eccleſiarũ coram ſe, vel ad ipſorum iudicia, niſi in criminalibus, & ſpretis defenſis, in portatione armorum & aliis, quorum cognitio ad Curiam regiam, vel officiales eius de iure pertinet.

Quod perſonæ eccleſiaſticæ poſſint cõpellere vaſallos ipſorũ & debitores ſuos ad ſatisfaciendũ eis. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd prælati eccleſiarum, perſonæ eccleſiaſticæ,& officiales ipſorum, qui eorum ſunt debitores poſſint eos per legitimũ modum compellere ad ſatisfaciendũ eis debitis,& iuribus eorundem, contradictione aliqua illegitima non obſtante.

Quod ſi vaſalli eccleſiarum eis ad perſonalia ſeruitia obligati auſi fuerint de terris vel locis, in quibus morari debent, poſſint eccleſiarum vaſallos coërcere ad reuertendum ad loca ipſa. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd ſi vaſalli eccleſiarũ eis ad perſonalia ſeruitia obligati de terris vel locis eccleſiarũ, in quibus morari debent, aufugerint, poſſint prælati & perſonæ eccleſiaſticæ præfatos vaſallos per omnẽ coërtionis modum legitimè compellere, vt ad loca, à quibus receſſerant, reuertantur,& etiam commorentur in eis.

Quod Iudæis, qui ſunt vaſalli eccleſiæ nulla officia, vel grauamina committantur. Rubrica.

ITẽ ſtatuimus, quòd Iudæis, qui ſunt vaſalli eccleſiæ nulla officia committãtur, nec aliæ oppreſſiones, vel grauamina inferantur.

De priuilegiis & immunitatibus Comitum, Baronũ, & aliorum feuda tenentium. Rubrica.

ITem ſtatuimus, ꝙ Comites, Barones, & alij feuda tenẽtes vltra tẽpus trium menſiũ non teneãtur ſeruire Curiæ ſumptibus propriis, ſed ſi eos vltra prædictũ tẽpus Curia voluerit in ſuo ſeruitio retinere, ipſis gagia debeat miniſtrare.

De matrimoniis cõtrahendis. Rub.

ITem ſtatuimus ꝙ licitũ ſit Baronibus, Comitibus, & aliis feuda

De matrimoniis contrahendis. Rub.

I*Tem ſtatuimus quòd licitum ſit.* Iſtud capitulum corrigit conſtitu. honorem.& ſequen. quæ incipit, cum hæreditatem, infrà de vxo. non da.& videtur contradicere conſtitutio humanitatis. in fine. Pet. Pic.

ADDITIO. *Hoc cap. allegat,& ſequitur Mat. in deciſ. cccxxviij. incip. in contingentia facti, in ij. co. verſicu. ſecundò allegabam ſuper gloſſ. ad prædictum c. ver. vtrum autem feudum,& bona feudalia. Et feudum an poſſit dari in dotem ſine aſſenſu regis, adde quòd pulchrè inquit Luc. de Pen. in l. fina. in prima col. verſic. ſi etiam dicitur iniqua. C. de præd. & omni reb. nauicula. lib. xj. vbi inquit, quòd dicitur iniqua, & non ſeruanda conſtitutio Regni Siciliæ quæ dicit non poſſe dari feudum in dotem ſine aſſenſu regis, eo quòd per hanc viam indirectam impeditur bonum matrimonij,& allegat de hoc And. de Yſer. in ca. Imperialem. in princ. de pro. feud. alien. per Feder. Vtrum autem poſſit feudum obligari pro reſtitutione dotis? dic quòd non, in præiudicium domini. Bald. in cap. j. §. rurſus. in ij. colum. ver. iuxta prædicta quæro. de cont. inueſti. vbi omnino vide, quia pulchrè loquitur. Tu de hac quæſtione, an feudum poſſit dari in dotem ſine conſenſu domini, vide melius, & plenius quàm per alium, per Franc. Cur. in tractat. feudo. in iiij. parte princip. in iiij quæſtio. princip. vbi per tres colum. examinat, referẽdo omnes opiniones, vide ibi ſemper. Et de hac quæſtione vide omnino Lucas de Pen. latè diſputantem pro, & contrà, in l. pen. in pen. colum. ver. hæc faciunt ad quæſt.&c. cum ſeq. col. C. de prepo. ſacr. cub. lib. xij. vbi tandem diſtinguit, quòd aut in hoc conſenſit filius maſculus, aut non. Primo caſu pater poteſt facere, ſecundo caſu non, vt ibi latè per eum, quem ſemper videas. & ibi etiã ponit, quid ſi haberet plura feuda, & dicit Ioan. de Aud. conſuluiſſe, ſi aliis bonis feudalibus careat, vnum feudum poſſe filiæ ſuæ in dotem dare, etiam inuito filio. Quod tamen reprobat ipſe Luc. concludens per plura fundamẽta omnino poſſe vnũ feudum in dotem dari.*

Quin

Dema

tenẽtibus, vel etiã quibuſcũq; perſonis liberè matrimonia contrahere, filias, amitas, ſorores, & neptes maritare, filios vxorare, & alia matrimonia celebrare, in quibus hactenus requirebatur aſſenſus, ſine aſſenſu Curiæ impetrando, dũmodo feuda, vel res feudi nõ dẽtur in dotẽ, & dummodo eadem inter fideles contrahant, & fiant. Quod ſi ſecùs factum fuerit, ſiue quod feudalia dentur in dotem ſine Curiæ aſſenſu, ſiue quod cum infidelibus contrahant, feuda amittãt illi, qui ſine aſſenſu cõtraxerunt, & ad ius Curiæ applicentur. Et qui cum infidelibus ſe de prædictis perſonis matrimonialiter copulauerit. Si verò bona feudalia dentur in dotẽ, requiratur aſſenſus, qui infra octo dierũ ſpacium, poſtquã partes ad Curiam pro eo requirendo peruenerint: & ſeipſi Curiæ pręſentauerint, Si ipſorũ fides nota nõ fuerit, in curia de ea conſtare poterit, fiat inquiſitio infra breue tempus quo poterit. Et poſtquã inquiſitio præſentata fuerit, ſecũdum merita inquiſitionis ipſius, quã citius poterint expediãtur. Si verò p aliquos Curiales, ad quos expeditio prædictorũ pertinet cõtra prædictã formã difficultatibus obſtaculũ, vel moræ diſpendium fuerit interiectum, ipſi qui hoc iuſto impedimento ceſſante, fecerint, teneantur prædictas literas de aſſenſu impetrare, volentibus expenſas, & damna integraliter reſarcire.

Quod Comites, Barones, & alij feuda tenentes poſſint petere adiutorium à vaſallis ſine literis Curiæ. R.

ITem ſtatuimus, quòd Comites, Barones, & alij feuda tenentes, ſeu prælati eccleſiarũ, qui ratione eccleſiarũ ſuarum terras, vel feuda tenẽt à vaſallis ipſorum in caſibus regni conſtitutionibus permiſsis, poſsint moderatum adiutoriũ petere ſiue recipere, nec neceſſe habeant ſuper hoc literas impetrare, cum ſufficiat prædictæ cõſtitutionis edictum. Si verò in caſu non conceſſo vltra moderatum adiutorium, ſecundum quod iſta conſtitutio ponit, aliquis prædictorũ vaſallos ſuos afflixerit, poſt emendationem damni faciendam perſonis, quibus illatum eſt, teneatur Regiæ Curiæ ad duplum illius, quod indebitè extortum fuerit, vel ſuper exactum illicitè.

Quod comites, Barones, & feuda tenentes in regia Curia perſonaliter, ſeu realiter litigantes per compares abſoluantur, vel condemnentur. Rubrica.

ITem ſtatuimus, q ſi Comites, Barones, & feuda tenentes in Regia Curia, ſeu realiter litigabunt, vel conueniant & accuſent alios, ſiue conueniantur, aut accuſentur ab aliis, per compares abſolui debeant, aut etiam condemnari, & ipſorum cauſæ qualeſcunque fuerint prout melius, & citius poterunt, terminentur.

Quod Comitibus, Baronibus, & alijs nobilibus viris per Curiam aliqua ſeruitia, quæ eos non deceat, minimè committantur. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd Comitibus, Baronibus, & aliis nobilibus, & militaribus viris per Iuſtitiarios, & alios officiales Curiæ, nulla ſeruitiorũ executio demandetur, quę ſtatum & conditionem eorum non deceat, nec cauſa vexandi eos, vel iniuriam inferendi aliquid committatur.

De priuilegijs & immunitatibus ciuium, Burgęſium, & aliorum hominum à faro citra. Rubrica.

STatuimus, mandamus, & volumus inuiolabiliter obſeruari, quòd in collectis, taliis, ſiue quæſtis generalibus, & ſpecialibus, ſeu ſubuentionibus, quibuſcunque hominibus regni à faro citrà, vſque ad confinia terrarum ſanctæ Romanæ eccleſiæ quæ, qui in fidelitate Regis remanſerunt, ſeruetur ſtatus, vſus, & modus, qui tempore felicis recordationis Regis Gulielmi II. extitit obſeruatus ſecundum quem in conuentionibus habitis inter ſanctam Romanam

Quinimò ſubdis ſecundum ordinationem ſapientiſſimi Regis Roberti, (quam eadem refragantem conſtit. ſcribi in regiſtro vidi) non poteſt pater, nec frater etiam, obligare ſorori feudum pro dote, ſed ſolum fructus feudi, vſque ad certum tempus, cum aſſenſu regis, vide eum omnino. Adde hic And. de Yſern. in con. ti. in aliquibus, in ij. col. vbi inquit quòd non reperitur iure cautum, quòd pro dote ſororis ſit obligatũ feudum, refert Matth. in conſtit. ſi quis poſt litem, in viij. col. de quo etiam ſe remittit ad Andr. in cap. Imperialem. in princip. in vij. q. de prohib. feud. alien. per Feder. vbi etiam dicit ſe dixiſſe. Adde hic quòd quando obligatur feudum, tenetur Rex aſſentire, & præſtare aſſenſum. ita no. voluit And. in d. conſtit. ſi quis poſt litem, in vltim. col. Matth. tamen ibi in viij. colum. dicit, quòd in hoc ſunt contradictiones ſapientum, vide omnino eum. & ibi etiam ſubdit quòd quando feudum datur in dotem, princeps tenetur aſſentire, per hoc ca. regis Caroli ij. editum in planitie ſancti Martini, incip. item ſtatuimus, &c. Et ſubdit quòd ſapientes regni extenderunt hoc ca. quando feudatarius recepit dotem ab vxore in pecunia, & obligat ſe hæredes ſuos, & omnia bona ſua, & ſuorum hæredum, Burgenſatica, & feudalia, in caſu reſtitutionis dotium, tunc res dictæ obligationi tenetur præſtare aſſenſum. Et ſubdit quòd Rex Ferdinandus catholicus omnibus obligationibus rerum feudalium pro iuribus dotalibus mulierum Neapolitanarum generaliter interpoſuit ſuum aſſenſum, in capitulis conc. ſiue dictæ ciuitati Neapolis. Adde hic Hoſtien. & Ioan. Andr. in c. ex parte. de feud. vbi dicunt, quòd illud quod ibi traditur in glo. j. dicente quòd feudum non poteſt alienari, ſed bene poteſt in dotem dari ad vitam feudatarij, illud procedit in feudo temporali, quia non poteſt dari in dotem, niſi pro illo tempore, ſed ſi feudum eſſet perpetuũ & paternum, ſecus eſſet. quia illud poterit ſimpliciter in dotem dari, & etiam pro anima dari. Refert. & ſequitur conſulendo Alex. in conſilio xxviij. incip. in cauſa, & lite, &c. in pen. col. verſic. poſſet etiam adduci, &c. in v. vol. M

ADDITIO. *Gloſſa ſuper verbo quo ad aſſenſum ad matrimonium impetrantium, corrigitur cap. Regis Caroli primi quod incipit. Ad maieſtatis noſtræ audientiam. Item corrigitur conſtit. regni de vxore non ducenda ſine prim. cu. l. honorem noſtri diadematis. lib. iij. Neap. Sebaſt.*

ADDITIO. *Vtrum autem feudum & bona feudalia poſſint in dotem dari ſine aſſenſu Regis, vide per dominum Andr. de Yſern. plene, de prohibita feud. alien. per Feder. & pleniſſime per eundem in conſtitutio. regni fratribus. Nicol.*

ADDITIO. *Tenetur in dotem. Contrarium videtur ſtatuiſſe Papa Honorius, qui voluit, quòd feuda & bona feudalia poſſint in dotem dari ſine conſenſu domini. in c. quod incipit. in matrimoniis. Quidam tamen dicunt quòd illa fuerunt ſuſpenſa tempore Regis Roberti, ſi eſt verum, vel non exquire do. And. qui dicit, quòd non ſeruantur, vt refert in titu. quæ fuit prima cauſa benefic amit. §. ſed nec initum circa fi. & in conſtitut. regni poſt mortem. De iſta materia vide plene per eundem. de prob. feudi al'e. per Feder. Neapo.*

ADDITIO. *Item nota quòd iſta tria, ſcilicet, feudum, aliqua pars feudi, vel res feudi ponuntur tanquam diuerſa.*

Quod Comites, Barones, & alij. &c. Rub.

ITem ſtatuimus quod Comites, Barones & alij. ibi, cõſt. Quæ cõſtitutio incipit, quàm plurium regni noſtri, pro quo vide etiam infrà capit. quod incipit, Comites, & Barones, in quo datur modus vſq; ad quã ſummam poſſunt grauari vaſalli. Petrus P.

Hoc capit. allegat, & ſequitur Matth. in conſtit. hoſtis. in v. col. ver. xiiij. quæro, ecce feudatarius, &c.

* ADDITIO. *Vide conſtitu. vt vniuerſis & ſingulis regni noſtri fidelibus honor, &c. Et vide dictum Bal. in l. j. in fi. C. ne liceat in vna eademque cauſa.*

Quod Comites, Barones, & feuda, &c. Rub.

ITem ſtatuimus quòd ſi Comites, Barones, & feuda tenentes, &c. Hoc cap. allegat, & ſequitur Andr. de Yſer. in d. conſtit. vt vniuerſis. in ſecund not. quem omnino vide. & Matth. in rubr. ibi, in fin. & latius in d. conſtitut. vt vniuerſis, in ſecundo not. & eundem ibi in iiij. not. cum duobus ver. ſequen. M.

Contra iſtud cap. eſt cõſtitutio, vt vniuerſis. de ſerua inde. cor.

Iſtud capit. eſt illud quod not. in conſtitut. vniuerſis, in glo. auth. vt nulli apud proepiſcop. §. illud. coll. vj. in §. Baronibus. M.

Quod Comitibus, Baronibus, & alijs nobilibus viris per Curiam aliqua ſeruitia, quæ eos, &c. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd Comitibus. Iſtud capit. hodie accipit aliam diſtinctionem focularior um, vt in c. cland. de maleficiis. Petrus Piccolus.

Hoc cap. allegat & ſequitur Matth in conſtit. magiſtri Camerarij. in viij not. in fine.

ecclesiam, & dominũ patrem noſtrum tẽpore collationis factæ ſibi de regno plenius continetur: Qui ſtatus, modus, & vſus pro eo quod conſtare nõ poteſt, quia vel nulli, vel pauci ſuperſunt, qui poſsint de hoc teſtimoniũ perhibere, Volumus, ꝙ per ſanctiſsimũ patrem & D.D. Papam Martinum ſummum pontificẽ declaretur, exponatur, ſeu determinetur, & diſpõatur: & ad eandem determinationẽ, declarationẽ, expoſitionẽ, & etiam diſcuſsionem, & ordinationẽ celeriter, & de facili obtinendã, non noſtros ſolennes & fideles nuntios trãſmittimus, ita quòd per totum mẽſem Maij primo futurũ ad tardius ſint ibidẽ. Infra quem terminum homines cuiuſlibet Iuſtitiariatus partium prædictarum duos nuntios de melioribus, ditioribus, & fidelioribus totius prouinciæ ad prædictam declarationẽ, expoſitionem, determinationẽ, & ordinationem impetrandã, ſeu etiam audiendam tranſmittant: ita quòd in eodẽ termino ſint ibidem. Et ad hoc per Iuſtitiarios earũdem prouinciarum, quibus ſuper hoc literæ noſtræ tranſmittuntur, inducentur: & etiam ſi neceſſe fuerit, cõpellãtur: Quam determinationem, expoſitionẽ, ſeu declarationẽ, vel ordinationẽ permittimus pro parte domini patris noſtri ad noſtrum poſſe, noſtra & hæredum noſtrorũ penitus ſemper inuiolabiliter obſeruare: Et ex nunc omnino omnia reſidua collectarum quarumcunq;, ad quæ aliquæ prouinciæ, terræ, vel loca tenebãtur, vel etiam tenentur, remittimus, & eis gratioſè donamus: Volentes, quòd de illis nullatenus impetrentur, nec ante determinationẽ, declarationẽ, expoſitionem, & ordinationem prædictam à prædictis prouinciis, vniuerſitatibus, terris, vel locis collectę nomine peti aliquid faciemus, niſi in caſibus conſtitutionibus comprehenſis: nec ad mutuum compellantur inuiti.

Quòd cudatur moneta bonæ tenutæ, ſecundum quod ſtatui dictarum partium videbitur expedire: pro qua expendenda non fiat collecta, ſed dabitur campſoribus, & aliis eam ſpontè recipientibus, & erit perpetua. Rub.

Item permittimus, atque ſtatuimus, quòd de cõſilio proborum & legalium virorum habentium huiuſmodi rei peritiã, cudi faciemus monetam bonæ tenutæ, pretij, & valoris: ſecundum quod ſtatui prædictarum partium videbitur expedire. Pro qua expendenda non fiat collecta, nec diſtributio: ſed dabitur campſoribus, & aliis mercatoribus eã volentibus ſpontè recipere: & præfata moneta erit perpetua, nec mutabitur aliquo tempore: ſed in ſuo pretio & ſtatuto obſeruabitur.

De pœna clandeſtini homicidij. R.

Item ſtatuimus, ꝙ pœna, quæ pro homicidiis clandeſtinis cõmiſsis in aliquibus locis, ſeu territoriis ipſorum ad ſummam centum vnciarum, vel quinquaginta fuerat augmentata, reducatur ad formam conſtitutionis antiquæ, ſecundum quod per nouellam & vltimam conſtitutionem domini patris noſtri nuper extitit ordinatum. Quæ pœna tunc demum exigatur, ſi mortuus inueniatur aliquis, qui non aliquo tempore ſuperuixit: & verba conſtitutionis antiquæ in faciẽdo inquiſitionem ſeruentur, & in ſuo proprio intellectu remaneant, nec recedatur ab eis.

Quòd ſeruetur capitulum de liberalitate matrimoniorũ, ſicut ſuprà dicitur in ſchedula Baronum. Rub.

Item ſeruetur capitulum de verbo ad verbum de liberalitate matrimoniorum, ſicuti eſt ſchedula Baronum ſuperius prædiſtincta.

Quòd non poſſit fieri accuſatio per præſonerium, vel familiares eius, niſi ſit crimen publicum. Rubrica.

Item ſtatuimus, ꝙ magiſtri Iuſtitiarij, & Iuſtitiarij regionum non faciant accuſationem calumnioſè moueri, vel fieri cõtra aliquos, quos criminoſos dicunt, vel aſſerunt per præſonerios, vel familiares ipſorum: ſed ſi aliquis eos legitimè accuſare, vel iniuriam paſſus, ſi crimen priuatum commiſſum dicatur, vel quilibet alius, qui de iure ad accuſandum admittitur, ſi crimen publicum fuerit, qui non ex ſuaſionibus alicuius, ſed proprio motu ad accuſandum ducatur, accuſationem eius recipiat: & in ea, iuſtitia mediante, procedat.

Quòd ſi aliquis tenet aliquã poſſeſſionẽ Curiæ occupatam, non priuetur ea, donec conuictus fuerit in iure. Rub.

Item ſtatuimus, ꝙ ſi procuratores fiſci, vel alij officiales, ſeu publicę perſonę, ad quorũ officiũ iſtud ſpectat, credant poſſeſsiones aliquas, ſiue iura ad fiſcum ſpectantia detineri per aliquos occupata: detẽtores, ſeu poſſeſſores ipſarum poſſeſsionum, ſeu iurium, in cõpetenti tribunali conueniant, & contra ipſos ſeruato iuris ordine, procedatur: nec ipſarum poſſeſsione priuentur, antequàm legitimè conuicti fuerint, & etiam condemnati.

Quòd ſeruitia Curiæ non cõmittantur, niſi idoneis & ſufficientibus, & quos etiam decet, & ſeruetur conſtitutio in hoc capitulo domini Caroli. Rubrica.

Item ſtatuimus, ꝙ officiales regni, officia ſeu cõmiſsiones, vel ſeruitia curiæ committãt hominibus in terra ſua, & in locis cõuicinis, & talibus, q ad hoc ſint idonei, ſufficientes, & habiles: & talia cõmittantur, quæ ſtatũ & conditionẽ eorum deceant, quibus commiſſa fuerint: & alia in huiuſmodi capitulo obſeruentur, quæ per nouellam cõſtitutionẽ domini patris noſtri indulta noſcũtur.

De pœna cland. ho. Rub.

Item ſtatuimus, quòd pœna. Not. quòd tunc proceditur de homicidio clãdeſtino, cùm eſt innectus occiſus. Et not. bonum dictum ad excipiendum pro vniuerſitate citata pro homicidio clãdeſtino, videlicet quia ſit inuentus vnus mortuus, & nõ occiſus. Not. quòd eſt cõtrà prima facie de mat. contrahen. Et cum iſto cap. concordat gl. in cõſtit. ſi damna clandeſtina. in ver. occiſus. Barth.

ADDITIO. *Hoc cap. refert & ſequitur Matt. in conſtitut. ſuper inciſionibus. in viij. col. in verſic. & ſcias ne erres. Ego pro hoc adduco aliud c. incip. conſtitutionem dñi patris noſtri. ibi, inuento occiſo, &c. tene menti illud cap. quia nullus allegat, nec ponderatur ad hoc. pro hoc etiam pondero text. in conſtitut. ſi damna clandeſtina. ibi, qui reperitur occiſus. quem text. ad hoc not. And. de Yſern. ibi in vij. col. in fin. in ver occiſus dicens nõ idem eſſe ſi ex vulnere ſuperuixiſſet: & allegat hoc capit. Idem tenet gloſſ. ibi. in ver. occiſus. & ibi ſequitur Matthæus in viij col. verſic. vna quæro cum gla.* M.

Quod ſeruet. cap. de liber. matrim. &c. Rub.

Item ſeruetur. Nota quod eſt in præcedẽti facie de matrimo. contrah. quod incipit, item ſtatuimus quod licitũ ſit. Bart. de Capua.

Quod non poſſit fieri accu. per præſon. &c. Rub.

Item ſtatuimus, quod magiſtri Iuſtitiarij. Magiſtri Iuſtitiarij nõ debent facere mouere accuſationẽ priuatam per præſonerios, vel officiales eorum contra aliquẽ. Sed poteſtas bene auditur & recipitur.

Ibi, *procedant. in fine.* No. ꝙ officiales poſſunt cognoſcere de iniuria facta officialibus ſuis: Sed de iure communi cõtrà eſt, quia vſque ad litem cõteſtatam. ff. de offic. præſid. l. ſenatus. & l. qui iuriſdictioni. & in caſu iſto ex inquiſitione Iuſtitiarij. Pet. Pic.

Quod ſi aliq. &c. Rub.

Item ſtatuimus, quod ſi procuratores. No. quòd in cauſa fiſcali eſt ſeruandus iuris ordo: pro quo vide glo. in conſtit. inter multas. de offic. procur. Petrus Pic.

Vide omnino latè Matth. in conſtit. inter multas. in iiij. notab. ibi allegat hoc cap.

Quod ſeruit. &c. Rubr.

Item ſtatuimus, quod officiales. Iſtud capitulum concordat cũ conſtit. inter nullas. ibi, patris noſtri indulta: vt no. in c. qđ incip. itẽ iuſtitiarij non ordinariè.

Ibi, *locis conuicinis.* Sed quæ dicuntur loca conuicina, & cõiuncta? dic quòd ſunt illa, quæ ſunt coniuncta cum illa ciuitate, vel caſtris, vnde commiſſarius eſt oriundus medio interiecto: nam vicinus dicitur, quia vice vnius loci cenſeatur: vt extrà de præſumpt. c. quoſdam. & de ver. ſig. cum ſi. Petrus P.

Hoc c. allegat & ſequitur Matth. in conſt. Magiſtri camerarij. in viij. not. & vide aliud c. in præced. col. in princ. incip. item ſtatuimus, quòd Comitibus.

Quod

Quod nihil ſoluatur pro ſcripturis ſententiarum. Rubrica.

ITē ſtatuimus, quòd ſiue in magna Curia, ſiue coram Iuſtitiariis regionum aliqui criminaliter accuſentur, vel in perſonalib⁹, vel realibus ciuiliter impetantur, ſi ſententias pro illis ferri contigerit, eas redimere non cogantur, nec aliquid nomine cõpoſitionis pro parte Curiæ, neque pro ſubſcriptionibus, vel ſcripturis ſentētiarum à magiſtro Iuſtitiario, Iuſtitiariis, iudicibus, ſeu actorum notariis exigantur, cum iuſtitia aliquo modo vendi non debeat, & idem magiſter Iuſtitiarius, Iuſtitiarius, iudices, atque notarij ſuis ſalariis debeant eſſe contenti.

Quod vniuerſitates terrarum nõ teneantur ad emendationem furtorum factorum per ſpeciales perſonarum. Rubrica.

ITem ſtatuimus, quòd vniuerſitates locorum non teneantur ad emendationes furtorum, quæ per ſpeciales perſonas contigerit fieri conſtitutione antiqua ſuper damnis clandeſtinis edita in ſuo robore duratura.

Quod vniuerſitates terrarũ nõ cogantur deferre pecuniã ad Curiam cum expenſis eorũ, ſed Curiæ. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd theſaurarij, Iuſtitiarij, & alij officiales regni non grauent vniuerſitates, quòd pecuniã per homines ſub vniuerſitatum expenſis, & periculo eligendos ad Camerã, vel Curiam Regiam, vel alia loca mittant, ſed per viros ſufficientes, & idoneos de iuriſdictione ipſorum ad expenſas Curiæ debeant deſtinare.

Quod vbicunque regia Curia morata fuerit, emantur neceſſaria ſuo victui communi precio, & ab ea habẽtibus nec ſigillẽtur vegetes. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd vbicũque per regnum, dominum patrem noſtrum, & nos cum gente noſtra morari contigerit, frumentum, vinũ, & alia victualia pro vſu ipſius gentis, ac ordeum pro equis ab eis, qui ea victualia habuerint emãtur per officiales Curiæ & familiares, communi pretio, nec ſigillentur vegetes hominum, nec prædicta emantur, niſi ab habentibus ea venalia, ſeruata in prædictis omnibus forma nouę conſtitutionis, vel capituli editi ſuper his de nouo per dominum patrem noſtrum.

Quod ſoluatur pro literis regis. Ru.

ITem ſtatuimus, & ordinamus quòd pro ſigillo Domini patris noſtri, & noſtro non recipiatur ab impetrantibus ſecundũ nunc recipitur, niſi ſecundum quòd recipiebatur tempore dominorum cancellariorum D. Decani Meldenſe, Do. Goffredi de Bello Monte, & Domini Simonis de Pariſiis, quorum temporibus recipiebantur in forma ſubſcripta, videlicet,

Pro litera clauſa. tar.2.
Pro litera aperta Iuſtitiæ. tar.4.
Pro litera matrimonij. tar.12.
Pro litera magiſtri Iurati. tar.12.
Pro litera iudicis. tar.12.
Pro litera medici. tar.12.
Pro litera notarij publici. tar.12.
Pro litera aduocati. tar.12.
Pro litera extractiõis bãni. tar.12.
Pro litera Comiti. tar.12.
Pro litera de concedendo mercato, ſeu nundinis. tar.12.
Pro litera de ſubuentione recipienda à vaſallis. tar.12.
Pro litera de aſſecuratione vaſallorum. tar.12.
Pro litera de ponendo aliquem in poſſeſsione. tar.12.
Pro litera de immunitate ſcholarium. tar.12.
Pro litera de extractione victualium extra regnum pro quolibet centenario ſalmarũ. tar.7. & infra regnum tar.3.gra.15.
Pro litera Prothontini. vnci.4.
Pro litera liberationis captiuorum. tar.12.
Pro litera executionis ſententiæ. tar.12.
Pro litera creationis in Comitem. vnci.8.
Pro litera creationis Mareſcali. vnci.4.
Pro litera indulgentiæ homicidij commiſsi. vnci.4.
Pro litera legitimationis ſpuriorum & naturalium. vnci.4.
Pro litera Viceregis. vnci.4.
Pro litera Iuſtitiarij in prouincia. vnci.2.
Pro litera Capitanei. vnci.1.
Exceptis ciuitatibus Neap. Capuę, Aquilæ, & Barlettæ. vnci.2.
Pro litera Aſſeſſoris. tar.12.
Pro litera magiſtri Actoris. tar.12.
Pro litera gratiæ. tar.12.
Et ſi plures in vna litera cõtineantur perſonę pro vna tantum litera eſt ſoluendum.

Quod officiales maiores Curiæ non emant equos, mulos in prouinciis eorum, ſed extra prouinciam, niſi receperint ſpeciale mandatum. Rubrica.

ITem ſtatuimus, ꝙ Iuſtitiarij, magiſtri procuratores, & officiales alij maiores in prouinciis, quas ad adminiſtrandũ ſuſceperunt, equos palefridos, mulos, nec per ſe nec p ſuppoſitas pſonas emere valeãt. Sed ſi illis fortè indi

Quod nihil ſoluatur pro ſcripturis, &c. Rubr.

I*Tem ſtatuimus, quod ſiue in magna Curia.* Pro huius cap. materia vide in conſtit quæ incipit, cauſas alias. de litigat. Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Tu de hoc ritu, ſeu c. vide omnino per Matth. in conſtitutio. pro ſcripturis. ver. ſed iuxta hoc quæro. vbi ponit quidnam ſeruetur hodiernis tẽporibus, vide ibi omnino. Hoc etiam allegat, & ſequitur Matt. in cõſtit. cauſas alias. in v. not. & dicit ibi And. quòd illa conſtit. corrigitur per hoc cap.*

Quod vniuerſitates terrarum non teneã. &c. Rub.

I*Tem ſtatuimus quod.* Cũ hoc e concordant dicta per d. And. in conſtitu. ſuper inciſionibus arborũ. Petrus Piccolus.

Et per capitulũ iſtud deciditur, ꝙ pro furto tenetur vniuerſitas. Sed hodie eſt ordinatũ per capitulũ Regis Roberti, vt pro furto medietatem ſoluat vniuerſitas, & aliã medietatẽ domi nus terræ. Et ſufficit fama, vel vnus teſtis ad probãdam diſrobationem. Sed tu dic melius in alio ca. Regis Roberti, præſidenti incumbit officium. Barth. de Cap.

Quod vniuerſitates non cogantur, &c. Rub.

I*Tem ſtatuimus quòd theſaurarij.* Iſtud capitulum declarat conſtitutionẽ, omnes officiales noſtros. & cõcordat cum capitulo, Itẽ quòd nullus officialis. & vide capitulum quod incipit grauamina. Sed iſtud capitulum malè ſeruatur hodie per ærarios, & magiſtros cameræ. Barth. de Capua.

Quod vbicũq; regia Curia morata fuerit, &c. Rub.

I*Tem ſtatuimus quòd vbicunque.* Not. quòd officialis non debet ſigillare vegetes vini, nec emere frumentũ à nolentibus vendere etiam cõmuni pretio, & cum hoc cõcordat capitulũ, itẽ iuſtitiarij, non emit enim niſi à volentibus vendere. Bart. de Cap.

Quod ſoluatur pro litera Regis. Rubrica.

I*Tẽ ſtatuimus, quòd pro ſigillo domini, &c.* in fi. ibi. *& ſi plures vna litera contineantur perſonæ, &c.* Tene menti, quia iſtud tibi ſeruiet, quando fit præſentatio petitionis à pluribus, ſeu quando plures cõtinẽtur in vna petitione, ꝙ vna ſolutio debet fieri magiſtro actorum pro omnibus, nõ ac ſi eſſent plures petitiones, vt ſinguli teneantur ad ſingulas ſolutiones. & tene menti cõtra magiſtros actorũ. Adde hic quòd quando nuncius vadit ad citandum plures pro eadem cauſa eadem die, vel in eodem loco, non debet ei ſolui, niſi quantũ ſolueretur pro vno, tex. eſt aureus in §. ſportularũ, verſic. ſi verò pro vna in auth. de ſanc. epiſ. & ita per illũ tex. tenet Ioan. de Plat. in l. fi. §. vt auth. in ij. not. C. de re mili. lib. xij. Adde hic vnum aliud not. ver. quòd vbi certo actui pro ei⁹ exercitio deputatur certa quantitas, non multiplicatur talis quantitas, ſiue act⁹ exerceatur per vnum, ſiue per plures, ſed intelligitur eadem eſſe conceſſa. ita no. inquit Gemi. in c fin. in j. not. per illum textum. ibi, de pœn. & remiſ. li. vj. & ſequitur ibi Phil. Franc. tene menti.

Adde hic vnum not. verb. ꝙ quando plures cauſæ genere differunt, tũc licet ſimul, & in vna charta petantur, tamen quęlibet per ſe decernitur, & ideo ſunt plures libelli omni conſideratione, & tanquam pro pluribus ſoluuntur ſportulę. ita not. dixit Bal. in l. edita. in repetitione Paduana, in xv. col. ver. decimoquinto quæritur, quomodo cognoſcimus, &c. C. de edend. tene mẽti, quia faciet tibi honorẽ, & pauci ſciunt. Adde quòd pro libello cumulato non ſoluitur niſi vnicę ſportulæ. Bal. in ca. ad vltimum. in fi. arg. illius text. de cauſa poſſeſ. & propr. ſubdens quòd ſine dubio eſt verum, ſi reſpicit vnicum intereſſe, vt ff. de actio. & oblig. l. non eſt nouũ. ita Bal. tene menti. quia eſt pulchrum.

Quod officiales maiores Curiæ non, &c. Rubr.

I*Tem ſtatuimus quod officiales, magiſtri, &c.* Iſtud capitulum malè

lè ſeruatur per officiales, & cum ipſo bene concordat conſtitutio Regni, quæ incipit, communiter, de rebus prohib. in primo libro. Bartholomæus de Capua.

Quod filiæ proditorum, quæ paternam mal. &c. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd filiæ. Iſtud capitulum corrigit capitulum, quod incipit, ſatis conſtat eſſe notorium: & vide aliud capitulũ, quod incipit. humanitatem. infrà. & pro intellectu huius capituli vide l. quiſquis. ad fi. ad leg. Iulia. maieſt. & ibi Cy. Barth. de Capua.

Hoc capitulum allegat, & ſequitur Matth. in cõſtitutione, fratres pro filiis. in iij. notab. verſicu. & an filiæ proditoris. M.

Quòd præſonerij non reci. à cap. &c. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd præſonerij. Vide capit. quod incipit. magiſtro Iuſtitiariio. infra.

Ibi, *ſtatutum.* Facit conſtitutio, Caſtellani. de offic. Caſtel. Bartholomæus de Capua.

Pro quanto temp. reman. offic. &c. Rub.

ITem ſtatuimus, quòd tam Iuſtitiarij, &c. Vide ad iſtud capitulũ quod not. in cap. verum. vide infrà, vbi de eorũ pœna contra facientibus recitatur.

Ibi, *Quadraginta.* Iſtud obtinet in diuerſis prouinciis: Sed in capitania eſt moderatum ad xx. qui current in tempore prę ſignationis actorum præcedẽtium, ſecundum formã noui capituli bene ordinati. ¶ Sed ſecus eſt de iure communi, vbi ſtatuuntur quinquaginta dies, vt l. conſiliarios. C. de aſſeſſor. cum ſimilibus. ¶ Sed quæro, quid ſi officialis recedit ante tẽpus ſuæ ſyndicationis, an reus maieſta. efficiatur & pœna capitis puniatur? dic quod ſic, de iure cõmuni, vt eſt tex. in l. j. in §. quod ſi quis. C. vt omnes cauſæ tam ciuir. quàm cri. Alia eſt pœna per ca. quod incipit, item ſtatuimus ꝙ Iuſtitiarij Regis Roberti. Sed quando officialis recedit ad officio ſuo ſine licentia principis, nunquid puniatur pœna capitis? & dic quòd ſic.

Ibi, *ſucceſſoribus.* Not. quòd officialis ſucceſſor poteſt ſyndicare prædeceſſorem infra tempus ſyndicationis ſibi impoſitum, etiam ſi non fuerit ſibi commiſſa eius ſyndicatio per Regiam Curiam. Et hoc corrigit conſtitutio, quæ incipit, in præſenti. & vide c. quod incipit, item quòd nullus Iuſtitiarius. Bartholomæus de Capua.

Sed quæro, quid ſi iſto tempore aliquis grauatus non fuit conqueſtus de officiali, an poſſit poſtmodum in patria ipſius officialis conqueri, & ibi ipſum conuenire? reſpondeo, ſic, vt eſt glo. in l. ij. C. ad leg. Iul. repetundarum. Petrus Piccol.

Quod ſi contingat aliquos ſuis culpis, &c. Rub.

ITem ſtatuimus quod ſi fortè contingat, &c. Et de hoc, an ex delicto viri

viri dos publicetur, ſi ex forma ſtatuti omnia bona viri debeant publicari, vide pulchrè per Alber. de Roſa. in iij. parte ſtatutorum, in vj. quæſt. incip. ſed quid ſi econtrario, &c. vbi diſputat pro, & contra, tandem concludit quòd non, per plura iura, & fundamenta, vt ibi per eum. & aduerte ad vnũ not. verbum, quod ibi multum poſuit in quantum ideo poſuit videri quòd dos publicetur, nam ſubdit quòd fiſcus tamẽ tanquã mariti hæres ſoluto matrimonio tenetur reſtituere dotem vxori, & allegat iura. vide eum. & in ſeq. q. incip. vidi dubitari. ponit aliam pulchram q. Si maritus cõmiſit delictum ex quo bona debeãt ſequeſtrari ex forma ſtatuti, an vxor ratione dotis ſuæ poſſit defendere ꝙ ſequeſtrũ nõ fiat in bonis viri. & cõcludit quòd ſic per plura. & ſubdit quòd hæc eſt vera opinio de iure: tamen de cõſuetudine rectores contrariũ ſeruant, quia deſtruunt bona delinquẽtium, & eis deſtructis, de ipſis ſatisfaciunt dotibus, & aliis creditoribus, per plura fundamenta, vide eum omnino. ¶ An autem propter delictum vxoris publicetur & cõfiſcetur dos conſtante matrimonio? vide text. glo. & Barthol. in l. quicunque legibus. ff. de bon. dam. & quòd non confiſcetur tenuit Bald. in l. j. C. de bon. liber. & idem tenuit Roma. in l. dedit. §. qui mulierem, in iij. col. ff. qui ſatiſda. cog. vbi ponit quinque caſus in quibus poteſt publicari. ¶ An autem propter debitum vxoris poſſit fieri miſſio in bonis dotalibus, vide glo. in d. l. quicunque legibus. ff. de bon. dãn. in fi. quę tenet ꝙ nõ, & quòd de iure contra vxorem cõdemnatã poteſt fieri executio in dote, videlicet in proprietate, ſaluis tamen fructibus rerum dotaliũ marito, & contra maritũ condemnatũ poteſt fieri in fructibus rerũ dotaliũ ſaluis alimẽtis vxoris, & ſuorũ liberorũ, pro quibus omnibus fit dotis cõſti. ita not. dixit Henr. de Bouer. in ſuis ſingularibus, in ver. executio. in xv. not. incip. contra vxorem, & allegat iura. ¶ Quæro de pulchra q. Maritus commiſit delictum, propter quod eius bona deſtruuntur ſecundum formam ſtatuti, in executione comparet vxor, oſtendit inſtrumentum dotale de obligatione bonorum pro dotibus ſuis, defendens bona mariti, vel partem ipſorum, dicit iudex: Ego intendo facere executionem, & deſtruere bona, & maximè ædificia, & volo tibi dotem reſeruare, in ſolo deſtructo, vel in terris mariti quid iuris? Hanc quæſtionem ponit & examinat pro & contrà Tancre. in ſua compendioſa in rubr. de quæſtio. circa ſententias, in xiij. q. tandem concludit quòd vxor eſt audienda, & præferenda, per plura iura, & fundamenta. & ſubdit quod hæc eſt veritas, poſtea ſubdit, quod tamen eſt attendendum quòd

---

indiguerint, ad alias prouincias extra iuriſdictionẽ ipſorũ pro emendis tranſmittant: niſi de prædictis animalibus emendis pro parte Curiæ mãdatum receperint ſpeciale.

Quòd filiæ proditorum, quæ paternam malitiam non ſecutæ ſunt, nec ſequuntur, poſſint ſe maritare de bonis non feudalibus ſine aſſenſu Curiæ. Rubrica.

ITem ſtatuimus, ꝙ filiæ proditorum, quæ paternã malitiam ſecutæ non fuerunt, vel etiam non ſequuntur, de bonis non feudalibus, quæ ad eas non ex ſucceſsione paterna, ſed aliunde legitimè prouenerunt, poſsint ſe fidelibus maritare: nec oporteat illas, nec illos, qui eas duxerint, ſuper hoc aſſenſum Curiæ impetrare.

Quòd nihil ſoluatur pro ſigillo Iuſtitiarij, vel alterius officialis, niſi pro litera iudicis, tar. 12. & pro litera magiſtri iurati, tar. 12.

ITem ſtatuimus, ꝙ Iuſtitiarij, Secreti, & alij officiales pro ſigillandis literis nihil exigãt pro ſigillo: ſed ſeruetur formam conſtitutionis, ſeu capituli de nouo in his editi per dominũ patrem noſtrum. Iuſtitiarij tamen recipiant à iudicibus, magiſtris Iuratis pro ſigillandis literis eorum officij ſecundum formam ſubſcriptam, videlicet, pro qualibet litera iudicis, tar. 12. pro qualibet litera magiſtri iurati, tar. 12.

Quòd præſonerij non recipiant à captiuis, niſi quod ſtatutum eſt per dominum Carolum, quondam Siciliæ regem. Rubr.

ITem ſtatuimus, ꝙ præſonerij, ſeu cuſtodes carcerum Magnæ Curiæ, & Iuſtitiariorũ, aliorũque officialiũ non recipiãt à captiuis, niſi quod ſtatutum eſt nouiter per dominum patrem noſtrum.

Quod officium magiſtri Iurati non vẽdatur cum Baiulatione, ſed eligantur magiſtri Iurati per quãlibet vniuerſitatẽ, & officium ipſius gratis concedatur eiſdem. Rub.

ITem ſtatuimus, ꝙ officiũ magiſtri Iurati quod hactenus vẽdi cõſueuerat cum membris Baiulationis non vendatur de cætero, ſed eligantur magiſtri Iurati per quamlibet vniuerſitatẽ, & officiũ ipſius gratis concedatur eiſdem.

Pro quanto tempore remanebũt officiales Curiæ in prouinciis poſt depoſitum eorum officium. Rub.

ITem ſtatuimus, ꝙ tã iuſtitiarij quàm officiales cæteri poſt depoſitum eorum officiũ, in prouincia vbi officia exercuerãt, pro quolibet anno, quo ipſa exercuerant officia, per quadraginta dies morẽtur. Et ſi minus in officiis ipſis moram traxerint, ſimiliter pro rata temporis morentur ibidem, ad reſpondẽdum coram ſucceſſoribus eorũ omnibus conquerentibus de eiſdem, & ſatisfaciendum ipſis ſuper eo, quod docuerint de querelis. Et nihilominus remanẽte licẽtia Regiæ Curiæ ſuper eorũ exceſſibus atque proceſsibus facere per ſpeciales perſonas inquiri, vt ſecundum merita & probata inquiſitioni ipſius de male actis per eos, vel corporaliter puniantur ſecundum quòd delicti qualitas exigit, vel ad pœnam pecuniariam fiſci commodis applicandam.

Quod ſi contingat aliquos ſuis culpis regnum exire, vxores eorum quæ ſibi non cõſentierunt, non moleſtẽtur in dotibus, & iuribus ſuis. R.

ITem ſtatuimus, quòd ſi fortè contingat aliquos damnari, vel ſuis culpis exigentibus, regnum exire, Vxores eorum, quæ maritos ſuos non probantur, in huiuſmodi delictis ſecutæ, ſuper dotibus, dotariis, ſeu iuribus earum ſeruentur illæſæ ſecundum nouam conſtitutionem domini patris noſtri.

Quod non compellantur aliqui inuiti reparare vaſcella Curiæ pro certo pretio, niſi voluerint ea ad extalium recipere facienda. Rub.

I Tem ſtatuimus, quòd quoties contigerit Curiam velle de nouo fieri facere naues, vaſcella, & alia opera cōſtruifacere, vel etiam reparari, non deputentur ad hoc aliqui inuiti pro certo pretio facienda, niſi ea, fortè aliqui ad extalium velint ſpontè recipere facienda. Alioquin huiuſmodi opera committant bonis viris ad credentiam qui teneantur exinde debitam ponere rationem.

Quod ab vniuerſitatibus Terrarum deputatis ad reparationem caſtrorum exigatur pecunia neceſſaria tantum, & non teneantur ad noua ædificia. Rubrica.

I Tem ſtatuimus, quòd ab vniuerſitatibus terrarum, & locorum deputatorum ad reparationem caſtrorum, requiratur & exigatur per Curiam pecunia neceſſaria, tantum pro reparatione veterum ædificiorum caſtrorum ipſorū, & non ad noua ædificia conſtruenda. In his verò prædicta pecunia in reparatione prædicta per homines fide dignos eligendos ab vniuerſitatibus, quæ ad ipſorum reparationem tenentur, fideliter expendatur.

Quod fiant inquiſitiones ſuper finibus antiquarum foreſtarum, & ſuper earum cuſtodia ſeruetur ſupradicta forma Domini Regis Caroli. Rubrica.

I Tem ſtatuimus, quòd ad hoc vt fideles Regni per foreſterios in aliquo contra debitum, & ſtatum non grauentur, fiant inquiſitiones de antiquis & veteribus foreſtis, ac finibus earundem, & ſuper earum cuſtodia ſeruetur forma conſtitutionis nuper ſuper hoc edita per dominum patrem noſtrum.

Quod non ſtatuantur familiares Iuſtitiarij ad cuſtodiam nundinarum, ſed cuſtodiantur per magiſtrū Iuratum ipſius terræ. Rubrica.

I Tem ſtatuimus, quòd Iuſtitiarij regionum vllos familiares eorum, vel aliquos alios loco ſui præponant cuſtodię nundinarum, quæ fiunt in iuriſdictione, ſed magiſtri Iurati locorum, in quibus nundinæ fiunt, cuſtodiam eorum exerceant.

Quod obſeruentur conſtitutiones domini noſtri Regis Caroli edita ſuper reformatione regni, & hic incipiunt capitula edita in planitie ſancti Martini. Rubrica.

I Tem ſtatuimus quòd conſtitutiones nouellæ editæ per Dominum patrem noſtrum ſuper reformatione, & ſtatu pacifico Regni, inuiolabiliter obſeruētur. Verum quia ſunt quidam ſic amatores periculi, quòd ſemper ad interdicta conantur accedere, & parum prodeſſet iura conſtitui, niſi ipſorum conſtituta ſeruentur. Vt tam nouellæ conſtitutiones, quas nuper Regiæ benignitatis prouiſio pro reformatione Regni, ac eius ſtatu pacifico promulgauit, quàm præſentes, quas de conſilio Prælatorum, Comitū, Baronum, ciuium, multorúmque proborum Parlamento in ſancti Martini planicie ſolenniter celebrato, non ſine magna prouiſione nuper edidimus, vt ſuperius continetur, inuiolabiliter obſeruentur, & contra violatores ipſorum vltionis debitę non deſit ſupplicium, in ſingulis ciuitatibus, Caſtris, ac locis partium prædictarum, tam per Prælatos religioſos, quàm per alios probos viros, quibus ſuper hoc noſtræ cōmiſsionis literas curabimus deſtinare. & ad hoc etiam volumus deputari, quòd cauta & ſolers inquiſitio fiat de eiſdem officialibus, vel perſonis, qui contra præfatas conſtitutiones in aliquo venerint. Et quicquid per eaſdem inquiſitiones inuētum fuerit, fideliter in ſcriptis redactum ſub ipſorum ſigillis ad nos volumus deſtinari, vt viſis meritis, & probatis inquiſitionum ipſarum contra violatores conſtitutionum ipſarum, pœna debita procedamus, cum ipſi non ſolum Dominum patrem noſtrum, & nos per huiuſmodi violationes offendant, mandata noſtra temerè contemnendo, ſed etiam vtilitatis publicæ commodum lædere moliantur illa, quæ pro eius obſeruatione & augmentatione ſtatuta ſunt, quantum in ipſis auferenda. Vt autem ea quæ communi vtilitate ſancita ſunt, communiter ſciantur ab hominibus, & generaliter obſeruentur, de eiſdem conſtitutionibus ſingulis Prælatis, Baronibus, ac locorum vniuerſitatibus ſub ſigillo pendenti Vicariæ copiam fieri volumus, & mandamus. Data in campis in planicie Sancti Martini. Anno Domini M. CC. LXXXIII. die penultima Martij vndecimæ indictionis.

C Arolus ſecundus Dei gratia Rex Hieruſalem, & Siciliæ, ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ & Forcalquerij, Ad perpetuam rei memoriā, &c. Regina iuſtitiæ in veſtitu deaurato circundata varietate, ſic leges ad conſtringendas vitas hominum ordinat, ſic ad gubernationem ſalubrem populorum edicta conſtituit, vt inſtituens programmate diuulgatas cum expedit, emendare non negligat, & dum vtilitati publicæ deſeruitur, variare pro tempore iuſtè ſancita, & ritè diſpoſita non omittat. Multis vndique natura nouitatibus vtitur, cuius decurrens varietas in tam perpetuo motu cōſiſtit, vt nihil inſtabile

quòd non ſufficit ſola cautio dotis in cauſa executionis criminum, ſed oportet conſtare ꝙ vxor corporaliter dotē tradiderit, quia nō cautio, ſed numeratio facit dotem, & allegat iura. & poſtea ſubdit quòd ſecundum Dyn. regulariter nō fit miſſio in bonis dotalibus propter vxoris delictum, niſi primò fuiſſet obligata, & allegat iura. vide eum. An autem maritus condēnatus poſſit poſt condēnationem reſtituere vxori ſuæ dotē, vel dare in ſolutum certa prędia pro eius dote? dic quòd ſic, vt eſt pulcheū conſi. Bal. in terminis. in cōſi. xl. incip. maritus, &c. in j. volu. & dum ſupra in ver & in ſeq. q. incip. vidi, &c. Adde Gand. idē dicentē in tract. malef. in rub. de bonis malef. in j. col. ver. ſed pone ꝙ quidam. Et an per delictum vxoris publicetur dos? adde quòd hanc q. ponit Alber. in loco ſupra alleg. in iiij. q. incip. item quæro an ex delicto. & dicit quòd quandoque pro tertia, vt l. ſi. ff. ad leg. Iul. de vi priu. quādoque pro dimidia, vt l. ſi quis aliquid. §. ſi quis inſtrumentum. ff. de pœ. quandoque tota, in v. caſibus, vt ff. de bo. dam. l. quicunque legibus. Et ſubdit hoc verū cōſtante matrimonio. Eo autem ſoluto publicatur dos, ſicut alia bona mulieris, vt l. ſi conſtante. §. ſi bona. ff. ſolu. matri. Adde hic, quòd quādo cōfiſcantur bona viri à fiſco propter eius delictum, licet non confiſcetur dos ſecundum Cyn. in l. ob maritū C. ne vxor pro mar. tamē vxor non poteſt impedire captionem bonorū, impediendam propter dotem ſuam, ſed debet agere contra fiſcum ad dotem ſuam, & à manibus fiſci debet recipere dotē ſuā, ita not. inquit Bart. & Ang. in l. ſi marito. per tex. ibi. ff. ſolu. matr. & ſequitur Alex. ibi, & Matth. in conſti. irrigentium. in xij. no. Subdit tamen Angel. quem ſequitur Alexan. ibi, ſi mulier inhæret poſſeſsioni bonorū mariti ſibi pro dote obligatorū, poſſet ipſa talem captionem impedire, allegat iura. vide eum & quòd propter delictum viri nō moleſtentur vxores in dotibus ſuis, immò illas ſtatim poſſint recipere. tex. eſt in l. ſi quis poſt hac. C. de bonis proſcript. ibi. ſtatim recipiant, &c. Et ibi not. Barto. dicens, ꝙ debet eis ſtatim ſolui, non ſeruato ordine iudiciario. & idem tenet Pau. de Caſtr. in l. ſi maritus ff. ſoluto matr. Et dum ſupra allegaui d. l. ob maritū. adde quòd Bal. l. allegat illam l. quòd retractatur executio ſententiæ, quia vergit in iniuriam tertij. ita eam allegat in l. obſeruare. §. proficiſci in xxiij. quæſtio. ff. de offi. procon. & ſubdit, quòd hoc fit ſummariè, vt ibi patet. refert. & ſequitur Matt. in con. monomachiam in vj. not. M.

Quod ab vniuerſitatibus terrarum deputatis ad repar. &c. Rubr.

I *Tem ſtatuimus quod ab vniuerſitatibus.* Nota quòd vniuerſitas tenetur reparare caſtra vetera, & non noua facere. & male ſeruatur hodie per dominos regni. Bartholom. de Capua.

Quod fiant inquiſitiones ſuper finibus antiquarum foreſtarum, &c. Rubr.

I *Tem ſtatuimus quod ad hoc.* Vide capit. item quòd magiſtri iuſtitiarij foreſtarum. B C.

Carolus

C*Arolus ſecundus*. Ad perpetuam rei memoriam Regina iuſtitiæ. In hoc cap. vſque ad cap. inſuper, ad finẽ, ponitur confirmatio, & declaratio capitulorũ. ſupra poſitorum.

Ibi, *dilectione*, &c. No. dilectionem regis, qui reputatur pater, & ſubiecti filiifamilias, & nepotes, & alibi reputatur pater, & filius, dominus, & miniſter, vt no. in cõſtitut. quæ incipit, non ſine de obſer. iuſtitiæ.

De inquiſitionibus. Rub.

A*B illo inchoandum*. Not. iſtud c. quòd videtur apertè de quibus caſibus de iure iſto poteſt inquiri cõtra ſpecialem perſonam. vide aliud cap. quod incipit, cura nobis ſpecialis incumbit. vbi alij caſus ponuntur. Et not. quòd inquiſitio non fit niſi in maximis criminibus, vſque ad mortẽ naturalem, aut mẽbri abſciſſionem, vt in iſto c. declaratur. Pro minoribus enim non eſt inquiſitio facienda, vt extra de accuſ. cap. inquiſitiones. & no. Roff. in libellis ſuis, ſcilicet quæ ſint neceſſaria ad hoc, vt inquiſitio faciẽda procedat. §. itẽ de talibus. Sed quid ſit in cauſa inſultus cũ lapidibus, vel fuſtibus, nũquid poſſit ex officio inquiri? videtur ꝙ ſic, quia violentia cõmittitur publica, cũ appellatione armorum lapides & fuſtes contineantur. ff. de ver. ſig. l. armorũ. & de vi & vi ar. l. j. §. idẽ. Et pro violentia public. imponitur deportatio, vel relegatio, vt inſtit. de publ. iud. §. item lex Iulia. & ff. de vi priuat. l. j. in prin. & C. eod. l. ij. Planum enim eſt, quòd deportatio & relegatio eſt mors ciuilis, vt Inſti. quib. mod. ius pat. pote. ſol. §. cum antẽ. ergo ex forma iſtius cap. poteſt inquiri ex officio. ¶ Sed quid ſi percuſſit cum lapide, ſed non inſiluit? reſp. nõ inquiritur tunc, ſed accuſabitur iniuriarũ. ff. de iniur. l. prætor. §. atrocem. & l. pe. C. de iniur. imò inquiritur ex officio accuſatione ceſſante, vt no. Inſti. de iniur. §. j. cum cõmittitur tunc violentia pub. ſeu priuata. ¶ Sed habes cõſtitut. imperialem, blaſphemantem Deum linguæ mutilatione punientẽ, an poſſit procedi ex officio per iſtud capitulum? dic quòd ſic: quia patet per artẽ medicinæ, quòd lingua eſt membrum: & ſtandum eſt authoritati medi-

corum

inſtabile, nihil immobile, qđ mutatione nõ egeat, poſsit ad eius regimen promulgari, eo ꝙ particulares actus, qui ſunt inſigniti certis cõcludi ſub regulis à primis inuẽtoribus nequiuerũt, & ſi naturalis ratio ab imperfecto veniẽs ad perfectum, pro communi bono per poſteros adinuenta, ſubtilius in nouã legis additionẽ properat adiuuare. Effrænis equidem humanæ conditionis audacia immutatrix vitiorũ, natura labitur ad delicta, cuius ineffrænata præſumptio ſic omnem creaturã vitiis implebat, vt diſciplina neceſſaria prouidẽti pro pace hominum pro æquitate iubeatur inſurgere legiſlator, lex animata, vigor iuſtitiæ, qui contra ſceleritates inductas conſtitutiones exaſperet continuis pœnarum malleis, diriſq; ſuppliciis inſolentes affligebat, ſed vbi intellectum vexatio tribuens, ſubiectos ad frugem melioris vitæ reducit, iuxta varietatem naturę, leges aptando, præambulę ſanctionis duritiem in leuitatem prouida deliberatione commutet, tẽperatis vitiis prauæ concupiſcentiæ relegantur, ſtatutis edictalibus varietatis frænetur ſæuitia, & ſubcreſcente clementia humanitatis Regiæ, Nouella quędam propago conſurgar. Nos itaque, qui prædicti regni noſtri fidelium inſtantiis turbinis incurſibus laceſsiti, preſſuris quibuſlibet premimur, grauaminib⁹ aggrauamur. Ad remotionẽ oppreſsionum omnium, & onerum iniuſtorum diligẽti cura, & curioſa diligẽtia ſenſus noſtros acuimus, vias, & modos adinuenire ſollicitis ſtudiis, & ſtudioſis ſollicitudinibus inſudamus: quibus eiuſdem noſtri regni fideles de cuiuſcũq; moleſtationis indebitæ ſuper inductis abuſionibus liberentur, ſæuiẽtibus officiorum præpoſitis, & profanantibus prouinciarũ rectoribus adhibeatur fræni temperies: qui in noſtri abſentia de iam dicto regno potiſſimum agrum dominicũ ſpinis, & tribulis laxata licẽtia repleuerũt. Idcirco pro nimia ſubditorũ dilectione, quos affectu paterno reputamus filios & nepotes, commoditatibus inuigilamus populorũ, dum pro ipſorum quiete labores voluntarios, appetentes, accuratè quæſiuimus: quod in præſentiarũ occurrit ad eorundẽ ſtatum pacificum reparandũ, aut de nouo etiá inducendũ: illa ergo, quæ pro temporum & cauſarum varietate iuri cõmuni conſtitutionibus, & conſuetudinibus memorati regni addenda, corrigenda, ſupplenda, detrahenda: & declarãdo ob cõmunem vtilitatem prouidimus, prælatorum, Comitum, Baronum, & ſapientũ cõſilio habito. In præſenti nouas noſtri nominis ſanctiões redigi fecimus, quas multiplici prælatorũ ipſorum, Comitũ, Baronũ, & ſapientũ diſcuſsione præhabita, noſtræ ſerenitatis authoritate firmatas, ab omnibus eiuſdẽ regni noſtri fidelibus, tam in iudicio, quàm extra iudicium præcipimus inuiolabiliter obſeruari.

De inquiſitionibus. Rub.

AB illo inchoandum fore primitus prouidentes, quod in eodem regno multorũ malorum ſemina producebat. Ideoque præſenti edictali conſtitutione in perpetuum valitura, decernimus, vt cum ſpecialiter in præmiſsis caſibus contra ſpecialem perſonam legitimè fuerit inquiſitum de crimine, cuius pœna mortem naturalem, vel ciuilem, vel membri abſciſsionem inducit, aut de huiuſmodi crimine, accuſatione ordinaria propoſita, cõtra quenquam vbi de commiſſo inquiſitori, vel cognitori plenè conſtiterit, ſtatim notatum, vel accuſatum capiant de perſona cuſtodiendum ſecundum qualitatem & conditionem ipſius, non expectata publicatione inquiſitionis, aut teſtium accuſatoris, aut probatione defenſionũ notati, ad quas probandas ſibi forſitan terminus dandus erat, ſed in vinculis poſitus, plenè in ſuis defenſionibus audiatur. Et ſi publicatis atteſtationibus, de ſua innocentia liqueat, non expectata prolatione ſententiæ, datis fideiuſſoribus competentibus, liberetur.

Sed ſi fideiuſſores dare nequiuerit, quos iuxta qualitatem delicti & conditionem perſonæ requiri volumus à delato ſecundum diffinitionem veteris iuris, etiam ante diffinitionem teſtium, carceri deputetur. Minus verò legitimè inquiſito, vtpote, ſi ad inquiſitionem reus vocatus non extitit, aut eo, de quo inquiritur, ipſi reo

corum. l. ſeptimó menſe. ff. de ſtat. hom. probatur de ædil. edic. l. ſi cui lingua. ¶ In præmiſſis caſibus, ſcilicet in crimine lęſæ maieſt. & vbi ſpeciale mandatũ eſt ad ſignificationẽ faciẽdam ſecũdò, quod ponit in c. itẽ de ſpecialibus. ideo eſt in aliis omnibus, in quibus ex officio poteſt ꝓcedi, vt in c. ne tuorũ. ¶ Sed an ſi probatur crimen iniuriarũ, ille contra quẽ probatũ eſt, debeat retineri ſecundum formã iſtius c.? Et primò videtur ꝙ ſic: Nam pro iniuria ponitur pœna arbitrio iudicis & pœna mortis inferri poteſt, ſi ſibi videtur, vt Inſtitut. de iniur. §. in ſumma. ſi arbitrio iudicis cõmittitur, poterit eſſe ꝙ pœnam mortis imponeret naturalis, ciuilis, vel abſciſſionis mẽbri, prout ſibi videtur, & ſic ratione dubij retinendus eſt. Et alibi ratione dubij qui nõ tenetur ſatiſdare ſatiſdat. ff. de iud. l. ij. §. ſi dubitetur. ¶ Item alio arg. vbicunque imponitur pœna vltra relegationem, procurator ibi interuenire non poteſt. C. de iniuriis. l. fin. ergo patet manifeſtè, ꝙ maior pœna imponitur relegatione. Reſtat ergo, aut erit pœna mortis naturalis, & ciuilis. aut mẽbri abſciſſionis, & ſic detinendus eſt. ¶ In contrariũ verò quòd nõ ſit detinendus, probatur ſic. Nã in extraordinariis criminibus tunc videtur iudex vltra relegationẽ pœnã imponere, quando excedit quod facere ſolet ex conſuetudine in tali crimine, vt nota. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. ſed conſuetũ eſt, quòd pro tali crimine inferatur pœna pecuniaria, ergo, &c. Item alio argument. nam capit. iſtud eſt ſtricti iuris. & in illis caſibus eſt intelligendum, in quibus loquitur, nam ponuntur in hoc cap. omnes caſus ſpeciales, in quibus ex officio proceditur. cogita.

Ibi, *fuit inquiſitum*. Nota, quòd conſtito de crimine ex quo imponitur poſtea pœna relegationis & infra, accuſatus non poteſt incarcerari, quamuis contrarium poſſit dici de iure communi, per l. ſi quis in ea. de cuſto. reorum. & per id quod dicitur in l. j. ff. eodem. ¶ An autem in his criminibus quæ ingerũt pœnam relegationis &

infrà

infra, ſemper accuſatus habeat dare fideiuſſores, nihil hic iure nouo ſtatuitur, & propterea ſtandum eſt præallegatæ l.j. cum glo. vbi dicitur quòd quando eſt leue crimen, eſt relaxandus fideiuſſoribus. ¶ Item not. quòd dicitur conſtare, &c. ſed contra no. in c. ſignificauerunt. de teſti. Sed poſſet reſponderi, quòd hic dicitur conſtare, quantum ad iſtum actum tantum, vt poſſit accuſatus carcerari, nõ quantum ad hoc, vt poſſit pronunciari, vt ibi. ¶ Sed pone quòd contra aliquem qui in carcere erat, per iudicem factus fuit proceſſus, qui de iure fuit irritatus, an ille incarceratus debeat datis fideiuſſoribus liberari? reſpondeo ſic. in auth. de ſanct. epiſc. §. ſi verò diſcep. colla. x. Sed quid ſi reus condemnatus appellauit, an datis fideiuſſoribus liberetur? ſic vt l. eos. §. ſuper his verò. C. de appel. & l. minimè. eod. tit. & ibi vide gl. Not. tex. qui derogat iuri communi, dum dicit quòd non expectata publicatione, ſi curiæ conſtat de crimine, reus eſt in vinculis ponendus ad cuſtodiam, quod eſt ſecus de iure communi, vbi expectari debet publi. proceſſus vſque prope ſententiam, & ſi conſtiterit, poterit capi reus de perſona, vt not. in l. ſi homines. ff. depoſi. & ff. ad Syll. l. lex Cornelia. & melius. C. de cuſtod. reorum. l. ſi quis in ea. argum. ff. de cuſtodia reorum. l. ſi confeſſus. & ad legem Iuliam maieſtatis. l. itémque, circa finem.

Ibi, *munus verò legitimè, &c.* Ex iſto not. tex. videtur iuſtè dici, quòd fideiuſſores dati à reo de iud. ſiſti & iuſtitiam faciendi, videantur ab ipſa fideiuſſione liberari, poſtquàm ponitur ipſe reus in carcere, quia datis nouis fideiuſſoribus eſt à carcere liberandus, ſi ſuas exceptiones probauit, quod eſt contra ius commune, quia fideiuſſores tenentur eum pro quo fideiuſſerunt, in iudicio præſentare vſque ad ſententiam. ff. de fideiuſſor. l. Græcè. & ff. de cuſtod. reorum. l. iiij. ¶ Et not. quòd hic in fin. videtur caſus de eo, qui fideiuſſit præſentare in curia & præſentatus eſt in carcere, quòd ſi poſtea aufugerit, non tenetur fideiuſſor amplius pro eo ad quod facit. l. poſtquàm. vt lega. no. cau. & de præto. ſtipu. l. Valerianus. & l. fi. §. ſi quis accuſationem. Barth. de Capua ¶ Not. hic, quòd conſtare dicitur ante publicationem. quod tenet Ber. in c. ſignificauerunt. extra, de teſtib. & ibi per Innoc. & in c. ſolertia. extra de re iudic. niſi diceres. quòd alio modo accipiatur conſtare, vt in l. diuus. ff. de milit. teſta. Petr. P.

In eo c. *ab illo inchoandum*. Seruat Magna Curia quòd ſtatim quòd incipit conſtare de delicto, prout in c. inquiſitus detinetur, non expectata publicatione in cauſa. Tortura autem datur elapſis omnibus dilationibus, ante tamen concluſionem cauſæ, niſi in concluſione dicatur, ſaluis quæſtionibus & tormentis, quia tortura eſt ſpecies probationis. Niſi contra facinoroſos, & famoſos latrones, & homicidas iuxta quatuor literas arbitrarias, quia tunc conſtito per aliquos teſtes, quòd eſt famoſus, in quorum iuramento non eſt præſens reus, qui teſtes primò & ante omnia examinantur ad informationem Curiæ, & ſtatim non facta publicatione, nec data copia teſtium exponit ad tormenta & facta ratificatione ſine concluſione, vel alio actu, datur ſententia condemnatoria. Abſolutoria verò non datur, quia in caſu in quo non venit condemnandus ex dictis duabus literis, liberatur ſine abſolutione. Et ita fuit viſum Angelo Griſono: ſed iuxta hoc quæro, ecce fuit quidam deprehenſus cum armis cauſa occidendi, an teneatur de armis, & delicto? And. de Yſer. tenet, quòd ſic, vt in conſtit. reg. inci. ſi quis aliquem. ſed vide ibi glo. in verſi. amittat. & illud tenet Griſonus. Ad intellect. prædicti c. & conſtit. human. dixerunt quidam magni & ſolennes Regnicolæ, alii qui dicunt, quòd fuit D. Argentinus de Neap. tempore Reginę Ioan. pri. formaliter in l. j. de cuſto. reorum. De iure autem conſtit. reg. quicunque eſt paratus dare idoneam fideiuſſionem pro qualitate delicti, & perſonæ. & facilitate conueniendi, accuſatus de quocunque crimine non debet detineri in carcere, exceptis certis caſibus, vtputa in crimine læſæ maieſt. in crimine noto. in capto in flagranti, in confitente delictum, vel aliis, vbi conſtaret, quòd habetur in dicta conſtitu. human. verum hodie per hoc c. Regis Rober. quod incipit, ab illo inchoandum vbi proceditur contra aliquem per viam inquiſitionis vel accuſationis in his criminibus, in quibus imponitur pœna mortis ciuilis, criminalis, vel membri abſciſſionis, ſi conſtaret ante publicationem, poſſet detineri delatus, vel accuſatus, verum facta publicatione ſi conſtaret de innocentia delicti, datis fideiuſſoribus nouis liberatur, vt in dicto cap. Quanquam autem conſtare non dicatur, niſi poſt cõcluſionem. vt not. Innoc. in c. ſignificauerũt de teſti. Et quod dixi, vbi conſtaret de delicto, intelligo ſecundum ritum magnæ Curiæ, etiam ſi incipiebat conſtare, quod declaratur etiam per iudices magnæ Curiæ. nec reus facta publicatione liberatur, etiam ſi conſtaret de innocentia eius. nec facta concluſione in cauſa ſecundum ritum, & obſeruantiam magnæ Curiæ quæ in hoc derogat præſenti cap. ab illo inchoandum. Et idem forſitan eſſet quòd haberet locum detentio, quando probarentur tanta indicia, quòd quis eſſet exponendus quæſtionibus, & tormentis. per l. ſi per hominem. ff. depoſit. quod intelligo in his criminibus, in quibus venit imponenda pœna vltra relegationem, per ca. Regni hodie, quod incipit, tormenta. Lucas de Penna.

In eo. ca. *ab illo inchoand.* de quæſtio. bene commentatur ſupra & per Luc. & alios. & not. hoc c. pro retentione illorum, contra quos conſtat de delicto, non obſtante quòd fideiuſſores dederunt.

In ver. *plene.* Etiam ſi ſemiplenè conſtat. curia Vicariæ ſeruat id, quod dicitur in hoc c. & mouetur. per l. ſi hominem. ff. depo. & l. ij. ff. de cuſt. reo. & per Andr. in dicta conſtit. humanitat. ver. conſtiterit. Not. quòd dicitur conſtare ante publicationem. contra not. Ber. in c. ſignificanti. extra de teſtib. & ibi per Innoc. niſi diceres, quòd alio modo hic dicitur conſtare, vt dicitur in l. diuus. ff. de milit. teſt. & ibi not. in ver. minus legitime inquiſito. not. quicquid ſit de iure ciuili, vel canonico, in huiuſmodi inquiſitionibus, tamen de iure conſti. Regni, iuſtitiarius inquirit qualitercunque, & quandocũque vt ſupra de inquiſitio. conſtitu. inquiſitiones, in principio. Sed hoc hodie moderatur, quòd ſemel tantũ in anno facit, & procedit contra notatos in loco eorum, vt ſupra in c. item quòd prædicti iuſtitiarij. occaſione generalium inquiſitionum, vt in c. j & ij. Et ſi quidem per generalem inquiſitionem probatur tale crimen, quod non importat pœnam mortis ciuilis, vel naturalis, vel membri abſciſsionis probatum per x. teſtes nulla data copia damnatur notatus, vt in conſtit. hi qui per inquiſitiones. in prin. hodie non ponitur in carcerem, nec damnatur niſi data copia, vt infra in c. proximo. & c. ſubiungendo corrigitur in illo quòd vbi requirebatur numerus x. teſtium hodie ſufficit numerus quatuor teſtium, per d. c. ſubiungendo. ibi enim quando notatus erat malæ famæ, dabatur tantum copia nominum, non dictorum, hodie datur copia omnium, vt in eo. c. ſubiungendo. & hoc de inquiſitione generali. ¶ In inquiſitione autem ſpeciali iudex procedit de iure conſti. in crimine læſæ maieſtatis, & de mandato principis, vt dicta conſtit. hi qui. §. de ſpecialibus. in caſibus in quibus poterat inquiri iure communi, vult quòd delatoris nomen præcedat, vt ea. conſti. de iure autem capitulorum regni procedit in caſibus de iure expreſſis, & aliis de mandato Regis, vel Vicarij vt infrà eo c. generalis. Et tunc debet citari pars, & exponi ſibi capitula, alias nulla eſt inquiſitio. Et deinde interrogatur per iuramentum, licet ex denuntiatione procedat, vt de violat. c. ſubditorum. licet ſecus ſit de iure canonico quia non iurat. de hoc plene. vt in c. cum dilectus extra, de accu. Hodie officiales procedunt ex offic. et vigore literarum regulariũ, eis directarum, quæ incipiunt, ne tuorum, &c. quæ literæ intelliguntur in criminibus publicis tantum et denuntiatione præcedenti. prout declaratur per ordinationem noui Regis Robert quæ incipit, vt delatos. Et propterea duos caſus hic ponit, quibus redditur inquiſitio nulla. primus vbi nõ vocatur procurator, ſecundus vbi non fit ei copia capitulorum, quod not. Adde quòd vbi intentatur exceptio quæ tendit ad excluſionem delicti pendentis extrinſecus, vel peremptoria, requirit litis conteſtationem, & interim debet dicere cauſam in vinculis, & in hoc fundatur illud capit. & not. Bald. in §. iniuria. de pa. iur. firm. in ver. ſi impunitas homicidij pendet extrinſecus. Ioan. Chrip. Epi. Thea.

ADDITIO. *Adde hic, quòd in inquiſitione non conteſtatur lis, quia cum iudice non conteſtatur lis, tamen reſponſio rei habetur pro conteſtatione litis. ita not. inquit Bald. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. in viij. colum. ver. quo ad quartum punctum. ff. de off. procon. Ang. in rep. l. ſi vacantia, in vij. char. in j. col. in fi. ver. item quæro an in cauſa. &c. C. de bon. vac. lib. x. inquit formaliter, dic quòd non: quia conteſtatio non fit niſi per interrogationem actoris, & reſponſionem rei factam, animo litem conteſtandi. l. j. C. de litis conteſta. ſed hic non eſt actor, ergo non eſt dare conteſtationem. Et licet non fiat litis conteſtatio, non tamen dicas quòd in abſentem poſſit ferri ſententia, quia ſubeſt alia ratio, quia abſens damnari non poteſt. l. abſentem. ff. de pœn. ita Ang. Et quòd in inquiſitione generali non requiratur litis conteſtatio, tenet Pau. in c. cum I. & A. in ij. col. de re iudic. & Alexan. poſt Bart. in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter ff. ex quib. cau. maio. & Card. in clem. j. in vij. q. de offi. ord. Adde quòd litis conteſtatio non requiritur in inquiſitione de perſona promouendi, Card. in clemen. j. in iij. q. de conceſſ. præben. Et quòd ſit neceſſe quòd in inquiſitione conteſtetur lis tenet pulchrè Aretin. in tract. mal. in glo. hæc eſt quædam inquiſitio. in iij. char. in iij. col. & ibi vide pul. apoſt. Tenore huius cap. refert Matth. in conſtit. humanitate. in v. col. verſi. & pro hoc eſt ca. Regis Caroli ij. quod incipit. ab illo. Et poſtea pro intelligentia huius. cap. ponit iiij pulchras & vtiles q. vide eum omnino.*

In verb. *& ſi publicatis atteſtationibus, &c.* Tu de hoc dic eſſe text. aureum in l. nullus. ibi, donec repererit cognitio celebrata diſcrimen. C. de exhibend. re. & ita in ſpecie per illum textum, dixit ibi Iacob. Butr. & ibi refert, & ſequitur Bald. in l. ſed & ſi is. ver. extra quæro. ff. de in ius vocand. vbi ſubdit quòd de hoc eſt text. expreſſus in dicta l. nullus. qui text. eſt magis ſingu. ita Bald. Adde Ludou. Rom. de hoc dicto facientem magnum feſtum. ſingu. ccccxcvij incip. accuſatus. vbi dicit eſſe caſum vnicum, & ſingul. in d. l. nullus. & quòd ita bis conſuluit. & ſubdit quòd valet hoc dictum pro criminoſo, ſeu accuſato, nam ſi non relaxaretur ante ſententiam, non poſſet poſtea, ſi pars aduerſa appellaret, quia nil nouandum appellatione pendente. Bart. in l. ab executore. ff. de appella. Bald. in l. ij. C. de Epiſcopali audientia. ita Roman. hoc idem voluit Caral. in tractatu de ſynd. in x. char. iiij. colum. verſic. cc. incip. adde cautelam, &c. circa fin. alleg. Bald. in d. l. ſed & ſi is. & text. in d. l. nullus. aliter

per

tamen

per inquirentem minimè patefacto, vel aliter ſic enormiter aggrauato, vt propterea inquiſitio nulla reddatur, ex inquiſitione ſic nulla contra notatum, proceſſum aliquem volumus non haberi.

De inquiſitionibus faciendis.

IN generalibus autẽ inquiſitionibus non capiatur notatus cõpetentes fideiuſſores offerens, etiã probato de crimine, ante datã ſibi repertorum copiam contra eum, qua ſibi data, & habita, ſi nullas defenſiones, vel probationes aduerſus reperta contra ſe dederit, aut tantũ probationes cõtra reperta, vel in perſonis teſtium contra ſe deponentium, aut in dictis obtulerit, & in earum probatione defecerit, capiatur: vbi vero defenſiones dederit, & dato termino ad probãdum, in probatione eorum defecerit, arreſtetur de perſona, etiã ſi reperta contra ſe obtulerit reprobare. Semper autẽ, eo capto, vel non capto, audiatur in iuſtis & legitimis defenſionibus eius. Sed ſi reprobauerit reperta contra ſe, ſtatim de carcere, datis fideiuſſoribus, liberetur, & ſi per partem aliam reprobatæ fuerint, reprobationes quas fecit, poſt reprobationem ſecundam, ad carcerem reducatur: His quæ regni noſtri conſtitutio de confitentibus, & captis in flagranti ſpecialiter ſtatuit in ſuo robore duraturis.

GEnerales inquiſitiones ſingulis annis ſemel tantũ in locis ſingulis per prouinciarũ præſides fieri volumus. Nec ſub prætextu generalis inquiſitionis deſcẽdat ad ſpecialem, ſpecialiter inquirendo contra ſpecialem perſonã, vel de crimine ſpeciali, niſi de noſtro ſpeciali mandato, aut in aliis permiſſis, à iure caſibus ſpecialiter inquiratur, his adiicimus Magnę Curię noſtræ magiſtrũ Iuſtitiarium, vel eius locumtenentem, & iudices ipſius Magnæ Curiæ noſtræ, poſſe, vbi concorditer viderint omnes, vel maior pars eorum inquirere, & inquiri facere, de ſpeciali crimine, & cõtra ſpecialem perſonam.

De criminibus denunciandis magiſtro Iuſtitiario. Rub.

SVbiungendo quoque præcipimus, vt Iuſtitiarij Regionum & officiales cæteri merum habentes, & mixtum Imperiũ, iudices, & aſſeſſores eorũ, ſub iuramento per eos de officio pſtito, & pœna periurij, ſingulis diebus, duobus menſibus, nobis in regno agẽtibus, vel in noſtri abſentia noſtro Vicario, aut magiſtro Iuſtitiario, ſeu ſuo locumtenẽti, & iudicibus Magnæ Curiæ noſtræ denunciare in ſcriptis debeãt omnia crimina, in quibus nullus corã eis accuſator apparet: quæ in ſua iuriſdictione cõmiſſa dici cognouerint: & ex quibus mors naturalis, vel ciuilis, aut mẽbri abſciſsio habet infligi, cum debitis circunſtãtiis, criminũ cõmiſſorum qualitate, & conditione illorum, qui ex inde infamãtur: & perſonarũ, contra quas commiſſa dicuntur: vt ſecundũ mandatũ noſtrum, vel noſtri vicarij, aut magiſtri Iuſtitiarij, ſeu ſui locumtenentis, & iudicũ, ad inquiſitionẽ ſpecialem cõſultius procedatur. Et vt omnis in hoc inducta dubietas ſopiatur, quãdo generalis, vel ſpecialis inquiſitio de crimine legitimè facta fuerit diſtinctione nõ habita leuium, vel non leuiũ perſonarum omniũ: repertorũ copia, tam nominum, quàm dictorũ, per quemcunq;, & quoſcunq; probatũ fuerit dari notato mãdamus. Et ſi per quatuor teſtes, quos notatus non potuerit reprobare, per generalẽ inquiſitionẽ de crimine cõſtet ad plenũ, aut ſpecialiter legitimè inquiſito per ſtatutum à iure cõmuni numerum teſtiũ, qui reprobati non fuerint, iam notato clareat de delicto, omni pœna mortis, mutilationis, deportationis, & alia ma-

tamen inquit aliud cap. Caroli ij. incip. item iuſtitiarij delatos ſuprà & illum text, in d. l. nullus. & totam Bal. in dicta l. ſed ſi is. refert, & ſequitur Henr. de Boue. in ſuis ſingu. in ver. proceſſus. in ij. nota. incip. per publicationem, &c. Adde quòd tenentur iudices in ſynd. ſi non relaxant captum, eo ipſo quòd apparet ex publicatione proceſſus de eius innocentia, nec debent expectare quod abſoluatur. ita not. inquit Amode. in tract. ſyndic. ix. char. in j. col. ver. item tenetur ſi non relaxat. & allegat Bald. ſingulariter in d. l. ſed ſi is Et quòd poſtquam iudici conſtat de eius innocentia debet eum dimittere, etiam ante ſententiam. tenet Bald. in l. ſi quis poſt. ff. de teſtam. & in dicta l. nullus. & ibi Iac. Butriga. tene menti. M.

De inquiſitionibus faciendis. Rubrica,

IN *generalibus inquiſitionibus*. Probato crimine, ſcilicet publico, vt patet. ff. de publ. iud. l. j. de priuatis enim nõ fit inquiſitio, vt ff. de priua. delict. l. fin. Inquiſitio non fit, niſi de magnis pup. ſolicitudinis curia ſuccedit, vt C. de cuſto. reorum. l. prima, in principio. ibi, ſiue accuſator exiſtat, ſiue eum publicæ ſolicitudinis cura produxerit, ſtatim debet quæſtio fieri vt noxius puniatur, innocens abſoluatur. ¶ Et propter hoc videtur quòd de furto nõ poſſit inquiri ex officio, cum ſit priuatum delictum. ¶ Sed videtur obſtare quod hic dicitur, propter capitulum, ad hoc, vbi imponitur pœna mortis naturalis pro furto commiſſo vltra vnciam. Sed dic quòd ibi non dicitur, quòd poſſit inquiri, ſed dicit quòd pœna imponitur, non dicit præmiſſis caſibus.

Ibi, *repertorum*. Nota dandã eſſe copiam nominum, & repertorum reo. in c. qualiter & quãdo. lo. ij. extra de accu.

Ibi, *defenſiones*. Dicit Innocent. quòd contingente maleficio notorio, ſtatim inquirit iudex generaliter, nõ contra certam perſonam, & facta inquiſitione generali, vocant nominatos in inquiſitione, vt ſe defendant, & ſic ſeruatur, dicit ipſe. & hoc ponit in cap. bonæ, extra de election. ſuper ver. teſtis. Voluit etiam & Specul. in titu. de notorio. §. j. verſic. hoc autem, vbi ſimilem formam dat in procedendo Petrus Piccolus.

GEnerales *inquiſitiones*. Vide pro meliori declaratione huius capituli capitulum Regis Caroli primi quod incipit, item prædicti Iuſtitiarij. ¶ Et per hoc corrigitur conſtitutio Regni, quæ incipit, de inquiſitionibus faciendis generalis inquiſitio. vbi dicitur quod Iuſtitiarij poſſunt quandocunque eis expedierit, facere generalem inquiſitionem. ¶ Not. in quibus caſibus ſpecialiter inquiritur, qui ſunt nouem. Primus de bonis proſcriptorum. l. ſi quis intra. Secundus in l. forma de cenſibus. Tertius in authent. de mandatis princip. §. coges. collatio. iiij. Quartus. ff. de mag. conue. l. prima. §. ſi præſes. Quintus ad Syllan. l. j. §. quæſtionem. Sextus in l. j. C. de ſuſtra. vel de naufra. l. quotiens. Septimus de officio præſid. l. congruit. Octauus de bonis vacan. l. fin. lib. x. Nonus de abolitio. l. ſecunda.

Ibi, *generalis inquiſitionis*. Et ſic not. quod quãdo fit generalis inquiſitio, non contra certas perſonas, non eſt neceſſaria citatio, & editio articulorum, ſiue capitulorum. vt dicta l. congruit. ſecus ſi contra certam perſonam, vt extra, de accuſatio. cap. qualiter & quando. Et pro maiori declaratione huius cap. & ſimiliũ vide capitulum Regis Robert. quod incipit, coram nobis, vbi dat nouam formam procedendi, cũ datur expreſſa licentia officiali cognoſcendi. Barthol. de Capua.

De crimi. denunt. Rub.

SVbiungendo. Nota ibi copiam, quòd in generali inquiſitione, vel ſpeciali dari debet copia, aliàs non valet, in c. ab illo. in fin. ¶ Sed nunquid famoſis latronibus detur copia? dic quòd non: in cap. Regis Roberti, dudũ iam, &c. & in c. iuris cenſura. & hoc capit. corrigit l. hi qui. vbi fiebat diſtinctio leuium perſonarum in generali inquiſitione, & in ſpeciali non dabatur copia ſine mãdato principis, nec etiam in generali, niſi per quatuor teſtes ad probandum. ¶ Not. quòd in generali inquiſitione requiruntur quatuor teſtes ad probandũ delictum: & ſic iſtud capit. corrigit dictam cõſtitutionem, hi qui. in qua dicitur ꝙ maior numerus requiritur. Sed in inquiſitione ſpeciali requiritur numerus à iure cõmuni ſtatutus l. ſi. de prob.

Ibi, *Sed ſi per numerum pauciorem*. Iſte verſus declarat conſtitut. ſi quis damna. de homic. & in gloſſ. ad plenum. Bartholomæus de Cap. ¶ Hodie poſſunt officiales procedere in caſibus in iſtis criminibus, & habent literas, vt voluit c. Caroli 1. quod incip. pridem. & facit c. curæ nobis. infrá.

In tex. ibi. *non habita diſtinctione leuium perſonarum*. Per hoc corrigitur conſtitutio regni, hi qui per inquiſitionem.

In textu ibi, *Sicut per ordinariam*. Not. quòd quando iudex procedit ex officio contra aliquem poteſt imponere illam pœnam, quæ veniſſet imponenda, ſi fuiſſet proceſſum iure ordinario. Et ſic tollitur dubium gloſſ. Inſtitut. de iniur. §. in ſumma. an iudex poſſit ex officio imponere pœnam mortis? & hoc voluit Innoc. in cap. inquiſitionis. extrà de accuſ. & eſt tex. in l. iiij. C. de ſepul. viol. P. P.

ior, ſic per inquiſitionis efficaciam infligatur, ſicut ſi per ordinariam inquiſitionem liqueret. Sed ſi per numerum paucioré in inquiſitione generali conſtaret de crimine exprobratæ inquiſitionis, ad inflictionem pœnæ mortis, mutilationis, deportationis nullatenus procedatur, faciant verò probationes ipſæ indicia, & præſumptiones ad alium proceſſum habendum.

De tormentis. Rubrica.

TOrméta, iuxta prouiſionem iuris communis præcedentibus legitimis indiciis, argumentis, & ſuſpitionibus, volumus adhiberi, qualitate & códitione perſonæ quæſtionibus exponendæ diligenter inſpecta, in criminibus omnibus pœná vltra relegationem infligentibus in conuictos.

HAbebitur quęſtio in publico coram aſſeſſoribus, actorum notario, & aduocatis, niſi nota & rationabilis cauſa ſubeſſet, & tortura deberet fieri in occulto. Et maximè in criminibus læſæ maieſtatis, vbi iudicem aſſeſſorem, & actorum notarium volumus eſſe præſentes. Confeſsio vero tormentis expoſiti corá aſſeſſore, & actorum notario tantum fiet, niſi cauſa rationabilis officialem mouerit, vt videat alios ſimul cum ſuo iudice, & actorum notario intereſſe debere. Indiciorum, argumentorum, & ſuſpitionum, propter quæ ad tormenta proceditur copia detur ei, qui quæſtionibus exponetur, ſuper quibus * habeat copiam reclamãdi. Alioquin nullus ſit, ſequente tortura, proceſſus habitus contra ipſum, nullum ſibi præiudicium afferat confeſsio forſitan ex tormentis talibus ſubſecuta.

Quod recipiatur ſententia, vel appellatio à tormentis. Rubrica.

SI iuſtè quis appellauerit à tormentis, recipiatur appellatio ante adhibitam quęſtionem. Nam ſi præſens iudex, & officialis quocunque nomine cenſeatur appellationem legitimam interpoſitam ante tormenta non receperit, aut hominem tormentauerit, vbi non debuit, ſeu in criminibus non inferentibus pœnam vltra relegationem, aut contra præfatam formam de homine quæſtionem habuerit, ſiquidem tortus ipſe ex tormentis, aut propter confeſſata per tormenta ſic ſibi adhibita mortuus fuerit, vel condemnatus ad mortem, & ſententia in eum executioni mandata, Officiales adhibitores talium tormentorum ad vltimum ſupplicium propterea condemnentur. Simili pœna mortis iudicibus imminente, ſi diffinitiuè damnatum per eos ad mortem non admiſerint appellantem, & appellatione reiecta, mortis pœnam dicto reo, ad quam erat damnatus, ſententialiter inflixerunt. Si verò tormentatus mortuus non fuerit ex tormentis, dicti officiales pœnam carceris biennalis incurrant, & tertia pars bonorum ſuorum omnium, ipſo facto Curiæ noſtræ commodis applicetur, cuius dominium in fiſcum noſtrum tranſeat ipſo iure, quod ſi diffinitiue damnatus non mortis pœnam, appellatione reiecta, quam interpoſuit, ſed aliud ſupplicium ſit perpeſſus, Officialis huiuſmodi quod fecit expectet, vt eandem pœnam ſuſtineat, quam inflixit reiiciens appellationem rationabiliter interpoſitam ab eodem. Nec vnquam officialis ſic ſemel punitus, aut adminiſtrando excedens inuitus ad exercendum officium aliquid deputetur, vel ſpontaneus admittatur, de quo ipſum inhabilem

De tormentis. Rubrica.

TOrmenta. Not. optimam declarationem nouam, quòd in criminalibus vbi pœna vltra relegationem imponitur, poteſt ad tormenta procedi, & non aliàs. ad id vide c. idem caueant iuſtitiarij. & iſtud c. modificatur per aliud cap. quod incipit, tormentis, infra. Sed aduerte ne illud modificetur per iſtud. ¶ Sed pone quòd aliquis detẽtus pro aliquo maleficio accuſatur, nunquid iudex probatis indiciis poſſit ad petitionem partis procedere ad torturam? dic de hoc vt no. C. de quæſtio. l. cũ cognitionaliter. Barth. de Capua.

Sed hoc cap. corrigitur infrà de tormentis. c. tormentis inſuper.

Tormenta. Circa materiam iſtam tormẽtorum. Prouidit Rex Carolus primus regni anno. xvij. c. Item caueant Iuſtit. & iudices, & ſimiliter prouidit Rex Carolus ſecundus anno vj. regni. Inſuper idem Rex Regni anni xij. prouidit vt hic. Et circa hanc materiam tormẽtorum vide omnes arbitrales literas editas à Rege Roberto. Nico. Et dic vt dicit litera, quæ incipit de iuris cenſura, & quicquid ſuper ea ſcripſit dominus Nico. de Vrſone. Nico. Pro iſta materia vide l. diuus. & l. ex libero. ff. de quæſt. & C. eod. l. in ſum. text. in l. j. §. ſi ſibi manus & §. item illud. ff. ad Silla. & in l. ſi quando. C. vnde vi. Bart. in l. cum filius. de verb. obl. & Bal. in l. ſciant. C. de probat.

In text. *volumus adhiberi.* Vt hic, & ſuprà in conſtitut. de pœn. hom. cland l. ſi damna. & ff. de quæſt. l. j. Petrus Pic.

Habetur quæſtio. Not. modum qualiter quæſtio debet haberi per iudicem.

Ibi, *indiciorum.* Nota dari copiam indiciorũ, per quæ quis exponitur ad tormenta, aliàs confeſsio inde ſecuta non valet, & ad vltimũ concordat. ff. de quæſtio. l. diuus. §. ex quibus cauſis. & idem dominus And. in conſtit. incip. ſi damna. vbi etiam ipſe ponit, quæ debeant præcedere, vt habeant locum tormenta & vide d. c. tormentorum. Petrus Piccolus.

* ADDITIO. *Super verbo, habeat, Vide quæ notat Dominus Lucas in l. facultas. C. de iure fiſ. lib. x. ſuper verbo damna.*

Quod recipitur ſententia, vel appellatio à tormentis. Rubrica.

S*I iuſtè.* Veluti, quia nullis indiciis præcedentibus, vel quia non tempore, vt rationis moderamina requirunt, & deſiderant, & in caſibus non permiſſis, vel melius, quia non data copia indiciorum ſibi, & argumentorum, vt ſuprà dicitur. ¶ Et pro declaratione huius cap. vide in l. ſi quis. §. quid tamen. ff. de iniuſt. rup. & irrito teſt. l. j. §. hi autem omnes. ver. quid tamen. vbi ponuntur caſus, in quibus non eſt admittenda appellatio. & ibi gl. quæ allegat. l. ij. de appella. recip. vel non. ¶ Quæro, iudex interlocutus fuit legitimis indiciis præcedentibus, inquiſitum fore ad tormenta ponendum, ille contra quem interloquitur appellauit, an eius appellatio ſit admittenda? videtur quòd non, per l. ſatis. C. de falſis. quia ſicut per appellationem ſuſpenditur executio in tormẽtis, ſic per obligationem falſi retractatur executio debiti. Sed dicas contrà, quia deferendum eſt appellationi, nec nullo modo eſt torquendus, niſi in caſibus poſitis infrà, in ca. ſequenti, in accuſatis. per l. j. nil nou. app. pend. & quod ibi no.

Ibi, *ſimili pœna mortis.* Ratio, quia videtur acſi hominem innocentem occidiſſet, quia paria ſunt innocentem condemnare, vel iuſtam defenſionem non attendens, ipſum punire, vt dicit text. no. in l. lege. ff. ad le. Iul. rep.

Ibi, *niſi de tali, &c.* Not. hic vnũ caſum vbi nõ creditur actis, quod eſt contra iura canonica, & ciuilia. B. de Cap.

ADDITIO. *Sed pone quidã exponendus eſt quæſtionibus, & tormentis, appellauit, quæritur quis cognoſcet de cauſa principali? Ille ad quem appellatur an ille à quo? diſtingue, quia aut appellatio fuit pronunciata iuſta, & ſic non eſt locus torturæ, & tunc non cognoſcit Iudex principalis. Si verò appellatio eſt pronunciata iniuſta, & ſic eſt locus torturæ quam torturam non habet facere iudex appellationis, & tunc ipſe cognoſcet de negotio principali, extra de appel. c. vt debitus. Appellatio enim habet duos effectus, ſcilicet, ſuſpenſionis, & deuolutionis, ſuſpendit enim iudicatum, vel grauamen, & deuoluit iuriſdictionẽ, vt not. Archid. extra de re iudica. vt in fi. glo. Item quid ſi pronũtiauit ipſum torqueri, an poſſit reuocare iſtam interlocutoriam? Reſpõdeo ſic, extra de app. c. ſi appellatio lata fuerit, arg. de re iudi. l. quod iuſſit. & C. ſentẽtiam reſcin. non poſ. l. j. in gloſ. ff. de no. ope. nuntia. l. ſi opus. & C. de ſententijs. l. poſt ſententiam. Item formauit hic dominus Barth. de Capua talem. q. Contra reum præcedunt indicia criminis, dicit reus iudici: placeat prius dare mihi defenſionem, quam me ponas ad tormenta, nunquid debeat dari terminus ad probandum defenſiones? videtur quòd non. l. iij. C. vbi ſen. vel clari. Ibi, eo quòd in crimine notatus, &c. Nam cum illis perſonis, quibus ibi conceditur ſit ſpeciale, in cæteris videtur de iure communi obſeruare contrarium. ff. ad munici. l. j. quoniam prius probat actor, & fundata intentione actoris, reus ponit exceptiones ſuas C. de exceptio l. ſi quid. & de probatio. l. exceptiones. Igitur prius Curia debet fundare intentionem ſuam, vel actoris per teſtes, vel confeſſionem rei, quàm ipſe reus audiatur in ſuis exceptionibus. Vos dicatis, quòd prius ſit danda defenſio, maxime quando quis aliquid tale allegat, quo probato non debet ad tormenta procedi. Nam & ab interlocutoria appellatur, ſeu à comminatione tormẽtorum. ff. de appellationibus recipiendis. l. ante ſero nanque appellatur, ſi prius poneretur ad tormenta.* Barth.

Quòd ſeruetur ius Romanum, & commune. *Rubrica.*

IN *accuſatis.* Iſtud capitulum in caſibus hîc contentis videtur corrigere c. præcedens regis Roberti, quod incipit, tormenta. quod non permittitur, quòd ſub huiuſmodi quæſtionibus ſubdetur, niſi præcedentibus indiciis. Iſta crimina videntur indicia continere: & declarat diſcrepantiam iuriſperitorum. & eſt C. de quæſtio. l. j. & addidit plures alios caſus: & videtur approbari opinio Azonis in ſumma, eod. tit. §. quandoq;. ¶ Tamen ſatis obſtat propter hoc, quod in fi. cap. dicitur, ſicut iudici de iure videtur. ¶ Et no. hîc præſumptiones iuris: quia ſemper quis præſumitur, quãdo quis eſt tortus, fuiſſe confeſſus formidine tormentorum, niſi de ſpontanea volũtate fuerit probatum.

Ibi, *Iuſtitiarij.* Vide hoc capit. quod incipit, item quod in cognitionibus.

Ibi, *abſque iudicis.* No. quòd Iuſtitiarius non debet aliquem torqueri facere abſque conſilio iudicis aſſeſſoris ſui.

Ibi, *reſiſtentiam contra, &c.* Vt in cap. item caueant Iuſtitiarij. & etiam actorũ notarius tenetur inſiſtere, & in actis redigere. Barthol. de Capua.

In eod. cap. ibi. *quòd ſeruetur ius Romanũ.* No. hanc literam, quòd de iure communi in octo caſibus proceditur ad tormenta. Et in verſic. vacillante, quòd teſtis, qui vacillat, poteſt poni ad torturam.

In ver. *ſed ſi iuſti.* Nota quòd ſi Iuſtitiarius, vel capitaneus facit aliquid ſine ſuo aſſeſſore, quòd aſſeſſor non tenetur in fine officij. Nota quòd Rex, & vicarius generalis, & ſic magna curia Vicariæ inferunt tormenta ſuo arbitrio, & abſque ſolẽnitatibus ad proceſſum informatiuum. I. Criſpa.

ADDITIO. *Nota caſus, in quibus poteſt deueniri ad tormenta, iuris ſolennitatibus non ſeruatis. Adde hîc capitulũ, quod incipit, tormentis. & aliud quod incipit, ſi cũ ſceleratis*

De confeſſione lat. *Rub.*

C*Onſtitutionem diuæ memoriæ.* Quæ eſt in cap. regis Roberti, quæ incipit, frequens & ineffrænata.

Ibi, *teſtimonium duorum.* Vide dictũ c. frequens circa fin. per quod iſtud declaratur, & modificatur. ¶ Nota quòd vbi aliquis eſt latro, & confitetur de aliquo receptatore, complice, vel fautore, quòd poteſt inquiri contra eum per talem confeſſionem.

Ibi, *audiatur.* Nota hîc vnum de caſibus, vbi agi poteſt ex officio ſpeciali inquiſitione contra aliquem: & adde alios, quos ponit dominus Andr. in conſtit. inquiſitiones generales. de quæſtio. & alios quos ſcripſit in c. cura nobis, Regis Roberti. P. P.

declaramus. Ad hoc ſi per proceſſum habitum contra tormẽtis expoſitum liqueat tormenta fuiſſe adhibita cõtra prædictã formam, & modum: quamuis idem proceſſus per eũdem factus, qui tormenta inflixit, cõtineat totum ipſum, poſtmodum die ſeu vice alia ſponte confeſſum fuiſſe de crimine, & abſque formidine tormentorum: præſumimus & volumus vt ſit iuris præſumptio, quòd illud tormẽtorũ formidine ſit cõfeſſus: quantumcunque in proceſſu contineatur quòd ſpontè: niſi de tali ſpontaneitate ſeu voluntate ſpontanea tormentari conſtet iudici appellationũ, & ei ad quem ea res pertinet, aliter quàm per acta & proceſſum prædictum.

Quòd ſeruetur ius Romanum, & commune. *Rubrica.*

IN accuſatis autem de crimine læſæ maieſtatis, & hæreſis, publicis latronibus, diſrobatoribus viarum, captis in flagranti crimine, aut in fuga, in teſte vacillante, & in eo qui deliquit iudice ſedente pro tribunali, Ius Romanum, & commune ſeruetur, vt præter formam & modum præſentis edicti ſubdantur, ſicut iudici de iure videbitur, quæſtioni. Iuſtitiarij, & alij præſidentes, ſi de conſilio iudicis, & aſſeſſorum eorum expoſuerint quenquam tormentis contra prædictã formam & modum, excuſentur à pœna: iudice ſeu aſſeſſore præmiſſis pœnis afflicto: niſi dolus, & fraus ipſius Iuſtitiarij, vel præſidis cuiuſlibet arguatur: quo caſu, puniatur vterque aſſeſſor, & præſes. Sed ſi Iuſtitiarius, & præſes abſq; iudicis & aſſeſſoris conſilio ad tormenta prædicta proceſſerit, præſidente punito, excuſetur aſſeſſor, & iudex à pœna, ſi fuerit inſcius tormentorum: aut ſi ſciuit, & pertinaciter reſiſterit præſidenti: ad cuius iudicis, & aſſeſſoris inſtantiam ſuam reſiſtentiam pertinacem, quam notarius actorum audierit: ipſe notarius ad eandem pœnam in actis redigere teneatur. Noſtro & generalis in regno noſtro vicarij reſeruato arbitrio, vt citra & cõtra formam prædictam faciamus adhiberi tormenta, ſicut expediri videbitur, & facti occulti, vel periculoſi qualitas ſuadebit.

De confeſſione latronum. *Rub.*

CONſtitutionem diuæ memoriæ domini patris noſtri per quam ſtatuit confeſsionem trium latronum, diſtobatorum viarum ſigillatim habitã, & occultè: ſicq; vt eorum quilibet de confeſsione alterius ſit ignarus qua de ſe confeſsi facinus nominant receptatores, eorũ complices, & fautores, & q eis victu neceſſaria miniſtrat ũt: tantã fidẽ facere, quãtam teſtimonium duorũ virorum proborũ, declarantes edicimus, & declarando præcipimus, tunc demũ confeſsionem ipſam talẽ habere vigorẽ, qñ præmiſsi nominati per eam reperiãtur fore leues & infamatæ perſonæ: mãdantes vt his, qui tanguntur ex cõfeſsione prędicta detur copia nominũ & dictorũ cõfeſsionis eiuſdẽ. probatorũ etiã per quæ de leuitate, & infamatione perſonæ conſtare aſſeritur: audiantúrq; in eorũ legitimis defenſionibus corã iudice, qui procedit in eos ex confeſsione præmiſſa. Si verò non fuerint leues, & infamatæ perſonæ, illam confeſsionẽ eandem volumus efficaciter aperiri: & propterea officialẽ ad quẽ ea res pertinet cõtra nominatos in cõfeſsione prædicta de his quæ cõfeſsio cõtinet, nõ expectato proinde alio noſtro mãdato, inquiſitionẽ ſpecialẽ facere poſsit, & ex officio procedere contra eos, vt tamẽ nominatos eoſdẽ, data eis, vt ſ. copia, in iuſtis eorum defenſionibus audiãt, & admittãt.

De defenſis, violentijs, & iniurijs illatis religioſis, viduis pauperibus, & eccleſiis. *Rubrica.*

DE iniuriis, offenſis, maleficiis atq; culpis quibuſlibet, reli-

Nota hîc, quòd confeſſio trium latronũm, vel malorum hominum, tantum valet quantum confeſſio duorum proborum. Ex quo ſume argumẽtum ad multa, & primò ad comparationẽ teſtium duorum. l. ob carmẽ. §. teſtes ff. de teſti. in gl. Secundò, ſicut dictum duorum proborum valet, ſi non poteſt opponi eis exceptio: ſic ſi non poterit dictis trium malorum opponi aliud, niſi famæ & vitæ malæ. Sed ſi aliæ extraor. ſicut corruptelæ, & ſimiles, vt hîc apparet, & quòd de maleficiis (vbi de ſalute hominis agitur) multò magis in ciuilibus: argu. l. additos. C. de probat. Contrarium inducitur, quia hæc l. eſt contra ius commune, vt in l. fi. C. de accu. quare nõ trahenda ad cõſequentiam: arg. l. quod verò. de legi. ſed vbi eſt maior, vel eadem ratio, licet in ſpeciali aliquid ſtatuatur, trahitur ad conſequentiã in ſimili. ſatis clarè not. C. de pa. qui fil. diſtra. l. ij. in glo. mag. in prin. ſed in ea. glo. dici poſſet contrà.

Ibi, *item per aliam cauſam, &c.* Et ff. de re. iur. l. quod quæ. gl. tenet quòd ſic. Dicerem quòd arg. huius literæ admittuntur in omni cauſa: vt dictũ eſt in eis, infamia non obſtante. Sed aliis obſtantibus, ſcilicet, timore corruptionis, & ſimilibus non, vt ſ. in cõſti. alleg. de qua facit mentionem iſte tex. & eſt c. frequens & ineffrænata temperies. P. P.

De defenſis, viol. *Rub.*

D*Einceps* In libro meo incip. De iniuriis. Aduerte quòd etiam nulla facta denũciatione per iniuriã paſſum, quòd quocunq; modo perueniat ad notitiam iudicis, poteſt procedi ex officio contra inferentem iniuriam, paſſo tacente. Et tunc cum ex mero officio proceditur, poſſunt produci teſtes conſanguinei, & familiares, & admittuntur etiã domeſtici iniuriam paſſi. vt extrà de ſimon. cap licet Hely. ¶ Sed quando proceditur ad inſtantiam partis paſſæ iniuriam, ipſo procurante inquiſitionem, tunc prædicti non poſſunt produci in teſtes: vt extrà de accuſa. c. qualiter & quando. Et nota hîc, quòd quando ex mero officio proceditur, quòd publicatis atteſtationibus poſſunt teſtes examinari, vt not. per Innoc. in c. cùm clamor. extrà de teſti. quia tunc non timetur ſubornatio. quia non eſt ibi pars: Sed iudex eſt pars, qui ſemper habet nota dicta teſtium. & vide notata per Innoc. ibidem. And. de Yſer.

D*E iniurijs.* Nota quòd in iſtis caſibus poteſt ex officio procedi: & iunge ad hoc capitulum, per ducem Calab. quod incipit, vetitorum. cap. idem claræ memoriæ. licet illa cap. contraria ſint, in quibus non proceditur ſummariè, ſed illa intelliguntur in criminib

gioſis, clericis, & eccleſiaſticis perſonis illatis, vbi nullus accuſator appatet, ex officio inquiratur noſtro, vel noſtrę curiæ non expectato mãdato, & iniuriatores, ſeu maleſactores pœna debita puniãtur.

DE violentiis illatis iam, aut de cætero inferendis in rebus, viduis, pupillis, pauperibus, & eccleſiis, de violentiis quoq; illatis in rebus quorumcunque, per quoſcunque à duobus annis citrà: necnon de omnibus aliis violentiis, quæ committentur, ſi cauſa ordinariè proponatur coram iudice cõpetenti per violentiam paſſos, aut eorum nomine legitimè proponentes: ſummariè, de plano, ſine libello, litis conteſtatione, ſtrepitu, & figura iudicij, cognoſcatur de his: vel ad inſtãtiam prædictorũ aſſerẽtium ſe violentiam paſſos reſtitutionem rerũ ſibi fieri poſtulantes: iudex competens ex officio ſuo inquiret, & inquiſitionis negotium ſummariè, ſine ſtrepitu, & figura iudicij terminabit. Sed reſtitutio tantũ rei per huiuſmodi iudicia cõtra violentum, & habẽtem cauſam, poſſeſsionem, & tenutam à violento ſequatur. De pœna verò ipſis ciuiliter, aut criminaliter per paſſos iniuriam, impetitis, conſueto, & debito iudiciario ordine conuincantur: niſi officialis competens de noſtro, aut noſtri in regno vicarij, vel magiſtri Iuſtitiarij, ſiue ſuum locũ tenentis, & iudicium, vt præfertur, de præmiſſarum violentiarũ criminibus ſpecialiter inquiſiuiſſent: vel per generalẽ inquiſitionẽ de huiuſmodi violentiis, & iniuriatoribus ritè liqueret: quãdo ad inflictionẽ pœnæ legitimè inquirentes, & eos ad quos ea res pertinet procedere volumus, in numero teſtiũ, per quos conſtat de crimine, ſicut apertè ſuprà deſcribitur, diſtinctione ſeruata: iudex, ſeu cognitor in inchoatione inquiſitionis, & ſummarij iudicij prædiſtincti ad inſtantiam pauperis paſsi violentiam faciendi: ipſum pauperem eſſe pronunciet, cuius pronunciationi ſic ſtati volumus: ita vt ad probandũ contrariũ aduerſarius nullatenus admittatur.

De conuentis, qui alienant poſſeſſionem. Rubrica.

COnuentus poſſeſsionem rei, vel re ipſa quocunq; iudicio, ſi lite pendente cõteſtata, vel quaſi, poſſeſsionem, vel alienauerit in alium, & aliquo titulo trãſtulerit: aut alius ſciens, aut ignorans ipſo cõuento rem vitio litigioſi affectã acceperit, vel poſſeſsionem intrauerit: in perſona ipſius alienantis, transferentis, & cõſentientis finiatur iudicium: & ſi per multas manus poſſeſsio ambulauerit, vt executio fiat cõtra poſſeſſorem, apud quem dicta res, vel poſſeſsio inueniretur manere.

De defenſa. Rubrica.

PRopoſito de ſpreta defenſa pendente iudicio contra aliquem, licitum ſit cõuento ante teſtium aperturã quaſcunque defenſiones eum releuantes offerre, atq; probare: niſi adiectione abſentiæ de loco ſe vellet iuuare: putà ſi diceret die ſpretæ defenſæ ſe in loco alio commoratum.

De pœna portationis armorũ. Rub.

PLectãtur pœna portationis armorũ, qui cultellos feritorios ſecũ ferunt: eos, videlicet, qui non ad aliud, quàm ad offendẽdi & nocendi miniſterium præparantur.

De armis acutis. Rubrica.

QVi cum roncha ferrea, accetta, manaria, cultello quocunque, quemquam percuſſerit, aut quolibet alio nociuo ferreo inſtrumẽto, eadem pœna plectatur, ſicut ſi cũ enſe, aut cultello feritorio percuſsiſſet: & vbi non conſtat cum qua manu percuſsit, amputetur ei manus validior, cum qua poteſt melius ſe iuuare.

minibus factis in perſonam, nõ in rebus. tu dic quòd ibidem, etiam ſine denunciatione proceditur. Bart. de Capua.

In ver. ibi, *nullus accuſator apparere.* Debet tamen denuntiare, vt in noua ordinatione regis Roberti. Et ſic intelligitur illa litera arbitraria, Ne tuorum. Circa hoc vide illud capit. incip. pridem per diuerſos.

In verb. *puniatur ſuprà.* Sed nunquid iudex procedens in iſtis caſibus ex officio, debeat facere ſatisfieri perſonæ iniuriatæ? videtur quòd ſic, vt not. in c. poſtulaſti. ext. de iudi. cum glo. ibi, in ver. limitatio eſt regulariter. Io. Criſpa.

D*E violentijs.* Suprà in capit. Caroli I. quod incipit, ſubiectorum noſtrorum. aliter procedebatur.

Ibi, *pauperibus.* No. ꝙ paupertas prodeſt: pro quo vide l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & clericis.

Ibi, *Summariè & de plano.* Sed quomodo intelligitur ſummariè? dic vt not. in cap. vij. per Innoc. extrà de accuſ. & cap. ſunt olim. & quod ſcripſi in l. miles. §. lex. de adulter.

Ibi, *tribuat, &c.* Vide in conſtit. regni, circa violentiarum. & ibi gl.

Ibi, *niſi officiales.* Alibi dicitur, quòd capiẽs bona alicuius pro ſua voluntate, abſque mandato ſuperioris habente poteſtatem, punitur pœna capitis, ſicut capiens aliquem de perſona, vt dicit capit. quæ ineffrænata. & in cap. quod incipit, quòd nulli aliquis, &c.

Ibi, *de pœna, &c.* Eſt bona ratio, quòd vitiũ rei ſequatur omnẽ poſſeſſorem. l. vitia. C. de acquir. poſſeſ. Nã iura pro eodem reputant auferre, & iniuſtè retinere: vt not. glo. in c. ſæpe. de reſtitut. ſpol.

Ibi, *per generalem inquiſitionem.* Nota vnum de caſibus, vbi iudex poteſt ſpecialiter & generaliter inquirere ſuper violentia, & deſtitutionibus factis in perſonis, & rebus quorumcunque ex ſuo officio mero, de pœna, in qua incidit violentus de iure communi, tam de vi publica, quàm priuata. habes textum Inſtitut. de public. iudic. §. Item lex Iulia.

Ibi, *pauperem.* in fi. c. Nota quòd vbi proceditur per viam inquiſitionis, debet pronuntiari illum eſſe pauperem, cuius dicto ſtatur: & probatio in contrarium non admittitur. P.P.

In verb. ibi, *de plano.* Sic ſuprà eo. cap. ſubditorum noſtrorum clamoribus. vide Bart. poſt glo. in l. leuia. ff. de accuſat.

In verb. *reſtitutio.* Contrà ſuprà eo. c. ſubditorum.

Ibi, *exigitur pœna.* Sol. iſtud corrigit illud. vel dic verius, quòd ibi non proceditur ex officio, ſed ad petitionem partis: & tunc ſeruatur ille ordo. & ſic debet intelligi quod dicitur ſuprà proxi. reſp. I.C.

De

De conuent. qui alienant poſſeſſionem. Rub.

COnuentus. Pro declaratione huius cap. vide Dy. in c. pro poſſeſſore. de reg. iur. lib. vj. & glo. in l. Iulianus. & in l. ſi is qui fraudationes. ff. ex quib. cau. in poſ. eat. ¶Et not. quòd vbi iudicium eſt inceptum contra aliquem ob aliquam rem, in eius perſona debet finiri, & executio fieri contra poſſeſſorem. ¶Et qua pœna punitur emptor, & venditor, vendentes rem litigioſam, vide in conſtit. incip. eorũ fraudibus. circa fi. & in l. fin. C. de litig.

Conuentus. Vide pro hoc c. conſti. regni, quæ incipit, eorũ fraudib. & etiam l. ij. C. de litig. N.

Poſſeſsio ambulauerit, &c. Hæc litera ſumpta eſt ex l. fin. & l. ſed & ſi lege cõmiſſoria. §. perinde. ff. de peti. hær.

Apud quem, &c. Pro hoc facit apertè in authen. de mona. §. ſi verò his quidem. in fi. vbi eſt litera talis: Ea verò quæ rapta ſunt, ſi apud quoſcunq; inueniantur, modis omnibus, reddantur priſtino domino. Nic.

Et nota quòd ſi tales alienationes, ſiue tranſlationes fiant in potentiorem, qui ſe cauſæ defenſioni opponat: vel titulos, & de ſe ſigna ſua prædiis, de quibus eſt mota lis, affigat: cõuentus ipſius prædij, ſuper quo cõuenitur, amiſſione mulctandus eſt, vt C. de his qui pro tit. præ. impo. l. j. aliàs. vt nemo priuatus titu. præd. ſuis impo. Nicol. ¶De materia huius c. vide in l. iij. per Bar. de pig. & per Bal. in l. vna. de alie. iu. mu. cau. fa. & in auth. de liti. l. litigioſa.

Ibi, *poſſeſsio.* Pro declaratione vide conſtitutionem, circa violentiarum. Bar. de Capua.

Per iſtud cap. determinata eſt quæſtio, quã format Cyn. in l. j. C. de alien. iudic. mut. cauſa fact. Idem determinat conſtit. eorum fraudibus. & ſemper ad iſtud recurre. Petrus Pic.

De defenſa. Rub.

P*Ropoſito.* Per iſtud c. corrigitur ille punctus, exiſtens in conſti. ſi quis in poſterũ, iuxta mediũ. de ſpre. defenſa. ¶No. conuentus poteſt per beneficiũ huius ca. omnes defenſiones, quas voluerit offerre, niſi voluerit dicere ſe fuiſſe abſentem tempore interpoſitæ defenſæ, quo caſu nõ auditur. P.P.

De pœna portationis armorum. Rubrica.

P*Lectantur.* Ibi, *armorum, quòd cultellos feritorios ſecum ferant, eos videlicet, &c.* Cum iſto c. concordat conſtit. intentionis. ſuprà de porta. armor. vbi per Andr. ad hoc vide conſtit. ſi quis aliquem. quæ modificatur per iſtud c. P.P.

De armis acut. Rub.

Q*Vi cum roncha.* Ibi, *accetta.* Pro intellectu huius ca. vide per And. de Yſern. in conſtitut. ſi quis cum armis. de pœna percutien. & non occiden. Petrus Piccolus.

De foriudicatione.

SIue quis ſit forbannitus per iudicem competẽtem accuſatione ordinariè inſtituta, ſiue per inquirẽtem iudicem, qui propter ptobata inquiſitionis, quã fecerat de criminibus, ſeu de crimine inquirendo per officiũ procedebat, foriudicationis ſentẽtia modo debito, poſt legitima tempora ſubſequatur, quam foriudicationẽ tunc tantum procedere volumus cum bannitus fuerit ob contumaciam criminis, cuius pœna eſt mors naturalis, aut deportatio, mẽbri abſciſsio, aut carcer perpetuus. Sed ſi de cõtumacia aliorum minorum criminum eſſet bãnitus, & in contumacia, & banno duret per annum, ipſum foriudicari non volumus, ſed poſt lapſum anni perdat omnia bona ſua facta diſtinctione, & dinumeratione liberorum, prout in regni conſtitutionibus continetur. Quilibet etiam talem bannitum authoritate propria capiat, & iudici qui eum banniuit, vel ſucceſſori eius aſsignet tenendum in carcere, vt dicat cauſam in vinculis donec accuſatio, & cognitio cœpta fuerit terminata, qui ſi fuerit abſolutus de crimine, vel etiam condemnatus, ſiue etiam deſtiterit accuſator, propter tam diutuenam contumaciam, ſtet in catcere tãto tẽporis ſpacio, quanto in contumacia petdurauit.

De bobus aratoriis non pignorandis. Rubrica.

COnſtitutioni boues aratorios & inſtrumenta ad agriculturam pertinentia non debere capi pro debitis prohibenti, etiam ſi alia bona non habeant debitores, hoc addẽdo ſubiungimus, niſi prædicti boues vel inſtrumẽta per expreſſam conuentionem debitoris, & obligationem pignoris capiantur, aut per executionem iudicis, debitore ipſo ſententialiter condemnato, cum alia condemnatus non habuerit, aſsignetur pro eo quod in conuentione deuenit.

De filijs bannitorum & foriudicatorum. Rubrica.

HVmanitatem quoque ſectantes per quam ſolam imitatio diuina ſeruetur, filiis bannitorum & foriudicatorum ex contumacia cuiuſlibet criminis, hæreſis, & læſæ maieſtatis exceptis, contrahendi matrimonium cum fidelibus noſtris licẽtiam impartimur, nec oporteat eos, ſi feudalia bona habeant, ſerenitatis noſtræ mandatum aliud impetrare.

De homicidijs clandeſtinis. Rub.

COnſtitutionẽ diui patris noſtri, & noſtrá in ſancti Martini planicie promulgatá pœná pro homicidio clandeſtino vniuerſitatibus locorũ inflictam ad tenorẽ conſtitutionis veteris reducentes, vt pro Chriſtiano clandeſtinè inuento occiſo Auguſtales centum, pro Iudęo vel Saraceno, quinquaginta ab vniuerſitatibus locorum patrati ſceleris exigantur, ſupplentes focularia diſtinguendo præcipimus, vt ſi locus commiſsi maleficij habeat focularia mille, vel plura, Auguſtales centum perſoluat, ſi quinquaginta, vel plura minus mille, Auguſtales quinquaginta. Si minus quam quinquaginta vſque ad centum, Auguſtales xxv. Si minus quàm centum, Auguſtales xij. ſoluere teneantur. Eadem diſtinctione ſeruata in pœna quinquaginta Auguſtalium pro Iudæo, vel Saraceno occiſo clandeſtinè ſtabilita, præfatam cõſtitutionem domini patris noſtri in eo, quod diſtinctionẽ tollebat focularium corrigentes.

De foriudicatione. Rubrica.

SIue quis ſit forbannitus. Hoc eſt nouum per iſtud cap. nam de iure conſtitutionis non inuenitur quòd quis banniatur, quando proceditur ex offi. contra eum, vt in conſti. pœnam, & in conſti. grãdis.

Ibi, *quando foriudicatio, &c.* Nota quòd tunc demum poteſt quis foriudicari, quando impetitur de aliquo crimine, propter quod imponitur pœna mortis naturalis, aut deportationis, aut membri abſciſsionis, aut etiam pœna carceris perpetui. ¶ Aduertatis, quia iſtud c. inducit quid nouum, videlicet quod in omnibus ingerentibus pœnam relegationis, & infra, poteſt quis banniri, quamuis contrariũ erat de iure conſtit. regni, vt patet in conſti. grandis. vbi nota. Et ſic bene aduertendo, etiam de iure cõſtitutionis erat, quòd quis nõ foriudicaretur ob cõtumaciam criminum minorũ. vt hic dicitur: Nam cũ ſecũdum ius cõſtit. ob contumaciam criminum minorum banniri non poterat, vt dictum eſt, ergo nec foriudicari, quod eſt contra per iſtud cap. Hodie eſt regis Carol. c. quòd pro periurio nõ foriudicatur. ¶ Quæro, pone quòd aliquis eſt forbannitus pro aliquo delicto, ex quo bona officiali veniũt publicãda: & habeat bona in diuerſis ciuitatibus, an debeant bona cuilibet officiali de ciuitate applicari, vbi bona ſita ſunt, an illi ſoli qui condemnauit? alleg. l. procuratores. §. ſi plures. ff. de tributor. quod ambobus debet ſingulariter applicari. & vide ibi Guil. de Cuneo, qui format iſtam quæſt.

Ibi, *conſti.* vt in conſt. quæ incipit, foriudic. bona, & in cõſti. grãdis.

Ibi, *ſucceſſori.* Multi ſunt, per c. iſtud qui dicunt, bannitum debere ſtari tanto tempore in carcere, quanto tẽpore in contumacia perdurauit, nam recte intelligendo loquitur de bannito qui ſtetit per annũ in banno, & hoc innuunt illa verba, per contumaciam diuturnam.

In fi. ibi, *cauſam dicat in vinculis.* Concordat C. de his qui in exilio. l. fin. lib. x. & intellige iſtud c. poſt duos menſes, infra quos capi non debet, vt in conſti. clementiæ imperialis, ſuprà de bannitis libro ij. poſt cuius temporis interuallum ſiquis eum receptauerit punitur pœna c. receptatorum. infra ducis Calab. Barthol. de Capua.

De iſto c. facit mentionem And. in conſti. pœnam eorum. ſuprà, de forbanni. Petrus Piccolus.

In ver. *ad officium.* Reſpõdeo domino Duci Calab. Prin. Cap. Quòd ſi is qui accuſatur, vel inquiritur de crimine, cõtra eum ſit cõtumax, & bannitus, ita demũ ex ipſa contumacia ſententia foriudicationis efficitur condẽnatus, ſi crimen pœnam mortis vel deportationis, vel membri abſciſsionis, aut perpetui carceris irrogabit. ſicut claræ memoriæ domini aui noſtri c. ſerioſe. declarat. ¶ Sed ſi ſit aliquo banno ſup

ſuppoſitus, qui cum baculo quẽ percuſſit in capite, ſi quidem congregatis hominibus ſiue aliter excogitato inſultu, & tunc poteſt talis ſentẽtia foriudicationis proferri, quia deportationis pœnam ex tali percuſſione noſcitur incurriſſe, ſed vbi ſine congregatione hominũ, ſeu turbæ, & inexcogitato inſultu patenter aliàs non commiſſo percuſſerit, ex ipſa percuſſione reus pœna deportationis non punitur, & per conſequens foriudicationis ſententia non grauatur. Horũ autem diuerſitatis ratio patet in promptu, quia maiori culpa aſtringitur, qui alios ſecum ad delinquendũ prouocat, vel ex deliberatione delinquit, quàm qui repẽtine peccat, & ſingulariter, & per ſe ipſum. Licet autem ſine conuocatione turbæ, vel hominum, aut cõmiſſione inſultus alteri inſultato violenter cõtra delicti contumaces foriudicationis pœnam non afferat, eius tamen bona poſt anni circulum fiſci commodis applicantur, prout hic ſanus intellectus loquitur, ac eius ſenſus lucidè demonſtratur. Bart. de C.

De bobus aratoriis non pignorandis. Rubr.

COnſtitutioni bobus. Concordat cũ iure Longobardo, vt in Longob. de debit. & guar. l. ſi quis caballos. Barth. de Capua.

De filiis bannitorum & foriudicatorum. Rub.

HVmanitatem. Per hoc cap. corrigitur c. quod incipit, ſatis conſtat. &c.

Ibi, *nec oportet eos.* Illud verò contradicit princip. c. quod incipit, item ſtatuimus quòd licitum ſit, & alij quod incipit, iuſtitiarius.

De homicidijs clandeſtinis. Rubrica

COnſtitutionem diui patris noſtri. Hoc c. corrigit cõſtitutionem regni, & cap. ſtatuimus, quod eſt ſuprà, & redit ad capitulũ regni clandeſtinis, quod eſt ſine diſtinctione focularium. Et huic cap. adde determinationem præcedentis cap. videlicet quòd hæc pœna ita demum exigatur, ſi occiſus aliquo tempore non ſuperuixit, vt ſuprà in d. cap. item ſtatuimus quòd pœna, & habebis totum quod ſeruatur. ¶ Sed pone, homo mortuus reperitur in territorio alicuius terræ, & non inuenitur in toto corpore aliquod vulnus, ſed puta veneno, vel ſuffocatione interfectus, an vniuerſitas iſto caſu teneatur de occiſo attento tenore huius c. & videtur quòd non, quia non continentur homines mortui veneno, in numero occiſorum, vt ff. ad Sylla. l. j. § occiſorum. quia vt ibi dicitur, ille in numero occiſorum continetur, ob cuius occiſionem vulnus apparet, & qui continentur, & qui non, vide ibi glo. Barth. de Capua.

Adde quòd hoc c. corrigit conſtit. ſi damna clandeſtina ad pœnã. & alia capitula, prout dixi ſuprà eo. clandeſtinis Teneas tamen in hoc, quòd primum c. eſt incip. clandeſtinis maleficiis, de pœna homic. cland. vbi diſtinguitur de foculariis, quòd pœna ſit vnciarum centum.

centum, ſi tranſit mille focularia: ſi verò vltra quingenta focularia, vſque ad mille, erit pœna vnciarum quinquaginta: ſi verò minus quingentis, erit pœna xxx. vnciarum. Aliud c. eſt quod incipit, item ſtatuimus quòd conſti. quondam Fede. & aliud quod incipit, item quòd pœna. de pœna cland. hom. & per iſta duo corrigitur d. c. j. item aliud cap. quod incipit. conſt. per quod omnia alia corriguntur. Vinciguerra.

De non ſtatuendis clericis, &c. *Rub.*

E*T cum nihil habeant commune clerici.* Hodie non ſeruatur.

Ibi, *vlterius*. Vide de hac materia auth. ſtatuimus. C. de epiſcop. & cle.

Ibi, *Laicum etiam*. Not. laicum qui nõ eſt de regno, & in regno nõ poſſidet ſtabilia, & non debere præponi offic. ſeu aliquo alio exercitio.

¶ Not. etiam hic, quòd comes, vel baro, vel alius officialis non debet cõmittere officium aliquod clerico, vel extraneis perſonis, nõ habentibus aliquid in Regno illo, ad exercẽdum miniſteria hominum huius regni, ſub pœna xx. vnc. Bar. de Cap.

De theſauris. *Rub.*

Q*Via non decet.* Ibi, *inuentam*. & ibi, *inuenerit*. Not. de theſauris inuentis, vt medietatem habeat inuẽtor, & medietatem dominus ſoli, vt inſtit. de rerum diui. §. theſauros. & vide in conſti. pręſenti, de offi. ſec. Et de hoc quod dicit iſtud c. de theſauris inuentis, vide q. quã format dominus Roffre. in tit. ſi quis ius dic. non obtemp. & conſtit. incip. pecuniã de pecu. in rebus alien. quæ eſt circa fi. iij. lib.

Ibi, *veteris iuris*. vt ff. de iure fiſ. §. plane. & in d. §. theſauros. Petr. Pic.

De ſubuentione vaſſallorum. *Rubrica.*

C*Omites.* Ibi, *comprehenſis*. vt dicitur in conſti. quia plerique. de adiu. dom. à vaſſa. aliàs incipit conſti. quàm plurium regni noſtri. iij. li. & vide etiam c. ſuprà quod incipit, item ſtatuimus quòd comites, & alij feuda tenentes, in quo datur alius modus procedendi.

Ibi, *medietatem*. Iſtud c. hodie malè ſeruatur per dominos, & comites vtiles terrarum, qui exigunt collectas à vaſallis pro adboamento impoſito per regem Ladiſlaum. Petrus Pic.

De ſoluendis decimis. *Rub.*

O*Fficiales.* Iunge iſtud c. cum c. ſuprà, quod incipit, item ſtatuimus quòd comites.

De morantibus in excommunicatione. *Rub.*

S*I quis in excõmunicatione.* Nota cap. quod ponit pœnam manentibus in excommunicatione vltra annum. De pœna impoſita à iure communi authenticorum, vide authen. item quodcũque. C. de epiſc. & cler. & alibi dicit text. & gl. de iure canonico, quòd cum aliquis per annum, & vltra ſteterit in excommunicatione, priuari debet officio ſuo. xj. q. ij. c. reuerſus, & qui tractat ſpiritualia deponi debet, vt extrà, de dolo & contu. cap. veritatis. ad hoc eſt text. & gl. in c. tam bonæ. extrà, de ætate, & qualitate, & hoc debẽt prælati denuntiare curiæ: vt ſuprà in c. ſtatuimus quòd ſi contingit.

Ibi *ſi in anno perdurauerit*. Nota quòd creſcẽte contumacia creſcit pœna, vt hic. & in l. quicunque. de ſeru. fugit. & ff. de pœn. l. relegatorum. Barth. de Capua.

Teſtatuendo. *Rub.*

F*Eudatarius.* Per hoc c. corrigitur conſti. Regni

De non ſtatuendis clericis, vel extraneis officialibus. *Rubrica.*

ET cum nihil habeant commune clerici cum publicis actibus, qui ſi fortè laicum afflixerint, damnum ei vel iniuriam inferẽdo prærogatiua fori gaudentes eccleſiaſtici iudicis tantum non alterius: etiã ſi vellent, ſubiaceant vltioni. Exteri quoque, quos coërcere non poſſumus, iniurias, & dãna noſtris ſubditis inferunt in regno frequenter impunè dum regni limites tranſeuntes arctari per nos nequeunt: ſtare iuri ſtatuendo decernimus, Per Curiam noſtrã Comites, Barones, ac quoſcunq; alios cuiuſcunque gradus clericum qui fori noſtro & iudicio nõ ſubeſſet: Laicum etiam, qui non ſit noſter vaſallus nec à Curia noſtra in regno, vel alibi deſignata ſtabilia bona tenens, præponi officio non debere, ſeu iuriſdictioni, Aut exercitio cuilibet, per quod poſſet pro noſtra Curia Comitibus, Baronibus, & præficientibus eum in homines regni aliquod miniſterium exercere, pœna vnciarum auri xx. præponẽtibus contra præſens edictum vice qualibet imminente, quam pro noſtra Curia volumus ab eis irremiſsibiliter extorqueri. Reſeruamus tamen noſtro arbitrio, vt pœnam ipſam poſsimus addere & diminuere, perſonarum præponentium qualitate penſata.

De theſauris. *Rubrica.*

QVia non decet principes in cupiditatis baratrũ ſic immergi, vt beneficium, donũmque fortunæ ſubditis proueniens auferant: quod expedit eſſe diminutionis extraneum, & cuiuſlibet calũnioſæ maliciæ penitus alienũ, ſanciẽdo edicimus: theſaurum inuentum commodis inuentoris in ſolo proprio repertentis illum accreſcere: cuius medietas fiſco noſtro quando in loco publico, vel fiſcali, & domino loci, quando in alieno, non ſuo quis theſaurum inuenerit abſque ſceleratis puniendis magicis artibus, iuxta diſpoſitionem iuris veteris applicetur. Nulla inuentori ob id per Curiam noſtram ingerenda calumnia: nulla ſubditis inferatur afflictio, ſicut conſueuit hactenus per abuſum. Non tamen auri, argenti, cæterorũmque metallorum fodinas, aut ſalinas, & ius quod in eiſdem fodinis, ſaliniſque Curiæ noſtræ competit, & ab antiquo competiit annumerari volumus theſauri vocabulo: nec putamus quæ ſicut in nomine diſcrepant, non participent in effectu.

De ſubuentione vaſallorum. *Rub.*

COmites, Barones, & feudatarij, ſi ſubuentionem à vaſallis eorum depoſcant, pro ſeruitio debito quod fecerunt anno illo, quæ ſubuentio ſemel tantum in anno præſtetur dominis à vaſallis, habeant enim & exigant à vaſallis ipſis medietatẽ pecuniæ, ad quam aſcendit ſeruitium præſtitum noſtræ Curiæ per eoſdem: dum tamẽ non excedat medietatem collectæ generalis pro nobis, & Curia noſtra vaſallis ipſis impoſitæ anno ipſo. Si verò in aliis caſibus regni conſtitutionibus cõprehenſis ſubuentionem poſtulent à vaſallis iuxta facultates eorum, & ſecundum cõditionem negotij, pro quo ſubuentio petitur, vaſalli prædicti ſubueniant dominis ſuis: & ſi de quantitate ſecundum facultates, & qualitatem negocij, vt prædicitur, perſoluendi inter dominos, & vaſallos emerſerit quæſtio: dicentibus dominis plus ſibi deberi, cũ facultates vaſallorum ſint amplæ: ac negotium vrgens & arduum, pro quo ſubuẽtionem depoſcunt: vaſallis minus debere, nec tãquam eſſe in facultatibus ipſis, quantum eorum domini ſperant & dicunt: nec qualitatem negotij tantã quantitatem exigere: huiuſmodi cognitionem & deciſionem iudicij terminãdi & diffiniendi, abſque alio mandato noſtro, committimus Iuſtitiariis regionum.

De ſoluendis Decimis. *Rubrica.*

OFficiales Comitum, & Baronum, dominis ipſis de regno, aut de eorum terris abſentibus abſque mandato impetrando proinde à Comitibus ipſis ſoluant prælatis eccleſiarum decimas debitas conſuetas.

De morantibus in excommunicatione. *Rubrica.*

SI quis in excommunicatione à canone lata, vel promulgata ab homine, in culpa notoria ſeu manifeſta ſeruato iuris ordine vltra annum manſerit, Si comes fuerit, ſoluat Curiæ Regiæ vncias auri vigintiquatuor. Si Baro, xij. Si ſimplex miles, ſex. Si burgenſis, tres. Si ruſticus vnciam vnam & mediam, niſi infra prædictum tempus abſolutionem petierit iuxta formam eccleſiæ, & prælatus noluerit eum abſoluere, vel ſi ante promulgatam excommunicationem, vel poſt appellationem fuerit legitimè proſecutus. Si ſecundo anno perdurauerit in excommunicatione ſoluat duplum, & ſic in annis ſingulis creſcat pœna.

De ſtatuendo balio. *Rubrica.*

FEudatarius decedens teſtatus ſtatuat filio minori balium, quẽ vult, quia baliarũ ſuſcipiat nulla de hoc à nobis,

dotem dotarium vel vſumfructum dotarij, ſine aſſenſu noſtro, vel curiæ noſtræ, dum nubet ſecundo.

De renouatione appretij. Rubrica.

IN calendis Maij anni cuiuſlibet Iuſtitiarij ſinguli vniuerſitatibus ſingulis iuriſdictionis eorum ad pœnam tertiæ partis totius collectæ eis in anno ipſo per curiam noſtram impoſitæ, quam pœnam ab eis, qui contrafecerint exigant, & exigi faciāt, vt appretium renouent, ita ꝙ in fine præſentis menſis Auguſti ſit appretium renouatum, ſed ſi appretiatores electi non renouauerint appretium, vel alij puta maiores, vel ditiores de terra hoc impedierint à quolibet appretiatorum, per quos ſteterit, & id impedientium, Iuſtitiarius exigat vncias auri decem.

De ſolutione ſigilli. Rubrica.

SOlutionem ſigilli reducimus ad moderamen, quod continetur in capitulis noſtris editis in planicie ſancti Martini.

De palea non auferenda, & ſoluendo ſtallagio. Rubrica.

DE palea ſoluenda per ſtipendiarios, officiales quoſcunque ſequentes Curiam, ſoluantur in terra Laboris in æſtate pro qualibet ſalma, grana tria. In hieme, grana ſex. In Apulia, medietas, prædictorum, & hoc ſiue palea ſit recluſa, ſiue non, dummodo ſit extra terram & ſuburbia terræ ad quam portatur. Si contra fiet, fuſtigetur famulus, & patronus ſciens ſoluat duplum precij paleæ. Sed ſi habentes paleas non permiſerint illas auferri pro prædicto pretio, licitum ſit ſomerariis auferre paleas pretio oblato, & ſi nō ſtet per eos quo minus ſoluatur, excipimus paleam milij, quam nolumus aliquatenus auferri neceſſariam propter boues ad agriculturam. Item pro ſtalagio equi die ac nocte ſoluatur granum vnum.

PRo quolibet lecto integro aſſignando per magiſtros Iuratos, & Baiulos, ſicut dicit conſtitutio domini patris noſtri ſoluatur granum vnum. Lectus integer intelligatur materatiū, vel ſiſconus, vel culcitra, quod, qui, vel quæ habeat linteamina, & culcitram. Si vero non ſit integer lectus, pro qualibet parte lecti ſoluatur granum medium pro qualibet nocte.

De bonis proditorum. Rubrica.

BOna proditorū noſtrorum, qui cōtra noſtram, aut felicis recordationis Domini patris noſtri commiſerint, aut committent in poſterum in maieſtatem, ſint fiſci noſtri iuribus applicata, & applicari debere declarādo decernimus. Et ad tollendā opinionū periculorum diſcrepantiam variam declaramus, vt ipſo facto, ex perpetratione tāti facinoris dominium rerum proditorum ipſorum in noſtram Curiam transferatur, quod ipſo iure horrendi criminis flagitioſus amiſit, abſque ademptione quoque poſſeſsionis bonorum, fiſcus noſter ad bona eadem contra quemcūque poſſeſſorem infra annos viginti numerādos à die commiſsi delicti rei vendicationem intentet, cōuentus tamen à fiſco per conſuetas conuentiones, præſcriptiones, ac defenſiones legitimas, quæ ſibi forſitan competunt, ſe, ſicut poterit, rationabiliter tueatur. Ipſi verò proditores noſtri, filij eorum, & deſcendentes ex eis nulla temporis præſcriptione iuuentur: dicta vero rei vendicatio fiſco noſtro competens, contrà eas per aliquam anguſtiam temporis non arctetur.

Quod conſeruentur per nos edita in eodem regno noſtro. Rubrica.

COnſtitutiones igitur ipſas, quas in eodē regno, ſublatis iuribus conſtitutionibus aduerſantibus, per te, ſucceſſores tuos, cæteros officiales, noſtróſq; omnes ſubiectos tenaciter ſeruari præcipimus, in vulgarem notitiā te reducere volumus, mandātes, vt per ſingulas terras iuriſdictionis tuæ ipſas cū tenore præſentiū facias diuulgari, vt in corpore conſtitutionum Regni aggregatæ, pariter & redacta ſ[illegible]ruentur vbilibet, cognitionalia certamina dirimant & decidāt, pœna qua violatores legum, & neglectores ſanctionum legitimè feriunt, earum contemptoribus & omiſſoribus imminente. Tu quoque de executione præſentium fieri facias ſcripta competentia publica quorum aliud tibi retineas in tuo ratiocinio producendum, & aliud è veſtigio nobis mittas in Archiuo noſtro ſeruandum.

De iudicibus perpetuis non ſtatuendis. Rubrica.

ELectionem inſuper iudicum quos diui principes eſſe decreuerunt annales, vniuerſitates, & homines, quibus iudicaturæ præſunt officio, abſolutam & liberam habere volētes, iniquum & inter iniquum reputantes, vt per iudicaturam perpetuam, quoddam quaſi dominium quis ſibi vendicet in compares, & continuos iudices perpetuos, aut ad beneplacitum factos per nos, aut quoſcunque prædeceſſeris noſtros Reges Siciliæ, in quibuſcunque terris dicti Regni remouemus, atque caſſamus viribus vacuantes literas indultas, priuilegia facta eis, & eorum cuilibet ſub quacunque forma verborum qualēcumque ipſis perpetuā, vel ad beneplacitum iuriſdictionē cōtinētes cōceſsā ſub interminatione infamię

Ibi, *ſine licentia.* Iſtud corrigit conſtitutionē fratribus, pro eo ꝙ loquitur in dotario, ergo in dote ſtat conſtit. fratribus. Barth. de Capua.

De renouatione ap. Rub.

IN *calendis Maij*, Ibi, *cuiuſlibet.* No. optimū c. ſed in ciuitate ſancti Angeli non ſeruatur, & iunge ca. j. quod incipit ciuitatibus. Sed quomodo puniuntur appretiatores, ſi alleuiāt grauanda, & grauāt alleuiāda? dic vt not. C. de cēſibus. l. grauatos. & l. æquatores. lib. xj. Item grauat ꝯ iudicis officio ſubuenitur, vt quemad. ciui. munc. indi. lib. x. l. ſi.

Ibi, *vncias auri x.* Not. ꝙ appretiatores non facientes appretiū tēpus anni ſtatutum, puniuntur pœna hic appoſita.

Ibi, *ſolutionem*, vt ſupra conſtitu. patris noſtri. Barthol. de Capua.

SVper iſta materia renouationis appretij ſiue taxationis collectarum prouidit Rex Carolus primus regni anno vij. de offic. Iuſtic. c. Itē diſtribuēda, cū quatuor ſequentibus. Item ſubſequenter prouidit idē Rex anno regni eiꝰ xuj. de non rogandis taxatoribus. Et de proceſſu habendo ſuper collectis, ꝙ & nihil recipiatur pro ſigillandis quaternis, & de ſalario taxatorum, & ꝙ pecunia collecta aſſignetur tempore officij Iuſti. Item prouidit idem Rex regni anno xvij. ſuper collectarum quaternis in c. ſtatuimus. & vide ibi. Prouidet & iſte rex Carolus ſecundus anno vj. cap. in ſingulis ciuitatibus. & vide ibi. & in ca. porrecta cū ſimi. Neap.

De ſolutione ſigilli. Rub.

GLoſſa c. quod incipit ꝙ quaterni collectarum, & ibi vide quod ſcripſi. Tu dicas omnes has pœnas abolitas eſſe pro pace & quiete regni per dominam Reginam Ioannā primam per cap. quod incipit. Item quòd iuſtitiarius officialis quilibet. &c.

De bonis proditorū. Rub.

BOna *proditorum*. Cū hoc c. concordat dictum domini Bar. in l. admiſſa. ff. de publi. & dominus Andr. in titu. quæ ſint rega. in verbo. vrin[illegible]gus. x. colla. Et vide gl. in conſti. quę incipit. cōtingit interdū. Vide etiam c. Regis Caroli primi, ꝙ ad vindictā proditorū. Petr. P.

ADDITIO. *Satis quippe horrendum eſt hoc crimen, & cenſetur maximū omnium peccatorū, in cor. de nup. col. iiij. §. ſi igitur ſecundū Theodoſi. C. ad l. Iul. maieſt. l. ſi. Et ideo in ipſo crimine eſt ſeueriſsimè iudicandū. Nā ſi id quod eſt in regiā maieſtatē commiſſum vindicta non fuerit comprehēſum, quod in minores ſubditos admitteret, indultum tranſire ambigi non debet. xxxv. q. v. relegentes. Nico.*

De iudicibus perpetuis nō ſtatuendis. Rubric.

ELectionem. Vide ad hoc cap. quod incipit, ordinata iuſtitia.

Ibi, *remouemus*. Not. quòd quis non debet officium perpetuare. concordat ad hoc authē. de aſſeſſo. l. nemo. ꝙ quis non debet, nec poteſt perpetuare honores: vt ibi cum gloſ.

Ibi, *edicto ac*. Cum iſto cap. concordat con[illegible]it. quæ incipit, occupatis noſtris de magiſtro off.

Ibi, *menſe ſeptimo*. Cuiuſlibet anni debent eligi iudices annales ab vniuerſitate, & poſtea debent exercere officiū poſt firmationem à iuſtitiariis habitam. B. C.

De notificand. ſuperiorib. ſenten. &c. Rub.

P*lerunque contingit.* No. iſtud cap. quando agitur contra aliquē ex offic. non dato coadiutore, nec appareat accuſator, vel denūtiator, & datur ſententia abſolutoria, ꝙ pronuntians totum proceſſum, ſignificet ſuperiori ſuo, aliàs punitur, vt hîc. Is enim corrigit, & emendat proceſſum & ſentētiam iudicis, à quo extitit appellatum.

Ibi, *quod ſuperior.* Nota caſum, vbi dies qui dantur ad appellandum à die latæ ſentētiæ, non computantur ab eo die, ſed à die receptionis literarum.

Ibi, *iudex verò.* Dolus enim præſumitur contra iudicem negligentem in præmiſſis obſeruandis. Barth. de Capua.

Confirmatio cap. editorum in planicie. &c.

C*Arolus, &c. Ad perpetuam rei memoriā.* In hoc c. vſque ad c. inſuper ad fideliū. ponitur confirmatio, & cōmendatio capitulorum ſuprà poſitorum.

Ibi, *ceterùm ea quæ.* circa fin. c. No. iuſtitiariū non poſſe facere locum tenentem ſine ſpeciali mādato regio. cōcordat c. quod incipit, debita. quod eſt Regis Caroli 1. & cōſtit. regni, quæ incipit, officia quæ perſonis. j. lib. B. de Cap.

Q*uod Caſtellani.* Cōcordat c. ſupra qđ incip. Caſtellani. & confirmat c. qđ incipit, noſtrarum actiū. B. de Ca.

perpetuæ ipſo facto illi, qui contrà fecerint infligendæ, omniſq; pœnæ ſtatutæ in eos, qui authoritate propria dignitatem & iuriſdictionem vſurpant, Edicimus, vt nullus de cætero in dicto regno noſtro iudicem ſe perpetuum nominet, aut faciat nominari: mandantes vniuerſitatibus ſingulis, vt talibus iudicibus in nullo intendant, aut pareant: ſed menſe Septēbris anni cuiuſlibet in conſueto numero pro anno illo, liberè iudices ſibi idoneos eligāt per curiam noſtram ad annale iudicationis officium confirmandos.

De notificandis ſuperioribus ſententiis, à quibus non extitit appellatum. Rubrica.

PLerunque contingit ſine accuſatore, vel denuntiatore iudicem ex officio, non dato coadiutore, ad negotij proſecutionē procedere: quo caſu, ſi ſententia abſolutoria feratur pro reo, cum nō ſit perſona loco aduerſarij deſignata, quæ valeat appellare, de facto de quo abſoluitur reus, vltrà nō quæritur: quo fit, vt iniqua ſententia robur obtineat poſt tempus interponēdis appellationibus præfinitum: & nonnunquā probata crimina remaneāt impunita. Idcirco ſtatuimus, ꝙ iudex talem abſolutoriā ſententiā proferēs, ſuperiori ſuo, ad quē regulariter appellatur, ab eo tenorē ſuæ pronuntiationis ſtatim ſignificet per ſuas literas proceſſum & ſententiā cōtinētes. Qui ſuperior ſi infra decem dies, à receptionis ipſarum literarū tempore numerādos deliberet coram ſe de iuribus proceſſus, & ſentētiæ cognoſcendum id iudici, qui pronuntiauerat, quàm cito poterit, ſtudeat intimare, ſicque idem ſuperior cauſam examinet & decidat, ac ſi per accuſatorem ab initio, cauſa propoſita fuiſſet ad eum poſt ſententiam appellatum, nec aliquid innouet iudex pronuncians: quemadmodum innouare non debet quando interponitur appellatio ab eodem. Sed ſi ſuperior infra mēſem ex quo inferioris ſuſceperit literas, vt præfertur, quòd velit de iuribus ſententiæ & proceſſus cognoſcere pronuntiantem iudicem certum non fecerit, poſt ipſum menſem ſententia in rem tranſeat iudicatam, ſi non in ea nullitas arguatur. Iudex verò, qui poſt pronuntiationem ſuam ſuperiori ſignificare proceſſum, & ſentētiam non curauit, dolo videatur egiſſe, de quo pro conditione negotij noſtro arbitrio puniatur. Et nihilominus ſuperiori infra menſem poſtquàm ſibi innotuit de pronuntiatione facta, pronuntiantem compellat mittere ſibi ſententiam & proceſſum quem ſi ſibi videbitur examinet, & ſicut iuſtum fuerit corrigat, & emendet.

Cōfirmatio capitulorū editorū in planicie ſancti Mar. R.

CArolus ſecundus Dei gratia Rex Hieruſalē & Siciliæ, ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ, Achiæ, princeps Andegauenſis, Prouinciæ & Forchre Comes: Ad perpetuam rei memoriam. Iugia & immenſa mentem noſtram deſideria tenuerunt, & creſcenti ſemper eorū ſollicitudine erigimur, vt preſſuris abolitis, & grauaminibus procul iectis, quæ in regno noſtro Siciliæ quorundam eius occupatorum radicauit, & fouit improbitas, & demum tempore ſuccedenti tam in pernicioſum abuſum produxerat officialiū præſumptuoſa temeritas eiuſdem regni fideles vt in cultu iuſtitiæ debito viuerent ac ſecura quietis, & pacis tranquillitate gauderent, nec ambigimus plenè ſatis eſſe notoriū, quòd quamprimum aliqua ſe nobis opportunitas obtulit, cum ſcilicet, claræ memoriæ inclytus dominus pater noſter Hieruſalem, & Siciliæ Rex illuſtris Burdegelas proficiſcens, ſuas nobis vices regni regimen dedit, in plena noſtrorū huiuſmodi proſecutione votorum anxia meditatione ſolliciti, nec minus in Regis eiuſdem quam ſuorum officialium diu latuerant inſolentiæ, ac errores benignitate confiſi, vt quicquid ad ſuorum fidelium ſtatum proſperum cederet gratis erat affectibus amplexurus, tum authoritate ſuæ nobis traditæ poteſtatis, tum feruentis noſtræ volūtatis inſtinctu, qui quo ad id poteſtatis eiuſdem claudi, menſura vix pariēs nos vlterius audere perſuadebat indubiè, vltimò quòd Rex idem, qui ad dictorū fidelium incrementa non minori trahebatur affectu, nullus erat nobis proinde aſcripturus tranſgreſsionis exceſſus: in ſancti Martini planicie parlamēto ſolenniter celebrato, capitula certa edidimus per quæ noſtra erga eos clarius pateret intentio: ipſiúſque liberius ſtatu potirentur optato. Nec ignoramus & aliud, quòd illorum, qui noſtri fidem nominis ſunt ſecuti, conſtans & illibata deuotio, auro puritate ſimillima, quod ſua prærogatiua mūdiciæ conflationis dettimēta non ſentit: in tot vexationū anguſtiis ac turbationū varietate multiplici, quas noſtri, & eorū hoſtes terra maríque diuerſis regni partibus intulerunt. Interuenientibus etiam Regis eiuſdem obitu, & captionis noſtræ tanquam diutinæ detētionis euentu, ad noſtri tuitionem dominij, hoſtiúmque perniciem propulſandam: perſonarum & rerum pericula non expauit, quinimò ſereníque ſemper apparuit & firmitate perſtitit inconcuſſa: qua ſecutum eſt, vt illos, ad quos tanquam hæreditarij regni noſtri fideles, naturali quodammodò afficiebamur amore grandium ſuorum obſequiorum merito, noſtris creditoribus iam effectis: iuris cēſura, velut ex debito, impenſius teneamus. Effectū eſt etiam, vt non ſolum ad id, quod eis de noſtræ gratiæ liberalitate indulſimus, ſufficientes operas debitæ ſatisfactionis impenderint. Verum nos ex plenitudine meritorū ad maiorum meritorū impendia obligarint. Igitur circa eorū ſtatum primis votis, quæ ipſorum gratitudo ſic auxit, vehementius excitati, capitula eadem conſtitutione præſenti in perpetuum valitura, de noſtra mera ſcientia, confirmamus, & defectum omnem ſi quis eis tunc infuit: qui regni poteſtate vicaria, non dominica fungebamur: regiæ dignitatis authoritate ſupplemus. Cæterùm ea, quæ regis præfati ſacra prouiſio ſtatuit: quòd in nullis regni ciuitatibus, aliiſque locis Iuſtitiariorum, vicarij, vel aliqui alij, ſine ſpeciali mandato regio, ordinari deberent. Sed fideles, ſuo more viuentes, per Iuſtitiarios, Baiulos, ac iudices terrarum, prout conſuetum eſt hactenus, in iuſtitia regerentur.

QVod caſtellanis regiarū arcium non liceat aliquā extra eas, iuriſdictionem ſeu poteſtatem habere: nec ſeruientes arcium earundem extra illas, niſi cum in ſeruitiis Curiæ mitterentur, arma deferre præſumant.

Quòd

QVod nulli aliquos de perſonis, aut aliquorum bona capere proprio motu voluntatis auderent, ſine ſpeciali mandato Regio, vel officialium plenam inde habentium authoritatem.

QVod Iuſtitiarij, aut officiales alij perſonas aliquas regni in pecuniariã pœnã, ſeu bannũ pecuniariũ incidẽtes, poſtq̃ curię idoneè cauerint de ſoluẽdo, nõ capiãt.

Quod nullus pro ſeruitijs noſtris aliquem mittat proprio ſumptu. Rubrica.

QVod nullus officialis, vel ſubofficialis, aut familiaris eiuſdem fidelem aliquem ad proprios eius ſumptus, ſeu fidelium animalia, ſine cõpetẽti ſalario, pro ſeruitiis Curiæ mittere attẽtẽt, niſi forsã id, de aliquibus ius aliquod, vel antiqua & obtẽta cõſuetudo permitteret.

QVod ſtipendiarij, & alij, qui de regia familia, & comitiua exiſtunt, hoſpitia, quę per Mareſcalum, aut eius vicarium aſsignarentur eiſdem, in quibus tanquam in propriis laribus, etiam plures illûc, Curia non eunte, pro eorum libito morabãtur, inuictis dominis, authoritate propria ingredi non audeant, exceptis his, quibus conſtitutio ipſi hoſpitij Regij priuilegium reſeruauit.

ITem ꝙ tres in Curia ſtatuãtur ad ſtipendiariorum, & familiariorũ regiorũ, & aliorum ſequẽtium Curiam cohibendos exceſſus, & emẽdanda dãna patientibus fieri faciẽda ſuper eo, ꝙ victualia, & alia vtenſilia auferre, ac fideles diuerſis cõtumeliis, & iniuriis afficere pſumebãt.

Quod nullus officialis recipiat munera. Rubrica.

ITẽ nullus Iuſtitiarius, aut officialis alius munera, vel xenia, ſeu dona quælibet quoquomodo recipere audeat exceptis eſculẽtis & poculentis, prout eſt à iure permiſſum. ſed eorũ contẽti ſalario frequenter cõmiſſas eis prouincias diſcurrẽtes adminiſtationi iuſtitiæ, ac executioni mandatorũ directorũ eis, pro negotiis tam publicis, quàm priuatis, ſorde cuiuſlibet corruptiõis abiecta, omniq; indebita difficultate remota, feruenter intẽdant, Necnõ cõſtitutiones alias ſubſequenter in anno, ſcilicet, decimæ indictionis primo præteritæ ſuper ſtatu regni per eundẽ Regẽ ſimiliter editas, quãquam præmiſſa hæc omnia plenã ſatis ab authoritate cõdẽtis habeãt firmitatem. Hac tamẽ noſtra edictali lege perpetuo valitura, ratificamus, & mãdamus, ac volumus, iuxta quod regia ordinatio diſtinctiùs cõtinet, inuiolabiliter obſeruari. Et vt nullus officialis, aut alius his pręſumat temerariis auſibus cõtraire, præter pœnas prædictis regiis cõſtitutionibus, & edictis contentas, quas tranſgreſſores ſe nouerint incurſuros, contra eos adhuc maiorem pœnã adiicimus quæ noſtro arbitrio reſidebit. Si verò huiuſmodi conſtitutiones Regiæ, ac edicta, à prædictis noſtris capitulis ſuper eiſdem cauſis tam circa foreſtas, & earum cuſtodias, quàm caſtellanias, vel alia in aliquo diſcrepent, cum credamus, quod in capitulis ipſis poſtmodum conditis cum conſilio Prælatorum, Baronum, aliorúmque nobilium, & fidelium Regni, qui prędicto interfuerunt colloquio, regni melior extitit exquiſita conditio. Placet nobis, & volumus, vt vbi diſcrepatio talis occurrerit, capitulorum ipſorum tantum ſeries attendatur.

Litera ſuper Iuſtitia retardata. Rubrica.

RObertus Dei gratia, &c. Curiæ Vicariæ Regẽti, &c. Quorũdam expoſitiõ querela noſtrum pulſauit auditũ, quòd Iuſtitiarij, & Capitanei regionũ in cauſis ciuilib⁹ & criminalib⁹, quæ corã eis pro tẽpore agitantur, ſic tepidè, ſic moroſè, pcedũt ꝙ prorogãtur dilationũ curricula, & cauſę ciuiles & criminales quę corã eis pro tẽpore agitantur fiunt contra iuris intentũ penitus immortales. Et quandoque accuſatores eorum iura debitè proſequentes ſumptuoſis iudiciis fatigati ab eorũ iuſtitiæ proſecutione deſiſtunt, quo fit, vt remaneant interdum facinora, quę pœna debita plecti publicè intereſt, impunita. Super quo volentes cõgruum adhibere remediũ, fauore reipublicę, & ſubiectorũ cõpẽdiis prouidẽtes, fidelitati tuę cõmittimus, & ex certa noſtra ſciẽtia præſentiũ tibi authoritate mandamus, quatenus omnes cauſas ciuiles & criminales quæ coram Iuſtitiariis, ſeu Capitaneis ſingulis regni noſtri ordinariè vel extraordinariè præpoſitæ aut inchoatæ in præteritũ fuerint, aut in futurũ pponi cõtigerit. Et infra ſemeſtre tẽpus, à die cõteſtationis litis in ſingulis earum cauſis in antea numerandũ, nõ fuerint per eos ſeu ipſorũ loca tenẽtes, fine debito terminatæ: Ad audientiã Curiæ Vicariæ authoritate præſentiũ reuocetis, & eas in his, in quibus finibus erãt, reſumetis, & fine debito decidatis: Cogẽtes Iuſti. & Capita. præfatos per pœnarũ impoſitiones, & exactiones earũ in caſu contẽptus, & alio iuris remedio, vbi caſus dictæ aduocationis euenerit, ꝙ proceſſus omnes ſub ſigillis eorũ iudicum, & notariorũ actorum cũ captiuis, quos ex cauſis mortis carceri mancipãtur, vt vobis abſq; dilatione trãſmittant, lege quę vbi cœptum eſt iudicium finiri mandat, & qualibet alia non obſtante contraria, cum eas in his ex certa noſtra ſcientia vſque ad noſtrum beneplacitum Iuribus euacuamus. Datum, &c.

Quod magiſter Iuſtitiarius certis tẽporibus anni moretur in certis prouinciis. Rubrica.

INſuper ad fidelium eorundem ſtatum melius, & vtilius ordinandũ præſenti noſtra in perpetuum valitura cõſtitutione ſancimus, ꝙ magiſter Iuſtitiari⁹ & iudices magnæ Curiæ ſex hebdomadarũ ſpatio anno quolibet, in qualibet ſubſcriptarũ regni pvinciarũ per nos denuo diſtinctarũ, videlicet, in toto Aprutio, per ſe. In terra Laboris & principatus per ſe. In Capitanate, & Baſilicata per ſe. In terra Bari, & terra Ydrunti per ſe, pro iuſtitia miniſtranda morẽtur, prouinciam diſcurrendo, ac inquirendo, & corrigendo Iuſtitiariorũ, & cæterorum officialium, ac quorũlibet aliorum exceſſus. Et ſi iuſtitiarios, vel officiales eoſdem viderint amouendos, id ſtatim nobis vel locum noſtrum tenenti diſtinguendo particulariter omnia, quę inuenerint contra illos ſcribere non omittant.

De remittenda offenſa ſuſpectis de proditione. Rubric.

AMpliorem adhuc fidelibus ipſis gratiam indulgentes, vt fidẽ & ſeruitia noſtra libẽtius amplectãtur,

QVod nulli aliquos. Confirmat c. qđ incipit, ſtatuimus quod nullus. & concordat ca. Regis Caro. quod incipit, effrenatos. & ibi ponitur pœna. Bar. de C.

QVod iuſtitiarii aut officia. Concordat cũ iſto c. regis Roberti. quod incipit. itẽ ſtatuimus & not. ꝙ incidẽtes in pœnã nõ poſſunt capi de perſona, parati dare fideiuſſores de ſoluẽdo. Bartho. de Capua.

Quod nullus pro ſeruitiis noſtris aliquem, &c. Rub.

QVod nullus officialis. Per iſtud cap. cõfirmat c. quod incipit, grauamina fidelib⁹. & vide ſuper hoc quod ibi dictũ eſt. & declarat cõſti. noſtros officiales. Not. hic ꝙ officialis nõ debet cõpelli facere animal ſine cõpetẽti ſalario ſibi ad ſeruiendũ. & cũ iſto cõcordat cap. itẽ ſtatuimus ꝙ theſaurarij. & in cõſtit incip ſic noſtra ſeruitia. & in cõſti. incip. omnes officiales, in j. lib Bart. de Ca.

QVod ſtipendiarij. Concordat cum iſto c cap. Regis Caro. quod incipit, ad audiẽtiam noſtram. & magis declaratur per cap Regis Rober. quod incipit præcipimus in omnib⁹. Barthol de Capua.

ITem quod tres. Iſtud c. optimũ eſt. & hodie in Regno malè ſeruatur. Barthol. de Capua.

Quod nullus officialis recipiat munera. Rubri.

ITem quod nullus Iuſti. Iſtud capi. confirmat conſtitutio. hac edictali ꝙ nullus. l. ſupra j lib. & in aliquo addit & vide cõſtit. quæ incipit, apud iuſtitiarios. & cõſt. quæ incipit, nolumus. & vide quod not. in l. j de contra. iudi. tu. B. C.

Quod magiſter Iuſtitiarius certis, &c. Rub.

INſuper ad fidelium. Iſtud ca. hodie nõ ſeruatur per Iuſtitiarios. Bart. C.

De dup

De duplicandis gagiis Iuſtitiario,iu.&c. Rub.

AD *hoc volentes*. Ibi, *quadrupli*. In fi.cap. Cũ iſto concordat conſtitu. regni quæ incipit, apud Iuſtitiarios. Bart.

De decimis ſoluend. Rub.

ET *quia*. Ibi, *per Iuſtitiarium regionis*. No. quòd iuſtitiarius regionis poteſt cognoſcere de decimis ſoluẽdis eccleſiaſticis perſonis. vide ad hoc ſupra, de decimis ſolu. Si verò nõ ſoluantur tẽpore congruo, tenentur ad duplum illi qui ſoluere debent. ad hoc etiam vide ſuprà in cap. volumus, & mandamus. Barth. de Capua.

De proroganda ſucceſſione duratura. Rubr.

COnſiderantes. Ibi, *illo prorſus*. Not. verba c. quia licet ſint ſtricti iuris, dant interpretationem extenſiuã. quòd appellatione hæredum ex ſuo corpore deſcendentium, veniant fratres & ſorores.

Ibi, *fratres vel ſoror*. Nota quòd in ſucceſſione feudi veniunt proximiores ex linea tranſuerſali, vt frater, & ſoror. & cõcordat cũ conſtitu. Regni quę incipit, vt de ſucceſſionibus.

Nota etiã de ſucceſſione feudi, quando frater ſuccedit in feudo, & quando non. & modificat conſti. in aliquibus, circa medium.

Ibi, *dotaria*. de hoc vide cap. quod incipit dotarium. Bart. de Cap.

ADDITIO. *Et ſic prauus eſt intellectus illorum, qui per hoc capitulum dicunt hodie feuda hæreditaria eſſe, tam vigore præſentis capituli, quam ex forma conceſſionis, quia hoc eſſet impropriè loqui, & contra naturam propriam feudorum, cum ſunt inteſtabilia & non veniũt ad primogenitos ordinatione teſtatoris, ſed iure ſucceſſorio vigore præſentis capituli. Nicol.*

De tollenda diſſenſione inter fideles, &c. Rub.

AD *tollendam*. Ibi, *ſtatuimus*. Not. cap. dans formam qualiter fieri debeat inquiſitio tenimentorum ſeu terrarum demanialiũ, quoties oritur aliqua diſſentio, ſeu dubietas.

Ibi, *de finibus eorum*. Scilicet cum diſcordia eſt de finibus.

Ibi, *fines transferri præſumpſerit*. Hic dicitur de pœna illius, qui

per

nec ipſos ab illis dubietas aliqua detrahat, vel efficiat minus promptos, occaſione forſitan præteriti defectus, aut criminis, cuius extiterint notabiles, non cõuicti, offenſas omnes, & culpas per illas quidem vniuerſitates, & ſpeciales perſonas quæ hodie in Regno noſtro in fide noſtra perſiſtunt, & noſtro carceri non tenentur, contra præfatum dominũ patrem noſtrum, vel nos, cõmiſſas hactenus, vel forſitã eis impoſitas, ob quas ex ſuſpitionibus ſunt effectæ notabiles, nõ tamen Curiæ de ipſorum conſtet malitia, nec aliàs fuerũt ex eadem cauſa ſuſpectæ, cũ remiſsione veniæ crimina niſi ſemel commiſſa non obſint eis, de benignitate Regis piè remittimus, & miſericorditer relaxamus, officialibus & aliis inhibẽtes ne vniuerſitates, & perſonas eaſdem contra præſens noſtrum edictum in perpetuũ valiturum propterea perſequantur, impetrant, aut moleſtent.

De duplicandis gagiis Iuſtitiario, iudici, & actorum notario. Rub.

AD hoc volẽtes vt Iuſtitiarij, iudices, & actorũ notarij eorundem manus ſeruent in officiorum ſuorum exercitio mũdiores: nec nulla eis ad corruptionis lapſum ſuperſit occaſio, quã ob paucitatem gagiorum ſuorum eis per Curiã ſtatutorum hucuſque, receptionem munerũ vetitorum, vel exactionẽ aliam minus ſibi forſitan eum, quo tamen iudicio extimabant illicitam, præſenti edicto robur perpetuum valituro, ſtatuimus quod eiſdẽ Iuſtitiariis, iudicibus, & notariis huiuſmodi ſolida regia ex nũc de fiſcali pecunia duplicẽtur. Et ſi qui eorũ in receptionem, vel exactionem prædictam, ſeu pecuniæ Curiæ ſubſtractionẽ deliquerint, pro his quæ fiſco ſubtraxerint, nonupli, pro his vero quæ illicitè ſuſceperint à priuatis, quadruplici pœna mulctẽtur præter corporales pœnas eis pro noſtro arbitrio infligendas.

De decimis ſoluendis. Rub.

ET quia nuper ad audientiam noſtrã peruenit, quòd ſecreti prędictorum capitulorum, quibus libera eſt edita ſolutio decimarũ, & aliorum iurium ſolutorum eccleſiis, & perſonis eccleſiaſticis, de noſtris gabellis & iuribus debitorum, abſque alterius expectatione mandati, quod anno quolibet impetrabant, finibus eis præfixis non ſeruatis, ſolutionẽ huiuſmodi diſferunt, nouum mandatum ad id anno quolibet calumnioſe petentes. Nos ideò reputantes moleſtius, quò ſpecialius animo gerimus eccleſiarum iura gratioſi prærogatiua fauoris iugiter proſequi, & augere, hac noſtra perpetuo valitura ſanctione iubemus, quòd Secreti prædicti, vel illi, qui huiuſmodi gabellarum, & iurium noſtrorum geſſerint magiſtratus, eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis ſupradictis decimas, & iura prædicta eis de ipſis gabellis, & iuribus debita, de quorum ſic conſueta vſque nunc perceptione notorium in ſtatutis & ſolitis terminis, anno quolibet nouo mãdato nullatenus expectato, ſaluo iuræ Curiæ, abſque diminutione aliqua, vel difficultate perſoluant, prout à Catholicorum Regum Siciliæ temporibus, vſque nunc, extitit conſuetum: Quibus Secretis, vel gabellarum, iuriúmque magiſtris, ſi prædictos ſtatutos terminos huiuſmodi ſolutionẽ tranſierint, dupli eius quantitatis, in cuius ſolutione defecerint, pœnam imponimus, reſtaurationem etiam expenſarũ, quas in eo, propter ea ſequenda poſt terminos eccleſias ſeu prælatos ſubiiſſe conſtabit, quam pœnam pro Curia exigit, etiam reſtaurationem ipſis eccleſiis, & prælatis fieri de bonis Secretorum, aut magiſtrorum ipſorum, ac nihilominus eos ad debitã ſatisfactionẽ compelli, abſque mandato alio, iubemus & volumus per Iuſtitiarium regionis, pœna ſuper hoc prædictis noſtris capitulis contenta, in ſuo nihilominus robore duratura.

De proroganda ſucceſſione duratura. Rub.

COnſiderantes prætereà grandia, grata, & accepta ſeruitia, quæ Comites, & Barones regni noſtræ Siciliæ domino patri noſtro, & nobis continuè præſtiterunt, & præſtant aſsiduè, ac eos in anteà confidimus pręſtaturos: ipſiſque volẽtes propterea ſic vtiliter prouidere: vt ſe tam fideliter ſeruiuiſſe lætentur, & ſucceſſores eorum perpetuò ſint inde participes, Comitibus & Baronibus omnibus dicti regni, quibus à tempore felicis aduentus præfati domini patris noſtri in regnum pro ſe ac ſuis hæredibus Comitatus, Baroniæ, ac feuda in perpetuum ſunt cõceſſa: & quibus deinceps, vt de omnibus forma ſit eadẽ: in perpetuum ſimiliter concedentur, ac hæredibus eorundẽ: de liberalitate noſtra, & ſpeciali gratia indulgemus, hac lege valitura perpetuò ſancientes, ꝙ in ſucceſsionibus eorundem ad huiuſmodi Comitatus, Baronias, & feuda, illo prorſus abolito & caſſato iniquæ interpretationis abuſu, quo per illa conceſsionũ verba, per quæ donũ factum principaliter exprimitur: hoc adiecto, & ſuis hæredibus ex ſuo corpore legitimè deſcendentibus: fratres, vel ſorores à primogeniti fratris vel ſororis ſucceſsione erant in eiſdem comitatibus, feudis, & baroniis excluſi: frater, vel ſoror fratri vel ſorori ſuccedat, primogenituræ ac maſculini ſexus prærogatiua ſeruata, quòd liceat eis ſuper ipſis comitatibus, baroniis, & feudis dotaria vxoribus ſuis ſtatuere, tenore quidem antiquæ regni ſuper hoc editæ conſtitutionis attento. Veteribus autẽ feudis in illo vſu, ac iure manentibus, quod ad ſucceſsiones huiuſmodi eis competit ex antiquo.

De tollenda diſſenſione inter fideles noſtros. Rub.

AD tollendam quidẽ diſſenſionis materiã, quæ inter fideles noſtros de tenimẽtis, territoriis, ac pertinẽtiis terrarũ, tam demanij noſtri, quàm eccleſiarũ, Comitum & Baronũ, & finibus tenimentorũ ipſorũ conſueuit hactenus frequẽter oriri: ſtatuimus, & mandamus, ꝙ exquiſito regiſtro Curiæ: de tenimentis ipſis & finibus eorundẽ, quod in noſtro ſeruetur archiuo: illorũ determinatio in duo regiſtra, ſub ſigillo noſtro, vel locũ noſtrum tenẽtis, de iuſtitia quolibet fideliter trãsferatur: quorum

reg

per fines ſuos, ad alienos capiendum tranſiuit Barthol. de Capua.

ADDITIO. *Vide ad prædicta cap. cum cauſam de proba. & ibi per dominum Henri & in cap. j. de religio. do. & in ca. cũ olim de cenſi in gloſſ. ij. Et quòd no. Hoſt. in titul. de religio. do. §. cui ſubeſt. ver. quod autẽ. & ver. quid ſi nullo modo. vbi dicit, quòd ſi termini diœceſis ſunt incerti, ad nouos terminos recurritur, Vel ſecundum aliquos ad terminos iuriſdictionis ſecularis ciuitatũ, quòd ſi nullo modo legitimè apparere poteſt de limitibus, tunc ſorte dirimetur ſorte. ff. de iudic. l. ſi cum ambo. & ita recitat Henri. in allegato. c. cum cauſam. Nicolaus. Vnde dicit dominus Ange. in l. optimam. C. de contrahen. empt. quòd ſola fama non probat fines territoriorum. Sed fines & limites antiqui ad antiquam formam ſunt reducendi, vide conſilium Bal. de confinibus. vbi pulchrè loquitur.*

De tormentis. Rub.

TOrmentis. Ad hoc etiã vide c. tormẽta. ꝙ per iſtud etiã modificatur, & iſtud loquitur cõtra homicidas captos ĩ flagrãti cõtra diſrobatores famoſos, q͛ c. corrigiũ per c. in accuſatis, vt habeãt locũ tormẽta etiam in teſte vacillante, licet iſtud videatur poſterius in ſcriptura, tamen illud fuit poſterius cõditum. P. P.

De non capiendis vaſallis à dominis. Rub.

AMplius. No. hic vtrum ſit licitũ domino capere vaſallum ſuum delinquẽtem porpria authoritate, & quã do dominus capiẽs vaſſallum teneatur pœna priuati carceris. facit ca. contra ineffrænatos. & cap. ꝙ nulli aliquos. ex quo ca. poſſent ſumi poſitiones, & exceptiones in cauſa priuati carceris mota cõtra dominũ per vaſallum. B. C.

De captiuis non retinendis vltra vnum, &c. Rub.

MAgiſtro Iuſtitiario. Not. hic quid debet ſolui pro carceribus pro quo etiam vide cõſti. quæ incipit caſtellani in j. lib. & ca. item ſtatuimus ꝙ præſonerij.

De officio collectarũ. Rub.

IN ſingulis ciuitatibus. Ibi *alibi*, quòd qui habẽt alibi incolatũ, & alibi Burgẽſatica territoria, vbi tenentur ſoluere

regiſtrorũ vnum Cameræ noſtræ remaneat. Aliud in famoſiori cuiuſlibet Iuſtitiariatus eccleſia ferreo nexu, quã cautius fieri poterit, appendatur. De tenimẽtis vero, & finibus illorũ locorum, de quibus datum Curiæ regiſtrum nil continet, vel antiqua ſcripta ſeu ad mandatum Curiæ facta legitimè, qua contenta ſi per nos inquiſitio non apparet per vnũ Prælatorũ, vnum Baronum vnúmq; ciuium Iuſtitiariatus illius per Curiam eligendos fideliter inquiratur, prout hactenus procedi conſueuerunt tempore quondam Imperatoris Romanorum Federici, & etiã vſq; ad tempora inter partes exinde contentionis exortæ, vel vſq; ad hæc tempora, ſi cõtentio nulla præceſſerit, & tenimenta huiuſmodi prout inuenerint, perdurabiles fines dirimant, & deſignent, vocatis ad hoc & præſentibus illis, quorum intereſt, præſente etiam vbi de finibus demanij noſtri agetur eo, quẽ pro iure noſtro ſeruando Curia ordinabit, factis inde per inquiſitores eoſdẽ tribus cõſimilibus ſcriptis, & nihilominꝰ vbi antiqua ſcripta, & inquiſitio, qua contetę ſint partes, vt prædicitur, apparebũt, illorũ tenor per inquiſitores illos de verbo ad verbum fideliter in ſcriptis totidẽ dirigantur, de quorum vtriuſq; terminis ſcriptis ſingula ſibi retineant. Dereliquis verò ſub ſigillis eorum aſsignationem tam Camerę noſtrę, quàm in forma eccleſiæ faciant ſupradicta. Et cũ de ſ tenimentis, & finibus ipſis dubietas emergeret aliqua, ad regiſtrorum vel ſcriptorum alterum, quod in eccleſia vel Camera noſtra ſeruabitur exindè curatur, & ſtetur. Si quis autem ſuis tenimentis, iuribus non contentus huiuſmodi deſignatos fines tranſire præſumpſerit, & extra tenimentum ſuum occaſione affidagij, paſcuorum, vel aquę, vel illicitè aliâs animalia vel res alias ceperit præter pœnã iure cõmuni contentã, in quã ex huiuſmodi violentia, ſiue cũ armis, ſiue ſine armis fuerit, incidet, per Iuſtitiarium regionis abſque mandato aliquo puniendus, inſtanter illa, quæ ceperit, vel æſtimatione earũ patronis ſtatim per Iuſtitiarium ipſum reſtituere compellatur.

De tormentis. Rubrica.

TOrmentis inſuper, ad quæ officialium aliquorum immanitas, propriæ voluntatis motum trans debitum effrænabat, metam volentes, humana cõpaſsione imponere, præſenti prohibemus edicto, ne quis tormentis aliquibus exponatur, niſi in læſę crimine maieſtatis, aut viarum diſrobator exiſtat, ita quod contra tales publica fama laboret & ſufficientia pręcedant indicia, & niſi homicida ſit, aut aliâs delinquens enormiter in flagranti crimine deprehenſus, & in tormentis ipſis, vbi eorum leuis affuerit perſona, ius ciuile ſeruetur, tam de criminibus quã de perſonis, & qualitatibus tormentorũ.

De foreſtis antiquis & nouis. Rub.

ILla quidem ex prædictis conſtitutionibus domini patris noſtri, quæ ſuper foreſtis antiquis & nouis eſt edita, ad clariorem determinationem addiicimus, quòd per fideles viros ad noſtrã Curiam ſtatuendos antiquæ foreſtæ inquirantur, & deſignentur à nouis, poſt deſignationem huiuſmodi eadem ſuper vnaquaq; conſtitutione ſeruata, non quod propter hoc à foreſteriis incidatur vſq; ad deſignationẽ ipſam fidelibus impediri conſtitutionis eiuſdẽ beneficiũ, qua vtatur.

re collectam pro generalibus ſubuẽtionibus. etiam iunge iſtud c. ad ca. calen. Maij. & c. porrecta veſtro culmini.

ADDITIO *Nota pro petitione quam obtulit dominus Falco de Vigilijs in regio conſilio, quod homines Caſallis Galatulæ conferant in collectis cum hominibus Caſtri Forchiguani de bonis, quæ habent in dicto Caſtro Forchiguani, in diſpẽdium reliquorum. Et ſic patet quod immunitas non eſt concedenda in præiudicium reliquorum. C. de exact. tribu. l. actiones. li. x. & ibi plenius ſcripſi. & eo tit. l. ſi. Et ſic hac iura debent locum habere etiam in his caſibus, in quibus per Regem conceſſa eſt immunitas, vt ff. quod quiſq; iur. in rubro & nigro. & ix. di. Niſi ſi Luc.*

De hominibus Demanij non recipiendis. Rub.

COmitibus. Ibi, conſti. vt in conſti. incip. quiſquis. de Baronia. iij. lib. & vide in ca. Regis Rober. quod incip. terrerij circa medium.

Quod

De non capiendis vaſallis à dominis. Rubric.

AMplius nulli priuato liceat aliquẽ, ſi etiã vaſallus ſuus ſit, authoritate propria capere de perſona, niſi vbi magiſtratus abeſſet in criminibus publicis, in quibus ſi quẽ ceperit vltra duos dies eum non teneat, ſed in cõtinẽti trãſmittat ad pręſidẽ regionis. Si quis autẽ auſus fuerit contraire, pœnã priuati carceris ſe nouerit incurſurũ.

De captiuis non retinendis vltra vnum diem cum liberati ſunt. Rubric.

MAgiſtro Iuſtitiario, Iuſtitiariis, Caſtellanis, aliiſq; officialibus noſtris inhibemus, ne à captiuo, quem per vnum diem aut vltra tenuerint, cum liberandus fuerit, vltra Tarenum dimidium, & ſi in eorũ carcere de nocte non fuerit aliquid pro liberatione ſua recipiant, aut recipi faciant, vel permittant. Et ſi quis eorum contra fecerit, ad nonum eius, quod vltra exegerit teneatur.

De officio collectarum. Rubric.

IN ſingulis ciuitatibus noſtris, & locis regni appreciũ anno quolibet, de mẽſe Auguſti, eo ꝙ aliquotum creſcit & decreſcit facultas in ſolita forma ſtatuimus renouari, iuxta quod ſinguli de ciuitatibus, terris, & locis ipſis & alij in eis, vel eorum territorio Burgenſaticas res tenentes, licet alibi habeãt incolatum in generalibus ſubuentionibus, aliiſque ſeruitiis publicis, vel aliquando eorum propriis conferant, vel alter alterius onera non reportet. Inhibentes quibuſlibet, ne aliquos habeant affidatos, qui eorum fauore huiuſmodi conſueuerunt fieri ſolutionis immunes, in diſpendium reliquorum. Si quis enim affidatos tales habere pręſumpſerit, triplum quantitatis illius, quæ affidatos eoſdem pro apprecij cenſura contingeret, fiſco noſtro componat.

De hominibus Demanij non recipiendis. Rubric.

COmitibus, & Baronibus dicti Regni firmiter inhibemus, quod in terris eorum homines Demanij noſtri recipere non audeant ſub pœna, ſi contra fecerint, regni ſuper hoc in conſtitutione edita, contenta.

Quod

Quod ſeruientes non recipiant, &c. Rub.

SEruientes. Iſtud cap. malè ſeruatur hodie in regno. Bart. de Cap.

Vt fideles noſtri indebitè non grauentur. Rub.

MVltorū. Ibi, id ergo. Nota quòd non poteſt dari per officiales ſecuritas exploratoribus in ciuitate ſine licentia Regis.

Ad obuiandum fraudibus. Rubrica.

CArolus. Ad obuiandum. Iſtud c. corrigit cōſt. vt officialibus.

Ibi, *quòd omnes.* Nota formam ſeruādam per officiales deputatos in inquiſitionibus rerum fiſcalium. Bart. de Cap.

De oblationibus priuilegio clericorum, &c. Rub.

ROberts. Iuſtitiario. Not. quòd fratres oblati non gaudent in totum clericali priuilegio. pro quo vide cap. vt priuilegia. extrà de priuileg. Et nota etiam quòd oblata eccleſiis & confratres qui retinent propria bona, & vxores in hoſpitalibus, nō gaudent priuilegio clericorum, ſcilicet, ordinis tātùm: ſecus in debito iure naturæ. Bart. de Cap.

Quod ſeruientes non recipiāt ſalaria à collectoribus collectarū. R.

SEruiētes in Caſtris noſtris, vel alibi ad gagia Curiæ deputatos, cum in auxilium collectarum ſuper recollectione collectæ, vel pro aliis Curiæ ſeruitiis transmittuntur, quod pro expēſis, vel labore ipſorum exigant, recipere volumus ac eis exhiberi per alios penitus inhibemus, cum quicquid taliter eis dari eſt ſolitum, infidelium damnum conſueuerit retorqueri.

Vt fideles noſtri indebitè non grauentur. Rubrica.

MVltorum ad aures noſtras clamoroſa inſinuatio peruenit, quòd cum plerunque cōtingit exploratores aliquos in carcere noſtro incidere, per officiales & alios illis, quandoque promittitur vitæ membrorúmque ſecuritas, dummodo contra promittētium inimicos in ſua confeſsione deponant ſe ad illos ab hoſtibus, vel ab eis ad hoſtes verbum, vel literas attuliſſe, in ſecuritate fidētes, contra innoxios mentiuntur, accidítque frequenter, quòd ad dictum eorum temporis patiente malitia indebitè grauātur inſontes. Id ergo volentes opportuno remedio tollere, ſecuritates omnes, quæ huiuſmodi exploratoribus per officiales omnes, aut quoſcunque alios fierent, irritamus.

Data Neapoli, Anno domini Milleſimo ducenteſimo octuageſimonono.

Ad obuiandum fraudibus.

CArolus Dei gratia Rex Siciliæ, &c. Iuſtitiariis terræ Laboris. Cum ad obuiandum fraudibus, quæ plerunque committuntur per officiales noſtros in æſtimationibus, quæ fiunt & fieri debent, de reparationibus & munitionibus etiam poſſeſsionum, reparationibus & conſtructionibus operum vaſcellorum Curiæ noſtræ, conſtructionibus operum quorumcunque, quæ de nouo fiunt, necnon & reparationibus caſtrorum noſtrorum, ac ſuper quibuſcunque aliis Curiam noſtram contingentibus, qui colludentes cum æſtimatoribus, æſtimationes ipſas fieri fraudulenter procurabant in Curiæ noſtræ damnum, nec minus ſubiectorum noſtrorum, vſque adeo, quòd æſtimationes ipſæ excedebant ſatis quantitatem pecuniæ, pro qua ſecundum ipſam veritatem reparationes, & munitiones, ac confirmationes de nouo fieri poterant: factis etiam ſuper hoc fallacibus inſtrumentis, ex deliberato conſilio de nouo per excellentiam noſtram ſit ſtatutum, quòd omnes illi, qui ſuper quibuſcunque reparationibus, munitionibus, & conſtructionibus operum æſtimatores, non legales, & minus fideliter fecerint: & illi etiam, qui præfuerint ſuper his æſtimationibus faciēdis: & eas ſibi facere habuerunt totum id, quod æſtimationes ipſæ exceſſerint vltra veritatem, & vltra quantitatem illam, pro qua ipſa opera verè, ac iuſtè, & rationabiliter fieri poſſent: de eorum proprio in pœnam fraudis ipſorum noſtræ Curiæ ſoluere teneantur. Et ſtatutum ipſum, ne aliqui poſſent cauſam ignorantiæ allegare, vbique per regnum publicari volumus: fidelitati tuæ firmiter & expreſsè præcipimus, quatenus præſens nouum ſtatutum & ordinationem Curiæ noſtrę in ſingulis terris famoſis tuæ iuriſdictionis facias publicari: factis de publicatione huiuſmodi duobus ſcriptis publicis cōſimilibus in qualibet terrarum ipſarum: vnum magiſtris rationalibus Magnæ Curiæ noſtræ mittas: & reliquum retineas in tuo ratiocinio producendum. Nihilominus præſentem ordinationem noſtram te volumus publicare, ſpecialiter magiſtris Portulanis, magiſtris Procuratoribus, Secretis, & officialibus aliis tuæ iuriſdictionis.

Data in terra ſancti Eraſmi prope Capuam, per magiſtrum Gulielmum de Farum-villa, &c. Anno Domini M. CCLXXVIII. menſe Aprilis vij. eiuſdem, vj. indictionis. Regnorum noſtrorum, Hieruſalem anno ſecundo, Siciliæ verò decimotertio.

Expliciunt Capitula Regni, per illuſtriſſimum Carolum Regem Hieruſalem & Siciliæ edita.

CAPITVLA DOMINI REGIS ROBERTI HIERVSALEM ET SICILIAE.

De oblationibus priuilegio clericorum, & quando ipſo gaudere debeant, vel non. Rubr.

RObertus primogenitus, &c. Iuſtitiario Terræ Laboris tam præſenti quàm futuro. Priuilegia quaſi priuatæ legis indulta, ſiue illa ſcripti iuris ſanctio ſpecialis indulgeat, ſiue in terris lex animata cōcedat, ficta & ſimulata dolis nō adiuuant, & figmētis excogitata fallacibus eorum patrociniis non defenſant, vt quin potius per eorum abuſionē illicitam conceſsi fauoris præſidium perditur, & immunitatis indultæ priuilegium aboletur. Sanè ad audientiā noſtram cum querela perduxit famoſæ ſonoræ præloquium, & clamor validus plurimorū, quòd quidam verbis ſolum innitentes edicti, vnum agentes, & aliud ſimulantes in fraudē ciuilium munerū, & in publici iuris tutelæ diffugium hoſpitaliorum, & templariorū, ac aliorum regionum aſſumunt & portant habitum (retentis vxoribus) licet aliquid de bonis eorum conferant, vel certam partem religionibus memoratis. Super quo, cum tam cauſa vtilitatis publicæ, quā priuatæ intereſſe verſetur, noſtræ fuit prouiſionis remedium imploratū. Nos itaque diligenti habito ſuper his, perpensóque conſilio: Aduertentes proinde quòd fratres huiuſmodi, niſi religioni probatæ ſe omnino reddiderint, ſupra religioſum portantes habitum à ſeculari euidentius diſtinguentem, bonorum ſuorum retentione nō facta, ſeu partis ad vſumfructum eorū, vel ſi cum vxoribus ſuis in domibus propriis commorentur, non ſint communiter à laicorum eximendi legibus, ſed iuris communis ſubiiciendi regulis, & præceptis. Deuotioni veſtræ præſentiū authoritate mandamus, quatenus vbi confratres, vel oblatos tales in noſtra prouincia reperiri cōtingat, qui, vt prædicitur, non omninò & ſe totaliter cum monaſtico habitu diuinæ religioni reddiderint, de bonis aliquid retinētes in vſumfructum: vel proprio, vel cum vxoribus propriis cōmorantes, cum ſub nudæ appellationis velamine, & in fraudem accepiſſe munus huiuſmodi oblationis rationabiliter iudicet, & cōtinet eos effectus, in collectis generalibus, ſubuētionibus, & muneribus exteris pſonalibus, & realibus, ſiue mixtis, quæ vniuerſaliter imponūtur regni no-

ſtri

ſtri fidelibus, perſonarũ, & facultatum conditione penſata, contribuere, reſpondere, & obedire, & parere deuotè diſtrictius, quibus expediens fuerit, remedijs compellatis, cogentes ipſos eorũ dominis ſatisfacere, reſpondere, & obedire pariter de omnibus, in quibus illis tã perſonaliter, quàm realiter tenentur & debent, nec non in ciuilibus & criminalibus coram competentibus iudicibus citati reſpondeant, prout ad vniuſcuiuſque officium dignoſcitur pertinere. Illos verò quos oblatos legitimè vobis eſſe conſtiterit, & per dedicationem perſonæ legitimam, & expreſſam, nulla reſeruatione bonorũ, vel partis, aut vſusfructus eorum facta modo debito religioſum portantes habitum, vel proprias in domibus retinentes vxores in prædictis, & circa prædicta non moleſtantes indebitè eos in exactionis priuilegio ipſis indulto à ſacris canonibus conſueuetis. Dum tamen in bonis feudalibus, cenſualibus, & cæteris, quæ ante oblationem vltimi ipſa tenebant, ab alijs patronis ſeu dominis illæſum, & illibatum, & in omnibus & per omnia conſeruentur, aut niſi oblati prędicti iam parẽtes habeant, aut liberos, vel nepotes ex iis, quos exhæredare non licet, quibuſque debetur iure naturæ legitima, quamquam aliàs vera & efficax procedat oblatio, cum in bonis ipſam cõſtituentibus legitimam non ſubſiſtant, ab onere prædictorum munerum propterea volumus quemlibet excuſati. Dignũ etenim & rationabiliter cenſura diiudicat, vt veris ſyncera conceſſa proficiant, & ficta fallacibus non aſsiſtant. Sicque priuilegiũ præſtetur alteri, vt iniuriis iniuriam non trãſeat alieni. Vt autem præſens ordinatio noſtra, quam ſub diſsimulatione tranſire volumus, ad notitiã perueniat ſingulorũ, illam vos ſtatim per famoſas terras, & loca decretæ vobis prouinciæ, & vbicunq; expedire videris, volumus facere diuulgari, & in depoſitione veſtri officij dari volumus ſucceſſoribus in pendenti.

De exceptione excõmunicationis criminaliter accuſati, vel reſtitutionem violentæ poſſeſſionis petente. Rub.

ROBERTUS Dei gratia Rex Hieruſalẽ, & Siciliæ, &c. Iuſtitiario principatus citra ſertas Montorij gratiam ſuam, & bonam voluntatem. Pro bono ſtatu Regni Siciliç ad quem intentio noſtra dirigitur, vt dilationum perpendia in criminalibus litibus, & corrigendis exceſſibus præcidantur, conſtitutiones nuper edidimus, quarum ſeries præſentibus annectuntur.

Tenor primæ conſtitutionis.

Sicut materiã criminũ libenter elidimus, ſic impedimenta iudicialis examinis, quod pro puniendis eiſdẽ, decretum prouidæ ſanctionis induxit libertas: aptiſque remediis per totũ eneruamus. Huius igitur conſtitutionis edicto præſcribimus, ſi quando criminaliter de cõmiſſo corã quocunque iudice agatur, vel violentæ poſſeſsionis reſtitutio poſtulatur, & in quauis parte iudicij principalis, vel appellationis cauſæ ſemel, vel pluries accuſanti vel expoliato exceptio excõmunicationis opponitur, ſuper iã propoſitis, aut proponẽdis de nouo dependẽtibus, ſiue cõnexis iudex, apud quẽ res proponitur, & cauſa tractatur, inſtãtia iudicij non dilata ad inueſtigationem criminis & ſpoliationis indaginẽ cœptum cõtinuando iudiciũ, ex officio ſuo procedat, vno cauſam litẽmq; mouente, proſequatur alius ſicut plerunque probat, & ſic ipſius iudicis ſolertia debita informatione, & probatione recepta, cauſam litẽmque finiat, ac ſi nunquã accuſatoris, vel proponentis inſtãtia in iudicio & præſentialiter inſtitiſſet, plectens reũ, pœna quã culpa meruit, & violentũ poſſeſsionis reſtitutione condẽnans, ſicut rationis cauſa depoſcit. Cuius conſtitutionis ſubſtantiã & effectum, & in pendentibus cauſis ſiue negociis vim volumus obtinere.

Tenor ſecundæ conſtitutionis.

Iudiciorũ vigor actus iuſtitiæ authoritate publica conſtitutus in medio, nec eſt tollendus indebitè, nec cauilloſis anfractibus differendus iniuſtè. Vt igitur ſpoliationis cauſam fauẽdo, præcipuè ipſarum tollatur occaſio, & materia præcidatur, præſenti cõſtitutione ſancimus, vt ſuper poſſeſsionis ſpoliatione conuentus, excõmunicationis exceptionẽ obiiciens ſpoliato fuerit in præſentia Iudicis coram quo agitur, ſacramẽto corporaliter præſtito, ꝙ exceptionẽ ipſam non cauſa calumniæ obiiciat, vel animo diffe•rē ñ iudicium: deinde infra competẽtem terminum ſibi datum per iudicẽ, prout rationabiliter qualitas dilationis expoſcit, probet ipſe cõuentus ſpoliatũ actorem, ſententia excommunicationis aſtrictũ. Et ſiquidem in eius probatione defecerit, rei de qua ſpoliatio facta proponitur poſſeſſione priuetur quam ſtatim ipſo facto, ſine petitoris inſtantia, nec alterius probationis indagine, per ſuum officium transferat in petentem, vt ſicut aliàs mẽdax ex ſuo mendacio in poſſeſsionis tranſlatione pœna conſtringitur, ſic fauorabilem reſtitutionis cauſam quam ſpoliatis ſpecialibus priuilegiis iura ſanxerunt, & per interiectas moras iudicij malitioſè & aſtutè deferens cenſura, vt in pati puniatur quæſtione proprietatis, vel iuris alterius, quod idem ſpolians in re ipſa, cuius ſpoliatio facta proponitur fortaſſe prætenderet ſibi ius ſecundum iuris terminos reſeruata. Cuius cõſtitutionis mentem, & verba non ſolũ in futuris negociis, ſeu in pendentibus vim decernimus obtinere. Volumus igitur, & fidelitati tuæ iubemus, quatenus cõſtitutiones ipſas quantum ad te pertinet, in iudicio obſeruetis tenaciter, ex more ipſas publicè & per competentia facias officia diuulgari. Conſtitutionum ipſarum ſeries dimittas alterutri impendenti, Data Neapol. per dominum Bart. &c.

De non creandis iudicibus in perpetuum. Idem.

IMportuna petentis inſtantia fatigat animũ audientis interdũ, vel audit, ſed male, vel credit, illũmq; ſic tædio afficit: vel diſtrahit pariter, quòd à tramite claræ diſpoſitionis auertit, quo ſæpè cõtingit, vt qd recta ratio, certo tramite, denegat petentis improbitas, per ſtimulũ præſumptionis euellat. Sanè crebris & inquietis inſtantiis noſtrorũ fideliũ fatigati, certis perſonis noſtri Regni Siciliæ ad ciuiles cauſas ſeu cõtractus aliquos celebrandos in terris eorũ in perpetuũ cõceſsimus Iudicatus officiũ, nonnullis ex ipſis ad beneplacitũ, & aliquibus ad vitam eorũ. Necnon & aliquibus ad certi tẽporis ſpacium præfinitũ. Super quo earundem terrarum, & ciuiũ in auditorio noſtro petito, ꝓpoſita murmurat, ꝙ ipſa noſtra cõceſsio ipſis non modicè præiudicialis exiſtit, dum vniuerſitatibus terrarũ ipſarum ius eligẽdi annales iudices tollitur, & ad iudicandũ continuè eiſdẽ perpetuus iudex datur. Supplicato itaque ſuper his per noſtræ poteſtatis prouideri, Nos abhorrentes intrinſecè fidelium noſtrorum grauamina, & prouiſo deteſtante ingenio, vni non

De exceptione excommunicationis. Rub.

ROBERTUS. *Pro bono ſtatu. ibi, hæc exceptio opponitur.* Nota caſum, ꝙ exceptio excommunicationis oppoſita in quacunque parte iudicij per delatũ criminaliter, ſeu ſuper violentia, & reſtitutione poſſeſſionis, non habet impedire proceſſum, quod generaliter intelligitur, vide ſequens. Barthol. de Capua.

Armorũ vſus ſanctione canonica eſt expreſſe prohibitus, præcipuè cũ lumina curiæ, vt in cap. caſtellani. ¶ Not. quòd officialis debet ſignificare prælatis, & trina monitione præmiſſa, aliàs ſuis mandari debet quòd arma non deferant, & ſi poſtea portant poteſt ipſos capere, nam ante annotationẽ poteſt eis auferre arma abſque perſonarum iniuria. Barth. de Capua.

Quod

conferre gratiā in onus & diſpendium plurimorum, conceſsiones eaſdem de perpetuo iudicatus officio per nos factas, ſiue per Carolum primogenitū noſtrū Ducem Calabriæ ipſius Regni noſtri Siciliæ Vicarium generalē, in perpetuum, vel ad beneplacitum, vel ad tēpus reuocamus, eneruamus, & ad nihilum redigimus. Eligendi iure vniuerſitatibus ipſis eoſdē annales iudices, ſicut eiſdem competit, remanente. Cōtractus aūt omnes, & quęlibet ſcriptura legitima facta per dictos iudices prædicto tēpore propter vtilitatem cōtrahentium, quatenus ſunt acta, legitimè habere diſcernimus ſtabilitatem & firmitatem. Quocirca iubemus expreſsè, vt conſtitutionem ipſam diuulgari per totam vobis decretam prouinciam faciatis: danti alterutrum has noſtras literas in pendenti. Data.

Quòd teſtes excommunicati debent abſolui ad cautelā: & ſententia lata propter teſtes excommunicatos poteſt retractari, ſicut & per falſos teſtes, vel inſtrumenta.

Robertus, &c. Ne per exemptionis anfractum veritas obumbrata lateat: & figmentum aſtutiæ, rei eſſentia proſtrata ſuccumbat, hoc conſultæ conſtitutionis edicto præſcribimus, vt in criminali, vel ciuili iudicio, excommunicationis exceptione contra teſtes oppoſita, & probata: ſi inſtātia pendēte præmiſſi, ad cautelam ſaltem dicti teſtes abſoluantur legitimè, non obſtante ꝙ pars teſtificata didicerit: per abſolutos teſtes eoſdē ſuæ intentionis propoſitum poterit cōprobare. Et ſi fortè reus propter repulſam dictorum teſtiū ſemel tātùm fuerit ab accuſatione, vel delatione contra eum propoſita per ſententiam abſolutus, eadem abſolutione ſecuta, poterit accuſator & actor, prioribus actis in vigore manentibus repentè producere teſtes ipſos, vt ſicut plerunque peremptoria poſt calculum vltimæ diffinitionis opponitur: ſic & ipſa abſolutorum teſtium repetitio, etiam poſt latam ſententiam, producatur: parti tamen alteri contra teſtes eoſdem exceptiones aliæ ad repulſam ipſorum teſtium, ſicut exigit iuſtitia, reſeruentur. Neceſsitate quidem iudici, qui de cauſa, vel lite cognoſcat impoſita, in ſua ſententia, ſi res ita ſe habeat, exprimendi, quòd propter repulſam excōmunicatorum teſtium accuſatoris, vel actoris accuſatione defecta, ſententialiter abſolutus eſt reus. Et prout in irritum ex falſis inſtrumentis, aut teſtibus lata ſententia ſit, & eadem abſolutio iudicis facta, per repulſam ipſorum teſtium retractetur. Cuius cōſtitutionis tenorē, etiam in cauſis pendentibus vim & efficaciā volumus obtinere. Data, &c.

Quòd in cauſis criminalibus poſſit conſtitui procurator per plures vltra denarium numerū accuſator.

Idem ſtudio proſequentes fidelium noſtrorum commoda, & elidenda eis quælibet onera, præſentis conſtitutionis edicto præcipimus. Si quando plures vltra denarium numerum accuſantur de vno crimine, vel diuerſis ex eodem facto emergentibus: ſiue per accuſationem, ſiue per officium, vel inquiſitionem, vel aliter incriminentur, liceat eis conſtituere ſyndicum, vel ſyndicos: per quem, vel quos in cauſis criminū defendantur, ſceleribus hæreſis, & læſæ maieſtatis exceptis, pro quibus vetera iura communia ſeruari iubemus: niſi de certa noſtra ſcientia videbitur aliud noſtro conſulto iudicio faciendum. Volumus itaque, & fidelitati tuæ mandamus, quatenus conſtitutionem ipſam inquantum ad tuum ſpectat officium ſerues integrè faciēs eam ex more ſolenniter diuulgari.

Data Neapoli per dominum Bart. de Capua militem Logothetam, & prothonotarium Regni Siciliæ, &c.

Quòd Iuſtitiarius poſſit cognoſcere de ciuilibus cauſis eccleſiæ, eccleſiaſticæ perſonæ, pupilli, viduæ, & aliarum miſerabilium perſonarum. Rubrica.

Robertus primogenitus, &c. Quia nulla legis ſanctio quantūcunq; lata, perpenſo cōſilio, ad humanæ naturæ varietatem ſufficit, ſeu terminationem lucidam eius nodoſæ ambiguitatis attingat, eo ꝙ nihil adeò certum clarúmque ſtatuitur, quin per dubitationem ſolicitam in dubium vertatur in emergentibus omnibus, vbi nodus ſe dubitationis ingereret, vel anfractus, neceſſaria eſt ſuperioris præſidentis authoritas, vt per declarationes opportunum iudicium tollat, ambiguitates auferat, altercationes diminuat, & obſcura ſuccidat. Sanè diebus proximis aſtuta nō minus, quàm ſolicita quorundam excitatio reuocauit in dubium. Si eccleſię, eccleſiaſticæ ve perſonæ, pupilli, viduæ, & miſerabiles aliæ poſſunt in ciuilibus cauſis coram Iuſtitiario regionis aduerſarios trahere ſpeciali priuilegio permittente: ex eo præcipuè, quòd regni conſtitutio Iuſtitiariis de ciuilibus cognitionē generaliter interdicit. Nos igitur habito ſuper plurium ſapientum, & examinato conſilio: quia concorditer & determinatè comperimus Iuſtitiarios de cauſis ipſis cognouiſſe: & ſic ſine cōtradictione aliqua obtentū fore diutius, & diurnis temporibus obſeruatū: ex obtentione & obſeruatione protracta, aliis etiam rationibus non omiſsis, declarando decernimus, & interpretando conſtitutionis prædictæ tenorem expreſsius iudicamus: Iuſtitiarios regionum de priuatis cauſis ciuilibus præfatarum perſonarū, ſpeciali priuilegio permittente, poſſe cog

Quòd teſtes excom. deb. abſolui, &c. Rub.

Ne *per exemptionis.* Ibi, *non obſtante.* No. caſum, vbi poſt didicita teſtificata poſſunt alij teſtes produci. ¶ Et not. tex. huius c. de quo eſt caſus, ꝙ ſi ſit productio teſtiū per aliquam partem, & alicui ex dictis teſtibus opponitur quòd eſt excōmunicatus, poteſt petere à iudice eccleſia. vt ipſum interim abſoluat: pro quo eſt tex. in c. veniens. & c. dilecto fil. de teſti. not. in l. ob carmen. §. magiſtratus eod. tit. ff.

Ibi, *ſic & ipſa.* Nota etiam caſum, vbi teſtis poteſt etiam repeti poſt latam ſententiam abſolutoriam pro parte actoris.

Ibi, *ſententia lata.* Vt C. ſi ex fal. inſtru. l. j. & per totum. B. de Capua.

Quòd in cau. crimin. poſſit conſtit. &c. Rub.

Idem *ſtudio, &c.* Ibi, *defendantur.* Cum iſto concordat conſti. generalia iura concedēs. & c. infra quod incipit, item ſtatuimus. ¶ Not. ex iſto c. ꝙ decem homines accuſati de crimine, procuratorem facere non poſſunt, ſed ſyndicum: exceptis criminibus hęreſis, & læſæ maieſt.

Quòd Iuſtit. poſſit cog. de ciuil. cau. ec. &c. Rub.

Robertus. *Quia nulla legis ſanctione.* Eccleſia, eccleſiaſticæ perſonæ, pupilli, viduæ, & miſerabiles, poſſunt aduerſarios ſuos in cauſis ciuilibus coram Iuſtitiario regionis conuenire, non obſtante conſtitutione in cōtrarium aſſerente.

Ibi, *regionis.* Sed nunquid coram quocunque alio iudice? dic quòd ſic, vt in conſtit. Iuſtitiarij cultores. de cauſa primi cogni. quæ non corrigitur per iſtud cap. ¶ Not. iſtud c. ad conſti. regni, quæ incipit, Iuſtitiarij nomen, & normā. circa medium. vbi in ciuilibus cognoſcere poteſt iuſtitiarius, & in quibus caſibus hîc habetur, vide pro hoc & aliis priuilegiis iſtarum, tam in agendo, quàm in defendendo, conſtitut. ſtatuimus. & ibi Andræas de Yſernia. ¶ Eccleſiæ, eccleſiaſticæ perſonæ, pupilli, viduæ, poſſunt eorum aduerſarios cōuenire, non obſtante conſtitutione in cōtrarium aſſerente. ¶ Vide etiam aliud ca. reg. quod incipit, Rob. primoge. nobili viro Ermengano de Sabrano. ver. itē habebis ſub cura & protectione eccleſias, viduas, &c. ¶ Item adde, quòd de hoc extat ritus magnæ curiæ Vicariæ, incipiēs, item clericus, pupillus. ſub rubr. quòd priuilegiati trahunt aduerſarios in dicta curia. & alius ritus, qui incipit. Item quòd clericus. qui præcedit proximū ritum. ¶ Et intellige, quòd eccleſiaſtica perſona poteſt cōuenire laicum coram Iuſtitiario: quādo agit pro re eccleſiæ: ſecus ſi pro re ſui patrimonij, quia hoc priuilegium nō habet. ita do. And. de Yſer. in conſtit. ſtatuimus. & videtur caſus in d. l. de his. C. de epiſco. & cler. Sed contrariū videtur in c. eccle. ſeruo. xij. q. ij. & quæ dicantur perſonæ miſerabiles? vide Azo. in ſumma, quando Imperat. inter pup. & vid. Petrus Piccolus.

Quòd

Quòd in pœ. pecu. fiſco applican. &c. Rub.

C*Arolus. Ab olim.* Nota quòd in maioribus pœnis, quæ applicantur fiſco, proceditur ſummariè, ſine figura iudicij, ſiue per officiales, ſiue per priuatos fuerint impoſitæ: quod no. ¶ Sed an ab iſtis cauſis ſummariis poſſit appellari? vide Spec. in tit. de ſum. cognit. §. j. verſic. ſed nunquid. & ſeq. vide etiam per And. de Yſer. in conſtitu. intentionis noſtræ. Pet. Pic.

Quòd ſit licit. accuſat. vel denunt. &c. Rub.

A*D audientiam.* No. quòd contra iſtud cap. ferè omnes officiales faciũt: nam ſiue pœniteat, ſiue non, poſtquam eſt facta accuſatio, ſiue denũtiatio, procedunt, & malè faciunt. & iſtud cap. hoc dicit, quòd ſi aliquis denuntiat, vel accuſat aliquẽ, propter quod nihil acquiritur curiæ, ꝙ non debet tunc compelli ad iurandum, vt non deſiſtat ab accuſatione: ſed licitè partes poſſunt paciſci, poſtquam ad citationẽ peruenerit: ſi verò aliquid ſit aduenturum curiæ, tunc debet iurare, aliàs nõ admittitur: & ſi iurauit, & pacificatur cum parte, poteſt puniri de periurio.

¶ Sed de ritu iudiciorũ denuntians, ſiue accuſans, obligat ſe ad certam pœnam: vt in conſti. iudiciorũ, in gl. quæ incipit, ad omnem pœnam. Sed hoc non facto, ex ſola libelli oblatione videtur ſe aliquis inſcribere, vt in cõſti. poſſunt. de inſcript. & acc.

Ibi, *prout regni conſti. eſt expreſſum.* Vt in conſtitu. priuſquàm citantur partes, &c.

Ibi, *negligatur, &c.* Dictat ritus magnæ curiæ, quòd curia ipſa aſſignante reſponſali cauſa mota, vel mouenda, ſi nõ vult procedere accuſans, deputat ipſum accuſantem: ſi verò vult procedere, & ipſum ſol. tar. vj. vt in titu, item curia, ipſa aſſignat, &c.

Ibi, *tangit.* Et non ipſam curiam regiã, fortè quia tunc venit pœna corporalis imponenda.

Ibi, *conſtitutionibus eſt expreſſum.* Vt in conſtitutione, quæ incipit citationem emiſſam. & in conſtit. ſi quis in poſterum. pri. lib.

Ibi,

cognoſcere, cuius declarationis & interpretationis efficaciã tam in futuris, quàm in pendentibus negotiis locũ præcipimus obtinere.

Volumus igitur, & deuotioni tuę perpetuò decernẽdo iubemus, vt prædictatum noſtrarum declarationis & interpretationis decretum, & iudicationis ſeriẽ, inquantum ad veſtrum ſpectat officium, vel ſpectabit in poſterum, ſeruetis tenaciter, & ſine tranſgreſsionis iniuria inuiolabiliter teneatis. Vt autem nullus veſtrûm, qui pro tempore fuerit in hoc ignorantiæ cauſam valeat allegare, mãdando ſubiungimus, quòd quilibet tempore depoſitionis officij prædictam declarationis, & interpretationis ſeriẽ vnus aſsignet alteri in pendẽti.

Quòd in pœnis pecuniarijs fiſco applicandis poſſit procedi ſummarie. R.

C*Arolus ſecũdus, &c. Iuſtitiariis, &c.* Ab olim de curia noſtra ordinatio certa proceſsit, vt in omnibus pœnis tã per officiales noſtros, quã per alios priuatos impoſitis, noſtro quidẽ ærario acquirendis, eſſet ſummariè, de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij procedendum. Et quanquàm ordinatio ipſa per literas noſtras, quæ in caſibus ipſis ſucceſsiuè de Curia noſtra proceſſerũt, fuerit cõtinuè obſeruata. Pro maiori tamẽ declaratione & obſeruatione ipſius, Volumus, & mãdamus expreſſè, quatenus ordinationem huiuſmodi, quantum ad vos pertinet firmiter obſeruetis, ſecundum eam in pœnis præmiſsis procedere debeatis. Præſentes autem literas volumus dari alterutrum amotionis veſtræ tempore in pendenti: vt ad ſingulorum poſsit notitiam peruenire. Data, &c.

Quòd ſit licitũ accuſatori, vel denũtiatori, antequàm in iudicio partes cõpareant, deſiſtere, vbi curia ipſa non tangitur. Rub.

C*Arolus ſecundus, &c.* Ad audientiam noſtrã querela plurium clamoroſa perduxit, quòd dum aliqui de tua iuriſdictione aliquam interdũ paſsi iniuriam, percuſsionem forſitan, ſeu offenſam, coram te veniunt querimoniã exinde poſituri: ab his iuramentum exigis illico, ne præter tuã, vel curię noſtrę licentiã ab accuſatione, vel denũtiatione deſiſtant, quã ponũt: quo fit vt delatores, vel denuntiatores ipſi ex calore recẽtis iniuriæ vel offenſæ iuramentum hoc libenter præſtant exactum: ſi prius quàm ad citationẽ emiſſam in iudicio partes compareãt pœnitentes cum parte pacificant, nec inſiſtunt accuſare. Tu cõtra delatores vel denuntiatores eoſdẽ procedis grauiter, & delatos. Circa quod reputantes ad commodum per communis ac mediæ vię remedium ita ſuper his conſulere, vt nec iuſtitiæ vigor in nimium tranſeat: nec paſſim ipſa iuſtitia negligatur, cõſultè prodidimus: & te firmiter obſeruare mandamus, vt vbi accuſatio, vel denũtiatio, quæ ponitur, forte accuſantem, vel denuntiantẽ tangit, ſolummodo ipſum iurare, vt ab accuſatione vel denuntiatione huiuſmodi non deſiſtat: ſiue quòd deſiſtat eundẽ nullo modo cõpellas, ſed ei liceat priusquàm ad citationem in iudicio partes compareant, vt prefertur, ab accuſatione vel denuntiatione huiuſmodi impunè deſiſtere, prout regni conſtitutione eſt permiſſum. At vbi in denũtiatione vel accuſatione ipſa noſtra Curia tangitur, vt potè pro pecuniario intereſſe principaliter, quia agitur de defenſa, vel pœna, aut acceſſoriè, eò quòd agitur de crimine, quod præter pœnam aliam corporalem bonorum publicationem inducit: accuſantem, vel denuntiantem ſine iuramento ac accuſationẽ vel denuntiationem aliquatenus non admittas: Sed tunc ſi contra iuramentum ab accuſatione, vel denuntiatione deſiſtat, ad pœnam periurij procedas ex officio, vt iuris eſt, contra eum: ita quòd de contrario querela aliqua denuò non feratur. Præſentes autem literas, &c. Data, &c.

Quòd Barones vel feuda tenentes non priuẽtur feudo propter contumaciam præſtationis ſeruitij. Rub.

R*Obertus Dei gratia, &c.* Nolumus tuam latere notitiam, quòd nos æquæ humanitatis inſtinctu ſubiectorum noſtrorum quantum bono modo poſſumus volentes præcauere diſpendiis, conſtitutionem nuper edidimus tenoris & continentiæ ſubſequentis. Pœnarum moles & imprimi, & acerbos moliri rigores, Regiæ lenitatis dulcedine capimur: vt ipſorum duritiem oleo noſtræ manſuetudinis molliamus. Huius itaque diualis conſtitutionis edicto præſcribimus altercationem Iuriſperitorum in hoc decidentes & dubia: vt ſi Comes, Baro, aut quilibet alius bona feudalia à Curia noſtra tenens citatus ex mora, vt cum debito & conſueto ſeruitio præſentet ſe noſtris officiis in iniuncto termino citatorio ſibi præfixo: & obedienter veniens præſtet perſonale ſeruitium, vel de permiſsione noſtræ Curiæ pro adohamento, pecuniam tamen non integrè, ſicut debet, non ipſis bonis feudalibus, vel eorũ parte, ſicut aliquorum rigoroſa tenebat opinio, tanquam contumacia contracta priuetur. Data, &c.

Exceptione excommunicationis oppoſita, vel qualibet dilatoria oppoſita, res & fructus ſunt ſequeſtrandi. Rub.

C*Arolus ſecundus, &c.* Frequens in auribus noſtris murmur obſtrepuit, quòd dum inter petitorem & poſſe

Ibi, *non ſeruant.* in ſi. cap. Hodie verò nullus deferens, vel accuſatus admittitur, niſi ſe ad certam pœnam obliget de probando, & proſequendo, vt in ritu magnæ curiæ Vicariæ, qui incipit, item quòd curia ipſa, &c. P. P.

ADDITIO. *Nota quòd poſtquam aliquis denuntiat aliquem, Iuſtitiarius, ſeu magiſter iuratus non poteſt ipſum cogere ad proſequendũ denuntiationem, nec debet cogere partem iurare de proſequendo ipſam denuntiationem, ſeu accuſationem, vt hic: & vt infra certum tempus criminal. queſtio, termin. l. j. in gloſ. vbi dicitur, ſufficit referre, & non exigere, quòd dentur fideiuſſores de exercendo litem. Sed de iure Digeſtorum eſt caſus in contrarium, quia poſtquàm denuntiat, tenetur inſiſtere denuntiationi. ff. de iure fiſci. l. res que in controuerſia. §. fin. Neap. Sed cum hoc cap. bene concordat xcj. diſtin. oſtendendum. alias c. ſtudendum. Sed quid de deſiſtentia cogita. Nicol.*

Quòd re

Quod receptatores pari pœna, &c. Rub.

ROBERTUS. *Licet contra receptatores.* Ibi, *ſi tantum dederint.* Nota qua pœna punitur comes, vel Baro receptans malefactores, & quanto vniuer. Aliam etiã formam procedendi vide infrà in c. quod incipit, creſcit culpa quod eſt ducis Calabriæ.

Ibi. *Reb. duraturis.* In quibus iuribus & illa alia pœna imponitur contra dictos receptatores malefactorũ. facit text. in l. ij. de maleficiis. & in l. j. C. de his qui latro. Barth. de Capua.

Not. contra illos qui receptãt malefactores, & per iſtud cap. officiales faciunt prouẽtus, & per iſtud cap. corrigitur gl. magna, poſita in conſtit. pœnam foriudicatorum, in fin. verſi. ſed ſi vniuerſitas. Petrus Pic.

Quod

poſſeſſorem lis, ſeu controuerſia vertitur, & in proceſſu cauſæ poſſeſſor de litis contra ſe deciſione forſitan formidat, exceptiones excõmunicationis, recuſationis, aut alias iudicij moratorias inuenit, vt donec per illas, ſeu interiecturã illarũ cauſa protrahitur, & lis differtur longiori poſſeſsionis fruatur commodo, & in perceptione fructuum per aſtutam malitiã indebitè fortaſsis potiatur augmento: quo fit, vt protelẽtur lites, quæ ſcandalis perſæpè materiã præſtare noſcuntur, afficiantur partes tædio laboris & ſumptus, & authoritas recti iudicij, ad quã ſpectat abbreuiare lites, ipſáſque decidere, illuſione quodammodo condẽnatur, Circa quod reputãtes ad commodũ, & æquitatis animũ occurrere fraudibus, & dilationũ ſuperſtitioſam materiã amputare. Præſenti edictali noſtra ꝓuiſione vſq; ad noſtrũ beneplacitum duratura ſtatuimus, vt in memoratis litibus, ſiue ciuilibus cauſis, ſi quando excommunicationis huiuſmodi friuolæ poſt litem conteſtatam, & aperturã teſtiũ circa finẽ ipſarum litium maximè opponantur, quas vtique circunſpectio iudicis calũniosas, & cauſa morandi iudicij, ex ſuo motu, ſeu religionis inſtinctu poteſt inſpicere interiectas, rem de qua agitur cum fructibus, ſi qui pendent, immediatè ex ſuo officio faciat ſequeſtrari, demum admiſsionem in cauſa, vt iuris extiterit, conceſſuram. Volumus igitur & mãdamus, vt edictionẽ noſtrã hanc firmeter obſeruetis, daturi ipſam alterutrũ in pendenti, vt in obliuionẽ non tranſeat, vel neglectum. Data Neapoli per Bar. de Cap.

Quod receptatores pari pœna puniri debent, qua & malefactores. Rubrica.

ROBERTUS primogenitus, &c. Licet contra receptatores malefactorũ, atque latronum graues pœnæ à iure ſint proditæ, propter frequentiã tamen receptatorum ipſorum quàm plurium nobiliũ maxime, & Baronum, ſicut quædã diuulgat infamia, quæ in præſenti excreuit: Declaramus & ſtatuimus nouiter, eodem ſtatuto noſtro, vſque ad paternũ, noſtrúmq; beneplacitũ duraturo. Vt qui ſcienter latronem, aut nocẽtem grauiorum criminum latitãtem citatum forſitan, ſiue bannitũ, poſt bimeſtre tẽpus bannitionis ipſius receptabit de cætero, vel occultabit, per ſe, vel per alios, vel receptato, vel occultato, ſiue alicubi latitãti victualia miniſtrabit, eadem pœna, qua ipſe receptatus, ſeu cui miniſtrata victualia fuerint, probato forte crimine puniendus, ex ipſa receptatione, occultatione aut miniſtratiõe victualiũ, feriatur. Terræ, Caſtri, domus, vel prædij, vbi delinquentes huiuſmodi receptari fuerint, atque occultati, Baro, nobilis, aut alius receptans, atque occultans, poſſeſsione & fructuũ perceptione, quos in fiſcum regiũ deferri iubemus, vſque in quinquenniũ, ſe nouerit eſſe priuatum, vt poſſeſsio eadẽ per præſidẽ prouinciæ ꝓ Curia capiatur, & ad opus eiuſdẽ Curiæ per totum iuge quinquennium procuretur. Elapſo verò quinquennio, in poteſtatẽ liberam priuati iam dicti, eadem poſſeſsio protinus reuertatur. Sed ſi vniuerſitates locorum receptauerint, aut occultauerint delinquentes iam dictos, aut ſcienter terrarum incolæ morari patiantur cum eis, illi de vniuerſitate, ſicut ſuperius exprimitur, puniantur, qui maiores inter ipſos indigenas dignoſcentur, ſi cauſam dederint receptationi & occultationi prædictæ, aut monere poterunt, nec monuerint cõciues, & incolas expellere malefactores eoſdẽ alioquin tota vniuerſitas puniatur, vt pro quolibet foculari Auguſtalẽ auri vnũ regio fiſco ſoluat. Quæ quantitas vnius Auguſtalis pro quolibet inter habitatores loci illius proportionabiliter diuidatur, exigẽda pro Curia ſicut in collectis & ſubuentionibus fiſcalibus fieri conſueuit: Communis iuris regulis ſuper receptatoribus editis in ſuo robore duraturis. Quod noſtrũ ſtatutum per totã vobis decretam prouinciã per vos volumus ſolenniter diuulgari, & poſt diuulgationem eandem tenaciter obſeruari. Data per Bart. de Capua.

Quod liceat ſpecialibus perſonis in criminalibus cauſis conſtituere procuratorem ſi in numero decem ad minus conueniatur. Rubrica.

STATUIMUS, vt quoties perſonę ſpeciales citatę fuerint in numero decẽ ad minus, ſuper quacunq; cauſa criminali, licentiã habeant ordinare ſyndicũ pro parte eorum, qui reſpõdeat procuratori Curiæ ſuper inquiſitionibus, ſi criminaliter ſunt vocati, vel cuilibet alij volẽti eos criminaliter accuſare, ſuper aliquo crimine, in curia Iuſtitiarij, vel magiſtri Iuſtitiarij, criminibus hæreſis, & læſæ maieſtatis exceptis. Itẽ ſtatuimus, ꝙ ſi Iuſtitiarius, iudex vel actorũ notarius, ſeu quilibet alius ad gagia Curiæ deputatus, abſq; licẽtia domini Regis, vel illius, à quo habet gagia recipere, pro illis diebus quibus fuerit extra Curiam debet reddere gagia duplicata. Data, &c.

Præcipimus vt omnibus hoſpitia gratis dentur, tam familiaribus regis, quàm aliis vſque ad menſem, vltra menſem ſoluatur dominis hoſpitiorum, ſecundum quod prouidebitur per ſtatuta ſuper hoc. Data, &c.

Cõfirmatio cõſtitutionũ ꝑ genitorẽ regis Roberti editarũ.

ROBERTUS Dei gratia Rex Hieruſalẽ & Siciliæ, ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ, Forqualqueri, ac Pedis mõtis Comes, Iuſtitiariis &c. Gratiã ſuã & bonam voluntatẽ. Salubrẽ ſtatum, & proſperũ fideliũ noſtri Regni Siciliæ plenis deſideriis affectãtes: Capitula, ſeu cõſtitutiones editas per claræ memoriæ progenitores noſtros pro cõmoditate & trãquillitate ſtatus eorundẽ fidelium cõfirmamus, ex noſtra certa ſciẽtia ſub ſerie ſubſequenti.

ROBERTUS Dei gratia &c. Ad perpetuã rei memoriã. Frequenter ex abundanti robur adiicitur, & ademptio plenitudini pluries pro cautela cõfertur. Exuberãs quidẽ cautionis ſuffragiũ rei, quæ geritur vallum ſtabilitatis adiicit, & per explicationẽ actus affectũ beniuolũ prouiſæ cõſequenter oſtẽdit, qui eoſe potius realiter exhibet, quo vehemẽtius fomes illum dilectionis adauget. Licet igitur domini auus, & genitor noſtri memoriæ recolẽdæ pro trãquillitate ſtatus, & pro cõmoditate fideliũ Regni noſtri Siciliæ capitula varia, ſeu cõſtitutiones ediderũt, quæ ipſorũ authoritate condentiũ, & cõmunis boni ſuadente cenſura robur efficax obtinent firmitatis. Vt tamen ex noſtri vigore præſidij accedat illis abundãs cautela ſecutior, & erga ſubiectos noſtros regni noſtri præfati, quos apud ſinũ noſtræ gratiæ luſtrat fidei charitas, deuotionis integritas approbat, & obſequiorũ grandiũ creſcens promptitudo cõmendat, noſtræ ſynceritatis affectus, ſicut occurrerit, viciſsim in lucem prodeat, & actualiter demõſtretur. Capitula ſeu cõſtitutiones iam dictas integraliter, & in omnibus ſuis partibus confirmamus, de certa noſtra ſcientia, perpetuo valituras. Volẽtes & iubẽtes expreſſe in omnibus officialibus regni noſtri

Siciliæ

Siciliæ pręſentibus & futuris, quòd capitula & cõſtitutiones eaſdẽ ſeruent tenaciter, & ſeruari faciãt ſub pœnis in dictis capitulis, & conſtitutionibus cõprehenſis, & aliis eiſdem per noſtrũ arbitriũ infligendis, & illa pœna præcipuè, quæ in contẽptores prouiſionũ noſtrarũ, ſicut in ſacrilegis, eſt indicta. Quocirca fidelitati tuæ mãdamus, quatenus prædicta capitula, & conſtitutiones, ſub earum interminatione pœnatum, ſeruetis tenaciter, & faciatis ab aliis obſeruari, vt tantorum edicentiũ ſtatuta ſeruentur illęſa, & per eorum obſeruantiam, cultu ſeruato iuſtitiæ, ſuccedat per cõſequens pax amœna. Data Neapol. per dominum Barr. de Capua. Anno M. cccxviij. die Ianuarij. ij. indictionis.

Quod Iuſtitiarius poſſit cognoſcere de grauaminibus illatis vaſallis eccleſiæ per prælatos, vel alias eccleſiaſticas perſonas. Rubrica.

ROBERTUS Rex, &c. Ad regale faſtigium diuina prouidẽtia prouecti populum noſtrę ditioni ſubiectũ libẽter in iuſtitia regimus & cũ charitatis affectu ſub noſtræ protectionis brachio pręſidialiter cõſeruamus. Sanè in auditorio noſtro inculcatione frequẽti lata pluriũ querela perſtrepuit, & clamor validus tumultuoſa quadã vociferatione produxit, ꝙ prælati Regni nr̃i Siciliæ, hoſpitalarij, monachi, aliíque clerici diuerſæ cõditionis, & ſtatus vaſallos eorum, quos obtinent pro eccleſiis, quibus præſunt, alióſque noſtros fideles, & ſubditos, in perſonis & rebus oneribus diuerſis angariãt, moleſtiis tædioſis afficiunt, & extorſionibus immoderatis affligunt, in quibus profectò mentis diſplicentia premimur, & piæ cõpaſsionis officio interius anxiamur. Nos igitur hæc audire murmura, & clamoſas inſinuationes huiuſmodi tranſire ſub pallio nequeuntes, in examine rectæ conſiderationis adducti, quod ad Regis officium ſpecialiter pertinet iudicium facere, atque iuſtitiam, & auxiliũ præbere pauperibus cõtra potentes maxime, ac liberare de manibus calumniãtium vi oppreſſos, quódq; in eodem Regno Siciliæ generali & eminente præcipua poteſtate fungentes omnium ibi degentium ſumus dominiperſonarum, in quas merum habemus imperiũ & coërtionem omnimodam, omni perſona prorſus excluſa, cuiuſcunque præeminentiæ dignitatis aut conditionis exiſtat, niſi id à nobis habeat ex priuilegio ſpeciali, Fidelitati tuæ pręſentium authoritate mandamus, quatenus ſi homines oppreſsi præfati in tua iuriſdictione manentes pręlatorum, & eccleſiaſticarũ perſonarũ huiuſmodi ſunt vaſalli, qui tamen ſint de feudo, quod ipſi tenent à Curia noſtra, eiſdem hominibus ſic grauatis & oppreſsis, ad querelas eorum, ſuper iniuriis, & damnis illatis facias celeris & expeditæ iuſtitiæ cõplementum. Cũ per feudatarium ſuis vaſallis illata grauamina cõmuni iure per ſuperiorem dominum feudi præcellentem ſuperioritatis præcipuæ debeant remoueri. Si verò iam dicti grauati homines ſubſint vaſallagio prælatorũ, & eccleſiaſticis perſonis eiſdẽ, nec ſint de feudo, quod à noſtra Curia tenent, adhuc in eorum ſubſidio ipſis tuæ iuriſdictionis fauoris prſidium non deſiſtat, quin protegas eos vigore iuſtitiæ, & præſidialibus adminiculis defendas. In eccleſiarum quidem vaſallis & aliorum quorumlibet in eodem regno Siciliæ feuda tenentium ſuperioritatem ſingulariter obtinemus. Et quamuis contra prælatorum, & clericorum perſonas ſe noſtræ poteſtatis authoritas communiter non extendat, aduerſus tamen officiales eorum laicos, qui eis in illicitis obedire non debent, & ad protectionem, manutentionem & defenſionem omnium ſubditorum noſtrorum regni præfati, libenter erigitur præeminens noſtræ brachium poteſtatis. Quod ſi fortè alij homines, qui eorundem pręlatorum & eccleſiaſticarum perſonarum vaſalli non ſint, grauentur, ſeu vexentur, ab eis grauati & oppreſsi huiuſmodi tuæ iuriſdictionis patenti ſuffragio aſsiſtas, non ſolum per iuris opportuna remedia, ſed per facti defenſionis obſtaculum, & recuperationis de facto interpoſitum iuramentum. Non exigens in his cognitionalia ordinare certamina, quæ in prælatorum & clericorum perſonas, atque negotia non poſſetis, communi cenſura, rationabiliter exercere, ſed facta tibi de iniuriis, rapinis, & damnis illatis, vt præmittitur, præfatis hominibus informatione ſummaria, per facti notorium, vel rei euidentiam, famam publicam, aut deſignationem aliam atteſtantem commiſſam iniuriam, præmiſſa efficaciter compleat tuæ diligentiæ promptitudo. In cuius probatione notorij ſufficiat tibi edictum generale proponere, & quicunque ſua intereſſe putauerit viſurus accedat producendorum in cauſa teſtium iuramenta, & oppoſiturus, quæ circa rei ſubſtantiam voluerit allegare. His quippè moribus noſtris præmiſsis rationes inſinuant dominicæ charitatis affectus, & mentalis compaſsio ſignanter exorant, ac exempla laudabilia imitanda continuant. Erat equidem occurſus oppreſsis in Iſraëlitico populo Dauid Rex, ſtatuítque iuris antiqua prudentia, vt læſus quilibet, & lædendus ad ſtatuas principum quis confugeret pro tutela, quæ ſic dominorum poteſtatem reſtrinxit in ſubditis, vt eos diſtrictè & inordinatè non premeret,

Quod Iuſtitiarius poſſit cognoſcere, &c. Rub.

AD regale faſtigiũ. Not. quòd iſtud c. nõ eſt c. ſed forma literæ regiæ Curiæ, quæ debet reddi officiali à Rege, vel ſuo prædeceſſore in pendenti, aliàs officialis ipſe nõ poteſt procedere ſecundũ formam huius c. & ita ſe habet conſuetudo magnæ curiæ Vicariæ, & omniũ ciuitatũ Regni, & hoc dicit in fi. ſui.

Ibi, *præſentes literas valituras, & earũ efficacia videat dari volumus alternatim impendens, &c.* Ac etiam per hoc poteſt intentari beneficiũ cõtra bonæ fidei poſſeſsionẽ, per l. adigitur. ff. de iure patr. nam hic tractatur de materia odioſa, quia exorbitat à iure cõmuni, quia in odioſis ſtatutis debemus potius verba reſtringere, quã ampliare, per ea quæ not. doc. in materia ſtatutorũ. in l. cũctos populos. de ſumma trinit. & fid. catho. & in l. omnes populi. de iuſti. & iure. & ſic intelligendũ de perſonis eccleſ. inferẽtibus iniuriã, damnum, & rapinam, & non in bonæ fidei poſſeſſore habente iuſtum titulum.

Ibi, *ſubditorum noſtrorum.* Not. remediũ quãdo per prælatos qui non ſunt ſubiecti grauantur alij, quòd poterit procedi per officiales laicos, & iuxta merita puniendos.

Ibi. *ſed facta nobis.* No. de ſummaria cognitione facienda ſuper iniuriis, rapinis, & damnis illatis perſonis eccleſiaſticis.

Ibi, *quòd quicunque.* Not. formã citandi ſuper forma notorij, cum proceditur per edictũ.

Ibi, *enim, &c.* Et alibi Iudex qui reperta ſcelera nõ vindicat cogetur vt noxia crimina feſtinet, vt in conſtit. ſi quis in poſterum. in fine. de defen. impo. & ibi plenè in glo. Petrus. P.

ADDITIO. *Glo. ſuper verbo allegare, hoc ſtatutũ multi prælati & Canoniſtæ nitũtur infringere, dicentes Principem ſecularẽ, nihil poſſe aduerſus clericos, & eorum cauſas, directè, vel indirectè ſtatuere. xvj. di. bene quidẽ. & de conſti. extra. c. eccleſia. Sed ipſi circa hoc iniquè loquũtur. Imò ibi capitulũ iſtud iuſta ratione proceſſit, primo ex ſcriptura diuina, Exodi. cap. ij. vbi Moſes Aegyptium occidit, quia percuſſit Hebræũ, vt infrà ſubiungit. Secũdo, quòd pro iſta conſtitutione eſt ſatis aperte xj. q. j. c. petimus. & xvj. quidam monachi. vbi patet, quòd ad querelam nedum laici, ſed etiam clerici paſſi violentiã à prælato ſuo rector prouinciæ ac defenſor ciuitatis cotã vires, & officiũ interponunt, vt conſtituto eis de violẽtia, reddunt ſpoliatos in poſſeſſionem eccleſiarum, quia à poſſeſſione fuerunt violenter expulſi, de hoc ſcripſi. C. de agri. & cenſi. l. ſi coloni. q. vlt. libr. xj. l. vl. ut. Dauid. ad hoc eſt optimum. vij. q. õ. j. omnis. vbi patet, quòd ſi quis negaret his oppreſſis debitũ fauorem impendere, quodãmodo ipſum Chriſtũ negaret &c. Statuimus, vt patet. C. de his qui ad ſta. confugiunt. l. j. Et propellenda hoc ſumptũ eſt ex libro Ambroſij, de officijs. & tranſumptione habetur xxiij. quod fortitudo. &c. non inferenda.*

Tenor

Tenor ſecundæ conſtit.

SI *de furto.* Concordat lex, ſi quis ad ſe fundum. C. ad legem Iuliam de vi pub.

Nota ibi, *decernentes.* in fi. cap. Concordat do. Andr. in conſtitu. ſi quis in poſterum. in fin. vbi de hoc plura iura dixit, & etiã concordant iura canonica. & eſt textus in l. pri. & ibi per Dyn. de diſcuſ. l. iij. §. agnatus eod. titu. vide etiam glo. in conſtit. in pecuniariis. in fine magnæ gloſſ. & pleniſſimè per Bar. in l. interdum. ff. de public. iudi. & in l. interdum. §. qui furem. de furtis. Petrus Pic.

ADDITIO. *Ex hoc capitulo poteſt ſumi deciſio quæſtionis. Certum eſt, quòd calumnia, crimẽ, ſeu delictum, eſt quod patet, quia punitur: vt inſtit. de pœna teme. litigan. §. hæc autem. & extrà de pœnis, cap. calumniã. §. delictum. Nam omnis pœna præſumit delictum, vt C. de pœn. l. ſancimus. de leg. j. l. fin. Et in cauſa criminali grauius & durius eſt calumniari, quàm in ciuili. Nam pro calumnia in criminali punitur accuſator ad ſimilitudinem ſupplicij. C. de accuſat. l. fin. At illud eſt grauius delictum, quod grauius vindicatur. vigeſima quarta quæſtio. j. cap. non differamus. in fin. Ex his dicunt aliqui, quòd ſi expenſa repetitur in ciuili, vt d. § hæc autem & C. de iud. properandũ. §. illo. fortius & in criminali. Nũc ergo pone, quòd accuſator in probatione deficiẽs condemnandus eſt & puniendus ſimilitudine ſupplicij, an condemnabitur ſimiliter in expẽſis? videtur apertè quòd ſic: nam ſicut dãnatus de furto ad pœnã debitam, dãnatur ad reſtitutionem rei ſubtractæ: ita damnatus ratione calumniæ ex ſimilitudine ſupplicij, dãnatur etiã in expenſis: cùm & regula ſit, quòd de vnoquoq; crimine ciuiliter & criminaliter agi poſsit. ff. de pri. deli. l. fi. Et cũ de re familiari agitur, vna per alteram intentata non tollitur. C. quan. ciuil. act. l. j. cum concord. ſuis. Et certè cum talis pœna talionis accuſatori non imponatur, ſatis videtur continere iniquitatem opinio illorum, qui dicũt in criminali nõ eſſe victum victori condemnandum in expenſis. Lucas de Penna.*

De ipſa criminatione quæſitum. Ad hoc eſt in auth. vt ind. ſine quo. ſuf. §. quis autem præter. & §. neceſſitatem. & vt nulli iudic. §. & hoc. & extrà de accuſat. cap. cum oporteat. & notat Innoc. ibi in gloſſ. dic vt ibi. ad hoc plenè ſcribſi C. de dignitatib. quoties in ver. ſeueritatẽ. Sed videtur, quòd ſi fur corporaliter puniatur, non ſit cogendus ad reſtitutionem rei ſubtractæ. xiiij. q. iij. ſi res. & not. extrà de homi. ſicut dignum. cui tamen ſatis eſt contra hoc c. cum prædictis iuribus. imò videtur quòd præcedere debeat ſatisfactio pœnam, vt in auth. de admin. §. ſi quis autem. colla. ſeptima. Lucas de Penna.

ret: vel ipſos pro voluntate exceſſuum immoderata ſæuitia non arceret: & in propellenda iniuria, non in inferenda fore deſcribitur lex virtutis. Qui enim, cùm poteſt iniuriam non repellit, à proximo maximè naturalitate coniuncto, in vitio pariter communicat facienti. Sanctus equidem Moſes cùm videret Hebræum iniuriam ab Ægyptio patientem, obſtaculum eſt defenſionis aggreſſus, vt Ægyptium in terrã proſterneret, & ipſum in ſabulo obruptum ſepeliret. Conſequenter itaque per nos in illo prouidè proſpicitur, quod rationis iudicio, probatis exẽplis, & excellentis charitatis fomite comprobatur. Præſentes autem literas valituras in anteà, vt earum efficacia maneat, dari volumus alterutrum in pendenti, quas ad te præſentem Iuſtitiariũ & tuos ſucceſſores in eodem officio, eandem vim, eundémque vigorem decernimus obtinere. Data Neapoli ſub paruo ſigillo noſtro, &c.

Capitulum contra exceptionem hoſticam & iudicis delegati, allegati ſuſpecti. Rubrica.

ROBertus Dei gratia Rex, &c. Inter belli diſcrimina iuſtitiæ cultum moleſtè turbantia, & vmbratæ quietis interſtitium aliquibus interuallis aſſumptũ tempus redimimus, vt opportunitatibus noſtrorũ fidelium per pacta iuris remedia conſulamus. Sanè ſubiectorum noſtrorũ caſus atque moleſtia dedere materiã, vt ſuper certis difficultatibus, quæ illis de facto frequẽter emergunt per noſtræ prouiſionis ſuffragium præſidialiter moderemur. Ea propter ſubſcriptas tres cõſtitutiones edidimus, quas publicatas ex more per totam veſtram prouinciam per vos tenaciter obſeruari volumus perpetuò valituras.

Tenor primæ conſtitutionis.

SI Comes, aut Baro, vel quicunque feudatarius ad exercitum euocatus, aliquem deſtituerit, inquietauerit turbatione moleſta de rebus, aut iuribus, vel crimen commiſerit, in quo poteſt procurator adeſſe, etiam hoſtica exceptione durante, vel paulò prius, quàm exceptio eadem competat, vt quod incontinenti committitur præſentialiter ineſſe videatur, beneficium iſtius hoſticæ exceptionis amittat. Et ſi quidem ad exercitum perſonaliter iuerit, de præfatis deſtitutione, inquietatione, & criminatione per procuratorem ſufficienter inſtructũ reſpondeat coram iudice cõpetenti. Si verò ſubſtitutum pro ſe miſerit: vel adhoamentum in pecunia pro militari ſeruitio ſoluerit, ipſe perſonaliter etiam pro quocũque crimine reſpondere cogatur: dicta exceptione hoſtica non admiſſa. Dignũ eſt equidem, vt delinquentes ſub prærogatiuæ conceſſæ fiducia, beneficia ipſis perdant ſpecialiter indulta. Cuius editionis ſeriem etiam in cauſis pendentibus locum habere cenſemus.

Tenor ſecundæ conſtitutionis.

SI de furto, violentia, vel defenſa, aut alio delicto quocunque criminaliter accuſatio inſtituta fuerit, vel per officium iudicis, in caſu debito, de ipſa criminatione quæſitum: Iudex ſuper his aditus comperto facinore, nocentẽ reum pœna debita feriat: & in eadem inſtantia per ſuum officiũ in rei ſubtractæ, vel violentæ, celeri reſtitutione condemnet. Hoc quidem connexitatis ratione præuiſa veteris iuris authoritas decreuiſſe videtur: licet gloſſarum ſubtilitas perſæpe dubia frequenter incertã ſuper hoc dubitationem ingerat: quam nos præſentis declarationis edicto prouidimus decidendam: eam habere locum etiam in cauſis pendentibus decernentes.

Tenor tertiæ conſtitutionis.

PRolixitatẽ tollere litium, & diſpendia breuiare cauſarum benigno diſponentes affectu, Huius conſtitutionis edicto præſcribimus, exceptionem ſuſpecti iudicis delegati, vel ordinarij poſt conteſtationem litis oppoſitam: quæ dicitur poſt modum emergiſſe, omnino ceſſare, & à iudice non admitti: niſi dicta emergens ſuſpicio ſic lucidè liqueat, quòd euidenter atque notoriè notabiliter ſe oſtendat. Cuius conſtitutionis edictum etiam in pendentibus cauſis locum, & efficaciam volumus obtinere. Data Neapoli M. C C C C X V I. die iij. Iulij.

ROBertus Rex, &c. Pridem per diuerſas vices dominus pater noſter ſtatuta edidit ſub ſeriebus & tenoribus, qui ſequũtur, Vt pœna merita puniat commiſſa delicta: & impunita ſceleribus viã non aperiat latiorem, Ecce tibi præſentium tenore committimus, & de ſpecialibus cauſis ad ſingulorum

Tenor tertiæ conſtitutionis.

PRolixitatem. Nota quòd fieri, & opponi poteſt exceptio ſuſpecti iudicis delegati. ¶Verum autem ſit neceſſarius libellus, cùm ſit recuſatio dicti iudicis, vide gloſſam in l. cùm ſpecialis. de iudic. & notat Specul. in titu. de iudic. recuſa. §. qualiter. in principio.

Circa princip. Nota quòd poſt litem conteſtatam exceptio ſuſpecti iudicis delegati non debet admitti, niſi euidens ſit, vt ex ſe notoriè clareat: ſecus de iure communi, vt in l. non diſtinguemus. de arbi. & in cap. ſi maritus. extrà de officio iudic. delegati. Petrus Piccol.

PRidem per diuerſas. Ibi, *Si verò accuſator.* Quid ſi proceditur per modum denuntiationis, & denontiator non proſequitur denuntiationem, vel non probauit, an debeat ad expenſas condemnari? dic quòd ſic, per ea quæ notat Cyn. in l. ſenectus. C. de excuſationib. tutorum. Et nota ſi iudex procedit cõtra aliquem per inquiſitionem, & non probat quòd iudex qui iniuſtè proceſſit, condemnabitur in expenſis per ſuperiorem: & vide de hoc in titulo de inquiſition. per Speculatorem.

Ibi, *noſtri nominis conſtitutio.* Vide capitulum quod incipit, ſpectat ad præſidem. & capitulum, contingit.

Ibi, *prouiſum.* in fine. Vt in conſtitutione incipiente, ſi damna clandeſtina. & in conſtitutione, inquiſitionis generalis. Petrus Piccol.

Tenor

Tenor quarta conſtitutionis. Rubrica.

CVra nobis. Litera arbitraria de procedẽdo ex officio in criminibus notoriis & publicis. hodie tamẽ vnuſquiſq; Iuſtitiarius impetrat hoc ca. & hoc fit propter verbũ, beneplacitũ, quod eſt hic. & ita vidi cõcedi comiti alti mõtis, quãdo fuit iuſtitiarius terrę laboris. vide etiã c. ſup. quod incipit, ſubiungendo. vbi alio modo proceditur, quando non datur poteſtas cognoſcendi ex officio. cum quo cõcordat finis huius c. Et vide de hoc in c. at illo inchoãdũ. vbi dicitur in quib^9^ criminibus poteſt ſpecialiter inquiri contra ſpecialẽ perſonam. & in c. pridẽ. & in c. cõtingit plerunque. Sunt etiã & alij caſus, quos no. Odofredus in tit. de inquiſitio. circa principium. & in l. ij. §. ſi publ. ff. de publ. iud. & ibi per Barto. Eſt & alius caſus ſupra, de violenti. offic. Vide etiam alium caſum ſpecialẽ. vbi iudex poteſt eo officio punire reum de falſo cõtra inſtrumẽtũ, & non probantẽ, vt eſt tex. in l. iubemus. C. de probatio. de hoc vide etiam gloſ. in cap. j. vt eccleſiaſtica beneficia, quæ incipit. etiam plures caſus. Petrus Pic.

ADDITIO. *Hæc eſt forma literarum. Et nota quia dicit publica delicta per quod apertè colligitur quòd in priuatis delictis ad inquiſitionem ex officio non proceditur, & de hoc eſt forma literarũ in cãcellaria. Et licet pro crimine priuato alias imponatur pœna mortis, vt in furto ſecũdum capitulũ Carol. 1. Regni ſui anno iiij. quod incipit, ad hæc. Non tamẽ ipſius criminis cognitio eſt mutata, videlicet, vt de priuato, publicum fiat, neq; enim menſura pœnæ variat criminis qualitatem. Stat ipſa natura criminis, iuxta illud cenſeri facit eſſe publicũ vel priuatum, & poſtquam à veteribus iuris authoribus fuit crimẽ furti poſitũ pro priuato, licet per noua iura pœna in ipſo mutetur, nõ ex hoc natura mutata cenſenda eſt iuxta regulam quod non mutatur, ſtare non prohibetur. C. de appellat. præcipimus. de teſta. l. ſancimus. Vel dicas publica. i. publicè. & hoc verius prout ſequitur.* Nam

Nam delicta occulta non veniunt ex officio punienda, extra de accuſa. ca. ſi. inquiſitionis. §. iij. & no. in rub. titu. ſ. qualiter. c. j. ad fin. Lucas de Penna.

lorum dilationes contra ſpeciales perſonas ad inquiſitionem de criminibus, quæ ſanguinis pœnã ingerũt ex officio tuo procedere valeas, ſi accuſator idoneus non apparet, vbi perſonæ Eccleſiaſticæ, pupilli, viduæ debiliores, cum à potente læduntur, vel contra alias perſonas miſerabiles flagitium eſt cõmiſſum. Si verò accuſator, vel denuntiator ab accuſatione vel denuntiatione deſiſtit illicitè, ſeu timore, per ſpecialem inquiſitionem, vel ex officio tuo ſimiliter contra nocentem reum, ſine trepidatione procedas, prout noua noſtri nominis conſtitutio ſeriosè declarat. In homicidiis autẽ clandeſtinis, vbi nullus accuſator appareat, inquiſitionem facere poteris, ſicut per regni conſtitutionem veterem eſt ſtatutum.

Tenor quartæ conſtitutionis. Rubrica.

CVra nobis ſpecialis incũbit, & in affectu præcipuè gerimus, vt opportunis remediis per noua ſuffragia maleficia compeſcamus. Sanè contingit interdum publica delicta committi, quæ nõ ſunt publicè diuulgata, nec manifeſta, vel euidentia, ſeu fama publicata, vt ipſa flagitia arguẽdo quodammodo, quorum tamen nullus accuſator, vel delator apparet. Volumus igitur & præſenti edictione, præſcribimus, vt in præmiſſis caſibus, vſque ad voluntatis noſtræ beneplacitum, ex officio tuo ad punitionem ſcelerũ, iuſtitia mediante, procedas, vt punitis criminibus vndecunq; claruerint, malorum refrænetur audacia, & proborum innocẽtia remaneat in quieto ſtatu, &c. Volumus igitur & fidelitati tuæ mandamus expreſsè, quatenus ſtatuta ipſa vſque ad noſtrum beneplacitũ debeas tenaciter obſeruare. Si verò aliqua crimina cõmitti contigerit in tua iuriſdictione, ſuper quibus nullus cõtra maleficos accuſator apparet, nec aduerſus eum poteſt ad inquirendum ex dictorum ſtatutorum vigore procedere, nomina, & cognomina maleficorum ipſorum, cum debitis circunſtantiis, commiſſorum criminum qualitatem, conditionem illorum, qui exinde infamantur, & perſonarum contra quos commiſſa dicuntur maieſtati noſtræ, iuxta tenorem noui noſtri capituli ſtudeas ſeriosius intimare, vt iuxta mandatum noſtrum ad inquiſitionem ſpecialem contra eos, ſi vobis videbitur, faciendam conſultius in prædictis procedas. Præſentes autem, &c. Data.

Quod accuſatore deſiſtente, Curia ex officio procedere poteſt. Rubrica.

RObertus Dei gratia Rex, &c. Iuſtitiariis principatus, &c. Ad conſultationem magiſtri Iuſtitiarij, Regni Siciliæ, & iudicum, ſiue aſsidentium, pridem edictaliter reſpondentes ordinationem fecimus, quam ſeriosè noſtris literis expreſsè mandauimus per maiores officiales noſtros, & per vos, ac Iuſtitiarios alios Regni noſtri Siciliæ, atque cæteros Capitaneos generaliter, & inuiolabiliter obſeruari. Sed quia in ordinatione præfata defectus exiſtit, quòd de appellationis cauſa nulla expreſsio facta fuit: Ecce iterum ordinationem ipſam cum additione congrua cauſæ appellationis eiuſdem vobis diſtinctè tranſmittimus, per vos publicandam, ex more, futuris temporibus, & etiam in cauſis pendentibus in antea obſeruandam. Cuius tenor per omnia talis eſt.

RObertus Dei gratia, &c. Iuſtitiariis Regni Siciliæ, &c. Spectat ad præſides, vt crimina puniantur, & quòd rei ſic ſeruentur in carcere, vt ſub diuturna cuſtodia nõ marceſcant. Sanè habuit nuper veſtra cõſultatio facta nobis, quòd de diuerſis criminibus in veſtra Curia, accuſationibus inſtitutis, ex earum obiectu, reis detentis in carcere, vel commiſsis, in caſibus, fideiuſſoriæ cautioni, ſe accuſatores abſentant, & per vos citati frequentius ad proſequendas cauſas non veniunt, ſed in contumacia iam cœpta perdurant. Quo fit vt deficiente accuſatoris inſtantia, & per hoc condemnationis, vel abſolutionis ſentẽtia procedere nequeunt, compeditos carcer indebitè maceret, & fideiuſſoriæ cautioni commiſſos, labor & tædium importunè fatiget. Super cuius dubitationis nodoſo prępendio noſtris ſenſibus ingerentes, vos pluries, quid promptuosè ſit vobis agendum per veſtræ ſcriptionis ſeriem petiiſtis. Nos itaque conſultationi præmiſſæ, deliberatione præhabita, reſpondemus, quòd vbi in principali, vel appellationis cauſa citatus accuſator legitimè comparere contemnit, ſubſtituatis aliquem virum idoneum per veſtrę poteſtatem officij, qui cœptam cauſam criminis proſequatur & in illis ſumet terminis, in quibus eſt ab accuſatore dimiſſa, ſine nouis aſſertionibus & probationibus, quas accuſator præſens facere de nouo non poſſet, ad finem debitum veſtro iuuante officio, & inſtruente: poſt cuius proſecutionis tramitem, Deum & iuſtitiam habendo præ oculis, ad condemnationem, vel abſolutionem eorundem reorum, prout rationabile fuerit, etiam accuſatoribus abſentibus, procedere non tardetis. Et nihilominus contra prædictos accuſatores abſentes proceſſum veſtrum ſic formetis iuſtitiæ cõgruentem, quòd ipſos contumaciæ pœna debita feriat, & preſſos reos præſumpta calumniantium, & impunita temeritas non affligat. Cuius formæ decretum in pendentibus & futuris cauſis tenaciter obſeruare vos volumus, & oppoſitum fieri per quoſcunque actus contrarios prohibemus: Illo vel illis ex vobis iudicibus vno ſaltim, qui præſens extiterit executioni vacaturis, & deciſuris, quòd vnus veſtrum, vel plures receperint, aliorum abſentia non obſtante. Data, &c. Quocirca iubemus expreſsè vt ordinationem ipſam inquantum ad vos pertinet, vel pertinere poterit tenaciter, & inuiolabiliter obſeruetis. Data Neapoli.

De componendo, Rub.

E*Xercere volẽtes.* Hodie eſt cap. nouum, per quod dicitur quòd non poſſit componi de maleficiis authoritate literarũ, niſi ante litem conteſtatam: & ideo ſit cautus iudex, vt componat ante litis ingreſſum.

Quòd latrones, diſrobatores ſtratar. Rub.

P*Rouiſa iuris ſanctio.* Not. ℞ contra quos malefactores, & inſignes latrones iudex nõ ſeruatis ſolennitatibus, etiam diebus Paſchalibus poteſt contra eos procedere: cõcordat C. de feriis l. in prouinciarum. & etiam ſine delatore, vel accuſatore, vt in conſtitut. quæ incip. Iuſticiarij non per Cal.

Ibi, *notoria*. Dicitur etiam alibi, quòd in notoriis non eſt ordo ſeruandus, vt in cap. ad noſtram. extrà de iureiur. & de hoc eſt text. in allegata conſt. ibi, flagrãtia maleficia. in quibus proceditur ex officio. Barth. de Capua.

Capitula Ducis Calab.

C*Reſcit culpa.* Ibi, *fidelitati veſtræ.* Nota modum, & formam ſeruandam per Iuſtitiarium, & alios officiales tenendum contra huiuſmodi receptatores latronum.

Ibi, *ſpeciales perſonas.* Noc. caſus, in quibus iuſtitiarius, ſeu officialis poteſt procedere, & inquirere, etiam contra ſpeciales perſonas de ſpecialibus criminibus. ¶ Hodie tamen videtur quòd hoc cap. ceſſat, & habet locũ conſt. proſequẽtes, in certis caſibus. argu. cap. pretioſè de reſcript. in vj. & vide aliũ caſum in quo proceditur ex officio cõtra ſpecialem perſonam. in c. dudum, &c. ſeq. proximè alleg. Not. ℞ Comites & Barones amittũt priuilegium, non proſequẽtes in certis caſibus, ſed non videtur verum, propter verbũ. beneplaciti, quod eſt hic. arg. c. gratioſè. Bart. Cap.

Quod

De componendo.

ROberius, &c. Exercere volentes benignè, cùm poſſumus, in iuris rigore clementiam, nec minus compati cõditionibus egenorum, præſentiũ tibi tenore concedimus, quòd in pœnis, & de pœnis portationis armorum, homicidiorum clandeſtinorum: eis etiã, quæ per prædeceſſorẽ tuum, ſiue per te, vniuerſitatibus, ſiue perſonis ſingularibus hinc hactenus, & deinceps impoſitæ fuerint, & contẽptæ: pœnas propterea defenſionum, & de parendo iuri, & iuſtitia facienda receptarum, tam per prædeceſſores tuos, quas in pendenti receperis, quàm per te, ſiue certa pœna ſit in illis adiecta, ſiue ſit arbitraria: & in illis prætereà, quibus de iure mulctatur deſiſtens ab accuſatione ſine licentia ante litem conteſtatam, vel poſt: poſsis cũ conſilio iudicis, vel actorum notario, quos habes à Curia, vbi paupertas, ſeu impotentia, vel alia rationabilis cauſa ſuaſerit, in certa quantitate pecuniæ componere pro Curiæ noſtræ parte. Hãc ergo ordinationẽ in talibus factã ſeruans, omnem pecuniam, quam inde receperis per diſtinctiones apertas quantitatis, & cauſæ vnde prouenerint, ac nominum, conditiones illorũ, à quibus etiam ſucceſsiuè receperis, in ſcriptis fideliter redigas: vt claram inde ponere valeas debito tempore noſtræ Curiæ rationem. Data, &c.

Quòd latrones, diſrobatores ſtratarum, & piratæ omni tempore torqueri poſſint. Rubrica.

IDEM.

PRouiſa iuris ſanctio meliora proſpiciens & vtiliora præponens latrones inſignes maximè, cæteróſque maleficos grauiorum ſcelerũ labe reſperſos ab indultis communibus eximens, ſignanter edixit, vt feriarum ſolennium intermiſsione nõ gaudeant, ſed diebus ipſis, etiam ſi paſchalis dies caſualiter incidat, tormenta ſuſtineant, & vinculorum requiem vnà cum cæteris non reſumant. Vnde ſano ſenſu colligitur, quòd ipſa prouida ſanctionis inſpectio cum præfatis reprobis agi diſpoſuit, & aliter cum aliis agendum cõmuniter legum regulis dereliquit. Sanè pro bono ſtatu fidelium noſtri Regni Siciliæ claræ memoriæ Dominus Pater noſter Hieruſalem & Siciliæ Rex, quædam fecit capitula de reorum quæſtionibus prouidẽdo, ac cum cautela amabilius humanitatis habendæ, & de reis ipſis veteris conſtitutionis edicto declaratione ſub-

iuncta

iuncta, incertis caſibus ſubmittendis fideiuſſoriæ cautioni. Ne autem malefactorum procax audacia, & præſumptio refrænanda, quibus frequens neglectus obmiſſæ punitionis applaudit humanitatis, edicti paterni participes creſcant, & in grauius & periculoſius inculcentur, latrones vulgariter, & publicè diffamatos, qui in domibus, aut in itineribus, vel in mari violentias, aut aggreſſiones perpetrant, necnon reos alios maiorum ſcelerum labe notatos, vulgari quodámodo notoria, populi opinione grauatos, & labefactos infamia, ab eorundem capitulorum paternorum in præfatis duobus articulis humanitate ſecludimus, & quæſtiones de ipſis habendas vel non, ipſarúmque modum & fideiuſſoriæ cautionis remedium recipiendum, vel denegandum, & forſitan cautionis eiuſdem vſque ad noſtrum beneplacitum, arbitrio tuo laxamus, quo cum concilio iudicis, & aſſeſſoris tui per Curiam tibi dati, diſcretè te vti volumus, & iubemus. Dignum etenim cenſetur, & congruum, vt delinquentibus grauius, frequentiúſque peccantibus, grauior ineſſet punitionis edictum, & qui leges earúmq; ſententiam ex quadam aſsiduitate dilacerant, ipſarum legum eos communia præſidia non defendant. Data, &c.

Capitulum de arbitrio conceſſo officialibus. Rubrica.

IDem magiſtris rationalibus, &c. Iuris cenſura prouidè excedentium aliquorum facinora rigore acerbari conuenit, per quod locus relinquatur exemplo, vt qui leges calcant, & ſolida quadam aſsiduitate dilacerant, & omnes communium legum auxilia non defendant. Sanè in aures noſtras frequens clamor inualuit, & inculcata querela cũ murmuratione perſtrepuit, quòd in ciuitatibus Neapoli, & Puteolis, earúmque diſtrictibus tuæ iuriſdictioni commiſsis, Inſurrexerũt latrones inſignes diſrobatores ſtratarum, incendiarij, violenti raptores, & aliorum grauium ſcelerum inſolentes, enormiter notabiles & famoſi, contra quos communis laborat infamia, & ipſorum delictorũ craſſantia eos facit quodammodo manifeſtos. Vt igitur vindicta feriat quod effrænata licentia hebetandi cõmiſit, tibi præſentium tenore committimus, vt contra facinoroſos huiuſmodi, Deum & iuſtitiam ſolum habeas præ oculis, & ipſam puram & ſimplicem ſubſtantiam veritatis, non obſeruatis capitulis Regiis pro ſtatu fidelium editis. Nec aliqua ſolennitate iuris, cum conſilio iudicis per Curiam tibi dati procedere, ſine trepidatione valeas, etiam iuris ordine prætermiſſo, vt offenſæ leges ſe vindicent, extirpatis reprobis, & terris eiſdẽ quies proba adueniat, nocendi facultas abeat, & pacis optata amœnitas ſuauibus reuiuiſcat.

Data Neapo. per Barth. de Capua, &c.

CAPITVLA DVCIS CALABRIAE PRIMOGENITI REGIS ROBERTI.

CArolus Illuſtris Hieruſalem & Siciliæ, Regis Roberti primogenitus Dux Calabriæ, ac eius in eodem Regno Siciliæ vicarius generalis, Iuſtitiario terræ Idrunti fideli paterno & noſtro ſalutem, & dilectionem ſynceram. Creſcit culpa nutrita fauoribus, & peccantium peruenit ad grauiora malignitas, ſi eis pœnalis inflictio non obſiſtat. Túncq; magis minoribus fræna laxantur ad malum, cum ipſi maiores, qui vt ius pariter diſtributionis accipiunt, ipſi

neque

nequaquàm improbis contradicũt. Sanè frequens querelarum iam in auribus noſtris murmur obſtrepuit, quòd non ſine negligẽtiæ veſtrę nota indecreta vobis prouincia bãniti, forioudicati, fures, homicidæ, diſrobatoréſque ſtratarũ, & alij grauiorũ ſcelerum labe reſperſi, quos virtutis amor, & formido pœnarum à malo non retrahunt, ſed in ſtratis publicis prędones inſiſtũt, violentas aggreſſiones ingeminant, hos feriunt, hos occidunt, quicum ſeſine receptatoribus diu latere nõ poſſunt, captis prædis, & ſpoliis, ſiue fautores inueniunt, & de iniquitatis Mammona præceptores acquirunt, ſicq; tãtò libentius craſſari non deſinunt, quantò libentius ſcelera ex impunitate præſumunt. Vnde dicitur in malorum profundum incidunt, & plurimos ſecum mergunt: ſtatum regionis pacificum laceſſitum ex ipſorũ factionibus, ſcandalis vndiq; multipliciter perturbãtes, quibus profectò fidelium paternorum & noſtrorũ incommodis prænotatis, ac gerentes in animo euulſis malorum ſenſibus propagare virtutes. Fidelitati veſtræ ſub pœna gratiæ noſtræ, & alia grauiori noſtro arbitrio reſeruata vicariatus, qua fungimur authoritate præcipimus, quatenus ſtatim, receptis præſentibus, per totã vobis decretã prouinciam præconizari, diuulgari, & indici ex parte noſtra publicè faciatis, ꝙ nullus Comes, Baro, vel nobilis, vniuerſitates terrarum, alięq; perſonæ cuiuſcunq; ſtatus, & conditionis, exiſtant ſub pœna capitis, & bonorũ omnium, quæ in eadẽ prouincia tenẽt, & poſſident, prædictos receptare maleficos vel eis fauorem occultè, vel publicè, quoquomodo dare præſumant: quinimò quilibet ſtudeat vigilanter, & vos etiã ſtudeatis, eos in locis, & terris in quibus taliter deliteſcũt, capere de perſonis, & captos nobis trãſmittere pro meritis puniendos. Non omittẽtes contra receptatores ipſos, ſi qui fuerint ex officio cautè & diligenter inquirere: Cõſtitutione, quæ vetat contra ſpeciales perſonas inquiri de ſpeciali crimine nõ obſtante, eóſq; receptatores, & fautores ſic pœna merita puniatis, ꝙ de cætero receptãdi & fauẽdi tranſgreſſio ſopiatur, ſitq; vita tuta pacificis, & ſuccedat pacis tranquillitas manſuetis. Et cũ aduerſus Comites, vel Barones eoſdẽ recepti teſtes, niſi Barones exiſtant conſtitutionis beneficio probationẽ legitimam, & ex eorũ dictis ſolummodo indici multa non poſſit eos in hac parte, ſi fuerint inuenti culpabiles, pro cõſeruatione Iuſtitię ſtatúſq; proſperi huius Regni, & vt maleficia tanta nõ polluent, ab huiuſmodi priuilegio ſeu conſtitutionis beneficio eiuſdem vicariatus authoritate ſecludimus, vſque ad paternum beneplacitum ſiue noſtrum. Volentes, vt idoneis aliis teſtibus quibuſcunque contra eos, ſi Baronum teſtificatio, qua in talibus eſt reperiri difficile, non adeſſet in promptu, ſit in hoc vt præmittitur fides penitus adhibenda. Dignum eſt etenim, vt qui fauore improba, & diuinæ legi pariter & humanę cõtraria cõmittere non deſinunt ipſarum legum & conſtitutionum indultis & conceſſis beneficiis non lætentur. Cæterum cum executio diligẽs præmiſſorum cordi noſtro reſideat, ſubueniendum præcipimus, vt nomina & cognomina receptatorum, & fautorum ipſorum, ac in ſuper totũ proceſſum veſtrũ quem habendum ſucceſſiuè duxeritis in præmiſſis nobis frequenter, & ſæpius particulariter intimetis, vt plenam inde notitiam habeamus, & ad ipſorum punitionem, iuxta præfatę diuulgationis edictum, more conſulti principis viriliter aſſurgamus. Data apud hoſpitale Montis Virginis.

Quòd feudatario decedente abſque legitima prole, poſſeſſio feudi vſque ad anni circulum in modum ſequeſtri ſtet penes fiſcum. Rub.

CArolus Illuſtris, &c. Dudum claræ memoriæ dominus Carolus II. Rex Hieruſalem & Siciliæ auus noſter conſtitutionem edidit, quę licet in eius adiutorio ſicut pro certo didicimus obſeruata fuerit, ex more tamen non extitit publicata. Volumus & deuotioni veſtræ pręſentiũ authoritate mandamus, quatenus conſtitutionem ipſam publicè diuulgetis, & quantum ad vos pertinet tenaciter obſeruetis. Cuius tenoris ſeries eſt per omnia continentiæ ſubſequentis. Ex præſumptuoſæ rapacitatis impulſu contingit aſſiduè, quòd aliquo decedẽte ſine prole legitima, quæ ad ſucceſſionem eius de aperto iure, claróque vocetur officiales noſtri plerunque prætendentes in bonis defunctis ius fiſco noſtro competere, illam quadam ſollicita præuentione capiunt, & pro ipſius fiſci parte procurant. Nonnunquã autem agnatus defuncti, propinquus, aut alius in bonis eiuſdem ius ſe habere prætendens illa præoccupat, & eorum poſſeſſioni aliquoties per tempus incũbit, antequam defuncti mors dicto fiſco ſit nota, & quòd ipſi eadem bona tanquam vacãtia ſint delata, quo fit, vt dum poſtea de bonorum iure contenditur, ex altera parte poſſeſſionis exinde detentio rationabilis allegatur. Ne igitur pręuentionis properæ ſolertia cupida commodum habeat, vel iuſtè iurgantibus damnum ferat, diligenti deliberatione pręhabita, pręſenti noſtra edictione præſcribimus, poſſeſſionem huiuſmodi infra annum computandum ab obitu memorati defuncti, nec fiſco noſtro, nec priuato proficere, vt ex ipſa interdictũ, aut alterius generis beneficium poſſeſſoriũ competat, vel aliquo modo detur, ſed poſſeſſione præfata penes ipſum fiſcũ cuiuſdã ſequeſtri ſpecie in dubio exiſtente, de iure ſummariè & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, libelli oblatione ſollenni, & conteſtatione litis, apud cõpetentem iudicẽ quæſtio terminetur. Sic equidẽ, vt dicta lite pẽdente, rem ipſam fiſcus idẽ donare nequeat, aut in aliũ, quocunq; transferre titulo, vel aliter ſtatũ poſſeſſionis ipſius quomodolibet innouare. Poſt anni verò ſpatium poſſeſſor huiuſmodi, ſine aliqua iminutatione poſſideat, & de proprietate rei: per legitimos iudicij tramites, recto iuris ordine, terminetur. Per hæc enim ſubditorũ noſtrorũ tædiis, & laboribus prudenter occurrimus, & fiſci noſtri priuilegium, temperato moderamine, conſeruamus. Præſentes autem literas ſucceſſoribus veſtris alterutrum dari volumus in pendenti. Data per Dominum Barth. Cap. &c.

Quod feudata. &c. Rub.

CArolus illuſt. Dudum. Aliàs, ex præſumptuoſæ. Not. ex hoc c. ꝙ vbi aliquis moritũ ab inteſtato, & bona ſiunt tãquã vacãtia, & ab aliquo capiuntur aſſerente ſe ꝓximũ, & propinquum, & ab aliis impetrentur iuſſo iure. quia fiſcus ipſa bona debet capere, & tenere in ſequeſtrũ, & ſeruare infra annũ. de proprietate itaq; fiſcus aliquo modo donare, vel transferre iſta bona non poteſt. & hoc dicit in ſumma iſtud c. Barthol. de Capua.

Quod tẽpus ſyn. &c. Rub.

CArolus nouas formas. in fi. ibi. & tempus ſyndicatio. ipſius. Per iſtud c. limitãtur tã iura conſt. regni. quã capitulorũ, & iura canonica, in quibus limitatũ, & ſtatuit tempus ſyndicationis, vt in cõſt. incipiẽte, volumus. & in c. Regis Roberti, qđ incipit, itẽ ꝙ iã Iuſtitiarij, vbi in iſto ca. nullũ tempus pręſumitur appoſitum. Not. etiã, & tene mentĩ ꝓ declaratione, ꝙ officialis qui recedit ante tẽpus ſyndicationis, ꝙ reus maieſtatis efficitur, & ſic pœna capitis punitur, vt not. in l. j §. j. C. vt omnes cauſæ tã ciuil. quã criminal. Sed nũquid officialis qui recedit ab offi. propria voluntate, ſine Regis licẽtia, puniatur pœna capitis? dic ꝙ ſic, vt in authẽ. de admini. rerũ ad ciuit. pertin. §. ꝙ ſicut. colla. vj. quod alibi non inuenitur. Bart. de Cap.

Quod tempus ſyndicationis non labatur, donec acta ſint compilata, & aſſignata. Rubrica.

CArolus Illuſtris, &c. Nouas formas natura edit aſſiduè, & cũ varietate multiplici etiam terminata re-

Tenor ſecundæ conſti. Rub.

C*Ontingit*. No. q; vbi quis eſt percuſſus, vel læſus, taliter q; vel ad accuſandum, vel ad Curiã ire non poteſt, & iudici cõſtat, ipſe ex officio poteſt inquirere, & punire. Sed nũquid cõualeſcente percuſſo ceſſet officiũ iudicis? dic q; ſic. vt in conſtitut. regni quæ incipit. inquiſitio. & q; ibi no. quia eſt loco accuſatoris, vt in cõſti. vniuerſis & ſingulis.

Ibi, *ne igitur*. No. hoc cap. quia frequenter de facto contingit, & eſt vnus de caſibus, in qbus iudex poteſt in ipſis criminibus procedere ex officio ſine accuſatore, habita prius ſummaria cognitione & de præmiſſis, & etiam in actione iniuriarum, quando criminaliter agitur. vide de hoc dictum Gandini, in titu. de quæſt. in quæſt. quæ incipit, ſed pone, &c. vbi dat alium modum procedendi.

Ibi, *not*. Vide not. per do. Bart. in titulo de re prim. ſuper ver. denuntiatio. Petrus Pic.

Tenor quartæ ordi. Rub.

A*Ccuſatorum temeritas*. Nota pro iſto capit. quoniam puniuntur calumniantes, necnon & iudices qui calumniam

uoluit, quo fit, vt nouis emergentibus caſibus, vel deciſis in dubitationem deductis, per interpretationis, vel adiectionis opportunè remedium occurramus. Sanè propter nouitatem caſuum, dubiis interiectis infraſcriptas tres ordinationes edidimus, ipſarum primam pœnali adiectione vallatam, tam per vos præſentẽ iuſtitiariũ, quàm ſucceſſiuè futuros decernimus, prout ad veſtrum ſpectat officium inuiolabiliter obſeruari. Quocirca vobis præſentium tenore mandamus, quatenus ordinationes eaſdem in decreta vobis prouincia diuulgatis, & diuulgari facientes, ex more, detis ipſas veſtris ſucceſſoribus alterutrum in pendenti. Quarum ordinationũ tenor pro omnia talis eſt primæ conſtitutionis. Bene ordinatis & geſtis frequenter adiicimus, vt illa cũ prouiſione conſilij fortiori funiculo roboremus. Sanè diuinæ memoriæ dominus Carolus II. Rex Siciliæ auus noſter ſerioſa ordinatione conſtituit, vt donec Iuſtitiarius regionis, iudex actorum, cameræque notarij in eadem prouincia in qua geſſerunt officia permãſerint ſyndicandi, acta & mandata penden. tia, tam de ipſorũ tempore quàm ſuorum in officio prędeceſſorum, cõpilent & ordinent, ita quòd antequàm de ipſa prouincia exeant illa in ſcriptis, vt decet aſſignent in eodem officio ſucceſſori. In ordinationis eiuſdem capitulo contra officiales ipſos pecuniariis pœnis adiectis, ſed quod eſt ibi, prouiſè ſtatutum aliqua eſt præuaricatione neglectum, vt autem quod dictum capitulum continet eo firmius & tenacius obſeruetur, quo pœnalitatis adiectum fuerit communitum, adiiciendo ſancimus, vt tempus ſyndicationis ipſius, donec per dictos Iuſtitiarium, iudicem actorum, Cameræque notarios eorundem, actorũ compilatio, ordinatio, & aſſignatio completæ fuerint, non labatur: ſed officiales ipſi in prouincia ad ſyndicandum remaneant, quandiu eædem compilatio, ordinatio, & aſſignatio proceſſerint effectiué.

Tenor ſecundæ conſtitutionis.

C*Ontingit plerunque percuſſum ſic lædi grauiter, quòd ſuam non poteſt iniuriam proſequi, nec adeſſe præſens in competenti aliquo tribunali. Quo fit, vt cùm digna culpæ differtur vltio, iudicantis animus ad illam in recenti calentior pigeat, & à motibus excitati iudicij refrigeſcat, Ne igitur coërtio publica pereat, aut mordẽs teneat diſciplina, præſentis ordinationis edicto præſcribimus. Vt in præfato caſu, quo læſus pro ſua nequit inſtare iniuria, ſeu iuſtitiam experiri, vbi accuſator deficit, ſi de his iudici conſtet ſummariè, ſuppleat hoc iudicantis officium, & ipſius ſolertia per ſuæ indagationis ſtudium proſequatur.

Tenor tertiæ conſtitutionis.

POſt commiſſum à delinquente flagitium, dum criminatus ex hoc ad iudicium trahitur, eius abſentiæ propoſitum excuſatorium allegatur: cùm tamen ipſe reus criminis in loco delicti viſus fuerit, die commiſſionis ipſius, vel etiam præcedenti. Vt igitur reatus notitiam facti dilatio non excuſet, hac edictali ordinatione, ſtatuimus, vt contra reum accuſatum modo prædicto iuſdicentis officium, excuſatione ceſſante, procedere non quieſcat: aut enim abſentia memorata latitatione fingitur, vel ſi veritati conſentiat propter timorem ſceleris, fuga præſumpta, rationabiliter comprobatur.

Data Neapoli per Barth. de Capua, &c.

CArolus illuſtris, &c. Iuſtitiariis, &c. Scire vos fecimus, quòd pro bono ſtatu fidelium regni Siciliæ, & iuſtitia conſeruanda ordinationes nuper fecimus tenoris & continentiæ ſubſequentis.

Tenor primæ ordinationis.

LEgem veterem Digeſtorũ, & ſi poſt tres, aut quinque, pluréſve dies, de iudicialis moræ purgatione loquentem, ante conteſtationem litis ſecundum ſenſus plurium intellectam, poſt litem etiam ſic debere intelligi declaramus: cùm eadem æquitatis ratio concluſiones varias vna terminatione recipiat, & diuerſas actionis ſpecies per diſsimilitudinem non excludat. His illud adiicimus, vt prouinciarũ præſides, omnéſque iuridici, partes in iudicio comparentes ad renunciandum beneficio legis eiuſdem, nec volentes recipiant, & inuoluntarios non compellant. Quod ſi contra factum fuerit, nullam efficaciam aſſequantur.

Tenor ſecundæ ordinationis.

VOluntas libera opportunè requiritur in actu conſilij, quia dum impeditur libertas arbitrij, recti cenſura iudicij perturbatur. Huius itaque ordinationis edicto præcipimus, vt quoties in auditorio regio petitio alicuius legitur, etiam domino patre noſtro, ſeu nobis abſentibus, quæ tangat curialẽ aliquem ibi præſentem, ſtatim curialis idem, & aduocatus eius auditoriũ exeant, & expectent donec ipſa petitio fuerit decretata, ne illius qui tangitur vitanda præſentia, titubationem conſulentibus afferat, vel iudiciũ proindè rationis euertat, quòd ſi alicuius petulantia, vel neglectu, hoc non fuerit obſeruatum, decretatio petitionis eiuſdem facta, curiali præſente, nullius ſit momenti vel roboris, & dictæ petitionis lectio in ſemeſtre ſpacium differatur.

Tenor tertiæ ordinationis.

IN forma ſigilli reſignantis duplex deſignatur authoritas, vna præclaræ iuſtitiæ, quæ per equitem portantem gladium aptè deſcribitur. Altera humanæ clemẽtiæ quæ per principem cum ſceptro & pomo ſedentem in ſolio figuratur, quo fit, quòd ad eiuſdẽ ſigilli cuſtodiam, & præſidialis literas faciendas ſcientium, & intelligentium maior prudentia communiter eligatur. Ne igitur dictorum figuralium ſimilitudo deliteſcat, & prudentis electionis officiũ non frigeſcat, edicendo præſcribimus, & ſtatuendo iubemus, vt omnes noſtræ literæ ſub Vicariæ, & ducatus titulo faciendæ, ſiue iuſtitiam ſapiãt, ſiue formam eiuſdem Vicariæ, ſigillo magno, quo vtimur, & ducali, quantum ad vniuſcuiuſque ſpectat officium in ordinata & debita forma ſigillentur: Cedulis, quæ ſuper his fiebant hactenus tanquam minus vtilibus omnino ſublatis, quòd ſi forte de facto fierent, illas ex nunc caſſamus & tollimus, & nullam habere decernimus roboris firmitatem.

Tenor quartæ ordinationis.

ACcuſatorũ temeritas ſicut tribus modis deregitur, ſic per leges veteres obuiantibus remediis tripliciter

ter coercetur. Sed cōſtitutio regni Siciliȩ minorauit pœnā temeritatis eiuſdem, dū illā pro ſola euidēti calumnia cēſuit irrogari. Moderna vero nouitas vltra progrediēs, & in hoc prouidè ordinata poſtponens, ex deſuetudinis corruptæ neglectu omnē quaſi pœnalitatem calumniæ prætermiſit. Quia igitur graue cenſetur & abſonum ſine pœna delinquere, & adinuēta, prouiſa ordinatione poſtpoſita præterire, edicendo pręcipimus, vt calumniantes quoſlibet deprehenſos in euidenti calumnia, vel de ipſa conuictos pœna calumniæ poteſtas iudiciaria feriat, & vigor diſciplinæ publicæ diſtrictè cōpeſcat, neglectu & deſuetudine nonobſtātibus ſupradictis. Quā pœnam ſi iudex obmiſerit, notetur infamia, & duarum librarum auri puriſsimi condemnatione mulctetur, quarum fiſco medietas, & reliqua parti detur. Volumus igitur, vobiſq; mandamus quatenus ordinationes ipſas ſeruetis tenaciter, quantū ad vos pertinet, & faciatis ab aliis inuiolabiliter obſeruari, facientes illas ex more per decretā vobis prouinciam per terras etiam quæ Capitaneos habeant prout expediens fuerit, diuulgari, dantes illas veſtris ſucceſſoribus alterutrum in pendenti. Data Neapol. per Bartholomæum de Capua, &c. Anno Domini Milleſimo CCCXXIIII. die viij. Februarij. vij. indictionis, regnorum domini patris noſtri anno decimoquinto.

De capiendis malefactoribus in alterius prouincia. Rub.

ROBertus Dei gratia, &c. Iuſtitiariis principatꝰ, &c. Diu, iam, & pluries ad audientiā noſtram inſinuatio clamoſa perducit, ꝙ in ipſa tibi decreta prouincia principatus, quæ ab antiquo & ſolo propter opportunitates, ac cōmoditates ſyluarū & nemorū cōſueuit eſſe latibulū, & māſio reproborū, non ceſſant latere latrūculi, qui nōnunquā per cohortes & turmas inſidiātes, in ſtratis itinerantes diſrobant, & occidunt, ſúntq; alij homicidæ publicè diffamati, qui propter præfatum dictarū ſyluarū commodū, in quo declinant, pœnā eludunt, & effugiunt, quā merentur & hi tales alterutri, dū perſecutiones pręſidis & conſcientiā criminis reformidant, transfugiūt in alterius Iuſtitiariatus prouinciā, vt euadant. Ex his autē, vt dicitur ſecuritatis, & pacis fidelium ſtatus eluditur, & dū ipſi fideles, tutè, ſeu liberè, nequeūt per loca ambulare, grauiter ingemiſcunt. Ad quod huiuſmodi ſceleritates horrendo cernētes, accōmodū ſingulo remedio prouidere, tibi tenore præſentiū concedimus vſq; ad noſtrū beneplacitū voluntatis, vt contra famoſos tales diſrobatores ſtratarū, & homicidas publicè diffamatos, cum tui cōſilio iudicis ad inquiſitionis indaginē, generaliter, aut ſpecialiter, prout melius expedire cognoueris, captionē quoq;, & tormēta, Deū & iuſtitiā habendo præ oculis, ex officio præſidentiū authoritate procedas. Tibi amplius in hac parte permiſſo, vt pro quærendis & capiendis huiuſmodi profugis in alterius Iuſtitiariatus prouinciā proximā ſpatio miliarium quindecim, per te aut inſidiatores tuos irrumpere, vel introire poſsis per terminos eiuſdem Iuſtitiariatus alterius, eóſq; ad iuriſdictionem tuam reducere pro meritis puiendos. Data, &c.

Quod Baiuli iudices exerceant officia eorum etiam vltra annum, vſque ad aduentum ſucceſſorum. Rubric.

ROBertus, &c. Iuſtitiariis Terræ Laboris, &c. Scire vos volumus, quòd nuper edictum fecimus tenoris & continentiæ ſubſequentis.

Robertus, &c. Vniuerſis & ſingulis præſentes, &c. Ordinata iuſtitia perſæpè negligitur, & iuris obſeruātia per actus nonnunquam contrarios impugnatur. Sanè habet inſinuatio facta nobis, ꝙ indictione anni finita, dū de nouorū Baiuli, & iudicū electione tractaī, plerūq; ipſa differtur electio & cōfirmatio ponitur in ſuſpēſo. Quo fit, vt Baiulus, nouiq; iudices de cauſis & litibus, pro eorum creatione non facta, cognoſcere differant, & ad realis executionis exercitium non procedant. Præſentis igitur noſtræ ordinationis edicto præcipimus, quod & veteris iuris ſanctio prouidere videtur, vt indictione completa, antequàm Baiulus, & iudices noui creentur, & eorum incipiant officia exercere, Baiulꝰ, iudicéſq; priores vſq; ad ſucceſſorum aduentum eorum, vt hactenus exercebant officia, ſine aliqua procraſtinatione procedant. Ne mora negotiis damnum afferat, & dilatio celeriter perdēdæ iuſtitiæ impedimēta producat. Si quis autem contra hæc fecerit, vel venire præſumpſerit, ad pœnam ſex vnciarum auri teneri volumus fiſci noſtri compēdiis applicandam. In cuius rei teſtimonium præſentis ordinationis noſtræ ſcriptum exinde fieri, & pendenti maieſtatis noſtræ ſigillo iuſſimus communiri, &c. Quocirca vobis tenore præſentium committimus, & mandamus expreſsè quatenus tu præſentem ordinationem ipſam per ſingulas terras, & loca iuriſdictionis tuæ, etiam ſi Capitaneos habeant, diuulges publicè, & ex more per competentia officia facias prout expediens fuerit diuulgari, & deinde, tam tu præſens, quàm vos alij ſucceſsiuè futuri ſeruetis illam tenaciter, & faciatis ab aliis tuæ iuriſdictioni ſubiectis inuiolabiliter obſeruari, Dantes vobis illam alterutrum in pendenti.

De non procedendo ex officio, niſi in certis caſibus, & ad tempus. Rubrica.

ROBertus, &c. Capitaneis, &c. Si temporum alternata conditio legibus detrahens, noua interdum ex cauſa edicta dat fieri, publicæ tamen commoditatis inſpectio iuri connexa, illa frequenter conſultius ſuadet imitari. Cum enim in humanis actibus nihil ſit omninò perfectū, ſed quod creditur quandoque proficuum, ſucceſſu temporis inuenitur, experientia docente, nociuum. Sanè pridem ad manifeſtas querelas aſsiduas nobis factas de proceſsibus officialiū Regni noſtri, prorumpentium ſine differentia ad inquirendum generaliter, & ſpecialiter ex officio contra quaſcunque perſonas, ex quo ſæpius contingere ponebatur, nonnullos timentes proceſſus huiuſmodi à noſtro dominio fugere, metu potius rigoris ipſius officij, quàm læſæ conſcientiæ criminum obiectorum, Nos præſentis temporis turbati, quod maſuetudinem exigit potius quàm rigorem, conſideratione ſuaſi: Procedi ex officio in quibuſcunque cauſis. ſiue criminibus duximus inhibendum, ſpeciali à nobis edicto inde emanante vſque ad anni ſpatium in noſtris expreſſum edictalibus literis miſsis tibi perpetuo valituro, vt per hoc interim ſilerent querelantium murmura, & pateret apertius quies pacis, ſi aſperitatem lenitate vincente ad mitigationem exceſſuum ac inſolentium reducere à deuio ipſa noſtra fortaſſis

lumniā cōmiſerunt, puniūtur. & vide cōſti. diuorſi. de expēſis. & concordat extra, de dolo & cōtu c. fi. & ibi per Inno. Sed pone quòd dico aliquē falſariū, ſiue ſeruū, an ſi ſuccumbo puniar? dic, vt in cōſti dignitatem, de iniur & vide ibi multa bona.

Ibi, *omnē pœnalitatem*. Not. ꝙ puniēdi ſunt deprehēſi in euidēti calūnia, & conuicti de ipſa. & ſic p iſtud c. corrigūtur iura cōmunia. quæ autē dicatur euidēs calūnia, & qn̄ qs dicit̄ incidiſſe, vide conſti. Regni quæ incipit, pœnam calumniæ, Petrus P.

Quod Baiuli iudices exerceant officia, &c. Rub.

R*obertus ſcire vos volumus* Not. ex iſto c. ſummam ęquitatem, ꝙ Rex cōpellitur recipere æſtimationē, ne videatur tædioſus vaſallis. vide l. veterem. §. ſi poſt tres, ſi quis cau. No. quòd lex nedum habet locum in cauſa ciuili, ſed etiam in criminali, vt veniens non purget morā etiam poſt terminum, vt not. glo. in cap. cum dilectus. de dolo & contuma. Barth. Cap.

taſsis, ſicut ſperauimus, foret editio profutura. Verum ſicut experimento facti ex poſtfacto perpędimus, in hoc manſuetudo noſtra, quæ præfato cauſam dedit vitio non profuit, quin malorum audacia creuerit, ſéque ipſorum ampliaret. Eligentes igitur proinde vtile fore aduerſus maleficos rigere officiũ, potius quàm tepere, præſertim, cum propter varietatem, nõ ſit maleficis indulgendum: edictũ ipſum à deliberatione conſulta immutantes, Volumus, & fidelitati tuæ præſentiũ ſerie iubemus expreſſe, quatenus iuxta punitionẽ criminum, edicto non obſtante præfato, vſque & per totum menſem Maij primo futurum cum cõſilio aſſeſſoris tui in ſubſcriptis caſibus noſtra nuper limitatione reſtrictis, vbi videlicet imponitur pœna mortis ciuilis, vel naturalis: aut membri abſciſsio, & vbi in perſona eccleſiaſtica, & pupilli ac viduę flagitium eſt commiſſum, & inſuper in homicidiis clandeſtinis, vbi nullus accuſator apparet, in quibus etiã per conſtitutionẽ regni ſpecialis inquiſitio permittitur fieri, liceat ex tui officij poteſtate procedas terminaturus ꝓceſſus alios ex officio parte cœptos, ipſius noſtri edicti prætextu ſuſpenſos, ea tamen in his moderationis, ac diſcretionis maturitate ſeruata, fama deferẽte clamorem, vt fieri aſſolet, à proceſsibus tuis in antea prorſus excluſa, quòd te ipſo abuti officio quomodolibet, propterea non contingat, cum omnis iniuria non ſit officij aſperitate plectenda, & conſtitutiones, atque capitula, ordinationéſque aliæ pro bono ſtatu fideliũ noſtri regni editæ, ad ſanum intellectum, ac iuſtum & æquum trahendæ ſint potius quàm ad iniquum arbitrium ſiue cõpendium de torquendo. Nos enim omnem proceſſum per te forſitan contra noſtram huiuſmodi iuſsionẽ habendum ex nunc irritum fore decernimus, atque nullum. Data Neapoli per Ioannem Grillum de Salerno iuris ciuilis profeſſorem, vice regentem prothonotarij, Regni Siciliæ. Anno domini Milleſimo cccxxix. die x. Februarij. xij. Indictionis regnorum noſtrorum Anno xx.

De eodem.

Robertus, &c. Ne tuorũ in ipſo, quo fungeris præſidiatus officio, prædeceſſorum reproba ſequendo veſtigia, proceſſus tuos ſuper exceſsibus abſque differentia protrahas ad officij poteſtatem, néve maleficia iuris rigore prætereant impunita in ſubſcriptis caſibus, vbi videlicet, imponitur pœna mortis ciuilis, vel naturalis, aut membri abſciſsio, aut vbi in perſona eccleſiaſtica, pupilla, ac vidua, quibus duntaxat illata iniuria primo ad vindictã non eſt proſequendi facultas flagitium eſt cõmiſſum: & inſuper in homicidiis clãdeſtinis, vbi nullus accuſator apparet, per totũ menſem Auguſti futurũ, vnà cum conſilio iudicis & aſſeſſoris dati per Curiam, ex officio tuo diſcretè procedere volumus, & iubemus. Data Neapoli per Ioannem Grillum, &c.

De indebitatoribus victualium, & vſuris. Rubrica.

Robertus, &c. Iuſtitiariis, &c. Pro publici boni cõpendio, quod mentẽ noſtram intrinſecè ſolicitat, edictum nuper edidimus. Subſequenti per omnia ſerie.

Robertus Dei gratia Rex Hieruſalem & Siciliæ, ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ prouinciæ ac Forchalquerij & Pedis-montis Comes, Vniuerſis præſentis edicti ſeriem inſpecturis, tam præſentibus quàm futuris. Curã habentes de ſubditis more patrisfamiliàs, diligenter quorum incommoda non minus eſt vitium quàm odiſſe, ſi modo congruo, per vias aptas ſtudioſè non perquirimus, vt ſubiecti noſtro regimini populi copia victualiũ affluant. Huius itaque cõſiderationis inſtinctu, præſenti edicto præſcribimus: & expreſsius prohibemus, ne

ne mercator aliquis, ſeu quouis alio nomine nũcupetur, frumẽtum, vel ordeum, vel victualia quælibet, aut aliàs fieri moleſtè præcipimus, ante tempus meſsiũ, vel poſt illud fœnerari, vel indebitare, vt vulgi vocabulo alludamus, quouis modo vel colore quæſito, præſumant. Nõnulli nanque, ſicut eſt vulgaris fama & notoria, fœneratores, ſeu indebitatores vulgò vocati: auara cupiditate ſeducti victualia emere intempeſtiuè procurant: & eorum horreis inde repletis, vt eã poſtmodum cariora vendant: & ex illo vberiora lucra perquirant, tempus famis anhelanter expectant. Horum profectò damnata nequitia, ſano iudicio vitium vſurarum nõ ſolùm æquiparat, ſed excedit. Nã cùm vſurarios odor lucri ad exercendum vſuras impellat onerantes, ſeu indebitatores huiuſmodi ante tempus caritatis, & patriæ dilectionis ignari per auiditatem lucri, quod ſitiunt, famis ingruentiam expectantes, proximorum mendicitatem affectare videntur: per quod negotiationes eorum huiuſmodi reprobæ commune bonum noſtræ reipublicæ probantur periculo ſuæ lædere vſurariæ actionis. Vt igitur talium malignantiũ aſtutiam præcludamus fœnerandi, ſeu indebitandi reatũ inter crimina publica connumerãdum fore cenſemus decernẽtes ex nunc, quos de tanto ſcelere argui cõtinget in antea ad poſſe veſtrũ noſtris magiſtratibus, ad quos ſpectat accuſari licenter pœnis, quibus vſurarios iura & canones afficiũt irremiſsibiliter feriendos, vt ipſis iniqua rapacitas pœnale ingerat tædiũ, quod aliis fiat in exemplum. Vt autem præſens edictum in notitiam veniat ſingulorum, chartam ſeu literam ſeriem continentem ipſis portis maioris eccleſiæ Neapolitanæ & caſtri noſtri noui de Neapoli appendi, & affigi fecimus, quæ edictum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio, & iudicio patulo publicabunt. Et nihilominus in maioris cautelæ ſuffragium in famoſis locis, terris, ciuitatibus dicti regni, edictũ ipſum mandauimus publicari. Volumus igitur, & fidelitati tuæ harũ ſerie iubemus expreſsè, quatenus prænominatum edictum in ciuitatibus, terris, & Caſtris decretæ tibi prouinciæ famoſis præcipuè, etiã ſi Capitaneos habeant ſtatim receptis præſentibus, faciatis ex more, voce pręconia publicè diuulgari, vt nulli ignorantiã prætendere rationabiliter nequeãt tuæ iuriſdictioni ſubiecti: ac contra ipſum temerãtes edictum, & frumẽtum, & ordeum, aliáque victualia quælibet fœnerantes, aut indebitãtes, ſicut prædicitur, ad pœnã procedas, qua vſurarij publici puniuntur, & vt ipſius edicti efficacia vigeat, has noſtras literas ſucceſſori tuo dari præcipimus in pendenti. Data per eundem Ioannem Grillum, &c. Anno domini M. CCCXXIX. die xxiiij. Iunij xij. Indictionis Regnorum noſtrorum anno vigeſimo.

De prohibita portatione armorum. Rubrica.

Robertus Dei gratia, &c. Capitaneo ciuitatis Penæ. Vt inter ſubiectos noſtros optatę pacis quiete perfrui volumus, delinquendi materiam in quantum poſſumus, amputemus, beneplaciti noſtri eſt, & volumus, & fidelitati tuæ de certa noſtra ſciẽtia mãdamus expreſsè, quatenus ſtatim receptis præſentibus, per dictam ciuitatem Penæ ac diſtrictum ipſius edicti publici voce præconia facias expreſsius inhiberi, vt nullus de ciuitate, diſtrictúq; prædictis, cuiuſcũque ſtatus & conditionis exiſtat, authoritate quarumcunque literarũ noſtrarum, ſiue ducaliũ, ſeu familiaritatis prætextu noſtræ Reginæ cõſortis, Duciſſæ Calabriæ, & Tarẽti, & Achiæ principum fratrũ noſtrorũ, aut cuiuſuis alterius qualicũq; dignitate, ſeu poteſtate fulgentis, quacunq; occaſione, vel cauſa, ferre de cætero arma prohibita occultè vel publicè quo-

quomodo

quoquomodo præſumat, vel attentet. Quod ſi fortè aliquis de ciuitate ipſa noſter familiaris, domeſticus, vel cõmenſalis exiſtat, illum huiuſmodi arma ferre in patria ſua expreſsius inhibemus. Si quis autẽ poſt edictũ, & inhibitionem huiuſmodi auſu temerario ductus, arma ipſa prohibita portare præſumpſerit, tu ab eo pœnã in talibus regni cõſtitutionibus ſtatutã ſuis vicibus exigas irremiſsibiliter, & alias contra eũ de pręſumpto temeritatis exceſſu, iuſtitia mediante procedas. Datum per Ioãnem Grillũ de Salerno Anno do. M.ccc. die vj. menſis Februarij iij. indictionis, regnorum noſtrorum Anno xxj.

De demolientibus & falſantibus Liliatos, Carlenos & incidentibus. Rubrica.

CArolus Illuſtris primogenitus, Dux Calabriæ, &c. Iuſtitiariis, &c. tam pręſentibus, quàm futuris, &c. Iam ſæpè ad nos pluriũ murmuratio peruenit, ꝙ nõnulli auſu temerario, & ambitione cęca ſeducti, quin potius modica, licet praua vtilitate illecti in diuerſis regni partibus huiuſmodi regalem monetã argenteam in eodẽ regno ſingulis vſualẽ demoliri conantes eandẽ monetam, Carlenos, videlicet, argẽti, Liliatos, quos bonos vtique, & approbatæ tenutæ ſeu ligæ, formæque patentis regalis cauta prouiſio publicæ vtilitati prouidẽs veterũ Carlonenſium, in quorũ expenſione põderationis, & aliorum difficultas varia præſtabatur, curſu, ſeu vſu in exponẽdo penitus interdicto, cudi voluit, & mandauit, & nunc cuduntur, & generaliter expenduntur, furtim & doloſè in illorũ giro incidunt, & minoris põderis reddũt, in ipſius reipublicæ detrimentũ, ex quo illud inducitur reprobũ, quòd quàmplures mercatores, campſores, & expenſores alij, inciſionis huiuſmodi occaſione prætenſa, Carlenos ipſos in eorũ cõmerciis, atq; cãbiis, partim electos recipiunt, partimq; refutãt, & adeo iam talis refutatio inoleuit, ꝙ dicta nouorũ Carlonenſium moneta abſque electionis, & exceptionis præpendio, in curſu haberi nõ poteſt generaliter & expendi. Cúmq; inter cætera curis noſtris inhærẽtia vtilitati publicæ profutura, illud ad præſens occurrat perutile, vt dictorũ inciſorũ inueſtigaremus, & tollamus nequitias, ac proindè refutationis dictorũ Carlenorũ materiã ſuccidamus. Fidelitati veſtræ præcipimus, quatenus ſtatim receptis præſentibus, per terras, & loca iuriſdictionis veſtræ bãnire publicè faciatis, ꝙ nulli audeant, vel præſumant Carlenos ipſos incidere, & minoris ponderis reddere, ſub pœna perſonarũ, & bonorũ omnium eorundẽ, adiecto, ꝙ vltra id, qui cõtra præſumpſerint, ſicut de læſæ maieſtatis crimine puniẽtur, & ſi quis talem, vel tales dictorũ Carlenorũ detulerit, vel accuſauerit inciſores, illis cõuictis de crimine, viginti lucrabitur Auguſtales, eis ſuper bonis & de bonis maleficorũ ipſorũ per Curiã exſoluẽdis, ita quòd nullus præſumat de cætero dictos Carlenos nouos renuere, ſeu quomodolibet refutare, dũmodò ſint argẽti boni, & ligę prædictæ, ſiue formæ, ſed eos quilibet, omni prorſus inciſionis, vel minoris põderis occaſione ſublatis, ad rationẽ videlicet de granis auri decẽ pro quolibet indifferẽter, ſine electione, ſeu exceptione qualibet, recipiat, & expẽdat, ſub pœna vnciarũ auri duarũ ab illo, vel illis, qui & quoties ſecus fecerint exigẽda. Et deindè ſi aliquẽ, vel aliquos præſumptores inueneris, & prohibitionis huiuſmodi forſitan trãſgreſſores, prędictos inciſores inueniẽdos, per vos, vel alios, vt prædicitur deferẽdos, cõtra quos circa ipſius probationẽ criminis, famæ publicæ, & vni fide digno teſti, tantũ ſtari, & adhiberi volumus plenã fidem nullis probationibus aliis propterea requirendis, ad nos & ad noſtrã Curiam ſub fida cuſtodia diſtinctis prędicta pœna, cũ omni rigore iuſtitiæ puniendos. Ab illis autem, qui prædictos Carlenos refutauerint, vt prædicitur, prædictam pœnam vnciarũ auri duarum pro quolibet irremiſsibiliter exigatis toties, quoties inciderint in eãdem huius pœnæ quartam delatori, & reliquum fiſco curabimus applicare. Data per magiſtros rationales.

De non componendo ſuper receptatione bannitorum cum vniuerſitate, perſoniſque ſingularibus. Rubrica.

RObertus, &c. Iuſtitiarius, &c. Ad iniuſta remouẽda grauamina noſtrorũ fideliũ, quorũ ſtatũ intrinſecè diligimus ad punienda crimina, quin potius patratores ipſorũ cõſeruãdæ iuſtitiæ cõſideratione ſuaſi, tria nuper edicta nos edidiſſe noueritis. Sub tenoribus infraſcriptis.

RObertus Dei gratia Rex, &c. Vniuerſis præſentis edicti ſeriẽ inſpecturis tam præſentibus quã futuris, Tantò fiunt grauiora peccata, quantò in diuturniori contumacia ſunt cõmiſſa, tollenda igitur eſt cauſa malitiæ cui nõ opportunẽ reſiſtitur, approbari error improbè videatur, ſane dictas iã, ſicut aſſertione fide digna cõperimus in abuſu, compoſitiones pecuniarias factas per prouinciarũ pręſides, ac alios officiales regni noſtri Siciliæ, qui fuerunt pro tẽpore cũ terris, vniuerſitatibus, ſpecialibúſque perſonis, & receptatoribus bãnitorum, nec immerito deteſtantes eas, cũ videantur obuiare iuſtitię, ſubiectíſq; fidelibus onera grauia generare, prouidimus nuper de certa noſtra ſciẽtia nullatenus de cętero faciendas, ea præſertim conſideratione ſuaſi, ꝙ dum ad ſoluendas cõpoſitiones huiuſmodi tota vniuerſitas cõpellitur. Hi nõnunquam efficiuntur pœnæ participes, qui culpæ penitus ſunt expertes. Huius itaque ordinationis edicto perpetuo valituro, præſcribimus de certa noſtra mera ſciẽtia diſtrictius inhibẽtes, vt ſi quãdo aliquæ, vel aliqua ex vniuerſitatibus terrarũ locorum quorúlibet dicti regni, ſeu ſpeciales perſonæ bannitos receptaſſe forſitã arguantur, præſides, officialéſq; prędicti, quantũ ad vnumquemq; ipſorũ pertinet, iuxta formã capituli ſuper hoc editi, receptatores ipſorũ bãnitorũ ad inflictionẽ pœnæ meritæ generaliter, vel ſpecialiter, prout incidens caſus exigerit, procedere prauia iuris cõtempti, cũ victis vniuerſitatibus, ſeu perſonis tales cõpoſitiones ex nũc in antea propterea facere quomodolibet nõ præſumant. Nos autem omnẽ proceſſum, quẽ cõtra præſentis edicti mentem & ſeriem fecerint forſitã in prædictis, ex nũc prout ex tunc irritum fore decernimus, & inanem, & facientes eoſdẽ ipſo facto pœnæ aſperitate plectẽdos, qua puniuntur edictorũ regalium tranſgreſſores. Vt autem præſens edictũ in cõmunem deueniat notitiam ſingulorum chartas, ſiue membranas ſeriem continentes illius. Sub pendentis maieſtatis noſtræ ſigillo portis maioris eccleſiæ Neapolitanæ & Caſtri noſtri noui Neapolis affigi fecimus, quæ tenorẽ edicti præfati ſuo ſonoro præconio, & patulo iudicio publicabunt, & nihilominus in maioris cautelæ ſuffragium, Iuſtitiariis & aliis magiſtratibus noſtris iniungimus, vt edictum ipſum per decretas eis prouincias diuulgent publicè, ac diuulgari de more faciant, illúdque ſtudeant tenaciter obſeruare. Data Neapoli per manus Ioannis Grilli de Salerno iuris ciuilis profeſſoris vicemgerentis prothonotarij Regni Siciliæ. Anno domini M.cccxxx. die vltimo Maij. xij. indictionis, regnorum noſtrorum Anno xxij.

Tenor ſecundi edicti de damnis emendandis per vniuerſitatem. Rubrica.

RObertus, &c. Vniuerſis præſentis edicti ſeriẽ inſpecturis tam præſentibus, quã futuris. Præſidentis incũbit officio viã delictis præcludere, ſicq; illã coërcere

prouiſè,vt per aptum remedium refrænetur iniuria, & damna paſsis emendentur illata. Sanè contingit interdum maleficia plurima in terris & locis regni noſtri Siciliæ,ſeu ipſorũ territoriis perpetrari: nec tamen apparent maleficiorum huiuſmodi patratores. Ne igitur crimina impunita pertranſeát, ob quæ pœnas perſolui magna ratio perſuadet: huius noſtræ ordinationis edicto vſque ad noſtrũ beneplacitum valituro, præſcribimus. Vt ſi quando committi ciuitatibus,caſtris,terris, caſalibus,& locis aliis dicti regni,ſiue ſint de noſtro demanio, ſiuæ ſanctæ Hieruſalem,& Siciliæ Reginæ conſortis noſtræ, necnon ſpectabiliũ Tarenri & Achaiæ principum fratrum noſtrorum,ſiue etiam Prælatorum, Comitum, & Baronum cuiuſcunque dignitatis,ſtatus, & conditionis exiſtanr:ſeu earundem terrarum territoriis, diſrobationes aliquas, deprædationes, aut damnificationes per quoſpiam, quoquomodo contigerit: nec vniuerſitates dictarum ciuitatũ,terrarum, caſtrorum, caſalium,aliorúmque locorum, ſeu domini eorum ex illis, qui de dilecto noſtro demanio non exiſtunt:aut officiales eorum malefactorum tales capere: & ad prouinciarũ præſides recepturos pro meritis captiuos deſtinare curauerint: vniuerſitates eædem ad ſatisfaciendum integrè damna paſsis:de diſrobationibus, deprædationibus, aut dãnificationibus prædiſtinctis per præſides ipſos, prout iuſtũ fuerit,ſummariè tamẽ,exinde ſuis vicibus, fide præſumpta,diſtrictius cõpeſcantur:ꝙ ſi forſitan committãtur in illis:circa puniendos patratores eorũ conſtitutiones, & capitula regni iam dicti ſuper his edicta volumus tenaciter & inuiolabiliter obſeruari. De maleficiis autẽ capiendis eiſdem præfatis vniuerſitatibus ſingulis,ſiue per eas ſtatuendas ad id,necnon dominus aliorũ ex eis, ipſorúmque officialibus, memoratis ex nunc opportunam & liberam authoritatem præſentis edicti concedimus poteſtatem. Vt autem præſens,&c. Data vt ſuprà,&c.

Tenor tertij edicti de familia officialium qualiter eſſe debeat. Rubrica.

ROberrus,&c. Vniuerſis præſentis edicti, vt ſuprà, &c. Remedia ſtudioſè perquirimus,& cura meditamur aſsidua, vt reformentur quæ ſunt in ſubiectorum diſpendiũ,& offenſam iuſtitiæ deformata. Sanè de ordinatione Curiæ noſtræ ſeruata procedit, ꝙ cum præſidibus Regni noſtri Siciliæ vt fauorabilius adminiſtrẽt officia, quæ & ipſis perſæpe committimus, ad diſtincta & cõpetentia gagia certus deputatur numerus ſeruiẽtium. Sunt inde nonnulli ex eiſdẽ præſidibus, qui ſicut ad noſtram de nouo notitiam,nõ ſine admiratione, ac cũ animi mœrore peruenit ad aures, vitio cupiditatis inducti, ipſa gagia,eorũ cupiditatibus lucro cedunt, hominéſque malæ cõditionis,& vitæ:nec minus plurium exceſſuum: criminoſos ſeruientes familiares recipiunt: & ſine vllis gagiis retinent ſecũ: ex quo illud abſurdũ prouenire didicimus,ꝙ ipſi malefici, ſub fauore familiaritatis huiuſmodi creſcente, in ipſis audacia malignandi mala peioribus aggregant: contra fideles ipſos extortiones cõmittunt illicitas:& ex hoc vigori iuſtitię innumeroſè detrahitur:dum ipſis officiis nõ ſeruitur. Cenſentes igitur hæc fore prælectabilia nõ ferenda, nec decet maleficos apud illos fauoris inuenire præſidium, qui ex cõmiſsi officij debito, & habent ad vindictam intendere peruerſorum. Huius noſtræ ordinationis edicto perpetuo valituro de certa noſtra ſciẽtia præſcribimus, vt nullus Iuſtitiarius, capitaneus,vel officialis alius,quocunq; vocabulo nũcupetur,tales viros tali notatos infamia,in ſeruiẽtes, ſeu familiares eorũ recipere de cætero,aut retinere prẹſumãt:

quia

quinimò eos recipiant,ſecúmq; retineant, qui ſint bonæ conuerſationis,& famæ: & cũ fidelitati deſeruiãt. Quòd ſi contrà factum fuerit,contrà faciẽtes amiſsionis pœna gagiorum vnius anni plectendos ipſo facto decernimus, & aliàs iuxta noſtrum arbitriũ, pro temeritatis audacia puniẽdos. Vt autẽ præſens edictũ in cõmunem deueniat notitiam ſingulorũ,vt ſuprà vſque ad finem. Quocirca volumus & fidelitati veſtræ, ſub obtentu gratiæ noſtræ de certa ipſa ſcientia diſtrictè præcipiendo mandamus: quatenus,ſtatim receptis præſentibus edicta præfata per vniuerſas terras, & loca decretæ tibi prouinciæ famoſa præſertim,etiã ſi capitaneos habeãt diuulges publicè: ac ex more per cõpetentia officia facias in omni eorũ ſubſtantia,& effectu quantũ ad vos pertinet, cureris ſeruare, tenacitérq; facere ab aliis officij veſtri tẽporibus inuiolabiliter obſeruari. Mandantes nihilominus vniuerſitatibus ipſius,vt ad capiendos prędictos maleficos eligant de ſeipſis perſonas idoneas, pro quibus teneantur, ipſorúmq; nomina vobis ſuis vicibus dent in ſcriptis,daturi vobis alterutrũ in pendenti. Data Neapoli per eundem Ioan.Grillum,&c. Anno Domini M.cccxxx. die primo Iunij.xiij. indictionis: Regnorum noſtrorum anno xxij.

De non componendo ſuper crimine capitali. Rub.

RObertus,&c. Iuſtitiariis,&c. iã præſentibus quàm futuris,&c. Ne,peruerſo iudicio,cõtra iuris edictũ tollatur per pœnã pecuniariã corporalis, cũ in plectendis criminibus nonnunquã peccẽt crudeliter, & miſericorditer puniãtur. Volumus & fidelitati veſtræ de certa noſtra ſciẽtia ſub obtẽtu gratiæ noſtræ diſtrictè, præſentium authoritate præcipimus, quatenus latrones famoſos, alióſq; maleficos grauiũ ſcelerũ labe reſperſos penes vos exiſtẽtes in carcere ſeu futuros, quibus cõmiſſorum per eos exceſſuũ qualitas mortiferè pœnales aculeos ſuaſerit infligendos, procedentes rigoroſè in ſuis caſibus ad vindictã, eos ad cõpoſitiones pecuniarias aliquas ſuper illis officiorũ veſtrorum tẽporibus nullatenus admittaris. Etenim per cõpoſitionem huiuſmodi, ſicut certa rei experiẽtia docẽte didicimus, dilatatur nociua delinquẽdi materia: & pro peccato pœna merita non infertur. Quòd ſi contrà feceritis, veſtrum omnem in hac parte proceſſum ex nunc, prout ex tunc nullius momenti, vel roboris fore decernimus, vóſq; ſtatutis pœnis aduerſus præuaricatores iuſſuum regalium ſubiacere volumus, ipſo facto: præſentes autem literas alterutrum vobis in pendenti dari præcipimus vim & vigorẽ in perpetuum habituras. Data Neapoli,vt ſuprà.

Quòd poſſit regi Curia in terris non iuriſdictionis. Rub.

RObertus,&c. Barraſsio de Barraſsio generali, Capitaneis,& Iuſtitiariis de Capitinatis,&c. Vt exercitium per te in ea, in qua præes prouincia reddendæ iuſtitiæ obſtantis impedimenti diſpendium, ex cauſa contingente, non ſentiat: & alicuius protractionis incommoda præiudicialiter non incurrat: præſentium tibi tenore concedimus: vt ſi quando te dictam ambulando prouinciam tuæ iuriſdictioni commiſſam: ad terras, & loca, in quibus Iuſtitiarij, & Capitanei per noſtrã regalem Curiam ſunt ſtatuti, & ad terras etiam Sanctæ Reginæ conſortis noſtræ chariſsimæ, ac Duciſſæ filiæ noſtræ, fratrúmque noſtrorum declinare contigerit, non obſtãte quòd tuæ iuriſdictioni non ſubſunt, Curiam ordinare, & regere valeas, & in ſingulis tuæ iuriſdictioni ſubiectis miniſtrare iuſtitiam, prout ad tuum officium dignoſcitur pertinere: dummodo præſens noſtra conceſsio non trahatur ad protractionis indebitæ vexationes illicitas ſubiectorum. Data Neapoli.

Tepecun

De pecunia fiſcali non tenenda per officiales poſt amotionem ab officio. Rubrica.

ROBertus, &c. Iuſtitiariis Capitinatæ præſentibus & futuris. Scire vos volumus, ꝙ edictum nuper fecimus continentiæ per omnia ſubſequentis. Robertus Dei gratia Rex, &c. Vniuerſis præſentis edicti ſeriem inſpecturis tam præſentibus, quàm futuris. Radix malorũ omnium auaritiæ vitiũ quę ſita tenaciter poſsidet: ſicque nexu nõ facilè ſolubili arctat & ſtringit, vt abũdãtes auari ſemper ſe arbitrẽtur egere: amantéſq; diuitias fructus ex eis nõ percipiãt, dum cupiditate nimia cęci, non ſolũ quæ ſua ſunt auarè poſsideãt, ſed vt augeãt eorũ ſubſtantiam aliena ambitioſè perquirãt. Suarũ nempe diuitiarum ſecuritas, ſic eos curis aſsiduis torquet, ſic ſolicitè ſtimulat, vt quietẽ etiã à ſomno repellat. Hoc igitur eò deteſtabilius abhorrẽtes, quò nedum proximo nociuũ, verùm etiam fiſco cõperitur eſſe dãnoſum: detecto nobis nouiter inſinuatione fideli, ꝙ nõnulli Iuſtitiarij Capitinatæ, magiſtri Portulani, dohanerij, ſecreti, & alij gabelloti, procuratores, & officiales noſtræ curię reprobi eius alumni de fiſcali pecunia, quã recipiunt ex cõmiſsis, conceſsis, & creditis eis officiis, gabellis, procurationibus, & ſeruitiis aliis curiæ ſupradictæ certas ſibi poſt depoſitionem ſeu ceſſationẽ eorum ab officiis, gabellis, procurationibus, & ſeruitiis ipſis intrepidè procurationũ, & ſeruitiorum huiuſmodi eas iuxta ipſorum voluntatis arbitrium, prout vtile ſibi reputant, in vſus proprios conuertendo, nõ ſine dictæ noſtræ curię graui præiudicio, & iactura. Pręſenti edicto perpetuò valituro ſtatuimus, quòd ſinguli Iuſtitiarij Capitinatæ, magiſtri Portulani, procuratores, ac officiales alij dictæ curię, & quicũq; perceptores dictæ pecuniæ fiſcalis, quocunq; titulo ſeu vocabulo nũcupẽtur infra dies viginti, dohanerij verò, atq; ſecreti, & alij gabelloti infra menſem vnũ, ad tardius, poſt amotionem ſeu ceſſationẽ eorum ab officiis, gabellis, procurationibus, & ſeruitiis memoratis totã fiſcalem pecuniã, cuiuſcunq; ſpeciei fuerit, penes eos reſiduã, teneantur, & debeãt regiæ camerę noſtris theſaurariis integraliter aſſignare. Si quis autem cõtrafecerit, pœna Tarenorũ auri duorũ põderis generalis pro qualibet vice, quã ſibi poſt lapſum dictorũ terminorũ taliter retinebit, ipſo facto, ſine adeptione cuiuſlibet, cõdẽnamus. Eos verò, quos poſt lapſum xx. dierũ terminos ipſos immediatè ſequentium in retinendo ſibi dictã fiſcalem pecuniã tranſgreſsio ipſa notauerit, ad pœnã tarenorũ quatuor pro qualibet vice, qua de dicta fiſcali pecunia ſic retenta fuerit cõdẽnatus, cùm creſcente cõtumacia, pœna debeat adaugeri. Quas quidẽ pœnas decernimus & volumus, ſuccisis moribus, anfractibus, ſeu ſolẽnitatibus iudiciarij ordinis, fiſci noſtri commodis applicari. At ſi quis temerarius prædictarum pœnarum contemptor, vltra ſequentes immediatè viginti dies alios, quarũ trium dilationũ numerus, gabellotis bimeſtris, & decẽdij, ſed aliis bimeſtris tẽporis tantùm ſpatiũ limitatur, ſolutionẽ dictæ fiſcalis pecuniæ penes eos reſiduę faciendã pręfatis theſaurariis in dicta regia camera differre pſumpſerit: nõ ſolũ quatuor Tarenorum pro qualibet vice, cuius ſolutio tunc vſq; dilata eſt, pœnã incurrat, ſed etiã de contractatione furtiua dictę fiſcalis pecuniæ tenaciter: & ſicut fur exinde condẽnandus, ne liceat alicui magiſtratui quacũq; polleat dignitate, ſine cõſcientia, & mãdato noſtro prędictas pœnas remittere, vel ſuper eis quomodolibet diſpenſare: in cuius rei teſtimoiũ præſentis edicti ſcriptum fieri, & pendẽtis maieſtatis noſtræ ſigillo iuſsimus cõmuniri, per omnes magiſtratus regni Siciliæ patulè diuulgãdũ. Quia igitur nil prodeſſet edicta cõdere, niſi debita illorũ executio ſequeretur, fidelitati veſtrę præſentiũ authoritate pręcipimus, quatenus prædictã ordinationẽ noſtram ſeruetis efficaciter, & faciatis ab aliis intrãſgreſsibiliter obſeruari: quã tu pręſens Iuſtitiarius receptis præſentibus diuulges publicè, vel diuulgari ex more per cõpetentia officia facias, per terras, & loca decretæ tibi prouincię: etiã ſi capitaneos habeãt, de quibus videris expedire: pręſentes autẽ literas amotionis veſtræ tẽpore per vos nobis dari præcipimus, alternis vicibus in pendẽti. Data Neap. per Ioannem Grillum, anno Domini M.cccxxxv.xvj. Ianuarij.iij.indictionis, Regnorum noſtrorum anno xxvj.

De non recipiẽdis vaſallis demanij in terris Baronũ. Rub.

ROBertus, &c. Vniuerſis præſentis edicti literas inſpecturis. Cùm ex noſtri cura regiminis expediat fraudibus obuiare, quas humanę corruptionis cõditio gignit, & reipub. obſtare præiudiciis, quæ innata quorũdã malitia iniquitatis ſuffragium adimpleuit. Sicq; nõnulli noſtri demanij ad cõceptæ nequitiæ ſuæ protectũ nõ ſufficere cõſpiciũt, & ſe vaſallos nobis cõiunctotũ, aut forſitan eccleſiarũ, Comitum, vel Baronũ efficiũt: & in cauſis ſuis talis vaſallagij, ob noui & ſingularis fauoris augmẽtum, corã noſtris officialibus literas teſtimoniales producunt. Nos volentes talibus dominicè prouidere diſtrictè iubem⁹ ſub noſtra grauis indignationis pœna, & alia noſtro arbitrio infligẽda, ꝙ nullus quantũcunq; nobis attineat, cuiuſcunq; ſtatus aut conditionis exiſtat: tales debeat recipere, aliis autẽ omniũ bonorũ, quæ in regno noſtro tenẽt amiſsionis pœna, qui à talibus & ſimilibus caueãt & reſiliãt: ſeu renũtient illibatè. Iniungẽtes nihilominus noſtris officialibus antefactis per fidelitatis ſacramentũ, quo nobis aſtringuntur, quatenus in hoc nedũ tales nullatenus admittãt, ſed ad regiæ noſtrę cõſcientię de hoc producere notitiã non poſtponãt: quatenus ſecundũ anteſcripta ſuper his prouidere poſsimus de remedio opportuno: in cuius rei teſtimoniũ præſentes noſtras literas triplicatas exinde ſub noſtræ maieſtatis ſigillo fieri: & portis maioris eccleſiæ Caſtri maris de Stabia, & palatij noſtri Caſeſanæ prope ipſum Caſtrum maris: ac Curiæ Vicariæ regni Neapolis præſentialiter præſidentis affigi iuſsimus, ad notitiam ſingulorum.

Quòd clerici coniugati ſoluant collectas regias. Rub.

ROBertus, &c. Iuſtitiariis, &c. Non exigit agẽdo nos vrgentiũ numeroſa perplexitas, quemq; ſolutionibus debitis generaliũ ſubuentionũ, & collectarum fiſcalium onerũ eximi. Nec libertas etiã clericalis expoſcit cõiugatos clericos ab illorũ pręſtationibus liberari. Nuper ſanè ad noſtrã deuenit notitiã, ꝙ clerici cõiugati de prædicta regimini noſtro cõmiſſa prouincia cõferre in præmiſsis negligunt: túq; præſens ad ſolutionẽ illarũ eos cogere deſinis: & negligens nõ ſine notabili & dãnabili culpa manes: credẽs forſitan huiuſmodi clericos ad ſolutionem illorũ non debere cõpelli: ex illo quo fungũtur aliàs priuilegio clericali. Nos in his diſpendia noſtræ reipub. vitare volentes, fidelitati veſtræ præſentium ſerie iubemus expreſsè ſub pœna cõtemptus iuſsionis præſentis noſtræ curiæ, ac dupli nihilominus illius quantitatis pecuniæ, quæ coniugatos clericos rationabiliter poſsit inde contingere ſupradictos, quatenus tã tu idẽ præſens, quàm vos alij futuri Iuſtitiarij dictæ prouinciæ ſinguli clericos cõiugatos eoſdẽ, ꝙ in præmiſsis omnibus cõtribuant, vt tenentur pro rata videlicet eorum quemlibet cõtingẽte: rationabiliter exinde ſtudeatis cogere, prout indemnitati prędictę reipub. videbitur expedire: itaque coniugati clerici & laici in nullo alio differãt, niſi quòd

pro cōmiſsis ab eis exceſsibus, vel delictis trahi non poſſint criminaliter, vel ciuiliter cōueniri in curia ſeculari. Has autem literas vt debitum, & realem conſequantur effectum dari per vos alterutrum alteri amotionum veſtrarum temporibus præcipimus in pendenti.

Quod non extrahantur lignamina extra regnum. Rub.

ROBERTUS, &c. Vniuerſis præſentis edicti ſeriē inſpecturis, tam præſentibus, quā futuris. Agendorū noſtrorum commoditatibus, & præſertim armatis noſtris, quas expedit nos continue facere contra hoſtes volentes opportune proſpicere, conſulta nuper ordinatione præhabita, huius edicti ſeriem de certa noſtra ſciētia expreſſe duximus ordinandū, vt nullus cuiuſcunque ſtatus, ordinationis, aut cōditionis, ſiue regnicola fuerit, ſiue aliūde originē habeat, haſtas ligutas lancearū, dardorū, baleſtiarum, & tarellorū, aut quorumlibet aliorum armorū, vel quæuis alia lignamina per mare, & per terrā, per ſe, vel aliū, publice, vel occulte, quauis occaſiōe, vel cauſa, de regno præſumat extrahere memorato, tranſgreſſores illius amiſsionis pœna omniū lignaminū, quæ ſic de regno ipſo forſitā extrahere tentauerint, & vnciarū auri decem ex nunc prout extunc plectendos, ipſo facto decernimus, illāmque fiſci noſtri cōmodis applicari, quam per officiales noſtros de quorū ſeu de cuius iuriſdictione extractio ipſa fiet, exigi irremiſsibiliter volumus, & ad Curiā noſtrā mitti, & nihilominus violatores ipſos pœnis aliis ſubiacere volumus & decernimus, qua iura ſanciunt aduerſus edictorū regaliū tranſgreſſores. Vt autem præſens edictum ad commuoē deueniat notitiam, &c.

De prohibita extractione carlenorū agenti de regno. R.

ROBERTUS, &c. Iuſtitiario Capitinatæ. Perpēſā deliberatione, pro bono ſtatu fideliū regni noſtri Siciliæ nuper ordinādum prouidimus, vt argentea pecunia per regnū noſtrum percurrens extra illud vſque ad noſtrum beneplacitū, per mare, vel per terram nullatenus extrahatur, quòd ſi aliquis pręſentis ordinationis noſtræ tranſgreſſor extiterit, ipſo facto perdat pecuniam, quam contra huiuſmodi prohibitionē noſtram extraxerit, vel probabiliter victus deſtinauerit extrahendā, quam fiſci noſtri commodis volumus applicari, ſic equidem, quòd ſi cōtingat aliquos reperiri, qui per latētis præſumptionis aſtutiā aliquam extraxerit pecuniæ quantitatem, ad quam intercipiendam manus iniectio haberi non poſsit, ſtatim ſuper rebus & bonis eorundem extrahentiū tantūdem pro Curia noſtra capi debeat, ipſis Curiæ cōpendiis applicandū. Quocirca fidelitati tuæ mandamus expreſſe, quatenus, ſtatim receptis præſentibus, per totam tibi decretam prouinciā, etiam per terras, & loca ipſius prouinciæ in quibus Capitanei ſunt ſtatuti huiuſmodi ordinationē & iniunctionem noſtrā, vt ad ſingulorum veniat notitiā, mandes & facias voce præconia publicè diuulgari. Et poſt bannū emiſſum ſi aliquem eiuſdē prohibitionis noſtræ inuenies tranſgreſſorē, qui ſicut prædicitur, huiuſmodi pecuniā de regno per mare, vel per terram extraxerit, vel conuictus probabitur extrahere tentaſſe, pecuniā ipſam exigas, & exigi facias incunctanter, dicti fiſci noſtri cōpendiis applicandā. Quod ſi fortè cōtingeret aliquē, vel aliquos calida præſumptione, clā vt præmittitur huiuſmodi pecuniā extraxiſſe, ad cuius interceptionē nequiuerit haberi ꝑpterea manus iniectio, ſtatim eo cōperto, tantundē de bonis, & in bonis extrahentis, ſeu extrahētiū eorundē pro præfata Curia noſtra capere ſtudeas, & ipſius Curiæ cōmodis applicare, ordinās & ſtatuēs ſtatim aliquos cuſtodes exploratores ſufficiētes & aptos in locis, in quibus expedire videris, q ſolicite vacēt, vigilēt, & intēdāt in intercipiēdis huiuſmodi pecuniam extrahētibus, quatenus ordinatio noſtra præmiſſa diligēter obſeruetur, & vt authoritate ipſius intentionis nr̄æ diſtrictio extero tū, qui in regno merces exercent iniuſtū non reſultet diſpēdium, vel afferatur detrimentū, ſubiungendo præcipimus, vt exteros mercatores huiuſmodi, qui merces eorū in regnū immiſerint, & vendiderint in eodē, de quo volumus tibi clarè conſtare, dictorū Carlenorū pecuniā ex eatundē immiſſorū merciū venditione perceptā de regno ipſo extrahere libere permittas, nō enim volumus vt in hoc caſu ipſa noſtra ordinatio extēdatur: eſſet nāq; incōgruū vt dictis mercatoribus, quibus eſt in idē regnū licita merciū prędictarū immiſsio, precij earū abinde deberet interdici trāſuectio, per quod nō ſine prædictorū fideliū incōmodo, mercatoribus aliis pręberetur occaſio ab immiſsione deinceps earundem mercium abſtinere. Data Neapoli per Ioan. Grillum, &c. Anno domini M.cccxx. die j. Octobris. xv. indictionis. Regnorum noſtrorum Anno xiij.

De non cōponendo in delictis corporaliter puniēdis. Rub.

ROBERTUS, &c. Iuſtitiariis Capitinatæ, ac iudicibus, & actorū notariis cū eiſdē præſentibus, & futuris, gratiā ſuā, & bonā voluntatē. Ne quis de ſua malitia glorietur, & crimina remaneant impunita, per quod ex diminutione pœnæ locus craſſantibus relinquatur exemplo, veſtræ fidelitati mādamus ſub pœna priuationis, & amotionis ab eodē officio, quā ſtatim, ſi contra feceritis, ipſo facto incurratis, & alia noſtro arbitrio ſeruata, quatenus cū nullo captiuo, qui propter ſuos exceſſus perſonaliter per vos foret plectendus, cōponatis pecuniariter quoquomodo, ſed cōtra eum, vel eos procedatis, de ſuis demeritis ipſos debita pœna plectatis. Præſentes autē literas per vos dari volumus veſtris ſucceſſoribus alterutrum in pendenti. Data Neap. per Ioan. Grillum, &c. Anno domini M.ccciiij. die xxij. menſis Auguſti ſecundæ indictionis, Regnorum noſtrorum Anno xxvj.

De declaratione conſtitutionis prohibētis compoſitionem in criminalibus. Rubrica.

ROBERTUS, &c. Iuſtitiariis Capitinatæ, &c. Ad peruerſorum refrænādam audaciā, & cohibenda delicta, quæ ex frequēti affluentia abundatūt, pridem ordinatio noſtra præceſsit, quòd nullus ex officialibus regni cum aliquo captiuo, vel alio, ſi propter ſuos exceſſus plectendus perſonaliter foret, componere pecuniarie quoquomodo præſumeret, ſed eorum quilibet cōtra eum de ſuis demeritis ad pœnalem vltionem illi procederet inferendam, ſed quia ordinatio ipſa ſicut aliquorum ex officialibus noſtris facta viis inſinuatio patefecit, aſperitatem quandā iuſtitię videbatur cōtinere, proculdubio & rigorē, eo ꝙ bonos & malos pariter includebat, ipſiſque officialibus in huiuſmodi caſibus noſcebatur fore pecuniaria cōpoſitio interdicta, diſtinctione nō habita perſonarum, petitū fuit nobis, vt in hoc noſtrū declarare bene placitum curaremus. Nos igitur, qui adminiſtrationē iuſtitiæ diſponimus, ſic moderata regula ſeruare publicæ diſciplinæ, ꝙ terminos atrocitatis exceſſum nō habeat, & remiſsionē nimiā, qua vileſceret nō includat, inſinuationi huiuſmodi reſpōdentes, præmiſſam ordinationem noſtrā de certa noſtra ſcientia, harū ſerie duximus declarandā, cui declarationi prędictā noſtram ordinationem obſiſtere volumus, valet ꝙ ſi perſona aliqua non malæ cōditiōis, & famæ, quemquā offenderet, vel percuſſerit, nec letale vulnus intulerit ex offenſione, vel percuſsione huiuſmodi offenſi, ſeu percuſsi membri mutilatio nō ſequatur, ad cōpoſitionē pecuniariā admittatur, ſiquidem

dem officiali noſtro in cuius iuriſdictione id patrari cõtigerit, cum cõſilio iudicis,& actorũ notarij, quos habet à noſtra Curia, viſum fuerit, in perſonis autem malæ cõditionis,& famæ primam ordinationem noſtrã præcipimus tenaciter obſeruari, daturus illam in pendenti poſt tuam ammotionem tuo in eodem officio ſucceſſori, per quem alióſque ſucceſſores ſuos volumus illam ſimiliter obſeruari. Data Neapoli per Ioannem Grillum,&c. Anno M.cccxxxiiii. Die vltimo Octobris. iij. indictionis. Regnorum noſtrorum Anno xxvj.

De reuocatione occupatorum demanij regij ad ipſum demanium. Rubrica.

ROBertus,&c. Iuſtitiariis Capitinatæ,&c. Vniuerſis & ſingulis præſentis edicti ſeriem inſpecturis. Ex commiſsi nobis regiminis noſtrorum iura fideliũ iuſtitiæ cenſura defendimus, non indignũ ergo fore conſpicitur, ſi deperdita fiſci noſtri patrimonia perquiramus, quoniam in terris & locis noſtri demanij Regni Siciliæ, præcipue autem in ciuitatibus Neapolis, Salerni, Capuæ, Auerſæ,& partium earundem, quàm plura bona vaſalli, poſſeſsiones & iura, quorũ quædam de iure pertinent ad ipſum noſtrum demaniũ ex antiquo, aliqua verò variis ſucceſsibus temporis ſunt ad illud ex cauſis legitimis deuoluta, vſurpata ſunt temerè, ac eodem ſubtracta & abdicata demanio, per nõnullos ex hominibus ciuitatum, terrarúmque dictarum, necnon & perſonas alias regni præfati occupata, in graue noſtrũ & Curiæ noſtræ diſpendium illicitè detinentur. Et quidẽ parum prudenter attenditur, quòd reipublicæ noſtro regimini cõmiſſæ non expedit occupationẽ & detẽtionem demanij, aut rerum huiuſmodi præterire ſilẽtio, quin potius ratio nos multipliciter admonet,& impellit debitũ regalis officij, nobiſque incumbentium grandium agendorum neceſsitas intermiſſa perurget, modos & vias decentes exquirere, congruáque remedia, quibus opus fore noſcitur, præmaturius adhibere, per quæ ad demanium ipſum ſpectantia occupata recuperare vtiliter, & ſimilibus occupationibus ac vſurpationibus in poſterum obuiare. Huius igitur edicti tenore præſcribimus,& publicè diuulgamus omnibus,& ſingulis talibus occupatoribus, ſi qui ſunt, & detẽtoribus cuiuſcunq; cõditionis exiſtãt, dignitatis etiam, ſiue ſtatus, ſub pœna vnciarũ auri mille de certa ſcientia diſtrictius iniungentes, vt ipſi omnes & ſinguli, quæcũque bona vaſallos, poſſeſsiones, ac earum partium ſita ſunt ad ipſum noſtrum demaniũ ex quauis cauſa de iure pertinẽtia, quoquomodo, quæ fortè occupata vt præmittitur detinẽtur, infra duos menſes, à die datæ præſentis edicti computandos in antea, manifeſte renuncient, & reſtituant realiter fiſco noſtro. Quod ſi non fecerint in præſcriptam pœnam ſine vlteriori ſuper hoc habendo proceſſu, vel ferenda ſentẽtia, ſe nouerint incurſuros. Ad cuius executionẽ tales occupatores,& detentores ſic renitentes, improbos, & quemlibet eorũ habita informatione de ipſorum nominibus, per inquiſitiones iam factas, vel faciendas in antea, irremiſsibiliter in hoc caſu pro noſtra Curia procedi mandabimus,& pro illius habitatione non minus ad reuocationem occupatorum faciendam, quæ poſsidẽt, vbi pecunia forſitan pro ſolutione pœnæ nõ habeatur huiuſmodi,& nihilominus in contumaciam eorundem alia remedia curabimus cõſequenter apponere, quæ ad recuperationem occupatorum huiuſmodi videbimus expedire. Vt autem præſens edictum in communem deueniat notitiam, ſingulorum chartas, ſiue membranas illius ſeriem continentes, pendentique maieſtatis noſtræ ſigillo munitas portis Caſtri noui Neapolis,& domus, in qua regitur Curia Vicariæ appendi fecimus ſeu affigi, qui tenorẽ edicti præfati, ſuo quaſi ſonoro præconio,& patulo iudico publicabunt, cum ſit veriſimile nullius latere notitiam, ſed ad omnium notitiam perueniſſe, quod tam patenter in omnium oculis diuulgatur,& in plenioris cautelæ ſuffragium Iuſtitiarij dicti regni,& earundem capitaneis ciuitatum, damus per alias noſtras literas in mandatis, vt edictum ipſum per decretas eis prouincias diuulgẽt publicè,& per competentia faciant officia diuulgari. Volumus igitur,& fidelitati tuæ de ipſa certa ſcientia noſtra diſtrictè præcipimus, tenore præſentiũ, quatenus ſtatim receptis præſentibus, præſcripti edicti tenorem per totam decretam tibi prouinciam diuulges, & ex more publicè diuulgari per competentia officia facias, remota qualibet tarditate, præſcriptum autem bimeſtre quo ad occupatores & detentores eoſdem in tua iuriſdictione ſiſtẽtes, eo quòd in locis noſcitur magis hinc diſtantibus dignius prouideri,& præſcripto noſtræ ſerenitatis edicto ad eorum ſic cito notitiam nequeat peruenire à die præſentationis præſentium volumus computari. Data Neapoli per Ioannem Grillum Anno domini M.cccxxxv. Die xxvj. Ianuarij. iij. indictionis Regnorum noſtrorum Anno xxvj.

Hoc capitulum eſt ad confirmationem capitulorum factorum per Regem Carolum. Rubrica.

ROBertus Dei gratia,&c. Salubrem ſtatũ,& proſperum fidelium regni noſtri Siciliæ plenis deſideriis affectantes, capitula, ſiue conſtitutiones editas præclaræ memoriæ per genitores noſtros, pro commoditate & tranquillitate ſtatus eorundem fidelium confirmamus, noſtra ex certa ſcientia, ſub ſerie ſubſequenti.

ROBertus Dei gratia,&c. Ad perpetuam rei memoriam,& firmitatem. Frequẽter ex abundanti robur adiicitur, adeptio plenitudini pluries pro cautela confert, exuberans quidem cautionis ſuffragiũ rei, quæ geritur, vallum manſuræ ſtabilitatis adiicit,& per replicationem actus effectũ beniuolum cõfert, qui eo ſe potius realiter exhibet, quo vehementius fames illum dilectionis adauget, licet ibi auus genitor noſter memoriæ recolendæ pro tranquillitate ſtatus,& cõmoditate fidelium regni noſtri Siciliæ capitula varia, ſeu cõſtitutiones condiderit, quæ ipſorum authoritate condentium,& communis boni, ſuadente cenſura robur efficax obtinent firmitatis, vt tamẽ noſtri vigore præſidij accedat illis abundãs cautela ſecurior,& erga ſubiectos noſtros regni præfati, quos apud pium noſtræ gratiæ luſtrat fidei claritas, deuotionis integritas approbet obſequiorum per grandium creſcens prouinciæ, tanto cõmendet noſtræ ſerenitatis effectæ, ſicut concurrerit ad præſens in lucem viciſsim procedant,& actualiter demonſtrentur capitula, ſeu cõſtitutiones iam dictas integraliter,& in omnibus ſuis partibus cõfirmamus de certa noſtra ſcientia,& in perpetuum valituras munientes,& iubentes expreſsè omnibus officialibus Regni noſtri Siciliæ quòd capitula & cõſtitutiones eaſdem ſeruent,& tenaciter faciant obſeruari ſub pœnis in dictis capitulis,& conſtitutionibus cõprehenſis,& aliis infligendis eis per noſtrũ arbitrium, illaque præcipuè, quæ in contemptores iuſsionum noſtrarum, ſicut in ſacrilegis eſt indicta. Data Neapoli per Bartholomæum de Capua. Anno domini,&c. Quocirca fidelitati tuæ præſentium authoritate mãdamus, quatenus prædicta capitula,& cõſtitutiones ſub certarum interminatione pœnarum noſtris ſucceſsiuè temporibus ſeruentur,& faciatis ab aliis obſeruari, prout ad veſtrum

Quid fiet mortuo Barone. Rubr.

IN nomine Dei. Quidā ſuperſtitioſè dicere voluerūt, ꝙ hæc ſit conſtitutio ſine cauſa: quia in ea nō eſt ſeruata forma cōdendi leges, quæ ſeruari debet. C. de legi. l. humanum. nec habet authorem, imò qui eam allegat debet lege Cornelia de falſis puniri, vt dicitur ff. ad legem Corneliam de falſis. l. finali. ¶ Alij dicunt contrà, nam poſtquàm recepta & ſcripta eſt, & inuenitur inter ea, eam vt capitulum producere, & allegare poſſumus & debemus. extrà

ſpectat officium inuiolabiliter, vt tantorū edentiū ſtatuta ſeruentur illæſa: & per eorum obſeruātiam, cultu ſeruato iuſtitiæ, ſuccedat per cōſuetudines pax amœna. Datu ei præſentes literas in pendenti. Data per Barthol. de Capua, &c.

De appretio; & modo faciendi in terris, & locis regni. Rubrica.

ROBertus Dei gratia, &c. Fiſcalium functionū exactioni congruæ, per quas reipublicæ curam gerimus, & onera ſupportamus, opportuno tempore proſpicere cupientes, generalem ſubuentionem pro anno inſtanti ſecūdæ indictionis per ſingulas terras, & loca dicti Regni prouidimus imponendā: de cuius impoſitione, proportionali qualitate penſata, contingunt decretam tibi prouinciā, pro ſolita taxatione, vncias tot, Tarenos tot, grana tot, prout hæc in ſchedula, quæ tibi ſub magno ſigillo noſtro trāſmittitur plenius cōtinetur. Quocirca fidelitati tuæ mandamus expreſsè, quatenus ſuper impoſitione prædictarū vnciarum Tarenorum, & granorū ſolitorū imponi in decreta tibi prouincia pro generali ſubuentione formā ſerues tenaciter infraſcriptam, videlicet, vniuerſitatibus ſingularum terrarum, & locorum iuriſdictionis tuæ, ſub certa pœna præcipias: vt inſtanter ſub ipſarū vniuerſitatū periculo taxatores, & collectores de melioribus, ditioribus, & ſufficientibus hominibus terrarum, & locorū ipſorum, pro taxanda & recolligenda particulariter ſubuētione prædicta, ſecundum qualitatem terrarum, & locorum ipſorum eligant in numero conſueto, & eis honeſto electionis & approbationis earum, ac quaternis, in quibus continentur nomiña, & cognomina ſingulorū hominum, locorū, & terrarum, & aliorū poſsidentiū ibi bona, ſiue ibi, ſiue alibi habeant incolatum, ad præſentiam tuam mittāt: in quibus quaternis apponātur ſigilla Baiulorum, & iudicum earundem terrarū, & eorum ſubſcriptionibus roborentur, vt in vniuerſo eos electos appareat. Itaque ſi taxatores & collectores ipſi minus idonei fuerint, vel non bene geſſerint: de omniū eorum defectu curæ, ad vniuerſitates ipſas liberè & licitè ſit recurſus, à quorū ſingulis, tactis ſacroſanctis Euangeliis, recipias ſacramentū, vt ipſi & eorum ſinguli quantitatem pecuniæ pro ſubuentione ipſa ſingulis terris, & locis decretę tibi prouincię, vel per Curiam impoſitā, & taxatam, iuxta tenorem ſchedulæ, quam de taxatione eiuſdem ſubuētionis factæ in eadem Curia de terris, & locis eiſdē ſub ſigillo noſtro tranſmittimus nemini deferētes prece, vel pretio, timore, gratia, vel amore, nec opprimentes aliquos vltra æquū, attentis facultatibus, prouētibus, & familiis, ex quibus onera, vel vtilitatē reportant: ac expenſis etiā ſingulorū æqualiter, & cū omni prouiſione particulariter ipſos taxent: ita ꝙ quilibet pro modo facultatū ſuarū taxetᷓ: omnibus prædictis attentis, & alter alterius indebita onera nō reportet: ſic quòd nullus à taxatione & ſolutione ſubuētionis ipſius, niſi aliquod priuilegiū ſpeciale indulgeat, eximatur. De prædicta verò particulari taxatione ſubuētionis ipſius in ſingulis terris, & locis decretæ tibi prouinciæ fieri facias quatuor quaternos cōſimiles: quorum vnum tibi retineas, aliū collectoribus, & taxatoribus ipſis ſub tuo ſigillo dimittas, tertiū in æde ſacra deponi facias, vel apu

apud aliquē idoneum virum & fidelem in qualibet terrarum, & locorum ipſorum eligēdum, & approbandum ad hoc per vniuerſitatem loci, & terræ cuiuſlibet tuo ſigillatum ſigillo oſtēdendum: gratis melius inde receptis ſingulis de terra ipſa ſcire volentibus quantitatē pecuniæ ſibi impoſitā de ſubuentione prædicta, quoties opus erit, & quantū magiſtris rationalibus magnæ Curiæ noſtrę dilectis conſiliariis, familiaribus & fidelibus noſtris infra menſem vnum & medium, poſt receptionē præſentium ſigillatū ſigillo tuo ſine qualibet diſtinctione trāſmittas: & vt quantitati per Curiam impoſitæ de ſubuentione prædicta in ſingulis terris, & locis ipſis nihil addatur contra intentionis noſtræ propoſitū, & diſpendium ſubiectorum. Vniuerſis & ſingulis vniuerſitatibus terrarum, & locorum ipſorū per tuas ſignifices literas totam quantitatem pecuniæ eis de ſubuentione huiuſmodi contingentem, ſecundum tenorem ſchedulæ ſupradictæ, ita quòd de ſignificatione tua habeas à ſingulis vniuerſitatibus ipſis idoneas literas reſponſales ſimul cum dictis quaternis ad Curiam trāſmittendas. Et inſuper eandem ſubuentionem imponens ſecundum tenorem ſchedulæ ſupradictæ diligenter inquiras, ſi qua loca dimiſſa ſunt à ſchedula taxationis eiuſdē: & ea ſecundum facultates eorum habito reſpectu ad taxationē vicinorum locorum, taxas in tanta quantitate, quam videris cōpetenter pro certo. Quòd ſi huiuſmodi loca dimiſſa non taxaueris, vt eſt dictū, te cum eo, in quo taxari debuiſſent, cum pœna duplici faciemus pro Curia de tuo proprio extorqueri. Cæterùm vt æqualis ſit cauſa omnium, cùm in ſchedula ipſa, quam tibi ſub prædicto ſigillo tranſmiſimus plures terræ ſcriptæ ſint, quę propter incertitudinē facultatum ipſarum cōmodè taxari nequiuerūt, placet nobis, & volumus vt ipſas pro foculariorum numero, & modo facultatum ipſarū taxari facias, modo & forma in aliis terris, & locis ſuperius declaratis: Sicut autem ſubuentionem ipſam recolligi facies, ſucceſsiuè, ſic ipſam recipias: & nihilo inde retento, vel alicui exoluto, niſi ad mandata noſtra tibi propterea dirigenda, in quibus contineatur datū in Camera noſtra: quæúe ſigillata ſint vtroq; ſigillo noſtro, magno ſcilicet, & paruo, ad exhibitionē pecuniæ deputatæ, prout ſucceſsiuè habueris ad cameram noſtram mittas: noſtris inhibi theſaurariis aſsignandam: à quibus exinde habere ſtudeas ſuis vicibus apodiſſam, & à noſtra curia acceptorias literas competentes: quantitatem verò, quam de ſubuentione recollegeris ad prædictam Cameram tranſmiſeris: vel aliquibus de mandato noſtro perſolueris, quibus, quātum, & pro qua cauſa ſucceſsiuè, ſicut eam miſeris, vel ſolueris nobis, tuis literis ſignificare procures. Datum Neapoli per eoſdem magiſtros rationales Magnæ Curiæ, &c. Anno domini M.cccxxxiii. die ſeptimo Auguſti primæ indictionis: Regnorum noſtrorum anno vigeſimoquinto.

Quid fiet mortuo Barone, Rubrica.

IN nomine Dei æterni, die viij. &c. Apud Fogiā prouiſum eſt per iudices magnæ Curiæ, & infraſcriptos iuris peritos, qui conſilio interfuerunt, & poſt plenam examinationē acceptam & finitam, per totum cōſilium regni, &c. ꝙ ſi decedat ille, qui ad certum ſeruitiū à domino Rege feudalia quæcunque tenebit in regno: ſucceſſor quicunq; ſit, qui tamē eidem poſsit iure ſuccedere, conſideratis ſuper hoc permixtim conſtitutionibus Regni, & Imperij, & eiuſdem Regni conſuetudine longiſsimis temporibus approbatis infra annum, & diem neceſſe habeat ſe Domini Regis conſpectui, vel eo abſente de regno, ei qui locū ſuum tenebit in Regno perſonaliter præſen

præſentare, ſignificaturus mortem eius cui intẽdit ſuccedere, & præſtiturus domino Regi vel hæredibus ſuis fidelitatẽ, & ligij, homagij iuramentum inter viuentes iure Francorum maior natu, & inter viuentes iure Longobardorum omnes, qui de iure poſſunt ad ipſius ſucceſsionẽ admitti, quo ſubſecuto, aſſecurẽtur de mãdato Regio à vaſallis eorum, iuxta ipſius Regni conſuetudinẽ approbatam. Quod non tantũ ſucceſſoribus mortuorum in Regno prædicto præſentibus, ſed in quacũque parte, vel loco extra regnũ morẽtur, tenaciter obſeruentur. Et ſi poſt prædicti anni tẽpus, & diem elapſum, non pręſentauerint ſe Domino Regni, vel eo abſente, ipſius locũ tenenti, cadant ab omni iure, quod habent vel habere probant in feudalibus, quæ defunctus tenebat, ita quòd ſuper hoc ſequatur ſimplex declaratio, quæ poſsit abſentibus non citatis his procedere, qui ius habere intendebant, & liceat Domino Regi de feudalibus ipſis, pro ſua voluntate diſponere, & hoc ſi prædicti ſucceſſores vel ſucceſſor exceſſerint decimũquartum annum. Si verò ex illo tempore exiuerint ad præſtandũ iuramentum ſecundum iura communia, ſufficientes & habiles deputentur. Si verò infra decimũquartum annum conſiſtant, & ſunt in Regno pręſentes, Dominus idem, qui ipſorum baliatum debet habere, eiſdem pupillis de medietate fructuum & obuentionum prouenientium ex feudalibus, quæ defunctus tenuerat, prouideat pro expenſis, de reliqua medietate pro cultura fructuum, & pro ſeruitiis ex ipſis feudalibus iure debito ipſi Curiæ. Sin verò nõ ſint in regno cui, vel quibus dicta prouiſio fieri debeat, fructus ipſi, & obuentiones pro dictis oneribus apud Curiam cum integritate remaneant. Item prouiderunt, & poſt plenam examinationem habitam accepta eſt per totum conſilium, & confirmatum, quòd ſi minor quatuordecim annis factus maior, ſtatim ꝙ quatuordecim annos exceſsit intra annũ, vt quilibet maior tempore mortis defuncti, cui in feudalibus intendit ſuccedere, infra annũ & diem non pręſentauerit ſe Domino Regi, vel vt ſupra dictum eſt, ipſius locum in Regno tenenti ſuper hoc impedimentum vel infirmitatem, vel aliam iuſtam cauſam euidentem, & probabilem excuſationis allegans, ita demum audiatur, ſi intra dictum tempus anni prædicta huiuſmodi excuſatio per excuſatorem legitimè ordinatum fuerit allegata, & tempore competenti probata, cum periculo in talibus tẽpus protrahitur, & pro neceſſaria defenſa terrę, & pro ſeruitio, quod Curiæ Domini Regis pro feudalibus ipſis debetur. Et ſi propoſita excuſatio probata fuerit, ceſſante impedimento, cum primum potuerit, veniat ad Dominum Regem præſtiturus ei Sacramentum fidelitatis, & ligij, & homagij, & recepturus inueſtituram feudalem & ab hominibus ſecundum Regni noſtri conſuetudinem iuramentum, fructus tamen medio tempore pro Curia percepti, & obuentiones omnes ad opus Curiæ noſtræ remaneant, tum pro neceſſaria cultura, tum pro ſeruitio, in quo ceſſatum eſt. Et quia iura ante inueſtituram, & antequam vaſalli ſibi de mandato Domini Regis iurent, ille qui ſuccedere intendit in Dominium, vel quaſi Dominium in feudalibus ipſis non habuerit, & ſua aliquatenus non fuerunt, non eſt ei fructuum, & obuentionum ex feudalibus ipſis prouenientium pro dicto tempore per Curiam receptorum reſtitutio facienda. Inſuper prouiderunt, & poſt plenam examinationem habitam acceptatum eſt per totum conſilium, & firmatum, quòd ſi ille, in quem liberalitas dicti temporis collata eſt iuxta formam ad ſeruitium deceſſerit, pluribus filiis minoribus derelictis, & exiſtentibus extra tempora pubertatis abſentibus extra Regnum. Inter eoſdem per literas Prælati pendenti ſigillo munitas, & literis nobilium vicinorum minoribus ipſis per ſcripturas publicas Domino Regi ſignificare procuret, cuius ætatis ſit, & ipſius ſtatura, & forma & quo nomine vocetur, niſi minoritas omnino reſiſtat ad præſentiam Domini Regis ſe conferat, vt primum poterit, vt propter ipſius abſentiam locus ipſis fratribus relinquatur. Datum, &c.

De compilatione & compoſitione rationum officialium. Rubrica.

ROBERTUS, &c. Nouis morbis, nouis occurri remediis expedit vt pręcipuè aliquorũ officialiũ auara proteruitas fideles, & nos in iuribus eorũ, & noſtris non verens

extra de fide inſtru. ca. paſtoralis, & hoc ibi no. Itẽ vide ſucceſ. bo. feu. Cap. ij. Rex. Anno vij. c. Conſiderantes grandia. Neapol.

Regni. Quæ ponĩtur in conſtitutione Regni libr. iij. de iure cõpetẽti Curiæ poſt mortẽ Comitis, vel Baronis l. Comite vel Barone. & l. ſeq. quę incipit. poſt mortẽ, quibus cauetur, debere denũtiare mortem. ſed nõ dicit quãdo, limitando tẽpus. Sed antequã recipiat à vaſallo ſacramentum aſſecurationis obtenta licentia Curię, aliàs bona publicãtur, vt ibi Neap. Sebaſtia.

Imperii. Quæ ponitur. x. col. quo tempore miles. l. ſancimus. quæ lex, & quinque alię pręcedentes ſunt conſtitutiones Imperatoris Lotharij, quas condidit ante ianuam beati Petri in ciuitate Romana vt ibi in iiij. præcedenti rubrica patet, & etiã Corradus ſuper hoc cõdidit ſuã. l. vt ſequitur in lib. de capitulis Corradi. Neapoli. Sebaſtia.

Conſuetudine. Quę ponitur in lib. feu. hic fini tur lex. Incipiunt conſuetudines regni in ca. de conſuetudine regni. Neapoli. Sebaſtia.

Infra annum. & diem numerandum à tempore ſcientiæ, nam ſi habuerit is probabilem ignorantiam, non curret ſibi tempus, ſed eſſet excuſatus, & poſſet propterea iuſtificari. j. q. j. ſi quis à ſchiſmatic. & extra qui matrimo. accuſa. poſſunt. ca. cum in tua. Triplex. eſt enim ignorantia, ſcilicet ſimplex, probabilis, craſſa, ſeu ſupina. Ignorantia ſimplex eſt vera, & non ſimulata, in qua peccantibus eſt parcẽdũ. xj. q. iij. excellentiſsimus. & c. ſequenti xxvj. q. ij. ca. vltimo. C. de his qui latrones l. j. Probabilis ſimiliter excuſatur, vt ſupra. Supina nequaquã. Neapoli. Sebaſtia.

Quo ſubſecuto. Hodie nõ fit aſſecurationis litera, niſi ſoluto releuio Comites autem vſurparunt, & faciunt literas aſſecurationis eorum feudatariis. Neapoli.

Præſentauerint. id eſt, voluerint præſentare, ſic eſt enim de conſuetudine regni, vt ſupra de conſuetudine regni eſt, &c. Et tũc nõ eſt inconueniens, quòd taliter contumax damnetur, ſeu declaretur propter talem inobedientiam, & tanti temporis contumaciã cadere ab omni iure bonorũ feudalium, vt ſubditur. Et niſi hoc infantia, vel inimicitia, vel alia iuſta cauſa ipſum excuſet, vt ĩ. x. col. quomodo oportet mili. l. ſi vnus. & de capit. Cor. capit. j à quibus legibus fortè, habuit ortum hoc capitulum, & ſic iſtud capitulum concordat cum dictis legib⁹. Nec eſt mirandum de tam magna pœna, ſcilicet, bonorum omnium feudaliũ. nam & ſimilis pœna imponitur ſecundum conſtitution. Regni, vt in conſtitutione quæ incipit Comite, vel Barone, de iure competenti Curiæ poſt mortem Comitis vel Baronis. Sic etiam de iure communi ponitur pœna omnium bonorum vocato ad munus publicum, ſi pertinaci animo latitaret. Omnes enim, qui munera publicorũ munerum declinare tentauerint, ſimili conditione teneri oportet. C de decurio. l. ſi ad magiſtratus. lib. x. Et alibi, qui pro obſequiis ſuis liberalitatem domini prouocauit ob feudum dãdum non eſt dignus eũ retinere, cum cœperit obſequia negligere, argu. C. de reuo. dona. l. j. & not. Iaco. in ij. titu. Si vaſallus non fecerit id, pro quo feudum eſt ei datum ca. item ſi vaſallus. Satis enim videtur eſſe iuſtũ ad obſequium fidelitatis denuntiare mortem patris domino generali, à quo feuda tenẽtur, ſiue mediatè, ſiue in capite ab aliquo Comite, vel Barone, vt in conſtitutione Regni poſt mortem, in titulo de morte Comitis vel Baronis nunciãda, &c. Aliàs autẽ ſi nõ nunciaret non impeditus ex cauſa, videt velle nõ cognoſcere dominũ, quod eſt cõtra fidelitatis obſequium, pręſertim cõtra honeſtum & vtile. in x. colla. de forma fidelitatis in epiſtola prohibenti Epiſcopo, &c. §. j. Item, de pœna huius cap. non eſt mirandũ. Nam in lege Dei legitur, quòd vox emiſſa eſt in Iudæa & Hieruſalẽ omnibus fi-

liis

liis trāſmigrationis, vt cōgregarētur in Hieruſalē, & omnibus, qui nō venerunt in tribus diebus iuxta conſiliū principum & ſeniorū, auferetur omnis ſubſtantia eius, &c. vt in 1. Eſdræ 10. capit. & 3. ſimiliter Eſdræ 23. c. in fin. Nam pater occidit filium, & frater fratrē in virtute obedientiæ. Exodi 33. c. vidēs ergo Moſes. in fi. & in 3. cap. melior eſt enim obedientia quàm victima: & auſcultare magis quā offerre adipē arietū, & ſpem lachrymandi. Et Abrahā propter præceptū domini obtulit filium Iſaac in holocauſtum, Gen. 22. Sic & Adam propter inobedientiā perdidit Paradiſum, vt Geneſis 3 c. Et propterea dicit lex, Omnes obediant legi, & ſuccūbentes horreāt ſanctioni, in authen. vt om. obedi. iud. prouin. circa fin. per vnam col. coll. vj. obedientia ſola fidei meritum poſſidet, ſine qua quiſque ſi lelis conuincitur, etiā ſi fidelis eſſe videatur. viij. q. j. ſciendum. in fi. Cōſiſtit autē obedientia in tribus, in reuerentia exhibenda, mandato ſuſcipiendo, & iudicio ſubeundo, vt xciij. diſt. in glo. ſum. quæ omnia videntur offenſa per prædictum contumacem ſi non venerit infra annū & diem, vt hic, cùm ſit hoc præceptū huius ca. nec mirū, quia ſic, & in c. vt quæ ab excellentia noſtra, contra falſarios monetæ ponitur ſimilis pœna. Neapol.

IN nomine Dei æterni. Ibi, *approbatur longiſſimis retrò diebus* Not. infra quantū tempus ſucceſſor Comitis vel Baronis debet nūciare regi mortem Comitis vel Baronis vide de hoc cōſtitut. quæ incipit, poſt modum tenendum, ſi maior ætate xij. annor. fuerit. Bart. de Capua.

Stat

offendere, in ſuis prauis elidatur conatibus, & qui quotidie in leges cōmittunt, pœnis continuis legis ſeu principis animatæ legis in terris, iuxta ſanctiones legitimæ puniātur. Idcirco nō derogādo conſtitutionibus ſtatutis, quibuſcunq; ordinationibus, bonis ritibus, & conſuetudinibus hucuſq; ſeruatis, niſi quantum in his reperirentur aduerſæ, nec eas minuēdo, ſed illis addendo, in ſua vtpote remanentibus firmitate, infraſcripta duximus ſtatuēda, videlicet, ꝙ officiales regni noſtri, Iuſtitiarij ſinguli, capitanei quoq;, Stratigoti habentes merū & mixtū imperiū impunè, videlicet, præſentes & futuri: eorum quilibet iudex. & actorum notarius, per curiā ſibi dari & notarius cameræ, prout ad eorū cuiuſlibet ſpectat officium, vt infrà diſtinguuntur: quaternum actorum omnium ordinariorū & extraordinariorū. Quaternū quotidiani introitus, & exitus cuiuſcunq; pecuniæ ſiue rerū, tam collectarum quàm prouētuum, cū expreſsione dierum. Quaternū quoq; vbi ſunt cōſcripti tenores apodiſſarū, quas fecerunt de receptione rerū, & pecuniæ prædictarum, cùm velimus vt de receptione huiuſmodi prouentuum, & aliarū rerum fideliter faciāt apodiſſas ſoluētibus, remoto errore ſeu conſuetudine praua abolita. Quas equidē apodiſſas, ſi omiſerint facere, ſicut ſi ſubtraxerint illa, quæ receperint, & de quibus apodiſſas, ſicut pręcipimus, nō fecerunt, in nonuplum teneantur. Quaternum mandatorū publicorum, & priuatorū ipſorum, etiam executionum factarum per ipſos. Quaternū de commiſsionibus & mandatis factis per eos perſonis & commiſſariis quibuſcunque, aut ſui officij, vel mādatorum curiæ. Quaternum inquiſitionū, & proceſſuum ex officio faciendorū per eum in iuriſdictione ſua, vt de eis fiat collatio debita cum quaterno introitus, ſi à notatis in ipſa Inquiſitiōe recepit aliquid ad opus Curiæ. Quaternū de reſiduis, actis, & mandatis pendētibus, etiam aſsignatis ſibi à prædeceſſoribus ſuis, dum ſunt in officio, & officij adminiſtratione durante conſcribant, cōponant, ſeu conficiant, cōſcribi, ſeu componi, & confici faciant, ſicut ſucceſsiuè negotia habēt præ manibus, de quibus fieri habent, & debent quaterni prædicti; & quaternos eoſdē conficere, ſeu conſcribere, & cōponere poſt eorum depoſitionē officij non expectēt. Hoc quidē eſt ab experto compertum, vt fraudis ſuſpicione non careat, ſi id quod habetur in recenti memoria in prolixum tempus faciendū per præſumptuoſam malitiam, prote-

letur

letur: dum cōtingit perſæpe demi, aut defalcari iura ſubiectorū, & curiæ frequenter etiā occultari. Notarij actorum de actibus ordinariis, & extraordinariis: de tenoribus apodiſſarum cuiuſcunque pecuniæ, ſiue rerum, quas ſcripſerint, de executionibus quorūcunque mādatorum Curiæ, vel aliorū quocunque modo acta reſpicientibus, vel ad acta ſpectantibus, inquiſitionum etiam & proceſſuum faciendorū ex officio, ſicut prædicitur, quaternos conficiant, & cōſcribant. Quaternos cæteros prædiſtinctos notarij Cameræ, vel alij, qui ad hoc per Iuſtitiarios, Capitaneos, Stratigotos, & officiales alios ſtatuuntur, componant: quia ſic ſpectare ad eorum officium declaramus. Idē præcipimus reſeruari per Secretos, magiſtros Portulanos, & officiales alios quocunque nomine cenſeantur de quaternis, apodiſsis, cautelis, monumētis quibuſlibet, quæ fieri debent per eos, & eos ſingulos, prout ad officium vniuſcuiuſque ſpectat eorū. Poſt depoſitum autem officium debitā rationem cum pecunia, rebúſque aliis reſiduis penes eorum, quaternis prædictis, & aliis ſcripturis, & cautelis debitis infra dies quindecim à die ingreſſus ſucceſſoris vel finiti tēporis numerandos, non expectato fine tēporis ſyndicationis eorū coram nobis per procuratores idoneos ſub ſigillo eorum in Archiuis præſentatis, de ratione ipſa ponenda legaliter, vt eſt moris, finito ſuæ ſyndicationis tempore, perſonaliter compareant in Archiuo iam dicto ad præſtandum in forma debita conſuetum ſacramentū de ratione ipſa ponenda legaliter, vt eſt moris, aut per procuratorem ſufficienter inſtructū, ſi fuerint iuſto impedimento detenti, inter alia poteſtatem habētem in animam eius ſacramentum præſtandi & computādi, primo in Camera noſtra, & deinde finaliter corā nobis, ac ſatisfaciendo de omnibus in quibus per rationem ipſam debitor apparebit, & ꝙ officialis ſeu procurator miſſus huiuſmodi aut ordinatus & factus integram ſatisfactionem de liquido inueniendo per rationē ipſam compleram, diſputatā, & poſitam, abſque ſpeciali ipſius Curiæ licentia, non recedat, quod ſi ſecus fieret, pœnam vnciarum auri quinquaginta Iuſtitiariis, & Capitaneis, & Stratigotis triginta, à iudice vigintiquinque, actorum notariis quindecim, & totidē notariis Cameræ curiæ noſtræ, ſi & quoties ſecus fieret applicandam, & ſi quoties deficient in præmiſsis, aut aliquo præmiſſorum, quod ad cuiuſlibet eorum ſpectat officium, infra quindecim dies, alios ab illo, vel illis, qui in eam inciderint per vos volumus protinus, & irremiſsibiliter extorqueri, & ratio ipſa pro non poſita, & nō aſsignata in eius diſpendium habeatur. Pœna vnciarum vigintiquinque ſimiliter plectatur, qui durante officio cum ratione ordinaria ſemeſtris tēporis infra primos quindecim dies ſequētis ſeptimi menſis procuratorē ſufficientem non miſerit, vel cum miſſus non compleuerit componere, aut ſine prædicta licentia de Archiuo receſſerit infra alios xv. dies exinde per vos, ſicut in proximo eſt expreſſum, & pro non miſſa, nec aſsignata ipſa ratio in ſui præiudicium habeatur. Quaternū quotidiani introitus, & exitus quarūcunque pecuniarum, ſiue rerum collectarum, compoſitionū, atque prouentuum, ſicut prædicitur, nobis ad Archiuum mittere ſingulis tribus menſibus tenaciter, videlicet, infra dies primos quindecim quarti menſis ſequentis, ſub pœna prædicta, infra alios dies ſequētes xv. exigenda, ſicut præfertur, toties quoties fuerit cōtrauentū. Vbi verò à tēpore amotionis ab officio trimeſtre tēpus non eſſet completū, mittat ſimiliter vt ſupra pro eo tēpore, quo fuerit in officio commoratus, & ſi aliquod mandatum fiſcale in quaterno manda-

eorum

torum omiſerit ſcribere, pro quolibet mandato omiſſo, pœnā vnciarum auri duarū ab omittente exigere protinus ſtudeatis, grauiori pœna ſeruata in eos ratione mandati omiſsi, ſi mandatū omiſſum de re magna & non leui eſſet, vel alias in omittendo mandatū huiuſmodi fraudulenter proceſſerunt: iuxta noſtrū arbitriū infligenda, & exigenda ab eis. Volumus etiā quòd de receptione cuiuſcunque mandati fiſcalis per Curiam ſibi directi, officialis quicunque cum inſerta forma mandati reſcribere debeat, ad pœnā vnciarum duarum exigendā vt ſupra, & ſi negauerit facere reſponſales de aſsignatione mandati ſibi facti credatur nuncio iurato, qui portauit mandatū, & ipſa pœna protinus exigatur. Porrò ſi forſitā in præparatione, ſcriptione, ordinatione, ſigillatione & aſsignatione actorū, & quaternorum inter Iuſtitiarios, & Capitaneos, ſeu Stratigotos, & iudicē, actorum vel Cameræ notarios eueniret diſcordia, durāte eorū officio, ſub pœna prædicta vnciarum auri quinquaginta, Iuſtitiariis, Capitaneis, vel Stratigotis triginta, iudici xxv. actorum notariis xv. & totidē notariis cameræ cauſa diſcordiæ infra dies quindecim, poſt ipſam exortā diſcordiam nobis debeant intimare, vt ſecundū terminationem quā inde feceritis, & reſcripſeritis, ſint concordes. Si verò orta fuerint poſt eorum amotionē, aut ſuper actorum, aut quaternorum eorumdē amiſsionem diſcordes extiterint tenaciter nihilominꝰ Iuſtitiarij, Capitanei, ſeu Stratigoti ſub ſigillo ſuo, ac ſigillo eorū alterius ſecū ad ipſam concordiam, aut ſi vterque diſcors fuerit ſub ſuo tantum ſigillo acta eadē, & quaternos, prout ſunt, tūc præſentare & nobis in rationem auditorio aſsignare. Sed ſi iudex, & actorum notarius concordes fuerint in præmiſsis, ſolo Iuſtitiario, Capitaneo, vel Stratigoto diſcordante, proteſtentur publicè corā eo, quomodo per ipſos non remanet, & proteſtationem huiuſmodi nobis infra idē tempus ſignificent, & ſi in poſterū apparet diſcordiā ipſam, ex cauſa, vel cauſis rationabilibus proceſsiſſe, vos audita ea, vel eis, faciatis exinde quod eſt iuſtū. Si verò eā calūnioſam reperietis, motor talis diſcordiæ pœnæ ſubiaceat ſupra cōtētæ, ac maiori pro noſtro arbitrio infligēdę ab eo infra dies quindecim, ſicut in ſimili pręnarratur. Officialis amotus ordinationē huiuſmodi cū aliis mandatis, actis, pendentibus reſiduis, captiuis, & cauſis detentionis eorū, per ſpeciale ſcriptū ſub ſigillo ſuo, infra dies quindecim, poſtquā ſucceſſor ingreſſus fuerit prouinciā officiū miniſtrādo aſsignare procuret ſuo in officio ſucceſſori ſub eadē pœna exigenda vt ſupra. Et ſucceſſor tranſumptum ſub ſigillo ſuo infra primos octo ſequentes dies ad tardius, ſub ſimili pœna ſimiliter exigenda exhibeat ſucceſſori, ꝓteſtatione præmiſſā per prędeceſſorē amotū, ſi forte aſſe ſucceſſor recipere nolet ea, per quā cōſtet per eum non ſteriſſe ſucceſſori aſsignaſſe præmiſſa, de qua proteſtatione & requiſitione cōfici faciat publicū inſtrumentum in Archiuo infra prędictos dies quindecim aſsignādum. Adiicimus inſuper, vt idē ſucceſſor ad eandem pœnam exigendā vt ſupra, diē ingreſſus ſui ad officiū in prouincia ſibi decreta nobis infra xv. dies per ſuas literas ſpeciales ſtudeat intimare, & vtrū infra ipſum tēpus, vel ne ſucceſſor eius aſsignauerit ei reſidua, & pendentia, vt eſt dictū. Secreti quoque, magiſtri procuratores iuriū noſtrorū locationes, ſeu venditiones omniū gabellarum, & iuriū, infra duos menſes ad tardius, anni cuiuslibet, à die primo Septēbris in antea numerandos, aut ſi infra annū, poſt ipſos mēſes duos locari, aut vendi ſeu licitari contigerit infra dies xv. diē vēditionis ipſius immediatè ſequētes dilucidè, & diſtinctè, cū quantitatibus pecuniarū, & rerum

rerū contentis nominibus gabellotorū, & fideiuſſorum propterea poſitorū, aditibus factis in vnaquaq; gabellarū ipſorū, per quos, qualiter, & quando pactis, cōditionibus, à ritu dohanę nō diſcordātibus factis per eos gabellotis eiſdē, vel ſi locatę nō fuerint, ſubhaſtatione pręmiſſa, & aliis ſolēnitatibus obſeruatis: cui vel quibus, & qualiter datæ ſint incredentiā procuranda in ſcriptis, nobis ſub eorū ſigillis ad Archiuū tranſmittant, ſub pœna vnciatū auri xxv. per vos ab eis, vel ab eo, qui in illā inciderint infra ſequētes xv. dies protinus exigenda, & ad omne dānū, & intereſſe, quod propterea Curiæ noſtræ euenirer diſtrictè compellatis eoſdem. Præterea volumus & mādamus, ꝙ nullā gabellā, nullaque iura noſtra, ſi apparet, qui cōpetenti pretio vellet emere procurandas committunt, nullaque iura ſibi retineāt, nec plures gabellas inſimul vni vendāt, ſed quālibet earū per ſe, debita ſolennitate, nec filiis aut cōſanguineis, aut cōiūctis vēdāt colludioſè, quod quidē colludioſum præſumi volumus, eo ipſo, ſi nō contrariū demōſtrabunt, vt libera ſit facultas demonſtrantibus, & augmentantibus iura noſtra in melius promouere, ſub ſimili pœna, damníſque & intereſſe per vos, ſicut ſupra prædicitur, proximè exigēdę. Et cū ſit prohibitū ab antiquo vt de minus exigendo, vel plus ratione noſtrorū iuriū. Quoniā eſt conſuetū & debitū, ac etiā obſeruatum pactū, vt conuētione officiales ipſi non iniant, ſed iura noſtra integraliter exigāt, non minuendo exactionē ipſam in aliquo vel augēdo, pactis, & conuētionibus talibus pœnis & iuramēto vallatis tāquā nullis, & inualidis nō obſtantibus quoquomodo, vt dū ipſa iura, ſicut pręcipitur, exigūtur, det, & datur materia licitātibꝰ & augmētātibꝰ cōmoda noſtra & vtilitates fiſcales cōtra veritū, ꝓmiſſū & iuramētū p eos curiæ noſtræ pro inde præſtitū cōtrariū faciēdi, & maximè cū mercatoribus exteris ignorātibꝰ plerūq; noſtras ordinationes iā dictas quos qdē decipiūt paciſcēdo cū eis de certa parte nō integra debiti noſtri ſoluēdo p eos prętēdētes deinde pactū, & cōuētionē inualidā, & cōtra pactū eorū debitè exigēdo. Et dū pactū ſeruāt, aliqñ in noſtrū redūdat incommodū, licitātibꝰ via præcluſa. Idcircò eorū fraudibꝰ obuiando hoc tm̄ adiicimus, vt pacto & cōuentione huiuſmodi nullo & inualido in noſtrū, & gabellæ noſtrę præiudiciū permanēte, pactū ipſū illicitū liget in eorū præiudiciū paciſcētes, ſi ſoluēdo fuerint, vt de eorū proprio quicquid vltra pactū exactū fuerit vſq; ad ſolidū, & debitā deceptis mercatoribꝰ ſortiatur, ſi paciſcētes ipſi per licitationē amoti fuerint, ſi verò remaneant in gabella, pœnis legitimis, quia contrafecerūt, in ſuo robore remanentibꝰ cōtra eos. Augmētata quoq; gabella ipſa p alios, ſi reperiatur amotū ſeu amotos gabellotos per augmentū iam dictū, partē habere vel tenere in augmentata gabella præfata, ſit pręſumptio, cōtra quā nequeat in contrariū probari, ꝙ in fraudē curiæ facta fuerit augmentatio ſupradicta, ad hoc vt mercatores cōtra pactū initum integraliter ſoluere cōpellātur, & eo caſu in eorū præiudiciū ſeruare pactū illicitū teneantur, licitatione ipſa in ſuo nihilominus robore pro vtilitate Curiæ ramanēte, ita ꝙ ſi forſitā ab eis fuerit gabella per augmentū aliarū aliqualiter reuocata, teneātur ſucceſſoribꝰ reſpondere, & de eorū proprio cōputare ſicut ſi totū ius debitū, pacto non inito exegiſſent cōtra paciſcentes de ſoluendo iure nō integro ſociis ſuis gabellā licitantibus, vt præfertur, pręcipuè ſi forſan dixerint ſe pactū initū ignoraſſe, omni iure ſeruato vt cōtra gabellotos eoſdē, qui ſocij gabellę reperiūtur cū eis ad ſarciendū ipſis damnū, quod incurrerāt, ꝓpterea poſsint procedere, ac totū intereſſe ſuū ab illis

illis petere, & habere electionẽ, quam habet amotus emptor, vel creditor noſtrorũ iuriũ ſuo ſucceſſori, pro tempore quo exercuit ad extaliũ, vel ad credentiã vendendi vbi infra triduum ſit amotus non habeat ſicut pro ipſo triduo de promiſſo propter incautũ aliquid non lucratur, ſed de perceptis infra triduũ teneatur ad credentiam reſpondere. Volumus igitur, & vobis expreſsè mãdamus vt cum præmiſsis quoque omnes ordinationes, ritus, & ſtatuta alia quælibet ſuper manutenẽdis iuribus noſtris, & officialiũ noſtrorum malitiis compeſcendis ob olim edita, quæ in Archiuo noſtro ſeruantur tenaciter & intrãſgreſsibiliter obſeruetis. Data Neapoli anno domini M. CCCXVII. die iij. Iulij. xv. indictionis Regnorum noſtrorũ anno ix. Volentes itaq; ꝙ præſcriptæ noſtræ ordinationes, capitula, ſeu ſtatuta tenaciter obſeruẽtur, & vt circa eorum obſeruantiã nullam poſsitis ignorantiã, vel ſupinã excuſationẽ prætendere, illa vobis denotanda & aperienda prouidimus, vt ſuperius continetur, & fidelitati veſtræ mandamus expreſsè, quatenus ordinationes, capitula, ſeu ſtatuta noſtra prædicta, prout & in quãtum in his tangimini, & ad vos ſpectat quemlibet ſcilicet, ſui officij tempore efficaciter obſeruare curetis, ac faciatis per iudices, actorum, Cameræq; notarios vobiſcum per Curiam in prædicto officio pro tẽpore deputandos, de quibus capitulis, & ſtatutis eiſdem, vt illorũ etiam ignorantiã fortè prętendere non poſsit copiã deris, faciatiſq; tenaciter & inuiolabiliter obſeruari. Scituri pro certo, quòd ille, ſeu illi veſtrũ, dictorũmque iudicũ, & notariorum, qui præmiſſa quatenus, ſcilicet, ad eorũ quemlibet, vt prædicitur pertinent, obſeruare cõtempſerit ſtatutis pœnis huiuſmodi ſubiacebunt, quas ab eis ſi in illis inciderint, ex nũc prout ex tunc mãdamus & volumus abſq; remiſsionis gratia extorqueri. Præſentes autem literas, ſtatim poſt amotionẽ tuam ab eodem officio, ſucceſſori tuo dare ſtudeas in pendenti: deinde ad ſucceſſores alios ſucceſsiuis traditionibus alterutrũ deriuãdas, & per eos efficaciter obſeruãdas. Data Neapoli p magiſtros rationales Magnæ Curię noſtrę. Anno domini M. CCCXVII. die xx. Septẽbris. j. indictiõis regnorũ noſtrorũ anno ix.

Literæ Domini Ducis ad magiſtrum Iuſtitiarium, & iudices Magnæ Curiæ de prædictis capitulis. Rubr.

ROBERTUS primogenitus, &c. Nobili viro Ermẽgano de Sabrano Ariani Comiti, regni Siciliæ magiſtro Iuſtitiario dilecto conſanguineo, cõſiliario, & familiari paterno, ac ſuo, & eius locũ tenenti, ac iudicibus Magnæ Curiæ deuotis ſuis ſalutem, & dilectionẽ ſynceram. Iniunxit nobis inter alia Reuerendus dominus, & genitor noſter chariſsimus, qui quaſdam literas ſuas, vt capitula regulantia, & diſtinguentia regimen Curiæ ſuæ cui præerat dominus Theobaldus de Malobuſſone, baliſtariorũ regni magiſter, & prouiſor Caſtrorum, quæ idem dominus genitor noſter caſſauit illa originalia, ſcilicet, miſſa pridẽ domino Nicolao de Iamuilla, qui tunc Curiã regebat eandẽ ſub ſigillo miſerimus vobis in ſcriptis, & ea per vos vſque ad prædicti genitoris noſtri beneplacitũ ſeruari tenaciter fecerimus. Verũ quia prout prædictus dominus Theobaldus aſſerit, originalia ipſa capitula haberi nequeunt, eo quòd illa dictus dominus Nicolaus de Iamuilla ſibi retinens apud acta ipſius Curiæ minimè aſsignauit eadem, licet in actis ipſis redacta fuerint. Ecce capitula eadem ex prædictis actis aſſumpta de verbo ad verbum præſentibus inſerta vobis duximus tranſmittenda. Quorum capitulorum tenor per omnia talis eſt,

CAROLUS II. Dei gratia Rex Hieruſalem, & Siciliæ, ducatus Apulię, & principatus Capuæ prouincię &

Forchal

Forchalquerij, ac pedis Montis Comes, Nicolao de Iamuilla militi Regiã Curiã noſtrã iuſtitiæ Regenti dilecto conſiliario, & familiari noſtro fideli gratiã noſtram, & bonam voluntatẽ. De ſtatu noſtrorũ fideliũ prouehendo in melius, mentanea cura ſoliciti. Ecce capitula de ipſius adminiſtratione officij, quæ cõdependent à cõmiſsione de dicto officio tibi facta in ſcriptis redacta tibi ſerie, ſub pendenti ſigillo noſtro tranſmittimus, quæ tempore tui regiminis ſerues, & facias ab aliis obſeruari. In primis cognoſces de omnibus violẽtiis, iniuriis, grauaminibus, atque criminibus, de quibus maieſtas noſtra, vel Robertus primogenitus noſter Dux Calabriæ, atque Vicarius noſter generalis poſſet adiri. Necnõ de omnibus defenſis iuſtè, vel iniuſtè impoſitis, etiam de pœnis legalibus, atque aliis, quæ per priuatos quoſcunq; clericos, vel laicos noſtro nomine imponũtur contẽptę fuerint, & pręcipue pro violentiis, iniuriis, & grauaminibus illatis, & inferendis per Comites, aut Barones, vel alios quoſlibet vaſallis, vel vicinis eorũ, aut aliis per officiales noſtros, vel quoſuis alios, ſubiectis noſtris, vel aliis quibuſcunq;. Ita tamẽ ꝙ officialis merũ habẽs imperiũ, durãte officio nec de cauſa ciuili, nec de criminali, niſi de ſpeciali noſtro mãdato reuocari per te valeat, vel etiã coerceri. Itẽ cognoſces de omnibus cauſis ciuilibus excedẽtibus ſummã illã, vſq; ad quã ipſarũ cauſarũ cognitio ad Baiulos, & pedaneos terrarũ iudices, ſeu ſpeciales dominos eorũdem ſpectare dignoſcitur. Nam de cauſis ad præmiſſorũ cognitionẽ ſpectantibus, te nullatenus intromittas, niſi prædicti iudices, & alij celerẽ iuſtitiã miniſtrare differrẽt, quo caſu, ſi ad mandatũ tuum prædicti iudices infra cõpetentẽ terminũ pro cauſarũ, & perſonarũ qualitate ſtatuendũ per te, cõquerentibus expeditã iuſtitiã facere retardabunt, eatundẽ cauſarum, ſeu quæſtionum cognitio, quarum deciſionẽ, vt præmittitur prælibati iudices dolo, vel negligẽtia diſtulerint, ad te libere deuoluatur.

Item in dictis cauſis ciuilibus, in quibus appareãt inſtrumẽta legitima, quæ nõ ſint abraſa, ſed in proprijs ſui figura, omni vitio, & ſuſpitione carentia ſummarie & de plano procedas. De cauſis vero feudorũ, & quorũcunq; bonorũ ſtabiliũ ad fiſcum noſtrũ ſpectantiũ, quæ ad magiſtrum Iuſtitiariũ regni, & Iuſtitiarios regionũ ſecundũ diſtinctos ordines pertinere noſcuntur, te niſi per viam appellationis, vt ſubditur, nullatenus intromittas. Item habebis ſub cura, & protectione tua eccleſias & perſonas eccleſiaſticas, pupillos, orphanos, & viduas, omnéſq; miſerabiles perſonas, & eas ab omnibus indebitis grauaminibus, & moleſtiis per cõuenietia remedia protegas, & defendas, poſsiſque, ſi oppreſsio, vel grauamen cõtingat criminis cauſam exinde inquirere per te, vel aliũ ex officio, vel per ſpecialem inquiſitionem, etiam contra ſpeciales perſonas, ſicut & nos poſſemus in hoc caſu ſpecialem inquiſitionem committere, conſtitutionis regni non obſtante rigore ac pœnam debitã ſecundum iuſtitiam irrogare. Si verò ex ipſa oppreſsione, vel grauamine ciuilis cauſa tangatur, in prædictis ſpecialibus cauſis procedas, & procedi facias ſummarie, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ordine iudiciario prætermiſſo. In aliis autẽ cauſis & cognitionibus ad re pertinẽtibus, cum raro iure & iudicij ordine iuſtitiã obſeruabis. Permittimus inſuper tibi, ꝙ de cauſis ciuilibus defenſarum, ſeu quarumcũque pœnarũ in eadem Curia agitandis, in dubio, ſi partes petierint, poſsis cum partibus ipſis, dum tamen nõ excedat ſummã xx. vnciarũ componere, cum conſilio iudicum perſonarum conditione penſata. Præterea vaſallis querelã exponẽtibus de grauaminibus eis

illatis

illatis per dominos eorundẽ poſsis per te, vel alium idoneum, quem ad id elegeris, inquiſitionem inde ex officio facere ſpecialem, conſtitutione, vel lege aliqua minimè obſiſtente. Item audias cauſas omnes appellationum interiectas à ſententiis ferendis in Curia magiſtri Iuſtitiarij, eáſque ſecundum iuſtitiam examines, & decidas. Hoc verò capitulum tunc locũ habebit, cum de cauſis eiſdem in Curia dicti magiſtri Iuſtitiarij principaliter cognitũ fuerit, vbi autẽ non principaliter ipſæ in Curia dicti magiſtri Iuſtitiarij fuerint ventilatæ, ſed per appellationis remedium ab inferioribus iudicibus ad eãdem Curiam deuolutę, tunc ſi à ſententia lata in præfata Curia magiſtri iuſtitiarij appellari contingat, cauſa appellationis eiuſdẽ corã iudice appellationum noſtræ Curię ventiletur, & ſuo marte diſcurrat, vt corã dicto appellationum iudice ſtatutus à iure ad appellandũ dierum numerus debitũ finẽ recipiat. A ſententiis verò latis in Curia noſtra penes te ſtatuta ſuper cauſis per appellationẽ à Curia magiſtri Iuſtitiarij deuolutis ad appellationũ iudicẽ recurratur. Et verſa vice poſsit appellari ad magiſtrum Iuſtitiarium à ſententiis latis in dicta Curia noſtra, & deinde appelletur ad iudicem appellationũ. Item accuſator, qui primum Curiã ipſam adierit, nõ poſsit, accuſatione ipſa pendente, in aliqua Curia de aliquo crimine, in quo non poteſt interuenire procurator accuſari, vel denunciari, dum tamẽ ſit paratus in Curia ipſa reſpõdere pro accuſationibus, vel denũtiationibus quibuſcunque, ſua accuſatione durante, & nihilominus fideiuſſoria cautione cauere, quòd accuſatione facta reſpõdebit accuſationibus vel denunciationibus ipſis, corã quocunq; iudice cõpetenti. In præmiſsis autem omnibus reſeruamus nobis poteſtatem addendi, minuendi, & corrigendi, prout & quando videbitur nobis expedire. Mãdamus igitur vobis, vt pręדicta capitula iuxta dicti domini patris noſtri iuſſum, eorúmque ſeriem in dicta Curia Magna, vſque ad ipſum paternũ beneplacitum tenaciter obſeruetis. Quod ſi vos omnes iudices non fueritis in his, quibus ex vigore prædictorũ capitulorum in dicta Magna Curia procedi contingat interdũ fortè præſentes illis, vel illi ex vobis, qui præſentes fuerint, etiam ſi vnus, vel plures veſtrũ in illis procedere cœperit procedãt in eos, aliorum vel alterius abſentia non obſtante. Data Neapoli, per Dom. Bar. de Capua. Anno Domini M. CCC. VII. die xij. Decẽbris. xj. indictionis, regnorũ noſtrorum Anno vigeſimo ſecũdo.

Vt Comites, & Barones in eorum terris officiũ magiſtri Iurati per eos, & eorum officiales exercere valeant. Rubr.

RObertus, &c. Tali Comiti vel Baroni, &c. Ad quietem publicam, & crimina nuncianda ſuperiori poteſtati per ciuitates, & loca antiquitatis diſcreta prouiſio curioſos & ſtationarios ordinauit, in quorum vice moderna nouitas magiſtri Iurati ſubrogauit officium, naturam obtinens officialium eorundẽ, qui ex cõmunis interpretationis obtentu in terris demanij Regni noſtri eligitur, & per regalis curiæ ſuffragium approbatur. Sed quia crimina punienda ſunt vndecũque claruerint, & ad Magiſtri Iurati prædicti ſpectat officium ſuperioribus nunciare crimina, & ad ipſos mittere vinctos reos, in terris Baronum ipſos, vel eorum officia ſine officij titulo ipſius effectum conſueuerunt realiter obtinere. Sed quia petiuiſti tibi pro cautela concedi, vt in Caſtris, & terris tuis idem magiſtri Iurati officium effectualiter per te, & officiales tuos exercere valeas, ipſius officij titulo non expreſſo, tuis ſupplicationibus inclinati, pro vtilitate communi. tuíque cautelæ præſidio, dummodo per te, & officiales tuos fideliter ac ſollicitè id exerceas, plenã tibi de hoc authoritate pręſentium concedimus poteſtatem, vnde reipublicę cuius intereſt punire ſcelera, ſaluris medela proueniat, & tuo ſtatui cautela ſecuritatis accedat.

RObertus, &c. Vniuerſis, &c. Vulgaris famæ proloquiũ noſtrorũ fidelium murmur, & ſtrepitus, clamoſaq; inſinuatio in auribus noſtris continuata frequẽter, proceſſus illicitos officialium Regni noſtri Siciliæ, imo potius exceſſus informes, quoddã notorio diuulgare, nuper motibus noſtris rationabiliter ſuaſerunt, vt de his diligens indagatio procederet, quæ & ſi generaliter vobis ſit cõmiſſa per nos, de ſpecialis tamen conſcientiæ noſtræ gremio, ſicut ſpecialiter contra iniqua patrantes cũ exacta deliberatione proceſsit. Hoc attẽto præcipuè, ꝙ prædictis fidelibus oppreſsis, fatigatíſq; non modicũ, tenuioribus, & debilibus maximè, une onere laboris, & ſumptus, proſecutioniſq; periculo remediũ noſtrę prouiſionis aſsiſtere, & pœnas ob maleficia ſolui, quod magna ſuadet ratio, eueniret. Vt igitur circa pecuniariã cõdemnationem officialium eorundẽ propter ſubitationem anfractus qui poſſet in hoc nobis materiam difficultatis afferre cautius procedere valeatis: Ecce modus & forma, quos in his obſeruare vos volum⁹, & tenere præſentibus annectũtur. Si officialis fiſcalem pecuniam ſubripuerit, ſeu ſubtraxerit, nonuplũ fiſco noſtro cõponat, arbitrio tamen noſtro eius minoratione ſeruata. Si autem à priuatis ſuperexegerit illicitè, ſi violẽter, quadruplum: non accedẽte violẽtia, duplum: tamẽ in omni caſu ſimpli fiat reſtitutio læſo. Si verò recipiat à ſpõte ſoluente, ſi pręcedat concuſsio, plectatur quadruplo, de quo ſimplũ concuſſo reddatur. Et in hoc caſu hæc pecuniaria coërtio, quę ex faciliori exactiõe pl⁹ exẽplũ timoris adducit ex certa noſtra ſciẽtia loco extraordinariæ coërtiõis accedat. Cõcuſsione verò ceſſãte, vbi datũ fuerit pro faciẽdo vel nõ faciendo negotio, triplũ fiſcus noſter accipiat, parti, hoc articulo ſimplici reſtitutiõe negata, niſi ꝓ redẽptiõe ſui ſanguinis fuerit facta ſolutio, vbi reſtitutionem ſimpli fieri rationabilis ęquitas perſuadet. Et quia probationum nõ eſt anguſtanda facultas, maximè vt crimina clareant, & ea quæ fiunt, conſueuerũtq; fieri clanculo vulgarem probationem, & lucidam cõmuniter habere non poſſint, propter eorum tamen craſſantiam illam puniri expedit, vt ſit locus exemplo, circa indagationem exceſſuum, hæc forma vobis deſcribitur, quòd de fama prius officialium inquiratur, poſt quod, ſi quidẽ per duos, aut tres teſtes conditionis electæ, & motum huiuſmodi probetur exceſſus, ſi bonæ famę fuerit, data ſibi copia nominum teſtium, non dictorum, niſi aliquid rationabile, & inductiuum merito, & non fruſtratorias dilationes apponat, ad cõdemnationem procedatis ipſius. Si verò fuerit malæ famę repertus, nulla ſibi inquiſitionis copia pręſtita condemnetur. Vt tamen circunſpectio noſtra attentè prouideat, inueſtiget, & diligẽter inquirat, nec inimici ex probabilibus cauſis per vos admittãtur in teſtes, & ſi forte per errorem vel ignorantiam recepti fuerint, ex ipſorum teſtium teſtimonio nulla condemnatio ſubſequatur. Et breuiter ſic vos in hoc circunſpecte & attente ex officio veſtro procedere volumus, tam in perſonis teſtium, quàm in omnibus circunſtantiis aliis, & ſpecialiter, quis ſit zelus deferentis, vel inſtruentis ad inquiſitionem, aut quæ cauſa ipſum ad deferẽdum vel inſtruendum induxit, vt omnibus ex officio ipſo ſuppletis ei, contra quem inquiritur ignorantia nocere non poſsit. Si verò per vnum teſtem tantummodo bonæ opinionis, & vitæ contra delatũ probetur, & deferens, aut inquiſitionẽ inſtruens eidem delato dediſſe ſe iuret, maximè ſi data

quantit

Statutum contra Neapol. Rubrica.

R*Obertus Dei gratia. Fermentu libidinis.* Sumptū eſt ex authent. quibus modis natural. effici. leg. §. illud & facit. C. vbi ſenat. vel cla. l. j. & in authen. de mona. §. ſi verò his quidem. Noſtra quidem infirmitas in ruina turpitudinis, id eſt, coitus parua eſt. xxxij. q. ij. §. his ita. vnde difficile eſt cōtinere xxxiij. q. v. tūc ſalubriter. & c. ſequēti. Nemo enim poteſt eſſe cōtinens, niſi Deus det, & hoc iſtū ſcire eſt Sapientiæ, cuius donum Dei eſt, vt dicitur Sapientiæ octauo, & inde dicitur arctiſſima vita continentiæ xxviij. diſtinct. c. de his. Et nota hic vnum ex incommodis, quæ tales ſequuntur amantes, videlicet, quia interdū furiunt, prout hic, & in prædictis concordātiis. vnde & quidē ſapiens ait. Cū amas, nō ſapies: cū ſapies nō amabis. Secundū quia ſemper timent, vnde Ouidius in epiſtol. Res eſt ſolliciti plena timoris amor. Tertium cæcitatem incurrunt, vt idem in epiſtolis. Quid deceat non videt vllus amans. Quartū indeſinens rei familiaris dānum. Seneca. Semper in amore cauſa dāni ſequitur. Quintum. Frequēs periculorum incurſio. Fulgētius in libro mericulo

quantitas nō ſit magna, & dans ſit honeſta perſona, indubitanter ſequi condemnatio poterit. Sed vbi per teſtem, aut teſtes nulla poteſt de datiōe pecuniæ vel alterius ſpeciei interuenire probatio. Si delatus ſit malæ famæ cōpertus, & aliqua cōtra eum mouentia rationabiliter, ſeu pręſumptiuè probētur, vtpote, dantis captio, & abſolutio ſine cauſa, vel tractatus, ſeu pactiones cum officiali habitæ pro liberatione, vel cōdemnationis ceſſatione concuſſi, vel fama probetur concuſſum, ſeu impreſſione vexatum, captū illicite, & calumnioſè pro redemptionis cōmercio fatigatum, vel ꝙ res concuſſi, aut reddentis, vtpote equus, fundus, & his ſimilia inueniātur viſibiliter apud ipſum, vel quòd aliæ veriſimiles contra eum cōiecturæ probentur, quas poteſtis ex motu veſtro prudenter & diſtrictè colligere, quàm præſens poſſit declaratio explicare, maxime vbi eſt perſona eius, qui dediſſe ſe dicit, & res vel quātitas nō eſt magna, per ſacramentū dantis poterit noſtra religio condemnare. At ſi officialis fuerit bonæ famæ, & approbatæ opinionis inuētus, quātuncunque probētur pręſumptiones, vel indicia contra eum præcipue, vbi deferēs, vel inquiſitionē inſtruens leuis comperitur eſſe perſona, ad condēnationem partis nō ſufficiat ſacramentum. Sed ſi fortè deferens & inquiſitionē inſtuens ſit honeſta, & approbata, & cōtra delatū violenta probentur indicia, quantūcunque ſit bonæ famæ repertus, maxime vbi res quæ data dicitur, non eſt magna, delatus proculdubio cōdemnatione plectetur. Vbicūque autem propter defectū probationis, vt præſcribitur, cōdemnatio interuenire nō poteſt, arguitur tamen de corruptela delatus, probatis indiciis contra eum, vel ſacramento parti præſtito, ſe per iuriſiurādi religionē purgare debebit. Et quia non eſt indulgendum maliciis hominum, nec differendæ ſunt pœnæ cōtra maleficos, qui immemores ſalutis æternæ fideles noſtros guerrarum turbinibus, bellorum diſsidiis fatigatos admodum, & multis impulſionibus tempeſtatis oppreſſos, contra Deum apertam iuſtitiam, ſacramentum per eos præſtitum maieſtatem noſtrā per eorum exceſſus in fide ſynceros, ad deuium deducēdo, licentia laxata, criminibus excogitatis, afflixerunt moleſtiis, & angariauerunt preſſuris nefandis, officialibus taliter condēnatis tollimus ex certa noſtra ſcientia appellationis remediū, & ſupplicationibus tantum eis refugium reſeruamus: ita quòd ipſa ſupplicatio non ſuſpendat executionis effectum, niſi quouſque fuerit noſtro conſpectui præſentata. Huius autē noſtræ ordinationis edictum, quòd pro exacerbādis pœnis eorundē officialiū, & ipſorum puniendis flagitiis plenis dolis, & homicidiis periculis, & in conſuetudine propter defectum impunita adductis conſultè fecimus, rationabilis conſilij tenore perpenſo, vſque ad noſtrum beneplacitum temporaliter prouidimus duraturum, vt cum morbi cauſa ceſſauerit, deſinere poſsit langoris afflictio, ſicq́ue lex ex cauſa ſtatuatur in tempore, quòd eius aſperitas delinquendi cōſuetudinem auferens purgationem criminum faciat, & ſi res exegerit, in nullo gratiā amabilitatis admittat. Data Neapoli per Bartholomæum de Capua. Anno Domini M. tricenteſimo vigeſimo ſexto, die iij. Februarij, primæ indictionis, Regnorum noſtrorum Anno noſtro.

Non eſt capitulū ſed litera declarans iuris ambiguitatem, & prudentiū altercationem in regno noſtro, & cōmuniter nō habetur inter capitula regni, & eſt notandū. Rub.

ROBertus Dei gratia Rex, &c. Alienationis actus quocūque procedat titulo cū cauſæ tranſit eſſentia vt recipientē ius transferat, vel trāſlationis affectum per obicē impeditionis auertat. Sane Ioannocti de Andria familiaris & fidelis noſtri oblata noſtræ celſitudini petitio continebat, quòd Frāciſcus primogenitus frater eius ad ſupplicantem ipſum fraternum non habens charitatis affectum: circa bona feudalia in caſalibus M. & N. de prouincia terræ Ydrunti poſita, quæ à noſtra regia Curia ex ſucceſsione debita communis patris eorū ſub ſeruitio tenebat in feudum: in quibus idem ſupplicans ſecundum regni conſtitutiones, moreſque probatos militiam eſt habiturus, & vitam Ioannocto de Floriaco militi familiari, & fideli noſtro pro certo pretio vendidit, alienauit, & tradidit, nihilo reſeruato ſibi pro vita, militiáque prædictis in eius pręiudicium, & diſpendium manifeſtū. Supplicauit itaque præfatus Ioannoctus, vt circa ſatisfactionem, & reſtaurationem præmiſsi diſpendij atque damni prouidere ſibi cauſa iuſtitiæ, quàm prōptè, aliàs quàm primùm de regalis authoritate præſidio dignaremur. Cuius ſupplicationibus inclinati benignè, quia dictus Franciſcus venditor plus iuris in emptorem prædictum tranſtulit, quàm ipſe de cenſura rationis haberet: nec ius alterius in ipſa vita, & militia potuit abſorbere. Fidelitati veſtræ præſentium tenore committimus: quatenus ſi veritas ſuffragatur aſſertis, dictúſque ſupplicans non præfatā vitam, & militiam eſt aſſecutus: cùm ipſarum præſtatio realis ſit ratione cenſenda, & tanquam realis tranſire debeat in emptorem præfatum Ioan. ad præſtandum dicto Ioannocto petenti in bonis & ſuper bonis eiuſdem vitam, & militiā ſecundum formam, & regulam, ac conſuetudinem approbatam, dilatione ceſſante, artis iuris remediis compellatis: vt præfatus emptor, atque poſſeſſor exoluat debitum, & idem ſupplicans ſuæ iuſtitiæ conſequatur effectum: prædicto feudali ſeruitio pro dictis bonis noſtræ Curiæ debito, & maiori: ſi maius propterea ipſi Curiæ debeatur in aliquo non mutilādo, propterea noſtris aliis & cuiuſlibet alterius iuribus ſemper ſaluis. Data Neapoli per Bartholomæum de Capua, &c. Anno Domini M. CCCXXVI. die quinta Decembris decimæ indictionis: Regnorum noſtrorum anno decimooctauo.

Statutum contra Neapolitanos maleficos rapientes virgines ſub colore matrimonij.

ROBertus Dei gratia Rex, &c. Vniuerſis præſentis edicti ſeriem inſpecturis, tam præſentibus, quàm futuris, vt ſine mortalis peccati diſcrimine copularetur caro carni, ac honeſtis & fidelibus incrementis humanū genus excreſceret, vt multiplicaretur in terris à diuina prouidentia fuiſſe noſcitur inſtitutum, vt ordinatis acceſsibus diuino timore, non quidem in deſiderij morbo, filij Dei filiabus hominum iungerentur, ſed in matri-

moniis contrahendis adinuicem prouida cæterum ſancione introductus certus ordo, modúſque ſtatutus, qui cum approbati ſint tanquam dignè colẽdi circa talia vbilibet obtinent, ſeruántq; communiter cultores noſtræ fidei Chriſtianæ. In hac autem ciuitate noſtra Neapoli, quod profectò in placita recitatione referimus, apud quoſdam enormes, ille periculoſus, ac peſtilens retrolapſis longe temporibus inoleuit abuſus, imo verius deteſtandáque & abhominabilis corruptela, quòd dum aliqui laſciui, & inſolentes iuuenes de ciuitate ipſa, quamuis virginum puellarũ corde vulnerantur amoribus feruentis libidinis igne accenſi, & carnalis voluptatis impetu ſuperati, nonnunquã eas incautas & ſimplices inhoneſtis, & impudicis ante portas aſpectibus, & doloſis aliis actibus, ac ſuaſionibus circũuentas, nunc voluntarias, nunc inuitas de parentũ domibus clandeſtinè rapiunt, eaſdem velut aues in aucupatorum venacula incidẽtes, alio ſecũ pro libito aſportant & detinent, illiſque interdum, parentibus ipſis inuitis, nefando, & ſcelerato concubitu ſe commiſcent. Frequenter vero cum ad raptus properandos huiuſmodi aperta eis ſe non præbet habilitas, omni prorſus abiecto pudore, ad deoſculandas ipſorum tales amaſias, ſiue in eccleſiis, ſiue in plateis publicis, vbi vident commodius, præcipites illabuntur, per quæ virginalis pudoris maculato decore, peruertuntur improuidè ac inordinatè per nimium, matrimoniorúmque contractus & perfectiones vltimas præcedere ſolita ſunt, & debentur, iuxta ordinem prænotatum. Præire nanque ſolet in talibus parentum ac aliorum conſanguineorum vtriuſque partis præmatura & conſulta prouiſio, éſtque in contrahentium conditionibus æqualitatis, ſeu paritatis, vel quaſi, compenſatio & comparatio facienda. Póſtque requiri & haberi conſueuit, & debet à legum peritis conſilium omni ſtudio, & maturitate digeſtum, & conuentiones, & pacta inter eos proinde mutuo inienda, vt quæ ſint facti, iuris colore fulciantur, quibus initis, & firmatis ſequi debẽt interſponſum & ſpõſam patenter & coram amicorum communium multitudine authentica, & ſolennia ſponſalia in facie eccleſię: deinde ſecundum quòd Chriſtiana religio exigit, & approbata pariter obſeruatio celebranda. Demum taliter deſponſati, & à ſacerdote, vt moris eſt, in eccleſia benedicti debent in caſto coniugali thoro, prout tanti ſacramenti requirit honeſtas & celebritas ſuggerit, pariter conuenire. Cúmque igitur hæc omnia per huiuſmodi raptus actum præcipitem, violentum, & execrabilem toti mundo: quem & nos deteſtantes penitus execramur, nedum peruertant, ſicut ſuperius dictum eſt, imò non abſque animarum pernicie, & Neapolitanorum omnium noſtrorum fidelium ſcandalo diuidantur, maieſtatis offenſa, & regiæ authoritatis noſtræ contemptu confundantur ſæpè totaliter, & tollantur. Nóſque talem abuſum, quem diſsimulantes hucuſque per tempora, quòd emendaretur, ſeu attentari deſineret ſperabamus, tollerare ſalua conſcientia nequeuntes vlterius, vel conniuentibus oculis ſine offenſa Dei, & iuſtitiæ pertranſire, conuocatis prius ad præſentiam noſtram, ſeu noſtri conſilij de infraſcriptis plateis de ipſa ciuitate Neapolis viris probis, & de negotiis vtique ciuitatis eiuſdem habentibus experientiam quotidianam, ac peritiam, & habita vnà cum eis, aliiſque noſtris conſiliariis diligenter & ſpecialiter ſuper his cognitione matura, & plena cum deliberatione conſilij, abuſum eundem ne inualeſcat in grauius, & periculoſius inculcetur, tollendum fore penitus & caſſandum authoritate præſentis edicti, de certa noſtra ſcientia, decernentes diſtrictius inhibemus, vt nullus de cætero cuiuſcunque ſtatus, & conditionis exiſtat, virgines & puellas eaſdem, aut quaſuis alias mulieres maritatas, aut viduas cuiuſcunque ſint conditionis, & ſtatus rapere, ſeu furari, aut deoſculari taliter, die vel nocte, publicè vel occultè quoquomodo præſumat: Et

ricalogiorum. Amor cum periculo ſæpè concordat, & dum ſolum vacat ad id, quod diligit, non poteſt videre quod expedit, & videtur tali amore ligatus, parum dormit, minus edit, & omnis eius actus in amãris cogitatione finitur. Nil beatum credit, quod illi ſit odioſum. Nil ſibi negare audeat, ſine ſolaciis eius, vndique mœſtus palleſcet, dilecta præſentia in repentinàque ipſius viſione tremeſcet, indefenſiſque vinculis nexus Amantiæ in ſui viſione tenebitur. Hoc etiam Bernardus ad abbatem Fuſanæ. Mens quã ſemel affecerit charitas ſui iuris eſſe non deſinit, metuitque, nec ſic dolet quod nõ oportet, ſolicitatur pluſquã voluerit, & vnde voluerit, compatitur, volens miſeretur in vita præclara. Etiã Terentius in Eunucho ſic dicit, Quæ res in ſe neque cõſiliũ, neque modum habet vllum, eam conſilio regere non potes, in amore hæc omnia inſunt vitia iniuriæ, ſuſpitiones, inimicitiæ, impudicitiæ, bellum, pax rurſum incerta, hæc ſi tu poſtulas ratione certa facere, nihil opus agat, etiam ſi des operã ne cum ratione inſanias. Lucas.

Maculato decore. Licet enim quis ſponſam ſuam rapiat, & ex hoc ſit impunis ſecundum canones, tamen dicitur nuptiis iniuriam inferre xxxvj. quæſt. ij. ſi quis virginem cum ibi notatis.

Conſanguineorum. Facit C. de nuptiis. l. j. & l. viduæ. & in l. in conuentione. xxxvj. q. ij. nullus. vbi legitur. Et nota quòd paria ſunt, & pariter punienda puellam rapere, & regis beneficio poſtulare. imo de iure ciuili non ſunt nuptiæ, niſi conſentiant illi, qui coëunt, & illi in quorum ſunt poteſtate. ff. de ritu nuptiarum. l. ij. Lucas.

Conuentiones ſuper dote. xxx. quæſtione v. noſtrates ſine qua nõ eſt coniugium cõtrahendum. xxx. quæſtio. v. nullum. Vxor enim accipienda eſt, promiſſis dotibus coram teſtibus ſecundum l. ritum. quo nuptiæ celebrari ſolent. xxxj. quæſtio. ij. Lotharius poſt princ. Lucas.

A legum peritis. Nota conſilium iuris peritorum in matrimoniis, adhibẽdum: ſunt enim ſacerdotes. ff. de iuſtitia. & iur. l. j. à quorum ſententia pendet cauſæ prouerbium.

Benedicti. ad hoc extra de ſecundis nuptiis. cap. j. & cap. iij. & quod nota in eis. & xxx. q. v. cap. ſponſus. vbi etiam dicitur, quod eadem nocte qua benedicuntur pro reuerentia benedictionis debent ambo in virginitate permanere. Item quòd nuptiæ ſint benedicendæ patet ij. quæſtio. iiij. conſanguineorum. xxvij. quęſtio. ij. de coniugali. xxxv. quæſt. iij. nulli. Lucas.

Deteſtantes. Ab immanitate tanti ſceleris eſt omnibus deteſtandũ. xxxvj. q. j. raptores.

In facie eccleſiæ. Facit extra de clande. deſpon. c. cum inhibitio. vnde clandeſtina coniugia prohibentur, & nullus ſacerdos intereſſe debet eiſdem, vt ibi, ad idem facit in conſtitutione de matrimonio publicè cõtrahendo ſancimus: illa enim quę ſecundum leges habenda eſt vxor, debet eſſe virgo, caſta, & deſponſata in virginitate: & dotata legitime, & à parentibus tradita ſponſo, & à paranimphis accipienda. & ita ſecundum l. euangelium, publicatis nuptiis, liquidè ſumenda. xxx. q. v. qualis. aliter enim non dicetur legitimum coniugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & quibus cuſtoditur vxor petatur, & à proximioribus parentibus ſponſetur & legibus dotetur, & ſuo tempore, &c. eadem q. aliter. Impares enim nuptiæ, & præterea in villa, ſine teſtibus, & patre non conſentiente factæ, legitimæ non poſſunt videri, dicit Apulæius. vj. metamorpho. quinimo etiam ea, quæ legitimè deſpõſata eſt, non illico tradenda eſt viro, ne vileſcat maritus datam, quam ſuſpirauerat ſponſus dilectã. xxvij. q. ij. inſtit. Sed ſaltim vſque ad duos menſes non eſt viro tradenda, extra de conuerſa. coniuga. c. ex publico. Et not. in dicto cap. inſtitutum. Lucas.

Conuocatis. Nota prudentiam Regis, qui ad condendam legem vocat etiã priuatos & ciues. & in hoc imitatus eſt Iuſtinianum, qui ad legis conſtitutionem conſilium eorum ſequitur, qui tãguntur, vt in authent. conſtit. quæ ex aſcriptitio. li. mul. in fine. Lucas de Penna.

Inculcetur. Plura enim libertas negligẽs, & licẽtia immoderata præſumit, quæ religioſæ iuſtitiæ cenſura caſtigat. lxxvj diſt. igitur.

ſi quis tantæ temeritatis aut præſumptionis extiterit, qui noſtrum præſens edictum tranſgredi, vel violare non veritus, talia perpetrare non trepidus, deinceps attentabit: in eum vltrices pœnarũ aculeos æſtimet irremiſſibiliter ſæuituros. Volumus etenim, & exnunc prout extunc, & iubemus expreſsius contra delinquentem in huiuſmodi caſibus per noſtros præſides, ad quos ſpectat, etiam ſi nullus accuſator vel denuntiator appareat, ad punitionem condignam, & debitam pro tam graui delicto ex officio cũ ea, qua expedierit rigiditati procedi. Sic equidem, quòd ſi comparuerit in iudicio euocatus, & conuictus fuerit probatione legitima, digna ſententia condemnetur. Si autem contumaciter ſic perduraret, ad foriudicationis ſentẽtiam infra ſemeſtris temporis ſpatium, non expectato anni circulo, ſeu decurſu, prout in huiuſmodi caſibus fieri ſolet: cùm nos ritum omnem obſeruatum in talibus, & regni conſtitutionem ſuper hoc editã exigendis ipſius enormitatis delicti tollendos omnino duxerimus: & quantum ad præſentem caſum iuribus, & efficacia vacuandos. Et ſi fuerit paterfamiliàs hic delinquens, bona omnia tam mobilia, quàm immobilia vbicunq; ac in quibuſcunque cõſiſtant, quæ ipſius delicti cõmiſsionis tempore habere cõpertus extiterit, fiſci noſtri cõmodis protinus applicentur: legitima tanquam iure naturæ debita eius filiis, ſi quos habet, prout ex beneficio cõſtitutionum regni procedere in bonis, & de bonis eiuſdem ſine diminutione ſeruata. Si verò fuerit filiusfamiliàs in parentum poteſtate conſiſtens, eum priuandũ fore decernimus ſucceſsionis cuiuſcũque cõpendio, tam paternæ ſcilicet, quàm maternæ. Ita quidem ꝙ vbi haberet fratres forſitan, vel ſorores, portio quæ de paternis, aut maternis bonis quibuſlibet deferri deberet ad ipſum, ad eoſdem fratres & ſorores eius, eo vt præfertur excluſo penitus, deuoluatur: quòd ſi vnicus parentibus ipſis fortaſſe exiſteret, non habentibus illis alium filiũ, niſi ipſum, dictos parentes bona eorum, vel ad pias cauſas pro animarum ſalute ſuarum erogare, & diſtribuere volumus: vel ſi magis elegerint alium eis in illis, quem voluerint inſtituere ſucceſſorem. Ipſius quoque complices ad præmiſſa, & receptatores eorum, eadem pœna, per omnia plectẽdos eſſe decernimus, vt fiant non diſsimilis pœnæ participes: cùm videãtur in culpa quodammodo fore pares. Et quia mulieres ſæpius amandi materiã ſe amantibus ſuis, nutu, & actibus dare ſolent: cũ nullus vnquam credatur eſſe adeo impudicus amator, vt amare non deſinat, quæ recuſat amari: Adiicimus, decernẽtes, vt ſuprà, quòd ſi mulier rapta modo præmiſſo, ſeu furto ſubtracta, ſeu deoſculata, ſuo huiuſmodi raptui, ſubtractioni, ſeu deoſculationi conſenſerit, oſculari ſe patiens, aut fugiens voluntariè cum raptore, perdat penitus ipſo facto dotes omnes, ſi quas habet, vel habitura eſſet, & à paterna maternáq; ſucceſsione pariter expulſa, omni eius compendio & cõmoditate remaneat irrecuperabiliter ſpoliata. Pro his autem omnibus, vel aliquo eorundem nullus apud nos intercedere, aut interuenire præſumat, noſtrámq; erga eos gratiam, ſeu clementiam implorando. Quod ſi fecerit, à ſuis petitionibus repellendum indignationẽ noſtri culminis ſe nouerit incurſurum: nihilominus ſoluturum noſtræ Curiæ pœnæ nomine, ac pro pœna: ſiquidem fuerit vniuerſitas vncias ducentas, Comes centum, Baro quinquaginta, miles viginti, Burgenſis decem: quas ab eis pro ipſa noſtra Curia irremiſsibiliter exigi volumus, & iubemus. Si verò fuerit de noſtro conſilio ſupplicans pro prædictis, ab ipſo conſilio penitus repellatur. Et ſi fuerit officialis noſtræ Curiæ, gagiorum ſuorum vnius anni priuatione mulctetur. Super his inſuper cum prædictis, vel aliquo prædictorum nullus officialium noſtrorum compoſitionem aliquam facere audeat: cùm velimus exigentes pro bono publico, & proſpero ſtatu ciuitatis eiuſdem, quòd vnuſquiſque ipſorum circa præmiſſa geſsit in opere, in corpore ſuo luat. Quòd ſi ſucceſſu temporis rigori iuris, benigna præponderante clementia, foriudicatorum ſeu foriudicatos taliter pro præmiſsis contingeret per nos fortaſſe reſtitui. Declaramus ex nunc prout ex tunc debere intelligi eos ad honorem dignitatis, & famam reſtitutos eſſe tantummodo, non ad bona: Ita quòd in nullo caſu impunè ſe talia commiſiſſe gaudeant: Sed perditionis ſubſtantiæ propriæ perpetuò digna gemant. Nomina verò Neapolitanorũ, ac etiam plateariũ ſunt hæc, videlicet, Thimus Piſcitellus, Ioannes Fazipecorus, Matthæus Tortellus, Ioannes Parilis, Nicolaus Carazulus, Ligorius de Maſtaro, milites de platea Capuanæ. Ligorius Zozus, Bartholomæus Deoferio, Ludouicus Dentice, Bartholomæus de Caraffa, & Berardus Carazulus milites de platea Nidi. Matthæus de Conſtantio, Nicolaus Mormilis milites, ac Thimus Coppula, & Gulielmus Archamonus de platea Portæ nouæ. Landonus de Muſtono, & iudex Petrus de Arrano de platea Mercati. Martutius Yſſalla, Matthæus de Griffis, Cataldus Macidonus, Pandulphus Mancus, Ioannes Ferillus, & Iacobus Florentinus de platea Portus. Gualterius Siripandi miles, Iacobus Porta, & iudex Marcus de Rocco de Summa platea. Ricomagnus Maza de Salito, & iudex Iacobus Planula de Forcilla, & iudex Corradus Capuanus de ſancto Archangelo. Vt autem præſens edictum ad notitiam perueniat ſingulorum, chartas ſiue membranas illius ſeriem continentes pendenti maieſtatis noſtræ ſigillo munitas maiori eccleſiæ Neapolitanæ, Caſtrorum noui, & Capuanæ portis ianuiſque domorum, in quibus Curia Vicariæ regni, & Capitanei Neapolis nunc reguntur, appendi fecimus, ſeu affigi, cùm non ſit veriſimile vniuerſalem latere notitiã, quod tam patenter omnibus diuulgatur: Mandantes nihilominus edicti authoritati præfati Regentis dictam Curiam Vicariæ, eiúſque iudicibus, & eidem Capitaneo tam præſentibus quàm futuris, vt redacta in ſcriptis pariter eiuſdem edicti forma, in actis Curiarum ipſarũ ad certitudinem, & memoriam in futurũ exequantur illud, iuxta ſui continentiam, prout ad eos pertinet diligenter, ſeruéntque tenaciter. Dictique Capitanei tradant ſibimetipſis adinuicem amotionum ſuarum temporibus alterutrum in pendenti. Data Neapoli per manus Ioannis Grilli de Salerno Iuris ciuilis profeſſoris vice prothonotarij regni Siciliæ. Anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimoſecundo, die vigeſimaſexta Octobris, primæ indictionis: regnorum noſtrorum anno xiiij.

Edictum contra cautelam de honorabili vita ducenda in feudis. *Rubrica.*

Carolus tertius Dei gratia Rex Hieruſalem & Siciliæ, prouinciæ, &c. Forchalquerij ac Pedis-montis Comes. Vniuerſis præſentis ordinationis noſtræ ſeriem inſpecturis tam præſentibus, quàm futuris. Emergentium rerum confuſa varietas, & temporũ labentium viciſsitudo, more labentis aquæ, ſine prouidentia defluens, & tacitis greſsibus ſine prouiſione tranſcurrens produxit hactenus multa incommoda regno noſtro, & iura noſtræ Curiæ per exquiſitas, aſtutias, & tortuoſas vias, quas ſibi ſæpe adinuenit humana ſagacitas multipliciter vſurpauit: ad quod dum intendimus affectu dominico

minico ad augmentum regni, & ad fiſci noſtri compendia, quibus vniuerſalis & particularis ſtatus ipſius regni aperta ratione concernitur, metimúrque ſingula, & animum noſtrum in diuerſa porrigimus, acceſſum ſibi fecit conſideratio noſtræ mentis: idque repetito & deliberato examine dirigentes, & adductis in medium, & diſcuſsis quæſtionibus, & argumentis ad reprobationem peruerſæ intentionis humanæ, & ad iuſtificationem noſtræ deliberationis conſultæ, æquũ, & congruum fore præuidimus damnoſas huiuſmodi claudere ſemitas: & patens hucuſque hoſtium forti & irreuocabili vallare præſidio, domare appetitum, qui rationi nõ ſubiacet, & ſic prouidere in talibus conſulta, reſcripta, & ſtatuta condendo in populis, vt præſidentis in ſolio honor debitus ſeruetur, & gloria, conculcetur ambitioſa rapacitas, quæ ſuis iuribus ſit contenta: & quæ de iure ad fiſcũ noſtrum perueniunt, deiecto quouis obice, præcluſóque diſputandi certamine iuſto defenſionis clypeo, infallibiliter inquirantur. Sanè, vt huius rei breui ſermonis compendio materia enarretur, conſueuerunt per quendam abuſum nonnulli Magnates, Comites, Barones, & alij Proceres, & Nobiles regni, tam mares, quàm fœminæ in contractis ſeu contrahendis matrimoniis cum eorum viris dare amplas pecuniarum quantitates ipſis viris, iocalia, terras, & aurum, & alia bona mobilia, & fixa, ſeſéque mouentia, & vt à ſucceſsione bonorum feudalium, in quibus aliàs ex ſucceſsione auita, paterna, materna, & fraterna, & aliter quocunque modo maritatæ ipſæ mulieres, & indotatæ in cauſis emergentibus de iure ſuccederent, non dederunt, & aſsignauerunt: nec dant, & aſsignant pecuniam, iocalia, & bona alia in dotem, & dotis nomine. Sed pro honorabili vita ducenda, iocalibus, & ornamentis, aut oneribus matrimonij ſupportandis, & ſuper hoc fecerunt, & fieri faciunt publica inſtrumenta, cum reſeruatione Regij beneplaciti, & aſſenſus: quod fit, & factum eſſe videtur in diminutionem, & fraudem fiſci noſtri, qui quotidie inſupportabilia onera ſuſtinet, & noſtræ Curiæ ſupradictæ, quando præſertim pecuniæ, iocalia, & res tantæ ſunt, quæ paragium mulieris maritatæ concernant, & cenſeri poſſunt dotes rationabiliter competentes in caſu, quo nulli debet eſſe dubium, quòd mulier maritata, de ſororibus, & aliis hîc loquendo, quæ maritatæ & dotatæ per Regni conſtitutiones à ſucceſsione fraterna, & aliis ſucceſsionibus repelluntur, licet videtur eſſe non dotata, venit à ſucceſsione prædicta rationabiliter repellenda, & Curia noſtra tam de iure, quàm Regni conſtitutione, & conſuetudine, & obſeruantia, ſucceſsioni bonorum feudalium ſano iudicio præferendo, in quo etiam aliud eſt pro fortificatione cauſæ ipſius fiſci, & noſtræ Curiæ attendendum, quòd per ſtipulationes de conſeruandis ipſis rebus, & reſtituendis in caſu ſoluti matrimonij: & per conſtitutiones dotariorum, ſeu tertiariarum pro qualitate, & quantitate rerum ipſarum datarum pro honorabili vita ducẽda ſit, & videatur eſſe vna eadémque natura, ſicut & dos. Vnde licet pro temporibus retrolapſis, per quandam inaduertentiam ſeu negligẽtiam, & propter modicam ſeu nullam prouiſionem adhibitam in talibus, fiſcus noſter damnificatus ſit pariter, atque læſus. Et potiſsimè vbi in talibus prædictis conuentionibus, & conditionibus de ſucceſsione futura modo iam dicto interuenit, regnantis authoritas, ſeu illius, qui potuit, confirmatio, beneplacitum, & aſſenſus. Nos, quos diuina prouidentia ad regale faſtigium prouexit, & quibus ex alto datum eſt regere Regna, & ſubditos, leges & ſtatuta condere, & dare populis, atque iura: diligẽti examini ſubiecimus iſtam materiam per repetitas vices diſcuſſam per doctores vtriuſque iuris, pariter & digeſtam: & percepto in plena concordia, & deliberatione ipſorũ, quòd in huiuſmodi caſibus non fœminæ, vel ipſarũ hæredes, ſed fiſcus noſter quantumcunque appareant & producantur inſtrumenta, de futura ſucceſsione iam dicta, cũ ſtipulationibus, promiſsionibus, ceſsionibus, pœnis, refutationibus, iuramentorum præſtationibus, & clauſulis roborata eſt, rationabiliter ſucceſſurus: dignum duximus, ne talis deteſtandus abuſus in regno noſtro amplius creſcat: ſed quòd penitus, & totaliter deleatur. Et vt iura ac debita noſtræ Curiæ procuremus in talibus prouiſè diſponere, & proſpicere opportunè: Propterea hac edictali ordinatione, ſancimus perpetuò valitura, & de certa noſtra ſciẽtia declaramus, ꝙ tales conuentiones, promiſsiones, & pacta de ſucceſsione futura habẽda: in caſu & modo prædicto, denuò nõ fiant, nec fieri debeãt in regno, & factę hactenus, & de cætero forſitã faciendæ, quę non fulciantur confirmatione Regia, & aſſenſu, nullũ mulieribus ipſis quantumcunq; dicantur & reputentur maritatæ, & non dotatæ, quæ aliàs dotatæ & maritatæ de iure, & regni cõſtitutionibus à ſucceſsione bonorũ feudalium, auitorũ, paternorum, vel fraternorum, ſeu alterius cuiuſcunq; adminiculum afferat, præſidium, vel iuuamẽ: ſed pro maritatis, & dotatis habeãtur, cenſeantur, & reputentur, & tanquã maritatæ, & dotatæ à ſucceſsione bonorũ feudalium in caſu, prout iura, cõſtitutiones, & capitula regni dictant, penitus & infallibiliter repellãtur, & Curia ſeu fiſcus noſter in bonis ipſis, ſingulis vicibus ſuccedat, ſuccedere valeat, debeat, ac poſsit, quęſtione, lite, cauſa, controuerſia, obſtaculo, & anfractu ſublatis, ſopitis penitus, & reſciſſis, ipſaſq; fœminas, quę ſine nomine dotium maritãtur, & traduntur viris: earũ quæ iam aſsignãtur, ſeu pro ipſarum nomine atq; parte aſsignata iam fuerint, eiſdẽ viris bona in pecunia, vel rebus quibuſcunq; pro honorabili vita ducenda, & pro iocalibus, & ornamentis ipſius mulieris, vel ſub alia quacunq; appellatione, vel vocabulo, ſub ſpe futuræ ſucceſsionis prædictæ ex nũc prout extũc, de dicta noſtra certa ſcientia, decernimus, iudicamus, reputamus, tenemus, & cenſemus fuiſſe & fore dotatas de conuenienti paragio: & pro maritatis & dotatis haberi, teneri, cẽſeri ipſas, ac etiã reputari, & ſic prout iura mandãt, à ſucceſsione bonorũ feudaliũ totaliter excludendę. Et quia in caſibus prædictis occurrentibus ſucceſsionis prædictæ poſſent aliquæ mulieres, quæ præmiſſo modo abſq; nomine dotium reperirentur maritatę, & prætenderent, vel fortè allegarent, aut hæredes ipſarũ, res aſsignatas per eas viris earũ non æquipollere dotibus de paragio: & per hoc innuerẽt & dicerẽt ſeu allegarẽt ſe velle & poſſe ſuccedere in bonis ipſis feudalibus: vt claudamus fiſſuras, & extinguamus omnem materiam concertandi declaramus, & declarando cenſemus, de dicta noſtra ſcientia, quòd per hoc fiſco & Curiæ noſtræ quo ad ſucceſsionem in bonis ipſis nullum præiudicium generetur: ſed apertum & liberum habeat aditum & ingreſſum ad ſucceſsionem eandem, anfractu, obice, & obſtaculo penitus procul pulſo: ipſiſque mulieribus, ſiue eorum hæredibus via petendi ſucceſsionem prædictam, ſeu intentandi proinde iudicium, ſit ſublata totaliter, & præcluſa. De quadam tamen humanitate volumus, quòd in eo caſu Curia noſtra de bonis ſucceſſionis adeptæ teneatur, & debeat ipſis mulieribus tantùm, quòd computatis aliis bonis, quæ reperiantur, vt

prædicitur aſsignata, & cenſeri dos de paragio, & rationabiliter dici poſsit. Vt autem præſens edictalis ordinatio noſtra in notitiam, &c.

Conſeruatorium in forma ſolenni pro laico contra laicum. Rubrica.

IOanna, &c. Iuſtitiarius prouinciæ Aprucij circa flumē Piſcariæ præſentibus & futuris, ipſorúmq; locatenentibus fidelibus noſtris gratiam ſuam, & bonam voluntatem. Ad præſidentis ſpectat officium iurgia tollere, diſſidia diſsipare, ſícque prudenter agere ſuæ iuriſdictionis opportuno remedio, quòd dum facultas cōtendendi de facto tollitur, concertandi noxia materia ſopiatur. Sanè pro parte Mariæ de Caſali Paſtiuæ fideli noſtrę, fuit maieſtati noſtræ expoſitum reuerenter, quòd quāquàm exponens ipſa habuerit, tenuerit, & poſſederit, ac habeat, teneat, & poſsideat nunc ad præſens per ſe, ac alios eius nomine tenentes & poſsidentes, iuſtè, rationabiliter, ac pleno iure in dicto Caſali domum vnam ſitam, &c. iuxta &c. percipiendo, & percipifaciendo ex ea iura, fructus, reditus, & prouentus prouenientes, & prouenientia ex eadem. Conqueritur tamen memorata exponens, quòd talis de tali loco, iuribus ſuis non contentus, perperam agens, præfatam exponentē ſuper poſſeſsione ipſius domus indebitè vexat, & multipliciter inquietat, non permittens exponentem ipſam, ſeu aliam, vel alios ſuo nomine ipſius domus pacifica poſſeſsione gaudere. Et aliàs fructus & reditus ipſius domus, pacificè percipere, & habere in iuris iniuriam, & ipſius exponentis præiudicium ſatis graue. Quapropter eadem exponens ipſi noſtræ maieſtati ſupplicauit attentius, vt ſuper præmiſsis prouidere noſtra ſerenitas charitate dominica dignaretur. Nos autem nolentes quenquam ex noſtris fidelibus in ſuis iuribus opprimi, ſeu vexari: Fidelitati veſtræ harum ſerie de noſtra certa ſcientia mandamus expreſsè, quatenus tam tu præſens, quàm vos alij futuri Iuſtitiarij prouinciæ ſupradictæ, ſi ita eſt vt exponitur, ſupplicantē ipſam in poſſeſsione dictæ domus, in qua eſt, & ipſam eſſe inueneritis, quandiu poſſeſsionis ipſius iuſta cauſa durauerit, veſtrorum officiorū temporibus, iuſti fauoris præſidio, manuteneatis, ac etiam defendatis, nō permittentes eam ſuper poſſeſsione ipſa, & fructuū perceptione, & redituum eorundem quomodolibet minus debite moleſtari. Ipſúmque talem, & quoſuis alios turbatores illicitos, quòd deſiſtant abinde per grauium impoſitiones pœnarum, & exactiones earum, ſi cōmiſſæ fuerint, aliáve iuris remedia, quæ expedire videritis arctius cohibenda ita quòd vlterior ad nos inde querela nō veniat. Et ſuper hoc exinde vobis reſcribere non cogamur. Pecuniam vero totam, quam ex dictarū exactione pœnarum recipere forſitan vos cōtinget, ad Cameram noſtram integrè ſuis vicibus deſtinare curetis, nobiſque deſcribere proceſſum totum quem in præmiſsis habueritis, ſerioſe, particulariter, & diſtincte, præſentibus poſt opportunam, &c. Data, &c.

Conſeruatorium pro laico contra clericum. Rubrica.

RObertus Dei gratia Rex Hieruſalem Iuſtitiariis Aprucij vltra flumen Piſcarię prę ſentibus & futuris, &c. Charitatis affectus, quapropter proximi Deum diligunt ad omnes generaliter ſe extendit, illóſque præcipuè, quos magis cōiunctio proxima & oppreſsiōis iniuria tædioſe fatigat. Sanè pro parte viri nobilis Rogerij Celani Comitis cōſiliarij, familiaris fidelis noſtri dilecti, fuit nobis nouiter cōquerendo monſtratū, cum tenētem & poſsidentē iuſtè & rationabiliter à noſtra Curia Caſtrum Caſtuli de iuriſdictione ſua cum tenimēto ipſius,

nec

necnō homines dicti Caſtri Caſtuli vaſallos ſuos ab vna parte, cuius coniungitur territorio Caſtri Viri, & ab alia parte cuius coniungitur territorio Caſtri Iohæ, & ſi qui alij ſunt cōfines. Venerabilis igitur & religioſus vir Abbas, & conuentus monaſterij ſanctæ Mariæ de Victoria, & conuentus monachorum ipſius monaſterij, eorum iuribus non cōtenti, ſed confiſi de priuilegio clericali, quo gaudent, necnon fauore vniuerſitatis hominum Caſtri Licij, & homines vniuerſitatis ipſius ſuper poſſeſsione dicti territorij, quandoque per ſe, quádoque per ſubmiſſas perſonas eorum, & dicti monaſterij nomine turbant indebitè & multipliciter inquietant & moleſtant, nō permittentes eundem exponentem, & alios eius nomine pacifica poſſeſsione dictæ terræ gaudere, ac fructus, reditus, & prouentus prouenictes ex Caſtro ipſo quiete percipere, & habere. Quinimò minátur pro parte Caſtrum ipſum capere, & commodis eorum applicare. Amplius ad petitionis inſtantiam dictorū Abbatis, & conuentus certa frumenti quantitas ex iuribus dicti Caſtri proueniens de mandato tui Iuſtitiarij præſentis fuiſſe ponitur arreſtata, in ipſius Comitis graue præiudicium, & iacturam. Super quo ſubueniri ſibi poteſtatis veſtræ præſidio ſuppliciter poſtulauit. Quia igitur fideles noſtros Regni Siciliæ, quos ſpecialis nobis coniungit charitas, & naturalis amplexus, quibus fauorabilibus libenter proſequimur ab iniuriis per noſtræ protectionis aptè ſuffragium defenſamus. Fidelitati veſtræ harū ſerie, de certa noſtra ſcientia, præcipiendo mādamus expreſſe, quatenus, ſi ita eſt vt exponitur, tam tu præſens Iuſtitiarie, quā vos alij ſucceſsiuè futuri præfato ſupplicanti, ſeu perſonæ legitimæ pro eodem moleſtato taliter, vel turbato aſsiſtetis efficaciter per officij veſtri partes, quòd ſuper poſſeſsione dicti Caſtri, territorij, ac perceptione pacifica & quieta iurium, redituū, & prouentuum, ac fructuum prouenictium ex eodem, nil indebitū per dictos Abbatem, & conuentum, ſeu alios pro eis quomodolibet inferatur, aduerſus iniurias, moleſtationes, & oppreſsiones iam dictas, ſeu eis, & aliis ipſorū, & dictæ eccleſiæ nomine præſidialiter taliter aſtituri, quòd defenſio repellat iniuriā, & vis vim licitè, ac per opportunū obſtaculum propulſetur. Reſtituturus tu præſens Iuſtitiarie dicto exponenti dictum frumentum penes te exiſtens, ſi illud dicto modo arreſtaueris, ſeu ex iuribus dicti Caſtri prouenerit prout iuri & iuſtitiæ videris expedire. Præſentes autem literas, &c. Data, &c. Et notādum quòd ſimilis litera poteſt fieri pro confratribus, cuiuſdam eccleſiæ confrataritiæ eorum, & in caſu ꝙ fructus non eſſent per officialem arreſtati non ponatur dicta clauſula, reſtituturus, &c.

Conſeruatorium pro clerico contra clericum. Rubrica.

RObertus, &c. Iuſtitiario Vallis ſ. ratis, & Terræ Iordanę, &c. prę ſenti, & futuris, fidelibus ſuis, &c. Finis præcepti charitas bonum operatur ad omnes, ſed ad domeſticos fidei maxime ſe conuertit, quo fit, vt nō ſolum coniunctis & ſubditis humanitas noſtra ſubueniat, Sed ignotis & exteris præſidium promptæ charitatis aſsiſtat. Sanè Ioannis Tabolacij de Caſtro Villaro canonici Cuſentini fidelis noſtri oblata culmini noſtro petitio continebat. Quod ipſe authoritate quarundam literarum Apoſtolicæ ſedis iuſtè & rationabiliter in diœceſi Cuſentina in pertinen. ſcilicet, Monticini & Martorani quandam præbendam: quæ vulgari vocabulo de Caporzano dicitur, cum tenimento vocato Albu, aliiſque terris cultis, & incultis, iuribus, reditibus, & prouentibus ſuis omnibus poſsidet atque tenet. Quæritur tamen, quòd Gulielmus Perſona, & Oliuerius eiuſdem cognominis

minis

minis clerici de Roſſano vnà cum certis eorum conſanguineis atque ſequacibus, exponentem ipſum, ſeu procuratores eius ſuper perceptione, vel quaſi perceptione dictorum fructuum, aliorúmque iurium præfatæ præbendæ turbant indebitè multipliciter inquietant. Super quo dictus poſſeſſor clericus, ad tollendam inquietudinis & moleſtationis iniuriam, noſtræ authoritatis præſidium implorauit. Nos igitur prouida & intrinſeca pariter diſcuſsione penſantes, quòd ſe charitas extendit ad omnes, vt inde pellenda iniuria, & non inferenda lex virtutis aſſumitur, & qui poteſt iniuriam ab alio pellere, ſi non faciat, de culpa notatur, ſicut in ſancto Moyſe patenter apparuit, qui cum vidiſſet Hebræū ab Aegyptio iniuriam patientem defendit, ita vt Aegyptium proſterneret, & abſconderet in arena. Fidelitati veſtræ præſentium tenore mandamus, quatenus exponenti præfato, & moleſtato pariter veſtræ iuriſdictionis in his patenti ſuffragio aſsiſtatis, non ſolum per iuris opportuna remedia, ſed per aptæ defenſionis præſidialia iuuamenta, non exigentes in iſtis cognitionalia ordinare certamina, quæ in eccleſiarum perſonas, atque negotia non poſſetis communi cenſura, rationabiliter exercere. Sed facta vobis de moleſtatione præfata informatione ſummaria per facti notorium, vel rei euidentiam, famámve publicam, aut inquiſitionem aliam atteſtantem commiſſam moleſtationis iniuriam præmiſſa efficaciter compleat veſtræ diligentiæ promptitudo. In cuius probatione ſufficiat vobis edictum generale proponere, quòd quicunque ſua intereſſe putauerit viſurus accedat producendorum in cauſa prædicta teſtium iuramenta, & oppoſiturus quæ circa huiuſmodi rei ſubſtantiam pro ſe voluerit allegare, hæc quippè mentibus noſtris præmiſſæ rationes inſinuant dominicæ charitatis affectus & mentalis compaſsio ſignanter nos excitant, & exempla laudabilia imitanda confirmant. Cum enim ſumus in noſtro Regno Siciliæ domini perſonarum, ſic tenemur grauatis & oppreſsis aſsiſtere, quòd per brachij noſtri potentiam ſe valeant defenſare. Nam omnis gemens à Saule vexatus, dum à facie perſequentis impellitur, regi Dauid tuto præſidio præſentatur, Vóſque alij Iuſtitiarij ſucceſsiuè futuri ſic dicto ſupplicanti præſidialiter aſtituri per officij veſtri partes, quòd tam ſuper poſſeſsione, ſeu quaſi canonicatus prædicti, quàm perceptione fructuum, & obuentionum prouenientium ex eiſdem per eoſdem Gulielmum Oliuerium, & quoſuis alios turbatores illicitos, moleſtia aliqua minus debitè nullatenus inferatur. Præſentes autem literas poſt opportunam inſpectionem earum, remanere volumus præſentanti efficaciter in perpetuum valituras. Data, &c.

De ſpoliatis pro laico contra clericum. Rubrica.

RObertus, &c. Regenti Curiæ Vicariæ Regni Siciliæ, iudicibus eiuſdem Curiæ, conſiliariis, familiaribus, & fidelibus gratiam ſuam, &c. Omnis prædatio, & inuaſio quælibet violenta, iuri ſunt naturali contrariæ, & à præclaræ iuſtitiæ regulis reprobatæ. Diſplicent hæc nobis, & merito, quin potius pungunt intrinſecus mentem noſtrā, per quæ naturæ lex læditur. Impugnatur iuſtitia, in contemptū maioris dominij committitur damnanda præſumptio, & inter fideles noſtros exoritur ſcandalum Ciuilis belli diſcriminum productiuū. Sanè Perroctus Scalenſis de Neapoli fidelis noſter, nuper in auditorio noſtro grauiter eſt cōqueſtus, quòd cum ipſe teneret, & poſsideret quandam petiam terræ ſitam in pertinentiis ciuitatis Capuę ſubiectis, loco & finibus deſignatam, Vicarius venerabilis patris I. Dei gratia Capuani Archiepiſcopi Regni Siciliȩ cancellarij dilecti conſiliarij, familiaris, & fidelis noſtri, de mandato eiuſdem Archiepiſcopi Perroctū ipſum poſſeſsione terræ prædictæ violenter authoritate propria, ſpoliauit, non minus in contemptū noſtri nominis, & honoris, quàm dicti Perrocti præiudiciū euidens, & iacturam, propter quod præfatus Perroctus maieſtati noſtræ ſupplicauit attentius, vt ſuper hoc ei de opportuno remedio prouidere dignaremur. Nos autē hæc, ſi vera ſint, nec immerito abhorrentes fidelitati veſtræ præſentiū tenore committimus, & mandamus, quatenus receptis præſentibus, factáque vobis exindè informatione ſummaria per facti notorium, aut rei euidentiam, famámve publicam, aut aliàs, nō per cognitionalem indaginem, quam in clericorum perſonas, atque negocia non poſſetis cenſura communi rationabiliter exercere, antea quoque per vos edicto propoſito, quòd ſi ſua intereſſe putauerit coram nobis comparere debeat viſiturus producendorū ſuper hoc teſtium iuramēta, memorato ſupplicanti ex iniuria dictæ ſpoliationis offenſo circa recuperationem poſſeſsionis eiuſdem, ſi nō admittatur ad eam, efficaciter cureris aſsiſtere, auxiliis, conſiliis, & fauoribus opportunis, vt recuperata in ſtatum reducta priſtinū poſſeſsione iam dicta ceſſet iniuria, rapina, & violētia refrænetur. Manutenentes nihilominus, & defendentes eundem in dicta poſſeſsione, poſtquā recuperata extiterit, veſtri præſidij poteſtate. Intereſt quidem noſtra, præcipuè fidelibus noſtris, in huiuſmodi caſibus patenter aſsiſtere, qui pro eorum bonis, & poſſeſsionibus fiſcalia munera quotidie ſubeāt: & noſtris neceſsitatibus, ſicut quotidiana experientia comprobat, cum promptitudine deuotæ exhibitionis aſsiſtunt. Prædicta verò terra ſita eſt, vt ponitur in tali loco, præſentes autem literas, &c. Data, &c.

Priuilegium collegij Neapolitani ſtudij. Rubr.

RObertus Dei gratia, &c. Vniuerſis præſens priuilegiū inſpecturis tam præſentibus, quā futuris. Inter virtutū dona nobiliū, quas humanis ſenſibus indidit patris æterni ſapientia, ſecularis ſcientiæ bonitatis, tanquā à ſuo toto forma ſpecifica, primū nec immerito, locū tenens, non ſolum mētes quibus infunditur, ſed & loca ſtudentiū in eadē decēter irradiat, nobilitat, & illuſtrat: ex hac enim homines ipſi reformantur in melius, & perſpicacius inter vtrūque rectū vbicunq; diſcernitur, ſalutaria cōſilia prodeunt, ſtatus vrbiū in pace dirigitur, & iuſtitiæ copia miniſtratur. Hęc itaq; tantorū bonorū priuilegiis extollenda, vt dū ſe plenioribus fulcitam libertatibus exhibet, gratius ad ſe filios ſitientes alliciat, regentes in ſcientiæ exhortātibus ad ſe trahat per hoc. Sanè grande fuit & non ſine cauſa miniſteriū, quod per bonæ memoriæ dominum patrem noſtrum in ciuitate Neapoli, vtpote, ab adiacentia ſitus, & opportunitatibus aliis, ac cōmoda ſtudio, & ſtudentibus opportuna literalis ſcientiæ ſtudium extitit reformatum, cæteriſque illud libertatibus, & immunitatum largitionibus gratioſè præuentum, ſpeciali ſuo quod infra de verbo ad verbum diſtinctè ſubnectitur, priuilegio inde facto continentiæ talis.

CArolus primus, &c. Circa reformationem, & incrementum continuū ſtudij generalis, quod in ciuitate noſtra Neapolis prouidit noſtra ſerenitas reformādum, eo libēter intendimus: & noſtrū ad hoc præſidiū impartimur, quo per effectū ſubſequētem, & fructū eiuſdē ſtudij regni noſtri decus extollitur, & ſubiectorū procuratur vtilitas: & gloria noſtri nominis propagata diffunditur ad remotas partes, & exteras nationes. Quapropter præſentis priuilegij ſerie, notum fieri volumus, vniuerſis

& ſingulis, tam præſentibus, quàm futuris, quòd nos attendentes diligenter, & ſolicitè circa ſtatum doctorũ & ſcholarium omnium in trãquillitate placida confouendum, qui ſub regiminis noſtri præceptione præcipuè in dicta ciuitate Neap. ſcholaſticæ ſunt militiæ deputandi. Volumus, decernimus, & mandamus, quòd in omnibus quæſtionibus, tam ciuilibus, quàm criminalibus coram Iuſtitiario ſuo, ſiue conueniantur, ſiue conueniant alios, vel ſcholares, vel ciues, tam doctores, quàm ſcholares, & ſcriptores eorum, apothecarij, ac cæteri, qui ibidem ratione ſcholarium morantur, audiri & trahi debeant: eorum cauſæ quælibet coram eo, ſecundum quod iuſtum fuerit, terminẽtur: reſeruata tamen optione ſcholaribus ipſis iuxta legitimas ſanctiones, ſi cauſam ipſam maluerint coram Archiepiſcopo ciuitatis ipſius, vel ſuo doctore potius ventilari. Qui ſiquidem Iuſtitiarius creandus, & ſtatuendus per nos, ſi Neapolitanus ciuis fuerit viginti: ſi verò extraneus triginta vncias auri ſcholarium de officij ſui prouentibus annuatim habebit: tribus ſibi in miniſtranda iuſtitia communiter aſſeſſoribus adhibendis: vno Vltramontano, videlicet, quem ſcholares illarum partium elegerint: altero Italico eligendo per ſcholares Italiæ: & tertio Regnicola per ſcholares adhibendo Regnicolas: Qui de tribus in tribus menſibus iugiter mutabuntur. Et quia circa forum rerum venalium ſtudentium ſtatus, & ſtudij cõſeruatio, in magna parte ſubſiſtit, ordinamus, & volumus, quòd per eundem Iuſtitiarium cum aſſeſſorum cõſilio, & doctorum, ac magiſtrorum ſcholarium in rebus venalibus certa conſtituatur aſsiſia, quæ inter fines modeſtiæ conſtituta, nec emptoribus, nec venditoribus ſit iniqua, inuiolabiliter obſeruetur: certa & competẽti pœna ipſius tranſgreſſoribus imponenda: quæ exacta & extorta, vt cõuenit ab eis, qui in eam inciderint, noſtri fiſci commodis applicetur: deducto tamen ex his aliiſque prouentibus officij prædicti Iuſtitiarij, ſalario ipſi Iuſtitiario conſtituto. Conſtituantur etiam per eundem Iuſtitiarium & doctores cum aſſenſu ſcholarium probi viri ad taxandum hoſpitiorum loẽria à ſcholaribus con lucenda: ad quam taxationem faciendam tres ſcholares, & tres ciues ad id idonei ordinentur, qui taxent hoſpitia quælibet, quæ ſcholares voluerint manſione ipſarum dominis congrua reſeruata, ita quòd nullum hoſpitiũ vltra duas vncias taxetur per annum: ſed certæ quantitates ipſæ, prout vniuſcuiuſque qualitati & conditioni conuenit, æſtimentur. Et vt Philoſophiæ ſtudio, ad quam laboratur in otio liberius, & quietius dicti ſcholares intẽdant: expreſſa, & inuiolabili iuſsione mandamus, Quòd nullus officialis Curiæ noſtræ vel ciuis terræ eiuſdem, & ſtationarij ac ſcriptores eorum, & quoſlibet alios ibidem commorantes, ſcholarem trahat ad angariam, vel ad exactionem aliquam, ſeu ſeruitium perſonale, pro ſeruitiis noſtræ Curiæ vel ciuitatis ipſius: nec de rebus aut mercibus, quæ tranſmittuntur ſcholaribus, & pro eorum neceſsitatibus tantùm per ſtationarios ſuos ius aliquod pedagij, fundici, & dohanæ ſoluatur Baiulis & officialibus ciuitatis ipſius nullam iuriſdictionẽ habentibus ſuper ſcholaribus, & prædictis perſonis aliis propter ſcholares ibidem morantibus: nec de eis, & eorum cauſis ſe intromittentibus vllo modo. Et vt ad idem ſtudium, ad quod grauantur, inuitemus vniuerſos ſcholares de partibus vniuerſis, exceptis Romanæ eccleſiæ ac noſtris hoſtibus, ſecurus acceſſus & liber habeatur receſſus: fertile regni gremiũ, & tranquillũ vndecunque ſcholaribus, & accedentibus omnibus cum rebus, pecunia, & ſupellectilibus eorundem ad eoſdem

ex

ex omnibus ingreſsibus, tam benignè, quàm liberaliter aperimus fauoris & protectionis noſtræ præſidium pollicẽtes eis. Præſentis igitur priuilegij noſtri authoritate mandamus omnibus officialibus, & perſonis aliis Regni noſtri, quòd contra prædicta, vel aliquod prædictorum, quæ accurata volumus diligẽtia penitus obſeruari, contra quod temerariis auſibus nullus penitus obtineat, vel venire præſumat. Quod qui fecerit, tanquam ſacræ ordinationis noſtrę tranſgreſſor, indignationẽ perpetuam ſe noſtri nouerit culminis incurſurum. Vt autem prædicta omnia inconcuſſa maneant, & illibata ſeruẽtur, pręſens priuilegium exinde fieri, &c. Data in Caſtro Nucerię Chriſtianorum per manus domini Roberti de Baro, Regni Siciliæ protonotarij, Anno M. CCLXVI.

De reformatione ſtudij Neapolitani, & interdicendo particulares ſcholas in vtroque iure vbilibet infra Regnum. Rubrica.

RObertus, &c. Iuſtitiariis, & officialibus aliis per regnum noſtrum Siciliæ conſtitutis, &c. Grande fuit & non ſine cauſa miniſterium diuis Regni Siciliæ Regibus, qui de ſubditorum commodis cogitando Statuerunt, quòd in ciuitate Neapolis literalis ſciẽtiæ ſtudium ſuis continuatis temporibus ſiſteret, vt quia inter cætera virtutum inſignia literalis ſcientia corda nobilitat, regni gubernacula regit & dirigit: non fieret ei de remotis de quærendo neceſsitas, quod congruè poterat à proximo poſsidere. Hanc profectò & nos prouiſionem tam vtinam imitãtes, paternis deſideriis inhærendo, præfati ſtudij promptuaria ex hoc in illud vberius locupletari diſponimus, & eius iudicem in ſurculos, ac in fructu propagines, & Deo propitio augmentare. Et ne prout increuiſſe didicimus ſtudium ipſum deductũ informiter per loca diffuſius diminutionem, aut nullatenus alterius damna fleat. Expediens verò fecimus decretũ, quòd ſtudium ipſum in vtriuſque præſertim iuris ſcientia in prędicta ciuitate Neapolis vigeat, & continuis ſucceſsibus perſeueret, in cæteris regni locis & partibus, ſcholis particularibus, & ſtudio in prædicti iuris vtriuſque dogmatibus interdictis, excepto ſtudio medicinæ: quod inibi exerceri cõſuetudo diuturna teſtatur. Hoc enim & iuris ſcripti ſanctio admonet, & ipſorũ Regum traditio conſtitutionis inducit vſquequaque tenaciter obſeruari. Quapropter fidelitati veſtræ præcipiendo mandamus, quatenus receptis præſentibus per terras & ſingula loca iuriſdictionis veſtræ, ſub certa & formidabili pœna, ſtudium & particulares ſcholas in ipſius iuris vtriuſq; ſcientia faciatis in teſtimonio publico interdici. Et deinde attentius prouiſuri, quod ſi ſecus fuerit in ipſarum aliqua quomodolibet attentatum, pœna huius tam ab vniuerſitate loci, quæ ſtudium ipſum permiſerit, quàm à doctore, qui huic noſtro beneplacito præſumpſerit contrariare, pro parte Curiæ irremiſsibiliter exigatur. Taliter, &c. hoc noſtræ voluntatis impleri decretum, quod non detur ex defectu veſtro neglectui, quod exinde iam decreta & ſtabilis noſtra opinio tenet, ſicut pœnam ſimilem à vobis cupitis non auferri. Data, &c.

Litera Regis & Reginæ contra vſurarios. Rub.

LVdouicus & Ioanna, &c. Regenti Curiam Vicariæ regni, & iudicibus ipſius Curiæ. Nouiter noſtræ maieſtati relatum eſt præpẽdium nod fæ vobis dubitationis oriri, &c. Condẽnationẽ fœneratoribus delatis inferendã, eò ꝙ prauitatis huius criminis probatio difficilis cenſeatur: nobis harũ ſerie noſtræ ſuper hoc, perpenſa deliberatione conſilij, prouiſionis beneplacitum accepimus, & volumus, qu o minus exigente immanitate prædi

cta

cta, de certa noſtra ſcientia concedimus & mandamus, quatenus vbi contra aliquem de huiuſmodi illicito crimine publica fama concurrit. Si tres teſtes fide digni iurati teſtificantur criminatum ipſum in eos exercuiſſe huiuſmodi vſurariam prauitatem, non obſtante, quòd in eodē teſtimonio ſint ſingulares, & in eorum cauſis proprijs quodammodo depoſuiſſe cognoſcantur, habeantur, ac ſi probatum eſſet legitimè crimen, & exinde merita cōdemnatio ſubſequatur, & illos iuris præſidia non defendant, qui ſpretis ſanctorum patrum decretis in charitatis opprobrium, & proximi perniciem minimè delinquere formidauerunt. Vobis nihilominus de ipſa certa ſciētia adiiciendo mandantes expreſsius, quatenus in proceſsionibus per vos habitis & habēdis contra fœneratores huiuſmodi, & ex indeferendis ſententiis prædictis beneplaciti noſtri mentem, & ſeriem ſtudeatis tenaciter obſeruare, lege vel conſuetudine qualibet non obſtante in contrarium edita. Data Neapoli, &c.

Litera Reginæ Ioannæ. Rubrica.

PONdus æquum, volūtas Domini, & qualitas oneris debita porportione neglecta ſe obiicit ęquitati. Sanè pro parte T. fidelis noſtri oblata in noſtro auditorio petitio continebat, quòd cum ipſe T. teneret & poſsideret in ipſo Iuſtitiariatu pro parte ſue vxoris Caſtrum Petrepizulæ exhabitatū ab olim, & ab incolis derelictum. Et quanquam territorium Caſtri prædicti limitatum ſit, & diuiſum à territoriis talis Caſtri, tamen cōtiguum & vicinum, domini & homines dictorū Caſtrorum in ipſo territorio Petrepizulæ aſſerētes territorium Petrepizulæ cum territorio dictorum Caſtrorum fore commune ſumunt paſcua & incidunt ligna, in eius præiudicium & grauamen. Quia igitur præfatus T. ſuper his prouideri per authoritatis noſtræ præſidium implorauit, propterea fidelitati veſtræ tenore præſentium, de certa noſtra ſcientia, committimus, & mandamus expreſsè, quatenus tu præſens Iuſtitiarie de cōmunione præfata, quæ ponitur, diligēter inquiras, & ſi quidem ipſa minus legitimè: ſine authoritate eius, qui potuit, factam fore cōperieris, cum talis communio alienationis ſpeciem cōtinere noſcatur, quæ in feudalibus ſine ſuperioris licentia eſt penitus interdicta, inhibeas Dominis ſeu patronis & hominibus dictorum Caſtrorum, quòd in ipſa Terra paſcua ſumere, vel ligna incidere, vel aliter vti eius territorio ſine voluntate eiuſdem T. non præſumant. Et ſi fortaſſe inueneris communionem prædictam præceſsiſſe legitimè inter eoſdem homines eorundem Caſtrorum & habitatores ſeu morantes in dicta terra tempore initæ inter eos communionis eiuſdem, & nunc ipſam terram exhabitatam fore, & ab incolis totaliter derelictam. Quia perſonis deficientibus terræ præfatæ, & ab eis habitatione ceſſantibus, ipſa ceſſaſſe communio probabiliter iam videtur, cum ius vtendi communiter præfatis territoriis ex defectu, & receſſu hominum terræ ſit ſublarum. Et quòd alterne communiter extabat æquale, Altera tamen præſumptio facit inæquale, eoſdem Dominos patronos & homines dictorum Caſtrorum in ſumendis paſcuis, & incidendis lignis in dicto territorio per pœnarum indictiones, & exactionem illarum, ſi in eas inciderint, & alia debita & ſtricta iuris remedia perſonaliter arceas & compellas. Quæ omnia vos etiam, & ſucceſsiuè futuri Iuſtitiarij, & Officiales alij ſupradicti, ſi opus exegerit, efficaciter obſeruetis. Vt æqualitatis cauſa ſublata, inæquale onus prouiſa ratione tollatur. Et quod in vſu prædicto claudicat ad rectum, æqualitas ordinara producat. Præſentes, &c.

Litera arbitralis. Rubrica.

RObertus Dei gratia, &c. Ioanni de Haia militi Curię Vicarię Regni regēti magiſtro Iuſtitiario Conſiliario familiari, & fideli ſuo gratiā, & bonam voluntatē. Si cū ſceleratis & reprobis, quos notabiliter fama grauat, vel crebra cōmiſsio criminū dat inſignes latrones pro eorū tali cōmiſsione, ſeu meritis nō agitur ad vindictā, conſequēs erit viros tales ex impunitate cōcreſcere, & noſtrā rempublicam cum noſtrorū nocumento fideliū grauia detrimenta ſentire. Sic igitur intellecto, ꝙ ſicut caſus accidūt, cauſæque ſuccedūt multi de talibus delati, vel capti ad Vicarię Regni noſtri, cui pręſides Curiā producūtur, & iam aliqui peruenerunt, contra quos tum propter varios in ſuis opinionibus intellectus, iudicū dictæ Curiæ, tū propter alia, quæ per aduocatorum aſtutias ingeruntur præpendia & anfractus non proceditur, prout decet, ad condignam & celerem vltionem. Mirari compellimur, & turbari, ſic ipſis deferēdo maleficis, de tam generali eiuſdem reipublicę derogatione, quæ ſequitur nō pēſatur, ita quòd dum vni, vel pluribus de huiuſmodi ſceleratis, vt euadant, applauditur, toti vniuerſo quod læditur derogatur. Verum attento quod ſcribitur, quia viam peccandi aperit, qui cum poſsit cohibere, permittit, quod nobis non immerito valeret impingi. Tibi, de cuius fide confidimus, de cuius zelo ad iuſtitiam, & odio ad ſcelera ineſſe ſperamus, de certa noſtra ſcientia, committimus vſque ad noſtrę beneplacitum maieſtatis, vt tu ſolus cōtra quoſlibet notatos, ſeu denunciatos, aut infamatos, quòd ſint diſrobatores ſtratarum aut homicidæ, fures, ſeu latrones inſignes vel aliorum grauaminum labefactos infamia, cū delatione, vel ſine delatione quacūque, ad manus tuas quomodolibet venientes occaſione grauiorum criminū generaliter, & ſpecialiter poſsis inquirere, & procedere cōtra eos, etiam quia in talibus eſt ordo, ordinem non ſeruare, qui nullū iuris ordinem obſeruarūt. Sicut in promptu de criminoſis perſonis, & earum criminibus tibi conſtiterit per aliqua indicia, vocem, ſeu famā publicam, aut per aliquos teſtes, quos tantum ad tui informationē recipere te volumus, parte non vocata, aut eorū appellationibus ſeu defenſionibus non admiſsis, iuxta tuum arbitrium, Deū tamen & iuſtitiam habendo præ oculis. Sis in promptu ad ſciendum de ipſis criminibus veritatem, eorúmque complices, & fautores, eos, put tibi videbitur ſubiicere valeas quæſtioni, ipsóſq; pro exceſſu, & criminū qualitate punias rigoroſè, quòd eis cedat ad pœnam, & alij terreantur exemplo, legibus & cōſtitutionibus, ac capitulis quibuſcūq; his fortè contrariis nō obſtātibus quoquomodo. In his enim tibi plenam poteſtatem meri & mixti Imperij, ac arbitriū competens duximus concedendum. Datum Neapoli, Anno Domini Milleſimo c c c x i i i. die xviij. Iulij, vndecimæ indictionis, Regnorum noſtrorum Anno quinto.

ISTAE SVNT ORDINATIOnes & capitula quondam Reginæ Ioannæ pro ſtatu Regni, & cultu iuſtitiæ obſeruando, ne ſic Regnicolæ Regni indebitè ab officialibus vexentur.

VT ſtatus reipublicæ Regni reformetur circa obſeruationē iuſtitiæ, ante omnia aduertendū eſt ſuper creatione officialiū. Vnde videtur quòd Domina Regina cū curioſa & maxima diligētia poruidet, quòd Iuſtitiarij prouinciarum, & Capitanei terrarū ſint homines fideles, Deum timentes, & honorem Dominæ diligentes, qui ſeruent mundas manus, & ſoliti ſint in officiis exercēdis, actis retro tem-

poribus, aliſque agẽdis manus mundas habere, & ſeruare, & ſint homines cõditionis talis, ꝙ magno nõ ſint ſufulti præſidio, & fauore, & reſpectum non habeant, niſi ad Deum, reginalémque honorem, & conſcientiam eorum, & ipſam non lædant. Sed illam penitus ſeruent illæſam. Et idem intelligatur de iudicibus, & actorum notariis ſecundum eorum conditiones. Et nihilominus vt officialibus ipſis creandis adſit materia bene regendi, & in iuſtitia gubernandi ſubiectos: vtq; eis propter abuſum præteritorum temporum prædeceſſorum ipſorum fortaſsis imitantibus veſtigia: excedendi iuſtitiæ limites deſit materia pariter, & facultas: & ne ex iuris ignorantiæ nubilo excuſationes prætendere valeant commiſſorum, fræníque temperies in eorum proceſsibus & exceſſibus adhibita videatur, condita ſunt capitula infraſcripta modica quaſi nulla ſtatuentia noua. Sed ſolùm rememorantia, & reformantia iura antiqua, & capitula, quæ per abuſum malorum officialium minimè fuerunt obſeruata modernis temporibus, videlicet.

Quòd de cætero ordinentur iudices, & aſſeſſores, qui ſaltim ſtuduerint per annos quinque, & Cõſtitutiones, & Capitula Regni: & antequàm ipſis de officiis prouideatur, examinentur per Prothonotarium, ſeu eius locum tenentem, & aliquos de conſilio. Et vbi reperiuntur ſufficientes, prouideatur eis de officiis: vbi verò reperti fuerint non ſufficientes, remittantur ad ſtudium: vt cùm erunt periti, prouidebitur eis de officiis: & idem intelligatur de actorum notario, attenta facultate ipſorum.

Item vt tollatur materia extortionum variarum, & importabiliũ: quæ modernis temporibus conſueuerunt fieri per officiales cõtra vniuerſitates terrarum & locorum Regni, colore quæſito, quòd collectas generalium ſubuentionũ, & aliarum fiſcalium functionũ non ſoluerunt infra tempus per eos ſtatutum: qui adeò breue ſtatuunt tempus cum adiectione pœnarum, quòd quaſi impoſsibile eſt vniuerſitatibus ipſis huiuſmodi collectas ſoluere in terminis ſtabilitis. Et ſic officiales ipſi habent materiam extorquendi pœnas: & ad hoc quod ipſas vniuerſitates depauperare videtur, domina prouidet: quòd vbi vniuerſitates ipſæ per totum menſem Decembris ſoluerint integras collectas huiuſmodi officiales non poſsint ante pœnam aliquam propterea exigere: & vbi infra prędictum tẽpus non ſoluerint, pœna nõ imponatur vltra tertiã partem collectæ, nec impoſita exigatur.

Item ꝙ Iuſtitiarij & officiales quilibet, ad quos ſpectat, non procedant contra vniuerſitates terrarum & locorum dicti regni ſuper renouato appretio, neque pœnam exigant pro cauſa prędicta, niſi tantummodo in caſu, quo aliquis de vniuerſitatibus ipſis, ſeu terris & locis conquereretur, & querelã poneret ſuper non renouato appretio prædicto, quo caſu procedant ſecundum formam eis traditã per capitula Regni ſuper his ſpecialiter edita.

Item ꝙ prædicti officiales Iuſtitiarij, videlicet, Capitanei, iudices, & aſſeſſores, actorúmq; notarij in officiis, ad quæ ſunt deputati nequaquã faciãt ſeu facere poſsint eorũ ſubſtitutos in officiis ipſis, neq; per eorũ ſubſtitutos ſeruiant in officiis memoratis, neque officia ſibi cõmiſſa ſub quocunq; quæſito colore emãt aut vendãt, nec vendere aut emere præſumãt publicè vel occultè, & proinde iuramentũ præſtẽt, ſingulariterq; iurẽtq; ſecundum formã capituli Regni, quod incipit. Itẽ recipiatur iuramentũ, &c. eiuſdemq; capituli tenor in oĩbus obſeruet.

Item quòd prędicti officiales Iuſtitiarij, ſcilicet, Capitanei, iudices, actorúmq; notarij, ſtipendiarij, & alij officiales eorum nulla recipiãt dona ab vniuerſitatibus terrarum & locorum cõmiſſorum eis officiorũ, nec etiam expenſas, nec eſculenta, nec poculenta etiã à ſponte dantibus, nec aliqui recipiant huiuſmodi dona, ſub eo prætextu, ꝙ non accedant ad terras & loca ipſorũ, neq; etiã recipiãt à ſpecialib⁹ perſonis terrarũ & locorũ officiorũ eorundẽ, niſi tantũmodo eſculẽta, quatenus eis per conſtitutiones, & capitula regni permittũtur, & non vltra.

Item ꝙ prædicti officiales non procedãt contra vniuerſitates terrarũ & locorũ dicti Regni de receptatione bannitorum, malendrenorũ, latronum, ſeu aliorũ quorumcũque malefactorũ, neque pro huiuſmodi receptationibus pœnas exigant, aut compoſitiones faciant, ſub prætextu quocunque, ea præſertim cõſideratione, quòd dum ſoluendũ huiuſmodi pœnas & compoſitiones tota vniuerſitas indiſtinctè cõpellitur, hi nõnunquã efficiuntur pœnæ participes, qui culpæ penitus ſunt expertes.

Item ꝙ prædicti officiales nullatenus de cætero audeant in terris, & locis dicti Regni generales inquiſitiones facere de criminibus & delictis, etiam ſaltem ſemel in anno, ſed cõtenti ſint cõtra maleficos proceſſus facere per ordinarias vias iuris, & ex officio ſeu ſpecialis inquiſitionis indaginẽ in caſibus à iure permiſsis. Cũ, ſicut frequens eſt fama notoria, officiales prædicti, qui pro tẽporibus retroactis fuerunt, ad huiuſmodi generales inquiſitiones faciẽdas prodierunt: Ita vt ex ipſarũ inquiſitionum proceſsibus cõpoſitiones, & exactiones acceruos fecerunt pecuniarum, licet per capitula regni eſſent inhibitæ: Et non pro vigore iuſtitiæ, ſed pro fine pecuniæ inquirebant, nec etiam officiales iidem contra vſurarios procedere audeant, niſi via ordinaria accuſentur.

Item ꝙ prædicti iuſtitiarij, & capitanei nullũ audeãt capere, neque capi mandent, ſeu faciant de perſona, niſi conſilio iudicis, & aſſeſſoris ſibi per Curiam dati, neque etiã aliquem actum iudiciariũ exercere attẽtent abſque cõſilio iudicis, & aſſeſſoris ſui, in præſentia actorũ notarij ſibi per Curiã dati, prout ad vnumquemq; ipſorũ ſpectat. Et vbi Iuſtitiarij & Capitanei prędicti hęc nõ ſeruauerint, iudices teneãtur reſiſtere eiſdem, & ſi eis reſiſtentibus nihilominus Iuſtitiarij & Capitanei cõtrafacient, ipſi iudices teneantur ſignificare hæc dominę Reginæ: & vltimatim ad præſentiam eius perſonaliter ſe conferre.

Item quia, ſicut habetur per capitula regni, Iuſtitiarij tenentur diſcurrere prouincias, & per ſingula loca circuire illas ad purgandũ illas malis hominibus, & ꝓ iuſtitia ſingulis miniſtrãda. Et vt Iuſtitiarij nõ habeant occaſionẽ terras, & loca demanij, & eccleſiarũ, prout cõſueuerunt, modernis tẽporibus durioribus extorſionibus & oneribus aggrauãdi: Prouidet Domina tam pro honore ſuo, quã pro debito iuſtitię cũ effectu, ꝙ Iuſtitiarij & officiales cũ eis deputati poſsint diſcurrere prouincias, & perãbulare, ſtare, & cõmorari per terras, & in terris Comitũ & Baronũ, aliorũq; magnatũ ad iuſtitiã miniſtrãdã in illis: prout tẽpore claræ memoriæ dñi Regis Roberti extitit hactenus obſeruatũ. Et quòd poſsint in illis eorũ officiũ exercere, ſicut ĩ terris demãij & eccleſiarũ, Salua iuriſdictiõe cauſarũ ciuiliũ, & aliis: quæ eiſdẽ Comitib⁹, Baronibus, eorúmq; officialibus cõpetere dignoſcũtur.

Item quòd Iuſtitiarij de cætero non faciant vocari homines terrarum, & locorum decretarum eis prouinciarum ad nouem, neque eos iubeant ſequi per prouincias: donec ſe redimant, tollatúrque penitus abuſus qui communiter in omnibus huiuſmodi officialibus hactenus inoleuit de vocando, vt prædicitur, homines terrarum & locorum ipſorum ad nouem, & de iubendo eos ſequi per prouincias, donec ſe rediment ab eiſdem.

Item

ITem ꝙ prædicti officiales Iuſtitiarij, ſcilicet, & Capitanei, iudices, aſſeſſores, actorũ Cameræque notarij, qui vno anno habuerint, & exercuerint officia huiuſmodi, non poſsint nec debeant in ſequenti anno officia ipſa obtinere & exercere in eadem prouincia, ſeu terra, vel alia ad hoc vt ſuper reddẽdis rationibus officiorum, ceſſet omnis confuſio, faciliúſq; haberi poſsit, & officiales ijdem abſque excuſatione aliqua valeant ſyndicari.

ITem, quòd Iuſtitiarij in principio ſuorũ officiorum mandent Comitibus, & Baronibus dicti Regni, quòd ipſi non debeant exercere merum & mixtum Imperium in terris ipſorum, neque pro criminibus & delictis, quorum punitio ſpectat ad Curiã Reginalem aliquas compoſitiones facere neque eorum vaſallos mulctare, & ab eis aliquas pœnas exigere in maiori quantitate, quàm eis permittatur à iure, & per cõſtitutiones & capitula regni. Et ſi infra tempora officiorum ipſorum Iuſtitiarij ipſi ſenſerint, ad eorúmque notitiam quoquomodo perueniret, quod contra factum fuerit in præmiſsis vel aliquo præmiſſorum, ſtatim teneantur & debeant ſingulis vicibus ſignificare Dominæ Reginæ prædictæ.

ITem quòd omnes officiales in futurũ creãdi, tam, ſcilicet Iuſtitiarij, & Capitanei, quàm iudices & aſſeſſores, actorum Cameræq; notarij, cum iurant in manibus Prothonotarij, vel locũtenentis ipſius fidelitatem Reginali Maieſtati, & de officiis ipſis fideliter exercẽdis inter cętera iurare teneãtur ſeruare pręſentia capitula, & alias quaſcunq; conſtitutiones, & capitula Regni, quæ eis inquantũ cõmodè fieri poterit, & ſpecialiter præſentia exponantur, & legantur per Prothonotarium, & locumtenentem prædictum, vel alium de mandato ipſius. Et niſi cõſtiterit in Summaria Mag. Regni Siciliæ Camerario, ſeu locatenentibus ipſius, cancellario ſeu locumtenenti eius de præſtationibus iuramentorum prædictorum, ipſi non faciãt liberari eis literas officiorum eorundem.

ITem quòd ad petitionem Iuſtitiariorum, & Capitaneorũ, & quorumcunq; officialium dicti regni aliquæ cedulę non cõcedantur eiſdẽ, ſub Annulo ſecreto, etiam ſub quibuſcunq; clauſulis in eiſdẽ cedulis appoſitis, ſeu apponendis: Sed tantum fiant literæ ſub ſigillo pendenti ſubdatis, Prothonotarij ſeu eius locumtenẽtis. Et quòd ipſæ etiam literæ ſub ſigillo pendenti non fiant, niſi ſecundum tenorem capitulorum & cõſtitutionum Regni. Et quòd factæ contra prædictam formam non valeant, nec teneant, nec aliquam habeant roboris firmitatem.

ITem quòd dicti Iuſtitiarij & Capitanei nõ poſsint de facili diminuere, & defalcare quantitates pecuniæ, quas recipiũt tam ab vniuerſitatibus, quam à ſingularibus perſonis, nec cauſas pro cauſis, & ſpecies pro ſpeciebus ſolutionis ipſius pecuniæ commutare teneantur, & debeant à ſingulis vniuerſitatibus & perſonis aliis ſoluẽtibus fieri facere & recipere ſuis vicibus, Antapochas publicas, ſeu priuatas ſub ſigillis ſaltem ipſorum ſoluentium continentes quantitatem ſolutæ pecuniæ, & cauſam ſeu cauſas ſolutionis pecuniarũ ipſarum quas Antapocas tempore poſitionis rationis ipſorum cum cautelis eorum aliis producere teneantur.

ITem ꝙ prædicti officiales obſeruare teneãtur conſtitutiones & capitula, ac bonas obſeruãtias Regni. Neque præmiſſa capitula nouiter edita ipſius in aliquo derogẽt, Sed rata & firma permaneãt in omni parte ipſorũ.

LAdiſlaus Dei gratia Hieruſalẽ, & Siciliæ Rex, &c. Vniuerſis pręſentis edicti ſeriẽ inſpecturis tam pręſentibus, quã futuris. Non ſine prudentis prouiſionis miniſterio ſtatuerũt decreta & principes, ſtabilierũt leges & ſacrarum conſtitutionum codices ediderũt, quo vtriq; prudentium digeſto cõſilio diuinitus incœperunt exordium, & catholicorum Principum ſubſequẽter roborati præſidiis cuncti iuſſerũt honeſta quærere, & per limitatos ordines in partes diſtinguẽtes officia, numerũ perſonarum in ordinibus ipſis omnes ſtatuere voluerunt, & ſub earundem ſacrarum conſtitutionum viuere ſalubri-
01 bus regulis, & doctrinis. Sanè igitur intra nosmetipſos aſſiduè reuoluentes ipſarum conſtitutionum effectus inter alia earũ prouida inſtituta reperimus, quod primus earum conditor de ordinandis notariis publicis curam habens, illos in certo numero ordinari ſtatuit. Et voluit ꝙ nullus ex eis, niſi eſſet de demanio, vel homo demanialis, notarius publicus crearetur: quaſdã cõſtitutiones per Reges illuſtres progenitores noſtros recolendæ memoriæ
02 confirmãtes, earum obſeruationem indixere. Verum, ſicut ad noſtræ celſitudinis deuenit auditum nonnulli ex noſtris primogenitoribus, & nos etiam ipſarum conſtitutionum, in hac parte, Sanctioni prouidè re ſiue multis curis impliciti, & ipſarum effectus minimè recordati, plerunque contrauenientes creauerunt infra ipſorum regiminis tempora, & nos etiam creauimus multos notarios publicos, non quidem Demaniales, ſed de Terris
03 Comitum, Procerum, & Baronum Regni noſtri Siciliæ oriundos, quorum aliqui, vt accepimus, coacti forſitan eorum vtiliter Dominorum moleſtia, multa fecerunt hactenus inſtrumenta, & ſcripturas alias, veritatis eſſentia multipliciter deuiantes, per quos, ſeu quæ multorum iura fuere deperdita, aliquorum, & ſignanter dominorum terrarum prædictarum, iniquæ cauſæ penitus releuatæ, ob quæ multorum coram nobis perſæpè inua-
04 leſcente clamore, aures verberantur. Nos nolentes geſta per dictos genitores noſtros, & nos omninò ſuccidi: Sed volentes talium notariorum, & vtiliter dominorum eorum ineffrænatam licentiam cohibere, vt inſtrumenta illa fiant per illos ex dictis notariis publicis, quibus nulla poſsit eſſe cauſa timoris, de certa noſtra ſcientia, præſenti edictali ordinatione noſtra firmiter valitura, perſcribimus, volumus, edicimus & iubemus, vt ex nunc
05 in antea omnia inſtrumenta, ſcripturæ & contractus publici, qui ſunt in formam publicam redigẽdi, tangentia, & tangentes quoſcunque dicti Regni Magnates, proceres, Comites, Barones, & terrarum dominos fiant & fieri debeãt per notarios publicos homines vtique Demaniales, & de dicto noſtro Demanio, & non per notarios publicos de terris dictorum Magnatum, Procerum, Comitũ, & Baronũ ordinandos, vel in eis, aut ipſarum alte-
06 ra terra, ſiue aliis commorantes. Ex nunc prout ex tunc, & hæc ex tunc prout ex nunc, de ipſa noſtra certa ſcientia, & Regiæ poteſtatis plenitudine, omnia & ſingula inſtrumenta, ſcripturas, & cõtractus publicos, fienda, fiendas, & fiendos, ex nunc in antea per ipſos notarios publicos non Demaniales, quæ tangere & tangi poterunt dictos tantũ Magnates, Comites, Barones, & Terrarum Dominos eſſe inania, & inanes, ac nullos, nullas, & nul-
07 la, nec vllam in iudiciis vel extra obtinere deinceps roboris firmitatem. Quibuſcunque literis per dictos progenitores noſtros, & nos notariis ipſis conceſsis, quas quantum ad præmiſſa tollimus, efficacia vacuamus, non obſtantibus quoquomodo. Ecce nanque magiſtro Iuſtitiario, & Magiſtro Camerario Regni noſtri Siciliæ, eorumque locatenẽtibus, ac vicegerentibus, Iuſtitiariis, capitaneis, Baiulis, Iudicibus, & officialibus noſtris aliis,
08 quacũq; diſtinctione notẽtur, per dictũ regnũ noſtrum Siciliæ cõſtitutis, vel eorum locatenentibus præſentibus

bus & futuris damus ipſius noſtri præſentis edicti ſeriem diſtrictius in mandatis, quatenus ex nunc in antea huiuſmodi inſtrumẽta, ſcripturas, & contractus publicos in iudiciis, vel extra iudicia non recipiant, audiant, vel admittant. Sed eos, eas, & ea recipere, audire, & acceptare plenius denegent, & recuſent. Aliis inſtrumentis, ſcripturis, & contractibus publicis, vel priuatis per dictos notarios publicos nõ demaniales fiendis, quæ aliàs perſonas concernerint, quatenus tam aliàs rite, & prouidè fient iuxta contrahentium voluntates valituræ firmiter, atque in eorum robore, & efficacia permanſuræ. Et vt præſens edictum noſtrum in notitiam perueniat ſingulorum, nec ipſius ignorantia, à quocunque valeat allegari. Chartas ſiue membranas eius ſeriem continentes porticibus, ſeu valuis Caſtri Noui de Neapoli, & domorum, in quibus regitur Magna noſtra Curia Regni noſtri Siciliæ appẽdi fecimus, & aſsignationem, illiúſque tenorem cunctis patulo in iudicio publicarunt. Cum non ſit veriſimile apud alios remanere incognitum, quod tam patenter in oculis omnium diuulgatur. In cuius rei teſtimonium præſens edicti ſcriptum exinde fieri, & pendentis maieſtatis noſtræ ſigilli iuſsimus appenſione muniri. Datum Neapoli per manus viri nobilis Gentilis de Morilinis de Sulmona legũ Doctoris, Magnæ noſtræ Curiæ magiſtri rationalis locum tenentis, Logothetæ, & Prothonotarij Regni, &c. Anno Domini Milleſimo c c c c i i i. die decimoquinto Ianuarij duodecimæ indictionis, Regnorum noſtrorum, Anno decimoſeptimo.

CArolus Illuſtris Regis primogenitus, ac eius in Regno Siciliæ Vicarius, Camerariis, & Iudicibus ciuitatis Theatinæ fidelibus, paternis deuotiſque noſtris, gratiam & bonam voluntatem.

Ne perſonarum caſu teſtificantium fides publica pereat, & veritatis eſſentia ſub modio poſita deliteſcat, rei geſtæ memoria documẽtis publicis ſtudioſè redigitur, & in præſentium notitiam cum cautela proinde releuatur.

Sanè venerabilis Frater Reuerendus Theatinus epiſcopus Cancellarius noſter nobis nuper expoſuit, quòd tempore quo T. venẽ. præde- *præde* prædeceſſor eius in prædicta Theatina eccleſia pro antiſtite præſidebat, tunc Robertus Morellus nũc miles, ſpontè confeſſus fuit locationis titulo ab eadem maiori eccleſia Theatina medietatem pro indiuiſo caſtri Mucclæ de Aprucia prouincia in contrata Theris maioris poſiti, nomine coniugis tenere, habere, & poſsidere: pro qua medietate ipſi T. tunc epiſcopus, ligij, homagij, & fidelitatis debitæ corporale præſtitit iuramentum, præſentibus & viuentibus tũc C. de tali loco pro iudice, & P. Regia authoritate tali loci Protonotario, & ſubſcriptis teſtibus, videlicet A. & B. &c. Et priuſquàm de prædicto contractu publicum fieret inſtrumentum, memorati iudices, notarius, & teſtes humanæ ſortis debitum perſoluerunt. Supplicauit itaq; nobis præſul idem, vt ſuper hoc ſibi prouidere præſtantius dignaremur, ne rei veritas lateat, de authoritatis noſtræ præſidio. Nos autem cupientes integrè quod negociorum veritatis eſſentia pateat, & fides probationis publicæ non decreſcat, fidelitati veſtræ tenore præſentium committimus, & mandamus, quatenus vos Camerarij, & iudices, vel alter veſtrum deinde dictum dominũ Robertum, nunc de mãdato noſtro captiuum, propterea intereſſe perſonaliter huiuſmodi contractui nequeuntem, per ſpeciales veſtras literas requiſitis attentè, quod ipſe circa refectionẽ huiuſmodi contractus præſtet, & exhibeat ſuum aſſenſum, vel procuratorem conſtituat, qui ſufficienter inſtructus interſit, quod ſi fortè, poſt requiſitionem eandem, dictus R. refectionem eiuſdem contractus refugeret, aut indurato, & repugnante forſitan animo, recuſaret, Vos ſi de manu dicti notarij iam mortui, de contractu prædicto ſchedam ſeu notam fuiſſe conſcriptam vobis conſtiterit, præter alios iudices, atque notarios Theatinæ ciuitatis eiuſdem aſſumptos per vos, in contumaciam dicti R. præfatis iudice, notario publico, & teſtibus aliis, qui ſe dicto contractui interfuiſſe non aſſerant, ſed in ſcriptis memorent, & præmortui notarij ſchedam ipſam, ſeu notam inueniſſe dicant. Inſtrumentum publicum cum opportunis teſtibus ſecundum formam conſtitutionis Regni Siciliæ, ſine alterius dilationis & contractionis anfractu, refici faciat, eidem ſupplicanti præſuli, ſeu eius procuratori, vel nuncio poſtea aſsignandum, vt fides publica teſtificantium morte non deſinat, & veritatis eſſentia ſub latibulo poſita præſidio reparante probationis exurgat.

Data Neapoli per Bartholomæum de Capua, &c. Anno Domini M. c c c x x i i. menſis Septembris, vj. indictionis.

Conſtit

CArolus Illuſtris. Opportunis teſtibus. qui, ſcilicet, deponant ſe interfuiſſe contractui, vt dicit conſtitutio Baiulos de offic. Ba. & aliàs ſine ipſorum teſtificatione ex ſola ſcheda præmortui notarij non poſſet refici inſtrumentum, & hæc eſt forma conſtituti. Quidam verò prauè intelligentes dixerunt ex his literis aſſumi, quod ſine vlla teſtium, qui interfuerunt cõtractui teſtificatione, ad ſolã inſpectionem & approbationem ſchedæ, quæ ſcilicet, reperta ſit inter alias ſchedas notarij, ſeu tabellionis pręmortui, quódque manus eius nota ſit aliis tabellionibus, & iudicibus ciuitatis, & fuerat aliàs ipſe bonæ opinionis, & famæ poſſit ſimiliter refici inſtrumentum. Sed ipſi manifeſtè cenſentur errare. Nam per conſtitutionẽ inſtrumẽtorum robur. de inſtru. conficien. etiã inſtrumento in publicam formam redacto, & in membrana cõſcripto, ſine ſubſcriptione teſtium debito numero fides aliqua non daretur, minus ergo abbreuiatura ſola ſide iurata teſtificatione duorum teſtium ad minus ſecũdum formam conſtitutio. Baiulos poterit fidem facere. Cum forma huius reſcripti reducenda ſit, ac interpretanda ſecundũ formam conſtitutionũ ipſarum, vt patet ff. de vulga. & pupil. ſubſtit. l. ex facto. & C. de inoffic. teſta. ſi quando. Item cum contrahentes, qui rogarunt fieri inſtrumentum, teneantur monere tabelliones ac offerre & pręſtare ſalaria, vt conficiant inſtrumenta, vt in conſtitutione prædicta, Baiulos. §. primo. Si hoc nõ fecerint, imò poſt eorum deſidiam, tabelliones, iudices, & teſtes obierint, iam melioris cõditionis erunt, quàm forent, qui fuiſſent diligentes. Cùm iſti per ſolum prothocollum tabellionis fundent eorum intentionem. Illis verò per maiorem numerũ teſtiũ, & ſcripturarum eorum intentionẽ probare neceſſe eſt. Cùm aliàs inter deſides & vigilantes debeat eſſe diſtantia. C. de annali exceptio. l. vt perfect- *perfect* perfectius in principio. Ius ciuile vigilantibus ſcriptum eſt. ff. quæ in fraudem creditor. l. pupillus. in fin. non negligentibus, in auth. quibus modis natural. efficiuntur ſui. §. natura. collat. vij. Fructus quippe negligentiæ dãnum eſt. C. cond. impu. or. l. ſecunda. in fine. Item quia poſſet in hoc fraus fieri, & in fraudem procurari, vt ſcheda ſcripta mortuis tabellione & teſtibus, inueniretur contra veritatem: quare non eſt eius probatio admittenda, ad hoc extrà, vt lite non conteſtata. quoniam. §. ſed & ſi actor. Item ſcriptura propria contra ſcribentem maioris eſt efficaciæ quàm ſcheda ſola. Sed illa non facit fidem cõtra producentem, niſi probetur ſcripta per eũ, vt ff. de probatio. l. cũ de indebito. §. j. in authen. de inſtrument. cauſ. §. j. & §. ſi verò aliquid. & §. ſequen. & quod nota. in eis, ergo fidem non faciet ſola ſcheda, niſi debitis probationibus fulciatur, & pro hoc ſatis apertè quod nota in ſimili in dicta conſtit. inſtrumẽtorum robur in verbo ſubſcribant. Scheda quippè ſola niſi in publicam formã redacta fidem non facit de leg. iij. l. fideicommiſſa. §. j. cum ibi nota. Nam ſcriptura imperfecta nulla eſt in ſe, in auth. quibus modis teſtament. infir. §. ex eodem. Lucas de Penna, &c.

Rober

Robertus. Vt delatas ad noſtram audientiam. Cum iſto cap. concordat aliud quod incipit, Robertus Capitaneos, &c. In rubrica. de non proceden. ex offic. &c. ¶ Pro declaratione iſtius c. vide latè per Paridē in ſyndicatu. Vide And. de Yſer. in conſti. ſi quis. in §. de ſpecialibus. qui dixit, nō poſſe procedi per inquiſitionē ſpecialē, niſi in duobus caſibus, ſcilicet, crimine leſę maieſtatis, & quādo princeps ſpecialiter mandat. Ipſe verò addit quoſdā alios, dic vt ibi. Et an in caſu, in quo poteſt procedi ex officio poſſit appellari? Bar. in l. ante ſententiā. ff. de appel. recip. tenet quòd ſic. vide ad idem Bal. in l. j. C. de epiſ. aud. Sed cōtrarium cauet ritus magnæ Curiæ Vicariæ. Item cauſæ in rub. app. ¶ Vltra hos caſus adde, ꝙ poteſt procedi ex officio cōtra receptatores maleficorum & bannitorum ea. creſcit culpa. Itē & contra periuros. cap. contingit plerunque ſupra. Et adde quòd dixit Paul. de Ca. in l. mancipia. C. de ſeruis fugitiuis. quòd officialis poteſt compellere aliquem ad reſtituendum quod debetur ciuitati, aliàs tenetur in ſyndicatu. Scias tamē quòd in caſibus hic omiſſis debet procedi ſeruato ordine iuris. ea. cum oportet. & ea. qualiter, & quando, extra de accuſatio. Mulier annumeratur inter miſerabiles perſonas, vt per Andræ. in conſtitutio. ſtatuimus. Vidua etiam dicitur miſerabilis quādo eſt pauper, vel quando ei denegatur iuſtitia vt no. Ioan. Andræ. in capi. ex tenore. de foro compet. & Angel. in addit. Angel. de malef. in ver. mentitor. de mal. dadi. Meretrix dicitur miſerabilis perſona. vt in cō ſtitu. omnes de violen. meret. il. ¶ Sed quæ perſonæ dicuntur miſerabiles? dic vt per Innoc. in capi. ſignificantibus. de officio deleg. in gloſ. ibi duas. & cano. plen. in c. ex tenore. In materia iſtius c. vide ritum, ſi quis cū planello. qui incipit, itē ſeruat ipſa Curia. vide gl. in conſtit. ſi quis cum armis. Aduerte quia magna Curia Vicariæ habet quaſdam literas, quarum authoritate proceditur ex officio. Et primò contra omnes homicidas, quæ litera incipit. Nos Dei gratia Ioanna Siciliæ Regina, &c. Et poteſt procedere ſecundum ordinem in ea ſeruatum. Alia, quæ contra inſignes, & famoſos latrones & committentes alia grauia crimina. Tertia eſt cōtra fures tantū & proceditur ex officio, ſed ſeruato iuris ordine. Petrus Piccol.

Conſtitutio Domini Imperatoris Federici ſuper iure congrui non incorporata in conſtitutionibus Regni.

Rubrica.

SAncimus amodo in antea, & in omni prouincia, & in omni ciuitate, Si quis forte ex parentela habeat communem agrum, vel domum, vel vineam, vel rem imobilem diuiſam, vel indiuiſam, aut in communi emptione, vel ex aliquo alio huiuſmodi titulo, vel aliquo alio modo, & cōiunctus voluerit alienare per emptionē, vel per emphyteuſim, vel locationē, non aliter concedimus eas alienare, niſi prius denuncietur illis, quos vocamus per ordinem iniure prothomiſeos. In primis vocentur parentes, qui ſunt coniuncti, poſtea ſocij, qui ſunt ſimiliter coniuncti: poſt hos illi, qui ſunt cōiuncti tantum, etiam qui extranei ſint, poſt omnes iſtos, vocentur illi, qui ſunt ſub vno ſeruitio, & ſunt coniuncti ex aliqua parte. Sin autem plures ſint, qui habeant ius prothomiſeos omnibus denuntietur, vt infra triginta dies ſoluendo iuſtum pretium ſine mora, aut quantum verus emptor ſine fraude dederit, vnuſquiſque ſecū dum portionem recipiat. Verum ſi infra ſtatutum tempus iuſtum pretium non ſoluerint, de cætero non habet ius prothomiſeos, niſi forte ſi quis eorum in captiuitate erit vel fuerit deportatus, vel in exiliū miſſus, vel fuerit abſens cauſa reipublicæ, vel ex propria cauſa ſua, ſine dolo & fraude, aut ſi fuerit minor vigintiquinque annis. Et licet iſti fuerint abſentes ex iuſta cauſa, tamen tutores eorum, vel curatores, vel defenſores debent infra quatuor menſes venire, & ſoluere iuſtum pretium cum legitimis vſuris & expenſis neceſſariis, & accipere ius prothomiſeos, & extraneos emptores omnimodo expellere, & ſi neglexerint hoc facere, reſarcient de propriis ſuis, quicquid incōmodi illi haberent. Licet autem ſuprà diximus quòd omnes vocentur ad ius prothomiſeos, ſi tamē probati fuerint, quòd attroces iniurias, vel manus impias venditori, vel eius familiæ intulerint, vel ipſius ſubſtantiæ grauem iacturam moliti fuerint, vel contra vitam nixi ſint, vel etiam ei pecuniarium damnum intulerint, omnes illi nullo modo ſine voluntate venditoris ad ius prothomiſeos veniant. Cauſa verò dotis, vel donationis propter nuptias, vel ſimplicis donationis, vel donationis cauſa mortis, vel ex teſtamēto, vel ex permutatione, vel ex tranſactione, & parentes & extranei omnes poſſunt alienare, niſi forte ſi quis vendendo, vel locando cum illis, qui non habent ius prothomiſeos ſimulatè donauerit, aut per legatum dederit, &c. Ideoque illi, qui habent ius prothomiſeos poſſunt exigere iuramentum à venditore, & emptore. Si autem poſt iuramētum probati fuerint, contra conſtitutionem iſtam, ſimulatè hoc feciſſe, venditor & emptor debent ſuſtinere pœnam periurij, & inſuper venditor rem amittat, & emptor pretium, & fiſco applicabitur. Fiſcus autem vendat rem illam illis, qui habent ius prothomiſeos. Sed, ſi ante iuramentum probati fuerint hoc feciſſe, venditio erit irrita, & venditor cogetur inuitus vendere illis, qui habent ius prothomiſeos. Prohibemus inſuper potentes perſonas accipere à minoribus ſub prætextu emptionis, aut donationis ſimplicis, vel cauſa mortis, vel ex teſtamento, vel ex vſu tantum, vel ſub prætextu defenſionis, niſi ſint potentes. Potentes autem dicimus illos, qui non tantum per ſe ſunt potentes, ſed etiam per propinquiores illis, per quos poſſunt inferre timorē alienatoribus, aut per promiſsionem beneficij. Si quidem aliquis ex potentioribus hoc præſumpſerit facere, ſit alienus ab illa re, & æſtimationem illius rei præſtet fiſco. Tranſcurſo autem decennio, ſi non denunciauit, nulla de cætero moueatur controuerſia illis, qui poſſident ex aliquo contractu, vel ex donatione, vel ex teſtamento, nec ab illis qui habent ius prothomiſeos, nec etiam à fiſco: Scriptum enim Græcorum legimus de iure prothomiſeos, vbi dicitur de termino, & fine qui ius ipſum habet, videlicet, quòd illi, qui in circu tu ſunt per finem ſecundum ipſam propinquitatem, quam ipſi habent, Et propè ſunt in venditione coniuncti victoriam ipſius venditionis habeant. In tali itáque ordine, vt qui habent ipſam prothomiſim, & non ſunt in ipſa terra, ſed in alia habēt in venditione prothomiſim, infra vnius anni ſpatium. Poſt annum vero nullam prothomiſim habent. Si autem ſint in ipſa terra, vel in ipſo loco habeant prothomiſeos victoriam vſque ad quatuor menſes. Ita tamen vt ſi fuerint à venditore ſolenniter requiſiti, & non renuntiauerunt emere. Item de ipſa prothomiſi in alio Græcorum capitulo continetur, vt qui habent prothomiſim à tribus partibus, & illorum potior ſit venditio, & vna pars nihil ibi habeat, ſed ſi habeant à duabus partibus, collatione facta, recipiāt eam omnes ſicut propinquitatem habent. Si autem domum prope caſtrum habeant, ipſe eam habeat, qui per caſtrum habet, & non illi qui ipſam prothomiſim per paritatē habent. Eſt autem de generali conſuetudine approbatum, ꝙ tria ſunt quæ prothomiſim nō habēt, ſcilicet, via publica, eccleſia, & curia. Federicus Imperator.

ROBERTUS Dei gratia, &c. Vt delatas ad noſtram audientiam ſæpius de proceſsibus, qui per nonnullos præſides Regni noſtri Siciliæ per officium indiſtinctè quodammodo ponebantur querimonias, graues quæ vndique profectò moleſtas ſenſibus ſedaremus. Nec omitteremus optima remedia circa refrænandam peruerſorum audaciam ad patrandum delicta. Quin potius in pu

in puniendis eiſdem vbi facti qualitas, poſſet iuſtitiæ rigor exercendus adeſſet. Præhabita pridie conſulta deliberatione, præuidimus ex nunc in antea nulli prorſus ex officio fiant, præterquã in ſubſcriptis caſibus noſtra limitatione reſcriptis, vbi videlicet imponitur pœna mortis ciuilis, vel naturalis, aut membri abſciſsio, & cum in perſona eccleſiaſtica, vel pupilli, ac viduæ flagitium eſt commiſſum, etiam ſuper homicidiis clandeſtinis, vbi nullus accuſator appareat, in quibus etiam per veterem conſtitutionem regni ſpecialis permittitur inquiſitio facienda. Fidelitati itaque veſtræ harum ſerie iubemus expreſſe, quatenus, præſcriptis deliberatione ac prouiſione diligenter attentis, ſeruatiſque tenaciter, & fama deferente clamorem, vt fieri conſueuit, huic hactenus non ſine eiuſdem iniquæ vſurpationis abuſu, à proceſsibus noſtris repulſa penitus, & excluſa, tam in præfatis caſibus, quàm aliis quibuſcunque criminibus ex fama, & vbi accuſator ſeu denuntiator legitimus non appareret, præterquàm videlicet præmiſsis caſibus iam dicta limitatione reſtrictis. In quibus etiam non ex prædicta forma, ſed accuſatore ſeu denuntiatore legitimè comparente, per officium procedere nullatenus præſumant. Nos enim omnem proceſſum per vos contra præſentem iuſsionem noſtram fortaſsis habendum irritum ex nunc fore decernimus, videlicet & inanem, vt autem, &c.

Data, &c. Anno Domini M. CCCXXXIIII. die menſis Iulij vij. indictionis.

Expliciunt Regni Capitula.

RITVS MAGNAE CVRIAE VICARIAE REGNI NEAPOLIS, HACTENVS INordinatè poſiti, demùm ad ordinem redacti per V. I. D. Do. Cæſarem de Perriniis:

Nunc verò diligentiſsimè correcti ac emendati, atque diuerſorum Iuriſconſultorum Commentarijs illuſtrati.

IOANNA II. Dei gratia, Vngariæ, Hieruſalem, & Siciliæ, Dalmatiæ & Croaciæ, Romæ, Seruiæ, Galiciæ, Lodomeriæ, Comaniç, Bulgariæque prouinciæ, & Forcalquerij Regina, ac Pedimontis Comitiſſa: Vniuerſis & ſingulis præſentis edicti ſeriē inſpecturis. Circa reformationem, & augmentum regni noſtri Siciliæ, ac generalis Iuſtitiæ regni eiuſdem, &c. Itaque tam officialium noſtrorū proceſsibus, quàm fidelium ſtatibus prouiſionis noſtræ remedio ſubuenimus, maximè in noſtris, magnæque Vicariæ Curiis, quæ ſub regimine noſtræ protectionis, prçcipuè in hac noſtra ciuitate Neapoli, & toto regno noſtro ſunt iuſtitiæ deputati, harum ſacrarum nouiſsimarum noſtrarum conſtitutionum edicto irrefragabili, ac firmiter valituro, Sancimus, decernimus, ſtatuimus, & mandamus, motu proprio, de certa noſtra ſciētia, cum prouiſa, matura, & digeſta noſtri conſilij deliberatione conſulta, Quòd omnes infraſcripti Ritus, Obſeruātiç, in noſtris magnç & Vicariæ Curiis, & qualibet earum de cætero inuiolabiliter obſeruētur. Omnes verò alios Ritus, & Obſeruantias dictarum Curiarum hactenus obſeruatos & obſeruatas per præſentes de dicta certa noſtra ſcientia, & proprio motu, & cum dicti noſtri conſilij deliberatione matura irritamus, caſſamus, ac viribus, & efficacia vacuamus, nulliúſque eſſe decernimus roboris vel momenti.

De ordine & numero officialium Magnæ Curiæ. Rubrica.

1 IN primis, quia vbi ordo deeſt, firmū rectúmque omnium rerum firmamentum nihil ſuper ædificari poteſt, neque enim vniuerſitas aliqua vlla poteſt ratione ſuſtentari, niſi huiuſmodi magnus cauſa differentiæ ordo ſeruaretur, quia non quæque creatura in vna eadem qualitate gubernari, vel viuere poteſt, vt cæleſtium militiarum exempla nos inſtruunt, quia ſunt Angeli, & ſunt Archàngeli, licet non æquales ſint, ſed in poteſtate & ordine differūt alter ab altero. Sicque vt in prædictis noſtris Magnæ & Vicariæ Curiis, & qualibet ipſarum certus debitúſque numerus officialium dictæ Curiæ reducatur ad debitum numerum infraſcriptū, videlicet, quòd iudices debent eſſe ad minus tres, tréſque alij magiſtri actorum, ſex ſubactarij, duo Fiſcales, vnus Aerarius, vnus aduocatus fiſci, & procurator fiſci, vnúſque aduocatus pauperum, & vnus ipſorum procurator, vnus Comeſtabulus, vnus Carcerarius, vnus Tubitta, & vnus contumaciarum accuſator, & omnes debeant ſeruire perſonaliter, & non per ſubſtitutum, & quòd omnia dicta officia ſint ad beneplacitum reginale. Cùm verò hodie in dictis Curiis plures vltra dictum numerum exiſtant, volumus quòd omnes prædicti exiſtentes præſentialiter officiales in illorum exercitiis remaneant: Ita tamen quòd quilibet ipſorum vnum tantum officiū perſonaliter exerceat. Declarantes, quòd decedentibus ſeu cædentibus ex eis, nullus alius poſsit in eorum locum ſubrogari vſquequo perueniatur ad ſupradictum numerum deſignatum. Verùm volumus quòd prædictis nunc exiſtentibus omnibus officialibus ſoluantur gagia rata ad rationem gagiorum ſoluendorum officialibus iuxta ſupradictum numerum tantummodo, & non vltra.

De officialibus Magnæ Curiæ in genere, & his quæ eis incumbunt. Rubrica.

2 ITem quòd omnes officiales Curiæ prædictæ teneantur in ſecreto ſecreta ipſius Curiæ tenere, & nemini pandere, Et quòd quando aliquis bānitur, & condemnatur in ipſa Curia, aut locumtenens vellet aliquem capi de perſona facere, nemini debeant notificare & notificari facere per ſe, ſeu per interpoſitam perſonam.

3 Item quòd ſi aliquis officialis dictæ Curiæ ſciuerit aliquem officialem aliqua enormia & minus debitè committere tangentia honorem, & licitum commodum dictæ Curiæ, teneatur ipſe reuelare Locumtenenti, & in caſu quo non reuelaret præter & vltra pœnas inferius annotatas, incidat in pœnam, ac ſi ipſemet talia commiſiſſet & procuraſſet.

4 Item quòd omnes officiales pro poſſe teneantur facere omnia, quæ tēdunt ad honorem, ſtatum, & licitum commodum ipſius Curiæ & officialium eius.

Item quòd cauſa appellationis inchoëtur per aperturam proceſſus.

5 Item quòd nullus officialis debeat recedere de dicta ciuitate Neapoli, & extra ipſam ciuitatē ſe perſonaliter cōferre, nec infra regnū nec extra regnū, ſine expreſſa li-

centia Locumtenētis petita & obtenta prius ab eodē Locumtenente, ſeu magiſtro Iuſtitiario, ſi perſonaliter eo tempore reſideret in prædicta ciuitate Neapoli.

6 Item quòd in dicta Curia nullus officialis poſsit per ſubſtitutū ſuum ſeruire, ſed debeat perſonaliter ſuum officium exercere.

7 Item ꝙ nullus officialis ipſius Curiæ poſsit in eadem magna Curia exercere duo officia, ſed vno tantùm eſſe contentus.

8 Item quòd Locumtenens, iudices, magiſtri actorum & ærarius teneantur quolibet menſe in fine ipſius menſis facere diuiſionem de pecunia prouētuum inter officiales dictæ Curiæ, & dare ſeu dari mādare, & ſolui vnicuique ratam ſibi contingentem, prout antiquitus in ipſa Curia facere conſuetum, & obſeruatum extitit.

9 Item ꝙ Locumtenens, iudices, ærarij, & magiſtri actorum, aduocatus fiſci, & alij fiſcales, teneātur ſemel ad minus in hebdomada requirere omnia acta Curiæ & proceſſus, & acta fiſcalia, & dare expeditionem litibus, & mandare fieri executiones ſecundū antiquū ritū & obſeruantiam Curiæ prædictæ.

10 Item quòd nullus officialis dictæ Curiæ audeat cauſas, quæ vertuntur in dicta Curia procurare, ſeu procurationes, aut aduocationes ſuſcipere in dicta Curia, in quātacunque ciuili vel criminali cauſa, quæ in ipſa curia agitatur, exceptis duntaxat aduocatis fiſci, & pauperum, qui poſſunt ſecundum formam ſuperius expreſſam.

11 Item quòd de pulſatione campanę fienda in decimaoctaua hora in ſancto Laurentio, & quòd iudices, & alij officiales ipſius curiæ ſint ſimul cōgregati ī hora xix. &c.

12 Item quòd nullus ex ſubactariis fiſci ſurgat de loco ſuo, poſtquàm iudices ſederint, & ſimiliter de aliis notariis, qui ſcribunt in aliis locis Curiæ præfatæ.

De officio iudicum magnæ Curiæ in ſpecie. Rubrica.

13 ITem [a] quòd iudices ipſarum Curiarum, & cuiuſlibet ipſarū non audeant recipere, & extorquere pro ſubſcriptione, & manus impoſitione in proceſsibus fiendis, nec pro deciſione quarumcunque cauſarū, & pro ſentētiis per ipſam Curiam ferendis, ſeu aliter modo quocunque excepto pro examinatione teſtium de trigeſimis cauſarum cōmiſſarum eiſdē: tunc enim recipiat quantū de iure eis permittitur, & ſecundum laudabilem & antiquum ritum Curiæ prædictæ, & non vltrà, nec alio modo: & ſi contrafecerint, incidant in pœnā quinquaginta ducatorum auri fiſci commodis applicandam.

14 Item quòd vnus ad minus iudicū, & omnes, ſi voluerint, debeant continuè perſonaliter intereſſe in dicta Curia, & ſe coram dicto Locumtenente præſentare de mane poſt prandium, & de ſero hora congrua: & abinde non recedere, licentia à dicto Locumtenente non petita.

15 Item ꝙ iudices prædicti non audeant, neque poſsint cauſas ciuiles etiam infra libram auri ſibi ipſis committere, ſed eas committere debeāt in caſu, quo eſſent committendæ aliis literatis idoneis liberè, & abſque ſorde.

De officio aduocati, & procuratoris fiſci in ſpecie. Rub.

16 ITem [b] quòd procurator fiſcalis ſine aduocato fiſci, vel econtrà, nihil facere poſsit.

17 Itē ꝙ aduocatus fiſci poſsit & valeat aduocare in cauſis priuatorum, quę vertuntur in ipſis Curiis: tamen non tangentibus fiſcum, nec cauſas habentes cum Curia. *Vide, item quòd nullus, & vidē in antiquis quod hic.*

18 Item quòd procurator & aduocatus fiſci, necnon procurator & aduocatus pauperum, nihil recipiant pro defenſione cauſarum fiſci, pupillorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum: ipſoſque fiſcum, pupillos, viduas, & miſerabiles perſonas tangentes, ſed pro cauſis huiuſmodi gratis debeant procurare, & aduocare, ac patrocinari: & proinde ſint contenti gagiis ſuis.

19 Item quòd in huiuſmodi cauſa vſurarum procurator fiſci debeat deſignare, quæ deſignare debet accuſator ex tenore l. libellorum. ff. de accuſat. *Vt infrà de vſuris. aliam.*

20 Item quòd procurator Curiæ poteſt cauſam vſurarum proſequi, & ad proſecutionem, & publicationem bonorum ſecundum formam conſtitut. nullo alio crimine in iudice præcedente.

21 Item procurator ſine aduocato fiſci, vel econtrà, nihil poteſt.

De aduocato & procuratore pauperum. Rubr.

22 ITem [c] quòd aduocatus pauperum contra Curiam, & contra omnes, & pro omnibus, quos ipſe vult, aduocare poſsit, exceptis in cauſis eccleſiarum, viduarum, pupillorum, & miſerabilium perſonarum, quibus neceſſariò & gratis aduocare teneatur, & debeat. *Et vide ſuprà de offi. in genere.*

De officio magiſtrorum actorum, & ſubactariorum.

23 ITem ꝙ magiſtri actorū debeāt annotare in quaterno deputato, & ſcribere omnia acta, quæ fiunt in curia per dies: & facere quaternos omniū bannorum tertiariarū, & etiam compoſitionū dictæ curiæ per dies: & ipſos quaternos conſeruare in Caſſono communi in dicta Curia pro parte exiſtenti, & ad id deputato ſiue deputando. *Vide in titulo de ſen.*

24 Item [d] quòd magiſtri actorū nihil in pecunia ſeu aliis rebus recipere audeāt à quocunq; pro actis ſcribēdis, & faciēdis in dicta curia: excepto pro copia ſcripturarum, & exceptis fideiuſsionibus, comparitionibus, literis, & ſcripturis ſententiarum, necnon caſſaturis, præſentationibus literarū: & tunc ſi & prout iura volunt, & permittunt, & extitit laudabiliter obſeruatum, vt ſuprà.

25 Item quòd debeant dicti magiſtri actorum, & teneantur ponere omnes ſcripturas, & proceſſus in dicta Curia & in ipſa Curia tenere, & cōſeruare in dicto Caſſono cōmuni, vt ſuprà, ad hoc vt abſentia alicuius ipſorum partibus, quæ tangūtur, & copia ipſorum actorum quærentium, & volentium præiudicare non habeat, & propter aliis

De officio iudicum magnæ Curiæ in ſpec. Rub.

a ITem quòd iudices ipſarū & cuiuslibet ipſarum, &c. In ver. pro ſubſcriptione, &c. Adde glo. in conſtitu. conſtitutionem in verbo, cum cauſa. in fin. & ibi ſequitur Matth. in iiij. q. M.

In eo. in verbo, cauſarum, &c. Sequitur Matthæus in conſtitut. cùm circa in iij. colum. ver. an autē iudex, &c. ſubdit quòd ita obſeruant hodie iudices magnæ curiæ Vicariæ authoritate huius ritus. Matthæus.

De offic. aduoc. Rub.

b ITem quòd procurator fiſcalis, &c. Prædicatur, & eſt repetitus infrà. ¶ Adde quòd procurator, & aduocatus fiſci poſſunt creari non ſolùm à Rege, ſed etiam à magiſtro Iuſtitiario, & à Iuſtitiario prouinciarum: ita dicit pulchrè textus in conſtitutione, beneficium. in fine. ¶ Adde quòd officium aduocati fiſci de iure communi durat biennio. textus eſt in l. ſancimus. C. de aduoc. diuerſorum iudic. & in l. petitionem. §. egredientem. & ibi gloſſa in ver. ei. eodem titulo. ¶ Adde quòd ſententia lata contra fiſcum abſentem aduocato fiſci, eſt nulla, & ex integro cognoſcendum eſt. tex. eſt notabilis in l. non intelligitur. §. diuus & in l. ſi fiſcus alicui. ff. de iure fiſci. & gloſſ. in l. j. C. de ſenten. aduer fiſc. lat. libro x. & Franciſc. de Parm. in tractatu de priuile. fiſci. in iiij. col. ver. ſeptimus caſus eſt. ¶ Et quod dictum eſt in aduocato, dicitur idem in procuratore, cùm & ipſe aduocatus dici poſſit, & econtrà. ita inquit gloſſa in dicto §. diuus. Et intellige hoc verum, quando ſententia eſt lata contra fiſcum, ſecus ſi eſſet lata pro fiſco, quia tunc valet etiam abſente aduocato, vel procuratore fiſci. ita inquit dicta gloſſa notabilis in dicto §. diuus. Matthæus.

De aduoc. & procuratore pauperum. Rub.

c ITem quòd aduocatus pauperum, &c. Hunc ritum refert & ſequitur Matthæus in rubrica de dan. aduoc. pupil. & miſ. perſon. Matth.

De offic. magiſt. Rubr.

d ITem quòd magiſtri actorū, &c. Hunc ritum, dum loquitur de ſcripturis ſententiarū, refert, & ſequitur Mat. in conſtit. pro ſcripturis. in ver. fin. ſed iuxta hoc quæro, &c. M.

Quòd

De

recip

aliis

alias iuſtas & rationabiles cauſas.

26 Item quòd magiſtri actorum debeant intereſſe in dicta Curia, ſiue ad minus vnus ipſorum continuè permanere, & intereſſe, & ab ipſa Curia non diſcedere, licentia à dicto Locumtenente non petita.

27 Item ꝙ teneantur dicti magiſtri actorũ notificare iudicibus omnes illos, qui fuerint per ipſam curiā banniti, & condēnati, & non cõparuerint eodem ſero purgaturi eorum contumaciam: necnõ ipſo die facere mandatum executiuum, ſecũdum quod merita cauſæ exigunt, & requirunt de illis, videlicet, qui non comparuerint, & purgauerint fortè contumaciam prædictam, ſi & prout hactenus in ipſa Curia extitit laudabiliter obſeruatum.

28 Itē ꝙ teneantur fiſcales ſacta aut data eis denũtiatione per quoſcunque denuntiatores, facere citationē contra denuntiatũ, & ipſas denuntiationes regiſtrari facere in quaterno Locũtenentis, & in vltimo peremptorio citationum prædictarum facere interlocutorias, ſeu capitula conſueta, & non permitti labi terminos conſuetos.

29 Item quòd dicti officiales non audeant recipere aliquid pro aliqua ſcriptura, exceptis de præſentatione inſtrumentorum, & examinatione teſtium ad petitionem partium: de ſignificatoriis ſcripturis & copiis, quæ dantur partibus: de comparitionibus in vltimo termino dato ad probandum: & de aliis, prout conſuetum eſt, & de iure eis permittitur, vt ſuprà.

30 Item [a] quòd fiſcales prædicti debeāt intereſſe in ipſa Curia horis conſuetis, & debitis, & omnia dicta capitula & denuntiationes facere & ſcribere de conſilio procuratoris & aduocati fiſci dictæ Curiæ.

31 Item quòd teneantur fiſcales notificare iudicibus omnia acta facienda per Curiam prælibatam in omnibus cauſis fiſcum tangentibus, & in præmiſsis nullam moram aut tarditatem committant.

32 Item quòd teneantur omnes, qui recipiũt fideiuſsiones eodem die, quo recipiunt reuelare locumtenenti, & iudicibus, ſeu vni ex ipſis iudicibus, ac ærario, & ad tardius ſequenti die, ad hoc vt exequenda circa præmiſſa poſsint executioni demandari.

33 Item quòd in eiſdem curiis & qualibet ipſarum notarius actorum ſcribat acta per ſcriptores ſuos: inſtrumenta verò ſententiarum ſcribat manu propria.

34 Item quòd ſcriptor fiſci debeat ſcribere omnes proceſſus cauſarum fiſcum tangentium.

35 Quòd ſubactarij debeant tenere acta, & ſcripturas Curiam concernentes in ipſa Curia.

36 Item quòd omnes ſubactarij non audeant recipere fideiuſſores, & obligationes, niſi de conſcientia & voluntate actorum Magiſtrorum, ſeu alterius eorundem: & eo caſu ipſas regiſtrari faciant in communi quinterno, & ponant ac ſcribant in actis.

37 Item ſcriptor fiſci debet ſcribere omnes proceſſus, & cauſas fiſcum tangentes.

38 Item in eadem curia notarius actorum præſens, vel abſens ſcribit acta per ſcriptores ſuos: inſtrumenta verò ſententiarum ipſe propria manu ſcribit.

Quòd magiſtri actorum ſcribere non tenentur in ſententijs, niſi diem manu propria.

39 Item ſeruat ipſa curia quod magiſter actorũ eiuſdem curiæ vel eius locumtenens ponat ſolùm ſaltem manu propria diem, quo proferuntur ſententiæ diffinitiuæ, & ipſa ſententia, quæ legitur: non autē expedit eum ponere niſi diem, non autē menſem, vel annum: vel vbi expedit neceſſariò niſi diem tantùm in principio ſentētiæ, id eſt, circa principiũ, vbi ponitur dies, qua fertur: & hoc quando fertur ſententia præſente magiſtro actorum, vel ponit dictam manũ, qui loco dicti magiſtri eſt iuxta ſcripta infrà de fideiuſſoribus, vbi omninò vide.

Vide ritũ infrà, vt qualibet fideiuſſio.

De tubitta. Rubrica.

40 Item quòd dictus tubitta non audeat vocare aliquem ad petitionem partium, ſeu procuratorum, quando regitur Curia, excepto de mandato dictæ Curiæ.

De capturis, carcerarijs, & carceratis. Rubrica.

41 Item ꝙ Locumtenens dictæ magnæ curiæ non mādet, nec faciat aliquem capi de perſona prætextu cuiuſcunq; exceſſus ſeu delicti, aut alia quacunq; cauſa, abſq; conſilio ſaltem vnius iudicũ ipſarum curiarum: & ſi faceret nõ poſsit eum captũ detinere vel relaxare abſque cõſilio vnius iudicũ prędictorum: excepto ſi de Reginalis maieſtatis expreſſo procederet mandato in ſcriptis facto dicto Locumtenēti.

Quod incarceratus propter crimē nõ liberetur niſi poſt cõcluſionē, etiā ſi allegetur eius ignorantia.

42 Item quòd ſi procedatur per dictam curiam cõtra aliquem, vel aliquam de aliquo crimine per accuſationem, vel ex officio, quod conſtet de crimine cõtra eum, aut eam, & propterea carceri mancipentur, facta publicatione in cauſa quantuncunque allegentur per aduocatos dicti carcerati ſeu carceratæ, ꝙ ipſe carceratus ſeu carcerata probauerit exceptiones ſuas, propter quas probationes eſt à dicto carcere liberandus, aut liberanda de iure: nullo modo ab eodem carcere liberatur, niſi facta prius concluſione in cauſa.

Detinetur inquiſitus ſi incipit conſtare. Rub.

43 Item ſi accuſatur aliquis, vel ex officio contra eum proceditur de aliquo crimine, ſtatim quod conſtat per vnum teſtem contra eum de viſu, & perſona aliàs de fama publica, detinetur: in talibus tamen, in quibus ipſa curia conſueuit ponere ad torturam reum.

44 Item ꝙ ſeruientes vt notarij curię qui capiunt aliquē de mandato ipſius curiæ, vel aliam quācunque examinationem vel executionē faciũt, nihil recipiant à captiuo, vel alio, contra quē executionē ipſam faciunt, ſub pœna exigenda ab eis per dictam curiam arbitrio ipſius curię.

45 Item quod carcerarius nihil recipiat à carceratis nõ pernoctantibus: & ſi pernoctauerint, recipiat grana xiij. quanto tempore ſteterint in carcere, prout cauetur in capitulis regni.

De cautelis recipiendis à captiuis quādo liberantur. Rub.

46 Item ſeruat ipſa curia, ꝙ qñ liberatur aliquis per curiā aliquo die feriato, ita ꝙ curia regi illa die non poſſet: tunc ſi ille liberandus debet iterũ venire ad curiā, quia fideiuſsio tali die recipi nõ poteſt: tenetur tamē iſte modus videlicet, quòd regens perſonaliter aſsignat per clamydem liberandum aliquibus, vel alicui pro captiuo, & ille promittit primo die iuridico eum præſentare in

a *Item quòd fiſcales prædicti debeant intereſſe in dicta Curia, &c. in ver. horis conſuetis & debitis, &c.* Adde hîc quòd quãdo iudex debet adeſſe in certo loco, non creditur ei, niſi probet legitimè. ita notab. inquit Bartol. in l. j. C. de ſtat. & imagin. ſubdens formaliter: & ideo ſis cautus, quando eris aſſeſſor, quòd cùm dicit ſtatutum, quòd qualibet die, horis congruis iudex debeat ſedere ad banchum, ne poſſit ſibi obiici in ſyndicatu facies qualibet die à notario actorum ſcribi, qualiter horis congruis ſediſti ad banchum. Illam doctrinam refert, & ſequitur Andr. Sicul. in l. ſciendum. in vltim. columna. circa fin. ff. de verbor. oblig. & Catal. in tract. de ſyndi. in pe. charta, in iij. colũ. ver. ccxlviij. incipien. quòd ſi ex forma ſtatuti. & Par. in tracta. ſyndic. in verſic. iudex. in xv. col. ver. ſi iudex tenetur, &c. ſubdens quòd hoc ſeruatur in camera Sum. & ibi ſubditur, ſi tamen aliquo caſu venire non potuerit. vide Bald. in l. item illa. ff. de conſtit. pecu. & Bart. in l. j. ff. de var. & extraor. cog. tamen Bar. & Bald. in dictis locis non dicunt aliquid de hoc. M.

Vide de bānito & condem.

Vide alium ritum in titulo de procurat.

Vide de fideiuſ. & bannit.

Vide ritũ item quòd officiti generali de offic.

Et de carceratis vide plures ritus inf. de fideiuſ. & alium in titu. de pœnis. vbi de eorum alimentis & in priuil. Neapol. & in tit. de bannitis.

Curia ad certam pœnam arbitrio Regẽtis, puta, centũ vnciarum, & de hac aſsignatione cũ iſta pœna ſpecificata, vel maiori, vel minori ſecundum delicti quantitatem fit publicũ inſtrumẽtum inter dominum regentẽm tanquã officialem, & perſonã publicam ſtipulantem nomine, & pro parte dictæ Curiæ, & illum cui dictus captiuus aſsignatur & alia: & deinde ille cui aſsignatur captiuus venit primo die iuridico, & obligat ſe voluntariè præſens apud acta ad dictam pœnam præſentare dictum captiuum ipſi Curiæ, ſi & quoties fuerit per ipſam Curiam requiſitus.

De ærario ſeu perceptore prouentuum. Rubrica.

47 Item quòd ærarius teneatur facere quaternum prouentuum lucidum, & diſtinctum in debita forma: necnon de omnibus actis, de quibus poſſet commodum prouenire Curiæ prælibatæ.

De iuriſdictione & cognitione Magnæ Curiæ. Rubrica.

Quod omnes Regnicolæ, vel habitantes in regno compellantur ad magnam Cur. Vicar. non obſtante priuilegio eis conceſſo.

48 In primis cũ non humanæ conſtitutionis, ſed diuinę potius inhærentes, vt in lege diuina ſcriptum nouerimus, Ita magnũ iudicabis, vt paruũ, nec erit apud te exceptio perſonarũ, noſtrarum cõſtitutionum, & edictorum, & de certa noſtra ſcientia, motúque proprio, & matura noſtri cõſilij deliberatione, Iubemus, decernimus, volumus, & mandamus, quòd omnes principes, duces, comites, & barones, & alij ſubditi huius noſtri regni cuiuſcunq; ſtatus, gradus, conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, ac eius vniuerſitates terrarum, ciuitatũ, caſtrorum, & locorũ quorumcũque huius regni noſtri, ac homines ſingulares ipſarũ, & quos ſubditos, perſonas, ciuitates, terras, caſtra, & loca præſentibus pro expreſsis & ſpecificè ac ſingulariter declaratis haberi volumus, mandamus, & decernimus, quòd poſsint & valeant conueniri, accuſari, trahi & euocari à quibuſcunque ipſos, & quemlibet ipſorum & ipſarum conuenire, citare, trahere, & euocare volentibus in prædictis noſtris Magna, & Vicariæ Curiis, & qualibet ipſarum, & etiam quòd prædictæ noſtræ Curiæ, & quælibet earũ poſsint contra tales prænominatos procedere ſiue per accuſationem, ſiue per denunciationem, inquiſitionem, & ex officio prout aliàs à iure, & regni conſtitutionibus, & capitulis declaratur, & permittitur, nõ obſtantibus quibuſcunque priuilegiis, & indultis prędictis vniuerſitatibus, hominibus, & alicui ipſorum & ipſarum de non trahendis, & conueniendis eiſdem in dictis Curiis conceſsis, ſiue per claræ memoriæ dominum Regem Carolum III. Et dominũ Reginam Margaretam reuerendiſsimos parentes, & dominum Regem Ladiſlaum reuerendiſsimum fratrem noſtrum, ac per noſtram celſitudinem, ſiue per quoſuis alios illuſtres regni noſtri prædeceſſores cuiuſcunq; prętextu, etiam pro ſtatu reipublicę, & motũ proprio, & conſiderationibus aliis quibuſcunq; conceſsis, cum quibuſuis clauſulis derogatoriis, etiam ſi de illis, vel aliqua ipſarum eſſet hic de verbo ad verbum expreſſa mentio & notitia facienda, ſeu totus illorum & illarum tenor præſentibus inſerẽdus. Quæ priuilegia & indulta & ipſorum tenores de dicta certa noſtra ſcientia, & proprio noſtro motu, ac plenitudine noſtræ dominicæ poteſtatis, cum dicti noſtri conſilij deliberatione totaliter reuocamus ac annullamus, caſſamus, & tollimus, viribúſque & efficacia vacuamus, ac nullius eſſe roboris, decernimus, vel vigoris. Exceptis duntaxat familiaribus noſtris, & commẽſalibus domeſticis, & actu ſeruientibus, qui in eiſdem Curiis nequeant citari, cogi, compelli, aut quomodolibet euocari.

49 Item [d] quòd Curiæ ipſæ & quælibet ipſarum cognoſcant & cognoſcere poſsint de guerra mota, priuato carcere, & omnibus aliis pœnis fiſcalibus. Nullus verò deferens de prædictis admittatur, niſi Curiæ ad certam pœnam ſe obliget de probando, & proſequendo, Et idem vbicunque aliquod fiſcale eiſdem Curiis nuncietur, conuentio tamen iſtius pœnæ fieri debeat cum aduocato, & procuratore fiſci.

50 Item quòd Curię ipſæ, & quęlibet ipſarum, dum ſunt extra ciuitatem Neapolis, cognoſcent ibi de cauſis ciuilibus & criminalibus quandocunque, & vbicũque commiſsis, & cauſa ipſa incipit per litis conteſtationẽ, & non aliter, etiam ſi Curiæ indè recedant antequàm cauſa ipſa terminetur, & dum eſt in loco & ciuiles & criminales taceãt, & non reddatur ius, niſi per Curiam hoc eis permittatur. *Idem antiquitus.*

51 Item quòd Curia ipſa & quælibet ipſarũ cognoſcant de exceſsibus officialium aliorum delinquentium in eorum officiis ea exercendo, & non aliter.

Item quòd Curiæ ipſæ, & quælibet ipſarũ cognoſcãt & cognoſcere poſsint tam de toto feudo, quàm de quacunque particula caſtri, vel alterius feudi quaternati, & quota etiam tranſeunte ad tripondim, de feudis verò non quaternatis, vel ſingulari re feudi quaternati, Curia ipſa etiam ex priuilegio non cognoſcet.

52 Item quòd dictæ Curiæ, & quælibet ipſarum cognoſcant de exceſsibus officialium, ſi deliquerint in officiis eorum ea exercendo, & non aliter.

53 Item quòd Curiæ ipſæ, & quælibet ipſarum cognoſcant & cognoſcere poſsint de appellationibus, & nullitatibus omnium proceſſuum inferiorum iudicum immediate, & etiam ſi inferiores ipſi iudices fuerint officiales prælatorum in terris eccleſiarum, dumtamen terræ ipſæ teneantur in feudum à Curia, vel alio domino temporali.

54 Item quòd in Curiis ipſis magiſter Iuſtitiarius, & eius locumtenens cognoſcat, & pronunciet, & cognoſcere & pronunciare debeat cum vno ex iudicibus, admi nus tamen cum duobus, qui inueniatur in curia aliorum abſentia non obſtante, nec in aliquo exinde requiſito, & expectato.

Item

a Item quòd Curiæ ipſæ, &c. Practicatur & eſt repetitus infrà num. 110. & incipit, itẽ q̃ nullus admittatur, & alius ritus eſt infrà incip. itẽ ſeruat ipſa curia. Adde pulchrè Luc. in rub. C. de delat. lib. x. in ij. col. ver. cæterũ. & ver. item dicſit aliqui. cum prin. ſequen. col. & ibi etiam ponit quibus pœnis punitur delator non probans & quibus caſibus delator nõ probans non punitur. Quid ſi iſte delator probat plene, vel ſemiplene, ſed ex aduerſo probantur iuſtæ defenſiones, vel reprobantur teſtes denunciatoris, an iſte denũciator veniret condemnandus ad pœnã, ad quã ſe obligauit de probando: vide pulchrè eundem Luc. in l. j. in iij. col. ver. ſed pone aliquis, &c. cum ſeq. col. eo. tit. & cũ hoc ritu concordat conſtit. Reg pœnã calumniæ, idem vult Matt. in conſti. peſſimã. v. col. in fin. & allegat hunc ritũ. & d. conſti. hunc ritũ etiã alleg. Matt. in conſti. præſenti lege circa princ. & dicit q̃ ſic hodie practicatur in magna curia Vicariæ, & eſt etiã text. ibi, & dicit etiã Matt. in d. cõſti. pœnam calumniæ. in ij. no. quòd iudices qui admittũt accuſatores ſine obligatione accuſatorum ad certã pœnã de probando, & abſoluunt accuſatũ. vel denunciatum, tenentur in ſyndicatu ſoluere illã pœnã, ad quã illi accuſatores eſſent obligati Regio fiſco. Et poſſet hoc procurator fiſci licitè petere, & non petẽdo illam pœnam, quando iudices ſtant in ſynd. poſſet argui de negligentia à ſuperiore, & per cõſequẽs priuari officio. vt in cõſtit officiales. & in conſtit. ſi quis in poſterum nec eos excuſat conſuetudo, quia eſt contra d. cõſti. vt in procem. cõſt. §. ſi. quod dicit eſſe mẽti tenendum. Matth.

Item

Vide de iuriſdictione, &c. & de foro compet.

55 Item [a] quòd nulla alia præter ipſam Curiam Magnã Vicariç cognoſcere poſsit & valeat de præſentationibus inſtrumentorum,& interrogationibus fiendis,&ſuper ipſis & circa prædicta ſeruetur laudabilis ritus dictæ Curiæ hactenus obſeruatus,& ſuperius expreſſus.

56 Itẽ quòd Capitaneus ciuitatis Neapolis non poſsit cognoſcere, nec ſe aliquatenus intromittere debeat de cauſis merè ciuilibus,cum non debeat neque poſsit.

57 Itẽ quòd curia ipſa cognoſcat de guerra mota, priuato carcere, & omnibus aliis pœnis fiſcalibus, Nullus vero deferens de prædictis admittatur niſi curię ad certã pœnam ſe obliget de probãdo,& proſequendo, & idem vbicunque aliquod fiſcale eidem curiæ nuncietur, conuentio tantum ipſius pœnæ fieri debet cum aduocato & procuratore fiſci.

58 Item in curia ipſa cõtra Curiã, vel procuratorem non mouentur quæſtiones reales ſine mandato.

59 Itẽ de donis curiæ in curia ipſa nõ cognoſcitur ſine ſpeciali mãdato. Et cum cauſa ipſa agitur oſtẽſo priuilegio donatarij non autẽ procurator & aduocatus curiæ donatario tenetur aſsiſtere, & aduocatum donatarius ſibi habeat aliunde, ſi habet vnde ſoluat eidẽ, alioquin aduocatus curię gratis patrocinetur eidẽ.Sed vbi ſoluendo eſt, & vult quòd aduocatus curiæ pro ipſo principaliter aduocet, debet ſibi ſalarium ſoluere, quod poteſt cum ipſo conueniri.

60 Item curia ipſa dum eſt in loco cognoſcit & pronũtiat ibi de cauſis ciuilibus,& criminalibus quandocunq; cõmiſsis. Sed dum eſt in loco cauſa in curia ipſa incipit per conteſtationẽ non aliter, & Curia inde recedit antequã cauſa in eadẽ curia terminetur,dum eſt in loco, & ciuiles & criminales tacent, & non reddunt ius niſi per ipſam curiam permittatur eis.

61 Item [b] curia cognoſcit de quacunq; particula caſtri,vel alterius feudi quaternati ,dũmodo agatur de quota etiam tranſeunte ad tripondium,de feudis vero non quaternatis,vel ſingulari re feudi quaternati curia ipſa etiam ex priuilegio non cognoſcet.

62 Item curia ipſa cognoſcit & pronuntiat de exceptione excommunicationis.

63 Itẽ curia ipſa cognoſcit de exceſsibus officialiũ, ſi delinquãt in officiis ea exercẽdo, & non aliter.

64 Item curia ipſa cognoſcit de appellationibus & nullitate omniũ proceſſuũ inferiorũ iudicum etiã immediate. Et etiam ſi inferiores ipſi iudices ſint officiales prælatorum in terris eccleſiarum.

65 Itẽ in curia ipſa magiſter Iuſtitiarius,vel eius locũtenens cognoſcit,& pronũciat cum illo,& cum illis ex iudicibus,qui inueniuntur in curia aliorum , abſentia nõ obſtãte nec aliquo ex inde requiſito.

66 Itẽ in curia ipſa ante in medio intelligitur vbi tantũ magiſtet Iuſtitiarius,vel eius locumtenẽs mutatur de mutatione iudicum & notariorum actorum mag.curiæ.

Clericus citatus debet perſonaliter comparere, & Curia cognoſcit de ſuo clericatu. Rubrica.

67 Item [c] ſi aliquis clericus citatus fuerit vt laicus de mãdato dictæ curiæ pro aliqua criminali cauſa, vel ciuili,bannitus, vel foriudicatus,& voluerit poſtea ſuã purgare contumaciã, ad purgandũ ſuã contumaciã debet in eadem curia perſonaliter comparere, & ipſa curia cognoſcet de ſuo clericatu prædicto,cum habitu & tonſura demonſtrato,& conſtito ipſi curiæ de clericatu huiuſmodi eadem curia remittit ipſum ad ſuũ iudicẽ competentẽ,& hoc quotidie obſeruatur.

Clericus cõiugatus non admittitur ad priuilegium per eandem Curiam. Rubrica.

68 Item [d] ꝙ ſi aliquis citatus fuerit de mandato dictæ curiæ,& ad citationem ipſam cõpareat in dicta curia allegans ſe eſſe clericũ cõiugatum,& gaudeat propterea priuilegio clericali, huiuſmodi priuilegium per dictam curiam ſibi non admittitur,ſed tanquàm contra laicum cõtra eum proceditur per curiam memoratam.

Quod tenetur clericus reſpondere per viam reconuentionis. Rubrica.

69 Item quòd ſi clericus in maioribus vel minoribus ordinibus conſtitutus,vel alius priuilegiatus, vt pupillus, vel vidua eligat forum ipſius Curiæ agendo contra aliquem, in ipſa curia compellatur per modum reconuentionis in eadem curia aduerſario reſpondere.

In quibus denuntiationibus proceditur. Rubrica.

70 Item ſeruat ipſa curia non procedere ad denunciationem,nec ex mero officio, nec de percuſsione illata cũ aliquo inſtrumento nociuo, ſicut eſſet planella pedis, corrigia,aluta,&ſimilia,ſecus ſi cum baſtone,vel ſimili, quia tunc proceditur iuxta capitulum regni.

De modo procedendi & de proceſſibus cauſarum. Rubr.

71 Vt dilationum materia præcidatur,& inquãtum poteſt tollantur quædam aliæ ordinationes de nouo factę olim in anno domini M.cclxxxv. die vj. menſis Octo. octa. indicti. Rubrica.

a *Item quòd nulla præter ipſam curiam, &c.* Tu adde quòd iſtũ ritũ reprobat Par. in tract. ſynd. in ver. inſtrumentum. vbi ponit,& cõcludit plene, quòd ſi capitaneus coram quo fuit præſentatũ inſtrumentũ, proceſſit executiuè ſecũdum formam ritus præallegati,incipiendo à detentatione perſonę, excuſatur in ſyndicatu, & nõ tenetur ſi ipſe Capitaneus habebat merum & miſtũ imperiũ, per plura fundamẽta,& maximè ex generali cõſuetudine Regni: quia in omnibus curiis Regni proceditur per capitaneos ſuper præſentationibus inſtrumentorũ ſecũdum formam prædicti ritus. ¶ Et ſubdit poſtea quòd malè, & peſſimè fecit magna curia Vicariæ ſeruans iſtum ritũ hic,videlicet quòd quãdo appellatur ad eam de præſentationibus inſtrumentorum factis corã capitaneis, reuocat facta corã capitan. quia totũ Regnum ſeruat cõtrarium, & omnes capitanei cognoſcunt de præſentationibus inſtrumẽtorum ſecundũ formã ritus prædicti, etiã Barones omnes, merum & miſtum imperiũ habentes, vide eum omnino. ¶ Et ita ego vidi determinari per ſacrũ Regiũ conſiliũ Neap. per quod fuit deciſum & iudicatum, quòd præſentatio ſecundum formam ritus poſſit fieri in quacunq; curia, etiã in terris Baronum, & ita ſeruatur in prouincia terræ laboris. Et ita vidimus ſeruari in aliis prouinciis Regni. M.

Reliqua de materia præſentationis inſtrumentorũ, ſecundũ formam ritus magnæ curiæ Vicarię,habebimus copioſiſſimè ex aûreo tractatu excellen. domini Marini Freccię Patricij Neapolitani V.I.D. ac Regij conſiliarij celeberrimi, in quo omnes ferè quæſtiones, ac dubia occurrẽtes circa materiam iſtam ita eleganter , ac doctiſſimè enodantur,ac deciduntur, vt nullus ſit addendi relictus locus, ac ita vt nihil in eo deſiderari poſſit, quem ſpero (ſi fata ſinant) citiſſimè in lucem editurum. M.B.

b ADDIT IO. *De poteſtate cognoſcendi & iuriſdictione Magnæ Curiæ, vide in conſtit. Regni ſtatuimus vt magna. & in conſtit. Iuſtitiarij nomen & normam vide conſtit. Capitaneorum.*

c *Item ſi aliquis clericus citatus fuerit, &c.* Vide omnino aliũ ritum infrà,char.v.col.penul. inci. itẽ ſeruat ipſa curia quòd nullus clericus, &c. qui alia plura addit. Ego autẽ huiuſmodi ſum ſententiæ, quòd iſti duo ritus ex quo tendunt contra libertatẽ eccleſiaſticarũ perſonarum non debẽt ſeruari. l. priuilegia. & auth. caſſa. C. de ſacro. ecc. & imò fortius dicit ibi tex. ꝙ etiam debent penitus aboleri à capitularibus,& à libris ſtatutorum.

d *Item quòd ſi aliquis citatus fuerit, &c.* Matt. in cõſti. ſi damna. xv. colum. ver. ſed iuxta hoc quæro, &c. dicit ſe credere quòd iſti ritus debeant intelligi in ciuilibus, nõ in criminalibus, per cap. j. de cle. conue. lib. vj.

ADDITIO. *Sed fuit quæſitũ tẽpore meo de quodam fatuo iudice, qui percuſſit quendã cum libro tabulato, quem honoris cauſa non nomino, ſed tũc fuit dictũ, quòd ſuperſederetur, & quod dictum eſt de percuſſionibus ſupra, idem intelligas de inſultu, ſicut eſt in Curia magiſtri Iuſtitiarij in qua proceditur per eum in omni crimine.*

72 In primis detur terminus ad ponendũ & probandũ in qualibet cauſa, tam ciuili, quàm criminali competens iuxta materiá cauſæ & locorũ diſtantiá: & quòd in dicto termino ad probandum duo teſtes prędicti iurati examinari debeant infra ipſum terminũ: aliàs de cætero non audiantur: niſi iuxta & rationabilis cauſa mouerit iudices ad concedendum, vt teſtes iurati examinentur vltra dictũ terminũ: & cũ datur terminus ad probãdũ, fiat cõmiſsio examinationis teſtiũ. Et idẽ ritus ſeruetur in cauſis cõmiſsis, & de cætero committendis.

73 Item ꝙ infra ipſum terminũ ad probãdũ datũ fieri debeãt reſponſiones tam ſuper articulis, q̃ ſuper exceptionib. oblatis in cauſa principali, & in cauſa beneficiorũ, in cauſis ipſis peritorũ ꝑ principales, ſeu procuratores eorum habentes ſpeciale mãdatũ ad prędicta: & reſponſiones ipſæ aſsignatæ in dicto tempore ſcribantur in actis in fine vniuſcuiuſq; articulorũ, ſeu exceptionũ ꝑ ſubactarios actorũ: & ſi infra dictũ terminũ ad probãdum datum nõ fierent dictæ reſponſiones in actis oblatis, per quem ſteterit dictarum partiũ principalium incidat in pœnam Tarenorũ xv. dictæ curiæ applicandã: qua pœna ſoluta datur alius terminus ad dictas reſponſiones faciendas iuxta prouiſionẽ iudicum, in quo termino dando ſi nõ fuerint factæ dictæ reſponſiones, & in actis dictæ Curiæ aſsignatæ vt ſuprà, habebũtur articuli ipſi, ſeu exceptiones pro confeſſatis, niſi de conſenſu partiũ infra dictum primũ terminum vel ſecundum fuerit dictis reſponſionibus expreſsè renũtiatum, Curia ipſa pro tribunali ſedente.

74 Item ꝙ in cauſis, in quibus petũtur beneficia reſtitutionis in integrũ, & peti poſsint, detur terminus in primo beneficio petito & conceſſo ad probãdum, medietas videlicet termini dati in primo beneficio, & ꝙ teſtes iurati examinentur infra terminũ datum, tam ſuper primo, q̃ ſuper ſecũdo beneficio, ita ꝙ de cætero nõ audiãtur.

75 Item ꝙ elapſo termino tam in cauſa ciuili, quàm in cauſa beneficiorum dato, infra dies quatuor à die dicti elapſi termini petatur per partes principales, ſeu procuratores eorum publicatio in cauſa. Et ſi infra dictum terminũ non peteretur, habeatur ex tunc pro publicato in cauſa, & ſcribatur in actis publicatio tãquam eſſet facta de cõſenſu vtriuſq; partis: & facta publicatione eodẽ die detur terminus ad recipiẽdum copiá proceſſus dictæ cauſæ iuxta prouiſionẽ iudicum, & naturam ipſius cauſæ, ita ꝙ elapſo dicto termino ad recipiendum copiã dato, de cætero non audiãtur, niſi ſteterit per magiſtrum actorum, vel ſubactarios Curiæ, quo caſu teneatur magiſter actorum, ſeu ille qui fuerit negligens in dando dictam copiam ad pœnam Tarenorum decem excomputandorum in gagiis eius, quod not.

76 Itẽ ꝙ facta publicatione in cauſa, ſi partes vel aliqua ipſarũ voluerint petere terminũ ad repulſam teſtiũ: petere debeant infra decẽ dies numerandos à die aſsignatę copiæ proceſſus dictæ cauſæ plus vel minus ad arbitriũ iudicum, iuxta quantitatem proceſſus: & quòd detur terminus ad probandũ iuxta materiã cauſæ, & locorum diſtantiam: & ꝙ dicta repulſa concedatur vtriq; parti per dationẽ vnius termini: & infra terminum datum ad probandum in cauſa repulſæ iam dicti teſtes iurati examinentur, ita quòd de cætero non audiãtur, niſi iuſta cauſa.

77 Item quòd elapſo termino dato ad dictam repulſam infra quatuor dies petatur, & fiat publicatio dictę repulſæ: & ſi peteretur poſt dictã publicationẽ repulſa repulſæ concedatur vtrique parti per dationẽ vnius termini infra ſex tantùm dies numerandos à die aſsignatæ copiæ dictæ repulſæ: & petatur vt fiat publicatio, vt ſuprà, & ſi infra dictum terminum non fuerit petita ipſa publicatio habeatur pro publicato, vt ſuprà, quod ſeruatur.

78 Item facta publicatione dictæ repulſæ, & omniũ actitatorum prædictorũ in dicta cauſa: ita ꝙ nihil reſtet fiendum, fiat cõcluſio inter quatuor dies numerandos à die factæ publicationis, detur terminus procuratoribus dictæ cauſę, quòd producant in dicta cauſa allegationes in ſcriptis, cum rubricis aſſumptis breuibus, vt melior poteſt, infra xv. dies numerandos à die factæ concluſionis, & aliâs ad arbitrium iudicum, conſiderata qualitate, & natura cauſæ: quo termino elapſo, ſiue fuerint præſentatæ ipſæ allegationes, ſiue non, iudices dictæ curiæ procedant ad diffinitiuam ſentẽtiam ferendam breuius quàm poterunt, iuxta naturam cauſæ prædictæ.

79 Item quòd quandocunq; de ſero proponerentur aliquæ cauſæ, ſiue fiſcales, ſiue priuatorum, in quibus requirerentur diſputationes, ſiue allegationes, quòd transferantur in ſequentem diem de mane.

80 Item quòd quolibet ſero poſtquàm aduocati compleuerunt propoſitiones eorum, audiantur procuratores ad actus per eos faciendos in cauſis.

81 Item quòd cùm datur terminus ad probandum, & ponendum in vltimo die ipſius termini, vel ſequentis ad plus petatur terminus ad examinari faciẽdum pro parte actrice, vel conuenta, ſi teſtes iurati, non examinati tunc eſſent: aliâs de cætero dictus terminus ad examinari faciendum peti non poteſt, nec conceditur: quod obtinet locum tam in cauſis principalibus, quàm in appellationibus: qui terminus ad examinari faciendum in ſupradicto termino & tempore peti poteſt, & conceditur in bancha, & extra bancham, die feriata, vel non feriata: de conſcientia tamen duorum iudicum, &c.

82 Item [a] quòd quandocunque partes principales actorum, & conuentorum citantur & requiruntur, tanquam legaliores & ſcientes exinde melius veritatem, reſpondeant ſuper articulis, exceptionibus, & quibuſcunque aliis poſitionibus tãgentibus proprium factum, reſponſiones ipſæ fiant ſtatim per ipſas principales perſonas ſine conſilio procuratorum & aduocatorum in ſecreto, & ſub ſilentio coram iudicibus dictæ Curiæ, vel eis, aut

a *Item quòd quandocunque partes principales, &c.* Adde hic pulchram quęſtionem, Titius bannitus citatur vt veniat tanquam principalis, ad reſpondendum ſuper poſitionibus, mittit procuratorem ad deponendum, an habeatur pro confeſſo? vel admittatur reſponſio procuratoris? hanc quęſtionem ponit Matthæus in conſtitutione, partes in iudicio. in j. notab. in iiij. quæſtione, & determinat quòd non debet haberi pro confeſſo: ſed proceditur contra eum tanquam contra contumacem. vide eum omnino. ¶ Adde vnam limitationem ad hunc ritum, vt non habeat locum in emptore conuento. nam non tenetur reſpondere poſitionibus aduerſarij ſuper dominio rei emptę. Barthol. not. in l. at qui natura. §. cùm me abſente. verſic. & propter hoc. ff. de nego. geſt. refert, & ſequitur Matth. in loco præalleg. in ij. notab. ¶ Adde tamen ꝙ quãdo principales perſonæ debent per ſe reſpondere poſitionibus, propter diſtantiam loci, fit remiſſio ad partes. vbi ſunt principales perſonæ litigantes: non autẽ compelluntur perſonaliter comparere, ad reſpondendum poſitionibus coram iudice. iſte eſt tex. in c. pręſentium. & ita ibi formaliter notat illum text. Gemi. in xj. not. de teſtib. in vj. Tene menti quia faciet tibi honorem. ¶ Adde pro hoc ritu pulchram doct. Bald. in l. cùm falſum. ff. de acq. hære. vbi inquit, quòd non debet dari terminus accuſato de delicto in facto proprio, ad deliberatẽ reſpondendum, an ſit ſic vel non: quia in facto proprio debet eſſe certus. ſecus ſi ex facto alieno conuenitur, vt quia villa conuenitur de robaria commiſſa in ſuo diſtrictu, quia cũ cõueniatur ex delicto alieno, veriſimiliter poteſt ignorare: ideo debet habere terminum. quam doctrinã refert, & ſummè commendat Areti. in tract. malefic. in ver. comparent dicti inquiſiti, & confitentur totum, &c. in iij col. ver. & bene aduertas tu iudex, &c. ¶ Et not. etiam

Bald

aut ei, quibus ſeu cui cauſa eſt commiſſa, & reſponſiones ipſarum partium per eoſdem iudices, ſeu commiſſarios in ſcriptis redigi mandetur. Quod habeat locum tam in cauſis ciuilibus, quàm in criminalibus, tam principalibus quàm appellationibus, abſque tamen periculo pœnæ varietatis, periurij, &c.

Practica quando actus fiendus cadit in diem feriatum. Rub.

83 ITem [a] ſeruat ipſa Curia, quòd ſicut de iure cõmuni vbi debet fieri aliquis actus vno die, qui reperitur eſſe feſtiuus ſeu feriatus, tunc ſequenti die iuridico fit ille actus, & dicitur pro eo quòd tali die, &

Bal. dicta l. cum falſus, quòd in facto ſuo quis errare nõ poteſt. ſubdit etiam quòd illa lex inducitur, quod quotieſcunque quis interrogatur de facto ſuo, debet reſpondere ſimpliciter, non ſub conditione, vel proteſtatione, quod dicit tenendum menti. Et in quantum hic dicitur ſtatim, tu limita niſi factum eſſet multum antiquum vel recens. ſed implicitum, & valde intricatum. Quia tunc non cogitur reſpõdere ſtatim & in continenti, ſed debet ei dari terminus ad deliberandum, vt poſſit reſpondere. ita no. limitat Bartol. in l. ij. §. quod obſeruari. in iij. colum. ver. ſed pro eius declaratione quæro. &c. C. de contrahen. & committen. ſtipulatio. dicens quòd ſic. not. Cy. in dicto §. quod obſeruari. tene menti. Vtrum autem iſte ritus habeat locum in procuratore, qui interrogatur, vt reſpondeat poſitionibus, & ipſe dicit ſe non inſtructum, an debeat habere dilationem ad Dominum conſulendum? Cyn. hoc ponit in authentic. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oport. Innocen. in c. cum dilectus. de procuratoribus. dicit quòd ſi ſolus procurator interrogatur, vel etiam citatur Dominus generaliter, non expreſſo ſuper quo & mittit procuratorem, & tunc tribuitur ei dilatio, quia non potuit diuinare. Sed ſi fuit citatus Dominus ad certum quid, & ipſe miſit procuratorem, & tunc non datur: nam debuit deſtinare eum inſtructum, & ſi non deſtinat, reputatur contumax. quod eſt not. & ita practicatur. ita formaliter inquit Angel. in l. non ſolum, in princip. in ſecunda. colum. verſic. hic autem incidenter, &c. ff. de procuratoribus. tene menti. Et quòd, de iure communi datur parti terminus ad deliberandum, ſi dicit ſe dubitare, & petit terminum ad deliberandum, tenet etiam Bald. in rubri. in ij. colum. ff. de iureiurand. allegat l. iuriſiurandi. & ad pecunias. §. fina. eodem titulo. Poſtea ſubdit, ſed in teſte non occurrit modò lex, quæ hoc dicat, tamen idem credo. quia eadem eſt ratio æquitatis. ita Bald. tene menti hoc dictum de teſte, quia pauci ſciunt, & faciet tibi honorem in facto. Adde Luc. in lege, in ſacris, la grande. in xij. colum. C. de proxi. ſacro. ſcrin. libro duodecimo. vbi inquit quòd ſi principalis de aliquo interrogatur, diſcretus iudex rationabiliter inuenerit ipſum dubitare, poterit admittere ipſius reſponſionem, (dubito) vel dilationem tribuere competentem, in qua melius inſtruatur. Et dum iſte ritus vult, quòd quando principalis reſpondit poſitionibus, non poteſt vti conſilio aduocati, tu limita hoc nõ procedere quando eſſet iſte principalis nimium indiſcretus, & groſſus: nam tunc de iudicis licentia poteſt per alium reſpondere, & ſequi conſilium aduocati. ita not. limit. Luc. in loco proximè alleg. textu not. in capitulo. paſtoralis. de iudiciis

Adde hic vnum pulchrum dictum Hoſtien. in capit. dilecti. vbi argumen. capit. paſtoralis, ſuprà alleg. inquit, quòd propter ſimplicitatem partis principalis, ſi timetur ne in reſponſionibus ad poſitiones capiatur, quia eſt homo groſſus, debet permitti aduocatum reſpondere pro eo, quod dictum ſequitur, & ſummè commendat Panor. in dicto capit. paſtoralis, circa fin. ſubdens eſſe bene notandum. & ibi etiam ſequitur Feli. in penul. col. ver. amplia primo, &c. & ſummè extollit Imol. in d. c. dilecti. & ſequitur etiam Barth. Bolog. in repetitione authentic. habita. in xiiij. char. in iij. col. C. ne fil. pro pat. ſubdens tamen iſtud eſſe intelligendum, dummodo aduocatus veritati innitatur in reſponſione. Plus ſubdit Inno. in d. cap. paſtoralis, quòd non eſt malum ſi in diſcreta perſona etiam compellatur per alium, & ſic per aduocatum factum exponere, & reſpondere poſitionibus. Quod dictum refert & ſequitur Franc. ibi in fi. de quo tamen dicto dubitat Feli. ibi in pen. col. ver. dubito tamen, &c. Vbi latè per eum. Amplia illud quod ſupra dictum fuit in perſona indiſcreta, vt habeat locum etiam & extendatur ad omnes perſonas miſerabiles. Ita not. inquit Feli. in loco præalleg. ver. amplia ij. &c. Alleg. Bald. in l. magis puto. §. in primis. ff. de reb. eo. tene menti. Et dum ſupra poſui limitationem in perſona nimis indiſcreta, adde Spe. idem dicentem in titulo de poſi. §. iij. ante fin. Et adde etiam ad hunc ritum pulchrum text. in conſtit. aduocatos. ibi, ipſas de facto, &c. & ibi omnino vide Matt. in iiij. not. ponen. plura pulchra dicta. & poſtea ponit limitationem hic poſitam, quando principalis eſt indiſcretus, & ſimplex. & vnam aliam limitationem, nam aduocatus poteſt facere clientulum ſuum reſpondere libello per procuratorem inſtructum cum ſpeciali mandato, ad ſic reſpondendum: nam tunc iudex non poteſt dicere, quòd vult quòd reſpondeat principalis & alleg. cotas, & ſubdit quod ſi iudex vult omnino quòd principalis reſpondeat poſitionibus, quia melius ſcit veritatem, tunc aduocati conſulunt, quòd ipſe ore proprio petat terminum ad reſpondendum poſitionibus. & tunc iudex debet dare

termi

terminum. & tunc aduocatus conſulit quomodo reſpondebit clientulus. & allegat cotas. vide eum omnino, & tene menti prædicta. Quis autem dicatur principalis, habes tex. not. in l. principaliter. la ij. C. de liber. cauſis. illum textum alleg. Bald. in rub. in vltim. col. de cont. inueſt. ver. quis autem dicatur, &c. Et in quantum hic ritus vult, quòd principalis reſpondeat ſine conſilio aduocati, tu adde & dic, quòd imò aduocatus eſt arcẽdus à conſpectu reſpondentis, ne ipſum in reſpondendo inſtruat, ſaltem nutu. ita no. inquit. Spec. in titulo depoſi. §. iij. ante fin. refert, & ſequitur Luc. in loco præalleg. in ſequen. col. tene menti, quia eſt not. verbum, & dixit gloſſ. not. in cap. j. in gloſſ. magna. de confeſſ. in vj. quòd ad poſitiones debet reſpondere pars, non autem aduocatus. imò ſolent cauti iudices tunc reſpondẽtes aduocatos expellere. ita illa gl. Adde ſic And. in reperto. ſuo, in ver. Aduocatus. in iij. verſi. & ex iſta gloſſ. poteſt notare, &c. vbi primò allegauerat gloſ. in conſti. præſenti. ſub rub. de excep. ma. non oppo. poſtea inquit formaliter, & ex iſta gloſſ. poteſt notare, quòd quãdo quis citatur, vt teſtificetur vt principalis, & legalior, antequam examinetur, poteſt petere, vt detur ſibi copia iurium aduerſarij, ſuper quibus debet interrogari, vt conſulat aduocatum, de quo cogita. ita And. & dictum Hoſt. in d. cap. dilecti, ſupra relatum, refert & ſequitur ibi Imol. & alij. & Alexan. poſt Bart. in l. ſi poſtulauerit. §. quæſtioni. ff. de adulte. Pro intellectu huius ritus quæro an de iure communi ſuper facto proprio detur dilatio ad reſpondendum. dic quòd ſic, ſi eſt de longinquo, vel ſi eſt factum implicitum, quod dependet ex calculo, ſecundum Iac. But. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pac. ita Bald. in cap. dubium. il. ij. in x. colum. verſi. ſed nunquid ſuper facto, &c. de elect. Et in quantum iſte ritus vult, quòd debet reſponderi poſitionibus, & articulis per principales perſonas, etiam in criminalibus cauſis, limita vt nõ procedat in muliere coniugata accuſata, quæ poteſt reſpondere capitulis per procuratorem ſufficienter inſtructum, nec poteſt cogi per iudicem vt reſpondeat perſonaliter. ita not inquit Matt. in conſtit. generalia iura. in vj no. per tex. ibi. tene menti, quia faciet tibi honorem in facto. & aduerte quia dictus procurator debet habere ſpeciale mandatum, quia hoc, importat illud verbum, ſufficienter inſtructum. ita inquit Matt. ibi, quem vide. Verum autem parti ſit danda copia poſitionum, & terminus ad conſultè reſpondendum, ponit, & latè examinat Matt. referens opiniones in conſtit. partes in iudicio. in j. not. verſi. ſed pone quòd iudex, &c. vbi ſemper videas melius quàm alibi, & ibi etiam quid in Regno. & ille text. in dicta conſtitutione, vult quòd principalis poſſit reſpondere poſitionibus per ſe, vel per alium, cum conſilio aduocati.

In verbo *periurij, &c.* Hunc ritum etiam allegat, & ſequitur Par. in tract. ſynd. ver. tortura. in viij. colum. & de eo qui reſpondit poſitionibus cum iuramento, & vtrum poſſit de periurio accuſari? hanc q. ponit. & examinat pro & contrà Bald. in repetit. l. ij. in pen. colum. ver. ſed nunquid de eo, &c. ff. de iureiuran. tandem concludit quòd non, quod dicit eſſe verius, per plura iura & fundamenta. vide eum omnino. & pauci ſciunt hanc cautam. Vtrum peccet reus interrogatus à iudice ſuper crimine, mentiendo, cum ſi confiteatur mortem incurrat? dicit Archid. quòd ſic, & hoc ſi iuſta interrogatio, ſi autem iniuſta fugiat quantum poteſt, ne reſpondeat appellando, vel aliàs quòd ſi hoc non poteſt, non mentiatur, vt hoc ipſe latius not. ſecundum beatum Thomam xxij. quæſtio. ij. in c. ipſarum. refert, & ſequitur Luc. in l. nec ipſi in ij. colum. ver. an peccet, &c. C. de in col. lib. x. An autem, & quando de iure communi principalis periurus puniatur, vide ſemper melius quam per aliquem, magiſtralem doctrinam Corradi in §. item ſi quis iurauerit. in xij. colum. Inſtit. de actio. Vtrum autem reus principalis varius torqueatur? vide late Parid. in tract. ſynd. in ver. tortura in vj. col. cir. fi. Adde quòd reſpõdens inquiſitioni cum iuramento contra veritatem, non punitur de periurio, ita not. inquit Alex. in apoſtil. ad Bar. in l. j. in fi. ff. de bo. eo. qui mor. ſibi conſci. ſubdens ita fuiſſe conſultum per quoſdam peritos Doctores, tene menti. Vtrum autem hoc cap. ſit iuſtum, Matth. in conſtit. Regni in rubr. dixit ſe dixiſſe in capit. j. § fina. de conſue. recti feudi.

In ver. *ad compoſitionem, &c.* Cõpoſitio nõ poteſt fieri niſi probato delicto. Adde Parid. in trac. ſynd. in ver. compoſitio. in ij. colum. M.

Practica quando actus fiendus cadit in diem feriatum. Rubrica.

a *ITem ſeruat ipſa Curia, quòd ſicut eſt de iure communi, &c.* Adde hic duos alios ritus, vnum ſupra, incip. item ſi datus terminus. alium incipien. item quòd tam in ciuilibus, &c. in quibus dicitur, quod ſi terminus incidit in diem feriatam, contumacia debet accuſari die ſe-

tali die non potuit fieri, &c. per tale & tale feſtum, quibus diebus curia ipſa recta non fuit, &c.

84 Item ſeruat ipſa Curia ante publicationem dare terminum de exceptionibus, & articulis: & hoc poſtquàm oblati ſunt articuli & exceptiones, & non antè: ſed poſt publicationem datur de omnibus etiam de inſtrumentis, cum die & conſule.

De reſponſalibus literis præſentandis. Rubrica.

85 Item [a] ſeruat ipſa Curia, vt ſi die quo debet aſsignare reſponſale, neſpiret citatio, putà, dicto vndecimo die, & ipſo die vndecimo ſit feſtum, & per ipſam curiam celebratur, ſufficit ſi aſsignetur magiſtro actorum, vel alicui ex ſubactariis, qui ibi ſcribat præſentatam die illo feſtiuo: non tamen dicit ipſe notarius, quòd præſentatum fuit in iudicio, ſed apud acta tantùm: quia tali die non poteſt eſſe iudicium: & ita diu ſeruauit ipſa curia, & ſeruat ad præſens: quia quando poteſt eſſe iudicium die feriata, ſcilicet, die primo, quo prima contumacia accuſatur, licet curia, vt hîc dicitur, non regatur, dicitur die tali talis præſens in iudicio, & apud acta, &c. accuſauit contumaciam dicti talis in dicta curia vocati & non comparentis. Et hoc ſemper ſeruauit, & ſeruat ipſa curia, & primo die iuridico debet accuſari cõtumacia prima: licet curia non regatur, quia ſiue regatur curia ſiue non, dummodo non ſit dies feriatus, in omni caſu accuſatur & accuſari poteſt prima cõtumacia præſente magiſtro actorũ, vel aliquibus ſubactariis: licet non ſit præſens Regens, vel alius officialis, vel alius ex iudicibus quo die ſimiliter non feriato in præſentia vt ſupra poſſunt recipi fideiuſſores, & offerri articuli, exceptiones, inſtrumenta, & alia iura, ad quæ producenda terminus datus erat, licet ipſa Curia non regatur. & hoc etiam ſeruant aliæ Curiæ Regni.

Ordinationes factæ in Magna Curia in Anno Domini Milleſimo CCCC. die vj. menſis Septembris viij. indictio. regnante ſereniſsimo Domino Noſtro Rege Ladiſlao Dei gratia.

86 In primis, qualibet hebdomada eligantur duo ex iudicibus dictæ curiæ qui iudices hebdomadarij nuncupentur: & facient audientiam in bancha de omnibus cauſis ciuilibus, & criminalibus, ordinariis, & extraordinariis occurrentibus in hebdomada ipſa, & infra. Et omnes cauſas ex eis, quæ committi ſolent & debent iuxta Ritum & obſeruantiam dictæ Magnæ Curiæ, ipſis duobus hebdomadariis committant, & examinationes teſtium, & alia hebdomada ipſarum cauſarum conſimilium occurrentium ipſis iudicibus, vel hebdomadariis applicentur.

87 Item quòd ſeruentur omnia capitula & conſtitutiones Regni edita & editæ ad adminiſtrationem Regni, & pro ſtatu pacifico ſubiectorum.

In proceſſu ſeruitutum non datur copia partibus. Rub.

88 Item [b] ſeruat ipſa Curia quòd ſi proceditur extraordinariè de mandato ipſius Curiæ per duos Curiales Neapolitanos cõmuniter electos per partes, & per vnũ aduocatum per ipſam Curiam datum, fiat inter ciues & incolas ipſius ciuitatis de conſtruendis, vel aperturis, & ſeruitutibus quibuſcunq;, & quòd ipſius proceſſus copia partibus non datur ad tollendum ſubterfugia, & cauillationes aduocatorum, ſed iuxta relationem ipſorum Curialium, & aduocati facere mandata per ipſam Curiam partibus ipſis fit: nec aliqua appellatio, vel allegatio admittatur aduerſus ipſum mandatum.

Quid ſit ſi atteſtationes vnius partis veniũt & alia nõ. R.

89 Item ſeruat ipſa curia, ꝙ ſi examinationes teſtiũ, ſcilicet vnius partis ſunt præſentatæ in actis, nõ examinationes alterius partis, puta, quia examinari ſunt teſtes citius vnius partis, quàm alterius, tunc ſi Curia vult, & hoc petatur, fiat publicatio atteſtationũ illius partis, quæ ſunt in actis, deinde venientibus aliis atteſtationibus fit publicatio de eis veniẽtibus, vel præſentibus, de aliis autẽ quàm primo venerunt, de quibus iam publicatio facta fuit, non fiet iterum, & idem intellige de reſponſionibus partiũ, nam fit multoties publicatio reſponſionũ vnius partis tantum, & multoties alterius tantum. quandoque fit publicatio ſimul atteſtationũ omnium, & reſponſionum, & omnium aliorum actitatorũ. Vnde notandũ eſt, ꝙ publicatio poſsit fieri de quolibet actu per ſe: ſi quis vellet, tamen prædicta ſunt in viſu, copiæ tamen reſponſionum dantur prout in quadam alia obſeruãtia Curiæ.

Et de proceſſibus vide ritus in tit. de appellation.

Curia ipſa procedit ad anteriora condẽnatis teſtibus. R.

90 Item ſeruat ipſa Curia, quòd citatis teſtibus & ipſis condemnatis ad pœnã in citatione mandatoria contentam, licet non veniant, nihilominus Curia ipſa ad poſteriora procedit, quamuis conſtitutionum regni forma videatur aliquantulum refragari.

De atteſtationibus præſentandis. Rubrica.

91 Item ſeruat ipſa Curia, quòd quando fiunt commiſſiones examinationum teſtium, illę atteſtationes poſſunt produci in ipſa cauſa per partem vſque ad concluſionem cum ſigillis examinatorum, pur quòd teſtes iurauerint infra terminum iuxta conſtitutionem regni, & hoc diu ſeruauit & ſeruat ipſa Curia, & quando præſentantur, fit actus per ſubactarios in principio earum, vbi ſubſcribitur dies præſentationis earum.

In quibus cauſis ponitur infra biduum. Rubrica.

92 Item [c] ſeruat ipſa Curia quòd in ciuilibus & in criminalibus partes principales debent ſpeciales articulos, poſitiones, & exceptiones ponere vſque & per totum ſequentem diem, qui ſequitur poſt data capitula, ſeu poſt libellum accuſatorium, vel ciuilem. In ciuilibus tamen ſi ſit procurator ſufficit, ſi infra biduum prædictum det exceptiones generales, vel ſi eſt procurator actoris articulos generales, ſecus in criminali.

Fiſt

quenti. Quid autem ſi iudex dicit, à die craſtina vſque ad vij. diem proponas omnes exceptiones tuas dilatorias tam contra perſonam, quàm contra alia, vltima dies reperitur feriata, nunquid die poſt illam ſequenti poterit eas producere? hãc quæſtionem ponit Spec. in tit. de dilat. §. j. verſ. ſed pone quòd iudex. & cõcludit quòd non: quia potuit illas producere j. vel ij. vel iij. dilatione, & ſic de aliis. ſecus ſi dictum eſſet, deberet die ſequenti proponere: Si verò dictũ eſſet, da tuas exceptiones in ſcriptis, tunc etiam die feriata dare poteſt: quia dare ſcripturas non eſt actus iudicialis. & allegat iura vide omnino. Quid ſi fiat citatio die feriato, vt compareat die nõ feriato? hanc quæſtionem examinat pro, & contrà Tancred. in ſua compend. in rubrica de quæſt. ver. citationes in vij. quæſt. tandem dicit quòd de conſuetudine approbatur quòd valeat, vide eũ. Quæro de alia q. ſi fit citatio quæ non valeat, an nihilominus teneatur citatus cõparere die ſequenti nõ feriato? hanc q. ponit & examinat pro & contrà Tanc. vbi ſuprà in ix. q. vbi omnino vide. & quid ſi vltimus dies dilationis incidit in diem feriatũ? non admittitur die ſequenti. & tenet idem Tancr. vbi ſuprà in xvij. q. vide eũ. Et dum ſupra allegaui Tanceredũ, adde quòd idẽ tenet Albe. de Roſa in l. ſi. ver. item eſt, arg. ff. de offi. præfe. ver. arg. illius text. M.

Hunc tamen ritũ non video ſeruari.

a ADDITIO. *De reſponſionibus antẽ dic vt in quadã alia obſeruãtia huius curiæ quæ eſt hic, &c.*

b ADDITIO. *Et ita fuit ſeruatũ in denuntiatione facta per egregiũ virum militẽ Frãciſchellum Galiotum pridie, quando denũciauit Buffillũ Branchatium de certis, in qua cauſa, quia teſtes non venerunt, fuit idem Buffillus abſolutus de hoc præſenti anno duodecimæ indictionis, primo tamẽ condemnatis teſtibus ad quatuor vncias, vt fit.*

c ADDITIO *Sed circa hanc materiam de ponendo infra biduum vide in hac eadem charta ex alio latere maxime in vltima obſeruantia, vbi omnino vide*

vide vbi habes quòd in termino dato ſuper capitulis, & quando ſit actus repulſæ & quando datur terminus ad probandum in cauſa appellationis, & quando datur terminus ad probandum in petitione reſtitutionis in integrum, debet omnino in iſtis quatuor caſibus ſpecificari, quod ponant per totum diem ſequentem: ſed in libello ciuili & criminali dictum eſt, quòd ſpecificatur, quia ſubintelligitur. Itē in cauſis, quæ committuntur de voluntate partium per ipſam Curiam alicui literato ſuper ſumma quatuor vnciarum, ſi eſt de voluntate, & aliis quæ ad ſummam quatuor vnciarum eſt partibus contradicentibus iuxta aliam obſeruantiam eiuſdem Curiæ tunc coram cōmiſſario tali non ponitur de neceſſitate infra biduum iuxta aliam obſeruantiam. Et nota quòd in actu qui fit per notarium actorum ſeu aliquem ex ſubactariis, quando datur terminus ad probandum, non fit mentio quòd debeant ponere infra prædictum biduum, quia intelligitur etiam ſi non dicatur.

aduerſarius, nam ex vna petitione reſtituuntur mihi & aduerſario, propter actum qui fit in ea, quia actus duo fiunt in ea per ipſam Curiam, qui ſunt primo duo actus hic in obſeruantia reſtitutionis in integrum, id eſt, quòd vtrique parti conceditur, quod petit vna pars tantum propter actum ſecundum in ordine dicta obſeruantia reſtitutionis in integrum, quæ incipit, forma actorum, &c. Et ſufficit vna petitio, vt dictum eſt.

Fiſco non datur terminus ad examinari faciendum. Rub.

93 Item ſeruat ipſa Curia raro dari terminū ad examinari faciendum fiſc.o, ſed aliis datur, quando Curiæ videtur, & talis terminus quādoque ſcribitur in actis, quandoque non, ſecundum quòd partes inſiſtunt, & prout Curiæ videtur. Sed pro maiori parte ſemper ſcribitur & quamuis vnus habeat vel petat terminum ad examinari faciendum, ſemper datur ipſe terminus ambabus partibus, &c.

Practica, ſuper probādo īfra biduū.

94 Item [a] ſeruat ipſa Curia declarare in termino, qui datur ad probandū multoties, ꝙ per totum ſequētem diē quicquid cōpetit, &c. vt in repulſa & in beneficio reſtitutionis in integrum nō reſtitutæ, dierum feriatorum, etiam in termino qui datur incriminalibus ſuꝑ capitulis, nō ſuper actione ordinaria, nō declarat, ſed intelligitur, licet in prædictis poſſet intelligi.

95 Item [b] not. quòd in beneficio reſtitutionis dierū feriatatum non datur termin⁹, nec quòd ponat per diem totum ſequētem, nec ad probandum in petitione, quæ de hoc offeretur, quia notoriū eſt Curiæ ferias indixiſſe, & terminum datum tali fuiſſe, de quo termino reſtituuntur dies, qui fuerunt feriati.

De reſponſionibus fiendis. Rub.

96 Item ſeruat ipſa Curia, quòd reſponſiones partiū, quę fiunt ſuper articulis, exceptionibus, & poſitionibus poſſunt fieri vſq; ad cōcluſionem excluſiuè, ſiue infra terminum præceſſit citatio, quòd veniat ad reſpondendum, ſiue non: & ſiue ſint reprobatoriç exceptiones ſiue non: & quandoq; etiam procuratores reſpondent quando eſſent informati à principalibus per inſtrumentum exinde confectum ad ſic reſpondendū, hoc tamen, ſcilicet, reſpondere per procuratorem eſt in arbitrio Curiæ, &c.

97 Item no. ꝙ quādo aliquis comparet eadē die vſq; ad primū ſomnum reuocatur bannum, vel condemnatio ad tertiam. Et licet non cōparuerit, Curia pro tribunali ſedēte, dicitur in actu quòd cōparuerit Curia pro tribunali ſedēte, &c.

Practica ſuper cōdemnationibus & actis fiendis. Rubrica.

98 Tē [c] ſeruat ipſa Curia in principali cauſa ciuiliter, vel criminaliter, & in fideiuſſoribus ſuis, quando citātur ad aliquē actū poſt conteſtationē litis, quòd illo ſero, quo debuit comparere ad citationem factam, accuſatur contumacia tantum: & ſequenti ſero fit condemnatio, & deinde ipſo ſequēti die fit ille actus, ad quem fuit citatus, & abinde in antea quandocunque.

Practica in aſſignādis reſpōſalibus.

99 Tē [d] ſeruat dicta curia, quòd illa dies, qua debuit accuſari cōtumacia prima, ſi fuit dies feriata etiā paſchalis, debet aſſignari nihilomin⁹ ipſo die reſpōſale magiſtro actorū, vel alicui ex ſubactariis de voluntate magiſtri prædicti, & in ipſo reſpōſali ſcribitur pręſentata, ſcilicet, die illo feſtiuo, quo fuit pręſentatū ipſū reſpōſale. Et primo die iuridico accuſatur prima contumacia, & proceditur ad vlteriora iuſtitia mediante, & poteſt accuſari prima cōtumacia, etiā ſi Curia nō regitur, dūmodo corā magiſtro actorum, vel aliquibus ex ſubactariis in curia exiſtēti, vel exiſtētib⁹.

100 Itē quòd ꝓceſſus originales in dicta Curia agitati & facti ac faciēdi nō poſſint nec debeāt ad petitionē partiū ab ipſa curia tolli & eleuari ſed ſi ipſe partes voluerint Reginali maieſtati, vel alteri iudici producere & præſentare, teneantur recipere copiā de eiſdē, vt ſolitū eſt fieri, & dicti proceſſus originales in ipſa Magna Curia cōſeruentur, ſicut de iure conſeruari debent.

Practica ſuꝑ triduo expectādo. Ru.

101 Tem [e] ſeruat ipſa curia i primis citationib⁹ expectare triduū & elapſum, antequam cōdemnet, vel aliquē bānniat: in aliis autē citationibus quæ in proceſſu cauſæ fiunt lite conteſtata, vt quando citantur fideiuſſores, vel quando citatur quis ad publicandum, & ſimilibus nūquā expectāt triduū, ſed cōdemnatur hoc modo, ſi hodie dicunt comparere, accuſatur hodie cōtra

a ADDITIO. *Sed ſic ſeruat hæc Curia, vbique tamen ſufficit vbi interuenit procurator, quod infra prædictum biduum offerantur generalia, vbi procurator interuenit, qui habet iuſtam ignorantiam, puta, quia cōteſtata eſt lis per procuratorem actoris, vel rei vel ſtatim poſt conteſtationem litis per dominum fuit ibidem procurator conſtitutus pete, acta (vt fit aliquoties) qui procurator poteſt interuenire etiam in criminalibus & ingerentibus pœnam infra relegationem, vt not. per doct. in l. penultim. §. qui ad crimen. ff. de public. iudi. excepto tamen crimine iniuriarum, in quo non interuenit procurator, vt C. de iniur. l. fin. & hoc ſeruatur per Magnam Curiam Vicaria. Not. quòd hoc biduum eſt cōmune adeò continuū, quòd etiam paſchalem vel Dominicum comprehendit, vt ſi volo die ſequenti ponere exceptiones, vel articulos, vel poſitiones, debeo eas dare & offerre magiſtro actorum, vel vni ex ſubactariis, & in oblatis die oblata apud acta, &c. non autem dicet in iudicio, cum ille dies fuerit dies feriatus.*

b ADDITIO. *Et intelligitur, quòd reſtituuntur dies, qui fuerunt feriati, quando indicuntur feriæ de menſe Iulij, & Auguſti tantum, puta, datus fuit mihi terminus ad probandum per duos menſes, de quibus duobus menſibus fuerunt feriati quinquaginta dies, certè illi quinquaginta dies reſtituuntur mihi per reſtitutionem in integrum ex illa clauſula generali. Si qua iuſta mihi cauſa videbitur, &c. Et quia terminus eſt communis, reſtituuntur etiam aduerſario, & vna petitio ſufficit, ſiue ego primo petam ſiue*

aduer

c ADDITIO. *In teſtibus autem ſeruatur, & alius modus, quia illo ſero, quo debuerunt comparere accuſatur contumacia contra eos non comparentes per fiſcum, ſi cauſa erat ex officio, vel per accuſatorem vel per alium agentem ciuiliter, & deinde expectantur triduo ipſi teſtes, & poſtea condemnantur, imò ſolet in teſtibus ſeruari æquitas; vt durante termino, infra quem iurare poſſunt non condemnentur. Poteſt etiam fieri contra eos cōdemnatio ante vltimum diem termini, vt dictum eſt, per quod ſciant diem, quo debuerunt comparere, & ſit accuſata contumacia.*

Practica ſuper condemnationibus, & actis fiendis. Rubrica.

c *Item ſeruat ipſa Curia in principali cauſa, &c.* Vide alium ritum ſimil. ſupra incip. item ſeruat ipſa Curia quòd contumacia.

d ADDITIO. *Et not. quòd quando dies eſt feriatus & aſſignatur prædictū reſpōſale & fit præſentata in eo non dicitur quòd fuit præſentatum in iudicio, & apud acta tātum: quia nō eſt iudicium tali die. Sed acta ſemper ſunt, & ita obſeruat ipſa Curia, quod tali die fieret quo iudiciū eſſe non poteſt, ſed quando accuſatur prima contumacia, ſcilicet, hora qua accuſatur ſi non regatur dicitur tali die talis indictionis & talis menſis. talis in iudicio præſens: & apud acta dictæ Curiæ accuſauit cōtumaciam dicti talis vocati in dicta curia & non comparentis, & ita ſeruatur, & dū eſſet quæſtio de hoc tempore felicis memoriæ & recolendæ domini Caroli Ducis Calabriæ fuit facta terminatio per iudices ipſius curiæ vt dictū eſt præſente magiſtro Lāceâ dictæ Curiæ actorū magiſtro, tunc ſubactario, ſeu ſcriptore in eadem Curia, vt ipſe retulit, &c.*

Et de modo procedendi, de ſemper in ſita iuriſdictio. Item ſeruat ipſa curia, &c. procedere.

e ADDITIO. *Oportet enim de neceſſitate vt primo fiat condemnatio, ad hoc vt fiat actus in cōtumacia, & fit citatio iſto modo, ſcilicet, Poſt litē conteſtatam mandamus, quatenus citetis dictum talem ad pœnam vnciarum quatuor auri. non tamē in citatione dicitur, ſeu tertiam partem bonorum mobilium, &c. vt ſupra, & quamuis in citatione non dicatur ſic vt dictum eſt,*

conde-

condẽnetis. fideiuſſores autem requirũtur vt ſiſtant principaliter, & ad pœnã fideiuſſionis, & cõdemnantur per dictum modum ad pœnam fideiuſſionis nõ expectando triduum. Sed teſtes qui citãtur ad pœnam vnciarum auri quatuor tantũ, & non veniunt ad deponendum teſtamentum veritatis, expectantur per ipſam Curiam triduo, & elapſo ab eo tempore cuius memoria hominum in contrarium non exiſtit, &c.

a ADDITIO. *Et ita videtur militi Franciſco de rapolano de ſenis legum doctori dictæ Curiæ iudici & ego Henricus Accõza iocus iudex dictæ curiæ cõcordo: quod nota.*

Super ſilentio. Rub.

b *IN primis doctores, &c.* Adde tñ quòd Aduocati tẽporibus & horis, quibus agitantur cauſæ, non debẽt ſedere coram iudice. text. eſt not. in l. j. C. de offi. ciui. iud. illũ alleg. glo. in c. nullus. lo ij. in glo. j. in fi. iiij. q. iiij. Adde ꝙ vir in dignitate conſtitutus litigans coram iudice non debet ſtare, ſed ſedere paulò inferius. iſte eſt tex. not. in l. quoties. ibi ſedendi quoque &c. C. vbi ſent. vel clariſ. & ibi not. Bald. arg. illius tex. ꝙ Epiſcopus accuſatus coram iudice debet ſedere, tamẽ paulò inferius, non ſuperius cum cognitore cauſæ. refert & ſequitur Feli. in rub. de maio. & obe. in iiij. col. Adde ꝙ iudex cum iuſtitiam reddit, debet ſedere ſublimior. xcv. diſtin. cap. Epiſcopus in eccleſia. & Luc. in l. ij. col. ij. C. de proxim. ſac. ſcri. lib. xij. Adde quòd quãdo doctores vadunt ad iudicem, iudex debet facere eos ſedere prope ipſum. textus eſt not. in l. fi. cum gl. C. de offic. diuer. iudic. illum alleg. Barth Bologn. in repet. authen. habita in xj. char. iiij. col. ver. & ideo, &c. C. ne filij pro patre. Matthæus.

c ADDITIO. *Et vide in quibus admittatur. ſuprà de ordine proce. in ritu, item ſeruat ipſa Curia declarare.*

d ADDITIO. *Vide de inſtrumẽtis item notarius, & practica ſuper copiis, & de bannitis & ordine, & de citatione.*

e *ITem quòd litera citatoria, &c.* Practicatur, hunc ritũ refert & ſequitur Matth. in conſtitu. citationes literæ in ix. not. in fin. & eſt repetitus infrà. Matth.

ADDIT

eum contumacia, & cras condemnabitur ad pœnã quatuor vnciarum, ſeu ad tertiam partem bonorum ipſius mobiliũ. Si dicta tertia maior pars dictæ pœnæ exiſtat, & facta dicta cõdemnatione per interlocutoriam, fit dictus actus.

Quomodo & quando iudices ponunt manum in proceſſibus. Rub.

102 ITem [a] ſeruat ipſa Curia quãdo deputatus eſt proceſſus, & deinde ſecundũ ordinem dictæ Curiæ eſt viſus per omnes iudices ſeu examinatus in Camera, iudices qui debent dare ſententiã ſimul cum Regente, prout continetur in alia obſeruantia, ponunt manũ ſuam in proceſſu hoc modo in fine proceſſus, videlicet fiat ſententia condemnatoria, per quam dictus talis conuentus condemnetur ad dandum, tradendum, & aſsignandum dicto tali conuento in prædicta cauſa domum prædictam.

De aduocatis practicantibus in magna Curia, ordine, & ſilentio ipſorum. Rubrica.

103 ITem quòd in Curiis ipſis fiat & fieri debeat diſtributio aduocatorum nõ habentiũ ſalariũ etiam de publico. Ordo per Curiam datus aduocatis ſedẽtibus per ſubſcriptum ordinem habeant loca, qui quidem aduocati non audeant accedere ad banchã, niſi vocati ſeruato dicto ordine, & quòd non intromittãt ſe de actis ordinariis ſpectantibus ad ordinem cauſarum, ſicut eſt publicatio, petitio repulſæ, cõcluſio, & alij eiuſmodi actus, qui actus fiant per procuratores, vt ſpectat ad officium ipſorum: & quòd quilibet aduocatus qualibet vice, qua venit ad bancham ponat duas cauſas tantum.

Item in Cutia ipſa fit diſtributio aduocatorum non habentium etiam ſalarium publicum.

104 *Super ſilentio. Rubrica.*

IN [b] primis doctores ſedeãt hoc modo, videlicet, ꝙ ille qui eſt antiquior in doctoratu, præcedat. Alij aduocati ſeruent ordinẽ, quòd antiquior aduocatus præcedat in ſedendo alium aduocatum. Item nullus aduocatus aſcendat ad banchã, niſi vocatus per iudices Hebdomadarios, & vocatus non proponat niſi duas cauſas, vel vnam ſi eſſet multitudo cauſarum, & ſedeat ſub pœna vnius Tareni.

105 Item quòd nulla priuata perſona, quæ eſt in Curia loquatur, niſi vocatus per aduocatum ſeu procuratorem, ſed ſtet in ſilentio, & qui
contrà

contrà fecerit ſoluat grana x. & ſi pauper eſt, grana quinque.

106 Item quòd quicquid exactum erit de dictis pœnis conuertatur in alimentationem captiuorum, & pauperum.

107 Item quòd deputentur quatuor de ſeruientibus Curiæ qui habeant eſſe in quatuor locis Curiæ, & indicere ſilentium, & exigere pœnam à contra factoribus.

De Procuratoribus procurantibus in Magna Curia. Rub.

108 QVidam tenent eiuſdem Curiæ quòd in cauſis criminalibus, in quibus procurator non admittitur, ad media etiam procurator non admittatur.

109 Item quòd in cauſis criminalibus in dictis Curiis, & altera ipſarum, in quibus procurator non admittitur, etiam ad media non admittatur.

Item ſi procuratori detur poteſtas faciendi alium procuratorem, & non exprimatur ante litem conteſtatam, procurator ipſe non poteſt facere alium procuratorem ante litem conteſtatam.

De procuratore non conſtituendo ante litem conteſtatam. Rubrica.

110 ITem ſi aliquis aut aliqua citatus, aut citata fuerit de mandato dictæ Curiæ de cauſa, ſuper qua procurator interuenire poteſt: & vigore ipſius citationis venerit perſonaliter ad ciuitatẽ Neapolis, vel ad locum alium, in quo fortè tunc ipſa Curia reſidet, non poteſt ibidem ſuper dicta cauſa procuratorem conſtituere: niſi poſt conteſtationem litis in cauſa huiuſmodi faciendam: & id ſimiliter obſeruari debet in actore vel actrice. Idem modus ſeruetur in ciuibus Neapolitanis, ſeu alterius loci, in quo dicta Curia reſidet, qui citantur de mandato dictæ Curiæ, ipſa Curia reſidente ibidem.

Quòd non admittitur procurator ſuper tenore inſtrumẽti.

111 ITem [c] ſeruat dicta Curia, ꝙ in cauſis extraordinariis ſuper tenoribus inſtrumẽtorum etiã ad media ipſius cauſæ (licet ſit ciuilis) non admittitur procurator.

Et de procuratore vide inf. de pet. die xvj menſis, &c.

112 Item quòd omnes procuratores Curiæ aſsignent interlocutorias faciendas per eos ad petitionem partium vni ex præſcriptoribus actorum, vel alteri deputando per ipſam Curiam, & eidem ſoluant granum vnum pro qualibet interlocutoria dandum per eum tubittis: & quòd dictus tubitta non recipiat niſi granum vnum pro qualibet interlocutoria: quantumcunque plures contineantur in ea.

113 Item quòd nullus procurator ſtet in loco aduocatorum, nec accedat ad locum illum, ſeu banchum, niſi vocatus per aduocatum de ſententia Iudicum Hebdomadariorum, ſeu per Iudices Hebdomadarios: & vocatus nihil proponat ipſe procurator. Sed in ſecreto dicat quicquid vult aduocato ſuo: & ſi quis contrarium fecerit, ſoluat pœnam vnius carleni.

114 Item quòd nullus procurator ſub pœna granorum decem ducat ſecum ad bancham aliquem clientulum ſuum: niſi primò fuerit clientulus ipſe vocatus.

115 Item quòd procuratores pro actis ordinariis, & cauſarum audiantur ſemel in Hebdomada.

De [d] citationibus & mandatis. Rubrica.

116 Item [e] quòd litera citatoria vel alia per ipſas curias, ſiue alteram ipſarum non committatur, niſi habenti officium publicum.

117 Item quòd omnes citationes, poſtquàm accuſata eſt prima contumacia in Caſſano magno communi dictæ Curiæ ponantur, & conſeruentur, & quòd nullus audeat abinde ipſas recipere: niſi ſit procurator in ea, vel eum tangat: & quòd ea recepta ſcribat, & annotet,
in

in quaterno ſeu manuali in prædicto Caſſono exiſtente.

118 Item litera citatoria, vel alia per ipſam Curiam non committatur niſi habenti officium publicum.

Practica ſuper mandatis fiendis. Rubrica.

119 ITem ſi aliquis vel aliqua venerit ad dictam Curiã aſſerens aliquem, vel aliquam ſibi teneri vel dare debere aliquã pecuniæ quantitatẽ vel aliã rem mobilẽ, & nolle ſibi ſatisfacere, Curia ipſa, ad tollẽdũ lites, mãdet alicui ſeruienti, vt mandet & iniungat ei ex parte dictæ Curiæ ſub certa pœna, vt reſtituat pecuniã ipſam, vel rem, vel ſequenti die cõpareat in dicta Curia allegaturus cauſam rationabilem, quare pecuniam ipſam, vel rem reſtituere recuſat: Sed in cauſis modicis vel etiã inter ſtipendiarios, & hoc & his ſimilia facit ſuo ſolus Regẽs vel alius officialis arbitrio.

De citationibus fiendis. Rubric.

120 ITem [a] ſeruat dicta Curia quòd citatio debet fieri die feriato vt compareat die non feriato.

Practica ſuper citationibus impetrãdis & exequẽdis. Ru.

121 ITem prælibata Curia ſolet ſeruare hanc practicam, ꝙ data cõmiſsionis cuiuslibet, vel data citationis cuiuſcũque, poteſt fieri ſub quocũq; die etiam feriato, die etiã paſchalis, & ea quæ concurrunt in dicta cõmiſsione, vel citatione ſi ſit actus iuridicus, debet fieri die non feriato, puta, debet quis citari die nõ feriato, & attẽditur vtrum ſit feriata vel non, conſuetudo loci in Regno, in quo loco fuit facta citatio, vel ille alius actus: quãdo tamẽ cõmittũtur citationes à parte, ſicut ſi quãdo quis debet citari, qui ſit in loco vbi Curia regitur, & eius loci pertinentiis, tũc dies datæ talis citationis debet eſſe iuridicus ſecũdũ cõſuetudinẽ dictę Curiæ in ipſa Curia diutius obſeruata.

122 Item not. quòd ſi ſit mandatũ alicui extraordinarium tamen non in aliqua cauſa, vbi ſit inchoatus proceſſus ad aliquam pœnã, ſemper expectatur ille cui eſt factũ mandatũ triduo, vt fit in citationibus ordinariis, & hoc ſemper ſeruauit & ſeruat ipſa Curia de cõſuetudine antiqua.

Non computatur dies citationis in termino. Rub.

123 OBſeruat ipſa Curia, & omnes aliæ Curiæ huius regni, quod vbi quis citatur vt quintodecimo die, vel alio quocunque poſt citationem compareat in dicta curia, nõ computatur in illis quindecim diebus ille dies quo fuit facta citatio, id eſt, quo fuit citatus.

De forma citandi quem vt legaliorem. Rubric.

124 ITem ſeruat ipſa Curia, ꝙ ſiquis citatur de mãdato dictæ Curiæ vt tanq̃ principalis & legalior veniat reſpõſurus ſuper tenore articulorũ, ſeu exceptionum aut poſitionũ, & non venit, tunc Curia habet eũ pro confeſſo: & ita determinatũ fuit in cauſa Antonij de Celano. Eſt verũ quòd in vltima ipſarũ citationũ debet inſeri totus tenor articulorũ, ſeu exceptionũ, & adiecto decreto nunquam appellatur.

De tempore citationis. Rubrica.

125 ITẽ ſi quis impetrat citationẽ à dicta curia non poteſt eã tenere ſemper, & nõ facere citare eũ, contra quem impetrauit, ſed debet curare dictus impetrans, ꝙ citetur aduerſarius ſuus, & in criminali banniatur & condemnetur, & in ciuili vt condẽnetur infra ſex menſes, ſi eſt prope locũ, vbi curia regit̃ p vnã dietã. ſi verò eſt infra duas dietas, tũc infra octo mẽſes, ſi verò vltra duas dietas vſq; ad quatuor incluſiuè, tunc infra x. menſes. ſi verò vſq; ad quatuor, ĩtra annũ. Aliqui dicũt infra ſex mẽſes in omnibus prædictis caſibus vbiq; per regnum, aliàs citatio euaneſcit. Et ſic determinatũ fuit in cauſa dñi Iacobi Barilli.

Quanto tempore durat citatio. Rubrica.

126 ITem [b] ſeruat ipſa Curia, ꝙ ſi aliquis impetrat citationẽ ciuilẽ vel criminalẽ ab ipſa Curia, non poteſt eã tenere à die dictæ citationis, niſi per ſex mẽſes. Vnde infra tẽpus ſex menſiũ debet facere citare reum, & aſsignare reſponſale in actis, & accuſare primam contumaciam, & facere condemnare in ciuilibus ad tertiam, vel in criminalibus banniri & condemnari. Dico banniri & condemnari ſecundum conſtitutionem Regni.

Practica ſuper citationibus. Rub.

127 ITem ſeruat dicta curia in citatione dare terminũ ſecundũ diſtantiã locorũ, vt etiam de iure eſt, hoc modo quatenus ex dicta Reginali noſtráq; parte citetis eundem A. vt x. poſt citationẽ in dicta curia ſe pręſentet, &c. & dies quo fit citatio non computatur in termino. Vnde ſi die primo Auguſti citatur quis, vt decimo poſt citationem cõpareat, die vndecima eiuſdẽ mẽſis debet accuſari prima contumacia, aliâs ſpirat citatio, & deinde poteſt ſi nõ cõpareat ipſe reus condemnari, poteſt tamen in ciuili ad tertiam partẽ, vel criminali condemnari ad eãdem tertiã partem, & bãniri die xv. eiuſdem menſis & abinde in antea. Et hoc fuit de facto in eadẽ Curia die decimo quarto menſis Auguſti xv. indictionis.

De cauſis & executionibus cõmittendis, ac earum cõmiſſarijs. Rub.

128 ITem ꝙ Curiæ ipſæ & quælibet ipſarũ poſsint ſi voluerint committere cauſas pecuniarias ibi mouendas vſq; ad ſummã vnciarũ ſex de Carlenis argẽti (& nõ vltra) alicui literato, q ritè pcedat, & deinde ipſi curię referat in forma cõſueta.

129 Item quòd cauſæ committendę per Curiam non excedant vltra ſummam vnciarum ſex, vt ſupra.

130 Item Curia ipſa nec cauſas delegat, nec mandatum facit, quòd habeat in ſe cauſę cognitionem quoad commiſſarium. Sed bene committit, quòd ad certam pœnã mandetur alicui, ne turbet, ſpoliet vel iniurietur.

De relationibus fiendis. Rubrica.

131 ITẽ obſeruat dicta curia cõmittere cauſas, ſi vult quatuor vnciarũ alicui literato, q ritè pcedat, deinde ipſi curię referat ĩ ſcriptis id, qd ſibi videt: & forma relationis eſt: q a facit mẽtionẽ de toto pceſſu, & deinde dicit in fine relationis, ſi eſt pbata intentio actoris, quòd ſibi videtur mãdatũ per dictã Curiã dicto reo, vt petita p dictũ actorẽ in cauſa pdicta ĩtra terminũ duorũ dierũ aſsignet ipſi actori, & etiã datur maior terminus arbitrio ipſi' Curiæ.

Non conſueuit ipſa Curia aliquẽ pignorari facere. Rub.

132 ITem Curia ipſa nõ cõſueuit ad alicuius inſtantiã facere aliquẽ pignorari, niſi ſentẽtiã diffinitiuã, vel interlocutoriam exequendo, vel niſi fiſco in aliquo teneatur.

Executio fit in pœnis accuſati, etiã parte non vocata. Rub.

133 ITem ſeruat ipſa curia, ꝙ quãdocunq; aliqua pœna eſt ſtipulata penes acta curiæ ſemper executio illi' pœnæ fit ſine vocatione partis, ac ſi eſſet vna ſentẽtia, nec dat̃ libellus, nec petitio, ſicut etiã ipſa Curia facit executionẽ ſenten

a ADDITIO. *Vt ſi curia ipſa regeretur in vno loco puta Neapoli, & quodam die quidam citaretur in aliquo alio loco, puta, Salerni, vbi dicto die eſſent feria puta, quia ibi celebraretur à clero & populo aliquod feſtum, & eodẽ die in loco vbi curia prædicta reſideret & regeretur, puta, forte Neapoli, nõ eſſent feriæ, tunc citatio non valet, quia attenditur locus factæ citationis, & ita practicatum eſt multoties & obtentum per dictã curiam ad præſens.*

b ADDITIO. *Et hæc obſeruãtia facta fuit, quia quidã impetrabãt citationes, & eas tenebant longo tẽpore antequã facerent citaes quando faciebant citare reum & aſſignato reſponſali in actis Curia, & accuſata prima contumacia, non curabant ad vlteriora procedere, vnde infra iſtos menſes dicunt hæc omnia facere ſeu curare quòd fiant. & cõputantur à die dicta dictæ citationis, vt dictum eſt. & in hoc ſcilicet ſex menſibus cõcordãt omnes antiqui literati & procuratores ac ſcriptores dictæ Curiæ, quorũ aliqui dicũt, quòd non prædicti ſex mẽſes, ſed dantur alia tẽpora, ſecundum hoc amodo tene quod vincuntur deque ſeruatur vnũ, quando aliud de prædictis duabus opinionibus, cõcordãt tamen in prædicta vltima opinione, quòd dantur illa tempora limitata, &c.*

Quanto tempo. &c. Rub.

c ITem ſeruat ipſa curia, quod ſi aliquis ĩpetrat, &c. ĩ ver. ſex menſes, &c. vide omnino aliũ ritũ infra. incip. Item ſi quis impetrat citationẽ, &c.

Vide de appel. vide de teſtibus & de compe.

ſentẽtiarum partis, contra quam fit nullo modo vocata, quamuis altercatio iuris peritorum diu circa hoc nondum fuerit terminata.

Qualiter detur terminus in cauſis commiſſis.

134 ITem ſeruat ipſa Curia quòd in cauſis, in quibus ipſa Curia cõmittit literas, ꝙ ipſi commiſſarij dent vnum, vel eundẽ terminum ad ponendum, & probãdum, puta, quĩdecim dierũ, vel aliũ maiorẽ, vel minorẽ & nõ aſtringuntur partes offerre infra biduũ generalia & ſpecialia, iuxta cõſtitutionem regni, & aliam obſeruantiã Curiæ.

135 Item quòd cauſæ committantur in ordine ſolito per dictam Curiam vſque ad ſummã vnciarum auri xij. vel infra perſonis idoneis & peritis pro qualibet ipſarum cauſarum, & commiſſarius earundem cauſarum in relatione fienda per eum ponat terminum ad ſoluẽdum pro qualitate cauſæ, & qualitate perſonarum: dum tamen non excedat terminum quadrimeſtri temporis.

136 Item quòd cauſæ modicæ infra vnciam vnam examinentur per cõmiſſarium deputatũ per Curiã ipſam ſummarim vſq; ad dationẽ termini ad probãdum, & de plano audiantur teſtes vtriuſq; partis, & ſtatim fiat relatio.

Ritus & practica executionum commiſſionum contra bannitos & condemnatos, &c. per Curiam & commiſſarios eiuſdem Curiæ, &c. Rubrica.

137 IN primis ꝙ dicti cõmiſſarij de literis executorialibus criminalibus cõmiſſionis eorũ, & qualibet ipſarum, & de qualibet criminali cuiuſcunque, & quorũcunque bannitorum fieri faciant publicum inſtrumentum, ſeu publica inſtrumenta per iudicem, notarium, & teſtes, quod & quæ contineant inquiſitionẽ factam per dictos commiſſarios, vel alterum ipſorum, de bonis omnibus tam mobilibus quã ſtabilibus, quæ reperierint in dictorum contumaciã bannitorũ per dictam curiã pro cauſis quibuſcunque, & captionẽ & venditionem tertiæ partis ipſorum bonorum mobiliũ repertorũ legaliter, & ſine fraude per eos facienda, & quæ bona mobilia fuerunt, & in quibus ipſa bona cõſiſtant. Item cõtineantur in quolibet dictorũ inſtrumentorũ cuiuſlibet literæ executoriæ criminalis diuulgatio bãni in qualibet litera executoria denominati, ſeu denominatorum, & dies diuulgationis banni, ſeu bannitorum ipſorum, & etiam dies annotationis reliquorum bonorũ omnium mobilium, & ſtabiliũ cõtumacis, vel contumaciũ, & banniti ſeu bannitorum eorundem per dictos cõmiſſarios ad opus dictæ Curiæ faciendorũ, & quæ per ipſos reperta fuerint tempore inquiſitionis prætatę: & inſtrumenta ipſa ſcripta & ſubſcripta, & omni ſolennitate vallata, & ſignata, & cõpleta continentia omnia ſupradicta ad dictam Curiam infra terminum in dictis literis commiſſionis eorum deſcriptum & diſtinctum, vnà cum pecunia dictarum tertiariarum mittere, ſeu ducere ſtudeant, & procurent.

138 Item de literis executoriis ciuilibus commiſſionis dictorum commiſſariorũ commiſſarij ipſi non curent facere inſtrumentum, ſeu inſtrumenta, ſed facta fideliter & legaliter inquiſitione per eos de bonis omnibus mobilibus tantùm condemnatorum quorumcunque in dictis literis contentorum, tertiam partem bonorũ mobilium prædictorum capiant, & capta vendant, ſeu captas pretio, ſeu pretiis, quibus poterunt melioribus, ſeu de illis componant, conditionem dictæ Curiæ faciendo, propterea meliorẽ, licet in dictis literis cõmiſſionis eorum non contineantur, quòd poſſint componere de eiſdem.

139 Item ꝙ ſuper exactionibus pœnarũ fiſcaliũ, ad quas nonnulli de regno iſto, maximè de partibus & prouinciis Aprutinis circa & vltra flumen Piſcariæ ſunt per decreta ipſius curiæ diuerſimodè legitimè cõdẽnati (prout in aliis literis commiſſionis ipſorum commiſſariorum exactiones pœnarum ipſarum plenius cõtinentur) dicti commiſſarij habeant facere vnum vel plura inſtrumẽta publica, quibus ſit incertus tenor dictæ commiſſionis, & contineant bona omnia tam mobilia, quàm ſtabilia dictorum condemnatorum vendenda, ſeu quæ vendantur per dictos commiſſarios, mobilia primò ſi ſufficientia fuerint, & ſi non ſufficerent ad dictam pœnam, ſtabilia. Et ſi mobilia bona & ſtabilia non ſufficerent, capiant & arreſtent perſonas principalium condemnatorum ipſorum: habito tamen reſpectu ad perſonas ipſas ſecundum conditiones ipſarũ, & ſi fuerint capiendi, & ipſos captos mittere captiuos ad curiam ſupradictam: & aliàs ſuper aliis debitis coërtionis modis tenendis per prædictos commiſſarios: & dictæ pœnæ exinde habeantur, vel ſuper compoſitionibus ipſis etiam faciendis per eos, cum condemnatis eiſdem: commodum ſemper dictæ Curiæ augmentando prouideant, prout melius & vtilius pro indemnitate dictæ Curiæ videant prouidendum.

140 Item ꝙ dictus commiſſarius ex poteſtate ei conceſſa per dictã Curiam, in aliis literis cõmiſſionis eius coniẽcta à quibuſcũque & omnibus & ſingulis bannitis in literis aliis cõmiſſionis eius denominatis, & ſe ſpontè à bãnitis ipſorum extrahere ſe volentibus in teſtimonio publico, primo & ante omnia recipiat iura banni, ſeu bannorum eorundem ad rationẽ de Tarenis xvj. pro quolibet bãno cuiuſcunque banni ſolidum, quam pecuniã legaliter ad opus Curiæ prædictæ cõſeruet, per eum infra terminum ei ad mittendũ pecuniam tertiariarũ tam bannitorum, quàm etiam condemnatorũ ciuiliter iam fixum ad eandem Curiam deſtinandã: & deinde ad receptionem fideiuſſionum dictorum bannitorum procedat (debito modo) prout in literis de recipiendis ipſis fideiuſſionibus bannitorũ plenius continetur. Qui fideiuſſores recipiẽdi per eum ſint idonei & ſufficientes, & non ſint clerici, nec filiifamiliàs nec aliàs aliis obligationibus obligati, &c.

141 Item quòd dictus commiſſarius ex dicta poteſtate ei conceſſa componat, & cõponere poſſit cum dictis bannitis, & quolibet ipſorum de tempore quo durauerint contumaciter in bannis eorũ iam dictis, qui tantundem moraturi eſſent in carcere Curiæ ſupradictæ, ꝓut melius eidem commiſſario cum vtilitate & augmento Curiæ videbitur componendum: & pecunia exinde percipiẽda per eos, vnà cum aliis pecuniis tam bannitorum, quam tertiariarum & pecuniarum ſupradictarum fideliter ad opus Curiæ obſeruans: & deinde ipſam ad eandem Curiam mittere in terminis ſupradictis.

142 Item quòd ſe in prædictis omnibus legaliter, & fideliter ac ſolicitè gerãt, nullámque fraudem committant, aut extorſiones inuſitatas & illicitas, & ſine dolo, ſicut perſonas eorum haberent aliorum merito chariores.

143 Item quòd quando occurrit aliqua cauſa in qua præceſſit citatio criminalis, de aliqua re, in qua verſaretur commodum pecuniarium vſque ad ſummam vnciarum trium ſeu quatuor, quod ſit in arbitrio iudicum, vbi videbitur eis expedire, committere cauſam ipſam cuilibet quantumcunque pars contradixerit.

Et vide ad materiã de modo procedendi plures ritus. Vide de ordine procedẽdi & in titul de contumacia.

144 Item quòd inſtrumenta ipſa de exactionibus pœnarum dictarum debitis ſolẽnitatibus roboranda, & ad dictam Curiam infra terminum, in dictis commiſſionis eorum literis declaratum, ſimul cum pecunia dictarum pœnarum mittere non poſtponat, &c.

De teſtibus. Rubrica.

145 ITem niſi eſſent teſtes extra Regnum degentes, quo caſu

creta ſu

ſu, prorogatio ipſa fiat ſecundum diſtantiã locorum vbi teſtes degant, depoſita pecunia neceſſaria per producentem pro examinatione ipſorum, ipſiſq; teſtibus ſpecifice nominatis, ac præſtito iuramento per producẽtem prædictum, quòd non fiat id animo differẽdi & calumniandi. Et iudices ipſi prædictarum Curiarum, & cuiuſlibet earum eo caſu poſsint dictam inſtantiam prorogare attenta diſtantia loci prædicti. Verum ſi pars vel eius procurator aſſerat habere teſtes abſentes extra regnum exiſtentes, & per hoc petere dilationem, & prorogationem non faciendo infra tempus ſibi datum, & per hoc prorogatum teſtes ipſos examinari, talis petẽs, ſiue fuerit procurator, ſiue principalis puniatur per dictas Curias ſeu alteram ipſarum tanquam calumniator, nec non ipſo facto incidat in pœnam Florenorum auri quinquaginta dictis Curiis applicandam, Et à tranſgreſſoribus prædictis inuiolabiliter exigendam, & cõdemnetur nihilominus parti aduerſæ ad ſolutionem expenſarum.

Et de teſtibus vide Ritus de inſtantia.

146 Item quòd Curiæ & altera ipſarum non committant audientiam teſtium in cauſis criminalibus infra dietam vnam legalem à dicta ciuitate Neapolis, niſi eſſent ſenes, & valitudinarij, & honeſtæ mulieres, ſimilẽſque perſonæ, & niſi de partium voluntate proceſſerit.

147 Item ꝙ non audeant iudices teſtes productos in Curiis ipſis, ſeu altera ipſarum extra Curiã examinare, niſi fuerint mulieres, & perſonæ egregiæ, aut graui infirmitate detentæ, aut alio modo impeditæ, quæ non poſsint propter hoc perſonaliter ad dictam Curiã accedere, & in ipſis caſibus pro ipſis mulieribus, & perſonis egregiis examinandis accedant ad aliquam eccleſiam, & pro infirmis ad loca honeſta, vbi dicti infirmi morantur.

148 Item ꝙ ſi detur terminus ad probandum & veniendum ad Curiam, & ad procedendum in cauſa in vltima die termini, qui interpellat teſtes, qui producuntur per partem alteram iurari poſsint & deponere vocata parte in Curia, & eius contumacia accuſata, & ſi teſtes iurant die non feriata, in die feriata audiantur, & examinentur.

149 Item [a] quòd ſi teſtes iurant die non feriata, examinari poſſunt.

Quod clerici non admittantur ad iurandũ & deponendũ in cauſis ciuilibus, niſi prius habita in ſcriptis à ſuo prælato licentia iurandi & deponendi. Rubrica.

150 Item [b] quòd clerici tam in minoribus quàm in maioribus ordinibus conſtituti producti ad teſtimoniũ, non admittantur in ciuilibus cauſis ad deponendum, & perhibendum eorum teſtimonium in ipſis Curiis, & qualibet ipſarũ, niſi prius iurauerint coram ſuo iudice, & licentiam obtinuerint iurandi & deponendi in cauſis ipſis ciuilibus. In criminalibus vero ordinariis vel extraordinariis nullatenus ad teſtificandum admittãtur, niſi pro defenſione conuenti.

151 Item ſi detur terminus in cauſis ad probandũ & veniẽdum ad Curiam & procedendum in cauſa, in vltima die termini, quæ interpellat teſtes, qui producuntur per partem alteram iurant & deponunt vocata parte in Curia, & eius contumacia accuſata.

152 Item curia ipſa non committit extra curiam audientiam teſtium reprobandorum etiam ſenum, & valitudinariorum.

153 Item [c] ſi in rubrica teſtium non dicantur teſtes producti, &c. Et iurati parte præſente vel abſente per contumaciam, ita quòd de contumacia ipſa conſtet, depoſitiones teſtium non valent, & idem in iuramẽto calumniæ.

154 Item ſi teſtes iurant die non feriata etiam die feriata examinentur.

Quando citati infra terminũ poſſunt iurare poſt infra triduum. Rub.

155 Item quòd in quibuſcunq; cauſis ciuilibus, quæ in dicta Curia agitantur, ſi teſtes, qui producũtur in cauſis ipſis tam per actores quã per conuentos citati fuerint infra terminum datum ipſius partibus ad probandum, infra ipſum terminum non iurauerint in cauſis eiſdem, conceditur ipſius partibus, quòd per dies tres poſt eũdem terminum immediate ſequẽtes dicti teſtes iurare poſſunt, & ſubſequenter deponere eorum teſtimonium veritatis in cauſis eiſdem.

Quod poſſunt examinari teſtes die feriata. Rubrica.

156 Item quòd ſi teſtes producti in dicta Curia iurati die nõ feriata & die feriata volunt deponere examinationẽ, ꝙ examinari poſſunt.

Non committitur audientia infra dietam. Rubrica.

157 Item Curia non committit audientiam teſtium in cauſis ciuilibus infra dietam vnam.

Quod non poſſint examinari teſtes poſt terminũ ad examinari faciẽdũ

158 Item ſi aliqui litigãt in dicta Curia ciuiliter, ſi infra terminũ ad probandũ datum non fecerũt examinari teſtes per ipſam Curiam, deinde terminus ad examinari faciendum datus fuerit, ſi teſtes ipſi infra eundem terminũ ad examinari faciẽdum datum non fuerint examinati, de cætero non audiant niſi fuerit mulier, vel pupillus, vel vidua, & eccleſia, vel fiſcus, qui vel quæ per beneficium reſtitutionis in integrum ad pinguius probandum de nouo admittantur.

Quod mittitur cõmiſſarius ad examinandum teſtes. Rub.

159 Item ſi epiſcopus, vel ſuperior, vel alius prælatus, & quæuis alia egregia perſona litigat in ipſa Curia, & citetur de mandato ipſius Curiæ, & veniat reſponſurus ſuper poſitionibus aduerſarij ſui in cauſa factis, debet venire prælatus, & reſpondere, niſi petatur pro parte ipſius & ad eius expenſas mittatur aliquis de Curia ad interrogandum ipſum ſuper dictis poſitionibus, quo caſu ipſa Curia mittit ad eum vnum de Curia cum poſitionibus in ſcriptis redactis, & ſigillo ipſius Curiæ ſigillatis. & niſi reſpondeat, concluſio in cauſa ipſa differtur, donec reſpondeat ſuper poſitionibus ipſis.

Poteſt accuſari abſens citatus ad videndum teſtium iuramenta. Rubrica.

160 Item fuit quæſitum, Ecce datus eſt terminus ad probandum in ciuili vel criminali, vna partiũ facit aliam citare ad videndũ iuramẽtum teſtium ad pœnã ſolitam per Curiam, non comparuit citata, an detur excuſatori terminus ad dẽnũciandum, & cõparere faciendum poſt litem conteſtatam? determinauit conſilium quod fuit heri. xviij. Septembris primæ indictionis, quòd ſic.

Quod teſtes producti per vnam partium produci poſſint per aliam. Rubrica.

161 Item [d] ſeruat ipſa curia, ꝙ ſi feci citare teſtes ad mei petie

ADDITIO. *Et vide de prima parte huius Ritus plene dicta per dominum Paridem de puteo in tractatu de ſyndicatu.*

a *Item ſi teſtes, &c.* Iſte ritus eſt repetitus, ſuprà, incip. item ſi teſtes iurent, &c. Tu adde de hoc gl. in clem. j. gl. j. de offic. deleg.

b *Item quòd clerici tã in maioribus, &c.* Adde hic quòd clericus litigioſus repellitur à teſtimonio, inquit Ioan. de Imol. in c. cum decore. de vit. & honeſt. cler. refert & ſequitur Matth. in conſtit. apoſtatantes. in iij. not. Matth.

c *Item ſi in rubrica teſtium, &c.* Hunc ritum refert, & ſequitur Blaſi. de Mor. in titu. de teſt. vlti. col. vlti. verb. Adde tu quòd iſte ritus concordat cum iur. cõmun. text. eſt no. in l. ſi quando. C. de teſti. & ibi no. Bart. dicens not. iſtum tex. quòd teſtes debent iurare præſentibus partibus. vel per contumaciam abſentibus, & alleg. cõcor. ſubdens quòd ita hodie ſeruatur. Adde aliũ ritum ſuprà, incip. item quòd ſi detur terminus. Matth.

d ADDITIO. *Et ita vidi pluries practicari & ideo iurabunt, & etiam præſente ipſo aduerſario meo ſuper ſuis exceptionibus, & articulis quod no.*

ADDI

a ADDITIO. *Iuxta text. illum notabilem conſtitutionis regni, in pecuniarios. & ita fuit in facto in curia pridie, vbi fuit cōmiſſa examinatio contra ſtatutum Salerni in dicta ciuitate Salerni, &c.*

b *Item nota quòd in criminalibus, &c.* Qualiter obligantur fideiuſſores in criminalibus, adde quòd tenetur iudex ſi non recipit fideiuſſores ab inquiſitis, vel accuſatis. Baldus in authen. generaliter. circa finē. C. de epiſcop. & cler. refert, & ſequitur Alexander in apoſtil. ad Bartol. in l. ex iudiciorum. ff. de accuſation. Matthæus.

c *Item ſi eſſet dies feriata, &c.* Captiuus pro captiuo per clamydem eſt repetitus ſuprà, incip. Item ſeruat ipſa curia, quòd quando liberatur, &c. vbi vide.

Item

petitionem, poteſt meus aduerſarius, cùm facio eos iurare, facere eos etiam iurare pro ſe, ſine alia citatione de nouo.

162 Et nota φ teſtes citantur ſemper ad pœnam quatuor vnciarum: & ita fit condemnatio: ſed alij poſt ipſam litem conteſtatam ad pœnam quatuor vnciarum, ſeu tertiæ partis bonorū mobilium: ſi dicta tertia maior dictæ pœnæ exiſtat: & ita fit condemnatio.

Committitur examinatio teſtium ſenum & valetudinariorum in criminali.

163 Item[a] ſeruat ipſa curia alicui committere examinationes teſtium in criminali ſenum, & valetudinariorum.

Non committitur examinatio teſtium in criminali niſi literatis Curiæ.

164 Item ſeruat ipſa curia, quòd quamuis regulariter nō poteſt committi examinatio teſtium in aliis caſibus, quàm in prædicta proxima obſeruantia cōtentis: tamen aduocatis & literatis, qui ipſam Curiam ſequuntur, committitur pro maiori parte quaſi examinatio omnium teſtiū in criminali: & examinant in ipſa Curia, id eſt, in loco, vbi regitur: & eſt ratio, quia tunc nō videtur eſſe commiſſa, imò potius ipſa curia videtur examinare: & iſta eſt ratio literatorum reſpondentium ad iura loquentia, φ non poteſt committi examinatio in criminalibus, & tunc aut eſt extraordinarius, puta quando dantur capitula inquiſitionum proceſſus, & Regens ipſe elegit vnum examinatorem: aut eſt ordinarius proceſſus, & tunc dum Curia regitur, quilibet eligit ſuum, id eſt, accuſator & accuſatus, qui duo electi literati, habeant teſtes examinare vtriuſque partis: & ſoluitur eis de examinatione eorum teſtium vtriuſque partis: ſed in extraordinario proceſſu non ſoluitur examinatori, niſi de teſtibus partis, quæ infertur non de teſtibus fiſci. Et quòd dictæ examinationes fiunt in Curia, non ſcribuntur in actis, quia nō ſcribitur, quando talis examinatio commiſſa eſt tali, nec ipſi examinatores, qui examinant in Curia ipſa, vt dictum eſt, faciunt mentionem, quòd ipſi examinauerunt: ſed ſimpliciter dicitur, Talis de tali loco, teſtis iuratus & interrogatus ſuper primo capitulo, vel articulo dixit hoc inde ſcire, quòd talis, &c. & omnia quę dicta ſunt in proceſſu criminali ordinario ſeruantur in proceſſibus ciuilibus inter partes adinuicem cauſantes, &c.

Practica ſuper commiſſione de examinandis teſtibus. R.

165 Item ſeruat ipſa Curia, quando committitur examinatio teſtium in ciuilibus, vt in debito, vel in caſu criminali, qui teſtes examinētur extra conſpectū Curiæ: tunc fit commiſſio cum inſerta forma articulorum, vel capitulorum, & cum nominibus teſtium, & fit vt plurimum cum clauſula, id eſt, ſi vnus dictorum examinatorum, non poterit intereſſe, alius poſſet exequi commiſſionem, &c. Et aliquando reſiſtente aliqua partium ex aliqua iuſta cauſa fit ſine clauſula.

166 Et nota φ ad hoc vt fiat cum clauſula, oportet quòd petatur à partibus concordantibus: aliàs Curia facit ſine clauſula: Vbi verò pars vna non concordaret: & alia inſiſteret

ſiſteret

ſiſteret quòd fieret cum clauſula: tunc niſi pars, quæ diſcordat, alleget iuſtam cauſam, mandatur ſibi parti diſcordanti, quòd cōſentiat ad certam pœnam: vt ibi condemnatur, detinetur pro pœna: & ſcribitur in actis tale mandatum, nec appellatur, quia notorium eſt, &c. Quia talis commiſſio oportet quòd fiat de partium voluntate, ſicut publicatio, & concluſio, & alij actus, in quibus ſimpliciter fit mandatum parti non concordanti, & iuſtam cauſam non allegantí: ita quòd quandoque fit cum clauſula, & quandoque ſine clauſula arbitrio dictæ Curię: & ſecundum quod partes concordant, vel diſcordāt: nam in caſu quo ambæ partes concordant, tunc Curia facit id, in quo concordant partes, &c.

De fideiuſſoribus ac Ritu Curiæ. Rubrica.

167 In primis quòd fideiuſſores iurant ſicut principales in criminalibus, ſed in ciuilibus nec principales nec fideiuſſores iurant. *Vide de captiuis.*

168 Item notandum eſt, quòd fideiuſſores ſe obligāt præſentare eum, ſi & quoties ipſe principalis fuerit requiſitus, vel ipſi fuerint requiſiti: Verùm quando extrà iudicium requiruntur dicti fideiuſſores, requiritur in eadem requiſitione etiam ipſe principalis, fideiuſſores ad pœnam fideiuſſionis, & principalis ad pœnam quatuor vnciarum: ſi dicta tertia maior dicta pœna exiſtat. *Hoc notatur in conſtitutione regni Item. capitulo ij. lib. ij.*

169 Item[b] nota φ in criminalibus fideiuſſores recipiuntur ad pœnas iuſtas, videlicet, pro homicidio ad pœnam vnciarum centum: ſi verò de priuato carcere, vel etiam falſitatis ad pœnam quinquaginta vnciarum: ſi verò ſint alia delicta, ad pœnam vnciarum xxv. & obligant ſe, & bona eorum omnia in ſolidum, &c. prout poſt infrà in ritibus executionum commiſſum in v. Ritu. &c.

170 Item φ nullus recipiatur fideiuſſor de Capuana nobilis, nec nobilis de Nido, maximè milites, & alij potentiores Curiales, vel alij, ſed habiles ad conueniendum, & faciendum executiones contra eos: Verùm vnus nobilis de Nido, vel de Capuana recipitur pro alio nobili.

171 Item quælibet fideiuſſio poteſt recipi omni die, licet illo die Curia non regatur: dummodo poteſt regi, ſi voluiſſet: licet eſſet dies feriata, & qualibet hora poteſt recipere, de mane, de ſero, & quacunque hora diei, præſente vel abſente Regente, & iudicibus. Sufficit enim quòd eam recipiat magiſter actorum, & notarius: quia in actu dictæ receptionis dicit magiſtro N. dictæ curiæ actorum notario, prædicta omnia & ſingula ſolenniter & legitimè ſtipulante nomine & pro parte dictæ Curiæ. Quandoque etiam ſubactarij dictæ curiæ prædicto modo recipiunt fideiuſſores, quamuis magiſter non eſſet ibi præſens in curia, dummodo eſſet in curia: & dicitur nihilominus, præſente dicto N. &c.

172 Item[c] ſi eſſet dies feriata, ita quòd curia regi illo die non poteſt, tunc ipſis fideiuſſoribus aſſignatur captiuus pro captiuo, non vt fideiuſſoribus, ſed quando pro captiuo recipiētibus eum tanquam captiuū, & non fit mētio, quòd ſint fideiuſſores, & Regens vel Locumtenens ſuus capit captiuū per clamydem, & aſſignat tunc aliquibus de ipſis prædictis, & promittunt ad certā prædictam pœnam præſentare primo die iuridico, quando Curia ipſa regitur. & de hoc inter Regentem prædicta ſtipulantem nomine curiæ ſolenniter & legitimè, & per illos qui recipiunt eum pro captiuo, fit publicum inſtrumentum. & primo die iuridico veniente, ſiue regatur curia ſiue non, obligant ſe de præſentando eum, &c. & penes acta in forma curiæ conſueta. quo facto incōtinenti Regens rumpit inſtrumentum prædictum dictis accipientibus ſe obligantibus modo prædicto, &c.

Item

173 Item [a] pro quolibet denunciato debent eſſe duo fideiuſſores, qui non ſint filiifamiliâs, nec clerici, & iurent quantum valent bona ipſorum, extractis debitis, & dotibus ipſorum, & quamuis iurent vſque ad certam ſummam, tamen quilibet tenetur inſolidũ. Verùm quando eſſent tres denuntiati, ſi eſſent quatuor diuites fideiuſſores, Curia recipit eos quatuor, vel quinq; arbitrio dictæ Curię, & ſic deinceps: & quando eſſent quatuor denuntiati, ſufficerẽt ſi darentur ſex vel ſeptem diuites: & quando eſſent multi denũtiati, curia recipit pro medietate fideiuſſores, quos deberet recipere ſecundum dictum ordinem: & pro alia medietate ipſi denuntiati inter ſe vnus pro alio fideiubet, & vocatur Vicaria fideiuſſio, quando vnus pro alio fideiubet, & hoc ſeruatur.

174 Item non poſſunt purgare moram fideiuſſores infra dies ſeptem, vt dictant iura communia, & capitulum regni, quia curia ipſa non vtitur dictis iuribus, & capitulo de hoc loquentibus, licet in aliis regni partibus obſeruentur dicta iura, & capitulum illud, id eſt, veterem, &c.

175 Item quando requiritur principalis & fideiuſſores, licet ſit in loco, vbi curia regitur: fit litera clauſa cum ſigillo iuſtitiæ, quo ipſa curia vtitur.

176 Item quòd ſi condemnatus eſt fideiuſſor, quia non præſentauit principalem, licet ipſe fideiuſſor compareat eodem die, non purgat cõtumaciam, niſi dicto die veniat cum principali, quem præſentet. & ita ſeruatur in curia.

177 Item eodem ſero ſeu die faciãt cõdemnari fideiuſſores ſuos ſimul cum eo ad pœnam fideiuſſionis, ſine noua requiſitione fideiuſſorũ. Et ſi tu dices, quomodo poſſunt condemnari fideiuſſores ſine requiſitione? Reſpondetur quòd hoc eſt propter formam fideiuſſionis, quæ eſt, quòd præſentabunt eum, ſi & quoties ipſe fuerit per curiam requiſitus: qui reus etiam tũc cùm datur terminus, requiritur ſi quis attendat formã dati termini, quæ hodie vſitatur in regno.

175 Item quòd à bannitis, ſeu pro dictis bannitis, & quolibet ipſorum, ſi pro homicidio, & de homicidio bãniti fuerint fideiuſſionem ad pœnam vnciarum centum recipiant. Si verò de raptu cuiuſcunq; mulieris, ac etiam de priuato carcere, vel etiam quacunq; falſitate, fideiuſſionem, ad pœnã vnciarum quinquaginta, & aliis quibuſcunq; cauſis, & negotiis criminaliter, quæq; fuerint ad pœnam auri xxv. dictæ curiæ applicãdam, ſimiliter recipiat eoſdẽ, qui ſe & bona eorum omnia mobilia & ſtabilia ſolenniter obligẽt notario publico pro parte ipſius curiæ ſtipulanti, ꝙ dictus bannitus ſeu banniti extrahẽtes ſe à banno ſeu bannis prædictis ſtabunt ſuper cauſis, de quibus bãniti ſint iuri in iſta curia: & præſentabũt ſe in dicta curia: & fideiuſſores ipſi præſentabũt eoſdẽ, ſi & quoties ipſi banniti ſe præſentant: vel dicti fideiuſſores, ꝙ præſentent eoſdem, qui fuerint per dictam Curiam requiſiti, &c.

179 No. [b] ꝙ hæc dictio, Vel, eſt dictio diſiunctiua, & quaſi ſufficit, vt condẽnentur fideiuſſores, quando eſt requiſitus principalis: tamen abſq; requiſitione ipſorum fideiuſſorum propter hanc formam fideiuſſionis, quæ vſitatur per ipſam Curiã, excepto quod in ciuilibus fideiuſſores non iurant: in criminalibus autẽ iurant fideiuſſores & principales. In ciuilibus non iurãt principales, nec fideiuſſores, &c.

De inſtrumentis & eorum præſentationibus. Rub.

180 Item [c] quòd ſi debitores aut debitrices quarumcunq; perſonarũ, ſeu eorum fideiuſſores, ex quibus debitis publica inſtrumẽta appareant: & in dictis curiis ſeu altera

a *Item pro quolibet denuntiato, &c.* in verſic. *vicaria fideiuſſio, &c.* Et quòd quando ſunt plures accuſati, vel ſimul cum armis inuenti, vel ſimul conueniuntur, poſſunt adinuicem vnus pro altero fideiubere, voluit etiam pulchrè Barth. in l. Romanus Appulus. argum. illius text. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. Bald. in l. omnes. per text. ibi, vicariis fideiuſſoribus. C. de epiſcopis & cleric. & Ang. & Imol. in l. reos. in principio. ff. de duobus reis. & ſequitur etiam Iaſon in l. j. in ſecunda col. verſi. adde etiã, &c. ff. ſi quis in ius vocatus non ier. & doctrinam Bart. refert & ſequitur Aretin. in tractatu maleficior. verſic. pro quibus Auto. fideiuſſit. in ſecunda columna. verſic. quæro an vnus ex malefactoribus, &c. Et dicit Angel. in dicta l. reos in principio. quòd eſt ibi caſus notandus. Auguſtinus tamen de Arimino in apoſtil. ad Areti. in loco præallegato intelligit hoc eſſe verũ, ſi ſocius non eſſet ſuſpectus: nam ſi eſſet ſuſpectus, & nihil poſſideret, tunc non haberet locum hæc vicaria fideiuſſio. vide eum dicentem eſſe tenendum menti, & allegat quandam gloſſam. vide eum. Et quòd duo accuſati poſſunt inuicem fideiubere, videlicet, vnus pro alio, tenet etiam Baldus in dicta l. Romanus Appulus, dicens quòd illa lex allegatur ad hoc. poſteà ſubdit quòd hoc eſt verum, ſi non ſint ſuſpecti, aliàs ſecus. allegat gloſſam in §. ſuſpecto. in authentica de exhibendis reis. quam dicit eſſe notandam. & illum textum in d. l. omnes. in verſic. vicariis fideiuſſionibus. notat ibi ad hoc Paul. de Caſtro, quòd quando plures ſimul vocantur, poteſt alter pro altero fideiubere, ſubdẽs: idem ſi de nocte reperiũtur duo cum armis, qui tenentur dare fideiuſſores, poteſt alter pro altero fideiubere, ſubdens quòd ad hoc allegatur dicta l. Romanus Appulus & §. ſancimus. in authen. de exhibend. reis. M.

b *Nota quòd hæc dictio, Vel, eſt dictio diſiunctiua.* In verbo, *in ciuilibus, &c.* In ciuilibus non iurant principales, nec fideiuſſores. adde alium ritum ſimilem ſuprà incip. Item quòd fideiuſſores.

De inſtrumentis & eorum præſentationibus.

c *Item quòd ſi qui debitores, &c.* Adde quòd cauſa præſentationis inſtrumenti ſecundum formam huius ritus magnæ curię vicariæ, eſt criminalis propter periurium, vt in conſtitutione, eos qui ſcienter, &c. ita multum egregiè inquit deciſ. S. C. lxiiij. incip. quidam mercator. ¶ Et ibi pulchrè determinat in facto, quòd creditor non poteſt, præſentare inſtrumentum criminaliter iuxta formam huius ritus contra debitorem, quando non fuit debitor qui ſe obligauit in inſtrumento, ſed procurator, qui procuratorio nomine ſe obligauit: ſed bene poteſt ciuiliter, vt ibi plenè. ¶ Adde quòd præſentatio inſtrumentorum ſecundum formam huius ritus non poteſt fieri, niſi in magna Curia Vicariæ, & nulla alia Curia poteſt cognoſcere. iſte eſt ritus notab. infrà, incip. item quòd nulla alia præter. ¶ Et inquit deciſio præallegata, quòd illo caſu, quando procurator nomine debitoris ſe obligat, nec contra ipſum debitorem poterit criminaliter, & ſecundum formã huius ritus præſentari inſtrumentum, quia non eſt iuratum de facie ad faciem: vnde concludit quod hoc caſu debet procedi contra ipſum procuratorem, qui condemnabitur, ſed executio non fiet contra eum, ſed contra dominum. l. prima. C. de ſentent. vide ibi plenè. ¶ Adde quòd vt inſtrumentum poſſit præſentari ſecundum formam huius ritus, debitum debet excedere ſummam vnius vnciæ: ſed ſi eſt infra vnciam, non præſentatur ſecundum formam huius ritus, ſed alius modus ſeruatur. vide pulchrum ritum infrà incipientem, item quicunque inſtrumenta. ¶ Et vide alium ritum conformem cum iſto infrà incipientem, item ſeruat ipſa curia: quòd ſi aliquis, &c. qui ritus vult etiam, quòd iſta probatio debet fieri in promptu per publicum inſtrumentum quietationis, vel aliam ſcripturam authenticam: vt eſt alius ritus infrà incipiens, item in caſu præmiſſo, &c. qui vult quod debitor poteſt in promptu probare ſe ſatisfeciſſe, non ſolùm per inſtrumentum publicum, vel aliam ſcripturã authenticam, ſed etiam per teſtes, quo probato ipſe non detinebitur, ſed ſuus aduerſarius tanquam calumniator, & periurus. ¶ Et infra quantum tempus poteſt præſentari inſtrumentum ſecundum formam huius ritus, vide ritum ſequentem incipientem, nota quòd iſte ritus, &c. ¶ Adde quòd ad hoc vt poſſit præſentari inſtrumentum hoc modo, debet eſſe liquidum, vt ibi pulchrè dicitur. & ibidem etiam dicitur, quid ſi eſſent plura inſtrumenta, quorum vnum eſſet liquidum per reſpectum ad aliud. ¶ Et in ritu incip. item quòd aſſignans inſtrumentum ponit quòd præſentans inſtrumentum debet obligare ſe, & bona ſua, non concordare ſe cum parte, ſine licentia curiæ ad pœnam tarenorum ſex, pro qualibet vncia contenta in inſtru-

Vide de præſentationibus ſcriptis

mento, & ibi etiam ſubdit, quid ſi eſſet vna ſumma exceſſiua. ¶ Quarto, dicitur hic quòd non admittitur niſi ſolutionis exceptio, an poterit per debitorem opponi exceptio compenſationis? dic quòd ſic, adduco Angelum conſilio ccix. incip. quidam nomine Nicol. &c. vbi egregiè & in terminis conſuluit, quòd ſi ſtatutum prohibet opponi niſi exceptioné ſolutionis, tamen etiam opponi poterit exceptio compenſationis. refert, & ſequitur conſulendo Alex. conſil. xij. incip. viſo themate ante ſcripto, &c. in pen. col. in ij. volum. & Iaſ. de eo facit magnum feſtum in l. cum qui. §. ſi iurauero. ij. colum. ver. ij. facit quòd, &c. ff. de iureiur. ¶ Adde tamen quòd debitor interim donec ſua exceptio compenſationis examinetur, ſtabit in carcere, qua exceptione compenſationis verificata relaxabitur. ita inquit nota. Cal. in l. in ead. C. de compen. Si autem ſtatutum, vel lex requireret verã, ſolutionem, tunc non admittitur exceptio compenſationis. ita not. inquit Baldus in dicta l. in ea, in fin. quod dictum refert. & ſequitur Iaſ. in dicto §. ſi iurauero. in pen. col. in princ. Benedict. tamen in tracta. de inſtrumento guarentigiato in iii. parte princ. in iij. quæſt. tenet quòd non poteſt opponi exceptio compenſationis, vt ibi plenè per eum. ¶ Adde quòd licet iſte ritus intelligatur quando inſtrumẽtum eſt liquidũ, vt ſuprà dictum eſt, tamen habebit locũ etiam in inſtrumento conditionali, per aduentum conditionis purificatæ, & liquidatæ, vt eſt ſingul. deciſ. Angel. in l. fina. §. Titius. per gloſſam ibi not. ff. de vulgari & pupillari. Quod dictum tamen impugnat ibi Imol. cuius fundamenta refert ibi Alexand. qui tamen poſtea diſtinguit, quòd aut ſtatutum tribuit executionem pro debito puro, aut pro inſtrumento puro. Primo caſu loquitur optimè Angel. ſecundo caſu non, vt ibi per eum. Franc. de Aret. in dicta l. fin. §. fin. in j. col. iij. not. ff. de verbor. obligat. dat aliam diſtinctionem, quòd aut ſtatutum reſtringit ſe ad debitum quod à principio erat purum, & tunc fortè opinio Ioannis de Imol. eſſet vera, aut ſtatutum loquitur de debito puro, & tunc interpretatio fit hoc modo de debito puro, ſcilicet tempore cum pro eo agitur, & tunc ſatis eſt debitum, vide eum, quia pulchrè loquitur, & allegat optima iura. ¶ Verum autem ceſſionarius poſſit præſentare inſtrumentum ſecundum formam huius ritus? dic, quòd ſic: Barthol. in iiij. colum. ver. quæro, &c. ff. de actio. & oblig. Baldus in l. ex legati. in fin. C. de leg. Iſtud etiam quòd ceſſionarius poſſit petere iſtam executionem inſtrumenti, ſicut poſſet creditor principalis, tenet Paulus de Caſtr. in l. poſtulante. in ij. col. in princip. ff. ad Trebel. alleg. Ioan. Andr. ita tenentem in add. Spec. in titulo, de ceſſ. action. quia tranſit ius ceſſionarium cum priuilegio ſuo cohærente actioni, vel inſtrumento. Facit etiam ſecundum eum quod not. Bartol. in l. poſt dotem. in pen. col. ff. ſolut. matrimo. & ibi ſequitur Alex. in iij. col. in dicta l. poſtulanti. & etiam plenius in v. col. vbi alleg. plures cotas, & ſubdit, ꝙ iſta eſt magis communis concluſio. Hoc idem tenet Benedict. de Blaſ. in dicto trac. in j. parte princip. in ix. q. ver. item quòd agenti nomine alieno, &c. vbi vide. ¶ Verum autem iſte ritus habeat locum in tranſumpto authoritate iudicis, ita quòd dictum tranſumptum poſſit præſentari ſecundum formam huius ritus, vide Anton. de Can. pulchrè declarantem in tractatu de inſtrumen. executio. in xxxvij. quæſt. vbi videtur ſentire quòd ſic, vide eum. ¶ Quid autem in protocollo? dic quòd non habet executionem paratam, nec poteſt præſentari ſecũdum formam huius ritus, ita pulchrè tenet Anto. de Can. in loco præalleg. & in q. xxxviij. vbi pulchrè declarat. ¶ Quid ſi procurator eſt procuratorio nomine ſtipulatus nomine creditoris, an dictus procurator poſſit præſentare dictum inſtrumentum ſecundum formam huius ritus? dic quòd nõ, & ita fuit deciſum, & iudicatum in S.R.C. tene menti. ¶ Adde hic, quòd non habet locum inter clericos litigantes in foro eccleſiaſtico, iſte ritus magnæ curiæ Vicariæ ſuper præſentatione inſtrumẽti, ita not. inquit Matt. in conſtitutione, ſi quis in poſterũ. in vj. col. in princ. alleg. Bal. in l. cunctos populos. in vij. col. ver. ſed hic dubitatur. C. de ſum. trinit. vbi hoc decidit in terminis, & ibi etiam allegat alias cotas. tene menti. ¶ Tu pro intelligẽtia huius ritus. Item ꝙ ſi qui debitores, &c. Inquantùm dicit quòd debitores, incarcerantur, dic quòd incarceratus dicitur ille, qui ad ſui libitum de loco recedere non poteſt, ita dixit Ang. in l. j. C. de pri. car. Imol. & doct. in c. nuper. de ſent. exc. Bal. in l. j. in x. col. C. de confeſ. & propterea dixit Ang. multũ ſing. in d. l. qui in carcerem, quòd ſtãte ſtatuto, quòd quis debeat poni in carcere pro delicto, ſi aliquis nobilis accuſatus venit carcerandus, ſatisfactũ erit ſtatuto, ſi aſſignetur ſibi pro carcere amplus locus, puta palatiũ poteſtatis, vel tota ciuitas, quod dictum ſequitur, & dicit eſſe ſing. & cordi tenendum. Iaſ. in rep. l. admonendi. in xvj. char. in j. col. ff. de iureiur. & Bonnus de Curt. in tract. de nobilita. in xvj. char. in j. col. quod tene menti, præcipuè quia ſi præſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus contra quendam nobilem, ſatis diceretur cautus, ſi datur tota ciuitas ei pro carcere. Et no. quia pauci ſciunt, & faciet tibi honorem. Hanc doctrinã Ang. ſequitur & ſummè cõmendat Iaſ. in l. ſi pecuniam. §. ſi. ff. de cond. ob cauſ. Adde in hoc ritu, quòd in Regno in inſtrumentis teſtes debent eſſe bonæ & optimæ vitæ, & omni exceptione maiores, aliàs inſtrumenta ſunt nulla, & non probant, dicit text. in conſtit. Inſtrumentorum robur. Et propterea inquit multum not. Matt. ibi, in iij. not. & hoc patet, quòd ſi pręſentetur inſtrumentum ſecundum formam huius ritus, & opponitur quòd teſtes non ſunt probatæ vitæ, & omni exceptione maiores, & ſic quòd non eſt inſtrumentum, non poneretur in carcerem, ſed debet audiri, & præſtari fideiuſſio de ſtando iuri ſuper hoc. Et ſi poſtea non probaret, quòd illi teſtes non eſſent probatæ vitæ, tunc procederetur ad interrogationem inſtrumenti, iuxta hunc ritum, tene menti, quia ſi practicabis, faciet tibi honorẽ.

ipſarum præſentant, & de mãdato ipſarum Curiarũ ſeu alterius ipſarum citentur vt in certo termino peremptorio eis dato in ipſa curia perſonaliter cõpareant reſponſuri ſuper tenoribus inſtrumentorum ipſorum, & ſimili modo cõparere debeãt perſonaliter creditores, debitores debitorũ ipſorũ reſpõſuri ſuper his quę verſa vice de iure cõpetunt ad releuamen debitorũ eorundẽ, ipſiſque partibus in iudicio cõparentibus, interrogẽtur principales debitores ſeu eorũ fideiuſſores ſuper tenoribus inſtrumentorũ, quæ præſentabuntur in ipſis Curiis, ſeu altera ipſarũ per creditores eorundem pręſtito prius per eos de veritate dicenda corporali ad ſancta Dei Euãgelia iuramẽto. Et facta reſpõſione per ipſos principales debitores ſeu eorũ fideiuſſores, per quam cõfiteantur, ꝙ inſtrumẽta ipſa & cõtenta in eis vera ſint, in quãtumcũque aſſerant ſe ſatisfeciſſe dictis eorum creditoribus de debitis contentis in inſtrumentis iam dictis, niſi in promptu & in ipſo inſtanti doceant de ſatiſfactione ipſa, ſi inſtrumẽtis contineantur pœnæ pecuniariæ, vel iuramenta, vel alterũ eorundẽ ſtare incarcerantur, & datur ipſis debitoribus ſeu eorum fideiuſſoribus terminus ad probandum ſolutionem prædictam, & ſimiliter detur terminus dictis creditoribus ad probandum, ſi qua eis cõpetunt ad pręmiſſa, & interim donec probẽt legitimè ſolutionẽ prædictam, debeant in vinculis cauſam dicere. Quam ſolutionẽ ſi infra dictũ terminũ non probauerint, teneantur ad pœnas pecuniarias, & iuramentorũ contentas in inſtrumẽtis iam dictis, & nihilominus ſatisfacere debeant eorũ creditoribus de debitis memoratis. Et ſi fortè dicti principales debitores, ſeu eorũ fideiuſſores, aſſerãt dicta inſtrumenta fore falſo modo cõfecta, vel aliter voluerint dicere, & allegare, quòd inſtrumẽta ipſa non valeant, detur etiã eis terminus ad probandum falſitatẽ prædictã: qui ſi falſitatem ipſam, vel defectus alios huiuſmodi infra ipſum terminũ non probauerint, teneantur propterea ad pœnam debitam præter dictas pœnas in dictis inſtrumentis contentas, prout hactenus in Curiis ipſis, & qualibet ipſarũ extitit laudabiliter obſeruatum. Et ſi debitores incõtinenti, vel in vinculis exiſtentes probauerint ſolutionũ falſitatem, vel defectus prędictos, tũc & eo caſu creditores ipſi puniũtur pro qualibet vnciæ in vno Augu-

In principio in verb. *publica inſtrumenta*, &c. Ex quo iſte ritus dicit publica, ſcias quòd ante omnia inſtrumentum debet conſtare eſſe publicum, aliàs non habebit locum iſte ritus, nec ſtatutum loquens de inſtrumento publico, ita not. inquit Bartol. in l. j. §. & parui. ij. col. in princ. ff. quod vi aut clam. & Paul. de Caſtr. conſi. lxx. incip. ſuper eo verò.

In verb. *in vinculis cauſam dicere*, &c. Hæc verba ſunt ſcripta ex text. in l. Cornelia. ibi. vt ex vinculis cauſam dicant. ff. ad Syll. & ibi Bar. addit alium text. ſimil. in l. ij. ff. de cuſto. reorum.

In verb. *iuramentorũ*, &c. Adde hic ꝙ non fit condemnatio ad pœnam periurij, & ſic manus contra eum, contra quem proceditur ſecundum formam huius ritus, ſed cõſuetum eſt ꝙ puniatur pecuniariter. Matt. in conſtitutione, ſtatuimus in ij. not. tene menti. Matth.

Nota

ſtali, quæ pœna pro medietate applicetur fiſco, & reliqua medietas parti læſæ perſoluatur, & eo facto debitores ipſi de facto liberentur.

181 Nota [a] quòd iſte ritus hoc modo practicatur, videlicet, quòd fit interrogatio ſuper tenore inſtrumẽti, niſi fuerint tranſacti anni viginti à die natiuitatis actionis cõtentæ in ipſo inſtrumẽto, quo caſu quando tranſacti eſſent, non fit interrogatio, ſed proceditur via ordinaria prout de iure cõmuni conceditur.

182 Itẽ [b] intelligitur iſte ritus, quando inſtrumẽtum eſt liquidum per ſe ſine alia probatione, vel petitione danda ad probandum liquiditatem ipſius inſtrumenti. Poteſt etiam fieri interrogatio quando eſſent plura inſtrumenta quorum vnum eſſet liquidũ per reſpectum ad aliud, vt ſi eſſet hæres, qui de hæreditate apprehenſa ex teſtamento in promptu conſtaret per inſtrumenta publica, & haberet inſtrumentum debiti liquidum.

183 Item not. quòd aſsignãs inſtrumentum in dicta Curia & petit interrogationẽ fieri, obligat ſe & bona ſua non concordare cũ parte altera ſine licẽtia Curiæ, imò de proſequendo dictã cauſam extraordinariã ſuper tenore dicti inſtrumẽti vſque ad finem, ad pœnam Tarenorũ vj. pro qualibet vncia cõtenta in dicto inſtrumento, & non minus, tamen quando eſſet vna ſumma multũ exceſsiua, puta, duarum vel trium milium vnciarum, tunc committitur arbitrio Curiæ, &c.

184 Nota quòd ille ritus illo modo practicatur per ipſam Curiã videlicet, licet inſtrumentum ſit liquidum, & omnia cõcurrãt, quæ in eo continẽtur, tamen ſi ille, qui petit aduerſarium ſuum interrogari eſt præuentus per citationem à dicto aduerſario ſuo, vt rumpat inſtrumentum illud ſuper quo petit interrogationẽ fieri, tunc non poteſt fieri interrogatio, niſi ſit finita dicta cauſa ruptionis dicti inſtrumẽti, qua finita videbitur, ſi eſt locus interrogationi, vel nõ, & fit interrogatio hoc modo videlicet, vnus aduocatus fiſci legit in conſpectu Curiæ alta voce dictũ inſtrumẽtũ, quo lecto audiuntur aduocati fiſci ad fundandũ intentionẽ Curiæ, & procedat interrogatio. Secũdario audiuntur aduocati eius, qui præſentauit inſtrumentum. Tertiò audiũtur aduocati illius, contra quẽ petitur interrogatio fieri. Quibus auditis, ſi procedit interrogatio, vnus ex iudicibus Curiæ facit iurare illum, cõtra quem eſt præſentatum inſtrumentum, ſi illud inſtrumentũ habet pro vero, & ſiue dicat ſic, ſiue nõ, detinetur in carceribus. Et deinde facit iurare facientẽ interrogari, ſi aliquid recepit de ſumma in inſtrumento cõtenta, & deinde datur vtrique parti terminus ad probãdum, quo termino dato, procedatur in dicta cauſa hoc modo, videlicet, quia dato termino ad probandũ, & elapſo vel nõ elapſo, renunciato tamen ipſi termino, ſicut etiam fit in aliis cauſis publicis, & deinde alij actus, & cõcluſio fit, & datur ſententia ciuilis, quo ad ſortem, non autem ad pœnam pecuniariam, vel ciuilem.

185 Ille autem qui præſentat inſtrumentum obligat ſe ad pœnã Tarenorum ſex pro qualibet vncia infra duos menſes proſequi quod intelligitur proſequi cauſam ipſam per citationẽ, & alios actus, & non paciſci cum parte aduerſa ſine licentia Curiæ. Et tunc cauſa ipſa poteſt finiri quantũcunque etiam poſt duos mẽſes, prout de iure eſt.

186 Vbi autem citatus ſuper tenore inſtrumenti venit ad ipſam Curiam in termino ſibi dato in prima citatione, vel infra triduum cum ſacco paratus, id eſt, cum pecunia, vel eo quod debetur, tunc non poteſt exigi pœna, ad quam ſe obligauit præſentans inſtrumentum, ſed denarij tunc ponuntur in manibus ærarij, qui ærarius ſubtiliter indagat, ſi facta fuerit aliqua concordia extra iudicium inter ipſas partes ſine voluntate dictæ Curiæ, & ſi reperit fore factam aliquam concordiam extra iudicium inter partes ipſas ſine voluntate Curiæ, tunc de ipſa pecunia quæ intrat in burſam actoris ſe obligantis, retinet pœnam, ad quam actor voluntariè ſe obligauerat, quando præſentauit dictum inſtrumentum, ſcilicet, Tarenorum ſex pro qualibet vncia, & ipſa pœna acquiritur ipſi Curiæ, &c.

187 Item nota quòd quando volens interrogationẽ fieri, id eſt, actor habet inſtrumẽtum publicum & liquidum, & dicit aduerſarium ſuum poſt confectionem dicti inſtrumẽti factum eſſe fugitiuum, & duo teſtes dicũt reum nihil poſsidere immobile in regno, licet non aſsignent bene cauſam ſcientiæ, tunc fit citatio contra ipſum debitorem iſto modo ſuper tenore inſtrumenti, videlicet, ꝙ citet eum, & in defectu fideiuſſoriæ cautionis de iuri ſtando eum capi faciat de perſona, quæ citatio vocatur vulgariter citatio ſuper tenore inſtrumenti de citando & capiendo, & hoc quotidie ſeruat ipſa Curia, præſentato prius inſtrumẽto in dicta Curia in forma prædicta, & facta obligatione vt ſupra dictũ eſt, aliàs ſi nõ facit ipſum capi, Curia incipit à citatione multoties, etiam non præſentato inſtrumẽto in Curia ipſa, & ſufficit ſi inſtrumentum præſentatur, poſtea veniẽte reo vel die quo cõdemnatur ad tertiã partem bonorũ eius mobiliũ, vbi etiam decernitur per ipſam Curiam actorem fore ponendũ in poſſeſsionẽ pro menſura debiti declarati in ipſo inſtrumento. Multoties etiã antequã fiat citatio præſentatur ipſum inſtrumentum, & ſe obligat vt ſupra dictum eſt.

188 Itẽ [c] nota ꝙ ille qui carceratur vigore inſtrumenti ſi non probat legitimè infra terminum ſibi datum ad probandum

a ADDITIO. *Iſta fuit determinatio facta, die v. menſis Aug. xv. indictionis, quã determinationem de mandato Curiæ reſpondit & fecit iudex Henricus Acconzaicus pro parte totius Curiæ tunc ſedentis, & tunc erat aduocatus partis præſentantis dictum inſtrumentum, Iudex Blaſius Laicus.*

a NOta *quòd iſte ritus hoc modo practicatur, &c.* Cũ hoc ritu concordat ſing. doct. Bald. in l. planè. ff. quod fal. tut. aut. vbi inquit, quòd ſi ſtatuto cauetur quòd poſt decenniũ nõ poſſit peti executio inſtrumenti, poſt d. x. annos creditor poteſt agere via ordinaria, porrigendo libellũ, petendo debitum in inſtrumẽto contentum, & poſtea poterit producere inſtrumẽtum ad probationẽ, nec ei obſtabit exceptio, ſeu præſcriptio decẽnij, quia licet poſt decennium nõ poſſit producere inſtrumentũ in modũ executionis, poterit tamẽ in modũ probationis, & ſubdit Bal. ſe ibi Bart. audiuiſſe in d. l. ita dicentẽ ar. illius. l. refert. & ſequitur Ant. de Ca. in tract. de inſtr. execut. in q. lvj. & Crema no. ſuo. cxl. inci. ſtatuto cauetur ꝙ poſt decenniũ, &c. Et cũ hoc ritu quòd elapſis xx. annis nõ poteſt præſentari inſtrumẽtum ſecũdum formã ritus, ſed agendũ eſt via ordinaria, cõcordat alius ritus ſimil. in ritibus vulg. cxxv. inci. *item ſi tale inſtrumẽto paſſaſſe vinti anni.* ¶ Verum autem huic ritui, & ſtatuto præallegato poſſit debitor renunciare? dic ꝙ ſic, quia odio negligentis creditoris inductus eſt, adduco ad hoc not. doctr. Bart. in l. j in ſi. ff. de vſuc. vbi inquit, quòd ſi ſtatutũ dicit ꝙ ſi creditor ſteterit per x. an. & non petierit, quòd non audiatur, ꝙ non poteſt illi ſtatuto renũciari per debitorem, quia odio negligẽtis creditoris inductũ eſt, tenemẽti qa faciet tibi honorẽ.

In ver. *plura inſtrumenta, &c.* Hoc idem voluit Bal. in l. ſi. ij. no. per illũ tex. C. de fal. can. adiect. leg. vbi formaliter inquit, nota ex duobus inſtrumentis ſimul cõiunctis aliquod eſſe liquidũ quod ex vno ſolo nõ eſſet liquidũ. Lait prætor. ff. de re. iudi. qd eſt vtile ad executionẽ inſtrumentorũ liquidorũ. ita Bal. quẽ ibi ſequit. & cõmẽdat Sal. Raph. Ful. & Phi. Cor. & multũ cõmendat Bened. de Barſ. in tract. de inſtr. guarẽtig. in v. col. in prin. aliter referẽdo, ſcilicet, ꝙ vnũ inſtrumentũ eſt aliquando liquidatiuũ alterius inſtrumenti, ita quòd ex duobus inſtrumentis reſultat quòd vnũ liquidat aliud. M.

b ADDITIO. *Quæ prædicta omnia fuerunt terminata per curiã die prædicto, &c.*

c ITem *not. quòd ille qui carceratur, &c.* Hunc ritum refert Matth. in conſtitutione, ſtatuimus. in vj. col. poſtea ſubdit ſe vidiſſe ſuo tẽpore, quòd non fit condemnatio ad pœnam periurij contra illum qui

bandũ, curia ipſa procedit etiam ad probationem, ſiue ad mutilationem manus.

190 Item quòd ſi debitores citati ſuper tenoribus inſtrumentorum in dictis curiis, vel altera ipſarum fuerint contumaces: & non comparuerint in termino ſtatuto, ſtatim tãquam ſuſpecti poſsint capi de perſona.

191 Item [a] quòd ſi aliquis vel ſi aliqua citatus vel citata fuerit de mãdato dictarum curiarum, ſeu alterius earum ad reſpondendum ſuper tenore inſtrumenti alicuius debiti, in quo contineatur pœna pecuniaria & iuramentum: ſi de periurio vel pœna accuſetur, aut aliter quomodolibet cõueniatur: citatus vel citata compareat in curia in peremptorio termino ſibi præfixo cum ſacculo paratus, ſeu parata ſatisfacere de debito creditori, ad quod teneatur, etiam ſi lapſus fuerit terminus, in quo ſoluere tenebatur huiuſmodi debitum, in dictis curiis qualibet ipſarũ ex quadã æquitate nullatenus procedatur contra dictum debitorẽ aut debitricem ſuper pœnis prædictis.

Practica ſuper tenore inſtrumenti.

192 Item ſeruat ipſa Curia, quòd ſi aliquis vel aliqua, interrogatus vel interrogata per ipſam Curiam ſuper tenore alicuius inſtrumenti, depoſiti, commodati, vel alterius debiti: ſiue confiteatur inſtrumentum ipſum eſſe verum, aſſerens ſe ſatisfeciſſe, ſiue neget inſtrumentum eſſe verum: ſtatim detinetur, & competens terminus datur ad probandum defenſiones ſuas: niſi in promptu doceat per publicum inſtrumentũ quietationis, vel per aliam ſcripturam authenticã: quo caſu non detinetur.

193 Item in caſu præmiſſo interrogatus per ipſam Curiam ſuper tenore alicuius inſtrumenti ad inſtantiam ſui aduerſarij doceat in promptu per publicũ inſtrumentum quietationis, vel aliam ſcripturam authẽticam, vel per teſtes ſe ſatisfeciſſe ſuo aduerſario de debito in ipſo inſtrumẽto contento non detinetur, ſed detinetur ſuus aduerſarius prædictus tanquam calumniator & periutus.

Practica ſuper copijs inſtrumẽtorũ.

194 Item [b] ſeruat ipſa curia, quòd quãuis ſecundum practicã, imò per capit. quoniam contra falſam. extrà de probat. apud acta debent remanere originalia documenta, tamen ipſa curia facta collatione, reſtituit partibus.

195 Item ꝙ citationes quæcunque in proceſsibus factis nunquam ponũtur in proceſsibus, ſed in faſcio citationũ. Et hæc duo ſemper fuerunt ſeruata, & ad præſens ſeruantur per dictam Curiam.

Fit interrogatio ſuper tenore inſtrumenti ad petitionem hæredis.

196 Item [c] ſeruat ipſa curia quòd ſi debitor alicuius viuit, & ipſe creditor ſit defunctus, & habeatur de debito ipſo publicum inſtrumentum, & præſentetur in curia ad petitionem filij & hæredis dicti creditoris defuncti: dictus debitor viuens interrogatur ſuper tenore inſtrumenti, ſi conſtat eum eſſe hæredem: ſecus autem ſi debitor ipſe ſit mortuus, creditor autem viuat: nam hæredẽ debitoris ipſius quomodolibet interrogare nõ poteſt ſuper tenore inſtrumẽti, cùm præſumatur iuſtam ignorantiæ cauſam habere.

Proceditur ad mutilationẽ manus contra interrogatum ſuper tenore inſtrumenti.

197 Item ſeruat ipſa Curia quòd ſi aliquis vel aliqua, interrogatus ipſam curiam ſuper tenore alicuius inſtrumenti fuerit incarceratus, & infra terminum ad probandum ſibi datũ non probauerit defenſiones ſuas: facta deinde concluſione Curia ipſa procedit contra eum ad ſententiam mutilationis manus, & tandiu tenet ipſum captiuũ, donec contentabit aduerſarium ſuũ, qui fecit eum carcerari.

De reſtituẽdo inſtrumẽto præſentato

198 Item ſeruat dicta curia ꝙ poſtquã ille fecit citare aliquẽ ſuper

---

qui periurauit, quando contra eum proceditur ſecundum formam ritus. ſed conſuetum eſt quòd punitur pecuniariter. Matth.

ADDITIO. *Vt vidi ſeruari tempore regis Ladiſlai, ſcilicet contra notarium Andr. Barranam de Neap. contra quem præſentauerat quoddam inſtrumentum dominus Gualterius Galiota de Neapoli, verum non fuit facta executio dictæ mutilationis manus: quia habuit concordiã cum parte: licet in quadam obſeruantia in hoc libro contenta dicatur quòd non proceditur ad mutilationem manus: niſi via ordinaria & non via extraordinaria agatur. quod nota.*

a *Item quòd ſi aliquis, vel aliqua, citatus vel citata, &c.* Adde eundem ritum in ritibus vulg. cxx. incip. item quando *alcuno è citato, &c.* vbi ſubdit vnũ aliud, quòd tamen debitor tenetur ad ſoluendum creditori expenſas factas in reaſſumptione inſtrumenti. & in aliis actis factis in curia. hunc ritum refert & ſequitur Par. in tract. ſyndic. in ver. inſtantia. M.

Practica ſuper copiis inſtrumentorum.

b *Item ſeruat ipſa curia, quòd quãuis, &c.* Et ꝙ copia inſtrumentorum debeat remanere penes acta, & originalia debeat ſecũ portare producens, voluit Specul. in tit. de inſtru. edit. §. videndum. poſt prin. Tu adde hic Spec. in titu. de teſt. §. publicatis. in princip. vbi ponit quòd originalia acta remanere debent penes iudicem vel notarium actorum, ne poſſit fabricari falſum. dicto c. quoniam contra. & l. fi. ff. de tabu. exhibend. ſic enim debet fieri de qualibet ſcriptura in iudicio exhibita. vt ibi. ¶ Poſteà quærit Specu. quid ſi magiſter actorũ vult quòd penes eum remaneant acta, vt dicto cap. quoniam contra. Iudex verò vult apud eum, vt cap. fi. de probat. & vult magiſtrum actorũ eſſe præferendum, cui poſſit imminere periculum, ſi de ſuo officio dubitaretur, vide eum. ¶ Adde quòd originalia acta nõ debet dare iudex, ſed tantùm exempla, ſeu copiam, textus eſt in l. eos. §. ſuper his. in ver. exempla. & ibi gloſſ. & Bart. C. de appellat. Et in quantum ſuprà poſui eſſe præferendum notarium actorum: adde quòd hanc quæſtionem ponit Ioan. Andr. & idem concludit in dicto cap. quoniam contra. & ibi eum ſequitur Panor. in ij col. ver. & per hæc eſt expedita quæſtio, &c. & hanc q. an originalia acta debeant remanere penes notarium actorum, vel penes curiam, ponit Bald. in cap. fin. in fin. ver. quæro verum originalia, & c. de probat. & dicit penes curiam. d. c. quoniam contra. Si tamen remanent penes iudicem, non derogatur fidei ipſorum actorum. & dicit eſſe text. not. in d. c. fin. & vide de hoc Luc. in l. fi. in vlti. ver. C. de prin. agen. in rebus. lib. xij. Quid de inſtrumento procuratorio, an remanebit penes acta? vide Spec. diſtinguentem in tit. de procurat. §. ratione quoque. in fine. & doct. Bald. in d. c. fin. refert. & ſequitur Matth. in conſtitutione, magiſtri camerarij. in xiij. not. in fin. ¶ Adde tu quòd vtẽs inſtrumento, vel priuilegio in iudicio, non tenetur originale dimittere apud acta, ſed ſatis eſt præſentare in iudicio præſente parte ad fidem ei imponendam, & copiam illius capituli, de quo eſt quæſtio, edere. c. contingit. & ibi notat Panor. in j. notab. de fide inſtru. quod dicit eſſe notandum. Et dum ſuprà allegaui tex. glo. & Bart. in d. l. eos. ꝙ iudex non debet dare originalia acta, ſed copiam & exẽplum: adde alium tex. not. in l. quoniam nonnulli. ibi, nec iam opinionis exemplum. & in l. à proconſulibus. ibi, ita vt appellanti iudex præbeat opinionis exemplum. C. de appellat. & idem voluit Matth. in conſtit. appellationum tempora. in v. not. allegat gl. & Bar. in d. l. eos. & dicta copia debet eſſe fidem faciens, hoc eſt, quòd ſit exemplata authoritate iudicis, qui eis fidem ſua authoritate imponat. Bart. in d. l. eos. quẽ ſequitur Panor. in cap. quoniam cõtra. in xiij. col. in fi. cum princ. ſeq. col. de probat. & Matt. vbi ſuprà, qui allegat alias cotas: in qua copia nihil addere, minuere, vel mutare debet, ſed totum tenorem de verbo ad verbum ponere. Bal. in l. ſi. in j. not. C. de precibus Imp. offer. refert, & ſequitur Matth. vbi ſuprà. ¶ Adde hic, quòd ſi eſt tranſmittendus proceſſus, & acta ad ſuperiorem, vt ſe informet, non cogitur magiſter actorum, ſi non vult, mittere acta originalia, ſed copiam cum fide, & originalia penes ſe retinere. ita not. voluit Salic. in l. fi. in fi. C. de relatio. ſubdẽs quòd ita ſeruat cõmunis practica. tene mẽti. & quòd proceſſus originalis debeat conſeruari in ipſa curia, eſt ritus in terminis ſuprà incip. item quòd proceſſus originalis. Matth.

c *Item ſeruat ipſa curia, &c.* Tene menti hunc ritum, ꝙ ſi eſt mortuus debitor, non poteſt præſentari inſtrumentum contra eius hæredem, ſecundum formam ritus. Item quòd ſi qui debitores, &c.

& non

tenore inſtrumenti,&fecit condẽnari eum, quia non comparuit, & forte fuit ipſe accuſatus,aliâs,accuſator millus in poſleſsionem ex primo decreto,& tranſierunt duo mẽſes à die factæ obligationis,tũc adhuc ipſo reo condẽnato,ſcilicet ad tertiam partẽ bonorum mobiliũ, ſtatim paſt lapſum dictorum duorũ mẽſium redditur inſtrumẽtum ipſi actori,quod in dicta curia aſsignauerat,& fecerat obligationẽ, quæ obligatio ſcribitur ſupra dicto inſtrumẽto à tergo, cuius obligationis tenor ſtatim ponetur, quo inſtrumento reddito non exigitur obligatio ab illo,qui obligauit ſe, licet ſe concordet extra iudicium ſine ſententia Curiæ. Tenor obligationis quæ fit in ipſa Curia per eum, qui aſsignat ipſum inſtrumẽtum, qui actus aſsignationis eſt primus in dicto extraordinario proceſſu,& citatio eſt ſecũdus, talis eſt videlicet à tergo hoc modo, inſtrumentum pro,&c.

Practica ad liquidãdum per hæredem inſtrumentũ præſentãdum.

199 ITẽ ſeruat ipſa curia q̃ ſi ſit præſentatio inſtrumenti debiti in ipſa Curia, quod nõ eſt liquidũ, puta quia dico me hæredem Titij cui feciſti tale inſtrumẽtum,&c. licet nõ cõſtet per publicũ inſtrumẽtũ quomodo ſum hæres, tñ poſſum dare petitionẽ, & probare p quaſcunq; probationes me eſſe hęredẽ, & interpoſito decreto q̃ ſum hęres procedat iterrogatio. Aliqui tñ dicunt cõtrarium dicentes, q̃ debeo probare in prõptu per publicum inſtrumentum me eſſe hæredem prout in quadam alia obſeruantia, ſeruat a quandoque vna, qñq; alia.

Poteſt præſentari inſtrumentum contra citatũ de periurio. Rub.

200 ITem ſeruat ipſa Curia q̃ procuratores & alij in dicta curia, q̃ ſimul toties aliq̃s citari faciat Titiũ, quẽ Titiũ dicit in citatione ſe velle de periurio accuſare, q̃a cõſtitutus. Idem Titius in teſtimonio publico coram iudice, notario & teſtibus, &c. p̃miſsis, &c. iurauit, &c. Et deinde Titio venienti aſsignatur inſtrumentum cõtra eum cũ obligatione & nõ proceditur ordinariè, ſed ſuper tenore inſtrumẽti: & hoc approbatũ eſt per ipſam Curiam, & approbatur, &c.

201 Item q̃ vbi aliquod inſtrumentum præſentatur publicè in dicta Curia per aliquẽ creditorem contra aliquem debitorem, ſeu eius fideiuſſores, quòd primo peremptorio dictus creditor debeat accuſare contumaciã, in vltimo perẽptorio debet inſtari, vt interrogentur debitor, & fideiuſſores ſuper tenore dicti inſtrumẽti, vel in eius cõtumaciã ipſos debeat cõdẽnare, niſi iuſta cauſa interuenerit: & non poteſt creditor p̃rogare dicto ſuo debitori, ſeu dictis eius fideiuſſoribus terminum ad condemnari faciendum eos, nec aliquis pactũ poteſt dictus creditor dicto ſuo dibitori, ſeu dictis eius fideiuſſoribus: tam ſuper prorogatione dicti vltimi perẽptorij, quàm ſuper reſtitutione dictæ pecuniæ, ſeu partis ipſius, aut aliter quoquomodo.

202 Item quòd facta condemnatione per dictam Curiam ad petitionẽ dicti creditoris contra dictum debitorẽ ſeu eius fideiuſſores, præfatus creditor ſaltem ſemel in ſeptimana debeat inſtare in dicta Curia, & dictus debitor ſeu eius fideiuſſores capiantur, & contra eos procedatur ad interrogationẽ ſuper tenore dicti inſtrumenti, & non poteſt ſe dictus creditor modo aliquo concordare cum dicto debitore, ſeu eius fideiuſſoribus, vt ſuprà.

203 Item q̃ facta condemnatione prędicta ad petitionem dicti creditoris cõtra dictum debitorẽ ſeu eius fideiuſſores, non debeat fieri reſtitutio inſtrumenti dicto creditori infra menſes duos à die præſentationis ipſius in antea numerandos. Sed lapſis dictis duobus menſibus, fiat reſtitutio dicti inſtrumenti creditori præfato.

204 Itẽ quòd vbi facta eſt præſentatio alicuius inſtrumẽti liquidi cõtra aliquem debitorem, ſeu eius fideiuſſores, & eodẽ die ſit facta p̃ęuentio in dicta curia ante vel poſt quòd per dictam præſentationẽ, ſeu citationem p̃ęuentioni ipſius facta eodem die cum præſentatione dicti inſtrumenti, interrogatio ſuper tenore dicti inſtrumenti non impediatur, imò poteſt fieri dicta interrogatio dicti inſtrumenti dicta præuẽtione facta eodem die in aliquo nõ habito reſpectu de horis diei, in quo fuerit facta præuentio ante præſentationem inſtrumenti prædicti vel poſt, &c.

205 ITem quæcũque inſtrumẽta quæ præſentãtur in dicta Curia recipiantur per dictam Curiam ſuper illis, quæ continent quãtitatem vnius vnciæ incluuuè, & vltra vnciam vnam fiet interlocutoria ſecundũ ritum Curiæ, ſuper aliis autem quæ continent quantitatem infra, interrogetur contentus per Curiam, & ſi non confitebitur, mandetur ſibi ad certam pœnam, quòd ſoluat infra certos dies ſecundum quãtitatem perſonarum & quantitatem debiti. Et hæc quando eſt poſsidens, & non ſuſpectus de fuga, aliâs vel caueat de ſoluendo, vel detineatur in defectu fideiuſsionis, ſi autem citatus aliquid allegaret contra inſtrumentum, vel quòd ſoluerit, vel aliam iuſtam cauſam, Curia ipſa committit vni, qui examinet teſtes ſuper ſolutione, & aliis dicendis per eum, vt ſupra dictum eſt in cauſis modicis committendis.

Non datur fides inſtrumentis confectis extra Regnum. Rubrica.

206 ITem [a] ſeruat ipſa Curia, quòd inſtrumentis confectis extra regnũ non creditur, niſi per modũ, qui ſequitur infra ſcriptũ, quia aut inſtrumẽta Apoſtolica, vel alia non regia nec regalia ſancta in Regno, & non adhibetur fides, ſi ſunt facta extra Regnum dicta inſtrumenta Apoſtolica, vel alia, tunc ſi habetur aliqua ſummaria informatio extraiudicialis, quòd notarius qui publicauit, ſit notarius publicus, & locus vbi fuit confectum eſt notus,

& nõ poterit carcerari. Tu pro hoc dic, q̃ bene faciet not. docto. Bar. & multum ad propoſitum in l. ſi deceſſerit. ff. qui ſatiſ. cog. vbi inquit, q̃ ſi debitor in inſtrumento expreſſè conuenit, q̃ ſi nõ ſoluerit in termino poſſet incarcerari, præſuppoſito q̃ tale pactũ valeat, de quo tamẽ per Bar. in l. Titio centum. §. ij. ff. de condi. & demonſt. & in l. alia. §. eleganter. ff. ſol. mat. q̃ hæres debitoris quamuis nõ ſoluat, nõ tamen poterit vigore talis pacti incarcerari. quod dictũ ibi ſummè commẽdat, & ſequitur Paul. de Caſtr. Alex. & alij Moder. ſubdentes ſecus eſſe in ſtatuto, quia ſi ſtatutum diſponat q̃ debitor non ſoluens poſsit incarcerari eo mortuo, ſimiliter eius hæres poterit incarcerari. & ſic ſtatutum loquens de incarcerãdo debitorẽ, habet locũ etiã in hærede eius, iſta eſt doct. Bar. & aliorũ in l. poſtulãti, in princ. ff. ad Trebell. vbi Alex. limitat tripliciter, vide eum quia pulchrè loquitur. & cũ prę allegat. doct. Bartol. in l. ſi deceſſerit, cõcordat pulchrè doct. Bal. ĩ margaſua. in ver. hæres. ver. ſi. vbi iq̃uit q̃ hæres debitoris capi non poteſt virtute licentiæ de capiẽdo debitorem. Et in quantum ſuprà dixi de ſtatuto, adde q̃ ſtatutũ diſponens q̃ pro debito poſsit capi debitor, poterit itadem ſi capi eius hæres cum præceſsit legitima diſcuſſio & probatio, q̃ ille capiendus fuerit hæres debitoris. ita multum not. inquit Bald. in l. per diuerſa. in 2. q. in fi. C. mãd. l. allegat ad hoc c. Inn. in c. quia. & in fi. de iud. quod reputat multũ not. conſulendo Alex. in conſilio clxxxviij. icip. viſo proceſſu agitato inter, &c. in ij. col. ij. volu. M.

Non datur fides inſtrumẽtis confect. &c. Rub.

a *ITem ſeruat dicta curia, quòd inſtrumentis cõfectis extra Regnũ, &c.*

Vide omnino And. de Yſer. in repertorio ſuo, in verbo, inſtrumentum, in j. verſi. Adde Paul. de Caſtro in l. ij. C. vbi de crim. agi opor. in fi. vbi inquit q̃ ille tex. eſt ar. q̃ nõ detẽ fides iſtrumẽto facto in longinquis partibus, per illum qui ignorat an ſit notarius. de quo dicit eſſe videndũ. Spe. in tit de inſtru. edit. §. reſtat. ver. ſed q̃d ſi p̃ducitur. ſubdit Pau. de conſuetudine ſeruari quòd portatur litera teſtimonialis, qualiter ille eſt notarius factus per ſuperiorẽ illius loci. ita Pau. Et de hoc an notarius poſsit conficere inſtrumentum extra terri

territorium illius, à quo conſtitutus eſt, vide Geminianum in cap. Romana. §. fin. vltima col. verſic. quæro an notarius, &c. de foro comp. lib. vj. vbi poſt aliqualem diſcuſſionē inquit, quòd concluſio veritatis eſt, quòd aut tabellio eſt conſtitutus ab Imperatore, vel à Papa, vel ab eo, cui ſpeciali priuilegio cōceſſum eſt per illos: & tunc poteſt vbique facere inſtrumenta: argument. ix. quæſt. iij. cuncta. dum tamen priuilegium nō ſit reſtrictum ad certum territorium, quia tunc tenor priuilegij eſſet ſeruandus. de priuileg. cap. ſanè. aut eſt creatus ab aliis inferioribus habentibus certum territorium, & tunc non poteſt exercere illud officium extra territorium conſtitutum, vt eſt caſus hic. Tamen inſtrumenta, quæ facit in territorio, in quo eſt eis commiſſum officium, faciunt fidem extra territorium, vt eſt caſus in cap. cùm dilectus. ita Geminianus. Matthæus.

Vide de inſtrumẽtis, &c. in ritu nota.

Et vide alium ritum in antiquis de preuentione.

a *Item quòd nullus clericus, &c.* Vide omnino alium ritum infrà incip. item ſeruat ipſa curia, quòd quando aliquis clericus, &c. vbi plenius loquitur. & eſt ſimilis ritus in vulgaribus, chart. xlv. incip. item *che nullo clerico*, &c. adde hic etiam, quòd per verbum, denuntio, ſit accuſatio criminalis. Bald. in repetitione Paduana l. edita xj. col. C. de edendo. Adde hic quòd denuntiatores habentur loco accuſatorum. & idem eſt denuntiare, & accuſare. Andr. de Yſer. in cōſti. literas, & loquitur ibi Matth. in iiij. nota. & allegat iura: vide eum. M.

Non admittitur aliquis tanquam, &c. Rub.

b *Quod nullus admittatur ad accuſandum tanquam, &c.* Practicatur, & eſt repetitus infrà incip. Itē quòd nullus laicus. Idē ritus eſt in ritibus vulgaribus, item *che nullo laico.* hunc allegat, & ſequitur Matth. in conſtit. præſenti lege, circa princ. Matthæus.

Non poteſt quis accuſare aliquem, &c. Rub.

c *Item quòd nullus admittatur ad accuſandum aliquem de vſuraria prauitate.* Practicatur, vt non admittatur denuntiatio ſuper vſura, ſed accuſatio: & agitur via ordinaria, refert, & ſequitur Matt. in conſtit. vſurariorum. in vltim. col. Matth.

vt Florētiæ ſtatur ſibi. Si verò non eſt notus locus, puta vltra montes, eſt locus, qui rarò nominatur, & non habetur fides, quòd ſit publicus notarius, non ſtatur, ſufficit enim quòd habeatur ſummaria fides, quòd ſit publicus notarius extraiudicialiter, vt credatur dicto inſtrumento Apoſtolico, vel non apoſtolico confecto & publicato extra regnum.

De prauentione. Rubrica.

207 Item ꝙ quando contigerit fieri præuentionem per debitorem alicuius contra aliquem creditorem, quòd reſtituatur inſtrumentum debiti, quod eſt penes eū pro rupto & caſſo, & faceret mentionē in citatione præuētionis, quod eſt eidē creditori ſatisfactum per ipſas curias, & in altera ipſarū debeat dari breuis terminus, ſecundum diſtantiam locorum ad probandum de ipſa ſatisfactione: & ſi actor probauerit pecuniā fore ſolutam eidē creditori per debitorem, ſeu aliū eius nomine, aut per alias legitimas probationes, quòd fuerit ſatisfactum dicto creditori per ipſas curias, ſeu alteram ipſarum cōdemnetur creditor ad dandum & reſtituendū ipſum inſtrumētum pro rupto & caſſo ipſi debitori, interim verò donec cauſa præuentionis pēdet non procedatur ad interrogationē inſtrumenti contra debitorem ipſum iuxta ritum per nos ſuperius expreſſum, & ipſo facto puniatur debitor eo caſu pro qualibet vncia debita ad Tarenos auri vj. dictæ curiæ applicandos pro medietate fiſco, & reliqua medietate parti.

Quedam aliæ ordinationes nouiter facta in eadem Curia.

208 In primis ꝙ vbi aliquis habeat aliquod inſtrumentū publicum contra aliquem mutui, depoſiti, ſeu cuiuſlibet alterius contractus, ita quòd inſtrumentum illud ſit liquidū ex omni parte, & debitor ſeu fideiuſſores eius velint præuenire ſuū creditorē, ꝙ ſibi ſatisfecerint, ſeu aliter quouis modo velint dicere cōtra dictū inſtrumentum.

209 Item quòd ad ſatisfactionē dicti debiti, debitor ſeu fideiuſſores eius nō teneātur dicto ſuo creditori, ꝙ præuentio ipſa nō poteſt fieri, niſi in dicta Curia, & ſi fiat in aliis Curiis nullius ſit roboris vel momēti, niſi creditor ſit clericus, quo caſu præuētio ipſa fieri poſſit in Curia eccleſiaſtica, imò ſi inſtrumentum præſentatur in dicta Curia, poſt præuentionē factam in aliis Curiis ꝓcedat interrogatio ſuper tenore dicti inſtrumēti, præuentione ipſa facta in aliis Curiis non obſtante.

De accuſationibus, denunciationibus, inquiſitionibus, & deſiſtētibus, vel ſe concordantibus. Rub.

210 Quod nullus admittatur ad accuſandū vnū de populo, niſi ſuā ſuorūq; iniuriā proſequat.

Item quòd nullus laicus admittatur tanquam vnus de populo ad accuſandū de aliquo crimine, vel ad denunciandum, niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur.

211 Item ſi quis vel ſi qua accuſauerit vel denunciauerit aliquem in dictis curiis ſeu altera ipſarum de aliquo crimine, durante ipſa cauſa dictæ accuſationis, vel denūtiationis perſona prædicta accuſans, vel denunciās, ſiue etiam pater, mater filij, fratres, ſorores, nepotes, & neptes carnales ipſius accuſatoris, vel denuntiatoris accuſari vel denūtiari nō poſſint in dictis Curiis per dictam perſonam primo accuſatam, vel denuntiatam, niſi eadem die denuntiauerit vel accuſauerit eoſdem, & niſi ex nouo delicto.

212 Item a quòd nullus clericus in ipſis Curiis, & qualibet ipſarū admittatur ad cauſam, dum aliquem de aliquo crimine etiam citra pœnam ſanguinis accuſauerit, niſi ſuā ſuorúmque iniuriā proſequatur. Verūtamē admittatur ad denuntiādū eū obligatione pœnali facta per laicum pro parte ipſius clerici.

Non admittitur aliquis tanquā vnus de populo ad accuſandū. Rub.

213 Item b ꝙ nullus laicus admittatur per ipſam Curiam tāquam vnus de populo ad accuſandum de aliquo crimine niſi ſuam ſuorúmque iniuriam proſequatur.

Non poteſt quis accuſare aliquem de vſuraria prauitate ſine obligatione. Rubrica.

214 Item c quòd nullus admittatur per ipſam Curiā ad accuſandū aliquem de vſuraria prauitate, vel ad denuntiādum, niſi cum obligatione pœnali, & aduocatus & procurator dictæ Curiæ procedūt cōtra dictum denuntiatum ad priuationem bonorū omnium, itáque eius obligatio ſit in bona ſententia iudicis officio reſeruato.

De eo qui prius curiā adiuit. Rub.

215 Item d ſeruat ipſa Curia, ꝙ accuſator, qui prius Curiā adiuerit nō poſſit ipſa accuſatione pendēte in aliqua curia, de aliquo crimine, in quo non pōt interuenire procur

De eo qui prius Curiam adiuit. Rub.

d Hoc quod dicitur hic quòd accuſatus non accuſat, &c. Intelligatur quòd non accuſat de aliquo crimine, in quo non poteſt interuenire procurator, & ille ritus eſt ſumptus ex c. Regni incip. iniunxit nobis. circa fi. illius cap. verſicul. item accuſator qui primum, &c. & de hac materia vide tex. & glo. & ibi latiſſimè Bar. Ang. & Imol. in l. is qui reus. ff. de pub. iu. & tex. & gloſſ. & ibi latiſſimè Cy. Pet. Bald. & Sal. in l. negāda. C. qui accu. non poſſ. & text. in l. j. & etiā ibi latè Cyn. Bal. & Sali. C. eod. titul. & plenè per Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de accu. §. j verſic. item ꝙ eſt accuſatus. & pulchrū conſiliū Feder. de Senis, in conſil. xciij. incip. factum quod proponitur, &c. & latiſſimè per Gand. in tract. maleſi. in rub. de filiofam. & vtrū poſſit accuſare, in ij. col. cum ſequen. & pleniſſimè per Aret. in tract. maleſic. in glo. in verſic. nec non ad quæ relā. in v. char. in col. in ver. quæro an accuſatus &c. vbi per tres col. examinat referēdo omnes opiniones. vide ibi ſemper, & vide omnino cōſtitut. regni, ſi ciuiliter agens, & ibi glo. & And. Adde ꝙ de iure ciuili accuſatorē ſuum reaccuſare poteſt. tex. eſt & caſus in l. ſi quis in graui. §. verum. ibi, an etiam is qui, &c. ff. ad Syllan. & ibi no. Bal. dicens no. hic, ꝙ accuſatus poteſt accuſatorē ſuum reaccuſare, & retorquere illud crimē in ipſum. & alle. alia iura. Adde hic, ꝙ ſi Titius accuſat Semproniū de crimine, puta de homicidio, Sēpronius poteſt ſuū accuſatorem reaccuſare de falſo, & debet prima accuſatio differri, quia hæc ſecūda eſt præiudicialis ad primā, quod patet, quia lata condemnatoria ſuper falſo, abſolui debet reus ab homicidio. l. fin. §. quod ſi prædictum. C. de fide inſtrumento. Cyn

Vide de iuriſdictione vi de de captura.

procurator accuſari vel denunciari, dum tamen ſit paratus in dicta Curia reſpondere pro denuntiationibus, vel accuſationibus quibuſcunque occaſione durante, & nihilominus fideiuſſoria cautione cauere, quòd accuſatione finita reſpondeat accuſationibus, vel denuntiationibus coram quocunque iudice competenti.

Quod tenetur accuſator & accuſatus ſe præſentare in quolibet termino. Rubrica.

216 ITem ſeruat ipſa Curia, quòd vbicunque in termino, qui dicitur peremptorius ad dictã Curiam veniẽdum vſque per totum diem talem, menſis talis, huius anni, talis indict. ſicut fit in principali termino, qui datur ad probandum in tota cauſa, & tam in termino repulſæ, & in termino cuiuſlibet publicationis cauſæ primæ quàm publicationis repulſæ, quàm publicationis reſponſionum, qui termini ſuper aliqua petitione beneficij, &c. quæ quidẽ verba, ſcilicet, peremptorius ad dictã curiam veniendũ cum ponuntur, vbi datur aliquis terminus ad aliquid faciendũ, tunc accuſatus criminaliter, ſi illo die vltimo termini non compareat, & accuſator compareat, vel coadiutor, ſeu aduocatus fiſci, ſi eſt ex officio accuſatus, contra dictum accuſatum vel inquiſitum contumacia accuſatur, & ſequenti die ad petitionem dicti accuſatoris, vel aduocati fiſci poteſt idem accuſatus, vel inquiſitus condemnari ad pœnam fideiuſsionis, & banniri: fideiuſſor condemnatur ad pœnam fideiuſsionis.

217 *Non recipitur denuntiatio abſque obligatione. Rub.*

De accuſatore, & actore, & conuẽto ciuiliter dic vt in dicta infra ſcripta obſeruantia cõtinetur.

ITem ſeruat ipſa curia non recipere denuntiationem aliquam niſi denũtians ſe obliget ad certam pœnam de probando ipſam denuntiationem, & non concordari cum denuntiato ſine licentia Curiæ, deinde Curia procedit ad dationem capitulorum.

Clericus denũtians debet præſtare fideiuſſorẽ laicũ. Ru.

ITem ſeruat ipſa curia, quòd quãdo aliquis clericus denuntiat aliquem, debet dare aliquos fideiuſſores, qui
218 ſe obligent in cauſa quo ipſe clericus abſque licentia Curiæ concordet cum parte, vel non probaret dictã denuntiationẽ, id eſt, pœnæ ad quam tenetur clericus, qui non probat vel concordat ſe cum parte ſine licentia Curiæ memoratæ, nec obligat ſe clericus, quia nõ poteſt coram iudice ſeculari, ſed alij pro eo obligãtur non in modum fideiuſſorum, ſed obligant ſe voluntariè prædicti. Aliquando quando eſt miſerabilis perſona, vel eccleſiaſtica recipitur denuntiatio ſine aliqua obligatione.

Filiusfa. nõ admittitur ad denũtiandũ ſine obligatione.

219 ITem ſeruat ipſa Curia, ꝙ quando venit aliquis qui ſit filiusfamiliàs, & vult denuntiare aliquẽ, non recipit denuntiationẽ, niſi cũ obligatione vt ſuprà, cui obligationi pater conſentiat, vel niſi conſtet Curię ꝙ habeat de bonis aliis, de quibus poſſet ſolui dicta pœna, vt puta, bona caſtrenſia in actu armorum quæſita, vel quaſi caſtrenſia, vt id, quod lucratur procurator, & aduocatus filiusfamiliàs ex induſtria, cui ſimiliter obligationi conſentiat pater, & niſi ſit aliquis qui ſe ſponte obligat non per modum fideiuſſorum, ſed principaliter de ſoluenda dicta pœna in caſu, quo non probauerit vel concordauerit ſe ſine licentia Curiæ cum denuntiato.

220 ITem quòd ſi partes noluerint ſeu procuratores in earum cauſa ciuili & criminali ad anteriora procedere, & fuerint forſitan in concordia, quòd debeãt petere à Curia licentiam deſiſtendi ſoluto iure Curiæ conſueto, iuxta antiquam obſeruantiam dictæ Curiæ, & ſi non petierint teneantur ad pœnam Tarenorum decem.

221 ITẽ no. quòd die vltimo termini, qui datur ad probandum in cauſa criminali, debeo ego accuſator, & etiam accuſatus ſcribi facere cõparitionem ſuã: & deinde in antea facere me citari ad procedẽdum in cauſa ad illũ actum, vel actus, quem vel quos vult facere. Vbi verò ipſe accuſatus non comparet ipſo die accuſabo cõtumaciam contra eum, & die ſequenti faciam eum condemnari ad pœnam fideiuſsionis, & banniri.

222 Sed quid ſi partes in iudicio deſiſtunt? Reſpon. aut ante litẽ conteſtatam, & ſoluit actor Tarenos iij. poſt lit. conteſt. Tarenos xij. & hoc cum licentia Curiæ ſolet fieri, & nũc ſeruatur. Quãdocunq; tamen contingit in prædictis caſibus me accuſatorem, vel actorẽ eſſe in iudicio, & etiam conuẽtum, mandabitur mihi quòd dem libellum, vbi non velim deſiſtere, ſed velim agere vel accuſare.

223 Item not. quòd die vltimo termini, qui datur ad probandum in cauſa criminali, debeo ego accuſator & etiã accuſatus in dicta curia comparere principaliter, vbi vero non compareo ipſo die, facit accuſatus ſcribi comparitionem ſuam, & deinde in antea facit me citari ad procedẽdum in cauſa ad illum actum, quem vel quos vult facere. vbi vero ipſe accuſatus non comparet ipſo die accuſabo contumaciam contra eum, & ſequenti die faciã eum condemnari ad pœnam fideiuſsionis & banniri. Item eodem ſero ſeu die faciam condemnari fideiuſſores ſuos ſimul cũ eo ad pœnã fideiuſsionis.

Cy. in l. j. C. qui accuſa. non poſ. in fi. & ſequitur Sali in l. ſi docueris. C. de falſ. Et de hac materia an accuſatus ab aliquo de aliquo crimine, poſſit illum reaccuſare, vide Petr. de Bel. magiſtraliter diſtinguẽtem in ſuis quæſtionibus, in q. cxliiij. incip. qui accuſare, &c. Matthæus.

a ADDITIO. *In denuntiatore not. vide ca. ad audientiam. Sed Curia Vicaria non ſeruat ipſum, & ſi denuntiator deſiſtit, procedit ad dationẽ capitulorũ. & ſi probatur delictum proceditur ad condẽnationẽ: ſed exigitur obligatio, quia obligat ſe de nõ concordando ſe cum parte ſine licẽtia Curiæ & de probãdo. Interim tamen Curia admittit partem denunciatam ad compoſitionem, vbi denunciator ſit in concordia cum eo, quod, ſcilicet, habere cõcordiam cum eo non poteſt ſine licentia Curiæ, quæ Curia conſentit ſemper, verũ non componit, niſi in caſibus comprehenſis in conſtitutionibus Regni, & ideo in caſibus, in quibus non poteſt componi Curia, procedit ad anteriora, & expedit proceſſum iuſtitia mediante.*

De deſiſtentibus. Rubrica.

224 ITem [a] ſeruat ipſa Curia, quòd ſi accuſator vult deſiſtere ante litis conteſtationem ſoluit Tarenos ſex: poſt litem conteſtatam xij. Sed in ciuilibus ante litis conteſtationem Tarenos tres: poſt litem cõteſtatã, Tarenos ſex.

De bannitis condemnatis, & condemnationibus. Rub.

225 ITem quia plerunq; contingit, quòd aliqui banniti legitime per dictas Curias ſeu alterã ipſarũ, & cõdemnati ciuiliter die quo banna ipſa, & condemnationes editæ ſunt, de ſero compareant in Curia, vt eſt diutius in dictis Curiis obſeruatum: dictam eorum contumaciam purgaturi, nec amplius vlterius in Curia comparere curant in cauſis ipſis proceſſuri, ſed ſecedunt pro eorum libito voluntatis, cauſis ipſis indiſcuſsis, & minime terminatis, prædicti tales poſtquam de ſero comparuerint coram Regente & magiſtro actorum iuxta antiquam formam, & curiarum ipſarũ obſeruantiam, & cõtumaciam prædictam eorum purgauerint ſequenti die teneantur & debeant, quando curia ipſa regitur perſonaliter comparere proceſſuri in cauſis ipſis, prout iuſtitia ſuadebit, & nihilominus in omnem euentum cauere debeant de ſtando iuri, ſi quidem criminalis fuerit cauſa infra tres dies poſt diem dicti banniti immediatè ſequentis, ſi vero cauſa fuerit ciuilis inſtare debeat, quòd procedatur aut à Curia ipſa licentiatur, alioquin dicta eorum contumacia & bannitio ſeu condemnatio duret, & procedatur contra eos in cauſis ipſis, ac ſi contumaces fuerint, prout de iure videbitur conuenire.

Vide de iuriſdictione, vide de ordine Ritus, & vide de compoſitionibus

Quod bannitus, &c. Rub.

a *Item si aliquis bannitus, &c.* Refert, & ſequitur Matth. hic in iij. col. ver. an antē bannitus. ſubdit tamen ꝙ expreſsè cōtra ſtatuit rex Robertus.c.incip.regēti Curiā, &c. ego tamē nō potui inuenire illud.c.

Practica ſuper bāni. &c.

b *Item ſeruat ipſa Curia quòd ſi aliquis bannitur, &c.* Vſq; ad primū ſonum poteſt cōparere condēnatus.adde alium ritū idē dicētem ſupra, incip. Item ſeruat ipſa curia in citatione, in fi. vide omnino ſupra pulchrū ritū, incip. item ꝙ plerūque, &c. vbi ponit de cōtumace condēnato eodē ſero cōparente quid requiritur ad hoc vt purget morā, & euadat contumaciā, & condemnationē. vide omnino cum hunc ritum incip. Item plerunque contingit. ſupra allegatum, refert, & ſequitur Matth. in conſtit grandis. vltim. col. M.

c *Item not. quòd nullus bannitus poteſt, &c.* Bannitus nō poteſt capi ante lapſum duorum mēſium, niſi ſit in conſpectu Curiæ. refert & ſequitur Matt. in conſt. clemētiæ. in iij colum. ver. & iterum ſcias, &c.

Quod bānitus ſemel pro eodē debito poteſt iterū banniri per Curiā.

226 Item [a] ſi aliquis bānitus vel bānita fuerit pro quocunq; debito tā via ordinaria, quā ex officio p aliquē officialē Regni huius, bannīri poteſt per dictam Curiam Vicariç pro eodē crimine etiā ad petitionē ſeu denuntiationē illius, ad cuius petitionē ſeu denūtiationem bannitus extitit per officialē prędictū.

Practica ſuper bānitis et cōdēnatis.

227 Item [b] ſeruat ipſa Curia, quòd ſi aliquis bānitur, ad tertiā vel ad ſextam partem bonorum cōdemnatur, poteſt comparere illo ſero quo condēnatur vel bannitur vſq; ad primū ſonum, ſcilicet, corā Regēte vel alio officiali, vel magiſtro actorū, vel altero eorum, & Curia ſcribit comparitionem eius, & dicit, quòd talis comparuit dicto die banni vel condemnationis adhuc ipſa pro tribunali Curia ſedente: & licet in rei veritate quādo comparuit idem bannitus vel cōdemnatus curia non ſedebat, poſito ꝙ compareat eodē die vſque ad primum ſonū, non remanet tūc bannitus vel cōdemnatus, & idem in aliis decretis, puta, in decreto qd imponitur contra teſtē non comparētem citatum ad pœnam quatuor vnciarū, vt fit per ipſam Curiam, vt compareat perhibiturus

De

teſtimonium veritatis, quia in eadem citatione à tergo ſcribitur decretū, & vocatus & non comparēs condemnatur ad quatuor vncias accuſata contumacia per aduocatum fiſci, vel per alium, ad cuius petitionem fuerunt citari. Si nō proceditur ex officio ſed alio modo ciuiliter vel criminaliter contumacia prima accuſatur per partē, quæ fecit citare. Sed ſecūda accuſatur per ipſam partem, & aduocatū fiſci, quia ſecunda contumacia fit condemnatio vbi eſt cōmodum Curiæ. Et idem in omnibus condemnationibus ſimilibus, & idem eſt in condemnationibus fideiuſſorū, qui eodem modo per decretum, quod ſcribitur à tergo, ſi compareant eodem die vſque ad dictam horā cum principali, quem præſentant, aliàs ſecus, quia remanent cōdemnati, extenderentur in alia charta magis extēsè, puta, ſi expediret: Aliter in dicta citatione requiſitionis eorum condemnantur, poſtea tamen ſi expediret quod fieret teſtimoniale, vel alio modo, & idem in omnibus condemnationibus interlocutoriis, & quocunque decreto, vel interlocutoria. Si quis tamen bannitus ſic cōpareat debet dare fideiuſſores de ſtando iuri infra tres dies, aliàs remanet bannitus. Sunt autem prædicta vera, ſi prædicti dicto ſero, vt dictū eſt, cōpareant perſonaliter, ſiue ſint ciuiliter, ſiue criminaliter cōdemnati, vel banniti, & non per procuratorem, etiam ſi procurator veniat Curia ſedente pro tribunali. Si tamen ſcriptus eſt ille actus, videlicet, lata eſt dicta interlocutoria, quia procurator pro tali comparere illo ſero non poteſt, ſecundum antiquam obſeruantiam dictæ Curiæ.

De ciuiliter condemnato vide in ritibus dicta Curia prædicta vltimum Ritū. Et quia plerunque.

Quo ſi plures continentur in vna citatione vno licentiato alij licentiantur. Rubrica.

228 Item ſeruat ipſa Curia, quòd ſi in vna citatione ſunt multi quotquot ſint citati, & pars actrix vel accuſatrix fecit vnū condemnari tantū, vel bāniri, & condemnari ſemel vt fit cōtra contumaces, nō poteſt demū alios condemnare ſeu cōdemnari facere, vel banniri aliis diebus ſine noua citatione & proceſſu. Et ſimiliter ſi vnus eorum citatorum venerit tanquam obediens, & diē quo venit, fecit ſcribere comparitionē ſuam, & ſequenti die iuridica fecit condemnare actorē in tribus Tarenis, vel accuſatorem in ſex, & licentiatus receſsit, vt ſic ſemper omnes alij citati in ipſa citatione ſunt licentiati, & non poſſunt banniri neque condemnari ſine noua citatione.

De æquitate quam ſeruat Curia non condemnando aliquem prima die poſt ferias. Rubrica.

229 Item ſeruat ipſa Curia, quòd primo die iuridico quo Curia regitur poſt quaſcunq; ferias, ſcilicet, meſsium, vel vindemiarum, vel natalis, vel reſurrectionis, vel carnis præuij, nullus cōdemnatur, neque bannitur in cauſa, qua factis omnibus actis potuiſſet illa die condemnari, vel banniri, & hoc fit de æquitate potiuſquam de iure.

Quod quando bannitur aliquis debet vocari per tubittas Curiæ. Rubrica.

230 Item ſeruat ipſa Curia in ſero regi hora veſperorum vel de mane, nec poteſt aliquis condemnari, neque bāniri, niſi primò vocetur alta voce per tubittam curiæ, vel alium loco eius in eiuſdem defectu, &c.

Non pōt aliquis licētiari, niſi prius cōdēnato aduerſario.

231 Item ſeruat ipſa curia, ꝙ nunquā aliquis licentiatur à dicta curia, niſi primò faciat condemnare aduerſarium ſuum ad pœnā in obſeruātia, quæ ſequitur ſtabilitatem.

232 Item not. quòd ſi aliquis vadat ad curiā, & dicat velle dare fideiuſſores de iudicio ſiſti pro aliquo bannito, & ſoluit ius banni, ſcilicet tarenos xv. & eos fideiuſſoribus det, & ſoluat prædictū ius, tunc ille extrahitur à banno: qui fideiuſſores non debent eſſe de reficiendis expenſis aduerſario: niſi de iudicio ſiſti tantūmodo: & tunc datur illi litera extractionis à banno: & idē in ciuilibus, quia ſi cōdēnatur ciuiliter aliquis. & det fideiuſſores de iudicio ſiſti, & de reficiēdis expēſis aduerſario, tūc ipſi danti ipſos fideiuſſores fit litera, ꝙ ille cuius nuntiū ſe aſſerebat, reponebatur in poſſeſſione rerū, in quarū aduerſarius fuit poſitus in primo decreto vigore dictę condēnationis ad tertiam partem bonorū mobilium, non tamen in actis, nec in dictis literis fit mentio de dicto iure, vel nuntio: ſed dicitur, quomodo tales fideiuſſores volūtariè ſe obligauerāt in dicta curia pro tali, &c. in fine interlocutoriæ.

232 Item [c] nota quòd nullus bannitus poteſt capi ante lapſum duorum menſium à die banni, niſi veniat in conſpectu Curiæ: quod nota.

233 Item nota quòd nullus bannitus componitur de mora carceris, niſi ſit captus in banno.

234 Item ꝙ ſi bannitus veniat ad Curiam cum denariis in manu de iure bāni: & prædictis fideiuſſoribus ſoluat ius banni, & præſtat fideiuſ. nō capitur, & extrahitur à banno, & non componitur de tēpore. Et idem ſi veniat cum iure nuntius eius paratus cum dictis fideiuſſoribus, & cum dicta pecunia banni: quia tunc extrahitur à banno, & non componitur de tempore: & in prædictis duobus caſibus, quando aliquis eſt ciuiliter condemnatus, & idem bannitus, vel eorum iure, nuntij non coguntur componere de tertiariis, ad quas fuerunt condemnati.

235 Item ꝙ illi qui ſunt bāniti, debent præſtare infra dies tres fideiuſſores, ſi cōparent eodē die, quo fuerūt bāniti: quæritur quid in ciuiliter condemnatis, an debent præſtare fideiuſſores: Reſpōdeo, non præſtāt, immò eo ipſo

Item quo

quo cõparent, etiam vſque ad primum ſonum & faciunt ſcribi compatitionem, condemnatio illa adtertiam, vel ſextã eſt retractata, abſque alia retractatione, ſed ſolum ſcribitur quò d eodẽ die ibidem dictus condẽnatus comparuit in dicta curia, & debet cõparere dicto eodem die perſonaliter, & nõ per procuratorẽ ad hoc, vt dicta condemnatio retractata intelligatur, & idem in bannito, vt ſi eadem die comparet vſque ad primum ſonum intelligitur eſſe retractatum bannum, & tertiaria, quod nota.

236 Item quòd de quolibet bãnito extrahente ſe à banno, ſeu de pluribus, qui extraxerunt ſe ſuis vicibus à bannis ſimul vel ſeparatim, fiant & fieri debeant vnum vel plura publica inſtrumenta debitis ſolennitatibus roboranda, in quo ſeu quibus contineatur litera commiſsionis dictorum commiſſariorum de recipiendis fideiuſſoribus, à dictis bannitis cũ diſtinctione nominũ bannitorum, & diuulgationum bannitorum eorundem, ac annotationibus reliquorum bonorum omnium mobilium, & ſtabilium bannitorum præfatorum contentorum in eiſdem literis executionum, aſſumendáque intra terminum in dictis literis denotatum dictis ſolennitatibus minuenda mittant vnà cum pecunia dictorum bannitorum, & tertiariarum ad Curiam ſupra dictam.

237 Item quòd poſt repetitionẽ dictarum fideiuſsionum commiſſarius ipſe mandabit ex Reginali, dictaq; Curiæ parte dictis principalibus bannitis, ſi præſentes fuerint, ſeu eorum fideiuſſoribus ſupradictis in illorum abſentia ad pœnam fideiuſsionũ prædictarum, quatenus fuerint banniti, ſi quidẽ ipſi fuerint ex officio dictæ Curiæ banniti, quòd dictos bãnitos ſeu ipſos bannitos principales infra terminũ per dictum commiſſarium eiſdem bannitis ſeu eorum fideiuſſoribus præfigendum, pro cauſis præmiſsis ſiſtãt in iudicio dictæ Curiæ & ſe præſentent.

Practica ſuper condẽnationibus fiendis ad ſextã. Rub.

238 Item ſeruat ipſa Curia ab eo tẽpore, cuius cõtrarium in memoria hominum non exiſtit, hanc practicam in iſtis caſibus: ſi facio aliquẽ citari ciuiliter vel criminaliter vt die, puta, ſexta Maij compareat in dicta Curia, & dicto die ſexto non compareo: & cõparet citatus ipſe ciuiliter vel criminaliter, & accuſat eodẽ die contumaciam contra me: deinde elapſo triduo condemnabor ad ſui petitionem ad ſextam partem bonorũ meorum mobilium ſcilicet, quãdo citatus fuit aliquis extra locum, & partem eius, vbi Curia regitur: ſi ipſe citatus venit cum literis reſpõſalibus citantis, quia citatio dicat, ſemper vtriq; parti cum ſimilibus aſsignandis. Vbi verò comparet citatus ipſo die vj. prædicto, accuſatur contra eum contumacia dicto die, & elapſo triduo condemnatur ciuiliter citatus ad tertiam partem bonorum mobilium, & criminaliter citatus ad tertiam partem bonorum mobilium, & etiam bãnitur. Et not. quòd in caſibus prędictis primis vbi ego accuſator vel actor cõdemnor ad ſextam partem mobilium, condemnor etiam tũc ad ſui petitionem ad expenſas taxandas per Curiam. vbi vero ego in præmiſsis terminis comparui dicto die vj. & accuſaui contumaciam cõtra eum, quẽ ciuiliter feci citari, & ipſe ciuiliter comparuerit infra triduũ, vel quandocunq; durante citatione, ſcribitur cõparitio ſua quomodo eſt paratus procedere in dicta cauſa ad vlteriora quatenus de iure opus fuerit, non tamen aliquã contumaciam accuſat contra me, & ſequenti die & quandocũque durante citatione licentiabitur, & ego condemnor ad Tarenos tres tantummodo, & non expenſas, licentiabitur N. tunc quando condemnabor, & talis condemnatio ſcribitur in actis, ſed non legitur: & idem in proximo caſu ſeruabitur in cri-

minali

minali, excepto, quia condẽnabor ad Tarenos vj. tantũmodo, & non ad expenſas etiam vt dictum eſt, non fit in caſu præcedenti.

De contumacijs Rubrica.

239 Item q; tam in ciuilibus, quàm in criminalibus cauſis, quæ in curiis ipſis tractantur, ſi terminus datus ad probandũ partibus incidat in diem feriatam ſequenti die non feriata parte nõ comparente in Curia contumacia accuſetur.

240 Item [a] ſi aliquis vel aliqua bãnitus vel bannita fuerit per dictas curias, ſeu alterã ipſarũ, & ſubſequenter in bãno ipſo perdurans citatus vel citata fuerit de mandato dictæ Curiæ in aliqua cauſa ciuili, non admittantur ad comparendum per procuratorem in Curia ipſa, niſi cõtumaciam ſuam primo purgauerit, & ſi cõtumaciam non purgauerit infra ſpatiũ vnius menſis cõputandum à die banni emiſſi capi poſsit de perſona.

241 Item ſi datus terminus incidit in diem feriatam contumacia partis non comparẽtis accuſatur præcedenti & ſequenti die.

De contumacijs. Rub.

[a] *Item ſi aliquis bannitus, vel bannita, &c.* Refert & ſequitur Matt. in conſt. grandis. in vij. not. & in conſt. clementię in uj. co. ver & ſcias. In ver. *& ſi contumaciã &c.* Hunc ritũ alleg. & ſequitur Matth. in conſti. pœnã noue vnciarũ. in ij. col. in fi. dicens, q; per hũc ritum eſt prouiſum, q; bannitus ad tertiã partẽ bonorũ mobiliũ per cõtumaciã, ſi nõ cõparet infra menſem perſonaliter ad purgandã cõtumaciam, elapſo menſe ſine citatione capitur de perſona, & ibi latè examinat hanc q. quid etiam de iure, & allegat quotas, & poſtea ſubdit, q; ſemp fuit ſeruatũ, q; facta cõdemnatione ad tertiã partẽ bonorũ mobiliũ pro cõtumacia ſine alia citatione, curia mittit executores ad exequendũ. hũc ritũ etiam allegat Mat. in conſti. grandis. in vij. not. & conſti. clementiæ. in iij. col. verſi. & ſciat. M.

Vide ſupra titul. proxi. & in titu. de ordine.

De cõtumacia accuſanda. Rub.

242 Item quòd tã in ciuilibus quàm in criminalibus cauſis, quæ in ipſa Curia tractãtur, ſi terminus datus partibus incidit in diẽ feriatã ſequenti die feriato partis non comparentis in dicta Curia contumacia accuſatur.

De contumacijs accuſandis. Rubrica.

243 Item ſeruat ipſa Curia, quòd contumacia, ſcilicet prima accuſatur proximo die, quo, ipſi teſtes debuerunt cõparere, deinde expectantur triduo ſemper, ſed fideiuſſores ipſi expectantur triduo. ſed ſi iſti ſero debuerunt comparere, & ego accuſabo hodie cõtumaciam contra eos, & cras condemnabuntur, ad pœnam fideiuſſores. & hoc modo fit omnis condemnatio, & deinde eodem inſtanti acta poſt cõteſtatam litẽ præterquã in teſtibus.

244 Item nota quòd vbicunque contumacia debet vno die accuſari, ſi illo die ſunt aliquæ feriæ, intellige de ſequenti die iuridico immediatè ſequenti: & ſi plures dies eſſent feriati etiam intellige de primo ſequenti, & in actu qui fit ipſo die ſequenti, fit mẽtio quomodo tali die non fuit accuſata contumacia propter feſtum tale quo die dicta Curia recta non fuit, & ſi fuerunt plura feſta, etiam fit mentio in ipſo actu de omnibus feſtis, puta, feſtum ſancti Ioannis, & ſancti Petri.

245 Item not. quòd tales primæ contumaciæ accuſantur die quo non regitur Curia, per quòd non ſit dies feriata, ſed ſit dies talis, quòd potuiſſet regi Curia, ſi voluiſſet, Sed dubitatio eſt in Curia. ecce ego debui hodie accuſare primam contumaciam contra Titium, quo hodierno die non fuerunt feriæ, ſed fuit dies iuridicus, non tamen fuit recta Curia, ego non accuſaui contumaciam dicto die hohierno, ſed cras volo accuſare, quando Curia regitur, quæro an admittatur, vel ſpirat citatio, quia quamuis quando non tenetur Curia non poſsit accuſari contumacia, tamen de conſuetudine Regni eſt, quod accuſatur, & notarius actorum ſcribit pręſentationem, & accuſationem cõtumacię dũmodo ſit dies, quo potuiſſet

Quod

regi

regi, ipſa Curia, ſi voluiſſet: quia fortè fuit impedita ex aliis? Solutio, ideo debet accuſari prima cõtumacia die termini, qui non eſt feriatus, licet Curia non regatur, aliàs ſpirat citatio, & debet talis contumacia accuſari hora, qua ſolet regi Curia.

246 b Item nota, quòd ſi feci te citare ciuiliter, vel criminaliter & accuſaui cõtra te contumaciã, & elapſo triduo poſt vltimũ tempus, puta, vno menſe vel duobus, nec fecerã te adhuc condemnari, nec banniri, quia poſſum ſtare certo tempore, prout continetur in quadam alia obſeruantia, tu compares in Curia, & facis me vocari, & accuſas contumaciam contra me, die prima ſequenti potes licentiati, & ego condemnor, quod not. Si accuſatio contumaciæ cadit in diem feriatum accuſatur ſequenti.

247 Item nota ꝙ in omni caſu de mundo, vbi expedit, quòd accuſatur prima cõtumacia, ſemper ipſa prima cõtumacia poteſt accuſari, etiam ſi Curia non regatur, dummodo non ſit dies feriatus, ſed talis, quòd illo die regi potuiſſet, ſi Curia voluiſſet, ita ſeruatur.

De foro competenti vel declinando. Rubrica.

248 Item quòd nullus priuilegiatus trahat alium priuilegiatum ad Curiam ipſam, niſi ſit Curialis, ſed cum priuilegiatus trahit nõ priuilegiatum ad Curiam ipſam, priuilegiatus iurat, quòd perhorreſcit, excepto Curiali, qui non iurat.

249 Et priuilegiatus trahit ad Curiam ipſam in iure ceſſo ex cauſa tamen neceſſaria nõ lucratiua, excepto Curiali, qui ad Curiã ipſam de iure ceſſo non trahit, ſed nullus priuilegiatus trahit ex pœna ſibi ceſſa conuentionali, ſiue legali.

250 Item ſi clerici de rebus eccleſiaſticis cum iuramento dixerint, quòd perhorreſcunt, & trahunt ad magnam Curiam, non autem de rebus eorũ priuilegio clericorum.

251 Item qui ſunt in magna Curia ad gagia ipſius trahunt ad ipſam curiam priuilegio Curialium.

Quod vidua vel pupillus compareant perſonaliter ad declinandum forum in cauſa criminali.

252 Item a quòd ſi qua mulier, vidua, ſeu pupillus citatur de mãdato dictæ Curiæ pro aliquo criminali debito, volẽs declinare forum iſtius curię ad alium iudicem competentem, comparere debet perſonaliter in dicta Curia Vicariæ allegatura, vel allegaturus in eadem Curia, quicquid ſibi de iure competit, ſuper declinatione fori prædicti.

De pupillo & vidua volentibus declinare forum.

253 Item ſi pupillus, vel vidua trahit in ipſa Curia ciuiliter, vel criminaliter alium pupillum, vel viduam: & pupillus vel vidua conuentus vel conuenta velit declinare forum, renuntiet ius commune, & actor ſequatur forum rei.

De immunitate officialium Curiæ.

254 Item quòd omnes curiales dictæ curiæ, ſiue ſint ad gagia ipſius curiæ, ſiue non, omnes qui dictam Curiã ſequuntur, vt aduocati, procuratores, & alij ſcriptores Curialium priuilegio permittente in ciuilibus, & in criminalibus cauſis trahunt eorum aduerſarios in dictam curiam: ſed ipſi in aliis curiis non trahuntur ad inſtantiã aduerſariorum ſuorum, vel ipſorum.

Quòd priuilegiati trahunt aduerſarios in dicta Curia.

255 Item clericus, pupillus, vidua, clericorum, vel viduarũ priuilegio permittente, ac curiales Regij, & Reginales, & alij regales Curiales, Regalium & curialium priuilegio permittente in ipſa curia ciuiliter, vel criminaliter aduerſarios ſuos ſubtrahunt.

Non poteſt pupillus declinare forũ in contractu paterno. Rubr.

256 Item vbi pupillus, vel pupilla citatur de mandato dictę Curię ex officio, ſiue contractu paterno, vel materno hoc expreſſo in citatione ipſa, non auditur volens declinare forum ipſius Curiæ.

De clericis volentibus declinare forum. Rubrica.

257 Item b ſeruat ipſa Curia, quòd nullus clericus põt cõparere, niſi principaliter cum documentis clericatus, aliàs non auditur inclinando forũ curiæ ipſius, & ipſo veniẽte datur terminus ad probãdum de clericatu: oblata per eum quædã petitione declinatoria fori. & raro quaſi dictus proceſſus finitur. vnde eo ipſo, quòd datur terminus intelligatur eſſe remiſſum. multoties etiam finitur proceſſus, & interponitur decretũ eum eſſe clericũ, & remittitur ſine ſeruiẽtibus: & ſi eſſet ſuſpectus & de graui re, cum ſeruientibus & ſub fida cuſtodia ad Archiepiſcopum, & ſi idem Archiepiſcopus vult petere copiam inuentorum contra eum Curia mittit ſibi. Et hæc ſeruantur per

Quod vidua, &c.

a *Item quòd ſi qua mulier, &c.* Adde quòd pupillus habet hoc priuilegium fori, etiam ſi ſit diues, ita nota. dixit Azo in ſum. C. quando Impera. &c. in fi. refert, & ſequitur And. in conſtitut. lege præſenti. Et idem dic de vidua, quòd quantſicunque ſit diues, tamen habet priuilegiũ fori. And. in conſtit. ſtatuimus. in j. colum. niſi eſſet luxurioſa vel inhoneſta, quia tunc perderet omne priuilegiũ ſecũdum eum, refert, & ſequitur Matt. in conſt. prælle. præſenti. in ij. col. Vel niſi eſſet Iudęa, vt per eundẽ Matth. ibi, vide eum allegantem iura, & illud quod dixi de vidua diuite & inhoneſta, allegando Andr. Adde quòd eum remiſſiuè ſequitur Matth. in dicta conſti. ſtatuimus. vj. colum. ver. iij. quæro an vidua, &c. Adde ꝙ iſte ritus, inquantum vult quòd debet comparere perſonaliter, hodie nõ ſeruatur ex conſtitu. Reginæ Ioan. ij. nam hodie ſufficit quòd procur. legitimus compareat, & alleget declinatoriam fori, ita not. inquit Matt. in viij. col. ver. viij. quæro an mulier, &c. Et in dicta cõſti. ſtatuimus. ij. col. ver. item quid ſi vidua. Mat.

Vide de iuriſdictione.

De clericis fac duas principales regulas, vnã criminalem, & aliã ciuilẽ. Rub.

b ADDITIO. *Et adde quòd prima regula eſt, quòd clerici non poſſunt coram ſeculari de crimine cõuenire. Nec valeret conſuetudo cõtraria ſiue agatur ciuiliter, ſiue criminaliter. Nec poſſunt perſonaliter, aut pecuniariter condẽnari à ſeculari. Iſta regula fallit. Primò niſi Papa cõceſſiſſet de clericis certi loci poteſtatem. Secundò fallit in clerico falſum deponente, quia executione reali punitur. Perſonalis tamen reſeruatur epiſcopo: & eodem modo in expenſis in cauſis ciuilibus litigans. Et idem de vtente falſo inſtrumento. Idem quando nollent in ciuilibus deponere, quia poſſunt à ſeculari per arreſtationem equi, vel aliam leuem coertionem cogi. Tertiò deficiente poteſtate eccleſiaſtica, quia tunc ſecularis poterit punire, maximè facientes ſchiſma in eccleſia Dei, ſi eccleſia non poſſet illos corrigere. Quartò fallit in actualiter degradato, quia effectus eſt de foro ſeculari, de quo per Lucam de Penna in l. ij. C. de priuileg. ſchol. Quintò fallit in clerico verbaliter depoſito, & incorrigibili, excommunicato, & contumace, anatematizato, qui à ſeculari cõprimitur abſque degradatione actuali. Sextò in ioculatore etiam in ſacris cõſtituto, qui monitus ſecundò vel tertiò non deſiſtit, nam ipſo iure eſt priuatus ſuo priuilegio. Septimò in coniugato non deferente veſtes & tonſuram clericalem. Octauò in clerico in minoribus cõſtituto, qui duas vxores habuit, aut viduam, vel corruptam. ſecus de monacho, vel conſtituto in ſacris, quia priuilegium clericale non amittit. Nonò fallit in macellatoribus, vel tabernariis, quia ſi tertio moniti non deſtiterint, vel tale officium reaſſumpſerint, vel perſonaliter exercendo, puniuntur à laico, maxime cõiugati, non coniugati ſi incedant ſine habitu & tonſu. Decimò ex delegatione ſedis Apoſtolicæ ad hoc. Vndecimò quãdo poſt capturam à laico aſſumpſit habitum clericalem, ſecus ſi ante iudicium inchoatum, quod intellige vt cognoſcat de cauſa, & non de perſona: ex quo clericatus illum omnino eximit à laici poteſtate. quod extendas etiam ad proceſſum. Duodecimò in Francia eſt præſcriptum, infractione ſalua guardiæ, & etiam in portatione armorum offenſibiliũ. Decimotertiò quando clerici offenderent officiales Regios, quos modos, vide per Bart. in l. vni. ff. ſi quis im non obtem. puta in omni genere contumaciæ impeditiua partes iudicis, & eius officium, vt non veniendi, non patiendi, non reſpondendi. Item propter calumniam. Item propter offenſam in perſonam officialiũ. Decimoquartò vbi clerici vellent vſurpare iuriſdictionem Regiã, quia tũc mulctatur à laico. Decimoquintò ratione alicuius artis vel officij, quo caſu, ſi in eo deliquit, eius ſuperior licet laicus, cognoſcit. Decimoſextò fallit in clerico officiali laicorum ratione eius adminiſtrationis. Decimoſeptimò in clerico aſſaſſino, qui criminaliter punitur à laico. Decimooctauò in clerico, qui poſt aſſumptum clericatum immiſcuit ſe enormibus & ſenis, & diu in illis perſeuerauit*

per ipſam Curiam, quamuis iura Canonica his prædictis videntur aliquantulum refragari.

De exceptionibus. Rubrica.

Quod exceptio excommuni. non admittitur niſi doceatur in promptu.

258 Item φ in quibuſcunque cauſis ciuilibus, vel cri. ordinariis vel extraordinariis, motis & mouẽndis, in dicta Curia ante lit. conteſt. vel poſt, exceptione excommuni. proponẽdo, per partes altrinſecus, vel cõtra teſtes in cauſis ipſis productos, & etiã producẽdos, non admittitur per Curiã, niſi proponẽs excõmunicationẽ ipſam in prõptu & in ipſo inſtanti legitimè doceat dictæ Curiæ de excõmunicatione prędicta per legitima documenta.

De vſuris. Rubrica.

259 Item quòd nullus admittatur ad denunciandũ aliquẽ de vſuraria prauitate, ſed admittatur ad accuſandum agẽdo via ordinaria, & tunc aduocatus & procurator fiſci dictarum cauſarũ procedant ordinariè cõtra dictũ accuſatũ ad priuationẽ bonorũ ſuorũ omniũ.

De præſentationibus ſcripturarum.

260 Item φ poſt terminũ datum ad probandum non recipiantur aliquæ ſcripturæ, verũ vbi pars producere vellet Curia accipiat ipſas, & non ponantur in proceſſu, ſed teneat eas magiſter actorũ, & ſcribatur in eis præſentatæ poſt terminũ, ſcilicet, die tali, &c. poſt terminũ, &c. & iudices deinde videãt eas ad eorum declarationẽ, & recipiãt dicto modo etiã prius cõcluſionẽ.

261 Item φ in quacunq; cauſa ciuili quæ in dictis Curiis & altera ipſarum agitatur, actor & reus pręſentare debeãt inſtrumẽta & cautelas alias, ſi quas producere habent ad probandũ intentionẽ eorum infra terminũ eis ſtatutũ ad probandũ in cauſa ipſa, ita quidẽ φ terminus detur ad ꝓducẽdũ omnia iura ſua, & nõ aliter, niſi eſſent inſtrumẽta & cautelę nouiter repertæ, q̃ ſecundũ iuris diſpoſitionẽ ꝓduci poſſunt etiam vſque ad concluſionẽ, & niſi eſſent perſonæ priuilegiatæ à iure.

De ſcripturis non recipiendis poſt terminum. Rubrica.

262 Item ſeruat ipſa curia, φ poſt terminũ datũ ad probandum nõ recipit aliquas ſcripturas, verùm vbi pars producere vellet aliquas ſcripturas Curia accipit eas, & nõ ponit in proceſſu, ſed tenet eas magiſter actorũ, & ſcribitur in eis, præſentatæ poſt terminũ, ſcilicet, die tali, &c. poſt terminũ, &c. & iudices poſſunt deinde videre eas ad eorũ declarationẽ, & recipiuntur dicto modo etiã poſt concluſionem.

Quod debet offerri petitio ad producendum acta. Rubrica.

263 Item ſeruat ipſa Curia φ quãdo aliqua acta in aliqua cauſa ciuili vel crimi. qua ſunt in actis Curię ipſius inducerentur ad probationẽ alicuius alterius cauſæ vertentis in eadem Curia, dicta acta nullam

ueranit habitu & tonsura dimissis. Idem de buffonibus, seu istrionibus, & galosardis, qui per annum illam artem exercuerunt. Decimonono, in clerico, qui relicto ordine clericali & habitu in apostasia, tanquam laicus conuersatur. Vigesimò in clerico in minoribus constituto qui effectu miles exercet arma. Vigesimoprimò fallit in clerico arma militiaria deferente, qui si tertio monitus non destiterit, omne priuilegiũ perdit.

Secunda regola ciuilis est, clerici in causis ciuili etiã volentes de iure non possunt coram seculari iudice conueniri, contraria consuetudine non obstante. Fallit primò, in causa ciuili feudali, vt quando inter duos vasalles tractatur quis ipsorum sit potior in feudo, quo casu laicus dominus est iudex, quod non procedit quando ageretur criminaliter, vel ciuiliter de delicto. Secundò fallit in episcopo vel clerico habente iurisdictionem temporal. iure feudi. Nam dato quòd vasalli sint clerici, tamen ad superiorem temporalem appellabitur, quod non procedit si episcopus habet hoc ex collatione, cum reseruatione alicuius seruitij à domino temporali, vel ab eo iurisdictionem recognoscit. Tertiò fallit in causa reconuentionis, quod nõ procedit quando in fraudem hoc fuisset actum, vt ibi reconueniretur. Idem si laicus prorogasset conueniri. Idem si conueniret pro re famosa, vel iniuria laicum. Idem si causa tangeret rem spiritualẽ, vel illi annexam. Idem si reconueniretur de crimine. Idem si veniret ad restringendã personã clerici, in quibus casibus laicus non habet iurisdictionem. Quartò fallit in actione reali, vel hypothecaria, pro qua secundum multos conuenitur corã laico, tamen in contrarium est communis opin. Quintò fallit quando clericus laudatur in auctorẽ, quia tenetur de euictione, nam tenetur coram seculari causam agere, & defendere. Sextò fallit quando clericus efficeretur hæres laici, cum quo causa erat inchoata, quia tenetur prosequi causam coram iudice defuncti, & est opinio æquior, licet multi contrà. Septimò in emancipatione, quæ debet fieri coram laico. Octauò in insinuatione donationis quæ similiter debet fieri coram laico. Nonò fallit in insinuatione testamenti, quando per statutum deberet fieri. Decimò fallit si clericus, & tertius vellet impedire executionem sententiæ laici, qui coram eo, &c. Vndecimo vbi vellet contradicere publicationi testamenti, in quo est hæres institutus laicus, si habet interesse tenetur contradicere coram laico. Duodecimò fallit in confectione inuentarij per laicum citatis creditoribus, si clericus sit creditor, vel legatarius tenetur coram iudice inuentarij comparere. Decimotertiò in clerico successori prædonij. Decimoquartò in clerico depositario ex ordine iudicis secularis. & idẽ in sequestris. Decimoquintò ratione adiuncti & causa connexitatis, vt si vnus sit clericus cum tribus fratribus laicis cõuentis trahitur coram seculari. Decimosextò fallit ratione reconuentionis. Decimoseptimò ratione absurditatis euitandæ, quia vnus iudicaret aliter quàm alter. Decimooctauò ratione administrationis, puta, datis pluribus tutoribus, quorum vnus erat clericus. Decimononò ratione vniuersitatis, quia data maiori parte conuentorum laicorum, conueniuntur etiam clerici coram laico. Vigesimò ratione reclamationis à laudo super compromisso facto per clericum & laicum, quo casu clericus reclamans debet adire iudicem laici. Vigesimoprimò secundum aliquos in hypothecaria respectu bonorum propriorum ipsius clerici, quod an sit verum non firmo. Vigesimosecundò ex delegatione per episcopum facta laico cognitionis causarum ciuilium, & pecuniariarum. Vigesimotertiò in appellatione à banno facto per laicum super bonis clerici. Vigesimoquartò si dubitatur an si clericus vel communi opin. reputatur laicus citatus à laico non comparens potest puniri, & condemnari in expensis, quod extende etiã ad clericum certum, quando ex facie citationis appareret causa propter quam concluderetur citantem habere iurisdictionẽ in eum. Vigesimoquintò in possessorio, si allegat se turbari ab alio clerico vel laico, & intentat interdictum re inenda, ad quod etiam sunt cap. regni ad regale fastigium, sinis præcepti charitas, & alia procedit tam si contra clericũ, quàm si contra laicũ, &c. Et idem si intentatur c. reintegrã. etiam si circa recuperationem, cum talia possessoria habeant plurimum facti. Vigesimosextò in proprietatibus omnium beneficiorum, quorũ collatio spectat ad Regẽ. Vigesimoseptimò pro reparatione ecclesiæ secũdũ aliquos. Vigesimooctauò pro censibus & tributis, pro quibus non ipsi sed eorũ res videntur cõueniri. Vigesimononò in prouisione tutelæ. Trigesimò in curatore clericis minoris litigãtis coram laico. Trigesimoprimò in clerico negociatore, quia de suis negocijs tenetur ad gabellã, & alia, vt laicus. Trigesimosecundo in clerico patiente se condemnari, & executionem à laico committi, quia licet postea alleget priuilegium, condemnatur tamen ad expensas. Et non declinãs forũ laici venit puniendus arbitrio iudicis, tanquã transgressor, &c. Quod extenditur ad cõcubinas eorũ, de quibus etiam iudex laicus cognoscere non potest, nisi in notorijs. Itẽ extenditur ad vxores clericorum incedentium in habitu & tonsura. Item ad familiam clericorum. Item ad eremitas. Item ad rectores hospitaliorum de licentia episcopi ædificatorum promittentium castitatem. Item ad fratres Tertij ordinis. Et hic attende opportune, quòd in concernentibus litis ordinationem, vt dationem libelli, instantiam, & similibus, in præmissis casibus seruabitur ius laicorum, in decisorijs, si ratione contractus, & tunc secundum loci contractus, si ratione delicti locus delicti, si agitur de re ius loci, in quo res stat. si vero esset statutum respiciens personam, non ligaret clericum, de quo vide plenè per Andream de Ysernia, in constitutio. regni. si quis in posterum per Angel. in authent. vt cleri. apud proprios episcopos Philippum in capit. ij. de arb. in sexto. & omnino Felyn. in capit. ecclesia Sancta Maria extra de constit. in vij. conclusione eodem xvij. ab. ibidem & in cap. licet ex in cap. quod clericus, extra de foro competenti. & in cap. cum sit generale, vbi moderniores, eodem tit. Paul. de Castro in l. priuilegia. & in authent. cassa. C. de episcop. & cler. Ant. in c. j. de his qui fe. da. po. colum. ij. Alexand. consi. v in v. volu. & consil. clxxxvj. secundo volum. vbi inuenies. quæ hæc, quia notabilia hic inserui per conclusiones veras. Cæſar Perrinus de Neapolitan. V.I.D.

Vide de procuratoribus & in titu. de accusa.

Vide de instrumẽtis practicam super copijs &c. alios ritus.

Quod debet offerri petitio ad producendum acta. Rubrica.

Item seruat ipsa Curia, quòd quando aliqua acta. &c. Tu adde hoc eſſe verum, etiam de iure communi, nam ille qui vult ſe fundare ex actis factis inter ſe & aduerſarium ſuum in alia cauſa, debet eſſe cautus, quia oportet ei quòd in hac cauſa, & hoc proceſſu illa acta reproducat, aliàs illa acta non probant, nec releuant in hoc proceſſu, ita not. dicit Bartol. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirenda poſſeſſione. columna viij. ver. ſit tamen cautus.

regi, ipſa Curia, ſi voluiſſet: quia fortè fuit impedita ex aliis? Solutio, ideo debet accuſari prima cõtumacia die termini, qui non eſt feriatus, licet Curia non regatur, aliàs ſpirat citatio, & debet talis contumacia accuſari hora, qua ſolet regi Curia.

246 Item nota, quòd ſi feci te citare ciuiliter, vel criminaliter & accuſaui cõtra te contumaciã, & elapſo triduo poſt vltimũ tempus, puta, vno menſe vel duobus, nec fecerã te adhuc condemnari, nec banniri, quia poſſum ſtare certo tempore, prout continetur in quadam alia obſeruantia, tu compares in Curia, & facis me vocari, & accuſas contumaciam contra me, die prima ſequenti potes licentiari, & ego condemnor, quod not. Si accuſatio contumaciæ cadit in diem feriatum accuſatur ſequenti.

247 Item nota ꝙ in omni caſu de mundo, vbi expedit, quòd accuſatur prima cõtumacia, ſemper ipſa prima cõtumacia poteſt accuſari, etiam ſi Curia non regatur, dummodo non ſit dies feriatus, ſed talis, quòd illo die regi potuiſſet, ſi Curia voluiſſet, ita ſeruatur.

De foro competenti vel declinando. Rubrica.

248 Item quòd nullus priuilegiatus trahat alium priuilegiatum ad Curiam ipſam, niſi ſit Curialis, ſed cum priuilegiatus trahit nõ priuilegiatum ad Curiam ipſam, priuilegiatus iurat, quòd perhorreſcit, excepto Curiali, qui non iurat.

249 Et priuilegiatus trahit ad Curiam ipſam in iure ceſſo ex cauſa tamen neceſſaria nõ lucratiua, excepto Curiali, qui ad Curiã ipſam de iure ceſſo non trahit, ſed nullus priuilegiatus trahit ex pœna ſibi ceſſa conuentionali, ſiue legali.

250 Item ſi clerici de rebus eccleſiaſticis cum iuramento dixerint, quòd perhorreſcunt, & trahunt ad magnam Curiam, non autem de rebus eorũ priuilegio clericorum.

251 Item qui ſunt in magna Curia ad gagia ipſius trahunt ad ipſam curiam priuilegio Curialium.

Quod vidua vel pupillus compareant perſonaliter ad declinandum forum in cauſa criminali.

252 Item [a] quòd ſi qua mulier, vidua, ſeu pupillus citatur de mãdato dictæ Curiæ pro aliquo criminali debito, volẽs declinare forum iſtius curię ad alium iudicem competentem, comparere debet perſonaliter in dicta Curia Vicariæ allegatura, vel allegaturus in eadem Curia, quicquid ſibi de iure competit, ſuper declinatione fori prædicti.

De pupillo & vidua volentibus declinare forum.

253 Item ſi pupillus, vel vidua trahit in ipſa Curia ciuiliter, vel criminaliter alium pupillum, vel viduam: & pupillus vel vidua conuentus vel conuenta velit declinare forum, renuntiet ius commune, & actor ſequatur forum rei.

De immunitate officialium Curiæ.

254 Item quòd omnes curiales dictæ curiæ, ſiue ſint ad gagia ipſius curiæ, ſiue non, omnes qui dictam Curiã ſequuntur, vt aduocati, procuratores, & alij ſcriptores Curialium priuilegio permittente in ciuilibus, & in criminalibus cauſis trahunt eorum aduerſarios in dictam curiam: ſed ipſi in aliis curiis non trahuntur ad inſtantiã aduerſariorum ſuorum, vel ipſorum.

Quòd priuilegiati trahunt aduerſarios in dicta Curia.

255 Item clericus, pupillus, vidua, clericorum, vel viduarũ priuilegio permittente, ac curiales Regij, & Reginales, & alij regales Curiales, Regalium & curialium priuilegio permittente in ipſa curia ciuiliter, vel criminaliter aduerſarios ſuos ſubtrahunt.

Non poteſt pupillus declinare forũ in contractu paterno. Rubr.

256 Item vbi pupillus, vel pupilla citatur de mandato dictę Curię ex officio, ſiue contractu paterno, vel materno hoc expreſſo in citatione ipſa, non auditur volens declinare forum ipſius Curiæ.

De clericis volentibus declinare forum. Rubrica.

257 Item [b] ſeruat ipſa Curia, quòd nullus clericus põt cõparere, niſi principaliter cum documentis clericatus, aliàs non auditur inclinando forũ curiæ ipſius, & ipſo veniẽte datur terminus ad probãdum de clericatu: oblata per eum quadã petitione declinatoria fori, & raro quaſi dictus proceſſus finitur. vnde eo ipſo, quòd datur terminus intelligatur eſſe remiſſum. multoties etiam finitur proceſſus, & interponitur decretũ eum eſſe clericũ, & remittitur ſine ſeruiẽtibus: & ſi eſſet ſuſpectus & de graui re, cum ſeruientibus & ſub fida cuſtodia ad Archiepiſcopum, & ſi idem Archiepiſcopus vult petere copiam inuentorum contra eum Curia mittit ſibi. Et hæc ſeruantur per

Quod vidua, &c.

a *Item quòd ſi qua mulier, &c.* Adde quòd pupillus habet hoc priuilegium fori, etiam ſi ſit diues, ita nota. dixit Azo in ſum. C. quando Impera. &c. in fi. refert, & ſequitur And. in conſtitut. lege præſenti. Et idem dic de vidua, quòd quantũcunque ſit diues, tamen habet priuilegiũ fori. And. in conſtit. ſtatuimus. in j. colum. niſi eſſet luxurioſa vel inhoneſta, quia tunc perderet omne priuilegiũ ſecũdum eum, refert, & ſequitur Matt. in conſt. prææalle. præſenti. in ij. col. Vel niſi eſſet Iudęa, vt per eundẽ Matth. ibi, vide eum allegantem iura, & illud quod dixi de vidua diuite & inhoneſta, allegando Andr. Adde quòd eum remiſſiuè ſequitur Matth. in dicta conſti. ſtatuimus. vj. colum. ver. iij. quæro an vidua, &c. Adde ꝙ iſte ritus, inquantum vult quòd debet comparere perſonaliter, hodie nõ ſeruatur ex conſtitu. Reginæ Ioan. ij. nam hodie ſufficit quòd procur. legitimus compareat, & alleget declinatoriam fori. ita not. inquit Matt. in viij. col. ver. viij. quæro an mulier, &c. Et in dicta cõſti. ſtatuimus. ij. col. ver. item quid ſi vidua. Mat.

Vide de iuriſdictione.

De clericis fac duas principales regulas, vnã criminalem, & aliã ciuilẽ. Rub.

b ADDITIO. *Et adde quòd prima regula eſt, quòd clerici non poſſunt coram ſeculari de crimine cõuenire. Nec valeret conſuetudo cõtraria ſiue agatur ciuiliter, ſiue criminaliter. Nec poſſunt perſonaliter, aut pecuniariter condẽnari à ſeculari. Iſta regula fallit. Primò niſi Papa cõceſſiſſet de clericis certi loci poteſtatem. Secundò fallit in clerico falſum deponente, quia executione reali punietur. Perſonalis tamen reſeruatur epiſcopo: & eodem modo in expenſis in cauſis ciuilibus litigans. Et idem de vtente falſo inſtrumento. Idem quando nollent in ciuilibus deponere, quia poſſunt à ſeculari per arreſtationem equi, vel aliam leuem coertionem cogi. Tertiò deficiente poteſtate eccleſiaſtica, quia tunc ſecularis poterit punire, maximè facientes ſchiſma in eccleſia Dei, ſi eccleſia non poſſet illos corrigere. Quartò fallit in actualiter degradato, quia effectus eſt de foro ſeculari, de quo per Lucam de Penna in l. ij. C. de priuileg. ſchol. Quintò fallit in clerico verbaliter depoſito, & incorrigibili, excommunicato, & contumace, anatematizato, qui à ſeculari cõprimitur abſque degradatione actuali. Sextò in oſculatore etiam in ſacris cõſtituto, qui monitus ſecundò vel tertiò non deſiſtit, nam ipſo iure eſt priuatus ſuo priuilegio. Septimò in coniugato non deferente veſtes & tonſuram clericalem. Octauò in clerico in minoribus cõſtituto, qui duas vxores habuit, aut viduam, vel corruptam. ſecus de monacho, vel conſtituto in ſacris, quia priuilegium clericale non amittit. Nonò fallit in macellatoribus, vel tabernariis, quia ſi tertiò moniti non deſtiterint, vel tale officium reaſſumpſerint, vel perſonaliter exercendo, puniuntur à laico, maxime cõiugati, non coniugati ſi incedant ſine habitu & tonſu. Decimò ex delegatione ſedis Apoſtolicæ ad hoc. Vndecimò quãdo poſt capturam à laico aſſumpſit habitum clericalem, ſecus ſi ante iudicium inchoatum, quod intellige vt cognoſcat de cauſa, & non de perſona: ex quo clericatus illum omnino eximit à laici poteſtate. quod extendas etiam ad proceſſum. Duodecimò in Francia eſt præſcriptum, in fractione ſaluæ guardiæ, & etiam in portatione armorum offenſibiliũ. Decimetertiò quando clerici offenderent officiales Regios, quos modos, vide per Bart. in l. vni. ff. ſi quis ius non obtem. puta in omni genere contumaciæ impeditiuæ partes iudicis, & eius officium, vt non veniendi, non patiendi, non reſpondendi. Item propter calumniam. Item propter offenſam in perſonam officialiũ. Decimoquartò vbi clerici vellent vſurpare iuriſdictionem Regiã, quia tũc mulctatur à laico. Decimoquintò ratione alicuius artis vel officij, quo caſu, ſi in eo deliquit, eius ſuperior licet laicus, cognoſcit. Decimoſextò fallit in clerico officiali laicorum ratione eius adminiſtrationis. Decimoſeptimò in clerico aſſaſſino, qui criminaliter punitur à laico. Decimooctauò in clerico, qui poſt aſſumptum clericatum immiſcuit ſe enormibus & ſæuis, & diu in illis perſeuerauit*

per ipſam Curiam, quamuis iura Canonica his prædictis videntur aliquantulum refragari.

De exceptionibus. Rubrica.

Quod exceptio excommuni. non admittitur niſi doceatur in promptu.

258 Item ꝙ in quibuſcunque cauſis ciuilibus, vel cri. ordinariis vel extraordinariis, motis & mouendis, in dicta Curia ante lit. conteſt. vel poſt, exceptione excommuni. proponẽdo, per partes altrinſecus, vel cõtra teſtes in cauſis ipſis productos, & etiã producẽdos, non admittitur per Curiã, niſi proponẽs excõmunicationẽ ipſam in prõptu & in ipſo inſtanti legitimè doceat dictæ Curiæ de excõmunicatione prędicta per legitima documenta.

259 *De vſuris. Rubrica.*

Item quòd nullus admittatur ad denunciandũ aliquẽ de vſuraria prauitate, ſed admittatur ad accuſandum agẽdo via ordinaria, & tunc aduocatus & procurator fiſci dictarum cauſarũ procedant ordinariè cõtra dictũ accuſatũ ad priuationẽ bonorũ ſuorũ omniũ.

De præſentationibus ſcripturarum.

260 Item ꝙ poſt terminũ datum ad probandum non recipiantur aliquæ ſcripturæ, verũ vbi pars producere vellet Curia accipiat ipſas, & non ponantur in proceſſu, ſed teneat eas magiſter actorũ, & ſcribatur in eis præſentatæ poſt terminũ, ſcilicet, die tali, &c. poſt terminũ, &c. & iudices deinde videãt eas ad eorum declarationẽ, & recipiãt dicto modo etiã prius cõcluſionẽ.

261 Item ꝙ in quacunq; cauſa ciuili quæ in dictis Curiis & altera ipſarum agitatur, actor & reus præſentare debeãt inſtrumẽta & cautelas alias, ſi quas producere habent ad probandũ intentionẽ eorum infra terminũ eis ſtatutũ ad probandũ in cauſa ipſa, ita quidẽ ꝙ terminus detur ad ꝓducẽdũ omnia iura ſua, & nõ aliter, niſi eſſent inſtrumẽta & cautelę nouiter repertæ, ꝗ̃ ſecundũ iurisdiſpoſitionẽ ꝓduci poſſunt etiam vſque ad concluſionẽ, & niſi eſſent perſonæ priuilegiatæ à iure.

De ſcripturis non recipiendis poſt terminum. Rubrica.

262 Item ſeruat ipſa curia, ꝙ poſt terminũ datũ ad probandum nõ recipit aliquas ſcripturas, verùm vbi pars producere vellet aliquas ſcripturas Curia accipit eas, & nõ ponit in proceſſu, ſed tenet eas magiſter actorũ, & ſcribitur in eis, præſentatæ poſt terminũ, ſcilicet, die tali, &c. poſt terminũ, &c. & iudices poſſunt deinde videre eas ad eorũ declarationẽ, & recipiuntur dicto modo etiã poſt concluſionem.

Quod debet offerri petitio ad producendum acta. Rubrica.

263 Item ſeruat ipſa Curia ꝙ quãdo aliqua acta in aliqua cauſa ciuili vel crimi. quæ ſunt in actis Curię ipſius inducerentur ad probationẽ alicuius alterius cauſæ vertentis in eadem Curia, dicta acta nullam

uerauit habitu & tonſura dimiſſis. Idem de buffonibus, ſeu hiſtrionibus, & galeofardis, qui per annum illam artem exercuerunt. Decimonono, in clerico, qui relicto ordine clericali & habitu in apoſtaſia, tanquam laicus conuerſatur. Vigeſimò in clerico in minoribus conſtituto qui effectus miles exercet arma. Vigeſimoprimò fallit in clerico arma militaria deferente, qui ſi tertio monitus non deſtiterit, omne priuilegiũ perdit.

SEcunda regula ciuilis eſt, clerici in cauſa ciuili etiã volentes de iure non poſſunt coram ſeculari iudice conueniri, contraria conſuetudine non obſtante. Fallit primò, in cauſa ciuili feudali, vt quando inter duos vaſallos tractatur quis ipſorum ſit potior in feudo, quo caſu laicus dominus eſt iudex, quod non procedit quando ageretur criminaliter, vel ciuiliter de delicto. Secundò fallit in epiſcopo vel clerico habente iuriſdictionem temporal iure feudi. Nam dato quòd vaſalli ſint clerici, tamen ad ſuperiorem temporalem appellabitur, quod non procedit ſi epiſcopus habet hæc ex collatione, cum reſeruatione alicuius ſeruitij à domino temporali, vel ab eo iuriſdictionem recognoſcit. Tertiò fallit in cauſa reconuentionis, quod nõ procedit quando in fraudem hic fuiſſet actum, vt ibi reconueniretur. Idem ſi laicus prouocaſſet conueniri. Idem ſi conueniret pro re famoſa, vel iniuria laicum. Idem ſi cauſa tangeret rem ſpiritualẽ, vel illi annexam. Idem ſi reconueniretur de crimine. Idem ſi veniret ad reſtringendã perſonã clerici, in quibus caſibus laicus non habet iuriſdictionem. Quartò fallit in actione reali, vel hypothecaria, pro qua ſecundum multos conuenitur corã laico, tamen in contrarium eſt communis opin. Quintò fallit quando clericus laudatur in auctorẽ, quia tenetur de euictione, nam tenetur coram ſeculari cauſam agere, & defendere. Sextò fallit quando clericus efficeretur hæres laici, cum quo cauſa erat inchoata, quia tenetur proſequi cauſam coram iudice defuncti, & eſt opinio æquior, licet multi contrà. Septimò in emancipatione, quæ debet fieri coram laico. Octauò in inſinuatione donationis quæ ſimiliter debet fieri coram laico. Nonò fallit in inſinuatione teſtamenti, quando per ſtatutum deberet fieri. Decimò fallit ſi clericus, & tertius vellet impedire executionem ſententiæ laici, qui coram eo, &c. Vndecimo vbi vellet, contradicere publicationi teſtamenti, in quo eſt hæres inſtitutus laicus, ſi habet intereſſe tenetur contradicere coram laico. Duodecimò fallit in confectione inuentarij per laicum citatis creditoribus, ſi clericus ſit creditor, vel legatarius tenetur coram iudice inuentarij comparere. Decimotertiò in clerico ſucceſſori predonij. Decimoquartò in clerico depoſitario ex ordine iudicis ſecularis. & idẽ in ſequeſtrio. Decimoquintò ratione adiuncti & cauſa connexitatis, vt ſi vnus ſit clericus cum tribus fratribus laicis cõuenijs trahitur coram ſeculari. Decimoſextò fallit ratione reconuentionis. Decimoſeptimò ratione abſurditatis euitandæ, quia vnus iudicaret aliter quàm alter. Decimooctauò ratione adminiſtrationis, puta, datis pluribus tutoribus, quorum vnus erat clericus. Decimonono ratione vniuerſitatis, quia data maiori parte conuentorum laicorum, conueniuntur etiam clerici coram laico. Vigeſimò ratione reclamationis à laudo ſuper compromiſſo facto per clericum & laicum, quo caſu clericus reclamans debet adire iudicem laici. Vigeſimoprimò ſecundum aliquos in hypothecaria reſpectu bonorum propriorum ipſius clerici, quod an ſit verum non firmo. Vigeſimoſecundò ex delegatione per epiſcopum facta laico cognitionis cauſarum ciuilium, & pecuniariarum. Vigeſimotertiò in appellatione à banno facto per laicum ſuper bonis clerici. Vigeſimoquartò ſi dubitatur an ſi clericus vel communi opin. reputatur laicus citatus à laico non comparens poteſt puniri, & condemnari in expenſis, quod extende etiã ad clericum certum, quando ex facie citationis appareret cauſa propter quam concluderetur citantem habere iuriſdictionẽ in eum. Vigeſimoquintò in poſſeſſorio, ſi allegat ſe turbari ab alio clerico vel laico, & intentat interdictum re inuda, ad quod etiam ſunt cap. regni ad regale faſtigium, ſiuis præcepti charitas, & alia procedit tam ſi contra clericũ, quàm ſi contra laicũ, &c. Et idem ſi intentatur c. reintegrã. etiam ſi circa recuperationem, cum talia poſſeſſoria habeant plurimum facti. Vigeſimoſextò in proprietatibus omnium beneficiorum, quorũ collatio ſpectat ad Regẽ. Vigeſimoſeptimò pro reparatione eccleſiæ ſecũdũ aliquos. Vigeſimooctauò pro cenſibus & tributis, pro quibus non ipſi ſed eorũ res videntur cõueniri. Vigeſimonono in prouiſione tutelæ. Trigeſimò in curatore clerici minoris litigãtis coram laico. Trigeſimoprimò in clerico negociatore, quia de eius negocijs tenetur ad gabellã, & alia, vt laicus. Trigeſimoſecundo in clerico patiente ſe condemnari, & executionem à laico committi, quia licet poſtea allegat priuilegium, condemnatur tamen ad expenſas. Et non declinãs forũ laici venit puniendus arbitrio iudicis, tanquã tranſgreſſor, &c. Quod extenditur ad cõcubinas eorũ, de quibus etiam iudex laicus cognoſcere non poteſt, niſi in notorijs. Itẽ extenditur ad vxores clericorum incedentium in habitu & tonſura. Item ad familiam clericorum. Item ad eremitas. Item ad rectores hoſpitaliorum de licentia epiſcopi ædificatorum promittentium caſtitatem. Item ad fratres Tertij ordinis. Et hic attende opportune, quòd in concernentibus litis ordinationem, vt dationem libelli, inſtantiam, & ſimilibus, in præmiſſis caſibus ſeruabitur ius laicorum, in deciſorijs, ſi ratione contractus, & tunc ſecundum loci contractus, ſi ratione delicti locus delicti, ſi agitur de re ius loci, in quo res ſtat. ſi vero eſſet ſtatutum reſpiciens perſonam, non ligaret clericum, de quo vide plenè per Andræam de Yſernia in conſtitutio. regni ſi quis in poſterum per Angel. in authent. vt cleri. apud proprios epiſcopos Philippum in capit. ij. de arb. in ſexto. & omnino Felyn. in capit. eccleſia Sancta Maria extra de conſtit. in vij. concluſione eodem xvij. ab. ibidem & in cap. licet ex in cap. quod clericis, extra de foro competenti. & in cap. cum ſit generale, vbi moderniores eodem tit. Paul. de Caſtro in l. priuilegia. & in authent. caſſa. C. de epiſcop. & cler. Ant. in c. j. de his qui fe. da. po. colum. ij. Alexand. conſ. v in v. volu. & conſil. clxxxvj. ſecundo volum. vbi inuenies. quæ hæc, quia notabilia hic inſerui per concluſiones veras. Cæſar Perrinus de Neapolitan. V.I.D.

Vide de procuratoribus & in titu. de accuſa.

Vide de inſtrumẽtis practicam ſuper capit. &c. alios ritus.

Quod debet offerri petitio ad producendum acta. Rubrica.

I*Tem ſeruat ipſa Curia, quòd quando aliqua acta, &c.* Tu adde hoc eſſe verum, etiam de iure communi, nam ille qui vult ſe fundare ex actis factis inter ſe & aduerſarium ſuum in alia cauſa, debet eſſe cautus, quia oportet ei quòd in hac cauſa, & hoc proceſſu illa acta reproducat, aliàs illa acta non probant, nec releuant in hoc proceſſu, ita not. dicit Bartol. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirenda poſſeſſione. columna viij. ver. ſit tamen cautus.

faciunt fidem, niſi ſit oblata petitio de producendis actis prædictis, quæ pars producere vult: & ita fuit de facto practicatum.

De productione fiēda parte aduerſa non requiſita. Rubrica.

Item ſeruat ipſa Curia, ꝙ dato termino ad probādum in quacunque cauſa pendente termino partes ſeu procuratores earū poſſunt producere ea, ad quæ erat datus terminus ad probandum ſine inquiſitione amplius alterius partis vel præſentia, & poſſunt produci, & debēt recipi per ſubactarios etiam quando Curia non regitur, dummodo non ſit illo die tempus feriatum, id eſt, quòd ſi illo die curia voluiſſet, potuiſſet regi.

De inſtantiis diuerſarum cauſarum. Rubrica.

265 Item [a] quòd cauſæ ciuiles, non tamen feudales, in poſterū mouendæ & agitādæ in dictis magna & Vicariæ Curiis, & qualibet earum tam principales, quàm appellationū per iudices dictarum curiarum, & cuiuſlibet earum decidantur, terminentur, ac decidi, & terminari debeant infra terminos ſubſcriptos, videlicet, ſiquidem quando fuerint inter perſonas, ciues, ſiue habitatores ciuitatis Neapolis, & eius diſtrictus infra tres mēſes cōtinuos à die litis cōteſtatæ in cauſa principali, & in cauſa appellationis à tēpore præſentati proceſſus: ſi verò fuerit de loco à dicta ciuitate Neapolis diſtāte per vnam dietā vulgarē infra quatuor menſes: ſi verò per duas dietas infra menſes ſex. Et ſi vltra duas dietas infra octo menſes in anteà numerandos, & vltra metas & terminos prędictos cauſæ prędictæ prorogari nequeant, niſi ad id accedat expreſſus conſenſus, & voluntas ambarum partium: quo caſu de voluntate partium prædictarum prorogatio ipſa fieri poſſit, vſque ad alios ſex menſes, & non vltra.

266 Item quòd inſtantia cauſarum feudalium tam principaliū, quàm appellationū, & cuiuſlibet earum duret per annum vnum integrum ad plus. incipiēdo à die litis conteſtationis: ſuper teſtibus verò producendis & prorogatione inſtantiæ ſeruentur ea, quæ infraſcripto proximo capitulo continentur.

267 Item [b] ꝙ termini dandi, & ſtatuendi ad probandum, teſtes & inſtrumenta producendum, & ſuper exceptionibus quibuſcunq; oppoſitis & opponēdis, ſint, eſſe debeāt cōpetentes arbitrio iudicis moderandi ſecundum tempus inſtantiæ ſupradictæ. Ita quidem quòd iudices per hoc nō permittāt labi tempus inſtantiæ ſupradictæ: & ſi permitterent partibus inſtātibus, vel earū altera, puniātur, videlicet pœna quinquaginta florenorum auri fiſco noſtro applicāda. Et vltra hoc etiam aliis pœnis noſtro arbitrio reſeruatis, & ab abbreuiatione & modificatione ipſorū terminorū nullatenus poſſit appellari, aut reclamari: & ſi appellari cōtingat, appellans ſiue fuerit procurator, ſiue principalis incidat in pœnam florenorum auri quinquaginta applicandā, vt ſuprà. Et ipſa appellatio nihilominus nō teneat, & per ipſas Curias, vel alterā ipſarum in cauſis ipſis procedatur, ac ſi appellatum non fuiſſet, & eſſet friuola, & fruſtratoria manifeſtè.

268 Itē ꝙ cauſę criminales mouendæ in dictis curiis, & qualibet ipſarum decidātur & terminentur per iudices ipſarū curiarū infra terminos ſubſcriptos, videlicet, ſi cauſæ fuerint in ciuitate Neapolis, & eius diſtrictu infra dies lx. numerandos à die oblationis libelli, ſeu capitulorum: ſi verò fuerint extra ciuitatem prædictam, & eius diſtrictum per vnam dietam vulgatē tunc infra menſes quatuor: & ſi vltra fuerint vbicunq; per totū regnū: tunc infra ſex menſes, & vltra terminos prædictos cauſæ criminales prædictæ nullatenus poſſint prorogari, & extēdi: excepto, ſi teſtes producēdi eſſent extra regnū, quo caſu prorogatio ipſa fieri poſſit & debeat per iudicē cauſa cognita, attēta diſtantia locorum dictorum teſtium, & prout ſuperius in cauſis ciuilibus exprimitur, & non aliter nec alio modo, & ipſo caſu pœnas ibi expreſſas locū habere, & à tranſgreſſoribus exigi volumus, & iubemus, exceptis tamen cauſis criminalibus, ex quibus pœna pecuniaria venit imponenda, in quibus ſeruetur, prout in ciuilibus eſt expreſſū.

269 Item ꝙ teneantur iudices poſtquàm fuerit in cauſis concluſum,

ipſas

---

cautus allegat l.cùm anteà.C. de arbit. Quod dictum refert & ſequitur Ant.in cap.cùm dilectus.in antepen.col.de cau. poſſeſſio.& prop. Alex.conſi. lxxxij. incip. in cauſa vertente inter Petrum, &c. ij.col. primo vol.& Alexand.in l.ij.vlti.col.in fi. C. de eden. & ibidem Iaſ. col.iiij.ver.not. tamen caſum, &c. & ſubdit Alex. in dicta l.ij. quòd Bartol. loquitur etiam quando vna dictarum cauſarum eſſet conuentionis, & alia reconuentionis, & ſic etiam in eadē inſtantia in genere, quãuis in ſpecie propter diuerſitatē actuum inſtantiæ ſunt diuerſæ, & ex diuerſitate libellorū. vide eum omnino. tene menti. M.

De inſtantiis cauſarum diuerſar. Rub.

a *Item quòd cauſæ ciuiles, &c.* Hunc ritum refert & ſequitur Matt. in conſtitut. hac l.in ij. col.ver.& eſt ſciendum. Matthæus.

b *Item quòd termini dandi. ver. ſecundum tempus, &c.* Adde hic, quòd vbi eſt breuis meta iudicij, ibi breuiores dicuntur eſſe dilationes: nõ ita tamen quòd reddatur impoſſibilis defenſio. Bal.in cap. fin.in iij. col. de iureiuran. Et dixit Bal.in l.j.in princ. C. de tempor. appellat. quòd vbi tota inſtantia breuis, ibi & ſingula eius mēbra refert Matthæus in conſtitut. cauſas.in iiij.not. M.

In eodem ritu, in verbo, *& abbreuiatione & modificatione.* Adde ꝙ nimis arctare, breuémque reo ſtatuere terminum ad probandum de iure ſuo, eſt quo iammodo ſuas defenſiones tollere, quod fieri non debet. Idem eſt enim & videtur eſſe, nolle reum defendi, & eum arctare in termino, in quo ſe non poſſet defendere commodè. ita inquit Andræas in conſtitutione, pœnam eorum. in iiij. columna. in fin. refert. & ſequitur Lucas in l.quamuis.in penult.colum.verſic.facit, &c. C.de decur.lib. x. vbi notat illum text. in fi contra iudices, qui nimis arctant reos ad probandum defenſiones eorum. vide eum, quia pulchrè loquitur. ¶Adde quòd præſumitur in aliis grauare iudex, qui breuem terminum in citatione ſtatuit. textus eſt notabilis in cap. j. de dilat. illum allegat Luc. in l. quemadmodū. in vij. colum. ver.ext. præſumitur. C. de agri. & cenſi. lib. xj. & ibi etiam allegat alia iura

iura. vide eum. ¶Adde quòd ſi iudex dat dilationem nimis breuem, tenetur parti quam læſit. Bart.in l.iiij. §.prætor ait. in ij.col. ff. de dam. infecto. ¶Adde quòd ſi iudex dat minorem terminum, quàm ſit à iure ſtatutus, ſuppletur à lege. l.iiij. § ſi quis.ff. de re iudicata.& notat Dy. in reg.indultum. de regul. iur.in vj. ita not. inquit Tancr. in ſua compend. in rubr. de quæſt. circa citationes, & dilationes, in xvj. quæſtio. verſic.præterea ſcias. tene menti. ¶Quid autem de iure communi, an poſſit appellari à breuitate termini? dic quòd licet de iure ciuili ſit quæſtio, tamen de iure canonico certū eſt poſſe appellari. Bal. in cap. primo.in v. col. de mil. vaſ.qui contu. eſt. & alleg.cotas. Et quòd poſſit appellari, eſt caſus in cap.j. de dilat. & ibi ſcribentes omnes. ¶Adde quòd arctare, & limitare tempus ad ſe defendendum nõ eſt prohibitum, nec eſt tollere defenſiones. Luc. in conſtitutione, pœnam eorum. in iij. colum. in principio. ¶Adde quòd iudex in dilatione danda debet eſſe parcus, in data benignus. Bald. in cap.j.§.quia & vidimus. in penulti.columna, de his qui feud. dare poſſ. ¶Adde quòd terminus ad probandum non debet eſſe anguſtus, ſed condecens: vt poſſit ire & redire à loco, vbi eſt recipienda probatio glo. eſt notabilis in conſtit. ſi exceptio. in gloſſ. ſed allego textum ita dicentem in Longobard. in l.j. de præiud. actio. & illam gloſſam multum ibi notat Matth. in vlti. col. in fine. tene menti. Et adde quòd ſemper æquitas debet mouere iudicē in dandis dilationibus, ac moderandis. Bal. in l.j.vlt. colum.C. quomodo & quan.iudex. Mat.

b *Item quod cauſæ criminales mouendæ, &c.* De multiplici inſtātia cauſarū criminalium, vide alium ritum aliter loquentem ĩ.incip. it. ſeruat ipſa curia, vt inſtantia, &c. & ibi plenè per me. Quid de inſtantia cauſarum ciuilium? vide pulchrum ritum ſuprà incipientem, item quòd cauſæ ciuiles, &c. & ibi per me. Quid de inſtantia cauſarum feudalium? vide ritum ſuprà incipientem, item quòd inſtantia cauſarum feudalium, &c. quem ritum refert, & ſequitur Matthæus in conſtit. hac lege ij. col. qui

ipſas cauſas expedire, decidere, & per ſententiam terminare infra x. dies: necnõ dare breues dilationes, ſecundum diſtantiam locorum: & debeant, inquantum poſſunt, lites abbreuiare, & ſubterfugia procuratorum & aduocatorum amputare, prout ſuperius dictum eſt in deciſione cauſarum ciuilium.

Quo tempore durat inſtantia. Rub.

270 Item [a] ſeruat ipſa curia, vt inſtãtia in ciuilibus ipſo iure per lapſum triennij prematur: & eidẽ in criminalibus per lapſum biẽnij: ſi verò domina prorogaret, vt quotidie fit, licet in curia non præſentetur litera prorogationis infra triennium vel biennium, non refert, ſi poſteà preſentetur, ſi prorogatio facta eſt infra terminum.

De ſententijs, relationibus, & interlocutorijs. Rubrica.

271 Item quòd omnes interlocutoriæ, quæ tãgunt partes, aſſignantur vni ex fiſcalibus, vt ipſas legi faciant à iudicibus.

272 Item [b] ꝙ relatio ipſarum cauſarum cõmiſſarij dictis iudicibus hebdomadariis fiat per ambos, vel vnum de conſilio alterius: & quòd pars, quæ ſenſerit ſe fore grauatã, poteſt reclamare ad conſocios iudices: quę reclamatio debet fieri in ſcriptis, & cum cauſa grauaminis infra quatuor dies à die datæ ſententiæ in antea numerãdos ſecundum reclamationem præfatam, & deciſio reclamationis debet fieri infra decem dies à die reclamationis factæ in antea numerandos: & ex eiſdem actis nihilo de nouo addito, vel diminuto, &c.

De appellationibus & ſupplicationibus. Rubrica.

273 Item ſi appellans fuerit negligens facta præſentatione proceſſus copiæ & appellatorum immediatè per menſem non proſequendo cauſam ſuæ appellationis, ꝙ eo caſu ſi appellatus voluerit appellationẽ ipſam ſtatim proſequi, poſſit, & proſequẽte vel non proſequente dicto appellante, non tenetur expectare tempus à quocunque Iure Canonico, ciuili, ſeu municipali ſcripto, vel non ſcripto, ſpeciali, vel communi ſtabilitum in præmiſſis.

274 Item ſi cõtingat cauſas per ſupplicationem deuolui, quòd tũc debet fieri executio in cauſa principali, data cautione ſecundum formam auth. quæ ſupplicatio, tamen in expenſis executio non fiat, quouſq; cauſa ipſa ſupplicationis fuerit per ſententiam, ſeu ſententias debitè terminata.

275 Item in eiſdem curiis, & qualibet ipſarum in omni cauſa appellationis procedi poſſit ſine libello, & litis conteſtatione, & cauſa appellationis inchoet per aperturam proceſſus.

276 Item in curia ipſa in omni cauſa appellationis proceditur ſine libello, & litis conteſtatione.

Non datur libellus in cauſis appellationum. Rubrica.

277 Item [c] in appellationum cauſis, quæ agitantur in dicta Curia, non datur libellus, nec litis conteſtatio fit ibidem.

De appellationib. admittẽdis. Rub.

278 Item ſeruat ipſa Curia, quòd appellatio in infraſcriptis caſibus remittitur, videlicet, quando fit mãdatum per ipſam Curiam Condemnatorium vel abſolutorium.

279 Item in cauſis duarum vnciarũ ciuiliter petitarum nõ appellatur.

300 Item non appellatur ab omnibus ſententiis abſolutoriis latis per ipſam curiam ex mero officio, vel ex denuntiatione criminaliter procedenti.

250 Item nõ appellatur vigore certarum reginalium literarum à ſententia condemnatoria lata contra homicidam.

281 Item non appellatur in ipſa curia à tormentis aliquibus pro delictis, de quibus loquitur obſeruantia proxima præcedens.

282 Item non appellatur à decreto ipſius curiæ ciuili, vel criminali.

283 Item non appellatur ab omnibus caſibus, à quibus prohibetur appellari de iure communi, & Capitul. & Conſtitut. Regni.

qui ritus vult quòd inſtantia cauſarum feudalium durat per vnum annum. Et quærit Matthæus, quid ſi eſt lata ſententia in cauſa feudali poſt annum an valeat? & examinat prò & contrà, tandem concludit quòd ſic. vide omnino eum. ¶Adde quòd ſecundum conſtit. regni inſtantia cauſarum criminalium durat tribus menſibus. tex. eſt in conſtitut. cauſas. & quia in illo tex. tempus ſtatuitur iudici, & non inſtantiæ: quia verba illius tex. referuntur ad iudicem: ſi infra illud tempus cauſa non erit expedita, poterit poſteà expediri infra biẽnium ſtatutum per ius ciuile, vt per l. properandum. in princ. C. de iudi. ſecundum Bar. & alios ibi, & ſequitur Matth. in d. conſtitut. in iij. notab. vbi allegat cotas: & ſubdit quòd ita obſeruat magna curia Vicariæ, & de hoc eſt ritus. & poſteà ſubdit, licet in ritibus magnæ curiæ Vicariæ, ordinatis per Reginam Ioan. I I. aliter ſit ordinatum, in iiij. capit. ita Matthæ. & credo quòd voluit allegare hunc ritum. M.

Quanto tempore durat inſtantia. Rub.

a Item ſeruat ipſa curia, vt inſtantia, &c. Adde tu, quòd in cauſis feudalibus inſtantia durat per annum tantùm. ita dictat ritus ſuprà incipiens, Item quòd inſtantia cauſarum feudalium. ¶Adde, quòd vbicunque, ſeu in quacunque cauſa iudex ſecularis aduerſus clericum procedere poteſt, inſtantia cauſæ eſt à die litis cõteſtatæ, & ſolùm bimeſtri tempore durat. text. nota. in §. ſi tamen. ver. non tranſcendenti, &c. in authen. vt cler. propr. epiſcop. &c. Similis terminus duorum menſium eſt, cùm appellatur à iudicibus ad alios iudices, in eadem ciuitate exiſtẽtes: nam tunc appellationis cauſa inter duos menſes eſt finienda. text. eſt & not. in §. appellationis. in auth. de iudi. refert, & ſequitur Luc. in l. ſi coloni. vlt. col. in fin. C. de agri. & cenſi. lib. xj. & vide alium ritum aliter loquentem in cauſis criminalibus, ſuprà, incip. item quòd cauſæ criminales, &c. vbi omnino vide. & ibi per me. Adde quòd vbi inſtantia eſt breuis, debent eſſe breues dilationes: non tamen ita breues, vt impoſſibilis reddatur defenſio. Bald. in c. ſi. v. col. de iureiuran. & refert & ſequitur Matth. in conſtit. cauſas. in iiij. not. vbi omnino vide. M.

Vide de iuriſdictione &c. & de teſt.

ſentem: & ſic dicitur in fine ſententiæ. ſed ſi non eſt præſens in banca, dum fertur ſententia, curia eligit vnum notarium, qui ſit publicus, vel duos ſcriptores, de quo vel de quibus ſit mentio in ſententia iuxta practicam Innoc. extrà de proba. c. quoniam contra falſam. ſed vt plurimum eligitur notarius publicus, & ponitur aliqua cauſa, propter quam non eſt præſens dictus magiſter actorum, putà, infirmitatis hoc modo præſente notario N. publico notario, &c. In abſentia magiſtri dictæ curiæ actorum notarij infirmi, vel aliter: aliàs dicitur ſolùm, in abſentia magiſtri ſine ponere aliud: & ſine ponere infirmitatem.

Non datur libel. in cauſis appellation. Rub.

c *Item in appellationum cauſis, &c.* Cum hoc ritu concordat Inno. in c. cum cõtingat. de offi. deleg. vbi inquit ꝙ in cauſa appellationis non eſt neceſſarius alius libellus q̃ ipſa appellatio in ſcriptis facta, quę habetur pro cõuentionali libello, & ſuper ea poteſt fundari totus proceſſus. refert, & ſequitur Bal. in l. ſi quis filio. §. hi autẽ. ff. de iniu. rup. teſt. ¶Adde quòd quis nõ dicitur proſequi appellationẽ per ſolius libelli appellatorij productionẽ, niſi pars citetur. glo. no. in l. ſi. §. illud. in ver. exordiũ. C. de tẽp. app. illã allegat, & ſequitur Ang. in §. appell. in authen. de iud. vbi magiſtraliter loquitur. & cũ iſto rit. hîc cõcor. alius ritus ſimi. ſ. incip. item in eiſdem curiis. Subdit etiam ille ritus ꝙ cauſę appel. inchoantur per aperturam proceſſus. eſt alius ſimilis ritus ſ. incip. itẽ in curia ipſa in omni cauſa appellationis, &c. ¶Adde ꝙ appellatio facta in ſcriptis dicitur libellus. vt notat Spe. in tit. de lib. concip. §. quod autem. refert, & ſequitur Bart. in l. j. §. libelli. ff. de appel. & Bal. in l. ſi quis libellos. C. de app. & dixit pulchrè Inno. ꝙ ſi appellatio in ſcriptis facta, à iudice à quo, producatur corã iudice ad quẽ, ꝙ poteſt ſuper ea procedi, nec requiritur alius libellus. ita not. dixit Inno. in c. cùm contingat. circa fi. mag. gl. de of. del. quod dictum refert, & ſequitur Bart. in l. j. §. libelli. ff. de appel. & Bal. in l. ſi quis libellos. præalleg. & hanc doctri. Innoc. & Bal. in d. l. ſi quis libellos. refert & ſequitur Lanf. in rep. c. quoniam contra. in ver. interlocutiones. in vij. char. ij. col. ver. circa hanc materiam, &c. de proba. ¶Iſte ritus eſt repetitus ſupra incip. item ꝙ cauſa appel. Adde hîc ꝙ valet pactum, ꝙ in cauſa appellationis procedatur abſq; libello, & litis conteſt. Bal. in l. ſi. circa princ. ver. per hunc tex. C. de temp. appel.

a ADDITIO. *Facit c. ſuper eo. el ſecundo, extrà de appel.*

b ADDITIO. *Sed in ſententijs oportet magiſtrum actorum eſſe præſentem*

Practica ſuper præſentandis proceſſibus appellationum. *Rub.*

284 ITem [a] ſeruat ipſa Curia, quòd quãdo aliquis appellat ad eam procurator ſeu principalis appellans debet in ipſa Curia infra legitimum tẽpus præſentare in ea apoſtolos, & proceſſum, & debet obtinere literas reſpõſales ab ea Curia illi iudici à quo fuit appellatũ, & illas, ſcilicet reſponſales ſufficit ſi quicũq; alius præſentet iudici à quo fuit appellatũ, licet præſentãs nõ ſit procurator, vel principalis.

285 Vbi vero denunciatus velit litigare & non componere cum Curia procedit ad anteriora, rato tamen venitur ad ſententiam ferendam ex capitulis, id eſt, ex officio, ſi tamẽ veniatur, tunc in appellatione, ſi eſt condemnatoria, ſeruatur per omnia ius commune: & conſtitutionum, & capitulorum regni, ſi vero eſt abſolutoria, ſiue ex mero officio, ſiue ex officio præcedente denuntiatione, nunquam appellatur in aliquo caſu, licet ipſa ſententia contra fiſcum proferatur, ſiue ſit confeſſus tantum, ſiue conuictus tantum.

Executio de appellationibus ſit per
286 *iſtam Curiam ſemper.* *Rub.*

ITem ſeruat ipſa Curia, ꝙ quãdo aliqua cauſa deuoluitur ad eam remedio appellationis, ſiue ſit ciuilis, ſiue ſit criminalis, & ſiue ſit deſerta poſtmodum, ſiue pronunciatum per ipſam tacite vel expreſſe confirmando ſententiã, vel retractando nullam, ſemper executio fit per ipſam Curiam, & non per aliquam aliam, niſi Rex aliud demandaret, &c.

287 Item nota quòd quando appellatur ad ipſam Curiam, tunc citatur pars ad videndum aperturam proceſſus. & datur etiam terminus ad ponendum per totum ſequentem, &c. vt ſupra. Et ſic vbi debet poni infra biduum habes hic omnes caſus, &c.

De appellationibus. *Rubr.*

288 ITem ſeruat ipſa Curia cognoſcere de omnibus cauſis ciuilibus, vel criminalibus, & appellationibus interiectis à ſentẽtiis quorumcunque officialium, non tamen in prædictis caſibus in feudalibus, vnde ſi quis ex delegatione Regis cognouit de feudis, & dedit ſententiam, non bene appellatur ad Curiam Vicariæ. Item ſi quãdo in debitis caſibus appellatur ad ipſam Curiã, & appellatio deſeritur, tũc deſerta appellatione interponitur decretum per ipſam Curiã, appellationem eſſe deſertam, nõ tamen ipſum legitur, ſicut leguntur talia decreta interponenda per curiam, & de ipſo decreto fit teſtimoniale in forma Curiæ conſueta.

289 Item [b] ſi contingat iudicem ordinarium, vel delegatum allegari ſuſpectũ ſeruetur in hoc edictum

& hunc ritum allegat, & ſequitur Matth. in conſtitutione dilationes. in v. not. in fi. & illum ritum ſuprà relatum incip. item in eiſdem Curiis, & refert & ſequitur Matth. in conſtit. appellationũ tempora, in ix. col. in fi. ¶ Adde alium ritum ſuprà incip. item in curia ipſa in omni cauſa appel. De iure autem communi vtrum requiratur litis conteſtatio. vide Bald. egregiè in l. j. in fin. ver. vltim. not. C. ne liceat tertiò prouocare. tene menti. Matth.

Practica ſuper præſentandis, &c. *Rubrica.*

a ITem ſeruat ipſa curia, quòd quando aliquis appellat, &c. Hũc ritum in prima parte refert & ſequitur Matthæus in conſtit. appellationum tempora. in x. col. verſi. an autem. Matth.

ADDITIO. *Et ita pridie de præſenti anno xij. indict. titul. in ipſa curia ſeruatum in ſententia abſolutoria lata pro Buffillo Branchaſio, qui impetebatur per ipſam Curiã facta denunciatione contra eum per dominum Franciſcum Galiatam de Neapol.*

De appellationibus. *Rub.*

b ITem ſi cõtingat iudicem ordinarium. &c. In ver. *nõ obſtante diſpoſitione iuris ciuilis.* cir. med. Quod non requiratur inſertio cauſæ de iure ciuili eſt gl. Bar. Bald. & alij doctores in l. apertiſſimi. C. de iud. gloſſ. Bartol. & doctores in l. quia poterat. ff. ad Trebellia. rationem autem ponit Petrus de Ancha. in conſil. cclviij. incip. ſubtiliter, vbi inquit quòd non eſt mirum ſi de iure ciuili recuſatio ordinarij etiam, poteſt fieri ſine cauſa, quia in leuibus, & in quibus de facili poteſt alius ſubrogari, ſufficit pro ratione volũtas, per l. quia poterat. ff. ad Trebellia. quod dictum refert, & ſequitur Felin. in c. quæ in eccleſia. in xvj. col. verſic. iiij. declaratio. de conſtit.

In eo. ritu, in verbo, *officialium cum eis deputatorum*, &c. ¶ Adde tu, quòd appellat. officialium, comprehenditur etiam notarius actorum, glo. not. quam ego noto, & pondero in l. j. in princ. in verſic. ad renunciandum. ff. de falſis. ibi, officialis, &c. puta notarius, &c. Et idem vult Bartol. in l. cum ſententia. C. de ſent. & interloc. omnium iudi. vbi inquit, officialis qui incipit ſcribere cauſam, debet ſcribere vſque ad finem. Vnde infero quòd quando agitur de ſuſpicione magiſtri actorum, debet ſeruari diſpoſitio huius capit. Et quòd venit notarius actorum appellatione officialium, ego adduco text. in terminis in conſtitutione occupatis. ver. horum officialium, &c. Tene menti quia illum text. pauci ponderant ad hoc. Et quòd iſte text. etiam intelligatur in magiſtro actorum, patet in illis verbis, officialium cum eis deputatorum, nam de iudice prius dixerat ibi, iudicium ordinarium, &c tene menti. ¶ Et quòd cauſæ ſuſpicionis debent ſpecifice allegari, & exprimi, voluit Roffre. in ſuis libellis. in rub. de iud. recuſ. ¶ Adde hic quòd poſt concluſionem in cauſa iudex non poteſt dari ſuſpectus, vt plane per omnes poſt Lapum in c. iudex. de offic. delegat. in vj. refert & ſequitur Feli. in cap. cum dilectus. in j col. de fide inſtrum. hoc idem voluit Ioan. Andræ. in cap. ij. & ibi Panor. de ord. cogn. & Panor. in cap. ij. de mut. pet. ¶ Adde quòd exceptio iudicis delegati, vel ordinarij poſt conteſtationem litis oppoſitam, quæ dicatur poſtea emerſiſſe, non admittitur, niſi lucide videatur, & notorie liqueat, quia poſt dictam litis conteſtationem emerſit, ita pulchrè dictat c. Regni incipiens, prolixitatem, &c. ¶ Scias tamen vnum not. verbum, quòd quando aliquis iudex eſt allegatus ſuſpectus in aliqua cauſa, ſi ipſe iurat ſe non ſuſpectum, ipſe excuſatur à ſuſpicione, ita not. inquit Bald. in quibuſdam ſuis not. text. ibi & glo. poſitis & impreſſis poſt repetitionem rub. de arb. per Roma. vlti. col. not. incip. not. quòd quando iudex, &c. allegat gloſſ. not. hoc dicentem in l. furti. §. & ſi iureiurando. in verſi. innocentiam. ff. de infam. ¶ Adde quòd papa poteſt cõmittere cauſam iudici ſuſpecto. Panor. in c. cũ inter. de excep. & in c. adhęc. de reſcrip. Quod tamen intellige & declara vt per Abb. in dicto c. cum inter. ¶ Adde quòd ille qui non eſt inimicus capitalis, poteſt dici ſuſpectus. gl. eſt not. in c. ij. in ver. inimicum, de procu. in vj. quam ibi ſummè commendat Gemi ſubdens eſſe bene notãdum pro ſtatutis, an de iure communi iudex cognoſcat de cauſa ſuſpicionis ſibi obiectæ, dic ꝙ non, quia exceptio hæc non opponitur iuriſdictioni, nec elidit iuriſdictionem, ſed opponitur perſonæ, vnde ſolus iudex in hac exceptione eſt aduerſarius, & nihil eſt tam graue quàm coram ſuſpecto iudice litigare gl. multum no ita inquit in l. ij. in verſic. ſciant. in fin. ff. ſi quis in ius voc. non ierit. alleg. l. apertiſſimi. C. de iud. & cap ij. requiris de appell. Sed hodie eliguntur arbitri, vt ibi per eam, quam ſequitur Bal. & ponit prædictam rationem in tertia col. ver. ſed iuxta hoc quæro, & alleg. alias cotas. ¶ Vtrum autem Papa, vel princeps ex certa ſcientia poſſit committere cauſam iudici ſuſpecto, vide pulchram diſtinct. Panor. in cap. cum inter priorem. ij. col. de except. ¶ Adde quòd ſi aliquis allegat aliquem iudicem ſuſpectum, & mentiatur, tenetur ei actione iniuriarum, quia dicitur ei inferre conuitium, ita not. inquit Ang. in l. quæ omnia per text. ibi, in ver. magis conuitium. ff. de procurat. ¶ Adde quòd arbiter, & arbitrator poſſunt vt ſuſpecti recuſari. Imol. & Panor. plenè in cap. quintauallis in v. col verſi. quinto, quòd arbiter. de iureiur. per plura & iura, & fundamenta, vt ibi per eum, & plenè examinat Lanfr. & tandem eos ſequitur in tract. de arbit. in xxiiij. q. & de arbitro eſt text. & caſus in l. non diſtinguemus. §. cum quidam. ff. de arbit. ¶ Et inquantum ſuprà dixi, quòd cauſa ſuſpicionis debet de nouo ſuperuenire, tu adde, & dic idem eſſe ſi cauſa erat prius orta & nunc nouiter detecta eſt, & ad notitiam partis peruenerit. iſta eſt gloſſ. not. in §. exceptio. iij quæſt. vj. illam allegat & reputat not. Panormit. à quo didici in loco proximè allegat. & ibi etiam ponit, quòd etiam in notoriis poteſt iudex recuſari ſi pœna imponenda non eſt expreſſa in iure, ſed venit imponenda arbitrio iudicis, quia in arbitrando poteſt grauare partem, vt not. Archid. in capit. quia ſuſpecti. iij. quæſt. v. & Hoſtien. Ioan. And. & alij in cap cum ſpeciale. de appell. & idem Panor. in cap. cum veniſſent de iud. Et inquantum ſuprà dixi, quòd non poteſt iudex poſt concluſum in cauſa recuſari vt ſuſpectus, adde quòd iſtud etiam voluit Ioann. Andr. in cap cum dilectus. de ordin. cogn. refert, & ſequitur præceptor meus Hyppol. de Mar. in l. maritus. in quinta col. ver. & facit optimè, &c. ff. de quæſt. ſubdens tamen eſſe reſtringendum, & intelligendum, niſi ſuſpicio ſuperueniſſet poſt concluſum in cauſa, quia tunc poterit recuſari. argum. c. inſinuanti de offic. deleg. de quo ibi per doct. ita Hyppolit.

¶ Adde

maieſtatis noſtræ, cuius tenor ſequitur & eſt talis.

20 IOanna II. Dei gratia Vngariæ, Hieruſalem & Siciliæ Regina, Vniuerſis præſentis ordinationis ſeriē inſpecturis tam præſentibus, quā futuris. Principis circūſpecta prouiſio ad ſubditorū commoda ſuū frequenter conuertit intentū, & ne in eorum litigiis ſubtiles, & magis ſophiſticas, quā veraces aduocatorū, & procuratorum verſutias, veritatem iuſtitiæ lateat, néve circa celerē executionē eius, cuius debitrices exiſtimamus in diffinitione litigiorū numerus producatur, congrua & debita remedia adhibet pro futuro. Sanè ſicut cūctis noſtris fidelibus notorium eſſe debet, patulum, & manifeſtū, qualiter Neapolitana ciuitas præterito tempore fuit decorata ciuibus, & ſpecialiter doctoribus & iuriſperitis tam iuris canonici, quā ciuilis, qui velut lilia pomeriis floreſcere videbantur, quatenus vel ad præſens depopulationibus, amaritudinibus, aliis generibus, & mortalitatibus variis ſit imbuta, iudicet animus cuiuſlibet iudicātis, cuius rei cauſa ipſorū doctorum & iuriſperitorum numerus eſt totaliter diminutus, propter quod indignū cenſetur & abſonum, ſi tam pauco reſtanti dictorū iuriſperitorū numero, in cauſis quæ inter partes plerūque vetterentur, ſuſpicio inordinata procederet. Et quia contingit interdū ex quadā abuſione obſeruata, hic hactenus prout clamoroſa inſinuatio noſtrorum impulſauit auditum, quòd tam iudices ordinarij Curiarū noſtrarum, quàm alij iudices per maieſtatem noſtram delegati, aut delegandi in cauſis, quàm omnes alij literati ſiſtentes in ciuitate Neap. tam iuris cano. quàm ciuilis nullo exceptuato, fuerant allegati ſuſpecti, & etiā allegantur per alteram partiū, interdum per vtramque partem litigantium, nulla cauſa ſuſpicionis contra eos propria expreſſata, ob quod cauſæ ipſæ longitudinem recipiunt, & etiam tarditatem, nec diſcuti poſſunt, & ſine debito terminari, propter quod prorogātur cauſæ in litigātium præiudicium, cōtra noſtræ Maieſtatis honorem. Propterea nos cupientes maternè circa præmiſſa remediabiliter prouidere, & ſubtiles aduocatorum & procuratorum ipſorum in hac parte verſutias amputare, & ora calumniantiū in quantum arbitrio noſtro poſſumus, refrēnare, prouidimus, & hac edictali conſtitutione noſtra cum deliberatione nobis aſsiſtentis cōſilij ſtatuimus, & ordinamus, vt non obſtante diſpoſitione iuris ciuilis, qua cauetur ꝙ ſufficiat cauſam ſuſpicionis ſimpliciter allegare, nec allegans teneatur ad probationē illius, ſed ſequendo iuris cano. ſanctionem, quæ in hac parte videtur æquius prouidere: ꝙ quotieſcūque occurrerit aliquem noſtrorum iudicum ordinariorum, vel delegatorum ac officialium cum eis deputatorū allegari ſuſpectū, cauſæ ſuſpicionis exprimātur coram viro magnifico Logotheta, & prothonotario regni noſtri Siciliæ collaterale, conſiliario, & fideli noſtro dilecto, vel eius locūtenente, aut alio cui ipſe Logotheta duxerit cōmittendum, qui extraiudicialiter, & ſine ſcripturis, prout expedire videbit, infra breues dies de cauſa ſuſpicionis huiuſmodi ſe informet oretenus. Et ſiquidem ſecūdum eius arbitrium, & videre videbitur per informationem ipſam cauſam ſuſpicionis fore probatam, & ſecundum ſuum arbitrium eſſe iuſtam, tunc recuſationem dicti iudicis vel alterius officialis allegati ſuſpecti admittat, & vbi non videbitur ſibi cauſam ipſam ſuſpicionis infra breue tempus prædictum fore probatam, vel à principio non eſſe iuſtam, recuſationem ipſam iudicis vel alterius officialis nullatenus admittat, ſed ad ipſius prothonotarij dictum iudex ille allegatus ſuſpectus in cauſa illa procedat, nō obſtante allegatione prędicta. Nos autem arbitrio, diſcretioni, & voluntati ipſius prothonotarij, eiúſque locumtenentis, vel alterius eligendi per eum, per præſentem ordinationem noſtrā inſpiciendū cōmittimus, ſi cauſa ſuſpicionis ipſa iuſta ſit vel iniuſta. Et in caſu quo iuſta appareret, ſi probata ſit vel non infra tempus prædictum, eius prothonotarij ſeu eius locumtenētis dicto ſuper hoc ſtetur, abſque aliqua contradictione quacunque. Eiúſque arbitrio committimus imponendi, & exigendi pœnas, quæ ſibi videbuntur ab allegantibus cauſam ſuſpicionis, & ipſam minimè probātibus coram eo. Vt autem præſens edictalis ordinatio noſtra in notitiam deueniat ſingulorum, Et ne ipſius ignorātiam valeant allegare, membranam ipſius ſeriem continentem in porticibus caſtri noſtri noui Neapol. apponi fecimus, & affigi, quæ tenorem edictalis ordinationis affatæ, ſuóq; ſonoro præconio, & patulo iudicio publicabit. Cum non ſit veriſimile rem manere incognitum, quod tam patenter in oculis omnium diuulgatur. In cuius rei teſtimonium præſens edictalis noſtræ ordinationis ſcriptū exinde fieri, & pendenti maieſtatis noſtræ ſigillo iuſsimus communiri. Datum Neap. per manus mag. viri Franc. Zurli de Neap. Comitis montis Auri Logothetę, & prothonotarij regni noſtri Siciliæ collateralis, cōſiliarij, & fidelis noſtri dilecti. Anno Do. M.CCCCVII. die pen. Sep. xj. indict. reg. noſt. anno iiij.

25 Adiicientes [a] quòd in aliis ciuitatibus, & locis regni ſuſpiciones prædictæ modo & forma prædictis debeant allegari coram diœceſano loci, vel eius vicario, qui procedat in præmiſsis, ſicut procedere debet prothonotarius iuxta formam prædictam. *Vide de iuriſdictione & de ordine procedendi.*

De excuſationibus abſentium & aliorum. Rub.

De petitionibus abſentiæ admittendis.

29 ITem [b] ſi aliquis ciuiliter vel criminaliter ex officio, vel ex via ordinaria de mandato ipſius Curiæ citatus fuerit

¶ Adde quòd in S. R. C. & in magna curia vicariæ, & in aliis Tribunalibus regni, quando allegatur magiſter actorum ſuſpectus coram ipſis iudicibus, debet allegari cauſa, & allegare vt ipſi iudices ſe informent extraordinariè, & ſecūdum quod eis videtur ſe gubernant, aliquando remouent magiſtrū actorum in totū, aliquando dant ei adiunctum. ¶ Et dum ſuprà dixi quòd exceptio declinatoria iudicis non poteſt opponi poſt concluſionē in cauſa, allegādo Ioan. Andr. in c. ij. de ord. cog. adde Matthęum allegantem plures cotas in conſtit. hoſtes. in iij. not.

In verbo, *cuiúſque arbitrio committimus, &c.* Adde quòd allegās aliquem ſuſpectum infert ei conuitium, ſi ergo mētitur, & non probat, tenetur iniuriarum, ita not. inquit Angel. in l. quæ omnia. ff. de proc.

In verbo, *adiicientes, quòd in aliis ciuitatibus, &c.* Quid ſi diœceſanus eſſet ſimiliter ſuſpectus? dic quòd debet ei adiungi vicarius, & ſi in eo eſſet ſimilis cauſa ſuſpicionis, adiungitur alius, ſecundū Bald. in l. j. C. ſi quis. prædic. pot. ita not inquit excel. doct. Ioā. Nic. Saler. præceptor meus, in rubric. ff. de offi. eius, &c. in xiij. differ. ſubdens eſſe addendum ad hoc c. regni. Matth.

a ADDITIO. *Et de materia iſtius capit. vide plene per dominum Paridem de Puteo in trac. ſyndicatus litera ſuprà.*

De excuſationibus abſentium & aliorum. Rub.

b *ITem ſi aliquis ciuiliter. &c.* Iſte tamen excuſator ad excuſandum citatum, & ad allegādum cauſas abſentiæ, vel iuſti impedimenti, non debet audiri, niſi promittat de præſentando citatū in certo termino. ita multum no. inquit Bal & ſequitur ibi Paul. de Caſtro dicens eſſe perpetuò menti tenendum, & ſequitur ibi Alex. Iaſ. & idem Paul. in l. filiusfami. ff. qui ſatiſd. cogan. Cōtra tamen hoc dictū adduco pulchram deciſio. Anton. de Can. in tractat. de excuſatio. in xxx. q. vbi quærit ſi excuſator in cauſa criminali allegat cauſas abſentiæ, iudex vult quòd ſatiſdet de illo præſentando, tempore quo iſta cauſa abſentiæ poterat eſſe finita, an ad id teneatur? & reſpondet quòd nō, quia nulla lex hoc dicit. allegat Ioan. And. ita plenè tenētem in additio. Spec. in tit. de defen in rubr. Matt.

fuerit: & excuſetur per aliquam coniunctá perſonam ipſius, quòd citatus ipſe ſit abſens, quòd arripuerit iter ad ſanctum Iacobum, vel ad ſanctum Sepulchrum: talis excuſatio admittatur, niſi præſumatur malitioſè proponi.

Super excuſationibus infirmorũ. R.

293 ITem [a] ſi aliquis vel aliqua ciuiliter, vel criminaliter ex officio vel via ordinaria de mãdato ipſius curiæ citatus, vel citata fuerit, & excuſetur per ciuem idoneum, vel aliam cõiunctam perſonam: quia infirmus vel infirma, vel mulier grauida ſit, adeò quòd ſine ſuæ perſonæ periculo in dicta curia comparere nõ poteſt, quáuis in inſtruméto excuſationis ipſius, vbi vnus medicus, vel obſtetrix nõ ſit, nihilominus eius excuſatio ex quadam æquitate admittitur per Curiam ſupradictam.

Nõ admittitur aliqua petitio poſtq̃ ſcripta eſt & lata interlocutoria.

294 ITem ſeruat ipſa curia ꝙ petitio excuſationis abſentiæ nõ admittitur per ipſam curiã, ſi datur petitio poſtquàm lata eſt interlocutoria ciuilis vel criminalis: & non ſufficit ꝙ ſit lata, niſi etiam lata ſit ſcripta in actis: vnde ſi eſſet lata, id eſt, lecta per vnum ex iudicibus, vt eſt de conſuetudine curiæ, non eſt ſcripta in actis, lata eſt dicta interlocutoria, &c. tũc auditur excuſatio, & datur excuſanti iuramentũ, quòd animo differẽdi iudicium & calumnioſè non facit: cuius datio iuramenti non ſcribitur in actis.

295 Item datur dicto excuſanti terminus ad denuntiandum dicto excuſato, quòd veniat, & ad comparere faciendum, qui terminus ſcribitur in actis: & datur eidẽ terminus ſecundum diſtãtiam loci iuxta formam iuris cõmunis: Si verò ille excuſator cùm vellet offerre dictam petitionẽ, fuit forſitan impeditus, putà, quia ad locũ vbi Curia regitur, intrare nequit: & curię hoc conſtat verbotenus per aliquem, vel aliquos, qui illa hora, qua curia regitur, fuerit vel fuerunt in curia, tunc ipſa eadem hora antequá curia diſcedat, recipitur dicta petitio cum prædicto iuramento, & fit in ea prædictus actus, & habẽt locum prædicta in ciuilibus & in criminalibus ſecundum antiquã obſeruantiam dictæ Curiæ: quod nota.

De petitionibus admittendis in cauſis criminalibus. Rub.

296 DIe xxj. menſis Iulij primæ indictionis Neap. Anno Domini M.CCCLXXVIII. Prouiſum eſt per dictá curiam & decretum cum conſilij reginalis deliberatione matura, ꝙ in quibuſcũque cauſis criminalibus per quaſcunque perſonas in dicta curia pro tẽpore mouendis nulla exceptio admittatur pro parte citati, vel citandi, aut citandorum per procuratorem, ſcilicet, ipſius citati offerenda: niſi fuerit exceptio infirmitatis, aut abſentiæ, aut captiuitatis.

De foriudicatione. Rub.

Non foriudicatur propter periurium.

297 ITem ſeruat dicta curia, quòd pro periurio ſcienter commiſſo, vel ignoranter in iudicio vel extra iudicium non poſſit foriudicari de æquitate antiquata potius, quàm de iure.

Super excuſationibus infirmorum. Rubrica.

[a] ITem ſi aliquis, &c. Hunc ritum intellige, & declara, vt pulchrè per Par. in tracta. ſyndic. in ver. negligentia. in v. col. vbi dicit quòd ritus iſte dicens, quòd ſi quis allegat infirmitatem, debet habere literas duorum medicorum, qui teſtificentur de infirmitate, debet intelligi ſi in illa ciuitate poterãt haberi duo, aliàs ſufficit vnus. vel ſufficit ille, qui erit à communi ad hoc deputatus: vt ritus intelligatur, & interpretetur ſecundum ius commune: quia ſtatuta ſunt interpretanda ſecundum ius cõmune, vt l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iur. & l. ij. C. de noxa. & ibi allegat iura, quòd de iure cõmuni, quãdo ſuper vulnere debet adhiberi medicus à cõmuni ad hoc deputatus, eius conſilio & dicto ſolius ſtabitur: Si autem non eſt deputatus à cõmuni, debet duos adhibere, ſi reperiuntur in ciuitate. l. comparationes. C. de fide inſtrum. l. ſemel. C. de re mili. lib. xij. aliàs ſi duo non reperiuntur, vnus ſufficit, vt in authent. de non alien. vel permut. §. qui ita. Barth. in l. j. C. de pon. aur. lib. x. nec ſufficit vnum medicum adhibere, niſi ſit peritus gloſſ. in l. ab hoſtibus. §. ſi vir. ff. ſoluto mat. ita Par. ¶ Adde tu ꝙ nõ creditur teſtificationi iſtius medici dicentis aliquem eſſe infirmũ, & nihil operatur talis teſtificatio, & denuntiatio medici, niſi præcedat diligens iudicis inquiſitio. textus eſt multum not. in l. ſemel. C. de re milit. lib. xij. & ibi multum not. Bart. illum textũ ad hoc eſſe ſingularem & ſubdit ꝙ ideo debet eſſe cautus aſſeſſor, quòd in actis faciat ſcribi & regiſtrari, quòd iudex diligenter inquiſiuit, & examinauit verum ſit infirmus, & ſi ex vulnere ſit remanſurá cicatrix: & ipſo diligenter examinante, & inquirente medicus hæc retulit: aliàs non valet. Quod dictum ſequitur, & ſummè commendat Alex. poſt Bart. in proœ. ff. iij. col. in fin. & præceptor meus Cor. in ſuis not. in ver. medicus, &c. incip. denuntiatio facta per medicum, &c. Et in apoſt. ad Panor. in cap. propoſuiſti. de probat. Et qualiter probetur quem fuiſſe infirmum, vide doc. Bart. in l. quæſitum. in fin. ff. de re iud. vbi formaliter probabit ipſum fuiſſe infirmum per relationem medicorum, vt l. ſemel. C. de re mili. lib. xij. quòd vt iudex mittat poteſt impetrare excuſator: argum. de ventre inſpic. l. j. §. j. & C. de fide inſtru. l. comparitionis. & poterit ipſe quòd fuerit infirmus docere proprio iuramento cum aliis indiciis, putà, quia facies eius eſt extenuata, quaſi hominis ſurgentis ab infirmitate: argum. l. minor xxv. ann. ſuprà de mino. poterit etiam probare per duos aſtantes ſibi familiares hoc caſu: argum. l. conſenſit. C. de repud. & de naufrag. lib. xj. ita Bart. tene menti, quia faciet tibi honorem in facto, quem ſequitur ibi remiſſiuè Alexã. & allegat cotas. & quòd impedimentum infirmitatis allegatum, & ſic quòd quis eſſet infirmus ex naturali iuſtitia, probatur iuramento. tenet And. de Yſer. in c. j. in iij. col. de contr. inter vaſ. & alium de ben. alleg. l. Scien. § Sufficit. ff. de excuſ. tut. Et vnde dicitur infirmus, & infinita dicta de infirmitate, & quotuplex eſt infirmitas, vide ſemper per Luc. in l. nullus. in j. col. C. de decu. lib. x. vbi ſemper vide. Adde quòd iſte medicus debet eſſe inſignis & expertus, ac probatæ artis, & fidei. Luc. in l. podagræ. C. qui mor. lib. x. ¶ Adde quòd teſtis poteſt deponere de ſanitate, & infirmitate corporis per aſpectum. Bart. in l. j. C. de men. val. libr. xj. & Bar. in d. l. quæſitum. in fi. & ſequitur Franc. de Aret. in l. ij. in antepen. col. ff. de teſta. & Iaſ. in l. ſeruum. in ij. col. circa princip. C. qui teſta. fa. poſ. ¶ An autem ſufficit ſi infirmus citatus mittat excuſatorẽ cum inſtrumento continente teſtimonium medicorum de ſuo morbo teſtificantium, vel debeat mittere procuratorem? hanc quæſtionẽ examinat pro & contrà Lucas in d. l. ſemel. ij. col. verſicu. ex præmiſſis, &c. Tandem conclu dit quòd vſus iudiciorum æquitate ſuadente ſeruat, ꝙ ſufficiat excuſator, & ſubdit hoc eſſe verum in medico approbato, & habente literas practicandi. Item intelligit verum, niſi impedimentum ſit longum: & fortius eſt. ſi eſt perpetuum: nam tunc tenetur mittere procuratorem: aliàs contra eum tanquam cõtumacem proceditur. vide omnino eum plenè loquentem. & allegat iura & in ſequen. col. ver. ſecundò quæritur, &c. ponit aliam quæſtionẽ, quid ſi citatus patiatur ægritudinem non latẽtem, ſed manifeſtam & patentem, verum habeat locum ſolennitas dictæ l. ſemel. & an poſſit probari per alios, quàm per medicos? & latè diſputat & concludit quod ſic. vide eum omnino. Adde ꝙ ſi medicus adhibetur per iudicem ad videndum, & iudicandum, an carceratus, qui allegat ſe infirmum graui infirmitate, vel ex febre peſtifera, & propterea ſe excarcerari petit, quòd medicus in hoc caſu debet iudicare de veritate, quia febris cognoſcitur ex pulſu, & vrina, ex aliiſque veris ſignis. ita not. inquit Par. in tract. ſynd. verſic. tortura. in c. officialis poſuit ad chordam, &c. in ij. col. ver. & ego idem dicerem, &c. Adde tu hîc alium ſimilem ritum in ritibus vulgaribus, char. xv. incip. *Item che ſi alcuno, &c.* vbi vult. quòd ſi aliquis eſt citatus, vel ei eſt mandatum factum pro cauſa ciuili vel criminali, & in vltimo termino comparitionis non comparet, & eius procurator vel aliquis affinis cõpareret in curia, & allegaret infirmũ citatum eſſe ad probandam dictã infirmitatem, debet præſentare inſtrumentum infirmitatis, & literas medici, per quas faciet fidem infirmitatis, aliàs ſi non præſentaret dictum inſtrumentum & literas, vel non doceret in promptu de dicta infirmitate per teſtes fide dignos, & non compareret citatus, vel ſi eſt cauſa ciuilis, non compareret eius procurator, remaneret condemnatus dictus citatus, ita vult c. prædictum. tene menti. ¶ Et de hoc articulo qualiter probetur impedimentũ infirmitatis, quando quis citatur, vide latiſſimè per Matth. in conſtitutione, edictorum. in xiiij. col. verſic. ſexto quæro. & ibi etiam ponit quid ſeruetur in magna curia Vicariæ. vide ibi omnino, & ibi allegat cotas. M.

De libellis dandis. Rub.

Practica ſuper dandis libellis.

298 Item ſeruat ipſa Curia, quòd ſi actor vel accuſator fecit aliquem citari, & in peremptorio termino citatus comparuit, & etiam accuſator vel actor, & ſic accuſator vel actor in dicto perẽptorio coram Curia dixerit ſe non habere paratum libellum, & habet aliquam in iſtam cauſam, tunc Curia ipſa dat terminum arbitrio Curiæ vtrique parti, eo vt veniat pro libello, & accuſatori vel actori, vt veniat ad dandum, qui terminus raro ſcribitur in actis dictæ Curiæ.

De compoſitionibus. Rub.

Quòd Curia ipſa nunquam componit denuntiatum niſi pars denuncians ſit contenta.

Item [a] quòd vbi proceditur ex officio Curiæ ad denuntiationẽ alicuius, vel in obligatione pœnali, maxime in aliquo maleficio, curia nunquàm componit denunciatum, niſi prius parte denunciante contenta & concordata.

300 Item quòd dictus locumtenens non debeat neque poſſit aliquem pro quocunque delicto componere, vel aliquem ad compoſitionem admittere, ſiue procedatur per ipſam Curiam ad denuntiationem, ſiue ad accuſationem partis, ſiue etiam ex officio ipſius Curiæ, niſi prius & ante omnia pars læſa fuerit concordata, & tunc compoſitio ipſa fiat præſentibus iudicibus, actorũ magiſtro, & ærario ipſius Curiæ. Verum in caſu quo propter abſentiam prædictorum à ciuitate Neapol. non poſſet hoc facere, & ſi propter dictam abſentiam huiuſmodi compoſitionem facere cõtigerit, ſubito teneatur & debeat reuelare eiſdem officialibus, & poni facere in quinterno prouentuũ dictæ Curiæ, & quòd locumtenens ipſe nihil recipiat, niſi prout conſuetum eſt in ipſa Curia, & antiquitus obſeruatum.

301 Item Curia ipſa componit, de quolibet maleficio ſaluo iure partis, excepto crimine hæreſis, & læſæ maieſtatis.

Practica ſuper compoſitionibus. R.

Item ſeruat ipſa Curia, nullum denunciatum cõponere niſi pars ſit in concordia, cum ea quæ eũ denunciauit, & duobus modis poteſt conſtare Curiæ de ipſa concordia, vel quòd ipſe denunciator veniat ad Regentem, vel ad quemcũque alium officialem, & dicat, ego volo iuſtitiam de tali denuntiato per me, vbi Curiæ & vobis placeat, vel vbi hoc nõ fiat per abſentiam denunciantis, ſufficit [b] de iſta pœna pace habita inter denuntiatum & denũtiantem, & de renuntiatione talis denuntiantis reſeruato beneplacito Curiæ, cõſtet curiæ per publicum inſtrumentum dictæ Curiæ præſentatum, quod remanet apud acta dictæ Curiæ ſemper hoc conſtito dictæ Curiæ per vnum de iſtis duobus modis, ſi denuntiatus vult componere cum dicta Curia in caſibus tantummodo à iure præmiſſis, fit compoſitio, & ipſe denuntiatus admittit compoſitionem indiſtinctè ſemper in caſibus præmiſſis à capitulis, & conſtitutionibus Regni.

303 Item quòd nullus accuſatus, vel denuntiatus, ſeu ex mero officio impetitus de aliquo crimine publico, vel priuato, ex quo veniat imponenda pœna perſonalis, vel pecuniaria, non admittatur ad cõpoſitionem, niſi demum probato delicto per teſtes vel per confeſſionem rei accuſati, vel denuntiati, aut ex officio inquiſiti.

De literis. Rubrica.

304 Item Curia ipſa non credit literis ſigillatis alieno ſigillo, quantuncunque authentico, etiam ſi de hoc eodem literæ faciant mentionem.

Quod Regens debet ponere manum in literis. Rub.

305 Item ſeruat ipſa Curia, quod nulla litera Reginalis puta delegationis, ſeu reſcriptum in ea expeditur, niſi ſit manus propria Regentis, vel eius Locumtenentis, vbi ipſe ſcribit manu propria nomen ſuum tantum, aliàs dicta litera nullatenus habeatur pro admiſſa. Et not. quòd quicunque præſente aliquam literam quando ſcribitur in ea præſentata fuit, &c. non dicitur per quem dirigatur ipſi Curiæ cuiuſcunque officialis vel Domini ſit de remiſſione, vel alio modo.

306 Item quòd nullus officialis audeat tradere vel expedire aliquam literam abſque ſcientia Locumtenentis, & quòd primò ponat ſigillum Locumtenẽtis in ipſa litera, & deinde ſigillum magnum ſeu paruum dictæ curiæ ſicut exigentia facti requirit.

307 Item omnes qui ſunt ad gagia Curiæ debent intereſſe lectionibus literarum.

De repulſa & impugnatione teſtium ſcripturarum & ſacramentalium. Rubrica.

308 Item quòd Curiæ ipſæ & quælibet ipſarum etiam inter Longobardos, repulſationem, & reprobationem ſacramentalium non admittant. *Vide de teſtibus.*

Non conceditur repulſa contra ſcripturas. Rub.

309 Item ſeruat dicta Curia, non concedere repulſas alicui contra aliquas ſcripturas, videlicet, inſtrumenta, vel alias ſcripturas, facta publicatione in cauſa poſt terminum datum ad probandum, ſed pars poteſt denuntiare de falſo, vel accuſare vtentes.

Non admittuntur poſitiones reprobatoriæ in cauſa principali. Rubrica.

310 Item ſeruat ipſa Curia quòd in exceptionibus, & articulis primis, nulla exceptio vel articulus recipit̃, vbi reprobetur aliqs teſtis partis aduerſæ cũ tẽpore repulſæ quilibet poteſt reprobari, iuxta ca. præſentium. extrà de teſti

De compoſitionibus. Rub.

a *Item quòd vbi proceditur ex officio Curiæ ad denuntiationem alicuius, &c.* Practicatur. Curia nõ componit niſi prius parte concordata. adde aliũ ritum ſimilẽ infra col. ſeq. qui incipit. Itẽ quòd nullus locũtenẽs. Adde tu quòd imò nec princeps poteſt remittere pœnã à lege ſtatutã, niſi offenſor ſatisfaciat parti læſæ, inquit And. de Yſer. in c. j. in §. item nulla, de ſtat. & cõſuet. refert & ſequitur Luc. in l. ſi in pen. col. C. de cõd. in publ. horr. li. x. & in l. ſi apparitor, in pen. co. C. de cohor. lib. xij. Adde hic pulchrã q. verum Rex poſſit forindicato remittere ſententiam forindicationis, inuito eo pro quo ſentẽtia ipſa lata eſt. Hãc q. plenè ponit Luc. in l. ſi apparitor. in pe col ver. ſed qd in q. vetuſta. C. de cohor. lib. xij. & ibi arguit ad partes. tandẽ concludit in hoc, q; cauſa legitima ſubſiſtente, Princeps nedũ hoc põt, ſed debet puta cũ de forindicati innocentia liqueat, nec hoc caſu debet præcedere ſatisfactio partis cũ offenſa eſt manifeſta, video omnino eũ. Adde etiã econtra, q; licet pars remittat iniuriã, faciẽdo cõcordiã vel pacẽ nõ tamẽ iudex deſiſtet ab inquiſitione, vel punitione, Bal in l. ſi quis in hoc genus per tex. ibi. C. de epiſ. & cleri. ſequitur Fr. intra. de epiſ. in xxxij char. in ij. col. Adde q; iudex, qui malè ſe habuit i officio, debet prius & ante omnia ſatisfacere his quos læſit, & tũc demũ pœna digna puniri. tex. eſt no. in d. §. ſi quis autem. in authẽ. de admin. illum alleg. & ſequitur Luc. in l. iudices. in iij. col. ver. & no. q; iudex. C. de digni lib. xij. quẽ refert & ſequitur Par. in tract. ſynd. in prin. char. xiij. col. iij. ver. iudices. in fi. Adde q; in pœna ordinaria, & certa lege ſtatuta iudex ob crimen ipſius ab officio remotus, debet primitus reſtituere damna paſſis, deinde legis pœna puniri, vt in authẽ. vt nulli iudi. §. quoniam verò. ver. ſi enim. & in authẽ. de admi. §. ſi autẽ. Luc. in l. ij. in. iij. colũ. C. de muner. lib. xij. Adde q; cũ aliqui aliis inferunt læſionẽ, primò læſi debent recipere quæ contra iuſtitiam paſſi ſunt, deinde de linquentibus debẽt pœnæ legis inferri, vt in auth. de quæſt. §. ſi verò aliqui. & præalleg. §. ſi quis authẽ. & xxiij. q. viij. peſſima. Luc. in l. j in v. char. in iiij. col. in fi. C. de publ. læt. lib. xij. Adde eundẽ ritum in ritibus vulg. chart. lviij. incip. Item *che la corte non deue admettere, &c.* Adde alium ritum infra incipiẽ. Itẽ ſeruat ipſa curia non recipere, &c. vbi vult q; non debet admitti aliquis ad denuntiandum niſi prius obliget ſe nõ concordare cum denũtiato. Matthæus

Vide de iuriſdictiõe, & vide de cauſis & exco.

299

302

b ADDITIO. *Et vide latè de hoc Par. de Puteo in tract. de ſynd. litera. C.*

teſti. in dictis tamen primis exceptionibus, & articulis, quando reprobatur teſtis, quia inimicus, tūc ante repulſam recipitur talis exceptio, iuxta authen. ſi dicatur. C. de teſtib. Quandoque etiam vidi in ipſa curia non recipere talem exceptionem inimicitiæ, antequàm detur repulſa.

Qualiter datur terminus ī repulſa.

311 Item ſeruat ipſa curia cùm petitur repulſa, terminus ad repellendum teſtes datur iſto modo, ad ponendum hodie, vel cras, ad probandum per totum talem diem: & ſeruatur iſta practica.

312 Itē ſeruatur in petitionibus beneficij reſtitutionis in illo, videlicet, in quo beneficio dat᷑ terminus ad probandum, ſicut petitio reſtitutionis dierum præteritorum feriatorū infra ferias non in honorē Dei: ſed de aliis feriis, quæ concurrent alicui in aliqua cauſa, cui aliquis terminus datus erat, ita ꝙ infra illum terminū ſibi datū, putà ad probandū, fuerunt dies feriati, putà xx. propter ferias meſsium: nā reſtituuntur illi data petitione, in qua nullus terminus datur: quia notoriū eſt iudici, vt iudici, ferias induxiſſe, & terminum illi dediſſe per acta Curiæ: dies enim feriarum in honorem Dei non reſtituuntur per ipſam curiam. quod nota.

De repulſa concedenda. Rub.

313 Item ſeruat dicta curia, ꝙ cum actor vel reus petit repulſam, tunc curia interrogat aliā partē ſi vult etiā repulſam, & vbi voluerit, datur ambabus, partibus. vbi non velit, tūc ſcilicet, abīde ad xv. dies petat, vel circa iſte alius: tunc Curia præſumit, ꝙ ille qui tunc non voluit, fecerit cauſa protelādi, q̄a tunc noluit cū potuerit petere, & eſſet facta publicatio pro vtraque parte, & ideo quando poſtea petit, Curia cum maiori deliberatione concedit dictam repulſam ei, qui tūc petiit, id eſt, magis differt Curia antequàm concedat, multoties ante concedit ex cauſa prædicta, vel alia arbitrio dictæ Curiæ.

De præambulis. Rubrica.

314 Item [a] ſeruat ipſa curia ꝙ quādo creditor præſentat inſtrumentum debiti contra debitorē ſuum & inſtrumentū non eſt liquidum de ſe, & velit creditor liquidare inſtrumentū per petitionem præambuli, & per teſtes examinandos in dicta petitione, vt puta, quia eſt hęres creditoris defuncti, & primò & ante omnia præſentari debet in dicta Curia inſtrumentū, & exprimere pro quāta quātitate præſentat inſtrumentū, & ſe obligare ad pœnam vnius floreni pro qualibet vncia debenda ei per debitorē, & perſequi cauſam infra duos mēſes. & deinde offerre petitionem præambuli, ad hæc vt ſi apparet, quòd dictus hæres ſeu alius creditor nō deberet habere integrā pecuniam, pro qua ſe obligauerit, teneatur ſoluere eidem Curiæ dictam obligationem ad rationem de Floreno vno per vnciam, & ſi inſtrumentum ipſum nō pręſentabit in dicta curia, & obligationem ipſam non facit, primò & ante omnia vt prædicitur, nō admittatur per dictam Curiam ad oblationem petitionis præambuli pro eo, ꝙ Curia ipſa non intendit vexare partes, & iudicium eſſet eluſorium.

De ſaluo conductu vel moratoria.

315 Nota [b] quòd quando eſt conceſſus ſaluus conductus, vel moratoria, debitor tenetur cauere de ſoluendo poſt lapſum anni.

316 Item quia iudicia claudicare nō debent, & omnibus æqualiter ſunt obſeruāda, & iniqua iura conceſſa tollenda, & iure æquo confirmanda, de certa noſtra ſcientia, ac proprio noſtro motu prædictis volumus, mandamus, & decernimus, quòd omnes illæ perſonæ vniuerſitatéſque Regni prædicti, quibus forſitan per noſtram ma-

De præambulis. Rubrica.

a Item ſeruat ipſa curia, quòd quando creditor, &c. Vnde autem fuit ſumpta iſta practica huius ritus, quod fiat præambulum, vide Matth. pulchrè declarantem in [illegible]itut. eos qui ſcienter. in iiij. quæſtione. Adde alium ritum in rit[illegible] vulgar. char. cxxvj. incipien. *Item ſi lo principale, &c.* Vbi vult quòd quando principalis debitor eſt mortuus, & eius hæres vult præſentare inſtrumentū ſecūdum formā ritus, primò debet facere præambulum, videlicet, debet præſentare teſtamentū, ad oſtendēdum qualiter eſt hæres, & debet facere examinare nōnullos teſtes, ad probandum quod audiuit, & accepit hæreditatem: & deinde præſentare inſtrumentum liquidum: aliàs non poteſt præſentari, nec procedi ad interrogationē ſuper dicto inſtrumēto ſecundū formam ritus. Ita vult illud cap. tenementi. & vide omnino aliū ritū aliter loquentem ſuprà incip. item ſeruat ipſa curia, quòd ſi fit præſentatio. M.

De ſaluo conductu, & moratoria Rub.

b *Nota quòd quando eſt conceſſus ſaluus conductus vel moratoria, debitor tenetur cauere de ſoluendo poſt lapſum anni.* Hoc autem voluit text. in l. ſi vniuerſa. C. de preci. Impe. of. qui text. habetur tranſumptiuè in Decretis xxv. q. ij. c. vniuerſa. ¶ Adde ꝙ hæc exceptio ſatisdationis non præſtitæ, eſt exceptio dilatoria quæ ſi nō fuit in princip. oppoſita, intelligitur tacitè remiſſa ſecundū Franc. de Aret. cōſil. cxxxvj. incip. clariſſime domine, &c. ſequitur, & magnifacit Iaſ. in dicta l. vniuerſa. ſecunda col. verſic. vltra ſupradicta, &c. ¶ Adde quòd ſi debitor iurauit nullā exceptionē opponere, & poſtea ſuperior ſibi cōceſſit dilationem quinquennalem, poteſt iſtam exceptionem opponere, non obſtāte iuramento, quia intelligitur excepta authoritas ſuperioris. ita ſingulariter dixit Cyn. in l. fin. iij. quæſtio. C. ſi contra ius vel vtil. publ. & ibi ſequitur Salyc. & mod. ſequitur. Paulus de Caſtr. & Iaſ. in l. fin in iij. colum. ver. vltimo facit, &c. ff. de his qui ſatiſd. cog. ¶ Adde etiam quòd tunc demum tenetur debitor ad præſtandum hanc ſatiſdationem, quando princeps hanc dilationem, & ſaluum conductum concederet ex alia cauſa, quàm paupertatis, puta propter incommoditatem aliquam, ſecus ſi in reſcripto contineretur, quòd propter paupertatem debitoris ita indulget princeps, quia tunc non eſt veriſimile, principem velle eum teneri interim ad ſatiſdandum, ne dictum reſcriptum videatur fruſtratoriū, & ludibrico conceſſiſſe. arg. c. ſi Papa. de priui. in vj. cum ſimil. ita ſingulariter dixit Bald. nouel. in tract. de dot. in viij. parte. in ſecundo priuilegio. ſubdēs quòd tunc ſufficeret præſtare iuratoriam cautionem, ſecundum quoſdam in authen. generaliter. C. de epiſcop. & cleri. & per glo. not. in l. j. ff. qui ſatiſd. cog. Imò tunc forte teneretur cauere, cum generali hypotheca bonorum, & etiam cum adiectione pœnæ, ſecundum quod habetur in l. prætoriæ. ff. de præt. ſtipulat. & ibi per Bart. & per glo. & Ang. in l. ij. §. dubitetur. ff. de re iudi. & not. in l. filio. ff. vt leg. nom. caue. ita Bal. nouel. ¶ Adde quòd hæc ſatiſdatio ita demum eſt præſtanda, ſi petatur per creditorem, aliàs ſi non petitur, poteſt debitor bene vti reſcripto. ita gloſſa ij. in dicta lege, vniuerſa, quam ibi communiter ſequuntur doctores, & ibi Iaſ. cumulat multa ſimilia. ¶ Et ſi hæc ſatiſdatio non præſtatur, licet valeret reſcriptum eſſentialiter, tamen non valet quantum ad vtilitatem, & commodum impetrātis, niſi ſatiſdet, ſecundum Bald. in dicta l. vniuerſa. & ſi præſtatur fideiuſſio, valet reſcriptum effectualiter, & cōfirmatur per ſatiſdationem ſubſequentē. ita Bald. ibi. dicēs iſtam eſſe verā, & cōmunem opinionem. ſequitur & multum commēdat deciſio ſacri conſilij. ccclxxviij. incip. quidam debitor, &c. An autem debitor qui habuit dilationem quinquennalē, elapſo dicto tēpore poſſit cedere bonis? dic ꝙ non. iſta eſt gloſſ. multum not. in l. fina. quam ibi cōmuniter ſequuntur doctor. C. qui bonis cedere poſſunt. per quā gloſſ. ita in facto determinauit deciſio ſacri conſil. ccclxxviij. incip. quidam debitor, &c. allegat plures cotas. Adde quòd ſi alicui debitori eſt conceſſa dilatoria, dummodo quòd ipſe debitor ſit pauperior creditore, quòd debitor debet probare hanc qualitatem, ſe eſſe pauperiorem, aliàs non gaudebit moratoria. ita in terminis determinauit deciſio S. C. incipiens princeps conceſſit, &c. per plura fundamenta, vt i[illegible] per eum.

An autem debitor qui impetrauit moratoriā, & ſic ius ini[illegible]um, contra ſuos creditores, poſſit pendente tempore moratoriæ conuenire dictos creditores? dic quòd non, per regulam l. ſi quis [illegible]iquum. ff. quod quiſque iuris. vbi dicitur quòd contra impetrantem ius iniquum fit retorquutio, etiam quòd eo non ſit vſus. & ſic ipſe creditor ſi faciet conſtare quòd eſt creditor, poterit ius iniquum retorquere. ita in terminis determinauit S. C. in deciſio. lxvj. incipiente quidam impetrauit, &c.

Adde quòd iſtæ moratoriæ, & ſalui conductus, non extenduntur ad debitum iuratum: ita Alexand. conſil. xxxviij. incipien. viſa

petis

petitione, &c. in ſecunda colum. ver. circa ij. dubitationem. in iij. volu. & conſi. ccvj. incip. viſis his, &c. ij. colum. ver. dico inſuper in ij. volumi. & fuit originalis deciſio Cy. & Sali in d. l. fina. C. ſi contra ius vel vtil. pub. ſequitur Iaſ. in d. l. quoties. & in d. l. fina. & magnificat vſque ad aſtra M. doctor, Thom. de Brix. in ſuis cautel. not. cautel. lv. incip. oculata fide, per plura fundamẽta, & rationes. & alleg. plures cotas. Adde ꝙ ſi tu impetraſti cõtra me moratoriam, & tunc nõ eras creditor meus in aliquo, poſtea incepiſti eſſe, ſi ages. poſſum contra te retorquere, & vti ſimili dilatione, & exceptione. l. iij. §. illud. & ibi Paul. de Caſtro. ff. quod quiſ. iur. Adde ꝙ hæc moratoria non poteſt concedi per poteſtatem ciuitatis debitoris contra creditores. ita Paul. de Caſt. in l. j. per gloſſ. ibi. ff. quod quiſ. iur. *Et* hæc moratoria non tranſit ad hæredes. Ioann. de imol. in l. maritũ. ff. ſoluto matrimonio. Adde quòd in iſtis moratoriis cõceſſis debitori non comprehendiẽ dos, ſicut nec fiſcus, vt in §. neq;. in authen. de mand. princ. cũ dos, & fiſcus paribus paſsibus ambulẽt. l. ij. C. de priuil. fiſc. ita egregiè inquit Lanfr. in l. j. ff. ſoluto matrimon. refert etiam Baptiſta de ſancto Blaſio, in tractatu de priuil. dot. in cclxxxix. priuilegio. Tene menti quia nunc habeo in facto in hoc S. R. Conſi. Adde quod impetrans moratoriam tenetur ſatiſdare, etiam ſi ſit ſoluendo, & ſit manifeſtè idoneus facultatibus, quia poſſet poſtea effici non ſoluendo. ita not. inquit Bald. in d. l. vniuerſa. C. de prec. imper. offer. in ij. colum. ver. iij. caſu. ſequitur, & commendat Franc. de Aret. in l. diuortio. §. interdum in iiij. colum. ff. ſoluto matrimonio. ¶ Et quòd hæc moratoria, & ſaluus conductus non extendatur ad debita iurata, ponit pulchrè deciſio S. C. in deciſio. v. incipien. Dominus Rex. vbi alleg. plura alia conſil. Alexand. & alias cotas. & refert ibi Matt. quòd ita fuit bis iudicatum per S. C. ex voto omnium conſiliariorum nemine diſcrepante, & relatum Regiæ Maieſtati. & ſic fuit executum. & etiam ponit quòd iſta moratoria, & ſaluus conductus intelligitur ſecundum pragma Regis Ferdinandi primi, quæ incip. nonnunquàm ſuper intelligentia, &c. ſub data M. cccclxxxvj. ſcilicet, vt non intelligatur contra vaſallos Regis, vel collegatorum. Verum autem iſta moratoria, & dilatio quinquennalis ad ſoluendum conceſſa debitori competat eius fideiuſſori? dic quòd non: quia hoc priuilegium eſt perſonale, & perſonale non tranſit ad fideiuſſores. l. exceptio. ff. de exceptio. ita not. inquit Cy. in l. quoties. C. de prec. impera. offer. quem ibi ſequitur Bald. & Paul. de Caſtro, qui ſubdit quòd ſemper remittitur ad dicta Cyn. ibi. & Bald. in l. tam mandatori. in tertia colum. verſi. ſecundum, &c. de non numerata pecunia. & Guli. de Cun. in l. penultim. C. quando Impera. in pu. & vi. &c. Barto. Imol. & Alexand in l. cum filius. §. j. ff. de verborum obligatio. vbi ſubdit Alexand. quòd ita tenent omnes cum Barto. & Cyn. Imò tamen ibi limitat. niſi principalis compareret in iudicio, ad aſſumendum in ſe onus, &c. quia tunc priuilegium competens principali. competeret etiam fideiuſſori. hanc limitatio. tamen reprobat Alexand. & ibi per eum pulchrè Cyn. in dicta l. quoties. quem ibi ſequitur Bald. in fin. & inquit quòd quamuis hoc caſu non proſit fideiuſſori dilatio competens principali debitori, proderit tamen ei oppoſitio principalis, quia ipſe principalis debitor, tanquam procurator in rem ſuam accipiet defenſionem fideiuſſoris ex perſona ſua, & opponet beneficium dilationis, quod dicit ibi Bald. eſſe not. Adde vnum verbum in dicta lege tam mandatori. quòd ne fideiuſſor habeat regreſſum contra principalem, poteſt principalis comparere ex perſona ſua, & opponere de beneficio ſibi conceſſo, pro ſuo intereſſe ne conueniatur à fideiuſſore, ſecundum Cyn. in dicta l. quoties.

Et

ieſtatem, ſeu per noſtros prædeceſſores ſalui conductus, ſeu moratoriæ conceſsi fuerint, ſeu in poſterũ forſitan concederentur, de non trahẽdo ipſos, & quilibet ipſorum in iudicio motu proprio conceſsi & concedendi, cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus, præeminentię, & conditionis exiſtant, vel exiſtat, teneantur & debeant, ac teneatur & debeat, idoneam fideiuſſoriam cautionem eorum creditoribus ad omnem ipſorum creditorũ requiſitionem præſtare de ſoluendo debitum, ad quod eis tenentur poſt tempus ſtatutum, & eis in dictis ſaluis conductibus ſeu moratoriis indultum, iuxta formam in moratoriis à iure communi ſtatutam, aliâs effectu dictorum ſaluorum conductorum & moratoriarum careant ipſo facto: & eis huiuſmodi ſaluus conductus, & moratoria in iudicio, vel extra non opituletur, quibuſcunque clauſulis derogatoriis in eiſdem ſaluis conductibus & moratoriis forſitan apponendis non obſtantibus, quoq[illegible], & præcipuè ſi in ipſis co[illegible]r, quòd non teneantur pręſ[illegible] fideiuſſoriam cautionem.

De ſupplẽdis defectibus cauſarũ. R.

Capitulum emanatum à Duce Calabriæ Domino Ioanni de Haia Regenti Magnam Curiam de ſupplendis defectibus iudiciorum.

317 Itẽ quòd in deciſione cauſarum ciuilium in ipſis Curiis & qualibet earum agitandarũ ſeruetur & ſeruari debeat litera Ducis Calabrię & ęquitas ipſius: cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

318 CArolus Illuſtris Hieruſalem, & Siciliæ Regis Roberti primogenitus, Dux Calabriæ, & eius Vicarius generalis Ioanni de Haia Paterno Cambellano, magiſtro hoſtiario, conſiliario, ac noſtrę magnæ curiæ Regenti, & iudicibus eiuſdem curiæ, cõſiliariis, & fami-

¶ Et ſi per principem concedatur dilatio debitori meo, an interim teneatur mihi ad vſuras, & an interim [illegible]ſcribat contra me? vide Cyn. in dicta l. quoties. quem ibi ſequitur remiſſiuè Paul. de Caſtro. Quæro de pulchra quæſt. Titius habuit ſaluum conductum, & moratoriam à principe, quòd à nullis creditoribus ſuis hinc ad quinquennium poſsit moleſtari, an intelligatur quòd nõ poſſit conueniri à creditoribus ratione delicti? dic quòd non ita, not. inquit [illegible]ma. quæſtio. clxxxij. inci. quid ſi Titius, &c. dicens ꝙ iſtud eſt ſingulare verbum Guli. de Cun. in l. ſi ex parte. §. quãquam. ff. ꝙ cum eo. & in l. ſi reus. ff. de iud. Vtrum autem ſufficiat iuratoria cautio ſi iſte debitor petẽs moratoriam, nõ poteſt inuenire fideiuſſorem? hoc argu. pro & contra diſputat conſulẽdo Roma. conſi. cccxxxix. incip. circa primũ, &c. in vltimo dubio tamen cõcludit ꝙ non ſufficit iuratoria cautio, ſed debet pręſtare cautionem pœnalem. tene mẽti, & tenet hoc per gl. not in l. ij. §. ſed ſi dubitetur. in ver. ſola promiſſione. ff. de iud. & ibi etiã allegat alia iura. vide eum. Adde hic vnũ aureũ verbum, ꝙ hęc moratoria, ſeu ciuilitas poteſt allegari poſt ſentẽtiam, adduco Bald. in l. ſi filiusfami. in vltim. verb. ff. ſi certum petatur. vbi formaliter inquit, & eſt argumentum quòd ſi ciuilibus eſt aliquid in beneficium indultum, etiam poſt ſententiam poteſt reus ciuilitatem allegare. ita Bald. tene menti, quia eſt de pane lucrando. An autem debitor ex contractu iurato obtinens moratoriam à principe ſit periurus? hanc quæſtionem ponit & examinat pro & contra. Luc. in l. j. in penultim. colum. verſic. quidam iurauit. C. qui mil. poſſ. libro duodecimo. Tandem concludit quòd eſt periurus, & hoc putat eſſe verius, niſi ad ipſam moratoriam neceſſitas, vel difficultas nimia induxiſſet, vel princeps eam motu proprio conceſſiſſet. tene menti, quia faciet tibi honorem in facto. vt valeas repellere aliquem à teſtimonio tanquam periurus. Et dum ſuprà dixi allegando Bald. in l. quoties, quòd iſta dilatio quinquennalis non prodeſt fideiuſſori, adde quòd eum ſequitur Matth. in conſtitutio. patarenorum. in iiij. colum. & allegat alias cotas. Quanto tempore debet eſſe iſta dilatio, quæ conceditur debitoribus de iure communi? dic quòd debet eſſe quinquennalis Paul. de Caſtro in l. quoties, in vltima columna. verſic. extra Cyn. quæro, C. de prec. Imperat. offer. per textum in l. final. C. qui bonis cedere poſſ. Quid ſi dilatio conceſſa excedit quinquennium, an reſcriptum reddatur inutile? vel ſit vtile vſque ad quinquennium? dic quòd in totum redditur inutile. Paul. de Caſtro in dicta l. quoties, in fin. ſequitur Matth. in conſtitut. ad officium Baiulorum circa finem. Adde quòd iſtæ moratoriæ non extenduntur ad debitum iuratum, tenet etiam Felin. in cap. conſtitutus. in iij. colum. & v. de reſcript. alleg. Salyce. & Cyn. in dicta l final. hic allegata. & illud conſilium Alexand. hic alleg. cclxvj. Adde quòd iſtæ moratoriæ præſumuntur conceſſæ in dubio ad poſtulationem partis. capi. ſi motu proprio. de præbend. in vj. l. j. C. de pe. bono ſubla libro decimo. Alexand. in dicto conſilio cclxvj. in fin. refert & ſequitur Felin. vbi ſupra in tertia columna.

Adde quòd moratoria ſimpliciter conceſſa contra creditores, intelligitur conceſſa de creditoribus tempore moratoriæ, & ſic non intelligitur conceſſa contra futuros creditores. Bartol & Angel. in l. iij. §. illud. ff. quod quiſ. iur. vnde inquit Angelus, ſi impetraui, vt non teneat reſpondere creditoribus meis vſque ad quinquennium, ego non vtar reſcripto, & moratoria contra creditores futuros. ita Angelus per multa iura & inter alia per l. ſi ita. ff. de auro & argento legat. & imputatur mihi, dicit Angelus qui non prouidi melius. M.

Capitulum

a **C**Apituli *deteſtantes.* Adde [illegible] vnū not. ver. quòd ex quo illa ſolennitas, quòd declaratur locus & tēpus in accuſatione, eſt inducta de iure ciuili, vt l. prætor edixit. ff. de iniur. & l. libellorum. ff. de accuſ. & per hoc cap. ſunt ſublatæ omnes ſolennitates [illegible] ciuilis quòd nō erit neceſſaria declaratio, & expreſſio temporis, & loci in accuſatione. ita not. inquit Matth. in deciſio. v. cap. ccl. incip. ſæpe ſæpius. vbi dicit, quòd ita fuit deciſum in d. S. R. C. Adde quòd hoc c. tollit ſolennitatē litis conteſtationis. Mat. deciſio. cclxxxiij. & ita concludit Par. in tracta. ſyndi. in commēto huius cap. deteſtantes. Adde eundem Matth. in conſtit. contumacem in prima nota. ver. ſed ex quo in Regno. vbi formaliter inquit, quòd ex quo in Reg. ex defectu conteſtationis litis in proceſſu poteſt procedi ad diffinitiuam ſententiam, vt in c. hoc, deteſtantes. poteſt procedi in contumaciam citati, & nō comparentis, etiam ad diffinitiuam ſentētiam lite non conteſtata. Adde quòd per hoc capit. hodie eſt prouiſum poſſe procedi ad ſentētiam diffinitiuam, etiā quòd non ſit lis conteſtata, dummodo conſtet de veritate. & ſic eſt ſublata ſolennitas conteſtationis litis, dixit pulchrè Matth. in procœm. conſtitu. in xij. quæſtio. in v. colū. verſiculo vij. concluſio. ſubdens poſtea formaliter. Et ideo in regno, vt plurimum fiunt proceſſus ſine litis conteſtatione: nam oblata petitione, & citata parte, ſi non obſtant exceptiones oppoſitæ ad impediendum litis ingreſſum, ſine litis conteſtatione datur terminus ad probandum, & defendendum, & niſi eſſet dictum capitulum, deteſtantes. omnes proceſſus ruerent in Regno: quia litis conteſtatio eſt de ſubſtantia ordinis iudiciarij: gloſſa eſt in cap. in cauſis. de officio delegati. & in c. dudum eccleſia. de elect. vide eū. ¶ Adde eundem Matthæum in conſtitution. pacis cultum. in decimaſexta colum. vbi inquit

liatibus paternis, noſtriſque ſalutē & dilectionē ſynceram. Deteſtantes[a] quòd plurimum, & magis per ſophiſticas, quàm veraces aduocatorum [illegible]tutias, veritas iuſtitię latea[illegible]rem executionem eius, cul[illegible]tores exiſtimus, indefinitum litium terminum non producat: de certa noſtra ſcientia, & præſenti epigrāmate declaramus, volumus, vobiſque committimus & iubemus expreſsè, vt ſi quando proceſſus cauſarum, de quibus vos veſtrū alter in dicta noſtra curia, vt ordinarij, vel delegati de eiſdē cauſis cognouiſtis, vel in antea cognoſcetis, vel quas ad vos deuolui per quācunque viam cōtingat, vel continget: ex defectu commiſſæ ſolennitatis iudiciariæ, proponi, allegari, dici, vel excipi contigerit eſſe nullos, dummodo aliàs debito modo ſuper negotio liqueat de pura ſubſtantia veritatis, propoſitione, allegatione, aut exceptione huiuſmodi non obſtante, tunc ad finalem deciſionē cauſarum ipſarum Deum & ipſam iuſtitiam habendo præ occulis procedatis, aliquibus legibus, ſeu conſtitutionibus cōtrariis non obſtātibus quoquomodo ille vel illi, ex veſtris iudicibus, qui præſens ſeu præſentes extiterint executioni præſentium vacaturis, aliorum abſentia non obſtāte. Exceptis tamē priuilegiis conceſsis Comitibus, & Baronibus, tam generaliter quàm ſpecialiter, quæ ex vigore præſentium infringi nolumus, quoquomodo. datum Nea. Anno Domini M. C C C X X. die xxviij. Decembris iij. indictionis Regnorum dicti Domini patris noſtri, Anno xj.

19 Quas quidem literas declaramus, decernimus, & iubemus intelligi debere de quacunque omiſſione etiam ſubſtantialis proceſſus ſolennitatis: dummodo aliàs ritè & rectè ſententia proferatur.

Litera de ſupplendis defectibus poſt literam, deteſtantes.

ISabella Deigratia Hieruſalem, & Siciliæ Regina, Andagauiæ, Bari, & Lothoringiæ Duciſſa, Pōtis Marchioniſſa, prouinciæ Zenonianæ, Forcalquerij, ac Pedimōtis comitiſſa. Necnon & pro Sereniſſimo & illuſt. Principe, & domino cōiuge noſtro Reuerēdiſsimo domino Renato eadem gratia dictorum regnorum Rege, &c. Vicaria generalis, magnifico Raymundo de Vrſinis Nolano Palatino, ac 72 Sarni Comiti magiſtro Iuſtitiario regni Siciliæ, collaterali & earum Locumtenenti. Necnon Regenti magnam Curiam noſtræ Vicariæ præſenti & ſucceſsiue futuris conſiliariis fidelibus Regis noſtriſque dilectis gratiā & bonam voluntatem, &c. Quantum eſt poſsibile, cordi nobis eſt lites minuere, & eiſdem finem breuē imponere, expenſis, damnis, ac intereſſe noſtrorum fidelium poſſetenus obuiare. Qua de re calumnia litigantium, ſubterfugia, & protelatiōes poſtulantium, ex debito noſtri officij amputantes: Hac lege noſtra Deo authore perpetuò valitura, omnes cauſas, lites, quæſtiones, proceſſus, ſeu controuerſias, quæ in noſtra Magna Curia Vicariæ Neap. ordinariè, ſiue de iure delegationis, aut per modū recurſum querelæ, nullitatis, ſupplicationis, ſeu appellationis, tractari, moueri, aut ventilari, ciuiliter vel criminaliter cōtinget: Nō obſtātibus quibuſcunq; libelli ineptitudine, ac nullitate, etiā ſi totum proceſſum reſpiciāt, quæ perſonas litigantiū, aut iuriſdictionis, ſeu iudicis nō concernāt, Dum tamē in proceſsibus ex articulis, poſitionibus, capitulis productis, aut probatis, ſeu confertis, narratis, aut concluſis, de veritate illorum, de quibus, ſeu pro quibus agitur cōſtet, & appareat ſecūdum veritatē, & ipſa ſola veritate dūtaxat, inſpecta, & cōſiderata, decidi, diffiniri, & determinari ſancimus. Quoniā ſcriptū eſt, veritati ſemper locū fore. Super expenſis vero proceſſuū vobis, & cuilibet veſtrū, vt bonis viris, ac veſtrorū arbitrio duximus relinquēdū. Quæ omnia ſeruari iubemus non ſolū in cauſis futuris, ſed etiā in pendentibus de præſenti. Præſentes aūt literas magno noſtro pendenti Vicariatus ſigillo munitas vobis duximus dirigendas, & etiā concedēdas in teſtimoniū præmiſſorū, quas pro ipſarum validiori robore dedimus, & ſubſcripſimus propria manu noſtra. Datū in Regio, noſtróque caſtro Capuanæ Neapol. per manus noſtræ prædictæ Iſabellæ Reginæ, Anno Domini M. C C C C X X X V I. Die xiiij. mēſis Apri. xiiij. Indi. Regnorū vero dicti domini Regis ij.

De Mandato Reginali. Cū deliberatione & præſentia Conſilij.

Vitalis. Loc. prothon. Angelillus miles.

De iure ceſſo. *Rubrica.*

ITem[b] quòd nullus admittatur ad agendum iure ceſſo, niſi fuequit. quòd hodie per hoc capitulū, deteſtantes. Iudices procedunt ad ſententiam, dummodo conſtet de veritate, etiam omiſſa litis conteſtatione, & quòd hoc capitulum tollat litis conteſtationis ſolennitatem, & non requiratur litis conteſtatio, tenet etiam pulchrè Parjs in tractatu ſyndic. in comment. huius capituli, in prima & tertia columna. vide eum pulchrè loquentem. ¶ Adde Matthæum in conſtitutione, iuriſperitorum. in vlti. colum. dicentem quòd hodie in omnibus cauſis in Regno, litis conteſtatio omiſſa non reddit proceſſum nullum. & allegat hoc c. & ſic in contumacia poteſt procedi ad dationem termini ad probandum, & ad receptionē teſtium in contumaciam, omiſſa litis cōteſtatione, quod etiam firmat Panor. in c. cum olim, in vlti. col. de teſt. & poſtea debet citari ad alios actus incumbentes. ¶ Quia non ſequitur, fuit contumax in vno. ergo in alio, vt dicit gl. in ij. c. in verſic. teneris, de don. & con. quam ad hoc alleg. Panor. in cap. auditis. in ij. colum. de procur. Et ſic contumax in vno actu debet citari in alio, vt in cap. conſuluit. de officio delegati. ita Matthæus allegans alias cotas. Matth.

ADDITIO. *Et vide omnino de intellectu huius pragmatica per dominum Paridem de Puteo in tractat. de indicatu in ſecundo quinterno, in cap. an dictum capitulum, &c. cap. deteſtantes, per multas quæſtiones gloſſauit & declarauit.*

De iure ceſſo.
Rubrica.

b ITem *quòd nullus admittatur ad agendum iure ceſſo, &c.* Practicatur, & adde alium ritum ſimilē infra incip. & priuilegiatus, & hunc ritum allegat & ſequitur Matthæus in conſtitutione ſtatuimus in ſeptima columna dicens quòd hodie eſt in viridi obſeruantia. ¶ Adde quòd iſte ritus non intelligitur de perſonis miſerabilibus, volentibus agere iure ceſſo ex cauſa lucratiua. Nam illæ perſonæ poſſunt agere iure ceſſo ex cauſa

rit cauſa neceſſaria, & ex cauſa nõ lucratiua facta.

De tutoribus, curatoribus & Mundualdis. Rubrica.

322 PVpillo aſſerenti ſe carere curatore, per ipſam Curiam datur curator.

323 Item quòd pupillis litigantibus in eiſdẽ Curiis ſeu altera ipſarum aſſerentibus ſe carere curatoribus Curia ipſa dat curatorem ad litem abſque aliqua difficultate, & cauſæ cognitione.

324 Item quòd Curiæ ipſæ & quælibet ipſarum det mulieribus Longobardo iure viuentibus in ſingulis cauſis ſingulos Mundualdos ſine difficultate, & cauſæ cognitiõe.

325 Item Curia ipſa dat mulieribus Longobardis venientibus in eam in ſingulis cauſis ſingulos Mũdualdos ſine difficultate.

326 Item Curia ipſa etiam inter Longobardos impulſationem ſacramentalium non admittit.

Practica ad docendum de ſolennitatibus per tutores. Rub.

327 ITem ſeruat ipſa Curia, ꝙ cum aliquis tutor vel curator tutorio vel curatorio nomine cõteſtatur litẽ in iudicio, ſiue cõuenti, ſiue conuenientes nominibus, quibus ſuprà, admittuntur per ipſam Curiam & ſi non habeant inſtrumentum tutelæ vel curæ, ſiue veniant etiam cum pupillis, ſiue ſine. Verùm facta litis conteſtatione & iuramento de calũnia, & dato termino ad probandum, datur vnus alius terminus ad docendum de ſolennitatibus, i. de curis & tutelis, infra quem ſi nõ docent, non recipiuntur iura ipſorũ tutorũ vel curatorũ nominibus quibus ſup. &c.

De ſyndicatu officialium. Rub.

Quod oẽs officiales debeant ſyndicari in fine officij.

328 ITem quòd quilibet officialis, Iuſtitiarius, Capitaneus, iudex & aſſeſſor in Regno, in fine officij debeãt ſyndicari prout cõſtitutiones & capitula Regni iubent, & mãdãt, & niſi demonſtrẽt literã ſui ſyndicatus non poſsint aſſumi, nec admittantur ad aliud officium.

De reſtitutione in integrum. Rub.

Poſt concluſionem non admittitur quis ad reſtitutionẽ in integrum

329 ITem quòd in quibuſcunq; cauſis ciuilibus quæ in præfata Curia pro tẽpore agitãtur poſt cõcluſionem factam in illis per actores vel conuentos, aliqua petitio reſtitutionis in integrum offerri non poteſt.

De expenſis. Rubrica.

330 IN prima cauſa tã in ciuilibus, quàm in criminalibus non condemnantur in expenſis.

331 Item ſeruat ipſa Curia in prima cauſa, nec in ciuilibus nec criminalibus aliquem condemnare in expenſis.

De expenſis reſtituendis. Rub.

332 ITem ſeruat ipſa Curia ꝙ quãdo expenſæ fiunt ante ſententiã in aliquo caſu, ſicut contingit in multis caſibus, tunc Curia cõmittit taxationẽ expenſarum ipſarum magiſtro actorum, & facta taxatione, ſi dictæ expẽſæ veniũt reficiendæ propter contumaciã, per l. ſancimus. C. de iudi. & tunc non auditur in iuribus ſuis: niſi eis refectis. ſi alia de cauſa veniunt, tunc facta taxatione, & inquiſitione ipſarum per dictum magiſtrum actorũ ab eius pcuratore & aduocato & cõmiſſario qui dicuntur recepiſſe dictas expenſas, fit executio per Curiam, ſicut ſententiarum executio.

De clericis. Rubrica.

Acta quæ fiunt in petitionibus clericatus. Rubrica.

333 ITem ſeruat ipſa curia ꝙ quando datur aliqua petitio, puta, clericatus, vel ſimilis in proceſſu inchoato vel non inchoato, vbi non requiritur libellus, non fit aliquis actus, niſi quia datur terminus ad probãdum, ſi expedit, & alius actus non fit in ea petitione per ipſam Curiam.

De rei vendicatione. Rub.

Quomodo proceditur in cauſis rei vendicationis?

334 ITem [a] ſeruat ipſa Curia, hãc practicam iuris inter conuentũ rei vẽdicatione, & actorẽ. Nã ſi dico te iniuſtè & minus debitè tenere & poſsidere talẽ domũ, ſeu dolo malo deſiiſſe poſsidere, pꝛimò & ante omnia interrogaberis à iudice ante litem conteſtatam, an teneas & poſsideas: & ſi dixeris te tenere & poſsidere iuſtè & rationabiliter, nec negas, tunc procedit libellus, quia intentatur directa rei vendicatio. Si dicis te non tenere, tunc etiã proceditur libellus, quia intentatur vtilis rei vendicatio.

Confirmatio & noua conceſſio priuilegiorum Neapol. facta per reginã Ioannã II.

335 IOanna [b] II Dei gratia Vngariæ Hieruſalem, Siciliç, Dalmaciç, Croatiæ, Romæ, Seruiæ, Galliciæ,

Lodo

cauſa lucratiua, ſi ceſſio fiat verè, bona fide, & ſine fraude, ita not. inquit Matt. in conſtitu. ſtatuimus. in v. col. & eſt de mente And. de Yſer. ibi, in ij. colũ. ver. Item quid ſi vtatur. Limita iſtum ritum, & l. per diuerſas C. mand. niſi debitor, contra quẽ habeo iura, quæ cedo alteri, eſſet in pręſentia & non contradiceret, & ſic eo volente fieret ceſſio: nam ipſe nunquàm poterit opponere exceptionem ſimulationis contra talẽ ceſsionem, & hoc caſu non haberet locum d. l. per diuerſas. ita ſing. dixit Bald. in l. cum eſſet. §. ſi. arg. illius text. & ibi etiam no. Ang. & Flo ff. de ſer. ruſti. præd. de quo facit magnum feſtũ Hyppo. de Marſi. in ſuo ſingul. xlv. incipient. Tu ſcis quòd ceſſio iurium, &c. ſubdens ſe habere in facto in cauſa propria. Qualis autem cautela poteſt adhiberi. vt repellatur agens ex iure ſibi ceſſo, ponit pulchrè Tancre. in ſua compen. in Rubri. de quæſt. cir. cautelas. in xj. q. vide omnino eũ. Quot autẽ modis impugnetur ceſſio, vide Bal. magiſtraliter loquentem in l. ij. in ij. col. ver. deinde cõclude, &c. cum ſeq. C. ne lice. poten.

a ADDITIO. *Et prædicta probantur in l. in rem. & in l. qui petitorio. ff. de rei vend. Vbi vero in libello non dicitur ſeu dolo malo deſiit poſſidere, tunc non procedit libellus. Quod hic dicitur non procedere hoc caſu libellum. verum eſt ſi actor velit quòd vlterius non procedatur in rei vendicatione, ſed vult dare libellum de mendacio. Sed vbi actor velit renunciare beneficio l. fin. de rei vendicatio. quia non vult dare libellum de mendacio ſed vult terminum ad probandum contra negantem ſe tenere & poſſidere, procedit libellus, & proceditur in cauſa vſque ad deciſionem cauſæ, & hoc eſt de iure & hoc etiam ipſa Curia ſeruat. & propterea in ipſo inſtanti debet interrogari actor an velit dare libellum de mendacio iuxta formam l. fin. ff. eo tit. & ſi dixerit, ita ſtatuatur ei dies, quo veniat cum libello mendacij, & reo, vt veniat eodem die ad recipiendum eundem. Si dixerit, non tunc Curia licentiat* *ad illa inſtantia conuentum. Et ſeruat ipſa Curia, quòd quandoq; proceditur in vtili rei vendicatione, quando dico te dolo malo deſiiſſe poſſidere, non compellitur reus, niſi diceret, poſſidet vel non. Et ſeruat etiam ipſa curia ſic interrogari procuratorẽ conuenti, quando comparet per procuratorem ſcilicet, ante litis conteſtationem, vt dictum eſt. Verũ tenet & poſſidet, deinde conteſtando litem poteſt reſpondere ipſe procurator. cætera verò in dicto libello ignorat prout poſita ſunt in lit. conteſta. ſuper cauſa prædicta. Et not. quòd in cauſa rei vendicationis prædictæ, quando actor vult conuincere reum de mendacio, & libellus rei vendicationis remanet in Curia & ſcribitur in eo actus interrogationis ante litis ingreſſum, ſi tenet & poſſidet, dicit quòd non poſſunt tali actore reum de mendacio conuincere volente, & nullus actus fit inducto libello. niſi quia datur terminus alteri, vt veniat cum libello de mendacio, & ratio ad accipiendum libellum de mendacio.*

Vide practicam ſuper po. de vendica[illegible]

Vide de foro compe. de iuriſd. de teſtib. de accu.

Confirmatio & noua conceſſio priuilegio. &c.

b IOanna II. *Dei gratia, &c.* In verbo. *Ciues nomine ciuitatis Neapo. &c.* Adde ꝙ interdũ ciuibus priuilegiũ propter inclytam nobilitatem ciuitatis conceditur, vel quia concedenti priuilegium ſunt cõiuncti. ff. de excuſ. tu. l. non tantum. §. j. & illũ alleg. Luc. à quo didici in l. vnica in j. colũ. verſic. v. prætereà datur, &c. C. de Metrop. Bery li. xj. Adde hic pulchrã quæſt. Actor habet priuilegiũ ne extra ſuam diœceſim trahi poſsit per literas Apoſtolicas. iſte trahit alium extra ſuã diœceſim, qui reus vult ſe tueri priuilegio quod habet actor, quòd non poſsit extra diœceſim trahi, verum ſit audiendus? dic quòd poteſt dici quòd ſic, ſi ad actoris inſtantiam priuilegium datum ſit: aliàs ſi motu Principis datum eſſet ſecus eſſet. ita not. inquit Archid. in c. hęc autem. j. diſtin. de pœna alleg. plura iura. tene mẽti, quia quilibet prima facie diceret cõtrarium. Adde aliud priuilegium Neapolitanorum, nam contra nos Magna Curia Vicariæ non poteſt ſeipſam re... niſi ... [illegible] ... ceptis

Lodometiæ, Comaniæ, Bulgariæque, Regina Prouinciæ Forqualquerij, ac Pedimontis Comitiſſa, Vniuerſis ſingulis preſentes literas inſpecturis tam preſentibus quàm futuris. Conceſsiones & gratias benemeritis fidelibus noſtris gratioſè conceſſas, licet perpetua firmitate cõſiſtant, pleruũque ad maioris cautelæ præſidium nõ ſolum noſtræ confirmationis munimine roboramus, ſed libenti animo de nouo concedimus, atque damus. Sanè more nouiter ſupplicationibus vniuerſitatis, & hominũ ciuitatis noſtræ Neapolis noſtrorum fidelium dilectorũ, per eorum ſpeciales ſyndicos ad noſtræ maieſtatis præſentiam deſtinatos humili cũ deuotione porrectis, Volenteſque cum eis benignè & gratioſè agere, eidẽ vniuerſitati & hominibus præfatæ ciuitatis noſtræ Neapolis omnes & ſingula franchiſias, immunitates, exceptiones, priuilegia gratioſè factas & facta ac conceſſas, & cõceſſa eis per claros memoriè dominos Reges & Reginas prædeceſſores noſtros, à tempore, ſcilicet, Domini Regis Roberti VIII. noſtri citra per eos, literas & priuilegia, ac omnia & ſingula in eiſdẽ literis, & priuilegiis contenta in earum, & eorum cõtinentias & tenores, quos haberi volumus de certa noſtra ſciẽtia præſentibus pro ſufficienter expreſsis, & ſpecificè declaratis, necnõ & omnes conſuetudines, ſtatuta, ritus, obſeruãtias, & capitula antiquata tempore dicti Regis Roberti, & ſucceſsiuè vſque ad præterita tempora obſeruata in dicta ciuitate noſtra Neapolis eius caſalibus & pertinentiis omnibus, quæ hîc etiã haberi volumus pro ſufficienter expreſsis, in quarum & quorum poſſeſsione, ſeu quaſi ad præſens

nentia, vt procedunt ex proceſſu informatiuo, ſed debet procedere ſecundum iura, & conſtit. Reg. Matthæus in deciſ. cccxcj. incip. fuit iudicatum. Adde aliud priuilegium. nam Regina Ioan. ſecunda conceſſit priuilegium ciuitati Neapolitanæ, vt dicta ciuitas non teneatur in aliquo pro homicidio, vel damno clandeſtino, refert & ſequitur Matth. in rubr. de homi. clandeſt. in ij. col. ver. x. j. pronisio, &c. ¶ Adde aliud priuilegiũ ciuitatis Neap. nam in ea non poſſunt eſſe officiales, niſi viri de Regn. Matth in conſt. iudices. in iiij not.

In verbo, *item quod actorum notarij, &c.* Adde quòd ſi iudex vel alter officiarius acta non publicata, vel dicta teſtium nõ aperta manifeſtaret parti, tenetur de falſo. Par. in tractat. ſyndic. in ver. iudex. in vij. col. in princ. in ver. ſi iudex vel tabell. &c. alleg. l. j. in princ. ff. de falſ. & idem voluit Fel. vbi alleg. plures cotas, in cap. vltra tertiam. ij. col. ver. incidenter not. &c. & ſubdit quòd talis notarius eſt periurus, quia iuratur in creatione dicta teſtium tenere ſecreta, vt per Hoſtien. & domino Anto. in cap. ſicut. de ſimonia. ¶ Adde, quòd notarius actorum reuelans dicta teſtium ante aperturam, tenetur de falſo. Iacob. de Belui. conſilio incip. quidam tabellio, ſiue iudex, per l. pen. §. qui inſtrumenta. ff. de fal. & l. j. in princip. & l. ſi quis aliquid. §. j. & §. inſtrument. ff. de pœn. & l. ſaccularij. §. j. ff. de extra. crimin. Et dum ſuprà in præcedenti apoſtilla poſui, quòd ſi magiſter actorum ante aperturam manifeſtauit, vel legi paſſus eſt dicta teſtium, tenetur pœna falſi. Adde quòd idem tenet Gandinus in tract. malefi. in rubr. de falſ. iij. colum. verſic. ſed quid ſi tabellio, &c. & alleg. plura iura. & idem in iudice. Poſtea ſubdit idem eſſe procuratore, & aduocato reuelante inſtrumenta, vel alia iura ſecreta ſuæ partis alteri parti. Et in quolibet reuelante conſilia ſuæ ciuitatis, vel qui detexit priuata conſilia ſui poteſtatis, vel præſidis, vel alterius cuius officio fungitur, & obſequitur. Et idem in iudice manifeſtante, vel reuelante ſententiam quam laturus eſt, ante pronunciationem, per plura iura, & rationes. & ſubdit ita contigiſſe de facto Paduæ, & ex conſilio plurium doctor. fuit condemnatus de falſo quidam magiſter acto. qui ante aperturam teſtium atteſtationes patefecerat. vide eum.

Adde quòd magiſter actorum licitè petit pecuniam pro copiis actorum. Lucas in l. in ſacris. la iij. in iiij. colum. verſic. & videtur quòd notarius actorum. C. de proximis ſacrorum ſcrin. libro xij. vbi ſubdit quòd in Regn. per conſtitutionem Regis Caroli prohibentur notarij actorum aliquid recipere pro ſcriptionibus, & ſubſcriptionibus ſententiarum, imò & gratis debent ſcribere apodixas. vide eum. Adde quòd ſeparata ſolutio fit magiſtro acto. pro prima ſcriptura, & pro exemplo. Luc. in l. final. vltim. colum. circa finem. C. de princip. agend. libro xij. Adde quod notarius actorum falſificans acta, debet puniri pœna mortis, vt in conſtitutione iudices. & ibi ad hoc not. Matth. in viij not. Et quòd notarius actorum oſtendens articulos parti ante publicationem in cauſa, teneatur pœna falſi, tenet Par. in tracta. ſyndic. in rubric. de exceſſion. aduocatorum. in prima colum. Adde hic, quòd notarij actorum debent ſyndicari, vt vult capit. Regni incipiens. nouas formas. & aliud capit. Reginæ Ioan. incipiens. quid ſi prædicti officiales, in fin. & eſt text. in l. conſiliarios, in verſic. cancellarios, iuncta gloſſ. C. de aſſeſſor. Imò vult aliud dictum capitulum, item quòd prædicti officiales. quòd ſequenti anno non poſſunt obtinere ſeu exercere officium magiſtri actorum in dicta terra, ſeu alia, niſi prius fuerint ſyndicati. tene menti. Adde hic, quòd poteſt per legem dari forma notariis actorum, vt pro editione actorum non poſſint accipere niſi certam quantitatem. text. eſt in l. cum in ſacris, in verſic. pro editione, &c. & ibi not. Bartolo. & ſequitur Iacob. Reg. C. de proxim. ſacrorum ſcrin. in libro xij. Adde hic Matth. in conſtitutio. puritatem in ix. not. in fin. vbi inquit, quòd Neapolitani ſunt priuilegiati per Reginam Ioan ſecundam, quòd non teneantur ſoluere magiſtris actorum pro ſcriptura ſententiæ, & alleg. hoc capit. l. dicens quòd fuit expeditum xiiij. Ianuarij, indictio. xiij. M. CCCCXX. Regni huius anno vj. Adde quòd non eſt in poteſtate magiſtri actorum recipere à partibus quantum ipſe vult, & petit pro ſcribendis quæ occurrunt in lite, ſed debet recipere à litigantibus quantum eſt taxatum per Regiam Curiam. text. eſt in conſti. magiſtri Camerarij, ibi, per curiam noſtram expenſas ſtatutas recipiẽt, &c. & ibi not. Matt. in xiiij. not. ſubdens quòd male obſeruant dicti notarij, ſed tranſit, quia non faciunt. vide Luc. ponentẽ pulchrum verſic. contra magiſtros actorum petentes magnas ſolutiones pro minimis ſcripturis. in l. momẽtaneę. in j. col. ver. & not. optimam legẽ. C. de anno. & tribut. lib. x. quòd officiales poſſunt punire ſuum magiſtrum actorum in ſuo officio ſcribẽdi acta delinquentẽ. Innoc. in cap. dilectus. de pœn. quem ſequitur ibi Panormit. & Lucas in l. quinq; ſummates. ij. col. C. de decur. lib. x. ¶ Adde quòd magiſter actorum dans copiam atteſtationum ante publicationem, incidit in crimen falſi ita ſingul. dicit Cazialup in l. is apud. ſubdens ita fuiſſe iudicatum Paduæ ad conſil. Iacob. de Aret. & plur. Doct. refert, & ſequitur præceptor meus Campeg. ibi. in v. col. in fin. ¶ Adde quòd notarius actorum manifeſtans & reuelans ſecreta curiæ, incidit in pœnã falſi. Bald. in l. fin. in princ. C. de edendo. refert, & ſummè commendat præceptor meus in loco præalleg. in vj. col. in princ. ¶ Adde quòd idem tabellio ſeu notarius actorum, qui incipit acta ſcribere, debet illa perficere, & expedire vſque ad fin. glo. not. in §. ſi verò abſunt. in ver. inuentarium. in auth. de hære. & Fal. illam ſequitur, & dicit eſſe not. Bald. in l. j. in vij. q. in fi. ff. de offi. conſu. illam gloſſ. tamen limitat ibi Angel. eſſe veram, niſi notarius actorum ſit iuſtè impeditus: nam tunc poterit per alium notarium acta actorum expedire. allegat not. in dicta l. j. & Innoc. in cap. quoniam contra. extrà de prob. ¶ Quid ſi notarius actorum eſt abſens, an poſſit deputare aliũ loco ſui? dic quòd non, ſed iudex poteſt ex ſe hoc facere. Bal. in l. Imperator. la prima. in pen. col. ver. ſed nunquid notarius actorum. ff. de ſta. ho. & allegat iura. ipſum allegat & ſequitur Alex. poſt Bart. in dicta l. j. in ij. col. ¶ Adde quòd magiſter actorum non debet dare alicui copiam actorũ ſine licentia & mandato iudicis: & iudex poteſt ipſum compellere ad dandum, quia iſtud ad officium iudicis ſpectat l. is apud quem. C. de eden. quem tex. not. & ponderat Gul. de Cun. Bal. Raph. Fulg. Paul. de Caſt. & Iaſ. in ij. not. & Ant. de Alex. ibi, in iij. not. ſequitur, & dicit eſſe menti tenendum. ¶ Adde quòd notarius actorum cancellans & caſſans acta, punitur de falſo pulchrum eſt conſil. Bald. in terminis cccxxviij. incip. quidam notar. &c. ij. vol. vbi omnino vide. ¶ Adde quòd notarius actorũ permittens parti aduerſæ legere dicta teſtium ante publicationem, tenetur pœna falſi. Bonif. in trac. de maleſi. in rub. de falſ. iiij col. ver. quid ſi notarius. & allegat iura. vide eum. ¶ Adde ꝙ notarius actorum nil ſcribere poteſt ſine mandato iudicis. ita not. inquit Bal. in l. j. in v. col. C. qui accu. vide eum. ¶ Adde quòd appellatione officialiũ venit magiſter actorum. vide plenè per me ſuprà in ritu, de iud. ſuſp. Quæro de pulchra quæſt. acta conficiuntur coram iuſtitiario, & in quodam ſacco ſigillato reponuntur. quis debet ea ſigillare, iudex vel actorum notarius? hanc quæſt. ponit Luc. pro & contrà, in l. vnic. in j. col. ij. q. C. de com. agro deſer. tandẽ concludit quòd iudex, per plura fundamenta. ¶ Adde quòd magiſter actorum, qui oſtendit articulos alteri parti ante publicationem in cauſa, tenetur pœna falſi. Par. in tract. ſynd. in cap. de exceſ. aduoc. in j. col. per tex. in l. j. §. is qui depoſita. cum ibi not. per glo. & Bart. ff. de falſis. ¶ Adde quòd ſecreta cauſæ aut iudiciorum nedum aduerſariorum, ſed aliis publicanda & legenda non ſunt: & talia faciens tenetur pœna falſi. Luc. in l. in ſacris. la ij. col. vj. C. de proxim. ſac. ſcri. lib. xj. M.

exiſtunt, tenore præſentium de certa noſtra ſciẽtia, ſpecialiq; gratia confirmamus, & ad maiorem cautelam de dicta certa noſtra ſcientia de nouo concedimus, atq; damus. Declarantes tamen expreſſe de eadẽ ſcientia certa noſtra earundem tenore præſentiũ, ꝙ per huiuſmodi noſtræ cõfirmationis & nouæ cõceſsionis dictorũ priuilegiorũ, franchiſiarũ, immunitatum, & exemptionum, & omnium aliorũ ſuperius expreſſorũ, literas ſeu priuilegium eiſdem vniuerſitati & hominibus per nos factas, ſiue factũ, nos & noſtra Curia, noſtriq; in dicto regno hæredes & ſucceſſores non teneamur, nec teneantur ad ſolutionẽ prouiſionũ quarumcunq;, aut pagamenti, ſeu ſolutionis alterius cuiuſcũq;, nec etiam per eas vel ea volumus aliorũ iuribus quomodolibet derogari. Confirmantes ac de nouo concedentes earundẽ tenore præſentiũ de dicta certa noſtra ſcientia iam dictis vniuerſitati & hominibus præfatæ ciuitatis noſtræ Neapolis, infra ſcriptas alias gratias & priuilegia, videlicet, ꝙ ciues noſtre ciuitatis Neapolis & habitantes, in ea, & eius deſtrictu nõ poſsint vocari vel ad iudiciũ trahi ciuiliter vel criminaliter infra ex delegatione extra ciuitatem Neap. ratione rei, ratione contractus, & ratione delicti.

336 Item quòd Curia Capitanei ciuitatis noſtrę Neapolis non poſsit cognoſcere de cauſis ciuilibus, nec ſuper tenoribus inſtrumẽtorum, ſed tantum habet cognoſcere de cauſis criminalibus iuxta antiquum ordinem antiquitus obſeruatum.

337 Item [a] ꝙ carcerarius quarũcũque Curiarũ ciuitatis noſtrę Neapolis non poſsit nec debeat aliquid exigere á carcerato, vbi non pernotauerit in carcere, & ſi pernotauerit quocunq; tempore ſteterit in carcere habere debeat Tarenũ vnum, Amalfiæ tantum iuxta formam capitulorum regni.

[a] *Item quod carcerarium, &c.* Carcerarius nõ pernoctantibus nil ſoluitur. ad hoc aliũ ritum ſimil. ſuprà, incip. item quod carcerarius, niſi quando pernoctauerit, tunc enim vult, quod habeat tarenũ vnum, tu omnino v. de capitulum Caroli ſecundi incip. magiſtro iuſtitiario, & ibi per me, & aliud c. incip. item ſtatuimus ꝙ præſonerij.

338 Item ꝙ honeſtatis cauſa mulieres ciuitatis Neapolis citatæ pro teſtibus in cauſis ciuilib⁹ in quacũq; Curia, & pro quauis cauſa coram iudice ordinario vel delegato, non compellãtur ire ad iurandum & ad deponendũ pro teſtibus, ſed mittatur ad domus earũ vnus ſcriptor ad recipiendũ iuramentum & examinentur in domo ſua, vel in alio loco honeſto iuxta antiquã obſeruantiam, & in ritu in talibus conſuetum, & ſic ſimiliter niſi dictæ mulieres litigarẽt in Curia, & eſſent citatæ ad reſpõdẽdũ ſuper articulis, in quibus fuerunt citatæ ad reſpondendum.

339 Item ꝙ de accuſatione cõtumaciæ in citationib⁹ in Magna Curia ſoluatur Tornẽſis vnus tantũ iuxta antiquũ ordinẽ, & obſeruantiã dictæ Magnæ Curiæ, & eodem modo de ſigillo magno citationum.

340 Item quòd vbi aliquis citatus vel citata ciuiliter vel criminaliter in quacunque Curia fuerit bannitus, vel condemnatus, ſeu bannita vel condemnata, deinde ſe poſſunt præſentare eodem die Curia ſedente pro tribunali, vel poſt leuatam, & nihil recipiatur pro præſentatione iuxta antiquam obſeruanciã Curiæ vicariæ, & tempore præſidatus quondam domini Ludouici de Obicis.

341 Item quòd pro pręſentatione inſtrumenti, & prima citatione quæ fit ſuper tenore inſtrumenti, nihil exigatur nec recipiatur, ſed pro interlocutoria ſoluantur Grana decem.

342 Item pro ſyndicatione omnium officialium ciuitatis Neap. interſint duo ſyndici eligendi per vniuerſitatem, & homines ciuitatis Neap.

343 Item quòd magiſtri actorum, & ſubactarij Magnæ Curiæ nõ debeant per ſubſtitutũ ſeruire, ſed perſonaliter debeant vacare in exercitio officiorum ipſorũ non obſtantibus quibuſcunq; literis & priuilegiis factis, vel in antea faciendis ſub quacunque forma, & expreſsione verborum.

344 Ite iudices Magnæ Curiæ tempore prolationis ſententiæ debeant taxare expenſas, & condemnare, & non reſeruare eis taxationem in futurũ, & ita obſeruetur per omnes Curias, prout antiquitus ſolitũ erat fieri, & etiam cõſuetũ.

345 Item quòd actorum notarij nihil exigere debeant pro ſcripturis ſententiarum.

346 Item pro copiis proceſſuum, & aliarum ſcripturarum recipiendarum ex actis Curiæ ſoluatur Tarenus vnus auri, videlicet, pro ſingulis chartis octo, & quòd quolibet facies dictarum chartarum contineat virgulos xxv. & quòd quilibet virgulus x. contineat partes. Et inſuper volentes cum eiſdem vniuerſitatibus & hominibus præfate ciuitatis noſtræ Neap. ad ſupplicationes eorum, & petitiones gratioſius agere earum tenore pręſentium de dicta certa noſtra ſcientia decernimus, ſtatuimus, volumus, & mãdamus, quòd nulla Curia ciuitatis noſtrę Neapol. tam ſcilicet, Magna Curia domini magiſtri Iuſtitiarij Regni Siciliæ, ſeu eius Locumtenentis ac regentis Curiam Vicariæ, quàm Capitaneorum, vel aliorum officialium habentium merum ac mixtum Imperium cum gladij poteſtate, de homicidio, & de damnis clandeſtinis contra vniuerſitatem, & homines dictæ ciuitatis Neap. ad pœnam & ad damni ſatisfactionem, damnum paſſo à malefactore procedere poſsint, ſcilicet, contra eundem malefactorem ad punitionem, & damni ſatisfactionem ſecundum iura communia, conſtitutiones, & regni capitula.

347 Statuentes etiam inſuper, & decernentes earundem tenore præſentium de dicta certa noſtra ſcientia, quòd nulla Curiarum prædictarum dictæ ciuitatis Neapol. ex officio procedere poſsit de verbis iniurioſis ad denunciationem partis, ſed per libellum accuſatorium inſtitutum ſecundum conſtitutiones regni, & iura communia procedere valeat, atque poſsit. In aliis vero criminibus, & delictis dicta Magna Curia Vicariæ procedere poſsit & valeat non ex mero officio, ſed ad denunciationem partis, exceptis duntaxat criminibus & delictis, vbi imponitur pœna mortis ciuilis, vel naturalis, aut membri abſciſsio, In quibus quidem caſibus per ipſam Magnam Curiam procedatur ſecũdum iura communia, regnique conſtitutiones, & capitula regni. Curia autem prædicti Capitanei ciuitatis noſtræ Neapolis procedendo in criminibus, & delictis contra quoslibet, per omnia ſeruent iura communia. regni conſtitutiones & capitula, legibus. iuribus, conſtitutionibus, capitulis, conſuetudinibus, ritibus, obſeruantiis, priuilegiis, literis, & reſcriptis quibuſcunque præſentibus forte contrariis, ſub quacunque forma, & expreſsione verborum, etiam ſi de illis præſentibus eſſet ſpecialis mentio facienda, quibus in quãtum præſentibus refragantur

tur tenore preſentium de dicta certa noſtra ſcientia
totaliter derogamus, non obſtantibus quoquomo-
do. Mandantes propterea præfatis vniuerſis, & ſin-
gulis noſtris officialibus, maioribus & minoribus,
quocunque nomine nuncupatis, ac officio & iuriſdi
ctione fungentibus, eorúmq; locũ tenentibus vbi-
libet in toto regno noſtro Siciliæ, præſertim in pro-
uincia Terræ Laboris, præfataque ciuitate noſtra
Neapoli conſtitutionibus præſentibus & futuris, ad
quod ſpectat & ſpectabit, quatenus forma pręfatarũ
franchiſiarum, & priuilegiorum præfatorũ Regum
& Reginarum prædeceſſorum noſtrorum, de pręfa-
tis franchiſiis, priuilegiis, immunitatibus, & exem-
ptionibus eiſdem vniuerſitati, & hominibus, vt pre-
fertur, conceſſarum, & conceſſorum, ac præſentium
1 noſtrarum literarum per eos, & eorum quemlibet
diligenter attenta: necnon & attentis præfatis con-
1 ſuetudinibus, ſtatutis, & obſeruantiis, & capitulis
antiquis, illas & illa ipſi & quilibet eorũ officiorum
ſuorum temporibus eiſdem vniuerſitati, & homini-
bus præfatæ ciuitatis noſtræ Neapolis, eode modo,
quo in ipſarum, & in illorum poſſeſsione, ſeu quaſi
1 ad præſens exiſtunt: necnon & præfatas omnes alias
conceſsiones & priuilegia præſentibus noſtris lite-
ris expreſſas, & declaratas obſeruent inuiolabiliter,
ac mandent, & faciant ab aliis tenaciter & inuiola-
biliter obſeruare, & obſeruari facere, ſicut habent
gratiam noſtram charam & beneuolam: nec cõtra-
rium faciant contra præſens, ſi prædicti & ipſorum
quilibet indignationem cupiunt eiſdem eadẽ ſcien
tia certa noſtra, ac ſub fidelitate earum tenore præ-
ſentium ſimpliciter & bona fide eiuſdem vniuerſi-
tati, verbo & fide regalibus puréque ſub noua con-
ceſsione ad omnem ipſorum de huiuſmodi noſtra 2
confirmatione legitimè pro eiſdem requiſitionem
& voluntatem vniuerſitatum & hominum, ſeu per
præſentes literas præſentibus coſimiles bulla aurea
fieri facere, & mãdare noſtras liquidas ſeu liquidan
das. In cuius rei teſtimonium præſentes literas exin
de fieri fecimus, & magno noſtro penderi ſigillo iuſ
ſimus communiri, quas pro validiori robore earum
dedimus, & ſubſcripſimus propria manu noſtra, ri-
tu, & obſeruantia noſtræ Curiæ quacunque con-
traria non obſtante.

Datum in Caſtro Nouo Neapolis, per manus no-
ſtræ prædictæ Ioannæ II. Reginæ, Anno Domini 5
Milleſimo quadringenteſimo vigeſimo, die xix. men
ſis Iannarij, xij. indictionis. Regnorum noſtrorum
Anno ſexto.

Finis Rituum Magnæ Curiæ Vicariæ
Regni Neapolis.

REPERTORIVM CONSTITVTIONVM AC CAPITVLORVM REGNI NEAPOLIS, ET GLOSSARVM D. AND. DE YSERNIA, V. I. D.

Poſtremò à pluribus Doctoribus auctum, locupletatum, ac pulchriori ordine digeſtum, Per D. Gabrielem Saraynam, Iuriſconſultum Veronenſem.

A

1 ACCVSATI Siue ſint decem vel plures, de vno crimine vel diuerſis ex eodem facto deſcendentibus poſſunt conſtituere ſyndicum, & per ipſum reſpondere, præterquam in crimine læſæ maieſtatis, & hæreſis vt in capitul. Regis Roberti, quod incipit, Robertus, &c. ſtudioſis, &c. & in capitul. ſequenti, item ſtatuimus, in quo non excipitur crimen læſæ maieſtatis, ſed loquitur indiſtinctè.

1 Accuſator ſi eſt contumax ante litem conteſtatam, damnatur curiæ in ſexta parte bonorum mobilium, & accuſato in expenſis, vt in conſtit. accuſatorum. in tit. ſi quis aliquem petierit citari. Et ſi eſt contumax poſt litem conteſtatam punitur in tertia parte bonorum mobilium: & pro ſequenti inquiſitione ſeu citatione punitur in centum Auguſtalibus, vt in conſt. accuſatorem. de deſiſt. ac. accuſator habet pœnam ſextæ partis ante litem conteſta. & pœna centum Auguſtalium non habet locum in muliere accuſante. Et eadem pœna tenetur, ſi accuſator expreſſe renũtiat. Iſta pœna centum Auguſtalium, & in ſexta parte bonorum ſuccedit in locum Turpilliani: & habet locum in delictis publicis, ſecus in priuatis: quoniam ipſis pœna imponitur arbitrio iudicis. Item gloſ. dicit ꝙ deſiſtens infra biennium non incurrit infamiam. Do. And. in conſtit. poſt citationem. de lite non conteſta. vel accuſatur. Sed ſi poſt biennium expirat accuſatio, punitur accuſator in quarta parte bonorum mobilium, & eſt infamis. Dominus Andræas in conſtitutione, conſtitutionem.

2 Accuſator & accuſatus in caſibus criminalibus, in quibus poteſt tranſigi poſt citationẽ ante litem conte. & antequam partes in iudicio comparuerint, poſſunt inter ſe tranſigere, nullo dato vel retento. Sed ſi forte aliquid fuit donatum vel retentum ſine licentia curiæ, ſoluet curiæ duplũ eius quod recepit, niſi pro æſtimatione damni recipiatur aliquid. Sed ſi facta citatione partes in iudicio præſentantur, ſine licentia & mandato curiæ non poſſunt tranſigere: quando non fecerint, ſoluet accuſator xij. Auguſtales curiæ, ſi non eſt lis conteſt. ſi tranſigunt, vel componunt ſine licẽtia curiæ, ſoluunt ambo curiæ xxij. Auguſtales. & nihilominus in cauſa proceditur, ſi curia compoſitionem vel tranſactionem nõ acceptat. & hoc habet locum in criminalibus, in quibus imponitur pœna ſanguinis. Præterquam in adulteriis, & in aliis remanet ius commune, vt in conſtit. poſt citationem, de lite non cont. in cri. Item non habet locum iſta tranſactio in iniuriis enormibus, vt in gloſſa in verbo, ex parte. Sed quid ſi accuſator tantùm, vel accuſatus comparuit, alter non, & poſtea tranſigunt, an incidant in pœnam xij Auguſtalium? D. An. dicit quòd non. Sed Io. contrà. Sed quid ſi ſtatim non reuocat tranſactionem, an poterit ex interuallo reuocare? Do. And. in dict. conſti. dicit quòd non.

3 Accuſator & accuſatus ſi cõcludunt, & in termino eis dato non comparent in iudicio, vel terminum prorogant, quem ſponte in cauſa ceperunt, puniuntur in centũ Auguſtales, quilibet pro medietate, vt in conſtit. ſæpe contingit. de pœna collud.

4 Accuſator ſi cœpta cauſa citatus non cõparuit, iudex ex officio ſtatuet alium virum idoneum ad proſequendum cauſam, in cap. Regis Roberti, quod incip. Robertus iudicibus magnæ curiæ, &c.

5 Accuſator ſi in termino ante lit. conte. non cõparuit, deſiſtit. & per conſequens volens rurſus accuſare non auditur, per l. poſtquã liti. C. de pac. & per Do. And. in conſtit. accuſatorum. in tit. ſi quis petierit aliquem citari.

6 Accuſator ſi moritur, & accuſatus fuit cõtumax, & bona notata, ſi accuſatus non redit infra annum, an bona per lapſum anni perduntur? dic ꝙ non, in conſtit. grandis. de pœna contu. in criminal.

7 Accuſator, ſi commiſſo delicto in aliquem, ita eſt læſus, quod non poſſit ſuam iniuriam proſequi, nec poteſt adeſſe iudicio, in iſto caſu vel accuſator deficit, & conſtat ſummariè, hoc ſuppleat officium iudicis ex eius ſolertia per ſuum ſtudium proſequatur, vt in cap. Regis Caroli, quod incipit, plerunque.

8 Accuſator an poſſit ab illo, quem accuſat, ciuiliter conueniri, vel accuſari de maiori crimine? Dic quòd ſic, & in vtroque procedere, vt in conſtit. ſi ciuiliter agens. de lite conte. in crimi. etiam ſi crimen læſæ maieſtatis fuerit obiectum, eadem cenſura ſeruatur in quibuſcunque præiudicialibus: etiam ſi tales ſint, quæ iudiciũ reddunt nullum, dummodo ſuper cauſa criminali ſentẽtia primò feratur condemnatoria vel abſolutoria, & non ſuper præiudiciali: vt ſi tu agis contra me, & ego oppono, ꝙ es ſeruus meus: obiectu iſtius præiudicialis non impeditur prima actio. Idem in exceptione excõmunicationis, vel infamiæ. & de iſtis exceptionibus emergentibus vide hic, & quòd opponi poſſunt ante lit. conte. vide hic.

9 Accuſator & accuſatus, vel delatus debent iurare & dare ſecuritatem, & dicant factum prout ſe habet, & tempus, & locum, & nomina illorum, per quos poterit veritas iudicari, vt in c. ſubditorum. de violen. inferen.

1 Accuſatus. Quid de maleficio noctis tempore commiſſo, probatur quòd fuit de die. Vel actus, quòd fuit cum armis probatur quòd fuit ſine armis, & ſimilia. Quæro an debet abſolui? dic quòd ſic, quia de neceſſitate eſt, quòd fiant probationes ſecundum formam accuſationis. ff. vi bonor. rapt. l. prætor. §. docere. & §. hic autem. ff. de adulter. l. denuntiaſſe. §. quid tamen. ibi, neque eum, &c. Et ſecundum formam accuſationis facienda eſt condemnatio, vt l. vt fundus. ff. commu. diui. & extra de accu. c. qualiter & quando, il. ij. & de ſimon. c. licet Heli. & ſequitur abſolutio, ſi probatio non eſt facta ſecundum formam accuſationis, quia non debet quis innouare delictum in ſe cõmiſſum, vt ff. de dolo. l. ex dolo. §. hoc. & l. ſeq. nulla qualitate declarata in ſe cõmiſſa. Sed ſi accuſator vult accuſare de nouo, & nouam actionem facere de inſultu ſine ſanguine non facta de die. Vel ſi iudex vult inquirere hoc modo nunquid poſſit? Dic quòd non, quia non debet ſæpius de eodem delicto quæri, vt l. licet. ff. nautæ, caup. ſtab. Item obſtat exceptio rei iudicatæ. de re iud. l. ij. Sed verius eſt, vt cognoſcat, facta tamen abſolutione ab obſeruatione iudicij.

2 Accuſatus dando fideiuſſores in caſibus permiſſis non debet retineri, nec compellitur ſtare in curia, niſi pro termino à iure permiſſo, vt in cap. Iuſtitiarij delatos in tit. qui accuſat. dant, &c. Item quando liberatur dando fideiuſſores, vide infra in verbo, fideiuſſor, &c.

3 Accuſatus fuit quidam qui percuſſerat cum baculo magno, vel lapide magno: & ſtatutum dictat, quod ſi quis percuſſit gladio, puniatur in centum. Certe debet dicta pœna puniri, quia appellatione gladij continetur haſta, lancea, &c. vt inſtit. de public. iudic. §. item lex. ff. de vi & vi arma. l. iij. §. j. de verborum ſignificatio. l. armorum, & omne aliud nocendi cauſa. ff. de furtis. l. ſi pigneratione ferrum. Item omne aliud quod nocere poſſit. l. armatos. ff. de vi publica. & l. is qui hæres. §. telo. Et intelligo ſi ſatis nocere poteſt. Si autem eſt modicus lapillus, vel bacillus, & alia res modica, quę nihil, vel parum nocere poſſit puto quòd de minimis non eſt curandum. ff. de ventre inſpic. l. j. in fin. argu. l. j. §. inde. ff. de ædilitio edic. Et in talibus modicis continetur iudicis arbitrium. l. j. ff. de extraordin. crimin. Sed contrarium teneo per caſum. l. omne delictum. §. ſi quis commilitonem. ff. de re mili. Nec obſtant iura prædicta, quia ſtatutum ſimpliciter & propriè debet intelligi, per ea quæ dicit Barto. in repetit. l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iure. & Bald. in l. j. C. de ſumma Trinit. & quæ not. l. vt gradatim. §. j. ff. de mune. & hono. l. ij. C. de noxal. & in l. quicquid aſtringendæ. cum ſimilibus de verbor. oblig.

4 Accuſatus vel inquiſitus de crimine capitali, vel ex quo imponitur pœna mortis, vel membri abſciſſionis, cùm plenè conſtat

facto proceſſu arreſtandus eſt de perſona, etiam ſi præſtiterit idoneam fideiuſſionem, non expectata publicatione proceſſus, ſed in vinculis ſe defendat: & ſi facta publicatione de ſua ignorantia liquebit, non expectata ſententia datis fideiuſſoribus liberatur, & ſi date fideiuſſores non poterit iuxta qualitatem delicti, & cōditionem perſonæ in cauſa communi detinetur. & ſi inquiſitio non eſt facta iuridice, quia inquiſitus non fuit citatus vel non fuit patefactum illud, de quo inquirebatur, vel aliter aggrauetur ex inquiſitione, proceſſus eſt nullus, vt in c.ab illo inchoandum in ti.de inquiſitionibus. Sed quid ſi non conſtat plene de maleficio, ſed incipit conſtare per vnum teſtē, an carceretur? dic quòd ſic, ne fugiat, vt in conſt.humanitatem.de his qui fideiuſ.da.po.per do. And.ſolet allegari l.ſi hominem.ff.depo. quod propter indicia veriſimilia capiuntur.not.in fin.dic.c.ibi.datis fideiuſſoribus liberatur. Et propter hoc nota, quòd primi fideiuſſores dati per accuſatum, vel inquiſitum, ſi accuſatus fuit propterea incarceratus, ſunt liberati, & non exigerentur fideiuſſores, & ſic incarcerato accuſato, &c. fideiuſſor videtur liberatus. Iſtud cap. facit pro hoc. Sed tu vide ſubtilius, quia video ſeruari contrarium vt plene not. Cyn. in l. pœnale. C.de cuſto.reo. Et pro materia adde Bartol.in l.diuus la grande.ff. eodem titulo.

5 Accuſatus quando præſentatur in iudicio ad procedendum in cauſa, accuſatus debet præſentari ſolutis vinculis, & cathenis, & accuſator debet inſtare vt accuſatio expediatur, aliàs pœnam deſiſtentiæ incurrit. text.eſt in conſtitutio.humanitatem.in tit.de his qui fideiuſ.da.po.

1 Acta ſi quis notarius dictet & doloſe aliquid omittat tenetur lege Cornelia de falſis. Bart.in l.ſi quis obrepſerat.ff. de fal. aliàs ſi non eſt in dolo non tenetur illa l.ſi non eſt in dolo fieri faciens, vel mandans, vt in Bart.

2 Acta facta in cauſa ciuili non faciūt fidem in criminali, vt quia conſtat de ſpoliatione, & poſtea agitur de interdicto vnde vi, criminaliter non facit fidem, vel ſi agitur condictione furtiua & fuit probatum, poſtea agitur furti non faciunt fidem illa acta in criminali. glo.in l.ſi quis ad ſe feudum. C.ad l.Iul.de vi.& do.Ant. in conſtitut.ſiquis in poſterum.

3 Acta iudicialia debent ſcribi per actorum notarium, vel duos ſcriptores, ita quòd vnus ſcribat & alius ſe ſubſcribat, ad probandum quæ ſcripta ſunt, vide gl.in conſti.lite legitime conteſtata, & in c.quoniā contra, extra de proba. Et ex prædictis quære an proceſſus poſſit probari per teſtes? Adde gl.in l.curent.in verbo ipſis ff.de teſti.& Bar.in l.iſta.C. de iure fiſci.vbi dicitur, quòd non reperitur quòd Iudex poſſit teſtium examinationem committere notario, niſi teſtium productionem, &c.

4 Acta ſi ſunt perdita quid agendum de iure Romano? Reus incipit nouā cauſam, & conficientur acta de nouo vt in auth. de mandat.princip.§.cogendum.de admi.tut.l.chirographis. Sed ſi poſtea inuenientur, quibus ſtatur? dic quòd primis: Quod ſi lata eſt ſententia ſecundum ſecunda, & poſtea reperiuntur prima contraria ſecūdis, an retractetur prætextu actorum nouiter repertorum? dic quòd non, niſi eſſet iuratum & ſententiarum ſecundū prima acta. domin.Andr. in conſtitu.cordi deſcribendis malefactoribus & ſuſpectis.

1 Actio.ex re iudicata datur actio in factum & durat xxx.ann.ſicut aliæ actiones perſonales vt in l.ſi quis in rem. C.de præſcripr. xxx.ann.& in loco illius ſubrogatur officium iudicis, arg.l.j.§.hæc actio.ff.ſi quis teſtamento lib.eſſe iu.fu.& per do. Andr. in conſtit. dilationes.

1 Actor & reus ſi per ſe litigant lite legitimè conteſtata, & præſtito iuramēto de calumnia, iuxta duales ſanctiones omnia iura probatoria offerēda ſunt per actorem, vel accuſatorem, vel reum vel accuſatum, quæ faciunt ad probationes per ipſos, vel per eorum aduocatos eodem die, vel ſequenti ad plus in ſcriptis. Et ſic etiam conuentus omnes ſuas defenſiones, & eodem die, vel ſequenti per ſe vel aduocatum in iudicio offerant, & terminum ad oblata probāda recipiant ambæ partes. Si vero iudicium per procuratorem, vel defenſorem in caſu, quo poſſint interuenire ea iura allegata & defenſor illas defenſiones opponat, quæ principali parti competere non ignorat. Si forte ignorantias procuratores prætendant iura principalis conſcij poterunt reſeruare, & in termino, quem ipſi procuratores ceperint, probent iam ea quæ primo propoſuerunt, quàm ea quæ ex conſcientia principalis ad eorum notitiam venerunt. Et in prædictis omnibus & alijs actibus iudicialibus terminus arbitrio iudicis ſtatuatur. Prædicta ſunt in conſtitut.lite legitimè conteſtata.de iura.cal. Sed prædicta fallunt in conuento ex ſpreta defenſa, quia omnia iura ſua poteſt ponere, & probare vſque ad aperturam proceſſus. Niſi vellet probare quòd tempore ſpretæ defenſæ alibi erat, vt in capitu. regni, quod incipit, poſito de ſpreta defenſa. Quæro qualiter & quando dicatur lis legitimè conteſtata? Domin. Andr.dicit, quòd ſi fuit conteſtata coram iudice incompetenti non dicitur legitimè conteſtata. Item quæro an exceptio perēptoria poſſit opponi per reum vſque ad ſententiam? Videtur quod ſic.l.peremptorias.C.ſen.reſcin. non poſ.& l.exceptionem.C.de proba.glo.ſ.in d.conſtitut.dicūt, quòd ipſa iura corriguntur, quia exceptiones peremptoriæ per reum infra biduum ſunt offerendæ, aliàs non auditur: ſecus ſi agitur, vel defenditur procurator, quia tunc ſi reſeruauit conſcientiam principalis, infra terminum ad probandum opponere poteſt. Item glo. exponit text. ibi, ſimul & coniunctim, id eſt, antequam labatur biduum ipſa iura ſunt præſentanda. Sed an iſta iura habeant locum quando inquiritur ex denunciatione, vt infra biduum offerantur iura prędicta? Puto quòd non, quia iſta conſtitutio eſt ſtricti iuris, & odioſa, & loquitur in actore & accuſatore, merito non extenditur ad ſimilia. Quæro ſi non poteſt haberi copia aduocati, vt comprobentur iura rei vel accuſati, an ex iſta iuſta cauſa excuſentur ſi non obtulerunt iura infra biduum? Puto quòd ſic, per tex. ibi, vel ſi cauſa alia ſuperuenerit, &c. Nā iuſta impedimenti cauſa eſt non inuenire aduocatum in loco iudicij, & oportet ad aliena loca fortè longinqua perquirere. Hoc latius probatur per gloſſ. in verb.de communi iure in text. & ibi dicit, ſed ſpeciale, vt ſi dicat ſe fuiſſe abſentem cauſa reipublicæ, vel iuſta cauſa, & tunc reſtituitur per clauſulam generalem, ſi qua mihi iuſta cauſa.ff.ex qui. cau.ma.l.ſi.in fi. Sed quæro quod text.dicit iura ſunt offerenda eadem die vel ſequenti. Si ſequens dies incidit in feriatam, an infra tertium ſint offerenda? Cogita in hoc. Et ſi teneantur in iudicio, & in Curia offerre, an ſufficiat ſi offerantur extra iudicium? Puto quòd verbum iudicij ſit largiſſimè accipiēdum, id eſt, iudicio. Et in hoc cogita, quia conſuetudo eſt quòd ſequenti die etiam feriata præſentetur, ideo ſeruemus conſuetudinem l.teſtamenta omnia. C. de teſta.& in c.fi.extra de conſue.cum multis ſimilibus.

Actor. Antequam finiatur cauſa per eum mota contra reū contra eundem non poteſt quæſtionem, aliās cauſam mouere in eadem curia niſi prima ſit finita vel per ſententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam, vide conſti.primam, quæ eſt poſt conſtit.de dandis aduocatis pupillis. 2

Actor & reus lite legitimè conteſtata in cauſa ciuili in termino eis dato, ſi non venerunt, vel prorogent infra ſe ſine conſenſu Curiæ puniuntur in decima parte litis motæ vt in conſtit. contingit.de contemptu termini. Aliud autem ſi tranſigerent, quia punirentur in tertia parte datorum, & habet locum in mutuo, depoſito, & commodato, vt in d.conſti. 3

Actor ſi eſt contumax ante litem conteſtatam, reus eſt comparens, circunducitur edictum, & tunc poteſt damnari ad ſumptus & viatica ipſi reo, & non tenetur reus plus venire ad iudicium niſi ſolutis expenſis ei, vt l.eum quem temere.ff.de iudi. Vide do.And. in conſtit. volentibus.de pactis inhibitis. 4

Actor vel reus ſi faciunt poſitiones cōtrarias, vel procuratores ipſis ſcientibus perdunt cauſam, vt in c.fin.extra de iureiuran.& ſi actor probat res deberi ſibi ex alia cauſa quam ex illa, qua petit, perdit cauſam, vt dicit Innoc.in d.c.fina.quod not. Sed hic voluit intelligere de inſtantia non de cauſa, nec primum hic poſitum probat ille text. Niſi dicamus, quòd ab eo inſtātia reus abſoluitur per l.qui accuſare. C. de eden.cum ſi.& ſic non meruit notari, nec hic deſcribi, de qua materia vide plene Bart.in l.eadem.§. accuſatores.& in l.ſi mater.§.an eadem.ff.de except. & vide infra in verbo, depoſitum, &c. 5

Adultera ſi conuincitur in adulterio, de iure Codicis tam ipſa, quàm adulter pœna capitis puniuntur.l.quamuis. C. de adult. De iure authen.adultera verberata includitur in monaſterium, & bona remanent filiis pro duabus partibus, tertia datur monaſterio, & infra biennium maritus poteſt eam recuperare, quo elapſo perpetuo ibi erit vt in authent.ibi, poſita. De iure vero conſtituti, adultera cōuicta de adulterio traditur viro, vt in recōpenſationem thori violati trūcetur ei naſus, & ſi maritus ei trūcare non vult, fuſtigabitur, & vltra inſæuire nō poteſt, nec ipſe nec parētes, bona vero, ſi nō habet filios, confiſcantur, text.eſt in conſtit. aſperitatē. de adulter.& ſic per iſta cōſtit. fauetur fiſco, quia habet omnia bona, & fraudatur monaſterium. Itē pœna fuſtiū alteratur in truncatione naſi. Sed dom. Andr. quærit ſi illa authen. eſt correcta ſeu [illegible] tata quātum ad inclutionem monaſterij? & dicit quòd non [illegible] manet punitio naſi per iſtam cōſtit. remanet per illā aut[illegible] naſo trūcato deducitur in monaſteriū, & ſi maritus vol[illegible] re naſum inducitur in monaſterium, & ſeruabitur illa auth[illegible] a hoc. Sed quia dicit tex. quòd parētes nō poſſunt vltra [illegible] ne quod pater accuſet filiā, & maritus nō vult ei naſum incidere, & ſic fuſtigatur, an pater teneatur incidere? textus [illegible] dicit de patre, ſed maritus incidit. Cogita. Quæro an ſicut iſta conſtitu. ha[illegible] locum quando maritus accuſat vxorem de adulterio vt incidatur ei naſus, an habeat locum ſi parentes vel extranei accuſant? Domin. Andr. intelligit indiſtincte, & dicit ſi conuincitur vxor de adulterio, maritus incidat naſum, non diſtinguendo quando maritus vel alius accuſat. Sed an iſta conſtitutio, innouet aliquid in 1

pœna

pœna ſtupri,inceſti,& raptus? Dic quòd non, ſed in adulterio loquitur.Domi.Andr.de Yſer.

1 Adulterium vel violentiam mulierum qualiter debet probari, vt puniatur adulter, vel corrumpens,vel vt ponatur in torturam ſecundum conſtitutio.regni? Vide quæ ſcripſi in verbo, mulieri.

2 Adulterium ſecundum communem opinio. Si agitur ciuiliter ad thori ſeparationem,cognoſcit iudex eccleſiaſticus, ſi criminaliter,iudex ſecularis, vt in conſtitutio.maieſtate.de priuilegiis eccleſiarum.

1 Aduocatus non poteſt comparere in iudicio ad aduocandum, niſi fuerit examinatus & approbatus per iudices Magnæ Curiæ, vide conſtitutio.aduocatorum officium. ſecus in legum doctore, qui ſine examine & approbatione prædicta aduocat vt ibi Domi. Andr.Et debet iurare ante cœptum officium, quòd partem,quam ad adiuuandum recepit,cum omni fide, & ſine calumnia adiuuabit, clientulos de facto non inſtruet, & in veram conſcientiam non allegabit nullatenus,& quod cauſas non recipiet deſperatas, & ſi quis receperit informationem forte partis ipſum clientulum & proceſſum dimittat, ita quòd non capiat aliam partem, nec in proceſſu iudicij petet ſalarium augmentari:nec paciſci de quota litis, vt in text.in dicta conſtitutio. aduoca.Item quòd clericus non poteſt eſſe aduocatus, niſi in cauſa propria & conſanguineorum,pauperum, & eccleſiarum, & tunc ſine ſalario, vt in dicta conſtit.Et ſecundum prædicta iuram.anno quolibet prædicti aduocati ſunt ordinati vt ſupra coram magiſtro Iuſtitiario regionis. Et ſi quis officialis contra formam huius conſtitut. admiſerit aduocatum ad aduocandum, punitur in libram vnam auri, tex.eſt in dicta conſtit.aduocatorum.de officio aduocatorum.Et quando licentiam aduocandi habet,alias non poteſt aduocare in ſua prouincia,alias punitur in dicta pœna, vt not.Domin.Andræ. in conſtitutione, iuſtitiarij, in titulo,vt Iuſtitiarius certos habeat aduocatos, &c.Sed quæro, ſi clericus viuit de rebus eccleſiaſticis, an regulariter vltra dictos caſus aduocet? gloſſ.dicit quòd ſic.

2 Aduocatus eſt dandus pupillo, orphanis, viduis, & pauperibus, & miſerabilibus perſonis ad expenſas Curiæ, præſertim contra potentes agentes, vel defendentes, & expenſa neceſſaria victus & impendia ad producendum teſtes habeant, ſportulas non ſoluant, vide conſtitutio. præſente, de dandis aduocatis.

3 Aduocatus poteſt petere aduerſarium in iudicio interrogari. ff. de interrogat. action. l. ſi vero in primo. Item offert articulos pro clientulo, & inſtruit eum in reſpondendo, non tamen ſuper facto gloſſ.in conſtitutio. præſente.de exceptionibus malitioſe opponendis.Et ex iſta gloſ. notari poteſt quòd quando quis citatur, vt teſtificetur, vt principalis & legalior antequam examinetur poteſt petere, vt detur ſibi copia iurium aduerſarij, ſuper quibus debet interrogari, vt conſulat aduocatum, de quo cogita.

4 Aduocatus cum eſt in curia debet moderate loqui cum ſilentio, alias non incurrit pœnam impoſitam in conſtitutio. cultus iuſtitiæ, & iudex poteſt interdicere aduocationem aduocato perpetuo.Domi.Andr.

5 Aduocatus in cauſa priuatorum non poteſt recipere pro ſalario, niſi ad rationem de ſexageſima parte litis ad rationem grana decem, pro vncia. In cauſis vero vbi non venit æſtimatio, vt in cauſa ſtatus, & in cauſa criminali, tunc arbitrio iudicis pro facundia aduocatorum, & difficultate cauſæ, & in cauſis iniuriarum tempore oblationis libelli ipſi iudices taxant ſalarium, vt in conſtitution.hac edictali de ſalario aduocatorum.

1 Agens nomine alieno, vt tutor, curator, procurator, adminiſtrator, & ſimiles, ſi in proceſſu non apparet probatum ſe eſſe tales, qui pro alio poſsint agere, procuratorium iudicium eſt nullum, licet à principio non fuerit oppoſitum, vel in aliqua parte litis ſeu iudicij.Secus in matre, & in patre,& in filio, ſi agit tanquàm mater,vel tanquàm pater:nam ſi non fuit oppoſitum per aduerſarium,tamen proceſſus valet ſecundum Andre.in conſti.exceptionem. de lit. conteſta.

2 Agens ciuiliter contra aliquem an poſsit accuſari criminaliter ab aduerſario ſuo, ita quòd in vtroque procedatur? dic quòd ſic, vt in conſtitutio. ſi ciuiliter agens. de conteſta. In criminali, ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt. Sed quæro ſi iſta conteſtatio habeat locum quando quis in delicto publico accuſatur. Vide text. qui dicit quando quis non proſequitur ius ſuum, vel iniuriam ſuam agere non poteſt ille cuius intereſt.l. fideiuſſor.ff. de lega. j.

1 Alimenta debentur liberis & omnibus deſcendentibus, & etiam nurui.ff.famil. erciſ. l. filius. §. amplius.nam pater tenetur alere omnes,qui appellatione filiorum nuncupantur.ff. de verborum ſignificationibus. l. liberorum. Et econtra deſcendentes tenentur alere patrem,auos,& cæteros aſcendentes, ſi agerent, vt ibi.& l.ſi quis à liberis. §. alimenta.ff.de libe. agno. Et frater tenetur alere fratrem, vt in gloſſ.l.ij.C.de alend.liber.in verbo, ſi indiget.Item ſoror & frater teneatur dotare ſororem etiam ex alio patre, ſi aliàs non habet vnde l. cum plures. §. in primis de admi. tuto. Item libertus tenetur alere patronum & filium. Et primogenitus tenetur alere ſecundogenitum, & vitam & militiam ei dare. Et mortuo ſecundogenito ſi habuit vitam & militiam nepotes habebunt eiúſque filij.Domi.Andr.in conſtit. comitibus de adiuto. pro militia.Item perduntur alimenta propter ingratitudinem in caſibus in quibus poteſt quis exhæredari.ff.de liber. agno. l.ſi quis à liberis.§.idem iter.

Animalia. nulli eſt licitum aliena animalia capere vel capta retinere apud ſe,niſi fortè cum latrone ceperit, & ſtatim cum latrone Curiæ Iuſtitia. aſsignauerit, & ſi non fecit apud quęcunque inuenta ſunt vel fuerint pro latrone habendus eſt,ſi fortè in damno ea inuenerit,poteſt ipſa capere,non retinere,ſed ipſa capta Iuſtitiario aſsignare, vt conſequatur damnum, & ſi hoc fecerit & animalia capta retinuerit, pœna furti tenetur. Et qui aſsignant animalia cum latrone decimam partem à patrono animalium conſequantur. text. in conſtitut. peruenit de furt. & latroci.Sed per aliam conſtit.quæ incipit, animalia de animalibus inuentis in damno emendatum eſt in hoc, quod ſufficit, quòd animalia inuenta in damnis aſsignentur Baiulis locorum, per ipſos & conſequitur emenda in dicta conſtit.Sed cauſa cuſtodiæ poteſt includere animalia inuenta in damnis.Nota ex iſta conſti.contra illos, qui tenent animalia errantia intra gregem eorum animalium,quia furti tenētur, & non ſolum cuſtos, ſed etiam patronus, per text.ibi. retinere, &c. 1

Animalia de vna contraria in aliam ſi deducta fuerint in tranſitu animalia per vnum diem, vnam noctem non vltra in tenimento alicuius domini paſcua ſumpſerunt, non licebit ipſis dominis vel Baiulis alieni aliquid capere, ſed ſine impedimento pertranſeant, ſi fortè animalia de vna contrata in aliam fuerint inuenta, & paſcua ſumpſerint per vnum diem, vel duos damnum dederunt,tenetur patrono emendare damnum datum, in alio verò non tenetur patronus animalium.Si verò inuenta fuerunt cum cuſtode & damnū non dederunt, tunc ſi dominus tenimenti vult concedere paſcua,capiat affidaturam, iuxta quod poterit conueniri. Si verò vltra dominus affidaret, capiat pro illis diebus pro quibus paſcua ſumpſerunt per viam vt vicini ſolent capere. Si fortè animalia ſine paſtore fuerint inuenta,ſi iuxta decem dies in tenimento ſteterint recepto ſacramento à cuſtode vel domino, quòd ipſa non duxerunt ad ipſa tenimenta ſine damnatione aliqua ipſa abire permittant. Si verò vltra decem, ibi ſteterunt paſcua ſumpſerunt iuxta affidaturam quam vicini ſoliti ſunt recipere vnus dominus tenimenti. Et de numero dierum ſtatur ſacramento cuſtodis,vel domini, ſi fortè animalia terræ vicini intrent tenimenta terræ vicini, & in die & in nocte paſcua ſumpſerunt fiat proteſtatio ſemel, bis, vt emendet damnum illud, & ſi non emendat,& poſtea inueniet, capiet, & faciet ſolui prout dictum eſt ſuprà, niſi paſcua ſint communia vt multi habent, vt in gloſſ.Et ſi quis contrafecerit perſonam perdet, & bona publicabuntur. Et tranſeuntes per nemora ſi fortè rugas fecerint in aliquo non tenentur,text.eſt in conſtitut. cum per partes de anima. affi. in paſcua.Sed an ſit licitum dominis vendere tenimenta & glandes cui volunt?dic quòd ſic.Dom.And.Sed pone quòd dominus alicuius terrę à tempore, cuius contrarium non eſt memoria, fuit ſolitus affidare animalia vicinorum in tenimentis ſuis & nūc non vult affidare, an poſsint dicere vicini propter diuturnitatem temporis videtur permiſiſſe?Dom.And.dicit quòd ſic.Item ſi probarent communitatem in paſcuis,nō prohiberi.Do.An.Sed quid ſi dicit dominus,nunc non ſunt paſcua ſufficientia pro me,& herbam iſtam volo pro me?Dic quod auditur, pro quo facit.l.præſes. C.de ſerui.Dicit Do.And.not.tex.ibi patronus tenetur emendare, pro damno dato per animalia conuenitur patronus & non cuſtos, ſed cuſtos poſtea conuenitur cum patrono. Item nota quòd pœna dictæ conſti.de animalibus inuentis & indebite captis, quæ bona publicantur & capite puniebantur eſt correcta per conſtitutio. ſequentem, quæ incipit, vt delicti fines,quia punitur in quadruplum eius, quod extorſit & fiſco applicatur, vt in text.Et vtrum poſsit includere animalia propria authoritate dantia mihi damnum euidenter, vide in l. hoc amplius.§. de his. ff.de damno infecto, 2

Animus an præſumatur in delictis? dic quòd quando in finibus cogitationis ſtatur, & non punitur l. cogitationis. ff. de pœnis,quandoque vltra proceditur, & ex facto continetur delictum, præſumitur animus delinquendi. Item ex facto iniurioſo præſumitur animus iniuriandi, niſi contrarium probetur. C.ad l. Corn. de ſicar. l. j. & l.ſi conuicij. C. de iure iurand. vide gloſſ. in conſti- 1

tutione, Iuſtitiarij nomen.de officio Iuſtitiarij.

1 Apoſtatantes à fide Catholica apoſtaſia maiori, qui à præſide Prouinciæ puniuntur pœna publicationis, à profeſſione, & omni iure legitimo abdicantur, vt in conſtitutione, apoſtatantes. Item apoſtaſia eſt triplex: vna eſt perfidiæ, prima à fide: alia eſt ordinis aſſumpti, vel religionis: alia eſt inobedientiæ, quando non obedit prælato, vel iuſſionibus Canonum: de primis habetur in conſtitutione prædicta, apoſtatantes. & puniuntur publicatione bonorum: & de ſecunda, quando recedit ab ordine, vel religione, vel clericatu abiiciendo tonſuram, veſtes, ſeculariter viuendo, vt in dicta conſtitut. gloſſ. Et quando priuantur beneficiis poſt nouationem. Dominus Andræas.

2 Appellans debet petere proceſſum cum apoſtolis: & ſi non dabitur ei, proteſtabitur: & iudex, qui non dat, punitur, vt in authentico, vt nulli iudic.§ illas. quæ pœna iudicis non excuſat non petentem, quia videtur cauſam aſſerere.ff. de adulteriis. l. prima. §.ſi publico.

Item ſi non præſentat appellator proceſſum cum apoſtolis in termino, & pars vult, vt habeatur pro præſentato, non valet, quia ſententia eſt expirata: & ſi in termino ſtabilito appellato non præſentauit proceſſum, iudex appellationis notificet iudici, à quo, vt exequatur ſententiam ſine alia pronuntiatione.

Item debet appellator proſequi ſtatim cauſam appellationis, cùm præſentauit proceſſum. Hoc eſt, quod dicit textus ibi, reſponſum debitum, &c. Et ſic tenetur non tãtùm præſentare proceſſum, ſed ſequi: & tunc proſequitur, quando citari facit appellatum ad proſequendum. De iure communi reſpondeo non cogitur, niſi in fine termini anni vel biennij, vt in auth.ei qui.C. de tẽp. appellat. Item vt expiret appellatio, duo requiruntur, vt recedat ſine licentia, & vt non inſtet. Item ſi appellator non recedat à Curia, non tamen inſtat ad proſequendum cauſam. Dic quòd pars appellata poteſt inſtare, non per conſtit.iſtam, nec de iure communi.

Sed quid ſi præſentauit proceſſum, & impetrauit citationem, non fecit citari, & non proſequitur, habetur ac ſi non fuiſſet appellatum, vel fecit citari in die feriato. Item ſi facta citatione appellatus eſt contumax, punitur in tertia parte bonorum mobilium, ſicut in cauſa principali. Idem ſi ambo rei. Item ſi pro appellatore comparet iuridica perſona ſine mandato ad proſequendum admittitur cum cautione de iudicato ſoluendo. Vide de omnibus prædictis Dominum Andræam in dicta conſtitu.appellationum.de appellation. Et in cauſa appellationis etiam non poſita ponam, & non probata probabo.l.j.& l. per hanc. C. de temporib. appellat.

1 Appellare an poſſit raptor & conſocius damnati? Dic, quod ſic ex cauſa, vt per Dominum Andræam in dicto procemio in ver. princeps, nec poteſt tollere appellationem ſine cauſa, vt in verſic. quintum exemplum.

1 Appellari an poſſit ad Papam per hominem huius regni? Dic quòd regulariter non. Sed fallit, quando ſunt homines multi damnati ad mortem, & hoc eſt notorium & manifeſtum, quod eſt malè damnatus, per procuratorem Regis appellatur ad Papam, vt per Dominum Andræam in ſuo procemio.§.item iura.verſic.item damnati ad mortem. Item in crimine læſæ maieſtatis, vbi bona confiſcantur, poterit appellari ad Papã. Sed prouiſum eſt per Reges ad euitãdum, quod non appelletur ad Papam, quia de Magna Curia appellatur ad iudices appellationis. Secundò ad Regem, & Rex alij committit, & ſic vlterius non appellatur ad Papam. Sed ſi Papa videt ſubditos regni grauiter opprimi, ipſe occurrit. Et ſi viderit, quòd Rex animoſè procedat iniuſtè, Papa inquirit, vt in dicto procemio ver.quoniam, ergo, &c.

2 Appellari an poſſit à ſententia Baiulorum vel aliorum iudicum etiam delegatorum ad regem, omiſſo medio, ſcilicet, Secreto & aliis iudicibus? Dic quòd ſic.& idem in Papa, vt in conſtitu. quod noua.de iudi.mercatoribus. ſecus ſi appellatur ad inferiores iudices omiſſo medio, vt in gloſſ.ibi.

3 Appellari an poſſit à ſententia interlocutoria annotationis bonorum, quod fiet contra contumacem in cauſa criminali de capitali, quando eſt cõtumax, & damnatus per interlocutoriam in tertia parte bonorum mobilium, & reliqua annotata, an ab iſta interlocutoria poſſit appellari? glo.in conſtit.grandis.de pœn. contu. in criminali.dicit quòd ſic.

4 Appellari an licet, ſi quis eſt dãnatus de portatione armorum, de ſpreta defenſa, de vſuris, & aliis pœnis legalibus? videtur quòd non, quia à pœnis non appellatur, niſi fateretur factum, ſi aggrauatur de pœna, vt in conſtit.intentionis. de portatione armorum.per Dominum Andræam.

1 Appellatio. Si fuerit appellatum à ſententia cuiuſcunque iudicis ordinarij, vel delegati, quinquaginta dierum tempus habet appellator à tempore interpoſitæ appellationis, infra quod proceſſum iudicij, & appellationis curiæ principis repræſentet: & ſufficit quod præſentetur proceſſus ipſe magiſtro Iuſtitiario, vel iudicibus Magnæ curiæ, ſi fortè fuit appellatum ad alios iudices, & non coram Principe, tunc prædictum tempus eſt arbitrio iudicis à quo, dummodo quòd non excedat tempus quinquaginta dierum, & pro locorum diſtantia, & cauſarum qualitatibus, necnon & perſonarum limitabitur: & ſic ſi poſt præſentatam appellationem ſine licentia iudicis à quo, appellator diſcedat, nec inſtanter inſtet, vt reſponſum debitum conſequatur, quaſi nunquam appellauerit, rata ſententia permanebit, vt in conſtitutione, appellationum. in titulo de appellationibus.

Appellatio. Quid ſi appellatur primò à ſententia viua voce, & poſteà in ſcriptis, quæ ſit valida, & quam proſequi debet & poſſit? Dic quòd prima eſt valida, & eam proſequi poſſet, niſi ſit ſententia interlocutoria, quia tunc ſecunda facta in ſcriptis valet, & eam proſequi debet, ſcilicet cauſatiuè ſi vult, vt per Bartol. in l.cùm procurator ſibi dominus.ff. de noui operis nuntiatione. Sed quid ſi dixit, appello viua voce, reſeruato inde beneficio appellandi in ſcriptis, quam proſequitur? Et concludit ibi Bartol. quòd vtramque poteſt proſequi, vel alteram, ſi vult, & de ratione vide ibi. Sed quid ſi iudex binas protulit ſententias, à qua appellabitur? Dic vt ibi, quia hoc capit diſtinctionem non multum breuem. 2

Appellatio. An in numero quinquaginta dierum, infra quos debet præſentari proceſſus cum apoſtolis, computetur dies interpoſitæ appellationis, & dies præſentationis? Dic quòd ſic, & computatur ipſum tempus quinquaginta dierum de momento in momentum: vt ſi appellatio fuit interpoſita hora veſperarum, in die in illa hora finit. Et idem in termino decem dierum dato ad appellandum, quod computatur de momento ad momẽtum. Vide gloſſam ordinariam in verbo, ſpatium. in conſtitutione, appellationum.de appellatio. 3

Appellatio. Olim apoſtoli cum proceſſu petebantur infra triginta dies. l. prima. C. de libel. dimi. per conſtitutionem regni, infra quinquaginta dies debet præſentare, & ipſi triginta dies includuntur in ipſis quinquaginta, & non ſufficit petere apoſtolos & proceſſum, & iterum petere eodem impetu, ſed bis debet petere in diuerſis vicibus: quia vnus actus eodem impetu factus pro eodem reputatur.ff.ad legem Aquiliam.l.illud.§.finali.l. apud Labeonem. ff. de iniuriis.niſi plures iniuriæ eodem impetu ſunt datæ, &c. 4

Appellatio. An in cauſa appellationis iura probatoria, articuli, & exceptiones ſint dandæ infra biduum? Dic quòd non, vt in conſtitut.lite legitimè conteſtata.per Dom. And. 5

Appellatio. In cauſa appellationis ſi teſtes fuerunt producti in cauſa prima, ſuper eiſdem capitulis non producuntur ipſi teſtes, & in hoc corrigitur l. per hanc. C. de temporibus appellat. Si verò non fuerunt producti in primis capitulis, & allegatur cauſa, quare non produxit, poterit de nouo producere, & producentur vtraque parte præſente, vel appellata parte citata, & contumaciter abſente, vt in conſtitutione, iuriſgentium. & ſuper nouo articulo connexo primis. l. per hanc. ſtat in ſuis terminis, quia teſtes producuntur in cauſa appellationis, ſecundum gloſſam. Item ſuper veteribus articulis producuntur inſtrumenta, ſiue in cauſa principali fuerunt producti teſtes ſiue non, vt in gloſſa. Et quæ dicta ſunt in iſta conſtitutione, notantur per Dominum Andræam, in cauſa ciuili, habent locum in cauſa criminali. Et quando agitur de nullitate per eundem in conſtitutione dicta, iuriſperitorum. Sed quæro, textus dicit in dicta conſtitutione, ſi nulli teſtes fuerunt producti in cauſa principali. Sed quid ſi aliqui fuerunt producti, non omnes: & nunc in cauſa appellationis volo producere ſuper primis articulis illos teſtes, quos non produxi? Dic quòd poteſt, ſi iuſta cauſa fuit impeditus in prima inſtantia, & ſic vtimur. Dicit Dominus Andræas, quia ratio diuerſitatis non poteſt reddi, quãdo nullos vel aliquos ex iuſta cauſa non potuit producere teſtes in cauſa principali. Per eundem in dicta conſtitutione, Iuriſperitorum. 6

Appellatio. Hodie per conſtitutionem regni, quæ incipit, iuriſperitorum. in cauſa appellationis ſuper primis capitulis non producuntur teſtes: ſuper nouis connexis & dependentibus à primis producuntur teſtes, dummodo contumax probet aliquid continens aliud, quàm id à quo dependet. Exempla. peto decem ex mutuo, tu probas in cauſa principali pactum de non petendo, & obtinuiſti: in cauſa appellationis poſſum probare pactum de petendo poſteà factum, quod eſt dependens, & aliud continet. Vel pone aliud exemplum. In cauſa principali fuit probatum, quod promiſiſti per metum, in cauſa appellationis poſſum probare, quod incœpiſti ſoluere ſpontè. Vide Dominum Andræam in conſtitutione, Iuriſperitorum. & in iſtis omnibus non corrigitur l. per hanc. C. de tempor. appellat. 7

Appellatio. A ſententiis Baiulorum terræ demanij appellatur ad 8

ad ſectetum, vt conſtit.officiorum in tit.de diſc.comer. cauſarum. à Baiulis Baronum appellatur ad Baronem, & in defectu ad Iuſtitiarium, per Dom.And.ibi, quando eſt defectus Baronis.vide ibi in ver.Baiuli.Item à ſententia Baronis appellatur ad Iuſtitiarium.

1 Appretium ratione collectorum omni anno debet renouari, & Iuſtitiarij debent mandare vniuerſitatibus in Calendis Martij, vt faciant appretiationes, ita quòd per totum menſem Auguſti ſit finitum appretium, & ſi impedimentum fuerit datum, exiguntur ab impediente vnci.x.vt capitu. hæc l.Madij de appretio.Domin. Andræ.

1 Arborum & domorum combuſtio.& ſi de nocte talia committentur ſi inuenitur malefactor capite punitur, ſi de die forte minus, ſi animo furandi punitur pœna furti.vide Domin.Andræ. plenè ſuper inciſionibus arborum vide cap.Regni. quod incipit. Item ſtatuimus.& dicta conſtitutio in hoc ceſſat.

1 Archimia.licitum eſt facere aurum, argentum, &c.vt in conſtitutio. adulterina moneta.aurum, vel argẽtum qui tenet vitioſum vel falſum quo teneatur vide in conſtitutio.ſi quis, &c.

1 Arma nulli licitum eſt portare in Regno, videlicet, cultellos cum punctis, tela, enſes, lanceas, pancerias aut loricas ferreas, & omnia alia arma, quæ nocendi cauſa potius quàm alterius cauſa ſunt inducta. Curialibus autem & familiaribus eorum donec in Curia eius commorantur, permittitur, vel quando vadunt ad domum, vel redeunt pro ſeruitiis Regiis. Item excipiuntur milites & filij eorum, & Burgenſes, qui cum equitant extra locum, & vadunt, arma licet eis portare dummodo cum reuertuntur deponant ipſa. Et contra facientes, ſi eſt Comes ſoluat vnci. v. Si Baro quatuor. Si miles tres. Si Burgenſis duas. Si ruſticus vnam. Et ſi propter paupertatem ſoluere non poſſunt publicatis bonis, operibus publicis deputentur. text. in conſtitutio. j. de illicita port. armorum. Quæro an venatores gratia venationis portent arma impunè? gloſſ. dicit quòd ſic. Idem in mercatoribus cauſa commercij itinerando. Domin. Andræ. tenet quòd per loca nemoroſa & inſidioſa licitum eſt arma portare. Sed per loca ſecura itinerando pedeſter cum aſino, vel equo, ſeu iumento, vel mulo non licet. Idem ſi nauigando, niſi illud cauſa ſalutis faciant, & hoc quando in via eſſet aliquod periculum. Vnde cauſa ſalutis licitum eſt arma portare. Dominus Andræas in tertia collation. Item quando quis eſt armatus an præſumatur cauſa nocendi? & quando quis ingreditur fundum alterius? vide Domin. Andræ. Idem & quando fiet violentia cum armis perſonæ vel rei, vel conuocans homines ad illud faciendum, & non deliquit, vel quando prohibet cum armis, in omnibus tenetur in pœna legis Iuliæ de vi publica. Et de portatione armorum, vide in ver. vi publica. Item an quis portet licitè Roncham eundo foras? Dic ꝙ ſic, quia cauſa eſt incidendi vepres, & ſpinas vt ibi.

2 Arma. ſi quis extraheret arma prohibita contra aliquem animo percutiendi, & prouocatus ab aliquo, ſi non percuſſit tenetur ad publicatam pœnã de portatione armorum, non ſecundum ius commune quod volebat quòd teneretur lege Iulia de ſicariis. vide conſtitutio.aſperitatem.de pœna eius qui extra arma cõtra aliquem. & animus percutiendi præſumitur. Quæ autem ſunt arma prohibita? vide ſupra in verbo, arma. & in capi.plectetur, & in capit.cum Roncha. de pœna porta. armorum. Sed ſi forte percuſſit & non moritur ex illa percuſſione, tenetur pœna manus, vt in conſtitutio. ſi quis aliquem. de percuſſio. licita. Sed quid ſi percuſſit animo occidendi, & non occidit, an teneatur ſolum pœna manus? Dom.And.dicit ibi quòd ſic. Sed quid ſi conſtat quòd animo occidendi extraxit arma, & non percuſſit, an teneatur tanquam ſi percuſſiſſet? dic quòd non vt in dicta conſtitutione, aſperitatem. Sed quid ſi tendit baliſtam, & non proiecit? dic quòd tenetur ad duplicatam pœnam portationis armorum. Sed quid ſi proiecit & non percuſſit, vel modicum? non tenetur ac ſi percuſſiſſet ad pœnam manus vt in dicta conſtitutione, ſi quis vel alia pœna. vt in gl. quia debet percuſſio eſſe vt ex ea vulnus ſeu liuor appareat, tenetur percuſſor pœna iniuriarum vel l. Iul. de vi publica vt in gloſſ. Et idem in dardo & lancea ſi proiecit & non percuſſit, quia tenetur arbitrio iudicis, vt in gloſſ. Sed quid ſi aliquis percuſſit cum lapide vel fuſte, an tenetur pœna manus? dic quòd non, ſed erit pœna iniuriarium, vt in dicta conſtitutione, ſi quis per Domin. Andræam. Sed quæro ſi manus eſt amputanda, & ſumus in dubio cum qua percuſſit? dic quòd amputatur illa, cum qua magis poterat, Dominus Andræas ibidem. Quæro ſi timetur de inſultu, an per officiales poſſit concedi quòd portentur arma contra volentem offendere? dicit quod ſic in dicta conſtitutione, aſperitatem, &c. Sed ſi ex percuſſione caro non tangitur, ſed tantum veſtes ſunt inciſæ, non tenetur pœna manus, ſed iniuriarum vt in gloſſ. dicta conſtitutione: quia expedit vt vulnus & liuor appareant, vt teneatur pœna manus, vt in gloſſ. Sed quid ſi cum Roncha ſeu ſecuri, manuaria, vel cum alio inſtrumen ſtrumento ferreo percuſſit, an teneatur pœna manus, ac ſi cum enſe? dic quòd ſic, vt in capitu. Regni, quod incipit, ſi quis cum Roncha.

3 Arma. ſi quis portat arma ad offenſam, & non offendit, tenetur pœna legis Iuliæ de vi publica de portatione armorum, vt nota.in conſtit.intentionis de portatione armorum.

1 Articuli. exceptiones ſi ſunt præſentatæ infra biduum & non fuit poſitum, reus offert & vult probare, an ſufficit? dic quòd ſic. Domin. Andræ. in conſtitutio. lite legitimè conte. & ponuntur ſecundum conſuetudinem, nam ſi conſuetudo eſt, quòd actor faciat rubricam, videlicet, articulos, &c. & reus exceptiones, &c.bene ſtat, aliàs vterque actor poteſt fundare rubricam articulorum, vel capitulorum, vt in glo. dicta conſtitu. & ſic aliquando rubrica poteſt dici ineptè, ſi aliter quàm conſuetum ſit, fiat. Domin. Andræ.

1 Artifices. Artifices, fabri, ſellarij, frænarij, baliſtarij, caldarij, buccerij, & tabernarij, vendentes piſces & candelas, curbiſſerij, & ſartores, & alij in ſuis artificiis debent eſſe fideles, & vt cautius agatur per Baiulos ſtatuendi ſunt viri circumſpecti qui eorum artificia & geſta conſiderent, & ſi falſificant, & in argento vel miſcent de ære, & ſic in cæteris corrumpendo artes, & buccerij vendentes carnes morticinas, vel de vno die pro alio, vel vinum limphatum, vel aliter artes corrumpent, & hoc non dicunt ementibus, puniuntur pro vna libra auri pro prima corruptela, & ſi non eſt ſoluendo fuſtigabitur. & pro ſecunda corruptela mutiletur ei manus, & in tertia vice deprehenſus furcarum ſuſpendio punietur. Et eadem pœna punitur ſuper hoc, ſi timore, amore, pretio, vel precario commiſſas fraudes neglexerit nunciare vt in conſtitutio.machinatorum artium.de fide mercatorum.

1 Aſſeſſor ſi non audita appellatione à tormẽtis dedit ſentẽtiam punietur in pœnis poſitis in verb. tormenta.

1 Auus maternus non tenetur alere nepotem ex filia, niſi ſit inops, quia ſequitur Auum Paternum vel Maternum vt in l. non quemadmodum.ff.de libet.agnoſ.Vide Domin. Andræ.in conſtit. Comitibus.de adiuto.pro militia.

B

1 BANNITVS infra duos menſes à tempore banni numerandos poteſt ſecurè comparere in iudicio, nec poteſt aliquis eum impunè offendere, non tamen intra duos menſes prohibetur offendi, ſed etiã de cætero non permittitur: impetrata tamen poſtea licentia comparendi in iudicio à Iuſtitiario, poteſt ſuam ignorantiam excuſare præſtita prius idonea cautione, & ſolutis expenſis actori. Eſt differentia inter bãnitum & foriudicatum, quia foriudicatus ab omnibus offendi poteſt impunè: bannitus vero poſt duos menſes tantum. Item nec poſt duos menſes habita ſecuritate à iudice comparendi in iudicio. Item foriudicatus non auditur allegans ſuam ignorantiam, ſed bannitus ſic etiam poſt duos menſes, hoc vult text. cum gloſſ.in conſtitution. clementiæ de forbannitis. Quæro an poſt duos menſes poſſet offendi bannitus à priuato ſine licentia Curiæ? Dominus Andræ. dicit quòd non, allegat vſum Curiæ, & intelligit ipſe quòd infra duos menſes non debet capi nec offendi, hoc eſt verum in ciuilibus, in quibus admittitur quis dando fideiuſſores, ſecus in criminalibus, in quibus non relaxatur datis fideiuſſoribus, vt in conſtitution. humanitatem. Dominus Andræ. Item ſi capitur infra duos menſes, debet liberari datis fideiuſſoribus etiam ſi ſit verus contumax. Item ſi non poteſt dare fideiuſſores, & ponitur etiam in carceribus vt ſe defendat in vinculis poteſt petere, vt extrahatur à banno. Sed quid ſi non venit & fuit captus? dic idem quòd extrahetur à banno, & tolletur annotatio. Dom.And.Item bannitus infra duos menſes eſt infamis de facto, vt ſi iudex non poteſt exercere iuriſdictionem.

1 Bannitus an infra annum banni liberè alienet bona ſua? dic quòd non, & ſi redit ad iudicium infra annum an firmetur alienatio? dic quòd ſic, & ſi moritur accuſator & accuſatus bannitus non venit ad iudicium, bona annotata non perdit. vide conſtitutio.grandis de pœna contuma.in crimina.Dominus Andr.vide de iſta materia cap.Regni. quod incipit, ſiue quis ſit forbannitus in fin. forban.

1 Bannitus an infra annum ſit infamis infamia facti? Dominus Andr.dicit quòd ſic, ſed ſi infra venit, & extrahit à banno an remaneat infamis? dic ſi fuerit verus contumax remanet: ſi fictus, vt quia citatus ad domum, & non remanet. Domin. Andr.in conſtitutio.grandis.

1 Balius. pupillis habentibus feudum datur Balius à fiſco, & Balius adueniẽte pubertate tenetur reddere poſſeſſiones pupillo, &

reddere ratione͂ prǽſente Iuſtitiario, vel altero, cui Rex commiſerit: & deductis legitimis expe͂ſis, quas legitimè ſoluit pro vita ſua, & indumentis pupillorũ, & aliis neceſſariis, reſidua bona reſtituet pupillo, & tantundem fiſco: textus eſt in conſtitntione, maioribus. de iure Balij.

Sed quid ſi pupillus eſt in poteſtate aui paterni, an detur balius? Dic quod non, ſi auus eſt legitimus adminiſtrator, vt in conſtitutione, vt de ſucceſſ. vbi dicitur, quòd balius eſt tutor, & tutor non datur niſi in capite libero, quo ſuperſtite auus ipſe eſt tutor, & per conſequens balius. Sed an Barones, Comites, & feudatarij poſſint in teſtamento balium dare pupillis? Reſpondeo quòd non, ſed benignè agendo cauſa cognita conſideratur per Regem, &c.

Sed nunquid mater, & ſoror, vel alia domina poſſit eſſe balia filio vel nepoti? Dic quòd ſic, Rege permittente, vt in gloſſa conſtitutionis peruenit. de adminiſtrat. rerum eccleſ. vide capitulum Regni hoc declarans, quod incipit, feudatarios. de ſtatuendo balio. vbi dicitur, quòd ipſe in teſtamenio ſtatuit balium, quem vult nulla licentia à Rege habita, ſed in teſtamento, tunc curia Regis eligat de proximioribus defuncti, & tunc mater ſi eſt idonea, prǽfertur aliis proximioribus: & ſi nubit, ipſo facto perdit baliatum, & alij eliguntur, & tenetur conficere inuentarium: ita tenet Dominus Andræas in conſtitutione, minoribus. & dicit, quòd ſicut balius in feudalibus, ſic tutor in burgenſaticis. Sed an balius poſſit adminiſtrare burgenſatica? Puto quòd ſic, quia ſi baronia & feuda, quæ ſunt maiora, multò magis quæ ſunt minora. Item Dominus Andræas in conſtitutione, minoribus. dicit, quòd ſi dico, conſtituo adminiſtratorem, refertur ad balium. In feudatariis ita facit inuentarium, ſicut in burgenſaticis. Idem in conſtitutione, vt de ſucceſſionibus. Domin. Andræ. dicit, Balius eſt tutor.

Sed an mater feudataria, auus paternus, vel maternus, qui non habet filium in poteſtate, det balium in teſtamento? Dominus Andræas dicit quòd ſic, ſed requiritur confirmatio iudicis, ſicut in datione tutoris. Et dicit Dominus Andræas, quòd humanior eſt vt illa datio valeat omni iure, quo melius valere poteſt, & quia dicitur ſine licentia curia adminiſtrat, & maſculinum comprehendit fœmininum. Do. And. in conſtitut. minoribus de ſtatuendo balio, ſed tunc ſi pater vel adminiſtrator non auditur contra voluntatem matris, vt ibi Dom. And.

2 Balius. Officium Balij finitur adueniente decimoquinto anno pupillo, vt in conſtitutione, aliquibus. de ſucceſ. Comit. & Baronis, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina feudum nobile habens: & licet maiores dicantur in decimooctauo anno, regulariter iſti feudatarij ſunt maiores in decimoquinto anno, intra quod balium tacent, & non adminiſtrant. ff. de iure delibetan. l. j. §. prætor. Do. Andræas in conſtitutione, minorum. de reſtit. minorum, ſed ſi eſt maior quindecim annis, agit & contrahit, vt maior: ſi læditur, vſque ad decimumoctauũ annum reſtituitur: quia licet ſit maior, vt agat & adminiſtret ſine curatore, non tamen dicitur quòd non reſtituatur: quia quod non mutatur, quare ſtare prohibetur. C. de appellatio. l. præcipimus. C. de teſtamen l. ſancimus Do. And. Sed quid ſi fœmina, cùm excedit duodecimũ annum, nupſit in virum, an finiatur officium balij? dic quòd ſic, ſed remanet nomine, quia poſſet eſſe vidua ante decimumquintum annum, & ipſa erit balius: & ſi nupſit ante duodecimum annum, non finitur niſi ſuperueniente xij. anno vt ibi.

1 Baiuli habent cognitionem & iuriſdictionem omnium cauſarum ciuilium, perſonalium & realium, præter quam in minimis ſeruitiis, & cauſis feudorum, & de offenſis, vbi venit inciſio membri, aliàs non venit, vt in conſtit. locorum Baiuli de cauſæ cognitione. Sed ſi de nummis furatis agitur criminaliter aliàs ciuiliter an cognoſcat Baiulus? Dom. Andr. ſe inuoluit, & concludit quod poteſt recipere informationem ad informandum Iuſtitiarium, & habet coertionem quouſque mittet ad Iuſticiarium ſuum. Sed an poſſit dare tutorem pupillo, & etiam remouere ſuſpectum? Domi. Andr. dicit quòd ſic, licet gloſſ. contrarium dicat de reuocando. Item ſi eſt negligens Baiulus per duos menſes decidere cauſam, & iſta negligentia concurrit cum Secreto recurritur ad Iuſtitiarium regionis, ſi negligentia eſt Baiuli tantum, & poſt duos menſes recurritur ad Secretum, & poſt duos menſes per negligentiam Secreti recurritur ad Iuſtitiarium. gloſſ. eſt in cõſtitutio. Iuſtitiarij nomen de offic. Iuſtitia. Sed quid in Baiulis Baronum, an propter eorum negligentiam recurritur ad Iuſtitiarium, qui eſt iudex appellationis? puto quòd non, ſed ad Baronem, qui eſt loco magiſtri Baiulorum, & in defectum Baronis facta requiſitione & monitione Baroni per Iuſtitia. vt faciat iuſtitiam poſt duos menſes reuoluitur ad Iuſtitia. vt in conſtitut. Iuſtitiarij nomen de offic. Iuſti. & Domi. And. in conſtitu. officiorum. de diſcep. cogni. cauſarum. Sed quæro an Baiuli ponant in poſſeſſionem ex primo, vel ſecundo decreto? dic quòd ſic, quia eſt mixti. imperij

rij. Dominus. Andr.

Baiuli & iudices ſtatuuntur & ordinantur à Rege & non ab aliis, & cauſas audiunt & ſimul decidunt, ſed an ſententiando debeant loqui tantum vt nos iudices, &c. vel Baiuli tantum, vt nos Baiuli, &c. vel vterque loqui debeat, licet nos Baiuli & iudices? Aliqui dicebant, quòd iudices tantum loquebantur in præſentia Baiuli, & cautius eſt vt ambo loquantur, videlicet, nos tales iudices, & tales Baiuli. pro hoc eſt tex. in conſtit. iudices. & in hoc ſerua cõſuetudinem. & ſic vnus ſine alio cognoſcere & determinare non poteſt, quia ambo ſunt iudices ordinarij, & de eorum ſententiis in terris demanialibus appellatur in defectum Baronis, quia appellatur omiſſo medio, vel à ſententiis Baronum ad Magnam Curiam, vide conſti. cum in noua. de iudi. & amezatoribus ſublaris. Domi. Andr. ibi dicit, quòd in Baiulis in cognoſcendo & ſententiando ſeruatur conſuetudo, &c. 2

Baiuli Baronum & etiam demanialium pro adminiſtratione Baiulationis omnia bona eorum ſunt tacite obligata, vt in conſti. ſi quando de hominibus Baronum. 3

Baiuli. ad eorum officium ſpectat, pœna contenta, aſſiſtere ſuper ponderibus, & aſſiſiis, & menſuris venditoribus rerum, & factoribus operarum exigunt & extorquent, & ſi in totum vel in partem remiſerint de bonis ſuis tenentur fiſco: menſe quolibet perquirunt diligenter tranſgreſſores, pœnas bannorum vnius vnci. exigunt. vt in conſtitutio. de officio Baiulorum. Item ſi furem ceperint, ipſum ire non permittant, ſed cum re furtiua Iuſtitiario regionis aſſignent, & ſi eſt exterus ciuis, vel villicus cum re furtiua aſſignẽt Iuſtitiario, & bona furis per Baiulos fiſco Curiæ cõfiſcantur vt in cõſtitut. Baiuli ſi furem. de fure & capta. ſi fortè alius aſſignauerit furem Baiulo, vel ipſe receperit, capta cautione mandauit ei ad certam pœnam, vt ſe præſentet Iuſtitiario. & ſi eſt contumax Iuſtitiarius exiget pœnam à Baiulis. ſed quid ſi Baiulis mandat ſine pœna alicui, vt ſe præſentet coram Iuſtitiario, & eſt contumax, quid exigitur? dic quòd hoc caſu pœna remittitur arbitrio iudicis. vt ibi. 4

Baiuli in ingreſſu officij ſiue emant ſiue ad credentiam habeant debent iurare de adminiſtrando officio ſuo ſine odio, amore, vel timore, non præponendo diuites & potentes, & quòd decident cauſas primo ſecundum conſtitutiones, ſecundo ſecundum conſuetudines approbatas, tertio ſecundum ius Longobardum, vbi viget: aliàs ſecundum ius commune, & quòd non fraudent nec alienent bona Demanialia & alienata notificent Curię, & nihil recipient à litigantibus pro ſcriptura ſententiarum. Sed quid de iudicibus an iurent, vt ſupra? dic quòd ſic, vt in gloſſ. per tex. ibi. iudicabunt. Et ſic nota quòd ſecundum ius Longobardum iudicatur ſecundum qualitatem perſonarum, vt in text. Sed an conſuetudo præferatur conſtitutioni Regni? vide conſtitu. puritatem de ſacra. à Baiulis. 5

Baiulus vel magiſter iuratus ſi imponunt pœnam, vel capiunt cautionem, vt aliquis ſe præſentet coram Iuſtitiario, vel Capitaneo, ſi contra fiet Iuſtitiarius, vel Capitaneus exiget pœnam, & ſi mandatur ſine pœna imponitur pœna arbitrio Iuſtitiarij vel Capitanei. Domin. Andræas in conſtitution. Baiulus de fure capiendo. 1

Baro, & Comes, miles, &c. ſi accuſatur, vel contra eum inquiritur ex officio, de quocunque crimine perſonali præterquam de crimine læſæ maieſtatis vt quando conuenitur de ſtatu perſonarum, vel rebus omnibus, vel maiori parte, vel de aliquo Caſtro, qui teſtes ſint producendi? vide conſtitutio. ſequentem, vbi dicitur contra Comitem, duos Comites, vel quatuor Barones, vel octo milites vel xvj. Burgenſes. Si Baro contra Baronem quatuor milites, octo Burgenſes. Si contra militem, duo milites & quatuor Burgenſes. & intellige de militibus & Burgenſibus, qui viuunt in ſtatu militari, & Baronis armis & equis munitis, alias non gaudent iſto priuilegio. Villani angararij vileſque perſonæ contra prædictos non teſtificantur in aliqua cauſa, textus eſt in dicta conſtitutione, proſequentes. & contra prædictum nulla probatio eſt, vt in textu ibi omnino. Sed an iſta conſtitutio habeat locum, ſi Comes vel Baro eſt actor vel reus, vt contra iſtos debeant haberi teſtes iſti? Domin. Andræ. dicit quòd non. Sed quando Comites & Barones conueniuntur de aliis cauſis acti[illegible] ne perſonali vel reali, quæ hic non numerantur, an requirat[illegible] a ſolennitas teſtium? & dicit quòd non. Sed milites & Bu[illegible]ſes bonæ opinionis teſtificantur, & in numero ſecundum d[illegible]onem iuris ciuilis, quæ ſpecialitas eſt quando conuen[illegible] criminaliter, vel de conditione perſonæ de omnibus bonis vel maiori parte, per idem de vno caſtro, quia contra Comitem accu[illegible]tum requiruntur duo comites vel Barones duo, & non eſt plenè probatum an ad minus faciant ſemiplenam, vt ponatur ad torturam? textus videtur quòd non. ibi pauciores numero nullum omnino. Item habet locũ quando inquiritur, per quæ dicit Domi. Andr. Sed quid ſi cõtra prędictos probatur per inſtrumenta, confeſſionem, & 1

ſcript-

ſcripturam propriam, & non per prædictos, an ſit probatum? videtur quòd non, quia hic dat modum probandi. Puto contrarium, quia iſta conſtitutio non eſt probatoria, ſed dat modum probandi alias probationes, puto quod ſtetur diſpoſitioni iuris communis.

2 Baro eſt iudex ordinarius vaſallorum, vt in conſtitutio. dilationes & in conſtitutio. officiorum de diſcreta cognit. cauſarum per Domin Andræ & ab eius ſententia appellatur ad iuſtitiarium, vt [illegible] eſt conſtit.iuſtitiarij per Domin.Andr.

3 Baro ſi citatur vel citari faciat, & citatus eſt contumax pœna eſt vnius auguſtalis.Gloſ.in ſecunda in conſtitutione rei vendicare [illegible] inuentus,& c.ſicut Baiulis.Sed quid in banno, quod imponet Baro ſub pœna vnius vnci.vt in conſtitu.officiorum.de offic.Baiul. ſicut Baiulus, vt ibi.

4 Baro an poſſit habere vaſallos Demaniales recommédatos, vel affidatos? dic quod non, vt in conſtitutio.cum in vniuerſis de hominibus affidatis. Et dicitur recommendatus, quando aliquid dat Baroni vt faueat ei, & qui contra facit poſt denuntiationem in x. [illegible] tenetur,& ſi ſecundo recipiunt bona omnia publicãtur. & [illegible] recipiuntur capite puniuntur.Item ſi vaſalli Demaniales habent bona in terris Baronum,quæ tenentur ab ipſis, coguntur illa vendere, & Barones cogunt vaſallos eorum ad emendum [illegible], vt in conſtitutio.ad ſubiectorum.

5 Baro [illegible] ille qui habet caſtrum ſeu caſtra, vel feudũ, quod [illegible] ſubfeudatarius. & iſte Baro ſi habeat tria feuda, ſuper vnum poteſt conſtituere dotarium, & ſic in Caſtris præterquàm in illo, in quo habet titulum & dignitatem, vt in conſtitutio. ſi quis Baro. de conſtit.dotari. & ſic ſi habet pluſquam vnum poteſt conſtituere in pluribus dotarium quàm in vno: ſed ſi vnum tantum non: vt in conſtit.licentiam Baronibus.de feudo dota.

6 Baro ſeu Comes vel miles primogenitus feudatarius tenentur alere fratrem, & præſtare vitam & militiam, & poteſt iſte petere ſubuentioné à vaſallis pro militia fratris, moderate tamen, prout ponitur in conſtitutio. Comitibus, de adiutoriis pro militia fratris, & vide infrà, in verbo, vaſalli. vbi plene poſui. alimenta & militia ſuccedunt loco hæreditatis, quæ competerent fratri ſecundogenito in Baronia. Item propter ingratitudinem à fratre poteſt exhæredari. Domin. Andræ. & quantam partem debet habere pro alimentis & militia, de tertia parte illius partis, quæ vnicuique ſucceſſit in feudo vel Baronia. Item an frater poſſit petere alimenta extra domum primogeniti? Dic quòd ſic. Domin. Andræ. in conſtitut. militibus. Sed quid ſi ſecundogenitus eſt diues, an petat vitam & militiam à primogenito? dic quòd ſic, vt ibi. Et in caſibus præmiſſis poteſt Baro petere adiutorium moderatum, alias tenetur pœna poſita in capit. item ſtatuimus in c. quòd Comes. & ad prædicta de primogenitis nepotibus, vide in verbo, frater nepotibus.

7 Baro, Comes, vel miles, qui gaudent priuilegio conſtitu. proſequentis de teſti. commit. an ſint torquẽdi, non obſtante eorum dignitate? dic quòd ſic, in crimine læſæ Maieſt. & in crimine mathematico, & vbi princeps mandat, & in crimine ſimili, & de carcere priuato, vt ſic teſtes producti valeant, vel ſi de latrocinio fuerint conuicti, nam de iſtis præcedentibus iudiciis tormẽtantur, & poſſunt accuſari ab infamibus, & omnes teſtes cuiuſcunque ſtatus teſtificantur contra eos, etiam ſi ſint infames. vide conſtitutio. proſequentis de teſti. cõmitten. Sed hoc procedit de iure communi. Sed quia di. conſtitu. requirit dictam ſolemnitatem, puto quòd in crimine læſæ maieſtatis torquentur ſecundum ius commune, in aliis prædictis non.

8 Baro vel quilibet alius, qui in Regno guerram mouet, capite punitur confiſcatis omnibus bonis, vt in conſtitu. Comes. & guerram facit qui congregat comitiuam gentium, armorum ad offenſionem alterius, ſine licentia principis.

9 Baro eſt qui habet Baroniam. Baronia eſt Caſtrum vel feudum quaternatum, quod aliquis tenet, vt in conſtitut. poſt mortem. & Domin. Andræ. in conſtitutio. ſi quis Baro. à quo tenetur feudum ſeu Caſtrum quaternatum, omnia caſtra ſunt feuda quaternata, [illegible] Domin. Andr. in conſtitu. poſt mortem de morte Baronis.

10 Baro non eſt iudex ordinarius vaſallorum in feudis quaternatis, vel non quaternatis. Domin. Andr. in conſtitu. Iuſtitiarij nomen & normam. Sed Iuſtitiarius, & magiſter Iuſtitiarius, in aliis [illegible] actionibus realibus & perſonalibus non feudalibus: ſic de [illegible] vaſallo per Domi. Andr. & in conſtitu. Iuſtitiarij nomen & normam, & in aliis caſibus in quibus Baiuli Demaniales poſſunt cognoſcere Domin. Andr. ibi. Item ſi Baro vult reuocare feudum propter defectum, & culpam feudatarij non cognoſcet ipſe Baro, ſed compares feudatarij ſi ſunt, cognoſcent. aliás magiſter Iuſtitiarius vel Iuſtitiarius. & ſeruato ordine iuris ab ipſo compellatur. Dom. Andr. in conſti. ſi vaſallus de fideiuſſ. Non obſtat conſti. Iuſtitiarij nomen & normam. de offi. Iuſtitia. quæ dicunt Iuſtitiarius & magiſter Iuſtitia. & c. quia iſto caſu non corrigunt, vt dicit Dom. Andræ. in dicta conſtitu. ſi vaſallus. Et executio ſententię iſtorum comparium fiat per ſuperiores, ſcilicet, Iuſtitiarium, vt ibi. Sed ſi non ſunt compares Iuſtitiarius cognoſcit.

Barones vel Comites feudatario mortuo, filij vel nepotes nõ capiant ſacramentum à vaſallis ſine Regis licẽtia: & ſi ſecus fit, perdent feuda & omnia bona, vt in conſtitutio. Comite & Barone, & c. Et dicit gloſſ. quòd ſi Rex ſcribit alicui commiſſario, quòd faciat ipſum ab hærede poſſidente aſſecurare, & attẽdi, & reſponderi à vaſallis, & quod iurent, & c. & ſi Baro recepit Caſtrum aliquod, inde poteſt homagium capere à vaſallis ſine licentia principis. Sed pone quòd vaſallus Regis, vel alterius Baronis vult alteri Baroni iurare homagium, tenetur Baro ad pœnam ſuprafcriptam: ſi ſine Regis licentia talia iuramenta recepit præeminentia qui ſuperioritatem habent. Domi. Andr. in dicta conſtitutio. 1

Barones ſi ſint negligentes vaſallis eorum iuſtitiam facere, poſt monitionem eis factam per Iuſtitiarium regionis, vel Regem, & intra duos menſes non fecerint, cauſa reuertitur ad Iuſtitiarium regionis, vt in conſtitutio. Iuſtitiarij nomen. de officio Iuſtitiarij. & in conſtitutio. officiorum. de diſcreta cognitione cauſarum. 2

Barones, Prælati, & vniuerſitates, & alij feudatarij non poſſunt exercere in terris eorum merum Imperium, ſed illud ſpectat Iuſtitiario regio, niſi habeant priuilegium à Rege, & qui contra faciunt perdunt illud terræ, vbi merum Imperium exercent, publicantur omnia bona. Sed ſi conceditur merum Imperium Baroni ad beneplacitum, an per alia priuilegia reuocatoria reuocatum videatur illud priuilegium ſpeciale? dic quòd non, quia requiritur ſpecialis reuocatio. Dom. Andr. in conſtitutio. ea quæ in tit. Nullus Prælatus vel Comes, ſed conceſſum eſt merum Imperium Baroni propter meritum, ac ſine rationabili cauſa principis reuocet? dic quòd non, vt ibi. Sed quid ſi moritur princeps qui conceſſit merum Imperium? vel quid aliud ad beneplacitum, an expiret? dic quòd ſic. cap. ſi gratioſé. de reſcript. in vj. & vide infra in verb. priuilegium. 3

Barones & Comites prohibentur retinere milites & Barones Demaniales, Baroniam Demanialem retinere & habere recommandatos non præſument, & qui diſſimulando pertranſeunt, & non notificant Curiæ qualiter detinent, bona eorum publicantur, & detentor ſciens ſimili pœna tenetur: & ſi tenet terram Demanialem, in tantundem punitur, & ſimiliter Baro bona perdit, vt in conſtitu. perſonas. de inte ſu. cu. 4

Barones, Comites & milites excadentias poſſunt locare cum aliquo ſeruitio, ita quòd in nullo dictum ſeruitium vel redditus minuatur, alias non tenet locatio, vt in conſtitutio. de alienan. feud. Quæro de quibus excadentiis loquitur hic? de illis quæ per excadentiã veniunt ad Barones, & ſic ſunt excadentia, ſiue feudi Comitatus vel Baroniæ. Sed an Baro locet vel det in feudum? dic, Baro dat excadentiam in feudum, reinfeudãdo, & requiritur conſenſus Regis, vt ibi in gloſſ. final. Sed an poſſit de rebus Baroniæ locare ſine conſenſu Regis? dic quòd ſic, ſcilicet, ad modicum tempus, videlicet, ad quinquennium, ſed ad longius tempus non, vt in dicta gloſſ. ſine Regis conſenſu. Sed nota, quòd Barones non poſſunt locare pro minori ſeruitio quàm conſueto, vel dare ſine ſeruitio excadentias. Item quòd Barones non locant excadentias niſi cum mercede conſueta ex dono. nam bona fiſcalia Demanialia Baroniæ ſuæ non dat nec locat ſine conſenſu Regis, niſi ad modicum tempus. 5

Barones, Comites & alij non poſſunt facere eorum officiales clericos, qui in Curia Regis non poſſunt conueniri, nec laicos qui non ſunt vaſalli Regis, nec à Curia Regis, nec à Curia Regia teneant in regno, vel alibi deſignata: & contra facientes in xx. vnci. puniuntur, vt in c. Regni cum nihil habeant, in titul. de conſtituendis clericis. 6

Barones Comiteſque feudatarij, nullos de publico capient, nec priuatum carcerem faciant, tormenta vel iniuriam non inferant vaſallis, vel aliis nullas extorſiones, vel violentias faciant, defenſas pro parte eorum impoſitas non exigant, nec de eis cognoſcant, cum defenſa debet imponi nomine Regio, & exactio ſpectat ad Curiam Regis, vel Iuſtitiarij, nec gabellas ſuarum terrarum vendant inuitis. Et ſi ad credentiam dederint non exigant, niſi merces peruentas, quod ſine qualitate exegerint. nec recipiant ad habitandum in terris eorum homines de terris Demanialibus: & ſi contra fecerint, tenentur de contentis in cap. Regni terrerij. in rubric. de terrerius, videlicet, per captionem perſonæ, priuato carcere pœna priuati carceris puniatur, pro aliis iniuriis per magiſtrum Iuſtitiarium punitur, vel per Iuſtitia. Item non ponat bannum vltra pœnam vnius Auguſtalis, vt in cap. Item inquiſitionem authoritate propria. Item territoria vicina publica, vel priuata non occupent, alias reſtitutis territoriis occupatis in æſtimationem eorum Curiæ damnantur, vt in cap. item prædicti conuenti, & c. 7

Barones

recepto ſacramento à familia, quod quamprimum poterit citationem ad notitiam citati faciet deuenire. Idem ſi non fecerit iurare Domi. Andr. Si forte domus citati non aperiatur citanti, apponetur citatio in limine domus ſub teſtimonio prædicto, & tunc xx. vel xxx. dierum ſpatio, quod literæ continent numerentur, & omnia fient per eum, cui commiſſa eſt citatio, tam per ſe, quàm per alium fide dignum, cui ſpecialiter commiſerit, exequatur, cum hoc poſſit committi quia eſt nudum miniſterium, vt in gl.& ſi poteſt aſſumi nuntius per illum, cui committitur. Et prædicta locum habent ſiue ciuiliter ſiue criminaliter agatur. & ſi non comparet vel legitime excuſatus, vt contumax habebitur, & damnabitur vt contumax. text. eſt in cõſtitutio. citationis literæ, de literis citatoriis. Et habent locum in magiſtro Iuſtitiario, No. tex. quòd ſi pars poteſt inueniri ipſa eſt citanda perſonaliter & non ad domum. Sed Do. And. & glo. hæc non tenent, ſed ſufficit quod citetur in domo tam in cauſa ciuili, quam criminali. Sed quid ſi fiet citatio in domo, & non fecit iurare familiam dic quòd non obſtante Do. And. Nota quòd hodie vtimur quod iſtæ literæ citatoriæ dirigantur [illegible] vt ipſe citet ſecundum tenorem citationis, & ipſe det copiam citatio ſi eam vult. Quarto ſi citandus nullam per nuam dimiſit in domo, an valeat citatio ibi facta dic quòd ſic.

5 Citatio in cauſis ciuilibus per Baiulos & iudices quæ fiet ad petitionem agere volentis, Baiulus reum citari faciat per apparitores ſuos, qui iurent de veritate dicenda pro qualibet citatione fienda in loco congruo, & extra ciuitatem, aut pro quolibet miliari granum vnum & ciu citatio Baiuli peremptorie, aliàs non valet, ſi non eſt ſcriptum peremptorie. Et continere debet terminum trium dierum in citatione, computata die citationis, in qua compareat extra ciuitatem quarti vel quinti, vel octaui diei & extra prouincias vnius menſis, tex. eſt in conſtitutio. ciuilibus de appari. Sed in conſtitutio. citation. re. & c. dicitur, quòd futurus reus eſt citandus pro die ſequenti. Sed gloſſ. dicit, quòd iſta corrigit illam, quia iſta conſtitutio in ciuilibus continet ius nouum. & ita tenet Dom. Andr.

6 Citatio Baiuli quomodo fiat extra prouinciam? Dic duobus modis. Primo, vt citetur per illum iudicem vbi degit ad requiſitionem iudicis & Baiuli citare volentis, vt in authentic. vt nulli iudicum. §. ſi vero. & imò ſatis eſt ſi mittet Baiolus ad ſui requiſitionem. Et ſecundo modo, ſi eſt extra prouinciam, citetur in domo, & detur terminus vnius menſis, nam ſufficit citatio facta domi vbi habet familiam, vt in conſtitutio edictorum de cita. Domi. And. in conſtitu. ciuilibus. de apparitoribus.

7 Citatio poteſt fieri conditionaliter. gloſſ. in l. ea quidem. C. ſi mancipium ita fuerit alienatum. & doct. in authent. de hæred. & falcid. §. ſi vero illo edicto. Sed an fiet alternatiue? videtur quòd ſic per gloſſ. in dicto. §. in ver. agentis. ibi aonotari veniat.

8 Citatio eſt de proceſſu iudicis & ordine iudiciario vt in conſtitutio. edictorum & in conſtitutio. ciuilibus, & in capitu. quoniam cõtra falſam extra de probatio. nam omne iudicium incipit à citatione [illegible] §. omnium. & imo citatio non debet fieri die feriato. C. de fer. l. dies. ff. eod. l. j. nec cadere in die feriato. ff. ſi quis in ius vocatus l. [illegible] licet videtur contrarium. ff. de noui operis nunciatio. l. j. §. idem nunciare. & de aduer. l. [illegible] §. ſexaginta. Sed ibi idem procedere in diebus feriatis, quia eſt tale factum, in quo non eſt neceſſe adire prætorem pro tribunali ſedentem, & ita poteſt expedire diebus feriatis. C. de fer. l. [illegible] hoc tenet gloſſ in rubric. conſtitutio. de extraor. & appa. Sed Domi. Andr. hoc corrigit ſi citatio cadit in diem feriatum, etiam ſi in citatione dicit iudex, quod compareat die feriata, in ſequenti die comparere debet, per Innocen. in cap. conqueſtus. de fer. Dom. Andr. in rubrica in dicta conſtitu.

9 Citatio. an vnus iudex poſſit citare extra ſuum territorium, & numquid iudex Regni vnius citet extra Regnum, puta Romanum qui contraxit, vel deliquit in Regno? & dic in iudicibus qui ſunt ſub eodem Domino vnus requirit alium per ſuas literas, vt citet conuentum in territorio ſuo. Sed ſi non ſunt ſub eodem Domino ſed extra Regnum, tunc extra Regnum per nuncium poteſt citari [illegible] extra Regnum, ſi citatio continet nudum myſterium, non cauſæ cognitionem. Vide Domin. Andr. in conſtitu. edictorum de literis citatoriis §. ſi vero. vide per eundem in titul. de controuerſia inter Dominum & vaſallum. vide de iſta materia in capi. [illegible] a. §. contrahentes de foro competenti. in vj. vbi quis non conuenitur ratione contractus, niſi inueniatur in loco, vbi contraxit vide Barto. in l. hæres abſens. ff. de iudi. & per text. in dicto. §. vbi dicit niſi iudex eum inuenerit in loco contractus, trahere quem coram ſe non debet. Et an iudex vnius territorij citet in territorio alieno: vide Bartol. in l. j. de requirendis reis. & not. in l. omnes. §. hæc. C. de epiſcopis & clericis.

10 Citatio oportet fieri in die non feriato, & ſi cadit in diem feriatum etiam expreſſo mandato iudicis, citatus debet comparere in die ſequenti non feriato vt in capitu. conqueſtus extra de fer. & Domin. Andr. in rubr. de extraor. & præpa. iudi.

Citatio. quid ſi in citatione non apponitur dies comparitionis? dic quòd in dubio debet comparere, cum primum poteſt, & argument. l. hæc conditio. la piccola. ff. de conditionibus & demonſtrationib. hoc etiam tenet Specul. in titu. de citat. §. ſequitur ver. ſed quid. Iſtud etiam ſequitur Ioann. Andr. in capi. cum parati. de appellatio. & Bald. in l. fin. C. de iure dotium impe. Sed Cy. tenet contrarium in l. dies. C. de fer. Bald. in l. ij. C. de hæred. inſtituen. dicit, quòd iſta dies debet ſubaudiri officio iudicis, quia non eſt veriſimile iudicem apponere diem, niſi in illa die, in qua poteſt comparere. Bartol. autem tenet contrarium ſequendo opin. Cyn. in l. liber homo. §. homine. ff. de verborum obligationib. in l. aut qui aliter. §. j. ff. quod vi aut clam. & not. Innocen. in capi. ij. de appellatio. Domin. Ioann. de Imola, in dicta l. hæc conditio. concordat, quòd verum eſt primum dictum quo ad finem puniendi, & mulctando debet cõparere ex quacunque cauſa etiam ſine die, argumen. l. ex quacunque ff. ſi quis in ius voca. ſecus quo ad finem procedendi ad partis petitionem, quia tunc non tenet. 11

Citatio, licet in citatione debeat cauſa exprimi, tamen ſi reus eſt certus de cauſa, valet citatio, licet cauſa non exprimatur, vt in conſtitutio. prima de literis citatoriis. 12

Citatio, ſi in citatione non apparet, ſeu non eſt ſcriptum quod quis citetur peremptorie, illa citatio non tenet, Dom. Andr. in conſtitutio j. de literis citatoriis. 13

Citatio. in citatione, quæ fit extraordinariè & extraiudicialiter poteſt imponi pœna ad arbitrium iudicis iuxta conditionem negotij, de quo fit. & ſi non comparet citatus, exigitur illa pœna ſine aliqua ſententia Domin. Andr. in conſtitutione prima de literis citatoriis in vltima columna. Et hoc intelligas in officialibus habentibus merum Imperium, qui cognoſcunt de magnis cauſis, & de ſtatu & imponunt pœnam ſecundum qualitatem, magnitudinem, & arduitatem negotij, vt ibi. 14

Citatio. ſi quis apponitur in ea pœna pecuniaria, & fuit contumax, an iudex exigat tertiam partem bonorum mobilium, & pœnam pecuniariam tantum, vt in conſti. edictorum de literis citatoriis in fin. per Domi. Andr. 15

Citatio an iudex poſſit mandare nuncio, quod citet omnes facientes brigam, ſeu delictum in platea? dic quod non, nam citatio debet continere de qua re, ad cuius petitionem, & alia, quæ ponuntur in conſtitutione prima de literis citatoriis. 16

Citatio. ſi quis inuenitur in iudicio ſine citatione, & ſine cauſa legitima. Sed ex cauſa voluntaria, & actor vult eum conuenire in caſu, quo poteſt, & offert ei libellum, an ſit opus alia citatione? Domi. Andr. dicit quòd ſic, in conſtitutio. de extraordi. & præpara. iudic. Contrarium tenet gloſſ. conſtitutio. conſuetudinem de reſcriptis. in verbo conſtitutio vbi dicit, quòd actor ſine citatione petit à reo, & ipſe ſponte fuit litem conteſtatus conſentiendo, & ſic de conſenſu vtriuſque lis eſt conteſtata vel mandato iudicis. Barto. tenet quod non cogitur. l. prima. ff. de in ius vocand. niſi iudex mandet ex officio, quod poteſt. vide ſupra in verb. citatio. 17

Citatio. ſimpliciter ad procedendum ad vlteriora ad omnem cauſam in omnibus capitulis videtur citatus vt in c. conſuluit, extra de offi. deleg. per Innocent. & in c. ſi vaſalli de fideiuſ. 18

Citatio. an iudex oretenus citet: dic quod ſic, vt per glo. in conſtitutio. edictorum, in verbo citatorium. & in l. ea quidem C. quomodo & quando iud. An iudex dicat tunc cito te peremptoriè? dic quòd ſic, vt dicit glo. in conſtitutio. de extraordin. & præpara. iudic. & vide in gloſ. ſ. ibi. tenere peremptorium. 19

Citatio. an ſolennitas, quæ ponitur in conſtitu. edictorum, & in aliis ſupradictis debeat ſeruari in citationibus, quando princeps citat. Item ſi debeat ſeruari in aliquis Dominus vel officialis citat non ordinarie, ſed extraordinarie. Tertio ſi eſt contumax citatus in extraordinariis, an ſine alia ſententia exigatur pœna? Ad primum, dic quod ſic, quia princeps in dubio videtur vti iure communi. Ad ſecundum reſponde quod officialis poteſt citari facere aliquem ſine cauſa extraordinarie forte quando vult prohibere citato præſente, ne faciat aliquid prohibitum, vt ne moueat arma & ſimilia, & in hoc ſeruatur conſuetudo. & poteſt ponere pœnam in citatione grauem, ſecundum quod negocium eſt graue, & ponderoſum. Et hoc in officialibus habentibus merum Imperium non in aliis, vt Baiulis, & Secretis Baronibus, qui tantum habent cognitionem ciuilium cauſarum. & ſi in citatione prædicta extraordinaria eſt impoſita certa pœna, illa exigetur: ſi non eſt impoſita, & eſt contumax, in citatione principis eſt pœna ſacrilegij, in officialibus pœna ſtellionatus. Ad tertium reſpondetur, quod in extraordinariis citationibus, contra contumacem pœna exigitur ſine aliqua ſententia ſeu condemnatione ad arbitrium iudicis propter contemptum citationis, & contumaciam, vide Andr. de Yſern. in dicta conſti. 20

conſtitu. in vltim. col. quòd in extraordinariis non requiritur iſta ſolennitas. facit glo. in tubtica de extraordinari. & præpara. iudic. quæ dicit, quod in actibus qui fiunt a iudice non ſedente pro tribunali, citatur die feriato, vt ibi.

21 Citatio an mortuo citato, vel mortuo actore, qui citari facit, expiret citatio? ego dico quòd ſic, ita quòd eſt opus noua citatione in perſona hæredis, tam ex parte actoris, quam ex parte rei. do. And. in conſtitutio. citationis in fine de præſentatione literarum.

22 Citatio ſi actor fuit contumax in vltimo peremptorio, vel miſit procuratorem non idoneum inſtructum, non purgat moram, ſed expirat citatio. Do. Andr. in dicta conſtitutio. citationis de præſentatione literarum.

23 Citatio an in prima citatione poſſit imponere aliam pœnam & grauiorem pecuniariam, quàm tertiam bonorum mobilium, puta ſub x. vel xxx. vnci. vt comparea reſpõſurus? & dic quòd ſic Dom. And. in conſti. pœna contumaciæ. Sed tunc an poſſit exigi propter contumaciam pœna pecuniaria, & tertia pars bonorũ mobilium? dic tantum pœna pecuniaria, vt ibi, per eum. Sed an contra contumacem exigatur dicta pœna pecuniaria, quando eſt impoſita, vel quando non eſt impoſita, an exigatur tertia pars bonorum mobilium ſine aliqua ſententia? vt ibi per eundẽ in conſti. in pecuniariis.

24 Citatio an iudex poſſit in citatione imponere grauiſſimam pœnam pecuniariam, puta omnium bonorum? dicit Do. And. quòd ſic. Tamen non ſeruatur hodie dicit ipſe, vide eum in conſtitutio. pœna contumaciæ.

1 Citatus eſt quis ad certũ quid, vel eſt citatus ad aliquem actum, ad alia non proceditur niſi iterum citetur, arg. C. de proeu. l. maritus. & in cap. cõſuluit, extra de offi. deleg. per Dom. Andr. in conſt. ſi vaſallus. Item ſi eſt contumax in primo & ſecundo peremptorio, an poſſit actor petere vt condemnetur ad expenſas, ſi non comparuit non expectato vltimo peremptorio? dic quòd ſic, ſecundum gloſſ. in capi. ij. extra de procurato.

2 Citatus ſi quis comparens in iudicio aſſerens ſe non fore citatum, præſumitur quòd citatus cõpareat, niſi probet, quod alia iuſta cauſa comparuit. & ſi comparet excuſaturus ad excuſandũ, quod non fuit citatus, præſumitur quòd compareat vigore citationis, Do. Andr. in conſtitu. præpara. de exot. & præparato iudi. Prædicta vera puta de iure Cano. ſed per conſtitut. Regni, & ſpecialiter in conſtitu. j. de aſſigna. cita. literarum. vbi dicitur, quòd ſi citatus neget ſe fore citatum probabitur, quòd fuit citatus per duos teſtes. Do. And. ibi. & in tex. dicit quod fiet citatio coram perſona publica, vel duobus teſtibus. Et ita eſt cautela contra citatos negantes fore citatos, merito licitũ eſt comparere & dicere ſe non citatum, & auditur.

3 Citatus debet vocari ad locum iuriſdictionis, & honeſtum & tutum citato, alias nemo tenetur ſe ſubmittere manibus inimici capitalis, licet etiam habeat ſaluum conductum, vide glo. in conſtitutio. quorumdam de priuilegiorum reuocatio.

4 Citatus an comparendo in iudicio, & recedendo illicentiatus incidat in pœnam contumaciæ tertiæ partis bonorum, vel alia pœna contenta in citatione? dic quòd ſi citat aliquem ad actũ expreſſum in citatione ſi ſe præſentaui, & expediuit illum actum, vt quia fuit citatus viſurus iuramenta teſtium, vel publicandum in ſimili, poteſt ſine licentia Curiæ recedere, & ſi citatus ſit ſine cauſa ſimpliciter proceſſurus ad anteriora, tunc ad omnes litis articulos videtur productus, licet in aliquo actu interſit, non poteſt ſine licentia recedere: & ſi recedit eſt contumax. vide Dom. Andr. in conſtit. in pecuniariis.

5 Citatus ad certum quod eſt in certa forma, & in certa cauſa, non tenetur comparere vel reſpõdere, pro alia cauſa ſeu non contento in citatione, ſine alia citatione: vt puta quia citatus eſt in ſcriptis. & citatus recipit copiam citationis, & comparet in iudicio: & recepit libellum, & videt ipſum libellũ in alia forma, quam ſit citatio, non tenetur reſpondere ſine alia citatione. domi. Andr. in conſti. ſi vaſallus, de fideiuſſ. vaſall. & allegat dictum Innoc. in c. conſultationibus de offi. deleg.

1 Ciuitas quæ dicatur: & quid oppidum: vide conſtitut. [illegible] ſequentes. de teſti. committen.

2 Ciuitas habens iuriſdictionem poteſt facere ſtatutum contra ius, per do. Andr. in proœmio in ver. nunquid ergo. & eodem modo ſi non habet iuriſdictionem, quia tunc cum aſſenſu domini faciunt ſtatuta, vt in ver. dicti ergo. Item ſtatuta ciuitatis ligant conſentientes & præſentes, & non abſentes vel diſſentientes, vt in proœmio. §. & ſtatus per dom. Andr. Item reſtituitur ſicut reſpublica C. de officio eius qui man. [illegible] iuriſdi. l. j. dom. Andr. in conſtitu. beneficium de conſtit. reipublic.

3 Clandeſtine damnum habet locum in inciſionibus arborum, & combuſtionibus domorum, & ſimilium. vnde in omnibus maleficiis, in quibus habet locum ratione communi lex Aquilia, vt in inciſionibus arborum, rupis & effuſis, combuſtis, quæ nocturnis tantum temporibus committuntur ſecundum vnam opinio. gloſſ. ſecundum aliam opinio in omnibus maleficiis, quibus proſequitur quis damnum rei familiaris, & iſta ſecunda eſt verior, dominus Andreas. Et habet locum in furto, & in rapina, & ſi non inuenitur maleſactor incolæ tenentur ad emendam, & ſi maleſactor habetur, tenetur pœna capitali, & de hoc gaudent Iudæi & Sarraceni. Et habet locum ſiue de nocte talia committuntur ſiue de die ſecundum gloſſ. Sed do. Andræas dicit forte minus punitur de die. & refert ſe ad conſuetudinem. vide conſtitutio. ſuper inciſionibus de homicidiis, & damnis quorum actores. Sed non ſi clandeſtinum committitur contra hominem? vide in verbo homicidium. Item vniuerſitas non tenetur ad emendam furtorum quæ per ſpeciales perſonas cõmittuntur, vt in capitulo. Item ſtatuimus quod vniuerſitas etiam in furto habet locum in illo c. iſta conſti. habet locum in rapinis, & iniuriis, & aliis maleficiis. Item gloſſa [illegible] dicit, quod pro quolibet maleficio nocturno imponitur pœna capitis, & fundatur ex textu in exte[illegible] maleficiis. Sed Dom Andreas aliter intelligit text. in [illegible] maleficiis, ſcilicet ſimilibus, & ſic gloſ. non obſtat, [illegible] habet [illegible] iſta conſtitutio in omnibus maleficiis, in quibus ſequitur damnum [illegible] familiaris ſecundum Do. Andream. vide ſi fiet de nocte maleficium vbi da[illegible]num rerum non habet locum iſta conſtitutio: vt [illegible] ibi alapam, & fieret percuſſio & ſimilia. Item ſi vniuerſitas poſuit cuſto[illegible] territorii, & ipſi dicunt, quod viderũt quod Titius commiſit [illegible] ſeu homicidium, creditur eis Do. Andreas. Quæro, [illegible] an liberetur vniuerſitas? Dic ſi ante litem conteſtatam fecerit querelam vniuerſitas [illegible]. ſi poſt [illegible] vniuerſitas non tenetur [illegible] ibi. Item ſi reperitur maleſactor & punitur pœna capitali, tenetur damnum paſſo [illegible] de iure Longobat. Sed Dom. Andreas dicit quod de iure [illegible] tenetur ad emendam damni, & in plus [illegible] in edicto legis Aquiliæ. Sed quid ſi per violentiam aufertur res, vel capitur, [illegible] conſtitutio, violentia. de violen. vt tenetur reſtituere rem, & medietatem pretij. Hoc quando agitur ciuiliter, ſed quando accuſatur criminaliter ſi fuit maleſactor nocturnus capite punitur, ſi diurnus minus. Item incolæ tenentur de [illegible] & aliis damnis [illegible] quòd tenentur cuſtodire territoriũ, & ſi cuſtodiunt & deferunt maleſactores, non tenentur. Sed [illegible] homines incogniti, & tincti deprehenduntur, & incolæ inſurgunt, & proſequuntur, faciendo poſſe eorum non tenentur. Item ſi contrarii eſſent pergentes, quibus incolæ non poſſent reſiſtere faciendo eorum poſſe non tenentur. Item in furto ſiue de nocte ſiue de die habet locum. c. regni. quod incipit, item ſtatuimus quando excedit vnc. & quando non. Et ſunt tria crimina quæ puniuntur pœna capitali. in omnibus aliis damnis rei familiaris habet locum iſta conſtitut. in [illegible] [illegible] eſt pœna capitis, in diurnis minus. Item ſi probatur damnum clandeſtinum fore commiſſum, & non conſtat de quantitate rerum, vel valore, an ſtetur iuramento paſſi damnum? glo dicit quod non, in conſtit. ſi quis damnat. in glo. ſi ſecus in violentiis, per l. ſi quando. C. vnde vi &c. Quæro ſi non inuenitur maleſactor, an fiat inquiſitio generalis, & ſi ſemiplene probatur contra perſonam vilem, & leuem an ponatur ad tormenta, ita quod [illegible] teatur ſine timore tormẽtorum, quod [illegible] & dic [illegible] text. in conſtit. ſequenti. ibi, poſt inquiſitionis. Item ſi in vno territorio eſt quis percuſſus, in alio reperitur mortuus, [illegible]. Sed ſi in vno loco eſt vnum membrum, in alio aliud, [illegible] [illegible] vbi eſt caput. Item dicitur clandeſtinum ſiue fiat de nocte ſiue de die in locis ſolitariis, & loca ſolitaria ſunt ſyluæ, & ſi per viam latrones diſrobant. Sed ſi nullus vidit quod non poteſt probari & de deficiente probatione, &c. Si aliqui viderunt, [illegible] locus ſolitarius non fuit quia ibi non fuit ſolus ille qui [illegible] eſt. Item ſi viderunt agere contra latrones & non [illegible] tenentur ad prædicta quod loca ſolitaria dicuntur [illegible] habitantes non fuerunt cogniti, & ſi non reperiuntur, [illegible] tera, quorum cõm[illegible] non poſſunt inueniri, [illegible] inueniuntur, licet poſſit agi alias vt exhibeantur, vt [illegible] tur vide domi Andr.

Clerici non poſſunt eſſe aduocati in ſecularibus cauſis, [illegible] quam in cauſis propriis conſanguineorum & affinium & [illegible] eccleſiarum, & miſerabilium perſonarum, & tunc ſine pretio debent procurare, vt in conſtit. aduocatorum de officio [illegible] Sed gloſſa dicit, quod tunc clericus non aduocat regulariter [illegible] de rebus eccleſiaſticis viuit, alias ſecus, & in prædictis [illegible] poſſunt eſſe procuratores.

Clerici viuentes clericaliter non debent [illegible] cum laicis in collectis & functionibus, nec pro bonis [illegible] vel patrimonialibus, vt in cap. [illegible]. Item ſtatuimus quod [illegible] in rubrica, quod clerici. Item comites & barones & [illegible] res non ſe intromittant electionibus [illegible] bus beneficiorum directe vel indirecte, vt in c. [illegible] Item ſtatuimus, quod officiales, &c. Item domus [illegible] non capitur vltra voluntatem eorum ad hoſpitandum officiales, vel alios, 1

alios,ſi ſponte conceditur in ipſis criminalia iudicia non exercentur.c.Item ſtatuimus.in rubr.quòd domus,&c. & ſi quis contrafacit,punitur,vt dicitur ibi.

3 Clerici pro bonis ſeudalibus trahuntur ad iudicium ſeculare, ſecundum conuentionem Papæ cum Rege Carolo v. in cap. Regni,Item ſtatuimus.de clericis non trahendis,&c.

4 Clericis ſubuenitur per conſtitut. Regni , quòd filij eorum qui de iure non ſuccedunt,vt patris & matris bona capiant ſub tit. locationis à rege ſub annuo reditu ſoluendo fiſco in feſto natiuitatis Domini, & viuente clerico eorum pater eſt vſufructuarius , & ipſo mortuo filij ſoluent reditum, & habent bona. vide conſtitut. ſicut.de filiis clericorum.

1 Ciuitas quæ dicatur,& quid oppidum? vide conſtit. proſequentes.de teſt.committen.

1 Clericus ſi fuerit criminaliter accuſatus , non per procuratorem regium,ſed per iudices eccleſiaſticos conſtringitur , præterquam de proditione & crimine læſæ maieſta. quia iſto caſu per iudices principis punitur, quia propter delictum perdit priuilegiũ, vt in conſtitu.perſonis.de clericis crimin.conueni. Sed do.Andr. dicit quòd iſta conſtit.non procedit per iura ciuilia. C. de epiſc.& cleric.auth.ſtatuimus.& auth.clericus.& ibi gloſſa fin. per c.conuentione Regis Caroli primi.

2 Clericus ſi recedit à clericatu,vel à religione, non patẽdo prælatis,vel trãſgrediendo iuſſiones canonum,eſt apoſtata, & ſi fecit aliquid irreparabile cõtrarium ordini, vt exercere vſuras : capere duas vxores , vel vnam corruptam , exuitur priuilegio clericali, nec eſt locus pœnitentiæ,quia non poteſt reparari. Secundo caſu quãdo facit aliquid reparabile,quod nõ ſit contrariũ ordini, quia ſe facit militẽ, induit virgatã,abiecit tõſuram,nutriuit comam: ſi monitus deſiſtat,non perdit priuilegium clericale,ſi non deſiſtit perdit honorem.Si eſt conſtitutus in ſacris ordinibus, vel eſt profeſſus,ſecus ſi grauia cõmittat,quia ſi exerceat tabernam,vel clerica dimiſſa negotietur vt ſecularis , ſic faciendo grauia vel irreparabilia,perdit priuilegium clericale faciendo alia prædicta reparabilia,quia fecit ſe militem, virgatam, &c. Si monitus abſtinuit,recuperat omnia,ſi verò non abſtinuit, & erat in ſacris ordinibus conſtitutus,reuocatur à clericatu,ſi non eſt in ſacris conſtitutus,tunc perdit priuilegium clericale.do.Andr.in conſtitu. apoſtatantes.de apoſtatis.& in c.ſi quis ſuadente.xvij.q.iiij.

1 Collecta.clericus nõ tenetur ad collectas.vide cap.regni, quod incipit,item ſtatuimus quòd clericus,&c.Sed an vſufructuarij teneantur ad collectas?dic quòd non.vide text.in l. quomodo. ff. de vſufru.lega.l.apud Iul.§.hæres. de leg.j. l.ſi pendentes. l.aquæ ductus.ff.de vſufr.ſecus ſi collectæ ex collectione fructus debeãtur. caſus eſt ſingularis in l.qui concubinam.§.qui certis.de leg.iij.vbi eſt gl.& Bart.in l.his verbis.§.idem teſtamento. ff. de leg.iij. vide gloſ.in l.j.C.de anno.& tribu.lib.xj.& ad materiam collectæ vide doct. in l.ſi vnus.§.ſtipu.ff.de pactis.

1 Comburentes doloſè domum alterius , pœna capitali puniuntur. vt in conſtitut.qui doloſè.

1 Comes, baro,& miles,viuentes in honore militari ſi agatur ciuiliter vel criminaliter, vel conuenitur ciuiliter, vel contra ipſos inquiritur ex officio Curiæ,vel ex denunciatione alterius, ſecundum do.And.ſententia eſt proferenda contra ipſum per tres alios Comites,vel Barones & milites,qui debent ſententiari. primo ſecundum conſt.regni,ſecundo ſecundum conſuetudines.tertio ſecundum ius commune.quarto ſi dubiũ eſt recurritur ad conſcientiam principis,& idem eſt in cauſa appellationis quæ cognoſcenda eſt per Comites,Barones,vel milites,& idem ſi ſententia eſt ferenda pro eo,& iſtud priuilegium trãſit ad filios eorum.Ac eo ipſi filij gaudent,& licet non honorificè, & armis, ſufficit tamen quòd eorum partes modo prędicto viuant,licet filij feudũ non habeant, Do.And.&ipſi Comites,Barones,& milites debẽt iurare,vt modo prædicto iudicent.text.eſt in conſtit.vniuerſis.de ſeruando iu. comitis, Sed an huic priuilegio poſſit renunciari?dic quòd ſic. Et vt iſtud priuilegium habeat locum in milite expedit vt viuat honorifice,vt miles in armis & equis,& hoc ſit notorium,aliàs ſi negatur,expedit quod probetur,& ſic iſto caſu ſi eſt lata ſententia ſine comparibus,& nõ fuit oppoſitum de militia,nec conſtat per acta, tamen ſi appellat alij tres compares ſententiabunt male ſententiatum,vel bene,vide Do.And.in conſt.Item Comites,& Barones tenentes agẽtes & cõuenientes ciuiliter vel criminaliter per compares ſunt condemnandi vel abſoluẽdi,vt in capitulo regni, quod incipit.Item ſtatuimus quòd Comites, & Barones, in rubric. not. quòd Comites,&c.ſic iſtud cap.attingit de feudatario,licet ſit miles.Sed quid ſi miles non tenet feudum , an gaudeat ipſo priuilegio ſi non tenet feudum ? dic quòd ſic. Domi. Andr. ibi. Item Comes inueſtitur per vexillum, & hoc propter dignitatem Comitatus ex more,vt in proœmio prope finem.

2 Comes ſi conuenitur criminaliter de ſtatu perſonæ vel rerum, vel de aliquo caſtro,quot teſtes producantur contra eum?vide ſuprà in verbo baro.& in verbo teſtes.

Compenſatio fit non ipſo iure,ſed oppoſita ab homine.Fallit in 1
delictis & aliis caſibus not.in in l.ſi conſtat.C.de compenſa.in quibus fit ipſo iure,& fit de quantitate vel ad ſpeciem non exiſtẽtem, quæ deducitur in precium.l.neque.eo.tit. Item fieri debet in modum reconuentionis,vt ibi,& in l.j.C.rerum amo. Et debitũ quod patitur compenſari,debet eſſe liquidum,vel ſine difficultate liquidandum.l.fin.C.eo.dicitur autem ſine difficultate ſi oppoſitiones compenſationis poſſunt incontinenti probari infra duos menſes. ff.de iure fiſci.l.aufertur.§.qui compenſationem. refert gloſſ.in c. fina.extra de depoſi. Et poteſt damnatus eam opponere tempore, quo debet ſoluere.Sed gloſ.in l.ex cauſa. eo.tit. dicit, quòd videtur mirum , quia debet opponi in modum reconuentionis , quæ poteſt fieri vſque ad concluſionem,imo etiam poſt ſententiam , ſi pendente iudicio oppoſita,& iudex eam non admiſit,ſecus ſi eam reprobauit expreſſè.ff.de appella.l.quod in dic.§.j.& in c. ſuborta. extra de re iudica.

Commodatarius ſi conuentus ad iudicium negat commoda- 1
tum,tenetur Curiæ in tertia parte æſtimationis,ſi eſt conuictus,ſi eſt confeſſus,& ſoluit ante ſententiam,euitat ipſam pœnam,vel ſi fuit confeſſus antequam fuiſſet libellus oblatus , licet ei fiat præceptum de ſoluendo,euitat pœnam,ſi trãſigit ſoluit tertiam. vide conſtit.regiæ maieſta.de muta.pecu.

Compoſitiones debent capi,& fieri per officiales cum conſilio 1
aſſeſſoris & actorum notarij,quas ipſi taxabunt pro qualitate negotij,vt in conſtit.cauſas alienas de offic.Iuſtitiarij. An officiales poſſint componere vel tranſigere in delictis ratione dubij euentus,&c.ſine ſpeciali conceſſione & priuilegio principis ? Dic vt in c.Regis Caroli,quod incipit.Item liter.tua ſcieus.

Compromitti an iudex ordinariis poſſit prohibere ſubditos 1
ne compromittat in arbitros? vide in verbo iudex ordinarius.

Confeſſio.ſi quis confitetur in tormentis non ſtatim eſt punien- 1
dus,niſi perſeuerauerit in confeſſione. l.j.§.diuus. ff.de cuſto.reorum. Nec iudex imponit timorem tormentandi oſtendendo ſibi chordam,& dicendo,niſi ratifices reiterabo te ad torturã,ſed placabiliter dicere debet ei , tu confeſſus fuiſti hoc & hoc , ſi feciſti non tormẽtaberis,dic verum ſi tunc perſeuerat , valet prima confeſſio,nec auditur poſtea dicendo contrarium,niſi probet tormentatus iuſtum errorem,ex quo fuit inductus ad cõfeſſionem, & debet eſſe interuallum de vna cõfeſſione ad aliam.ff.de adult.l.quod ait.§.ſi.vide do.And.in conſti.ſi quis dam.de dam.clande.

Confeſſus in tormentis de ſe & de ſociis non creditur ſibi de 1
ſociis,niſi in caſibus not.in l.fin. C.de accuſ. & in illis caſibus non creditur , niſi cum aliqua præſumptione , nec debet interrogari tortus,niſi aliqua præſumptio procedat in ipſis caſibus not. in d.l. ſi. vnde ſi teſtes dicunt contra , quòd talis fecit homicidium cum Gaio,& Titius fatetur de Gaio,non creditur ei de Gaio,iudex tamẽ inquirit de fama Gaij,& ſi inuenerit ipſum bonæ famæ,ipſum liberet,nec mouebitur ex ſola confeſſione prædicta.Et iſtud,quod dicitur de teſte,intelligitur de eadem inſtantia.do.Andr.in conſti. ſi quis damna clandeſtina. Item ſi tres latrones confitentur ſeparatim de ſocio , tunc iudex ex officio inquirit contra ſocium nemine accuſante.Sed quid ſi ipſi latrones poſt ipſam confeſſionem de ſocio dicunt,quod non eſt verum , quid dixerunt contra illum? dic quantum ad ſocios ſtatur vltimo dicto. hoc tamen ſtat arbitrio iudicis. Domi.Andr.ibi.

Confeſſus occidens hominem ad ſui defenſionem hoc debet 2
probare,vel de homicidio punitur,vt per Domi.And. in conſtitut. terminum vitæ hominum.de homi.pn.

Confeſſus , ſi quis confitetur crimen ex abrupto , iuris ordine 3
non ſeruato, coram iudice ſine proceſſu lit.conteſt.an iudex mandet eum ad ſupplicium ſine ſententia? Domi.And.in conſt.pœnam eorum.de foriudi. videtur tenere quòd in delictis vbi non poteſt procedi ſine accuſatore, arguendo pro & contra , concludit quòd requiritur cognitio cauſæ , & ſententia , ſed in aliis criminibus vbi poteſt procedi ſine accuſatore , iudex mandat ad ſupplicium ſine aliquo proceſſu & ſententia. & tunc iudex debet notificare delinquenti, quòd mandat ipſum ad ſupplicium ad hoc , vt poſſit de præcepto appellare.

Confeſſus. quid ſi aliquis obligauit certa bona poſt primam 4
obligationem fuit confeſſus ſe obligaſſe dicta bona ante dictam primam obligationem , an iſta confeſſio noceat habenti primam obligationem ? Specul. dicit quòd non in titul. de obligationibus & ſolutionibus. §. j. verſ. ſed quid ſi primo obligauit, niſi generaliter, &c. vide in l.ſi quis in graui.§.j. ff. ad Syllan.& in l.aſſiduis. C.qui po.in pign.ha.& authen. de iureiuran. à moriente præſtito. §.j.

Conſtitutiones regni ſunt ſtricti iuris , & non proceditur 1
ad ſimilia & ad conſequentia , nec diſceditur à verbis, niſi conſtet de contraria voluntate condentis , vt in conſtitutio. proſequentes. de teſtibus committendis. Contrarium videtur notari

per Dominum Andræam in conſtitutione. vniuerſalis. de ſerua. iudi. Comitibus. vbi dicitur quòd extenditur. & in conſtitut. iuris gentium. dicit Dominus Andræas, quòd conſtitutiones, quæ ſunt redactæ. in volumine conſtitutionũ, extenduntur ad ſimilia: & nõ ſunt ſtricti iuris, & non trahuntur ad conſequentiam. Item conſtitutiones iſtæ vincunt conſuetudines inductas & inducendas, vt eſt text. cum glo. in conſtitu. poſt mundi machinam. Sed an conſtitutio tollat conſuetudinem, in cuius contrarium non exiſtit memoria? vide infrà in verbo, conſuetudo, &c.

1 Contractus ſi in contractibus conſueuit apponi clauſula ab antiquo conſueta præſumitur appoſita, licet non exprimatur. ff. de ædilit. edic. l. quod ſi nolit. §. ſi quis. & in conſtitutione, ſi vaſallus. de fideiuſſ. vaſal.

1 Conſilium. An quis ex ſuo conſilio teneatur? Innoc. in cap. querelam. de electio. per l. ex hoc edicto ff. de eo per quem fact. erit. dicit, quòd ille, qui conſuluit maleficium fieri, ſemper tenetur de maleficio, quando is, qui fecit maleficium, non eſt ſoluendo, & ſic limitatur regula, nemo, &c. de regul. iuris in vj. facit quod notat Bal. in l. j. in fi. ij. col. C. de ſer. fug.

1 Conſuetudo, in cuius contrarium memoria hominum non exiſtit, habetur proinde ac ſi princeps conceſſiſſet per priuilegiũ: exemplum extrà de verbo. ſignifi. cap. quibuſdam. §. prætereà. vel cap. ſæpe. ff. de aqua quotid. & æſtiua. l. hoc iure. §. ductus aquæ. per Dominum Andræam in prooemio ſuo, ver. item ille. vide Dominum Andræam in conſtitut. ſi dubitatio. de probation. per inſtrumenta. vbi parificat probationem, quæ fit per priuilegia, & per conſuetudinem, in quibus non eſt memoria: vide quæ ſcripſi in verbo, præſcriptio. Sed quare in conſtitut. vniuerſis. & in conſtitutione. puritaté. dicitur, quòd debemus primò iudicare ſecundum conſtitutionem, quàm ſecundum cõſuetudinem? Quid ſi eſt conſuetudo, in cuius contrarium memoria hominum non exiſtit? puto quòd præferatur conſuetudo. Tu cogita, ne erres. Sed quid ſi eſt ſolitum ſentẽtiari ſecundum conſuetudiné, quæ vincit legem in illo loco: an præferatur conſtitutio? dic quòd deberet articulari & probari quòd ſolitum eſſet determinari ſecundum conſuetudinem, non obſtantibus conſtitut. Cogita, quia aliàs vidi ſeruari opinionem Do. And. in conſtit. ſi quando. de homin. Baron.

2 Conſuetudo quomodo probatur? dic, ſi dico quòd de facto ſit conſuetudo: & aduerſarius dicit, quòd non eſt cõſuetudo, poſſum probare, quòd ſemel fuit iudicatum, eſſe conſuetudinem: ſufficit, quòd bis fuerit iudicatum, puta contra ſororem pro fratre, vt non mariter eam de paragio infrà decem annos, & ſic ex ipſis duabus ſententiis infrà decem annos inducitur conſuetudo. Item quòd ſunt triginta anni, quòd fratres præferũtur in bonis maternis, &c. Item quòd populus voluit, quòd ſic ſit conſuetudo: & dicitur titulata, quia potius eſt lex municipalis. Vide Dom. And. in conſtit. in aliquibus. de ſucceſ. in verbo, ſed ex primo caſu dicitur conſuetudo iudicata: in ſententiis duabus dicitur præſcripta: in quatuor dicitur vetuſtas. Item debet eſſe conſuetudo in illa terra, vnde frater & ſoror ſunt. Item ſufficit, quòd in parte vel in regno, quia in qualibet parte præſumitur eſſe: quia ea quæ dicimus de toto, dicimus & de parte.

3 Conſuetudo licet ſit iniqua, ſi tamen eſt in obſeruãtia antiqua, ſi non eſt ſublata per ſententiam, quandiu eſt in obſeruantia, debet obſeruari, vide in conſtitut. j. quæ incipit, poſt mundi machinam. in glo. in verbo, præſcriptione. in fi.

1 Contumax. In rei vendicatione ante litem conteſtatam ponitur actor in poſſeſſionem rei petitæ recuperabilis infrà annum: poſt annum eſt verus poſſeſſor, & damnatur curiæ in tertia bonorum mobilium: vt in conſtitutione, rei vendic. conuentus. de reſignanda poſſeſſione. Hoc verum dicit gloſ. & Dominus Andræas, quia ad condemnationem tertiæ partis bonorum mobilium, ſi fuit verus contumax, quia citatus perſonaliter cõtempſit venire, quia tunc videtur delinquere, non venire, Dominus Andræas. ſed ſi fuit fictus cõtumax, quia citatus ad domum, fit miſſio ſolùm in re petita: ſed non damnatur ad tertiam partem bonorum mobilium. Sed dicit Dominus Andræas, quòd hoc iudices malè obſeruant: & hoc faciunt de rigore. hoc dicit ipſe in conſtitu. citationis literæ. Item ſi reus eſt abſens, vel præſens, quando fuit citatus, & habet iuſtam cauſam, vel iniuſtam non comparendi: quia poſt nouem dies poſt mortem filij erat doloroſus, & non venit ad iudicium: & iſta cauſa non fuerit allegata à principio: & conſtat iudici, quòd propter cauſam iuſtam, vel non iuſtam non venit: vt quia iudex ſciebat illam cauſam, vel nũtius retulit ſibi illam cauſam, citatus excuſatur à condemnatione tertiæ partis bonorum mobilium. Si verò eſt contumax in realibus poſt litem conteſtatam, & non poteſt liquere dicta per dictam ſentẽtiam diffinitiuam, tunc actor punitur in poſſeſſionem rei quæſitæ: & ex tunc efficitur verus & perpetuus poſſeſſor. Vide text. & Dominum Andræam in conſtitut. prima. de reſignã. poſſeſ. & rei ven. & glo. intelligit text. ibi, perpetuus, quòd infrà eſt verus poſſeſſor, poſt annum eſt verus & perpetuus. & ſic intelligit ipſum textum: quia reus infrà annum veniens recuperat poſſeſſionem, & hoc ante litis conteſtationem: quia ſi poſt litis conteſtationem eſt contumax, fiet reus poſſeſſor ſtatim. Vide gloſſam in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex.

2 Contumax pœna contumaciæ eſt tertia pars bonorum mobilium, tam in criminalibus, quàm in ciuilibus: & hoc in curia Iuſtitiarij, ſed in curia Bainlorum eſt vnius Auguſtalis, pro qualibet contumacia, & augetur per quemlibet menſem, in quo etiam contumacia perdurat in vno Auguſtali, vt in conſtitut. pœnam. de pœna contumac. Item contumax in actione ciuili perſonali propter contumaciam ante litem conteſtatam fit miſſio in poſſeſſionem in locis pro menſura debiti declarati. Primo in burgenſaticis. Secundò in feudalibus, vt tædio affectus veniat reſponſurus. Et iſta æſtimatio fit vt contumax, & ambo poſſideant, vt actor & reus, ſed tantùm actor erit tædio ſubiectus. Vide conſtitutionem, contumacem. de pœna contumaciæ. vt ibi glo. magna. In realibus miſſus in poſſeſſionem propter contumaciam ſtatim poſſidet, vt ſi reus veniat infrà annum, ipſam poſſeſſionem recuperat, & interim reus non poſſidet. Vide ibi gloſſam. Sed an reliqua bona annotentur: dicit gloſſ. in ciuilibus non, ſed in criminalibus ſic, vide per dictam conſtit. pœnam. & vide de hoc l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto.

3 Contumax. In actione perſonali & ciuili poſt litem conteſtatam, ſi liquet de cauſa, poteſt fieri ſententia pro illo, vel contra eum: & condemnatus cõtumax in iſto caſu eſt fictus, quia citatus in domo nõ comparuit, non appellat: ſi verò liquet de cauſa, & eſt contumax, & latitat, fiet miſſio in poſſeſſionem pro menſura debiti declarati: & venditio poſt annum, hoc eſt de iure nouo Codicis: quia contra latitantem non fit venditio. Feudalia non venduntur ſine licentia principis, ſi forté erit contumax: ſi iudex vult, capiet eum de perſona propria, & detinebit eũ in carcere, quouſque durabit inſtantia, vt in conſtitutione, ſi quis poſt litem. de pœna contumac. Sed quid ſi eſt verus contumax ante litem cõteſtatam, qui inuectus dixit, volo venire? dic quòd capitur de perſona, & incarcerabitur, vt in glo. & Do. And.

4 Contumax. In actione perſonali fit miſſio pro menſura debiti declarati: & iſta declaratio fiet iuramento actoris ſecũdum qualitatem perſonæ actoris & rei quantitatem, quæ liquidè petitur, vt in conſtitutione, quæſtionem. de fide nobilium. & declarationem debiti. Si eſt Comes, creditur ei vſque ad vncias centum. Si Baro, vſque ad quinquaginta. Si miles, vſque ad vigintiquinque. Si burgenſis & bonæ famæ, in vncias duodecim, in aliis vſque ad vncias tres. In reſiduo probatur per inſtantiã, & teſtes omni exceptione maiores. Sed in perſonis magnis & honeſtis ſufficit, quòd iurent verbotenus non tactis Euangeliis. Dominus Andr. Idem ſi agatur ex delicto, vnde venit intereſſe pecuniale, vt in furto, in quo venit reſtitutio, & in actione iniuriarum, vnde venit æſtimatio, & in aliis, ſi accuſatus in iſtis & aliis delictis, vbi venit commodum pecuniale, eſt cõtumax, fit miſſio pro menſura facta æſtimatione. ita tenet Dominus Andræas in dicta conſtitutione. Item ſi agatur pro ſeruitute, vel ad præſtationem operarum, vel ad ius vaſallorum, quia æſtimatur iuramento actoris, & fiet miſſio in bonis. Do. And. Sed an miſſus in poſſeſſioné in actione perſonali lucretur fructus? dic quòd ſic, vt per glo. in l. Fulcinius. in fine. propter contumaciam: quia citatus dixit, nolo venire.

5 Contumax. In reali non ſequitur ſecundum decretum, ſed in perſonalibus ſic ratio, quia in realibus quis dicit ſe dominum. Sed in perſonalibus dicit habere ius ſecundum decretum transfert dominium: & ille, qui dicit ſe dominum, non poteſt iterum fieri dominus, dicit gloſſa & dominus Andræas in conſtitutione, rei vendi. de reſignãda poſſeſſione. & ibi glo. & dominus Andræas. Sed in perſonali petitur ſibi debitum, meritò requiritur ſecũdum decretum, vt transferatur dominium. glo. in verbo, per lapſum. in fin. Sed nunquid contumax poſt litem cõteſtatam patiatur aliam pœnam, vt perditionem tertiæ partis bonorum mobilium? gloſſa dicit quòd non.

6 Contumax poteſt comparere poſt terminum contentum in citatione re integra ſolutis expenſis actori, quas fecit ex die, qua fuit citatus contumax, niſi probet abfuiſſe iuſta cauſa. Idem in defenſore, qui excuſatur ab expenſis, ſi ſtatim venit ſicut principalis, ſecus ſi ex interuallo, quia tenetur ad expenſas. Dominus Andræas. Et iudex poteſt facere gratiam contumaci in tempore, expectare eum vltima hora peremptorij ad condemnandum, vel poteſt elongare terminũ dicẽdo, elongas vſque ad cras: vel venias cras, vel poſt cras, vel aliam gratiam facere. Dominus Andræas in conſtitutione, citationis. de aſſignat. literarum. & gloſſ. in conſtitutione, in pecuniariis. de audientia teſtium. vbi dicit in magna gloſſa, quòd iudex poteſt parcere contumaciam, etiam in præiudicium partis aduerſæ. Sed quia de æquitate poſt terminum citationis expectatur citatus per triduum, vt notatur in cap. conſulun.

extrà

extrà de officio delegati.& ſic dicimus,quòd quælibet citatio habet ſeptem dies. An poſt terminum ſeptem dierum, ſeu poſt triduum datum de æquitate iudex poſſit citat. facere gratiam, & elongare terminum etiam in præiudicium actoris? vide gloſſam in dicto cap.& cogita. Sed quia dominus Andræas dicit, quòd iudex poteſt facere gratiam contumaci, & contumax eſt poſt triduum, ergo videtur quòd iudex poſt triduum poteſt facere gratiam. Sed quid ſi actor eſt contumax, an iudex poſſit facere gratiam, vt elonget terminum? dic quòd non, quia ſi eſt contumax, circunducitur edictum,&c.

7 Contumax in criminali ſiue capitali actione ante litem conteſtatam, ſiue poſt, punitur in tertia parte bonorum mobilium, quæ fiſco applicantur: reliqua bona annotantur, quibus notatis, à die annotationis quod per annotatorias literas publicè notuerit, fiſco acquiritur, ſi non habet liberos vel parentes vſque ad tertium gradum, ſecundum gloſ. per iuſtitiam, cùm de contumacia liquebit, banniri mandamus, etiam diuulgari publicè fore bannitos, bannum, & cauſam banni, & diem banni, quominus in actis volumus annotari, & ipſis infra annum prædictum redeuntibus bona prædicta annotata recuperare licebit, tertia parte bonorum mobilium in omnem euentum apud noſtram curiam remanente, vt contumax de ſua contumacia non lucretur, vt eſt textus in conſtitutione, grandis. de pœna contumac.& poſt annum prædictum, poſtquam accuſatus fuit bannitus, accuſatus actor accuſat contumaciam banniti, & petat, quòd foriudicetur, vt in conſtitutione, pœnam eorum. de forbannitis. Et nota, quòd iſta conſtitut. grandis. ſecundum gloſſam in verbo, capitaliter. habet locum in cauſa capitali, vbi imponitur pœna corporis afflictiua, & tunc ſi eſt contumax poſt litem conteſtatam, & conſtat de crimine, non datur ſententia, ſed lucratur tantùm tertiam partem bonorũ mobilium, vt in gloſſa magna. in cauſis in quibus imponitur pœna relegationis infrà non habet locum iſta conſtitutio: quia ſi eſſet contumax poſt litem conteſtatam, ſi liquet, proceditur ad ſententiam. Et ſic nota, quòd ſi cauſa criminalis eſt talis, in qua imponitur pœna pecuniaria, non lucratur tertiam partem, ſi venit infra annum, vt in gloſſa magna. & Domin. Andr. Sed an iſta conſtitutio, grandis. habeat locum, quando inquiritur ex officio, vel denuntiatione? dic quòd ſic, Dominus Andræas in conſtitutione, vniuerſis. de reſer. iud. Comitibus.

8 Contumax. An lite conteſtata vel poſt, citatus re & verbo eſt verè contumax, & poteſt incarcerari, & in ipſis carceribus permanere, quouſque lis finitur. Do. Andr. in conſtit. j. de pœna contu. poſt litem conteſtatam, & verus contumax vlterius non citatur: gloſſ. eſt in l. tres. C. quomodo & quando iudex.

9 Contumax tam in perſonali quàm in reali ſi venit infra annum, & vult recuperare bona feudalia, vel alia feudataria, vel burgenſatica, in quibus fuit poſitus actor in poſſeſſionem, debet ſibi computari in fructibus illud, quod actor ſoluit Regi pro iure feudi vel cenſus, vel redditus:& antequam reſtituatur, debet ſoluere Baiulis Auguſtalia, in quibus tenetur pro contumacia. & ſi Baiulus ſoluendo non ſit, tenetur de proprio. textus eſt in conſtit. ſiue reali. de perceptione fructuum.

10 Contumax coram Barone in prima contumacia damnatur in vno Auguſtali, ſicut coram Baiulo, vt in gloſ. ij. & in conſtitut. rei vendi. Sed an Barones vel Baiuli poſſint imponere pœnam in citationibus, & in bannis vltra Auguſtales? puto quòd ſic, vſque ad vnciam, vt dicimus in banno Baiulorum ſuper ponderibus, vt in conſtit. ad officium Baiulorum. ad ſimilitudinem Baiulorum.

11 Contumax. Si filiusfamilias eſt contumax, an fiet executio in peculio aduentitio, vel profectitio? dic quòd non in præiudicium patris. l. iij. C. de bon. proſcript. ſed gloſ. in l. iij. ſed verum domino. vbi dicit, quòd differtur executio in tempore, quo erit ſui iuris. Sed arg. in l. cùm filius.& de his qui bo. cede. poſ. tenet contrarium.& in l. ſi dubitetur. §. ſi filius. ff. de fideiuſ.& in d. §. ſed verum. Sed quid in vxore contumace, an fiat executio in dotem durante matrimonio? dic quòd non, ſed differtur ad tempus ſoluti matrimonij. l. iij. ff. ad legem Aquil.& l. quinque legibus. de bonis dam. & in l. ſi maritus. ff. ſolut. matrim.

12 Contumax in cauſa appellationis in prima citatione, an patiatur pœnam tertiæ partis bonorum mobilium? dic quòd ſic. Domi. Andr. in conſtitutione, pœnam contumaciæ. in tit. de pœna contu. in conſtit. appel. tempora.

13 Contumax. Ad hoc vt ex contumacia teſtis vel alterius citati acquiratur pœna tertiæ partis bonorum fiſco, vel alia pœna poſita in citatione, ſufficit quòd pars accenſet contumaciam teſtium, vel alterius contumacis, licet procurator fiſci dicat non, quia vna accuſatio poteſt operari duplicem effectum. ibi vide per do. And.

14 Contumax. Teſtis, qui venire contempſit in termino poteſt damnari pro contumacia ad pœnam, ſi à principio non fuit damnatus vſque ad biennium, vel triennium, ſi cauſa fuit ciuilis. Sed ſi criminalis, quatenus durat inſtantia. Dominus Andræas in conſtitut

ſtitutione, in pecuniariis. Sed quid ſi contumax, antequam condemnetur ad tertiam partem, comparet in iudicio, an euitet condemnationem? dic quòd ſic, vt ibi.

1 Conuentus rei vendicatione, vel re ipſa lite pendente conteſtata vel quaſi, poſſeſſionem vel rem alienauit, & in aliquã tranſtulit, aut ſciens, aut ignorans rem vitio litigioſi effectam poſſeſſionem intrauerit, iudicium debet finiri in perſonam ipſius alienantis:& ſi per multas manus poſſeſſio ipſa ambulauerit, executio fiet contra poſſeſſorem, apud quem ipſum ius & poſſeſſio reperitur, vt in cap. regni, conuentus poſſeſſione. in titulo de conuentis qui alienant.

2 Conuentus. Si quis conuenitur coram minori iudice, vt Iuſtitiario in cauſa ciuili vel criminali: & in alia cauſa criminali vel ciuili coram iudice maiori, vt magiſtro Iuſtitiario, de cauſa pari vel minori crimine, non tenetur comparere coram iudice, niſi expediatur prima cauſa: ſecus ſi coram maiori vel magiſtro Iuſtitiario conueniatur de maiori cauſa, vel crimine, quia tunc tenetur comparere coram maiori. Fallit in crimine læſæ maieſtatis, in quo ſi conuenitur coram Iuſtitiario, ibi perſiſtit puniendus, perdidit vitam, & bona, vt in conſtitut. contingit interdum de accuſatis coram,&c. Nota in textu perdit vitam & bona. gloſſa dicit, quòd iſte text. corrigit iura communia, quæ dicunt, quòd in duobus caſibus perduntur, ſcilicet, quando contra principem, & quando contra rempublicam perdunt. Do. And. dicit, quòd perdunt bona in caſibus, debent perdere in dictis duobus caſibus. Item requiritur ſententia in crimine læſæ maieſtatis, vt declaretur delictum, & propter poſſeſſionem & propter fructum medij temporis, propter alienationes interim factas.

3 Conuentus. Si accuſator priuato aut publico iudicio, vel criminaliter conuenitur oblato libello, qui libellus in omnibus iudiciis requiritur, prout accuſationis qualitas exigitur, niſi ſit cauſa valde modica infra duos Auguſtales, lis debet conteſtari per principalem per negationem vel affirmationem in cauſis ciuilibus, vel per procuratorem per verbum ignorantiæ reus eſt citandus in præcedenti die, in qua citatione contineatur à quo, de qua re,& in quo petitionis genere,& niſi proponatur exceptio dilatoria deliberatoriis iudiciis, ſimulatis gaudiis datis in ciuilibus ſtatim,& fideiuſſoribus poſt triduum præſtitis in caſu, quo non dantur pignora, niſi conuentus ſit poſſeſſor immobilium, quo caſu ſi fideiuſſores non inuenit, iuratoriæ cautioni cõmittitur, niſi ſit pauper & monachus: & conuenitur de iniuriis, vel de maleficio, cuius cognitio ſpectat ad Baiulum, & fideiuſſores dare nequierit, carceri per Baiulum mancipetur: text. eſt in conſtit. dilationes. de dilat. Nota etiam tex. quòd præcedente citatione in ſcriptis,& in forma ſit clarus conuentus, ſtatim debet reſpondere, vt in gloſ. Quæro cùm conuentus nihil poſſidet, an ſtetur iuratoriæ cautioni? text. hic requirit quòd ſit poſſeſſor immobilium, quod datur iuratoriæ cautioni, quãdo nihil poſſidet: tex. nihil dicit, ego credo, quod ſtabitur iuri communi, vt in authen. generaliter. C. de epiſcopis & cleric.

4 Conuentus in iudicio ſi recuſat accipere libellum, dic quòd habetur pro contumace, & fit miſſio tanquam efficeretur contra contumacem. l. contumacia. ff. de re iudic. per Bartol. in l. ſi finita. ff. de dam. infec. niſi cauſa eſſet, in qua non requireretur litis conteſtatio, vt in reſtitutionibus, in odium violentum, tunc mora in conteſtando litem habetur pro contumace. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio.

5 Conuentus ſi per ſe litigat, infra quæ tempora debet offerre iura probatoria,& quando litigat per procuratorem, quando reſpondebitur,& quando præſentabuntur iura,& de terminis ſtatuendis procuratoribus? vide tex. ſuprà in verbo, actor. vbi ſcripſimus.

1 Corrumpens iudicem dando vel promittendo pecuniam, ſi habet cauſam bonam, perdet eam, vide in dicta conſtitutione, corruptelæ, &c.

1 Corruptelæ crimen quod eſt? vide in verbo, iudex.& in conſti. corruptelæ. de corrupt. vel de pœna iudicis.

1 Crimen. In criminibus publicis quæ ſunt publicè diuulgata, & nominata, ſi nullus accuſator apparet, iudex ex officio procedit, vt in cap. Regis Roberti, quod incipit, cura nobis.

1 Curia. Cum aliquis eſt in Curia, debet habere ſilentium, & ſtare cum reuerentia, nec proponere poteſt pro ſe vel pro alio iura ſua, niſi prius licentiam habet à iudice, alias monitus à iudice, vel à ſeruiente, vt ſileat: & ſi non ſilet,& eſt ruſticus, tenetur ad duos Auguſtales. Si Burgenſis, ad tres, ſi miles, ad quatuor: Baro, ad octo: Comes ad ſexdecim, vt in conſtitutione, cultus iuſtitiæ. & poteſt deponi aduocatus propter eius inſilentium, ſi eſt tædioſus, vt ibi notatur. Hoc verum ſecundum prædicta iura, niſi litigans vellet corrigere errorem aduocati ſui, vel reducere aliquid ad ſui memoriam, & hoc ſecretè, niſi neceſſitas celeritatem exigeret, quia tunc eſt excuſatus: & ſi iudex aliquid de pœna dimiſerit, de ſuo proprio ſoluit curiæ.

D

1 DEBITOR ſi fiet miſſio in bonis ſuis propter debitum pro menſura, & datur licentia per decretũ iudicis creditori quòd vendat, ſi ipſe non vendit, debitor infrà xx. annos repetit. Do. And. in conſtit. de contumacia poſt litem conteſt.

2 Debitor ex cauſa mutui commodati, vel depoſiti, ſi infrà legitimum tempus non ſoluit debitum, & conuentus ad iudicium negat & conuincitur, tenetur ad tertiam partem æſtimationis debiti fiſco. Si verò conuentus ad iudicium fatetur, tunc ſi ſoluit ante ſententiam, euitat pœnam. ſed ſi ex abrupto ante oblatum libellum fuit interrogatus, & ipſæ fatetur, non tenetur ad tertiam & ſi poſt negationem tranſigit ſeu ſe concordabit, ſoluat tertiam quã ſoluit pro cõcordia. vide conſti. regiæ maie. de mutu. pecu. quæ loquitur in depoſito, commodato, & tu mutuo. Sed quid ſi interuenit ſtipulatio de reſtituendo, & creditor agit de ſtipulatu, an debitor incidat in iſtam pœnam? & videtur quòd ſit ſpeciale in iſtis tribus actionibus, licet idem eſt, ſi agitur ex ſtipu. vt in glo.

1 Decimæ. Rex mandat officialibus ſuis, vt de redditibus totius regni ſoluantur decimæ eccleſiæ, & in hoc ſequitur alios priuatos, vt conſti. quanto. de deci. Do. And. dicit quòd debẽt fieri quatuor partes. Et idem de redditibus epiſcopatus, vide c. Regis Caro. quod incipit. volumus. & in c. Item ſtatuimus.

1 Defenſa ex parte domini Regis imponi poteſt quando quis timet offendi in perſona ſua, vel liberorum, vel parentum, vel in rebus ſuis, & prædictorum prohibere poteſt aggreſſorem me ipſum offendat ex parte domini Regis, & hoc ſaltem coram tribus teſtibus, & ſi defenſa non fuit obſeruata, imminebunt pœnæ quæ ſunt infrà de defen. & hoc ſi fuit defenſa iuſta, aliàs qui non obſeruat, non tenetur, & ſi vaſalli imponũt defenſam, dominus pro ſua perſona, & perſona liberorum, parentum, & pro bonis ſuis, & prædictorum, & tunc idem vt ſuprà. Aut imponunt defenſam dominis exigendo ſeruitia ab eis, & tunc contempta defenſa exigunt. Si pœna eſt iuſta, punitur dominus, ſi iniuſta punitur vaſallus, vt in conſtit. iuriſgentium. de defenſis impoſitis. Sed an tutor, curator, & Mundualdus poſſint imponere defenſam etiam pro violentia illata in rebus pupillorum, & minorum? dic quòd ſic, etiam ſi non habeat ſpeciale mandatum. & ſic in aliis conſanguineis & perſonis coniunctis, vt in glo. de impo. defenſ. Sed quid ſi tutor, & curator iniuſtè imponunt defenſam? dic quòd tenẽtur de proprio. Nota quòd defenſa tuetur poſſeſſionẽ, vel in poſſeſſorem. Sed quid ſi defenſa imponitur alicui, quòd non intret domum, quam tu habitas, an valeat? dic quòd ſi intereſt imponentis tenet, alias non. Sed ſi obtemperas an imponens incidat in pœnam? dic quòd ſic. Quæro an pro iniuria verboſa imponatur defenſa? dic quòd nõ ſed pro violentia illata in iuribus imponitur defenſa, ſicut pro rebus, & hæc cõſtit. habet locum in violentiis expulſiuis & ablatiuis, quando fiet iniuria in perſona vel violentia expulſiua in re immobili, vel ablatiua in re mobili. Sed quid de vi inquietatiua & turbatiua, ſi imponitur defenſa, vt non intres in feudum, & participes fructus? dic quòd ſtatur viſui iudiciorũ: quia mos iudiciorum attenditur. ſed quid ſi impoſita eſt defenſa familiæ abſente domino an teneatur dominus? & dic quòd non, niſi ratum habuerit, vel niſi mandauerit deiectionem fieri, ſed ſufficit ſi imponatur defenſa domini in ſua abſentia perſonæ ſuæ familiæ, quia timeo inferri mihi violentiam per Titium in perſona, vel in rebus, dic quòd nõ tenet, ſed Titio præſente ſic imponitur. Et ſic nota quòd eſt actus violentiæ ſi timeo inferri violentiam in perſona, vel in rebus, impono defenſam. Item familiares in perſonam domini imponunt defenſam, & in rebus quando ſunt in eadẽ cohabitatione, & econtra dominus familiaribus cohabitantibus cum eo. Item Abbas imponit pro monacho. Item imponitur pro curia habẽte ſpeciale mandatum, vel generale vt in conſti. ſi quis in poſterum. Item clericus imponit laico defenſam, vt in dicta conſti. ſi quis. Quæro an poſſit imponi defenſa cõditionaliter, vt impono defenſam ſi poſſum de iure? glo. dicit quòd non, in rubrica defenſis. Item ſi prohibes me intrare in feudum, in quo habeo ſeruitutem intrandi, & impono tibi defenſam, ſi contra facies, teneris. Item quãdo denegas præſtari mihi annuum redditum, & ſuum in poſſeſſione vel quaſi, impono tibi defenſam, vt ſoluas. Item pro inſultu excogitato cum iniuriis verbalibus non imponitur defenſa. Item familiares, qui ſimul habitãt, vnus imponit defenſam pro defenſione alterius. Do. And. in d. conſti.

2 Defenſa. Non ſolum permittitur oppreſſo imponere defenſam, ſed etiam cuilibet officiali, vt Iuſtitiario, & magiſtro Iuſtitiario, Baiulis, & locorum iudicibus, vt ſi viderint aliquem rixari imponunt defenſam aggreſſoribus, & rixantibus, & de contemptu cognoſcit Iuſtitiarius, & magiſter Iuſtitiarius, & imò Rex iſto caſu videtur defenſare ſubditum per talem impoſitionem, ſicut pater filium, vt in conſtit. fidelium. de defen. impo. per offic. Sed Baiuli

de defen

de defenſo impoſita per eos habent ſexageſimam, de illa tertia vel quarta rerum mobilium ipſius contrauenientis, quæ applicatur fiſco.

3 Defenſa. ſi quis cõuincitur per tres teſtes omni exceptione maiores, quòd fuit ſibi impoſita defenſa iuſtè in quacunque quantitate vel ſine quãtitate pecuniarum, & eam nõ ſeruauerit, ſi cũ armis, punitur in tertia parte bonorũ omnium, & contra dicta teſtiũ prædictorũ non opponitur, ſcilicet, quòd res aliter ſe habeat quã ipſi teſtes, dixerunt, ſi ſunt, Deum timẽtes, & bonæ opinionis. Sed contra perſonas teſtium bene opponi poſſent aliæ exceptiones. Sed an pœna poſſit remitti? dic quòd non, quia eſt fiſco acquiſita, & ſolum dicta pœna hic poſita. & in conſtitutio. præſenti exigitur: licet alia pœna fuerit appoſita, vel imponenda, vt puta decem vnci. &c. vel à lege. Item Iudæi & Sarraceni imponunt dictam defenſam, vt in conſtitut. ſi quis impoſterum. de defen. impo. & contempt. Item pupillus ſine tutoris authoritate non imponit, niſi ſit doli capax. Item ſi non exprimitur cuius nomine imponitur defenſa, nõ tenetur. Item antequàm ſit ſpreta poteſt remitti per imponẽrem, ſed poſtea non quod ius eſt acquiſitum fiſco, ſic per officiales quando impoſita eſt per eum poteſt remitti, antequàm ſit ſpreta. Item poteſt agere coram ipſo iudice, qui cognoſcit de ſpreta defenſa, de reſtitutione rei, imò iudex ex officio ſine petitione reſtitui faciet rem, & puniet de ſpreta defenſa. Sed ſi officialis aliquid remiſerit, tenetur de ſuo reſarcire, vt ibidem. Sed quid ſi imponens defenſam, quæ eſt ſpreta, & non denunciauit Curiæ, an teneatur in aliquo? dic ſi eſt priuatus punitur arbitrio iudicis. Sed antequam ſit ſpreta, poteſt remitti. Quæro, aliquis eſt conuentus de ſpreta defenſa, vſque ad quod tẽpus præſentabit iura ſua? dicit infrà biduum vel alio modo? dic quòd tempus præſentabit omnia iura ſua vſque ad aperturam proceſſus, & probare poterit, niſi velit dicere quòd tempore ſpretæ defenſæ alibi morabatur vt in c. regni. quod incipit. propoſito de ſpreta defenſa. Sed pone quòd aliquis damnatur de ſpræta defenſa in tertia, vel quarta, an vxor recipiat iura ſua? glo. dicit quòd ſic in conſtit. ſi quis in poſterum.

4 Defenſa licet debeat imponi ex parte Regis nõ tamen ex parte Baronis, vide glo. in conſti. cum vniuerſis de hominibus demanij in gloſſ. in verbo. cum vniuerſis. vbi dicitur, quòd licet defenſa non poteſt imponi pro parte Comitis, & Baronis, hodie Barones hoc ius ſibi vſurparunt, & ſic in hoc videas conſuetudinem ſi ab antiquo domini vſurparunt.

1 Defenſio eſt permiſſa vnicuique pro ſe, vel rebus, & incontinenti cũ moderamine inculpatæ tutelæ, id eſt, ſimilibus & æqualibus armis, vt in conſtitutio. pacis de pacis cult. Hoc verum dicit gloſſ. niſi pugnus aggredientis noceat pluſquàm enſis inuaſi. Domi. And. dicit poſſum defendere me &c. & meos, & proximum vt in capitu. delicti extra de ſentent. excommunicatio. Et dicit quòd hoc moderamen inculpatæ tutelæ exigitur quando in re patior moleſtiam, ſecus quando in perſona. quæ omnia vide in titu. de pace tenenda. cap. ſi quis hominem. §. j. Domi. And. in dicta conſtit. pac.

1 Delegatus poteſt ad exequendum illud, quod eſt ſibi commiſſum, imponere pœnam vltra pœnam legalem, & grauiorem. vide gloſſ. in conſtitut. in pecuniariis. de audientia teſtium in verbo. maior. &c.

2 Delegatus an poſſit delegare examinationem teſtiũ? dic quòd non, niſi ſit delegatus à principe, vel ab alio qui poſſit ipſum ſubdelegare. ſed ex conſenſu partium bene poteſt delegare. Domin. And. in dicta conſti. in pecuniariis.

1 Delictum ſi committitur de nocte in multitudine gentium coadunata iuſtè, & de facili ignoratur. ff. quod met. cauſa l. vbi. §. j. in glo. & in conſtit. ſi damna clandeſtina. in glo. in verbo. nocturnis circa fin.

1 Delinquens ſi eſt captus in flagranti crimine an iudex ſine accuſatore vel denunciatore procedat contra eum? Dic quòd ſi per officialem, vel alium ad hoc deputatum eſt captus, tunc ſine accuſatore inquiritur. vt not. in l. ea quidem. C. de accuſa. Si capiatur per alios priuatos, tũc oportet quòd accuſetur, quia nemo ſine accuſatore experitur. l. ſi reſcripto. §. ſi quis. ff. de mune. & hono. Hoc eſt verum, niſi capiatur in crimine notorio commiſſo in multitudine populi, vel multorum: ita quòd omnes ſic clamant. Et qualiter fit inquiſitio? vide Domi. And. in conſti. humanitatem. de fideiuſ. dan. Si fortè capitur per alios ſine accuſatore non inquiritur, niſi captus in flagranti, & notorio crimine, quia conſpectu populi, vel multorum deliquit: nam euidentia criminis non indiget accuſatore. Et ſi iudice ſedenti pro tribunali quis deliquit, habetur ac ſi per teſtes fuiſſet probatum: & tunc ſtatim iudex poteſt damnare. Et ſi allegat quòd ad ſui defenſionem fecit quemadmodum debet tenere iudex? dic quòd ſtatim quæritur à circunſtantibus: & ſi videt quòd ad morandum & ad fruſtrandũ hoc dicat, denegabit ſibi audientiam, & ponat cauſam in actis, quare eum non admittit, quia ipſe vidit, & certus eſt per alios, qui interfuerunt.

vide

vide Do.Aodr.in dicta conſtit.homanitatem. Qualiter procedatur contra delinquenteoi captum in notorio & flagranti crimine, vide in dicta conſtit.quia ſi io conſpectu popnli deliquit,& omnes ferè dicunt ipſnm deliqniſſe,cùm præſentatur officiali,quæret ab eo ſi deliquit & ſi confitetur,damnabitur, & hæc confeſſio dicitur ex abrupto fieri. Si negat,capiat ſtatim teſtes videntes ipſo capto. Et ſi conſtat per teſtes,dicat iudex delinquenti, hoc dicunt teſtes cootra te,& hoc clamat populus, & teſtes , oportet quòd dicant, quòd ſic deliqnit in conſpecto populi,& multitudinis coadunatæ, nec requiritur iuris ordo,& ſi negat , torquetur. Sed quæro an capientes malefactores in flagranti,teſtificentor contra ipſos ? dic quòd ſi non ſunt alij teſtes,tunc teſtificantur capientes.Sed quęro an ſit modus vt adiuuetur captus in flagranti,vt oon noſcatut ſummariè,ſed ordinariè , & quòd rempus differtut ? dic quòd modus adiuuaminis eſt,quòd cōpareat aliquis,& eom acenſet,& ſic proceditur inris ordine , quia iudicium ordinarium præfertur extraordinatio,& oon fiet ſtatim executio. Quæro ſi fugit delinquens in flagranti,an procedatut contra eum iuris ordine non ſeruato? dic quòd ſic. vide plenè de iſta materia io verbo , flagranti. & per Domi.Andr.io d.conſti.homanitatem.

1 Demanialia , nulli Baroni , militi, vel borgenſi,licet bona, vel iura demanialia occupare oecaſione conceſſionis meæ quæ conceſſa onnquam fuerunt. Si quis contrarium facit propria authoritate , vel ex caoſa falſæ conceſſionis tenetur ad quadruplum fructoum pereeptorum,vel obuenientinm,& vtilitatem &: rem occupatam reſtituere tenetnr,& qui feudum vel Baroniam vel quæ ad demaniom pertinent,retioēt occupata,& Curiæ non denunciauit pœna publicationis omnium bonorum tenetur, vt in conſtit.prædeceſſorum noſtrorum.in rub.de occupa.

1 Depoſitarius ſi ductus ad iudicium negat depoſitum , tenetur per omnia , vt ſuprà diximus in debitore. in verbo , debitor eſt.

1 Depoſitum. Qoando pecunia eſt depoſita , & eſt infra libram auri,debet probati per tres teſtes omni exceptione maiores. Sed ſi excedit libram , requiritur quòd probetur per inſtrumentum ſubſcriptum tribus teſtibus,vt in conſtir. id eſt , de eauſa depoſiti. Sed ao hoc habeat locum in depoſito cōfeſſato in iudicio, vel extra? dic quòd non,ſed ſtatur iuri communi.Sed an dicta conſti.haberet locum in depoſito depoſitarum rerum ? dic quòd non , vide ibi Domi.Andr. Sed quid ſi aliquis habens periculum perſonæ, vt quia accuſatus ſecretè deponit, an habeat loeum iſta conſtitutio? & ſic poſſemus dicere in depoſitis,quæ fiunt propter guerras terrarum? gloſſ.dicit credo qnòd oon,ſuper verbo,per manus. Sed an vtendo pecunia depoſita committatur furtum ? die quòd ſi fuit data diſſigillata videtur permittere, quòd vtatur , ſi ſigillata non, niſi eooſentiat , & tunc eſt mutuum. Sed quæro quis fatetur habere decem vncias meas,volo agere contra ipſom actione depoſiti,an poſſum,quia non habeo inſtrumentum? dic quòd agi poteſt vtili ex confeſſione , vt quia fuiſti confeſſus habere decem, vncias meas ex depoſito.Quæro,egi actione depoſiti, & probaui, quia fuiſti confeſſus? dic qoòd non ſufficit, ſed eſt directè probandum depoſitum. Sed quid ſi in loco vbi fuit depoſitum non habetur eopia notarij & iudicis ? dic qoòd ſtamus iuri communi. gloſ. hic. Sed qnid ſi feci depoſitum & ſolenoitatem non ſeruaui, an agam contra depoſitariuni actione in factum ? gloſſ. dicit quòd ſic.ſed Domi. And.contra.ſed an depoſitarius iſto modo poſſit accuſari? gloſſ.dicit quòd conſuluit, quod poteſt ex officio repetere rem depoſitam.dic quòd aduocatus debet eſſe cautus in libellando & articnlando in depoſito.

2 Depoſitum factum in cauſa naofragij vel incendij, & ruinæ domus,vel in cauſa tumultns,vel rebellionis,& poſtea negatur capite punitur,& parti in quadruplum tenetur. Domi.Andr.in conſtit. ruinas. de oaufra.

1 Deſiſtere an liceat partibus , & in ciuilibus cauſis poſt litem conteſtatam deſiſtere,ſi concordant vel non comparendo, ſine licentia Curiæ, vel elongando terminum ? dic qnòd non , imò puninotur ambo ſi contrafaciunt in decem, parte litis, vt in conſtit. contingit de contemptu termini.Quid in crimioali? vide conſtit. poſt citationem.de lite non conteſta. & vide io verbo, accuſator. Sed quid ſi tranſigunt poſt litem conteſtatam? vide ſuprà in verbo actor & reus.

1 Diſputans de Regio iudicio,conſiliis,conſtitutionibus,actis,& an dignus ſit qui eligitur Imperator,punitur tanquam ſacrilegus, quia hoc facere eſt pars ſacrilegij, vt in conſtit.diſputare, vt nullus ſe intromittat,&c.

1 Diſputatio eſt de proceſſu iudicij, vt in conſti.vniuerſis.de cauſis in iudicio cito diffinit.

1 Dolos an remitti poſſit per pactum? dic quòd expreſſè non tacitè ſic, vt in l.ſi vnus.§.illud.& in l.iuriſgentium.ff.de pactis.

1 Dominium feudi, vel aliorum bonorum ſi perderetur ipſo iu-
te,vt

re, vt quia ios dicit , perdat vel amittat , intelligitur per ſententiam,& ſic dominium non perditur ipſo iure , ſed requiritur ſententia,niſi in crimine læſæ maieſta.Dominus Andræas in conſtit. ſi vaſallus.de fideiuſ.vaſal.

Dominus tenetur ſeruare illam fidem vaſallo , quam vaſallus domino,præterquam in iuramento fidelitatis , quod non præſtat dominns,& ſic tenetot in omnibus,quæ ponuotur io conſtitutio. domini à vaſallis,de aſſeſſo.do.vide in verbo vaſallus Baronis. ibi poountur caſus,in quibus tenetur vaſallus. vide quæ not. per Do. Aodr. in titu.de forma fideli.in fin.in tit. ſi de feudo fuerit contro. capi. domino. 1

Dominus ſi à vaſallo criminaliter accuſato de eo quòd nō ſpectat ad Regiam maieſtatem , non fiet iudex, vel ipſum ſine iuſta caoſa verberat atrociter ſecundum gl. vel cum vxore vel filia inuita concubuit,liberatur vaſallus ab homagio, & eſt demanialis, vt in conſtit.ſi vaſallus.de fideiuſ.vaſal. 2

Dominus,vel Rex ſi vult capere,vel capi facere vaſallum contra iuſtitiam hoc exprimendo,licitè vaſallus aufugit,& oon dicitur inobediens, quia iſto caſu noo dicitur Rex , vel domious , & prioatur iſto caſu proprietate vaſalli. Domi.Andr.in conſti.de iniuria curiæ illata. 3

Dotarium cooſtitutum in terra feudali legitimè , vel in pecunia viro pręmortuo eum liberis,vel ſine dote data,vel non, vel data in pecunia rebus mobilibus, vel terra vxor lucratur,& vxor habet dotarium & dotem,niſi ſpeciali pacto aliud indoctum fuiſſet, vt poſt mortem mulieris reintegrentur terræ vel Baroniæ. Et ſi dotarium eſt conſtitutum in pecunia , vel in re mobili , mulier ipſum lucratur quo ad proprietatem ſi nō habet filios ex illo matrimonio:aliàs habet tantum vſumfructum,& ſi non oupſit vocatur cum filils in portione proprietatis in virilem portionem. Sed ſi nopſit habēs filios quo ad vſumfructum ſuccedit, in aliis rebus dotariom conſtitutum vxor eſt vſofructuaria , & ſi conſtituit dotarium in terra aut feudo non requiritur conſenſus Regis : & mortuo viro vxor non tenet ipſam terram,vel eios vſumfructum in dotem ſine conſenſo principis : vide cap. Regni. quod incipit. mulier dotarium in titu. de dotariis Sed an debeatur dotarium ſi noo apparet per maritum conſtitutum,quia conſtat de dote & nō de conſtitutione dotarij? lex quæ eſt in c.prædicto dicit dotarium legitimè conſtitutum, & ſic requirit,quòd ſit conſtitotum.Domi. And.in conſti licentia de conſtituendo dotario dicit , quòd dotarium non debetur à feudatatio , niſi ſit conſtiturum ille videtur loqui in feudatario.Sed an idem erit in burgenſi? videtur quòd ſic : per illud c. qood loquitur indiſtinctè in dotario conſtituto in pecunia,rebus molibus,vel re feudali , vide in auth.dos de dona. ante nup.in gl.ſed debet dotarium conſtitui. ſed in fin.ipſius gl.ſecundum Azo.dicitur,qnòd ipſo iure dotarium eſt cōſtitutum,ſed petitur res:vide ibi doct.ne erres. 1

Dotarium ſi eſt conſtitutum in terra Baroniæ poſt mortem viri,vxor habere debet maritum,vel dominom:& curare debet pro terra dotarij , videlicet , pro vita muliebri, captura perſonæ,& quòd non quærit aliquo ingenio dictum dotarium de ipſa licentia ſubtrahere , ſaluo per omnia mandato ſuperioris. Item filij eiuſdem matrimonij aſſecurationem facere non tenetur. Item tenetur iſta vxor præſtare ſeruitium & adoham pro ipſa terra dotarij ad requiſitionem domini Baroniæ, aliàs tenetur nominatus. per dominum ipſum poterit ea priuari:homines verò ipſius terræ dotarij aſſecurare debent ipſum dominum , ſaluo iure ipſius Baronis. Similiter ipſum comitem & Baronem aſſecurare teoentor,ſaluo iure ipſius dotarij prædicti , & grauamina illata iniuſtè per ipſam dominam , & ipſum Baronem proprietarium emendare:textus eſt in conſtitutione , mulier.de dotariis conſtituendis. Et not. gloſ. & text. quod dotarinm conſtituitur in die, qua ſponſalia contrahuntur, & ante fores eccleſiæ , & plus etiam ſeruabatur antiquitus,quòd Barones cōſtituebant dotarium cum quadam ſolennitate , videlicet, loco cuiuſdam gaudij ſeu ſtipul. conſtituebant per quendam cultellum eum ferro incuruato circa punctam ad modum potatorij figuratiuè,quaſi dicat,homo eſt firmus & cooſtans , tamen incuruatur & flectitur ad ipſum dotarium conſtituendum. Vide ſic concipiuntur verba inſtrumenti dotarij. Talis Baro iure Francorum viuens tali die ante fores eccleſiæ talis,ibi cum tali contraxit matrimoninm,conſtituendo ſibi tale caſtrum,vel feodum in dotarium.Sed gloſſa prędicta dicit quòd hodie ſufficit, quòd appareat inſtrumentum ſimpliciter confectum de conſtitutione, & traditione quartorum bonorum mariti : & ſic aſsignatione & traditione dotarij , licet non ſit ſcripta prædicta ſolennitas , quoniam omnia videntur ſolenniter acta. Et qualiter agat mulier , quando fuit facta traditio dotarij, & quando non? vide gloſſam ibi , & quando vxor agit contra extraneum hæredem viri? vide ibi gloſſam. Item iure Francorum dotariom debetur loco quartæ:nam de iure Regni quarta debe- 2

tur ſoluto matrimonio vxori ex morte viri. Item iſta quarta non debetur, niſi ſit conſtituta & tradita: ſed quadam conſuetudine illud obtinetur in quibuſdam partibus Regni, vt ibi gloſſa. Sed an iſta conſtitutio in totum vel in parte ſit correcta per ſupradictam conſtitutionem, mulier quæ dotarium. vbi dicitur quòd lucratur dotarium conſtitutum in terra feudali, ſi acquiritur, an debeat obſeruari iſta ſolennitas, quòd iuret homagium, vel nõ, quia per iſtam conſtitutionem ſua vita durante erat vſufructuaria? in hoc dubio: cogita. multum facit c. ſequens. poſt mulier. vbi dicitur, quòd non dat mulier dotem ſecundo viro ſine licentia Regis, ſi nihil ſeruat Baroni, vt ibi vide.

3 Dotarium. Si feudatarius habet tria feuda, poteſt reſtituere dotarium in pecunia ſecundum qualitatem & quantitatem feudorũ. Baro poteſt conſtituere dotarium ſuper vno caſtro, prærerquàm in illo, in quo habet titulum vel dignitatem: vide conſtitutionem, ſi quis Baro. de conſtruẽdo dotario. Et ſi feudatarius habet vnum feudum. & medium, poteſt in medio conſtituere dotarium. Sed ſi vnum tantùm habet in illo non poteſt conſtituere dotarium. Sed ſi in pecunia pro qualitate feudi & quantitate conſtituatur dotarium in conſtit. licentia corrigit conſtitut. præcedentem quia ſi habet vnum & medium feudum, non in pecunia conſtituit dotarium, vt ibi dicitur, ſed in feudi medietate cõſtituetur dotarium: vt ibi dicitur.

4 Dotarium non debetur, niſi conſtituatur per feudatarium. Item debet conſtitui inter viuos, non in vltima voluntate. expetitur conditione præſentis conſtitutionis. Item ſi teſtator dicit, Conſtituo vxori meæ dotarium: vel ſi eſt præſens. ſi eſt factum per nuntium, vel epiſtolam, requiritur ratihabitio vxoris. Item ſi in vltima voluntate fatetur conſtituiſſe dotarium vxori, valet: Item contra hæredes viri agit mulier perſonali actione, vt tradant aliàs ad intereſſe teneantur. Item feudatarius non tenetur de neceſſitate conſtituere dotarium, niſi ſponte velit conſtituere. Item ſecundum conſtitutiones mulier non lucratur dotarium, niſi quando per verba recipiat dotes: & hæc in dotario in pecunia, vel in terra feudali. Sed capitulum Regni, quod incipit, mulier. vult quòd ſiue det dotarium, ſiue non, lucretur dotarium in pecuniam, vel terram, & dotem Item agit contra tertiam perſonam conditione ex iſta conſtitutione, vel rei vendicatione. Item quando agit pro re particulari dotarij, agit confeſſoria, ſi non fuit tradita: aliàs ſi fuit tradita, agit condictione l. ſi quis argentum. C. de donationibus. Item quando aſſignat certam rem pro decem, pro qualitate feudi conſtituitur dotarium. Item pro pretio conſtituet dotarium in vncias triginta. Prædicta omnia & plura ponit dominus Andræas in laicis in conſtitutione, licentia. de feudis dotariis. Item ſi mulieri fuit conſtitutum dotarium in xx. & datus fuit fundus in ſolutum: ſi acceptat, valet, & ſibi præiudicat. Si minus valet, & ſi eſt decepta vltra dimidiam iuſti pretij, reſtituitur per l. ij. C. de reſcind. vend.

5 Dotarium. An ſit idem in aliis burgenſibus, ſicut in feudatariis, vt non debeatur, niſi ſit dotatium, vt capit. Regni, quod incipit, mulier quæ dotarium. quod dicit, quòd mulier lucratur in pecunia, ſi lege ſit conſtitutum? vide gloſſam in authent. dos data. C. de donationibus ante nuptias. & ibi gloſſa tenet, quòd debet conſtitui: & in fine tenet, quòd ipſo iure debetur, vide ibi Doctores, ne erres.

E

1 Eccleſia gaudet tam de iure communi, quàm de iure capitulorum Regni: vt rei, qui confugiunt ad eccleſiam abinde non extrahantur inuiti, vt in capitulo, item ſtatuimus. in rub. quòd reo fugiente. Item eccleſia præſcribit contra fiſcũ, & contra priuatum eo modo, quo priuatus præſcribit contra priuatum. Dominus Andræas in proœmio in §. j. ver. ſed quanto tempore.

1 Eccleſiis an ſit licitum donare vel legare res & poſſeſſiones aliis obligatas? dic quòd ſic: dummodo Curiæ Regis non ſint obligatæ: & iſto caſu poſſunt donari ſeu obligari ſuo onere, & ſic res cenſualis legatur cum ſuo onere: vt in cap. Regni, item ſtatuimus, quòd vaſalli, in titu. de vaſal.

2 Eccleſiis & venerabilibus locis non eſt licitum donare, vel legare poſſeſſiones, niſi per viam permutationis: & ſi legauerit vel donauerit, infrà annum debet ipſas vendere: vt in conſtit. prædeceſſorum. de rebus ſtabilibus eccleſiaſt. non alien.

1 Aedificia prohibentur fieri demanialibus locis ſine expreſſo conſenſu Regis, vt in conſtituone, caſtra & loca. de nouis ædific. Barones in locis propriis poſſunt facere, ſi non ſunt prope confinia Regni: dummodo quòd non ſint ad æmulationem, & materia ſcandali ex inde oriatur, vt in conſtitutione, caſtra & loca. ibi poſita.

Emphyteuta. Si emphyteuta meus facit emphyteutam, licet non ſit meus emphyteuta, tamen ſi non ſoluit mihi mercedem, repeto ab eo. Dominus Andræas in conſtitutione, domini à vaſallis de aſſecurando dominum. 1

Emphyteuta. Bona quæ tenentur à Rege in emphyteuſim, vel ad cenſum per Barones, milites, & alios cuiuſcunque ſeruitij, non poſſunt alienari, vel in alium transferri in totum, vel in partem ſine conſenſu Regis, ne Curia Regis fraudetur, tam inter viuos, quàm in vltimis voluntatibus, vt in conſtitutione, hac edictali. de reuoc. feud. Sed an bona emphyteutica, quæ tenentur à fiſco, poſſint vendi ſaluo iure redditus fiſci? videtur quòd ſic, per textum ibi in fine, vt ibi dicitur: Sed Dominus Andræas intelligit ipſum textum, quando aliquis obligat feudum ſuum fiſco pro decem quolibet anno ſoluendo fiſco: & tunc ſi vendo illud feudum ſic obligatum, ſaluo iure cenſus fiſci, & tunc tenet: Sed ſecus in aliis cenſibus & redditibus, qui debentur pro rebus, quæ tenentur à fiſco: quia non poſſunt vendi, nec alienari inter viuos, vel in vltima voluntate, etiam ſi diceretur, ſoluo iure cenſus vel redditus Curiæ ſine conſenſu Regis, vel niſi Rex poſtea confirmaret. Dominus Andræas in dicta conſtitutione, hac edictali. 2

Excadentia. Quando terra, vel caſtrum deuoluitur ad principẽ per excadentiam: & princeps concedit rem particularem excadentiæ, vel totum, non requiritur quòd princeps dicat ex neceſſitate, ex certa ſcientia in priuilegio, ſed ſufficit quod dicat, concedimus tibi talem rem, caſtrum, vel ciuitatem, quæ deuenit ad nos per excadentiam talis: licet non dicat ex certa ſcientia. Dominus Andræas in conſtitutione, dignum fore credimus. de iure Curiæ. Sed quid ſi rem ſingularem per excadentiam Rex concedit vni cum ſeruitio, vel ſine, & poſteà concedit excadentiam totam cum ſeruitio conſueto, an debeat ſoluere antiquum ſeruitium, non obſtante, quòd eſt diminuta certa res, vel quòd excomputetur Curiæ illud, quod præſtatur pro illa re? Et dicitur quòd totum ſeruitium in dubio debet ſoluere, prout facta eſt conceſſio. Dominus Andræas ibi ſic tenet, quòd Rex poteſt concedere bona excadẽtia ſine ſeruitio, & minori quàm ſolitum eſt dummodo quòd dicat, ex certa ſcientia, vel non obſtante, &c. 1

Excadentia, vel tenimentum, vel beneficium, quod tenet vaſallus à Barone non in feudum, non poteſt ipſum alienare ſine licentia Baronis. glo. in conſtitu. ſi quando contingit. de hominibus Baronum. 2

Exceptio. Peremptoria replicatio & triplicatio quando opponitur, datur iuramentum quòd non malicioſe opponitur, non obſtante iuramento calumniæ in principio cauſæ oppoſito, in hoc corrigitur ius cõmune, & remittitur arbitrio iudicis, vide conſtit. ſi exceptio de interrogat. litiga. Et ſi in termino dato non probat ad expenſas tenetur ſacramẽto partis, & taxatione iudicis: vt ibi. Et hæc exceptiones peremptoriæ debent opponi infrà biennium poſt litem conteſtatam: vt in conſtitu. legitime. de iura. calum. ibi. contentos defenſiones omnes &c. Et gl. ibi dicit, quòd illa conſtit. dat modum circa exceptiones peremptorias gratia diminuendarum litium. & hoc quod conuentus reſpondet, & litigat per ſe ſi per procuratorem, qui reſpondet per verbum ignorantiæ ſeruata conſcientia principalis, tunc opponi poſſunt exceptiones peremptoriæ, vt ibi. & in hoc corrigitur ius commune. 1

Exceptio. filia communis gentis, ſiue generis, & quòd non ſit hæres, & ſimiles, vt in gloſſ. licet ſint peremptoriæ, & excluſiuæ intentionis ſecundum Domi. Andr. non impediunt litis conteſtationem ſuper principali, & ſuper exceptione proceditur. Et hoc eſt ſpeciale in iſtis quatuor, & ſimilibus, & in aliis peremptoriis exceptionibus permanet ius commune, vt ſunt illæ quatuor, quæ impediunt litis conteſtationem vt rei iudi. transactionis, iuriſiurandi, & pacti. & idem in aliis ſimilibus, quæ impediunt intentionem agentis, vt non es mater, vt in gloſſ. in verbo. villicarionis. de litis conteſt. & ibi Dominus Andræas. & prædictæ quatuor exceptiones, & ſimiles excludunt illud, quod eſt de intentione actoris: quia ſi agis, vt filius, & opponitur, quòd non es filius, & ſic de aliis: & ſic corrigitur l. non ignorat. C. qui accuſare nõ poſſunt. Differunt tamen ab aliis peremptoriis, quia illa perimit actionem, vt peto decem & ille probat ſolutionem excludet actionem primo caſu excludit agentem non actionem: aliæ impediunt litis conteſtationem. 2

Exceptiones & articuli non poſſunt opponi & dari per reum in die feriata. Bart. videtur tenere quòd ſic, vſque ad illum actum præſentationis, ad inſtar libelli. l. miles. §. quinquaginta. ff. de adulteriis. l. qui domum. in §. milies. eodem titulo. per Bartolum, licet terminus ad opponendum exceptiones non poſſit dari in die feriata, vt in dicto §. quinquaginta. & Bartolus, obſtante tamen conſtitutione, lite legitimè conteſtata. vbi dicitur, quod infrà biennium iura probatoria, & exceptiones, & articuli in 3

Emp iud

iudicio ſunt offerendi, & etiam in actis. & ſic videtur, quòd non poſſint offerri die feriata. Sed quæro, ſi iura debent dari eodem die, vel ſequenti, & ſequens dies incidit in feriatam diem, an debent offerri eodẽ die, vel ſequenti in iudicio, & ſic non die feriato? puto quòd illud verbum in iudicio, ſumitur largo modo. & hoc etiam facit conſuetudo, quia ſequenti die dentur iura, etiam ſi dies ſit feriatus.

Exceptio emergens eſt, quæ emergit ante litis conteſtationem, vt ſi dico te iudicem incompetentem, vel falſum teſtem, vel dilationem dandam, & ſimiles. Incidens eſt, quæ competit poſt litis conteſtatio. vt rei iudicatæ tranſactionis, & ſimiles: ſuper emergenti eſt pronuntiandum: ſuper incidenti non. vide gloſſ. in conſtitutio. ſi ciuiliter agens de conteſta. in criminali. Exceptiones præiudiciales ſunt, vt exceptio excommunicationis, infamiæ, & rei vendicationis. Item cum agitur familiæ erciſcundæ, & negatur quòd ſit hæres. Item communi diui. & negatur conſocius, vel exceptione quod metus cauſa, doli, & ſimiles præiudiciales, quando opponuntur, & probantur ſuper eis, non pronuntiatur ſuper principali, prout eſt probatum, quia ſi probatur præiudicialis præiudicat cauſæ principali. Et iſtæ ſunt incidentes. vide gloſſ. in dicta conſtitutio. de iſtis exceptio. vide in l.j.de ordin.cog.C.de dila.l.à præcedente. Et not. quòd incidens exceptio perimit. emergens vero iurgia differt. Prædicta ſi obiiciantur ante litis conteſtationem. Item in ciuili vel in criminali, vide compendioſam. Baldus in titul. de exceptio emergen. in vj.quæſtio. Nota de iſtis præiudicialibus omnibus, quia non impediunt litis conteſtationem, nec proceſſum: & ſic ante litis conteſtationem poſtca poſſunt opponi, vt in conſtitutio. ſi ciuiliter. Et quæ ſint exceptiones præiudiciales, vide inſtitutio. de actio.§. præiudiciales.

Exceptio excommunicationis ſi agitur criminaliter, vel petitur reſtitutio poſſeſſionis violentæ, & accuſatus vel conuentus opponit contra accuſantem, vel actorem exceptionem excommunicationis, non obſtante tali exceptione iudex ex ſuo officio non ad petitionem partis, ſed parte ſilẽte, procedit ſuper vtraque, & ad determinationem primæ cauſæ, & iſtius exceptionis, vide cap. Regis Roberti quod incipit. Robertus. &c. Iuſti principatus & ſi ſpoliationem opponit, debet iurare, quòd non calumnioſè, nec cauſa differendi iudicium illam exceptionem opponit, & iſto caſu datur terminus ad probandum, & ſi deficit in probatione exceptionis, iudex ex officio non expectato alio, debet mandare ipſi expolianti, vt reſtituat poſſeſſionem: quia conuincitur in cauſa reſtitutionis propter mendacium, quo vſus eſt opponendo exceptionem excommunicationis. vide capit. ſequens Regni quod incipit. iudiciorum, & intelligo illud cap. iudiciorum in expoliatione, ſine violentia, vbi interuenit violentia ſerua capi. proximũ quod incipit Robertus, &c.

Exceptio ſuſpecti iudices delegati poſt litis conteſtatio oppoſita omnino ceſſat, & non eſt admittenda per iudicem, niſi emerſerit dicta ſuſpitio liquide liqueat, & manifeſtè ſe oſtendat, & aliter non admittitur, vt in cap. Regis Roberti. quod incipit. prolixitatem tollere, &c.

1 Excommunicatio. ſi iudex mandat ſub pœna excommunicationis, non eſt excommunicatus, ſi non fecit. extra de iure patronatus. cap. relatum, & locati cap.ij & hoc ſi ſtetit iudex in finibus prohibitionis ſecus ſi dicat iudex, quòd ſit excommunicatus, & tunc erit ſi contrafecerit. Domi. Andræ. in conſtitutio. edictorum in vltim. colum. & in conſtitutio. ſi vaſallus de fideiuſſo. Domini à vaſal.

2 Excommunicatus à canone, vel ab homine iuris ordine ſeruato ſententia lata ſi durat in excommunicatione vltra annum, & fuerit denuntiatum ſeculari Curiæ per ipſum Prælatum excommunicantem, vel ſucceſſorem, vel per capit. ſede vacante. debet puniri per Curiam ſecularem, vt in capit. Regni. Item ſtatuimus quòd ſi contingat in rubrica, quòd ſit excommunicatus. Item ſi permanſit in excommunicatione lata à canone, vel promulgata ab homine iuris ordine ſeruato per annum, ſi fuerit Comes ſoluet Curiæ Regis vncias xxiiij. Si Baro xij. miles ſex. ruſticus vnam & mediam, & ſi in ſequenti anno durauerit duplum ſoluet, niſi infra ipſum tempus abſolutionem petierit, & Prælatus denegauerit, vel ſi appellauerit & fuerit proſecutum in cauſa appellationis, vt in capitul. Regni. ſi quis in excommunicatione.

1 Excuſatio. an in executione ſententiæ pars contra quam fit ſit citanda? Inn. tenet quòd non in cap. ex ratione. extra de appel. & in clemen ſæpe. de verbo. ſignifi. Sed Domin. And. in conſtitu. dila. arguit pro & contra.

2 Excuſator. ſi reus citatus excuſatur non proceditur vltra contra reum, tanquam contra contumacem, ſed dabitur terminus excuſatori, infra quem denunciet citato, vt veniat ad iudicium, quia etiam in capitali interuenit excuſator, licet non procurator. ff. de procur. l. ſeruum quoque § publicè. Vnde ſi allegat quod reus erat abſens cauſa reipublicæ, & probat, non proceditur vltra, & hoc ſpeciale, quia non datur terminus excuſatori vſque ad redditum ſuum etiam ſi eſſet lis incohata, nam ſi non excuſaretur haberet reſtitutionem. C. de re mil. l.j. Si vero excipitur quòd tempore citationis erat abſens cauſa probabili, vt ſtudiorum, Vel voluntaria, vt mercantiæ, tunc dabitur terminus ad excuſandum, infra quem denunciet citato, vt compareat ſecundum locorum diſtãtiam, & ſic intelligitur illud, quod dicitur, quòd citatio debet venire ad notitiam citati. ff de appel. l. ſi ex conſenſu. §. ſi. & in conſtitutio. dictorum. Nam ſi abſens dimiſit procuratorẽ generalem, potuiſſet petere tempus, vt notificet domini, an velit cedere vel contendere. l. ſi quis inſtituatur. ff. de hæredibus inſtituen. Vnde ſi excuſator dicit citatum infirmum, vel peregre acceſſiſſe, vel ad Sanctum Iacobum, debet prorogari terminus, etiam ſi morbus eſt grauis, vt ſonticus. ff. ſi quis caut. l.ij. §. ſi quis ſecus ſi leuis febris, vel quartana. ff. de re iudica. l. quæſitum. & tunc ſi abeſt cauſa reipublicæ. Domin. Andræ. in conſtit. edictorum de lit. citato. Sed quia requiritur quòd excuſator probet cauſam abſentiæ per teſtes, vel iuramentum ſuum, arbitrio iudicis, ideo Domin. Andræ. dicit: fallit in clerico excuſante, qui debet probare, & ſatiſdare de reſarciendis expenſis, & intereſſe ſi non probat. Domin. Andræ. in dicta conſtitutio. edictorum. Sed quomodo probat aliquem abſentem, puta, dicit teſtis, quòd vidit ipſum in tali loco, non præſumitur, quod nunc ſit ibi. Item dicunt quòd ante citationem viderunt eum recedere de terra dicentem ſe ad aliquem locum velle accedere, vel dicentem ire peregre. Domin. Andræ.

Excuſator comparet in iudicio, & allegat citatum abſentem, 2
ſed neſcit quo iuit, quia vidit ipſum abſentare, dabitur ſibi dilatio quantum poſſit ipſum perquirere per prouinciam, & non præſumitur ſe vlterius abſentaſſe. Domin. Andr. in conſtitut. de literis citato. Sed ſi delictum eſt commiſſum, & accuſatus eſt Titius, & conuictus, comparet excuſator, ſi probatur quod in die commiſſi criminis, vel præcedenti accuſatus fuit viſus in loco commiſſi criminis, iudex procederet contra accuſatum, non obſtante excuſatione, vt in cap. Regis Caroli, quod incipit, poſt commiſſum.

Excuſator, ſi citetur infirmus, vel abſens excuſatur, ſed datur 3
excuſanti iuramentum: quia ſuo iuramento datur arbitrio iudicis: & ſi deferat ſcienter, an puniatur pœna manus? Domin. Andr. in dicta conſtitutio. de lit. cita. arguit pro, & contra. concluſiuè dicit, quòd ſi contrarium probetur eius, quod excuſator iurauit, tenetur ad expenſas excuſator, & intereſſe actori. Sed quia eſt difficilis probatio intereſſe, non male faciunt iudices excuſatorem obligari ad certam pœnam. Domin. And.

Excuſator non poteſt comparere ad allegandum cauſas cauſæ, 4
vt quia citatus non tenetur comparere, quia actor, vel iudex eſt excommunicatus, ſed tantum cauſas abſentiæ, vt in c. veniens. extra de accu. Domin. Andr. in dicta conſtitutio. prima, de lit. citato §.j. Sed cauſas iuris bene poteſt allegare, vt quia citatus non potuit citari, quia minor ſeptennio, vt ibi dicit Domin. Andr.

Excuſator an infamis, vel minor, vel clericus poſſint compare- 5
re in iudicio ad excuſandum aliquem? dic quòd ſic. Domin. Andr. in dicta conſtit. Item eſt dubium de clerico, & dicitur quod debet ſatiſdare, ſi non probat abſentiam, quia ſoluet expenſas, & intereſſe, quia non ſtatur ſuo iuramento, vt in aliis ſecularibus, vel niſi immiſceat in negotiis ſecularibus pro minori malo.

Excuſator poſt contumaciam re integra admittitur, ſi ſtatim 6
poſt interuenit, & ſi iuſta cauſa eſt, non tenetur ad expenſas, ſi non multum poſt tempus interuenit excuſator. alias tenetur actori ad expenſas à die contumaciæ vſque ad illum diem excuſationis, niſi iuſtam cauſam abſentiæ alleget & probet, quia tunc excuſator non tenetur ad expenſas, ſicut nec principalis. Domin. Andræ. in conſtitutio. citationis. in ſi. de literis citatoriis.

Executio ſententiæ petita per officium iudicis ſeruiens iudicio, 1
& in executione mandati ſi tranſit in rem iudica. ff. de rei vendic. l. qui reſtituere. & de re iudica. l. à diuo Pio. in princip. & iudex manu militari aufert rem quæ eſt in condemnatione. C. de excep. rei iudica. l.j. & ij. & ſi. Et hoc officium deſeruit. lite & iudicio excepto & finito, quia nihil prodeſt, &c. C. ad Syl. l. pen. Nec datur libellus quando ſic agitur. argu. l. de pupillo. §. meminiſſe. ff. de noui operis nunc. Et an pars ſit citanda? doct. tenent quòd ſic. ſed Innocen. contrarium. vide Domin. Andr. in conſtit. dila. & vide ſuprà proximè. Alio modo petitur per actionem in factum ex re iudi. ff. de excep. rei iudi. l. ſi à te. §. j. in ſi. & tunc requiritur libellus, & ordo iudiciarius. ff. de re iudi. l. iiij. Domi. Andr. in d. conſtitutio.

Expenſæ debentur victori à victo, & eſt in electione victoris 1
ipſas expenſas probare teſtibus, vel iuramento ſuo taxatione iudicis præcedente. Vnde ſi poteſt probare ipſas expenſas per teſtes, reſtituentur ei prout probat, ſine taxatione, vt in conſtit. diuorum principum. de expenſis. Item iudex appellationis condemnat de expenſis factis in cauſa principali. Domin. Andræ. ibi.

Falſus

F

1 FALSVM. Non tenetur de falſo, qui inſtrumēto falſo vtitur ignorãter, vt in conſtitut. qui falſo inſtrumento. & qui falſitatem inſtruit teſtibus. pœna falſi tenetur, vt in conſtitut. qui falſitaté. Et qui celat inſtrumentum, vel teſtamentū publicum, de falſo tenetur, vt in conſtitut. teſtamentorum. & qui teſtamentum patris aboleuerit, falſi tenetur, vt in conſti. ſi quis patris. Et qualitas perſonæ aggrauat, & releuat à pœna falſi, vt in conſtit. qualitatis quæ omnes conſtitutiones ſunt in tit. de falſ. & de adult. mone.

1 Familiares Iuſtitiariorum, & capitaneorum, vel aliorum officialium ſine ſpeciali mandato ratione delationis armorum, vel alia cauſa non capient aliquem de perſona, ne iniuriam inferant, non auferant, nec auferant paleam, fœnum, ligna in locis habitabilibus recommendata, nec animalia, vel lectos, aut domos ingrediantur dominis inuitis, hoſpitibus eorum non inferant moleſtiam, & ab omni inſolentia abſtineant. Et ſi contrafaciant pro captione perſonarum, & iniuriis illatis perſonis priuatis, priuantur equis & armis, & pro violentia illata qualibet vice puniuntur in vnam vnciam: & iſtud prohibetur etiam fieri à ſtipendiariis familiaribus Regis, vt capitulo Regni, quod ſtipendiarij. & ſequentibus & aliud, Item quòd Iuſtitiarij, & iudices. & vide aliud, ad audientiam noſtram. vide aliud, Item ſtatuimus, quòd domos.

1 Feriæ. Licet per conſtitutiones Regni numerentur certi dies feriati ad honorem Dei, in quibus non debet reddi ius, vt in conſtitutione, Baro. de fer. Tamen hodie ſtamus iuri canonico, quòd diebus ad honorem Dei feriatis, partibus renuntiare non licet. l. j. C. de feriis. Idem in omnibus feſtis, quæ populus illius terræ ſolennizat, vbi redditur ius, vt extrà de feriis. capit. fin. Do. Andræas in dicta conſtit. de iure Longobar. tempore meſſis, & vindemiarum ſeruantur feriæ, & ita ſeruatur in regno, vt dicit glo. in dicta conſti. Sed an in feſto Natiuitatis Domini ſeruentur ſeptem dies ante, & ſeptem poſt? gloſſ. dicit quòd non, ſed in Paſcalibus ſic, vt d. conſtit. Item partes non poſſunt renunciare feriis ſolennibus ad honorem Dei. Idem ſi ad honorem Principis, vt die Natiuitatis ſuæ ſicut in aliis repentinis, vt meſſium & vindemiarum, quia renuntiatur. l. j. ff. de feriis. Item in die Dominico non fit executio ſententiæ. l. die feſtos. C. de feriis. Nota ex text. quòd contractus poſſunt fieri diebus feriatis, & ſalarium debetur pro illis, vt videbitis ſcriptum infrà in verbo, notariis.

1 Feudatarius poteſt maritare filias, vel neptes, vel amitas ſine conſenſu Regis, dummodo nō det feudum in dotem vel rem feudalem, vel non contrahat cum filio proditoris: quia iſtis caſibus requiritur conſenſus: vide conſtitutionem regni, Item ſtatuimus. de matrimonio contrahendo.

2 Feudatarius Baronis ſi venit priuandus feudo propter culpam & defectus commiſſos cōtra dominum & Baronem, quæ & quæ ſi eſſent probati, eſſent ſufficientes ad priuandum feudatarium, nō cognoſcit magiſter Iuſtitiarius, ſed eliguntur cōpares, ſi ſunt ſub ipſo Barone, qui cognoſcit de cauſa, & non de defectu, quæ & qui opponuntur contra ipſum feudatarium, & potuerunt recuperari, licet eliguntur à parentibus, tanquam ſi fuiſſent electi à Rege, & cognoſcerent compares ſeruato iudiciario ordine dato libello & habitis ſolennitatibus iudicij & data ſententia per iudicem ordinarium, ſcilicet, Iuſtitiarium, vel magiſtrum Iuſti. & ſententiabunt ipſum feudatarium fore priuandum propter cauſam, Et iſta determinatio dicitur Exguardium, ſeu Laudamentum, & ſic priuatur feudatarius, id eſt, extra poſſeſſionem fit, Item poteſt appellari à paribus iſto caſu, & dictus dominus non poteſt eſſe iudex in cauſa ſua, nec inter vaſallos feudatarios ſed Iuſti. & ſic dominus petit, quòd dixerit propter cauſas quòd per eos fiat proceſſus, & detur ſententia, & ſi non appellatur mittitur dominus in poſſeſſionem per Iuſti. & non propria authoritate. Do. And. in conſtit. ſi vaſallus. de fideiuſ. vaſal. Sed quid ſi non ſunt alij feudatarij, & tunc non poteſt per pares, & tunc Iuſtitiarius cognoſcit vt in conſtit. ſi vaſallus de fideiuſ. vaſal. per Domi. Andr.

3 Feudatarius ſi requiſitus vt ſoluat ſeruitium, & recuſat priuatur feudo. Sed quid ſi venit & portauit ſeruitium diminutum, quia minus, an debet perdere feudum, an ſoluere quadruplum? diſtingue ſi ſcienter venit, & portauit diminutum, aut ignoranter, quia fuit hæres & iſtis duobus caſibus quando ſcienter, & quando ignoranter ſunt pœnæ perditionis feudi, & ſolutionis quadrupli eius, quod diminute ſoluit, vide per Domi. And. in conſtit. ſi vaſallus. in vltima col. de fideiuſ. vaſal.

4 Feudatarius ſi dicit domine, oſtende mihi quantum ſoluere debeo, an teneatur dominus, ſeu Rex oſtēdere? Dic ſi eſt notum feudatario de ſeruitio, vt quia habet priuilegium. vel aliàs ſoluit, & non tenetur dominus oſtendere, & ſi hæc non ſunt æſtimabuntur fructus feudi, & pro xx. vnc. ſoluatur pro vno milite. Item ſi dominus dixit vaſallo, oſtende mihi feudum quod à me tenes, & non poteſt oſtendere, oſtendat bona quæ tenet à feudatario, quorum valor proportione æquiparatur ſeruitio, quod exprimit Domi. And. in conſti. ſi vaſal. de fideiuſ. vaſal.

Feudatarius qui à Comite vel Barone feudum, Baroniam, vel caſtrum tenet, quòd feudum in quaternionibus dohanæ regis, vel Baronis inuenitur, ſi moritur eius mors ſignificanda eſt per Baronem, vel Comitem, & feudum teneri infra annum de numerando à tempore mortis. & quid & quantum quod ab eo tenebat defunctus, & ſic etiam mobilia, quæ tenebat defunctus aſcribi debent ſeriatim, & omnia in forma publica redacta ad Curiam Regis deſtinentur vt ex eius mandato feudum aſſignetur, cui Rex aſſignare mandabit. & ſi Baroniam quæ ſpectat ad conceſſionem Regis ipſe Rex conceſſit, ſcribet Baro à quo feudum ſeu Baronia tenetur, vt illud feudum, quod tenetur ab eo, ſiue ſit caſtrum ſiue terra plana, Baro aſſignare debeat, cui Rex conceſſerit nulla mora tracta recepta ab eo aliqua quantitate pecuniæ vſque ad decem vnc. vt in conſti. poſt mortem. de morte Baro. Item dicit gl. quòd habet locum iſta conſti. quando defunctus feudatarius non reliquit ſucceſſores. Sed quæro reliquum huius feudi cui debetur, Regi vel Baroni? glo. concludit quòd Baroni. Et ſi iſte feudatarius moritur ſine hærede ad quē reuoluitur feudū, fiſco an Baroni? videtur quòd Baroni, cui debetur releuium. Item quia non tenetur immediate à Rege, quia Baro eligit, concedit & præſentat, cogita ne erres. do. And. dicit quòd d. conſti. corrigitur per c. Honorij. quod incipit. ſi contigerit. in quo dicitur, quod nō Rex, ſed Baro cōfert feuda perſonæ idoneæ præſentando regi Baroné, & præſentabitur, vt videatur quòd non ſit perſona ſuſpecta Regi. Sed ſi Rex ſine cauſa dicit, quòd propter ſuū intereſſe non vult, quòd ille habeat feudum non eſt audiendus propter illud c. Sed dicit Domi. Andr. quòd iſtud c. non ſeruatur, ſed dicit quod ſeruari deberet, quia non quid fit, ſed quid fieri debet intuendum eſt. 5

Feudatarius ſi commiſit rebellionem, vel mortuus eſt ſine hærede legitimo, cui applicari debebat feudum, & alia bona mobilia? Dic ſi immediatè tenet feudum à Rege, alia bona mobilia applicantur fiſco, ſi tenet feudum à Barone, ſiue ſit feudum quaternatum, vt ſupra proximo ſiue non, tenet illud à Barone, tunc in caſu prædicto, ſcilicet, rebellionis feudum reuoluitur ad Baronem, ſed reliqua bona immobilia ad fiſcum, vt eſt gl. in conſti. poſt mortem de morte Baronis. in ver. munificentiæ. Sed Do. Andr. dicit, quòd ſi vaſallus Baronis damnatur ad pœnam pecuniariam, eſt Baronis, qui habet feudum cum iuribus ſuis. ſed ſi damnatur ad publicationem bonorum Burgenſaticorum, omnia ſunt Regis præter ea, quę tenet de Baronia, quia ſicut perſona eſt Regis, ſic bona. vide c. Honorij. quod incipit ſi aliquem in quo cōſtituitur modus ſuccedendi in feudo, & conferendi, licet Domin. Andræ. dicat, quòd illa capitula non ſeruantur, ſed non quod fit, ſed quod fieri debet, &c. 6

Feudatarius ſi requiratur à Domino vt veniat ad ſoluendum ſeruitium ſub pœna priuationis feudi ad certum tempus, ſi non venit, an ſit neceſſaria ſententia? dic, quòd ſi mandatum dicit, ſi non venit ex tunc ſit priuatus, ſine ſententia eſt priuandus, aliàs requiritur ſententia. Domin. Andræ. in conſtitutione edictorum. de literis citatoriis prope finem. in conſtitutio. ſi vaſallus. de fideiuſſo. à vaſallis. 7

Feudatarius ratione lenocinij priuatur feudo, vnde retinendo vxorem deprehenſam in adulterio, perdit feudum. Domin. Andræ. in conſtitutio. de leno. & rapto. Item ſi contrahat amicitiam cum inimicis Domini priuatur feudo. argumen. gloſſ. in l. liber. ver. amicitias. C. de inofficio. teſtamen. ff. de offic. præfect. vrba. l. 1. §. cum patronus. vbi doct. in ipſa gloſſ. 8

Feudatarius vt Comes, Baro, & alij ſi ſunt requiſiti per Regem, vt ſeruiant perſonaliter ratione feudorum, quòd accedant ad conſilium cum Rege, ſi ſunt conuenti criminaliter debent mittere procuratorem inſtructum, ſi forte alium mittit pro eo vel ſoluit augmentum in pecunia, ipſe feudatarius debet comparere, vide Domin. Andr. cap. Regis Roberti vel Baro. vide conſti. tu. de hoſti. excep. 9

Feudatarius à Rege feudum tenens in agendo & conueniendo criminaliter, vel ciuiliter, vel quando inquiritur contra eum per aliquem eſt damnandus per ſententiam dandam pro eo vt in conſtitutio. item ſtatuimus. in rubric. quòd Comites vel Barones. & nota in conſtitutio. vniuerſis, vide ſupra in verb. Comes, & idem in conſtitu. vniuerſis. 10

Feudatarius ſi eſt officialis, & facit iniuſtitiam Comiti, vel alteri, à quo tenet feudum perdit feudum. Do. Andræ. in conſti. vt participatio. de iniuria curiæ illata. 11

Feudatarius habens tantum vnum feudum, & habens ſororem ad maritandum poteſt obligare partem illius feudi pro maritagio in pecunia communi. Si tria vel plura feuda habet vnum poteſt dare in dotem. Item matrimonium iſto caſu contrahitur cum conſenſu Regis, & quando datur feudum in dotem, & ſi eſt ſoror ex patre vide in conſtitutione 12

fratribus

fratribus. de fratrib.obli.pat.feu. vbi tenet, quòd ſorori ex eodem patre. Domin. Andrææ. idem. Item iſti ſunt caſus ſpeciales, quòd feuda alienantur vt in dote & in dotario vt in gloſſ.& dotario ſine licentia Regis vt in conſtitutio. Regni mulier quæ dotarium. ſecus in dotem vt in ea. item de matrimonio contrahendo.

13 Feudatarius ipſo mortuo debet notificare Regi hæredes ipſius ſi ab eo tenet feudum, vel Baroni ſi ab eo tenet, infra annum, vt dicunt in conſtitutio.poſt mortem.de morte Baronis. Sed quid debet facere hæres Baronis poſt mortem Baronis? vide plene de hoc in cap.Regis Roberti.quod incipit in nomine Dei æterni.

14 Feudatarius ſi vult agere & reuocare aliquam rem particularem diſtractam à feudo, qualiter concipiet libellum? vide conſtitutio. conſuetudinem in verb.cum his. & erit forma. Ago contra talem, qui tenet talem rem alienatam à feudo, ſeu partem feudi pertinentem ipſi feudo, vel quota ipſius, quare petit ſibi reſtitui ac reintegrari & deduci ad dictum feudum, ſeu partem, & vocatur actio reuocatoria: nec oportet quòd probet ſe Dominũ, ſed quòd poſſedit feudum, & ſeruitium debitũ præſtitit, & ipſe eſt tanquam organum feudi, tanquam ſi ipſe eſſet intus feudum, & feudum loqueretur. Sed quando agitur ad totum feudum, vel quotam debet probari de Dominio, vt dicit gloſ.in fine, dicendo ſe eſſe Dominum, & ad ſe feudum, vel quotam pertinere ad eum iure Dominij, vel aliter dicit gloſ. puta quòd Rex conceſſit feudum, & nondum cepit corporalem poſſeſſionem, & competit ſibi ius agendi vigore conceſſionis, licet per apprehenſionem poſſeſſionis non ſit adeptus poſſeſſionem. vide gloſ.hic.

15 Feudatarius bannitus ob maleficium ſi per annum poſtquam fuit banitus in contumacia perſeuerat, foriudicatur ab eodem præſide, qui eum banniuit. Et foriudicatus pro confeſſo & damnato habetur de crimine, & nullum remedium excuſationis, vel appellationis habet: ſed à quolibet, vt hoſtis publicus legitimè poteſt occidi, & qui ceperit & noluerit ipſum occidere repræſentet ipſum Iuſtitiario regionis, qui eum mittit puniendum iudici, qui eum banniuit. & ſi propter diſcrimina viarum non poteſt eum remittere, referat principi, & ſimili pœna tenentur receptatores. textus eſt in conſtitutio. pœnam eorum de forbannitis. Sed gloſ. quærit, an poſt annũ iudex volens foriudicare debeat ipſum bannitum citare, & an requiratur ſententia foriudicationis? tenet quòd ſic, poſtea tenet, quòd non requiritur citatio, bene ſententia. Poſtea concludit quòd prima continet æquitatem, ſecunda non. & Domin. Andrææ.dicit quòd ſemper citatur ſi bannitus venit ante ſententiam foriudicationis, vel ſi mittet aliquem offerendo fideiuſſorem idoneum de ſtando iuri, auditur etiam poſt ſententiam iudice ſedente pro tribunali: vide conſtitu. Regni quæ incipit. ſi quis fuerit forbannitus. & ibi tractatur iſta materia, & multum corrigit. Item officialis pronuntiat ad requiſitionem iuſti. qui forbanniuit, & tenetur capere forbannitos exiſtentes in territorio iuriſdictionis vt in capit. Regis Caroli, quod incipit mandamus etiam, vt quoties. Quæ eſt differentia inter forbãnitum & foriudicatum, an poſſit foriudicatus allegare ſuam ignorantiam? vide ſupra in litera bannitus. & nota ex gloſ.magna. quæ dicit, quòd vltimus dies anni eſt dies peremptorius banniti. Et ſi accuſator vltima die anni non compareat in iudicio ad accuſandum contumaciam, eſt circundictum edictum, & non poteſt foriudicari. & oportet, quòd ille accuſatus denuo accuſetur per accuſatorem, vel alium, & ſic apparet quòd illa citatio durat per totum annum, & in fine eſt vltimum peremptorium tam accuſato, quàm accuſatori. vide gloſ. Domi. Andrææ.in principio. Nota quòd foriudicatio habet locum vbi imponitur pœna mortis, deportationis, inciſionis membri, perpetuus carcer, & non aliis caſibus, ita dicit cap. ſiue quis forbannitus. de foriudica.& eſt Regis Caroli: ſic tenet Domi. Andræas, & in hoc corrigitur & limitatur etiam ipſa conſtitutio.

t Feudi fructus, cuius debent eſſe, quando moritur feudatarius, & feuda reuoluuntur ad Curiam, an hæredis Domini feudatarij, vel Domini? vide Domin Andrææ.in decima collat. in titu.hic incipit lex Corra.§.& hic conſequenter. & ſic de Capellanis, & Prælatis de fructi. Prælatorum Epiſcopatus quot partes debent fieri? vide j.in verbo Prælati. An miſſus ex primo decreto lucretur fructus? dic quòd ſic per textum, ſingul.in l.Fulcinius.§.fin.ff.ex quibus cauſis in poſ.ea. & vide fuiſſe de mente Innoc. in cap.dilecto. de verborum ſignificatio.

r Feudum. ſi venditur aliqua res tanquam feudalis cum aſſenſu ſuperioris, an præſumatur feudalis? dic quòd ſic. vide Domi. Andrææ. in capit.j. circa medium. de controuerſia feudi apud patr. faciunt not.per Bartol.in authentic.qui rem.C.de ſacroſanctis eccleſiis.& Bald.in cap.j.§.præterea ducatus.de prohibita feudi alienatione per Federicum. & Angel.in l.ſi vacantia.in fine vj. colum. C.de bonis vacan.& vide Domi.Andrææ.in cap.j. in princip. vltima colum.quib.cauſ.feud.amit.

Feudum, hodie mortuo feudatario deſcendentes ſuccedunt vſque

vſque in Infinitum, ſiue tenuerit à Rege ſiue à Barone, & ſi mixti ſunt maſculi & fœminæ, maſculi ſuccedunt, & ſi non ſunt deſcendentes fratres & ſorores, ſiue ex vtroque parente ſiue ex altero ſemper intelligas maſculos præferri fœminis & maior natu præfertur. Si viuebat iure Francorum filij fratrum in his quæ fuerunt communis aui, illud ius quod pater eorum habuit, in acquiſitis patruo nepotes non ſuccedunt. filiæ minores in capillo in domo manentes præferuntur ſorori maiori maritatæ de paragio. ſecus ſi de bonis patris non ſunt maritatæ. Si iure Longobardo viuerent collatis dotibus in viriles ſuccedunt. vide conſtitutio.vt de ſucceſſionibus.de ſucceſſio. Comitum & Baronum. Item in ſucceſſione feudorum ſemper inſpicias formam conceſſionis, quia ſi ponitur pro ſe ſuiſque hæredibus & ſucceſſoribus de corpore ſuo legitimè, &c. non ſuperſtitibus ſuccedentibus ſuccedit frater & filius fratris, vt capit. conſiderantes. prout dicit Domin.Andrææ.vltim.columna.in dicta conſtitutione, ſiue feudum ſit nouum ſiue antiquum. Si fortè dicitur in priuilegio, & filiis de tuo corpore deſcendentibus tantum, & tunc non vadit ad alios, quia Dominus facit conceſſionem perſonalem tantum. Domin. Andrææ.ibi notat in cap.conſiderantes. quia innouat, auget prout infra patebit. Et not.cap. Honori. quod incipit. ſi aliquem, &c. in quo ponitur nouus modus in ſucceſſione feudorum: licet Domin.Andrææ.in conſtitutio.poſt mortem Baronis dicit illud. capit. Honori. non ſeruari licet ſeruari deberet. Sed quæro de quo feudo loquitur hæc conſtitutio? gloſ. concludit, quòd loquitur in quaternatis feudis, quæ tenentur immediatè à Rege, & ſunt ſcripta in quaternionibus Regis. idem in feudo quaternato, licet teneantur immediatè vt in feudo adiuncto Baroniæ, cuius conceſſio mortuo feudatario ſpectat ad Regem ex repræſentatione Baronis, vt in conſtitutio. poſt mortem Baronis. In feudis nobilibus, de quibus debetur militare ſeruitium, & non eſt ſcriptum in quaternionibus, & in aliis feudis planis, & de tabula ruſticanis, ex quibus debetur ſeruitium in pannis & petra & ſimilibus, à quocunque tenentur à Rege, vel à Barone non habet locum iſta, conſtitutio. Sed in iſtis ruſticanis habet locum ius, &c.vt omnes ſuccedant etiam collaterales, vt in gloſſa, dicta conſtitutio.in titul. de ſucceſſion.quæ eſt ſecunda. & Dominus Andrææ. hic tenet. Tamen in iſtis feudis attendas priuilegia, & conceſſiones Regis, vel Baronis, quia ſecundum priuilegia regulantur modus ſuccedendi, vt not. Domi. Andrææ. in conſtitution.in verb.hodie.& in ver.prædictam. vt quia in priuilegio feudorum ponitur pro te, & hæredibus de tuo corpore legitimè deſcendentibus, conceſſio dat formam ſuccedendi & non egreditur ab ea. Si fortè forma iſta non eſt de natura illorum feudorum ruſticorum, ſuccederet modo prædicto: quia etiam tolleratur talis. & ſic puto quòd limitetur dicta gloſſa. Tu tamen in hoc cogita. Quæro, feudatarius habet filium primogenitum. mortuus eſt primogenitus, & ſimiliter mortuus eſt ſecundogenitus ſuperſtite patre, & filiis iſtorum defunctorum. Ex filio ſecundogenito ſunt filij primogeniti, ex filio primogenito ſunt filij poſteriores in tempore, deinde moritur auus ſuperſtitibus ipſis nepotibus ex filio primogenito & ſecundogenito. Quæro quis ſuccedat in iſtis feudis, an nepotes ex ſecundo, qui ſunt maiores, vel nepotes ex primogenito, qui ſunt maiores? Vel pone, quòd ex primogenito eſt filia fœmina, & ex ſecundogenito maſculus, quis ſuccedat? Næ duæ quæſtiones non tanguntur per Dominum Andræam. Et puto per iſtum text. quòd debet nepotibus ſeruari prærogatiua ſexus & maioritatis, vt maſculus præferatur fœminæ: & quòd primogenitus præferatur ſecundo: & hoc per textum, dicta conſtitutio. in quo dicitur, quòd in filiis & deſcendentibus eius ſeruatur prærogatiua, & maior præfertur minori. Sed quid in collateralibus vt fratribus, & nepotibus ex eis, an ſeruentur prædicta? dico quòd ſic, licet hic non dicatur hoc, vt gloſſa in verbo ſuccedant, vt ſeruetur prærogatiua in fratribus, hoc vult capit.conſiderantes.de ſucceſſio.Comitis & Baronis. vbi dicitur, quòd frater & ſoror ſuccedunt ſeruata prærogatiua ſexus, & maioris ætatis. Sed pone quòd moritur filius ſine liberis & fratribus, ſuperſtite patre & matre, an ſuccedant? gloſſ.in dicta conſtitut. in dicto verbo excluſo. ibidem dicit, quòd ſuccedunt in feudis auitis. Sed an ſeruamus iſtam prærogatiuam, vt maſculus etiam præferatur fœminæ? Puto quòd ſic, per identitatem rationis, per ea quę dicimus in filiis in tex.d.conſti.vt de ſuc.de ſer.filiiſa.in feudis, quæ fuerunt communis patris, aui eorum ſuccedunt. Sed quid ſi feudum eſt maternũ, an habeat locum iſta conſti. Glo.in verbo communis patris, dicit, quòd ſic, & reddit rationem, quam vide, & ſic quæ dicuntur in iſta conſtit. de feudo paterno, eadem dicimus in materno. Sed quęro, tex.in dicta conſti.dicit, quòd filius patris ſuccedit patruo, an econtra patruus ſuccedat nepoti? gl.in verbo eorum, dicit quòd non. ſed Do. Andr. dicit quòd ſuccedit, vide ibi. Item tex.dicit, quòd filia primogenita dotata excluditur à ſucceſſione feudi, per ſecundam in capillo

remanen

remanentem, hoc verum eſt ſi eſt dotata per partem, & de alia, & per alium eſſet dotata, vel per fratrem vel per alium non excluditur, ita tenet gloſſ. & Domin. Andr. Et ſi minus habuit petet ſupplementum, vel ſi pater maternus dedit, & voluit quòd ſuccederet, tunc ſucceditur: Sed quid ſi filia contraxit, & voluit dotari, vel ipſa ignorante fuit dotata, an præiudicat? dicit Domin. And. quòd non. Sed quid ſi fuit dotata ipſa ignorante, vel contradicente, & in vita? dic quòd non præiudicat ſibi, quia ſuccedit. Sed quid ſi fuit tradita ipſa dos viro, an præſumatur, quòd ipſa vxor ſciuit, & etiam conſenſit? vide Domin. Andræ. ibi. Sed an iſta ſoror maritata per fratrem poſſit petere reſtitutionem? Dom. Andræ. non determinat, ſed remittit: ſed text. in dicta conſtitutio. dicit, quòd collaterales ſiue ex vtroque, ſiue altero latere ſint cõiuncti ſuccedunt. Sed quęro, Do. Andr. dicit, quòd ſi ſunt fratres vtrinque coniuncti defuncto, ſuccedit primogenitus ſexus prærogatiua ſeruata, ſcilicet, primogenituræ. gloſſ. eſt in verbo. ſuccedunt in cap. conſiderātes. Si ſunt alij vterini & alij paterni in feudis paternis præferuntur paterni, & in maternis præferuntur materni, ſi eſt frater vtrinque coniunctus, & feudum eſt maternum præfertur frater vtrinque coniunctus, licet ſit minor in tempore, ſi eſt ſolus frater vterinus ipſe ſuccedit fratri. Itē tex. dicit, quòd in acquiſitis ante ex largitione noſtra nepotes excludit. Dom. Andr. dicit quod frater ſuccedit etiā in feudo nouo, etiam ſi clauſula fuit appoſita, quando fuit conceſſum fratri, pro ſe & hæredibus de ſuo corpore, &c. vt in ver. acquiſitis. per Dom. Andr. Et ſi ponitur clauſula pro ſe & hæredibus ex ſe legitimè deſcendentibus frater ſuccedit, & nepotes, vt dicto cap. conſiderantes. ita tenet Dom. Andrę. prope finem. Sed text. dicit quòd filij famil. ſuccedunt omnino in feudo auito. Quid in filiabus fratris? Domin. dicit quod ſuccedunt in ver. filij autem. Quomodo ſoror maritata à fratre excluditur à ſucceſſione fratris in feudo, quid ſi maritauit nepotem filiam fratris, an excludatur iſta neptis à ſucceſſione patrui in feudo? Domin. Andr. dicit ſecus in ſorore: vt in ver. quid ſi patruo. ſecus eſſet in filia ſororis maritata, quia ex perſona matris excluderetur, ſed in conceſſione dicitur pro te & filiis tuis à tuo corpore legitimè deſcendentibus, frater & nepotes ſuccedunt. d.c. cõſiderantes. ita tenet Domin. Andræ. in conſtitutio. de ſucceſſionibus in fi. Item ſi dedi tibi filiam meam in vxorem, vel ſororem, & tu dediſti mihi filiam tuam in vxorem, vel filio meo, & tu nullam dotem dediſti mihi, nec ego tibi, an videtur filia mea, vel ſoror dotata vt excludatur à feudo per ſecundam in capillo? dic quòd ſic, quando hincinde dos promiſſa fuit, & compenſata, ſecus ſi non fuiſſet conſtituta, vel promiſſa. Vnde ſufficit quòd dos ſit promiſſa licet non ſit tradita tempore mortis patris excluditur à feudo, quia cum dos promittitur, tunc non præſumitur quis ducere vxorem, niſi cum dote. & præſumitur quod renuceret, niſi ſoluerit ſibi dotem. ſecus cum non eſt tibi promiſſa, vt per Domin. Andr. in dicta conſtitutio. de ſucceſſionibus.

3 Feudum datum pro ſe & hæredibus & ſucceſſoribus ſuis de ſuo corpore legitimè deſcendentibus. iſta clauſula non obſtante frater & ſoror deficientibus deſcendentibus ſuccedunt fratti ſeruata prærogatiua ſexus, & primogenituræ vt in c. conſiderātes, de proroga. ſucceſſio. Comitum, & Baronum. Sed illud cap. poſſet intelligi quòd loquatur in filiis fratrum, vel ſororum, vt ſi frater vel ſoror non eſt, ſuccedat eis patruus, text. in dicto capi. non dicit de nepote. Dominus Andræas in conſtitione, vt de ſucceſ. prope finem ſui operis in verſic. quare fiſcalis. dicit, quòd iſte caſus extenditur etiam ad nepotes, quòd ſuccedat patruo, deſcendentibus fratre & ſorore non ſuperſtitibus. Sed quid ſi priuilegium dicit, pro te & filio tuo primogenito tantùm, vel tuis filiis tantùm, & iſto caſu iſta conceſſio eſt perſonalis, vt non extendatur ad alias perſonas. Sed iſtud capitulum, conſiderantes. non dat de nouo ſucceſſionem patri huius nepotis, ſi viueret: ſed remouet impedimentum ei cauſatum per abuſum iam dictum: ſed ſi aliud diceretur in nepote, eſſet ex vitio iniquæ interpretationis, cum ſit ſublatum in patre, tolli debet eadem ratione in filio, cùm ex vna radice initium naſcitur. Dominus Andræas in dicta conſtitutione.

4 Feudum conceſſum fuit Titio pro ſe & hæredibus de ſuo corpore legitimè deſcendentibus: an ſi moritur iſte Titius feudatarius ſuperſtite ſibi primogenito filio, & alio filio ſecundogenito, iſte filius primogenitus ſuccedat patri in feudo: deinde iſte filius primogenitus mortuus eſt ſuperſtite ſibi filio & fratre ſecundogenito, ſeu fratribus, demum moritur filius primogenitus ſine liberis, an ille patruus, qui fuit filius ſecundogenitus Titij primi feudatarii, & frater patris dicti pupilli, ſuccedat in iſto feudo, quod fuit illius Titii patris ſui? Videtur quòd non propter clauſulam, pro ſe & ſuis hæredibus de ſuo corpore legitimè, &c. vnde iſte filius primogenitus nepos illius Titij mortuus eſt ſine liberis ex ſuo corpore legitimè deſcendentibus, ergo expirat ſucceſſio, & deuoluitur feudum ad fiſcum. Dic contrarium, quòd debemus inſpicere deſcendentes ex illo Titio, cui facta fuit prima infeudatio. Sed iſte patruus reſpectu iſtius nepotis filij illius primogeniti fuit legitimus deſcendens, quia filius ſecundogenitus Titij primò feudatarij: licet quantum ad iſtum nepotem ſit iſte aſcendens, tamen ſuccedit ad illud feudum: & patruus iſtius nepotis tanquam deſcendens ex illo Titio: quia qui deſcendit à deſcēdentibus meis, à me videtur deſcendere: vide Dominum Andræam in conſtitutione, vt de ſucceſſionibus in verſ. item apparet. ibi. hic autem. Sed per iſtam clauſulam, pro te, & tuis liberis de tuo corpore legitime. &c. excluditur pater iſtius Titij primi feudatarij, ſi iſte Titius moriatur ſine hærede de ſuo corpore, &c.

Feudum, An in feudo filij ſuccedant pater & mater? textus in 5
conſtitut. forbannitorum. de fiſco ſuccedendo. dicit quòd in feudo de nouo conceſſo filio per principem, ſi eſt foriudicatus filius, parentes non ſuccedunt, & ſic dicit gloſſa in dicta conſtitut. in ver. aſcendentes. quòd parentes in auitis feudis ſuccedunt filiis: & ſic dicit gloſ. not. quòd mater ſuccedit filio in feudo: quia textus dicit, aſcendentes & parentes, & mater dicitur de parente, & pater ſimiliter: & aliæ rationes ſunt in gloſſa. Tamen ſuper hac materia vide formam priuilegij: quia ſic regulatur ſucceſſio ſecundum intentionem concedentis. Sed prædicta loquuntur ſecundum naturam feudorum, quæ regulatur ſecundum formam conceſſionis.

Feudum. An feudatarius inſtituendo filium primogenitum, re- 6
linquendo ſibi burgenſatica & feudalia, an iſta diſpoſitio valeat, vt tranſeat feudum ex voluntate teſtatoris? gloſſa dicit fortè ſic, in conſtitutione, hac edictali. de prohib. feu. l. Dominus Andræas dicit quòd non valet diſpoſitio. Item an poſſit transferre cum vniuerſitate, vt quia vniuerſalem hæredem in omnibus bonis ſuis inſtituit, feudum tranſeat cum vniuerſitate? gloſſa prædicta dicit, quòd aliqui dicunt quòd tranſit. Domi. And. nihil dicit. Ego puto, quòd gloſſa non bene dicat, quòd nulla diſpoſitio valet in feudis expreſſa nec tacita in conſti. alienatione. de alie. feu. vide gloſſ. in conſti. de ſucceſſionibus quæ dicit, quòd feudum non tranſit cum vniuerſitate. An feudatarius poſſit concedere feudum ſubiecto domini principis feudi ſine conſenſu domini? Do. And. dicit quòd non, vt in dicta conſtit. hac edictali.

Feudum prohibetur alienari & res feudalis, & quilibet con- 7
tractus ſine conſenſu principis. Item prohibetur tranſactio, & prohibetur compromittit non obſtante iuramento. & poſtea interpoſita clauſula, & alienatio iuris proprij, id eſt, iure ſpeciali: quia venit contra factum ſuum, tamen non auth. Iuſtitia. vel magi. Iuſti. Sed quo iure reuocabitur? dic condictione ex hac conſti. noua. vide in conſtitut. de reuoca. feu. Ratio eſt: quia cognitio in feudalibus eſt conceſſa certis perſonis, vt magiſtro Iuſti. Excadentias Baronibus licet locare ſub antiquo ſeruitio, vt in dicta conſtitutio. & poſſunt dare in feudum, ſed cum nouo ſeruitio non ſine conſenſu Regis. Sed an Baro. licet? dic quòd ſic ad modicum tempus vſque ad quinquennium ad plus non, vt in gloſſa fin. & nullus Comes vel Baro, vel quilibet alius, qui res tenet ſub quocunque ſeruitio à Rege alienare poteſt, nec pro anima iudicare ſine conſenſu Regis, vt in conſtit. hac edictali. eod. titu. Sed an emptor rei feudalis repetet precium? Dic quòd ſic, ſi fuit ſtipulatus, vt in gloſſ. dicta conſtitutio. Domi. And. Sed perdit & applicatur fiſco ex eo, quod fuit ſciens. Dom. And. Sed an ſufficit quòd conſenſus Regis ſequatur alienationem? Gloſſa dicit quòd ſic, quia præiudicat ſibi non alij. Item in alienatione paterna de feudo antiquo requiritur conſenſus primogeniti, & an tunc quando primogenitus conſenſit requiratur conſenſus Regis? dic quòd non. Sed an feudatarius poſſit alienare iura feudi ſine conſenſu Regis, vt ſeruet etiam redditum gallinarum & vſufructuum quem habet? dic quòd non. Domi. Andr. Sed an poſſit alienare vſumfructum feudi ſua vita durante? dic quòd ſic: ſed ipſo mortuo extinguitur alienatio, feudum reuoluitur ad fiſcum. Sed an poſſit feudum pignorare vel partem? vide gloſſam & Domi. Andr. Item feudatarius non poteſt aliquid dare in feudum ſine conſenſu Regis. Sed an poſſit locare ad modicum tempus? dic quòd ſic, vſque ad quinquennium non plus, vt gloſſ. final. ſine conſenſu Regis. Item priuilegia, conceſſiones, & contractus facta de feudo cum conſenſu Regis, ſi ſunt inueſtita poſſunt reuocari ſine conſenſu Regis, vt ibi gloſſa. & Domin. Andr. in fine.

Feudum eſt res ipſa quæ fuiſſet conceſſa per Regem in feu- 8
dum vel eſt beniuola actio tribuens gaudium ſapientibus, vel feudum eſt beneficium, quod ex beniuolentia alicui traditur, vt in ver. feudi. in tit. qui. cau. feu. amit. l. j. in fin. & in rub. in conſtitutio. regni. in tit. de proba. per inſtrumentum in quæſtione demanij conſtit. vna in gloſſa magna ſuper verbo facie. quaſi circa principium.

Feudum

9 Feudum. an poſſit fieri tranſactio, vel pactum in rebus feudalibus, non minuendo feudum, vel etiam augmentando ſine conſenſu Domini? gloſſ. dicit quòd ſic. in conſtitutio. de reuocatio. feud. Domin. Andræ. remittit in titul. de vaſallis. per quem conſtitu. locari feudum in princip. & dicit hic quòd in capitulis continetur, quòd prædia ruſtica poſſint locare ad meliorãdum in perpetuum. Domin. Andræ. Sed quid in alienationibus non mouendo rem feudi, vel augmentando? gloſſa nihil dicit, ideò vide Domin. And. in dicto titul. de vaſallis.

10 Feudum quod tenetur à Comite, vel Barone ſi alienatur per feudatarium. cuius conſenſus requiritur Regis, vel Comitis? gloſſa tenet, quod non. Domi. And. dicit quòd hodie vtimur vt Rex conſentiat & Comes: vide in conſtitutio. de prohibita feud. alie. Et an Vicarius Regis confirmet alienationem feudi in abſentia Regis? vide ibidem.

11 Feudum an poſſit relinqui Eccleſiæ: dic quòd non: quia nunquàm eſſet recurſum ad Dominum, quia Eccleſia nunquam moritur. vide titu. de alienatio. feud. & in conſti. hac edictali. alias de reuoc. feud. ſed ex largitione principis habere poteſt vt in conſtitutio. Iuſtitiarij nomen & norma.

12 Feudum ſeu quota pars feudi præſcribitur ſed non res certa, & particularis. vide rationes, vt in conſtitu. conſuetudinem. de præſcriptio. & præſcribitur ſpatio triginta annorum præſente aduerſario in Regno, & quòd poſſidens ſit in continua poſſeſſione dummodo non ſit in præſenti præiudicio reipubli. vide in verbo præſcriptio.

13 Feudum. an in re feudali in defectu Burgenſaticorum ſiar miſſio pro debito principali pro menſura debiti declarati? Dic quòd ſic, etiam in proprietate cum conſenſu Regis, aliàs quo ad vſumfruc. durante vita feudatarij, & hæredum ſi ad eos tranſit feudum, alias non. Domi. And. in conſtitutione prima. de pœna poſt litem conteſtatam.

14 Feudum. frater ſuccedit ſorori vterinæ in feudo antiquo, quod prouenit dictæ ſorori ex alio latere, quàm ex eo, vbi ſunt coniuncti, & hoc tenent periti in Regno, per conſtitutio. licet per leges vſus feudorum non ſuccedat frater ſorori, niſi feudum perueniſſet ab aliquo, qui fuiſſet agnationis communis, vt in tit. de gaud. ſuc. feu. capit. j. & dicunt periti quòd conſtitutio non ſortitur illos vſus, ita tenet Domi. And. in conſtitutio. ſi quando de pœna foriudicat. & intellige de feudo quod tenetur à Comite.

15 Feudum. ſi feudatarius commiſit felloniam, & feudum eſt quaternatum, an præiudicat agnatis ipſo delinquente, & poſtea mortuo? dic quòd non. Domin. Andræ. in conſtitution. de pœna foriudicatorum.

16 Feudum. an vaſallus poſſit renuntiare feudum eius Domino inuito? glo. dicit quòd ſic, in conſtitutio. hæres de his qui debent accedere ad ordi. Do. And. dicit quòd non poteſt, ſicut Dominus non poteſt ab eo auferre ſine iuſta cauſa, vt ibi per eum.

17 Feudum. an clericus poſſit habere feudum? gloſſ. in dicta conſtitutione dicit quòd non, ſi feudatarius eſſet clericus perdit feudum vt ibi tenet Domi. And. Sed Eccleſia poteſt habere feudum à principe liberum, vt in conſtitutio. Iuſtitiarij nomen & norma. Domin. Andræ.

18 Feudum. viuens iure Francorum in vltimis conſtitutus non poteſt diſpenſare, vel aliter alienare feudum, etiam cum conſenſu principis: niſi concederetur alteri ſucceſſori, ſcilicet, primogenito, ſi feudum eſt antiquum, ſecus ſi eſt nouum, quia cum conſenſu pincipis poteſt diſtribuere, & alienare inter viuos, & in vlti. voluntate. Domin. Andræ. in conſtitu. inſtitu de reuocatio. feudo. Et filius primogenitus tenetur diſtribuere partes feudi fratribus vel extraneis, vt pater mandauit. Domin. Andræ.

19 Feudum conceſſum eſt Titio pro filiis & hæredibus de ſuo corpore legitimè deſcendentibus, an filij adoptiui, vel naturales ſuccedant? dic quòd non: quia non ſunt legitimi deſcendentes. Do. And. in conſtitu. de ſucceſsionibus ver. item apparet.

20 Feudum non poteſt dari in dotem in totum, vel in partem ſine conſenſu Regis: aliàs perditur feudũ datum in dotem ſine conſenſu Regis, vt in ca. Regni inteſtatum. de matrimonio contrahendo. Item quando Dominus, vel Rex confirmat alienationẽ feudi, vel obligationem, videtur donare ipſe Rex. Domin. Andræ. in conſtit. fratribus de fratribus obligãtibus partem feudi, dicit quòd ſi Rex conceſſit matrimonium non requiratur alius conſenſus in feudo, quod datur in dotem, ſed illud ſecundum ius conſtitu.

21 Feudum an poſſit reuocari ex qualibet offenſa etiam minima? dic quòd non. ſed ex magna. ſic, quæ ponuntur per Domin. Andræ. in decima col. in titu. quæ ſit prima cauſa benefi. amit. & in conſtitutio. Domin. à vaſallis. de aſſenſu Domini. Sed quid ſi eſt poſita in priuilegio clauſula, ſalua fidelitate & mandato noſtro, &c. an tunc ex leui cauſa reuocetur? & dic quòd ſic. Domin. Andræ. ibi. Item ex cauſis poſitis in conſtitu. ſi vaſallus. de fideiuſſorib.

22 Feudum. an Rex, Comes, vel Baro capiat propria authoritate feudum, ſi feudatarius non ſoluit in termino? Dic aut feudatarius non negat ſe feudatarium, nec dicat ſeruitium præſtitiſſe, & tunc propia authoritate ſpoliatur, licet cautè faceret Dominus, ſi ante iudex ipſum expoliari faceret, ſed ſi negat ſe feudatarium, vel dicit ſe non teneri ad ſeruitium, vel dicat velle probare, quòd ſoluit, vel de alio iuſto impedimento diceret, an Dominus capiat poſſeſſionem feudi? dic quòd non: ſi ſe offert velle probare. Sed pone quòd fuit ſpoliatus à Rege vel Comite, vel poſtea venit feudatarius ex interuallo, quia erat abſens, & velit oſtendere de iuſto impedimento, vel alia cauſa? audiendus eſt & reſtituetur. & iſta habent locum in Comite, & Barone, quia ſic eſt in emphyteuta priuati. Sed pone, quòd feudatarius eſt ſpoliatus: & poſtea apparet quòd iuſte Dominus ſpoliauit eum, vt puta, quia conſtabat de impedimento legitimo antequàm caperet poſſeſſionem, vel quia ſeruitium præſtiterat, & propter hoc apparet Dominum feciſſe violentiam, priuaretur Dominus omni iure, quia videtur ſibi ius feciſſe. Domin. Andræ. in conſtit. vaſallus. de fideiuſſ. domin. vaſal. Prædicta ſunt vera ne detur materia Baronibus aſſumendi.

Feudum. ſi moritur frater ſuperſtite fratre vterino tantum, & fratre ex alio patre tantum, in paterno feudo præfertur, ſi ex eodem patre in maternis frater ex eadem matre. Sed ſi vnus eſſet à matre tantum, alius frater ex eadem matre & patre, iſto caſu coniunctus ex vtroque latere admittitur ad ſucceſſionem in omnibus feudis tam maternis quàm paternis, licet iſte vterinus eſſet primogenitus, quia primogenitura habet locum quando ſucceditur patri, non fratri. Domin. Andræ. in conſtitutio. vt de ſucceſ. in ver. ſed ſi vnus. Item ſi ex fratre vtrinque coniuncto eſt nepos, & iſte frater defuncti coniunctus ex vno latere præfertur, nepos filius fratris vtrinque coniunctus patruo ſuo ex altero latere coniuncto. gloſſ. eſt in dicta conſtitutione, in ver. ex altero. Domi. Andræ. 23

Feudum dicitur à publico quando fuit acquiſitum à Principe, & erit in ſua poteſtate quando velit reuocare. deinde ventum fuit vt non reuocaretur in vita fidelis, poſtmodum extenſum fuit ad alios vt inſtitutio. de ſuc. in gloſſ. Item feuda collata per Regem dicuntur quaternata, quia ſunt ſcripta in quaternionibus, de quo in titu. de controuer. inter pares. Dom. And. 24

Feudum, an mortuo filio feudatario ſine liberis, & ſine fratribus vtrinque coniunctis, an parentes, pater & mater ſuccedant in feudo? gloſſ. in conſtitutio. vt de ſucceſ. ſuper verbo, excluſo. & Domin. Andræ. in verbo certè. tenet, quòd in feudis auitis ſuccedit, in non auitis ſed nouis non, & idem tenet gloſ. in conſtitutio. foriudicatorum. de foriudicatis. Sed quid ſi pater dedit filio emancipato feudum, qui moritur ſine filiis, & fratre vtrinque coniuncto, an frater vterinus excludat patrem? Domi. Andr. in conſtitut. vt de ſucceſsio. in verbo ſolet, dicit quòd pater admittitur excluſo fratre vterino. Sed an attendendum eſt in forma conceſſionis feudi, quando conceditur filius pro ſe & filiis ſuis deſcendentibus, & fratre vtrinque coniuncto admittantur parentes, pater & mater? Sed dic quòd excluduntur propter iſtam clauſulam, quia pater & mater eſt in eo gradu, quo filius: ideo non poſſumus dicere, quòd ſit de deſcendentibus. vide Domi. Andr. ibi in verb. ſi apparet. 25

Feudum quando dicitur antiquum? dic quando deſcendit à prædeceſſoribus, quia paternum vel auitum reſpectu illorum, qui volunt ſuccedere: & dic eo ipſo quòd feudum tranſit ad vnũ ſucceſſorem, dicitur auitum. Vnde ſi hodie habuit feudum incontinenti vadit ad filios, quia ego maior, & dicitur antiquum, ſed nouum dicitur quando incipit à perſona viuente, & nunquam tranſiuit ad aliquem ſucceſſorem. idem eſſet in feudo materno. vide gloſſ. in conſtitutio. de ſucceſſio. nobilium. in verb. vel quòd licet. vnde tandiu dicitur nouum, quandiu non tranſiuit ad deſcendentes, & quando an nouum & paternum, & de differentia inter ipſa, vide in decima colum. j. reſpon. §. cùm vero de duobus fratribus. & de aliena. feudo. in titul. an vaſall. domin. aliena. in §. quarta. Domi. Andræ. 26

Feudum. an ſoror maritatur excludatur à ſucceſſione materna in feudo? gloſ. in conſtitutio. de ſucceſſio. in verb. coniugata. dicit quod ſi eſt maritata ex patre vel fratre, excluditur à ſucceſſione fratris in feudo fraterno. Dom. Andr. in verb. coniugata. dicit ſi eſt maritata ab eo, de cuius ſucceſſione tractatur, vt quia frater excluditur à ſucceſſione fratris. & hoc ſi fuit maritata de paragio, aliàs agitur ad ſupplementum, & intellige vt excludatur ſi fuit data, vel promiſſa dos, & poſtea maritus excomputauit ſibi dotes, vel aliter renuit ſe contentum, ſed ſi nulla fuit data vel promiſſa dos, licet ſit maritata per fratrem, ſuccedit in feudo. Sed quæro ſi fuit ſoluta marito, non vxori ſuæ ipſa vxore ignorante, quid ſi ſciente & præſente filia & tacente, & non contradicente? Item ſi fuit minor quando fuit dotata, an poterit petere reſtitutionem? Domin. Andr. in dicta conſtitutio. vt de ſuc. in verbo, coniugatus. 27

vtina

vt no. ſuc. feu. in prooemio tenet hoc, quòd ſi filia vel ſoror fuit inuita maritata nolente, & non conſentiente, quòd dotetur, non præiudicat ſibi, & prædicta intellige in filia, vel ſorore.

28 Feudum ſi feudatarius habet filium primogenitum & ſecundogenitum, & moritur primogenitus ſuperſtite filio ſuo, & patre feudatario ex filio ſecūdogenito, & poſtea moritur ille pater feudatarius, quis admittitur ad ſucceſsionem, an filius primogenitus an ſecundogenitus? do. And. dicit, quòd eſt recurrendum ad principem in conſtit. Comitibus de adiuto. à vaſal. Sed puto quòd doctores iuris ciuilis dicunt quòd ſecūdogenitus ſuccedat. Et ſi ſuccedit ſecundogenitus, an iſte ſecundogenitus dabit vitam & militiam nepoti ſuo ex primogenito? & ſic etiam dabit nepoti ex primogenito. Domin. Andr. dicit quòd ibi recurritur ad principem. vide Cyn. in l. ſi viua. C. de bo. mater. & in ſuc. regni ſuccedit filius ſecundogenitus, vide glo. in l. vnica. C. de his qui ante apertas tabul.

29 Feudum. quaternatum, vt eſt caſtrum, & alia quæ ſunt ſcripta in quaternionibus Curiæ cum Baronia conceduntur, vt ſolet fieri, quia Rex confert Baroniam, ſeu comitatum in tali caſtro, vel tali feudo: & ſic ſunt ipſa feuda ſcripta in quaternionibus cum Baronia mortuo ſuo feudatario, qui tenebat ipſum caſtrum ſeu feudum quaternatū, ad quem ſpectat collatio ipſius caſtri vel feudi? dic quòd licet ipſe ſubfeudatarius, qui tenet ipſum feudum ſeu caſtrum ipſum teneat à Barone: quia eſt adiunctum Baroniæ, tamen collatio ſpectat ad Regem. Ratio, quia mortuo ipſo ſubfeudatario, Baro ſeu Comes, à quo tenetur, debet notificare mortem ipſius ſubfeudatarij Regi, vt infra annum & diem ſcribendo qualitatem feudi conficiendo inuentarium omnium bonorum ipſius feudatarij, & Rex prouidebit in ipſo feudo, & concedit ipſum, cui ſibi placet: & ſcribat Baroni vt ponat in poſſeſſione illum, cui ipſe conceſſit, pro intratura capiet ille Baro ab illo nouo ſubfeudatario vnci. x. & ſi iſte ſubfeudatarius moritur, vel committit delictum, ex quo bona ſunt confiſcanda, feuda & omnia bona reuoluuntur ad fiſcum. ad Baronem nil aliud ſpectat, niſi illud, quod ab ea tenetur: vide conſti. poſt mortem.

30 Feudum. hæredes domini poſſunt auferre feudum propter felloniam commiſſam domino, ſi dominus nil dixit. vide gloſſ. in l. omnino. C. de meta. vide ſi eam tenent. doct.

31 Feudum. ſi feudatarius init amicitiam cum inimicis domini feudo priuatur l. ſi liber, de iniuſto teſta. in gloſſ. in vaſ. amicitias, ff. de offic. præfec. vrb. l. j. §. cum patronus. vide eam ſi tenent doct.

32 Feudum ſi quæſtio eſt de feudo quaternato, & magno cognoſcit Magna Curia, ſi de non quaternato cognoſcit Iuſtitiarius vſque ad ſententiam, & hoc verum ſiue quæſtio eſt inter dominum & vaſallum, ſiue inter duos feudatarios, vide domin. Andr. in conſtitutio. Iuſtitiarij nomen & normam. Item ſi eſt quæſtio de quota parte feudi, vel de re certa, vide conſtitutio. Iuſtitiarij nomen & normam.

33 Feudum. an bona feudalia poſſint capi, vt fiat in eis miſſio in defectum burgenſaticorum? & dicitur quòd ſic ex primo decreto, ſed non dabitur ſecundum decretum ſine licentia principis, nec diſtractio, & durabit viuente debitore & non vltra. Domin. Andr. in conſtitutio. ſi quis poſt. de contumacia poſt litem conteſtat.

34 Feudum. ſi res particularis feudi, vt fundus eſſet abreptus, ſeu ſubtractus à feudo feudatarius non tenetur ſoluere integrum ſeruitium, ſed diminutum.

35 Feudum æquiparatur Caſtrenſibus, & in eis patet vel auus non habet vſumfructum, vt in conſtitutio. aliquibus. de ſuc. Comi. pro illa re diminuta ablata, vide gloſſ. fin. in conſtitu. de præſcript. ſed hic bene procedit: & hoc facit, quia ſi feuda minuuntur, & inueniuntur diminuta de poſſeſſione poſſet petere, vt minuas ſeruitiū. Et quid ſi eſt diminuta quota pars, an minuetur ſeruitium? gloſſ. in dicta conſtitutio. loquitur de diminutione rei particularis. ideo tu in prædictis cogita.

36 Feudum ſi eſt paternum, & feudatarius eſt inhabilis ad ſeruiendum, ſi eſt ab eo feudum auferendum dimiſſis ſibi alimentis. vide Domi. Andr. in tit. ipſum habilem. §. reuertitur, & ſi ſunt collaterales an excludantur? vide etiam ibi.

37 Feudum. an pater poſſit exhæredare filium de feudo ſi deliquit in ipſo? Dom. Andræ. in x. col. Impera. Lotharius in ver. item licet. ff. de oper. lib. & in l. ſi operum. & C. de ſecun. nupt. l. j. in fin.

38 Feudum. ſi res feudi conceditur alicui, qui commiſit poſtea rebellionem, ad quem illa res reuertitur, an feudatario, an Domino principali? vide Domin. Andræ. in titul. de vaſal. dec. epi. æta. vide eundem in conſtit. poſt mortem, de morte Baronis. vbi dicit, quòd omnia bona applicantur Regi, propterea quæ tenentur per Baronem, & ſic feudum & excadentia quæ tenetur à Barone per rebellionem feudatarij & vaſalli reuoluuntur ad Baronem, Burgenſatica & etiam mobilia, vt ibi.

39 Feudum. an princeps poſſit minuere debitū feudale ſeruitium? vide Domin. Andr. in x. col. in conſti. Imperialis.

Feudum. ſi aliquis Dominus dat feudum alicui pro ſe & hæredibus ſuis. &c. cum poteſtate, quòd poſſit vendere, donare, & alienare alteri, an feudatarius poſſit ipſum alteri vendere vel donare ſine conſcientia principis? & dicitur quòd ſic ſi datur ſimpliciter non dicendo, do tibi in feudum, & tunc habet ipſum liberum: & conſenſus Domini non requiritur, quia principis fuit adhibitus conſenſus. Secus, ſi dicitur, do tibi in feudum, quia tunc habet in feudum. Sed talis poteſtas donandi & alienandi hic in Regno non eſt permiſſa, niſi Regi, vnde ſi aliquis feudatarius talem poteſtatem daret, non poteſt: & ſi Rex concedit feudum cum poteſtate, quòd poſſit alteri concedere ſeu donare intelligitur in feudum, aliàs non poſſet, Domin. Andr. in titu. de feu. non habet propriam naturam feud. 40

Feudum. an filius priuetur feudo ob delictum patris? vide diſtinctio. Barto. in l. cum ita. ff. de bo. eorum qui mortem ſibi conſciuerunt. & ci. in l. ij. C. de libe. & eorum lib. Item an perdatur propter felloniam patris? gloſſ. in l. diui. diſtinguit & ci. in l. manumiſſorum de liber. & eorum lib. 41

Feudum. ſi moritur feudatarius ſine liberis, & feudum reuertitur ad Dominum, & ipſe feudatarius fecit multas meliorationes in feudo, & rebus feudalibus, vt domos & vineas, & alia ante hæredes illi feudatarij qui ſuccedunt in aliis bonis ex teſtamento, vel ab inteſtato poſſunt petere pretium meliorationis, quod expendit. vide Domin. Andræ. in x col. in titul. de inueſtitura de re. alie. fac. & in cap. j. §. fina. Item fructus feudi quando moritur feudatarius vtrum debet eſſe hæredis feudatarij, vel Domini? vide Dom. Andræ. in titul hic incipit lex. §. his conſequenter. de Capi. Corta. 42

Feudum. Si quis habens feudum commiſit aliquod delictum, propter quod bona veniunt publicanda, an feudum publicatum tranſeat ad filios? Dic, aut feudum fuit paternum, aut quaternatum, aut antiquum, & ab anteceſſoribus abreptum, & tunc vadit ad filios. Vide per Dynum in vſibus Feudorum, in cap. videtur. & Cyn. ponit in l. ij. C. de liber. & eorum liber. Vide etiam quæ notat Bartol. in l. eum qui. & in l. relegati. ff. de interdict. Et quando feudatarius concedit rem feudi alicui, qui commiſit rebellionem, ad quem reuertitur? in tit. de vaſal. decrep. ætat. vide ſuprà in feudum, an pater qui reuoluitur ad fiſcum, & qui ad rem. 43

Feudum ſi venditur ſine domini conſenſu, qualis cautela eſt interponenda, vt teneat alienatio, vt non reuocetur? Dic quòd fiet conditionaliter, ſi dominus principalis conſentiet: quia iſto caſu ſi non conſentit, non eſt alienatio, vt infrà de vaſallis, qui contra conſtitutiones Lotharij. l. imperialis. Vel niſi alienans ſe obligauerit ad obtinendum conſenſum, & eſſet ita domeſticus & familiaris domini, quod in maioribus ſolet gratiam obtinere, & iſto caſu teneat alienatio, vt l. j. de alien. feu. contra conſtit. Lotaharij. ſi vide ibi do. Andræam. 44

Feudum ſi tenetur à Rege, vel etiam ſub feudatario, & moritur feudatarius nullo hærede ſuo de corpore remanente ſuperſtite, frater vel filius fratris, & ſi feudum deſcendit à parentibus communibus, frater ſuccedit, & deſcendentes vſque ad trinepotem ille qui erit, proximior. & ipſum habentem cum ſeruitio conſueto, & ſeruabitur prærogatiua ſexus, & maioris ætatis, ſi viuitur hoc iure ſtatuetur, quòd vaſallus præfertur fœminæ: maior natu præfertur minori: & ſi fœminæ concurrunt, vel maior natu eſt maritata, vel minor eſt in capillo, præfertur minor. Si ambæ ſunt maritatæ, præfertur maior natu, ſi feudum incipit à defuncto, & non deſcendit à parentibus, ſolus frater ſuccedit, niſi conſuetus aliud iudicat. Vide cap. Honorij, aliàs incipit, ſi aliquod feudum. aliàs, ſi contigerit. Aduerte, quia Dominus. Andræas in conſtitut. poſt mortem. de morte Baronis. dicit, quòd illud cap. Honorij non ſeruatur, licet ſeruari debet: quia non quod fit, ſed quod fieri debet. Sed aduertas ad obſeruantiam. 45

Fideiuſſor. An accuſatus de quolibet crimine ſit relaxandus fideiuſſoribus idoneis datis? Dic quòd ſic, fideiuſſoribus datis ſecūdum qualitatem negotij, ſeu criminis, & perſona, quia diues ditiorem fideiuſſor, quàm pauper, atque quòd ipſi fideiuſſores facultate conueniendi ſufficientes & idonei reputentur, iſto caſu admittitur fideiuſſor, & non traditur carceribus, niſi ex ſua confeſſione, vel ipſe in flagranti crimine deprehendatur, aut ſi ſit publica inquiſitione publicum & notorium habeatur, vt non ad aliud inficiari poſſit, niſi vt pœnam differat. hoc fallit in crimine læſæ maieſtatis in perſona Regis, vel collateralium, & hoc propter enormitatem criminis. Item ſi accuſatus eſt leuis & vilis perſona. & hoc conſtat per famam publicam, vel quia aliàs fuit contra eum inquiſitum & inquiſitus eſt leuis. Item ſi aliquis tanquam contumax fuit bannitus, in iſtis non liberatur datis fideiuſſoribus, in cæteris verò ſic. Et non dederit in caſibus præmiſſis: & carceratus accuſatus, poſtcà dando fideiuſſores idoneos liberatur. Et ratio eſt, quia ſi non relaxaretur datis fideiuſſoribus accuſati propter timorem carceris aufugerent, & facerent ſe nocentes, cum eſſent 1

eſſent innocentes,& incarcerati propter delictum fideiuſſorum in iudicio ſunt præſentandi ſoluris vinculis & cathenis,& accuſator iſto caſu debet inſtare,vt accuſatio expediatur,aliàs pœnam deſiſtentiæ incurrit. Et ob defectum fideiuſſorum filius nõ carceratur pro patre,nec alia coniuncta perſona.tex.eſt in conſti. humanitate.de his qui fideiuſ. Sed quid ſi potuerit dare in principio fideiuſſores,& non dedit,an auditur poſtea volens dare:gloſſ.tenet quòd ſic,ibi. Sed quid ſi forbannitus accuſatur coram eodem iudice,vel alio de alio crimine,& non dat fideiuſſores,ſed carceratur. Domi. Andr.ibi. Sed quid ſi accuſatus fatetur crimen extra iudicium, an liberetur fideiuſſoribus:dic quòd non,ſed incarceratur. Sed quid ſi captus eſt in flagranti crimine,an det fideiuſſores:dic quòd non, vt ibi. Sed quid ſi incipit conſtare de delicto per vnum teſtem, vel per confeſſionem partis extra iudicium,an carceretur? dic quòd ſic,non obſtante fideiuſſione torquetur,vt ibi. Sed pone quòd accuſatus non poteſt inuenire fideiuſſores , an poſſit petere dilationem ad eos inueniendum.gloſ.in d.conſtitu.dicit quòd ſic, in ver. vel poterat in termino expectandus eſt,vt ibi. Nota fideiuſſor debet eſſe idoneus pro qualitate delicti,quia ſi delictũ eſt magnum, & atrox, magna fideiuſſio exigitur, iuxta magnitudinem delicti. Item ſecundum conditionem perſonæ,quia ſi accuſatus eſt nobilis,& diues,magna fideiuſſio eſt danda,plus,quàm ſi eſſet ignobilis & pauper,& ita intelligitur text.in princi.ibi,pro qualitate criminis perſonis in dicta conſti.humanitate. Idem glo. dicit ſi conſtat per teſtes,vel confeſſionem de crimine,non obſtante fideiuſſione incarcerari.

2 Fideiuſſor in grauibus delictis , & malefactoribus inſignibus, & latronibus publicè & notoriè diffamatis , & in aliis grauibus delictis notoriis populi opinione : relinquitur arbitrio iudicis , ſi ei videbitur ipſos relaxare datis fideiuſſoribus : vel ſi non videbitur,poteſt ipſos ponere ad torturam in diebus paſchalibus , vide conſti. Regis Roberti,prouiſa iuris ſanctio.

3 Fideiuſſor de iudicio ſiſti,vel iudicato ſoluendo. infrà libellus. §.primo.

1 Filia primogenita maritata tunc excluditur à feudo per filiam remanentem in capillo,quando eſt dotata de paragio,ſecus ſi per alium,vel ſi fuit maritata ſine dote non excluditur , vel quia ipſa contradixit,quando fuit maritata, & dotata , & ſi fuit dotata ipſa contradicente,vel ignorante , vel dos fuit data marito ipſa ignorante,vel contradicente,& tunc non excluditur. Domin. Andr. in conſtit. vt de ſucceſ.feud.in verbo,coniugata. Si fortè fuit promiſſa dos,licet non ſoluta non quæritur. Sed quid ſi maritus excomputauit ſibi in dotem,puta,dedit filiam ſuam patri ſuo, & te recipit in vxorem,vt vna dos excomputaretur cum alia, iſto caſu ſufficit,& idem in ſorore ſi non habuit dotem à fratre. Dominus Andræas ibi.

2 Filia,ſi filia renuntiauit hæreditatem , &c. an talis renuntiatio teneat:Bar.ponit l.qui ſuperſtite.de acquir.hæred.vbi Lud. Roma. qui inter alia dicit , quòd quando renuntiatio continet iniquitatem,vt quia repudiauit hæreditatem valentem quatuor milia pro mille,tunc non tenet dicta renuntiatio , etiam ſi interuenit iuramentum. Allegat Petr.de Anchara.hoc dicentem,cap.in extra. de conſtitut.& in c.licet mulieres. de iureiurando. Et ſic dicit d.Petr. conſuluiſſe:& dicit quòd eſt ratio,quia iuramentum nõ debet eſſe iniquitatis vinculum.c.quanto.cum ſimilib.de iureiur. Item ſcias quòd dicta renunciatio per dictam filiam facta , videtur habere locum,quando filia fuit dotata,aliàs non valeret,etiam cum iuramento,quia cap.quamuis de pac.loquitur in muliere dotata,& ſic quia continet ius ſingulare,non debet extendi. l. ius ſingulare. de legi.& ita tenet Bar.in d.l.qui ſuperſtite. Item ſcias , quòd quando mulier indotata renunciat, cùm dos ſuccedit in locum legitimæ,vt not.in l.quiſquis.circa medium. C.ad l.Iul. maieſtat. & per Cyn. C. de nupt. l.ſancimus. Etiam ſi cum iuramento renunciat. poteſt nihilominus petere dotem, de hoc habetur in l.ſi quando. §.& generaliter. C. de inofficioſo teſtam.ita dicit Ludo. in d.l.qui ſuperſtite. & ad materiam vide Gulielm. de Cun.in l.de his. ff.de tranſactionibus.

1 Filius ſecundogenitus an præferatur nepoti ex primogenito mortuo viuente patre ipſius primogeniti in ſucceſſione feudi , & ſi excludat,an teneatur ipſi nepoti dare vitam & militiam: Domi. And.dicit recurrendum eſt ad dicta per eum,in conſt.Comitibus. de adiuto.pro milit.

2 Filius ſi vult probare ſe filium alicuius , vt ei ſuccedat , debet ponere & probare quòd inter patrem & matrem fuit contractum matrimonium per verba de præſenti in faciem eccleſiæ,benedictione ſacerdotali interueniente, &c. Et quòd ex his coniugibus ipſe natus fuit , & ipſi coniuges ipſum vt filium tenuerunt, tractauerunt, & vocauerunt, &c. aliàs ſi iſta ſolennitas non probatur , tanquam natus ex clandeſtino matrimonio non ſuccedit patri , nec eſt in poteſtate patris , & tanquam in peccato eſt , & tanquam vulgò quæſitus , vt in conſtitutio. ſancimus. de matrimonio contrahendo. Dominus Andræas dicit , quòd ſi eſt articulatum. Et ſi teſtes dicunt ſic, quòd eſt filius talis natus ex legitimo matrimonio,& ſic pater & mater tenuerunt & tractauerunt, &c.tunc eſt probata filiatio , vide in dicta conſtitutione : & quæ ſcripſi in verbo,matrimonium,&c.

Fiſcus eſt vltimus ſucceſſor in bonis vaſallorum , & villanorum , Baronum , & feudatariorum , quæ bona ſunt in terris demanialibus , quando moritur inteſtatus , & deſcendentes vel aſcendentes , vel collaterales non ſunt. vide textum in conſtitutione, ſi quando, de hominibus Baronum. Sed an ſit vltimus ſucceſſor , in aliis bonis hæreditariis , quàm in terris Baronum : hic textus dicit qualitercunque quæſitis , & ſic omnia comprehendit , & puto , quòd referatur ad hæreditaria quæſita in terris demanialibus , ſed vide ne erres , quia dicit textus qualitercunque quæſitis. Nota gloſſam quæ dicit , quòd cognati præferuntur fiſco , ex eo , quia dicit collaterales. vide legem , vacatio.de iure fiſci. Dominus Andræas dicit quòd ſi viuit iure Longobardorum cognatus non excludit fiſcum. Sed an vxor mortui præferatur fiſco ? dic quòd ſic. Idem in adoptiuo filio. Dominus Andræas ibi. 1

Fiſcus. Ad eum ſpectat theſauri inuentio. Item naufragia. Item bona defuncti ſine hærede,vt in conſtitutione præſenti , de officio Secre. Et quando quis dicatur mori ſine hærede, vt ſuccedat fiſcus? vide ibi gloſ. Sed an fiſcus præferatur vxori defuncti, alio hærede legitimo non extante ? gloſſ. dicit quòd ſic , ſed Dominus Andræas contra. Item dicit gloſſ. quòd forenſis , qui moritur ſine hærede non poteſt condere teſtamentum ſine conſenſu Regis,vide ibi gloſſ. pro iſta materia vide rubricam, vnde vir & vxor. 2

Fiſcus quilibet poteſt denunciare fiſco , & proſequi cauſam fiſci.ff.de iure fiſc.l.j.in fin.in gl. Domi. And.in conſti. beneficium. de reſti.reipublicæ. 3

Flagranti. Ille dicitur captus in flagranti crimine , qui in ipſo actu deprehenditur.l.raptores. C.de epiſcopis & clericis. Vel antequam veniat ad locum deſtinatum,ſicut fur manifeſtus.l.tertia. ff.de furt. Aut latitat per magnum interuallum nullo alio actu extraneo interueniente. ff.de adulteriis , lege finali , & à quocunque poteſt. capit. dicta lege tertia , multofortius ab attinentibus læſo , aut tutore , vel curatore , dicta lege, raptores. dummodo capiens ipſum ducat ad præſidem puniendum , aliàs non capietur ſine licentia iudicis. C. de exhibendis reis, lege finali. Non tamen cogitur quis capere , niſi ſit commenſalis delinquentis. lege culpa. ff. de regulis iuris. niſi ſit proditor , & ſi eſt clericus inuentus in flagranti crimine, poteſt capi , & duci ad iudicium. extrà,de ſentent.excommunic. capit.cùm famæ. Et qualiter proceſſus ſit faciendus contra deprehenſum in flagranti crimine , vide conſtitution. humanitate. de his qui fid. dare poſſ. & tunc dicitur conuictus,quando non poteſt negare crimen. Domin. Andr.in conſtitutio. Iuſti.cùm per Calendas. vide ſuprà in verbo, delinquens. 1

Foreſterij & cuſtodientes tenimenta , ſi ratione affidaturæ vel tenimentorum vltra licitum aggrauant , non mortis pœna, nec publicationis omnium bonorum tenentur , ſed in quadruplum eius quod extorſerunt damnum paſſo , quòd vltra debitum ceperunt reſtituant,vt in conſtitut. vt delicti fines,de pœna eorum qui affid.infrin. 1

Forenſes in Regno non poſſunt facere teſtamentum ſine conſenſu Regis.gloſ.eſt in conſtit.præſenti.de officio Secreti.& ab inteſtato Rex ſuccedit. Domi. And.ibi. 1

Foriudicatorum bona , & aliorum damnatorum acquiruntur fiſco , ſi foriudicatus careat liberis & parentibus vſque ad tertium gradum , imò ſi habeat parentes & non filios in feudalibus , ſolus fiſcus ſuccedit : ſi verò filios natos , & conceptos ante foriudicationem diuiduntur bona inter filios & fiſcum in virilem. Et ſic nota , quòd ſeruatur filiis legitima , & ſic ſunt parentes ſibi vt pater & mater , fiſcus ſuccedit in virilem. Idem ſi vnus eorum ſupereſt , vt pater vel mater , & hoc in paganicis. In feudalibus autem dic , vt in proxima conſtitutio. foriudicatorum. & datur fiſco electio , ſi de portione ſua velit portionem , vel precium , vt in conſtitutione foriudicatorum. De fiſco ſuccedendo foriudicatis , de quibus bonis intelligitur? dic de ſtabilibus , quia mobilia ſtatim acquiruntur fiſco , tam foriudicatorum , quàm damnatorum. dic de illis damnatis , ex quibus ex diſpoſitione iuris bona veniunt confiſcanda , vt in gloſ. ſecunda. 1

Frater primogenitus tenetur fratri ſecundogenito dare vitam & militiam,vt in conſtitutio. Comitibus. Sed an teneatur dare filiis ſeu filiabus ſecundogeniti? Dic ſi dedit fratri nõ tenetur dare nepoti,aliàs tenetur,quia tranſtulit pater iſtud ius in filios. Domi- 1

Andr. in conſti. Comitibus & Baronibus. de adulterio pro militia, Item ſi frater maritauit ſororem de paragio, nō tenetur ipſa mortua nepotem maritare: ſed ſi non maritauit ſororem, tenetur nepotem maritare. Do. And.

2 Fratres qui ſolent fieri, & dicuntur confratres, & capiunt religionem, qui relinquuunt mundum, ingrediuntur monaſteria, ita euitant onera ſecularia, ſi intrauerint ad religionem approbatam oblatis bonis ſuis omnibus monaſterio non retēta vxore in ſeculo, vel vſufructu bonorum, ſeu parte, ita quòd in totum ſe expolient: & iſto caſu gaudent priuilegio clericali, aliàs non. & ſi habent filios, non poſſunt ipſos fraudare, vide cap. regni Regis Caroli, quod incipit, priuilegia.

3 Fratres, qui diuiſerunt patrimonium, infra triginta annos poſſunt petere, vt partes adæquantur non obſtante præſcriptione. Et ſi frater retinet res per tringinta annos, & iurauit aliunde habuiſſe, quàm ex communi patre, creditur ei. & hoc eſt de iure Longobardo confirmato per conſtitutionem noſtram de præſcript. quia hoc non inducit ius commune, quod aliud vult, vt ſcripſi in verbo, præſcriptio.

1 Fuga. Si delinquens notoriè fugit, pro eodem contractu proceditur contra eum ex non ſcripto iuris ordine non ſeruato, vt in auth. vt iudic. ſine quoquo ſuffrag. §. neceſſitatem. Do. And. in conſtitutione, humanitate. de fideiuſſor. in ver. ibi, imò contra. Item ſi delinquens eſt in fuga.

1 Furtum committens in re valente vnum Auguſtale debet fuſtigari, & marcari in fronte, & banniri de tota prouincia. Qui furatur rem valentem vltra Auguſtale excluſiuè, manum amittit. Qui verò rem excedentem vnciam, ſuſpendio cōdemnatur. Item ſi nobilis eſt, capitali pœna plectitur, vt in cap. Regni, ad hoc. de furtis. Pro pluribus furtis, licet minimis, ad mortem punitur. Et quot minima requirantur, vt moriatur: vide Dominum Andræam in conſtitut. ſuper inciſionibus, de damnis clandeſt. vbi dicit, quòd de pluribus licet minimis capitaliter punitur, non diſtinguendo quantitatem furtorum, ſed numerum: ſic in dicta conſtitutione Regni. Sed quid ſi aliquis in re, quam vult emere ſine pretio, committit rapinam, præterquàm in palea, quæ eſt extra domum, qua pœna punitur? vide quæ ſcripſi infrà in verbo, rapina.

2 Furtum. Si iudex cognoſcit de furto per viam accuſationis, vel ex officio, violentia, vel offenſa, vel alio delicto quocunque iudex comperto delicto, pœna debita puniat, & in eadem inſtantia per ſuum officium condemnet, etiam in reſtitutionem rei ſubtractæ, vide cap. Regis Roberti, ſi de furto violentia. Sed quid ſi officium non fuit petitum, ſeu imploratum, an iudex faciet reſtitui rem, cognoſcendo de furto? puto quòd ſic, etiam non petitum. hoc puto quod velit iſte textus.

G

1 GABELLA Si venditur ſimpliciter, intelligitur quòd ſubhaſtetur. Dominus Andræas in titulo, quæ ſint regalia. in ſecunda charta, de natura gabellarum. & quis imponit de nouo, & quæ pœna eſt? vide Hoſtien. in ſumma de cenſi. & ibi de omni genere gabellarum, & per Bart. ff. de vectig. l. j.

1 Gabelloti. Pro eorum adminiſtratione omnia eorum bona ſunt tacitè obligata Curiæ pro ipſa gabella, vt in conſtitut. ſi quando. de homin. Baron. no.

2 Gabelloti terrarum Baronum aliquando emunt gabellas vltra debitum, vel coacti ad hoc, vt cum fauore Baronis exigant vltra debitum à priuatis, & de affidatis poſſeſsiones & iura Curiæ accipiunt, & terras occupant, fructus, & terragia vltra debitum, hoc prohibet textus, & vult quòd nullus taliter emat, nec dominus opem ferat. Et ſi contrà fit, rem, quam abſtulit à demanio Regis, reſtituet cum quadruplo fructuum: rem priuatorum cum medietate æſtimationis gabellotus deſtituens, & eandem pœnam domini, ſi opem gabellotis præſtiterint: vel ad eorum conſcientiam peruenerit, & non reſtituerint totum, poſſeſſione teneantur. Et ſi gabellotus non eſt ſoluendo, de perſona arreſtetur ad arbitrium Regis, vt in cap. quia quandoque. de occupationibus. Sed quid ſi ab aliis gabellotis exigitur nouum vectigal & inconſuetum dolo ſcientibus vel ſcire debentibus contra iuſtitiam: ciuiliter conuocatus ſi ſine vi reſtituat rem cum pœna dupli: & ſi per vim, cum triplo: & criminaliter punitur perpetuo exilio, & poſtquàm inſolitum exigit, illud plus cum dicta pœna reſtituat: & criminaliter extraordinem punitur, vt C. de no. vectig. l. iij. in fine. ff. eo. l. licitatio. §. quod illicitè. & in ritu reg. de gabellotis. & ſic vniuerſaliter in gabellotis demanialibus.

1 Genitiuus interdum denotat dominium, interdum poſſeſsionem, interdum cauſam efficientem: vide Bartolum in l. j. ff. de noui operis nunciat.

Guerra. Si Baro, vel miles in regno ſine permiſſu principis guerram mouet, capitali pœna tenetur, vt in conſtitutione, Comes. de guerra mouen. Quæro, quis dicitur guerram mouere? Reſpondeo, ille, qui publicè armatus cum comitiua vadit ad offenſionem alicuius commouendo exercitum hominum armatorum ſine iuſſu principis: & iſte committit crimen læſæ maieſtatis: quia tunc maieſtas læditur. ff. ad legem Iuliam maieſtatis l. iij. & ſpernit principem parando talia, & vſurpando quod principis eſt: ſecus cum gentibus, ac magna comitiua non armata aliquod delictum committitur non illo modo, quo guerra fiet, tunc de vi publica tenetur. ff. ad legem Iuliam de vi publica. l. penultima. in fine. Sed quomodo congregat gentes armatas ad mouendum guerram, & ad offenſionem: iſto caſu fit guerra, & vis publica. & hæc vis publica locum habet, etiam ſi delictum non ſit ſecutum: & vna non tollit aliam, niſi in eo quod plus eſt, quia guerræ motio habet aliquid enorme, & confundit nimis. Sed quid ſi cum gentibus armatis eo modo, quo itur ad guerram cum banderiis & vexillis, Baro accedit ad aliquod delictum perpetrandum, erit guerra: & ſi ſine vexillis & banderiis, erit vis publica: & adiectio banderiarum & vexillorum aggrauat, vt teneatur aliàs de vi publica, & facit illum teneri crimine læſæ maieſtatis. Vis publica eſt motio gentium armatarum. Crimen læſæ maieſtatis inducit motio banderiarum & vexillorum ſine principis mandato vſurpando. ita intelliguntur dicta Domini Andreæ in ſupradicta conſtitutione. 1

H

HAERES inſtitutus ſuper re certa cum clauſula taxatiua, quòd vlterius petere non poſſit, non poteſt agere ad ſupplemētum legitimæ, ſi non eſt de ſuis: immò habentur loco legatariorum, per Bartol. in l. Lucius. ff. ad ſenatuſconſultum Trebelliian. vide in l. quoties. C. de hæredibus inſtituend. & ff. eodem titulo. l. ſi ex fundo. & l. prima. ſecus in ſuis, qui poſſunt agere ad ſupplementum legitimæ, ita quòd ſi in vno nummo inſtitutus eſt, poteſt petere ſupplementum, vt in authen. vt cùm de appellat. cognoſc. collatione octaua. §. aliud quoque capitulum. vbi textus & gloſſa in verbo, præterire. §. certè. & vide l. omnino. C. de inofficio. teſtamen. & inſtitutus in re certa vltra hæreditatem habetur loco legatarij. l. quidem elogio. C. de iure delibet. 1

Hæres. Si iurauit Titius, & periurauit, an hæres eius accuſetur de periurio? videtur quòd ſic: quia ſi Titius iurat, perinde eſt, ac ſi hęredes iuraſſent, cùm cenſeantur eadem perſona: vt in auth. de iureiurando à morien. præſti in principio. Sic econtrà, cùm iurat defunctus, videtur iurare hæres: quia promiſſio facta cum defuncto, videtur facta cum hærede. ff. de probationib. l. ſi pactum. in fine. Verius videtur quòd non, quia pœnales actiones ciuiles ex maleficiis deſcendentes dantur hæredibus niſi competant ad vindictam: vt Inſtitut. de perpe. & temporalib. actio. §. ſed hæredibus. Sic actio ciuilis furti ad duplum, vel quadruplum datur hæredi: & ſi eſſet mota per defunctum, tranſit in hæredem: fortius ſi mota non eſſet. ff. de actionibus. l. ex iudiciorum. in fine. Sed criminales actiones ex publicis iudicijs deſcendentes non dantur hæredibus: dicit gloſſa. C. ne ex delict. defunct. l. prima. in fine magnæ gloſſæ. nam & non extinguitur morte. C. ſi reus vel accuſat. mort. fuerit. l. accuſare. Vnde ſi defunctus potuit teſtes accuſare de homicidio, hæres eius non habet accuſationem extinctam per mortem defuncti, etiam ſi mota fuiſſet, ſed in ſui perſona poſſet quilibet de populo. Idem in priuatis delictis cum dicta gloſ. in l. ex iudiciorum. in fi. accuſatio depoſita pœna corporali, & de periurio non datur hæredi extincta per mortem, etiam ſi priuatus poſtquàm eſt hæres. Do. And in conſtit. eos qui ſcienter. de periurio. Et pone exemplum: Titius promiſit & iurauit dare decem patri meo, nunc ſucceſsi, & quia nō ſoluit patri meo in tempore, peto à Titio illa decem, qui non vult ſoluere, licet periuretur me exiſtente hærede non poſſum agere ego hæres de periurio, quia ſemel fuit extinctum. Item ſi defunctus in vltimis ſuis ſuper rebus ſuis iurauit, an teneatur hæres ſtare iuramento defuncti? dic quòd ſic, in authen. de iureiur. à mor. præſt. Do. And. 2

Hæres & ſucceſſor violenti, an teneantur indiſtinctè ad reſtitutionem rei mobilis violenter, ablatæ, & ad medietatem pretij pro pœna? in conſtit. violenter. de violen. dic ad rem, quatenus ad eum peruenit, & facti ſunt locupletes, ad pœnam tenentur, ſi lis fuit conteſtata cum defuncto. Do. And in d. conſtit. violenter. 3

Hæres Quomodo quis dicatur mori ſine hærede, vt fiſcus poſſit occupare hæreditatem? vide gloſ. in conſtit. præſenti. de officio Secre. & vide ſuprà in verbo, fiſcus.

Hæres pro furto facto defuncto non accuſat furem criminaliter:

ter:ſed agit ciuiliter ad duplum, vel quadruplum, pro eo quod intereſt eius: in criminali non dicitur intereſſe, quia ſatisfacit animo. Dominus Andræas in conſtitutione, eos qui ſcienter. de periurio, &c.

2 Hæretici qui ideo dicuntur, quia ab vnione Catholica deuiant: alias appellantur Patareni, quaſi expoſiti paſſioni, ad quos inquirendos iudex ſecularis debet ſolicitè vigilare: & iam inuenta aliqua ſuſpicione laici per perſonas eccleſiaſticas examinabuntur: & ſi inuenti fuerint ſaltem in vno articulo deuiare præcedente ſolennitate opportuna, ſiue clerici, ſiue laici fuerint ad ſimilitudinem criminis læſæ maieſtatis bona eorum publicantur in laico, & applicantur fiſco, & ignis incendio concremetur. Si mortuus fuerit antequam damnetur, damnabitur eius memoria, & nemo audietur pro eo, qui incipit ſupplicare. text. in conſtitut. inconſutilem tunicam. de hæret. & patar.

1 Homicidium. Si quis aggreſſus eſt aliquem, & in aggreſſu ipſum occidit: ſi miles eſt ſuperior, tenetur pœna capitali ad inciſionem capitis, inferiores ad furcarum ſuſpendium. Si quis occiderit aggreſſorem vel latronem in dubio vitæ diſcrimine conſtitutus, vel nocturnum furem, quem comprehendere aliter non poterat cum clamore, nulla pœna tenetur. Infans etiam ſine malignitate animi, & furioſus hominem occidentes non tenentur, vt in conſtitutione, terminum. de homicid. Item ſi non gladio, ſed fuſte, vel lapide, vel ſi ſuſpendit ad furcam, quia eadem pœna tenetur: ſatis enim occidit, qui ſtrangulat: qui enim cauſam mortis dat, occidere videtur, cùm quis dat mala medicaměta, vel clyſtere, vel oſtendit malam viam, vbi erant latrones ſcienter. Item ſi ſi plures percuſſerunt, & non apparet ictus cuius ſit, omnes puniuntur, ſecus in damno legis Aquiliæ. Pro qua materia vide l. ſi famil. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. & l. ſi quis id quod. & l. item Mela. §. ſi plures. ff. ad legem Aquiliam. Item quando quis eſt percuſſus, & poſt aliquot dies moritur, an præſumatur ex illo vulnere? dic quòd infra breue tempus poſt percuſſionem moritur, putà infra decem dies moriturus eſt, quòd ſic: ſecus ſi infra longum tempus, & quæ debent probari per actorem? An quòd mortuus eſt ex illo vulnere, & quę per accuſatū? vide plenè per Dominum Andræam per duas columnas, in dicta conſtitutione. Item ſi accuſatus negat homicidium commiſiſſe ante aperturam proceſſus poteſt dicere & probare, quòd ad ſui defenſionem fecerit, & non eſt ſibi contrarius, ſed confirmat quod negat. [Item ſi fatetur occidiſſe hominem ad ſui defenſionem. [Item occidens proditores, & transfugas, ac hoſtes Regis, non committit homicidium: quia hoſtis & proditor idem ſunt. Item textus dicit, occidi aggreſſores. [Quid ſi ſine aggreſſura occidit aliquem? dic idem, qualitercunque aggredientem occidit. Dominus Andræas ibi. [Item pone quòd volěs occidere Titium, occidit Seium, credens ipſum fore Titium. Dominus Andræas arguit pro & contra: & concludit ibi quòd tenetur. [Sed pone quòd quis vnum mortiferè percuſſit, aliū exanimauerit, an teneatur? dic quòd ſic? [Et nota, quòd qui accuſat de homicidio, oportet quòd probet id quod dicit, ſcilicet, quòd mortiferè percuſſit, & quòd illud probet.

2 Homicidium. Si quis fuit clandeſtine occiſus, & non inuenitur malefactor, iudex inquirit diligenter ex officio ſuo: & ſi reperiat per ſemiplenam probationem aliquam perſonam vilem, vel leuem, ponet eam ad torturam, & ſi confitetur, vltimo ſupplicio ſupponatur, ita quòd duret in confeſſione ſolutus vinculis & cathenis: & ſi nullus reperitur ſuſpectus, citantur incolæ territorij, vbi homicidium eſt commiſſum. Et prædicta inquiſitio & ordo fieri debet & obſeruari. In alijs damnis clandeſtinis & nocturnis tenentur incolæ pro Chriſtiano occiſo in centum Auguſtalibus, & pro Iudæo vel Sarraceno in quinquaginta. Et ſi conſtat vniuerſitatem occultare velle, & non exhibet, tenetur arbitrio iudicis, vt in conſtitutione, ſi damna clandeſtina. de homicidiis & damnis clandeſtinis. Et nota, quòd iſta conſtitutio ſecundum gloſſam habet locum, quando aliquis reperitur occiſus: ſecus ſi percuſſus, & poſtea moritur, cum qua gloſſa concordat capitulum Regis Caroli, quod incipit, Item ſtatuimus, quòd pœna quæ pro homicidiis. Item gloſſa tenet quòd iſta conſtitutio habet locum, ſi homicidium eſt factum intus ciuitatem, vide qua pœna tenetur vniuerſitas, per capitulum Regis, quod incipit, Conſtitutio diui patris, &c. & capitulum, clandeſtinis. vide capitulum, Statuimus quòd contra. in rubrica de conſeruanda pœna mortis. in quo dicitur, quòd pro Chriſtiano ſoluuntur treceenti Auguſtales, ſecundum diſtinctionem focúlariorum, vide in præcedenti conſtitutione.

I

1 IGNIS non poteſt poni in reſtuchis, vel campis ante feſtum glorioſæ virginis Mariæ, de medio Auguſto: & qui damnum dederit, contrarium faciendo, tenetur ad emendam, & ad eundem caſum ratione pœnæ. Et ſi malefactor non reperitur, vniuerſitas tenetur ad dictas pœnas: vide capitulum Regis Caroli, quod incipit, Carolus Dei gratia. de mittendo igne in reſtuchis. & ſi materialis factor inuenitur, & non eſt ſoluendo, in ſubſidium tenetur vniuerſitas: vide in capitulo ſequenti, quod incipit, Imperator. [Item officialis, qui ad prædicta fuerit negligens, tenetur Curiæ Regis ad pœnam vnciarum ducentarum: vide cap. Regni quod incipit, Imperator. quod eſt prædictum capitulum.

Incendiarius domus in ciuitate dolosè, capite punitur, vt in conſtitutione, dolosè. de incendiariis. Si alias res combuſſerit in ciuitate, maximè hominem, comburetur: vbi per Dominum Andræam. Si extra ciuitatem, punitur minus. ff. de pœnis. l. capitalium. §. qui ob inimicitias. de iure Romano ſiue in ciuitate, ſiue extra fiat incendium, ſi homo non comburetur, erit pœna arbitraria: ſed magis in ciuitate, & ſic videbitur qualificatio delicti, & perſonæ. Dominus Andræas ibi. Si de nocte committitur incendium in domo, capite punitur, vt in conſtitutione, ſuper inciſionibus. de homicid clandeſtinis. & ibi vide pœnam incendiarij per Dominum Andræam. Sed quid de rebus, quæ euaduntur de incendio, vel ruina, an committatur furtum? dic ſi fatetur ſic, aliàs ſi captus in crimine, punitur pœna capitis, & læſo tenetur in quadruplum. [Item qui non currit ad euadendum incendium, vel ruinam ad præſtandum iuuamentum, punitur in vno Auguſtali. vt in conſtitutione, ruinas. de ſurripientibus aliquid. Item ſi aliquis, quando comburitur domus, vel aliqua ruina fit, aliquid ſurripuit, tenetur pœna capitis, & læſo in quadruplo ſuccurendum tenetur ad vnum Auguſtale, vt in conſtitutione, rapinas. de ſurripientibus aliquid. Quæro, incenditur domus, vel patitur aliquam ruinam, vel fit rebellio, & tumultus in ciuitate, bona recommandantur, & poſtea negantur, qua pœna tenetur negans, dic pœna capitis, & quadrupli. & Do. Andr. in dicta conſtitutione. Et quando committitur incendium in arboribus, qua pœna teneatur immittens? vide ſupra in verbo, arborum. & in dicta conſtitutione, ſuper inciſionibus. 1

Iudicia. Copia indiciorum eſt danda illis, qui debent tormentari, vt in conſtit. tormenta ratio, quia ſi datur copia in quæſtione duorum denariorum, multo fortiùs cùm agitur de vita hominis, vt in conſtit. ſi quis damna. de damn. clandeſt. per Do. And. 1

Infirmus, ſi citatur, an debet mittere excuſatorem? gloſ. in conſtitutione, edictorum. de lit. cita. in verbo, allegari. dicit, quod ſic, ſi eſt talis infirmitas, propter quam non poteſt venire ad iudicium & idem dicit Do. And. vt eſt in morbo ſontico, ſecus in morbo leui, vt febris, vt quartana vetus. ff. de re iud. l. quæſitum. vide. cap. ij. extra de procur. 1

Iniuria. Pœna iniuriarum eſt arbitraria, & iudex conſiderat conditionem perſonæ, loci, & iniuriarum, & in æſtimatione iniuriarum ſeruatur pro maiori parte ius commune, vt iniuria dicatur atrox, vel atrocior ratione perſonæ inferentis iniuriam, vel cui infertur, & ratione loci, & temporis, & vulneris, & in quo loco. ff. de iniuriis. l. ait prætor. Item iniuriatus debet iurare iudicis taxatione præmiſſa, vt iuret, quòd potius velles perdere de ſuo, &c. Et ſiue actor, ſiue reus ſenſerit ſe grauatum in taxatione poterit appellare à modica vel nimia taxatione. [Item iniuriatus habet tertiam partem, etiam ſi pœna imponatur à lege ſine æſtimatione: quia tunc perimit delictum, & duæ partes pœnæ competunt Curiæ: & reliqua parti læſæ, vt in conſtitutione, varietatem. de iniuriis. [Item nota, quòd quo ad æſtimationem nullum ius eſt quæſitum ante condemnationem: & ſic Curiæ nihil debetur ante condemnationem, vt eſt gloſſa ibi. Et ſic nota formam libelli, quia faciet æſtimationem, & poſtea petet, quòd condemnetur eidem actori ad ſoluendum, tradendum, & aſſignandum prædictas vncias decem cum iuramento ipſius actoris, taxatione iudicis, &c. vt eſt gloſſa in verbo, eius. Vel poteſt concludi in libello, Peto condemnari in vnciis decem, ſecundum formam conſtitut. Regni, Iuſtitia mediante, ſaluo iure, &c. [Item nota, quòd in actione iniuriarum appellatur ab immenſa taxatione, vel minima, putà quia iudex modicè taxat iniurias, actor appellat, vt notatur in tex. 1

Iniuria, quæ fit famulo, vel vaſallo in contemptum domini, videtur facta domino. Dominus Andr. in conſtit. de iniur. cur. illat. 2

Item iniuria officiali illata, vel familiæ, vel in bonis eorum, vide quæ ſcripſi in verbo, officialis. in tribus locis. 3

Iniuriæ & violentiæ factæ eccleſiis, & perſonis eccleſiaſticis, & religioſis, licet nullus actor compareat, ex officio Curia inquirit, & iniuriantes debita pœna puniuntur, vt in cap. Regni, quod incipit, de iniuriis. in rub. de offen. & violen. & de iniuria facta nobili, vide in verbo, miles. 4

Inquiſitio generalis interdum notatur per inquiſitionem generalem, & non fit copia dictorum teſtium, interdum è contra, & interdum fiebat copia nominum teſtium, & non dictorum: interdum requirebatur conſcientia principis, ſi eſt facienda copia, vel non, cùm inquiritur de crimine læſæ maieſtatis, vt in cōſtitutione, 5

hi qui. de inquiſitoribus. Prædicta ſunt correcta per capitulum Regis Caroli II. quod incipit. in generalibus inquiſitionibus.de inquiſitione facienda vbi dicitur,quòd ſemper datur capia nominum teſtium,& omnium repertorum,vt infrà patet.

2 Inquiſitio generalis, ſi in ea aliquis eſt notarius ſtatim non capitur de perſona, dando fideiuſſorem etiam probato crimine,antequam detur copia repertorum: & ſi nullas defenſiones dederit contra reperta in inquiſitione, vel contra teſtes, vel defecerit in probando capitur de perſona, etiam ſi reperta contra ſe obtulerit reprobare, & ſemper eo capto vel non, auditur in ſuis legitimis defenſionibus, & de carcere liberatur, niſi alia de nouo ſuperuenerint. Prædicta fallunt in confeſſo de crimine, vel capto in flagranti crimine, quia tunc ſtatur conſtitutio regni. text. eſt in conſtitutio. in generalibus. de inquiſitionibus facien. &c. Et quando legitima inquiſitio facta eſt, debet dari copia. Et ſi in generalibus inquiſitionibus eſt probatum per quatuor teſtes,qui non reprobantur, vel per inquiſitionem ſpecialem per teſtes competentes, de iure procedetur ad condemnationem, vt in conſtitut. regni quod incipit.ſubiungendo. de crimi. nunci. mag. Iuſtitia.

3 Inquiſitio ſpecialis ſine denunciatore nõ fiet tam de iure communi,quàm per conſtitut. regni. niſi in caſibus notatis. in conſtitutio. hi qui.§. de ſpecialibus. Et in crimine læſæ maieſtatis, de quibus princeps ſpecialiter mandat. & de omnibus not. in l. ij. §.ſi publico.ff.de adult. vbi proceditur ſine accuſatore. C. de bon. lib.l.j.Sunt & alij caſus poſiti in conſtitut.Iuſtitia. non per Calendas. & in conſtitutio. Iuſtitiarij nomen & not.vt ſunt famoſi latrones, & fures, & viarum aggreſſores, & publici homicidæ,& contra fugientem & latitantem. Item contra ſocios criminis & confeſſatos per aliquem ex ſociis, vbi confeſſio fuerit cum aliqua præſumptione, vt not. gloſſ.C. de accuſat.l. final.in fine,vide hæc omnia per Dominum Andræam. in conſtitutio.hi qui. de inquiſitio. facienda. Item quando fiet inquiſitio contra ſpecialem perſonam debent præcedere nomina delatorum. gloſſ. eſt in prædicta conſtit.

4 Inquiſitio ex quolibet delicto poteſt inquiri, & procedi ſine accuſatore,cum ex delicto duæ naſcãtur actiones, vna iniuriato, vel ei contra quem eſt commiſſum delictum, & alia reipublicæ, & ſic illa poteſt procedere, nec poteſt remitti per iniuriatum. vide Ioannem Criſpanum, in §.furtum. il j.inſtitutio. de obligationibus quæ ex delicto naſcuntur, vbi dicit, quòd Bartol. mouetur per l.licitatio.§. ſed quod licite. de publica. Et vide Bartol. ibi. Et an poſſit index procedere, ſi iniuriatus poſt denunciationem de accuſatione tempore licito, puta,infrà triduum vult pœnitere ſe ex priuilegio, &c.in l.j.§. vſque adeo.ff.de iniur.vbi dicitur quòd non poteſt. Tamen ille text.ſi bene inſpicitur, dicit quòd non poteſt. Vnde cogita, quia vertuntur multa enormia. Sed adde iſtud dictum regulare. Cyn. in l.j. alias ij. C. de aboli. quòd licitum eſt conſanguineo ſe pœnitere vſquequo iudici non ſit probatum.

5 Inquiſitio quando fiet ex denunciatione alterius contra aliquem debet procedi vtraque parte præſente, vel altera contumace.& debet ſeruari ordo iudiciarius. glo.eſt in conſtit. hi qui §.de ſpecialibus.de inquiſi.

6 Inquiſitio ſpecialis fiet contra ſpecialem perſonam quãdo delicta committuntur, & ignoramus delinquentem,nec eſt qui deferat vel accuſet,& tunc proceditur ad inquiſitionem contra ſpecialem perſonam: quia maleficia non debent impunita remanere,ita tenet gloſſ.in conſtitutio. præſenti de inquiſitionibus.& ſic dicit quòd intelligitur iſtud, quod intelligitur ſemper per §.de ſpecialibus.Sed Dominus Andræas nõ dicit hoc:ſed dicit quòd ſi eſt delictum, in quo poſſet inquiri ex damno clandeſtino: inquiritur, & proceditur contra vniuerſitatem per conſtitutio. ſi damna clandeſtina. Et inde arguit, quòd idem eſſet in aliis delictis: ſed dicit,quòd hoc eſſet deſtruere regulã illam, nemo ſine accuſatore punitur:& iſta eſt quædam additio ſua,& dicit poſtea,quòd delicta ne remaneant impunita,licet non inueniãtur accuſatores ſuper delictis in generalibus inquiſitionibus, quæ fient in quolibet anno veniunt examinanda iſta delicta,& probatur iſtud,quod eſſet probandum. & licet non cognoſcatur & probetur de maleficio,tunc poſſet probari in inquiſitione generali, ſed multum iudices procedunt in ipſis maleficiis ad examinationem teſtium ſine accuſatore: quia dicunt,quòd teſtes ſunt ſenes valetudinarij, vel exteri, qui non poſſunt eſſe tempore generalis inquiſitionis, & ſic ne pereat teſtificatio,iudices capiunt ipſam. Ad quæ reſpondet Domi.Andr. quòd iſta poſſunt rectiſſimè euenire, & ſi euenerint ſubſtitentur,nec rumpitur dicta regula. Tamen dicit daretur materia, & occaſio malignandi officialibus malis, qui ſunt pleni auaritia,quia ſemper dicerent,quòd vellent inquirere. propter ſenes valetudinarios, & exteros receſſuros. vide Domin. Andr. in dicta conſtitutio poſſunt.vbi plenè.

7 Inquiſitionem generalem Iuſtitiarius facere debet per prouinciam, & partes ipſius, quando ei videbitur de maleſactoribus & hominibus malæ famæ per ſe,& notarios ſuos: & non per alios ſimplices (prout aliàs committebat) committere poteſt per edictum, quod quicunque non fecerit mentionem de malefactoribus, vel hominibus malæ famæ,& eorum pœna,vel de aliquo maleficio,vel crimine in prouincia,vel participes veritatem,non depoſuerunt, vel querelam non fecerint, donec inquiſitio poſtea de maleficiis, vel iniuriis ſibi illatis accuſans, vel teſtis poſtea non auditur, niſi iuſtam cauſam timoris oſtenderet, & ignorantiam, per quam tempore inquiſitionis conqueri, vel teſtari minimè potuit,vt in conſtitutio. inquiſitiones.de inquiſitionibus faciendis. Sed per conſtitutio. regni, quæ incipit. generales inquiſitiones. de inquiſitionibus faciendis. corrigitur,quia ſemel in anno fiet inquiſitio generalis, vt ſub prætextu generalis inquiſitionis deſcendat ad ſpecialem inquiſitionem contra ſpecialem perſonam,niſi de mandato principis hoc faceret Magna Curia cum iudicibus,ſi facit ſine licentia principis, vbi omnes concordant, vel maior pars poteſt inquirere contra ſpeciales perſonas.

1 Inſtrumenta & aliæ cautiones debent ſcribi per notarios ordinatos in litera legibili,& non per ſigna,& in chartis membranis: aliàs non faciũt fidem,exceptis apochis & antapochis, quæ fiunt in papyro. vide conſtitutio.conſuetudinem,de inſtrum. faci.Multi Reges ſcribunt extra illud regnum in chartis membranis. In iſto regno eſt conſuetudo, quòd Reges ſcribant in membranis. Dominus Andr.ibi. Sed quæro inſtrumentum factum eſt in chartis bombaicis,& eſt ſubſcriptum per iudicem,notarium,& teſtes, an faciat ſemiplenam probationem? Puto quòd non per text.in iſta conſtit. ibi nulla omnino. & ſic corrigit ius commune, quod vult quòd in chartis bombaicis fiat inſtrumentum, & idem in teſtamentis quia appellatione inſtrumentorum continentur teſtamenta, per text. in d.conſti.ibi. Inſtrumenta, & quælibet cautiones.Ex quo habes, quòd quælibet ſcriptura, ex qua fides fieri deſideratur, iudiciis etiam fieri debet in charta membrana, aliàs, non valet vbi hoc.

2 Inſtrumenta in cauſa principali producuntur poſt aperturam proceſſus, vt not.in auth. vt qui ſemel.C. de teſti.in gloſſ. niſi eſſet in cauſa concluſum, vt extra de fide inſtrument. capitu.cum dilectus. Item & poſt concluſionem, cum iuſta cauſa, vt ſi viderit iudex aduerſarium impeditum non producere inſtrumenta, vel ſubtraxit, vel ſimili cauſa. Contrarium tenet gloſſ. in conſtitutio. lite legitimè conteſt. vbi dicit, quòd Curia Vicariæ ſeruat, quòd infrà terminum datum ad probandum præſentantur inſtrumenta, & non vltra. Domin. Andræas ibi dicit de ipſa conſuetudine. vide Dominum Andræam.in conſtitutio.iuriſperitorum.de prob. & appellat.Bartol.tenet quòd poſt concluſionem:in l.diui.de pœnis.Puto tamen quòd ſit ſeruãda conſuetudo dicit Dominus Andræas. Vnde ſi conſuetudo non apparet, inſtrumenta præſentantur in termino dato ad probandum. gloſſ. in conſtitutio. probationum. de probatio. videtur tenere quòd poſt publicationem producantur Bartol. in dicta l.dicit, quòd poſt concluſionem, videas ſuper hoc bene. Et quando producuntur, ſignantur per actorum notarium, & ſcribitur præſentatio. vt in glo. dictæ conſtitutio. lite legitimè conteſtat. Sed quid ſi inſtrumenta apparent in actis, & non apparet ſcripta præſentatio, ſi probetur præſentatio per iudicem & actorum notarium, quia iudici non creditur, ſed iudici cum notario actorum, vt in capitul. quoniam contra. de probatio. ſed ſi non probatur. puto quòd præſentatio non tenet.

3 Inſtrumenta quæ fuerunt præſentata in cauſa principali præſentantur etiam in cauſa appellationis, quia ceſſat timor ſubornationis. Domi. And.in conſti.iuriſperitorum.de proba.etiam ſuper veteribus capitulis.& hoc remanet, pro hoc fortius.l.per hanc.C. de temp.appel.

4 Inſtrumenta. Si committitur examinatio teſtium alicui poteſt recipere inſtrumenta:& hoc de æquitate quæ præualet iuri Dom. And.in dicta conſti.iuriſperitorum.

5 Inſtrumenta facta ſub nomine hoſtis, ſeu proditoris Regis ſunt nulla, vide conſtitutio. inſtrumenta.de fide inſtrument.Item ſi inſtrumenta ſunt facta ſub nomine Regis hoſtis: & tabellionibus, & iudicibus factis per rebellionem hoſtis Regis debent reuocari infrà annum, poſtquam rebellio fuit depoſita, vt in conſtit.principis.de reuo.priui.Domin. Andr.dicit ibi,quòd reuocantur.

6 Inſtrumenta quando notarius moritur, & non ſunt poſita in publicam formam, qualiter per alium notarium ponantur in publicam formam, & an cogetur in iſto caſu: vel quando inſtrumentum perditur, quòd de nouo conficiat, & quantum ſoluitur

pro

pro confectione inſtrumenti, & quando notarius perdit inſtrumentum ſeu protocollum, an teneatur ad intereſſe, quando pars prohibet notarium,ne conficiat inſtrumentum?vide plenè in verbo,notarius.

1 Inſtrumentum, ſi contractus excedit libram auri, debet ſubſcribi per iudicem & notarium, & tres teſtes idoneos & fide dignos, & literatos omni exceptione maiores, qui interfuerunt contractui. Et ſi cõtractus non excedit libram auri ſufficiunt duo teſtes omni exceptione maiores tempore quo ſe ſubſcribunt inſtrumento. Et clerici in regno eſſe iudices non poſſunt, & notarij,vt in conſtit.inſtrumentorum robur. de fide inſtrum. Sed quid in teſtamentis & vltimis voluntatibus?gloſſa in dicta conſti.tenet quòd idem,ſicut in inſtrumentis,& ſic pertranſit do.And. Sed hoc credo verum, quo ad ſubſcriptionem propriæ manus iudicis & teſtium.Sed puto quòd requiratur ſubſcriptio ſeptem teſtium,ſecundum ius commune. & ſi apparet inſtrumentum ſubſcriptum manu notarij, iudicis, & vnius teſtis, & alij teſtes ſunt mortui. gloſ.in dic.conſtitu.tenet, quòd inſtrumentum non probat. d. An. dicit quòd ſi ſtatim poſt confectum inſtrumentum caſualiter moriuntur teſtes, antequam ſe ſubſcribant, ita quòd non fuit negligentia domini inſtrumenti, illud inſtrumentum tunc facit fidem. Si contractus vltimæ voluntatis fuerit coram teſtibus, fit probatio ex parte, & non requiritur ipſa ſolennitas. An notarius Imperialis faciat inſtrumentum in regno? dic quòd non. Quid de Papalibus? dic quòd non inter laicos, ſed in ſpiritualibus ſic. Quid in inſtrumentis venientibus ex aliena prouincia ex remotis partibus, an faciant fidem?dic quòd non, niſi probetur, quòd ſit tabellio. Prædicta notantur per Domin. Andr.in prædicta conſtitu. Sed ſi teſtes literati haberi non poſſunt in loco,tunc admittuntur idoneiores, & debent facere ipſi idiotæ ſignum crucis, & notarius ſubſcribet ſua manu ſubſcriptionem,vt eſt glo.in d.conſtitu.iudices.de appari.

2 Inſtrumentum ſi facit mentionem de alio inſtrumento, vel priuilegium de conſuetudine, vel alio priuilegio, probat: nam textus eſt in l. chyrographis. ff. de adminiſtratio. tutorum. C. de edend. authen. Si quis in aliquo. & gloſſa in cap. abbate ſanè. de verborum ſignific.

3 Inſtrumentum, ſi infra biduum fuit præſentatum, & non fuerunt præſentati articuli, ſeu examinationes, an ſufficit ſola præſentatio inſtrumenti ſuper ſolutione debiti, vel alterius cauſæ, ſuper qua me fundo infra biduum? hoc non ponam, quia pono & volo probare. Reſpondeo quòd ſufficit præſentatio inſtrumenti, vt in conſtitutio. lite legitimè conteſt. de iuram.calum.

1 Inſultus. Gloſſa dicit quòd omnis inſultus præſumitur excogitatus, niſi probetur contrarium, & ſi præſumitur, ad quid ergo ponitur in libello, excogitatus? quia ſicut ex ipſo facto præſumitur animus, ita ex contrario facto poterit apparere, quod non animo deliquit, maximè ſi caſu, vt veniando, vel impetu, vel furore, vel ebrietate, & ſi apparet quòd in libello ponatur, quòd fecit inſultum excogitatum, & ſic propter inſultum imponitur pœna corporalis, quia numeratur inter criminalia. vide gloſ. & do Andr. in d. conſti. Iuſtitiarij nomen & normam. & leuius punitur ſi non ex cogitato deliquit. ff. ad legem Cornel.de ſica. lege prima. §. ſed ex longo. & vide gloſſ.d. conſtitut. [Item quæ ſit differentia inter inſultum, aggreſsionem, aſſalimentum, & impetum, vide in tit.quæ ſit cauſa amit. feu. §.porrò, &c. Andr. in titul.quibus modis feud. amittatur. §. & ſimiliter.

1 Inuentor pecuniæ, auri, vel argenti, vel alterius rei precioſæ quæ ſua non eſt, ſtatim ipſam aſſignet domino: & ſi non inuenit dominum, aſſignet Iuſtitiario, vel Baiulo, quas res debent mittere Curiæ conſeruandas infra annum, infra quem patrono aſſignatur, ſi reperitur, aliàs committitur furtum, vt in conſtitutione, ſi quis pecuniam.de pec.inuen. Et ſi Baiuli non mittent ipſam rem Curiæ Regis, vt ſuprà, furti tenentur, & non poteſt inuentor aliquid petere ratione inuentionis. ff. de furt.l.falſus procurator. §.qui aliena. vide capit.Regni,quod incipit,quia de theſauris.

1 Iudæi ſunt vaſalli eccleſiæ, & nulla officia eis committuntur: nec alias oppreſſiones vel grauamina, vt in capit. item ſtatuimus. de Iudæ.

1 Iudices. Annales quolibet anno ſtatuantur, viri fideles & iuriſperiti ſi poſſunt haberi, vel alij idonei ciues ad electionem ciuium,remotis iudicibus perpetuis,& ipſi iudices & Baiuli habent iuriſdictionem contentioſam, & inſimul cum Baiulis cauſas audiunt & decidunt, in loco pro tribunali ſtabilito, & ſolito. Item dicti iudices in abſentia Baiulorum, cauſas audire & examinare poſſunt cum alio iudice ordinario, decidant tamen cum Baiulis. vide conſtitutio.iudices. de appa. vide capit. Regni.electiones.de iudiciis.

Iudex

1 Iudex poteſt partem interrogare, ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt, de his quæ conſiſtunt in facto, prout æquitas eum mouerit,& interrogati poſſunt habere conſilium aduocati in reſpondendo, non tamen aduocatus debet partem inſtruere, vt in gloſ. ſed ipſe debet hoc iudicare, & iudex poteſt cogere reſpondentem ad iudicandum vel non,vt ſibi videbitur vide conſtit.partes in iudicio: de interrog.litig.cum gloſ.ſua.Et not.quia dicit gloſ.quòd reſpondeat pars cum conſilio aduocati. Et ſic ex prædictis not. quòd ſi cogatur pars, vt deponat tanquam legalis, poteſt petere copiam iurium ſuper quibus debet interrogari, vt conſulat aduocatum, quia conceſſo vno videtur conceſſum aliud, ſine quo non poteſt expediri. l.ij. ff.de iuriſd.om.iud. vnde quia non poteſt haberi conſilium aduocati: niſi habeat copiam iurium, ideo eſt danda.vide gloſ. & Domin.Andr.& cogita.

2 Iudex an poſſit imponere confitenti: vel damnato de debito certam pœnam,vt ſoluat,puta,ſub pœna decem vnciarum, quòd ſoluat infra decem dies,vel aliud faciat?dic quòd ſic,vt per Dom. Andr.in conſtitut.in pecuniariis, & hoc vbi videtur iudici, puta, quia damnatus eſt brigoſus,& iudici videtur quòd difficiliter ſoluet,vel parebit. & iſta pœna venit loco intereſſe, ex eo quia eſſet difficile probare intereſſe,vt ibi dicitur. moderatè tamen pœnam imponet ſecundum conditionem ſoluentis, & quantitatem, quæ ſolui debet,vt bonus vir vide conſtitu.edictorum.de lit.cita.dom. Andr.in qua dicit, quòd ſi conſtat iudici de debito, mandet ſub pœna, vt ſoluat. Et in titu.comminationes,vel epiſ. habet locum in neganda.

3 Iudex ſi eſt recuſatus, & alius eſt electus, an poſſet ſtatuere terminum recuſanti,infra quem compareat coram iudice electo? glo.dicit quòd ſic.Domi.And.contra in conſti.j.de exor. & præpa. iudiciorum.

4 Iudex ſi omittit quòd lex mandat, facit litem ſuam,& de dolo tenetur,vt in conſti.j.pœn.lit.cita.Domin.Andr.

5 Iudex qui doloſè iudicat, vel fraudulenter contra leges cadit ab authoritate iudiciaria, & notatur infamia bonis omnibus publicatis. Sed ſi per ignorantiam iuris errauerit in ſententiando punitur arbitrio iudicis,vt in conſti.ſi iudex.de pœna iudi. In criminali non, niſi accepta pecunia reum aliquem criminis fecerit, punitur pœna capitis,vt in conſti.ſi iudex. eod.titu. Item ſi iudex corrumpitur,& accuſatur,& probatur, debet habere tantundem, & ſi tantum eſt promiſſum punitur arbitrio iudicis, & ſi corrumpens infra triduum notificat Curiæ, tenetur fiſco in tantundem. Et qui corrumpit iudicem, perdit cauſam, & iſtud crimen eſt publicum,& quilibet accuſat.vide conſtit.corruptelæ.de pœna iudicis.cum ſeq.quæ incipit litigator.

6 Iudex ordinarius an poſſit prohibere ſubditos compromittere in arbitrio?dic quòd ſic.argu.ff.de arbit.l.non diſtinguemus. §.Iulianus.quod eſt verum de eo ſeu re,quæ tenetur ab eo & lite eius rei,cuius ipſe eſt iudex.Sed ſi eſſet iudex ratione perſonę,tunc poteſt ſe ſubmittere iuriſdictioni alicuius.ff.de iud. l.j. vide Domin. Andr.in conſtit.cùm ſanè.de officio reproborum,vide conſti. Imperialem. §. prætetea.per Domi.Andr.

7 Iudex ſi omittit examinare teſtem, ſuper articulo, etiam poſt publicationem,poteſt ipſum examinare.Domi. Andr.in conſtit.in pecuniariis.

8 Iudex. Imperator vult vt iudex intendat abbreuiare lites, & poſt publicationem teſtium dare terminum duorum dierum ad diſputandum, & ſi iudex vel pars vltra biduum differt cauſam,tenetur ad omnes expenſas,ſi differunt concludere,& facta concluſione infra decem dies pronunciet iudex quando poteſt, vt in conſtitut.vniuer.de cauſis iudi.cito deciden.

9 Iudex ſententiare debet primò ſecundum conſtitutio. Regni, ſecundò ſecundum cõſuetudines,tertiò ſecundum ius Longobardum,quartò ſecundum ius commune, vt in conſtitutio. vniuerſos. de reſeruan. iudi. Comi. & Baro. & in conſtitutio. puritatem. Sed quid ſi concurrit conſuetudo rationabilis, vel conſuetudo,in cuius contrarium memoria hominum non extat, & conſtitutio, an ſententient ſecundum conſti.vidi practicari ſecundum conſuetudinem. Tamen in hoc cogita, & vide quæ ſcripſi in verbo,conſuetudines.

10 Iudex eccleſiaſticus an poſſit implorare auxilium brachij ſecularis,& an iudex ſecularis teneatur ſibi dare auxilium & fauorem, tam ſi ſibi conſtat de cauſa, quàm ſi non conſtat per acta aſſumpta per iudicem eccleſiaſticum, & tam in ciuili, quàm in criminali? dic per Dominum Andræam in conſtitutio. poſt mundi machinam.

1 Iura vt articuli & exceptiones,& alia quæ ſunt præſentanda,an poſſint præſentari die feriata? vide quæ ſcripſi in verbo, & actor, & in verbo,exceptiones.

1 Iuramenta.an Barones poſſint capere iuramenta à vaſallis alterius, puta,ſi ceperunt caſtrum?dic quòd nõ ſine cõſcientia principis,ſicut filius Baronis, mortuo Barone non poteſt capere iura-

mentum ſine conſenſu Regis aliàs eſt pœna perditionis feudi, & omnium bonorum, vt in conſtitutione, Comites vel Barones,&c.

2 Iuramentum. Quid ſi aliquis, cùm præſentaretur textus Euangeliorum dicat (non tactis) iuro per hæc ſancta Dei Euangelia, nunquid valeat? videtur quòd ſic: quia præſentia Euangeliorum pro iuramento habetur licet non tangantur. C. de iudiciis.l. rem non nouam.§.primo de iuramen.calum.c.ei.xj. quæſtio.j cap.non flagitetur. Contrarium dicas: quia non valet, niſi tangantur Euangelia corporaliter:& hoc innuit conſtitutio, cùm dicit, corporali præſtito,&c. Si ergo non tangit, non ſeruat conſtitutionem. argu. extrà de poſtul.cap. reparandum.§ j. Præterea in priuilegium honoris datum eſt Epiſcopo, quòd nō tangat, extrà de iuram.calum. cap.fin.xj.q j.cap.non flagitetur. ergo alij tangere debent:& ita in hac quæſtione Papa Nicolaus eſt interlocutus: ita dicit Gratianus in cap.ne circa.de elect.

1 Ius Francorum. Quærto quid ſit ius ſpeciale? ad differētiam iuris Romani, quod eſt commune, vt in conſtitutione, vt de ſucceſ. nob.in glo.in verbo,ſpecialiter. & ſic frater primogenitus, qui dicit ad ſe ſpectare feudum, quia viuit iure Francorum, debet probare quòd viuit iure Francorum: quia ius commune eſt contra eum. [Sed quomodo probatur, an ſufficiat, quòd vicini caſtris ſic viuant? vide Do. And. in dicta conſtit.

1 Iuſtitiarij non debent trahere moram in qualibet ciuitate vel caſtro, niſi per tres vel quatuor dies niſi neceſſitas aliud requirat, ſed diſcurrant per prouinciam expurgando ipſam malefactoribus: nec poſſunt recipere aliquid de terris vel vniuerſitatibus in ingreſſu officij prætextu alicuius conſuetudinis, niſi eſculenta & poculenta. Et ſi reſtituant caſtrum vel feudum alicuius ex noſtro mandato, non exigatur plus, niſi parafredum tantùm vnum: vide cap.Regni quod incipit, hac edictali nullus officialis.

2 Iuſtitiarij recipiunt à iudicibus, & magiſtris iuratis pro ſigillandis literis eorum pro quolibet Tarenos duodecim, vt in capitulo, Item ſtatuimus, quòd iuſtitiarij.in rubrica, quòd nihil ſoluatur pro ſcriptur.ſententiarum.

3 Iuſtitiarij nihil recipere poſſunt pro ſigillo cuiuſcunque literæ, aliàs incurrunt pœnam capituli, item iuſtitiarij. Item ſi oſtenditur ſibi & Curiæ ſuæ ſententia proceſſorum & officio conſtitut. datam illam obſeruare debet, aliàs incurrit pœnam c.regni, Item quia. Item non debet capere aliquem paratum dare fideiuſſorem ſine conſilio iudicis, & niſi ex mandato Regis, vel in caſibus à iure permiſſis:& capiendo cum iudicis conſilio, Iuſtitiarius eximitur à pœna, & aſſeſſor debet reſtituere Iuſtitiario, ſi contrafecerit: & ſi aſſeſſor in caſu prohibito conſuluit, vt aliquis capiatur, tenetur ad medietatem gagiorum: & ſic ſi Iuſtitiarius contrafecerit, vide capitulum, Item caueant Iuſtitiarij & aſſeſſores, ne procedant ad tormenta contra aliquem, niſi ſecundum formam iuris, vt in cap.item caueant. Item Iuſtitiarij ad cognitionem cauſarum ciuilium & criminalium, & ad tormenta ne procedant, niſi cum conſilio iudicis, vt in cap. Regni, quod incipit, in cognitionibus omnium cauſarum.

1 Iuſtitiarius non poteſt eſſe ordinarius de prouincia ſibi decreta per regem: nec de ea, vbi habet incolatum, vel maiorem partem fortunarum, vel vbi recepit dotes, vel cōtraxit matrimonium pro ſe & pro filiis. & idem in aſſeſſoribus, & actorum notariis, ne familiares aſſumant de ipſa prouincia: & ſi antè receperant, contra officium habuiſſent: & de delictis commiſſis anteà à familiaribus non cognoſcunt: ſecus ſi poſt aſſumptum officium, vide conſtitutionem, Iuſtitiarij per prouincias, & in iudice & aſſeſſore,&c. Sed an de iniuria illata ſibi & ſuis familiaribus ipſe poſſit cognoſcere? dic quòd ſic: ita tenet Bart. in l. apud Labeonem.§. item ait. ff. de iniuriis. De cauſis ciuilibus non cognoſcit principaliter, nec per viam appellationis in terra demanij, niſi in defectum Baiulorum, & Secreti, vt in dicta conſtitutione, Iuſtitiarij per prouincias. per Dominum Andræam, de feudis non quaternatis, & de eorum parte cognoſcit. Item in cauſis ciuilibus pupillorum, viduarum, eccleſiarum, & miſerabilium perſonarum cognoſcit Iuſtitiarius, per capitulum Regis Roberti, quod incipit, Robertus primogenitus.

2 Iuſtitiarius continuè per ſe Curiam deberet regere, vel per eorum iudices, quibus ſolùm committunt audientiam quæſtionum tantùm: qui cauſas audiant, & decidant perquirendo locum ſuæ iuriſdictionis continua & notoria crimina, & flagrantia, & ſine accuſatore: & vt puniant malefactores in caſibus iſtis ſine alio denuntiatore, vide conſtitutionem, Iuſtitiarij non per Calendas. ipſos puniunt in locis, in quibus delinquunt, & non protrahunt per prouinciam malefactores, & publicos latrones, famoſos fures, qui nequeunt tergiuerſatione celari publicorum itinerum aggreſſores, recentes & publicos homicidas. fugitiuos & latitantes ob commiſſionem criminis, & cauſas ipſas ordinariè audiant, examinent, & decidant infrà trimeſtre tempus, niſi dilationes petantur propter teſtes in longæuis partibus exiſtentes tunc datur dilatio cum ſacramento, quòd non cauſa differendi iudicium petant. Item compoſitiones capiunt, quas aſſeſſor, & actorum notarius cenſebunt ſufficere, vt in conſtitutione, cauſas alias. Nota quòd captus in flagranti crimine eſt is, qui in ipſo actu deprehenditur.l.raptores.C. de epiſcopis & clericis. & antequàm deueniat ad locum deſtinatū ſicut fur manifeſtus.ff.de furtis.l.iij & à quocunque poteſt capi in flagranti crimine, vt eum ducat ad iudicem tamen non cogitur quis capere, niſi ſit proditor, vel niſi ſit officialis. Extranei autem non capiunt ſine licentia iudicis, vide ſuprà in verbo, delinquentes in flagranti,&c.

Iuſtitiarius regionis cognoſcit de feudo non quaternato, quod detinetur à nobis, ſeu Curia noſtra, ſicut ſi teneret priuatus, & hoc vſque ad ſententiam, niſi deſtitutio fuiſſet facta ex mandato Regis: quia tunc non cognoſcit, niſi ſpeciali mandato, & ordinabit procuratorem pro parte Curiæ regis præſentibus fiſci patrono, ac procuratore rerum Curiæ fiſcalis, qui ſunt in prouincia: & concluſo in cauſa ad ſententiam mittat proceſſum Curiæ Regis: dato parti peremptorio termino ad Curiam traſmiſſuri, vt in conſtitut. petitoris. 3

Iuſtitiarius regionis cognoſcit de omnibus criminibus, quæ imponunt pœnam corporis. Item in magnis furtis, quæ excedunt viginti Auguſtales, etiam ſi ciuiliter agatur. Si furtum eſt modicum, & agatur ciuiliter, ipſe cognoſcit. Item de fractura domorum, de inſultu excogitato, de incendio, de inciſione arborum fructiferarum, & vitium, de vi mulieribus illata, de criminibus magnis, de defenſa impoſita, de armis molitis. Item de omni cauſa criminali, de quibus Baiuli non cognoſcunt: gloſſa eſt in iſta conſtitutione ſecunda. Item de ciuilibus cauſis cognoſcit, in defectum Baiulorum: & ipſe defectus debet cognoſci cum defectu Secreti: vnde poſt duos menſes recurritur ad Secretum: & poſt duos alios ad Iuſtitiarium, vt in gloſſa. Item ſi Baro non vult facere iuſtitiam vaſallo ſuo, & in ciuili ex negligentia, intelligitur, ſi duo menſes pro negligentia ſunt elapſi à die proclamationis ad eum factæ: niſi neceſſitas inſtructionis longius tempus deſideret. Item cognoſcit de cauſis feudalibus non magnis, & non quaternatis vſquæ ad ſententiam, vt in conſtitutione, præſides prouinciarum.& in conſtitutione, Iuſti. nomen etiam contra fiſcum tenentem feudum. Item de caſtris & Baroniis magnis Magna Curia cognoſcit, vide particulariter conſtitutionem, Iuſtitiarij nomen de officio Iuſtitiar. Hoc verum, ſiue eſt quæſtio inter dominum & vaſallum de feudo, ſiue inter duos vaſallos. Dominus Andræas in dicta conſtitutione, & in titulo de prohibita alienatione feudi l. Imperialem.§. præterea. & extrà de iudic. cap.cæterùm.& cap.nouit. Hoc fallit in caſu conſtitutionis, ſi vaſallus. de fideiuſſ.à vaſal. quæ non corrigitur per iſtam: & ille caſus eſt, ſi dominus vult reuocare feudum propter culpam vaſalli, cognoſcunt: & ſi ſunt aliàs Iuſtitiarij. vide Dominum Andræam in dicta conſtitutione, ſi vaſallus quando cognoſcit de feudo, cognoſcit vſque ad ſententiam incluſiuè, & poſteà mandat ad Magnam Curiam Iuſtitiarij, vt in conſtitutione, præſenti. Item ſi Rex tenet feudum, an de eo poſſet cognoſcere Iuſtitiarius? dic quòd ſic, vt in gloſſa. Item habet Iuſtitiarius in ciuilibus iuriſdictionem implicatam, non exercitium:& hæc iuriſdictio poteſt extendi ad Iuſtitiarium per conſenſum tacitum vel expreſſum, vtputà, de tacito conſenſu, vt ſi litigātes cōram eo non erant de re ciuili, & non opponitur ante litem conteſtatam, prorogatur hæc iuriſdictio implicata, quia habet iuriſdictionem, & non exercitium. Dominus Andræas in dicta conſtit.Iuſtit. intelligas quòd Iuſtitiarij & magiſtri Iuſtitiarij cognoſcunt de feudis, ſiue ſit quæſtio inter dominum & vaſallum, ſiue inter duos vaſallos, vt ibi. Item cognoſcit Iuſtitiarius in cauſa ciuili pupillorum, viduarum, & eccleſiarum, & perſonarum miſerabilium, vt in cap.Regis Roberti, quod incipit, Robertus primogenitus Iuſtit. 4

L

LATRONES Vulgariter & publicè diffamati, qui in domibus, vel nemoribus, vel in mari faciunt violentias, & alij malefactores aggrauati notoriè publica opinione ſtatur arbitrio iudicis, ſi capit fideiuſſionem ab eis, vel in retinendo ipſos, & omnia facient officiales cum cōſilio iudicis, & aſſeſſoris, & magiſtri actorum. Et in talibus dantur tormenta etiam in diebus Paſchalibus: vt in c.Regis Roberti, quod incipit, iuris ſanctio. 1

Latrones. Si tres latrones capti ſunt, & in tormentis confiteantur delictum, ant eos receptatores, fautores, ſocios, & complices, qui eis victualia miniſtrabant: ſi hoc dixerint in præſentia publicarum perſonarum, vel trium teſtium fide dignorum, ita quòd latrones ſigillatim, ſeorſim, & occultè interrogati poſt tormenta, ita quòd vnus ignorat confeſſionem alterius: ſi ſunt conc 2

concordes de facinoribus, & receptatoribus, ſociis, & adminiſtrantibus alimenta, & in ipſis confeſſionibus perſeuerant, tunc depoſitio trium latronum facit fidem quantum duo teſtes, vt in cap. Regis Caroli, quod incipit. frequens de teſtimonio publico. hoc declaratur per aliud capitulum, quòd incipit conſtitutionem diuæ memoriæ de confeſſio. latronum. Hoc verum quando ipſi nominatim reperiuntur perſonæ leues, & infamatæ, & tunc ipſis nominatis datur copia nominum de leuitate perſonæ & infamiæ: & audiuntur in eorum iuribus. Et ſi ipſi nominati non ſunt perſonæ infamatæ & leues, tunc iudex procedit ex his confeſſionibus ad inquiſitionem contra omnes ſpecialiter ex officio, & datur copia, & audiuntur in iuribus, vt in dicta conſtitutio. de confeſſione latronum.

1 Laicus poteſt habere beneficium Eccleſiaſticum, & præbendã cum diſpenſatione Prælati, ſi ille cui conceditur eſt vtilis Eccleſiæ, vt extra de cle. coniu. capit. cum Ioan. per Inno. & in c. veniens de cle. coniu. & in c. teſtes ſecundum ius ſpirituale & cano. vide Do. And. in conſti. violen. de vio.

1 Lena quæ ſollicitat ſororẽ, vxorem, vel filiam, & perſonas quæ ſunt ſub cuſtodia boni viri, puniuntur ad naſi truncationem.

1 Si aliam fœminam ſollicitat, quæ ſtat de per ſe, ſine cuſtodia alicuius viri pro prima vice fuſtigatur, pro ſecunda punitur pœna truncationis naſi, vt in conſtitutio. lenas. de pœna leno.

1 Libellus offerendus eſt, tam in ciuili, quàm in criminali. in ciuili offertur de neceſſitate quãdo excedit ſumma duorum Auguſtalium. & eſt reſpondendum libello per principalem, per verba affirmatiua, vel negatiua: per procuratorem per verbum ignorantiæ. [Et citatio debet fieri in præcedenti die, in qua continetur de qua re, & coram quo, & præcedente legitima citatione in ſcriptis: deliberatoria inducta tolluntur: niſi competat exceptio dilatoria. Et ſi non eſt poſſeſſor immobilium debet dare pignora de iudicio ſiſti: & iudicato ſoluendo, vel fideiuſſoriam cautionem infrà triduum. Et ſi fideiuſſores dare non poteſt ſtatur iuramento ſuo, niſi ſit pauper: quia tunc incarceratus perſiſtet vſque ad finem litis, vt in conſtitutio. dilationes. vel dilationibus.

2 Libellus. ſi in libello ponitur aliquid, quod eſt excluſiuum intentionis agentis, ipſe actor ſemetipſum excludit, & iudex ex ſuo officio excludit, vt puta, peto rem talem quã tenes ex donatione tibi facta à fiſco. vide in conſtitut. exceptiones filiationis, de lite conteſta. per Do. And.

3 Libellus an poſſit dari præſenti in iudicio nulla citatione interueniente, vide ſuprà in verbo citatio, &c.

4 Libellus an in vno libello poſſit quis accuſari de pluribus delictis importantibus diuerſas pœnas, & ab aliquibus poteſt appellari, & ab aliquibus non? vide Domin. Andræ. in conſtitutio. pœnam corporalem de raptu virginum. Pono exemplum in raptore cum ſocio: & aſſociante, & dicit indiſtinctè, quòd in eodem libello accuſatur, quia cum eodem crimine & eodem facto, & ſi plures eſſent accuſabuntur, vt in l. j. C. ſi reus vel accuſa. mort. fue. & l. qui de crimine. C. qui accuſare non poſſunt. & vnus poteſt damnari ad caput tantũ. nã iniuriis licet diuerſæ pœnæ ſint, licet proponere in eodẽ libello. ff. de iniur. l. prætor. §. ſi plures. Poteſt etiã dãnari quis ex pluribus facinoribus diuerſas pœnas importantibus, & diuerſæ damnationes dantur ſuper diuerſis articulis: & appellatur ab aliquibus, & ab aliquibus non. C. quo. appel. non reci. l. ab executore. Item eadem ratione quando diuerſæ ſunt ex eodem facto. vnde diuerſæ pœnæ vel accuſationes oriuntur, videtur dicendum idem, cum ratione diuerſitatis non poteſt reddi. ff. de ver. obliga. l. Titio, imò videtur eadem ratio, & cauſa minuendarum litium, vide Domin. Andræ. in dicta conſtitutio.

5 Libellus. An in cauſa appellationis detur libellus? dic ſi in cauſa appellatio. nil proponitur de nouo, ſed tantum ex actis principalis cauſæ proceditur, & ſic non fiet lit. conteſta. ex quo in cauſa principali ſemel fuit facta: & ſic non datur libellus. ſi fortè noua exceptio vel articuli ponuntur in connexu & ſic dependent à primis: & ſic oportet quòd pars reſpondeat, & lis conteſtetur: & tunc datur libellus. Domin. Andræ. in conſtitutio. dilationes: de dilat. ſed quando agitur de nullitate an detur libellus? vide infra.

6 Libellus qualiter concipiatur ad reuocandum rem particularem diſtractam à feudo? vide gl. in conſtitutio. conſuetudinem. in verbo cum his de præſcriptio. & eius forma erit talis. Ago contra talem, qui tenet talem rem alienatam de feudo de parte feudi pertinentem ipſi feudo, vel quotam ipſius, quam peto mihi reſtitui, & reintegrari, & reduci ad dictum feudum, ſeu partem, &c. & vocatur actio reuocatoria, nec oportet quòd probet feudũ ſuum, ſed quòd poſſedit feudum: & ſeruitium debitum præſtitit: & ipſe tanquam organum eſt feudum tanquam ſi eſſet ipſe, qui inter dictum feudum & feudum loqueretur, vide gloſſ. Sed quando agit petendo totum feudum, vel quotam partem debet probare de Dominio, vt dicit dicta gloſſa in fin. dicendo ſe eſſe Dominum, & pertinere ad ſe iure Dominij, vel quaſi, aliter dicit glo. prædicta, puto, quia Rex conceſſit feudum, & nondum cepit corporalem poſſeſſionem vbi competit ſibi ius agendi vigore conceſſionis, licet adhuc non ceperit poſſeſſionem. vide gloſſ.

Libellus ſi agitur contra violentum, qui alienauit rem ablatam per eum, conuenitur ad intereſſe per conſtitutionem circa violentiam. Et poteſt reconueniri ad iſtam rem, & valet proceſſus, quia licèt res eſſet in obligatione intereſſe, venit in ſolutione, quia res eſt effecta vitioſa, & alienatio & interitas non liberat violentum, gloſſ. eſt in verbo. ad intereſſe in dicta conſtitutione. 7

Libellus. An in eodem libello petatur reſtitutio rei immobilis violenter ablatæ, & medietas pretij pro pœna in conſtitutio. violentias de violen. puto quòd ſic, ſicut dicimus in furto. Si agitur ad rem, & ad duplum, ſi non eſt manifeſtum, vel quadruplum ſi eſt manifeſtum. Sed cui debeatur ipſa an fiſco, an expoliato? puto ipſi expoliato per gloſſ. in dicta conſtitutio. vbi dicitur, quòd illa conſtitutio corrigit. l. j. ſi quis in tantam. quia non in totam æſtimationem damnatur, vt ibi, ſed in medietate, ergo iſta medietas ſuccedit in locum illius pœnæ: ipſa vel vbi tota æſtimatio dabatur expoliato: meritò ipſa medietas pœnæ ſi ſuccedit loco totius æſtimationis debetur expoliato, & in eadem gloſſ. videtur velle quòd in raptore ſeruatur ius commune, vbi datur pœna illi, cui factum eſt furtum. 8

Libellus an ſit dandus quando agitur de nullitate ſententiæ? Dic, quòd ſi ſententia trãſiuit in rem iudicatam, tunc requiratur ad reuocandum executionem aut incontinenti infra duos menſes poſt agitur de nullitate: tunc non requiritur libellus. Sed Domin. Andræ. dicit, quòd parum deeſt ſi datur libellus vel non: vt in conſtit. de dila. & agitur de nullitate infra triginta annos coram eodem iudice, vel alio ſuperiore. 9

Libellus an requiratur quando petitur executio ſententiæ? dic aut petitur per actionem in factum, & eſt res iudicata, aut per officium iudicis. Primo caſu ſtultus eſt qui ſic petit. l. ſi à te. §. j. de execu. rei iudica. in gloſ. in verbo. fundus. quia tunc requiritur libellus, & omnia ſubſtantialia. ff. de re iudic. l. iiij. in prin. quia dicitur actio & ratio reddenda. Secũdo caſu quando petitur officio iudicis deſeruienti iudicio & liti, & executioni mandare, quæ ſunt geſta ſi in rem iudica. tranſiuerunt à quo non poteſt appellari, de quo eſt l. qui reſtituere. ff. de rei vendica. & hoc officium deſeruit iudicio cœpto, & non datur libellus: quia nil prodeſt ſententiam ferri, niſi debitæ executioni mandetur. Domi. Andr. in conſtitut. dilationes. de dilation. 10

Libellus. Si in libello proponitur actio directa depoſiti, quia depoſui penes te viginti libras auri, & probo quòd fuiſti confeſſus habere penes te viginti libras auri meas in depoſito, an intentio mea ſit probata de iure communi? dic quòd ſic. per l. Publia. in fin. ff. depoſi. Item dicit Batt. in mutuo recepto, ſufficit quòd probetur per confeſſionem. l. j. ff. de verb. obliga. Sed in depoſito per conſtitutio. Regni, ſi depoſitum in pecunia excedit ſummam vnius libræ auri, videtur requiri probatio per inſtrumentum, meritò non ſufficit probatio per confeſſionem. vide conſtit. in cauſa depoſiti, in rubrica de cauſa depoſi. per Domin. Andræ. [Et quid in aliis rebus depoſitis? vide in verbo, depoſitum. Et an ſit aliquod remedium? vide ibi plenè. 11

Libellus quando formatur in actione in factum ſubſidiaria ex condictione generali ex bono & æquo, quando res mea peruenit ad te, & volo agere ex contractu, vel non contractu? dic aut eſt natiua, aut datiua à lege, ſi datiua ex contractu formatur libellus, quia res mea peruenit ad te ex cauſa depoſiti, & ipſam ſine cauſa detines iniuſtè, peto vt mihi eam reſtituas, & iſto caſu requiritur probatio, quæ requiritur ex contractu depoſiti. Si eſt datiua à lege dicas, quia res mea peruenit ad te ſine iuſta cauſa, & eam mihi reſtituere recuſas, peto vt eam mihi reſtituas. Et quid in iſto caſu, quando eſt datiua habeat probare? vide Domi. Andr. in conſtit. in cauſa depoſiti. 12

Libellus ſi non offertur, an teneat iudicium? Domin. Andræ. in proœmio ſuo, in ver. Item licet dicit quòd tenet, & dicit quòd ex conſenſu procuratoris poteſt libellus omitti. ſed vide doctores Modernos, qui tenent contrarium. 13

Libellus an in actione iniuriarum concludatur. Peto conſtito vobis de præmiſſis contra prædictum conuentum per vos, & veſtram Curiam illam condemnari ſecundum iura & conſtitution. Regni. 14

Linum vel canapum debet adunari extra ciuitatem per vnum miliare, aliàs confiſcantur, vt in conſtitution. ſalubritet. de conſerua. aëris. 1

Literas Regis qui falſificant capitaliter puniuntur, qui literas alias falſificant minori pœna puniuntur, vt in gloſſa conſtitutio. qui literas. de falſariis. ff. ad leg. Cor. de fal. l. qui nomine. vide cap. Regis Caroli, quod incipit, vt quæ ab excellentia noſtra. quod fal- 1

ſificatores ſigilli Regis, vel aliorum prædeceſſorum, vel vniuerſalium dominorum, tam in priuilegiis, quàm in literis clauſis, & patentibus pœna capitis,& publicatione omninm bonorum puniuntur: Vide quæ ſcripſi in verbo. ſigillum. [Et qnoi modis deprehendatur falſitas in ſigillis, aliàs literis vide extrà de crimine fal. c. licet. & de fide inſtrumen. c. inter dilectos.

1 Litigioſa res fit ante litem conteſtatam,& ante citationem,ſiue ſit res mobilis ſiue immobilis, etiam incorporalis: & in alium transfero quomodolibet potentiorem cauſa mutandi iudicij, non ad intereſſe, vt olim damnabatur, ſed ad tertiam partem æſtimationis rei, quam tranſtulit, condemnabitur, quæ fiſco applicatur. [Poſt verò litem motam res in iudicio litigioſi cadentes, ſi quis ſcienter alienauerit, & in alium tranſtulerit, vt proceſſus iudicij impediatur, venditor priuabitur pretio rei venditæ, & emptor ſciens tantundem pretij fiſco noſtro perſoluet: & ſi fuerit emptor & non probatur ſciens, cùm præſumatur ignorans propter ſuam bonam fidem, pretium recuperat quòd exoluit: emptor propter ſuam ignorantiam reuocabit,& de toto pretio venditor damnabitur, quartam partem lucrabitur emptor ignorans, tribus aliis partibus fiſco relictis.] Et prædicta omnia habent locum non in venditionibus ſolùm, ſed in quolibet alio contractu, præterquàm tranſactionis, dotium, vel donationum propter nuptias, necnon diuiſionum rerum hæreditariatum, & alienationum, legati, vel fideicommiſſis cauſa factarum,tex.eſt in conſti. eorum fraudibus. de alien. rerum in iudic. dedu.

Sed capitulum Regni, quod incipit,Conuentus poſſeſſione rei. dicit, quòd conuentus poſſeſſorio iudicis,vel re ipſa, ſi lite conteſtata pendente,vel quaſi rem alienauerit:& in alium quemcunque talem tranſtulerit, ſiue ſciens, ſiue ignorans ipſam vitio litigioſi affectam, vel poſſeſſionem intrauerit, iudicium fiet in perſonam alienantis, & executio fiet contra poſſidentem, etiam ſi poſſeſſio per mille manus ambulauerit,vt in cap.conuentus poſſeſſione rei. in titu. de conuen.qui alienam poſſeſſionem.

1 Litis conteſtatio ſi non interuenit in cauſa criminali contra delinquentem, ſed quaſi conteſtata,vtputà, quia conſtabat iudici de delicto per inquiſitionem factam, & poſteà inquiſitus reus oſtenſa ſibi inquiſitione, & dato tempore ad defendendum ſe ſine litis cõteſtatione deuenitur ad ſentẽtiam,qua habita habetur pro quaſi conteſtata: vide Do. Andr.in dicta conſtitut. pœnam eorum. de forbannitis.

1 Locumtenens ſeu Vicarins non conſtituitur per Iuſtitiarios & alios Regios officiales in terris demanij ſine ſpeciali mandato Regis,vt in cap. regni,quia de Vicariis.in titulo de non ordinand. Vicar. & in conſtitutio.non faciunt alios loco ſui. & ſic in aſſeſſore, & actorum notario, vt hîc in conſtitutione, Iuſtitiarij non per Calendas.

1 Ludentes ad ludum Azardi,ita quòd in ludo ipſo quotidie conuerſantur,& illi,qui accommodant taxillos ludentibus quotidie, ſunt infames, & repelluntur à teſtimonio, ab officiis, vt in conſtitutione, mores. de his qui ludunt ad dados. [Item iudices notarij, & alij aduocati, qui talia exercent, vt in conſtitutione prædicta.] Et idem eſt contra illos, qui expendunt bona ſua in potationibus, & ebrietatibus, vt in gloſſa ibi. [Sed ſi mutuatus in ludo, vide leg. ſi minor. §. final. ff. de minoribus in gloſſa magna.

[Et quid ſi ſoluitur ludenti, vel emitur ab eo? vide notata in l. ſi quis cum ſcirem. ff. pro emptione. & in l. ij. ff. quarum rerum act. non da.

M

1 MAGISTER Iuratus. Ad eius officium ſpectat cuſtodire nundina,vt in c. regni. Item ſtatuimus.in rubrica.quòd non ſtatuatur. Item ſi homines terræ qui fieri faciant excubias pulſata campana tribus vicibus,ſi poſt tertiam pulſationem campanæ inueniunt aliquem ambulantem per terram, ſi eſt bonæ famæ ab eo exigitur vnum Auguſtale pro curia noſtra. Si vero ſit malæ famæ, & aliàs ſuſpectus in defectum fideiuſſoris, & cautionis ipſum captiuum mittat ad iuſtitiarium. Item publice faciat banniri, quòd nullus ferat publice arma prohibita, vel occulte, quem ſi ceperit ab eo capiat fideiuſſoriam cautionem de ſe præſentando coram Iuſtitiario. Et in defectu fideiuſſionis ipſum captiuum deferat ad Iuſtitiarium, ſi non cepit fideiuſſores mandabit ei in certo termino & ad certam pœnam, vt ſe præſentet Iuſtitiario. Item ſi furem ceperit cum re furtiua, ipſum ad iuſtitiarium mittet. Item quòd accuſatores, denuntiatores, & nomina accuſantium, & accuſati in ſcriptis fideliter redigat,& accepta fideiuſſoria cautione ab eis mandet, vt ſe præſentet Iuſtitiario cum literis ſuis ſcribendo accuſationes, & denuntiationes, & nomina accuſantium & accuſatorum,& fideiuſſorum.& in defectum fideiuſſorum accuſatos captos ſub cuſtodia ad iuſtitiarium mittat. vide c. regni incip. Robertus Dei gratia Iuſtitiario principatus. in Rubrica. de offic. magiſt. Iuſtitiario.

1 Magiſter Iuſtitiarius, & Magna Curia cognoſcit de crimine læſæ maieſtatis, & de feudis quaternatis, & quota ipſorum, & de re particulari ipſius feudi, vt in gloſſa, & de appellationibus & de mandatis iudicum ſeu delegatorum ad Curiam Regis interiectis, & de quæſtionibus Curialium, qui immediate Regi aſſiſtunt, & ſine ſpeciali licentia non poſſunt recedere. Et de quæſtionibus miſerabilium perſonarum, quæ habent priuilegia eligendi forum. in aliis cauſis nulli licet aduerſarium ad Curiam noſtram trahere, ſed coram iudicibus aliis competentibus. Sed de crimine læſæ maieſtatis, ſi querela fiat coram Iuſtit. regionum ipſe cognoſcet & decidet. Et ſi de periuriis vadunt ad Curiam Vicariæ cauſa agendi inquiri volumus primò ſi ad iudices ciuiles vel alios maiores recurſum habuerunt, alias remittuntur ad iudices eorum, cum damno expenſarum, & ſi per iudices coram eis fuerit denegata vel detracta iuſtitia, & cum ſacramento firmauerit ad magiſtrum Iuſtitiarium recurſum habeant, qui mandabit iudici deneganti iuſtitiam vt dilatanti eo modo vt continetur in conſtitu. ſtatuimus, de officio magiſtri Iuſtitiarij, & vide de iſta materia ſequentes conſti.de offi.ma.iu.& iu.Magnæ Curiæ. Et prædicta, quæ dicuntur de cognitione feudi ſunt vera, quando eſt quæſtio inter dominum & vaſallum ſiue vaſallos demaniales, ſiue quando inter duos vaſallos per d.And in conſti.Iuſtitiarij nomen & normam. Item ſi officiales faciunt concluſiones, & extorſiones contra ſubditos capiendo bona mobilia & immobilia pro curia Regis vel atteſtant homines de perſona, magiſter Iuſti. de eis cognoſcit.

1 Maieſtas eſt in Imperatore & in Rege in Regno Siciliæ regnante, & in populo Romano. gloſſ. eſt in conſtitutio. ſi vaſallus. de fideiuſſor. à vaſall. Item eſt in Papa & Cardinalibus. Dominus Andræas in conſtitutione prima, de iniuriis curialibus perſonis illatis.

1 Malefactores ſi fugiunt de vna prouincia in aliam poſſint capi in alio territorio intrando per xv. miliaria, vt in ca. Regis Roberti. quod incipit. Robertus.

1 Mandatum Officialinm Regis exeqnentium negotia Regis ſi quis contempſerit, punitur arbitrio Regis, ſi non eſt pœna tunc punitur pœna arbitraria, cum contemptor ſacrilegii crimen committat de crimi. ſacrileg. l. j. & ij. vide gloſſ.in conſtitu. poſt mundi machinam in verbo immortalitatem. Contra quem contemptorem mandati poteſt procedi ciuiliter & criminaliter, vt in authentic. vt nulli iudic.§.ſi vero quis. Et mandatum executiuum non debet exequi per partem, ſed per nuncium Curiæ vt in conſtitutio.edictorum de lite.citato.At mandatum factum ſine cauſæ cognitione executiuum eſt nullum, & nõ tenet iuxta theoricam. Bart. & Ludouic. Roman.in l.de pupillo.§.meminiſſe.ff.de noui operis nuntiatio.& Bald. in l. actione. C. de tranſactionibus. Et ab executione non eſt inchoandum. l. milites. C. de quæſtio. & per Dominum Baldum in l.j. C.de prohibita ſequæſtratione pecuniæ.

1 Maritus ſi habet vxorem ſuſpectam, an ex hoc poſſit maritus accuſari de lenocinio? dic quòd non, ſecus ſi eam deprehenderit latenter, vel quæſtus cauſa fecerit malum, tunc ipſam tenendo accuſari poteſt de lenocinio. vide conſtitutio. quamus. de prohibitio. quæſti. ſe. Et qnando maritus permittit vxorem laſciuire non poteſt eam accuſare de adulterio, vt in conſtitutio. qui coram eo, & in conſtitutio. maritum. de repu. Si inuenerit vxorem cum adultero nulla mora protracta cuiuſcunque conditionis ſit adulter, licet ipſum interficere. & idem in patre vt in conſtitutio, ſi maritus, de repudi. & ſic corrigitur ius commune, quod volebat, quòd poſſit occidere adulterum vilem, & turpem etiam in domo ſua. Sed qnomodo intelligitur, quòd occidat, vtrum qnòd nulla mora protracta etiam, qnòd in ipſo actu adulterum deprehenderit eos non diuertendo ab ipſo actu, vel ad alia extranea? per Dominum Andræam Sed quid ſi maritus poſtquàm fuit in adulterio eandem ex interuallo occiderit, an puniatur pœna. l. Cornel. de ſica. gloſſ. in dicta conſtitutione ſi maritus? tenet qnòd ſic. vide text. in l. ſi quis in grati. §. j. ff. de adulter. Sed ſi non deprehendatur, ſed probatum eſt in iudicio, tunc datur vindicta truncationis eius naſi marito vt in conſtitutio legum aſperitatem. Patri non licet occidere in ipſo actu, & in eodem impetu tam in domo ſua, quàm generi, vt in gloſſ. Et marito licitum eſt occidere vtrunque in eodem impetu in omni loco, dummodo occidat incontinenti ambos, vt in gloſſ. Item ſi vxorem in adulterio comprehenſam maritus in ſe retinuit, & adulterum dimiſit, ſi ſua culpa aufugerit pœna lenocinij ipſe maritus tenetur, vt in conſtitu. maritum. de repud. niſi proſequendo ipſum adulterum fugientem apprehenderit, vt ibi Domin. Andræ.

1 Mater. Si filiam virginem proſtituit venalem, punitur vt lena ad naſus truncationem, ſed ſi ſolum conſenſit, quia filia per ſe proſtituit punitur arbitrio iudicis, vt in conſtitutio. maritus de tepu.

zepa. Si fortè probetur inopia, quia non ſolum mater eam maritare non poteſt, imò nec nutrire poteſt filiam, matrem iſto caſu puniri,& ſubſtinere pœnam, non ſolum iniuſtum videtur,ſed etiã ſeuerum, vt in conſtitutio. matres de pœn.matris.Sed Domi.Andræ. dicit quòd ſi propter neceſſitatem mater tradit filiam, vel conſenſit non tenetur pœna niſi,ſed iudicis arbitrio, vt in conſtitutio.matris in fin.ſed text.hic non ſentit.Sed quæro, Domin.Andræ.dicit in iſta quæſtione, quòd ſi mater proſtituit filiam vænalem,capitaliter punitur,ergo ſi non vænalem,ſed gratis eam proſtituit non tenetur prædicta pœna mater. ſed ſequens conſtitutio dicit,quòd mater publicè filiam proſtituit perdit naſum,& refert ſe ad iſtam conſtitutionem diui Rogerij, & ſic videtur ipſe intelligere, quando mater publicè & vænalem proſtituit filiam capite punitur.cogita in hoc.

1 Matrimonium volentes tam nobiles,quàm Burgenſes contrahere, matrimonium neceſſariò imponitur, vt poſt ſponſalia celebrata ſolenniter matrimonium debeat fieri in facie eccleſiæ benedictione ſacerdotali interueniẽte, & tali ſolennitate matrimonium publicè celebratum,aliàs moneatur contra hoc edictum facientes matrimonium,vt nec ex teſtamento,nec ab inteſtato habebunt ſucceſſores filios procreatos ex clandeſtino & illicito matrimonio contra formam prædictam. Et mulieres aliter nubentes perdunt dotes:& hæc ſolennitas remittitur viduis volentibus nubere.tex.eſt in conſtitutio. ſancimus.de matrimonio contrahen.ſi fortè propter infirmitatem, vel quia Eccleſia non eſt in loco, vel presbyter non inuenitur in loco, ſufficit quòd matrimonium fiat coram multis, & publicè, vt valeat matrimonium. Domin. Andræ. ibi. [Et quando matrimonium dicitur factum publicè, & probatur per teſtes, & gloſſ.& Domin.Andr.dicunt quòd benedictio ſacerdotalis præſumitur. [Sed quid ſi teſtis dicit, quod talis eſt filius legitimus,& ex legitimo matrimonio,& quòd ſic tenuerunt & tractauerunt,&c.licet non dicat de benedictione ſacerdotali in faciem Eccleſiæ vocãtur aduerſarij vt faciat interrogationem, quando teſtes, ſic indiſtinctè teſtificantur de legitimo matrimonio,vt petãtur in interrogatorij,quòd iudex petat à teſtibus, quare dicunt, quòd fuit habitus pro filio, ſi viderunt deſponſari matrem in faciem Eccleſiæ cum benedictione ſacerdotali,aliàs ſi hoc prætermittitur dictum teſtis tenet Domi. And.in dicta conſtitutione.Sed licet in dicto teſtis præſumitur dicta ſolennitas,an in articulis actor debeat ponere, quòd matrimonium fuit in faciem Eccleſiæ ſacerdotali benedictione legitimè contractum, & ſic in exceptionibus quãdo expedit rei.etiam ſic videtur ſentire Domi. Andr.ibi cautus aduocatus, &c.quòd ſic.Sed an iſta matrimonialis ſolennitas habeat locum quando deſpoſatur Amaſia, quã longo tempore quis habuit, & ex ea habet filios an iſti legitimati per ſubſequens matrimonium ſuccedunt in feudum? gloſſ. in dicta conſtitutio.& Domin.Andræ.dicunt quòd ſic,quia ſublata eſt omnis maſcula.Sed quid ſi legitimati ſunt per principẽ,an in feudo ſuccedant legitimis non extantibus? Et quid ſi poſtea naſcantur legitimi? vide dictam gloſſ.& Domin. Andræ. ibi. Et licet iſti filij qui ſunt nati de matrimonio, in quo non interuenit iſta ſolennitas, an nihilominus dicantur filij legitimi? gloſ.dicit quòd non ſunt in poteſtate patris. Sed quantum ad paternam poteſtatẽ ſunt vt vulgo quæſiti: vt in gloſſ. Sed ad quem vadit talis ſucceſſio,quæ auferτur ab illis filiis illegitimè natis? dic aduenientes ab inteſtato, vt in gloſſ. Sed quia text. dicit quod dos aufertur vxori,cui applicatur? dic fiſco: vt in gloſſ. Quæro an per iſtam conſtitutio.innouetur aliquid filiis naturalibus tãtum de ſucceſſione, quam habent ſecundum ius commune.

2 Matrimonium. Comites & Barones non capiebant vxores,nec maritabant filias, & ſorores: vel nepotes vel filios ſine conſenſu Regis, vt in conſtitutio. honore. de vxore non du. quod hodie eſt correctum per capit. Regni. quod incipit. item ſtatuimus quòd licitum & c. de matri. con. vbi licitè contrahant ſine licentia principis,niſi feuda, vel res fuedales dederint in dotes,& quod contrahant inter fideles, quia iſto caſu requiritur conſenſus Regis, vt in dicto cap.

3 Matrimonium non poteſt contrahi cum filiis & filiabus proditorum, & rebellium manifeſtorum ſine licentia Regis:& ſic de banniris vt in capitu. Carolus Dei gratia. in titul. quòd nullus contrahat matrimonium. Sed conſtitu. quæ incipit humanitatem. de filius Baiulo. dicit, quòd licitè contrahunt cum fidelibus Regis, exceptis ſi propter crimen læſæ maieſtatis, vel hæreſis ſit bannitus vt in dicta conſtitutio. etiam ſi feudalia habent licitè contrahunt matrimonium.

1 Medicus qui exercet practicam, vel ſcientiam medicinæ ſine licentia & examinatione ſolenni, & ſine literis practicæ pæna publicationis bonorum, & carceris per annum punitur, vt in conſtitutio. quiſquis.& in conſtitutione vtilitatem. de mederi volentibus ſed ſi ſe non gerit pro modico literato, vel iliterato, & dat conſilium ægris, maximè ſine pecunia gratia pietatis, vel conſaguinitatis, etiam ſi literas practicandi non habeat, non tenetur aliqua pœna etiam ſi dant eorum ſalario prætermiſſo conſilium. vide conſtitutio. quia nunquam,quæ eſt ſequens.

Item quid ſi aliquis habet peritiam practicandi medicinam non per artem,quia non nouit literas Sed per experiẽtiam, an dabitur ſibi licentia practicandi? Domin. Andræ. dicit quòd ſic in dicta conſtitutione: Sed an doctor medicinæ habeat neceſſe habere literas practicandi? dic quòd non. Domin. Andr. in conſtitutio. quamuis.

1 Mercatores & vendentes vendant ad legitima pondera & menſuras. Si verò falſitatem vel fraudem commiſerint ſoluant pro prima vice libram vnam auri, quam ſi ſoluere non poſſint cum ponderibus & menſuris in collo appenſis per ciuitatem, vbi fraudem commiſerint publicè ſine mora fuſtigentur. Pro ſecunda vice amputabitur ei manus. Tertia vice ſuſpendantur vt in conſtitutio. ad legitima pondera. de ponderibus & men. Si fortè deceperint peregrinum duplicabitur pœna vt in conſtitution. pœnas. de pœna contra mercato. Item nota quòd mercatores debent habere menſuras à Curia. Et vendentes pannos non debent trahere, ſiue tirare pannos vt in conſtitutio. mercatores. de mercato.

1 Meretrix licet de iure communi violentia illata meretrici ſit impunibilis. ff. de furt.l. verum. in fin. tamen per conſtitutio. Regni punitur vltimo ſupplicio inferens violentiam debet tamen meretrix clamare, & teſtari dictam violentiam in locis habitabilibus infra octo dies poſt violentiam, aliàs non auditur, vt in conſtitu. omnes de violentiis meretricibus illatis.

2 Meretrix non punitur de luxuria ſui corporis, etiam ſi ſit nupta. C.de adulter. l. qui adulterium. Sed innupta erit pœna ad accuſationem alterius non mariti retinentis eandem, dic vt in l. ſi vxor. §.j. ff.de adulter. Nec poteſt meretrix cogi violenter. aliàs violentia capite punitur, vt in conſtitutio.prima.de violen.meret. Item meretrix prohibetur habitare inter bonas fœminas. text. eſt vna cum Domi. Andræ. in conſtit.quæ paſsim. de adulter. Sed an puniatur maſculus qui cognouit meretricẽ nuptam? vide quæ ſcripſimus in verbo,raptores.

1 Metus licet requirat cruciatum corporis, tamen propter metum, quia eſt ex nimia reuerentia, ſicut habet mulier ad virum & clericus in epiſcopum, reſcinditur promiſſio, vt eſt gloſ.& ibi Bar.in l.j. §.quæ onerandæ. ff.qua.re. act.non da.& vide l.j. §.cum fœnerator. & §.fin.ff.quod metus cauſa.& præſumitur iſte metus, vt quia præceſſerunt minæ. ita Bar.dicto §. quæ honorandæ.& habetur in l. metus, C. quod metus cauſa. & in l. meminiſſe. in §.ſi quis ipſi prætori. & vide Barto.in l.prima.de pa.iur a.fir. §.item ſacramenta. vbi dicit, quòd iſte metus in corde retentus probatur ex qualitate perſonarum, allegat Bartolum in dicto §. ſi quis ipſi.

1 Miles. quis dicatur miles, & quæ dicatur militia, ſecundum vſum militum? dicit gloſſ.ff.quibus ex cauſis maiores. l. fina.& ſi accuſatur vel inquiritur de quocunque crimine, excepto læſæ maieſtatis,vel ſi inquiratur de ſtatu perſonæ vel rerũ vel patris ipſarum, vel Caſtro. qui teſtes ſunt producendi contra eos, vide ſuprà in litera Barones. Item de modo agendi contra ipſos milites, vel filios eorum, vel ſi agunt, debent damnari, & cognoſci per compares, vide in conſtitutio.vniuerſis.de reſeruan. iudi. Comit. & Baron. vide etiam in litera Comes. Et idem in feudatariis, ſiue in criminali,ſiue in ciuili inquiratur, vel ex officio agatur. vt ibi.

2 Miles ſi verberatus fuit à ruſtico vel Burgenſi, niſi ſe rationabiliter defendendo, ruſticus hoc fecerit, pœna manus punitur. Eadem pœna punitur valectus, qui militem maioris generis verberauit. Si fortè verberauit militem eiuſdem nobilitatis, honore militiæ priuatur in perpetuo. & per annum erit extra Regnum.Si fortè minus nobilem verberauit,pœna priuationis militiæ punitur.Si fortè miles militẽ verberauit, arma & equos amittit,& extra regnum per annum permanebit Si fortè miles verberauit Burgenſem non ſuum vaſallum arbitrio iudicis punitur, conſiderata qualitate iniuriati, & loci iuxta conſtitutio. varietatem.tex.eſt in conſtit.vt dignitatum gradus. Nota quòd gloſ dicit quòd iſta conſtitutio loquitur in militibus viuentibus in honore militari, in equis & armis, quibus militibus & Baronibus conuenit honor.

3 Milites an habeant merum imperium, & non accuſent niſi ſuam & ſuorum iniuriam proſequantur? lege prima. ff.de accuſationib.

1 Minoribus in iudicio vel extra non modicè læſis iura communia ſeruantur illæſa: & in illis caſibus per beneficium reſtitutionis in integrum ſubuenitur, in quibus de iure communi eidem ſuccurritur. vel ſi falſitate eorum tutorum, vel curatorum, vel Baiulorum,vel procuratorum fraude vel ignorantia,aut dolo aduerſariorum læſi probantur in delictis, nam ſi delictum

proced

in damnum mulieris verti non debet. In contractibus vero non ſuccurritur mulieribus, niſi per circonuentionem, vel fragilitatem ſexus immoderatam dotem vltra matrimoniũ, vel vires promiſit, ſi per errorem, vel pretio accepto ab accuſatione deſiſtat. Item ſi crimen inceſtus per ignorantiam iuris admiſit. Item ſi inſtrumenta per fragilitatem ſexus non edit, quæ erant edenda. Item ſi in ſatisdationibus præſtandis per iuris ignorantiam ſunt deceptæ. Item ſi ſoluerit ex fideiuſſione ignorãs beneficium Velleiani: & de certis caſibus de communi iure comprehenſis. vide text. in conſtitutio. obſcuritatem. de reſtit. mulie. Et prædicta ſunt vera in exercitio iudicij vt in dandis actis, vel producendis teſtibus, & aliis actis vſque ad ſententiam, quia aduerſus ſententiam reſtituitur vt in glo. dictæ conſtitutio. Item quia text. dicit, ſi propter nimiam ſimplicitatem procuratoris læditur reſtituitur in integrum, vt in gloſſ. ſi fecerunt procuratorem Mundualdum, vel illud quod ſolebant facere in facto earum ſi talem ſimplicitatem ſolitæ eſſent habere in rebus earum mulier reſtituitur in integrũ in cauſa ſi procurator vel Mundualdus fecit, quòd in ſuis rebus ſolitus erat facere. vide gloſſ. in verbo. ſimplicitatem. Item dicitur in text. ſi enorme damnum occurrit. gloſſ. dicit enorme, id eſt, nimium, id eſt, quòd omne illud damnum propter nimium reſtituitur.

1 Mundualdus de iure Longobar. mulieribus cuiuſcũque ætatis conſtitutis ſine pupillis, ſiue maioribus vſque ad annos. xl. debet eſſe eis Mundualdus, ſine quo Mundualdo mulieres viuere non poſſunt: ſed Dominæ Comitiſſæ, Baroniſſe, & nobiles mulieres habent Balium vſque ad xiiij. annum. poſtea ſine Balio agunt, ſéque defendunt. Et prædicta de Mundualdo de iure Longobardo. Sed de iure communi mulieres Burgenſes habent tutorem durante pupillari ætate, & poſtea curatorem vſque ad xviij. annum. Et licet notarij dicant in contractibus mulierum, pro abundantiori cautela, conſenſu Mundualdi in terris, vbi viuunt de iure communi. Iſta clauſula nihil operatur, vide gloſſ. de hoc pleniſſimè ponẽtem in conſtitutio. minoribus. de Baliis.

1 Murus. ſi quis ingreditur per murum ciuitatis tempore pacis pœna capitis, punitur: ſecus in tempore guerræ vt dicit gloſſ. in Lombar. de furt. l. j. & Domin. Andræ. in conſtitutio. cum iacus. de officialibus reprobatis.

N

1 Naufragium. Si nauigia cõmittunt naufragium, vel incenditur domus, vel ruinatur, & aliquis recipit bona, & denegat reſtituere, tenetur pœna capitali, & parti læſæ, in quadruplum. & poteſt ſuccurrere & eſt negligens, punitur in vno Auguſtali, vt in cõſtitutio. de ſurripientibus aliquid. Item ſi in iſtis caſibus fiat depoſitum. Idem & in caſu rebellionis, vel tumultus, ſi negat ſimili pœna tenetur, dixit Domi. Andræ. ibi.

1 Negans ſe homicidium commiſiſſe poteſt ante aperturam teſtium congruo tempore dicere, & probare, quòd ad ſui defenſionem occidit, & non eſt ſibi ipſi contrarius, imò confirmat quòd negauit, licet imperiti iudices ſitientes ſanguinem humanum ſeruent contrarium, vide Domin. Andræ. in conſtitutio. terminum vitæ hominum, de homicid.

1 Notarius & iudex pro quolibet contractu, quem ſcribunt, ſi non excedit libram auri, debent habere Grana decem ſi excedit libram auri, tunc vnum. Et ipſa inſtrumenta debet conficere infrà hebdomadam computandam à die, à quo partes requiſiuerunt eum, vt conficeretur inſtrumentum, offerendo pecuniam. & ſi notarius fecit inſtrumentum requiſitus à parte, poteſt ipſam partem cogere coram iudice vt ipſum inſtrumẽtum confectum pars recolligat. Item pars quæ prohibet notarium & iudicem, quòd non conficiant inſtrumentum cum ſolenni atteſtatione, punitur, de quo conficiendo fuerunt rogati, & ſic notarius & iudex prohibiti debent adire iudicem: & ſi allegauerit iuſtam cauſam eſt audiendus, ſi non, non eſt audiendus. & ſic iudex mandabit notario vt conficiat inſtrumentum. Domin. Andræ. Item ſi notarius prohibetur apertè iniuſtè notarius non debet parere: & ſi paret punitur pœna contenta in textu huius conſtitutionis. Sed quæro, ſi notarius econtra conficit inſtrumentum, an teneatur ad intereſſe? videtur quòd ſic, quia tenetur ad factum. dic quod quando tenetur ex diſpoſitione legis, tunc tenetur ad factũ vt hic, ſed quando ex diſpoſitione hominis, vel contractus, & tunc ad intereſſe. Domi. Andræ. Item ſi notarius denegat conficere inſtrumentum, vel eſt negligens per iudicem cogi debet. Dom. Andræ. ibi. Item ſi notarius non fecit protocollum, vel perdidit eum, & non poteſt refici, an teneatur notarius ad intereſſe? dic quòd ſic, ſi dolo tenetur ſi ex negligentia & culpa, aut fuit requiſitus à parte vt faciat inſtrumentum vel protocollum, & non fecit, tunc tenetur, ſi non fuit requiſitus non tenetur, quia paria delicta, &c. Domin. Andræ. Item ſi iudex vel notarius eſt mortuus, & nõ potuit facere inſtrumentum, tunc requiruntur partes vel hæredes, quòd de nouo faciant contractum, aliàs cogentur per Curiam, quæ mandabit vt faciant per impoſitionem pœnæ, & captionem pignoris. ſi vero partes non ſunt, quia mortui, vel non apparent, tunc ſecundum textum, & gloſſ. aſſumas ex te notarium publicum qui tibi factutus eſt inſtrumẽtum, & facias ei mandari per Curiam, quod vadat ad domum notarij, qui eſt mortuus, qui fecit contractum, & ex libris ſuis protocollis capiat fidem ſeu contractum conſentiente hærede notarij, quem antea monebis: qui notarius deſtinatus vt ſuprà, ducet dictum contractum ſeu fidem ad iudicem, qui mandauit, vt tunc iudex faciat conuocare coram ſe alios notarios, & bonos viros alterius loci, qui habuerunt notitiam de ſcriptura notarij mortui, vel manus eius, & de fama ſua, & ſi de hoc conſtat ad petitionem tuam, qui vis fieri facere inſtrumentum, facias vocare ad minus duos teſtes, qui interfuerunt illi contractui, quos interrogabit ſi vera ſunt contenta in inſtrumento, aliàs contractu, & ſi interfuerunt teſtes qui dicunt quòd ſic tunc iudex cum interpoſitione decreti mandabit notario, vt faciat inſtrumentum. qui notarius faciet inſtrumentum ponendo contractum de verbo ad verbum, nihilo addito vel minuto, & in ipſo ſe ſubſcribant illi duo teſtes ex mandato iudicis, & iudex, qui non interfuit in contractu facit fidem, ac ſi interfuiſſet. Item not. quòd pars compellitur vt faciat contractum ſi perditur inſtrumentum. l. chyrographis. de adminiſtra. tutor. Pro prædictis vide text. & Domin. Andræ. & gloſſ. in conſtitutio. omnes Baiulos de feriis. quorum dicta hic recollegi, & effectualiter notaui.

Notarius & iudex qui conficiunt inſtrumenta falſa non puniuntur pœna manus, vt olim, ſed pœna capitis, vt in conſtit. iudices de appariso. 2

Notarius & iudex debent eſſe de terris Demanialibus, coram quibus omnes contractus celebrantur, nec ordinantur à Iuſtitiario vel à Secreto, ſed à Rege tantum. Excepto iudice & notario Secreti, qui ab eo ordinantur: & non debent eſſe vaſalli nec ſubiecti niſi Regi, & debent accedere ad Curiam Regis quando debent ordinari, cum literis teſtimonialibus, & inſtrumentis ab vniuerſitate ſua, in quibus inſtrumentis contineatur, quòd ſunt Demanio, & liberæ conditionis, legitimi, & nulli perſonæ ſubiecti, fideles Regis in eorum vetuſtate & loci conſuetudinibus inſtructi. & deinde examinabuntur per ſtabilitos procuratores Regis vt in conſtitutio. in locis noſtris de ordina. iudic. Sed nunquid Barones poſſunt creare notarios vaſallos ſuos? Domin. Andræ. indiſtinctè dixit quòd non, quia ratione maritatis & præeminentiæ ſpectat ad Regem, niſi ex aliqua conſuetudine ſcripta hoc Barones haberent. ſed vaſalli Baronum hodie creantur à Rege notarij, & iudices cum diſpoſitione Regis, vt apparet ex literis tabellioniatus. Domin. Andræ. in dicta conſtitutione. Quando conſuetudo eſt per defectum iudicis contractus celebratur coram duobus notariis, an valeat? gloſſ. in dicta conſtitutione dicit, quòd ſic. 3

Notarius non poteſt eſſe aliquis vilis conditionis, vt villanus, & angatarius, & filij clericorum: ſpurij & naturales vt in conſtit. præſenti. de honore militum. 4

Notarius. an notarius vnius loci ex conſuetudine, ſeu partium conſenſu faciat inſtrumentum in alio loco? vide Domi. And. in x. col. quæ ſunt rega. §. poteſtas citandi. & tangitur in dicta conſtitutio. locis. de ordin. iudic. 5

Notarius. Imperialis. & Papalis non poſſunt conficere inſtrumenta in Regno iſto, niſi inter perſonas Eccleſiaſticas, & in cauſis ſpiritualibus, & hoc in Papali. Item non creditur quem eſſe notarium, niſi probetur, & qui eum dicit notarium debet probare, cum non naſcatur notarius, ſed creatur cum ſolennitate, nec probat qui negat eum notarium, vt in conſtitutio. inſtrumentorum robur. de fide inſtrumento. & ideo qui portat inſtrumentum de remotis partibus debet portare literas teſtimoniales, qualiter ille eſt notarius publicus, vide ſuprà in verbo. inſtrumenta. 6

Notorium quando proceditur contra delinquentem ex notorio, qualiter procedatur & quomodo, vide Dominum Andræ. in conſtitut. humanitate de fideiuſſo. vide ſuprà in verbo. flagranti. & vide gloſſ. magiſtram. in capitu. veſtra. extra de cohabit. cleri. & muliet. 1

Nullitas cauſa nullitatis poteſt agi etiam pendente appellatione, nec propter hoc præiudicatur appellationi, extra de appellatio. per Innocen. in capitu. de cæter. aliàs. dilecto. nam nullitas eſt ſpecies appellationis argumen. ff. de arbitr. l. non diſtinguemus. §. quidem. ſecus ſi ſententia eſſet executioni mandata, quia tunc perpetuo audiretur vſque ad xxx. annos. vide Domin. Andræ. in conſtitutio dilationes. de dila. vide ſuprà in verbo. libellus an ſit, &c. 1

Et ſi officiales habẽt officium à Curia ib gabella, ſicut ſunt Secreti, magiſtri procuratores, & alij ſimiles officiales, ad rationem prædictam puniuntur: cũ Vniuerſitas regni nihil habebat in communi, niſi collectas impoſitas poſſunt ſine ſpeciali mandato exigere, vt in c. prædicto. item quòd Iuſtitiarij.

14 Officialis. ſi ei tempore ſyndicationis opponitur, quòd aliquid extorſit, nec probatur, ei iuramentum purgationis datur etiam illius, ex quo dicitur recepiſſe aliquid ſeu extorſiſſe, & ſi officialis recuſat iurare, ſtatur iuramento læſi, & quantũ iurauerit ſoluiſſe officiali tenetur officialis ei reſtituere, vt in c. item quòd in omni caſu in rub. quòd ſtetur iuramento officialis.

15 Officialis. Quando nouus officialis applicuit prouinciam, officium veteris officialis non ceſſat, nec deſinit recipere gagia, niſi poſtquàm ei fuerint aſsignatæ literæ deſiſtentię, vel ſi nouus fecit ingreſſum in aliqua parte iuriſdictionis officialis veteris in longinqua parte, nouus ſtatim ſignificat veteri ſuum ingreſſum: & de ſignificatione ipſa habeat mentionem. vt in c. Regis Caro. quod incipit. ſuper impoſitionibus.

16 Officialis inferior, & magiſter iuratus & Baiulus, vel capitaneus ad guerram, ſi recipit cautionem vel fideiuſsionem ab aliquo accuſato inuento cum armis, vel alio modo vt ſe præſentet Iuſti. vel coram capitaneo ſub pœna decem vnciarum: iſta pœna tenet, & poteſt exigi per Iuſtitiarium, vel capitaneum vt in conſti. Baiulis. de fur. capi.

17 Officialis. Si quis dicit ſe officialem, qui non eſt, vel eſt & non habet merum imperium, & cognoſcit de crimine capitali & ſuſpendit aliquem, qua pœna tenetur? dic quòd ex quo vſurpat officium tenetur lege Iulia maieſtatis. ſed ſi non occidit aliquem hominẽ, ſed aliqua leuiora exercuit, vt iudex, qui nõ eſſet, dic quòd punitur extraordinariè & diuerſimode: prout ponit Domi. Andreæ. in conſti. terminum vitæ hominum, de homi.

1 Officium iudicis in quibus caſibus habeat locum ponit pleniſſimè Innocent. in cap. iudicis officium de officio iudicis in antiquis.

P

1 PAPA. Si de regno eſt controuerſia, an ſit iudex competens? dic quod quando de regno ſeu quota parte regni ad ipſum Papam ſpectat cognitio, in ſingulis vero regni curialibus apud eccleſiam nihil remanſit, ſed totum integrũ dominium & poſſeſsio ſunt tranſlata in Regem, quia regni ſingula corpora & partes tranſiuerunt ad Regem, hoc not. gloſſ. in proœ. conſtitutio. in verb. habendo reſpectum &c.

1 Paragium. Si frater maritauit ſororem de paragio, quæ portio eſt danda in dotem? dic quòd tertia pars eius portionis quæ competeret, ſi æqualiter ſuccederet cum maſculo, & reliquæ duæ partes remanẽt maſculis. hoc dicit glo. & Domi. Andr. in conſtitutio. in aliquibus, &c. [Sed quid ſi illa tertia portio eſt tam modica, quòd non poſſet ſoror nubere de paragio? dic tunc inſpicitur modus facultatum, & numerus filiorum, & dignitas in viro & in vxore, & ſic etiam in hoc dicitur paragiare, quòd ſi non poteſt nubere viro pari niſi pro tota iſta portione, quæ ſibi competeret, ſi communiter ſuccederent cum fratre, tunc frater totam illam portionem debet dare in dotem, quia pari debet nubere, & vltra illam portionem, quam habuiſſet ſi communiter & æqualiter ſucceſsiſſet non tenetur dare etiam ſi non poſſet nubere. Pone exemplum, moritur pater, dimiſit c. in bonis, & filium legitima filiæ eſſent xvj. & fratris xx. dando ei ipſam in portionem nõ poſſet nubere viro pari, quia conditio ſua & patris ſui requirit maiores dotes. Vnde ſi propter pulchritudinem ſororis, vel propter præeminentiam fratris poſſem ſororem nubere pro illa portione legitimæ, bene ſtat, ſi pro maiori tenetur ſupplere ſorori vſque ad legitimam, ſi fortè non poſſet pure nubere, niſi dando illam portionem, quam haberet ſoror ſi ſuccederent æqualiter, vt quia hæreditas eſt opulenta, ſoror ſuccedit in medietate, & tenetur illam portionem dare in dotem, quam habuiſſet ſi æqualiter ſucceſſiſſet, etiam ſi vero diſpari nubat, fratres tenentur dare vſque ad illam portionem, & vltra non tenentur, quia facta eſt conſtit. in fauorem fratris, ideo non debet pati damnum de eo, quod ſibi competeret de iure communi, prædictæ ſunt concluſiones, Domin. Andr. in dicta conſtitut. in aliquibus, in vlt. col.

1 Pars quæ citatur ad teſtificandum, tanquam legalior poteſt reſpondere cum conſilio aduocati, non tamen aduocatus inſtrumentum & partem? vide text. & gloſſ. in conſtitut. partes de interrog. & lit. [Sed an pars quæ debet teſtificari, vt ſuprà poſſit petere copiam iurium, ſuper quibus teſtificari debet? puto quòd ſic, quia ſi reſpondit cum conſilio aduocati, videtur ſibi conceſſum aliud, ſine quo id fieri non poteſt. l. ij. ff. de iur. omn. iudic. vide ſuprà in verbo, iudex poteſt partem interrogare.

Pater filiam adulterã in actu adulterij deprehenſam, nullo alio actu in medio interueniẽte poteſt occidere in domo ſua, & gener poteſt occidere adulterum: nulla protracta mora, vt in conſtitut. ſi maritus. de adult. vide gloſſ. qualiter intelligatur incontinenti, quòd nullo actu extraneo in medio interueniente. 1

Pater & auus paternus, an in feudalibus rebus ſit vſufructuarius? dic quòd non, ſicut in aliis caſtrenſibus, quia feudum æquiparatur caſtrenſibus. Dominus Andræas in conſtitut. in aliquibus, de ſucceſ. Comitum. [Item pater præiudicat filiis in delictis, & in feudis, & in aliis ſucceſſionibus, vt in titu. ſi vaſallus feudo priuetur. cap. j. & in titulo, quæ ſit prima cauſa, & in titulo, de pace tenenda. §. primo. 2

Pater ſi filiam ex prima vxore, & dotem habet, filium & filiam ex alia vxore, & ipſe pater non habet aliud vnde ſe alat, & filios alios, niſi de vſufructu bonorum illius filiæ, vult eam maritare, & cum proprietate tantum non poteſt eam dotare, an pater teneatur relinquere vſumfructum, & ſic eam maritare? dic quòd vſusfructus eſt iſtius partis obuentæ de bono. quali. l. cum oportet. ſiquidem vbi de ipſo vſufructu alit ſe & filios non tangendo proprietatem, hic non ſolum tenetur alere patrem, ſed etiam fratrem & ſororem. ff. de lib. alen. l. j. vnde pater in tantũ tenetur dare de vſufructu pro maritagio filiæ, inquantum tenebatur eidem filiæ dare pro alimentis in domo ſua, & totum aliud tenet pro alimentis filij & ſuorum. Hoc verum, ſi non habet aliud vnde ſe alat. Dominus Andræas in conſtitutio. Comitibus & Baronibus. 3

Pax. Cultus pacis ab hominibus & vniuerſis partibus regni debet obſeruari, & nullus debet iniuriam ſibi factam vindicare, nec repreſalias facere, tamen per iuſtitia. vel magiſtrum Iuſtitia. ius ſibi fieri petat. Dudum, ideo dicitur, quia incontinenti de iniuria ſibi facta poteſt repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, in conſtit. pacis cultum, & qui pacem violat confiſcantur omnia bona, & capite punitur, vide glo. in conſtit. Comes de guerra mouenda ad ſimilitudinem illius qui guerram mouet. 1

Periurium. Licet periurius ſolum Deum habeat vltorem, hoc eſt verum in ſacramento non vertente in præiudicium alicuius. l. iuriſiurand. C. de iureiurand. [Sed ſi per ſacramentum ſuit negocium deciſum, ſi fuit periurus non retractatur, tamen periurus ipſe ſcienter punitur pœna manus. ff. de crimine Stellio. l. fin. vnde ſpectabitur ad quid agitur in alio actu, & negocio deciſo, nam ſi teſtes ſunt periuri in ciuili puniuntur. l. nullum. C. de teſtib. vide Dominum Andræam in conſtitut. eos qui ſcienter 1

Periurium, An qui iurat & periurat ſit infamis? Dominus Andreæs dicit quòd ſic, in conſtitutio. blaſphemantes, &c. vide eum ibidem. 2

Periurus qui ſcienter periurat perdit manum, vt in conſtitutio. eos qui de periuriis, & hoc tam in iudiciis quàm extra. [Sed quid ſi ignoranter periurat? Dic quòd non perdit manum. vide gloſſ. fina. in conſtitutio. ſummo periculo de fraude & dolo campionum. Pone exemplum, iuraui tibi ſoluere centum in paſcate, conſtitui procuratorem ad ſoluendum, ego putans procuratorem meum ſoluiſſe in termino, non ſolui, certe videor ignoranter incidere in periurium, & poſſum redimere manum, ſecus ſi ſcienter periuraui. [Sed an Iudæus iurans per legem ſuam, & deierans teneatur hac pœna? videtur quòd ſic, quia ſtatur ſacramento eorum. C. de Iudæis. l. Iudæus. vide Domin. Andræ. in dicta conſtit. 1

Periurus an accuſabitur ab eo cuius non intereſt? dic quòd non, ſed tantum ab eo cuius intereſt, niſi coram iudice periuretur. l. nullã. C. de teſtib. ratio quia crimen Stellionatus quo tenetur periurus eſt priuatum delictum Domin. Andr. in d. conſtit. eos qui ſcienter, &c. 2

Periurus. Si periurauit defunctus, an hæredes teneantur de periurio? verius tenetur quòd non, quia tales accuſationes ciuiles non tranſeunt in hæredes, vide ſupra in verbo hæres. [Et quid ſi Titius iurauit dare patri meo certo die, & moritur pater, peto à Titio decem, qui negat ſoluere, an agere poſſum de periurio? dic quòd non. [Et an hæredes teneantur ſtare iuramento defuncti? dic quòd ſic, vide ibi pleniſsimè per Dominum Andræam in dicta conſtitutio. eos qui, & ſcripſi ſupra in verbo hæres. 3

Pœna. Iudex in actis extraordinariis poteſt imponere pœnam grauem vel leuem ad ſui arbitrium iuxta cognitionem negotij, & exigere ſi eſt contra factum ſine alia ſententia, & condemnatione. Domi. And. de literis cita. & ſic citatur quando officialis vocat aliquem extraneum in iudicio in citatione cõmuni non adiecta cauſa, forte, quia prohibet ne faciat aliquid prohibitum, vel quòd non moueat arma. ff. de vſur. l. ij. §. j. quando peruſitatũ eſt cũ hæc 1

cōſtitutio loquatur in citationibus, quæ fiunt in iudicio, in eo debet intelligi ſeruata conſuetudine. Et ſiquidem citatio habet certam pœnam, illa exigitur in prima citatione, per ea quæ dicũt Moderni C. de Theſaur. l. 1. libro duodecimo. Aliter eſſet pœna ſacrilegij: ſed in officiali eſt crimen ſtellionatus: & in iſtis extraiudicialibus conſueuit poni per iudices pœna grandis, & leuis, & ſicut negotium eſt arduum & ponderoſum, propter quod vocatur, & ſecundum quod eſt poteſtas vocantis habentis merum imperium, tunc imponit pœnam omnium bonorum. Item ſi conſtat de debito, poſſet iudex imponere pœnam, quòd ſoluat, per l. ſi debitor. ff. de iudic. Dominus Andræas. Idem ſi in prima citatione eſt impoſita certa pœna pecuniaria, & tertia bonorum mobilium. Sed tamen exigitur pœna appoſita in ſententia. Dominus And. in dicta conſtit. prope finem.

2 Pœna. Si iudex mandat alicui quòd alicui ſoluat debitum ſub certa pœna, & illud mãdatum eſt ſcriptum in actis, ſi tranſit tempus ſolutionis, & iudex reperit in actis illud mandatum, licet alij non accuſent pœnam, quia non ſoluit in tempore, iudex ex ſola ſcriptura poteſt procedere ad ipſam pœnam: & ſi fuit abſens, auditur veniens: & ex iuſta cauſa reuocatur quod factum eſt per reſtitutionem, ſi venerit re integra, antequàm fiat executio retractabitur. Dominus Andræas in conſtitutione, edictorum. in fin. de liter. citat. Et ſi debitum conſtat, iudex mandat ſub certa pœna, vt ſoluat. Nec obſtat titulus, comminationes vel epiſtol. quia loquitur in debitore negante. vide eundem in dicta conſti. [Pone quod iudex condemnat aliquem ad ſoluendum debitum alicui, & iudex cognoſcit illum debitorem brigoſum & difficilem ſoluere, an poſſit ſibi mandare ſub certa pœna quòd ſoluat? Do. Andræas dicit quòd ſic: quia illa pœna eſt loco intereſſe, vide eum in conſti. pœna in pecuniariis.

3 Pœna. Si Baiulis, vel magiſter iuratus, vel alius officialis recipit fideiuſſorem, vel cautionem ab aliquo ſub pœna, vel mandat ſub pœna vt aliquis præſentet ſe coram Iuſtitiario vel Capitaneo, an poſſit pœna exigi, ſi eſt contrafactum? Do. And. dicit quòd ſic in conſti. Baiulus. de fure cap. &c.

4 Pœna. Si promiſi ſoluere decẽ in Paſchate ſub pœna, & non ſolui in tempore, non poteſt creditor petere pœnam, niſi ſua intereſſit fuiſſe ſolutum in tempore: videtur enim appoſita in fraudem vſurarum. Do. And. in conſtit. vſurarum. de vſur. allegat l. Iulianus. §. idem. ff. de act. emp. &c.

5 Pœna ſi ſubdelegata eſt alicui, vel ſi lex imponit pœnam, ſi nõ patetur, purà, ſi committitur examinatio teſtium, & pœna contra teſtes non comparentes, eſt tertia bonorum mobilium, an ipſe delegatus poſſit imponere grauiorem pœnam? vide gloſſ. in dicta conſti. in pecuniariis.

6 Pœna poteſt exigi, quando non apponitur in fraudem vſurarũ. l. cùm allegas. C. de vſur. & c. conqueſtus. extrà eodem. & glo. in l. Iulianus. §. idem. ff. de act. emp.

1 Populator manifeſtus, vel alius malefactor an mandetur ad ſupplicium ſiue aliqua ſententia? Dominus Andræas in conſtitutione, pœnam eorum. de foriudic. dicebat, quòd non requiritur ſententia, licet ratione delicti ipſo iure dominium rerum & bonorum tranſeat in fiſcum, tamen propter poſſeſſionem bonorum apprehenſam requiritur ſententia: & ſi iſte mortuus fuerit, damnatur eius memoria, & ad bona, vt ibi Dominus Andræas in conſtitutione, contingit interdum. de accuſa. coram Iuſtitiar. & ibi eſt gl. & Dominus Andræas, qui dicunt, quòd in duobus caſibus perduntur bona, ſi contra principem, vel rempublicam quis committat proditionem, & in ipſis duobus caſibus perdit bona: textus eſt in dicta conſtitut. ibi, conuictus vitam & bona perdit, & loquitur indiſtinctè. Et nota quòd in omni proditione perduntur bona. Sed Dominus Andræas intelligit quando perdit bona in caſibus, in quibus de iure perduntur, vt in prædictis duobus caſibus, quando contra principem, & contra rẽpublicam. Quæro, an in crimine læſæ maieſtatis quando non eſt manifeſtum, requiratur ſententia? gloſſa in dicta conſtitutione, contingit. dicit, quòd vt declaretur delictum, & propter poſſeſſionem bonorum, & propter fructus medij temporis, & propter alienationes bonorum factas in eo tempore, licet dominium ipſo iure perdatur à tempore criminis commiſſi. Sed vide cap. Regni, quod incipit. Nuper ſuper. de pœna & vindicta proditorum. & cap. bona proditorum. quæ determinant hanc materiam: & in quolibet capite criminis læſæ maieſtatis bona perduntur. vt ibi.

1 Portulani in Regno habent inquirere de demanis & morticiniis, & excadentiis, vt in capitulo Regni, Item tam feudalibus quàm burgenſaticis. quæ ſpectãt ad Curiam Regiam, faciunt inquiſitionem, & ipſam mittunt ad curiam ſi morticinia. & ſicut de excadentiis tempore eorum officij excadentibus quas ſtatim ad Curiam reuocant. [Item de theſauris inquirendis non capiant perſonam infamatam ſine mandato Regis, niſi conſtaret de theſauro

ſauro plenè, & per indicia veriſimilia, quo caſu capiant perſonam ipſam & cuſtodiant, & ſignificent Regi, & tormentent ipſum ſine mandato Regis, vide cap. Regni, Item quòd prædicti magiſtri in rub. quòd non procedunt nunc, &c. [Item ſtatuimus quòd ſi procurator. in rub. quòd aliquis. quod videtur prædicta corrigere. vide ſuprà in verbo, officium.

Portulani omittentes ſtatuta ſuper extractionibus victualium, & aliis tanquam latrociniis & periuriis puniuntur: vide cap. Regni, quod incipit, vt illorum fraudibus. 2

Potum. Si quis dedit potum alicui, vt ipſum diligat, vt faciunt mulieres, ſi læditur, qui cepit illud, tenetur datus pœna capitis. Si non, publicantur omnia bona, & per annum ſtat in carcere, vt in conſtit. amatoria. de pocul. amat. 1

Prælati. De redditibus epiſcopalis eccleſiæ, inter quos eſt quarta decimarum, & aliorum iurium debitorum prælato, vt habetur extrà de præſcrip. capit. de quarta. fiunt tres partes, vnam habebit prælatus pro vita ſui & ſeruientium, aliam pauperes, & aliam pro fabrica eccleſiæ: & ſi tunc non indiget fabrica, tunc ſeruetur pro futura fabrica, vel emantur poſſeſſiones: & ſi iſta tertia non ſufficit pro fabrica, tenentur clerici ſupplere in bonis eorum. De portione prælati poteſt prælatus facere ſuum velle, & id quod ſibi ſupereſt, det pauperibus, aliàs ſi aliis dat, peccat mortaliter. [Item ſi vltra numerum pro vſu ſuo abutitur, peccat mortaliter. Conſanguineis & parentibus dignis poteſt bene dare de portione ſua. Et quicquid prælatus recipit de aliis portionibus, tenetur reddere rationem tanquam de alieno. & hoc intellige niſi prælatus egeat: nam tunc quod debet dare pauperibus, dat ſibiipſi pauperi, & his qui miniſtrant: & pauper prælatus dicitur, qui non habet victum & veſtitum pro ſe & ſeruientibus ſecundum dignitatem perſonæ prælati. Vide pleniſſimè Dominum And. in conſtitu. quanto. de decimis, &c. 1

Prælatus in terris ſuis non poteſt exercere merum imperium, nec officialis eius, aliàs priuatur terra, & publicatur fiſco, vt in conſtit. omnia. in rub. vt nullus prælatus. 1

Præſcriptio. Feudum integrum, vel quota pars feudi, à quocunque teneatur, vel ab alio præſcribitur ſpatio annorum triginta continuatim ſine iuſto titulo, & bona fide, præſente aduerſario in regno, dummodo præſcribens poſſit curiæ addere, vel alteri, à quo tenet, debitum ſeruitium: & acquiritur præſcribenti tanto tempore actio, & exceptio, & per conſequens dominium, niſi fuerit interrupta per citationem, vel litis conteſtationem, vel maiorem ætatem ſuperuenientem: dummodo quòd per talem præſcriptionem nullum præiudicium Curiæ Regiæ generetur. Res verò particularis ipſius feudi nullo tempore præſcribitur: cùm his rebus particularibus abſtractis de feudo, de neceſſitate, & per conſequens ipſum ſeruitium minoraretur: textus eſt in conſtitutione, conſuetudinem. de præſcription. Et hæc conſtitutio loquitur, quando litigatur inter priuatos. Sed quando contra fiſcum vide conſtitutionem ſequentem. Et not. Dominus Andræas in dicta conſtitutione prope finem dicit, quòd iſta præſcriptio in feudo ſeu quota parte non præiudicat illi feudatario, cõtra quem incipit: vnde non præiudicat filiis & nepotibus, ad quos vadit feudũ vigore conceſſionis, vt quia eſt conceſſum feudatario, & filiis, & hæredibus ſuis, & ipſis filiis & hæredibus non præiudicat, etiam ſi feudatarius moritur ſiue liberis. Item quòd feudum vadat ad fiſcum, præſcriptio non præiudicat fiſco, ſed contra quem incœperat mortuo illo, contra eum currit præſcriptio: & veniente feudo ad ſucceſſores ſecundum conceſſionem, tunc incipit currere præſcriptio contra ipſos. Do. And. No. quòd ſeruitium feudi non præſcribitur, vt ſuprà in gloſſa. Sed textus dicit, quòd per citationem, vel litis conteſta. interrumpitur præſcriptio, ad quid requiritur conteſtatio litis, ſi per citationem rumpitur? glo. dicit quòd poſſet eſſe. quòd ſine citatione fieret litis conteſtatio: vt quia præſens in iudicio, & ad alia non proceſſit, & ſic interrumpitur. [Item quia hic dicitur, quòd per præſcriptionem eſt ſecurus, an requiratur conſenſus Regis? gl. in verbo, ſecurum. dicit quòd nõ: quia ſi fieret alienatio feudi cum cõſenſu Regis, ſtatim eſſet dominus, nec requireretur præſcriptio, quia rem ſuam non præſcribit: quam gloſ. vide, quia videtur innuere, quòd ſolus cõſenſus Regis præiudicet vero domino. Quod puto verum ſecundum conſtit. quam allegat de reuoc. feudi. quando verus dominus alienat, ſi conſentiente Rege eſt ſecutus emptor & verus dominus, & non poteſt reuocare iure proprio: Sed ſi alius quàm dominus alienat, licet Rex conſentiat, non præiudicat vero domino ignoranti: & ſic credo, quòd intelligatur ipſa glo. No. ex dicta conſtitutione infraſcripta, quæ inducuntur de nouo. Primò quod per præſcriptionẽ triginta annorum acquiritur dominium directum. Secundò quòd iſta præſcriptio interrumpitur per minorem ætatem ſuperuenientem. Tertiò requiritur, quòd aduerſarius toto tẽpore prædicto ſit præſens in regno. Quartò quod præſens hic dicitur, qui eſt in aliqua parte regni.

Ea

[Ex fine conſtitutionis nota,quòd ideò non currit præſcriptio in re particulari feudi, quia acquireretur ſine ſeruitio: quia ſeruitium ſequitur vniuerſitatem, ſeu feudum,vel partem,& non rem particularem,vt in gloſſa in verbo, conceſſerimus. Nota etiam ex fine gloſſæ eo ipſo, quòd res particularis feudi eſt ſubtracta, feudatarius non poteſt compelli ad integrum ſeruitium. quam gloſſam vide,quia fauet negligenti in odium Regis. vide textum & gloſſam in conſtitutione, conſuetudinem.de præſcript. Quid ſi minuantur fructus,an debeat minui ſeruitium? cogita, quia non reperio hoc ſcriptum ab aliquo.

1 Præſcriptio. Per conſtitutionem iſtam tolluntur certæ præſcriptiones ex conſuetudine inductæ,& confirmantur, videlicet, decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes:præcedente titulo & bona fide ex vtroque latere, & ex parte vendentis & ementis in præſcriptione quadraginta annorum inter præſentes: & triginta inter abſentes, in hypothecaria remanent in ſtatu ſuo. [Nota quòd ignoratur per iſtam conſtitutionem, quòd obſeruetur quadriennaria præſcriptio inducta de iure Longobardo, quæ vult quòd fratres, qui diuiſerunt bona, infra triginta annos poſſint petere vt partes adæquentur, ſi ſenſerint ſe grauatos, vel alter eorum: poſt triginta annos obſtat præſcribenti, etiam ſi frater teneret res alienas per triginta annos, & iurat alium habuiſſe, creditur ei.Sed de iure communi, ſi frater volebat agere vt partes adæquentur, debebat probare ſe deceptum vltra dimidiam iuſti pretij, dolo vel culpa fratris. l. maioribus. C. communia vtriuſque iu.& ſi tenebat frater per decem annos pro diuiſo,præſumebatur diuiſio, & non poterat tolli,niſi prædicto modo vſucapionis,vt in rebus mobilibus de iure communi ſtat in ſuo robore,nec innouatur aliquid per iſtam conſtitutionem.

Aliquæ præſcriptiones ſunt, quas ponit gloſſa in dicta conſtitutione in fine, quæ ſunt inductæ ex conſuetudine,& non tolluntur, vt quando veniunt ratione delicti,vt in contumace,vel ratione contractus, vt in redhibitoria, & quanto minoris,vel propter negligentiam, vt in debitore, qui non redemit pignus infra triginta dies de iure Longobardo. quia hæ præſcriptiones ſine poſſeſsione inducũtur, & tolluntur per conſtitutionẽ iſtam.vide conſtitutionem dictam de præſcript. cum gloſſa ſua. Sed quia textus requirit bonam fidem ex vtraque parte in præſcriptione decem vel viginti annorum: hoc eſt verum, ſi verus dominus reuocat ius ſuum, & alienationem factam, & tunc requiritur triginta annorum præſcriptio.

3 Præſcriptio contra fiſcum in bonis publicis eſt centum annorum, ſublata quadragenaria præſcriptione hactenus conſueta: præſcriptio quadriennij in rebus donatis, & triennij in ſententiis contra fiſcum latis, in ſuo robore perdurant:textus eſt in conſtitutione, quadragenalem. de preſcript. Et intellige de præſcriptione centum annorum in rebus publicis, & incorporatis in fiſcum:& in eius patrimonium, ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia. Et intellige tam de feudis, quàm in aliis bonis acquiſitis fiſco, vt currat centum annorum pręſcriptio,ſed non in bonis demanialibus, quia demanialia nullo tempore præſcribuntur: in rebus quærendis, & nondum quæſitis, & incorporatis Curiæ remanet ius commune:vide gloſſam in verbo quadragenaria.Sed quomodo probatur pręſcriptio centum annorum? puto,quòd ſi homines dicant, quòd non extat memoria,non probatur præſcriptio centum annorum?dic quod probatur per inſtrumentum, in quo continetur, quòd ſunt centum anni,quibus incepit poſsidere,& non apparet contrarium in medio tempore alium poſſediſſe,iſto caſu erit probata.Do. And.

4 Præſcriptio an currat in rebus demanialibus?gloſſa dicit, quòd non,in conſtitutione, ſi dubitatio.de probationib.per inſtrumenta. Sed Dominus Andręas dicit,quòd pręſcribitur ſpatio,in cuius contrarium memoria hominum non exiſtit: quæ præſcriptio habet locum in vim priuilegij principis:vt in capit.forum. aliàs,ſæpe.de verborum ſignification.& in l.hoc iure.§.aquæ ductus.ff.de aqua quotid.& æſtiua.Dominus Andræas in dicta cõſtitutione,& ibidem tenet in ſuo proœmio ibi in prima colum. & ideo ſis cautus,ſi non potes probare de feudo per priuilegium,proba per conſuetudinem, in cuius contrarium memoria hominum non exiſtit, quæ habet vim priuilegij: vide de iſta materia ſuprà in verbo,conſuetudinem.

1 Præſens. Si quis eſt præſens in iudicio ſine iuſta cauſa: Sed ex cauſa voluntaria, & quis vult eum conuenire ſine alia citatione dando ſibi libellum,an poſsit?Dominus Andræas dicit,quòd non: in conſtit. de exord. & præpar.iudic.Sed gloſ.tenet contrarium in conſtit.conſtit.in verbo,teſtationem.de reſcrip.

2 Præſens vel abſens dicitur quatuor modis,quos ponit gloſſa in l.fin.C.de præſcript.long.temp. & præſentia alicuius requiritur, ſi de eius incommodo tractatur. l.ille à quo.ff.ad Trebel.

1 Primogenitura habet locum, quando ſucceditur patri inter collaterales, putà, eſt frater vterinus tantùm, & frater vtrinque coniunctus: moritur frater dimiſſo feudo materno, an ſuccedat frater vterinus primogenitus, an frater vtrinque coniunctus,qui eſt potior in tempore, & ſecundogenitus? dic quòd vtrinque coniunctus:quia hic non primogenitura,ſed vinculum conſanguinitatis inſpicitur.Dominus Andræas in conſti.vt de ſucceſsionibus. in ver.ſed ſi vnus. Sed hoc totaliter corrigitur per cap.conſiderantes.vbi dicitur,quòd frater ſuccedit fratri,& maior præfertur minori, & ſic moritur frater,& remanent alij duo fratres, ſuccedit primogenitus.Vide etiam ſuper hoc in conſtit. vt de ſucceſſionibus.& vide quæ ſcripſi ſuprà in verbo,feudum,&c.

2 Primogenitus ſi moritur viuente fratre feudatario remanentibus filiis primogeniti, & fratre ipſius primogeniti: Demum moritur iſte feudatarius, quis ſuccedat in feudo nobili,an filij primogeniti,& ſic nepotes defuncti,an filius ſecundogenitus illius feudatarij? Do.Andræas dicit, quòd eſt recurrendum ad deciſionem principis, in conſtitutione,Comitibus.de adiutorio.Et in caſu,ꝙ ſecundogenitus, an maritare teneatur filiam primogeniti,& dare militiam maſculis primogeniti? Dominus Andr. dicit recurrendum fore ad principem,vt ſuprà.

1 Princeps quando cõcedit alicui rem demanialem, an ſufficiat dicere,concedo tibi talem rem demanialem: vel requiritur,quod dicat in priuilegio, ex certa ſcientia?glo.dicit quòd ſic.Do.Andr. dicit,quòd ſufficit,quòd dicat,Concedimus tibi talem rem demanialem, quia præſumitur principem ſcire demanialia.Sed quid ſi non dicitur in priuilegio rem datam demanialem, ſed concedimus tibi talem rem, an requiratur quòd dicat,ex certa ſcientia? Do.And.dicit,quòd nõ,quia dicit quòd princeps nõ ſciebat illam rem demanialem per teſtes probari poſſe, & per ſcripturam.Do. And.in conſtit.dignum.de iure ſuo.

2 Princeps accuſat per ſuum procuratorem cõſtitutum per eum, vel per Iuſtitiarium, vel magiſtrum Iuſtitiar.vbi ſua pecuniariter intereſt, vel quando fit iniuria ſuo officiali,vt in conſtitutio.vlti. de reſtit.reipublicæ.

1 Priuilegia facta ſub nomine hoſtis Regis ſunt reuocanda infra annum,alias ſunt nulla,vt in conſtit.priuil.de reuo.priuil.

2 Priuilegia feudorum,quę tenentur à Rege quaternata,vel non quaternata ſi debentur,vel ſi tradẽtur,poſſunt reuocari,& in tranſumptum poni ſine cõſenſu Regis, & ſic eſt cõtractus feudalis,vt eſt glo.in conſti.conſtitutionem diuæ memoriæ.de reuoc.feud.& ſic etiam feudalia priuilegia & conceſſiones Baronum,quia Baro conceſsit,& conſenſu Regis poteſt reuocare ad libitum.

3 Priuilegia. In priuilegiis forma conſueta apponi præſumitur etiam ſi non exprimatur: idem in contractibus. Dominus Andr. in conſtitutio. ſi vaſal.de fide. vaſal.& in l.cùm quid.ſi certum petatur.Secus eſt de forma clauſulæ,pro ſe & hæredibus ſuis de ſuo corpore legitimè deſcendentibus: quia licet ſit ſolita iſta clauſula apponi in priuilegiis, ſi non probetur, non præſumitur.Dominus Andræas in conſtitutione,vt de ſucceſsionibus. de ſucceſ. Comitum.

4 Priuilegia. In feudis debent attendi verba priuilegiorum & conceſſionum,per Dominum Andræam in cõſtitutione,vt de ſucceſsionibus. de ſucceſ.Comitum. in ver.autem.& in ver.hodie.& in ver. vbi prædicta dicuntur, quòd verba & forma contenta in priuilegiis, vt, damus tibi, & tuis hæredibus,non comprehendunt,vt ſuccedat filius adoptiuus,nec naturalis, nec pater & mater. Et licet iſta clauſula ſit ſolita apponi, tamen non præſumitur, niſi probetur vt ibi. Et nota, quòd iſta clauſula appoſita in priuilegio, Tibi & hæredibus de tuo corpore legitimè deſcendentibus, tollit illud,quod dicit gloſſa in iſta conſtitutione, quòd in feudis ruſticis ſuccedunt etiam collaterales ad inſtar burgenſaticorum. Illud eſt verum, quando non apparet forma conceſſionis cum clauſula, pro ſe & filiis de ſuo corpore legitime deſcendentibus, tunc ſeruatur iſta forma, quæ dat eſſe rei. Idem, ſi dicitur, pro te & tuis filiis tantum deſcendentibus,&c. quia tunc excluderentur etiam fratres, vide Dominum Andræam in conſti. in vltima columna.

1 Priuilegium quod facit Rex alicui ad beneplacitum, & quando concedit merum imperium, & capitaniam alicui, vel aliquod officium, poteſt reuocari per Regem, quando vult, per priuilegia ſpecialia & reuocatoria:ſed per generale non videtur reuocatum illud ſpeciale. Sed ſi illud priuilegium conceſſum ad beneplacitum ſit cum cauſa: quia fiet propter ſeruitia & merita præſtita Regi: & hoc exprimitur in priuilegio,iſto caſu non poteſt reuocari etiam per priuilegium ſpeciale reuocatorium, niſi ex iuſta cauſa,& cum cauſæ cognitione reuocatur: vt quia malè vtitur ſua iuriſdictione affligendo vaſallos & ſubditos,vt in conſtitutione, itaque nullus Comes.vbi latè per Dominum Andræam. [Sed quid ſi conceditur beneficium per Regem vel Papam, vſque ad eorum placitum, an mortuo Rege vel Papa reuocetur? certè ſic: ſecus ſi concederetur ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ, vel Regiæ dignitatis: nam tunc per mortem Regis vel Papæ non expi-

rat cum ſede apoſtolica ſemper viuat,& non moriatur cap.ſi gratioſè.de reſcrip.in vj.

2 Priulegium & vetuſta cõſuetudo in cuius contrarium memoria non exiſtit paria ſunt, & ſic quod dicimus de vno,dicimus de alio,& poſito de vno intelligitur de alio. Do.Andr.in conſtitutio. ſi dubitationem, de proba. inſtrumen. allegat.l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff. de aqua quoti. & æſtiua. & in c.ſæpe, extra de verborum ſignificat.idem tenet ipſe Domi. And.in proœ.in iij. col. Et ratio, quia in d.conſtit. dicitur,quòd conceſſio rerum regalium non poteſt probari niſi per priuilegium , intelligitur niſi per dictam vetuſtatem. ſis tamen cautus in articulando vetuſtatem, vide ſuprà in verſi.conſuetudinem.

3 Priuilegium. in priuilegio Regis vel alterius concedentis feudum ſi ponitur clauſula,ſalua fidelitate & mãdato noſtro,an tunc ex qualibet leui offenſa renocet dominus feudum? Domi.And.in conſtitutio. vaſallus de aſſecurando domino in §. vaſallus. dicit quòd non, niſi ex magna offenſa.Item ſi in priuilegia continetur, quòd abſtulit feudum, quia fuit proditor, an credatur tali teſtificationi Regis? vide Do. And. in x.col.in tit. quo tempore mil.inueſti.po.ta.in §.ſcimus.

1 Procurator, Tutor vel Curator,licet à principio non fuerit oppoſitum, quòd non habeat mandatum, ſi non apparet in proceſſu eorum mandatum,proceſſus eſt nullus.Do.And.de Yſer.in conſti. exceptionem.de litis conteſta.

2 Procurator. per procuratorem poſſum facere id, quod per me facere poſſum.l.j.§.vſus. de procur. Fallit ſi ſum deiectus de poſſeſſione , nam incontinenti poſſum per me recuperare , non per procuratorem l.cum fundum. de vi & vi arma. [Item emphyteuta ſi nouum in poſſeſſionem inducit alio deiecto, non poteſt per procuratorem.l.vlt.C. de iuro emphyt. & vide in c. poteſt quis. de reg.iur.lib.vj.

3 Procurator ſi comparet in iudicio pro abſente & in procuratorio non continetur, quòd talis fideiubet pro eo de iudicato ſoluendo ſub hypotheca omnium bonorum ſuorũ,habetur ac ſi non comparuiſſet pro conuento,vt inſti.de ſatiſd.§.hodie.ſi actor vult habetur pro contumace, poteſt poni in poſſeſſione rei petitæ propter contumaciam, ſi vult actor admittitur talis ſic comparens,& ſtat in ſuo arbitrio,& habetur conuentus iſto caſu pro contumace pro iure,quod ſpectat ad ipſum actorem,ſed quo ad ius Curiæ puta pro tertia bonorum mobilium, quæ debetur Curiæ pro contumace non habetur.Do.And.in conſti.j.de aſſig.lit.cita.

4 Procurator. quando agitur, vel defenditur quis per procuratorem ad hoc vt poſſit dare iura probatoria poſt biduum , expedit, quòd infrà biduum proteſtetur, quòd ignorat factum, & reſeruat ſibi perſonam principalis: aliter videtur fateri ſe ſcire factum pro informatione principalis,& tunc non audiretur poſt biduum. Do. And.in conſtitut.lite legitimè conteſtata de iura. cal. [Sed quid ſi dominus eſt præſens in iudicio,& procurator proteſtatur, & reſeruetur conſcientia principalis, an poſt biduum poſſit offerre iura? dic quòd ſic. Domi. And.ibi. [Sed quid ſi in procuratorio dicitur, quòd procurator eſt plenè inſtructus, an iſto caſu procurator teneatur excipere per verba affirmatiua vel negatiua, ſi ſic vel ne vel poteſt reſpondere per verbum affirmatiuum vel negatiuum, & non per verbum ignorantiæ,nec reſeruat conſcientiam principalis,non poteſt poſt biduum præſentare iura,cogita tamen ſuper hoc paſſus.

5 Procurator.Si abbas dimiſit procuratorem, & procurator citatus comparet in iudicio, poteſt petere à iudice terminum ſecundum diſtantiam loci ad notificandum principali, ſi velit cedere vel contendere in quæſtione mora per c.dilectus,extra.de proc.& l.ſi quis inſtituatur.de hæred.inſti.& hoc tenet Do. And.in conſti. edictorum.de lit.cita.

1 Proditor Regis, bona eorum , qui principaliter ſunt damnati per ſententiam vel in precio contra Regem fuerunt mortui, vel fugierunt, vel qui in locis rebellium commorantur, vel habitant in regno, appellãtur crimina læſæ maieſtatis, & ſi capi poterunt, ſuſpendũtur, & qui occultant ipſo vel receptant, vel dederint auxilium, vel conſilium prædicta pœna tenentur, licet non fuerunt citati in locis rebellium,ſufficit quòd ſit manifeſtum & notorium quòd rebellauerunt.Et ſi quis ex his captus eſt,non liberatur cum fideiuſſore. vide pleniſſime in c.nuper apud Tranum. de pœna & vindicta prodictorum.vide cap.bona proditorum,de pœna proditorum,vbi dicitur, quòd dominium bonorum proditorum in Regem ipſo facto tranſit propter perpetrationem tanti criminis, & criminoſus ipſo facto dominium perdit. Sed an emptionem bonorum poſſeſſionis fiſcus contra quemcunque poſſeſſorem infrà viginti annos rei venditæ attentabit, & conuentus contra fiſcum poterit ſe rationabiliter defenſare præſcriptionibus & exceptionibus legitimis? Proditores, eorũmque filij nulla præſcriptione temporis muniuntur, vt in dicto capitu.bona. quod eſt poſterius, & tollit omnem dubitationem peritorum, vt ibi di. [Item licitum

tum eſt occidere proditores Regis, & transfugam ad hoſtes,quia hoſtis & proditor idem ſunt. Dominus Andræas in conſtitutio. terminum vitæ hominum.Item proditores in quolibet capite ſuſpenduntur publicatis bonis mora prætermiſſa. Receptatores & auxiliatores eadem pœna tenentur, & qui filios receptat grauiter punitur,vt in c.Regis.Nuper apud Tranum,&c.

Proditor eſt qui explorat ſecreta, & hoſtibus refert.l. nõ omne. §.exploratores.ff.de re mili. quilibet transfuga eſt proditor.l.proditores.cod.tit. 2

Proiiciens aliquid ab alio , vel ſe ipſum proiiciens, incaute proiecit, & hominem interfecit, ſi in loco habitabili incarceratur per annum , ſi in campeſtribus , præſtito iuramento, quòd tranſeuntem non vidit non tenetur. Si verò in vtroque caſu percuſſus infrà centum & decem dies non moritur, percuſſor ſoluat expenſas factas per percuſſum in medicum,vt in conſtitu.petens. præceden. 1

Proprio iure. Quando aliquis dicit, faciam mihi ius proprio iure, intelligitur cum miniſterio Regis, & ſic licite cum authoritate iudicis.gl.in conſti. conſtitutionem.de reuo.feudis.in verbo. proprio iure. 1

Pupilli viduæ,eccleſiæ,eccleſiaſticæ & miſerabiles perſonæ habent priuilegium declinandi forum, & aliud ſibi eligendi, & ſi eligunt alium iudicem, an iudex recuſatus poſſit ſtatuere terminum recuſanti,infrà quem compareat coram iudice electo? gloſſ. dicit quòd ſic.in conſtitutio.de exor.& præpa.iudi. Sed Dominus Andræas tenet ibi contrarium. vide capitulum Regis Roberti quod incipit. Robertus, &c. Iuſtitia. Terræ Laboris. vbi dicitur quòd vbi dictæ perſonæ elegerint in iudicem Iuſti.iſto caſu habet cognitionem Iuſtitiarius in ciuilibus propter priuilegium perſonarum. 1

Pupillorum bona non vſucapiuntur.ff.de acquirend. rerum do. l.ſi bona fide. 1

R.

RAPINA. Si quis committit rapinam in re quam vult emere ſine prætio conuento præter paleam, quæ eſt extra domum pro prima rapina,ſi eſt nobis ſoluit triplum Curiæ & damnum paſſo ſimplum, & ſi non poteſt emendare, ſigillatur in fronte, ſi eſt ignobilis ſoluit Curiæ vnc.vj. & triplum damnum paſſo. vide pleniſſimè in capitu.regni. quod incipit placuit de pœna illata pretio non ſoluto,&c. 1

Raptor virginis,& Deo velatæ punitur pœna capitis,vt in conſtitut. ſi quis rapere, De raptu virginum. [Sed quid ſi præceſſiſſet raptus,& non fuit ſecutus coitus,an puniatur hac pœna? dic quòd ſic,idem ſi mulier rapit virum. [Sed quid ſi non cognouit violenter, tamen commiſit violentiam intrando domum, vel ſolicitando,non excuſatur à pœna capitis. ſecus ſi ſine vi in aperiendo domum,vel ſolicitãdo virginem, eam deuirginaſſet violenter,quia tunc non tenetur pœna capitis, ſed alia pœna poſita inſti. de public.iudic.§. ſed eadem. Domi. And. [Item ſi ſine vi & raptu coit aliquis cũ virgine, vel vidua,ſi proteſtatur quòd velit eam in concubinam habere,pœnam euitat. [Item ſi cognouit eam ſiſtentem in obſcuro loco,& meretricali,vt ff.de concubinis.l.j.in gl. & in l. ſi fideiuſſor.pro materia vide in l.ſi.C.de fideiuſſor.quando eſt captus cum virgine violenter. [Item de iure canonico licet raptori ducere raptam virginem in vxorem, & pater tenetur eam dotare. [Item ſi quis ceperit ſponſam ſuam per verba de futuro, tenetur pœna prædicta, ſecus ſi eſt ſponſa per verba de præſenti. [Item mulier virgo corrupta violenter non dicitur corrupta. [Item ſi vir cognoſcit ſuam vxorem immaturam ante duodecimum ſuæ ætatis annum committit ſtuprum de iure ciuili, ſecus de iure canonico, quia malitia ſupplet. [Item in crimine raptus non appellatur ab eo qui ipſum committit, ſecus in ſimplicibus qui appellant, vide prædicta & plura alia per Dominum Andræam in d.conſtitut. 1

Raptor virginis, viduarum, vel ſponſarum, ſi caperet raptam in vxorem non euitabit pœnam capitalem,vt in conſtitutio. capitalem.de raptu virginum. Sed de iure cano. ſi mulier vult poteſt eam capere in vxorem vt de adulte.c.j.xxxvj.quæſt.j.c.ij. per Do. Andræ. ibidem. [Not.quòd bona raptoris virginis complicum, & fautorum applicantur virgini raptæ.l. raptores.C. de raptu virginum,& hoc ſecundum ius canonicum, & per conſequs quantum ad pœnam,&c. 2

Receptator latronum, & aliorum malefactorum ſcienter, & grauium citatorum & fugientium bannitorum vel foriudicatorum poſt ſemeſtre tempus à tempore banni ex ipſa receptatione, vel ſi victualia præſtant alicui occultato, vel latitanti tenetur eadem pœna, qua tenebantur receptati ſi fuiſſent condemnati. Et ſi vniuerſitas receptat, tenetur pro quolibet foculario in vno 1

Augu

Auguſtali, vide capitulum Regis Roberti, quod incipit.cõtra receptatores. Et ſi in terra vel caſtro fuerit receptati, vel eis præſtent victualia domini ipſius terræ priuantur poſſeſsione,& receceptione fructuum per quatriennium,& applicantur fiſco. Si vniuerſitas receptauerit, vel occultauerit delinquentes, vel incolæ patiantur morari cum eis, maiores vniuerſitates pro quolibet foculare vnum Auguſtale fiſco applicatur pro rata collectæ. textus eſt in cap. licet ſuperius allegato. vide capitulum Regis Caroli, quod incipit. Carolus illuſtris Hieruſalem.

2 Receptator, Complices,& fautores Patarenorum debẽt in perpetuum relegari, & bona publicantur: & ſunt infames,& non capiunt dignitates, nec teſtificantur, vt in conſtitu. Patarenorum. de Patarenorum receptato.

1 Regnum Siciliæ eſt exemptum de facto ab Imperio, & ſic regnum Franciæ. Tamen. in regno iſto ſeruantur iura communia Imperatorum,& hoc per plures annos pro conuenientia Regum, qui faciunt iura communia, & ſic ex tacito conſenſu fuerunt,& ſunt obſeruata, vt in gl. procemij conſtitu. in ver. vnde admedum. cum ſeq.&c.

1 Releuium dicitur, quia releuat & adiuuat dominum recipientem alias dicitur intratura ſecundum ius commune, Et quando debetur? dic quòd mortuo feudatario, Barone. vel comite, qui tenet caſtrum, vel terram, vel feudum nouum ſecundum vſum Curiæ ſoluitur releuium, quod eſt medietas fructuum vnius anni,& fiet examinatio,& inſpicientur regiſtra in feudo nouo, & ſi inuenitur quantitas, pro qua eſt datum feudum, vt quia valebat quolibet anno vncias viginti, tunc ſoluat pro releuio vncias decem, quia tantum eſt ſeruitium: ſi feudum eſt antiquum & dubium eſſet, ne feudum ſit diminutum,& ſeruitia occupata, fiat inquiſitio de iuribus feudi, & ſic ſoluat medietatem fructus vnius anni, prout erit repertum, Sed mortuo Barone feudatario hæres eius debet nunciare Regi, vel Baroni à quo feudum tenet infra annum & diem à tempore mortis numerando aſſecurationem & iuramentum vaſallorum etiam in feudo Baronis, Domi. Andr. in conſtitutio. iſta. [Sed pone quòd feudum nobile puta caſtrum, quod eſt ſcriptum in quaternionibus cum Baronia alicuius Baronis, & conceſsio ſpectet ad Regem: quando moritur feudatarius ſine hærede, & ſecundum conceſsionem Regis ille Baro debet aſsignare poſſeſsionem feudi, cui Rex vult iſto caſu tantum releuium Baroni, de cuius Baronia eſt, vt in conſtitutio. poſt mortem, de morte Baronis, in gloſſ.& in text. in receptis vnci. x.& ſic Rex concedit in feudum nobile, quod eſt adiunctum Baroniæ & Baroni competit Baronia,& recepit releuium: ſi forte feudum tenetur à Comite vel Barone in medietate releuium, tunc ipſi Comiti vel Baroni ſecundum conſuetudinem & ſic eſt conſuetum, vt debeatur prout eſt cõſuetum pro illa quantitate. [Sed an eccleſia ſoluet releuium? dic quod non. Sed an pro noua conceſsione vel inueſtitura quæ de nouo fiet alicui de aliquo feudo per regem vel Baronem, vt quando dat ſeruitori propter ſeruitia, an debeat ſoluere releuium? tex. in d. conſti. poſt mortem, in fine etiam receptis vnc. decem videtur quòd ſic, Sed Dominus Andræas dicit quòd non. [Sed quid ſi feudum ſit donatum extraneo, vel eſt datum filio primogenito inter viuos, qui alias erat ſucceſſurus, an Rex confirmando debeat habere releuium? Dominus Andræas dicit quòd non. prædicta omnia vide per gloſſ. Dominus Andræas in dicta conſtitutio. poſt mortem de morte Baronis. [Sed an domina pro feudo quod habet in dotarium ſoluat releuium? dic quòd non. Dominus Andræas ibi. Sed infra quod tempus debet notificari Regi vel Baroni mors Baronis ſeu feudatarij? vide capit. Regis Roberti, quod incipit in nomine domini, &c. vide ſupra in verbo. feudatarius.

1 Repreſaliæ in regno ſunt prohibitæ, extra regnum conceduntur, vt ſi Romani grauarent ſubiectum Regis, prius ipſorum officiali requiſito vt iuſtitiam faciat, qui ſi negabit tunc conceduntur repreſaliæ. [item Comes de guerra mouenda.

1 Reſtitutio in integrum competit minoribus per conſtitutionem regni prout ſupra ſcripſi in verbo minor, & mulieribus læſis in iudicio vel extra vt ſupra ſcripſi.

2 Reſtitutio in integrum datur reipublicæ in iudicio & in contractibus ſecundum iura antiqua. Et licet ad petendum reſtitutionem in integrum per procuratores cõſtitutos à minoribus & mulieribus requiratur ſpæciale mandatum, tamen in procuratore conſtituto à magiſtro Iuſtitiario, vel procuratore Regis non requiritur ſpeciale mandatum ſed ſufficit generale, qui procurator conſtitutus per Regem vel magiſtrum Iuſtitiarium tam in criminalibus, quàm in ciuilibus cauſis poteſt petere, textus eſt in conſtitutio. beneficium. de reſtitutione reipublicæ.

3 Reſtitutio ad petendum reſtitutionem in integrum requiritur ſpeciale mandatum. ff. de mino. l. illud. Hoc verum in muliere & minore, ſecus in republica: quia non requiritur ſpeciale mandatum, ſed ſufficit generale, vt in conſtitutio. beneficium: de reſtitutione reipublicæ. [Sed Bartol. in l. ſi minor. §. ait prætor. de iureiuran. dicit, quòd in procuratore reipublic.& minoris requiritur ſpeciale mandatum, & hoc verum, ſed fallit in procuratore ad iudicia, qui petit ius reſtitutionis in integrum quantum ad exercitium illius cauſe, vnde eſt procurator. vide ibi Bartol.

4 Reſtitutio in integrum an poſsit peti poſt renuntiationem & concluſionem in cauſa? Dic ſi vterque petit admittuntur, ſi alter petit admittitur in vno aduerſario: licet aduerſarius poſsit vti beneficio illius reſtitutionis, etiam ſi eſt maior, non obſtante quòd renuntiando videtur renuntiare iuribus competentibus. &c. Hóc intellige, quòd minor renuntiando & concludendo in cauſa videtur renuntiare iuribus communibus, ſed non iuribus ſpecialibus; vt puta, reſtitutionis beneficio in integrum, non reſtituitur minor aduerſus condusionem & renuntiationem in cauſis,& deinde ad ponendam probationem, vel ad pinguius probandum ſemel tantum nunc reſtituitur: quia vna reſtitutio datur minori & non plures. vide plene in conſtitu. obſcuritatem. de reſtit. muli.

5 Reſtitutio an minor, vel fiſcus poſsint reſtitui quãdo agunt ex delicto alterius, vt ſi in ſepulchris violatis, & ſimili? dic non ex delicto alterius, minor ſi prætendit damnum peculiare, & perſecutionem rei propriæ, vt quia expoliaſti patrem minoris, & fregiſti monumenta, tunc quantum ad proſecutionem rei propriæ minoris,& in veſtimentis, & aliis ornamentis, minor reſtituitur non in aliis lucris, ſi forte lucrum venit ex conuentione, quia inter emptorem & venditorem eſt appoſita pœna, ſi non tradatur res certo die: ſi agatur ad iſtam pœnam reſtituitur minor, vel fiſcus ſi agatur ad pœnam quæ venit ratione contumaciæ; vt tertia bonorum mobilium, an reſtituatur minor, vel fiſcus? & dicitur quòd non: quia illud non abeſt de re peculiari, ſed ad vindictam. [Sed quid ſi illa pœna quæ poteſt venire ratione contumaciæ, vel alia pœna promittitur fiſco in iudicio, non comparet certe non datur reſtitutio, quia ſapit naturam principalis, ex qua deſcendit, ſcilicet, tertia mobilium, vt ſupra. [Item ſi fiſcus non reſtituitur, ſi petit pœnam ſpreta defenſa, quæ propter maleficium venit,& non ex damno rei familiaris, prædicta omnia not. per Domi. Andr. in conſti. obſcuritatem de beneficio reſtitutionis reipublicæ.

6 Reſtitutio datur minori non vltra binas vices, & non mulieri, & ſic denegatur reſtitutio, appellatur, & quoties tenditur ad pinguius probandum, vel offerendo iura, vel exceptiones? dic quod non vltra binas vices per dictam conſtitutio. obſcuri.

7 Reſtitutio ſi datur minori conuento, an detur actori maiori? dic ſi actor vult vti illo beneficio, poteſt vti ſicut minor, quia reſtitutio conceſſa minori videtur conceſſa aduerſario maiori. l. petentæ. C. de in integrum reſtitutione. Sed ſi minor renuntiat beneficio reſtitutionis in integrum præiudicat aduerſario: quia non poteſt vti beneficio reſtitutionis. Dominus Andræas in dicta conſtitutio.

8 Reſtitutio. Si renuntiat minor beneficio reſtitutionis in integrum non præiudicat ſibi, quia renuntiando ipſo iure eſt deceptus, ideo reſtituitur contra renuntiationem. l. interdum. & l. ſi iudex. ff. de min. per Dom. Andr. in dict. conſtitutio. [Sed an iuri prohibitiuo poſsit per pactum renunciari? Dic quòd non per gloſ. in l. j. C. de fideiuſſo. Domi. Andr. quæ allegatur pro ſingulari ad hoc,&c.

9 Reſtitutio. Si durante dilatione data à iudice ſuperuenerunt feriæ repentinæ currit dilatio, ſed reſtituuntur. ff. ex quibus cauſis ma. l. ſed ſi per prætorem. §. feriç. l. j. C. de fer. & ſi vnus dies reſtat de termino tantum an fiet reſtitutio ei? vide in d. l. ſi per prætorem. in §. quot,& per Dominum Andræam in conſtit. officij. de teſt. offi.

1 Reus. Si eſt conuentus reus in iudicio, infra quod tempus debet offerre iura ſua, ſi defendatur per ſeipſum: & quid quando per procuratorem? vide plenè ſcripta in verbo, actor.&c.

1 Rex Siciliæ, an habeat directum & vtile dominium, & poſſeſsionem naturalem & ciuilem in regno, ita quod totalis cognitio ſpectat ad eum, tam de loco. quàm de partibus regni vt de Baroniis,&c. Reſpõdeo quòd ſi quæſtio eſt de toto regno, vel quota parte cognitio ſpectat ad Papam in ſingulis autem regni corporibus apud eccleſiam nihil remanſit, ſed totum integrum dominium,& poſſeſsio ſunt translata ad Regem, quia licet in feudatione ipſa facta Regi venerit vniuerſitas regni, ſingula tamen corpora in traditionem venerunt, & ſic per traditionem ab eccleſia tranſiuerunt ad Regem ſine aliqua reſeruatione, & ſic in

ſingulis corporibus regni Rex eſt ſuperior. [Vnde in Comitibus & Baronibus Rex habet vtrunque Dominium, & Comites & Barones habent vtilem & naturalem poſſeſſionem: vide gloſſam magnam in proœmio Conſtitutionum, habendo reſpectum ad verſiculum ſequentem. [Item legitimare Baſtardos, & hoc eſt principis dominum, vt in eadem gloſſa in verſi. liquet. [Item à Rege non appellatur, vt in eadem gloſſa in verbo, liquet. quia in conceſſione regni Papa reſeruauit appellationem in cauſis eccleſiaſticis, ergo in aliis renuntiauit. Sed dominus Andræas dicit, quòd quando aliquis damnatur ad mortem, & eſt in aperto, & eſt notorium & fama, quòd malè eſt damnatus, tunc appellat ad Papam, vt in proœmio ſuo in §. item. verſi. damnati. [Item quando agitur de crimine læſæ maieſtatis, & confiſcantur bona, appellatur, quando eſt quæſtio de bonis, vel de vno caſtro, ita quòd confiſcantur Regi, appellatur ad Papam, vt in dicto proœmio in verb. quando. Sed vt euitetur & excludatur talis appellatio, Dominus Andræas dicit, quòd Magna Curia cognoſcat, & appelletur ad iudicem appellationum. [Tertiò committit, ſi non appelletur ad Papam, Papa debet prouidere, & occurrere tanquam Vicarius Chriſti læſis, quando manifeſtum eſt Regem cupidum vel animoſum, tunc prouideat Papa vt Chriſti vicarius, & inquirat, vt ibi. [Item in conceſſione regni tranſiuit regnum totum, & partes, & ſic corona, mitra, & omnia quæ deſignant plenam poteſtatem præter in exceptis. Do. And. in proœmio in vltima col.

2 Rex an poſſit donare demanialia, & alienare ex certa ſcientia? Et vtrum poſſit donare hominum & vaſallum demanialem? Et an demanialia poſſint præſcribi? Et an Rex poſſit deminuere ſeruitia fendalia? vide conſtitutionem, Imperialem decet, &c. §. prætereà. de lege Corta. §. eadem ibi. in decima col. vide in conſtitutione, dignum, &c.

3 Rex an poſſit deminuere demanialia? Dic quòd ſic, ſi non deminuatur coronæ honor, tunc Papa prohibet donare demanialia, & tanquam immenſa ab omnibus donatariis reuocatur: & cauſa prohibitionis eſt, vt non alienentur demanialia in magna quantitate, & non aggrauentur ſubditi Regis, qui teneatur eum ſuſtentare in honore & ſtatu. Et de iſta materia, vtrum Rex poſſit donare demanialia cum ſeruitio vel ſine & vtrum donet hominé vaſallum demanij, vel an fructus demanij donare poſſit & quæ ſint demanialia: & vtrum demania præſcribantur: & an Rex poſſit deminuere ſeruitium in feudum? vide ibi decima collat. in conſtitutione, Imperialem decet. §. prætereà. & de lege Cortadi. §. ex eadem. Dominus Andræas in conſtitutione, dignum. de iure ſuo. [Item ſi Rex facit plures alienationes, & ex vltima apparet imméſa donatio Rex reuocat ab omnibus, quibus alienauit. Dominus Andræas in dicta conſtitutione. [Item tenetur donare fratri ſuo ſecundogenito tantum, quòd poſſit viuere in honore & ſtatu regali, & iſta eſt neceſſaria alienatio. Domin. Andræ. in dicta conſtitut. &c.

4 Rex ſi conceſſit excadentialia, & feuda ad Curiam excadentia debet concedere ea cum antiquo ſeruitio: & ſi concedit ſub alio ſeruitio, minuendo pretium, tunc debet ponere ex certa ſcientia, non obſtante lege tali, &c. aliàs non valet. Dominus Andræas in conſtitut. de reuoca. feud. & ideo ſi in priuilegio ponitur ſeruitium nouum minuendo primũ, debet poni clauſula, non obſtante. [Item poteſt ſeruitium minuere in totum, vel in partem in extraordinariis, cum clauſula, non obſtante, ex certa ſcientia, vt in conſti. dignum. de iure eorum, &c.

5 Rex an poſſit concedere militem, vel Baronem alicuius, qui ſit recommendatus, vel ſit feudatarius ſuus? Dominus Andræas arguit pro & contra, & tenet quòd non de iure: ſed alibi dicit quòd ſeruatur: vide eum in conſtitutione, perſonas. de iure ſuo. Et quid in aliis hominibus demanialibus, an princeps concedat? vide ibi eundem.

6 Rex ſi vadit ad terram Comitum, & Baronum, debet habere Corredum, qui faceret ei expenſas, vt in conſtit. quamplurium. de adiutoriis Comitum & Baronum.

7 Rex vel imperator debet habere iſta, ſcilicet, iuſtitiam & fortitudinem. Item pollicetur obſeruare iuſtitiã regnicolis: vide conſtitu. cum ſine. de obſeruantia iuſtitiæ.

8 Rex. Poteſt quis licitè reſiſtere Regi, ſi aliquid facit, puta, ſi ſpeciali odio vult aliquem occidere, vel percutere, ille poteſt defendere ſe: ſecus ſi aliquem vellet occidere, vel percutere, vel occidi facere iuſtè, quo caſu non poteſt ſe defendere, vt in conſtitutione, vt participatio. de iniur. eur. illat. per Do. And.

9 Rex non poteſt facere per ſuum reſcriptum, quòd procedatur in cauſa abſentibus partibus, vt Dominus Andræ. in proœmio in ver. princeps autem per ſuum. etiam ex certa ſcientia. [Item ſine iuſta cauſa non poteſt tollere appellationem, vt procedatur appellatione remota, niſi cauſa ſe dandi tumultum, vel ſimili, vt in dicto proœmio in verſi. quintum exemplum. [Item nõ poteſt tol-

lere

lere ius meum, niſi ex cauſa, vt ibi. [Item debet vti poteſtate ordinaria & non abſoluta, vt in ver. & econtrà. & in ver. princeps niſi ex cauſa. [Item ſi mandat per reſcriptum, vt tollatur res aliena, non valet, quantumcunque contineat ex certa ſcientia, multo magis quando læderetur perſona: vt dicto proœmi, ver. reſcripta. [Item poteſtas Regis eſt, vt faciat iuſtitiam, & iuſtum iudicium, vt in verſic. princeps. [Item ſi faciat aliquid contra ius, coram eodem Rege poteſt conqueri de iniuſtitia, vt in verſic. idem hominibus.

Rex Siciliæ fit à Papa, & alij Reges fiunt à populo, & habet poteſtatem condendi legem: & Rex non Reuocatur à Regno, niſi ex cauſa, vt quia eſſet Tyrannus: & ſic abutitur dignitate. ff. de origine iuris. l. ſecunda. §. quibus ex actis. [Item reuocatur, ſi non eſſet idoneus ad regnum Rex. xv. quæſtio. j. capit. Item Rex, qui excedit terminos Regios, non eſt Rex. ij. quæſtio. j. ſolue ſi non facit iuſtitiam, ad quod punitur. Dominus Andræas in conſtitu. non ſine. de obſer. iuſtitiæ. 10

Rex ſuccedit forenſibus, ſi moriuntur ſine teſtamẽto, & ſine hæredibus legitimis, & per manus Secreti bona confiſcantur. [Item forenſes in regno non poſſunt condere teſtamentum ſine conſenſu Regis: gloſſa & dominus Andræas in conſtit. præſenti. de offic. Secre. [Sed an fiſcus præferatur vxori, marito mortuo ab inteſtato ſine hæredibus? gloſſa prædictæ conſti. dicit, quòd ſic: Dominus And. ibi dicit contrarium, &c. 11

Rex ſi habet ſuſpectum aliquem prælatum ordinatum per Papam in aliqua eccleſia cathedrali, an poſſit excipere contra perſonam ipſius? dico quòd ſi habet eum ſuſpectum de proditione quod ſic, vt in ſuo proœmio in §. infrà. x. ſed quare ſi, &c. 13

Rex an poſſit concedere excadentias, vel partem ſine ſeruitio, dicendo in priuilegio, non obſtante, &c? Dominus Andræas dicit quòd ſic, in dicta conſtitutione, dignum. de iure ſuo. [Item quando excadentia deuoluitur ad Curiam, & Rex alteri concedit, an debet dicere, ex certa ſcientia: vel quãdo dat partem vnius excadentiæ francham, & alij concedit reſiduum excadentiæ cum antiquo ſeruitio, an teneatur totum ſeruitium præſtare? vide quæ ſcripſi in verbo, excadentia. & per Dominum Andream in dicta conſtitutione. 14

Rex in regno iſto eſt liber & monarcha, & omnia iura, quæ pertinent ad Imperatorem, habet, & eſt exemptus totaliter ab Imperatore, vide gloſſam in proœmio Conſtitutionum in ver. vnde ammodo cum ſequenti. & ſeruantur iura Imperatorum in regno, non propter præeminentiam Imperatoris, ſed ex quadam conſuetudine fuerunt, & ſunt obſeruatæ: & ideo in Rege committitur crimen læſæ maieſtatis, & perduellionis, vt in gloſſa dicti proœmij in verſiculo, hæc ſententia. cum ſequenti. Cùm habeat regnum in feudum ab eccleſia, quare dicimus quòd ſit liber, & non habeat ſuperiorem. Dic cùm Papa honorauit Regem conferendo ſibi regnum, voluit Comites Regis ſubditos in omnibus regni eſſe ſubiectos, ſecundum quod eſt præmium regiæ dignitatis, imponendo ſibi inſignia regalia contulit ei plenitudinem Regiæ poteſtatis, vt in dicta gloſſa in verſiculo, ſed quia fortè. cum ſequenti. ſic videtur contribuiſſe iuriſdictionem temporalem liberam, ſicut erat penes Papam. & ſic Rex habet regnum eo modo, quo habebat eccleſia, vt in eadem gloſſa in ver. Rex. præterquàm in exceptuatis capitulis conceſſionis, vt ibi dicitur, &c. 1

Ritus Magnæ Curiæ Vicariæ debent obſeruari per totum regnum ab omnibus inferioribus Curiis. Dominus Andræ. in conſtitut. ſi quis in poſterum. & ſic facit, quòd ea quæ ibi ſeruantur, debent in aliis Curiis ſeruari. Vide quia eſt ritus, & ſunt obſeruantiæ in Magna Curia, quæ debent obſeruari in prouinciis Regni. 1

S

SCRIPTVRA. Si iudex recipit falſam ſcripturam productam per aliquem ex ſuo officio ſine ſententia ex ſolo præcepto per eum punitur de falſo, vel alia pœna debita, per l. iubemus. C. de probation. & de teſtibus in l. nullum. Dominus And. in conſtitu. pœnam eorum. de forbannitis. 1

Secreti & alij officiales nil recipere debent pro cõmiſſionibus, & apodiſſis, nec pro ſigillis, vel pro ſcripturis, prout notatur in cap. Regni, quod incipit, quòd prædicti. Item debent vendere gabellas emere volentibus, facta prius licitatione, vt in capit. in primis. de offic. nec debent ſe intromittere, inquirere demania, vel de morticiniis, vel occupatis, vt in cap. Regni, Item cùm inquirere. Item inquirunt ſuper falſitate ponderum & menſurarum, vt in cap. Regni, Item Secreti non auferant. [Item Secreti cognoſcunt contra fiſcum de debitis, & rebus immobilibus, & etiam de ſtabi- 1

libus

libus modicis, vt putà de vna domo, vel vinea, & ſimili, quæ abſtuliſſet fiſcus, vide conſtitutionem, cauſas per magiſtros. quæ eſt noua conſtitutio.

2 Secreti habent cognitionem cauſarum ciuilium, præterquàm de feudis. Primò ad requiſitionem Baiulorum. Secundò in defectum ipſorum poſſent cognoſcere & diffinire. Item cognoſcunt de cauſis, quæ ſunt inter Baiulos & gabellotos. Tertiò in cauſa appellationis, quando à ſententia Baiulorum, & iudicum appellatur in terris demanialibus. Quartò, ſi quæſtio eſt inter Baiulos & priuatos, ipſe Secretus cognoſcit, vt in gloſſa: hoc ſi expedit appellari à Secreto, non ad Iuſtitiarium, Sed ad Regem appellatur vt in conſtitutione, officiorum. de diſcreta cognitione cauſarum. [Sed an à Baiulis Baronum appellatur ad Secretum? gloſſa dicit quòd non, ſed ad Baronem Dominus Andræas. [Quid ſi Secretus eſt negligens per duos menſes, poſtquàm fuit requiſitus, & quando Baiuli ſunt negligentes? vide ſupra in verb. Baiuli.

Item Secreti dant aſſiſias cum conſilio Baiulorum, vt in conſtitutione ſequenti.

1 Secretus. Eius officium eſt cognoſcere de theſauris inuentis, de naufragiis. Et cum quis ſine hærede moritur, & bona ſua in fiſcum annotantur, data tertia parte pro anima defuncti, vt in conſtitutione, præſenti. de officio Secreti. Et quando quis dicatur mori ſine hærede, vide ibi gloſſam. [Sed an fiſcus præferatur vxori defuncti? gloſſa dicit quod ſic. Dominus Andræas contra. Vide gl. quæ tenet, quòd forenſis, qui moritur ſine hærede, non poteſt condere teſtamentum ſine Regis conſenſu. [Succeſsio patris tam nobilium, Comitum, quam Baronum, quàm Burgenſium, quomodo hodie defertur filiis? Dic, ſi quis moritur ſuperſtitibus filiis tantùm, vel filiabus tantum, ipſi ſuperſtites ſuccedunt tam filij quam filiæ, niſi fortè relinqueret filios, filias, vel ſorores non maritatas: filij maſculi ſuccedunt, qui debent maritare ſorores, & amitas ſuas de paragio, in hoc corrigitur ius commune, ſecundum quod æqualiter ſuccederent maſculi & fœminæ. [In feudalibus verò ſi ſolam filiam reliquerit defunctus, ſi ſunt maiores, & ſuccedunt: ſi minores, & tunc etiam ſuccedunt, ſed recipiunt Balium à curia: & cum fuerint nubilis ætatis, maritabit eas Curia de paragio, vide conſtitutionem, in aliquibus. de ſucce. Comitum & Baronum. [Sed an conſtitutio habeat locum, quando ſuccedıtur ab inteſtato, vel ex teſtamento? dic quod ſic, quia vbi viuitur iure Francorum habet locum ſucceſsio ab inteſtato Dominus Andræas ibi. [Sed in quo tempore debet maritare ſororem? Dic in decimoſexto anno, vt in gloſſa. & Dom. And. Sed an habeat locum in ſucceſsione materna? alij dicunt quòd non, alij quòd ſic: vide infrà in verbo, Soror. Et ſi filia maritatur à patre, habebit portionem de paragio de ſucceſsione materna, vide plenè ſcripta in verbo, Soror. [Et quia textus dicit hic, quòd filius tenetur maritare amitas, quomodo hoc intelligitur? puto de amita, quando frater eius eſt mortuus, & ipſe habuit bona paterna, & ſic tenebatur eam maritare de paragio, quia non fecit, tenentur hoc facere filij, & ſic nepotes huius amitæ. Vel pone quòd ſoror nil habet, nec paterna, nec materna, tunc de iure communi frater dotabit eam de proprio, certè iſtud onus tranſmiſerat in filios ſuos. [Sed quæro, quomodo intelligitur de paragio? Vide quod ſcripſi ſuprà in verbo, paragium. & vide ſuprà in verbo, primogeniti.

1 Sententia diffinitiua debet proferri in ſcriptis, aliàs ſententia non valet, vt in conſtitutione, ab omnibus ſententiis in ſcriptis ferendis. Hoc verum in cauſis, in quibus requiritur libellus, quia cauſa excedit duos Auguſtales, vt in conſtitutione, dilationes. de dilationib. & gloſſa, & Dominus Andræas ibi dicit, quod quælibet ſententia debet ferri. Primò ſecundum Conſtitutiones Regni & Capitula. Secundò ſecundum conſuetudines approbatas. Tertiò ſecundum ius Longobardorum. Quartò ſecundum ius commune, vt in conſtitutione, vt vniuerſis. de ſerua. hono. Comit. Bar. & milit. [Sed quis leget ſententiam? Dic quòd iudex ipſe ordinarius, vt in tex. & in cap. fin. de ſentent. in vj. vide gloſſam in l. fin. de ſentent. ex breuic. recit.

Sententia iuſta licet iuris ordine non ſeruato feratur. Item ſi
2 eſt iniuſta, valet & tranſit in rem iudicatā. facit l. iudex poſtquàm de re iudic. niſi feratur per pecuniam. l. venales. C. quando prouo. non eſt neceſ.

Sententia ſiue in Magna Curia, ſiue in Curia Iuſtitiarij, tam in
3 criminali, quam in Ciuili nil ſoluitur de compoſitionibus Iuſtitiario, vel actorum magiſtro pro ſcripturis, nec ſubſcriptionibus, cùm Iuſtit. & aſſeſſores debeant eſſe contenti gagiis eorum vt in c. Regni, Item ſtatuimus. in rub. quod nil ſoluatur.

Sententia. Si conuentus oſtendit ſententiam ritè latam in cau-
4 ſa ipſa prædeceſſorum ſuorum in officio, conuentus eſt liberandus quam citius poterit officialis ſine fraude, vt in capitul. regni, Item ſi qua vniuerſitas. in rub. quæ perſonæ pro dc. ad litem,

Sententia. An poſsit iudex contra delinquentem lite non conteſtata proferre ſententiam? dic quòd ſic, ſi iudici de cauſæ cognitione conſtaret de crimine, quia fecerat inquiſitionem, & poſt datas dilationes ad ſe defendendum, licet lis non ſit conteſtata, habebitur pro communi contumace. C. vbi in[illegible]. l. ſecunda, Et ſic iudex pronuntiat, quare ſtando ſic in [illegible]io, quaſi obligetur. ff. de pecul. l. iij. §. idem ſcribit. Dominus Andræas in conſtit. pœnam. de forban. & foriud. 5

Serui, & ancillæ poſſunt capi, & dominis aſsignari: & ſi domini ſeruorum ignorantur, aſsignentur Baiulis, qui debent ipſos mittere ad magnam Curiam: & ſi quis ipſos capere & tenere præſumeret, ipſi & bona omnia Curiæ damnabuntur: & Baiuli, qui ſibi ipſos aſsignent, non deſinant Curiæ ſimili pœna teneri, vt in cōſtitutione, ſeruos & ancillas. de ſeruis & ancillis fugitiuis. de acquir. rer. domi. l. ſeruos. 1

Sigillum Regis, vel alterius domini vniuerſalis ſi quis falſificauerit, & qui literis ex ipſis ſigillis falſis vtitur, prædicta pœna tenetur, & publicatione omnium bonorum: ſecus in ſigillis dominorum particularium, & Comitum. & Baronum, vt in capitulo Regis Caroli Dei gratia, damna infligentia, vide in verbo, Literis. Secus in ſigillis aliorum dominorum, quia minori pœna puniuntur, vt dicit gloſſa in conſtitutione, ſi quis literas. de falſariis. 1

Soror ſi remanet cum fratre, excluditur à ſucceſsione paterna, tamen tenetur frater eam maritare de paragio, vt in conſtitutione, in aliquibus. de ſucceſ. Comit. & Baronum. & debet maritari in decimoquinto anno, vt in gloſſ. [Sed ſi pater vel frater maritat filiam vel ſororem de bonis maternis, an filia excludatur à ſucceſsione matris? gloſſa dicit quòd ſic, Dominus Andræas contrà. [Sed an ſoror excludatur per fratrem à ſucceſsione matris? multi dicunt quòd non, alij quòd ſic: qui ſubdunt, quòd filia maritata de paternis habebit paragium de maternis, Domin. Andr. [Sed quid ſi frater non vult maritare ſororem, quid agendum? dic quòd ſoror iſto caſu poteſt petere portionem ſucceſsionis. Dominus And. in conſtitut. in aliquibus. [Item poſſunt petere ſorores, vt caueat frater eis dare dotes. Dominus Andręas. [Item ſi frater non habet aliquid, quàm feudū, tenetur maritare ſororem, facta cōdemnatione in pecunia, poſteà fiet executio in bonis feudi eodem modo, vt dicit Dom. Andræas. [Sed qui ſi frater alienauerit feudum? dic quod procedıtur. vt ponit Dom. And. [Sed quid ſi facta executione in feudo datur ſibi in pignus, an debeat excomputare fructus perceptos? dic quod fructus percepti, antequam traderentur in dotem excomputantur, ſi dat in dotem durante matrimonio iſtud feudum, lucratur fructus, ſi ſoluto matrimonio debet fructus ſibi computare, quos habuit ſoluto matrimonio, vt dicit Do. And. [Sed quid ſi ſoror non vult maritari, & vult caſtè viuere, an habebit portionem de paragio? dic quòd ſic vſque ad legitimam ſibi cōpetentem. [Sed quid ſi fuit dotata per extraneum? dic quòd habebit legitimam Idem ſi per pulchritudinem maritaretur cum modica dote, nam habebit ſupplementum vſque ad legitimam. [Sed quid ſi viuo fratre eam frater maritauit, an mortuo patre habebit paragium? dic quod ſi frater dotauit de ſuo, quòd in dubio præſumitur, tunc habebit paragium. ſi nomine [illegible] vel faciendo facta patris, non habebit. [Sed quid ſi pater maritauit, vel frater nomine patris, & modicum dedit in dotem, an poſt mortem patris habebit ſupplementum vſque ad legitimam? dic quod ſic. Dominus Andræas. [Sed quid ſi fuerunt tres fratres & ſoror, & duo non adierunt hæreditatem, an accreſcat portio illorum fratrum ſorori? dic quòd accreſcit ſoli fratri, & ipſa ſoror habebit paragium, prout fuit tempore mortis patris. [Sed quid ſi frater aliud non habuit de bonis patris, niſi feudum, an habebit pro æſtimatione paragium, ſecundum quod eſt in burgenſaticis? dic quòd ſic in pecunia, vel fructibus, vel in feudo, vel parte feudi cum conſenſu Regis. Dominus Andræas. [Sed quid ſi frater habens tantùm feudum dicit ſorori, ſuccedas æqualiter, quia nolo te maritare? dic quòd non poteſt hoc dicere, ſed tunc præcisè tenetur eam maritare in pecunia æſtimando ipſum feudum, & habebit illam portionem, quam habuiſſet, ſi æqualiter ſucceſsiſſet. [Item ſi frater ſucceſsit in burgenſaticis, non tenetur de neceſsitate maritare ſororem, ſed poteſt ſibi dare portionem æqualem, & excuſatur à maritagio de paragio. Dominus Andræas. [Item frater tenetur alere fratrem: vel ſi moritur, & non habet aliud etiam ſi filij ex alio matrimonio. per Dominum Andræam in conſtitutione, Comitibus & Baronibus. [Sed quid ſi frater nil habuit de bonis patris, vel modicum, an tenetur de ſuo maritare ſororem? dic quod ſic, ſi eſt nata ex eodem patre. l. cùm pater. §. penultimo. de adminiſtratione tutor. [Sed an nepos teneatur maritare amitam de ſuo? credo quòd non, quia conſtitutio loquitur in fratre.

Speciarius, vel confectionarius debent ſyrupos & alia medica- 1

menta fideliter facere, præſtito prius iuramẽto. Et ſi non fecerint, publicatione omnium bonorum mulctentur. Et debent eum eis eſſe duo circunſpecti viri, qui omnia videant, & ſi inuenerint in eorum officio fraudem, capite puniũtur, vt in conſti. in terra qualibet de fide niſi ſuper lectua. & ſyrup. ſtat.

1 Spoliare. Nulli de regno, vel in regno licet quoquomodo de poſſeſſione, vel quaſi rei mobilis, vel immobilis authoritate propria ſpoliare, aliàs tenetur pœna conſtit. comprehenſa & maiori vel minori ad arbitria Regis. Et ſi expoliatus querelam fecerit Curiæ Regis prius debet iurare, & dare fideiuſſoriam cautionem, & ſi poteſt ibidem ſtatim iudicio tam de poſſeſſione quàm de proprietate, ac parere mandatis Curiæ, & tunc cum iuramento eſt interrogandus, & ſecundum veritatem examinabitur, quando fuit eiuſdem rei poſſeſſionem adeptus, & qualiter deſtitutionis tempore poſſidebat, & quibus præſentibus interrogetur contra ſpoliantem, deinde vocato tam expoliato quàm illis, quibus præſentibus deſtitutio dicitur fuiſſe facta, & ſi aliquid producere velit expoliatus, & recepto iuramento ab omnibus deinde ſpoliator accuſatus interrogetur de expoliatione ipſa. [Et qualiter, & quando, & quibus præſentibus, & vtrum cum armis, vel ſine, & delatus debet cauere, aliàs trudetur in carcerem donec fideiuſſionem det, aliàs quouſque iurabit Curiæ, ſi damnatus erit. Et in omnibus proceditur ſummariè, & ſine libello, & dilatione, & ſi conuincitur tenetur reſtituere poſſeſſionem, prout fuit tempore expoliationis, & ad ſatisfaciendum de damnis & intereſſe, & expenſis: necnon ad pœnam comprehenſam in conſtitutionibus Regni, vel ad maiorem, &c. prout videbitur Regi, & non auditur appellans. Et ſtatim quòd delatus confeſſus eſt vel conuictus, debet notificari Regi, vt prouideat de pœna. [Item iudex in principio litis debet mandare partibus ſub certa pœna, quæ ſcribatur in actis, quòd cauſa pendente ſe offendere non præſumant, nec aliquid innouent, & ſi contrafactum fuerit ſtatim pœna exigatur, & ſi fortè ipſi pœnæ aliqua partium obtemperare noluerit; vaſalli eius ſi quos habet, eum non capiant ſed ſignificent, & officialis qui talem pœnam imponit, ſi ſunt rebelles, & ſi expediens fuerit conuocatis fidelibus Regis, procedat contra omnes manu militari, & ipſos deſtituat omnibus bonis ſuis, & capiet de perſona, & ipſos non liberet, nec bona ſua ſine conſenſu Regis, eodem modo procedatur in omnibus maleficiis, vt accuſatum & accuſator iurent dicere veritatem, dicant totum factum, & locum, & nomina illorum, per quos poteſt veritas iudicari, vide pleniſſimè capitu. quod incipit. ſubditorum noſtrorum. de violentiis, per Bartol. in dicta l. j. ff. ſi quis teſta. li. eſſe iuſ. fuerit. vbi dicit, quòd in ſpoliatione requiratur dolus, & lata culpa, aliàs abſoluitur.

1 Spoliatus violenter habet electionem ſi vult agere contra ſpoliatorem, vel eius hæredes, vel ratum habentes ſpoliationem ſuo nomine factam, vt in gloſſ. ad intereſſe. Si poſſeſſionem in alium tranſtulit, vel contra ſingularem ſucceſſorem, & detentorem, qui cauſam habet à ſpoliante, ad ipſam rem ad quaſcunque manus ambulauerit poſſeſſio, ſiue ſciens, ſiue ignorans fuit, poſſeſſionem recuperet, vt in conſtitutio. circa violentiarum, de reſtitu. poſſe. [Not. quòd hæ conſtitutio eſt contra ius commune, ſecundum quod videtur quòd tenetur ſingularis ſucceſſor inuaſoris reſtitutorio iudicio. [Et habet locum iſta conſtitutio ſecundum gloſſ. generaliter in re mobili, vel ſtabili, vel etiam in corporali, vt in iuribus, actionibus, &c. Et habet locum, ſiue quis ſpolietur à priuato, ſiue à non ſuo iudice iuris ordine non ſeruato, vt in gloſſ. magna in fine. Et Dominus Andræas. ibi. Vnde habet locum dicta conſtitutio. in omnibus vim paſſis, qui ſunt deſtituti ſine iuris ordine, ita quòd non valet ſententia contra delinquentem, ſecundum Dominũ Andræam. [Et ſi fortè faciendo ſibi ius expoliauit quem à poſſeſſione rei immobilis, tenetur ad medietatem precij & reſtitutionem rei, vt in conſtitutio. violentias, de violent. in poſſeſ. [Item hæc conſtitutio habet locum in rebus incorporalibus, & in iuribus, ſi fiat violentia datur vtile beneficium huius conſtitutionis, vt in gloſſ. Vnde ſi expolias me ſoluendo redditum alicui, quem mihi teneris ſoluere, habeo beneficium huius conſtitutio. Dominus Andræas. [Item ſi res depoſita aufertur, dominus habet beneficium. [Item ſi denegas ſoluere redditum & deſtituis me habeo, beneficium huius cõſtitutio. Dominus Andræas. Nota quòd ſi fiet cum armis violentia tenetur de vi publica. [Item ſunt certi caſus, in quibus non fiet reſtitutio ſpoliato, vt quando eſt notorium ſpoliatum non habere ius, & alij quos not. Dominus Andræas in dicta conſtitutio. circa in verbo lincarum. [Nota quòd deſtitutio debet fieri per violentiam, vt habeat locum iſta conſtitutio circa, vt in gloſſ. ſed quid ſi detentor non habet cauſam à deiectore, ſed quia hæc fuit habita pro derelicto, & detentor habet rem habitam pro derelicto, vtrum habeat locum in conſtitutio? Dici vt dicit gloſſ. [Sed quid ſi detentor non habet cauſam à deiectore, ſed quia hæc fuit habita pro derelicto, & detentor habet rem habitam pro derelicto, vtrum habeat locum iſta conſtitutio? Dic vt dicit gloſſ.

Spoliatus ſi quis per vim expoliauit aliquem à poſſeſſione rei immobilis, reſtituta prius ipſa re cum omnibus obuentionibus, vel eius ſucceſſor vniuerſalis in medietate rei ablatæ, vel occupatæ per violentiam mulctabitur, & ſic non cadit à iure ſuo in totum, quia ad proprietatem rei ſuæ, vel in tota æſtimatione ſi non erat res propria raptor rei mobilis tenetur in quadruplum computato ſimplo ſecundum ius commune, vide text. in conſtit. violentias, de violent. in poſſeſſione illata. [Not. quòd corrigitur l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. & l. extat. quod metus cauſa, quia ſecundum illa violentus cadebat à iure ſuo. Et ſi fiet violẽtia cum armis in expoliando an teneatur lege Iulia, de vi publica? vide Dominum Andræam in conſtit. intentionis, de illici. porta. armorum vide in vi publica. [Sed ſi rapina, vel violentia fit de nocte, & inuenitur malefactor & accuſatur, tenetur pœna capitis, ſed de die tenetur minori pœna. Domin. Andr. in conſtitutio. ſuper inciſionibus. Et iſta conſtitutio. violentias, habet locum quando ciuiliter agitur ad recuperandum. Sed ſi agitur criminaliter, vide in dicta conſtitutio. ſuper inciſionibus. [An in eodem libello petatur reſtitutio rei immobilis violenter ablatæ, & medietas precij pro pœna? puto quòd ſic. Sicut dicimus in furto, ſi agimus ad duplum vel ad quadruplum ad rem, cui debetur ipſi fiſco, vel expoliato? puto expoliato, per gloſſ. primam hic, vbi dicitur, quod corrigitur. d. l. ſi quis in tantam. quia non totaliter æſtimationem rei ablatæ habet, ſed tenetur in medietate æſtimationis tantum, ergo iſta medietas ſuccedit in locum illius legis, & pœna debetur ſpoliato. [Et in eadem gloſſ. etiam dicitur, quod in raptore ſeruatur ius commune, ex quo iure communi pœna quadrupli datur expoliato. [Sed quid ſi ſuſcepit pecuniam ſibi debitam propria authoritate ſine iudice, an punietur in medietate pecuniæ creditæ? & videtur per iſtum textum in fine, quòd tenetur in quadruplum. ſed Domi. And. poſt multa dicit, quòd iſta conſtitutio eligit mediam viam, & ideo quia iſte creditor non videtur habuiſſe voluntatem rapiendi, ſed debitum ſibi ſoluendi, ideo punitur in medietate pecuniæ debitæ. Domin. Andræ. [Quæro an ipſa pœna committatur ipſo iure, vel requiratur ſentẽtia? dic, aut quis committit violentiam in re ſua, & opus eſt ferri ſententia, aliàs non committitur pœna. d. l. ſi quis in tantam, Aut in re non ſua, vt quia debitorem ſuum ſine iudice coegit, vel extirpauit pecuniam, & pœna committitur ipſo iure, & ſic in eodem inſtanti non vetatur agere ad iſtas pœnas, vt dicit Domin. Andr. [Item iſta conſtit. in caſibus fienda videtur reſtitutio, in multis aliis caſibus, quos numeraui ſupra in verbo. expoliatus. [Sed an & hæres vniuerſalis ſucceſſor, & ſimiles indiſtinctè teneantur ad iſtam? Do. And. poſt multa cõcludit, quòd hæres tenetur de eo quod peruenit ad eum, vel factus eſt locupletior, de pœna tenetur hæres vniuerſalis, ſi lis fuit conteſtata contra defunctum violentum, & ſic intelligit totam conſtit. Do. And. vt ibi. 2

Spoliatus per violentiam in quibus caſibus non reſtituatur, & in quibus caſibus ceſſet conſti. violentias? Dic in caſibus notatis in l. extat. ff. quod metus cauſa. [Item quando fieret ſcandalum ſi reſtitueretur, in quæſt. j. cap. in ſumma. [Item quando eſt notoriũ facti ſpoliatum non habere ius. exemplum, quando quis poſſidet beneficium in diœceſi aliena niſi oſtẽdat ſtatim ius ſuum coram iudice ordinario, ſecus in priuato vt dicitur de eo quod tenetur, licet vitioſè, fauet ius commune, vt in cap. ad decimas, de reſtitutio. ſpoliato. in vj. [Item cum fiſcus expoliat de feudo maritum, ſeu debilitatum, vel alium, qui de iure feudum non poteſt retinere, non reſtituitur, & hoc, quando defectus eſt notorius ſed ſi tempore expoliationis ille poſſeſſor opponit aliquid legitimum, vt diſpenſationem, quam ſtatim ſe offert probare, non eſt expoliandus: & ſi expoliatur eſt reſtituendus, licet ſit notorium non poſſe poſſidere, vt per Innoc. in capit. veniens. de filiis preſbyt. [Item ſi feudum eſt nouum conceſſum vni collaterales non ſuccedunt, ſi hoc apparet ex forma priuilegij, expoliatur collateralis, niſi aliquid legitimè, aut ſtatim ſe offerat probaturum. [Item ſi dominus malo modo expoliat vaſallum de feudo, vaſallus agit contra eum ad reſtitutionẽ, vt in tit. de milite vaſallo per totum. [Item ſi laicus poſſidet ſpiritualia beneficia, & decimas ſine licentia prælati, de facto expoliatur & non reſtituitur, niſi aliquid legitimè alleget, vide pleniſſimè Domin. Andræ. in dicta conſtitutio. violentias, &c. 3

Spoliatus licet incontinenti recuperare poſſit poſſeſſionem, tamen hoc eſt verum per ſe, non autem poteſt per procuratorem, vt ff. de vi & vi arma. l. cum interdum. alias. l. cum fundum. 4

Spoliatus. Siquis ſpoliat corpus alicuius mortui pœna capitali 5

punit

punitur in conſtitutione. ſi quis aliquem. de his qui ludunt ad dados.

2 Stipendiarij Regis, vel Iuſtitiarij, qui capiunt homines de perſona faciendo eis iniuriam, & capiunt frumentum, & ligna & alia bona ſine voluntate Domini, & in locis vbi hoſpitantur moleſtias faciunt, qua pœna puniantur? vide ſupra in verbo. familiares.

1 Subſtantiale. ſi vnum de ſubſtantialibus deeſt, nil valet quod agitur.l.cum hi.ff.de tranſactio.& C.de teſta.l.ſi vnus.

2 Subſtantialia iudiciorum ponuntur in l. prolatam.C. de ſenten. vt litis conteſtatio.iuramentum calumniæ. Sed an renuntietur ex conuentione partium? dic quòd non: ſed bene remittitur ſtatuto, vel conſuetudine, vt procedatur ſummariè, &c. quo caſu non requiritur litis conteſtatio, vt in cauſa forenſium,& peregrinorum. [Magiſter rationalis in cauſis Dohanæ procedat ſummariæ, ſine litis conteſtatione aliàs autem ſententia, nec proceſſus non valeret,vt in capitulo primo, de litis conteſtatione.& Domin. And.in proœmio.in verſi.ſecundo caſu.

1 Summariè,& de plano proceditur, ſine litis conteſtatio.in cauſis forenſium & peregrinorum, & in cauſis dohanæ, vt per Dominum Andræam.in proœmio verſi.ſecundo caſu quem vide.

1 Sindicus.ſi ſunt accuſati decem homines in quocunque crimine conſtituant ſyndicum, & defendant ſeipſos, vt in c.Regis Roberti.item ſtatuimus, vt quoties.

T

1 TABERNA. Qui tabernas, vt lares proprios elegerunt, ſunt infames, & repelluntur à teſtimonio. de his qui ludunt ad Azard. & in conſtitutio. mores diſſolutè viuentium. [Idem in his, qui expendunt ſubſtantias eorum modo prædicto, vt in potationibus,&c.vt eſt gloſſ.ibi.

1 Taſſum, vel aliquam herbam venenoſam, ſi quis in flumine, vel in aquis proiecerit vt occidat piſces, per annum debet manere in ferris, & bona publicantur, vt in conſtitutio. quicunque, de veneficiis.

1 Tenimentum, ſeu territorium eorum appellatione continetur Caſtrum, vel ciuitas, vnde eſt tenimentum. gloſſ.in conſtitutio.ſi damna de dam. clandeſti. dicit quòd ſic.C. de defun.luni.l.ij. vide gloſſ. in de verbo.quoruncunque.

1 Terminus. an partes poſſint conuenire, vt teſtes poſt terminum habeantur pro productis infra terminum? certè non, quia partes non poſſunt mutare formam iuris.l. cerdonem.ff. de operis liber. & infra terminum poſſum partes prorogare terminum cum conſenſu iudicis, & dicetur vnus terminus.ff. de precario. l.ſed ſi manente, Domin. Andræ. in conſtitutio.appellationum, de appellatio. [Et certè terminus eſt communis.l. petendæ. C.de tempo. in integr.reſtitutio. vbi omnino vide Bald. [Sed an poſſit peti prorogatio termini ad probandum? dic quòd ſic, ex iuſta cauſa allegata, & proteſtata infra terminum datum prorogatur. vide ſupra in verbo teſtis. [Item ſi non multum poſt terminum datum lapſum ad producendum, produco teſtes & peto ipſos examinari,certè auditur,aliâs non,præſertim cum malitiosè id facit. gloſſ. eſt in conſtitutio.in pecuniariis.

2 Terminus dandus ad probandum eſt arbitrio iudicis,vt in conſtitutio. lite legitimè conteſta. & in fin. de ſacramento calumniæ, iudex debet arbitrari tempus, infra quod poſſit ire & ſtare ad examinari faciendum & redire, vt in conſtitutio. exceptiones, de exceptio. maleficij, &c. & ibi gloſſ. & ideo aduerte, quia arbitrio iudicis iſto caſu debet limitari, quia ſi dat tempus longum allegat pro ſe. dicit gloſſ. [Item terminus olim & hodie eſt arbitrarius. C. de dilatio.l. ſiue pars. ff.de iudi. l. non quicquid extra de dilatio. capit. præterea. licet ibi gloſſ. notet contrarium. [Sed an iudex poſſit minuere terminum legalem? dic quòd ſic cum cauſæ cognitione. ff. de re iudi. l. ij. Idem tamen debet cauſam diſcernere & exprimere, vt per Innocen.in ca.ad præſentiam, extra de accuſa.facit gloſſ.in conſtitutio.prima.de dilatio. Sed an iudex poſſit elongare terminum ſine cauſæ cognitione? dic quòd ſic, vt not. in dicta l. ij. dummodo quòd fiat præcedente prima dilatione. ff.de præca.l.ſed ſi manente, vide Bart.in dicta l.ij.ff. de re iudica.

3 Terminus ſi datur alicui ad aliquid agendum per mare, ſi ſuperuenit tempeſtas, & ſic labitur tempus, debet adhibere cautelam.Barto.ff.ſi quis cau.l.ij.§.quid diximus.ver.dixit An.quòd currit tempus ſed non cum effectu, pro quo vide gloſſ. in capitu. cupientes. §. quid ſi per partes in verbo. impedimentum.& in capit. commiſſa, in verbo. iuſto. vbi clarius de elect. in vj.adde text.qui optimè facit in l.fina. §. ſi propter neceſſitatem. ff.de publicia.

1 Teſtes. Creditur magis notario, quàm teſtibus, ſi dicit non dixiſſe, vt ſcriptum eſt, ſi iudex interfuit examinationi, vel notitiam habeat de dicto teſtis, niſi teſtis de falſo redarguatur, quo caſu creditur magis ipſi quàm notario,& iudei timore lucri,quod ipſi poſſent conſequi ratione falſitatis. Cyn. in l. ea quidem. C. de accuſ. per Specul.in titul.de inſtrumen. edi.§. reſtat ver. ſi vnus ex teſtibus.& in titul.de teſte.§.fin.ver.ſed pone [illegible] iudex, vbi optime. Sed quid ſi iterum productus dixit [illegible] primo dixerat? dic quòd neutra depoſitio valet, vt ex[illegible]o. c. ſollicitudinem.ff. de teſti.l.qui varie,per Spe[illegible]teſte.§. ſi verbo, quid ſi idem teſtis.

Teſtes poſſunt iterum interrogari.ca[illegible]itul.cum Ioannes de fide inſtrumento. Quod verum officio iudicis non ad partis petitionem, vt in gloſſ. vide plene Bald. in l. final. C. de teſti. [Item ſi in cauſa ſcientiæ dixit, quod interfuit, ſufficit, quia præſumitur intelligentia. Quod verum ſi deponit de præſentia propria, ſecus ſi de aliena, vt plene per docto. in l.j.ff. de autho.tut. & in l.j. C.de bon.poſſeſſ. ſecundum tabul.& in l.teſtium. C. de teſti.& per Bart. in tract. de teſti. Sed quæro,an poſt didicita teſtificata admittatur probatio per teſtes ad confirmationem textium, qui fuerunt reprobati per aduerſarium? Dic quòd ſic,vt not.in capitul.cum clamor, extra de teſti. Sed quot reprobationes teſtium fieri poſſunt? dic duæ tantum, extra de teſti.capit. cum dilectus, ita Bald. in l. ſi quis teſtibus. C.de teſti.vide eundem in authen.& qui ſemel. C.de probatio. 2

Teſtis in criminali propter defectum teſtis qui non venit in termino ſi quis non probauit, niſi obſtaute lapſu termini in cauſa proceditur ſolutis expenſis per teſtem, vt eſt text. in conſtitutio. in pecuniariis. Hoc verum dicit gloſſ. ſi producens teſtes fuit ſolicitus, quia ei imputari non poteſt, puta,quia antequàm labatur tempus ad probandum fuit proteſtatus, quod propter defectum teſtis, &c. Ideo petit terminum prorogari vt in gloſſ. &c. [Sed Domin. Andræ.dicit,quòd ſi tu accuſatus dicis habere teſtes quos ad tui defenſionem inueniſti, qui teſtes nolunt venire, Iudex coget eos venire ad iudicium captis pignoribus, & pœna impoſita: & hoc facto ſi teſtes non veniunt non debet iudex plus expectare, & procedat ad ſententiam non obſtante quòd illi poſſent iuuare cauſam accuſati, niſi accuſatus probet qualiter illi teſtes, qui venire volunt, ſciebant quòd accuſatus ad ſui defenſionem illud fecerat, & hoc eſt nouum quod inducitur per iſtam conſtitutio.in pecuniariis. vbi per Domin. Andræ.Quod verum intellige,antequam fuit facta publicatio in cauſa per gloſſ. 3

Teſtis Si poſt terminum ad probandum ex cauſa petit terminum elongari,puta,quia teſtes ſunt infirmi, vel abſentes in longinquis partibus? dic quod ſi iuſta cauſa ſuperuenit poſt terminum datum ad probandum, eſt audiendus qui petit prorogari: ſecus ſi erat illa cauſa ante terminum datum ad probandum,quia tunc videtur pars renuntiare illi cauſæ. Vide Do. And. in conſtit. in pecuniariis & reſtituto petente reſtituitur aduerſarius eius, vt in gloſſ. dictæ conſtitu. 4

Teſtis ſi eſt contumax,& pars eſt in Curia & non vult ipſius accuſare contumaciá,an pro parte Curię poſſit accuſare,vel exequi pœnam tertiæ partis bonorum, &c.dic quòd non, niſi prius accuſet. Idem ſi pars non compareat.[Sed quid ſi pars eſt in iudicio, & nihil dicat vel accuſet, an requiritu[illegible]d procurator Curiæ accuſet pro tertia parte, quæ debet[illegible]?dic quòd non debet.[Sed ſi pars accuſet, & tunc prodeſt [illegible] alias fiſcus non habebit tertiam partem. Domin. Andræ. in dict. conſtitu.in pecuniariis. 5

Teſtis ſi venit ad iudicium, & ſe non præſentauit.& illi centiatus receſſit, an teneatur ad tertiam bonorum mobilium, ac ſi non veniſſet?dic quòd ſic.Dominus Andræas in dicta conſtitutione in pecuniariis. & ſic etiam ad alias pœnas poſitas in citatione. 6

Teſtis iudex ex ſuo officio & non ad petitionem partis, poſt aperturam teſtium, ſi dictum teſtis eſt obſcurum, repetit teſtem, Dominus Andræas in conſtitutio. terminum vitæ hominum.de homicidio.[Item ſi iudex omiſit teſtem interrogare ſuper aliquo articulo, vel puncto, iudex iterum interrogabit ex ſuo officio.Domin.Andræ.in conſtit.in pecuniariis. 7

Teſtis qui venire ad iudicium contempſit, damnatur ad tertiam partem bonorum mobilium, ſi maior pœna non fuit appoſita. & in damnis tenetur & ad intereſſe aduerſario.[Quæro infra quod tempus teſtis veniens euitabit iſtam pœnam? dic vſque ad litis conteſtationem incluſiuè.[Sed ſi non fuit condemnatus infra quod tempus iudex poteſt condemnare ad ipſam pœnam?dic vſque ad biennium, vel triennium, quantum durat inſtantia,quia non venit punitur,ſed officio mercenario, & tanto minus, quantum erit lapſum de triennio.[Si eſt ciuilis cauſa triennio, ſi criminalis biennio. Dominus Andr. in conſtitutio. in pecuniariis.in vltim.colum. 8

Teſtis infamis infamia facti non repellitur à teſtimonio, minor tamen fides ei adhibetur. ff.ad Car.l.iiij. §. duæ in gloſſ. vide 9

gloſſ. in conſtitutio. patarenorum in verbo teſtis, de Pataren. recep. & Bald. in l. j. C. de ſumma trinita. & glo. in l. Lucius. ff. de infamibus.

10 Teſtis. ſi contra teſtes per accuſantem opponitur exceptio excommunicati[illegible] poſtea ipſi teſtes ſunt abſoluti legitimè per ſentētiam, a[illegible]um pontificem, non obſtante quòd ſunt didicita teſt[illegible] teſtes, accuſator poteſt ſuam intentionem prob[illegible]re in cauſa ad condemnationem: & ſi accuſatus qui reprob[illegible] teſtes propter excommunicationem eſt abſolutus ab accuſatione per ſententiam. Si poſtea illi teſtes ſunt abſoluti ab excommunicatione, poteſt accuſator manentibus primis actibus, producere ipſos teſtes non obſtante ipſa ſententia, & etiam excommunicatione, de qua ſunt abſoluti. Poteſt tamen accuſatus alias exceptiones contra ipſos teſtes opponere, ſi haber, vide capitul. Regis Roberti. Hieruſa. aliàs Robertus, &c. Ne per exceptionis, &c. ſub rubrica, quòd teſtes excommunicati debent abſolui, &c.

11 Teſtis vno tempore examinatus dixit, non recordor de tempore, & alia vice de tempore depoſuit, non committit falſum, cum memoria ſit labilis. gloſſ. in cap. cum cauſam de teſti. facit quod dicit Bart. in l. qui bona. §. ſi quis ſtipulatus. de dam. infect. &c. [Sed pone notabiliter, teſtis non iuratus dixit falſum: an teneatur pœna falſi? Dic, aut nullo modo iurauit, & punitur crimine Stellionatus, Aut iurauit, & non ſolenniter, & tenetur pœna legis Corneliæ. dixit Bald. in l. iureiuran. C. de teſtibus. [Sed pone teſtis iuratus dixit in parte verum, & in parte falſum? certè in totum dicitur falſarius propter vnitatem iuramenti, niſi eſſet falſus in circunſtantiis, vt plene per Iacob. Butt. l. Lucius. de his qui no. infam. &c.

12 Teſtis pauper, vel villanus regulariter non repellitur, niſi aliâs ſit perſona ſuſpecta, vt inſti. de ſuſpect. tu. §. ſuſpecti. Item teſtis vilis contra vilem teſtificatur. Domin. Andr. in conſti. proſequentes, de pug. ſubla. & in conſti. in pecuniariis. in quibus cau. audi. teſti. commi. & in c. Regni. frequens, de teſte publice diſrobato. Item tenet Hoſt. in tit. de teſti. in princ. in ver. fides. allegat inſti. de ſuſpe. tu. §. fi. vide tex. & gl. in c. ſi quis teſtium, de teſt. quòd ratione paupertatis, ſi aliàs eſt bonæ famæ quis à teſtimonio non repellitur.

13 Teſtes reprobati habentur, ac ſi nil dixiſſent, vt in conſti. vſurariorum, de vſu. Et de teſti. reproban. infra taber.

14 Teſtes. ſi agitur cōtra Comitem, vel Baronem, vel militem criminaliter ex officio de ſtatu perſonę, vel de omnibus hominib. vel de aliquo caſtro, excepto tantum de crimine lęſæ maieſtatis, contra Comitē debent produci duo Comites, quatuor Barones, vel octo milites, vel xvj. Burgenſes bonę famæ. Cōtra Baronē duo Barones, quatuor milites, & octo Burgenſes. Contra militē, duo milites & quatuor Burgenſes. Villani ruſtici, & exercentes viles artes, angarij, & perangarij. qui tenentur de perſona, nō teſtificantur cōtra dictas perſonas, vide conſti. proſequentes. de pugnis ſublatis.

15 Teſtes producti in cauſa principali, qui non fuerunt reprobati, non poſſunt reprobari in cauſa appellationis, niſi in cauſa falſitatis. C. de fide inſtru. l. fin. extra de except. cap. j. in gloſ. Domi. Andr. in conſtit. iuriſperitorum. ſecus videtur de iure Cano. c. ij. de teſti. in vj. vide in d. c. in ver. teſtes. ne fortè loquatur in alio caſu ſpeciali, vt in cau[illegible] vel cauſa delegata appella.

16 Teſtes p[illegible]roduci & examinari ante litis conteſtationem, fortè valetu[illegible]j, de quorum morte timetur, vel eorum peregrinatione, præſente tamen eo, qui futurus reus ſperatur, ſi eius præſentia haberi poteſt de facili, vel eo per cōtumaciam abſente, ſeruato iure opponendi contra perſonas teſtium ei, qui abſens fuit quorum depoſitionem infra annum volumus habere vigorem & non vltra, quando lis non fuit conteſtata, nec præſens fuit aduerſarius, vel ipſo abſente ei denunciari non potuit de facili vt intereſſet examinationi, & ſi denunciatum non fuit, tunc durat anno tantum, vt in conſtitutio. probationum. de probatio. [Sed an hęc conſtitutio loquatur in actore tantum, vel etiam in reo? gloſ. prima ſentit in reo, & continet id, quod ius commune, in quo inducit ius nouum, ſcilicet, quòd iſta teſtificatio durat in caſu prædicto vno anno. Sed Domi. Andr. dicit quòd illa conſtit. loquitur in actore. [Sed ad hoc vt hæc examinatio duret anno, quæ requiruntur? dic primo, quòd lis non ſit conteſtata, quòd aduerſarius non fuerit præſens & neſciebatur vbi erat, vel ſciebatur, & non potuit ei denunciari, aliàs ſi fuit præſens in iudicio aduerſarius, vel contumax vere, vel ficte, examinatio durat perpetuò, vt dicit gloſ. & Domi. And. Sed quęro an fiat publicatio iſtarum examinationum? dic quòd ſic. Domi. And. [Quæro, actor fecit teſtes examinari in caſibus prædictis, conuentus non fuit præſens, obtulit teſtes ſuos, & probauit intentionem ſuam, an ſit abſoluendus lite non conteſtata? dic quòd ſic. Do. And. ibi. in caſibus per eum notatis [Quæro vltra prędictos caſus habeo teſtes alios, & dubito ne fiant mei inimici, vel obliuiſcantur de eo, quod nunc ſciunt, vel habeo aliter iuſtam cauſam timendi, puto, quia ne fortè teſtes, quos nunc habeo, non habeam tempore, quo volo mouere litem, certe poſſunt

examinari

examinari ante litem conteſtatam. Domi. And. ibi. [Sed an prædicta locū habeant in cauſa criminali? Do. And. dicit quòd non, &c. [Sed quæro, an iſta examinatio fiet non vocato aduerſario. cum potuit citari de facili, nec fuit? dic quòd non valet iſta depoſitio, imputet enim ſibi, quare non citari fecit aduerſarium. Domi And. ibi. [Sed ſi fortè non potuit haberi præſentia eius de facili, puta, quia Gallicus diſrobauit Neapolitanum, receſſit, volo examinari facere, & aduerſarij copia haberi non poteſt, & ſic deperiret probatio, quia teſtes ſenes, vel ſimiliter deficerent, iſto caſu examinentur: & durat hæc examinatio per annum incipiendo à die, quo potuit experiri contra reum: & iſtis caſibus quando de facili non poterat nunciare, vel quia neſciebat vbi aduerſarius erat, vel ſciebat, & de facili non potuit eum citare, debet infra annū à die examinationis teſtium numerando notificare futuro reo, qualiter facta eſt examinatio teſtiū, quòd veniat & opponat contra eos. [Sed quid ſi fuit præſens aduerſarius, vel contumax verus, an debeat fieri hæc denunciatio infra annum? dic quòd non, ſecus ſi fuit fictus, quia tunc ficto contumaci debent notificari. Do. And. [Nota quòd in iſta materia per iſtam conſtit. innouatur, quia cum non potuit denūciari facere de facili reo futuro, & ſunt examinati teſtes, eorum examinatio durat anno.

Teſtes. nota vnū notabile verbum, ꝙ ſi ſunt producti duo teſtes, quorum vnus eſt omni exceptione maior: alius verò eſt ſuſpectus, puta, quia domeſticus, &c. poſito ꝙ nō ſit exceptione maior, certè ille, qui eſt omni exceptione maior, comprobat & roborat dictum alterius teſtis, adeo quòd plene probant, dixit Bal. in l. ſi quis ex argentariis. §. quoniā per illum tex. ff. de edendo. & hoc tene menti. 17

Teſtes qui ſunt in inſtrumentis, debent eſſe omni exceptione maiores, & bonæ opinionis, & literati. Idem in teſtamentis, vbi literati non poterunt inueniri, alij aſſumantur, qui ſunt omni exceptione maiores. [Et inſtrumentum contra prædictam formam confectum non tenet, vt in conſtitutione, inſtrumentorum robur. de fide inſtrument. Et ſic nota, quòd teſtes ſubſcribuntur in inſtrumentis, & ſi ſe ſubſcribere neſciunt, eorum ſubſcriptionem faciat notarius. 18

Teſtium audientia committitur in cauſis ciuilibus, prætterquam in quæſtionibus feudorum, & caſtrorum, quæ ſpecialiter in Curia Regis tractantur. [In criminalibus verò cauſis, & in quæſtionibus caſtrorum & feudorum audientia teſtium non committitur, niſi teſtes adeò ſint ſenes, & valetudinarij, quòd ſine eorum periculo ſecurè ſe præſentare non poſſunt: quo caſu audientia committitur iudicibus electis à partibus, vel datis à Curia, qui eos teſtes recipiant, contra quos auditores per electionem partium vel Curiæ approbatos in contrarium nullatenus admittatur, videlicet, ſi pars receptos teſtes graues inimicos fore contendant. Si in termino dato ad probandum pars defecerit, ex defectu teſtium, qui venire promiſerant, vel iudicis, vel illius, cui fuit delegata audientia: hæc quidem allegetur, & notificetur alteri parti, & tunc ex iuſta cauſa impetrabit prorogationem termini. [Si verò is, cui commiſſa eſt audientia teſtium, inuenitur doloſus, vel negligens, aut fraudulentus, tenetur Curiæ in tertia parte bonorum mobilium, & parti læſæ ad intereſſe, & ad omne damnum. [Eadem pœna imponitur teſtibus, qui moniti venire contemnant, niſi maior pœna appoſita fuerit in citatione, quàm ſit tertia pars bonorum mobilium, & hoc in ciuilibus cauſis. [In criminalibus autem teſtes, vel iudex tenentur Curiæ in tertia parte bonorum mobilium, & parti læſæ in viaticis, & ſumptibus ſuo iuramento declaratis, cum taxatione iudicis, & tamen principalis cauſa peragitur non obſtante lapſu dicti termini. [Et ſi iudex, vel teſtes non ſunt ſoluendo in ciuilibus, pars læſa per beneficium reſtitutionis reſtituitur ad cauſam: textus eſt in conſtituitione, in pecuniariis. de audientia teſtium. [Sed an audientia teſtium committatur in cauſa repulſæ? dic quòd non, vt in dicta conſtitutione, tam in cauſa criminali, quàm feudali, quàm in alia cauſa. vide gloſ. ſuper verbo, quo quidem caſu. 19

Teſtes vel iudex, cui eſt commiſſa audientia teſtium, ſi eorum culpa, vel defectu, vt ſi teſtis monitus non vult venire, vel negligentia eius, cui commiſſa fuit, labitur terminus, tenetur parti læſæ ad omne damnum & intereſſe. Hoc verum, ſi pars læſa non petit terminum prorogari: vel petiit, & non fuit audita: quo caſu tenetur ad reſartionem damni. [Et tunc auditor teſtium, & teſtes àudiuntur contra iudicem ordinarium, qui non prorogauit terminum, & contra eum petent eorum intereſſe, ſecundum gloſ. in dicta conſtitut. in pecuniariis. [Si fortè pars petit terminum prorogari, & fuit prorogatus, teſtis vel auditor teſtium, cuius culpa ſtetit, tenetur ad expenſas litis, quas fecit propter prorogationem: Vide gloſſam in dicta conſtitutione in verbo, omne. & in verbo, æſtimationem. 20

Teſtes. Si iudex in criminali committit examinationem teſtium, an teneat hæc commiſſio? Do. Andræas arguit pro & contrà 21

in

in dicta conſtitutio.in pecuniariis, & concludit, ſi fiet publicatio, ita quòd plus non poteſt produci, pars agit contra iudicem, qui fecit litem ſuam, qui ſi non eſt ſoluendo, reſtituitur in integrum ad probandum.

22 Teſtes.Datus eſt terminus peremptoriè, ad probandum, qui lapſus eſt nec poteſt allegari aliqua iuſta cauſa impedimenti. vnde modicum poſt lapſum termini ante aperturam proceſſus habeo teſtes paratos, quos produco, & peto ipſos recipi debere ſuper iuribus meis, altera parte contradicente: certe ſum audiendus. Si iudici videtur quòd non malitiosè illud petit non multum poſt termini lapſum, poteſt iudex ex bono & æquo admittere teſtes, & eos recipere & examinare, dummodo ſi multum poſt terminum non venirent, hoc vult gloſſ. magna in conſtitutio. in pecuniariis. & Domin. Andræ. Si fortè allegatur iuſta cauſa & probatur impedimentum, quæ cauſa fuit allegata, & proteſtata infra terminum datum ad probandum, tunc non eſt dubium, quòd datur dilatio non vltra metam impoſitam in l.prima.C. de dilatio. & iſto caſu datur dilatio etiam alteri parti, vt in gloſſ. prædicta. vide ſuprà in verbo teſtis. [Si cauſa non eſt iuſta non eſt audiendus, quia ſine iuſta cauſa non eſt proroganda dilatio, vt eſt gloſſ. ibi.

32 Teſtes. an partes poſt terminum datum ad probandum poſſint conſentire vt teſtes habeantur pro receptis in termino? dic quòd non, quia partes non poſſunt mutare formam iuris.l. meminiſſe, de operis liber.l. quidam decedens.ff. de adminiſtratio. tuto. [Sed infra terminum poſſunt partes conſentire, vt terminus elongetur cum conſenſu iudicis.l.ſed ſi manente.ff. de preca.vide Do.And.in dicta conſtitutio.

24 Teſtes ſi iurant infra terminum die non feriata, tunc poſſunt recipi, & poſtea examinari, Domin. Andræ. in conſtitutio. lite legitimè conteſtata. de ſacramento calumniæ. dic quòd iudex poteſt ſtatuere tempus ad examinari faciendum.l. ſi ea. C. qui accuſare non poſſunt. Sed ſi non ſtatuerit, videtur in modicum tempus poſt ſtabilitum, infra quod recipiat teſtes, quod magis intellectui, &c.ff ex quibus cauſis maiores.l.ab hoſtibus. §. ſed quod ſint. Si non, dicit ipſe quandocunque venirent re integra recipiuntur. argumen.ff.de operis liber.l. mancipia.C. de tranſactio.l. nec intentio. Et poſt lapſum terminum ad hoc datum audientur, ſi ius actoris non eſſet factum deterius. Hoc vltimum dicit ipſe, multis non placet, quando ad hoc non habuerit terminum.ff. de re mili.l.iij.§. ad diem, contra quos eſt, quod dicit gloſſ. in conſtitutio. in pecuniariis. [Et rem integram dicimus vſque ad aperturam, vt in authent.de teſti.§. quantum verò cum ſequenti. vbi poſt accepta & aperta teſtificata non licet vlterius producere, niſi ex cauſa. [Sed pone teſtes ſunt infra terminum, & non eſt datus terminus ad examinandum, & poſt lapſum termini probatorij per plures requiſita parte, vel iudice, vel fortè non, iudex mandauit teſtes, & eorum dicta haberi pro publicatis recuſante illo, qui debebat producere, & nihil legitimè allegante, qualiter iudex debeat expectare poſt publicationem factam, & ſi antequam caperetur copia, vult producere illos teſtes, qui non venerunt, an poſſit? dic quòd debuit eſſe ſollicitus ad producendum, & frequenter inſtare, vt in conſtitutio.l. appellationem. de appellatio. [Sic mora modici temporis poſt lapſum termini, cum modicum tempus videtur ineſſe, & quia non fecit, eſt in mora, ſibi imputetur. poſt dictum iuramentum præſtitum infra tempus prodeſt, probato iuſto impedimento etiam ſubueniatur. Vbi verò iudex tenetur recipere teſtes, & non recipit, poteſt quandocunque poſt publicationem ipſos recipere. Domin. Andræ. pleniſſimè de iſta materia in conſtitutio. Regni lite legitimè conteſtata.

25 Teſtes capientes delinquentem in flagranti crimine poſſunt eſſe teſtes contra captum, ſi alij teſtes non ſunt. Domin. Andræ. in conſtitutio. humanitate. de his qui fide. &c. niſi ex alia cauſa reprobarentur, vt ibi.

26 Teſtes.arbitrio iudicis committitur examinatio teſtium in cauſa ciuili, vt in authent.de teſti.§.multi.& glo.Domin.Andr.in conſtitu. de literis citatoriis, &c.

27 Teſtes. Si iudex examinans teſtem reperit eum variantem, vel falſum dicentem, vel aliquem producentem aliquam falſitatem, vel falſam ſcripturam, poteſt ei mandare vt manus amputetur ſine alia licentia. Domin. Andræ. in conſtitutio. pœnam eorum, de forbannitis, allegat C. de probatio. l. iubemus. & de teſti. l. nullum. inferendo ei pœnam mutilationis manus, pœnam periurij, vel aliam pœnam debitam, quia in hoc non ſunt partes iudicis, niſi in condemnando. ff. ad legem Aquiliam. l.proinde. in fi.

1 Theſaurarius. In theſauris inquirendis non capitur perſona diffamata ſine mandato Regis, niſi conſtaret de theſauro veriſimiliter, quo caſu capitur perſona, & cuſtoditur & ſignificatur

Regi

Regi, vt in capitul. Regni prædicti magiſtri Iuſtitiarij. in rubri. quòd non procedant, vide ſupra in verbo. protularij. [Item ſi quis inuenit theſaurum in loco proprio, eſt ſuum, niſi in loco publico, vel fiſcali medietas Domino loci. capi. Regni, quod incipit. non decet de theſaur.

Titulus ſi eſt allegatus, & ſecuta eſt [illegible]ſſio triginta annorum, an præſumatur contract[illegible]e? Domin. Andræ. dicit quòd non, niſi in præſc[illegible]uis, & ſeruitutibus, vide tamen in conſtitutio. ſi [illegible]git. de probatio. per inſtrumenta. 1

Tormenta adhibenda ſunt iuxta prouiſionem iuris præcedentibus legitimis indiciis, & argumentis, & ſuſpitione, cum qualitate, ac conditione perſonæ tormentandæ inſpecta in criminibus omnibus pœnam vltra relegationem infligentibus. & quòd ſint coniuncti, vt in capitul. tormenta. de tormentis. [Et tormenta ſunt adhibenda in publico, coram aſſeſſore, & notario actorum. Niſi rationabilis cauſæ ſubeſſet, quòd tortura deberet fieri in occulto, maximè in crimine læſæ maieſtatis, quo caſu iudex & aſſeſſor ſint præſentes. Confeſſio verò coram aſſeſſore, & actorum notario tantum fiet, niſi rationabilis cauſa moueret officialem, vt alij interſint cum aſſeſſore, & notario actorum. [Et copia argumentorum, & indiciorum, propter quæ proceditur ad tormenta, detur illi, qui quæſtionibus exponetur, ſuper quibus habeat inquiſitus facultatem ſe defendendi: alias proceſſus, & quicquid inde fit, eſt nullus, nec per indicium aliquid inferri poteſt. Et confeſſio ſubſecuta ex talibus tormentis non tenet, vt in capitul. habebitur: eodem titulo. 1

Tormenta. ſi iuſtè quis appellauerit à tormentis, recipienda eſt appellatio ante tormenta: & ſi officialis & aſſeſſor appellationem legitimam non recipiunt, aut hominem tormentauerint, qui non debuit tormentari in criminibus non inferentibus pœnam vltra relegationem, aut contra ſupraſcriptam formam aliquem tormentauerunt: Si tortus propter tormenta, aut confeſsionem extortam in tormentis mortuus fuit, vel damnatus ad mortem, & ſententia eſt executa, officiales, qui talia tormenta adhibuerunt vltimo ſupplicio condemnentur. Simili pœna tenentur ſi damnatum diffinitiuè, ad mortem non audiuerunt appellantem. Sed ſi tormentatus ex dictis tormentis non fuit mortuus, officiales pœna carceris per biennium incurrant, & tertia pars omnium bonorum acquiratur fiſco ipſo iure. Quòd ſi diffinitiuè condemnatur, & non pœnam mortis, ſed aliud ſupplicium eſt paſſus, appellatione reiecta officiales ſuſtineant eandem pœnam, quam inflixerunt. & officialis qui taliter eſt punitus ſemel, eſt inhabilis ad officia exercendum. Et ſi in proceſſu apparet confeſsio torti contra ſupraſcriptam formam, & alia die alia vice confeſſus ſpontè eſt de crimine ſine formidine tormentorum quantumcunque in proceſſu contineatur, quòd ſpontè, niſi de tali voluntate ſpontanea tormentati conſtet iudici appellationum aliter quàm per acta, & proceſſum prædictum, dicitur confeſſus formidine tormentorum, vt in capitul.Regni, quòd incipit.ſi iuſtè quòd recip.ſentent. vel appel.à tormen. 2

Tormenta. In accuſatis de crimine læſæ ma[illegible], hæreſis & publicis latronibus, diſrobatoribus viarum, [illegible] flagranti crimine, aut in fuga, in teſte vacillante, & in eo qui delinquit iudice ſedente pro tribunali ius commune ſeruatur, vt præter formam, & modum ſubſcriptorum capitulorum ſubdantur tormentis, ſicut iudici de iure eidem videbitur. Iuſtitiarius & alij officiales ſi de conſilio aſſeſſoris, & iudicis expoſuerunt quem tormentis contra præſcriptam formam & modum, officiales ipſi excuſantur à pœnis prædictis, iudice ſeu aſſeſſore pœnis præmiſsis afflicto, niſi dolus & fraus ipſius Iuſtitiarij, & officialis arguatur, quo caſu punitur vterque aſſeſſor, & officialis. Et ſi officialis ſine concilio aſſeſſoris, punitur officialis tantum, ſi modo aſſeſſor fuit inſcius tormentorum, aut ſi ſciuit, & pertinaciter reſiſterit officiali, & reſiſtentiam faciat in præſentia notarij actorum, & ipſe notarius ad eandem pœnam tenetur redigere in actis. Iuſtitiario, & eius vicario reſeruatur arbitrium vt citra & contra prædictam formam faciant adhibere torturam prout facti occulti qualitas exigit, vt in capit. Regni, quòd incipit. in accuſatis, in rubrica, quòd ſeruetur ius Romanum, & commune. 3

Tormenta. In tormentis quis non exponitur, niſi in crimine læſæ maieſtatis, vt eſt diſrobatio viarum. ita quòd contra ipſos laboret publica fama, & ſufficientia præcedant indicia, niſi ſit homicida, aut alias delinquens, & captus in flagranti crimine, & in tormentis ipſis ius ciuile ſeruetur, tam de criminibus, quam perſonis, & qualitatibus tormentorum, vt in capitul. tormenta, &c. 4

Tormen

5 Tormenta. In grauibus delictis, & malefactoribus, & latronibus publicè diffamatis, & in aliis grauibus delictis notoriis, populi opinione, relinquitur arbitrio iudicis, ſi ei videbitur relaxare fideiuſſoribus captis, & ſuo arbitrio homines ponit ad torturam, etiam ſi fuerit ...ſtens in die Paſchali, vt in cap. Regis Roberti, prouiſa iuri...

6 Tormen... ationem vnius teſtis quis ponatur tormentis? di... probari de leuitate vitæ: argumento eius quod no... bi de crimine agi oport. & in l.de minore.ff.de quæſtionib... Sed ſi probatur per vnum teſtem non reprobatum, vel non ſuſpectum, qui teſtificetur de viſu, ſufficit ad torturam etiam non probato de leuitate perſonæ & vitæ.ff.de quæſtionibus.l.maritus.[Sed ſi eſt fama, quod occidit hominem, incipiendo à fama, hoc ſolùm non ſufficit, ſed requiritur leuitas vitæ. [Item ſi probatur, quòd Titius aufugit citatus de morte: nam fuga reddit eum ſuſpectum, in authen.de exhibend.reis.§.ſi verò.& ſic requiruntur plura, ſcilicet, vilitas vitæ, fama, & fuga: & ideo plura indicia & argumenta requiruntur in talibus. Domi. Andr.in conſtitutione,ſi quis damna de damnis clandeſtin.[Item ſi conſtat per vnum teſtem, vel per confeſſionem propriam extra iudicium, tormentatur non obſtante fideiuſsione data. Dominus Andræas in conſtitutione, humanitate.de his qui fideiuſ.&c.& de confeſſione propria extra iudiciali, vide Bartol.in l. capite quinto.ff.de adulteriis. [Et debet dari copia indiciorum, propter quæ debet tormentari: quia ſi datur copia in quæſtione decem denariorum, multò magis vbi agitur de vita hominis, vt ibi. Dominus Andræas. [Et quando de indiciis agitur, quo ad tormenta relinquitur arbitrio iudicis.l.ſecunda.§.quæſtioni. & in l.tertia.§.eundum.ff.de quæſtionib.

7 Tormenta. Cùm quis per indicia tormentatur ſuper aliquo crimine, & ſuper illo non fatetur, ſed ſuper alio crimine, in quo imponitur pœna mortis: vnde non debet quærere ſpecialiter, ſed generaliter, quis fecit homicidium, vbicunque æquitas mouerit iudicem, tunc ſi fatetur de alio crimine, quàm de quo agitur: aut eſt connexum primo, & tunc punitur, vt ff.de adulter.l.ſecunda. aut non, & tunc in illo iudicio non punitur, tamen confeſſato crimine delictum eſt factum notorium iuris, ideo incipit iudex competens ex officio ſuper confeſſato crimine proceſſum ſuum, etiam ſi clericus confeſſus ſit coram ſeculari iudice, & condemnabitur ex illa confeſſione, niſi probet errorem vel confeſſionem ſuam in alio caſu intellexiſſe, vt in c. cùm ſuper. extrà de elect. quia crimina vndique claruerunt iudici, ſunt punienda: & idem ſi quis ex abrupto confitetur, vt dicit Azo in ſumma de confeſſio. quia tunc à confeſſione incipit. Dominus Andræas in conſtitut. ſi quis damna.de damna.clandeſt.

8 Tormenta. Si per teſtes eſt probatum meleficium, non requiritur tortura.ff.de quæſtionibus l.edictum. argumento l.j.§.quæſtionem.ff.ad ſenatuſconſultum Syllanian. in gloſ. iudices tamen crudeles dicunt velle torquere propter ſocios.[Item vt conuictus per teſtes fateatur, vt non poſſit appellare.l.ſecunda.ff.quorum appellationes non recip.l.obſeruare.C.eodem titulo.aliàs ſemper peccat in hoc iudex, cùm beneficium appellationis non debeat negari. Dominus Andræas in dicta conſtitutione, ſi quis damna. [Item ſi t... iniuſtè dantur, non præcedentibus indiciis, vel ſemiplen...one, & confitetur crimen, & perſeuerat, illa confeſſio & ...ſeuerantia non tenet, nec præiudicat, vt in capit. tormenta,& Domi.Andr.in dicta conſtitut.vide Bartol.in l.de minore.§.ſi plurimum.ff.de quæſtio.

9 Tormenta. Quando vnus teſtis deponit de viſu, eſt ſufficiens ad torturam, & quando requiritur vilitas vitæ & famæ,& quando quis ſine indiciis confitetur in tormentis & perſeuerat,an ſibi præiudicat, & tortus oportet in eis perſeuerare, iudex debet ponere terrorem in tormentando, quando tortus confitetur de ſe & de aliis, & poſtea corrigit dictum ſuum de aliis, dicendo quòd non eſt verum, an creditur ſibi? per Domi.Andr. in dicta conſtitutio. ſi quis damna.

10 Tormenta. Si in libello accuſatoris, vel in capitulis non ponitur, quòd ſi delictum conſtat per indicia legitima, quòd ponatur ad torturam, an ex legitimis indiciis ſit tormentandus? dic quòd non, vt in cap.j.verſ.in eadem eſt quæſtio & ſequ. de conteſt.inter dom.& vaſal.coll.x.

11 Tormenta. An liber homo poſsit ſe dare priuato,vt torqueatur ad inueſtigandum crimen? vide per Bartolum.in l.cùm creditor. ff.de furt.

12 Tormenta. Si quis torquetur & confitetur delictum, poſtea extra torturam negat. an ſit redigendus ad carceres? vide Bald.in l. fin.C.de probat.

13 Tormenta. Deuenitur ad tormenta cũ aliter veritas non poteſt inueniri.vnde ſi conſtat per depoſitionem, vel teſtes, non venitur ad ea, vide per Bart.in l.edictum.ff.de quæſt.

Tor

Tormenta. Si accuſatus ponitur in tormentis, vt ſciatur ab eo veritas,& eſt tortus, quando interrogatur debet dari iuramentum de veritate, vide in Specul. de accuſ.verſ.cæterum confeſſio torti. [Item ſi quis tortus confitetur, poſtea extra torturam negat, an reducatur ad tormenta? vide Bald.in dicta l.fin.C.de probationib. & eſt dictum ſuprà. 14

Tormentatus ſi poſt tormenta reducitur ad acta, & negat omnia dicta in tormentis, an iterum ex eiſdem actis ſit tormentandus? vide l.ſi quis.C.de cuſtod. reorum. per Bartolum, & ſi non fatetur an ſit abſoluendus? vide legem ſi quis. C.ad legem Iuliam maieſtatis. 1

Tranſigere poſt litem conteſtatem in cauſa ciuili non licet ſine licentia Curiæ, & ſi fiet condemnatur reus in tertia parte datorum, ſi negat ſibi nihil datum eſſe, vel promiſſum ratione mendacij ſoluit duplum tertiæ prædictæ, vide in conſtitutio. ſponte volentibus. Et iſta conſtitutio habet locum in mutuo, depoſito, & commodato, vt in gloſſa. In aliis contractibus in xxx. parte, vt in conſtitutio. conſtitutionis, in quibus cauſis petuntur trigæ. [Sed quid ſi nihil fuit datum, ſed per pactum diſcedunt à lite ſine licentia Curiæ? dic quod in decima parte litis tenentur Curiæ. 1

Trigeſima. Baiuli recipiunt trigeſimam de omnibus cauſis realibus, & perſonalibus, tam de rebus mobilibus, quàm ſtabilibus, præterquam in commodato, mutuo, & depoſito,& recipiunt à conuento, cùm ſententiã dant,& ſi abſoluitur,exigitur ab actore,vt in gloſ. & ſi tranſigatur ab vtraque parte ſoluitur. [Et ſi contra faciunt Baiuli, in duabus libris auri puniuntur, & tenentur de periurio, vt in conſtitutio. conſtitutionis, quib.mod. pet.trigæ.& hæc debetur Baiulis. [Eſt alia, quæ debetur iudicibus, Baiulis, & actorum notario pro ſubſcriptione, & debetur poſt latam ſententiam cauſa finita tranſactione. [Sed lite conteſtata faciunt ſe cautos captis pignoribus ad ſuum arbitrium ab vtroque. [Sed ſi eſt cauſa poſſeſſoria,tunc debetur ſexageſima,de actione iniuriarum debetur trigeſima, de eo quod eſt deductum in æſtimatione in ſententia. vide ſupra in verbo, iniuria. [Hæc ſunt vera in iudicibus non ſalariatis, aliàs trigeſima debetur fiſco: vide conſtitutio.circa.de ordin.iudic.in qui.rebus petitur trigeſima. [Sed ſi reus ante litem conteſtatam fatetur non animo litigandi: iſto caſu non eſt paratus ſoluere:ſed expectat mandatum à iudice ſoluet trigeſimam propter laborem iudicis in mandato. [Sed ſi fatetur ante litem conteſtatam & dicit, volo ſoluere infra decem dies,ita eſt paratus ad expeditionem, non debetur trigeſima. Domi.And. in dicta conſtitutio. Et prædicta militant tam in terris Demanialium, quàm Baronum. [Et ſi Rex vel Comes cognoſcit de feudis, debetur trigeſima. Domin. Andr.in conſtitu.cum circa.[Sed quia debetur trigeſima vna Baiulis tantum, vt in dicta conſtitut. conſtitutionis, & alia iudicibus Baiulis & actorum notario, an in poſſeſſorio iudicio ſoluetur Baiulis tantum ſexageſima? & puto quòd trigeſima debetur Baiulis,& ſexageſima iudicibus, per conſtitu.cùm circa.quæ in nullo corrigit conſtitutionem conſtitutionis. [Et ſic puto quòd Baiuli de omnibus petunt trigeſimam: & iudices & alij petunt ſexageſimã vt in dicta conſtitutio. cum circa. Sed quia in text.dictæ conſtitutio. cum circa, dicitur,quòd debetur de compoſitionibus maleficiorum trigeſima: puto, quòd hoc habet locum in minimis furtis, in quibus ſecundum gloſſam Baiulus cognoſcit,vt in conſtitutio.officiorum.

Tutor, vel curator licet à principio ſit curator, vel tutor, ſi tamen in proceſſu non apparet de eorum authoritate, proceſſus eſt nullus. Domin. Andræas in conſtitutio. exceptiones,de execu. vbi vide omnino.& Bald. in l.licet. C. de procurato. [Sed an tutor poſſit emere rem pupilli? dic quòd ſi ſolus eſt tutor, non poteſt. l. ſi in cautione.§.final. de contrahend.emptio. [Sed ſi habet contutorem poteſt cum authoritate eius.l. pupillus. §.ſed enim, de authorita. tutor. 1

V

VASALLI, Demaniales, vel villani ſi acceſſerunt ad habitandum in terris Baronum, vel Prælatorum ad requiſitionem officialis Regis, infra tres menſes extra prouinciam cum tota familia debent remitti ad Demanium: & Baro qui ſcienter retinet & non remittit, punitur in libra vna auri. Et econtra vaſalli Baronum, & villani, qui accedunt ad habitandum ad terras Demaniales, vel in terris Comitum, vel aliorum Baronum quorumcunque, infra prædicta tempora, qui requiſitione facta officiali Regis, &c. per ipſum Baronem, debent ipſi vaſalli redire cum familia & bonis eorum, vt in conſtit. quiſquis. de burgenſibus. [Item officiales Regis, qui requiſiti à Barone vt remittat vaſallos ſuos ſtantes in Demanio, & ipſos vaſallos non cogunt redire, puniuntur in media libra auri, vt ibi notatur. 1

[Sed

[Sed infrà quantum tempus dicti vaſalli, vel villani Demaniales, vel Comitum & Baronum, vel aliorum poſſint peti, ita quód vaſallus non poſſit opponere de præſcriptione? glo. in dicta conſtitutione format hanc quæſtionem, & non ſoluit, ideo cogita per te. [Sed quia text. dicit, ſi Baro, vel alij officiales requiſiti, &c. quid ſi Baro ſit vaſallum Demanialem, vel alterius Domini fore in terra ſua, an teneatur ipſum reſtituere ſine requiſitione? dic quód ſic aliàs incidit in pœnam prædictam, quia tunc debet requiri, quando ignorat vaſallum eſſe in terra ſua, vt ſuprà, aliàs, ſi ſciens tenetur ſine requiſitione, vt dicit glo. ſi. dicta conſtitu.

2 Vaſalli Demoniales, vel qui ſunt reuocati ad Demanium nullus Baro poteſt retinere recõmendatos, ſed ipſos ad ciuitates Demaniales Baiulis, vel aliis officialibus ſine difficultate aſſignent. [Et ſi quis Baro fecerit contrariũ punitur publicatione omnium bonorum: & dicti vaſalli recommendati ab ipſis Baronibus ſi poſſeſſiones tenent cogentur ipſas vendere, & Barones debent cogere vaſallos ſuos ad emendum eas, vt in conſtitutio. ſubiectorum de hominibus Baronum. vide quæ ſcripſi in verbo. Barones.

3 Vaſalli. Dominus non debet vaſallum contra iuſtitiam aggrauare, nec ab eo auferre quid iniuſtè. Et qui hoc fecerit damnatur vaſallo victori ad expenſas, & tunc ſoluit duplum, vt in conſtitut. præſenti de ho. Baronis.

4 Vaſalli non tenentur adiuuare Dominum iuſtè præliantem, vt in decima colum hic incipit conſuetudo Bart. in l. ſi quis ff. ad legem Iol. maieſtatis.

5 Vaſalli an poſſint habitare in aliis terris inuitis Dominis præſtando ei ſeruitia debita? dic quòd non, ſed tenentur habitare in terris ipſius Domini, vnde ſunt vaſalli, Ratio, quia Domini & Reges concedunt terras Baronibus & vaſallis hac conditione vt ipſi vaſalli non recedant de terra, vnde ſunt. [Sed hæc conditio non exprimitur: nam videtur conſuetum ſic dari tacite, nam videtur ſub hac conditione datum, niſi contrariom conſtet, vide Domin. Andræ. in dicta conſtit. quiſquis. de Burgenſibus.

6 Vaſalli Comitum, & Baronum, & prælatorum, & militum tenentur ſubuenire ipſis tantum in cauſis infraſcriptis, videlicet, pro redimẽda perſona ſua, dum forte in exercitu ab inimicis Regis capitur in ſeruitio Regis. [Item pro faciendo filio milite. [Item pro maritanda filia, vel ſorore. [Item pro emenda terra aliqua, ea tãtum vice, cum eam emerit. [Item pro ſeruitio Regis, vel exercitus ſui, moderate tamen in his, quæ pro Regis corredo dantur. [Prælati verò in his tantum caſibus à vaſallis, quos tenent à Rege ſubſidium petunt pro conſecratione ſua. [Item cũ ad conſilium per Dominum Papam vocantur. [Item pro futuro exercitu Regis, ſi in exercitu fuerint, vel ſi promiſerint pro ſeruitiis ſuis eos. [Item pro corredo Regis, cum ad terras eorum hoſpitatus fuerit, vel quando contigerit pro corredo ab eis exiguntur, in prædictis caſibus moderatum adiutorium exigunt, vt eſt text. in conſtitutio. quamplorimum de adiutorio exigendo. [Sed an iſta contribuere teneantur vaſalli, tam qui ſunt feudatarij, quàm alij Burgenſes? gl. dicit quód feudatariis tenentibus bona de feudo. Domin. Andræ. dicit quód tenentur etiam contribuere cæteri Burgenſes. [Sed per capit. Regni, quod incipit. Comites. de ſubuentione vaſalli, ſtatuitur, quód vaſalli tenentur ſubuenire Dominis pro medietate ſeruitij, quod præſtant Regi altero anno. ita quod non excedit medietatem collectæ generalis terræ illius anni. pro aliis veró neceſſitatibus ſupraſcriptis, & aliis in conſtitutione comprehenſis tenẽtur ſubuenire moderatè ſecundum facultatem vaſallorum, & qualitatem Domini, pro quo adiutoriom petitur, & ſi eſt diſcordia de facultatibus vaſallorum, & de pecunia, quæ eſt neceſſaria Domino pro illo negotio, pro quo petit ſubuentionem, recurritur ad Iuſtitiarium Regionis. [Sed an domina quæ habet dotarium in terra feudali exigat adiutorium à vaſallis in caſibus prædictis? Domin. Andræ. cõcludit quód ſic, quia habetur loco Domini ſua vita durante, licet per capit. Regni, mulier lucretur dotarium. [Sed ſi quis eſt vſufructuarius alicuius terræ, an habebit à vaſallis prædicta? Domin. Andr. dicit quód non. [Sed an hæc conſtitutio habeat locum in Rege, vt poſſit exigere iſtas ſubuentiones? aliqui dicunt quód non. Sed Domin. Andræ. dicit quód ſic, & propterea Honorius addidit, quód Rex pro ſua & fratris exigit adiutoriũ, etiam pro fratre & cõſanguineo vterino tantum. Vnde Rex pro faciendo fratre milite exigit à toto Regno. xij. milia vnciarum. & ſic pro militia ſua. Item quia vaſallus dicitur pro ſeruitio in corredo Regi. Domin. Andræ. dicit corredum eſt ſeruitium Regis.

7 Vaſalli tenentur ſubuenire Baroni, ſi fratrem ſecundo genitum ſuis expenſis militem fieri fecerit. & iſta ſubuentio debet eſſe moderata pro facultatibus hominum, & expenſarum quantitate pro dicta militia, non minus quàm pro maritanda ſorore, occaſione eorum, quæ à cõmuni patre maior frater ſemper habere dignoſcitur, ex debito tenetur, licet frater diſceſſerit à familia fratris ſui, contradicendo rediens quandocũque militiam ſibi debitã abſque alicuius timoris repulſa: de bonis patris à fratre petere, & habere poteſt iuxta conſuetudinem Baronum & aliorum nobilium in Regno: fratres ſecũdogeniti tenẽtur Regi ſeruire pro feudo equis & armis ipſius primogeniti, vt dicit gloſſ. j. & vide prædicta in conſtitutio. Comitibus. de adiuto. pro militia. [Sed quis moderabit ipſa alimenta? dic quód pretor aduertendo prout defunctus ſolitus erat facere relationem de eis, quæ tempore erogationis habet frater, vt dicit glo. i. de iſto moderamine, vide capit. Comites, de ſubuentione à vaſall. quód determinat quis moderabit eas, vt proximè ſcripſi, inſtruatur artibus, vt gloſſ. hic vide quæ ſcripſi ſupra in verbo Baro. & in verbo frater.

Vaſalli Demaniales ratione feudi, vel caſtri, quod recipiunt à Baronibus, prælati vel alij non poſſunt obligare perſonas eorum, ad aliqua ſeruitia in pecunia, vel rebus præſtando pro ipſis feudis, cum Rex ſit Dominus perſonarum vaſallorum ſuorum Demanialium, non obſtantibus obligationibus inde appoſitis, & iuramentis vallatis, vt in conſtitutio. quia frequenter. de hominibus non detinen. 8

Vaſalli alicuius feudi ſi habeant in Demanio, procurator Curiæ dicit quód illi vaſalli ſunt Regis & feudatarius dicit quód eſt de feudo ſuo, & diſtinguitur, aut Dominus feudi qui poſſidet feudum in terra Demanij: dicit ad ipſum feudum aliquos homines pertinere, aut poſſidet homines, quos dicit eſſe ſuos. Primo caſu ſi contenditur de vero Dominio, debet probare ea quæ petuntur, vt ſupra de probatio. in conſtitutio. in cauſis. Sed ſi de communi Dominio vel præfinito, quia poſſeſſio feudi, ad quod dicit dominus pertinere, multum facit pro eo, iſto caſu debet probare. Primò quód tempore Felicium Regum prædeceſſores ſui ipſum feudum tenuerunt, & iurauerunt homines ipſi. Secundò quód de feudo ipſo aliquid tenuerunt. Tertiò quód hodie aliquid tenent. Secundo caſu, quod plus eſt ipſos homines poſſidere, de quibus eſt quæſtio, quàm feudum probando duo tantum. Primò quód prædictis temporibus ipſos homines ipſe vel anteceſſores ſui tenuerũt, Secundó quód eiſdem temporibus ipſi, vel anteceſſores ſui, de hæreditate vel feudo tenuerunt aliquos homines, de quibus eſt quæſtio. Et hoc in probatione quaſi dominij ſupradicti. probationibus autẽ prędictis oneratur poſſeſſor ratione iuris Dominij, pro Imperatore prima facie faciente, vt in conſtitut. ſi dubitatio. de probat. per inſtrumenta, &c. [Sed an proſit etiam Demanialibus præſcriptio? gloſ. tenet quód non. Domin. Andræ. dicit quód ſic, in cuius hominum memoria non exiſtit, quod habet vim priuilegij, vide hîc. & de modo agendi per procuratorem Curiæ, vide gloſ. Et ad probationem prædictorum, dic quód ſic conſtat eſſe Caſtrum, quod non poteſt occultari, vel conſtat feudum petitum eſſe quaternatum, vel quia poſſeſſor hoc fatetur, tunc Dominus ſeu procurator Curiæ vendicabit ratione nudæ proprietatis, poſſeſſor rationabiliter poſſeſſionem probat ad ſe pertinere, ſed ſi non conſtat per probationem agentis, vel confeſſionem conuenti, quód feudum petitum ſit actoris: & actor dicit de facto feudum ſuum, debet hoc probare. & ſi conſtat quód dedit ipſum feudum, oportet quód probet cauſam, quare ad ipſum eſt reuolutum. Domin. Andr. in prædicta conſtitut. 9

Vaſalli Baronis ſi damnantur ad pœnam pecuniariam, applicatur Baroni vt iudici ordinario, ſi damnatur ad publicationem bonorum Burgenſaticorum tenet ſententia, exceptis his, quæ tenentur à Barone ſine Rege. vnde ſicut perſona eſt Regis, ſic & bona, & ſpecialiter ea, quæ aliàs non præſumuntur veniſſe à feudo: vide gloſſ. & Dom. Andr. in conſti. poſt mortem. de morte Baronis. 10

Vaſalli Demaniales ſi habendo copiam iudicis competentis ad forum iuriſdictionis alienæ cõuolauerint, regia iuriſdictione contempta, de his quæ ad Curiam Regis pertinent, pœna confiſcationis bonorum puniontur, vt in conſtitutio. cum Iuſtitiarij copia, &c. de ſacramento à Baiulis, &c. 11

Vaſalli eccleſiarom non trahuntur ad iudicia ſecularia, niſi in criminalibus, contemptis, defenſis, & in portatione armorum, vt in cap. item ſtatuimus. ſub rubr. quód vaſalli, &c. 12

Vaſalli vel villani, vel angarij Comitom, Baronum, vel Prælatorum in bonis quæ emerũt, vel quolibet titulo habuerunt in terris Demanij de illis poſſeſſionibus, &c. poſſunt facere ad eorum velle inter viuos, & in vltima voluntate, & Barones in nullo penitus tenentur pro ipſis bonis, quæ habent in Demanio, & licet ſunt caſus in quibus vaſalli tenentur iuuare Dominium pro ipſis rebus, non poſſunt tamen cogi per text. huius conſtitutio. qui dicit, nullo iure tenentur Dominis ſuis. & ſi moriuntur ab inteſtato deſcendẽtibus, vel aſcendẽtibus, vel collateralibus non ſuperſtitibus, fiſcus ſuccedit tanquam vltimus ſucceſſor in feudatarij defuncti, & qualitercunque quæſitis, excluſo Domino, & Barone ſuo in bonis feudalibus, quę ipſi vaſalli tenent à Barone, ſi non ſuperſunt aſcendentes, vel deſcẽdentes, vel collaterales, ipſe Baro ſuccedit in ipſis feudalibus tantum, ſi ipſe vaſallus, vel villanus fuit Baiulus, vel gabellotus Baronis & moritur, vt ſuprà, quæ bona habebat in Demanio 13

manio non confiſcantur, niſi reddita ratione Baroni de Baiulatione: & ei ſatisfiet, ſi opes fuerit ſuper ipſis, vt in conſtitutio. ſi contigerit. de bonis Baronum. [Nota quia tex. dicit, in hæreditariis, & quolibet iure quæſitis, ſi fiſco eſt potior. & ſic videtur tam in bonis quæ vaſallus vel villanus habet in Demanio, quàm in terris Baronum ſuorum in Burgenſaticis, fiſcus eſt vltimus ſucceſſor. [Sed puto quòd iſtud referatur ad principium huius conſtitutio. vbi loquitur de bonis hæreditariis acquiſitis in terris Demanialibus. Sed cogita, quia tex. loquitur indiſtinctè de omnibus.] Nota glo. qualitercunque quòd tenimenta quæ habet vaſallus à Domino non in feudo non alienat ſine licentia Baronis.

1 Vaſallus. quando Baro vult vendicare vaſallum qui prætendit ſe Demanialem, vel alterius Domini, debet probare plenè per priuilegia conceſſionis, vel inſtrumenta emptionalia, vel per teſtes qui interfuerunt conceſſioni, qui in eorum exceptionibus audiuntur, vel qui probent, quòd ipſi vaſalli, vel anteceſſores præſtiterint iuramentum fidelitatis ipſi vendicanti, vel anteceſſoribus ſuis, vel in omnibus vt vaſalli ſibi paruerunt, & quòd in Curia eorum, vel eius oſtenderunt in iure, vel tenuerunt vel tenent terras à Curia eorum, quibus deficientibus, vel aliquo ipſorum nulla eſt probatio, vide text. & glo. in conſtitutio. probationis defectum. de probatio. [Et idem ſi Baro vel miles inquietatur de vaſallagio per Regem, vel alium ſuperiorem, & in omnibus fauetur vaſallis fauore libertatis, vt in libertate ſit.] Nota ex gl. quòd vaſalli poſſunt vendi nec requiritur cõſenſus Regis. [Nota quòd vaſalli Baronum ſunt in ſeruitute, vt in gloſ.] Sed glo. quærit, ſi vaſallus eſt actor, quia prouocat ſe ad libertatem, an ſeruētur iura iſtius conſtitutio. dic quòd non. [Sed quæro, vaſallus confitetur in iudicio, quòd eſt vaſallus actoris, an præiudicet Domino, vel alteri, qui prætendit ius in eo? Domin. Andræ. dicit quòd non. [Sed an vaſallus poſſit vendi, vel alius contractus de eo fieri? dic quòd ſic vt in gl.] Nota ex gloſſ. quòd filius vaſalli mei eſt vaſallus meus. facit l. nam. ff. pro ſocio.

2 Vaſallus ſi fideiubet pro Domino in cauſa criminali, ſi non liberatur à fideiuſſione per Dominum ipſo iure liberatur ab homagio. In cauſa verò ciuili, ſi Dominus non liberat vaſallum à fideiuſſione, tenetur vaſallo ad damna & intereſſe, & habet licentiam vaſallus pignorandi propria authoritate Dominium in rebus mobilibus, deinde in hæreditatiis, & in ſubſidium in feudalibus, & propria authoritate vendit mobilia ſtatim, poſtquàm ſoluerit pro Domino, & hæreditaria per annum à die pignorationis & ſolutionis, feudalia tamen pignori obligare non poterit, ſed de fructibus ei ſatisfiet, ſi Dominus fideiubet pro vaſallo in ciuilibus eſt, quod ſupra eſt dictum in vaſallis contra Dominum, ſi faciet Dominus contra vaſallum, in criminalibus vaſallus perdit quicquid tenet à Domino, ſi non liberat ipſum Dominum à fideiuſſione, vide conſtitutio. ſi Dominus. de fideiuſ. Domini à vaſallis. [Et quid ſi negat ille, qui eſt pignorandus? dic quòd iura communia non ſunt correcta. Domin. Andræ] Sed vſque ad quod tempus debet expectare vaſallus dominum, vel dominus vaſallum? gloſſ. dicit quòd ſi diu ſteterit, & hoc arbitrio iudicis, vel ſi fideiuſſor ſoluerit, vel ſi fideiuſſor cœperit dilapidare bona ſua. l. ſi pro ea. C. mandati. & ita dicit alia glo. in dicta conſtitutione. [Et antequàm vaſallus, fideiuſſor pignoret Dominũ, vel dominus vaſallũ, vt ſupra debet ei nuntiari tribus vicibus vt in gloſſ. prædictæ conſtitu.

3 Vaſallus. Barones iurant Regi legitimum homagium, Baro dat iuramentum fidelitatis, & homagij, & debet aſſecurare Baronem de vita mulieris, de captione perſonæ, terreno honore, conſilium quod ei crediderit nulli reuelabit, & ſi quod ſiniſtrum de eis audiuerit per ſe vel per alium reuelet, ſi prius non poterit diſturbare, & non erit in conſilio, vel conſenſu, quòd dominus perdat terram, quam habet, & procurabit ipſos defendere pro poſſe, mandato, & ordinatione fidelitatis Regis, & hæredum ſuorum ſemper ſaluo, vt in conſtit. domini à vaſallis, de aſſecuratione domini, &c. [Et ſi controuerſia eſt inter Regem & Baronem, vaſallus debet pro maiori domino ſcilicet Rege, vt ibi gloſſ. Et ſic dominus tenetur vaſallo in fidelitate, & in omnibus, in quibus tenetur ei vaſallus, præterquam in iuramento fidelitatis, ita dicit Dominus Andræas in dicta conſtitut. [Sed nunquid vaſallus vaſalli Regis iurat ipſi Regi? dic, aut tenet aliquid à feudo, & iurat, aut non, & tunc non iurat. Dominus Andræas ibi. Et differt à ſacramento fidelitatis & homagij, quod præſtatur Regi, nam iſtud quod datur dominis inferioribus non eſt ligium id, quod fiet Regi dicitur ligium, quia cum vaſallus iurat, & facit homagium Regi, vtitur manu ſua in manus Regis, ſicut quotidie videmus, vide glo. in d. conſtitut. [Differunt etiam, quia iuramentum quod fit Baroni fit ſalua fidelitate Regis, quod non fit ſic in Barone.

4 Vaſallus ſi publicè fuerit requiſitus à domino vt pro eo fideiubeat, & noluerit, & felloniam contra ipſum, filios, vel vxorem fecerit, vel ſeruitium debitum ter monitus non ſoluit, vel conuentus coram domino facere noluit quod fuit ſibi iniunctum, priuatur & poterit diſſarſiri de feudo, quod tenet à domino, vt in cõſtit. ſi vaſallus. de fideiuſ. vaſal. [Et illis caſibus quis cognoſcit, an ipſe dominus propria authoritate, vide ibi plenè per Dominum Andræam & ſupra, in verbo Baro, vbi plenè ſcripſi, quià cognoſcunt compares feudatarij: Si habet dominus alios feudatarios, aliàs cognoſcit Iuſtitiarius, vt hic Domi. Andr. [Sed quid ſi hic feudatarius conuenitur actione perſonali, vel reali, de quibus poteſt priuari feudo? Domi. Andr. hic. [Sed quia text. dicit, poterit diſſarſiri, intelligas, id eſt, poterit petere dominus vel feudatarius, quòd priuetur poſſeſſione per ſententiam. Domi. Andr. [Et ſi dominus non fideiubet pro vaſallo in criminali, vel cum acriter verberat, vel ſi cum vxore, vel filia inuita concubuit, perdit vaſallagium. Domi. Andr. ibi. [Sed quia text. in dicta conſtitut. dicit ter monitus, non requiritur in Rege hæc trina monitio. Dom. Andr. ibi.

5 Vaſallus. An filius vaſalli mei ſit meus vaſallus? dic quòd non, etiam ſi tenet aliquid de feudo, vt in conſtitu. domini à vaſallis. de aſſecur. à vaſallis. [Et intellige ſanè de feudatario, ne videatur contradixiſſe in verbo, vaſallus, lo primo in ſi.

6 Vaſallus. an vaſallus vaſalli mei mihi debeat iurare homagiũ? dic quòd ſi tenet aliquid ex illo feudo, quod tenet vaſallus meus, tenetur, aliàs non. Domi. And. in conſtit. domini à vaſallis, de aſſecurando domino à vaſallis.

1 Vendens hominem liberum debet ipſum redimere ſi poteſt, & ipſe efficitur ſeruus Curiæ, & reſidua bona publicantur, & ſi redimi non poteſt tradendus eſt parentibus venditi pro ſeruo, bonis eius confiſcatis, & ſi venditus redierit vendens remanet ſeruus Curiæ cum filiis ſuis, quos poſtea generauit, vt in conſti. qui ſciens hominem liberum, &c. 1

Vendentes debent vendere cum legitimis ponderibus, & menſuris à Curia receptis. Sed ſi fraudem fecerint, incidunt in pœnam. Et quid de vendentibus pannos, qualiter debent menſurare? vide quæ ſcripſi de iſta materia ſuprà in verbo, mercatores.

1 Vendere an quis cogatur carnes, & alias merces? & ſi aliquibus non vult vẽdere, an teneatur actione iniuriarum, & ſic in tabernario & ſtabulario? dic ſi vendunt eorũ bona, & eorum pecuniis empta, non coguntur vendere niſi cui placuerit: ſed ſi ſunt carnes vniuerſitatis emptæ ex pecunia vniuerſitatis, tunc tenentur vendere omnibus. Et ſi macellator eſſet ſtatutus per communitatem, & promiſit omnibus vendere, non cogitur vendere hominibus odioſis. Dominus Andræas in conſtitutione, omnes. de violent. meretricibus illat. Bartol. in l. j. §. cura. de officio præfe. vrb. Et de materia vide Bartol. in l. j. ff. de fur. aduerſ. nau. Do. And. in c. ij. §. iniuriæ. de pace iuramen. firman. Bartol. in l. non ſolum. §. morte. in quinta col. de noui oper. nuntiat. & Bald. in l. j. C. de epiſcop. audien. vbi plenè ponit.

1 Venditor prædij ſi non dixit de tributo, ſciens prædium tributarium, tenetur ex empto. Secus ſi ignorauit, putà, quia hæreditarium. l. ſi ſterilis. §. j. ff. de actio. empti.

1 Venenum ſi quis vendiderit, vel alteri dederit, ſecúmque habuit, etiam ſi ſit neceſſarium ad aliquam confectionem, tenetur pœna capitali: & ſic de quolibet poculo & comeſtione amatoria, vt faciunt mulieres viris, vt eas deligant, licet aliàs non læderent, vt in conſtit. j. ij. iij. & iiij. de venefic.

1 Victualia quando conceduntur extrahi de portubus per mercatores ex mandato Regis, quemadmodum tenere debent Protulani & mercatores, qui gratiam habent à Rege, vide cap. ſuper extractione victualium. in rub. aliud ſtatutum ſuper extractione.

2 Victualia de prouentibus ex maſſariis, vel ex terragiis poſſunt extrahi ſine aliqua ſolutione, emptitia non ſine iure exituræ, dummodo quòd de portubus extrahantur, & licita ſoluãtur, & ad portus licitos à centum ſalmis infrà, & det fideiuſſorem, &c. vt in c. item ſtatuimus. in rub. quòd quilibet poſſet, &c.

1 Villani, & angarij, & perangarij, & iſtæ aliæ perſonæ. vide Dominum And. in conſtit. proſequentes. de teſti. commit.

1 Villanus dicitur, qui eſt natus à perſona vili. l. humilem. C. de inceſtis nuptiis, & qui vilia exercet officia: per Do. Andr. in dicta conſtitut. proſequentes.

2 Villanus. An dominus poſſit licitè verberare moderatè villanum? dic quòd ſic: ſed non acriter. vide glo.

3 Villanus vel angari, de bonis quæ habent in terris demanialibus poſſunt facere ſuum velle inter viuos, vel in vltima voluntate, vendendo, donando pro anima, &c. Et in nullo tenẽtur Baroni domino ſuo, etiam in caſu, quo vaſallus tenetur dominum iuuare. [Et ſi moritur inteſtatus, deſcendentibus, aſcendentibus, vel collateralibus non ſuperſtitibus, ſuccedit fiſcus. [Item Baro & dominus ipſius villani ſuccedit villano in rebus, quas tenet à feudo ſuo, quando moritur ab inteſtato, & deſcendentibus, vel aſcendentibus, vel collateralibus non ſuperſtitibus: & ſic Baro eſt vltimus ſucceſſor in bonis, quæ tenet à feudo ſuo: quod bene nota. vide textum in conſtitut. ſi quando. de hominibus Baronum. [Sed an Baro præferatur vxori ipſius villani, vel vaſalli? videtur quòd non

non, quia vxor præfertur fiſco, vt in dicta conſtitutio. ſed puto contrarium. Nec obſtat quòd præfertur fiſco, quia id verum de iure communi per l. ſi vacantia. C. de bo. vacan. lib. x. & ſi præferatur fiſco in bonis hæreditariis, ſed in bonis feudalibus iſta conſti. extẽditur ad ſucceſſionem etiam ad collaterales, vt præferantur Baroni, & nõ debet extendi ad vxorem, quia conſtitutiones ſunt ſtricti iuris, & iſto caſu iſta conſti. eſſet in damnum Baronis, vt collateralis præferatur ei, & in marito non extenditur ad vxorem.

1 Violentia ſi eſt illata viduis, pupillis, & miſerabilibus perſonis, vel Eccleſiaſticis, & eorum rebus in cauſis non procedatur ordinariè, ſed ſummariè, & de plano ſine libello, & litis conteſtatione & figura iudicij terminabitur ſed reſtitutio rei per iudicia contra violentum, vel cauſa ab eo ſequitur, & pœna infligenda eſt violento, ſi iudiciario ordine conuincatur, vide c. de violentiis, in rub. de offenſis & violentiis.

2 Violentia. ſi quis per violentiam deſtituerit aliquem poſſeſſione rei immobilis, reſtituta prius ipſa re cum omnibus obuentionibus, violentus vel poſſeſſor vniuerſalis in medietate precij rei ablatæ per violentiam mulctabitur, & ſic non cadit totaliter à iure ſuo in totum, quo ad proprietatem rei ſuæ, vel in tota æſtimatione. ſi non propria, raptor rei mobilis tenetur in quadruplum, & emolumentis omnibus, vt in conſti. violentias, de violentiis.

1 Vis publica quando dicitur fieri? dic quòd oportet quod probetur quod portauit arma ad offenſionem accuſantis, vel alterius vel quòd fiat violentia in corpore animato vel non animato, vel cum cõuocaſſet homines ad hoc, vel ad alium actum proceſſiſſet, licet non perfecerit, tenetur pœna portationis armorum. l. fin. de vi pub. & vna per aliam non tollitur, vide Do. And. in conſtitut. intentionis, de portatione armorum. Vnde ſi non permitto vti re tua eundo per publicum locum, & inquieto te cum armis perturbando te in poſſeſſione tua, vnde oportet vim fieri in perſonam, vel in re, vel quòd conuocem homines ad illud faciendum, licet non faciam, teneor de vi publica & de portatione armorum, vnde fundum tuum armatus expoliando teneor ipſa pœna, vt ibi per Do. And. & intrando fundum & nõ dando damnum teneor, niſi cauſa ſalutis, & hoc probo, ſi committitur ſine armis & cum hominibus teneor de vi priuata, vt ibi. [Et quæ ſit pœna legis Iuliæ de vi publica, vide. quia eſt publicatio omnium bonorum, & de portatione, & de vi priuata eſt publicatio tertiæ partis bonorum, & relegationis gl. in l. ij. C. ad leg. Iuliã. de vi pub.

1 Vniuerſitas hominum ſi eſt contumax in ciuili, vel criminali, & non habet bona, quæ vendantur, pœna quæ debetur Curiæ eſt medium Auguſtale pro foculario, & ſatisfiet parti in collectis, vide conſti. j. de contumacia vniuerſitatis. [Item ſi conuenitur criminaliter per ſyndicum ſufficienter inſtructum defendatur qui habeat ſpeciale mandatum, & procurator conſtituatur ante litem conteſtatam. vel poſt, vt in conſtitutio. generalia iura de vniuerſitati. [Sed quid ſi inquiritur ex officio, vel ex denũtiatione contra vniuerſitatem, an ſeruentur prædicta? tex. dictæ conſti. dicit quod ſic, quando accuſatur. puto. quòd idem ſit quando inquiritur, quia hæc conſtit. eſt fauorabilis, quia in fauorem vniuerſitatis de ſeruando honore, &c. quæ loquitur in accuſato, & idem dicit ipſe ſi inquiritur. [Item ſi decem ſunt accuſati, faciunt ſyndicum, vt in c. Regis Roberti ſtatuimus, &c.

2 Vniuerſitas ſi exercet merum Imperium, vel ordinat officiales ad ipſum exercendum, punitur in omnibus bonis, vt in conſti. ea quæ vt nullus Prælatus vel Comes & hoc verum quando exercet merum Imperium & mixtum. Sed quum iuriſdictionem? dic quòd grauius punitur, vt in conſtitu. cum ſatis abundè de officialibus reprobatis. vide quæ ſcripſi in verbo officiales.

3 Vniuerſitas nihil dare poteſt officialibus, nec eſculenta, nec poculenta, nec imponit collectas ſine mandato Regis vt in c. Regni, item quòd Iuſtitiarij nihil accipiant, &c. vide ſupra quæ ſcripſi in verb. officiales, &c.

1 Vſura poteſt peti tanquàm intereſſe, non tanquàm lucrum, vt quia paſſus ſum damnum, & aliquid abeſt mihi, ita tenet gloſſ. in verbo. appellatione. C. de ſum. tri. in l. j. & ita dicit ſeruare Curiam Romanam, & glo. eſt in verbo ſumptuorum, in dicta conſtitutio. vſurariorum, de hoc vide in decr. xiiij. q. c. quoniam, &c. [Sed quid ſi fundus, vel vinea traditur marito pro pignore dotis? certè fructus non excomputantur in dotem, ſi conſtante matrimonio percipiuntur nec dicitur vſura, vide in c. ſalubriter, extra de vſuris. vide ſupra in verbo vxor, & in verbo ſoror, & vide gl. in l. ij. de vſuris, & gloſſ. in c. conqueſtus eod. tit. [Sed quid ſi vxor recipit pignora pro dotibus reſtituendis? Dic quòd fructus excomputantur in ſortem dicto cap. ſalubriter, vbi Innocen. & in l. Titia, de ſolutionib. [Sed quid ſi datur domus in pignus, in qua habitaui? Dic quòd debet ex computari penſio, quam dediſſem, ſi à Domino eam locaſſem. Spec. in titu de pigno. §. j. ver. quid ſi obligaſti. [Sed an eccleſia recipiens feudum in pignus excomputet fructus? vide in cap. j. extra de feudis, & Do. Andr. in conſtitu. mulier quæ dotarium.

Vſura

Vſura dicitur cum promittitur pœna vbi non intereſt, & videtur factum in fraudem vſurarum. ff. de actio. empt. l. Iulianus. §. idem reſpondit, & tenet Domin. Andræ in conſti. vſurariorum, vt ſi promitto tibi reſtituere pecuniam ſub pœna hinc ad decem dies. niſi in termino non intereſt tua, illa pœna eſt vſura. [Sed gl. in l. rogaſti. §. ſi tibi. ſi certum petatur, dicit quòd hoc verum, quando venit in modum adiectionis, puta, ſi non dabis mihi decem, ſolues xv. 2

Vſuræ ſunt prohibitæ, & nullus det in Regno ſuas pecunias ſub vſuris magnis vel paruis, ſiue Regnicola, ſiue exterus, quòd ſi fecerit, damnabitur ad publicationem omnium bonorum mobilium & ſtabilium, & omnibus eſt licitũ accuſare vſurarios, vnde ſequatur proprium damnum ſeu incommodum. & iſtud crimẽ per conſtitutionẽ iſtam eſt publicũ, ſicut crimen læſæ maieſtatis omnium exæquata conditio, vt dicit glo. ibi. Item permittitur Iudęis exercere eas capiẽdo tres Tarenos pro vnc. in anno, vel vnci. vnam de decem tenebitur, vt in conſtitu. vſurariorum. non confiſcantur niſi damnetur per ſententiam ſicut in quolibet, etiam ſi bona ipſa iure confiſcantur, requiritur ſententia propter bona vt in authen. de inceſtis nupt. ver. gl. in princip. Dom. Andr. [Sed qualiter probetur vſurariũ? pone quòd vnus teſtis dicit, quòd vidit quòd mutuauit Titio decẽ ſub vſuris & alius dicit quòd vidit, quòd mutuauit alteri quinque, certe iſti ſunt cõteſtes, ſicut in probatione poſſeſſionis, quia aliud non quæritur, niſi an dederit pecuniam ſub vſuris, vt ibi latè per Dom. Andræ. [Sed quid ſi debitor ſpontè ſoluit vſuras, quia iurat non repetere. an poſſit repetere? dic quòd ſic. Dom. And. [Sed quid ſi mutuo pecunias ad vſuras, & recipio periculum, an ſit vſura? dic quòd ſic. Dom. Andr. & extra de vſuris. c. fi. ſed Bal. dicit contrarium in rub. C. de conſtit. pecu. [Sed quæro, ſi vſuræ ſunt loco fructuum, quare de aliis rebus, ſcilicet, de vnica, fundo, domo, &c. licitum eſt recipere fructus, & de pecunia non? vide gl. in dicta conſtit. quæ dat multas rationes. [Et prima ratio eſt, quia fructus dat incrementum ex ipſo corpore ſecundum naturam rei deſcendens, & ideo dicitur acceſſio naturalis. Sed vſura nõ eſt ex ipſo corpore pecuniæ, ſed eſt incrementum præter naturam, & acçidit ex alia extrinſeca obligatione, quę debetur ex facto contrahentium, vel ex ſtipulatione, & dicitur ciuilis acceſſio ſemper. ff. de verb. ſigni. l. vſus pecuniæ, de rei vend. l. ſi nauis. [Item lucrum ſit noſtrum quod eſt ex re noſtra ſeu nobis debita, ita eſt noſtrum, & nobis debitum, vt res ipſa. l. ſolum ff. de rei vendi. lucrũ autem vſuratũ, quę eſt extra corpus cum res ipſa æque bona eſt eiuſdem ſcilicet, naturæ & qualitatis nobis redditur inſtitu. quibus modis re. contra. ob in princip. & ſic nobis nil abſit. Item non debemus cum aliena iactura locupletari, &c. Sed quæro an in hoc crimine poſſit interuenire procurator? Dic quòd non, quia eſt crimen publicum, in quo imponitur pœna pecuniaria. Item iuſte contractus omni iure eſt prohibitus, & licet quis voluntariè ſoluerit, repetit etiam ſi iurauit non repetere, vt extra de vſuris. cap. cum tua. Sed caue quia debet petere primo abſolutionem à iuramẽto, extra de iureiur. c. debitores. Et crimen vſurarum, licet ſit eccleſiaſticum, tamen ſi de eo agatur ad pœnam ciuiliter, iudex ſecularis cognoſcit, & ſic de quolibet alio crimine, vt hic per Dominũ Andręam & per eundem in titulo de hæretic. cõſtitutio prima in verb. à Rege Regum, & in ti. quæ ſunt regalia in ver. contrahentiũ. & ibi plenè vide Bal. in l. omni. C. de ſac. ſan. eccl. [Et quid ſit ciuile crimẽ, & quid eccleſiaſticũ, & quando de hoc agatur corã iudice ciuiliter non ad pœnã irrogandam iure canonico, ſed ad pœnã ciuilem. Et verũ iudex ciuilis ſine eccleſiaſtico cognoſcat, & punire poſſit, & ſi de hæreſi, vel ſi contra vſurarium agatur, & de multis aliis quæſtionibus, vide ibidem per Dom. And. 3

Vſus ſeu ritus, vel ſtylus iudiciorum ſeruatur pro iure. Domin. Andr. in conſtit. lite legitimè conteſtata. & ibi etiam habetur ꝙ vſus iudicis tacitè poteſt obmitti. vbi vide per eundem Domin. Andr. de Yſern. 1

Vxor proditoris, vel fori iudicati, vel alterius malefactoris, an impunita cohabitet cum viro? dic ex iure canonico ex nullo delicto vxor ſeparatur à viro, excepta cauſa fornicationis, etiã ſi vir eſt hæreticus niſi quando ob cauſam contumelię Saluatoris, vt extra de rapto. c. ij. & c. gaudemus, de diuor. xxxiij. q. j. ca. continuo, & c. omnes accuſati. in ſumma de diuor. Domin. Andr. in conſtitu. pœna. de vxori. foriudicata. Hoc verum niſi conſenſerit vxor delicto viri, quia tunc punitur, vt ibidem. 1

Vxor alicuius banniti, vel foriudicati, vel proditoris ſi cohabitat cum marito, an teneatur notificari Curiæ vel capere ipſum? dic quòd non. [Sed quid ſi vxor, vidit virum in actu committendi delictũ enorme, an teneatur notificare Curię aliàs incurrat pœnã? dic ꝙ non, quia nõ debet prodere virũ, tamẽ conari debet quantũ poteſt retrahere eũ à peccato. Do. An. in conſtit. j. de vxore foriud. 2

Vxor. ſi maritus eſt foriudicatus, & damnatus de delicto, etiam tunc debet habere dotes, & dotarium, & omnia eorum iura ſolita, dummodo non faciat marito foriudicato expenſas, vide conſtitu. pœnam, de vxore foriudi. [Item ſi maritus eſt proditor. vxor non 3

perdit

perdit dotes, vt in conſtitu. pater pro filio. & filius pro patre.

4 Vxor ſi conuincitur de adulterio, traditur viro, qui procedit ad naſi truncationem: & ſi non vult hoc facere publicè debet fuſtigari, vt in conſtitu. legum aſperitatem, de adulte. [Et ſi inuenerit eam in flagranti crimine, vtrunque occidere poteſt, vt in conſtitutio. maritus, de repudio, vide ſupra plene in verbo. adultera.

5 Vxor ſi habet feudum in pignore pro dote lucratur fructus propter onera matrimonij l. dotis fructus. ff. de iure dotium. Do. Andreæ in conſtitu, quamplurium, in quibus cauſis Domini à vaſallis, vide ca. ſalubriter extra de vſuris. Et hoc eſt verum poſtquam dedit illum feudum pignoratum in dotem. [Sed fructus quos ante matrimonium habuit, vel ſoluto matrimonio vxor excomputabit ſibi in debito dotis. Domin. Andreæ. in conſtit. in aliquibus, de ſucceſ. vide de ipſis fructibus in ver. ſoror.

6 Vxor ſi non contraxit matrimonium legitimum in facie eccleſiæ ſacerdotali benedictione interueniente, filij qui naſcuntur non ſunt legitimi, & ipſa perdit dotem & applicantur fiſco. Sed puto quòd illud eſt ſublatum propter illam deſuetudinē: quia iſta executio à tempore, cuius in contrarium non eſt memoria, non fuit facta. Et per iſtam viam puto quod defendantur vxores, ſi de nouo executio talis per fiſcum fieret, quia hæc antiquitas & deſuetudo habet vim priuilegij: & ipſa vxor, quæ dicit ipſam deſuetudinem eam probare debet, vide in verbo, conſuetudinem.

Vxor an præferatur fiſco in ſucceſſione mariti forenſis à regno 7
mortui ab inteſtato? gl. dicit fiſcum præferri. Sed Domi. And. dicit contrarium in conſti. præſenti. de offic. Secre.

Vxores. Si maritus propter ſui delictum fuit damnatus, & re- 8
gnum debet exire, quæ non fuerūt ſecutæ maritum in delinquendo debent habere dotes, & dotarium, vt in conſtit. ſtatuimus quòd ſi in rubrica, quòd ſi contigerit.

FINIS.

IN OMNES IVRIS NEAPOLITANI COMMENTARIOS HOC VOLVMINE COMPREHENSOS LOCVPLETISSIMVS INDEX EX maximo vtriuſque iuris promptuario D. Gabrielis Saraynæ Iuriſconſulti Veronenſis nouiſsimè depromptus, ac in ſtudioſorum gratiam nunc primùm typis excuſſus.

De litera A.

ABBAS pro monacho ſuo, vt ei violentia, vel iniuria non fiat in perſonam defenſam imponet, quia ſubditus eſt ei ratione obedientiæ in commentar. columna 1. linea 29. folio 27

Abbates Sancti Benedicti ex conceſsione Regiæ curiæ petunt adiutorium à vaſſalis, ſicut Epiſcopi conſecrati. in commen. columna 1. linea 67. folio 233

Abdicare, & transferre aliud eſt, & aliud committere. in commenta. columna 1. linea 79. folio 57

Abeſſe aliud eſt, aliud in fuga eſſe. in gloſſ. col 2. lin. 15. folio 145

Abeſſe quis dicatur. in comment. columna 1. linea 79. & ibi in additio. linea 81. folio 56

Abeſſe quis dicatur, & quis in fuga eſſe. in comment. columna 2. linea 58. folio 128

Abiuratio. vide Hæretici.

Abſens à loco iudicij, non præſumitur in dubio exiuiſſe prouinciam, & ideò tot dies dantur excuſatori, infrà quos poſsit per prouinciam perquiri. in commenta. columna 1. line. 2. folio 115

Abſens cauſa reipublicæ in quacunque parte iudicij ſit indefenſus, fit reſtitutio. in commen col. 1. lin. 76. fol. 158

Abſens citatus ex quibus poſsit excuſari. in gl. col. 2. lin. 7. fo. 113

Abſens in ciuilibus citatur, quando peruenitur ad ſecundum decretum. in gl. col 1. lin. 14. fol. 132

Abſens in contractibus non ſubditur tẽpus, quo fuit miles abſens pro eo, & contra eum, & ipſo iure currit, ſed reſtituitur, & an idem ſit in iudiciis. in commen. col. 2. lin. 71. fol. 157

Abſens in criminali an poſsit diffinitiue damnari. in glo. colum. 1. lin. 1. fol. 128

Abſens multum dicitur, quando quis eſt in alia prouincia. in cõ. col. 1. lin. 17. fol. 115

Abſens nõ fugiens non capitur in crimine. col. 1. li. 76. fo. 144

Abſens præconizatur antequam fiat miſsio in poſſeſsionem eius bonorum. in gl. col. 1. lin. 21. fol. 132

Abſens quis multis modis dicitur. in com. col 2. lin. 76. fol. 114

Abſens reus poteſt confidere de ſua conſcientia, & non comparere timens iram iudicis, & potentiam inimicorum. in commen. colum. 2. lin. 72. fol. 133

Abſens. Sententia criminalis quando ferri poſsit in abſentem. in glo. col. 2 lin. 5. fol. 127

Abſens: Sententia lata contra abſentem non citatum non valet in gloſſ. columna 2. linea 5. folio 131

Abſens vbicunque poteſt damnari, vbi poteſt per procuratorem defendi. in commen. col 1. lin. 43. fol. 136

Abſentia accuſati excuſatur. vide Minor vel Fœmina.

Abſentia: Tempus eundi & redeundi computatur pro abſentia neceſſaria. in gl. col. 2 lin. 61. fol. 111

Abſentibus ex voluntaria cauſa non ſubuenitur. in glo. col. 2. lin. 37. folio 111

Abſentiæ cauſæ debent legitimè probari. in gl. col. 2. lin. 16. fo 113

Abſentiæ cauſas allegans non tenetur probari, ſed ſuo ſacramento creditur, nec tenetur ſatiſdare de præſentando cum in certo aliquo termino. Et an teneatur ſatiſdare iudicatum ſolui & an teneatur ſatiſdare de ſoluendis expenſis ſi iniuſtè appareat excuſaſſe. in com. col. 2. lin. 68. fol. 115

Abſentis citati animus ſubterfugiendi quomodò probabitur. in commen. col. 1. lin. 38. fol. 120

Abſoluimus in dubiis potius quam condemnemus. in comment. col. 2. lin. 58. fol. 30

Abſoluitur qui ſatisfacit ante ſententiam. in commen. col. 2. lin. 76. fol. 88

Abſolutio rei eſt damnatio in actore. in gl. col. 2. lin. 30. fol. 90

Abſolutio tantum facere debet, quantum condemnatio cum ſolutione. in glo. col. 1. lin 25. fol. 52

Acceptilatio inutilis ratione rei, habet vim pacti nudi. in gloſſ. col. 1. linea 55. folio 179

Acceſsio ciuilis eſt vſura in gloſſa columna 2. linea 39. folio 13

Aſſeſſorium. vide Principale.

Accuſare ante litem conteſtatam quis non dicitur, ſed accuſationem inſtituere. in gloſſa columna 2. linea 11. folio 151

Accuſare & denunciare idem eſt. in comm. col. 1. lin 59. folio 392

Accuſare infames prohibentur. in gloſſa colũ. 1. linea 7. folio 179

Accuſari an quis poſsit à pluribus, de pluribus delictis ſimul & eodem tempore. in gloſſa columna 1. linea 10. folio 161

Accuſans aliquem de vi publica, quod probare debeat. in comm. columna 1. linea 81. folio 18

Accuſans criminaliter plus oneratur in probatione, quam qui ciuiliter agit. in gloſſa columna 2. linea 18. folio 173

Accuſans, ſiue denuntians poteſt deſiſtere ſi inde nihil curiæ acquiritur, nec cõpellitur tunc iurare: vt nõ deſiſtat ab accuſatione, ſeu denũtiatione, ſed licitè partes poſſunt paciſci poſtquã ad citationẽ peruenit. Si vero aliquid inde ſit adventurum curiæ, tunc debet iurare, alias nõ admittitur. Et ſi iurauerit, & paciſcatur cũ parte, poteſt puniri de periurio. Sed de ritu iudiciorum denuntians, ſiue accuſans obligat ſe ad certã pœnam: ſed hoc non facto, ex ſola libelli oblatione videtur ſe aliquis inſcribere. in com. col. 1. lin. 23. & col. 9. lin. 2. & 11. fol. 339

Accuſatio. An in accuſatione ſit neceſſe exprimere locum & tempus de iure regni. in commẽ. col. 1. lin. 2. fol. 406

Accuſatio: Crimina plura ſi ex eodem facto naſcantur à diuerſis accuſari poſſunt. in glo col. 2. lin. 33. fol. 21

Accuſatio criminalis fit etiam per verbum Denuntio. in can. col. 1. lin. 51. fol. 392

Accuſatio: Deſiſtens ab accuſatione ante litẽ conteſtatam an incidat in Turpillianum. in glo col. 1. lin. 2. fol. 149

Accuſatio. Iudex poteſt præfigere terminum ei, qui dicit velle accuſare & probare, infra quem accuſet & probet: in gloſſ. col. 1. lin. 18 fol. 51

Accuſatio: Magiſtri Iuſtiniani non debent facere mouere accuſationem priuatam per præſonerios, vel officiales eorum contrà aliquem: ſed poteſtas bene auditur, & recipitur. in commen. col. 1. lin. 56. fol. 318

Accuſatio maioris criminis, quando non præficiatur minori. in gl. col. 1. lin. 1. fol. 160

Accuſatione deſiſtens, vide Deſiſtens.

Accuſatiõe finita fruſtra de pœna agitur. in cõ. col. 1. lin. 59. f. 118

Accuſatione pendente inſtantia criminalis quanto tempore duret in gloſſa columna 1.linea 2.& 8.folio 76

Accuſatio. Nobilis accuſans non trahit accuſatum ad ipſius iudicem.in gloſſa colū.1.linea 21 folio 70

Accuſatio non impeditur obiecto præiudicialis exceptionis. in gloſſa columna 1.linea 12.folio 159

Accuſatio publica datur cuilibet de populo, Chriſtiano, non Iudæo, vel alij ſimili.in comment.colum.1. linea 4 folio 33

Accuſatio quæ præferatur. V de Accuſatus ſi ante.

Accuſatio ſi ſit finita per mortem accuſantis, & abolita, necnon per mortem rei, alius, qui vult, poteſt ex integro accuſare. in comment.columna 1.linea 77.folio 131

Accuſator contumax poſt litem conteſtatam plus punitur: quæ pœna mulieri accuſanti remittitur Sed an hoc caſu mulier condemnetur ad tertiam.in comment.column 1.linea 81.fol.149

Accuſator debet accuſare contumaciam banniti, & petere quòd foriudicet.in comment.columna 1.linea 35.folio 136

Accuſator deſiſtens poſt litem cōteſtatam grauius punitur. in gl. columna 1.linea 13.folio 149

Accuſator dicitur deſiſtere, ſi citatus ad proſequendam accuſationem, non veniret, & tunc eſſet pœna, pluſquàm Turpilliani, quia eſt extraordinaria pœna. Ita & ſi non veniret ad peragendum infrà tempus à iudice ſtatutum. In ciuili non inuenitur pœna actori non comparenti, quæ fiſco detur.in commen.columna 1.linea 64.folio 148

Accuſatore apparente non proceditur ad inquiſitionem, ſed per libellum debet accuſari, quia nemo ſine accuſatore punitur in gloſſa columna 1.linea 18.folio 79

Accuſatore deficiente regulariter in criminibus non proceditur. in gloſſa columna 2. linea 64. folio 52

Accuſatore deſiſtente ante ſententiam, vel appellatione pendente, ſententiæ executio impeditur, niſi id per fraudem fiat, tamē ſuppletur ex officio.in comment. columna 1 linea 1 73.ſol. 13

Accuſatore moriente, accuſatio aboletur, & nomen accuſati deletur de numero reorum, vel poſt annum forıudicari petetur. in commen.columna 1 linea 57.ſolio 128

Accuſatores calumniantes puniuntur ad ſimilitudinem ſupplicij in gloſſa columna 1 linea 3.folio 150

Accuſator, & accuſatus præcedentibus indicijs torquentur: nec ij excuſantur à tormentis alicuius priuilegio dignitatis, vel nobilitatis.in gl.col.1.lin.40.fol. 176

Accuſato & accuſatus quādo poſsint trāſigere, in criminibus cōmiſsis.& an gratuito id facere debeant.in gl.col.1. lin 7.f. 151

Accuſator & reus in omni pugna quibus verbis iurēt, & quomodo cōcipiatur iuramentum.in gl col.2.lin.28 fol. 183

Accuſatoris deſiſtētis culpa in priuato crimine: puta, ſtellionatus, expilatæ hæreditatis, furti, vel iniuriarum delicto, an per ſenatuſcōſultum Turpillianum, an verò iudicis officio coerceatur in gl.col 1 lin 46 fol. 149

Accuſatoris nō cōparentis cōtumacia in termino peremptorio ante litem cōteſtatam punitur in ſexta parte bonorum mobilium, & in expenſis partis accuſatæ. Poſt verò litem cōteſtatam punitur in tertia parte bonorū mobiliū, quod habet locū in curia magiſtri Iuſtitiarij: & an hoc extendi poſsit ad curiam baiuli ſi in ea citatus, non compareat actor, quæ tamen habent ſolùm locum in criminali, in ciuili enim actor nō debet condemnari niſi in expenſis reo.in com col 2.lin.69.fol. 149

Accuſator nō cōparens ante litem cōteſt.punitur in ſexta parte bonorum, & ad ſumptus reo cōparenti, & quia pœna ſuccedit loco Turpilliani, habebit locum vbi & Turpillianum vitæ Romano in com col 2.lin.79 fol. 148

Accuſator non eſt neceſſarius in notorio delicto, nec in eo caſu teſtis, aut aliquis ordo iudiciarius eſt neceſſarius, ſententia tamen eſt neceſſaria in comment.columna 2.linea 53.ſolio 127

Accuſator poſt annum poteſt accuſare contumaciam accuſati bānniti, & petere, quod foriudicetur.in glo.colum.1 linea 50 f.147

Accuſator poſt litem conteſtatam deſiſtens, notatur infamia. in gloſſa columna 1 linea 44.ſolio 149

Accuſator poteſt accuſationem inſtitutam repetere, ſi eo non citato reus fuerit abſolutus in gloſſa columna 1.linea 37 fol.113

Accuſator prohibetur dare campionem in glo col 2 lin.4 ſol 184

Accuſator quando vt debitor puniatur in gl col.1.lin 23 fol 144

Accuſator quemadmodum non poteſt ſe concordare cum parte, poſtquam partes ſunt in iudicio præſentatæ. ita nec denunciator in comment.columna 2 linea 6 .ſolio 153

Accuſator qui in probatione defecit, ſi veniat puniendus ſimilitudine ſupplicij, an condemnandus ſit ſimiliter in expenſis in cōment columna 1.linea 52.folio 342

Accuſator quilibet eſt idoneus accuſator hæretici.in gloſſ. col.1. linea 25.fol 7

Accuſator. Quot ſint caſus, in quibus proceditur ex officio ſine accuſatore.in com.col.1.lin.76.ſol. 184

Accuſator ſequitur forum rei.in com.col.2.lin.56.fo. 29

Accuſator ſi in criminibus, in quibus proceditur ſine accuſatore, aliquis accuſat, an debeat dare libellum.in commen. colum 1. lin 72 fol. 184

Accuſator ſi moriatur infra annum, quo bannitus poteſt venire, an moram purgare, an lapſu anni perdantur bona annotata: & quid ſi moriatur accuſatus.in com col.1.lin.54. ſol. 128

Accuſator ſi nolit proſequi accuſationē, iudex debet finire eam ex ſuo officio & punire accuſatorem.in cō.col.2.lin.76.ſo.147

Accuſator ſi poſt citationem factam, & reo in termino comparente ſine abſolutione deſiſtat, qua pœna puniatur. in gloſ.col 1.lin 8.fol. 148

Accuſator ſuccumbens aliquando non punitur ad ſimilitudinem ſupplicij.in gloſſa columna 1.linea 11.ſolio 184

Accuſator vbi non apparet, debet iudex eſſe ſollicitus ad inquirendum, & puniendum delinquentes. in gloſſ.colum. 1. linea 16.ſolio 78

Cætera vide in dictione Bannitus Et puniti.

Accuſatus an pro & quando poſsit recuſare accuſatorem. Et ſuper qua accuſatione prius procedatur de iure communi. Et quid de iure conſtitutionum.in gl.col.1.lin.2.ſol. 159

Accuſat⁹ corā iuſtitiarijs de pari, vel minori crimine, vel de quæſtione feudali, ſi citetur coram magiſtro iuſtitiario non poteſt differre litem inchoatam coram iuſtitiarijs, niſi crimē, de quo agitur, apud magiſtrū iuſtitiariū eſſet maius: quæ diſtinctio in crimine læſæ maieſtatis locū nō habet.in gl.col.2.li.58. f.160

Accuſatus de quolibet crimine non debet ſuſtinere ſqualorem carceris, ſi poteſt dare fideiuſſores idoneos falli in caſibus ibi notatis.in glo.col.1.lin.4.ſol. 144

Accuſatus electionem pugnæ habet.in gl.col 1.lin.48.ſol. 185

Accuſatus non accuſat, intelligitur de aliquo crimine, in quo non pōt procurator interuenire: & an de iure cōmuni accuſatorem quis recuſare poſsit?in com.col.2.lin. 15.ſol. 392

Accuſatus: Non debet dari terminus accuſato de delicto in facto proprio ad deliberarè reſpondēdū, an ſit ſic, vel non, quia in facto proprio debet eſſe certus: ſecus ſi ex facto alieno cōueniatur vt quia villa cōuenit de robaria cōmiſſa in ſuo diſtrictu, quia cùm cōueniatur ex delicto alieno, veriſsimiliter poteſt ignorare: ideo debet habere terminū.in cō.col 1.lin.54. fol. 378

Accuſatus non poteſt accuſare accuſatorem ſuū poſt litem conteſtatam.etiam de maiori crimine.in gl.col.2.lin.8 fol. 159

Accuſatus ob crimen, quod ingerit pœnam ſanguinis, an ſemper debeat dare fideiuſſores in com.col.2.lin.81.fol 322

Accuſatus paratus dare idoneā fideiuſsionem pro qualitate delicti & perſonæ, & facultate conueniendi, de quocunque crimine ſit accuſatus, ceteris regni nō debet retineri in carcere exceptis certis caſibus: vt puta, in crimine læſæ maieſt. in crimine notorio, in capto in flagranti crimine, in confitente delictum, vel alias vbi conſtaret de delicto. Verum hodie vbi proceditur contra aliquem per viam inquiſitionis, vel accuſationis in his criminibus, in quibus imponitur pœna mortis ciuilis, naturalis, vel membri abſciſsionis, ſi cōſtaret de delicto ante publicationem, poſſet detineri delatus, vel accuſatus, verum facta publicatione ſi conſtaret de innocentia delicti datis fideiuſſoribus, nouis liberatur.in com.col.1.lin 56.ſol. 323

Accuſatus pendente accuſatione an poſsit ſuum accuſatorem de pari crimine accuſare eodem die, vel ſequenti.in com. colū.2. lin.70 & 80.fol 259

Accuſatus ſi ante litem conteſtatam coram iuſtitiario citetur per magiſtrum iuſtitiarium, ſuper crimine minori, vel pari, quæ accuſatio præferatur.in glo.col.1.lin.28.ſol. 161

Accuſatus, ſi cōtra aliquem actū eſt ex officio, & abſolutus eſt an poſsit pro eodem crimine ordinariè accuſari, & quid ſi aliquis aliū accuſauit de aliquo crimine, & nō potuit probare, vel probauit, & teſtes ſunt reprobati, nunquid iudex poſsit inquirere. In com.col 2.lin.70.ſol.304 Et an quis poſsit pro eodem crimine corā diuerſis iudicibus accuſari.in com.col.1.lin.1.f 305

Accuſatus ſi non venit in termino conſtituto punitur in centum Auguſtales, quæ pœna erit cum accuſatore cōmunis, ſi de cōmuni voluntate accuſatus non venerit.in glo col 2. lin.8.f.150

Accuſatus ſi reaccuſet, & non probet dicitur in eiuſdem calumnia.in gloſſa columna 1.linea 36.folio 150

Accuſatus ſi ſit contumax ante litem coteſtatam ſi non habet bona, quæ poſsint annotari, qualiter contra eum procedatur in commē

comment.col.2.lin.43.fol. 128
Cætera vide in verbo bellum ſemel & in verbo Pugna.
Aconæ portus Bithyniæ.in cõ.col.2 lin.62.fol. 6
Aconitum quid ſit,& vnde dicatur?in glo.col.11.li.59 fol. 6
Acta an & quibus,& in quo iudicio exhibeãtur: in gl.co.1. lin. 2.folio 139
Acta conficiuntur coram iuſticiario, & in quodã ſacco ſigillato reponuntur,quis debeat ea ſigillare,an iudex, vel actorũ notarius.in com.col.2.lin.71. folio 408
Acta exhiberi qua actione peti poſſint.in gl.col 1.lin 47.fol. 319
Acta falcificans an puniatur, ſicut falcificans. inſtrumenta? in com.col.1. lin.72.fol. 274
Acta.Ille,qui vult ſe fundare ex actis factis inter ſe & aduerſariũ ſuũ in alia cauſa,debet eſſe cautus, quia oportet eũ in hac cauſa,& hoc proceſſu illa acta reproducat,alias illa acta non probãt nec reuelãt in hoc proceſſu. Quod ꝓcedit etiã ſi vna dictarum cauſarũ eſſet cõuentionis, & alia recõuentionis, & ſic etiam in eadem inſtantia in genere, quãuis in ſpecie propter diuerſitatem actuum inſtantiæ ſint diuerſæ ex diuerſitate libellorum.in comment.col.2.lin.76 fol. 397
Acta originalia iudex dare non debet, ſed tantum copiam. in com.col.1 lin.68 fol. 390
Acta originalia. Si ſit proceſſus tranſmittendus, & acta ad ſuperiorem,vt in ſe formet,non cogitur magiſter actorum, ſi non vult mittere acta originalia,ſed copiam cũ fide & orginalia penes ſe retinere.in commen.col.2.lin 64.fol. 390
Acta publica ſunt teſtibus potiora in gl.col.2 lin.42 fo. 139
Acta quæ dicantur.in glo.co.1.lin.45 fol. 139
Acta.Quid ſi magiſter actorũ velit,quod penes eum remaneant acta,iudex verò,vult,quod apud eum.quis debeat in hoc præferri? in com.col.56.fol. 390
Acta vniuerſa iudici debent ſcribi per iudicem tabellionem,vel in defectu tabellionis per duos viros idoneos & fideles quorum vn9 ſcribat,& alter ſubſcribat, qui in ſubſcriptiõe ſua recognoſcat omnia ſic vera eſſe,& omnibus ſe interfuiſſe, ſicut ſocius ſuus ſcripſit. in gloſſ.col.lin.22 fo. 164
Actio ad reuocandum rem feudalem alienatam quæ ſit in gloſ. col.2 lin.5.fol. 202
Actio communis duobus inuenitur quorum alter tantùm eius exercitium habet glo.in proœmio conſti.col.2.lin.73.
Actio & accuſatio non ſunt idem,quia diuerſis nominibus appellantur.in com.col.1.lin.48.fol. 70
Actio furti ambulare dicitur.iu glo.col.1.lin.54.fol. 44
Actio inepta excludit agentem in com.col.1.lin.69.fo. 162
Actio in factum datur pro petenda executione ſententiæ,& an ad id ſit bonũ illam intentare?in com.col.1.lin.56. fol. 154
Actio in factũ deſcendens ex re iudicata durat xxx. annis, ſicut aliæ perſonales in com.col.1.lin 64.fol. 155
Actio iniuriarum datur contra inſultantem cum armis, & non percutientem.in com.col.1.lin.37.fol. 21
Actio in rem ſcripta ſic res afficit, vt detur contra eam tenentes in com.col.1.lin.36.fol. 239
Actio perſonalis nõ ſequitur fundũ. in com. col.2.lin 26. fo.216
Actio perſonalis non ſequitur fundum, niſi in cauſa alimentorum,nam tunc eſſent bona obligata, ſicut in functionibus, & cenſibus publicis.in com.col.1.lin.43.fol. 219
Actio præiudicialis ſecundo loco propoſita præiudicat actioni primo loco propoſitæ.in glo.col.1.lin.53.fol. 160
Actio primo propoſita,quãdo non differat ratione alicuius pręiudicij,quod timeatur.in glo.col.1.lin.17.fol. 160
Actio quod metus cauſa eſt in rem.in gloſſ.col.2.lin.48.fol. 122
Actio reſciſſoria.in glo.col.2.lin.50 fol. 260
Actio reuocatoria ad feudum.in glo col.2.lin.44.fol. 270
Actionem communem cum alio aliquãdo vnus habet, ſed vnus tantum habet exercitium actionis in glo.col.2.li.10.fo. 82
Actionem diminuens videtur patrimonium diminuere,in com. col.1.lin.80 fol. 255
Actionem habens ad rem,ipſam rem habere videtur. in com. col.1.lin.78 fol. 255
Actione reali petitur quod ſuum eſt, perſonali quod ſibi debetur.in glo.col.3 lin.35.fol. 122
Actiones arbitrariæ. vide Arbitrariis.
Actiones cõtinent appellatione bonorũ.in com.co.1.li.47.f. 57
Actiones duæ ſi ſint ad vindictam, vna nõ tollitur electione alterius.in com.co.2.lin.47.fol. 18
Actiones ex eodem facto diuerſis perſonis ad vindictam cõpetunt,nec vna tollitur per alteram.in com.col.2.li,66.fo. 33
Actiones plures pœnales quando competunt, an vnius electione,aliæ tollantur.in glo.col.1.lin.10.fo. 31
Actiones pœnales ciuiles ex maleficiis deſcendẽtes dantur hæredibus,ſed non competunt ad vindictam & ſic actio furti pro duplo vel quadruplo datur hæredi,& ſi eſſe mota per defunctum tranſiret in hæredem, multo fortius quia nõ mota etiam hæredi datur. Et criminales accuſationes etiam ex publicis iudiciis nõ dantur hæredi:nã & mota extinguetur morte. Vnde ſi defunctus potreat te accuſare de homicidio lege cornelia de ſicariis, hæres.eius non habebit accuſationẽ defuncti extinctam per mortem etiã ſi mota fuiſſet, ſed ex perſona poſſent hæres:quia & quilibet de populo poſſent, Idẽ in priuatis delictis.in com.col.1.lin.35.fol. 282
Actiones præiudiciales quæ ſint.in glo.col.1.lin.5.fo.
Actiones vtrum inter immobilia reputentur.in comment. 160. col.2.lin 30.fol. 45
Actioni in rem an viginti annorum ſpacio pręſcribatur,in.glo. col.2.lin 38 fol. 210
Actionis mutatio non mutat iudicium nec cauſam nec petitionem ſi non eadem res petatur,nec plus per ſecundam, quam per primam.in.com.col.2.lin.70.fol. 78
Actis aliquando iure regni non creditur.in cõmen. col. 2. linea 24.fol. 325
Actis ciuilibus ſiue criminalibus an inter omnes fides ſit adhibenda.in glo.col.1.lin.8.fol. 139
Actor cogitur litem perficere reo poſtulante, etiam ante litem conteſtatam ſi reus iam ſit conuentus per iudicem, vel executorem.in glo.& col.2.lin 7.fol. 123
Actor deficiens in probatione exceptionis oppoſitæ incontinenti condemnatur in expenſis:alias condemnatio expenſarũ ſit in fin.litis conteſtatæ.in glo.col.1.lin.2.fol. 157
Actor de iure cõmuni ſequitur forũ rei.in com.col.1.lin.44 f. 61
Actor eligit forum rei,in com.col.1.lin.52.fol. 74
Actor & reus qui poſt litem conteſtatam in iudicium nõ veniũt puniuntur in decima parte litis.in gl.col.2.lin.61.fol. 122
Actor infirmus an teneatur mittere procuratorem.in com. col. 1.lin.78.fol. 158
Actor laudatus an poſsit ex perſona ſua petere beneficia.in cõ. col.2.lin.72.fol. 160
Actor nõ debet venire cũ ſacco paratus.in cõ col.1.lin.73. f. 12
Actor poſt litem conteſtam cõpellitur agere. in cõmen. col. 2.lin.45.fol. 158
Actor quando & ex quibus ſeipſum ab agendo excludat. in cõ. col.1.lin.63.fol. 162
Actor regulariter lite non conteſtata non producit teſtes niſi ſenes,& illos qui dicuntur cõſtituti probationum incurſibus in tit.de probationibus. Et ſi timeret ne efficiantur eius inimici,vel quod poſſent obliuiſci de eo, quod tũc habẽt in memoria.vel aliter ſit veriſsimile,ꝙ iuſte timeat.ne ipſos teſtes habeat tempore litis conteſtatæ Non tamen procedetur ad ſententiã ex eis,niſi agat,& lite conteſtata producat in probatione huiuſmodi teſtes ante litem cõteſtatã receptos & in aliis caſibus vt in electione & matrimonio in inquiſitione,& debito ſub conditiones, & vbi per reum ſtaret,quominus actor poſſit litem conteſtari in comment.col.2.lin.61.fol. 180
Actor ſi compareat primo die tridui præfixi in citatione reo nõ cõparente. Deinde in vltimo tridui reus cõpareat actore non comparente,an citatio ſit circunducta,& teneatur actor reo in expenſis.in com.co.1.lin.50.fol, 150
Actor ſi dolo teſtiũ, vel partis aduerſæ non probet in termino, rogatur terminus.Idem ſi auditoris dolo. in gloſſ. col. 2. lin. 21.fol, 68
Actor ſicut probat intentionem ſuam, ita reus exceptiones. in com.col 1.lin.17.fol 32
Actor ſi poſuit articulos infra biduum & nõ dixit offert,& vult probare an præiudicet ſibi, in com.col.1.lin.58.fol. 164
Actor ſi ſit contumax,& re9 citatus cõpareat condamnatur reo ad ſumptus,& viatica & ſine condẽnatione expenſarũ non tenebitur reus vlterius venire, & reſpondere. niſi prius reſtitutis expenſis.in com.1.lin.49.fol. 124
Actori magis fauetur,quam reo in principio iudiciorũ. in com. col.2 lin.45.& 51.fo, 160
Actori plus licere nõ debet,quã reo.in gloſſ.col.2.lin.4.fol. 90
Actoris electio eſt quando plures ſunt iudices ordinatij non ex priuilegio,ſed à lege ſcripta.in com.col.1.lin.40.fo. 62
Actoris electio eſt ſi plures ſint iudices de iure cõmuni, in cõ. col.1.lin.50.fol. 61
Actorum magiſter debet eſſe notarius & ſi non poteſt haberi notarius,debent aſſumi duo probi viri in cõ.col.2.lin.14.f. 419

Actorum magiſter licitè petit pecuniam pro copiis actorũ non poteſt tamen de iure regni aliquid percipere pro ſcriptionib⁹ & ſubſcriptionibus ſententiarum, imò & gratis debet ſcribere apodiſſas, & adde, quod ſeparata ſolutio fit magiſtro actorum pro prima ſcriptura, & pro exemplo. in cõ.col.1.li.56.fo. 403
Actorum magiſter ſi ſuſpectus allegetur, debet cauſa exprimi de iure regni. in com.col.1.lin 1.fo. 408
Actorum magiſtri officium nõ continet iuriſdictionem, ſed nudum miniſterium in com col.2 lin.6.fo. 419
Actui certo ſi pro eius exercitio deputetur certa quantitas non multiplicatur talis quantitas, ſiue actus exerceretur per vnum, ſiue per plures, ſed intelligitur eadem eſſe conceſſa. in com. col.1.lin.:0.fol. 319
Actum nihil eſt, cum quid ſupereſt agendum. in com. colum.2. lin 29 fo. 197
Actus legitimi non recipiunt conditionem & diem exceptis quibuſdam. in com.col.2 lin.54.fo. 24
Actus legitimi qui ſint. in glo col.2.lin.28 .fo. 11
Actus vitiatur ſi perueniat ad eum caſum, à quo incipire non poteſt in com.col.2 lin.60.fo. 130
Adhoamentum datur pro ſeruitio in com.col.1 lin.54.fo. 159
Adhoamentum ſoluens an habeat hoſticam exceptionem. in cõ. col 1.lin 58 & 70 fo. 159
Adiunctum imitatur naturam eius, cui adiungitur. in com.col. 1.lin.69.fo. 2-8
Adiutorij præſtatio an ſit odioſa, vel fauorabilis in com.col.1.li. 3 fol. 226
Adiutorium à domino non poteſt peti, niſi pro vna filia vel ſorore in annũ per capitulum Honorij, quod ſtatuit, quod ſi in vno, eodémque anno concurrerent duo caſus, in quibus poſſet peti adiutorium, non niſi tantum vna collecta & vnum adiutorium peti debet in com.col.2.lin.14.fol. 226
Adiutorium an debeatur à vaſallis domino pro maritagio vnius ex filiabus ſeu ſororibus tantùm, non tamen pro omnibus. in com col 1 lin.20.fol.2 6. Et quid ſi maritentur, non tamen dotentur. ibid.lin.44.& 50.fo. 226
Adiutorium imponi põt vaſallis pro redimenda perſona domini ab hoſtibus capti, niſi feudum ſit tenuè in addi.ad glo.col. 1.lin.30 fo. 225
Adiutorium põt vaſallis imponi à domino pronuntianda amita, & nepte in com.col.1 lin 76.fo. 226
Adiutorium pro maritãdis pluribus filiabus & ſororibus vel neptibus põt vaſallis imponi, & hæc eſt cõſuetudo in regno Siciliæ ab annis.150.citra & à tanto tempore cuius nõ extat memoriæ hominum in contrarium in com.col.1.lin.28 fol. 226
Adiutorium quibus caſibus poſſit à Barone exigi à villanis. in glo.col.1 lin.8 fo. 226
Adminiſtratio agitur aliter pro tota adminiſtratiõe finita, & aliter pro certo capitulo in glo.co.1.lin.23.fo. 60
Admonitio præcedere debet antequàm contrà aliquem procedatur. in glo.col.2.lin 66.fo. 7
Admonitio præcedere debet in facto notorio excommunicationem. in addi.ad glo.col.2. lin. 72 fo. 7
Adoptatus à ſenatore, tamdiu erit ſenatoris filius, quandiu in familia eius manet nam eo emancipato deſinit eſſe filius ſenatoris. in com.col 2.lin.50 fo. 65
Adoptiuus an ſuccedat in feudo, ſtante clauſula, damus tibi & hæredibus tuis ex tuo capite legitimè deſcendentibus. in cõ, col.1.lin.7 fo 246
Adulter, An ſit vera illa opinio, quod adulter non habens filios puniatur in bonis tantum, ſed ſi filios habeat, non perdat bona ſed capite puniatur in com col.2 lin.42.fo 276
Adulter, Contra adulterantes geritur bellum iuſtum. in com. columna.1.lin .fol. 279
Adulter & adultera à viro occidi poteſt impunè ſtatim, non ex interuallo, quicunque ſit adulter, & cuiuſcunque conditionis in ipſo actu, non diuertendo ad alia extranea, ſi vero non cõprehẽdit, ſed in iudicio probatum eſt, datur marito vindicta: vt incidat ei naſum in com.col.lin.80.fo. 277
Adulter & adultera in actu adulterij deprehẽſi poſſunt à marito impunè occidi. in com col.1.lin.67 fo. 276
Adulter qua pœna puniatur de iure ciuili, & de iure canonico. in com.col.1 lin 43.& 69.fo. 276
Adulter quare durius, quam adultera de iure ciuili puniatur. in com.col.1.lin.72.fo 276.& col. .lin.69.fo. 279
Adulteræ an indiſtinctè ſit iudex prælatus, vel eccleſiaſticus. in com col.1.lin.72.fo.278 & col.1.lin.45.fo. 279
Adultera lege Moſaica lapidabatur, ſed non maſculus adulter. in com.col.1.lin.75.fol.276.& col.2.lin.37.fo. 279
Adulteram vxorem in adulterio deprehenſam ſi vir detineat lege Iulia punitur, vel ſi dimittat adulterum: ſecus ſi ſine culpa ſua fugiſſet, niſi perſequendo apprehenderit fugientem. in com col.2.li 80 fo. 277
Adulterã vxorẽ occidere an impunè liceat vide vxorẽ adulterã.
Adulteram vxorem vir detinere compelli nõ debet. in com. col. 1.lin.70.fo. 277
Adulteram vxorem vir accuſare non poteſt, quando permittit eam cum Ganeis laſciuire. in com.col.2.lin.70.fo. 276
Adultera mulier non punitur hoc iure pœna mortis, ſed niſi trũcatione vel aliis pœnis de quibus ibi. in com. col.1.lin.40.& 49.& ſeq.fo. 276
Adultera punitur, etiã ſi maritus ſibi pariat, qa eſt de caſib⁹, vbi pcedit ex officio ſine accuſatore. in cõ.co.2.li.66.fo.276
Adultera viro traditur, qui vſque ad naſi truncationem hoc iure ſæuit in eam: & ſi vir taliter in vxorem ſæuire noluerit, eſt publicè flagellandus, & nihilominus tali pœna adulterij. vxor eſt punienda. in com.col.1.lin.75.fo. 279
Adultera vtrum hodie in monaſterium in pœnam detrudatur. in com col.1.lin.57.fo.276.& col.2.lin.66 fo. 279
Adulterina moneta quę & quare dicatur. in gl.col.1.li.46.fo.264
Adulterina moneta vnde dicatur. in com.col.2.lin.79. fo. 273
Adulterinam monetã quis cudere dicatur. in gl.co.1.li.12.f.274
Adulteri ad iudicium eccleſiæ remittuntur, & mandatur officialibus vt dent auxilium prælatis in puniendis adulteris, quia poteſtas ſpiritualis indiget auxilio temporali & è contra. De inſultu tamen & violentia in adulterio commiſſis, punit iudex ſecularis. in com.col.1.lin.34.fo. 278
Adulterij crimen eſt canonicum cognitione, & an de eo debeat cognoſcere iudex eccleſiaſticus vnà cum ſeculari. in com.col. 1.lin.6 .& 74.fo 278.col 1.lin 45.fol. 279
Adulterij crimine an feudum amittatur. in addi.ad gloſſ. col.2. lin.1 fo. 2 4
Adulterij crimine cõuictus an appellet. i cõ.col.2.li.46.fo. 279
Adulterium: De cauſa adulterij cognoſcit iudex eccleſiaſticus non ſecularis quantum ad ſeparationem thori, & quo ad alia, quæ ſpectant ad eccleſiaſticum iudicem de iure, ſed quo ad pœnam legitimam, pertinet ad ſecularem iudicem. in com. col.2.li.55.& 69.fo. 278
Adulterium dicitur, quaſi ad alterius thorum acceſſio. in com. col.2.lin 81.fo. 273
Adulterium ex quibus probetur. in com.col.1.lin.65.fo 39
Adulterium, filij qui naſcuntur ex adulterio, ſpurij dicuntur in com.col.1.lin.60.fo. 276
Adulterium, naſci de adulterio non eſt culpa eius, qui gignitur, ſed gignentis. in com.col.2.lin.75.fol. 253
Adulterium qualiter ſecundum Canones probetur, in glo.& additio col 2.lin.42.fo. 38
Adulterium vocatur omnis illicitus, fornicarius, & prohibitus coitus. in com.col.2.lin.43.fo. 278
Cætera vide in ver. Maritus non poterat, & in verbo vxoris.
Adulterum matris ſuæ an filio occidere liceat, & an iudex repertus cum vxore in adulterio poſſit impunè occidi. in com. col. 2.lin.65 fol. 277
Aduocãtes ſine licẽtia Regis puniuntur. in cõ.col 1.li.81.fo.102
Aduocatio poteſt alicui interdici perpetuo & ad tempus. in cõ. col.2.lin.19.fol. 57
Aduocationis officiũ à curia habentes poſſunt poſtulare coram iuſtitiario ſi de eius iuriſdictione ſit, nec debet eos repellere ſine cauſa, & ij. debent examinari in curia principis quando eius officiũ cõcedit, & habere literas cõceſſionis officij alias puniuntur in vna libra auri. in com.col.1.lin.54.fo. 70
Aduocationis officium quis exercere non poteſt ſine licẽtia Regis. in glo.col.2.lin.3.fo. 102
Aduocationis officium quis exercere non poteſt, nec decet ſine licentia Regis, ſine literis aliàs punitur in duodecim vnciis ſed poſſet dare conſilium, nec tanquam procurator poterit interuenire alias incideret in dictam pœnam non largo modo procurator dicit aduocatus in com.col.1.lin.63. fol 102
Aduocati debent eſſe literati. in gl.col.1.lin.8 fo. 101
Aduocati debent intereſſe publicationi, & diſputationi quæ per eos fieri debet. in glo.1.lin.35.fol. 194
Aduocati error poteſt corrigi vſque ad ſententiã. in.glo. col.1. lin.21.fol. 58
Aduocati error poteſt vſque ad ſententiam reuocari. in gl.col.1. lin.26 fol. 93
Aduocati fiſci officium de iure communi durat biẽnio. in com. col.2

col.1.lin.34. ſo. 374
Aduocati in regno quando examinantur per curiam iurant pro omnibus caſibus officium ſuum fideliter impendere. Andr.de Iſer.in procemio conſtit.col.13. lin. 41
Aduocati militare dicuntur,& vocantur nobiliſſimi.in com.colum.2.lin.80.fol. 70
Aduocati non poſſunt poſtulare,niſi examinati per iudices magnæ curiæ.in gl.col.1.lin. .fol. 101
Aduocati parabolam,& oratores prolixi repræhenduntur in gl. col.1.lin.14.fo. 194
Aduocati partiũ debẽt in cauſa ſuper efficacia probatorũ diſputare de iuro,& ſumptus eſt ei dandus.in gl.co.2.li.41.fo. 194
Aduocati partiũ non debent intereſſe in deliberationibus iudicij alij aduocati ſic.in glo.col.2.lin.37.fol. 194
Aduocati partium non ſunt vocandi in conſilio ferendæ ſententiæ.in glo.col.1.lin.16.fo. 70
Aduocati pauperum,eccleſiæ,& viduarum,à quo fuerunt primũ inſtitu.in com.col.1.lin.76. fol. 59
Aduocati pauperum habent ſalarium à curia, & tantum habent ſi ſunt multæ cauſæ,quantum ſi ſunt paucę.in com. col.1.lin. 78.& co.2.lin.56. fol. 59
Aduocati prohibentur aliquid à partibus in proceſſu iudicij poſtulare.in glo.col.1.lin.45.fol. 102
Aduocati temporibus & horis,quibus agitãtur cauſæ non debẽt ſedere coram iudice.in com.col.1.lin.27. fol. 382
Aduocatis datur biduum ad diſputandũ in cauſa , & vltra biduũ cauſam transferens tenetur alij ad expenſas.in glo.col.1.lin. 5.fol. 194
Aduocato multum dicenti iudex fidem imponit,prout ſibi videtur.in glo.col.2.lin.30.fol. 194
Aduocato,qui per debita tẽpora quinquennij nõ ſtuduit,non eſt concẽdenda aduocandi licentia.in glo col.2.lin.30 ſo. 102
Aduocato ſidatum ſit ſalariũ,quod ſit aduocatus in cauſa principali,& in cauſa appellatiõis,an ille aduocatus teneatur ire ad aduocandum ad locum iudicis appellatione,qui diſtat à ciuitate cauſæ principalis.in com.col.1.lin.50.fol. 316
Aduocatorum cauillationes in com.col.1.lin.66.fol. 160
Aduocatorum de calumnia litigator iurat,licèt non ipſi aduocati Andr.de Iſer.in procem.conſti.col.13.lin.19.
Aduocatorum ſacramentum.in com.col.1.lin.80.fol. 102
Aduocatorum ſalarium non debet excedere ſummam centum florenorum.in additio.ad glo.col.2.lin.3.fo. 103
Aduocatus aliquis ſi à curia mittatur in vtilitaté curię,extra curiam alij aduocati in cauſis iſtius ineſſe ſupplebunt abſentiam,& gratis,in cauſis quas habebat ſub ſuo patrocinio abſens.in com.col.1.lin.35. fo. 126
Aduocatus. Allegandi modus in aduocatis.in gloſſ.col.2.linea 23.folio 70
Aduocatus an officium habere dicatur in commen.col.1.lin.69. folio 103
Aduocatus an poſſit corrigere errorem ſuum.in additio.ad gloſ. col.1.lin.27.fo. 58
Aduocatus iurat,& forma eius iuramenti.in gl.col.1 li.3.fo. 102
Aduocatus iure Longobardo non tenetur petere licentiam in cauſa ſua.in glo.co.1.lin.2.fo. 58
Aduocatus non poteſt in foro verſari niſi cũ literis, & licentia, niſi fuerit approbatus.in com.col.2.lin.74.fo. 265
Aduocatus non poteſt inſtruere de facto clientulum reſpondentem articulis.in glo.col 2.li.50 ſo. 166
Aduocatus offert articulos iudici pro clientulo,ſi vult.in gl.col. 2.lin.49.fo. 166
Aduocatus potentior prohibetur de clientulis repaciſci.in glo. col.2.lin.12.fo. 207
Aduocatus poteſt interrogare partem de iure Romano.in glo. col 2 lin.47.fo. 166
Aduocatus poteſt reſpondere poſitionibus pro principali homine groſſo,& indiſcreto,dummodò in reſponſione veritati innitatur,idem procedit in omnibus miſerabilibus perſonis.in com.col.1.lin 50 ſo. 379
Aduocatus poteſt reſpondere poſitionibus, vel interrogationibus iudicis pro ignorantibus vel mulieribus conuentis.in cõ. col 1.lin.59.fo. 167
Aduocatus poteſt reſpondere pro clientulo indiſcreto. in gloſ. col.2.lin.52. fo. 166
Aduocatus qui & quando quis dicatur.in gl col.1.lin.11.f. 266
Aduocatus regulariter non debet inſtruere reſpondentem poſitionibus.in com.col.2.lin.5.fo. 379
Aduocatus ſi ex iuſta cauſa eſt abſens, danda eſt dilatio parti:qa graue eſt habere alium aduocatum,quàm primũ.in com.col. 1.lin.37.fol. 148
Aduocatus vel alius ꝓhibetur clamare in iudicio,niſi velit corrigere errorẽ aduocati ſui aliàs punitur.in gl.co.1.lin.32.f. 57
Aduocatus,vel procurator reuelãs inſtrumẽta, vel alia iura ſecreta ſuę partis alteri parti eſt periurus.Idẽ in reuelãte ſuę ciuitatis cõſilia,vel q detexit priuata cõſilia ſuę poteſtatis, vel prę ſidis,vel alteri⁹ cui obſequitur.in com.col.1.lin.47.f. 408
Adulter occidi poteſt.vide Pater poteſt occidere.
Aedificia in ciuitatibus & caſtris dirui prohibentur , & diruta refici iubentur.in gl.col.1.lin.43.fol. 51
Aeneas Troianus fuit Reipublicæ princeps. gloſſ. in procemio. conſtit.col.2.lin.15.
Aequalitas attendi debet in iudicio,& ſpecialiter, vt teſtes ſint æquales & litigatores, quoniã abſurdũ eſſet, vt vilis perſona contra honeſtum & dignum hominem teſtificetur , & vilitas vitæ ſuæ multũ contra eos operatur.in com.col.1.lin.24.fol. 175.& quomodo id intelligatur.col.2.lin.21.fol. 175
Aequalitas in iudiciis exigitur. in com.col.2.lin.51.fol. 29
Aequalitas in omnibus eſt ſeruanda.in com.col.2.lin.66.fol. 24
Aequitas præualet, quam ſemper iudex præ oculis debet habere.in com.col.2.lin.76.fol. 196
Aequitatis ratio ſi eadem ſit in non expreſſo ,; idem ius eſt ſtatuendum.in com.col.1.lin.79.fol. 70
Aequitas.vide Iudex debet.
Aeris appellatio omnem pecuniæ ſpeciem continebat. gloſſ. in procemio conſtit.col.2.lin.22.
Aeris ſalubritas eſt conſonanda.in com.col.2.lin.70.fol. 267
Aeſtimatio iniurię an fiat à iudice,an tantum taxatio ? in com. col.1.lin.75.fol. 264
Aeſtimatio rei depoſitæ ſi fiat, vt reddat pretiũ, tũc eſt emptio: ſi verò vt ſciatur an deteriorata reddatur,depoſitum eſt,& ad rẽ non ad æſtimationem agetur.in com.col.1.lin.62.fol. 180
Aetas 18.annorum.in glo.1.lin.1.fol. 187
Aetas in nobili augetur,& ſuppletur propter nobilitatem,& ratione induſtriæ,& bonorum morum qui in ſimilibus inueniri ſolet.in glo.col.1.lin.38.fol. 255
Aetas nubilis à quo tẽpore incipiat? in com.col.2.lin.34.fo. 236
Aetas nubilis.vide nubilis ætas.
Aetas perfecta & legitima eſt de iure regni 18.annorum iure Romano.25.in com.col.2.lin.63.fol. 186
Aetas perfecta hoc iure eſt in 18.anno in gl.col.1.lin.14.fol. 255
Aetati minori an poſſit renunciari in com.col.2.lin.41.fol. 187
Aetatis venia quo temporeà minore impetrari poſsit.in gl.col. 1 lin.29.fol. 186
Affectus & conatus aliquãdo nõ punitur, percuſſor tamen tenetur iniuriarũ, vel lege Iulia de vi publica.in gl.col.1.lin.5 f. 21
Affectus in rixa interuenire oportet, vt quis teneatur.in comm. col.2.lin.46.fol. 23
Affidare. Si Titius,vel dominus vnius Caſtri omni animo à tẽpore, cuius nõ eſt memoria, vicinos Caſtri alterius affidauit, poterũt dicere,ꝙ Titius hoc promiſit , & probabunt ex diuturnitate tẽporis, & multò fortiùs ſi verè probaretur cõmunitas paſcuorũ,ſicut multi vicini habent. Sed tũc ſi dominus diceret,& verũ eſſet, ꝙ vellet paſcua ſua pro ſe & ſuis,nec ea ſufficerẽt pro alijs,nõ cogetur. Nam & ſi locaſſet ob cauſam hãc reuocaret in com.col.1.lin.70.fol.270.Et quid ſi hæc ſeruitus cõtra dominũ fuiſſet præſcripta,an tunc ſi indigeat pro ſe poſsit à ſeruitute diſcedere.in com.col.2.lin.80.fol. 271
Affidari quomodo quis petat.in glo.col.1.lin.29.fol. 207
Affidati à nobilibus nõ poſſunt teneri in terris demanij aliàs puniuntur. in glo.col.1.lin.22.fol. 207
Affidati in regno haberi non poſſunt.in com.col.1.lin.55.fo. 290
Affidati.vide Recommendatos.
Affidatos habere nulli licet.in glo.col.1.lin.46.fol. 207
Affidatura animalium.in glo.col.1.lin.4.fol. 270
Affidatura pro paſcuis ſumptis ſoluitur,ſicut alij conſueuerunt ſe ſibi affidare,& ad illam rationem pro rata temporis,& ideò curia cõſueuit mandare,vt ratione paſcuorũ, & herba agrorum non recipiãt domini vltra ſolitum,nullus tamen cogitur affidare in ſolo ſuo,aut herbagio. in com.col.1.lin.57.fol 270
Affinitates pręſentes conſideramus,non prꝗteritas.in com.col. 2.lin.62.fo. 65
Affidaturas infringentes qua pœna puniantur. in com.col.1.lin. 74.fol. 27
Agendi ius in principio iudicij metimur ex perſona actoris. in glo.col.1.lin.27.fo. 18
Agẽs ciuiliter põt criminaliter recõueniri.in gl.col.1.lin.8.f. 15

Agens contra conſcientiam tenet.in com.col.1.lin.25.& 37.f.41
Ager quid ſit.in gl.co.1.lin.5 .fol. 52
Agere dicitur, qui defendit & è contra.in com.col 2 li.64.f.175
Agere quis non cogitur.in gl.col.1.lin.12.fo. 51
Aggredi & aſſalire, inſultum & impetum facere, quomodò inter ſe differant.in com.col.1.lin.40.fo 25
Aggreſsio.vide Damna.
Aggreſſorum itinerum, nocturnorum, populatorum, publicorũ latronum cunctis vltio eſt permiſſa in glo.col.2.lin.57.fo.17
Bgnati qui dicantur.in glo.col.1.lin.29.fo. 40
Agri ſeminandi, vt benè fructificét, ratio.in glo.co 1.li.16. fo. 0
Agricola quis ſit.in com col.1.lin 6 fo. 174
Alchimiam facere non eſt illicitum in gl.col. .lin.50 fo. 274
Aleas facientes, vel vendentes an teneantur ad reſtitutionem. in addit.ad gl.co.1.lin 23.fo. 281
Aleas luſoribus accommodantes, & ad dados ludentes, item & tabernas frequentantes à teſtimonio repelluntur.in com.co. 1.lin.57.fo. 281
Alere debemus illos qui ſunt grati, & qui non meruerunt exhæredari.in com.col.1.lin 74.fo. 81
Alexander Papa III quo tempore fuerit.in cõ.col.2.li 52.fo 12
Alienare prohibitus, non prohibetur in dotem dare, & an donare, vel legare, aut in alia vltima voluntate relinquere.in comment.& ibi in additio.col.1.lin 25.fo. 259
Alienari an poſsint res eccleſiæ, vel pignori obligari.vide Eccleſiæ res.
Alienari prohibita per legem.in glo.col.1.lin 23.fo. 201
Alienans iudicij mutandi cauſa, quomodo per hæc iura puniatur.in glo.col.1.li. .fo. 191
Alienãs phibita põt contrauenire alienãdi.in gl.co.1.li.5.f. 202
Alienatio eſt omnis actus per quem dominium transfertur. in gl.co .lin.29.fo. 202
Alienatio feudi.vide Feudi.
Alienatio ingenuis hominibus permiſſa eſt, nec reuocatur.in gl. col.1.lin.57.fo. 202
Alienatio non prohibetur ei qui contraxit crimen capitale.in com col.2.lin.77.fo. 117
Alienatio ſi prohibeatur, intelligitur comprohibita teſtamenti factio.in glo.co.1.lin.41.fo. 200
Alienatio vbi à lege prohibetur, non ſolum videtur prohibita propria alienatio, ſed etiam larga, ſic etiam hypotecæ ſeu pignoris obligatio.in gl.co.1.lin. 2.fo. 203
Alienatio vbi prohibetur, etiam pignoris obligatio prohibetur. in gl.co.1.lin.37.fo. 219
Alienatione à lege prohibita, & pignoris obligatio prohibita cẽſetur.in gl.co.2.li.5.fo. 219
Alienatione prohibita, videtur etiam prohibita vſucapio & præſcriptio.in gl.co.1.li.33.fo. 201
Alienationis feudi confirmatio.vide Feudi alienatio.
Alienationis verbo an veniat permutatio, & venditio.in addit. ad gl.col.2.lin.15.fo 203
Alienationis verbo locatio nõ cõtinetur.in gl.col.2.lin.6. f.203
Alimen vnde deriuetur.in addi ad gl col.2.li.19.fo. 204
Alimenta cum vita finiuntur.in gl.col.2.li.6.fo. 227
Alimenta. De præteritis alimentis tranſigitur, non de futuris. in com.col.2.lin 55.fo. 228
Alimenta & militia præſtantur à fratre maiore in feudo ſuccedẽte fratribus minoribus iuxta conſuetudinẽ Baronum, & aliorum nobilium Regni.in gl.col.1.lin.2.& col.2 lin.20.fo. 227
Alimenta non amittutur à fratre minore propter ingratitudinẽ cõmiſſam cõtra fratrẽ primogenitũ, quia ea potius a patre, & ratione paternæ hęreditatis, quàm à fratre habere videtur: vnde & ea habet, etiã ſi aliter ſit locuples, niſi forte fuiſſet ingratus patri, à quo feudũ peruenit, & propterea fuiſſe ab eo inde exhæredatus, cum etiam in feudo poterit filius propter ingratitudinem exhæredari.in com.col.1,lin.15.fo 229
Alimenta propter ingratitudinem perduntur, & propterea alias cauſas ex quibus quis poteſt legitimè exheredari.in com.col. 1.lin 56.fol. 227
Alimenta ſi debeantur Titio ſi moretur mecum, aletur etiam ſi mecũ nõ moretur, ſine eius culpa.in com.col.2.lin.16.fo. 227
Alimentorum in taxatione facienda, quid prætor inſpicere debeat.in gl.col.1.lin.32.fo. 227
Alimẽtorũ trãſactio an valeat ſine prætore.i gl.col.1.li.51.f 179
Alimentorum tranſactio requirit cauſę cognitionem, & an de ea poſſit gratia à prætore fieri.in gl.col.1.lin.17.fo. 82
Allegandi modus in aduocatis, & modus deliberandi. in iudicibus.in gl.col.2.lin.23.fo. 70
Allegans ſe talem, & non probans, nihil agit, niſi ſit notorium. in com.col.1.lin.80.fo. 71
Allegantes leges abrogatas tenentur crimine falſi, & etiam iudices, qui eas audiunt.in glo.col. .lin.27.fo. 5
Allodium in quo differat à feudo.in addi.ad cõ.col.1.li.71.f.183
Amantes quot incommoda incurrant.in comment.colum.1.li. 27.fo. 360
Amatoria pocula porrigentes, qua pœna puniantur.in com.colum.2.lin.70.folio 275
Amatorium poculum inſtruens, ſi ſit humilis & ſeruus in metallum honeſtior in inſulam relegatur amiſſa parte bonorum: Et vnde dicatur amatorium.in com.col.1.lin.70.fo. 275
Amatorium poculum præſtans quomodò puniatur.in glo.col.1. lin.30.fo. 275
Ambitio.vide Dolus.
Ambulare quæ in iure dicantur.in glo.col. 1.lin.54.fo. 44
Amezatores creari ciuitatibus prohibetur.in gl.col. .li.6.fo.99
Amezatores tollantur, cum ſufficiant iudices ordinarij.in com. col.1.lin.75.fo. 99
Amicos habere hominis intereſt.& multò magis coniunctos in genere, quia conſanguinitatis ratio inducit dilectionem. in com.col.2.lin.68.fo. 239
Amita à vaſallo maritatur, & pro hoc poſſunt imponi adiutoria. in com.col.1.lin.51.fol. 225
Amita & ſoror eſt dotãda à primogenito ſecundum paragiũ nõ filia ipſarum.in com.col.2.lin.34.fo.228.Et hoc ideò, q illæ fuerunt excluſæ per morem Francorum à patre, & fratre amitæ, propter quod loco partis earu datum eſt eis paragium dotis. Et ſi dotatæ non fuerint, id eorum filij, & hæredes conſequentur quia id ad eorum hæredes tranſmiſerunt communi iure.in com.col.2.lin.15.fo. 228
Amita quantum habere debeat, quando in ſucceſſione concurrit cum nepote.in glo.col.2.lin.1.fo. 237
Amita.vide Feudatarius.
Amitæ.vide filij decedentium.
Ammiratis Regni Siciliæ, quando aſſumuntur ad officium ammirantiæ, datur biretum pro inſigni.in commen.colũ.2.lin. 40.fol. 309
Amor. Etiam illi, qui ſuſpitionem læſam non habent mouentur in animo ad odium, vel amorem, ſicut qui in certa fantaſia negantur, & quaſi dæmones dant reſponſa.in commen.col.2 li. 71.folio. 275
Anathema æquiparatur deportato.in additio.ad gloſſ.colum.1. lin.30.fo. 9
Anathema & excommunicatio quomodo differant.in additio. ad glo.col.1.lin.26.fo. 9
Anathema.vide Excommunicatio.
Ancilla ſi à domino ad libidinem exponatur, qualiter dominus puniatur.in com.col.1.lin.77.fo. 277
Andreas de baculo magnus vir & famoſus Doctor.in com.col. 1.lin.49.fo. 79
Angarij & villani non poſſunt iudices creari.in gloſſ.col.1.lin. 63.fo 273
Angarius non erit teſtis contra nobiles, propter vtilitatem perſonæ ſuæ: nam is tenetur ad perſonalia opera ſine ſumptu, per angarius cum ſumptu. in commenta. columna prima. linea 19.folio 175
Animæ bonum cunctis rebus præfertur.in comment.col.1. lin. 57.fol. 240
Animę maior eſt habenda cura, & prouidentia, quam pro corporalibus cauſis.in glo.col.1.lin.5.fo. 6
Animaduerſio deſignat pœnam in corpore.in com.col.1.lin.56. folio 87.
Animum probare difficile eſt.in commenta. columna 2.lin.66. folio 114
Animus delinquendi ex quibus præſumatur.in gl.col.2.li.5.f.67
Animus probatur per extrinſeca.in com.col.2.lin.7 .fo 20
Animal alienum non licet alicui capere, vel detinere, niſi illud capiat cum latrone, vel fure Et tunc debet vtrunque ſcilicet latronem, & animal iuſtitiario aſſignare, & hebebit inde præmium, ſcilicet decimam partem valoris animalis. Et ſi inuenerit animal in damno poteſt illud capere, & aſsignate Baiulo, vt ſibi pro ſatisfactione dãni ſui, aliàs furti tenetur.in cõ. col.2.lin.73.fo. 269
Animalia aliena inueniens ea non capit, niſi cum latrone ea capiat vel ea inueniat in vinea ſua, & ſtatim præſidi regionis aſſignet, alias furti tenetur.in glo.col.2.lin.12.fo. 169
Animalia aliena ſibi damnum dantia in vinea ſua inueniens, poteſt

teſt ea capere, & Baiulo aſſignare, vt ſuæ indemnitati cõſulat. in glo.co.2.lin 18.fo. 270
Animalia in damno inuēta ſufficit aſſignare Baiulo, aliud eſt de iure ciuili, quòd nõ poteſt capere, vel includere, ſed cauſa cuſtodiæ poteſt includere. in com.col.1.lin.68.fo. 272
Animalia minuta nonſolùm in finibus regni, ſed citra per millia paſſuum.40.paſſuum magiſtri recipiunt, quod facere non poſſunt. in com.col.2.lin 12.fo. 309
Animalia non ſunt præſtanda etiam officiali curiæ ſine mercede. Et quādo dicitur eà poſſe capi, intelligitur, dummodò ſint ſolita locari, non aliter & quæ pro eis dicatur iuſta merces. in com.col.1.lin.54.& col.2.lin 6.fol. 298
Animalia paſcentia in prato vel nemore alterius, vltra vnum diem, quantum ſoluant pro quolibet. in glo.co.1.lin.25.f.270
Animalia poſſunt immitti in ſegetem alienam, quando non innititur vbi poſsint conſortari, dummodò teneāt tantùm pedes anteriores in loco ſegetis, & ſumant paſcua, non tamē quòd aſportent ſecum. in com.col.1.lin.80.fo. 272
Animalia ſi dent damnū laboribus & fructibus, ad eorum emendam tenētur domini animalium. in com col.2.lin.69.fo. 270
Animalia ſua ſi vicinus mittat in terram cõuicini, quomodo puniatur. in glo.col.1.lin.45.fo. 270
Anni Domini non debent ſcribi per ſigna, ſed per debitam conſequentiam literarum. in glo.col.1.lin.48.fo. 98
Anni lapſus facit miſſum in poſſeſſionem in reali actione poſſeſſorem ſine ſecundo decreto. in glo.col.2.lin.14.fo. 122
Annus infrà quem annotatus poteſt recuperare bona & cõparere, à quo tempore incipiat. in glo.col.2.lin.24.fol. 128
Annus quando debeat eſſe completus, & quando ſufficiat fuiſſe inchoatum. in additio.ad glo.col.1.lin.36 fo. 255
Annus quo bannitus poteſt comparere in iudicio cõnumeratur à die banni editi, etiā quò ad bona. in com.col.2.lin.67 fo.135
Annona & redditus inter immobilia computantur. in com.col. 2.lin.34.fo. 45
Annotare bona quid ſit, & quomodo hæc annotatio fiat. in com. col.1.lin.49.fol. 129
Annotatio bonorum iure Romano habebat locum in accuſato contumace tam ante, quàm poſt litem conteſtatam. in gloſſ. col.1.lin 17.fol. 128
Annotationis à ſententia appellatur, & quomodo iſte cõtumax appellet. in com.col.2.lin.71 fol. 128
Annotatus de iure antiquo quātocunque tempore in contumacia perſeueraſſet, licèt poſt annum bona perderet irreuocabiliter tamē non habebatur pro confeſſo ſed perpetuò ſibi ſua defenſio permittebatur in glo.col.1.lin.29.fol. 131
Anteceſſores. Magis ſunt noſtra illa, quæ ab anteceſſoribus noſtris habemus, quàm illa, quæ nos metipſi acquirimus. Et noſtra intereſt habere illa quę fuerunt anteceſſorum noſtrorū. in com.col.2.lin 56.fol. 245
Antiqua probātur per famam, & inſtrumenta, & an per teſtes. ſi res probanda ſit centum annorum. in gl.col.2.lin.34.fol. 262
Antiquatus quid ſignificet. in glo.col.2.lin.23.fol. 5
Antiquum. Factum vt dicatur antiquum in prohibitis requiritur curſus vltra centum annos. in com.col.1.lin.14.fo. 311
Apices iuris quis idiota diſcutere nõ debet. in com.co.1.l.33.f.41
Apocha quid ſit. in addit.ad glo.col.2.lin.13.fol. 98
Apochæ appellatione ſimpliciter facta, an intelligatur de priuata. in addit.ad glo.col.2.lin.56.fo. 98
Apochæ in quibus chartis ſint ſcribendæ. in gl.col.1.lin.38.f. 68
Apoſtaſia alia perfidiæ, & fidei. in com.col.2.lin.74.fo.10.alia religionis, aut ordinis aſſumpti, & inobedientiæ. in com.col 1. lin.45.fol. 11
Apoſtaſiæ ſpecies quot ſint. in addi.ad glo.col.1.lin.1.fol. 11
Apoſtaſia. vide Clericus pro hæreſi.
Apoſtata à fide an poſsit dānari poſt quinquēnium à die mortis. in addit.ad glo.col.1.lin.2.fol. 11
Apoſtata an ſit capax prælaturæ. in addi.ad cõ.co 2.lin.79.fo.10
Apoſtata. Apoſtaſia religionis, quomodo puniatur. & quid ſi ſit apoſtata apoſtaſia ordinis aſſumpti. in com.col.1.lin.46.fo.11
Apoſtata pro ſeruo habetur. in glo.col.2.lin.28.fol. 11
Apoſtata quis dicatur in glo.col.2.lin.44.fol. 10
Apoſtantis clerici vel monachi pœna de iure ciuili quænam ſit. in glo.col.1.lin.30.fol. 11
Apoſtoli bis ſunt petendi. Et quid ſi eodem actu dicatur peto, & iterum peto. in com.col.1.lin.69.fo. 192
Apoſtoli infrà quantum tempus in regno præſentari debeant. in glo.col.2.lin.18 fol. 99
Apoſtoli infra quod tempus præſentari debeant ab appellante ad principem, vel ad alios iudices. in glo.col.1.lin.2 fo. 192
Apoſtoli petuntur. vide Terminus datus.
Apoſtoli infra quot dies à iudice à quo peti debent in com. col. 1.lin.52.fol. 192
Apoſtoli præſentantur. vide Appellationis.
Apoſtoli ſi ab appellante petant, & iudex non detur, proteſtet, aliàs videt deſerere appellationē: licèt ipſe iudex dare debeat non petēti, ſed ſi non dat punitur pœnà tamē iudicis nõ dantis non excuſabit non petētem, quin cauſam videatur deſerere. Et quid ſi præſentauit poſt terminūm, & pars cõſentiat, vt habeatur pro præſentato infrà terminū. in cõ.c.2.l. 56.fo 192
Appellabatur olim inf. à biduum, vel triduum. Andr.de Iſern. in proœm.conſtit. col.13.lin.64.
Appellans ad principem, vel ad alios iudices, quantùm tēpus habeat ad apoſtolos præſentandos. in glo.col.1.lin.2.fo. 192
Appellans & non proſequens appellationem habetur ac ſi non appellaſſet. in glo.co.1.lin.19.fo. 192
Appellans infrà terminum præſentare proceſſum iudīci appellationis, & inſtare vt iudex pronūtiet pro ſe, ſcilicet benè appellatum, & malè iudicatum vna tantùm parte præſente: ſed ſi ambæ partes ſint præſentes dabitur libellus, & lis conteſtabitur, quia petitur ſententiam infirmari, & alia pars negabit hoc fieri debere. in com.co.1.lin.56.fo. 153
Appellans ſi fuerit impeditus infrà illos 50.dies, qui ſibi dantur, impedimento iuris. vel facti, quod auxilium habere poſſit, & quantum tempus ſibi reſtituatur. in com.col.1.lin.69.fo. 194
Appellans ſi intra tempus ſtatutum à iure apoſtolos non petat, aut iudici ſe præſentet, remouetur ab agēdo, & pœnam appellationis ſuſtinet. in com.col.1 lin.67.fo. 194
Appellantem an poſſit pœnitere. in com.col.1.lin.74.fo. 194
Appellare poteſt coniuncta perſona. in com.co.1.lin.51.fo. 194
Appellare poteſt grauatus in taxatione iudicis in materia illatæ iniuriæ. in glo.co.1 lin.29.fo. 264
Appellari ad iuſtitiarium ſi cõſtitutio dicat, intelligitur in defectū Baronum. Vnde ſicut in terris Demanij in defectu Baiuli primò Secretus, deinde Iuſtitiarius de principali cognoſcit, ita in terris Baronum, in defectu Baronis, primo Baro deinde Iuſtitiarius. in com.col.1.lin.73.fo. 83
Appellari an poſſit à Rege Siciliæ ad Papam. Andrę.de Iſern. in proœm.conſtitu.co.2.lin.30.
Appellari an poſſit à ſententia pœnali, tanquàm pœna ſit maior delicto. in com.co.2.lin.50.fo. 19
Appellari an poſsit à ſententia qua pronunciatum ſit teſtes in iudicium venire poſſe. in glo.co.2.li.16.fo. 168
Appellari an poſsit hoc iure in crimine legis Iuliæ, de vi publica. in com.col.2.lin.81.fol.287.& col.2 lin.3.fo. 288
Appellari an poſsit in caſu, in quo poteſt ex officio procedi. in com.col.1.lin.22.fo. 371
Appellari an poſsit in cauſis ſummariis. in cõ.col.1.lin.11.fo 339
Appellari à regibus non poteſt. glo. in proœ.conſti.col.2.lin. 39
Appellari nõ poteſt à Rege Siciliæ, nec à præfecto prætorio, qui Rege minor eſt. glo. in proœm.conſtitu.col.1.lin.25.
Appellari non poteſt à ſenatu. glo. in proœm.conſtit.co.1.lin.49
Appellari non poteſt à ſententia deſtitutionis de iure ciuili, ſecus de iure canonico. in com.co.1.li.63.fo. 288
Appellari non poteſt in crimine raptus fœminarum à raptore, ſecus eſt in complicibus, quia appellare poſſunt. in com.co 2. lin. 48.fol. 35
Appellari põt à cõminatione tormentorū. in cõ.c.2.l.79.fo.325
Appellari poteſt ad magnam curiam à quomodocunque ſententiis omiſsis mediis. in com.col.2.lin.79.f. 66
Appellari à Paribus, & ſeruant ordinem ſolitum iudiciorum. in com.co.2.lin.66.fo. 221
Appellari poteſt à ſententia condemnationis pro defenſa ſpreta. in com.co.1.lin.40 fo. 33
Appellare quare non poſsit à Barone ad Secretum. in glo.col.1. lin.42.fo. 83
Appellatio ab officialibus Epiſcopi, non deuoluitur ad Epiſcopum, quia cēſetur idem auditorium. in com.co.2.lin.66.fo.82
Appellatio ad quem deuoluatur ſi aliquis prælatus habeat tēporalem iuriſdictionem in tērris Regni, an ad ſuperiorem vel iuſticiarium, ſicut quando appellatur à ſententia Baronis. in com.col.2.lin.65.fol. 83
Appellatio à iudicibus Baronum, aut Baronibus aut in terris Demanij, ad quem deuoluatur, ſi ad magnam curiam non appelletur. in com.col.1.lin.63.fol. 63
Appellatio an admittatur in crimine vſurarū. in cõ.co.1.lin.66.f.14
Appellatio an ſit recipiēda vel ne, ſine cognitione cauſæ appella-

-tionis, ſi appellatio ſit iuſta, vel ne, & parte non vocata: & an in cauſa appellationis ſit dandus libellus & facienda litis cõteſtatio.in com.col.2.lin.54.fol. 197

Appellatio an teſtes ſuper eiſdem capitulis poſſint produci in cauſa appellationis.poſtquam didicita ſunt teſtificata.in glo. columna 1.linea 3.folio 196

Appellatio. Cõfeſſus, & cõuictus nõ appel. in gl.col.2.lin.1.f.36

Appellatio. Contumax non appellat.in glo.col.1.linea 3.fo.153

Appellatio. Contumax poſt litem conteſtatã condemnatus non appellat, & quid de ficto cõtumace? in glo.col.1.lin.60.fo. 119

Appellatio defertur ad ſecretum in terris demanij. in commen. columna 2.linea 7 folio 82

Appellatio. Delegato principis alij delegante, appellatur à ſecundo delegato ad primum.in gloſſa columna 2. lin.1.fol. 71

Appellatio derogatur in atrocioribus criminibus.in gloſſa columna 2.linea 1.folio 9

Appellatio eſt caſus, vbi dies qui dantur ad appellandum à die latæ ſententię non computantur ab eo die, ſed à die receptionis literarum.in comment.columna 1.linea 18.folio 332

Appellatio eſt fruſtratoria, & ad differendum, ſi debitum ſit manifeſtum.in comment.col 2.linea 48.folio 19

Appellatio. Exponendus tormentis appellauit, quis cognoſcet de cauſa principali, ille ad quem appellatur, an ille à quo? in com.col.2.lin.29.fol. 325

Appellatio facta in ſcriptis dicitur libellus, & ſi appellatio in ſcriptis facta à iudice à quo, producatur corã iudice ad quem poteſt ſuper ea procedi, nec requiritur alius libellus.in commentario columna 2.linea 53.folio 399

Appelatio foriudicatus non appellat.vide Foriudicatus.

Appellatio habet duos effectus, ſcilicet ſuſpenſionis, & deuolutionis: ſuſpendit enim iudicatum, vel grauamen, & deuoluit iuriſdictionem. in comment. columna 2. linea 48.folio 325

Appellatio in cauſa appellationis, non eſt neceſſarius alius libellus quàm ipſa appellatio in ſcriptis facta, quæ habetur pro conuentionali libello, & ſuper ea poteſt fundari totus proceſſus.in comment.columna 2.linea 18.folio 399

Appellatio. In cauſa appellationis probare poſſum per teſtes nõ probatum in cauſa principali, non obſtante, quòd publicatæ fuerunt, & apertæ atteſtationes in cauſa principali de iure cõmuni: ſed hoc corrigitur de iure Regni: quia eſt timor falſi, & ſubornationis teſtium. Sed per inſtrumenta potero probare in cauſa appellationis, etiam vetera: quia ceſſat timor. in cõment.columna 2.linea 41.folio 196

Appellatio in criminalibus quibus caſibus non admittatur.incõment.columna .linea 74.folio 325

Appellatio in terris Baronum defertur ad iuſtitiarios, ad quos poteſt appellare omiſſis mediis.in com.col.2.linea 77.fol. 82

Appellatio: Iudex interlocutus fuit legitimis indiciis præcedentibus inquiſitum fore ad tormenta ponendum, ille cõtra quẽ interloquitur, appellauit, an eius appellatio ſit admittẽda.in comment.columna 2.linea.1.folio 325

Appellatio ne admittatur à ſententia, qua quis damnatur ad pœnam deſenſæ, vel ad pœnam vſurarum, & ſic de ſimilibus pœnis.in comment.columna 2.linea 23.folio 19

Appellatio non admittitur in notoriis.in com. col.2.li.56.f.147

Appellatio Non appellatur à ſententia lata ſuper incompetentia iudicis.in gloſſa columna 2.linea 23.folio 160

Appellatio non eſt de eo, quod lege cauetur. gloſſa in prooemio conſtit.columna 11.linea 57.

Appellatio. Si appellator præſentauit proceſſum, & impetrauit citationem inſtanter inſtando, an ſi non procedat vlterius ita quod aduerſarius non ſit citatus, habeatur ac ſi appelatum non fuiſſet.in comment.columna 2.linea 36.folio 193

Appellatio ſicuti licita eſt in iudicio & extra iudicium à grauaminibus in iudicium, ita eſt licitum, quod quid protectioni principis poſſit ſe & ſua bona ſupponere, ſi iudex iuris ordine non ſeruato procedit.in com.columna 2.linea 66.foli.28

Apellatio ſi debuit recipi, & non fuit recepta, habetur pro recepta, & ideò ſententia non debet executioni mandari. in commenta.columna 1.linea 78.folio 3

Appellatio ſi & inquantum de iure valet, admittitur.in commẽ. columna 2.linea 22.folio 28

Appellatio. Si in prima inſtãtia, in termino ꝓbatorio pars nihil probauit p teſtes niſi doceat ſe fuiſſe impeditũ ex iuſta cauſa, nõ admittit in cauſa appellationis in cõ.col.2.lin.63.fol. 423

Appellatio ſi interponatur ad principem illa venit ad magnam curiam, & ſic ad magiſtrum iuſtitiarium, qui præeſt magnæ curiæ.in com.col.2.lin.77.fo. 66

Appellatio. Si pars malitioſè cauſa vexãdi aduerſariũ diſtulit in prima inſtãtia opponere exceptiones perẽptorias, nõ admittitur ad opponendum in cauſa appellatio.in com.colũ. 2.lin. 70.fol. 423

Appellatio. Si quis in prima cauſa habebat ꝓbationes, & cauſa morãdi iudicij & ſub ſpe futuræ appellationis noluit eas producere, non debet poſtea audire.in com.col.2.lin.5.fo. 423

Apellatio ſuſpendit ſententiam.in com.col.2.lin.62.fo. 153

Appellatio ſuſpendit, vel extinguit pronuntiatum niſi fuerit fruſtratoria.in com col.1.lin.53.fo. 194

Appellatio. Valet pactum, quod in cauſa appellationis procedat abſq; libello, & litis cõteſtatione.in cõ.col.1.lin.30.fo.399. Et an de iure communi in cauſa appellationis requiratur litis conteſtatio.in com..col.1.lin.5.fo. 400

Appellatio. vide Impeditus, Inſtrumenta, Teſtes.

Appellationẽ princeps remouet cũ cauſa Andr.de Iſer. in prooe conſtit.col.7.lin.40.

Appellationẽ proſequi quis nõ dicitur per ſolius libelli appellatorij ꝓductionẽ, niſi pars citetur.in com.col.2 lin.3 .fo 399

Appellationes venire ad camerarium ſecretum, quomodo ſit intelligendum.in com.col.2.lin.74.fol. 82

Appellationi quis renuntiare poteſt, vbi licitè poſſet prouocare. At ſine cauſa princeps non tollit appellationem iuſtam & licitã quia contra ius diuinum eſſet. Andr.de Iſer.in prooem.cõſti. col.6.lin.32.

Appellationis à ſententia tẽpus currit de momento ad momentũ. vt ſi appellatio fuerit interpoſita hora tertia, debeat repreſentari iudici ad quẽ hora tertia. Et an tale tẽpus poſsit abbreuiari, maximè ſi partes appel.conſentiant.in com. col.1 li.61. folio. 194

Appellationis auxiliũ reo etiã teſtibus commoto, & condẽnato non debet iudex denegare: aliàs peccat.in com.c.2. li.66. f.51

Appellationis cauſa in litis conteſtationem requirat.in gl.co.2. lin. o.fol. 154

Appellationis cauſa eſt eadem cum principali.incom.co.1.li.64. fol. 153

Appellationis cauſa inchoatur per aperturam proceſſus de iure regni Neapolitani.in com.col.2.lin.47.fo. 399

Appellationis cauſa quãdo ſit intra duos mẽſes finienda.in cõ. co.1.lin.60 fo. 399

Appellationis cauſam introducere quid ſit.in cõ.co.r.li.52 f.193

Appellationis iudex an poſsit cõdemnare de expẽſis factis in lite principali.in com.col.2.lin.11.fo. 126

Appellationis in cauſa ex vna tantũ parte procedi poteſt ſcilicet abſente citato, & contumace. At in principali hoc non poſſet.

Appellationis in cauſa niſi nobilis iudex eſſe poteſt.in glo.col.2. lin.5 fol 69

Appellationis in cauſa ſuccumbens condemnatur in expenſis.in com.col.1.li.78.fol. 194

Appellationis in cauſa procedit vtraque parte præſente, vel parte appellata contumaciter abſente, appellãte verò abſente, nõ proceditur, quia ſentẽtia eſt ex tunc firma.in gl.c.1.l. 8.f 196

Appellationis interponendæ tempus à die recitationis ſen ẽtiæ numeratur, quod ſit computatio de momento ad momentum in glo.col.2.lin.38.& col.2.lin.14.fol. 192

Appellationis interpoſitæ dies an cõputetur in 50 diebus, quos appellans habere debet ad apoſtolos præſentãdos iudici ad quem.in glo.col.1.lin.22.fol. 192

Appellationis interpoſitæ dies, an cõputetur in 50.diebus quib' debent apoſtoli præſentari.in com.col.1.lin.58.fo. 194

Appellationis iudex condemnat in expenſis appellationis, & de vſuris currẽtib' durãte cauſa appellatiõis.i cõ c.2.l.30. f.126

Appellationis meræ libellus.in com.col.1.lin 81.fo. 194

Appellationis proceſſus debet infrà 50.dies præſentari corã iudice appellatiõis de iure regni, at de iure Romanorũ infra duos menſes, & an ſufficiat illum præſentare notario actorum, vel famulo iuſtitiæ.in com.col.2.lin.70.fol. 194

Appellatiõis proceſſus infra quot dies debeat peti à iudice à quo & præſentari iudici, ad quem.in com.col.1.lin.71.fo. 192

Appellator debet proſequi cauſam appellationis ſtatim cũ præſentauit appellationem, & quid de iure Romano.in com.co.1. lin.44.& 54.fol. 193

Appellator ſi non recedat de curia iudicis, nõ tamen inſtet proſequendo cauſam appellationis, an habeatur ac ſi non prouocaſſet.in com.col.1.lin.73.fol. 193

Appellator ſi præſentato proceſſu iudici appellationis receſsit, de licentia iudicis appellationis, non tamen inſtetit, an habeatur ac ſi non prouocaſſet.in com.col.1.lin.59.fol. 193

Appellatur ab iniurioſa ſeu immoderata executione: quando non eſt remedium, ſicuti in homine mortuo ex pœna. in com. col.2.lin.56 fol. 35
Appelatur à dato iudice ad eũ qui dedit in com.co. 1.li.94.f.83
Appellatur à delegato ad delegantem. in com.col 1.lin.63.& colum.2.lin.55.fol. 83
Appellatur ad magnam curiam á minoribus iudicibus, vel etiã quod plus eſt delegatis, omiſſis medijs, ſic & omnibus poſt poſitis appellatur ad Papam. in glo.col.2 lin.20.ſol. 99
Appellatur ad magnam curiam à quibuſcunque officialibus, vel iudicibus in quacunque, parte regni, & dantur 50. dies ad præſentandum apoſtolos in gl.co.2 lin.18.fol. 99
Appellatur ad magnam curiam omiſſis medijs, ſicut ad Papam & eccleſiam Romanam. in com.col.2.lin.61 fol. 83
Appellatur à Rege Siciliæ ad ſedẽ Apoſtolicã in caſibus eccleſiaſticis, non in cauſis ciuilibus. gloſſ. in proœ. cõſt. col.2.lin.61
Appellatur à ſententia Baronis ad iuſtitiarium in gl.c.1.l.31.f.83
Appellatur contra fiſcum, ſicut contra quẽlibet alium, quia ordine retẽto fiſcales cauſæ aguntur. in com.col.2.lin.34.fol.19
Appellatur in actione iniuriarum tam à condemnato, quam à vincẽte. in glo.col.2.lin.10.fo. 164
Appellatur in terris Demanij ad magnificũ Camerarium, qui eſt hodie ſecretus. In terris baronũ ad iuſtitiarium & ad magnam curiam indiſtinctè. in com.col.1.li.79.fo. 99
Appellatus ſi non compareat ad citationẽ appellantis ſed ſine licentia receſſit tanquàm cõtumax in principali cauſa ad tertiã mobilium condẽnatur: & ſi ambo receſſerint condemnandi ſunt in decima parte litis. in com.col.2.lin.55.fo. 183
Appelletur ne à ſententia bajuli, & iudicis terræ baronis ad baronem. in com.col.2 lin.10.fo. 82
Appelletur ne in crimine læſæ maieſtatis. in cõ.co.2.lin.62.fo.19
Appretiatores non facientes appretium infra tẽpus anni ſtatutũ puniuntur pœna, de qua ibi. in com.co.1.li.25 fo. 331
Appretiatores qualiter puniantur, ſi alleuiant grauanda, & grauant alleuianda. in com.co.1.lin.14.fo. 331
Approbans, facere videtur. in com.co.2.li.55.fo. 69
Approbatio periti. vide Peritum
Apulia. In Apulia ſunt deſerta cãporum, & abundantia paſcuorum. Non ſic in Aprucio principatu, & terra laboris. in com. col.2.li.54.fo. 270
Aqua non debet corrũpi immiſſione alicuius rei fœtidæ. in cõ. col 2.lin.71.fol. 267
Arbiter & arbitrator, poſſunt vt ſuſpecti recuſari in com.col.2. lin.60 fol. 400
Arbiter non cognoſcet de illis, quæ poſteá ſuperuenerunt. in cõ. col. .lin.66.fol. 1;8
Arbitratijs in actionibus veluti in actiõe quod metus cauſa duæ feruntur ſententiæ, prima ſuper re, ſecunda ſuper pœna, nec condẽnatus in prima, ad ſecundam amplius citatur: quia ſententia ſecunda eſt conſecutiua, & executiua prioris. in glo.co. 1.lin.8 fol. 1.3
Arbitrio iudicantis committitur, quantum tempus ſtatuat appellanti ad præſentandum proceſſum iudici appellationis, dummodo non excedat ſpacium 50. dierum. Et ſi iudex non ſtatueret, appellans haberet 50. dies à lege conceſſos in gloſſ. col.1. lin 1.fol. 193
Arbitrio iudicis relinquitur quod non eſt in iure determinatum, in glo.co.1.lin 41.fo. 108
Arbitrio iudicis ſi pœna cõmittatur, is non debet modũ excedere, leuiorem, vel grauiorem pœnam, quam debet, irrogando. in glo.col.2.lin.21.fol. 232
Arbitrium boni viri. verb. Conſcientia importat. vide Cõſcientiæ terminus.
Arbitrium eſt nullum ſuper prohibita diminutione feudorum & rerum feudalium in glo.col 2.lin.12.fol. 175
Arbitrium liberum in teſtando, quilibet habere debet: nam inter viuos debet interdici alicui rerum ſuarum alienatio. in com.col.1.lin.61.fol. 237
Arbitrium iudicis in pœnis poteſt ſe extendere vſque ad mortẽ naturalem in com.col.2.lin.23.fol. 322
Arbitros eligere nulli denegatur. in gl.col.1.lin.15.fol, 99
Arbor mala non poteſt bonũ fructũ facere. in glo.co.1.li. 40.f.3
Arbores an contineantur vitis appellatione, in gl.co.2.li.58 f 67
Arborum inciſores capitali pœna puniũtur. in gl.co.2.li.4 f 47
Arborum inciſores: & maximè vitiũ tanquam latrones puniuntur, & an id procedat ſiue id factum fuerit cauſa furandi, ſiue cauſa damnum dandi, ſiue de die ſiue de nocte. in com. col.1. lin 48.fol. 47
Archiuo in publico reperta an probent. in addit, ad gl.col.1.lin. 1.fol. 130
Arguere no ſolum eſt accuſare, ſed etiam conuincere. in com. col.2 lin 45 fol. 134
Argumenta ſumũtur ex legibus abrogatis propter rationes quas continent in com.col.2 lin.57.fol. 177
Argumentari licet à rubro. in com.col.2.lin.48.fol. 2;1
Argumentis cognoſcendum eſt, quando res liquido probari nõ poteſt. in glo.col.2.lin.18.fol 39
Argumentum à contrario ſenſu eſt fortiſſimũ in iure, in cõm. col.1.lin.56. 203
Argumentum à contrario ſenſu in iure fortiſſimum eſt. in gloſ. co.1.lin.29.fol. 180
Argumentum à contrario ſenſu in iure fortiſſimum eſt. in com. col.1.lin.94.fol. 235
Argumentum à contrario ſenſu non admittitur, quando inducitur per illud correctio iuris cõmunis. in cõ.co.2. lin.63 f.140
Argumentum a cõtrario ſenſu non admittitur quando eſt contra cõmunem intellectũ, & ſenſum. in com.co.2.lin.30.f.140
Argumentũ à cõtrario ſenſu validum eſt in com.co.1.li.54. f.34
Argumentum à ſolitis, valet. in com col.1.lin 80.fol. 16
Argumentum à ſufficienti partium enumeratione, in com.col. 2.lin.34.fol. 157
Argumentum de alimentis ad dotem non ſemper procedit vt in com.col.1.lin 47.fol. 239
Argumentum de ſimilibus ad ſimilia bonum eſt. in addit. ad glo col.1 lin.42.fo. 182
Argumentum de toto ad partem valet. in com.col.2.lin.7 f.239
Argumentum ex vi nominis in cauſis efficax eſt. in gloſ. colũ. ſi. lin.62.fol. 6
Argumentum ex vi nominis non procedit in nominibus proprijs, ſed appellatiuis. in glo.col.2.lin.40.fo. 6
Argumentum nõ procedit de conſuetis ad inſolita. in com.col. 1.lin.80.fo. 17
Argumentum ſumere ex ordine rubricæ an liceat in addi ad cõ. col.2.lin.50.fo. 231
Arguo quid ſignificet in gl.co 1.lin 7.& 35 fol. 52
Arguitus reus, quis vere dicatur. in glo col.2.lin.45 fo. 52
Areopagus Athenis erat, vbi inquirebatur quonam quæſtu quiſque ſuſtentaretur. in com.col.1.lin.45.fo. 77
Arma an mercator poſsit portare in glo.col.2.lin 17.fo. 18
Arma deferre caſtellani poſſunt, donec ſeruitiis curiæ intendunt in glo.col. .lin.8 fo. 24
Arma deferre, itinerando per loca inſidioſa, & non tuta an ex diſpoſitione conſtitutionum liceat, vel cauſa venationis, aut cõmercij in glo, col.2.lin.4 vſque ad lin.40.fol. 17
Arma deferre nobilibus permittitur in gl.col.1.lin.25.fo. 17
Arma deferre poſſunt curiales in glo.col.1.fol. 18
Arma deferri qui hodie concedant. in com.col.1.lin.56 fo. 24
Arma diuerſis vicibus qui portauit, an diuerſas pœnas ſoluat. in com.col.1.lin.50 fol. 20
Arma exteri in regno portantes puniũtur. in gl.co.1 lin.2.fo.20
Arma extrahere plus eſt, quàm portare. in com.co.1.lin.24.f. 19
Arma extrahens an teneatur de vi publica, licet non percuſſerit in com.col 2.lin.39 fol. 18
Arma extrahẽs, vt occidat, vel percutiat, debet puniri ac ſi feciſſet quod in animo gerebat in com.col2.lin.62.fo. 20
Arma extrahentem ex quibus conſtet voluiſſe occidere, vel percutere. in com.co.2.lin.70.fo. 20
Arma ferens, an teneatur de vi publica. in com.co. 1.lin.78.fo.18
Arma ferre eſt delictum in glo.co.1.lin 3.fol. 20
Arma in domo habere an ſit prohibitum. in com.co. 2.li.76.f.17
Arma in domo parare an liceat. in com.co.2.lin.98.fo. 17
Arma mollia portantes à quibus puniãtur. in glo.co.2.li.4 f.19.
Arma portari à quibus, & in quib⁹ & propter quæ poſsint. in com. co.2.lin.65.fo. 17
Arma poſſunt deferri, dum timetur inſultus, & aliquando conſueuit cõcedi à iuſtitiarijs. in glo.co.1.lin.1 fo. 21
Arma prohibita portãtib⁹ pecuniaria impoſita. in gl.co.1.li.30.f.17
Arma prohibita portare doctores poſſunt. in additio. ad gl.col.1. lin.12.fol. 17
Arma prohibita ſecum habẽs, ſi fuſte, vel lapide percutiat, an teneatur ad pœnam manus. in com.col.1.lin.77. 21
Arma quibus caſibus licite iure Romano portentur. in glo.col.2. lin.1.fol. 17
Arma ſi quis teneat domi cauſa aliquem offendendi, etiam ſi nõ offendat. tenetur: ſatis enim videtur quo ad pœnam procedere ad actum ſe armando. in com.col.1.lin 37.fol. 18

Arma ſi ruſticus portet, qua pœna puniatˀ.in gl.col.2.lin.13.f.18
Arma tenere reputatur vis publica.in comm.col.1.lin.52.fol.21.
Arma.vide Inſultus.
Armatum ad ſui defenſionē ſtare,& pro ſalute ſua in dubio quis præſumitur,niſi cōtrariū conſtet.in com.colū.1.lin.33.fol.18.
Armatus cum cultello ſtans in publico an ſemper puniri debeat. in com.col.1.lin.30.fol. 18
Armatus incedens ad iuſtè prohibendum Titium vti re ſua, an teneatur pœna portationis armorum. Et an tantum teneatur lege Iulia de vi publica.in com,col.2.lin.54.fol. 18
Armatus ſi intret fundum meum, nec damnum aliquod inferat an puniatur.in com.col.3.lin.40.fol. 18
Armis æqualibus,vel minoribus quis poteſt ſe defendere & dicitur ſe defendiſſe cum moderamine inculpatę tutelæ.in gloſſ. col.2.lin.42.fol. 16
Armis percutiens.vide Percutiens armis.
Armis ſe quis licitè defendit, ſi eū armis impugnetur. in gloſſa columna 1.lin.1.,.fol. 16
Armis ſi quis percutiat manus ei amputatur. in gloſſa columna 1.lin.20.fol. 21
Armorum appellatione, fuſtes & lapides intelliguntur. in com. col.2,lin/3.fol. 264
Armorum appellatione lapides & fuſtes continentur. in comm. col.1.lin.45.fol. 322
Armorum appellatione,quid contineatur.in additione ad gloſſ. col1.lin.4.fol. 68
Armorum delatio conceditur ſub fideiuſſoria cautione, quod non offendant,ſed defendant ſe non paſſim hoc conceditur niſi quando eſt iuſtus timor in eo, qui petit quia ſatiſdatio non immutat maliuolum animū.in com.colum.li.57.fol. 24
Armorum deportatione non punitur,niſi qui portat ferreum inſtrumentum non factum ad aliud miniſterium, quam ad offendendum,in com.col.2.lin.60.fol. 21
Armorum portatio iure Romano ſimpliciter non prohibita. in com.col.1.lin.67.fol. 18
Armorum portatio prębet occaſionem homicidis & violentis. in com.col.1.lin.52.fol. 18
Armorum portationem concedere poſſunt Iuſtitiarij ex iuſta cauſa allegata & probata,& quæ ſit iuſta cauſa.in comm. col. 1.lin.55.folio 21
Armorum portationis pœna an teneatur percuſſor vltra pœnam percutientium.in glo.col.1.lin.9.fol. 21
Armorum portationis pœna à quibus exigatur.in gloſſ. colum. 2.lin.5.folio 19
Armorum prohibitio facta per poteſtatem an extendatur ad famulos inquiſitionis hęreticæ prauitatis.in additione ad gloſ. colum.1.lin.18.fol. 17
Armorum qualitas cauſa prælij.in gloſſa col.2.lin.15.fol. 183
Armorum timor ſolus ſufficit:vt liceat alicui armis vti.in gloſſ. col.2.lin.24.fol. 20
Armorum vſus ſanctione canonica eſt expreſſè prohibitus,& officialis debet ſignificare prælatis trina monitione præmiſſa, vel ſuis mandare, ne arma deferant, & ſi poſtea portant, poteſt ipſos capere: nam ante annotationem poteſt eis auferre arma abſque perſonarum iniuria.in com.col.2.lin.18.fol.337
Aromatarij qui vulgo dicuntur ſpeciali iurant fideliter ſuum officium adimplere.in glo.col.2.lin.27.fol. 265
Aromata venenoſa vendentes an puniantur.in addit.ad glo.col. 2.lin.34.fol. 265
Arreſtatio officialis poteſt rōe ſui officij aliqua arreſtare, quod eſt iure prohibitum.in com.col.1.lin.34.fol. 306
Articuli an neceſſe ſint parti dandi, an vero ſufficiat teſtes qualitercumque eſſe productos, dummodo ſuper libello deponant ſiue ſint facti articuli,ſiue non,in com.col.1.lin.25.fol. 416
Articuli dantur infra biduum,& ſi non dentur, poſſunt teſtes reſtificari ſuper libello ſeu tenore ipſius.in cō.col.2.lin.34.f.165
Articuli qui dicantur in regno.in glo.col.2.lin.16.fol. 162
Articuli quomodo,& à quo probentur.in glo.col.2.lin.30.f. 132
Articuli quot teſtibus probentur.in glo.col.2.lin.33.fol. 163
Articuli reprobatorij poſt publicationem probatorum, infra quot dies ſint offerendi.in com col 2.lin.65.fol. 163
Articuli ſi incontinenti non ſint oblati, an valeat proceſſus, in com.col.1.lin.80.fol. 165
Articulis clientulus reſpondet cum conſilio aduocati. in gloſſa columna.2.lin.50.fol. 166
Articulos pro clientulo aduocatus iudici offert.in gloſſa columna 2.linea 49.folio 166
Articulos, ſeu poſitiones faciens cauere debet,ne articulum faciat plura cōtinentē,nec ſe obliget ad totū probandū,taliter quod perdat cauſam niſi probet:nā plura narrans in artic.videtur ſe aſtringere ad omnia probanda.in cō.co.1.li.40.f.416
Articulos ſi quis in cauſa principali infra biduum non dederit iuſta de cauſa impeditus, dabit in cauſa appellationis. in cō. col.2.lin.31.fol. 197
Artifices omnes debent ſe fideliter gerere in eorū officio, & maximè buccerij,& piſcatores, quibus ob id præficiuntur duo officiales,in quorum locum hodie ſucceſſerunt baiuli.in glo.col. 2.lin.20.fol. 267
Aruſpex,& ſacrilegus concrematur. quia hęretici dici poſſunt. in glo.col.2.lin.35.fol. 8
Aſcendentes an & quando ſuccedant in feudis nouis.in comm. col.2.lin.7.fol. 245
Aſcendentes an liberis ſuccedant in feudis nouiter acquiſitis & an in feudo quater nato auito,ſiue paterno:maximè quādo tale feudum obueniſſet deſcenti filio,vel nepoti,de cuius ſucceſſione agitur,ex alia parte, quā vnde eſt parens, qui ad ſucceſſionem venire contendit,in glo.col.1.lin.49.fol. 250
Aſcendentes & collaterales in regno ſuccedunt in feudo antiquo etiam ſi non ſint coniuncti ab illo latere.vnde feudum peruenerat ad defunctum,hoc eſt, etiam ſi non fuit primo acquiſitum per illum,qui fuit agnationis cōmunis quod eſt neceſſarium de iure feudorum:& dicunt periti regni, quod conſtitutiones regni non ſequuntur illos vſus, quos ponit liber ille in comment.col.1.lin.62.fol. 141
Aſcendentes,& collaterales quantunquunque remoti ſuccedūt in feudis de tabula,ſeu planis tentis ab alio,non in capite, ſecus in feudis quaternatis,& quid ſi non coniungantur ab illo latere,vnde eſt debitum.in com.col.2.lin.76.fol. 249
Aſcendentes in feudo non ſuccedere,tunc verum eſt,quādo ſunt aſcendentes illius, cui conceſſio facta eſt, vel etiam illius de cuius ſucceſſione agitur. Secus in aſcendentibus, de quorum linea feudum peruenit, vt ſi auus refutet feudum nepoti, ſuccedet ſibi pater ipſius nepotis, idem quod filius aui refutantis. in com.col.2.lin.61.fol. 251
Aſcendentes in feudis non ſuccedere.in conflictu ſapientum alias fuit determinatum.in com.col.1.lin.43.fol. 141
Aſcendentes non ſuccedunt in feudo nouo, & an in feudo antiquo in commen.colum.1.linea 37. 140
Aſcendentes non ſuccedunt in feudis acquiſitis filiis damnati ex conceſſione damnatæ,vel alio iuſto titulo.in comm.col.1. lin.62.fol. 140
Aſcendentes regulariter in feudis non ſuccedunt.in com. col.1. linea 77.fol. 252
Aſcriptitij glebæ aſcripti non poſſunt clericari ſine voluntate domini hoc iure.in glo.col.1.lin.32.fol. 198
Aſcriptitius eſt dominus rerum ſuarū.in com.col.1.lin.59.f.206
Aſcriptitius quis quomodo probetur.in glo.colū.1.lin.12.fol.181
Aſinus auribus intumeſceret,ſi ſciret ſe per comparem apprehēdi.in com.col.1.lin.54.fol. 70
Aſſecuratio quæ fit à vaſallis eſt loco inueſtituræ quæ facienda eſt à domino vaſallo.in com.col.2.lin.72.fol. 255
Aſſecurationis à vaſallo fiendæ forma.in glo.col.1.lin.9.fol.220
Aſſecurationis literæ non fiunt feudatarijs niſi ſoluto releuio.in com.col.1.lin.74 fol. 355
Aſſecurationis ſacramentum à vaſallo domino factum alibi vocatur,fidelitatis,& homagij, & differt à ſacramento fidelitatis,& homagij quod præſtatur regi.in glo.col.1.lin.27.fol. 220
Aſſecurationis ſacramentum,quod præſtatur comitibus, & baronibus,vocatur fidelitatis.in glo.col.1.lin.52.fol. 183
Aſſecurationis ſacramentum,quod præſtant vaſalli dominis ſuis in glo.col.2.lin.47.fol. 84
Aſſecurationis vaſſalli litera cui detur.in cō.colū.1.li.70.fol.254
Aſſertiones quæ appellentur.in glo.col.2.linea 10.fol. 162
Aſſeſſor plus punitur quam officialis, ſi officialis de eius conſilio male iudicauit.in com.col.2.linea 20.fol. 105
Aſſeſſor quis eſſe nō debet in ſua prouincia.in cō.co.1.l.34.f.75
Aſſeſſor quis ſit.in glo.col.1.lin.61.fol. 99
Aſſeſſor ſicut nec capitaneus, non poteſt alium ſubſtituere. in commen.col.1.lin.42.fo. 75
Aſſeſſor, Si iuſtitiarius, vel capitaneus facit aliquid ſine ſuo aſſeſſore,aſſeſſor nō tenet in fine ſui officii.in cō.col.1.lin.50.f.316
Aſſeſſores dicuntur officialium conſiliarii.in cō.co.2.lin.13.f.305
Aſſiſiæ per quos & cuius mandato fieri debeant.in glo.col.1.lin. 5.fol. 268
Aſſiſiarum contemptarum pœnas, ponderum item, & menſurarum iniuſtarum debet baiulus exigere:& poteſt imponere pœnam

nam non vltra vnciam in bannis fortè factis & contemptis officij ſui tempore, in aliis vſque ab vnum Auguſtalem. in com. col.1.lin.67.fol. 88
Aſsiſiæ. vide Mercimoniis.
Aſtus quid ſit. in gl. col 2. lin. 62. fol. 183
Aſtus quid ſignificet. in com. col.2. lin.75. fo. 183
Attentans mulierem. vide Denunciatio.
Atteſtationum publicatio eſt de proceſſu. in gl. col.2. li.47. f.194
Auaritia exactorum. vide Exactorum illicita.
Audientia teſtium. vide Teſtium audientia.
Auferens pecuniam quæ non erat ſua. ſ. debita, amittit creditum ipſo iure quando non erat ſua, non amittit, niſi per ſententiã. in com. col.2. lin.33. fo. 40
Auia præfertur in baliatu filij. in com. col.1. lin. 41. fo. 229
Auocatio feudi. Si conſtat eſſe caſtrum, quod quidem non poteſt occultari, quia eſt locus muris circundatus: vel cõſtet quod feudum petitum eſt quaternatum, vt quia poſſeſſor hoc cõfitetur, dominus vẽdicabit ratiõe nudæ proprietatis, & poſſeſſor onerabitur probatione, vt probet ad ſe pertinere. Sed ſi non conſtat per probationem agentis, vel confeſsionem conuẽti, & feudũ petitum ſit actoris, actor dicẽdo eſſe feudũ, dicit illud eſſe extrà patrimoniũ ſuũ, quia feudũ eſt beniuola actio &c. oportet, quòd probet feudũ eſſe ſuũ, & ſic habere directũ dominiũ, vt ratione nudæ proprietatis agat, onus probãdi, & tũc agẽtis. Et cõſtito, quòd dedit in feudũ: oportet quòd probet cauſam, quare feudũ eſt ad ipſum reuerſum, imò quantũ ad ius petitoris, probãdo quòd feudum eſt ſuum, & quod alij feudum dederat, ratione nudæ proprietatis aget, & onerabitur poſſeſſor, vt probet ſe habere vtile. Quantum verò ad ius cõuenti poſſeſſoris, aut innititur præſcriptioni tantũ, & tunc probando quòd præſcripſit contra illum, cui datum fuit feudum præſentem. xxx. annis vincet, per regulam, ſi vinco vincentem te. &c. Sed ſi dicat ſe habere à fiſco, non ſufficerent xxx. anni, ſicut quando ſimpliciter dicit, quòd eſt feudũ, imò centenaria requiritur, aut innititur donationi, quam probat per poſſeſsionem xxx. annorum, tunc ſufficit quia præſumitur contractum præceſsiſſe. aliud enim eſt inniti ſoli poſſeſſioni præſcriptione, aliud donationi cũ præſcriptione ſeu cõſuetudine præſcripta titulo donationis. Hæc autem allegatio longæui temporis in iuribus tantum, & præſtationibus annuis, & in ſeruitutibus locum habet. Sed ſi dicã te rem vẽdidiſſe, vel donaſſe nunquam præſumetur contractus rei ex longæua poſſeſsione tricennali. in cõ. col.1. lin.53. f. 211
Aureola debetur incõtaminatis corpore ſine membro virili: nã ſi palo, vel ferro, vel medicamento aliquo virgo corrupta fuerit dicunt Canoniſtæ dari aureolam in com. col.1. lin.45. f.36
Aureola eſt quidam flos qui datur virginibus carnem & mentem habentibus integram: non habentibus integram carnem licet mentem ſic, non datur quaſi fulgor ille detur, propter ſignaculum integrum non fractum. in com. col.2. li.69. ſo. 35
Aureus. Quot aurei faciant libram. in com. col.1. lin.61. fo. 150
Author an de iure communi ſit dãda dilatio ad denunciandum authori. in com. col.1. lin.75. fol. 423
Author laudatus debet facere copiam inſtrumentorum ſuorum ei cui vẽdidit pro defenſione poſſeſsionis & ceſsionis iurium. in com. col.1. lin.66. ſo. 423
Author. Qualiter ſit formandus libellus contra authorem laudatam. in com. col 1. lin.59. ſo. 413
Author. vide Pœna legalis.
Authorem laudari quare dicatur. in com. col.1 lin.45. fo. 423
Authoris laudatio nõ habet locum quandò agitur in materia iuris congrui. in com. col.1. lin.71. ſo. 423
Authoritas Romana in ſtatutis omnibus generalis concilij ſemper exceptuatur, ſic & aliàs Imperatoris factura excipitur. in gl. col.1 lin.12. fol. 221

De litera B.

BACVLO percutiens non vſque ad ſanguinem vel barbã expilans tenetur in decem aureis parti. & in xx. Curiæ. in commeat. columna 2. linea 78. fol. 21
Bagarinos cudens an teneatur lege de falſante monetam. in addit. ad glo. col.1. lin.6. ſo. 274
Baiulatio iuſtitiæ vendi non poteſt. in commeat. columna 1. lin. 74. ſo. 90
Baiulatione vendita in genere, Baiulus emptor miniſtrat iuſtitiam. in com. col.1. lin.77. fo. 85
Baiulatione vendita in genere, tranſit iuriſdictio, quam ipſi Secreti habent. in com. col.1. lin.72. ſo. 86
Baiulationes, quo tempore vendi & concedi debeant. in glo. co. 1. lin.5. fo. 90
Baiuli, Camerarij, aut magiſter iuſtitiarius non cognoſcunt de criminibus. in gl. col.1. lin.56. fo. 67
Baiuli citatio qualiter fiat. in glo. col.1. lin.22. fo. 118
Baiuli & Camerarij cognoſcunt de cauſis ciuilibus & in eorum defectum iuſtitiarij. in glo. col.1. lin. 5. fol. 67
Baiuli & Camerarij iurant, & forma eorum iuramenti. in gloſ. col.2. lin.18. fol. 84
Baiuli & eorum iudices habent duos menſes ad definiendas lites. in com. col.1. lin.53. fol. 97
Baiuli defectu peruenitur ad Camerarium, in defectu Camerarij ad Iuſtitiarium. in glo. col.1. lin.57. fol. 82
Baiuli minores magiſtratus ſunt. in com. col.1. lin.66 fol. 180
Baiuli non debent eſſe vltra tres. in glo. col.2. lin.21. fol. 89
Baiuli præfecti ſunt omnibus artificibus. vide Artifices omnes.
Baiuli prohibentur aliquid à partibus accipere. in glo. col.1. lin. 40. fol. 102
Baiuli qualiter iurare debeant, & iudices in ingreſſu officij. in glo. col.2. lin.40. fol. 84
Baiuli ſacramentales non recipientes puniuntur. in com. co.1. li. 67. fol. 82
Baiuli ſunt loco defenſorum locorum. in com. colum.2. lin.69. folio 82
Baiuli tres conſtituuntur ad exercenda iura baiulationis ſeu dohanæ. in com. col.1. lin 70. fol. 90
Baiuli vtrum pulſentur ſi aliqua ſuſpitio præceſsit vel ſemiplena probatio, aut non, aliquis cœpit probare ordinariè deinde impulit ſacramentaliter an poſsit. in com. col. 1. lin.65. fol. 82
Baiulo aſsignandi ſunt ſerui fugitiui capti, & contrafacientes puniuntur. in glo. col.2. lin.1. ſo. 257
Baiulo regionis, vel iuſtitiario aſsignandum eſt inuentũ in vias alias inueniens furti tenetur. in glo. col.1. lin.3. fo. 258
Baiulo trigeſima ſoluitur in quacunque re, vel contractu. in gl. colum.1. lin 15. fol 90
Baiulorum bona ſunt obligata Baroni & militi, & burgenſatica quæ tenent in terra Demanij, quia non poſſunt ea vẽdere, vel alienare, niſi prius ſatisfaciant dominis. in cõ. col.1. li 54. f.213
Baiulorum defectus quando pertineat ad iuſtitiarium. in gl. cõ. 1 lin.23. fol. 68
Baiulorum officio fungi clerici nõ poſſunt. in glo. co.1. li 2. f.90
Baiulorum officium maius eſt, quam defenſoris ciuitatis. in glo. col.1. lin.28. fo. 86
Baiulorum trigeſima. Vide Trigeſima quæ debetur.
Baiulus an cognoſcat de cauſa ſtatus. in glo. co.2. li.31. ſo. 86
Baiulus an cognoſcat de ſuſpecto tutore. in com. co.2. li.61. f.86
Baiulus an filio in teſtamento relinqui à patre poſsit. in glo. col. 2. lin.28. fo. 255
Baiulus an habeat mixtum imperium. in com. co.1. li.70 fo. 86
Baiulus an prohibeatur iudicare præſente magna curia. in com. co.2. li.28. fo. 62
Baiulus an ſit iudex ordinarius, & an in ſententiis loqui poſsit, an verò tantum iudices loquantur. in glo. co.1 li.17. ſo. 99
Baiulus. Barones an debeãt conueniri corã baiulo ſi non eſt quæſtio de feudo, & rebus feudalibus. in glo. col.2. lin.42. fol. 86
Baiulus carcerem habere poteſt. in comẽ. col.1. lin.67. ſo. 156
Baiulus citat vna die ante comparitionem, & punit in vno Auguſtali tantum per menſem contumacem, quod habet locum in mulcta infligenda à iudice ſecus de pœna legis. in cõ. col. 2. lin.56. fol. 118
Baiulus cogere poteſt ſacramentales ad iudicium venire: eos tamen remittere, vel gratiam facere non poteſt in præiudicium alterius partis. in glo. col.1. lin.10. fo. 82
Baiulus cognoſcit de furtis vſque ad duos aureos. in commen. col.1. lin.46. fol. 87
Baiulus cognoſcit de his qui ſunt mixti imperij. in comm. col.2. lin.54. fo. 68
Baiulus cognoſcit de minimis delictis, etiam ſi criminaliter agatur. in com. col.1. lin.62. fol. 68
Baiulus cognoſcit de minimis delictis etiã quæ infamat non vt puniat, ſed vt informet exinde iuſtitiarium ad quẽ habet huiuſmodi malefactores remittere, vel vt habeat in modicam coertionem. in com. col 1. lin.70. ſo 87
Baiulus cognoſcit de omnibus ciuilibus exceptis feudalibus cauſis, item de criminibus leuibus, quæ non imponunt membri abſciſionem. in glo. col. 1. lin.7. fol. 86
Baiulus cognoſcit de paruo furto, non de magno. in gl. col.1. li. 22. fol 87
Baiulus cognoſcit de quibuſlibet facultatibus nõ feudalib' cu.

iuſcunque quantitatis ſint.in com.col.2.lin.52.fol. 86

Baiulus comitum,baronum,aut feudatariorum,& eorum iudices,an recipiant trigeſimam.in com.co.1.lin.77.fo 92

Baiulus contumax,coram baiulo quomodo puniatur.in glo.co.2.lin.2.fol. 118

Baiulus criminaliter cognoſcere non poteſt, ſed reũ mittit ad magnum iuſtitiarium.in com.col.2.lin.57.fo. 87

Baiulus datur pupillis habentibus feudũ à fiſco, qui adueniẽte pubertate tenetur reddere rationem.in glo.co.1.lin.2.fol.255

Baiulus dematij habet trigeſimam.in com.col.1.lin.76.fol. 92

Baiulus de quacunque re,vel contractu,excepto mutuo,commodato,& depoſito,habet trigeſimam à damnato,ſed ſi tráſactũ eſt ab vtroque habet eam. t an hæc trigeſima ſoluatur baiulo poſt ſententiam,vel ſtatim dato libello in ipſa litis conteſtatione.in com.col. .lin.81.fol. 90

Baiulus & iudices recipere debẽt trigeſimã.in cõ.col.2.l.8 .f.91

Baiulus niſi ſit præſens iudicum ſententiæ pronuntiationi,ſentẽtia non valeret.in glo.col. .lin.55.fo. 99

Baiulus non cognoſcit de cauſa ſta ns.in com.col.1.li.7 .fo.86

Baiulus non cognoſcit criminaliter.in com.col.1.lin.65.fo. 156

Baiulus non eſt de maioribus magiſtratibus,& ideò poteſt in ius vocari.in glo.col.2.lin.41.fol. 82

Baiulus nunquid det tutorem.in com.col. .lin.74.fo. 86

Baiulus poteſt ponere in carcere fures,& alios maleficos donec mittat eos ad iuſtitiarium.in com.cól.1.lin.77.fol. 87

Baiulus, Qualiter puniantur contumaces conuenti coram baiulis.in glo.col.2.lin.1.fol. 118

Baiulus, Trigeſima quæ ſoluitur baiulo, an debeat ſolui ab vtraque parte.in glo.col.2.lin.53.fol. 90

Baiulus vel magiſter iuratus ſi delinquentem nõ capiat,ſed recipiat cautionem ſub pœna, quod tali die coram iuſtitiario ſe præſentet ad mandatum,& citationem baiuli, an iuſtitiarius cõdemnet eum vt contumacem,ſicut ſi de mãdato iuſtitiarij fuiſſet citatus , & an ex tali citatione illum banniet iuſtitiarius.in com.col.2.lin. 0.fol. 87

Baiulus vnus & non plures debet eſſe in iuſtitia adminiſtranda. in com.col. .lin. 2.fol. 90

Baiulus vnus tantum debet eſſe in quacunque ciuitate. in com. col.2.lin.67.fol. 110

Baiulus vſque ad vnum Auguſtalem poteſt pœnam imponere,& quid ſi excedat,vtrum valeat in eo quod excedit in com. col. 1.lin.74.fol. 88

Baiulus.vide Camerarius.

Baiulus.vide Camerarij.

Baiulus.vide Sacramentum quod præſtat.

Balia an poſsit eſſe filio vel nepoti mater nobilis & baroniſſa.in glo.col.2.lin.35.fol. 255

Baliaticum,Mulier tranſiens ad ſecunda vota perdit Baliaticũ, ſicut tutelam,& quid de auia.in com.col.1.lin.4 .& 19.fo 330

Baliatus an diſtinctè regi pertineat.in com.col.1.li.90.fol. 54

Baliatus diſponiĩ per patrem morientem,& mater minoris filij præfertur per curiã,quando inteſtatus deceſſerit. Itẽ licet de auia non loquatur.Idem inclitus dominus Rex declarauit an auus maternus vel pater,qui non habet in poteſtate,det baliũ in feudo,quod dimittũt liberis & an tunc adminiſtrabũt ſine confirmatione iudicis.in com.col.1.lin.78.fol. 2 4

Baliatus in feudis idem eſt, quod tutela in alijs rebus.in cõ. col. 1.lin.66.fo. 254

Balij poteſtatem an exeat fœmina in 15.an.vel 25.in com.col. 2. lin 68.fol. 186

Balium ad fiſcum pertinet.in glo col.1.lin.18.fol. 254

Balium dare ad fiſcum pertinet pupillis habentibus feudum. in com.col.1.lin.59.fol. 141

Balium an detur non habentes minorem in poteſtate.in com.colum. .lin.66.fol. 254

Balium æquiparatur tutelæ.in com.col.2.lin.76.fol 236

Balium finitur pubertate incipiente à 15.an.in com.colũ.1.linea 64.fol. 254

Balium finitur pubertate ſicut & tutela.in glo.col.1.lin.4.f. 254

Balium in feudo ſolus Rex pupillo dat.in cõ.col.1.lin.81.fo. 86

Balium in quorum filijs habeat locum, & in quibus tutela & nũdinum.in glo.col.1.lin.45.fol. 254

Balium habere non poteſt,qui eſt in aliena poteſtate in glo.co.2. lin.48.fol. 254

Balium pupilli nobilis ſicut ſpectat de Regem,ita & balium nobilis furioſi.in glo.col.2.lin.4 .fol. 255

Balium quo tempore finiatur.in glo.col.2.lin.50.fol. 254

Balium ſemper ſpectat ad Regem, licet exiſtant conſanguinei,& propinqui eorum,qui balio indigent.in gl.col.1.li.41.fol.254

Baliũ ſi auus maternus vult relinquere filio vel nepoti in feudo, quod ei relinquit auus,nunquid poſsit.in cõ.col.1.lin.12.f.2 0

Balius an debeat habere expenſas de bonis pupilli,licet ſecus ſit in tutore.in glo.col.1.37.fol. 254

Balius an magis videatur accedere ad tutorem, vel curatorem. in com.col. .lin.80.fol. 254

Baiulus eſt tutor,qui non datur,niſi capiti libero.in com. col. . lin.34.fol. 2 7

Balius facit inuentarium.in com.col.1.lin.77.fol. 254

Balius nobilibus datus tenetur facere inuentarium ad inſtar tutoris,& curatoris,vel ad inſtar curatoris furioſi, vel prodigi. in gloſſ.col.2.lin.25. fol. 255

Balius non ſemper poteſt eſſe legitimus,ſed debet legitimè cõmitti per curiam.Vnde omnis balius aut eſt teſtamentarius, aut datiuus.in com.col.1.lin. 1.fol. 300

Balius quando neceſſario debeat à Rege.vel iudice confirmari. in com.col.2.lin. 6.fol. 254

Balius,vel gubernator ſi ſit datus per matrem, vel alias perſonas nunquid pater volens eũ repellere ab adminiſtratione audietur,ſi pater ipſe velit dictum balium adminiſtrare.in cõ. col.1. lin. 6.fol. 255

Balius.vide Minor.

Balius.vide Tutoris appellatione.& filius nobilis.

Balius.vide vaſallus qui fuit.

Baliſtam,Manariam,vel loricam portans,an incidat in pœnam portantis arma.in commen.col. .lin 10.fol. 59

Baliſtam tendens vt proijciat,ſi non proiecit,vel proiecit & modicum vulnuſculum intulit quomodo puniatur. in commen. col.2.lin.77.fol. 20

Banni pœna inter alia eſt infamia ſaltem de facto.in com.col.1. lin.77.fol. 131

Banni remiſsio retrotrahitur,ſicut repudiatio legatarij.in com. col.1.lin. 9.fol. 128

Banni ſolennitas de qua ibi,ſi fuerit à notario omiſſa,an bãnum vitietur.in commen.col. .lin.76.fol. 139

Banniri an quis poſsit in cauſis non capitalibus,& an poſsit forificari.in commen.col.2.lin.72.fol. 124

Banniti bona infrà annum annotationis,fiſcus occupare nõ poteſt.in com.col.1.lin.66.fol. 153

Banniti crudeliter exaſperantur propter maleficia.in gl. col.1. lin.13.folio 150

Banniti de iure non tenentur ire ad exercitum, tanquam hoſtes patriæ.in additio.ad glo.col.2.lin.5.fol. 158

Banniti feudatarij ſumoniti coguntur ire ad exercitum. in com. col.2.lin.50.fol.158.& col. .lin.40.fo. 153

Banniti militantes habent hoſticam exceptionem forjudicati vero non.in glo.col.2.lin.13.fo. 157

Banniti per vnum iudicem,an poſsint per alium de banno extrahi.in commen.col.1.lin.75.fol. 137

Banniti qui nolunt ſatiſdare an audiãtur ſi vident ſe defendere. in glo.col.1.lin.1.fol. 146

Banniti qui ſunt per ſententiam alicuius iudicis, perſeuerãtes in banno,cõtumaciæ cõtumaciã addentes,ſi poſtea delinquat ſi velint dare fideiuſſoriam cautionem de parẽdo iuri,& iuſtitiam faciendo de delicto poſterius commiſſo,nõ admittũtur ad fideiuſſoriam cautionem,quin primò carceri mancipẽtur. Sed ſi tales banniti per iudicem bannientem purgent contumaciam admittuntur ad fideiuſſoriam cautionem.in com.colum.1.lin. 1.fol. 146

Banniti ſi fuerint à banno extracti indubitanter ſunt recipiendi ad fideiuſsionem,ſi natura criminis non repugnat, vt in carcerem ſint trahendi tales.N.extracti à banno pro nõ bannitis habentur tanquam reſtituti ex legis poteſtate in commen.colum.1.lin.76.fol. 147

Bannito capto & in manibus curiæ exiſtẽte debet ei legi bann[illegible] & fieri confiteri,quod ille eſt qui fuit bannitus & cond[illegible]tus,pro tali crimine tali tempore, vt cõtra eum poſ[illegible]to: ſic procedi.in com.col.1.lin.38.fol. 158

Bannito contumaci interdicitur, ne ſoluatur quod [illegible]m eſt, ne fuga eius fiat inſtructior.in com. col.1.lin.42. fo. 142

Bannito.cum non ſit damnatus,non poteſt capitalis pœna imponi.in glo.col.1.lin.26.fol. 154

Bannito non debet denegari quin infra duos mẽſes exeat de bãno:tamẽ cũ cõparuerit ſed carceraretur ſi eſſet caſus in principio veniens reus nõ traderetur fideiuſſoribus,caperetur,quia & ſi à principio dediſſet fideiuſſores, cum inciperet cõ[illegible] tare carceraretur,non obſtãte,quod dediſſet fideiuſſores, idẽ [illegible]

to ma

ſto maiori ratione poſt duos menſes, vel in defectu fideiuſſorum, qui poteſt eſſe in facto & in iure, vel quia non poteſt dare, vel non debét recipi à principio erit in cuſtodia antequā habeat literam ſecuritatis. in com. col. 1. lin. 71. fol. 126

Bannito pœna remittitur, ſi capiat bannitū & an intelligatur de pœna criminis, an verò tantum de pœna banni. in com. col. 2. lin. 71. fol. 134

Bānito ſolui nō poteſt à debitore ſuo, ne fuga eius fiat inſtructior. in com. col. 2. lin. 65. fol. 127

Bannitorum à banno extractorum, infamatorū per ſentētiam, vel ipſo facto, itē ſuſpectorum inuētorum viam inquiſitionis nomina ſunt à iuſtitiario magnæ curiæ, nūtianda. in glo. col. 1. lin. 3. fol. 138

Bannitorum filij nō poſſunt contrahere matrimoniū donec parentes eorum ſunt in banno. in comē. col. 2. lin. 20. fol. 300

Bannitorum, vel foriudicatorū receptatores an teneantur eos curiæ vltrò, & ſponte offerre. in glo. col. 2. lin. 23. fol. 135

Bānitos, vel foriudicatores receptās, ſi eos nō exhibuerit, quia non fuit requiſitus, an teneatur de receptatiōe. in com. col. 2. li. 56. fol. 136

Bannitur aliquando quis iniuſtè, ſed ritè, & quando id eueniat. in com. col. 1. lin. 48. fol. 137

Banuitur quis pro contumacia. in com. col. 2. lin. 66. fol. 66

Bannitus ab officiali vnius ciuitatis regni ob crimē, quia fuit cōtumax, ſi in alia ciuitate regni, de alio crimine accuſetur, nō recipiētur ab eo fideiuſ. quia eſt bānitus & permanet in bāno multo fortius ſi corā baniente ſecus ſi de illo banno extract⁹ erat, quia non dicitur forbannitus, non enim omnis qui accuſatur reus eſt. Quādocunque tamen bannitus veniat recipietur cum fideiuſſoribus, ſecus ſi capitur in fuga Item ſi de eodem crimine, de quo fuit bannitus denuò accuſetur corā baniente vel alio, ſi veniat cū fideiuſſoribus, etiam poſt annū ante tamen foriudicationis ſententiam recipietur, & non carcerabitur, ſecus ſi in fuga capiatur. in com. col. 1. li. 52. fol. 144

Bannitus ad alicuius inſtātiam, an ad illius petitionem poſsit à banno eximi. in com. col. 1. lin. 75. fol. 124

Bannitus ad petitionē creditoris, an extrahatur de banno ad petitionem eiuſdem creditoris. in com. col. 1. lin. 47. fol. 138

Bannitus an debeat ſtare tanto tempore in carcere, quanto tempore in contumacia perdurauit. in com. col. 1. lin. 60. fol. 328

Bannitus an faciat procuratorem, maximè ſi ſit perpetuò bannitus. in com. col. 2. lin. 75. fol. 142

Bannitus an poſsit alienare de bonis ſuis. in cō. co. 2. li. 64. f. 127

Bannitus an poſsit impunè offendi. in glo. col. 1. lin. 31. fol. 131

Bānitus an poſt annū ſine noua citatione poſsit ex priſtina contumacia ſententialiter foriudicari in com. col. 2. li. 79. fo. 135

Bannitus clericus, vel qui obtinuerat gratiam, non erat tamen cancellatus ab actis, an poſsit occidi. Et quomodo intelligatē ſtatutum permittens occidere bannitum in additio. ad cō. co. 1. lin. 45. fol. 134

Bannitus dānatus ad tertiam partem bonorum mobilium per contumaciam, ſi non comparet infra menſem perſonaliter ad purgandum contumaciam elapſo menſe ſine citatiōe capitur de perſona de iure regni, & quid de iure communi. in com. col. 2. lin. 11. fol. 395

Bannitus datis fideiuſſoribus, ſi infra terminum ſibi præfixum in curia nō compareat accuſatori reſponſurus, quomodò cōtra eū, ita ſecundo contumacē inſtante accuſatore ſit procedendum. in glo. col. 1. lin. 41. fol. 137

Bannitus extractus à banno reſtituitur ad ſtatum & ad formam qua de facto grauatus erat propter banni ſententiam. in cō. col. 1. lin. 53. & ſeq. fol. 146

Bannitus ex vna cauſa, an poſsit iterum bannire pro alia cauſa in com. col. 1. lin. 58. fol. 138

Bannitus in cōtumacia per annum perſeuerās. foriudicatur. in glo. col. 1. lin. 1. fol. 131

Bannitus infrà annū non veniens, bona omnia, quæ habet teneat ab aliquo comite, vel barone, nūquid iſta publicentur fiſco, vel redeant ad comitem vel baronem, & nunquid in vita banniti ſint & eſſe debeant penes fiſcum. in com. co. 1. lin. 41. folio 129

Bannitus infra duos menſes à banni tempore computandos poteſt ſecurè comparere in iure, nec poteſt impunè offendi poſt illud tempus impunè offenditur. in glo. col. 2. lin. 1. fol 136

Bānitus infra duos menſes à die banni poteſt offendi & capi, & an ſine mādato iudicis priuatus poſt dictos duos menſes bannitum capiet. in com. col. 2. lin. 74. fol. 136

Bānitus infra duos menſes non poteſt capi nec offendi iuris cōſtitutionum benignitate, & quare. in com. col. 1. lin. 46. fo. 137

Bannitus infrà duos primos menſes capi nō debet, poſt cuius tēporis interuallum, ſi quis eum receptauerit punitur pœna receptatorum. in com col. 1. lin. 70. fol. 328

Bannitus in quibus differat à foriudicato. in glo. col. 2 fol. 136

Bannitus non poteſt capi ante lapſum duorum menſium, niſi ſit in conſpectu curiæ. in com. col. 1. lin. 35. fol. 394

Bannitus non recuperat bona poſt annum, ſi infra annum non exiuit de banno. in gloſ. col. 2. lin. 10. fol. 127

Bannitus per bannum incurrit infamiā facti, & hæc infamia facti repellit à dignitate. in com. col. 2. lin. 5 . fol. 137

Bannitus poſt annum veniens per ſe, vel per aliū, & offerēs idoneos fideiuſſores de parēdo iuri, & iuſtitia faciēda dummodo ante ſentētiam veniat, auditur, & purgat ſuam contumaciam & ſic exercetur in magna curia in glo. col. 2. lin. 22. fol. 133

Bannitus poſt annū veniens, grauatur infamia facti apud bonos & graues. in glo. col. 2. lin. 29. fol. 133

Bannitus poſt duos menſes nō debet ali, nec ſuſtentari à quocunque, nō malè meritū ægeſtate laborare publicè intereſt, vt alij malefici terreantur exemplo, eorū rigor publicæ diſciplinę in exemplum plerunque proponitur, vt pœna vnius ſit metus multorum cum princeps ſit caput Reipublicæ, & pater ſubditorum, abſurdū erit vt filius, id eſt, ſubditus diligat illū quem pater, id eſt princeps pro bono publico habet odio: mēbra debent cum capite confirmari, & turpis eſt pars quæ ſuo non cōgruit vniuerſo. Quilibet autem homo eſt pars patriæ ſuæ, ſeu reipublicæ. in com. col. 1. lin. 53. fol. 142

Bānitus pro delicto ſi poſsit impunè offendi, nunquid bannitus pro contumacia poterit offendi. in com. col. 1. lin. 81. fol. 136

Bannitus qua forma rectè foriudicetur. in glo col. 2. lin. 2. f. 132

Bannitus quando teneatur comparere per procuratorem. in additio. ad com col. 1. lin. 68. fol. 128

Bannitus quia aliquem in capite cum baculo percuſsit, ſiquidē id fecit cōgregatis hominibus ſiue aliter ex cogitato inſultu: & tunc poteſt talis ſentētia foriudicationis proferri: quia deportatiōis pœnā ex tali percuſsiōe noſcitur incurriſſe. ſed vbi ſine congregatione hominū, ſeu turbæ, & inexcogitato inſultu percuſſerit, ex ipſa percuſsiōe reus pœna deportationis nō punitur & per conſequens foriudicationis ſententia non grauatur, horum autem diuerſitatis ratio, patet in promptu quia maiori culpa aſtringitur qui alios ſecum ad delinquendū prouocat, quam qui repētinè peccat, ſingulariter & per ſe ipſum. Licet autem ſine commoratione turbæ vel hominum, aut commiſsione inſultus alteri inſultato violēter cōtra delicti cōtumacem foriudicationis pœnam non afferat, eius tamē bona poſt anni circulum fiſci commodis applicantur. in com. col. 1. lin. 81. fol. 328

Bannitus qui bona alienauit, & ſic alienatio non tenuit, ſi veniat infrà annū, & extrahat ſe à banno, & recuperet bona, nūquid confirmetur alienatio. in com. col. 2. lin. 70 fo. 127

Bannitus qui redit non videtur fuiſſe bannitus. in com. col. 1. lin. 44. fol. 128

Bannitus qui vult purgare ſuam contumaciam, poteſt: verùm debet ſtare in carcere tanto tempore quāto fuit in banno. in cō. col. 2. lin. 45. fol. 138

Bannitus reſtitutus ad gratiam an intelligatur reſtitutus ad bona quæ tenet princeps, & etiam ad ea quæ donauit capitaneis. additio ad gloſ. col. 2. lin. 25. fol. 127

Bannitus ſi abſque literis ſeruitutis capiatur poſt duos mēſes ex vinculis cauſam dicit: & quid ſi ſtatim poſt bannū capitur, an dicat cauſam ex vinculis, ſicut fugiens. in com. colum. 1. linea 42. fol. 137

Bannitus ſi capiatur ante duos menſes debet liberari cū fideiuſſore, poſt non, quia ſi non auditur qui ignorat vires facultatū ſuarum, multo minus qui conditionem ſuam per tantum tempus ignorat. in com. col. 1. lin. 50. fo. 137

Bannitus ſi capitur in fuga fideiuſſoribus non eſt committendus. in glo. col. 1 lin. 22. fo. 145

Bannitus ſi non poſsit dare fideiuſſores, ſed venit ad iudicē, & ponit ſe in carcere, an iudex debeat ei dare literā extractionis à banno, & remitti annotatio bonorum infra annum, ſicut ſi fideiuſſores dediſſet, & quid ſi capiatur. & ſit in carcere bānientis, an ſit idem. in com. col. 1. lin. 73. fo. 137

Bannitus, vel forbannitus an poſsit impune occidi, ſicuti foriudicatus. in gl. col. 1. lin. 2. fo. 124

Bannitus veniens poſt annum, & poſt prolatam ſententiam foriudicationis, iudice adhuc ſedente pro tribunali auditur. in gl. col. 2. lin. 26. fo. 133

Bannitus veniens poſt annum non recuperat bona annotata, licet o ſen ſit ſe inculpabilem, & hoc ratione contumaciæ non criminis in com.col.1.lin.72.fo. 136
Bannitus. vide accuſator.
Bannitus. vide Foriudicati.
Bannitus. vide Foriudicatus.
Bannitum receptus, bannitus foriudicatum, foriudicatur, & an tali pœna ipſo iure infligatur. in glo.col.1.lin.27.fo. 135
Bannum an infamet. in addit. ad com.col.2.lin.79 fo. 134
Bannum an poſsit fieri à iudice, vel capitaneo, quòd quicunque ceperit talem malefactorem habeat decem de pecunia fiſcali. in com.col.1.lin.63.fo. 128
Bannum an poſſi ſine conſenſu partis remitti ei qui bannum ſoluit. in com.col.2.lin.79.fo. 124
Bannum, & bonorum innotatio propter contumaciam non infamant ipſo iure, antequàm damnetur de crimine, ſed grauatur infamia facti. in com.col.1.lin.74.fo. 127
Bannum, & relegatio ſucceſsit in locum deportationis. in com. col.1.lin.80.fo. 128
Bannum imponi an poſsit à Comite, vel Barone. in com.col.2. lin.29.fo. 28
Bannum iure Romano eſt condemnatio iudicis de delicto. in com.col.1.lin.70.fo 127
Bannum niſi appareat contra aliquem publicatum per publica documenta iudicis magnæ curiæ nunquam foriudicant, nec bona confiſcant bannitorum, & tunc computant annum. in com.col.2.lin.48.fo. 131
Bannum propter fugam & cõtumaciam ſemper durat, niſi purgetur. in com.col.2.lin.35.fo. 35
Baptizatus quis non dicitur, ſi caput non ſit baptizatum, & quid de baptizante manum, vel aliud membrum. in com.col.1. lin. 53. & ibi in addit lin.55.fo. 54
Baro aſſimilatur pupillo inſpecta prohibitione alienandi. in gl. col.2.lin.30 fo. 219
Baro eſt dominus, & iudex ordinarius vaſallorum. in com.col.1. lin.65.fo. 83
Baro & feudatarius inter ſe differunt. in com.col.1.lin.68.f. 214
Baro in quibus caſibus poſſit exigere adiutorium à villanis. in gl.col.1.lin.8.fo. 225
Baro in ſua terra poteſt facere iudicem ad ius reddendum. in com.col.2.lin 72.fo. 97
Baro non poteſt recipere ſacramentum aſſecurationis à vaſallo ſine licentia Regis. in com col.1.lin.77.fo. 218
Baro quis dicatur. in com col.2.lin.61.fo. 234
Baro quis ſit. in com.col.2 lin.57.fol.175. Et in com.col.1.lin.69. folio 214
Baro quomodo probet vaſallagium. in glo.col.1.lin.2.fo. 181
Baro quomodo puniantur contumaces conuenti coram Baronibus. in glo.col 2.lin. .fo. 121
Baro, ſeu feudatarius hodie pro filia monachanda poſt ſubuentionem petere à vaſallis. in com.col.1 lin.45.fo. 230
Baro ſibi vſurpãs merum & mixtum imperium qua pœna puniatur. in addit. ad glo.col.2.lin.3.fo. 94
Baro ſi negligat facere iuſtitiam, deuoluitur cognitio ad iuſtitiarium. in glo col.1.lin.36.fo. 83
Baro ſi vendicet aliquem in ſuum vaſallum probare debet altero de duobus modis vel per priuilegia, vel per inſtrumenta, qualiter fuit conſtitutum homagium. in commen.col.2. lin. 70.fol. 181
Baro vel Comes an petat adiutorium pro militia nepotis ex filio. in com.col.1.lin.8.fo. 226
Baro, vel Comes non poteſt ducere vxorem ſine licentia curiæ. in glo.col.1 lin.12.fo. 230
Baro vel dominus, quando vadit de ciuitate in ciuitatem nõ debet grauare ſubditos in expenſis, ſi d debet facere expenſas de proprio. Idem eſt in præſide, qui viſitat prouinciam. in com. col.1.lin 76.fo. 298
Baro, vel feudatarius ſi perſonaliter nõ vadit ad exercitum, ſed mittit ſufficientem ſubſtitutum, an poſſit petere adiutorium, vel ſubuentionem à ſuis vaſallis. in com.col.1 lin.80.fol 229. Et quid ſi nec etiam mittat ſubſtitutum, ſed ſoluit adohamentum, an poſſit adiutorium petere in com.col.2.lin.2.fo.229. Et quid ſi feudatario debebat Rex aliquam quantitatem pecuniæ, quam cum Rege compenſauit propter ſeruitium ab eo debitum, an ille feudatarius petat iſtam ſubuentionem, ac ſi præſtaſſet ſeruitium in pecunia præſtitiſſet, in com men.col.2. lin 9 fol. 229
Baro vel miles an petat adiutorium pro militia ſua à vaſallis. in com.col.2.lin.56.fo. 225
Baro. vide Feudum tenens.
Baro vide Hono: & priuilegium.
Baro. vide Secretus.
Barone vel milite ſine deſcedẽtibus mortuo, qui ab alio Comite, vel Barone Baroniam, vel feudum tenebat, hoc denunciandum eſt curiæ vt ad eius mandatum deſignetur perſona, cui feudum iterum concedatur. in glo.col.1.lin. 0.fo. 234
Barones & milites in cauſis feudalibus habent iudices ſpeciales, in aliis habent iudices ordinarios. in gloſſ. columna 1. linea 54.fol. 69
Barone ſub feudatario mortuo, Baro concedens confert feudum perſonæ idoneæ præſentandæ Regi, quæ præſentabitur, vt videatur, quòd non ſit ſuſpecta Regi. in commen.col.1.lin. 55.folio 234
Barones an debeant conueniri coram Baculo. ſi non eſt quæſtio de feudo, & rebus feudalibus. in gloſſ. columna 2. linea 42. folio 86
Barones an poſsint mittere vaſallos & animalia eorum pro ſeruitiis curiæ, & quid de officialibus Baronum. in com colum. 1.lin.73.fo. 298
Barones habentes priuilegium qui ſint. in comm.columna.1.lin. 80.fol. 214
Barones non poſſunt compellere eorum vaſallos ad præſtandum eis ſeruitia perſonalia etiam cum ſalario. in comm.col.2.lin. 2 folio 298
Barones qui habent conſuetudinem creandi notarios præſcriptam poſſunt eos creare in terris eorum in comm. co. 1.lin. 55.folio 98
Barones quomodo antiquitùs dotarium conſtituerent? vide dotarium debet conſtitui.
Barones tota die dant, & locant Caſtra in gabellam. in gloſ.col. 2 lin.34.fol. 205
Barones. vide ſententia ferenda.
Baronia eſt caſtrum, ſeu caſtra, vel feudum habẽs ſub ſe feudum quaternatum, quod alius tenet. in commen.colum.1.linea 70. folio 214
Baronia ſeu comitatus, licèt vnum corpus cenſeatur tamen ex diſtantibus partibus ſuis corporis conſtat, & ſic vnum nomini ſubiicitur. in glo.col.1.lin.44.fol. 214
Baronia vel feudum in quaternionibus demanij Baronum ſcripta, an poſsit locari. in glo.col.1.lin 1.fol. 205
Baroniæ dominus, an ſit iudex & cognitor grauaminum, quę inferuntur vaſallis per dominam Baroniæ dotarij. in com. col. 2.lin.59.fol. 218
Baroniæ dominus non habet iuriſdictionem ſuper maleficiis tanquàm priuatus, qui cognoſcere non poteſt, imò puniretur grauiter. in com.col.2.lin.47.fol. 218
Baroniæ dominus. vide Matrimonio ſoluto.
Baroniæ nomen. vide Feudum in dotem.
Baroniæ, ſeu Comitatus caput magna gaudet prærogatiua, & ab eo denominantur caſtra, ſeu caſalia dependentia, & adiacentia ad illam baroniam. in glo.col.1.lin.22.fol. 214
Baronia. vide Dotarium ſi fuerit.
Baronibus præſtatur ſacramentum aſſecurationis: vide, Aſſecurationis ſacramentum.
Baroni ſi Rex ſeruitium remittat, an Baro nihilominùs exigat ſubuentionem à vaſallo in com.col.1.lin.48 fol. 225
Baronis à ſententia ad iuſtitiarium appellatur in gloſſ. column. 1.lin.31.fol. 83
Baronis mors denunciari debet intrà annum vnum, & diem. in com.col.1.lin.68.fol. 235
Baronis mors eſt denuntianda filio Regis & infrà quantum tempus. in com.col.1.lin.17.& 47.fol.355. Et alias qua pœna puniatur. in com.col. 2.lin.2.fol. 355
Baronis mors eſt denunciãda Imperatori in feudis quaternatis, in aliis denunciabitur mors ei, à quo tenentur. in com. col.1. lin.63.fol. 235
Baronis tantum conſenſum habere in feudi alienatione quando ſufficiat, licè. non habeatur conſenſus ſuperioris. in glo col. 1.lin.48.fol. 201
Baronum terræ directè tantùm ſunt Regis, vtiliter ſunt Baronum, & tenentium in feudum, vtile autem præfertur directo, quamuis tunc poſsit tueri, vbi vtiliter dominus eſſet negligens. in com.col. 2.lin.74.fol. 25
Baronum, vel militum villanos occupantes puniuntur. in glo col.1.lin.16.fol. 226
Baſilicæ quę ſunt in diœceſi intelligũtur prima facie donec probetur

betur contrarium, eſſe epiſcopi illius diœceſis. in gloſ. col. 2. lin. 5. fol. 208
Baſtardi, & nati ex illicito coitu an ſuccedant, & maximè in feudû & emphyteuſim ſi pater accipit pro ſe, & filius ſuis. in gl. col. 1. lin. 14. & ibi in additio. lin. 22. fol. 230
Baſtardi verum dicatur de familia? in additio. ad gloſſ. col. . lin. 45. fol. 27
Bellum gerens ſine iuſſu principis tenetur lege Iulia maieſtatis etiam ſi proſperè geſtum ſuit. in gloſſa columna 1. linea 40. folio 74
Bellum iuſtum, indicitur contra rebelles, in quo bellatur vt iuſtitia fiat & pax habeatur in commenta. column. 1. linea 61. folio 16
Bellum habet inſtar probationis, imò potius deciſionis. in gl. co. 1. lin. . fol. 185
Bellum ſemel amittens nõ admittitur vlterius pro alio ad pugnãdum, licet pro ſe ſit, ſi fuerit accuſatus. in gloſ. colum. 2. lin. 7. folio. 133
Bellum. vide. Vaſſallus debet eſſe.
Benedictio ſacerdotalis an in matrimonio interueniſſe præſumatur. in com. col 1. lin. 49. fol. 211
Benedictio ſacerdotalis in nuptiis. vide Nuptiarum ſolennitas.
Beneficia principum largam recipiunt interpretationem, & ſunt extendenda. in com. col . lin. 42. fol. 130
Beneficia principum pleniſſimam interpretationem recipere, quomodo intelligatur. in glo. col. . lin. 18. fol. 252
Beneficia, vt præbendæ ſecularium, Dei ſunt, & de iure hæreditario non habentur, & ſine conſcientia Epiſcopi & ſuorum officialium non poſſunt retineri, & ideò excommunicantur tenẽtes, & vſurpãtes. Ad ius enim Epiſcoporum pertinet, quod ſemel eſt domino conſecratum. in comment. colum. 1. lin. 77. folio 41
Beneficium interdicitur ei qui non vult iuſtitiam facere, donec eam fecerit, de iure Longobardo. in gloſſ. colum. . linea. 27. folio 110
Beneficium legis late eſt interpretandum. in gloſ col. 2. linea 6. folio 146
Beneficium poteſt peti etiam facta concluſione in cauſa, & ita practicatur in com. col. 1. lin. 56. fol. 191
Benignior interpretatio pro reo eſt facienda. in comment. col. 2. lin. 57. fol. 131
Beneuentani nõ tenentur cõparere pro quacunque cauſa extra ciuitatem, ita & aliæ ciuitates hodie cõmuniter in regno habent. in com. col. 1. lin. 49. fol. 124
Blaſphemans cum interuallo temporis, an toties poſsit accuſari, & condemnari, quoties blaſphemauit? in additio. ad cõ. co. 2. lin. 52. fol. 281
Blaſphemans Deum eſt infamis, & à teſtimonio repellitur de iure authenticorum, canonico, & quid de iure Regni. in com. co. 2. lin. 7 . fol 281
Blaſphemans linguæ mutilatione punitur in com. col. 1. lin. 80. folio 322
Blaſphemaus qualiter puniatur. Et an ſit infamis antequam condemnetur de blaſphemia in commenta. column. 1. linea. 80. folio 281
Blaſphemare eſt pluſquam peierare. in commen. col. 2. linea 64. folio 281
Blaſpſphemi qua pœna puniantur. in gloſſ. columa 2. linea. 30. follo 281
Bona alicuius capiens pro ſua voluntate, an capite puniatur. in com. col. 2. lin. 8. fol. 297
Bona annotata propter contumaciam lapſu anni ſunt totaliter fiſci, & an reſeruetur aliqua portio liberis iure Romano quãdo perdunt propter contumaciam, non propter delictum declaratum per ſententiam. in commentar. columna. 1. linea 62. folio 127
Bona an perdantur ipſo iure in crimine læſæ maieſtatis. in cõ. col. 1. lin. 65. fol. 161
Bona an ſemper & indiſtincte probantur in crimine læſæ maieſtatis. in com. col. 1. lin. 7c. fol. 161
Bona damnatorum, quibus reſeruẽtur de iure Romano, & quibus de iure conſtitutionum. in gloſſa columna 2. linea . o. folio 1.8
Bona delata in fiſcum, antequã fiſci aggregentur ſubſtantiis, & in fiſci patrimonium deducãtur, non poſſunt dici publica, ſiue fiſcalia, nec priuilegia fiſcalia ſortiuntur in gloſſ. colum. 1. li. 23. fol. 262
Bona in crimine læſæ maieſtatis an amittantur ipſo iure à tẽpore criminis commiſsi, vel per ſententiam? in gloſſ co. 1. li. 54. folio. 161
Bona mobilia in furto hoc iure publicãtur, ſed de iure Romano ſecus. in com. col. 2. lin. 52. fol. 87
Bona quæ ad fiſcum ex delicto perueniunt. cum onere ſuo tranſeunt. in glo. col. . lin. . c. fol. 143
Bona quæ regulariter alienari vel obligari non poſſunt, obligãtur tacite obligatione legali. in comment. columna. 2. lin. 75 folio. 216
Bona ſi ipſo iure publicentur, contra poſſeſſorẽ eſt ſententia neceſſaria propter bona, & quomodò hoc intelligãtur. colum. 1 lin. 14. fol. 13
Bona ſua expendentes in potionibus & ebrietatibus, notãtur. in glo. col. . lin. 11. fol 281
Boni oderunt peccare virtutis amore, mali verò formidine pœnæ. in gloſſ. col. 1. lin. 5. fol. 60
Bonum non eſt, quod immenſum eſt. in gloſſ. colum. 1. linea 33. folio 294
Bonus præſumitur, qui à bono patre deſcendit. & qui habuit bonum auum, & à bona ſtirpe prouenit in gloſſ. columna 1. linea 47. folio 3
Bonus quilibet præſumitur, donec conſtet de contrario. in com. col. 2. lin. 45. fol. 70
Boues aratorij non poſſunt capi pro pignoribus, nec etiã inſtrumenta aratoria, etiam ſi non ſit aliàs debitor ſoluẽdo, niſi pro fiſcali debito: vel vbi ex conuentione expreſſa hoc eſt actũ, & vbi per iudicem in ſententiæ executione. Et hoc vbi aliud nõ ſupereſt, & quæ ſit prædictorum ratio in commen. col. 1. lin. 2. 44. & 53. & col. . lin. 4. fol. 287
Boues domiti non pignorãtur, idem dicitur de aratris, & armis & de campis perſciſsis, ſecus ſi debitor aliud non habet. in cõ. col. 2. lin. 6 . fol. 199
Brachium ſeculare quando & in quibus parere debeat eccleſiaſtico iudici. in com. col. . lin. 71. fo. 2
Brachiũ ſeculare requirentis, literis, aut verbo, an ſtetur. in cõ. col . lin. 6 . fol. 5
Brachium ſeculare Temporales domini ad requiſitionem prælatorum, qui ſpiritualibus præſunt, debent impartiri eis auxiliũ brachij ſecularis pro manutenendis eccleſiis & ſpiritualibus iuribus in glo. col. 2. lin. 2. fol. 4
Breuis dum eſſe laboro, obſcurus fio. in gloſſ. columna. 2. lin. 16. folio. 194
Breuitas in dicendo laudatur in gloſſa columna 1. linea 38. folio 194
Breuitas opulenta. vide Multitudo.
Breuitate aliquando non eſt vtendum, ſi ita res expoſtulet. in gl. col. 2. lin. 9. fol. 194
Breuitate Galli vtuntur. in glo. col. 2. lin. 5. fol. 154
Buccerij. vide Artifices omnes.
Bullari in facie liber homo non debet ad reuerentiam creatoris in com. col. 2. lin. 19 fol. 293
Bullatio in fronte, vel in facie an infamet? in commen. col. 1. lin. 70 fol. 292
Burgeſes qui dicantur. in comment. column. 2. lin. 73. fol. 174. & in glo col. . lin. 16. fol 175
Burgenſis pater ſi in burgenſaticis inſtituat ſibi hæredes filiũ, & filiam, an valeat. in com. col. 1. lin. 4 . fol. 237
Burgenſis ſi cõtrahat matrimonium ſine licentia Regis cum muliere habente feudum quaternatum, an puniatur. in glo. col. 1. lin. 29. & 43. fol. 232
Burgus quid ſit in commentar. columna ſecunda linea 46. folio 174

De litera C.

Cadauera ſunt de ciuitatibus remouenda in glo. co. 2. lin. 10. fol. 267
Cadaueri fit iniuria, & mortuo in comment. col. 2. lin. 77. fo. 282
Cæcus vel mutilatus propter delictum an dicatur miſerabilis perſona ad hoc vt gaudeat priuilegiis miſerabilium perſonarum, & quid ſi ſit cæcus in natiuitate. in com. co. 2. lin. 8. fo. 61
Cæſar non fuit imperator, ſed Cæſar & ab eo omnes dicuntur Cæſares, ab Octauio omnes dicuntur Auguſti Andr. de Iſern. in procem. conſt. col. 11. linea 59.
Cæſaris procurator, vide Camerarius.
Calumnia. Qualiter quis à calumnia excuſetur. in commen. co-

lum. 2.li.70.fo. 150
Calumnia. Accuſatores calumniantes puniuntur ad ſimilitudinem ſupplicij.in glo.col.1.lin.3.fo. 150
Calumnia eſt delictum in com.col.1.lin.24 fo. 344
Calumnia euidens quæ dicitur, & quando quis dicatur cam incurriſſe.in com.col.2.lin.18.fo. 347
Calumniæ iuramentum exigitur ab opponente friuolam exceptionem, quam ſi poſtea non probet, damnatur in expẽſis partis aduerſæ.in gloſſ.col.1.lin.2.fo. 166
Calumniantes poſtulat ad vindictam ſimilitudo ſupplicij.in gl. col.1.lin.9.fo. 40
Calumniantes puniuntur ad ſimilitudinem ſupplicij. in comm. col.2.lin.59.fo. 39
Calumniantes puniuntur, necnon & iudices qui calumniã commiſerint.in com.col.1.lin.40.fo. 346
Calumniari an quis accuſator in dubio præſumatur. in com. col.1.lin.38.fo. 40
Calumniari an ſtatim quis præſumatur ex eo, quòd non probat. in glo.col.1.lin.9.& 26.fo. 150
Calumniari de iure Conſtitutionum accuſator non præſumitur, qui accuſationem non probat, niſi ſit in euidenti calumnia: vt pote ſi accuſator diceret, dabo reo magnam brigam, licèt non probet.in com.col.1.lin.65.fo. 150
Calumniari qualiter accipiatur.in glo.col.1.lin.17.fo. 40
Calumniator dicitur, qui falſa crimina ſcienter intendit. in com.col.2.lin.73.fo. 39
Calumnia.vide, Accuſatus.
Calumnia.vide, Exceptionem.
Camerarij cognoſcunt de appellationibus à ſententiis Baiulorum interiectis, ſi ad eos appellatur.in glo.col.2.lin.8.fo. 99
Camerarij, & Baiuli cognoſcũt de cauſis ciuilibus & in eorum defectum iuſtitiarij.in glo.col.1.lin.15.fo. 67
Camerarij & Baiuli habent aliquam partem in pœna pro ſpreta defenſa.in glo.col.1.lin.1 fo. 29
Camerarij in defectu itur ad iuſtitiarium.in gloſ.colum. 2.lin. 57.fol. 82
Camerarij iurant, & qua forma. in gloſſa column. 2. linea 18. folio 84
Camerarij non cognoſcunt de criminibus.in glo.colum. 1.lin. 56.fol. 67
Camerarius à quo iuriſdictionem habeat. in gloſſ.colum.2. lin, 2.folio 82
Camerarius exercitium iuriſdictionis non habet niſi Baiulo requirente.in glo.col.2.lin.7.fo. 82
Camerarius in quibus caſibus habeat exercitium iuriſdictionis.in glo.col.2.lin.19.fo. 82
Camerarius iuriſdictionem ſuam cedens Baiulo, tamen eam à ſe penitus non abdicat.in glo.col.2.lin.3.fo. 82
Camerarius Papæ, & Imperatoris an dicatur habere dignitaté. in addi.ad glo.col.1.lin.55.fo. 82
Camerarius qui dici poteſt procurator Cæſaris, de quibus cognoſcat & inter quos.in gloſſ.col.1.lin.40.fo. 82
Camerarius ſe intermittit in medietate theſauri inuenti in loco publico.in com.col.2.lin.59.fo. 84
Camerarius.vide, Defectus in Baiulis.
Camerarius.vide, Sacramentum quod præſtat.
Campio accuſatoris, vel rei amittens, qua quiſquam pœna puniatur.in glo.col.1.lin.3.fo. 184
Campio deierãs amittit manuũ, quàm redimit ſoluendo libram auri puriſsimi, quando ignoranter deierauerit, vel aliàs permittente Rege.in gloſ.col.2.lin.49.fo. 184
Campio falſus qualiter puniatur ſine accuſatore. in gloſ. col. 1. lin.43.fo. 184
Campio iurat, & quæ ſit illius iuramenti forma. in gloſſ.col.2. lin.20.fo. 183
Campionis ſacramentum.in com.col.2.lin.74.fo. 183
Campio non habet cum gaudio pugnam ſuam, quia ſi fraudem, vel negligentiam adhibeat, punitur ſicut accuſatus, pro quo pugnat, vel ad manum ſi pro accuſatore pugnabit tanquàm periurus, hæc eſt enim pœna periurij, ſed in crimine læſæ maieſtatis ſemper ad mortem punietur ſine accuſatore. in com. col.1.lin.58.fol. 184
Campio.vide, Accuſator.
Canapum & linum non debet poni prope vrbem, quia aerem corrumpit in glo.col 2.lin.4.fo. 267
Canones in clericis, & perſonis eccleſiaſticis derogant legibus principum, maximè in Regno Siciliæ, vbi quilibet Rex iurat reuocare huiuſmodi leges, & aliàs non condere, ſicut dicunt conuentiones Regis Caroli primi cum eccleſia Romana. in com.col.1.lin.66.fo. 84
Canones ſacri principum conſtitutionibus adiuuãtur. in gloſſ. col. .lin.7.ſo. 13
Canonica iura ſeruantur vbicunque contra clericum agatur.in com.col.2.lin.57.fo. 29
Canonicum ius ſi deficiat in aliquo caſu indicat eccleſia ſecundum ius ciuile.in com.col.2.lin. 67.fo. 29
Capere an teneatur quilibet foriudicatum.in com. col.1. lin. 58.fol. 135
Capi in flagranti crimine quando quis dicatur.in com.colum.1. lin.77.fo. 75
Capi quis non poteſt de perſona ſine conſilio iudicum, ſi paratus ſit dare fideiuſſores.in com.col.1.lin.17.fo. 305
Capiens bona alicuius pro ſua voluntate, abſque mandato ſuperioris habentis poteſtatem interdum punitur pœna capitis, ſicut capiens aliquem de perſona.in com.col.1.lin.38.fo. 327
Capiens malefactorẽ etiam ſine mandato iudicis, ſi tradat eum curiæ, à fiſco vel officiali omne quod in capiendo impedit recuperat.in com.col.1.lin.78.fo. 138
Capientis maior eſt pœna, quàm negligentis. in gloſſ. col.2.lin. 4.fol. 59
Capitali ſe committere inimico quis non debet, etiam ſi habeat ſaluum conductum.in glo.col.2.lin.23.fo. 124
Capitalis pœna tribus modis imponitur. in gloſſ. colum. 1. lin. 25.folio 173
Capitaneus.vide, Bannus reſtitutus.
Capitula quæ dicantur.in glo.col.2.lin. 4.fo. 163
Capitulum ſede vacante non poteſt conferre, ſeu confirmare beneficia ad collationem Epiſcopi pertinentia, cõfirmare tamen poteſt præſentatum à patrono, & ſic qui non cõfert, cõfirmat, & habere dicitur à patrono, licet prælatus cõfirmet, & confirmare vnus ſine alio non poſſet.in com.col.1.lin.81.fo. 93
Captiui quando exiſtunt in præſentia curiæ, & opponunt defenſiones ſuas in iudicio, vel aliquo interrogãte, ſoluuntur cathenis, & vinculis, & poſteà ad ea ſtatim reducuntur. in com. col.2.lin.71.fo. 147
Captiuus ſi aliquis fuit à Camerario aſſignatus alicui: vt ſub pœna aſſignetur iuſtitiario, ſi captiuus ab hoc fuit ſolutus, & ſic ſoluens cõpoſuit cum iuſtitiario, an ille teneatur ad pœnam prædictam.in com.col.2.lin.57.fo. 107
Captura. An in criminalibus iudex poſsit incipere à captura. & an ſi capiat innocentem debeat puniri ad ſimilitudinem ſupplicij.in com.col.1.lin.67.fo. 430
Captura. Antequam incipiat conſtare de delicto offerens idoneam cautionem reus captus eſt relaxandus, per teſtes tamen non dicitur conſtare niſi ſint citati, & examinati parte citata, vel poſt litem conteſtatam: nam aliàs non facerent indicium. in com.col.1.lin.58.fo. 430
Captura. De iure Regni non expectata publicatione proceſſus. ſi curiæ conſtat de crimine, reus eſt in vinculis ponendus ad cuſtodiam. Secus de iure communi, vbi expectari debet publicatio proceſſus, vſque propè ſententiam, & ſi conſtiterit, poterit capi reus de perſona.in com.col.1.lin.14.fo. 323
Captura etiam haberet locum, quãdo probarẽtur tanta indicia, quòd quis exponendus eſſet quæſtionibus, & tormentis in his criminibus, vbi veniret imponẽda pœna vltra relegationem. in com col.1.lin.71.fol. 148
Captura officialis aliquem iniuſtè capiens an poſsit conueniri tempore ſyndicatus actione iniuriarum.in comm. col 1. lin. 18.fol. 298
Captura. Quando reus detineatur de iure Regni.in com.co.1.linea 36.& 70.fol. 323
Captum eſt manibus familiæ, ſine iudicis auferens an in caſu de quo ibi teneatur?in com.col.1.lin.55.fol. 305
Captus in flagranti crimine eo ipſo eſt conuictus, Et an ſtatim primum poſſit ſine aliqua alia ſententia. in comm.column 2. lin.45.fol. 144
Captus in flagranti crimine incarceratur, nec præſtando fideiuſſores relaxatur.in com.col.2.lin.35.fo. 144
Captus in flagranti crimine quis dicatur. in commen. colum.1. linea 25.fol. 146
Captus in flagranti crimine quis dicatur, & an à quocũque poſſit capi. & qualis proceſſus ſit habendus contra huiuſmodi captos in flagranti crimine.in comment. column.2. linea 41. folio 144
Capuana curia.vide Priuilegiis.
Capuana eccleſia eſt de celebrioribus eccleſiis Regni Siciliæ. glo.

gloſſa in procemio conſtitut..col.4.lin. 74

Caput hominis veluti principale & dignius inſpicitur, cũ per caput cognoſcamur, & ille locus tãtum efficiatur religioſus, vbi caput ſepultum eſt, & non vbi alia membra, cum vnius ſepultura plura ſepulchra efficere non poſsit. in gloſ.column.1.lin. 30.folio. 214

Carcer aliquibus in caſibus eſt ad pœnam non ad cuſtodiam. in com.col.1.lin.79.fol. 3 2

Carcer dum cuſtodit non eſt de mero Imperio. in commen.col. 1.lin.66.fol. 156

Carcer eſt pœna noxiorum, & quomodo id exponatur. in com. col.2.li.35.fol. 87

Carcer non eſt pœna corporis, cum ad continendos, non ad puniendos maleficos ſit inuentus. in com.col.1.lin.79.fol. 28

Carcer quandoque datur ad correctionem. in gloſ.col.1.lin. 27. folio 144

Carcer. Quid debeat ſolui pro carceribus. in comment.colũ. lin.69.fol. 3 5

Carcerari ne debeat laicus in cauſa ciuili ſi creditori non ſatiſfacit. in glo.col. .lin 41.fol. 89

Carcerarius recipiens à carcerato vltra debitum punitur in nonuplum. in com.col.1.lin. 6.fol. 309

Carcerati vnus alium infamant in com.col.2.lin. 3.fo. 50

Carceratio. Cõſtito de crimine, ex quo imponitur poſtea pœna relegationis & infrà, accuſatus non poteſt incarcerari de iure Regni, quamuis contrarium poſsit dici de iure cõmuni, in com.col.2.lin.72 fol. 322

Carceratio eſt de mero imperio. in com.col.1.lin.69.fol. 156

Carceratio. Statutum loquens de incarcerando debitorẽ habet locum etiam in hærede eius, quod tamẽ tripliciter limitatur. in comment colum.1.lin.39.fol. 391

Carceratio, vide contumax.

Carceratio, vide Fideiuſſores.

Carcerato an alimenta dare debeat is, qui eum carcerari fecit. in com.col 2.lin.79.fol. 147

Carcerato an denegari poſsint alimenta vt confiteatur. in com. col.1.lin.31 fol. 148

Carcerem frangentes, & fugientes qualiter puniantur. in com. col.2.lin. .fol. 107

Carceris perpetui pœna eſt de iure Canonico, & de iure Regni, non de iure ciuili. in com.col.2.lin.47.fol. 77

Cardinalem an ſe defendendo occidere liceat. in comment.col. 2.lin.40 fol. 56

Carceratus aliquando arctatur conſtituere pro eo procuratorem. in com.col.1.lin.73.fol. 170

Carceratus. contra aliquem qui erat in carcere per iudicẽ factus fuit proceſſus, qui de iure fuit irritatus, an ille incarceratus debeat datis fideiuſſoribus liberari, & quid ſi appellauit an datis fideiuſſoribus liberetur in com.col.1.lin. .fol. 323

Carceratus contra quẽ teſtes ſenes vel infirmi ſunt recipiendi, dicere poſsit iudici, mittatis me, quia nolo perſonaliter interesse iuramentis teſtium .in com.col. .li. 1.fo. 169

Carceratus dicitur qui de loco recedere non poteſt, & ideò ſtãte ſtatuto quod quis debeat poni in carcere pro delicto, ſi aliqs nobilis accuſatus venit carcerãdus pro delicto, ſatisfactũ erit ſtatuto ſi aſsignetur ſibi pro carcere amplus locus, puta palatiũ poteſtatis, vel tota ciuitas. in com.col.2.lin.50.fol. 88

Carceratus fractis carceribus aufugiens, habetur pro confeſſo de illo crimine, pro quo tenebatur carceratus. in comm. col. 2.lin.70.fol. 107

Carceratus pro crimine an debeat fideiuſſoribus relaxari. in gl. col.1.lin.4.fol. 144

Carceratus quia non potuit dare fideiuſſores ſi poſtmodũ vult dare, auditur, & debet liberari. in com.col.2.lin.69.fol. 147

Carceratus, qui diem in carcere non compleuit, niſi ſoluit pro liberatione ſua, aliàs ſoluit dimidiũ Tarenum, Et ſi plus caſtellanus exigit, in nonuplum reddit. in glo.col.1.lin.3.fol. 107

Carceratus qui nõ cõpleuit diẽ in carcere, niſi ſoluit pro liberatiõe qui cõpleuit ſoluit mediũ Tarenũ. in cõ.co.1.li.45. f.107

Carceratus ſi aufugit negligẽtia cuſtodis, punitur cuſtos in carcere per annũ. ſi dolo, capite punitur. in glo.col.1.lin.13.f.107

Cardinales ſi offendãtur crimen læſæ maieſtatis committitur. in com.col.2.lin.22.fol. 56

Cardinales ſunt ſpirituales filij eccleſiæ, & filij primi gradus. in com.col.2 lin.31.fol. 56

Cardinali hæreticos capere volenti impunè reſiſti non poteſt. in com.co.1.lin.58.fo. 56

Carnes nõ poſſunt macellari niſi in macellis curiæ, ſub pœna amiſsionis carnium, & an hoc hodie locum habeat. in cõ.co.2. lin.75.fol. 267

Caſtellani poſſunt arma deferre donec ſeruitiis curiæ intendũt. glo.col. lin.8.fol. 24

Caſtellani prohibentur ſe immiſcere negotiis ciuitatũ, & ſeruiẽtes ſub pœna 50. Auguſtalium. in glo.col.1.lin.28 fol. 107

Caſtellanis, ſeruiẽtibus, curſalibus, & militibus licet ſemper arma deferre filiis militum, & Burgenſibus quãdo militant. in com.col 1.lin.50 fol. 24

Caſtellanorum & ſeruientium aliquid à ſubditis extorquẽtium pœna in glo.col.1.lin.1.fol. 264

Caſtellanus quãtum à carcerato accipere poſsit in glo.co.1.lin. 1.folio 107

Caſtellanus, vel ſeruiens nõ debet egredi fines ſeu terminos ſibi commiſſos, nec exire caſtrum, vltra quatuor ſimul. in comẽ. col. .lin.65.fol. 107

Caſtellanus vide Seruientes

Caſtigatio modica. vide fructuarius ſeruus.

Caſtitatis vaſtatores. vide Meretrices & Lenones.

Caſtra eccleſiæ Salerni. Caſinenſis, Cauenſis, & aliæ eccleſiæ in Regno, non ſunt feuda .in com.col.1.li.41.fol. 256

Caſtra & turres prohibentur fieri à priuatis in locis domanij. & priuatus prohibetur caſtrum, & arcem habere in confinibus. in com.co.1.lin.59.fol.256. & an liceat in aliis locis, quæ nõ ſunt domanij? col.1.lin.36 fol. 257.

Caſtra & villæ habent rempublicam eorum. Andræas de Iſer. in procemio conſtitu. col.11.lin.4.

Caſtra omnia ſunt feuda quaternata, ſed non conuertitur. in cõ. col.1.lin.64.fol. 233

Caſtra ſunt feuda, eo ipſo quod ſunt caſtra, & habẽtur loco quaternatorum feudorum, quia vtriuſque cognitio, ſcilicet tam caſtri, quam magni feudi quaternati pertinet ad magnum iuſtitiarium. in com.col.1.lin.65.fo. 68

Caſtra vel arcem in confinibus habere priuatus prohibetur. in glo.col.1.lin.41.fol. 256

Caſtra, vtrum ſint feuda, in gl.col.2.lin.42.fo. 68

Caſtri poſſeſsio. vide Sacramenta habuiſſe.

Caſtrorum locatio, vide Barones tota die.

Caſtrum an veniat appellatione territorij. in glo.colum.2.linea 28.folio 53

Caſtrum cum dico, eo ipſo dico eſſe feudum. Idem ſi dico terrã, burgum, villam, oppidum, vel ſimile. in comment.col.1.li.63. folio. 2 8

Caſtrum eſt locus muri circundatus. in com.col.1.lin.55.fo. 215

Caſtrum, & Caſtellum quid ſint, & quomodo inter ſe differant, in glo.col.2.lin.6.fo. 756

Caſtrum ſi eccleſia habeat, an dicatur feudum Regis, cũ omnia quæ ſunt in Regno præſumantur Regis, ſicut omnia quæ ſunt in diœceſi præſumũtur eſſe de iuriſdictione Epiſcopi. in com. col.1.lin.69.fo. 68

Caſtrum vniuerſitas tenetur reparare caſtra vetera, & non noua facere. in com.co. .lin.34.fo. 328

Caſus determinatus à iure canone, à iure vero ciuili determinatus, debet ſecundum ius ciuile terminari. in commen.col.2.li.60. folio 12

Caſus omiſſus ſi maiorem habeat rationem eiuſdem pœnæ, quã expreſſus in eo erat idem ius. in com.col.1.linea.67.fo. 223

Cato maior cum armis victus eſſet, & conſul exercitum ſæpe duxiſſet, plus ſe reipublicæ credidit profuturum ſi diſciplinam militarem conferret in literis, nam vnius ætatis ſunt, quæ fortiter fiunt, quæ verò pro vtilitate reipublicæ ſcribunt æterna ſunt. in com.co.1.lin.34.fo. 283

Cauſa ceſſante ceſſat effectus. in com.col.1.lin.55.fo. 112

Cauſa ciuilis amittitur. vide Prorogatio ſi infra.

Cauſa ciuilis quo tempore limitetur. in glo col.2.lin.4.fo. 97

Cauſa ciuilis, vel criminalis infra quod tempus debeat à iuſtitiario, vel capitaneo terminari, niſi aliàs ad magnam curiam deuoluatur. in com.col.2.lin.60.fo. 91

Cauſa debet attendi ſemper cum minus, quam factum, nã cauſa eſt ratio, ſine qua non eſt lex: vnde & princeps ſine cauſa nõ diſpẽſat, & per raro contra poſitiua, ne alij damnũ afferat And. de Iſer. in proœ.conſtit.col.1 2.lin. 68

Cauſa dicitur propria tam principaliter, quã ſecundario. in com. col.2.lin.78.fo. 195

Cauſa & lis quid comprehendant. in com.co.1.lin.76.fo. 186

Cauſa prima ſpectatur in quæſtione iuriſdictionis non ſequens. in glo.col.2.lin.6.fo. 19

Cauſa rationabilis debet eſſe. in com.col.2.lin.29.&.33.fo. 14

Cauſa reſtaurari aut reſuſcitari non poteſt, poſt renuntiationem.in com.col.2.lin.67.fo. 192
Cauſa.vide,Intelligentia.
Cauſæ capitales quæ dicantur.in com.col.1.lin. 44.fo. 148
Cauſæ celeriter determinari debent. in comment. col.1.lin.68. folio 64
Cauſæ ciuiles à iuſtitiario committi non poſſunt. in gloſ.col.1. lin.45.fo. 68
Cauſæ conditio mutatur mutatione perſonæ.in com. col.1.lin. 71.folio 131
Cauſæ magnæ & fiſcales terminari prohibentur Imperatore inconſulto:modicæ verò expediri permittuntur. in com.col.2. lin.81.fo. 65
Cauſæ plures quando genere differũt tunc licèt ſimul,& in vna charta petãtur,tamẽ quælibet per ſe determinetur; & ideò ſunt plures libelli omni conſideratione & tanquàm pro pluribus ſoluuntur ſportulæ.in com col.1.lin.43.fo. 319
Cauſæ priuilegiatæ quæ ſint.in com.col.1.lin.71.fo. 58
Cauſam mortis præſtans occidere videtur, & de qua cauſa intelligi debeat.in com.col.2.lin.54.fo. 22
Cauſam nullam fuiſſe, vel fuiſſe aliquam, & finitam eſſe paria ſunt.in glo.col.1.lin.1.fo. 212
Cauſam ſufficientem non adducere, vel non reclamare paria ſunt.in glo.col.1.lin.12.fo. 104
Cautio coram alio iudice præſtita an valeat, & teneat in com. col.2.lin.64.fo. 87
Cautio interpoſita coram vno iudice an cõmittatur coram alio.in com.col.2.lin.79.fo. 77
Cautio quæ non debet interponi,ſi interponatur, non committitur.in com.col.1.lin.53.fo. 49
Cautio ſpecialis plus valet, quàm generalis.in glo.col.1. lin.54. folio 166
Cenſus probat ſubiectionem.Andr.de Iſern.in procem.conſtit. col.25.lin.40.
Ceſſante cauſa ceſſare debet effectus.in comm.colum.1. lin.50. folio 62
Ceſſante cauſa ceſſare debet effectus.in comm.colum.2. lin.62. folio 127
Ceſſante cauſa ceſſat effectus.in com.col.1.lin.59.fo. 102
Ceſſio bonorum ad quid poſſit debitori.in gloſſ.colum.1.lin.45. folio 89
Ceſſio.Miſerabiles perſonæ agere poſſunt iure ceſſo ex cauſa lucratiua.ſi ceſſio verè fiat,bona fide, & ſine fraude.in com.col. 2.lin.80.fo. 406
Ceſsio quot modis impugnetur,& q̃ cautela adhiberi poſsit: vt repellatur agens ex iure ſibi ceſſo.in com.col.1.lin.33.fo.407
Ceſsio.Si iura quæ habeo contra debitorẽ,alteri cedo præſente debitore,& non contradicente,& ſic eo volente fit ceſsio ipſe debitor nunquàm poterit opponere exceptionem ſimulationis contra talem ceſsionem in com.col.1.lin.8.fo. 407
Ceſsionarius vt poſsit ſe iuuare iure ceſſo ſuper feudalibus an requiratur, quòd in ceſsione interueniat aſſenſus Regis. in com.col.2.lin.1.& ſeq.fo. 204
Chaos quid ſit.in glo.col.1.lin.15.fo. 1
Charitas ordinata incipit à ſe ipſo.in com.col.2.lin.56. fol.103. & col.1.lin.79.fol. 270
Chartæ dicuntur de Bombicæ,& Membranæ ſunt de Corio, & membris animalium.in com.col.2.lin.65.fol. 98
Chartis vtuntur in inſtrumentis conficiendis multi Reges, & principes,extra Regnum Siciliæ,vnde ibi ſeruabitur,quod fieri ſolitum eſt.in com.col.2.lin.61.fo. 98
Chronica allegare licet Andr.de Iſer.in procœ.conſti.colum. 20. lin.38.
Chyrurgi debent certo tẽpore ſtudere,& ſpecialiter vt ſciãt anatomiam corporum humanorum.in com.col.2.lin.76.fo. 266
Citandus ne ſit forbannitus poſt annum ad ſententiam forIudicationis.in gl.col.2.lin.1.fo. 131
Citãdus ne ſit quis domi.an ad apothecã, ſi habeat apothecam in qua continuò laborat.in com.col.1.lin.73.fo. 118
Citandus qui in domo eſt, ſi aditum ad ſe non preſtet,nec ex publico conſpiciatur,nec re nec verbo in ius vocatur, & an contra eum,tanquam contra contumacem procedatur. in gl.col. 1.lin.48.fo. 116
Citandus reus eſt in præſentia teſtium ne poſsit negare ſe fuiſſe citatum,quod debeat ſe præſentare in curia infrà 30.dies, ſi degat in regno,alias habet ſpatium ſexaginta dierum, quod ſpatium ex iuſta cauſa abbreuiari poteſt.in gloſſ.columna 2. lin.40.fo. 112
Citandus ſi præſtet aditum ad ſe,citari debet perſonaliter,aliter ad domum citari debet,ſaltem in limine citationem relinquendo.in gl.col.1.lin.4.fo. 116
Citandus ſi ſit magna perſona, ita quòd dubitatur ire ad ipſum citandum, ſufficiet, quòd ponatur citatio in loco vicini ſeu in eccleſia vicina illi citando,& ſtatur verbo citantis.in com. col.2.lin.81.fo. 117
Citare ille iudex dicitur, ad cuius requiſitionem citatio fit. in com.col.1.lin.55.fo. 109
Citare verbo delegatus poteſt,non re & verbo.in comm. col.2. lin.80.folio 119
Citari debẽt partes ambæ ſpecialiter ſub certo termino peremptorio ad publicandum proceſſum.in gloſſ.col.1.lin.6.fo.195
Citari non poteſt minor ſeptennio.in commen.colum.1.lin. 56. folio 114
Citari qui de iure in iudicium non poſsint.in com. col.1.lin.56. folio. 114
Citari quis debet ad locum ſuæ iuriſdictionis,& honeſtum,& tutum.in glo.col.2.lin.11.fo. 124
Citatio. Accuſator in abſolutione rei citandus eſt.in gloſ.col.1. lin.37.fo. 113
Citatio à die impetrationis non poteſt teneri niſi per ſex menſes.in com.col.2.lin.20.fo. 183
Citatio ad domum ſufficit quantum ad partem vt fiat miſsio quantum ad pœnam tertiæ partis bonorum curiæ debitæ propter contumaciam oportet, quòd citatus contemnat, & ſic delinquat.in com.col.1.lin.79.fo. 122
Citatio alia fit re,& verbo,alia verbo tantùm,& quæ citatio delegato concedatur.in glo.col.1.lin.18.fo. 120
Citatio an contineat peremptorium eo ipſo,quòd præcedit citatio,quia dicit,quòd erit vna pro omnibus, gratia abbreuiandarum litium.in com.col.2.lin.74.fo. 108
Citatio an fieri poſsit die feriato,vt compareat die non feriato. in com.col.1.lin.28.fo. 380
Citatio an poſsit alteri ſubdelegari.in gloſſ.col.2.lin.14.fo.116
Citatio Baiuli,& Iuſtitiarij quomodo fiat.in gl,colum.1.lin.22. folio 118
Citatio continet tantùm miniſteriũ,nõ cognitionem, & an fieri poſsit in aliena iuriſdictione.in com.col.2.li.71.fo. 1 5
Citatio criminalis rei ad ſe defendẽdum quid continere debeat, & cuius mandato fieri debeat.in com.col.2.lin.78.fo. 87
Citatio debet continere cauſam,aliàs eſt nulla,& ſi cõtinet iniuſtam non tenetur venire citatus.in com.col.2.lin.42.fo. 115
Citatio debet cõtinere cauſam,& apertam, per quam reus ſcire poſsit,verũ debeat cedere,vel cõtendere: ſed ſi ſciuit cauſam, reus citatus non debet plus certiorari, vel ſi fuit inſtructus, non habet dilatorias inducias,quia non debet certiorari, qui ſciuit.in com.col.2.lin.78.fo. 112.& ſeq.
Citatio debet continere cauſam.vt ſciat reus vtrùm debeat cedere,vel contendere.in com.col.1.lin.70.fo. 112
Citatio debet fieri ad locum ſuæ iuriſdictionis,& ad locum honeſtum,& tutum,quia inimicus non debet ſe citatus committere,etiam ſi aſſecurent eum,& ad locum citetur non periculoſum.in commen.col.1.lin.62.& 74.fo. 124
Citatio debet præcedere ſententiam,aliâs ſententia eſt nulla.in glo.col.1.lin.35.fo. 113
Citatio de mandato iudicis fieri debet,aliàs non valet niſi fieret per officialem.in glo.col.1.li.6.fo. 113
Citatio eſt de proceſſu,& ordine iudiciario.in glo.co. 2. lin. 22. fo.110.& col.1.lin.27.fo. 111
Citatio eſt de proceſſu iudicij,& eſt principium iudicij.in com. col.2.lin.48.& ibi in addit.ad com.lin 57.fo. 126
Citatio eſt initium cauſæ in caſibus in quibus proceditur lite nõ conteſtata.in com.col.1.lin.75.fol. 288
Citatio eſt potiſsima pars iudiciarij ordinis,& ideo fieri nõ poteſt die feriato.in glo.col.1.lin.34.fo. 111
Citatio facta domi ſufficit vt forIudicari citatus contumax poſſit. in com.col.1.lin.43.fo. 132
Citatio facta domi, vbi habitat familia citati, ſufficit in com. col.1.lin.60.fo. 109
Citatio fieri debet domi,ſi citandus non inuenitur, Et ad hoc vt citatio facta domi valeat.quæ ſint neceſſaria. in com.colũ.1. lin.57.fo. 118
Citatio fieri poteſt die præcedenti pro ſequenti. in com. col.1. lin.62.fo. 109
Citatio fieri poteſt etiam ſine ſcriptis.in com.col.2.lin.30.f. 115
Citatio.In actionibus arbitrariis duæ feruntur ſententiæ, vna ſuper re,alia ſuper pœna.Nec condemnatus in prima ad ſecundam

dam ampliùs citatur.in gl.col.1.li.8.fo. 133
Citatio in criminalibus non exigitur,vt ad notitiam perueniat citati:multò fortiùs in ciuili:nã ſemper ſufficit,quod fiat domi.in com.col.2.lin.81.fo. 116
Citatio in iudicium qua forma fieri debeat,vt citatus non comparens poſſit dici contumax,& de cõtumacia damnari. in cõ. col.2.lin.78.fo. 381
Citatio nõ debet fieri die feriato,neque cadere in diem feriatum & ſi fiat,non debet comparere citatus in die feriato.ſed in primo ſequenti non feriato,etiam ſi expreſsè diceretur per iudicem quod compareat die dominico,debet comparere die lunæ.in com.col.2.lin.62.fo. 126
Citatio non poteſt fieri in aliena iuriſdictione,ſine requiſitione iudicis loci,qui citatur.in com.col.2.lin.60.fo. 113
Citatio.Nuntio an credatur de citatione, ſi pars neget ſe citatã. in glo.col.2.lin.34.fo. 112
Citatio.Nunquid delegatus citet.in glo.col.1.lin.5.fo. 120
Citatio quando non teneat.in com.col.2.lin.41.fo. 193
Citatio quælibet Baiuli an ſit peremptoria etiam ſi non dicatur, & an in aliorum citationibus debet peremptoriũ addi.in cõ. col.1.lin.80.fol. 120
Citatio quo in loco & quomodò fieri debeat contumacis ob delictum,quando ad foriudicationis ſententiam proferre clam eſt deueniendum,ſi citandi domus ob dictum delictum fuit à iudice diruta.in comment.columna 2.line.38.folio 117.& co. 1.li.76.fol. 118
Citatio quomodò poſſit fieri extra territorium.in com.col.1.li. 51.fol. 190
Citatio rei facta in domo ſolitaria ſufficit,ad banni ſententiam contra eum proferendum,licet citatio ad eius notitiam non perueniſſet,quia debuit relinquere aliquem in domo, qui ſibi referret.in com.col.1.lin.49. fol. 137
Citatio.Reus vno die ante citandus eſt, quam debeat præſentari.in gl.col.2 lin.5.fo. 154
Citatio.Sententia citatoria dicitur.in com.col.1.lin.72.fo. 113
Citatio ſi facta fuerit domi,de iure communi,quilibet incidit in contumaciæ pœnam.in com.col.1.lin.71.fol. 27
Citatio ſi fiat alibi,quàm vbi ſit familia citati abſentis, non valet:ſed ſi non relinquit aliquem in domo, ſufficit citationem fieri in domo,vbi conſueuit habitare quando erat præſens.Et quid ſi reliquerit,& ipſe mortuus ſit in abſentia cauſa probabili,ſicut ſtudiorum,vel ex cauſa voluntaria.in commen.col. 1.lin.7.fol. 117
Citatio valet ſi iudex citauit ſub maiori pœna,quàm debeat,ſed non valet pœnæ impoſitio.in com.col.2.lin.67.fo. 118
Citatio vna peremptoria ſufficit pro quatuor edictis. in gl.col. 2.lin.18.fo. 118
Citatio. vide Accuſator.
Citatio vide Iudicium.
Citatio.vide Tranſigere.
Citatione facta,& libello in iudicio non oblato, reus nõn habet neceſſe litem conteſtari,imò nec in iudicio comparere niſi in termino à iure,vel à iudice ſibi dato.in gloſſ.colum.2. lin.7.fo. 156
Citatione in extraiudiciali conſueuit pœna grandis, & leuis ſicut eſt negotium arduum & graue,propter quod vocat & ſicut ſi poteſtas vocantis eſt,vnde & ſub pœna omnium bonorum tenet.in com.col.1.lin.44.fo. 115
Citationem alteri demandare is poteſt,cui citatio eſt commiſſa. in gl.col.2.lin.8. fo. 116
Citationem præuenire ad notitiã citati an opus ſit.in glo.col.1. lin.35. fo. 116
Citationes fiunt in chartis Bombicinis,quia non ſunt inſtrumenta.in com.col.2.lin.60.fo. 98
Citationes magnæ curiæ Vicariæ & præſidum prouinciarum,aliorúmque officialium continent,quod citet peremptoriè.in com.col.2.lin.78.fo 108
Citationis dies an computetur,ſi quis citetur, quod tertio poſt citationem compareat.in comment.columna ſecunda,linea 33.fol. 115
Citationis edictum debet poni in locis frequentioribus ciuitatis,vnde homines communiùs,frequentius,& vſurarius tranſeunt.in com. col.2.lin.65.fol. 117
Citationis executio non exigit magnam induſtriam,& ideò poteſt per alterum expediri.in gloſſ.columna ſecunda, linea 42 folio 116
Citationis factæ locus attenditur circa ferias.in comment.col. 2.lin. .fo. 383
Citationis forma quid contineat. in glo. col.1.li.24.fo. 113
Citationis impetratio habetur pro libello in materia Turpilliani.in com.col.2.lin.55. fol. 151
Citationis relatio facta non committenti, ſed committentis ſuperiori an valeat.in com.col.2.lin.71. fo. 117
Citato inuento in iudicio an ſtatim dari poſsit libellus, & an ille ſine citatione reſpondere tenebitur.in comment. colum. 1.lin.67.fol. 112
Citatoris dicto an ſtetur de citatione, an vero fieri debeat corã duobus vel tribus teſtibus.in com.col.1.lin.20.fo. 118
Citatoriæ literæ forma quæ ſit, & quid continere debeat.in cõ. col.1.lin.23.fo. 117
Citatoriæ literæ principales hodie an aſſignantur,ſed earum tãtùm copia principali perſonæ,ſi vult eam.in comment.col.2. lin.79.fo. 117
Citatum ſi quis ſe fuiſſe neget,poterit per teſtes probare ſe illo die,quo citatus dicitur,fuiſſe abſentem, in comment.colum. 2.lin.35. fol. 117
Citatus in cauſa ciuili aliquis,nec dicitur,quod compareat per ſe vel per alium,an ille poſſit per alium comparere.in gl.co.2. lin.27.fol. 115
Citatus abſens quot dies habeat ad comparendum in Regno. in com.col.2.lin.63.fo. 113
Citatus ad locum beneficij,vel ad domũ,an dicatur fictè contumax.in additio.ad com.col.1.lin.63.fol. 124
Citatus à locorum dominis habet dilationem duorum dierum ad comparendum:& an habeat triduum. Et quid ſit quando reus citatur in ciuitate,quid quando extra ciuitatem, & quid, quando extra prouinciam.in gl.col.1.lin.7.fo. 155
Citatus comparere debet in termino peremptorio,non quód ſit neceſſe quod actor,vel accuſator dicat in perẽptorio accuſo contumaciam Titij citati,licet ſit in vſu,bene debet comparere & dicere,quare venit.in com.col.2.lin.8.fo. 113.
Citatus coram maiori adiutorio,poteſt deferre litem inchoatã coram minori.in glo.col.1.lin.46.fol. 191
Citatus die feriato comparuit in iudicio & non oppoſuit,& fuit lis conteſtata,& in diſputatione proceſſus opponitur de nullitate an audiatur.in com.col.2.lin.78.fol. 110
Citatus dolens mortem filij infrà nouem dies non tenetur comparere.in com col.1.lin.71.fo. 122
Citatus in ciuilibus habet tres dies ad comparendum niſi corã baiulo,qui pridiè ante citat.in commen.columna prima, li. 44.fol. 153
Citatus inuentus in iudicio,ſi non ob aliam venit cauſam tenetur reſpondere:ſecus ſi eſſet ex cauſa neceſſaria. aliud verò ſi cauſa voluntaria.in com.col.1.lin.51.fo. 112
Citatus non eſt in culpa ſi non diſputauit de apicibus iuris, cum in hoc magni iuriſperiti errent.in comment.columna 1.lin. 55.fol. 117
Citatus perſonaliter pro crimine ſi venire contemnat, bannitus & ſi in banno ante duos mẽſes capiatur maximè vbi de graui crimine foret bannitus,an tunc ex vinculis cauſam dicat, an vero datis fideiuſſoribus liberetur.in com.col.1.lin 60.fo.137
Citatus quando agat contra citatorem.in comment. colum.2. lin.79.fol. 115
Citatus ſi ante dies datos veniat,vel videat,an teneatur ſtatim reſpondere.in com.col.2.lin.78. fo. 113
Citatus ſi fuit in ciuitate vno die,vel duobus ante & eſt de illo delicto diffamatus,tunc ſi teſtes deponant quod viderunt eũ euntem ad talem locum,iſta excuſatio non auditur.in com. col.2.lin 63.fo. 145
Citatus ſimpliciter ad procedendum,in omnibus litis capitulis citatus videtur:vnde hoc caſu recedens ſine licentia iudicis erit contumax cum illo temperamento vt procedatur ſtatim nõ ex interuallo.in com.col.1.lin.28.fo. 172
Citatus ſimpliciter,videtur citatus ad omnem cauſam, & omnẽ litis articulum,multò fortius ad ea quæ ſunt in citatione expreſſa quia plus valet,quod ſit in ſpecie,quàm quod ſit in genere.in com.col.2.lin.33.fo. 223
Citatus ſi venit in iudicium,& proponat ſe non citatum de iure Canonico præſumitur,quod citatus venerit, niſi probaret ſe ex alia cauſa veniſſe in iudicium.in com.col.1.lin.58.f. 112
Citatus vt veniat renuntiaturus,& concluſurus,ſi ſit contumax vel nolit præſens concludere,videtur renunciare,& videt ſententia,dum tamen iterato citetur ad ſententiam audiendam, in com.col.1.lin.64.fol. 195
Citetur ſi quis ad aliquod extraiudiciale,an pœna appoſita in citatione exigatur,ſi ſit contumax, ſine condemnatione, vel vocatione alia.in com.col.1.lin.55.fo. 115

Ciues an villani ſint qui habitant oppida.in gl.co.1.lin 12.f. 175

Ciues qui dicantur.in gl.col.1.lin.5.fo. 175

Ciuibus interdum propter inclytam nobilitatem ciuitatis cōcedītur, vel quia concedenti priuilegium ſunt coniuncti.in cō. col.2.lin.41.ſo. 407

Ciuile crimen, quod ſit, & quod eccleſiaſticum.in com.col.2.li. 76.fo. 6

Ciuiles cauſæ in defectu Baiulorum, vel Camerariorum, cognoſcuntur à iuſtitiariis.in gl.col.1.lin.15 ſo. 67

Ciuiles cauſæ omnes ad Baiulum pertinent.in com.co.2.lin.47. folio 86

Ciuili, ac ſacerdotali virtute omnia melius cuſtodiuntur. in gl. col.2.lin.32.fo. 4

Ciuilis ſapientia eſt res ſanctiſſima.in gl.col.1.lin.14.fo. 174

Ciuiliter & criminaliter ſimul agi non poteſt.in com.col.2.li. 10.fol. 32

Ciuiliter ſi agatur, & conſtet de crimine, condénatur: & ſi poſtea accuſetur criminaliter (interim enim non poſsit) iterum eſt probandum.in com.col.1.lin.12.fo. 32

Ciuitas an dicatur de territorio.in gl.col.2.lin.34.fo. 51

Ciuitas an poſsit eſſe ſine Epiſcopo. in addit.ad com.colum.2. lin.57.fol. 174

Ciuitas eſt quæ habet Epiſcopum, tamen & locus muris circundatus, vel caſtrum aliquod habebitur loco ciuitatis, vel veri' vrbis.in com.col.1.lin.78.fo. 174

Ciuitas quælibet reſtituitur.in com.col.2.lin.36.fo. 188

Ciuitas quare ita dicta.in comment.colum.1.lin.74. & colum. 2.li.65.fo. 174

Ciuitates prohibentur creare poteſtam.in gl.col.1.lin.3.fol 7. Et quid ſi pro defendenda terra creent.in gloſſ.colum.1.lin. 30.fol. 74

Ciuitatis infrà fines quicquid continetur cenſetur eo iure, quo ipſa ciuitas.in glo.col.1.lin.38.fol. 183

Ciuitatis in pomerio ſtatutum, etiam in ipſa ciuitate debet ſeruari.in gl.col.2.lin.41.ſol. 51

Ciuitas vide Vniuerſitas.

Clamare in iudicio quilibet prohibetur.in gl.col.1.lin.32.fo.57

Clamare quilibet tenetur contra proditorem.in com.col.1.lin. 74.fol. 39

Clamor faciebat indicium pro pugna, quæ offerebatur, hodie pugna non habet locum, & ſic clamor ſolus nunc non facit indicium pro pugna.in com.col.2.lin.47 fo. 37

Clandeſtina derobatio dicitur, ſiue fiat de nocte, ſiue de die in locis ſolitariis in com.col.2.lin.45.ſo. 46

Clandeſtina maleficia de nocte plerunquè committuntur.in gl. col.1.lin.53.fo. 53

Clandeſtinè nupta non eſt vxor hoc iure, nec concubina, ſed ſtuprum committit.in gl.col.2.lin.19.fo. 231

Clandeſtinè vxori datũ, vi indignè aufertur, & fiſco applicatur. in gl.col.2.lin.22.fo. 231

Clandeſtini malefactores quibus pœnis plectantur.in glo. col.1. li.23.fol. 47

Clandeſtino pro maleficio tenetur vniuerſitas, pro quantitate focul ariorum, pœna enim erit vnciarum centum, ſi tranſit mille focularia. Si verò vltra quingenta focularia, vſque ad mille, erit pœna vnciarum quinquaginta. Si verò minus quingentis erit pœna xxx. vnciarum in com.col.1.lin.1.fo. 329

Clandeſtinum damnum, quodnam dicatur.in glo.colum.1.linea 4.fol. 47

Clandeſtinum maleficium poteſt etiam de die committi.in glo. col.2.lin.3.fo. 53

Clandeſtinum matrimonium dicitur, quod fit ignorante principe.cum eius ſciẽtia à lege requiritur.in gl.col.2.li.44.f. 332

Clarere de crimine quando dicatur.in com.col.1.li.66.fo. 49

Claritate nihil legibus proprius.in gl.col.1.lin.27.fo. 89

Clauſula ex certa ſcientia, in priuilegiis opponi debet.in gloſ. col.1.lin.53.fo. 99

Clauſula ex certa ſcientia quid importet.in addi.ad gloſ. col.2. lin.13.fol. 199

Clauſula, ex tunc prout ex nunc, ſi addatur ex cõminatiõe quando Rex intimat, vaſallo inueniat tali die ad ſeruitium præſtandum, & ſi non veniat extunc prout exnũc illum feudo priuat. quid operetur.in com.col.2.lin.67.fo. 122

Clauſula generalis non extenditur ad ea, de quibus ſpecialiter eſt prouiſum.in comment.col.1.lin.62.ſo.147. & columna.2. lin.48.fo. 148

Clauſula generalis reſtringitur ad materiam, conditionem, & naturam rei, cui adiungitur.in gloſſ.columna ſecunda linea 20. folio 46

Clauſula, id totum cum pœna ſtatuta in talibus reſarcire Curię teneatur quæ ſolet apponi in apodiſsis, quas curia facit vaſallis de receptione adhoamenti, ſeu pecuniæ ſeruitij, vel quãdo perſonaliter ſeruiunt, quid operetur. in comment. columna.2. lin.21.fo. 223

Clauſula, iure proprio, quid ſignificet, & quomodo exponatur. in glo.col.2.lin.40.fo. 201

Clauſula. Pleno iure, quid importet. in addit.ad com. col.2.lin. 65.fo. 257

Clauſula, quæ in priuilegiis conceſsionem feudorum apponi ſolet, videlicet concedimus, & damus tibi & hæredibus tuis ex tuo corpore legitimè deſcendentibus, qualem effectum habeat, & ad quos extendatur.in comm.colum.2.lin.63. fo.245. & colum.2.lin.74.fo. 248

Clauſula, quæ adiicitur, quando pronuntiatur contra contumacem de miſſione cauſa rei ſeruandæ, an bene ſtet, quando reus eſt contumax in actione perſonali, & quid in actione reali.in glo.col.2.lin.20.fo. 118

Clauſula. Reſeruato Curiæ, quòd ſi proceſſu temporis, inueniatur teneri ad aliud, vel ad maius ſeruitium in pœnam fraudis commiſſi mẽdacij, iuxta formam iuris & ritus curiæ, qui ſeruatur in talibus, teneatur: quæ clauſula ſolet apponi in apodiſſis, quas curia facit vaſallis de receptione adohamenti, ſeu pecuniæ ſeruitij, vel quando perſonaliter ſeruiunt, quid operetur.in com.col.2.lin.16.fol. 223

Clauſula. Salua fidelitate domini. vide Sacramentum fidelitatis.

Clauſula ſalua per omnia fidelitate, & mandato.in priuilegio vel conceſsione poſita, an importet, quòd dominus poſsit mandare reuocari feudum, quod dat quandocunq; vult cùm hæc clauſula in priuilegiis dominorum antiquitus conſueuerit apponi, licèt hodie non ponatur, ſed tantùm iuribus aliis curialibus, & cuiuſlibet alterius ſemper ſaluis.in com. col.1.lin. 45.fol. 221

Clauſula talis vendidit & tradidit &c quæ in inſtrumentis venditionum apponitur, quid operetur.in glo. col.2.lin.52 ſo.262

Clericaliter viuere qui dicantur.in comment. columna.1. lin.81. folio 315

Clericare an aſcriptitius poſsit vide Aſcriptitij. & an villani poſsint, vide Villani. Et quid de vaſallis. vide Vaſalli.

Clerici an teneantur ad cuſtodiam ciuitatum. in com.col.1.lin. 73.fo. 314

Clerici an teneantur pro rata ad refectionem viarum & põtium. in addit.ad com.col.2.lin.54.fo. 48

Clerici an teneantur ſoluere collectam de bonis per eos emptis & acquiſitis.in com.col.1.lin.26.fo. 314

Clerici contribuere compelluntur ad fabricam eccleſiæ ſi tertia, vel quarta debita pro fabrica non ſufficit, aliàs non grauantur.in com.col.1.lin.75.fol. 15

Clerici, & eccleſia non tenentur in domo recipere ſtipẽdiarios, ſicut alij ciues.in com.col.2.lin.76.fol. 313

Clerici, etiam in minoribus cõſtituti, non poſſunt in foro ciuili poſtulare niſi pro ſe, ſuis conſanguineis, eccleſia, commiſerabilibus, ſecus in ſuo foro.in gloſſ.colum.1.lin.5. & columna.2. lin.3.fol. 102

Clerici in cauſa ciuili etiam volentes de iure non poſſunt corám ſeculari iudice conueniri contraria conſuetudine non obſtante. fallit in multis caſibus, de quibus ibi. in comm.col. 1.li.8.folio 397

Clerici non poſſunt eſſe Baiuli.in glo.co.1.li.2.fo. 90

Clerici non poſſunt coram iudice de crimine cõueniri, ſiue agatur ciuiliter, ſiue criminaliter, & conſuetudo contraria non valeret. Fallit tamen hæc regula multis in caſibus de quibus ibi.in com.col.1.lin.50.fo. 396

Clerici non poſſunt eſſe iudices, vel notarij.in comm.col 1.lin. 779.fol. 273

Clerici non poſſunt eſſe notarij, vel iudices, licèt Venetus contrarium obſeruetur.in glo.col.2.lin.44.fo. 99

Clerici pro feudo coram iudice ſeculari in petitorio conueniri poſſunt: ſecus ſi agatur de cauſa poſſeſſorij, quia ea coram iudice eccleſiaſtico eſt agitanda, & non poterunt pro ea coram iudice ſeculari conueniri.in com.col.2.lin.36 ſo. 313

Clerici tabernam exercentes, aut negotiantes, vt laici perdunt priuilegia clericalia.in com.col.1.lin.81.fo. 11

Clerici vxorati quando habeant priuilegia clericalia, & quãdo eis priuentur.in com.col.1.li.80.fo. 11

Clerico clamãti olim ſuccurrere quilibet tenebatur, & cuilibet alij

alij quam clerico.in com.col.1.lin.76.fo. 39
Clericorum appellatione qui contineantur.in commen.colum. 1.lin.76.fo. 315
Clericorum bona ab inteſtato morientium non perueniunt ad fiſcum,ſed ad eccleſiam, cui ſeruiunt poſſunt tamen aliquo iuſto titulo donationis,vel ſimilis ad fiſcum regium peruenire.in com.col. .lin.69.fol. 253
Clericorum bona aſſumunt eorum conditionem.in com.col.1. lin.77.fo. 89
Clericorum bona patrimonialia gaudēt eodem priuilegio cum bonis eccleſiæ.in additi.ad gl.col.1.lin.15.fo. 89
Clericorum filii debent ſeruire eccleſiæ patris, & illi eſſe grati, cùm ille,qui eos genuerit,ab ea beneficium habuerit: non vt ſint ſerui eccleſiæ,ſed eccleſia ſeruabit eos propter ſeruitia & gratitudines,quas facient ei,vel hi ſerui dicentur à ſeruando vel quia ipſi ſeruabunt honorem dictæ eccleſiæ.in comment. col.1.lin.71.fol. 253
Clericorum filij manere debēt in ſeruitute eccleſiæ, de qua fuit ſacerdos,vel miniſter ille,de quo nati ſunt.in com.colum.2. lin.59.fol. 253
Clericorum filij,non poſſunt eſſe iudices. vide Viles & ignobiles.Et Villani & Angarij.
Clericorum,ſiue Regis,aut Baronis redditus emens an gaudeat immunitate,qua gaudent ipſi vendentes circa tranſlationem redituum ipſorum.in com.col.2.lin.6.fo. 314
Clericus abiiciendo tonſuram & veſtes,& ſingulariter incedendo,an perdat priuilegium clericale ante admonitionem.in com.col.1.lin.49. fo 11
Clericus aliquis eſſe interdum nequid ob crimina ab eo commiſſa.in com.col 1.lin.70. fo. 11
Clericus an poſſit excuſare illum pro quo non poteſt eſſe procurator.in com.col.1.li.79.fo. 114
Clericus an poſsit habere feudum.in glo.col.2.lin.9.fo. 198
Clericus an pro bonis patrimonialibus,poſſit petere beneficia. in com.col.2.lin.68.fo. 190
Clericus an pro coniunctis perſonis poſsit eſſe procurator in foro ſeculari & in eccleſiaſtico.in com.col.2.li.73.fol.102.& ibi in additio.lin 77.
Clericus conuenitur coram iudice ſeculari in cauſis criminalibus in duobus caſibus.in com.col.2.lin.77. fo. 89
Clericus cum agit, vel eſt in curia ſeculari,ſeruantur in eo iura canonica.in com.col.2.lin.67.fo. 112
Clericus de iure canonico non poteſt renūtiare ſuo foro.in cō. col 2.lin.55. fo. 71
Clericus de iure regni quibus in caſibus conueniatur coram iudice ſeculari.in com col.2.lin.71. fol. 69
Clericus & religioſus pōt cōueniri corā iudice ſeculari in cauſa ciuili,ſcilicet vbi ipſi retinerēt, ſeu poſsiderēt aliqua bona burgenſatica,quæ ſunt de burſa Imperatoris,quia hoc cū potius inſpicitur qualitas rerum,quàm qualitas perſonæ & iudicis eccleſiaſtici,& vt res Imperatoris habeant ampliorē prærogatiuam,quàm res alterius.in com.col.2.li.71.fo. 89
Clericus etiam in patrimonialibus eſt priuilegiatus, vt non conueniatur niſi coram iudice eccleſiaſtico.in com.colum.1 lin. 72.fol. 89
Clericus etiam ſi agat contra Epiſcopum cognoſcit Archiepiſcopus non idem econtra ſi Epiſcopus contra clericum agat. in com.col.1.lin.55. f l. 80
Clericus excuſator ſi ſit periurus etiam à ſuo iudice non punietur exinde,niſi aliter ſibi conſtaret.in com.col. .li.5 .fo. 114
Clericus excuſator, vt non eludat, cauet idoneè quòd ſi non probauerit excuſationem ſoluet expenſas & intereſſe aliàs non debet admitti,nam excuſatio eſt defenſio,& defenſor idoneus non eſt ſine ſatiſdatione,maximè quādo fruſtrando efficit ne ad exitum cauſa deducatur.in commen,columna.2.linea 36. folio 114
Clericus in ſacris non conſtitutus apoſtatando, quibus caſibus omni priuilegio clericali priuatur.in comment.columna 1. lin.59.fo. 1
Clericus iure ciuili non poſtulat,nec procurator eſſe poteſt,niſi in cauſa ſua,vel collegij.in gl.col.2.li.50.fo. 102
Clericus iure Romano,nec procurator, nec aduocatus eſſe poteſt etiam pro patre,niſi in cauſa ſuæ eccleſiæ, vel ſui collegij in com.col. .lin.65. fol. 103
Clericus litigioſus repellitur à teſtimonio.in commen.col.2. li. 13.folio 385
Clericus non debet ſe implicare in negotiis ſecularibus. in cō. col.2.lin.10.& 24.fo. 114
Clericus non poteſt aduocare in cauſis criminalibus. in addit. ad com.col.1 lin.46.fo. 103
Clericus non poteſt coram laico iudice conueniri etiam ſi Imperator hoc vellet in gl.col.1.lin.10. fo. 89
Clericus non poteſt feudum habere:quia non poteſt ſeruire domino in prælio,propter quod datur feudum, imò factus clericus perdit feudum,quod ante habuit.in comment.col.2.linea 75.folio 198
Clericus non poteſt pro debito carcerari. in gloſſ.columna 2.li. 2.folio 89
Clericus non poteſt puniri de periurio commiſſo coram iudice ſeculari,à iudice laycali.in com.col.2.lin.17.fo. 114
Clericus non tenetur filios ſuos alere, nec cogitur eo viuente aliquid dare.in com.col.1.lin.67.fo. 253
Clericus poteſt damnari à ſuo iudice ex confeſsione criminis facta coram iudice ſeculari.in com.col.2.lin.29.fo. 49
Clericus poteſt neceſsitate inſtante pro ſe poſtulare,pro cōſanguineis,affinibus,miſerabilibus perſonis,& in cauſis eccleſię, & eccleſiaſticarum perſonarum.in comment. columa 2.linea 58.fol. 102
Clericus pro contractibus & rebus propriis,quę non ſunt eccleſiæ an habeat priuilegium electionis fori.in comment.colum. 1.lin.16.fo. 61
Clericus pro crimine coram iudice eccleſiaſtico conuenitur.in gl.col.1.lin.2.fo. 69
Clericus pro hæreſi Apoſtaſia, vel repetundis,à iudice layco in regno iudicatur,cum hæc dicantur magna crimina.in gl.col. 1.lin.30.fo. 69
Clericus pro patrimonialibus non ſoluit collectas.in com.col. 2.li.66.folio. 89
Clericus quibus caſibus poſsit coram iudice laico pro crimine conueniri.in gl.& in addition.ad eam.columna.1.linea 4.10. & 23.fol. 69
Clericus repertus in flagranti crimine capi poteſt à ſeculari, & duci ad iudicem.in com.col.2.lin.43.fo. 75
Clericus ſeculariter viuendo,& incidendo poſt monitionem fit de foro ſeculari,niſi ſit in ſacris,vel profeſſus in monaſterio: quia tunc cogeretur ad ordinem redire.in comment.colum. 1.lin.57.fol. 11
Clericus ſi imponat defenſam layco,& ſpernat an puniatur & quid eſt contra ſi laicus clerico.in comment.columna 2.linea 43.fo. 29
Clericus vel monachus vagus vbicunque inuentus fuerit, poterit tāquam fugax auxilio Epiſcopi reduci ſub cuſtodia ad monaſterium.in com.col.1.lin.75.fo. 11
Clientulus licet debeat reſpondere de conſilio aduocati, tamen aduocatus non poteſt eum de facto inſtruere.in commen.co. 2.lin.81 fol. 166
Clientulus reſpondet articulis cum conſilio aduocati, aduocatus tamen non poteſt eum inſtruere de facto.in gloſſ.colum. 1.lin.50.fol. 166
Coercere idem eſt,quod perſonaliter cogere.in comment.col. 2.lin.34.fo. 172
Cogitationis nemo dat pœnam,quomodo intelligatur. in gloſ. col.2.lin.5.fo. 67
Cognatos non ſuccedere,ſed fiſcum deficientibus ſucceſſoribus legitimis Longobardi dicunt.in gl.col.2.lin.41.fo. 213
Cognitio ſummaria quæ fit ante litis conteſtationem non facit præiudicium cauſæ principali.in com.col.2.li.41 fo. 50
Cognoſcere de rę magni valoris non eſt minus, quàm tutorem dare in com.col.2.li.51.fo. 86
Cognoſcere prohibitus de re aliqua,perpetuò prohibetur etiā ſi partes velint.in com.col.2.lin.77.fo. 61
Cognoſcere qui poteſt is exequitur,& an hoc ſit ſemper verum. in com. col.2.lin.21. fo. 19
Cognoſcere quis poteſt,ſed non condemnare,abſoluere poteſt. in com.col.2.lin.6 .fo. 80
Cohabitantes an poſſint imponere defenſam, vnus pro alio. in com.col.2.lin.56.& 7 .fo. 27
Cohabitantes omnes quando poſſint imponere defenſam.in gl. col.2.lin. .fo. 27
Cohabitare qui dicantur.in gl.col.1.lin.51.fo. 27
Coiens cum virgine,vel vidua, ſine vi,& raptu, ſi proteſtatur, quod velit eam habere in concubinam,pœnam euitat, idem ſi erat obſcuro loco nata. An id procedat etiam de iure Canonico.in com.col.1.lin.41.fo. 55
Collaterales quando ſuccedant in feudis.in comment.col. lin. 80.fo. 244

Collecta. An clerici & eccleſiæ, pro bonis eorũ teneantur ad collectam quã vaſſalli ſoluunt Baroni. in com. col. 2. lin. 37. fo. 313. Et an poſſunt ſe excuſare à collectis quæ fiunt pro defenſione patriæ, & pro expellendis inimicis patriam deuaſtantibus. Et an collecta imponi poſſit clericis. Item an ruſtici & laborãtes terras eccleſiarum, ſeu clericorum ad medietatem, ſeu ad affictum teneant ſoluere collectas, & gibellas de parte frumẽti eis cõtingẽtis, & alia onera quæ imponũtur per dominũ tẽporalem: & ſi dominus temporalis, videns quod non poteſt grauare eccleſiã directè & expreſſè, grauat indirectè ſcilicet grauando ruſticos, & colonos ſuos, ita quod eccleſia nõ inuenit, qui velint laborare poſſeſſiones ſuas, in tali caſu hoc nõ debet tollerare Epiſcopus. Et an clerici teneant ad collectas pro poſſeſſionibus hæreditariis, quibus ſucceſſerunt parentibus vel alijs perſonis cõcluditur, quod nõ: tamẽ ibi quod teneãtur datur vna cautela, videlicet, quod in ciuitatibus quilibet ciuis promittat pro ſe & ſuis hæredibus ſoluere perpetuò omnes collectas de bonis ipſorum præſentibus & futuris, quæ quocunq; tempore per cõmune imponerentur: & ad hæc obligẽt omnia eorum bona: nã per hoc pactum poterit exigi à clerico, vt ab hærede, ſeu poſſeſſore bonorum obligatorum communitati: quia res tranſit cum ſuo onere. Et eccleſia tenetur ad collectã pro recolligendis pecuniis dandis gentibus armigeris totũ comitatum deprædantibus: vt diſcedant, & an clerici teneantur ad collectas pro bonis emptis: & an ſi eccleſia emat rẽ ſubiacentem tributo, res illa tranſeat cũ onere tributi. Et ſi clericus emat res ſtabiles, quæ ſunt ſcriptæ in caſtato pro collectis, an teneatur pro illis bonis emptis ſoluere collectas regias: & an clericus ſuccedens laico cogatur ad collectas in præteritum impoſitas ſoluendas, non ad imponendas pleniſsimè in com. colum 2. lin. 13. cum omnibus ſequentibus vſque in finem illius commenti. fo. 314. & col. 1. lin. 48. fo. 315

Collecta. An Papa poſsit clericos & eorum bona per immunitatem eximere ab onere collectarum, quæ principi ſeculari iuſtè debentur. in com. col. 1. lin. 51. fo. 314

Collecta. An res de quibus debentur collectæ poſsint donari eccleſiis. in com. col. 2. li. 44. fo. 315

Collecta. An valeat ſtatutum, & quod ſi quis vendiderit poſſeſſionem, de qua ſubuentione & collectæ regiæ curiæ debeãtur, vel aliter alienauerit in clericum vel aliam perſonã immunẽ ab ipſis ſubuentionibus, & collectis talis alienans, & hæredes eius præſtationem collecturam teneantur. in comment. col. 2. lin. 70. fo. 314

Collecta. Clericus non poteſt defenſare à collectis bona fratrũ, quæ vnà cũ eis poſsidet, indiuiſa prætextu ſui priuilegij. Imò ſi aliquis alienaret fraudulẽter bona ſua in clericum, vel aliũ vt propterea poſsit collectas, vel alia munera euitare, perdit bona, quæ alienauit, & ſunt fiſco applicanda, & tantundem is, qui huiuſmodi rei miniſter fuit, ſoluere debet ex ſuis bonis. Et quando clerici teneantur ſoluere collectas, & quàndo non. in com. col. 1. lin. 32. fol. 314

Collecta. Clericus vtrum pro collectis prædiorum poſsit trahi ad forum iudicis ſecularis. in com. col. 1. lin. 3. fo. 314

Collectæ. Laici, vel ciuitas, qui, vel quæ imponunt collectam clericis non ſolùm pœnam excommunicationis, & interdicti incurrunt, ſed etiam in duplum tenentur reſtituere quod acceperunt à clericis, niſi tractaretur de communi vtilitate. in cõ. col. 1. li. 9. fo. 315

Collecta non eſt onus reale, ſed mixtum, cum homines teneantur pro prædiis: vnde quantum ad cõſiderationem quantitatis bonorum eſt munus reale, quantum ad obligationem eſt perſonale, quia perſonis imponitur, & perſonæ ſunt obligatę pro rebus. in com. col. 1. lin. 56. fo. 3[illegible]

Collecta. Non poteſt induci conſuetudo, quòd clerici ſoluãt collectam de bonis patrimonialibus: quia eſt contra libertatem eccleſiaſticam. in com. col. 2. lin. 1[illegible]. fo. 314

Collecta. Qui habent alibi incolatum & alibi burgenſatica territoria, vbinam ſoluere teneantur collectas pro generalibus ſubuentionibus. in com. col. 1. lin. 79 fo. 315

Collecta. Si res eccleſiaſtica, pro qua non ſubit onus collectarũ eccleſia, perueniat ex locatione in cenſum, vel emphyteuſim ad laicum, nõ erit ipſe laicus immunis ab onere collectarũ pro ipſa ita tamẽ quod in æſtimatione ipſius rei deducatur ea ſumma, quam pro ipſa re nomine penſionis, vel ſenſus præſtat eccleſię. Verum autem hodie eccleſia teneatur ſubire munera & collectas, quando Rex accederet ad exercitum vel in caſibus, in quibus verſatur publica vtilitas. & vtrũ poſsit adhiberi remediũ, per quod clericis, & eccleſiaſticis perſonis pro ſuis poſſeſsionibus collecta imponatur. in com. colum. 2. lin. 56. & ſeq. folio 314

Collecta. Si ſit aliqua poſſeſsio ſic æſtimata, appretiata, & allibrata in libro communis, & deinde deueniat ad clericum quocunque titulo, tunc clericus non tenetur ſoluere collectas, vel datia ratione illius. in com. col. 2. lin. 26 fo. 314

Collectę an poſsint à dominis imponi vaſallis pro adhoamento. in com. co. 2. lin. 2 fo. 329

Collectæ & datia an poſsint imponi per commune, & vniuerſitatem ſine permiſſu principis. in com. co. 2. li. 25. fo. 304

Collectam imponere an præſes poſſit ſine ſpeciali mandato Regis. in com. col. 1. li. 77. fo. 304. Et dicitur quòd non fallit quando imponeret eã pro muris ciuitatis cõſtruendis, vel reparandis, vel pro refectione põtium, fontium, aquęductuũ, vel viarum: nam tunc bene poteſt præſes collectã imponere, etiam inuitis ciuibus, ſi cõmodum id eſſe proſpexerit etiã ſine ſpeciali mandato Regis. Item Iuſticiarij tenẽtur exigere reſiduã collectarum, quamuis aliud ſpeciale mandatum eis propterea factum non fuerit per curiã Regis. in com. col. 2. lin. 3. fo. 304

Collectam indebitam eccleſiæ imponens incurrit ſacrilegium. in com. col. 1. lin. 23. fo. 314

Collectas ſine mandato Regis vniuerſitas imponere non poteſt. in com. col. 1. lin. 63. & 76. fo. 304

Collobium quid ſit. in glo. in procem. conſtit. col. 2. lin. 5.

Colluſio non præſumitur. vide Occiſi proximior.

Colonia eſt villa, & vrbs. in com. col. 1. lin. 67. fol. 174

Colonũ expellere poteſt nouus dominus. in cõ. col. 1. li. 45. f. 218

Colonus quis vocetur. in com. col. 2. lin. 77. fo. 174

Colonus ſimplex. vide Depoſitarius.

Comes, & Baro an poſsint expreſſe renunciare quod non iudicẽtur per compares & nunquid tacitè in com. colum 2. lin. 50. fol. 71

Comes, & Baro infra regnum debet ſeruire eundo cum Rege, & an rex poſsit præcipere Baronibus, vt extra regnum ſeruiant. & ſi Rex iniuſtè cogeret Comites ad ſeruiẽdum vel & quando non debet, an dominus compellet iniuſte ſub feudatarium ſuum. in com. col. 2. lin 48. fo. 221

Comes inter comites eſt differentia, quia dignior qui antiquior eſt honore comitatus Andr. de Iſer. in procę. conſtitutio. colum. 26. lin. 34.

Comes quis ſit. in com. col. 2. lin. 53. fo. 175

Comes ſi à Rege, vel alio [illegible] natore accenſetur, an tunc debeant ſeruari priuilegia ei conceſſa. in conſtitu. perſequentes. in titulo de pugnis ſublatis. co. 1. li. 79. fo. 176

Comes ſi infeudet, quid ſibi remaneat. Andr. de Iſern in procem. conſti. co. 26. lin. 37.

Comes Teſtes quot & quales contra Comitem accuſatum admittantur. in glo. co 1. lin. 1. fo. [illegible]6

Comes vel Baro infeudatus à Rege per vexillum. And. de Iſern. in procem. conſtit. col. 26. lin. 5.

Comes. vide Feudum tenens.

Comes. vide Vniuerſitas.

Comitatus an veluti ſingularis res cenſeatur, an verò vt vniuerſitas. glo. in procem. conſtit. col. 8. lin. 47.

Comitatus, Baronia & feudum eſt nomen vniuerſitatis facti, ſicut grex. in com. co. 2 lin. 75. fo. 175

Comitatus & Baronia, ſicut & feudum, ſine facto extrinſeco venit ad filios parentibus mortuis, niſi nollent, ſicut hæreditas. in com. col. 2 lin. 71. fo. 175

Comitatus. vide Baronia.

Comites, Barones, & Feudatarij ſunt ordinarij vaſallorum in com. col. 2. lin. 53. fo. 92

Comites, Barones, & terrarum domini an poſsint facere ſtatuta ſicut vniuerſitas quælibet, quæ legẽ facit municipalem. Andr. de Iſer. in procę. conſtit. col. 3. lin. 71.

Comites & Barones non poſſunt conuinci niſi per Comites & Barones, in com. col. 1. lin 65. fo. 72

Comitibus & Baronibus an idem ſeruetur honor quando contra eos ex officio proceditur, atque quando accuſantur, vel conueniuntur. in com. col. 1. lin. 30. fo. 70

Comitibus præſtatur ſacramentum aſſecurationis. vide Aſſecurationis ſacramentum.

Comitum vel Baronum pro parte an defenſa imponi poſsit. in glo. col. 1. lin. 50. fo. 207

Comites. vide Sententia ferenda.

Commentaria legibus fieri Romanæ leges prohibuerunt. gloſſ. in procem. conſtit. co. 12. lin. 41.

Commentarienſis præſumitur diligens in cuſtodiendo carceratos. in com. col. 2. lin. 43. fol. 137

Comminatio facit aliquem eſſe in mora, qui aliâs non fuiſſet. in gl. col. 1. lin. 15. fo. 75
Comminatio ſi ſtet in finibus prohibitiõis, nihil operatur vt mã dotibi ſub pœna excommunicationis: quia nec per hoc eſt excommunicatus ſi contra fiat, ſicut qui excommunicatur non mandat ſecus ſi vltra procedat, vt ſi addat, excommunico te, ſi non facis. in com. col. 2. lin. 62. fo. 222
Commiſſio cauſæ quæ ſit, & quæ remiſsio. in gl. col. 2. li. 1. f. 68
Commiſsio facta in certis capitulis eo ipſo ſuper aliis intelligitur interdicta. in gl. col. 1. lin. 46. fo. 108
Commiſſio ſi per Iuſtitiarium alicui demãdetur, ille non tenetur illam proprijs expenſis exequi. in com. col. 1 li. 2 . f. 298
Commiſsionis limites nõ ſunt excedendi. in gl. col. . li. 8. f. 108
Commiſſionis peccatum grauius eſt, quàm omiſsionis. Andr. de Iſer. in proœm. conſti. col. . lin. 1 .
Commiſſum cui aliquid eſt is poteſt ad exequendum id indicere pœnam etiam vltrà legem. in gl. col. 2. li. 25. fo. 172
Commixtio & vnio differunt. in gl. col. 2. lin. 30. fo. 210
Commodatarius vide Depoſitarius.
Commodatum. vide Condemnatus & Confeſſus.
Communia negliguntur. in com col. 1. lin. 29. fo. 55
Compar diligit comparem. in com. col. 2. li. 41. fo. 70
Comparatiuum pro poſitiuo aſſumitur. in com. co. 1. li. 57. f. 10
Comparens poſt terminum an purget moram. in com. col. 2. lin. 5. fol. 117
Compares qui ſunt iudices Baronum & Comitum nõ prohibentur cùm proborum virorum iudicio, & aliorum conſilio procedere. in com. col. 1. lin. 54. fo. 71
Compulitio in iudicio. vide Citatione facta.
Compenſatio ipſo iure non fit niſi opponatur ab homine in cõ. col. 1. lin. 51. fo. 147
Complexio & conditio torti & confeſſi timida ne ſit, an tortis inſtruenda eſt, vt dicatur timore tormentorum confeſſum fuiſſe in com. col. 1. li. 11. & col. 2. lin. 59. fo. 50
Complices. vide Pœna legalis.
Compoſitio. Curia non componit, niſi prius parte concordata, in com. col. 1. lin. 5. fo. 603
Compoſitio fieri non poteſt, niſi probato delicto. in com. col. 2. lin. 75. fo. 379
Compoſitio. Non poteſt componi de maleficiis, niſi ante litem conteſtatam. in com. col. 1. lin. 4. fo. 344
Comprehendens delinquẽtem, cum potuit capere, & occidit, tenetur lege Cornelia de Sicariis, Idem in omnibus qui poſſunt capere aliquem. in com. col. 1. lin. 75. fol. 22
Compromittens debet adiicere de ſuo hærede, aliâs non ſubintelligitur perſona hæredis. in com. col. 2. lin. 81. fol. 245
Compromitti non poteſt ſuper feudis & rebus feudalibus, quia eorum cõgnitio certis perſonis eſt delata. in gloſſ. colum. 2. li. 30. fol. 202
Compromiſſum. vide Feudales res.
Conatus aliquando in maleficiis non punitur, percuſſor tamen tenetur iniuriarum. vt lege Iulia de vi publica. in gloſſ. col. 2. lin. 5. fo. 21
Conatus an in criminibus puniatur pro effectu, & quid in ciuilibus. in addit. ad com. col. . li. 6 . fo. 25
Conatus qui non habuit effectum de iure, aliquando punitur. in com. col. 1. lin. 75. fol. 33
Conceſſio feudi. vide Locatio aliquando ponitur.
Conceſsio Principis perditur. vide Princeps in conceſſionibus.
Conceſsio, vel confirmatio ſpecialis quantũ differat à generali & quid operetur? in glo. col. 2. lin. 27. fo. 199
Conceſſo eo, quod eſt maius, videtur etiam conceſſum id quod eſt minus. in com. col. 1. lin. 78. fo. 101
Concilia quatuor generalia ſicut ſacræ ſcripturæ à legibus accipiuntur, & pro legibus obſeruantur. in gl. col. 1. lin. 3 . fol. 13
Concludendo in cauſa minori, an dicitur renuntiare. in com. co. 1. lin. 29. & 41. fol. 192
Concluſio in cauſa, & renuntiatio probationum eſt de ordine iudicij. in gl. col. 1. lin. 2 . fo. 195. & col. 2. lin. 1. fol. 157
Concluſio in cauſa per reſtitutionem reſcinditur. in com. col. 1 lin. 68. fo. 190
Concluſio iudici de iure Romano non creditur, & ideò ſi iudex in ſententia ſua dicat eſſe concluſum, & concluſio non appareat in actis ſententia propter hoc mendacium non erit ipſo iure nulla, quia non eſt de ſubſtantialibus: ſecus ſi mendaciũ eſſet de ſubſtantialibus ergo id non vitiat, ſicut ſi dixiſſet, Arma virũmque cano. Secus ſi vitium eſſet ratione perſonæ adiunctæ. in com. col. 1. lin. 72. fo. 195
Concluſione facta quando ſit pronunciandum tàm in cauſa principali, quam appellationis, & in cauſa inquiſitionis. in gl. col. 1. lin. 1. fo. 64
Concluſionem in cauſa quando dicatur, & quando renuntiatum. in addi. ad gl. col. . lin. 11. fo. 64
Concordia inter fratrẽ primogenitũ, & minorẽ ſup' vita & militia minori debita ſi ſiat per cõpromiſſum, vel trãſactionẽ extraiudicialẽ, mediãtibus amicis, an valeat ſine aſſenſu ſuperioris domini feudi, ita quod ſi nõ valet, poſsit primogenitus, vel minor eorũ reuocare, tãquã cõtra eũ factã ſup re feudali ſine aſſenſu Regis, etiã ſi ipſe reuocãs prius cõſenſiſſet tali cõtractui. in cõ. col 1. lin. 18. f. 229. Et quid iuris ſit quando vita & militia nullo modo debeatur, cum talis concordia videatur inducere ſeruitutem feudo. in com. col. 1. lin. 52. fol. 229
Concordiam maritalem omni lucro præferri principes iubent. in com. col. 2. lin. 66. fo. 148
Concubina an efficiatur de foro prælati. in cõ. colum. 1. lin. 50. fo. 278. Et an hoc videatur inconueniens. fo. e. col. 2. lin. 27.
Concubina clerici efficitur ſeruitrix eccleſiæ, & venditur per eccleſiam, ſi aliâs erat ancilla. in com. col. 1. lin. 57. fo. 278
Concubina eſt de familia clerici. in com col. 1. lin. 54. f. 278
Concubina quæ dicatur. in gl. col. 2. lin. 5. fol. 230
Concubinæ clericorum an debeant iudicari, & puniri à iudice temporali, vel eccleſiaſtico in com col. 1. lin. 42. fo. 278
Concubinæ clericorum, iuſtitiarij poſſunt ſe intromittere de cõcubinis preſbyterorum. in com. col. 1 lin. 53. fo. 297
Concubinæ & clerici coniunctio eſt prohibita. in com. col. 1. lin. 48. fol. 278
Concubinarum clericorum iudicium an pertineat ad eccleſiam in com. col. 1. lin. 6 . fo. 278
Concubinas retinere prohibitum eſt Caſtellanis, & eorum ſeruientibus, aliás puniuntur per iuſtitiarium regionis. in comm. col. 1. lin. 45. & 71. fo. 297
Concubina. vide Clandeſtinè nupta.
Cõcupiſcentia aliquando iuſta, ſtudioſa & laudabilis inuenitur, & aliquando peccatrix in gl. col. 2. lin. . 2. fo. 275
Condemnare qui non poteſt, non poterit etiàm abſoluere. in com. col. 2. lin. 63. fo. 80
Condemnari quis poteſt ex pluribus facinoribus diuerſas pœnas inferentibus. in com. col. . lin. 54. fo. 38
Condemnatio an fieri poſsit ex leui ſuſpicione. in additio. ad gl. co. 2. lin. 49. fo. 7
Condemnatio ex perſona moderatur. in com. col. 2. lin. 32. f. 135
Condemnatio non fit in regno in die termini, ſed expectato triduo poſt ipſum terminum elapſum. in cõ. col 1. lin. 65. f. 412
Cõdemnationes diuerſæ dantur ſuper diuerſis articulis, & appellatur ab aliquibus & ab aliquibus non. in com. col. 1. li. 36. f. 38
Condemnatio. vide Abſolutio.
Condẽnatur in expenſis qui non probat. in cõ. col. 2. li. 55. f. 166
Condemnatus ex mutuo, depoſito, vel cõmodato ſoluere tenetur tertiariam. in gl. col. 1. lin. 30. fo. 90
Condemnatus in quacunque re, vel in contractu, excepto mutuo, depoſito, & commodato, tenetur ſoluere trigeſimam Baiulo, vel ab vtraque parte, ſi tranſactio interueniat. & plus accipiens punitur in duabus libris auri. in gl. col. 1. lin. 15. f. 90
Condemnatus non videtur, qui non ritè condemnatur. in com. col. 1. lin. 69. fo. 18
Condemnatus ſi dicat ſe nõ fuiſſe citatum probari debet cõtrarium per teſtes, qui interfuerunt à citatore, ſed ſi nõ probet, nõ creditur citatori, vel nuntio iurato. in cõ. col. 1. li. 25. f. 117
Condictio certi generalis duplex eſt, vna natiua naſcens ex cõntractu vel maleficio, vel quaſi, alia datiua, quãdo nullo cõtractu vel quaſi, nec maleficio vel quaſi præcedente, nõ habet vnde naſcatur, datur ex bono & æquo à lege, illa ratiõe, quia res mea vel mihi debita ad te peruenit, vel quia iniuſtè res mea tenetur à te & datur à lege, quia iniuſtè tenes. Si agatur prima pro depoſito, ſcilicet natiua, ille fruſtrà agit, quia debet exprimere qua de cauſa res peruenit ad eum. Si exprimit, quia depoſuit locõ actionis depoſiti dabit illa certi cõdictio generalis, & ſic obſtat in ea quicquid obſtãt ſi depoſiti ageret. Si agatur ſecũda, ſcilicet datiua, quæ datur reſpectu poſſeſſionis, quia poſſidet, & tunc planum eſt, ſed difficilis erit probatio, quia poſsidet pecuniam depoſitam. Et licet teſtes dicant quòd peruenit ad eum cauſa depoſiti, non obſtat: nam non agit, quia depoſitum recepit, ſed quia peruenit ad eum, & ſine iuſta cauſa quod tenet, & qui ſemel poſſedit praſumetur poſsidere, vel oportet quod dolo delierit poſsidere, ſicut in reali, quæ datur quia poſſedit. vel prohibet eum in culpa, vel mora, vel prohibet eũ locuple

tatum ex tali prouentione. Abſurdum videtur, vt in hac etiã ſuccumbat, ſi in hoc probando deficiat: nam non dicitur locuples, quia in depoſitum ſuſcepit pecuniã, niſi conuertat in ſuo vſu, & tunc furtum committeret. Si enim vendidit ſeruum, & pretium recipit, dicitur locuples. in com. col 2. li. 61. fo. 179
Conditio adiecta, quæ omnino eſſet inſtincta, pura cenſetur. in com. col. 2. lin. 58. fo. 24
Conditio ambulare dicitur. in glo. col. 1. lin. 54. fo. 44
Conditionale eſt incertum. in com. col. 2. lin. 30. fo. 24
Conductor poſt quinquennium incipit habere ius in re conducta. in glo. col. 2. lin. 9. fo. 203
Confectionarij quid & quomodò iurare debeant, & quod lucrũ facere de confectionibus. in com. col. 2. lin. 73. fo. 266. & col. 1. lin. 9. fol. 27
Confictionarius ſeu pigmentarius non debet tenere Cicutã Salamandram, aut Mandragoram. in com. col. 1. li. 67. fo. 275
Confeſſato crimine factum eſt notorium iuris, & quando ſuper confeſſato iudex formet proceſſum, & reum puniat. in cõmen. col. ., lin. . fol. 49
Confeſſatum fuiſſe crimen ſemel ſponte ſufficit ad condemnationem, nec obſtat, ſi poſtea neget, niſi probet errorem. Idem ſi prius negauit crimen, & poſteà confitetur non inuitus, ſed ſpontè. in com. col. . lin. 73. fo. 51
Confeſſatum in tormentis non eſt validum, niſi in eo perſeuceretur. in com. col. 2. lin. 42 fol. 49
Confeſſio criminis. vide Fideiuſſores.
Confeſsio de crudelitate tantum operatur, quantùm confeſsio veritatis in principali. in com. col. 1. lin. 69. fo. 166
Confeſsio & perſeuerantia in criminalibus quando præiudicet. in com. col. . lin. 74. fo. 49
Confeſsio extra iudicium facit indicium ad torturam. in com. col. 2. lin. 34. fol. 144
Confeſsio ficta defuncti an præiudicet hæredi vt poſsit contra eum procedi non ſecuta ſententia condemnatoria, vel declaratoria in additio. ad com. col. . lin. 69. fo. 131
Confeſsio partis ita probat, ſicut teſtes. in commen col. 2. li. 69. folio 23
Confeſsio quæ ex obſeruatione rei imputati reſultat, an dicatur vera, vel ficta. in additio. ad com. col. 1. li. 41. fo. 132
Confeſsio ſi facta ſit per tormenta nõ præcedentibus indiciis nõ tenet, nec condemnatio ſequi poteſt, & ſic licet etiam eſſe raptor appellare hoc caſu poterit donec videatur ſi ſit conuict⁹ vel confeſſus legitimè. in com. col. 2. lin. 50. fo. 35
Confeſsio ſine capitulis in criminalibus aliquid non valet. in com. col. 2. lin. 61. fo 77
Confeſsio ſi ſit facta per tormenta ſine indiciis, per plures dies ſi reus repetatur, dicat ei iudex non ſtabo confeſsioni tuæ, quã feciſti in tormentis, dicas id quod verum eſt: quia non tormentaberis: Et tunc ſi dicat, feci hoc, ita vt appareat de ſpontanea voluntate in confitendo, valet ſicut nunc, ſi nunc eam inciperet, & ſuam confeſsionem inchoaret, ex quo non habet reſpectum ad illam extortam confeſsionẽ. Et modicum interuallũ non ſufficit quaſi ad hunc ſi territus de eo, quod iuſtè paſſus fuit. Secus ſi iudex erat conſuetus mentiri, vel iratus crudelis vt reus terreret torqueri, ſi tunc confiteretur, non eſſet ſublata tunc proxima cauſa formidinis, & ſic videretur timore confiteri, & an hodie hoc iure probari debeat ſpontanea voluntas. in com. col 2 lin. 77. fo. 49
Confeſsione fit litis conteſtatio de iure cõſtitutionum Regni. in glo. col. . lin 40. fo. 8
Confeſsiones alterius iudicij contra alios habitę in criminalibus contra alium valere non debent, ſicut nec probationes in com. col. . lin. 40. fol. 50
Confeſsiones trium latronum confitentium de aliquo hoc iure plenæ probationes, dum tamen vnus neſcierit de aliis confitẽtibus in com. col. 1. lin. 56. fol. 50
Confeſsioni factæ in iudicio ſtatur, & quare. in com. col. 1. lin. 65 folio 183
Confeſsio. vide Tormentis ſoluti.
Confeſſo ſimilis plus punitur, quã cõfeſſus verè propter cõtumaciã, & propter cõtemptũ iudicis. in com. col. 1. li. 70. fol. 132
Confeſſoria actio. vide Actio vtilis.
Confeſſus an ſemper ſit condemnandus in cauſa ciuili. in gl. colum. 1. lin. 41. fo. 88
Confeſſus an ſoluere teneatur trigeſimam in omnibus contractibus excepto mutuo, depoſito, & commodato. in glo. col. 1. lin. 34. fo. 90
Confeſſus coram iudice habetur in iure confeſſus, cùm iudicanti cauſa iudex ſedet. in glo. col. 2. lin. 30. fo. 139
Cõfeſſus de ſe regulariter de aliis non interrogatur, ſed facit aliqualem pretij mentionem, maximè crimine læſæ maieſtatis. in com. col. 1. lin. 33. fol. 50
Confeſſus de crimine damnatur per ſententiam, non autem de facto mittitur ad ſupplicium. in com. col. 2. lin. 42. fol. 132
Confeſſus de crimine deprehenſus in flagranti crimine, & ille contra quem conſtat publicum ſeu notorium crimen commiſiſſe non audiuntur, volentes euitare pœnam carceris, dando fideiuſſores. in com. col. 1. lin. 19. fol 146
Confeſſus de crimine etiam extra iudicium fideiuſſoribus non relaxatur, ſed ex vinculis cauſam dicit. in comm. col. 2. lin. 35. folio 144
Confeſſus & conuictus iure communi non appellat. in com col. 2. lin. 30. fo. 19
Confeſſus & conuictus non appellat. in glo. col. 2. lin. 1 fol. 36
Confeſſus foriudicatus pro confeſſo habetur. in gloſſ. col. 2. lin. 48. fo. 127
Confeſſus in iudicio habetur pro iudicato. in com. colum. 2. lin. 66. fol. 182
Confeſſus in iure ad hoc vt ad fideiuſſoriam cautionem non admittatur, debet in ſua confeſſione perdurare aliàs ſi nõ perduret in ea, ſed vellet probare cõtrarium bene admitteretur Et probato contrario admittetur ad fideiuſſoriam cautionem. in com. col. 2. lin. 34. fol. 147
Confeſſus in iure debet in confeſſione perdurare, vt damnari poſsit ex ea. in com. col. 2. lin. 33. fo. 147
Confeſſus in iure pro iudicato habetur. in com. col 1. lin. 51. f. 178
Confeſſus in iure quis dicatur, vt non admittatur ad fideiuſſoriam cautionem. in com col. 2. lin. 26. fo. 147
Confeſſus in iure ſi in confeſsione non perdurauerit, ſed velit probare contrarium, an ad talem probationem admittatur in com col. 2. lin. 30. fo. 147
Confeſſus in tormentis iuſtè adhibitis de ſe & aliis, in caſibus vbi est qualis qualis probatio, deinde antequàm damnetur, vel in ipſa damnatione ſi dicat, quod mentitus eſt de aliis, & retractet, quãtum in ſe eſt, quod dixit, an hoc alios deculpet. in com. col. lin. 78. fo. 50
Confeſſus non eſt ponendus poſt cõfeſsionem cum aliis captiuis, ſed per ſe debet cuſtodiri, ne ab aliis carceratis infametur, & cõfeſsionem ſuam retractet. in com. col. 2. lin. 24 fo. 50
Confeſſus. vide annotatus.
Confirmare & dare non ſemper ſunt paria. in com. col. 1. lin. 74. fol. 93
Confirmans creare videtur. in com. col. 1. lin. 67. fo. 98
Confirmans dare videtur. in glo. col. 2. lin. 24. fo. 73
Confirmans dat. in com col. 1. lin 80. fo. 167
Confirmãs licèt videatur dare iudices, tamen electores ſunt qui dant, ſine quorum electione non confirmãtur, nec dantur, in com col. 1. lin. 7 . fo. 93
Confirmatio nihil iuris inducit. in glo. col 2 lin 13. fo. 201
Confiſcari non debet res, quæ ex naufragio ſuperſunt, ſed dominis reſtitui, licèt ſecus per conſuetudinem Regni obſeruetur. in glo. col. 1. lin. 21. fo. 55
Confiſcatio bonorum. vide Feudum quaternatum.
Confitenti ſpontè parcitur pœnæ actio. in glo. col. 1. lin. 12. fo. 88
Confitens ex abrupto an, quando, & à quo puniatur. in com. col. 2. lin. 34. fo. 49
Confitens ex abrupto crimen coram iudice interrogante ſine libello, an debeat damnari, vel ad ſupplicium mitti. in com. col. 2. lin. 43. fol. 132
Confitens homicidium feciſſe ad ſuam defenſionem, debet hoc probare, aliàs punitur de homicidio. in commen. col. 1. lin. 37. fol. 24
Confitens videtur alienare. in com. col. 2. lin. 78. fo. 182
Confuſio. vide Multitudo.
Coniecturis incertis locus non eſt. in glo. 2 lin. 38. fo. 149
Coniugia clandeſtina prohibentur, & nullus ſacerdos intereſſe debet eidem. in com. col. 2. lin. 14. fol. 361
Coniũcta perſona mulieris nũquid accuſabit eius nomine pręſtita cautione, ſeu ſatiſdatiõe de rato, vel defendet perſonam accuſatam ſine mandato. in com col. 2. lin 34. fo. 129
Coniuncta perſona nunquid pro appellatore negligente inſtabit expediri cauſam appellationis ſatiſdando de rato, vt ſentẽtia non maneat rata, ſicut ſi nõ appellaſſet, & an etiam oporteat quòd præſtet cautionem de iudicato ſoluendo. in com. col. 2. lin. 68. fol 193
Coniunctis perſonis licèt agere permittatur, tamen hoc nõ facit

cos

eos procuratores.in comment.columna 2. linea 40. folio 129
Conſanguinei quandocunque remoti alium excludebant à ſucceſſione feudi filias, quod hodie eſt hoc iure correctum. in com. columna 2.linea 55.folio 244
Conſanguinei quantuncunque remoti, qui de iure ad ſucceſsionem admitti poſſunt, ſuccedunt in feudis non quaternatis, quę ſub comite tenentur in comment.columna 1.linea 73.foli.251
Conſanguineis feudatarij mortui potius gratificatur Imperator, quàm extraneis.in gloſſa columna 1.linea 44.folio 250
Conſanguineus poteſt occidere raptorem conſanguineæ, & pro ea hoc caſu defenſam imponere.in commen.col. 2.lin.65.f. 26
Conſanguineus receptans, mitiùs punitur, quàm alius extraneus & quomodo intelligatur illud mitiùs.in comment.columna 1. linea 59.folio 10
Conſcientia principis, vide, Iudicandum primum eſt.
Conſcientiæ ſuæ iudex ſecularis ſtare non debet, verum præſtet brachium ſeculare iudici eccleſiaſtico petenti, quando legitur, & iudicialiter actum eſt, quod petatur executioni mandari. in comment.columna 2.linea 74.folio 2
Conſcientiæ terminus importat arbitrium boni viri. in additione ad gloſſam columna 1.linea 5.fo. 139
Conſcij, & fautores in crimine hæreſis puniuntur. in gl col. 1.li. 1.folio 9
Conſenſus defectu ſi aliquid non tenet. ratihabitione illius qui à principio debuit conſentire, confirmatur, & valet quod ab initio non tenuit, quaſi ſublato impedimẽto, quod inerat, quãdo ratificatio præiudicat ratificanti. ſecus ſi alij pareret præiudicium.in gloſſa columna 2. linea 17.folio 201
Conſenſus expreſſus partium aliàs priuilegiatarum, non poſſet facere, vt Baiuli de feudo cognoſcãt.in com.col.2. lin.68. f.61
Cònſenſus qualiſcunque prædicat: nam ſi me abſente, tamen con ſentiente rem meam vendis, conſenſus meus ſufficit ad dominij translationem in emptorem Andræ. de Iſern.in proœmio conſtitut.colummna 3.linea 26.
Conſentientes, & receptatores minus puniuntur quàm principales malefactores.in gloſſa columna 1.linea 45.folio 9
Conſentire in iudicem non videtur qui edi genus ſibi poſtulat actionis: vt ſciat verum velit cedere, vel contendere. in commentatio columna ſecunda linea 53.folio 91
Conſentire partes poſſunt, quòd iudex vel arbiter procedat eis abſentibus, & non vocatis, princeps autem per reſcriptum ſuum de ſua certa ſcientia hoc non poſſet Andreas de Iſern. in proœmio conſtitut.col.5.linea 68.
Conſentire poſſunt partes in iudicem tanquam in arbitratorem vt determinet ſecundum iura, & contra iuris ordinem & valet, ꝙ dixerit arbitrator ex vi pacti non ſententiæ: ſed ſtatutum non poſsit hoc facere: vt iudex ſicut arbitrator cognoſceret cõtra iuris ordinem, vel ſine: nam ſtatutum non facit me velle illud. quod nolo, quia princeps dicit ſe hominum voluntates audire velle, non iubere. Andr.de Iſern.in proœ.conſt.co.5.li 79
Conſentire videtur qui non opponit.in com.col.2.lin.76 ſo.169
Conſentiri non poteſt de cauſis meri imperij in iudicem ciuilium cauſarum in commen.columna 2.linea 51.folio 62
Conſiliarij ciuitatum hodie non poſſunt furca ſuſpendi, niſi conſuetudo ſit aliter in ciuitate.in commẽ.col.2.lin.64.folio 292
Conſilio ſapientis ſententia eſt ferenda in gloſſa columna 2.linea 4.& 6.folio 70
Conſilium alterius requirere qui tenentur, an teneantur etiam illud ſequi, & quid ſi conſilium factum fuerit per imperitum an teneantur illud ſequi.in additione ad com.colũ. 1.lin.59.fol.71
Conſilium ſapientis vide, Sententia ferenda.
Conſobrinus.vide Mulier poteſt.
Conſpiratio bona & mala inue[illegible]tur.in gl.col.2 linea 3.folio 275
Conſtantia ſoror Guilielmi primi Regis, filij Regis Rogerij .in comment.columna 2 linea 49.folio 12
Conſtare de delicto quando dicatur. in comment. columna 1.linea 33.& 68 & columna 2.linea 6.folio 323
Conſtantinus fuit primus Imperator Chriſtianus, poſtea fuit Antonius Pius, & Theodſius minor, & Philippus, poſtea Tyberius Cæſar de quo in paſsione Domini. Andreas de Iſerner.in proœmio conſtit.col.2r.linea 44.
Conſtitutio circa violentiarum. de reſtit. poſſeſſ.an concurrat cũ interdicto, vnde vi.in commen.columna 2.linea 73.folio 42
Conſtitutio circa violentiarum.de reſtit.poſſeſ.an habeat locum in perſonalibus actionibus.in comment col.2.linea 45.foli.45
Conſtitutio cum redigitur in corpore conſtitutionum eſt generalis, niſi caueatur in ea, quòd ſit ſpecialis, ſicut in Dorothæo in cõmen. columna 1.linea 76.folio 248
Conſtitutio dicitur lex, quam Imperator vel Rex conſtituit glo. in proœ.conſtitu.col.1.lin.50.
Conſtitutio principalis lex eſt, & in Regno Siciliæ.pro l. ſeruatur glo.in proœ.conſtit.col.lin.18.
Conſtitutio quando dicatur generalis in glo.col.1.lin.11.fo.124
Conſtitutio quæ eſt ſtricti iuris, quando accipiat extenſionẽ vel declarationem.in com.col.1.lin.65.fo. 177
Conſtitutionem rerreni Regis quis non putet eſſe ſoluendã, cũ dicatur ab Apoſtolo, Eſtote ſubditi dominis veſtris, ſiue Regi, quaſi præcellenti, ſiue Ducibus, tanquam à Deo miſsis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. gl.in proœm. conſtit.col.61.
Conſtitutiones cõtra perſonas eccleſiaſticas, & eccleſiaſti. libertaté nihil valent, & dicuntur corruptelę.in cõ.col.1.li.54.f.89
Conſtitutiones quare hic liber appelletur.glo.in proœ. conſti. col.1.lin.1.
Cõſtitutiones Regni facit quilibet Rex monarcha in Regno ſuo etiam contra legem poſitiuam. And.de Iſer.in proœ. conſtit. col.1.lin.1.
Conſtitutiones Regni ſunt ſtricti iuris, & non producuntur ad ſimilia & ad conſequentia.in com.col 1.lin.76.fo. 177
Conſtitutiones Regni vicem legum obtinent.In com.col.2.lin. 68.fol. 225
Conſtitutiones.vide, Iudicandum primum eſt.
Conſtitutionibus nouis factis poſt excommunicationem Imperatoris fides non datur.in com.col.1.lin.4 5 fo. 153
Conſtitutionum in corpore redacta ſunt leges, quæ extendãtur de ſimilibus ad ſimilia, maximè ſi ius ſit fauorabile.in cõ.col. 1.lin.56.fol. 26
Conſuetudinem in loco vigere debet probari, nõ autem, ita eſſe in locis circa viciniis, quia alias conſuetudo vnius loci nõ prædicat alij ſicut nec res inter alios acta, vel iudicata.in cõ.col. 2.lin.6.fo. 241
Conſuetudines approbatæ.vide, Iudicandum eſt.
Conſuetudines, & vſus feudorum an poſsint in Regno allegari. in com.co.2.lin.60.fo. 244
Conſuetudines feudales fuerunt redactæ in ſcriptis per Robertum de Orta.in com.col.2.lin.70.fo. 244
Conſuetudines feudales rationabiles ligant omnes, tãquam ratio, non tanquam dictum Roberti de Orro.in commen.col.2, lin.73.fo. 244
Conſuetudines non ſunt corruptelæ dicendæ.in gl.col.1.li.19. folio. 88
Conſuetudines, quæ conſtitutionibus non repugnant valent in Regno.in glo.col.11.lin.69.fol. 4
Conſuetudines quæ in Regno valeant.quæ ſint.in glo.col.2.lin. 71.fol. 4
Conſuetudinis interpretationi ſtandum eſt vbi verbũ eſt dubiũ. in glo.col.1.lin.27.fo. 52
Conſuetudo approbata.vide.Iudicandum primum eſt.
Conſuetudo circa vendendum vinum ſi non appareat, quid ſit agendum.in com.col.1.lin.65.fo. 105
Conſuetudo contraria vincitur à conſtitutionibus, etiam ſi ſit poſterior & futura.in glo.col.1.lin.16.fo. 5
Conſuetudo. Dicere, quod ſic eſt vſitatum, ſic cõmuniter homines vtũtur, facti eſt nõ iuris, & ideò hoc oportet expreſsè probari.in com.col.1.lin.39.fo. 241
Conſuetudo eſt ius non ſcriptum. And.de Iſer.in proœ.conſtit, col.1.lin.14.
Conſuetudo eſt optima legum interpres in com.colum.1.li.27 fol. 241
Conſuetudo habet locum vbi lex deficit, & tollit legem. Et quomodo hoc intelligatur. And.de Iſern.in proœ.conſtitu.col.8, lin.31.
Conſuetudo inducitur per binum actum.in glo.column.2.li.47 folio. 207
Conſuetudo in feudi alienatione eſt inſpicienda.in com. col.2. lin 67.fo. 213
Conſuetudo in quo loco, & quando legi deroget.in gloſſ.col.1, lin.46.fo. 92
Conſuetudo. Legi quamdiu locus eſt, non eſt ad conſuetudinem recurrendum.in glo.col.1.lin.22.fo. 92
Conſuetudo loci.vide, Nominis controuerſia.
Conſuetudo non ligat, quæ non eſt in eodem oppido.in commẽ. col.1.lin.69 fo. 201
Conſuetudo patrisfamiliàs inſpicitur.in com.col.1.lin.57. f.242
Conſuetudo. Poſt conſtitutionem eſt iudicandũ ſecundum conſuetudinem approbatam.in com.col.2.lin.6 .fo. 304

Conſuetudo praua eſt tollenda, tanquam corruptela. in com. co. 1. lin. 44. fo. 236
Conſuetudo præſcripta habet tacitum cõſenſum, nam diuturni mores legem imitãtur. And. de Iſer. in proœ. cõſt. col. 4. li. 50.
Conſuetudo, quæ eſt lex non ſcripta omnes æqualiter ligat. in com. col. 2. lin. 45. fo. 71
Cõſuetudo ſi nõ ſit in loco de illo caſu de quo agitur, recurritur ad ſimilem conſuetudinem. Si conſonum & ſimile deficit, non ad id quod in vicinis locis ſeruatur, recurritur, ſed ad id quo vrbs Romana vtitur, ſeruamus enim conſuetudinem illorum inter quos etiam conuerſamur, & viuimus. Secus ſi probatur, quod hæc conſuetudo ſit in vna prouincia, vel Regno, Nam in qualibet parte, vel terra prouinciæ, & Regni illius ſeruabitur. Vnde ſeruetur conſuetudo prouinciæ: magnum enim reputãt prouinciales cõſuetudinẽ inter ſe obtẽtã ſeruari, nã vnaquæq; prouincia in ſuo ſenſu abũdat. in cõ. c. 2. li. 19. f. 241
Cõſuetudo, ſtatutũ, & lex municipalis in quibus paria ſint? Andreas de Iſer. in proœ. conſt. col. 4. lin. 33.
Conſuetudo ſubſequens quãdo tollatur à lege præcedẽti. in gl. col. 1. lin. 18. fol. 5
Cõſuetudo ſuccedẽdi qualiter probetur. in cõ. col. 1. li. 60. f. 241
Cõſuetudo titulata, potius ſicut lex municipalis valet, quã ſicut conſuetudo. in com. col. 1. lin. 80. fol. 241
Conſuetudo titulata eſt, quãdo ciues ſtatuũt aliquid eſſe cõſuetudinẽ. And. de Iſer. in proœmio conſti. col. 4. lin. 42.
Conſuetudo vincit legẽ malam, vel nõ ita bonam, vnde ſi lex eſt rationabilior conſuetudine, cõſuetudo non mutaret legẽ, nõ enim eſt ita bona conſuetudo vel ſtatutũ quod nõ eſt ita rationabile, ſicut lex ſcripta cõtra quã inducitur, ſic bono melius inuenitur, & ideò variatur de bono in melius, de perfecto in perfectius. And. de Iſer. in proœm. conſtit. col. 9. lin. 10. & ſeq.
Conſuetudo. vide Domini debent.
Conſules qui dicantur, & qui cõſulares viri. in cõ. c. 1. li. 44. f. 71
Contemnẽs mandatũ Regium, punitur. in com. col. 2. li. 9. f. 33
Contẽptor mandati Regij mortis pœna eſt plectendus. in gloſ. col. 1. lin. 38. fol. 2
Contẽptus peccatũ nullum eſt adeo paruum, quod nõ maius fiat propter contemptum. in glo. col. 2. lin. 39. fol. 2
Conteſtatio litis inter principales fit per verbũ, Nego, vel Cõfiteor inter procuratorem per verbũ, ignoro in ciuilibus cauſis in glo. col. 1. lin. 17. & col. 2. lin. 17. fol. 153
Conteſtatio litis, vbi non eſt, mutatur proceſſus, niſi aliud ſtatutũ diſponat. And. de Iſer. in proœ. conſti. col. 10. lin. 20.
Cõteſtationis litis forma qualiter fiat. in cõ. col. 2. lin. 52. f. 194
Cõteſtatus ſi ſim litẽ & cũ deberẽ offerre in iure infra biduũ exceptiones meas nõ feci, obtulit tamẽ quidã amicus meus me ignorãte, & poſt hoc lapſum eſt biduũ nũquid potero ratũ habere, vt perinde ſit, ac ſi ego obtuliſſem. in cõ. co. 2. li. 52. f. 165
Continentia. Difficile continere à luxuria. & nemo continens eſſe poteſt, niſi Deus det. in com. col. 1. lin. 11. fol. 360
Continuatio facit vnum cenſeri delictũ. in gl. col. 1. lin. 35. f. 54.
Cõtractu etiam inualido trãsfertur poſſeſsio, quã nõ licet inuadere propria authoritate, ſed per iudicem repeti debet. in gl. col. 2. lin. 42. fol. 101
Contractus largiſsimè accipitur, pro omni obligatione. in gl. co. 2. lin. 58. fol. 99
Cõtract⁹ vbi eſt perfectus rei traditione, ſolo cõſenſu etiã vtriuſque contrahentium diſſolui non poteſt, niſi retrò re tradita. in com col. 1. lin. 68. fol. 168
Cõtractus, verbũ nõ pertinet ad ius teſtandi. in gl. c. 2. li. 54. f. 99
Cõtractus, vt aliena prædia, vel homines recipiãtur, ſunt à iure prohibiti, & nedum cõtrahentes, ſed etiam notarij qui interſunt talibus contractibus, puniuntur. in glo. col. 2. lin. 5. f. 207
Contractus. vide Mulieribus.
Cõtraria duo ſi in eodem inſtanti dicuntur, vltimũ valet. in cõ. col. 1. lin. 25. fol. 116
Contraria ſi duo ſint vnum pro dicente, aliud contra, nõ poteſt quis vnum acceptare, quod eſt pro ſe, & aliud reprobare, quod eſt contra ſe. in com. col. 1. lin. 7. fol. 116
Cõtrariorũ debet eſſe eadẽ diſciplina. in gl. co. 2. li. 49. fo. 184
Contumacem reum iudex poteſt condẽnare vltima hora in die perẽptorij. in contractu totus dies eſſet ſoluẽtis. Poteſt expectare & gratiam temporis facere. in com. col. 2. lin. 29 fo. 117
Contumacia accuſati poſt annum poteſt accuſari poſt annum, & peti bannum foriudicatio. in glo. col. 1. lin. 50. fol. 127
Contumacia banniti purgatur. vide Bannitus poſt annum.
Contumacia contrahitur quantum ad fiſcum pro pœna propter principalis inſtantiam, partis non comparentis contumaciam accuſantem. & an ſtatim poſt terminum fiet cõdẽnatio fiſco, an verò poſt dies ex interuallo. in cõ. col. 1. lin. 78. fol. 171
Contumacia creſcente, creſcere debet & pœna. in gl. col. 1. lin. 2. fol. 137. & in cõmẽ. col. 2. lin. 44 fol. 329
Contumacia creſcit niſi purgetur. in cõm. col. 1. lin. 36. fo. 146
Contumacia eſt delictum. in com. col. 1. lin. 28. fol. 117. & colũ. 1. lin. 78. fol. 136
Contumacia facit litẽ haberi pro cõteſtata, quãdo nõ requiritur vera litis cõteſt. in additio. ad gl. col. 1. lin. 8 fol. 137
Contumacia nõ comparẽtis debet accuſari die ſequenti, quãdo terminus incidit in diẽ feriatã. in com. col. 2. lin. 80. fol. 379. Et quid ſi iudex dicat, à die craſtina vſque ad ſeptem dies ꝓponas omnes exceptiões tuas dilatorias, tã cõtra perſonã, quàm contra alia, & vltima dies reperitur feriata, nunquid die poſt illam ſequenti poterit eas producere? in cõm. col. 1. lin 1 fol. 380
Contumacia nõ comparentis poſt diem feriatum in die ſequenti non feriata quomodò accuſetur apud acta curiæ. in com. colũ. 2. lin. 44. fol. 381
Contumacia ſemel contracta ſemper durat niſi purgetur. in cõm. col. 1. lin. 61. fol. 144
Contumacia ſemel contracta ſemper durat, niſi purgetur. in cõ. col. 2 lin. 35. fol. 171
Contumacia. Stãte ſtatuto, ꝙ reus nõ comparens habeatur pro contumace & exbãnito quo ad miſsionẽ in poſſeſsionẽ & perſonalem capturam, actore nõ accuſante cõtumaciam, reus non habetur pro cõtumace, quod tamẽ intelligitur procedere quantùm ad hoc vt iudex poſsit procedere cõtra aliquem tanquàm contra contumacem, ſecus quò ad effectum, qui ipſo iure inducitur à iure, vel à ſtatuto: nã tunc nõ requiritur, quòd cõtumaciam aduerſarius accuſet. vnde ſi ex forma ſtatuti citatus in termino non reſpondens, & ſic vt cõtumax habeatur pro cõfeſſo: ſi aliquis citatus non comparuit dato quòd pars aduerſa ei⁹ contumaciam non accuſanit, tamen habetur pro contumace quantùm ad effectum ſtatuti, ſufficit enim quòd fuerit citatus, & in actis nõ appareat comparitio: & non ſufficit ſi actor compareat, & rei contumaciam accuſet, niſi etiam appareat quòd licentiatus receſſerit. Adde tamen, quod ſi ſtatutum dicat, quòd ille qui nõ comparet in tempore banni habeatur pro confeſſo, iſto caſu nõ requiritur quòd ſit præſens aduerſarius, & ſuam contumaciam accuſet. in com. col. 1. lin. 60. folio. 412
Contumacia vera & expreſſa maior eſt, quàm præſumpta. in glo. col. 2. lin. 11. fol. 149
Contumacia. vide Annotatus.
Contumaciæ accuſatio per principalẽ operatur ſibi, & fiſco, quod non eſt mirũ: nam id quod eſt facti, ſicut ſolutio, poteſt parere diuerſos effectus nõ cõtrarios, ſecùs ſi eſſent cõtrarij, ſed & contrarios poſſet parere diuerſis reſpectib⁹. in cõ. col. 2 lin. 49 f. 171
Contumaciæ pœna poſt lit. cõteſt. quæ ſit. in gl. col. 1. lin. 50. f. 119
Contumaciam cõmiſſam in perſonam vnius, alius accuſare non poteſt, nec de ea conqueri. in com. col. 1. lin. 50. fol. 131
Contumaci parcitur. vide Iudici tanta.
Contumacis bona annotantur. vide Annotatio bonorum.
Contumacis in cauſa ciuili pœna. in gl. col. 1. lin. 4. fol. 118
Contumaciam eorum, qui citantur in magna curia, vel coram iuſtitiario, pœna, & eorum, qui conueniuntur coram Baronibus, vel Baiulis. in gl. col. 2. lin. 1. fol. 121
Contumax aliquando carceratur, quouſque durat inſtantia cauſæ ciuilis in gl col. 2. lin. 2. fol. 119
Contumax ante litẽ conteſtatam patitur miſsionem in poſſeſsionem pro menſura debiti declarati. in gl. col. 2. lin. 30. fo. 120
Contumax cœpto iudicio magis delinquit, & ideò aliquãdo carceratur. in gloſſa columna 2 linea 5. f. 120
Contumax cõdemnatus, vt euitet condemnationem, & purget moram, quid requiratur. in comment. columna 1. linea 15. f. 394
Contumax coram iuſtitiario, aut coram Baiulo, quomodò puniatur. in gloſſa columna 2. linea 2. f. 118
Cõtumax expreſſè incarceratur etiam ante litis cõteſtationem. in com. col. 2. lin. 81. fol. 119
Contumax expreſſus, & latitans æquiparantur. in glo. col. 1. lin. 2 folio 120
Contumax fictus appellat, nõ verus in cõ col. 2 lin. 74. fol. 128
Contumax fictus eſt in dolo præſumpto omittens ea quæ leges præcipiunt in com. col. 1. lin. 75 fol. 117
Contumax Francus olim quo caſu cauſam perderet. in gl. col. 2. lin. 24. fol. 152
Contumax habetur, & præſumitur citatus, qui mittit nũtium ad curã excuſationẽ proponẽs, cũ deberet per ſe cõparere vel procuratorem mittere, quia ſicut miſit nuntium, ſic potuit mittere procuratorẽ, niſi eſſet caſus, in quo nuntius proponeret excuſationẽ, qua ꝓpoſita nõ tenetur reus procuratorẽ mittere, ſi

proponat

proponat cauſam infirmitatis, vel ſimile.in cō.co.1.lin.61.f. 11
Contumax habetur, qui venit, & recedit. Et quomodo id intelligatur.in cō.columna 2.linea 24.f. 171
Contumax in actione reali ante litem cōteſtatam, quomodò puniatur, & quid lite cōteſtata, vel in actione perſonali, in gloſſ. columna 1 linea 40.f. 21
Contumax in cōparendo ſi ſit vniuerſitas, quam pœnam patiatur in gloſſa columna 2.linea 63.f. 124
Contumax in criminali poſt litem cōteſtatam qualiter puniatur in gloſſa columna 2 linea 50 f. 127
Contumax in criminalibus iure Romano quomodo puniebatur, & contra illum proceditur, in gloſſa columna 2.linea 9.f. 127
Contumax in criminalibus quomodò puniatur in gloſſa colum. 1.linea 22.f. 127
Contumax in vno actu, an citari amplius debeat in alio actu. in cōment.columna 2.linea 58.f. 195
Contumax in vno actu debet citari in alio.in cō co.2.li.44.f.406
Contumax nō appellat.in cōment columna 2.linea 79.f. 152
Contumax nō appellat.in gl.columna 1.linea 3.f. 153
Contumax non punitur in omnibus bonis mobilibus ante litem conteſtatam, nec poſt: vt cauſam amittat, ſed tantum tertia parte bonorum mobilium: ſed ſi eſſet verè cōtumax poſſet puniri in omnibus bonis, & ſub pœna omnium bonorum contumaci mandare, eumque punire. in cōment.columna 2.linea 73 f 152
Contumax non videtur, qui ad maius auditorium vocatus litem inchoatam coram minori deſerit. in gloſſ.col 1. linea 49.f.161
Contumax ob delictum, vt quia perſonaliter inuentus, & citatus nō venit, an cōdemnari poſſit curiæ ad tertiam bonorum mobilium, & quid ſi fictè ſit contumax, vt quia fuerit citatus ad domum, & ad eum nō peruenit citatio, vel habebat cauſam licet iniuſtā non veniendi.in cōment.colum.1.linea 65.f. 117
Contumax. Obligans ſe extra iudicium, ad certam pœnam: quòd veniet ad iudicium, quando vocaretur, & vocatus nō venit, cōmittitur pœna, quæ exigetur, quando probabitur, & hoc caſu ille debebit citari, & cōuinci, poterit enim eſſe, quòd remiſſa erat per pactum illa pœna poſt cōuentionem, nō conuictus non debet damnari, ſed quādo iudex inuenit obligatiōem, in actis & ſit cōtrarium non debuit diuinare, quòd fuerit ſibi remiſſus, nam vocatus debuit hoc allegare per ſe, vel per alium, quem debuit in domo relinquere. Quādocunque verò veniēs audietur ex iuſta cauſa & reuocabitur, quod factum eſt per reſtitutionem, & ſi veniat re integra, antequam fiat executio, reuocabitur. in cōment.colum 2.linea 14.f. 115
Contumax patitur miſsionem in poſſeſsionem. in gloſſa colum. 2.linea 1.& 11.f. 118
Contumax patitur miſsionem in poſſeſsiōem rerum ſuarum etiam feudalium, quando alia condemnatus non habet: ſed feudalia vēdi nō poſſunt ſine mādato principis in cō.col.2.li.800.f.118
Contumax perſona in cōtractibus non aſtringitur ad cōparendum in cōmen.col.2.lin.67 f. 66
Contumax poſt litem cōteſtatam cōdemnatus non appellat, Et quid de ficto cōtumace in gloſſ.colum 1 lin 60.f 119
Contumax poſt litem cōteſtatam magis delinquit, quàm ante. in gloſſa columna 1.linea 38 f. 128
Contumax poteſt infra annum poſſeſsionem recuperare in gloſ. colum.2. linea 62.f. 128
Contumax qui in iudicium citatus nō venit, ſtatim plectitur ad tertiam, quæ eſt pœna legis.in cōment.colum.1.lin.8 fol.115
Contumax qui ſemel fuit in vna cauſa fugiendo, idem præſumetur in alia.in cōment.columna.1.linea 62 f. 144
Contumax quis dicatur.in gl.colum.1.lin.47.f. 121
Contumax quo caſu vltra pœnam contumaciæ grauius etiam puniatur.in gloſſa colum.1.lin.52.f. 121
Contumax reus forbanitur, & damnatur ad tertiam mobilium, & poſt annum foriudicatur.in com.col.2.lin.77.fol. 180
Contumax reus nō condemnatur ad tert. par.mobiliū ob cōtumaciā, niſi quando actor cōparet ad diē.in com.col 1.lin.46.fo. 171
Contumax reus poſt litem cōteſtatam ponitur in bauno ſi non liquet de cauſa.in com.col.1.lin.59.fol. 151
Contumax reputabitur reus qui miſit procuratorē cū nō ſufficienti mādato, quātū ad hoc vt fiat miſsio in poſſeſsionē, ſi hoc actor velit, & an tunc poſsit aut debeat remitti cōdemnatio ad tert. par.mobiliū, quæ eſt curiæ.in cōm.col.1 lin.40 fol. 117
Contumax ſi aliquis ſit ante litem cōteſtatā in cauſa ciuili, & latitat, an patiatur venditiōem.in glo.col.2 lin 3.fol 119
Contumax ſi poſt bannum capiatur ex vinculis cauſam dicet, quod intelligitur ſi capiatur infra duos mēſes.in cō.col.1.lin.77.f.144
Contumax ſiquis ſit in delictis, quæ pœna locum habeat: Item ſi accuſator ſit contumax ante litem conteſtatam vel poſt, quæ pœna locum habeat. Item qua pœna puniatur accuſator & accuſatus, ſi poſt litem conteſtatā in termino dato non comparuerint.in com.col 2.lin.75 fo. 150
Contumax veniēs ante cōdemnationē non condēnatur, & infrà quantū tempus non veniens poterit ad hanc pœnā condēnari Et infra, quod tēpus poſsit hæc pœna peti, & an inſtātia principali finita. & qua actione.in com.col.1.lin.46. fol. 172
Contumax verus dicitur in dolo.in com.col.2.lin.37.fo. 136
Cōtumax verus à diffinitiuis ſententiis nō appellat, ſecus ab interlocutoriis.in com.col.2.lin.79.fo. 128
Contumax.vide, Forbannitus.
Contumax.vide, Citandus qui in domo.
Contumax.vide, Clauſula quæ adiicitur. Iudex delegatus.
Contumaciam facere aliud eſt, aliud non pati: vt quis honorem non habeat.in com.col.2.lin.36.fo. 37
Conuentio contra bonos mores, & quæ inducit viduitatem nō valet.in com.col.2.lin.8.fo. 232
Conuentio lex dici poteſt.in glo.col.2.lin.27.fo. 214
Conuentio per executorem facit interruptionem temporis. in glo.col.1.lin.4.fo. 260
Conuentio priuatorum non dat iuriſdictionem, nec nuda volūtate naſcitur iuriſdictio, & actio. nam actio extincta non reſuſcitatur.in com. col.2.lin.73.fo. 192
Conuentus à curia ſuper feudo, ſi poſſedit per 30. annos an ſufficiat ei contra curiam, vel fiſcum.in com.col.2.lin.72.fo.208
Cōuentus a curia ſuper feudo vel caſtro, quæ debeat probare: vt contra curiam obtineat.in com.col.2.lin.56.fo.208.& col.1. lin.75.fo.209.& col.1.lin.68.fo. 211
Conuentus de defenſa, ante aperturam teſtium poteſt quaſcūque defenſiones eum releuantes offerre, præterquam ſi diceret die defenſæ ſe alio loco remotum.in com.col.1.lin.14 fo. 33
Conuerſatio. Incorruptus manere non poteſt, qui corruptis ſociatur. & qui communicat ſuperbo, induet ſuperbiam. in cō. col 2.lin.40.fo. 279
Cōuicti dicūtur, qui non poſſunt negare crimē, & qui cōmiſſa nulla poſſunt tergiuerſatione celare.in cō.col.2.lin.54.f. 75
Conuictus, in quibus caſibus, ſeu criminibus ſit in carcere ponēdus.in com.col.1.lin.77.fo. 148
Cōuictus quis dicatur.in com.col 1.lin.13.& 25.fo. 292
Copia an detur famoſis latronibus.in com.col.2.lin.38.fo. 324
Copia dari debet in generali, vel in ſpeciali inquiſitiōe.in com. col.1.lin.33.fo. 324
Copia facit inopiam.in glo.co.2.lin.3.fo. 194
Copia nominū & repertorū eſt dāda reo.in com.co.1.li.59.f. 24
Copulam poni inter genus & ſpeciem non eſt inconueniens. in com.col.2.lin.55.fo. 274
Corona aurea, & aureola quid ſint, ſecundum Thom. de Aquin. in com.col.1.lin.49.fo. 27
Corpora animata præferuntur rebus.in com.col.1.lin.59.fo. 79
Corredum quodnam ſit.in com col.1.lin.70.fo. 225
Corrigere eius eſt, cuius eſt condere.in com.col.1.lin.35.fo. 87
Corrumpens officialem pecunia vel promiſsione, ſi enim nō denuntiauerit infra triduum, de corruptione, quam fecit poſtea denuntiare non poteſt, imo tenetur ſoluere tantundem fiſco. in com.co.2.lin.81.fo.195.& col.1.lin.45 fo. 196
Corrupta corpore, licet non mente non poteſt conſecrari.in com.col.2.lin.45.fol. 36
Corrupta nō dicitur quæ mentē geſtat incorruptā. & an habere debeat Aureolam virginibus debitam.in com.col.1.li.4.f.36
Corruptelæ crimen eſt publicum.in com.col.1.lin.43.fol. 196
Corruptelæ crimen punitur.in com.col.2.lin.80.fol. 195
Corruptelæ nō ſunt cōſuetudines dicendæ.in gl col.1.li.60.f.88
Creditor an & quādo poſsit bona ſui debitoris propria authoritate capere, ſi debitor ad hoc ſe obligauerit.in cō.c.2.li.1.f.297
Creditor cui res ſurripitur, agit cōdictione incerti. in cō col.1. lin 20.fol 204
Creditor dicitur etiam ex delicto.in com.2.lin.38. fol. 40
Creditores etiam ex delicto dicuntur.in com.col 2.lin.64.f.120
Creditor ſicut habet electionem in perſonis, vt poſsit quē vult prius pignorare, debitorem ſcilicet fideiuſſorem, an & ita in rebus ſit.in glo.col.1.lin.70.fol. 215
Creditor vniuerſitatis. vide vniuerſitas quæ tenetur.
Credulitatis iuramentum. vide Iuramentum de credulitate. Teſtes, qui de facto.
Crimen Canonicum idem eſt, quod eccleſiaſticum.in com.col. 1.lin.69.fol. 278
Crimen commiſſum coràm Iuſticiario ab eo cognoſcitur.in gl.

col.2.lin.2.fol. 60

Crimen. De vuoquoque crimine ciuiliter & criminaliter agi poteſt, & cùm de re familiari agitur vna per alteram intentata nõ tollitur.in cóment.co 1.lin.65.f. 342

Crimen extraordinarium eſt quando homo nõ perit incendio:nã numeratur inter priuata delicta, in quibus arbitrio ſuo extra ordinariè punit iudex.in cõ.col.2.linea 43.f. 47

Crimen læſæ maieſtatis an cadat in Regem, And.de Iſer.in proœmio cõſtit.columna 21.linea 25

Crimen læſæ maieſtatis an comitatur Regem Siciliæ. gloſſa in proœmi cõſtit.col.10.linea 45

Crimen læſæ maieſtatis cõmittens nõ debet liberari etiam ſi velit dare fideiuſſores.in cõ.col.1.linea 80.f. 294

Crimen læſæ maieſtatis cõmittitur in principem vel eius collaterales in cõ.colum.2.linea 61.f. 161

Crimen læſæ maieſtatis eſt horrendum & maximum omnium peccatorum: & ideò in ipſo crimine eſt ſeuerisſimè iudicãdum in cõ.col.2.linea 4.f. 331

Crimen læſæ maieſtatis in regno cõmittens, an & quãdo ipſo iure perdat bona.in cõm.col.1.linea 65.f. 295

Crimen læſæ maieſtatis occidendo officialem quãdo dicatur cõmitti.in cõment.colum.1.linea 70.f. 56

Crimen læſæ maieſtatis. vide Accuſatus coram iuſtitiariis. Bona in crimine. Læſæ maieſtatis.

Crimen læſæ maieſtatis. vide Filius. & Hæreſis crimen. & Supplicatio.

Crimen læſæ maieſtatis. vide Iudiciis præcedentibus.

Crimen læſæ maieſtis. vide Inquiſiti.

Crimen læſæ maieſtatis vide Maieſtatis læſæ.

Crimen læſæ maieſtatis. vide Maieſtatis.

Crimen læſæ maieſtatis. vide Teſtes vtiles.

Crimen publicum quid ſit? in cõm.col.2.linea 79.f. 195

Crimen ſi cõſtet ex depoſitione prohibitorum teſtificari, vel ex accuſatiõe facta per illum, qui accuſare nõ poteſt, tunc reus nõ eſt torquendus, & ſi de facto torqueatur, & cõfiteatur, ſibi non præiudicat. Idem & ratiõe accuſati, vt clerici: quia iudex ſecularis nõ cognoſceret.in cõ.col.1.linea 58.f. 49

Crimina imponentia pœnam membrorum cognoſcuntur per iuſtitiarios.in gloſſa colum.1.linea 5.f. 67

Crimina leuia, quæ nõ imponunt membri abſciſiõem, Baiuli cognoſcunt.in gloſſa col.1.linea 7.f. 86

Crimina magis in vna prouincia aliquando puniuntur, quàm in alia.in cõ.col.2.linea 6.f. 242

Crimina magna quæ dicantur vide Clericus pro hæreſi.

Crimina nocentium expedit eſſe nota.in glo.col 2.lin 16.f. 173

Crimina plura ſi ex eodem facto naſcãtur à diuerſis accuſari poſſunt.in gloſſa col.2.linea 33.f. 21

Crimina vndecunque claruerint ſunt punienda.in cõ.col.2.linea 72.f.77.& in cõ.col.2.linea 80.f. 24

Criminales cauſæ ſi ab officialibus cõmittãtur, pœna eſt publicatio bonorum. Si vero per vſurpationem cõmitterentur criminalia & ciuilia, tunc pœna capitis in cõ.col.2.linea 75.f. 81

Criminales quæſtiones à iuſtitiariis cognoſcuntur. in gloſſa col. 1.linea 38.f. 67

Crimen de eccleſiaſtico ſi coram ciuili iudice agatur ad pœnam ciuilem vtrum poſsit ciuilis & ſecularis iudex ſine eccleſiaſtico cognoſcere, & punire.in cõ.col.2.linea 77 f. 6

Criminaliter accuſans plus oneratur in probatiõe, quam qui ciuiliter agit in gloſſa colum.2.linea 18.f. 173

Ciuiliter agi poſſe pro minimis furtis intelligitur vſque ad pœnam fuſtigationis incluſiuè.in cõ.colum.2.lin.41.f. 87

Criminaliter citatus venit reſponſurus pro ſe, in ciuili venit pro ſe, vel per procuratorem.in gloſſa colum.1.linea 3.f. 113

Criminalis quæſtio propter lapſum terminum ad probandum nõ amittitur.in gloſſa colum 2.linea 21.f. 172

Criminalium cauſarũ finis eſt accellerãdus.in cõ.col 1.li.72.f.76

Criminalium cauſarum inſtantia multiplex, & quantum duret, & quid de inſtãtia cauſarũ ciuilium, ꝙ de inſtãtia cauſarũ feudalium ſecdm ritus Regni Neapolitani.in cõ.col.2.lin.61.f. 398

Criminaliũ cauſarum inſtantia ſecdm conſtitutiõem Regni durat tribus menſibus: vt in cõſtitut.cauſas. Et quia in illo textu tẽpus ſtatuitur iudici, & nõ inſtantiæ: quia verba illius textus referuntur ad iudicem, ſi infra illud tempus cauſa non erit expedita, poterit poſtea expediri infra biennium ſtatutum per ius ciuile.in cõ.col.1.linea 4.f. 399

Crimine læſæ maieſtatis bona cõfiſcantur.in gl.col.1 lin. 76.f.7. Et hoc caſu pœna tranſit in filios.in gl.col.2.lin.3.f. 7

Criminis immanitate in multis caſibus à iure cõmuni receditur. in gloſſa columna .linea 74.f. 9

Criminis leuitas aliquãdo à pœna excuſat.in gl.col.1.lin.5.fo.168

Criminum cognitio non pertinet ad Baiulos, nec Camerarium nec ad magnum iuſtitiarium.in gl.col.1.lin.56.fo. 67

Criminum cognitio officialis non delegat, niſi quando abeſt, & ſi aliter fieret, non valeret.in com.col.2.lin.77.fo. 76

Crucem facere in teſte illiterato eſt ſubſcribere.in com.col.1.li. 59.fol. 100

Cruce ſignatur inſtrumentum à teſtibus illiteratis, quod teſtium ſubſcriptionem requirit.in gl.col.2.lin.26.& 32.fol 100

Culpa fœlix quandoque inuenitur.in gl.col.2.lin.11.fol. 275

Culpa in omittendo non eſt ita grauis, ſicut in committendo. in com.col.1.li.52.fol. 135

Culpam facientis habet, qui cum poſsit corrigere, negligit emẽdare.in glo.col.2.lin.57.fol. 31

Culpa non venit in l.Cornelia, ſed in Aquilia.in com.co.2.lin. 39.fol. 22

Culpa partis non attenditur, nec nocet in propria cauſa, ſecus in cauſa aliena.in gl.col.1.li.17.fo. 173

Culpa. vide Dolus.

Cultellum molitum portans, an teneatur portatione armorum, & quid ſi cum eo percutiat.in com.col.1.lin.20.fol. 19

Curator ad litem eſt in ſpeciali cauſa actor ad omnia.in cõ.col. 1.lin.81.fol. 186

Curator dandus eſt nobili poſt decimumquartũ annum de mandato Regis.in glo.col.2.lin.20.fo. 255

Curator datus bonis non ſatiſdat.in com.col.2.lin.61.fol. 255

Curatoris authoritas. vide Minores.

Curator vide Baliuis nobilibus.

Curator. vide Minor.

Curator. vide Tutor.

Curæ excuſatio. vide Excuſatio.

Curia agens contra aliquem ad auocationem feudi, quæ probare & ponere habeat, vt cõtra illum obtineat.in com.col.1.li.70 fo.208.& col.1.lin.54.fol.110.& col.1.lin.53.fol 218

Curiam capuanam Imperatores an facere potuerint.in com.co. 2.lin.77.fol. 167

Curia Capuana an fieri potuerit.in com. col.1.lin.69.fo 132

Curia Capuana an fieri potuerit? in com.col.2.li.58.fo. 244

Curia dat iudices, vbi partes ſunt diſcordes.in gloſſ.col.1.linea 5.folio. 169

Curia debet bis in anno congregari, & modus faciendæ Curiæ & qui & quod intereſſe debeant, & in quo, loco.in cõ.col.2.li. lin.50.fol. 66

Curiæ an quid ſit relinquendum iure inſtitutionis ab his qui teſtamentum conficiunt. & decedũt ſine legitimis ſucceſſoribus in glo.col.1.lin 47.fo. 84

Curia iuſtitiariorum vocatur curia Regia.in glo.col.1.lin.1.f.4

Curia magiſtri iuſtitiarij vocatur magna curia. Regia. in gl.c.1. lin.1.fo. 4

Curia magna confirmat iudices & notarios electos ab vniuerſitatibus.in glo.col.2.lin.3.fo. 97

Curia magna quæ dicatur.in glo.col.1.lin.19. 60

Curia non venit cõtra priuilegium ſuũ.in com.col.1.li.64.f.200

Curia. Trigeſima quæ ſoluitur curiæ, an debeat ſolui ab vtraque parte.in glo.col.2 lin.13.fo. 50

Curia vnde dicatur.in glo.col.1.lin.30.fo. 60

Curiales an comprehendantur nomine forenſium.in additio ad com.col.1.lin.79.fo. 60

Curiales arma ex ſpeciali prærogatiua in Regno deferre poſſunt in glo.col.1.lin.1.fo. 18

Curiales qui dicantur, & an illi poſsint ſine licentia de curia recedere.in com col 1.lin. 5.fo. 60

Curialis dũ eſt in officio, ſi obtenta licentia per aliquos dies in domo ſua forte ſteterit, vel quieuerit, an priuilegium ſibi dũ eſt in officio & miniſterio cõpetẽs retineat.in cõ.c.2.l.56 f.60

Cuſtodes carceratorum an & quando ob fugam carceratorũ puniãtur, & multa ſimilia in hac materia vide.in ad ad cõmen. col.1.lin.41.fo. 107

Cuſtodes caſtrorum non debent in cuſtodia eſſe deſides, & abertare.in gl.co.2.li.1 fo. 118

Cuſtodes negligentes puniendi ſunt.in gl.col.1.lin.1 fo. 54

Cuſtodes plerunque puniuntur.in glo.col.2.lin.52.fo. 48

Cuſtodia. Ad cuſtodiam rei qui teneantur.in gl.col.2.lin.64.f.111

Cuſtodia aduerſus vim parum proficit in cõ col. .lin.7 .fo. 36.

Cuſtodis carceratorũ qui aufugerũt negligẽt a p nit t publicatione bonorũ, & pœna annalis carceris.in cõ col.1.li. 6.f.

Cuſtos carceris. cuius negligẽtia captiuus aufugit, ſi velit ſuſtinere pœnam, quã fugiens de carcere pati debebat, ſi fuiſſet conuictus de crimine, quo tenebatur, an euitet pœnã publicationis bono

nis bonorum, & annalis carceris.in cō.col.1.linea 57.f. 107
Cuſtos carceris cum eſt in dolo punitur capitaliter, ſi ſic erat ille fugiens aliàs puniendus.in cō.col.1.linea 60.f. 107
Cuſtos carceris punit, ſi carcerat⁹ aufugiat.in gl.co.1.li.13.f. 107

De litera D.

DAEMONES habēt poteſtatem ſuper fantaſiam hominis, imprimere, eamque alienare. vt videatur beſtia, ſeu beſtiale animal, cùm non ſit.in cōm.co. 2.linea 79.f. 275
Damna clandeſtina, malefactoribus ignoratis à vicinis reſarciantur.in gloſſa colum.1.linea 2.f. 46
Damna illata à latronibus etiam negligentia Regis per vniuerſitates, & homines locorum reſarciuntur nō repertis malefactoribus.in cō.colum.2.linea 70.f. 6
Damna. Pro damnis via ordinaria etiam contra violentum proceditur.in cōm.colum 2.linea 76.f. 287
Damna, quæ per violentiam cōmittūtur, aut latrocinia quæ de die palam committūtur in ſyluis, vel per aggreſsiones, quæ in itineribus fiunt, an emēdari debeāt à vicinis in Regno.in gloſſ. colum.1.linea 18.f. 46
Damnatorum bona de iure communi nō fiunt lucro iudicibus, nec fiſco vendicantur ſed veniunt ad aſcendētes, & deſcendentes vſque ad tertium gradum, licet per cōtumaciam poſt annum perdantur bona etiam eo iure, ſed de iure cōſtitutionum bona foriudicatorum, vel damnatorum fiſco vendicātur.in cō. colum.2 linea 59.f. 252
Damnatorum bona mobilia indiſtinctè fiſco applicantur in commetar columna 1.linea 55.f. 141
Damnatorum bona mobilia pertinent ad fiſcum ſecundum generalem vſum Regni, quo etiam bona burgenſatica vaſalli Comitis, vel Baronis delinquentis, & damnati, quia ſunt libera, nec tenet ea à Comite, vel Barone licet ſint in iuriſdictione ei⁹ perueniunt ad fiſcum ratione maioris dominij, ſicut & mobilia: ſed aliud eſt in feudo, vel alia re, quæ tenetur à Comite, vel Barone.in cōm.col.2.linea 40 f 141
Damnatorum bona mobilia publicātur.in cō colū.2.lin.76.f.141
Damnatorum bona nō fiunt lucro iudicibus, neque fiſco, ſed perueniunt ad deſcendentes, & aſcendentes vſque ad tertium gradum, licet poſt annum per cōtumaciam, perdātur bona etiam de iure digeſtorum.in cōm.colum.2.linea 37.f. 14[illegible]
Damnatorum bona quomodò diuidantur.in commētar.colum.1 linea 54.fol. 253
Damnatorum bona ſunt curiæ.in com.col.2.linea 62.f. 141
Damni emendatio. vide, Vniuerſitas.
Damnum accipitur pro deſtructione rei, & diminutione patrimonij.in com.col.1.linea 59.f. 46
Damnum aliquando accipitur ꝓ deſtructiōe in gl.col 2 li.2.f.46
Damnum clādeſtinum quodnā dicatur. in glo.col.1.lin.4 fol.47
Damnum enorme, vel magnum quomodò exponatur. in gloſſa colum.1 linea 48.f. 189
Damnum eſt diminutio patrimonij.in cō col.1.linea 70.f. 40
Damnum ex aliena culpa litigator ſentire nō debet.in gloſſa colum.2.linea 39.f. 169
Damnum iniuria dare, & furtum comittere inter ſe differunt. in gloſſa columna 1 linea 39 f. 46
Damnum paſsi ſacramento an ſtetur contra vniuerſitates.in glo. colum.1.linea 17.f. 54
Dare eſt accipientis fieri in gloſſa colum.2.linea 13.f. 217
Dare qui poteſt & remouere poteſt in cō col.2.lin.81.f. 86
Dare videtur qui confirmat.in glo.col 2.linea 24.f. 73
Datio & promiſsio æquiparantur.in cōm col.2.lin 81.f 79
Debita, ſeu nomina debitorum cōtinentur appellatiōe rerum mobilium Vnde ſi fiat executio per curiam in tertia parte bonorū mobilium, poteſt fieri etiam in debitis.in cō col 1.lin.75.f 66
Debitor annui redditus, denegans, vel vetas, dicitur me debituere in com.col.2.lin.61.f. 45
Debitor cōuenitur a fideiuſſore: vide Fideiuſſor, qui diu ſteterit
Debitor conuentus cōfitens debitum ante litis conteſtatio.m ſoluere iubet, nec alias patitur pœnas, & an tunc ſoluat trigeſimā in com colum.2 linea 78.f. 88
Debitor cui conceditur ſaluus conductus, tenetur ſatiſdare de ſoluendo poſt anni lapſum, ad quam tūc demum tenetur debitor, quando princeps hunc ſaluum cōductum concederet ex alia cauſa, quam paupertatis: puta ꝓpter incōmoditatem aliquam. Secus ſi in reſcripto cōtineretur, ꝙ propter paupertatē debitoris ita indulget princeps quia tunc nō eſt veriſimile principem velle eū teneri interim ad ſatiſdandū, ne dictu reſcriptū videatur fruſtratoriū. & ludibrio cōceſsiſſe. Vnde tunc ſufficit præſtare iuratoria cautionē, & an tunc teneatur cauere cū generali hypotheca bonorū, & etiā cū adiectione pœnæ & hæc ſatiſdatio ita demū eſt præſtāda ſi petatur per creditorē aliàs ſi non petitur pōt debitor bene vti reſcripto. Et ſi hæc ſatiſdatio nō præſtatur, licet valeret reſcriptū eſſentialiter. Tamē non valet quantū ad vtilitatem & commodū impetrantis, niſi ſatiſdet, & ſi præſtetur fideiuſsio, valet reſcriptū effectualiter & cōfirmatur per ſatiſdationem ſubſequentē. An autem debitor qui habuit dilationē quinquennalem elapſo dicto tēpore poſsit cedere bonis. Itē ſi alicui debitori ſit cōceſſa dilatoria, dummodò, ꝙ ipſe debitor ſit pauperior creditore debitor an debeat probare hāc qualitatē ſcilicet ſe eſſe pauperiorē, aliàs non gaudeat moratoria & an debitor, qui impetrauit moratoriā, & ſic ius iniquū contra ſuos creditores, poſsit pendēte tēpore moratoriæ cōuenire dictos creditores. Adde, quod moratoriæ, & ſalui conductus non extenditur ad debitum iuratum.in com.col.1.& ſeq.lin.60.fol. 404
Debitor debitoris mei an ſit meus debitor.in gloſ.col.2.lin.30. folio 43
Debitor etiam ex delicto dicitur.in com.col.2.lin.29.fo. 19
Debitor meus in certa pecunia, vel ad certū ſeruitiū, ſi cogatur alij dare, vnum ego habeam beneficium conſtit. circa violētiarium.de reſtit.poſſe.in com.col.2.lin.48.fo. 45
Debitor non ſoluens ſecundū iudicis præceptum tenetur ad intereſſe.in com.col.1.lin.40.fo. 172
Debitor poſsidet. vide Pignus in bonis debitoris.
Debitor poteſt imprompt u probare ſe ſatisfeciſſe nō ſolū p inſtrumentū publicu, vel aliā ſcripturā authēticam, ſed etiam per teſtes, quo probato ipſe nō detinebatur. ſed ſuus aduerſarius: tanquā calumniator, & periurus.in cō.col.1.lin.60.f.387
Debitor priuati perſonaliter ad ſoluendum aſtringitur, niſi cederet bonis.in com.col.2.lin.67.fol. 109
Debitor quando eſt conceſſus ſaluus conductus. vel moratoria, debitor tenetur cauere de ſoluendo poſt lapſum anni.in com. col.1.lin.36.f. 404
Debitor quo caſu compellatur de nouo promittere, vel quando fiat de nouo inſtrumentum.in gl.col.1.lin.1.fol. 96
Debitor, vel depoſitarius. ſi negauerit pecuniam mutuo datam, depoſitā, vel commodatam, & conuincatur, punietur in tertia rei æſtimatione fiſco applicanda.in glo.col.1.lin.3.fo. 88
Debitoris hæres capi non poteſt, virtute licētiæ de capiendo debitorem.in com col.1.lin.45.fo. 391
Debitoris hæres nō poterit carcerari vigore pacti initi cū debitore, quod ſi nō ſoluerit in termino poſſet carcerari, licet hæres non ſoluerit ſecus eſt in ſtatuto.in com.col 1.lin 6.f. 391
Debitum ſortis, non lucrū ſi ſit non appellatur in cauſa fiſcali, alia enim ratio eſt, debita perdere, & lucra non capere. in cō. col.2.lin. 18.fol. 19
Debitum, vt poſsit quis mitti in poſſeſsionem, quomodo cōſtabit, & declarabitur.in glo.col.1.lin.1.fo. 121
Decima exigi non poteſt propria authoritate, ſed peti debet rei vēdicatione. vel condictione ex canone.in cō.c.2.li.20.f. 13
Decima parte litis puniūtur actor & reus qui poſt litem cōteſtatam in iudiciū amplius nō venerunt.in gl.co.1.li.61.fo. 122
Decima. Rebellis reſtitutus per principē debet habere decimas etiam pro tempore præterito.in com.co.1.lin.7[illegible].fo. 313
Decima. Vtrum Papa poſsit Regi, vel alteri principi concedere ſine peccato decimas clericorum.in com.col.1.lin.7.fo. 313
Decimæ nō debent eccleſiæ de nouis ſtatutis impoſitis per Fredericum Imperatorē, ſed tantū de veteribus, & quæ ſint noua ſtatuta, & quę vetera regni Neapo.in cō.c.2.l.49.&65.f. 14
Decimæ per laicum poſsideri non poſſunt, & vtrū præſcribi per eum.in com.col. .lin.41.fo. 243
Decimæ qua actione petantur.in glo.col.1.lin.27.fo. 15
Decimæ quando à laicis licitè teneantur.in addi.ad com.col. 2. lin.71.fo. 41
Decimæ quæ debentur prælatis in pecunia ſolui debent in Pentecoſte, aliàs in ſeptembri, quæ in frumento vino, oleo, & aliis victualibus, tunc, quando percipiuntur, & non oportet de hoc habere mandatum à curia. in com.col.2.lin.75.fol 14
Decimæ quæ reddūtur eccleſiis quatuor partes fieri debent, & quibus debeant illæ tradi.in glo col.1.lin.15.fo. 15
Decimæ ſunt de iure diuino.in addit.ad glo.col.2.lin.28.fo.14
Decimæ ſunt iure ſpirituales, quas laicus poſsidere nō poteſt, & ideò ſpoliatus de eis non reſtituitur.in cō.col.1.lin.67.fo. 41
Decimam non habent prælati de fundico, tanquam de malè acquiſito. in com.col 2.lin.66.fol. 105
Decimarum cauſa pertinet ad iudicem eccleſiaſticum nō ſecularem: nō & per modum reconuentionis nō ſpectat ad ſecularem.in com.col. ,lin 41.fo. 13

rem.in comment.columna 1.linea 41.fol. 313
Decimarum ſolutio præſcribi non poteſt,neque tolli poteſt con ſuetudine.in comm.columna 1.linea 68.fol. 313
Decimas non ſoluentes iudex etiam ex officio poteſt cogere, & quid in decimis debitis priuatis perſonis, puta per antiquũ feudum,vel per priuilegium.in com.colum.1.linea 52.fol.313
Decimas non ſoluens eccleſiis, cum ſit in notorio crimine,& pec cato non debet abſolui per confeſſorem.in commẽ. columna 2.linea 5.fol. 313
Decimas prælato eccleſiæ non deberi pertinaciter aſſerens eſt hæreticus.in comm.colum.2.linea 1.fol. 313
Decimas ex tolerantia prælatorum quotidie laici poſſident. in com.colum.2.linea 13.fol. 313
Decimas qui tempore congruo non ſoluunt, tenentur ad duplũ illi,cui ſoluere debent.in com.col.1.linea 16.fol. 334
Decimas ſoluere omnes tenentur.in glo.col.2.linea 20.fol. 14
Decedentes non habentes legitimos ſucceſſores, ſi teſtamentũ conficiant, an aliquid relinquere debeant curię iure inſtitutio nis.in gloſſa columna 1.linea 47.fol. 84
Decedentis ſine hærede bona fiſcus aduocat tertia parte data ꝓ anima defuncti.in gloſſa col.2.linea 22.fol. 83
Decedere ſine hærede quis dicatur.in glo col.1.lin.14.fol. 84
Deceptis,& non decipientibus ſubuenitur. in gl.col...li.39.fol.8
Declinare iudicium.vide, Iudicium differre.
Declinatio fori.vide Forum publicum.
Declinatio fori.vide Eccleſia,Procurator fiſci.
Declinatoria iudicis,an impediat litis conteſtationem,& quando debeat probari.in glo.col.2.linea 38.fol. 162
Decretalium volumen non erat compilatum tempore Regis Guilelmi.in cõ.col 1 linea 28.fol. 256
Decretum interpoſitum in re propria,quantum ad rem ipſam ligat ignorantes:nam in re propria quilibet eſt moderator, & arbiter.in comm. col.1.linea 74.fol. 20
Decurio ſi teſtamentum ſcripſit, quæſtioni ſubiicitur, ſi falſi quæ ſtio moueatur,nõ in aliis quæſtionibus.in gl.col.1.li.10.f. 70
Decurionũ honorib⁹ Plebei fungi nõ poſſunt. in gl.c.2.l.9.f.273
Decurionum prædia indebitè alienata retrahuntur per quẽcũque.in com.colũ.1.linea 18.fol. 204
Defectus in baiulis poſt quantum tempus videatur, vt peruenia tur ad camerarium.in glo.col.1.linea 5.fol. 83
Defendere alium de iure communi non teneor. niſi mihi ſubſit ratione dominicæ,vel patriæ poteſtatis.in cõ.col.1.li.70.f.39
Defendere me & meos poſſum,& quando in re patior moleſtiam exigitur moderamẽ, ſecus quã in perſona.in cõ.col.1.li.67.f.16
Defendere potens clericum,ſi non defendat, an incidat in canonem latæ ſententiæ,ac ſi ipſe inieciſſet manum. in additione ad com.columna 2.linea 45.fol. 29
Defendere ſe volens ex vltramarina prouincia habet nouẽ menſes de iure ciuili,annum verò de iure conſtitutionum regni. in com.col.1.linea 55.fol. 132
Defendens ſe à crimine ſemper auditur de iure romano.in commẽt.col.1.lin.45.fol. 142
Defenſa an fieri poſſit nomine Baronis,vel Comitis. in commẽ. col.2.linea 26.f.18. vel alterius nomine quam Regis. in com. col.1.linea 68.& col.2.linea 60.fol. 30
Defenſa an habeat locum vbi habet locum interdictum,vti poſſidetis.in com.colum.2.lin.38.fol. 25
Defenſa an imponi poſsit vtenti via publica ſecundum vſum ſuum,ad proprium eius commodum.in com.col.2.lin.57.f.28
Defenſa an poſſit imponi cõditionaliter.in gl.col.1.lin.1.f. 15
Defenſa an poſſit imponi iudici iuris ordine prætermiſſo præcedenti.in comm.col.2.linea 60.fol. 28
Defenſa an poſſit imponi pro parte Comitum,vel Baronum. in gloſſa colum.1.linea 50.fol. 207
Defenſa.Cõuentus poteſt omnes defenſiones,quas voluerit, offerre,niſi voluerit dicere ſe fuiſſe abſentem tempore interpoſitæ defenſæ,quo caſu nõ auditur in com.col.2.lin.71.fo.327
Defenſa De defenſa aliquando ciuiliter tantum agitur.in gloſſ. col.2.linea 15.fol. 27
Defenſa habet locum etiam quando forte ab officialibus imponatur in bello,vel in rixa.in com. col.2.lin.34.fol. 28
Defenſa imponitur per eum,cuius intereſt.in cõ.col.1.li.80.f.29
Defenſa imponitur ꝓ parte regia nõ aliorũ.in cõ co 2.l.44.f.33
Defenſa impoſita dominis à vaſallis an quãdo ſit ſeruanda, & quãdo impunè negligi poſſit.in glo.col.2.lin.23.fol. 15
Defenſa impoſita non poteſt priuata pactione remitti: quãdo iã eſt acquiſitum ius curiæ.in com.col.2.lin.74.fol. 33
Defenſa impoſita ſub cõditione,an valeat.in cõ.col.1.li.71.f.14
Defenſa iniuſta impoſita, ſi ius ſuperueniat imponẽti,an tũc valeat.in com col.1.lin.75.fol. 31
Defenſa iniuſta ſi vaſallis imponat,punitur imponens. in gloſſ. col.1.lin.14 fo 34
Defenſa licèt imponatur ſub maxima pecuniæ quantitate tamen illa tãtùm pœna exigitur, quæ per conſtitutiones eſt impoſita. in glo.col 1.lin.38 fo. 29
Defenſa nõ habet locũ pro conatu ſeu inſultu excogitato cũ iniuriis verbalibus, ſi non offendit perſonam, vel res nõ auffertur.in com col.2.lin.69.f. 25
Defenſa non imponitur pro violentia verbali, nec proceditur interdictum vnde vi.in com.colum.2.lin.64.f. 25
Defenſa non poteſt imponi niſi ex parte Regis,nõ autẽ Comitis, aut Barõis,vel alteri⁹, & impoſita nõ valet.in cõ.c.1.l.47.f.311
Defenſa.Officialis videns aliquam rixam, poteſt imponere defenſam partibus.in gloſſa colum.1.linea 9.f. 28
Defenſa pœna vaſalli contemnentis defenſam domini. in gloſſa colum.2.linea 28.f. 27
Defenſa poteſt imponi à detinentibus, pro excuſsis violenter de poteſtate detinentium, & ſi ſpernatur, committatur, etiam ſi excuſſa verè nõ poſsideantur, ſed quaſi.in com.col.1. linea 35.vſ-ad 60.fol. 28
Defenſa poteſt imponi poſt Iudæo.in com.col 2.lin.50 f. 32
Defenſa pro quibus & à quibus imponi poſsit.in cõ.colum.2. lin. 71 f.27.& col.1.lin.48 f. 29
Defenſa quãdo imponi poſsit à tutore,curatore, vel mundualdo. in gloſſ col.2.linea 6.fol. 26
Defenſa quæ impoſita eſt,an poſsit remitti per imponentem quãdo iam commiſſa eſt, & quid antequam committatur. in com. colum.1.linea 42.fol. 32
Defenſa quomodo debeat fieri ab eo qui offendi timet?in gloſſ.colum.24 fol. 25
Defenſa,quod tu exeas de domo mea an valeat. in commẽ.colum 2.linea 40.f. 28
Defenſa ſi ſit iniuſtè impoſita, vt non intrem in domum meam, ſi obtemperaui tunc quia nõ intraui, ſed poſt paucos dies intrẽ, an ideò nõ teneberis de iniuſta offenſa.in cõ.col.2 lin.49.f.34
Defenſa ſub conditione licet nõ debeat admitti,admiſſa tamen valet ſi pars non contradicat.in com col.2.linea 79.f. 24
Defenſa. Teſtes ſuper defenſa ſpreta deponenetes an poſsint reprobari.in glo. a colum.1.linea 17.f. 30
Defenſa tuetur poſſeſsione.in com.col.2.linea 44 f. 25
Defenſa tunc iuſte imponitur,quãdo is, qui imponit, timet in perſona, vel in rebus violentiam pati in com.col.1.linea 36 f. 34
Defenſa tunc tantum habet locum, quãdo ſit iniuria perſonæ, vel violentia expulſiua in re immobili, vel ablatiua in re mobili.in com.colum.1.linea 48.f. 26
Defenſa violentia cõmiſſa ſpreta defenſa, qua pœna puniatur. in gloſſa colum.1.linea 28.f. 29
Defenſa vt nõ intres in domum tuam,quam poſsides, an valeat? in comment.colum 1.linea 45 f. 25
Defenſa vt teneat, an ſit neceſſe vt metus iniuriæ, vel moleſtiæ ſit præſens,an per ſolam ſuſpitiõem futuræ iniuriæ teneat. in cõ. colum 2.linea 75 f. 33
Defenſa.vide,Homicidium.& Vxor.
Defenſa vide.Iuſtitiarius.& Iudex.& Inſultus.
Defenſæ cognitio an ad capitaneũ ſpectet.in cõ.col.2.line.75.f 311
Defenſæ imponendæ forma, & quid ſi ea forma non fuerit ſeruata, an defenſa ſit nulla.in com col.2.lin.41.f. 24
Defenſæ iniuſtæ impoſitiõe ſi nullum commodum reportat imponens quia nõ fuit paritum defenſæ iniuſtæ, nec pœnam ſubire debebit.in com.colum.2.lin.77.f. 34
Defenſæ iniuſtæ pœna quãdo quis teneatur.in commẽtar.colum. 2.linea 70.f. 18
Defenſæ iniuſtæ ſi obtemperetur,an illam imponẽs incidat in pœnam in comm.colum 1.linea 49.& 64 f. 25
Defenſæ iuſtæ contemptor punitur.in gloſſa col.1.lin.5.f. 34
Defenſæ iuſtæ ſi pareatur tunc cum imponitur, ſi poſt decem dies aut plures ſit iniuria in perſona aut in rebus per illum qui tunc paruit,tenetur de ſpreta defenſa, vbi nõ debuit vim, vel iniuriã facere nec tunc, nec poſtea ſi ſemel paruit, ſufficit ad puniendum illum qui deliquit, iniuſtè defendẽdo.in cõ.col.2.l.71.f. 34
Defenſæ pœna.Camerarij & Baiuli habent aliquam partem in pœna pro ſpreta defenſa.in gloſſa col 1.lin.1.f. 29
Defenſæ pœna contra clericum determinata eſt contra clericum. in com col.2.lin.70 f. 24
Defenſæ remiſsio facta per tutorem,curatorem, vel adminiſtratorem Reipub.vel præſidis nõ valet.in cõ.col.1.lin.52 f.
Defenſæ ſpretæ cognitio ad quẽ ſpectet.in gloſſ.colum 2.li[illegible] folio 1[illegible]

Defenſam an colonus imponat, ſi deiiciatur.in cõm.colum.1. linea 71 fol. 26
Defenſam an imponere poſsit is, qui ex ea nullum commodum reportat in cõm.colum.1.linea 69.f. 34
Defenſam Chriſtianis imponere Iudæi & Sarraceni poſſunt. in gloſſa colum.1.linea 35.f. 29
Defenſam imponens an poſsit eam remittere.in gloſſa columna 1.linea 23.fol. 29
Defenſam imponere quando omnes cohabitantes poſsint.in glo. colum.2.linea 1.f. 27
Defenſam imponit vir pro vxore, vxor pro viro, filius pro patre, tutor pro pupillo, curator, & mundualdus, & quid de conſanguineis, & cõiunctis.in cõm.colum.2.linea 44.f. 26
Defenſam incontinenti non ſpernens, ſed poſtea tractu temporis an teneatur pœna indefenſa declarare.in glo.col 2.lin.3 f. 29
Defenſam iniuſtam imponens an puniatur. in cõm. colum. 2.linea 48.fol. 28
Defenſam iniuſtam imponens, an teneatur pœna iniuſtæ defenſæ, ſi ei obtemperetur.in cõm.colum.1.linea 77.fol. 31
Defenſam iniuſtam nõ obſeruans nõ punitur.in gl.col.2.li.4.f.25
Defenſam iuſtam ſpernens qua pœna puniatur.in gloſſa columna 1.linea 9.fol. 29
Defenſam procurator nomine alterius imponere poteſt: ita & colonus, qui non colit.in cõm.colum 2.linea 40.f. 26
Defenſam quem ſpreuiſſe quot teſtibus conuincatur. in gloſſa colum.1.linea 11.f. 29
Defenſam ſi priuatus imponat, an teneatur denunciare, fiſco exactionem pœnæ ſpretæ defenſæ, & ex quo nunciat, an neceſſe habeat inſiſtere.in comm.colum.1.linea 44.f. 33
Defenſam ſi quis iniuſte imponat, & ille obtemperauit, ſi obtemperans incontinẽti velit agere contra imponentem non poteſt: quia incontinenti fuit ius curiæ quæſitum, & procurator curiæ debuit agere.in comment.colum.2.linea 51 f. 33
Defenſam ſi tibi imponam, ne me deſtituas, & tu obtemperas, deinde poſt 60 dies, aut plus deſtituis, an tenearis.in comm.colum. 2.linea 73.f. 30
Defenſam ſi tibi imponam ne me offendas, & imponam ſimpliciter non ex parte Regis, & ſpernis, an incidas in pœnam.in comment columna 1 linea 67.f. 30
Defenſam ſi tibi imponam, vt nõ intres in domum tuam, an ſi obtemperas, teneat ex iuſta defenſæ impoſitione.in.com. colum. 1.linea 45 fol. 34
Defenſio. Arctare, & limitare tempus ad ſe defendendum non eſt prohibitum, nec eſt tollere defenſiones.in com.col.2.l.25.f.398
Defenſio. Contra reum procedunt indicia criminis: dicit reus iudici, Placeat vobis prius mihi dare defenſionem, quam me ponas ad tormenta, nunquid debeat dari terminus ad probãdum defenſiones.in com col.2.lin 68.fo. 325
Defenſio cum moderamine inculpatæ tutelæ permittitur. in glo. col.2.lin.40.fo. 15
Defenſio de iure naturali cuilibet datur. in cõ.co.1.lin.46.f.132
Defenſio ita eſt in iudicio, ſicut in prælio, quia in iudicio pugnatur, & certamen eſt in com co.1.lin.44.fo. 76
Defenſio quando liceat, & quibus armis. in glo col.2.lin.13.fol 19
Defenſio rei à pœna ſpretæ defenſæ & quid ponendo probare in ea debeat.in com.col.1.lin.26.fol. 32
Defenſio reo non eſt neceſſaria deficiente in probatione actore. in gloſſa colum.2.linea 35.fol. 181
Defenſio. vide Annotatus.
Defenſio. vide Armis ſe quis.
Defenſio. vide Banniti.
Defenſiõis cauſa arma portare allegãs, probat in cõ.co.1 l.70.f.18
Defenſionis copiam nõ dari debere reis an princeps ſtatuere poſſit in com.col.2.lin.39.fol. 77
Defenſionis faciendæ tempus poteſt arctari, & limitari, nec p hoc dicitur tolli defenſio.in comm.col.1.lin 54.f. 132
Defenſionis facultas, & copia reclamandi dari debet. And.de Iſer. in proœ.conſt.col.10 lin.46
Defenſionum copia nõ debet negari vbi non eſt cõſuetudo Rom. in contrarium, & quid de copia capitulorum. And.de Iſerne. in procem.conſt.col.6.lin.46.
Defenſiõum ſemper danda eſt copia, quia defenſio eſt de iure naturali & diuino.in com.col.2.lin.77.f. 78
Defenſor ciuitatis à quib⁹ eligatur & cõſtituat.in gl.c.1.l.11.f. 98
Defenſor ciuitatis cognoſcit tãtum vſq; ad 200.aureos. in gloſſa columna 1.linea 33.f. 86
Defenſor ciuitatis non dat tutorem ei, cuius facultates ſunt vltra trecentos ſolidos in com.col 1.lin.78.f. 86
Defenſor ciuitatis non habet mixtum imperium.in gloſſa columna 2.linea 26.f. 86
Defenſor ciuitatis non perdit iuriſdictionem propter præſentiã præſidis.in glo.col.1.lin.19.f. 65
Defenſor ciuitatis vltra 300.aureos non cognoſcit.in commẽta. colum.2 linea 49.f. 86
Defenſor ciuitatis. vide Baiulorum officium
Defenſor idoneus nõ eſt, qui non ſatiſdat, & qui excuſat allegando abſentiam defendere dicitur, quæ ſatiſdatio cõmittetur in expẽſis, ſicut aliàs dicitur de procuratore, quãdo dominus non habet ratum.in com.col.1.lin.38.fol. 157
Defenſores ciuitatum olim, in quinquẽnium creabãtur hodie in biẽnium iure Romano in cõ col.1.line 73.f. 110
Defenſorum locorum appellationes deueniunt ad præſidem. in com.col.2.lin.68.fol. 82
Deficere quis in adminiſtrãda iuſtitia dicitur, ſi duo menſes in negligentia ſunt elapſi. in gl. col.1.lin.23.fol. 67
Deformitas cõſecrati, vel ordinati ab eccleſia militanti, vitatur in ſacramento conſecrationis, & an ſit idem in eccleſia triumphante.in com.col.2.lin.53.fo. 36
Deiectio à poſſeſsione ſi facta ſit nomine meo, & aliquid ad me peruenit, an teneat de violentia.in com.col.1.li.52.fol. 45
Deiector quis propriè dicatur.in glo.col.2.lin 12 fo. 44
Deiector. vide Poſſeſſor impeti.
Deijciens quem à poſſeſsione qua actiõe, vel interdicto conueniri poſsit tàm de iure antiquo quàm canonico.in gloſſ col.2 lin 17.folio 45
Dilatione non præcedente an inquiri poſsit contra ſpecialẽ perſonam.in glo.col.1 lin.6 fo. 78
Delator habetur pro accuſatore, vt ſi non probet puniatur de calumnia, ſicut ſi accuſaſſet.in com col 1.lin.42.fo. 77
Delatoris nomẽ quãdo præcedere debeat.in gl.col.1.lin.24.fo.77
Delegati iuriſdictio non ceſſat, remoto delegante, in com.col.2. lin.57.fo. 173
Delegati non poſſunt delegare examinationẽ teſtium, niſi eſſent delegati a principe, vel ab illo, qui poſſet alij delegare. in com. col 2 lin.77.fo. 168
Delegato principis alij delegante, appellatur à ſecundo delegato ad primum.in glo col.2.lin.1.fo. 71
Delegato quæ citatio concedatur.in glo.co.1.lin.18.fo. 120
Delegatus nunquid citet.in glo col.1.lin.5.fo. 120
Delicta paria mutua compenſatione tolluntur.glo in proœ. conſtit co.9.lin 78.
Delicta ſi committantur, & ignorentur delinquentes, nec ſit qui deferat, & accuſet an poſsit procedi per inquiſitionem contra ſpecialem perſonam.in com col.1.lin.50. fo. 79
Delictum aliquando remanet inpunitum de iure.in comm.col.1. lin.45.fol. 130
Delictum comiſſum laſciuia, vel malo exemplo leuius punitur.in glo col.2 lin.38 fo. 67
Delictum & culpa non debẽt tribuere immunitatem.in com col. 2.lin.45.fo. 67
Delictum fit vno de tribus modis.in glo. col.2.lin. 28.f. 280
Delictum graue, & puniẽdum quodnã dicat. in gl.co.1.li.25.f.168
Delictum priuat aliquem honore, & commodo.in gloſſa colum. 1.linea 38 f. 221
Delictum quando nullomodò puniatur, vel leuius.in gloſſa colũ. lin.2.folio 67
Delictum quando ſit impunibile.in glo.col. 2 lin. 29.f. 67
Delictum. Vbi intentatur exceptio, quæ tendit ad excluſionem delicti pendentis extrinſecus, vel perẽptoria, requiritur litis conteſtatio: & interim reus debet dicere cauſam in vinculis. in cõ. colum.2.linea 42.f. 323
Delictum. vide Pœna.
Delinquendi animus ex quibus præſumatur. in gloſſa colum 2. linea 5.f.o 67
Delinquens coram iudice pro tribunali ſedente, perinde habetur ac ſi crimen probatum eſſet per teſtes. nam tũc ſtatim iudex potetit punire: ſed & ſi diceret, percuſsi ad meam defenſionem, poſſet eſſe quòd alij viderũt quòd ad defenſionem, & quòd viderunt priùs percuſſum cũ, & iudex nõ vidit, bonus iudex ſtatim de hoc quæret à circũſtantibus, & ſi videat quòd ad morãdũ, & ad fruſtrãdũ hoc dicat, deneget, & ponat cauſam in actis quare nõ admittit, ſcilicet, quia vidit ipſe, & certus eſt p alios qui interfuerũt, ꝙ non ad defenſionẽ fecit, qa non fuit prouocatus ab offenſo, & ſi fuiſſet prouocatus vidiſſet. Idẽ multò magis quando in conſpectu non iudicis, ſed populi, vel aliorũ officialium miniſtrorum, ſcilicèt delictum commiſſum ſit.in cõmen.col.2.lin.78.fo. 144
Delinquẽs frequẽter grauiùs punitur.in gl colum.1 lin.40.f. 27

Delinquens in eo,in quo habet priuilegium,grauius punitur. in gl.col.1.lin.15.fol. 18

Delinquens. Qui plus deliquit plus debet puniri, & nō debet eſſe melioris cōditionis qui deliquit.in com.col 1.lin.61.fol. 223

Demania curiæ ad quantum tempus locari poſsint. vide Feudalis rei locatio.

Demania nullo tempore præſcibuntur. in gl colum.1.li.62 f.262

Demania poteſt etiam Rex alienare de certa ſcientia iure canonico,etiam ſi nō diminuatur honor coronæ. in com. col.2. lin. 50.folio 199

Demania ſunt publica,quia fiſcalia ſunt publica.in com.col.1.lin. 49.folio 211

Demania vbi Rex immoderatè donaſſet in graue præiudiciū coronæ,& donatio vltimo facta redderet donationē immenſam, ab omnibus fieret reuocatio: quia per vltimū actum cognoſcitur,vt infirmetur,aut cōfirmetur præcedens, & hoc tollit opinionē omniū antiquorum peritorū regni,dicentiū, Demania non poſſe alienari, quaſi deputata ad viuere Regum, vt non grauent ſubditos,ſicut bona titulata, & de menſa,& ſicut panes ciuiles.in cōm.col.2.lin.64.fol. 199

Demania vtrùm poſsint donari à Rege,vel ab Imperatore. Item vtrùm poſsint donare hominem & vaſallum demanij: item vtrum fructus demanij poſsint donari,item quæ ſint demania. Item vtrùm demania poſsint præſcribi,itē vtrùm princeps poſſit diminuere ſeruitia feudalia.in com.col.2.lin.75.fol. 199

Demanij caſtrum. Si procurator curiæ diceret, de tali caſtro demanij deberi ſeruitutem regiæ curiæ,eſſet oppoſitum in obiecto,quia ſunt contraria. Nam dicēdo,caſtrum demanij,dicit illud eſſe curiæ,ſed adiungendo deberi curiæ ſeruitium tantùm, dicit curiam nō eſſe dominam: vnde curia agens probando, ꝙ eſt caſtrum,vel feudum quaternatum,fundata eſt intentio, nō quia prima facie omnia præſumantur Regis, quæ ſunt in regno:ſed quia dominus feudi iura proprietatis tantum vindicabit,etiā ſi eſſet Comes,vel Baro,nō fiſcus Imò & ſi agens confitetur eſſe feudum, dicet cōceſsiſſe in feudum non tamen conceſsiſſe ſibi cōuento, à quo aduocat, quia nō eſt credendū actorem dicere id,per quod ſeipſum excludat. Ipſe conuentus habet probare de iure ſuo,nō de alieno debet contendere, & debet probare ſibi conceſſum fuiſſe ab eo,qui opponit, niſi tueatur ſe præſcriptione.Item ſi ſit poſitum,& probatum,quòd alij dedit in feudum, vel poſitum tantùm, non prodeſt conuento quia non poteſt excipere de iure tertij: nam feudatarius habet vtile dominium,dominus directum. Non eſt vſufructuarius tantùm,quia in hærede ſuo nō eſſet idèm vſusfructus, ſed alius:nam ſi ſic eſt in vſufructu conſtituto à contrahentibus,idem erit in conſtituto à lege in cō.col.1.linea 70.f. 208

Demanij homines detinentes variis pœnis puniuntur.in cōm.colum.2.linea 56.f. 206

Demanij homines nō poſſunt ſuam perſonæ eccleſiaſticæ vel ſeculari,perſonam obligare, redditus tamen in pecunia promittere poſſunt.in glo.colum.2 linea 22.f. 212

Demanij homines occupātes puniuntur,& ipſi occupati infra certum tempus reuocantur ad demanium.in gl.col.1.lin.3 f. 206

Demanij homo non poteſt ſic ſe facere vaſallum alterius, vt perſona ſit obligata, recipiendo feudum ab eo. Sed ſi faciat ſeruitiū vel redditus pro feudo,& terra, recepta perſona remanente libera,quam nō tanget ille qui dedit,ſi recipiens pficiat in redditu, vel ſeruitio ponet manum ad terram,& feudum.Rex enim eſt dominus perſonarum tantùm.in cō.col.1.lin.66.f. 212

Demanij homo, vel Baro à nemine detineri poteſt niſi habeat inde priuilegium.in com.colum 1.linea 54.f. 200

Demanij loca ſunt principis pleno iure in comm. colum. 2. linea 63.folio 257

Demanii loca.vide Vaſalli qui emunt.

Demanij locatio fieri poteſt per magiſtros procuratores vſque ad quinquennium tantùm, ſed nemora, & paludes vt reducantur ad culturam etiam ſi ſint de demanio poſſunt locare perpetuò quando eſt vtilitas curiæ. Et princeps huiuſmodi bona de ſuo mandato poteſt alienare ſeruata ſubhaſtatione,& aliis ſolemnitatibus.in comm.colum.2 linea 75.f. 104

Demanij res differūt ab aliis reb⁹.in cō.col.1.lin.69.f. 199

Demani terram cùm totam princeps teneat, communi iure fundata eſt intentio curiæ,quod omnes habitantes in ea teneat. in comm.colum.1 linea 60.f. 208

Demanium an nullo tempore præſcribatur?in com.col.1.lin. 68. & col.2.lin.61.fol. 210

Demanium an poſsit præſcribi.in com.col.1 lin.79.fol. 207

Demanium feudi ſi detur in dotem æſtimatum, ſeu res feudales demanij, reſciſſo inſtrumento æſtimationis, quæ iure communi facit emptionē,manebit loco pignoris, ſcilicet donec de fructibus,vel alio modo ſatisfiat de dote, vt cōſtat per regiſtrum Imperatoris,quod in Archiuo ſeruatur.in commēt.col.2 lin. 44.folio 239

Demanium. Homines an in dubio præſumantur eſſe de demanio fiſci,an verò vaſalli nobilis.in gl.col.2.lin.54.fol. 237

Demanium idem eſt,quod dominium. in gloſſa columna 1. linea 26.fol. 182

Demanium nō præſcribitur.in gl.col.1.lin.54.fol. 212

Demanium nullo tempore præſcribitur.in comm.colum. 1. linea 52 folio 263

Demanium. Non licèt occupare terram aliquam de demanio nec habere commendatos in terra demanij, & qui cōtra fecerit puniitur pœna ibi contenta.in cō.col.1.lin.46.fol. 210

Demanium Poſſeſſori incumbit onus probandi homines eſſe vaſallos ſuos, non autem de demanio fiſci. in gl.colum. 1.lin. 1. folio 208

Demanium. Probandi contra ius Demanij modi .in gl. col. 1. lin. 43.fol. 212

Demanium. Qualiter fieri debeat inquiſitio tenimentorū,ſeu terrarum demanalium,quotiens oritur aliqua diſſenſio,ſeu dubietas.in com.col.1 lin.69.fol. 334

Demanium Regis nullo tempore præſcribi poteſt.in gl.col.2 lin. 30.fol. 207

Demanium.vide, Feudum poſsidens.

Demanium. vide, Sacramenta habuiſſe.

Denuntiās examinatur in cauſa, quam denūtiat, ad informationem,& an poſsit eſſe teſtis.in com.col.1.lin.33.fol. 288

Denuntians in materia defenſæ dat teſtes ſolummodò, & nō habet neceſſe probare,nec inſiſtere: & accuſator qui proteſtatur quādo denūtiat, nō accuſandi animo id ſe facere, ſed tantum inſtruendi iudicem, iſto caſu non compellitur accuſare: quia proteſtatio ſua ſeruat ſibi ius in com.col.2.lin.10.fol. 33

Denunti[illegible]tes.officiales tenent obligare ſe denuntiantes de denuntia perſequenda,& hoc habetur pro inſcriptione. in com col. 2.lin.57 fol. 151

Denuntiare ſufficit ne nubat etiam ſi cauſam non dicat, ſcilicet, quia volo te accuſare de adulterio, ineſt enim cauſa.in com. col.1.lin.45.fol. 113

Denuntiatio alicui muliere atteſtanti facienda , an debeat in ſcriptis fieri.in gloſſa colum 2.linea 32.f. 38

Denuntiatio nō admittitur ſuper vſura de iure Regni, ſed agitur via ordinaria.in comm.colum.2.linea 3.f. 392

Denuntiatio Si ego denuntio te,tu non potes alio die denuntiare me,nec aliquem de familia mea. Et ſi denuntias alio die ex interuallo, proceditur primo in denuntiatione mea licet ego tenear præſtare fideiuſſoriam cautionem de me præſentando,finita tua prima denuntiatiōe. Quacunque vbi denuntiatiōes fierent vno die,licet diuerſis horis,in vtramque proceditur ſimul & ſemel,& ita obſeruat magna curia,cuius ritum, & obſeruantiam totum Regnum ſeruare debet.in cō.col 2.lin.64.f. 160

Denuntiationis forma,quando quis de crimine læſæ maieſtatis denuntiatur.in comm.colum.2 lin.27.f. 294

Denuntiator habetur loco accuſatoris.in cō.colum.1.lin.7[illegible] f. [illegible]

Denuntiator. Non debet de iure Regni admitti quis [illegible] denuntiandum,niſi prius obliget ſe nō cōcordare cum denuntiato.in cō. colum.2.lin.19.f. 4[illegible]3

Denuntiator nō probans,quod detulit quibus pœnis puniatur, & quibus caſibus non puniatur,& quid ſi probet plenè vel ſemiplenè,ſed ex aduerſo probantur iuſtæ defenſiones vel reprobantur teſtes denuntiatoris, an iſte denuntiator veniat condemnādus ad pœnam,ad quam ſe obligauit de probādo. Et add. quod iudices, qui admittunt accuſatores ſine obligatione accuſatorū ad certam pœnam de probādo,& abſoluunt accuſat[illegible], vel denuntiatum, tenentur in ſyndicatu ſoluere illam pœnam ad q̃ illi accuſatores eſſent obligati Regio Fiſco & poſſet [illegible]procurator fiſci licitè petere: & nō petendo illam pœnam, [illegible] iudices ſtant in ſyndicatu,poſſet argui de negligentia [illegible] re,& per conſequēs priuari officio in com.col.1.lin.18.fol.376

Denuntiator. Si pceditur p modū denuntiationis, & denuntiator nō proſequitur denuntiationem, vel nō probauit an debeat ad expenſas cōdemnari.in cōm.colum.2.linea 51.f. 342

Denuntiatore deſiſtente,an curia vlterius ex officio proſequatur. in comm colum 2.linea 15.f. 393

Denuntiatores habentur loco accuſatorum. in commentar. colu 1.linea 57.f. 3[illegible]

Denuntiatores in criminibus habentur loco accuſantium.in com. colum.

col.1.lin 63 fo. 64
Denunciatores probant.in com.col.1.lin.66.fo. 30
Denunciatores quodnam iuramentum præſtare debeant in denuntiando Et an ipſi probare debeant.in com.colum 1.fo.76. Et an aliquid ſoluere teneantur.col.2.lin.1.fo. 308
Dependens debet aliud dicere, quàm id à quo depẽdet,ſicut aliud debet eſſe,quod excipitur,&aliud id,à quo fit exceptio. Et oportet,quòd iſtud,à quo dependet ſit validum:nam ab inualido dependere non poteſt.quia rupto principali rumpitur & dependens, ſeu acceſſorium.Item oportet,quod dependeat à confirmato nam à negato non poteſt aliquid dependere cum negatio nihil ſit.Et an poſsit dependere ex oblatis aduerſarij vel oporteat dependẽre ex oblatis meis in commẽ.colũ.1.lin 40 folio 197
Deponens eo caſu,quo non reperitur ſcriptura,ſi agat depoſiti,aſſerens ſe inſtrumentum depoſiti perdidiſſe, & vult & de amiſſione inſtrumenti, & de depoſito ꝓbare per teſtes an audiatur. in com. col. 2.lin.34 fo. 180
Deponens ſi latitat iuſta cauſa, an debeat ſeruare ſolẽnitatem de qua ibi in glo.col.1 lin.27.fo. 179
Deponens vltra libram auri, & habens copiam iudicis,nec ſeruans ſolẽnitatem,de qua ibi,an aliquo remedio poſsit ſibi prouidere.in gloſſa colum.1.linea 33 f. 179
Deportatio, & relegatio eſt mors ciuilis.in cõment colum.1 line. 56.fol. 322
Depoſitarius, cõmodatarius,& debitor,qui mutuò recipit ſi velit litigare,& nõ reſtituere poſt terminum & legitimum tempus perdunt tertiam partem. Item ſi tractus ad iudicium cõfiteretur veritatem in nullo punitur,ſed ſi negat veritatem, & ꝓbatur, & cõuincitur, eo damnato ſimiliter perdit tertiam. Sed ſi tranſegit,& cõcordauit perdit tertiam partem eius, quod per tranſactionem exoluit.in com co 2 lin.66 f. 88
Depoſitarius, cõmodatarius, vel ſimplex colonus,aut inquilinus, qui nullũ ius habet in re,ſed ſolam detẽtionem,an habeãt aliquod remedium,ſi res depoſita, commodata, vel locata non affecta aliquo vitio, reperiatur apud aliquem bonæfidei poſſeſſorem,qui modo eã ſine vitio poſsidet.in gl.col.2.liu.62.f.44
Depoſitarius rem amouens furti tenetur.in gl col.2.lin.36.f.179
Depoſitarius ſi confiteatur depoſitum,& dicat tantùm ſolennitatem conſtitutionis,in cauſa depoſiti non fuiſſe adhibitũ, quid ſit agendum.in com.col.1 lin.78.fol. 180
Depoſitarius ſi negauerit pecuniam depoſitam. & conuincatur, punietur in tertia rei æſtimatione fiſco applicanda.in gl. col.1. lin 3.fol. 88
Depoſiti actione directa ſi agatur ob depoſitum vltra libram an ſufficiat probari, quòd conuentus confeſſus fuerit.in com.col. 1.lin.77.fol. 178
Depoſiti ſolennitas quæ debeat obſeruari.in gl.colum. 2. lin.15. folio 178
Depoſitum de libra auri,quam ſolennitatem requirat. in gl. col. 1.lin.6.ſol. 179
Depoſitum factum ſolennitate requiſita neglecta, an aliqua ratione, vel remedio repeti poſsit.in gl.col.1.lin 44. fol. 179
Depoſitum infrà libram auri requirit tres teſtes, vltra libram verò debet fieri publicum inſtrumentum.in gl. colum. 2.lin.20. folio 100
Depoſitum oportet eſſe ſignatum, vt habeat locum conſtitutio, in cauſa depoſiti,in titulo de cauſa depoſiti, aliàs ſi permittat à principio, vti ſi vellet, vteretur, depoſitum eſt, ſed ſi vtitur tũc eſt factum mutuum, & de mutuo agitur:ſi autem ex poſt facto permittat vti,ſtatim eſt mutuum. Si autem non ſignatam pecuniam depoſuit,eo ipſo permittere videtur, ꝙ poſsit vti. Sed depoſitum eſt, & depoſiti agitur, inſpecto initio. Itaque ſi vſus eſt tenetur depoſiti ad tantundem, quia egreditur tunc terminos ſuos in com.col.2 lin.76.fol 179
Depoſitum probari nõ poteſt per duellum, vt olim.in gl.colum. 2.fol. 178
Depoſitum probatur per cõfeſsionem.in commen.colũ.1. lin.57. folio 178
Depoſitum ſi à me factum ſit vltra libram, & ſtipulatus ſim reddi mihi ipſam pecuniam, conſtat, ꝙ actio depoſiti fingitur nõ nata & agitur certi conditione ex ſtipulatu: quia ſtatim facta eſt. an ergo ſi agam ex ſtipulatu ſufficiat probari per teſtes. in cõ. colum.2.lin.45.fol. 178
Depoſitum ſi fiat de vaſis argenteis, vel pannis ſericis, quorum valor ſit vltrà libram auri an habeat locum conſtitutio.in cauſa depoſiti in titulo de cauſa depoſiti,in com. colum.1. lin.42. folio 180
Depoſitum ſi fiat in loco vbi iudex vel notarius non reperitur, quomodò fieri debeat.in gl.col.1.lin.24.fol. 179
Depoſitum ſi fiat vltra libram,de eo fieri debet inſtrumentum,vt iudex notarij,& teſtes interfuerint depoſito.Et quid ſi non interuenerit inſtrumentum: ſed depoſitarius confitetur in iudicio,vel extrà cum cauſa,an ſufficiat.in com.col.1.lin.43.& 53. fol.178.Et an in confeſsione extra iudicium de depoſito vltra libram auri ſint neceſſarij, ſcilicèt teſtes.in com.col.1.lin. 66. folio 178
Depoſitum. Vbicunque non petitur pecunia depoſita, vel agitur ex mutuo,ſicut quando ex poſt facto cõuenit, vt vteretur, communis erit depoſiti probatio. in com.col.1.lin.65.fol. 180
Depoſitum vide,Condemnatus.Et Confeſſus.
Deprehenſio ſola ſine ſententia notat deprehenſum.in com. col. 2.lin.48.fol. 144
Deſcendens ex illo,qui à me deſcendit, videtur à me deſcendere. in com.col.1.lin.65.ſol. 246
Deſertor.Accuſator quando vt deſertor puniatur.in glo.col.1.linea 23.fol. 144
Deſidia quando noceat,& quando proſit.in gloſſ.colum.1. lin.45 folio 189
Deſinere aliquando dicitur, quòd non incepit,& aliquid dicitur prodi,quod non habetur.in com.col.2.lin.60 fol. 140
Deſinere aliquando dicitur,quod non incepit, & procedi dicitur, quòd non habetur.in com.col.1.lin.58.fol. 253
Deſinere poteſt res,quæ de iure,vel de facto poſſet incipere,licèt nondum inceperit.in gl.col 2.lin.20.fol. 5
Deſiſtens ab accuſatione ante litem conteſtatam, an incidat in Turpilianum.in gl col.1.lin.2.fol. 149
Deſiſtens ab accuſatione poſt litem conteſtatam incidit in Turpillianum.in gl.col.2.lin.7.ſol. 151
Deſponſata per verba de præſenti pro maritata habetur quò ad perdendum priuilegium viduæ, vel virgini competens.in com. col.2.lin.50.ſol. 71
Diſtitutio debet fieri per violentiam vt habeat locum conſtit. circa violentiarum.de reſtitutio.poſſeſsio.in gl.col.1.lin.4.fo. 43
Detentores alieni ignorantes requiruntur,ſcientes debent reſtituere etiam irrequiſiti.in gl.col.1.lin.1.fol. 207
Detentor vtrùm ſuccedat in vitium deiectoris.in glo.colũ.1.lin. 20.folio 44
Deus an dicatur arma, & an veniat appellatione armorum. in additio ad com.col.2.lin.79.fol. 183
Deus eſt natura naturans.in gl.col.1.lin.44.fol. 1
Deus nonnunquam eijcit occultam mentis ſuperbiam per manifeſtam carnis ruinam.in com.col.2.lin.48 fol. 36
Deus Rex omnium,& communis omnium dominus.in gl. col.2. lin.38.fol. 3
Deus terrenus princeps.in gloſſa colum 2.linea 1.f. 13
Diaconi olim vtebantur veſte appellata Collobium, ſicut & nunc vtuntur in Dalmatia.gloſſa in procem.cõſtit.col.4.lin.6
Diadema quid ſit.ex qua materia fiat, cui cõueniat, & quibus rebus ornetur.in additiõe ad gl.col.1.linea 24 f. 2
Dictio, A,excluſionem & ſeparatiõem denotat.in cõmenta.colũ. 2.linea 35.f. 115
Dictio,alioquin,quid ſignificet.in gloſſa col.1.linea 9.f. 231
Dictio,amen.quid ſignificet.in gloſſa col.1.linea 7.f. 283
Dictio,cum, importat cõditionem: & aliquando eſt aduerbium temporis.in cõment.colum.2.lin. 56. f. 237
Dictio cùm,poteſt eſſe aduerbium temporis,præpoſitio, coniunctio adiunctiua,& coniunctio cauſalis.in cõment.colum.1.line. 39 ſolio 238
Dictio,donec,perpetuitatem denotat in glo col 1.lin.38.f. 118
Dictio,dum,an importet modum.in cõm col.2.lin.51.f. 237
Dictio,dum,exponitur aliquãdo pro vt.in cõ.col.1.lin 56.f 238
Dictio,dum, ſemper eſt aduerbium temporis, & poteſt eſſe præſentis temporis, & præteriti, & futuri, & ſic accipitur ꝓ donec & quid ſi dum componatur, cum tamen.in cõmentar.colum.1. linea 46.f. 238
Dictio,etiam,implicat.in cõ.colum.1.linea 56.f. 92
Dictio, & pro ideſt.in gloſſa colum.1.linea 14.f. 195
Dictio,igitur,quomodo ponatur.in gloſſa & ibi,in additiõe col. 1.linea 1.& 3.f. 212
Dictio,Imò,quomodò accipiatur.in gloſſa col 1.linea 19.f. 7
Dictio,imperpetuum,quid ſignificet in additiõe ad gloſſam col. 2.linea 41. fol 205
Dictio,maximè,quid ſignificet. in addit.ad com. colũ.1. linea 25. folio 35
Dictio,maximè, quid ſignificet,& quibus adiungatur. in add.ad

com.col.1.lin.71.fol. 230
Dictio, minimè, & minùs, quid ſignificet. in gl.col.2.lin.7.f. 206
Dictio, moderatè, quomodò intelligatur. in glo.colum.2.lin. 32. folio 225
Dictio, multò fortiùs. in cõm.col.2.lin.67.fol. 149
Dictio, obiter, quid ſignificet. in gl.col.1.lin.3 fol. 282
Dictio, plures. de quibus intelligatur. in com.col.2.lin. 59. & 66. folio 293
Dictio, rurſus, & iterùm, differunt. in com.col.2.lin.69.fol. 189
Dictio, ſaluo, quid importet. in glo.col.1.lin 1. & ibi. in addit. lin. 21.fol. 221
Dictio, ſæpè, verificatur in actu bino. in com.col.1.lin.66.fol. 192
Dictio, ſeu, auget in com.col.1.lin 38.fol. 175
Et ibi, in additio. an ſtet diſiunctiuè, vel correctiuè. lin.40
Dictio, ſiue, denotat ordinem. in gl.col.1.lin 20.fol. 169
Dictio, ſtatim, ponitur pro incontinenti. in com.colum.1. lin. 80 fol. 115
Dictio, ſtatim, quomodò accipiatur. in gloſſa col.1.lin.38.f. 93
Dictio, ſummariè, qualiter intelligatur. in cõ.col.1.lin.28.f. 327
Dictio, tunc quid ſignificet. in glo.col.2 lin 5.f. 177
Dictio. vel eſt diſiunctiua, quandoque tamen ponitur pro coniunctiua. in cõ.col.1.linea 56.f. 76
Dictio, vel, eſt diſiunctiua. in gloſſ.col.1.linea 43.f. 260
Dictio, vel, eſt diſiunctiua. in cõ.colum.1 linea 70.f. 387
Dictio, vt, facit modùm. in cõ.colum.1.linea 57.f. 238
Dies in criminalibus interpellat, pro homine. in gloſſa col.1.linea 31.f. 133
Differentia eſt inter excedere, & cõplere. in gloſſa columna 1. lin. 28.f. 130
Differentia eſt inter quotam partem, & rem ſingularem. in gloſſa col.2.lin.9.f. 60
Difficulter conceſſa, difficulter tolluntur. in cõ.columna 1 .lin.75. folio 73
Dignitas certo iudicio iudici ſuperueniens eius iuriſdictiõem auget. in cõ.col.2.lin.44 f. 130
Dignitas habet in ſe onus & honorem. in cõ.col.1.lin.71.f. 177
Dignitas nõ auget pœnam delicti: ſed minuit, niſi in ſacerdotali dignitate. in gl.col.1.lin.22.f. 18
Dignitates an proueniant à caſu & fortuna in gloſſa colum.1.lin. 70.f. 3
Dignitatis intuitu largius eſt cum nobilibus agendum. in gloſſ.columna 2.linea 16.f. 255
Dignitatis maioris homo magis punitur. in gloſſa columna 2. linea 1.f. 58
Dignitatis maioris homines magis puniuntur pœna pecuniaria, ſecus in corporali. in gloſſa col.1 linea 8.f. 18
Dignus ne ſit quem princeps elegit, eſt quaſi crimen ſacrilegij. in coment.columna 1.linea 39.f. 56
Dilapidatio bonorum debitoris. vide Fideiuſſor põt pignorare.
Dilatio ad cõparendum quot dierum ſit. in glo.col.1.lin 7.f. 155
Dilatio ad probandum an pluſquam ſemel tribui debeat pro ſingulis cauſis impedimenti. in glo.col.1.linea 2.f. 170
Dilatio an ſit danda ad inueniendum aduocatos. in cõ.col 1. linea 35.f. 148
Dilatio datur ad quærendum aduocatum. in cõ.col.1 lin.70.f. 63
Dilatio eſt danda ad inueniendum fideiuſſorem. in cõ. col.1. linea 34.fol. 148
Dilatio in criminalibus ſi petatur ad probationes ex longinquo producendas, is qui petit debet iurare. in com.col.1.li.73.fo. 76
Dilatio. Si feriæ repentinæ indicantur dilatione pendente data à iudice dilatio currit. ſed fit reſtitutio. in com.col.2.li.77 fo. 157
Dilationes ad probandũ ſunt arbitrariæ, moderandæ, & breuiandæ, ſicuti iudici videtur conſiderata locorũ diſtantia, & temporis qualitate, non autẽ vltrà legalẽ metã. in gl.co 1.li.10.f. 170
Dilationes litium ſunt minuendæ. in glo.co.1 lin.5.fo. 153
Dilationes plures dantur iure Romano ad probandũ, cũ cauſæ cognitione, probato iuſto impedimento. in com.col.1.li.8·.f 164
Dilationes ſunt vtrique parti communes. in com.co.2.li 71.f. 129
Dilationis conceſſio. vide Iudicem peccare.
Dilationum materia eſt amputanda. in glo.col.1.lin 9.fo. 170
Dilatoria iudicij. vide Exceptio dilatoria.
Dilatoriam. vel declinatoriam omiſſam in principali non opponet quis in cauſa apellationis in com col.1.lin.62.fo. 197
Diligens. Quilibet debet eſſe nec multùm diligens, nec multùm negligens in alienis, in ſuis non tantum curatur. in cõ.col.1.linea 9.fol. 115
Diœceſanus ſi ſit ſuſpectus adiungitur ei vicarius, & ſi in eo eſſet ſimilis cauſa ſuſpicionis adiungitur & alius in commẽt.col.1. lin.36.fo. 401
Diœceſis an veniat appellatione territorij? in additio. ad gloſ. col. 2.lin.27.fol. 51
Diſcedere à lite ante litis conteſtationem, partes liberè poſſunt. & pacta, vel tranſactiones impune, & ſine diſpendio facere in cauſa ciuili. in gl.col.1.lin.45.fol. 93
Diſputandi certũ terminũ lex præfigit in gl.col 2. lin.33.f. 194
Diſputando veritas inuenitur. in com.col.1.lin.52.fol. 12
Diſputando veritas eluceſcit. in gl col.2.lin.56.fol. 7
Diputare ſonat propriè in iuris diſceptatione. in gloſſ.col.2.linea 45.fol. 194
Diſputari poteſt quæſtionibus ſacræ Theologiæ ad veritatem eliciendam. in com.col.1.lin.51.fol. 12
Diſputatio an ſit de proceſſu in gl.col.2 lin.40.fol. 194
Diſputatio debet fieri ante cõcluſionẽ in cauſa. Vnde dicit Inno. in c.paſtoralis. de cauſa poſſeſ. & proprie. ꝙ tunc propriè dicitur in cauſa concluſum, cùm nec de iure, nec de facto aliquid aliud dici poſsit. Sed hodie videmus quotidiè diſputationem fieri poſt cõcluſum in cauſa, quod ideò eſt: quia cõmuniter in cõcluſione ſolet dici: Saluis allegationibus iuris, & diſputatione proceſſus. in cõm.col.2.lin.70.fol. 207
Diſputatio in cauſa. vide, Aduocatus.
Diſputatio, quæ ꝓpriè eſt in diſceptatione iuris, eſt de proceſſu, ꝙ intelligitur, ſi inter partes diſputetur, aliàs nõ eſt ſubſtãtialibus, quia non numeratur inter illa in comm. colum.1.lin.53. folio 159
Diſſaſina eſt inueſtitura ſecundum cõſuetudinem librorum feudorum. in com.col.2 lin.80.fol. 2 8
Diſſaſire verbum quid ſignificet. in cõm.col.2 lin.64 fol. 221
Diſſaſiri vaſallum ſi à paribus ꝓnuncietur, talem diffinitionem, ſeu exguardium dominus nõ mandat executioni: quia nõ eſt par, ſed ſuperior. Et ideò videmus in Regno Regiam curiam mandante iuſtitiario prouinciæ: vt aſsiſtat talibus Baronibus exguardantibus in tali cauſa. Et ſic iuſtitiarius erit executor. in com.col.2.lin.58 fol. 221
Diſſenſio Homines naturaliter ad diſſentiendum ſunt faciles. in gl.col.1 lin.53 fol. 3
Diuerſitas quæſtionum, & iudicum. vide, Vna perſona.
Diues magis in pecuniaria pœna punitur, quàm pauper: ſecus in corporali. in gl.col 1.lin.8.fol. 18
Diuidi poteſt quod alij debetur ſub cõditione, item & alienatur. in cõm col.2.lin.72.fol 127
Diuiſio eſt quædam alienatio. in com.col.2.lin.73 fol. 127
Diuiſio feudi vide, Feudum ſi pater teſtans.
Diuites cõcedunt pauperes, qui collectas, & onera portãt: & pauperes paſcuæ ſunt diuitum. in com.col.1.lin 30.fol 55
Diuitibus maior pœna pecuniaria imponitur, quàm pauperibus, ſecùs in pœna corporali. in gl.col. .lin.31.fol. 17
Doctor legum ſi poſtulet pro alijs ſine literis aduocationis an incidat in pœnam. in com.col.2.lin.73 fol. 101
Doctor nõ poteſt torqueri nec ſuſpendi. & cõſuetudo contraria non valet, fallit in crimine læſæ maieſtatis, & ſi accideret caſus, in quo Doctor veniret decapitandus, nõ poteſt decapitari de iure niſi prius degradetur, prout fieri ſolet in ſacerdotibus. in com.col.2 lin.26.fol. 292
Doctores in legibus calcaria deaurata, & frenum ferunt, & illis maior honor debetur quàm militibus· dicuntur enim viri honorati in com.col.2.lin.77.fol. 70
Doctores poſſunt arma etiam prohibita portare. in additio. ad gl.col.1.lin.12.fol. 17
Doctores valdè diſciplinati non ſunt in numero aliorum. in cõ.co.1 lin.60 fol. 102
Doctrina aliquando bona, aliquando peruerſa inuenitur. in gloſ. col.2.lin.15.fol. 275
Doli replicatio nõ datur contra exceptionem doli. in gl. in proœ. conſtit. col.9.lin.73.
Dolum aliquando cõfitemur in eluſionem pœnæ. in com. col.1. lin.65.fol. 107
Dolus allegans, probat. in com.col.1.lin.72.folio 18
Dolus aliquis non poteſt cum principe fieri, nec etiam ambitio. in gl.col.2.lin.24.fol. 65
Dolus auditoris. vide, Actor ſi dolo.
Dolus de ſe eſt delictum. in com.col.2.lin.38.fol. 126
Dolus & lata culpa an idem ſint. in cõm.col.2.lin.36. fol. 70
Dolus & negligentia ſi in eodem cõcurrat, plus punitur dolus. in cõm.col.1.lin.63.fol. 223
Dolus in delictis requiritur. in com.col.1.lin.59. fol. 94
Dolus præponderat culpæ. in com.col.2.lin.46.fol. 171

Dolus

Dolus præponderat culpæ.in gloſſa columna 1.linea 16.fol. 179

Dolus præponderat culpæ.in comment colum.1. linea 50.f. 281

Dolus præſumitur in iudice negligente in cõ.col.1.lin.25.fol.332

Dolus punitur in homicidio. in cõ. columna 2.linea 36.fol. 22

Dolus tantùm in delictis punitur.in cõ.col.1.lin.64.f. 184

Dolus teſtium, vide, Actor ſi dolo.

Domi alium. vide, Filiusfamiliàs.

Dominationes ſpirituales & temporales ita ſunt diſtinctæ, quòd nec ſpiritualium dominus ſe de temporalibus intromittat, nec temporalium dominus ſpiritualibus ſe immiſceat niſi in caſibus. in gloſſa columna 1.linea 73.f. 4

Domini appellatione ſolus proprietarius continetur, non vſusfructuarius.in cõment.columna 2.linea 31 f. 224

Dominis debent moderatè vti iure ſuo, & ſecundum quod conſuetum eſt.in gloſſa columna 2.linea 20.f. 225

Domini. Multi habentur pro dominis, qui non ſunt domini. in cõment.columna 2.linea 64.f. 224

Domini. Si duo contendant adinuicem ſe eſſe dominos eiuſdem feudi, ſi pendente iudicio, res aliqua ſpectans ad feudum vendatur, cuius voluntas debeat exquiri. in cõmenta.columna 1.linea 36.fol. 204

Domino de feudo litiganti ſi fiat iniuſtitia à vaſallo officia Regis an feudum amittatur. & quid ſi in perſona offendit.in cõment. columna 1.linea 40.f. 57

Dominum temporalem quemque contemnere in dubio non præſumitur, quia nec Deum.in cõment.columna 1.linea 62 f. 27

Dominus an poſſet antiquitus vaſallum feudo priuandum, poſſeſſione propria authoritate diſſaſire.in cõ.col.1.linea 60.fo.222

Dominus an poſsit cogere vaſallum oſtendere titulum feudi. in additiõe ad cõment. columna 2 linea 71.f. 109

Dominus an poſsit cognoſcere inter duos vaſallos litigantes de feudo, ꝙ ad ipſum pertinet.in cõ.columna 1.linea 26 f. 204

Dominus an poſsit propria authoritate capere feudi poſſeſsiõem vaſallo ob nõ ſeruitium præſtitum feudo priuato.in cõ.columna 2.linea 80.f. 222

Dominus an teneatur pro defenſa factæ familiæ ſuæ eo abſente & rarum nõ habente.in cõment. colum. 2.lin.67.f. 26

Dominus cognoſcit de iure feudi, quando eſt quæſtio inter duos priuatos: ſecus de iure cõſtitutionum, quia cognoſcit iuſtitiarius aut magiſter iuſtitiarius.in cõment.columna 1.linea 1.f. 222

Dominus cõtra vaſallum non eſt iudex in propria cauſa neque poteſt ſibi ius dicere, ſed debet facere iuſſu iudicis ſi eius copiã habere poſsit, aliàs ius ſuum proderet niſi eſſet bannitus.in cõ. columna 2. linea 76 f. 221

Dominus debet vaſallo eandem fidelitatem, quam vaſallus domino non tamen dominus vaſallo iurat.in cõm.col.1.lin 63.f 221

Dominus eſt iudex ordinarius inter vaſallos ſuos in cõmentari. columna 2 linea 68.f. 218

Dominus exigit ſubuentiones à vaſallis ſuis, quando ſuis expenſis facit eum militem, pro maritagio, quando maritat. in cõment. columna 2.linea 54 f. 225

Dominus ex quibus culpis perdat homagium vaſallorum. in cõment columna 2.linea 77.f. 223

Dominus feudi, an requirere debeat vaſallum pro aſſecuratiõe, & ſacramento fidelitatis, vel vaſallus debeat eam offerre. in cõment.col.1.linea 55.f. 218

Dominus feudi de feudo cognoſcit, etiam inter clericos.in cõmẽ. columna 1.& ibi in additiõe f. 94

Dominus feudi nunc demum ſuccedit in quaternati, quando aliquis nõ ſupereſt de linea deſcendenti, vel aſcendenti, vel collaterali.in gloſſa columna 1.linea 33.f. 250

Dominus hoc iure nõ eſt in fundo ordinarius vaſallorum ſuorũ, ſiue ſit quaternatum, ſiue nõ ſed in perſonali vel reali actione non feudali, ſic.in cõment.columna 1.linea 58 f. 68

Dominus in quibus caſibus adiutoria exigat à ſubditis, & vaſallis.in cõment.columna 1.lin.78.f. 224

Dominus nõ habet à vaſallis ſubuentionem pro maritagio niſi qui ex neceſsitate maritant, ſecus ſi voluntate.in cõment.colũ. 2.linea 45.f. 225

Dominus nõ poteſt alienare proprietatem ſine voluntate vaſalli. in cõment.columna.1.linea 77.f. 203

Dominus nõ poteſt cõpellere vaſallos emere gabellas in cõment. columna 1.linea 6.f. 291

Dominus priuatur ꝓprietate vaſalli, ſicut & vaſallus feudo quando nõ facit iuſtitiam.in cõment.columna 2.linea 79.f. 56

Dominus quando diceret vaſallo, oſtende mihi feudum, quod à me tenes cùm multa bona diuerſi iuris diceret ſe vaſallus habere, etſi non poteſt oſtendere: quia feudum eſt antiquum, & non ſunt inde teſtes aut ſcriptura, tunc ſufficeret ſi vaſallus oſtenderet, & dicat ea bona eſſe feudalia, quæ tenet à domino quorum valor proportionetur ſeruitio, quod exprimitur in cõmment. columna 2.linea 65.f. 223

Dominus quibus in caſibus perdat vaſallum ſuo delicto? in gloſ. linea 35.f. 221

Dominus quilibet eſt iudex ordinarius inter vaſallos ſuos in cõ. columna 2.linea 65 f. 73

Dominus qui opprimit vaſallos punitur, & idem de vaſallis qui de dominis iniuſtè cõqueruntur, & eſt ſpeciale in domino, vt de defenſa vaſallorum contra eos ciuiliter tantum, non criminaliter agatur. in cõment.co.2.linea 41.f. 126

Dominus ſemel ſemper præſumitur dominus. in gloſſa columna 1.linea 1.f. 208

Dominus ſi dicat vaſallum culpam cõmiſiſſe, propter quam debet feudum perdere, ſi verum eſſet, harum culparum cognitio datur paribus, quando dominus feudi in feudo Baronia, & Comitatu ſuo habet vaſallos pares, id eſt, vaſallos cõſimiles feudatarios, & illi cognoſcẽt an culpa ſit vera: & terminabũt talem vaſallum propter culpam probatam priuandum feudo, & quid ſi pares non habet? in com.col.1.lin.69.fol. 221

Dominus ſi iniuſtè propria autoritate poſſeſsionem feudi accipiat & eam propteram vaſallum puniet, dicitur violẽtiam cõmittere, & ideò priuatur omni iure ſuo, tanquam is, qui ſibi dixit ius.in cõm col.1 lin.30.fol. 223

Dominus ſi militet patruum vel maritet amitã, vel ſororẽ quendam patris ſui, an poſsit exigere adiutoria ab hominibus. in cõment.col 2.lin.65.fol. 224

Dominus ſi nolit facere iuſtitiam ſuo vaſallo. in cauſa ciuili, iuſticiarij cognoſcunt.in gl col.1.lin 15 fol. 67

Dominus ſi nõ defendat vaſallum criminaliter accuſatum, an perdat vaſallum in gl col.1 lin.38.fol. 221

Dominus ſi ſpoliet vaſallum, & malo modo intret poſſeſsionem agit vaſallus, vt dominus reſtituat poſſeſsionem in com.col. 2. lin.32 fol. 41

Dominus ſi vocet feudatarium ad præſtandũ ſeruitium, & ſi non veniat imponit pœnã, vt priuetur feudo, ſi tunc dicat dominus quod extunc ſit priuatus feudo, ſi nõ venit ad præſtandũ ſeruitiũ videtur ꝙ teneat: ſine hac pœnæ cõminatione oporteret priuari per ſentẽtiam, & ſi perditur ipſo iure, tunc propter poſſeſſionem neceſſaria eſt ſententia, tamen cum prædicta comminatione ſi nõ venit, videtur extunc ſententiatũ & capietur feudum tanquã in executione rei iudicatæ, quæ ſentẽtia habuit locum non à die interpoſiti talis decreti, ſeu à die cõditionis exiſtentis.in com.col 1.lin.64.fol. 115

Dominus ſuccedit in feudo vaſalli, ſi decedat ſine hæredibus. in gl col.2.lin.42.fol. 212

Dominij generalis ius aliud ſonat, & aliud ius cõmunis dominij. Et quomodò differant inter ſe.in gl.col.2.lin.9.fol. 100

Dominij ius eſt incorporeum, nec recipit actum corporeum. in gl col.2.lin.30.fo. 210

Dominij remanentis characteres, ſeu reliquiæ multùm operantur.in gl.col.2 lin.69.fol. 209

Dominum acquiſitum nõ reuocatur ex principis voluntate, vel reſcripto.in gl col.1.lin.44.fol. 167

Dominum directum feudorum ſemper remanet apud Regem, vnde detinente alio extraneo poſſeſſore ciuile dominium feudi, videtur quòd fiſcus poſsit illud ab eo auocare.in glo col.2. lin.30.fol. 209

Dominum in fiſcum ipſo iure ſine traditione, & apprehenſione aliqua trãsfertur.in gl col.1.lin.37.fol. 210

Dominiũ in quibus ipſo iure amittatur.in com col.2.lin.73.f. 40

Dominium non transfertur, ſi cauſa legitima nõ præcedat. in gl. col.2 lin.35.fol. 208

Dominium quibus caſibus ſtatim tranſeat, & an poſsit fieri per ſtatutum, quòd etiam in aliis indiſtinctè tranſeat? Andræas de Iſern.in procemio conſt.columna 9.linea 27.

Dominium ſignificatur per dictionem. Meum & Tuum.in gloſ. columna 2.linea 33.f. 179

Dominium transfert iudex diuidendo.in cõ.col.2 lin.65.f. 139

Dominium vt acquiratur oportet eſſe cauſam & titulũ, & is qui petit dominium oportet quòd probet. Andræ.de Iſern.in pro. conſtit.columna 24.linea 15.

Dominium vtile præfertur directo, fallit vt ibi.in cõ.columna 2. linea 26.f. 235

Dominium vtile quo caſu præualeat directo. in gl. columna 1.linea 26.f. 209

Domus aliquando propter delictum diruitur.in comm.col.1.lin.

23.folio 310

Domus appellatione quid contineatur.in glo.col.1.lin.56. fol 216

Domus. Diſpoſitum in domo cenſetur diſpoſitum & in fundo domus.in commen.columna 1.linea 67.folio 79

Domus hoſtium, vel nauis an comprehendatur appellatione domus.in additione ad gloſſam columna 1.linea 59.folio 116

Donatio an facta inter coniuges facto diuortio an valeat.in additione ad commentar.columna 2.linea 59.folio 61

Donatio principis. Rex vel princes poteſt donare militem, vel baronem, dum tamen eodem modo, & eodem iure ſit apud donatarium homo & Baro Domanij, quomodo erat apud donantem, in comment.columna 1 linea 74.folio 200

Donatio principis ſi priuilegium dicat, donauimus tibi talem rem Domanij noſtri, ſufficit licèt nõ addatur clauſula ex certa ſciẽtia. Et ſi hoc non diceret priuilegium, videtur hoc poſſe probari per teſtes, quod princeps donans hoc ſciebat. in commenta.columna 1.linea 50.folio 199

Donatio principis. Si vna terra, ciuitas, vel comitatus per excadentiam deuenit ad fiſcum, an ſi princeps donet rem domanij excadentiæ, oporteat, quòd ſit ex certa ſcientia. in commenta. columna 1, linea 59. folio 199

Donatio propter nuptias ambulare dicitur. in gloſſa columna 1. linea 54.folio 44

Donatio rei ex quibus cauſis impediatur? in cõ. col.2.lin.68.f.315

Donatio ſicuti ꝓhibetur inter virum & vxorem, ſic prohibetur inter ſponſos per verba de præſenti.in com.colũ .2.lin.53.fol.61

Donationi iam perfectæ non poteſt lex vel conditio apponi, cuius defectu donatio perfecta reuocetur.in gl.col.1.lin.34.f.167

Dos ambulare dicitur.in glo.col.1.linea 54.folio 44

Dos an à fratre ſorori conſtitui debeat in feudo, ſi ex alio patre nata.in gl.columna 2.linea 20.folio 219

Dos an ex delicto viri publicetur, ſi ex forma ſtatuti omnia bona viri debeant publicari.in commen.columna 1.linea 81.fol. 320

Dos. An maritus condemnatus poſſit poſt condemnationem reſtituere vxori ſuæ dotem, vel dare in ſolutum certa prædia ꝓ eius dote? in comment columna 1.linea 17.folio 321

Dos. An propter debitum vxoris poſſit fieri miſſio in bonis dotalibus, in comment.columna 2.linea 49.folio 320

Dos an propter delictum vxoris publicetur & confiſcetur dos cõſtante matrimonio.in com. col.2.lin.35.f.320.& col.1. lin. 34. folio 321

Dos an ſit de ſubſtantia matrimonij.in additione ad commentar. columna 1.linea 64 folio 35

Dos conſiſtens in pecunia an ſoluto matrimonio ab vxore repeti poſſit. Et quid ſi conſiſtat in ſtabilibus.in gl.col 1.lin.18.f. 217

Dos cum promittitur, non præſumitur quis ducere vxorem, niſi cũ dote, & præſumitur quod reiiciat eam ſi non ſoluatur ſibi dos, ſi tamen quis duxit mulierem in vxorem propter pulchritudinem, poteſt petere vt dos ſibi conſtituatur per condictionẽ ex lege.in comment.columna 1.linea 33.& 48.fol. 247

Dos cum relinquitur à teſtatore, non eſt neceſſarium ſemper vt matrimonium ſequatur, pro quo datur dos Nam etſi mulieri, quæ iam nupta erat dos, vt nubat, legetur ab eo, qui ſciebat eam nuptam, nihilominus dos debetur, cum augeri, & conſtitui poſſit matrimonio conſtante.in com.columna 1.linea 38.fol. 240

Dos datur per mulierem quæ non peccauit. Et cuius proprium patrimonium eſt dos.in com columna 1.linea 69.fol. 35

Dos de paragio tradita. vide Pater ſi dedit.

Dos de paragio. vide Soror.

Dos. Extraneus ſtatim vt promittit dotem pro muliere acquiritur mulieri, & reſtituitur etiam ſoluto matrimonio, niſi ſpecialitas ſibi præuideat paciſcendo, vel ſtipulando.in comment. columna 2.linea 15. fol. 240

Dos. In legato ſeu relicto pure propter dotem, oportet pro ea, cui relictum eſt, nubat, ſeu matrimonium contrahat, vt relictum cõſequatur: ſiue enim nolit nubere, ſiue moriatur antequã nubat, relictum nõ conſequitur, niſi intrauerit monaſterium, tunc enim impleta eſt conditio, cum videatur, tunc nubere ſpõſo ſci licet cœleſti, quia religionem ingreditur: vt Deo ſeruiat. Secus eſſet ſi vellet honeſtè in domo viuere. Secus ſi clerica efficiatur capellam ſecularem ingrediẽdo.in com.colum.2.lin.73. fo.239

Dos Maritus cõmiſit delictum ꝓpter, quod eius bona deſtruũtur ſecũdum formam ſtatuti: in executiõe comparet vxor oſtẽdit inſtrumẽtum dotale de obligatiõe bonorum dotibus ſuis, defendens bona mariti vel partem ipſorum: dicit iudex, ego intẽdo facere executiõem, & deſtruere bona, & maxime ædificia, & volo tibi dotem reſeruare in ſolo deſtructo vel in terris mariti an vxor ſit audiẽda & præferẽda.in cõm.col.2.li.71.fol. 320

Dos. Mulier, vel pater vel extraneus pro ea dotem promiſit futuro ipſius marito: & pro dote infra certum tempus ſoluenda pignora, ſeu fideiuſſores dedit, An ſi maritus mortuus fuerit antequam dicta dos fuerit ſoluta, mulier donatiõem propter nuptias habere debeat.in cõ.colum.2.li.55.fol. 330

Dos perditur. vide Matrimonio clandeſtino

Dos profectitia eſt, & de bonis patris videtur ꝓfecta ea quam patris nomine viuẽtis frater ſoluiſſet, vel promiſiſſet ſiue pater ratum habeat, ſiue nõ: quia cogitur ratum habere, nam pater cogitur habere ratum id, quòd filius fecit nomine patris, quod pater habuit neceſſe facere cum ad ſuum officium ſpectet dotare filios, idcirco pater liberatur à tali obligatiõe, qua tenebatur filiæ etiam eo inuito, & ignorãte niſi bcõtradixiſſet, & ꝓhibuiſſet filium dare, vel promittere dotes ab initio, antequã filius promitteret, vel dotaret patris nomine. Idem ſi mortuus fuerit pater, antequàm ratum haberet, ex quo debuit ratum habuiſſe.in cõm.col.2.lin.27.fol. 240

Dos. Propter delictũ iuri nõ moleſtãtur vxores in dotibus: imò illas ſtatim poſſunt recipere, & debent eis ſtatim ſolui nõ ſeruato ordine iudiciario.in cõm.col.1.lin.80 fol. 321

Dos. Quando cõfiſcãtur bona viri propter eius delictum licet non cõfiſcetur dos, tamẽ vxor nõ poteſt impedire captionem bonorum ſpropter dotem ſuam, ſed debet agere cõtra fiſcum ad dotem ſuã, & a manibus fiſci debet recipere dotem ſuam, tal lit ſi poſſeſſor bonorũ pro dote obligatorum inhæreret, quia tunc impedit.in cõm.col.1.lin.54.fol. 321

Dos. Quando mulier excluditur ratione ſtatuti à ſucceſsione dos non debet eſſe minus legitima, poteſt tamẽ excedere legitimã. in com.col.2.lin.60.fol 242

Dos ſine matrimonio eſſe nõ poteſt.in cõ.col.1.lin 78.fol. 229

Dos ſi promittatur, & de ea nihil datur, nõ lucri facit aliquid mulier de dotario, ſeu tertiaria, vel donatione propter nuptias. Item ſi minus ſoluit, quàm promiſit in dotem, pro quantitate quam ſoluit, lucri facit dotarium, tertiariam, ſeu donationem propter nuptias, & ſic de facto vidimus pronunciari. in com. col.2.lin.75.fol. 330

Dos tantum profectitia omni iure cõfertur.in gloſſ. colũ. 2. lin. 27.fol. 249

Dos. vide, Feudum in dotem.

Dos. vide, Matrimonium contractum.

Dotarij domina, an præſtet ſacramentum aſſecurationis, & vaſallagij, & in quibus caſibus, & dictum ſacramentum quid cõtinere debeat.in cõm.col.2.lin.63.fol. 218

Dotarij domina, excadentias locat, & præſentationes facit, & an iſtæ locationes, & præſentationes durent quouſque ipſa mulier vixerit, an perpetuò in commentatio. columna 1. linea 25. folio 218

Dotarij domina, plus iuris habet, quàm vſufructuarius, vnde poteſt locare, & facta per eam nõ debent reuocari, poſtquàm dotarium deſinit.in com.col.1.lin.40.fol. 218

Dotarij domina præſtat ſeruitium Regiæ curiæ, & nõ domino Baroniæ. vnde nec ratione rei, nec ratione vaſallagij ipſa domina dotarij ſubeſt domino, ſed tantùm ratione tenutæ, quam habet de re, in qua dominus habet proprietatem.in com colũ. 2. lin.78 fol. 218

Dotarij domina, qualiter iniuſta grauamina vaſallorum emendare teneatur per dominum Baronem, nunquid coram eo, ſicut coram iudice, vel per eum, id eſt, ipſo inſtante & requirente. in com.col.2.lin.24.fol. 218

Dotarij in conſtitutione an ſeruabitur id, quod dicitur in donatione propter nuptias, vt, videlicet, illi conſtituatur, quæ dedit dotem, & inquantum dedit, tantum ei conſtituatur, tãtumque lucretur: & ſi nihil dedit in dotem, nihil de dotario conſtituatur: & nihil lucretur.in commentar columna 2.lin.36.fol. 215

Dotarij in conſtitutione nõ eſt neceſſarius aſſenſus Regis. in cõ. col.2 lin.50.& 55.fol. 219

Dotarij in conſtitutione, quibus ſit verbis vtendum in gloſ.col.1. lin.49.fol. 217

Dotarij in feudo conſtituti domina an petet ſubuentionem à vaſallis in quibus habet dotarium.in commenta. colum. 2. linea 40.fol. 216

Dotarij inſtrumentum valet, licèt in eo ſit omiſſa ſolennitas, quanie ſorores eccleſiæ ſit conſtitum. in gl.col 2.li 30 fo. 217

Dotarij proprietatem quando mulier habeat, & quando vſumfructum tantum in com.col.1.lin.76.fol 219

Dotarij ſolutio poteſt deficere pro modo & rata dotis non ſolutæ.in com col 1.lin 46.fol. 330

Dotarij traditio ſi nõ inueniatur vxor habet vtilem rei vendicationem.

tionem.in gl.col.2.lin.3[?].fo. 217

Dotario cõſtituto mulier nõ eſt domina propietatis, ſed vſufructuaria in vita ſua,& aſſecuratur ab hoſtibus: in donatiõe propter nuptias eſt ꝓprietaria,& habet hęredes filios,& ingratos exhæredat. Sed in dotario tenetur aſſecurare dominum Baroniæ. Plus tamẽ iuris in aliquibus habet, quam vſufructuarius, non tamen tantũ,quantũ vere proprietarius. quia in eo æquiparãtur. Quarta iuris Longobardi.in com.col.2.lin.70.f. 216

Dotarium. An eo caſu quo Baro habet vnum feudum tantùm & conſtituit vxori ſuæ dotarium in pecunia, ſit ipſum feudum obligatum.in com.col.2.lin.66.& 70.fo. 216

Dotarium an velit, vel dotem, quando optio vxoris ſit, ſoluto morte viri matrimonio.in gl.col.1.lin.1[?].fo. 218

Dotarium bonorum feudalium,& immobilium qualiter mulier lucretur.in com.col.2.lin.45.fo. 330

Dotarium conſtituens, quid olim habere eum oporteret.in glo. col.2.lin.39.fo. 217

Dotarium conſtituere feudatarij nõ habent neceſſe, ſed poſſunt ſi velint:nec debetur mulieri, ſi non ſit conſtitutum.in com. col.2.lin.76.fo. 215

Dotarium conſtitutum quo iure à muliere petatur.in glo.col.1. lin.56.fo. 217

Dotarium debet conſtitui in die quo ſponſalia contrahuntur,& ante fores eccleſiæ,& quomodo antiquitus Barones dotariũ conſtituerent.in gl.col.1.lin.41.fo. 217

Dotarium debet conſtitui: ſi non conſtituatur, non debetur. Itẽ debet conſtitui inter viuos,non in vltima voluntate relinqui & cõſtituetur pro valore feudi id eſt, pro quanto datum eſt,& proinde ſeruit: Nõ pro quanto valeret annuatim. Poteſt autẽ peti conſtitui dotariũ cõdictione, ex conſtitutione, de qua ibi etiam ſi vxor nullam dotem dederit, ſed in teſtamẽto ſi dicat Conſtituo vxori meæ dotariũ, valet & oportet, quod ſit præſens mulier, cui acquiratur:& ſi facta ſit per internũtium, vel per epiſtolam oportet, quod habeat ratum ante mortem conſtituentis. Si verò inter viuos dicat, Lego vxori meæ dotariũ nihil valet. Item ſi confiteatur ſe cõſtituiſſe dotariũ, vel in teſtamẽto dicat, lego vxori meæ dotarium,& cõtra hęredẽ viri mulier ad dotarium agit perſonali: vt tradat, vel ſi tradere nõ poteſt ad intereſſe contra tertium, condictione, vel rei vẽdicatiõe. Sed pro re dotarij quia nõ eſt domina proprietatis aget cõfeſſoria,& ea actione, quæ competit pro vſufructu. & quid ſi eſſet domina.in com.col.1 lin.19.fo. 215

Dotarium & donatio propter oſculum, an ſint idem quod donatio propter nuptias in com.col.2.lin.54. fo. 215

Dotarium & dotem hodie mulier habet, etiam ſi nullam dotem dederit, licet dotarium conſtitutum fuerit ſine Regis aſſenſu nam ſoluitur releuium de dotario.in com.col. .lin.50. fo. 218

Dotarium & dotem hodie mulier ſoluto matrimonio morte viri habet, etiam ſi nullam dotem viro dederit niſi aliud ſpecialiter in hoc conuenerit.in com.col.2.lin.73.fo. 215

Dotarium & quarta parificantur donationi propter nuptias.in gl col.2.lin.38.fo. 217

Dotarium. Habens tria feuda poteſt vnum pro dotario cõſtituere. Sed alibi dicitur, quod ſi habet vnum feudũ põt in dimidio conſtituere dotariũ. Et ſic ſemper euenit quod quis poteſt vſque ad tertiam & multomagis vſque ad quartam partem bonorum feudalium conſtituere pro dotario. Et propterea dotarium & tertiaria idem ſunt Similiter qui habet vnum feudũ poteſt cõſtituere dotarium in pecunia,& tertiaria erit tertia pars valoris ipſius feudi.in com.col.1.lin.80.fo. 330

Dotarium in feudo pro qua parte conſtitui poſſit.in com.col.1. lin.74.fo. 2 5

Dotarium. In quarta mulier eſt domina, quia ei dedit vir,& dare eſt accipiẽtis facere, ſicut dat tertiariã in feudis:& ſicut quarta reuertitur ad filios illius matrimonij, ſic & dotariũ, ſeu tertiaria ad feudum, ſeu Baronẽ. Vnde mulier habet in tertiaria, ſeu dotario illud vtile dominium, quod habebat, qui dotaliũ conſtituit, ſicut quando daret in feudum, tunc nihil remouet in feudo apud illum. Vnde transfert ius ſuum dando in dotarium donec mulier viuit, retentis ſibi his, de quibus ibi.in cõ. col.1.lin.74.fo. 217

Dotarium in terra præmortuo viro, habere non poteſt mulier, quæ dedit totam rem feudalem in dotem,& eſt dotarium conſtitutum in terra,& quare. in gl.col.2.lin.50.fo. 217

Dotarium in vulgari,& communi vſu loquendi, appellatur Tertiaria, maximè viuentibus iure Francorum,& iure Longobardorum, Quarta.in com.col.1.lin.70.fo. 215

Dotarium iure Francorum ſuccedit loco quartæ.in gl col.1.lin. 1.folio 217

Dotarium lucratum mulier tenetur ſeruare filiis illius matrimonij, ſicut pater dotem, quam lucratus eſt occaſione natiuitatis filiorum:& ſi vlterius non nupſerit mulier, vel maritus ad alias nuptias non conuolauerit, vocatur in lucro dotis, vel dotarij in virilem portionem cum filiis eiuſdem matrimonij. ſi verò ad aliud matrimonium tranſiuerint, amittunt proprietatem etiam in virili,& habebunt tantùm vſumfructum.in gloſ.col.2.lin.8.fo. 218

Dotarium more Francorum quomodo,& in quo loco conſtitui poſſit.in com.col 1.lin.58.fo. 215

Dotarium mulier habẽs quò ad vſumfructum, poterit præſentare Rectorem eccleſiæ exiſtẽtis in ipſo caſtro vbi dominus caſtri habet ius patronatus in ipſa eccleſia & locare excadentia, & non proprietarius,& prædicta præſentatio, & locatio non finitur finito vſufructu.in com.col.2.lin.20.fo. 330

Dotarium. Mulier habet plus quàm vſumfructum, habet enim ſe viua in totum feudum dotarij, exceptis reſeruatis hæredi. in com.col.2.lin.55.fol. 224

Dotarium mulier in feudo habens eſt vſufructuaria, & dominium eſt hæredis.in com col 1.lin.68.fol. 224

Dotarium Mulier pro dotario non ſoluit releuium, quando petit aſſecurationem.in com.col.1.lin.58.fol. 235

Dotarium mulier ſi habeat in feudo, an ſubiecto ei datur cõtra vaſallos,& quid de creditore habente in pignus feudum propter dotem.in com.col.1.lin 69.fol. 224

Dotarium quando mulier lucretur.in glo col.2. lin.8.fol. 218

Dotarium quibus caſibus vxor ſoluto matrimonio habere poſſit,& quibus non, ſed tantùm dotem.in glo.col.1.lin.4.fo. 217

Dotarium ſi cõſtituatur in minori ſumma quàm ſit tertia pars valet, ſicut minùs quarta datur iure Lõgobardo. Vnde ſi diceret vir, cõſtituo tibi in dotariũ vncias decem, hoc eſt tale prædiũ meum valẽs decem, quod tibi aſſigno pro valore decem, ſi minus valet, nõ tenetur ſupplere: quia non dixit in dotibus: nã in contractibus quicquid omittitur, pro omiſſo debet haberi, noluit plus dare, quã prædiũ illud, & ſi nil voluiſſet dare non cogeretur:& illud prædium, licet dicat plus valere, illud habetur, ac ſi dixiſſet, Arma, virũq; cano, niſi cõſtaret de mẽte, quòd voluiſſet decẽ dare pro dotario,& credebat prædium illud tãtùm valere: nam tunc ſeruabitur id, quod actum eſt. Si verò cõſtituit dotariũ in decem, deinde ſtatim, vel poſt dicit, quòd pro illis decem dat tale prædium valens tãtundem. hoc eſt dare in ſolutũ pro illis decem, Et tunc ſi mulier non recepit, planũ eſt: quia non eſt perfectus contractus dationis in ſolutum: nã debet eſſe planum & duorum cõſenſus, vel ſi dicat, recipio, pro quanto valet prædiu[m],& nõ plus, tũc ſi dimittat vir, videtur dimittere pro quanto valet, ex quo non contradixit: nam proteſtatiões ea cõſeruant ius. Sed ſi recipit mulier, facit ſibi pręiudiciũ: quia cõtractus initur, perfectus fuit: vnde datio in ſolutum ſimilis eſt emptioni.& tunc ſi eſſet præiudicium vltra dimidium ageretur ad reſcindendum alias pręiudicat ſibi, niſi poſſet ſe per modum reſtitutionis in integrũ iuuare:& hoc erit in quolibet contractu. In primo nõ poſſet mulier reſtitui: quia nõ eſt læſa, eo quòd nõ tenetur vir conſtituere dotariũ, ſed volũtarium eſt ad plus & minus, ſicut vult vir, & vxor. lęſio debet probari:& quãdo cõmuni iure vtitur, non eſt reſtitutio, quare nec læſio. Item ſi promiſiſſet primò conſtituere dotarium in plus,& cõſtituit in minus, quæſito ſibi iure per promiſsionẽ talem, ageretur, vt cõſtituat in reſiduum, nõ eſſet reſtitutio, ex quo iure cõmuni tuta eſt niſi recipiẽdo ſciẽter, feciſſet ſibi præiudiciũ, tunc reſtitueretur ſi eſſet læſio euidens. Item in ſecũdo, quando cõſtituit dotarium in decem, & aſsignauit pro decẽ prædium valens minus, per receptionem iſtam in ſolutũ, præiudicat ſibi, ſed reſtitueretur minor, ſicut, in quolibet contractu: euidẽs enim eſt læſio eius: quia debuit aſsignare in ſolutum rem valentem decem,& recepit rem valentem quinque. In omnibus vbi lęditur reſtituitur minor. Mulier maior non haberet reſtitutionem in integrum iure communi, In regno habet in iudiciis, quando enormiter læditur.in com.col.2 lin.76.fo. 215

Dotarium ſi fuerit mulieri conſtitutum in terra, mortua ea reuertitur ad baroniam, vel ad feudum, à quibus proceſsit.in gl. col.2.lin.6.fo. 218

Dotarium ſi miles, vel Baro cõſtituat vxori ſuæ in pecunia, cum non habeat feuda in debita quantitate, & deceſſerit, legitimis hæredibus, non relictis, qualiter ſubueniatur mulieri petẽti à fiſco dotariũ in pecunia cõſtitutum.in com.col.1.lin.80.f.216

Dotariũ ſi mulier habeat in iure patronatus eccleſiarũ, an ipſa

præſentabit, vel dominus Baroniæ.in com.col.2.li.76.fo. 117
Dotariū ſi mulier habeat, vel alius feudatarius an offerre debeat aſſecurationem, vel ſacramentū fidelitatis domino feudi, vel dominus feudi requirit, & interpellabit pro aſſecuratione vel ſacramento præfatis?in comment.col.1.lin.55.fol. 218
Dotarium vbi conſtituitur mulieri in re feudali, poſt mortem viri mulier eſt domina, quò ad vſumfructum, ſed poſt mortē ipſius mulieris reintegratur feudum in integrum ſtatū, in aliis lucratur quo ad vſumfructum, & proprietatem. Et verum debeat cauere de vtendo & fruendo arbitrio boni viri? videtur quod ſic: quia in dotario mulier eſt vſufructuaria: quia dominium eſt hæredis.in com.col.1.lin.60.& 71.fo. 330
Dotarium.vide Matrimonium contractum.
Dotata excluditur à ſucceſſione dotantis tantùm.in com.col.2. lin.50.fo. 216
Dotata repellitur tantum à ſucceſſione eius qui dotauit, & de cuius hæreditate agitur in com.col.2.lin.24 fo. 210
Dotatas mulieres eſſe intereſt principaliter Reipublicæ ad procreandum ſobolem, & implendam liberis ciuitatem. in com. colum.2.lin.66 fo. 232
Dotem pater filiis ſeruat.vide Dotarium lucratum.
Dotes maternæ aliis dantur in Apulia.in com.col.2.lin.5.f. 242
Doti ſubuenitur quàndo nulla eſt ſtipulatio, multò magis quando eſt aliqua, ſed inualida.in com.col.2.lin.72.fo. 70
Dotis amiſſio eſt pœna clandeſtini matrimonij.in gloſſ.colum. 2.lin.18.fo. 321
Dotis cauſa eſt præcipua propter matrimonia, per quæ repletur ciuitas liberis hominibus.in com.col.1.lin.68.fo. 225
Dotis lucrum.vide Maritus non lucratur.
Dotis priuilegium habet locū tam in maritata, quàm in ſponſa, in com.col.2.lin.62.fo. 176
Dotis ſupplementum.vide Soror.
Dubitatio.vide iudicandum primum eſt.
Dubitationis tollendæ cauſa expreſſa non lædunt ius commune in com.col.1.lin.48.fol. 109
Dubitationis tollendæ cauſa dictum ius commune non lædit.in gl.col.2.lin.57. fo. 67
Dubium ſi ſit verbū, ſtandum eſt interpretationi conſuetudinis, quæ eſt optima legum interpres.in gl.col.1.lin.27. fol. 52
Duellum an habeat locum in crimine læſæ maieſtatis.in comm. col.1.lin.73.fo. 177
Duellum in quibus caſibus permittatur.in gl.col.1.lin.3.fo. 177
Duellum non eſt prohibitum de iure Romano.in com.col.2.lin. 66.fol. 177
Duellum omnī penè iure eſt prohibitum.in comment.colum.2. lin.50.fo. 177
Duelli probatio prohibetur.in gl.col.1.lin.26.fo. 174
Duellum.vide Depoſitum.
Duplæ promiſſio creditur facta in fraudem vſurarū, ideò eſt tūc prohibita.in com.col.2.lin.77.fol. 12
Duplici iure quis rem habere poteſt, ſicuti & perſona interdū duplici iure eodem tempore cenſetur.in gl col.2.lin.6.fo. 213
Durius agitur cum eo, qui contemnit iudicem, quàm cū eo qui contemnit legem.in com.col.2 lin.2.fol. 115
Durius agitur cum miniſtro legis, quàm cum lege.in com.col.2. lin.30.fol. 171

De litera E.

EA QVAE ſunt iuris ſtatim, quod ad fiſcum deuoluuntur, ei ipſo iure, ſine alio facto, ipſorum dominia fiſci iuribus applicantur.in gloſſa col.1. lin.33.fol. 210
Ebrietas.vide bona ſua expendentes.
Eccleſia aditur vacante imperio, & quando vacare imperium dicatur. Andræas de Iſern.in prooemio conſtitutio.columna.22. linea 62.
Eccleſia æquiparatur Reipublicę, & pupillo.in comment.col.2. lin.69.fo. 60
Eccleſia aliqua ſi habeat ex conſuetudine antiqua, & præſcripta ius cognoſcendi inter aliquos de re non ſpirituali & per vicarium, an hoc ſit ſublatum per conſtitutionem cum ſatis. in com.col.2.lin.49.fo. 73
Eccleſia an dicatur miſerabilis perſona. in addit.ad gloſ.col.1. lin.28.fol. 61
Eccleſia an habeat formam iuſticiarij regionis.in com.col.2.lin. 74.fol. 60
Eccleſia an tantùm præſcribit contra Regem centum annorum ſpatio. Andr.de Iſer.in prooe.conſt.col.19.lin.25.& ſeq.
Eccleſia an teneatur docere de titulo, cum illum acquirat ſine traditione.in addit.ad com.col.2.lin.74.fo. 109
Eccleſia cogit abundantem ſubuenire egenti.in com.col 2.lin. 70.fo. 272
Eccleſia Imperij mater.in gl.col.11.lin.47.fo. 3
Eccleſia nunquam claudit redeuntibus gremium.in gl.col.1.lin. 3.fol. 8
Eccleſia poteſt habere feudum, ſicut quilibet alius.in com.col.1 lin.76. fo. 68
Eccleſia procurator fiſci, pupillus, orphanus, vidua pauper, ſeu quælibet debilis perſona an poſſit declinare forum cuiuſlibet iudicis.in gl.col.2.lin.16.fo. 58
Eccleſia quando ſuccedat clerico, & an extantibus cōſanguineis & quid ſi ſint duæ eccleſiæ, vna clerico ſuccedat, & quid ſi eccleſia fuiſſet ingrata clerico, & quid ſi clericus non habeat cōſanguineos, nec eccleſiam, an Epiſcopus ei ſuccedat ab inteſtato.in addi.ad com col.1.lin.53.fo. 84
Eccleſia quare dicatur Apoſtolica, vna, & Catholica.in addit.ad gl.col.11.lin.50. fo. 3
Eccleſia Romana dicitur fons ſacerdotij.in addit.ad gloſſ.col. 11.lin.54.fo. 3
Eccleſia Romana eſt caput & magiſtra totius orbis, cuius ſponſus eſt Papa, & Cardinales eius ſpirituales, & primi gradus filij.in com.col.2.lin.33.fo. 56
Eccleſia Romana gaudet præſcriptione centenaria. in addit.ad com.col.2.lin.65.fo. 210
Eccleſia ſi tenuit caſtrum liberè nihil inde proteſtando ſi nō probaret curia Regis eſſe feudum, liberum cenſebitur, ſicut aliæ res eccleſiæ, quæ non ſint in iuriſdictione Regis, eo ipſo quod ſunt in regno ipſius.in com.col.1.lin.81. fo. 68
Eccleſia ſuccedit clerico non fiſcus.in com.col.2.lin.80.fo. 85
Eccleſiæ dari poteſt res obligata, ſiue ſit obligatio ſeruitutis realis, ſiue ſit obligatio conuentionalis pro debito, cum ſemper transeat cum onere.in com.col.2.lin.40.& 76.fo. 315
Eccleſiæ, eccleſiaſticæ perſonæ, pupilli viduæ, & miſerabiles poſſunt aduerſarios ſuos in cauſis ciuilib⁹ corā iuſtitiario regnis conuenire, non obſtāte cōſtitutione in contrariū aſſerere. Et an idem poſsint, coram quocunque alio iudice. Et quod dictum eſt de perſona eccleſiaſtica, intelligitur quando agit pro re eccleſiæ: ſecus ſi pro re ſui patrimonij: quia hoc priuilegiū non habet.in com.col.1.lin.47.& col.2.lin.18.fo. 358
Eccleſiæ militantes quot ſint.in additio.ad gloſſ.colum.2. lin. 51.fol. 3
Eccleſiæ prædia indebitè alienata reuocant œconomi primo loco.& poſt ipſos, parœciani & patroni in commenta.columna 1.lin.36.fo. 204
Eccleſiæ quæ ſunt per ſacerdotes diſponuntur non per ſeculares poteſtates, & dignitates.in com.col.1.lin.75.fo. 243
Eccleſiæ res ac poſsint alienari, vel pignori obligari.in glo.col. 1.lin.24.fo. 202
Eccleſiæ vacante paſtore à quibus debeant gubernari.in gl.col.1. lin.2.fo. 216
Eccleſiarum bona pauperum ſunt, & quicquid habēt clerici pauperum eſt, & gloria Epiſcopi eſt prouidere pauperibus.in cō. col.2.lin.53.fo. 15
Eccleſiarum iura tuetur Imperator.in gloſſa colum.2.lin.3. & 30.fo. 15
Eccleſiaſtica libertas. Statuta contra eccleſiaſticam libertatem non debent ſeruari, imò debent penitus aboleri à capitularibus & à libris ſtatutorum.in com.col.1.lin.15. fo. 377
Eccleſiaſtica perſona trahi non poteſt ad iudicium iudicis ſecularis niſi pro feudo.in com.col.1.lin.68.fo. 69
Eccleſiaſtica poteſtas vbi deficit ſupplet ſecularis in com.colū. 1.lin.76.fo. 278
Eccleſiaſtica res poteſt relocari. vide, Feudalis res poteſt.
Eccleſiaſticæ prohibitionis, iuſtæ, ſiue iniuſtę ſpretor, eſt excommunicatus.in gl.col.2.lin.5.fo. 14
Eccleſiaſtici in non feudalibus, non ſubſunt in aliquo temporali domino: & eccleſia in feudo ſubeſt temporali domin.in cō. col.1.lin.75.fo. 225
Eccleſiaſtici iudices non ſeruant conſtitutiones Regum, etiam ſi eſſent pro eccleſia.in com.col.2.lin.65.fo. 29
Eccleſiaſtico crimine ſi agatur contra reum, ille pœna Canonis punietur, non legis ſecus ſi eſſet pœna à iure ciuili impoſita. in com.col 2.lin.55.fo. 12
Edictum de teſtibus eſt prohibitorium, & omnes admittuntur in teſtes, qui non reperiuntur prohibiti.in gloſſ.colum. 2.lin.33. folio 29
Electi ad regimen ciuitatis per populum non dicuntur habere iuriſdictio-

riplictionem, nec officium.in com. col.1.lin.55.fo. 74
Electio actionis vide Actiones plures.
Electio ex quibus cauſis vitietur.gloſ.in proœ.conſtitution.co. 4.lin.77.
Electio fori.vide, Vidua.
Electio Imperator vel Rex excedit ſe immiſcendo electionibus prælatorum, niſi habeat hoc ex priuilegio Papæ.in com.col. 1.lin.1.fol. 314
Electio iudicis.vide, Iudices.
Electio prælatorum ſpectat ad eccleſiam.in com.column.1.lin. 60.fol. 12
Electuaria & ſyrupi coram quibus fieri debeant.in gloſ col.2.li. 17.fol. 265
Eleémoſynam an meretrices facere poſſint de malè acquiſitis, vide, Meretrices.
Emancipatione quis exit de familia.in gl.col.1 lin.1.fo. 27
Emancipatus filius an puniatur ob hæreſim vel crimen læſæ maieſtatis commiſſum à patre.in gl.col.1.lin.17.fo. 10
Embola felix quæ dicatur.in com.col.1.lin.71.fol. 275
Emere & vendere aliquando quis cogitur, regulariter contra.in com.col.2.lin.76.fo. 213
Emergens quid dicatur, & quid incidens.in gloſſ colum.2.lin.2. folio 190
Emergens quæſtio quæ ſit, & quæ incidens.in com.col.2 lin.59. fo.159.Et an ſuper emergenti ſit pronuntiandum, vel ſuper incidenti in com.col.2.lin.57.& 65.fo. 159
Emergens.vide, Pronuntiandum eſt Quæſtio.
Emphyteuſis eccleſiaſtica.vide Feudum ſi concedatur.
Emphyteuſis in perpetuum an poſſit de rebus eccleſiaſticis conſtitui in caſibus in quibus permiſſa eſt alienatio.in glo.colum. 1.lin. 42.fol. 202
Emphyteuſis.vide Baſtardi.
Emphyteuſis.vide, Feudum quaternatum.
Emphyteuta habet vtile dominium.vide, Feudatarius habet.
Emphyteuta mei emphyteutæ non eſt meus, licet vendicé ab eo rem meam, ſicut à quolibet poſſeſſor .in cō.col.2.li.57.f.220
Emphyteuta, ſi de re, quam habet à me, faciat aliam emphyteutam ego dominus vendicabo ab eo, ſi non ſoluerit mihi mercedem, non tamen eſt meus emphyteuta: vt petam mercedem. in com.col.1.lin.45.fo. 220
Emphyteuta ſoluit domino pro laudemio rei alienatæ quinquageſimam.in com.col. lin. 15.fo. 275
Emphyteuticarius, qui ſoluit adhoamentum, nunquid habeat beneficium ho licæ exceptionis.in com.col.1.lin.51.fo. 159
Emptio.vide, Poſſeſſio.
Emptionis nomine omnes contractus ſignificantur. in gloſ.col. 2.lin.5. fo. 181
Emptor conuentus non tenetur reſpondere poſitionibus aduerſarij ſuper dominio rei emptæ.in com.col.1.lin.23.fo. 378
Emptor rei alienæ, an pretium recuperet.in comment.col.1.lin. 63.fol. 201
Emptor rei alienæ ignorans, repetet pretium, etiam ſi cautum ſit quòd non teneatur venditor de euictione in com.col.2. lin. 63.fol. 201
Enſes equitando portare quæ perſonæ in Regno poſsint.in gloſ. col.1.lin.3.fo. 18
Epiſcopi, & ſublimes prælati habent gladij ſpiritualis poteſtatē ab ipſo dom.Papa.in gl.col.1.lin.51.fo. 4
Epiſcopi in primitiua eccleſia propter paupertatem recipiebāt medietatem oblationum ſuæ prouinciæ, poſtea receperunt tertiam, deinde quartā. Hodie de oblationibus nihil: quia illa tertia, quæ poſtea fuit quarta, ſumat pro fabrica eccleſiæ, verū ſi Epiſcopus vellet ſubire onus fabricæ poſſet eam habere. Nam alia tertia oblationum eſt pauperū, alia clericorū illius eccleſiæ. Sed ſi clericis non ſufficeret illa tertia accipiuntur tertiā pauperum, ſic & Epiſcopus, alias ſeruatur pauperibus, & ſi nō ſint pauperes, futuris pauperibus.in com.col. .lin.55.fo. 15
Epiſcopi literis quando ſtetur.in com.col.1.lin 62.fol. 5
Epiſcopi ſunt iudices ordinarij in terris prælati Baronis.in com. col.2 lin.73.fol. 93
Epiſcopi vſui deputatum non cenſetur ſicut res eccleſiæ & ideò poteſt de eo facere quicquid vult.in com.col. .lin.81.fol. 15
Epiſcoporum & aliorum literis quando credatur in com.col.2. lin.30.fo. 283
Epiſcopus accuſatus corā iudice debet ſedere, tamē paulò inferius non ſuperius cum cognitiōe cauſæ.in co.co.1.li.13.f.382
Epiſcopus an poſsit dare bona pauperibus debita, conſanguineis ſuis dignis.in com.col.2.lin.61.fol. 15
Epiſcopus an poſsit ſuis manibus percutere coërcendum? in cō. col.2.lin.62.fo. 278
Epiſcopus citius cōdemnatur, quàm comes: quia Epiſcopus per duos teſtes, Comes non in com.col.1.lin.67.fo. 177
Epiſcopus dicitur regens plebem pauper regens domum ſuam, diues regens familiam ſuam, maritus regēs coniugem ſuam, iudex regens prouinciam ſuam, Rex regens gentem, pater regens prolem ſuam, Abbas regens monachos ſuos.gl.in proœ. conſtit.col.6.lin.4.
Epiſcopus non dans pauperibus peccat, vel ſi moderatum vſum in abuſum conuertat, & quomodo hoc intelligi debeat.in cō. col.2.lin.59.fo. 15
Epiſcopus pauper dabit ea, quæ debet dare pauperibus, ſibi ipſi pauperi, & eis qui ſibi miniſtrant. Pauper autem Epiſcopus dicitur qui non habet victum, & veſtitum pro ſe, & miniſtris ſuis, quod attenditur ſecundùm dignitatem perſonæ prælati. in com.col.2.lin.74.fo. 15
Epiſcopus poteſt excommunicare & coarctare propter pacem. in gl.col.1.lin.40.fo. 16
Epiſcopus remittendo iura epiſcopalia non remittit cathedraticum.in com.col.2.lin.60.fo. 89
Epiſcopus ſi quid de portionibus aliis debitis accipiat tenetur ad reſtitutionem, tanquàm de rebus alterius niſi egeat.in cō. col.2.lin.72.fo. 15
Equeſtris dignitas quæ ſit? in com.col.1.lin.60.fo. 281
Equi ad arma idonei ex regno abduci prohibitum eſt, & quare? in com.col.2.lin.5.fo. 309
Equitem portare arma ad offenſionem alterius, ex quibus conſtare poſsit, & an tunc ſi conſtet, priuilegium armorum amittat.in com.col.1.lin.60.fo. 19
Equites nobiles honorantur: quia permittitur eis, quòd arma & enſes portent: quia per hoc ſeparari videntur à ruſticis. in com.col.1.lin.31.fo. 19
Equos è regno exire prohibitos ſi quis tutè abducere velit, quas literas obtinere debeat? in com.col.2.lin.30 fo. 309
Equum defatigatum habens.vide Tranſeuntes.
Equus. Aliquis eſt inuentus cum equo alieno, & probatur per multos, quod emit, nūquid reddatur ei pretium? Et is, probato quòd emit inſciens, nō incidit in ſuſpitionem furti: quod eſt verū, niſi ſit aperta ſuſpitio contra eum: vt puta, quia multoties eſt inuentus cum rebus furtiuis.in com.col.1.lin.50.fo. 270
Error aduocati poteſt vſque ad ſententiam reuocari.in gl.col.1. lin.26.fol. 93
Error in nominibus appellatiuis nocet, ſicut ſi in rei ſubſtantia erraretur.in gl.col 2.lin.16.fo. 6
Error in nominibus proprijs non vitiat, ſi conſtet de corpore. in gl.col.2.lin.36.fo. 6
Error poteſt probari contra confeſsionem criminis factam. in com.col.2.lin.30.49.& 67.fo. 49
Error.vide Aduocatus.
Errorem probans poteſt venire contra ſuam confeſsionē etiam perſeueratam, & etiam poſt ſententiam, & an ſecus ſit de iure Longobardo? in com.col.1.lin.76 fo. 52
Eſculenta & poculenta hodie ab officialibus recipiuntur à priuatis non ab vniuerſitatibus, quæ nihil habent in cōmuni. in com.col.3.lin.79.fo. 298
Eſculenta & poculenta officiales accipere poſſunt à priuatis. in com.col.1.lin.71.fo. 304
Eſculenta & poculenta.vide Iudices poſſunt accipere.
Eſculenta & poculenta.vide Iuſtitiarius punitur.
Euentus poſterior ad principium formatur.in com.colum.1.lin. 67.fol. 97
Euictio an agatur de euictione tabula euicta ex ſtipulatione, per quam promiſit de euictione nauis, an verò agatur ex empto? Andr.de Iſer.in proœm.conſtit.col.24.lin. 41
Euictionis ſtipulatio an committatur euicta quota parte rei, & quid re aliqua tota euicta? in glo.col.2.lin.16.fo. 60
Euidens quid dicatur .in glo.col.2.lin.27.fo. 159
Euidentia perpetrati ſceleris accuſatore non eget; cùm crimen erat notorium toti populo, vel maiori parti, nam in notorio ſine accuſatore proceditur.in com co .2.lin.68.fo. 144
Exactio. In exactionibus fiscalis inſpici debet quod fuerit obſeruatum de conſuetudine.in com.col.2.lin.38.fo. 226
Exactorum illicita auaritia coercetur.in gl.col.2.lin.13.fo. 224
Excadentiæ, & res fiſcales quomodo & ad quantum tempus locari debeant.in com col. lin 70.fo. 304
Excadentiæ in donatione nō reperitur iure cautum, quòd princeps ſcire debeat.in com.col.1.lin.65.fol. 199

Excadentiæ nomen vnde nomen aſſumptum ſit? in glo colum.2. lin.16.fol. 202

Excadentiæ poſtquàm in fiſcum peruenerint, ſunt de regalibus, & habebit ea curia, ſicut habebat ille, cui ſucceſſit niſi declararet ea velle aliter habere, rei enim ſuæ quilibet eſt moderator & arbiter. in com.col.1.lin.71.fol. 199

Excadentiam totam etiam Baro poſſet donare cum antiquo ſeruitio. in com.col.1.lin.62.fol.199. Et quomodo poſſit donari cum antiquo ſeruitio, cum ſubtracto demanio, neceſſario diminuatur ſeruitium.lin.73. ibidem.

Exceptio an dimittatur ad probationem poſt publicationem. in gl.col.2.lin.73.fol. 181

Exceptio, An terminus octo dierum, qui datur conuento, ad probandum exceptiones oppoſitas poſſit per iudicem abbreuiari in com.col.1.lin.74.fo. 157

Exceptio confirmat regulam. in gl.col.2.lin.22.fo. 17

Exceptio confirmat regulam. in gl.col.1.lin.4.fo. 13

Exceptio declinatoria an impediat litis conteſtationem. in gl. col.1.lin 11.fo. 156

Exceptio declinatoria iudicij non poteſt probari poſt litem cōteſtatam, ſed ante, & debet ſuper ea pronunciari. in gl.col.1. lin.44.fol. 163

Exceptio de incompetentia iudicis eſt emergens, & in ea iudex pronunciat, & appellatur ab huiuſmodi ſententia, & quando in ea ſit pronuntiandum, & ſi non pronuntietur an valeat iudicium. in com.col.2.lin.63. fol. 159

Exceptio dilatoria ante litis conteſtationem eſt opponenda. in gl.col.1.lin.30. fol. 153

Exceptio dilatoria ante litis conteſtationem opponitur, & ſi tūc non opponatur, poſtea opponi non poteſt. in com.col.2.lin. 45. fol. 165

Exceptio dilatoria debet proponi infra triduū à die oblati libelli in ciuili, vel criminali, & quid ſi libellus datus fuerit, & ſuper eo decem dies diſputatum ſit, vtrum exceptio dilatoria cōpetens tunc opponi poſſit, & an tempore hoc oblati dictas exceptiones, quas intra triduum poterat opponere, teneatur nominare. in com.col.1.lin.57.fol. 157

Exceptio dilatoria iudicis opponitur ante litem conteſtatam infra triduum, & præſtantur fideiuſſores de iudicio ſiſti poſt triduum. in gl.col.1.lin.16.fo 154

Exceptio dilatoria, quam quis ſibi competere ignorabit, an poſſit poſt litem conteſtatam proponi. in comment.col.2.lin.64. folio 155

Exceptio dilatoria ſolutionis in principio cauſę opponi debet, & ſub conditione ſi actor probauerit intentionem ſuam. Et quid de dilatoria iudicij. in glo.col.1.lin.29.fo 162

Exceptio, dolo facis &c. tunc opponitur, quando arguitur violētia opponentis exceptionem. in com.col.1.lin.48.fo. 43

Exceptio filiationis, generis, vel gentis, vel tu non es hæres, an impediat litis cōteſtationē. in gl.colum.1.lin.2.& colum.2.li. 26.fol. 162

Exceptio generis litis conteſtationem retardat. in gl.colum.2. lin.10.fo. 184

Exceptio Hoſtica cui competat. in gl.col.2.lin.15.fo. 157

Exceptio hoſtica opponi & probari debet. in comment.col.2.li. 74.fo. 135

Exceptio hoſtica opponi poteſt per principalem & alium, idem in exceptione abſentiæ. in com.col.1.lin.80.fol. 159

Exceptione Hoſtici competit eunti vel moranti in exercitu qui tenebatur ſeruire, ſecus ſi ſponte iret ad exercitum cū non teneretur, niſi coactus, vel miſſus p curiā, etiā ſi ſtipendia haberet à curia, videtur enim data opera hoc facere ſcilicet, vt nō conueniatur, vel accuſetur interim. Ex onere, quod quis libenter ſubit nō cōſequitur priuilegiū, imò perdit. Si ergo fuerat ante citatus, & præuentus fuit à iudice, reſpōdebit, alias eſſet cōtumax. Si verò eo in exercitu taliter cōmorāte citet in domo, niſi excuſetur, quod eſt in exercitu, ſtatim dānabitur nec habebit reſtitutionē, ſicut abſens cauſa reipublicæ. Totus titulus. ff. de legationibus, loquitur quādo princeps mittit: & ſi excuſetur habebit terminū per locorū diſtantiam. Secus ſi curia miſiſſet, & ſtipendiaſſ & ipſum, forte quia ſtrenuus erat, & cogebat eū ad hoc non affectantem, nec datē operam. Hoſtie tamen hoc priuilegiū datur omnibus euntibus & cōmorantibus in exercitu, & extēditur ad remiges & nautas. At vbi ambo actor & reus ſint ſummoniti in exercitu, alter alteri nō opponit: quia vel Iudæus Iudæo. Et habet hoc priuilegium ſummonitus ad exercitum, ſiue perſonaliter vadat ſiue mittat ſubſtitutū. Subſtitutus verò, & nullus per ſummonitum nō habet priuilegium. in comment.col.1.lin.78.fol.157.& col.1.lin.60. folio 159

Exceptio incidens quę ſit, & quæ emergens. in commen.colum.1 lin.68.fol. 160

Exceptio peremptoria an impediat litis conteſtationem. in cō. col.2.lin.64.fo. 162

Exceptio peremptoria ex tranſactione de crimine pœnam ſanguinis ingerente à reo facta an ei paretur contra accuſatorem vel curiam. in gl.col.1.lin.4.fo. 152

Exceptio peremptoria non impedit litis conteſtationem. fallit in tribus exceptionibus. in gl.col.1.lin 9 fo. 162

Exceptio peremptoria poteſt opponi, & probari quandocunque ante ſententiam, poſtquàm actor ſuam probauerit intentionem. in gl.col.1.lin.24.fo. 162

Exceptio peremptoria vnde dicatur. in commenta.colum.2. lin. 65.fol. 162

Exceptio perſonarum apud Regem eſſe non debet. in comment. col.2.lin.63.fo. 57

Exceptio quæ dicatur. in gl col.1.lin.34.fo. 163

Exceptio. Qui admittitur ad excipiendum, admittitur etiam ad exceptionem probandam. in com.col.1.lin.66.fo. 190

Exceptio ſatiſdationis non præſtitæ an ſit dilatoria, & ſi in principio non fuerit oppoſita cenſeatur tacitè remiſſa. in com.colum.1.lin.48.fol. 404

Exceptio. Si debitor iurauit nullam exceptionem opponere, & poſtea ſuperior ſibi conceſſit dilationem quinquennalem, poteſt illam exceptionem opponere nō obſtante iuramento quia intelligitur excepta authoritate ſuperioris. in comment.col. 2.lin.56.fol. 404

Exceptio. Si excipitur ante litem conteſtatam oportet probari poſt litem: item ſi nō excipiatur ante litem, poteſt opponi poſt litem, quod non eſt mirum, quod probatur eo ipſo, quod illam non probat ſe matrem. Sed poſt biduum lite conteſtata nō excipiet quia non poteſt dicere reus, ignoraui te nunc eſſe matrem, cum ex propoſitione agentis hoc diceretur: ſecus ſi reus poſt biduum diceret, quod eſt filia alterius, vel quia noceſſus habet aliam matrem, & vellet probare per teſtes, dicens & iurās ſe hoc infra biduum ignoraſſe: quia probabilis eſt hæc ignorātia. Vbi verò excipitur, & non probat ſe matrem, non valebit iudicium: ſecus ſi quis ageret nomine alieno: vt tutor, adminiſtrator, & ſimiles, hoc enim oportet, quod probent ſe eſſe tales, qui pro alio poſſint agere, alioquin nullum erit iudicium licet à principio vel in aliqua parte non ſit exceptum: quia agitur de præiudicio alterius Iudex tamen ex officio ſuo, etiam ſi aduerſarius non exciperet, poteſt ſupplere, & repellere ab accuſando illam, quam iura volunt non recipi, niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur, nec conuenit virorum irreuerenter ſe ingerat, & hoc propter honorem ſexus, & propter honorem tribunalis, quod iudex ſuo ingenio debet augere & facere, vt mulieres non interſint iudiciis, niſi propter ſuam vel ſuorum iniuriam. Regulariter non ſupplebit de facto iudex. Si igitur non fuit negatum per reum, aut exceptum eam non eſſe matrem, vel filium, valebit iudicium ſuo nomine actum, etiam non probato, quod eſt mater, vel filius, ex quo aduerſarius non negauit, nec excipit: multò fortiùs quando circa finem iudicij probato crimine hoc obiiceretur, vel exciperetur Nam crimina vndecunque claruerint, punienda ſunt. in com. col.1.lin.47. fol. 163

Exceptio. Succumbens in vna exceptione, nō poteſt aliam offerre. in gl.col. .lin.3 .fo. 156

Exceptio tranſactionis, iuſiurandi, & rei iudicatæ ante litem conteſtatam ſunt probandę, & impediunt litis conteſtationem. in gl.col.2.lin.3. fol. 162

Exceptio tranſactionis, vel iuſiurandi an poſſit opponi poſt terminum à lege ſtatutum ad proponendum exceptiones litis ingreſſum impedientes, ad effectum perimendi, non impediendi proceſſum. in com.col. .lin.45.fo. 414

Exceptio verificat, & declarat regulā. in com.col.1.li.6 .fo. 257

Exceptionem friuolam opponens quando damnetur in expenſis ſi eam non probet. in gl.col.1.lin.2.fol. 166

Exceptionem non probans condemnat in expenſis. in gl.co.1.li. 2.fo.10 157

Exceptionem peremptoriam obiiciens iurat, quod non calumnię cauſa opponit, in glo.col.2.lin.45.fo. 156

Exceptionem peremptoriam, ſeu dilatoriam non probans punitur in expenſis. in com.col.2.lin.76.fo. 156

Exceptiones aliquę non impediunt litis conteſtationem niſi dilatoria, id eſt declinatoria iudicis, quæ debet opponi & probari

ante

ante litem conteſtatam in gl.col.2.lin.37.fol. 162

Exceptiones dilatoriæ de iure communi, quandocunque poſt litem conteſtatam probantur, dummodò ante opponantur. in gl.col.1.lin.10.fol. 156

Exceptiones dilatoriæ hodie non opponuntur, niſi per principales perſonas. in com. col.2.lin 44.fo. 159

Exceptiones dilatoriæ omnes debent opponi ſimul infra triduũ. in com.col.1.lin.50.fo. 157

Exceptiones dilatoriæ poſſunt à reo infra triduum opponi,& an dato ſibi libello, ipſe petere poſſit, dictum triduũ ad eas proponendas, an verò ſtatim reſpõdere poſsit. Et an omnes ſimul exceptiones, vna proponi debeant. in cõ.col.1.li.79.f. 156

Exceptiones dilatoriæ poſſunt opponi tantũ in exordio iudicij, infra triduum à die oblati libelli,& ſi conſtare non poteſt de eis, datur terminus ad probandum, præſtito prius iuramento calumniæ ab eo, qui illas obiecit,& ſi nõ probat punitur in expenſis, in gl.col.1.lin.1.fol. 156

Exceptiones infra triduum opponi debent,& à quo die illud triduum numeretur. in gl.col.1.lin.45.fo. 156

Exceptiones intentionis quæ ſint,& quæ actionis. in com.colũ. 1.lin 53.fol. 162

Exceptiones intentionis quæ ſint,& quomodò differant à peremtoriis. in com.col 1.lin.52.fo. 162

Exceptiones litis ingreſſum impedientes. in comment.col.1.lin. 55.fol. 162

Exceptiones litis ingreſſum impedientes ſi reus opponat, debet eas infrà quinque dies immediatè ſequentes probare, aliâs demerita reſeruatę intelliguntur. Et quid ſi infra illos quinq; dies probauerit p ſcripturas, ſed quia, nõ eſt facta fides, quod ille eſt notarius publicus, quod à parte negitur,& producens dicit quod vult poſt terminum iſta probare,& impedire litis conteſtationem, an debeat audiri, vel reſeruari ad merita cauſæ. in com.col.1.lin.73.fo. 413

Exceptiones non numeratæ pecuniæ, & nõ numeratę dotis ſunt in ſcriptis proponendę aliæ verbo tenus & ſine ſcriptis& quid de iure Canonico. in com.col.2.lin.59.fol. 156

Exceptiones peremptoriæ quandocunque vſque ad ſententiam ſecundum leges poſſunt opponi, niſi hoc fiat malitioſè. in glo. col.1.lin 41.fol. 156

Exceptiones peremptorias, quas quis ignorauit ſibi competere, ſi proteſtetur, proponere poterit poſt biduum, ſicut iure communi, poſt aperturam. in com.col.2.lin.79.fo. 136

Exceptiones ſi obtuli infra biduum, quæ tunc temporis competebant, ſi poſtea reprobas teſtes, an alios poſſim offerre. in cõ. col.2.lin 42.fo. 165

Exceptioni, vel actioni an currat tempus antequam poſſit proponi. in gl col.2.lin.3.fo. 156

Exceptionis dilatoriæ in probatione deficiens, in expenſis nõ cõdemnatur, niſi ſit in manifeſta malitia, ſi tamen iurauit, quod non animo calumniandi proponat. in commẽ.colum.1.lin.44. folio 157

Exceptionis dilatoriæ obiectio impedit litis conteſtationem. in com.col.1.lin.48.fo. 157

Exceptionis dilatoriæ obiectu impeditur litis cõteſtatio, donec probetur exceptio. quod & in declinatoriis de iure communi obtinet. in glo.col.1.lin.11, fo. 165

Exceptionis dilatoriæ opponendę tunc venit dies, cum venit neceſſitas litem conteſtandi: nec ante poteſt et præſcribi. in glo. col.2.li.13.fo.155.& col.1.li.46.& col.1.lin.17.fo. 156

Exceptionis præiudicialis obiectu non impeditur accuſatio. in gl.col.1.lin.12.fo. 159

Exceptionis probatio infrà quantùm tempus fieri à reo debeat. in gl.col.1.lin.2.fol. 163

Excipiens eſt actor in eo quod excipit, vnde ei incumbit probatio. in com.col.1.lin.76.fol. 71

Excipienti in criminalibus incumbit onus probandi. in gl.col.2. lin.47.fol. 67

Excommunicatio, anathema, ſuſpenſio,& eccleſiaſticum interdictum dicuntur gladius ſpiritualis. in gl.col.1.lin.25.fo. 4

Excommunicatio. Pœna imponitur manentibus in excommunicatione vltra annum iure regni, & quid de iure communi,& canonico. in com.col.2.lin.18.fo. 329

Excommunicatio pro eadem cauſa non proponitur vltra duas vices. in com.col.2.lin.72.fo. 189

Excommunicationis ad pœnas ita demùm quis ſe obligat,& ad pœnas priuationis beneficij coram iudice, ſi iudex eſt talis, qui poſſit excommunicare, & priuare beneficio. in com.col. 2.lin.52.fol. 62

Excommunicationis exceptio oppoſita in quacunque parte iudicij per delatũ criminaliter, ſeu ſuper violentia,& reſtitutione poſſeſſionis non habet impedire proceſſum. in com. col.2. lin.5.fol. 337

Excommunicationis exceptio ſi corã iudice ſeculari opponatur an ſecularis cognoſcat, coram quo opponitur, an remittat eccleſiaſtico cognoſcendam. in com.col.1.lin.9.fo. 68

Excommunicationis iudices ſeruant quòd in tota cauſa non dãt niſi binas reſtitutiones. in com.col.2.lin.75.fo. 189

Excommunicationis ſub pœna ſi quid alicui fieri mãdetur, non eſt excommunicatus ſi non fiat, ſi ſtetur in finibus prohibitionis: ſecus ſi dicatur, quòd ſit excommunicatus ex nũc, ſi non fiat. in com.col.1.lin.57.fo. 125

Excõmunicatus abſolutus à ſententia excommunicationis, recuperat iura, quę ob eam perdiderat: ſed prouetus percepti interim durante ipſa ſententia excommunicationis, cõtractę, non recuperat. in com.col.2.lin.44.fo. 146

Excommunicatus eſt qui verberat clericum,& de hoc ſtatur literis, vel verbo iudicis eccleſiaſtici id affirmantis. in com.col.1. lin.64.fo. 5

Excommunicatus poſt abſolutionem ſuam reducitur, in priſtinum ſtatum authoritate eccleſiæ. in com.col.1.lin.54.fo. 146

Excommunicatus. vide, Eccleſiaſticæ prohibitionis.

Excuſare quilibet poteſt. etiam minor,& infamis. in com.col.1. lin.74.fo. 114

Excuſari ex quibus poſſit abſens. in gl.col.2.lin.7.fo. 113

Excuſatio an & quando debeat plenè probari. in com.col.2.lin. 56.fol. 115

Excuſatio à tutela vel cura proponitur infrà 50.dies. in glo.col. 2.lin.30.fo. 192

Excuſatio debet probari per ſacramentum excuſantis. in com. col.2.lin.4.fo. 114

Excuſatio quæ opponitur pro aliqua perſona debet probari, & an ſacramento opponentis, vel legitimo modo. in com.col. 2.lin.71.fo. 135

Excuſationis probatio quia difficilis eſt, ideò fit per ſacramentum vel per teſtes, qui dicant, quòd viderunt citatum ante citationem diſcedere de terra dicentem ſe iturum ad talem locum, & quid ſi dicant, audiuimus eum dicentem ſe iturum peregrè. in com.col.2.lin.62.fol. 114

Excuſator abſentis non proponit cauſas cauſæ, quæ colliguntur ex actis, vt ſi dicat, citatus non tenetur venire, quia iudex, vel actor eſt excommunicatus. vel ſi petat copiam reſcripti, vel citationis,& ſimilium, quæ debent fieri per illum, qui plenè defendit, ſed allegabit cauſas abſentiæ iuris, vel facti. in comm. col.1.lin.50.fol.114, Et quæ dicatur cauſa cauſæ & quæ cauſæ ſimpliciter. in com.col.1.lin.65.fo. 116

Excuſator ad excuſandum citatum,& ad allegandum cauſas abſentiæ, vel iuſti impedimenti non debet audiri, niſi promittat de pręſentãdo citatum in certo termino: & an hoc ſit verùm. in com.col.1.lin.60.fo. 401

Excuſator admittitur etiã in capitalibus cauſis, licèt ibi reus nõ poſſit plenè defendi. in com.col.1.lin.16.fo. 114

Excuſator an teneatur ſatiſdare de repræſentando perſonam, quam excuſat. in com.col.2.lin.47.fo. 115

Excuſator citati abſentis, an teneatur ſatiſdare de ſoluendo expenſas ſi non probet. in com.col.1.lin.32.fo. 157

Excuſator cogitur à iudice ſe obligare ad certã pœnã, eo quòd probatio intereſſe eſt difficilis, vt ſi appareat contrarium, ſoluat pœnam parti. in com col.2.lin.54.fol. 114

Excuſator dicens citatum eſſe abſentem extra regnum an faciat fidem,& ei dentur 40.dies ad denuntiandum citationem citato. in com.col.2.lin.76.fo. 113

Excuſator. Etiam ſine ſpeciali mãdato poteſt quilibet pro abſente tantùm cauere, ſiue ſimpliciter cauſam allegare. in comm. col 2.lin.78.fo. 115

Excuſator laicus ſine ſatiſdatione condemnatur ad expenſas, ſi non probet, & quid ſi iurauerit laicus citatum fuiſſe, & eſſe infirmum, vel abſentem,& peierauerit ſcienter, nunquid punietur de periurio truncatione manus. in commen.col.2.lin. 42.fo. 114

Excuſator non proponit dilatorias, declinatorias aut peremptorias, cùm iſtæ ſint cauſæ cauſæ, id eſt iudicij quæ per ſe, vel procuratorem, aut defenſorem proponuntur. in comm.col.1. lin. 63.fol. 114

Excuſator non tenetur ſatiſdare de præſentando eum quẽ excuſat in certo termino, nec iudicatũ ſolui tenetur [illegible] ſatiſdare de reſtituendis expẽſis, ſi inulte appareat excuſaſſe,& ſimi-

liter tenetur ſatiſdare de ſoluẽdo intereſſe,& tenetur ſe obligare ad pœnam de verificando illum eſſe abſentem. in com. col.2.lin.64.fo. 212

Excuſator poſt terminum re integra,ſcilicet,quantum ad condemnationẽ probare poteſt legitimũ quid quare in termino ſtaturo non venit ille,quẽ defendit, vel excuſat, quia ſi poſſet principalis,poterit & defenſor,& tunc ad expenſas non tenebitur,ſicut nec principalis. Si autem longè poſt terminum ante condemnationem dicit cum non poſſe nunc venire,ſoluet expenſas,ſicut & ipſe reus principalis ſolueret, & an hoc habeat locum in procuratore vel excuſatore actoris.in comm. col.2.lin.9.fol. 117

Excuſator poteſt etiam eſſe cũ mãdato,ſed infirmus poteſt mittere ad hoc proponendum etiam ſine mandato: ſed ſunt quædam,quæ ſi cum mandato proponantur nocent, vt quando dicitur,ſic vt potuit mittere excuſatorem, ita & procuratorem: puta,ſi citatus mitteret excuſatorem,quod eſt abſens,niſi ante citationem feciſſet procuratorem ad excuſandum eũ,quod iuit ad ſanctum Iacobum,ſi contingeret eum citari. in com. col.1.lin.67. fol. 114

Excuſator ſi dicat citatum fuiſſe abſentem excuſando eũ,& detur ei terminus ad probandum,ſi non probet condemnabitur ad expenſas.in com.col.2.lin.77.fol. 156

Excuſator ſi proponat citatũ abeſſe cauſa Reipublicæ & probet, non proceditur vlteriùs,vſque ad eius reditum, etiam ſi cauſa erat inchoata: nã & ſi non excuſaretur talis abſens haberet reſtitutionem cõtra totum illud,ad quod proceſſum erat,eo nõ defenſo plenè, & idem eſſet tũc in accuſatore. Si vero excuſetur quod tẽpore citationis erat abſens cauſa probabili , vt ſtudiorum: vel voluntaria, vt mercaturæ,quãuis imputetur ei taliter abſenti quod nõ dimiſit,quando receſſit generalem procuratorem in domo ſua,qui eum plenè defenderet, & quãuis tunc ſufficiat eum citari in domo ſecundum communem opinionem,tamen vt citatio perueniat ad notitiam citati poſitũ eſt,vt excuſatori detur terminus infrà quem compareat, ſecũdum locorum diſtantiam,& procurator dimiſſus habet tantũdem videlicet terminum ad conſulendum abſentem,vtrũ velit cedere vel contendere.in com.col.1.li.21.fo. 114

Excuſatori dicenti audiuiſſe citatum ante citationem dicere ſe velle ire peregrè ſine aliqua loci deſignatione,quot dies dentur ad eum perquirendum in com.col.2.lin.70. fol. 114

Excuſatoris in iure romano mentio habetur.in comm.col 1.lin. 10.fol. 114

Excuſetur ſi reus abſens contrà eum vlterius non proceditur, ſicut contra contumacem, ſed dabitur terminus excuſatori, infrà quem denuntiet citato, vt ad iudicium veniat. in com. col.1.lin.14.fol. 114

Expertis in arte ſua creditur & quot requirantur.in com.col.2. lin.12.fol. 23

Executio quæ fit prætermiſſo ordine,l.à diuo Pio.ff.de re iudicata.an ſit nulla,& an ab ea appelletur.in coment.colum. . lin. 41.fol. 155

Executio ſententiæ an libellum requirat.in gloſſ.columna 2.lin. 17. fol. 154

Executio ſententiæ quando petitur,an pars debeat vocari,vt videat an excedat modum in exequendo: quia tũc appellaretur: & ſi ſententia ſit nulla,quæ non debet executioni mandari,& de qua nullitate poteſt opponi etiam ſi poſt ſententiam: & ſic debet ſcire,quod eam tangit. Aut ſi fuit nouata cauſa poſt ſententiam,aut ſi contra ordinem legis,primò capiendo ſtabilia: & ſi facta ſit executio non vocato eo, vel vocari debet.in cõ. col.2.lin.34.fo. 154

Executio ſententiæ quod modis petatur.in comment.columna 1.lin.55.fol. 154

Executio ſententiæ retractatur,quando vergit in iniuriam tertij,& hoc fit ſummariè.in com.col.2.lin.18. fol. 321

Executio ſententiæ. Si ante executionẽ reus dicat ſententiã nullam,audiendus eſt,& retardãda executio,aliàs poteſt appellare,& reuocabitur executio contra facta,& ſi facta ſit nouatio poſt ſententiã,reus id executionis iudici ſignificans,debet appellare,vt non fiat executio ſentẽtiæ,ſi dicatur hoc extraiudiciale eſſe,& non valebit quod agit. Sed ſi non appellet , valet quod agitur,licet reuocetur poſtea probata nouatione. Si vero non dicatur extraiudiciale: quia non deſinit eſſe iudex quãtùm ad hoc,cũ habeat iuriſdictionẽ exequendi,licet ipſa executio facti ſit,& in iudicio ſufficit proponere exceptionẽ legitimam: & ſi non recipiatur, vel ſi non admittitur probatio ea non recepta reddit iudicium nullum : quia eſſet cognoſcere ſecũdum vnam partem tantum. Sed ſi facta ſit executio nouatione non obiecta, vel intimata iudici, vel oppoſuit non appellando, valet, ſed ea probata reuocabitur propoſita reſtitutiõe in integrum.in com.col.2.lin.70.fol. 154

Executor audit nullitates inter ſubditos.in com.col.2.li. 63.f. 8

Executor cauſarum etiam appellatione pendẽte, non debet executioni mandare ſententiam,à qua fuit appellatum,ſed appellatio non fuit recepta,recipi tamen debuit.in com.colum.1. lin.80.fol. 3

Executor de iure ciuili ambaſciatam ſibi commiſſam alij executori delegare non poteſt, & quid iure conſtitutionum.in com. col.1.lin.64.fol. 118

Executoribus ſportulæ dantur. vide, Sportulæ.

Exempla maiorum ſuorum interdum aliis præiudicant. in gl.col. 2.lin.8.fol. 9

Exemplo inſtrumenti an credatur.in com.col.1.lin.69.fol. 99

Exemplum iuſtum quo caſu probet ſicut originale. in com. col. 1.lin.80.fo. 173

Exercens leuiora,ſicut iudex,cùm non eſſet punitur extraordinariè: quia deliquit & an accuſari poſſit de falſo,de ſacrilegio de ſtellionatu.in com.col.1.lin.68. fol. 21

Exercitus copioſus magis propria multitudine,quàm hoſtiũ feritate deprimitur.in com.col.1.lin.64. fol. 90

Exguardio dato per pares contra vaſallum domini,dominus nõ accipit poſſeſsionem rei,nec diſſuaſit vaſallum: nam poteſt appellari: & ſi ſententia tranſiſſet in rem iudicatam, vt appellari non poſſet,non dominus,ſed ſuperior exequitur.in commen. col.1.lin.3.fol. 222

Exguardium,aliàs dicitur Laudamentum. in comm.col.1.lin.77. folio 221

Exhæredatio permittitur. vide, Filia peccans.

Exhæredatus an ſuccedat in feudo.in addit.ad commen.col.1. lin.57.fol. 81

Exigens pecuniam ſibi debitam propria autoritate,& ſine iudicio an & qua pœna puniatur.in com.col.1.lin.50.fo. 40

Exigens vi aliquem non obligatum qua pœna puniatur. in gloſſ. col. .lin.49.fol. 143

Exorciſma ponitur pro indicatione.in com.col.2.lin.73. f. 275

Expenſę. Facta eſt miſsio in poſſeſsionem ſuper tribus rebus propter cõtumaciam,poſtea fit trãſactio ſuper duabus rebus,reus vult recuperare poſſeſsionẽ,an debeat ſoluere omnes expẽſas propter contumaciam, vel ſufficit ſoluere expenſas pro rata illius tertię ſuper qua nõ eſt tranſactũ. in cõ.col 2.li.10.fo. 41

Expenſę factę ante litem conteſtatam petuntur per libellum officio iudicis.in gl.col.1.lin.11.fo. 157

Expenſę. Lata ſentẽtia in cauſa principali,& condẽnato reo, vel actore in expenſis,nõ citat vlterius dãnatus ad videndũ taxationem expenſarũ,ſed taxãtur in abſentia,& fit executio poſt decem dies, & nõ poteſt appellari. in com.col.2.lin.50. fo. 35

Expenſæ pro cultura dari debent,non enim ſine expenſis fructus de terra percipiũtur,quæ fiunt in arando, ſeminando & huiuſmodi,& nullus caſus interuenire poteſt,qui deductionem earum impediat.in com.col.1.lin.80.fol. 106

Expenſę quemadmodum reficiuntur in ciuili multò fortius in criminali ab eo qui ſuccumbit.in com. col.1.lin. 46.fo. 362

Expenſas ſuas metui quilibet ex his debet , quæ quilibet habet ſua,non autem ad menſuram expenſarum poſſeſsionem quęrere.in com.col.1.lin.48.fo. 77

Expenſarum condemnatio. vide, actor deficiens.

Expenſæ. vide, Aduocatis.

Experientia ſufficit in medico.in com.col.1.lin.74.fol. 266

Exploratoribus non poteſt dari ſecuritas per officiales in ciuitate ſine licentia Regis.in com.col.1.lin.10.fol. 336

Expreſſa magis nocent, quàm tacita,& quando ſecus ſit.in gl.colum.2.lin.2.fol. 149

Exterus non poteſt prætendere legum regni ignorãtiam: quia debuit conſulere peritiores,& conducere aduocatum bonum, qui ſibi cõſuleret aliàs,ſibi imputetur cum ad hoc detur dilatio.in com.col.1.lin.67.fol. 63

Extorquens à ſubditis. vide, Officij ratione, & Caſtellanorum.

Extranei nõ tenentur de damno,quod factum eſt de ciuitate, niſi ab officialibus fuerit eis denuntiatũ.in gl.col.1.li.25.f. 20

Extraneus eſt omnis,qui non habet in poteſtatem.in com. col. 2.lin.16.fol. 240

Extraneus ignorans non videtur ligari ſtatutis regni.in comm. col.2.lin.59.fol. 63

De

De litera F.

FABRICAE eccleſiæ deputatum, an poſſit conuerti in ædium vſum.in addit. ad com.col.1.lin.78.fo. 15
Facere, eſt aliquando non facere.in com.co.2.lin.43.fo. 37
Facere non videtur, qui partem indiuidui facit.in glo.col.2.lin.23.fol. 193
Facies.an quis de iure communi ſignari, vel bullari poſſit in facie:& quid de iure regni.in com.col.1.lin.60.fo. 291
Facies quare de iure non debeat bullari pro crimine. in comm. col.1.lin.60.fo. 54
Facientis culpa.vide, Culpam facientis haber.
Facinoroſi homines dicuntur turpes perſonæ quæ non lugẽtur. in com.col.2.lin.64.
Factum. Contra factum ſuum quis venire non poteſt. in gl. col. 2.lin.49.fo. 201
Factum. Contra factum ſuum aliquãdo licitè quis venire poteſt: regulariter contra.in com.col.2.lin.76.fo. 202
Factum haberi non poteſt pro non facto. vide, Lex nulla.
Factum inciuiliter punitur.in gl.col.2.lin.1.fo. 232
Factum quid non præſumitur niſi allegetur.in comm.col.2. lin. 72.fol. 154
Factum quid non videtur, cùm quid ſupereſt agendum. in gl.col. 2.lin.32.fo. 52
Falſa probatio. vide Sententia lata.
Falſæ literæ Regis ſi aliquo portentur, poteſt iudex, eum, quẽ rationabiliter habeat ſuſpectum incarcerare, & mittendus erit ad principẽ, vt de falſitate puniatur.in com.col.2.lin 74.f.273
Falſam monetam cudentis pœna. vide, Monetam falſam.
Falſarij pœna, eſt pœna manus.in com.col.2.lin.37.fo. 301
Falſarium ſi aliquem appellem, vel ſeruum, an ſi ſuccumbam in probatione, puniar.in com.col.2.lin.6.fol. 347
Falſi crimine tenentur allegantes leges abrogatas, & etiam iudices, qui eas audiunt.in gl.col.2.lin.27.fol. 5
Falſi pœna quæ ſit.in com.col.2.lin.65.fol. 72
Falſi quæſtio. vide Decurio ſi teſtamentum.
Falſi timor. vide Teſtes ſuper eiſdem.
Falſificans literas, & ſigillum Regis, capite punitur.in comm. col.1.lin.81.fo. 273
Falſificans literas Regis qua pœna puniatur.in glo.col.2.lin.62 folio 273
Falſificans literas priuati qua pœna puniatur.in gloſſ.col.2.lin. 62.fol. 273
Falſis teſtibus vtens punitur, & an amittat cauſam in glo.col.2. lin.42.& 47.fo. 274
Falſis teſtibus vtens an perdat cauſam.in com.col.2.lin.28.f.301
Falſitas cannarum, rotulorum, menſurarum, & põderum, inquiritur à ſecreto, non tamen ipſe poteſt auferre mẽſuras & pondera, niſi ab illis, quos p inquiſitionẽ inuenerit inde notatos & ſuſpectos. Poſſet tamẽ ad delationẽ alterius, vel ex ſuo officio inquirere de falſitate prædicta, & punire ſecũdũ iura, & pœna ob id impoſita erit Baiuli.in com.col.1 lin.65.fo. 269
Falſitas in literis papæ multis modis deprehẽditur. in com.col. 2.lin.73.fo. 273
Falſitas magis à lege tenetur in vltimis voluntatibus, quàm in contractibus inter viuos.in gl.col.1.lin.19.fo. 100
Falſitas quibus modis deprehendatur.in gl.col.2.lin.57.fo. 273
Falſitatis pœna quæ ſit.in gl.col.2.lin.20.fo. 273
Falſum committunt, qui dicũt ſe habere poteſtatem, quam non habent in com.col.2.lin.61.fo. 72
Falſum eſt mutatio veritatis.in com.col.2.lin.62.fol. 72
Falſum non eſt quod iuuatur primordio veritatis. in com.col.1. lin.72.fol. 49
Falſum reſpondens. vide Iudex ſi habet.
Falſum teſtimonium dicens contra accuſatum crimine publico occiditur, quia videtur occidere, qui cauſam mortis præſtitit. in com.col.2.lin. 74.fo. 195
[Fa]ma an faciat ſufficiens indicium ad torturam, maximè ſi iungatur cum leuitate vitæ imputati.in com.col.1.lin.11.fol. 49
Fama & iniuria præponderant lucro.in com.col.1.lin.77.fo.186
[Fa]ma inducit præſumptionem, & coadiuuat, ſi ſit communis. in com.col.1.lin.61.fol. 23
Fama maleficij commiſſi plerunque naſcitur ab æmulis, in cõ.col.1.lin.24.fo. 49
Fama probat antiqua. vide Antiqua probantur.
Fama vel notorietas, quòd vulnus fuerit mortiferum, quomodo per teſtes poſſit probari.in com.col.2.lin.34.fo. 23
Famæ cauſa eſt criminalis quodammodo.in com. colum.2.lin. 64.fol. 86
Famæ duæ ſi ſint contrariæ, cui ſit ſtandum.in addi.ad com. col. 1.lin.65.fo. 23
Fames. Mater poteſt filiam vendere propter famem, & an poſſit eam publicè impunè proſtituere.in com.col.2.lin.76.fo. 279
Familia. An baſtardi dicantur de familia. vide Baſtardi.
Familiæ appellatione, an veniat vxor.in gl.col.1.lin.2.fo. 27
Familiæ appellatione paterfamiliâs continetur.in comm.col.2. lin.72.fo.51. Et an veniant agnati, cognati, gener, & nurus. ibi in addit.lin.76.
Familiæ appellatione, princeps etiam continetur.in gloſſ.col.2. lin.36.fol. 51
Familiæ appellatione qui contineantur.in glo.col.1.lin.33.fo.27
Familiæ verbum ſumitur ſtrictè, & largè.in commen.col.2.lin. 67.folio 27
Familia. vide Fratres.
Familiares officialium an teneantur morari ad ſyndicatum per 40.dies, ſicuti officiales.in com.col.1.lin.68.fo. 111
Famuli non debent recedere non petita licentia à dominis. in com.col.2.lin.80.fo. 107
Fauorabilior eſt reus, quàm actor.in com.col.1.lin.18.fol. 32
Fauorabiliores ſunt rei quam actores.in gl.col.2.lin.28.fol. 182
Fauore introductum non debere torqueri in læſionem. in com. col.2.lin.69 fol. 80
Factores. vide Pœna legalis.
Federici I. Imperatoris auunculus quis.in com.col.2.lin.48.f.12
Federicus Imperator fuit compilator conſtitutionum regni. in com.co.1.lin.45.fo. 222
Federicus Imperator fuit depoſitus: ſed conſtitutiones ab eo factæ non fuerunt reuocatæ. Andr. de Iſern.in procem.conſtitu. col.11.lin.22.
Federicus Imperator, fuit Imperator rigidus in ſuis iuribus exigendis.in com.col.2.lin.76.fol 219
Federicus Imperator fuit mirabilis prudẽtiæ, ſi bene cum ſancta eccleſia Romana fuiſſet. Et diſcretiſſimè ordinauit vitã ſubditorum in agibilibus, & prudẽter cõſiderauit fraudes, & malitias vendentium quibus obuiauit, per pœnarum impoſitionem.in com.col.2.lin.81.fo. 267
Federicus Imperator fuit tirannus.in com.col.1.lin.80.fo. 54
Federicus Imperator multa ſtatuta noua impoſuit in regno cõtra iuſtitiam, propter quod ipſe quieſcit in pice, & non in pace.in com.col.2.lin.52.fo. 14
Federicus Imperator quare fuerit depoſit9.in cõ.col.1.li.62.f.12
Federicus Imperator quare fuerit depoſitus. in cõ.c.1.li.6.f. 324
Federicus ſecũdus olim Imperator tunc Rex Siciliæ hũc librum conſtitutionum compilari, & publicari fecit, antequam imperio priuaretur & regno, & alij præcedenter Siciliæ reges.glo. in proœ.conſtit.col.1.lin.10.
Felonia.in glo.col.1.lin.1.fol. 221
Feriæ quibus temporibus fiant.in glo.col.1.lin.13.fo. 95
Feriis inductis in honorem Dei an partes renunciare poſsint, & quid de ſolennitatibus, ſeu feſtiuitatibus, quas populus celebrat.in com.col.1.lin.35.fol. 95
Ferri calidi acceptio. vide Probatio per acceptionem.
Feuda alia ſunt quaternata, quæ tenentur in capite à regia curia, alia ſunt de tabula, ſeu plana, quæ tenentur ab aliis. & qui in his ſuccedant.in com.col.2.lin.49.fo. 144
Feuda an hodie ſint hæreditaria.in com.col.1.lin.51.fo. 334
Feuda antiquitus vllo tempore non præſcribebãtur, quod hodie de iure regni corrigitur: nam aut quis præſcribit feudum, vel quotam partem feudi contra priuatum, aut cõtra fiſcũ, quando contra priuatum oportet, quòd poſſeſſor tenuerit feudum vel quotam partem feudi præſtãdo inde ſeruitium per annos 30 præſente aduerſario in regno: & ſic regnũ dicitur vna prouincia & præſentia in prouincia eſt neceſſaria in longa preſcriptione, in triẽnali verò iure Romano nõ eſt neceſſaria præſentia. Sed hic non erit locus probationi, probare aduerſariũ toto tempore prædicto fuiſſe præſentẽ in regno. Sed an minori tempore præſcribi poſsint feuda, vt decem annis, vel xx.cum titulo, & bona fide.in com.col.1.lin.76 fol. 259
Feuda auita, & acquiſita quomodo differant inter ſe.in glo.col. 2.lin.10.fo. 140
Feuda de iure cõmuni diuiduntur, niſi ſit Marchionatus, Ducatus & Comitatus, & qui dicit ſe eſſe francum, & non diuidere cũ fratribus, allegat ius ſpeciale, & ſic ſibi incumbit probatio. Qualiter autẽ, & quomodo probetur, & an ſufficiat probare, quòd vicinorũ caſtrorũ & feudorũ domini viuunt iure Fran.

corum.in com.col.1.lin.73.fo. 244
Feuda de publico ſunt.in com.col.2.lin.81.fo. 2
Feuda,& ea quæ ſunt vſibus caſtrorum,& quæ ſunt ſolatio principis deputata locari non poſſunt, niſi ſecunda iuſsio regis præcedat,quia eſt contra vtilitatem publicam. in com. col.2. lin.67.fo. 104
Feuda hoc iure quãto tempore præſcribãtur,& quid de iure antiquo.in gl.col.1.lin.65.fo. 262
Feuda honore,& amore perſonæ,non propter pecuniam conceduntur.in glo.col.1.lin.4.fo. 252
Feuda magna ſcripta ſunt in quaternionibus dohanæ.in gl.col. 2.lin. 4.fol. 168
Feuda multis modis acquiri poſſunt,puta cõceſsione,inueſtitura,ſucceſsione,& præſcriptione.in com.col 2.lin.9.fol. 41
Feuda nobiles habentes,quãdo in ſuam tutelam veniant,& exeant Baliui.in com.col.1.lin.26.& 33.fo. 187
Feuda omnia quaternata conſtituta in regno intelliguntur prima facie eſſe Regis,donec poſſeſſor ad ſe probauerit pertinere in gl.col.1.lin.50.fo. 208
Feuda omnia ſunt publica ex regali munificentia prouenientia. in gl.col.2.lin.54.fo. 209
Feuda quaternata dicuntur nobilia,alia.feuda plena,vel de tabula.in com.col.1.lin.61.fo. 235
Feuda quaternata,& caſtra ad ius curiæ pertinentia in patrimonio fiſci ſunt.in com.col.2 lin.19.fo. 41
Feuda quaternata quæ ſint.in com.col.2. lin.68.fo. 234
Feuda quaternata quæ ſint,& quę nõ quaternata.& mortuo feudatario,ad quæ ſingula deuoluãtur.in gl.col.1.lin.18.f. 250
Feuda quaternata Rex habet & poteſt cõcedere,etiam ſi ab alio, vel ſub alio Comite,Barone,vel feudatario teneantur.in cõ. col.1.lin.78.fol. 275
Feuda quaternata ſunt quæ à Rege conferuntur,ſic dicta , quia ſcripta ſunt in regiſtris,& quaternis Dohanarum dominorũ. in com.col.1.lin.77.fol. 214
Feuda,quæ de iure ciuili Militia nuncupantur ab Imperali munificentia habuerunt initium.in cõ.col.2.lin.77.fol. 140
Feuda quæ ſunt in patrimonio fiſci an ſint de illis publicis quibus datur interdictum,ne quid in loco publico , an verò non ſit priuata cognitio.in com.col.2.lin.20.fol. 41
Feuda ſunt alienabilia iuſſu principis.in com.col.2.lin.23.f. 41
Feuda ſunt de publico.in com.col.1.lin.81.fol. 244
Feuda vtrum hodie obligentur pro dote tacitè vel expreſsè cũ ſit neceſſarius conſenſus Regis.in com.col.2.li.63.fo. 219
Feudalem rem ad feudum reuocans,an oporteat quod probet de dominio vel poſſeſsione,& præſtandi ſeruitiorum. in gl.co.1. lin.5.& col.2.lin.7.fol. 261
Feudales cauſæ à baiulis nõ cognoſcuntur.in gl col.1.lin.7.f.86
Feudales res alienari prohibentur,nec ſuper eis cõtrahi,aut trãſigi poteſt.item nec cõpromitti.in gloſſ.col.1.lin.13.fol. 200
Feudales cauſæ,aut de caſtris non cognoſcuntur per iuſtitiarios in glo.co.1.lin.27.fol. 67
Feudalia bona ſi fuerint data pignori in caſu conceſſo à lege vel principe,an creditor ea quæ ſunt illicitè alienata,poterit reuocare?in com.col.1.lin.12.fol. 204
Feudalia bona ſi mihi conſenſu Regio per debitorem meum inſtrumentarium hypothecentur,& ego cedã omnia iura mihi competentia cõtra illum Titio:an videar concedere poteſtatem capiendi propria authoritate,mihi conceſſa in inſtrumẽto?in cõ.col.1.lin. 67.fol. 204. Et an ad hoc vt Ceſsionarius poſsit ſe iuuare iure ceſſo ſuper feudalibus requiratur,quod in ceſsione interueniat aſſenſus Regis,nec ne.ibidem.lin.72.
Feudalis quæſtio.vide,Accuſatus coram iuſtitiariis.
Feudalis quæſtio.vide.Teſtium audientia.
Feudalis rei contractus ſi fiat de conſenſu Regis.valet,vbi alienans non habet filios vel alios,ad quos eo mortuo iure ſucceſſionis poſſet peruenire,nã ſi haberet requireretur eorum conſenſus,& ſine eorum conſenſu alienatio,vel contractus nõ teneret.in com.col.2.lin.59.fol. 205
Feudalis rei locatio poteſt fieri vſque ad quinquennium,ſicut dicitur in demaniis curię.in gloſſ col.2.lin.19.fo. 203
Feudalis rei poſſeſsio ſi perueniat ad emptorẽ,vel creditorẽ põt emptor,vel creditor vti retentione,donec ſeruatẽ ſibi pretiũ, licet vẽditio,vel pignoratio nõ valeat.in cõ.col 1.li.40.f. 24.
Feudalis rei præſcriptio prohibetur,ne contingat prę iudiciũ ſuperiori,ſcilicet diminutio ſeruitij.in com.col.1.lin.71.fo.261
Feudalis res alienata ſine conſenſu domini qua actione reuocetur.in gl.col.2.lin 5.fol. 202
Feudalis res alienata domini ſine cõſenſu, præſcribi poteſt ſi certa pars alienata ſit,& præſtitum ſit per poſſeſſorem ſeruitium & poſſedit.30.annis non minus,fundus verò,vel domus feudalis nullo tempore poteſt præſcribi.in gl.col.2.lin.13. f.202
Feudalis res an poſsit in vltima voluntate alienari.in gl.co.1.li. 42.fo. 290
Feudalis an poſsit locari ad certam mercedem.in glo.col.1.lin. 21.fo. 203
Feudalis res an prohibeatur alienari per feudatarium cum conſenſu Baronis,à quo tenetur feudum in com.col.2. li.75.f.261
Feudalis res non poteſt alienari ſine licentia Regis.in com.col. 1.lin.63.fo. 183
Feudalis res poteſt relocari,vel infeudari de nouo ſub alio , quã conſueto ſeruitio: idem & in re eccleſiaſtica.in gloſ.co.2.lin. 55.fol. 202
Feudalis res qualitercũque ſeruitiis obligata relinqui poteſt perſonæ,quæ ſuccederet ab inteſtato ſine conſenſu principis.in gl.col.1.lin.5.fo. 205
Feudalis res ſi ad feudum reuocetur,non eſt neceſſe probari agẽti,ꝙ ſi dominus feudi,ſed tantum feudum tenere,& ſeruire,quaſi feudum reuocet, & petat reintegrari,ſibi mẽbra ſua, & partem corporis ſui.in com.col.1.lin.62.fo. 241
Feudalium alienatio an hodie per iura Regni ſit ita prohibita,ſicut per iura libri feudorum,per quæ perditur feudum,quia per iura regni reuocat ipſe diem iure proprio,nõ autem perdit feudum.in com.col.2.lin.64.fo. 201
Feudalium rerum alienatio prohibetur,itẽ iurium,vt ſeruitutũ Item prohibetur remiſsio redditũum,vt gallinarum.Item de remiſsiõe iuris,quod quis in feudo habet:qa & hoc dare eſt. Idem de vſufructu.Secus ſi concedat fructuum perceptionẽ, nam hoc non videtur prohibitum vaſallo,ſicut nec fructuario non enim donat rem donandi vſumfructum,ſecus ſi in perpetuum fructuum perceptionẽ alienaret,vel locaret, quia videtur tunc eſſe quædã alienatio.Melius dicitur,vt vaſallus poſſit vendere fructus totius temporis,quo apud eum erit res feudalis:quia prohibitus vẽdere,nõ prohibetur de fructibus cedere.Caueant tamẽ ſibi ementes,quod ſi vẽderet fructus pro certo tempore,& interim moriatur feudo aperto domino,omnes obligationes pereunt.in com.col.1.lin.71.fo. 202
Feudaliũ cauſarũ cognitio in Regno eſt magiſtri iuſtitiarij quãdo ſunt quaternata,& iuſtitiarij.quando non ſunt quaternata. in com.col.1.lin.67.fo. 228
Feudaliũ cauſarum inſtantia de iure Regni Neapolitani durat per annũ.Et quid ſi eſt lata ſententia in cauſa feudali poſt annum,an valeat.in cõ.col.1.lin.1.& 38.fo. 399
Feudalium inſtrumẽtorum renouatio ſub antiquo tenore fit,& nullum nouum,ius confert, ſed tantum conſeruat antiquum in glo.col.1.lin.16.fo. 13
Feudalium obligatio an contineatur ſub nomine alienationis. in com.col.1.lin.33.fo. 200
Feudalium rerũ emptor an pretium reciperet, præſertim ſi ſibi per ſtipulationem prouidiſſet:vt ei pretium reſtituatur.in cõ. col.1.lin.58.fo. 201
Feudalium venditio fieri non poteſt ſine principis mandato. in com.col.1 lin.42.fo. 120
Feudalium venditionem ſolus Imperator permittit.in glo.col. 1 lin.42.& 68.fo. 119
Feudataria mulier maritabit ſe ſine cõſenſu curiæ ſi feudum nõ det in dotem,ſed retineat in paraphernali.in com.col.1.li.41. ſolio 233
Feudatarij foriudicati ius tantũ publicatur.in gl.c.2.li.26.f. 141
Feudatarij non tenentur deſeruire dominis niſi pro tribus menſibus pro adhoamento:& non vltra ſine pretio. in com.col. 1. lin.40.fol. 316
Feudatarij non tenẽtur ſequi dominum ipſorum,ſi nõ ſufficiãt redditus licet ſuppleantur à domino.in cõ. col.1.li. 64.f. 316
Feudatarij quãdo requiruntur, vt faciant ſeruitium,an poſsint dicere curiæ,vel domino.Dicas,& oſtende nobis quantum debemus.in com.col.2.lin.50 ſol. 223
Feudatarii quo tempore ſecundum ritum,& formam curiæ recipiantur ad homagium,& ſacramentum fidelitatis , & domini aſſecurantur à vaſallis,& ſoluunt releuium curiæ de eo,quod tenent ab illa.in com.col.2.lin.50.ſol. 255
Feudatario negligente ſufficit triennalis præſcriptio. in comm. col.2.lin.77.ſo. 260
Feudatarius an poſsit dici vſusfructuarius feudi.in com. col.2. lin.63.ſolio 208
Feudatarius de iure regni excadentias tantum locat.in com.co. 2.li.45.fol. 205

Feudatarius & fiſcus vincitur à poſſeſſore 30.annorum. in gl.colum 1.lin.30.fo. 209

Feudatarius ex qualibet offenſa,etiam leui perdit feudum quando in conceſſione ponitur clauſula, ſalua ſuper omnia fidelitate,& mandato,vt verba aliquid operentur,aliàs non,niſi ex magna & graui offenſa,quæ numerantur.ibidem,in com.col. 1.lin.14.fo. 228

Feudatarius filius ſi decedat an parentes ſuccedant excluſo fiſco.in gl col.2 lin.22.fo 244

Feudatarius habens fratrem. ſi faciat teſtimonium de omnibus ſuis bonis,& extraneum inſtituat hæredem, an frater poſsit feudum ab illo extraneo inſtituto auocare. in glo.column 2. lin.43 fol. 244

Feudatarius habet vtile dominium,dominus directum.in com. col.2.lin.63.fo. 208

Feudatarius habet vtile dominium,ſicut emphyteuta ſuperficiarius,& ille qui conduxit à domino ad modicum tempus in gl. co.2.lin.49.fo 208

Feudatarius in feudis iam datis non poteſt grauamen nouum imponere,quod in donatione feudi impoſitum non fuerit. in com.col.1.lin.66.fo. 232

Feudatarius in re habet vſumfructum perpetuum pro ſe & hæredibus ſuis qui ad ſucceſſionem feudi admittuntur, & Rex nudam proprietatem.in gl.co.1.lin.1.fo. 209

Feudatarius lucratur fructus ſi præmoriatur ſine liberis, & poſt calendas Martij,vſque ad menſem Auguſti de eis poteſt teſtari,aliàs cedunt domino feudi.in com.col.2.lin.75.fo. 243

Feudatarius nepos ſi decedat ſuperſtite patruo, vel amita, an prædicti ei ſuccedant excluſo fiſco.in glo.col.2.lin.2.fo. 249

Feudatarius nobilis nõ indiget alio defenſore incipiẽdo à 15.anno, vſq; ad 18, nam per ſe adminiſtrabit in contractibus, & in iudiciis,ſiue ſit feudum frãcum & indiuiſibile,ſiue longobardum,quod diuiditur,ſiue maſculus,ſiue fœmina,ſiue iuuenis, ſiue ſenex. Tamen ſi lædatur à 15.anno,vſque ad 18.reſtituetur in integrum,& ſic nec Balio,nec tutore,nec mũdualdo egebit elapſo 14.anno.nam adultis tantùm deſiderãtibus ſolent dari curatores iure Romano.in com.col.1.lin.67.fo. 254

Feudatarius poteſt petere ſubuentionem à vaſallis pro ſua militia.in com.col.1.lin.51.fo. 230

Feudatarius pupillus an ante pubertatem recipiatur ad ſacramentum fidelitatis,& homagium, & aſſecuretur à vaſallis. in com.col.2.lin 64.fo. 255

Feudatarius qui de feudo antiquo alimenta præſtabat,ſi deceſſerit ſine liberis,an fiſcus teneatur ad illa alimenta præſtanda. in com.co.2.lin.75.fo. 243

Feudatarius,qui non ſeruit in capite, ſed ſub Barone an habeat hoſticam exceptionem.in com.col.2.lin.80.fo. 158

Feudatarius,qui tenuerat feudum quaternatum à Barone ſeruiebat ſibi pro ipſo feudo de ſeruitio vnius militis,cũ tamẽ illud feudum eſſet valoris,& pro ipſo deberetur ſeruitiũ quinq; militum ſecundũ generalem obſeruantiam,& ordinationẽ communiter in regno Siciliæ,ad rationẽ de annuis vncijs viginti, pro quolibet ſeruitio militari: feudatario verò decedẽte ſine filio legitimo Rex illud feudum quaternatum alteri ſuo bene merito ſub debito,& conſueto ſeruitio conceſſit. nouus feudatarius vult ſeruire dicto Baroni de vno milite,ſicut ſeruire conſueuerat prædeceſſor ſuus. Baro requirit ab eo ſeruitium pro valore annuo ipſius feudi,ſcilicet quinque militum,quid tunc iuris ſit.in com.col.2.lin.37.fo. 239

Feudatarius quis ſit,& quomodo à Barone differat. in com.col. 1.lin.68 fo. 214

Feudatarius quodammodo liberto æquiparatur. in gl.col.1.lin. 54.fol. 202

Feudatarius quòd poſsit alij dare in feudum, non cauetur iure feudorum niſi conſuetudine, non lege Imperatoris alicuius. in com.col.1.lin.75.fo. 203

Feudatarius ſi delinquat ad exercitum poſt ſummonitionẽ,non habet hoſticam exceptionem.in com.col.2.lin.59.fo. 158

Feudatarius. Si dominus nõ vult quòd feudatarius vadat ſecũ, ſed potius vult pecuniam pro ſeruitio ab eo, an iſte dominus audiatur.in com.col.1.lin.70.fo. 316

Feudatarius ſi moriatur, poteſt teſtator relinquere & cõſtituere Balium filio ſuo,quem vult, quod ſi non relinquit curia Regia ſibi dat ſecũdum formam,& modũ de quibus ibi. Et quod dicitur de matre,Idem de auia.in com.col.1.lin.38 fo. 330

Feudatarius ſi theſaurum inueniat in feudo,eſt ipſius feudatarij. & non infeudantis proprietarij.in com.col.1.lin.35.fo. 101

Feudatarius ſubmonitus ad præſtandũ certa die ſeruitium,ſi venit ad diem,& fecit ſeruitium diminutum, an priuetur feudo, vel quomodo puniatur.in com.col.1.lin.36.fo. 223

Feudatarius tenetur per procuratorem reſpondere in caſibus vbi poteſt procurator interuenire,quantumcunq; in iudicium perſonaliter venire valeat.in com.col.1.lin 68.fo. 159

Feudatarius terras parum vtiles de domanio feudi poteſt locare, vt plantetur,& portio fructuum reddatur domino in pecunia nec tam modica, vt præſumi poſſit fraus,& iſto modo locabit populo nec poterit reuocari,quia nullum ex hoc poterit reipublicæ præiudicium generari.in com.col.1.lin.79.fo. 208

Feudatarius verus,à quo fiſcus non auocat,tam agẽdo,quàm excipiendo fiſcum vincit.in gl.col.1.lin.24.fo. 209

Feudatarius vſusfructuarius dicitur.in gl.col.1.lin.22.fo. 210

Feudatarius vtrùm hodie det in feudum,cùm alienare nõ poſſit. in com.col.1.lin.51.fo. 203

Feudi alienati reuocatio an fieri poſsit ſine aſſẽſu Regis, & an iſta reuocatio fieri poſsit per hæredẽ.in cõ.col.2.lin.76.fo.204

Feudi alienati ſine conſenſu domini notarius inſtrumentũ conficiens amittit officiũ notariatus,& infamis efficitur.in com. col.2.lin.65.fol. 111

Feudi alienatio an ſit illicita, & an per conſenſum principis ſuperuenientem poſsit confirmari.in gl.co.2.lin.6 fo. 201

Feudi alienatio facta in agnatum qui erat aliàs ſucceſſurus,ſine conſenſu domini an valeat,quaſi ſit magis refutatio alia pacta non.in com.col.2.lin.47.fo. 203

Feudi alienatio fieri põt in cõuaſallũ. vide Vaſallus ſine licẽtia.

Feudi alienatio in quibus caſibus prohibeatur.in gloſ.col.1.lin. 35.fol. 201

Feudi alienatio per quam diminuitur feudum, vel commutatur iure regni prohibetur.in com.col.1 lin.55.fo. 203

Feudi alienatio quando eſt per Regem generaliter conceſſa,poteſt fieri cuicunque,ſecus ſi aſſenſus ſit conceſſus ſimpliciter, vt in talem alienetur, quia Seio non poteſt alienari. in com. col.2.lin.2.fol. 204

Feudi alienatio ſemper doloſa præſumitur & reuocatur, ſi conſenſus domini non probetur.in glo.col.2.lin.3.fo. 202

Feudi alienatio ſi tendat in augmentum ſeruitij, quia fieret ei, qui liùs ſeruiret,valet ſine aſſenſu principis. in com.col.1.lin. 60.fo. 204

Feudi alienationi dominus cogitur conſentire, quando alienatio fit ex neceſsitate feudi,& propter onus feudi,propter dotes ſororis,vel filiæ,vel propter ſoluendum ſeruitium domini. in com.col.2.lin.68.fo. 204

Feudi alienationi quã ſo dominus cõſentit,an debeat dicere,ſaluo iure ſeruitij,& vaſallagij. Itẽ vtrùm vicarius Regis,eo abſente de regno,poſsit cõſentire,& venditiones feudorum cõfirmare,ſicut Rex poſſet:& multa alia ſpecialia,quę ſunt illa, quæ faciunt meliorem cõditionem.Item vtrùm vicarius poſſit conſentire,vt feudatarius det feudum in dotem. Et vtrùm hic cõſenſus valeat,ſi præcedat,vel ſequatur vẽditionem, ſeu alienationem, item vtrùm poſt mortem alienantis conſenſus domini interpoſitus valeat.in com.col.1.lin.60.fo. 202

Feudi alienationi ſi Rex inquiſitus ſine iuſta cauſa noluerit conſentire an habeatur pro conſentiente, & an cõtractus valeat. in com.col.2.lin.53.fol. 204

Feudi alienatio.vide Vaſallus,ſeu Villanus.

Feudi augmentum ad quem pertineat, quoad conceſsionẽ & ſeruitium.in com.col.2.lin.94.fo. 235

Feudi conceſsio nulla eſſet, ſi nunquam ad dominum feudum eſſet reuerſurum.in gl.col.2.lin.5.fo. 251

Feudi cognitio certis perſonis demandatur,& qui cognoſcãt de quaternatis,& quid de nõ quaternatis.in com co.2.l.77.fo.67

Feudi cognitio pertinet ad dominũ feudi ſolùm, cùm agitur petitorio,ſecus ſi poſſeſſorio,in com.col.2.lin.58.fo. 313

Feudi cognitio pertinet ad proximũ dominum, & in eius defectum ſuperior remotus cognoſcit.in com.col.2 lin.75.fo 229

Feudi controuerſiam inter duos vaſallos vertẽtem dominus cognoſcit de iure communi,& quid ex diſpoſitione cõſtitutionum regni.in com.col.1.lin.52.fo.68.Et quid ſi quæſtio ſit inter dominum & vaſallum.lin.54. ibid.

Feudi diffinitio.in gl.col.2.lin.19.fo. 244

Feudi Domanium ſi detur in dotem etiam æſtimatum pro certa quantitate dotis,compellitur dotans ad pecuniam,qui ſi non ſit ſoluẽdo,dimittitur apud accipientẽ in dotẽ huiuſmodi res feudales nomine pignoris,reſtituendæ per eũ, quãdo habebit pecuniã,inſtrumẽto alienationis,id eſt dationis in dotẽ annullato: fructibus propter onera matrimonij non cõputatis. ſeruitio faciẽdo curiæ per eũ qui tenet.in com.co.2.lin 63.f.219

Feudi dominus in regno non cognoſcit de feudo ſed iuſticiari° ſi nō eſt quaternatum,& magiſter iuſtitiarius ſi ſit quaternatū quando diceret ſe oppreſſum videtur q̄ adiri poſſet Papa, & quæ ſit ratio And.de Iſern.in proœ.cōſti.col.12.lin.44.& ſe.
Feudi dominus ille directò dicitur,à quo tenetur.in com.co.1. lin...1.fol. 2 6
Feudi dominus ſi decedat,& relinquat filias in capillo, & aliàs coniugatas,quænam in feudo ſuccedant.in gloſ.col.1.lin.30. ſolio 224
Feudi emptor ignarus agit ad pretium,& intereſſe.in com.col. 2.lin.5 .fol. 41
Feudi extraneus poſſeſſor an poſſit ſe tueri cōtra fiſcum præſcriptione ... annorum quæ locum habet in feudo.in gloſ. col.1. lin.19.fo. 209
Feudi extraneus poſſeſſor quomodo ſe defendat à Rege feudum vendicante.in glo.col.1.lin.13 fol. 209
Feudi fructus à ſolo ſeparati trāſmittitur ad extraneum hæredē & nō ſunt domini feudi.in com.col ..lin.24.& 72.f. 235
Feudi in alienatione an ſufficiat tacitus cōſenſus principis.in com.col.2.lin.41.fol. 2 5
Feudi in alienatione cuius cōſenſus requiratur.in com.c.1.lin. 33.fol. 204
Feudis in quaternatis,pro quibus debetur ſeruitiū Regiæ curiæ habet Rex directum dominium.in glo.col.1.lin.47.fo. 203
Feudi legatum factum in proximum cōſanguineum nō ſucceſſurum,an valeat in com.col.1.lin.50.fol. 204
Feudi natura eſt,vt ſemper ſuum reſpiciat ſtipitem,nec in extraneum deuoluatur.in gl col.1.lin.15.fol. 246
Feudi nulla erat ſucceſsio de iure antiquo,ſed erat in domini poteſtate,vt quādo vellet poſſet feudum reuocare,deinde ſucceſſio ad deſcendentes fuit prorogata.in gl.col.1.lin.41.f. 244
Feudi obligatio an & quando extinguatur,ſi id principi, vel domino aperiatur.in com.col.2.lin.8..fol. 219
Feudi obligatio,& alienatio permittitur propter dotem & dotarium.in gl.col. .lin.27.fol. 218
Feudi obligatio omni iure nō eſt prohibita,ſicut alienatio ſpecialis.in com col.1.lin.51.fol. 220
Feudi obligatio pro dote permittitur in habente vnum ſeu ſum dummodo nō habeat burgenſatica.Sed dare in dotem feudū ita permittitur.ſi dans dotē habeat tria feuda,vel plura.in cō. col.1.lin.71.fo. 220
Feudi pars an ſit feudum.in com.col.lin.51.fo. 233
Feudi partem ſi mulier tantum habeat,an poſſit contrahere matrimonium ſine conſenſu curiæ.in com.col.1.lin.46.fol. 253
Feudi poſſeſsio.vide,Sacramenta habuiſſe.
Feudi poſſeſſionē an Rex protinus accipiat, ſeruitio à vaſallo nō facto.abſque alio cognitionis actu. nam feudum propter ſeruitiū nō præſtitū ipſo iure & ipſo facto perdit,an verò,ſententia Regis ſit neceſſaria,quæ declaret ob hāc cauſam perditum eſſe feudum.in com.col.2.lin .o.fol. 222
Feudi poſſeſſor conuentus,quando poſſit ſe tueri præſcriptione in glo.co.2.lin.4 .fol. 261
Feudi poſſeſſor,de facto feudo ſpoliatus,quādo debeat ante omnia reſtitui.& quando non.in com.col.8.lin.55.fo. 41
Feudi poſſeſſor ita demum tuebitur præſcriptiōe,ſi probet ſe ſeruitium inde præſtitiſſe.in com.col.1.lin.66.fol. 261
Feudi præſcriptio non obiicitur ad tollendum,vel ad eneruādum directum dominium,quod ſemper retinetur poſt præſcriptionem.xx.xxx.xl.10..& mille annorum.ſicut ante præſcriptionem.ſed obiicitur quaſi poſſeſſor per eā ius,ſibi in feudo quæſierit,vt ab eo auocari non poſsit.in glo.col.2.lin.8.fol. 209
Feudi probatio.an fiat per pares curiæ, & in defectum ipſorum per alios teſtes?in com.col.2.lin.7 .fol. 211
Feudi quaternati conceſsio pertinet ad Regem.in cō. co.2.li.55. ſolio 141
Feudi queſtio.Barones an debeant conueniri coram Baiulo ſi nō eſt quæſtio de feudo,vel rebus feudalibus.in gloſ.col.2.li.42. ſolio 86
Feudi queſtiones,ſeu de rebus feudalibus inter fiſcū & priuatum Iuſtitiarius cognoſcit,ſed de ciuilibus ſeu realibus,ſiue perſonalibus magiſtri Camerarij habent cognitionem.in com.col. 2.lin.75.fol. 94
Feudi quaternati cognitio pertinet ad magiſtrum iuſtitiarium, non quaternati verò ad ſolum iuſtitiariū,& pro his, ad aliud forum euntes tenentur ad pœnam.in com.col.2.lin.55.fo. 94
Feudi quaternati cognitio ſpectat ad magiſtrum iuſtitiarium.& non quaternati ad iuſtitiarium regionis. in com.col.2.lin.6.. ſolio 8
Feudi quaternati cognitio ſpectat ad magiſtrum iuſtitiarium.& quid de re ſingulari feudi quaternati.in com.c.2.lin.65.fo. 63
Feudi de quaternatis cognoſcit tantum iuſtitiarius.in gloſ.co. 2.lin.28.fo. 202
Feudi redditus & ſeruitiū poteſt conſiſtere in alio,quam in pecunia.in gl.col.2.lin.46.fo. 202
Feudi res particularis non poteſt præſcribi præſcriptione quāticunque temporis & an poſsit præſcribi per tantum tēpus,cuius non eſt hominum memoria in contrarium,vel centum annorum.in com.col.1.lin.6..fo. 261
Feudi ſeruitium debetur ex re,& ſequitur poſſeſſorē quia ipſa prædia,ſeu ipſum feudum dicuntur conueniri.in com.col. 2. lin.71.folio. 172
Feudi ſeruitium incumbit ipſi vniuerſitati feudi,non ſingulatib° rebus feudalibus.in gl.col.2.lin.7 fo. 260
Feudi ſeruitium nullo tēpore poſſet præſcribi.in gl.co.2.lin.23. folio 259
Feudi ſingularis res,an poſsit dici quota pars.in gloſ.col.lin.19 folio 26
Feudi ſingularis res præſcribi nō poteſt.in com.co.1.li.77.f. 207
Feudi venditor ſi promiſerit ſe facturum,& curaturum, quod, dominus cōſentiat,an tale pactum valeat.in com.col.1.li.64. folio. 204
Feudi vſuſfructuarius,vel creditor,etiam vir,vel maritet.vel faciat filium illitem,aut terram emat.nō exiget à vaſallis illius feudi adiutorium.in com.col.1.lin.72.fo. 224
Feudi vſuſfructus an præſcribatur vſuſfructuario quē habet in feudo,ſicut in donatario,triginta annorum tantū.vel minor tempore.in com.col.2.lin.62.fo. 200
Feudi vſuſfructus licet alienari non poſsit,tamen fructuum perceptio poteſt alienari,vſque ad certum tempus etiam ſine cōſenſu principis.in glo.col. .lin 10.fo. 205
Feudo an clericus priuari poſsit per iudicem ſecularem.in com col.2.lin 67.fo. 63
Feudo deiectus quando habeat interdictum vnde vi.in cō.co.2. lin.1 fo. 41
Feudo in paterno diſpoſita habent locum & in materno.in gloſ col. .lin.17.fo. 235
Feudo modum & finem imponere eius eſt,qui beneficiū tribuit. in glo.col.2.lin.1 .fol. 244
Feudo nouo non ſuccedunt collaterales.in commē. col.1.li. 59. folio 41
Feudo priuari qualiter,quādo & quibus ſeruatis debeat, vel poſſit delinquens in addit.ad com.col.1.lin.48.fo. 140
Feudo quaternato,vel non quaternato qui ſuccedāt.& qui non. in glo col.1.lin.2.& col.2 lin.22 fol. 243
Feudo ſpoliatus quando non debet reſtitui.in com.col.1.lin.5.. folio 1
Feudorum cognitio ad quos ſpectet.in glo.col.2.lin.34.fol. 68
Feudorum cognitio ſpectat ad iuſtitiarium.in gl.co.1.li.36.f. 64
Feudorum conceſsiones,& cōtractus poſſunt renouari, & inſtrumenta inde confecta,ſi forte ſint antiqua & cōſumpta innouari ſine alia licentia regiæ maieſtatis in gl.co.1.li.9 f. 103
Feudorum dominium directū.vide Dominiū directū feudorū.
Feudorum in cauſis proceditur de ſimilibus ad ſimilia,in cō.co. 2.lin.69.fo. 26
Feudorum ius Romani principes Sanxere,quoniam eſt propriū communem legem condere.in glo.col.1.lin.2 .fo. 251
Feudorum præſcriptio.vide Præſcriptio triennalis.
Feudum.Actio perſonalis non ſequitur feudum, ſed quotā partem.ſic.in glo.col.2.lin.51.fo. 252
Feudum æquiparatur Caſtrenſibus,quia omnis militia eſt de publico,ſed ſi caſtrēſia peruenitſſent ad illum,qui eſſet in poteſtate aut in perſona ſua deſinerent eſſe caſtrenſia.in cō.co.1.li.21. folio 237
Feudorum liber vtrum in regno Siciliæ ſeruetur.in gl.col.1.lin. folio. 261
Feudum.Actio reuocatoria ad feudum.in glo.co.2.lin.44.f. 60
Feudum alienans de iure feudorum illud amittit.in gl.co. .lin. 5 .fo. 202
Feudum alienatum dominus directus reuocare [illegible],nec opponetur ei,quod alius eſt dominus vtiliter, [illegible] facta alienatione,ſi nō reuocabit feudatarius alienans,ſed reuocet dominus, an agat,& infra quod tempus,& vtrum index poſsit ſtatuere tēpus ad hoc.Item ſi poſt hoc tēpus dominus reuocet & vellet alienās reuocare,ſimiliter,quis & quando [illegible] domino ſeruire,& nō cōtradicente vaſallus alienauerit,an ſibi dominus præiudicet.in com.col.2.lin.78.fol 201

Feudum

Feudum alienatum ſi reuocetur, an pretium ſit emptori reſtituendum. in com. col. 1. lin. 23. fo. 204
Feudum, Aliqua pars feudi, vel res feudi ponuntur, tanquàm diuerſa. in com. col. 2. lin. 20. fo. 317
Feudũ amittit alienatióe. vide Vaſallus de cõſuetudine feudorũ.
Feudum amittitur propter feloniã, item propter fideiuſſionem, quam non ſubit pro domino, ob quod reputatur ingratus, ita vt á ſucceſſione repellatur, & à feudo propterea cadit. in cõ. col. 1. lin. 37. fo. 222
Feudum amittitur. vide adulterij crimine.
Feudum à muliere dari poteſt in dotem ſine conſenſu domini quando non habet aliud, quod in dotem det, dummodò non faciat pactum de dote lucranda, nec det æſtimatum. & Honorius Papa declarauit matrimonia eſſe libera cum feudo in dotem. in col. 2. lin. 72. fol. 232
Feudum an clericus habere poſsit. in glo. col. 2. lin. 9. fo. 198
Feudũ an filius perdat ex delicto patris. in com. co. 1. li. 51. fo. 141
Feudum, an in conceſsione generali vniuerſitatis facta in feudo, tráſeat omnium dominium efficax & directum in ſingularibus rebus. Andr. de Iſern. in proœm. conſt. col. 24. lin. 27.
Feudum. An mater ſuccedat in feudis. in glo. col. 1. lin. 11. fo. 140
Feudum an poſsit alienari inter agnatos, ſine licentia ſuperioris. in additio. ad glo. col. 2. lin. 1. fol. 201
Feudum an poſsit à vaſallo renunciari domino inuito. in gloſſ. col. 2. lin. 18. fol. 198. & col. 1. lin. 5. fol. 199
Feudum an poſsit dari in dotem ſine aſſenſu Regis? & an feudum poſsit obligari pro reſtitutione dotis. col. 2. lin. 10. & 80. fol. 316. Et an feudum ſit obligatum pro dote ſororis, & in obligatione feudi pro dote, an teneatur Rex aſſentire. in com. n. col. 1. lin. 3. & ſeq. fo. 317
Feudum an poſsit diuidi ſine conſenſu domini de iure Regni, & an vaſalli diuidantur? & quando vnus haberet minus. cui partem, quã nullus, an præiudicet diuidenti? in com. n. col. 2. lin. 60. fol. 203
Feudum antiquum non tam dicitur iure ſucceſsionis ad parétes peruenire, quàm ad eos reuerti. in com. col. 1. lin. 60. fo. 141
Feudum antiquum, quod per excadentias ad manus ſuas peruenit, quando Rex donat, quod nõ eſt in regiſtris pro certis ſeruitiis annotatum, illud nõ donat ſub antiquo, & conſueto ſeruitio, ſed facit inquiri de annuo valore, & poſt inquiſitionem factã in cõceſsione, quã fuit. diſtinguit militare ſeruitium, ponédo deberi per feudatariũ, pro ſingulis annis. xx. vnciis, vnũ & integrum militare ſeruitium. in com. col. 2. lin. 73. fol. 235
Feudum an videatur ſemper incorporatũ domino, & ipſum poſſidere. in com. col. 2. lin. 69. fo. 211
Feudum à quo dicatur. in glo col. 1. lin. 53. fo. 183
Feudum. Arbitrium eſt nullum ſuper prohibita diminutione feudorum, & rerum feudalium. in glo. col. 2. lin. 12. fo. 175
Feudum auitum vel paternum quodnam dicatur quando de ſucceſſione agitur. in gl. col. 2. lin. 42. fo. 251
Feudum compromitti non poteſt. in gl. col. 2. lin. 20. fo. 202
Feudum. Communiter tenent Regnicolæ, quò l Baro, & Feudatarius habet vtile dominium, Rex directum. Andr. de Iſern. in proœm. conſtit. col. 25 lin. 27.
Feudũ cùm ſit inalienabile videtur æquiparari rei ſacræ, & campo Martio. in com. col. 1. lin. 62. fo. 201
Feudum cuius ſit naturę iudicatur ex cõſuetudinibus aliorũ feudorum vicinorũ circunadiacentium. in glo. col. 2. lin. 30. f. 200
Feudum datur ad certum ſeruitium. in com. col. 1. lin. 63. fol. 248
Feudum datur feudatario cum iuribus, iuriſdictionibus, terraticis ſeu territoriis, hominibus. in com. col. 2. lin. 72. fol. 92
Feudum. De iure feudorum ſi mulier aliud nõ haberet in doté, feudum daret ſine cõſenſu domini. in com. col. 2. lin. 60. f. 219
Feudum diminutum tenés an debeat releuari à ſeruitiis pro eo quod non tenet. in glo. col. 2. lin. 38. fo. 261
Feudum eſt beneficium perſonale. in glo. col. 1. lin. 1 fo. 252
Feudum eſt de xx. vnciis in Regno: & poteſt quis habere plura feuda, & tunc ſi ſunt quaternata vel non, det vnum alij cum conſenſu Regis, vt ſub eo. & ab eo teneatur, & erit Baro: conſenſus Regis quaternabit illud: quia Rex confirmans videtur donare. in com. col. . . lin. 72. fo. 214
Feudum eſt de xx. vnciis in regno Neapolitano. in com. co. 2. lin. 67. fo. 234
Feudum eſt nomé iuris, & cõſiſtit ex rebus corporeis, ſicut dos, patrimoniũ, hæreditas, vel peculium. in gl. col. 2. lin 24. f. 260
Feudum eſt ſimile homini muto & ſurdo, & peculio. in gl. col. 1. lin. 40 fo. 261
Feudum etiam ſi ſimpliciter daretur, tamen feudatarius eſſet iudex hominum. in com. col 2. lin. 76. fo. 92
Feudum habens an poſsit de eo in extraneum teſtari. in gl. col. 2. lin. 2. fo. 200
Feudum habens eſt intus in feudo, & feudum eſt intus in eo. in gl. col. 1. lin. 50. fo. 261
Feudum habens gerit perſonam ipſius feudi. in glo. col. 2. lin. 21. folio 261
Feudum habens poſſet à vero domino de negligentia reprehendi ſi rem ad feudum pertinentem, negligat ad feudum reuocare. in gl. col. 2. lin. 23. fo. 261
Feudum habens ſi matrimonium contrahat, an conſenſus curię ſubſequi poſſit. in com. col. 2. lin. 52. fo. 233
Feudum. Idem ius eſt in illo, in quem transfertur feudum, quod erat in concedente. Andr. de Iſern. in proœm. conſtit. col. 22. lin. 26.
Feudum in dotem dari poteſt, dummodo de tribus detur vnum, & nunquam detur illud, quod eſt nomen Baroniæ, vel Comitatus. in gl. col. 1. lin. 4. fo. 214
Feudum in feudis nobilibus militaribus quò ad ſucceſſioné ſeruantur iura antiqua feudorum. In ruſticanis ſeruatur ius commune. in com. col. 1. lin. 57. fo. 252
Feudum. In feudo ordinatio defuncti non valet. in com. col. 1. lin. 40. fo. 237
Feudum. In ſeruitio trium méſium quod debetur pro feudo pro ſummonitum, non computãtur illi dies, qui dantur ad cõponendas ſarcinulas, & quando, & à quo tempore computétur tres menſes feudatario ſeruienti verum à tempore, quo primum receſſit de domo vocatus per curiam, vt ad exercitum vadat, vel à tempore, quo cœpit ſeruire, & eſſe in exercitu. in com. col. 1. lin. 45. fol. 258
Feudum. In ſucceſsione feudi veniunt proximiores ex linea tráſuerſali, vt frater & ſoror: & quando frater ſuccedat in feudo, & quando non. in com. col. 1. lin. 26. fo. 334
Feudum integrum eſt de xx. vnciis. in com. col. 1. lin. 56. fo. 223
Feudum inutiliter alienans, an poſsit illud propria authoritate repetere. in gl. col. 2. lin. 47. fol. 201
Feudum inutiliter emens, an ſaltem pretium recuperet. in gloſſ. col. 1. lin. 39. fo. 201
Feudum. Iuſtitiarius de rebus feudalibus cognoſcit. in gl. col. 2. lin. 9. fol. 60
Feudum. Libellus qualiter formetur, quando aliqua res feudalis diſtracta reuocatur ad feudum. in gl. col. 2. lin. 38. fo. 260
Feudum multis modis à vaſallo amittitur, de quibus. in comm. col. 1. lin. 10. & ſeq. fo. 222
Feudum. Naues, & res mobiles non poſſunt dari in feudum. Andræas de Iſern. in proœ. conſtit. col. 14. lin. 40.
Feudum nobile, militare, ruſticanum, quid ſit? in gloſſ. colum. 1. lin. 15. fo. 143
Feudum non poteſt alienari aut diminui. in glo. column. 1. linea 14. folio 298
Feudum non poteſt alienari, niſi accedat cõfirmatio ſuperioris. in gl. col. 2. lin. 59. fo. 200
Feudum non poteſt eccleſiæ relinqui quia nunquam eſſet reuerſurum ad dominum, cum eccleſia ſemper ſit, & nõ moriatur. Idem in aliis bonis, quæ quis tenet à fiſco ad annuũ rédditum, vel ſeruitium. Secus ſi de bonis, aut prædio meo promittam fiſco decé annua, & obligare ei propter id prædium: nam vendam cui voluero, ſaluo redditu decem. quæ fiſco debentur. in com. col. 2. lin. 77. fol. 205. & col. 1. lin. 68. fo. 206
Feudum non quaternatum morte vaſalli redit ad dominum à quo tenetur. & ſi feudum quaternatum eſſet paternum, & haberet fratrem, aut nepotem ipſi ſuccederent, nõ Rex. in com. col. 1. lin. 27. fo. 235
Feudum nouum an poſsit renuntiari per partem in pręiudicium filiorum, & an in feudo ſuccedant tantum deſcendentes acquirentis. in addit. ad gl. col. 2. lin. 16. fo. 248
Feudum nouum quando incipiat eſſe antiquum. in gloſſ. colum. 1. lin. 18. fo. 249
Feudum nouum ſeu quæſitum quod dicatur. in gloſſ. column. 2. lin. 12. fo. 248
Feudum obligari generaliter prohibetur. in gloſſ. colum. 2. lin. 5. folio 219
Feudum omnis proditor perdit. in com. col. 2. lin. 33. fo. 294
Feudum. Parentes ſuccedunt in auitis feudis, non in acquiſitis. in glo. col. 1. lin. 6. fo 140
Feudum paruum non cenſetur iure feudi, nec habet conſuetudinem feudi. in glo. col. 2. lin. 7. fo. 243
Feudum paternum, auitum, vel antiquum, quod dicatur. in gloſſ.

col.2.lin.20.fol. 248
Feudum perdit vaſallus ſi cum vxore domini & aliis perſonis prohibitis colluctatus fuerit tangendo perſonam.in com.co.2.lin.49.fol. 38
Feudum poſsidẽs in ciuitate, vel caſtro demanij,& ad ipſum feudum dicit aliquos homines pertinere quod probare habeat,& habetur optima diſtinctio.in glo.col.1.lin.20.fol. 208
Feudum poteſt acquiri eccleſiæ ex munificẽtia principis, vel per præſcriptionem.in com.col.1.lin. 4 fol. 68
Feudum poteſt à Rege alij donari etiam feudatario inuito, dummodo prouideat ſibi de competenti ex cambio:quia feudatarius nullum habet dominium in feudo.in com.col.1.line.75 folio 168
Feudum poteſt à Rege auocari & vendicari etiam cum fructibus extantibus ab extraneo poſſeſſore etiam bonæ fidei, qui nihil aliud pro iure ſuo oſtẽdit, niſi quod poſsidet.in gl.co.1.li.6. folio 209
Feudum poteſt eſſe ſine vaſallis.in com.col.2.lin.64.fol. 265
Feudũ præſcribi circa eius res particulares nullo tẽpore poteſt. Et ibi ratio aſsignatur.in glo.col.2.lin.42.fol. 259
Feudum pro dotario datur.vide Matrimonio ſoluto.
Feudum propter ſuam culpam amittit maior 14.annis, ſicut & quilibet perfectæ ætatis.in glo.col.1.lin.33.fo. 255
Feudum quæ ſit rem, quare aliqui admittantur ad ſucceſsionem in feudis antiquis, qui non admittuntur in nouis, & econtra in com.col.2.lin.56.fo. 245
Feudum qua in parte gerat vicem perſonę, ſicut hæreditas.in gl. col.2.lin..fo. 261
Feudum qualitercunque teneatur, cum ſuo habitu tenetur, vt de fundo dicitur.in glo.col.2.lin.35.fo. 261
Feudum quando in dotem dari poſsit.in glo.col.2.lin.20.f. 215
Feudum quandoque pro dote poteſt obligari, ſi cum licentia Regis ſpeciali fiat matrimonium.in com.col.1.lin.35.fo. 220
Feudum.Quando tranſactio ſuper feudo valeat.in glo.colum.1. lin.28.fo. 201
Feudum quanto tempore præſcribatur.in commen.col.2.lin.78. folio 68
Feudum quanto tempore præſcribatur.in commen.col.1.li. 74. folio 209
Feudum, quantum ad dominum feudi, intelligitur diminui, ſi transferatur, de perſona in perſonam, licet ſit etiam in melius commutatum.in com.col.1.lin.60.fo. 203
Feudum quaternatum cõceditur per Regem,& mobilia omnia ſunt Regis mortuo, vel damnato iſto tenente.in com.col.2.li. 66 fo. 234
Feudum quaternatum.Iuſtitiarius an de aliqua re particulari feudi quaternati cognoſcat.in glo.col.2.lin.4.fo. 60
Feudum quaternatũ, ſi à Barone, vel milite teneatur ab alio, quã à Rege,& eius bona ob crimen debeant confiſcari, nõ deuoluitur ad illum, à quo tenetur, ſed ad fiſcum. Secus ſi feudũ eſſet non quaternatum vel paruum, vel damnatus haberet ab alio res in emphyteuſim, tunc enim hæc non deuoluuntur ad fiſcũ ſed ad illos à quibus tenetũr.in gloſſ.colum.1.lin.41 fo.23 . Et quando illa,& res mobiles damnati pertineant ad fiſcum. in glo.col.1.lin.1.fo. 235
Feudum quaternatum, vide, Matrimoniũ ſi quis.&, Burgenſis.& Pœna eorum.
Feudum quibus caſibus pro dotario liceat alienare,& quãdo pro dote.in glo.col.2.lin.5.fo. 219
Feudum quid ſit.in gloſ.colum.2.lin.26.fo.208.Et col.1. lin. 54. folio 299
Feudum quocunque titulo quis teneatur, ſoluit ſeruitium inde debitum in glo.col 1.lin.51.fo. 260
Feudum Rex fundat intentionem ſuam de iure communi in bonis feudalibus, vt eo ipſo quod quis non probat ad ſe ſpectare, præſumatur quod ſit dicti Regis.in com.col.1.lin.19.fo. 298
Feudum.Rex habet dominium directum in feudis, quæ alij tenẽt à curia Regia,& feudatarij tenentes vtilem,& naturalem.glo. in proœ.conſtit.col.8.lin.12.
Feudum. Sententia in materia feudali proferenda datur ipſi feudo in perſonam illud habentis.in glo.col.2.lin.7.fo. 261
Feudum ſi conceдatur pro te,& hæredibus tuis, videtur tãtũ de filiis intellectum, idem in vſusfructus conceſsione, vel in emphyteuſi eccleſiaſtica.in glo.col.2 lin.12.fo. 251
Feudum ſi detur ad libellum an & quando amittatur in vaſallo. vide, Vaſallus vbi dat.
Feudum ſi habeat foriudicatus,& liberos, quinã in eo ſuccedant. & quid ſi liberos non habeat.in glo.col.1.lin.5.fo. 141
Feudum ſi mulier cum regis aſſenſu habeat, quod ſibi pro dote eſt obligatum, an ſi in manibus debitoris poſsidentis feudum viri hypothecæ renuntiet, talis renuntiatio, ſine aſſenſu Regis valeat.in com.col.2.lin.26.fol. 104
Feudum ſi mulier habebat iure antiquo Regni non poterat nubere, etiam ſi feudum non daret in dotẽ.in cõ col.1.lin.66.f.133
Feudum ſi pater teſtãs inter filios diuidat, an talis diuiſio valeat & an debeat à ſuperiore confirmari. in glo.col.1 .lin.6.fo.100
Feudum ſi relinquatur in teſtamento illis qui aliàs ſunt ſucceſſuri an valeat.in com.col.1.lin.52.ſo. 206
Feudum ſi ſine aſſenſu Regis alienetur.pœna caducitatis hodie in Regno locum non habet, ſed poteſt reuocare,& contra factum ſuum venire.in com.col.2.lin.55.fo. 205
Feudum ſi ſit paternum antiquũ an poſsit à patre teſtante diuidi inter filios, maximè ſi princeps eius diſpoſitionem confirmet an vero eius diſpoſitio non valeat, niſi conſentiãt ſucceſſores legitimi.in com.col.2.lin.80.fo. 200
Feudum ſi ſit nouum volente principe poteſt alienari in alios nedum inter filios,& tũc nõ deberetur æſtimatio, ſed res dimiſſa vel relicta per patrem.in com.col.1.lin 55.fol. 201
Feudum ſi teneatur à Barone, an ſufficiat in eius alienatione cõſenſus Baronis.in com.col.1.lin.45.fo. 204
Feudum ſi teneatur à Comite, vel Barone, cuius licentia ſine conſenſus in eius alienatione requiratur an Comitis, vel Baronis, an Regis,& an ſit idem in feudo quaternato, quod tenetur ab alio.in com.col.2.lin.75 fo. 201
Feudum ſolum Rex concedendi ius habet, non autem ſtatuendi ſeruitium quia illud eſt Baronis, à quo feudũ tenetur, nec aliquid poteſt ordinare in præiudicium Baronis.in comm.col.2 lin.59.fo. 235
Feudum tenens à principe immediatè ſi velit illud alienare petit à principe licẽtiam,& quid ſi nõ à principe immediatè, ſed à Barone, vel Comite teneat, an ſufficiat conſenſus Baronis.in glo.co. 1.lin.48.fol. 201
Feudum tenue.vide, Adiutoriam imponi poteſt.
Feudum.Tranſactio ſuper feudo quando valeat.in gl.col. lin. 28.folio 201
Feudum tranſit cum vniuerſitate in glo.col.1.lin.38.fo. 208
Feudum tranſit cum vniuerſitate.in glo.col.1.lin 9.fo. 245
Feudum vnum ex pluribus an hodie liceat in dotem dare.in cõ. col.1.lin.48.fo. 210
Feudum vtitur miniſterio hominis loquentis, apud quẽ conſiſtit, vt ſcilicet loco,& vice ſui.tanquam pica, & organũ petat & ſuam gerat vicem in hac parte.in glo.col.1.lin. 7.fo. 261
Feudum vt poſsit in dotem dari requiritur conſenſus ſpecialis Regis.in glo.col.2.lin.43.fo. 217
Feudum.vide, Barone.
Feudum.vide Baſtardi.
Feudum.vide, Dominus.
Feudum.vide, Dos an à fratre.
Feudum.vide, Dotarium ſi fuerit.
Feudum.vide, Frater maior.
Feudum.vide, Frater fratri,& filij fratrum.&, Pater & Aſcendentes.&, Pupillis habentibus &, Rei vendicatio vtilis.
Feudum, vide, Sorores coniugatæ.
Fideiubens cogitat de ſoluendo in com.col.1.lin.16.fo. 156
Fideiubere vnus poteſt pro alio, ſi plures accuſantur.in com.co. 2.lin.34.fo. 148
Fideiuſsi vaſalli pro Domino.vide, Vaſallo, qui pro Domino.
Fideiuſſor de iudicio ſiſti præſtatur.vide, Exceptio dilatoria.
Fideiuſſor denuntiare debet debitori.vt pignorari poſsit.in gl. col 1.lin 22.fo. 215
Fideiuſſor de parendo iuri.vide Bannitus poſt annum.
Fideiuſſor poteſt pignorare debitorem poſt ſolutionem & etiam ante, ſi dãnatus ſit, aut ſi debitor cœperit dilapidare bona ſua, aut ſi ita conuenit, vt poſsit debitorem arctare ad ſolutionem antequam ſoluat.in gl.co.2.lin.54 fo. 214
Fideiuſſor, quãdo ſunt plures accuſati, poſſunt vnus pro alio fideiubere, niſi ſit ſuſpectus,& nil poſsideat.in comm,col.1.lin.3. folio 347
Fideiuſſor qui diu ſtetit in fideiuſsione poteſt conuenire debitorem, vt eum liberet.in gl.col.2.lin.33.fo. 214
Fideiuſſor, qui promiſit aliquem præſentare in curia, ſi præſentatus eſt in carcere, ſi poſtea aufugerit, nõ tenetur amplius pro eo.in com.col.1.lin.26.fo. 323
Fideiuſſor tenetur in omni eo, quo principalis conueniri poteſt. in com.col.1.lin.63.fo. 76
Fideiuſſores à reo dati videntur dati in omnem cauſam, quæ ex

criminatione deſcendit.in com.col.1.lin.65.fo. 78

Fideiuſſores dati à reo accuſato de aliquo crimine, Regiæ curiæ, accuſatore mortuo, ſi iudex ex officio ſuo inquirat, vel procedat contra reum, qui nō ſiſtit ſe in iudicio, an ſi cōueniantur teneantur. in com.col.2.lin.73.fo. 77

Fideiuſſores dati à reo de iudicio ſiſti & iuſtitiam faciendi videtur ab ipſa fideiuſsione liberati: poſtquam ponitur ipſe reus in carcere, quia datis nouis fideiuſſoribus eſt, à carcere liberādus, ſi ſuas exceptiones probauit de iure Regni, quod eſt contra ius cōmune, quia fideiuſſores tenentur eum pro quo fideiuſſerant in iudicio præſentare vſque ad ſententiam.in com. col.1.lin.21.fol. 323

Fideiuſſores de iudicio ſiſti debent dari ſtatim ante litis conteſtationem.in com col 2.lin.41.fol. 155

Fideiuſſores de iudicio ſiſti poſsidere debent immobilia, & ſtabilia, & in loco iuriſdictionis.in com.col.2.lin.10.fo. 147

Fideiuſſores idoneos inuenire facile non eſt. in glo.col.1.lin.10. folio 147

Fideiuſſores in criminalibus qualiter obligentur. Et an teneatur iudex ſi non recipiat fideiuſſorem, ab inquiſitis. vel accuſatis. in com.col.1.li.11.fo. 386

Fideiuſſores qui præſtitit & relaxatus fuit, ſi poſtea conuincatur de crimine poteſt iterum carcerari, & maximè quando eſt crimen confeſſus.in glo .col.2 lin.7.fol. 144

Fideiuſſores ſi dare poſsit violēns ſpoliator, auditur, & nō carceratur.in com.col.2.lin.70.fol. 287

Fideiuſſoriæ cautioni in quibus caſibus quis non admittatur.in com.col.2.lin.65.fol. 147

Fideiuſſoriæ cautioni ſi reus admittatur in caſu non cōceſſo, an teneatur fideiuſſor præſentare eum.in com.co. .lin.39.fo. 47

Fideiuſſoriā cautionē dare paratus pro qualitate delicti, & qualitate perſonæ, aut facultate cōueniendi accuſatus de quocūque crimine, non debet ſecundum quoſdam ſolēnes Regnicolas detineri in carcere exceptis certis caſibus, vt puta in crimine læſæ maieſt.& in crimine notorio, & in capto in flagranti crimine, & in confitentem delictum, vel aliàs vbi cōſtaret. Hodie tamen, vbi procederetur contra aliquem per viam inquiſitionis, vel accuſationis in his criminibus in quibus imponitur pœna ciuilis mortis, vel naturalis, vel mēbri abſciſsionis ſi cōſtat per vnum teſtem ante publicationem, poteſt detineri delatus: vel accuſatus. Verum ſi facta publicatione cōſtat de innocentia delati, vel accuſati: datis nouis fideiuſſoribus liberaretur, quāquàm aliàs conſtare non dicatur, niſi poſt concluſionem.in com.col.1.lin.50.fol. 148

Fideiuſſoribus an & quando Forbannitus ſit relaxādus.in gloſſ. col.1.lin.5.fol. 145

Fideiuſſor.vide Bannitus datis fideiuſſoribus.

Fidelitas quæ dicatur.in glo.col.1.lin.55.fol. 183

Fidelitatis ſacramenti capitulum vnum.in gl.col.2.lin.43.f.207

Fidelitatis ſacramentum contēnens reputatur pro infideli, & punitur ſecundum voluntatem Regis.in glo.col.2.li.35. fo.207

Fidelitatis ſacramentum.vide, Aſſecurationis ſacramentum.

Fidelitatis ſacramentum.vide Matrimonio ſoluto.

Fidem frangenti fides non ſeruatur.in com.co.2.lin.50.fo. 57

Fides alieni danda non eſt in alterius præiudicium.in com.co.1. lin.20.fol. 507

Fides etiam hoſti eſt ſeruanda.in com.col.2.lin.40.fol 142

Fieri quod nō debuit quādo factum teneat? in com.col.1.lin.57. folio. 133

Fieri q nō debuit, factum tamē tenere.quomodò intelligatur, & an habeat locum in criminalibus.in com.col.2.lin.5.fo.49

Filia an à ſucceſsione matris in totū excludatur per filium, an verò niſi in feudo.in com.col.2.lin.64.fol. 236

Filia de iure feudorū à ſucceſsione excluditur, & quid de iure conſtitutionum Regni.in com.col.1.lin.69.fol. 141

Filia dicitur eſſe in capillo, quæ poſt mortem patris remanet in domo.in com.col.2.lin.81.fol. 250

Filia. Dos ſi promittatur pro ſorore, vel filia nolēte & inuita, vel ignorante.& non conſentiente dotationi, no præiudicat, quia non per hoc repelletur à ſucceſsione feudi fratris, vel dotātis in com.col.1.lin 57.fol. 247

Filia fœmina an repellatur à ſucceſsione matris, ſicut repellitur à ſucceſsione patris.& filius ſolus ſuccedat? in com.col. 1.lin. 64.fol. 236

Filia fratris an ſuccedat in feudo.in com.col.1.li.61.fol. 247

Filia fratris, ſoror dicitur, in com.col.2.lin.37.fol. 247

Filia dotata de bonis patris, an fratri ſuccedat in feudo? in com. col.2.lin.79.fol. 242

Filia maior coniugata, vel dotata ab alio, quam à patre nō excluditur à ſucceſsione: nam dos profectitia de bonis patris exiēs excluditur à ſucceſſione, nō aduentitia de iure Francorū. ſed ſi iure Longobardo iuuatur, & maior eſſet coniugata, & dotata de bonis patris conferret dotem, & diuideretur feudū.in com.col.1.lin.74.fol. 249

Filia maior ſi dotata fuiſſet à patre de ſua ſubſtātia.& mater poſteà habēs feudum moriatur relicta filia in capillo, & prædicta eſt dotata per patrem, non excluditur maior viuens iure Frācorum: quia nō fuit dotata de bonis eius, de cuius ſucceſsiōe agitur, ſed per patrem filia remanente in capillo. in com.col. 1.lin.71.fol. 249

Filia peccans in corpus ſuū ante vigintiquinque annos poteſt ſe iure Romano exhæredari, ſecus ſi poſt.in glo.colum.1 lin.10. folio. 238

Filia. Pone quod do tibi, vel filio tuo in vxorem, filiam meā vel ſororem, & tu mihi, vel filio meo tuam, tu mihi nullam dotē das nec ego tibi, an videatur dotata, vt à ſucceſsione fratrum repellatur.in com.col.2.lin.75.fol. 246

Filia poteſt ſeruire feudo per ſubſtitutum, & per ſubſtitutum eſſe in exercitu.in com.col.2.lin.26.fol. 247

Filia primogenita maritata per patrem, & dotata an præferatur in bonis matris poſtea decedentis filiæ in capillo viuentis iure Francorum? in com.co.1.lin.7.fo. 241

Filia Regis remanēte cū fratrib*, an excludatur per fratres à ſucceſsione bonorum mobiliū, vel burgenſaticorū, ſi Rex, idemque pater deceſſerit inteſtatus.in com.col.2.lin. 44.f. 242

Filia ſi fuit maritata ſecundum paragium, non tamen habuit dotem ſecundum paragium, nunquid aget ad ſupplementū? in com.col.2 lin.64.fol. 243

Filia ſi matre viua nupſit, & dotata eſt per patrē, vel alium nō de bonis matris: deinde moritᵉ mater, an ea habebit dotes de bonis matris, ſi non ſuccedat cum fratre maſculo? in com.col.2. lin.38.fol. 241

Filia ſororis nunquid admittatur ad ſucceſsionē auūculi ſui ſine liberis decedentis in bonis feudalibus, quæ fuerūt communis matris, vel etiam patris, non obſtante, quod eius mater, eadēque ſoror defuncti dotata fuerit de bonis paternis.in com.co. 2.lin.70.fol. 251

Filia vnica & dotata an matre moriente ſuccedat in feudū? in com.col.1.li.51.fol. 251

Filiatio quomodo per teſtes probetur.in com.col.1.lin.44.f.231

Filiationis exceptio an impediat litis cōteſtationem.in gl.co.1. lin.2.& col.2.lin.26.fol. 162

Filiæ coniugatæ & dotatæ de bonis eius, de cuius ſucceſsiōe agitur, ſi in totum habuerunt dotis paragium, excluditur à fratrū ſucceſsionibus. Nam ſecus ſi in parte dotauit, deinde voluit ſororē ad ſucceſsionem admittere, & quid ſi non fuit dos ſoluta, ſed tātum promiſſa. Item quid ſi non filiæ, ſed marito fuit promiſſa, vel ſoluta ea ignorante. Item quid ſi filia tacente & præſente? Item quid ſi filia ſciente, & non contradicente? Itē an præſumatur ſcire, quod maritus ſcit? Itē ſi fuit minor quādo fuit dotata, an petet ſe reſtitui? in cō.col.2.lin..65.f. 246

Filiæ fœminæ an ſuccedunt in feudo? in cō.& ibi in additio.latè col.1.li.46.fol. 236

Filiæ fœminæ etiam non exiſtentibus maſculis. in feudo de iure feudorum non ſuccedunt.in com.col.1.lin.44.& 60.fo 243

Filiæ in capillo remanentes an ſemper excludant à ſucceſsione paterna ſorores coniugatas & dotatas de bonis patris.in glo. col.2.lin.18.fol. 249

Filiæ in capillo. Feudi dominus ſi decedat.

Filij qualiter omnes patri ſuccedunt de iure Longobardorum, iure verò Francorū, ſolus primogenitus. Et quid ſi pater in cōtrarium diſponatur? in com.col.2.lin 74.fo. 200

Filiæ materna hæreditas ſtrictius debetur, quā paterna. in com. col.2.lin.2.66.fol. 236

Filij decedentium ab inteſtato quomodo ſuccedant cum ſororibus & amitis, tamē in feudalibus, quam in alijs rebus.in gl. col.1.lin.2.fol. 236

Filij foriudicati admittūtur in viriles portiones cum fiſco.in cō. col.2.lin.55.fol. 140

Filij fratrum ſuccedunt in his feudis quæ communis patris fuerunt, & quid ſi feudum fuerit communis iuris.in gloſ. col.1.li. 4.fol. 247

Filij iniuria dicitur eſſe patris.in gl.co.2.lin.68.fo. 9

Filij in poteſtate patris conſtituti ob hæreſim, vel crimē læſæ maieſtatis patris, puniuntur, ſecus ſi ſint emancipati.in glo. col. lin.17.fol.. 19

Filij in quibus caſibus puniantur ex delicto patris, & de poteſtate patris in filium, in com col.1.lin.32.fo. 144

Filij legitimi vbi adſunt, princeps non poteſt legitimare naturales, quãtum ad ſucceſsionem: ſed ſi poſt legitimationem naturalis ſuſcipiat filios legitimos ex vxore, an ſuccedat naturalis cum eis. in com.col.2.lin.39.fol. 231

Filij mortem mater non proſequitur, niſi primò doceat ſe matrem. in glo.col.2.lin.43.fol. 162

Filij nati ex clandeſtino matrimonio non ſuccedunt ab inteſtato. in glo.col.1.lin.5.fol. 231

Filij nati ex clandeſtino matrimonio non ſuccedunt. in glo.col.2.lin.41.fol. 232

Filij nati ex matrimonio ad Morganaticam, an ſuccedant. in com.col.2.lin.36.fol. 231

Filij nati tutori poſt tutelam non proſunt ad excuſationem. in com.col.2.lin.65 fo. 158

Filij naturales aluntur. Vide, Naturales filij.

Filij naturales an hodie in aliquo ſuccedant. in gloſſ. col.1.lin.54.fol. 230

Filij naturales legitimati qui in feudis ſuccedant, & qui non. in com.col.2.lin.62.fo. 233

Filij non debẽt eſſe caſtigatores genitorum. in gl.col.1.li.1.f.219

Filij. vide, Matrimonium.

Filiis illicitè genitis à ſucceſſione repulſis, quis ſuccedat. in glo. col.2.lin.2.fo. 231

Filio non ingrato iure Longobardorum tota ſubſtãtia patris debetur, poteſt tamen tertiam partem dimittere pro anima ſua, & ſicut poteſt dare pro anima, eadem ratione poteſt dare & filiæ ſuę. Nã ſi diuideret cum filio in vita ſua, licèt diuidere non cogatur, medietatem dabit filio, reliquam medietatẽ retinebit ſibi, quam poterit dare, cui vult. in com.col.1.lin.64.f. 237

Filio non permittitur patris famam laceſſere, aut eius pudorem ſuggillare in glo.col.2.lin.74.fo. 9

Filiorum delictis patres non puniuntur. in gl.col.2.lin.46.fol.9

Filiorum, hæredum, & liberorum appellatione lex promiſcuè vtitur. in glo.col.2 lin.24.fo. 251

Filiorum prima cauſa eſt in ſuccedendo, ſecũda parẽtum, tertia collateralium: & tamen totum contrarium eſt in feudalibus: quia admittuntur collaterales excluſis parẽtibus. in com.col. 2.li.70.fo.140. Et quæ ſit ratio. col.1.lin.40 fo. 141

Filium & patrem reputant iura eandem perſonam, niſi quando beneficium eſt perſonale, non egrediens perſonam. in com. col.1.lin.76.fo. 248

Filium exhæredare in quibus caſibus pater poſſit, & an in eiſdem caſibus poſſit ei alimenta denegare. in addit. in com.col.1.lin. 79.fol. 81

Filius acquirit patri, & dicitur vna perſona, & vox cum patre. in gl.col.2.lin.66.fo. 9

Filius an excludat filiam in ſucceſsione paterna. in gl.col.1.lin. 4.fol. 237

Filius an præferatur filiæ ſorori ſcilicet ſuæ in ſucceſſione bonorum matris communis decedentis, in bonis burgenſaticis, & in feudalibus, ſi vixit in eis mater iure Longobardo. in com. col.2.lin.50.fo.240. & col.2.lin.47. & 78.fo. 241

Filius an teneatur ſorori etiam dotatæ de bonis patris dare paragium de bonis matris, ſicut portionẽ legitimam, non ſicut meram dotem. in com.col.2.lin.70.fo. 236

Filius Baronis, vel Comitis gaudet priuilegio conceſſo patri, quia etiam viuente patre dicitur Baro, vel Comes. in com.co. 2.lin.67.fol. 175

Filius eſt pars corporis patris. in glo.col.2.lin.23.fo. 181

Filius eſt quaſi dominus in vita patris. in com.col.1.lin.22.f.140

Filius eſt tanquam res patris. in glo.col.2.lin.57.fo. 9

Filius & filia fratris ſuccedũt patruo dotanti: nam dotatæ à fratrum ſucceſſione repelluntur nõ dixit textus à patruorum. in com.col 2.lin.68.fo. 247

Filius & filia ſororis non dotatæ ſuccedit materterę quæ eſt ſoror matris. in com.col.2.lin.49.fo. 247

Filiusfamiliàs poteſt alibi domicilium habere, quàm pater. in gl. col.1.lin.26.fo. 27

Filiusfamilias ſi conueniatur an pater reſpondeat. in glo. colum. 1.lin.33.fo. 143

Filiusfamilias ſi forindicetur, pater non punitur in bonis. in glo. col.1.lin.2.fo. 143

Filius fratris ſicut ſuccedit patruo, an ita ècontra ſuccedat patruus ſibi. in glo.col.1.lin.5.fo. 248

Filius fratris vtrinq; cõiunctus præfertur fratri paterno ſuo coniuncto tantùm ex altero latere in feudo, ſed in rebus aliundè quæſitis, quàm à communi parente repellitur. in com. col.1. lin.35.fol. 245

Filius in quibus caſibus pro patre puniatur. in addit. ad comm. col.1.lin.55.fo. 81

Filius legitimus. Ex quo teſtis dicit legitimum filium, nõ videtur dicere, quòd non fuerit ibi ſacerdotalis benedictio, non enim videtur dicere id, per quod ſuum dictum impugnetur, imo videtur aſſerere totum id, per quod fieri debeat, propter quod depoſuit, & videtur velle id, per quod valeat id, quod dicit. in comm.col.1.lin.58.fo. 231

Filius maior ſi delinquat ex delicto ſecundo. genitus habet feudũ, non fiſcus. in com.col.2.lin.60.fo. 145

Filius naturalis eſt ex libidine iniuſta. in com.col.2.lin.59.f.231

Filius naturalis factus legitimus per matris diſpenſationem in feudo ſuccedit: nam tũc tollitur omnis macula, fortior enim videtur legitimatio ex deſponſatione matris facta per quam concurreret etiam cum fratribus aliis legitimis. in com. col.1.lin. 1.fol. 241

Filius nobilis defuncti poſtquã deſinit eſſe ſub Balionis, anno ſu peruenientè poteſt per ſe contrahere, & res ſuas adminiſtrare in iudicio, & extra, ſine cõſilio, & authoritate alterius defenſionis, curatoris, aut Mundualdi. in glo.col.1.lin 4.fo. 255

Filius non portat iniquitatem patris regulariter, fallit in crimine hæreſis, & læſæ maieſtatis. in glo.col.1.lin.61.fo. 9

Filius non poteſt patris conditionem in aliquo facere deteriorem. in glo.col.1.lin.3.fo 10

Filius non tenetur alere patrẽ in caſu. in com.col.1.lin.40.f 156

Filius poteſt deferre patrem hæreticum, & de crimine læſæ maieſtatis pollutum. in glo.col.2.lin.40.fo. 9

Filius procuratoris in vna cauſa non poteſt eſſe magiſter actorum & examinator teſtium in dicta cauſa, quia talis non poſſet eſſe ſine ſuſpitione, & ita fuit deciſum in ciuitate Cremonæ. in com.col.2.lin.65.fo. 419

Filius proditor exhæredatur, & põt occidi. in cõ.col.1.lin.76.f.81

Filius punitur ex proditione patris. in com col.1.lin.53.fo. 81

Filius quando pro patre conueniri poſsit. in gl.col. 1.li.45.f. 143

Filius quare ob delictũ patris in aliquibus caſibus puniatur nõ autem ècontra pater pro delicto filij. in glo.col 2.lin 57.fo.9

Filius ſæpè ſolet eſſe ſimilis patri. in glo.col.1.lin.40.fo. 3

Filius ſecundùm ordinem naturę debet ſuccedere patri, nõ econtra. in com.col.1.lin.41.fo. 140

Filius ſæpè ſolet eſſe ſimilis patri. in glo.col.1.lin.53 fo. 272

Filius ſororis in capillo, ſeu non dotatæ an ſuccedat auunculo, vel materteræ. in com.col.2.lin.53.fo. 251

Filius tenetur alere patrem egenum, & frater fratrem, in comm. col. 1.lin.61.fo. 228

Filius. vide, Pater.

Fines & termini diœceſis ſi ſint incerti ad nouos terminos recurritur: vel ſecũdum aliquos ad terminos iuriſdictionis ſecularis ciuitatũ, & ſi nullo modo legitimè apparere poteſt de limitibus, tunc fortè dirimetur ſorte, & an ſola fama probet fines territoriorum ſed fines & limites antiqui ad antiquam formam ſunt reducendi. in com.col.1.lin.4.fo. 335

Fines. Pœna illius qui per fines ſuos, ad alienos capiendos tranſiuit. in com.col.1.lin.80.fo. 334

Finire iudicium qui ex eadem inſtantia poſsint, licèt illud non incœperint, & an ſi tranſeat inſtãtia, citatio noua fiat. in com. col.1.lin.63.fo. 131

Finis litium eſſe debet. in com.col.1.lin.57.fo. 132

Finis litiũ, & accuſationum eſſe debet. in com.col.1.lin.34.f. 77

Fiſcales cauſæ iure Romano agitabãtur coram procuratore Cęſaris, & hodie in Regno coram magiſtro iuſtitiario. in comm. col.2.lin.25.fo. 41

Fiſcales cauſæ, quando ſiat recto tramite audiendæ. in com.col. 2.lin.72.fol. 103

Fiſcales cauſæ regulariter habent certum iudicem ſiue in agendo ſiue in conueniendo. in com.col.2.lin.50. fol. 80

Fiſcales res incorporatæ, & curiæ quæſitæ ſunt publicæ. in com. col.2.lin.81.fol. 261

Fiſcali in cauſa ordo iuris eſt ſeruandus. in com.col. .li.77.f.318

Fiſcalia bona & patrimonialia inter ſe differunt. in com.col.1.linea 70.fo. 169

Fiſcalia bona. vide Bona delata.

Fiſcalia & patrimonialia ſunt Cæſaris, & bona ſubditorum Burgenſatica libera in principis iuriſdictione conſiſtunt. in com. col.2.lin.48.fol. 169

Fiſcalia iura quis ſcienter ſubtrahere non debet, aliàs punitur. in com.col.2.lin.60.fo. 109

Fiſcalia

Fiſcalia munera ſunt adimplenda cum parua mercede. in com.
col.2.lin.60 fol. 198
Fiſcalis debitor etiam perſonaliter ad ſoluendum.aſtringitur.in
com.col.2.67.fo. 109
Fiſcalis debtior non appellat.in com.col.2.lin.28.fo. 19
Fiſci nomine qui deferunt,agunt,& proſequuntur.in com.col.1.
lin.64.fo. 30
Fiſci pecunia quãdo etiam quibus poſsit tradi in prooemium ca
pientibus maleſactores.in com.col 1.lin.65.fol 138
Fiſci procuratorem poſsit declinare forum cuiuſlibet iudicis.in
gl.col.2.lin.16.fo. 58
Fiſci procurator prohibetur vexare ſubiectos occaſiõe dominij
generalis.in glo.col.2.lin 19 fol. 208
Fiſci rerum vſurpator punitur.in glo.col.1 fol. 59
Fiſci res vel inſtrumenta detinentes,qua pœna plectantur.in gl.
col.2.lin.31.fol. 167
Fiſci res.vide Officialis.
Fiſco in quærendis viginti annorum, & etiam minori tempore
præſcribitur.in glo.col.2.lin.4.fol. 209
Fiſco nunquam pœna aequiritur,niſi pars inſtet,& contumaciã
accuſet:nam mulcta non imponitur dãda fiſco,niſi actoris in
terſit.in com col.1.lin.39.fol. 171
Fiſco quilibet poteſt denuntiare,& eius, cauſam pro parte fiſci
proſequi.in com.col.2.lin.38.fol. 188
Fiſco ſuccurritur.vide Mulieri.
Fiſcum habet Rex Perſarum,Rex Angliæ,Regem Longobardi,
Rex Regni Siciliæ.And.de Iſern.in prooemio.conſtitu.col.15.
lin.65.
Fiſcum qui habere dicantur in additio ad com.col.2.li.69.f.198
Fiſcus admittitur ad bona patris foriudicati p numero libero-
rũ.in glo col.2.lin.34.fo. 143
Fiſcus.Agi poteſt cõtra fiſcum pro recuperãda poſſeſsione abla
ta ſine mandato Regis.in glo.col.2.lin.4.fol. 65
Fiſcus aliena inuadere nõ debet, ſed petere.& contra fiſcũ in du
biis facilè reſponderi debet.nec debet iniuriare,qui iura cõdi
dit Nam etiam iuſtas fiſci lites lex ſilere præcipit.in com. col.
1 lin.62.fol. 41
Fiſcus an de iure Regni excludat cognatum, vxorem & alios ſi
vaſallus ſine liberis decedat.in com.col.2.lin.63.fol. 212
Fiſcus auocat feudum.vide Dominus directum feudorum.
Fiſcus bona alienata per bannitum reuocat.in com.col.2.li.68.
folio 127
Fiſcus.Domus vir in dubiis contra fiſcum eſſe debet. Andræas
de Iſern.in proœ.conſti.col.23.lin.61.
Fiſcus cauſa mali eſſe debet,& non debet ex abrupto procedere
& incipere à tormentis ſpoliando , ſed vocabit poſſeſſorem
ſi habet aliquod legitimum auxilium ad ſui defenſionem:nam
ſi prætenderet legitimè aliquid vt diſpenſationẽ,quam offer
ret ſtatim probare.& hoc nõ obſtante deſtituatur,ante omnia
eſſet reſtituendus,licet eſſet notorium ſpoliatũ non poſſe poſ
ſidere.in com.col.2.lin.78.fol. 41
Fiſcus Contra fiſcum non ſufficiunt teſtes pauciores quinque ſi
cauſa debiti eſt vltra libram auri:& quid ſi cauſa eſt minus li-
bræ,nec plus,nec minus.in com.col.1.lin.29.& 40.fol 293
Fiſcus diues non debet extendere manus ſuas ad iniquitatem.in
com.col.2.li.61.fo. 103
Fiſcus eſt ſaccus earum rerũ,quæ caſualiter quæruntur.in cõm.
col.1.lin.73 fo. 158
Fiſcus eſt vltimus ſucceſſor.in glo.col.2.lin.40.fol. 112
Fiſcus eſt vltimus ſucceſſor,& tũc ſuccedit cùm nullus ſupereſt
ex deſcendenti linea,aſcendenti,vel collaterali.in glo.col.2.
li.30.fo. 213
Fiſcus & Regia curia in integrum reſtituitur ad exemplum mi-
noris.in com.col.2.lin.76.fol. 187
Fiſcus & reſpublica idem ſunt.in com.col.1 lin.56.fol. 56
Fiſcus & reſpublica idem ſunt. And. de Iſern.in prooem.conſtit.
col.15.lin. 74
Fiſcus habet dominium directum in feudo.in glo.col.2.linea.6.
folio 209
Fiſcus habet iudices ſuos tamen eccleſiæ,pupilli,& viduæ nõ ha
bent illos,ſed aliomodo implorant audientiam principis. in
com.col.2.lin.65.fol. 58
Fiſcus habet pretium quod perditur ab emptore rei alienari pro
hibitæ.in com.col.2.lin.73.fo. 201
Fiſcus in dubiis ſemper eſt facilis reſponſio contra fiſcum.in cõ.
col.2.lin.41 fol. 247
Fiſcus in quibuſlibet capitalibus iudiciis accuſat p procuratorẽ
vbi ſic pecunialiter intereſt, vt ſi inſtrumentum ſit ſurreptum
in quo fiſcus erat inſtitutus hæres, nam accuſabit de falſo, &
petet hæreditatem, ſicut poſſet priuatus. Item illuſtres accu-
ſant per procuratorem.in com.co.1.lin.39.fol. 188
Fiſcus non ſuccedit ab inteſtato clerico in liberis rebus & burgẽ
ſaticis,cum quo nullam habet cognitionem.in com.col.1. li.
66.folio 89
Fiſcus,Populus Romanus, & reſpublica Romana idem ſunt. in
com.co.1.lin.50.fol 212
Fiſcus poſſeſsionem acquirit.vide Poſſeſsio rei.
Fiſcus principalis debitor,vel ſucceſſor de cõfeſſatis poteſt infra
certa tempora exceptionem opponere de non numerata pecu
nia vel non recepta re.in com.col.1.lin 57.fol. 66
Fiſcus quando agit de defenſa,non reſtituitur.in com.col.2.lin.
77.fol. 188
Fiſcus Regalis ratione partis minimæ,quã habet in re,vẽdit to
tam rem.in com.col.2.lin.28.fo. 235
Fiſcus Regia camera. & ærarium ſunt ſynonyma. glo.in proœ.
conſtit col.12.lin.26.
Fiſcus ſeu ærarium quid dicatur,& vnde deſcendat.gl.in proœ.
conſtit.col.12.lin.7.
Fiſcus ſemper eſt præſens.in glo.col.2.lin.6.fol. 262
Fiſcus ſi aliquid petat,cognoſcit & inquirit magiſter procura-
tor.in com.co.2.lin.36.fol. 80
Fiſcus ſuccedens priuato,an,& quando,& à quo tempore ſuum
priuilegium ſortiatur in com.col.2.lin.64.fol. 211
Fiſcus ſuccedit.vide Cognatos non.
Fiſcus vincitur à feudatario.vide Feudatarius verus.
Fiſcus.vide Bona.Soror.
Fiſcus.vide Clandeſtinæ vxori.& Matrimonium.
Fiſcus.vide debitor,vel Depoſitarius.
Fiſcus.vide feudatarius filius
Fiſcus.vide Feudum quaternatum.
Fiſcus.vide Forum publicum.
Fiſcus.vide Inquiſitio fit.
Fiſcus.vide Iuſtitiarius.& principe.
Fiſcus vide Officialis interim.
Fiſcus.vide Theſauri.& Vxor.
Flagrans maleficium eſt id quod recenti eſt commiſſum, quod
quidem durius punitur.in com.col.1.lin.74.fol. 75
Focularia.Si caſtrum,in cuius territorio eſt commiſſum homici
dium clandeſtinũ ſi habeat mille focularia inter quæ ſunt cen
tum focularia clericorũ, quæ non contribuũt in collectis,an
iudicabitur & condẽnabitur, tanquam mille focularia ad pœ
nam centum vnciarum,an ſic vt habeat 900.focularia ad pœ
nam vnciarum.5 ?in com.col.2 lin.61.fol. 299
Focularium alicuius,ob cuius petitionẽ eſt citata vniuerſitas, ſi
ille eſt de illa ciuitate.an connumerabitur in iſto caſu, vt te-
neatur ad contributionem ob contumaciam per vniuerſitatẽ
commiſſam.in com.col.2. lin.61.fol. 124
Fœmina ad quid habeatur pro maiori poſt quindecim annos,an
tantum vt Balium non habeat,an etiam quo ad cætera.in cõ.
col.1.lin.23.fol. 187
Fœmina à feudo totaliter non repellitur,imò admittitur quãdo
nõ eſt maſculus,at vbi eſt maſculus,fœminæ præfertur, & tũc
quia fœmina non admittitur cum maſculo, loco portionis le
gitimæ debet ſecundum paragium maritari.in com.co.1.lin.
19.fo. 240
Fœmina eſt procuratrix, vide Minor,vel fœmina.
Fœmina in fœminam non agit.in com.col.1.lin.79.fo. 276
Fœmina non debet intereſſe conuentui virorum ob matronalẽ
pudorem.in com.col.2.lin.80.fol. 48
Fœmina non poteſt ſe maritare vſque ad annos 20.in com.col.
2.lin.70 fo. 186
Fœmina nubens poſt duodecim annos,ante quindecim vtrũ ſit
in Balio vſque ad quindecim annos,necne.in com.col.1.li.81.
folio 187
Fœminarum maximum & præcipuum munus eſt filios procreare.
in com.col.2.lin.67.fol. 239
Fœminas,qui repellunt à ſucceſsione.accuſatores naturę dicũ
tur.in com.col.2.lin. .0.fol. 247
Fœmininum non concipit maſculinum, vbi prohibetur fœmi-
na ſuccedere.in com.col.2.lin.46.fol. 247
Fœnerator.vide Minor non debet.
Fœnus quodnam ſit?in glo.col.1.lin.32.fol. 13
Fœnus.vide Vſura.
Forbãnitio habet locum ſi quis ſit contumax ante litem conte-
ſtatam ſiue poſt.in com.col.1.lin.6 .fo. 127
Forbãnitum,aut foriudicatum receptans,requiſitus debet illũm

cc 2

iudici offerre, aliàs eadē pœna punitur. in cō.col.1.lin.80.f. 9
Forbānitus an poſt annum ſit primò citandus, & poſtea ſi fuerit contumax per ſententiā foriudicandus ſit? an ſufficiat prima citatio, quando fuit forbannitus. in glo.col.2.lin.1.fol. 131
Forbannitus quando ſit fideiuſſoribus relaxandus. in gloſſ.col.1.lin.5 fol. 145
Forbānitus ſi propter ſuā cōtumaciam accuſetur nō recipiētur fideiuſſores, ſed incarcerabitur. in com.col.1.lin 50 fol. 144
Forbāniuntur ij, qui ante litē cōteſtatam veniūt, & illicentiati recedunt, & quid ſi citati ad vnum capitulum, eo facto recedant illicentiati, an puniantur. in comm.col.2.lin.75.fol. 171
Foriudicandus, an in foriudicatione ſit iterum citandus. in com. col.2 lin.68 fo. 131
Foriudicari cùm quis debet, ſi aliquis cōpareat, vt dicat bannitū fuiſſe abſentem tēpore banni, & citationis antecedētis, audiri debet, dummodò reſtituat damna & expenſas à die damni factas per accuſatorem, & habebit terminum ad denunciādum bannito, quòd veniat: poterit autē iudex aſtringere accuſatorem, vt probet non per ſacramētum ſuum, ſed aliàs legitimè. Secus ſi diceret bānitum nunc eſſe abſentem, quia cùm fuerit in cōtumacia, perducat, niſi purgetur: & ex quo erat bānitus, ſcire debuit, quòd poſt annum poterat ad foriudicationē procedi, vnde perinde eſt, ac ſi ſciuiſſet, nec debebat ſe abſentare, niſi purgaret contumaciam. in com.col.2.lin.70.fo. 131
Foriudicari cùm quis petitur, neceſſaria eſt ſententia. in gl col.2.lin.27.fo. 134
Foriudicari tunc demùm quis poteſt, quādo impetitur de aliquo crimine, propter quod imponitur pœna mortis naturalis, aut deportationis, aut membri abſciſſionis, aut etiā pœna carceris perpetui, & in omnibus ingerētibus pœnā relegationis & infra, poteſt quis bāniri, quāuis contrarium erat de iure conſtitutionum Regni. Sed ſi benè aduertatur etiam de iure cōſtitutionum erat, quòd quis nō foriudicaretur ob contumaciā criminum minorum Nam cùm ſecūdum ius conſtitutionum ob contumaciam criminum minorum bāniri non poterat vt dictum eſt, ergo nec foriudicari, in com.col.1.lin.5.& 76.fo. 323
Foriudicati fratris bona tranſeunt in fiſcum cum onere dotandi ſororem in capillo. in com.col.2.lin.74.fo. 143
Foriudicati militantes an habeant hoſticam exceptionem. in gl. col.2.lin.13.fo. 157
Foriudicati nec conueniri nec agere poſſunt, vtpotè à limite iudicij expulſi. in glo.col.1.lin.20.fo. 157
Foriudicati pater ex delicto filij non tenetur. in commen.col.1.lin.62.fo. 143
Foriudicati, vel banniri in exercitu an poſsint cōueniri poſt annum. in glo col.2.lin.26.fo. 158
Foriudicati vel proditoris filius feudum habet nō fiſcus, quia nepos ſuccedit auo ex ſua perſona. in com.col.2.lin.62.f. 143
Foriudicati vxor aut mater occaſione foriudicationis nullā moleſtiam pati debēt à fiſcalibus, ſuper dotibus & donationibus propter nuptias, quietea, & dotarijs conſtitutis, dummodò ipſi foriudicato nullam præſtent ex iis ſubuentionem, & an de aliis bonis ei ſuſtentationem præbere poſſint. in comm. col.1. lin. 34.fol. 142
Foriudicatis filij ſuccedunt, in partem, in aliam fiſcus: & hæc pars erit in dominio filiorum, lege in eos dominium transferente, qui agent propterea reiuendicatione ſi non poſſident. in comm.colum.2.lin 62.fo. 139
Foriudicatio à bannitione dependet, quia niſi prius banniatur nunquam foriudicatur. in com col.1.lin.60.fo. 131
Foriudicatio ad cuius petitionem fiat, an illius, ad cuius accuſationem fuit forbannitus, an à quolibet de populo. in com.col. 1.lin.45.fo. 131
Forbannito an fieri poſsit per vociferationem in curia à precone factam, quòd quilibet habeat eum pro forbannito. in com. col.2.lin.64.fo 131
Foriudicatio an habeat locum tantùm in vero contumace, non in ficto: vt ſi citetur domi. in com.col.1.lin.35.fo. 132
Foriudicatio an poſt anni lapſum confirmetur, ſi quis ante annum foriudicetur. in com.col.1.lin.43.fo. 133
Foriudicatio. Bannitus qua forma rectè foriudicetur. in gl.col. 2.lin.2 fo. 132
Foriudicatio. Filiusfamiliàs ſi foriudicetur, pater non punitur in bonis. in glo.col.1.lin.2.fo. 143
Foriudicatio fit per contumaciam. in com.col.1.lin.49.fo. 131
Foriudicatio fit per illum qui banniuit, aut per ſucceſſorem eius in com.col.1.lin.80.fo. 131
Foriudicatio fit poſt annum, qui computatur à die banni manifeſtati, & publicati, ex quo per literas ad magiſtrat⁹ factas publicè innotuit in com.col 2.lin.44.fo. 131
Foriudicatio habet locum ſiue quis ſit forbannitus per accuſationem ordinariam, ſiue ex officio iudicis inquirentis in com. col.1.lin.44.fo. 131
Foriudicatio non habet locum in omni crimine, ſed in illis tantū, in quibus eſt pœna mortis naturalis, aut deportatio, vel mēbri abſciſsio, aut carcer perpetuus. in cō.col.2 lin.79.f.130
Foriudicatio nō pōt peti niſi ab aduerſario. in cō.c.1.li.37.f.136
Foriudicatio quòd antè annum fiat an Rex Regni inducere poſſit. in com.col.1.lin.75.fo. 133
Foriudicatio, ſeu cōdemnatio remitti debet à principe poſtea reperta innocentia rei abſentis. in com.col.2.lin.74 fo. 133
Foriudicatio tollit omnem honorem, & dignitatem: vnde Comes per foriudicationem perdit dignitatis honorem. in com. col.1.lin.64.fo. 134
Foriudicatio. vide, Accuſator.
Foriudicatione facta de filiis vel viri mater, vel vxor iura dotalia non perdit. in glo.col.1.lin.25.f. 142
Foriudicationis in ſententia non citantur accuſatores foriudicandorum, & quare. in com, col.2.lin.36.fo. 135
Foriudicationis licentia à quibus poſsit peti & imputari in gl. co 1.lin.5.fo. 135
Foriudicationis ſententia an poſsit dici nulla. in com.col.2.lin. 62.fol. 135
Foriudicationis ſententia. vide, Bannitus veniens.
Foriudicato an ab Imperatore poſſit pœna remitti. in com.col. 2.lin.76.fo. 135
Foriudicatorum liberi in viriles portiones cum fiſco admittuntur. in com.col.2.lin.79.fo. 252
Foriudicatorum receptatores qua pœna plectantur. in gloſſ.col. 1.lin.26.fo. 131
Foriudicatum capiens ſi eum ſuſpendat in arbore, dicitur illum occidiſſe, quia ſatis occidit, qui ſtrangulat, & ſi ſuſpenſor diceret ſe habere merum imperium, & tanquam iudex, cùm non eſſet, hoc fecerit, vſurpans, quod ſuum non eſt, tunc teneretur, etiam ſi non occidiſſet ſed leuius puniuiſſet. in com. col.1.lin.49 folio 134
Foriudicatum filium pater iuſtè exhæredat. in comm.col.1.lin. 64.fol. 143
Foriudicatum iam per officialem captum occidens, an puniatur. in com.col.1.lin.49.fo. 136
Foriudicatum licet occidere non bānitum. in gl.co.1 lin.2.f.134
Foriudicatum occidens prœmium conſequitur. in glo.col.1.li. 7 folio 131
Foriudicatum quemlibet occidere liceat: vtpote foriudicatum in actione iniuriarum. in com.col.1.lin.63.fo. 116
Foriudicatum quilibet de populo capere poteſt. in gloſſ.col.1.li. 6.fol. 135
Foriudicatum receptans foriudicatur. in glo.col.1.lin.27.fo. 135
Foriudicatur Bannitus ſi per annum in banno perſeuerer. in gl. col.1.lin.1.fo. 131
Foriudicatur bona, veluti dānatorum fiſco vendicantur. in com. col.2.lin 35.fo. 140
Foriudicatus an poſſit procuratorem ordinare ad dicendum ſententiam foriudicationis nullam. in com.col.1.lin.41.fo. 136
Foriudicatus an poſsit ſupplicare & an pendente appellatione poſsit offendi, & quid ea deſerta. in additio. ad com.col.1.lin. 54.fol. 133
Foriudicatus an poſt lapſum anni habeatur, pro confeſſo & condemnato. in com.col.1.lin.57.fo. 132
Foriudicatus an quis ipſo iure ſit poſt annum, an verſi neceſſaria ſit licentia foriudicationis petitio. in glo.col.1.lin.1.f. 135
Foriudicatur ciuiliter mortuus dicitur. in com.col.1.li.69.f. 143
Foriudicatus Comes capiens vnum foriudicatum non Comitē an liberetur. in com.col.1.lin.55 fol. 134
Foriudicatus de iure communi poteſt eſſe in iudicio ad opponēdum exceptionem, & ad defendendum, & quid de iure conſtitutionum. in com.col.2.lin.42.fo. 135
Foriudicatus frater ſi mortuus ſit viuo patre, ſoror eius in capillo erit hæres in totum. & fiſcus in nihilum: ſi verò poſt mortē patris foriudicatus moreretur, totū habebit fiſcus, & ſorori in capillo habebit à fiſco dotem ſecundum paragiū: nam cū ſuo onere fiſcus habebit bona in com.col.2.lin.66 fo. 143
Foriudicatus hoſtis publicus reputatur. in com.colum.2.lin.66. fol. 134
Foriudicatus licet patri ſuccedere nō poſſit pars tamē eius fiſco debetur exemplo deportati, qui hæres non poteſt inſtitui eius

tamen

tamen portio datur fiſco,& ſi dicatur eũ patri ſuccedere, ſed auferri ab eo tanquam ab indigno,& dari fiſco: & quod tunc quia propter eius delictum nõ eſt capax.non fit locus alijs ſuccedentibus patri ab inteſtato,ſed fiſco.Secus ſi filius foriudicatus, viuo patre eſſet mortuus naturaliter, vel per ſuppliciũ, nam tunc fiſcus nihil haberet poſt mortẽ patris:quia & ſi hæres eſſet huius foriudicati filij, fiſcus nõ ſuccederet illi, cui poſſet ſuccedere ipſe foriudicatus,ſi viueret. quia ius ſuccedendi nõ tranſit ad aliũ extraneũ hæredem,etiã ſi mortuus eſſet hic foriudicatus,ante apertũ teſtamentum patris, idem ſi ab inteſtato antequã ſciret in com col. .lin.61 fol. 143
Foriudicatus licẽt occidi poſsit, melius tamen quis facit, ſi eum non occidat:ſed eum viuum curiæ præſentet in gl. colum. 2. lin.12.fol. 114
Foriudicatus mandatur à cõſtitutione occidi per quemcunque quæ dura eſt,cum ſi is damnatus eſſet de crimine ad mortem per iudicem,deberet ire tutè ad locum ſupplicij. in com. col. 1.lin.39.fol. 135
Foriudicatus maritus an poſsit ali ab vxore de alijs bonis quã de his,quæ ſibi dimiſſa fuerunt.in com.col.1.lin. 66. fol. 81
Foriudicatus nõ appellat.in com.col.1.lin.60.fol. 132
Foriudicatus Frater meus volens te accuſare de inſultu cum armis per te facto in perſonam ſuam,fecit te citari fuiſti cõtumax,& bannitus: mortuo patre modo ego filius ago, & peto te poſt annum foriudicari, quæritur an poſsim.in com. col.1. lin.55.folio 135
Foriudicatus poſt duos menſes offendi poteſt. in comm. col.2. lin 46.folio 135
Foriudicatus pro cõfeſſo habetur.in gl.col.2.lin.48.fol. 127
Foriudicatus pro cõfeſſo,& damnato habetur de crimine,& quaſi extra limina iudicij poſitus, nulla remedia excuſationis, vel appellationis habet,ſed à quolibet, veluti hoſtis publicus poteſt occidi.in gl col.1.lin.2.fol. 131
Foriudicatus pro damnato habetur,nõ bannitus.in gl. col.1. linea 10.fol. 1:4
Foriudicatus quando impunè occidi non poſsit. in comment. col.1.lin.67.fol. 136
Foriudicatus quare offendi permittatur.in com. colũ.1. lin. 52. folio 136
Foriudicatus quia poſt annum habetur pro condemnato:quando capitur nõ damnatur vlterius,ſed mittitur ad ſupplicium. in com,col.1.lin.73.fol. 132
Foriudicatus quis non dicitur per lapſum anni, ſed opus eſt ſententia,& ſi condemnari debeat , & accuſator non comparet circunductum videtur edictum in perſonam eius, & ex integro debet litigari:vnde ſi comparuiſſet bannitus poſt annum, & accuſator nõ,ſi vellet alius accuſare ſtatim ſine alia citatione,diceret ob hanc cauſam veni, vnde ſi vterque abeſt, oportet ꝙ alius accuſet:nam & vbi accuſator impeditur,vel moritur,alius ex integro repetit non in eadem inſtãtia. in com. col.1.lin.51.fol. 131
Foriudicatus ſi ab aliquo capiatur,eſt in capientis poteſtate,velit nec eum occidere, aut curiæ cõſignare: quia iam damnatus eſt. In alijs criminibus,qui poteſt capere,nõ debet occidere. in com.col.1.lin 81.fo. 133
Foriudicatus ſi feudum habeat, & liberos, quinam in eo ſuccedant.Et quid ſi liberos non habeat.in gl.col.1.lin.5.fol. 141
Foriudicatus,tanquam hoſtis publicus impunè occiditur, & ſi ſcio foriudicatum teneor eum indicare tãquam proditorem. in com.col.2.lin.78.fol. 133
Foreſta quid ſit.in com.col.1 lin.44.Et an Barones in eorum Baronijs poſsint facere foreſtas.lin.57.fol.310.Et per quantum tempus dicatur foreſta antiqua,& non noua in com.col.1.lin. 1.folio 311
Foreſteriorum militia punitur.in gl.col. .lin.4.fol. 270
Fori declinatio.vide Eccleſia procurator fiſci.
Fori priuilegium datum patri,datur & filio.in com. colũ.1. lin. 69.folio 71
Fori priuilegiũ datum patri,datur & filio.in com.col. 1. lin. 69. folio 71
Fori priuilegium de quo ibi, quę perſonæ habeãt, & quid ſi ſint diuites,& an hodie debeant perſonaliter comparere ad opponendum declinatoriam fori.in com.col.2.lin.3.fol. 395
Fori quando ſunt duo electio eſt actoris.in commẽ. colum. 2. lin.13 folio 190
Forum metimur ex perſona actoris, & inſpicitur quid petatur, non quid debeatur.in com.col.2.lin.61.f 1. 190
Forum publicum declinare nõ poteſt is qui habet cauſam cũ fiſco aliàs publicatione bonorum punitur.in gloſſ.col.1.li.28. folio. 94
Forum quis multis modis ſortitur.in com.col.2.li.25.fo. 278
Forum quis ſortitur ratione delicti,vbi deliquit in gloſ. colũ.1. lin.4.fol. 20
Forum ſortitur quis in loco vbi contraxit vel deliquit,& ibi eſt citandus.in com.col.2.lin.57.fol. 113
Fama cõſueta præſumitur in reſcriptis etiam ſi non exprimatur in ſolita non:imò debet tũc probari.in cõ.col.2.li.40. fo.212.
Forma dat eſſe rei, qua mutata intermittitur rei ſubſtantia in g. col.2.lin.31 fol. 2
Fornicatio an apud gentiles reputaretur peccatum,&quid apud nos ſit.in com.col.1.lin.35 fol. 37
Fortilitiæ quę ſint.in glo.col.2.lin.4.fol. 256
Fortitudo.vide Imperatoris.
Fortuiti caſus. vide Minorem.
Fortuitus caſus non eſt furtum.in glo.col.1.lin.27.fol. 46
Fortuna,quid ſit,& quomodo accipiatur in glo.col.1.lin.73. folio 3
Fortuna vocata fuit Dea.in gloſ.col.2.lin.4.f. 3
Francia non ſubeſt Imperatori.gloſſ.in proœ. conſtitution.col. 10.lin.3.
Franciæ Rex eſt exemptus ab imperio gl in proœ.cõſtitut. col. 11.lin.15.
Francorum iure viuens iudicabitur per iura Romana, alij per Longobarda,quæ derogant legibus Romanis. in com. col.2. lin.70.fol 84
Francus cõtumax poſt litem conteſtatam.olim cauſam ſiue bonam ſiue malam perdebat.in gl.col.2.lin.24.fol. 152
Frater an & quando poſsit imponere defenſam pro fratre. in com col.1.lin 60.fol. 29
Frater an præferatur in ſucceſsione ſororibus ſub modo maritandi,an verò ſimpliciter.in com.colũ.1.lin.27.& 44.fol.257
Frater an teneatur dare ſorori alimenta donec nubat. in com. col.2.lin.57.fol. 243
Frater cõſanguineus vendicare poteſt feudum ſororis defunctæ ſine liberis,quòd à matre ſua peruenerat,vnde frater cõiunctus non erat, & ita fuit iudicatum per Regem Carolum.I. & eius ſentẽtia per magnum iuſtitiarium,& iudices fuit confirmata in cauſa appellationis.in cõm.col.1.lin.59 fol. 245
Frater conſobrinus natus ex auũculo, vel patruo,an ſuccedat conſobrino in feudis.Si non extant ipſi cõſobrino defuncto alij proximiores in gradu, excluſo domino, vel Barone, a quo ipſum feudum tenebatur.in com col.1.lin.60. fol. 252
Frater debet dare ſorori paragium dotis pro maritagio,in quo ſi deficit,ſoror ſucceſsiõe nõ priuatur.in cõ.col.1.li. 71.f. 8
Frater dotando ſororem an in dubio videatur dotaſſe de proprijs ſuis bonis,an ſororis.in com col.2 lin.1.fol 240
Frater etiã conſanguineus tantum poteſt de iure cõſtitut onum vendicare feudum ſororis mortuæ,quod fuerat matris eiuſdẽ ſororis,& ita fuit de facto iudicatum.in cõ.col.1.lin. 71.f.141
Frater etiã ex vno latere cõiunctus in feudo paterno excludit patrem.& an matrẽ cõmunem.in com.col.2.lin.31.fol. 246
Frater & pater coniunctus nõ ab illo latere ſuccedunt in feudo. in com.col.1.lin.55.fol. 245
Frater feudum habens,qui tenetur ſororẽ maritare de paragio, ſi deſinet feudum habere, an feudi poſſeſſor teneatur ad hoc onus in com.col.1.lin.24.fol.239.vel quomodo ſorori cõſulatur,ſi frater ſoluendo non ſit.lin.55. ibid.
Frater fratri an ſuccedat in feudo obuento aliunde quam à cõmuni parente.in gl.col.1.lin.5.fol. 246
Frater in ſucceſsione tanquã maſculus non præfertur,niſi dotet ſororẽ.in cõ.col.1.lin.24.fol 238
Frater maior an alere debeat fratrem minorem locupletem. in com.col.1.lin 39.& 62.fol. 227
Frater maior an in domo ſua præſtabit alimenta fratri minori, aut extra domum.in com.col.1.lin.45.& 7 .fol. 227
Frater maior cum militiam & vitam dat fratri minori iure francorum viuenti,tũc ille debet eſſe contentus de tertia parte, quam ſi ſuccederet eſſet habiturus.in com.col.2.lin.21.f.142
Frater maior in feudo ſuccedẽs tenetur fratribus minoribus ad alimenta,& ad mercedes præceptorum, vt artibus inſtruãtur pro patrimonij facultate.in gl.col.2.lin.20 fol. 227
Frater maior iure francorum ſuccedit in feudo,& rebus feudalibus,tenetur:tamen ſecundum vires feudi præſtare alimẽta,& militiam fratribus minoribus iuxta cõſuetudinẽ Baronum, & aliorum nobilium regni, ꝙ quis talia alimenta decernet. in glo.col.1.lin.2.fol. 227

Frater maior quantum dabit pro vita & militia fratris minoris. in col.1.lin.45.& col.2.lin.48.fo. 227

Frater maior vtrum hodie, debeat dare fratribus minoribus, ſ. ſingulis eorum fructus totius feudi, prouenientes trium annorum ſpatio.in com.col.2.lin.75.fo.227.an verò habeat minor tertiam partem valoris partis ſuæ, quam haberet ſi ſuccederet, duæ verò partes remaneant maiori, quem lex & nos voluerũt honorari prærogatiua primogenituræ.co.1.lin.6.f.228

Frater minor ſi vult ſtudere, frater maior tenetur dare ei expenſas in ſtudio ſecundùm patrimonij facultates.in com. col.1. lin 48.fo 230

Frater non cogitur fratrem inſtituere niſi in caſu. in com col.1. lin.41.fo. 227

Frater non compellitur neceſſario dotare ſororem de paragio, ſed cauſatiuè, ſi velit in ſucceſſione præferri, & hoc quando hæreditas eſt diuiſibilis: ſecùs ſi eſſet feudum, in quo viueretur iure Francorum, tunc præcisè compelleretur ad dotes in com.col.2.lin.23 ſol. 238

Fratri nũquid dare teneatur militiam filio fratris, & alere eum. in com.col 2.lin.13.ſol. 223

Frater poteſt dare ſorori medietatem feudi pro paragio, & an hoc facere poſſit ſine licentia domini feudi? in com.col.2.lin. 17.ſol. 239

Frater qui tenetur dotare ſororem de paragio: quia in totũ ſuccedit in feudo, & aliis bonis, an ſi nolit eſſe hæres in totũ, ſed tantùm in dimidia, an in alia dimidia erit hæres ſoror, vel ille cogatur eſſe in totum hæres.in com.col.2.lin.3.fo. 239

Frater qui tenetur ex precepto legis dare paragiũ ſorori, & eum maritare, non poterit dotẽ pro ſe ſtipulari, nec conditionem aliquam apponete ſorore inuita.in com.col.2.lin.58.fol. 243

Frater qui tenetur fratrem alere, tãtùm ei dabit extra domum, quantùm, ſi eum eo in domo aleretur, & ad plus cogi non poteſt.in com.col.2.lin 43.& 72.fo. 227

Frater ſi dedit ſorori paragium an ea repellatur à ſucceſſione materna & fraterna, an verò tantùm paterna? in com.col.2. lin.43.ſol. 240

Frater ſi mortuo patre nõ vult ſuccedere, vel nõ vult dare dotes ſorori, & requiſitus dicit, nolo, erit hæres filia, ſcilicet ſoror in totũ, quãdo nõ vult, & in parte, quando dotes dare recuſat. Sed ex quo recuſauit dare dotes, an poſſit pœnitere, & offerre? & quid ſi requiſitus dare dotes non, reſpondit vel obſcure reſpondit. Et quid ſi dicat, volo dare dotes verbo, & non ſoluit, & quid ſi ſoror moraretur cum peſsimo fratre dicente ſe velle dare dotes, & tamen effectualiter non ſolueret, ſi præligeret potius habere dotes, quàm partem ſucceſsionis, quid fiet.in com.col.2.lin.36.fol.& ſeq.fo. 238

Frater ſi velit dare dotes de paragio, ſed ſoror, vel alia pſona dotanda petat paragiũ in pecunia pro maritagio, & nolit maritari, an teneatur frater ad paragiũ ſi honeſtè velit mulier ſine marito viuere in domo ſua? in com.col.2.lin.50.fo. 239

Frater ſi viuo patre maritet, & dotem ſororem, deinde pater moritur, an ſoror habebit paragium de bonis paternis. in com. col.1.lin.78.fo. 240

Frater ſuccedit in feudo nouo dato fratri de iure Neapoli. ſecùs de iure feudorum: & ideo ſi eſſet datum feudum per Imperium, fratri vnum fratrem habenti, & non liberos, ſi aliud per conceſsionem non appareret, magni periti dicebant fratrem ſuccedere: hodie tamen hoc non eſſet: quia in priuilegiis exprimitur. Damus tibi & hæredibus tuis ex tuo corpore legitimè deſcendentibus.in com.col.1.lin.36.fo. 245

Frater tenetur dotare ſororem etiam ex alio patre natam, ſi aliud non haberet.in com.col.1 lin.63.fo. 228

Frater tenetur iuuare fratrem etiam eum comitando cum annis ſi poteſt ſine periculo eius vitæ, imò quis tenetur etiam extraneum defendere.in com.col.2.lin.59.fo. 227

Frater vt in feudo fratri ſuccedat, an attendendum ſit, vtrum ſit coniunctus ab illo latere, vnde prouenit feudum ad defunctum, vel non.in com.col.1.lin.67.fo. 245

Frater vtrum ſuccedat in feudis acquiſitis. in gl.colum.1.lin.32. ſol. 249

Frater. vide, Mulier poteſt.

Frater. vide, Soror.

Fratre ad dotes condẽnato ſorori dandas, quia ſe velle eſſe hęredem dixerit, ſi nollet eas dare, ſecundũ illos, qui dicũt fratrem præcisè teneri & cõpelli ad dotãdum, vel ſecundùm alios, qui nõ præcisè, ſed cauſatiuè, ſi velit in ſucceſsiõe pręferri, in cõfeſſum fratrem dato pręcepto de ſoluẽdo, mandabitur executioni ſententia in bonis fratris. Nam ex quo ſemel voluit eſſe hęres, de bonis ſatisfacere debet creditoribus hæreditariis: & in ſubſidiũ, quãdo aliud nõ haberet frater, in feudo. Et haberet rẽ illam feudale in ſorori, in qua eſſet executio facta perpetuò, cum hoc debitum dotis propter feudum ſit, & onus feudi contractum eſt, nam vt repellatur ab habẽdo feudo ſoror, frater pecuniã propter dotem dare condẽnatus eſt. hinc nõ poſt diffinitiuam ſententiam, qua condẽnabitur frater ſorori præſtare cẽtum pro paragio, & in ſubſidium aſsignabũtur ſibi res feudales pignori: quod pignus tenebit, donec ſibi ſatisfaciat de tota cõdẽnatione. Dominiũ nõ habebit niſi impetret venditionẽ pignoris, quæ à ſolo principe conceditur. Idem ſi velit ſecundum decretũ, vel dari ſibi in ſolutum pro debito cùm ſit hoc loco vẽditionis: vt fiat cũ cõſenſu Regio, ſed donec tenebit, ſicut pignus iudiciale, antequã dominiũ impetret fructus percepti per mulierem extenuabunt ſororem. Sed ſi marito datum ſit in dotem ius illud, vel in perſona mariti data ſit executio pignoris pro ſorore ſua vxore, quia onera matrimonij ſubit, vir fructus lucrabitur poſt eius mortem non lucratur mulier quæ pignus tenet, in com.col.2.lin.74.fo. 238

Fratres collaterales & ſorores in capillo admittuntur ad ſucceſſionem in feudo fratris, expulſo etiam communi patre ſuperſtite.in com.col.1.lin.66.fo. 140

Fratres, & oblati eccleſiis, qui retinẽt propria bona & vxores in hoſpitalibus non gaudẽt priuilegio clericorũ. ſcilicet ordinis tantùm, ſecus in debito iuri naturæ.in com.col.1.lin.52.ſ. 336

Fratres minores de conſuetudine Francorũ tenentur facere ſeruitiũ curiæ de ipſo feudo, & habere equos & arma ad expenſas fratris maioris, ſemper tamẽ maiori debet tantum remanere, & tantũ dari minori, vnde poſsit viuere, ſicut primogenitus, honorificè & dominus feudi, & quòd dignitas attributè primogenito non minuatur. in com.col.1 lin.50.ſol. 227

Fratres oblati non gaudẽt in totum clericali priuilegio.in com. col.1.lin.27.fo. 336

Fratres qui poſt mortem patris poſsident bona communia, an alter dicatur eſſe in alterius familia.in glo.col.1.lin 6 fo. 27

Fratres ſi plures ſint, & vnus ſit à patre tãtùm, alius à matre tantùm cõiunctus, in paternis feudis huius defuncti præfertur fratri vterino cõſanguineus, & ecõtra. Sed ſi vnus eſſet à matre tantùm, & alius ab vtroque latere cõiunctus etiam in omnibus maternis præfertur vtrinq; cõiunctus. & ſi dicit vterinus ſe cõiunctum à matre, hęc ratio nõ obſtat vtrinq; coniuncto, quia ipſe eſt à matre cõiunctus: & plus, quia & à patre. Et licẽt eſſet primogenitus vterinus tãtùm nõ prodeſſet, quia primogenitura cõſideratur quando ſucceditur patri, nõ quãdo fratri, & iſte frater eſſe poſſet primogenitus, quod patet melius in fœmina, habet quis filiam ex prima vxore, & ſic primogenitam ex ſecunda habet filium & filiã, ſuccedit filius patri. Deinde moritur filius, ſuccedit minor ſoror vtrinque coniuncta, repulſa alia conſanguinea tantum cùm non agatur de ſucceſsione patris ſed fratris.in com.col.1.lin.70.ſol. 245

Fratres ſi poſt mortem patris cohabitent, nemo eorum dicitur in alterius familia eſſe.in com.col.1.lin.55.ſol. 27

Fratribus non debetur fratris hæreditas, niſi turpi perſona inſtituta.in com.col.2.lin.68.ſol. 140

Fraus de nomine ad nomen quandoq; fit.in glo.col.1.li.7.fo. 99

Fraus non eſt vti adminiculis legis, quæ ſeruari publicè intereſt. in com.col.1.lin.69.fo. 165

Frequentia in delictis inſpicitur, & punitur. in glo.col.1.lin.40. folio 207

Frequentioris vſus cauſa expreſſum, legem non arctat. in gloſſ. col.1.lin.1.fo. 17

Fructuarius ſeruus poteſt modicè caſtigari.in gloſ.colum.1. lin. 15.ſol. 224

Fructus & vſura in quibus inter ſe differant.in glo. colum.2.lin. 30.folio 13

Fructus ex re noſtra ita eſt nobis debitus ſicut res ipſa. in gloſſ. col.2.lin.45.fo. 13

Fructus rebus mobilibus aliquando æquiparantur.in gloſ.col.1. lin.5.fo. 142

Fructus rei eſt fructuarij, & quid de fructu hominis, ſcilicet vaſalli, an nõ videatur eſſe in fructu, ſicut nec partus hominis. in com.col.2.lin.50.fol. 224

Fructus rei quid ſit.in glo.col.2 lin.33.fo. 13

Fructus. vide Miſſus in poſſeſsionem rei.

Fruſtrator iudicij non eſt audiendus.in gl.col.1.lin.26.fo. 170

Fuga. Abeſſe aliud eſt, aliud in fuga eſſe.in gl.col.2.lin.16.fo. 145

Fuga an ſola faciat indicium ad torturam. in comm. col. 1.lin. 15.fol. 49

Fuga

Fuga. Bannitus ſi capiatur in fuga, fideiuſſoribus nõ eſt committendus. in gl. col. 1. lin. 22. fol. 145
Fuga facit hominem liberum pro ſeruo haberi, & qui ſe ſcit liberum, deinde cum fugit, agit, vt hoc ipſo, quod in fuga ſit, pro ſeruo agere videatur. in com. col. 2. lin. 64. fol. 128
Fuga facit reum ſuſpectum & quaſi conuictum. in com. co. 2. lin. 34. fol. 25
Fuga non debet inſtrui. in gl. col. 1. lin. 5. fol. 81
Fuga reddit quem ſuſpectum, & facit eum pro confeſſo, & condemnato haberi. in com. col. 2. lin. 56. fol. 128
Fugere etiam innocens poteſt timore iudicis, non ex conſcientia maleficij commiſſi. in com. col. 1. lin. 23. fol. 49
Fugientis rei bona à fiſco occupantur, & nunquam à fugiente recuperantur. in com. col. 2. lin. 50. fol. 128
Fugitiuus. vide Serui.
Fundi appellatione, & poſſeſſio continetur. in comment. colũ. 1. lin. 59. fol. 177
Fundici ius ſi fraudetur, merces perduntur. in commen. colum. 2. lin. 79. fol. 105
Fundicum Federicus Imperator primum impoſuit. in com. col. 2. lin. 61. fol. 105
Fundicus pro quibus rebus & quanto ſoluatur. in com. col. 2. lin. 65. fol. 105
Fundum meum armatus intrans an ſemper teneatur de vi, etiã ſine violentia alia, niſi probet quod arma ferat ſuæ ſalutis gratia. in com. col. 1. lin. 53. fol. 8
Fundum meum intrans me prohibente, tenetur iniuriarum, & ſi damnum intulit ſolus, & cum armis tenetur de vi publica, ſine armis de vi priuata. in com. col. 1. lin. 44. fol. 18
Fur an pro duobus furtis ad mortem puniatur. In com. col. 1. li. 64. fol. 293
Fur contra fures de iure regni proceditur ex officio vigore literarum, ſed ſeruato iuris ordine. in com. col. 2. lin. 17. fol. 371
Fur. Fœmina ſi furetur an ſit furca ſuſpendenda. in com. col. 1. li. 40. fol. 293
Fur improbior nullus, quàm raptor. in comment. colum. 1. linea 73. fol. 46
Fur inuentus in flagranti crimine à quocunque capi poteſt, dum modò ducant eum ad iudicem puniendum. in comment. col. 1. li. 28. fol. 75
Fur manifeſtus quis dicatur. in com. col. 1. lin. 79. fo. 75
Fur nocturnus & diurnus quomodò inter ſe differãt. in addi. ad gl. col. 1. lin. 13. fol. 22
Fur poteſt torqueri etiã pro furto minimo & vili, imò & fuſtigari poteſt de iure ciuili, limitatur in furto vili domeſtico: nam illud de iure communi non vendicatur. in commen col. 1. lin. 40. fol. 292
Fur qui magnum commiſit furtum, ſi à Baiulo capiatur ad præſidem remittitur puniẽdus, aliàs ipſe Baiulus cognoſcit de paruo furto. in gl. col. 2. lin. 29. fo. 87
Fur ſi furetur rem valentem vltra auguſtale non tamen valentem vnam vnciam laqueo ſuſpenditur. in commen. colum. 2. linea 48. fol. 293
Fur ſi ob furtum ex ſtatuti diſpoſitione debeat ſuſpendi, intelligitur, ſi eſt viuus, non autem ſi eſt mortuus, quia tunc eſt liberatus à poteſtate iudicis. Secundo intelligitur vt procedat in plebeio & populari, non in nobili & milite: nam nobilis & miles ex delicto ex quo plebeius deberet ſuſpendi, ipſe decapitatur hodie, & ita ſeruatur in Italia: ſed in Francia ſeruatur cõtrarium, quia quilibet etiam nobilis ibi ſuſpenditur, nec habetur illa mors ita ignominioſa, ſicut in Italia. Vnde doctor nõ debet ſuſpendi ſtante æquiparatione militis & doctoris dato, quod Rex Carolus ſemel fecerit ſuſpendi vnum doctorẽ, nec conſuetudo cõtraria valeret, & eſt penitus reiicienda: fallit in crimine læſę maieſtatis: nam tũc doctor poſſet torqueri, & ſuſpendi. in com. col. 2. lin. 4. fol. 292
Fur ſubtrahens vltra vnciam etiam priuato debet fur ſuſpendi. in com. col. 1. lin. 74. fol. 292
Fur. vide Latro.
Furari licet perdenti in ludo, vincenti, vel tenenti baratariam in domo ſua, adeo quod non poteſt accuſari de furto. in commẽ. col. 1. lin. 20 fol. 293
Furans vltra auguſtale an poſsit fuſtigari. in comment. col. 1. lin. 26. fol. 293
Furatę rei reſtitutio, & pœna dupli ciuiliter peti poteſt, & ſimul proponi, cum vtrunque ſit ciuile. in com. col. 2. li. 22. f. 32
Furcę. Caſus in quibus quis ſuſpenditur. in comment. colum. 2. lin. 69. fol. 292
Furcarum mors dicitur infamis. in com. col. 2. lin. 53. fol. 292
Furcis latrones ſuſpenduntur. in gl. col. 2. lin. 9. fol. 47
Fures caſtrantur pro motu iudicis. in com. col. 1. lin. 60 fol. 87
Furi opem & conſilium præſtans ad furtum committendum an teneatur ac ſi furtum feciſſet. in com. col. 1. lin. 26. fol. 292
Furioſus latronem ſe defendentem occidens ab homicidio excuſatur. in gl. col. 1. lin. 24. fol. 22
Furioſus nobilis vide Balium pupilli.
Furioſus. vide Balius nobilibus.
Furta an ex diſpoſitione conſtitutionum regni ſint à vicinis emendanda ignoratis furibus. in gl. col. 1. lin. 24. fol. 46
Furta magna vltra xx. auguſtales cognoſcũtur per iuſtitiarios. in gl. col. 1. lin. 1 . fol. 67
Furta plura committens, ſi omnibus cumulatis aſcendunt vltrà vnciã, ſuſpenditur, idem ſi committat rapinam, & quid ſi duo vel tres furentur vltra vnciam, & qui dat opem furto tali, an omnes puniantur, ita quod quilibet inſolidum teneatur. & an omnes ſuſpendi debeant. in comm. col. 2. lin. 14. fo. 290. & col. 1. lin. 68. col. 2. lin. 7. fol. 291. & col. 1. lin. 5. fol. 292
Furti actio infamat. in com. col. 1. lin. 68. fol. 87
Furti actio ad pœnam, nec ad rem ſubtractã non datur pro furto facto tempore quo luditur de domo vbi tenetur ludus in com. col. 1. lin. 4. fol. 293
Furti agitur pro vili gallina. in gl. col 1. lin. 30. fol. 87
Furti damnatus ad pœnam debitam, damnatur etiam ad reſtitutionem rei ſubtractæ. in com. col. 1. lin. 57. & col. 2. lin. 10. f. 342
Furti magni cuius ſit cognitio, cuius minoris, & cuius minimi. in gl. col. 1. lin. 9. fol. 87
Furti magni quantitas quæ ſit, quæ minoris, & quę minimi. in gl. col. 1. lin 18. fol. 87
Furti minimi pœna eſt abſciſio membri. & an hoc caſu criminaliter agatur. in com. co. 1. lin. 48. fol. 87
Furti minimi pro crimine an poſſit agi criminaliter. in glo. col. 2. lin. 1. & 15 fo. 87
Furti pœna multo magis habet locum in ſacrilegio. in com. col. 2. lin. 53. fol. 292
Furti pœna ſi imponatur per legem iuxta quantitatẽ furti, iudex debet exprimere quantitatẽ furti in proceſſu, aliàs non poſſet punire niſi pœna minori, & de iure cõſtitutionum regni pro furto publicantur bona. in com. col. 1. lin. 55. fol. 292
Furti tenetur aliena animalia capiens: fallit, vt ibi. in glo. col. 2. lin. 12. fol. 296
Furti tenetur depoſitarius rem amouens. in gloſſ. column. 2. lin. 36. fol. 179
Furti tenetur inueniens aliquid in via, & illud non tradens iuſtitiario, vel baiulo regionis. in gl. col. 1 lin. 49. fol. 258
Furti vltra vnciam commiſſi pœna eſt mors naturalis. in com. col. 1. lin 49. fol. 324
Furtiui auferre an poſſim rem, de qua ſpoliatus fueram. in addit. ad com. col. 1. lin. 55. fol. 40
Furto clandeſtinè commiſſo an vniuerſitates locorum teneãtur, & quid in rapina, an incolæ teneantur ſi raptor ignoretur. in com. col. 1. lin. 66. fol. 46
Furtorum tria genera. in gloſſ. colum. 1. lin. 1. fol. 87. & ibi in additio. quod imo ſunt quatuor genera, & in commen, colum. 1. lin. 45. fol. 87
Furtum. An pro vno furto enormi fur non famoſus de iure poſsit furca ſuſpendi. in com. col. 2. lin. 5. fo. 293
Furtum, An ſtante ſtatuto, quod pro furto excedente ſummam vnius vnciæ fur debeat ſuſpendi, an illam pœnam iudex poſsit moderari. in com. col 1. lin. 63. fol. 293
Furtum bis commiſſum pœna furcarum plectitur, ſi ſemel pœna fuſtigationis cum ſignatione. in com. col. 2. lin. 47. fo. 87
Furtum committere, & damnum iniuria dare inter ſe differunt. in gl. col. 1. lin. 39. fol. 46
Furtum committit, qui ius fundici fraudat. in com. col. 2. lin. 79. folio. 105
Furtum. De iure communi pro pluribus paruis furtis quis non debet tanquàm famoſus furca ſuſpendi. in comment. colum. 2. lin. 30. fol. 292
Furtum de iure communi quandoque cadit in ſpeciale nomẽ delicti, quandoque non, & ſecundum hoc diuerſimodè punitur. in com. col. . lin. 69. fol. 293
Furtum de nocte fit, & à furuo dicitur. in com. col. 2. lin. 46. f. 46
Furtum eſt contrectatio rei alienæ. in com. col. 1. lin. 32. fo. 40
Furtum eſt crimen priuatum. vide Accuſatoris.
Furtum. Inquiri de furto an ex officio poſsit. in com. co. 1. li. 44. folio 324

Furtum minimum dicitur vſque ad duos aureos,& pro eo imponit fuſtigatio,& marcatio.in com.col.1.lin.23.fol. 293
Furtum minimum eſt duorum aureorum.in com.column.1.lin.11.fol. 292
Furtum. Mirum eſt quod iure Regni ſtatuitur pœna furcarum pro vno furto vltra vnciam, & pro vna rapina indifferenter non imponitur talis pœna,cum de iure communi magis puniatur rapina,quàm furtum,cum teneatur lege Iulia de vi publica,& fur teneatur pœna extraordinaria,& eſt priuatum iudicium,& non publicum.Et an raptor teneatur pœna furis,de qua ibi.in com.col.2.lin.43.fol. 290
Furtum non eſt caſus fortuitus.in gl.col.1 lin.17.fo. 46
Furtum non eſt crimen publicum,licet pro eo imponatur pœna mortis:nam poſtquàm à veteribus iuris authoribus poſitum fuit crimen furti pro priuato,licet per noua iura pœna in ipſo mutetur,non ex hoc natura mutata cenſenda eſt.in com.col.1.lin.67.fol. 345
Furtum non feciſſe iurans,ſi poſtea conueniatur conditione furtiua,repellet actorem exceptione iuſiurandi quę obſtat,ſemel enim iuratum fuit furtum non factum.in commen. col.1. lin.70.fol. 153
Furtum pro furto tenetur vniuerſitas ad medietatem & ad aliam medietatem dominus terræ,& ad probandum diſrobationem quæ ſufficiant?in com col.1.lin.30.fol. 310
Furtũ.Pro primo furto imponitur fuſtigatio,& marcatio. in cõ. col.1.lin.66 fol. 292
Furtum quando dicàtur caſus fortuitus.in com col.1.lin.61.f. 47
Furtum quomodò per conſtitutionem Regis Caroli hodie puniatur.in com.col.2.lin.74.fol. 47
Furtum ſi quis ſæpius fecerit,an pœna augeatur.In com.col.1.li.73.fol. 293
Furtum.Statutum loquens de furtis,vt fur furca ſuſpendatur,an habeat locum in expilatore hæreditatis.in commen.colum.1.lin.52.fol. 193
Furtum vnum magnum ęquiparatur pluribus furtis paruis.in cõ. col.2.lin.24.fol. 239
Furtum vnum magnũ ęquiparatur tribus paruis,& ideo pro vno furto magno quis poteſt furca ſuſpendi.in commen.col.2.lin.37.fol. 293
Furtum.vide Rapina.
Fuſtigatio,& marcatio imponitur pro primo furto quamuis modico.in com.col.1.lin.52.fol. 87
Fuſtium ictus non eſt pœna capitalis.in com.col.1.lin.65.fo.192

De litera G.

GALLI vtuntur breuitate.in gloſſ.column.2.linea 5.fol. 194
Gallina.Furti agitur pro villa gallina.in gloſ.col.1 lin.30.fol. 87
Gallinam furans de nocte,propter frequentiam furtorum,an capite puniatur.in commentar.columna.2.lin. 69. folio 47
Garagangi, id eſt,exteri non poſſunt facere teſtamentum in alios ſine licentia Regis.in com.col.1.lin.80.fol. 84
Garagangi qui dicantur.in gl.col.2.lin.10.fol. 84
Garangangi ſine mandato Regis in alios teſtari non poſſunt.in gl.col.2.lin.3.fol. 84
Generale dictum non excludit iuſtitia proponentis.in com.col.1.lin.61.fol. 95
Generale pręcedens reſtringitur per ſpeciale ſubſequens, ita & ècontra.in com.col.1.lin.56.fo. 25
Generale non derogat ſpeciali.in com.col 2.lin.53.fol. 203
Generale reſtringitur per ſubſequens ſpeciale. in gloſſ.colum.2.lin.19.fol. 46
Generali ſermone,vel lege non intelligitur eſſe detractum,quod alij ſpecialiter fuerat aſſignatum.in glo.col.2.lin.15.fol. 72
Generalis cautio.vide Subſcriptio.
Generalitas dicens de pluralitate iudiciorum non trahitur ad illud de quo ſpecialiter & expreſsè cauetur.in comment. col.1. lin.41.fol. 49
Generaliter dictũ,generaliter intelligitur in cõ.co 1.li.64.f.176
Generi per ſpeciem derogatur.in com.colum.2.lin.70.fol. 210
Generis vel gentis exceptio an impediat litis conteſtationem.in gloſſ.colum.1.lin.1.& colum.2.lin.16.fol. 162
Gladij ſpiritualis poteſtatẽ quis habeat.in gl col. .li.35.& 52.f.4
Gladium extrahens,alium tamẽ nõ occidens qua pœna de iure communi,& conſtitutionibus Regni puniatur.in gloſ.colum.1.lin.47.fol. 20
Gladius ſpiritualis eſt incorporeus,& inuiſibilis. in gl.col.1.lin.20.fol. 4
Gladius ſpiritualis quis ſit.in glo.col.1.lin.25.fo. 4
Gladius temporalis dicitur materialis,& quare.in glo.col. 1.lin.6.fol. 4
Gladius temporalis quando non poteſt ſe tueri,an poſsit quis recurrere ad gladium ſpiritualem. in addit.ad gloſſ.col.11. lin.60.fol. 3
Glandes,vel herbæ ſi vno anno eſſent modicæ,carnis à domino poſſunt vendi, ſicut quando eſſet ſterilitas.in com.col.2.lin.51.fol. 270
Grauamen modicum in corpore plus grauat, quàm multum in pecunia.in com.col.2.lin.70.fo. 2
Grauamina ſubditorum inhibẽtur,& quod officialis non mutat ſubditos ad curiam,niſi cum pecunia Regis,nec capiant animalia ſubditorum,niſi prius ſoluant mercedem pro vecturis.& punitur ſi contra fiat.in com.col.2.lin.57.fo. 106
Graſſatores qua pœna puniantur.in com.col.1.lin.57.fo. 293
Gratia diuina debet legibus præualere.in glo col.1.lin.4.fo. 7
Gratia.vide,Bannitus reſtitutus ad gratiam.
Grauamen.Prælati qui non ſunt ſubiecti, ſi alios grauent contra eos poterit procedi per officiales laicos, & iuxta merita puniri.in com.col.1.lin.45.fo. 311
Grauatus in taxatione iudicis in materia illatæ iniuriæ poterit appellare.in glo.col.1.lin.29.fo. 264
Grauatus in vno in alio releuatur.in glo.col.2.lin.33.fo. 189
Grauitas in delictis attenditur. in com.col.2.lin.71.fo. 11
Gubernatorem & adminiſtratorem dant non habentes in poteſtate ſicut volunt.in com.col.2 lin.77.fo. 254
Guerra an dicatur publicè mota in Regno,ſi vna ciuitas habeat guerram cum alia,quamuis reſpublica lædatur, vel non lædatur.in com.col.1.lin.78.fo. 17
Guerra eſt, quando itur cum vexillis, ſi ſine, erit vis publica & quando concurrunt vtraque vna non tollit aliam, niſi in eo quód plus eſt.in com.col.1.lin.68.fol. 17
Guerra vbicunque fit,vis erit publica, quæ habet locum etiam ſi non ſit ſecutum delictum.in com.col.1 lin.6 .fol. 17
Guerram facit qui cum comitiua armatus publicè incedit ad offenſionem alicuius,vel præſtando homines armatos ſine iuſſu principis, & tenetur crimine leſæ maieſtatis quaſi maieſtatem publicam læſerit.in com. col.2.lin.77 fol. 6. & quid ſi incedat cum comitiua non armata.in com.col.1.lin.63.fo.17
Gulielmus primus Rex quiſnam fuerit.in com.colum.2.lin.46. folio 12
Gulielmus Rex ſecundus fuit bonus,non ſecundus. in com.col.2.lin.54.fol. 87

De litera H.

HABITATIONIS legatum,ſine perſona, cui datur inefficax eſt.in gl.col.1.lin.1.fo. 3
Hæres accipitur etiam per multas ſucceſſiones,inde omnes dicimur filij Adæ, & membra eius. in com.col.1.lin.39.fo. 246
Hæres accommodatis fidem contra leges, in ea tantùm re non detrahit falcidiam, de qua fidem accommodauit teſtator enim legando non deliquit, ſed exhæredando ſine cauſa, ideo teſtamentum non valet, quantum ad inſtitutionem tantum,quam facit,alia non irritantur.in com.columm.1.lin.80. folio 223
Hæres. Exceptio tu non es hæres,an impediat litis conteſtationem.in glo.col.1.lin 2.& col.2.lin.26.fol. 162
Hæres hæredis teſtatoris eſt hæres.in gloſſ.col.1.lin.39.fol.43.& col.1.lin.37.fo. 246
Hæres qui prohibetur alienare,vel obligare domum hæreditariam ſi obliget,vel alienet penſionem,vel fructus, non facit voluntatem teſtatoris.in com.col.2.lin.61.fol. 202
Hæres ſi prohibitus eſt alienare ſine conſenſu vxoris, ſi vxor requiſita noluit conſentire ſine iuſta cauſa, iudex poteſt impartire licentiam.in com.col.2.lin.59.fo. 204
Hæres ſi ſit primogenitus in Burgenſaticis, & eius res per patrem alijs legetur,cogitur eam dare.Quod tamen poſſet euitare ſi hæreditatem adeat cum beneficio inuentarij, & tunc non teneretur vltra id,quod habet de Burgenſatico. in com. col.1.lin.57.fo. 201
Hæres,vel fideiuſſor cõuenti ex pſona defuncti, vel principalis, an reſpondendo actoris libello poſſint dicere ignoro, cũ hæres & fideiuſſor habeant iuſtã ignorãtiæ cauſam: an verò debeant

beant negare, vel affirmare.in comment.column.2. linea 97. folio 155
Hæres, vel ſucceſſor an teneatur ad pœnam violentiæ.in com.colum.1.lin.61.fol.42.& col.1.lin.76.fol. 43
Hæres videtur eadem perſona cum teſtatore.in comm.col.1.lin.31.fol. 282
Hæredis appellatiõne an comprehenduntur ſuccedentes ex teſtamento, vel ab inteſtato.in addit.ad gl.col.2.lin.1.fol. 43
Hæredem dicere aliud eſt,& aliud fiſcum. Sicut aliud eſt dicere filios,& aliud liberos,& aliud eſt dicere decem,& aliud Dena. in com.col.1.lin.50.fo. 248
Hæredum appellatione in quibus caſibus tantum liberi contineantur.in gl.col.2.lin.7.fol. 258
Hæredum ex ſuo corpore deſcendentium appellationẽ, veniunt fratres & ſorores in com.col.1.lin.27.fol. 334
Hæredum, filiorum,& liberorum appellatiõe lex promiſcuè vtitur.in gl.col.2.lin.24.fol. 258
Hæreditas eſt nomen vniuerſitatis iuris.in comment.colum.2. lin.74.fol. 275
Hęreditas eſt quædam vniuerſitas, tamen facit ſingulas res hęredis.gl.in procę.conſti.col.6.lin.70.
Hæreditas gerit vicem perſonæ.in gl.col.1.lin.3.fol. 261
Hæreditas iacens nõ poteſt conuenitri, ſed expectatur hæres, donec adeat, vel datur curator bonis.in commentar.column.2. lin.72.fol 180
Hæreditas. vide Feudum eſt nomen.& Feudum qua.
Hæreditates debent ad maſculos confluere.in gloſſ. colum.2,lin.6.fol. 237
Hæreditatis expilatæ crimen eſt priuatum, vide Accuſatoris.
Hæreditatis expilator qualiter puniatur.in comment.colum.1. lin.49.& col.2.lin.74.fol. 293
Hæreditatis expilator non dicitur fur, nec tenetur pœna furis. in com.col.2.lin.74. fol. 293
Hæreditatis petitio eſt actio vniuerſalis.in gloſſ.column.2.lin.47.fol. 44
Hæreditatis petitio eſt mixta in rem, & in perſonam.in gl.colũ. 2.lin.50.fol. 121
Hæreditatis petitione quæ veniant.in gl.col.1.lin.52.fol. 44
Hæreditatis petitio vide Poſſeſſores.
Hæreſim ſeruantium, diſcentium,& docentium pœna de iure romano.in gl.col.2.lin.48.fol. 8
Hæreſis crimen,& lęſę maieſtatis in omnibus par eſt.in gl.col.1. lin 45.fol. 9
Hæreſis crimen per omnia æquiparatur crimine læſę maieſtatis. in gl.col.1.lin.71 fol 9
Hæreſis de crimine agi poteſt coram ſeculari iudice per procuratorem fiſci ad bonorum publicationem.in comment.col.1. lin.29.fol. 7
Hæreſis quilibet eſt idoneus accuſator. in gloſſ.colum.1. lin.25. folio 7
Hæreſis. vide Clericus pro hęreſi.
Hæreſis. vide Conſeij.& iuri canonico, & Laicus.
Hæreticæ prauitatis inquiſitor. vide Armorum prohibitio.
Hæretici à quo cõdemnentur,& à quo condẽnationis executio fiat.in gl.col.1.lin.60.fo. 8
Hæretici bona confiſcantur, ſicut in crimine læſę maieſtatis conſanguineis,& filiis à ſucceſſione excluſis.in gl.col. .li.67.f. 7
Hæretici dogmatis libri ſunt concremandi.in gloſſ.colum.2. li. 51.fol. 8
Hęretici. Officiales debent in terris ſuæ iuriſdictionis inquirere. ſpecialiter de hæreticis,& Patarenis, & eos exterminare. in gl.col.2.lin.4.fo. 7
Hæretici qui poſt abiurationem erroris reuerſi ſunt in priſtinam prauitatem, quantum ad mundum nullo poſſunt iuuari remedio: nam hoc licet pœnitẽtes nullatenus audit eccleſia.in gl. col.1.lin.20.fol. 8
Hæretici quo caſu damnentur ad perpetuum carcerem ad pœnitentiam agendam & quo caſu pro relapſis habeãtur,& curiæ ſeculari relinquãtur.in com.col.1.lin.77.fol. 8
Hæretici ſi velint ad fidem redire an ſemper parcatur: & ipſi recipiantur.in com.col.1.lin.74.fo. 8
Hæretici vxor ſi virum receptet, an puniatur.in com.col.2.li.58. Et an perdat dotem.lin.6 .fol. 10
Hæreticis credentes inter hæreticos computantur,& tãquam hęretici iudicantur.in gl.col.1.lin.39.fol. 9
Hæreticis omnia legum beneficia,& priuilegia præſtita orthodoxis ſunt omninò inaggreſsibilia.in gl.col.1.lin.17.fol. 8
Hæreticis pœnitentibus,& ad fidem conuerſis quo ad Deum & mundum parcitur.in gl.col.2.lin.75. fol. 7
Hæreticis poſt abiurationem pœnitentibus, an quoad Deum in futuro ſeculo parcatur.in gl.col.1.lin.43.fo. 8
Hæreticis quinam olim iure romano ſuccederent.in gl.column. 1.lin.58.fol. 7
Hæretico filio an pater poſſit alimenta impunè ſubminiſtrare. in gl.col.1.lin.4.fol. 10
Hęretico pœnitenti ante abiurationem quare parcatur, ſed non poſt abiurationem.in gl.col.1.lin.21.fol. 8
Hæreticorum bona cui applicentur.in com.col.2.li.76.fol. 8
Hæreticorum bona non poſſunt à dominis temporalibus capi, niſi plus iudex eccleſiaſticus cognoſcat de crimine,& dilatet.in com.col.2.lin.78.fol. 8
Hæreticorum fautores, credẽtes receptatores,& defenſores quãdo fiant infames.in gl.col.1.lin.33.fol. 9
Hæreticorum filij quare pro crimine paterno puniantur. in glo. col.2.lin.8.fo. 9
Hæreticorum ſemen ſtirpitùs eſt eneruãdũ.in gl.col.2.li.12.f.9.
Hæreticus an ſit iudicandus qui vult ſe corrigere.in addi.ad gl. col.2.lin.42.fol. 8
Hæreticus eſt infamis.in gl.col.1.lin.36.fol. 9
Hæreticus hæreticum ſimilem capere aut detegere debet vt liberetur.& ſic conſueuerunt facere inquiſitores hæreticorum, & Patarenorum.in com col.1.lin.6. fol. 134
Hæreticus pluribus modis dicitur.in additio.ad gloſſ.column.2. li.40.fol. 8
Hæreticus quis dicatur.in gl.col.1.lin.30.fol. 9
Hæreticus repellitur ab omni actu legitimo.in gl.col.1.li.37.f. 9
Hæreticus. vide Filius.
Hæreticus receptantis bona confiſcantur.in com.col.2.li.81.f. 9
Homagij ſacramentum vide Aſſecurationis ſacramentum.
Homagium hominum dicitur ligium.in cõ.col.1.lin.70.fol.182
Homagium quod eſt ligium,& fit Regi qualiter differat ab homagio, quòd fit alij Comiti, vel Baroni.i cõ.col.1.li.80.f. 220
Homagium pro vaſſallagio ponitur, in com.col.1.lin.79.fo. 183
Homagium quod fit ab inferioribus dominis nõ eſt ligiũ, quod verò fit Regi. dicitur ligium.in gl.col.2.lin.6.fol. 220
Homicida. Deprehenſus cum armis cauſa occidendi, an teneatur de armis,& de delicto.in com.col.1.lin.50.fo. 323
Homicidæ indiſtinctè conſtitutionibus regni ad mortem damnãtur.in gl.col.1.lin.1 .fol. 22
Homicidæ nobiliores antiquitus deprobantur & inferiores decapitantur,& quid hodie obſeruetur in regno.in gloſſa col. 1.lin.31.fol. 22
Homicidij ſententia ſi ab vno officiali habeatur, & coram alio præſentetur, alius eam ſeruare debet ſi iuſtè,& rectè fuit lata alias non.in com.col.2 lin.70.fo. 304
Homicidio excuſatur. vide Infans.
Homicidium facere eſt peius quàm blaſphemare.in com.col.2. lin.67.fol. 281
Homicidium furtiuum. vide Indiciis præcedentibus.
Homicidium. Qualiter procedatur in homicidio clandeſtino & damno.in com.col.2.lin.36.fol. 299
Homicidium ſi clandeſtinè committatur, quomodò ad veritatis indagationem,& reorum inuentionem procedẽdum ſit.in gl. col. .lin.6.fol. 48
Homicidium ſi committatur ſpreta defenſa, quę pœna locum habeat.in gl.col.1.lin.33.fo. 29
Homicidium ſi ex inſultu excogitato ſequatur, tunc corporaliter punitur.in gl.col. .lin.65.fol. 31
Homicidium. Si probatum ſit Titium accuſatum occidiſſe hominem & dicat Titius quòd ad ſui defenſionem occidit, quod offert & probare per Petrum,& Ioannem teſtes, qui nolunt venire, nec volunt teſtimoniũ dicere, & non curant pœnas impoſitas, nec prętoris remedia condemnabitur Titius, quia delictũ probatum non debet eſſe impunitum,& ſibi imputet accuſat9 ſi teſtes fugerunt, vel nolint venire: quia ipſe debet videre quomodò probet defenſiones ſuas, non iudex. Non enim conſtat iudici, quòd illi teſtes ſciant, quod ad ſui defenſionem factum eſt, & dicet accuſator, quod accuſatus fecit eos fugere, vnde nõ debet dari via malitiis. Vel ſi ſciret iudex: ſecũdũ tamẽ probata procedere debet: nam rigor iudiciorum eſt vt frequenter puniatur, qui non commiſit, ſi ſit probatum: vt patet in eo, qui confeſſus eſt hominem occidiſſe, qui viuit, nam punitur, ſi nõ doceat quod viuit, punietur nihilominus & ipſe perpetrator homicidij,& ſic punit qui deliquit,& qui nõ deliquit. De iure tamẽ regni, in criminali cauſa iudex teſtes cogit venire poſt terminũ ſemel citãdo eos, poſt terminũ lapſum, vt ſi veniant

recipiantur non obſtante lapſu termini primi. Sed ſi non veniant iudex non expectabit vlterius teſtes:quia aliâs nō eſſet finis litium,& procuraret accuſatus cautè, quod nō veniāt teſtes.in com.col.2.lin.30.fol. 172
Homicidiū. Tunc proceditur de homicidio clandeſtino cùm eſt inue tus occiſus,& quid ſi reperiatur tantùm mortuus ſed nō occiſus an vniuerſitas teneatur.in com.col.1.lin.3.fo. 318
Homicidium.vide,Vniuerſitas.
Homine occiſo, vel in perſonam læſo non poteſt appellari:quia per appellationem non tollitur grauamen.in com.colum.2.li. 69.fol. 2
Hominem detinens,& detentus puniuntur.in gloſſ.colum.1.lin. 7.fol. 200
Hominem eſſe factum ad imaginem Dei,quomodò ſit intelligendum in gl.col.11.lin.41.fol. 1
Homines an ſint die iudicij reſcuſcitaturi nudi.in addir. ad com.col.1.lin 34.fol. 47
Homines leuis conuerſationis,& vitæ per famam publicam non recipiuntur cum fideiuſſoribus, ſed incarcerantur.in com.colum.1.lin.46.fol. 144
Homines loci vbi damnum datur,quare teneantur ad emendationem.in glo.col.1.lin.21.fol. 47
Homines naturaliter ad diſſentiēdum ſunt faciles.in gl.colum. 1.lin.53. fo. 3
Homines regni,quòd non fœdentur moribus & conuerſationibus exterorum.in com.col.2.lin.73.fol. 233
Homini ſeruit Angelica creatura.in com.col.1.lin.36. fol. 70
Hominis gratia omnia compoſita.in gl..col. .lin.10.fol. 2
Hominum conditio alia eſt,& alia cęterarum rerum.in gloſſ.colum.1.lin 1.fol. 2 0
Hominum quinque genera.in gl.col.1.lin.6.fo. 18
Homo fuit creatus de limo terræ.in addi.ad gl.col,1.li.20.fol. 2
Homo debet homini ex officio in calamitatibus ſubuenire.in cōmen.col.2.lin.36. fol. 55
Homo digniſſima creatura.in gl.col.11.lin.38. fol. 1
Homo Si quis manſit vt homo meus triginta annis,an meus homo erit.in com.col.2.lin.56.fol. 182
Homo minoratus eſt ab Angelis,quomodò exponatur?in gl.co. 1.lin.4. fo. 2
Honor & priuilegium de quo ibi,datur tantùm illis militibus & Baronibus qui in honore militari viuunt, ſcilicet in equis & armis,& aliis militaribus ſignis,quibus decet milites decorari.in gl.col.2.lin 2 fol. 69
Honor ſuperans imperium appellatur.in gl.col.1.lin.68.f. 3
Hoſpitati. Quæ ſint perſonæ quæ poſſint redire ad hoſpitandum in eiſdem hoſpitiis,quibus aliàs fuerunt hoſpitati ſine noua licentia ſuperioris.in com.col.2 lin.69.fo. 298
Hoſpitium Baiuli & magiſtri iuſtitiarij debent dare lectos,& hoſpitia iuſtitiarii .in com.col.1.lin.17.fol. 306
Hoſpitium quis dare debet gratis iuſtitiariis per mēſem, & poſt menſem ſolui debet ſalarium domino hoſpitiorum.in comm. col.1.lin.9. fo. 306
Hoſtem cōmunis ſalutis qui iudicum oculis oſtendit non peccat.in com.col.2.lin.51.fol. 75
Hoſtem publicum receptans,vel non capiens qualiter puniatur. in com.col.1.lin 55.fol. 135
Hoſtes occidere lex permittit,ſed poſtquam ſunt capti hoc non licet.in com.col. .lin.59.fol. 136
Hoſtes patriæ banniti reputantur.vide, Banniti de iure.
Hoſtes publici qui ſint.in com.col.1.lin.48.fol. 135
Hoſtica exceptio cui competat.in glo col.1.lin.25.fol 157
Hoſtica exceptio vide,Banniti militantes. Miles.
Hoſtis & proditor ſonant in idem,quia proditor in numero hoſtium habetur:nam etiam qui committit crimen læſę maieſtatis dicitur hoſtis publicus.in com.col.1.lin.52.fo. 22
Hoſtis publicus dicitur, qui crimen læſę maieſtatis committit. in com.col.1.lin.57.fol. 136
Hoſtis publicus foriudicatus habetur.vide, Foriudicatus.
Hoſtium domus an comprǣhēdatur appellatione,Domus,vide, Domus.
Humanitas propriè debet adhærere principibus. in commenta. col.2.lin.71 fol. 252
Hyle quid ſit.in gl.col.1.lin.35.fol. 1
Hypotheca non poteſt conſtitui ſuper feudo,niſi obligatio ſit legalis.in com.col.2.lio.37.fo. 216
Hypothecaria actio datur vxori tam pro dote, quàm pro donatione propter nuptias,in cuius locū dotarium ſuccedit in cō. col.2.lin.30.fo. 216

De litera I.

IDONEVS quilibet præſumitur ad id, ad quod deputatur.in com.col.2.lin.44.fo 137
Ignobilis non militat.vide, Militare.
Ignorans aliquando eſt melioris cōditionis,quàm ſciens.in com.col. .lin.50.fo. 41
Ignorans aliquando poſſeſſione puniatur.in com.columna.1.lin. 9.fol. 223
Ignorans non contemnit.in com.col.1.lin.53.fo. 137
Ignorans non delinquit.in com.col.1.lin.59.fo. 20
Ignorans non offendit.in com.col.2.lin.67.fo. 133
Ignorantem pœnis obligari iniuſtum eſt.in comm.colum.2.lin. 67.fol. 133
Ignorantes vide, Detentores alieni.
Ignoranti tempus non currit.in com.col.1.lin.70.fo. 152
Ignorantia an excuſet eum.qui tenetur reſtituere. in glo.col.1. lin.2.fo. 207
Ignorantia eſt triplex,& quæ excuſetur,& quę non.in com.co.1. lin.57.fo. 355
Ignorantia iudicis culpæ annumeratur. in comment. col. 1. lin. 64 fol. 193
Ignorantia iudicis.vide, Iudex qui dolo.
Ignorātia iuris extra iudicium prodeſt in damno vitando,ſecus in iudiciis.in gl.col.2.lin.59.fo. 189
Ignorantia regulariter præſumitur.in com.col.1.lin.72.fo. 48
Ignorantia toleratur in facto alieno.in comment. colum. 1. lin. 58.folio 165
Ignorare res ſuas,vel earum qualitatem alicui non permittitur. in glo.col.1.lin 5.fo. 207
Illicita an ſemper & indiſtinctè puniantur. in gloſſ.colum.1.lin. 2.fol. 168
Illuſtres perſonæ, & ſi pecuniariter conueniantur, per libellum ſunt conueniendæ hoc iure.in glo.col.1.lin.33.fo. 2 0
Illuſtres qui dicantur.in additio.ad com.col.1.lin.46.fo. 188
Immunitas non eſt concedenda in præiudicium reliquorum. in com.col.2.lin.15.fol. 135
Impedimentum probationis,vide Dilatio ad probandum. Termino ad probandum.
Impeditur in prima inſtantia ſi ſuper capitulis teſtes non produxit, in hoc edicto poſſit in cauſa appellationis ſuper eiſdem teſtes producere.in glo.col.1.lin.22.fo. 196
Impeditus in probatione facta teſtium iudicis, aut partis an debeat habere alium terminum ad probandum. in gloſſ.colum. 1.lin.1.fol. 170
Imperator appellatur luminare inferius, & Papa dicitur lumen ſuperius.in addi ad glo.col.2.lin.36.fo. 1
Imperator condendo legem videtur ſemper excipere authoritatem ſuperioris ſui.in com.col.2.lin.77.fo. 100
Imperator,cùm tractatur de iudicio animæ nō eſt priuilegiatior aliis.in glo.col.2.lin.43.fol. 14
Imperator de iure ciuili quædam onera non euitat,ſicut & cæteri.in glo.col.1.lin.1.fol. 15
Imperator erat dominus totius mundi paucis exceptis prouinciis, quas bellorum & armorum potentia ſibi ſubiugauit, licèt hodie non ſic.Andr.de Iſern.in prœm.conſtitut. column. 16.lin.37.
Imperator eſt iudex pupillorum,viduarum, & pauperum, ſi illi velint:ſecus ſi nolint.in com.col.1.lin.67.fol. 62
Imperator eſt Rex Regum, & princeps principum, quia ille eſt monarcha & dominus totius mundi, & ab eo omnes iuriſdictiones deriuantur ſicut à fonte, & ipſe Imperator omnes Reges coronabit.in com.col.1.lin.75.fol. 5
Imperator etiam ſi velit,clericus non poteſt coram iudice laico conueniri.in glo.col.1.lin.10.fo. 59
Imperator imperium à Deo ſuſcepit,vt iudicet ſecundum leges. in gl.col.2.lin.22.fol. 71
Imperator in temporalibus ſolus eſt mundi dominus, cui ſubſunt vniuerſi Reges & principes orbis terræ.glo.in proœ.conſtit.col.8.lin.80.
Imperator iudices creat.in glo.col.1.lin.10.fo. 99
Imperator. Iura quæ de Imperatore loquuntur,habent locum in Rege in regno ſuo,in quo in temporalibus non habet ſuperiorem.in glo.col.1.lin.67.fo. 4
Imperator poſt Deum eſt communis pater omniū ſubiectorum. in glo.col.1.lin.6.fol. 92
Imperator non poteſt reuocare priuilegium iuriſdictionis alicui aliàs cōceſſis in premium ſeruitiorum ſuorum,ſine cauſa: ſecus cum cauſa, vt ſi malè is vtebatur iuriſdictiōe affligēdo vaſallos,

ſallos:& quid ſi dictum priuilegium eſſet conceſſum ad bene placitum Imperatoris.in com.col.1.lin.60.fol. 73
Imperator non poteſt tollere legem Papæ.in gloſſ.colum.1.lin.16.fol. 89
Imperator Romanorum ſolus poteſt condere legem cõmunem omnibus terris & nationibus quæ ſub imperio ſunt.Rex tamen nullius poteſtati ſubiectus legem cõdere poteſt inter ſubditos Regni ſui etiam iuri Romano contrariam.gl.in proœ. conſtit.col.1.lin.23.
Imperator ſe vocat militem,& ſe inter ſenatores connumerat.in gl.col.2.lin.37.fol. 58
Imperator ſolus permittit venditionem feudalium. in gl.col.1. lin.42.& 68.fol. 119
Imperator ſubditis ſuis poteſt legẽ imponere,vt de rebus, quas tenent ab eo,non litigent coram alio iudice.in commen.col. 2.lin 62.fol. 73
Imperator tuetur iura eccleſiæ.in gl.col.2.lin 3.& 10.fol. 15
Imperator.Vbi de Imperatoris electione agitur primò perſona in Regem Romanorum eligitur, in Imperatorem poſtea promouenda.gl.in proœm.conſtit.col.5.lin. 45
Imperator vnde dicatur.gl.in proœ conſtit.col.6.lin. 14
Imperator.Vide conſanguineis.
Imperator.vide Maieſtas Regia,& Maieſtatis.
Imperatores antequam Romæ coronentur dicuntur Reges Romanorum.And.de Iſer.in proœ.conſtit.col.16.lin. 14.
Imperatores boni antiquitus inter deos,& ſanctos referebãtur. in additio.ad gl.col.1.lin.40. ſol. 15
Imperatores,& Romani ciues armorũ fortitudine ſola, & ſic potius de facto,quàm de iure,ſibi regna & gentes ſubiugauerant,opprimendo alios,qui ſua imbecillitate eorum ditioni cœperunt eſſe ſubiecti.in gl.in proœ.conſtit.col.9.li. 16
Imperatoris Camerarius an dicatur habere dignitatem.in addi. ad gl.col.2.lin.55.fol. 82
Imperatoris defenſio omnibus ſufficit.in gl.col.2.lin.34.f. 207
Imperatoris fortuna excipitur. vide Authoritas Romana.
Imperatoris in perſona debent duo concurrere,iuſtitia & fortitudo.in gl.col.1.lin.4.fol. 57
Imperatoris omnia eſſe ſicut dicimus,ita poſſumus & in Rege dicere de rebus omnibus regni ſui.gl.in proœ.conſtitu. colum. 3.lin.13.
Imperatoris omnia ſunt:ita res omnes regni ſunt Regis.æquiparatur enim Rex in Regno ſuo,& Imperator in imperio ſuo. Andr.de Iſer.in proœ.col.14 lin.20.& ſequen.
Imperatorum nomen eſt nouum reſpectu Regum qui fuerunt omni tempore.At Octauius Auguſtus,qui fuit primus Imperator,fuit tempore Chriſti,& in toto veteri teſtamento non erat aliquis Imperator, ſed Reges tantum.Andr.de Iſer.in proœ. conſtit.col.21.lin.31.
Imperialis poteſtas Regali vocabulo extollitur.gloſſ.in proœm. conſtit.col.5.lin.41.
Imperij mater eſt eccleſia.in gl.col.2.lin.47.fo. 3
Imperium appellatur ſupernus honor.in gl.col.1.lin.68. fo 3
Imperium cœpit ab eo tempore Chriſti,quo cœpit ſacerdotium, Chriſtus fuit Rex & Sacerdos,Andr.de Iſern.in proœm.conſtitu.col.21.lin.41.
Imperium Deum ſequitur.in com.col.2.lin.67.fol. 142
Imperium factum eſt propter leges ſeruãdas: & ſi transfertur imperium,ſiue eius pars,transfertur poteſtas legis cõdendæ. Andreas de Iſern.in proœm.conſti.col.22.lin.20.
Imperium largo ſumpto vocabulo dicitur eſſe,in Proconſule,in præſide,in Prætore & in quolibet magiſtratu.gloſ.in proœ.cõſtitu.col.6.lin.20.
Imperium merum & mixtum an ſint de regalibus, & an veniat in generalibus conceſsionibus?in additio.ad gloſſ.colum.2. lin.54.fo. 72
Imperium merum in Regno competit principaliter, & pleniſsimè ſoli Regi,& iis,quibus ipſe committit,vt iuſtitiario.in gl. col.2.lin.67.fol. 3
Imperium merum,Poteſtas appellatur.in gl.col.11.lin.63.fo. 3
Imperium propter bella eſt diminutum, nec eſt integrum.in cõ. col.2.lin.72.fol. 5
Imperium pro redemptione,& dominatiõe ponitur in multis locis veteris teſtamẽti ſed prout congruit Imperatori Romano in nullo loco:quia tunc non erant niſi Reges.Andr.de Iſern. in proœ.conſtit.col.21.lin.76.
Imperium Romanorum in Regno Siciliæ eſt de facto hodie diminutum,ſicut in multis aliis Regnis,gl.in proœmio conſtit.colum.9.lin.30.
Impropria locutio quandoque in legibus obſeruata.in gl.col.1. lin.67.fol. 44
In alternatiuis locorum,electio eſt petitoris.in gloſſ.columu. 2. lin.27.fol. 30
Incendiarius comburitur,ſicut combuſſit.quando ex incendio homo periit,& quid ſi combuſſit alias res in ciuitate, vel in villa.in com.col.2.li.30. fol. 47
Incendiarius domus vel aliarum rerũ in ciuitate punitur ad mortem,maximè ſi homo incẽdio periit.Si extra ciuitatem mitius punitur,an pœnę in eo extraordinario delicto ſint arbitrariæ inſpecta qualitate facti perſonarum,& quare plus puniatur in ciuitate quàm extra?in com.col.1.lin.66.fol. 280
Incendium faciẽtes,ſiue combuſtores & arborum inciſores qua pœna puniantur.in com.col.2.lin.27. fo. 47
Incendium non facile fit ſine alicuis culpa.in gloſſ.colum.1. lin. 13.fol. 280
Incendium.vide Rapientes.
Inceſti cognitio ad quem ſpectet,an ad iudicem eccleſiaſticum, vel ſecularem.in com.col.2.lin.35.fo. 278
Inceſtuoſi non ſuccedunt patri.in com.col.1.lin.63.fo. 253
Incidens quid dicatur.in addi.ad gl.co.1.lin.66 fo. 160
Incidens,vide Pronunciari.Emergens Quæſtio.
Inciſores arborum capitali pœna puniuntur.in gloſſ.col. 2.lin. 4.fol 47
Incola quis dicatur.in com.col.2.lin.67.fol. 174
Incolæ an teneantur tantum quãdo maleficium fuit clarum commiſſum,an verò etiam ſi palam.in com.col.2.lin.64.fol. 46
Incolæ & vniuerſitates tenentur ex delicto proprio, ſcilicet negligentiæ:quia debent cuſtodire territorium.in com.col. 2.li. 62.& ſeq.fo. 46
Incolæ & vniuerſitates,quibus negligentia in proſequendo malefactores imputari non poteſt,an ad damna illata teneantur. in com.col.2.lin.77.fo. 46
Incolę facientes quod poſſunt,vt malefactores non diſrobent,& vt capiantur,non tenentur ad reficienda damna.in com.col.1. lin.42.fo. 47
Incolæ licet teneantur ad refectionem itinerũ nõ ſequitur quod teneãtur de robaria ibi facta.Curia debet coërcere,vt reficiãt ſed de robaria tenetur Rex qui habet iuſtitiam facere.in cõ. col.1.lin.63.fo.47.& col.2.li.45.fol. 48
Incolæ non præſumuntur ſcire omne maleficium prope eos cõmiſſum.in com.col.2.lin.41.fo. 55
Incolæ præſumuntur ſcire illos,qui committunt maleficia in territorio,& tenentur indicare.in com.col.1.li.59.fo. 48
Incontinenti quando aliquid fieri dicatur.in com.col.1. lin.43. & ibi in additio.lin.46.fo. 54
Incorporalia an inter immobilia, vel mobilia annumerentur. in gl.col.1.lin.7.fol. 145
Incorporalis tranſlatio fieri debet cum cauſa & titulo. in com. col.2.lin.54.fol. 57
Incorporalia licet verè non poſſideantur tamen quaſi poſſidentur,& pro eis interdicta quaſi poſſeſſoria cõſtituta ſunt.in cõment.col.1.lin.3 .fo. 26
Incorporalia quaſi poſſidentur,& pro eis datur interdictum recuperandæ.in gl.col.2.li.80.fo. 44
Incorporatio in dominio an acquiri poſſit.in gl.colum.2.lin.23. folio 210
Incorporatio in fiſcum quando fieri dicatur.In com.column.2. lin.46.fol. 215
Indebitum ſolutum ex cauſa iudicati non repetitur per condictionem indebiti,ſed per condictionẽ ſine cauſa, quod ex cauſa lucratiua perueniſſet ad eum, vel dolo ſuo.in com.col.2.lin. 73.folio 178
Indefinita æquipollet vniuerſali.in glo.col.1.lin. 43.fol.86.quæ concluſio quomodo procedat vide in addit.ſeq.
Indicia an debeant ex inquiſitione aſſumi.in gloſſ.colum.2.lin. 42.fol. 177
Indicia ex inquiſitione quando aſſumi poſsint.In gloſſ.colum. 2.lin.2.fol. 177
Indicia facientia iudicium ad torturam cõcurrente fama in materia violentię illatæ in com.col.1 lin.76.fo. 38
Indicia plura an pręcedere debeãt contra ſuſpectum vt torqueri poſsit an vnum ſufficiat.in com.col.1.lin.2.fol. 94
Indicia plura non requiruntur ad torturam, quando vnus teſtis omni, exceptione maior,qui non reprobatur ſe vidiſſe.in cõ. col.1.lin.37.fol. 94
Indicia probanda ſunt poſt inquiſitionem.in glo.column.1.lin.9. folio 178

Indicia ſi ſint fortia reus poteſt ſemel & pluries torqueri, non tamen tantùm debet torqueri vt diſſoluat membra, durius tamen torquendus quando inducit corpus & animum ad ſuſtinẽdum tormenta. Et quomodo hoc intelligatur. in commen. co. 2. lin. 61. fol. 50
Indiciis exiſtentibus ſemper torquetur reus de eo, quod accuſatur, ſi ſine indiciis interrogetur, poteſt interrogari, ſed nõ torqueri: & indiciis præcedentibus ſi neget, prius torquebitur: vt fateatur, ſi confeſſus eſt prius non iniuſtè damnabitur. in com. col. 2. lin. 53. fol. 51
Indiciis præcedentibus in homicidio furtino, & in crimine læſæ maieſtatis procedi poteſt per inquiſitionem. in gloſ. col. 1. lin. 33. fol. 178
Indiciis probatis torquetur reus, & ſi non fatetur poteſt repeti tortura, & an hoc ſimpliciter verum ſit, an verò tantum quando non indicia ſuperueniunt. in com. col. 2. lin. 26. fo. 50
Indiciorum an ſemper ſit danda reo copia. in gl. & ibi in addit. col. 1. li. 4. & 14. & 25. fo. 63
Indiciorũ copia dari debet, per quæ quis exponitur ad tormẽta aliàs confeſſio inde ſecuta non valet. in cõ. col. 1. lin. 60. f. 325
Indiciorum copia, propter quæ tormentari debet reo ante dari debet. in com. col. 1. lin 19. fol. 49
Indicia. vide, Tormentis ſubiici.
Induſtria in nobilibus præſumitur, & an ſi hæc præſumptio ſit ꝓbata iudici tollat reſtitutionem. in com. col. 1. lin. 68. fol. 187
Indulgentia rei propriè eſt, quæ à mera condentis, vel dantis voluntate dependet. in com. col. 2. lin. 50. fol. 20
Infames admittuntur ad teſtificandum in crimine læſæ maieſtatis cum tormentis, & quid ſi aliqui nõ poſſint eſſe teſtes: quia non idonei, vel infames, an multi admittantur, & habeatur eis fides, vt quod fidei ſuppleat numerus. in comment. colum. 2. li. 55. fo. 176
Infames, & ſimiles, qui ius accuſandi non habent, non admittũtur ad accuſandum. in gl. col. 1. lin. 7. fo. 176
Infames in teſtes admittuntur cum tormentis. in glo. colum. 2. lin. 33. fol. 176
Infames indicio publico non accuſant. in com. col. 1. lin. 8. f. 33
Infames remouentur ab honoribus. in gl. col. 2. lin. 46. fo. 102
Infames remouentur ab honoribus. in com. col. 1. lin. 64. f. 103
Infames remouentur à poſtulando. in gl. col. 2. lin. 39 fo. 102
Infames remouentur à poſtulando. in com. co. 1. lin. 59. fo. 103
Infames ſuſpecti ex præſumptionibus torquentur. in gloſſa col. 2. lin. 43. fol. 179
Infamia ambitioſo remittitur. in com. col. 2. lin. 81. fo. 134
Infamia facti aboletur cum cauſa infamiæ redit ad non cauſam & quid de infamia iuris. in com. col. 2. lin. 64. fo. 137
Infamia facti an quem à teſtimonio repellat. in gloſſ. colum. 1. li. 38. fol. 10
Infamia facti ex banno videt abolita, ex quo reſtitutus quis eſt in ſtatum priſtinum infra annum. in cõ. col. 1. lin. 79. fol. 127
Infamia non eſt damnum infami. in com. col. 2. li. 65. fol. 36
Infamia priuat quem dignitate habita, & habenda. in com. col. 2. lin. 56. fol. 138
Infamibus vt hæreticis dignitatis portæ non patent. in gloſ. col. 1. lin. 29. fol. 10
Infamis an poſsit teſtificari contra teſtem infamem, & talis infamis eſt irregularis etiam ſi ſit infamis infamia iuris & facti. in addi. ad gl. col. 2. lin. 11. fol. 176
Infamis. Edictum de infamibus prohibitoriũ eſt: vt quilibet ſit bonæ famæ, niſi contrarium probetur. in comment. colum. 2. lin. 58. fol. 281
Infamis eſt bannitus poſt annum, infamia facti ſaltem. in gl. col. 2. lin. 29. fol. 133
Infamis infamia facti, ſi agatur de probanda ingratitudine repellitur. in addit. ad gl. col. 1. lin. 45. fol. 10
Infamis infamia facti verum ſemper repellatur à teſtimonio ferendo. in gl. col. 1. lin. 48. fo. 10
Infamis non admittitur ad teſtimonium. in gloſſa colum. 1. linea 38. fol. 10
Infamis poteſt eſſe procurator. in commentar. columna 1. linea 78. fol. 114
Infans, furioſus latronem, vel furem ſe defendentem occidens ab homicidio excuſatur. in gl. col. 1. li. 24. fol. 22
Infans quis dicatur. in gl. col. 2. lin. 30. fol. 22
Infans maior an poſsit conuinci authoritate tutoris. in glo. col. 1. liu. 38. fol. 143
Infeudatio nobilitat, quia per hoc ad regimen trahitur. And. de de Iſer. in proœ. conſtit. col. 26. lin. 26.
Inficiatio aliquando alicui pœnam irrogat. in gloſ. col. 2. lin. 37. ſolio 123
Infidelis cenſetur ſacramentum fidelitatis contemnens. vide, Fidelitatis ſacramentum.
Infinitas aliquando admittitur. in gl. col. 2. lin. 29. fo. 144
Infinitas eſt vitanda. in com. col. 2 lin. 62. fo. 172
Infirmitas. Teſtis poteſt deponere de ſanitate, vel infirmitate corporis per aſpectum. in com. col. 2. lin. 4. fo. 402
Infirmitas quotuplex ſit. in com. col. 2. lin. 1. fo. 402
Infirmitatem allegans debet habere literas duorum medicorum qui teſtificẽtur de infirmitate, ſi in ea ciuitate duo poſsint haberi, aliàs vnus ſufficit, vel ſufficit ille, qui erit à communi ad hoc deputatus. in com. col. 1. lin. 4. fo. 402
Infirmitatis impedimentum probatur iuramento. in com. col. 1. lin. 78. & col. 2. lin. 77. fo. 402
Infirmo citato debet dies iudicij prorogari, ſi morbus ſit ſonticus, ſecus ſi leuis: vt vetus quartana, Idem ſi ſit abſens cauſa reipublicæ. in com. col. 1. lin. 42. fo. 114
Infirmo citato an ſufficiat: ſi mittat excuſatorẽ cum inſtrumento cõtinente teſtimonium medicorum de ſuo morbo teſtificantium, vel debeat mittere procuratorem: & quid ſi citatus patiatur ægritudinem non latentem, ſed manifeſtam & patentem. in com. col. 2. lin. 15. & 68. fo. 402
Infirmum quem fuiſſe qualiter probetur. in comm. colum. 1. lin. 66. fol. 402
Inſulæ quæ ſint. gl. in proœ. conſtit. col. 4. liu. 16.
Ingerens ſe eſt ſuſpectus in gl. col. 1. lin. 42. & 50. fo. 108
Ingratitudine reuocantur meræ donationes, & quis à locato, & conducto expellitur. in com. col. 2. lin. 44. fo. 57
Ingratitudo. Ex leui ingratitudine quis in ſeruitutem reuocatur. in com. col. 1. liu. 58 fo. 221
Ingratitudo non probatur per teſtes infames infamia facti. in addit. ad glo. col. 1. liu. 45. fo. 10
Inhibitio. Aliud eſt quid inhiberi à lege, aliud ab homine. in com. col. 1. lin. 67. fo. 255
Inimico capitali quis ſe committere non debet etiam ſi habeat ſaluum conductum. in glo. col. 2. lin. 23 fo. 1 4
Iniquum eſt, id quod cogitatum non eſt, attẽdere. in com. col. 2. lin. 80. fol. 244
Iniquum non habet matrem iuſtitiam, ſed iniquitatem. in com. col. 1. lin. 70. fo. 65
Initium ſpectandum eſt. in com. col. 1. lin. 43. fo. 128
Initium ſpectatur. Nam ad primordium tituli poſterior formatur euentus. in com. col. 1. lin. 34. fo. 175
Iniuria. Affectus aliquando non punitur. percuſſor tamen tenetur iniuriarum, vel lege Iulia de vi publica. in gloſſ. colum. 2. lin. 5. fol. 21
Iniuria atrox componi vel tranſigi non poteſt, poſt citationem emiſſam, etiam ſi nondum comparuerint in iudicio. in com. col. 1. lin. 71. fo. 151. & col. 2. lin. 55. fo. 152
Intellectus l. quæſitum. ff. ad Turpil. in com. col. 1. lin 78. & col. 2. lin. 56. fo. 151
Iniuria atrox ex quibus iudicetur in comment. colum. 2. lin 26. folio 23
Iniuria atrox quæ dicatur, & declaratur ſacramẽto agentis ciuiliter de iniuria, per quod iudex taxat prius, & poſt pars iurat, quia debet prius dicere, vellem de meo proprio perdidiſſe tantum, quàm mihi dictam fuiſſe iniuriam illatam, & ſiue ciuilis ſit actio, ſiue prætoria, iudex taxat, non æſtimat, ſed pars æſtimat, licet Mar. dixerit in iniuria ciuili iudicẽ æſtimare, quod reprobatur. in com. col. 1. lin. 73. fo. 264
Iniuria atrox quæ dicatur. in addit ad commen. colum. 1. lin. 36. ſolio 56
Iniuria commiſſa in dominum non debet nocere agnatis in feudo paterno, viuo iniuriante, & culpante: donec viuit delinquens ſit domini, eo mortuo ſit agnatorum. in com. col. 1. lin. 77. fol. 141
Iniuria creſcit, & atrox æſtimatur ex perſona eius, cui infertur, in com. col. 1. lin. 30. fo. 56
Iniuria creſcit ex perſona eius, cui irrogatur. in gl. colum. 1. lin. 12. fol. 56
Iniuria curialibus illata grauius punitur. in gloſſ. columna. 1. lin. 27. fol. 263
Iniuria diſsimulatione remittitur. in commen. columna. 2. lin. 80. ſolio 123
Iniuria enormis, vel atrox quæ dicatur. in additio. ad gloſ. col. 1. lin. 5. fol. 80
Iniuria. Etiam nulla facta denũtiatione per iniuriá paſſum, quę-

cunque modo perueniat ad notitiam iudicis, poteſt procedi ex officio contra inferentem iniuriam, paſſo tacente, & tunc cum ex mero officio proceditur, poſſunt produci teſtes conſanguinei, & familiares, & admittuntur etiam domeſtici iniuriam paſſi: ſed quando proceditur ad inſtãtiam partis paſſæ iniuriam ipſo procurante inquiſitionem, tunc prædicti non poſſunt produci in teſtes. in com. col. 2. lin. 50. fol. 326. Et quando iudex ex officio procedit, an debeat facere ſatisfieri iniuriato. in com. col. 1. lin. 8. fo. 327

Iniuria facta emptori non tangit venditorem. in com. col. 1. lin. 73. fol. 104

Iniuria facta officiali exercenti, & exequẽti commiſſa ſibi à principe, dicitur facta principi committenti. in comment. colum. 1. lin. 72. fol. 47

Iniuria facta viro an cenſeatur facta vxori, & quid econtra. in additio. ad com. col. 1. lin. 72. fol. 188

Iniuria facta officiali fit domino, cuius perſonam repræſentat. in com. col. 1. lin. 70. fol. 188

Iniuria filij dicitur eſſe patris. in gl. col. 2. lin. 63. fol. 9

Iniuria fit mortuo. in com. col. 2. lin. 77. fol. 282

Iniuria illata officiali à principe deputato, dum officium exercet ipſi principi facta videtur, Idem ſi iniuria fiat vaſallo vel ſeruo, in cõtemptum domini. in com. col. 1. lin. 41. fol. 56. Et quid ſi officiali iniuria fiat ob inimicitiam, vel ob ſua negotia priuata pertractanda. ibidem. lin. 48. & ſeq.

Iniuria illata officialibus occaſione officij punitur. in gl. col. 2. li. 2. fol. 263

Iniuria impoſſibilis ſi dicatur, vt quia dico te Aſinum, an teneat. in com. col. 1. lin. 80. fo. 264. Et quid ſi dicam te cæcum, cum illud ſit vitium naturale? in com. col. 2. lin. 57. fol. 264

Iniuria inde naſci non debet vnde iura naſcuntur. in com. col. 1. lin. 70. fol. 19

Iniuria militi facta qualiter puniatur, & de quibus militibus intelligatur. in com. col. 1. lin. 72. fol. 265

Iniuria mulieri facta. vide Mundualdus.

Iniuriam non patitur, qui ſemel voluit. in com. col. 1. lin. 40. f. 34

Iniuria. Officiales de iure Regni poſſunt cognoſcere de iniuria facta officialibus ſuis. Sed de iure communi contra eſt. in cõ. col. 1. lin. 92. fol. 318

Iniuria pupilli. vide Tutores ſoli.

Iniuria quæ dicatur atrox, vel atrocior? in gl. col. 1. lin. 14. fo. 264

Iniuria quot & quibus modis fiat. in com. col. 2. lin. 31. fol. 37

Iniuria Regi fieri videtur, cùm fit officiali ſuo, ſcilicet quando propter ſeruitia officij fit: ſecus ſi priuato odio, vel inimicitia ſpeciali officialis, vel ſi exceſsiſſet in officio ſibi cõmiſſo: nã tũc officialis punitur in quadruplum eiusquod propter violẽtiam abſtulit ſubdito: quæ pœna eſt læſi: ſed ſi ſponte oblatum reciperet eſt pœna quadrupli fiſco: ſi vero nõ in rebus læſerit, ſed in perſona, iniuriando eſt alia pœna: quia publicata tertia parte bonorum cum infamia remouetur ab officio. in com. colum. 2. lin. 76. fol. 263

Iniuria. Si aliquis ſeruiens curiæ iniuriet alicui, & ille iniuriatus dicat: ſi tu nõ eſſes ſeruiens, facerẽ tibi hoc & hoc. Iſte ſeruiẽs ſi deponat arma, & ſic bene fuerit verberatus ab illo, an & qualiter curia agat contra verberantẽ? in com. col. 1. lin. 60. f. 264

Iniuria ſi fiat vxori, aut filio, agit pater, filius, & vxor, pater vxoris, & maritus ex vno facto, & vna non tollit aliam. in com. col. 2. lin. 26. fol. 18

Iniuria, vel violentia facta officiali Imperatoris, vel Regis in duplum punitur, quàm ſi alij priuato facta fuiſſet. in gl. column. 1. lin. 4. fol. 56

Iniuria. vide Officialis, & Grauatus.

Iniuriæ crimen qui commiſit, pro quo imponitur pœna arbitrio iudicis, an capi de perſona poſsit? in com. col. 2. lin. 12. fo. 322

Iniuriæ, & verba conſueuerunt fieri eluſoria. in com. col. 2. lin. 72. fol. 25

Iniuriæ in diuinam maieſtatem commiſſæ, quilibet, etiam aliàs inhabilis, eſt idoneus accuſator. in gl. col. 1 lin. 30. fol. 7

Iniuriæ licèt pars remittatur faciendo concordiam vel pacẽ, nõ tamen iudex deſiſtet ab inquiſitione, vel punitione. in com. colum. 1. lin. 42. fol. 402

Iniuriæ pœnam ſoluere non valens, an poſsit perſonaliter puniri. in addit. ad gl. col. 1. lin. 50. fo. 264

Iniuriam faciens ſi condemnetur ad aliquam pœnam, quæ pars iniuriam paſſo debeatur, & quæ Curiæ, vel fiſco. in gloſſ. col. 2. lin. 28. fol. 264

Iniuriã mihi in perſona, vel in rebus fieri ab aliquo: ſi ſuſpicor, an ei ad domũ habitationis ſuæ cũ familia imponere poſsim defenſam, & an ſi ſpernatur, ille teneatur, qui non fuit præſens, ſed eius familia. in com. col. 1. lin. 65. fo. 27

Iniuriam paſſo an aliquid ſit acquiſitum ante cõdemnationem curiæ. in glo. col. 2 lin. 21. fo. 264

Iniuriam paſſus habet tertiam æſtimationis in recompenſatione ſui doloris, duæ partes curiæ ſub qua litigatur de iniuria illata. in glo. col. 1. lin. 37 fo. 264

Iniuriam paſſus qua forma iuret, præmiſſa iudicis taxatione. in gl. col. 1. lin. 22. fol. 264

Iniuriam pati non dicitur qui ſemel voluit. in comm. col. 2. lin. 64. fol. 49

Iniuriantis militem pœna. in glo. col. 1. lin. 3. fo. 265

Iniuriarum actio cædi, & vendi poteſt ante litem conteſtatã, licèt non ſit in bonis noſtris ante litem conteſtatam, ſcilicet vt trãſmittatur ad hæredes, & in ea fit miſſio pro quantitate qua æſtimabitur damnum. vel iniuria declarabitur. Idem in omnibus aliis ex delicto, cum commodum pecuniarum continent, vt ſicut in aliis fit miſſio pro menſura debiti declarati, ita in præmiſſis ex delicto, ſummatim probata iniuria per ſacramentum declarata, facta taxatione à iudice, mittet in poſſeſsionẽ: quia taxatio etiam fiet in actione iniuriarum, & an tàlis taxatio fiat citata parte. in com. col. 2. lin. 66. fo. 120

Iniuriarum actione agere poſſum contra prohibentem me vti re mea. in com. col. 1. lin. 58. fo. 34

Iniuriarum actione an teneatur non faciens, quod facere tenetur. in com. col. 2. lin. 37. fo. 37

Iniuriarum actione quando criminaliter agitur iudex poteſt ex officio procedere. in com. colum. 1. lin. 26. fol. 346. & col. 2. lin. 13. folio 347

Iniuriarum actione tenetur, qui non permittit me vti re mea. in com. col. 1. lin. 80. fo. 25

Iniuriarum an teneatur debitor, qui debitum nõ reddit. in com. col. 2. lin. 40. fol. 37

Iniuriarum crimen eſt priuatum. vide Accuſatoris.

Iniuriarum in actione taxatur à iudice ſalariũ aduocato à principio dati libelli. in com. col. 2. lin. 43. fol. 103

Iniuriarum in æſtimatione ſeruari debent leges communes. in glo. col. 1. lin. 8. fol. 264

Iniuriarum in crimine non interuenit procurator. in com. col. 1. lin. 53. fol. 381

Iniuriarum naſci occaſio inde non debet, vnde iura naſcuntur. in com. col. 1. lin. 58. fo. 187

Iniurias diuerſas, ex quibus diuerſæ pœnæ ſunt, ſimul factas, ſimul decet ponere in eodem libello. in commen. col. 1. lin. 52. folio 38

Iniuria. vide Tutor.

Iniuſtitia non inuenitur in legibus iuriſconſultorum, ſecùs in conſtitutionibus Regni Neapolitani conditis per Federicum, & in legibus inſertis in iij. libris Codicis in comm. col. 1. lin. 71. fo. 54

Iniuſtum aliàs committitur, vt euitetur iniuſtiùs. in glo. colum. 1. lin. 38. fol. 177

Innocentem condemnari, vel iuſtam defenſionem non attendendo ipſum punire, paria ſunt. in com. col. 2. lin. 14. fo. 325

Innocentius de more obſcurè loquitur, & ſæpius idem repetit. in com. col. 2. lin. 61. fo. 15

Inopia. vide Copia.

Inopia. vide Satiſdationem.

Inquilinus quis ſit. in com. col. 2. lin. 78. fol. 124

Inquilinus. vide depoſitarius.

Inquiri an poſsit in omnibus maleficiis, vbi non apparet accuſator, vel delator, ad hoc vt maleficia non ſint impunita? in com. col. 2. lin. 69. fo. 48

Inquiri poteſt etiam contra ſpecialem perſonam etiam non præcedant delationes. in glo. col. 1. lin. 6. fol. 78

Inquiri ſpecialiter cùm princeps mãdat, veriſimile eſt eum procedi velle eo modo, vt non tollat conſtitutiones multis vigiliis excogitatas. in com. col. 1. lin. 63. fo. 70

Inquiſiti, an & quando debeant habere copiã inquiſitionis, nominum & dictorum teſtium, & quid in crimine læſæ maieſtatis. in glo. col. 2. lin. 5. fo. 77

Inquiſitio altera parte præſente fieri debet. in com. col. 1. lin. 69. folio 55

Inquiſitio. Caſus, vbi agi poteſt ex officio ſpeciali inquiſitione contra aliquem. in com. col. 1. lin. 78. fo. 326

Inquiſitio. Contingẽte maleficio notorio ſtatim inquirit iudex generaliter, non cõtra certam perſonam: & facta inquiſitione generali, vocat nominatos in inquiſitiõe vt ſe defendãt, & ſic

ſeruatur.in com.col. lin.ſſ.fol. 324
Inquiſitio cum ſit contra ſpecialem perſonam debet præcedere nomen delatoris, talis in duobus caſibus.in gloſſ.colum.1.li. 24.fol. 77
Inquiſitio de iure Regni in quibus caſibus poſsit fieri cõtra ſpecialem perſonam.in com.col.1.lin.20.fol. 322
Inquiſitio & pugna in quibus caſibus locum non habeat in glo. col.2.lin.30.fo. 177
Inquiſitio ex officio an fieri poſsit in cauſa blaſphemiæ, cũ blaſphemans linguæ mutilatione puniatur. in commenta.colum. 1.lin.73.fol. 322
Inquiſitio ex officio nõ infamat, ſecus in accuſatione ordinaria. in com.col.1.lin.6.fol. 70
Inquiſitio fieri non debet: niſi prius conſtet maleficium commiſſum.in gl.col.2.lin.23.fol. 177
Inquiſitio fieri poteſt de rebus furto ſubtractis, ad quas reficiendas incolæ non tenentur, propter malefactores vt puniãtur, & & ad inueniendas leu perſonas, quæ tormentabantur, ſi inuenientur notatę, nam remota pœna contra incolas, non remouetur contra maleficos inquiſitio, imò conceditur.in com.co. 1.lin.39.fol. 48
Inquiſitio fit ad reuocationem rerum fiſcalium à poſſeſſoribus, qui poſſunt reclamare, & niſi aliquid pro ſe allegent, reducuntur bona in fiſcum, abſque quod detur libellus, vel ſententia in ſcriptis feratur. in gl.col.1.lin.11.fo. 103
Inquiſitio fit de crimine publico, non de priuato.in com.col.1. lin.20.fo. 324
Inquiſitio generalis à iuſtitiarijs ſemel in anno in eorum loco fit, cõtra notatos.in com.col.2.lin.11.fo. 23.Et ſi quidẽ per generalem inquiſitionem probatur tale crimẽ, quod non importat pœnam mortis ciuilis, vel naturalis, vel membri abciſsionis, probatum per decem teſtes, nulla data copia dãnatur notatus. Hodie non ponitur in carcerem, nec damnatur niſi data copia omnium nominum & dictorum. & nunc ſufficiunt tãtũ quatuor teſtes in com.col.2.lin. 5.fol. 323
Inquiſitio generalis de crimine in quibus habeat locum.in comment.col.1.lin.54.fol. 79
Inquiſitio generalis ſi fiat, non cõtra certas perſonas, non eſt neceſſaria citatio, & editio articulorum, ſiue capitulorum: ſecus ſi contra certam perſonam.in com.col.2.lin.10.fol. 324
Inquiſitio generalis vel ſpecialis ſi legitimè facta fuerit dari debet copia nominum dictorum, & omnium repertorũ ipſi reo. in com.col.2.lin.34.fol. 77
Inquiſitio in priuatis delictis non fit ex officio.in com.colum.1. lin.50.fol. 343
Inquiſitio. In inquiſitione generali requirũtur quatuor teſtes ad probandum delictum, ſed in inquiſitione ſpeciali requiritur numerus à iure communi ſtatutus.in com.col.2.lin.54.fo. 324
Inquiſitio. In inquiſitione lis non conteſtatur: quia cũ iudice lis non conteſtatur, tamen reſponſio rei habetur pro cõteſtatione litis. Et an ob id ſententia in abſentem ferri poſsit. idẽ procedit in inquiſitione generali.in com.col 2.lin.47.fo. 323
Inquiſitio. Iudex ex officio verum nomine deferẽte poſsit inquirere de malefactoribus & eos punire. in gl.col.2.li 28.fo. 7
Inquiſitio. Iudex poteſt ſpecialiter & generaliter inquirere ſup violentia, & deſtitutionibus factis in perſonis, & rebus quorũcunque ex ſuo officio mero, de pœna, in quam incidit violẽtus de iure communi, tàm de vi publica quàm priuata.in cõ. col.1.lin.60.fo. 327
Inquiſitio non fit niſi maximis criminibus vſque ad mortem naturalem aut membri abciſsionem, pro minoribus autẽ non eſt inquiſitio facienda, & an fieri poſsit ex officio in cauſa inſultus cum lapidibus, vel fuſtibus, & quid ſi percuſsit cum lapide ſed non inſiluit.in com col.1.lin.27.& 62.fo. 326
Inquiſitio non fit, vbi eſt accuſator.in com col.2.lin 68 fo. 75
Inquiſitio per conſtitutiones Regni raiò fiebat.in comment.colum.1.lin.66.fo. 70
Inquiſitio per quot teſtes probari debeat, vt per eam procedatur ad pœnam.in com.col.1.lin.45.fol. 77
Inquiſitio. Quando agitur per viam inquiſitionis iudex non poteſt aliis committere vices ſuas, etiam conſentientibus illis, quorum negotium tangitur.in commentar.colum.1.linea 19. folio 303
Inquiſitio ſi fiat contra ſpecialem perſonam, vniuſque præſentia haberi debet.in gl.col.1.lin.40.fo. 75
Inquiſitio ſi fiat in caſu, in quo fieri non debet, facta non valet: quia quicquid ſequitur contra legis prohibitionem nullum eſt.in com.col.1.lin.55.fo. 49
Inquiſitio ſpecialis contra certam ſpecialem perſonam in quibus criminibus fieri poſsit.in com.col.1.lin.22 fol.343.& col. 1.lin.43.fo. 344
Inquiſitio ſpecialis ex quibus caſibus de iure Regni nulla reddatur.in com.col.2.lin.40.fo. 323
Inquiſitio ſpecialis in quibus caſibus fiat.in com.col.1.li.51.f.77
Inquiſitio ſpecialis in quibus caſibus fieri poſsit.in comm.col.1. lin. 1.fol. 324
Inquiſitio ſpecialis in quot caſibus ex officio admittatur. in cõ. col.1.lin 4.fo. 371
Inquiſitio ſpecialis ſi fiat, de iure Regni nomen delatoris præcedere debet in caſibus, illo iure expreſſis, & alijs de mandato Regis, vel vicarij: & pars tunc citatur, & exponũtur ſibi capitula, aliás nulla eſt inquiſitio: & deinde interrogatur per iuramentum licèt ex denunciatione procedat, licet ſecus ſit de iure Canonico: quia non iurat. Hodie officiales procedunt ex officio in com.col.2.lin.25.fo. 323
Inquiſitio. Tempore factarum conſtitutionum rarò procedebatur per inquiſitionem.in com.col.1.lin.67.fo. 576
Inquiſitio. Vbi quis eſt percuſſus, vel læſus taliter, quòd vel accuſandum, vel ad curiam ire non poteſt, & hoc iudici cõſtat, ipſe ex officio poteſt inquirere, & punire, & nunquid conualeſcente percuſſo ceſſet officium iudicis.in com.col.1.lin.2.fo 346
Inquiſitione facta ad plenam probationem, ſi plenè per eam nõ probetur, indicia tamen per eam aſſumuntur.in glo.col.2.lin. 57.fol. 52
Inquiſitionem generalem iuſtitiarij facere poſſunt quandocunque eis expedierit.in com.col.1.lin.79.fo. 324
Inquiſitiones generales ſemel in anno fieri debent. in com.col. 2.lin.70.fo.76.& col.1.lin.38.fo. 77
Inquiſitioni cum iuramento reſpondens contra veritatem, non punitur de periurio. in com.col.2.lin.68.fo. 379
Inquiſitionis generalis faciendæ modus. in comm.col.1. lin.30. folio 303
Inquiſitionis, indiciorum, nomen & dictorum teſtium aa ſemper ſit danda reo copia. in gloſſ.& ibi in add.t.col 1. lin.4.14. & 25.folio 63
Inquiſitionis rerum fiſcalium forma, quæ per officiales deputatos obſeruari debet.in com.col.1.lin. 0.fo. 336
Inquiſitus etiam ſi dediſſet fideiuſſores incarceratur ſi incipit conſtare de crimine, ne fugiat.in com.col.2.lin.36.fo. 344
Inquiſitio. vide, Accuſator.
Inquiſitio. vide Concluſione facta.
Inquiſitio. vide, Tormentis ſubijci.
Inſcribere ſe accuſator videtur ex ſola libelli accuſatorij oblatione.in com.col.1.lin.54.fo. 339
Inſcriptio ſufficit ad committendum Turpillianum.in comm. col.2.lin.59.fo. 151
Inſcriptiones accuſationum hodie non fiunt, ſed ad conuincendam malitiam accuſatorum & denunciatuum, debet iudex facere eos ad certam pœnam obligari de proſequendo, & probando propoſita, & iſta obligatio habetur loco inſcriptionis. in com.col.2.lin.63.fo. 150
Inſignes homines, aliter cum inſignibus hominibus, aliter cum alijs eſt agendum.in com.col.1.lin.28.fo. 200
Inſpicitur, quod euenire poteſt. in comment. columna 1. lin.54. fol. 62
Inſtãtia cauſę ciuilis, aut criminalis quãto tempore duret, & an vltra illud tempus poſſit prorogari, in glo.col.1.lin. 5.fo. 193
Inſtantia criminalis accuſatione pendente quanto tempore duret.in glo.col.1.lin.2.fo.76. Et quantum coram Baiulis. col.1. lin.8.fol. 76
Inſtantia criminalis biennio expirat.in com.col.1.lin.78.fo.149
Inſtare appellatione non dicitur ante litem cõteſtatam, vel ante illos actus, qui pro litis cõteſtatiõe habẽtur, ſed inſtare velle, & verba cum effectu ſunt accipiẽda.in com.col.2.lin.42.f.193
Inſtrumenta an poſsint ſcribi in papyro. in addit.ad com. col.2. lin.59.fo. 8
Inſtrumenta an poſt aperturam poſſint produci, vel poſt concluſionem in cauſa.in com.col.1.lin,34.fo. 164
Inſtrumenta antiqua renouantur. vide, Feudorum conceſſiones
Inſtrumenta confecta à notarijs citatis ab inuaſoribus Regni caſſantur.in glo.col.1.lin.12.fo. 16
Inſtrumenta confecta per notarios Apoſtolicos an hodie in Regno fidem faciant.in com.col.2 lin. 4.fo. 101
Inſtrumenta cõfeſsionum non probant contra fiſcum, ſed oportet probare, quòd realiter fuerit debitum, in comm.col.1.li. 54.folio

Inſtruméta cõſcribi debét in litera legibili.in cõ.cõ.1.li.73.f. 98
Inſtrumenta curialiſea Neapolis, Surtenti, & ducatus Almafiæ tolluntur in com.col.1.lin.77.fol. 98
Inſtrumenta debent à duobus ſaltem teſtibus propria manu ſubſcribi,& quid ſi tãtum fuerint ab vno ſubſcripta propter mortem alterius,an productio talis inſtrumenti proſit.in glo.co.1.lin.44.fol. 100
Inſtrumenta debent ſcribi in chartis pergamenis.in gl.col 1.lin.14.& col.2.lin.48.fo. 68
Inſtrumenta debent ſcribi literis legibilibus non ſignis, vel notis.in gl.col. lin.22.fol. 98
Inſtrumenta de Ritu magnæ Curiæ poſt terminum peremptoriũ etiam ante cõcluſionem in cauſa non producantur: & an hoc ſit iuridicum in com.col.2.lin.80.fol. 165
Inſtrumenta & depoſitiones teſtium de iure communi, eandem vim obtinent.in gl.col.1.lin.1 fol. 121
Inſtruméta & teſtes paré habẽt poteſtaté.in gl.col.1.lin.1.f. 164
Inſtrumenta & teſtes, parem vim obtinent in ...tibus.in com.col.2.lin.69.fol. 156
Inſtrumenta facta per hoſtem vel inuaſorem Regni caſſantur.in gl.col.1.lin.2.fol. 167
Inſtruméta facta tẽpore Tiranni nõ valẽt.in cõ col.1.li.69.f. 67
Inſtrumenta fieri rogantes tenentur ſoluere ſalariũ notario pro ſubſcriptione.in com.col.1.lin.50.fol. 95
Inſtrumenta fiſci detinentes qua pœna plectantur.in gloſſ.col.2.li.32.fo. 167
Inſtruméta in papyro ſcripta nõ probant.in gl.col.2.li.23.fo. 98
Inſtrumenta in quibus nomẽ alicuius hoſtis, vel proditoris Regis,& generaliter cuiuſcunque inuaſoris ſcriptum eſt, nõ probant ſed debent cremari.in addi.ad com.col.1.lin.79.fo. 101
Inſtruméta poſſunt in cauſa appellationis produci,& pro ea probari non probatum in cauſa principali, & ea producuntur in principali poſt aperturã,niſi eſſet cauſa cõcluſum:imò & poſt concluſionem,ſi iuſta cauſa moueat iudicem, puta: ſi vidiſſet aduerſarium impediuiſſe, vt non producerentur, vel ea ſubtraxiſſet, vel ſimili cauſa,quæ ſimilis cauſa poſſet eſſe,ſi oſtendit iudici inſtrumenta,nõ tamen fuerũt in actis aſſignata, hoc ea ſu poſſet iudex de facto ſupplere, ſi tamen parti non noceat, aliàs non creditur iudici, niſi quatenus conſtat. Hoc in Regno eſſet aliter vbi viuitur iure Longobardorum, quo ſtatur commemorationi iudicis. Et ſi hoc caſu producerentur inſtrumenta non obſtante concluſione, dabitur copia parti, vt verè dicere poſſit contra inſtrumenta. Et quid ſi tũc iudex committat tantùm receptionem,& coram aliis producantur inſtruméta an hoc fieri poſſit, cum eis ſit mãdatum recipere probationes. in com.col.1.lin.46.fol. 196
Inſtrumenta poſſunt in iudicio produci poſt terminum probatorium,& poſt publicationem atteſtationum vſque ad ſententiã diffinitiuam ante tamen quàm ſit in cauſa concluſum: & quid hodie ſeruet magna curia in gl.col.1.lin.14.fol. 165
Inſtrumenta poſſunt produci in cauſa appellationis etiam ſuper veteri capitulo ſiue principali cauſa ſint ſuper eo producta teſtes ſiue non.in gl.col.1.lin 10.fol. 197
Inſtrumenta quando à teſtibus vincãtur.in gl.col.1.li.8.fol. 164
Inſtrumenta, quæ de alia prouincia veniunt, vt de vltrà mare an probẽt,ſine alia probatione,quod ſit notarius publicus ille q dicit ſe inſtrumentum ſcripſiſſe,& ſe notarium.in comm.col.1.lin.4 .fol. 101
Inſtruméta quis retinens, videtur res quæ in inſtrumentis continentur retinere,ſicut e contra tradendo inſtrumenta, res in ipſis contentas tradere videtur.in gl.col.1.lin.45.fol. 163
Inſtrumenta ſcribi debent in chartis membranis, non in chartis Bombicinis, niſi ſint apodiſſæ, vel antapochæ.in com.col.1. lin.81.folio 98
Inſtrumenta ſcribi in papyro an ſufficiat,& quid ſi ſcribantur in ære, vel ligno.in addi.ad com.col.2.li.2 .fo. 101
Inſtrumenta ſi fuerint publicata,& negligentia, vel vetuſtate cõſumpta, debent à notario renouari.in com.col.1.lin.53.fo. 69
Inſtrumenta ſi partis negligentia nõ fuerint publicata, ſibi imputetur non notario.in com.col.1.lin.73.fol. 56
Inſtrumenta, vel quicunque actus, qui in publicam formam ſunt redigendi pro magnatibus Regni non valent, niſi fiant per notarios publicos de demanio,& nõ per eorum ſubiectos, propter timoré dominorũ, qui poſſent notarios cõcutere,& quid ſi inſtrumentum contra Baronem reperiatur.in addi.ad com.col.1.lin.7 .fol. 101
Inſtrumenta vnius notarij mortui in protocollo deſcripta ordinarij iudicis authoritate publicari poſſunt, & qua forma hoc caſu publicabuntur.in com.col.1.lin.81.fol. 96
Inſtrumenti executio ſi ex ſtatuto poſt decennium peti non poſſit,an poſt decem annos creditor poſſit agere via ordinaria, porrigendo libellum,& petendo debitum in inſtrumento contentum,& producere inſtrumentum ad probationem, & an ei obſtet præſcriptio decennij.in com.col.1.li.14.fol. 389
Inſtrumenti in releuatione citari debent intereſſe prætendẽtes, & quid ſi citandus ſit pupillus ad hoc corã Baiulo, nũquid poſſit forum declinare.in com.col.2.lin.60.fol. 96
Inſtrumenti præſentationis cauſa criminalis propter periurium inde infert, q creditor nõ poteſt præſentare inſtrumẽtũ criminaliter cõtra debitoré, quãdo nõ fuit debitor, qui ſe obligauit in inſtruméto, ſed procurator qui procuratorio nomine ſe obligauit, ſed benè poteſt ciuiliter, & præſentatio inſtrumentorũ non poteſt fieri niſi in magna curia vicariæ: & nulla alia curia poteſt cognoſcere. Vnde quãdo procurator nomine debitoris ſe obligat contra ipſum debitoré non poterit inſtrumetũ criminaliter præſentari, quia non eſt iuratũ de facie ad faciẽ, ſed debet procedi contra ipſum procuratorem, qui codẽnabitur, ſed executio nõ fiet contra eum, ſed cõtra dominũ, & ad hoc vt inſtrumẽtum poſſit præſentari, debet debitũ excedere ſummam vnius vnciæ: ſed ſi eſt infra vnciam non præſentatur, ſed alius modus ſeruatur.in com.col.1.lin.79.fol. 387
Inſtrumenti reaſſumptio. Debitor tenetur ad ſoluendum creditori expenſas factas in reaſſumptione inſtrumenti, & in aliis actis factis in curia.in com.col.1 lin.20.fol. 390
Inſtrumẽti reaſſumptio, quãdo teſtes, iudex,& notarius ſunt mortui quomodò fiat.in additio.ad com.col.1.lin.67.fol. 101
Inſtrumẽti redditione, videtur remitti debitum, quod poſſet per inſtrumentum probari.in com.col.1.lin.54.fo. 164
Inſtrumentis falſis, vel teſtibus ſi quis opponat ſe ab Epiſcopo oppreſſum in ſententia lata, an iudex ſecularis eccleſiaſtico parere debeat.in com.col 2.lin.60.fol. 1
Inſtrumẽtis ſe ſubſcribere debent iudex & notarius, ſiue contractus ſit, ſiue ſit teſtamentũ, aut alia vltima voluntas ſi libram excedat,& quid ſi ſit infra libram.in com.col.2.lin.72.fol. 99
Inſtrumento facto in lõginquis partibus an fides detur, ſi ignoretur, an ille qui illud condidit ſit notarius: vnde ad hoc vitandum putatur litera teſtimonialis, quod ille eſt notarius publicus.in com.col.1.lin.78.fol. 191
Inſtrumento in publicam formam redacto,& in membrana conſcripto, ſine ſubſcriptione teſtium debito numero, fides aliqua non datur.in com.col.1.lin 35.fol. 370
Inſtrumento, quod non excedit librã auri, ſufficiunt duo teſtes, & iudex,& notarius, ſed ſi excedat, exiguntur tres teſtes aliàs non probatet.in gl col.2.lin.42.fol. 99
Inſtrumento quomodò ſe ſubſcribant teſtes illiterati. in gl.col.2.lin.26.fol. 100
Inſtruméto vel priuilegio in iudicio vtens nõ tenetur originale dimittere apud acta, ſed ſatis eſt præſentare in iudicio parte præſente ad fidé ei imponẽdã.& copiã illius capituli, de quo eſt quæſtio edere, quæ copia debet eſſe exemplata authoritate iudicis, qui ei fidem ſua authoritate imponat, in qua nihil addere, minuere, vel mutare debet, ſed totum tenorem de verbo ad verbum ponere.in com.col.2.lin.14.fol. 390
Inſtrumentorum copia debet remanere apud acta, & an originalia debet ſecum portare producens, vel remanere apud iudicem vel notarium,& quid de alia ſcriptura producta in iudicio.in com.col.1.lin. 6.fol. 390
Inſtrumentorum emptionalium ſeruorum traditione, ipſi etiam ſerui traditi cenſentur.in gl.col.1.lin.24.fol. 217
Inſtrumẽtorũ præſentatio. In Regno quis procedat ſuper præſentatione inſtrumentorũ,& de eis cognoſcat. Et an præſentatio inſtrumentorũ ſecundum formã ritus, de qua ibi poſſit fieri in quacũque curia, etiã in terris Baronũ.in cõ.col.1.lin.6.f. 377
Inſtrumentum an præſumatur ſuſpectum, ſi vnus ex teſtibus inſtrumẽtarijs negat ſic fuiſſe negotium ſicut ſcriptum eſt in cõment.col.1.lin. 12.fol. 731
Inſtrumentum antiquiſſimum quod dicatur.in additio.ad com.col 2.lin.21.fol. 101
Inſtrumentum certam quantitatem non continens, an debeat eadem ſolennitate confici, qua inſtrumentum certam quantitatem continens.in com.col.1.lin.16.fol. 101
Inſtrumentorũ conficiendorũ ſecundum ritum Imperij, modus eſt quod vnus notarius facit totum,& ſcribit nomina teſtium ſicut vult.in com.col.2.lin.72 fol. 102
Inſtrumentum de nouo fit. vide Debitor, quo caſu.
Inſtrumentum ex ſcheda notarij mortui ad hoc vt poſſit refici

quæ requirantur.in com.col.1.li 7.fo. 170
Inſtrumentum ex com nu ni vſu loquendi appellatur omnis ſcriptura publica.in com.col.1.lin.70.fo. 174
Inſtrumentum falſum producens,& vtens quomodo puniatur,& quid ſi proteſtetur ſe nolle vti eo,ſi falſum appareat,an puniatur,& an per hoc præſumatur falſum,mihi reuocetur in dubiū & an quod dicitur de inſtrumẽtis habeat locum in actis.in cōment.col.1.lin.66.fol. 274
Inſtrumentum infra quātum tempus poſſit præſentari,& ad hoc an poſſit præſentari debet eſſe liquidum , & præſentans debet obligare ſe,& ſua bona non concordare cum parte ſine licentia curię,ad pœnam Tarenorum ſex pro qualibet vncia contenta in inſtrumento,& quid ſi eſſet vna ſumma exceſſiua.in com.col.2.lin.73.fol.387.fol.& an habeat locum in inſtrumẽto conditionali.in com.col.1.lin.45.fol. 388
Inſtrumentum In inſtrumentis teſtes in Regno debent eſſe optimæ vitæ & omni exceptione maiores, aliàs inſtrumenta ſunt nulla,& non probant,& ea præſentanti poteſt opponi,quod teſtes non ſunt omni exceptione maiores,quo caſu debitor non carceratur.in com.col.2.lin.59.fol. 388
Inſtrumentum magis ſolenne debet confici in vltimis voluntatibus vbi potiùs dubitatur,quam in contractibus inter viuos.in com.col.1.lin.24.fo. 100
Inſtrumentum non poteſt præſentari contra hæredem debitoris mortui ſecundum formam ritus de quo ibi,& ideò non poterit carcerari.in com.col.2.lin. 0.fo. 390
Inſtrumentum,per quod quis vult probare,oportet quòd habeat numerum teſtium de quo ibi.in com col.2.lin.60.fo. 100
Inſtrumentum præſentare an ceſſionarius poſsit, & eius executionem petere,ſicut poſſet creditor principalis. in com.col.1. li,64.fo. 388
Inſtrumentum præſentari poteſt, an etiam hoc habeat locum in trāſumpto authoritate iudicis,& quid in protocollo & an hoc inſtrumẽtum poſsit à procuratore præſentari, & an hoc inter clericos habeat locū:vt inter eos litigātes ī foro eccleſiaſtico inſtrumẽtum præſentari poſsit in com.col.1.li.77.& ſeq.f. 388
Inſtrumenti præſentatio contra debitorem quando ab hærede creditoris fit,quid obſeruandum ſit.in com.col.1.li.4.fo. 404
Inſtrumentum procuratorium an remanere debeat penes acta. in com.col.2.lin.4.fol. 390
Inſtrumentum qualiter publicetur.in com.col.1.lin.63.f. 173
Inſtrumentum quoddam ſi pro publico produx , & vt in in publicam formam redactum:& in proceſſu cauſę appareat in eo vt in publico aliquis defectus,per quē,vt publicū vitiaretur,ſed vt priuatum valeret,& fidem faceret:puta quia eſſet trino teſte notatum,vel quia deficit indictio, vel conſul , quod vitiat publicum inſtrumentum non tamen priuatum,in illo inſtrumento vti poſsim vt priuato.in com.col.2.lin.44.fol. 101
Inſtrumentum productum in iudicio per vnum teſtem ſubſcriptū an poſsit tolli de actis:vt ſubſcribatur ab aliis teſtibus,qui nominantur in ipſo,& ſic iterum in iudicio produci.in com.co. 2,li.51.fo. 101
Inſtrumentum publicum fieri debet de depoſito excedente librā auri.in gl.col.2.lin.20.fo. 100
Inſtrumentum quod præſentatur debet eſſe publicum,aliàs non habet locum diſpoſitio ritus de quo ibi nec ſtatutum loquens de inſtrumento publico,niſi conſtet illud eſſe publicum.in cō. col.2.lin.70.fo. 388
Inſtrumẽtum ſcriptum in litera diuerſa an præſumatur ſuſpectū in addi.ad com.col.75.fo. 98
Inſtrumentum ſi à iudice.vel notario cōpleto eorum officio non ſit completum,an illud poſsit compleri per ipſum iudicem, vel per alium.in com.col.2.lin.64.fo. 95
Inſtrumentum ſi non appareat de conſtitutione, datione, & traditione quartæ vxoris,an ſufficiat,licet non ſit in eo comprehenſa ſolennitas,quod in ſequenti die morgincab ſibi ſit traditum,& exinde inueſtita.in gl.col.2.lin.25.fo. 217
Inſtrumentum ſi habeat ſubſcriptionem iudicis,& notarij,ac vnius teſtis tantùm,quia alij teſtes forteſſunt mortui, non probabit,quia fuit negligens pars in faciēdo ſubſcribi, niſi ſtatim mortui eſſent.in com.col.1.lin.60.fol. 100
Inſtrumentum ſi reperiatur in quo mortui ſunt iudex, & omnes teſtes in cauſa dotali,an poſsit reaſſumi per notarium qui ſolus ſuperuiuit.in addi,ad com.col.2.lin.33.fo. 101
Inſtrumentum ſolutionis ſi à reo apud notarium præſentetur nō tamen facit poſitionem:ſeu articulum,quod ſoluit,an ſibi prę iudicet.in com.col. .lin 46.fo. 164
Inſtrumentum, Subſcriptio teſtium an ſit in inſtrumentis neceſſaria de iure Conſtitutionum.in gloſſa columna prima, lin. 31. folio 100
Inſtrumentum tranſumptum an fieri & ſcribi debeat in charta membrana.in com.colum.2.lin.81.fo. 98
Inſtrumentum vnum eſt aliquando liquidatiuū alterius inſtrumenti,ita quod ex duobus inſtrumentis reſultat, quod vnum liquidat aliud.in com col.1.lin.73.fol. 389
Inſultans aliquem in porticu an puniatur pœna inſultātis aliquē in domo.in addi.ad gl.col.2.lin.16.fo. 31
Inſultans ſolus cum armis in aliquē excogitatè,cauſa percutiendi,vel occidendi,ſi non percuſsit,an teneatur actione iniuriarum.vel lege Iulia de vi publica.in com.col.1.lin.57.fo. 21
Inſultū facere,quando quis dicatur.in addi.ad gl col.2,li.4.f.31
Inſultum qui fecit excogitatum ſine percuſsione,condẽnatur in 5.libris auri modici applicandis,& 5.parti,& ſi nō poteſt ſoluere fuſtigatur & extra patriam expellitur per 50.milliaria & per quinquennium.in com.col.2.lin. 0.fo. 63
Inſultum factū excogitatum an in libello poni debeat.in gl co. 2.lin.5 .fo. 67
Inſultum ſi duo ſibi inuicem ſecerint, nec poſsit apparere quis prior inſultauerit,an factū ſit impunibile,& an aliquis ex eis dicatur fregiſſe pacem.in addit ad gl.col.2.lin.7.fo. 31
Inſultus an cōputetur inter crimina.in addi.ad cō.col.1.li.78.f.67
Inſultus. An de inſultu facto cū fuſte,vel baculo poſsit iudex ex officio ad inquiſitionem procedere.in com.col.2.li.70.f. 264
Inſultus an ſemper præſumatur excogitatus.in gl.col.2.li.18.f.67
Inſultus. An ſi qui inſultauit cū lapide, & percuſsit,poſsit à iudice inquiri.in com.col.2.lin 80.fo. 364
Inſultus dum timetur arma deferri poſſunt.in.gl.col.1.li.1.fo.21
Inſultus excogitatè factus connumeratur inter magna crimina. in com.col.1.lin.50.fo. 21
Inſultus excogitati pœna.in gl.col.1.lin.58.fo. 31
Inſultus excogitati pœna eſt corporalis,ſi interuenit percuſsio,& quid ſi percuſsio non interuenerit.in com.col.2.li.66.fo. 63
Inſultus excogitatus ſi cū armis factus ſi. ſpreta defenſa,an puniri debeat de inſultu,& de defenſa cōtēpta.in gl.co.1.li.78.f.31
Inſultus excogitatus tunc demum corporaliter punitur ſi percuſsio interueniat.in gl.col.1.li.66.fo. 31
Inſultus ex quibus præſumetur excogitatus.in gl.co 1.li.60 f.67
Inſultus licet ſit cum armis,& excogitatus tamen non punitur corporaliter,niſi ſequatur percuſsio vel homicidiū effectualiter.in com.col.2.lin.1 .fo. 33
Inſultus omnis eſt excogitatus,niſi probetur contrarium , & oportet quod in libello dicatur,quòd fecit inſultum excogitatum. & quid de impetu,& de aſſalimento,& quę pœna imponitur pro inſultu.in com.col.1 li.70.fo. 67
Inſultus quis dicatur excogitatus,& ex eo,quod inſultus excogitatus connumeratur inter magna & atrocia delicta,ſi vnus ſolus armatus aggrediatur aliquem,an poſsit accuſari lege Iulia de vi publica.in com.col 2.lin.60.fo. 63
Inſultus ſi poſt defenſam fiat,incurritur pœna defenſę,non autem punitur de inſultu,niſi in eo percuſſio, aut occiſio fiat.in com.col.1.lin.70.fol. 32
Inſultus.vide.Homicidium.
Intellectus auth.æqualitas.C.de pact.conuen.in com.col.2.li. 41.fol. 115
Intellectus auth.dos data.C.de dona.ante nup.in com.columm. 2.lin.49.fol. 330
Intellectus auth.offeratur.C.de lit.conte.And.de Iſer.in proœ. conſtit.col.12.lin.9.
Intellectus.c.ab omni.in com.col.2.lin.4.44.65.& ſeq.fo. 41
Intellectus conſiderantes.Regis Caroli.II.in com.col.1.lin.54. & 6 .fo. 248
Intellectus c.cos.22.q.4.in com.col.1.lin.58.fol. 11
Intellectus ex tranſmiſſa.de foro compet.in com.colum.2.li.71. folio 220
Intellectus c.Honorij.in com.col.2.li.80.fo. 249
Intellectus c.inter dilectos.de fide inſtrument.in gloſ.col.2.lin. 20.fol, 201
Intellectus c.reintegrandæ.3.q.1.in commenta.colum.1.lin.7 . folio, 45
Intellectus c.ſæpè.de reſtitu.ſpolia.in commen.colum.2 lin.69. & 80.fol. 45
Intellectus capit.ſi Paulus.in com.col.1.lin.74.fol. 36
Intellectus.c.ſi quam.10.diſt.in com.col.2.lin. 9.fo. 22
Intellectus c.ſi quis ſacerdos.3.q.1.in com.col. .lin.5 .f. 273
Intellectus.c.vt famæ.extra de ſentent.excommu.in com.col.2. lin.45.fol. 75

Intel-

Intellectus conſonus iuri communi ſi legi detur non dicitur ſieri fraus legi, nec legem circumueniri. in comment. column. 1. lin 51. fo. 166
Intellectus l. adulteram. & l. quamuis. C. de adulte. in glo. colum. 2. lin. 10 fol. 128
Intellectus. l. an in totum C. de ædifi. priua. And. de Iſer. in proœ. conſtitut. col. 4 lin. 2.
Intellectus. l. aut damna. §. j. ff. de quæſtion. in com. colum. 1. linea 58. fol. 51
Intellectus. l. aut facta. ff. de pœnis in com. col. 2. lin. 47. fo. 73
Intellectus l. auxilium. ff. de minorib. in comment. colum. 2. lin. 68. fol. 188
Intellectus l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcript. Andr. de Iſer. in proœ. conſtitu. col. 15. lin. 5. & ſeq. & col. 16. lin. 81.
Intellectus l. bonorum. ff. rem ratam haberi. in comm. col. 2. lin. 40. fol. 240
Intellectus. l. conſtitutio. in fi. ff. de iniu. in comm. colum. 1. linea 77. folio 264
Intellectus l. culpa caret, qui ſcit. ff. de regu. iur. in comm. col. 2. lin. 69. fol. 142
Intellectus l. cum apud. & l. iij. j. reſpon. ff. de iudicat. ſol. in com. col. 1. lin. 68. fol. 78
Intellectus l. cum quærebatur. in fi. ff. iudicat. ſolui in com. col. 2. lin. 74. fol. 78
Intellectus l. cum ratio. ff. de bon. damn. in comment. col. 2. lin. 69. fol. 139
Intellectus l. decernimus. C. de epiſcop. & cleric. in com. colum. 2. lin. 43. fo. 54
Intellectus l. de die. §. plane. ff. qui ſatiſda. cogan. in glo. colum. 1. lin. 3. fol. 146
Intellectus l. de emancipatis. in fin. & auth. poſt fratres. C. de legit. hæred. in com. col. 1. lin. 75. fo. 245
Intellectus. l. de quibus. ff. de legib. Andr. de Iſern. in procem. cõſtit. col. 8. lin. 30.
Intellectus. l. dies. C. de ferijs. in com. col. 1. lin. 36. fol. 33
Intellectus l. ea quæ. C. de tempor. in integ. reſtit. in commen. co. 1. lin. 64. fo. 186
Intellectus l. fin. in fin. ff. ad leg Iul. de anno. & l. non debere. ff. ad municip. & l. decuriones. ff. de adminiſt. rer ad ciuita. pertinen. And. de Iſer. in proœ. conſt. col. 2. lin. 10. & 18.
Intellectus l. fi. §. j. ff. de acquir poſſ. l. ſicut. §. Ariſto. & §. fin. ff. ſi ſeruit. vendic. l. qui pendente. ff. de actio. emp. & l. iniuriarum. §. penul. ff. de iniur. in. com. col. 2. lin. 60. fol. 18
Intellectus l. fin. de excuſat. tutor. in com. col. 2 lin. 59. fol. 157
Intellectus l. fina. §. fin. ff. quod met. cauſa. in comm. colum. 1. lin. 72. fol. 43
Intellectus l. filias. & authen. ibi poſit. C. de inoffic. teſtam. in cõ. col. 2. lin 35. fo. 242
Intellectus l. fi. C. de veter. numiſ. poteſt. in gloſſ. colum. 2. linea 49. fol. 2
Intellectus. l. fin. C. ne lite. poten. in com. col. 2. lin. 41. fol. 42
Intellectus l. fi. C. de quadrien. præſcrip. in com. colum. 1. lin. 66. folio 162
Intellectus l. fin. C. quorum appel. non recip. in com. colum. 2. li. 54. fol. 19
Intellectus. l. fin. C. ſi per vim vel alio modo. in commen. colum. 2. lin. 48. fol. 197
Intellectus gloſſ. in l. fi. C. de dotis promiſsi. in comm. colum. 2. lin. 18. fol. 240
Intellectus glo. in l. ſed & partus. ff. quod met. cauſ. in comm. co. 2. lin. 47. fol. 40
Intellectus gl. in l nec ex prætorio. ff. de regu. iur. Andr. de Iſer. in proœm. conſtit. col. 11. lin. 26.
Intellectus l. græcè. §. j. ff. de fideiuſ. in commen. colum. 2. lin. 45. folio 188
Intellectus. l. hi qui in fine. C. de conuen. fiſc debito. libr. x. & l. j. C. de condu. & prou. ſiue exactor. præd. fiſca. lib. xj. in gl. col. 2. lin. 13. fol. 103
Intellectus l. huic ſcripturæ. §. ſi ſeruus. ff. ad l. Aquil. in com. colum. 1. lin. 24. fol. 23
Intellectus l. huiuſmodi. ff. quan. dies leg. cęd. in comm. colum. 1. lin. 66. fo. 113
Intellectus l. in eadem. ff. de vi publi. in com. col. 1. lin. 51. fol. 18
Intellectus l. nam & poſteà. ſi. & l. idem eſt. ff. de iureiur. in glo. col. 1. lin. 50. fol. 139
Intellectus l. neganda. C. qui accuſ. non poſſ. in gloſſ. colum. 2. li. 20. fol. 159
Intellectus l. nemo. ff. de regu. iuris. in com. col. 2. lin. 63. fo. 80
Intellectus l. nemo. C. de iudic. And. de Iſern. in proœm. conſtit. col. 2. lin. 13. & 17.
Intellectus l. non à iudice. §. ſi quis ab eo. ff. de iudic. in com. col. 1. lin. 81. fo. 78
Intellectus l. non ignorat C. qui accuſ. non poſſunt. in com. col. 2. lin. 60. fo. 184
Intellectus l. non ſolùm. §. quod ſi nuntiauero. ff. de damn. infect. in com. col. 2. lin. 25. fol. 24
Intellectus. l. omnes vetitæ. C. de hæreti. & manich. in glo. col. 2. lin. 65. fol. 7
Intellectus. §. eos. in auth. de collat. in glo. col. 1. lin. 24. fo 79
Intellectus. §. ſi. in authen. de non eligen. ſecun. nup. in com. col. 2. lin. 51. fol. 215
Intellectus. §. hoc præſertim. in auth. vt cum de appel. cogn. in glo. col. 2. lin. 48. fol. 149
Intellectus §. j. in auth. in medio lit. non fier. ſacr. & §. ſi. in auth. vt litigio. iud. in glo. col. 2. lin. 25. fol. 218
Intellectus. §. quia verò multi. in authen. de teſtib. in gloſſ. col. 1. lin. 34. fol. 195
Intellectus. §. ſi eadem. inſtit. de public. iudic. in comm. col. 2. lin. 45. fol. 35
Intellectus. §. ſi verò apud iudicem. in authen. de litig. in glo. col. 2. lin 14. fol. 120
Intellectus l. petendæ. C. de tempor. in integr. reſtit. in com. col. 2. lin. 70. fol. 119
Intellectus l. prędia. ff. de acquir. poſſeſ. & l minùs. C. de acquir. poſſeſſ. per glo. col. 2. lin. 53. fo. 262
Intellectus l. præſbyteri. C. de epiſcop. & cler. in gloſſ. col. 1. lin. 24. fol. 18
Intellectus. l. prætor. ff. de iniur. in com. col 2. lin. 33. fol. 18
Intellectus l. j. ff. ad Syllan. in com. col. 1. lin. 70. fol. 138
Intellectus. l. j. ff. à quibus appella. non lic. And. de Iſer. in proœ. conſtitu. col. 7. lin. 39.
Intellectus l. j. ff. in prin. C. de cuſto. reorum. in comm. col. 1. lin. 62. fol. 50
Intellectus l. 1. C. de cuſtod. reor. in com. col. 1. lin. 57. fol. 77
Intellectus l. j. C. de cuſtod. reor. in glo. col. 1. lin. 24 fo. 78
Intellectus l. j. in fin. ff. furt. aduerſus naut. caupo. ſtab. in comm. col. 1. lin. 54. fo. 37
Intellectus l. j. C. ne liceat in vna eademq; cauſa tertiò prouoca. in com. col. 1. lin. 63. & col. 2. lin. 48. fol. 153
Intellectus l. j. C. quando Imper. in com. col. 1 lin. 42. 64 & 75. & colum. 2. lin. 79. fol. 61. & colum. 1. lin. 42. fol. 62. & colum. 1. linea. 75. fol. 63
Intellectus l. j. & ij. C. quæ ſit long. conſuetu. & l. an in totum. C. de ædific. priuat. And. de Iſer. in proœ. conſtit. col. 13. lin. 6.
Intellectus l. prolatam. C. de ſent. And. de Iſern. in proœm. conſt. col. 10. lin. 55. & col. 11 lin. 63.
Intellectus l. properandum. C. de iudi. in glo. col. 1. lin. 2. fol. 128
Intellectus l. proſpexit. ff. qui & à quibus. in commen. col. 2. lin. 62. folio 54
Intellectus l. quæres. in princip. C. de iur fiſc. lib. x. & l. ex iudiciorum. ff. de accuſat. in glo. col. 2. lin. 36. fol. 161
Intellectus l. iiij. ff. ad leg. Iuliam. maieſta. in commen. col. 2. lin. 56. folio 132
Intellectus l. iiij. §. fin. ff. de manu. vindi. in com. colum. 2. lin. 34. folio 204
Intellectus l. iiij. §. diuus. ff. de ſepulch. viol. in gloſſ. colum. 2. lin. 46. folio 72
Intellectus l. qui ædes. ff. de incẽd. ruin. & nauf. in comm. col. 1. lin. 32. fo. 47
Intellectus l. qui id quod. ff. de donationib. in com. col. 1. lin. 68. folio 180
Intellectus l. qui ſtipendia. C. de procurat. & l. non prohibetur. C. qui accuſar. non poſ. in com. col. 2. lin. 46. fo. 157
Intellectus l. qui vias. §. ſi. ff. de dam. infe. in com. colum. 1. lin. 79. folio 24
Intellectus l. qui vniuerſas. §. ſi. ff. de acqui. poſſeſ. in com. col. 2. lin. 63 folio 220
Intellectus l. quod ab initio. ff. de regul. iuris. in comm. col. 1. lin. 42. folio 128
Intellectus l. quod meo. ff. de acquir. poſſ. in comm. col. 1. lin. 69. folio 145
Intellectus l. quod Nerua. ff. depoſiti. in com. col. 2. lin. 37. fo. 76
Intellectus l. rem maioris pretij. C. de reſcind. vendit. in comm. co. 1. lin. 50. fol. 216
Intellectus l. ſcire. §. ſufficit. ff. de adminiſtratio. tutor. in comm. col. 2. lin. 7. & 10. fol. 114. & col. 1. lin. 59. fol. 115

Intellectus l.ij.ff.ad leg.Flaui.de plagiar in [illegible] 144
Intellectus l.ij.§.diuus.ff.de iure fiſc[illegible] gl.col.1.lin.54.fol. 139
Intellectus l.ij.C de noxalib.Andr.de Iſer.in proœmio conſtit. col.4.lin.59.& 65.
Intel[illegible]tus l.ij.§.exactis.de origi.iur.And.de Iſer.in proœm. cō[illegible] col.21.lin. 10
In[illegible]ectus l.ij.de re milita.in gl.col.1.lin.5.fol. 18
[illegible]ectus l.ſenatus.ff.de accuſa.in com.col.1.lin.58 fol. 18
[illegible]ctus l.ſi coloni.C.de agricolis & cenſib.libr.10.in gl.col. 2.lin.40.fol. 44
Intellectus l.ſi dubitatio.de iure reg in.gl.col.1.lin.15.fol. 183
Intellectus l.ſi me vi. §.deieciſſe quis nomine municipij. ff. de vi.& vi arma.in com.col.1.lin.58.fol. 45
Intellectus l.ſi pater.de ſucceſsio.in Longobardia. in com.col. 2.lin.2[illegible].fol.40.& col.1.lin.27.fol. 242
Intellectus l.ſi proprietarius. §.fin.in fin.ff.de damno infecto.in gl.col.1.lin.10.fo. 25
Intellectus l.ſi proprietarius.in fin.ff.de dam.infect.in com.col. 2.lin.22.fol. 24
Intellectus l.ſi qua.ff.de verborum ſignificatio.in com.col.2.li. 53.folio 19
Intellectus l.ſi quis in graui.§.ſi ex ſtipulatu ſeruus.& §.vtrùm. ff.ad Syllania.in gl.col.2.lin.17.fol. 52
Intellectus l.ſi quis inſtituatur.§.fin.ff.de hæredib.inſti.in com. col.1.lin.40.folio 114
Intellectus l.Spadonem.§.ſi ciuitatis.ff.de adminiſtr.tuto.gloſ. in proœmio conſtit.col.5.lin.66.
Intellectus l.iij.§.in bello.ff.de re milita.in.gl.col.11.lin.50.f. 2
Intellectus l.transfuga.ff.de acquir.rerum domi.l.penulti.ff.ad leg. [illegible]uliam pecula.gl.in proœ.n.conſtit.col.3.lin.37.
Intellectus l.tutor qui repertorium.§.ſolent.ff.de admin.tutor. in com.col.2.lin.6.fo. 115
Intellectus l.tutor qui repertorium.§.ſolet.& §.qui deponi.ff. de adminiſtra.tutor.in com.col.1.lin.54.fo. 115
Intellectus rubric.C.ſi per vim vel alio modo.in com.col.2.lin. 57.folio. 42
Intellectus ſubauditus,qui abſurditatem inducit,ſeruandus non eſt in gl.col.2.lin.18.fo. 252
Intellectus vitio carens ſumendus eſt in ambigua legis voce.in com.col.2.lin.5.fo. 180
Intelligentia verborum ex cauſis dicendi ſumitur.in gloſ.col.2. lin.29.fo. 46
Intentio,& exceptio quæ dicatur.in gl.col.[illegible].lin.54.fo. 163
Intentionis probatio infra quantum tempus ab actore fieri debeat.in gl.col.1.lin.2.fol. 163
Interdicta dantur ei,qui hoc anno vſus eſt.in commen.col.2.li. 74.folio 262
Interdicta licet ſint perſonalia,in rem tamen ſunt ſcripta.in gl. col.2.lin.46.fo. 121
Interdicta non accomodantur ad cauſas publicas.in comm.col. 1.lin.72.fo. 262
Interdicitur tota prouincia pro peccato vnius.in com.colum.2. lin.73.fol. 167
Interdictum directum vbi non habet locum, in pleriſque habet locum vtile.in com.col.2.lin.64.fo. 45
Interdictum eccleſiaſticum.vide, Excommunicatio.
Interdictum vnde vi datur,quando ſpolias me negando te ſolue re id,in cuius ſum poſſeſſione,vel quaſi.in commen. colum.1. lin.35.fol. 26
Interdictum vnde vi habet locum vbicunque detinens eſt doloſus.in com.col 2.lin.60.fo. 42
Interdictum vnde vi.vide,Poſſeſſor impeti.
Intereſſe probare difficile eſt,& ideo pœnam eius loco apponere conſultius eſt.in com.col.1.lin.42.fo. 172
Intereſſe probatio difficilis eſt.in gl.col.1.lin.9.folio 191
Interiora probantur per exteriora.in com.col.2.lin.68.fo. 91
Interitus rei occupatæ non liberat violentum,multominus alienatio,res enim eſt in obligatione,intereſſe in ſolutione.in gl. col.1.lin.6.fo. 43
Interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ appellationem non admittunt.in com.col.1.lin.36.fo. 119
Interpretans habet locum vbi & interpretatum.in com.colum. 2 lin.76.fo. 90
Interpretatio facilis eſt, quæ ad primæuum ius redditur.in com. col.2.lin.32.fol. 247
Interrogari cum quæſtione vbi reus nō debet,ſi ibi adhibita quæſtione confiteatur,non valet quæſtio.in commenta. col.1. lin. 51.folio 49
Interrogatio.Aduocatus poteſt interrogare partem de iure Romano.in gl.col.2.lin.47.fol 106
Interrogatio.Iudex etiam ante litem conteſtatam,& poſt,quotiens æquitas eum mouerit,poteſt interrogare partes.in gloſ. col.2.lin.33 fo. 166
Interrogationes litigantibus aliquando fiunt ante litem conteſtam ad litem ordinandam,aliæ poſt ad litem decidendam.in gl.col.2.lin.14.fol. 164
Interrogationes partiū poſſunt à iudice fieri, quādo ei expedire videbitur,& interrogati poſſunt habere conſilium aduocatorum ſuorū in reſpondendo.Nā & ipſe aduocatus poteſt interrogari. Non tamen aduocati de facto debent partes inſtruere,ſed ipſę partes debent hoc inſpicere. Tenetur etiā pars reſpondere aduocato aduerſarij.Item & iudex cogit iurare reſpondentem:ſed ſi iurat falſum,& iurauit ſcienter periurando nunquid puniatur.in com.col.1.lin.79.fol. 166
Interrogatus à iudice,ſi dubitet de eo,de quo interrogat an det ſibi dilatio ad deliberandum, & quid ſi interrogatus iuſſus à iudice non reſpondeat,imo reſpōdere recuſat,ſine rationabili cauſa,ſeu contumaciter ſe abſentat,an habetur pro confeſſo, & an idem ſit,quando citatus ad reſpondendum poſitionibus contumax fuerit.in com.col.2.lin 67.fo. 166
Interrogatus à iudice ſuper crimine,an peccet mentiendo, cum ſi confiteatur mortem incurrat.in com.col.2.lin.58.f. 37[illegible]
Interrogatus de facto ſuo,debet reſpondere ſimpliciter,non ſub conditione vel proteſtatione.& ſtatim,niſi factū ſit de longinquo,vel implicitum.in com.col.1.li.2,& col.2.lin.31.f. [illegible]79
Interrogatus in tormentis de ſociis criminis ſi de aliis confiteat non creditur,ſed de ſe tantum,niſi in caſibus,facit tamen aliqualem præſumptionem in com col.1.lin.27.fo. 50
Inteſtatus etiam dicitur ille, cui hæres non poteſt ſuccedere, vel non vult.in com.col.2.lin.1.fo. 239
Introitus.vide Releuium.
Inuadens quod ſuum eſt,an puniatur vel condemnetur. in com. col. [illegible].lin.70.fo. 40
Inuaſores regni.vide Inſtrumenta facta.Priuilegia.
Inuaſor.vide Succeſſores ſingulares.
Inueniens aliquid in via quod ſuum non ſit debet illud aſſignare iuſtitiario,vel Baiulo regionis,alias furti tenetur,& dominus veniens infra annum recuperat,alias fiſci erit.in gl colum. 1. lin.3.folio 258
Inueniens in via aliquam rem,committit de iure Romano furtum,niſi eam domino tradat,nec poteſt p[illegible]tere pretium inuentionis.Iure Longobardo pœna eſt nonupli,ſi non portet inuentor a iudicem.in com col.1.lin.80.fol. 258
Inuenientes aliquas res in via an cogantur hodie eas deferre ad curiam,ſicut olim.in com.col.2.lin.74.fol. 258
Inuentarium.vide Balius nobilibus.
Inueſtitura & donatio præſumitur ex diuturnitate poſſeſſionis, & præſtationis cenſuræ,ſeu ſeruitij.in com.col.2.li.63.fo.263
Inueſtitura infra annum peti debet ab hærede mortuo patre.in gl & ibi in addi.col.1.lin.56.fol. 219
Inueſtitura non eſt facienda ei,qui ſacramentum fidelitatis præſtare non poteſt,& an pupillo.in com.col.2.li.74.fo. 255
Inueſtitura præſumitur ex poſſeſsione triennali, & contractum emphyteuticum præceſsiſſe,non tantum ex poſſeſsione,ſed ex præſtatione ſeruitij & cenſus,& iuris emphyteutici,aut impoſiti canonis.in com.col.2.lin.49.fo. 211
Irenarchæ olim ſpecialiter erant deputati,vt concordiam & pacem fieri facerent,& ſeruari.in gl.col.1.lin.43.fo. 16
Iudæa vidua non habet priuilegium.in com.col.2.lin.61.fo. 32
Iudæi debent viuere communi iure Romano.in comm.colum.2. lin.66.fo. 32
Iudæi die dominico laborant.in com.col.1.lin.30.fol. 33
Iudæi & Sarraceni poſſut imponere defenſam Chriſtianis.in gl. col.1.lin.35.fo. 29
Iudæi & Sarraceni ſunt ſub protectione principis, ne vindictam quis ſua authoritate recipiat.in commen.columna 1.linea 47. folio 74
Iudæi non poſſunt citari vt die ſabbati in iudicium compareant ſed pro alio die ad comparēdum ſine citatione & quid de die dominico ſit dicendum.in com.col.1.lin.23.fol. 33
Iudęi non poſſunt teſtificari contra Chriſtianum,& quātum ad hoc dicuntur infames.in com.col 1.lin.9.fol. 33
Iudæi non ſunt cogēdi ad illa,per quæ cultus eorum inquinatur. in com.col.1.lin.10.fol. 33
Iudæi non ſunt ſub lege diuina.in gl.col.1.lin.2[illegible].fo. [illegible]
Iudæi poſſunt defenſam imponere.in com col.2.lin.[illegible].fo. [illegible]

Iudæi [illegible]

Iudæi ſunt peioris conditionis, quàm Chriſtiani. in comm. col. 2. lin. 55 fol. 32
Iudæi ſunt ſub protectione principis vt non offendantur de facto. in com. col. 2. lin. 65. fol. 32
Iudæis an ſit prohibitum capere vſuram à Chriſtianis in addit. ad glo. col 2. lin. 5. fol. 14
Iudæis denegantur priuilegia conceſſa catholicis. in com. col. 2. lin. 59. fo. 32
Iudæis quando iuramentum defert, qua forma vti debeat iudex. in addit. ad com. col. 2. lin. 74. fol. 32
Iudæis vſura permittitur, non Chriſtianis. in gloſſ. col. 1. lin. 13. folio 13
Iudæos eccleſia ſuſtinet. in com. col 1. lin. 52. fol. 32
Iudæus admiſſus in teſtem, iurat per legem ſuam. in additio. ad com. col. 2. lin. 71. fo. 32
Iudæus agit de defenſa, quia ſua intereſt, idem in omnibus priuatis iudiciis, ſeu delictis, vbi ſuum cõmodum proſequitur coram ordinariis iudicibus agendo. in com. col. 2. lin. 80. fo. 32
Iudæus dotãs eccleſiam an efficiatur patronus. in addit. ad And. de Iſern. in procem. conſtitut. col. 17. lin. 61.
Iudæus iurans per legem ſuam, ſi peieret, poteſt de periurio accuſari: nam ſtatur iuramento eius, & per legem ſuam iurabit de calumnia. in com. col. 2. lin. 67. fo. 32
Iudæus non poteſt eſſe medicus inter Chriſtianos, & cum eis nõ eſt bibendum, nec manducandum. in com. col. 2. lin. 81. f. 170
Iudæus non poteſt eſſe officialis. in com. col. 2. lin. 55. fo. 32
Iudæus nouiter à iudaiſmo, vel hæreſi ad catholicam fidem conuerſus non poteſt contra Chriſtianum teſtificari. in addit. ad commen. col. 1. lin. 18. fo. 33
Iudæus iurans per legem ſuam, & peierans, an teneatur pœna periurij. in com col. 1. lin. 81 fol. 281
Iudæus publico iudicio accuſabit Chriſtianum, quando ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequitur. non aliàs. in com. colum. 1. lin. 2. folio 33
Iudæus ſi accipiat à Chriſtianis vltra vnam vnciam pro decem vnciis mutuatis pro vno anno, debet puniri per Regiũ fiſcum pœna nonnupli eius quod vltra vnciam pro decem vnciis mutuatis habuit. in com. col. 1. lin. 5. fo. 379
Iudæus ſi occidatur, an vniuerſitas teneatur ad dãnum. in com. col. 2. lin. 45. fol. 299. & col. 1. lin. 55. fol. 300
Iudæus vel paganus inuocans nomen domini an debeat puniri. in addit. ad glo. col. 1. lin. 9. fol. 127
Iudæus. vide Notarius.
Iudex allegatus ſuſpectus in aliqua cauſa, ſi iuret ſe non ſuſpectum ipſe excuſatur à ſuſpicione. in com. col. 1. lin. 51. fol. 400
Iudex à miſerabilibus ex priuilegio declinatus debet eis terminum præfigere ad comparendum coram iudice electo. in glo. col. 1. lin 50. fo. 112
Iudex an mandare poſſit vt viator citet omnes facientes brigã, vel aliquod delictum, nam citatur exprimere debet de qua re, & cuiuſmodi &c. in com. col. 1. lin. 68. fol. 113
Iudex an poſſit cognoſcere ex officio nemine accuſante ſi aliquid vertitur in vtilitatem publicam. in comment. colum. 1. lin. 30. fo. 125
Iudex an poſſit recipere teſtem inhabilem ad ſui informationẽ. in com. col. 2. lin 60. fol. 176
Iudex an poſt lapſum termini peremptorij ad probandum dari poſſit recipere teſtes, quos habet producens altera parte contradicente, quando non erat iuſta cauſa impedimenti. in com. col. 2. lin. 66. fo. 168
Iudex appellationis debet eſſe nobilis. in glo. col. 2. lin. 5. fol. 69
Iudex à quo præſumitur odioſus appellanti, & ideò ipſe non cognoſcit de validitate appellationis: ſed iudex ad quem. in cõ. col. 2. lin. 60. fol. 35
Iudex audire nõ debet fruſtratorẽ iudicij. in gl. co. 1. li. 26. f. 266
Iudex bannitus impetrans literas ſecuritatis an remaneat in dignitate. in com. col. 2. lin. 59. fol. 138
Iudex bannitus pro crimine, an infrà duos mẽſes, in quibus liberè ire poteſt, interim iudicaturam exercebit, & quid ſi extrahatur a banno infra annum, an reaſſumat iudicaturam. in cõ. col. 2. lin. 48. fo. 137. & col. 2. lin. 49. fol. 138
Iudex bonus non debet ſtatim pronunciare poſt cõfeſſionem in tormentis factam, ſed debet in vinculis ponere donec pronunciet. in com. col. 2 lin. 44. fol. 49
Iudex ciuilis ſententiam iudicis eccleſiaſtici in criminalibus exequitur in glo col. 2 lin. 4. fol. 8
Iudex condemnans hominem ad mortem recepta pecunia & ipſe occiditur. Idem etſi accepit pecuniam, vt dãnet in com. col. 2. lin. 70. fol. 195
Iudex corruptus prece, vel pretio, ſi ferat ſententiam efficitur infamis, & facit litem ſuam, & tenetur princeps vel ciuitas qui illum creauit iudicem in addi. ad glo. col. 1. lin 6. fo. 94
Iudex cùm eduxit reũ in iudicio, vt videat ſi perſeueret non debet dicere, ſicut mali iudices faciunt, ecce margaritã, & oſtendere ei cordam. q. d. ſi non cõfitearis, poneris in tormẽtis: nã hæc perſeuerãtia ſeu cõfeſſio ob talem timorem eſt nulla Sed debet dicere. Tu cõfeſſus fuiſti hoc & hoc, ſi feciſti, non tormẽtaberis vltrà, dicas veritatem, & tunc ſi perſeuerat, vel alia dicat, valebit cõfeſſio, & tunc ſi poſt ex interuallo negat, niſi probet iuſtum errorem, ſtabitur tali confeſſioni, in qua ſemel perſeuerauit, ſufficit enim ſemel confeſſum eſſe ſine formidine iterationis tormentorum, alioquin ſemper negaret quando veniret ad condemnationem, vbi autem iuſtum errorem probaret, ſemper audiretur. in com. col. 2. lin. 54. fol. 49
Iudex cùm iuſtitiam reddit debet ſedere ſublimior. in com. co. 1. lin 50. fo. 382
Iudex dans minus tempus quàm par ſit ad perquirẽdum citatum abſentem, ſi cõdemnet eum ſicut contumacem, qui non eſſet, non valeret ſententia: nam vbi iudex dat minus tẽpus lex ſupplet, ſicut dilatione pendente. in com. col. 1 lin. 19. fo. 115
Iudex debet cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio, quãdo cõtentio eſt inter partes, vtrùm ſpectet ad iuriſdictionẽ iudicis, ſecus quãdo queſtio vertitur inter partẽ, & iudicẽ. in cõ. col. 1. li. 75. f. 160
Iudex debet habere præ oculis deum, & iuſtitiam. in addi. ad gl. col. 1. lin. 55. fo. 69
Iudex debet habere ſemper æquitatem præ oculis, & intendere ad veritatem indagandam. in glo. col. 2. lin 57. fo. 170
Iudex debet iurare citò expedire lites. in gl col. 1. lin. 46. fo. 69
Iudex debet perquirere veritatem, & cuncta rimari, ne maleficia remaneant impunita. in com. col. 2. lin. 56. fol. 23
Iudex de eo quod in officio deliquit, ſub eo iudice conuenitur poſt depoſitam adminiſtrationem, ſub quo & ante poterat. in com. col. 2. lin. 67. fol. 65
Iudex delegatus ante litem cõteſtatam an poſsit contra contumacem miſſionem in poſſeſsionem concedere. in gl. col. 2. lin. 55. fol. 119
Iudex eccleſiaſticus cum ſeculari de iure romano debet cognoſcere de crimine canonico quod obiicitur laico. in commen. col. 1 lin 64. fo. 278
Iudex eccleſiaſticus non poteſt aliquem morti tradere. in com. col. 2. lin. 77. fol. 278
Iudex eccleſiaſticus requirens à laico brachiũ ſeculare debet coram executore laico producere acta & proceſſum, vt appareat de iuſtitia requirentis. in com. col 1. lin. 60. & 6. fol. 5
Iudex eligit quando partes non concordant. in com. co. 2. lin. 79. folio 168
Iudex eſt vir bonus in com. col. 2. lin. 2. fo. 70
Iudex etiam dicitur aliquando poſt depoſitam adminiſtrationẽ. in com col. 2. lin. 74. fol. 65
Iudex etiam in notoriis poteſt vt ſuſpectus recuſari, ſi pœna imponenda non eſt expreſſa in iure: ſed venit imponenda arbitrio iudicis, quia in arbitrãdo poteſt grauare partem. in com. col. 2 lin. 69. fo. 400
Iudex ante litem conteſtatam, & poſt quoties æquitas eum mouerit poteſt interrogare partes in glo. col. 2. lin. 33. fo. 166
Iudex & notarius alter alterius loco in ſubſidiũ adhibebũtur in inſtrumẽto vel teſtamento conficiendo. in com. col. 2. lin. 6 . fo 100
Iudex & notarius, qui per inſtrumentum debent habere certum pretium à partibus, an dictum pretium ambo recipiant à petente inſtrumentum, vel quilibet eorum tantundem. in com. col. 2. lin. 55. fol. 95
Iudex ex allegatis procedit. in com. col. . lin. 45. fo. 163
Iudex ex officio nemine deferente verum poſsit inquirere de maleſactoribus, & eos punire. in glo. col. 1. lin. 28. fo. 7
Iudex ex officio procedens an habeat neceſſe exceptionem, & alia infra biduum proponere. in com. col. 2 lin 58 fo. 165
Iudex ex officio punit teſtem variantem, & falſum, vel producentem falſam ſcripturam Et ſine ſententia mandat præcepto ſuo mutilari manum periuro, vel pœnam aliam debitam infligi. in com col. 2. lin. 75. fo. 32
Iudex ex quibus indiciis procedere debeat ad tormenta, & non ad condemnationem in materia violentiæ. in com. col. 2. lin. 53. fol. 38
Iudex facit litem ſuam & tenetur ad intereſſe partis ſi teſtiũ receptionem committat in caſu, quo committere nõ poteſt, & hoc in cauſis feudorum, in quibus ſi iudex nõ eſt ſoluẽdo, hoc

reſtitutio contra aduerſarium: ſed in cauſis criminalibus hoc intereſſe non veniret: nam accuſator puniretur, ex quo nō ꝓbauit, ad ſimilitudinem ſupplicii, reus ad pœnā propoſiti criminis. in com. col. 1. lin. 76. fol. 169

Iudex facit litem ſuam licentiādo appellātem à iudicio, nec ꝓcurando, quòd ipſe appellationem ſuam proſequatur, & tenetur parti læſæ ad intereſſe. in com. col. 1. lin. 62. fol. 193

Iudex imponit finem dicendorum aduocato, quādo vult. in cō. col. 1. lin. 52. fol. 195

Iudex habens cognitionem cauſarum criminalium, de ciuilib' tantum cognoſcere nō poteſt, niſi ratione connexitatis vel incidentiæ. in com. col 2. lin. 59. fol. 74

Iudex in cauſa ſua quibus caſibus quis eſſe poſsit? in additio. ad com. col. . lin. 79. fol. 221

Iudex in criminali delinquens punitur. in gl. col. 1. lin. 30. fol. 195

Iudex iniquè decernens alteri alterius poſſeſsionem, an teneatur interdicto vnde vi. in com. col. 2. lin. 51. fol. 42

Iudex in multis poteſt facere gratiam, vtpote recipere teſtes iuratos infra terminum, & ſi ſtetit per teſtes, vel iudicem, ipſi tenentur ad intereſſe parti læſæ. in com. col. 2. lin. 71. fol. 168

Iudex in pœna ordinaria & certa lege ſtatuta, ob crimen ipſius ab officio remotus, debet primitus reſtituere damna paſsis deinde legis pœna puniri in com. col. 1. lin 68. fol. 403

Iudex in quibus caſibus poſsit procedere ex officio ſine accuſatore habita ſummaria cognitione. in com. col. lin. 17. fol. 346

Iudex interrumpit aduocatum nō malitioſè, ſed conferēdo cum eo ad ſuam inſtructionem, quod alteri parti non licet in cō. col. 2. lin. 81. fol. 194

Iudex ipſe debet teſtium dicta recipere, vt ſi teſtes vacillent, torqueat, quod alius cui examinatio committeretur facere non poſſet: quia in quemcunque committatur iuriſdictio, merum & mixtum imperium nō traſeunt. in com. col. 1. lin. 56. fo. 159

Iudex iure Romano poteſt certum terminum præfigere, & limitare teſtes producendos, vltra quos non producātur poſtea. in com. col. 2. lin. 34. fol. 164

Iudex laborat vt partes concordentur. in cō col. 1. lin. 77. f. 91

Iudex magis mouetur per vnum teſtem, qui dicit ſe vidiſſe, quā per famam. & fugam, etiam ſi fama & fuga concurrāt. in com. col. 1. lin. 33. fo. 49

Iudex maleficiorum nō debet quærere ſpecialiter, ſed generaliter quis fecit homicidium, de quo agitur, aliàs eſſet ſuggerere ſed de ſe poteſt interrogari ſpecialiter, & vbicūque poſſet teſtis de cauſa interrogari, & vbicunque æquitas iudicem mouerit, ſi agatur nō excipiendo cōtra teſtem vel actorem, ſecus ſi excipiendo. in com. col. 2. lin. 13. fol. 49

Iudex minor non prohibetur iudicare per maioris præſentiam. in com. col. 2. lin 29. fol. 68

Iudex minor ſi ſit negligens, maior cognoſcit. in gloſſa colum. 1. lin. 22. fol. 68

Iudex niſi condemnet victum victori in expenſis, debet ſoluere de ſuo proprio, & an ſi iudex ſoluat, recuperet à victo, & quæ erit forma condemnationis expenſarum: & an pars citari debeat ad cōdemnationem expēſarum. in cō. col. 2. lin. 69. f. 191

Iudex non debet attendere ad vnam tantum ſpeciem probationis. in com. col. 2. lin. 21. fol. 114

Iudex non debet dare fidem notario, nec notarius iudici. in cō. colum. 1. lin. . 35. & 64. fol. 307

Iudex non debet iudicare, niſi tantum ſecundum probata. Princeps verò ſecundum legem, & præter legem ſtatuere poteſt, cuius cor in manu Dei eſt, & domina debet eſſe inter principem, & iudicem iudicum, & alios à ſe datos. Nam dati per iudicem, & ſapientem, debent iudicare ſecundum iura, ſicut prīceps, ſed princeps poteſt excedere modum ex cauſa, quod ali' iudex nequit. in com. col. 2. lin. 72 fol. 38

Iudex non debet pati aliquid fieri in fraudem curiæ, nec remittere pœnam in glo. col 1. lin. 7. fol. 51

Iudex non debet ſuggerere, ſed inquirere maleficium commiſſum in com. col. 1. lin. 62. fol. 79

Iudex non poteſt allegari ſuſpectus poſt concluſionem. in cauſa. in com, col. 1. lin. 72. & col. 2. lin. 5. fol. 400

Iudex ex officio ſuo poteſt quod pars petere non poſſet. in cō. col 2. lin. 9. fol. 2

Iudex ordinarius poteſt inhibere partibus: vt non conſentiant. in arbitrum. de re, quæ tenetur ab eo, & lite, cuius ipſe eſt iudex. in com. col. 2. lin 66. fol. 73

Iudex poteſt denegare iuriſdictionem ex cauſa. in com. colum. 1. lin. 6 . fol. 146

Iudex poteſt præfigere terminum ei qui dicit velle accuſare, & probare, infra quem accuſet & probet, aliàs, quod nō audiet eum in glo. col. 1. lin. 18. fol. 51

Iudex poteſt, ſi ſibi æquum videtur, teſtes recipere, etiam poſt elapſum terminum peremptorium, maximè vbi poſt terminum mora modica interceſsit, & vbi teſtes ſunt præſentes. in gloſſ. col. 2. lin. 67. fol. 170

Iudex poteſt ſuam iuriſdictionem defendere pœnali iudicio. in com. col. 1. lin. 72. fol. 128

Iudex poſtquam amotus eſt ab officio deſinit habere nomen iudicis. in com. col. 2. lin. 54. fol. 65

Iudex poſt terminum peremptorium æquitate ſuadente poteſt facere gratiam probandi parti. in glo. col. 2. linea 53. fol. 170

Iudex præfigit terminum ad proponenda iura, & ad proponendum quicquid ſibi de facto competit, quia cum nō ſit dies limitatus in arbitrio iudicis eſt. in com colum. 2. lin 70. fo. 163

Iudex præſente Baiulo an ſententiam pronuntiet, an Baiulus cū iudice, an vterque. in com. col. . lin. 76. fol. 9

Iudex præſumitur veritatem in iudicando diligere. in com. col. 2. lin. 43. fol. 70

Iudex. Quādo doctores vadunt ad iudicem, iudex debet facere eos ſedere prope ipſum. in com. col. 1. lin. 57. fol. 3[illegible]

Iudex quando petitur & impetratur à ſuperiore ordinario, [illegible] trans dat expenſas ſi proficiſcitur extra domicilium [illegible] iure canonico. in com. col. 1 lin. 66. fol. 3

Iudex quando procedit ex officio contra aliquem, poteſt i[illegible] re illam pœnam, quæ veniſſet imponenda, ſi fuiſſet p[illegible] iure ordinario. in com. colum. 2. linea 76. fol. 32[illegible]

Iudex qui declinatur, cúm deſinat eſſe iudex, non habet ſe vlteri' intromittere de cauſa, ſeu de lite. in comm. colum. 2. linea 55. folio 114

Iudex, qui de defenſa cognoſcit, rem reſtitui iubet. in gloſſa col. 1. lin. 54. fol. 51

Iudex qui denegat facere iuſticiam punitur pœna periurij, cum quilibet iudex iurare debeat, cuilibet interpellanti iuſtitiam miniſtrare, & alibi dicitur quod tenetur ad reſtaurationem [illegible] ni, & perdit dignitatem. ſeu aliter punitur iuxta motum principis. in com. colum. 1. lin. 62. fol. 94

Iudex quid primo ſequi debeat in pronuntiādo, quid ſecundo, & quid tertio. in gloſſa col 1. lin. 40. fol. 92

Iudex qui dolo iudicauit punitur, minori tamen pœna plectitur quando per ignorantiam deliquit. in gloſſa colum. 2. linea 13. folio 195

Iudex qui in caſu permiſſo commiſit audientiam teſtium alij ſi poſtea remoueatur & alius ordinetur, & ille cui fuit facta cōmiſsio, poſtea incipiat teſtes examinare, an dictum illorum teſtium ſic receptorum valeat. in com. col. 2. lin. 49. fol. 173

Iudex qui malè & doloſè iudicat patitur publicationem bonorū in ciuili iure Romano etiam confiſcatio bonorū in criminali. in com. col. 2. lin. 60. fol. [illegible]5

Iudex qui male iudicauit ſciens tenetur ex maleficio, & contra eum agitur ad intereſſe, ſi ex ignorātia, ſeu imperitia. quamuis culpa ſit tenetur inquantum eſt hic læſus, contra quē [illegible] eſt proceſſum, & ſi eſſet cauſa modica, vel ſponte rem dedi[illegible], ille reus obiiciendo quod vere debebat, euaderet, item non tenetur ad æſtimationem rei, quando non fuit author ſpoliationis, ſed ad intereſſe poſſeſſoris, quantum intereſt poſſeſsiōem habere: nam aliud eſt pretium rei, aliud poſſeſsionis, & illud quod abeſt ſolum, debet reſtitui, & illo caſu tenebitur iudex non doloſus in interdicto non tenetur carens dolo. in com. colum. 2. linea 60. fol. 43

Iudex qui male ſe habuit in officio debet prius & ante omnia ſatisfacere his quos læſit, & tunc demum pœna digna puniri. in comm. colum. . lin. 53. fol. 403

Iudex qui percuſsit aliquem cum libro tabulato, an teneatur. in com. colum. 1. linea 30. fol. 377

Iudex qui recipit trigeſimam, non debet recipere ſubſcriptionem pro ſententia. in gloſſa colum. 1. linea 19. fol. 91

Iudex qui reperta ſcelera non vindicat cogetur, vt noxia crimina ſuſtinet. in com. colum. 1. linea 62. fol 341

Iudex qui ſe ſubſcribit in inſtrumēto, & aſſerit ei interfuiſſe, cū vere non interfuerit, tenetur pœna falſi, idem de teſtibus dicēdum. in com. colum. 1. linea 40. fol. 307

Iudex qui ſententiam fert cōtra ius litigatoris tenetur ad intereſſe, & eo non exiſtente ſoluendo fit reſtitutio in integrum. in com. col. 1. linea. 57. fol. 16[illegible]

Iudex qui tormentauit quando non debuit tenetur pœna legis Iuliæ de vi publica. in cō. col. 1. lin. 25. fol.

Iudex reuelans ſententiam, quam laturus eſt ante pronuntiationem,

nem.periurus eſt.in com.col.1.lin.51.fo. 408

Iudex ſecularis an debeat parere omni requiſitioni iudicis eccleſiaſtici.in com.col.2.lin.80.fo. 4

Iudex ſecularis de crimine hæreſis, tanquàm de crimine eccleſiaſtico cognoſcere non poteſt.in com.col.2.lin.79.fol. 8

Iudex ſecularis in quacũque cauſa aduerſus clericum procedere poteſt.inſtantia cauſæ eſt à die litis conteſtatæ,& ſolum bimeſtri tempore durat.in com.co.1.lin.44.fo. 399

Iudex ſecularis requiſitus ab eccleſiaſtico, ſi ſciat iniuſtum eſſe id,ad quod requiritur exequendum,vel opponat in eo,an eo, quòd illud nullum ſit an debeat parere,& an ſecularis hoc cognoſcet,& interim non parebit,nec exequetur in com.col.2. lin.54.fol. 1

Iudex ſecularis tenetur ad requiſitionem clerici facere iuſtitiam de laico.in com.col.2.lin.59.fol. 29

Iudex ſi aliquem poſſeſſione ſua ſpoliet, habet locum cõſtitutio circa violentias,tit.de reſtitut.poſ.in gl.col.1.lin.25.fo.45

Iudex ſi citauerit ſine hoc verbo perẽptoriè,erit vna tãtùm citatio,iudex enim omittens id, quod lex præcipit, facit cõtra legem,& ſi dolo,tenetur in totum,ſi imperitè & ignoranter tenetur in tantùm, quantum bono iudici videbitur, & quid ſit hoc dicere.in hoc dicere.in com.col.2.lin.46.fo. 113

Iudex.Si conſentio in vnum tanquam in iudicem, qui eſſe non poſſit,an ſaltem valeat vt in arbitratorem.Andr.de Iſern. in procem.conſtit.col,11.lin.6.

Iudex ſi debet adeſſe in certo loco,ei non creditur ſi affuerit,niſi hoc legitimè probet.Et ideò ſi dicat ſtatutũ, ꝙ qualibet die horis cõgruis iudex debeat ſedere ad banchum, ne poſſit ſibi obijci in ſyndicatu,faciet qualibet die à notario actorũ ſcribi, qualiter horis congruis ſedit ad banchum: & quid ſi aliquo caſu venire non poterit.in com.col.2.lin. .fo. 375

Iudex ſi det mihi poſſeſſionem rei,quam ille tenet,an teneat ſi obiiciam dominum,& probem in com.col.1.lin.16.fol. 43

Iudex ſi habeat ſuſpectos teſtes in cauſa ciuili, non cogitur eorum examinationem committere: non ſic ſi habeat ſuſpectos ſenes,& valetudinarios,nec coget iudex dare nomina teſtium ſenum & valetudinariorum.in com.col.1.lin.47.fo. 169

Iudex ſi habet aliquam partium ſuſpectam,ne reſpõdeat falſum, non debet ei deferre iuramentum:nam non debet eſſe author periurij.in glo.col.2.lin.40.fol. 166

Iudex ſi in cauſis criminalibus, & feudalibus commiſit alij teſtium receptionem,an valeat.in com.col.1.lin.51.fo. 169

Iudex ſi in citatione dicat,veniat die lunæ, & die martis, & die mercurij peremptoriè,eſt vna citatio,tamen non tenetur cõparere niſi in peremptorio, & quod dicitur de cõparendo die lunæ & martis,ſuperfluò dicitur, quod non vitiat. in comm. co.2.lin.40.fo. 113

Iudex ſi in ſententia omittit condemnare victum in expenſis, ille,cui debentur expenſæ agit contra iudicem.in com.col.2. lin.26.fol. 126

Iudex ſi interponat ſecundum decretum ante tempus, ſi contra minorem minor reſtituitur, ſi cõtra maiorem, appellat maior,& valere dicitur ſententia,quia aliàs aliqua reſtitutione, vel appellatione opus non eſſet.in com col.1.lin.46 fol. 133

Iudex ſi inueniat crimẽ per inquiſitionem, quod ſit de criminibus, vbi ſine accuſatore proceditur,an pronũciabit antequàm mittat reum ad ſupplicium.in com.col.2.lin.67.fol. 132

Iudex ſi iudiciario ordine proceſſit, licèt cõtra ius litigatoris ſi deſtituatur inde qui litigauit,ei non ſuccurritur, quia debuit appellare,& hoc propter verũ iudicaturũ authoritatem:iuſſui enim eius obtemperans excuſatur: ſed abſque iuris ordine, non vocato maximè poſſeſſore,proceſſus eius non valet.Item ſi aliàs iniurioſè procederet,vt dicatur vim pati,tunc idem ſi à non ſuo iudice competenti:idem multò fortius ſi à ſuo exequendo quòd ad ſuum officium non pertinet, vel ſicut priuatus procedendo, his omnibus caſibus ablata poſſeſſio reſtituitur.in com.col.2.lin.62.fo. 42

Iudex ſi procedat contra aliquem per inquiſitionem, & nõ probet,debet in expenſis condemnari per ſuperiorem. in comm. col.2.lin.60.fol. 3 2

Iudex ſi ſit tabellio an ſubſcribere ſe poſsit in inſtrumento. in com.col.1.lin.8.fo. 307

Iudex ſtatuit certam pœnam non venienti in iudicium, an etiam imponet,vt reſtituat,.confeſsis enim dat iudex præceptum vt ſoluant, ponet n. tanc pœnam, vt infra terminum & diem ſoluat.in com.col.1.lin.32.fol. 1 2

Iudex ſuperior de iure cõmuni, an po[illegible]bere inferiori ne ſua iuriſdictione vtatur.in com.co[illegible]fol. 403

Iudex ſuſpectus allegatus an poſsit cognoſcere de cauſa ſuſpicionis ſibi obiectæ ſed eliguntur arbitri, qui cognoſcant. in com.col.2.lin.15.fo. 400

Iudex ſuſpectus poteſt dici inimicus capitalis. in comm. col.2. lin.16.fol. 400

Iudex tenetur nũtiare Regi enormia commiſſa per iuſtitiarium, alias incidit in pœnam medietatis gagiorum ſuorum, in cõ. col.1.lin.36.fol. 305

Iudex tenetur pertinaciter reſiſtere officiali iniuſtum faciendo: & niſi reſiſtat tenetur eadem pœna, qua teneretur ſi faceret. in com.col.1.lin.26.fo. 305

Iudex tranſigens & remittẽs pœnam calumniæ punitur.in com. col.1.lin.76.fo. 150

Iudex.Vbi agitur contra aliquem ex officio non dato coadiutore,nec apparet accuſator,vel denũtiator, & datur ſententia abſolutoria, quòd pronuntians totum proceſſum ſignificare debet ſuperiori ſuo,aliàs punitur, is enim corrigit & emendat proceſſum & ſententiam iudicis, à quo extitit appellatũ. in com.col.1.lin.4.fo. 332

Iudex vbi non habet veritatem ex probatis, ſed tantùm indicia, id refert principi.in com.col.1.lin.37.fo. 38

Iudex vbi inchoatum eſt iudicium per viam accuſationis,accuſatore deſiſtente,omiſſa via ordinaria procedit ad inueſtigationem criminis per viam inquiſitionis. in comm. col. 2. lin. 6 .fol. 77

Iudex vel princeps ſi ſequeſtret rem in caſu non ſcripto,fiet reuocatio,ſicut ſi eſſet nullum,quod factum eſt,quia lege prohibente fieri,facit.in com.col.1.lin.66.fol. 43

Iudex vel notarius electus ab vniuerſitate debet confirmari per magnam curiam.in gl.col.2.lin...fol. 97

Iudex vel notarius qui acta nõ publicata, vel dicta teſtium non aperta manifeſtaret,punitur tenetur de falſo,& talis notarius eſt periurus,quia in creatione iurat dicta teſtium tenere ſecreta.in com.col.1.lin.3 .& 4 .fo. 408

Iudex videre debet quanta ſit fides adhibenda indiciis: quia & de tormentis,hoc idem eius arbitrio committitur.in comm. col.1.lin.43 fo. 49

Iudex vir bonus tenebit medium,id eſt,veritatem quæ eſt in medio ſicut quælibet virtus dicitur ſeruare medium. in com.col. 2.lin.51.fol. 70

Iudicandum eſt primò per conſtitutiones, poſtea per conſuetudines approbatas.in com col.2 lin.78 fol. 91

Iudicandum primum eſt ſecundum conſtitutiones, ſecundò ſecundùm conſuetudinem approbatam: tertiò ſecundum ius noſtrum: ſi dubitetur recurritur ad conſcientiam principis. in gl.col.2.lin.3.fol. 69

Iudicandum eſt primò ſecundum conſtitutiones:ſecũdò,ſecundum cõſuetudines approbatas:tertiò,ſecundùm ius Longob. & Romanum.in glo.col.1.lin.8.fo. 71

Iudicandum eſt ſecundum veteres conſuetudines tempore ſententiæ latæ obtinentes, quibus poſteà per conſtitutiones ſubſecutas fuit derogatum.in gl.col.2.lin.40.fol. 5

Iudicare iuſtè debent cuncti ſtudere timore Dei.in gl.col.2.lin. 3 .fol. 71

Iudicari debet ſecundum cõſuetudines approbatas in defectum conſtitutionum.in gl.col.1.lin.2.fo. 5

Iudicari in regno primum debet per conſtitutiones, poſteà per conſuetudines, quibus deficientibus ſeruatur ius Longobardum,& demum Romanum.in com.col.2.lin.75.fo. 71

Iudicat aliquando vnus,& alius cognoſcit fauore nobilitatis.in glo.col.2.lin.12 fol. 69

Iudicatur ſeuerius,vbi plus excedit.ur.in com.col.1.lin.27.fo.19

Iudicatus,vel notariatus officium,non debet haberi in contemptu.in gl.col.1.lin.30.fol. 273

Iudicem corrumpens de iure communi tenetur pœna falſi. in com.co .1.lin.80.fol. 196

Iudicem in introitu officij ſemel iurare pro omnibus cauſis ſufficit. Andr.de Iſern.in procem.conſtit.col.13.lin.14

Iudicem peccare in dilationibus concedendis, tolerabiliùs eſt, quàm in ſententiis.in gl.col.1.lin.13.fo. 171

Iudicem ſuſpectum falsò allegans, tenetur ei actione iniuriarum:quia dicitur ei inferre conuicium.in co[illegible]col.2.lin.56.f. 400.& col.1 lin.18.fo. 401

Iudices annales menſe ſeptimo cuiuslibet a[illegible] eligi ab vniuerſitate,& ij poſtea debent exercere o[illegible]ſir- mationem à iuſtitiariis habeant.in com.c[illegible] 351

Iudices,Baiuli,Notarij,aliiq; officiales habentes ſalaria à fiſco, quibus debẽt eſſe contenti,non lucrantur trigeſimam, ſed ea,

& omnes obuentiones, & prouentus omnes debent eſſe curiæ.in com.col.2.lin.73.fol. 93
Iudices ercare dependet ab imperiali maieſtate. in glo. col.1.lin.10.fol. 99
Iudices dantur à Curia, vbi partes ſunt diſcordes.in gloſſ.col.1.lin.5.fol. 169
Iudices debent inuicem ſe iuuare ad pacem tuendam. in gl.col.1.lin.37.fol. 16
Iudices debent iudicare coram baiulo,& ab eorum ſententia appellatur.in glo,col.1.lin.58.fol. 99
Iudices debent ſedere ad iudicandum in prætorio ſolito.in cō.col.1.lin.78.fol. 111
Iudices eſſe non poſſunt viles,ignobiles, & filij clericorum. in gl.col.1.lin.13 .fol.272.& col.1.lin.54.fol. 273
Iudices eſſe non poſſunt villani,& angarij.in gl.colum.1.lin.63, folio 273
Iudices & notarij ciuitatum regni debent eſſe liberæ conditionis,non vaſſalli,vel alijs obligati,& cum voluerint confirmari Electus ab vniuerſitate ſua veniat ad magnam curiam cum literis teſtimonialibus, quibus conſtet de puritate & peritia ſua.in gl.col.2.lin.3.fol. 97
Iudices & notarij conficientes inſtrumēta debent cauere,vt veritatem ſcribāt, alioquin capite puniuntur, anteà puniebantur ad mutilationem manus.in com.col.1.lin.74.fol. 111
Iudices habentes merum imperium poſſunt citare ſub pœna omnium bonorū in arduis ad magiſtratum,nam,& poſſunt confiſcare principaliter, non ex conſequentia criminis. in com. col. 2.lin.70.fol. 118
Iudices in ingreſſu officij qualiter iurare debeant. in glo. col.2.lin.40.fo. 84
Iudices intendere debent ad deciſionem cauſarum. in glo.col.1.lin.2.fol. 194
Iudices iudicare debent ſecundùm iura, & ferre ſententias incorruptas,& debent habere manus mundas, & non vendere auro iuſtitiam,in glo.col.2.lin.10.fol. 91
Iudices iudicant ſecundùm acta,nō enim creditur iudici,& quid ſi acta ſint deperdita,an reincipiant cauſam,& de nouo teſtes examinent.& quid ſi poſtea reinueniat prima acta,quibus ſtandum ſit,& quid ſi iudicatum ſit ſecundum ſecunda,poſtea reperta ſint acta prima contraria ſecundis.in com.colum.2.lin.72.fol. 138
Iudices perpetui remouentur,& conſtituuntur annales. in com. col.1.lin 72.fo. 110
Iudices perpetui remouentur,& præferuntur illi de Regno ſi inueniantur idonei.in com.col,1.lin.72.fo. 111
Iudices plures ordinarij poſſunt eſſe in diuerſis iudicijs de eadem re,quando electio eſt actoris.in com.col.2.lin 37.fo. 62
Iudices plures quomodo ſententiam proferant.in glo.col.1.lin.3.folio 71
Iudices poſſunt accipere ſemel in cauſa à partibus,eſculenta,& poculēta,& trigeſimam totius æſtimationis litis ſi agatur petitorio,& in poſſeſſorio ſexageſimam, quæ eis ſoluitur finita cauſa ſententia, vel tranſactione.in glo.col.2.lin.30.fo. 91
Iudices quieſcere quo tempore debeant.in gl.col.1.lin.7 fol. 95
Iudices Regni qualiter iudicare debeant.in gl.col.1.lin.17.fo 71
Iudices ſeculares poſſunt licitè punire prælatos grauantes alios laicos in com.col.1.lin.70.fo. 341
Iudices ſi plures ſint, & diſſentiant inter ſe,quilibet poteſt diuerſimodè dare ſententiam ſuam.col.1.lin.40.fo. 99
Iudices ſi velint ſedere,vel ſtare de nocte an poſsint. in comm. col.2.lin.53.fo. 95
Iudices tres ordinarij tantum debēt eſſe in qualibet ciuitate Regni tribus ciuitatibus exceptis.in glo.col.1.lin.45.fo. 97
Iudices vbi plures ſunt,electio eſt actoris.in gl.col.2.lin.38.f. 30
Iudices, vel notarij non poſſunt eſſe viles perſonæ, villani, vel Angarij,filij clericorum,& ſpurij naturales, ſiue baſtardi. in com.col,1.lin.70.fo. 273
Iudicia redduntur in inuitum.in com.col.2.lin.77.fo. 169
Iudici ſoli de iure Longobardo creditur.in com.col.2.lin.75.fo. 138.Et col.1.lin.72 fo. 139
Iudici ſufficit habere factorum peritiam.in gl.col.2.lin.46.fol. 100.Et col.1.lin.12.fo 101
Iudici ſuſpecto Papa poteſt cauſam committere, quod tamen declarat vr ib. in com.col.2.lin.7.& 50.fo. 400
Iudici tanta poteſtas datur circa iudicia:vt poſsit etiam in præiudicium alterius partis parcere contumaci.in glo. col 2.lin.60.fol. 170
Iudicibus inferioribus magna irrogatur iniuria quando eorum iuriſdictio impeditur,cum eorum in hoc dignitas minuatur, vnde huiuſmodi impedientes ſunt excommunicandi.in com, col.2.lin.66.fo. 431
Iudicibus ſi lex dicat dari debere duos aureos, dandi erunt duo aurei per quamlibet partem.in com colum.2.lin.60.fo.95.Et col.2.lin.46.fo. 96
Iudicibus ſportulæ dantur.vide Sportulæ.
Iudiciorum vſus & mos quotidianus allegari poteſt pro lege. in com col.2.lin.77.fo. 163
Iudicis arbitrio ſunt ea,quæ non ſunt per legem diffinita.in glo. col.1.lin.10.fol. 83
Iudicis authoritas an excuſet ab interdicto vnde vi,in com.col. 2 lin.51.fol. 42
Iudicis authoritas facit licitū,quod aliàs erat illicitum.in com. col.1.lin.70.fol. 193
Iudicis culpa.vide Terminus probatorius.
Iudicis delegati, vel ordinarij exceptio poſt cōteſtationem litis oppoſita,quę dicatur poſteà emerſiſſe nō admittitur,niſi dictum eidē videatur,& notoriè liqueat,quòd poſt dictam litis conteſtationem emerſit de iure regni.in com.col.1.lin.77.fo. 400
Iudicis eſt inquirere veritatem in glo.col 2.lin.1.fol. 48
Iudicis imperium eluſorium fieri non debet.in gloſſ.col.1.linea 21.fol. 170
Iudicis incompetentia.vide Sententia lata.
Iudicis mandatum contra legem,eſt nullum. in com.col.1 lin. 69.fol. 153
Iudicis ordinarij recuſatio de iure ciuili fieri poteſt ſine inſertione cauſæ,& quare.in com.col.1.lin.36.fo. 400
Iudicis præſentia vbi de facili haberi nō poteſt, & cauſa vrgeat, debet fieri coràm eo proteſtatio, vel in eius defectum coram probis viris fiat.in com.col.2,lin.60.fo 173
Iudicis recuſatio poſt litem conteſtatam, fieri non poteſt.in cō. col.2.lin.52.fo. 153
Iudicis ſui conſilio,& aſſeſſoris, an iuſtitiarius, vel capitaneus ſtare teneatur.in com.col.2.lin.4.fo. 305
Iudices vel notarij eſſe non poſſunt homines vilis conditionis. in com.col.2.lin.74.fo. 272
Iudicij dies quando dicatur diffuſus. in commen. colum. 2.lin. 47.fol. 158
Iudicij examine ad iuſtitiam peruenitur. in comm.colum.2.lin. 73.fol. 57
Iudicij ritus ſeruari debet.in com.col.2.lin.6 .fo. 1 9
Iudicij vbi breuis eſt meta, ibi breuiores dicuntur eſſe dilationes, non ita tamen quod reddatur impoſsibilis defenſio. in com.col.1.lin.28.fol.391.& col.1 lin.15.fo. 399
Iudicij vſus an tacitè poſſit remitti.in comment. columm.2.lin. 49.folio 163
Iudiciorum communis,& frequens vſus præualet.in comm.col. 1.lin.64.fo. 26
Iudiciorum ſolitus ordo qui ſit. Andræ.de Iſern. in procem.conſtit.col. o lin.56.
Iudicium à citatione incipit.in com.col.1.lin.69.fo. 112
Iudicium an valeat ſine ſubſtantialibus traditis. in l.prolatam. C.de ſententijs. Andræas de Iſernia, in procem. conſtitutionum.col.11.lin.68.& ſeq.
Iudicium differre, vel declinare,inter ſe differunt. in gloſ.col.1. lin.43.fol. 162
Iudicium diuiſorium non datur niſi dominis, qui habent rem communem.in com.co.2.lin.31.fo. 140
Iudicium ferri candentis,& aquæ feruentis.in comm.col.2.lin. 81.fol. 173
Iudicium metimur ex perſona actoris.in com.col.1.lin.44.f. 62
Iudicium. Multa in iudicio facta præiudicant,quæ extra iudiciū non nocent.in glo.col.2.lin.40.fo. 189
Iudicium non dicitur ante litem conteſtatam. in com.col.2 lin. 55.fol. 159
Iudicium non eſt lite non conteſtata.in gl.col.1.lin.2.fo. 123
Iudicium omne à citatione incipit,in gl.col.1.lin.32.fol. 11
Iudicium redditur in inuitum.in glo.col.2.lin.48.fol. 112
Iudicium ſoluitur etiam ſi totam cauſam commiſiſſet ordinarius,ſecus ſi delegatus.in com.col.1.lin.79.fo. 57
Iudicium vbi eſt inceptum contra aliquem, ob [illegible] rem in eius perſona debet finiri, & executio fieri contra poſſeſſorem. in com.col.2.lin.4.fo. 327
Iudicium.vide Mulieribus.
Iudicum trigeſima.vide Trigeſima Baiulorum.
Iulianus Imperator Apoſtata.glo.in proce. conſtit. col.2.lin.63.
Iura adaptantur ad frequentiam.in com.col. lin.3.fo. 117

Iura eſſe parum eſſet, niſi etiam eſſet, qui ea regat. in com. col. 2. lin. 52. fol. 164
Iura humana per Imperatores & Reges ſeculi Deus diſtribuit humano generi. glo. in procemio conſtit. col. 2. lin. 10
Iura ignorare, vel diſsimulare cuiquam non permittitur. in cō. col. 2. lin. 57. fo. 154
Iura in ciuitate eſſe parū eſt, niſi ſint qui iura reddere poſsint. in glo. col. 1. lin. 26. fo. 57
Iura intelligenda ſunt ciuili modo in com. col. 2. lin. 40. fo. 142
Iura priſca ſeruantur. vide Leges nouæ.
Iura non corriguntur, niſi expreſsè dicatur. in commen. col. 1. lin. 71. fol. 66
Iura non corriguntur, niſi expreſsè dicatur. in comment. colum. 1. linea 77. folio 84
Iura non tolluntur niſi expreſſe dicatur. in cō. col. 1. lin. 27. f. 61
Iura non corriguntur, niſi quando dicitur. in comment. colum. 4. linea 36. fol. 215
Iura non corriguntur, niſi quando expreſsim dicitur. in comm. colum. 1. linea 9. fol. 237
Iura non debent circonueniri. in com. col. 2. lin 74. fo. 162
Iura omnia loquentia de principe intelliguntur de Rege vel Imperatore, ſeu quocumque alio, qui haberet in ſubditis iure Romano viuentibus, monarchiam. gl. in proœ. conſt. co. 5. lin. 63
Iura quæ de Imperatore loquuntur habent locum in Rege in regno ſuo, in quo in temporalibus non habet ſuperiorem. in gloſſa colum. 1. linea 67. fol. 4
Iura Romana in Regno Siciliæ ſeruantur vbi conſtitutiones, ſeu approbatæ Regni conſuetudines nō obſiſtunt. gl. in proœ. conſtitu. columna 10. linea 0.
Iura Romana quare ſeruentur in Regno Neapolitano. Andræas de Iſer. in proœ. conſt. col. 2. fol. 58
Iura tolluntur, cum expreſsim dicitur. in cō. col. 2. lin. 45. f. 215
Iura vetera rationabilia determinant noua. in com. colum. 1. lin. 72. folio 66
Iuramenti forma, quod præſtatur à Campione. in gloſſa colum. 2. linea 20. fol. 183
Iuramenti forma, ſecundum quam iurat conuentus, qui dilatoriā exceptionem obiicit. Idem eſt etiam in peremptoria. in com. colum. 1. linea 66. fol. 157
Iuramenti teſtium receptio an committi à iudice poſsit. in com. colum. 2. linea 63. fol. 169
Iuramentum actoris & rei in omni pugna. vide Accuſator.
Iuramentum an valeat illorum qui iurant non tactis euangeliis vel reliquiis, cruce, vel ſimilibus, vel ſuper animam ſuam. in additione ad com. colum. 2. linea 54. fol. 120
Iuramentum Aromatariorum, quid contineat. in gloſſa colū. 2. linea 17. fol. 265
Iuramentum calumniæ an poſſit præſtari antequam ſit in cauſa concluſum in additione ad gloſſam colum. 1. linea 27. fol. 163
Iuramentum calumniæ an poſsit tacitè remitti. in com. colum. 2. linea 57. fol. 163
Iuramentū calumniæ & malitiæ differunt. in gloſſa colum. 2. lin. 2. folio 166
Iuramentum calumniæ, quod eſt ſubſtantiale, poteſt tacitè omitti. in com. colum 1. linea 69. fol. 195
Iuramentum calumniæ. vide Exceptiones dilatoriæ.
Iuramētū de calumnia quando, & in qua parte iudicij ſit præſtandum. in additio. ad And. de Iſern. in proœmio conſtitu. colū. 13. linea 23.
Iuramentum de crudelitate in facto proprio præſtatur, quod poteſt probabiliter ignorari. in gloſſa colum. 2. linea. f. 166
Iuramentum de malitia præſtatur etiam poſt litem conteſtatam, licet iam iuratum ſit de calumnia pro tota cauſa. in gloſſa colum. 1. linea 20. fol. 166
Iuramentum de malitia repellenda. in cō. col. 2. lin. 63. fol. 166
Iuramentum fidelitatis capiens à vaſallis feudatariis, vel burgenſaticis alterius, puta: curiæ, ſponte, vel coactè iurantibus qua pœna puniatur. in comm. col. 2. linea 76. fol. 253
Iuramentum fidelitatis vaſallorum quod ſit? Et dicitur ſacramentum fidelitatis, & homagij. in com. col. 2. linea 76. fol. 20
Iuramentum non defertur illi, qui poſſet peierare. vide Iudex ſi habet.
Iuramentum refrenat à maligno quia non ſinit iurantem eſſe immemorē ſalutis æternæ Andræ. de Iſern. in proœ. conſtitu. colum. 9. linea 70
Iuramentum ſpecialiter præſtitum, ſuper ſpeciali capitulo magis timetur. in gloſſa. colum. 1. lin. 10. fol. 166
Iuramentum teſtium de partium volūtate in totum remitti poteſt. in com. colum. 2. linea 75. fol. 169
Iurans ſuper lapidē, ſicut ſuper euangelia, ſi peieret, periurus eſt in com. colum. 2. linea 73. fol. 32
Iurans tangi debet librum. in com. col. 7. lin. 47. fol. 120. Et quid in honeſtis & magnis perſonis. ibidem. linea 62
Iurare debent officiales ſeſe in terris ſuæ iuriſdictionis eſſe inquiſituros ſpecialiter de hæreticis & Patarenis. in gloſſa colū. 2. linea 13. fol. 7
Iurare in cauſa ſemel de iure communi ſufficit. in gloſſa colum. 1. linea 15. fol. 166
Iurare per Deum an liceat. in com. col. 2. linea 63. fol. 281
Iurari non poteſt in litem contra vniuerſitatem, quando non cōſtat de valore rerū robariæ: quia nō ex ſuo delicto plectatur vniuerſitas, ſed quia nō cuſtodiuit. in com. col. 1. lin. 71. fol. 53
Iuratoriæ cautionis priuilegium, illuſtribus perſonis accuſatis conceſſum, an hodie dicatur eſſe ſublatum, teneanturque fideiuſſores præſtari in com. colum. 2. linea 41. fol. 147
Iuratur de calumnia ſuper exceptione dilatoria, & idem in peremptoria, & verum condemnabitur in expenſis non probans in peremptoria, ſicut in dilatoria. in com. col. 1. linea 51. f. 157
Iure nouo non diſtinguente, ſequimur diſtinctionem iuris veteris. in gloſſa colum 1. linea 13. fol. 58
Iure ſuo quilibet debet eſſe cōtentus, nec debet alienū vſurpare in com. col. 2. lin. 80. fol. 207
Iuri canonico in materia hæreſis eſt deferendum. in gl. co. 2. lin. 38. fol. 8
Iuretur ne ſemel tantum in lite de calumnia, an pluries. in gloſ. colum. 2. linea 34. fol. 156
Iuri publico per vnum derogari non poteſt, ſed per omnes ciues de illa Terra ſic. And. de Iſern. in proœ. conſtit. col. 11. lin. 26
Iuriſdictio an probetur ſi vnus teſtis dicat, vidiſſe iudicari inter Titium, & Seium, alius inter Petrum & Ioannem. in com. col. 2. linea 58. fol. 13
Iuriſdictio certis modis eſſe deſinit. in com. colū. 2. lin. 69. f. 65
Iuriſdictio minoris quieſcit propter maioris præſentiam. in gl. colum. linea 11. fol. 65
Iuriſdictio ordinaria an poſsit ab vniuerſitate tribui. in gloſſa colum. 2. linea 28. fol. 73
Iuriſdictio propriè non poſsidetur. in cō. col. 1. lin 73. fol. 57
Iuriſdictio quæ poteſt committi, poteſt & prorogari. in com. co. 2. linea 71. fol. 67
Iuriſdictio temporalis tranſit cum vniuerſitate facti quæ pro ſe aliter non tranſiret. gloſſa in proœm. con. col. 7. linea 2.
Iuriſdictionem quis propria authoritate vſurpare non debet. in com. col. 1. lin. 33. fol. 73
Iuriſdictionis quæſtio cum vertitur, primæ cauſa ſpectatur non ſequens. in gloſſa col. 2. linea 6. fol. 19
Iuris error in damnis non nocet. in com. col 1. linea 61. folio 117
Iuris ignorantia non debet nocere in damno. in com. 2. linea 73 folio 136
Iuris ignorantia quando proſit. vide Ignorantia iuris.
Iuſiurandi exceptio, quando ſit probanda. in glo. colum. 2. lin 3. folio. 162
Iuris noui beneficium quādo quis vti non valet, debet recurri ad ſubſidium veteris conſtitutionis. in com. col. 2. linea 67. f. 117. & col. 2. lin. 52 fol. 118
Iuriſperitus non præſumitur ignorare ſubtilitates iuris. in com. colum. 1. lin. 23. fol. 41
Iuris publici quæ ſunt in communi vſu lōgiſsimo tempore præſcribuntur ſine titulo. in com. col. 2 lin. 13. fol. 41
Iuris ſolemnitas nō ſeruatur in crimine læſæ maieſtatis, quia extra ordinē proceditur hoc iure regni, & quid de iure cōmuni ſit in com. col. 2. linea 52. fol. 77
Ius Bruzeriæ, quod ſit. in com. col. 2. linea 77. fol. 267
Ius commune. Quæ videntur contra ratiōem iuris reducuntur ad ius commune. in com. col. 2. lin. 64. fol. 94
Ius commune quodnam ſit. in gloſſa col. 2. lin. 8. fol. 244
Ius idem inter omnes debet ſeruari. in gloſſa colum. 2. linea 21. fo. 152
Ius iniquum habet matrem iniquitatem. in cō. col. 2. lin. 69. f. 56
Ius noſſe parum eſſet, ſi perſonæ, quarū cauſa ſtatutum eſt, ignorentur. in gloſſa colum. 1. linea 20. fol. 3
Ius proprium, id eſt ſpeciale. in com. col 1. lin. 6. f. 264. col 2. lin. 76. folio 202
Ius. Quæ iuris ſunt non probantur, nec ponuntur, cum certum ſit, quia ſcriptum eſt. in com. col. 1. lin. 4. fol. 2
Ius reuocandi domum an competat ei, quem coram aliquo iudice inuenero. in gloſſa col. 2. linea 4 fol. 111
Ius reuocandi domum quando alicui cōceditur, datur ei terminus perēptori°, in quo ſe præſentet: videlicet, vt deducto tēpo

re, quod labitur in eundo & redeundo, ſi diſtabat per 8. dies à curia domus ſua, poſſit morari domi per 6. dies. ſi per 9. dies diſtat, poſſit morari per 8. ſi longius poſſit morari per 12. in gl. col. 1, linea 42. fol. 111
Ius ſpeciale citius tollitur, quam ius commune. in comm. colum 1. linea 59. fol. 62
Ius ſuperueniës iudicio pendente, an ius tribuat. in comm, colũ. 2. linea 55. fol. 130
Ius ſuum indefenſus quis relinquere non debet. in com. colum. 1. linea 77. fol. 34
Iuſſus maioris quando excuſet. in gloſſa col. 1. lin. 15. folio 24
Iuſsio an poſsit per alium expediri. in glo. col. 2. lin. 53 folio 116
Iuſtinianus Imperator habebat conſiliũ cum Theodora eius vxore. in com. colum. 2. linea 81. fol. 114
Iuſtitia aliquando ſumitur pro eo quod in fine iudicij per ſentẽtiam terminatur, vel pro toto iudicio. in cõ col. 2. l. 71. fol. 57
Iuſtitia à regibus eſt adminiſtranda, ſi regnum habere pacatum velit, & ibi de hoc multa. in com, col. 1. lin 54. fol. 16
Iuſtitia eſt perfectiſsima omnium aliarum virtutum. in glo. col. 11. lin. 48. folio 4
Iuſtitia & fortitudo debent concurrere in perſona Imperatoris in gloſſa col. 1. linea 4. fol. 57
Iuſtitia habet multas partes, inter quas eſt religio & ſacramentũ in com col. 2. linea 11. folio 114
Iuſtitia indiget armis: & econtra arma, iuſtitia. in comment. columna 2. linea 66. folio 81
Iuſtitia propriè dicitur adæquatio partium inæqualium, de iniuſtis iuſtas faciendo. in com. col. 1. linea 18. fol. 147
Iuſtitia vendi non debet. in comm. col. 1. linea 18. fol. 85
Iuſtitia. vide Baro ſi negligat facere iuſtitiam.
Iuſtitiæ adminiſtratio. vide, Deficere quis.
Iuſtitiæ cultus qui ſit. in com. col. 2. lin. 67 fol. 57
Iuſtitiam facere ſi quis nolit, ei interdicitur beneficium de iure Longobardo. in gloſſa col. 1. lin. 27. fol. 120
Iuſtitiam ſæpius recenſeri diuinus fructus eſt. in gloſſa col. 11. li. 55. folio 4
Iuſtitiam ſi non faciant iudex vel officialis, quid poſsit fieri contra eos in addit. ad gloſſam colum. 2. linea 29. fol. 68
Iuſtitiarij aliquorum criminum cognitionem committere prohibentur. in com. col. 1. lin. 64. fol. 76
Iuſtitiarij aliquando cõcedunt licentiam arma deferendi. in gl. col. 1. lin. 1. fol. 21
Iuſtitiarij audiunt cauſas fiſcales inſtituto procuratore per eos, præſente fiſci patrono, & magiſtro procuratore, ſed non diffiniunt, imò cauſas inſtructas tranſmittũt ad curiam. in com. col. 1. lin. 50. fol. 66
Iuſtitiarii, aut familiares eorũ nihil recipere debẽt præter eſculentũ, & poculentũ: ſi cõtrafaciãt repelluntur ab officio cum infamia, & in duplum cõdemnantur quando fuit ſpõtè oblatum: ſed ſi per vim extorſiſſent in quadruplum condemnãtur læſo, tanquã fures manifeſti. in com. col. 2. lin. 76. fol. 79
Iuſtitiarij cognoſcunt de cauſis ciuilibus in defectu Baiulorum, vel Camerariorum. in gl. col. 1. lin. 15. fol. 67
Iuſtitiarij cognoſcunt de criminibus imponẽtibus pœnam mẽbrorum. in gl. col. 1. lin. 5. fol. 67
Iuſtitiarij cognoſcunt de furtis magnis vltra 20. Auguſtales. in gl. col. 1. lin. 10. fol. 67
Iuſtitiarij cognoſcunt de quæſtionibus criminalibus. in gl. col. 1. lin. 38. fol. 67
Iuſtitiarij cognoſcunt, & puniunt portantes arma molita in regno. in glo. col. 2. lin. 4 fol. 19
Iuſtitiarij cognoſcunt quãdo dominus in cauſa ciuili non vult facere iuſtitiam ſuo vaſallo. in gl. col. 1. lin. 15. fol. 67
Iuſtitiarius eſt iudex militarium virorum. in gl. co. 1. li. 46. f. 83
Iuſtitiarij citatio quomodò fiat. in glo. colũ. 1. lin. 22. fo. 118
Iuſtitiarij debẽt diſcurrere per prouinciam, & non ſtare firmi in vno loco de iure regni, ſecus eſt de iure cõmuni: nam non debet iudex ſine cauſa circuire prouinciã. in cõ. col. 1. li. 42. f. 299
Iuſtitiarij & iudices faciẽt iuſtitiam de offenſis illatis eorum officialibus, poſtquã poteſt in officio. in com. col. 1. lin. 79. fo. 74
Iuſtitiarij & iudices non cognoſcũt in ciuilibus cauſis nec principaliter, nec incidẽter, niſi eſſent in defectu Baiuli, vel ſecreti, nec per appellationem in terris Demanij, vbi à Baiulo appellatur ad Camerarium ſeu ſecretum, à ſecreto Camerario ad magiſtrum iuſtitiarium, ſed in terris Baronum appellatur ad iuſtitiarium. in com. col. 2. lin. 46. fol. 74
Iuſtitiarij & magiſter iuſtitiarius cognoſcit de defenſa impoſita ab officiali partibus rixantibus. in gl. col. 1. lin. 9. fol. 28
Iuſtitiarij & præſidis officium quale. in gl. col. 1 lin. 30. fol. 67
Iuſtitiarij exigunt pœnam ob portationẽ armorum molitorum. in gl. col. 2. lin. 1. fol. 19
Iuſtitiarij habẽt iuriſdictionem non propriam, ſed potius commendatam. in gl. col. 1. lin. 2. fol. 4
Iuſtitiarij in cognitionibus cauſarum omnium de conſilio iudicum procedere debent ad tormenta, & cognitionem. in cõment. col. 1. lin. 65. fol. 76
Iuſtitiarij, iudices, & actorũ nõ notarij debẽt ſtatui in prouincijs, vnde ſunt oriundi: vel vnde habent incolatum, nec poſſunt contrahere parentelas de ſe aut filiis, accipiendo res immobiles in dotem, ſicut prohibetur in tutore. in comment. colum. 1. lin. 64. fol. 74
Iuſtitiarij, iudices, non poſſunt accipere in familiares aliquos de prouincijs, quas regunt, & ſi antè officiũ aſſumpſiſſent, nõ poſſunt cognoſcere de offenſis familiaribus ipſis illatis antè ſuſceptũ officium non tamẽ præiudicatur ipſis offenſis: quin poſsint poſtmodum conuenire, nec expirabit eorum querela in com. col. 1. lin. 72. fol. 74
Iuſtitiarij, iudex & actorum magiſtri, ſi aliquid recipiunt pro apodiſsis puniuntur pœna 25. Auguſtalium. & eadem pœna tenentur omnes alij officiales. in com. col. 1. lin. 50. fol. 302
Iuſtitiarij iuriſdictio in nõ priuilegiatis an poſsit prorogari ſciẽter, vel tacite, litẽ conteſtando, & non apponendo, quòd nõ eſt ſuus iudex. in com col. 2. lin. 38. fol. 62
Iuſtitiarij non cognoſcunt de cauſis fiſcalibus neque de caſtris. in glo. col. 1. lin. 17. fol. 67
Iuſtitiarij non poſſunt facere vicarios in ſingulis terris. in com. col. 1. lin. 23. fol 297
Iuſtitiarij officium non debet impedire officium Baiulorum, imò debet eis facere. in com. col. 2 lin. 76. fol. 80
Iuſtitiarij officium quid ſit, & de quibus cognoſcat. in glo. col. 1. lin. 34. fol. 64
Iuſtitiarij omni tempore debent facere iuſtitiam. quia beati, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore. in com. col 1. lin. 63. fol. 75
Iuſtitiarij poſſunt concedere portationem armorum: nam perſonam principis repræſentant. in com. col. 1. lin. 55. fol. 21
Iuſtitiarij regionũ de quibus cognoſcant. in gl. col. 1. lin. 8. f. 67
Iuſtitiarij regionis forum, etiam curia Regis dicitur. in comm. col. 2. lin. 72. fol. 60
Iuſtitiarij ſeu officiales non debent trahere ſubditos ad loca remota, cauẽdo diſpendiis ſubditorũ. in cõ. col. 1. l. 66. fol. 75
Iuſtitiariis omnia facta prouinciæ committuntur. in comment. col. 1. lin. 59. fol. 21
Iuſtitiario non debent aſsiſtere aliorum vaſalli. in gl. col. 1. lin. 4 fol. 98
Iuſtitiario, vel Baiulo regionis eſt aſsignandum in via inuentũ, aliàs furti tenetur inueniens. in gl. col. 1. lin. 3. fol. 258
Iuſtitiarius an de re aliqua particulari feudi quaternati cognoſcat. in gl. col. 2. lin. 4. fol. 60
Iuſtitiarius an faciat procuratorem, qui agat coram te, ſi alius teneat feuda, aut res, quæ dicuntur ad Regiam curiam pertinere. in com. col. 1. lin. 75. fol. 80
Iuſtitiarius an poſsit cognoſcere de cauſis viduarum, pupillorũ, & eccleſiarum in com. col. 2. lin. 72. fol. 67
Iuſtitiarius an poſsit cognoſcere de his, quæ fiſcus tenet. in gl. col. 1. lin. 24. fol. 64
Iuſtitiarius an princeps cognoſcat, quando vniuerſitas receptauit bannitum, vel foriudicatum. in gl. col. 1. lin. 1. fol. 136
Iuſtitiarius Baiulorum defectus quando pertineat ad Iuſtitiarium. in glo. col. 1. lin. 33. fol. 68
Iuſtitiarius, Capitaneus, & quicunque alius officialis nõ poteſt cõmittere aſſeſſori ſuo, ſine actorum notario regere curiam, cauſas audire, examinare, decidere, nec ſolam cauſarum deciſionem, & examinationem. Audientiam tamen quæſtionũ ſolam officialis poteſt cõmittere ſuo aſſeſſori. in com. col. 2. lin. 80. fol. 75. & col. 2. lin. 50. fol. 76
Iuſtitiarius cauſas ciuiles committere non poteſt. in gl. col. 1. lin. 45. fol. 68
Iuſtitiarius cognoſcit de ciuilibus quæſtionibus in defectum Baiulorũ, & in defectũ dominorũ, non facientiũ iuſtitiã vaſallis, & de Comitibus, Baronibus, & cæteris militarib' viris, & de feudis quaternatis, & parte ipſorũ. in cõ col. 2. lin. 63. fo. 74
Iuſtitiarius cognoſcit de feudis minimis, & rebus feudalibus quòd Camerarius non poteſt, ſed de aliis rebus cognoſcere poteſt. in com. col. 2. lin. 48. fol. 86
Iuſtitiarius cognoſcit de feudis. in gl. col 2. lin. 35. fol. 64

Iuſtitiarius cognoſcit de feudis non quaternatis, & rebus feudalibus eorum quę tenet curia, ſicut ſi teneret priuatus, fallit quando deſtitutio facta eſſet de mandato principis, tunc enim princeps ſpecialiter mandabit ſibi cognoſci, & quando Iuſtitiarius de prædictis cognoſcit, ipſe faciet procuratorē pro parte curiæ & erit pręſens aduocatus fiſci, & magiſter procurator illius prouinciæ, & cauſam deducet vſque ad ſententiam, quam non feret Iuſtitiarius, ſed mittet totam cauſam inſtructam ad Regiam curiam, vt ipſe princeps prouideat quomodò, & per quem diffiniatur. in com. col. 1. lin. 60. fo. 80

Iuſtitiarius. Contumax coram iuſtitiario quomodò puniatur. in glo. col. 2. lin. 2. fol. 118

Iuſtitiarius, coram quo contra curiam Regiam ad aliquid agitur, an poſsit abſoluere curiam quando non eſſet probatū per actorem, & non remittere cauſam inſtructam ad magnam curiam. in com. col. 2. lin. 58. fo. 80

Iuſtitiarius debet nuntiare magnæ Curiæ nomina bannitorū, qui extracti ſunt à banno. Item eorum, qui per inquiſitionē inuenti ſunt de crimine ſuſpecti. in glo. col. 1. lin. 3. fol. 138

Iuſtitiarius de rebus feudalibus cognoſcit. in gl. col. 2. lin. 6. fo. 60

Iuſtitiarius eſt iudex militarium virorum. in cōmen. col. 2. lin. 60 folio 83

Iuſtitiarius, & iuſtitiarij velut prouinciarum præſides habent merum imperium, vt pats Regiæ curiæ. in gl. col. 11. lin. 71. fol. 3

Iuſtitiarius, & magiſter Iuſtitiarius citant per interualla pro locorum diſtātia, & cōdemnant ad tertiā mobilium, poſſent etiam imponere maiorem pœnam citato, & an dicta pœna exigatur ſine alia condemnatione in com. col. 2. lin. 61. fol. 118

Iuſtitiarius ex re nomen habet in glo. col. 1. lin. 48. fol. 64

Iuſtitiarius facit procuratorē curiæ in cauſa ipſius, quæ mouetur contra curiam corā ſe. De iure Romano ex iuſsione principis cauſa mouetur. in com. col. 1. lin. 72. fol. 80

Iuſtitiarius habet iuriſdictionem in ciuili implicitam, id eſt, non exercitium iuriſdictionis, ſed iuriſdictionē, & ſic videtur, quòd poſsit eam committere, antequàm Baiulus, & ſecretus erūt negligentes. Et hæc iuſtitiarij iuriſdictio videtur quòd poſsit extendi per cōſenſum expreſſum, & tacitum partium. in cōmen. col. 1. lin. 80. fol. 67

Iuſtitiarius hodie de cōſuetudine cognoſcit de ciuilibus. in com. col. 2. lin. 76. fol. 24

Iuſtitiarius imponit pœnam portantibus loricas, & alia arma. in gl. col. 1. lin. 54. fol. 17

Iuſtitiarius in ciuilibus cognoſcere poteſt, & in quibus caſibus. in com. col. 1. lin. 67. fol. 338

Iuſtitiarius Iudicium rei perſecutionis poteſt exerceri coram magiſtro Iuſtitiario, vel iuſtitiarijs regionum, vbi agitur de defenſa. in gl. col. 1. lin. 47. fol. 31

Iuſtitiarius niſi intrà ſemeſtris temporis ſpatium terminauerit quæſtiones, illa quæſtio deuoluitur ad curiam vicarię. in com. col. 2. lin. 64. fol. 76

Iuſtitiarius nō cognoſcit de criminibus. in gl. columna 1. linea 56. folio 67

Iuſtitiarius non poteſt cognoſcere de cauſis ciuilibus eccleſiarū pupillorum, viduarum, & aliarum miſerabilium perſonarum, etiam ex priuilegio eis indulto C. quando Imperator. l. j. quia Iuſtitiarius nō poteſt cognoſcere de ciuilibus, & verùm hoc perpetuò ſit verum. in com. col. 2. lin. 53 fol. 74

Iuſtitiarius nō poteſt conſtitui ab vniuerſitate, Prælato, vel Comite. in gl. col. 2. lin. 2. fol. 72

Iuſtitiarius nō poteſt facere locum tenentem ſine ſpeciali mandato Regio. in com. col. 1. lin. 40. fol. 332

Iuſtitiarius nunquàm ſe intromittit in terris demanij. in com. col. 2. lin. 58. fol. 83

Iuſtitiarius per ſeipſum poteſt curiam regere, cauſas audire, & decidere ſine aſſeſſore & notario. in comment. colum. 1 lin. 58. folio 76

Iuſtitiarius poteſt per legitimos modos occurrere, ne maleficia, quæ ad eius cognitionem ſpectant, committantur. in glo. col. 1 lin. 47. fol. 17

Iuſtitiarius punitur in quadruplum eius quod accepit in officio, occaſione officij ſui vltrà eſculentum & poculentum. in gloſ. col. 2. lin. 9. fol. 79

Iuſtitiarius quando cognoſcat de crimine, & quādo iuſtitiarij regionum. in gl. col. 1. lin. 43. fol. 60

Iuſtitiarius. Quæſtioni coràm iuſtitiario vertenti ſtatuitur tempus trimeſtre. in gl. col. 1. lin. 7. fol. 97

Iuſtitiarius Regionis eſt iudex nobilium, & militarium perſonarum. in com col. 2. lin 36 fol. 218

Iuſtitiarius regionis poteſt cognoſcere de decimis ſoluendis eccleſiaſticis perſonis. in com. col. 1. lin. 10. fol. 334

Iuſtitiarius regionis præſente magiſtro iuſtitiario quieſcit, & eius iuriſdictio dormit. in gl. col. 2. lin. 9. fol. 64

Iuſtitiarius ſilet præſente magna curia. in com col. 1. lin. 74 fo. 62

Iuſtitiarius tempus trimeſtre habet ad diffiniendas lites. in cōmē. col. 1. lin. 52. fol. 97

Iuſtitiarius, vel alius pro eo, non poteſt aliquid accipere pro ſigillo cuiuſcūque literæ ſigillādæ, pro litera iudicis, vel magiſtri iurati. in com. col. 2. lin. 47. fol. 304

Iuſtitiarius, vel magiſter Iuſtitiarius Cameræ, vel alius officialis quid accipere non poteſt pro ſigillandis, vel clarificandis quinternis collectarum, aliàs puniuntur. in comment. colū. 1. lin. 43. fol. 302

Iuſtitiarius, vel magiſter Iuſtitiarius tātùm, & nō alius iudex cognoſcit in cauſa defenſæ impoſitæ per priuatas perſonas. in cōmen. col. 2. lin. 40. fol. 33

Iuſtitiarius. vide Accuſatus coram Iuſtitiariis.

Iuſtitiarius. vide Camerarij, & Appellatur, & Baro.

Iuuare qui alios tenentur, intelligitur ſi commodè poſſunt. in cōmen. col. 2. lin. 74. fol. 142

De litera L.

LABORI atque virtuti præmia debentur. in com. col. 1. lin. 74. fol. 91

Labor non debet eſſe ſine mercede. in gl. colū. 13. lin. 52. & col. 2. lin. 52. fol. 90

Læſæ maieſtatis crimen an morte finiatur. in gloſ. col. 2. lin. 53. fol. 161

Læſæ maieſtatis crimine damnatus, an ſemper & omni caſu perdat bona in gl. col. 2. lin. 44. fol. 161

Læſio. Cùm aliqui alijs inferunt læſionem, primò læſi debent recipere, quæ cōtra iuſtitiam paſsi ſunt, deindè delinquentibus debent pœnæ legis inferri in comment. col. 1. lin. 80. fol. 403

Læſio debet probari. in com. col. 1. lin. 57. fol. 216

Minor reſtituitur in omnibus vbi læditur. in com. colum. 1. lin. 69. folio 216

Laici cōtra clericos in criminalibus teſtes eſſe nō poſſunt. in cō. col. 1. lin. 77. fol. 176

Laici & clerici pro hæreſi de iure Canonico per eccleſiam condemnātur, & damnati relinquūtur iudicio ſeculari puniēdi, clericis prius in præſentia ſecularis iudicis ſuis ordinibus per eccleſiaſticum iudicē degradatis. in gl. col. 1. lin. 60. fol. 8

Laici non debēt trahere alios ad extraordinarium iudicem, ſed ſi voluntariè ambæ partes ſubijcerent ſe iuriſdictionali alterius, hoc non prohibetur. in com. col. 2. lin. 57. fol. 94

Laici nō poſſunt habere, nec cōferre ſpiritualia. gl. in proœ cōſti. col. 5. lin. 1.

Laicus poteſt habere beneficium eccleſiaſticum, vel præbendam tanquam ſtipendium, ſed cum cauſa diſpenſat prælatus vt quia eſſet vtilis eccleſiæ is, cui confertur beneficium ſicut in clerico coniugato, & hoc caſu contradictore apparente examinabitur cauſæ cōtradictionis, aliàs eſſet nullū, quod fieret: quia hoc eſſet ſecundum vnam partem tātùm cauſam audire. in com. col. 37. fol. 42

Laicus, qui nō eſt de regno, nec in regno poſsidet ſtabilia nō debet pponi officio, ſeu alicui alij exercitio. vnde Baro, Comes, ſeu aliquis ali⁹ officialis nō debet cōmitere officiū aliquod clerico, vel extraneis perſonis nō habentibus aliquid in regno, ad exercendum miniſteria hominum huius regni ſub pœna viginti vnciarum. in com. col. 1. lin. 29. fol. 329

Laicus ſi cōueniatur coram iudice ſeculari ad inſtantiam clerici ſeruātur iura ciuilia cōtra laicum, quæ nō ſunt cōtraria iuri Canonico, ſed quando clericus corā eccleſiaſtico ſeruabitur ius Canonicum. in cōm. col. 2. lin. 61. fol. 29

Laicus ſi de hæreſi, vel aliquo alio eccleſiaſtico crimine accuſetur, iudex ciuilis, cum Epiſcopo cognoſcit atque determinat. in gl. col. 2. lin. 13. fol. 8

Lanius tenens carnes venales, an teneatur cuilibet eas petēti vendere, aliàs teneatur actione iniuriarum. in comment. col. 1. lin. 44. fol. 37

Lapide percutiens minori pœna punitur, quàm qui cum gladio. in cōm. col. 2. lin. 74. fol. 21

Lapide percutiens ſi nō occiderit, qua pœna teneatur. in commē. col. 1. lin. 70. fol. 21

Lapides an cōtineantur in prohibitione portationis armorum in com col. 1. lin. 16. fol. 19

Laſciuia, vel malo exemplo delictum commiſſum leuiùs punitur. in gl col. 2. lin. 38. fol. 67

odioſa.in com.col.2.lin.58.fo. 70

Lex quibus deficit, nec vtilis actio danda eſt.in gloſſ.col.1.lin.40. folio 251

Lex ratione carens non eſt lex, ſed legis corruptio, eo quod de ſubſtantia legis eſt, quòd ſit iuſta nec lex eſt, quæ iuſta non eſt, & legem ratio commendat. Andr.de Iſern.in.procœ.conſtit., co.1, lin.51.

Lex. Regulæ eccleſiaſticæ legum viam obtinent.in glo. colum.2. li.13.folio 11

Lex ſcripta ſi non habet rationem, non eſt lex, ita & conſuetudo, quæ non habet rationem, nou eſt conſuetudo, ſed corruptela. in com.col.1.lin.[illegible]. fo. 56

Lex ſeu conſtitutio non dicitur odioſa, quādo per eam reditur ad ius antiquum.in com.col.1.lin.73.fo. 236

Lex, ſeu ſententia propter inſertionem cauſę non veræ non valet. in com.col 1.lin.76 fo 105

Lex ſi eſt irrationabilis, & nutritiua peccati, perdit nomen legis, & appellatur peſtis.in com.col.1.lin.68.fo. 135

Lex ſi non diſtinguit: nec nos diſtinguere debemus.in gl.col.2.li. 13.folio 44

Lex ſiue conſtitutio dicitur odioſa, quando de ordinario dat cognitionem extraordinario.in com.col.1.linea 43.folio 70

Lex ſi velit vnam pœnam exigi videtur pœnas aliarum legum tollere.in com.co. 1.lin.60.fo. 18

Lex ſuffragio verborum promulgatur.in com col 1.lin.55.fo.241

Lex tota debet intelligi ſicut principiū loquitur, nō ad primordium dictum poſterius refertur.in com.col.2.lin.51. fo. 158

Lex tractu temporis aliquando fit inutilis.in glo.co.1.li.19.fo.182

Lis vel cōſtitutio quādo dicatur generalis.in gl. co.1.li.21.fo.124

Lis breuis quæ ſit.in glo.col.2.lin 26.fo. 154

Lis vbi non eſt conteſtata nō proceditur ad diffinitiuam.in.com. col.2.lin.50 fo. 132

Libelli an tot ſint, quod ſunt res petitæ.in com.co.2.lin.34.fol.32

Libelli oblatio an fieri poſsit die feriata, & quid de oblatione articulorum.in com.co.2.lin.34.fo. 155

Libelli oblatio non facit litis cōteſtationē. in gl. co.2.lin.25.f.156

Libello non reſpondens, qua pœna puniatur: & an ad reſpondendum cogi poſsit.in com.co.2.lin.28.fo. 155

Libello poſt triduum eſt reſpondendum a reo.in glo.col.1.lin.29. folio 153

Libellus agentis ad auocationem feudi contra priuatum.in com. col.2.lin.81.fo. 208

Libellus an dari debeat in cauſa appellationis, & lis cōteſtari, item an in cauſa nullitatis, & an in executione ſententiæ quando petitur ſententiam executioni mandari. in com. colum 1. lin.49. folio 153

Libellus an ſit dandus quando petitur reuocatio executionis ſententiæ nullæ.in com.col.1.lin.36.fo. 154

Libellus an ſit offerendus in executiōe. ſententiæ.in glo.col.2. lin 17.fo. 154

Libellus an ſit producendus in ſcriptis.in addit ad glo.co.2.li.17. folio 153

Libellus debet in qualibet cauſa præſtari, niſi ſit infra duos Auguſtales.in gl. col.1.lin.8.fo 153

Libellus in omnibus cauſis tàm ciuilibus, quàm criminalibus eſt offerendus.in glo col.2.lin 11.fo. 153

Libellus non datur, quando petitur executio ſententiæ.in comm. col.2.lin.32.fo. 154

Libellus nō datur, vbi debet ſummariè procedi, & quid ſi prīceps mandat vt procedatur ſine ſtrepitu iudicij, an idem ſit.in com. col.2.lin.96.fo.287.& col.1.lin 41 fo 288

Libellus nō eſt dandus in quæſtione infra duo Auguſtalia, & quid ſi ſit quæſtio duorum Auguſtalium.in com. col.2.lin.45.fo.293

Libellus nō eſt offerendus in cauſa modica infra duos Auguſtales. in commen.colum.1.lin.64.fol. 97

Libellus poteſt remitti cōſenſu partium, & quomodò hoc intelligatur. Andr.de Iſern.in procœ.conſtit.col.12.lin.13.& 46.

Libellus quomodò formetur, quando reuocatur ad feudum, aliqua non feudalis diſtracta.in gl.col 2.lin.38.fol. 260

Libellus, vel aliqua petitio an neceſſario dari debeat in cauſa appellationis.in com.col 2.lin.55.fol. 153

Libellus. vide, Illuſtres perſonæ, & temporis interruptio.

Liberalis in neceſsitatibus quis non exiſtit.in com colum.1. lin. 56.folio 206

Liberi quibus caſibus hæredum appellatione tantùm contineantur vide, Hæredum appellatione.

Liberorum, filiorum & hæredum appellatiōe lex promiſcuè vtitur.in glo.col 2.lin.24.fo. 252

Libertas eſt res fauorabilis.in gl.col.2.lin.5.fol. 1[illegible]

Libertas res eſt inæſtimabilis, qua nil dari poteſt gratius.in com. col.1.lin.60.fol. 221

Libertas ſi legetur non continentur illi, qui fuerunt reſtituti natalibus, licet contineantur illi qui ius annulorum impetrauerunt, qui non ſunt ingenui. in comm. column.2.lin.57.fol.65

Libertas. vide, Vaſalli.

Libertati fauent prætores. in gl col.2.lin.27.fol. 184

Libertatis fauor.in gl.col.1.lin.46.fol. 182

Libertatis fauore multa ſunt ſtatuta contra rigorem iuris.glo.in procœm.conſiſtit.col.9.lin.61.

Liberto quodammodo feudatarius æquiparatur. in gloſſ. colū. 1. lin.54.folio 202

Libertus ad aliquam dignitatem, ſeu officium aſpirare non poteſt alias punitur lege Iulia ambitus.in com.col.1.li.71 fo. 103

Libertus alit filium patroni, & econtra patronus filium liberti.in com.col.2.lin.15.fol. 228

Libertus an pro patrono conueniri poſsit.in gl.colum. 1.lin. 47. folio 143

Libertus liberi mei an ſit meus libertus.in gl.col.2.lin.30. fol.43

Libertus poteſt eſſe aduocatus in com.col. 1.lin.70. fol. 1[illegible]3

Libertus, qui debet perſonales operas, poteſt habitare vbi vult, nec cogitur cum patrono habitare vbi vult, nec cogitur cum patrono habitare, niſi dictum eſſet in manumiſsione, vt nō diſcederet à patrono: nam tunc non poſſet recedere.in com.col. 1.lin.81.folio 206

Libertus tenetur patrono ſuo naturaliter ad præſtationem operarum.in com.col.1 lin.20.fol. 311

Libertus vide Serui.

Liberum ſe dicens nō auditur, niſi det id, quod debet Regi dare. in com.col 2 lin.66.fol. 200

Libra auri. vide Campio pe[illegible]etans.

Libra auri. vide Deponens.

Libra auri vide Inſtrumento. Depoſitum.

Licentia. Plura libertas negligens, & licentia immoderata præſumitur, quæ religioſæ iuſtitiæ cenſura caſtigat. in com. colū. 2. lin.78.fol. 361

Licentia poſtulare in cauſa ſua iure Lōgobardo aduocatus nō tenetur.in gl.col 1.lin.2.fol. 58

Ligium homagium quod ſit. vide Homagium quod ſit.

Limites mandati nō ſunt excedendi in gl.col.1.li.18 fol. 108

Lingua eſt cor Imperatoris, vel Regis.in addit.ad com col 2. lin. 62.fol. 56

Lingua eſt membrum.in com.col 1 lin.80 fol. 322

Linum & canabum prohibetur poni iuxta ciuitates quia corrumpunt aerem.in glo.col.2.lin.4.fol. 267

Lis. Actor cogitur litem perficere reo cōuento poſtulante. in gl. col.2.lin.7.folio 123

Lis apud incompetentem iudicem legitimè non cōteſtatur. in cō. col.2.lin 45.fol. 163

Lis & officium liti deſeruiens triennio tantùm durat.in com.col. 1.lin 59.fol. 155

Lis ex lite ſurgere nō debet.in com.col 2 lin.59.fol. 154

Lite conteſtata dato termino ad probandum te[illegible]antibus decem diebus tantùm de termino, ſi ſummonitus eat in exercitum, poſtquàm redit de exercitu elapſis 15.diebus, habebit ad probandum decem dies tantùm, qui tunc reſtabant, & an ipſo iure currant poſt prædictos 25.dies, vel per beneficium reſtitutionis in integrum.in com.col.2.lin.65.fol. 157

Lite conteſtata in cauſa ciuili, ſi actor & reus ad certum terminum prorogent, vel non compareant in termino ſibi dato, puniuntur in decima parte litis, & quid ſi tranſignant.in gl. colū. 1.lin 17.fol. 123

Lite non cōteſtata & vna tantùm parte præſente, poteſt cognoſci cauſa appellationis.in com col.1.lin.54. fol 153

Lite non conteſtata impunè diſceditur à iudicio. in gl.col.1. lin. 13 folio 123

Lite non conteſtata procedi poteſt contra abſentem ad condemnationem, & ad imponendum pœnam relegationis, vltra tamē relegationem in abſentes pœnæ nō inferuntur.in com.colū.1. lin.75.fol. 128

Litem cœptam deſerens plus punitur, quàm qui nunquam venit. in commentra columna 2 lin.65.fol. 149.

Litem conteſtandi animus quomodò probetur in com. colum. 2 lin.65.folio 91

Litem velle conteſtari quando debitor in ius vocatus per eius cōfeſsionem dicatur.in comment.col.2.lin. 61. fol. 9

Lites cito expedire Iudex iurare debet, in gloſſa columna 1. li-

nea

nea 46.folio 69
Literæ teſtimoniales.vide Iudices & notarij.
Literas regias falſas oſtendens capite punitur.in com. colum.2. lin.70.folio 72
Literas Regis falſificās qua pœna puniatur, & quid ſi falſificaſſet literas alterius priuati.in gl.col 2.lin.62.fol. 273
Litigandi animũ habere is nõ dicitur,qui petit à iudice quare vocetur licèt fortè citator id domi expreſſerit.ĩ cõ.col.2.l.52.f.91
Litigator ex aliena culpa damnum ſentire non debet. in gl. colũ. 2.lin.39.fol. 169
Litigator ſi ſit vir in dignitate conſtitutus, coram iudice non debet ſtare,ſed ſedere paulò inferius.in com.col 1.lin.34 fol. 382
Litigioſa res. Alienationes, ſeu trãſlationes ſi fiant in potentiorem,qui ſe cauſę defenſiõi opponat,vel titulos & ſigna ſua prędijs,de quibus eſt mota lis,affigat,conuentus,ipſius prædij,ſuper quo conuenitur,amiſsione,mulctãdus eſt.in com.co.2.lin. 33.folio 327
Litigioſa res.Qua pœna puniatur emptor & venditor rei litigioſæ.in com.col.2.lin.7 folio. 327
Litigioſæ res alienari non poſſunt.in com.col.2.lin.53.fol. 191
Litigioſam rem alienans, vel accipiens quomodò puniatur.in glo col.1.lin 17. fol. 191
Litigioſi crimé vt committatur, an neceſſaria ſit litis conteſtatio an ſufficiat,quòd libellus ſit oblatus.in com.co 2.lin.58.fo.191
Litigioſi vitium oritur in reo transferente poſſeſsioné cũ titulo, vel ſine.in com.col.1 lin.47.fol. 41
Litis conteſtatio an faciat temporis interruptionem in glo.co. 1.lin 9. fo. 260
Litis conteſtatio an impediatur declinatoria iudicis.in gloſ.co.2. lin.38.fo. 162
Litis conteſtatio an impediatur exceptione filiationis,generis,vel tu non es hæres.in glo col.1.lin.2. & col 2.lin 26.fol. 162
Litis conteſtatio an impediatur exceptione peremptoria.in gloſ. col.1.lin.9.fol. 162
Litis conteſtatio an impediatur exceptione tranſactionis, iuriſiurandi,& rei iudicatæ.in glo.col 2 lin.3.fol. 162
Litis conteſtatio an impediatur obiectu exceptionis dilatoriæ.in glo.col.1.lin.11.fol. 156
Litis conteſtatio an impediatur, ſi ſimpliciter peto fundũ quem poſsides,tu verò excipis,quòd illum tenes ex donatione regia. in com.col.1.lin.80.folio 162
Litis conteſtatio an ſit faciéda etiam in cauſa appllationis, & nullitatis.in glo.col. 2.lin.10.fo. 154
Litis,cõteſtatio an ſtatim oblato libello in omnib' cauſis ſemper & indifferenter ſit facienda in glo.col.1.lin.7.& 24.fol. 154
Litis conteſtatio & libellus an & quando requiratur in cauſa appellationis, & quando non .in com. col.1.li.66.fo. 153
Litis conteſtatio ex quibus differatur.in glo.co.1.lin.25.fo. 154
Litis conteſtatio fieri poteſt non præcedente conuentione,in caſu.in glo.co.1.lin 13.fo. 260
Litis cõteſtatio ſit in iudicio ordinario.in com. co 2. li.62 fo.165
Litis conteſtatio ſit per negationem.in glo.col.1.lin.30.fo. 181
Litis conteſtatio ſit per negationem, vel affirmationem. in com. col.1.lin.75.fol. 153
Litis conteſtatio infra triduum in criminalibus fieri debet, ſecus in ciuilibus:nam ſtatim oblato libello,illa ſequi debet, & qualiter intelligatur illud triduum.in com.col.2.lin.36.fo. 155
Litis conteſtatio iſto iure an fiat per confeſsionem.in com.col. 2. lin 73.fol. 88
Litis conteſtatio iure conſtitutionum regni per confeſsionem. in glo.col.1.lin.40.fol. 88
Litis conteſtatio non impeditur per oppoſitionem non contracti in magna curia in com.col.2.lin.73 fol. 66
Litis conteſtatio quando dicatur fieri per confeſsionem.in com. col 1.lin 54.fol. 91
Litis conteſtatio retardatur exceptione generis.in gloſſ.col.2.lin. 20.fol. 184
Litis conteſtatio ſecundum conſtitutiones debet ſequi ſtatim libello oblato.in glo col.1.lin 16 fol. 93
Litis conteſtatio ſi fiat ſaluis rationibus & exceptionibus ſuis an hoc operabitur, vt dari poſsint articuli poſt biduũ.in com.co. 1.lin 75.fol. 164
Litis conteſtationem non facit libelli oblatio.in glo.col.2.lin.25. folio 156
Litis conteſtationis ſolennitas an de iure regni ſit ſublata.in com. col.1.lin 23.fol. 405
Litis conteſtationis vicem obtinẽt acſtitata in cauſa criminali pro defenſione rei. in com.col.1.lin.35.fol. 133
Litis conteſtatio.vide Accuſator.
Litis conteſtatio.vide Citatione facta. Actor deficiens.
Litis conteſtatio.vide Iudicium.
Litis deſertio.vide Citatus.
Littus maris & flumen eſt publicum.in com.col.2.lin.79.fo.262
Loca conuicina & cõiuncta quæ ſint in cõ.c 2.lin.14.fo. 318
Loca ſolitaria quæ dicantur, & quomdò poſsit probari maleficium perpetratum in locis ſolitarijs.in commen. colum.2.lin. 47.folio 46
Locari an poſsit res feudalis ad certam mercedem.in glo. colum. 1.lin 21.folio 263
Locatio aliquando ponitur pro conceſsione feudi, & quare.in gl. col.2.lin.52. fol. 202
Locatio an cõtineatur alienationis verbo.in gl.co.2.lin.6.fo 203
Locatio feudi, vel Baroniæ in quaternionibus demanij baronum ſcripti,an fieri poſsit in glo col.1.lin.1.fol. 205
Locatio rei feudalis an ad quinquennium fieri poſsit.in com.col. 2.lin.19.fol. 203
Locatio.Rex bona excadentia locat ſub illis conditionibus,redditib',& ſeruitijs,ſub quibus ſibi placuit,licèt aliud ſit in Baronibus & Comitibus.in com.col.2.lin.52.fol. 213
Locatio vera non eſt ſine mercede,quæ conſiſtat in pecunia numerata.in glo.col.2.lin.44.fol. 202
Locationes factæ ab vſufructuario deſinũt finito vſufructu.in cõment col.1.lin.38.fol. 218
Locator retinet dominium, & poſſeſsionem rei locatę in glo.col. 1.lin 38.fol. 203
Locupletari de alieno iniquum eſt. in com.col.2.lin.78.fol 178
Locus ad quem quis citatur debet eſſe honeſtus & tutus citato, & eius iuriſdictionis.in gl.col.2.lin.11. fol. 124
Locus eſt nomen generale.in gl.col 2 lin.48 fol. 51
Locutio impropria quandoque in legibus obſeruata in glo colũ. 1.lin 67.fol. 44
Longobarda iura priùs in Regno ſeruantur, quàm iura Romana. in com.col.2.lin.69.fol. 152
Longobardicæ leges in Regno Siciliæ ſimiliter obtineut.gloſ. in procœmio conſtit.col.11.lin.6.
Longobardicis legibus non vtimur in maleficiis. in com. colum. 1.lin.51.fol. 87
Longobardo iure in delictis non vtuntur Regnicolæ.in com. col. 1.lin.80.fol. 184
Longobardo iure multi non viuunt in Regno, ſicut Neapoli & Auerſæ,quos tamen conſuetudo non excuſat,cùm ea per conſtitutiones tollatur,ſiue præceſſerit, ſiue ſubſecuta eſt. in com. col.2.lin.72.fol. 84
Longobardum ius conſtitutiones voluerunt ſeruari, & iuri Romano præferri.in com.col 1.lin.55.fol. 97
Longobardũ ius non cognouit cognatos.in commen. colũ.1.lin. 75.folio 84
Longobardum ius non cognouit cognatos. in ſucceſsionibus. in com.col.2 lin.67.fol. 212
Longobardum ius præfertur iuri Romano in Regho.in com.co. 1.lin.72. & col.2.lin.71.fol. 84
Longobardum ius proponitur Romano in regno.in com.colũ.2. lin.65 & 80 fol. 212
Longobardum ius.vide Iudicandum eſt.
Loquentis perſona non comprehenditur in diſpoſitione. in com. col 1.lin.36.fol. 242
Loricæ portari quare prohibeantur.in gl.col.1.lin.53.fol. 17
Loricæ.vide Iuſtitiarius imponit pœnam.
Luctus tempus non ſeruans infamis eſt. in commen. colum.2.lin. 68.folio 281
Ludentes ad dados ex conſuetudine puniuntur, & qui tabernas frequentant, vti domos proprias. in com.col.1.lin.53 fol. 281
Ludus an ſit prohibitus, & an repeti poſsit,quod in ludo perditur. in addit ad gl.col 2.lin.8..fol. 77
Luxuria non debet habere plus, quàm caſtitas. in com. col.2. lin. 58.folio 231
Luxuria nõ debet habere plus caſtitate.in com.col.1.lin.50.f.240
Luxuria.vide, Mulier.

De litera M.

MACELLA debent eſſe extra muros, & extra loca habitabilia: & præterquàm in macellis curiæ tantùm carnes nõ debent macellari ad pœnam amiſſionis carnium. Hodie aliter eſt quia marcellarij dãt certum quid curiæ pro animali macellato, quod dicitur, ius Buzeriæ.in com.col.2.lin.73. fol. 267

Machina quid ſit, & quomodò exponatur. in gloſſ. colum. 1. linea 4. folio 1
Magiſter iuſtitiarius eſt generalis iudex. in com col. 2. lin. 81. f. 62.
Magiſter iuſtitiarius præeſt magnę curiæ. in com. colu. 2. linea 78 folio 66
Magiſtratum vſurpans punitur in omnibus bonis. in cõmentar. col. 1. lin. 31. fol. 73
Magiſtratum vſurpans ſine licentia principis crimen læſæ maieſtatis committit & pœna capitali punitur. in com. col. 1. lin. 78. folio 72
Magiſtratuum citatio eſt de regalibus ad principem ſolùm ſpectantibus. in com. col. 2 lin. 81. fol. 72
Magiſtratus an poſsit de adulterio accuſari à viro iure mariti. in com col. 2 lin. 71. fol. 277
Magiſtratus plus eſt diligens in negotiis reipublicæ quàm quilibet alius in ſuis, quia officialis habet ſingularem induſtriã exploratam fide, & grauitate. in commen. col. 1. lin. 6. fol. 115
Magiſtri Camerarij hodie non ſunt in commen. colum. 1. lin. 61. folio 86
Magiſtri Camerarij ſunt hodie Secreti. in commen. col. 1. lin. 60. & lin. 71. fol. 86
Magiſtri equitum. gl. in proœ. conſt. col. 11. lin. 42.
Magiſtri rationales inquirunt de Cannis, Rotulis, ponderibus & menſuris falſis. in com. col 1. lin. 38. & pœna venit applicanda curiæ Baiulorũ. lin. 45. & an iuſtitiarij intelligantur prohibiti contra delinquentes huiuſmodi inquirere & eos punire. linea 50. folio 308
Magiſtri rationales non haber cognitionem cauſarum, quæ vertuntur inter fiſcum & priuatum, vbi eſt quæſtio de introitu: vel exitu pecuniæ. in com col. 1. lin. 65. fol. 86
Magna curia, & eiuſdem curię iudices multa modica cauſarum ciuilium & criminalium expediunt ſine magiſtro iuſtitiario. in com col. 1. lin. 65. fol. 76
Magna curia præſens Capuæ de cauſis omnium priuatorum niſi ij habeant priuilegium electionis fori, cognoſcit, & de his quæ pertinent ad officium Baiulorum. in com. col 1. lin. 72 fol. 62
Magna curia quando reſidet in vna terra cenſetur ibi iudex ordinarius. in com. col 1. lin. 39. fol. 62
Magna curia quare ſic vocetur. in glo. col. 1 lin. 19. folio 60
Magna curia quod ſeruat, ſeruabit totum regnum. in comment. col. 2. lin. 4. fol. 32
Magna curia, ſeu iuſtitiarij mandant notariis vt conficiant inſtrumenta, & eis imponunt pœnam. in col. 1. lin. 75. fol. 95
Magna curia ſi ſit Neapoli, & ibi delinquat Capuanus, vel cõtrahat, & recedat, & vadat Capuam, an accuſari debeat in magna curia Neapoli de delicto, vel contractu, Neapoli in ſua præſentia inito & commiſſo. in com. col. 2. lin. 60. fol. 66
Magna curia vbi eſt præſens, de omnibus cognoſcit, & iuſtitiarij ſilent. in com col. 1. lin 58. fol. 66
Mahumeti nomen ſi Sarracenus inuocet in terris Chriſtianorum an debeat puniri in glo col. 1. lin. 16 fol. 127
Maieſtas an tantum ſit in Imperatore, vel etiam in rege. gloſſ. in proœ. conſtit. col. 10 lin. 50.
Maieſtas etiam dicitur in alia republica, quàm Romanorum. glo. in proœ. conſtit. col 10. lin 72.
Maieſtas nihil aliud ſonat quam maioritas, & ideò etiã populus, qui eſt ſuperior dicitur habere maieſtatem. gl. in proœ. conſti. col. 10 li. 67.
Maieſtas regia non tantùm eſt in Imperatore, ſed in Rege, & in Prætore, & in populo. in glo. col. 2 lin. 5. fol. 221
Maieſtatem diuinam offendere grauiùs eſt quàm temporalem. in gloſ. col. 1. lin. 5 fol. 7
Maieſtatis læſæ crimen, & mortis abſconſæ per pugnam probatur. in gl col. 1. lin 13. fol. 38
Maieſtatis læſæ crimen non ſolum cõtra Imperatorem, ſed & cõtra Regem committitur. in gl col 2. lin. 22. fol. 221
Maieſtatis læſæ in crimine, tam reus, quàm actor amittens punitur ad mortem. in gl. col. 1. lin. 24. fol. 184
Maieſtatis nomen cui conueniat. in gl. col. 2. lin. 5. fol. 221
Maior cauſa trahit ad ſe minorem in gl. col. 1. lin. 27. fol. 65
Maior res trahit ad ſe minorem propter præualentiam. in gl. col. 1. lin. 2. fol. 61
Maiores, quibus in certis caſibus ſubuenitur in contractibus, non iuuantur in delictis, vel quaſi delictis, licèt iuuentur in eis minores 25. annis. in gl. col. 1. lin 2. fol. 190
Maiores qui dicantur. in addit ad gl. col. 2. lin. 26. fol. 26
Maius cui denegatur, denegatur & minus. in com. colum. 1 lin. 54. folio 103
Malefactor, qui non eſt deprehenſus in flagranti crimine, niſi poteſt capi ſine licentia iudicis, niſi fugiat. in com. colũ. 2. lin. 35. folio 75
Malefactorem quis capere non cogitur, niſi ſit officialis, fallit in proditoribus. in com. col 2. lin 38. fol. 75
Malefactores clandeſtini quibus pœnis plectantur. in glo. colum. 1. lin. 23. fol. 47
Malefica debent ab officialibus perquiri per ſe & per alios expenſis curiæ. in com col. 2. lin. 59. fol. 75
Maleficia clandeſtina de nocte plerunque committuntur. in gloſſ. col. 1. lin. 53. fol. 53
Maleficia remanere non debent impunita. in comment. columna 2. lin. 45 fo. 77
Maleficij nocturni pœna quæ ſit. in glo. colum. 1. lin. 2. fo. 48
Maleficiis multis modis occurritur notatis per gloſſam colum. 1. lin. 38. fol. 17
Maleficiis via non eſt aperienda, ne detur occaſio delinquendi. in glo col. 2. lin. 39 fol. 52
Maleficiorum requiſitio delegari non poteſt, aut mandari in cõ. col. 1. lin. 72. fol. 77
Maleficium indicare quis regulariter non tenetur. in com. columna 1. lin. 65. fol. 48
Maleficium occultum videtur eſſe, & eius authores ignorari quãdo nullus inde arguitur. in com. col. 1. lin. 72. fol. 79
Maleficus qui ignoratur quomodo accuſetur, vel contra eum inquiratur de maleficio. in com. col. 1. lin 67. fol. 79
Malignandi occaſio dari non debet officialibus malis, qui multi ſunt, & fraudulenti, & quorum eſt pertinax & auara proteruitas. in com. col 2. lin. 67. fol. 79
Malignandi occaſio eſt tollenda in com. col. 1. lin. 60. fol. 134
Malitiæ iuramentum vide Iuramentum de malitia.
Malitiis hominum non eſt indulgendum. in comm. columna 1. linea 48. fol. 61
Malum. Melius eſt omnia mala pati, quam malo conſentire. in cõ. col. 2. lin. 81. fol. 279
Malum quid ſit, & quid ſignificet. gloſſa in proœmio conſtitutõe col. 4. lin 21.
Malum quod eſt minus, eſt eligendum. in cõ. col. 2. linea 65. fol. 79
Malus quis præſumitur ſi de genere malo, & bonus ſi de bono. in com. col. 2. lin. 76. fol. 272
Malus ſemel ſemper præſumitur malus. in commen. col. 2. lin. 77. folio 26
Mundans alij cauſam cognoſcendam ordinarie, iuriſdictionem ſibi retinet, & differentia eſt inter trãsferre & totaliter à ſe abdicare, & committere iudici ſeu mandare. Qui transfert non reuocabit, niſi ex cauſa, vt ſi abutatur, qui mandat, reuocat quando vult. Andr. de Iſer. in proœm. conſtit. col. 3. lin. 53.
Mandati regij contemptor an ſemper pro qualibet inobedientia ſit capitaliter puniendus in gl col. 1 lin. 56 fol. 2
Mandato principis iuſto eſt obediendum. in addit ad glo. col. 1. lin. 44. folio 2
Mandatum an poſsit per alium expediri, & quid de iuſsione, vel præcepto. in gl. col. 2. lin. 53. fol. 116
Mandatum prĩcipis quando ſit lex generalis. & quando ſpecialis. in gl. col. 1. lin 50. fol. 2
Mandatum principis requirit ſcripturam, quando continet fauorem alicuius, & ſubſcriptionem quæſtoris alias non attenditur ſi inter priuatum & fiſcum lis ſit. in glo. col. 2 lin 3. fol. 211
Mandatum ſpeciale exigitur in petendo per procuratorem reſtitutionem in integrum, quia reſtitutio in integrũ eſt contra ius commune. in com. col. 2. lin 57. fol. 129
Mandatum ſpeciale in criminalibus exigitur. in com. col. 2. lin. 37. folio 129
Mandatum ſpeciale non requiritur, ſed generale ſufficit ad petendam reſtitutionem in integrum. in gl col 2. lin. 14. folio 187
Manifeſta non indigent probatione. in com col. 2 lin. 57. fol. 147
Manum amittit campio peierans vide Campio peierans.
Manus dextra ſi ſit arida an veniat amputanda in executione legis pœnam manus imponẽtis, & an validior vel inualidior ibi. lin. 48. fol. 21. & quid ſi aliquis ſit mancinus. ibid lin. 56. fol. 21. in additio. ad com. col. 2 lin 43 fol. 21
Manus pœna imponitur percutienti aliquem cum armis in gloſ. col. 1. lin. 20. fol. 21. & qualis debeat eſſe percuſsio. lin. 26. ibid.
Manus pœna ſi imponatur, an validior ſit amputanda in furto, & quid in percuſsione. in com. col 1. lin. 15 fol. 292
Maritus an eo ipſo, quod ſi maritus admittatur pro vxore in criminali an verò ſit neceſſe quòd cõſtituatur procurator. in com. col. 2. lin. 50 folio 129

Marit

Maritus an vti procurator, vel cõiuncta perſona pro vxore compareat etiam in criminalibus & defendat, vel agat.in commen. col.2.lin.67.fol. 130

Maritus non continetur ſuorum appellatione.in gl.col.2.lin.40. folio 184

Maritus non lucratur doté vxore defuncta, ſi ea in re certa feudali cõſiſtat.in gloſ.col.2.lin.54 fol.217. Secus ſi dos in pecunia, vel mobilibus conſiſtat, & naſcantur filij.in gl.col.1.li.4 fo.218

Maritus non poterat iure romano occidere hominem nobilé in adulterio deprehenſum, ſed tantùm turpem, & vilem, & in domo ſua tantum non etiam ſoceri, idem erat de vxore.in glo.colum.1.lin 54.fol. 277

Maritus peregrè proficiſcẽs debet dicere vxori, quo vadat.in cõ. col.2.lin.81 fol. 114

Maritus poteſt occidere iure conſtitutionum quẽlibet deprehenſum in adulterio cum ſua vxore, & in quolibet loco, dũmodò cum in actu adulterij deprehendat, & incontinenti ambos occidat, & quomodò hoc intelligatur.in glo.col.2.lin.25.fo. 277

Maritus quãdo vult poteſt interuenire pro vxore, vti procurator in com.col.2.lin.74 fol. 130

Maritus qui cum adultero vxoris ſuæ practicatur, nec de vxoris adulterio quæritur, præſumitur leno in com.co.1.li.29.fo.278

Maritus ſecundus punitur vide mulier nubens

Maritus ſi confeſſus fuerit ſe dotem recepiſſe, deinde publicentur bona mariti, fiſcus opponet exceptionem non numeratæ dotis quæ non currit viuente marito confeſſante.in comm.colum.1. lin.61.folio 66

Maritus ſi deprehendat patenter vxorem in adulterio, vel ſi pro quæſtu eam malam fecerit, punitur de lenocinio & eſt infamis in com col.2.lin 78.fol. 276

Maritus ſi ſuſpicetur quòd vxor ſit mala, ob id nõ punitur in cõ. col.2.lin.75.fo. 276

Maſculinum an in odioſis cõcipiat fœmininum.in com.co.1. lin. 67 & ibi in addit.lin.73.fo. 233

Maſculinum in odioſis non concipit fœmininum in com.co. 1.linea 75.folio 156

Maſculinum omni iure cõcipit fœmininum in ſucceſsionibus & filia venit appellatione filij.in com.col.1.lin 81.fol. 247

Maſculũ nõ eſſe vel eſſe, & nolle habere hereditaté paria ſunt, ſicut nõ habere filium, & talem qui non ſuccedat.in commen. col.1.lin 79.fol. 239

Maſculus & fœmina ſicut in deſcendenti cõmune votũ eſt æquare mares, & fœminas, & in gradu quocunque modo, vbi ſucceſſio defertur æquantur fœminæ maſculis, ſicut in filia fratris, & filio fratris.in com.col.1.lin.77.fol. 246

Maſculus plus delinquit, quàm fœmina ſollicitando coniugem alterius.in com. col. .lin 73.fol. 276

Maſculinus ſexus concipit fœmininum, cum dico ſeruos intelligitur ſeruas, mulos, intelligitur mulas in cõ.co. 2.li.36.fol. 276

Maſſarij qui curiam in aliquo fraudant, vel fructus, redditus aut prouentus per eorum negligentiam minuunt, in nonuplum tenentur.in com.col.1.lin 3.fol. 309

Materia rudis quæ à lege appelletur.in glo.col.2.lin.20. fo. 1

Mater accuſat de morte filij, & ſi negetur mater probat ſe matré. in gloſſ.col 2.lin.11.fol. 184

Mater accuſat de morte filij, & quid ſi negetur mater.in com.col. 2 li.75.fol. 184

Mater an contineatur appellatione patris.in comm.col.1.lin.77. folio 236

Mater an ſuccedat infeudis.in glo.col.1.lin.11.fo. 140

Mater an ſuccedat in feudo materno.in com col 2.lin.38.fol.231

Mater ſi filiã publicè proſtituat qualiter puniatur, & quid ſi id fecerit fame cogente, an ſit impunita.in com.col. 2 li.76.f.279

Mater hæretica cogitur dotare filiam ſecundum dignitatem, facultates patrimonij, & numerum liberorum.in commẽ.col.2. lin.30.fo. 242

Mater nobilis an poſsit eſſe balia. vide Balia an poſsit.

Mater non admittitur ad proſequendam mortem filij per accuſationem niſi primò doceat ſe matrem.in gl.col.2.lin. 45. f.162

Mater non cogitur filiam dotare, niſi quando eſſet hæretica, quia non eſt officium maternum, ſed paternum dotare filiam.in cõ. col.2.lin.41 fol. 241

Mater non perdit iura dotalia ob foriudicationem filij.in gl. col. 1.lin 25.fol. 142

Mater patri aſsimilatur.in gl.col.1.lin.15.fol. 140

Mater ſemper certa eſt, & matri etiam ſpurius ſuccedit. in com. col.1.lin.5.fol. 241

Mater ſi filiam ſuam venalem ob luxuriam exponat, naſi truncatione punitur: ſed ſi mater ſolum conſenſit, erit pœna arbitraria in matre, maximè ſi non habeat, vnde nutriat eam.in com. col.1.lin.74.& 77.fol. 277

Mater ſuccedit in feudis auitis.in com col.1.lin.53.fol. 141

Mater venit appellatione parentum.in gl.col.1.lin.17.fol. 140

Matris hæreditas ſtrictius debetur filiæ, quàm patris.in com.col. 1.lin.2 & col.2.lin.58.fol. 241

Mater. vide Pater.

Matrimonia concordantia turbari non debent.in com.col.2. lin. 73.folio 148

Matrimonia publicè celebrari debent, in facie eccleſiæ, & quid ſi ad eccleſiam iri non poteſt, vel eccleſia nõ ſit in loco, vel ſi ſacerdos inueniri non poſsit.in com.col 1.lin.56.fol. 130

Matrimonia ſolo affectu contrahuntur, & fauoranda ſunt nõ arctanda, vt in faciem eccleſiæ cõtrahantur.in com.col. 2.lin.69. folio 230

Matrimonij ſolennitas an natis filiis celebrari poſsit, ad hoc vt filij ſuccedant, etiam in feudalibus.in gl.col.2.lin.27.fol. 230

Matrimonij ſolẽnitas requiſita ſi probari nõ poteſt, an ſufficiat probare diuturnitatem temporis.in com.col.2.lin.64. fol. 231

Matrimonio clãdeſtino ſuſcepti liberi non ſuccedunt parentibus & mulieres dotes perdunt in gl.colum.1.lin.5.fol. 230

Matrimonio ſoluto morte viri qui feudũ pro dotario dedit, vxor quæ remanſit domina dotarij præſtat ſacramentum fidelitatis ei, qui remanſit dominus Baroniæ, ſcilicet, vt aſſecuret eum de vita, membris, & captura perſonæ, & quod præſtet ſeruitiũ curiæ ad requiſitioné iſtius domini.in gl.col.1.lin.4.fol. 216

Matrimonium ad hoc vt fiat in faciem eccleſię, quæ ſint ſeruãda, & an ſufficiat matrimonium contrahi, vocatis amicis publicis. in com. col 2.lin.67.fol. 231

Matrimonium. Aduocatus ſi ſciat in veritate quòd nõ fuit in matrimonio allegato ſolennitas benedictionis ſacerdotalis, & alia requiſita de iure Regni, cõtra articulos datos, quòd quis fuerit filius legitimus, det & proponat, quòd non præceſsit ſacerdotalis benedictio, & quod iudex interroget teſtes quando deponunt quòd habitus & tentus fuit pro legitimo filio, ſi viderunt deſponſari matrem cum benedictione ſacerdotali, & ſi iudex hoc nõ faciat, facit litem ſuã, & tenet. Quod multo fortius procedit, quando amaſiam in domo quis habebat, prolé inde ſuſcepta.in comment.colum.1 lin.66.fol. 231

Matrimonium clandeſtinum. vide Filij nati, & Dotis amiſsio.

Matrimonium. Conſenſu probato ſolennitas nuptiarum, & benedictio ſacerdotalis præſumitur: nam ius Romanum attendit cõſenſum in nuptiis, non ſolennitatem & quid ſit de iure Regni Neapolitani.in commen.colum.2 lin.56.fol. 230

Matrimonium. Conſilium iuriſperitorum in matrimoniis eſt adhibendum. ſunt enim ſacerdotes.in com.colum.1.lin.75.fo.361

Matrimonium contractum cõtra leges non eſt matrimonium, nec dos intelligitur, nec filij inde ſuſcepti ſunt in poteſtate patris, imò tales ſunt, quantùm ad patriam poteſtatem pertinet, quales ſunt, quos vulgò mater concipit.in gl. columna 1. line. 22 folio 231

Matrimonium contractum contra prohibitionem principis eſt nullum, & quicquid eſt ſecutum, datum, vel factum, forte dotis nomine vel dotarij amittitur, & fiſco ſociatur.in gl. col. 1. lin. 3.folio 232

Matrimonium cõtractum publicè ſed nõ in facie eccleſiæ, & abſque ſacerdotali benedictione, an ſufficiat, vt filij ſint legitimi. in com col.2.lin.50 fol. 230

Matrimonium contractum ſine conſenſu patris nullum eſt, nec filij ex eo ſuſcepti legitimi ſunt.in gl.colum.1.lin.24.fol. 232

Matrimonium cõtractum ſine permiſsione Regis an teneat, & an cenſeatur clandeſtinum.in gl.col.2.lin.2.fol. 232

Matrimonium cum ſolennitate qui cõtrahant, & qui ſolo affectu. in gl col.1.lin.3.fol. 231

Matrimonium de iure Canonico debet dependere ex mera libertate nubentis, nam plena debet gaudere libertate.in gloſſ.col.1. lin.20.folio 230

Matrimonium eſſe poteſt ſine dote.in com col.2.lin. 72.fo. 330

Matrimonium & voluntas eius non excuſat rapienté Deo dedicatam.in com.col.2 lin.23.fol. 35

Matrimonium nulla de cauſa, nullo de crimine ſoluitur excepta cauſa fornicationis, quantumcunque ſit criminoſus alter coniugum.in com.col 1 lin.70.fol. 142

Matrimonium occultum, quod dicatur.in glo.col.2.lin.45.f.232

Matrimonium poteſt eſſe ſine dote licèt nõ dos ſine matrimonio in com.col.1.lin.28.fol. 247

Matrimonium poteſt eſſe ſine dote, ſed nõ ècontra in com.col 2.

linea 63.folio 239
Matrimonium quid ſit in com.col.1 lin.44.fol. 278
Matrimonium Recipienda eſt voluntas deſpõſantis, quandocunque, & vbicunque velit, ne ex anguſtiis locorum &c. in com. col 2 lin 79.folio 230
Matrimoniũ. Secularis princeps, nec principaliter, nec acceſſoriè ſtatuere poteſt aliquid in matrimoniis.in cõ col.2.lin.62.f 230
Matrimonium ſi celebretur tempore interdicto, qualiter erit agendum vt matrimoniũ procedat, cum nõ poſsit interuenire ſacerdotalis benedictio.in com.col.2.lin.79.fol. 231
Matrimonium ſi quis nõ habens feudum quaternatum cõtraxerit ſine permiſsione Regis cum habente feudum quaternatum nunquid talis, qui feudum nõ habet puniatur.in gl.colũ.1. lin. 29.folio 252
Matrimonium ſi ſit contractum nõ in faciem eccleſiæ, ſed alibi, an filij ſint legitimi.in com.col 2.lin.46.fol. 230
Matrimonium ſolenne quomodò contrahatur in gl. col.1. lin. 2. folio 230
Matrimonium Solennitas iuris ciuilis nõ eſt attendenda in matrimoniis ſed iuris Canonici.in com.col.1.lin.38. fol. 231
Matrimonium.vide, Burgenſis ſi cõtrahat, & pœna eorum.
Matrimonium.vide, Nuptiarum ſolennitas.
Maxillata nõ tollitur per appellationẽ.in com.col.2 lin.69.fol.2
Media via eligitur, & effrænata cupiditas coercetur.in gl.colũ.1. linea 4.folio 125
Medica an poſsit eſſe mulier.in addit.ad com col 2.lin.77. f. 266
Medicamenti noxij venditor, & emptor, capite punitur. in com. col.1.lin.78.fol. 275
Medicans gratis ſi non ſit approbatus an teneatur pœna de qua ibid in gl.col.1.lin.1.fol 266
Medici ad hoc vt mederi poſsint, quæ habere debeant.in glo.col. 2.lin.5 fol. 265
Medici ſalarium, quod ſit.in com.col.2.lin.70. fol.266. & colũ. 1.lin.71.fol. 267
Medici teſtificationi dicentis aliquẽ eſſe infirmũ an ſtetur, ſi diligens iudicis inquiſitio non præcedat.in cõ.col 1.lin. 42 f. 402
Medico nouo nõ eſt cõfidendum, quia eſt homicida parentum. in additio.ad com.col.1 lin.77.fol. 266
Medicus cõductus publico ſalario an teneatur ſeruire paruis, ſicut magnis, & an debeat recipere ſalarium, ab infirmis, & ſi recipit an debeat caſſari.in addit.ad com.col.1.lin.74. fol. 267
Medicus debet denuntiare curiæ confectionarios, minùs legaliter ſe gerentes: & dare tenetur cõſilium gratis pauperibus, & debet viſitare infirmũ bis in die, & ſemel in nocte ſi requirat infirmus.in com.col.2.lin.66.fol. 266
Medicus debet pauperes ſine præmio iuuare.in com.col.1.lin.78. folio 267
Medicus. Iudæus an poſsit practicare, & medicinas facere Chriſtianis.in com.col.2.lin 80.fol. 266
Medicus legere debet Hippocratis, & Galeni libros.in com.col 2. lin.75.folio 266
Medicus non poteſt cõtrahere ſocietatem cum confectionariis, nec habere propriam ſtationem.in com.col.2.lin.70. fol. 266. & col.1.lin.79.fol. 267
Medicus non poteſt in medicina practicari, niſi examinetur, & approbetur in curia Imperatoris priùs, & doctor medicinæ practicatur ſine literis: quia fuit examinatus quando fuit doctoratus & approbatus, & maior pœna imponitur medico quã aduocato ſine literis, & licẽtia practicãtibus, quia maius periculũ eſt in ſalute hominis, quã in rebus.in com.col.2.lin.72.fo. 265
Medicus qui practicare prohibetur ſine licentia curiæ, poterit tamen dare conſilium cõſanguineo, vel pauperi, & quid ſi is habet experientiam practicandi nõ per artem, quia non nouit literas dabitur ne illi licentia in com.col.1.lin.68.fo. 266
Medicus qui vult practicare debet ſtudere triennium in logica, & in medicina quinquennium.in com.col.1 lin.80.fol. 266
Medicus ſi adhibeatur per iudicem ad videndum & iudicandum, an carceratus qui allegat ſe infirmum graui infirmitate, vel ex febre peſtifera, & propterea ſe excarcerari petit, quòd medicus in hoc caſu debet iudicare de veritate, quia febris cognoſcitur ex pulſu & vrina, ex aliiſque veris ſignis.in com.col.2.lin. 57. & ſeq.folio 402
Membrorum pœna.vide Crimina imponentia.
Memoria hominis eſt ſtabilis, & difficile eſt recordari id quod eſt iam diffinitum.in com.col.1 lin.65 fol. 173
Memoria hominum labilis eſt.in com.col.2.lin.57.fol. 105
Memoria qualiter damnetur.in com.col 2.lin. 76. fol. 161
Mendacij libellus datur contra conuentum rei vendicatione, qui deſiit rem petitam poſsidere.in com.col.1.lin.50.fol 407
Mendacium & inficiatio aliquando alicui pœnam irrogat in glo. col.2.lin.37.fol. 123
Mendacium punitur.in com.col.1.lin.58. fol. 223
Mendacium quando puniatur.in gl.col.4.lin. 54. fol. 123
Mendacium ſecundum diuerſos tractatus diuerſimodè punitur in com.col.1.lin.56.fol. 124
Mendicantes ſunt alendi annonis publicis, ſed nõ validi & potentes.in com.col.1.lin.59.fol. 59
Menſium duorum terminus quibus in cauſis inſtantiæ ſtatuatur. in com.col.1.lin.44.fol. 399
Menſuras & pondera à curia habere debent mercatores. in com. col.2.lin.80.fol. 268
Menſuræ & pondera non legitima an poſsint auferri à ſecretis, qui de ea re cognoſcunt.in com.col.1.lin.66.fol. 269
Menſuræ venditorum.vide Mercatores.
Menſuris & ponderibus falſis ſi decipiantur peregrini duplicatur decipientibus pœna.in com.col 2 lin.66. fol. 169
Mentiri an liceat de iure canonico pro ſalute propria.in additio. ad com col.1.lin.33. fol. 40
Mercator quando poſsit arma portare.in com col 2.lin. 65. f.17
Mercator qui cauſa negotiandi iter facit ex cõſuetudine feudorum poteſt portare gladium alligatum ſellæ ſuæ, vel poſitum ſub vehiculo ſuo in gl.col.2 lin.17.fol. 18
Mercatores debent habere menſuras, quas à fiſco acceperunt. in glo.col.2.lin.40.fol. 267
Mercatores debent habere menſuras & pondera à curia. in com. col.2.lin.80 fol. 268
Merces debent exonerari ad locum fundici nõ alibi, aliàs merces perderentur, niſi fundicarius id cõcedat, qui debet cõcedere ex antiquo vſu quando merces ſunt ſubtiles, aureæ vel aliæ præcioſæ, quas eſſe in fundico nõ eſt bene tutum.in com co.2.lin. 74.folio 105
Mercimoniis iuſtè vendendis, & aſsiſiis duo viri præfici debent. in gl col.1.lin.1.fol. 268
Meretrices an poſsint facere eleẽmoſinam de malè acquiſitis. in additio.ad gl.col.1 lin.30.fol. 36
Meretrices an teneantur ad reſtitutionem acquiſitorum in foro conſcientiæ.in additio.ad gl.col.1.lin.35.fol. 36
Meretrices & lenones, debent habitare in vltimis partibus ciuitatis, imò & extra ciuitatem, quia ſunt peſtiferæ, & communes vaſtatores caſtitatis in gl.col.1.lin.23.fol. 277
Meretrices nõ poſſunt habitare propè honeſtas matronas vel circa ſacratiſsima loca, & venerabiles domos.in gl.columna. 1.lin. 11.folio 271
Meretrici ſi fiat violentia, an puniatur in com.col.2.lin.58. fo. 36
Meretricibus violentia illata de iure cõmuni eſt impunita iure tamen conſtitutionum regni capitaliter mulctatur ſi meretrix eam clamore teſtetur, & infrà octo dies conqueratur.in glo.columm.1.lin.1. fol. 36
Meretrix dicitur miſerabilis perſona.in com.col.1.lin.67.fol.371
Meretrix nõ debet puniri de luxuria corporis ſui etiam ſi ſit nupta: ſed in nupta erit pœna ad accuſationem alterius, nõ mariti retinentis eam in com.col.1 lin.58 fol. 277
Meretrix nõ debet violenter cognoſci, quia violentus capite punitur hoc iure, licèt de iure ciuili aliter videatur in com. col.1. lin.61 fol. 277
Meretrix nõ poteſt petere promiſſum pro coitu, licèt ſi ſit ſolutũ repeti non poſsit.in com.col.2.lin.72.fol. 36
Meretrix poteſt denegare perſonam ſuam cui, & quando, & quoties vult.in com col.2.lin.80. fol. 36
Meretrix publicè, & palam proſtituitur.in com.col.1.lin.68.f. 36
Meretrix vetatur habitare inter bonas fœminas. in com. colum. 1 lin 65.folio 277
Meretrix vt cõqueri poſsit de violentia ſibi illata an hodie oporteat, quòd vociferet.in gl.col.2.lin.35 fol. 36
Meri imperij quæ ſunt demandari nõ poſſunt.in comm. colũ. 2. lin 67.folio 75
Meſsium & vindemiarum tempore non ſunt feriæ, ſed ius debet reddi in gl.col.1 lin.27 folio 95
Metus omnis an excuſet, & quis dicatur vanus metus.in gl. colũ. 1.lin 36.fol. 58
Metus purgatur per ſpontaneam ſolutionem.in comm. colum.1. lin.69 fol. 49
Metus.vide Actio quod metus cauſa.
Meum eſt quod procedit ex re mea.in com. col. 1.lin.64.fol.146
Meum, & tuum dominium ſignificat.in gloſſ.col. 2 line 33. f.179
Meum, tuum, & ſuũ dominiũ denotant.in gl. col.1. lin.81.fo.224

Miles ad pœnam furcarum etiam de conſuetudine damnari non poteſt, idem & in doctore. in com. co. 2. lin. 26. & 51. fo. 292
Miles. An lex loquens de milite, habeat locum in filio militis non milite, ſed militariter viuente. in com. col. 2. lin. 60. fo. 175
Miles contra mandatum ducis belli aliquid agens, punitur etiam ſi rem proſperè geſſerit. in gloſſ. column. 2. lin. 3. folio 74
Miles. Enſis & ſtigmata collata militi, faciunt vt ſit miles. Andrę. de Iſern. in procem. conſtit. col. 19. lin. 25.
Miles in exercitu capi non poteſt. in glo. col 2. lin. 12. fo. 158
Miles habet priuilegiũ fori coràm magiſtro iuſtitiario militũ. ſed ſi veteranus efficitur, etiam de eo quod admiſit, vel cõtraxit in militia non conuenietur coram magiſtro militum, niſi tempore militiæ cauſa fuiſſet incepta. in com. colum. 1. lin. 80. fol. 65
Miles. Imperator ſe vocat militem. in glo. col. 2. lin. 37. fol. 15
Miles. Pœna propter dignitatem in milite augetur. in gloſ. colum. 2. lin. 3. folio 18
Miles proditor pro hoſte habetur, non pro milite. in glo. col. 1. lin. 5. folio 676
Miles qui ante hoſticam exceptionem litigauit per procuratorem an teneatur per procuratorem cauſam exercerè. in gl. co. 1. lin. 14. folio 158
Miles qui miſit loco ſui alium ad exercitum an habeat exceptionem hoſticam. in glo. col. 1. lin. 35. fo. 175
Miles quis ſit. in com. col. 2. lin. 58. fol. 175
Miles Si ex officio procedatur de crimine contra militem, vel huiuſmodi perſonas: vel de mãdato principis ſpecialiter inquirantur de maleficio: vel ſi teneret caſtrum occupatum, vel ſi per generalem inquiſitionem Iuſtitiarius inuenerit militem deliquiſſe per teſtes, nũquid ſufficiat, vel exigatur numerus teſtium de quo in conſtitu. perſequentes. in titulo de pugnis ſublatis. in com. col. 2. lin. 79. folio 175
Miles ſi villanum ſuum leui pugno, aut ferita, aut coertione percutiat an ipſum amittat in glo. col. 1. lin. 3. fo. 224. Et quid ſi villanus ſit contra dominum inſolens. lin. 5 ibid.
Miles, vel burgenſis ſi equitando portet enſem ad malefaciendum & conſtet tenetur. in com. col 1. lin. 53. fol. 19
Miles vnde dicatur. in com co. 1. lin. 78. fo. 265
Miles vt quis dicatur multa requiruntur. in glo. co. 1. lin. 4. fo. 273
Miles vide Honor, & priulegium.
Militare non poſſunt ignobiles ſine ſpeciali licentia principis. in glo. co. 1. lin. 7. fo. 272
Militare non poteſt, qui non eſt de genere militari ex parte patris. in glo. co. 1. lin. 1. fo. 273
Militare quis non poteſt, quando non eſt de genere militũ ex parte patris, hoc tamen non ſeruatur in regno Siciliæ ſed bene audiui ſeruari in regno Franciæ in comment. column. 2. linea 73. & 69. folio 272
Militaris vir quis ſit. in com. co. 1. lin. 75. fo. 70 & co. 2. li. 59. f. 175
Militem qui ignorat diſciplinam non offendit. in comm co. 2. lin. 57. folio 102
Milites accuſari. vide Teſtes viles
Milites equeſtris dignitatis, ſi ad dados ludant, vel tabernas frequentent puniuntur, & militaria priuilegia eis denegantur. in com. co. 1 lin. 60. fo. 281
Milites & Barones in cauſis tantùm feudalibus habẽt iudices ſpeciales, in alijs habent iudices ordinarios. in gloſſ. colum. 2. li. 54 folio 69
Milites & omnes prohibiti, accuſare poſſunt, quãdo ſuam vel ſuorum iniuriam proſequuntur in com. co. 1. lin. 68. fo. 188
Milites qui in ciuitatibus oriantur, non gaudent priuilegijs militum, & quid ſi viuant militariter in equis & armis. in com co. 1. lin. 74 fo. 265
Milites, vel habentes aliquod cingulum dignitatis qua ſolennitate debeant ſibi copulare vxores. in glo. co. 1. lin. 23. fo. 230
Militi iniurias inferẽs punitur manus detruncatione. in gloſ. co 1. lin. 3 fo. 265
Militia an & quando ſit dignitas. in addition. ad. gloſſ. co. 1. lin. 15. folio 265
Militia iure feudi cenſetur, & pro eius interitu aliquid olim ſoluebatur, quod videtur ſimile releuio, licet nõ appareat ibi de quantitate vel grauitate, quæ debeat ſolui pro introitu militiæ. in cõmen. co. 2 lin. 57. fo. 255
Militia patris cum morte ſua finitur, & ſi ſit miles filius non habebit militiam patris, ſed ſuam, quam ipſe ſibi quæſiuit adhibendo neceſſaria ad militiam. in com. co 2. lin. 76. fo. 175
Militia ſimplex eſt dignitas. in gloſſ co. 1. lin. 15 fo. 275
Militiæ honor vſque ad pronepotem extenditur. in gloſ. co. 1. lin. 25. folio 273
Militibus aliquando prædia dantur, & quæ ſit ratio. in com. col. 1. lin. 79. folio 257
Militis contumacia aduerſus ducem ſuum capite punitur. in gl. col. 1. lin. 58. fol. 2
Militis patris priuilegium ordine ſanguinis defertur filio, & an hoc ſit generale quocunque caſu. in comm. colum. 2. lin. 14. folio 19
Militum numero habentur Nautæ & Remiges euntes ad exercitum, & eandem cum militibus immunitatem habent. in gl. col. 1. lin. 4. fol. 158
Miniſteria mercium enumerantur, & præcipitur quòd cum fide & legalitate merces vendant, & imponuntur graues pœnæ facientibus contrarium. in com. col. 2. lin. 80. fol. 267
Minor amittit iuriſdictionem propter maioris præſentiam. in gl. col. 1 lin. 11. fol. 65
Minor an ſecundum hæc iura ab annis octodecim, vſque vigintiquinque poſsit in integrum reſtitui, an verò tantùm vſque ad vigintiduos annos. in gl. col. 1. lin 29. fol. 186
Minor aut fiſcus in delictis non reſtituitur, ſi agatur de lucro ex delicto alterius, non ex re familiari eorum. in comm. colum. 2. lin. 50. folio 188
Minor aut mulier in criminali non probantes non incidunt in Turpillianum. in com. col. 2. lin. 59. fol. 188
Minor debet probare ſe deceptum, vt reſtituatur: vnde ſi adeò induſtrius ſit, vt non ſit veriſimile eum lapſum propter ætatem, non ſuccurritur ei, nec enim quia minor eſt, ſtatim ſe circunſcriptum docuit, niſi in mutuo propter fœnerationis odium. in gl col. 2. lin. 48. fol. 186
Minor deceptus, licèt interueniẽte tutore habeat electionem petendi in integrum reſtitutionem, vel agendi cõtra tutorem, tamen ſecus eſt in muliere læſa interueniente mundualdo quia reſtituitur in ſubſidium, non exiſtente Mundualdo ſoluendo. in com. col. 1. lin. 61. fol. 191
Minor excedens octodecim annos reputatur maior, ſed an ei cõpetat reſtitutio, ſi cõtrahat poſt talem ætatem, vſque ad vigeſimumquintum annum: & an iſto caſu tanquam maior poſsit immobilia alienare. in com. col. 2. lin. 49. fol. 187
Minor habetur pro maiori conceſſa venia per principem, tàm in contractibus, quàm in iudicijs ciuilibus, & criminalibus. in cõ. col. 1. lin. 71. fol 186
Minor infrà quod tempus reſtituatur, & tempus quando currere incipiat, tàm de iure communi, quàm conſtitutionum. in gloſ. col. 1. lin. 13. fol. 186
Minor iure cõmuni vſus non reſtituitur. in gl. col. 1 lin. 48. f. 186
Minor magiſtratus de iure communi non ſilet propter præſentiam maioris. in com. col. 2. lin. 75. fol. 64
Minor non habens curatorem, ~~reſtituitur cùm contrahitur~~ in com. col. 1. lin. 66 fol. 187
Minor non poteſt eſſe procurator niſi pro coniunctis. in commẽ. col. 1. lin. 76. fol. 184
Minor quando læditur ex facto procuratoris qui ſoluendo eſt, non reſtituitur, cùm verò læditur per tutorem, curatorem, vel Balium, habet electionem minor vtrùm reſtituatur, an perſonali actione agat cõtra tutores, & curatores, vel Balios ſuos, & ratio quare læſus per procuratorẽ nõ habet electionem, læſus verò per tutorẽ, &c. habet in gl. col 2. lin. 5. fol. 186
Minor qui habuit reſtitutionem ad pinguiùs probandum, ſi poſteà concludat, an iterum poſsit habere reſtitutionem aliam ad pinguiùs probandum, an verò videtur per cõcluſionem factam ei renũtiaſſe. vt ampliùs ad eam non admittatur. in com. col. 1. lin. 36. fol. 190
Minor quis dicatur ſecundum iura conſtitutionum. & ius Lõgobardorum. in gl. col. 1. lin. 1. fol. 187
Minor quo anno Balij poteſtatem exeat in commen. colum. 2 lin. 58. folio 186
Minor reſtituitur in pœna cõuentionali, quando originaliter pœnæ cõuentio deſcendebat ex contractu, vel intererat ſua pecunialiter, & rem perſequebatur, non pœnam, ſeu vindictã: puta, vendidit rem, & tradidit, & emptor promiſit pœnam, ſi pretiũ non ſolueret ad diẽ, hæc pœna debetur ſicut intereſſe. Itẽ exẽplum in delicto, vbi pecunialiter intereſt, pœnã perſequẽdo puta, patrẽ pupilli mortuũ ſpoliaſti. de veſtimentis inde ablatis intereſt pupilli perſecutoriẽ, nõ pœnaliter: ſi ergo agatur illo edicto propter illud intereſſe reſtituetur: quia hoc ſibi abeſt in alio, quia vindictã nõ rem perſequitur, nõ fiet reſtitutio, & ideò de pœnis cõuẽtis, vbi minori aliquid deeſt, quaten⁹ deeſt, fieret reſtitutio. Quatenus autẽ lucrũ ſperaret ex maleficio, vel contumacia promittẽtis, quia id nõ abeſt, & quia id peteret ad vin

dictam, & vltionem, quãtuncunque cõuentum eſſet, reſtitutio non fieret:exẽplum in fiſco, qui reſtituitur ſicut minor, ſi quis contumax ſit, propter cõtumaciã pœna fiſco debetur, vel propter maleficiũ, quia ſpreuit defenſam, nõ fit reſtitutio, & quid ſi pœna, quæ poſsit deberi propter cõtumaciam promittatur per partẽ: vel pars ꝓmittat fiſco pœnã, ſi ad iudiciũ nõ veniat, an in ea fiet reſtitutio.in cõ.col.2.lin.77.fol.188.& ſeq.
Minor ſi impetrauerit veniam ætatis fœmina ſcilicet in 18. ann. maſculus in 20 an poſsit reſtitui vſque ad 25.ann.& ſic nõ habeat quadriennium tantùm, ſed maſculus quinquénium, & fœmina ſeptennium.in com.col.1.lin 56.fol. 186
Minor ſine tutoris, vel curatoris authoritate agit in momẽtanea poſſeſsione tamen læſus reſtituitur.in cõ. col.1. lin. 78.fol. 187
Minor ſi nõ habeat tutorem, curatorem, vel Balium quicquid cõtra eum ſit, nõ valet.in gl.col.2.lin 1.fol. 186
Minor ſi reſtituatur ad pinguiùs ꝓbãdum, nunquid reſtituatur aduerſus ſententiam.in com.col.2.lin.60.fol. 189
Minor ſi reſtitutionem repudiet poteſt reſtitui:quia hoc ipſo videtur deceptus.in com. col.1.lin.30. fol. 190
Minor ſi ſit ꝓcurator alterius, & nõ det articulos infra biduum an præiudicet principali.in com.col.1.lin. 70.fol. 164
Minor ſuperueniẽte pubertate, quæ eſt in 14. ann. perdit feudum ſi nõ petiit inueſtituram infra annum & diem & quantum ad hoc habetur pro maiore.& an reſtituatur ſi ſit læſus. in comm. col.1.lin.73.fol. 187
Minor vel fœmina poſſunt eſſe procuratores in cauſa criminali: vt cauſam abſentiæ accuſati allegẽt.in gl.col.1.lin 31.fol. 189
Minorem grande dãnum pati in rebus quæ fortuitis caſibus ſubiacent, & in rebus cauſa iudicati capitis aliquãdo neceſſe eſt: vt detur reſtitutio.in gl col.2.lin.43.fol. 186
Minores iure cõſtitutionum dicũtur qui ſunt 18.ann.de iure cõmuni verò de 25.in gl col.1.lin.6 fol. 186
Minores omnes intelligũtur infra 18 ann.exceptis nobilibus feudum habẽtibus, qui cum Balio careant, ab anno 15.erunt maiores, & agent per ſe, quia adminiſtrant bona, & quid ſi tunc contrahat, vel legat ſine curatore, cùm erit annorum 15. minor tamen 18.quod poteſt, ſi ſit deceptus, vel læſus, & ꝓbet ſe læſum an reſtituatur.in com.col.1.lin.50.fol. 187
Minores 14.annis iurare nõ compelluntur.in com.colũ.1.lin. 66. folio 167
Minores ſi agant, vel cõueniantur criminaliter, debet eis adeſſe tutoris, vel curatoris authoritas.in gl.col.1.lin.2.fol. 186
Minori pro minima re nõ datur reſtitutio, ſi maiori rei, vel ſummæ præiudicetur.in gl.col.2.lin.41.fol. 186
Minori propter quæ reſtitutio in integrum detur.in gl.col.2.lin. 35.folio 186
Minori 15.annis poſſet donari feudum à principe, vel ſi emeret de pecunia ſua:& princeps confirmaret, tunc princeps videretur donare:nam ſine principis cõfirmatione nõ valeret emptio, & omnibus his caſibus patet non habet vſumfructum. in comm. 1 lin.25.fol. 237
Minori ſuccurritur. vide Mulieri.
Minoribus an in delictis ſubueniatur.in gl.col.1.lin.2. fol. 186
Minoribus læſis ſubuenitur.vide Mulieribus.
Minoris facultas in gl.col.1.lin 40.fol. 186
Minoris fratris vita, & militia eſt loco partis hæreditariæ, à qua excluditur per primogenitum maiorem.in com.colũ.1.lin. 43. folio 227
Miſerabiles perſonæ quæ dicantur.in addit.ad com.col.2.lin.74. fol.58.& an miſerabiles perſonæ gaudeant priuilegiis quibus eccleſia lin.79. ibid.
Miſerabiles perſonæ quæ dicantur in comment.colum.2.lin.30. folio 338
Miſerabiles perſonæ quæ ſint.in gl.col.1.lin 9.fol. 91
Miſerabiles perſonæ quæ ſint, & an ſenes, infirmi, debiles, pauperes, & qui rebus ſuis præeſſe nõ poſſunt.in comment.col.1. lin. 78.folio 68
Miſerabiles perſonę ſunt de foro eccleſiæ.in additio. ad gl. colũ. 2.lin.2.folio 112
Miſerabiles perſonæ quæ ſint.in com.col.1.lin.52.fol. 371
Miſerabilibus perſonis fauetur.in com.col.2.lin.72.fol. 58
Miſerabilis perſona declinat forum. vide Pupillus.
Vidua declinat forum. vide Pupillus.
Miſerabilis perſona ſi cõueniat miſerabilem, an trahat eam in magna curia, & an miſerabilis reus poſsit dicere, volo cõueniri coram ordinario Baiulo.in com.col.2.lin.77.fol. 60
Miſerabilis perſona. vide Pupilli. & Vidua.
Miſerabilium eſt priuilegium forum eligere.in com. col. 1. linea 38.folio 61
Miſericordia indiget iuſtitia, & ecõtrà.in comment.col.2.lin.66. folio 83
Miſsio in feudalibus indiſtinctè in ſubſidium permittitur, & habebit miſſus in vita debitoris feudatarij. nã eo mortuo redibit ad filios, ſi nõ ſunt hæredes patris, quando feudum eſſet ex pacto & prouidentia, ſecùs ſi eſſet hæreditariu, in quo filij eſſent hæredes, filius hæres teneretur ſicut pater. Vẽditio verò per ſecundum decretum, & alienatio perpetua nõ fiet ſine principe, qui videbit vtrum debitum ſit contractum propter dominum, vel ſit onus feudi, puta: vt dominum a liuiaret, vel pro ſeruitio faciendo cõtraxit debitum; vel pro maritanda ſorore vel amita, ad quod tenetur de feudo, & ſimilibus, & ſimilibus caſibus Rex debet cõſentire alienationi, & iudex ſecundum decretum interponere. In aliis debitis pro facto feudatarij nõ tenetur Rex conſentire alienationi perpetuæ, licet in vita feudatarij ſic: alioquin in poteſtate eſſet cuiuſlibet feudatarij alienare feudum ſine conſenſu Regis recipiendo mutuũ, & emẽdo inde burgenſaticum, vel barattãdo: ſi tunc feudum perderet caperetur perpetuo in cauſa iudicati, & nũquàm feudum domino aperiretur. & lex prohibens alienationem feudorũ circumueniretur, quod eſſe non debet.in com.col.1.lin.58.fo. 120
Miſsio in poſſeſsionem qualiter fiat in perſonali, & qualiter in reali.in com.col.1.lin.78.fol. 119
Miſsionem in poſſeſsionem patitur contumax.in glo.col.2.lin.5. & 11.fol.118.& col 2.lin.30.fol. 120
Miſſus in poſſeſsionem infra annum verus poſſeſſor eſt, poſt annũ verus, & perpetuus.in gl.col.1.lin.30 fol. 122
Miſſus in poſſeſsionem in perſonali nõ poſsidet, ſed tantum cuſtodit.in gl.col 2.lin.40.fol. 118
Miſſus in poſſeſsionem in reali actione an ſtatim poſsideat. in gl. col.2.lin.8 & 22 fol. 121
Miſſus in poſſeſsionem reiſi quid ſoluit, retinet ſibi de fructibus. in gl.col.2.lin.56.fol. 122
Mitius quandoque agitur cum lege & præcepto legis, quàm cũ eo, quod iudex ſentẽtiauit, aliquãdo duriùs, vt in ſuſpenſione hominis à lege, vel canone quia infra tempora ſuſpẽſionis non eligitur ſuſpenſus, ſed ab homine ſuſpenſus eligitur extra eccleſiam ſuſpendentis.in com.col.2.lin. 7 fol. 42
Moderamen inculpatæ tutelæ quid ſit, & quid circa illud attendatur.in gl.col.2.lin 39.fol. 16
Moderationem altercationis inter fratres exortæ ſuper vita & militia fratris minoris iuſtitiarius hodie moderatur & taxat & cognoſcit magna camera ſummariæ.in cõ col.2.lin.80. f 229
Modeſtia, & humanitas debet inhærere principibus. in com. col. 2.lin 46.fol. 140
Modica non curantur.in com.col.1.lin.48.fol. 66
Modicitas rei facit, vt quod fieri nõ debuit, factum tamen valeat. in com.col.2.lin 51.fol 43
Modicus labor nõ attenditur.in com.col.1.lin. 50.fol. 91
Modũ ſi in teſtamento, vel in relictis teſtator adiiciat eſt lex:quia pro lege ſeruatur teſtatoris diſpoſitio.in commen.col.1.lin 33. folio 258
Modus & conditio aliquando parificantur.in com.colũ 2.lin.39. & 81.fol. 237
Modus in limitatione temporis tenendus eſt.in com.col.1 li. 56. folio 97
Modus ſcribendi literas, & ſubſcribendi, & ſigillandi contra bannitos.in com.col.1.lin 78.fol. 139
Monachus non ſuccedit in feudo Idem in debilitato.in com. col. 1 lin.59.fol. 241
Monachus quando poſsit aduocare pro monacho monaſterij, in additio.ad com.col.1.lin 47.fol. 103
Monaſterium nõ poſsidet monachum in com col.1.lin.58.fo. 28
Moneta adulterina. vide Adulterinam monetam.
Moneta publica forma debet cudi, & quid debeat in ea inſculpi. in glo.col.1.lin.24.fo. 274
Monetæ falſatores qualiter puniantur, item & expẽdentes eam in com col 2.lin.5.& 43.fol. 301
Monetam adulterinã cudens, accipiens, & vtens ſcienter, qua pœna puniatur.in com.col.2.lin.77 fol. 273
Monetam adulterinam cudens, dicitur crimen læſæ maieſtatis cõmittere, & quare in gl col 1.lin 34.fol. 274
Monetam adulterinam ſi quis perfectè & integrè non cudat, ſed pœniteat eam formare, an teneatur pœna cudentis. Et quid ſi per Alchimiam fieret verum aurum.in com. col.1.lin.55.f. 274
Monetam falſam cudens ad hoc vt puniatur, oportet quod opus perfecerit nam ſi tantùm inſtrumenta adhibuerit, & facere cœperit

perit non tamen perfecerit, ſibi parcitur pœnitenti. in gl. col. 1. folio 274
Monetam falſam expendens quando & qualiter puniatur. in cō. col. 2. lin. 56. fol. 301
Monetam falſam fabricans & eam ſcienter accipiens, pari pœna tenentur. in gl col. 2. lin. 8. fol. 274
Monetam falſam fabricantis pœna de iure Longobardo. in gloſ. col. 2. lin. 4. fol. 274
Monetam mutare an alius præter Regem Romanorum poſsit. Andr. de Iſern. in proœm. cōſtit. col. 16. lin. 3.
Monetā radens qua pœna puniatur. in com. col. 1. lin. 60. fol. 274
Monetam radentis pœna. in gl. col. 2. lin. 18. fol. 274
Monopolia, dicuntur ſtatuta iniqua vniuerſitatum. Andr. de Iſer. in proœ. conſtitu. col. 1. lin. 39
Monopolia quæ ſint. Andr. de Iſern. in proœmio conſtitut. colū. 14. folio 20
Mora à veniente poſt terminum nō purgatur, quod habet locum tàm in ciuili, quàm in criminali. in com. col. 2. lin. 34. fol. 347
Moræ diffinitio certa dari nō poteſt in com. col. 1. lin. 33. fol. 228
Mora in tud cio purgari poteſt, etiam ſi dies ſit appoſita citra partis præiudicium & re integra. in gl. col 1. lin. 60. fol. 170
Mora modica nō attenditur. in gl. col. 1 lin. 5. fol. 171
Mora. vide Comminatio.
Moratoria debet eſſe quinquennalis, & quid ſi excedat quinquennium an reſcriptū reddatur inutile, vel ſic vtile vſque ad quinquennium in com. col. 2. lin. 57. fol. 405
Moratoria & ſaluus conductus nō extenditur ad debita iurata, & an intelligatur de iure Regni contra vaſallos Regis, vel collegatorum. in cō col. 1. lin. 48. fol. 405
Moratoria in dubio cenſetur conceſſa ad poſtulationem partis. in com col. 2. lin. 69. fol. 405
Moratoria nō curantur. in com. col. 1. lin. 79. fol. 135
Moratoria non poteſt cōcedi per poteſtatem ciuitatis debitoris contra creditores, & hæc moratoria non tranſit ad hæredes, & in illis moratoriis cōceſsis debitori non comprehenditur dos ſicut nec fiſcus. in com. col. 1. lin. 20. fol. 405
Moratoria poteſt poſt ſentētiam allegari. in com. col. 2. li. 1. f. 405
Moratoria quinquennalis cōceſſa principali, an competat eius fideiuſſori. in com. col. 1. lin. 59. & col. 2. lin. 54. fol. 405
Moratoria ſimpliciter conceſſa cōtra creditores, intelligitur conceſſa de creditoribus tempore moratoriæ, & ſic non intelligitur conceſſa contra futuros creditores. in cōmen. colū. 2. lin. 74. folio 405
Moratoria Titius habuit moratoriam à principe, quòd à nullis creditoribus ſuis ad quinquennium poſsit moleſtari, an intelligatur quòd nō poſsit conueniri à creditoribus ratione delicti, in com col. 2. lin 4. fol. 405
Moratoria, vel dilatio ſi per principem cōcedatur debitori meo, an interim teneatur mihi ad vſuras, & an interim præſcribat contra me. in com. col. 2. lin. 1. fol. 405
Moratoriam impetrans tenetur ſatiſdare etiam ſi ſit ſoluendo, & ſit manifeſtè idoneus facultatibus, quia poſſet poſtea effici nō ſoluendo. in com. col. 1. lin 43. fol. 405
Moratoriam petens, ſi non inueniat fideiuſſorem an poſsit iuratoriam cautionem præſtare in com. col. 2. linea 20. fol. 405
Moratoriam ſi à principe obtineat debitor ex contractu iurato, an ſit periurus. in com. col. 2 lin 46. fol 405
Mores aliorum cōuerſatione formantur. in glo. col. 1. linea 5. f. 9.
Morgincas. vide Inſtrumentum ſi appareat.
Mori qui debet, audiat ſententiam, vt poſsit appellare ſi velit, vel etiam alius pro eo appellare poterit. illi tamen qui nō condemnauit, ſed ad ſupplicium mittunt, debent notificare illi, quomodo mādant eum ad ſupplicium duci, vt poſsit appellare ſi velit nam & à præcepto appellari poteſt, tam in ciuili, quam in criminali. in com. col. 2 linea 60. fol. 132
Mors abſconſa per pugnam probatur. in glo. col. 1. lin. 13. fol. 38
Mors abſconſa. vide Tormentis ſubiici.
Mors furtiua quæ ſit. in glo. col. 1. lin. 46. fol. 177
Mors repentiuè aliquando hominibus euenit. in com col. 1. linea 3 folio 23
Mortes repentinæ plerunque hominibus eueniunt, & multis pericula eueniunt in mari & in terra. in com col. 1. lin. 67. fol. 100
Morti ere ſi quis vulneret, & ali⁹ examinauerit, vterque occidit, & ſi plures ſimul percuſſerit, & percuſſus ſtatim moritur, & nō apparet quis mortifere, & quis nō mortifere omnes tenentur lecus in Aquilia, & ſi credebatur, quòd omnes mortifere, non tamen conſtat quod omnes mortifere, de vulnerato tantum tenentur, nō de occiſo, nec præſumitur, quod mortiferé, niſi conſtet: quia quando nō credebatur, ſi non conſtet, de natura legis Corneliæ eſt, quòd qui accuſat de homicidio oportet, quòd dicat occidiſſe, vel percuſsiſſe mortiferè & ei qui dicit, incumbit probatio. in com. col. 2 lin. 6. fol. 22
Mortis caſus an ſit incertus, & prouideri non poſsit. in glo. col. 1. lin. 49. fol. 100
Mortis pœna homicidæ in regno tenentur indiſtinctè. in gl. colū. 1 lin. 18. fol. 22
Mortuum ſpolians qua pœna puniatur. in comment. colū. 2. lin. folio 282
Mos qui obtinuit ſeruari debet in com. col 2. lin. 49 fol. 32
Mulier accuſans, & non veniens in termino nō incidit in Turpillianum: & an mulier ſit impunita. in com colū 1. lin. 52. fol. 149
Mulier annumeratur inter perſonas miſerabiles, item & vidua. in com. col. 1. lin. 52. fol. 371
Mulier an reſtituatur in exercitio, & exordio litis iudicij, & non poſt ſententiam, & aduerſus eam. in com. col 2. lin. 43. fol. 188
Mulier coniugata agit ſeu defendit per procuratorem in criminalibus propter Zelotypiā viri in com. col. 1. lin. 39. & 61. fol. 130
Mulier cōiugata in criminalibus cōſtituit procuratorem. in cō. col. 1. lin. 57. fol. 183
Mulier coniugata, quando agit per procuratorem, debet actor petere in libello: vt damnetur ipſa mulier, & nō procurator. in com. col. 2. lin. 80. fol. 129
Mulier cōiugata ſi lite cōteſtata efficiatur vidua, & an poſsit amplius litigare per procuratorē, & quid ſi antea erat vidua, poſtea maritetur, an litigare poterit per procuratorē. & quid ſi in ſponſa. in com. col. 2. lin. 73. fo 129 & col. 1. lin. 30. & 73. fo. 130
Mulier facto diuortio tenetur ſeruare locationem viri. in com. col. 1. lin. 43. fol. 28
Mulier imponens defenſam, an ea ſpreta poſsit ipſa nomine curiæ proſequi coutemptum, & pœnā pro fiſco petere ſicut poſſet maſculus, cū mulier procurator eſſe non poſsit, nec poſsit in fiſcum deferre in com col 1. lin. 61 fol. 30
Mulier inuita nō debet ad luxuriam induci. in glo 1. col. 1. lin. 3. folio 177
Mulier iure feudorum non ſuccedit in feudo, quod eſt correctum in filiabus & ſororibus iure cōſtitutionum. in com colū. 1. lin. 68 folio 247
Mulier læſa per Mundualdum non habet electionem, ſicut minor læſus per tutorem, & quare in gloſſ colum 2. linea 23 fol. 189
Mulier maritata, ſed nondum traducta, an gaudeat priuilegio, quòd in criminalibus poſsit procuratorem conſtituere. in com. col. 2. lin 63. fol. 130
Mulier mentita ſe violentiam paſſam punitur ſimilitudine ſupplicii. in glo col. 2. lin. 25. & 43. fol. 39
Mulier non reſtituitur, ad pinguius probandum: vel ad dandum articulos omiſſos, quia nec minor, nec fiſcus, nec etiam ad reprobandum teſtes, & an hoc procedat in criminali, vel ciuili. in cō. col. 2. lin. 60. fol. 188
Mulier nubens ſecundò infra annum luctus punitur, & etiam maritus ſecundus, qui ius ignorauit. in glo. col. 1 lin. 34. fol. 232
Mulier poteſt accuſare de morte conſobrini, fratris, & eorum, in quos teſtimonium inuita non dicit. in glo. col. 2. lin. 42. fol. 184
Mulier poteſt rem dotalem, quæ prohibita eſt alienari, permutare vſque ad concurrentem quantitatem, ſi ſibi ſit vtile. in com. colum. 1. lin. 64. fol. 196
Mulier propter ſexus verecundiam non debet pro alio laborare, ſeu alio modo acquirere, niſi filando, nam manus eius apprehēdere debent fuſum: & naturalis pudor vult. vt non ſe paſsim oſtendant. in com. col. 1. linea 19. fol. 228
Mulier, quæ tutelam accepit filiorum ſi ſecundo nubat antequam tutorem alium filiis petat, & ei reddat rationem, & omne, quicquid ex adminiſtratione debet exoluat, non tātum bona ipſius mulieris, ſed etiam bona ſecundi mariti obligantur pupillis. in gloſſa colum. 1. lin. 38. fol. 232
Mulier rarò vadit ad virum, imò communiter vir ad mulierem accedit, & mulier rarò rapit virum in com. col. 1 lin. 81. fol. 276
Mulier ſi non inueniat fideiuſſorem, ſufficit, quòd iuret ſecundū ius commune, ne carceretur. in com. col. 1. lin. 72. fol. 156
Mulier ſi virum rapiat & cum eo non coeat, an puniatur pœna raptus. in com. col. 1. lin. 35. fol. 35
Mulier violentiam paſſa ſi nō clamauerit, poteſt eius cauſam aliis probationibus inſtruere. in gloſſa col. 1. linea 9. fol. 39
Mulierem attentans. vide Denuntiatio.
Mulierem violentiam patientem, & clamantem audiens, debet ei ſuccurrere ſine periculo corporis ſi poteſt, vel ſaltem voce clamare ſuccurrite vt ſic audiant vicini in gloſſa col. 2. lin. 14. f. 39

Mulieres à lenis venantur.in glo.col.2.lin.5.fo. 276
Mulieres cõiugatæ in cauſis criminalibus ſi accuſent ſuã vel ſuorum iniuriam proſequẽdo vel accuſentur, litigãt, per maritos, & alios procuratores, ratione matronalis, pudoris, & verecũdiæ.in com.col.1.lin.71.fo.129.& quid ſi ſuam vel ſuorum iniuriam non proſequantur.lin.76. ibid.
Mulieres frequenter viros deſiderant, & in hoc maxima eſt eis cupiditas.in com.col.1.li.27.fo. 240
Mulieres in criminalibus poſſunt ordinare ſyndicum.in glo.co.1. lin.3.fo. 126
Mulieres indifferenter reſtituuntur quando læſio eſt in prõptu ex aliquibus omiſsis, vel productis, & nõ probatis, & ita obſeruatur per iudices magnæ curiæ.in com. col.1.lin.67.fo. 191
Mulieres læſæ quando & in quibus caſibus reſtituãtur.in gl.co.2. lin.17.fo. 188
Mulieres malæ propter luxuriam infatuantur.in com.co.1.lin.75 folio 275
Mulieres nobiles per ſe cõtrahunt, omnia in iudicijs & extrà iudicia agunt ſine mundualdis, de iure ſcripto, non de cõſuetudine in glo.col.2.lin.2.fo. 255
Mulieri minori & fiſco in quibus cauſis ſine cauſę cognitiõe, ſi læſio appareat ſuccurratur.in glo.col.1.lin.12.fo. 186
Mulieri in iudicio iudicialia non obſeruanti an ipſo iure ſucurratur, vel per reſtitutionem.in com.col.2.lin.21.fo 195
Mulieri, quæ omiſit declinatoriam, non reſtituitur: quia vſa eſt iure communi.in com.col.2.lin.64.fo. 188
Mulieri violentiam patienti occurrendum eſt, ſi clamet in comm. col.1 lin.73.fo. 39
Mulieribus in iudicijs indiſtinctè ſubuenitur.in gl.col.1.li.2.f.189 Et an etiam poſt ſententiam.ibid.lin.12.
Mulieribus quare ita non ſuccurratur in contractibus ſicut in iudicijs, cum in iudicijs quaſi contrahatur, & magis ſubueniatur minoribus extra iudicia, quàm in iudiciis. in gl.colum.2. lin. 35.folio 189
Mulieribus ſubuenitur, ſicut & minoribus non modicæ læſis. in gl.col.2.lin.24.fol. 185
Mulieris fragilitati in ſecunda cautione nõ ſucurritur.in gl.co. 1. lin.34.fol. 8
Mulierum appellatione etiam infans & puella cõtinetur. in glo. col.2.lin.28.fol. 254
Mulierum fragilitatibus eſt ſuccurrendum. in com. col.2.lin.34. folio 242
Mulierum 24.priuilegia.in com.col.1.lin.70.fol. 130
Mulcta iudicis, quando nõ obtemperatur, petitur, actione in factum deſcendente, ex edicto, ſi quis ius dicendi nõ obtemperauerit.in com.col.1.lin.62.fol. 172
Multa fieri prohibentur, quæ facta valent. in com. colum.1. lin. 60.folio 169
Multa in legibus pro velle ſtatuuntur.in commen.colũ.1.lin 81. folio 31
Multa Præſides an poſsint hoc iure multare vltra duas nuntias. in com.col.1 lin.73.& col.2.lin.20.fol. 288
Multi quot dicantur, & quot faciant multitudinem, & qui dicuntur pauci.in com col.1.lin.60.fol. 129
Multiloquium nõ caret peccato.in gl col.1.lin.18.fol. 194
Multiplicatio verborum rerum ſubſtãtiam nõ immutat. in gloſ. col.1 lin.17.fol. 27
Multiplicato delicto, multiplicantur pœnæ. in com.colum.1. lin. 54.folio 20
Multiplicare delicti pœna multiplicatur.in gl.col.2.lin.34. f. 20
Multitudo egena, & breuitas opulenta in gl. col.2.lin.1.fol. 194
Multitudo eſt legibus & canonibus inimica.in gl. colum.1. lin 35. folio 194
Multitudo numeroſa nihil habet honeſtum.in com col.2. lin. 81. folio 89
Multitudo numeroſa nihil haber honeſtum. in comm. col.1.ſlin. 70.fol. 129
Multitudo reſtringitur.in gl. col.1.lin.20.fol. 194
Multitudo vbi eſt, ibi eſt confuſio. in gloſſa columna 1. linea 19. folio 194
Mundum.vide, Balium.
Mundualdi & procuratores conueniuntur pro negligẽtia ſi ſunt ſoluẽdo, ſecus pro ſimplicitate.in gl.col.1.lin.42.fol. 189
Mundualdus Balius, & procurator poteſt comprehẽdi tutoris appellatione.in gl.col.2.lin.34.fol. 254
Mundualdus procurator debet talem curam in rebus alienis præſtare, qualem in ſuis, aliâs dolo nõ caret, & tenetur.in gl. col. 2.lin.18.fol. 189
Mundualdus ex mundio cõſequitur commodum: quia & partem habet compoſitionis, quæ fit propter iniuriam mulieri illatam & ſuccedit per mundium.in glo col.2.lin.28.fol. 186
Mundualdus vide Filius nobilis.& Mulieres nobiles.
Mundualdus.vide Mulier.
Mundualdus. vide Tutor.
Mundus à duabus perſonis regitur, à Regali, & Sacerdotali, quòd Reges præſint in cauſis ſecularibus, Sacerdotes autem in cauſis Dei.glo.in proœmio conſtit.col.2.lin. 65
Munera an poſsint recipi ab officialibus.in additio. ad com. col.1. lin.60.fol. 109
Municipium quid ſit, & quare ita appelletur.in com.col.1.lin.75. folio 174
Murali ambitu ſua loca vallare cuilibet eſt permiſſum. in gl. col. 2.lin.32.fol. 256
Muri ciuitatis an licitè tempore guerræ tranſcendantur ſcalis.in gl.col 2.lin.20.fol. 74
Muros ciuitatis ſchalis aſcendere tempore pacis quis citra pœnã capitis nõ poteſt, ſecùs tẽpore belli.in com.col.1.lin. 40.fo.73
Mutare poteſt voluntatem actor ante litem cõteſtatam. in com. col.2.lin.59.fol. 190
Mutatio. Hæreditas augmentum ſuſcipit, & diminutionem, & in ſeipſo quilibet diminutionem, & incrementum patitur, & nunquàm in eodem ſtatu permanet, & in bonis etiam ſubitò, quis labitur facultatibus, item creſcit: quia augmentum patrimonij multis caſibus quæritur, & ex libertate fortunæ. in com. col.1. lin.61.fol. 242
Mutauerit, depoſuerit, vel commodauerit ſi quis aliquid alicui, & poſteà reſtitui ſtipulatus eſt, ſi agat contra eum ſtipulatione, & reus neget, & victus condemnetur an is debeat pro negatione coudẽnari ad tertiam eius, quod damnatus eſt.in gl.col. 2. lin. 20.fol. 88
Mutuum ſi Titius cõfeſſus fuerit, & biennium elapſum fuerit, vel triginta dies in aliis contractibus, ſi poſteà Titij bona peruenient in fiſcum, præiudicat fiſco cõfeſsio Titij, cui ſucceſsit, per inſtrumentum confeſsionis: quia infrà ſtatuta tempora debuit excipi.in com.col 1.lin.64.fol. 66
Mutuum.vide Condemnatus, & Confeſſus.
Mutuum.vide Minor debet.
Mutus & ſurdus an poſsit habere feudum.in additio.ad glo.colũ. 1.lin.45.fol. 261
Mutus.vide Feudum eſt ſimile.

De litera N.

NATALITIIS feſtis an ius reddatur.in gl. colũ. 1.lin.3.fol. 95
Natiuitatis Domini feſtum, eſt minus feſto paſchæ reſurrectionis.in additio. ad gl. colũmna 2. linea 17.fol. 95
Natura prima immutabilis eſt.in com.col.1.lin.66. fol. 71
Naturales filij iure Longobardo an hodie ſuccedant cum legitimis in tertia minus liberorum numero.in gloſſ col 2. lin. 30. folio 250
Naturales filij repelluntur à ſucceſsione per legitimam ſobolem: debent tamen paſci à legitimis fratribus ſecundum ſubſtantiæ menſuram arbitrio boni viri.in glo col.1.li.17.fol. 227
Naturalia princeps tollere non poteſt, idem & de iure diuino. in com.col 2.lin.80.fol. 78
Naturalis filius repellitur à ſucceſsione feudi.in cõ col.1. lin. 67 folio 246
Naufragij res ſurripientes à quo puniantur. in. glo. col.1.lin 84
Naufragiorum cognitio ad quem ſpectet.in gl. col.2.lin.20 f 83
Naufragium. Ea quæ ſuperſunt ex nauſragio, quorum domini non inueniuntur pertinent ad fiſcum. in glo.col.2 lin.37.f.83
Naufragium ſcire ij præſumuntur, qui propè littora ſunt.in cõ. col.1.lin 73.fol. 48
Naufragorum bona de conſuetudine Regni publicãtur: nam infrà triduum poſſunt peti ab iis, qui ea tenent, poſt triduum fiſci ſunt, quæ conſuetudo potius corruptela eſt: quia iniuria naſcitur ab illo, qui ius debet tueri.in commenta. columna 2. lin. 50 fol 55
Naufragium.vide Confiſcari.& Rapientes.
Naufragorum illa bona an fiſcus ſeruare & reddere teneatur quibus Rex permiſit indemnitatem in terra, & in mari. in comm. col.2.lin.56 fol. 55
Nauis an comprehendatur domus appellatione vide Domus.
Nautæ, & remiges euntes ad exercitum pro militibus habentur, & eandem immunitatem habent, quam & milites. in gloſſ.col. 1.lin.4.fol. 158

Neapolitani habent priuilegium,quod contra eos magna curia Vicariæ non poterit vti præeminentia,vt procedat ex proceſſu informatiuo,ſed debet procedere ſecundum iura. Item aliud quod nõ tenentur in aliquo ꝓ homicidio, vel damno clãdeſtino.Item aliud: nam in illa ciuitate non poſſunt eſſe officiales niſi viri de Regno.in com.col.2.lin.79.fol. 407
Neceſſitatis cauſa non comprehẽditur lege, & ceſſat lex,quãdo neceſſitas imminet in com.col. .lin.44.fol. 130
Neapolitani ſunt priuilegiati, quod non tenẽtur ſoluere magiſtris actorum pro ſcripturis ſententiarum.in com.colum.2.linea 1.fol. 408
Neceſſitas & paupertas excuſat.in com.col.2.lin.25.fol. 282
Neceſſitas non habet legem in com col.2.lin.67.fol. 167
Neceſſitatis tempore omnia ſunt communia,id eſt, cõmunicanda.in com.col 2.lin.67.fol. 272
Negare.Non negare eſt medium inter fateri & negare.in gloſſ. colum.1.lin.40.fol. 1
Negans cõdemnatur.vide Mutauerit.
Negans homicidium commiſiſſe poteſt ante aperturam.cõgruo tempore dicere,quod vult probare, ꝙ ad ſui defenſionem occidit,nec eſt ſibi cõtrarius,imò cõfirmat quod negauit.in cõ. colum.1.lin.41.fo. 24
Negans nõ poteſt confiteri, aut excipere ſecundum conſuetudinem Tranenſium.in glo.col.1.lin.37.fol. 181
Negans non probat.in com.col 1.lin.51.fol. 101
Negationes duæ an faciant vnam affirmationem.in additio. ad com.col.1.lin.78.fol.153. Et quid ſi ſint tres negationes,an affirment,vel negent.in com.col.1.lin.41.fol. 153
Negatiua an directè probari poſsit?in gloſſ.col.1.lin.1.fol. 30
Negatiua conſueuit poni vt probetur per confeſsiõem partis aduerſæ.in com.col.1.lin.63.fol. 164
Neglectum.Quæ notabiliter fiunt,niſi ſpecialiter exprimãtur,videntur neglecta.in glo.col.1.lin.14 fol. 248
Patrui hæreditas videtur magis debita nepoti,quàm econtra.in gloſſa col.1.lin.33.fol. 248
Negligens punitur,in com.col.2.lin.40.fol. 95
Negligens.vide Baro ſi negligat.
Negligens.vide Capientis.
Negligens.vide Cuſtodes.
Negligens.vide deficere quis & Iudex minor.
Negligentia culpa eſt.in glo.colum.2.linea 3.fol. 189
Negligẽtia & ſimplicitas quomodo differant. in gloſſa colum. 1.linea 42 fol. 189
Negligentia magna dolus eſt,& quomodo hoc intelligatur. in gloſſa colum.1.linea.54.fol. 189
Negligentia nõ venit in lege Cornel.in glo.col.2. linea 1.f.189
Negligentia procuratoris.vide Mundualdi.
Negligentia punitur.in gloſſa colum.2.linea 7.fol. 100
Negligentiæ fructus damnum eſt.in com.col.2.lin.10. fol. 370
Negligentia.vide Carceratus.Cuſtodes.
Negotio vno in iudicio cœpto non debet aliud inchoari niſi illo prius finito,ne promiſcuis actibus rerum officia turbentur.in com.col.2.linea 63.fol. 59
Nemo ſine accuſatore punitur, quomodo intelligatur. in com. colum.1 linea 59.fol. 77
Nepos in collaterali poteſt naſci ante patruum.in com. colum. 1.linea 72. fol. 249
Nemo ſine actione experitur.in com.col.1.linea 74.fol. 152
Nepos filius in fauorabilibus appellatur.in commẽtar.colum.1. linea 9.fol. 226
Nepos dicitur,natus poſt.in com.col.1.lin.71.fol. 249
Nepos ſuccedit patruo in feudo auito.in commẽta.col.1.lin.61. folio 248
Nepos.vide Amita.
Nepos.vide Patrui.& Feudatarius.
Nepotes dulciori nomine filios appellamus: nam ex eorum prole memoriam relinquimus in æternum.in comm colum.1.linea 59.fol. 246
Nepotes ex fratribus non ſuccedunt patruis in his,quæ patruis acquiſita ſunt ex largitate Regis, & an frater eodem modo excludatur,per formam conceſsionis, quæ hodie ponitur in priuilegiis,donamus tibi & tuis hæredibus ex tuo corpore legitimè deſcendentibus.in com.col.2.lin 74.fol. 248
Nepotum appellatione an filij patruum contineantur. in gloſſa colum 1.linea 54.fol. 248
Neptis dotata à patruo an ſuccedat patruo dotanti. in commẽ. col.2.lin.56.fol. 247
Nihil eſt tã naturale,quam vnumquodque eo vinculo ſolui,quo ligatum eſt.in com.col.1.linea 78.fol. 73
Nobiles accuſati.vide, Teſtes viles.
Nobiles cognoſcunt de alio nobili.in glo.colum.1.lin.60.f.69
Nobiles,Comites,Barones,& prælati non debẽt facere exerceri merum imperium in terris eorum,ſine iuſſu,& licentia principis,in com.colum.1.linea 48.fol. 73
Nobiles & dignitatem habentes,quibus caſibus torqueantur.in gloſſa colum.1.linea 43.fol. 176
Nobiles ſunt inter ſe inuicem iudices.in gloſſ.col 1.lin.20.f 70
Nobili datur palatium poteſtatis:vel tota ciuitas pro carcere.in com.col.1.lin.40.fol. 388
Nobilibus fauetur.in glo.col.1.58.& col.2.lin.15.& 16.fol. 69
Nobilibus fauetur.in glo.col.1.lin.3.fol. 176
Nobilibus permittitur arma deferre.in gloſſ.col.2.line.25.fo.17
Nobilis accuſans,nõ trahit accuſatum ad ipſius iudicem.in gl. col.1.lin.21.fol. 70
Nobilis condemnãdus ab vno cognoſcitur,& à nobilibus iudicatur,ſiue agatur de diffinitiua,ſiue de interlocutoria ſententia,& quomodo illi nobiles,& ſecundum quæ iura illa iudicabunt.in gloſſa colum.1.linea 60.fol. 69
Nobilis.In cauſa appellationis,niſi nobilis iudex eſſe poteſt. in gloſſa columna 2.linea 5.fol. 69
Nobilis leuius punitur,quam ignobilis.in gl.col.1.lin.44.f.264
Nobilis militariter viuẽs habet priuilegium fori: vt à compare iudicetur, ſecus ſi militariter nõ viueret.in cõ.col.1.li.65 f.71
Nobilis non ſuſpenditur,ſed decapitatur, niſi fuiſſet proditor idem in popularibus diuitibus,& honeſtioribus.in cõ.colum. 2.linea 48.& 58.fol. 292
Nobilis ſuæ dignitatis obtentu poteſt in aliquo prodigaliter viuere.in gloſſa colum.2.linea 1 .fol 255
Nobilis.Teſtium numerus & qualitas contra nobiles limitatur. in glo.col.1.linea 41.fol. 174
Nobilitas.vide, Aetas in nobili,& mulieres nobiles, & dignitatis intuitus,& curator dandus,& Balius nobilibus.
Nobilitas.vide, Accuſator & accuſatus.
Nobilitatis fauore aliquando vnus iudicat alius cognoſcit. in gloſſa colum.2.lin.12.fol. 68
Nobilium affidati teneri non poſſunt.vide, Affidati à nobilibus
Nobiles per nobilem debent iudicari.in gloſſa col.1.lin.36.fo.71
Nobiles,& domini vaſallorum non poſſunt à vaſallis,& ſuis hominibus accuſari criminaliter,ſicut nec patronus à liberto.in com.col.1.lin.66.fol. 26
Nobiles ſi equitent ad bardam,& non ad ſellam,an poſsint enſem portare, & quid ſi equitent Aſinum, aut Mulum. in com. colum.1.linea 75.fol. 19
Nocentem abſoluere melius eſt,quam innocentem condemnare:& in ambiguis non debet eſſe abſolutum iudicium ad condemnandum abſolutè,ſed plus ad abſolutum proferendum,& ſemper in dubiis,ad id, quod minus eſt, & vtilius pro reo ſit interpretatio, & potior eſt cauſa liberandi, quam obligandi, & iudicia ſunt in dubiis abſolutoria.in com.col.1.lin. 15.f. 24
Nocentes abſoluere ſanctius eſt, quàm illos, qui non peccauerunt condemnare.in com.col.1.lin.36.fol 47
Nocturnus prò clandeſtino accipitur.in glo.col.1.lin.49.fol. 18
Nomen conſonare debet rei.in cõ.col. 2.lin.76.fol. 53
Nomen rei,quando dicatur receptum inter reos eſſe.in comm. col.2.lin.76.fol. 195
Nomen turpe eſt vitandum à viro bono.& honeſtum eſt aſſumẽdum.in glo.col.1.lin.50.fol. 6
Nomina appellatiua dicuntur immutabilia, quaſi ſubſtantialia. in gloſſa col.2.lin.13.fol. 6
Nomina debitorum,& actiones an veniant in executione.in cõ. col 2.lin.41.fol. 45
Nomina ex communi vſu exaudiuntur.in cõ.co.1.lin.56.fol.175
Nomina pulchra licet venderentur cariori pretio,emi deberent in additio.ad gloſ.col.2.line.53.fol. 6
Nomina ſignificantia a parte rei pluribus data ſunt ab antiquitate,in glo col.1.lin.50.fol. 64
Nomina ſunt conſequentia rebus.in glo.col.1.lin.64 fol. 6
Nominatim fieri non dicitur,quod fit inter cæteros.in com.co. 2.lin.58.fol. 86
Nomine carens,caret & effectu.in commẽtar.colum.2.linea 54 folio. 6
Nominis controuerſia pertinacibus à lege relinquitur. in gloſſa col.2.lin.2.fol. 6
Nomine rei mutato,vel emẽdato,corrigitur & mutatur effectus in glo.col.1.linea 56.fol. 6
Nomine ſi res careat,caret & effectu.in glo col.2.lin.94.folio 6

Nominis appellatiui à ſignificatione non receditur, ſecus in nominibus proprijs. in glo. col. 2. lin. 25. fo. 6
Nominis controuerſia facienda non eſt. glo. in procem. conſtit. col. 5. fo. 29
Nominis controuerſia pertinacibus eſt derelicta: vt tamē cōtra loci conſuetudinem non loquantur. in glo. col. 2. lin. 28. f. 163
Nominis ex diuerſitate, diuerſa ſumitur ſignificatio intellectus. in glo. col. 1. lin. 60. fo. 6
Nominis diſparitas aliquando rerum differentiam non inducit. in glo. col. 2. lin. 1. fo 6
Nominorum propriorū impoſitio atque mutatio libera eſt priuatis, & pendet ex arbitrio ſingulorum. in gl. co. 2. lin. 29. fo. 6
Noſtrum, quod eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt. in glo. col. 2. lin. 33. fo. 208
Notariatus an ſit dignitas, vel officium. in addit. ad gl. colum. 1. lin. 42. & 48 fo. 273
Notariatus officium debet eſſe ſine diſpendio. in com. col. 1. lin. 44. fol. 95
Notariatus officium non debet contemni. in gloſſ. colum. 1. lin. 30. fol. 273
Notarij actorum debēt ſyndicari de iure regni, aliàs ſequēti anno non poſſunt exercere officium. in com. col. 1. lin. 70. f. 408
Notarij actorum de pecunia prouentuum, quam recipiunt gratis tenentur facere apodixem illis, à quibus recipiunt, quod nunc in curia malè ſeruatur. in com. col. 2. lin. 56. fo. 76
Notarij an poſſint creari à Baronibus in Baronijs in com. col. 1. lin. 81. fo. 97
Notarij confirmatio vide, Iudices & notarij.
Notarij creati à Tyranno ob neceſſitatem valere an debeant. in com. col. 2. lin. 60. fo. 161
Notarij & iudices eſſe non poſſunt villani & Angarij, vide, Villani & Angarij.
Notarij imbreuiatura ſi reperiatur de iure communi, cōtractus notarij publici benè cuſtodiri fidem facit, & exinde poteſt ſumi publicum inſtrumentum. in com. col. 1. lin. 45. fo. 96
Notarij Imperiales ſi faciāt in regno Siciliæ inſtrumenta ſecundum vſum Imperij, an illa inſtrumenta valeant. & quid de notarijs Papalibus in com. col. 2. lin. 64. fo. 102
Notarij officiū eſt contra ius vt credatur chartæ animalis mortui ſine alio adminiculo. in com col. 1. lin. 65. fo. 101
Notarij puniuntur. vide, Contractus: vt aliena prædia.
Notarij, qui diebus præfixis non ſunt in cancellaria, ſine licentia, & iuſta cauſa, puniūtur in expēſis. in cō. col. 1. lin. 17. f. 126
Notarij ſeu iudicis tarditas, querelam apud ſuperiorem deduci poteſt. in com. col. 1. lin. 78. fo. 95
Notarij ſi in aliquo loco non inueniantur pro cōficiendo teſtamento: vel inſtrumēto, an ſufficiat, ꝙ vnus loco notarij ſcribat. in com. col. 1. lin. 70. fo. 100. Vel quomodo aliter partibus hoc caſu cōſulatur, ſi notarij non interuenerint, an adhiberi teſtes poſſint, & per eos probari. in com. col. 1. lin. 74. fo. 100
Notarij, vel iudices non poſſunt eſſe clerici, licet Venetiis contrarium obſeruetur. in glo. col. 2. lin 44. fo. 99
Notarijs actorum per legem dari poteſt forma: vt pro editione actorum non poſſint accipere niſi certam quantitatem. in com. col. 1. lin. 77. fo. 408
Notariorum numerus limitatur. in com. col. 1. lin. 65. fo. 98
Notarios creare ſolus Papa aut Rex poteſt, vel is, cui competit, per priuilegium ſpeciale niſi ſpecialis conſuetudo alicui id cōceſſerit, quæ tamen conſuetudo in terris Demanij non obſtat Regi niſi eccleſiæ competeret. in com. col. 2. lin. 76. fo. 97
Notarios creari in terris Demanij prohibetur in terris vero Comitum & Baronum permittitur. in com. col. 2. lin. 57. fo. 97
Notarium de hoc rogatum, conficere inſtrumentum prohibēs, punitur. in com. col. 1. lin 51. fo. 95
Notarium facere, non eſt facere magiſtratū, quod ad ſolū principem ſpectat, ſed eſt officium, id eſt, miniſterium dare. in cō. col. 2. lin. 60. fo. 97
Notarium qui aliquem eſſe aſſerit, probat. in com. col. 1. lin. 50. folio 101
Notarium, vel magiſtrum actorum in ſuo officio ſcribendi acta delinquentem officiales punire poſſunt. in com. col. 2. lin. 28. folio 408
Notarius actorum cancellās, & caſſans acta, punitur de falſo. Idē ſi permittat parti aduerſæ legere dicta teſtiū ante publicationem. col. 2. lin. 63. fol. 408
Notarius actorū falſificans acta debet puniri pœna mortis. in com. col. 1. linea 66. fol. 408
Notarius actorum nihil ſcribere poteſt ſine mādato iudicis. in com. col. 2. lin. 68. fol. 408
Notarius actorum non poteſt accipere à litigantibus quātum vult, ſed tantum, quantùm eſt illi taxatum pro ſcribendis his quæ occurrunt in lite. in com. col. 2. lin. 5. fol. 408
Notarius actorum reuelans dicta teſtium ante aperturam teneatur de falsò in com. col. 1. lin. 37. fol. 408
Notarius actorum reuelans ſecreta curiæ, incidit in pœnam falſi. in com. col. 2. lin. 42. fol. 408
Notarius ad contractus creatur perpetuus, ad acta iuſtitiæ ad annum, ſicut iudex. in com. col. 1. lin. 76. fo. 110
Notarius aliquo modo in officio ſuo delinquens vtrùm poſſit quodammodò officium exercere. in com. col. 2. lin. 72. fo. 111
Notarius an poſſit conficere inſtrumentum extra territorium illius, qui illum conſtituit. in com. col. 2. lin. 11. fo. 391
Notarius dans copiam atteſtationum ante publicationem incidit in crimen falſi. in com. col. 2. lin. 73. fo. 408
Notarius debet conficere ſchedam ſeu abbreuiaturam inſtrumēti, & notare in prothocolo, ſiue requiſitione. in com. col. 2. li. 46. fol. 9
Notarius & iudex ſeruantes prohibitionem non conficiendi inſtrumentum, iniuſtam puniuntur, in com. col. 1. lin. 62. fol. 95
Notarius ex ſuo officio tenetur cōficere ſchædam & prothocollum. in com. col. 2. lin. 55. fol. 96
Notarius non faciens imbreuiaturam de contractu, de quo rogatur, an teneatur parti intereſſe, & ſit puniendus. in com. col. 2. lin. 51. fo. 9
Notarius non poteſt conficere acta de conſenſu partium, niſi ſit notarius actorum. in com. col. 2. lin. 16 fol. 429
Notarius nunquid compellatur iterum conficere inſtrumentum ex prothocolo, ſi fuerit amiſſum, vel ſi fuiſſet inueteratum. in com. col. 2. lin. 70. fol. 95
Notarius præcisè tenetur & cogitur conficere inſtrumenta, ſi rogetur. in com. col. 1. lin. 69. fol. 95
Notarius publicus ſi falſum inſtrumentum condat, pœna capitis punitur ſed ſi facit inſtrumentum de contractu prohibito, amittit officium notariatus, & infamis efficitur, & pœna manus punitur. in com. col. 1. lin. 8 . fol. 111
Notarius quamuis teſtis ſit, non tamen conuertitur, quod teſtis ſit notarius. in com. col. 2. li. 56. fo. 251
Notarius qua ſolennitate debet recipere ſchædam alterius notarij mortui, & in publicam formam redigere. in g . colum. 2. li. 2. fol. 96
Notarius qui conficit inſtrumentum inter Iudæos, an debeat in eo apponere, nomen domini noſtri Ieſu Chriſti. in additio. ad gl. col. 1. lin. 1. fol. 127
Notarius qui incipit acta ſcribere debet illa pficere & expedire vſque ad finem, niſi ſit iuſtè impeditus: nam tunc poterit per alium notarium acta expedire: & quid ſi ſit abſens actorum notarius an poſſit deputare alium loco ſui. in commenta. col. 2. lin. 45. fol. 408
Notarius, qui non facit abbreuiaturam de contractu, de quo rogatur an puniatur, & an teneatur parti ad intereſſe, fortè ſi notarius ſteterit per magnum tempus, & oblitus eſt, ita quod contractus probari non poteſt. in com. col. 2. lin. 31. fo. 95
Notarius qui oſtendit articulos alteri parti ante publicationem in cauſa tenet pœna falſi. in. cō. col. 1. li. 67. & co. 2. li. 75. f. 408
Notarius reuelans inſtrumentum authoritate iudicis ordinarij ex prothocolo alterius notarij mortui, quibus verbis vti debeat in ſubſcriptione, & ipſius inſtrumenti publicatione. in cōment. col. 2. lin. 36. fol. 96
Notarius ſcribit acta iudici, & in eius defectu ſcribunt duo viri idonei & fideles, quorum vnus ſcribit & alter ſe ſubſcribit: & quibus verbis concipere debeat ſubſcriptionem. in glo. col. 1. lin. 21. fol. 164
Notarius, ſeu magiſter actorum non debet dare alicui copiam actorū ſine licentia, & mandato iudicis, & iudex poteſt ipſum compellere ad dādum: quia illud ad officium iudicis ſpectat. in com. col. 2. lin. 56. fol. 408
Notarius ſi ſit fide diminutus, & ſubſcribit inſtrumentum alter notarius idoneus vel ſubſcribatur teſtis vnus, idoneus cum idoneo an ſuppleatur defectus. in additio. ad commen. col. 2. li. 28. folio 101
Notarius, ſiue magiſter actorum venit appellatione officialium. in com. col. 2. lin. 69. fol. 408
Notarius ſubſcribit pro teſtibus illiteratis inſtrumentum. in gl. col. 2. lin. 28. fol. 100
Notarius vnus loci an poſſit de conſenſu partium facere inſtrumenta in alio loco. in com. col. . lin. 63. fo. 98

Notòria crimina quæ dicantur.in com.col.1.lin.75.fol. 77
Notoria delicta ſine accuſatore.& denunciatore puniri.in glo. col.1.lin.5.fol. 75
Notorium.an includat famam.in addit.ad cõ.col 1.lin 37.f. 23
Notorium.Citandi forma ſuper forma notorij,ſcum proceditur per edictum.incom. col.1.lin.58.f. 1. 341
Notorium,& manifeſtum quomodo inter ſe differant. in addit. ad com.col 1.lin.34.fol. 23
Notorium.In notorijs non eſt ordo ſeruandus.in com. colum. 1.lin.28.fol. 344
Notorium in ſe plus habet,quam manifeſtum in com. column. 2.lin.71.fo. 295
Notorium quid ſit,& quid euidens,& quid manifeſtum. in com. col.2.lin.49.& 63.fol. 147
Notorium quot modis dicatur.in com.col.2.lin.60.fol. 147
Notorium. Si quis captus ſit in flagranti crimine, ſiquidem eſt notorium permanẽs,vt quia tenebat publicè adulteram in domo:& ex hoc ſine alia examinatione,vel probatione damnabitur.Si verò ſit notoriũ facti interpellati,vt quia notoriũ erat eum eſſe vſurariũ,vel facti tranſeuntis in cõſpectu,ſ.multorum:vt populi,tale crimen poteſt inficiari criminoſus.Vnde in his notoriis ſi quis ſit capt⁹ in flagrãti crimine procedetur hoc modo videlicet. Nã in notorio facti interpellati exigitur ſemiplena ꝓbatio,& ſufficit vbi eſſet notoriũ per famã quod eſſet vſurarius,vt poſsit excõmunicatus denuntiari:ſed vt infligatur pœna corporalis ex delicto oportet,ꝙ probationes ſiat luce meridiana clariores.Quando ergo captus in flagranti crimine præſentaliter per officiales miniſtros,qui eum ceperunt,vel conſanguineos, aut priuatos in præmiſſo caſu, quando in cõſpectu populi deliquerat, & omnes ſcelus commiſſum fere proclamãt, vel cũ inquiritur in ꝓdictis notoriis nõ capto in flagrãti criminoſo,iudex ſtatim quærere debet ab eo ſi cõmiſit id crimen.ꝙ ſi confiteatur,dãnabitur,& hęc cõfeſſio dicitur ex abrupto fieri.Si neget,tũc vidente ipſo capto teſtiũ iuramenta Edicto ſuo expoſito ei, quòd ex quo inficiatur,ſcire vult iudex veritatẽ,quare ſit captus, & ſi cõmiſit crimen propter quod captus eſt ſibi præſentatus, examinet teſtes, capientes,ſcilicet,& alios:quia quantuncunque ex officio inquirat,& procedat,oportet,quòd ſit cõuictus,aut confeſſus & ſi hoc conſtet per depoſitiones teſtiũ,dicat capto,publicãdo ei depoſita,quòd teſtes hoc dixerunt,hoc clamat populus, & dicat ſibi in faciem teſtiũ.& vt vix ipſe,quæ cõmiſit, negare ſufficiat:& oportet quod teſtes hoc dicant,deliquiſſe in cõſpectu populi vel multitudinis coadiuuatæ.Nec ſufficeret primum tantũ probare.Si poſt hæc cõfiteatur, procedat tãquam contra cõfeſſum,& contra conuictum:nam non requiritur in his ordo iudiciarius.Si verò non cõfiteatur,& aliud nõ dicat poterit torqueri captus in flagranti, contra quẽ teſtes depoſuerunt,ꝙ deliquerat in conſpectu tot.Nam etſi certũ ſit per teſtes de crimine:vt ſciat iudex alias circũſtantias,torquet.Et ſi tortus induratus nõ fateretur,vel iudex nollet torquere,cõdemnare poſſet ſi fuit conuictus per teſtes.Si autem vult ſe defendere,quod ad ſui defenſionem,vel quod alius fuit,qui occidit,vel deliquit:Vel vult teſtes reprobare:quia inimicos ſibi,vel aliud rationabile dicere velit,audietur.Non negatur quĩ alios accuſet ſi velit,& præponetur ordinariũ iudicium vt accuſatio,extraordinario:vt inquiſitio,& tunc oportet,ꝙ lis cõteſtetur,& omnia ſolenniter fiant. Si verò non appareat accuſator inquirat vt dictum eſt,quãdo in flagranti capitur,quod plus eſt,imò quãdo fugit quis ex non ſcripto procedetur ſine iuris ordine:& tunc ſi accuſatio fiat,ꝓderit accuſatori capto in flagrãti quia ex vinculis cauſam dicet,nã in fugiẽte capto idẽ eſt de iure cõmuni.Nõ autẽ ſufficiet probari crimen p capiẽtes tantũ,quia habetur loco accuſatoris:ſunt enim cauſa, quare per officiales proceditur,quia deprehẽderunt in flagrãti, videntur quoddammodò in ſuam cauſam deponere, & ſic teſtimoniũ eorum non videtur validũ.Non tamen videtur eorum teſtimonium reſpuendum: quia in cauſa denuntiationis eſt idem denuntiator & teſtis,non enim ex hoc,quod ceperũt, delinquentẽ in flagranti videntur delinquẽtem offendere.qa cum liceat ex iure ſic capere,iuris executio non habet iniuriã Si ergo non eſſent alij teſtes, quam illi qui reum ceperunt in flagranti,dũmodò aliud non obſtet eis, per quod à teſtimonio,alias poſſent repelli videtur ſtandum dicto eorum:quia edictum de teſtibus eſt prohibitorium,illi propter hoc non repellunt vt dictum eſt,& quia non cauetur vt repellatur,ergo admittuntur,nec eſt anguſtandum,vt probationes cadãt,& videtur expreſſum Danielis 12.Vbi illi presbyteri, qui exarcerant in Suſannã,denuntiauerunt,quod deprehenderunt eam in adulterio,& teſtes fuerunt,& ad eorum teſtimonium condemnata fuit ad mortem, niſi quia falſitatem eorum reuelauit Dominus per Danielem.Circa hoc inuigilet ſollicitudo iudicis,qui debet modis omnibus inquirere veritatem.in cõ col.1.lin.10.& ſeq fol. 145
Nouatio,vel pactum de non petendo ſi poſt ſententiam factum ſit,ſtatim victus, qui nouauit cauſam,vadat coram iudice executore,& ſignificet ei nouationem,ſeu pactum, proteſtando,quòd non exequatur de cætero, & appellet, ſi non fecerit. in com.2.lin.40.fol. 154
Nubilis ætas incipit in 15 annis.in glo.col.1.lin.5.fol. 238
Nullitas eſt ſpecies appellationis.in com.colum.2.lin.77.fo. 153
Nullitas & iuſtitia an ſimul poſſit intentari,& an iudex appellationis cognoſcat de nullitate in addi.ad cõ.col.2.lin.74.f. 153
Nullitas ſententiæ executioni mandatæ perpetuo poteſt intentari,id eſt,vſque ad 30.annos.in cõ.col.2.lin.79.fol. 153
Nullitatis cã an litis conteſtationẽ requirat.in gl.c.2.l.10.f. 154
Nullitatis cauſa etiam pendente appellatione poteſt agitari,nec per hoc renuntiatur appellationi.in com.col.2.lin.70.fo. 153
Nullum annullari non poteſt.in com.col.2.lin.65 fol. 162
Nullum,quod eſt, etiam ſi ſit iudiciale non debet executioni tradi.in com.col.1.lin.59.fol. 8
Nuntius ſolis de citatiõe facta credi in magnis rebus eſt abſurdũ cum ij,conſueuerint eſſe leues perſonæ,publicæq́; perſonæ, q̃ pro duabus habetur,ſoli non credatur.in cõ.col.1.l.52.fol. 117
Nuntio an credatur de citatione,ſi pars neget ſe citatam. in gl. col.2.lin.34.fol. 112
Nuntio curiæ alicubi extra regnum de maximis factis creditur. in com.col.1.lin.27.fol. 117
Nuntius ſi vadat ad citandum plures pro eadem cauſa eadẽ die, vel in vno loco,non debet ei ſolui niſi quantum ſolueretur ꝓ vno.in com.col.2.lin.14.fol. 319
Nuptiæ.In deſcendenti linea ſi quis eſſet vltra ſeptimũ gradũ & vſque in infinitum non contraheret nuptias cum aſcendenti: quia idem dicuntur. Hinc dicitur vna familia multorum qui ab eiuſdem veluti genitoris ſanguine proficiſcuntur,ſicut dicimus familiam Iuliam,quaſi à quodam fonte emanare.in cõ. col.1.lin.41.fol. 246
Nuptiæ non ſunt de iure ciuili,niſi conſentiant illi,qui coeunt, & illi in quorum ſunt poteſtate. in comment.columna 1.linea 57.fol. 361
Nuptiæ. Si in conceſſione feudi imponeretur conditio, vt non nuberet odioſis domino,aliàs perdat feudum,ipſo facto videtur valere,& contrahendo perdet feudum, licet matrimoniũ teneat, & hoc propter cauſam: quia erant odioſi domino: nam ſecus ſine cauſa,vt ſi ſimpliciter dicat,do in feudum tibi ita vt non nubas ſine conſenſu meo. Vel diceret,do,vt nõ nubas Titio,cum alij non poſſet æquè nubere,vel vt non nubas Neapoli, cum alibi ſic bene non poſſit nubere. Hæ pactiones inducunt viduitatem,& ideo non valent,& ſi non valent, in vltimis voluntatibus,non valebant etiam inter viuos. in cõ. col.1.lin.70.fol. 232
Nuptiæ ſunt benedicendæ,& ea nocte qua benedicũtur pro reuerentia benedictionis debent ambo in virginitate permanere.in com col.2.lin.2.fol. 361
Nuptiarum ſolennitas & ſacerdotalis benedictio præſumitur probato matrimonio contracto de communi conſenſu.in gl. col.1.lin.28.fol. 230
Nuptiæ.vide.Puella non poteſt.

De litera O.

OBEDIRE poteſtatibus omnes debent.in commẽ. col.1.lin.64.fol. 27
Obediens.Qui non obedit officialibus d.Regis, dicitur non obedire Regi,& punitur pœna ibi cõtenta. in commentario columna 1. linea 1.& 62. folio 291
Obedientia. De obedientia quæ à ſubditis debetur ſuis principibus,& regibus late per gloſſam in procem conſtitut.colum. 2.lin.45.& per plures ſeq.
Obedientia. Pater occidit filium, & frater fratrem in virtute obedientiæ,& melior eſt obedientia, quàm victima, & Adam propter inobedientiam perdidit Paradiſum,vnde obedientia ſola fidei meritum poſſidet,ſine qua quiſque fidelis conuincitur,etiam ſi fidelis eſſe videatur.Conſiſtit autem obediẽtia in tribus,in reuerentia exhibenda,mandato ſuſcipiendo,& iudicio ſubeundo.in com.col.1.lin.12.fol. 356

Obedientiæ virtus.in commentar.column.1.lin.77. & col.2.lin. .folio 290
Oblationes de iure Canonico in tres partes diuiduntur, de decimationibus,& aliis debitis prælato, fiunt quatuor partes.in com.col.1 lin 50.fo. 15
Oblationes fiunt pro fabrica eccleſiæ. in comm.colum.1.lin.59. folio 15
Obligatio quænam ſit illa, quæ impediat tranſlationem rei eccleſiaſticæ.in com.col.2.lin.31.fo. 355
Occidens alium ex quibus poſſit excuſari.in commen.col.2.lin. 50.folio 24
Occidens habentem merum imperium,dicitur committere crimen læſæ maieſtatis,& quomodò hoc intelligatur.in comm. col.1.lin.52.fo. 56
Occidere qui aliquem poteſt, multò magis eum contumelia iuris poterit afficere.in glo.col.2.lin.23.fo. 134
Occidere videtur,qui cauſam mortis præſtitit: vt dotis medicamenta nociua vel elyſtere immittens, vel qui ſcienter oſtendit malam viam,vbi lattones erunt, qui occiderunt eum. in com.col.2.lin.47.fo. 22
Occidere videtur, qui mortiferè vulnerat. in com.colum.1.lin. 45.fol. 54
Occidere volens vnum,ſi occidit alium,an teneatur. in comm. col.1.lin.81 fo. 22
Occiſi proximior non præſumitur in perſecutione propriæ vindictæ colludere.in glo.col.1.lin.32.fo. 52
Occiſorum appellatione qui contineantur. in glo.colum.1.lin. 41.fol. 53
Occiſus. Homo mortuus reperitur in territorio alicuius terræ, & non inuenitur in toto corpore vulnus,ſed fuit veneno, vel ſuffocatione interfectus, an vniuerſitas iſto caſu teneatur de occiſo.in com.col.2.lin.7 .fo. 328
Occulta delicta non ſunt ex officio punienda. in com.col.2 lin. 1.fol. 343
Occultum matrimonium dicitur,quod fit ſine authoritate principis.in glo.col.2.lin.46 fo. 232
Occupantes villanos Baronum,vel militum puniuntur.in gloſſ. col.1.lin. 6.fo. 206
Occupatio violenta rerum immobilium qua pœna puniatur. in gl.col.2.lin.20.fo. 49
Occupatio.vide, Interitus.
Oculus certior eſt quàm auris.in glo.col.2.lin.27.fo. 38
Odia reſtringuntur.in com.col.1.lin.61 fo. 62
Odia reſtringuntur & in talibus maſculinum non concipit fœmininum in com.col.1.lin.50.fo. 240
Odia verùm ſemper ſunt reſtringenda.in gloſſ.column.2.lin.64. folio 249
Odio alterius alius grauari non debet.in commen.colum.2. lin. 70 fol. 167
Odioſa eſt conſtitutio quę dat iudicium compari in com.col.1. lin.53.fo. 70
Odium vnius non extenditur ad aliam perſonam. in com.col.2. lin.67.folio 240
Officia debent eſſe annalia.in com.col.1.lin.71.fo. 110
Officia quando per Regiam curiam alicui cōmittuntur debent ad expenſas curiæ committi,non eorum quibus committuntur.in com.col.2.lin.46.fol. 311
Officia rerum promiſcuis actibus turbantur. in gl.colum.1. lin. 2.folio 108
Officialem ſe faciens ad colligendam pecuniam fiſcalem cum non ſit punitur in quadruplum.in com.col.2.lin.72.fo. 72
Officiales admittentes ſcienter aliquem aduocare ſine licentia Regis puniuntur.in com.col.2.lin.56.fo. 102
Officiales ab hominibus iuriſdictionis ſuæ recipere non debent mutuum,nec emere domos, vel alia quæcunque niſi neceſſaria pro victu,nec ipſi nec familiares,nec matrimonia contrahere poſſunt.in com.col.1.lin.50.fo. 106
Officiales debent habere gagia ſua ne deprædentur ſubiectos, ſed ſint cōtenti annonis,q̃ à fiſco dātur.in cō.col.2.li.69.f.81
Officiales debent habere manus mundas.in com.colum.2.line. 75.fol. 91
Officiales debent in terris ſuæ iuriſdictionis inquirere ſpecialiter de hæreticis & Patarenis,& eos exterminare.in glo.col. 2 lin.4.fo. 7
Officiales de bene purgare prouinciā malis hominibus,nec poſſunt vltra quatuor dies in vno loco moram protrahere, niſi neceſsitas,vel vtilitas expoſcat.in com.col.1.lin. 3.fo. 299
Officiales debēt ſibi inuicem facere,& ſe iuuare,& obedire,quia vnus indiget auxilio alterius.in com.col.2.lin.65.fol. 81
Officiales durant tantùm per annum. in gl.col,1.lin.26.fol. 110
Officiales intendentes ſecundùm iuſtitiam ad punitionem malorum à principe laudantur.in com.col.3.lin.75.fol. 75
Officiales iurare debent ſeſe in terris ſuæ iuriſdictionis eſſe inquiſituros ſpecialiter de hæreticis & Patarenis.in gloſſ.col.2. lin.13.fo. 7
Officiales non debent accipere munera.in comm.column.1.lin. 33.fol. 299
Officiales non poſſunt capere animalia pauperum, vt portentur res ipſorum officialium, & non ſoluunt naulum.in com.col. 2.lin.67.fol. 106
Officiales prohibentur accipere munera præter eſculenta,& poculenta,& nunquid poſsint recipere expenſas ab vniuerſitatibus & ciuitatibus.in com col 2.lin.74.fol. 298
Officiales pro quolibet anno officij debent ſtare ad ſyndicatum per 40.dies,vel pro rata temporis,& poſſunt accuſari,& inquiri contra eos, & puniuntur in quadruplum ſicut fures manifeſti.in com.col 2.lin.74.fo. 110
Officiales quot numero eſſe debeant.in com.col.1.lin.65.fo. 110
Officiales tenentur auxiliari ſecretò.in glo.col.2.lin.12.fo. 79
Officiales turbantes iuriſdictionem alterius puniuntur.in com. col.2.lin.67.fol. 430
Officiali Imperatoris vel regis ſi iniuria fiat in duplum punitur,quàm ſi fiat priuato.in glo.col.1.lin.4.fol. 56
Officiali iniurioſo reſiſtere licèt.in glo.col.2.lin.5.fo. 263
Officiali limites mandati excedenti impunè reſiſti poteſt. in gl. col.1 lin.33.fo. 198
Officiali ſi quid aliquis det, ne mittatur in exercitium, vel ne erectur ſyndicus per impreſsionem ſuperioris, & contra iuſtitiam tenetur officialis illud reſtituere:& criminaliter punitur,quia hic ſola turpitudo & barateria recipientis verſatur. in com.col.1.lin.40.fo. 303
Officialibus mandata Regis exequentibus eſt obediendum. in com.col.2.lin.3.fo. 390
Officialis accuſatus criminaliter tempore ſyndicatus, non debet fideiuſſores præſtare, ſed iuratoriæ cautioni remitti. in com.col.1.lin.70.fo. 147
Officialis aliis iniuriam inferens,punitur. in gloſſ colum.2.lin. 5.folio 265
Officialis aliquid indebitè à partibus extorquens, vel pro ſigillo accipiens,qualiter puniatur.in com.col.1.lin.62.fo. 302
Officialis aliquid recipiens pro ſigillandis literis tenetur pœna quadrupli, pro ſigillandis verò quaternis collectarum & exactionum pœna octupli.in com.col.1.li.61 & col.2.lin.4.f.3 2
Officialis an poſsit aſſumere aliquem aſſeſſorem dē ſua prouincia ſine ſpeciali mandato.in com.col.1.lin.38.fo. 75
Officialis antequàm officiū ingrediatur debet iurare in præſentia 10.teſtium,verba de quibus ibi.in com.col.1.lin.52.fo. 304
Officialis antequam officium ingrediatur iurat, & forma eius iuramenti,alias non poteſt officium exercere. in com. col. 2. lin.6.fol. 303
Officialis commiſsio quid continere debeat. in com. col. 2.lin. 18.fol. 302
Officialis defenſam imponens an teneatur denuntiare,& ſi non denuntiet,qua pœna teneatur.in com.col.2.lin.10.fo. 33
Officialis finito anno debet reddere rationem,& quare.in gloſſ. col.1.lin.44.fo. 110
Officialis habens æquum non debet compellere ſubditum commodare animal, ſed ſuum propriū debet mittere. Si verò non habet poteſt cōpellere animalia ſubditorum ſoluta mercede vnius tareni per diem homini cum animali. Sine homine medium Tarēnum.Hodie ſunt grana 13.& tertia homini ſine animali grana 7. minùs tertia. Item ſi negligentia, vel malitia ducentis animal moriatur,vel deterioretur, eſt ſuper eū,quia ſi duxit animal vlt[illegible] locum,ad quem cōductum fuit,tenetur. in comm.col.1.lin.65.fo. 109
Officialis interius non eſt ad officium eligendus, donec à vinculo rationis præcedentis officij ſe liberauerit,& ſatisfecerit fiſco.in glo.col.1 lin.59.fo. 110
Officialis iure Romano non debet capere eſculenta & poculēta, niſi quæ conſumantur infrà dies proximos, & quæ non excedant multam quantitatem & nunquid poſsit accipere pecuniam pro eſculentis:& poculentis,quæ non excedant multam quantitatem, vſque ad concurrentem quātitatem eorum, quæ poſſunt conſumere infrà dies proximos.in comm.col.1.lin.52 folio 196
Officialis lędēs priuatum in bonis,vel in perſona.quomodo puniatur.

nietur.in com.col.2 lin.80.fol. 263
Officialis matrimonium contrahens in prouincia quam regit, an à 'quam pœnam de iure romano patiatur.in com.col.1.li. 6 .folio 106
Officialis non debet recipere eſculenta, & poculenta niſi ſemel tãtum.in com.col.1.lin.3 fol. 299
Officialis non poteſt cõpelli facere animal ſine cõpetenti ſalario ad ſibi ſeruiendum in cõ.col.2.lin.2 .fol. 333
Officialis non poteſt ordinare vicarium ſine ſpeciali mandato. in com.col.1 lin.3 .fol. 297
Officialis promittens res fiſci perire, de ſuo reſarcit.in com.co. 1.lin.40 fol. 59
Officialis per principem ad officium deputatus magis dignus cenſetur.in com.col 2 lin.32.fol. 56
Officialis poſt depoſitum officium an ſemper debeat remanere in prouincia per 40 dies de iure regni, & ſi recedat ante tempus ſuæ ſyndicationis an reus maieſtatis efficiatur, & pœna capitis puniatur.in com col.1.lin.50. fol. 320
Officialis poſitus ad beneplacitum, an æquiparetur perpetuò in gloſſa colum 1 lin.35.fol. 110
Officialis poteſt cognoſcere de iniuria illata familiaribus ſuis tempore officij.in com col. .lin 46.fol. 75
Officialis poteſt compellere aliquem ad reſtituendũ quod debet ciuitati, aliàs tenetur in ſyndicatu in cõ. col 1.li.40.f. 371
Officialis pro ſubditis defenſam imponens, an poſsit eam remittere.in com.col.2.lin.8. fol. 23
Officialis qualiter puniatur, qui per vim vel terrorem vxorem ducit in ſua prouincia, vel loco ſuæ iuriſdictionis. in comm. col.1.li 71.fol. 105
Officialis quicquid agit egrediendo commiſsionis limites, nihil valet, tanquam actum ab incompetenti. in gl. 1la colum, 2 lin.1 .fol. 108
Officialis qui deliquit certum forum ob delictum ſortitus eſt, licet poſtea deſinat eſſe iudex, tamen forum nõ declinat. in cõ. col 2.lin.63.fol. 65
Officialis qui in ſuo computo fraudat fiſcum in nonuplum tenetur.in com.col.1.lin 21.fol. 309
Officialis qui recedit ab officio propria voluntate, ſine Regis licentia, an pœna capitis puniatur.in com.col.2.lin. 4 fo. 345
Officialis qui ſe immiſcet rei ad ſe non pertinenti puniẽdus eſt. in glo colu 1.lin.50.fol. 108
Officialis qui ſe ingerit in non commiſsis eo ipſo ſuſpectus eſt. in glo.col.1.lin 42.fol 108
Officialis quis ſit.in glo.col.1 lin.55.fol. 67
Officialis quod facit, facit dominus, in com.col. .lin.75.fol.188
Officialis Regis imponit defenſas pro ſubditis, ſicuti pater pro filio.in com.co.1.li 73.fol. 212
Officialis ſacramento ſtatur.in com.col.1.lin.27.fol. 308
Officialis ſi aliquid facit illicite, vel iniuſte de conſilio iudicis, ſolus iudex tenetur, ideò debet ſibi reſiſtere.in com.col.1. linea 41.fol. 305
Officialis ſi imponit defenſam, an poſsit eam remittere, antequam incidat in eam in com.col.1..lin.60.fol. 32
Officialis ſi non habet familiam ad capiẽdum foriudicatos, vel alios malefactores, poteſt implorare brachium ſubditorum. in com.col.2.lin.64.fol. 135
Officialis ſi recedat de officio ſuo ſine licentia principis, nũquid puniatur pœna capitis.in com.col.1.lin. 6 fol. 320
Officialis tempore ſui ſyndicatus accuſatus criminaliter, an teneatur præſtare fideiuſſoriam cautionem.in com col.1.lin.47 fol.147.& col. .lin 40.fol. 148
Officialis tenetur denunciare corruptelam alterius officialis, & hoc iurat, ſicut tenetur nuntiare illum, qui cõmittit cõtra imperium.in com.col.1.lin.4 .fol. 126
Officialis, vel notarius actorum ſubtrahens bona fiſcalia punitur in nonuplum.in cõ.col.1.linea 48 fol. 309
Officialis vidẽs aliquam rixam poteſt imponere defenſam partibus, de qua cognoſcũt iuſtitiarij, & magiſter iuſtitiarius. in glo.col.1.lin.9.fol. 28
Officialium appellatione comprehenditur etiam notarius actorum.in com.col.1.lin.58.fol. 400
Officij annus olim incipiebat in calendis Ianuarij.in com colũ. 1.lin.75.f l. 110
Officij ex nomine effectus ipſius ſignificatur: nam ab antiquitate pluribus data ſunt nomina ſignificantia à parte rei.in glo. col.1.lin.5 .fol. 64
ficij ratione aliquid extorquens à ſubditis, tenetur in quadruplum damnum paſſo, ſecus ſi ſponte oblatum accipiat: quia tunc tenetur in quadruplum fiſco.in com.col.2.lin.19.fol.263
Officio duplici quis fungi non debet in glo.col.1.lin.5.fol. 108
Officium circa nepotem ex officio patris erga filium ſ ndet.in glo.col.2.lin.2.fol. 70
Officium & honores quis perpetuare non debet.in com colũ 2. lin.26.fol. 331
Officium habetur pro accuſatore, vnde ita fo iudicatur quis ſi fuerit bannitus per officium ex inquiſitione, quàm ſi per accuſatorem in com.col. .li.68 fol. 176
Officium iudicis fungitur poteſtate accuſatoris.in com col.1.lin 7 .fol. 78
Officium iudicis mercenarium deſeruiens iudicio datur pro petenda executione ſententiæ.in com.col.1.fol. 154
Officium ſibi commiſſum quis extendere non debet vltra mandatum, & tangere de officio alterius.in glo.col.1.lin. 3.f.107
Officium vſurpans qua pœna puniatur, & qualiter mulctetur qui vſurpat iuriſdictionem in cõ.col 2.lin.49.f 303.& quando quis officium vſurpare dicatur.col.1.lin. .fol. 304
Omne qui dicit, nihil excipit.in com.col.2.lin.48.f. 86
Omne dicens, nihil excludit in glo.col.1.lin.21.fol. 97
Omiſſum in libello, an poſteà poſsit in articulis ſuppleri. in cõ. colum.2.lin.25.fol. 155
Omiſſus caſus ſi ſit ſimilis expreſſo, quod iuris eſt in expreſſo, idem eſt in omiſſo.in glo.col. lin.44.f l. 182
Omittere longè minus eſt quam committere.in com.columna 2.lin.44.fol. 37
Opera fert, qui ad peccandum nos inuitat.in com.colum.2. lin. 64.fol. 142
Opera non tranſit ad hæredes hæredis.in glo.colum.2. linea 16. folio 227
Opinio. Quotiens iuriſtæ ſunt in diuerſis opiniõibus, & vna canonizatur, proſequuntur opinionem canonizatam. in commi. col.2.lin.32.fol. 193
Oppida habitantes an ſint ciues, vel villani.in gloſſa columna 1. line.12.fol. 175
Oppidum vnde ita dictum.in com.col.1.lin.77.& col.1.lin.64. fo 10 174
Oppreſsi & grauati in iuſtitia conſequenda qui dicantur Andr. de Iſern.in proœ.col.23.lin.4.
Oratores prolixi reprehenduntur.in glo.col.1 lin.14.fol 194
Ordinarij iudices quot & qualibet regni ciuitate eſſe debeãt. in glo.col.1.lin.43.fol. 97
Ordinarij, ſicut Epiſcopi cauſas cõmittendo & delegando id ſi de ſuo debent ſatisfacere pro labore eorum, & non poſſunt in expenſarum nomine, vel alia cauſa exigere qui equam à litigante: nam habent redditus, & iura Epiſcopalia, per quæ ſunt debitores iuſtitiæ.in comm.col.1.lin.5 .fol. 92
Ordinarium eſt fortius & durius vinculum extraordinario. in com.col.2.lin 64.fol. 70
Ordo à lege expreſſus eſt ſeruandus.in gloſſa col 1.lin.5.fol. 5
Ordo eſt in notorijs iuris ordinem non ſeruare. in com.colũm. 1.lin.14.fol. 56
Ordo iudiciarius non curatur, ſi cauſa agatur corã principe poteſt enim velle cauſam agi, ſicut placet ei: nam ſi cõmittit alij cognoſcendam ſic abſque ordine iudiciario multo fortiùs & ipſe taliter cognoſcet, & illa quæ pertinet ad eum adminiſtrat ſicut vult: hæc enim p ſitiua ſunt, quæ tolluntur eo ipſo, quod ſcienter contrarium agit.in com.col.2.lin.66.fol. 138
Ordo iudiciarius non attenditur quãdo aliqua cauſa tractat in preſentia Regis, & de eius cõſcientia.in glo col. .lin.13 f. 136
Ordo, relatio ex ordine conſideratur.in gloſſa colum. 2. linea 5.fol. 92
Ordo ſcripturæ quando & in quibus ſit ſpectandus.in glo.colũ. 1.lin.48.fol. 92
Ordinem ſcripturæ ſeruamus, quotiẽs quæritur, quis homo. cui perſonæ præferri in aliquo obtinẽdo.in glo.col.1.lin.48.f.92
Originalis cauſa & ſubſtantialis potius conſideranda eſt, quam titulus actionis.in com.col.2.lin.6 .fol. 78
Origo naſcendæ poſſeſsiõis exquirenda eſt, in gl.c.1.l.34.f. 44

De litera P.

PACE gaudet, & quieſcit in tuto, & proficit populus.in gloſſ.col.1.lin.10.fol. 16
Pacis conuentio ex publica cauſa procedit.in gloſſ. colum.1.lin.6.fol. 16
Pacis decor.in glo.col.1.lin.9.fol. 19
Pacis obſeruantia inducitur.in gl.col. .lin.2.f. 16
Pacis tempus gubernatur per iuſtitiam.in gloſſa colum.2.linea 45.folio 15

Pater ſi de prima vxore habeat filiam, & vſumfructum bonorum maternorum, & ex ſecunda habeat multos filios, vel nullum & de vſufructu prædicto alat ſe & alios, nihil aliud habens, an pro filia primi matrimonij, cuius eſt proprietas bonorum, teneatur relinquere vſumfructum pro dote, ſi non poteſt aliter maritari. in com. col. 1. lin. 4. fol. 28

Pater ſi dedit dotem filiæ, de paragio, vel frater, filia vel ſoror excluditur à ſucceſſione materna. in gloſſ. columna ſecunda, lin. 6. folio 237

Pater ſi exhæredet iuſtè vnum filium, an legitima aliorum propter eius filium exhæredatum augeatur. in addit. ad com. col. 2. lin. 51. fol. 81

Pater ſi filio emancipato det feudum an excludetur pater ſi filius moriatur, per fratrem defuncti. in commentar. column. 2. lin. 36 fol. 246

Pater ſi habeat duas filias, & mater habeat feudum, alteram verò pater nuptui tradat, & dotet, an ſi poſtea mater feudataria moriatur, ſoror quæ remanſit in capillo excludat alteram ſororem coniugatam, & dotatam de bonis paternis. in gloſ. col. 2. lin. 52. fol. 249

Pater ſi in ciuitate Neapoli legaret filiæ in capillo, non diceretur dotata nec poſſet etiam ſtatim petere ſupplementum legitimæ etiam ſi ſtatutum diceret, quòd eſſet contenta dote. in com. col. 2. lin. 56. fol. 242

Pater ſi teſtetur de feudo, & plus vni filiorum dederit quàm alij & quando eius diſpoſitio valeat, & quando non. in com. col. 2. lin. 74. fol. 200

Pater tenetur alere omnes, qui continentur appellatione liberorum, & econtra deſcendentes nepotes, & alij tenentur alere patrem, & auum & cæteros: & frater tenetur alere fratrem. in com. col. 2. lin. 26. fol. 228

Pater vel vxor non debet alimenta ſubminiſtrare filio vel marito exuli. in gl. col. 1. lin. 18. fol. 243

Pater. vide Balius.

Pater. vide Filius

Pater. vide Filiusfamiliâs.

Pater. vide Succeſſores ſingulares.

Paterni nominis pietas conſilium capit pro liberis. in gloſſ. col. 2. li. 27. fol. 9

Patrem offerre filium ad ſupplicium non eſt veriſimile. in gl. co. 2. lin. 28. fol. 9

Patres cogi poſſunt à præſidibus, ad filias ſuas maritádum & hoc poteſt iudicis officio explicare, & dabitur dos ſecundum digni tatem, facultatem patrimonij, & numerum filiorum. Idem dicitur in matre hæretica, & an filia debeat expectare ad 25. annum. in com. col. 2. lin. 25. fol. 242

Patres nunquam ex delictis filiorum puniuntur. in gl. colum. 2. lin. 46. fol. 9

Patrimonia duo vnius eſſe non poſſunt. in gl. col. 2. lin. 54. f. 250

Patrimonium. vide Feudum eſt nomen.

Patris appellatione an contineatur mater, ſicut appellatione fratris continetur ſoror. in com. col. 1. lin. 10 fol. 241

Patris & filij hæredis & teſtatoris vna dicitur perſona. in com. col. 2. lin. 76. fol. 155

Patris exempla filio præiudicant, ſic & econtrà beneficium ad filios & nepotes ipſo ordine ſanguinis defertur. in gloſſ. colum. 2. lin. 1. fol. 273

Patris in filium maxima poteſtas. in gl. col. 2. lin. 72. fol. 9

Patris perſona ſemper honeſta & ſancta videri filio debet. in gl. col. 2. lin. 69 fol. 9

Patroni cauſarum militant. in gl. col. 1. lin. 19. fol. 272

Patronum faciunt dos, ædificatio fundi, & conceſſio fundi, vbi eſt ædificata eccleſia. Andr. de Iſern. in proœm. conſtit. colum. 17. lin. 58.

Patronus remittendo ius patronatus, reuerentiam ſibi debitam non remittit. in com. col. 1. lin. 58. fol. 89

Patronus ſi deueniat ad paupertatem debet ali de bonis eccleſiæ in qua habet ius patronatus ſecundū canones, idem eſt in fructuario præſentationis. in com. col. 2. lin. 77. fo. 217

Patronus vide Serui.

Patronus an ſuccedat nepoti, ſicut nepos patruo. in com. col. 2. lin. 57. fol. 248. & col. 1. lin. 61. fol. 251

Patruus an ſuccedat nepoti. in gl. col. 1. lin. 5. fol. 248

Patruus ſi maritaſſet & dotaſſet neptem filiam fratris ſui an excludatur pro ſucceſſeſsione patrui dotantis. in com. col. 1. lin. 56. fol. 247

Patruus verùm ſuccedat nepoti in feudo antiquo. in com. col. 1. lin. 63. fol. 246

Patruus. vide Filius fratris, & Feudatarius.

Pauca ſemper aſtringere dicitur, qui ſuperfluum amplexatur. in com. co 2. lin. 36. fo. 73

Pauper aduocatus in iudicio clamans minus punitur, quàm diues. in gl. col. 1. lin. 5. fo. 57

Pauper. Laudabile eſt iuuare indigentes, & pro pauperibus poſtulare. in glo. co. 2. lin. 21. fo. 102

Pauper qui non poteſt ſoluere pœnam in ære, luit in corpore. in glo. col. 1. lin. 4. fol. 7

Pauper ſeu quælibet debilis perſona an poſſit declinare forum cuiuſlibet iudicis. in glo. col. 1. lin. 16. fo. 58

Pauper Vbi proceditur per viam inquiſitionis, debet pronunciari illum eſſe pauperem, cuius dicto ſtatur, & probatio in contrarium non admittitur. in com col. 1. lin. 74 fo. 327

Paupertas prodeſt. in com. col. 1 lin. 23 fo. 327

Paupertas quando excuſet à periurio. in com. col. 2 lin. 39. f. 282

Pax confirmat imperium, & regna conſeruat. in glo. col. 1. lin. 19. folio 16

Pax. Epiſcopus poteſt excommunicare propter pacem. in gl. col. 1. lin. 40. fol. 16

Pax eſt opus iuſtitiæ, & cultus iuſtitiæ ſilentium. in comm. col. 1. lin. 80. fo. 15

Pax fracta. vide Inſultum ſi duo.

Pax generalis debet iurari quolibet quinquennio à ſubditis vniuerſis ſupra 18. annum, & infrà 70. conſtitutis. & an hoc hodie ſeruetur. in glo. col. 1. lin. 44. folio 16

Pax per iudicem eſt ſeruanda. in glo. col. 1. lin. 27. fo. 16

Pax ſi inter duos facta fuerit, ſub pœna 100. vnciarū, per eum qui controuenerit curiæ ſoluenda, & vnus ex his alium occiderit & ſic pacem violarit, an curia poſſit contra eum agere ad pœnam & filius occiſi ad pœnam corporalem pro homicidio. in com. col. 2. lin. 57. folio 53

Pax vnde dicatur. in glo. col. 2 lin. 6. fo. 16

Peccans, ſi peccatum emendet, perinde eſt, ac ſi nunquàm morboſus fuiſſet. in com col. 2. lin. 48. fo. 11

Peccata tantò grauiora ſunt, quantò diutius inueniuntur eſſe commiſſa. in com. col. 1. lin. 39. fo. 146

Peccatum eſt in voluntate. in com. col. 1 lin. 75. fol. 56

Peccatum nullum eſt adeò paruum, quod non maius fiat propter contemptum. in glo. col. lin. 39. fol. 2

Peccatum omiſsionis eſt leuius. in com. col. 1. lin. 6. fo. 124

Peculatus actio eſt publica, & quinquennio ſopitur. co. 1. lin. 27. folio 59

Peculatus pœna de iure conſtitutionum, & de iure cōmuni quæ ſit. in glo. col. 1. lin. 4. & 4 fol. 59

Peculij onus peculium ſequitur, ſicut lepra leproſum. in gl. col. 1. lin. 4. folio 44

Peculium. vide Feudum eſt nomen.

Pecunia æſtimat omnes res, & res non æſtimant pecuniam. in cōm. col. 1 lin. 55. fo. 140

Pecunia & labor recipit diuiſionem in glo. col. 1. lin. 13. fol. 141

Pecuniæ appellatione quæ contineantur, & an res mobiles. in com. col. lin. 44. & ibi in addit lin. 46. fo. 180

Pecuniam recipiens tenetur facere apodixam ei qui numerat in com. col. 2. lin. 58. fo. 76

Percuſsio qualiter eſſe debeat ad hoc vt locum habeat pœna manus, vbi non multum læſit percuſſor, arbitrio iudicis committitur. in com. col. 1. lin. 25. fo. 22

Percuſsio quando præcedit arma ad offenſionem fuiſſe portata præſumuntur. in com. col 1. lin. 75.

Percuſsio qualis eſſe debeat ad hoc vt percutiens pœna manus puniatur. in glo. col. 1. lin. 26 fol. 21

Percuſſori amputatur manus cum qua percuſsit de iure regni. in com. col. 2. lin. 3. fo. 293

Percuſſus in territorio Capuæ ſi moriatur in Auerſæ diſtrictu qui teneantur damnum ſoluere ignoratis malefactoribus. in com. col. 1. lin. 79. fo. 53

Percuſſus ſi poſt octo dies, infra octo mēſes moriatur, incumbit probatio accuſanti, quòd ex eo vulnere mortuus fuerit, & quomodò id probabit. in com. col. 1. lin. 69. fol. 23

Percutere plus eſt, quàm portare arma. in com. col. 1. lin. 13. fo. 19

Percutiens an teneatur ad pœnam armorum, & de vi publica. in com. col. 2 lin. 445. fol. 18

Percutiens armis aliquem, & ei veſtimētum tantùm incidens, an túc percuſſor manum amittere debeat. in gl. col. lin. 30. fo. 21

Percutiens armis, aut inſtrumētis non prohibitis tenetur de percuſſo, non de portatione armorum. in com. col. 1. lin. 1 . fo. 19

Percutiens cum armis prohibitis, vltra pœnam percutientiū an teneatur

teneatur etiam de portatione armorum.in gl.col 2.lin.9.f.21
Percutiens duos diuerſis temporibus ſi pro vno inciſa eſt ſibi manus dextra,an ſi probetur ſecunda percuſſio,debeat ei amputari alia manus,vel an alia ſit ei pœna irroganda,an vero hæc ſecūda percuſſio erit totaliter impunita.in cō.col 1.li.81.f. 21
Percutiens quando oneretur probare quod vulnus illatum mortuo fuit leue,& non matale ne teneatur de occiſo.in com.colum.1.lin.74.fol. 23
Percutiens vtrùm poſſit probare vulneratū non ex vulnere,ſed ex negligētia,& malo regimine mortuū.in cō col.1.li.45.f. 23
Perduellionis crimen.vide Pugna
Peregrinos decipientibus pœna ordinaria duplicatur.in glo.col.2.lin.10.fol. 267
Peregrinos Imperator defendit,& eis iura fauorem impenduut,& decipienti peregrinum duplicatur pœna.in com.col.1.lin.66.fol. 259
Peremptoriæ vſque ad ſententiam poſſunt opponi in com.col.2.lin.67.fol. 165
Peremptorio die elapſo,in quo citatus non comparuit,hodie citatus habet triduum de æquitate,infrà quod poterit impunè exinde comparere.Quo die elapſo poſt peremptorium condēnatur reus contumax.in com.col.2.lin.39.fol. 115
Peremptorium an ſit ponendum in prima citatione. in additio.ad com.col.2.lin.73.fo. 116
Peremptorium circumducitur morte rei,ſicut actoris, & tunc ſi transfertur iudicium in hæredem citatur ex integro, ſicut & in contractu interpellatur hęres iterùm.in comment.col.2.li.34.fol. 117
Peremptorium debet peruenire ad notitiam citati, & quare id dicatur.in com.col.1.lin.69.fol. 15
Peremptorium iureſcripto certo modo peruenitur ad peremptorium,& oportet quod iudex dicat,cito te peremptoriè, alias non intelligitur hoc verbum in com.col.2.lin.69.fol. 108
Peremptorium mittere quādo velict in poteſtate iudicis erat de iure Romano.in com.col.1.lin.90.fo. 113
Peremptorium ſemper eſt exprimendum à iudice citante in ciuilibus.in com.col.1.lin.77.fol. 113
Periculi in ſe ſuſceptio à debitore facta creditur facta in fraudē vſurarum,ideo eſt prohibita.in com. col.2.lin.76.fol. 12
Periculum maius eſt in cuſtodia perſonæ,quam in cuſtodia rerū,& pignorum.in com.col.2.lin.34.fol. 117
Periculum poſt perfectum contractum pertinet ad emptorem.in com.col.1.lin.74.fol. 104
Periculum vbi maius eſt,ibi maior debet eſſe cautela.in com.colum.2.lin.50.fol. 50
Periti multi eſſe debent apud principem.in comment.colum.2.lin.67.fol. 38
Peritia iudicis.vide Iudices & notarij.
Peritia notarij.vide Iudices & notarij.
Peritum quem eſſe in arte ſua non ſufficit,niſi ſit approbatus. in gl.col 1.lin.30.fol. 266
Periuri hæres,an accuſari poſsit de periurio defuncti.in com.col.1.lin.29.fol. 202
Periuri puniuntur mutilatione manus.in com.col.2.lin.81.fo.93
Periurij author iudex eſſe non debet.vide Iudex ſi habet.
Periurij pœna de iure Canonico quæ ſit.in com.colum.2.li.27.folio 282
Periurij pœna eſt manus amputatio.in gl.col.2.lin.52.fo. 273
Periurij pœna quæ ſit.in gl.col.1.lin.30.fol. 91
Periurium.Accuſationem ad pœnam corporalem infligendam competentem defuncto hæres non habet in periurio: quin extincta eſt morte,etiam ſi mota fuiſſet ex ſua perſona,non autē ſi periuretur poſtquam eſt hæres:quia non eſt crimen publicū nec ſibi,ſcilicet,hæredi iuratum fuit,ſicut de furto facto Titio,eius hæres non accuſat criminaliter, ſed ciuiliter aget ad duplum vel quadruplum pro eo quod eius intereſt.In criminali non dicitur intereſſe,quia ſatisfit animo ſæuienti : quamuis hoc nō ſit in principali,cui iuratum,& periuratū eſt, vnde debet dari ei,cuius intereſt,ſcilicet actio ciuilis ad rem petēdam,vel ad pœnam pecuniariam exigendā:ſed criminales dātur cuilibet ſi ſit publicum crimen,alias illi, in quem peccatū eſt,non hæredi,cui etiam ciuilis non datetur ſi competat ad vindictam.in com.col.1.lin.51.fol 282
Periurium.An paupertas excuſet à periurio.in commen.colum.2.lin.30.fol. 282
Periurium habet ſolum Deum vltorem,quando non eſt in præiudicium alicuius,ſed ſi ſit alteri nociuu negotium deciſum ex ſacramento tali non retractatur,ex quo fuit ſibi delatum ſed periurus ſcienter debet puniri.in com.col.1.lin.1.fo. 282
Periurium.Promiſi & iuraui certo die pecuniā præſtare,& deinde poſt ipſum diem ad omnem ipſius creditoris requiſitionem quæritur, vtrùm periurium poſsit dici commiſſum per debitorem tunc quando requiritur vt det,& non dat.in com.col. 2.lin.48.fol. 282
Periurium.Pro periurio quis non fortiudicatur.in commē.col.1.lin. 8.fol. 328
Periurus Aliquis iurauit ſoluere ad certum diem, non ſoluit, peierauit,poſtea ſoluit,an purgetur iuramentum.in com.col.1.lin.81.fo.282.Et an poſsit accuſari criminaliter de periurio.in com col.2.lin.53.fol.282.& quid ſi nec principalis nec hæres ſoluit in termino,an hęres ſit periurus.ibid.lin.60.
Periurus An contra periurum poſsit ex officio procedi.in com.col.1.lin.79.fol. 282
Periurus an perdat cauſam.in gloſ.col.1.lin 44.fol. 281
Periurus committit crimen ſtellionatus,quod non eſt publicum ſed extraordinarium.in com col.1.lin.49.fo. 282
Periurus,de quo ibi,non punitur pœna manus , ſed pecuniariter in com.col.2.lin.78.fol. 388
Periurus eſt extra protectionem Dei,& eccleſię.in com.column.2.lin.60.fol. 314
Periurus non accuſatur de periurio niſi ab eo,cuius intereſt, niſi coràm iudice periuretur.in com.col.26.fol. 282
Periurus non poteſt eſſe teſtis.in gl.col.2.lin.12.fol. 281
Periurus punitur ad manum , ſed quid ſi vnam tantum habeat, an tn ea puniatur,& quid ſi nullam habeat , & quid ſiduas habeat,quæ debeat amputari. in commentar.columna 2.linea 64.fol. 282
Periurus punitur pœna manus,ſed an poſsit redimere manum.in com.col.1.lin.76.fol. 272
Periurus quando non teneatur pœna periurij.in com colum.2.lin.22.fo.398.Et quando teneatur ad pœnam manus, de iure regni,& quando non.in com.col.1.lin. .fol. 390
Periurus ſcienter punitur ad manū ſiue in iudicio ſiue extrà periuret.in com.col.2.lin.80.fol. 281
Periurus ſcienter punitur ad pœnam manus,& poteſt eam redimere Rege permittente ſoluendo vnam libram auri puriſſimi & hoc de iure Longobardo,ſecus in periuro ignoranter,& qd hodie iuris ſit in regno.in com.col.1.lin.77.& colum.2.li.67.& 73.fo. 184
Periurus tenetur crimine ſtellionatus.in com.col.1. lin.27.f. 282
Permiſſum in vno,in alio dicitur prohibitum.in gloſſ. column.1.lin.21.fol. 248
Permutatio an veniat alienationis verbo.vide Alienationis verbo.
Perpetuum,id eſt dum viuunt.in glo.col.1.lin.3.fo. 110
Perpetuum in iure multis modis ſumitur.in additio. ad gl.col.1.lin.23.fol. 122
Perſeuerantia requiritur quando iuſtè adhibentur tormenta , & túc requiritur quòd reus perſeuerans ſit ſolutus tormentis, quę non timeat iterari, vt ſibi præiudicet.in comment.col.2.lin.1.fol. 49
Perſona delinquit,non res.in com.col.1.lin.76.fol. 89
Perſona dignior eſt quàm res:nam res gratia hominum ſunt inuentæ in com.col.1.lin.78.fol. 89
Perſona non intelligitur,niſi quando exprimitur.in com. col.1.lin.38 fol. 248
Perſonalia non dantur hæredi.in com.col.2.lin.52.fol. 248
Perſonæ aliter iudicantur,quàm res.in com.col.1.lin.8.fol. 49
Perſonæ leues,vel viles quæ ſint.in com.col.2.lin.74.fol. 8
Perſonæ miſerabiles quæ ſint.in gl.col.2.lin.9.fol. 61
Perſonæ priuilegiatæ in earum cauſis audiendis , & decidendis.in com.col.1.lin.71.fol. 58
Perſonę qualitas ad pręſumendum maleficium inſpicitur.in cō.col.1.lin.31.fol. 18
Perſonæ qualitas grauat,& releuat pœnam falſi.in com.colum.2.lin.80.fol. 274
Perſonæ quæ poſſint declinare forum cuiuſcunque iudicis. in commen.col.1.lin.76.fol 58
Perſonæ ſeruitus ſine perſona eſſe non poteſt.in gloſſ. column.1.lin.6.fol. 3
Perſuaſio bona & mala inuenitur.in gl.col.2.lin.1.fo. 275
Pictores pingentes coloribus falſificatis an puniantur.in gloſſa addi.ad gl.col. .lin.42.fol.268.& ibi etiam de ſcriptoribus & miniatoribus& notarijs.lin.47.fol. 268
Pignorare authoritate legis quando de iure Longobardo liceat.in com.col.1.lin.3 .fol. 34
Pignorare dominū vaſallus,qui pro eo fideiuſsit & ſoluit, licerè

poteſt propria authoritate.in gl col.2.lin. o.fol. 214
Pignoratitia actione agit qui nudum ſoluit, & ſi pendente iudicio ſoluat, confirmatur eius intentio.in com.colum.2.lin.74. folio 52
Pignoris obligatio prohibetur, alienatione prohibita. vide Alienatio vbi prohibetur.
Pignoris obligatio prohibita. vide Alienatione à lege prohibita.
Pignoris, vel hypothecæ obligatio videtur prohibita, ſi ſit prohibita alienatio.in glo.col.1.lin.22.fo. 203
Pignus in bonis debitoris manet, & debitor poſſidet. in glo.col. 13.lin.34.fol. 20
Pignus iudiciale in feudalibus per iudicem in ſubſidiũ cõtrahetur, vbi cõdemnatus non habet alia bona, ſed non vendentur, vel adiicientur ſine mandato Regio: quia non poſſunt alienari ſine Regis mandato, & aſſenſu.in com.col.1.lin.53.fo. 120
Piſcatio. Nõ eſt licitum proiicere taxum, vel herbas mortiferas in flumine cauſa piſcandi: quia piſces inficiuntur, inde etiam homines bibentes de illa aqua.in com.col.2.lin.66.fol. 275
Piſcatores. vide Artifices omnes.
Plagarum modus debet eſſe pro qualitate delicti. in com.col.2. lin.63.fo. 50
Plura eodem impetu facta pro vno reputantur.in com.column. 1.lin 71.fo. 192
Plures ſi præſentent vnam petitionem, vel quando plures cõtinentur in vna petitione, vna tantùm ſolutio debet fieri magiſtro actorum pro omnibus, non ac ſi eſſent plures petitiones. in com.col.2.lin.1.fol. 319
Plus etiam in tempore dicitur.in com.col.1.lin.45 fo. 133
Pœna aliquando vlterius progreditur.quàm requirat delictum. in glo col.1.lin.4.fo. 234
Pœna an peti poſſit contra vniuerſitatem, vel agi ad dãni dati à malefactoribus emẽdationem, antequam fiat apertura inquiſitionis: quia ignorantur probata.in com.col.2.lin.69 fol. 52
Pœna an ſemper infligatur per cõſtitutionem.in com.col.2.lin. 59.fo. 20
Pœna blaſphæmorum.in glo.col.1.lin.30.fo. 281
Pœna capitalis tribus modis imponitur. in glo.colum.1. lin.25. folio 173
Pœna certa quando non eſt ſtatuta, quis extraordinariè punitur. in com.col.2.lin.64.fol. 72
Pœna certa vbi non ſtatuitur, remittitur arbitrio iudicis. in cõ. col.1 lin.58.fo. 87
Pœna clandeſtini matrimonij. vide Dotis amiſſio.
Pœna cogitationis an detur.in glo col.2.lin.5.fo. 67
Pœna conſtitutionis. Si damna clandeſtina. de homicid. & damnis clandeſtini. tunc demùm habet locum, quando in territorio ciuitatis commiſſum eſt ipſum maleficium, & non quando in ipſa ciuitate: & an ea cõſtitutio habeat locum in furtis, in latronibus raptoribus, vel diſrobatoribus in com.co.1.lin. 47. vſque ad 63.fo. 55
Pœna contrahentium nuptias contra legem, mãdata, & cõſtitutiones principis de iure Romano.in gl.col.2.lin.34.fo. 232
Pœna corporalis impoſita videtur trãſactum de pœna pecuniaria.in glo.col.2.lin.4.fo. 31
Pœna corporalis maior imponitur pauperibus quàm diuitibus, ſecùs in pecuniaria.in glo.col.1.lin.31.fo. 17
Pœna cudentis falſam monetam. vide Monetam falſam.
Pœna culpæ debet proportionari.in com.col.1.lin.56.fo. 60
Pœna debet eſſe proportionata culpæ: nam pro quantitate peccati debet eſſe plagarum modus.in com.col.1.lin.34.fo. 135
Pœna debet proportionari delicto. in com.& ibi in addit.col.1. lin.75.fo. 223
Pœna debet proportionari culpæ.in com.col.1.lin.75.fo. 272
Pœna delicti an augeatur ex dignitate. vide Dignitas nõ auget.
Pœna defenſæ acquiritur fiſco.in com.col.1.lin.57.fol. 30
Pœna diuina non excludit legitimam, & legitima non excludit cœleſtem.in gl.col.2.lin.1.fo. 91
Pœna eatenus extenditur, quatenùs reperitur delictum, in com. col.2.lin.70.fo. 240
Pœna eorum, quæ habent feudum quaternatum, & ſine licentia Regis matrimonium contrahunt in glo.col.2.lin.13.fo. 232
Pœna eſt proportionanda delicto, ſeu culpæ.in com.co.1.lin.25. folio 147
Pœna eſt ſatisfactio delicti.in com.col.1.lin.57.fol 20
Pœna etiam vltra legem inducitur. vide Commiſſum cui.
Pœna exaſperatur ex frequentia delictorum. in com.col 2.lin. 55.fo. 87
Pœna falſificantis literas Regis.in glo.col.2.lin.62.fol. 273
Pœna falſificantis literas priuati.in glo.col.2.lin.62 fol. 273
Pœna falſitatis quæ ſit. in glo.col.2.lin.20.fol. 273
Pœna. Incidentes in pœnam non poſſunt capi de perſona parati dare fideiuſſores de ſoluendo.in com.col.2.lin.14.fol. 333
Pœna in citatione comprehenſa an à citato contumace ſine alia condemnatione exigatur.in com col.1.lin.76.fo 115
Pœna in criminalibus ſi ſit limitata, an iudex habeat arbitrium l.hodie.ff.de pœnis.in com.col.1.lin.31.fol. 293
Pœna inflicta à lege ſcripta, an ipſo iure incurratur.in com.col. 2.lin.63.fo. 40
Pœna iniuriantis militem.in glo.col.1.lin.3.fo. 265
Pœna. In maioribus pœnis, quę applicatur fiſco proceditur ſummariè, ſine figura iudicij, ſiue per officiales, ſiue per priuatos fuerint impoſitæ: & an in iſtis cauſis ſummariis poſſit appellari.in com.col.1.lin.3.fol. 319
Pœna inſultus excogitari.in glo.col.1.lin.58.fo. 31
Pœna iuris antiqui niſi expreſſim ſit innouata vel mitigata, poſſet etiam agi antiqua in glo.col.2.lin.4.fol. 10
Pœna legalis non tollit conuentionalem, licèt ambę proditæ ſint ad vindictam.in com.col.2.lin.71.fo. 33
Pœna legalis ſuper raptu diſponens an hodie incurratur: vt perdatur dominium rerum authoris, complicium & fautorum ſi mulier contrahat cum raptore matrimonium.in gloſſ.col.2. lin.12.fo. 27
Pœna Lenonum de iure Romano quæ ſit.in gloſſ.column 2.lin. 13.fol. 279
Pœna manus imponitur percutienti aliquem cum armis. in gl. col.1.lin.20 fol. 21
Pœna medietatis æſtimationis rerum pro violentia cui applicetur.in com.col.2.lin.34.fol. 42
Pœna mortis an poſsit à iudice ex officio imponi. in com.col.2. lin.78.fo. 324
Pœna mortis vbicunque de iure canonico imponitur, debet exponi per ſententiam excommunicationis.in addit.ad comm. col.1.lin.77.fo. 35
Pœna multiplicatur propter delicti multiplicationem.in gl.co. 2.lin.34.fo. 10
Pœna non extenditur, niſi quantum delictum extenditur. in com.col.1.lin.57.fol. 27
Pœna non obedientium magiſtris camerariis, & renuentium officia publica ſubire.in com col.2.lin.75.fo. 85
Pœna nonupli in quibus caſibus locum habeat. in comm.col.1. lin.4.fol. 309
Pœna omnium bonorum quibus in caſibus habeat locum. in com.col.2.lin.13.fo. 355
Pœna ordinaria duplicatur decipientibus peregrinos.in gl.col. 2 lin.50.fol. 267
Pœna pecuniaria maior diuitibus imponitur, quàm pauperibus. ſecùs in pœna corporali.in glo.col 1.lin.31.fol. 17
Pœna periurij manus amputatio.in gloſſ. column.2. lin.52. folio 273
Pœna per ſtatutum impoſita pro vno delicto extenditur ad aliud delictum maius.in com.col.1.lin.28.fo. 293
Pœna poteſt imponi à iudice partibus litigantibus, ne vna aliam lite pendente offendat.in com.col.2.lin.10.fo. 288
Pœna proportionari debet delicto.in commen.colum 2. lin.81. folio 47
Pœna propter dignitatem in milite augetur. in gloſſ.col.2. lin. 3.fo. 18
Pœna quæ imponitur præſentatis in curia, & recedentibus ab ea ſine licentia curiæ, quæ ſit.in glo.col.2.lin.30.fo. 151
Pœna quadrupli officialibus quibus in caſibus imponatur. in com.col.2.lin.9.fo. 302
Pœna. Quos idem facinus æquat, & inquinat, pœna par feriat.in glo.col.2.lin.20.fo.150.& col 1.lin.1.fo. 151
Pœna radentis monetam.in gl.col.2.lin.18.f. 274
Pœna. Rei perſecutio eſt extra pœnam. in gloſſ. column. 1. lin. 45.fol. 51
Pœna ſanguinis vide Reus. Exceptio. Tranſactio.
Pœna ſemel fiſco acquiſita remitti non poteſt tacitè, nec expreſſè.in com.col 2.lin.55.f. 34
Pœna ſpecialis ſi imponatur, generalis non habet locum. in cõ. col.2.lin.6.f. 223
Pœna ſi committatur arbitrio iudicis, is non debet modum excedere, leuiorem, vel grauiorem irrogando.in gloſ. col.2.lin. 21.fol. 232
Pœna ſtatur vt infligatur, requiritur in reo dolus, aliàs non habet locum.in com.col.2.lin.78.fo. 301

Pœna tranſit in filios in crimine læſę maieſtatis.in glo.colum. 2.lin 1.fol. 7
Pœna vaſalli contemnentis defeuſam domini.in gloſſ.colum.2. lin.28.fol. 27
Pœna vnius & metus multorum.in comment.colum.1.linea 62. folio. 60
Pœna vtentis falſis teſtibus.in gloſſa columu. ſecunda.lin.42.& 47.folio. 274
Pœna vxoris in adulterio deprehenſę.in gloſ.column.1.linea.37. folio 277
Pœna.vide Defenſa.
Pœnæ diuerſę ſi pro eodem delicto imponantur in diuerſis legibus,an omnes debeant imponi.in addi.ad gl.col.2.li.40 f. 31
Pœnę menſura non variat criminis qualitatem.in com.colum. 1.li.64.fol. 343
Pœnę pecuniariæ defectu ſuccedit corporalis.in gloſſ.col.2.lin. 48.fol. 108
Pœnæ pecuniariæ quæ imponuntur non habentibus pondera legitima applicantur Baiulis.in com.col.1.lin.65.fol. 269
Pœnæ promiſſio habet naturam eius rei de qua,& ſuper qua interuenit promiſsio.in com.col.1.lin.79.fo. 189
Pœnæ remiſsio vide Iudex non debet pati.
Pœnæ ſunt potius demoliendæ,quam exaſperandæ. in com.col. 1.lin.66.fo. 134
Pœnalis lex tanquàm odioſa reſtringitur.in cō.col.2.li.55.fo.20
Pœnam à lege ſtatutam princeps remittere non poteſt,niſi offenſor ſatisfaciat parti lęſæ.in com col.1.lin.10.fo. 403
Pœnarum impoſitiones in citationibus inſertę,ſunt comminationes,quæ non habent vim rei iudicatæ.in com col. .li. 0.f.115
Pœnis in legibus comprehenſis debemus eſſe contenti.in gl.co. 2.lin.14.fo. 2
Pœnis legibus comprehenſis contenti eſſe debemus.in glo.col. 2.lin 1.fol. 29
Pœnitentiam nunquàm Deus ſpernit.in g'o col. .lin 48 fol. 8
Poetarum dicta an ſint allegand a in deciſionibus cauſarum.in addi.ad gl.col.2.lin.3.fo. 1
Pondera falſa tenens de iure communi tenetur pœna falſi, & an poſsit dici,quòd hodie ea etiam habeat locum,& ſi vna fuerit actum,an & alia agi poſsit.in com.col.1.lin.75.fol. 296
Pondera falſa tenens qua pœna puniatur.in comment. colum.1. lin.1.fol. 303
Pondera legitima mercatores habere debent,aliàs puniuntur, & quæ ſit eorum pœna.in com.col.1.lin.63.fol. 296
Ponderum & menſurarum inquiſitio pertinet ad ſecretum,& an ad Baiulum.in com.col.1.lin.15.fo. 301
Poni an in omnibus caſibus,& infra biduum neceſſariò debeat, & hoc debeat inſeri in termino dato ad probandum.in com. col.1.lin.1.fol.381. Vel an ſufficiat,quòd in biduo offerantur generalia,vbi procurator interuenit.ibid.lin.32.fo.381. Et an illud biduum ſit continuum.ibid.lin.58.fol.
Pontificalis,& Imperialis ſeu Regia dignitates hodie ſunt diſtinctæ.gl.in procem.conſtit.col.4.lin.47.
Pontifex Romanus eſt primus omnium ſacerdotum, cum ſit caput & origo ſacerdotij.in gl.col.1.lin.41.fol. 4
Pontifex Romanus,qui vice Dei dicitur prælatus habet pleniſsimam ſpiritualis gladij poteſtatem.in gl.col.1. lin.35.fo. 4
Pontifex ſicut in ſpiritualibus,ita princeps in temporalibus habet plenitudinem poteſtatis.in gl.col.1.lin.70.fo. 4
Populatores nocturni.vide,Aggreſſorum.
Populi appellatione continentur milites ſenatores, & patricij. in com.col.1.lin.81.fo. 188
Populi liberi carentes Rege,ſi eligerent ſibi Regem, ſicut Quirites,eo ipſo haberent poteſtatem legis condendæ in eos illo iure quo Rex eſt,eorum voluntate,quia ſe ſubiiciunt ei,tanquàm Regi.in com.col.2.lin.57.fo 57
Populus.vide,Maieſtas Regia.
Poſitio ſi præcedat quæ non poſsit probari,perinde eſt in effectu ac ſi non præcederet.in com.col.1.lin.38.fol. 160
Poſitiones an poſt terminum probatorium fieri poſsint per partem:vel per iudicem ex ſuo officio.in comment.colum.2. lin. 25.fol. 165
Poſitiones.Quando principales perſonæ debent per ſe reſpondere poſitionibus,propter diſtantiam loci fit remiſsio ad partes: vbi ſunt principales perſonæ litigantes, non autem compellatur perſonaliter comparere ad reſpōdendum poſitionibus coram iudice.in com.col.1.lin.32.fo. 378
Poſitiones.Titius bannitus citatus vt veniat tanquam principalis ad reſpōdendum poſitionibus mittit procuratorem ad deponendum,an habeatur pro confeſſo.Vel admittatur reſponſio procuratoris.in com.col.1.lin.4.fo. 378
Poſitionibus cum iuramento reſpondens, an poſsit de periurio accuſari in com.col.2. lin.9.fol. 353
Poſitionibus & articulis etiam in criminalibus per principales reſponderi debet fallit in muliere cōiugata accuſata, quę pōt reſpōdere per procuratorē ſufficiēter inſtructū, nec pōt cogi per iudicē vt reſpondeat perſonaliter.in cō.col 2.li. 16.f. 379
Poſitionibus quis ſtatim reſpondere debet,niſi factum ſit multū antiquum vel recens,ſed implicitum:quia tunc habere debet dilationem ad deliberandum.in com.col.1.lin.4.fo. 379
Poſitionibus reſpondens non poteſt vti conſilio aduocati,niſi ſit indiſcretus & groſſus:nam tunc de iudicis licentia poteſt etiā per alium reſpondere,& ſequi conſilium aduocati.in comm. col. .lin.45.fol. 379
Poſitionum copia an ſit danda parti,& terminus ad conſultè reſpondendum.in com.col.1.lin.45.fol. 379
Poſſe dicimur,quod commodè poſſumus.in com.colum.1.li.74. folio 135
Poſſe non dicimur,quę cum peccato facere poſſumus. Andr.de Iſer.in procem.conſtit.col.7.lin.10
Poſſeſſa res à defuncto ſine dominij titulo & aliquo iure, venit in petitione hæreditatis.in gl.col.2.lin.44.fol. 44
Poſſeſſio ablata per iudicem quibus caſibus reſtituatur.in com. col.1 lin.62.fol. 42
Poſſeſſio emptio,vltima voluntas,conditio,legis poteſtas,ſtipulatio,actio furti,ſtatus,& dos & donatio propter nuptias, ambulare in iure dicuntur.in glo.col.1.lin 54.fol. 44
Poſſeſſio & dominium inter ſe differunt.in com.col.1.li 35.f. 45
Poſſeſsio mea an probetur per teſtes,quorū alter dicat,me de vno anno poſſediſſe,alter,de alio in com.col.2.lin.55 fol. 13
Poſſeſsio nullo iuris artificio,nullo priuilegio fingi poteſt: vt intelligatur acquiſita,niſi fuerint animo,& corpore apprehēſa. in gl.col 2.lin.fol. 210
Poſſeſsio per inſtrumenta non probatur,ſed poſſeſsionis initiū. in gl.col.2.lin.50.fol. 262
Poſſeſsio poteſt à contumace infra annum recuperari.in gl.col. 2.lin.62.fol. 121
Poſſeſsio rei non acquiritur fiſco ipſo iure,ſine aliquo actu corporis interueniente,ſecus eſt in dominio.in gloſſ. colum.2.lin. 42 fo. 210
Poſſeſsio transfertur ex contractu inualido.vide,Cōtractu etiā inualido.
Poſſeſsionem hanc tibi do, ſi dicam,ex verbis præcedentibus,& ſequentibus dicetur qualis contractus fuit: & ſi non apparet, erit donatio in cauſa modica quoad dominium nanciſcendū, poſſeſsionem enim poſſum acquirere eo ipſo, quod permittit me poſsidere.in com.col.1.lin.36.fo. 45
Poſſeſsionis apprehenſio vaſallorum an probetur per præſtationem ſacramenti ab eis præſtiti.in com.col.1.lin.19 fol. 212
Poſſeſsionis in tranſlatione debet adeſſe titulus,tamē ſi non trāſfero,tu qui intras poſſeſsionem adipiſceris eam.in com.col.1. lin.29.fol. 45
Poſſeſsionis propria authoritate inuaſio.vide,Contractu etiam inualido.
Poſſeſſor an cogatur dicere fiſco titulum ſuæ poſſeſsionis.in gl. col.1.lin. .fo. 212
Poſſeſſor etiam intelligitur,qui ſolam proprietatē habet in comment.col.2..lin.7 .fol. 211
Poſſeſſor impeti interdicto vnde vi de iure Romano nequit, ſed tantum deiector,etiam ſi deiector deiecerit deiectorem meū. in gl.col.1.lin.20.fol. 43
Poſſeſſor non cogitur oſtendere titulum ſuæ poſſeſsionis fiſco. in com.col.1.lin.62.fol. 210
Poſſeſſor non cogitur titulum ſuæ poſſeſsionis oſtendere.in cō. col.1.lin.78.fol. 109
Poſſeſſor rei quæ fiſci erat,ſi vincatur per inquiſitionem generalem procuratoris curiæ Regiæ, an habeat regreſſum contra ſuum authorem,cum tales inquiſitiones fiant iuris ordine nō ſeruato.in com.col.1.lin.70.fo. 104
Poſſeſſor,qui poſsidet feudum per triginta annos vincit feudatarium tam agendo,quàm excipiendo: ergo & fiſcum.in glo. col.1.lin 30.fol. 290
Poſſeſſor. Vbi aliquis timet ne alius ſuam poſſeſsionem inuadat poteſt implorare officium iudicis, per quod petat ſe defendi in ſua poſſeſsione. Et ad conſequendum iudicis interdictum, ſufficit verbo petere ſine libello, & ſine ordine iudiciario.in com.col.2.lin.58.fol. 286

Poſſeſſori incumbit onus probandi homines eſſe vaſallos ſuos, non autem de demanio fiſci. in glo.col.1.lin.2.fo. 208

Poſſeſſorij à ſententia non appellatur. in com.column.1. lin.28. folio 289

Poſſeſſorio iudicio quando contra poſsidentem agi poſsit, & quando non. in glo.col.2.lin.28.fo. 44

Poſſeſſorium recuperandæ. In hoc interdicto de iure communi debet offerri libellus, & quid de iure Regni ſit. in com. col.2. lin.78.fol. 288

Poſsidens ex donatione Regia eſt ſecurus. in commen.col.1.lin. 64.fol. 162

Poſsidentis conditio in pari cauſa potior eſt. in glo.col.2.lin.38. & 76.fol. 44

Poſsidere poſſumus rem cuius proprietatem habere non poſſumus, licèt non poſsit præſcribi. in com.col.2.lin.52.fol. 41

Poſsidere quis aliquando dicitur, quò ad hoc vt euitet ſatiſdationem. in com.col.2.lin.74.fo. 211

Poſsideri quæ non poſſunt. veluti publica, non poſſunt per interdictum vendicari. in com.col.1.lin.74.fo. 41

Poſteriora quando derogent prioribus. in comment. col.1. lin. 63.folio 139

Poſtulare eſt honor: quia infames remouentur à poſtulando. in com.col.1.lin.59.fol. 103

Poſtulare quid ſit. in glo.col.2.lin.7.fol. 102

Poſtulare qui poteſt, poteſt & procurare. in comment.col.1.lin. 52.folio 103

Potentiorum tituli, vide Prædia aliorum.

Poteſt, id eſt, debet, & è contra. in com.col.1.lin.35.fol. 223

Poteſtas populi Romani non erat ab alio, ſed à ſe, & ideo eam potuit in Regem, vel alium dare, prout voluit, ſecùs ſi fuiſſet ab alio, & non à ſe: nam tunc non potuiſſet illam abdicare à ſe inuito eo, à quo habet. in com.col.1.lin 72.fol. 57

Poteſtas quid ſit. in glo.col.2.lin.63.fo. 3

Poteſtatem creare ciuitates prohibentur. in gl.col.1.lin.3 fo. 73

Proteſtatio, quòd nõ ſtat per partem fiet coram iudice litis, vel coram probis viris, quando non poſſet haberi copia eius. in com.col.2.lin.61.fol. 168

Præcedentia reſtringunt ſignificationem ſequentium. in gl.col. 2.lin.24.fo. 46

Præceptum an poſsit per alium expediri. in gl.col.2.lin.53.fo.116

Præceptum de ſoluendo contra debitorem, quando iudex decernat. in com.col.1.lin.57.fo. 91

Præceptum de ſoluendo in ciuili in confeſſos fit. in com.col.2. lin.46.fo. 132

Præceptum de ſoluendo ſententia dicitur, à qua poteſt appellari. in com.col.1.lin.60.fol. 91

Præceptum de ſoluendo ſi coram debitore decernatur trigeſima iudici debetur. in com.col.1.lin.58.fol. 91

Præceptum, vel reſponſio vtrum reſtringatur ad ea tantùm, de quibus in ſui principio fecerat mentionem. in gloſſ.colum.1. lin.11.folio 124

Præceptum vt ſoluat quando fiat debitori. in com. col.2. lin.77. folio 88

Præconis vox paucis innoteſcit. in commen.column.2.linea 59. folio 91

Præconizatio fit in vico contra abſentem, antequàm fiat miſsio in poſſeſsionem. in glo.col.1.lin.21.fo. 132

Præda capta ab hoſtibus, quæ eſt in poteſtate victoris, cùm ſtatim fiat iure gentium occupãtis, tota Regi ſeruatur, & ei creditur, licèt poſteà (portione ſibi retenta) eam inter milites diuidat pro qualitatibus & laboribus perſonarum. in gl. in proœmio conſtitu.col.3.lin. 24

Prædam diuidens cum prædone an teneatur, ac ſi ſua conſcientia factum eſſet. in com.col.1.lin.28.fol. 298

Prædia aliorum non poſſumus recommendata habere, & in eis potentiorum titulos ponere. in glo.col.2.lin.3.fol. 207

Præfatio, & elogium teſtatoris probat mentem ipſius. in gl.col. 1.lin.5.fo. 243

Prælati pauci hodie peccatis exigentibus ſoluantur. in com.col. 1.lin.53 .fol. 15

Prælati plures ſunt mali, quàm boni. in comment.colum.2.linea 81.folio 4

Prælati ſecularibus dominis auxiliari tenentur, & è contrà. in gl.col.2.lin.14.fol. 4

Prælatio ex ordine conſideratur in glo.col.2.lin.5.fol. 92

Prælatus. vide Vniuerſitas.

Præiudiciales actiones quæ ſint. in glo.col.1.lin.5.fol. 160

Præmia virtuoſos ad virtutes accendunt. in commen columna.1. lin 46.fol. 60

Præmium ſi debeatur detegenti malefactorem latitantem intelligitur cum effectu, ſcilicet, quod curia cœperit eum latitantem, vel per eam ſteterit, quominus cœperint eum poſſet: ſi curia enim eſſet negligens mittere, & capere ſatis eſſet huic detegenti: ſecus eſt ſi dicat quis curiæ, talis forindicatus eſt Romæ, vbi de curia de iure capere non poteſt: quia extra fines Regni, vel in alio loco infrà fines Regni, quo de facto ire non poteſt ad eum capiendum, oportet inſtruat iudicem detegens, ne detectio ſit verbalis tãtum. Locus enim latitationis detectus debet eſſe idoneus quantùm ad capiendi facultatem. in com. col.1.lin.60.fol. 134

Præſcribens poſt præſcriptionem ſciens rem alienam tenetur reſtituere. in com.col.1.lin.27.fo. 41

Præſcribi an feudum poſſit contra fiſcum. in comment. column. 2.lin.63.fol. 211

Præſcribi an poſſit feudi ſeruitium. in gloſ.col.2.lin.23.fol. 209

Præſcribi an poſsit demanium Regis. in gloſſa columna 2.linea 30.fol. 207

Præſcriptio aliquando non obiicitur actioni, ſed præſtationi, & gratia eius impedit actionẽ, licet ſi directo obiiceretur actioni, ipſam non tolleret. in gloſ.col.2.lin.19.fol. 209

Præſcriptio. Caueant poſſeſſores qualiter obiiciant præſcriptionem. Nã ſi dicunt ſe præſcripſiſſe quadraginta annis feudũ, & probant fuiſſe Titij, & Titium à Rege tenuiſſe, ipſumque Titium præſentem fuiſſe in Regno, tũc dicitur præſcriptum, niſi fiſcus probaret cauſam, quare de perſona Titij feudi Regi apertum fuit. ſi autem poſsidẽs dicat conceſſum ſibi fuiſſe, tũc ſi probat ſe poſſediſſe, & ſeruitium præſtitiſſe per vnum annũ ſufficit: quia defertur ei ſacramentum, vel veriùs exigũtur triginta anni, aliàs quadraginta. in com.col.2.lin.48.fol. 263

Præſcriptio centenaria an & quomodò per teſtes probari poſſit. in com.col.1.li.54.fol. 263

Præſcriptio centenaria contra fiſcum currit. in gl.column.1.lin. 22.& 45.fol. 209

Præſcriptio centenaria non poteſt probari. in gloſ.colum.1.lin. 9.folio 263

Præſcriptio centum annorum æquiparatur priuilegio, & poteſt omnia, quæ poteſt priuilegium principis. in comment.colum. 2.lin.53 . fol. 261

Præſcriptio centum annorum currit contra fiſcum in quæſitis & incorporatis, ſecus in quærendis. in gl.col. .lin. . .f. 262
Quod & in feudis, & in aliis bonis, quæ non ſunt de demanio locum habet. in gl.col.1.lin.59.fo. 262

Præſcriptio centum annorum currit contra Romanam eccleſiam. in gl.col.1.lin.39.fol.262. Et in quibus bonis procedat ibi in additio.ad glo.col.2.lin.40.fo. 262

Præſcriptio centum annorum locum habet contra fiſcum, tam in feudi, quam in aliis: nam feuda publica ſunt. in com.col.1. lin.78.fo. 263

Præſcriptio contra curiam in Regno eſt cẽtenaria. And.de Iſer. in proœ.conſtit.col.19.fo. 26

Præſcriptio contra fiſcum. vide Fiſco in quærendis.

Præſcriptio, cuius non eſt memoria in contrarium, etiam ſine titulo & alio iure valet in exactione nouorum vectigalium, pedagij, & guidagij, ſic in publicis deputatis vſui populo Romani, ſi in demaniis principis, vt præſcribantur tempore, cuius nõ extat memoria. in com. col.1.lin.80.fo. 262

Præſcriptio cuius non eſt memoria in contrarium poteſt idem, quod priuilegium principis. in com.col.1.lin.76.fol. 262

Præſcriptio. Cum fiſcus dicit feudum, & ſic datum, oportet probari per fiſcum cauſa, per quam rediit, & incorporatum fuit aliàs in acquirendis præſcribitur contra fiſcum 30.ann. Et quia præſcriptio non opponitur ad eneruandum, ſed ad tollendum directum dominium fiſco competens, ſed obiicitur, vt poſſeſſor per eam ius quod ſibi in feudo quæſierit, ab eo auocari nõ poſsit. in com.col.1.lin.54.fol. 210

Præſcriptio 10. vel 20. ãn. per quam præſcribitur ipſa res impedit actionem perſonalem pro vſufructu competẽtem, quæ aliter non tollitur, niſi ſpatio 30.ann. in gl.col.2.lin.21.fo. 290

Præſcriptio. De præſcriptione quadragenaria contra Regem per eccleſiam, remouendi ſunt anni ſu quibus regnans in regno fuit, & forte excommunicatus vel inuaſor. Andr.de Iſer. in proœm.conſtit.col.20.lin. 2.

Præſcriptio, & vſucapio dicitur prohibita, quando eſt prohibita alienatio. in gl.col.1.lin.33.fo. 101

Præſcriptio feudi quando contra dominum currat in com.col. 2.lin.72.fol. 2 3

Præſc. -

Præſcriptio feudi vt contra priuatum, vel fiſcum currat, quæ requirantur. in com. col. 2. lin. 72. fol. 208
Præſcriptio feudi. vide Feudi præſcriptio.
Præſcriptio feudi. vide, Feudi poſſeſſor.
Præſcriptio in Demaniis non currit. in gl. col. 1. lin. 54. fol 212
Præſcriptio. In præſcriptione longa, ſeu modici temporis oportet, quod oſtendatur titulus. in com. col 2. lin. 71. fo. 262
Præſcriptio iuris patronatus contra Regem quãto tempore per eccleſiam perficiatur. Andr. de Iſer. in proœm. conſti. colum. 19. lin. 25.
Præſcriptio. Licet ea, quæ ſunt reſeruata principi in ſignum ſupremæ poteſtatis, non poſſint præſcribi: tamen poſſunt centũ annis praſcribi. in com. col. 2. lin. 68. fol. 161
Præſcriptio non currit ſine poſſeſsione nec currit contra poſſidẽtem. in gl. col. 2. lin. 1. fol. 210
Præſcriptio opponendę exceptionis dilatoriæ. vide, Exceptionis dilatoriæ.
Præſcriptio pręſtationis ſeruitiorum. vide, Seruitiorum præſtationi.
Præſcriptio prohibetur. vide, Alienatione prohibita.
Præſcriptio quadragenalis in rebus feudalibus ſi fuerit incœpta ante conſtitutionem de qua ibi, fortè per 20. ann. quantum tẽpus exigatur poſt tempus cõſtitutum ad præſcriptionem complendam. in gl. col. 2. lin. 18. fol. 262
Præſcriptio quadragenalis ſeruanda. in glo. col 1. lin. 42. fol. 258
Præſcriptio quæ opponitur vendicanti dominium, opponitur vẽdicanti vſumfructum. in com. col. 2. lin. 71. fo. 260
Præſumptio. In facto non pręſumimus. in commenta. column. 1. lin. 41. fol. 241
Præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium. in comm. col. 1. lin. 67. fol. 23
Præſcriptio 30. ann. an habeat locum in feudo. in gloſſ. col. 1. lin. 19. fol. 209
Pręſcriptio. Vbicunque lex vel ſtatutũm prohibet præſcriptionẽ quanticunque temporis, non videtur prohibere præſcriptionẽ centum annorum. in com. col. 1. lin. 79. fo. 261
Præſcriptio. vide, Actioni in rem.
Præſcriptio triennalis eſt inducta in odium poſſeſſoris. in gloſ. col. 2. lin. 36 fol. 259
Præſcriptio triennalis ſola, vel maior prodeſt in præſcriptione feudorum in totum, vel in quota parte facienda. in gl. colum. 2. lin. 9. fol. 259
Præſcriptione longiſsima omne ius tollitur: & an in iure fiſcali magis longum tempus requiratur. in com. col. 1. lin. 59. fo. 98
Præſcriptionem centenariam quando eſſe completam probatum dicatur. in gl. col. 2. lin. 55. fo. 262
Præſcriptiones fiſco ſunt communes in acquirendis. in com. col. 1. lin. 51. fol. 2[illegible]8
Præſcriptiones minores centenaria in non incorporatis fiſco locum habent. in gl. col. 1. lin. 60. fol. 209
Præſcriptiones quæ contra fiſcum currãt. in gl. col. 2. lin. 52. f. 261
Præſcriptionum materia debet ſecundum iura communia regulari. in gl. col. 1. lin. 33. fol. 258
Præſcriptionum ſpecies multæ numerantur. in gloſſ. colum. 1. lin. 47. fol 258
Præſcriptio feudo, ſi poſt præſcriptionem, feudum domino apertiatur, vel agnatis, aut filiis ex prouidentia concedentis, non nocebit domino, agnatis, vel filiis, niſi eis tantum, contra quẽ præſcriptum eſt. in com. col. 2. lin. 78. fol. 260
Præſentare eſt fructus iuris patronatus. in commen. colum. 2. lin. 38. fol. 216
Præſentare in iudicio infra quot dies citatus ſe debeat. in gloſ. col. 2. lin. 40. fol. 112
Præſentatio inſtrumenti in regno qualiter fiat. in comment. col. 1 lin. 32. & 46. fol. 164
Præſentatio rei. vide Reus vno die.
Præſentatio terminus qui ad ſe præſentandum in iudicio alicui indulgetur, quis ſit. in glo. col. 2 lin. 42. fol. 118
Pręſentatus in curia non recedit ſine licentia. vide Pœna, quæ imponitur.
Præſentatus tenetur ad antidora præſentanti. in comm. col. 1. lin. 20 fol. 218
Præſidẽtes omni generi humano, duo ſunt, alter ſpiritualis, alter temporalis. in gl. col. 1. lin. 60. fol. 4
Præſidi ſoli committitur cauſa ſtatus. in gl. col. 2. lin. 54. fol. 86
Præſidis officium maior erat, quàm iuſtitiarij. in gl. colum. 1. lin. 30. fol. 67
Præſidis præſentia defenſor ciuitatis iuriſdictionem non perdit. in gl. col. 1. lin. 10. fo. 65
Præſumitur id tantum, quod ponitur aut allegatur. in glo. col. 2. lin. 53. fo. 67
Præſumptio in facto non eſt. in com. col. 1. lin. 7[illegible]. fo. 71
Præſumptio quę non eſt iuris & de iure per contrariam probationem certam eliditur. in glo. col. 2. lin. 14. fo. 36
Præſumptio vincitur per maiores præſumptiones. Andr. de Iſer. in proœ. conſt. col 23. lin. 54.
Præſumptionibus nemo damnatur. in com. col. 2. lin. 10. fol. 18
Prætor non poteſt gratiam facere cauſæ cognitionis, quę exigitur in tranſactione alimentorum, nec etiam ſolennitatis quæ exigitur in decreto interponendo in alienatione rerum minorum. in glo. col. 1. lin. 27. fo. 82
Prætor. vide, Maieſtas regia.
Pragmatica quid ſit. in addi ad gl. col. 1. lin. 29. fo. 88
Princeps ciuitatis eſt magiſtratus gl. in proœ. conſt. col. 5. li. 70.
Princeps connumerat ſe inter commilitones. in com. col. 2. lin. 34. folio 188
Princeps continetur appellatione familiæ. in gl. col. 2. lin. 36. f. 51
Princeps debet dare in feudum rem cum antiquo. & debito ſeruitio, & ſi diminueretur ex certa ſcientia, non valeret, niſi diceret, non obſtante lege &c. in com. col. 1. lin. 80. fo. 203
Princeps debet vti poteſtate ordinaria, aliàs peccat mortaliter. Tamen quia poſſet tollere legem, poſſet etiam in vna cauſa reuocare appellationem puta ſi aliter tumultus ſedari non poſſet, & in ſimilibus cauſam iuſtam habentibus, vnde debet ſecundùm leges viuere, quo ſit vt abſolutam poteſtatem exercere non debeat niſi ex cauſa, aliàs mortaliter peccat. And. de Iſern. in proœ. conſtit col. 6. lin. 73.
Princeps Deum ſequitur in gl. col. 1. lin. 47. fo. 13
Princeps dicitur de populo. in com. col. 1. lin. 80. fo. 188
Princeps dicitur Deus terrenus. in glo. col. 2. lin. 1. fo. 13
Princeps dicitur pater patriæ. in com. co. 2. lin. 76. fo. 28
Princeps dicitur pater patriæ. in com. col. 1. lin. 76. fo. 40
Princeps dicitur qui in aliqua re eſt primarius: vt princeps agẽtium in rebus, princeps delicti, princeps hæreſis glo. in proœ. conſt. col. 5. lin. 73.
Princeps ex ſola ſua ſcientia tollit poſitiuam legem, ſicut ſi diceret, non obſtante lege. & an legem redactam in corpore iuris. in com. col. 2. lin. 33. fo. 175
Princeps facere debet in vtilitatem ſubiectorum, quod patet in commodum filiorum. in com. col. 1. lin. 37. fo. 238
Princeps in conceſsionibus ſuis iam perfectis, & etiam in aliis iure priuato quæſitis poteſt conditionem apponere, cuius defectu perditur perfecta conceſſio, & acquiſitum dominium vtile reuocatur. in glo. col. 2. lin. 1. fo. 167
Princeps in facto errare poteſt. in com. col. 1. lin. 28. fol. 1[illegible]1
Princeps legiſlator eſt lex animata in terris. in comm. col. 1. lin. 35. fol. 2[illegible]8
Princeps non concedit quicquam cùm alterius iniuria. And. de Iſern. in proœm. conſtit. col. 10. lin. 69
Princeps non creditur eligere viam ad impugnandum vtilitatem fiſci. in glo. colum. 2. lin. 8. fo. 167
Princeps non poteſt mandare liberum hominem torqueri non præcedẽtibus iudiciis: nam poteſtate abſoluta non debet vti niſi cum cauſa, & tamen cor Regis non eſt in manu Dei: quia factus eſt Rex vt faciat iuſtitiam rectam, & Rex antequã puniat, debet inquirere exemplo Dei, ad pœnam peruenitur per tormenta, quæ eliciunt confeſsionem voluntariam, & ab inuito extorquent, & quod dicitur in pœna prohibitã, dici debet in eo, per quod peruenitur ad id: nã ſi confiteatur, vbi nõ debet torqueri confeſsio non præiudicat: & debet hoc conſtare, quòd iniuſtè mandet. in com. col. 2. lin. 37. fol. 175
Princeps non poteſt me priuare re mea ſine mea culpa. Andr. de Iſern. in proœm. conſtit. col. 5. lin. 57.
Princeps nullus eſt innocens. in com. col 1. lin. 33. fo. 55
Princeps nullus eſt innocens. Andr. de Iſern. in proœm. conſtitu. col. 23. lin. 63
Princeps nullus eſt inhocens, non habent ij, qui eorũ facta diiudicent. in com. col. 1. lin. 62. fo. 168
Princeps philoſophia plenus dicitur. in gl. col. 1. lin. 10. fo. 174
Princeps poſitiua tollit quando vult. in com. col. 2. lin. 37 fo. 175
Princeps poſitus eſt vt faciat iuſtitiam, & iudicium, & ideò quando terminos iuſtitiæ egreditur, non dicitur Rex. And. de Iſern. in proœm. conſtit. col 7. lin. 55
Princeps poteſt tollere legem etiam in particulari, & trahitur ad præterita ſi princeps id dicat. in com. col. 2. lin. 58. fo. 133
Princeps quando cognoſcit de cauſa ſeruabit legem ſcriptã à ſe

latam vel ab alio, licet enim ſit ſolutus legibus, vult tamen legibus viuere, niſi ex certa ſcientia vellet contrarium poſitiuis enim tollit quan loquè, prout vult, & ideò ſi princeps citet abſentem, ſeruabit in hoc id quod à cęteris iudicibus eſt obſeruandum. in com. col. 1. lin. 10. fol. 115
Princeps quis dicatur. gloſſ. in proœmio conſtitutio. column. 5. lin. 61.
Princeps ſi ex ſua conſcientia mandet priuilegiatos torqueri, an dicatur tunc to lere priuilegium de quo ibi. in comment. col. 7. lin. 10. fol. 175
Princeps ſine cauſa non poteſt facere ea que deuoluunt, & exhauriunt ius alterius. Andr. de Iſer. in proœm. conſtit. col. 56.
Princeps ſuis ſtipendiis deberet capere maleſactores, ideò enim habet tributa, & redditus Regni, vt ſecuet, & faciat ſeruari iuſtitiam. in com col. 1. lin. 63. fol. 135
Princeps temporalis non poteſt imponere legem rebus eccleſię, imo ſi eſſent aliqua contra eccleſiam eſſent caſſa & irrita, quę ſi non eſſent pro eccleſia non acceptarent iura Canonica, vt princeps ſecularis de rebus eccleſiæ ſe intromittat. in comm. colum. 1. lin. 54. fo. 68
Principale. Factum in principali, & fit in conſecutiuo. in comm. col. 1. lin. 75. fol. 171
Principale in acceſſorio non cenſetur. in gloſſ. column. 2. linea 50. fol. 51
Principale poteſt eſſe ſine acceſſorio, non è contra. in comment. col. 2. lin. 62. fol. 117
Principale. vide Pronuntiari.
Principe inconſulto conſilio procedi nõ debet in his, quæ fiſcus tenet in gl. col. 1. lin. 20. fol 64
Principem is ſpernit, qui ſibi vſurpat quod eſt principis. in com. col. 2. lin. 79. fol. 16
Principes boni debent eradicare vitia, & plantare virtutes. in cõment. col. 1. lin. 4. fol 60
Principes debent procurare commoda ſubiectorum, & vt ſubiecti ſint locupletes. in com. col. lin 73. fol. 82
Principi atteſtanti ita eſſe conſuetudinem, an ſit credendum. in comment. col. 2. lin. 72. fol. 105
Principi non obediens mori debet. in additio. ad comm. column. 1. lin. 57. fol. 132
Principi quando non conſtat eum minus vera dicere, rationabiliter credi debet vt legiſlatori. in com. col. 2. lin. 58. fo. 205
Principi quę in iure dentur epitheta, & quomodo appelletur. in gl. col 1. lin. 26. fol. 15
Principi qui non eſt obediens, eius arbitrio punitur. in com. col. 2. lin. 7. fol. 292
Principi vel Regi inuadenti, vel occidenti, an & quando impunè reſiſti poſſit. in com. col. 2. lin. 48. fol. 56
Principis an omnia eſſe intelligãtur, quæ ſunt in Regno, quo ad proprietatem. in gl col. 2. lin. 11. fol. 208
Principis an omnia ſint quo ad proprietatem, Andr. de Iſern. in proœm conſti. col. 5. lin. 53
Principis conſcientia. vide iudicandum primum eſt.
Principis delegatus. vide, delegato principis.
Principis mandato iuſto eſt obediendum. in additio. ad gloſſ. col. 1. lin. 4. fol. 2
Principis mandatum quando ſit lex generalis & quando ſpecialis. in gl. col. 1. lin. 50. fol. 2
Principis motus ex cœleſti ſumptus arbitrio. in gloſſa column. 2 lin. 33. fo. 3
Principis nomen eſt cõmune tam Regi, quàm Imperatori, & cuicunque alij monarchæ. gl in proœ conſti col. 5. lin. 55
Principis vacationi non obediens an latitare dicatur. in additio. ad gl. col. 1. lin. 47. fol. 2
Principium. Dictum in principio videtur in ſequentibus repetitum in gl. col. 1 lin. 14 fol. 178
Principium eſt potiſſima pars eius quod agitur. in com. column. 2. lin. 52. fo. 193
Principium legis generale, recipit determinationem à fine legis in gl. col 1. lin. 2 fol. 250
Primogeniti filiæ non nuptæ, ſi pater idèmque auus reliquit, vel promittitur dotes inter viuos quãdo nubet, & pro maritagio ſecundogenitus hæres in feudo hæreditario iure tenebitur dare dotes has cõſtitutas, ſecus ſi feudum perueniret ad eum ex pacto & prouidentia, & an tunc debeatur ſubiectio. in comm. col. 1. lin. 52. fol. 229
Primogenitura conſideratur tantum, quando ſucceditur patri, non aliis. in com. col. 1. lin. 80. fol. 245
Primogenitus in ſucceſſione præfertur de morte & iure Franco rum, qui tamen grauatur, vt det minori nato vitã & militiã.
Primogenitus legitim. in Regno Neapolitano ſuccedit, & quid ſi natus ſit quidam non legitimus: deinde natus eſt quidam legitimus, deinde legitimatus eſt ille, qui non erat natus legitimus, quis debeat ſuccedere. in com. col. 1. lin. 78. fol. 250
Primoginitus ſi viuo patre, crimine damnetur, vbi bona publicãtur poſt mortem patris, feudum non ad fiſcum, ſed ad ſecundogenitum patris perueniet. in com. col. 1. lin. 69. fol 244
Primogenitus ſuccedẽs in feudo, ſi habeat filium. ſororem & fratrem & viuo patre, eodemque auo moriatur, quis ſuccedat, & teneatur ſororem maritare. in com. col. 2. lin. 68. fol. 228
Primogenitus ſuccedens in regno tãtum debet dare ſecũdogenito fratri ſuo pro vita, vt remaneat ipſi primogenito vnde poſſit viuere & facere ſicut Rex, ne ab aliis contemnatur: nec etiã pater hoc poſſet: quia legitimi primogenito in Regno eſt totum regnum. Sed hoc in alienatione neceſſaria: quia & de ſuo proprio pater tenetur alere fratrem, multò fortius in voluntaria. in com. col. 2. lin. 56. fol. 199
Primogenitus tenetur maritare filiã fratris minoris: quia ſucceſſit in eo, quod pater eius debuit habere pro vita & militia, ſi frater minor eius pater hoc nõ habuit, & qualiter illa differãt in hoc ab amita, & ſorore dotanda. in com. col. 2. lin. 60. f. 228
Priuati omnes dicuntur, excepto Rege, & debito Regio, quod facit contra Comites & Barones. in cõ. col. 1. lin. 32. & 37. f. 287
Priuatio facta in odium alicuius, non trahitur ad fauorem alterius delinquentis. in com. col. 1. lin. 45. fol. 242
Priuatorum pactis ius publicum tolli non poteſt. Andr. de Iſer. in proœm. conſtit. col. 11. lin. 3.
Priuatum crimen. vide Accuſatoris.
Priuatus negligens nunciare fiſco exactionem pœnæ ſpecta defenſa, quæ pœna puniatur in com. col. 2. lin. 3. fol. 33
Priuilegia rebus data, ſicut collectarum, clerici habent non aliã. in com. col. 1. lin. 59. fol. 61
Priuilegia mulierum. in com. col. 1. lin. 6. fol. 191
Priuilegia localia tolluntur: quia poſitiua principes tollunt, quãdo volunt. in com. col. 1. lin. 60. fol. 124
Priuilegia iam indulta reuocantur per legem. in gloſ. colum. 2. lin. 12. fol. 167
Priuilegia conceſſa ab inuaſoribus Regni, & inſtrumenta facta à iudicibus & tabellionibus ab eis creatis caſſantur. in gl. col. 1. lin. 12. fol. 167
Priuilegia amiſſa ob culpam perdentis nunquam redeunt. in cõ. col. 1. lin. 64. fol. 11
Priuilegia ſunt priuatæ leges, non communes. in com. col. 2. lin. 13 fol. 20
Priuilegia ſunt priuatæ legis. in com. col. 1. lin. 76. fol. 73
Priuilegia valent iure Romano, ſiue fiant in chartis Bombicinis ſiue in membranis. in com. col. 2. lin. 60. fol. 98
Priuilegiatus an vtatur priuilegio ſuo contra priuilegiatum. in com. col. 2. lin. 35. fol. 190
Priuilegiatus non excludit alium priuilegiatum. in gloſſ. col. 2. lin. 10. fol. 257
Priuilegij cauſa ceſſante, ceſſare debet priuilegium. in com. col. 2. lin 24 fol. 130
Priuilegij cauſa ſuperueniens lite pendente non prodeſt. in com. col. 2. lin. 50. fol. 130
Priuilegiis non renouatis conceſsis ante curiam Capuanã quis vti non poteſt. in gl. col. 1. lin. 22. fol. 167
Priuilegiis quæ aliis concedit, Rex gaudere debet. in glo. colum. 1. lin. 4. fol. 225
Priuilegium. Actor habet priuilegium ne extra ſuam diœceſim trahi poſsit per literas Apoſtolicas. Iſte trahit alium extra ſuã diœceſim, qui reus vult ſe defendere & tueri priuilegio, quod habet actor, quod non poſſit extra diœceſim trahi, verum ſit audiendus. in com. col. 2. lin. 57. fol. 407
Priuilegium alicui nobili ab Imperatore conceſſum, an & quando poſsit ab eodem Imperatore reuocari. in com. column. 1. linea 56. fol. 73
Priuilegium exigit ſpeciale mandatum. in com. col. 2. li. 38. f. 129
Priuilegium facilius tollitur. in com. col. 1. lin. 44 fol. 73
Priuilegium perdit, qui eo abutitur. in com. col. 2. lin. 70. fo. 158
Priuilegium principis, quod poteſt tribuere, idem tribuit præſcriptio temporis, cuius non eſt memoria in contrarium: quia tũc iure conſtituti habetur: & priuilegium & vetuſtas paria ſunt, & idem ius eſt in vno, quod in alio, vnde vno poſito, poſitum intelligitur, & reliquum etiam ſi taceatur. in comm. colum. 1. lin. 72. fol. 210
Priuilegiũ quod datur mulieri coniugatæ vt in criminali poſſit

per procu

per procuratorem agere, an detur etiam ius parti aduerſæ. in com. col. 2. lin. 66. fol. 129
Priuilegium quod fauorem continet ampliatur. in com. colum. 2. lin. 80. fol. 176
Priuilegium quod ſubditis Rex concedit: videtur ſibi reſeruare. in com. col. 2. lin. 53. fol. 176
Priuilegium Regium circa donationem alicui factam, per quæ poſſit infringi. in com. col. 2. lin. 58. fol. 162
Priuilegium ſi detur nobili, tunc ex ordine ſanguinis porrigitur ad filium. in com. col. 2 lin. 64. fol. 175
Priuilegium tandiu quis habet, quandiu facit id, propter quod priuilegium datur. in com. col. 1. lin 71. fol. 71
Priuilegium. vide Clauſula, ex certa ſcientia.
Probare qui certo modo aliquid non poteſt, per alium modum ponendo admittitur. in com. col. 1. lin. 40. fo. 32
Probare ſi quis non debeat, nec ad id ſit admittendus: ſi tamē de facto admiſſus probet, non valet. in com. col. 1. lin. 32. fol. 25
Probandi latior via eſt in criminali: quàm in ciuili, ne maleficia remaneant impunita. in gl. col. 2. lin. 2. fol. 173
Probandi onus incumbit excipienti in criminalibus. in glo. col. 2. lin. 47. fol. 67
Probans accuſationem per teſtes, qui poſtea à reo reprobantur, an puniatur de calumnia, ſicut qui non probauit. in com. col. 2. lin. 64. fol. 39
Probari non poſſunt quæ in animo vel cogitatione conſiſtunt, ſed per extrinſeca præſumuntur. in gl. col. 2. lin. 1. fol. 67
Probatio. Agendo, quæ poſſunt probari, poſſunt etiā probari excipiendo. in gl. col. 1. lin. 14. fol. 51
Probatio fortis eſt per viſum. in com. col. 1. lin. 31. fo. 49
Probatio infra terminum à iudice ſtatutum quis probare debet tam per teſtes quam per inſtrumenta: quia cum datur termin⁹ ad probandum generaliter, etiam inſtrumenta poſt terminum non poſſunt offerri ſaltem vt producantur infra terminum, vt ſignentur per actorum notarium. in com. col. 1. lin. 29. fol. 164
Probatio intentionis actoris, & exceptionis rei debet fieri infra biduum poſt litem conteſtatam, aliàs non audiuntur, & quid per procuratorem agatur. in gl. col. 1. lin. 2. fol. 163
Probatio legitima eſt per ſacramētum ſiue lex deferat ſiue pars. in com. col. 2. lin. 7. fol. 114
Probatio. Non probans in criminalibus punitur ad ſimilitudinē ſupplicij. in com. col. 2. lin. 74. fol. 188
Probatio per acceptionem ferri calidi, & lex paribilis tollitur. in gl. col. 2. lin. 33. fol. 173
Probatio per confeſſionem eſt eadem, ac per teſtes. in com. col. 2. lin. 75. fol. 182
Probatio per confeſſionem partis tantùm valet quātum per teſtes in com. col. 1. lin. 56. fo. 178
Probatio per duellum probibetur. in glo. col. 1. lin. 26. fo. 174
Probatio per interrogationes & confeſſiones litigantium, quando fiat. in glo. col. 2. lin. 3. fo. 164
Probatio per ſcripturam ſi à iure requiratur, per teſtes fieri non poteſt. in glo. col. 1. lin. 37. fo. 179
Probatio poſt terminū perēptorium. vide, Iudex poſt terminum.
Probatio quæ fit per inſtrumenta arctatur: vt falſitas euitetur non probationes per teſtes, quæ anguſtari non debēt. in com. col. 1. lin. 78. fo. 100
Probatio ſemiplena faciens indicium & lenitas perſonæ ſemper ſaltem requiritur: vt perueniri poſſit ad tormenta. in comm. col. 1. lin. 12. fo. 49
Probatio ſemiplena ſufficit in his, quę ſunt pręambula ad cauſam: vt dicimus in actione ad exhibendū. in cō. col. 1. li. 74. f. 55
Probatio ſemiplena. vide, Tormentis ſubiici.
Probatio temporis centum annorum eſt difficilis. in glo. colum. 2. lin. 65. fo. 262
Probatio tollit præſumptionem. in com. col. 1. lin. 66. fo. 65
Probationes debent eſſe luce meridiana clariores vbi de ſalute hominum agitur. in com. col. 2. lin. 44. fo. 50
Probationes in ciuili non probant in criminali. in com. col. 2. lin. 38. fo. 50
Probationes in criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores. in com. col. 2. lin 73. fo. 18
Probationes vnius cauſæ an in alia producātur in criminalibus. in com. col. 2. lin. 24. fo. 49
Probationibus leges fauent. in glo. col. 2. lin. 18. fo. 170
Probationum duo genera per teſtes, & per ſcripturam. in gl. col. 1. lin. 1. fo. 182
Probationum facilitas non eſt auguſtanda in gloſ. col. 2. lin. 44. folio 182
Probationum renuntiatio vide, Concluſio cauſa.
Proceſſus contra nominatum à confeſsis de ſe verum fiat ex officio nemine accuſante. in com. col. 1. lin. 59. fo. 50
Proceſſus iudicij, iudicialis eſt authoritatis, & in poteſtate, ac motu iudicis ſitus eſt. in glo. col. 2. lin. 65 fo. 170
Procedi poteſt ex officio contra ſpecialem perſonam de crimine. in com. col. 2. lin. 64. fo. 77
Proceſſus qualis fiat contra repertum in flagranti crimine. in com. col. 2. lin. 53. fo. 75
Proclamatio in pugnæ probatione an hodie habeat locum. in gl. col. 1. lin. 35. fo. 36
Procurator acquirit ignoranti domino. in com. col. 1. lin. 68. f. 45
Procurator an in crimine publico interuenire poſsit. in gl. col. 1. lin. 20. fo. 14
Procurator an poſsit conſtitui in criminalibus à relegatione ſuprà. in com. col. 1. lin. 38. fo. 188
Procurator Cæſaris, vide Camerarius.
Procurator conſtituitur: vbi imponitur pœna relegationis & infra, ſicut eſt cauſa ingratitudinis, quia accuſatur per procuratorem, & in remotione ab ordine dignitatis, & honore, licet poſt ſententiam infamet qn̄ ob culpam. in cō. co. 2. lin. 68. f. 86
Procurator conuenitur. vide, Mundualdi.
Procurator. Decem homines accuſati de crimine, procuratorem facere non poſſunt, ſed ſyndicum, exceptis criminibus hæreſis, & læſæ maieſtatis. in com. col. 1. lin. 38. fo. 338
Procurator & aduocatus fiſci poſſunt creari non ſolùm à Rege ſed etiam à magiſtro inſtitiario, & à iuſtitiario prouinciarum. in com. col. 1. lin. 25. fo. 374
Procurator & defenſor debent litem conteſtari ſtatim oblato libello, & quid ſi procurator alleget dominum eſſe abſentem, petens terminum ad eum certificandum, nunquid admittatur talis exceptio. in com. col. 2. lin. 48. fo. 155
Procurator fiſci. vide, Fiſci procurator.
Procurator habens generale, nedum ſpeciale mandatum imponit defenſam pro domino, & prohibito procuratore dominus prohibitus videtur, & quid de negotiorum geſtore, qui dicitur procurans. in com. col. 1. lin. 51. fo. 29
Procurator in cauſa appellationis poteſt reſeruare ſibi cōſcientiam principalis in com. col. 2. lin. 7. fo. 163
Procurator in cauſa criminali quando & quibus caſibus conſtitui poteſt. in glo. col. 1. lin. 18. fo. 188
Procurator in criminalib⁹ cōſtitutus ſi fuit repulſus an admittatur ſaltē ad allegandū cauſas abſentię. in com. co 1. li. 63. f. 116
Procurator in iudicio proteſtari debet, quod ſi qua de nouo &c. quia ſi non proteſtaretur quod ignoret, videtur dicere ſe ſcire, & ideo præiudicaret ſibi ſine proteſtatione: nam ſcire videtur, & tanquam ſciens non auditur, quaſi ſit veriſimile principalem plenè informaſſe procuratorem ſuum. in commen. col. 1. lin. 71. fol. 165
Procurator inſufficiens ſi à citato miſſus fuerit, an iudicium cū eo agitatum teneat. in com. col. 1. lin. 40. fol. 117
Procurator interuenire non poteſt vbicunque imponitur pœna vltra relegationem. in com. col. 2. lin. 34. fol. 322
Procurator lædens minorem. vide, Minor quando læditur.
Procurator largo ſumpto vocabulo aduocatus dicitur. in com. col. 1. lin. 55. fol. 103
Procurator meo nomine imponens defenſam, an poſſit cauſa remittere. in com. col. 1. lin. 50. fol. 32
Procurator meus ſi poſſeſſorem eiiciat, an ſit mihi quæſitum p hoc miniſterium, vt videar cauſam habere ab eo, id eſt quod in me tranſtulit. in com. col. 1. lin. 64. fo. 45
Procurator nō eſt ille cui ex edicto prætoris agere permittitur. in com. col. 2. lin. 70. fol. 130
Procurator poteſt conſtitui ad lites futuras. in com. col. 1. lin. 73. folio 113
Procurator poteſt interuenire etiam in criminalibus ingerentibus pœnam infra relegationem excepto crimine iniuriarū in quo non interuenit procurator. in com. col. 1. lin. 47. fol. 381
Procurator poteſt reſeruare, vel offerre iura in termino ſibi dato ad probādū abſente principali, ſicut ſi eſſet præſens, & ideò Andræas de Capua dedit tale conſilium quod incontinenti ꝙ aliquis cōſtituit aliquem procuratorem, abſentet ſe à loco iudicij, alioquin ſi principalis eſſet pręſens, procurator nō poſſet illud beneficium implorare. in com. col. 3. lin. 69. fo. 165
Procurator. Quilibet hodie litigat per procuratorem vt poſt biduum det articulos, ponendo inf. à biduum, quomodò iuſtam habet ignorantiæ cauſam, & an huic fraudi poſſit obuiari. in com. col. 1. lin. 58. fol. 165

Procurator qui interrogatur vt reſpondeat poſitionibus, ſi dicat ſe non inſtructum, an habere debeat dilationem ad dominum conſulendum. in com. col. 1. lin. 20. fol. 379
Procurator vel ſyndicus, an poſſit alium procuratorem vel ſyndicum conſtituere poſt litem conteſtatam, vel ante ſi hoc mandatum ſit. in com. col. 2. lin. 41. fol. 119
Procuratore exigente indebitum tenetur dominus ratum habens. in com. col. 2. lin. 7. fol. 21
Procuratores rerum regiæ curiæ poſſunt ad dilationem alterius vel ex ſuo officio inquirere de occupatis fiſci rebus. Sed magiſter Camerarius & præſes prouinciæ cognoſcunt de rebus fiſcalibus, quando fiſcus conuenitur tantùm. in com. col. 2. lin. 62. fol. 3
Procuratores ſi nõ ſint ſoluendo in ſubſidium etiam maioribus conceditur in integrum reſtitutio. in com. col. 1. lin. 75. fo. 91
Procuratoris officium eſt viliſſimum, & infamiſsimum. in gl. col. 2. lin. 42. fol. 102
Procuratoris officium eſt viliſsimum. in com. col. 1. lin. 65. f. 103
Procuratorium ad lites debet continere quod procurator poſsit fideiubere pro principali de iudicato ſoluendo ſub hypotheca, & ſi de hoc deficiat, an iudicium agitatum cum huiuſmodi procuratore teneat & fiat executio contra dominum. in cõ. col. 1. lin. 40. fol. 117
Procurationum cautiones an poſsint fieri in chartis bombicinis. in com. col. 2. lin. 74. fol. 98
Prodigus. vide Balius nobilibus.
Proditor. Cum filiis proditorum matrimonium contrahi nõ poteſt ſine licentia curiæ, hodie etiam cum filiis foriudicatorum niſi in duobus caſibus. in com. col. 2. lin. 39. fol. 300
Proditor & foriudicatus ex quocunque crimine, hoſtis publicus reputatur. in com. col. 1. lin. 51. fol. 142
Proditor manifeſtus ſi capiatur an damnari debeat per ſententiam, an vero mittatur ad ſupplicium. quia ſua mente punitus eſt. in com. col. 1. lin. 75. fol. 132
Proditor notorius, cuius exceſſus eſt euidens, & notorius eſt ſine exceptione, vel excuſatione aliqua dãnari poteſt, ſi verò eſſet proditor occultus, non poteſt damnari niſi citatus, confeſſus, conuictus, & ad ſuas defenſiones admiſſus. in com. col. 2. lin. 75. fol. 195
Proditor. Quilibet debet clamare contra proditorem. in com. col. 2. lin. 70. fol. 194
Proditor. Quilibet tenetur capere proditorem, ſi poteſt, & ſi nõ poteſt capere debet vociferare, ecce proditorem, & ſi quis non capiat illum ſi poſsit, & an hoc extendatur ad foriudicatos, & an hoc habeat locum in vxore proditoris. in comm. col. 1. lin. 4. & 18. fol. 293
Proditor Regis dicitur proditor Dei. in comment. colum. 2. lin. 44. fol. 294
Proditor. vide Miles.
Proditorem quilibet tenetur denuntiare Regi. in comment. col. 1. lin. 41. fol. 295
Proditorem qui poteſt accuſare poteſt & eius receptatorẽ, idem in foriudicato, & eius receptatore. in com. col. 2. lin. 64. fo. 134
Proditorem receptans & occultãs, an tantùm puniatur, ſicut receptans foriudicatum. in com. col. 2. lin. 61. fol. 134
Proditorem Regis, & transfugam ad hoſtes occidere licet. in cõ. col. 1. lin. 50. fol. 22
Proditores capi ab omnibus debent. in com. col 2. lin. 39. fo. 75
Proditores præliantes in bello contra regiam maieſtatem ſeu alios eius nomine. Abſentes per fugam, commorantes in locis rebellibus & latitantes in regno æquiparantur. in com. colum. 2 lin. 1. fol. 295
Proditorum bona quando publicantur an requiratur ſententia an verò ipſo iure applicentur fiſco. in com. col. 1. lin. 63. & col. 2. lin. 6. fo. 295
Proditorum filij. in com. col. 1. lin. 80. fol. 295
Productio, an litigantes habeant neceſſe infra duos dies offerre in ſcriptis omnia, quibus volunt vti in cauſa appellationis. in com col. 2. lin. 64. fol. 163
Productio inſtrumentorum. vide Inſtrumenta poſſunt.
Prohibere potens, & non prohibens tenetur. in gloſſ. column. 2. linea 58. fol. 31
Prohibere quis poteſt, & non prohibet violentiam mulieri illatam punitur. in gl col. 1. lin. 30. fol. 39
Prohibens iniuſtè non punietur de iniuſta defenſa, ſi ei fuerit obtemperatum. in com. col. 2. lin. 70. fol. 24
Prohibens in vno, in alio cõcedere videtur. in cõ. co. 1. li. 56. f. 203
Prohibitio tacita magis valet quam expreſſa. in gloſſ. column. 2 lin. 6. fol. 149
Prohibitum in vno caſu in cæteris videtur permiſſum. in gl. col. 2. lin. 36. fol. 182
Prohibitum ſemper præſumitur eo modo fieri, quo prohibitum eſt, ſicut in faciente iniuriam. in com. col. 1. lin. 69. fol. 18
Prohibitus induci, is inductus fidem non facit. in gloſſ. colum. 2. lin. 1. fol. 175
Proiiciens incautè quid ex alto, & tranſeuntem vulnerans, expenſas infirmitatis, & medicorum debet ſoluere. in cõ. col. 2. lin. 60. fol. 280
Promiſsio facta defuncto videtur facta hæredi. in com. col. 1. lin. 3. fol. 282
Promiſsio in materia officialis corrupti, æquiparatur dationi. in com. col 1. lin. 19. fol. 199
Promiſsio tacita magis valet quàm expreſſa. in gloſſ. column. 2. lin. 4. fol. 142
Promittens ſoluere in magna curia ibi cõpellit ſi ibi inueniatur non alibi. niſi cõueniſſet, ꝙ etiã ſi eſſet alibi conueniretur in magna curia, quia hæc renunciatio valet. in cõ. col. 2. lin. 69. f. 66
Pronuntiandum eſt ſuper emergentibus. in gl. col. 1. lin. 27. f. 159
Pronuntiari an debeat ſuper incidenti. in gl. col. 2. lin. 49. f. 260
Pronuntiari ſufficit ſuper principali, quia tunc ſuper incidenti per conſequens pronuntiari videtur. in gl. col. 1. lin. 20. fol. 159 & col. 1. lin. 59. fol. 160
Proœmium A proœmio in vnoquoque negotio initium ſumitur in gl. col. 1. lin. 2. fol. 1
Propinquitas, verum locus ſit propinquus vel longinquus cõmittitur arbitrio iudicis. in com. col. 1. lin. 8. fol. 182
Propoſitio vniuerſalis vera non apparet ex particularibus propoſitionibus licet veris. in gl. col. 2 lin. 55. fol. 60
Propria perſona intelligitur etiam ſi non exprimatur, ſecus in perſona extranea. in com. col. 2. lin. 52. fol. 30
Proprietatis probatio eſt difficilis in com. col. 1. lin. 62 fo. 177
Prorogari non poteſt quod non eſt. in com col. 2. lin. 44. fo. 62
Prorogatio fit quando iudex in quem conſentitur, aliàs præerat illi iuriſdictiõi, ſed nõ inter illas pſonas. in cõ. col. 2. l. 49. f. 62
Prorogatio inſtantiæ. vide Inſtantia cauſæ.
Prorogatio iuriſdictiõis ab aliquo facta de magiſtro iuſtitiario credente illum eſſe iuſtitiarium regionis, an valeat. in comm. col. 2. lin. 72. fol. 62
Prorogatio ſi infra terminũ probatoriũ nõ impetratur, & in termino nõ probatur, cauſa ciuilis amittitur. in gl. col. 2. lin. 6. fo. 172
Prorogatio termini dati ad probandum ex quibus cauſis fiat. in com. col. 2. lin. 24. fol. 170
Prorogatio termini ex iuſta cauſa fit, non tamen vltra metam, de qua ibi. in com. col. 2. lin. 64. fol. 168
Prorogatio termini probatorij quando ſit nulla, & quando non. in gl. col. 2. lin. 12. fol 162
Prorogatio vt fiat non exigitur. quod ſit identitas eiuſdem generis perſonæ, ſed quod ſit eiuſdem generis identitatis cauſæ. in com. col. 2. lin. 64. fo. 62
Proteſtatio contra iudicem, ob probationẽ, quando fieri debeat. in gl. col. 1. lin. 3. fo. 172
Proteſtatio reſeruat ius in futurum. in com. col. 1. lin. 76. f. 165
Proteſtatio ſi fieri non poteſt iudici, fit coram probis viris. in gl. col. 2. lin. 26. fol. 159
Proteſtetur ſi quis quod poſſit dare articulos poſt biduum nõ valeret proteſtatio, illa enim reſeruat ius, non auget. in com. col. 1. lin. 76. fol. 164
Protocolla quæ habent ſigna, ſubſcriptiones notariorum, & omnia alia ſubſtantialia, quę requiruntur ex iuris diſpoſitione in ſubſcriptione publici inſtrumenti, faciunt fidem vt publica. in com. col. 1. lin. 69. fol. 96
Protocolla Regni omnia poſſunt dici imperfecta, & fidẽ non facientia, & quare. in com. col. 1. lin. 78. fol. 96
Protocollum an faciat fidem. in com. col. 1. lin. 60. fo. 96
Protocollum in Regno non facit probationem nec etiam ſemiplenam. in com. col. . lin. 5. fol. 96
Protocollum vnde dicatur, & quid ſit. in com. col. 2. lin. 50. f. 95
Prouinciam quis exire pro propriis vtilitatibus quis non præſumitur, niſi contrarium probetur. in comment. column. 1. linea 14. fol. 115
Prouiſio facta in vnum caſum, trahitur etiam ad caſum ſimilem. in com. col. 1. lin. 78 fol. 80
Prouocanti incumbit onus probandi non prouocato. in gl. col. 1. lin. 30. fol. 182
Prouocato ignoſcitur. in gl. col. 1. lin. 37. fol. 159
Proximitas idem eſt, quod vicinitas, ſeu conſequentia. in comm. col. 1. lin.

col.1.lin.17.fol. 23
Proximus quis & quot modis dicatur, & an appellatione proximorum veniat maritus & vxor. in additio. ad comment. col.1. lin.13.fol. 21
Pubertas in maſculo eſt quatuordecim annorũ in fœmina duodecim in com. col 1.lin.60.fol. 186
Pubertas tàm in maſculo quàm in fœmina quo tempore aduentat hoc iure, & quando iure communi. in gl. col.1. lin.3.f. 255
Pubertas viuentibus iure Baronum eſt poſt completum 25. ann. in gl. col.1.lin.28.fo. 254
Pubertas. vide Pupillis habentibus.
Publica bona. vide, Bona delata.
Publica. Eccleſia ſi poſſideat publica, quæ iure Romanorum præſcribuntur 40. ann an præſcribentur 40. ann. in comment. col. 1.lin.68.fo. 263
Publica In publicis, & in communibus omnibus hominibus nõ ſufficit lõga præſcriptio. 10 vel 20. an. in cõ. col.2.lin.75.f. 262
Publica nõ poſſunt teneri à priuatis, vt prætor eos tueatur: quia ad cauſas publicas interdicta accommodata non ſunt. in com. col.1.lin.71.fol. 262
Publica vtilitas vbicunque eſt, fiſcus ſoluit pecuniam. in comm. col.2.lin.61.fol. 75
Publicã vtilitas verſatur in puniendo maleficos. in comm. col.2. lin.60.fol. 75
Publicano ſeu officiali nõ imputatur, ſi non inſtruxit tranſeuntẽ de his, quæ in ciuitate prohibita ſunt. in gl. col.1.lin.33.f. 20
Publicantur bona ob crimen etiam de iure diuino Aud. de Iſer. in procem. conſtit. col.15.lin.57.
Publicanis quod per negligentiam omiſit aliâs exercere non prohibetur. in com. col.1.lin.68.fol. 105
Publicatio. An in publicatiõe teſtiũ, vel actorũ ſit neceſſaria partium præſentia: & an pars debeat citari. in cõ. col.2.li.54.f.195
Publicatio an ſit de ſubſtantia proceſſus, & quid de concluſione in cauſa. in com. col.1.lin.58.fol. 195
Publicatio atteſtationum, & in iudicio actitatorũ eſt de proceſſu, & ordine iudiciario. in gl. col.1.lin.47.fol. 194
Publicatio bonorum. Si aliquis eſt forbãnitus pro aliquo delicto ex quo bona officiali veniunt publicanda, habeat bona in diuerſis ciuitatibus, an debeãt bona cuilibet officiali de ciuitate applicari: vbi bona ſita ſunt, an illi ſoli, qui condemnauit. in cõ. col.1.lin.38.fol. 518
Publicatio bonorum. vide Forum publicum.
Publicatio non obſtat examinationi fiẽdæ in cauſa matrimoniali. in com. col.1.lin.54.fol. 191
Publicatio proceſſus ſit citatis partibus. vide Citari.
Publicatiõis bonorũ pœna eſt minor modica corporali. in com. col.4.lin.68.fol 72
Publicæ vtilitati à priuatis renunciari non poteſt. in com. col.1. lin.71.fol. 287
Publicæ vtile eſt ſine metu per itinera ire. ſeu cõmeari. in com. col.1.lin.65.fol. 47
Publicè intereſt ſine metu & periculo per itinera cõmeari in gl. col.1.lin.57.fol. 53
Publicè vtile eſt ſine metu & periculo per itinera cõmeari. in gl. col.1.lin.4.fo. 16
Publicis rebus obiiciebatur de iure Romanorum longa & longiſſima præſcriptio ſcilicet quadragenalis. in com. col.1.lin. 68 fol. 262
Publicum crimen quod ſit. in gl. col.1.lin.33.fol. 14
Publicum iudicium competit cuilibet de populo nõ fiſco, & principi condenti legem, quia in generali ſermone non continetur princeps loquens. Item & milites qui merum imperium habent non accuſant ſi eorum intereſt Et quid ſi interſit fiſci, & regis ratione iniuriæ ſibi factæ, vt quia offenſus vel occiſus ſit eius officialis, an accuſabit per procuratorem fiſci. in com. co. 1.lin.60.fol. 188
Pudor & verecundia ita debet eſſe in vidua & virgine ſicut in marita. in com. col.1.lin.62.fol. 130
Puella an veniat appellatione mulieris. in gloſſ. columnl.2. linea 28.fol. 254
Puella non poteſt ſuo arbitrio nubere. in gl. col.2.lin.17.fo. 188
Pugna habet locum in crimine perduellionis. in gloſſ. col.2.lin. 1.fol. 178
Pugna. Ille cui offertur pugna, debet ſe iuuare ſicut vult nõ ſicut eligit ille, qui offert, & debet eſſe pugna æqualis & ſi vnus eſt eques, & alius ſimiliter ſit eques, ſi velit, & ille cui pugna offertur, ſi ſit læſus vel debilitatus offerens pugnam ſimiliter ſe debilitare debet, non econtrà & ſexagenarij, & minores 25. annis non tenentur pugnare per ſe. in com. col.1.lin.75 fol. 185
Pugna quando permittitur debet fieri ſecundum qualitatem accuſati. in glo. col.1.lin.3.fol. 185
Pugna. vide Accuſator.
Pugna. vide Inquiſitio.
Pugna. vide Maieſtatis læſæ crimen.
Pugnæ electione quis habeat. in glo. col.1.lin.48.fo. 185
Pugnæ probatio in quibus caſibus locum habeat. in gloſſ. col.1. lin.8.fol. 38
Pugnæ probatio quando habeat locum. in glo. colum.2.lin.20. folio 36
Pugnam priùs offerens, ſi ea nondum facta, illam reuocauerit, & velit ad probationem ordinariam redire, an poſsit. in com. co. 2.lin.68.fo. 177
Pugnare per alium, qui poſſint. in glo. col.1.lin.36.fol. 185
Pugno percutere. vide Miles ſi villanum
Pugnus vnius ſi magis noceat, quàm enſis alterius, is cum enſe poterit ſe defendere, & dicetur ſe defendiſſe cum moderamine inculpatæ tutelæ. in glo. col.2.lin. 44.fol. 16
Punire in corpore non poteſt eos qui pœnam pecuniariam ſoluere nequeſit, niſi qui damnare poteſt ad pœnam pecuniariam. in com. col.2.lin.68.fo. 19
Punire in pecunia aliud eſt, aliud in corpore. in com. colum.2. lin.70.fol. 21
Puniri criminaliter qui & in quibus caſibus poſsint ſine accuſatore. in glo. col.1.lin 43.fo. 184
Punitur grauius qui frequenter delinquit, quàm qui ſemel. in gl. col.1.lin.40.fo. 207
Punitur in alieno quod culpatur in ſuo. in comment. column 1. lin.67.fol. 184
Punitur plus magis delinquens, quàm minùs peccans. in comm. col.1.lin.74.fo. 34
Pupillaris ætas quæ dicatur. in additio. ad gloſſ. column.2.lin. 1.folio 141
Pupilli & viduę æquiparantur. in glo. col.2.lin.38.fo. 58
Pupilli & viduę, aut alię priuilegiatæ perſonæ ſi agant vel conueniantur de feudo, an habeant priuilegium, vt poſsint eligere, vel declinare Baiulos. in com. col 2.lin.62.fo. 61
Pupilli & viduæ, & aliæ miſerabiles perſonæ, habent priuilegiũ quòd ipſi trahunt inuitos aduerſarios coram principe, ſed ipſi non trahuntur inuiti. in com. col.1.lin.70.fol. 62
Pupilli, viduæ, & miſerabiles perſonæ poſſunt trahere aduerſarium ex ſpeciali priuilegio coram magiſtro iuſtitiario regionis. in addi. ad glo. col.1.lin.29.fol. 61
Pupilli & viduæ ſunt miſerabiles perſonæ in comment. column. 2.lin.72.fol. 63
Pupillis habentibus feudum datur Balius à fiſco, qui adueniente pubertate tenetur reddere rationem ſecũdum formam de qua ibi. in glo. col.1.lin.2.fol. 254
Pupillis, viduis & aliis priuilegiatis perſonis, priuilegium fori non datur coram iudicibus prohibitis. in commen. column.1. lin.28.fo. 62
Pupillo doli capaci an imponi poſsit defenſa, ita vt eam ſpernẽs incidat in pœnam, & an reſtituatur. in commen. colum.1.lin. 46.fol. 30
Pupillo & viduæ datur electio fori tam coram principe, quàm coram ordinario. in com. col.1.lin.40.fol. 61
Pupillus an poſsit opponere declinatoriam in cauſis, quorum cognitio ſpectat principaliter ad magiſtrum iuſtitiarium. in cõ. colum.2.lin.67.fol. 96
Pupillus aut vidua ſi delinquant, an habeant priuilegiũ electionis fori, & trahendi aduerſarium ad magnam curiam. in com. col.1.lin.60.fo. 61
Pupillus, aut vidua, ſi ſit diues, an dicatur miſerabilis perſona. in com. col.1.lin.56.fol. 59
Pupillus & vidua æquiparantur miſerabilibus perſonis. in com. col.2.lin.67.fol. 60
Pupillus & vidua & aliæ perſonæ priuilegiatæ an poſsint eligere litigare coram Baiulo, quando princeps, vel magna curia eſt in eorum terra. in com. col.1.lin.31.fol. 62
Pupillus & vidua & perſonæ priuilegiatæ non poſſunt in cauſa criminali eligere vel declinare forum Baiuli, qui non habet merum & mixtum imperium in com. col.2.lin.73.fol. 61
Pupillus & vidua ſpecialem indulgentiam conſequuntur. in glo. col.2.lin.50.fol. 58
Pupillus & vidua, vel huiuſmodi perſona, ſi declinet forũ Baiuli, vel ordinarij ſui, & eligit Iuſtitiarium, vel aliũ, & is, quem declinat, ſi ſtatuat terminum perẽptorium ad cõparendum co-

ram iuſtitiario, ſeu iudice electo an opus ſit alia citatione. in com.col.1 lin.77.fol. 112
Pupillus feudatarius debet habere Balium, non tutorem, quid ſi is habet ius ſeu actionem ad feudum, nō tamen poſſideat, an ſit idem. in com.col.1.lin.75.fol. 215
Pupillus in contractibus ſemper habetur pro maiore, vbi ſua vtilitas vertitur. in com.col. .lin.55.fol. 30
Pupillus nobilis. vide Balium pupilli.
Pupillus obligatur ex ſacramento operarum, quod præſtatur patrono, quod ſacramentū eſt ſimile ſacramēto fidelitatis, quod præſtat vaſallus domino, in quo ſe ei obligauit ratiōe feudi & ſeruitij, quod debetur ex eo. in com.col.2.lin.70.fol. 215
Pupillus orphanus an poſſit declinare forum cuiuſlibet iudicis. in gl.col.2.lin.16.fol. 58
Pupillus poteſt per alium cauſam criminalem agere. in com.co. 2 lin.66.fol. 129
Pupillus ſi pupillum, vel vidua viduam conueniat ſtatur electioni ſorte rei conuenti. in com.col.1.lin.42.fol. 61
Pupillus ſiue accuſet, ſiue accuſetur etiā in crimine publico per tutorem vel curatorem agit, & defendit, ſi ſuam iniuriam proſequatur. in com.col.1.lin.26.fol. 130
Pupillus vel alia priuilegiata perſona, ſi vtatur iure ceſſo, an habeat priuilegium fori. in com.col.1.lin.67.fol. 61
Pupillus vidua vel alia miſerabilis perſona citata coram ſuo ordinario iudice, ſi declinet forū ipſius & alium eligat ſecundū formā priuilegij ſui, is quem declinat debet præfigere ſibi terminum peremptorium ad comparendum coram iudice electo. in gl.col.1.lin.50.fol. 112
Pupillus verùm ſine tutoris authoritate, imponat defenſam, ita vt eam ſpernens incidat in pœnam defenſæ. in comment.col. 2.lin 75.fol. 29
Pupillus. vide Balius.
Pupillus vide Baro aſſimilatur.
Pupillus. vide Mulier quæ tutelam.
Pupillus vide Tutores ſoli.

De litera Q.

QVADRVPLVM in quo ponitur raptor rei alienæ, an contineat etiam rem ipſam, an vero totum ſit pœna. in gloſſa colum.1.lin.21.fol. 42
Qui filij non poſſunt qualitatem paternæ conditionis ignorare, cum proxima neceſsitudine ſint ei coniuncti. in gl col.2.lin.30.fol. 9
Quantitas dicitur etiam quandoque in pondere. in comm.col.1. lin.57.fol. 10
Quantus quomodo exponatur. in gl.col.1.lin.30.fol. 43
Quarta debetur vxori mortuo viro, & vxore ſuperſtite nec vxor poteſt diſponere de quarta dum eſt in vltimis conſtituta viuo marito. Et quarta nunquàm præſumitur conſtituta, niſi probetur. in com.col.1.lin.70.fol. 219
Quarta & dotarium parificantur donationi propter nuptias. in gl.col.2.lin.35.fol. 217
Quarta quando debeatur vxori ſoluto matrimonio morte viri. in gl.col.1.lin.2.fol. 217
Quarta vxoris. vide Inſtrumentum ſi appareat.
Quartæ dominium acquiritur vxori etiam ſine traditione & poſſeſsione, & fit cum viro mutua communicatio. in gloſſ. col.1. lin.60 fol. 217
Quartæ dominium quare ſine traditione, & poſſeſsione transferatur in vxorem, & ibi ponitur ritus Longobardorum inueſtiēdi vxorem de dicta quarta. in gl.col.2.lin.16.fol. 217
Quæſtio ſi ſit inter Regiam curiam, & alium, non eligit ſola curia vbi alia pars parata eſt eligere. in comment. column.2.lin. 57.fol. 168
Quæſtio ſuper incompetentia iudicis an ſit emergens vel incidens. in gl.col.2.lin.15 fol. 160
Quæſtiones habendæ ſunt quando dubiū eſt propter indicia, quia incertum eſſet per probationes, non debet torqueri. in com. col.2.lin.57.fol. 51
Quæſtiones ſunt arbitrariæ. in com.col.2.lin.63.fol. 50
Quæſtio. A quæſtionibus non eſt inchoandum. in gloſſa column. 2.lin 4.fol. 48
Quæſtioni coram iuſtitiario vertenti ſtatuitur tēpus tremeſtre. in gl.col.1.lin.7.fol. 97
Quæſtores de quibus cognoſcant. in gl.col.2.lin.4.fol. 83
Quæſtoris ſubſcriptio requiritur in mandato principis. in gloſ. col.2.lin.3.fol. 121
Qui facit quod poteſt ſatis eſt. in com.col.1.lin.60.fo. 47
Quilibet admittitur ad inſtruendum iudicem de veritate. in comment.col 2.lin.2.fol. 114
Qui totum vult, totum perdit. in gl.col.1.lin.10 fol. 74
Quod Deus coniunxit homo non ſeparet. in gloſſ.column.2.lin. 4.fol. 232

De litera R.

RApiens ſemel rem valentem vltra vnciam non ſuſpenditur ſed debet fuſtigari, ſed ſi ſurripuit furto ſuſpēditur, & ſic grauius punitur fur quàm raptor qui dicitur improbus fur, & an poſsit raptor vt fur accuſari. in comment.col.1.lin. 5.fol. 294
Rapiens ſponſam per verba de futuro, tenetur pœna rapitis, ſecus ſi erat per verba de præſenti in commentar.column.2.lin. 14.fol. 38
Rapiens ſuam ſponſam licet ſit impunis ſecundum canones tamen dicitur nuptiis iniuriam inferre. in comment.column.1. lin.38 fol. 361
Rapiens virginem, ſed non eam deuirginans, an teneatur pœna raptus. in com.col.1.lin.13.fol. 35
Rapientes quid ex incendio, vel naufragio, quomodò à conſtitutionibus puniātur. in gl.co. 1.lin.4.fol. 55
Rapinam committens qualiter punitur. in commen.colum.1.linea 78.fol. 300
Rapina & furtum regulariter parificantur. in gloſſa colum.2.lin. 24.fol. 44
Rapina furtum eſt, & furti tenetur raptor. in comment.colum.1. lin.75.fol. 46
Rapta de iure canonico poteſt nubere raptori, ſecus de iure conſtitutionum. in gl.col.2.lin.1.fol. 37
Rapta poteſt nubere raptori de iure canonico ſi prior diſſenſus tranſeat in conſenſum, & quid de iure conſtitutionum ſit. in gl.col.1.lin.5.fol. 37
Raptam in vxorem ducere non licet de iure ciuili, & erit capitis pœna ſi duceret eam in vxorem, licet de iure canonico poſsit raptori nubere quantum ad hoc quod ſit matrimonium legitimum: & ideò videtur quod iure canonico dotabit pater. Sed de iure ciuili non eſſet, nec eſſe poſſet matrimonium, nec eſſe poterit dos, vbi non eſt matrimonium, ſed cū ſubſtantia matrimonij valeat de iure canonico, quo matrimonia iudicantur, de dote tanquam ſequela ſtabitur eidem iuri, cum idem ſit in acceſſoriis, quod in principali. in com.col.1.lin.54.fol. 35
Raptor an pro prima rapina puniatur. in com.col.2.lin.81.f. 293
Et an æquàliter puniatur de iure Lōgobardo.co.1.li.6.f. 294
Raptor eſt improbiſsimus fur, & nō punitur ad mortem, niſi pro tribus rapinis. in com.col.2.lin.60.fol. 293
Raptor, & conſcius an eodem libello accuſari poſsint. in comm. col.2.lin.78.fol. 37
Raptor non poteſt nubere virgini. in gl.col.1.lin.20.fol. 37
Raptor punitur in quadruplum. vide Quadruplum.
Raptor qua pœna puniatur, & qua ille, qui ipſi opem dederit. in com.col.1.lin.50.fol.291.& col.1.lin.20.fol. 292
Raptor ſigno Crucis, vel curiæ ſignatur in fronte. in com.col.2. lin.3.fol. 300
Raptor virginis an hodie patiatur pœnam amiſsionis bonorum. in com.col.2.lin.51.fol. 37
Raptorem aſſocians plus punitur, quam alij conſcij & miniſtri, & an talis aſſocians appellet. in com.col.2.lin.68.fol. 37
Raptores ſacrarum virginum puniuntur. in gl col.1.lin.4.f. 35
Raptores ſi fugiant, & capiantur non appellant, conuicti tamen, vel confeſſi, & quid ſi nō fugerint, ſed cum rapta ſteterint per multos dies, deinde conuincuntur, an appellent. in com.col.2. lin.20.fol. 35
Raptus. An conſcius & principalis de raptu poſſint ſimul accuſari in eodem libello. in com. col.2.lin.52.fol. 279
Raptus pœna. vide Pœna legalis.
Rara & inſolita quādo eueniunt iudicatur de his ſicut de ſolitis. in com.col.1.lin.40.fol. 47
Raro euenientia non multùm curantur. in comment.column. 2. lin.61.fol. 79
Ratihabitio confirmat. vide Cōſenſus defectu ſi aliquid nō tenet
Ratihabitio retrotrahitur in com.col.2.lin.53.fo. 165
Ratio legis etiam abrogatæ, & quæ nihil valet eſt attendenda. in com col.2.lin.74 fol. 185
Realia ſunt magis valida, quàm perſonalia nam perſonalia cum perſonis extinguntur, realia nō ſed imperium eſt perſonale: quia per electionem, filius vero Regis Rex. Andræ. de Iſer. in proœm.conſtit. col.15.lin. 9.
Rebellis notorij bona ipſo facto fiſco applicantur. in com.col.2. lin 13.fol. 294

Rebellium

Rebellium receptatores qualiter puniantur.in comm.col.2.lin. 53.& 78.fol. 194
Receptans bannitum,vel foriudicatum qualiter puniatur. in gl. col.:.lin.27.fo. 135
Receptans bannitum, vel fortudicatum.vide Vniuerſitas.
Receptans crimiuoſum ante indulgentiam punitur, licet ei poſteà princeps parcat.in com.col.2.lin.55 fol. 10
Receptans crimінoſum ſcienter regulariter punitur eadem pœna,qua receptatus.in com.col.1.lin.78.fo. 9
Receptans damnatum crimine læſæ maieſtatis pœna deportationis iure romano puniebatur, nunc etiam eius bona confiſcantur.in com.co.2.lin.77.fo. 9
Receptans hæreticum perpetuò relegatur,& bona ſua publicantur,etiam ſi eum pœniteret.in com.col.1.lin.71.fol. 10
Receptans hęreticum aliquando plus punitur,quàm receptatus, etiam ſi eum pœniteat.in com.col.1.lin.63.ſol. 10
Receptans proditorem quare mitiùs puniatur, quàm receptans hæreticum.in com.col.1.lin.55.fo. 10
Receptantes proditores qua pœna puniuntur. in com.col.1. lin. 73.fol 194
Receptator.Comes,vel Baro receptans malefactores.qua pœna puniantur.in com.col.1.lin.5 fol. 340
Receptator foriudicati ſi eum non exhibeat qualiter puniatur. in com.col.2.lin.48.fol. 134
Receptator quomodò accuſabitur,ſi receptatus occiderit hominem,an teneatur lege Cornelia de ſiccariis.in com.columu. 2.lin.57.fol. 134
Receptatores bannitorum vel foriudicatorum, an teneãtur eos curiæ vltrò,& ſponte offerre.in glo.col.2.lin.23.fol. 115
Receptatores delinquentium qualiter puniantur. in com. col.1. lin.60.fo. 94
Receptatores de receptatione conuicti mitiùs de iure romano puniuntur.in com.col.2.lin.61.folio 142
Receptatores foriudicatorum quomodò puniantur.in gloſ.col. 1.lin.26.fol. 131
Receptatores malefactorum qua pœna puniantur.in com.col.1. lin.15.fol. 340
Receptatores minùs puniũtur,quàm principales malefactores. in glo.col.1.lin.45.fo. 9
Receptatus hæreticus aliquando plus punitur, quàm receptans. in com.col. .lin.76.fol. 10
Recommendati haberi poſſunt in terra Demanij. in com.col.1. lin.64.fol. 200
Recommendati in terris Demanij ab aliquo haberi non poſſunt, niſi habeat is priuilegium à principe : quod tamen eſſet extraneum,& contra omnem formam.in commen.column.1. lin.66.fol. 207
Recommendati qui dicuntur.in additio.ad glo.colum.2.lin.20. folio 207
Recommendatos habere prohibitum eſt.in gloſſ.column.1.lin. 61.fol. 207
Recommendatos,vel affidatos habere in terris Demanij prohibitum eſt,ſub certa pœna.in glo.col.1.lin.14.fol. 212
Reconuentio criminalis.vide,Agens ciuiliter.
Recuſatio iudicis. Fieri & opponi poteſt exceptio iudicis delegati,& an ſit neceſſarius libellus in dicta iudicis recuſatione, & an poſt litem conteſtatam hęc exceptio ſit admittenda. in com.col.2.lin.25.& ſeq.fo. 342
Recuſatio iudicis non habetur pro appellatione.in com.colum. 2.lin.54.fol. 153
Rectores vel conſiliarij ciuitatũ non poſſunt imponere munera perſonalia hominibus,& poſtea ordinare, quòd quilibet data pecunia certa poſsit ſe excuſare : nam munus publicum non poteſt pecunia redimi:vnde officialis non poteſt accipere pecuniam à ſubdito ne eat ad guerram.in com.col.1.li.73.f.303
Redire quis ad id non debet, quod ipſo facto renunciandum putauit.in glo.col.1.lin.25.fo. 177
Redditũm Epiſcopalis eccleſiæ,inter quos videtur eſſe quarta decimarum,& aliorum iurium debitorum prælato,fiunt quatuor portiones , vnam habet Epiſcopus aliam clerici, aliam pauperes,aliam fabrica eccleſiæ : quæ ſi non indiget fabrica, ſeruatur pro futura fabrica , vel euitetur inde poſſeſſio ad opus eccleſiæ.in com.col 1.lin.65.fo. 15
Redditus,quos Rex habet ex regno ad hoc ius gentium cõſtituit vt in terra ſua iuſtitiam faciat,regnum defendat , & pacatum teneat ſine ſubditorum grauamine.in com.col.1.lin.74.fo. 6
Redhibito principaliter vendito,redhibetur acceſſorium,etiam ſi non ſit vitioſum.in com.col.1.lin.75.fo. 171
Reficere aliud eſt,quàm facere.vide,Relocare.
Referre ſacramẽtum aliud eſt,quàm deferre. vide,Relocare aliud eſt.
Regalia in regno ex priuilegio habentes non creant notarios nec in crimine læſæ maieſtatis procedunt, nec monetam cudunt.in addit.ad com. col.2.lin.63.fo. 97
Regalia nullus ſine Regis voluntate tenere, aut alienare debet. in com col.1.lin.73 fo. 198
Regalia Reges alij in terris,& regnis ſuis non habẽt,niſi ex pręſcriptione,vel ex principis Romanorum conceſſione : vt nec monetam cudere poſſint,cum inter regalia numeretur, & an hoc tantum ſit intelligendum de Regibus Romanis,qui fecerunt illa iura.Andr.de Iſern.in proœ.conſtit.col.4.lin.15.
Regalia quæ ſint.in com.col.1.lin.64.fo. 198
Regalia.vide,Imperium merum & mixtum.
Regalis & Imperialis dignitas in tẽporalibus præcellit,& plenitudinem habet poteſtatis.glo.in proœm.conſt.col.2.lin.33.
Regalium appellatione quid veniat. in addit.ad com.col.1.lin. 68.fol. 198
Regalium rerum conceſſum, an non probetur niſi per priuilegium.& ſecus in aliis rebus fiſcalibus.in comm.column.1.lin. 65.& 70.fol. 210
Regaliũ rerũ cõceſſio nõ probatur per teſtes,ſed per ſcripturam idẽ & in quolibet mandato principis.in gl.col.1.lin.41.fo.211
Regalium rerum detentores puniuntur,ſi eas non reſtituant. in glo.col.1.lin.18.fo. 199
Regalium rerum poſſeſsiones , non poſſunt nec in totum nec in partem alienari.in glo.col.1.lin.4.fo. 198
Reges adhuc tenent ſigna Pontificis, & ideo ſpiritualia in eis cadunt.glo.in proœm.conſt.col.5.lin.4.
Reges deberent timere Dei iudicium in hoc ſeculo,& in futuro. in com.col.1.lin.11.fo. 14
Reges debent impios de terris ſuis perdere.glo.in proœ.conſti. col.3 lin.51.
Reges & Imperatores quare vngantur,& conſecrentur. gloſſ.in proœm.conſtit.col.3.lin.75.
Reges & principes mũdi quare gladium portent. in gl.in proœ. conſtit.col.3.lin.46.
Reges & principes ſunt à Deo.in glo.col.1.lin.61.fol. 3
Reges exempti à romano imperio,qui vel ex præſcriptione vel ex antiquata conſuetudine,vel de facto non recognoſcũt Imperatorem, vt Rex Franciæ , & Vltramontani, an ſint de iure ſubiecti Imperatori.in com.col.1.lin.62.fol. 5
Reges habent bona iure diuerſo , hodie in regno etiam Demania,& excadentias,vectigalia,cenſus,iura, & ſimilia , & hæc eorum ſunt propria.And.de Iſern.in proœm. conſtit.column. 17.lin.4.
Reges habent fiſcum.in com.col.2.lin 66.fol. 198
Reges habent iura regni & redditus , vt iuſtitiam ſeruent inter ſubditos idem dicendum eſt de Barone, & Comite, & feudatario regnante.in com col.2.lin.62.fo. 92
Reges non ſunt merè laici,in quos ſpiritualia iura non cadunt. glo.in proœ.conſt.col.4.lin.81.
Reges non ſunt niſi quantum ad protectionẽ,& iuriſdictionem exercendam & finiendã infrà fines regni ſui,& de iuriſdictione ſua ſunt omnia,quæ ſunt in regno ſuo,ſed nõ bona eccleſiarũ,vel clericorũ vnde Rex non aufert, nec vẽdit bona ſubditorũ eis inuitis,niſi ratione publicæ honeſtatis & vtilitatis, niſi princeps non haberet aliud, & tũc ſoluto pretio, & princeps poſsidet in imperio omnia & ſingula dominia,& ad Regem poteſtas omnium pertinet ad ſingulos proprietas.Andr. de Iſern.in proœm.conſtit.col.16.lin.54.& ſeq.
Reges regni Siciliæ olim præſentabant, & inueſtiebãt de beneficiis eccleſiaſticis,& cõferebant ea per priuilegia papalia,quę poſſunt hoc cõcedere laico , etiam ſine cõſenſu Epiſcopi ordinarij diœceſani.Vnde & præſentabãtur Regibus Siciliȩ electiones cathedralium eccleſiarum , quod tamẽ hodie eſt ſublatũ.Seruatur tamen Regi Siciliæ hoc in eccleſiis illis,in quibus ab antiquo habuerũt Reges Siciliȩ ius patronatus.Et quidã dicũt quod hoc ius ab antiquo habuerunt Reges in eccleſia Capuana quod tamen non videtur verum,& an hęc omnia hodie ſint ſublata.And.de Iſern.in proœ.conſt.col.17.lin.40.
Reges regni Siciliæ ſæpè vſi ſunt papalibus notariis , & an hoc trahi poſsit ad vſum ſubditorum.in com.col.2.lin.79.fo.190
Regi incumbit legem ſuis ſubditis imponere.,in com.col.1 .lin. 56.fol. 97
Regi licèt in ciuitate, in qua regnat, iubere aliquid quod neq; ante ipſum quiſquam,neque ipſe vnquam tulerat,& non eſt con-

tra ſocietatem ciuitatis ſi ei obtemperetur, imò contra ſocietatem eſſet ſi ei non obtemperaretur, generale quippe pactũ eſt ſocietatis humanę obtemperare Regibus ſuis, adeò ꝙ vir iuſtus ſi ſub Rege homine forſitan ſacrilego militet, rectè illo iubente pugnat ſi quod ſibi iubetur, non eſſe cõtra Dei prę ceptum certum eſt, vel verum ſit contra Dei præceptũ certum non eſt, ita vt licet fortaſſe ſi reum faciat Regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi gloſſa in procę.conſtit col 2.lin.43

Regi quando ſubditus ſcribit, quare dicat, Sacræ regiæ maieſtati & cæt.gloſſ.in procem.conſtit.col.3.lin.77

Regia appellatione legiſlator pro Imperatoria vtitur. gloſſa in procemi.conſt.col.5.lin.33.

Regia authoritas non eſt minor Imperatoria.gloſſa in procem. conſtit.col.4.li.25.

Regia conſcientia inconſulta nõ poteſt procedi in omnibus, quęſtionibus, quas curia tenet, vel ſi nouus caſus emergat.in comment.col.1.lin.73.fol. 64

Regiæ dignitati capitis animaduerſio, & omnis poteſtas eſt attributa.glo. in procę.conſti col.2.lin.36.

Regij mandati contemptor mortis pœna plectendus eſt.in gloſ. col.1.lin.38.& 58.fol. 2

Regij mandati comtemptor ſacrilegij crimen quaſi committit in glo.col 2.lin.25.fol. 2

Regij mandati cõtemptor mortis pœna plectitur.vide, in verbo Contemptor mandati regij.

Regis aſſenſus in feudi alienatione in ipſius Regis præiudicium ſubſequi poteſt ad validandum contractum, non tamẽ in præiudicium tertij.in com.col.2.lin.67.fol. 205

Regis aſſenſus interuenire debet in feudi alienatione ,& pro illo aſſenſu præſtatur quinquageſima de iure.in com.col.2.lin. 73.folio 205

Regis cor in manu Dei eſt.And.de Iſern.in procem.conſtit.col. 23.lin.43.

Regis cor in manu Dei.in glo.col.1.lin.50.fol. 13

Regis cor in manu Dei eſt.in com.col.2.lin.60.fol.56.Et quando hoc verum non ſit.lin.68. ibid.

Regis factum etiam nullum non debet morderi.in com.col.1.linea 54.fol. 12

Regis inſtituta non debent argui cùm eduntur.in com.col.1. lin. 57.fol. 12

Regis iram inflammans contra aliquem, an cauſam mortis proximam præſtare dicatur.in com.col.2.lin.59.fol. 22

Regis manu omnia ab initio gubernabantur. gloſſ.in procemio conſtit.col.4.lin. 29

Regis nomen prius, quàm imperij in terris fuit.gloſſa in procę. conſtit col.2.lin.5.

Regis pronuntiatio legem facit.in com.col.2.lin.52.fol. 226

Regiſtra curiæ apoſtolicæ, aut regiæ an faciant fidem. in comm. colum.1.lin.65.fol. 96

Regiſtra probant alterius poſſeſſionem. in com.colũ.1.lin.58. & 61.fol. 41

Regna fuerunt condita & diſtincta dominia de iure gentiũ.glo. in procę.conſtit.col.9.lin.12.

Regni conceſſio, eſt quædã vniuerſitas facti corporalis, quæ cõſtat ex diſtantibus corporibus plurium ciuitatum, caſtrorum villarum, ſubiectorum.glo in procemio conſtitutio. columna 6.lin.71.

Regni redditus quos habet Rex, ſunt ſtipendia ad hoc inſtituta vt iuſtitiam ſeruet in terra regni, vnde debet auxiliis debitis malefactores inſequi facere.in cõ.col.1.lin.51.fol. 47

Regno tranſlato in Siciliæ Regem, omnia tranſierunt in eũ præter exceptuata.in com.col.1.lin.31.fol. 101

Regnum Neapolitanum eſt feudum eccleſiæ.An.de Iſer.in procemio conſt.col.21.lin.61.

Regula in non exceptuatis non perdit officium ſuum.in glo.co. 2.lin.2.fol, 31

Regula ſi non valet vt ago, valeat vt valere poteſt, in iudiciis quando locum habeat.And.de Iſern.in procem.conſtitution. col.21.lin.16.

Regulæ eccleſiaſticæ legum vicem obtinent.in glo.colum.2.lin. 13.fol. 11

Regum coronatio fit per clamidem, ſiue matri, & collobium, coronam, & mitram, & ſceptrum, & pomum, & quid hęc ſignificent.glo.in procem.conſti.col.3.lin. 80

Regum dicta non ſunt durè proſequenda . in com. columna 1. lin.81.fol. 105

Regum proprium eſt iudicium atque iuſtitiam facere. in gloſſa in procę.conſtit.col.3.lin,53.

Rei appellatione iura continentur, ſic & appellatione bonorum in com.col.1.lin.39.fol. 26

Rei duo pro eodem crimine an ſimul in eodem libello accuſari poſſint licet diuerſę pœnæ veniant illi imponendæ. in com. col.1.lin.46.fol. 38

Rei iudicatæ exceptio quando ſit probanda.in gl columna 2. li. 3.folio 162

Rei perſecutio eſt extra pœnam. in glo.col.1.lin.45.fol. 31

Rei perſecutionis iudicium poteſt exerceri coram magiſtro Iuſtitiario, vel iuſtitiariis regionum, vbi agitur de defenſa, & ſic ſeruatur in magna curia ne cauſæ cõtinentia diuidatur. in gl. colum.1.lin.47.fol. 31

Reipublicæ intereſt delicta puniri.in cõ.col.2.li.71.fol. 188

Reipublicæ intereſt ipſam hominum adiectionẽ ampliari. in gl. col.1.lin.34.fol. 3

Rei vendicatio cui, & aduerſus quem detur.in gloſſ.col.1.lin.14 folio 112

Rei vendicatio quare præiudicialis appelletur.in glo.col.1.linea 11.folio 160

Rei vendicatio vtilis eſt actio, quia ſingularis res feudalis alienata ad feudum reuocatur.in glo.col.2.lin.51.fol. 260

Relegatio, vel deportatio eſt mors ciuilis.in comm.colum.2. li. 77.fol. 264

Releuij in ſolutione ſpectatur conſuetudo. in commentar. col. 1.lin.49.fol. 255

Releuium an idem ſit quod introductus, & cui debeatur. in gloſſa columna 1.linea 10.folio 235

Releuium an abſoluat filius, vel alius ſuccedens in feudo domino, & quid de contrahentibus, vel donatariis.in comm. colũ. 1.lin.34.fol. 235

Releuium eſt medietas valoris annui terræ, quã feudatarius tenet ſecundũ conſuetudinem approbatam.in commen.colum. 2.lin.54.fol. 255

Releuium non ſoluit ab eccleſia.in com.col.1.lin.47.fol. 235

Releuium quid ſit, & vnde nomen ſumpſerit.in comment.colũ. 1.lin.34.fol. 235

Releuium ſoluitur ab hærede Baroni, & Comiti pro feudo non quaternato, quod tenetur ab eis.in com.col.1.lin.48.fol.235

Releuium ſoluitur ſecundum vſum curiæ de feudo nouo, & eſt medietas fructuum illius anni, & quantum aſcendat ſeruitiũ ſtatur regiſtris, vt ſi ſcriptum ſit feudum datum pro viginti, ſoluet decem in col.1.lin.51.fol. 235

Religioſus locus efficitur.vide Caput hominis.

Relocare aliud eſt, quàm locare de nouo, ſicut aliud eſt reficere quam facere, & aliud referre ſacramentum, quam deferre. in glo.col.1.lin.5.fol. 203

Relocatio feudi, vide, Feudalis res poteſt.

Remiſſio cauſæ, quæ ſit, & quæ cõmiſſio.in glo.col.2.li.1.fol.68

Remiſſio fit in delictis.in com.col.2.lin.64.fol. 66

Remiſsio.lex an poſsit foriudicato remittere ſententiam foriudicationis, inuito eo, pro quo ſententia lata eſt in commẽ. col.1.lin.21.fol. 403

Remiſsionem defenſæ an is qui impoſuit facere poſsit.in gloſ. col.1.lin.23.fol. 29

Remittitur reus captus ad locum delicti.in glo .co.1.li.18.fo.131

Renouatio inſtrumentorũ, vide Feudorum conceſsiones, & Feudalium inſtrumentorum.

Renuncians non redit amplius ad id, cui renuntiauit. in gloſſa col.1.lin.50.fol. 170

Renuntians probationibus, amplius teſtes producere non poteſt in glo.col.1.lin.45.fol. 170

Renuntiare qui expreſſè non poteſt, tacite renunciat.in comm. col.2.lin.67.fol. 71

Renuntiat quis ipſo facto.in com.col.1. lin.61.fol. 195

Renuntiatio generalis in iudiciis non valet, niſi cauſæ exprimãtur.in com.col.1.lin.50.fol. 190

Renunciatio generalis non extenditur ad obligationẽ dotis vel alimentorũ, nec comprehendit obligationem iuratam. in cõ. col.1.lin.45.fol. 205

Renuntiatio probationum.vide Concluſio in cauſa.

[R]enuntiatio.vide Redire.

Renuntiatio quando dicatur, & quando concluſum in cauſa. in addit.ad glo.col.1.lin.11.fol. 64

Reo interdum conceditur, quod non conceditur actori.in com. col.2 lin.24.fol. 117

Repetundarum crimen.vide clericus pro hæreſi.

Repræſalias hominum vnius Caſtri, vt habeant pecuniã caſtro

tempo

impoſitam, officiales collectam exigentes, concedunt, quod eſt valde iniquum. in com. col. 2. lin. 55. fol. 16
Repræſaliæ in Regno ſunt prohibitæ, & quid extra Regnum, ſi ſubiecti regni ab exteris aggrauentur. in com. columm. 1. lin. 72. fol. 16
Repræſaliæ non habét tantam pœnam, ſicut guerra. in com. col. 1. lin. 74. fol. 17
Reprobatio teſtium. An in cauſa appellationis, poſſit reprobare quis teſtes productos in principali cauſa, quos tunc debuit reprobare. in com. col. 1. lin. 58. fol. 196
Reprobatio teſtium. vide Teſtes alij.
Reprobatio teſtium. vide Teſtes ſuper defenſa.
Repudium conceditur ob adulterium de iure ciuili, ſed iure canonico fit ſeparatio quantùm ad thorum tantùm. in com. col. 1. lin. 68. fol. 177
Requiſitio trina feudatarij an ſeruetur in ſubmonitionibus regiæ curiæ. in com. col. 2. lin. 48. fol. 211
Reſciſſio cōtractus ſi petatur an debeat pretium reſtitui. in com. col. 1. lin. 53. fo. 205
Reſciſoria & rei vendicatio directa vno libello proponitur ſicut de querela inofficioſi teſtamenti & petitione hęreditatis. in com. col. 2. lin. 26. fol. 32
Reſcripta principum ſunt concedenda ſine aliorum iniuria. in glo. col. 2. lin. 33. fol. 201
Reſcripta quæ auferunt rem alienam non valent, quantūcunque de certa ſciétia data, multò magis non valent quę lædūt perſonam iniuſtè. And. de Iſern. in procœm. conſti. col. 6. lin. 29.
Reſcriptum impetratū per Patarenos non valet. in gl. col. 2. lin. 56. fol. 8
Reſponſio an ad ea tantum reſtringatur, de quibus in principio fuit facta mentio. in glo. col. 1. lin. 1. fol. 124
Reſponſio in cauſa appellationis habetur pro litis conteſtatione. in com. col. 2. lin. 47. fol. 153
Reſponſio per verbum credit, non admittitur in criminalibus. in com. co. 1. lin. 66. fol. 416
Reſpublica Romanorum & fiſcus idem ſunt. in comm. col. 2. lin. 36. fol. 188
Reſpublica Romanorum quare magna diceretur. in gloſſ. col. 1. lin. 25. fo. 60
Res conueniri impropriè dicitur. in com. col. 1. lin. 73. fo. 89
Res eadem non poteſt eodem tempore duplici iure cenſeri. in glo. col. 1. lin. 15. fol. 210
Res factæ ſunt cauſa hominum, non homines cauſa rerum. in com. columm. 1. lin. 37. fo. 70
Res iudicata pro veritate non accipitur, quando apparet contrarium, tunc enim res non eſt integra, quod eſt neceſſe. in com. col. 2. lin. 74. fol. 49
Res iudicata. vide Sententia lata.
Res non tranſit in eum à quo ſemel diſceſſit, ſi factum aliquod, & cauſa iuſta non interueniat. in gl. col. 2. lin. 36. fo. 203
Res ſequitur conditionem perſonæ. in com. col. 1. lin. 34 fol. 70
Reſtituere in quibus caſibus quis non teneatur etiam ſi ſpoliet, vel ſua authoritate recipiat. in com. col. 1. lin. 43. fol. 41
Res ſequitur conditionē perſonarū. in com. col. 2. lin. 79. fol. 234
Res ſua nemini ſeruit in glo col. 2 lin. 42 fo. 208
Res ſumit conditionem à perſona, non è cōtra. in com. col. 1. lin. 74. fol. 89
Reſtitutio. Ad diuerſa, & in quolibet mēbro litis, ſeparata debet dari reſtitutio: vt ad omiſſam exceptionem, & vbicūque in iudiciis læditur. Nam & à quolibet capitulo lata ſententia poſſet appellari bis, & appellaretur ab interlocutoria de iure Canonico, vel quę eſſet talis, quæ traheret ſecum executionem. Sed vſus magnæ curiæ præualere debet, vt ſit finis litium, & exēplo appellationis quæ bis fit, & non tertio. Reſtitutio quidem tantùm operatur in minore, quantum appellatio in maiore, vbi ſcilicet non fuit denegata, Canoniſtæ non ſic de facili reſtitu unt poſt aperturam. in com. col. 1. lin. 72. fo. 189
Reſtitutio à minore petita, ſi non concedatur, poteſt appellari. in com. col. 2. lin. 63. fo. 189
Reſtitutio conceſſa reo non datur principaliter actori, ſed poteſt vti ea, ſi velit, & quid ſi ea data reo, & ſic per conſequens etiā actori: quia poteſt cauti etiam ſi ſit maior: ſi poſtea minor reus renunciet reſtitutioni, & dilatione datæ an actor maior poſſit ea nihilominus vti. in com. col. 1. lin. 74 fo. 190
Reſtitutio in integrum petitur ab habente generale mandatum. vide mandatum.
Reſtitutio in integrum. vide, Minor.
Reſtitutio minori quoties circa idem concedatur. in comm. col. 2 lin. 65. fo. 189
Reſtitutio nunquid poſt concluſionem in cauſa peti poſſit. in com. col. 1. lin. 25. fo. 190
Reſtitutio reducit omnia in priſtinum ſtatum. in com. col. 1. lin. 75. folio. 146
Reſtitutio rei quandò ſummariè fieri debeat, & quando via ordinaria ſit procedendum. in com. col. 2. lin. 74. fo. 287
Reſtitutionis in integrum beneficium in criminalibus conceditur. in com. col. 2. lin 37. fo. 163
Reſuſcitatus an reciperet bona. in addit. ad comm. colum. 1. lin. 3. fol. 47
Retroacta trahuntur ad præſens. in com. col 2. lin. 56. fo. 165
Reuocatio hominum ad Demanium fit. vide, Demanij homines.
Reus cōuentus de crimine ciuiliter, ſi non poſſideat immobilia, ſed ſit pauper & vagabūdus, debet in carcere detineri, donec durat inſtantia cauſæ de iure regni. in com. col. 1. lin. 59. f. 156
Reus conuictus per teſtes, ſi in tormentis poſtea fateatur non appellat. in com. col. 2. lin. 64. fo. 51
Reus criminis læſæ maieſtatis contra perſonam principis, vel collateralium incarceratur, & ex vinculis cauſam dicit, nec fideiuſſoribus relaxatur. in com. col. 1. lin. 10. fo. 144
Reus damnari dicitur, cum vincitur, ſed actor cū perdit, & reus abſoluitur, dicitur victus. in glo. col. 2. lin. 15. fo. 90
Reus facta citatione per actorem poſſet probare ante litem cōteſtatam, & abſolui diffinitiuè, quod non eſt in actore, quod eſt verum, niſi in illis caſibus vbi actor compellitur agere, tunc ceſſat ratio: quia non eſt in poteſtate ſua, &c. eum poſſit cogere vt agat, vnde ceſſabit & lex. in com. co. 2. lin. 51. fol. 180
Reus in exceptione, replicatione, & triplicatione actor eſt. in com. col. 1. lin. 60. fo. 175
Reus in exceptionibus eſt actor. in com. col. 1. lin. 41. fol. 163
Reus interrogatus à iudice, ſi neget, vel fateatur, poſteà dicat contrarium, licet aſſertio dicatur teſtimonium largè, tamen non torquebitur: quia licet contraria dicere, & ponere propter ſui ſalutem, ſed reus probatis iudiciis ſuper crimine principali torquebitur. in com. col 1. lin. 61. fol. 51
Reus non habet exceptionem in delicto commiſſo, poſtquàm ſatiſdedit: ſecùs in commiſſo ante. in comment. colum. 2. lin. 68. fol. 158
Reus poſtquam paſſus eſt vincula ab accuſatione, ampliùs non habet locum abolitio, etiam vtroque poſtulante niſi ex iuſta cauſa, ac etiam pœna deſiſtentiæ tenetur, ſi deſiſtat. in comm. col. 2. lin. 51. fo. 148
Reus poteſt tranſigere de crimine imponente pœnam ſanguinis, ſecùs in actore. in glo. col. 1. lin. 26. & col. 2. lin. 20. fol. 151
Reus principalis varius an torqueatur. in comment. col. 2. linea 68. fol. 379
Reus ſemper & indiſtinctè ante litem conteſtatam producit teſtes etiam non valetudinarios, nec ſenes, aut infirmos, vel futuros abſentes, cùm non ſit in poteſtate ſua quando conueniatur, dum tamen citet eum quem ſperat futurum actorem. in com. col. 2. lin. 44 & 61. fo. 180
Reus ſi mittatur ad iudicem, cum literis mittentis, etiam ſi non ſunt præſentes accuſatores, detinebitur in carcere donec accuſantes veniant, & in eorum præſentia procedatur. in com. col. 2. lin. 38. fo. 144
Reus vno die ante citandus eſt, quàm debeat præſentari. in gloſ. col. 2 lin. 5. fo. 154
Rex ab imperio liber habet fiſcū, ſicut Imperator. And. de Iſern. in procœm. conſtit. col. 15. lin. 53.
Rex ad iuſtitiam adminiſtrandam conſtituitur, quàm ſi non facit, non eſt Rex. in com. col. 2. lin. 48. fol. 57
Rex à lege à ſe condita non ligatur. in comment. columm. 2. lin. 49. fol. 272
Rex antiquitùs erat Rex & ſacerdos & pontifex: vnde Romani Imperatores, Pontifices appellabantur. glo. in procœ. conſtitu. col. 3. lin. 72
Rex, Comes, Baro, Vel feudatarius, ſi de cauſa cognoſcant, habent trigeſimam, cum ſint iudices, & ea pro labore debeatur. in com. col 2. lin. 78. fo. 52
Rex delinquere non poteſt. in glo. col. 2. lin 17. fo. 65
Rex Deo ſeruit, ſeruat leges iuſta præcipientes, & cōtraria prohibentes glo. in procœ. conſtitu. col. 2. lin. 2.
Rex eſt pater ſubiectorum in Regno ſuo. in commen. col. 1. lin. 71. folio 6
Rex & Reſpublica Regni ſui, idem ſunt, ſicut Imperator & Reſpublica Romanorum. And. de Iſern. in procœmio conſtit. col. 15. linea 76.

Rex gaudet priuilegiis, quæ aliis concedit. in glo. colum. 1. linea 24. fol. 225
Rex habens redditus Regni qui ob hoc tenetur ad cuſtodiam territoriorũ puniri deberet ob maleficia in eis commiſſa, non autem Incolæ, niſi maleficos occultaſſent: quia non cuſtodiuit: nam omnes violentias & latrocinia Regni debet Rex emẽdare. in com. col. 2. lin. 45. fol. 48
Rex habet nudã proprietatẽ feudi. vide feudatarius in re habet.
Rex habet vtrumque dominium & poſſeſsiõem vtramque in demaniis Regiæ curiæ, & reb⁹ quas curia Regia poſsidet: & quare Rex dicatur habere vtrumque dominium, & vtramque poſſeſſionem glo. in proœ conſtit col. 7. lin. 80
Rex infeudatur de regno per Regiam coronam, intra domum, & ſceptrum. And. de Iſern. in proœmio conſtitut. columna 25. linea 7.
Rex in his quæ contra iuſtitiam agit, non eſt Rex, & tunc & impunè non paretur. in com. col. 2. lin. 76. fol. 56
Rex iniuſtus non debet regnare, & quando iniurioſè agit nõ eſt Rex, & eius acta ſunt nulla, licet ea non reuocet. in com. col. 2. lin. 55. fol. 54
Rex in multis Regnis confert beneficia, & habet in certis eccleſiis Regni ſui ius inueſtituræ, ſicut olim fuit, & hodie eſt in Regno Siciliæ, & ſecundum hoc Regis poſtulatur aſſenſus in electionibus iam canonicè celebratis, ſimiliter obtinuit hactenus in Regno Siciliæ, quod tamen nunc per capita Regni eſt ſublatum. glo. in proœ. conſtit. colum. 4. lin. 61.
Rex inueſtitus de regno habet vtile dominium, quod præfertur directò. in com. col. 1 lin. 34. fol. 101
Rex in vna manu portat iuſtitiam, in alia miſericordiam. gloſſa in proœ. conſtit. col. 4. lin. 40
Rex labiis regit. in glo. col. 2. lin. 63. fol. 4
Rex merum imperium in Regno Neapolitano competit principaliter & pleniſsimè ſoli Regi, & iis quibus ipſe committit, vt iuſtitiario. in glo. col. 2. lin. 67. fol. 3
Rex non debet ſe intromittere in his, quæ ad eum non pertinẽt vt in electionibus prælatorum, quæ ad eccleſiam pertinẽt. in com. col. 1. lin. 60. fol. 12
Rex non debet morderi, nec de eius iudiciis etiam multis publicè diſputari, eis detrahẽdo, ſed ſi aliquid minus bene agit, poteſt ei ſupplicari, vt emendet. in com. col. 1. lin. 41. & an priuatè in hoc fieri poſſit. lin. 66. fol. 12
Rex non eſt quando iniuſtè præcipit. in comment. columna 1. linea 67. fol. 65
Rex non habet, qui eius facta diiudicet. And. de Iſern. in proœ. conſti. col. 7. lin. 4?.
Rex nõ poteſt iniuſtum, cuius proprium eſt iuſtitiam facere. in com. col 2. lin. 70. fol. 133
Rex poteſt condere legem in Regno ſuo. glo. in proœ. conſtitu. col. ?. lin. 13.
Rex. Quando aliqua cauſa tractatur in præſentia Regis, vel de eius conſcientia, ordo iudiciarius non attenditur. in glo. col. 1 lin. 1?. fol. 139
Rex quando & à quibus poſsit à regimine reuocari. in com. col. 2. lin. 39. fol. 57
Rex quando hoſpitatur in terris prælatorum, Comitum, vel Baronum, & feudatariorum, recipit corredum à dominis terrarum: quia faciũt Regi expenſas, & hæc cõtinetur inter ea quę competunt ratiõe maioris dominij. in com. col. 2. li 43. f. 225
Rex qui excedit terminos Regios non eſt Rex, & ideò exceditur à non ſuis terminis. in com. col. 2. lin. 42. fol. 57
Rex qui habet prouẽtus, debet curare: vt prouincia purgetur malis hominibus, & vt iuſtitia fiat. in comm. columna 1. linea 5?. folio 47
Rex ſui monarcha eſt. And. de Iſern. in proœmio conſtitut. col. 15. lin. 15.
Rex reputatur pater, & ſubiecti filiifamiliâs, & nepotes. in com. col. 1. lin. 8. fol. 322
Rex Scaccorum dicitur Rex gloſſa in proœ. conſtitut. colum. 6. linea. 12.
Rex ſemper dicitur ſcire, cùm in eius pectore ſint omnia iura. in com. col. 1. lin. 21. fol. 101
Rex ſeu princeps in feudãdo omnia traſferunt, exceptis his, quę ſibi retinent. in com. col. 2. lin. 68. fol. 97
Rex Siciliæ an ſit liber, cum ab eccleſia Romana Regnum in feudum teneat. glo. in proœ. conſtit. col. 6. lin. 27.
Rex Siciliæ & quilibet Rex non ſubditus imperio poteſt facere legem poſitiuam ſuis in Regno ſuo. in commẽtario columna 2. lin. 60. fol. 100
Rex Siciliæ fiſcum, ſeu ærarium habet. glo. in proœm. conſtit. colum. 11. lin. 75.
Rex Siciliæ inueſtitus de Regno debet eiſdẽ legibus & iure Regnum habere, quibus haberet eccleſia, quæ ipſum exinde inueſtiuit. gloſſ. in proœ. conſtit. col. 6. lin. 55
Rex Siciliæ eſt liber, & appellatur monarcha ſine illius Regni princeps & ad illum ea oĩa in Regno pertinẽt, quæ ad Imperatorem Romæ quomodolibet pertinerẽt, capitulis ſaluis, quę in conceſſione Regni ſibi eccleſia Romana reſeruauit. gloſſa in proœ. conſtit. col. 10 lin. 30
Rex Siciliæ poteſt inter homines Regni ſui legitimare baſtardos gloſſa in proœ. conſti. col. 11. lin. 12.
Rex Siciliæ, quæ habet ab eccleſia Romana eſt monarcha in Regno ſuo, vnde in eo Regno ciuitates non habent iuriſdictionem: imò nec ciuitas Romana: quia omne imperium tranſtulit in principem. And. de Iſer. in proœm. conſti. col. 5. lin. 41
Rex ſi conſilietur de occidendo, non tenetur etiam occidens iure Longobardo. in com col. 1. lin. 66 fol. 56
Rex ſi mandet officiali, quòd debeat aliquem tenere ſub fida cuſtodia, poteſt officialis ipſum cum fideiuſſione remittere, & dicitur ſub fida cuſtodia detineri. in com. col. 1. lin. 60. fol. 39
Rex ſi ſit tyrannus, eius cor non dicitur eſſe in manu Dei. in cõment. col 1. lin. 69. fol. 65
Rex ſi vellet excipere contra electum in cathedrali eccleſia ſui Regni, dicens eum ſuſpectum ſibi de proditione, poteſt. And. de Iſern. in proœ. conſtit. col. 18. lin. 53 fol.
Rex ſi velit pro faciendo fratre milite ſubuentionẽ imponet eã ſecundum quantitatem ab Honorio declaratam & expreſſam videlicet duodecim millia vnciarum in toto Regno Siciliæ, & Sicilia eſt de Regno quam contingit tertia pars quantitatis prædictæ. in com. col. 1. lin. 47. fol. 224
Rex tenetur cuſtodire ſtratas, non ſubditi, & ſi tenentur, ſufficit quòd faciant quod commodè poſſunt. in com. columna 1. lin. 57. folio 47
Rex vnde dicatur. gloſſa in proœ. conſtit. col. 6. lin. 1.
Rex. vide, Maieſtas regia, & maieſtatis.
Ritus curiæ debet probari, quando non eſt notorius in curia nã qui dicit eſſe morem, aut ritum, probat. in cõ. col. 1. lin. 6. f. 32
Ritus dicitur rectus, & mala conſuetudo dicitur corruptela. in com. col. 1 lin 22. fol. 32
Ritus ſuos vnaquæque curia habet in iudiciis, quia & quælibet prouincia ſuos habet mores. in com. col. 2. lin. ?2. fol. 32
Rixa. vide officialis.
Roma non diſtat vltra 5. vel 6. dietas à regno Siciæ. in com. col. 2. lin. 62. fol. 113
Romanum ius dicitur commune. in glo. col. 2. lin. 38. fol. 244
Romanum ius. vide. Iudicandum eſt.
Romulus & Numa Pompilius Reges Romam conſtituerũt, Romulus ciuitatem ædificans, Numa eam legibus adornans Poſt quos ipſam Tullius Hoſtilius gubernauit, licet demũ ad Imperatores: vt puta, Iulium Cæſarem, & ſequentes deuentum fuerit. gloſſa. in proœmio conſtit. colum. 2. lin. 7.
Ronca ferrea ad ſepem incidendã idonea an ad agrum impunè portari poſsit. in com. col. 1. lin. 11. fol. 19
Roncam, ſeu Manariam portans non tenetur portatione armorum: quia facta eſt, ad incidendũ ſepes, & quid ſi cum his percutiat. in cõ. col 2. lin. 60. fol. 21
Rubrica in eo, quod eſt generalior nigro habet vim legis. et addit. ad com. col. . lin. 64. fol. 174
Ruralia quæ ſint. in com. col. 2. lin. 79 fol. 174
Ruſtici, vel villani qui dicantur. in glo col. 1. lin. 3 fol. 175
Ruſticus arma portãs qua pœna puniatur. in gl. col. 2. lin. 13. f. 18
Ruſticus equitans an poſſit portare arma. in cõ. col. 1. lin. 40. f. 19
Ruſticus nõ loco ſed qualitate ſecernitur, & an vrbanus, qui ruri degit ruſticus appellari poſſit. in com. col. 1. lin. 51. fol. 19
Ruſticus quis dicatur. in glo. col. 2. lin. 6. fol. 13. Et in cõ. co. 2. lin. 68. fol. 174

De litera S.

SACERDOTII caput quis ſit. in gloſſa colum. 1. linea 41. fol. 4
Sacerdotium diuinis miniſtrat, imperium autem humanis præſidet. gloſſa in proœmio conſtituti. colum. 3. lin. 3
Sacerdotiũ & imperium ex vno eodẽq; principio olim proceſſerunt, nec inter ſe multum differunt. gloſſa in proœmio conſtitu. col. 4. lin. 56.
Sacramẽta habuiſſe ab aliquibus de demanio ſi quis probet, an ob id vi-

ob id videatur probaſſe ex ea cauſa ſe poſſeſsionem adeptum illius caſtri, vel feudi.in glo.col.2.lin.30.fo. 233
Sacramenta hominũ etiam feudi non quaternati petentur à curia regia, non à Comite, ſeu Barone, quia Rex eſt dominus perſonarum,ad quæ petenda non eſt tempus præſcriptum. in com.col.1.lin.66.fo. 235
Sacramentales ad iudicium venire, Baiulus cogere poteſt, eos tamen remittere,vel gratiam facere non poteſt in præiudiciũ alterius partis.in glo.col.1.lin.10.fo. 82
Sacramentales qualiter iurent.in com.col.1.lin.71.fo. 82
Sacramento damnum paſſi contra vniuerſitates an ſtetur, & an contra delinquentem.in gl col.1.lin 17.fo. 54
Sacramentum aſſecurationis fidelitatis,& homagij.vide.Aſſecurationis ſacramentum.
Sacramentum aſſecurationis,quod præſtant vaſalli dominis eorum.in glo col 2 lin.47.fo. 84
Sacramentum eſt leue bono viro.in com.col.1.lin.62.fo. 72
Sacramentum eſt religio, vnde dicitur,iuriſiurandi religio. in com.col.2.lin.1 .fo. 1 4
Sacramentum fidelitatis vel aſſecurationis, quod fit dominis inferioribus,ſalua fidelitate domini Regis. Quod verò fit regi, fit nullius alterius fidelitate ſalua.in gl.col.2.lin.3.fo. 2.0
Sacramentum fidelitatis,vide,Fidelitatis ſacramentum.
Sacramentum homagij in quo differat à ſacramento vaſallagij. in com.col.80.fo. 183
Sacramentum officialium:vt æqualiter iudicent. in com.col.2. lin.67.fo. 84
Sacramentum,quod præſtat iudex,Baiulus,& Camerarius.in gl. col.2.lin.21.fo. 220
Sacramentum.vide,Tenuta,& vaſallorum poſſeſſio.
Sacrilegij crimen qui committit regij mandati contemptor.in gl.col.2.lin,25.fo. 2
Sacrilegij pœna quæ ſit.in glo.col 2 lin.28.fo. 2
Sacrilegium committunt qui diuinæ legis ſanctitatem offendunt.in glo.col.2.lin.25.fo 11
Sacrilegiũ verũ eſt quãdo res ſacra de ſacro loco tollitur & hoc capite punitur.Idem ſi quis rapiat eccleſiaſtica de manu laici. in com.col.1.lin.74.& in addi.lin.78 Et quid ſit quaſi ſacrilegiũ.ibi.lin.90.Et qua pœna puniantur.ibid.col.2.lin 41.fo.12
Salaria à curia habentes nihil pro ſe recipiunt , ſed omnes Trigeſimæ obuentiones,& prouentus ſunt curiæ,quæ dat ſalaria. in com col.1.lin.57.fo. 92
Salaria aduocatorum an ſint quaſi caſtrenſia. in com.col.2.lin. 43.fol. 103
Salarium aduocato debetur pro modo cauſæ,facultatum,& pro facienda aduocati.in com col 1 lin.20.fo. 126
Salariũ aduocatorũ & Baiulorum eſt ſexageſima pars litis quãdo lis æſtimari poteſt,ſed ſi non poteſt æſtimari,ſtatuitur ſalariũ arbitrio iudicis,pro modo ſeu facultate cauſæ, & pro faciẽda aduocati fallit in actiõe iniuriarũ, vbi à principio dati libelli Baiuli,& iudicis taxãt ſalaria.in com.col.1.lin.75.f.103
Salarium aduocatorum non debet excedere ſummam centum florenorum.in addit.ad glo.col.1.lin.3.fo. 103
Salarium habentes non habent trigeſimam.in comm.col. .lin. 66.fol. 92
Salerni quidam viuunt iure Romano, & aliqui iure Longobardo.in com col.2.lin 75.fo. 64
Salus.Quando agitur de ſalute hominis cautius eſt agendum.in com.col.2.lin.66.fo. 2
Saluus conductus.Capitali inimico ſe committere quis nõ debet etiam ſi habeat ſaluum conductum.in gloſſ.col.2.lin.23. folio 124
Sapientes inuiti poſſunt compelli ad conſilium dandum. in glo. col.1.lin.12.fo. 70
Saracenus inuocans nomen Mahumeti in terris Chriſtianorum an debeat puniri.in addit.ad glo.col.1.lin.46.fo. 127
Saiſina eſt poſſeſsio.in com.col.2.lin.63.fo. 225
Satiſdatio.vide Banniti.
Satiſdationem de iudicio ſiſti in ciuilibus præſtat reus ſi non poſſidet immobilia.in glo.col.1.lin.2 .fo. 153
Satiſdationem non præſtari frequentius ex inopia contingit, quàm ex malitia denegari.in glo.col.1.lin.14.fo. 147
Scandali euitandi ratione multa fieri poſſunt,quæ aliàs prohiberentur.in com.col.1.lin 5.fo. 431
Scandalum non præſumitur,niſi appareat,vel conſtet.in comm. col.2.lin.79.fo. 256
Schæda notarij mortui nõ facit fidem , niſi debitis probationibus fulciatur,& in publicam formam ſit redacta.in com.col. 2.lin.37.& ante,& poſt.fo. 370
Schæda notarij mortui qua ſolennitate debeat ab alio notario recipi.in glo.col.2.lin.2.fo. 96
Sceptrum quid ſit.gl.proœ.conſtit.col.4.lin.17.
Scholares,& non habẽtes vxores poſſunt per vicinos vxoratos honeſtos Neapoli expelli.in addit.ad glo col.1.lin.15.fo. 277
Scholares plures iudices habentes,eligunt quem velint.in com. col.1.lin 47.fo. 62
Scire,vel ſcire debere paria ſunt.in com.col.2.lin.60.fo. 131
Scriptura imperfecta nulla eſt in ſe.in comment.column.2.lin. 50.folio 370
Scriptura propria non facit fidem contra ſcribentem, niſi probetur ſcripta per eum. in commentar. columna 2.linea 24.folio 370
Scriptura.vide,Probationum.
Scripturæ dari poſſunt die feriata , quia ille non eſt actus iudicialis in com.col. .lin.24.fo. 380
Scripturæ priuatæ non creditur,niſi adiuuetur teſtibus,vel comparatione literarum , & an idem dicendum ſit in forenſi inſtrumento.in com.col.1.lin.60.fo. 101
Secreta cauſæ , aut iudiciorum nedum aduerſariis ſed aliis publicanda, & legenda non ſunt & talia faciens tenetur pœna falſi.in com.col.2.lin.78.fo 408
Secreti cauſa merum imperium non habet. in comm. col. 1.lin. 57.fol. 308
Secreti habent cognitionem cauſarum ciuilium in quatuor caſibus.in com.col. .lin.76.fo. 82
Secreti officium,& magiſtrorum quæſtorum , & de quibus cognoſcuntur.in glo.col.2.lin.4.fo. 83
Secreti volẽtes inquirere de falſis ponderibus & menſuris quid debeant obſeruare. in com col.1.lin.68.fo. 104
Secreto auxilium impartiri omnes officiales tenentur. in gloſſ. col. .lin.12.fo. 59
Secretus aduocat ad fiſcum bona decedentis ſine hærede tertia parte data pro anima defuncti.in glo.col.2.lin.2 .fo. 83
Secretus facit aſsiſiam rerum venalium cum conſilio Baiulorum.in com.col.2.lin.72.fol. 83
Secretus in nullo caſu eſt iudex militarium virorum,ſed iuſtitiarius.in glo.col.1.lin. 6.fo. 83
Secretus non poteſt committere iura curiæ procuranda fidelibus vel locare.in com.col.2 lin.7 .fo. 85
Secretus. Quare non poſsit appellari à Barone ad ſecretum. in gl.col.1.lin. 2.fo. 83
Sectæ diuerſitas inducit odium etiam inter eos , qui ſunt & eſſe debent amore coniuncti:nam clerici & laici non ſunt diuerſæ ſectæ,ſed diuerſi habitus,& tamen oppido ſunt ſibi infeſti. in com.col.1.lin.76.fo. 47
Secularis iudex inuocatur ab eccleſiaſtico loco executoris. in com.col .2.lin.61.fol. 1
Secundum decretum in rebus feudalibus an dabitur à iudice contra contumacem citatum ſine præcepto Imperatoris. in com.col.1.lin.41.fol. 120
Secundum decretum non habet locum in reali : quia per illud datur dominium,ſed agens in rem dicit ſe dominum.in com. col.2.lin.80.fo. 121
Secundum decretum.vide Abſens.
Secundum decretum.vide Anni lapſus.
Segregatorum ſegregata eadem debet eſſe ratio. in com. col.1. lin.68.fol. 200
Semiuandi agri ratio.in glo.col.1.lin.16.fo. 110
Senator.vide Imperator.
Seneca fuit bonus iuriſta,& fecit S. C. Trebellianum. Andr.de Iſern in proœ.conſt col.16.lin.70.
Senes ad teſtimonium non coguntur vt ad curiam vadant , ſed recipientur in domo eorum,in com.col.2.lin.59 fo. 168
Senes.vide Teſtium audientia. 97
Senex an cogatur ferre teſtimonium. in gloſſ.column.1.lin.30. folio 169
Sententia an ferri in ſcriptis debeat in cauſis breuiſsimis. in com.col.1.lin.62.fo. 97
Sententia commonitoria,ſententia dicitur.in comm.column. 2.lin.78.fo. 50
Sententia condemnationis an requiratur in damnando proditore, vel foriudicato. in commentar. column.1. linea 80. folio 132
Sententia contra abſentem non citatum non tenet. in gl.col.2. lin.5.fo. 131
Sentẽtia criminalis quãdo ferri poſsit in abſentẽ,ſiue lis ſit cõ-

teſtata,ſiue non.in glo.col.2.lin.2.fol. 127
Sententia dies recitationis ſententiæ computatur in decem datis ad appellandum.in com.col.2.lin.60.fol. 194
Sententia diffinitiua regulariter lite non conteſtata ferri non poteſt.in com.col.1.lin.70.fo. 128
Sententia.Duæ ſententiæ in nõnullis actionibus ferũtur,& quæ ſint illæ actiones.in glo.col.1.lin.8.fol. 135
Sententia eſt ferenda cum conſilio ſapientum.in glo col.2. lin. 4.fol. 70
Sententia eſt neceſſaria ad foriudicationem.in com.colum.1.linea 36.fol. 136
Sentẽtia etiam poſt mortem datur pro bonis,& dãnatur memoria defuncti.in com.col.2.lin.50.fol. 132
Sententia ferenda contra comites, & Barones, an ita debeat ferri de conſilio ſapientum, quẽadmodum & ea quæ pro eis ferri debet.in gloſſ.col.1.lin.4.fol. 72
Sententia in materia feudali proferẽda datur ipſi feudo, in perſonam illud habentis.in glo.col.2.lin.7.fol. 261
Sententia in quibus caſibus ſit in ſcriptis fereda,& in quibus nõ in glo.col.1.lin.30.fol. 97
Sententia.In ſententiis ferendis oportet magiſtrum actorũ eſſe præſentẽ,& ſic dicitur in fine ſententiæ,& ſi nõ eſt præſens in banca dum fertur ſententia,curia eligit vnum notarium,qui ſit publicus, vel duos ſcriptores,de quo, vel de quibus ſit mentio in ſententia: ſed vt plurimum eligitur notarius publicus, & ponitur aliqua cauſa, ꝑpter quam nõ eſt præſens dictus magiſter actorum: puta, infirmitatis.in com.col.1.lin.81.fol. 399
Sententia iudicis eccleſiaſtici ſi dicatur nulla, nullitas tamen in promptu non apparet, an eam exequi debeat iudex ſecularis ad hoc requiſitus.in com.col 1.lin.80.fol. 4
Sententia lata à comparibus non iuratis in cauſa nobilis, an ſit nulla.in com.col.2.lin.50.fol. 71
Sententia lata contra fiſcum abſente aduocato fiſci eſt nulla, & ex integro cognoſcendũ eſt:& quod dicitur de aduocato idẽ eſt in procuratore,cũm & ipſe aduocatus dici poſſit, & ecõtra & hoc eſt verum quando ſententia eſt lata cõtra fiſcum, ſecus ſi eſſet lata pro fiſco quia tunc valet etiã abſente aduocato, vel procuratore fiſci.in com.col.1.lin.44.fol. 374
Sententia lata contra ſolitum ordinem iudiciorum eſt nulla. in com.col.1.lin.42.fol. 155
Sententia lata de conſilio ſapientum an tranſeat in rem iudicatam.in addit.ad glo.col.1.lin.6.fol. 70
Sententia lata per falſam probatiõem in criminalibus retractari debet per beneficium reſtitutionis in integrum, licet nõ ſit appellatum.in glo.colum.1.lin.40.fo. 164
Sententia lata ſub conditione quando valeat.in com.col.1.line. 61.fol. 115
Sententia lata ſub conditione, valet,ſi conditio nõ ſit extranea: vt condemno te ſi ille,an defero iuramentum iurauerit te debere,ſecus ſi dixerit,condemno te ſi nauis ex Aſia venerit. in com.colũ.2.lin.71.fol. 222
Sententia lata ſuper incompetẽtia iudicis, dicitur interlocutoria à qua non appellatur.in glo.col.2.lin.23.fol. 160
Sententia lata ſuper incompetentia iudicis eſt emergens & dicitur interlocutoria, à qua nõ appellatur.in com.col.1.lin 64 folio 160
Sententia nõ poteſt dari ſub conditione, ſed lata tenet, ſi nõ ſit extranea ſed negotium tangens.in com.col.1.lin.36 fol. 24
Sententia nulla eſt ipſo iure, ſi citatio nõ legitima præceſſit.in glo.col.1.lin.35.fol. 113
Sententia nulla etiam executioni mandata ex curſu bieñij, vbi ab ea nõ fuerit appellatum non confirmatur, tamẽ poſſeſſori vincenti, qui authoritate rei iudicatæ per iudicẽ ritè exequẽtem poſſidet,& ſic iuſtè, nõ debet fieri nouitas extraordinaria ſed dare debet libellum, per quem petat reuocari executionẽ, & an hęc executionis reuocatio debeat fieri incõtinenti an eo etiam interuallo.in com.col.1.lin.32.fol 154
Sententia poteſt ferri etiam de media nocte.in com. colum. 2. lin.54.fol. 95
Sententia qualiter à pluribus iudicibus proferatur.in gloſ.col. 2.lin.3 fol. 95
Sententia quæ datur per compares pro nobili, an neceſſariò debeat per compares & nobiles pronuntiari.in com col.2.line. 4 .fol. 71
Sententię executio contra vſurarium ex quibus impediatur. in com.col 1 lin.62.vſque 77.fol. 13
Sententiæ forma.in com.col 2.lin.53.fol. 194
Sententiæ vitium per taciturnitatem litigatoris nõ appellãtis purgatur,niſi ſententia ſit nulla,& nullitas ex actis appareat vel altiorem requirat indaginem,quod obiicitur.in com.co. 1.lin 61.fol. 13
Sententiam annullari à quo petatur.in comm.colum.1.linea 12 folio 154
Sententiam à qua fuit appellatum, quis exequatur.in com. col. 1.lin.76 fol. 194
Sententiam ferri parum prodeſſet, niſi & executioni mandaret. in com.col.1.lin.74.fol. 154
Sententiam contra ſe reportans, ſi ſuperſtite quæratur,& iteretur proceſſus, accuſator puniri debet de calumnia: quia calũniari dicitur.in comm.colũ.1.line.40.fol. 40
Sententiam pronuntiare qui per alios poſſint.in gloſſ.columu. 1.linea 2 fol. 71
Separatorum ſeparata eſſe ratio debet.in com.col.1.lin.25. f. 16
Separatorum ſeparata ratio eſſe debet.in glo.colum.2.lin.5.f. 182
Sepulchrorum violatores qua pœna puniantur. in com.colum. 2.lin 7 fol. 282
Sepulchrum.vide Caput hominis.
Sequeſtrum.Si aliquis moriatur ab inteſtato,& bona ſiunt tanquam vacantia,& ab aliquo capiuntur, aſſerente ſe proximũ & propinquum,& ab aliis impetrentur iuſto iure, fiſcus ipſa bona debet capere & tenere in ſequeſtrũ, & ſeruare infra annum.in com.col.2.lin.4 fol 345
Sequeſtrum Si maritus commiſit delictum, & ex quo bona debeant ſequeſtrari ex forma ſtatuti, an vxor ratione dotis ſuæ poſſit defendere, quòd ſequeſtrum non fiat, in bonis viri.in cõment.col.2.lin.18.fol 327
Seruitij diminutio.vide,Feudum diminutum.
Seruitij diminutionem princeps vaſallo cõcedere poteſt.in cõmẽ.col.2.li.66 fol. 261
Seruitij præſtatio.vide,Feudalem rem.
Seruitij præſtatio.vide, Feudalis res alienata.
Seruitiorum præſtationi pro feudo nullo tempore præſcribitur in glo.col.2.lin.14 fol 109
Seruitium diminutè ſoluens ſi petat ſe reſtitui, cum eſſet minor 28.ann.maior 15.vtrum admittatur.in com col.2.lin.71.f 223
Seruitium diminutum præſtans hodie tenetur in quadruplum eius, quod nõ præſtitit.in com.col.2.lin.15.& 22.fol 223
Seruitium diminutiuum ſoluens hodie tenetur in quadruplum ex declaratione Regis Caroli II. Sed nunquid poſtquam hoc declaraſſet, an idem Rex poſſit legem condere: vt diminutè ſcienter ſoluens, vel ſeruiens, perdat feudum, ſicut qui nõ ſoluit, vel ſeruiuit.in com.col.2.lin.27.fol. 223
Seruitium feudi.vide, Feudi ſeruitium.
Seruitium vnum militare debetur pro quibuſcunque 20. vnciis feudi.in com.col.2.lin.50.fol. 235
Seruitium militare, quod debetur pro ipſo feudo, præſtatur Baroni.in com.col.2.lin.30.fol. 235
Seruitium militare vnum debetur pro ſingulis 20. vnciis feudi, ſecundum vſum regni.in com.col.2.lin.63.fol. 225
Seruitium pro feudo poteſt conſiſtere in alio, quam in pecunia.in glo.col.2.lin.46.fol. 202
Seruitium,quod debetur pro feudo à vaſallo,ad quantum aſcẽdat ſtatur regiſtris.& ſi ſit feudum antiquum,& ſuſpicetur curia ſeruitium diminutum & occupatũ, curia facit inquiri de valore feudi,& recipit medietatem valoris inuenti per inquiſitionem.in com.col.1.lin.53.fol. 235
Seruitium tantum mihi deberi ſi dicã eo ipſo dico rem nõ eſſe meã cum res ſua nemini ſeruiat.in com.col.1.lin.60.fol. 108
Serui à iure ciuili pro mortuis reputantur.in comm.cõ.colum.2. lin.71.fol. 54
Serui & liberti puniuntur, ſi non accurrant, quãdo patroni, vel domini aggreſſuram patiuntur.in glo.col.1.lin 43 fol. 59
Serui fructuarij non quærunt nobis, niſi ex operibus ſuis, & re noſtra, & extra illas cauſas quæritur domino proprietatis. in com.col.2.lin.60 fol. 216
Serui fugitiui recipi non poſſunt, ſed capti ſunt Baiulo aſſignandi,& contrafacientes puniuntur.in glo.col.1.lin.1.fol. 257
Serui plus in corpore puniuntur, quam liberi:& in ciuili ex qualitate perſonarum actio formatur, & condemnatio moderatur.in com.col.2.lin.80.fol. 274
Seruiens in caſtro aſcendens tempore incongruo non ſolum punitur, ſed etiam Caſtellanus, qui deſcendendi licẽtiam dedit. in glo.col.2.lin.27.fol. 108
Seruientes non debent exire caſtrum, ſine licentia Caſtellani. in com.col.1.lin.54.fol 24
Seruientes non debẽt exire extra caſtrũ ſine licẽtia Caſtellani, nec vltra

nec vltra quatuor ſimul ſub pœna quatuor Auguſtalium.in glo. col.1.lin.39.fol. 107
Seruire an quis poſſit per ſubſtitutum.in com.col.2.lin.70.f.81
Seruitus aliquando à lege inducitur in com.col.2.lin.66.f. 253
Seruitus.Contra ius eſt adiicere hominem alterius ſeruituti.in com.col.1.lin.60.fol. 200
Seruitus feudi an poſsit eo viuente induci per feudatarium. in com.col.2.lin.18.fol. 219
Seruitus grandis pœna eſt:quia morti æquiparatur:nam ſerui pro nihilo reputantur.in com.col.2.lin.49.fol. 213
Seruitus morti comparatur.in glo.colum.2 lin.37.fol. 86
Seruitus perſonæ ſine perſona eſſe non poteſt.in gl.col.1.l.8.f. 3
Seruitus prædialis non poteſt,eſſe ſine prædio.in gl.col.1.l.5.f.3
Seruitus ſi petatur, vel agatur ad factum, vel ad præſtationem operarum, vel vaſallagij,& ſimilium æſtimatur, quod petitur, & hanc æſtimationem iudex declarabit & de eo fiet miſsio in contumaciam.in com.1.lin.8 .fol. 121
Seruitute vti prohibitus poteſt imponere defenſam, quam ſi prohibens ſpernat, punitur. Idem eſt, ſi debeatur certa annua præſtatio,& non præſtetur.in com.colum.1.lin.76.fol. 25
Seruus curiæ ſit,qui liberum pro ſeruo vendidit,& ſi non poteſt reddi liber homo venditus,ipſe tradetur pro ſeruo parētibus venditi,& filij nati poſt flagitium commiſſum erunt ſerui.in com.col.1.lin.53 fol. 280
Seruus etiam iniuſtam poſſeſsionem domino ignoranti acquirit.quia nec momēto fuit,nec eſſe potuit penes ſeruum,quod non eſt in libero.in com.col.1.lin.71.fol. 45
Seruus interdum ex vinculis cauſam dicit.in gloſſa colūm.1.lin. 13.fol. 147
Seruus non dicitur eſſe in peculio ſuo.in gl.col.2.lin.14.fol. 51
Seruus non habet hæredem,idem eſt in eo, qui ex damnatione, & ſupplicio fit ſeruus.in com.col.2.lin.72.fol. 139
Seruus non poteſt eſſe teſtis: & quando admittitur non ſine tormentis recipitur.in com.col.2.lin 63.fol. 151
Seruus ordinatus præter domini voluntatem in preſbyterū,vel diaconum, vel ſubdiaconum iure Canonico non debet redire ad priſtinam conditionem,& quid ſit de iure regni.in comm. col.1.lin 80.fol. 198
Seruus quantumcunque coactus poteſt nolle.Andræ.de Iſern.in procem.conſtit.col 6.lin.9.
Seruus quare non dicatur capite minui.in glo.col.1.lin.18.f.151
Seruus quicquid acquirit,domino acquirit,& quomodo id intelligatur in com.col.1.lin 73.fol. 45
Seru° quo ad ius ciuile pro nihilo reputatur.in gl.c.2.l 29.f. 11
Sexagenarij & minores 25.ann.poſſunt per aliū pugnare.in glo. col.1.lin.36.fol. 185
Sexageſima ſoluitur in poſſeſſorio.vide Iudices poſſunt.
Sicilia vna cum cæteris prouinciis venit in ditiōem Romanam glo.in procæ.conſtitut col.9 lin 5.
Siciliæ rebellio.in com.col lin.81.fol. 232
Siciliæ regnum eſt liberum ab imperio.Andr.de Iſer. in procæ. conſtit.col.15.lin. 11
Siciliç regnum fuit patrimonium Petri,& Romanæ eccleſiç. in commē.col 2 lin 79.fol. 5
Siciliæ regnum, quomodo poſsit dici exemptum,& liberum cū Imperator prætendeat vniuerſis glo.in procæ.conſtit. columna 8.lin.78.
Siciliæ Rex in regno ſuo eſt monarcha, & habet omnia iura ad Imperatorem ſpectātia, eſt tamen ligius Romanæ eccleſiæ cū habeat regnum in feudum ab eccleſia,cui omnes dignitates, & poteſtates,ac regalia inſignia fuerūt collata per Papam. in com.col.2.lin.74.fol. 5
Sigillare vegetes vini officialis non debet,nec emere frumentū à nolentibus vendere etiam communi pretio.in com.colum. 1.lin.67.fol. 301
Sigillum principis falſificare eſt maius delictum, quam falſam monetam cudere.in com.col 2.lin.48.fol. 319
Sigilli Regis, vel alterius domini falſatores,qualiter puniantur Et qualiter mutans ſigillum,vel literas Regis.in com. col. 1. lin.15.fol. 301
Silentiarius eſt nomen officij.in com.col.2.l.69.fol. 57
Simile.Ius conſtitutionum non trahitur de ſimilibus ad ſimilia, quia conſtitutiones ſunt ſtricti iuris, & non protrahendæ & de quibus conſtitutionibus intelligatur in com.col. 1. linea 52.folio 136
Simile non eſt idem in commē.columna 1.lin 48.folio 54.Et in comment.colum.1.linea 63.fol.132.Et in comment.columna .2.lin.79.fol. 224
Simile.vide,Argumentum de ſimilibus.
Similitudo ſupplicij.vide,Accuſator ſuccumbens.
Similitudo ſupplicij.vide Accuſatores.
Similitudo ſupplicij.vide,Mulieres,& calumniantes.
Simplicitas procuratoris.vide,Mundualdi.
Simplicitas ſimpliciter accepta amica eſt legibus, & excuſat. in glo.col.1.lin.12.fol. 188
Simplicitati ſuccurritur.in glo.col.1.lin.30.fol. 8
Simpliciter qualiter differat à negligentia.in gloſſa columna 1. lin.42.fol. 189
Sine accuſatore nemo punitur.in com.col.2.lin.65.fol. 144
Specialia derogant generalibus.in com.col.1.lin 36.fol. 177
Specialis cautio.vide,Subſcriptio.
Speciale ius quodnam ſit.in gl.col.1.lin 1 fol. 183
Specialiter conceſſum, ſpecialiter debet reuocari, non ſub generalitate verborum.in .com.col 1.lin.74.fol. 73
Specialiter dictum non debet toti generi derogare.in gloſ. co. 2.lin.15.fol. 135
Spiritus Dei vbi vult ſpirat,& quæ ſpiritu Dei aguntur, nō ſunt ſub lege.in com col.2.lin.80.fol.23 . quia neſcit tarda munimina ſpiritus ſancti gratia.in com.col 1.lin.3 .fol. 231
Spolians & poſsidens per duos annos, & deinde victus per ſententiam,an ſtatim poſſit agere de proprietate.in com.col.1.li. 6.folio 288
Spoliatio facta ſi ſit cum iudicis authoritate, an habeat locum tunc reſtitutio facienda ſpoliato in com col.1.lin.10.fol.288
Spoliatus in quibus caſibus non ſit reſtituendus.in com col.1.li. 46 fol. 41
Sponſa in fauorabilibus habetur pro maritata, & eodem vtitur priuilegio eum maritatis, fallit in hypotheca, quā ſponſa nō habet,ſicut alia maritata,ſecus in odioſis.in commentar.col. 1.lin.3 .fol. 150
Sponſalia de iure communi licitè poterant fieri ab officialibus in prouincia quam regunt,& quid de iure conſtitutionum.in com.col.1.lin.64.fol. 106
Sponſalia vel matrimonia cōtracta præſente vno ſacerdote nō deſinunt eſſe clandeſtina,& ideo eſt caſus, quod in matrimonio non eſt deferendum iuramentum in ſupplementum probationis, etiam ſi ſit vnus teſtis omni exceptiōe maior productus. in addit.col.2.lin.38 fol. 130
Sportulæ an dentur iudicibus ordinariis,vel arbitrio.in additi. ad glo col.2.lin.40.fol.92. Et an hodie ſint prohibitæ de iure canonico.ibid.lin.43.fol. 92
Sportulæ pro ferēda ſententia an in principio, vel poſt latā ſententiam exigi debeant.in gl.col.1.lin.54.& col.2.lin.48. f. 90
Sportulæ pro libello cumulato non ſoluuntur niſi vnicę ſportulæ.in com.col.2.lin.63.fol. 319
Sportulæ quæ dantur iudicibus debent ab vtraque parte præſtari.in gloſ col .lin.53.f l. 29
Sportulæ quæ executoribus dantur, à reo præſtantur. in gloſſa col.2.lin.40.fol. 92
Sportularum æqualitas in iudiciis ſeruari debet.in glo.colum.2 lin.5.fol. 90
Spurij non inueniuntur repelli à teſtimonio.in comm.colum .1 lin.79.fol. 253
Spurij non poſſunt eſſe notarij,vel iudices,aut milites,nec naturales etiam aut villani,aut angarij in com.col.1.lin.77.f.253
Spurius poteſt diſpenſari ad feudum,idem & mancus & debilitatus.in com.col.2.lin.41 fol. 41
Socij mei ſocius,ſocius me° non dicitur.Idem de liberto liberti mei,& debitore debitoris mei.in glo.col.2.lin.30 fol. 43
Socius de malè acquiſitis non habet partē.in cō.co.2. li57.f.14.
Socius mihi inuito aſeiſci non poteſt.vide Vaſallus inuito.
Socius ſi ponat librum in camera ſocij, ipſo ſciente & non contradicente,ſi liber perdatur,an teneatur.in com.colum.1.lin. 74.fol. 180
Solennitatem allegans,probat.in glo.col.1.lin.4.fol. 208
Solennitates circa actus iudiciales, ſicut circa innouationes ſcriptorum,& teſtamētorum fiunt ſecundum mores locorum. And.de Iſern.in procæ.conſtit.col.11.lin.54.
Solennitas,quæ exigitur in decreto interponendo in alienatione rerum minorum,an poſsit præter gratiam facere.in gloſ. col.1.lin.27. 82
Solidus eſt idem quod aureus.in com.col.2.lin.51 fol. 293
Solidus idē eſt,quod aureus,& tātum valet.in cō c.1.l.62.f.150
Solis alia eſt claritas,alia Lunæ.And.de Iſern.in procæ. conſtitu. col.26.lin.17.
Soluere in pecunia,qui nequit,in corpore luit.in gl.c.1.li.1.f.19

Solui poteſt vnum pro alio creditore volente. in com.col.1.lin. 63.folio 196

Solutio aliqua hodie non fit pro ſcripturis ſententiarum. in cō. col.2.lin.60.fo. 76

Solutio ſcripturæ inſtrumenti iudici & notario limitātur. in com.col.1.lin.40.fo. 95

Solutione eius quod debetur tollitur omnis obligatio. in com. col.1.lin.59.fo. 162

Solutionis exceptio ſi poſſit opponi, poterit etiam opponi exceptio compenſationis, debitor tamen interim, quòd ſua exceptio compenſationis examinetur, ſtabit in carcere, qua exceptione cōpenſationis verificata relaxabitur. ſed ſi ſtatutum, vel lex requireret veram ſolutionem tunc non admitteretur exceptio compenſationis. in com.col.1.lin.1.fo. 388

Solutionis exceptio. vide Exceptio dilatoria ſolutionis.

Somerarij incidentes in nemore virgam aliquam, an teneātur. in glo.col.2.lin.11.fol. 270

Soror an poſsit in feudalibus ſuccedere, ſi frater nollit eam dotare. in com.col.2.lin.44.ſo. 243

Soror an veniat appellatione fratris. in commen.colmun.1. lin. 78.fol. 236

Soror coniugata dotata de bonis fratris, vel à cōmuni patre, nō ſuccedit fratri in feudo, & ſi non habuit dotem de paragio agit ad ſupplementum dotis. in glo.col.2.lin.4.fo. 246

Soror in capillo an ſuccedat patri vnà cum fiſco. in gloſſ.col.2. lin.39.fo. 143

Soror in capillo ſuccedit patri, & excluditur propter fratrē, dūmodò eam maritet de paragio. in com.col 1.lin.31.fol. 144

Soror maritata ad hoc vt excludatur à bonis maternis, oportet quòd ſit dotata de bonis maternis, quemadmodum in parte dicitur, cùm ſit eadem ratio in vtroque caſu. in com.col.1.lin. 50.fol. 252

Soror maritata & dotata debet eſſe contenta eo, quod in die votorum accepit, quomodo intelligatur. in comment.col.1.lin. 41.fol. 252

Soror maritata in partè, an fratri ſuccedat. in gloſ colum.2 lin. 18.fol. 246

Soror poteſt à fratre maritari in duodecimo anno, & ſi ante nubat, & carnaliter cognoſcatur, fit matrimonium: quia malitia ſupplet ætatem. in com.col.2.lin.35.fo. 236

Soror quæ æquè pari nubere non poteſt, nec ad paragium cum dimidia, vel tertia portione eius quod eſſet habitura ſi ſuccederet habita ratione numeri filiorum, totam ſuam portionem attenta ratione prædicta, habere debet: quia pari debet nubere, & an quid vltrà eam dare frater teneatur. in com.col. 2.lin.12.& 67.fol. 242

Soror ſi ſit dotata de paragio an excludatur à ſucceſsione materna. in com.col.2.lin.42.fo. 236

Sorores coniugatę in feudo fratribus non ſuccedunt, ſed in aliis rebus ſecùs. in glo.col.1.lin.20.fol. 244

Sorores. vide Filij decedentium.

Stabulum meū ſi clàm quis noctu ingrediatur, & occidat equū meum, vel cellarium, & effundat vinum vel vineas meas ſuccidat, quis teneatur reparare mihi damnum, ſi is non innotuerit. in com.col.1.lin.51.fo. 46

Stabularij habent in poteſtate quem recipiant, & quem non. in com.col.1.lin.68.fo. 270

Stabularij poſſunt quem volunt recipere, & quem volunt repellere. in com.col.1.lin.52.ſo. 37

Statim, id eſt, infrà decem dies. in gl.col.1.lin.39.fo. 153

Statim, id eſt, infrà triduum. in gl.col.2.lin.2.fo. 154

Status ambulare dicitur. in gl.col.1.lin.54.fo. 44

Status cauſa à quo cognoſcatur. in glo.col. 2.lin.51.fo. 86

Status cauſa eſt meri imperij, & capitalis dicitur, & ſoli præſidi committitur. in glo.col.2.lin.34.fo. 86

Statuta aut ſunt præter legem, aut ſecundum legem, aut contra legem, & an hæc omnia ciuitas facere inter ſe poſsit. Andr.de Iſern. in procem. conſtit.col.4.lin.27.

Statuta contra libertatem eccleſiæ quæ dicantur. in additio. ad com.col.1.lin.59.ſo. 89

Statutum debet eſſe vniforme. in com.col.1.lin.81.fol. 20

Statuta duo ſi contraria reperiantur in eodem volumine, quodnam ſit ſeruandum. in addit.ad com.col.1.lin.19.fo. 216

Statuta etiam ad ordinandas lites cōtra ea, quę publica ſunt authoritate, & vtilitate non valent, niſi ex cauſa princeps illud faceret. Andr.de Iſern. in procem.conſtit.col.6.lin.70.

Statuta inducentia ad delicta non valent. And.de Iſer. in proœ. conſtitu.col.9 lin.75.

Statuta iuriſdictionum quæ ſint. And.de Iſern. in procem. conſt. col.9 lin.41.

Statuta vniuerſitatum circa iuriſdictionem qualiter ſint, Andr. de Iſer. in procem.conſtit.col.4 lin.25.

Statuto non conſentientes, an ab eo ligentur. Andr. de Iſern. in procem.conſtit.col.7.lin.61.

Statutum an valeat, quòd clericus non poſsit declinare iuriſdictionem poteſtatis, ſi coram eo conueniatur. in addi.ad com. col.1.lin.74.fo. 69

Statutum ciuitatis habentis iuriſdictionem cōtra ius ſcriptum Regum, vel Imperatorum, non valet, etiam ſi Comes, Baro, Marchio, dominus vniuerſitatis, qui habēt iuriſdictionem, cū cauſa, vel ſine cauſa ſtatutum tale fecerint non enim poſſunt ij cōmutare leges maiorum, quibus ſubſunt inferiores, nam inferior non poteſt tollere legem ſuperioris. And.de Iſern. in proœ.conſtitu.col.8.lin.12.

Statutum conſonans iuri communi antiquo non eſt denuntiandum ſecus ſi fiat ſuper nouo negotio. in com.col.1.lin.68.f.20

Statutum dicens, ſi quis turbauerit, in poſſeſsione, trahitur etiā ad quaſi poſſeſsionem. in addit.ad com.col.2.lin.30.fo. 288

Statutum & lex municipalis, & conſuetudo paria ſunt, & conſuetudo irrationabilis eſt corruptela, & lex carens ratione non eſt lex, ſed legis corruptio: quia de ſubſtantia legis eſt, quòd ſit iuſta, nec lex eſt, quæ iuſta non eſt. And.de Iſern. in procem. conſtit.col.1.lin.46.

Statutū in leuioribus, non trahetur ad maius, ſeu durius. in com col.2.lin.68.fo. 70

Statutum in pomerio ciuitatis, etiam in ipſa ciuitate debet ſeruari. in glo.col.2.lin.41.fo. 51

Statutum iuſtius prǫualebit legi iuſtę, quia iuſto iuſtius inuenitur, vnde bona conſuetudo vincit, ſcilicet quæ non eſt ita bona. And.de Iſer. in procem.conſtit.col.7.lin.73.

Statutum, quòd appelletur infrà quatuor vel quinque dies an valeat. And.de Iſer. in proœ.conſtit.col.13.lin.51.

Statutum, quod crederetur vni teſti non valet. Andr.de Iſern. in proœ.conſtit.col.9.lin.77.

Statutum. Quod extra ſtatuitur non continet, quod est intus, nec è contra. in glo.col.2.lin.1.fo 51

Statutum, quòd non iuretur de calumnia non valet: quia quod iuretur inductum fuit ob publicam vtilitatem. And de Iſer. in proœ.conſt.col.9.lin.59.

Statutum, quòd non valeat excuſatio, vel defenſio pro abſente, quàm publicè intereſt admitti, non valet. Andr. de Iſern. in proœ.conſt.col.10.lin.10.

Statutum, quòd quid probari non poſsit niſi per ſcripturam, vel tantum per veram ſpeciem probationis an valeat. Andræ. de Iſern. in proœ.conſt.col.10.lin.13.

Statutum, quòd pro primo furto quis in facie bulletur, an valeat. in com.col.1.lin.78.fo. 292

Statutum, quòd teſtis non iuret, non valet. And.de Iſer. in proœ. conſt.col.9.lin.65.

Statutum ſeu cōſuetudo ſi fiat contra legem ſcriptam circa ea, quæ decidūt litem & negotium, ſuper quo inducitur conſuetudo vel ſtatutum: vt ſunt ſubſtantialia cōtractuum & delictorum, tūc quia contra legem ſcriptā rationabilē diuelleretur, & exhauriretur ius alterius, nō valet etiā reſcriptū principis de ſua certa ſciētia. Multò minus valeret ſi irritaret ius ciuile, vel ſi eſſet onerosum, vel dirūperet neruū legalis diſciplinę: vt ſi adultera poſſet petere donata à viro, vel ſi vir poſſet alienare bona vxoris cū eius cōſenſu, quę nimio amore, vel timore nō eſſet cauſa cōtradicendi, vel vt nō poſſet agi ob res amotas, vel direptas, quibus caſibus inducit ad delinquēdū, & breuiter vbicunque lex ſcripta eſſet rationabilior conſuetudinę vel ſtatuto. Andr.de Iſern. in proœ.conſt.col.8.lin.66.& ſeq.

Statutum ſi dicat, quòd maior 18.ann. poſsit ſine curatore cōtrahere, tunc ſi eſſet læſus, admitteretur ad petendū reſtitutionē in integrū, quia cenſeretur habilitatus: vt contractus valeat; nō tamen, quòd perderet reſtitutionem in integrum. Et idem ſi ſtatutum diceret, quòd contractus geſtus per eum valeat & teneat, quia non tollitur in integrum reſtitutio, ſecus ſi ſtatutum diceret, quòd contractus minoris valeat & teneat, & inuiolabiliter cuſtodiat, quia tolleret minori reſtitutionem in integrum. in com.col 2.lin.56.fo. 18

Statutum ſi ex cauſa pœnam inductam à lege augeat, an valeat. Andr.de Iſern. in proœ.conſt.col 4.lin.62.

Statutū ſine ratione & ſine veritate, ſicut & cōſuetudo vetuſta, eſt mater erroris. And.de Iſer. in procem.conſti.col. 10.lin.29.

Statutum vel cōſuetudo an poſsit induci de omnibus quæ poſſunt

ſunt paciſci, vel renunciari, & econtra. And. de Iſer. in proœ. conſtitut. col 7. lin. 58.
Statutum vt renuncians productioni teſtium, vel alicui actui iudiciali, non audiatur vlterius, an valeat. And. de Iſer. in proœ. conſtitut. colū. 13. linea 57.
Sella à ſtella differt claritate. Andr. de Iſer. in proœm. conſtitu. colum. 26. lin. 36.
Stellionatus crimen eſt priuatum. vide, Accuſatoris.
Stellionatus crimen eſt, quando deficit titulus criminis. in comment. colum. 1. lin. 73. fol. 22
Stipendiarij in exercitu commorantes non habent priuilegium hoſticæ exceptionis, niſi miſſi fuerint, & coacti per curiam. in comm. col. 2. lin. 54. fol. 157
Stipulatio ambulare dicitur. in glo. colum. 1. lin. 54. fol 44
Stipulatio conditionalis exiſtente conditione habetur pro pura à tempore contractus. in com. col. 1. lin. 46. fol. 128
Stipulatio damni infecti non extenditur ad domos poſtea quæſitas. in com. col. 2. lin. 61. fol. 150
Stipulatio pœnalis de iudicio ſiſti an committatur contra reum licet actor in iudicio dato termino non cōparuerit, nec reus venerit ad iudicium. in com. col. 1. lin. 66. fo. 172
Stipulatio. vide, Mutauerit.
Strator dicitur cuſtos ſtratæ, ne equi ab inde transferātur. in cō. col. 1. lin. 78. fol. 309
Stultus non debet eſſe melioris cōditionis, quàm peritus. in cō col. 1. lin. 72. fol 34
Stuprum. Cognoſcēs carnaliter puellam minorem 12. an etiam ſub colore matrimonij, tenetur de ſtupro de iure ciuili. in cō. col 2. lin. 39. fol. 236
Stuprum committitur. vide, Clandeſtinè nupta.
Subbaro, id eſt minor baro. in glo. col 2. lin 5. fol. 235
Subditi omnes indiſtincte, non habita perſonarum diſcretione eadem lege in regno viuere debent, francus ſit, ſiue Romanus aut Longobardus. Multi enim in regno ſemper vixerunt iure francorū, multi iure Romano, & multi iure Longobardo. Sed in aliis ſeruarentur prius iura Longobarda, quam Romana. in com. col. 1. lin. 67. fol. 1;2
Subditus à principe fidelis vocatur. in commēt. colum. 2. lin. 26. folio 283
Subiectus aliis non poteſt legem imponere. in comm. colum. 2. lin. 55. fol. 88
Sublatum in antecedenti, dicitur etiam ſublatum in conſequenti. in com. col. . lin. 68. fol. 248
Submonitionis edictum, quod fit vaſallis, vt veniant ad ſeruitiū præſtandum, publicè & ſolenniter proponitur. in commenta. col. 2. lin. 78. fol. 222
Subſtantiale vnum ſi deſit, nihil valet, quod agitur. in com. col. 1. lin. 64. fol. 100
Subſcriptio vel cautio ſpecialis plus valet, quā generalis. in gl. col. 1. lin. 54. fol. 166
Subuentio. Teſtator non poteſt præcipere dari ſubuentionem à vaſallis, ſecus lex. in com. col. 1. lin. 7c. fol. 219
Succedere etiam dicitur ſingularis emptor largo ſumpo vocabulo. in com. col. 2. lin. 75. fol. 139
Succeſſio feudi, in feudis, ſeu terminis ruſticanis vt in aliis burgenſaticis circa ſucceſſionem ſeruatur ius commune: pro quo facit, quia horum feudorum non vere dicitur infeudatio, ſed quædam locatio, ſeu perpetua conceſſio. In aliis autem feudis planis, militaribus ex quibus debetur adoſa, ſeu militare ſeruitium Comitibus vel Baronibus, à quibus tenetur, quando per regiam maieſtatem in regno indicitur militare ſeruitium, ſeruantur iura communia feudorum, quæ etiā in regno ſeruantur, & quid de ſucceſſione aliorum feudorum quaternatorum. in com col. 2. lin. 57 fol. 213
Succeſſor in vitium præcedentis ſuccedit. in glo. colum. 1. lin. 19 folio 44
Succeſſor vniuerſalis qui ſit, & qui ſingularis. in gloſſ. columna 1. lin. 5. fol. 42
Succeſſores ſingulares inuaſores rei alienæ non tenentur poſſeſſorio iudicio, ſed vniuerſales tantum, vel pater, vel dominus eius de iure communi, ſecus de iure conſtitutionum regni. in gloſſ. col. 2. lin. 2 fol. 2
Succumbens in vna exceptione non poteſt aliam offerre. in gl. col. 1. lin. 30. fol. 156
Summaria cognitio fieri debet ſuper iniuriis, rapinis, & damnis illatis perſonis eccleſiaſticis. in com. col. . lin. 52. fol. 341
Summaria cognitio ſeruatur contra Cabellotos in officio delinquentes. in comm. col. 1. lin. 70. fo. 97. & vtrum hæc ſummaria cognitio fiet ſine oblatione libelli, & petitionis in com. colū. 1. lin. 72. fol. 97
Summarium quid dicitur quatuor modis, primò quantum ad probandum, ſecundò, quantum ad cognoſcendum, quādo cognoſcitur non datur libello, tertiò, quantum ad exequēdum, quartò, quantum ad cognoſcendum in executione. in comm. col. 1. lin. 74. fol. 121
Summonitus poſt concluſionem in cauſa, an habeat dilationem donec ab exercitu reuerſus fuerit, & actor opponat, quòd nō teneatur proſequi litem, cum ſit ſummonitus. in com. colum. 1. lin. 62. fol. 258
Sumptus litis. vide, Termini prorogatio.
Sumptus non debentur per Turpillianum. in commentar. colū. 1. lin. 56. fol. 149
Superficiarius habet vtile dominium. vide, Feudatarius habet.
Superioris perſona in generali ſermone ſemper intelligitur excepta in com. col. 1. lin. 50. fol. 73.
Supplicatio eſt loco appellationis. And. de Iſer. in proœ. conſt. colum. 6. lin. 62.
Supplicatio in crimine læſæ maieſtatis interdicitur. in gloſſa col. 2. lin. 55. fol. 8
Supplicatio pro patarenis interdicitur. in gloſſa colum. 2. linea 54. fol. 8
Surdus. vide, Feudum eſt ſimile.
Surrogatum ſapit naturam eius in cuius locum ſurrogatur. in com. col. 2. lin. 50. fol. 178
Suſpendens hominem in furca propria authoritate qua pœna teneatur. in com. col. 1. lin. 59. fol. 22
Suſpenſio. vide, Excommunicatio.
Suſpenſus an poſſit poſtulare, vel poſtulari. in addit. ad commē. col. 1 lin. 3. fol. 41
Suſpitio. Ex ſuſpitionibus nemo damnatur. in com colum. 2. linea 76. fol. 276
Suſpitio non ſufficit ad condemnationem, niſi ſuſpectus inueniatur euidenter in aliquo articulo deuiare, nec velit ab errore ſuo commonitus reſilire, nam tunc punitur. in gloſ. col. 2. lin. 60. fol. 7
Suſpicio ſola an ſufficiat ad condemnationem. in addit. ad gloſ. colum. 2. lin. 49. fol. 7
Suſpicione leui aliquando quis tenetur. in gloſſa colum. 2. linea 46. folio 7
Suſpitioni leui ſtari non debet. in gloſſa colum. . 2. line. 52. fol. 7
Suorum appellatione, an maritus comprehendatur. in gloſſ col 2. lin. 40. fol. 184
Suum quod non eſt, omnes ſcire debent, hoc ad alios modis omnibus pertinere. in glo. col. 1. lin. 12. fol. 207
Sylua. vide Damno.
Syndicatio. Officiali ſucceſſor poteſt ſyndicare prædeceſſorem infra tempus ſyndicationis ſibi impoſitum, etiam ſi non fuerit ſibi commiſſa eius ſyndicatio per regiam curiam, & quid ſi tempore ſyndicationis aliquis grauatus, conqueſtus nō fuit de officiali, an poſſit poſtmodum in patria ipſius officialis cōqueri & ibi ipſum conuenire. in com. col. 2. lin. 71. fol. 320
Syndicum in criminalibus ordinare, vniuerſitates, & mulieres poſſunt, & quare id eis indultum ſit. in gloſſa col. 2. lin. 3 f. 129
Syrupi coram quibus fieri debeant. in glo. colū. 2. lin. 17. fol. 265

De litera T.

TABELLIO æquiparatur duobus teſtibus. in addit. ad glo. col. 2. lin. 53. fol. 179
Tabelliones ſaltem debent per Regem confirmari. in com. col. 1. lin. 79. fol. 167
Tabellio. vide Acta vniuerſa.
Tabernarij & luſores, qui exercent tabernam & ludum, & nihilominus eorum propria negotia in eorum domibus (vt alij burgenſes) gerunt, an puniantur, & à teſtimonio veluti infames arceantur, & an tales iure communi ſint infames. in cō. col. 1. lin. 66. fol. 281
Tabulariorum officium iure romano triennio tantum durabat nunc eſt hoc iure perpetuum. in glo. col. . lin. 6. fol. 110
Tacens quod ad principis ſalutem ſpectat, punitur. in additi. ad glo. col. 1. lin. 3. fol. 160
Tacitè quod agitur pro expreſſo habetur. in com, col. 1. l. 80. f. 30
Tarquinius, & eius liberi quare à populo Romano fuerint expulſi. in com. col. 1. lin. 65. fol. 16
Teſtium. ſi ſe ſub eodem tecto, quomodo accipiatur. in glo. col. 2. lin. 1. fol. 39
Tempora à legibus præfinita iudex non minuit. in commentar. col. 1. lin. 64. fol. 133

Tempora quæ dantur condemnatis ad ſoluendum, ſunt arbitraria. in com.col.2.lin.66.fo. 238

Tempora tria antiquę reipublicę, in primo fuit Rex Aeneas reipublicæ princeps, non Imperator In ſecũdo regnum Romuli, & Numæ Pompilij, in tertio Imperatorum, quorum primus fuit Octauius. And. de Iſern. in proœm. conſtit. col.21.lin.71.

Temporales domini, ad requiſitionem prælatorum, qui ſpiritualibus præſunt, debent impartiri eis auxilium brachij ſecularis pro manu tenendis eccleſiis, & ſpiritualibus iuribus. in gl. col.2.lin.2.fol. 4

Temporis diuturnitas quem ſecurum facit. in glo colum.2.lin.62.fol. 259

Temporis interruptio an fieri poſſit ſine libello. in gl.col.1.lin.35.fol. 260

Temporis interruptio. vide Conuentio. & Litis conteſtatio.

Tempus agrauat delictum. in com.col.2.lin.63.fo. 47

Tempus datum à lege poteſt minui, ſed non excedi in caſu de quo ibi. in glo.col.1.lin.15.fo. 193

Tempus eundi & redeundi computatur pro abſentia neceſſaria. in glo.col.2.lin.61.fo. 111

Tẽpus finiẽdi lites tàm in ciuilibus quàm in criminalibus quantum duret. in com.col.2.lin.67.fo. 207

Tempus futurum æſtimatur propter delictum alicuius. in gl.co.2.lin.40.fo. 98

Tempus longum & propinquum quodnam in caſu de quo ibi dicatur. in com.col.1.lin.59.& 68.fo. 155

Tempus multũ quodnã dicatur. in addit. ad gl.col.2. li.28.f. 122

Tempus non eſt modus acquirendæ, nec admittendæ poſſeſſionis. in glo col.1.lin.50.fo. 122

Tempus non eſt modus tollendæ, vel inducendæ obligationis. in com.col.1.lin.71.fo. 133

Tempus ponitur pro tempore. in glo.col.1.lin.47.fo. 5

Tenebræ ad malum faciẽdum ſunt aptiores. in gl.co.1.li.55.f. 53

Tenuta ſine poſſeſsione probatur per ſacramẽti præſtationem. in glo.col.1.lin.30.fo. 212

Tergiuerſator quis dicatur. in glo col.1.lin.34.fol. 102

Termini ad probandum lapſus. vide Criminalis quæſtio.

Termini probatorij lapſu quis renuntiare videtur tacitè productioni teſtium. in glo.col.1.lin.43.fol. 170

Termini probatorij prorogatio quando ſit nulla, & quãdo non. in glo.col 2.lin.12.fo. 172

Termini prorogatio quando impetratur, contra quos agatur ad viatica & ſumptus litis. in glo.col.1.lin.9.fo. 173

Termino ad probandum peremptorio lapſo neq. ſubſiſtẽte aliqua impedimenti cauſa, an ſi modicum poſt terminũ ante publicationem teſtium, non petendo aliam dilationem, ſed habens teſtes paratos, petat inſtanter à iudice ipſos recipi ſuper ſuis articulis, iudex debeat eum audire, & teſtes ipſos recipere parte contradicente. in glo.col.1.lin.14 fo. 170

Terminũ petens ad examinandum teſtes vltra mare debet iurare & nominare teſtes, & facere depoſitũ. in cõ.co.1.li.12.f 422

Terminum ſeu dilationẽ nimis breuem ſi iudex parti det, tenetur parti quam læſit, & ſi dat minorem terminum, quàm ſit à iure ſtatutus ſuppletur à lege, & an à breuitate termini de iure cõmuni poſsit appellari, & quid de iure canonico. in com. col.2.lin.1.fo. 398

Terminus ad accuſandum præfigi poteſt à iudice. in glo.colum.1.lin.18 fo. 51

Terminus ad comparendum. vide Lite conteſtata.

Terminus ad probandum datus prorogatur. vide Actor ſi dolo.

Terminus ad probandum iure Regni ſemel tantùm datur & poſt eum teſtes ampliùs non poſſunt produci: ſed infra terminum producet teſtes, quos, quot, & quotiens velit. in comm.col.2.lin.37.fo. 164

Terminus ad probandum ſi labatur, ſine iuſta cauſa amplius non eſt dandus, vel prorogandus. in glo.col.1.lin.7.fol. 170

Terminus ad proſequendum appellationem ſi ſit lapſus, vel ſi proceſſus non ſit intrà terminum præſentatus, an pronunciabitur ſuper hoc: an verò iudex appellationis ſignificet iudici principalis cauſæ, vt ipſe hoc cognito mandet executioni. in com.col.1.lin.39.fo. 193

Terminus bannito ad comparendum ſtatutus. vide, Bannitus.

Terminus comparendi. vide, Citatione facta.

Terminus datur ad comparendum etiam in abſentia voluntaria, niſi fuiſſet poſt citationem. in comment. column.1. linea 79.fol. 116

Terminus datus à iure communi ad petendum apoſtolos, & proceſſum eſt triginta dierum. in glo.col.2.lin.38.fo. 192

Terminus Dies termini qui fuerunt feriati reſtituuntur actori & reo, & quomodò hoc ſit intelligendum. in com.column.1.lin.74.fo. 381

Terminus. Iudex in dilatione danda debet eſſe parcus, in data benignus. Et terminus ad probandum non debet eſſe anguſtus, ſed condecens, vt poſsit ire, & redire à loco, vbi eſt recipienda probatio. Et ſemper æquitas debet mouere iudicem, in dandis dilationibus, ac moderãdis. in cõ.col.2.lin.33.f.398

Terminus. Nimis arctare, breuemque reo ſtatuere terminum ad probandum de iure ſuo, eſt quodãmodo ſuas defenſiones tollere, quod fieri non debet. Idem eſt enim nolle reum defendi & eum arctare in termino, in quo ſe non poſſet defendere commodè. in com.col 1.lin.45.fo. 398

Terminus nouus ad probandum quando impedito detur. in gl. col 1.lin.1.fo. 170

Terminus. Præſumitur in aliis grauare iudex, qui breuem terminum in citatione ſtatuit. in com.col.1.lin.71.fo. 398

Terminus probatorius ſi culpa iudicis labatur, nullum fit parti præiudicium. in glo.col.2 lin.1.fo. 169

Terminus prorogari poteſt à partibus infra terminum cũ conſenſu iudicis, & diceretur vnus terminus. in cõ.co.1.li.28.f. 93

Termin⁹ reo accuſato ad cõparendũ aſſignatus. vide, Accuſator.

Terminus. Si pars poſt deſertam appellationẽ, & ſic poſt lapſum termini litiget, & non opponat, id propterea ſibi non præiudicat, quia vbi expreſſum non nocet, nec tacitum. in comm. col.1 lin.56.fol. 193

Territoria diſtinguere habet princeps, ſicut Papa diœceſim, idẽ & poteſt vnire, & coniungere. in com.col.1.lin.70.fo. 271

Territorij appellatione an veniat caſtrum. in gl.col 2.lin.18.f. 51

Territorij appellatione an veniat diœceſis. in addit. ad glo.col.2.lin.27.fo. 51

Territorij appellatione quid cõtineatur. in com.col.2.li.73.f. 51

Territorium eſt vniuerſitas agrorum. gloſ. in proœ. conſtitutio. col.6.lin.76.

Territorium quid ſit. in glo.col.1.lin.51.fo. 51

Territorium, quod dicatur in com.col.2.lin.68.fo. 174

Territorium, quodnam dicatur. in glo.col.2 lin.20.fo. 48

Territorium vnde dicatur. in com.col.2.lin.75.fo. 92

Tertiaria. Quarta, & dotarium an idem ſint. in comm.col.1.lin.76.fol. 330

Tertia an exigatur à contumace citato ſub certa pœna. in com. col.2.lin.10.fo. 115

Tertiæ partis bonorũ pœna, quæ acquiritur curiæ propter contumaciam non habet locum, quando citatus non contemnit venire, quia eſt abſens, vel præſens, & habet cauſam licèt iniuſtam, quare non veniat: puta, propter mortem filij poſt nouem dies. in com.col.1.lin.68.fo. 122

Tertiæ pœna quæ iudici acquiritur, habet locum quando reus in iudicium venire cõtempſit non aliter. in com.co.1.li.53.f. 117

Tertius comparens pro ſuo intereſſe poſt publicatum in cauſa, ſi eſt perſona priuilegiata an poſsit petere beneficia, & examinare. in com.col.1.lin.13.fo. 191

Teſtamenta debent ſcribi hoc iure in chartis mẽbranis. in com. col.2.lin.70.fol.98.& col.1.lin.70.fo. 99

Teſtamenti factio. vide Alienatio ſi prohibeatur.

Teſtamenti liberam factionem ſi Rex alicui cõcedat, conceſsio Regis in dubio recipit interpretationem ſecundum ius commune. in com.col.1.lin.30.fo. 236

Teſtamentorum maior eſt ſolennitas, quàm contractuum. in com.col.2 lin.75.fo. 96

Teſtamentum & contractus, in quibus non fuit iudex, & notarius probabitur per teſtes, & alios legitimos modos probandi inſtrumento non facto. in com.col.2.lin.58.fo. 100

Teſtamentum. Forma quæ traditur in inſtrumentis conficiendis de contractibus inter viuos, an habeat locum in teſtamentis, & vltimis voluntatibus. in glo.col.2.lin.53.fo. 99

Teſtamentum imperfectum valet inter liberos, qui aliàs ab inteſtato non ſuccederent. in gl.col.1.lin.18.fo. 205

Teſtamentum patris abolens, non vt falſet, ſed vt in totũ pereat ad hoc ab inteſtato ſuccedat, patris hæreditate priuatur: nã punitur in eo, in quo deliquit. in com.col.2.lin.74.fo. 274

Teſtamentũ vel inſtrumentum publicum celans, delẽs, vel peruertens falſi pœna tenetur. in com.col.2.lin.71.fol. 274

Teſtamentum. vide Decurio.

Teſtandi in ſcriptis modus cum ſigillis ſeptem teſtium, & quid in codicillis. in addi. ad com.col.2.lin.74.fol. 99

Teſtatoris diſpoſitio pro lege ſeruatur. in comment.column 1. lin.52.fol. 241

Teſtatoris omnia iura tranſeunt in hæredem,& vitia & culpa teſtatoris comitantur ſucceſſorem.in com.col.1.lin.52.fol.156
Teſtes. Acta publica ſunt teſtibus potiora.in gloſſa colum.2.lin.42.folio 159
Teſtes alij poſt publicationem atteſtationum poſſunt produci ad reprobationem.in glo.col.2.lin.14.fol. 65
Teſtes aliquando poſſunt poſt dedicta teſtificata produci.in cõ.colum.1.lin.5.fol. 138
Teſtem amplius producere is non poteſt,qui probationibus renuntiauit.in gloſſ.col. .lin.45 fol. 170
Teſtes. An in cauſa appellationis poſſint teſtes ſuper nouis articulis principalibus produci.in com.col.2.lin.55.fol. 194
Teſtes an poſſint eſſe doctores.in additio. ad commẽ.colum.1.lin.74.fo. 273
Teſtes an qui,& quãdo poſsint ante litẽ conteſtatã recipi.in cõ.col.1.lin. 6.fol. 181
Teſtes debent eſſe tales, quales ij contra quos producuntur. in com.col 1.lin.70.fol. 70
Teſtes debent iurare præſentibus partibus vel per contumaciã abſentibus.in com.col.1.lin.27.fol. 385
Teſtes de iure communi debẽt eſſe omni exceptione maiores. in gloſſ col.1.lin.18 fol. 21
Teſtes & inſtrumenta de iure communi eandem vim obtinent. in gloſſa col.1.lin.11.fol. 141
Teſtes & inſtrumenta parem habent poteſtatem. in glo.colum.1.lin.2.fol. 164
Teſtes examinati,ſi poſtea redeant,& dicant,non ita depoſuiſſe ſicut eſt in pactis,an ſit credendum.in com.col.1.line.56.f.178
Teſtes ex iuſta cauſa poſt lapſum terminum poſſunt etiam produci.in com.col.2.lin.50.fol. 169
Teſtes exteri citò receſſuri, ſenes aut valetudinarij de quorum morte timetur,per quos maleficium probari poſſet, debent à iudice examinari,etiã ante inquiſitionẽ.in cõ.col.2. li.57.f.79
Teſtes illiterati quomodo ſe inſtrumento ſubſcribant.in gloſſa col.2.lin.26.fol. 100
Teſtes illiterati ſi neſciunt ſcribere,faciunt crucem propria manu ſub inſtrumento, & ſubſcribit notarius pro eis, & quid ſi teſtis ita ſit idiota, vt neſciat etiam crucem ducere. in gloſſa col.2.lin.30.fol. 100
Teſtes illiterati.vide Notarius.
Teſtes in cauſa appellationis poſſunt produci ſuper connexis capitulis cum primis productis in principali cauſa.in gloſ.colũ.1.lin.24 fol. 197
Teſtes in cauſa criminali iudex recipit, non alij committit. in com.col.3.lin.75.fol. 76
Teſtes in codicillis an debeant eſſe rogati.in com.col.2.lin.78 folio 99
Teſtes in criminali non recipiuntur ab actore ante litem conteſtatã: quia non damnatur abſens niſi in caſu. hic autem habet remedium ſuum, vt requiratur reus, qui ſi ſit contumax, forbannitur,& damnabitur ad tertiam mobilium,& poſt annum ſoriudicabitur.in com.col.2.lin.76.fol. 180
Teſtes in criminali ſi vacillent,poterunt torqueri. in glo. colũ.2.lin.41.fol. 179
Teſtes indiſtinctè recipientur in exceptionibus ante litem conteſtatam propoſitis.in com.col.2.lin.76.fol. 180
Teſtes infames,& pauperes regaliter reprobantur.in com. col.2.li.79.fo. 39
Teſtes infra terminum probatorium iurare ſufficit, quia poſtea recipientur etiam die feriato,cum omni tempore poſsint teſtes examinari:nã ex quo iurant die nõ feriato,videntur tunc recipi, & poſt lapſum terminũ infra quem iurauerunt, iudex infra modicũ tempus eos recipiet, vel quandocũque re integra nam & poſt lapſum terminum ad hoc datũ audiretur per paucos dies,ſi ius actoris non eſſet deterius. Res autem dicit integra vſque ad aperturã proceſſus : nam receptis,& apertis teſtificatis,non licet vlterius ꝑducere,niſi ex cauſa,& quid ſi iudex nõ ſtatuit terminũ infra quem teſtes iurati deponerẽt, & poſt lapſum terminum ad probandũ datum ſtetit ꝗ debebat producere per plures dies. vnde iudex mandauit teſtes & eorũ dicta haberi pro publicatis renitẽte eo qui debebat producere,& nil legitimũ allegante, quare iudex deberet vlteriꝰ expectare Poſt publicationem ſic factã, antequam haberet copiam,vel teſtificata didicerit,vult producere illos teſtes iuratos,qui modo venerunt,vtrum poſſit.in cõ.col.2.lin.61.f.164
Teſtes inſtruens vt falſum dicant, falſi pœna tenetur.in comm. col.2.lin.65.fol. 274
Teſtes,inſtrumenta,& ſcriptura parem vim obtinent, niſi in exceptuatis,& magis creditur viuæ voci,quam mortuæ.in com. col.1.lin.55.fol 199
Teſtes in termino iuratos à iudice infra modicum tempus recipi debet quis à iudice frequenter inſtare,aliás dicitur in mora,& negligentia, quę nocet. Sed vbi iudex tenetur recipere, & non recipit,quantuncunque procedat in cauſa etiam ad publicatiõem,nihilominus poſtea recipiet, & an ab hoc grauamine iure romano poſſet appellari,& quid de iure canonico, & quid ſi non poſſet appellari vt in momentanea poſſeſſione, an tunc ſententia vel proceſſus ſit nullus, quia contra ius litigatoris.in com.col.1.lin 3 .fol. 165
Teſtes in teſtamentis,non ſufficit eſſe præſentes,niſi ſubſcribãt propria manu,illiteratis tamen teſtibus ſufficit facere crucẽ & alius ſciens literas ſcribit ſic,ſignum crucis propriæ manꝰ talis teſtis illiterati: nam hoc caſu facere crucem tantum eſt ſubſcribere.in com.col.1.lin.54.fol. 100
Teſtes non probant conceſſionem regalium,nec mandatũ principis in glo.col.1.lin.41.fol. 211
Teſtes notabiles ſi in cauſa criminali examinari debeant, mittitur ad eas examinator in com.colum.2.lin.75.fol. 173
Teſtes nullos inducere, & inhabiles ad teſtificandũ paria ſunt. in com.col.2.lin.67 fol. 39.
Teſtes nunquid debeant interrogari ſecundum tenorem inſtrumenti,in quo ſe ſubſcripſerunt,an debeant ſigna ſua recognoſcere tantum.in com.col.1.li.61.fol. 173
Teſtes omnes admittuntur,qui non prohibentur. in gloſſ. colũ.2.lin.33.fol. 29.
Teſtes omni exceptione maiores in quibus probandis requirãtur.in glo.col.2.lin.37.fol. 29
Teſtes per eum videntur recepti apud quem iurant.in commẽt. col.1.lin.59.& 65.fol. 169
Teſtes qualiter inueniri poſſint,qui probent de poſſeſsione centum annorum.in com.col.1.lin.54 fol. 263
Teſtes quando ante litem conteſtatam,recipiuntur,debet citari futurus aduerſarius,ad videndum iurare teſtes,& quid ſi de facili aduerſarius citari nonꝰ poſſit vel ei hoc denuntiari, an receptio valeat in com.col. lin.44.fol. 181
Teſtes quando poſſint lite non conteſtata produci, & receptio horum teſtium valet tantum infra annum.in gloſſ. columna 1.lin.2.fol. 180
Teſtes quando vincant inſtrumenta directo, vel per obliquum, per quæ poſſit probari.in gl.col.1.lin.8.fo. 164
Teſtes qui de facto alieno deponunt quandoque de credulitate dicunt.in glo.col.2.lin.10.fol. 166
Teſtes qui eſſe non poſſint cõtra Comites, Barones,& ſimplices milites,& ſi protulerint eorum teſtimonium,non valet, imò habẽtur ac ſi producti non eſſent tam in cauſa criminali,quã ciuili,dummodò ſit ciuilis de omnibus bonis, vel maiori parte bonorum, vel de vno caſtro ſi tamen cauſa ciuilis eſſet de minima parte, non maiori, teſtes prædicti poſſent produci cõtra eos.argumẽt.à contrario ſenſu.in cõ.col.2.li.64.f.176
Teſtes qui producuntur ad repulſam,non committuntur.in cõ. col.2.lin.55.fol 168
Teſtes qui requirantur ad probandum contra Comitem,vel Baronem conuentum de caſtro,& an idem habeat locum tam ſi agatur de proprietate caſtri,quàm de poſſeſſione tantùm. in comm.col.1.lin.56.fol. 177
Teſtes quorum dolo factum eſt,ne pars probet id ad quid teneatur parti læſæ.in gloſſ.colum.2.lin.3 .fol. 168
Teſtes quot & quales contra Comitem accuſatum admittantur in gloſſa colum.1.linea 1.fol. 176
Teſtes quot in depoſito requirantur.in gloſſ.col.2.lin.20.f.100
Teſtes quot requirantur in inſtrumento crediti.in gloſſa colũ.2.lin.42.fol. 99
Teſtes quot requirantur in probandis articulis.in gloſſa colum.2.linea 33.fol. 167
Teſtes. Quot teſtes requirãtur ad probandum in criminali vel ciuili contra nobiles, & an totidem requirantur quando nobiles agunt contra alium.in com.col.1.lin. 7.fol. 175
Teſtes recipiunt poſt elapſum terminum peremptorium.vide, Iudex poteſt.
Teſtes recipiuntur ſine termino ad probandum. vide Termino ad probandum.
Teſtes ſenes qui dicantur, vt examinari etiam ante litem conteſtatam poſſint.in com.col.2,lin.63.fol. 181
Teſtes ſi auditor pronuntiet in iudicium venire poſſe,an ab hac ſententia poſſit appellari.in glo.col.2.lin.16.fol. 198
Teſtes. Si pars,pro qua teſtes ſunt citati, velit eos per coactiõem

condemnari, nunquid per curiam fiet cōdemnatio ad tertiam mobilium, vel ad pœnam impoſitam, poſito quòd die, quo debuerunt teſtes venire pars non inſiſtit, vel non fuit præſens, an procurator fiſci propterea poſſit accuſare. in comm. col. 1. lin. 31. fol. 171
Teſtes ſi reprobētur perinde eſt ac ſi non dixiſſent. in com. col. 1. lin. 69. fol. 13
Teſtes ſi vacillant cùm deponunt, torquentur, & puniuntur ex officio. in com. col. 1. lin. 61. fo 51
Teſtes ſuper defenſa ſpreta deponentes an poſsint reprobari. in glo. col. 1. lin. 17. fol. 30
Teſtes ſuper eiſdem capitulis recipi non poſſunt teſtibus publicatis propter falſi timorem. in glo. col. 1. lin. 32. fo. 171
Teſtes ſuper eiſdem capitulis an poſſi 1t produci in cauſa appellationis, poſtquàm dudicita ſunt teſtificata. in glo. column. 1. lin. 3. fol. 196
Teſtes valetudinarij, ſenes & abſfuturi recipiuntur ante litem conteſtatam, tàm ab actore, quàm à reo, & iſti teſtes publicentur. in com. col. 2. lin. 51. fol. 140
Teſtes viles contra nobiles admittuntur in crimine læſæ maieſtatis. in glo col. 2. lin. 2. fo. 174
Teſtes viles non admittuntur contra milites accuſatos, qui verè militarem honorem obſeruant. in glo. col 2. lin. 6. fol. 174
Teſtes viles non admittūtur contra nobiles accuſatos, ſed nobiles, & debent eſſe maioris numeri, tàm contra homines maioris dignitatis, quàm mediocris. in glo. col. 1. lin. 45. fol. 174
Teſtes, vide probationum.
Teſti non iurato non credatur, & quid ſi teſtis primò depoſuit, & poſteà iurauit, nunquid ſufficiat, & in quibus caſibus credatur teſti non iurato, & an credatur religioſo non iurato, & an eius dictum inducat præſumptionem. in additio. ad com. col. 2. lin. 76. fo. 164
Teſtibus falſis vtens non perdit cauſam, fallit in cauſa fiſci quando aliter proferuntur acta. in com. col. 2. lin. 65 fo. 274
Teſtibus falſis vtens punitur, & an amittat cauſam. in glo. col. 1. lin. 42. & 47. fo. 274
Teſtibus non licèt ante terminum recedere, in com. col. 2. lin. 65. fol. 171
Teſtibus opponens debet teſtibus probare. in glo. column. 1. lin. 31. fol, 174
Teſtibus pluribus intentionem ſuam probans, obtinet. in com. col. 1. lin. 2. fol, 32
Teſtificari ꝓhibiti in aliquo caſu admittūtur. vide viles pſonę.
Teſtificata, quæ nulla ſunt, ſi addiſcantur, non nocet nouæ teſtium productioni. in com. col. 1. lin. 51. fo. 169
Teſtimoniales literæ. vide Iudices & notarij.
Teſtimonium ferrę an ſenex cogatur. in glo. col. 1 lin. 30. fo. 169
Teſtimonium ferre an ſit onus vel dignitas. in gloſſ. column. 2. lin. 1. fol. 10
Teſtimonium. vide Infamia.
Teſtis aliquando poteſt repeti etiam poſt latam ſententiam abſolutoriam pro parte actoris. in com. col. 1. lin. 21. fol. 358
Teſtis aliquando ſine teſtis præſentia iurat: vt quando mulier eſſet honeſta, in com. col. 1. lin. 79. fo. 170
Teſtis. An conſortes de vna domo, vel genere, poſsint teſtificari pro vno eorum conſorte offenſo. in com. col. 2. lin. 55. fo. 279
Teſtis an poſſit compelli ratificare dictum ſuum. in com. colum. 2. lin. 66. fo. 172
Teſtis conditio multum, conſideratur. in com. col. 1. lin. 27. f 175
Teſtis conditio ſemper inſpicitur. in com. col. 1. lin 62.
Teſtis, contumacia contra teſtes, ætates ad teſtificandū ſub pœna vnciarum quatuor, qua forma accuſetur: vt ij poſsint ad pœnam condemnari. in com. col. 2. lin. 10. fo. 381
Teſtis dictum an valeat, qui dixit vidiſſe Titium poſſediſſe. in com. col. 1. lin. 59. fo. 117
Teſtis. Dictum trium malorum hominum, & latronum tantum valet: quātum dictum duorum proborum iuratum, de iure regni in maleficiis, & an etiā in ciuilibus. in com. co. 1. li. 57. f. 289
Teſtis examinator ſi omiſit quærere de aliquo articulo an fācta publicatione quęret. in com. col. 1. lin. 70. fo. 172
Teſtis iuramentum poteſt per partem remitti. Andr. de Iſern. in proœ. conſtit col. 10. lin. 16.
Teſtis lex eſt naturę naturā: is Dei, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. in com. col. 1. lin. 54. fo. 167
Teſtis non debet eſſe verboſus. in glo. col. 2. lin. 23. fo. 194
Teſtis non poteſt eſſe qui fuit periurus. in gl. col. 2. lin 12. fol. 281
Teſtis omni exceptione maior, quis dicatur. in comm. col. 2. lin. 64. fol. 30
Teſtis. Opponens crimen contra teſtes, & non probans tenetur actione iniuriarum, fallit quando non potuit probari crimen oppoſitum, propter potentiam ipſorum teſtium, vel aduerſarij: vel quia ipſe deceptus à teſtibus fuit. in com. col. 2. lin. 74. fol. 419. & col. 1. lin. . fol. 420. Vbi etiam habetur, quid ſi prorumpat contra perſonas teſtium ad verba iniurioſa, vltra quā litis vtilitas expoſcat.
Teſtis pauper & villanus de iure communi non ob id teprobatur, niſi aliàs ſit ſuſpectus. in com col. 2. lin. 20. fo. 175
Teſtis. Quando ex mero officio proceditur, publicatis atteſtationibus poſſunt teſtes examinari, quia tunc non tenetur ſubornatio: quia non eſt ibi pars, ſed iudex eſt pars, qui ſemper habet nota dicta teſtium. in com. col. 2. lin. 73. fo. 326
Teſtis. Quando quis citatur: vt teſtificetur, vt principalis & legaltor, antequàm examinet an poſsit petere vt detur ſibi copia iurium aduerſarij, ſuper quibus debet interrogari: vt conſulat aduocatum. in com. col. 1. lin. 74. fo. 166
Teſtis. Quando quis citatur vt teſtificetur vt principalis & legalior, antequàm examinetur poteſt petere, vt detur ſibi copia iurium aduerſarij, ſuper quibus debet interrogari, vt conſulat aduocatum. in com. col. 2. lin. 26. fo. 379
Teſtis qui vacillat poteſt poni ad tormenta. in comm. col. 1. lin. 47. fol. 326
Teſtis reprobatio. Antiqui aduocati regni ſemper in articulis reprobatoriis poſuerunt, quòd teſtis eſt villanus, angarius, vel ad perſonalia ſeruitia obligatus, deſignando miniſterij vtilitatem in com. col. 1. lin. 35. fo. 175
Teſtis, ſi non curat venire ad iudicē iure Romano coercetur per iudicē, captis pignoribus, & mulctis impoſitis. & cogitur etiā perſonaliter, & quid de iure regni ſit. in cō. col. 2. lin. 30. f. 172
Teſtis ſi petat dilationem ad deliberandum antequam deponat, an ſit ei concedenda. in com. col. 1. lin. 37. fo. 379
Teſtis ſi poſt terminum ad probandum datum partes conſentiāt vt teſtes habeantur pro productis infrà terminum an valeāt. in com. col. 2. lin. 78. fo. 192
Teſtis. Si probatio per ſcripturam à iure requiratur an per teſtes fieri poſſit. in gl. col. 1. lin. 37. fo. 179
Teſtis Si probetur per vnum Comitem vel per duos Barones & ſic de aliis: ita quòd in alio caſu faceret ſemiplenam probationem, an faciet in caſu conſtit. proſequentes. in titulo de pugnis ſublatis vt per hoc poſsit deferri iuramentum. in comm. col. 1. lin. 71. fo. 177
Teſtis ſi producatur per aliquam partem, & illi opponatur quòd eſt excommunicatus, poteſt petere à iudice eccleſiaſtico, vt ipſum interim abſoluat. in com. col. 1. lin. 7. fol. 338
Teſtis. Si tres latrones in tormentis aliquid depoſuerint contra tertium, ex hoc videtur plenè probatum contra ipſum ſi aliàs nominatus ſit perſona leuis, & infamata. in com. col. 2. lin. 58. fo. 289 & in addit. col. 1. lin. 30. fo. 290
Teſtis vacillans an torqueri poſsit. in com. col. 1. lin. 44. fo. 335
Teſtis vilis conditionis, aut villani, aut angarij nō poſſunt eſſe teſtes contra Comites & Barones. in com. col, 2. lin. 57. fol. 253
Teſtis vilis contra vilem admittitur, non contra nobilem, niſi in defectum, quando per alios probari non poſſet. in com. co. 1. lin. 28. fo. 175
Teſtis vnus non reprobatus, nec ſuſpectus deponens de viſu an faciat indicium ad torturam, etiam ſi non probetur leuitas vitæ rei. in com. col. 1. lin. 25. fol. 49
Teſtium audientia an committi poſsit in cauſa appellationis in ciuili. in com. col. 2. lin. 64. fol. 173
Teſtium audiētia in ciuilibus iudex committere poteſt. in com. col. 1. lin. 19. fo. 114
Teſtium audiētia in ciuilibus quæſtionibus nō feudalibus poteſt delegari: ſecus in criminalibꝰ, niſi teſtes nō poſsint venire ad locū iudicij, q̄a ſint ſenes, vel valetudinarij. in gl. c. 2. l. 2. f. 168
Teſtium audiētia in quibus caſibus & ſuper quibus articulis, & exceptionibus committatur. in gl. col. 2 lin. 51. fo. 168
Teſtium audientia ſi cui committitur, an ille cui facta eſt commiſſio poſsit alij demandare, & quid ſi conſenſus partium interuenerit. in com. col. 2. lin. 70. fo. 173
Teſtium depoſitio ante litem conteſtatam vt ſit annalis. quot ſint requiſita. in glo. col. 2. lin. 5. fol. 180
Teſtium dictorum copia eſt danda. in com. col. 2. lin. 50. fo. 77
Teſtium dolus. vide Actor ſi dolo. Teſtes.
Teſtium examinatio cum committitur iuriſdictio cōmittitur, non miniſterium tantùm. in com. col. 2. lin. 77. fo. 168
Teſtium & eorum naturam & dictorū copia dari debet. in com. col. 1. lin. 44. fo. 77

Teſtium

Teſtium examinatio ſi ab illo committatur, qui cõmittere non poteſt, & pars non contradicit, valet. in commentar. colum. 2. linea 81. fol. 168
Teſtium examinatio ſi cui committatur, & ille inueniat aliquẽ teſtem vacillantem, mittet eum torquendum ad iudicem, qui commiſit maximè ſi partes conſentiant in com. colũ. 1. linea 69. fol. 167
Teſtium nomina & dicta an ſemper ſint reo danda. in gloſſa & ibi in addit. colum. 1. lin. 4. 14. & 25. fol. 63
Teſtium nomina & dicta vide Inquiſiti.
Teſtium numerus & qualitas contra nobiles limitatur. in gloſſ. colum. 1. linea 4. fol. 174
Teſtium numerus maior exigitur quando probo per inſtrumentum, quàm quado ipſos teſtes produco, & eſt ratio, quia plus creditur viuę voci, quam mortuæ. in com. col. . lin. 54. fo. 100
Teſtium numerus requiſitus contra Comitem, Baronem ſi accuſetur, an requiratur in inquiſitione, ſi contra eum inquiratur. in com. col. 2. lin. 73. fol. 176
Teſtium productio ſit. vide Imperitus.
Teſtium productioni nocet, quarta productio, & didiciſſe teſtificata. in glo. col. 2. lin. 39. fol. 170
Teſtium productioni renunciari videtur per lapſum termini ꝓbatorij. in glo. col. 1. lin. 43. fol. 170
Teſtium quarta productio quando & cui concedatur. in gloſſa col 2. lin. 47. fol. 170
Teſtium receptio quomodo à magna curia comittatur. in cõ. colum. 2. lin. 50. fol. 169
Teſtium receptorũ ab actore ante lité conteſtatam dicta nõ publicãtur, ſed conſeruantur per actorum notarium in actis, & valent tantũ infra annum & nõ vltra. Nã actor tenetur infra annũ mouere cauſam cõtra reũ cõueniendũ, & ratio eſt. quia in poteſtate ipſius actoris eſt vt poſſit agere, & quãdo poſſit agere, & propterea nõ valent vltra annũ. Secus eſt in teſtib⁹ rei is enim poteſt indiſtinctè producere quoſcũq; teſtes velit, & ipſos examinari facere: & eorũ dicta etiã manu tabelliõis publicantur cũ decreto iudicis valitura ad perpetuã rei memoriã, & ſit exinde inſtrumẽtũ, ꝙ aſſignatur ipſi reo cõueniẽdo, & in dicta examinatiõe facienda ſemper vocandus eſt aduerſarius cuius intereſt, ſeu poterit intereſſe ad vidẽdum ipſorũ teſtium iuramẽta. in com. col. 1. lin. 78. fol 181
Teſtium receptorum ante litem conteſtatam dicta valebunt infra annum à die receptionis teſtiũ huiuſmodi denuntiet aduerſario receptiõem talem factam ante litem conteſtatam, aliàs videtur facere in fraudem, vt in proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ locum habere nõ poſſet, & hæc denuntiatio non erit neceſſaria præſenti & expreſſè contumaci. Qui ſcit certiorari non oportet, ficto contumaci ſic, quia citatio ad quem non venit, non habuit ſuum effectum. in com. col. 1 lin. 58. fol. 181
Teſtium repetitio poſt concluſum in cauſa, an fieri poſsit à iudice ad petitionem partis, & an ex officio in comm. colum. 2 lin. 72. fol. 25
Teſtium reprobatio non admittitur, qui ſuper defenſa depoſuerunt. in com. col. 2 lin. 80. fol. 51
Teſtium ſenum & valetudinariorum audientia & examinatio committitur in cauſis ciuilibus. in com. col. 2. lin. 75. fol. 172
Teſtium ſubſcriptio in inſtrumentis an ſit neceſſaria de iure cõſtitutionum. in glo. col. 2. lin. 52. fol. 100
Theatra & Amphyteatra publica dicuntur. in comm. colum. 1. lin. 48. fol. 257
Theſauri inuenti cognitio ad quem ſpectet. in gloſſ. columna 2 linea 7. fol. 83
Theſauri inuenti medietatem habet inuentor, aliam medietatẽ dominus ſoli. in com. col. 1. lin. 9. fol. 329
Theſauri inuenti pertinent ad fiſcum & ea quæ ſuperſunt ex naufragio, quorum domini non inueniuntur. in gloſſ. colum. 2. linea 37. fol. 83
Theſaurum inueniens qualiter teneatur, & quomodo ſit cõtra eum procedendum. in com. col 1. lin. 7. fol. 308
Theſaurus inuentus ad quem pertineat, & cuius ſit. in commẽt. col. 2. linea 55. fol. 84
Theſaurus inuentus an fiſci ſit. in co. col. 1. lin. 8. fol. 258
Theſaurus donum fortunæ creditur. in glo. col. 1. lin. 75 fol. 3. & appellatur beneficium Dei. in eadem glo col. 2. lin. 2. folio 3
Theſaurus quid ſit. in glo. col. 2. lin 48 fol. 83
Theſaurus quis dicatur, & an ſit beneficium fortunæ, & per quã actionem petatur theſaurus repertus in addit. ad gloſſ. colũ. 2. linea 9. fol. 83
Theutonici, Hiſpani, Chatalani, nati ex Piſanis regnum ſtatim exire debent, nec ad illud vllo vnquam tempore redire. in cõ. col. 1. lin. 55. fol. 254
Tĩmor armorum ſufficit vt liceat armis vti. in gloſſ colum. 2. li. 24. fol. 20
Tyranni facta damnantur. Andr. de Iſern. in procem. conſtituti. colum. 21. lin. 13.
Tyranni malè facta reuocantur: ſecus ſi ſint rectè facta. in com. col. 2. lin 41. fol. 54
Tyranni ſubditis ſuis principantur. Andr. de Iſer. in procœ. conſtitutio. colum. 17. lin. 2.
Tyrannorum tempore quę facta ſunt per iudices & notarios ꝓpter vtilitatem publicam, nõ ex toto caſſantur, ſicut facta ab illis, qui credebantur eſſe iudices & notarij, & non ſunt. in cõment. col. 1. lin. 73. fol. 167
Tyrannum interficere an liceat: vel bellum indicere pro tyrãnide, vel tyrannũ expellere, & in quo noceat expulſio, & an poſſit priuari dominio à Papa, vel Imperatore, & an illi impunè non obediatur. in addit. ad com. col. 1. lin. 57. fol. 55
Titulo poſſidens non debet eſſe deterioris conditionis, quàm qui ſine titulo poſsidet. in cõ. co. 1. lin. 41. fol. 45
Titulus C. comminationes, vel epiſtolas, loquitur in debitore negante, nã ſi conſtaret de debito poſſet iudex ſibi pœnam imponere, quòd ſoluat, item datur præceptum quòd ſoluat. in com. col. 2. lin. 3. fol. 115
Titulus de quęſtionibus, quomodo intelligatur. in com. colum. 1. lin. 72. fol. 51
Titulus poſſeſsionis. vide Poſſeſſor an cogatur.
Titulus quid ſignificet. in gloſſ. col. 2. lin. 44. fol. 265
Tormenta an debeant iterari, ſine nouis indiciis. in com. colũ. 2. lin. 7. & 17. fol. 299
Tormenta. Caſus, in quibus poteſt deueniri ad tormenta iuris ſolennitatibus non ſeruatis. in com. col. 1. lin. 65. fol. 326
Tormenta, & ſacramentales demum, indiciis præcedẽtibus habent locum. in com. col. 1. lin. 59. fol. 177
Tormenta. In criminibus, vbi pœna vltra relegationem imponitur, poteſt ad tormenta procedi, & non aliàs, & quid ſi aliquis detentus pro aliquo maleficio accuſatur, nunquid iudex probatis indiciis poſsit ad petitionem partis procedere ad torturam. in com. col. . lin. 1. fo. 325
Tormenta in quibus habeant locum. in com. col. 1. lin. 17. fo. 335
Tormenta. In quot caſibus proceditur ad tormenta. in com. col. 1. lin. 44. fol. 326
Tormenta. Iuſtitiarius punitur, ſi ſine conſilio iudicis ad tormẽta procedat. in com. col. 1. lin. 79. fol. 305
Tormenta. Qualiter quęſtio debeat haberi per iudicem. in commenta. colum. 1. lin. 57. fol. 325
Tormenta. Rex & vicarius generalis, & ſic magna curia vicariæ inferunt tormenta ſuo arbitrio & abſque ſolẽnitatibus ad ꝓceſſum informatiuum. in com. col. 1. lin. 55. fol. 326
Tormenta. Si iudex pronuntiauerit reum eſſe torquendum, an poſsit reuocare illam interlocutoriam in cõ. col. . l. 55. f. 325
Tormenta vt locum habeant, quæ præcedere debeant, in com. col. 1. lin. 69. fol. 325
Tormentans iudex aliquem, qui non debuit tormentari qua pœna puniatur. in com. col. 2. lin. . fol. 305
Tormentis, quando quis ſubiiciatur an ante concluſionem, vel poſt, & quid de famoſis latronibus. in com. col. 1. lin. 38. fo. 323
Tormentis ſoluti perdurare debent in confeſsione, alias non tenentur de iure communi, ſecus de iure Longobardo. in gloſſ. col. 1. lin. 25. fol. 53
Tormentis ſubiici quis non poteſt ex indiciis ex inquiſitiõe aſſumptis in accuſatione de morte abſconſa ſolenniter contra aliquem ordinata. in glo. col. 1. lin. 2. fol. 53
Tormentis ſubiici vt reus poſsit, duo debent præcedere, ſ. ſemiplena probatio, & ꝙ reus ſit leuis vitæ in glo. col. 2. lin. 2. f. 8
Tormentorum quęſtio eſt res fragilis & periculoſa. in glo. col. 1. lin. 16. fol. 53
Torquere hominem ſine indiciis eſt contra legem. in com. col. 1. lin 70. fol. 49
Torquere quibus caſibus poſsint nobiles, & dignitatem habentes. in glo. col. 1. lin. 43. fol. 176
Torquens aliquem tenetur pœna priuati carceris in com. col. 1 lin. 78. fol. 3.1
Tortura de iure Regni quo tempore detur. in com. colum. 1. lin. 38 folio 323
Tortura. Iuſtitiarius non debet aliquem torqueri facere abſque conſilio iudicis aſſeſſoris ſui. in com. col. 1. lin . fol. 326

Tortura.vide Accuſator & Accuſatus.
Tortura.vide Teſtes in criminali.Infames.
Tortus abſque indiciis ſi confiteatur an ſibi præiudicet ſi perſeueret in confeſſione.in com.col.1.lin.48.fol. 49
Tortus in tormentis deficere ſolet.in com.col.1.lin.52.fol. 51
Tortus ob homicidium, indiciis pręcedentibus, ſi de homicidio non confiteatur, ſed de aliis criminibus, in quibus eſt pœna mortis, & de quibus non præcedunt indicia, an ſibi præiudicet.in com.col.2.lin.10.fol. 49
Tortus ſemper præſumitur confeſſus formidine tormentorum niſi de ſpontanea voluntate fuerit probatum.in comm.col.1.lin.18.fol. 326
Totum qui vult totum perdit.in com.col.2.lin.35.fol. 73
Trabeæ regales quæ ſint.glo.in proœ.conſtit.col.4.lin.10.
Traditio inſtrumentorum rei, in eis contentæ traditionem inducit.vide Inſtrumenta quis retinens.
Tranſactio actoris & rei.vide Lite conteſtata.
Tranſactio de alimentis an valeat ſine prætore. in glo.col.1.lin.51.fol 179
Tranſactio in criminalibus.vide Accuſator.Reus.Exceptio.
Tráſactio in feudo de iure feudorum permittitur, de iure regni prohibetur.in com.col.1.lin.68 fo. 2.. 3
Tranſactio nullo dato, vel accepto minimè procedit. in gloſſ.col.1.lin 42.fol. 151
Tranſactio pro victoria habetur.in gl.col.1.lin.24.fo. 90
Tranſactio. Si curia ſtatim non acceptat tranſactionem vel compoſitionem de crimine factam, erit pœna 24 Auguſtalium, & tranſactio non valebit. Si autem ex interuallo curia acceptaret tranſactionem, quantum ad accuſatum valeret in criminibus, quibus valet tráſactio, ſed accuſator tenetur pœna centum Auguſtalium.in com.col.1.lin.74.fol. 152
Tranſactio ſuper crimine imponente pœnam ſanguinis quando reſpectu Rei valeat.in gloſſ.col.1.lin.29.fo. 152
Tranſactio ſuper feudo quando valeat.in glo.col.1.lin.18.f. 201
Tranſactio.vide Condemnatus.
Tranſactio.vide Diſcedere à lite.
Tranſactio.vide Feudales res.
Tranſactio.vide Iudices poſſunt.
Tranſactioni exceptio quãdo ſit probãda.in gl.col.2.lin.3.f.162
Tranſeuntes per viam habentes equos nimis fatigatos poſſunt impunè mittere in ſegetem alienam, ita vt equus totus non intret agrum, & anteriores pedes ſolúm in agro teneat. in gl.col.2.lin.50.fo. 279
Tranſactio.vide Trigeſima quæ debetur.
Tranſigere an licitum ſit in atrocioribus iniuriis. in glo. col.1.lin.51.folio. 151
Tranſigere ante litem conteſtatam nulli prohibitum eſt ſuper ciuilibus actionibus, quamuis facta ſit citatio. Poſt litem conteſtatam ſine authoritate iudicis non poteſt, & contrafacientes puniuntur, & quid ſit de iure communi, & in criminalibus. in glo.col.1.lin.60.fo. 123
Tranſigens non confitetur, imò facit rem dubiam, & quid de eo qui paciſcitur.in com.col.1.lin.74.fol. 91
Tráſigere, vel paciſci in ciuili cauſa, ante litem conteſtatã, licèt etiã ſi ſit facta citatio. Si poſt litem conteſtatam neuter in termino cõpareat, vel prorogent terminum ſine cõſenſu curiæ, habet locum pœna decimæ partis litis. Sed ſi poſt litem tranſigant ſine licentia curiæ eſt pœna tertiæ partis eius quod datũ eſt ex tranſactione, ſi verò pacto remittant poſt litem cõteſtatam, tũc nocet remittenti: nam non licet ſine licẽtia curię, & ideò puniri eos in decima parte litis videtur nã plus facit cõtra iudicẽ actor ſic remittẽdo gratuitò, quàm ſi terminũ prorogat expreſſum, vel in veniẽdo ſit deſes. Et quid ſi actor in ciuili ſit contumax ante litem conteſtatam, reo comparente actore non, quæ pœna detur actori.in com.col.2.lin.72. fo.123
Tranſumptioni inſtrumenti an credatur.in cõ.col.1.li.67.fo.99
Tribuni celerum in toto adiungebãtur regalibus, & veluti ſecundum locum, à Regibus obtinebant.gloſ.in proœ.conſt.col.11.lin.44.
Triduum, infra quod opponi debent exceptiones à quo die numeretur.in glo.col.1.lin.45.fo. 156
Triennale tempus tantúm facit iure ciuili, quantum quadragenale iure Canonico.in com.col.1.lin.76.fo. 241
Trigeſima Baiulorum an differat à trigeſima iudicum. in gloſſ.col.2.lin.58.
Trigeſima datur iudicibus pro labore, ſicut & ſportula. in com.col.1.lin.79.fo. 92
Trigeſima debetur iudici pro labore ipſius iudicis non actoris. in com.col.1 lin 48.fo. 92
Trigeſima & ſalarium an ſimul iudicibus debeatur.in com.col.1.lin.53.fol. 92
Trigeſima non debetur ei qui habet ſalarium à curia.in glo.col.1.lin.58.fol. 93
Trigeſima quæ debetur Baiulis, ab vtraq; parte præſtatur, ſi cauſa tranſactionis remedio decidatur.in glo.col.1.lin.2.fo. 93
Trigeſima quæ ſoluitur curiæ, vel Baiulo, an debeat ſolui ab vtraque parte, an verò à victo tantùm.in glo.col.2.lin.53.f. 90
Trigeſima quis ſoluere teneatur, & ex quo contractu. in gloſ.col.1 lin 15.& col.2.lin.3 fo. 90
Trigeſima ſoluitur Baiulo.vide, Condemnatus, & Confeſſus.
Trigeſima ſoluitur, in petitorio. vide, Iudices poſſunt.
Trigeſimæ & ſportulę limitantur.in glo.col.1.lin.42.fo. 95
Trigeſimæ ſolutio quando debitor conuentus effugiat. in com.col.1.lin.65.fo. 91
Trigeſimam an à confeſſo Baiulus recipiat.in comm.col.2. lin.67.fol. 90
Trigeſimam non habet index, qui non laborat, qui enim non laborat non manducat.in com.col.1.lin.69.fo. 91
Tunica inconſutilis quid ſit.in com.col.2.lin.75.fo. 8
Turpes perſonæ non aluntur.in com.col.2.lin.61.fo. 81
Turpilliani pœna corrigitur.in com.col 2.lin.77.fo. 148
Turpilliani pœna quæ erat 5.librarum auri mitigata eſt in 12.auguſtales.in com.col.2.lin.67.& 76.fo. 151
Turpilliani pœna quæ ſit, in publicis iudicibus, & quæ in priuatis, quando accuſator, vel reus deſiſtunt ab accuſatione proſequenda.in com.col.1.lin.58.fo. 152
Turpillianum habet locum poſt litem conteſtatam, vel ſaltem poſt libellum principi oblatum.in com.col.1.lin.76 fo. 151
Turres, & alia ædificia à Rege vel iuſtitiario diruuntur, quando daretur materia ſcandali, vel eſſet rationabiliter verendum, ne rebellaret, vel aliud inde malum veniret.in com.col.1.lin.75.fol. 257
Turres & caſtra à priuatis fieri prohibentur, quaſi ſufficiant publicę Imperiales munitiones.in glo.colum.1.lin.30.fo. 256
Turres & caſtra conſtrui in locis demanij prohibebantur antiquo tempore, in aliis non, & an hæc prohibitio nunc locum ſibi vendicet.in com.col.1.lin.50.& ſeq.fol. 257
Turres & fortilicia de nouo facere, vel reficere quilibet prohibetur ſine licentia Comites tamen & Barones poſſunt, præterquàm in locis demanij in caſtris & terris eorum ſitis non prope confinia Regni, ſi non ad æmulationem faciant, & materia ſcandali exindè non oriatur.in commen.col.2.lin.63.fol.256. Et quid ſi modica refectione indigeant.in commen.co.2.lin.47.fol. 257
Turris quando dicatur quaſi diruta.in commen.colum.2.lin.52.folio 257
Turris, vel Caſtelli, aut cuiuſcunque operis ædificium, fieri à principio prohibetur, quando præberet materiam ſeditionis, vel fieret ad æmulationem alterius: puta, vt brigaret cum vicinis æmulis ſuis.in com.col.2.lin.70.fol.256. Et quid ſi non à principio, ſed ex poſt facto materiam ſcandali præbuiſſet. in com.col.2.lin.37.fol. 257
Tutela filiorum.vide Mulier, quæ tutelam.
Tutela generaliter accipitur pro defenſione, & habet locum in capite libero.in glo.col.2.lin.43.fo. 254
Tutela eſt inuenta ad onus, & ad laborem tutoris.in gloſ.col.2.lin.26.fo. 189
Tutela inculpata.vide Moderamen inculpatæ tutelæ, & Pugnus.
Tutela mulieris minoris finitur per matrimonium iure Romano, hæc coniugata ſit in poteſtate patris. in comm.col.2.lin.30.fo 187
Tutela. Qui non vocantur ad ſucceſſionem, nec ad tutelam. in com.col 2.lin.79.fo. 236
Tutelæ excuſatio.vide Excuſatio.
Tutelæ.vide Balium.
Tutor accuſatus de ſuſpecto non conſtituit procuratorem. in com.col.2.lin.66.fol. 86
Tutor, curator, & mundualdus poſſunt imponere defenſam, quando timetur de iniuria perſonæ, vel de violentia in rebus. in glo.col.2.lin.6.fo. 26
Tutor perſonæ principaliter datur in comment.colum.1.lin.77.folio 255
Tutor tenetur de iniuria & negligentia, ſicut dominus maior.in com.col.2.lin.57.fo. 48
Tutor.vide Balius.
Tutor.vide Minor.

Tutor.vide Mulier.
Tutorem dare permittur præſidibus,legatis, & proconſulibus. in com.col.1.lin.76.fol. 86
Tutorem dare poteſt,quis de his,quę ſunt mixti Imperij cognoſcit.in com.col.2.lin.60.fol. 86
Tutores,adminiſtratores,procuratores , & geſtores bonorum, dotare & promittere videntur de bonis illorum, quorum curam adminiſtrant,& procuratorium gerant,quia ea quę agũt ad eorum nomen referuntur in com col.2.lin.8.fo. 140
Tutores ſoli accuſant,ſi pupillus ſuam iniuriam proſequitur.in gl.col.1.lin.4.fol. 189
Tutori dantur ad ſe excuſandum quinquaginta dies, & nunquã minores.in gl.col.2.lin.2.fol. 193
Tutoris appellatione poteſt comprehendi procurator,Balius, & Mundualdus.in gl.col.2.lin.14.fo. 254
Tutoris authoritate an maior infante conuinci poſsit.in gloſ. col.1.lin.36.fol. 143
Tutoris authoritate.vide Minores.
Tutoris ſuſpecti cognitionem de iure Romano qui habeant.in com.col.1.lin.38.fol. 87
Tutoris,vel curatoris fraus.in gl.col.1.lin.43.fol. 186

De litera V.

VALETVDINARII vide Teſtium audientia
Valor redditus creſcit & decreſcit,ſicut eſt ſterilitas,& fertilitas.& ſicut eſt quis diligens & negligens.in com.colum.1.lin.58.fol. 242
Variare quis non poteſt in alterius iniuriam.in cõ. col.2.lin.13.fol. 190
Vaſallagij ſacramentum & homagij idem eſt,& frequenter vnũ pro altero ponitur.in com.col.1.lin.69.fol. 182
Vaſallagium quomodò à Barone vendicante aliquem in ſuum vaſallum probetur.in gl.col. .lin.2.fol. 181
Vaſallagium quomodò probetur, cum quæſtio infertur à fiſco cõtra Barones,qui contendunt ſuos eſſe vaſallos.in gloſ.col. 1.lin.26.fo. 211
Vaſalli abſoluti à ſacramento fidelitatis propter dominum excommunicatum,eo abſoluto ſtatim reducuntur ad priorem obligationem.in com.col.1.lin.62.fol. 146
Vaſalli à feudis fugientes an & quãdo poſsint à dominis ad terras reuocari.in com.col.2.lin.61.fol. 106
Vaſalli aliorum non debent aſsiſtere Iuſtitiario.in gl.col.1. lin. 4.fol. 98
Vaſalli aliqui iurant,aliqui non,& quomodò inter ſe differant. in gl.col.2.lin.61.fol. 185
Vaſalli an liberentur à ſacramento fidelitatis ex bannito domino.in com.col.2.lin.79.fol. 234
Vaſalli bona ſi debent publicari,omnia burgenſatica publicantur,exceptis his,quæ à Barone tenentur.in comment. col 2. lin.74.fol. 324
Vaſalli contemnentis defenſam domini pœna.in comm.col.2. lin.28.fol. 27
Vaſalli mei filius meus eſt vaſallus.in gl.col.2.lin.18.fol. 182
Vaſalli mei filius non eſt vaſallus meus.in comment.col.2.lin. 65.fol. 220
Vaſalli non coguntur omnibus iurare,ſi ſint plures hæredes domini.in com.col.2.lin.69.fol. 220
Vaſalli non continentur appellatione ſuorum,ſi in his tantum habeatur vſusfructus,prout nec continentur ſerui fructuarij. in com.col.2 lin.44.fo. 216
Vaſalli non poſſunt eſſe iudices aut notarij in Regno.in gl.col. 2.lin.3.fol. 97
Vaſalli poſſunt imponere defenſam dominis,& quãdo ea ſit ſeruanda,& quando negligi poſsit.in gl.col.2.lin.12.fol. 25
Vaſalli præſtant dominis ſuis ſacramentum aſſecurationis. in gl.col.2 lin.47.fol 84
Vaſalli,qui emunt in locis demanij iure licito alienant , & ad ſuos ſucceſſores trãſmittũt,nec ſeruire pro illis emptis ſuis dominis tenentur.in gl.col.2.lin.50.fol. 212
Vaſalli qui ſeruire tenentur gratia rerum,an poſsint clericari ſine voluntate dominorum.in gl.col.1.lin.4. fol. 198
Vaſalli ſi prouocent in libertatem,an poſsit probari vaſallagiũ. in gl.col.1.lin.34.fol. 182
Vaſalli ſi ſint burgenſatici,non de feudo,dominus nõ exigit ab eis aliud,niſi quod conuenit.in com.col.1.lin.80.fol. 225
Vaſalli vnius,ſi confiteantur ſe alterius vaſallus, cum verè non ſint,an vero domino præiudicent.in comm.columu. 1. linea 65.fol. 134
Vaſalli vſque ad quam ſummam poſſint à dominis grauari.in com.col.2.lin.13.fol. 317
Vaſalli verum poſſint emi, vel alius contractus de eis celebrari. in gl.col.2.lin.3.fol. 181
Vaſallis non debet eſſe Rex tædioſus,& ideò Rex compellitur recipere æſtimationem.in com.col.2.lin.27.fol. 547
Vaſallis ſi iniuſta imponatur,punitur imponens.in gl.col.1.lin. 14.fol. 34
Vaſallo in feudo cognati an ſuccedant,& præferantur fiſco vltimo ſucceſſori,ſcilicet,quando nõ ſupereſt aliquis ex deſcẽdenti linea,vel aſcendenti,vel collaterali.in comment.col.2, lin.58.fol. 212
Vaſallo quando dominus non vult facere iuſtitiam, iuſtitiarij cognoſcunt.in gl.col.1.lin.15.fol. 67
Vaſallo, qui pro domino fideiuſsit qualiter contra dominum ſubuenìatur,& econtra domino contra vaſallum.in gl.col.2. lin.4.fol. 254
Vaſallorum condemnationes pecuniariæ ſunt Baronis, cuius ſunt vaſalli:quia eſt ordinarius,& habet feudum,cum omnibus iuribus pertinentiis & iuriſdictionibus.in com.columo. 2.lin.71.fol. 234
Vaſallorũ culpa.Si princeps,vel Rex vellet de culpa cognoſcere,quando induxit ſeruitium Titio feudatario , quando non præſtitit,certum eſt,quod cognoſcere poteſt: quia quãdo imperator eſt in Lombardia,de culpis feudatariorum Lombardiæ cognoſcit.in com.col.2.lin.3.fol. 222
Vaſallorum dotarij grauamina tolluntur & emendantur per iuſtitiarios regionum,vel alium iudicem à Regia curia delegatum,& ſic vidimus ſemper de facto ſeruari.in comment.col. 1.lin.47 fol. 219
Vaſallorum poſſeſsio appræhenditur per receptionem ſacramẽtorum ab eis.in gl.col.1.lin.36 .fol. 212
Vaſallos ſuos Imperator reuocat ad Demanium, & hoc fauore hominum principis,quia ſi habitarẽt in terra Baronis, ſubueniret eis in quinque caſibus. Et idem ſtatuitur de hominibus feudatariorum & eccleſiatũ transferentiũ ſe ad terras Demanij,nec hoc videtur contra eorũ libertatem:nam cũ domin⁹ terram vaſallo dat,hoc cõditione dat, vt de terra nõ diſcedat & ſi non exprimat hanc conditionem,quia communiter conſuetum eſt ſic dari,pro cauto habendum eſt.Secus ſi aliter cõſtaret de contrario.in com.col.1.lin.76.fo . 206
Vaſallum delinquentem capere propria authoritate an domino liceat. Et quando dominus capiens vaſallum teneatur pœna priuati carceris. Et quæ debeat eſſe forma poſitionum, & exceptionum in cauſa priuati carceris mota contra dominum per vaſallum.in com.col.1.lin.53.fol. 335
Vaſallum dominus impunè verberat , dummodò non atrociter. in gl.col.1.lin.59.fol. 265
Vaſallum ſuum an miles poſsit verberare leuiter.in com.col. 2.lin.65.fol. 265
Vaſallum ſuum an princeps alij dare poſsit.in comm.col.1.lin. 72.fol. 207
Vaſallus alienans partem feudi,partem tantum perdit non totum.in com.col.1.lin.57.fol. 223
Vaſallus alterius quis per pactum fieri poteſt.in commen.col.2. lin.61.fol. 57
Vaſallus an feudum perdat,ſi dicatur,quod veniat ad præſtandũ ſeruitium tali die,ſub pœna deſtitutionis feudi,quam incurrat ipſo facto,ſi non veniat,an verò ſit tantum cõminatio. in com.col.2.lin.45.fol. 222
Vaſallus an poſsit alienare,ſaluo iure domini.in commen.col.2. lin.58.fol. 213
Vaſallus,an perdatur à domino eum nõ defendente. vide Dominus ſi non defendat.
Vaſallus an poſsit alienare ſine eius conſenſu.in commen.col. 2.lin.66.fol. 2 5
Vaſallus an poſsit pignorare dominum, & dominus vaſallum, Et nunquid habeat locum,ſi ille , qui debet pignorari neget debitum,vel dicat ſe ſatisfeciſſe.in com.col.2.lin.73.fo. 214
Vaſallus an poſsit renuntiare feudum domino inuito.in gl.col. 2.lin.18.fol.198 & col.1.lin.5.fol. 199
Vaſallus. Baro qui non habet merum & mixtum imperium non poteſt aliquem ſuum vaſallum capere de perſona,& carcerare,& ſubiicere quæſtionibus & tormentis ſub pœna priuati carceris,quia iſta ſunt meri imperij.in com.col 1.lin.19.f. 312
Vaſallus Comes & Baro poteſt committere procurationem ba

norum ſuorum feudalium vaſallo ſuo, qui eſt ſub illo feudo cuius procurationem credentiam committit: vt ſine periculo res procedat: & quæ ſit ratio, & cuius expenſis fiat procuratio in credentiam. in com. col. 2. lin. 10. & 27. fol. 311
Vaſallus Comitis, vel ruſticus militis ſi cõmittat crimen læſę maieſtatis perſona pertinet ad Regem ſed bona ad Comitẽ, vel militẽ pertinent. in com. col. 2. lin. 46. fo. 234
Vaſallus conuentus ſi confiteatur ſe vaſallum Baronis, & domini agentis an probatio per confeſſionem admittatur, an verò tantum probatio per priuilegia, & inſtrumenta. in com. col. 2. lin. 59. fo. 192
Vaſallus debet eſſe pro maiori domino contra minorem, ſi bellum inter eos vigeat. in gl. col. 1. lin. 2. fo. 221
Vaſallus debet reuerentiam domino. in gl. col. 2. lin. 27. fo. 25
Vaſallus de conſuetudine feudorum, ſi alienet feudum, vel maiorem partẽ ipſius, illud perdit, & dominus poteſt illud à quolibet poſſidente reuocare. in gl. col. 1. lin. 15. fo. 202
Vaſallus domino ſacramentum præſtat, & quæ ſit eius forma. in gl. col. 1. lin. 5. fol. 220
Vaſallus, Eccleſiæ multæ ſolent exercere per laicos ſubſtitutos vindictam, & iudicium ſanguinis in ſuos ſubditos. gl. in proœmio conſt. col. 5. lin 14.
Vaſallus & libertus differunt, & habent ſe vt excedentia & exceſſa. in com. col. 1. lin. 69. fol. 28
Vaſallus eſt pars feudi. in com. col. 1. lin. 65. fol. 182
Vaſallus & libertus in iure æquiparantur. in com. columm. 2. lin. 30. fol. 311
Vaſallus impubes de iure communi nõ poteſt compelli ante pubertatem ad præſtandum ſacramentum fidelitatis, vel homagium. Non tamẽ credo, quod dominus teneatur eum ſic inueſtire: vt aſſecuretur à vaſallo impubere anteqnam dominum aſſecuret, licet feudũ interim impubes tenere debeat. Si tamẽ velit ipſe ſacramentũ fidelitatis præſtare poterit, nec põt illud dominus refutare: quod intelligiẗ eo impubere, qui ſit doli capax, qui iurare põt & obligabiẗ hoc caſu minor cõtra regulam iuris cõmunis, quia lege permittente hoc ſit. Et põt eſſe ratio: nã minor facit rem debitã de eo ad quod tenetur, vnde non videtur circũſcriptus. Nunquàm tamen vidimus de facto, quod ante pubertatem admitteretur minor ad ſacramẽtũ fidelitatis, vel homagiũ, nec quod aſſecuraretur à vaſallis, ſi tamen fieret ſecundum, quod ſupra dictũ eſt nullã videmus repugnantiã iuris, vel incõueniẽs, imo reputaremus, quod minori proſit quantũ ad actũ plenioris poſſeſſionis, & recipiẽti ſacramentum fidelitatis, vel homagium non obſit: vnde eſſet æquum, & conueniẽs, quod fieret. in com col. 1. lin. 50. fol. 256
Vaſallus infra annum & diem debet polliceri fidelitatem, & inueſtituram petere. in comm. col. 1. lin. 47. fol. 113. Et quid ſi ſint tres fratres, vnus petit inueſtituram ſuæ partis infra annum, alij verò ſunt cõtumaces, & partem ſuam perdiderunt, an accreſcat fratri inueſtito, an ſolidetur cum dominio. in addi. ad com. col. 1. lin. 62 fol. 113
Variatio in iudicio eſt erubeſcenda. in com. col. 2. lin. 62. fo. 190
Vaſallus in perpetuum quis conſtitui non poteſt. in gloſ colum. 2. lin. 7. fol. 212
Vaſallus in quibus caſibus licitè poſſit feudo priuari à domino propter ſuum delictum, &ècontra, quibus dominus perdat vaſallum ſuo delicto, in gl. col. 1. lin. 31. fo. 221
Vaſallus in quot caſibus iuret, & aſſecuret dominum. in com. col. 1. lin. 77. fo. 218. fol. 218
Vaſallus iurat domino proximiori non remoto. in com. colum. 2. lin. 70. fol. 220
Vaſallus in ſacramento fidelitatis obligatur domino. in com. col. 1. lin. 66. fo. 215
Vaſallus inuito mihi non poteſt agnoſci, ſicut nec ſocius. in gl. col. 2. lin. 38. fol. 205
Vaſallus nobilis. vide, Homines an in dubio.
Vaſallus non cogitur proprijs expenſis militare in com. col. 2. lin. 41. fol. 311
Vaſallus nõ exoneratur à præſtatione ſeruitij petiti, propter difficultatem illud præſtandi: puta quia non habeat pecuniam, debet enim venire, aut in ſolutum tantum dare de feudo, quantum valet id, quod debet, aut alij vendere, non quod dominus cogatur accipere aliud pro, alio, ſed ſi receperit ſatisfactum erit ei. in com. col. 2. lin. 50. fo. 223
Vaſallus non poteſt inuito domino feudum renuntiare, nec aufert dominus feudum inuito vaſallo, multò minus perſonam dando alij, quæ dignior eſt rebus. Nam etiam obſequium, vel artificium, quod quis facit vni dedignatur facere alij, etiam maiori eo, etſi melius eſſet, eo inuito fieri non debet. in com. col. 2. lin. 54. fo. 200
Vaſallus non poteſt renunciare feudum domino, nec dominus poteſt ab eo feudum auferre ſine cauſa, vel culpa. in com. col. 2. lin. 78. fo. 198
Vaſallus. Nota contra Neapolitanos, qui recipiunt homines ſub eorum protectione, & faciunt ſibi fieri inſtrumentum de præſtatione operis, vel pecuniæ, & dicunt eos eſſe ſuos vaſallos. in com. col. 1. lin. 68. fo. 290
Vaſallus pignorat dominum vide, Pignorare dominum.
Vaſallus poteſt alienare rem inutilem Comiti, & Baroni, vel rem non tantùm inutilem, ſed & tædioſam ſibi. in com. col. 2. lin. 20. fol. 201
Vaſallus propter dominũ non debet ſe morti exponere. in com. col. 1. lin. 72. fo. 135
Vaſallus qui fuit Balius domini, ſi aliquid emit, nõ poteſt alienare quæſita, niſi prius reddita ratione. in gl. col. 2. lin. 44. f. 212
Vaſallus qui ideò nõ ſeruiuit, quia non potuit eſt excuſandus, & ibi ex quibus ob id excuſari poſſit. in com. col. 2. lin. 14. fo. 222
Vaſallus quis eſſe probatur per priuilegia. in gloſſ. columm. 1. lin. 3. fol. 208
Vaſallus quis eſſe quomodò probetur in glo. col. . lin. 5. fo. 208
Vaſallus requirendus eſt & interpellandus à domino, pro ſacramento aſſecurationis, ſeu fidelitatis: & infra quantum temporis ſpatium ſit ad hoc requirendus vaſallus. in com. colum. 1. lin. 71 fol. 218
Vaſallus, ſeu villanus qualiſcunque non poteſt tenutam ſeu feudum alienare, ſine licentia domini, à quo illud tenet. in gloſſ. col. 2. lin. 23. fo. 213
Vaſallus ſex iurare domino debet, de quibus ibi. in com. colum. 1. lin. 6. fo. 254
Vaſallus. Si Baro, vel Comes habeat vaſallos in vno caſtro, an poſsit committere aliquibus ex eis procurationem omnium bonorum feudalium, quæ habet in alio caſtro. in com. col. 2. lin. 78. fo. 311
Vaſallus ſi emat aliqua à non vaſallo, de eis poteſt facere quicquid vult in glo. col. 2. lin. 30. fo. 212
Vaſallus ſi eſt contumax in non præſtando ſeruitium perdit feudum, nec vlla eſt iuſtior cauſa ad quod debet ter ſubmoueri. in com. col. 1. lin. 16. fo. 222
Vaſallus ſi litigat contra dominum pro defenſa ſpreta & vincit, ſtatuitur alia pœna: quia contra dominum criminaliter agere non poteſt. in com. col. 1. lin 71. fo. 28
Vaſallus ſine licentia principis poteſt in conuaſallum, & in eum, qui eſt vilis conditionis, & ſub eodem domino aſtrictus, feudum alienare. in glo. col. 2. lin. 4. fol. 205
Vaſallus ſi non faciat id pro quo ſibi eſt feudum datum, feudo priuatur. in com. col. 2. lin. 45. fol. 355
Vaſallus ſi ſeruitium, quod domino debet, ter ſubmonitus non præſtiterit domino, dominus poteſt de eo, quod tenet ab eo per reſguardum diſſaſire. in com. col. 1. lin. 14 fol. 218
Vaſallus ſi timeat à Rege iniuſtè capi, iuſtè illi non paret, & non dicitur inobediens Regi. in com. col. 2. lin. 70. fol. 56
Vaſallus ſi vendat, & redimat incontinenti, modico interuallo intercedente etiam incidit in pœnam caducitatis. in comm. col. 2. lin. 53. fol. 205
Vaſallus tenetur Baroni in quinque caſibus ſubuenire. in com. col. 1. lin. 74. fo. 207
Vaſallus tenetur domino ſuo ad obſequium procurationis in credentiam. in com. col. 2. lin 2 . fol. 311
Vaſallus tenetur reſpondere coràm domino omnibus conquerentibus de iuſtitia, non de feudo quia de hoc cognoſcit iuſtitiarius vel magiſter iuſtitiarius, ſed in actiõe perſonali hoc ſpectat ad dominum, vel alia reali. vnde ſi vaſallus nolit corã eo conueniri, videtur negare ſe tenere feudum ab eo, & ſic punitur, ſicut ille, qui denegat iurare fidelitatem, videtur etiam denegare ſeruitium: quia dominus de tali iuriſdictione quærit ſportulas, & qui domino non facit iuſtitiam, perdit feudum: ſecus ſi eſſet contumax in non reſpondendo coràm ordinario, coràm quo vocatur per dominum dicentem eum culpam commiſiſſe, per quam debet perdere feudum. Tunc ante litis conteſtationem dominus ponitur in poſſeſſionem recuperabilem infra annum. in com. col. 1. lin. 19. fo. 222
Vaſallus vaſalli mei, an me aſſecurabit. in com. co. 2. lin. 33 f. 220
Vaſallus vaſalli mei non tenetur iurare mihi in vaſallum: quia non cogitur habere plures dominos. in com. colum. 2. lin. 07. folio 220
Vaſallus vbi dat minorẽ partem feudi ſui ad libellum, aut obli-

gat eam pignori, dummodò ſeruitio domini remaneat non perdit feudum. in gl. col. 1. lin. 19. fol. 202
Vaſallus vbi præſtare debet ſeruitium, an ad voluntatē domini extra comitatum, vel Baroniā. in com. col. 2. lin. 48. fol. 121
Vaſallus vel villanus qualitercunque non poteſt terram vel tenimentum, quod tenet à domino ſine ſua licentia alienare, etiā ſi tenimentum hoc non ſit feudum, vel in honore militari datum. in com. col. 1. lin. 79. fol. 112
Vaſallus videtur ipſo iure cadere à feudo propter cōtractū præcedentem verum vel præſumptum, quando triginta annis tenuiſſet feudum, ſed ſi contractus non præceſsiſſet, requireret ſententia, ſed ſi eſſet caſus, vbi dominus dominium ipſo iure perdidiſſet, nihilominus poſſeſsione priuandus eſt per ſententiā, ſic & in crimine læſæ maieſtatis perditur ipſo iure dominium, ſed neceſſaria eſt ſententia propter poſſeſsionē. Vnde vaſallus videtur conſentire, cum promittit ſeruitiū vt eo nō facto dominus recipiat ſibi poſſeſsionē, & quia dominus habet ciuilem poſſeſsionem feudatarius naturalē, faciliùs reddit poſſeſsio naturalis ad ciuilem, quàm ſi nullā haberet, non præcedente contractu. Quæ tamen omnia annullātur per cōſtitutionem de qua ibi. in com. col. 1. lin. 60. fo. 122
Vaſallus. vide Auditorium.
Vaſallus. vide Poſſeſſori incumbit.
Velle. Non velle eſt medium inter nolle, & velle. in gl. colum. 1. lin. 39. fol. 1
Venando, impetu, furore, vel ebrietate, ſi delictum cōmittatur non punitur. in gl. col. 2. lin. 29 fol. 67
Venatio permittitur ad occidēdum Leonem, Vrſum: & feras beſtias. in gl. col. 2. lin. 34. fol. 17
Venationis cauſa arma licitè portantur. in gloſſ. col. 2. lin. 4. vſque ad lin. 60. fol. 17
Venator vtrum poſsit arma ad venationem idonea licitè in Regno deferre. in gl. col. 2. lin. 31. fol. 17
Venatores an poſsint arma portare. in. commen. column. 2. lin. 74. fol. 17
Vendentium fraudes & doli prohibentur. in commen. col. 2. lin. 80. fol. 267
Vendere domos, & prædia iudex nō coget: niſi ex cauſa. Item ſi victualia non haberet quis, niſi quæ ſibi ſufficiant, non cogeretur vendere etiam iuſto pretio. Audr. de Iſer. in prœm. cōſtitu. col. 2. lin. 11.
Vendere nolle idem eſt, & immenſum pretium poſtulare. in cō. col. 2. lin. 38. fol. 133. & col. 1. lin. 40. fol. 180
Vendere paſcua, glandes & ſimilia etiam iuſto pretio quis non cogitur. Et ſi vendo illi, & illi, & tibi nolo vendere, nō cogor in com. col. 1. lin. 65. fol. 270
Vendere ſeipſum ad pretium participandum quis poteſt. in cō. col. 1. lin 72. fol. 2 2
Vendicare dicitur qui conuen[illegible] in com. col. 1. lin. 62. f. 175
Venditio an veniat alienation[illegible]ellatione. vide Alienationis verbo.
Venditionem an patiatur contumax. in gl. col. 1. lin. 3. fol. 1 9
Venditor. Pactum in venditore, non habet locum in emptore. in com. col. 2. lin. 50. fol. 210
Venditor ſi in vēditione dixerit, tale prædium meum eſt annui redditus vnciarum auri ſex, & venditur pro viginti cum nō valeret annuus redditus eius vltrà quatuor, niſi aliàs eſſet empturus emptor, tenebitur quanto plus emiſſet, credēs valere ſex annua, ſed ſi non eſſet alias empturus, nullus eſſet contractus. in com. col. 1 lin. 74. fol. 216
Venena vendentes. vide Aromata.
Veneno extinguere atrocius eſt, quàm gladio occidere. in glo. col. 1. lin. 24. fol. 275
Veneno hominem extinguere plus eſt, quam occidere gladio. in com. col. 2. lin. 62. fol. 275
Venenum bonum aliquando inuenitur. in gloſſ. colum. 1. lin. 50. folio 275
Venenum, ſi vir vxori, vel vxor viro dederit, tale crimen, vtpotè publicum iudicatur. in gl. col. 1. lin. 3. fol. 275
Venenum vendens ſuſpenditur. in com. col. 2. lin. 62. fol. 275
Venia ætatis. vide Aetatis.
Veniens & illicentiatus recedens an teneatur legibus imponentibus pœnam non venientibus ad iudicium in termino. in cōment. col. 2. lin. 58. fol. 171
Veniſſe non videtur qui ſtatim diſcedit. in gl. col. 2. lin. 6. fol. 93
Verba debent adaptari materiæ, de qua quis loquitur. in comm. col. 1. lin. 67. fol. 192
Verba oſtendunt voluntatem in com. col. 1. lin. 65. fol. 164
Verba præſentis temporis in teſtamento trahuntur ad futurum ne teſtamentum remaneat nullum. in gl. col. 1. lin 56. fol. 5
Verba ſeruanda ſunt, nec in dubio recedimus à propria ſignificatione. in com. col. 1. lin. 45 fo. 19
Verberare eſt cum dolore cædere. in gl. col. 1. lin. 1. fol. 224
Verbi ſubtilitas, & ſuper ea diſputare, relinquitur pertinacibus. in com. col. 1. lin. 6 . fol. 238
Verbis propriis ſoli promiſcuè vtimur in rebus mobilibus & econuerſò. in gl. col. 2. lin. 13. fol. 44
Verbis ſuperfluis in decidendo non eſt vtendum. in gl. column. 1. lin. 41. fol. 194
Verborum ambages tolluntur, & recentiorum verboſitas & contra verboſos noli contendere verbis. in glo. colum. 2. lin. 25. fol. 194
Verborum multiplicatio rerum ſubſtantiam non immutat. in gl. col. 1. lin. 17. fol. 27
Verboſitas in cauſis damnatur. in com. col. 2. lin. 79. fol. 194
Verboſitas reprehenditur, & breuitas laudatur. in gl. col. 1. linea 14. fol. 194
Verbum adiunctum immutat naturam eius, cui adiungitur. in com. col. 1. lin. 54. fol. 146
Verbum Alius, eſt verbū implicatiuum. in cō. col. 2. lin. 75. fol. 63
Verbum Alius implicat ſimiles caſus. in commentar. colum. 2. lin. 53. fol. 129
Verbum Arguere quid ſignificet. in com. col. 1. lin. 68. fol. 52. & col. 2. lin. 57. fol. 150
Verbum auferēdi, intelligitur per actum iudiciarium. in comm. col. 2. lin. 40. fol. 221
Verbum dandi plenam habet ſignificationem. in com. colum. 2. lin. 69. fol. 40
Verbum Debet adaptatur naturæ negotij, cui apponitur. in cō. col. 1. lin. 31. fol. 238
Verbum Dei importat neceſſitatem in eo, qui debet aliquid facere, vel ſcire, vel petere. in com. & ibi latè. in addi. colum. 2. lin. 55. fol. 237
Verbum Degere, quid ſignificet. in com. col. 2. lin. 55. fol 113
Verbū, in perpetuū, quid importet. in addi. ad gl. col. 1. li. 22. f. 74
Verbum locare aliquando interpretatur, id eſt concedere ad vſum. in gl. col. 2. lin. 41. fol. 202
Verbum Mentiri, quid ſignificet. in com. col. 2. lin. 32. fol. 40
Verbum Meum, tuum, ſuum, regulariter denotat plenum dominium. in com. col. 2 lin. 30. fol. 26
Verbū, Nullatenus, quid importet. in addi. ad gl. co. 1. li. 37. f. 76
Verbum, Pertinere, quid ſignificet. in gl. col. 2. lin. 1. fo. 200
Verbum, Plures, tres exigit ad minus in com. col. 2. lin. 27. f. 291
Verbum, Poſſit denotat impotentiam, & nullitatem actus, & poſſium cum negatione, præciſè ſignificat neceſſitatem, quia negat potentiam conficiendi actum. in addi. ad Andr. de Iſer. in prœm. conſtit. col. 7. lin. 13.
Verbum, practicari, quid ſignificet. in gl. col. 1. lin. 23. fol. 266
Verbum, Præcipimus, importat delegationem. in addi. ad gloſ. col. 2. lin. 57 fol. 259
Verbum præſens, atque præteritum extendit ad futura & econtra ex mente legiſlatoris. in gl. col. 1. lin. 43. fol. 5
Verbum quibuſlibet, quid comprehendat. in gl. col. 1. lin. 3. f. 100
Verbum, Reddere, quid ſignificet. in comment. col 2. lin. 42. f. 19 Et in com. col. 2. lin. 51. fo. 40
Verbum, redimere, aliquando exponitur, pro ſupplere. in com. col. 2. lin. 78. fol. 109
Verbum, Res, & verbū cauſa, generale eſt. in gl. col. 1. lin. 4. f. 100
Verbum, Verberare. quomodò accipiatur. in gl. col. 1. li. 50. f. 265
Verbum, Volumus, quid importet. in addi. ad gl. col. 1. li. 22. f. 138
Veritatem Iudex debet inquirere. in gl. col. 2. lin. 1. fo. 48
Veritatem ſemper inſpicere debet iudex etiam contra ſententiam quia veritatē amamus. & Chriſtus dicit ego ſum veritas non dixit, ego ſum ſententia in com. col. 1. lin. 70. fo. 49
Veritas diſputando eluceſcit. in gl. col. 2. lin. 56. fol. 7
Veritas magis per oculos, quam per aures animis hominum infigitur. in gl. col 2. lin. 22. fol. 38
Veritas. Multa de veritate. per Andr. de Iſer, in prœm. conſtitu. col. 10. lin. 31.
Veritas. vide Iudex debet.
Vexatio tribuit intellectum, & pœnæ ſtatutæ ſunt in emendationem. in com. col. . . lin. 59. fol. 60
Via media eligitur. in gl. col. 1. lin. 40. fo. 44
Viam ſi in prædio cōmuni vnus cōcedat, deinde alij, per conceſſionem vltimi confirmantur cōceſsiones præcedentium quæ tamen non poterant reuocari ante vltimā conceſsionē, & ſic

videtur habere ab omnibus viam,licet vltimo concedens, videatur confirmare præcedentes.in com.col.1.lin.70 fol. 93
Viatica.vide, Termini prorogatio.
Vicariatus officium qui vſurpat quomodò puniatur.in gl.col. 1.lin.51.fol. 72
Vicini caſtri mei ſi viuant iure Francorum,an ego ſimiliter ſic debeam vincere.an vero debeat probari,quando non conſtet, quod viuatur iure Francorum,& qualiter probetur.in com. col.1.lin.65.fol. 201
Vicini duorum confinantium caſtrorum, habent ius paſcui, & aquæ ſumendæ commune,animalia alterius horum caſtrorũ dant damnum ſegetibus alteri horum caſtrorum.quæritur ſecundum cuius caſtri legem fiet emẽda.Secundò quæritur, coram quo iudice conuenietur,vtrùm coram iudice ſuo tantũ an coram iudice illius loci, ſeu caſtri, vbi damnum dedit.in com.col.1 lin.48.fol. 171
Vicinitas loci inducit præſumptionem contra aliquem.in glo. col.1.lin.1.fol. 39
Vicinitate loci quis pręſumitur negligens ad ſuccurrendum.in gl col.1.lin.7.fo. 39
Vicinus.Mitius agitur cum vicino,quam cum remoto.in com. col.1.lin.43.fol. 271
Vicinus vnde dicatur.in com.col.2.lin.20.fo. 318
Vicinus.vide, Mulierem.
Victorem nolle executionem ſententiæ fieri non eſt præſumendũ,ſicut nec iactare,quod ſuum eſt.in cõ.col.2.lin 66.f.154.
Victoria nõ eſt in multitudine exercitus.in cõ.col.1.lin.63.f.90
Victus ſemel nunquam pugnabit pro alio.in cõ.co.2.li.71.f.183
Victus victoria an indiſtincte ſit in expenſis condemnandus, & an intelligatur,etiam ſi iuratum fuerit de calumnia in lite.in com.col.1.lin.60.fo. 126
Victus victori hodie damnatur in expenſis tam in ciuili,quam in criminali.in com.col.2.lin.50.fol.1;0. Et quid ſi iuratum de calumnia in lite.in com.col.1.lin.72.fol. 150
Vicinus dicitur viæ cuſtos.in com.col.1.lin.65.fol. 174
Vidua an habeat priuilegium declinandi forum,quando conuenitur ex contractu defuncti,vel paterno,ſeu tanquam hæres. in com.col.1.lin.77.fol. 63
Vidua an iurare debeat ſe timere potentiam aduerſarij:vt poſſit forum eligere.in gl.col.2.lin.2.fol. 61
Vidua an poſſit declinare forum cuiuſlibet iudicis.in gl.colum. 2.lin.16.fol. 58
Vidua connumeratur inter perſonas miſerabiles.in com.col.2. lin.67.fol. 63
Vidua diues an gaudeat priuilegio miſerabilium perſonarum. in addi.ad gl col.2.lin.4.& in gl.lin.15.fol. 61
Vidua etiam diues habet priuilegium electionis fori,niſi luxurioſè viuat.in com.col.1 lin.53.fo. 61
Vidua & pupillus ſimilem indulgentiam conſequuntur.in glo. col.2.lin.50.fo. 58
Vidua luxurioſa,& inhoneſtè viuens perdit omne priuilegium viduæ aliás competens.in com.col.1 lin.16.fol. 396
Vidua quæ non tranſiuit ad ſecunda vota an habeat, & teneat priuilegia,& dignitatem primi viri.in commen.col.1.lin.48. & 77.fol. 130
Vidua ſi facit citari pupillum, vel econtra, an liberè poſsit eum trahere,vel ipſa trahi,quod forum vult per priuilegium eis indultum per l.quando Imperator.vbi pupil.& vid.in comm. col.2.lin.30.fol. 190
Vidua vel virgo quæ habet priuilegium fori, ſi fuerit deſpõſata non tamen traducta à viro, vel carnaliter cognita, an ſtatim perdat priuilegium.in com col.2.lin.46. fol. 61
Viduæ & pupilli æquiparantur.in gl.col.2.lin.38.fo. 58
Viduæ poſſunt trahere aduerſariũ ſuum ex ſpeciali priuilegio corã magiſtro iuſtitiario regiõis in addi.ad gl.col.1.li.29.f.61
Vigilans.Differentia eſſe debet inter deſides & vigilantes. in gl.col.1.lin.28.fol. 171
Vigilantibus ius ciuile ſcriptum eſt.in gl.colum.1.lin.30. f.17.. & in com.col.2.lin.2.fol. 370
Villani & Angarij non poſſunt creari iudices, vel notarij,idem & de filiis clericorum.in gl.col.1.lin.63.fol. 273
Villani qui non perſonaliter ſed de rebus ſeruire debẽt,poſſunt clericari.in gl.col.1.lin.46.fol. 198
Villani non admittuntur in teſtes contra Comites, & Barones, aut ſimplices milites.in com.col.1.lin.56.fol. 174
Villanus & ruſticus non loco,ſed qualitate diſcernitur.in com. col.1.lin.60.fol. 174
Villanus quis dicatur.in com.col.1.lin.47.fol. 175
Villanus.vide, Miles.
Villanus.vide, Vaſallus ſeu.
Villicus quis dicatur.in com.col.2.lin.76.& 80.fo. 174
Villicus ſatis vile facit officium: quia eſt in rure ad colligendos fructus.in com.col.1.lin.30. fo. 175
Viles & ignobiles, vel filij clericorum,non poſſunt fieri iudices. in glo.col.1.lin.13.fo.272.& ratio redditur. in gl.colum.1.lin. 54.fol 273
Viles perſonæ, & aliàs prohibitæ quando ad teſtificandum admittantur.in gl.col.2.lin.41.fo. 176
Vilis perſona quæ dicatur.in com.col.1.lin.46.fo. 175
Vim paſsi,qui ſunt deſtituti iuris ordine non valente ſententia, quod remedium habeant.in com.col.2.lin.75.fo. 42
Vincere reus dicitur,cum abſoluitur.in com.col.1.lin.43.fo. 40
Vinco.Si vinco vincentem te,multò magis & te vincere poſſum. in gloſſ.column.1.lin.33.fol.209. Et in gl.col.1. lin.4.fol.126
Vincula non ad pœnam,ſed ad cuſtodiam adhibentur.in comm. col.2.lin.37.fo. 87
Vindemiarum tempore an ius reddi debeat.in gloſ.col.1.lin.27. folio 95
Vindictam Dei nemo ſibi vſurpare debet.in com.column.1.lin. 35.folio 73
Vindicta.vide, Occiſi proximior.
Vinum curiæ antequam vendatur, ſubditi eorum vinum vendere non debent.in com.col.1.lin.61.fo. 105
Vinum curiæ emere aliquis cogi non poteſt.in com.co.1.lin.60. folio 105
Violenti pœna an hodie hoc iure applicetur parti, vel fiſco. in com.col. lin.59.fo. 288
Violentia alia vera,alia quaſi violentia, & an quis pro quaſi violentia teneatur.in glo.col.1.lin.48.fo. 168
Violentia commiſſa ſpreta defenſa qua pœna puniatur.in gloſ. col.1.lin.28.fo. 29
Violentia illata meretrici de iure Romano eſt impunis.in com. col.2.lin.77.fo. 36
Violentia meretricibus illata.vide Meretricibus.
Violentia mulieribus illata quomodo puniatur.in glo.col.1.lin. 5.folio 38
Violentia propriè dicitur committi in rebus mobilibus.in com. col.2.lin.22.fo. 35
Violentia.Pro violentia publica vel priuata imponitur pœna relegationis,vel deportationis.in com.col.2.lin.75.fo. 264
Violẽtia vel crimine alio probato ſtatim debita pœna inferri debet,ſed ſi non conſtat plenè.ſed ſit pręſumptio propter clamorẽ,vel alia indicia,remouetur pugna,quę olim ꝑ indicia probata locum habebat in omni crimine.in com.col.1.lin.67.f.38
Violentia.vide Lamna.
Violentia.vide Deſtitutio.
Violentia.vide Iniuria.
Violentia.vide Mulier.& P[illegible]ere.
Violentię multæ ſunt.in com.col.2.lin.63.fol. 25
Violentiæ publicæ pœna eſt deportatio,vel relegatio. in comm. col.1.lin.49.fo. 322
Violentiæ vitium in re quãdo purgetur.in glo.col.1.lin.1.fol.44
Violentiam turbatiuam inferens de iure canonico excommunicatur.in com col.1.lin.74.fo. 123
Violẽtiam turbatiuam inferens,ſi interdicto vti poſsidetis cõueniatur vt à turbatione ceſſet,ſi tamẽ ſit cõtumax,& venire cõtẽnat,ſed perſeueret in turbatione,qualiter actori cõſulatur. & qualiter procedatur per iudicem.in com.col.1.lin.70.f. 123
Violentus.Contra violentos,an ciuiliter vel criminaliter hodie agatur.in com.col.2.lin.47.fo. 287
Violentus ſpoliator contra illum agitur ſummariè, non per libelli oblationem.in com.col.2.lin.68.fo. 287
Violentus ſpoliator vt incarceretur, quæ requirantur.in com. col.2.lin.61.fo. 287
Violentus.vide Interitus.
Vir & vxor an præferantur fiſco in ſucceſsione.in com.co.1.lin. 69.fol. 84
Vir & vxor inuicem debent eſſe participes in proſperis & aduerſis & eſſe duo in carne vna.in glo.col.1.lin.30.fol. 2
Virga inciſa in nemore.vide Semerarij.
Virginem immaturam ſi vir cognoſcit, antequam habeat 12.annos,ſibi deſpõſatam vxorem de iure ciuili tenetur ſtupri, quia non fuit matrimonium,ante id tempus iure canonico completur ex hoc matrimonium malitia ſupplente ætatem, in com. col.2.lin.18.fo. 55
Virginem tollere cauſa iungendi matrimonij non licet. in com. col.1.

col.1.lin.13.fol. 35
Virgines quæ fuerunt vi corruptæ à barbaris an perdant Aureolam.in addi.ad com.col.2.lin.79.fol. 135
Virginitas amiſſa reparari non poteſt.in comm.col.1.lin.69. & col.2.lin.68.fo. 11
Virginitas corrupta nō reſtituitur, quomodò intelligatur & an rapta vi oppreſſa à raptore debeat dici corrupta. ex quo mēs non fuit corrupta, niſi quantum ad aureolam.in comm.col. 2.lin.72.fol. 35
Virginitatis præmiū non perdit mulier, ſi mens ſit incorrupta, licet caro opprimatur ab homine vel à dæmone: licet etiā tūc facta ſit prægnans.in com.col.1.lin.57 fol. 36
Virginum ſacrarum raptores puniuntur.in gl.col.1.lin.4.fo. 35
Virtus in modicis ex multis conſiſtit.in gl.col.1.lin 32.fol.194
Virtutes plantantur per præmiorum retributionem, quæ merentibus propter actus virtuoſos debentur: nam per hoc per virtuoſos ad virtutes magis attenditur, & alij per exemplum ad virtutes ſimiliter animantur.in com.col.1.lin.64.fol. 60
Virtutes ſunt plantandæ à principe & vitia eradicanda. in com. col.1.lin.54.fol. 60
Vis eſt vitium reale.in com.col.1 lin.61.fol. 73
Vita leuis.vide Tormentis ſubiici.
Vitia realia rem afficiunt.in com.col.1.lin.39.fol. 239
Vitia ſunt eradicanda, & virtutes plantandę.in comment.col. 1.lin.54.fol. 60
Vitium per quæ eradicetur.in com.col.1.lin.58.fol. 60
Vitium reale rem ſequitur ad quoſcunque tranſeat.in gl.col.1. lin.6.fol. 44
Vitium rei ſequitur omnem poſſeſſorem: nam iura pro eodē reputant auferre, & iniuſtè retinere in com.col.1.lin.50.fo.327
Vitis appellatione arbores continentur.in gl.col.2.lin.59.f.67
Vltima voluntas. Ea quę fiunt inter viuos trahuntur ad vltimas voluntates, & econtrà in gl.col.1 lin.10.fo. 100
Vna perſona ex diuerſitatibus quæſtionum aliquādo coram diuerſis iudicibus conuenitur.in gl.col 1.lin.5.fol. 70
Vngariæ regnum non tenetur in feudum ab eccleſia. Andreæ.de. Iſer.in procem.conſtit. col.15.lin.3.
Vnio & commixtio differunt.in gl.col.2.lin.20. fol. 210
Vniuerſitas aliqua ſi poteſtatem, aut aliquem rectorem fecit tēpore turbationis, ad honorem domini Regis, ad defendendū terram pro eo, an puniatur.in glo.col 1.lin.30.fol. 74
Vniuerſitas an teneatur de eo, qui occultè percutitur, ſi ex illo vulnere poſtea moriatur.in gl.col.1.lin.36.fol. 53
Vniuerſitas debet admoneri ſeu citari.in com.col.2.lin.3.f. 124
Vniuerſitas de facili nō poteſt coadunari.in gl.col.1.li.25 f. 119
Vniuerſitas Demanij, Baroniæ, vel caſtri feudalis ſi eligat iudices, & Rex, ſeu feudatarius confirment, debent iudices habere trigeſimam.in com.col.1. lin.69.fol. 91
Vniuerſitas eligit notarios & iudices.vide iudices & notarij.
Vniuerſitas & populus cuiuſcunque municipij vel ciuitatis poteſt ſibi legē propriam facere, quæ lex municipalis vocatur. gl.in procem.conſtit.col.1.lin.57.
Vniuerſitas facit tanquam corporea vēdicatur, poſſidetur, & trāſit & traditur.gl.in procem.conſti.col.6 lin. 79.
Vniuerſitas in comparendo contumax quam pœnam patiatur. in gl.col.2.lin.36.fol. 124
Vniuerſitas in criminibus facit ſyndicum. Idem ſi multi citentur pro eodem crimine, & qui dicantur multi.in com.col.1. lin.58.fol. 119
Vniuerſitas in cuius territorio dicitur maleficium commiſſum. an ſit vocanda, quando de maleficio inquiſitio fit.in comm. col.1.lin.62.fol. 55
Vniuerſitas. Multa per vniuerſitatem veniunt, quæ aliàs per ſe non venirent.in gl.col.2.lin.49.fol. 44
Vniuerſitas poteſt accuſare, vel accuſari per ſyndicū in criminalibus cauſis, & erit in vniuerſitate accuſata pœna pecuniaria, in com col.1.lin.23.& 40.fol. 130
Vniuerſitas, prælatus, vel comes non poteſt conſtituere iuſtitiarium in gl.col.2.lin.2.fol. 72
Vniuerſitas qualiter, conueniatur, accuſetur, & condemnetur.in com.col.2.lin.59.fol. 124
Vniuerſitas. Quando in re communi vt ſingularis quis conſentit, non ſufficit conſentire ſicut vniuerſitas. Andr.de Iſern.in procem.conſti.col.3.lin.9.
Vniuerſitas quę pro homicidio ab aliis cōmiſſo tenetur, ex quibus liberetur.in gl.col.1.lin.2.fol. 51
Vniuerſitas, quàm aliàs tenetur pro homicidio commiſſo clam in territorio an teneatur de commiſſo in ciuitate.in glo.col. 2.lin.7 fol.48.&col.1.lin.30.fo.
Vniuerſitas quęnam teneatur ad reſarciendum damnum, ſi damnum habuit initium in vno territorio, & perfectionē in alio. in gl col.1 lin.19.fol. 54
Vniuerſitas quæ tenetur aliquid ſoluere, ſi bona non poſſideat, quomodò creditori ſatisfacere cogatur.in glo.colum.2. lin. 5.fol. 125
Vniuerſitas. Quicquid in vniuerſitate conſtituitur nō eſt ad ſingula corpora referendum: nam in ſingularibus rebus non intelligitur aliqua pars.gl.in procem.conſtit.col.8.lin. 32.
Vniuerſitas ſi æquiparetur legato de latere, non poſſunt contra legem, & ordinem ſcriptum in iudicando ſtatuere, ſecus videtur in populo. Vnde in hoc diſtingue.vt per Andr.de Iſer.in procem.conſtit.col.1.lin.42.
Vniuerſitas ſi bannitum vel foriudicatum receptauerit, an de hoc cognoſcat iuſtitiarius, vel princeps.in gl.col.2.li.1.f.136
Vniuerſitas ſicut poteſt poſſidere, poteſt & præſcribere.in com. col.1.lin.76.fol. 271
Vniuerſitas ſi delinquat qualiter teneatur, & conueniatur, & quæ ſit pœna.in com.col.1.lin.57 fol. 130
Vniuerſitas ſi ſit contumax, actor ſi velit an ponatur in poſſeſſione viarum, fontium, & fluminum terræ contumacis, vt tædio affecta reſpondeat.in com col.2.lin.47.fol. 124
Vniuerſitas vel ciuitas iuriſdictionem habentes an facere poſſint ſtatuta contra legem ſcriptam. Andr.de Iſern.in procem. conſtit.col.5.lin 27.
Vniuerſitas vt liberetur ab emendatione damni, vel homicidij, ad quam tenetur, an ſufficiat ſi tantùm aliquos de eo crimine accuſet, licet delictum non probet, & accuſatos teſtibus conuincat.in gl.col.1.lin.44.fol. 52
Vniuerſitas virum poſſit dare iuriſdictionem ordinariam.in gl. col.1.lin.28.fol. 73
Vniuerſitas. vide Sacramento damnum paſsi.
Vniuerſitates contumaces qualiter puniantur.in com.col.1.lin. 80.fol. 124
Vniuerſitates, & poſſeſſores locorum quare teneantur ad emendationem damnorum in eorum locis commiſſorum ex delicto alterius.in gl.col. 2.lin.15.fol. 53
Vniuerſitates habentes iuriſdictionē faciunt ſtatuta circa iuriſdictionem, & cum pœna, & quę ſint vniuerſitates quæ habeāt iuriſdictionem. Andr.de Iſer.in procm.conſti.col.3.lin.36.
Vniuerſitates hodie in Regno nihil habēt in communi.in com. col.2.lin.80.fol. 298
Vniuerſitates in criminalibus poſſunt ordinare ſyndicum.in gl. col.1.lin.3.fol. 129
Vniuerſitates in rebus ciuium debent ſtatuere iuſtè & etiam in rebus alienis, vti ciuium ſuorum, & incolarum quæ non ſunt ſuę, ſcilicet vniuerſitatis. Hæc facient ſtatuta regaliter: quia contra domini voluntatem, niſi eſſet eorum communis vtilitas, & etiā ſuper his, ſine quibus non poſſunt viuere, vtpotè victualibus, vtenſilibus, & negotiationibus ſtatuent pretium & præcipient vendi. And.de Iſer.in procem.conſtitu. colum. 1.lin.60.& col.4.lin.20.
Vniuerſitates in rebus propriis poſſunt ſtatuere, ſicut volūt, dū modò ea quæ ſtatuunt ſint iuſta: nam iniqua ſtatuta facere nō poſſent etiam in rebus propriis, & ea vocantur monopolia. Andr. de Iſer.in procm.conſt.col 1.lin.31.
Vniuerſitates omnes an habeant iuriſdictionē, in additio.ad Andræam de Iſer.in procem.conſtit.col.1.lin.24.
Vniuerſitates non tenentur ad aliquod damnum reſarciendum cognitis malefactoribus.in com.col.2.lin.75.fol. 46
Vniuerſitates tenentur reſarcire tam damna nocturna quā diurna, ſi malefactores ignorentur.in com.col.2.lin.1.fol. 299
Vniuerſitates terrarū & populi an poſsint cōſtitutiones facere quæ dicuntur ſtatuta, & aliquando leges municipales, cū ius ſit etiam non ſcriptum, ſicut eſt cōſuetudo, quæ ſcripta & nō ſcripta eſt, & ſi de rebus eorum, vel ſuorum ciuium poſsint ſtatuere ſic circa iuſtitiā & iudicia, & qualia, & quomodò, & quando, & qualiter, & quæ vniuerſitates iuriſdictionē habeāt, vt hoc poſsint, & an cōtra legem ſcriptam poſsint facere ſtatuta. Andr.de Iſer.in procem.conſtit.col.1.lin. 8
Vniuerſitates ſi de rebus ſuis faciant ſtatuta, & in his decipiantur & lædantur, reſtituuntur, quod procedit etiam in alia vniuerſitate, quàm Romana And.de Iſer.in procem.conſtit.col. 3.lin.30.
Vnus ex delicto alterius regulariter teneri non debet.in gl col. 2.lin.23.fo. 53
Vocabulum. Denominationis vtentium vocabulis ſtatur. in cō.

col.1.lin.79.fol. 215
Vocare aliquem in iudicio verbo faciliùs permittitur, quam re. in gl.col.1.lin.17.fol. 135
Vocatio realis ad iudicem, plus eſt, quam verbalis, ideò non conceditur niſi ex cauſa in cauſa.in com.col.1.lin.38.fol. 127
Vocatus ad maius iudicium an teneatur dimittere procuratorē ad minus. Et quid ſi vocetur ad æquale an erit contumax defendendo primum.in com.col.2.lin.[illegible]4.fol. 161
Voluntas licet inſpiciatur in delictis.ſpectatur tamen etiam exitus in com.col.2.lin.75.fol. 20
Voluntas vltima ambulare dicitur in glo col.1.lin.54.fo. 44
Voluntas vltima.vide falſitas Inſtrumentum. Teſtium.
Voluntates ſunt variæ.in com.col.1.lin.[illegible].fo. 27
Voluntati alicuius ſi per aliquem actum ſatisfiat, ille ex eo commodum habere dicitur.in com.col.[illegible].lin.60.fo. 34
Vſucapio & præſcriptio dicitur prohibita, alienatione prohibita in gl.col.1.lin.3[illegible].fol. 201
Vſucapio. In vſucapione mobilium eſt terminus ſtatutus ne dominia ſint incerta.in com.col.1.lin.76.fo. 258
Vſucapio prohibetur. vide, Alienatione prohibita.
Vſura dicitur ciuilis acceſsio in gl.col.2.lin.39.fo. 13
Vſura & fœnus, quomodo inter ſe differant.in gl.column.1.lin. 30 fol. 12
Vſura & fructus quomodo inter ſe differant.in gl.colū.2.lin. 3[illegible]. folio 13
Vſura Iudæis permittitur ſecus Chriſtianis.in glo.column.1.lin. 13.fol. 13
Vſura quæ & vnde dicatur.in gl.col.1.lin.14.fol. 12
Vſuraria acquiſitio pecuniarum eſt præter naturam.in gl.col.2. lin.40.fo. 13
Vſuræ an voluntariè ſolui licitè, & accipi poſſint.in glo. colum. 1.lin.5.fol. 14
Vſuræ in concilio Niceno prohibitæ.in gl.col.1.lin.28.fol. 13
Vſuræ ſunt iure noſtro prohibitæ.in gl.col.2.lin 23.fo. 12
Vſuræ vicem obtinent fructuum.in glo.col.2.lin.18.fo. 13
Vſurarij mortui bona an publicētur antequàm de crimine corā eccleſiaſtico iudice, ad quem ſpectat, vſurarius conuincatur. in com.col.2.lin.6[illegible].Et quid eo viuente an poſſit agi ad ciuilē pœnam publicatiōis bonorum antequam de crimine conuincatur.ibid.lin.76.fol. 13
Vſurario imponitur pœna publicationis bonorum per conſtitutiones regni Neapolitani.in com.col.1.lin.80 fo. 7
Vſurariorum contractus eſt omni iure prohibitus.in com.col. 2.lin.64.fol. 12
Vſurarius ad communionem non admittitur altaris, nec Eucharistiam, nec cum hominibus morari poteſt, ſed infra tres menſes de terra expelli debet.in commentar.columna 1.linea 69. folio 14
Vſurarius an admittatur in teſtem.in commentar.column.1. li. 67.fol. 14
Vſurarius an quis probetur per teſtes ſingulares dicentes vidiſſe vnum à reo dari ad vſuras Petro, & vltimam Martinæ.in com.col.1.lin.77.fol. 13
Vſurarius condemnatus, ſi appellet, vbi non eſt confeſſus & conuictus, pendente appellatione eius bona non ſunt publicāda. in com.col.1.lin.59.fol. 13
Vſurarius debet damnari, antequam fiſcus accipiat bona, quid eſt de omni crimine: vt prius conuincatur & damnetur antequàm procurator fiſci mittat manus ad bona.in com. colum. 2.lin.79.fol. 12
Vſurarum crimen eſt ab eccleſia corrigendum.in com colum. 2.lin.69.fol. 13
Vſurarum crimen eſt merè canonicum, vnde non agitur ad confiſcationem bonorum, antequam fuerit ab eccleſiaſtico de crimine cōdēnatus, ſicut dicitur de crimine hęreſis: & ideò poſtquā fuerit condēnatus, tūc vocabitur, & cōuincetur de crimine per ſententiam eccleſiaſtici iudicis.in cō.col.1.li.52. fol.14
Vſurarum & adulterij crimen dicitur canonicum, & eccleſiaſticum, tamen ſi agatur ad pœnam legalem tunc dicetur crimen ciuile & iudex ſecularis cognoſcet: ſi vero agatur ad excōmunicationem, depoſitionem, vel aliam pœnam canonicam: tūc erit canonicum, & iudex eccleſiaſticus cognoſcet.in com.col. 1.lin 79.fol.13.& col.1.lin. .fol. 14
Vſurarum in crimine an procedi poſsit per inquiſitionem ex officio.in com.col.1.lin.63.fol. 14
Vſuras in regno exercere aliquis etiam exterus neutiquam poteſt.in gl.col. 2.lin.4.fol. 13
Vſuras ſi quis voluntariè ſoluat, eas repetit, etiam ſi iuraſſet non repetere.in com.col.2.lin.73 fo. 12
Vſuras ſoluere promittens tenetur ad eas ſecundùm conſuetudinem.in com.col.2.lin. 41.fo. 226
Vſurpare aut tāgere alterius officiū quis non debet. vide Officiū.
Vſurpare quid ſit.in com.col.1.lin.15.fo. 304
Vſurpare quis dicatur.in com.col.1.lin.45.fol. 304
Vſurpans ciuilia & criminalia ſeueriùs & grauiùs punitur.in cō. col.2.lin.56.fol. 73
Vſurpans quod ad ſe non ſpectat punitur de falſo.in com.col.2. lin.74.fol. 303
Vſurpaſſe iuriſdictionem vt quis dicatur, quę requirūtur.in cō. col.1.lin.3.& 7.fol. 304
Vſurpatio apud Oratores quid ſit.in com.col.1.lin.35.fo. 304
Vſurpatio cadit in rebus priuatis, & etiam in publicis.in com. col.2.lin.78.fo. 303
Vſurpatio licita an aliquo caſu reperiat.in cō.col.1.lin.25.f.304
Vſurpator officij vicariatus qualiter puniatur.in gloſ.col.1.lin. 51.fol. 72
Vſurpator rerum fiſci punitur ſiue ſit officialis, ſiue quilibet alius.in glo.col.1.lin.48.fo. 59
Vſus compaſcui, vel aquæ conceſſum ab vna vniuerſitate alteri an ſit ſeruitus prædialis, & quanto tempore duret, & quid ſi alterum ex dictis caſtris ſit deſtructum, & ſi eſſet controuerſia de hoc iure paſcui qualiter probabitur ius conceſſum. in comm.co.2.lin.50.fo. 271
Vſusfructuarius non continetur appellatione domini. in com. col.1.lin.81.fol. 224
Vſusfructus cum finitur ad proprietatem redigitur, & ei conſolidatur, nec alius actus ex proprietarij parte requiritur.in gl. col.1.lin.2.fo. 20
Vſusfructus eſt pars dominij.in com col.2.lin.66.fo. 260
Vſusfructus feudi alienari non poteſt.vide Feudi vſusfructus.
Vſusfructus formalis qs ſit, & quis cauſalis.in gl.co.1.li.5 f. 210
Vſusfructus non vſucapitur, ſicut dominium, quod eſt verum in re mobili, vt ea vſucapta, vſusfructus alterius non vſucapiatur, eo quod eſt ſeruitus perſonalis, quæ triennio non tollitur: ſecus in re immobili.in com.col.2.lin.71.fo. 260
Vſusfructus perpetuus feudatarij.vide, Feudatarius in re habet.
Vſusfructus quare dicatur pars dominij.in cō.col.1 li.78.fo.224
Vſusfructus quem habet pater in bonis feudalibus filij ſpectat ad fiſcum propter delictum patris.in com.col.2.lin.70.fo.14[illegible]
Vſufructus ſine perſona eſſe non poteſt.in gl.col.1.lin.3.fo. 3
Vſusfructus.vide Feudum ſi concedatur.
Vtilis dominus præfertur directo, & vtilis & naturalis poſſeſſio præfertur directæ & ciuili.glo.in procem.conſtit.col.7.lin.12.
Vtilitas propria præferenda eſt alienæ.in glo.col.1.lin.56.fo. 9
Vulgari locutioni ſtatur & alluſioni vocabuli. in com.col.1.lin. 12 fol. 222
Vulnerans aliquem ad mortem, vt viuere non poſsit tenetur de occiſo.in com.col.[illegible].lin.42.fo. 1[illegible]5
Vulnerans mortiferè videtur tunc occidere, licèt tunc percuſſus mortuus non fuerit, ſecus ſi non mortiferè, nam tunc de vulnerato tantum tenetur.in com.col.2.lin.51.fo. 22
Vulneratus dicitur ex vulnere mortuus, quādo in breui, & proximo tēpore mortuus eſt, & quod dicatur proximum tempus. in com.col 2.lin 80.fo. 22
Vulneratus quando dicatur ex illis vulneribus mortuus, & quando non.in glo.col.1.lin.32.fo. 280
Vulneratus quando dicatur ex vulnere mortuus. in com.col.2. lin.71.fo. 22
Vlneratus, quando præſumatur ex vulnere mortuus.in com.col. 2.lin.79.fo. 280
Vulnus. De iure communi, quando ſuper vulnere debet adhiberi medicus à communi ad hoc deputatus, eius cōſilio, & dicto ſolius ſtabitur. Si autē nō eſt deputatus à cōmuni, debet duos adhibere ſi reperiuntur in ciuitate, alias vnus ſufficit. oportet tamē illū eſſe peritū, alias nō ſufficit.in cō.col.1 lin.[illegible].f.402
Vulnus quod fuerit mortiferum, vel leue per chyrurgos iudicatur, & nūquid id poſsit per alios teſtes teſtificari.ibid.lin.22. in com.co.2.lin.11.fol. 23
Vulnuſculum inferens non punitur pœna manus.in com.col.2. lin.81.fol. 20
Vulnuſculum non curatur, neque punitur illud inferens.in gloſ. col.1.lin.32.fol. 21
Vxor non accuſet de morte viri.in gl.col.2.lin.40. fol. 184
Vxor an poſsit accuſari de morte viri.in com.col.1.lin.63.f.184
Vxor an poſsit alere maritum proditorē, de bonis ſibi dimiſsis & an de alieno victū marito pręſtare poſsit, vel de aliis bonis quā a

quàm prædictis.in com.col.1.lin.62.fol. 81

Vxor ne ſit agnata, vel cognata.in com.col.1.lin.74.& 78.fol. 84

Vxor an teneatur cohabitare cum viro foriudicato, vel proditore.in com.col.1.lin.66. fol. 142

Vxor clandeſtina quæ dicatur,& quæ concubina in gl.column.2.lin.5.fol. 250

Vxor copulatur.vide Baro.& Milites.

Vxor domina dotarij.vide Matrimonio ſoluto.

Vxor & filius adoptiuus an ſuccedant feudo, vltimo ſucceſſori excluſo fiſco.in com.col.2.lin.62.fol. 212

Vxor & vir ſunt ſocij diuinæ,& humanæ domus.in gloſ. colum.2.lin.3.fol. 217

Vxor ex eo,quod vir eſt foriudicatus,an habere debeat quartam vel debeat expectare mortem & interim fiſcus teneat.in com.col.2.lin.79.fol. 142

Vxor foriudicati an teneatur capere virum, vel denuntiare eum, vt capiatur, vel clamare.in com.col.2.lin.35.fol. 142

Vxor. Illa quæ ſecundum leges habenda eſt vxor, debet eſſe virgo caſta,& deſponſata in virginitate,& dotata legitimè,& à parentibus tradita ſponſo,& à paranymphis accipienda. Aliter non dicetur legitimum coniugium niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur,& quibus cuſtoditur vxor petatur,& à proximioribus parentibus ſponſetur,& proptereà in villa, ſine teſtibus,& patre non conſentiente factę, legitimæ non ſunt, quinimò etiam ea, quæ legitimè deſponſata eſt, non illicò tradẽda eſt viro, ne vileſcat maritus datam, quã ſuſpirauerat ſponſus dilectam, ſed ſaltem vſque ad duos menſes non eſt viro tradenda.in com.col.2.lin.23.fol. 361

Vxor in bonis decedentis ſine hærede an præferatur fiſco.in gl.col.1.lin.32 fol. 84

Vxor non debet alimentare virum exulem.in.gl.col.1.li.18.f. 153

Vxor non debet prodere virum etiam foriudicatum, nec inuenitur iure cautum quod coniunx debeat denuntiare factionem viri vel vxoris ſicut de patre & filio:nã licet lex ciuilis dicat, non eſt amor qui vincat paternum, Chriſtus dicit, non eſt amor qui vincat cõiugalem dilectionem, quia dimittet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ,& erunt duo in carne vna.& ſic ſunt vna caro,& indiuidui ex diffinitione nuptiarum,& an vxor teneatur denuntiare virum quando ſcit eum velle delinquere enormiter ad actum procedendo, an verò tãtum debeat illum quantum poteſt retrahere à peccando.in cõment.col.2.lin.44.fol. 142

Vxor non eſt affinis, ſed cauſa affinitatis.in com.col.1.li 77.f. 84

Vxor non perdit iura dotalia ob foriudicationem viri ſui.in gl.col.1.lin.25.fol. 142

Vxor pro marito proditore non punitur, vel econtrà, niſi in cauſa principalari.in com.col.1.lin.61.fol. 81

Vxor ſequitur forum viri.in com.col.1.lin.45.fol. 278

Vxor ſi alat virum proditorem, vel foriudicans ad illum animandum ad ſcelus, punitur.in com.col.2.lin.61.fol. 142

Vxorem ſine dote ducere quis non præſumitur.in com.col.1.lin.10 fo. 240

Vxor ſpernentis defenſam iuſtam cõdemnati, an iura ſua ſalua,& præcipua habeat.in gl.col.1.lin.1.fol. 50

Vxor tenetur cohabitare cũ viro hæretico.quia hac de cauſa nõ ſoluitur matrimonium, niſi ei inhibeatur per iudicem.in comment.col.2.lin.58.fol. 10

Vxor tenetur cohabitare cum viro, licet ſit hæreticus, niſi quando cum contumelia creatoris.in com.col.1.lin.73. & quid ſi ſit excommunicatus.ibid.in addi.lin.77.fol. 142

Vxor venenans virum.vide Venenum.

Vxor verum familiæ appellatione contineatur.in glo.col.1.lin.2.folio 26

Vxor verùm poſsit occidentem virum accuſare de morte mariti.in com.col.2.lin.71.fol. 184

Vxorem adulteram vigore conſtitutionis interficiens an ſit tutus in terris Imperij in foro ſeculari, cum talis permiſsio ſit nutritiua peccati,& an peccet occidens,& an liceat conuocare amicos ad hoc.in additio.ad gl col.1.lin.40.fol. 277

Vxorem indotatam nullus libẽter ducit.in comm.column.1.lin.6.fol. 225

Vxoris in adulterio deprehenſæ pœna.in gl.col.1.lin.37.fo. 277

FINIS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

37 6 414

Digitized by G